Universul literar

Anul XLV Nr. 1
1 Ianuarie 1929
5 Lei

28/5

BIBLIOTECA CENTRALA
a „ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

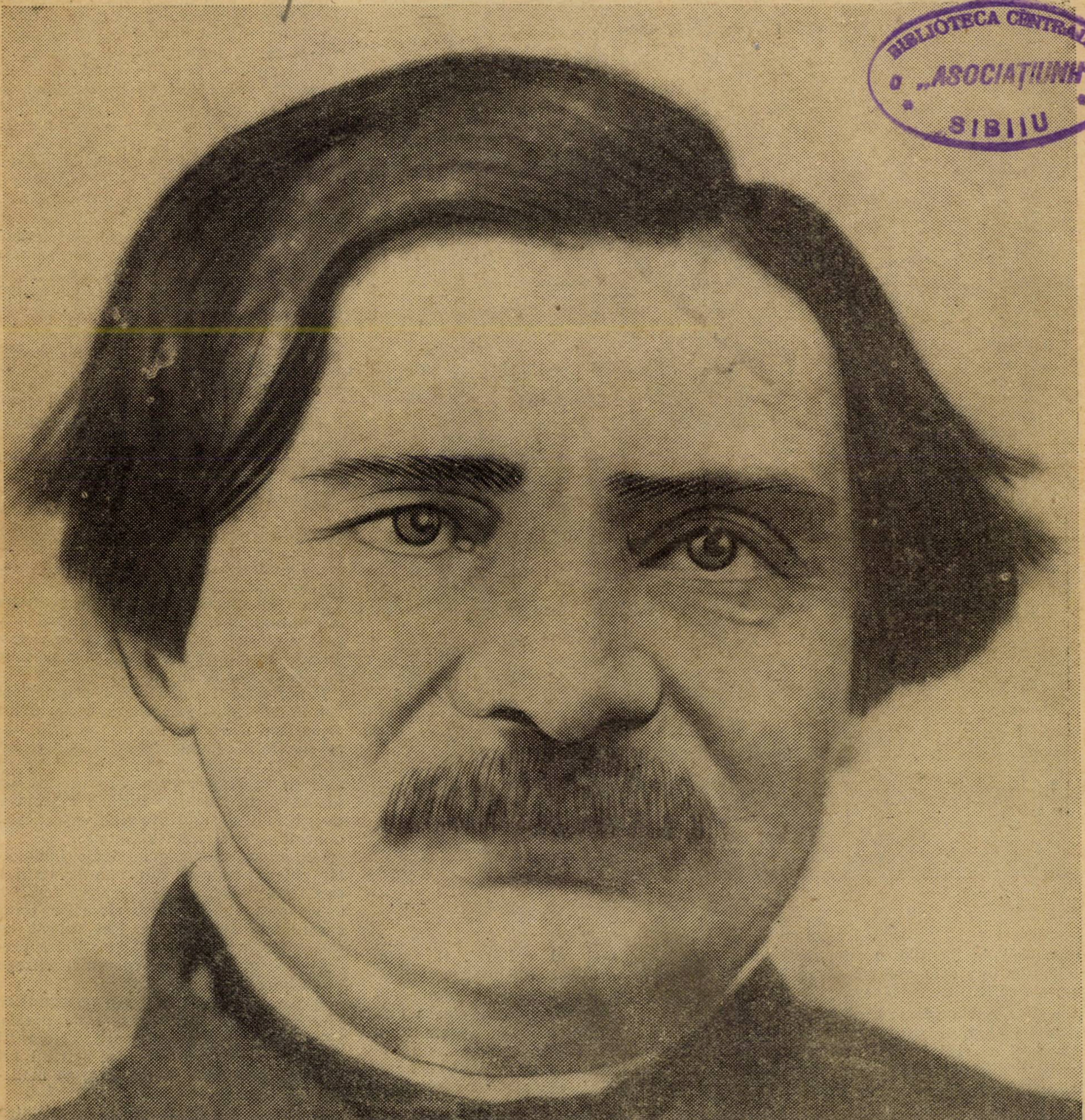

1829 — 1929

24333

Ctitorii

ION HELIADE RĂDULESCU

(După o sută de ani)

de PAUL I. PAPADOPOL

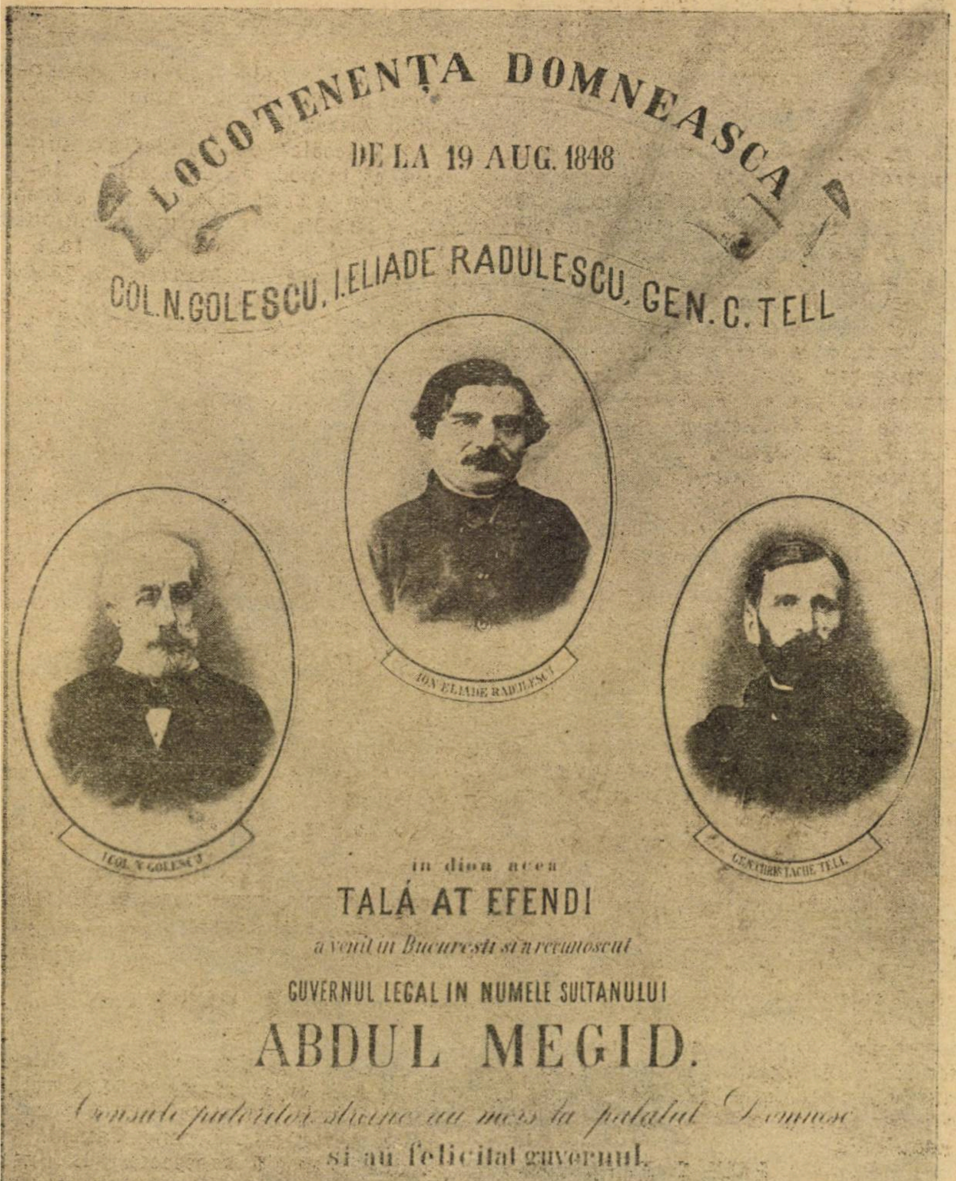

in diua acea

TALÁ AT EFENDI

a venit in Bucuresti si a recunoscut

GUVERNUL LEGAL IN NUMELE SULTANULUI

ABDUL MEGID.

Consulii puterilor straine au mers la palatul Domnesc

si au felicitat guvernul.

Craiova

Ioan Heliade Rădulescu este, fără îndoială, una din cele mai complexe înfățișeri ale sufletului românesc.

A apărut într'o vreme când acesta nu căpătase încă o întrupare statornică și unitară—el se ridică, prin uriașa-i personalitate, plină, variată și în continuă mișcare, deasupra tuturor pâlpâirilor vremelnice și întâmplătoare, le explică, le întregește și le întrece. Iată din ce cauză credem că nu vom greși dacă—spre deosebire de atâți alții—vom adăogà, la cele de mai sus, pe un al doilea Heliade: educatorul cultural, învățătorul sufletesc al neamului nostru.

Pentru a ne puteà apropià de această caracterizare să ne amintim starea culturii noastre după 1800. In general: nu numai nici o urmă românească, nu numai absența desăvârșită a unui element, activ, nu numai răceala condamnabilă din partea celor de sus, dar o rea voință continuă și o spiritualitate, pe deoparte, rătăcită în superficialele culturii străine, pe dealta, iscoditoare de piedici în drumul, încă necroit, al plăpândei culturi (dacă poate fi astfel numită) românești—iată ce a găsit I. H. Rădulescu.

Și pe lângă acestea: la cei mulți, la aceia cari, mai ales atunci, constituiau cu adevărat neamul românesc, o totală lipsă nu numai a unei culturi superficiale, dar a însăși ideii de cultură, cu un cuvânt: se găsià în vârsta noutății, tinereții, frăgezimii și nevinovăției, în vârsta copilului care-și așteaptă învățătorul. Și—e de crezut?—acesta n'a întârziat, dar la început, în persoana lui Gh. Lazăr, puțin după aceea, în aceea a lui Heliade—el a venit să-și îmbrățișeze învățăcelul cu dragostea unui adevărat părinte sufletesc.

II. Succesul era cu atât mai îndoelnic, cu cât nici din sufletul păturii conducătoare nu dispăruse, cu toată încercarea lui Lazăr, ideia stranie a îngustimii limbii românești.

Cât de mărețe ne apar figurile acestor întemeetori cari, spre a isbândi, au trebuit să înceapă prin a fi elevii lor înși-le:

„Am vrut mai întâi să-mi fac și să-mi hotărăsc mie o limbă prin care să mă exprim și să înțeleg ceeace gândesc; am vrut, să-mi fac vocabularul termenilor technici și m'am apucat de traducții".

Și mai jos:

„Prin urmare eu a trebuit, vrând-nevrând, a trece prin toți termenii trebuincioși în aceste științe, a-i botezà într'un fel, bine sau rău, și a-mi îmbogăți vocabularul meu" (8).

Și să nu se creadă că a făcut acest lucru numai în școală. Țara întreagă erà, pentru el, adevărata școală și, de-aici, a muncit numai, cu gândul să contribue la luminarea fiilor ei.

Privit numai între cei 4 pereți dela „Sf. Sava" Heliade ne apare, ca un uriaș al carierii didactice nu numai prin lipsa elevilor, a manualelor, a materialului plasticizant, dar prin lipsa unui corp didactic ajutător, prin inegalitatea de vârstă și de pregătire inițială a școlarilor și mai ales prin persistența acelei atmosfere deadreptul vrășmașe.

Heliade a trecut prin toate învingător și, rupându-se din sânul familiei, care-l pregătise pentru o carieră de boer, a început, „în mijlocul zidurilor celor dărâmate" lecțiile, „un biet dascăl cu câțiva leușori pe lună..." Și astfel a predat vară și iarnă, în cele mai vitrege condițiuni (8).

Și lângă aceasta—autorul de manuale: gramateci, prozodii, cursuri de poezie, aritmetici, abecedare, istorii, ortografii—o nouă direcțiune în care spiritul lui Heliade s'a grăbit să traducă, să modeleze, să imite și să creeze.

III. Dar Heliade trece peste calitatea de mai sus și se încoronează cu titlul de învățător al neamului: prin gazetă și prin teatru:

---

(8) In „Bibl. p. toți" Scrieri alese.

„Cea dintâiu pentru cei cari știu citi, al doilea pentru unii și pentru alții" (8).

Și lucrurile merg și mai departe:

Heliade, dându-și seama de lipsurile cititorilor săi, cari „nu înțeleg ce este Hanovra, Marsilia, Amsterdam" și apoi „n'au nici o idee de istorie, de geografie, de guvernuri, de științe și de arte" se hotărăște să consacre „o parte a *Curierului* pentru o prescurtare de geografie", apoi să dea un înainte-mergător al Regulamentului Organic (8).

Și tot ca educator cultural: îndeamnă pe părinți să-și orienteze copiii (și mai ales fetele) spre cariera dramatică; face cunoscute limbii noastre, prin traducțiuni convenabile, operele remarcabile ale lui: Molière, Voltaire, Dumas, Byron, Sapho, Oriosto, Lamartine, Boileau, Ossian, Dante; editează și laudă pe atâți contemporani: C. Faccà, C. Bălăcescu, Bolintineanu, Alecsandrescu, Aristia, etc.

Și în aceeaș calitate încearcă să creeze, în toate genurile și spețele (odă, elegie, pastel, cântec, meditație, fabulă, satiră, monolog, poemă, epopee, etc.)— vulgarizând totodată noțiunile literare generale, prin acel „Curs întreg de poezie generală" sau prin scurte monografii-prefețe.

Trebue să deosebim la Heliade neapărat și o activitate literar-religioasă manifestată prin:

1. *Biblia sacră* ce cuprinde vechiul și noul Testament, tradusă din elenește după a celor șaptezeci (2). Paris 1858 (neterminată); prin:

2. *Biblicele* sau notițe istorice, filosofice, religioase și politice asupra Bibliei. Paris 1858 (ca mai sus); dar mai ales prin poeziile sale cu caracter religios pe care acelaș istoric literar (3) le grupează în:

3. *Biblicele*: în realitate primele 4 cânturi, din cele 10 promise, ale poemei „originale" *Anatolida*, subîntitulate: *Cântarea dracilor* în ajunul potopului (4); *Căderea dracilor* (5); *Viața sau Androginul* și *Arborele științei* (6), începute la 1838 și terminate abia după 30 de ani; și

4. *Evangelicele*, în care ar intrà: *Cutremurul*, inspirat din următorul fapt:

„Cutremurul cântat de Eliade a început seara, la 8 ore și 50 minute, în 23 Ianuarie 1838. Domnul și boerii se aflau în teatru, la o reprezentație franceză. O spaimă mută-i cuprinse pe toți. Femeile înlemniseră până'ntr'atât, încât nici nu puteau să strige. Teatrul, construit în lemn, trosnià lugubru. Lojile se goliră, dar în partere mai rămăseseră câțiva spectatori, înaintea cărora trupa, continuà jocul. Afară erà frig: 11 grade sub zero. A doua zi Bucureștii erau o jale, mai ales în regiunea Sfântului Gheorghe al cărui han se prefăcuse într'o mare grămadă de ruine (7).

V. Și pentruca să pot terminà cu conștiința împăcată, nu pot trece cu vederea încă următoarele:

Că, în calitate de *om politic*, Heliade a fost sufletul mișcării dela 48, ale căreia doleanțe le-a formulat în cunoscuta „proclamație dela Islaz" (9);

Că, în calitate de *gramatic*, a limpezit, pentru prima dată, prin prețioasa gramatică dela 1828, cercetările de limbă, proclamând, în chiar timpul înfloririi școalei latiniste, cele 3 principii astăzi definitiv adoptate: înlăturarea treptată a alfabetului chirilic, ortografia fonetică, libertatea rațională a împrumuturilor de vocabular; să adaog că ideia unei Academii de câțiva bărbați a căror treabă să fie numai literatura românească, cari cu vremea vor pune în regulă și vor desăvârși limba prin facerea unui „dicționar", — a pornit tot dela Heliade care vedea, în această chestiune, ceva foarte serios;

Că, în calitatea, mai puțin apreciată, de *prozator*, reprezintă o valoroasă etapă în evoluția scrisului românesc, atât de artificializat de aceiaș latiniști, prin: topica firească, limba neaoșe, și naturală, stilul inciziv și ușor umoristic din „Dispozițiile și încercările mele de poezie", „Prefața gramaticii" etc.;

Că, în fine, ca *poet*, pe lângă numeroasele încercări el a realizat și fragmente trainice ca fabulă „Foile și cărbunele", ca odele „La Schiller" și „Cântarea dimineții", ca elegiile: „Miezul nopții", „O noapte pe muntele Târgoviștei", ca acel vehement „Blestem", pe care, înainte de 20 de ani, Eminescu îl admiră atât:

Ruga-m'ași la Erato, să cânt ca tine, barde,
De nu în vieața-mi toată, dar cântecu-mi de moarte
Să fie ca „Blestemu-ți..." să-l cânt, apoi să mor (10).

In fine — spre a nu mai lungi enumerarea — ca aceea baladă a „Sburătorului" care închide, în montura sa romantic — franceză și romantic — poporan, cea dintâi piatră prețioasă a pastelului românesc.

VI. Așa dar: *traducător, interpret și cântăreț, al Bibliei, învățător la școală și al neamului, ziarist și om de teatru, critic și îndrumător al tinerelor talente, autor didactic și creiator, gramatc și om politic de valoare, scriitor și traducător, teoretician literar și vulgarizator, orator și om de acțiune; preot în toate genurile și speciile, — iată cât a putut cuprinde, sufletul eroic al lui Ion Heliade Rădulescu.*

PAUL I. PAPADOPOL

---

(2) Ediția biblică, numită Septuaginta, după care se făcuse și traducerea dela 1688 (Biblia lui Șerban).

(3) d. G. Bogdan-Duică, ibid.

(4) publicată la 1839 în „Curierul românesc".

(5) Terminată la 1838, publicată la 1840.

(6) Scrise la 1868 și publicate în vol. al II-lea al „Cursului întreg de poezie generală". Buc. 1870.

(7) G. Bogdan-Duică, ibidem.

(9) Vezi și scrisoarea lui I. Ghica privitoare la N. Bălcescu.

(10) In poezia „La Heliade".

adevarate

autor

„Imi făcusem niște foițe pe care scriam și prescriam, dar vream ca, cu dânsele, să-mi rămâe și numele nemuritor. Așa făcui altele cărora le dedei formă de carte cu titlul ei după rânduială. Mă luai după titlul Alexandriei și făcui și la compoziția mea un titlu foarte iscusit și însemnător după cum urmează:

ACEASTĂ CARTE
făcută de mine
Niță sau Ion Rădulescu
în zilele
Polcovnicului Ilie (Tota)
și cu blagoslovenia
Sfinției Sale Frusina (Morno)
1 8 1 1

Astfel, în patru zile, învățai a citi românește scriind numere și mă făcui și autor al vestitei compuneri: *Această carte*.

◆

în pod

Se știe că Eliade a învățat românește singur, sub un coș din podul casei, silabisind Alexandria.

„...o drăcoaică de slujnică s'a suit, a patra zi, în pod, să dărăcească la in, fiind vremea cam ploioasă. Eu a trebuit să es odată din coș, dar mă primejduiam să mă vază și să mi se dea pe față îndărătnicia mea, de a merge la dascălul grec; îmi luai inima în dinți, eșii din cabinetul meu de lectură (din coș) și făcui să țipe biata Ilinca, cât alergară toți din casă".

◆

îndrumătorul

„Nu e vremea de criticat, copii; e vremea de scris; și scrieți cât veți putea și, cum veți putea; dar nu cu răutate; faceți — iar nu stricați, că nația primește și binecuvântează pe cel ce face și blestemă pe cel ce strică. Scrieți cu inimă curată și începeți și lucrați și săvârșiți în Domnul și Domnul va binecuvânta ostenelile voastre, și neamul va cinsti viața și purtarea voastră, și viitorimea va pomeni numele vostru și voi veți fi fericiți, pentrucă veți avea pacea în inimă.

Pacea dar fie cu voi".

NOTE BIOGRAFICE

S'a născut la Târgoviște la 6 Ian. 1802. Intre 1810—1814 trăește în Gârbovenii Solomiței unde cunoaște — prin păstori — unele povestiri poporane. Cam la 9 ani e dus la școală grecească, la dascălul Alexe. Neîmpăcându-se, fuge și învață singur românește. In timpul ciumei, pleacă din București, cu familia. Intre 1814—1815 învață cu dascălul Naum Râmniceanu; între 1815—1818 învață în școala grecească dela Schitu Măgureanu. In acest an trece la Lazăr. Pela 1820 devine ajutorul acestuia, începând să-și scrie și gramatica, tipărită la 1828. La 1827 întemeiază „Soc. literară". La 8/20 April 1829 scoate „Curierul românesc", la 1834 înființează „Soc. filarmonică"; la 1836 „Curierul de ambe-sexe". La 1848 ia parte activă la revoluție și e numit membru al guvernului, provizor. După aceia e exilat. La 1866 e ales membru al Constituantei; apoi membru fondator și prezident al Academiei române.

poezie

CAMIL PETRESCU

VIS DE ANEMIC

In cupa verde-a văii
Noaptea se topeşte rece şi de grabă,
O boare răcoroasă, dar prea slabă,
M'a trezit prin uşa deschisă a odăii..

Lumina limpezită-a zorilor
A început să piue sfios şi cristalin în luncă.

E timpul minunat de muncă.

Cu toate că şoseaua doarme încă
Sub plapomă greoaie de praf neînceput,
Pe sub stâncă
Au şi pornit spre munte potecile înguste.

Se 'ntinde'n mine proaspătă viaţă...
Mi-s gândurile sprintene,
Ca mersul de lăcuste,
Şi sângele înviorat mi-aleargă 'n vine
Cum şerpuie, prin ierburile mărunte
Apa de şuvoi.

Soarele se urcă poate dincolo de munte.

E-o dimineaţă proaspătă ca aerul din peşteră,
Pe culmi sclipeşte verdeaţa
Pe care-o aureşte tot mai mult
Lumina crudă, dar destul de meşteră.

Nevasta cu carne voinică
Imi întinde cana de lut cu lapte
Şi braţul gol şi plin...
Fii binecuvântată, noaptea...

ARTUR ENAŞESCU

SFÂRŞIT DE TOAMNA

O Rîndunea,
Şi-un ultim cînt al primăverei !
S'aşterne bruma pe creştet şi'n cîmpii :
Ca mîni e iarnă, iarnă grea !
Ascult poveştile Himerei,
La gura sobei.
In drumul vieţei argintii,
Doar fulgii mîni, cu mii şi mii !

Rîndunele călătoare,
Pe la streşini s'au oprit ;
Poate cea din urmă'n zboru-i
Mi'aruncă un ciripit !

Rîndunea ! tu !, călătoarea,
Gîndul mieu întraripat,
Tot mereu spre alte ţărmuri
Năzuinţele-ţi s'abat !

Ce nu mi te-opreşti în calte,
Pentru veci de veci ; să-mi fii,
Semnul dragostei eterne,
Şi-a nădejdilor tîrzii !

ANDREI TUDOR

GLAS PENTRU DESPĂRŢIRE

De ce m'ai plămădit aşa de slab şi stâng,
să trec ca o suflare pe lângă orice trup,
şi vântul să mă frângă şi'n aer să mă rup,
şi gândul să mă doară şi singur să mă plâng ?

Dece-s clădit amar din amintirea ta
şi, înălţată fiinţa aici neştiutoare,
de ce mi-aprinzi în piept şi orice vorbă grea
se-opreşte cruntă'n mine, mă calcă şi mă doare.

Făcut aşa să tremur cu sufletul prin stele,
să-mi dăruiesc fiinţa împrăştiat în toate,
să mă urzesc din lacrimi, lumină şi mărgele,
dece mă'nşiri pe-o rază ? Te uită şi socoate :

Şi te pândesc să-mi vii în gând,
când, treaz, adulmec suflet prin aer şi prin lut,
să mă înalţi spre tine — cerului tău pierdut —
şi să te simt cu mine, sub mână şi crescând.

Culcat aici şi stins, smerit în piatră grea,
îngăduie s'aştept
aşa să vie gândul să-mi stingă inima,
sub steaua ta, mai rece, sub voia ta, mai drept.

G. TALAZ

SUB CER

Am găsit în noapte un om rănit,
Şi omul zăcea în leşin cu genele trase,
Ţărâna din sângele lui se'nfruptase,
Şi alături sclipea 'nsângerat un cuţit.

Văzduhul vibra pe înaltele-i schele
Cădelniţând mireasmă din lanuri şi lunci
Şi cerul sclipea în pusderii de stele
Şi flori pe pământ înfloreau şi atunci.

Am spălat rana omului căzut
Şi cerul cu stelele toate-a privit
Dar sus peste margini rămas neclintit
Părea zâmbind de toate ce-a văzut.

ILIE TOMESCU

SEARA

O pasăre a fâlfăit streină, foşnetul frunzişului
A' ngânat-o, la sfârşitul oraşului. Greieirii de metal
Luminos, voiau s'astupe vântul, fricos.
Unul din Dumnezei, ca altădată, din aer, şi din
Vârful munţilor, a mers pe câmpie cântând ;
O femeie auzindu-l, s'a ascuns în trestiile
Depe lac. Zeul zărind-o, râzând, îşi întinse vestmântul
Alb în aer, şi culcându-se pe el, zbură.
Se făcuse noapte. Un câine lătra, o fabrică
De-departe, de-departe
Urla

URSITUL

de CONST. PÂCLE

Domnişoara Amelia Pleşoianu scria cu patru zile înainte de Anul nou iubitului ei Nicu Badea student eminent în ultimul an la chimie industrială aceste rânduri :

Dragă Nicule, (bineînţeles) Sărbătorile Crăciunului le-am făcut aici la ţară. Toate invitaţiile pentru balurile şi petrecerile dela oraş nici nu le-am deschis.

Bănuiam în ele aceiaş strigare arzând de poftă în scris, învăluită în vata politeţii şi cu atât mai laşă, când mă aflu de faţă. Ii dispreţuiesc pe aceşti „bine crescuţi" cu umerii complectaţi cu carton care nu trăesc decât pentru dunga pantalonului şi prin vârful pantofului de lac. Sunt sătulă de ei ! (Studentul avea acelaş dispreţ şi rânduri de felul acesta îi făceau o grozavă plăcere). Ţi'nchipui ce bucurie pe tata când i-am spus că vreau să mergem de sărbători la ţară. Şi cu toate obiecţiile lui : că voiu fi lipsită de societate, că petrecerea o să se mărginească între pereţii caselor dela „curte", îi ghiceam destul de bine plăcerea de a merge.

Cât de mult îl iubesc pe tata care trăeşte mai mult pentru mine. Acum chiar când îţi scriu, tata e pe „linia" satului cu Lache (un argat bătrân pentru care domnul Pleşoianu „boerul" satului Pleşoieni avea o dragoste de frate. Acesta avea răspunderea „Curţii" iarna şi chiar vara când Domnul Pleşoianu se afla regulat acolo), să tăifăsească cu cumetrii, ştii să mai ia cu ei câte un pahar cu vin cu câte o şuviţă de pastramă crudă deşi doctorul i-a spus că acest obicei l-a îmbătrânit, să-şi vadă finii şi să-i dăruiască. A, ce scandal am avut a treia zi de Crăciunul ăsta aici ! Veniseră toţi finii tatei cu „plocoane". Mai pe seară a venit şi tatăl tău — probabil să mai vorbească cu tata despre via dela „Moara de vânt". Nu ştiu de ce tata îl priveşte cu oarecare ciudă.

Dar să vezi un lucru nostim : Când am întrebat pe Leana, fata care-mi ajuta mie la lucru, ce se aude în salon, mi-a răspuns : ţi-au venit peţitorii domnişoară (studentul nu prea găsea lucrul acesta nostim, mai ales că ştia bine că tatăl său cu greu ar fi îndrăsnit să se gândească la aşa ceva). Şi trecând prin salon şi întrebându-l ce mai face mama ta şi surorile tale m-a privit cu ochi pătrunzători şi mi-a răspuns fără să se jeneze, aşa cum fac cei mai mulţi din sat când vorbesc cu mine. (Studentul s'a bucurat aci : tatăl lui era de altfel prin vaza şi prin avere el „boerul" satului). Erau aceiaşi ochi pe care îi ai şi tu, cu privirea dreaptă şi îndrăzneaţă. Cât i-am dorit ochii aceştia. Şi cu toate că îmi scriseseşi că nu poţi să vii de Crăciun acasă, că ai o lucrare pe care n'o poţi face decât în Bucureşti, am fost supărată. Dar tu vezi-ţi de treabă, dragule. Tu trebuie să ajungi mare, mare de tot. Te doresc însă mult, dragule. Sărutările tale plutesc în jurul meu (era o figură de stil la care domnişoara ţinea mult şi pe care deşi o cetise undeva, era aproape sigură că ea a inventat-o).

Şi uite eu care până mai acum câţiva ani eram pentru tine domnişoara în faţa căreia îţi mototoleai sfios pălăria când veneai pe la „curte" mă simt când îmi pun braţele pe umărul tău mică şi la pieptul tău, ca un copil ce se adăposteşte. Mă simt a cuiva... Sunt aşa de singură fără tine, şi ce dureroasă e singurătatea. Tata — cred că-ţi închipui şi tu — aproape ştie de iubirea noastră. Despre tine a vorbit totdeauna cu admiraţie. Chiar în saloanele dela oraş te dădea exemplu de muncă şi inteligenţă ţărănească (cuvântul acesta a fost şters pe urmă). Totuş când vorbesc cu el despre tine şi în glasul meu şi în ochii mei nu eşti decât tu, un rictus amar de imposibilitate citesc pe gura lui şi ştiu de ce, după cum ştii şi tu. (Studentul nu se gândise niciodată adânc la lucrul ăsta şi nici nu voise să se gândească. In sufletul lui stăpânea mai mult domnişoara, în faţa căreia îşi mototolia sfios pălăria, când venea pe la curte, odinioară, decât cea care-i scria acum). E vorba de nenorocirea mea, de exploatarea neştiinţii unei fetiţe prostuţe. (D-şoara Amelia Pleşoianu fusese sedusă cu patru ani mai înainte de un ofiţer în casa unei prietene a ei şi acest lucru întreţinuse mult timp cronica scandaloasă a oraşului B). Cuvintele acestea reveneau în fiecare scrisoare ce o făce către iubitul ei şi erau scrise cu o jignire profundă în toată fiinţa ei, cu o ură cumplită asupra celui care fusese stăpân o clipă pe trupul ei şi cu o strângere dureroasă de inimă. Se simţea prea umilită în faţa celui pe care-l iubea şi ar fi dorit să fie altfel). Dar de tine sunt sigură, dragule. Tu ştii că nu sunt decât a ta. Tu preţueşti mai mult. Sufletul şi acesta e tot, tot al tău. Tu eşti cel dintâi, care l-ai stăpânit. (Nicu Badea avea într'adevăr o inimă bogată, dar păcatul d-rei Amelia tot nu-l putea acoperi numai cu această bogăţie. El se mai gândea că iubita lui e boeroaică, că era dorită de toţi acei, pe care împreună cu ea îi dispreţuia, că era bogată şi asta reuşea să-l împace complect).

„Vreau în zilele când vei veni aici să stai de vorbă cu tata (studentul s'a simţit destul de stânjenit când a cetit aceste rânduri). Nu avea nici-o teamă.

Totul depinde numai de tine. Şi cât cred în tine ! In carnaval cred că vom face şi nunta. (D-şoara închise aci ochii şi printre gene văzu numai alb : beteală şi mătase şi o lacrimă — mărgăritar — de fericire pocni în colţul ochiului). Iar eu, uite ce-am pus la cale să fac : e cam curios dar cred că-ţi va plăcea. Ştii că în noaptea de Anul Nou obicinuesc fetele să se uite în oglindă la miezul nopţii ca să-şi vadă mirele. O babă-vrăjitoare le dă câteva indicaţii de procedeu şi vre'o trei, patru fete se strâng într'o casă şi aşteaptă miezul nopţii...

Voi încerca şi eu lucrul ăsta. Baba Ioana îmi spune că pentru fetele de boer lucrul e cam periculos. (Studentul nu credea în privinţa asta nimic).

Tovarăşe am : Leana şi Magica lui Palcău (studentul citind numele din urmă va tresări. Era al unei fete din sat, cu care copilărise deaproape).

Vreau să te văd,dragule, cu o noapte înainte de a fi tu aici, vreau să te am în faţa mea cu fruntea ta înaltă şi puternică. Să-mi surâzi şi să mă mângâi ca'n vis. Doresc atât momentul acela. Trebue să fie nespus de frumos.

Te sărută

Amelia ta

D-şoara Amelia Pleşoianu se sculă un moment bucuroasă că terminase bine scrisoarea şi fredonând făcu două, trei mişcări de vals. Se reaşează apoi, şterse din scrisoare câteva cuvinte, ce nu le găsea tocmai cu gust, recitind scrisoarea : scrise adresa, o sărută punând o clipă plicul între sâni. Chemă apoi repede un servitor, trimiţându-l înaintea cursei poştale, ale cărei clopoţei se auzia pe şosea. „Curtea" era cam departe de şosea, printre vii, sub poalele dealurilor. Obosită apoi de pasiunea şi frământarea cu care scrisese, se rezemă moale de scaun şi se privi cu ochii jumătate închişi în oglindă. D-şoara Amelia Pleşoianu avea o frumuseţe împlinită de femeia şi ovalul curat al feţii împlătoşat de două bandouri de păr negru, pieptănat strâns şi împletit peste urechi, stil bizantin, păstra calmul puţin cam trist al fetei a cărei neliniştită curiozitate puberă a fost satisfăcută.

Fără nici-un gând precis îşi fură chipul din oglindă şi privi prin ferestre. Dealurile albastre de iarnă fugeau spre câmpii. Fulgi stingheri de vis cădeau încet.

II

In seara ce se lăsa spre ziua de Anul Nou domnişoara Amelia avea lucrurile ca şi pregătite.

Poruncise să facă focul bine în camera ei şi oprise pe cele două fete Leana şi Magica la ea. Fetele aduseseră de cu ziua busuioc sfinţit şi îl puseseră sub perne. Aşa că în odaie plutea un miros tare de mentă. Totuş ca să nu uite ceva d-şoara chemă pe baba Ioana ca să-i dea ultimele lămuriri.

— Cum se face, mătuşă, ca să-ţi vezi pe cel ales în noaptea de Anul nou ?

— Trebue să faci multe, mamă, răspunse baba cam plictisită. De-o săptămână i se punea aceeaş întrebare : în cuhnie, pe sală, oriunde era întâlnită.

— Ia, mai spune mătuşă.

— Intâi trebue să faci rost de busuioc sfinţit. (D-ra Amalia dădu afirmativ din cap).

Apoi : aşezi o oglindă curată, curată drept la mijlocul peretelui despre răsărit. In dreapta şi în stânga aşezi lumânări mari de ceară curată. Să nu fie de spermanţet. Le aprinzi. Şi tocmai când cântă cocoşul de miezul nopţii, când se înnoeşte anul, te duci în faţa oglinzii, goală. (Baba nu se mai gândea la trupul ei de mult), şi te uiţi în apa ei. Te uiţi până se arată. Da trebue să fii curată.

— Cum să fii curată, mătuşe? (D-şoara deşi întrebase toată săptămâna, tresărise şi acum la ultimele cuvinte ale mătuşii Ioana).

— Adică să fii fată, mamă.

— Şi dacă nu eşti fată? (d-şoarei îi tremurase puţin vocea, dar întrebase surâzând totuş).

De, e rău. O verişoară a mea care greşise când a făcut şi ea aşa, a rămas pocită. Intr'un sat am auzit că una a înebunit. De! ard lumânări de ceară acolo şi e busuioc sfinţit. Dar trebue să nu-ţi fie frică.

— Dar am auzit că nu se arată totdeauna mătuşe.

—Da! nu se arată decât celei, care are să se mărite în anul ăla. Şi dacă îi e frică, iar, se tulbură apa oglinzii de nu mai vezi nimic.

— Dar dacă una a greşit, fără voe, din neştiinţă, mătuşe? (D-şoara se frământase mult, dacă trebue să întrebe şi asta ori nu, şi nu se putuse stăpâni).

— Aşa, nu ştiu! (Domnişoarei îi păru rău că întrebase).

— Bine mătuşă,aşa o să facem cum ai spus. Dar Magica unde-i?

— Am trimis-o în sat la a lui Barbu, care e meşteră în făcut lumânări de ceară. I-am dat şi bulgărul de ceară.

Baba dădu să plece şi uitându-se prin cameră văzu pe Ioana lângă sobă lucrând pe canava.

— Dar să le ţii de scurt pe drăcoasele astea domnişoară să nu râdă. Chiar dacă într'o altă odae e sgomot nu se mai arată nimic.

— Lasă mătuşă că fetele m'ascultă pe mine.

— Şi tot mă mir de ce vrei matale să faci lucrul ăsta. Că fetele de boer nu cred în lucrurile astea şi am auzit că nu li se-arată.

— Numai fetele noastre au parte de astea. Ele nu se mărită după cine vor, ci după cine le e ursit. (Leana din colţul ei chicoti naiv).

— Lasă băbuţo că are să mi se arate şi mie ursitul că şi eu cred *acum* (acum acesta era pentru domnişoara Amalia aşa de semnificativ) în lucrurile astea.

— Acum du-te mătuşică şi vezi să fi făcut Magica lumânări frumoase.

Baba se îndreptă spre uşă şi din deschizătură îşi mai aminti:

— Să puneţi şi grâu verde domnişoară ca flăcăul să fie cât mai tânăr.

— Bine mătuşă.

Domnişoara Amelia se gândi la vorbele mătuşei Ioana. „Dar trebue să fii curată". O clipă după plecarea ei aşa vag. Din ce în ce gândul i se trăgea însă în adânc şi o turburare amară o cuprinse: Doamne aşa să fie? îşi zicea d-şoara (deşi vorbele acestea nu le pronunţase tare niciodată).

Să treacă trupul înaintea gândului! (D-şoara avu o clipă imaginea trupului său mutilat). Nu, baba nu ştie. Sufletul trebue să fie preţuit înaintea trupului care n'a greşit cu voe. Gândul trebue să biruie şi să-mi aducă ursitul în faţă. Şi... dacă nu? (d-şoara Amelia nu putu prinde golul ce se căscase în suflet şi stătu nedumirită). Ce va fi? Merse şi-şi lipi fruntea de geamul rece. Privi afară: numai alb, alb. Pustiu. Plecă de la geam. Câteva picături de apă îi pudrară fruntea. Privi la fata care lucra atentă pe canava. Era liniştită. Pe ea nu o turburase nici o vorbă a mătuşii Ioana.

— O să mi se arate ursitul Leano?

— Matale o să ţi se arate, domnişoară, că eşti tare frumoasă. Şi ai şi avere. (Domnişoara pufni în râs de naivitatea fetei. Fata observă şi cu oarecare ciudă şi vrând să arate că nu-i proastă zise:)

— Dar am auzit că nu se arată totdeauna cel, la care gândeşti. Mi-a spus Savastiţa lui Bonifante, mie. Că ea s'a măritat anul ăsta: ea gândia să i se arate Gheorghe al lui Şontrocan şi a văzut pe unul bătrân, şi bătrân a luat că Gheorghe era dus „melitar". Când fata pronunţase cuvântul „bătrân" d-şoara Amalia văzu dintr'o dată faţa pocită de patimă a ofiţerului care o sedusese. Se înspăimântă. Nu-i mai apăruse aşa de luni de zile. Faţa lui se lăbărţa şi se strângea hidos. Şi ochii, cari o făcuseră să se zăpăcească şi să cadă o săgetau. Intunerecul în odaie începuse să iasă de la pândă, din colţuri. Domnişoarei i se făcu frică.

— Leano du-te şi spune să se aprindă lampa şi ia-ţi broboada să mergem puţin prin vie. Afară încă era lumină.

III

Cele trei fete aţipiseră. Rămăsese ca una să se mai scoale să aibă grije de lumânări şi să simtă când se apropie miezul nopţii. Toate erau cuprinse, în aşteptare, de o linişte sfântă. Râseseră între ele câtva timp pe tema corpului gol. Cele două fete şi-au găsit ponoase şi au lăudat frumuseţea domnişoarei. (Fiecare dorea să se ducă în faţa oglinzei cu corpul celeilalte). Plimbarea îi făcuse bine domnişoarei Amalia şi oboseala urcuşului pe deal o mângâie uşor pe tot trupul. Somnul creştea înlăuntrul ei şi pe marginea lui începuse să înfiorească chipul iubitului.

Domnişoara adormise. Celelalte două fete mai glumiră între ele, crezând, că îi vor face plăcere, dar observând că doarme îşi mai spuseră râzând înfundat ceva la ureche şi se întoarseră una cu spatele la cealaltă (ca să rămână fiecare în gând cu cel pe care îl vrea să li se arate) şi încercau să adoarmă. Domnişoara dormea pe patul ei, iar cele două fete pe un divan alături ca să nu le fie urât. Boerul dormea în cealaltă parte a caselor în iatacul lui). Şi deodată visul începu să cutreere. Pe faţa fiecăreia se citea alternând fericirea şi sbuciumul. Când trecea prin faţa ochilor dinăuntru, flăcăi „cunoscuţi" surâdeau şi buzele se mişcau în surâs. Dar se înjgheba aşa din nimic chipuri streine cu ochi răi, pocite şi fetele gemeau în somn sub apăsarea fatalităţii. In visul domnişoarei Amalia stăruise câtva timp iubitul ei (mai mult în semi vis). Apoi începuse să viseze nimicuri care apăreau şi se ştergeau iute. Deodată simţi că o mână trece peste ea (mâna aceasta trecuse de mai multe ori şi-i dăduse iluzii inutile) şi se deşteptă.

Cocoşii ţipau în sat. Vorbiseră ca ea să se ducă întâi.

— Domnişoară, scoal'! Ah! domnişoară ce vise grele am avut. D-şoara se sculă mângâie fata cu părul ca păcura şi-i şopti: scoală şi pe cealaltă. Eu mă duc Nu mai aprinde lumânarea!

Domnişoara deschis uşor uşa şi intră în camera luminată de cele două lumânări. Odaia era caldă. Oglinda pâlpâia de flacări câteodată şi iar rămânea limpede. Domnişoarei i se făcu frică, (numai de singurătate acum). Oglinda o atrăgea, ca un abis de apă pe cel care voeşte să se arunce. Dar jocul luminilor ce părea că veneau de dincolo de sticlă, o ţinură pe loc lângă uşe. Dacă nu va apărea el? (nu se temea de apariţia altcuiva decât a celuilalt.)

Dacă baba avea dreptate? Işi strânse cămaşa pe corp vrând parcă să-l acopere, să-l ascundă. Dar în odaie era prea cald. Jarul din sobă încă viu arunca pe pereţii căptuşiţi cu covoare lumini vagi. Afară se moinase că auzia streşinile picurând. Monotonia lor şi căldura din cameră îi strecură în trup o moleşeală dulce. Somnul îi rămăsese încă în corp, ca o greutate voluptoasă. Cămaşa căzu. In corp creştea sevă de pofte. Şi domnişoara veni în faţa oglinzii aproape furată de liniile undioase ale trupului ei. Şi deodată domnişoara Amalia se dărui cu un gând puternic iubitului ei. Lumânările pâlpâiau. Si unde apăruse ovalul feţii ei se închegă acum şters însă chipul cu gâtul alb şi tare al iubitului ei. Dorinţa mocni în sufletul ei, şi fiorul acela pe care-l doreste orice fată şi pe care ea îl cunoscuse aşa de groasnic îi străpunse pântecele până între sâni. Işi strânse umerii. Ah! îl cunoştea fiorul acesta. Nu era al dragostei ei. Era fiorul celuilalt, scârbos şi brutal.

Chipul iubitului ei apuse în oglindă. Doi ochi ca doi cărbuni, stupizi crescură în locul lui. Si domnişoara sugrumată de groază privi cum chipul ofiţerului creştea în oglindă. Se scutură şi căuta cu toată puterea gândului să-şi recheme iubitul.

Prin vine însă, străbătea fiorul blestemat şi celălalt creştea fără voia ei peste chipul ei din oglindă peste gât, peste piept... Lumina lumânărilor îngheţase dreaptă, tragic de dreaptă.

Un ţipăt nearticulat sparse oglinda.

Când după alarmă boerul şi cu ultimul servitor intrară în cameră, găsiră pe domnişoara Amalia leşinată. Din lesinul acesta nu s'a mai deşteptat, (dealtfel nici ea n'ar mai fi voit).

Prin sat au mai circulat după aceia multe svonuri. Unul era şi acesta, că domnişoara sub influenţa unui vis rău, se dusese somnambulă în faţa oglinzii.

Că fetele nu s'ar fi deşteptat decât la ţipătul ei. (Cum se zice chiar că se întâmplă cu cele mai multe în această noapte: Nu se mai deşteaptă la miezul nopţii şi tot ce povestesc nu sunt decât reminiscenţele unui vis).

CONST. PÂCLE

NB. Cetitorul este înştiinţat că parantezele n'au fost puse ca să se poticnească în ele, ci ca să-i ajute. Dacă găseşte cu cale, poate să mai adauge şi el altele, chiar fără rost.

CEL DIN URMA HAMERSTEIN

SZOMARI DESZÖ

Zăcea pe pae, cu craniul sfărâmat de nu se mai putea recunoaște, cel din urmă Hamerstein. Prietenul său credincios, Szakàll s'a aplecat peste el în semn de durere, luându-și rămas bun. Stând așa pe el, i-a luat actele și în locul lor i-a vârât în buzunare fițuicele ce le avea el. I-a tras de pe deget inelul de familie și i-a deslegat ceasornicul de mână, apoi a ieșit din baracă înviorat.

Da, și el era ciuntit. Capul îi era bandajat așa de bine, încât abia i se vedea un ochi și jumătate din gură. Totuș se gândea fericit în urma acestui schimb de roluri : „Păi, n'am procedat cum se cade? Viața mea tot n'ar mai avea nici-o valoare. Un student dela arta dramatică desfigurat în urma rănirii ! Mai bine să trăiască el și să mor eu... In felul acesta mai pot folosi societății. S'au mai prăpădit aci doi Hamersteini și nu se poate, ca familia aceasta putredă de bogată să-și piardă și ultimul vlăstar, se poate? Și nici aceea nu se poate, ca sărmana mamă să-și îngroape cel din urmă fiu. Atunci, mai bine mă duc acasă eu, în locul lui..."

Și a aruncat o ultimă privire spre hotarul îndoliat al Curlandei. Tunurile bubuiau, departe. Și morții îi îngropau, aproape.

A patra zi, cu capul bandajat, cu un ochi și jumătate de gură, sta în fața unei bătrâne plină de durere,, în salonașul palatului din Buda. Erau momente tragice și grele, dar talentul lui de actor l-a ajutat de făcea minunat pe ultimul Hamerstein și în cei patru ani de suferință petrecuți cu Hamerstein a putut cunoaște bine situația familiară a acestuia. Prin imitații reușite a putut să-și însușească la perfecție vocea, mișcările și întreg felul de a fi al lui Hamerstein.

Și ce-i mai trebue unei inimi de mamă, care dorește să-și vadă în viață cel din urmă fiu ?

— Eugene ! Scumpul meu Eugen ! — a exclamat bătrâna doamnă.

— Mămico ! — a răspuns el, pentru că știa, că așa îi zic.

— Ah ! Tu ești ! Scumpul meu ! Odorul meu ! Intr'adevăr tu ești !

— Sunt cel din urmă Hamerstein — a răspuns el drăguț și trist în felul celuilalt.

Patru luni dearândul numai cu un ochi, cu jumătate de gură și l-a sărbătorit, l-a adorat familia întreagă. Cu lacrimi ferbinți de fericire i-au udat vata multă de pe cap. In extazul ce-l înconjura umbla de ici-colo ne mai găsindu-și locul. Cu încetul conștiința i-a amorțit, văzând câtă bucurie cauzează, el, ștrengarul. care se plictisea deja.

Intr'o zi i-au deslegat capul. Cu ocazia aceasta au dat un supeu de care nu s'a mai pomenit în Buda, cu toate că în evul mediu au locuit regi în orașul acesta. Dar Szakàll, în fața oglinzii, a încremenit văzându-și figura monstruoasă ! — Ei, nici Hamersteinul adevărat n'a semănat mai bine cu sine — s'a gândit liniștindu-se. Oaspeții mulți nu mai puteau aștepta, îl chemau nerăbdători, plini de bucurie. Și a apărut o mutră infernală, la lumina lămpii, scheletul unei fețe pârjolite. Ca o pătlăgea călcată, ca splendoarea unei zile eroice s'a prezintat și toți au plâns impresionați.

— S'a schimbat puțin — ziceau unii.

—A, foarte puțin, — răspundeau alții.

Szakàll a tresărit gândindu-se :

— Nici dacă aș fi fost Iuliu Hegedus în persoană, un artist mare, n'aș fi avut mai mare succes decât așa un înșelător ordinar ! Și în numele sfânt al artei deodată s'a revoltat.

— Eu nu sunt Hamerstein ! — a început să zbiere — eu n'am nimic cu dumneavoastră ! Și eu nu sunt fiul d-tale ! a strigat răcnind spre bătrână — eu nu sunt ! Eu nu sunt ! Eu sunt Szakàll Friți'

Și bătea în masă ca un nebun.

— Presiunea! Presiunea ! — a explicat unchiul. O panică amară a luat locul fericirii de mai 'nainte.

— Doamne, ai milă ! — a început să se vaite bătrâna disperată.

— Nu omori pe mamă-ta ! — îi șopteau rudele adunându-se în jurul lui, ca apostolii în jurul lui Christos pe splendida pictură a lui Leonardo.

Bătrâna își privia cel din urmă fiu zdrobită de durere. O inimă sfâșiată, un simțământ ce se zvârcolește în chinuri oribile sângera ; la culmea disperării, o mamă !

Pe Szakàll îl prindeau fiorii, în urma acestei scene. Iși mușca buzele desfigurate. S'a răsgândit. Fără nici o vorbă s'a dus în fața bătrânei a îngenunchiat cu supunere și i-a sărutat mâna. Apoi a comandat țiganilor, cari erau pregătiți încă la începutul serbării :

— Cântecul celui din urmă Hamerstein :

„Mamă nu mai plânge“.

Cânta deja, mișcându-și ciudat mutra monstruoasă, când dureros, când vesel.

Serbarea aceasta familiară s'a transformat într'o adevărată apoteoză. Hamersteinul cel din urmă cânta deja pe masă, în plină libertate. Societatea întreagă, rudele, oaspeții, unchii, mătușele toți cântau deja cu el : *„Mamă nu mai plânge“* și jos cânta servitorimea, cânta casa întreagă.

— Totdeauna am spus, că acesta e fiul meu cel mai bun — a zis bătrâna mândră și încet — încet a început să cânte și ea...

(Panorama)

Trad. de GR. POPIȚI

MARII MAEȘTRI

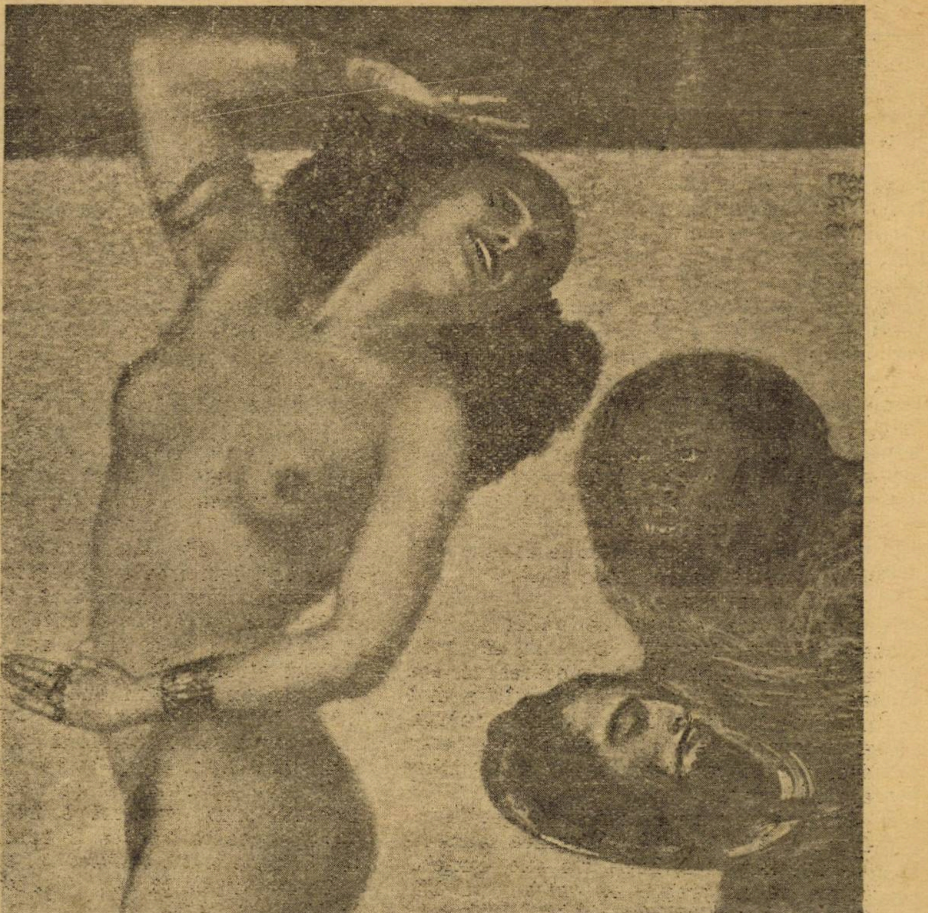

FRAZ STUCK : Salomea

critica literara

ANUL LITERAR

MIHAIL SEBASTIAN

Anul literar ce se încheie nu are punct central. Un singur adjectiv nu-l poate caracteriza și un singur eveniment nu-l rezumă. Sunt dimpotrivă ani, din care e de ajuns să fixezi un singur moment, pentru ca să-i fi desemnat în tot ce au esențial. Anul 1927 bunăoară era al *Cuvintelor potrivite:* viața lui literară era stăpânită toată de cartea d-lui T. Arghezi, în așa măsură încât celelalte mici evenimente se umbriau pe planuri îndepărtate.

Memoria nu e—întâi un bilanț ca cel de astăzi—un sprijin sigur: ea te-ar îndemna să socotești apărut abia de o săptămână *„Concertul din muzică de Bach“* al d-nei Bengescu și dimpotrivă vechiu de cinci ani ultimul volum al d-lui *Cezar Petrescu* („Omul din vis“) pus în librărie de vreo zece zile numai.

Pe de altă parte refuzăm ajutorul prea ordonat al calendarului. In asemenea socoteli se cuvine să impui anume ierarhie în înșiruirea evenimentelor și să le distingi în altă logică decât a cronologiei stricte.

Pentru aceste motive vom însemna din capul locului (deși sunt foarte recente) *Istoria prozei literare* a d-lui E. Lovinescu și *Antologia poeților de azi*, două cărți însemnate nu numai pentru aportul lor personal și pentru fixarea unor puncte de orientare critică, ci mai ales pentru opera lor de actualizare a atâtor nume și probleme, prin readucerea atâtor cariere literare în atenția și discuția cetitorilor. Cincisprezece ani de activitate scriitoricească și de viață diversă a cărții românești sunt reamintiți în paginile acestor volume. Susceptibile de obiecții amănunțite, în ansamblul lor dimporivă trebuesc aplaudate pentru serviciul important, pe care l-au adus cetitorului. Lămuririle nu se câștigă decât prin recapitulări. „Istoria prozei literare“ opera unui critic ni le prilejuește prin fixarea teoretică a unor anume puncte de vedere. „Antologia poeților de azi“ operă a doi poeți îndeplinește acelaș oficiu, ilustrând cu exemple imediate un mod de a vedea și a prețui. Căci ce este o antologie altceva decât un articol critic aplicat?

Și ca să nu trecem dincolo de operele critice ale anului, să însemnăm aici un eveniment, pe care unii scriitori binevoitori l-au trecut dela rubrica aniversărilor intime la coloana faptelor literare: domnul *Mihail Dragomirescu* a împlinit 60 de ani și cu acest prilej și-a retipărit toată opera d-sale. Tot ce se poate spune bine despre omul acesta, Universul Literar a spus.

In genere un an oarecum sărac în literatură critică. Și e de mirare. Urmărind revistele afli câteva condeie deosebit de interesante (d-nii *G. Călinescu, Șerban Cioculescu...)* cu o seriozitate de gând impresionantă. Să fie din vina editorilor regretul acesta că la un sfârșit de an nu poți însemna pentru biografie decât apariția în volum a d-nilor *Mihai Ralea, Alexandru Bădăuță, Miron Grindea și D. Suchianu?*

In felul acesta cartea se depreciază spre folosul revistei și al ziarului, care la îndemâna unui studios devin prilejuri fericite de cerecetare. Volumul se mulțumește — socotind după contribuțiile librăriei anului — să adopteze încercarea, schița, comentariul nepretențios și (mai ales) parafrazările inofensive ale izvoarelor comode.

◆

Discuțiile — până acum teoretice — în jurul romanului ca gen înnoit în ultimele timpuri, prind în anul acesta anumită siguranță. Câteva opere noui vin să-i creeze material de verificare. O surpriză a fost *Ciuleandra* d-lui Rebreanu, un efort de evadare din temperamentul strict epic al acestui mare talent și o încercare spre psihologism. O altă surpriză *Vioara mută* a d-lui N. Davidescu, poveste împărțită pe două planuri deosebite și adâncită voit înlăuntru.

Tot ceeace frământa istoria romanului în literatura străină, se silește să prindă sens și la noi. Câteva încercări de vieți romanțate sunt anunțate. Una a și păzit în vitrină. *Viața lui Eminescu* de d-l Păunescu-Ulmu e însă o carte ratată.

„Medelenii“ d-lui Ionel Teodoreanu și-au continuat populara lor carieră, de cum ultimul lor volum a apărut. Se pare că scriitorul încearcă o demonstrație cu *Turnul Milenei*

Și ca să sfârșim cu romanele lui 1928, să spunem că însfârșit *Craii dela curtea veche* opera d-lui Mateiu Ion Carageale, fără ca să fi apărut în volum — asa cum o asteptam pentru fixarea admirației noastre — a fost publicată până la ultimele sale pagini în Gândirea.

◆

Un scriitor, pe care l-a descoperit anul încheiat azi, este d-l *Damian Stănoiu*, talent modest dar autentic, posesorul unui humor nu inedit dar agreabil încă. Consecvent cu geniul moldovean, scrisul d-sale nu e totuș pastișă.

Dar mai ales trebue remarcat pentru calitățile sale de humor savuros *Hronicul măscăriciului Vălătuc*, volumul d-lui Al. O. Teodoreanu, un scriitor inteligent, care frecventând gluma și spiritul nu cade în gazetărie asa cum s'ar putea spune despre d-l *Tudor Mușatescu* prea voit spiritual în ciuda temperamentului său spumos.

Trebue deasemeni pomenită (chiar numai pentru plăcerea de a-i scrie numele) surpriza revenirii la literatură a d-lui *D. D. Pătrășcanu.*

In volumul de proză, d-ra *Otilia Cazimir* neaducând multe lucruri mai noui decât acelea pe care le cunoșteam din modestele sale încercări de poezie, are totuș pagini cu mult superioare și dovedesc posibilități mai vrednice de utilizat.

Două cărți ce se situează pe marginile dintre roman și nuvelă sunt *La Grandiflora* și *Conu Enake*. Situația literară a d-lui Gib. Mihăescu prezintă surprinzătoare asemănări cu întâia vârstă a carierei d-lui Cezar Petrescu. După cum atunci legenda unui mare scriitor avea să se destrame în scurtă vreme, tot astfel astăzi încercarea de a creea o glorie a eșuat.

„Universul literar“ nu este cu desăvârșire străin de această lămurire. Cât despre domnul N. Condeescu, scrisul d-sale se prezintă de astădată făgăduitor, fără a fi deocamdată realizat.

Nici un eveniment în poezie. Nici un talent nou, hotărâtor și personal. Câteva debuturi interesante — arar — prin reviste. Volumele desigur n'au lipsit; când au fost ale vreunui tânăr erau prea inceste; când au fost ale unui maestru prea făcute pe clișeu. Nu vom aminti volumul *Intoarcere* al d-lui Pillat, care ar avea scuza unei experiențe, dar vom însemna *Limpezirile* d-sale, volum ajuns la un tip — Jammes supărător de credincios. Din cauza acestui păcat de a rămânea închis, într'o formulă, un vocabular și — dacă se mai poate spune — o inspirație anumită, fixată cu întâile versuri (căci exemplul d-lui Pillat nu e singurul; la fel de stabili, își continuă clișeele d-nii *Radu Gir, Dem. Gâlman, Ilarie Voronca*, etc.. etc...) se înțelege de ce *Drumul* d-lui Mihail Celarianu l-a bucurat pe cetitorul de poezie, surprins să găsească o sinceră și spontană înnoire în talentul unui poet, pe care îl socotea sfârșit.

◆

Sărac registrul nostru. Chiar cu mai mare bunăvoință alcătuit, proporțiile sale tot ar fi fost modeste. Nu facem abstracție de lipsa publicului cetitor și de numărul restrâns al editorilor, spunând că anul ce trecu ne-a dat puține cărți noui în vitrină. Socoteala ne surprinde. Fiindcă până a nu o fi făcut-o, păstrasem impresia că 1928 a fost un an vioiu și activ, că frământările lui literare nu au trecut fără să prindă (măcar prin pitorescul lor) atenția publicului. Ori iată, abia acum ne dăm bine seama că ceeace părea activitate, n'a fost decât agitație. In orice caz este sigur că atmosfera literară a acestor douăsprezece luni depășește în interes (în interes imediat și ușor) viața efectivă a librăriei. Faptul literar e de astădată mai semnificativ decât opera literară. Iată de ce ne îngăduim să trecem sub această rubrică, în care deobiceiu nu intră decât cartea, aspecte din ceeace a fost agitația revuistică și oarecum de culise a literelor române în anul de grație 1928.

Premiile literare, în linia moravurilor noastre obișnuite. Singura distincție justă premiul național de proză acordat lui N. Iorga. Dar ce sens mai are această încununare, când ea s'a depreciat cu doi ani înainte acordându-se d-lui Topârceanu și ce autoritate critică dovedește, de vreme ce în acelas an unește sub aceleași priviri pe d-nii Iorga și Minulescu?

Indignarea ar fi târzie. Şi dealtfel nici n'ar fi mai expresivă decât informaţia pur şi simplu. Să anunţăm deci: Demostene Botez, premiantul Academiei române (lei douăzeci şi cinci de mii), Ion Foti, premiantul unei societăţi de scriitori (contracandidat Ionel Teodoreanu) Alfred Moşoiu, premiantul aceleiaşi societăţi de scriitori (contracandidat Tudor Arghezi).

Polemicele interesante şi vii. Anul acesta a prilejuit câtorva scriitori tineri debutul în scris şi i-a ilustrat în ce au ei caracteristic: o generaţie, care nu exersează pasiv literatura şi mai ales nu se opresc la ea. Deobiceiu generaţiile proaspete aparţin poeziei. Tinerii anilor aceştia — intelectuali — depăşesc sau vor să depăşească (ceeace deocamdată — cât timp nu sunt realizaţi — este la fel de preţios) exerciţiul literar şi abordează sincer experienţa proprie şi problema sufletească. Foarte deseori nu cu suficient discernământ, puerili ca expresie (manifestul Crinului) şi nelămuriţi.

Dar e în această căutare un semn bun, care poate fi recunoscut şi în altă parte decât în zarva discuţiilor prea recente. Intr'un bilanţ ca acesta, e bine însă să recunoaştem că unui timp, agrementat de buchea polemică a distinsului corector Sevastos-Braniște, scrisul acestor debutanţi firmaţi cu întâiul lor rând, i-a adus serviciul unor preocupări sincere şi al unei credinţe în ceva.

Revistele, aceleaşi. Dezorientate, când ţin la libertatea lor: servile când intră sub oblânduirea unui elan. Niciuna însă nu mai ajunge lucrurilor noui ce s'au întâmplat. Iată de ce Calende (utilizând precis lecţiile „Cetăţii literare"). Duh şi slovă — neapărută — Tiparniţa, Săptămâna, etc., etc. De cele mai multe ori proecte. Când nu, eşecuri sau succese modeste. Totuş trebuesc pomenite fiindcă toate au sporit impresia aceea de activitate şi încordare, de care vorbiam mai sus, toate i-au adăugat ritmului în realitate domol şi leneş al vieţii noastre literare, o aparenţă de muncă, precipitare şi fierbere.

Din toate aceste mici întâmplări un singur lucru cu folos imediat se cuvine pomenit: convertirea gazetei la un ajutor cultural sistematic şi zilnic. Mai toate jurnalele noastre şi-au organizat cel puţin o pagină de informaţie şi discuţie critică pe săptămână. Mai toate— de unde până într'o vreme era o coloană depreciată, un fel de coş comod al redacţiei — i-au dat foiletonului o importanţă insistentă, utilizându-l pentru note de cultură. Şi pentru frumuseţea şi marea utilitate a lucrului acestuia trebue să spunem că *nu există o singură gazetă bucureşteană, în redacţia căreia să nu se găsească cel puţin un scriitor.* Gândiţi-vă la acest simplu fapt că zilnic o sută de mii de oameni (şi evaluăm modest numărul cetitorilor de gazete) găsesc în foaia lor preferată câteva rânduri, în care nu e vorba de politică şi că zilnic atâţia oameni au prilejul să citească titlul unei cărţi sau numele unui om de cultură, despre care se scrie.

◆

Şi cu toate acestea păşim dintr'un an în altul cu observaţia noastră primă: douăsprezece luni sărace pentru carte. Ceva mai mult: puţine nădejdii că anul început acum, ar putea să dea mai mult. Sfârşim şi începem cu ceeace, dela o vreme, ne-am obişnuit să numim „criza cărţii". E o problemă actuală şi zadarnic am înjura-o. Privită în faţă, afirmată sincer, poate către un sfârşit să-i dăm de rost.

Intr'o vreme când în străinătate, scrisul devine o muncă de primă necesitate, cotată excelent la bursa valorilor comerciale, noi întârziem în această tristă perioadă a scriitorului cerşetor şi a breslei cu act de paupertate.

Am vrea ca la sfârşitul acestui an nou să încheiem alte socoteli. Ceeace poate n'ar fi chiar imposibil deşi suficient de greu.

MIHAIL SEBASTIAN

TREI SCRISORI INEDITE ALE LUI AL. ODOBESCU

Comunicate de d-l G. POPA-LISSEANU

Publicăm mai jos trei scrisori extrem de preţioase pentru istoricul literar care va scrie cartea aşteptată despre viaţa strălucitului prozator muntean.

Bucureşti 2/14 Ian. 1871

Domnule Redactor,

Recunoştinţa ce ca Români datorim armatei franceze, pentru drepturile ce ea ne-a recâştigat cu sângele său, o putem arăta astăzi compătimind cu răstriştie şi viind cu obolul nostru în ajutorul atâtor prisonieri câţi în străinătate sufer cea mai umilitoare din toate durerile, aceea de a nu se putea lupta azi pentru ţara lor cu aceeaş bravură cu care, sunt câţiva ani, s'au luptat pentru Italia şi pentru noi.

La această mare durere, căreia din nenorocire nu ne este dat nouă, mai mult decât lor, a aduce mângâiere, — naţiunea Română, cu drept cuvânt îngrijită de viitorul său, trebuie să ia o parte foarte viiă; astfel încât nu ştiu care din aceste două simţiminte: recunoştinţa pentru trecut sau îngrijorarea pentru viitor, ar trebui să precumpănească cu simpaticul interes ce cată, prin orice mod să dovedim nobilei naţiuni care astăzi, singură în Europa, se luptă cu eroism pentru păstrarea drepturilor gintei latine.

Ca Români dar, adânc pătrunşi de aceste cugete şi viiu mâhniţi de nevoile actuale ale poporului francez pe care şi legături şi datorinţa m'au învăţat a-l iubi, viu să depun o modestă sumă de 200 franci la subscripţiunea pentru prisonierii francezi însoţindu-o însă cu nemărginite şi fierbinţi urări pentru succesul Franţei, dela care singură, cred că putem aştepta un sprijin sincer şi spornic la consolidarea noastră naţională.

Primeşte, te rog, Domnule Redactor, cu această ocasiune, încredinţarea osebitei mele consideraţiuni.

AL. ODOBESCU

◆

Monsieur, I. STRAT
Agent diplomatique de Roumanie
Londres

Bucureşti, 8/20 Ianuar. 1871

Amice,

In vârtejurile actuale viu a-ţi cere un mic serviciu şi nu mă pot îndoi că vei împlini neînsemnatul meu comision pentru care îţi voiu rămânea îndoit îndatorat.

Iată cestiunea:

Cumnatul meu d'Avril este închis în Paris şi nu ştie unde se află familia sa, de aceea scrisorile lui, expeduite prin balon, colindă timp îndelungat mai înainte de a ajunge la destinaţiune. Mi s'a spus însă că ziarul englez Times reuşeşte a intra uneori în Paris şi că într'însul se publică multe anunţuri de felul celui pe care vin a te ruga să-l faci a se însera în Times de mai multe ori, că dor va da cumnata mea peste dânsul.

Nu cunosc în Londra pe nimeni care să poată a-mi face acest mic serviciu şi prin urmare îţi adresez *sans gêne* această rugăminte; iar pentru cât va fi costul insertiunilor, ţi-l voiu răspunde cu prima ocaziune.

Anunţul ar trebui făcut cam în termenii următori: Madame la Baronne Marie d'Avril fait savoir à Monsieur le Baron Adolphe d'Avril, demeurant à Paris, 83 Avenue Josephine, qu'elle se trouve en bonne santé, avec toute sa famille, dans le Voralberg, chez Monsieur le Comte de Breda.

Scuzează, amice, importunitatea; răspunde-mi dacă vei găsi timp şi crede la simţimintele de devotament ale amicului

AL. ODOBESCU

◆

D-lui I. SAFARIK
Preşedintele societăţii ştiinţifice sârbe,
Belgrad

Bucureşti, 2/14 Ianuarie 1871

Domnule Preşedinte,

Am primit prin mijlocirea d-lui Ioan S. Cantacuzen, agentul nostru diplomatic pe lângă guvernul Serbiei interesante publicaţiuni cu cari societatea ştiinţifică din Belgrad a binevoit să mă gratifice. Am constatat cu o vie satisfacţie perseverenţa cu care amicii şi aliaţii noştri seculari de la Dunăre se ocup de lucrări istorice relative la popoarele creştine din Orient, lucrări de cari de altfel am avut ocaziunea de mai multe ori să le apreciez marea lor valoare; cele şasesprezece prime volume din Glasnik pe cari le-am văzut şi consultat la biblioteca Archivelor statului nostru îmi dăduseră proba.

Cât mă priveşte, Domnule Preşedinte, având un mic titlu la onoarea pe care societatea a binevoit să-mi facă trimiţându-mi urmarea din această utilă şi preţioasă publicaţiune, voiu căuta să-mi arăt gratitudinea, rugând-o să primească câteva volume alăturate aci conţinând lucrările la cari am luat o parte mai mult sau mai puţin întinsă. Ceea ce eu ofer corespunde prea puţin, ca valoare şi ca volume, faţă de ceea ce mi s'a trimis; mă mângâiu că se va găsi cel puţin o indicaţiune interesantă pentru antichităţile literare ale Sârbiei într'o notiţă pe care am publicat-o în primul volum al Revistei Române, pag. 709 şi următoarele. Manuscrisul a căreia descriere o dau în această scurtă notiţă a fost trimisă în urmă de mine d-lui Tr. Miklosich, care se ocupă de ea în acest moment.

Profit de acest prilej, Domnule Preşedinte, spre a vă exprima toată dorinţa ce am de a vedea stabilindu-se, pe terenul ocupaţiunilor ştiinţifice, raporturi mai frequente şi mai intime între cele două ţări ale noastre şi reînoindu-vă mulţumirile mele pe cari vă rog să le împărtăşiţi şi societăţii, am onoarea, Domnule Preşedinte, de a fi al vostru cu totul devotat servitor.

AL. ODOBESCU

teatru

ANUL TEATRAL

CAMIL PETRESCU

Din ce în ce bilanțurile de sfârșit de an ale vieții teatrale devin mai dificile, căci din ce în ce mai mult se confirmă impresia că teatrul românesc este într'o epocă de reală decadență. Concurat — în stil mare de cinematograf și manifestările sportive, lipsit de interpreți, lipsit de un spirit conducător și lipsit de o critică într'adevăr capabilă de control, spectacolul românesc după ce a epuisat capitolul montărilor fastuase, care n'au servit timp de 8—9 ani de cât de paliativ crizei se reîntoarce la ceeace-a fost înainte de războiu: Farsele localizate de d. Gusty, operetele (denumite comedii muzicale). Moartea civilă și mai concludent decât orice, la Teatrul Național ultimele două spectacole în cea mai bună formă bulevardier melodramatică. Tot ce se părea câștigat nu era decât provizoriu și recăderea e cu atât mai gravă.

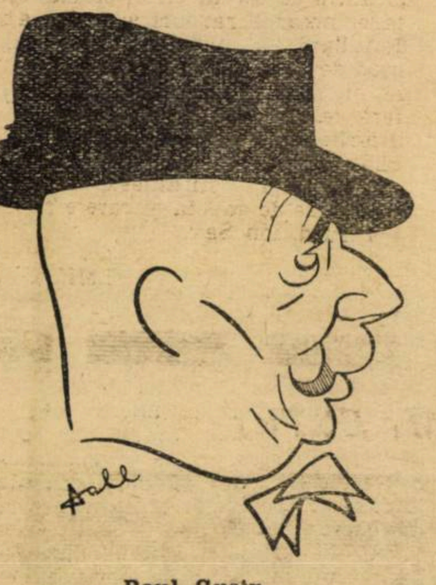

Paul Gusty

A vorbi despre opere înseși — în asemenea condiții — e și nedrept și periculos, câtă vreme textul lor nu e la îndemâna criticului. Când interpretarea în aproape unanimitatea cazurilor diformează ideea, nimeni nu poate fi atât de prezumțios în cât să pretindă că poate judeca opera însăși.

Să înșirăm mai întâiu piesele originale în ordinea reprezentării lor.

Omul de zăpadă, Luminița, Meșterul Manole, Pavilionul cu umbre, Mitică Popescu, Omul care a văzut moartea, Coriolan Secundus, Petronius, Papagalii

Lăsând de o parte produsele industriale, care constitue o adevărată rușine pentru Teatrul Național: *Omul de zăpadă* și *Petronius*, și trecând peste celelalte opere destul de discutate să nu ne oprim decât ca să discutăm cazul pieselor Luminița și Pavilionul cu Umbre, căci el e definitiv elocvent pentru toată mediocritatea vieții noastre teatrale. Amândouă piesele au cam acelaș subiect. (o femee gonită de bărbat, revine după un număr de ani și provoacă dureri noui în casa părăsită, care adăpostește acum o copilă îndrăgostită) aceeași atmosferă. Deosebirea e că pe când *Luminița* are o lume cu adevărat creată și un dialog nervos ca o luptă de șerpi, Pavilionul cu umbre e năclăit într'un sos literar care era la modă acum vre-o patru ani (mister, după rețetă, imagini parazitare, patetism pueril „demoniac"). Ei bine, „intelectualitatea" românească a transformat reprezentarea Luminiței într'un adevărat dezastru teatral acoperind cu insulte pe autoare, iar hibrida poemă pretins modernistă (căci a și trecut moda) a constituit — pentru critica noastră — un mare eveniment de artă. Nici nu se putea un fapt care să ilustreze mai simplu, mai vulgar și mai net toată neputința „intelectualității" noastre recent improvizate.

Din repertoriul strein trebuie să fie anunțate numai *Don Carlos. Mult sgomot pentru nimic*", *Volponi*, *Romeo și Julietta* pentru valoarea lor artistică.

ACTORII

Am arătat mai sus că socotim ca adevărata cauză a decadenții noastre lipsa unor actori care să se ridice deasupra mijlociei și lipsa unor buni regizori de dramă. De sigur că avem interpreți „excelenți" dar cu asta nu poate trăi un teatru al unui popor de 15 milioane de locuitori. Avem chiar câțiva interpreți de mare envergură: *Nottara* (Apus de Soare) *Demetriad* (Hamlet. Vlaicu Vodă) *Storin* (Holofern) și alți câțiva. Dar e vorba numai de anumite roluri și aceiași actori imediat ce joacă altceva devin deadreptul inacceptabili. Ceeace ne lipsește în teatrul românesc astăzi sunt actorii care să poată juca în mod cu totul superior un repertoriu cât mai variat, seară de seară. Cum am mai spus-o și altă dată, suntem o țară de „crai" și ne lipsește un Romeo, un amant care să adune asupra lui toate privirile; suntem o țară în care prea multe se fac în numele amorului și nu avem în teatru o „femee de treizeci de ani" o amantă în sensul clasic al cuvântului. Și iar ne lipsește „bărbatul", actorul care să poată juca rolurile pe care le juca Radovici. E greu să ne dăm seama ce era merit adevărat înainte de războiu, credem că totuși atunci se putea conta pe d-nii Manolescu, Tony Bulandra, Storin Radovici încă, cum și pe doamnele Marioara Voiculescu și Lucia Bulandra. Cel puțin e sigur că ei întruneau, în orice caz, sufragiile entusiaste ale unor lungi serii de săli pline, că jocul lor corespundea sensibilității generale. De atunci multe s'au schimbat: cei de mai sus nu mai sunt chiar atât de tineri, valsul a fost înlocuit cu dansurile americane și sensibilitatea actuală e nesfârșit mai febrilă. Dar din noua generație nu se pot ridica noui candidați pentru locurile vacante. Lipsit de cariatide plafonul teatrului nostru e jos și mărunt ca un soiu de coperiș de tinichea. Dacă ar fi să însemnăm câteva nume din anul care a trecut atunci ar fi desigur d. *Storin* în Don Carlos d-na *Maria Filotti* în Luminița, d *Critico* în Viforul. Nu putem trece cu vederea suuccesele foarte frumoase obținute de d-ra *Leny Caler* în Cabaretul și Nunta cu repetiții, creația d-lui *Timică* din aceeași Nuntă cu repetiții, *R. Bulufinschi* în Coriolan Secundus. Se cuvine de asemeni să arătăm frumosul succes de comedie al d-lui *Leonard* în Fritz (alături de care a apărut și excelenta d-ra Tantzi Cutava) cum se cuvine să arătăm realizările doamnelor *Cleo Pan Cernăteanu* (Femeea Mării) *Marioara Zimniceanu* (Mult sgomot pentru nimic).

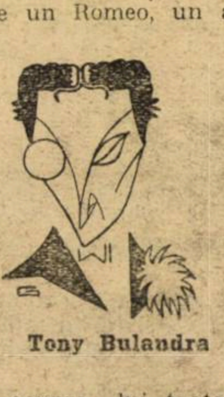

Tony Bulandra

Dintre ceilalți tineri câteva noui indicații. d-nele *Nely Sterian*, și la Național în câteva momente d-na Gaby Danielopol și d-nul Marcus.

D-ra *Marietta Sadoveanu* nu a mai avut prilejul să ofere nimic nou. d-ra *Maria Mohor* se caută, cu mari rătăciri mereu, d-ra *Puia Ionescu* e definitiv lipsită de puterea de a-și organiza rolurile.

D-nii Iancovescu Bălțățeanu, Calboreanu Stăncescu, Vracca, Pop Marțian, Fintzi, Talianu, Lefler Hociung, Fotino, Toneanu, Ghibericon, Theo etc., ca să cităm la întâmplare „stagnează".

D-rele Corina Barbu, Marietta Deculescu, Gheorghiu, Arapu, Fanța Stancovici, Virginia Dutescu și d-nii Danielopol, Rang, Eterle etc. sunt încă de înregistrat la categoria speranțelor.

TURNEELE

Adevăratul succes al anului trecut au fost turneele. Mai puțin sigură ca de obiceiu d-ra Ventura, emoționanta d-na Pierrat, puternic Wegener, decorativă d-na Robine alături d. Alexandre dar mai ales covârsitor turneul „teatrului de artă de la Moscova" grupul Praga. D. I. Pavlov ne-a dat adevărate lecții de teatru superior.

note

Poezia „Vis de anemic" a d-lui Camil Petrescu. a apărut în „Antologia poeților de azi" din eroare cu o strofă mai puțin. O publicăm în numărul nostru actual în adevărata ei formă.

plastica

EXPOZIŢIA ION SAVA

Iată-ne în mijlocul unei colecţii de caricaturi care ne desvălue o altă latură a activităţii d-lui Ion Sava cronicarul plastic al revistei noastre. Expune în sala „Regina Maria" şi oferă mai mult decât un agreabil avertisment între două săli cu pictură. D-l Ion Sava, cunoscător al meseriei sale, şi-a găsit un drum al său şi ni se arată unitar construit.

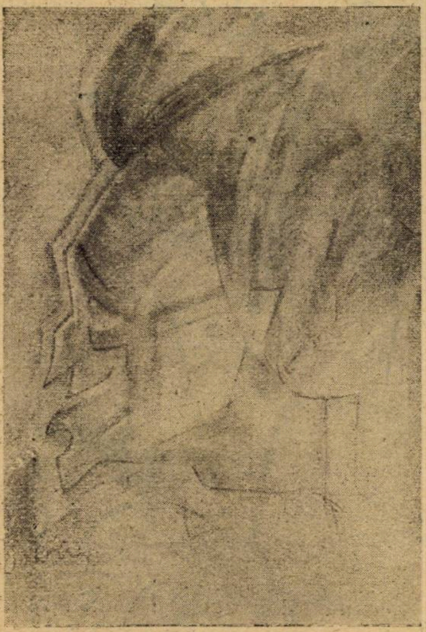

D. Camil Petrescu

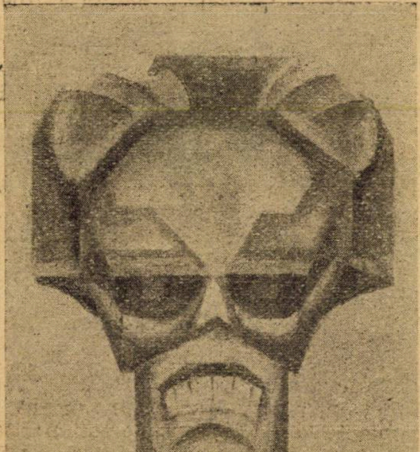

D. Mircea Damian

Stăm în faţa unui artist tânăr care nu s'a lăsat dus inconştient de talent ci a căutat să înţeleagă şi să se înţeleagă. Cronicele sale plastice stau mărturie de prezenţa unui spirit critic format. Urmărind diferitele manifestări ale plasticei noastre căuta să le confunde cu câteva principii conducătoare ale realizărilor artistice, releva câteva defecte repetate stereotipic de artiştii proşti sau în formaţie şi astfel revenea consequent cu el însuşi la aceleaşi câteva principii generale care formau aproape un sistem. Nu însă fără a întrebuinţa ironia şi şarja atunci când obiectul atenţiei sale era mai prejos de orice critică, sau aşa de degradat pe scara valorilor încât un limbaj logic nu s'ar fi putut angrena plecând dela axiome valabile numai pentru o parte. O ironie uneori amară dar totdeauna vie, uneori violent pamflet, alteori cu reflecţii triste, trădând un spirit creator tânăr care reacţionează cu spontaneitate în faţa tuturor obstacolelor mărunte care îl nemulţumesc.

Unele din aceste calităţi se regăsesc în caricaturile sale. E semnificativ faptul că d. Ion Sava nu se mărgineşte numai la procedeul expeditiv al liniei care caracterizează, întrebuinţat des şi uneori cu talent.

Domnia sa dă o lecţie unică şi instructivă de ceiace poate însemna munca şi tehnica chiar în acest gen hulit şi socotit superficial al caricaturilor. Invăţăm că superficialitatea poate fi sau nu fi în tratare. D. Ion Sava pleacă dela model şi ţinând seamă de condiţia esenţială, asemănarea, lucrează spre simplificare ca într'o carieră fără să mai ţină seamă (în cele mai bune bucăţi ale sale) de reproducerea fidelă a formelor materiale). Adâncind astfel şarjează şi ajunge până la forma ultimă în care nu se mai găseşte nimic de prisos, în care formele intelectualizate de o veritabilă colaborare a artistului se reduc la figuri geometrice. Comicul reiese astfel şi din trăsăturile caracteristice chiar şi din modul de loc primar în care d. Ion Sava ştie să le pună în valoare.

Dar ce interesează mai mult este faptul că expoziţia e unitară. Afară de unele încercări de compoziţii în care se serveşte şi de unele elemente auxiliare picturale şi afară de faptul că în permanentă căutare încearcă rareori şi alte maniere, d. Ion Sava îşi menţine în general acelaş mod de a desena. E interesant de urmărit la un acelaş model tratarea care nu diferă dela o variantă la alta ci oferă doar diferite puncte de vedere ale unui acelaşi obiect şi ale unui acelaşi ochiu. E o calitate care nu se întâlneşte prea des la caricaturile de gazetă şi care e concludentă pentru d. Ion Sava.

EMIL GULIAN

MARII MAEŞTRI

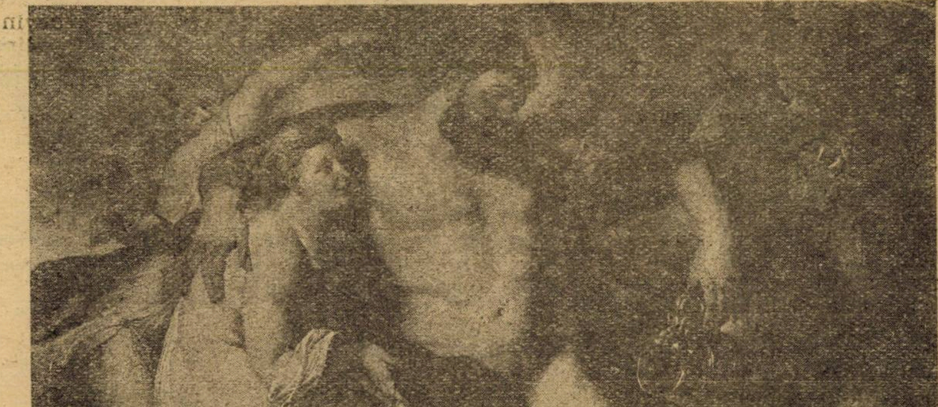

Rubens: Hercule beat

gazetaria

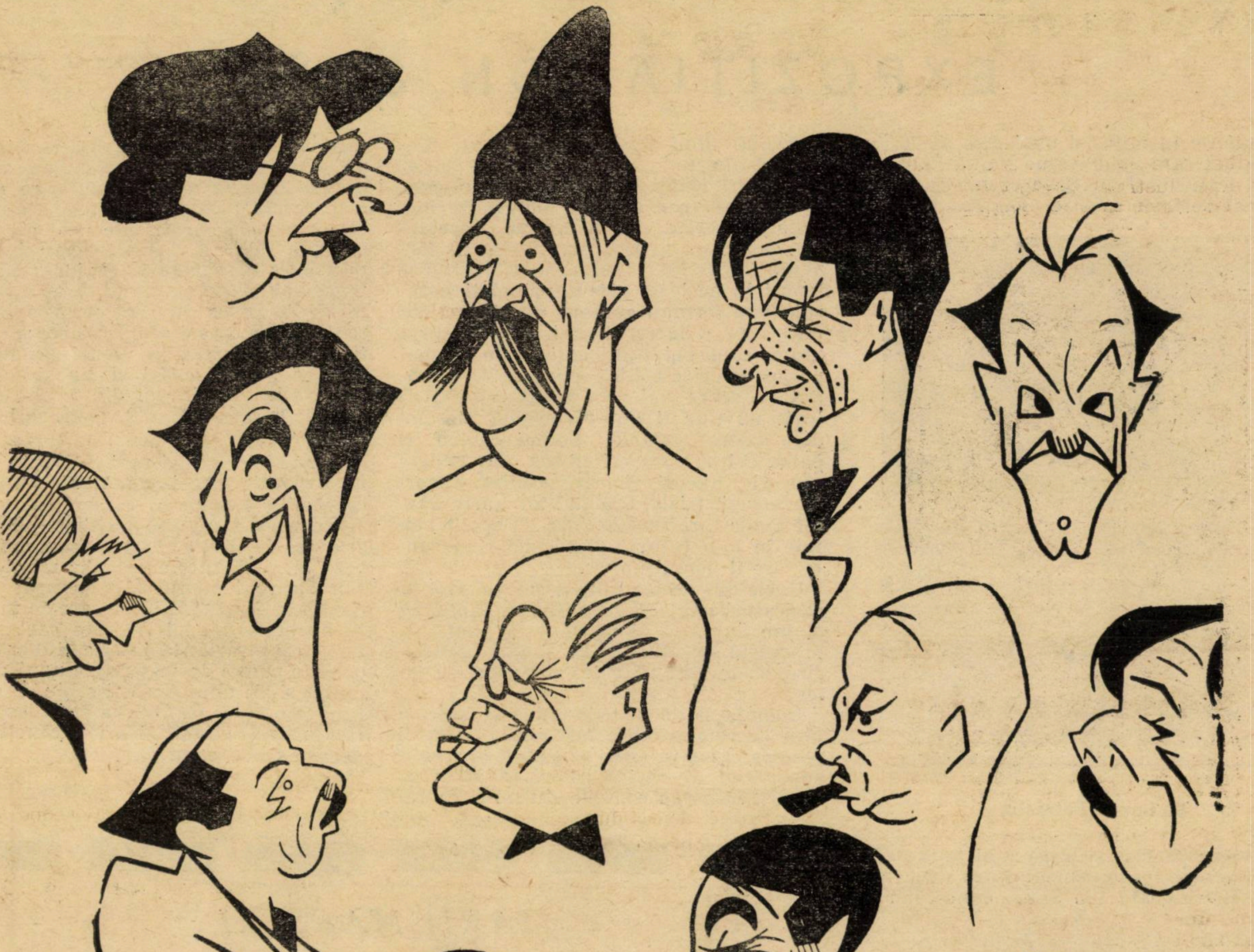

„CAPŞA" VAZUTA DE SELL

literara

așa și-așa...

revizuim... revizuim...

Tradiția nu exclude progresul. Tema gândirii, calul teoretic pe care călăresc de atâția ani discuțiile d-lui Crainic, sunt iată ilustrate de unul din subșefii tradiționalismului nostru :

Și ți-am părut romantic și poate pueril
când ți-am cetit poeme subtile de Meril

scria în 1918 d-l Ion Pillat într'unul din poemele lui cu adevărat frumoase.

De atunci Meril s'a demodat. In orice caz preferințele poetului au trecut dincolo. Francis Jammes... sau alții. Ceeace îi obliga pe d-l Pillat să-și modernizeze astfel versul în Antologie.

...și ce naiv eram
când îți cetiam poeme de bunul Francis Jammes.

Cu aceste oportune remanieri pasagiul ar putea deveni în 1938

...și parcă a fost ieri
când îți cetiam poeme din G. Apollineire.

o seama de cuvinte

Intr'o zi, baronul de Rothschild se duse la un hotel dintr'o stațiune balneară. Bine înțeles că hotelierul se sili, pe cât putu, să satisfacă pe bogatul client. I se oferi cel mai frumos apartament, dar pe un preț exorbitant.

Când auzi cifra excesivă ce i se cerea, miliardarul rămase pe gânduri și nu răspunse imediat. Cu bărbia în mână, părea absorbit de reflexiuni importante.

Hotelierul crezu că prea urcase nota, fie chiar pentru un Rothschild.

„Domnul baron, găsește prețul prea ridicat, desigur? îndrăsni el.

„Nu“, făcu grav miliardarul, mă întreb numai dacă voi veni aci și anul viitor, căci în acest caz ar fi mai bine să cumpăr hotelul“.

◆

Alexandre Dumas tatăl, dedea la Odeon drama sa „La Conscience“, care avu mult succes.

„Dragă maistre“, îi zise un confrate la eșirea dela reprezentație, „permite-mi să te felicit. Nu știu dacă acesta va fi un mare succes de bani, dar sunt sigur că va fi un mare succes moral“.

Cu atât mai rău, răspunse Dumas, cu melancolie, „căci n'am de loc nevoe de morală și am grozavă nevoe de bani“.

◆

Talien care odinioară, juca cu mult succes la Odeon, auzind un trăsnet grozav, într'o Vineri, pe când mânca o omletă, se sculă dela masă și aruncă omletele pe fereastră, zicând :

„Iată cât zgomot se face acolo sus, pentru o omletă“

bazar

CUM SE POATE FACE INCALȚAMINTE IMPERMEABILA

Se fierb împreună 125 gr. de ceară galbenă, aceiași cantitate de sulf, 5 gr. de rețină și o jumătate de litru de untdelemn. Când amestecul e încă fierbinte se întinde cu ajutorul unei peni sau al unui tampon un strat destul de gros pe ghete care trebue să fie bine uscate în momentul operației. Foarte recomandabil pentru vânători.

◆

CONSERVAREA FLORILOR

1. Culegeți-le de preferință foarte de dimineață sau seara după apus.
2. Puneți-le imediat în apă sau tăieți-le imediat cozile atunci când le puneți.
3. Rupeți foile care sunt în apă.
4. Nu striviți florile în vase.
5. Partea pusă în apă să fie cât de lungă.
6. Utilizați de preferință apa de ploaie.
7. Țineți vasele în constantă curățenie.
8. Feriți-le de căldură și curente de
9. Evitați schimbările bruște de temperatură.
10. Obscuritatea, umiditatea, temperatura joasă le măresc durata.

◆

O VIZITA IN MALEZIA

Aceasta este un simplu fapt divers, întâmplat în Malezia...

Intr'o centrală de distribuție electrică, de 30.000 volți, un tigru, dupăce a atacat câinele păzitor al uzinei, a pătruns în sala mașinilor. Fiara, care avea înaintea ei ușile larg deschise, a început să se plimbe liniștit printre turbine și alternator. Personalului indigen, înnebunit de groază, nu-i rămase altceva de făcut, decât să se ascundă dinapoia puternicilor grupuri electrogene. Intervine inginerul șef, înarmat cu un revolver. Acesta a trebuit să se dedea la adevărate mișcări strategice pentru a scăpa de fiară și a se pune la adăpostul ei, într'o poziție cât mai avantajoasă, în care nu risca să tragă asupra personalului, nici să producă stricăciuni mașinilor, slobozind arma. După mai multe reprize a unui duel îngrijorător, el doborî tigrul cu un glonț de revolver.

caricatura zilei

AFACERE RENTABILA

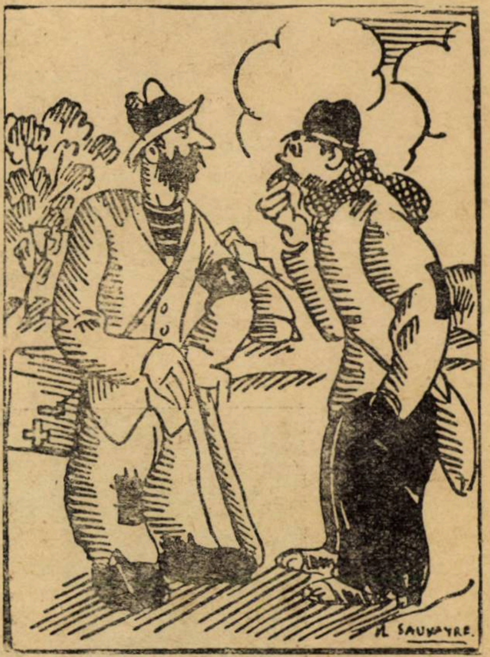

— Cum văd te-ai înțolit. Ai dat vre'o lovitură în stil mare?

— Sigur! Vând tinctură de iod automobiliștilor grăbiți.

EXPLICAȚIE

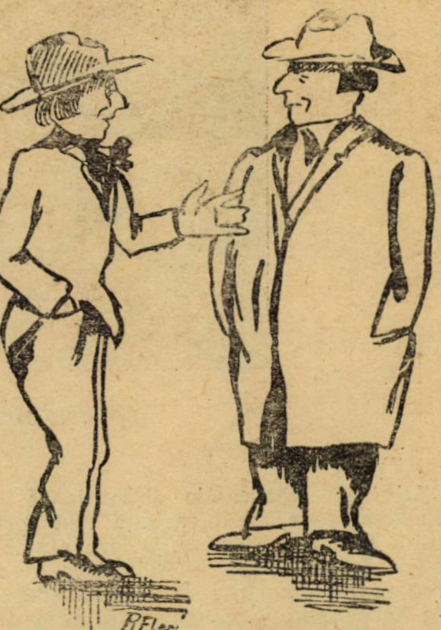

— Cum poți să trăești cu ceeace câștigi ca scriitor? !...

La ce gazetă scrii?

— La nici una. Scriu numai tatălui meu la fiecare chenzină.

cărţi redate în extrase

VIATA LUI LUDOVIC al II-lea de BAVARIA

Guy de Pourtalès

Degenerescenţa şi nebunia a bântuit multe case domnitoare. Aceia a Bavariei mai ales, n'a avut aproape niciunul din membrii ei cu mintea întreagă. Regele Ludovic II, şi-a înnecat demenţa în lacul sanatoriului unde fusese internat, trăgând după sine pe doctorul Gudden, dupăce sărăcise aproape ţara prin gusturile-i extravagante. Se comenta îndeosebi prietenia prea strânsă ce exista între el şi Wagner, care părea, multora, suspectă. A trebuit să se răscoale poporul, pentruca „bătrânul vrăjitor" să fie îndepărtat dela curte.

Ludovio II al Bavariei la 20 ani

Dintre toate casele domnitoare din Europa, casa de Bavaria a fost sortită celui mai amar destin. O lege atavică a condus firul dinastiei Wittelsbach mereu mai adânc în spre degenerescenţă şi în spre nebunie. Degenerată, acea prinţesă Maria-Tereza pe care un istoriograf o numise, pe drept cuvânt, „Indrăgostita de şobolani"; degenerat acel Ludvic I, protectorul artistelor; degenerat acel Othon I de Bavaria, regele care urla ca dulăii în patru labe şi îşi muşca servitorii de coapse, degenerat Ludvic II regele cast, regele muzicant, regele arhitect.

Şi încă, poate acesta din urmă a fost dintre ultimii regi ai Bavariei, cel mai echilibrat. Dacă fanteziile lui au costat scump pe poporul bavarez, totuş în materie de artă, spre exemplu, nu i se poate nega un oarecare simţ estetic de o calitate inferioară, bine înţeles, dar real, existent.

Cu toate că nu se născuse înainte de termen ca fratele său mai mare Othon (nebunul) Ludovic II era de o constituţie extrem de fragilă.

Medicii îl socoteau în copilăria lui bolnav de piept; de unde îngrijiri continui şi o existenţă aproape reclusă; s'a privat până şi de jocurile vârstei sale pentru a i-se evita imprudenţe dăunătare sănătăţei.

O natură anormal de nervoasă, tânărul rege era, din primii ani, de o iritabilitate excesivă, cu salturi de umoare inexplicabile.

Inalt, subţire, Ludovic, avea trăsături regulate, fine, şi ochii de o strălucire fascinantă.

La 18 ani e un tânăr frumos care începe să întoarcă multe capete de fete, dar care pare hotărît să-şi păstreze castitatea; aceea castitate care îi va atrage mai târziu porecla de „Regele virgin".

Când pe la 1867 vizitează Parisul, reputaţia lui face subiect de legendă. Se vorbeşte că acest tânăr Daphnis a venit în capitala lumii ca să-şi caute pe frumoasa care ar şti să întruchipeze o nouă Chloe. Se înţelege deci pentru ce, când tânărul se prezentă în acel mediu disolut, care era curtea lui Napoleon III, avea de rezistat contra unui adevărat asalt femenin.

Intrecerea între doamnele dela curte consta în: cine va fi cea mai îndrăzneaţă, cine va fi cea mai provocantă; dar suveranul Bavariei, părea de piatră şi de câlţi.

O anumită baroană de P... mai sigură pe farmecele ei şi mai aventuroasă de cât celelalte, se încăpăţâna să-i disolve rezistenţa cu orice chip. Deci într'o seară, îl antrenă într'un colţ sumbru de grădină, propice oricărei aventuri riscante. Dar când,colo, frumoasa baroană începu să-şi desvălue cele mai irezistibile ale ei graţii şi forme tânărul rege se întoarse dintr'odată către statuile parcului şi-i zise:

„Doamnă, simt că nu voi putea iubi decât femeea albă ca mormora de colo şi de piatră ca ea".

Doamna baroană, care observase cât de mult îi place acestui prinţ să deconcerteze lumea, replică:

— „O, Sire, dar regele Bavariei nu

poate aspira la reputația eroilor din povestea lui Pygmalion!"

— „E imposibil? întrebă regele.

— Dar... Nu, imposibil nu e.

— Ei, ce-i de făcut?

— Nimic mai simplu, așteaptă o clipă. Mă duc să mă pudrez.

— Nu, răspunse castul încoronat, sub pudră voi simți existența unei femei vii, or eu am spus că vreau să fie albă și de piatră.

— A, Sire, sunteți prea exigent. Socotesc că nu puteți pretinde unei femei să moară, ca să fie iubită apoi de Majestatea Voastră.

— Și de ce nu?

Baroanei îi fu frică și se ridică să plece. Regele privea cu ochi avizi o Venus din fața lui.

— Sire, îi zise doamna P., îngădue să te las. Prezența mea începe să fie indiscretă.

La 18 ani Ludovic era stăpân pe puterea supremă. De șease luni e rege deplin. Prima manifestare a autorității lui a fost impunerea prezenței lui Wagner la curtea Bavariei, genialul muzicant avea pe atunci peste cincizeci de ani, și numele lui nu cucerise încă gloria.

Nici regele Prusiei, nici al Hanovrei despre care se spunea că e „cel mai liberal și magnific în pasiunea sa pentru artă", nu-și plecase prea mult urechea la solicitările amicilor maestrului.

De aceea când Ludovic II, îl cheamă la curte, și-i oferă tot ajutorul lui, „bătrânul vrăjitor" se pierde într'o admirație fără limite, într'o adulație care merge până la exaltare, pentru regescul său protector. Și regele înclină spre aceleași sentimente pentru Wagner.

De aci un fel de „isterie pasionată" îi leagă până la sfârșit, pe amândoi, și se traduce în scrisori, prin adevărate strigăte incoherente, exclamații dezordonate exagerări de limbaj și umflătură de stil din cel mai prost gust.

Iată câteva exemple:

Regele către Wagner:

„Unicul, scumpul meu amic! După cum soarele majestuos împrăștie sumbrii nouri și răspândește în depărtări, cu lumina sa, căldură și dulce voluptate, așa mi-a apărut astăzi scumpa d-tale scrisoare, arătându-mi că suferințele au încetat să te tortureze și că însănătoșirea în sfârșit se apropie. Atât cât vei trăi, viața va fi pentru mine frumoasă și plină de fericire. O, iubitul meu!" etc.

O scrisoare a lui Wagner către un prieten, despre rege:

„Nu te îndoi, am găsit în sfârșit o dragoste, o legătură de dragoste, care nu cunoaște nici dureri, nici griji. Dacă ai ști ce simt când acest tânăr frumos e lângă mine! Mi-a dat de ziua mea, portretul lui, făcut înadins pentru mine... Locuește lângă mine, într'un castel — la zece minute cu trăsura. Trimite să mă ia de două, trei ori pe zi. Și eu sbor la el ca la o metresă.

El e cu mine adorabil. Oftatul, strângerile de mână, emoțiile dragostei nu mi-au părut niciodată mai frumoase, etc...

Și mai departe, când maestrul declară că pasiunea regelui pentru el este mereu „profundă și fatală", că Ludovic îl iubește „cum niciodată un om n'a iubit pe altul" am fi autorizați să credem într'o perversiune sexuală. Dar această ardoare în prietenie, această adorație juvenilă, este adresată, fără îndoială, artistului fără seamăn, semi zeului, mai mult decât omului.

Exaltația amoroasă în forma ei, demonstrează totuși morbiditatea mintală a regalului îndrăgostit.

A trebuit, nici mai mult, nici mai puțin decât o revoltă a poporului, ca să se producă o separație între cei doi.

Poporul s'a revoltat pentrucă regele secătuia țara cu construcții de castele și parcuri și toată lumea era convinsă că stimulatorul tuturor acestor cheltueli desfrânate era „bătrânul vrăjitor".

Regele s'a despărțit de Wagner, dar toată viața lui a continuat să-l acopere cu cadouri și să-l urmărească, îndrăgostit, pretutindeni.

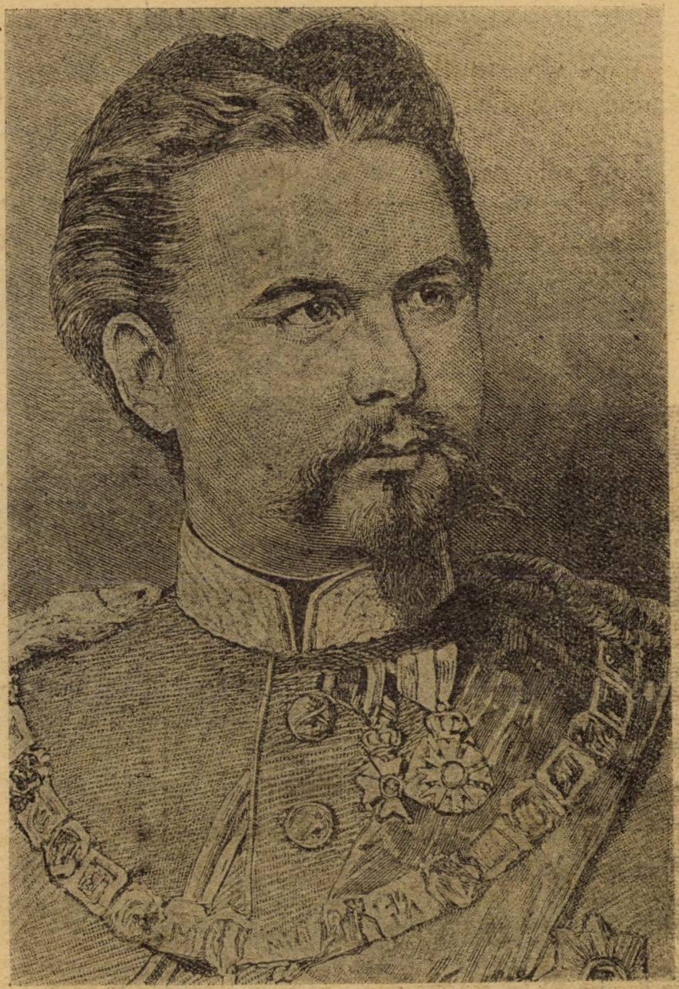

Regele Ludovic al Bavariei

Clădirile însă n'au încetat. Ludovic al II-lea, își pusese în gând să reconstitue la Münichen, viața și opera omonimului său dela Versailles, Ludovic al XIV-lea.

La Herrenschiemsee, regele bavarez a construit în întregime acea pastișe celebră, după Verseilles, care merge până la parodie. Pentru a da cât mai complet iluzia epocei Regelui Soare, în sala de consiliu dela Herrenschiemsee, a pus sa se construiască un orologiu în fața căruia trece la fiecare bătae de oră, un Rege-Soare majestos, care primește reverențele curtenilor.

Dar locul de mare atracție e sala de paradă, copiată, călcată după camera lui Ludovic XIV-lea, dela Versailles.

In această piesă, care a costat atunci aproape trei milioane de mărci, Ludovic al II-lea a acumulat motivele de ornamentație, ștofele și mobilele cele mai somptuoase.

Prodigalitatea sa n'a vrut să-și impună nici o limită. Aici nici un străin n'avea dreptul să intre.

O singură infracțiune s'a produs odată la această regulă.

Ludovic a permis unei cântărețe a cărei voce i-a plăcut, să stea înăuntru câteva secunde.

Imediat, după plecarea cântăreței un valet a fost însărcinat cu totala desinfectare și arderea de parfumuri în scop de a goni aerul stricat.

Către anul 1866, nebunia regelui se accentuiază. După pacea dela Nicolsburg plenipotențiarii bavarezi l-au găsit într'o insulă de pe lacul Starnberg, deghizat în indian, cu un grup de marcasini la picioare, cu pene de vultur în păr, îmbrăcat într'o cuvertură, citind tare „*Ultimul Mochican*".

Urmează o epocă de reclusiune voluntară, în care timp starea lui mintală se agravează și decide pe miniștri să ia hoărîrea de a-l interna.

Intr'o zi, kronprințul Germaniei vine să inspecteze trupele din Sud. Ludovic pune să-l prindă, îl închide într'o grotă și hotărăște să-l țină acolo până va muri de foame.

Incepând dela 1873 singurii oameni cu care se întreține regele, sunt slugile. Pe miniștrii nici nu vrea să-i vadă.

Când e obligat să stea de vorbă cu ei, regele plasează o umbrelă între el și interlocutori.

Stă singur zile întregi.

Bea hidromel din cornuri de bou, ca vechii germani, în compania valeților săi.

Multă vreme, miniştrii au ezitat să ia o măsură hotărîtoare împoriva suveranului dement.

In cele din urmă însă, starea Majestăţei Sale devenind extrem de gravă Consiliul de miniştri se hotărăşte: Alege câţiva fideli ai guvernului dela Münich şi în frunte cu doctorul von Gudden, directorul azilului de alienaţi din Münich îi trimite să captureze pe Ludovic, care stătea retras în castelul său dela Hohenschwangen şi plănuia clădiri de noui castele şi contractări de noui credite la Şahul Persiei.

Iată această ultimă pagină din romanul nefericitului rege povestită de Guy de Pourtalès.

La 9 Iunie 1886, ora 2 după amiazi trimişii guvernului au părăsit Capitala.

La miezul nopţii ajung la castel, se instalează, mănâncă şi ţin consiliu.

Doctorul Gudden e de părere să se întrebuinţeze cămaşa de forţă. Ceilalţi cred că nu e nevoe.

In timp ce ei discută, un vizitiu al regelui trage cu urechea, înţelege despre ce e vorba şi aleargă să-şi vestească stăpânul.

Ludovic nu vrea să creadă nimic. Aşteaptă.

La ora patru se crapă de ziuă. Plouă fin şi e puţin frig.Pe drum nu se poate distinge nimic la distanţă.

Deodată în faţa porţilor locuinţei regale, se opresc câteva trăsuri. Jeandarmii de gardă, ies înaintea noilor veniţi, îi întrabă ce doresc, şi le barează intrarea.

La asta nu se gândiseră trimişii guvernului.

„Regele vostru are mintea bolnavă, spun doctorii, venim să-l îngrijim".

Soldaţii răspund simplu: „Avem consemn să nu lăsăm pe nimeni înăuntru".

Ludovic asistă dela fereastră la scenă şi deodată soldaţii îi aud ordonând:

„La închisoare!"

Şi toată delegaţia e băgată în închisoare. Unul singur scapă. E Rumper, cel care telegrafiază la Münich întâmplarea

Guvernul prinde această neaşteptată ocazie ca să proclame regenţa:

„In numele Majestăţei Sale Regelui,

„Casa noastră regală şi fidelul popor bavarez, sunt pe neaşteptate loviţi, după hotărârile nebănuite ale lui Dumnezeu, de o tristă întâmplare: boala gravă şi incurabilă a preascumpului nostru nepot, (Regent e declarat Leopold, unchiul lui Ludovic), prea puternicul nostru rege şi senior, Majestatea Sa Ludovic II, boală care îl pune în imposibilitate de a-şi asuma mai departe puterea, aşa cum stă scris sub titlul 2, paragraful 11 din Constituţie", etc., etc...

In timp ce se desfăşoară aceste evenimente în Capitală, populaţia din jurul castelului regal alergară să dea o mână de ajutor regelui ei.

Iar regele redijează febril câteva ordine pe care un lacheu le citeşte zicând, celor închişi: „Trădătorii sunt condamnaţi să fie scalpaţi; vor fi mai întâi biciuiţi şi apoi li-se vor tăia limba şi mâinile".

Bieţii jandarmi sunt puţin aiuriţi de ordinele regelui şi condamnaţii tremură vargă. Când, deodată apare în scenă prefectul judeţului înarmat cu ultimele instrucţii ale consiliului de regenţă.

Apariţia lui pune capăt inutilei rezistenţe regale.

Comisarii regenţei sunt puşi în libertate şi expediaţi unul câte unul în Capitală.

A doua zi o altă delegaţie a regenţei se prezintă din nou la porţile palatului de data asta excortată de ofiţeri de jandarmerie.

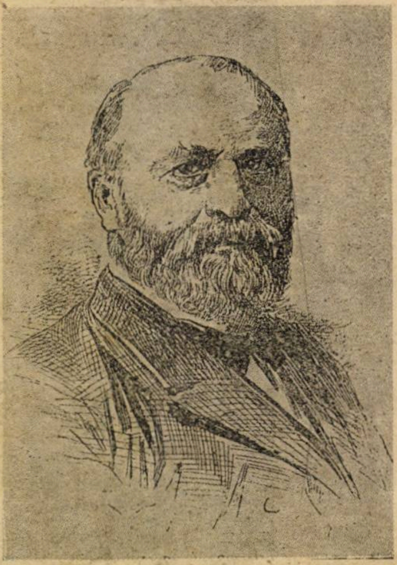

Dr. VON GUDDEN

Imediat ce noua gardă, instituită de cu seară, deschide porţile castelului, un servitor se precipită înaintea noilor veniţi conjurându-i să se grăbească către apartamentul regal, fiindcă Majestatea Sa, ajuns în culmea surescitărei ameninţă să se arunce pe fereastră. Până acum a fost împiedecat cu un şiretlic: I s'a spus că s'a pierdut cheia dela eşirea din cameră.

Se iau imediat dispoziţiuni, toate eşirile să fie barate, şi toate culoarele înţesate de infirmieri. Când totul e aranjat, uşa camerei unde regele stătea prizonier, e deschisă.

Regele ese hotărît să se arunce prin cea dintâi fereastră.

O clipă se face tăcere. Pe culoar răsună doar paşii hotărîţi ai regelui.

Statura lui gigantică, în dimineaţa asta, pare încă mărită.

Deodată şi din toate părţile, la un semnal, regele e împrejmuit de câţiva zeci de infirmieri şi ofiţeri. Şi mai înainte ca el să poată face vre-o mişcare, braţele îi sunt paralizate de cleştele a câtorva zeci de mâini.

Doctorul von Gudden îşi face loc şi se opreşte în faţa lui.

— Sire, îi spune el, îmi este dat să împlinesc cea mai tristă datorie din viaţa mea.

Majestatea Voastră, după avizul a patru medici, este declarat iresponsabil. In clipa aceasta, prinţul Luitpold, îşi asumă regenţa. Eu am primit ordin să acompaniez pe Majestatea Voastră la Berg chiar în astă noapte. Dacă ordonaţi, Sire, trăsura va fi gata pentru ora 4.

Doctorul Müller, raportează că regele drept răspuns, repeta mereu:

„Ah, dar ce vreţi dela mine?

Ce înseamnează toate astea?". Avea o voce stinsă şi un ton extrem de dureros.

A intrat apoi în cameră, trăgându-şi picioarele şi dăinăindu-se ca un arbore care stă să se prăbuşească.

Medicul şef, Gudden îşi oferă serviciile. Regele îi răspunde:

— Dar cum puteţi să mă declaraţi nebun?!

Nu m'aţi examinat nici odată!

— Sire, nu era nevoe: dovezile sunt concludente.

— Şi câtă vreme va dura cura?

— E specificat în constituţie că dacă regele, pentru un motiv sau altul, nu poate guverna mai mult de un an, trebue declarată regenţa. Un an e deci termenul cel mai scurt.

— Ei bine, replică regele, se va isprăvi desigur, mult mai îndată. Nu e aşa de greu să te scapi de un om.

— Sire, onoarea, îmi impune să nu răspund.

A doua zi regele era internat.

La ora cinci, după amiazi, pacientul, invită pe doctorul Gudden la o plimbare prin parcul sanatoriului.

Doctorul Gudden a primit. Şi amândoi au plecat în spre aleele de brad.

Atât se ştie.

Seara, servitorii au găsit două cadavre în lacul parcului.

Erau cadavrele regelui Ludovic II şi al doctorului Gudden.

Cum s'a întâmplat nenorocirea nu s'a putut afla niciodată. Servitorii ştiau doar că cei doi eşiseră la plimbare.

Pe malul lacului a fost găsit pardesiul regelui.

Cadavrul doctorului prezenta uşoare sgârâieturi pe faţă şi avea o unghie dela degetul cel mare întoarsă.

La un ochi, doctorul păstra o urmă vânătă, ca de lovitură de pumn.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr: 2
6 Ianuarie 1929
5 Lei

N. LEONARD

Ctitorii

LEONARD

Cine s'a gândit vreodată să cerceteze de ce e frumoasă marea argintată de seara? Cine a întrebat vre'odată de ce te cutremură susurul izvorului, care șerpuește cristalin între stânci sălbatece? Cine a căutat să pătrundă frumusețea neasemuită a lanului sângerat de macii vărateci?

...în Contele de Luxemburg

Sunt frumuseți a căror vraje se impune fără să poți preciza ce anume calități o determină.

Leonard și Maximilian în
O mie și una de nopți

Leonard era frumos, de o frumusețe pe care armonia căutată de sculptor într'o masă de lut, nu ar putea să o tălmăcească.

Din cauza acestei frumuseți radioase, din cauza complexului de grație minunat echilibrată, tot ce făcea Leonard încânta ochiul și vrăjea sufletul.

Râdea cu o expresie pe care nu o ar putea descri decât penelul unui Watteau. Ochii lui luminoși cu lumina interioară a statuetelor transparente, fixa privirile și obsesia acelor ochi, se imprima și rămânea mult timp după ce, contele, studentul, bărbierul, împăratul într'un cuvânt Leonard dansa „finalul".

...în Suzi

Atitudinea sa, mișcările sale, mersul său erau definitive, ochiul cel mai pretențios nu îndrăsnea să ceară mai mult. Ar fi fost să ceară imposibilul, fiind-că Leonard nu avea grația studiată a celor ce sunt mai întâi oameni și apoi actori. Leonard se purta pe el însu-și pe scândurile scenii și vioiciunea sa, finețea sa și mai ales ingeniozitatea sa știa să marcheze puținul acela necesar, care determina o replică să nu se înmormânteze ci să treacă dincolo de rampă.

Leonard era și tenor. Era tenor nu în sensul clasificărilor ce se fac după criteriile conservatoarelor. Vocea sa făcea parte din mănunchiul frumuseții sale.

Nu s'ar fi putut concepe ca un exemplar omenesc atât de impecabil reușit să nu aibă și vocea, vocea lui Leonard, care încălzea dela primul suflu auditorul și-l subjuga scenei.

Acesta a fost Leonard actorul.

Bunătatea lui Leonard însă era mai mare decât frumusețea lui.

Deși îndrăsneață, această afirmațiune poate totuși fi confirmată de toți aceia pe care mizeriile vieței i-au îndrumat să bată la ușa lui.

Nu am auzit ca vre-unul să fi plecat altfel de cât alinat de mâna generoasă a aceluia, pentru care banul nu avea altă însemnătate decât în raport cu ajutorarea aproapelui.

Viața acestui mare artist și-a curmat firul prea de timpuriu, groaznic de timpuriu.

Totuși sunt anumite măsuri nedrepte ale naturii care-și au o explicare. Leonard trăia pentru două idealuri să încânte jertfindu-și sănătatea și sufletul seară de seară și să aline suferințele risipindu-și banul, produs de neînlăturat al artei sale superioare.

...în Floarea de Stambul

Cunoaștem toți vremile de pe urmă, unul dintre idealuri îi era în parte înlăturat, cellalt începuse să se transforme în himeră și atunci Leonard, marele Leonard, a știut să iasă și de pe scena vieții.

ȘT. B.

Leonard și Maximilian codirectori

INSEMNĂRI ȘI NOTE BIOGRAFICE

Puțini artiști în țara noastră, au fost atât de iubiți și răsfățați de public, cum a fost iubit Leonard.

Prestanța, frumusețea, temperamentul lui viu, vocea lui caldă și sonoră, cucereau sufletele ; cuvântul lui întraripat, tinerețea și avântul cu care-și însoțea jocul de scenă, dicțiunea, naturalețea și jovialitatea, zâmbetul și mai ales privirea lui, acea privire duioasă și tristă care fascina,—înebuneau publicul, îl ridica în sus, îl cucerea, îl lua cu el și-l lega de el.

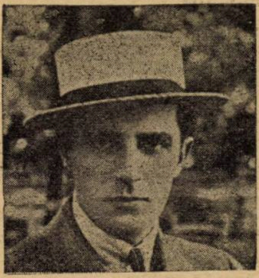

...la 25 ani

A fost singurul artist pe care nimeni nu l-a înjurat, nimeni nu l-a boicotat. toti l-au iubit.

Prinț a fost în operetă și în teatru în general, prinț a fost și în viață. Generos și darnic până la exagerare, bun și blând cum nu se poate închipui, mărinimos. suflet ales și mare artist de comedie cu un umor sănătos și natural.

L-am cunoscut când avea 17 ani. Era de o frumusețe uimitoare.

Era elev în clasa V la Institutul „Ottescu". (D. Ottescu e unchiul său) unde studiam și eu.

Nu l-a chemat nici odată *Nicu* (cum greșit se scrie despre el din dorința de a i-se senzaționaliza, în mod stupid viața în felul romanelor de mahala à la *Evreica cea frumoasă* sau *Cartuș Regele hoților*, cum scrie o gazetă în foiletonul său), ci „Leonard", care este adevăratul lui *nume de botez*, și nu a venit în București la 17 ani cu legăturica cu un singur schimb ca un pui de hamal și nici nu a murit în mizerie ci în casa tatălui său, care e slujbaș al Statului și proprietarul unei averi de peste un milion și jumătate.

L-am iubit pe Leonard. mi-a fost coleg și mai târziu am jucat în trupa lui la Oteteleșanu în combinația „*Maximilian Leonard*" și-i cunosc bine toată viața.

De aceea vreau să stabilesc adevărul așa cum e, fără nici o exagerare, care să-i întunece memoria.

Leonard s'a născut la Galați în ziua de 13 Decembrie 1886. Tatăl său era funcționar la tracțiune în căile ferate.

La câțiva ani după nașterea lui Leonard, tatăl lui a fost mutat la Buzău. Acolo a copilărit el ci nu la Focșani. Școalele primare tot acolo le-a făcut. El considera și iubea Buzăul ca pe adevăratul lui oraș natal (deci n'a putut veni la 17 ani dela Galati). Liceul l-a început tot la Buzău, și din cl. II a trecut la București în pensionul „Ottescu" unde a făcut gimanziul complet. In clasa V a plecat, mânat de demonul artei care-l ispitea.

Parcă îl văd și acum : era de-o frumusețe neînchipuită și de-o veselie rara. N'a fost nici odată sfios, dar nici obraznic, era un temperament vioi, însă delicat, fin, nobil. Dezinteresat și boem cum n'am întâlnit altul.

Prima dată a jucat teatru la Buzău în clasa IV primară, la o serbare școlară, în „*Șoldan Viteazul*".

A fascinat publicul și de atunci i-a venit ideea să se facă actor. Dar primul rol mai important care l-a decis să se apuce de teatru, a fost rolul chelnerului din „*Anticarul*" opereta d-lui Nona Ottescu (scrisă la 17 ani de către autor).

Pensionul Ottescu în fiecare an dădea o serbare la „*Edison*", unde se produceau elevii.

Leonard a jucat frumos și a cântat cupletele și valsul ca un adevărat artist.

Atunci a venit maestrul Ștefănescu de la Conservator, care se afla în sală și l-a felicitat :

— Să te faci artist. Eu îți prevăd un viitor de aur.

Tot atunci l-a văzut și d-nu Davilla care l-a încurajat mult. Aceasta l-a decis.

A părăsit pensionul și s'a angajat în compania lui „N. Poenaru". Primul spectacol a fost la Focșani. Juca rolul bătrânului „*Klapper*" din „*Fetița dulce*". Era prin anul 1903. In toamna lui 1904 intră în trupa Bărcănescu și joacă rolul tenorului din „*Vagabonzii*". Succes mare cum nu se mai pomenise.

...în Povestirile lui Hoffmann

Maestrul Bărcănescu făcuse o descoperire și-i indicase și genul. De unde până aci jucase bătrâni, acum joacă roluri de amorezi, e tenorul trupei. Avea 18 ani.

După aceea succesele curg în operetele: „*Curse grătare*", „*Vânt de Primăvară*", „*Vagabonzii*", „*Pericola*", „*Mascota*", etc.

Atunci se înjgheba trupa Grigoriu. E angajat imediat și în 1905 jucă rolul tenorului din „*Moștenitorii veseli*". Succes mare. Toată lumea îl ovaționează. Cortina se ridică de zeci de ori. Apoi succesele curg : „*Frumoasa din New-York*", „*Văduva Veselă*", „*Liliacul*", „*Prinț și bandit*", „*O mie și una de nopți*", „*Contele de Luxemburg*", „*Dușmanul Femeilor*", „*Dama în Roșu*", etc.

In 1909 pleacă la Paris și ia lecții de muzică cu profesorul *De Resqué*. Era in plină voce. Se întoarce însă peste câtva timp în țară și își reia activitatea în Compania Grigoriu. Această companie era subvenționată de stat să joace și spectacole de operă. Și Leonard cântă în „*Povestirile lui Hoffmann*" rolul tenorului, apoi în „*Cavaleria rusticană*", în „*Werther*", „*Doina Helveției*", „*Carmen*", „*Pagliaci*", etc.

Toată presa îl laudă, îl ridică în slavă. In fiecare zi, sunt câteva gazete care scriu despre el. E perioada de aur din cariera lui. Avea 24 ani. E consacrat și în operă. Și ani dearândul cât a durat Compania Grigoriu seara la seara, în grădină sau în teatru închis, cântă și joacă într'una. După moartea lui Grigoriu Compania e dusă înainte; acum însă se numește compania *Leonard-Maximilian*. E codirectorul ei. Dar opereta e pe dric. Cade. Incepe Opera Română. Se înjghebează, se înfripează pe zi ce trece. Li-se ia teatrul Liric. Maximilian, tovarășul și minunatul lui partener se duce la „Regina Maria". El rămâne înainte. Nu se poate despărți de operetă, în care suferise atâta, dar unde avusese și atâtea succese, unde-și rosese seară la seară tinerețea. Merge înainte cu trupa lui. Ultimele spectacole le joacă în București, dar mai ales în provincie : „*Prințesa Maritza*", „*Bayadera*" pe care a jucat-o cu succes și la Paris și Lyon „*Prințul Orlov*", etc.

...în Periccola

In 1925, joacă la Sofia cu succes mare „*Floarea din Stambul*", etc. E în bune dispoziții vocale și înebunește pe bulgari. Toți intelectualii în cap cu prefectul poliției din Sofia îl țin pe palme, se dau banchete în onoarea lui, presa îl laudă ca pe un mare cântăreț și artist.

Ultimul lui rol e Fritz, creiat la teatrul Alhambra care de acum înainte va purta numele lui.

Leonard a fost nu numai un cântăreț neobosit, dar și un mare comedian. Frumos, cum rar se vede în teatru, de-o frumusețe distinsă, cu ochii cari electrizau publicul și cu o dicțiune impecabilă, el a fost un artist în toată puterea cuvântului, pe care natura il înzestrase din belșug cu calități mari.

A murit la 24 Decembrie. la ora 7 seara în sânul familiei la Câmpulung. Teatrul românesc, atât de restrâns în artiști de valoare pierde prea de timpuriu un element de mâna întâi.

G. SCRIOȘTEANU

poezie

CAMIL PETRESCU

AMIAZĂ DE VARĂ

Am obosit...
Şi-acum stăm lungiţi pe căpiţele de fân copt.
Bolta cerului a devenit prea vastă
Şi-acopere şi părţi pe care nu le vedem.
Privim prelung,
De pe coastă,
Pârâul de frunzişuri negre care curge'n fundul văii.
Poşta mică pe şoseaua albă,
Bate prafu'n loc.
Dar ajunge până sus la noi,
Material,
Cu zurgălăii.

In fund,
Depărtarea cu nori albi se'mbină.
In aerul molatec încălzit
Fierb mărunte ochiuri de lumină.
Lângă noi spre stânga, sau spre dreapta,
Şi fără orânduială mai departe,
S'au risipit afară din livezi,
Copacii cu coroane prea puternice,
— Subt ei e iarba verde şi dulce ca răzoarele —
Şi cât vezi,
Toată valea
E acum în mod firesc o carte,
In care'nfierbântat citeşte soarele.

Rar de tot,
Trec pe lângă noi devale,
Pe poteca din fâneţele ţepoase,
Ţărani cu chip sărac
Şi talpa piciorului crăpată,
Ca o coaje aspră de copac.

Privim aiurea
Tot mai tăcuţi...
Răscolitor pătrunde'n noi miros de fragi trecuţi...
Şi-aşa cum stai culcată,
Rupând între dinţi un fir de iarbă
Ţi-se văd sânii albi strânşi între coate.
Lumina prinde tot mai mult să fiarbă...
Şi nu pricep
De ce te arde Soarele mai mult pe tine.

IOAN GEORGESCU

GRAVURA DE TOAMNĂ

Toamna şi-a strigat sângele timpului
din pământ,
să strice cu foc învârtitor în vânt
chipul pomilor cutremuraţi
— năsilnic semn —
pentru slovele frunzelor smulse
şi uscate'n lemn.

Din aerul nevindecat cum e o rană,
vaietul pasărilor întârziate
coperă câmpi lipsiţi de mană...
şi'n umerii dimineţii ce se'nnalţă
ca o temelie 'n delungată de lumină,
rămâne privirea streină..

EMIL RIEGLER-DINU

FLOARE DE EVLAVIE

Nu pot să-ţi zic : prietenă ! Imi eşti
Cu mult mai mult. Penel duc vechiul nimb
Al iconarilor. Mişcări copilăreşti
Cu inima în sfinte le preschimb.

De-mi spui că de abia ne presimţim
Că sufletele noastre se arată
Oglinzi brumate'n care ne privim
Mă'ntorc şi zic în şoaptă : adorată !

Faci rai din preajma ta căci din părinţi
Eşti floare de evlavie şi bună

De bunătatea marei umilinţi
Pe care nici n'o auzim când sună
Ci o simţim doar cum se împreună
Cu fluviul de sânge'n suferinţi.

Spre cine te înalţi aşa'n genunchi ?

ADRIAN SAVU

CASCADA

Zgomot tăios din lunecuş de apă
Coboară trepte de cristal cu margini mate,
Şi'n drumu-i brusc-necercetate
Invăluiri brutale, se resfrâng şi ţipă,
Ca o săgeată cu 'nvelişul otrăvit
Zvârlită, unei zburătoare 'ntr'o aripă...

Troscăt greoi-se'ntinde peste maluri
Şi forfotul bulbucelor de spumă-n rotogoale ;
Alunecă — veştmânt — peste hataşuri goale,
Când malu'n tainica surpare — se frământă
Să 'nghită în ciuda valurilor, cât mai mulţi
Din cei ce singuri, îngroparea'n gol şi-o cântă.

HAR. MIHAILESCU

SE CALATOREŞTE VARA

Se călătoreşte vara : navă cu mărgăritare
poposeşte'n amintire lîngă vechile morminte
şi trecutul mi-l sporeşte... Luminişul — ce mă are —
sihăstria şi-o descuie vîntului să i-o alinte...

Au murit învăluite'n nerostirea lor — cuvinte
pentru flori necunoscute — ce se sting ca fiecare...
Dragostea rămâne strajă într'o lume de plecare
şi de soarta ei se teme sufletu-mi ca un părinte.

Toate'n jurul meu şi'n mine mai frumoase şi mai sfinte
chinurile viitoare mi le-ar face mai amare...
Cît nu-i vremea înfrăţită cu fatala-mi dărîmare,
drumurile nasc de-aicea... pretutindeni e 'nainte !...

DESAXAȚII

Fulga Apostol

In ce măsură, autorul paginilor care urmează, va putea să realizeze tot ce ele făgăduesc, nu putem ști. E în ele însă un accent de viață autentică, asemeni unni fragment de roman realizat.

In vremurile acestea de proză școlărească, demoniacă și ieftină, care face deliciul tutulor adolescenților, debutantul Apostol Fulga aduce un scris matur în care câteva imagini — din domeniul psichologic — perfect adecvate întregului, prețuesc fiecare în parte cât o nuvelă din cele care se fabrică în serie.

> Faites votre destin, âmes désordonées.
> Et fuyez l'infini que vous portez en vous !
>
> — *Charles Baudelaire* —

S'au cunoscut. Și au vorbit mult, ca doi prieteni vechi, întâlniți după o lungă izolare, care-și au de povestit furtuna de aventuri, de încercări grele, de iluminări, prin care a trecut fiecare, despărțit de celălalt. Dar în frazele lor, rostite simțit și frumos, respira copleșitor și totuș abia vizibil ,desamăgirea. Sufletele lor prea înfruntaseră multe stropșiri de înșelăciuni, pentru a nu se înțelege instantaneu, printr'o intuiție sfredelitoare în tainele celuilalt. Se găsiau față'n față, doi luptători încercați, știutori să surprindă dintr'o ochire, loviturile care-i amenință, — doi luptători predestinați de-o experiență culeasă cu suferință, pentru lupte mari.

Și totuș s'au iubit o lună încheiată. S'au iubit tumultos, vulcanic, spasmodic, pentrucă fiecare să-și consume iluzia care și-o făcuse despre celălalt...

O cunoscu de-aproape. Lucia ducea viață de femee „lansată". O găsi instalată într'o cameră pe care închipuirea lui n'o bănuise niciodată așa de luxoasă. Din când în când, foarte des, veniau comisionari cu buchete de flori, cutii cu bomboane și alte multe pachete și pachețele, cu conținuturi scumpe. Uneori o surprinse compunând cu grijă, scrisori lungi, pe hârtie fină. Observă apoi că zilnic primește o corespondență bogată, cu plicuri artistice și uneori simțitor parfumate — desigur scrisori de dragoste. Dar nu vedea pe nimeni — în existența ei nu se ivia niciun bărbat în carne și oase. Totuș umbra unei vinovății era nedespărțită de dânsa.

Lucia Dăianu era studentă la facultatea de Litere, în anul întâi. Dar viața pe care-o ducea nu era înăbușită de niciuna din mizeriile studențești. Mânca la cantina facultății, dar nu mânca din sărăcie, ci numai fiindcă mânca prost și astfel își putea feri corpul nedeformat de straturile de grăsime, care încercau s'o cuprindă. Cu studiile se ocupa numai fiindcă erau o noutate în viață și de fapt nu se interesa de ele decât din ziua când remarcase printre studenți, persoana lui Ștefan Voinescu „cu mult mai distinsă și mai seducătoare decât a colegilor săi" — zicea dânsa. Ceva mai mult, mărturisia o plictiseală nesuferită pentru școală și chiar intenționa s'o părăsească definitiv, ca să se facă actriță de cinema, fiindcă era fotogenică.

Iar când corpul ei n'a mai fost pentru dânsul o însăilare de presupuneri — și n'a trecut mult până la această relevație — s'a trezit aiurit de apucăturile pe care i le încrestase în carne, trecutul ei vinovat. A rămas uimit de măestria ațâțărilor ei, de rafinamentul senzațiilor pe care știa să le provoace, de adâncimea desfrâului pe care-l trăia, urându-l totuș. Și când într'o noapte, ambiționat de priceperea ei, își desvălui și dânsul toată arta pe care-o poseda în desfășurarea pe teme noi a sexualității— l-a îndurerat teribil admirația spontană pe care i-o mărturisi, fără nicio îngrădire.

Aceiaș viață ca și a lui ! Aceiaș degradare în răsfățatul senzațiilor și totuș și la ea, ca și la el, se întrezăria aceiaș nestrămutată aspirație către nevinovăție, prin sugrumarea patimilor nesănătoase, prin alungarea tentațiunilor corupătoare. Intocmai ca și fumătorii, care cu țigara în gură hotărăsc să se lase de fumat, carnea lor se cutremura de nesaț, iar sufletele alunecau spre lumină...

Dar cu Lucia desfrâul însuș era mai captivant, deși era mai intens și prin urmare mai înjositor. Era frumoasă și-i plăcea așa de mult încât Ștefan Voinescu prefera să facă un pas mai mult în prăpastia de sub dânsul, decât s'o părăsească.

S'au despărțit exact peste o lună.

Intr'o dimineață, după o noapte aprinsă de dragoste, mut, cu isvorul graiului secătuit parcă de încordarea hotărîrii pe care-o luase. Ștefan își răsturnă din flaconul ei de parfum — parfum de liliac— în batista scumpă de mătase pe care-o purta întotdeauna la piept, scoasă afară stregărește — își răsturnă într'însa, plin de grijă ca un chimist tipicar, picături multe, multe, din licoarea mirositoare.... Apoi fără un cuvânt de explicație, fără un cuvânt de adio, a plecat...

Despărțire prevăzută totuș și îndelung pregătită'n noaptea înăscută a sufletelor care refuzau să se înfrățească și să se salveze reciproc... Ducea cu el însă, împresurat în batista de mătase, ultimul răsuflet al dragostei pe care i-o mai păstra... Acolo era parfumul ei, acolo era ceeace mai rămăsese din dragostea pentru ea... Si'ncet, încet, în batistă parfumul se înăbuși, iar în suflet dragostea se șterse... A reapărut apoi peste puțin timp pentru câteva zile, însuflețită de buchetele de liliac din coșurile florăreselor de pe stradă și din boschetele Cișmigiului... Și-apoi când s'au *sfoliat* și florile de liliac și i-au dispărut din cale, în suflet îi rămăsese doar icoana înțepenită a unei iubiri, pe care nicio flacăre n'o mai putea arde, ca s'o transforme'n vibrație...

Deaci încolo.el dispăru din calea ei, hotărît să termine pentru totdeauna cu viața înăclăită'ndesfrâu, pe care-o întâmpinase înșelat până și'n îmbrățișarea de vrajă a Luciei. Nu mai apăru niciodată pe-acolo pe unde ar fi putut veni și dânsa, ferindu-se s'o vadă și să fie văzut. Când se întâlneau întâmplător față'n față, Ștefan punea ochii în pământ și grăbia pașii, iar ea făcea la fel. O apropiere cât de fugară, cât de supraveghiată le putea iarăș împletici trupurile pentru ca între ele sufletele strivite, să-și prelungiască prigoana.

Totuș se interesau unul de altul. Astfel Ștefan află în curând, că Lucia a început o nouă dragoste cu un poet debutant, student tot la litere — o fire angelică, nepătată, o sensibilitate acută, fină, un idealism întraripat pentru nelimitate înălțări. Nu era supărat pentru asta. Din contră — îi doria prin această iubire, o cât mai grabnică și mai deplină isbăvire. Mai mult. O respecta pentru hotărîrea ei temeinică, de-a se desbăra din încarcerarea simțurilor, căci era convins că aceasta era ținta apropierii ei de nevinovăția apoteozată a unui poet.

El însă, s'a păstrat singur. Avea și nevoe de singurătate. Se apropia examenul de licență și idealul său îl silia să-și aibă și această formalitate îndeplinită, pentru ca apoi, bun pentru cariera de profesor, să plece în provincie. Și-acolo, între oameni simpli, fără atmosfera îmbâcsită a depravărilor mondene și cosmopolite, să-și continue nestingherit, calea spre astâmpărarea cărnii, prin înfrânarea ispitelor ei.

Ea deasemeni se interesa de dânsul și neîncetat se informa la un prieten intim de-al lui, ce scopuri mai urmărește, ce necazuri îl hărțuesc, ce lipsuri îl îndepărtează dela realizările țintite. De două ori chiar, i-a ușurat calea, mulțumită că-i poate fi de folos numai ca îndreptarea dorită să se înfăptuiască fără întârziere. Odată a intervenit într'o chestiune școlară prin mijlocirea unei rude cu influență ; altă dată i-a dat prin mijlocirea aceluiaș prieten intim, un ajutor bănesc de care avea absolută nevoe și-a cărui lipsă i-ar fi risipit toate năzuințele și Lucia i-a dat toate aceste ajutoare, fără ca el să știe de unde-i vin, pentru ca nădejdea în prietenia destinului să-i însuflețească avântul, iar pașii îndreptați spre culmile triumfătoare, să-și repezească mersul.

Apoi de îndată ce Ștefan și-a luat licența și a plecat în provincie, n'au mai știut nimic unul de altul.

Și târziu, tocmai după doi ani și ceva, într'o zi de toamnă înlăcrimată de ceață și de tristețe, s'au întâlnit întâmplător, în acelaș București, în care altă dată, se despărțiseră certați. S'au întâlnit prin fața cinematografelor de pe bulevardul Elisabeta, pe unde priviau amândoi, plictisiți, copiile scenelor mai interesante din filmele care se jucau.

Inserarea scobora plumburie pe străzi.

S'au oprit unul în fața celuilalt, și depărtarea, necunoscutul în care se învăluise fiecare, curiozitatea de a-și afla unul altuia tainele care dela despărțire le îmbrâncise viața înainte, mereu înainte, i-au împins aproape, unul lângă altul, prieteni neschimbați. S'au privit lung și buzele învinețite de vânt le-au înflorit într'un zâmbet de bucurie. Și-au strâns mâiinle mulțumiți, și apoi s'au îmbrățișat frățește ca doi exploratori neobosiți, pe-aceleaș căi, către acelaș mister, pe care în sfârșit l'au descoperit amândoi deodată.

Și încet, încet, involuntar, fugind parca de mulțimea indiscretă, care voia să le soarbă fiecare cuvânt furișat dintre buze — ca doi îndrăgostiți care într'o clipă de sinceritate aveau să se unească pentru totdeauna sau să se despartă fără putință de împăcare, au scoborît pașii alene, spre Cișmigiu, braț la braț, ca doi îndrăgostiți pentru veșnicie...

Inserarea intră și ea, neobservată, în parc... Din arbori se prăbușesc, vâjîind supărător, frunze ruginite, pe care le prinde lacom, în lipicioasa lui suprafață, nisipul umed de pe jos... Și pretutindeni în posomoreala sufletelor stinghere, credința'n realitatea morții, își strivește genuchii în mătanii nenumărate, pe asfaltul eternității...

Se așezară deoparte, într'un rond pustiu, pe un trunchi plouat și se priviră curioși la față, la îmbrăcăminte... Se găsesc mai îmbătrâniți acum și bătrânețea lui se târăște în ridurile de pe față, iar bătrânețea ei se lăfăește în plinul obrajilor îngrășați, în rotunjimea șoldurilor împlinite, în voluminoasa proeminență a sânilor moleșiți. Ea are înfățișare de doamnă dedată pe gospodărie și pe viață burghezească ; el pare un actor ratat, cu expresie interesantă, dar fără suflul lăuntric care să încălzească această expresie. Imbrăcămintea însă le este foarte elegantă,—ultima inovație a modei—cochetărie devenită pentru amândoi, de multă vreme, o necesitate.

S'au așezat prea depărtați, unul de altul. In locul liber rămas între ei, o tăcere stingheritoare s'a culcușit nepoftită. Observară și ei această învăluire dușmănoasă și se apropiară îndată, liniți chiar, dând la o parte oaspetele plictisitor... Vorbiră...

Parcul pustiu care te silește să ocolești prezentul și să retrăești trecutul cu mai mult soare, cu mai mult sbucium, cu mai multă lume... Toamna mărturisești oricui, orice, chiar ceeace nu interesează, chiar ceeace supără.—mărturisești ca să nu te doboare tainele, așa cum în podgorii, butoiele menite să rămână afara peste iarnă, se golesc ca nu cumva să plesnească de îngheț...

— Parcă mă întorc dintr'o expediție inutilă, fiindcă nu mai era nimic de aflat, peste ce știam... Voiam să-mi purific viața de toate perversitățile care mi-o secătuiau de sevă... Și pentru asta te-am ales pe tine, dragă Lucia... Și-am ales greșit !... Tu erai ca și mine, o crucificată a cărnii furnicată de vicii... Imi aduc aminte noaptea înfierbântată, în care mi-am arătat toată priceperea în rafinăriile senzualității... Imi aduc aminte și admirația pe care mi-ai arătat-o tu... pentru asta... Atunci mi s'a lămurit fulgerător, alegerea proastă pe care o făcusem... calea greșită pe care apucasem...

O tăcere grea podidi împrejurimile și pe suprafața ei neclintită, bătăile încete ale celor două inimi părăginite, șerpuiau ușor, ca doi înotători în largul mării.

— Și eu am ales la fel greșit, Ștefane, dragă... Ți-am înșelat aspirațiile așa cum mi le-ai înșelat și tu pe-ale mele... Venisem detracată de aprinderi bolnave, deacasă, din orășelul meu... și'n București doriam doar o încoronare a prăbușirii... Dar în curând, de undeva, dintr'un colț de suflet, neatins de boală, încolți în mine ca și în tine poate, o poruncitoare nevoe de îndreptare... Te-am întâlnit, te-am cunoscut !... Și credeam că în tovărășia ta, va rămâne departe de mine tot sdruncinul simțurilor... Până te-am văzut pe tine, cântăream bărbații după cadourile pe care mi le ofereau... după înflăcărarea bestială pe care o arătau în anumite momente... Pe tine te măsuram altfel... După înălțarea pe care puteai să mi-o dai... după liniștea pe care puteai să mi-o aduci... după drăgălășiile pe care le aveai... Și m'am înșelat... amar... ca și tine ! Dela primele cuvinte, pe cari mi le-ai spus... am observat că mă înșelasem... că erai și tu ca și mine... un pierdut... Și am preferat... să fiu sinceră... să rămân ca mai înainte... ca și cu ceilalți... o per... o pervertită...

Din arbori cad statornic sălbi de frunze ruginite.

— Viața care ni s'a descoperit prea de timpuriu, dragă Lucia !...

Se opri. Simți cum sub pleoapele ochilor durerea pe care nu și-o cunoscuse niciodată așa de ascuțită, căuta un luminiș ca să izbucnească în lacrimi.

. . . .

— A trecut atâta timp, Lucia, de când ne-am despărțit !... O clipă uneori e de ajuns ca viața să-ți răstoarne pe suflet toată beția posibiliă a fericirii și totuș, clipa aceasta, pentru mine, n'a apărut încă... De mult, din copilărie aproape, mă tiranizează icoana traiului cuminte, modest, plin de dragoste și de înălțare, al părinților mei, de-acolo din orășelul meu natal... Vreau acest trai simplu.

După ce mi-am luat licența, am plecat profesor în provincie, într'un oraș patriarhal. Acolo dornic de viață așezată, m'am logodit c'o fată nevinovată—un înger numai de șaptesprezece ani, pentru care soarele strălucia pe cer, iar împrejur, oamenii trăiau în voia lor... Atât știa !... Țineam la dânsa ca la o salvare, pe care în sfârșit o câștigasem... Dar abia trecură câteva zile după logodnă și căzu !... In brațele mele, corpul ei trăi spasmul senzației, lacom, halucinat... Imi era logodnică !... In curând avea să urmeze căsătoria... Ce-avea să urmeze după căsătorie, știam—traiul liniștit, cuminte, al părinților mei... Dar ceva din acest trai, gustasem—poate ce era mai bun... Mă oprii pe loc !... Nu știu de ce !... Poate fiindcă în viața care avea să urmeze, bănuiam amestecate și unele neliniști, unele amărăciuni... Poate fiindcă tinerețea din mine se cerea liberă, așa cum liberă fusese aici la București, în timpul studenției... Poate fiindcă era o deprindere la mijloc, care mă mâna dela o aventură la alta... Cine știe ?!... Și-am plecat, fără să anunț pe nimeni, pe neașteptate, aiurea în alt colțde țară, unde am pățit aproape la fel... De atunci alerg din loc în loc, din oraș în oraș, nepotolit, și caut ceva... Știu ce !... In multe locuri găsesc ce-mi trebue, dar nu mă pot decide... In clipa când trebue s'aleg, simt că e mai bine fără alegere... Și timpul trece repede, ca o primăvară... și exemplul părinților, rămâne numai ca o amintire frumoasă...

Se opri. Un fior de indignare îl străbătu. Nu se bănuise niciodată așa de sentimental !...

Invăluiri întunecate li se încrustară pe suflete și pe chipuri, ca o asprime de brumă pe un alb de floare.

Dar într'un târziu din revărsarea tristeții care le copleșise însuși răsufletul vieții, de pe buzele nu știu căruia din ei, o întrebare vagabondă, venită parcă de aiurea, odată cu noaptea și cu vântul, răsturnă într'înșii o și mai mare povară de durere...

— Ce să facem acum ?... Să ne unim pentru totdeauna ?... Să ne căsătorim ?...

O altă tăcere li se propti pe buze, ca un mister, subliniind gravitatea clipei, scoborâtă între ei. Și deodată, cu un ecou din cele mai întunecate adâncimi de suflet, de-acolo de unde pornesc toate marile răspunsuri la neînduratele întrebări ale vieții, ea răspunse deodată — „nu !“ Un „nu !“ convins ; un „nu !“ care însemna în locul haosului sufletesc de pân'acum, o dârză împotrivire, poate, în contra unei noui greșeli—un „nu!“ spus ca un irezistibil adio unui tovarăș nedespărțit.

— Dece Lucia ?... Căsătoria cu mine te-aduce 'n brațele unui om nesuferit ? Nu ai încredere în cumințenia mea ?...

— Nu, Ștefane ! Nu ! Dar, vezi tu, ar trebui să mă avânt într'un alt necunoscut și nu vreau—mă tem... Suntem asa de bine acum !... Bucuria revederii, prietenia aceasta dintre noi, amintirile comune din trecutul nostru, sunt bunuri de mare preț, peste care nu putem trece cu ochii închiși... In căsătorie, cine știe, poate ne așteaptă fericirea, dar fericirea aceasta e numai într'o lume a așteptărilor, pe când acum, uite, de nicăeri nu ne amenință niciun neajuns care să ne îndepărteze unul de altul...

In noaptea ploioasă de toamnă, lacrimile lor șerpuiră multă vreme pe obraji, ca niște licurici sglobii.

Mirajul visului nerealizat încă începu iarăș să tresalte printre vagabondările sufletului lor. Și multă vreme poate, aveau să rămână astfel, la poalele unui ideal condamnat, cerșind desnădăjduiți ca doi cerșetori flămânziți la poarta unei case pustii...

— Ștefane ! A mai rămas și pentru noi fericire adevărată ?...

— Nu Lucia ! Nu cred ! S'a dus odată cu iluziile...

Vorbele li se cutremură ușor, ca o mărturisire tărăgănată sub o iluminare de candelă.

Intr'un târziu s'au ridicat — amândoi deodată, mecanic, ca asvârliți de aceiaș explozie. Ajunși pe stradă, afară din parc, opriră cea dintâi mașină care le ieși în cale și urcară grăbiți ca și când pașii i-ar fi ridicat într'altă lume pe unde visurile lor de totdeauna, erau realități.

— Unde să vă ducem, mă rog ? se înclină șoferul.

— Oriunde !

In nebunia vitezei care acum, le vâjâia pe la urechi, deslușiră gânduri noi, înțelesuri pe care înțepenirea de până acum le păstra închise în depărtări. Treceau pe străzi pe care parcă nu le mai văzuseră niciodată și care dansau transfigurate un dans cu mii de șerpuiri. Distanța, respirată lacom, le alunecă pe suflet ca o mângâere...

— Ștefane ! Știi ceva ? Am găsit încotro ne mână goana vieții

— Incotro ?

— Inainte !

— Bine, dar căsătoria ne-ar duce îndărăt ?

— A ! Nu ! Dar, vezi tu, pe-acolo nu trece drumul nostru...

Automobilul îi ducea spre Șosea.

FULGA APOSTOL

IN VIZITA...

MIRCEA DAMIAN

— Sunteţi de mult în oraşul nostru?

— Da, doamnă.

— Aveţi multe legături de prietenie?

— Nu, doamnă.

— Aşa dar, trăiţi retras?

— Da, doamnă.

— Părinţi aveţi?

— Nu, doamnă.

— Cunoaşteţi pe d-na Manolescu?

— Da, doamnă.

Pauză şi priviri pe furiş.

— Serviţi ceai.

— Da, doamnă.

— Să mai torn rom?

— Nu, doamnă.

— Serviţi şi pişcoturi.

— Da, doamnă.

— Sau nu vă plac?

— Nn... da, doamnă.

Altă pauză. Doamna Cleopatra Florian şedea în faţa mea, şi eu şedeam în faţa ei. Intre noi, — o măsuţă. Oglinda unui garderob îmi arăta ceafa şi spatele amfitrioanei şi o figură cât se poate de nenorocită, în care nu izbuteam să mă recunosc! Doamna Cleopatra, avea la treizeci de ani şi o aluniţă la rădăcina nasului, în partea stângă. Ochii mi s'au părut odată vineţi, odată verzi, şi-a treia oară albaştri-verzui! Dinţi albi, braţe albe, umeri albi...

— Aţi devenit melancolic!

— Hî... da, doamnă!

Şedeam cuminte şi ţeapăn pe dunga scaunului, ţinând mâinile pe genunchi. Un picior îmi amorţise, iar de subsiori porniseră câteva picături de sudoare. Ii priviam în oglindă ceafa, dar nu-i vedeam decât ochii.

— Nu spuneţi nimic?

— Nn...n... da, doamnă!

Picăturile de sudoare se prelinseră până aproape de brâu, reci ca două boabe de grindină. Mă gâdilau, iar piciorul înţepenise. Mă răsucii pe scaun şi cârmii puţin piciorul spre stânga, apoi lipii, strâns, braţele de corp. Din oglindă, cineva care mi-se păru că-mi seamănă, se strâmba la mine.

— Vă dor măselele? — şi zâmbi.

— Nn... da, doamnă!

— Aveţi o figură foarte interesantă.

— Am, doamnă.

— Se răceşte ceaiul!

— Se răceşte, doamnă.

— Serviţi.

— Da, doamnă.

Prinsei, şovăind, paharul.

— Si pişcoturi.

— Şi, doamnă!

Mă servi ea, dându-mi un pişcot în mână ca la copii. Mă privia ţintă, cu ochii vineţi-verzi-albaştri-verzui. Uneori îi micşora, strecurând printre gene priviri lungi ce răzbeau în suflet.

— Mie-mi plac oamenii timizi!

— Da, doamnă!

Ii simţii pulpa caldă şi tare, pe piciorul cel zdravăn, care'ncepu să tremure. Ceva îmi bătea năvalnic în coşul pieptului şi-mi era sete. In oglindă, mă'nroşisem ca o fată mare dinainte de Cristos!

Doamna Cleopatra Florian, strecură un suspin printre buze, şi, printre gene, o privire care mă amorţi.

— Spune-mi ceva. Orice. Vreau s'aud o frază întreagă din gura d-tale.

Era numai ochi şi simţuri.

— Spune!

— Sp.... spun, doamnă!

Dar nu spusei nimic.

Servitoarea intră şi strânse depe masă.

— Să ne-aşezăm, pe canapea.

—Să ne-aşezăm doamnă.

M'aşezai pe canapea la stânga ei, cu sufletul pe buze, cu mâinile pe genunchi ca un copil stupid şi corect, cu ochii ţintă în ochii mei, în oglindă. Mă uitam drept, ca un soldat în ochii superiorului, cu buzele strânse, cu cerul gurii în flacări. Simţii pe ceafă două degete fine. Mă'nfiorai şi zâmbii. Degetele porniră în sus, prin păr, apoi le simţii lângă ureche.

— Hî.... hî... mă gâdil.

— Te gâdili?

— Da, doamnă.

Cel din oglindă rânjea palid şi mă privea bleg. Lângă el, ochii amfitrioanei erau înfipţi în ochii mei. Mi se păru că privirea-i scapără printre gene. Un moment, nu mai ştiui de mine. Când îmi venii în fire, oglinda îmi arătă capul culcat nătâng pe umărul amfitrioanei. Umărul era rotund, faţa'n vâlvătăi şi ochii verzi cu irizări albăstrui.

— Eşti fericit?

— Da, doamnă.

Cel din oglindă, îmi zâmbia perdut şi şters. Era un zâmbet venit foarte de departe.

— La ce te gândeşti?

— Hî....

Corpul îmi era moleşit şi cald.

— Poftim?

— Laaa...

Şi tăcui.

Ea repetă întrebarea şoptit şi dulce.

— Spune, la ce te gândeşti? Imi mângâia părul abia simţit cu vârful degetelor. Mă gâdila puţin, dar îmi făcea bine.

— La ce te gândeşti?

Mă văzui în oglindă cu ochii împăejeniţi şi cu un zâmbet satisfăcut, încremenit în colţul buzelor. Ea stărui pătimaş:

— Dar spune odată: la ce te gândeşti?

— Mi-i somn!

. . . .

Resorturile canapelei o svârlise? Că se'nfipse, palidă, în faţa mea, întinse braţul în direcţia uşei, şi, fără să mă privească, şueră:

— Eşi... eşi afară!.... Prostule!

— Ies, doamnă!....

IN RASPAR...

TOAMNA

Quantum mutatum ab illo! Veţi întreba — poate — despre cine e vorba?

Răspund: din nenorocire — vai — despre mine, cel care semnează—astăzi—aceste rânduri, pus alături de proprietarul aceluiaş nume de acum 15 ani când, sub ceiaş titulatură, semna una dintre cele dintâi înseilări stilistice în paginile răposatului „Curier al liceului" din Ploeşti.

Natural că nu voiu merge până acolo încât să iau lucrurile în tragic, nu voiu apela nici măcar la cunoscutele versuri ale marelui Eminescu:

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de
[rost
De-mi ţin la el urechea şi râd de câte-
[ascult
Ca de dureri streine ?...
Par'c'am murit de mult

Mă voiu mulţămi numai — în calitate de cronicar hârşit — să arăt motivul pentru care detest acelaş anotimp al desfrunzirii, în faţa căruia cei 20 de ani ai mei se închinau cu perfectă evlavie...

Aşa dar astăzi consider toamna ca pe una din marile nenorociri căzute asupra lumii (S'o spun?) cetitoare.

Toamna nenorocire literară? Desigur şi nu numai odată. Detalii:

In primul loc toamna este anotimpul care a atras mai mult decât toate celelalte pe scriitori. Vă aduceţi aminte de „Antologia toamnei" — câteva sute de pagini de versuri — toate având acelaş şi acelaş motiv. O lucrare tot atât de respectabilă despre celelalte anotimpuri (chiar la noi) ar fi imposibil să se încropească. Şi nu uitaţi că aici ni se prezintă numai producţiile lirice ale toamnei. Imaginaţi-vă la ce s'ar fi ajuns, dacă lor li s'ar fi asociat poezia epică şi dramatică, proza, satira, fabula şi — poate — oratoria legată, de acelaş obiect?

Şi dacă ceiace vom fi obţinut numai până aici ne va fi dus la 1000—1500 de pagini — nu vă feriţi să mergeţi şi mai departe: gândiţi-vă că atât poetul Ion Pillat, cât şi celălalt antologist ((care ar încerca să întregească începutul celui dintâi) nu vor fi pus în cărţile d-nealor decât bucăţi alese, opere sau fragmente, care li se vor fi impus prin anumite calităţi. In astfel de împrejurări şi admiţând că măcar la 2 opere a fost găsită una bună de antologie — vom ajunge foarte lesne la respectabilul număr de 3000 de pagini tipărite — produsul literar al anotimpului împricinat.

Natural că din această cauză pot să detest toamna care apare în mintea mea ca o protectoare a maculaturii şi a rotativei. Nepăsătoare şi ironică, toamnă, această cochetă cernită, îşi ascunde faţa enigmatică, după voalul de nepătruns al unei dureri care-i şade bine. De aici rolul ei de Sirenă care-şi întinde şi ţese mrejile în calea vizionarilor cântăreţi cari, vrăjiţi de farmecele ei, îi înalţă ode şi ditirambi pe întrecute...

Ce păcat, însă, că 1 la 10 din aceste scrieri sânt atât de departe de limitele celui mai elementar simţ al frumosului şi — iarăşi — ce păcat că majoritatea acestor prăznuitori grăbiţi nu sânt decât produsul anonim şi hibrid al unei voinţe nedisciplinate şi a unei încrederi nemotivate.

PAUL I. PAPADOPOL

critica literara

CÂȚIVA MONȘTRI

F. ADERCA

Intâia greutate de care m'am lovit, când am voit, scumpe coleg, să îmbin câteva reguli de conduită intelectuală și morală care să creeze și să susție în viață un bun literat, e că dumneata ai putea fi un geniu.

Această monstruozitate sufletească nu se supune într'adevăr niciunei reguli.

Din potrivă!

Chiar legile pe care întâmplător le'ntâlnești în cale își face o plăcere sadică din a le desminți, înbiba, în chip neprevăzut încurca și batjocuri deși o întreagă societate de buni literați își câștigă existența și reputația prin stricta lor aplicare.

Profesorii de literatură și în genere filosofii evoluției genurilor se găsesc totdeauna în mare încurcătură, ei fiind nevoiți la fiecare ediție a operilor lor critice, alcătuite pentru pedagogi, să schimbe aproape cu desăvârșire cuprinsul și totdeauna steaua lor polară, căci un monstru ivit pe neașteptate le atrage atenția că au locuit până acum în Carul Mare.

In asemenea împrejurări trebue să recunoaștem că un *Manual al bunului literat* e sortit de la început să fie o înșelătorie, ca și un *Manual de fizică* întemeiat pe principiul că la ora 8 fără un sfert dimineața și la 5 jumătate după amiază legea vaselor comunicante nu se mai aplică și nici legea căderei corpurilor, palatele începând să umble pe stradă și petrolul din conducte întorcându-se acasă, încărcate cu apă de mare.

Și totuși această știință capricioasă și țâfnoasă a literaturii nu se lasă niciodată bătută: toate cursurile de literatură, toate tratatele de estetică literară vor să se întemeieze tocmai pe fenomenul geniului, pe această îngrozitoare descumpănire și aberație, cu neputință de formulat sau pus în ecuație.

Autorii literaturii teoretice nu se intimidează de condiția ciudată în care-i pune dorința de similitudine cu autorii manualelor de știință, aceștia călcând pe blocuri de granit și aceia echilibrându-se pe valuri. Și nici nu bagă de seamă că legiferând genurile sau geniile, sunt tot atât de ciudați ca magistrații care ar încerca să creeze un cod penal, pornind de la condițiile cele mai favorabile pentru apariția și favorizarea unor mari asasini.

Dar tirania societății care vrea să-și facă educația pe de-a'ntregul, începând cu funcțiile fiziologice, s'a impus și în artă, silind anumiți domni cu joben și ochelari să urmărească, să prindă secretele, dacă vor putea, și să popularizeze apoi cea mai bună metodă pentru ca oricine să poată crea oricând opere literare geniale.

Ce ne poate învăța bunăoară pilda unui Edgar Poë?... Este evident că un *Manual al bunului literat* care s'ar hotărî, ținând seama de moralitatea dubioasă a numitului Poë, să nu-l pomenească și să nu extragă măduva geniului său în scopuri pedagogice, ar fi nedesăvârșit și nepractic. Cu toate acestea e exclus să recomandăm vreodată cuiva infidelitate față de soție, iubire excesivă și bolnăvicioasă pentru vre-o Eleonoră, abuz de alcool, vagabondaj, insomnie prelungită și *deliririum tremens*. Din toate aceste elemente, în doze ce ar urma să fie bine precizate, bine pisate, amestecate, clătite și luate câte o lingură la ceas, Edgar Poë a creat acea poemă întunecată, neliniștită, stăruitoare ca un vis chinuitor și totuși fermecătoare, *Nevermore*.

Ce să extragem din cellalt american *Walt Whitmann*, diametral opus lui Edgar Poë deasemenea cu neputință de lăsat la oparte la alcătuirea ghidului nostru literar... Nu vom recomanda nici frenezia unui optimism fără busole nici chefurile sănătoase și puternice cu marinarii, în cârciumile de pe cheiuri.

Nu te teme de mine, de trupul meu mare și gol.
Apropie-te, prietene: sunt eu"... (NOUL ADAM).

Poetul marei democrații americane, propune însuși moravuri și se îmbată de plăceri, pe care nu știm dacă toți confrații noștri le-ar adopta, chiar dacă pilda lui Walt Withmann ar duce, — precum se vede — la acest mare destin: posibilitatea de creație a unui *nou epos*.

*

Dar să părăsim America, atât de greu de adoptat și să trecem cu cercetarea noastră în Franța, unde găsim un popor iubit, latin ca și noi și de la care am luat de-atâtea ori pilde politice, subiecte literare, ba chiar, în zile grele, împrumuturi și armament.

Ce putem lua de la *Baudelaire*, bunăoară?

Să nu ni se spună că alegem, anume, pildele cele mai grele și mai penibile, Baudelaire e drept, n'a scris decât o cărțulie cu vre-o sută și ceva de strofe dar toți iubitorii și înțelegătorii de poezie vor declara că lirica lumei se'mparte în două epoci: înainte și după apariția volumului *Fleurs du Mal*. Baudelaire este deci, ca să vorbim în termeni proprii, un *întemeetor de poezie*, un *inventator de lirism*, precum alții sunt inventatori de parașute, de telegrafie fără fir sau de nasturi automați.

A nu ține seamă de Baudelaire la alcătuirea unui *Manual al bunului literat*, e ca și cum scriind un *Manual al bunului electrician* ai omite descoperirea și lecția lui Ampère sau tratând *Despre Paratrăznet*, ai omite fulgerul.

Monstruozitatea sufletească a lui Baudelaire e însă o creație a unor forțe cu neputință de provocat la noi... Ar trebui să recomandăm unei mame să nască un băiat frumos și simțitor, extrem de simțitor și care s'o iubească exclusiv; să provocăm moartea tatălui și să impunem mamei căsătoria din nou, cu un domn sever. Să cerem ca micul nostru Baudelaire să primească o educație catolică într'un oraș mare — să-l aruncăm prin Orient, apoi din nou în Apus, să-l dăm pradă unei mulatre cu sensualitățile aromate, să-l îmbibăm cu hașiș și cu lecturi speciale...

E greu!

Oricât am prețui pe Baudelaire și oricât de mare ne-ar fi dorința să adăogăm tradiției literare românești un asemenea fenomen poetic, *Manualul bunului literat* trebue să renunțe și la pilda lui.

Dar chiar în cazul când lecția unor astfel de monștri ar constitui un material didactic literar, fiecare din ei constituind un centru de nebuloasă, un cap de cometă, o amibă literară capabilă să se multiplice la infinit, o fabrică de ape gazoase cu un rendement precis de o mie de sifoane pe zi — băgăm de seamă că alți monștri anulează unitatea regulei!...

Căci există persoane înzestrate, simultan sau consecutiv, cu genii multiple, uneori perfect contradictorii—cu neputință de luat drept puncte de plecare.

Cum au început unele forțe poetice și cum au isprăvit?... Ce legătură e între *Ibsen* care a creat *Comedia iubirei* sau *Pretendenții la tron* și cel care a creat *Peer Gynt* sau *Când ne vom înnălța dintre morți?...* Cine ar crede că *Tolstoi* evanghelistul comunist de la sfârșitul vieței a purces de la *Ana Karenina* și mai cu seamă de la *Război și Pace?...*

Fabrica automată de dopuri geniale aruncă deci în depozit, atunci când vrea, nu numai dopuri, dar ce nici n'ar putea trece prin mintea unui profesor pus să supravegheze debitul poetic: cutii de conserve, *Vergissmeinnicht* boabe de linte gâște, ochelari de soare *Simfonia Alpilor* la orchestra mare, un abonament pe c. f. r...

Se'nțelege de la sine că sub nici o formă și în nici o condiție aceste apariții anti-logice și anti-umane nu pot constitui pentru noi îndreptare valabilă pentru alcătuirea unor reguli de bună-purtare intelectuală și deci de literatură demnă de a fi premiată.

Monștrii sufletești apar nu știi când, nu știi unde, nu știi de ce.

Unii spun odată la un veac, alții în fiecare zece ani, iar cometa lui Stanley dacă n'a fost secetă s'a ivit exact deasupra Ministerului de Justiție.

Se susține că geniile au mulți copii sau niciunul.

Copiii lor, cercetați de-aproape nu dau nici o regulă: sunt sau oameni de treabă sau de-adreptul tâmpiți.

S'a recomandat pentru favorizarea apariției geniului tot felul de metode: unii sunt pentru abstinență, alții recomandă desfrâul. Unii căsătoria între neamuri deosebite, alții căsătoria din amor, adică fără zestre. Unii propun stăruitor munca la câmp și umblatul pe jos, etc..

Scumpe coleg, deși n'am ajuns până

in străinătate

DRUMURILE UNEI GENERAȚII

INTRE JEROME COIGNARD ȘI BRAND

Se poate spune despre generația noastră tânără că e mai conștientă de sine însăși ca multe alte generați[illegible] Rareori întâlnești mai des c[illegible] astăzi atâtea tendințe de lămuri[illegible] a puterilor unei generații și [illegible] o mai limpede cunoaștere a ide[illegible]ului de ajuns. Discursuri, articole de ziar sau revistă, mărturisiri publice de orice fel sunt tot atâtea probe că generația aceasta se caută mai mult pe sine spre a-și valorifica puterile creatoare.

Această excepțională conștiință e în legătură cu gradul deosebit de intelectualitate al contemporaneității. Părinții noștri erau mai naivi, mai sentimentali, mai romantici, mai idealiști. Noi am răcit în frigoriferul — din acest punct de vedere — al războiului. Ca stare sufletească, răceala aceasta e în bună concordanță cu intelectualitatea măsurată și pedantă. Ne interesează cunoștințele, ideile, opiniile, curentele, fără prea mare entuziasm. Căci știm dinainte că după cunoașterea lor un nou zâmbet ironic va înflori în colțul gurii.

Epoca aceasta luată în mare și extinsă european e vremea lui Anatole France. Opoziții, contraste, non-sensuri își dau întâlnire fără să se ciocnească violent. Omul se mulțumește să îmbrățișeze atitudinea de guarda e passa, să ironizeze superior și să fie ca Jérôme Coignard al lui France sceptic cu o nuanță de cochetărie feminizantă.

In mare parte, aceasta este fizionomia intelectualului român din noua generație.

E o superioritate a civilizației contemporane față de cea trecută, dacă ar fi să credem cu Paul Valery. Faptul existenții în acelaș moment [illegible] istoric al celor mai contradictorii opinii și curente ce trăiesc în aproape bună gospodărie chiar în celaș cap, e — fără îndoială — o dovadă de maturitate ce rezumă și verifică valorile trecutului spiritual.

Numai că nu trebue să ne grăbim cu echivalențele, păcat ce ne cam urmărește pe noi Românii. Să observăm cu Valery că pluralitatea de tendințe opuse ale unei epoci înseamnă superioritate, progres dar să nu uităm că ideea se aplică minunat numai într'o societate în care unități epocale n'au lipsit.

După secolul lui Ludovic al XIV-lea cu un anume stil bine închegat, după epoca romantică, realistă sau artistică din veacul trecut având, fiecare, bine lămurite caractere, acest inventar cu corecturi care e vremea noastră reprezintă o fază de ascensiune și poate și de repaus.

Numai pentru Franța însă și neamurile în felul ei. Și nu e aci numai o chestie de istorie culturală, ci și una de psihologie națională. Spiritul francez e mai maleabil, se adaptează mai ușor împrejurărilor felurite ce i se ofer. Căci nu se poate spune acelaș lucru despre Germania, țara lui Nietzsche care socotea că lipsa de unitate a culturii contemporane lui e un semn clar de decadență. Spiritul germanic disciplinat până la mecanizare lucrează numai în unități masive.

Venind la noi, atitudinea „franciană" a intelectualului nouii generații, care prinde cu atât mai mult cu cât concordă cu anumite moșteniri istorice, nu e deloc potrivită cu realitățile noastre culturale.

Perioada imitației noastre culturale se prelungește prea mult. In loc să ne fecundeze exclusiv posibilitățile locale, influențele străine exagerate până la snobism ne-au sceptizat în parte. Oportunismul politic nu e decât un corespondent al indiferentismului produs direct al scepticismului. Noi n'am avut mari epoci unitare ca să ne permitem luxul de a face un inventar în felul celui francez și să jonglăm apoi cu aspectele contradictorii ale culturii.

Avem nevoie de o solidă unitate culturală granitic plămădită. Nu ne putem măcina forțele în ironie și scepticism. Trebuie să depășim cu o clipă mai de vreme perioada de imitare și să învingem cu spiritul nostru specific creator.

In pragul adevăratei noastre vieți culturale, figura de sceptic îmbătrânit a lui Jérôme Coignard poate înseamnă cel mult o curiozitate exotică, ci nu un îndemn.

Unitatea unei culturi tinere se contrazice cu scepticismul. Ea trebuieste clădită pe o concepție de viață originală și mai ales întemeiată pe o etică eroică. Intuiția populară ne dă materialul tulbure al acestui fundamen. Gândirea cuită a și început să-l clarifice și să-l închege în cristale. Personalismul energetic al d-lui C. Rădulescu Motru, de pildă, e o astfel de filosofie caracteristică elaborată dintr'un fond național într'o formă europeană.

Mai rămâne crearea unei etice românești cerută dela regele Carol și până astăzi. Aci e însă tot greul. Căci nu e atât vorba de o formulare teoretică a eticii, cât mai ales de o trăire sinceră a ei.

O etică a personalității creatoare, o etică a sacrificiului și eroismului, iată ceeace ne trebuie.

Intre scepticismul lui Jérôme Coignard și eroismul lui Brand, tânărul intelectual român nu poate ezita o clipă.

AL. DIMA

acum la nici-un rezultat — sau la unul trist de tot!. — în ce privește alcătuirea *Manualului* nostru, te previn că toate studiile întreprinse pentru explicarea geniului și toate rețetele prescrise pentru favorizarea apariției lui — inclusiv înainte de concepție alimentarea mamei cu castane și dușul cu apă rece înainte de culcare sau înnotatul în apă curgătoare, tatălui — au dat greș.

Ca și asasinii crunți, incendiatorii de orașe, violatorii cu sistem, poeții, dramaturgii și romancierii fără pereche, nu s'au lăsat niciodată presați în vre-o botanică, pentru extragere de sucuri farmaceutice și didactice.

Ei sunt poate dureroasele experiențe, teribilele încercări pe care geniul vieței omenești le face în întunerec, către ceiace n'a mai fost, către ceiace ar putea să fie, alegându-și după o voință a lui, pe marii blestemați și osândiți ei înșiși, neștiutori de gloria destinului și osândei lor.

◆

Dacă deci, iubite confrate, te socoți una din acele miraculoase unelte ale lui Dumnezeu, iar armoniile dumitale poetice din aceiași familie cu muzica unui Poë, Withmann, Baudelaire, Ibsen, Tolstoi—nu mai citi *Manualul bunului literat.* El nu te va învăța nimic.

Manualul acesta, scris de un om simplu, se adresează unor oameni la fel cu el.

F. ADERCA

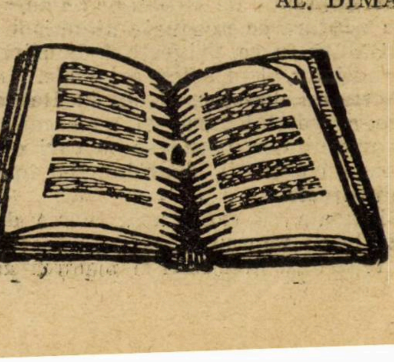

Teatru

CRONICA TEATRALĂ

In rubrica aceasta, am însemnat aproape săptămânal, câte ceva despre teatru.

M'am ferit și de critica aspră și de generozitatea lăudării. M'am condus de îndatorirea relevării muncii, ce se desfășoară, a talentului, ce se ivește și am preferat să nu scriu despre piesa și trupa, despre care ar fi trebuit să scriu numai rău.

A încerca acum o recapitulare, mi se pare de prisos. Poate că e mai nimerită o trecere în revistă a teatrelor și actorilor, care s'au distins.

◆

Spun unii, că ar fi în București, teatre multe. Nu mi se pare. Teatrul e cel mai direct mijloc de educație și cultură. Teatrul înfățișează aspecte de viață, pune

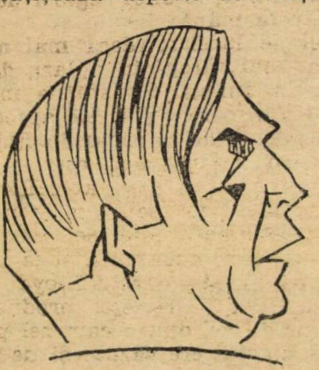

Liviu Rebreanu

sub formă acceptabilă probleme și le rezolvă fie prin aplauzele, fie prin lacrimile, fie prin indignarea spectatorilor. Așa, că din acest punct de vedere, teatre nu-s multe. S'ar putea spune, că nu-s teatre corespunzătoare artistic. Poate, fiindcă înjghebările teatrale au obișnuit un temeiu capricios artistic și o râvnă seducătoare, — sprijinul ministerului artelor.

Capriciul artistic face ca trupele de teatre să fie foarte variate ca talent, ca îndemânare și ca posibilități de a face față unor spectacole rar onorabile; iar ajutorul ministerului artelor, larg și fără alegere, pentru oricine și oricum, sporește parazitismul teatral.

Teatre nu-s multe, dar lipsește spiritul organizator, tocmai din cauza dărniciei ministeriale. Nu știu, dacă chiar la teatrul Național nu s'ar putea pune în forma tare, problema: având local, lumină și alte avantaje oficiale, n'ar putea oare să funcționeze prin propriile-i mijloace, fără subvenții de milioane? Poate așa, s'ar scutura de multe inutilități și ar fi mai dârz în ce privește îndatorirea de încurajator al pieselor originale.

Actualul director, d. Liviu Rebreanu, care are destul curaj și remarcabil spirit organizator, poate se va opri o clipă asupra chestiunii, examinând-o în toate amănuntele.

Și poate, că excelentul literat d. Ion Minulescu împreună cu adevăratul om de teatru, d. Ion Marin Sadoveanu vor cerceta de aproape chestiunea mereu actuală și mereu combătută a faimoaselor turnee teatrale.

Teatrul trebue desvoltat și se desvoltă [illegible] molozul dăr- firesc prin sine, dar nu pe [illegible] niciilor necontrolate.

◆

La Teatrul Național, au continuat încercările serioase de a se reprezinta piese mari. Ritmul izbânzilor a variat. Po-

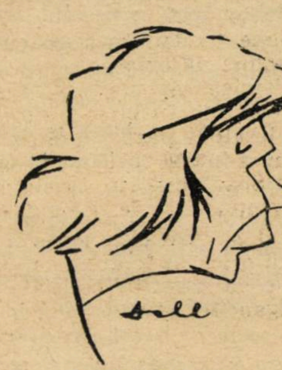

Aura Buzescu

sibilitățile de manifestare și interpretare artistică s'au încrucișat uneori. Când a biruit regizorul, când au putut să stea pe planul întâi, actorii. Mai nici odată însă nu s'a realizat unisonul artistic și par'că mai totdeauna regizoratul a luat-o înainte, chiar atunci când a tins să impună spectaculosul.

Notez cu plăcere, că pe scena Naționalului, am văzut „Mult sgomot pentru nimic", „Femeea îndărătnică", — atât pentru regie, cât și pentru interpreții principali; „Romeo și Julieta" pentru ambii susținători ai rolurilor; „Principesa Turandot", „Femeea mării" și apoi câteva

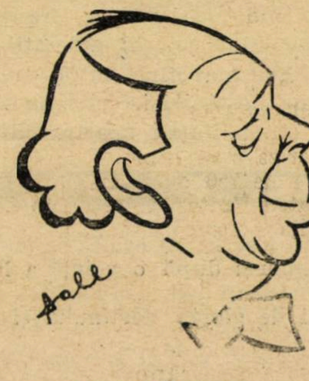

R. Bulfinschi

piese originale, care au bătut la ușa generoasă a repertoriului teatrului Național.

Dacă înregistrez, că și-au afirmat rostul de primași ai scenei d-nii Vracca, Ion Sârbu, Calboreanu și d-nele Marioara Zimniceanu și Aura Buzescu, trebue să însemnez că nu s'au dezis un moment d-na Maria Filotti și d-nii Morțun și Bulfinski.

S'au afirmat d-nele Maria Mohor, Cleo Pan-Cernățeanu și d. Marius.

◆

La teatrul „Regina Maria", repertoriul [illegible]variat. Criteriul nu se poate pre- foarte [illegible] a succedat comediei ne- ciza. Melodrama [illegible] a fost pusă după stilizate; drama vech[illegible] nici zidul o piesă ușurică. Dar pă[illegible]

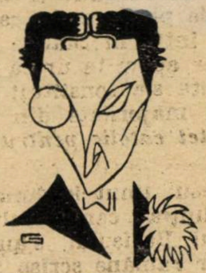

Tony Bulandra

protagoniștilor și directorilor acestui teatru, nu l-a putut ajunge nici un tânăr. Conducătorii teatrului sunt prea mari actori, ca să încerce adolescenții dramaturgiei să se apropie de ei. Totuș e un freamăt de emulație între d-na Sterian și d. Gorner.

◆

Teatrul Mic a dat prilej d-lui G. Timică să-și afirme talentul, marele talent de actor de comedie și acelaș teatru să se bizue necontestat pe foarte buna actriță, d-na Leni Caler.

◆

Teatrul Intim e necontestat numai d. Toneanu.

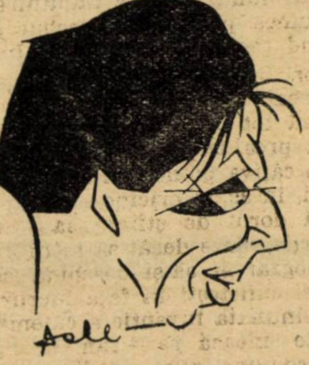

C. Toneanu

Și teatrul „Carmen Sylva" a fost capriciosul, nestatornicul și nu știm, dacă nu înfrântul Puiu Iancovescu.

◆

Ce va fi anul acesta?

O criză nici în teatru nu se rezolvă teatral.

Experiența pe deoparte, autoritatea neșovăitoare pe de alta, poate vor îmbunătăți unele stări.

Mă refer la experiența teatrelor particulare și văd autoritatea la Teatrul Național.

B. CECROPIDE

cinematograful

CUM E PRIVIT CINEMATOGRAFUL IN FRANȚA

Dela războiu încoace a mai scăzut și la noi numărul acelor intelectuali atotștitutori", cari văd în cinematograf în cazul cel mai bun o distracție ușoară pentru populația dela mahalale, dacă nu o școală pentru bandiți și hoți de buzunare. In țările mari ale Apusului luminat și îndeosebi în Franța și Germania s'a recunoscut de mult importanța culturală și rolul educativ al artei tăcute. Ca mijloc de propagandă religioasă s'a folosit mai întâi în Statele Unite ale Americei, iar acum în urmă și în Europa. In Franța s'a constituit o societate, compusă in majoritate din clerici, așa zisul *Comitet catolic pentru cinematograf*.

La congresul ținut în luna Noembrie sub președinția cardinalului Dubois, arhiepiscopul Parisului, s'au rostit cuvinte, ce vor rămâne scrise cu litere de aur în istoria primelor decenii de viață a nouei arte.

Monseniorul Julien, episcop de Arras, a spus între altele următarele :

„După părerea mea puterea filmului stă în limba ce o vorbește el prin imagini, cari ne redau viața așa cum este. Facultatea de a vedea e în sine o bucurie A vedea însă lucrurile așa cum ni le arată filmul ,a vedea trecutul transpus în prezent și desfășurat în imagini vii înaintea ochilor, a-l vedea întreg și de două ori mai bine decât cum l-am putea înțelege din cărți, a-l vedea lămurit până în cele mai depărtate veacuri, așa cum îl vede cel mai genial istoric, cu ochii sufletești, luminați de geniu, a însoți pe călători și exploatatori pe drumuri și prin regiuni umblate și neumblate, într'un cuvânt a te face părtaș la toate frumusețile lumii — este împlinirea unui vis frumos, pentru care trebue să-i fim profund recunoscători... filmului.

Și oricine, fie om de știință, fie laic, fie bărbat, femeie sau copil, care ar dori să vază tot ce până acum putea vedea numai prea puțini privilegiați ai sorții, numai câțiva pioneri ai științei sau civilizației, în scurt oricine ar dori să-și satisfacă dorul de știință sau nevoia de distracție, n'are decât să intre într'un cinematograf și să-și deschidă ochii trupești și sufletești în fața lucrurilor, pe cari minunata invenție a cinematografului i le rulează pe ecran. In lipsa unei limbi comune, care de altcum nu înseană încă o comunitate a ideilor, cinematograful oferă prin limba-i universală pentru toți oamenii de pe toate continentele posibilitatea unei apropieri mai intime.

Filmul mijlocește tuturor spectatorilor din toate țările și continentele aceleași impresii și emoții și tocmai pentru aceea e cel mai porivit mijloc pentru a nivela deosebirile și chiar dușmăniile dintre rase și națiuni, iar într'un grad oarecare creiază conștiința comunității de sentimente și aspirațiuni omenești".

Când și la noi în țară adevărurile de mai sus, exprimate cu atâta căldură de un înalt prelat francez, vor intra în conștiința tuturor cercurilor conducătoare atunci și filmul românesc își va avea viitorul asigurat.

FILMELE RUSEȘTI IN FRANȚA

Cenzura franceză n'a admis până astăzi decât un singur film rusesc din producția mai nouă de proveniență bolșevică și anume drama istorică „Ivan cel groaznic". Cu toate acestea au mai rulat câteva filme rusești în capitala Franței, dar nu numai de origine ci chiar cu tendință bolșevică. Aceste filme însă n'au fost reprezentate în cinematografe publice, ci în localuri particulare anume închiriate în acest scop de către societatea „Amis de Spartacus". o societate subversivă subvenționată de comuniști.

Prefectul poliției din Paris a interzis de curând orice spectacole de acest fel, organizate de numita societate în scop de propagandă comunistă.

CONTINGENTAREA IMPORTULUI DE FILME IN PORTUGALIA

După țările mari producătoare de filme, și statele mai mici, în cari producția e abia în fașe,iau măsuri de apărare și încurajare a industriei proprii.

Astfel o lege portugheză de dată nouă contingentează importul filmelor străine în proporție de 10.1, adică obligă casele de filme să scoată în comerț, iar cinematografele să ruleze cel mult 10 filme străine pe lângă unul indigen. Pe când vom avea șansa să vorbim și la noi despre o astfel de lege ?

PRODUCȚIA DE FILME IN ANUL 1927

Anul trecut s'au produs pe întreg globul pământului 1340 de filme. In acestea nu sunt calculate filmele de metraj scurt : jurnale, comedioare etc. în 1—4 acte.

In America s'au fabricat în anul 1927 un număr de 750 de filme, dintre cari 700 în Statele Unite, iar restul în Canada și în țările Americei de Sud. In acest timp s'au fabricat în Europa 520 de filme de lung metraj. In fruntea producției europene stă Germania cu 220 de filme, în locul al doilea vine Rusia cu 100 de filme, iar în al treilea Franța cu 70 de filme. Urmează pe rând Anglia (25), Austria (20), Italia (15), Cehoslovacia (15), Polonia (10), Suedia (10), Spania (8), Danemarca (6), Portugalia (5), România vine abia la locul al 16-lea cu 3 filme.

12 state europene, în cari intră și Iugoslavia, Bulgaria, Turcia, etc., n'au produs în acest an nici un film.

Și lucru curios, tocmai publicul din țările, în cari industria filmului e ca și inexisistența, are pretențiile cele mai mari. In vreme ce în cinematografele mari din Londra, Paris, Berlin, etc., mai trec și filme de-a doua mână, vai de capul directorului sau proprietarului unui cinematograf central dela noi în zilele, în care — de voie, ne nevoe — dă publicului și câte un program de a doua mână!...

ARTIȘTI MARI ȘI VEDETE LA MODA

Pe firmamentul cinematografului răsar în fiecare an stele noui, cari de cari mai sclipitoare. Reclama americană mai ales ridică de multe ori la înălțimi ametitoare artiști și artiste, cari de multe ori nu lucesc decât un an doi, ca apoi deodată să dispară în neant. Luceferii mari talentele adevărate se susțin însă la suprafață chiar și atunci când soarta îi aruncă în brațele unui regisor de a doua sau a treia mână.

Astfel de luceferi răsar mai mult în Europa, mai săracă în dolari, dar mai bogată în suflete. Societățile mari de filme din America știu să aprecieze talentele adevărate ce răsar în Europa și nu se dau îndărăt dela nici un sacrificiu, când e vorba să-și achiziționeze un artist, un regizor sau un scenarist cu renume mondial. Astfel societatea „Paramount", bine cunoscută și la noi mai ales după artiștii Harold Lloyd, Adolphe Menjou, Pola Negri etc., produce anual 50—60 de filme, dintre cari cel puțin 20-30 sunt cu plăcere văzute și de publicul european. La acest rezultat s'a putut ajunge însă numai în urma sacrificiilor pe cari numita societate le-a făcut pentru a-și asigura colaborarea unor regizori și artiști de prima mână din Europa.

GH. C. BIRAESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

In editura Librăriei „Socec & Co." S. A. au apărut în condițiuni tehnice ireproșabile :

B. Delavrancea: Apus de Soare.
B. Delavrancea: Viforul.
B. Delavrancea: Intre vis și viață.
B. Delavrancea: Patria și patriotism.
Eminescu: Povestind copiilor.
Creangă: Povestind copiilor.
Carageale: Povestind copiilor.
Odobescu: Povestind copiilor.
Negruzzi: Povestind copiilor.

◆

Cele mai frumoase și mai potrivite cărți pentru copiii mari și mici sunt DOMNIȚA LIA și ZANA LACULUI povești traduse de d-ra *Eliza Marian.*

Cărțile se vând la toate librăriile din țară cu 50 lei fiecare.

In curând :

Poetul *Ion Georgescu,* colaboratorul nostru, pregătește un volum de versuri. cu titlu : „*Drumul Umbrelor*", care va apare în curând.

gazetaria

aşa şi-aşa...

candoare ?

Un tânăr care iscălind notele de publicitate ale revistelor, are iluzia că face critică în coloanele unei gazete destinate manecureuselor, rentierelor libere şi actorilor de provincie — vorbind despre „Anul literar“ face constatarea „malițioasă“ că am publicat „fără să le ceară publicul“ caricaturile colaboratorilor noştri la încheerea anului trecut. Fireşte că „malița“ e deplasată şi bâlbâită. Toate gazetele şi magazinele literare din lume publică chipurile colaboratorilor lor. Ba e la noi o revistă care iscăleşte orice articol, jos, în loc de nume cu caricatura colaboratorului. Aşa că acel care în „Opoziția“ dă, între articole cuviincios scrise, de o pagină insipidă ca o notă de reclamă de săpun, dacă nu ghiceşte din prima clipă că e scrisă de d. Romulus Dianu, desluşeşte numai de cât la locul normal al semnăturii, un fel de insectă, ca o scabie văzută la microscop. Şi atunci s'a şi lămurit asupra autorului.

◆

la Sofia.

Un impresar îl angajează în 1925 pentru câteva spectacole, la Sofia. La repetițiile de rigoare de acolo (juca cu ansamblu bulgar), Leonard zice muzică, nu-o cântă.

Artiştii bulgari, intervin prin impresarul lui să-l roage să cânte. El nu vrea.

Primul spectacol este *„Floarea din Stambul“*. Leonard în fericite dispoziţiuni vocale cântă romanța dumnezeeşte.

Sala în delir aplaudă în picioare minute întregi. In seara aceea e scos în triumf din teatru, iar prefectul poliției din Sofia, colonelul Petroff, întovărăşit de o seamă de intelectuali bulgari, dă un mare banchet în onoarea lui.

Succesele curg în serile următoare şi în loc de 4 spectacole i se acordă 7.

Dar zilele trec şi iată-l în gara Sofia împreună cu nedespărțitul lui administrator Louis Cazes.

Toți artiştii de seamă ai Sofiei sunt în gară. Fiecare îi fac un cadou, ca să nu-l uite.

Trenul e gata de plecare. Artiştii bulgari se pregătesc să plece fluturând batiste, dar primadona lor, diva a rămas lângă Leonard, i-a întins pe furiş un obiect de valoare (o tabacheră de aur) şi cu lacrimi în ochi i-a şoptit:

— Tine-o Leonard. Am închis în ea tot sufletul meu...

Epigramă

Contesei de Noailles

Franțujii spun c'*a lor* e poetesa
Că e *grecoaică*, dânsa-afirmă încă.
Şi nu ştim cum să 'nchidem paranteza
Căci noi când i-amintim că e *române*ă,
Contesa noastră face... pe *chineza.*

N. CREVEDIA

DESPRE BOGAŢI ŞI SĂRACI

— Bogați sau săraci, cea mai urâtă mizerie ce ni se poate întâmpla este ca acest caracter occidental să devină definiția întregului nostru ins.

◆

— Sunt oameni care ştiu să-şi cheltuiască atât de amuzant banii, încât le doreşti să-i aibe totdeauna.

◆

— Sărăcia nu-l împiedică pe om să arate ceeace are nobil în el, dar pentru a dovedi ce are fermecător unui om îi trebuesc bani.

◆

— Plăcerea unui om bogat, care îşi face testamentul nu e de a se gândi la cei pe care îi îmbogăţeşte, ci la cei pe care îi păcăleşte.

◆

— A cheltui şi a cumpăra nu sunt plăceri egale. Este în cheltueală un soiu de beție uşoară; ce primim în astfel de împrejurări nu interesează de loc; plăcerea noastră este să ne convingem, pentru un moment că suntem bogați sau mai ales să facem haz, în timpul acestor sante saturnale, de aceşti bani, pe care trebue să-i socotim atât de economicos în celelalte zile.

Cheltuelile noastre ne schimbă o clipă aspectul vieții, ca acele focuri bengale, pe care te amuzi aprinzându-le, în serile de vară, într'o grădină îngustă pentru a-i da aparența fantastică a unui parc.

◆

— Când vezi cât îi necăjeşte pe anumiți bogați şi îi face să sufere o cheltuială, chiar atunci când e vorba de comoditățile sau plăcerile lor, eşti surprins de sinceritatea durerii lor. Iți aminteşti atunci acele poveşti răspândite prin toate țările pământului, în care un personagiu îşi are inima ascunsă în afara lui, într'un lucru, pe care nu-l poți atinge fără ca el însuşi să nu fie bolnav, să se distrugă sau să moară. Poate că sunt oameni atât de strâns legați de averea lor în cât — de cum îşi simt banii sfârşindu-se — simt cum le piere viața.

Ceeace pentru noi nu e decât o cheltuială, e pentru ei o hemoragie.

◆

— Sportul este mijlocul cel mai sănătos şi mai simplu de a evada din sărăcie; le dă săracilor orgoliul şi plăcerea de a avea un trup ce poate fi mai nobil şi mai frumos decât al bogaților. El le dă toate bogățiile ce nu depind de cât de bani. Un sărac tânăr respiră şi îşi dă seama că tot aerul este al lui, până la curatele înălțimi aurite de lumină; merge şi îşi dă seama că tot pământul îi aparține până în văile tainice gâtuite de izvoare şi plante; învaţă şi îşi dă seama că brăzdează şi mişcă după bunul lui plac o comoară enormă, din care lasă să-i treacă printre degete şi safirii şi diamantele.

◆

— Dacă vrei să pătrunzi în firea unui om ai de ales: ori să-l observi timp de ani de zile, ori să-l cunoşti într'un ceas, făcându-l să joace pe bani.

◆

— Trebue neapărat ca şeful unui guvernământ să se priceapă în finanțe şi să nu fie financiar.

◆

— Sunt oamenii întru atât de nevrednici să posede operile de artă, pe care bogăția le-a dat putința să le dobândească, în cât se poate spune că le-au furat cu bani.

◆

— Operile de artă au pe oamenii bogați drept soți şi pe cei săraci drept amanți.

◆

— Când ai prilejul să dai un dar unui om sărac este mai delicat să-i dărueşti lucrul nefolositor, care îl ispiteşte, de cât lucrul util, de care are nevoe.

◆

— Ar trebui ca din când în când, un poet să aibe o avere de cheltuit pentru ca să le arate bogaților ce să facă ei cu banii.

◆

— Numai poeții şi femeile ştiu să se poarte cu banul aşa cum merită.

◆

— A cheltui e o plăcere de poet.

◆

— Ați băgat de seamă că atunci când aveți de aface cu duşmani fanatici ai societății burgheze demnitatea lor nu-i împiedică să primească bacşiş? această acută demnitate îi opreşte doar să mulțumească.

◆

— Dragostea şi banul sunt ca acele persoane, care simulează că nu se cunosc pe când în realitate îşi dau tainice întâlniri.

◆

— Sunt unele femei, care primesc darurile cu o plăcere, ce îl răsplătesc pe dăruitor; sunt altele care le consumă fără ca nici o mişcare la suprafața apei, să anunțe că o compară a descins în adâncimi.

◆

Trebue ca omul bogat să aibe inima destul de puternică, pentru a se lipsi de plăcerea ce o încearcă dăruind.

literara

o seama de cuvinte

Spiritualul academician Labiche primi, într'o zi, vizita unei doamne care-l înștiință că soțul său își pusese candidatura la Academie. O indispoziție îl reținea în pat și ea venea, în locul său, să roage pe Labiche, să binevoiască, să-i acorde votul. Cum acesta părea că are de obiectat câte ceva, doamna îi zise cu lacrimi în ochi:

„Dacă soțul meu nu va fi numit, va muri!“

Alegerea avu loc și soțul doamnei avu un singur vot, acela al lui Labiche. După câteva luni, o nouă vizită a doamnei, căci un nou loc devenise vacant la Academie.

„Vă rog d-le, de data asta mă veți ajuta să fac să triumfeze candidatura...“

„A soțului d-v?“ întrerupse Labiche; „dar eu îl credeam mort“.

Doamna plecă ochii și nu răspunse nimic.

„Atunci nu și-a ținut făgăduiala ce mi-ai făcut-o!“

♣

Bassompierre, mareșal de Franța, celebru prin bravura și devotamentul său pentru rege, era totuși un inamic temut al lui Richelieu, care pentru a se feri de un asemenea adversar, îl închise la Bastilia, unde-l ținu zece ani. Ieșind dela închisoare, Bassompierre se duse la regele Ludovic al XIII-lea, care-l întrebă câți ani are.

„Sire, am cincizeci de ani“.

„Cum?“ zise regele surprins, „mi se pare că ai cel puțin șaizeci!“

„E adevărat, Sire“, răspunse Bassompierre; dar scot din socoteală cei zece ani pe cari i-am petrecut la Bastilia, pentru că n'au fost întrebuințați în serviciul Majestății Voastre“.

♣

Se povestește că Alexandru Dumas, la un mare dineu, a fost așezat de stăpâna casei, alături de un mare general căruia îi lăudase spiritul marelui romancier. Dar în tot timpul mesei Alexandre Dumas nu deschise gura decât pentru a mânca. Doamna se crezu datoare să-l scoată din acest mutism extraordinar.

„Nu e gentil din partea dv., scumpe maistre. Generalul se bucura atât, că va avea ocazia să vă audă vorbind!“

„Dar oare eu l-am rugat să tragă cu tunul?“ răspunse Dumas.

♣

In 1802, când Primul Consul Bonaparte, vroia să-și schimbe titlul în acela de Consul pe viață, un general, adunându-și trupa, îi ținu următoarea cuvântare:

„Copii, e vorba de a numi pe generalul Bonaparte consul pe viață; opiniunile sunt libere, dar vă previn că voi împușca în fruntea regimentului său pe oricare ar vota contra consulatului pe viață. Trăiască libertatea!“

ZOE LECCA

bazar

CARE ESTE ORIGINA POMULUI DE CRACIUN?

Cele dintâi popoare, aveau pentru arbori o mare venerație, și pădurile, aceste temple primitive, le socoteau locul favorit al divinităților. Și trebuia să se atribuie fiecăreia din ele o predilecție pentru cutare sau cutare arbore. Astfel au consacrat stejarul lui Jupiter și Cybelei; pinul maritim lui Bachus și lui Pan; măslinul Minervei; Laurul lui Apolon; cedrul lui Eumenides; palmierul Muzelor, etc..

Creștinismul, substituind superstițiilor păgânismului o religie pură morală, ridică arborilor, orice semnificație religioasă. Dar popoarele moderne, continuară să-i considere embleme.

Sărbătoarea de Crăciun se celebrează cu predilecție la popoarele din Nord, de origină scandinavă și germanică, care aspiră cu nerăbdare la întoarcerea frumosului sezon. Și în Norvegia, deobiceiu, trebuie observată în detalii vesela ceremonie, reprezentată prin arborile de Jule. Acest nume se găsește la toate popoarele nordice.

Căci Jule nu este altceva decât simbolul solstițiului de iarnă și arborele, ramura sau arbustul care îl reprezintă, înfățișează renașterea unui an plin de promisiuni. Sărbătorile lui Yule duc până la epoca preistorică. Le găsim la scandinavi, mult timp înaintea introducerii creștinismului.

Regele Olof le-a proscris ca reprezentând păgânismul. Mai târziu, fură restabilite. Coincidența lor cu crăciunul, așa de scump în tot nordul Europei, le-a păstrat ferite de persecuții.

GERUL

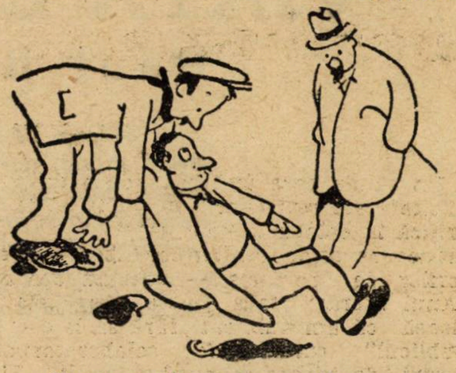

— Dumnezeule! o congestie.
— Ași, nu!... rachiu de portocală!...

(Show)

PACE...

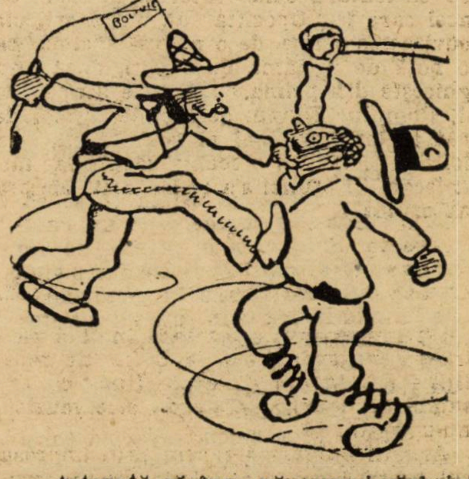

— Așteaptă să înceapă numai războiul și o să vezi tu!...

(Liefe)

SANGE-RECE

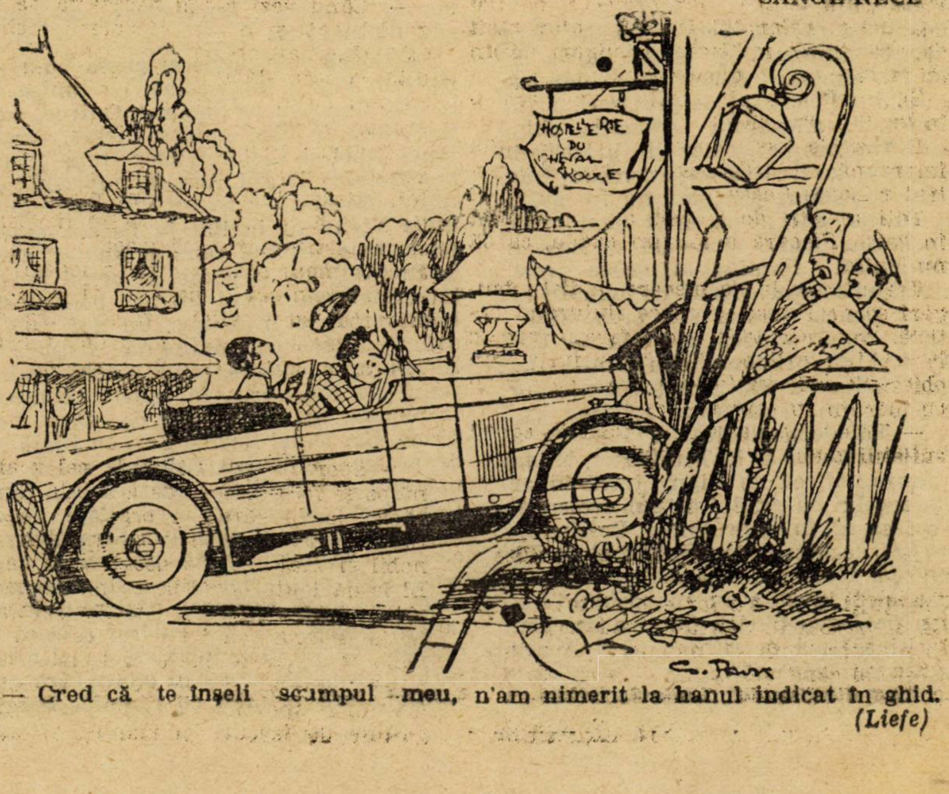

— Cred că te înșeli scumpul meu, n'am nimerit la hanul indicat în ghid.

(Liefe)

cărți redate în extrase

VIATA LUI ALFRED DE VIGNY

Paul Brach

Marele poet, Alfred de Vigny, nu s'a bucurat în timpul vieții de prea multă glorie, dar a avut prietenia celor mai mari scriitori ai timpului: Victor Hugo, Saint-Beuve, Alfred de Musset, Balzac, etc. Nenorocit în căsătorie, trăind cu o soție pururi bolnavă, pe care mama lui n'a iubit-o niciodată, a suferit și din pricina numeroaselor sale amoruri. După ce a fost martor la moartea mamei sale, a soției și a câtorva amici scumpi inimei lui, s'a sfârșit într'o dimineață de Noembrie.

„Vigny, ce faci, visezi?"

Micul școlar era vecinic întrebat astfel.

Intr'adevăr, Vigny visa. Dar acesta era un semn că și-a sfârșit temele, căci punea datoria înainte de toate. Se simțea foarte rău în atmosfera școalei și se grăbia să ajungă acasă unde l-aștepta o bibliotecă bogată. Din acest motiv profesorii îl tratau de leneș, deși totdeauna știa mai bine ca alții. Vigny însă visa mereu: Iși revedea tatăl venind în dimineața de 21 Martie 1804, înspăimântat și cu lacrimile în ochi: aflase de moartea ducelui d'Enghien, împușcat în ajun. Incerca să-l facă pe fiul său, de șapte ani, să înțeleagă crima ce se săvârșise. Tatăl său scoase dintr'un cufăraș crucea Saint Louis prinsă de un petec de stofă albastră și întinzând-o spre Alfred îl puse s'o sărute în genunchi.

„Astfel mi-a pătruns în suflet dragostea pentru Bourboni", scria Vigny după 30 de ani în jurnalul său.

Niciodată n'a putut uita faptele brutale ale lui Napoleon.

Mai târziu, în pension, noblețea sa și faptul că lua premiu în fiecare an i-au atras invidia și ura colegilor săi. Acolo i se născu dorința de a deveni militar. Intrebat ce va deveni, răspundea invariabil: „Vreau să fiu general".

Tânărul elev devenea din ce în ce mai trist, tristețe care ascundea însă mult dor de viață.

Iși adora mama, d-na Leon de Vigny o femee minunată, și lângă dânsa Alfred își simțea forțele întărindu-i-se. Numai după ce scăpă de profesori, Vigny își începu adevărata educație, citind mult: Traduse pe Homer din grecește în englezește, încercă să scrie comedii, fragmente de roman, etc.; dar nu fu mulțumit cu ele, căci avea mult simț critic. In cele din urmă, se hotărî să intre la politechnică. Familia lui ședea prost, pământurile erau numai cu numele ale lor, iar pensia tatălui său prea mică.

Intr'o după amiază din Martie 1814, Alfred și cu prietenul său Emile Deschamps aduseră vestea că țarul e la porțile Părisului. Talleyrand trădase încă odată. Napoleon abdică și Ludovic al XVIII-a fu întronat la Touilleries. Mânat de destin, Alfred de Vigny intră în armata regelui cu gradul de sublocotenent, în aceeaș zi în care Emile Deschamps intră șef de biurou la Ministerul de Finanțe. La plecare mama dădu lui Alfred o cărticică învelită în marochin l'Imitation de Jesus Christ. Când o deschise, fiul citi alături de titlu: „Lui Alfred. Singura sa prietenă".

La începutul anului, Ludovic trebui să plece. Din escortă făcea parte și Vigny, cu toate că avea un picior rupt într'un accident de călărie. Era prima sa misiune. La Béthume escorta primi ordin să părăsească cortegiul exregelui.

Rămași în oraș, Alfred văzu într'o seară un om puternic dar cu privirea tristă pe care ofițerii îl salutau dela distanță. Intrebând, i se spuse că era vicontele de Chateau-Briand care mergea la Lille să-și găsească regele. Fură cantonați în regimentul 5 Infanterie și în timp ce pe câmpiile Franței se întindea bătălia, Vigny suspectat fu internat la Anvers timp de o sută de zile, în care trăi adevărata viață de garnizoană. Reîncepu să viseze și încercă să facă poezii. D-na de Vigny îl sfătuise să nu devină jucăria pasiunilor, să creadă în D-zeu și în nemurirea sufletului, să se ferească de actrițe; dar nu-i interzisese să facă versuri. Credincios preceptelor mamei sale, Alfred ceti biblia, apoi scrise o poemă „Dryada", după care încercă o tragedie, „Julian Apostatul".

La Vincennes, Vigny își găsise un vechiu coleg de școală în Savigny de Moucorps. Nedespărțiți, hoinăreau prin păduri atrăgând privirile tinerelor fete. Fu găsit de Jaques Daschamps care îi aduse vestea că tatăl său era grav bolnav. Plecară împreună cu trăsura și-și găsi părintele în agonie. După câteva ore, tatăl său nu mai era.

La Courbevoie, unde se găsea cu regimentul, Vigny luă contact cu lumea literară. Cunoscu pe Sommet, Guirod, contele Jules de Rèsséguiner, Pichet, frații Hugo Ahel și Victor, Victor Hugo însuși în vârstă de 18 ani. Aceștia, împreună cu alții, formau cenaclul Toulouzenilor unde Vigny fu invitat în fiecare seară. Iși petrecea timpul când la Nodier, când la Duz O'Reilly și părăsi în urmă redacția „Conservatorului literar" pentru salonul prințesei Béthume. Cu dor poetic, drăguț, nobil, cu uniformă frumoasă, Alfred avea succes pretutindeni. Intr'o seară de Noembrie, în salonul contesei Dorémont, se îndrăgosti de D-ra Delphine, fica D-nei Sophie Gay. In luptă cu dragostea sa pentru Delphine și cu rămășițele principiilor mamei sale, când D-na Leon de Vigny, care aflase de această legătură, îl chemă la Strassbourg, crezu că va muri. In Alsacia, poetul găsi amintirile copilăriei și ca întotdeauna când se simțea turburat, găsi refugiu în poezie. In 1822, Alfred publică prima sa culegere de versuri. Volumul, ca și altul care-l urmă, apărute fără semnătura autorului, fură primite cu răceală. Persevеră însă, căci nu scria pentru public ci pentru Delphine, pe care o vedea fără știrea mamei sale.

In Martie 1823 fu numit căpitan în reg. 25 Infanterie, care pleca spre Sud-Vest. Colindă Bardeaux, apoi Oloron, în care fu primit în toate cercurile literare, scrise diferite poeme și poezii și rugă pe Hugo să publice Satan. Plecând în permisie la Paris, Vigny regăsi pe Delphine mai drăgăstoasă ca oricând. In zadar căută să câștige de partea lor pe mama sa suferindă. Aceasta îl convinse de tragicul unei căsătorii fără avere și astfel se sfârși această frumoasă aventură.

La 16 Septembrie, Ludovic XVIII muri. Cu mai mult timp liber, Vigny realiză romanul istoric „Cinci Martie", apoi „Stelo", apoi „Laurette". Intre timp, se împrieteni cu poetul Picot, la care se ducea zilnic și cum acesta avea o harphă, Vigny învăță să cânte din ea. Intâmplarea făcu ca într'una din zile să cadă bolnav. Ii veni ideea că are holeră și că va muri. Incepu să-și revizuiască hârtiile din sertare. Trei opere dramatice: Roland, Julien Apostatul și Antoniu și Cleopatra, făcut la 18 ani, fură recitite, le găsi odioase și le aruncă în foc. Picot venea să-l vadă adesea. Ii vorbea de poezie și de progresele sale ca harpist. Credința lui Alfred că va muri, nu s'a îndeplinit. Insănătoșit își urmă cursul vieței sale sbuciumate. După dragostea nenorocită pentru Delphine Gay, Vigny nu se mai putea atașa de nicio femee. In această dispoziție a spiritului său, înainte de a întâlni pe aceea ce avea să-i fie tovarășe tristă a vieței sale, întâlni o tânără fată cu șapte ani mai mică decât el și se îndrăgosti de ea. Tatăl ei însă, abatele de Mantesqueu, nici nu vroi să audă de o eventuală căsătorie a ficei sale cu un simplu ofițer. Acest fapt umbri o clipă viața lui Vigny.

Două fete, englezoaice, veniră împreună cu tatăl lor, să viziteze Parisul. Alfred le făcu cunoștința și fu atras către cea mai mare, Miss Lydia Bumbury, care avea 26 de ani și călărea de minune. O ceru în căsătorie. La 3 Februarie avu loc cununia civilă și după trei zile cea religioasă. Mama lui Vigny consimțise la această căsătorie. Tatăl Lydiei era de mai multe ori milionar și fata aducea, împreună cu altele și proprietatea unei insule din Polinezia. Vigny fu încântat că va domni peste antropofagi. Incepu pentru Alfred tradiționalul cortegiu al obligațiunilor conjugale. După călătoria de nuntă, vizită rudele din Anglia și în timp ce soția sa se ocupa cu odihna și toaletele, el vizita teatrele, adorând piesele lui Shakespeare. Se atașă foarte mult de poporul englez, îi cunoscu arta și fu înîcântat de poezia lui. Nu-i mai place decât tonul englez, moda engleză, parfumul englez. Vorbește cu soția sa englezește și seara se apropie de ea cu fraze de dragoste tot în englezește. Trebui însă să plece în Franța, unde urma să apară romanul său „Cinci Martie". In Mai 1826, lucrarea apăru la librăria Urbain Canel.

Fu vorbit de bine; iar cei cari îl vorbiră de rău, o făcură totuși cu multă stimă pentru autor. In „Globe", un tânăr critic publică un studiu foarte neplăcut al lui Cinci Martie. Criticul era prieten bun cu Victor Hugo și-și semna proza cu numele ridicol de Sainte-Beuve. Alții însă aduseră elogii cărței și printre aceștia și Lamartine. „Cinci Martie" avu mare succes de librărie și pentruca publicul să nu fie distras, Canel sfătui pe Alfred să publice imediat Poeme antice și moderne". 22 zile după articolul lui Sainte-Beuve, Victor Hugo publica în Quotidienne din 30 Iulie, un articol de adevărat amic. Vigny era celebru. Dar nu-i fu dat să fie fericit multă vreme. Soția sa se înbolnăvi în urma unei sarcini nenorocite și trebui să stea numai culcată. Alfred ședea cât mai mult lângă dânsa, cu toate că ea îl silea să iasă ca să se distreze.

Incă sub influența englezismului, Vigny încercă să traducă pe Shakespeare în versuri franceze. Emile Deschamp îi propuse să traducă împreună pe Romeo și Julietta. Vigny acceptă și-și rezervă dreptul de a adopta singur pe Othello și Shylock. După ce prima sa operă fu gata, Alfred convocă prietenii pentru a asculta lectura lui Romeo. Piesa avu mare succes.

Comitetul de lectură al Comediei Franceze primi cu unanimitate Romeo și Julietta, piesă în versuri după Shakespeare, de contele Alfred de Vigny și Emile Deschamps. Vigny ajunse curând cel mai bun amic al lui Sainte-Beuve. Vechiul articol fu uitat și vecinic erau împreună, fie la Nodier sau Deschamps, unde se întâlneau cu toții: Hugo, Vigny, Sainte-Beuve, Armand Bertin, Balzac, Louis Boulanger, Achille și Eugen Deverio, Alexandre Dumas, Eduard Turquetz Duvid d'Angers, Delacroix și un tânăr fin și blond ca și Vigny, spiritual, câteodată prea vesel, în vârstă de abia 18 ani, Alfred de Musett.

In Iunie 1829, Othello intră în repetiție la Teatrul Francez. Piesa trebuia să se joace înaintea lui Hugo, căci piesa acestuia Marion de Lorme fusese interzisă de cenzură. Prima reprezentație fu anunțată pentru 17 Iulie. Vigny își luă în serios rolul de autor dramatic. Deveni nervos. Hugo ambiționat prin interzicerea lui Marion de Lorme, prezintă o nouă piesă: Hernani. Othelo suferi o amânare pentru 24 Octombrie. Spectacolul se termină cu aplauze frenetice și repetate. Amicii înconjurară pe autor și-l copleșiră cu laude. In afară de teatru, Othelo făcu mult zgomot. Vigny cunoștea succesul și gloria.

La 10 August 1830 fu încoronat Ludovic Filip. Ofițerii trebuiau să-și facă datoria și Vigny avu de servit pe acela care a înlocuit pe Bourboni. La 27 August, Ludovic Filip, pe când trecea în revistă garda națională pe câmpul lui Marte, își opri calul în fața lui Vigny, își scoase pălăria și zise:

„Domnule de Vigny, sunt bucuros de a vă vedea aci. Batalionul Dv. e foarte frumos; spuneți aceasta, din partea mea, tuturor acestor domni, pentrucă n'o pot face eu însumi".

Alfred scrise în jurnalul său despre rege:

„L-am găsit frumos și semănând cu Ludovic al XIV, așa cum l-a socotit D-na de Sevigné, ca cel mai mare rege din lume, după ce a dansat cu el".

Mai târziu, în Noembrie, cină la rege. Vigny își notă impresiile:

„Figura sa seamănă cu Ludovic XIV-a, iar felul său de a fi cu al unui țăran parvenit".

Intr'o seară, la cafenea, prietenul său Dumas, îi prezintă pe D-na Marie Dorval, seducătoarea artistă dela teatrul Porte-Saint-Martin, pe care poetul o admirase atâta în „Marino Faliero". Ca urmare, cu toate că Alfred lucra un roman nou „Stello", începu să-l preocupe mai mult piesa „Mareșala D'Ancre" în cinci acte, în proză, scrisă pentru D-na Derval. Iși petrecea serile ascultând-o într'o dramă de B. Autier și B. de Cambrousse, numită „L'Incendiaire". Neținând seamă de sfaturile date de mama sa, Alfred încetează de a mai privi pe artiste numai prin larguetă. Găsea o beție nebună de a sta cât mai mult în loja D-nei Dorval și într'o seară o prinse în brațe și o sărută.

Vagabond neobosit și bineînțeles aventuros, Dumas descoperi pe coasta Normadiei un colțișor drăguț și izolat unde termină „Charles VII chez ses grands vasseaux" și cum directorul căruia îi arătase piesa, îi atrase atenția că i-ar fi convenit mai bine în proză, autorul, trimise câteva cuvinte lui Vigny rugându-l să vie la el pentru a-i da câteva sfaturi.

Alfred primi. Trăiră amândoi întocmai ca doi studenți, în singurul han din Trouville. După puțin timp însă, Alfred plecă la Paris să vadă pe Maria Darval, carea avea succes în rolul Antoni din piesa lui Dumas. Vigny îi aduse elogii, zicând: „Suflet melancolic și tandru care te face să simți fiecare gest, fiecare suspin al D-nei Dorval.... Ea cere secretul celor mai pătrunzătoare lacrimi, cele mai puternice emoții ale tragediei și dramei.... Inaintea acestui rol. aceeași artistă a arătat o știință cu totul variată și profundă care constă în a se ține mereu aproape de natură și mereu în artă".

Lydia, soția lui Alfred, mergea spre bine. Vigny se ocupa de ea. Cu toată pasiunea lui, el n'o neglija complect. Intr'o seară, renunță chiar la teatru pentru a se duce cu ea la bal. Vigny lucra la masa sa într'una din zile, când o femee de serviciu începu să urle: „Doamna moare! Doamna moare!" Alfred alergă și găsi pe Lydia sufocată, în prada unui fel de apoplexie fulgerătoare. Vroi să se apropie de ea; dar căzu și el fără cunoștință. Medicul diagnostică un început de holeră; dar nu era grav. In timpul boalei sale, D-nii Charles Gosselin și Eugene Renduel se însărcinară să-i tipărească „Stello".

Intre culise, în cafenele, după teatru, artiștii, scriitorii și criticii, nu vorbeau decât despre legătura lui Alfred cu Marie. Ei se iubeau ca orice amanți. Si în timp ce această pasiune stăpânea pe Alfred, Victor Hugo, care avea în repetiție „Lucreția Borgia", se îndrăgosti de Juliette Drauet. Poeți, artiști! E o tradiție veche și care probabil nu va înceta. Dar în loc de a se apropia, amicii de altădată se îndepărtau într'atât, ajungând să se ferească unul de altul. Căci amândoi erau însurați. Curând încetară chiar de a se mai vedea.

Vigny făcea critica dramatică la Revue des deux Mondes unde totdeauna se putea ceti: „... D-na Dorval e de o originalitate neprevăzută... Cea mai bună actriță în cea mai bună comedie, n'ar fi putut să fie mai bine... Trebuie remarcat la ea darul prețios de a conserva o inspirație...."

Artistelor le-a plăcut întotdeauna să li se facă reclamă. Pentru D-na Dorval, Alfred a sunat în toate trompetele pe cari i le-a oferit renumele său. Pentru ea s'a umilit și a devenit ridicol. Se știe că femeile nu iartă bărbatului pe care-l iubesc — chiar de-ar fi să le servească pe ele — să se plece prea mult în fața lor. Vigny, după atâția alții, bineînțeles înaintea altora, trebui să facă această banală experiență.

Cu toate că n'o iubise pe Marie nici odată mai mult și niciodată nu suferise atât, Marie deveni odioasă, imputându-i că nu făcuse destul zgomot în jurul ei. Nu că ar fi avut nevoe de elogii literare; dar dorea un angajament bun. Căci, vorbind drept, ea nu juca la Paris decât roluri neînsemnate. Fără să stea pe gânduri, se decise să plece în turneu în provincie, unde știa bine că Vigny n'o poate urma. Alfred nu putea crede această veste. Plânse, rugând-o să nu-l părăsească. Ea răspunse tăios:

„E vina ta că la 35 de ani, după atâta succes, trebue să alerg în provincie. Dacă ai fi uzat de relațiile și influențele ce ai pe lângă Taillor, pentru a putea să intru la Comedia Franceză, n'aș fi nevoită să te părăsesc".

Și plecă, promițându-i vag că-i va scri. Sosind la Rouen, prima etapă a itinerarului său, Marie Dorval jucă Antonie, apoi Clotilda, apoi La Tour de Nesles. Avu mult succes. Era atrasă de atenția publicului și mai mult poate, de un tânăr comedian, Gustave, care avusese ocazie s'o țină în brațe în toate trei dramele. După o reprezentație unde Gustave era un „Buridan" sălbatec și drăguț, Marie îl primi în loja sa. Fără multă introducere Gustave începu s'o sărute și ea se lăsă. Incurajat, acest bărbat tăcut și violent, care plăcea comedianei, îi deveni amant fără să-i fi adresat un cuvânt. Gustave nu era artist prost. Marie se decise să-l ajute spre a fi angajat la Paris. Pentru protejatul său nu se gândi la Vigny ci la Dumas. In adevăr Gustave fu angajat la Porte Saint-Martin, unde-și schimbă numele, devenind D-l Melingue și ajunse celebru.

Marie nu scrisese nimic lui Vigny, timp de opt luni, cât a durat turneul său. Cu aceasta își atinse scopul, căci Alfred începu să stărue pentru angajamentul ei și în adevăr, Marie Dorval fu angajată la Comedia Franceză. Vestea aceasta o făcu să scrie lui Alfred și să se întoarcă la Paris.

Alfred știa că fusese înșelat; dar nu-i păsa de nimic și cree un mare rol pentru Marie în „Chattertou". Maria va fi sublimă în Kitty Bell. El o iubea mai mult ca oricând. Dar intrigile începură, căci rolul era prea important și se cădea D-rei Mars. Vigny fu asaltat. Fapt unic în istoria teatrului, după ce primi atacul ministrului artelor, autorul lui „Chattertou" fu sfătuit de însăși regele ca să dea rolul D-rei Mars. Vigny nu cedă. La 12 Februarie 1835, avu loc prima reprezentație. Din fericire piesa se bucură de mult succes; D-na Dorval fu aclamată; Vigny nu putea scoate un cuvânt și când Marie atât de fericită de succesul său, îi sări de gât, crezu că va muri. Bucuria nu dură mult. Această femee uşuratecă plecă din nou în turneu. Părăsea Comedia Franceză unde, pentru a intra, făcuse atâta rău aceluia ce avea slăbiciunea să creadă în ea.

Vigny începu să se lase pradă acceselor de gelozie; iar după terminarea reprezentaţiilor lui Chatterten, Marie nu încetă să-l înşele. Dezolat, Alfred îşi reaminti de Anglia, se hotărî să plece, plecă şi se instală la West-Hill, unde îşi regăsi tinereţea.

Se ducea în fiecare zi la Londra, la teatre, muzee şi pe străzi. Nu putu însă rămâne mult acolo, trebuind să se întoarcă la Paris pentru a se îngriji de averea mamei sale care era suferindă de trei ani.

Marie şi-a reluat cursa. Din oraş în oraş, din rol în rol, mergea în căutarea unui destin. Suferinţa atinse la Vigny, stadiul cel mai înalt. Suferea de moarte şi în jurnalul său din 6 Decembrie 1837, scria:

„Viaţa mea e o dramă perpetuă. Aşezat între mama mea pe care o apoplexie mi-o va răpi în urma unor accese de supărare şi soţia mea pe care mama o urăşte fără motiv, aşteptând moartea uneia şi iertarea celeilalte, neputând face să înceteze aceasta din cauza unei averi destul de mari. Având în faţa mea egoismul milionar al socrului meu, ale cărui venituri anuale sunt de 40 000 lire sterline, şi care nu dă nimic copiilor săi, trebue să cheltuesc tot ce câştig din lucrări, într'o casă căreia îi aduc fericire, şi care-mi dă numai nenorociri“

Cu credinţa că o va pierde, Alfred părăseşte tot mai puţin pe mama sa. Simţindu-se mai bine, aceasta organiză o serată de Crăciun. Văzând-o aşa, Alfred profită de ocazie, părăsi casa pentru câteva ore, ducându-se la Marie pe care n'o mai văzuse de un an şi pe care o iubea mereu. Când intră la dânsa avu impresia că se miră de a-l vedea şi că nu era aşteptat. Era desbrăcată, gata de a se sui în pat şi nu era singură. D-na Sand venise să-i ţină de urât. După câteva ore, Alfred trebui să plece. Afară suspină şi fără să ştie de ce simţi că-i supără prietenia d-nei Derval pentru George Sand şi mai suspină căci îşi dădu seama că Marie nu-l mai iubeşte. Zdrobit sufleteşte, se îndreptă spre casă.

Ca să meargă în odaia lui, Alfred trebuia să traverseze o sală ce trecea prin faţa uşei mamei şi soţiei sale. Mergea totdeauna în vârful picioarelor, pentru a nu deştepta pe nimeni. In noaptea aceasta, însă, se auzi chemat de mama sa. Intră şi o găsi culcată.

„Nu ştiu ce am“, zise ea, „mi-e prea cald şi prea frig“. Neliniştit, Alfred deşteptă pe Lydia şi pe Cecilia, domnişoara de companie. Chemă, în grabă, pe d. Magistel, tânărul medic care îngrijea pe d-na Vigny. Dar răul se mărea. Incepu agonia. D-na Vigny îşi chemă fiul şi îndepărtă pe medic; apoi fără un cuvânt, fără o convulsiune, lăsă să-i cadă capul pe umărul lui Alfred. Acesta înspăimântat căută flaconul de ether. Totul era inutil! Fu rândul lui să-şi piardă cunoştinţa. Murindu-i mama, Alfred simţi că pierduse totul.

După moartea mamei sale, Vigny se instală într'o proprietate a sa, Maine-Giraud, o locuinţă de ţară, fără pretenţii, cu mobile puţine, unde el şi soţia sa sperau să găsească repaos deplin. Dar în momentul când se simţea mai bine în această viaţă sănătoasă moartea lui Mr. Bumbury, îl sili s'o părăsească şi să plece la Londra, împreună cu Lydie.

Dar în primăvară se văzu silit să părăsească Anglia, fără să fi obţinut soluţia procesului său.

Vigny nu mai era tânărul svelt de altădată. Are 45 de ani. Fruntea i se lărgise; se îngrăşase; poartă părul lung, lăsându-l să-i cadă, în bucle, pe gât

Din Februarie 1842, era candidat la fotoliul lui Frayssinaus, care îl ocupa din 1822 şi care murise la 12 Decembrie 1841. Lui Alfred i-ar fi plăcut mai bine să ia pe acela al evecului d'Hermopolis, dela Universitate.

Vigny are de concurent pe d. Pasquier, care era sigur de 22 de voturi, lucru pe care-l spunea tuturor.

Un alt fotoliu rămase vacant: acela al lui Alexandre Duval, autor dramatic destul de renumit şi care murise în Ianuarie. La acest fotoliu e un singur concurent: d. Ballauche, autorul scrierei „Essais de palingénésie sociale“, şi bunul prieten al d-nei Récamier. Vigny avea partizani de cari nu se putea îndoi. Somnet, Guiraud, Ancebat, în al cărui salon ocupase altădată un fotoliu aproape academic, Nodier şi înfârşit Lamartine. Dar aceştia nu erau pentru a-i asigura victoria.

La 17 Februarie avu loc alegerea. Procesul-verbal al şedinţei, dădu rezultatele următoare:

Pasquier 23 voturi, ales.
Fotoliul Frayssinous: Vigny 8 voturi.
Fotoliul Alex. Duval: Ballauche 17 voturi, ales.
Vigny 5 voturi.
9 abţinuţi dela vot.

Pasquier fusese modest: spusese tuturor că va avea numai 22 de voturi. Vigny nu se lăsa descurajat de aceasta şi murind Francois Roger, se prezintă din nou.

Rezultatul fu următorul:

Potin 21 voturi, ales.
Vigny 9 voturi.
Sainte-Beuve 3 voturi.
Vatout 2 voturi.

La aceste înfrângeri, Vigny răspundea prin opere. „Revue des Deux Mondes“ începu publicarea unei noui serii de „Poeme filozofice“.

Apărură succesiv: la 15 Ianuarie 1843, la „Sauvage“; la 1 Februarie, „la Mort du Loup“; la 15 Martie, „la Fhîte“; la 1 Iunie, le Mout des Oliviers“.

Lydia continua să fie bolnavă; se pierdea între o rugeolă şi o pleurezie. Procesul din Londra nu dăduse nici un rezultat. Vigny nu mai avea bani.

In urma morţei lui Etienne, autor dramatic şi membru al Academiei Franceze, Vigny fu ales în sfârşit, cu 20 de voturi, contra 10 date lui Empis şi 4 lui Emile Deschamps.

Recepţia fu fixată pentru 29 Ianuarie 1846. D. Molé trebuia să primească pe Vigny sub cupolă. Discursurile fură înţepătoare. Spectatorii putură asista la un pugilat oratoric în mânuşi albe. Vigny era mânios. Nu găsi alt mijloc de a-şi manifesta sentimentul, decât prin a scri d-lui Villemein, secretar perpetuu al Academiei, că nu se va supune uzului care spunea că nouii membri să fie conduşi la rege de către directorul actual, în consecinţă d. Molé. Adăogă că nu va asista la şedinţele particulare ale Academiei, atâta timp cât o va conduce d. Molé, adică până la 1 Iulie.

Bineînţeles această afacere avu răsunet în Paris. Saloanele aveau subiect de conversaţie. La curte, emoţia nu fu mai mică. Ludovic-Filip aprobă atitudinea lui Vigny şi nu se jenă să spună:

„Sunt foarte nemulţumit de felul cum d. Molé a primit pe Vigny. Un om onorat în toată ţara, nu trebuia primit astfel“.

Şi Vigny încântat, fu condus la Tuileries, de către Salvaudy. Regele îl primi cât putu mai bine. I se dăduse reparaţia oficială.

Vigny crezu că ar fi bine să intre în politică. Işi puse candidatura de deputat; dar nu fu ales. Resemnat îşi continuă viaţa de ţară la Maine-Giraud.

D-na Dorval muri subit la 20 Mai 1849. Vigny nu putu măcar s'o întovărăşească până la mormânt. Iată ce scrie el, d-nei du Plessis:

„De şapte ani n'o văzusem, când am aflat că a părăsit subit această viaţă pe care o stăpânea cu atâta ardoare şi strălucire; şi am aflat-o, cum? ca şi dv., ca toată lumea, printr'un jurnal, cum se află totul în ziua de azi“.

Tonul e melancolic. Totuş Vigny nu-şi reamintea de Maria Dorval decât ca artistă, nu ca aceea pe care o iubise atât.

Lydia era tot bolnavă. Pentru ea n'au fost două zile fără suferinţă. Vigny o îngriji veghind nopţi întregi, la căpătâiul ei. Apoi o duse la Paris, crezând că aerul de ţară nu i-a făcut bine. Aci Alfred cunoscu o femee de litere, d-na Colet, pe care începu s'o iubească. Era laureată a Academiei Franceze, scrisese poeme, romane, note de călătorie, studii şi chiar piese de teatru. Fu admisă curând la rangul de metresă a academicianului. D-na Colet era frumoasă şi mândră de a avea în mânecile sale, braţele lui Venus din Milo. O scrisoare a lui Alfred către Louise Colet, exprimă îndeajuns, amestecul de tandreţe şi literatură ce era între ei:

„Poetă greacă pe care o iubesc! A iubi, a admira, a studia, iată cele trei acte ale serilor petrecute lângă tine. Păstrează-mi această triplă fericire, această triplă consolare pe care mi-ai dat-o. Roagă-te pentru mine, zelior tăi, ridicând spre ei, frumoasele-ţi braţe albe, adevărate braţe de Niobe, cari când le acoper de sărutări, îmi par mereu că se întind, ca şi ale ei, pentru a feri pe cei ce-ţi sunt dragi, de săgeţile destinului“.

Şi în timp ce-şi împărţea timpul între soţia sa bolnavă şi amanta sa, pe care o ţinea mai mult cu scrisori căci nu vroia să lipsească, prea mult, dela căpătâiul Lydiei, află cu emoţie moartea Delphinei, care devenise d-na Girardin. Murise de cancer, la 29 Iunie 1855.

Moartea domnea în jurul lui Vigny. D'Orsay muri şi Brizeux de asemenea. El însuşi se îmbolnăvi. Slăbi repede şi deveni palid, din cauza violentelor dureri de stomac. Ţinea dietă, făcu cură la Vichy; zadarnic. Avea cancer. Casa lui deveni un spital. In Decembrie, Lydia fu cuprinsă de o sufocare bruscă şi muri în braţele soţului său, afirmându-i:

„Bunul meu Alfred, nu mai sufer!“

Vigny o îngropă la cimitirul Montmartre, în cavoul unde se afla şi mama sa şi unde îşi păstră şi pentru el un loc.

Alfred suferea mai tare. Starea sa se agrava. Crizele deveniră mai dese. Se simţea murind. La 17 Noembrie, Alfred de Vigny petrecu o noapte mai rea ca totdeauna. Spre mirarea tuturor, spre ziuă, putu să bea o ceaşcă cu lapte. Apoi un fir de sânge îi răsări între buze. Şi având aerul că adoarme, Vigny muri.

Z. L.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“ STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 3
13 Ianuarie 1929
5 Lei

CENTRALA

ION NADEJDE

Ctitorii

SCRIITORI și CURENTE

A murit zilele trecute Ion Nădejde și prilejul morții lui a reamintit dintr'odată o epocă din evoluția spiritului românesc. Sunt nume legate atât de mult de timpul lor încât revenirea lor în actualitate are ceva dintr'un act de magie.

Epoca polemicilor lui Titu Maiorescu și Gherea, epoca socialismului militant, a tineretului generos și entusiast, a Contemporanului.

Desigur că puțini oameni la noi au avut o înrâurire atâ de intensă, atât răscolitoare asupra timpului lor ca șeful socialist de acum aproape o jumătate de veac.

Când l-am cunoscut eu, era ca și intrat în Istoria literară. Avea ceva monahal în privirea obosită, caldă și îndepărtată. Arăta lucrurilor de acum un interes de curiozitate fără obiect precis, fără dorințe, fără gânduri, ca un vizitator de muzeu. Ion Nădejde bătrân, trăise, ca într'un raccourci, atâtea faze psichologice și sociale, câte sunt necesare filosofiei ca să cunoască oamenii pe deplin. El știa bine că tot ciclul se reeditează, că oamenii și împrejurările revin, întârzie o clipă îndeplinindu-și destinul și dispar îndeplinindu-l încă și mai mult.

Se adâncise în studii de drept rusesc pe care le cunoștea se spune în toate tainele, atâtea câte poate deslega un erudit. Cu gestul blajin, cu pasiunea lui inactuală Ion Nădejde, după sbuciumul istoric al tinereții părea acum unul din acei cărturari sarjați cu afecțiune de Anatole France.

CAMIL PETRESCU

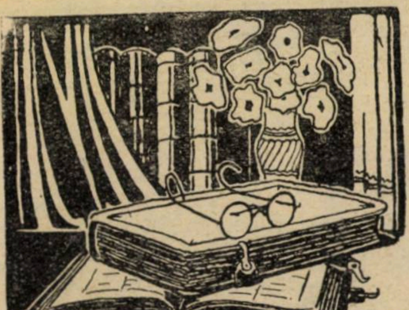

ION NĂDEJDE

B. CECROPIDE

In ajunul anului nou, câți-va inși, — poate 20 — au dus la groapă, la cimitirul Bellu, pe Ion Nădejde.

Ion Nădejde n'a fost un îndrumător; dar a fost un mare binevoitor de a răspândi și a tălmăci cunoștințe. N'a fost un iluminat și un stăpânitor de suflete, dar a crezut și a propovăduit cu temeinicie. El a crezut cu nesațiu în drepturile poporului muncitor și n'a ocolit nicio osteneală, ca să arate, cari sunt drepturile poporului. N'a fost teoretician, dar a fost un adevărat propagandist prin stăruință și muncă. S'a adresat și muncitorilor și intelectualilor, îmbrățișând ambele categorii, cu aceiaș bunăvoință de dascăl blând, de pedagog blajin. Celor dintâi să le arate, că ei formează clasa socială, căreia i se cuvine solicitudine, celorlalți, că au datoria să îngrijească de sufletele celor dintâi.

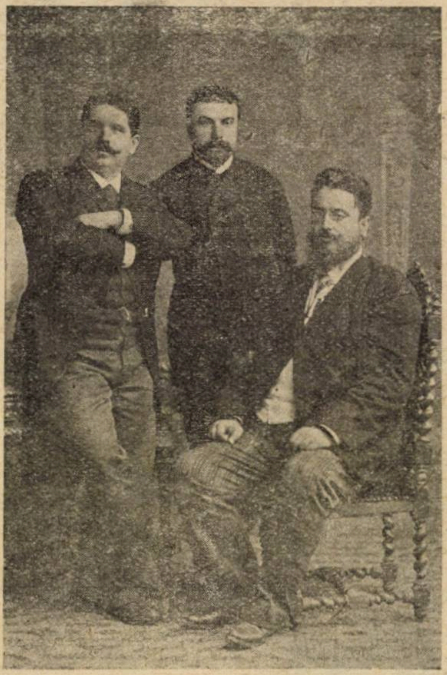

I. Nădejde, V. Morțun și Al. Ionescu

Imbibat de ideologia socialistă, Ion Nădejde a adus în publicistica românească, ideile socialiste, în forma lor romantică. Revista „Contemporanul”, „Revista Socială”, Munca științifică și literară, ziarul „Lumea nouă”, întemeiate de Ion Nădejde și-au avut o importanță nediscutabilă în evoluția spiritului generațiilor dinainte de războiu.

Oricât de combătute au fost ideile din acele publicații, oricât n'au izbutit ele să-și facă drum, din fundul bibliotecilor publice au ispitit să fie cercetate și au îndemnat la lecturi mai ample.

Impotriva ideilor lui Nădejde, erau nu coalizate, dar erau prea puternice atitudinea partidului liberal, impozantă atitudine estetică a „Junimei” și prea însuflețită mișcarea naționalistă în care fierbea curentul îndrumat mai apoi cu acel magnific dinamism de prof. N. Iorga în „Semănătorul”.

Dacă Ion Nădejde ar fi fost mai aprig luptător, dacă ar fi avut mai amplă viziunea și mai vibrant talent, înfrângerea lui n'ar fi avut un caracter aproape tragic.

Când a căzut înfrânt Nădejde, par'că nu s'a mai putut ridica. S'a închis capitolul Nădejde deși ani mulți încă a muncit fără odihnă. Dar munca lui a fost mai dramatică decât e îndeobște munca intelectualilor, cari sunt urmăriți par'că de blestemul contradicțiilor. El venise cu lupta de clasă, cu manifestul comunist cu doctrina și iluzia socialistă, cu arta, cu tendința, — pe care a reluat-o cu incomparabil mai mult talent Gherea—, ca tot Nădejde să înșire apoi în foiletoane în „Voința Națională” tălmăcirea soladirismului liniștitor și să arate ce superioritate prezintă teoria lui Bourgeois, față de revoluționarismul lui Marx și Engels. In fiece clipă, Ion Nădejde era pus pe 2 coloane, în cele două ipostase.

Totuș el a înfruntat cu răbdare toate învinuirile.

A răbdat și era împăcat cu sine. Și atunci, la început, când a încercat să despice drumul cu formula socialistă într'o țară de plugari, cari râvneau să-și aibă mica lor proprietate individuală, cu spirit profund conservator și adânc naționalism și mai apoi când a apărat evoluția firească a marei și micei burghezii.

Nădejde a fost călăuzit de dorul de a furniza material de documentare și de cugetare.

Știrea trebue comentată, trebue comparată și complectată. Fenomenul nu trebue numai înregistrat, ci tălmăcit, verificat și lămurit. Așa înțelegea Nădejde, că e necesar să se facă gazetărie. El citea necontenit. Și par'că se simțea vinovat să nu noteze cât mai mult din lecturile lui spre a împărtăși și cititorilor ziarelor românești, din bogăția materialului adunat de el.

De aceea Nădejde a întrebuințat în ziaristică metoda de profesor.

Cititorul nu numai să afle, dar să și învețe.

La mormântul lui Nădejde, am spus următoarele, care caracterizează integral personalitatea dispărutului:

„Și când scria în reviste și când scria în presa zilnică, Nădejde a avut atitudinea dascălului blând și bun, împovărat de cunoștințe, dornic de a da cât mai mult dela sine și iertând cu toată îngăduința civilizatului, semeție imputătoare ale ignoranței.

Ion Nădejde a fost ziarist, chiar când nu făcea ziaristică, fiindcă era călăuzit de dorul de a împrăștia cunoștințe în popor, de a deschide pârtia de înțelegere în massele populare și de a le ridica din besna lor primejdioasă.

S'a putut socoti, că munca aceasta a

SCRIITORUL ION NĂDEJDE

Nimic nu evocă mai bine personalitatea cuiva decât ceea ce s'a scris împotriva lui. In această linie răsfoind scrisul lui Ion Nădejde cât și cel adresat lui am dat peste o broșură cu coperta roșie marcând moda socialistă a vremii cât și temperatura la care fusese scrisă, intitulată *„UN MANIAC MONSTRU“ (Ioan Nădejde) incercare psihologică* de *Eduard Dioghenide* în care omul Ioan Nădejde cât și opera lui este înjurată cât se poate mai bine (din punct de vedere al înjurăturii. Cartea este scrisă în Iași exact acum patruzeci de ani (excluzând primele zile petrecute ale anului 1929) și arată că pamfletul pe vremea aceia era cel puţin în intenţie egală cu cel de astăzi.

Inversând lentilele l-am avut în faţă întreg pe Ion Nădejde mai ales pe scriitorul Ion Nădejde, pe care în deosebi îl căutam. Intâi, Ion Nădejde a crezut în ceva. Idealului marxist și engelist, cari anima tinerimea pe vremurile acelea, i s'a închinat Ion Nădejde pe orice pagină pe care a scris-o. „Contemporanul“ lui deschidea noui drumuri pentru intelectualitatea românească, noui discuţii, noui scăpărări cerebrale. Pentru intelectualitatea românească care n'a fost străbătută decât de atâtea curente cât, înumărate, n'ar depăși falanga unei mâini, acesta e mult. Chiar dacă ideilor pe cari le-a slujit Ion Nădejde cu atâta credinţă, sunt astăzi îndepărtate de discuţie și au fost revizuite chiar de el, ceeace arată un clar văzător al realităţii noastre sociale politice și intelectuale din vremea lui, mișcarea dela *„Contemporanul“* însemna rezolvarea problemelor sufletului românesc subt unghiul unei ideologii mai proprii experienţii și intuiţiei imediate cari sta la baza oricărui proces de cunoaștere adevărată. Tot ce a semnat el în *„Contemporanul“* (fondat în 1881) ca polemici, (amintim pe cea cu Macedonski din 1883, una dintre cele mai bune înfierări a răutăţii ce-o adresase Macedonski lui Eminescu căruia nebunia îi tăiase drumul) articole de popularizare a științii atât de necesare vremurilor de atunci, discuţii la combaterea teoriei răsleriene de către Xenopol, în care Ion Nădejde se învederează un cunoscător al elementelor de discuţie istorică, un spirit cu ascuţită introspecţie în probleme de acest fel. Amintim în această linie: monografiile: *„Istoria lui Ștefan cel Mare“* și schiţa *Miron Costin și vremea lui* (1888 Iași).

Nu ne putem opri de a nu cita încheierea acestei cărţulii pentru savoarea ei de naivă exagerare caracteristică oricărui spirit perfect credincios ideilor lui.

Miron Costin a fost jăcaș, a fost asupritoriu ca toţi boierii din acele vremi, dar a fost om întreg la minte și bărbat în războiu, astăzi însă, vreau să ia locul acelor uriași niște pitici, stârpituri....

Ion Nădejde nu este totuși exclusivist. Umbra marelui cronicar nu cade strâmb în unghiul vederilor lui.

Tot în „Contemporanul“ (1884—86) dăm peste interesanta discuţie asupra textelor *măhăcene* în care cunoștinţele de filolog descendent din Lambrior sunt puse serios la contribuţie pentru elucidarea chestiunii originalităţii acestui manuscris. Citesti tot așa cu un surâs de îngăduinţă dar și de interes articolele „ateiste“ cari produceau în vremea aceia multă zarvă în rândurile teologice (Biserica cunoscându-și insuficienţa apologetică s'a speriat mai totdeauna). Toate acestea sunt scrise strâns ideologiei sale cu o rigurozitate care nu puţin apăsa pe tinerii de atunci, au trecut pragul casei din Sărărie, unde al doilea personaj important era „Coana Sofia, rigurozitate al cărei exces se resimte în scrisul multora din tinerii de atunci, astăzi cu situaţii în publicistică. Era o disciplină care se impune totdeauna unui crez precis și combativ. Un alt merit pentru „Contemporanul“ este și faptul că Gherea aici eșalonează critica lui socialistă.

Dar cartea care marchează însă pe Ion Nădejde este *„Istoria limbei și literaturii române* (Iași, 1886) carte scrisă pentru, cursulŭ superiorŭ licealŭ“. (Să nu uităm că Ion Nădejde fusese profesor și pentru ideile lui „neoficiale“ îndepărtat de catedră și deci cu nostalgie pentru luminarea, minţilor tinere, de procesul căreia fusese lipsit.

Este prima carte scrisă în acest sens. Deși distribuirea materialului la care filologul biruise pe istoricul literar, este făcută nu tocmai strict partea filologică umplând aproape trei sferturi din pagini unde ideile lambrioriene sunt expuse cu prea mult lux, iar partea istorică e scrisă pripit, personalitatea scriitorilor slab schiţată uneori cu vădită intenţie, deformată de multeori sub unghiul vederilor socialiste, cartea a servit mult istoriografilor de mai târziu din păcate atât de puţini. Motivul pe care-l cităm aci și care stă la baza scrierei acestei cărţi dovedește pe Ion Nădejde un bun pedagog:

In adevărŭ, studiulŭ abstractŭ alŭ gramaticei nu poate da deprinderea de a vorbi și scrie curatŭ o limbă, trebue modele literare din toate veacurile. Punêndŭ înnaintea școlarilorŭ modele din trecutŭ avem de gândŭ să-i facem să le placă mai multŭ a luà cuvinte plastice din autorii vechi ori din poporŭ de câtŭ să împlă limba cu cuvinte neînţelese, cu treabă și fără treabă.

Criticile aduse cărţei acesteia (vezi *Bogdan* în *„Convorbiri literare“* și *I. N. Roman*, în *România liberă* 1888 Februarie). dovedesc interesele ce a prezentat apariţia ei.

Din articolele scrise în *„Lumea nouă“* din râvna cu care a tradus Dreptul civil și comercial rusesc, din tot ce a semnat I. Nădejde istoric, filolog, literat, jurisconsult, etc., se trasează pe linia meritoșilor noștri înaintași enciclopediști, care abordau toate domeniile de manifestarea spirituală cu setea eroică (eroică prin riscurile ei) de a umple lacunele grozave ce prezenta cultura românească și a face ca într'o sută de ani de efort spiritual să putem căpăta consideraţia râvnită din partea culturilor cu mult mai vechi. Riscul întreprinderii se resimte. Eroismul ei nu poate fi însă întunecat.

Ion Nădejde s'a simţit dator de a lua parte la frământarea aluatului românesc și pentru aceasta binemerită.

CONST. PÂCLE

* * *

lui ar fi avut un caracter revoluţionar.

Presa și ziariștii conștii își revendică și azi și-și vor revendica oricând în acest cadru, rolul de desţelenirea sufletului mulţimii și continua înţelegere a realităţilor. Pe temeiul acesta, afirmări de drepturi, pe tărâmul acesta, împlinirea datoriei.

Când n'a mai făcut ziaristică, obosit de ani, Ion Nădejde a rămas în bibliotecă ducând mai departe munca de neostenită curiozitate intelectuală“.

In presă Nădejde a reprezentat o podoabă culturală.

N'a fost vioiu și sprinten, n'a fost violent și nici pitoresc în expresii. Dar a adus totdeauna cunoștinţe temeinice și variate de sociolog, de filolog și om drept.

B. CECROPIDE

adevarale

La club, într'o zi, ni-s'a spus lămurit
Că statul burghez e un... „hoit
putrezit“.
Iar noi ne făleam pretutindeni
Că-i destul ca Nădejde să spună-un
cuvânt
Şi hoitul va fi pogorît în pământ
Iar steagul cel roş o să fâlfâie'n vânt
Cum fâlfâie 'n ziua de-Armindeni!
Iar lumea va fi fericită prin noi!...

Atunci au să piară dureri şi nevoi
Nădejde însă n'a spus cuvântul!...
Şi lumea-i aceiaşi, cu-aceleaşi dureri
Uitate sunt visele noastre de ieri
Prietenii mei, — risipiţi şi stingheri,
Şi, — mort pretutindeni avântul.

A. VEREA, (versuri, 1917 Iași)

* * *

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Născut la 14 Decembrie 1854, la Tecuci. In 1874 își ia bacalaureatul la Iași, se căsătorește, și intră în învăţământ. In 1881 este destituit.

La 1888 este ales deputat de colegiul al III-lea Iași, ca socialist.

La 1894 se stabilește în București.

In 1918 este numit jurisconsult de drept rusesc pe lângă Curtea de casaţie.

Au apărut sub direcţia lui:

1) Bessarabia (1878);
2) Contemporanul (1881);
3) Revista Socială (1884);
4) Lumea nouă (1894).

A fost în comitetul de conducere al publicaţiilor:

Muncitorul (1888);
Comoara Tinerimei (1905);
Gazeta Săteanului.

A condus „Voinţa Naţională“.

A colaborat la nenumătrate reviste și ziare.

In tinereţe a publicat numeroase cărţi didactice.

Dicţionarul Literar-Român.

Din istoria vechiului drept românesc (teză de licenţă în drept 1898).

V. G. Morţun (genealogie, 1924).

A tradus multe din legile rusești.

In ultimul timp lucra la „Istoria comparată a dreptului vechiu românesc“ lucrare vastă din care a publicat începutul (Dreptul penal slav), în ultimul număr din „Pandectele Române“.

poezie

GEORGE GREGORIAN

VITA FELIX

Viaţa „ferice“
Aceleaşi zile,
Din joc de bile
Joc de popice.

Luceşti pupile,
Iei zarea'n bice,
Tuşeşti ca Nietzche
Şi scuipi Ahile !

Şi-adormi posac..
Tic-tac, tic-tac,
Te duc copite...

Şi hăt... pe-azur
Sări c'un femur
Lângă orbite.

GEORGE GREGORIAN

PEISAGIU

In sear'aceasta violetă,
Cu paşii care le coboară
Trei babe mici, pe-o ulicioară,
Tăcute merg dup'o flaşnetă.

Mătuşile, uitându-şi scrumul,
Ascultă cântecul din toate
Şi cântecul pe înserate
Răstoarnă'n valuri, valuri, drumul.

Târziu, când somnul e 'mbătare,
Cum visele dau foc la dealuri
Şi'n fermecatele trei şaluri
Cum trec contururi mici pe zare.

Flaşneta lucie de stele
Vibrând pe aur de coline,
Cu glasul Domnului se-aţine
Şi cântă după bătrânele !

AL. T. STAMATIAD

TOAMNĂ

Iubirea — floarea vieţei — de mult e 'nmormântată ;
Apuse, triste doruri din nou azi mă frământă,
Şi iarăşi amintirea e-o simfonie sfântă
Dar inima-mi — sărmana ! — se sbate sângerată.

Şi iarăşi, furtunatic, spre viaţă mă avântă
Speranţa şi credinţa. Zadarnic ! Drept răsplată
Blestemul să le-ajungă, iar viaţa-mi revoltată,
De tot ce este în lume, din nou blestem le cântă !

Şi parcă văd surâsul satanic ce m'aşteaptă,
Dar nu mai simt durerea de-i plata chiar nedreaptă,
Răpită mi-e comoara şi-acele clipe sfinte...

Ruină-i pretutindeni, un suflet nu mai crede !
Şi cât mi-ai fost de dragă de nu te vei încrede,
Tu, rana mi-o întreabă : — ea singură nu minte !

EM. PASCULESCU-ORLEA

PASTORALE

II

Ca şi strămoşii mei, aş vrea s'aştept
Băciţa dragă 'n luncile în floare,
Să-i frâng mijlocul fraged de cicoare
Şi 'ncununatu-i cap să-l culc pe piept.

Şi s'o alerg prin razele de soare,
S'o văd îmbujorată ca un mac,
Apoi cauc din palmele-mi să fac
Să-i dau să soarbă apa din isvoare...

Târziu, în urma turmei de miori,
Eu vesel, ea gătită 'n păr cu flori,
Să ne re'ntoarcem către stână.

Şi seara să adorm cu ea în gând,
S'o văd în vis, sfioasă, tremurând
Şi 'n veci s'o am pe sufletu-mi stăpână...

AL. TUDOR-MIU

NATURĂ MOARTĂ

In glastra turnată din lut trist şi nou,
Flori — a uimire — petale presară.
Prin frunze mai tremură încă ecou
De verzi adieri din Mai ori din vară...

Stinsul surâs al razei, în dar
Paloare de chin pe corole răsfrâng
Prelinsă din soare, căldura, nectar
Fierbe'n stamine dând florilor sânge...

SURORILE

LUCREȚIA PETRESCU

Nu se văzuseră de ani de zile. Le despărțise de tinere viața. Sora mai mare se măritase și așezată în orașul părintesc își ducea tihnit o viață destul de îmbelșugată. Avea casă frumoasă, slugi, bărbat cu oarecare avere. Nu mai avea acum decât grija să-și mărite — la vremea lor — pe cele două fete, care crescuseră mari — aproape fără să le bage seamă când.

Sora mai mică era dusă în străinătate. De tânără avusese talent, cânta și-și făcuse un nume în teatru. La început sora din provincie se ferea să vorbească prietenelor ei de viața furtunoasă și nu tocmai lipsită de oarecare riscuri și neplăceri a sorei artiste. Acum însă era grozav de mândră, când îi găsea — uneori prin gazete — portretul însoțit de vre'un articol plin de laude. Il arăta tuturor și spunea cât de drag i-ar fi să vină și s'o vadă.

Și iată că după atâta vreme primește o scrisoare dela sora ei, că e obosită, că a fost bolnavă și că vine să se odihnească vre'o lună în casa ei, alăturea de dânsa, în orășelul acela liniștit, care le-a cunoscut micuțe pe amândouă. O scrisoare măestrită, pe care timp de o săptămână a purtat-o — de au citit-o pe rând cu invidie toate prietenele.

Dar până atunci pregătirile. S'o primească cum se cuvine. Să nu se arate cu mult mai pe jos. Se comandă în zor câteva rochii. Nici fetele, nici ea n'au nimic cumsecade.

Se zugrăvește sufrageria. Era cam afumată.

Se cumpăr perdele în salon. Se învechiseră celelalte.

Apoi se schimbă postavul la trăsură și se înlocuește bucătăreasa veche, bătrână — cu alta mult mai scumpă, dar care știe să gătească bucate franțuzești.

Nu se poate spune, că vizita asta nu le-a dat puțin de lucru și de cheltuială. Până și fetele trebue să-și cedeze odaia lor — e cea mai luminoasă. — iar ele să doarmă tot timpul șederei mătușei lor artiste, — una în salon pe chaise longue, cealaltă în sufragerie pe divanul din colț. Dar asta nu le supără de loc pe fete. Sunt și ele încântate, curioase și mândre de vizita asta. Chiar atâta de încântate încât mama lor rostește câteodată plină de grijă, bărbatului ei: „De nu mi-ar scoate soră-mea fetele din minți".

Dar protestează furtunos, îndată ce bărbatul arată puțin și el aceeași temere.

Si apoi preparativele din urmă. Scrisoarea, telegrama și toată familia la gară în trăsura lor și mașina prefecturei împrumutată pentru ocazie. Mai opresc două birji pentru bagaje. Si când merg spre gară văd cu mulțumire tot coconetul orasului forfotind pe strade ca la un zece Mai.

Și acum mama, tata și fetele sunt pe peron și cu ei împreună un sfert orasul. Si iată că din trenul oprit scoboară o bătrânică ceremonioasă ținând în mâini o valiză, un pled, un cățel.

Ce decepție! Cad buchetele de flori din mâini!

Dar e numai camerista. Se dă în lături și-i urmează — ce reusit contrast și efect de teatru — o ființă minunată cu un colorit viu de tablou proaspăt în ulei; și care împrăștie în jur cât ține peronul adieri parfumate, triluri melodioase de râset, exclamații în note de sus și priviri cald ucigătoare. E artista!

Cred că cinci minute i-au fost deajuns ca să cucerească tot peronul începând cu pașnicii călători ai micei urbi, continuând cu amploiații gărei și terminând cu cumnatul, nepoatele și sora. Sora ei care o conduce acum mândră în alaiul trăsurilor și a mașinei dealungul orașului spre locuința ei.

Porțile sunt larg deschise. Armăsarii negri — cam bătrâni, dar fac încă efect — trag frumos trăsura în fața casei mari, arătoase. Slugile neîndemânatice ajută să coboare: artista, camerista, cățelul, sora, nepoatele și bagajele. Impresionant număr de bagaje.

Nu e invitat nimeni străin astăzi. E încă destul timp. Plăcerea de a nimici prietenele e numai amânată. Astăzi numai familia. Iat-o în sufragerie. Lumină, voioșie, ceai, gustare.

De câteva zile bucătăreasa angajată adhoc coace prăjituri, curcani, cozonaci. Parcă ar fi nuntă. Fetele servesc voiase, mama îndeamnă. Artista surâde, refuză, ronțăe un biscuit, soarbe o înghițitură de ceai, laudă vinul bun localnic, fumează câteva țigări și se învârtește prin casă zglobie și încântată. Intr'un sfert de ceas toată casa exală parfumul rochiilor ei.

Nu e neplăcut parfumul. Chiar și cumnatul timid și ursuz îl aspiră încântat cu nările deschise. Totuși artista scoasă din blana-i minunată — cu rochia ei strâmtă lipită de trupul subțiratic pare cu totul altă femee de cât arătarea aceea măreață de pe peronul gărei. E tot frumoasă, firește, dar așa cu capul gol se bagă mai bine de seamă, că a început să-i fie cam atinsă frumusețea. La ochi mai ales, când râde. Și când nu râde, la colțul gurei.

Dar în schimb ce minunată culoare de păr, ce obraz trandafiriu, ce strălucire a dinților atât de albi! Fetele sunt în admirație și parcă oarecum și tatăl lor. Trebue să le răcească puțin entuziasmul mama lor cu un: „Ei fetelor, în străinătate sunt atâtea farduri și vopsele! Cred că e la îndemâna oricui să întinerească".

Și poate că dorința asta i-a venit și ei acum, când își privește sora cu admirație, cu mândrie și cu oarecare invidie — nu îndeajuns de ascunsă.

La desfacerea bagajului fetele sunt în extaz. Pipăe blănurile, rochiile, capoatele și minunatele și neînțelesele obiecte, pe cari bătrânica cu cățelul le-a înșirat la rând pe neîncăpătoarea masă de tualetă din fosta odaie a fetelor.

Și când — târziu s'au dus să se culce, trimise cu greu de mama lor; fetele după ce au încercat pe o timidă romanță volumul lor de voce — au adormit amândouă — una în salon și alta în sufragerie — cu gândul, cu hotărîrea să nu se mărite. Să plece în lume, să se facă artiste.

Si mama lor? O, de i-ar putea auzi cineva acum tumultul gândului ei răsvrătit, în timp ce se frământă neastâmpărat sub plapuma de atlaz vișinie din patul de nuc — gemen cu patul bărbatului ei învelit și el în plapumă de atlaz vișinie. Și el doarme! Poate dormi! Sforăe chiar din când în când! Nu știe ce val năpraznic de gânduri, de revolte și regrete s'au abătut pe femeea, care a dormit până acum de două zeci de ani pașnic alăturea de dânsul. Cât îi pare de searbădă viața pe care a dus-o și cât de umilită s'a simțit adineauri în fața strălucirei sorei ei, — de rochia ei — nouă totuși — de chipul și pieptănătura, de casa și bărbatul — de tot ce-i aparține și cu care se mândrise până acum.

Căci din lucrurile minunate ce se revărsau din valizele deschise — mai mult decât din mărturisirile surorei — a ghicit și dânsa, a întrezărit o altă lume, altă viață.

O viață de paradis. Și atunci firește că i-a părut searbăd și meschin traiul ei și a dorit puternic, a râvnit și dânsa la tot ce a avut și a gustat din plin sora ei. Nu bijuteriile de preț încredințate ei și puse afund în casa de bani au ispitit-o. Nici rochiile minunate ca tăetură și culoare. Dar ce atunci?

Nu poate nici dânsa tocmai să precizeze. Firește că i-au plăcut toate astea, dar în fața rochiilor măestrite, a capoatelor străverzii și a rufăriei atâta de fină și de neexistentă, alt gând i s'a desprins. A văzut dânsa din lucrurile tainice și scumpe al căror rost abia îl înțelege, câtă importanță dau unele femei trupului lor de femee. Și cât e acest trup de împodobit, parfumat, îngrijit, iubit.

Ei da firește. Căci nu pentru ca să cânte, se împodobește astfel o femee.

Și în întuneric — în fața ochilor închiși — sta arătarea luminoasă a sorei ei în capotul, în cămașa aceia minunată: cum a lăsat-o adineauri gata să se culce.

Cum să nu fie frumosă o femee în astfel de vestminte?

Iși pipăie ciudoasă cămașa ei groasă, solidă. Iși pipăe părul împletit strans pentru noapte în două codițe. Il știe aspru, încărunțit. Până acum nu l'a băgat în seamă. Se înrudește oare părul ei castaniu cenușiu cu mătasea blond aurie a sorei ei? Cum i-o fi dat oare culoarea asta?

Iși aduce aminte de cutiile, flacoanele, instrumentele mici de pe tualeta artistei. Firește, cum să nu rămână tânără?

Și cum n'ar fi iubită?

Oare să fie adevărată aventura care i-a povestit-o? Un conte spaniol?... Și altele, pe cari nu le-a povestit, dar le-a lăsat să se înțeleagă. Ce femee fericită!

Pe toți bărbații îi are la picioare.

Nu ca dânsa. A fost cuminte. Ba nu. A fost proastă. N'a cunoscut decât îmbrățișările chibzuit economisite ale domnului, care doarme acum sforăind în patul de alături, sub plapuma vișinie. Ba și dânsul a înșelat-o în vre'o două rânduri. Și ea a ertat. Și nu s'a răzbunat. Ce prostie! Cum și-a trecut, cum și-a risipit de idiot viața. Dacă ar fi să reînceapă....

Dacă ar putea reîncepe! Ce n'ar da să retrăiască viața sorei ei!?

Bine, dar vocea? Ei aș? Vocea se cultivă, se capătă. Nici artista, marea artistă nu cânta mult mai grozav ca dânsa, când erau în școală. Ba chiar profesoara de muzică...

In sfârșit acum sunt de prisos toate. Ba poate încă nu... Nu e numai vocea... Dacă s'ar îngriji și ea? Are picior frumos. Toată lumea i-a spus'o.

Să mai slăbească puțin, să-și vopsească părul...

Apoi un dinte în stânga... Puțin obrazul.

Dar fetele ?!...

Pauză lungă, fără răspuns. Pe urmă un oftat, o izbitură ciudoasă cu cotul în patul gemen, în plapoma vişinie la fel cu plapuma ei. Ochii umeziţi, şterşi cu mâneca cămăşii de noapte. Renunţare, resemnare... Somnul !

Somn turbure — întrerupt de deşteptări, de gânduri şi regrete :

„De n'ar fi fetele... Asta e soarta mamelor — să se sacrifice. Altcum... Nu e doar cu mult mai tânără artista.

Şi traiul care l'a dus!.. Şi nici nu cânta atâta de grozav...

Norocul !...

Ce viaţă şi bucurii ! Petreceri şi succese ! Iubiri ca în romane.

Şi podoabele acelea minunate ! Cum să nu fii frumoasă !...

Un conte spaniol !! Duelul !... Şi în sfârşit spre ziuă adânc, împăciuitor — iarăşi somnul !

. . . .

Şi în camera de dincolo artista, invidiată artistă, se străduește în patul îngust, străin, să nu mai gândească nimic, să nu regrete nimic. Să se odihnească numai, să adoarmă. De ce a venit oare aci la sora sa ? Liniştea oraşului mic, unde s'a născut o fi turburat-o atâta oare ? O revederea cu sora, nepoatele, familia ?

Ei aş ? Asta ar fi un sentimentalism ridicol. Dar cum s'a schimbat sora sa ? Nu mai e de recunoscut. Imbătrânită, demodată, îngrădită !...

Mai ales îngrădită i s'a părut. Ei, ce vrei ? Viaţa asta tihnită, fără griji... Şi n'a fost niciodată prea isteaţă — drăguţa de ea.

Şi totuşi... Cine are noroc ?

Avere destulă. Uite ce case mari ! Nici n'aş fi crezut.

Grădină, slugi, trăsură...

Bărbatul — cam prostuţ, dar simpatic. Da, da simpatic. Şi poate că nu e nici prost. A fost şi deputat odată. E cam ridicol îmbrăcat, dar pare om de treabă.

Lasă că şi eleganţii uneori... Fetele încă sunt drăguţe.

Două gâscuţe drăgălaşe. Cu ce ochi îi priveau capoatele şi rufăria ! Ei asta costă fetelor ! Costă mult. Nu numai parale. Şi la urmă cu ce te alegi ? La sfârşit, la bătrâneţe — cu ce rămâi din toate ?

„Nici nu-mi vine să mă mai gândesc". Când vocea începe să se întunece, când angajamentele se fac mai rare... A mai luptat până acum şi cu frumuseţea, dar cât o mai merge ?

Frumuseţea? De i-ar putea vedea acum fetele chipul ! Făşii încrucişate acopăr fruntea, obrazul, bărbia... Trebue să lupţi. Altfel...

Nu au toate femeile noroc. Cum ar mai schimba şi dânsa !

O casă ca asta, un bărbat chiar şi mai prostuţ, două fete drăguţe, ziua de mâine asigurată...

Să nu fii nevoită mereu să lupţi, să surâzi, să cânţi.

S'a obosit atâta ! Şi vede cum se apropie sfârşitul. A mai avut şi criza aceea de ficat... Angajamentul cu teatrul din Lyon nu s'a făcut. Willy a părăsit-o. Nu se înlocueşte uşor un Willy. Era brutal, era desgustător câte odată, dar îndeajuns de comod şi de bogat. Aşa de neaşteptat a părăsit-o ! Vre'o intrigă de a Vandei. I-l pândea de mult. Dar dacă crede Vanda că are să poată să-l păstreze cu chipul ei de cimpanzeu !

Apoi şi întâmplarea cu coristul... Cum de s'a aflat ? Adevărat prea multă neşansă o urmăreşte dela o vreme.

. . . .

Auzi cântă cocoşii ! Ce curios ! De când n'a auzit muzica asta !

Viaţa tihnită, provincie. De ce n'a rămas aci şi dânsa ? Era acum nevasta cuiva. O ceruse unul. O mai fi trăind ? O casă ca asta, un bărbat chiar şi mai prostuţ. Era dânsa destul de inteligentă pentru amândoi.

Aşa la ce i-a folosit inteligenţa ? Intrigi de culise, rivale, directori, minciuni, amanţi.

Şi încet, nesimţit o cuprinde somnul.

Tresare : „Willy ţi-am spus că nu-i nimic adevărat. Intrigi de ale Vandei. Un corist eu ? Poţi crede ?"

Se trezeşte. Se regăseşte în casa sorei, în patul îngust al nepoatei. Oftează : „Willy ! Să-l înlocuesc ? Dar cu cine, cu cine ?"

„Leon crupierul ?! Ce oroare ! Pentru nimic în lume. Pentru ni..."

„Şi totuşi ce frumoasă brăţară mi-a trimis ! Dar e bătrân, bolnav, viţios ! Nu se poate. Mai bine îmi vând colierul, îmi întorc rochiile pe dos".

„Ce prostie ! Ştiu că ar fi încântată Vanda ! Nu, nu. Imi trebue un amant bogat. Şi angajamentele le faci altfel, când scobori dintr'un Hispano. Chiar dacă nu-i tocmai al tău... Mai ales ca şi vocea acum... A pierdut din notele de sus".

Cum s'ar mai odihni ! Cu ce plăcere s'ar lăsa să-i treacă nesimţit vremea fără grijă, fără sbucium. Să stea ca sora ei într'un capot de lână şi să împletească ciorapi bărbatului.

Ce vis ! Chiar de ar fi bărbatul ridicol, chel şi prostuţ cum e cumnatul ei.

De cât Leon care... Puah !

Iar cocoşii ! E ziuă. Când mai dorm? Şi trebue să dorm puţin. Avem musafiri, au invitat tot oraşul. Primarul, prefectul, ofiţerii garnizoanei... Să nu fiu prea obosită. Să nu par urâtă. Cu toate că aci... Pentru cine ?"

„Totuş prefectul nu e de loc rău. Mi l-a arătat fetele pe stradă. In pustiul saharian al unui orăşel de provincie un astfel de om !... Un exilat".

„De n'aş arăta prea obosită. N'am nimic de aşteptat dar totuşi. Imi pun rochia lila. Mă face atât de tânără !

„Şi... Mult aş da să ştiu... Prefectul... oare prefectul — întâlnit eri pe stradă — să fie însurat ? Cine ştie... Poate..."

Surâde, se înfioară şi în sfârşit adoarme.

LUCREŢIA PETRESCU

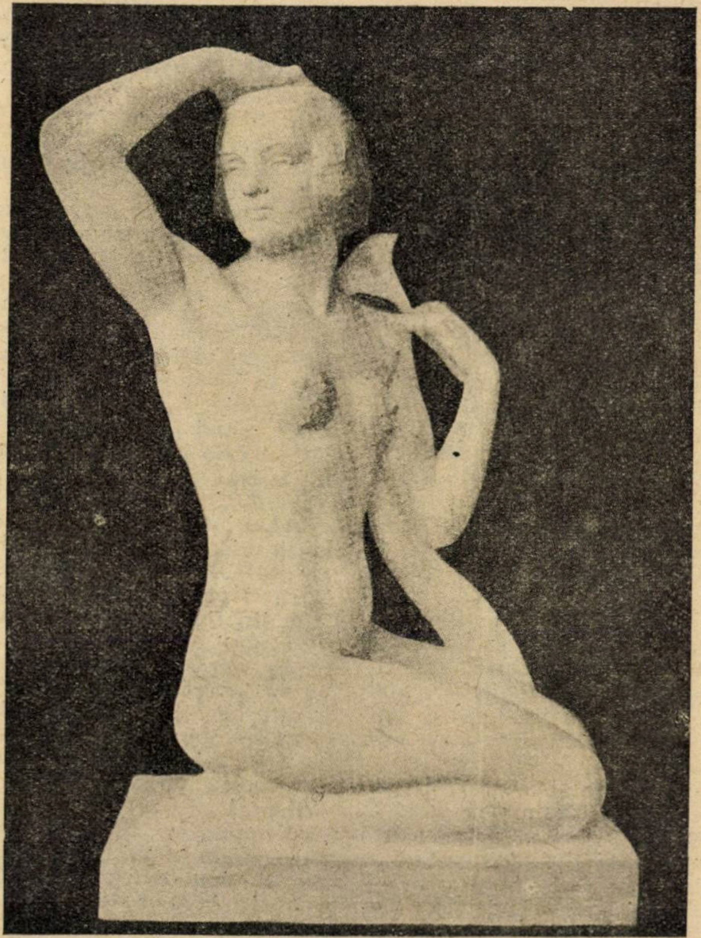

CORMIER : Fata cu lotus

CALVAR

„LES MASQUES DU DESTIN” 1)

SARINA CASSVAN-PAS

EA, CEALALTA

Ea se ridică puţin într'un cot trimite în spre culise sărutări cu ambele mâini, apoi recade şi plânge încetişor şi monoton cu capul în perne. O pauză. Se aude o bătae în uşă, încă una, apoi uşa se întredeschide încet!

Cealaltă (intră băjbăind câtva timp prin întuneric. E veselă, rumenă la faţă şi îmbrăcată în culori deschise).

Doamne, ce întuneric! Nu e nimeni aici?

EA. — (tresare îşi şterge repede ochii şi-şi potriveşte părul). Cine e?

CEAL. — Ce, te culcaseşi?

EA. — Nu, dormitam. Sunt suferindă.

CEAL. — Iar?

EA (râzând silită). — Indispoziţii trecătoare. Şezi.

CEAL. — Mulţumesc. Veneam să te iau la plimbare. Mergi?

EA. — Iţi mulţumesc că te-ai gândit la mine, dar mi-e imposibil.

CEAL. — Nu-ţi închipui cât regret. Arborasem o toaletă nouă. Uite-te bine la ea (se învârteşte într'un picior). Iţi place? E un model. Cât crezi că am alergat până am dat de el? Am o croitoareasă după care se bat cucoanele. Umblă din expoziţie în expoziţie şi copiază modele, apoi le execută cu o măestrie rară. E o perlă, ce să-ţi spun. Rochia asta nu e nimic... să-mi vezi mantoul de seară... O capă. Ce crezi despre cape? N'au devenit prea comune?

EA (care a ascultat tot timpul distrată). — Nu ştiu — nu cred.

CEAL. — Cum, tu n'ai nici o părere? A, bine zici, uitasem pe tine nu te mai interesează moda. Tu eşti iubită oricum ai fi îmbrăcată, fericito!

EA. — Taci, nu mai vorbi de fericire. Trăeşte-ţi viaţa şi lasă-mă pe mine să mi-o trăesc pe a mea.

CEAL. — Egoisto!

EA. — Da, m'ai caracterizat bine — am fost egoistă — nu m'am gândit decât la fericirea mea — dar cât de scump plătesc egoismul meu!

CEAL. — Ce fraze! Ce fraze! Zău nu te mai înţeleg.

EA. — Nu-i de mirare. Ai avut tu vreodată insomnii?

CEAL. — Ferească Dumnezeu! Mă scol întotdeauna pe partea pe care m'am culcat — şi mi se pare vecinic că noaptea a fost prea scurtă.

EA. — N'ai avut desigur niciodată vedenii cari să te urmărească la tot pasul — să-ţi turbure somnul, liniştea şi să te facă să te îngrozeşti de toate?

CEAL. — Vezi bine, că nu. Mi-am ucis oare strămoşii?

EA.—Te rog, lasă ironiile, îmi fac rău!

CEAL. — Ei ce vrei, să-ţi dau replica într'o scenă de tragedie? Nu mă pricep. Iţi aduci aminte cred, în şcoală, la serbări mi se dădeau întotdeauna rolurile de comedie.

EA. — Dacă ai şti cât sufăr n'ai mai glumi.

CEAL. — Ştiu, chelnerul dela balul legaţiei...

EA.--Nu râde. Nu ştii cât s'a multiplicat de atunci viziunea aceea. O văd în fiecare trecător de pe stradă, în bărbatul meu de care nu mă pot apropia, fără să-l văd dedublat de imaginea celuilalt. In servitorii cari mă servesc. Uite adineauri, stam aici pe braţele lui şi-mi ofeream iluzia liniştei şi a mulţumirei. Uitasem aproape de toate întâmplările stranii din viaţa mea. Era atât de bine!... atunci... trecu pe dinaintea ferestrei un flaşnetar...

CEAL. — Ştiu... avea întocmai chipul lui şi te privea cu nişte ochi...

EA. — Râzi — râzi mereu — râsul e ecoul conştiinţei împăcate. Poate că n'ai să râzi până la urmă. N'ai să râzi dacă ţi-oi spune că mi-am pus în gând să pun capăt sbuciumului meu. Nu ştiu ce am să fac. Dar ştiu că aşa nu mai poate să meargă. Mi-e milă de bietul meu bărbat care sufere, fără să aibe vre-o vină.

CEAL. — Nu cumva i-ai împărtăşit ceva din halucinaţiile tale?

EA. — Nu. Il iubesc mai mult decât îţi închipui. Şi tocmai minciuna de care mă învălui îmi îngreuiază şi mai mult viaţa. Sunt luni întregi decâd îi refuz orice mângăere, de când am devenit ursuză, nervoasă şi extrem de capricioasă. Când trec pe stradă mi se pare că e cineva în urma mea care mă pândeşte, care vrea să mă înjunghie... Câteodată simt chiar senzaţia unei împunsături între coaste, atât de puternică e obsesia. In casă tresar la orice sgomot. Mă sperii de orice şi plâng la cea mai mică emoţie. Sărmanul meu bărbat nu ştie ce să-mi mai facă pentru a-mi intra în voe.

CEAL. — Ai să te vindeci, dar până atunci ascunde-i pe cât poţi sbuciumul tău. Nu ţi-e permis să-l torturezi şi pe el dacă ţie îţi sunt nervii sdruncinaţi.

EA. — Voi face întocmai. De altfel îmi aduc mereu aminte de cuvintele tale: „Ca să-ţi păstrezi fericirea, trebue să minţi“.

CEAL. — Şi...

EA. — Il mint că starea mea se datoreşte nervilor.

CEAL. — Aşa şi este.

EA. — Vrei să mă mint şi pe mine? Ascultă-mă şi ai să mă înţelegi.

CEAL. (s'a uitat de câte-va ori nerăbdătoare la ceas şi acum îşi pune o mânuşe).— Da, se înţelege că te ascult, dar nu te mai înfierbânta aşa, uite ce îmbujorată eşti şi cum tremuri.

EA. — In minciuna de care mă înconjur, eşti singura cu care pot vorbi de svârcolirile conştiinţei mele. Atunci, imediat... însfârşit când am venit dela munte, credeam că-mi va fi uşor să rup cu trecutul. Să încep o viaţă nouă, alături de acel pe care soarta mi-l dăduse în chip atât de imperios. O lună de zile am trăit numai în petreceri şi orgii sentimentale. Credeam că am dreptul să mă răzbun pentru toţi anii cei neguroşi petrecuţi lângă un om bolnav pe care nici nu-l iubeam măcar. Mi se părea uşor să trec peste moartea lui provenită dintr'un accident, căci după cum ştii, s'a prăvălit din vârful muntelui într'o prăpastie şi n'a mai fost găsit. Nu l'am mai revăzut şi asta m'a făcut să-i suport mai uşor moartea atât de tragică. După scurt timp însă, şi mai cu seamă din seara aceea dela bal, a început să mă chinuiască gândul, că moartea lui, tocmai în clipa când mi-a eşit în cale bărbatul meu de acum, n'a fost o simplă coincidenţă. Imi aduc aminte clar de convorbirea avută între noi, în care-mi spunea într'o formă oarecare că la sosirea acelui destinat el va pleca pentru totdeauna. Eu am tăcut. Cel destinat veni şi el plecă pentru totdeauna. N'am consimţit atunci, în mod tacit la sinuciderea lui?

CEAL. — Nu, de vreme ce nu ştiai că plecarea lui coincide cu o sinucidere.

EA. — Cu toate astea, de atunci din seara balului, omul acela sacrificat pentru egoizmul meu s'a aşezat între noi. Când mă apropii de bărbatul meu, am impresia că mă apropii de cel dintâi. Mângâierile lui îmi par ale celuilalt—şi gândul mi-l stăpâneşte tot celălalt. Intr'un cuvânt, aproape de un an, trăesc cu un mort, şi mă gândesc cu groază că dacă aşi avea vreodată un copil, ar avea desigur asemănarea lui.

CEAL. (penibil impresionată). — Bine, draga mea dar ai o imaginaţie din cele mai bolnave. Copiii nu seamănă cu aceia la care ne gândim ci cu acei care-i zămislesc.

EA. — Asta e numai o părere. Gândurile joacă rolul cel mai important în împreunările dintre sexe.

CEAL. — Dacă ar fi aşa, mulţi dintre copii n'ar semăna cu taţii lor.

EA. — Ce îmi vorbeşti de ceilalţi? A mai fost oare vre-o femee în situaţia mea? Haide, înţelege-mă şi nu mă mai chinui cu ironiile tale.

CEAL. — Te înţeleg. Spun numai că exagerezi. Dar acum e târziu. Vom mai vorbi despre asta altă dată.

EA. — Mă laşi singură cu gândurile mele. Ai dreptate, dincolo de pragul acestei case e viaţa, e muzică, e veselie... du-te!

CEAL. (mişcată). — Sărmana mea prietenă!

EA (cuprinzându-i mâinile).—Ajută-mă!

CEAL. — Ai răbdare, timpul cicatrizează toate rănile. Mâine voi veni iar să te văd, dar până atunci te rog să fii cuminte.

EA. (face un semn afirmativ cu capul).

CEAL. (se apropie de lampă, ridică lumina, scoate puful, pudra şi o oglinjioară din poşetă şi se pudrează). — Şi acum să ne pregătim o mască surâzătoare, (se aud paşi).

CEAL. — Vine cineva .Mă duc.

EA. — Trebue să fie bărbatu-meu. Stai.

CEAL. — Nu, nu, nu vreau să-l văd.

EA. — Nu vrei să-l vezi, de ce?

CEAL. — Aşa.

EA. — Ce înseamnă asta draga mea? Voiam să te întreb de mult, de ce fugi întotdeauna de el?

CEAL. — Dar nu fug. Mă grăbesc, atâta tot.

EA. — (o priveşte întrebător). Spune-mi drept, dece fugi de el?

CEAL. — Pentrucă te iubesc mai mult decât pe toate prietenele mele. Iată!

EA. — Pentrucă mă iubeşti?

CEAL. — Pentrucă... pentrucă... eşti o prostuţă! (o sărută şi ese brusc). Ea se duce până la uşe, vrea s'o cheme înapoi dar se răzgândeşte şi rămâne gânditoare în mijlocul scenei).

CEL. (intră cu o carte de vizită în mână şi se îndreaptă spre canapea, dar o vede in mijlocul scenei şi rămâne mirat). — Micule, e cineva care stărue mult să te vadă. Poate să vie?

EA. — Cine?

---

1) Cu titlul acesta piesa d-nei Cassvan a apărut în *Revue Mondiale* din Paris.

CEL. — Lumea îi zice secătură şi poate să fie, dar e o secătură oarecum simpatică. Are întotdeauna ultimle cancanuri pe buze, dar nu le debitează cu răutate, ci cu bonomie.

EA. — E un parazit şi un răutăcios.

CEL. — Se poate, dar nu e impersonal. Aşteaptă în hall, să-l lăsăm să intre?

EA. — Văd eu că azi nu o să scap de vizite!

CEL. — A mai fost cineva?

EA. — Da, singura mea prietenă.

CEL. (surprins). — De ce nu m'ai chemat şi pe mine?

EA. — N'a vrut să te vadă!

CEL. — Pe mine? De ce? Nu înţeleg!

EA. — Iţi pare rău?

CEL. (sincer). Desigur! E singura care mai râde în casa asta!

EA (pleacă întristată capul). — Ai dreptate!...

CEL. (îi ridică cu două degete bărbia).— Haide, nu te întrista iar. Trebue să ai o mină mai bună când primeşti pe cineva.

EA. — Mină de circumstanţă, ştiu, (înseninată brusc). N'ai vrea să mă scuteşti de corvoada asta! Primeşte-l tu!

CEL. — Iar te eschivezi? Bine, dar n'ai mai văzut de săptămâni întregi un om. O să înceapă să fugă lumea de noi ca de ciumaţi.

EA. — N'ar fi nici o pierdere. Ce găseşti în lumea aceasta? Perfidie, minciună, interes... mi-e silă!

CEL. — Ce altfel ţi se părea altă dată

EA. — Iar altă dată? Ţi-am spus că nu mai vreau să ştiu de acel altă dată, (duce mâinile la tâmple). Ah, trecutul ăsta care îmi rânjeşte vecinic în faţă... (se aude soneria, Ea tresare).

CEL. — Haide, îndreaptă-ţi părul, aprinde lumina. Bietul băiat trebue să-şi fi pierdut răbdarea (ese).

EA (aprinde lumina, se duce în dreptul oglinzii, vrea să-şi aranjeze părul, dar renunţă, se întoarce şi se aşează ca un acuzat care îşi aşteaptă sentinţa, în colţul canapelei).

SEC. (intră prin stânga însoţit de celălalt şi se îndreaptă spre ea). — Sărut mâinile doamnă! E o adevărată sărbătoare pentru mine să vă pot vedea!

EA. — Veşnic amabil şi curtenitor! Şezi, te rog.

CEL.—Vine să ne invite la un match de box!

EA.—O, tu ştii cât mă îngrozesc luptele acestea brutale. Nici să nu mai vorbim.

CEL. — Bine, dar nu ştii cine luptă?

EA. — Indiferent!

SEC. — O femee contra unuia din cei mai buni boxeuri.

CEL. — Nu bănueşti cine poate să fie?

EA (plictisită). — De loc!

CEL. — Cine ar putea să înfrunte trei bărbaţi cu un zâmbet ironic pe buze şi cu curaj nebun?

SEC. (insinuant). — Ce entuziasm! Ce entuziasm! Ia seama!

EA (se uită când la unul când la celălalt, apoi se întunecă). — Acum ştiu!

SEC. — Straşnică femee! Deunăzi a ieşit învingătoare dintr'un duel!

CEL. — Cu cine?

SEC. — Cu o rivală.

CEL. — Ce fel de duel?

SEC. — De cuvinte.

CEL. (cu admiraţie) — Aşi fi vrut să fiu de faţă.

EA (îl priveşte lung, el pleacă ochii ca un copil prins asupra unui fapt).

SEC. — Cinismul ei îl întrece chiar şi pe al meu...

EA. — E numai sceptică

SEC. — Dacă vreţi...

CEL. (se pipăe la buzunar şi apoi ca şi când şi-ar fi adus aminte de ceva, către secătură).—N'ai să te superi dacă te las un moment singur cu soţia mea...

SEC.—Dacă nu i se va urî Doamnei cu mine — voi fi fericit să-i ţin companie.

EA. — Nu mă pricep la complimente. Nădăjduesc că nu.

CEL. — Atunci vă zic la revedere. Mă întorc peste câteva minute (ese).

SARINA CASSVAN-PAS

PLÂNGEREA LUI ALI

Insoţit de cea mai strălucită suită, sultanul II esi la plimbare. Pe unde trecea preamăritul stăpân, norodul se înşira rânduri, aprinzându-şi fiecare câte o rogojină pe cap, mai mică sau mai mare, după-cum focul jalbei le ardea inima.

In capătul oraşului, un drept credincios îşi aprinsese casa, să-i atragă întreaga luare aminte a celui mai puternic şi mai înţelept dintre oameni.

Mirat sultanul s'adresă însoţitorilor:

— Ce durere năprasnică îi pârjoleşte inima supusului meu Ali? Să ne grăbim într'acolo să-i stingem prin cuvinte înţelepte focul sufletului, cu apă coliba incendiată.

Ali, rostogolindu-se la picioarele sultanului, îşi isbi de trei ori fruntea de pământ şi apoi vorbi:

— Mărite, am trei soţii: Fatima, Ila şi Ada.

— Incepe rău — se gândi sultanul.

— Alah--binecuvântată fie voia lui,— a hotărît să mi se fure turma de trei sute cămile, întreaga mea avere. Azi sunt cel mai sărac rob din împărăţia ta, stăpâne... Femeea e leac când ai aur şi cămile. E otravă când n'ai să-i dai podoabe... Cel mai sărac sclav din împărăţia ta nu le mai poate dărui nici traiul zilei de mâine... Deaceia am hotărît să mă despart de două, mi-ajunge şi întrece în sărăcie una. Dacă mi-o fi scris să am o sută de hurii după moarte, în grădina fericiţilor, fie. Aici pe pământ însă îmi sunt pietri de gât, stăpâne.

Am încercat să las bunei lor chibzueli alegerea. M'au bătut slăvite. Acum luminei tale îi cer sfat, cel dintâi între înţelepţi, pe care dintre ele să o aleg.

Şi-a încreţit fruntea sultanul şi aceste i le spuse umilului Ali:

— Pe cea mai bătrână, căci barba îţi este albă şi nepieptănată, Ali. Zilele nebuniilor au trecut. Şi apoi femeea e ca şi ciubucul: îi creştea valoarea cu cât te-ai obişnuit mai mult cu ei.

Să fie cea mai urîtă.

Teama că te înşeală şi e plăcută şi altora, să nu te urmărească asemenea unei năluci. Lipsindu-i darurile firii, o să-ţi ceară şi ţie mai puţine daruri.

Să fie şi mai înţeleaptă, căci oricât de mare ne este înţelepciunea, soare nu suntem nici unii, să n'avem lipsă de luminile altora.

— Mărire înţelepciunii tale îi mulţumi sultanului Ali. Dar cum voi şti, care e cea mai bătrână? Dacă le-aş pune lor întrebarea, n'ar găsi destule vase să le spargă în capul meu cărunt. Iar anii femeilor nu se numără după rotirea soarelui, ci după orele dragostei.

Cea mai urîtă dintre ele? Dar nu sunt femei urîte stăpâne. Frumuseţea o judecă după chipul lor, iar noi bărbaţii am învăţat să le credem.

Mai greu e stăpâne să le ghiceşti înţelepciunea. Un clăbuc de săpun mare, frumos şi strălucitor, fermecându-ţi ochii dar care-i gol pe dinlăuntru şi se sparge la cea mai mică adiere.

S'a scărpinat în barba-i frumoasă sultanul şi a vorbit din nou:

— Ali, femeile nu sunt enigme, cum vrei să le crezi. Femeile sunt figuri de şah. Ştiind să le stăpâneşti, câştigi întotdeauna jocul!

Care e cea mai bătrână? Pune-le să danseze. Cea mai în vârstă le va întrece pe celelalte, căci femeile vor să pară întotdeauna ceia-ce nu sunt. Şi mai înseamnă-ţi Ali, că femeia învinsă la cincisprezece primăveri, râde, e furioasă, la douăzeci de ani; iar la treizeci de ani învinsă se sinucide.

Cea mai înţeleaptă? Spune-le că mâine le vei face un dar preţios. Deşi ştiu că n'ai nici un dram de aur, îţi vor înşira o mie de dorinţi, cele mai puţini înţelepte; va pune frâu limbuţiei cea mai înţeleaptă.

Iţi dau o sclavă tânără, de o frumuseţe ne mai văzută. Arat-o soţiilor tale, spunându-le că va fi singura-ţi tovărăşie. Cea mai geloasă va fi cea mai urîtă, căci femeile nu cunosc alt duşman decât frumuseţea altor femei.

A sărutat urmele sandalelor sultanului Ali şi-a plecat să încerce sfaturile stăpânului.

◆

A trei zi coliba reclădită fu aprinsă din nou. Sultanul se grăbi şi de data aceasta să-i asculte durerea lui Ali, întrebându-l de alegerea făcută.

— Le-am pus să danseze mărite — începu Ali. — Am adormit, m'am trezit pe când soarele era sus şi ele — dansau încă.

Le-am spus că le voi face câte-un dar ne mai văzut şi le-am rugat să-şi înşire dorinţele. Ila şi Ada mi-au vorbit câte un ceas. Fatima a tăcut.

— N'a spus nici un cuvânt — se miră sultanul?

— N'a zis decât: măgar bătrân, catâr încăpăţânat şi orb, sgârcit neputincios care n'ascultă de sfaturile unei femei înţelepte. Dacă vindeai cămilele în anul trecut la Bagdad, azi nu ţi le fura nimeni, îmi puteai cumpăra cercei cu diamante pe cari i-am văzut în prăvălia lui Mahmet...

Când le-am arătat frumoasa sclavă, Ila a sărit ca un catâr furios...

— S'o sfâşie — râse sultanul.

— Să mă pălmuiască — răspunse Ali.

— Şi pe care ai ales'o dintre ele?

— Pe nici una stăpâne şi pe toate. Mi-a fost dat să găsesc din nou cămilele. Sunt iarăşi bogat.

Mărite, mânia ta să nu mă lovească. Sclava ta mi-a căzut dragă, dărueşte-mi-o de soţie. Femeile sunt dar când eşti bogat şi ai cămile. Iar mie mi-a fost scris să am patru soţii, stăpâne.

ION MUNTEANU

critica literara

UN PRINȚ PERSAN

F. ADERCA

Dacă, așa dar, pentru *Manualul bunului literat* niciun geniu nu ne poate fi de folos, învățămintele lor contrazicându-se, unde să căutăm punctul de reazim, dela care pornind, să ne construim în văzduhul abstract, schelăria și etajele vilei noastre?...

Până vom găsi o soluție mai bună, dacă nu chiar o explicare a geniului creator de valori până la el inexistente, propun, iubite coleg să ne înfățișăm cel puțin pe dinafară întocmai ca geniul autentic: sâmbure de măslină, rezistent la dinții cei mai țapeni și chiar loviturilor de ciocan.

Intrăm deci într'o technică psihologică.

Mărturisesc că ași fi dorit ca acest *Manual al bunului literat* să fie alcătuit numai din locuri comune, din adevăruri ușor de verificat, pe care punând piciorul fără teamă, să ne fi urcat până la cea mai înaltă treaptă a creației, unde nu se mai poate deosebi glasul poetului de glasul văzduhurilor.

Technica psihologică pe care o meditez de vreme îndelungată prezintă întâia și cea mai aspră dificultate: ea nu este la mintea celui din urmă dintre îmbătații cuvântului inspirat și poate fi pusă în discuție, adică amendată, transformată, contrazisă și poate cu totul anulată. Și în cazul acesta la ce folosește toată această osteneală pe care mi-am luat-o?... Și unde te vei duce oare scumpe coleg, când făgăduindu-ți o preumblare pe poteci netede sub lunci înflorite, prielnice unei meditații agreabile, te pomenești între văgăuni în care fierb aburii iadului și se răsucesc șerpii înfierbântați hipnotizați de zborul vulturilor?

Și încurcătura în care mă aflu în pragul acestui *Manual* care riscă să devie un *Fals manual* e turmentată și de o veche remușcare pentru uitarea căreia mari sacrificii de zbucium zgomotos am adus timp de aproape două decenii... Nu, iubitul meu prieten de literatură, nici cel ce scrie rândurile de față n'a avut tăria de suflet să aplice mucenicia tehnicei sufletești pe care e destul de cinic să voiască a ți-o impune dumitale.

Apropiere de Dumnezeu, care e duh, oamenii au aflat după milenare experiențe, în toate continentele și de către preoții tuturor raselor și religiilor, nu se poate înfăptui fără o izolare în duh, fără o călugărie și o mucenicie voită. Nu există pildă mai vorbitoare de înrudirea dintre duhuri, de existența lor în singurătate, ca marea pildă a lui Moise care spre a se întâlni cu Iehova se urca pe munte unde, spre a face singurătatea și mai singură, se împrejmuia cu zidurile umblătoare ale ceților adânci.

S'a pomenit de atâtea ori de iremediabila singurătate a geniilor, încât cu surprindere trebue să băgăm de seamă că nicăeri n'am întâlnit — în afară de disciplină religioasă și tagma călugărească — povața întâia adică aceea care cuprinde pe toate celelalte, a singurătății în care Duhul să înceapă să fie și să grăiască. Cum de s'a crezut că duhul creator de poezie, de culoare și de muzică e altul decât duhul care a stat de vorbă cu Dumnezeu pe muntele Nebo, pe platourile Tibetului sau între ghețarii Himalaii?....

S'a spus, dinpotrivă — începând cu Goethe care povățuește în întâile stihuri din *Faust*: „Pătrunde adânc în viață!...“ — că datoria cea mai de seamă a creatorului e să „cunoască viața“, să „trăiască intens“, să „observe“, etc. Dar nimeni n'a voit să bage de seamă că de cele mai adeseori tocmai indivizii amestecați în cel mai vijelios vârtej de viață simt mai puțin nevoia de a crea pe latitudinile imaginației, iar când au avut această ambiție, n'au întrecut exercițiile poetice ale liceenilor și fetelor de pension.

Sfaturile de mai sus, pe lângă inutilitatea lor sunt și absurde, pentrucă nimeni nu scapă, în afară de virtuțile lui creatoare, de hărțuiala vieței; toate ființele omenești se nasc, iubesc, văd pe alții născând, luptând și iubind, se apleacă pe cosciugul părinților precum alții se vor apleca pe cosciugul lor.

Arta singurătății, călugăria spiritului, ea trebue propovăduită, fie și numai pentru simplul fapt că e singurul fel de a face cunoștință cu tine însuți, de a afla de existența reală și individuală, în fluviul care rostogolește apele haotice și uniforme ale vieților din acelaș timp.

Am pomenit mai sus de Tolstoi, Ibsen, Baudelaire, Poë, Walt Withmann, a căror taină e de nepătruns și a căror multiplicare e cu neputință, flori care se ivesc odată pentru totdeauna în zorii timpurilor. Dar ceeace au comun, adică ceeace poate fi adoptat — chiar fără să ne dăm seama la început de valoarea extraordinară a acestei experiențe sufletești — e singurătatea de nepătruns, izolarea din care uneori au căutat, cu eforturi tragice, să scape, monahismul sufletesc în care au trăit cu toate încercările ziarelor, societăților literare și academiilor naționale de a străbate înarmate cu gloria, decorația și premiul, până'n chilia săpată în cremenea aspră a celei mai înalte culmi de munte spiritual.

Plânsul adevărat și neauzit de nimeni al geniului răsună de-apururi în sine:

— Nu ești singur! Nu ești destul de singur!

◆

Ne vom da seama de adevărata valoare a acestei metode, dacă vom cerceta de-aproape, cât mai de-aproape, până la amănuntul papucilor de pâslă impuși vecinilor dela etaj, cazul romancierului francez Marcel Proust, a cărui operă monumentală, a fost provocată și creată de o singurătate forțată și de un monahism spiritual căruia scriitorul mucenic s'a răzvrătit deatâtea ori.

Cazul scriitorului francez este interesant și prin faptul că, spre deosebire de alți scriitori, dacă izbutim să ne dăm seama de această origină a operii sale, am înțeles aproape toate trăsăturile ei caracteristice. Căci un studiu asupra singurătății sufletești și călugării a lui Marcel Proust echivalează cu o analiză a întregii lui metode literare.

Evident, pe asemenea tărâmuri discuțiile contradictorii sunt totdeauna cu putință și pasionații, freneticii și fanaticii lui Marcel Proust stau oricând gata, fie că ești sau nu de părerea lor, să înceapă un răsunător duel de cuvinte și sofisme.

Când e vorba de psihologie însă, intuiția e mai de preț decât logica cea mai severă.

Marcel Proust a fost fiul unui medic francez și al unei evreice din spița zisă „spaniolă“ dela care a moștenit înfățișarea lui de prinț persan. Dela vârsta de nouă ani, după o preumblare la *Bois de Boulogne*, copilul se 'nbolnăvește de astmă sau o boală asemănătoare a căilor respiratorii care hotărăște de tot restul vieței lui.

Avem convingerea nestrămutată, deși n'o putem susține cu argumente de valoarea cifrelor în matematici, că Marcel Proust fără acel martiragiu neașteptat și-ar fi cheltuit viața agreabil în saloanele aristocrate ale Parisului, risipindu-și spiritul și imaginația în discuții fără sfârșit, măgulitoare, galante sau prietenești și cel mult în scrisori particulare. Suferința cumplită l-a închis între pereții tapetați cu plută ai unei odăi unde razele soarelui n'aveau voe să pătrundă niciodată, și unde, între două inhalații medicinale, scria pe genunchi, în pat, romanul sensibilităților și închipuirilor lui lucide. Viața mondenă pariziană, trecută la 'nceput prin retorta câtorva cronici fără valoare deosebită, viață utilizată de nenumărați reporteri, nuveliști și romancieri de ziare devine — făcând legătura cu fermecătoarele „memorii“ ale veacului al 17-lea — *A la recherche du temps perdu*, creație artistică monumentală a unui tip socotit de cei care-l cunoșteau din saloane, ca un snob oarecare.

Tot ce se poate cerceta de-aci înainte în opera lui Proust, sunt unele elemente sufletești a căror valoare stă mai cu seamă în tensiunea lor neobicinuită, care poate fi provocată într'o oarecare măsură prin adoptarea unui ideal artistic, afară din comun, prin cultivarea memoriei, a atenției și utilizarea complectă a facultății de imaginație.

Nu vreau, scumpe coleg, să-ți dau prin cele de mai sus rețeta prin care ai putea deveni Marcel Proust!...

Dacă însă vei fi avut bunavoința să vezi în Marcel Proust, cum scriitorul acestor rânduri a simțit dela început, *un călugăr lăuntric la bal* — vei înțelege valoarea singurătății și a monahismului intelectual în căutarea și — cine știe? — poate creiarea pe'ncetul a unui suflet și a unei personalități.

Există în paginele din *Un amour de Swan*, un episod cu deosebire emoționant: în clipa când Swan, la o serată muzicală, părăsit de Odette și chinuit de amintirea ei, aude „Sonata lui Vinteuil“

în străinătate

INTRE GIDE și PROUST

— DOUĂ SCRISORI —

Ultimul număr al excelentei publicații Nouvelle Revue Francaise cuprinde în sumarul său corespondența lui Marcel Proust cu André Gide. Sunt câteva pagini admirabile nu numai pentru emoția amănuntelor lor biografice dar mai ales pentru sinceritatea scrisului, pentru frumusețea lor de dramă autentică, pentru neliniștea umană și superba atitudine morală a celeilalte. Ele fixează scurt calitățile de artă și de suflet ale acestor doi oameni de geniu.

Le transcriem fericiți că-i putem înlesni cetitorului bucuria unei lecturi unice.

◆

Dragul meu Proust,

De câteva zile nu-ți mai părăsesc cartea: mă hrănesc cu bucurii.

Vai! de ce a trebuit să-mi fie atât de dureroasă dragostea pentru ea.

Refuzul cărții acesteia va rămânea cea mai gravă greșeală a N. R. Feului și (căci am această rușine de a fi eu însumi răspunzător) unul din regretele, din remușcările cele mai chinuitoare din viața mea. Fără îndoială, cred că trebue să vedem în întâmplarea asta o soartă neiertătoare, căci explic suficient eroarea mea spunând că mi-am făcut despre d-ta părere după câteva întâlniri în „lume“ acum vre-o douăzeci de ani. Pentru mine d-ta rămăseși cel care vizitează pe M-me X și pe ? cel care scrie la Figaro. Te-am socotit totdeauna, mărturisesc, dintre Verdurini, un snob, un monden amator—un lucru cum nu se mai poate mai supărător pentru revista noastră. Și acest gest, pe care mi-l explic atât de bine astăzi, de a ne înlesni publicarea cărții și pe care l-ași fi găsit admirabil dacă l-ași fi înțeles bine, n'ar fi făcut vai! — decât să mă adâncească în această eroare. Nu avem decât unul singur din caetele cărții d-tale; l-am deschis cu o mână nepăsătoare și nenorocul a voit ca atenția mea să cadă numai decât asupra fragmentului dela pagina 62 — pe urmă să treacă la pgina 64 asupra frazei (singura din carte pe care n'o înțeleg bine — deocamdată, căci nu aștept pentru a-ți scrie sfârșitul lecturei) unde e vorba de un fronton și vertebre.

Și acum nu-mi ajunge să iubesc cartea asta, simt că prind pentru ea și pentru d-ta un fel de afecțiune de admirație, de predilecție ciudată.

Nu mai pot continua.... Am prea multă părere de rău, prea multă durere — și *mai ales* gândindu-mă că poate absurdul meu dispreț te-a atins, te-a necăjit și că acum mi se cuvine să fiu judecat de d-ta așa cum eu însumi te-am judecat. Nu mă voi erta — și numai pentru a-mi ușura puțin durerea mă spovedesc d-tale în dimineața asta — implorându-te să fii mai iertător cu mine, decât eu însumi pot fi.

◆

La rândurile acestea Marcel Proust răspunde:

Dragul meu Gide,

Mi-am dat adesea seama, că unele bucurii mari cer ca, înaintea lor, noi să fi fost lipsiți de o bucurie mai mică, pe care o meritaserăm și fără dorința căreia n'am fi putut niciodată cunoaște cealaltă bucurie, cea mai frumoasă. Fără refuzul, fără refuzurile repetate ale N. R. Feului n'ași fi primit niciodată scrisoarea d-tale. Și dacă vorbele unei cărți nu sunt cu desăvârșire mute, dacă (așa precum cred) ele sunt asemănătoare analisei spectrale și ne vestesc alcătuirea lăuntrică a acestor lumi îndepărtate, închise în celelalte ființe, nu e cu putință ca — după ce mi-ai cetit cartea — să nu mă cunoști destul pentru a fi sigur că bucuria de a primi scrisoarea d-tale depășește infinit pe aceea, pe care ași fi avut-o fiind publicat la N. R. F. Prietenul d-tale (cred că aproape ași putea să spun, prietenul nostru) d. Copeau poate să-ți spună, că mult timp după ultimile refuzuri dela revista lui, i-am dorit noroc în teatru și i-am scris (nu mai îmi amintesc termenii exacți, dar acesta îmi era gândul): „Dar rezistențele pe care le întâmpinați din partea celor care nu pot să înțeleagă efortul d-tră, vă vor fi mai puțin dureroase decât acelea, pe care le sufăr eu din partea oamenilor care ar trebui să-l înțeleagă pe al meu.

„Amintiți-vă că, pentru a-mi simți cartea în atmosfera ce mi se părea că se cuvine, mi-am călcat amorul meu propriu și fără să mă las descurajat, având la îndemână un editor și un jurnal, le-am părăsit pentru a cere la d-stră un editor și o revistă, care cu nici un chip nu m'au vrut, cuvântul Evangheliei fiind încăodată adevărat: „El voia să intre în familia lui și nu a fost primit“.

Imi amintesc că citam vorbele acestea și îi spuneam că e ușor să condamni bulevardul, dar că deasemeni nu trebue să-i părăsești acolo pe cei ce nu sunt făcuți pentru el, pe cei care nu scriu în ziare decât pentrucă revistele unde ar fi mai la locul lor, nu-i vor.

Dacă îți spun toate astea, dragul meu Gide, e pentruca să-ți arăt că sunt extrem de sincer spunându-ți că sentimentele, pe care ți le păstrez d-tale (în afara adâncii mele admirații) sunt numai ale celei mai emoționate recunoștinți. Dacă d-tale îți pare rău, că m'ai făcut să sufăr (și ai făcut-o încă și în alt chip, dar asta rămâne să ți-o spun eu cu gura mea, dacă sănătatea îmi va îngădui) te implor să nu păstrezi nici o părere de rău, căci mi-ai făcut înmiit mai mare bucurie decât necaz. Dacă ești atât de bun încât să te bucuri sau să te amărăști, după binele pe care l-ai făcut (și știu asta din admirabilele d-tale note de jurat) fii fericit. Cum ași voi să pot face cuiva, pe care îl iubesc, plăcerea pe care mi-ai făcut-o d-ta mie. Și iată, îmi amintesc lucrul ăsta: îți spuneam adineauri că voiam să fiu editat la N. R. F. pentru a-mi simți cartea în atmosfera nobilă ce mi se părea că o merită. Ei bine, nu era numai asta. Știi, când după o seamă de nehotărîri, te decizi să pleci într'o călătorie, plăcerea care te-a ademenit și a cărui imagine statornică a sfârșit prin a învinge greutatea de a ne părăsi casa... etc., adesea e numai o bucurie mică de tot, întâmplător aleasă de memorie din amintirile trecutului, e bucuria de a mânca un ciorchine de struguri în anumit ceas, pe anumită vreme. Ori, dacă vreau să fiu cu desăvârșire sincer, această mică plăcere, care m'a hotărît deodată să fac, bolnav cum eram, absurda mea intervenție la d. Gallimard și să stărui, a fost—îmi aduc aminte foarte bine—plăcerea de a fi citit de d-ta. Imi amintesc că lucrul acesta a fost ciorchinele de struguri răcoritori, în nădejdea căruia am trecut peste necazul chemărilor la telefon, la care nu mi se răspundea, câtă vreme „dinspre partea bulevardului“ mi se adresau dimpotrivă invitații atât de gentile. Ori însfârșit plăcerea asta, mai fericit decât călătorul meu, eu o am nu cum o credeam eu, nu când o credeam eu, ci mai târziu dar altfel, sub forma scrisorii d-tale. Și în chipul ăsta deasemeni am „regăsit“ Timpul pierdut.

Iți mulțumesc și te las, dar pentru a rămânea cu d-ta, să te urmăresc în tot lungul serii ăsteia prin *Les caves du Vatican*.

Al d-tale credincios și recunoscător

MARCEL PROUST.

---

pe care altă dată o ascultase în tovărășia Odettei.

Semnificația adâncă, farmecul neobicinuit și atât de firesc totuși al acestei sonate, i se lămuresc lui Swan în clipa supremă a singurătății lui.

E semnificația și farmecul înaltelor renunțări și desăvârșitului monahism intelectual dela care a purces întreaga creație literară a lui Marcel Proust.

◆

Arta de a rămâne, în vârtejul vieții, singur — această artă, iubitul meu, nu știu cum să ți-o înmânez. Ea lipsește, într'o prea mare măsură, și celui care scrie rândurile de față.

F. ADERCA

plastica

REVISTA EXPOZIȚIILOR

ATENEUL ROMAN

D. Vermont.—Arta expozantului—pictor consacrat—e statică.

Evidența dăunătoare a pozei, trucajul spontaneității și frecătura coloristică sunt defecte capitale. Compozițiile religioase pe cari d. Vermont le obișnuește sunt false. False ca ideie, false ca reprezentare. Pot fi cel mult înscenări teatrale unde misticismul și efectele picturale se obțin cu formule aprihorice și cu lumini de reflectoare polichrome.

D. Vermont rămâne deci un pictor consacrat.

D-na Filoti Atanasiu a mutat Hala de flori la Ateneu și e în conformitate cu legea speculei deoarece are afișate prețurile la orice fel de buchet.

D. Mutzner își menține genul său abundent în japonezerii chiar când e vorba de neaoșe poze românești. Decorativul artistului poate fi adequat numai subiectelor fanteziste căci e suficient să ne închipuim „Cioban de pe Ceahlău cu oi" de d. Mutzner pentru ca să vedem anticipat ridicolul unei astfel de opere.

Pictorul expozant are totuși unele peisage mici, de prin Italia și Franța foarte reușite.

Anestin. — Expune: Sculptură clasică, sculptură modernă, pictură veche, pictură nouă, desemn reușit și nereușit, caricatură bună, o aquarelă ce dă loc la o confuzie deoarece nu se știe de e dans sau altceva, o femee cu sabie în mână precum și un soldat mort, de carton. Deasemenea o compoziție în alb, cu ceva galbin și puțin verde.

Tânăr cu talent de câțiva cai putere, dar nefixat.

In tot cazul mai bine așa decât fixat și....

MOZART

Ernest Tibor — după Hans Eder, al doilea artist minoritar care expune la București.

D. Tibour e un artist de mare talent.

Calități: 1) O distinsă simplificare a naturii, prin demarcațiunea stilizată a planurilor; 2) Colorit viguros și decorativ cu o modernă armonie; 3) Desemnu impecabil.

Defecte: 1) D. Tibor nu simte suficient greutatea culorii. (In acelaș tablou, roșul de pe nas, roșul de pe haină și roșul de pe vapor sunt de aceiaș valoare ponderativă iar unele căpițe de fân pot fi și savarine sau bostan copt).

Curiozități: Unul e d. Tibor în „plin aer" și altul în „atelier".

Printre lucrările cele mai reușite, sunt marinele, tabloul cu țărani unguri la mese și tabloul cu treeriș pe furtună.

D. Catargi. — Și-a făcut o specialitate din „miniatură". Prin domnia-sa, acest gen, se înrudește cu prestidigitația. O artă ce lasă spectatorul cu gura căscată.

Când elefantul intră în pălărie și se face sticlete, dacă scamatorul nu-i amabil și nu spune trucul, taci și te miri. Atât. In plus un amănunt: De privim cu lupa miniaturile d-lui Catargi, nu descoperim lucruri noui, ci vedem mai mare ceeace cu ochiul liber se vede mic: mic și prost.

SALA ILEANA

D. N. Grant. — Exceptând peisagele cu ceardacuri de case bătrânești, excluzând florile, nu mă simt în stare să definesc arta din tablourile cu „interior".

Dacă minuțioasa reprezentare a covoarelor în care se văd și firele țesăturii e isvorâtă dintr'o impulsiune artistică atunci d. Grant e un mare artist.

Dacă nu, atunci se cuvine respect pentru o muncă titanică... dar vai!... inutilă.

Isachie. — Expune 127 (una sută douăzeci și șapte) tablouri din cari 40 (patru zeci) la fel, cu apă, cu verzui și ceață, 9 (nouă) de alt fel, dar tot la fel cu femei galbene de sticlă și cu bec electric înăuntru, și 4—5 cu totul de alt fel: culori vii și ciufulite. Restul e amestecat din toate 3 soiurile. Și să fim înțeleși: nu vrem să contestăm prin această statistică, talentul d-lui Isachie care se manifestă cu multă poezie și o dulce senzualitate: atentat grav la sensibilitatea celor mulți și slabi.

CAMINUL ARTELOR „REGINA MARIA"

D. Becu face o amuzantă figură prin multiplele și diversele sale preocupări artistice. Patru pereți arhiplini de lucrări, conțin dovada unei munci perzistente precum și aceea a unui talent fără resurse.

Studiile de racourcie sunt pornite din bune intențiuni dar nereușite. Deasemenea pasta de ulei e incertă și uneori chiar deplasată.

Aquarela în general, e seacă și nu servește la reprezentarea unor viziuni picturale. (D. Becu e arhitect). Desemnele sunt infantile. Lucrări de remarcat sunt câteva mici peisage în ulei, câteva—3—4 aquarele și un portret.

D. Troteanu.—Spre deosebire de anul trecut se prezintă zarzavatificat.

Variatele efecte pe cari vrea să le atingă îi dispersează energia.

Muncit de dorul succesului, obsedat de îndepărtarea lui, artistul fuge de el și dă de alții. Păcat. D. Troteanu posedă multe calități de culoare și desemn. Deasemenea e înzestrat cu o fecundă și bogată fantezie. Unele lucrări sunt complet reușite ca tonalitate decorativă și ca sentiment. (Flori, un cap de copil, un peisaj). Altele sunt disonante.

D. Troteanu are nevoe de un proces psihologic care să-l determine la o interiorizare. Artistul creiază numai când e îndemnat de forțe intuitive și atunci își găsește calea sincerității — apreciată de public sau nu — dar singura ce duce la izbândă.

Laetiția Lucasievici. — La 30 Dec. s'a închis expoziția d-rei Lucasievici, o tânără artistă cu deosebit talent.

Dacă pentru pictoră nu avem decât laude nu tot așa ne putem exprima față de d. Steriade, profesorul expozantei. D-sa ar trebui să renunțe la gloria de a-și avea o școală și, cât mai este timp, să-și lase eleva pe propriile puteri.

Una este a fi maestru cuiva și alta este a-ți influența elevii până la nepermis.

ION SAVA.

PRO AMICO

„Anul literar" semnat de D. Mihail Sebastian a sbârlit, prin justețea, nervul și precizia cu care era scris, perii de lup ai unor gazete, ale căror prietenii ieșeau de acolo rău atinse.

Așa, de sub coloanele „Curentului" țipă un oarecare Jago (nu e cel puțin odiosul dar conturatul personaj Shakespearean) pentru gloria avariată a d-lui Gib. Mihăescu.

Tot cel ce semnează astfel mai scrie că numele d-lui Mihail Sebastian e predestinat de două ori martiriului. Tot așa cred și eu. Și nu de două ori, de o mie de ori. Nu pentrucă prima parte a numelui amintește pe Mihai cel ucis mișelește pe câmpia Turzii, iar a doua martiriul Sf. Sebastian; ci pentru că bietul om se vede silit, vai, cu parul anonimatului să găsească *bună*, numai literatura d-lor Gib. I. Mihăescu, Cezar Petrescu și G. Topârceanu.

Poate că d-l Gib. I. Mihăescu să nu fi făcut nimic pentru gloria sa literară (ce poate? Sigur). Dar prietenii lui, bunăoară dela „Curentul" ce păzesc. Faimoasa damigeană de care s'a vorbit atât la „Curentul" să circule de două ori pe lună măcar dela Drăgășani la București și toate lucrurile merg dela sine.

Și d. Petre Comarnescu firește se asvârle asupra d-lui Mihail Sebastian (bietul om! sunt sigur că, numai visându-l pe d-l Petre Comarnescu discutând, a avut o vacanță destul de urâtă) un răspuns veninos.

D-l Petre Comărnescu scrie serios (și orice ați spune destul de ridicul) „Talgerul minții noastre răsună liber și mândru (despre faptul că răsună, se convinge oricine, ce discută cu d-l Comărnescu. Totuș noi nu invităm pe nimeni). Nu lipim de el (de talger), când servim idealul etic din noi, ideile altora, nici nu-l ungem cu dulceață (d-l Comărnescu e la vârsta, când dulciurile atrag mult) să prindem aurul de pe mesele părinților noștri.

Noi notăm însă zâmbind că d-l Petre Comărnescu a scris în disperarea „Ultimei ore", cam ca tot ce scrie.

CONST. PÂCLE

gazetaria

așa și-așa...

bustul...

Merge vorba că la diferite cenacluri literare, nu se face altceva decât se bea ceai, se mănâncă prăjituri și alte bunătățuri, se flecărește și se bârfește; că scriitorii cari frecuentează cutare cenaclu, își cădelnițează maestrul și nu recunosc în ruptul capului alt critic literar în afară de el; că maestrul, la rândul său, nu recunoaște alți scriitori în afară de aceia cari-i beau ceaiul și-i mănâncă prăjiturile odată pe săptămână; că...

Vai, din nenorocire, lucrurile nu stau așa. Frecuentez și eu cercul „Sburătorului". Nu știu ce năravuri or fi la alte cenacluri. Dar la „Sburătorul", de unde n'am lipsit nicio Duminică seara, n'am fost omenit măcar o singură dată cu o ceașcă de ceai, cu toate că au fost zile când mi-ar fi prins bine! Și nici prăjituri n'am mâncat, deși am făcut în nenumărate rânduri aluzii că sunt nebun după dulciuri. Odată doar, așezându-mă din greșeală între două cuconițe, am luat o bomboană dintr'o cutie care circula numai în partea unde stau femeile.

Altfel d-l Lovinescu este cât se poate de primitor. Pe fiecare nou-venit îl poftește frumos pe scaun, îl întreabă apoi dacă are ceva de citit și-l invită la birou. De când merg în strada Câmpineanu, nu s'a descoperit nici-un geniu. Nici chiar în mine!...

Intr'o Duminică seara, au venit la „Sburătorul" două figuri proaspete: un prieten și cu prietenul său. Unul avea niște manuscrise, — celălalt le păstra. S'abătuseră mai întâi pe la d-l Rebreanu, pesemne, căci au venit împreună. După ce au citit câțiva inși, d-l Lovinescu întreabă:

— Mai citește cineva?

— Să citească d-lui — interveni d-l Rebreanu, arătând pe unul din nouii-veniți. Cel indicat, svâcni depe scaun, se ploconi în fața maestrului și spuse un nume. după ce își ceru iertare că e provincial. Apoi se întoarse la prieten, ceru manuscrisul și s'așeză la birou. Era o poveste de dragoste cu adulter, cu copii, cu scrisori găsite pe stradă și cu întâlniri la hotel. Povestea era dramatică. Dar autorul o citea cu atâta patetism, încât râdea toată lumea. Din când în când, repeta:

— Aici e cam tare, maestre!

— Nu-i nimic! — îl încuraja d-l Lovinescu. Citește înainte.

D-l Rebreanu, râdea cu lacrimi și ceilalți îl imitau. Prietenul prietenului care citea, văzând că râde toată lumea, râdea și el. Povestea s'apropia de desnodământ. Era așa: „....femeea, indignată îi dădu nemernicului cu un bust în cap!..."

— Bine i-a făcut! — izbucni d-l Rebreanu.

Sfârșitul nuvelei, n'a mai fost auzit de nimeni! Și nimeni n'a mai văzut pe omul cu bustul, la cercul „Sburătorului"...

M. D.

EDGAR ALLAN POE, THE MAN

de MARY E. PHILLIPS

Timp de ani întregi Edgar Poe, operele și semnificația lor, au fost foarte neglijate în Statele-Unite, sau cum a zis Bernard Shew, „acest aristocrat de litere n'a trăit atât cât a murit". După două zile dela această moarte întâmplată la 7 Octombrie 1849, doctorul Griswold publică în „New-York Tribune" celebrul articol mincinos după memoriul defăimător al acestui autor. Acest memoriu, după cum se știe, a fost copiat sau citat în sute de articole americane sau străine și contribuiră la creearea legendei care între altele spunea că și-a omorît soția pentruca în această moarte să poată găsi inspirația celebrului și magnificului „Corbul". Această legendă avu răsunet mai ales în Statele-Unite unde, în a doua jumătate a secolului XIX, puritanismul era mult mai desvoltat decât cultul literar.

In 1909, când se celebră centenarul nașterei lui Poe, reabilitarea începu. Păru foarte nedrept ca ostracismul să lovească un geniu ca acel al autorului „Povestirilor extraordinare", în timp ce „Psalmii" regelui David — criminal și seducător — se bucurau în toată lumea de un credit universal și ca un Laurence Sterne sau o George Sand să fie bine primiți în societate cu toată viața lor destul de puțin exemplară. In 1910 apăru biografia cunoscută a lui Poe, de George Woodberg și de atunci, studiile obiective asupra marelui poet, s'au multiplicat în Statele-Unite.

Printre ele, în locul de cinste revine de drept, biografia lui Poe, scoasă de Mary Phillips. Fructul a zece sau doisprezece ani de căutări, această lucrare este de dimensiuni considerabile. Vă puteți da seama de importanța sa, dacă vă vom spune că aceste două volume în 8°. au 1685 de pagini și că abia la pagina 70 a primului capitol, „Aucestors and early childhood" aflăm că tânăra și drăguța actriță Mrs Elizabeth Arnold Poe, la 19 Ianuarie 1809, nu putu să joace rolul său de țărancă în pantomima „Mosqoe lui Airain" sau „Alberto și Rosabello", căci în dimineața aceleiași zile născu un oarecare copil, Edgar.

In adevăr, rămâi aiurit în fața numărului fabulos de trăsături biografice, mici și mari, dar mai ales mici, cari se găsesc înșirate una după alta ca mii de perle, în această viață monumentală.

Căci sunt două concepțiuni posibile în viața unui scriitor. Sau mai bine, scriind această viață, ești absorbit de operă și materialele biografice sunt întrebuințate exclusiv pentru a explica această operă. Este concepția franceză obicinuită. Se zice că Francezul răsfoește printre materialele puse la dispoziția sa numeroasele fapte sau incidente cari fără îndoială că sunt neînsemnate. Nu reține decât esențialul. Rezultatul e că lucrarea sa e relativ scurtă, chiar dacă ar fi o teză de doctorat.

După o altă concepțiune, biograful scoate sistematic din preocupațiunile sale, opera scriitorului studiat. Acesta dimpotrivă, spune că nici o faptă nu e neînsemnată sau indiferentă în viața unui om a cărui operă a fost studiată de alții și proclamată „mare". Este concepția a celor mai mulți biografi englezi și americani și în particular a d-rei Phillips. Parcurgând acest formidabil arsenal de fapte și de documente, un biet Francez ar fi bineînțeles puțin enervat de această biografie „for biography's sake", unde nici un aliment nu e furnizat curiozității sale, ci misterioaselor rapoarte ce au existat între intimul omului și intimul operei. Rămâne zdrobit și descurajat sub acumulația nouilor detalii cari vin fără milă să se adaoge celor vechi.

Propriu zis, aceasta nu e o singură biografie, sunt douăzeci. Indată ce Poe intră în contact cu o nouă personalitate, începe o nouă viață.

Un exemplu: în Februarie 1837 Poe și familia sa plecă să se instaleze la Richmoud, unde împărțea un etaj cu William Gawaus, bibliofil scoțian. Numaidecât d-ra Phillips părăsind drumul drept se întinde pe această potecă alăturată: „William, al cincilea fiu al lui James și Marion Petterson Gowaus, se născu la 29 Martie 1803, la Hawksland Farm, în districtul Lismahagou, Scoția. Avea opt frați. Destinat sfântului minister, urmă școala până ce împlini 14 ani, etc...."

Țineți seamă că nu vrem să detestăm pe miss Phillips. Ea ne-a oferit în mod cinstit cartea în care s'a jurat să ne redea viața lui Poe mai detaliată și mai amănunțită decât toate cele ce au precedat-o. Să ne plecăm în fața acestui loial „hero-worship", căci eroul e de calitate.

Adăogăm că iconografia celor două volume e admirabilă, din toate punctele de vedere. Cele 350 de ilustrații, bineînțeles că nu sunt toate interesante; dar multe sunt inifinit de prețioase și trebue să recunoaștem că d-ra Phillips și-a dat multă osteneală să și le procure. Vom cita numai reproducerea drăgălașei aquarele a Virginiei Poe, de Arthur G. Learned, desenul original al lui Poe pentru pagina de titlu a faimoasei sale reviste „Stylus" (The Stylus, a mouthly Journal of Literature proper, the Fine Arts and the Drama, edited by Edgar A. Poe—„Aureus oliquaudo Stylus, ferreus oliquondo" (Poulus Jovins), scrisoarea pe care Poe a scris-o la 10 Martie 1847 lui Mrs. Jane E. Locke, și amuzanta caricatură a lui Poe pe care Darley o publică în „Dollar Magazine" în Ianuarie 1849.

Traducere de ZOE LECCA

literara

o seama de cuvinte

Ludovic al XIV-a arătă lui Boileau versuri compuse de el și-l întrebă cum le găsește.

„Sire, răspunse Boileau, nimic nu e imposibil Majestății Voastre; ați vroit să faceți versuri proaste și ați reușit!“

♣

Un conferențiar care pare că nu posedă în cel mai înalt grad arta de a vorbi, insistă foarte mult pe lângă un prieten al său să vină să-l asculte. Intr'o zi prietenul se execută și veni să se instaleze în primele rânduri din sală. Dar conferențiarul fu atât de monoton, încât înainte de sfârșitul conferinței, prietenul se sculă și plecă.

A doua zi, conferențiarul întâlnind pe soția prietenului său, îi zise:

„Soțul dv. n'a fost deloc gentil, ieri: n'a putut să asculte conferința mea până la sfârșit“.

Doamna care, câteodată are limba ascuțită, îi răspunse:

„O, domnule! Să n'o luați în nume de rău; soțul meu e somnambul“

♣

Regele Henric al VIII-a, al Angliei, acest tiran care a făcut să curgă mult sânge, aflând că episcopul Fischer a fost numit cardinal, ca răsplată pentru credința sa, strigă:

„Papa n'are decât să-i trimită pălăria de cardinal; dar eu voi purta de grije să n'aibe cap ca s'o poarte“.

Crudul suveran se ținu de cuvânt; Fisher fu decapitat.

♣

Intr'o zi, ilustrul pictor Paul Bandry, care ceruse să se instaleze un post de pompieri lângă atelierul său dela Operă, în momentul când supraveghea aranjarea splendidelor sale pânze, arătă operele sale unui caporal de pompieri pe care îl silea să-l facă să înțeleagă importanța acestui lucru de opt ani.

„Ce nenorocire ar fi dacă astea ar lua foc, într'o zi“, îi zise el.

„Ah! da, domnule“, răspunse caporalul cu convingere, „căci pictura în ulei, știi d-ta, scoate un fum foarte urât... Eu știu, căci eram de față când a ars Opera, rândul trecut“.

♣

Haendel, celebrul compozitor german, născut în Saxonia în 1684 și mort la Londra în 1759, avea o poftă de mâncare extraordinară. Intr'o zi se duse la un restaurant și comandă o masă pentru trei persoane. După ce așteptă câteva momente, cari îi părură foarte lungi, întrebă pe chelner:

„Ei bine, ce e cu masa mea?

„Dar, domnule, aștept să vă sosească societatea“.

„Ei, atunci, servește „prestissimo“. răspunse Haendel; societatea sunt eu“.

bazar

Cine e autorul devizei: „Libertate, Egalitate, Fraternitate“ din ce timp această deviză e oficială și dacă ea n'a fost la origine mai complectă?

Deviza Franței republicane datează de la Iunie 1791 și a fost propusă de Clubul cordelierilor întrun proiect relativ la uniforma trupelor de linie și din garda națională. Urmând proiectul, fiecare soldat avea să poarte pe pieptul său în partea inimei o plachetă cu cuvintele: Liberté. Egalité, Fraternité.

Autorul devizei pare a fi imprimeurul *Momoro* unul din principalii membrii ai clubului Cordelierilor și tot el în calitate de membru al administrației departamentale a Parisului, a înscris'o pe edificii în 1793, epocă de când a devenit oficială.

Sub teroare i se adăugă: sau moarte. Mare parte din casele particulare purtau pe fronton toată sau parte din deviză:

„Fraternitate sau moarte“, Libertate sau moartea“.

Multe din actele acelei epoci ca vignetele scrisorilor de administrație, buletinele Convențiunei, etc., purtau numai aceste două cuvinte: Egalité, Liberté.

Inscripția „Libertate sau moarte“, a fost ștearsă de pe fațada Tuileriilor, de pe monumente și de pe case în timpul reacțiunei termidoriene.

Totodată o găsim încă pe drapelele armatei din epoca directoratului.

Republica din 1848 a adoptat deviza: Libertate, Egalitate, Fraternitate, fără niciun adaus.

* * *

ISCALITURI ȘI TELEGRAME

Toată lumea își amintește de-o veche anecdotă de care s'a râs mult. O doamnă în vârstă intră indignată într'un birou al poștei. Ea primi imediat o telegramă care semăna a fi de la fiul său, dar în care era imposibil să-i recunoască iscălitura. Această reflexie naivă va fi astăzi mai puțin ridiculă.

Societatea Birourilor Poștei din New-York va înființa între diferitele mari orașe un serviciu de foto-depeșe.

Textul telegramei reproduce însăși semnătura expeditorului și nu costă decât o sumă de două ori mai ridicată.

Această inovație e prețioasă pentru trimiterea documentelor, a pieselor administrative și textele în limbi ce comportă semne particulare, ca în chineză, rusă sau evreiască.

caricatura zilei

CAINE SIMȚITOR

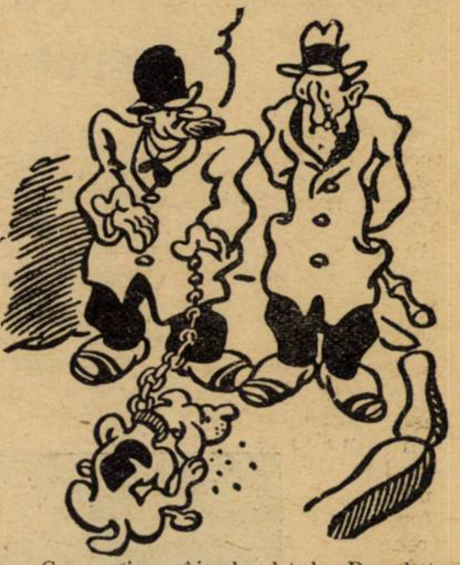

— Cam sfios câinele d-tale. Dar latră noaptea, e simțitor?

— Sigur, dacă-l deștepți, face hărmălaie mare...

PRECOCITATE...

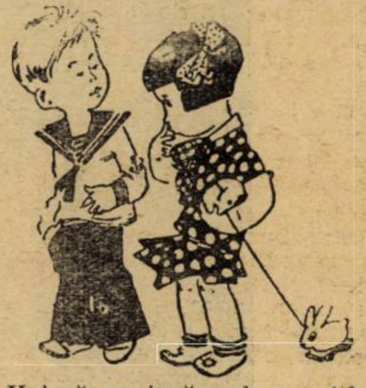

— Hai să ne jucăm de-a „Adam și Eva“: tu îmi dai mărul tău și eu îl voi mânca îndată.

AMBIȚIE

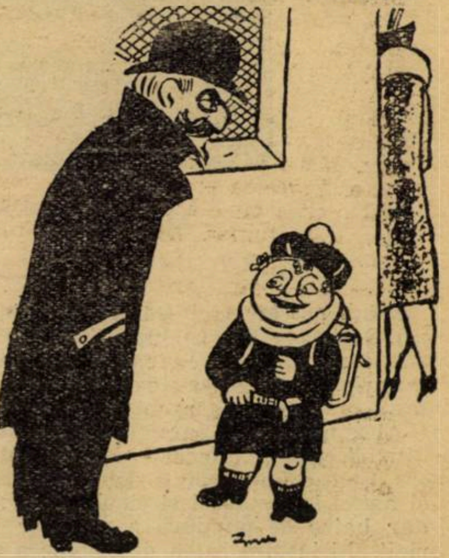

— Micule, înveți bine?... Ai un loc bun în clasă? Ești silitor?...

— Oh! da, eu aș vrea să am în clasă locul de lângă sobă. *(Life)*

cărți redate în extrase

BORGIA

(ALEXANDRU, CEZAR ŞI LUCREŢIA)

Giuseppe Portigliotti

Numele Borgia a rămas sinonim cu tot ce a putut fi mai imoral și mai sfidător în istorie și adevărul, multă vreme discutat, a fost în fine definitiv stabilit de scriitorul italian Giuseppe Portigliotti (Payot). *Din imensul material publicat de critici și de apologiști (s'au găsit și de aceștia!) și din arhivele Vaticanului și ale unor particulari, autorul celei mai obiective istorii asupra vieței celor trei faimoși Borgia, — tatăl fiul și fiica — ne oferă icoana cea mai vie care ne putea oferi prin discernerea și contopirea celor două versiuni pretinse istorice.*

Reproducem tabloul în trăsăturile lui principale perfect obiective.

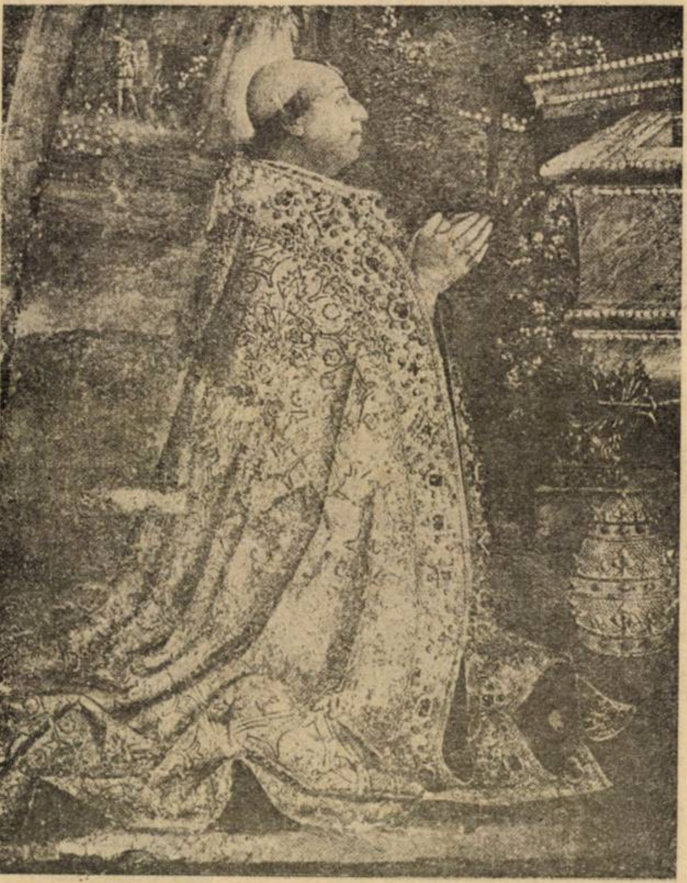

PAPA ALEXANDRU VI

INCEPUT DE ROMAN

Viața acestor trei Borgia, descrisă de un Dostoiewschi sau Emil Zolla, ar constitui romanul care ar depăși toate romanele, fără să se inventeze ceva, ba încă reducându-se anume episoduri.

Alexandru VI apare pe scena istoriei din obscuritate. Numele lui patronimic era Sancol dar Calixte III îi fu unchiu și astfel la douăzeci și cinci de ani îi dă dar haina de purpură a prinților Bisericii și-i inspiră setea de bogăție a catalanilor veniți din Spania să stăpânească Italia papală. In curând el deveni unul din cei mai bogați cardinali.

Rodrig (cum se numea atunci Alexandru VI) era un bărbat frumos, voinic și de o inteligență dublată de voință și mai ales de instincte și ambiții excepționale. Trecând repede prin filiera eclesiastică, ajunge lângă Calixte III pe care-l domină îndată. Prin funcția lui înaltă, de vice-cancelar al Bisericii, ajunse în scurtă vreme să facă tot ce voia, apropiindu-și sume din ce în ce mai considerabile. Când Calixte III rezista să-i semneze cine știe ce bulă aducătoare de mii sau zeci de mii de ducați de aur, nu ezita să-i falsifice semnătura emițând cele mai desonorante acte papale.

In acel timp de modeste experiemente, se spunea cu glas tare și chiar în loc înalt: oricine vrea ceva injust și necinstit, poate obține dela Papă. Se citează bula în favoarea contelui Jean d'Armagnac, legalizând raporturile lui incestuoase cu o soră a sa, pentru care s'au plătit douăzeci și patru de mii de monete de aur...

De timpuriu viitorul papă Alexandru Borgia, își făcu faima de mare amator de femei și de cuceritor irezistibil. Papa Piu II i-a reproșat în plină adunare isprăvile scandaloase din primii doi ani de când era la Roma; Totuși își exercita înalta lui funcțiune, sub alți patru Papi între 1457 și 1492.

Extrem de bogat, făcea un lux care eclipsa totul. Fastuos, sensual, conrupt, plăcut în societate, vorbind fermecător, el se lăsa în voia simțurilor lui fără a-și uita țelul vieții, tronul papal, și mijloacele necesare, banii. Incet-încet, își asigură voturile cardinalilor fie cu sume importante, fie cu mari compensații de alt ordin, în caz de alegere.

Momentul se apropia! Numeroșii lui bastarzi crescuseră mari și puteau să se împărtășească larg de ascensiunea lui pe tronul papal. Avea 60 de ani, dar era în plină vigoare. La primele două scrutine, sfântul scaun i se refuză. El făcu un efort disperat, aruncă alte mari sume ce de altfel proveneau și de pe urma voturilor asigurate de el papei decedat, și în sfârșit se văzu ales și luă numele de Alexandru VI.

UN PAPA DIABOLIC

Simțindu-se acum atot puternic, spaniolul sensual și lipsit de orice scrupul, dădu frâu liber tuturor pornirilor lui. Nu oficia cu plăcere și nici măcar corect decât rar. Lipsia chiar și la zilele cele mari când trebuia să apară, dacă noaptea fusese darnică cu el, sau dacă era ocupat de vreuna din crimele lui celebre. Ocupațiile lui preferate erau de două feluri: lucrative și senzuale și în ambele cazuri nu punea nici un scrupul în alegerea mijloacelor. Vindea indulgențe oricui, cruci episcopale și pălării de cardinal. Un bandit, un criminal, dracul însuși, putea cumpăra orice. Cât despre plăceri se știe precis că nu și-a refuzat-o nici pe Lucreția, fiica lui și nici chiar propriu-i sex nu-i fu străin.

Simoniac, desfrânat, sperjur, vânzător de locuri de episcopi și de cardinali, avar până la crimă, senzual până la incest, el înălță rugul lui Savonarola după ce văzu că nu-l poate conrupe.

Cu humanismul și renașterea care cucereau lumea ridicată, nu putea avea nici o legătură. Bisericii deasemenea nu-i oferi un ban. Cheltui însă sume fabuloase cu întărirea castelului San-Angelo. Singurul merit artistic, indirect, este apartamentul său dela Vatican, pictat de Pinturicchio, unde se petrecură atâtea orgii și unde puse să-i picteze amanta de lungă durată, Julia Forneze, în madonă...

La 71 de ani era încă robust, strălucitor de sănătate, fermecător, cu ochii pătrunzători și buzele groase expresive și pierdea încă nopți întregi în faimoasele *convivium* la care dansau câte 50 de femei goale și apoi se dădeau pradă cui se nimereau, sub ochii lui, ai lui Cezar și ai Lucreției, ceea ce spunea destul de mult în privința legăturilor necurate dintre fiica și el și fratele ei.

Jean, fiul lui iubit, după o călătorie în Spania, se înapoie aducând tatălui său o andaluză ale cărei forme, demne de Junona, îl extaziară o vreme pe Papa cel îndrăcit. Ii plăceau însă tinerele fete și le vedea adesea noaptea în număr mare, dansând în apartamentul său, cu rochițe scurte care adesea cădeau cu totul în spre ziuă. Slăbiciunea aceasta îl făcu să urmeze pe Lucreția la vârsta de 13 ani când se mărită întâia oară, până la patul nupțial și să asiste la desbrăcatul ei alături de mirele stupefiat. Iar curând după aceea, tratându-și copila în femee, s'o facă să asiste la o scenă demnă de transcris pentru caracterizarea amoralului papă.

Un țăran traversa piața bazilicei cu două epe încărcate cu lemne. Câțiva oameni ai Papei, îl opriră, descărcară lemnele de pe spinarea animalelor și scoaseră din grajdurile Vaticanului patru armăsari pe cari îi aduseră lângă epe. Cei patru armăsari își disputară prada printr'o adevărată luptă dintre care doui fură învingători pe deplin, în fața papei și a Lucreției așezați la una din ferestrele Palatului Papal.

Faptul acesta și participarea fetei lui la orgiile destul de dese la care participau câte 50 de perechi desfrânate care nu neglijau nimic, făceau desigur din Lucreția care nu avea încă douăzeci de ani, una din profesionistele cele mai nerușinate ale timpului care nu se mai da înapoi din fața oricărei promiscuități. Dacă a mai asistat și la numeroase reprezentații date în onoarea ei de Papă la stațiunea de montă a Vaticanului, aceasta n'a mai putut contribui decât cel mult s'o desvolte sub raport animalic mai mult decât prin exemplele nocturne din Palatul tatălui ei.

CRIMELE LUI BORGIA

Ceea ce culminează trista glorie a papei Alexandru VI sunt mai mult ca orice crimele lui fără de număr, exterminarea pe diferite căi dar mai ales prin otravă a atâtor nobili și cardinali a căror bogăție și situație o dorea pentru sine și ai săi. Biserica a cărei supremă demnitate o cumpărase cu bani mulți, trebuia să fie pentru el nu numai mijlocul de a vinde iertări și demnități eclesiastice, dar și adăpostul din care amoralitatea, vițiul și lăcomia lui diavolească, să se poată manifesta în toată voia și cele mai mari foloase. Deși distribuția unor noui creațiuni de cardinali îi aduse deodată peste un milion de franci aur, deși celelalte beneficii îi umpleau regulat lăzile și-i sporeau comorile — până și sub pretextul organizărei unei noui cruciade stoarse averi imense din toată lumea creștină, — el nu putea totuși dormi mulțumit știind pe atâția nobili și cardinali în jurul lui care dețineau averi imense ce puteau foarte ușor să treacă în patrimoniul lui. Incepu prin anularea câtorva testamente și sechestrarea bunurilor unor morți bogați, aparținâd clerului, și sfârși prin a administra faimoasa *aqua tofana* atâtor iluștri nobili, bogătași, ori prinți ai Bisericii, procedând rapid la ridicarea tuturor bunurilor de care dispuneau ei, în folosul lui personal.

In multe din aceste întreprinderi avu sprijinul fiului său Cezar, care se dovedi un tot atât de mare criminal și senzual, ca și tatăl său. Astfel o lume întreagă începu să-și teamă zilele, din cauza averei. Mulți clerici bogați preferară să-și cheltuiască pe loc averea, s'o împartă rudelor, să-și ridice mari și scumpe monumente funerare. Dar Borgia veghia, în castelul San-Angelo, primea zilnic noui pensionari, de scurtă durată a căror soartă se cunoștea mai dinainte: otrava, ștreangul, tavanul celulei sau pumnalul, apoi valul turbure al Tibrului, cu piatra de gât. Toate bunurile confiscate, locul pus la mezat, căci totdeauna se găseau și pe atunci amatori de înalte și mănoase demnități și afacerile casei Borgia mergeau de minune. Numărul victimelor creștea, teroarea îi aducea pe mulți să depună cu anticipație mari sume, numai spre a nu se găsi cumva pe lista primelor victime următoare. Comerțul cu cele sfinte continua și ușa cea mai sigură dar scumpă desigur, era aceea care ducea prin camera Juliei Farneze care și-a îmbogățit neamul, dar mai ales prin acea a Lucreției Borgia care acum își permitea după a doua căsătorie să se dea până și unui servitor care apoi se pierdea în apele aceluiaș Tibru taciturn.

Cei doui Borgia nu-și cruțau nici neamurile. Jean Borgia, cardinal de Monreale, fu asasinat și deposedat de averea sa. Insusi fratele lui Cezar fu ucis de acest monstru pentru simplul motiv că-i sta în cale, iar cei doui soți dintâi ai Lucreției fură și ei uciși de acelaș Cezar Borgia din... gelozie cum de altfel avea să fie ucis și tatăl său.

Nemulțumiți se pare de infinitele bogății indigene, cei doui mari criminali istorici operară si la distanță mare, în plin teritoriu păgân, la Constantinopol. Un prinț turc, Djem, fratele sultanului Baiazed II, fiind amenințat acolo, se refugiase în Europa. Aci Papa îl convinse să se atașeze la o cruciadă nouă și în acelas timp trată cu Baiazed înlăturarea din calea prințului Djem a mizeriilor pământești... pentru trei sute de mii de ducați aur. Acordul stabilindu-se, suma se vărsă la Genova, iar sărmanul refugiat la sânul Bisericii Crestine de sub conducerea lui Alexandru VI plecă repede pe căile veciniciei.

Otrăvurile casei Borgia nu a fost egalate nici de Malatesta de Rimini, nici de Baglioni din Perusa, nici de Sforza din Milan și nici sub Ludovic XIV de marchiza de Brinvillier sau de Voisin. Dar nici numărul victimelor acestor otrăvuri nu l-a întrecut nimeni. „Cantarella" și „aqua tofana" au rămas compozițiuni necunoscute. Se știe doar că aveau la bază arsenic. Fabricația lor era foarte bine ascunsă, iar efectul calculat cu preciziune, fie că era vorba de o moarte imediată, fie că se prelungia procesul asasinărei pe un termen mai lung.

In nici o împrejurare vreun semn de slăbiciune, de părere de rău, de reținere. Era în aceste bestii cu chip de om ceva în adevăr satanic. Și era desigur și germenele unei boli care n'a întârziat să se manifeste. Cezar avea sifilisul înscris pe figură. Papa Alexandru VI l-a avut sub forța și vioiciunea lui neobicinuite, exprimat în sincopele care l-au oprit adesea în timpul slujbei sau procesiunei și l-au prezintat sub un aspect nou, contrastant. Dar mai ales la moartea lui s'a remarcat putregaiul ascuns sub o vigoare care până după 70 de ani îl prezinta verde și capabil încă de nebuniile amorului. Otrăvit la 4 August 1503 de fiul său Cezar, rezistă două săptămâni, dar otrava și sifilisul îl înfrânseră în această lungă agonie în așa chip că ori cine îl vedea se speria de chipul lui și mirosul ce degaja făcu pe toată lumea să fugă ca din fața necuratului.

La căpătâiul lui nu se citi o rugăciune, nimeni nu-l veghie și nici o lumânare nu arse. Incarnația satanică era redată infernului fără nici o formalitate.

AUT CEZAR, AUT NIHIL

Cu deviza aceasta, fiul lui Alexandru VI urmări un tron și neputând aspira, ca bastard, la tronul Bisericii, deși cardinal ajunsese, crezu că prin ajutorul imens al tatălui său îl va cuceri. Și desigur, cu toate piedicele insurmontabile cu care au luptat ei, el totuși ar fi ajuns dacă mânia lui Dumnezeu nu-l îndemna pe el, creatură satanică a unui tată Satan terestru, să-i administreze otrava cu care împreună seceraseră până atunci atâtea vieți.

Ca înfățișare, cucerea ca și tatăl lui, și înșela întotdeauna. Era mai mult insinuator decât cardinal, prin a nu fi pregătit în viața de senzualități de către Fiameta, iar în cea de crime de tatăl său.

Când își văzu cumnata, Sanche d'Aragon, amețit de frumusețea ei, i-o răpi fratelui său. Dar când văzu că acesta îi lua înainte și avea toate șansele să-l umilească, fără multă ezitare, îl ucise mișelește.

Numele lui și sprijinul papei îi dădeau speranțe nebunești. Tronul Neapolului i se părea sigur. Totuși origina lui nelegală și coroana sifilitică ce o avea pe frunte îl împiedicară să devie soțul unei principese a Franței care-l refuză.

Dar în fine se găsi în locul Charlottei de Neapoli, princesă de Aragon, o altă Charlotă, d'Albret, care în schimbul a două sute de mii de ducați aur și a titlului de cardinal pentru fratele ei, consimți. Roma se ilumină în noaptea aceea, iar Cezar scrise tatălui său în termeni extrem de licențioși, felul în care consumase mireasa.

Avea deci un fel de coroană, și cu banii tatălui său și sprijinul mercenarilor, uzând numai de mijloace lașe, cuceri una după alta mai multe orașe și provincii asupra cărora își întinse dominațiunea.

Luptând contra Catherinei Sforza care stăpânea Imola și Forli, mult invidiate pentru bogățiile lor, cuceri prin trădare prima, dar la a doua cetate lupta fu de lungă durată, ceea ce-i displăcea și nu-i surâdea. Parlamentă cu seniora asediată, promițându-i viața, averea și onorurile. Dar Catherina Sforza îi răspunse: Cine ar putea crede cuvintele unui Borgia?

Lupta continuă și printr'o nouă trădare, căzu și Forli. Alte lupte urmară și condițierul cuceri și alte localități. Unde cuvintele lui erau crezute și se semnau acorduri. a doua zi, fără nici un motiv decât necinstea lui bestială, călca totul în picioare astfel procedă la Faenza cu Astorre Manfredi, cel mai frumos bărbat tânăr din acea vreme, care se trezi după câte-va zile arestat, dus la San-Angelo unde înainte de a pieri în apele Tibrului cunoscu și cele din urmă jigniri ce i se puteau aduce de cei mai imorali oameni ai timpului, papa Alexandru și demnu-i fiu, Cezar.

O altă ispravă, după atâtea „victorii" deloc glorioase. care desvălue și mai mult profunda ignominie, sub omenescul odios a aceluia care fără însușirile odiosului său tată, aspira să-l depășească în crime și ticăloșii de tot felul: sub pretext că are trebuință de mai multe tunuri pentru atacarea Florenței, ceru împrumut artileria seniorului Guidobaldo, de Urbin. Nobilul, impresionat de faima de războinic victorios a criminalului scoborîtor din cel mai diabolic om care era șef suprem al bisericei catolice, i-o cedă și imediat ce rămase fără tunuri se văzu constrâns să-și cedeze și domeniul și să fugă spre a-și salva viața.

La Camerino lupta lui Cezar fu scurtă. După semnarea armistițiului, când nimeni nu se aștepta, trupele lui Cezar, năvălise în cetate, spânzurară pe senior și pe cei doi fii ai lui.

Toate aceste orori de condotier nu-l împiedicară însă pe faimosul Machiavel să facă dintr'un criminal abnorm și răspunzător acel *Prinț* care până și în zilele noastre servește de îndreptare atâtor conducători politici. Entusiasmul machiavelic se datora sau unei afinități patologice între un spirit teoretic cum era secretarul florentin și un duh de satanice realizări cum a fost Cezar, fiul papei Borgia procletul.

Dar calitatea succeselor militare ale celui care voia cu orice preț să devie un adevăr Cezar, era firesc să-l deservească în cele din urmă: căpitanii lui începând să se teamă de trădările lui, sfârșiră prin a se înțelege cu o parte din cei trădați și complotul părea că va izbuti. Dar sărmanii rebeli nu aveau geniul răului ci numai o doză de revoltă și instinctul firesc de conservare. Intrebuințând aceleași arme de totdeauna, papa și demnu-i Cezar îi dezbină repede și promițându-le iertare și pace, îi aduse pe toți la o întâlnire. Convinși că-i consideră utili, aceștia se lăsară amăgiți și eșiră întru întâmpinarea lui. O grupă de soldați ascunși îi atacă din flanc și ucise o bună parte din rebelii pocăiți.

Lăudat de Machiavel, sprijinit în chip genial de drăcescul papă, având colaborator pe Leonarde da Vinci, monstrul acela care se credea sortit să fie un al doilea Cezar glorios, stăpânea atunci Italia de mijloc, răpită Bisericii și seniorilor uciși sau alungați bandiește. De teama celor scăpați prin fugă, nu cruțau nici un mijloc să-i extermine, oriunde ar fi fugit și cu orice preț. Nu-și cruțau nici pe cei mai devotați executori ai crimelor lor, tocmai spre a nu avea în jur de acei care le știau păcatele. După ce erau bine serviți, se dispensau comod de oricare, otrava, ștreangul sau pumnalul fiindu-le și mai credincioși tovarăși de acțiune.

Boala cea gravă de care suferea el se putea numi *cesarita*. Până într'atât îi intrase lui în minte să imite pe cuceritorul Galiei, încât la întoarcerile la Roma din diversele campanii avute, își comanda astfel de primiri — foarte reci de altfel, care trebuiau să-i dea cel puțin iluzia gloriei militare și a unei aureole de erou legendar. Pompa și luxul ce desfășura întreceau orice imaginație. Numai costumul lui de gală costa o sută de mii ducați aur. Curtea lui întrecea pe aceea a lui Ludovic XII regele Franței și pe a tatălui său. Nu se mai pomenise și desigur că nu au fost întrecute etalările mitelor sale strălucite.

Era de o îngâmfare nebună. Nu acorda audiențe nimănui. Nimeni nu-i putea adresa cuvântul, în afară de căpitanul Micheletto, călăul său credincios. In reședința papală se mișca și dispunea ca la el acasă. Papa spre a nu se compromite, suspenda audiențele în timpul cât Cezar se găsea la reședință.

Tatăl avea teamă de fiul său și avea desigur motive temeinice.

Dar Prințul se dovedi foarte curând că nu fusese decât o marionetă a tatălui său și a instinctelor și pornirilor lui de criminal cu totul abnorm. Fu singura lui inițiativă pur personală — căci rămăsese singur și lucra acum prin propria-i putere. Nicola Machiavel care sub noul papă veni la Roma ca orator al Republicei Florentine, constată cu uimire că *Prințul* lui se schimbase cu desăvârșire: complect desorientat, o jucărie în mâinile papei, neîndrăznind nimic, slab, nehotărît, el sfârși prin a cădea închis în acelaș loc sumbru de unde trimesese pe atâția în apele Tibrului fără întoarcere. I se făcu grația de a-l lăsa să plece. Fu însă arestat pe drum și abia după doui ani de captivitate reuși să se refugieze la curtea regelui Novarei unde luând parte la o luptă, căzu la 33 de ani.

Urmele lui se pierdură cu desăvârșire. Amintirea isprăvilor ce a săvârșit nu se va șterge însă ușor, deși răspunderea cade în bună parte asupra tatălui său.

LUCREȚIA

Surâzătoare, veselă și senzuală, fiica papei Alexandru VI și sora lui Cezar despre care Machiavel ne-a dat o foarte greșită idee și o tot atât de greșită teorie, Lucreția Borgia, se situiază pe bună dreptate și în chip firesc oarecum între cei doi despre care v'am întreținut până aci. Ea este fructul teribilei eredități paterne și al mediului atât de corupt și de imoral în care s'a desvoltat.

Trista ei glorie i-o dă corpul ei. nimic altceva decât corpul. A guvernat Spoleto, a fost stăpână la Vatican, vice-papă recunoscută oficial, în lipsa tatălui ei, semnând atâtea acte importante — pe bani, bine înțeles, și toate acestea mai ales le datora faptului că se dăruia într'un chip de necrezut: și tatălui, și fraților, și servitorilor, tuturor. Și aceasta începând dela 12 ani!

Formată de celebra amantă a tatălui ei, Iulia Farmeze, celebră prin frumusețea ei, Lucreția se mărită la 13 ani, iar tatăl ei, urmă pe miri în camera nupțială unde asistă la desbrăcarea rituală. Nu mult dură aceea împarte cu Iulia Farmeze stăpânirea inimei tatălui ei și ea mai mult ca oricine dispune — contra aur — de toate favorurile ce le putea acorda ori și cui un Papă. Când i se scria sau i se solicita în termeni aleși ceva, ea răspundea grăbit:

— Trebue bani, nu fraze.

Părăsită brusc de noul ei soț, ea se consolă repede, plecând în calitate de regentă (cardinal) la Spoleto, însoțită de un cortegiu de gentilomi și prelați. Avea 19 ani și pleca din „ilustrul bordel" care era pe atunci Vaticanul. După 2 luni însă Papei îi fu dor de ea și o readuse cu aceeaș pompă la Roma unde curând după aceea îi lasă în grijă conducerea întregei Biserici catolice și el lipsi vre-o câteva luni dela Vatican.

Si cel de al treilea soț al ei fu ucis de Cezar.

Amorul alor săi cunoscut de toată lumea, urmărit zi de zi în atâtea manifestări deloc ascunse și complesența ei aproape inconștientă cu toată lumea, făceau să circule epigrame și atacuri vehemente de care însă cei trei Borgia luau cunoștință fără a se sinchisi câtuși de puțin.

Un ambasador raporta despre papă: „își iubește fiica la un grad superlativ" lăsând să se întrevadă crasa licență.

Printr'o bulă, papa Alexandru legitimă la trei ani un copil ca fiind al lui Cezar și al unei femei văduve. Dar mai târziu reveni și prin alt act, rezervat, își recunoscu sieși acel copil, menționând „femeea văduvă". S'a stabilit că acela era fruct al unei legături incestuoase care la început fu pusă în sarcina altuia, dar mai apoi, dintr'un sentiment patern, fu schimbată paternitatea. fără ca primul tată să fi avut ceva de obiectat, tatălui său (papa) care-l deposeda de o odraslă. Femeea însă, mama acelui infant Roman, cum i se spunea, rămase aceeaș *soluta*, văduvită, care nu era alta decât Lucreția.... Și ea impusese recunoașterea sinistră.

LUCREȚIA LA FERRARO

Plecată definitiv din Roma, ca soție a lui Alfons I d'Este, Lucreția își schimbă viața și nu mai reveni în atmosfera de vicii profunde a „familiei" sale. Totuș amorurile ei nu încetară. Dar forma lor se schimbă. Deși mai femee, păzită însă de aproape, ea se complăcu în oarecare poezie, produs și al mediului superior.

Astfel poetul venețian Bembo se împărtăși de farmecile ei, și îi scrise versuri din cele mai frumoase. Până și propriu-i cumnat se prinse în mrejele ei de sirenă coaptă și trebui să se țină departe spre a evita o tragedie.

Astfel Lucreția Borgia după ce a trăit la Roma viața bestială a tatălui și fratelui său, provocând atâtea crime, venind în frumoasa și nobila Ferrara, între oameni superiori și poeți exaltați, nu putu face altceva decât să dea alte prilejuri de tragedii, făcând pe soțul ei să-și ucidă frații iar pe toți cei ce o apropiau să sufere cumplit, când nu plăteau cu viața scurtă și puțina fericire iluzorie ce le procura.

Pentru Lucreția Borgia tot ce i se oferea, tot ce producea, tot ce vedea în jurul ei, puterea papală, comerțul cu cele sfinte, asasinate, orgii, totul era firesc și seninătatea ei rămase intactă, firea ei neschimbată fu aceeaș pentru toți bărbații.

Intre Alexandru și Cezar Borgia Lucreția complectează un tablou în fața căruia veșnic omenirea se va îngrozi și se va simți înjosită și jignită. Demni unii de alții, cei trei Borgia vor rămâne în istorie exemplul cel mai tipic de imorealitate și crime făptuite fără suflet.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 4
20 Ianuarie 1929
5 Lei

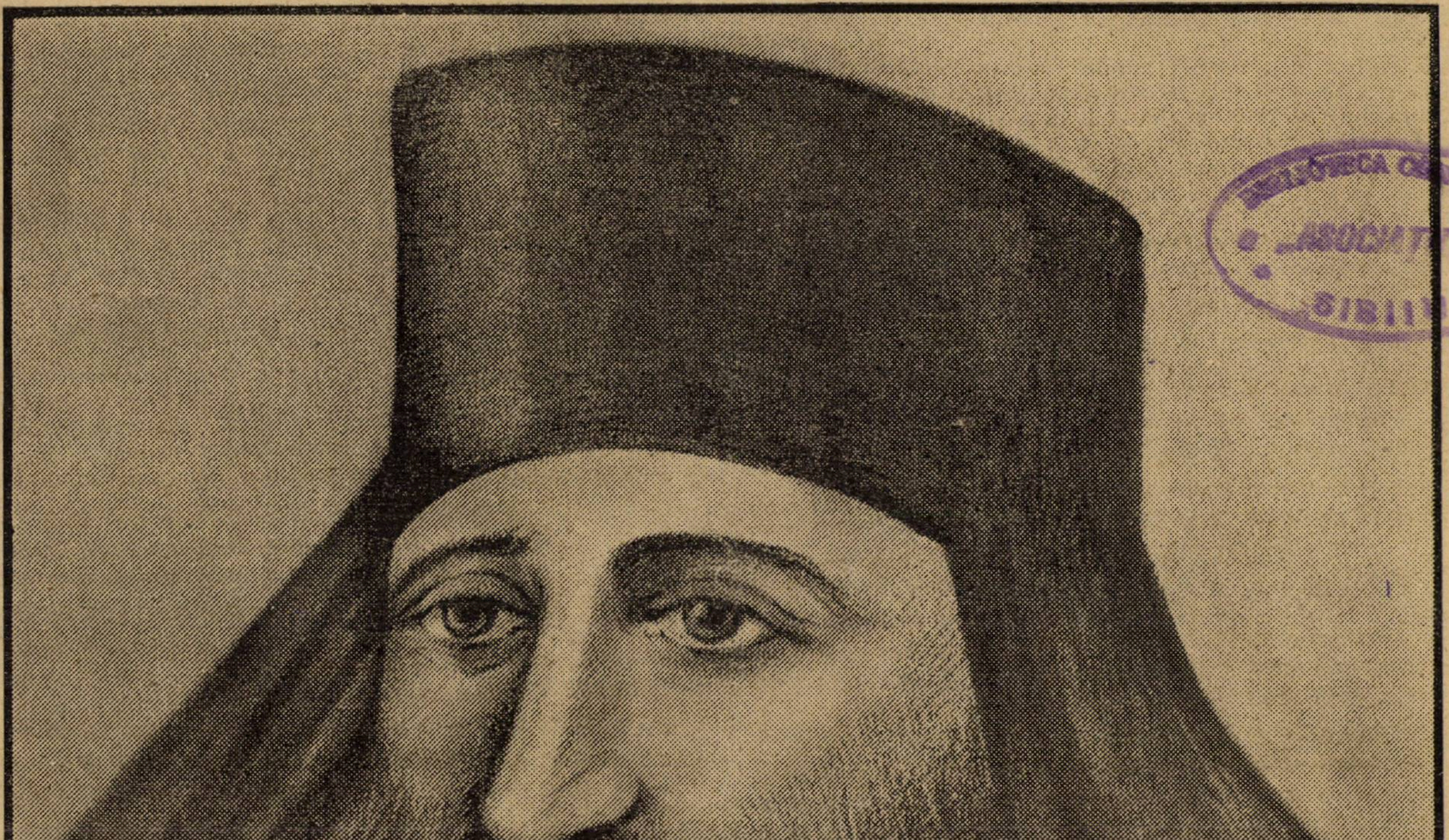

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

ANTIM IVIREANU

Ctitorii

MITROPOLITUL ANTIM

CONST. PÂCLE

Viața lui Antim Ivireanu (numele ce-l avea înainte de călugărire s'a șters) începe dela tăerea și încrustarea duhului său creștin în lemn, în iconițe sau în litere. In fiecare tăetură care contura liniile severe de râvnă transcedentală ortodoxă ale vre-unui martir, ori liniile pastorale ale vre-unui sfânt, Antim își simțea (nu recunoștea ; gândul acesta l-ar fi orbit pe loc pe el sluga umilă a Domnului) sufletul său lămurit prin focul credinței. In litera pe care o tăia, ca apoi înegrită cu cerneală să se facă vie și să joace în ochii neamurilor, ademenitor ca și gândul de sub ea, Antim simțea inima lui îmbucătățindu-se pentru învățarea altora și altora, de a preamări pe Domnul. Acestea l-au adus pe el în Bucureștii lui Constantin Brâncoveanu, care prin faimoasa lui bogăție pentru care turcii îi dăduseră numele de *Altim bey* (principele aurului), prin mândria lui de boer ortoman și prin gusturile lui afine cu cele ale principilor din Bizanțul de odinioară, făcuse din curtea sa una din cele mai strălucite din orient. Aici era răspântia diplomatică a orientului cu occidentul și din rapoartele trimisului suedez Hyltéen, al lui Carol al XII-lea se vede fina și complicata sforărie politică pe care o sprijineau turcii pe Brâncoveanu, descriind numele agenților de diverse naționalități, de pe lângă curtea acestuia.

Bucureștii aveau pe vremea aceea ceva din linia rafinată și perversă (vânturile din Fanar începuseră să bată bine) aceea se chiamă neobizantinism : un fel de rococo românesc, mai echilibrat de luciditatea sufletului și greutatea pământului acesta. Se vede acest lucru în orice floare de marmură de pe zidurile palatelor din Potlogi și Mogoșoaia dar mai vârtos în cuvintele de mustrare ale aceluia care venise cu gândul Domnului în țările noastre, pentru că acestea vorbind sufletului în el trebuia să deosebească caracteristicele pe care apoi avea să le cearnă la sita moralei creștine. Și zice undeva Antim :

Oare să fie acuma vre-una așa ? Ba, căci ia scoate mâna Sarei ! o văd plină de cocă. Scoate și mâna unei muieri de acum ! o văd plină de inele și scule. — Caut și văd fata Sarei plină de pielm (un amestec de făină și apă caldă, cu ea ung femeile pâinea înainte de a o coace). Văd și fata unei muieri de acum plină de fleacuri drăcești ; și cu aceia arată că Dumnezeu n'a fost vrednic să facă chip muerii. Știi, o muere cum să placi bărbatului tău ? Cu înțelepciune cu curățenie, și cu bunătate și cu blândețe nu cu fleacuri de acestea.

Aceste împunsături în aqua forte pe arama vremii ne dă o parte din liniile epocii brâncovenești.

In acest fel de viață trebue să cadă Antim cu literele lui chirilice, grecești, și arabe. Dar cu intuiția lui clară el a văzut că pe pământul nostru sămânța dospește când e aruncată de țăran și de el și-a apropiat sufletul și ca egumen al Snagovului (1698—1705) el și-a plecat urechea la glasul lui i-a înțeles claritatea și neîntinarea ca fața bisericească era atras mult de această) și s'a lipit de el. Pământul dunărean care are o atât de puternică forță de fecundare a dat din georgianul tipograf pe vlădica al Ungro-Vlahiei, Antim. Și nu vlădica Antim care la anul 1705 în luna Martie (se deschidea mugurul slovei românești) ia locul, ca episcop, în locul vinovatului Ilarion, la Râmnicu-Vâlcea, în care cinstit scaun stă până la 1709. Nici cel care, apoi la acest din urmă an, e înălțat în locul decedatului Teodosie, ca mitropolit al Ungro-Vlahiei, și exarch al Plaiurilor

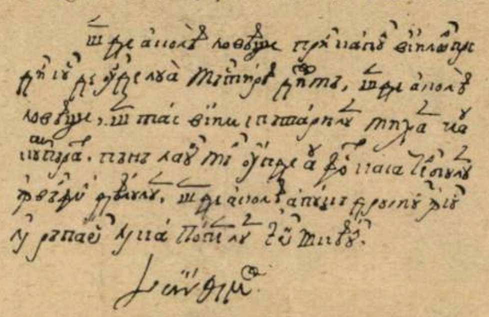

Un manuscris al Mitropolitului Antim

Căci despre aceste grele demnități smeritul Antim în scrisoarea de desvinovățire ce a scris o către Măria Sa Constandin Vodă Basarab (Constantin Brâncoveanu) crede :

„Eu aici în țară n'am venit de voea mea, nici de vre-o sărăcie sau lipsă, nici mănăstirea Snagovului o am luat-o cu deasila ; iar ce am lucrat în 7 ani ce am fost acolo (nu atât din venitul casei, cât din sudorile feței mele) lucrările acelea, mărturisesc la toți, și măcar că Măria ta mă pofteai să ies de acolo, iar cine au fost pricinuitorii ieșirii mele vor da seama înaintea lui Dumnezeu (nu poate trece neobservată fina insinuare) : iar încailea am eșit cu cinste, și nimenea nu mi-au luat seama, căci se vedea că am făcut și am adaos, iar n'am stricat,

La Episcopia Râmnicului puiu martor pe Dumnezeu care cunoaște ascunsurile inimei că nici în visul meu mi-am închipuit să mă fac Arhiereu, cunoscându-mă pre mine mai păcătos și mai nevrednic decât toți oamenii pământului.

Lăsând la o parte tot ce e protocol și manieră din cuvințele acestea vedem ce modestă părere avea Antim despre persoana sa în asemenea demnități.

Pământul românesc însă a aflat pe tipograful Antim și pe glăsuitorul *Didahiilor*.

In slova pe care o citim noi astăzi (atât de prostituată în unele locuri) dacă ne-am trudi să vedem trecând pe șirurile ei negre sufletului Vlădicăi Antim, ce limpede ni s'ar părea înșiruirea, iar plumbul ei greu, ca sănătatea. (Vorbesc, nu de slova cu care obicinuit tipograful ne mutilează gândul).

Atâta râvnă de tipograf a fost în acest Antim că, întorcându-și privirea în timp de răgaz spre locurile originei sale, a trimis de aici ucenici de-ai săi care au tipărit în anul 1710 Biblia și alte cărți în limba georgiană Un exemplar din această tipăritură se știa păstrat până înainte de război, în muzeul arheologic dela Tiflis.

La sfârșitul acestui exemplar se găsește o strofă în litere georgiene, dar versuri românești, cari amintește de timpul de aur al tipografiei, când tipograful nu putea termina o carte decât în stihuri (astăzi el le privește bleg și de cele mai multe ori le culege pe nevăzute).

Desigur sufletul tipografului de azi încă nu stăpân pe mașina sa din ce în ce mai perfectă dar mai infernală, nu poate să isbucnească în stihuri după fie care tipăritură ca sufletul tipografului altor vremuri, când mâna era legătura directă și cea mai trainică între gândul și materia de plăsmuit a meșteșugului.

Și cu toate că Anțim Ivireanu după rostul mitropoliților de atunci a intrat în sforăriile diplomatice și și-a arătat crezul său de bun georgian și de bun fiu adoptiv al Țării Românești, urând pe turci, pentru care ură a și pierit, sufletul lui se găsește într'un fragment care dă cea mai precisă ideie de întreg în „*Dodahiile*" (învățături) lui. Ținute în biserica metropolitană din București între anii 1709 și 1716, sunt ceva unic în literatura noastră și în elocvența noastră bisericească. Având strălucite modele pe un Ioan Chrisostom și pe un Ilie Miniat, „*Didahiile*" Vlădicăi Antim Ivireanu sunt sermonele bossuetîene ori masilloniene ale oratoriei noastre bisericești. Sunt una dintre cele mai bune literaturi ale sfârșitului secolului al XXII și începutul secolului al XXIII. Lăsând la o parte lestul de imagini consacrate în oratoria bisericească, care descind din marii oratori ortodoxi, arătați mai sus, dăm peste culori proaspete combinate din lutul plastic cu care se smălțuesc oalele noastre și din scumpia cea roșie care dă râurile scoarțelor țărănești. Redăm : „După ce a ascuns soarele toate razele lui și s'a stins de tot lumina zilei întru întunericul nopții, și când cerul de osteneală a fost închis pre somn toți ochii lui, atâta cât nici luna nu priveghea, nici una din stelele cele mai mici avea deschise tâmplele lor cele de argint".

Imagine vie și dreaptă, a cărei decență nu întunecă de loc culoarea (cum se crede de multe ori azi).

„Didahiile" lui Antim Ivireanu sunt

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

De origină din Iviria Caucazului prin talentele lui artistice și ascuțita-i inteligență ajunge unul din cei mai buni maeștri xilogravori din capitala imperiului Otoman.

In anul 1690 e adus de Constantin Brâncoveanu pentru a perfecționa arta tipografică la noi, spre a înlesni tipărirea cărților bisericești ortodoxe, a cărei intensificare era absolut cerută, față de propaganda calvină, care avea ca principal instrument tiparul. Potrivit împrejurărilor de atunci când tipograf. și călugăr nu erau doi inși deosebiți, Andrei Ivireanu se călugări și primi numele de Antim.

In anul 1698 e numit egumen la mănăstirea Snagovului, unde rămase, înființând acolo o tipografie, până la anul 1705 când e ales episcop al Râmnicului și Noului Severin.

La 1709 e ridicat în scaunul mitropoliei din București, pe care o păstori, înțelept și cu suflet de bun român, timp de 7 ani.

In anul 1711 cade în disgrația lui Constantin Brâncoveanu față de care se restabilește prin două apologii, faimoase în acest gen.

Intre anii 1714—1716 în timpul domniei lui Ștefan Cantacuzin a isprăvit mânăstirea din București, care-i poartă numele până azi și despre care *Del Chiaro*, agentul venețian la curtea Țării Românești are cuvinte de admirație.

Anul 1716, fatal pentru țară și pentru mitropolitul Antim, face ca să vie Domn fanariotul Nicolae Mavrocordat, care impilă rău țara.

Tot în acest an un regiment austriac calcă trecătoarea Câineni și produse prin aceasta spaimă grozavă la curtea lui Mavrocordat, care și fugi spre Giurgiu. Mitropolitul Antim a cărei politică înclina pentru creștini, urând grozav pe Turci, și ca toată țara și pe Mavrocordat, nu urmă pe Domn care-l rugase să facă aceasta.

Lucrurile restabilindu-se în favoarea lui Mavrocordat, acesta se năpusti cu o grozavă furie asupra lui Antim.

Antim fu constrâns să-și dea demisia; apoi fu caterisit de patriarhia din Constantinopol după cererea turcilor. Fu exclus definitiv din monahism și readus la vechiul nume de Andrei.

Și iată cum tot *Del Chiaro* dă finalul acestei tragedii.

„Destituitul Antim fu degradat și acuzat ca vrăjitor și amăgitor ; i se ridică potcapiul și i se puse fes roșu ; îi luă numele de Antim și-i dete pe cel de Andrei, căci așa se numia în mirenie ; i se ceti și aplică șentința de închisoare perpetuă în mânăstirea dela Muntele Sinai.

Pus noaptea într'un car, fu dat în paza a câtorva Turci, cari ajungând în Galipole, lângă râul „*Dulcia*“, care trece prin Adrianopole uciseră pe nenorocitul arhiepiscop, și membrele lui fură aruncate în zisul râu...

Grozavul caz al uciderii arhiepiscopului (pe când toți îl credeau că este închis la Muntele Sinai), puse toată Valahia într'o oribilă consternațiune“.

Antim Ivireanu a tipărit și a scris :

„*Psaltirea a proorocului și împăratului David* București, 1694 (cu o prefață de el)

2). *Sf(â)nta și D(u)mnezeiasca evanghelie* Snagov, 1697.

3). *Carte sau lumină din dogmele bisericii răsăritului* Snagov, 1699.

4). *Floarea darurilor de pre grecie scoasă pre rumânie*, Snagov, 1700.

5). *Noul Testament*, București, 1703.

6). *Antologhion adecă floarea cuvintelor*, Râmnic, 1705.

7). *Evhologhion adecă M(o)l(i)fs(e)nic*, Râmnic, 1706.

1710.

9). *Octoich*. Târgoviște, 1712.

10). *Dumnezeeștile și sfintele liturghii*, Târgoviște, 1713.

11). *Ceaslov*, Târgoviște 1715.

12). *Predice (Didahii mss)*.

Se mai adaogă scrisori politice din care relevăm pe cea adresată lui Ștefan Cantacuzin de o fină și insinuantă diplomație.

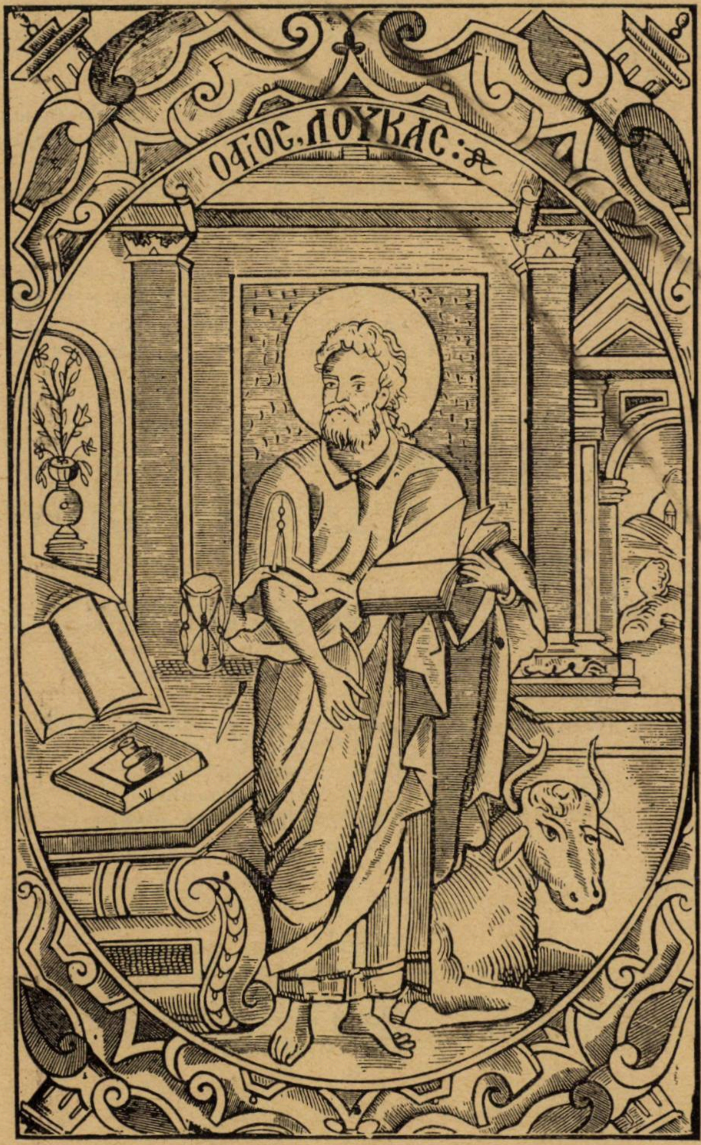

Gravură în lemn, de Mitropolitul Antim

* * *

străbătute de un perfect suflu teologic, erudit și pedagogic plasat. Comparații colorate aveau intenția de a prinde ascultătorul și a-l purta pe drumurile aspre ale dogmei. Dar în cadrul acesta teologic introspectând mai adânc dăm peste o mare satiră. Nu e acolo țipătul mistic al dominicanului Savonarola, conturzionat de ideea chinurilor de dincolo de moarte.

Satira aceasta închegată în românește are și ceva din biciuitul greu al satirei latine, moral și profund social. dar și mult din ortodoxia cu cearta domoală, dar riguroasă ca și sfinții ei abstracți.

Aceste predici ținute la zile mari când lumea obicinuește atunci, ca și acum, să se îmbulzească mai mult în biserici, sunt documentul uman cel mai veritabil al vremii brâncovenești. Sufletul omenesc care se sbate aproape exclusiv între cei doi poli ai moralei, ar putea fi reconstituit ilustru în cadrul epocii de atunci, din predicile lui Antim.

Antim Ivireanu și-a pus sub teascurile tiparului său pentru neamul românesc, ca toate marile personalități, sufletul lui de creștin și presarea lui, pentru imprimat, nu i a fost cu obidă, ci cu oftat de ușurare că a dus bine jugul lui Cristos și al neamului care i s'a încredințat.

CONST. PÂCLE

poezie

ARTUR ENAŞESCU

CÎNTECE

I

Uitate cînturi, de demult
Cu nasul în sobă ascult,
In ceasuri tîrzii.

Un duh mi le suflă, domol,
Prin gura coşului gol,
Cînd para tăciunilor vii,

Sub spuză, dispare ; cînd, tot,
E farmec, tăcere, uitare,
Şi ceasul cu-a lui minutare,

Ţi-e singur prieten, în casă.
Un duh mi le suflă, domol,
In noaptea imensă şi-o plasă,

De visuri, mă'nvălue, greu ;
E vremea ce curge ? Sunt eu ?
Tăcerea profundă, m'apasă...

II

Plâng stele pe cer,
Sub ghiara sorţilor ;
Ce tainic mister,
Le'nvălue,
In adâncul nopţilor ?

III

Tu nu ştii şi nu vei şti vre-odată,
Adâncul dor şi dragostea curată,
Ce naşte, într'un suflet de femee,
Cînd, stelele, ca mii de ochi, scîntee,
Brăzdând nemărginirea cu idealuri ;
Cînd, ceruri se deschid în două maluri,
Şi 'nţelepciunea curge ca un rîu,
Printrînsul,
In inimi !
Cînd cerul, o carte e ;
Cu slove aurite,
Pe care-un înger bun, ni le trimite,
Şi le citim cu ochi întredeschişi, de-abie!

IOAN GEORGESCU

CUVÂNT IN PUSTIU...

Aş vrea să fiu călătorul
pe care-l încuie drumul în noapte
să lăcuiască'n gura unei colibi de-adăpostire
ce-opreşte'n stuh ploaia din cer
şi semnele toate.

S'aştepte'nfrigurat
până'se scurg sghiaburile cerului
ca un blestem gropilor de tină,
năvălite de şerpi sburători de ploaie
ce turbură văzduhul şi-l închină.

ANDREI TUDOR

DUH DE SEARĂ

Aci în carte seara mai greu e zăvorîtă,
cu sufletul şi vremea închisă între foi ;
şi-abia de simţi cum vorba fluid e coborâtă
din cer şi limpezime, plutind cu paseri moi.

Şi tot din cărţi aleasă, în ele ţărmurită,
stai inimă de piatră cu semne şi opriri,
în unda fără cercuri, când seara e topită
cu lună şi cu stele, în ape şi-aminitri.

Statornicită vremea pe toate, cum o apă:—
în orele aceleaşi şi gândul e la fel.
Abia aştept, şi singur, seara să reînceapă
şi să închid lumina în piatra din inel.

CICERONE THEODORESCU

SLAVĂ IN AMINTIRE

Nopţile mele nu le pot uita.

De voiu iubi ce nu m'a iubit
Şi prietenia şi viaţa
Bunăvestirea soarelui,
Binefacerea somnului,
Cântecul pur, fără elegie,
Frunza fără vânt s'o adie,

Sufletul meu, nedestăinuit,
— Taină 'ncuiată
Ce m'a torturat,
Clopot de cleştar care, stat,
Când o să bată
Se va fi spart, —

Ne mai întors glasul trecutului
Ca un ceasornic neauzit,
Numai veghind ruina pierdutului
Timp, deasupra-i zidit,

Câte m'au asuprit,
De ţi le-oiu cânta.

Nopţile noastre
Nu le poţi uita...

Şi tu, erai! Stea.
In alba mea oaste.
Tremurai, în vaste
îngheţuri albastre...

JURĂMÂNTUL PREOTULUI

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Părintele Ibriş e cel mai hapsân, mai hrăpăreţ şi mai turbulent locuitor din tot cuprinsul Ciurezului, al plăşii, ba chiar până şi al judeţului.

Nu este gard în comuna Ciurez peste care să nu se fi iscat dihonia între popa Ibriş şi vecinul de dincolo de el. Nu este linie în sat pe unde să nu fi trecut bombăneala provocătoare a îndrumătorului spiritual al Ciurezului la adresa aceluia din partea căruia se îndrepta ocara consilierului lui Krist. Nu e bătătură care să nu fi asurzit de bazabucia mandatarului lui Dumnezeu — prea-cuvioşia sa, preot Ibriş, smerit slujitor al *„Sfinţilor Impăraţi Constantin şi Elena“* patroni ai bisericei cu acelaş nume din satul Ciurez, păstorit de înţelepciunea sa, preot Ibriş.

Isgonit pentru neorânduială, vrajba şi gâlcevile aceloraşi purtări în slujba bisericei Voronca din satul cu acelaş nume de pe meleagurile Teleormanului, popa Ibriş nu fu mai bine primit în slujba altarului *„Sfinţilor Impăraţi Constantin şi Elena“* din Ciurez şi unde nu întârzià să-şi pripăşească aceleaşi apucături revoluţionare, cari îl alungase din Voronca peste Argeş, aci în Ciurez. In Ciurez a intrat gol, fără opinci, fără giubea, încins cu funie de tei peste cămaşa de cânepă a curăţeniei sufleteşti aducând pe toiagul pribegiei smerenia S-tului Ion Botezătorul şi o dăsagă plină cu lumina gândurilor de sănătoasă îndrumare ce avea să semene pe întinderile păgâne ale Ciurezului.

Plete negre se rostogoliau unse cu untdelemn, din straşina unei ţurcane care pe vreme îmbrăcase un miel întreg, revărsând în jurul capului preotului cel *nou*, umilinţa mistică a propovăduitorului.

Preotul Ibriş a bătut în poarta preotului pe care avea să-l înlocuiască în Ciurez, părintele Beldie, care se retrăgea la... limita de vârstă din slujba altarului, la oraş, unde-l aştepta o bina cu patru caturi în uliţa Bărbătescu-Nou, un ginere căpitan în armata ţării, reuşit proaspăt la examenul de maior şi o casetă particulară în tezaurul băncii *„Fagurul de Miere“* în fundul căreia roiau firfiricile turnate în aur ale celor 40 ani încheiaţi de miruială în pragul altarului bisericei *„Sfinţii Impăraţi Constantin şi Elena“* din Ciurez.

Părintele Beldie l-a găzduit ca simplu frate *întru-Domnul*, până avea să se împlinească clădirea cea nouă preotească, ridicată prin subscripţie publică în curtea bisericei Ciurezului şi unde preotul Ibriş avea să-şi adăpostească înţelepciunea, toiagul şi dăsaga.

Până în vremea aceia, păstorul cel nou îmbuca dintr'un blid cu familia popii Beldie, împărţind seara la culcare, un pat, afară, sub tavanul unor duzi din poveşti cu Geantău paracliserul. In casă, într'un pat, dormia capul bisericii din Ciurez, popa Beldie; într'altul, preoteasa Beldie. Un pat rămânea gol, în mijlocul încăperilor mohorîte, cu miros de colivă săracă şi cu untdelemn prost de leturghie, pe a cărui cuvertură se firimiteau de multă vreme flori defuncte de doliu, iar deasupra tremura lent, necontenit, plânsoarea aurie a unei candele care nu se mai stingea — patul răposatului Flueraş, feciorul cel mare dela medicină, din Bucureşti al popii Beldie, înnecat în sezonul trecut la băi la Amara, unde îl trimisese D-rul Botezatu, medicul plăşii pentru un scorbut rebel, căpătat în campanie.

In al patrulea şi cel din urmă pat din *salonul* care da cu un geam în coşarul lui *Baiazid*, taurul mizantrop, de prăsilă, cumpărat din cireada Statului şi cu un altul în staulul arid şi împăduchiat al oilor, dormia de 18 primăveri D-şoara Sasinca Condioglu— Condioglu după numele adevărat de familie al preotului Beldie de dinainte de popie, din vremurile de seminarism frivol şi în al cărui donjuanism zămislise pe Sasinca cu actuala preoteasă, Polixenia Condioglu născută Drănăilă, azi după popa Beldie Sasinca Condioglu, nădejdea bătrâneţelor preotului Beldie şi mândreţea Ciurezului, dela un capăt la altul al satului— nădejde care avea să se înfăptuiască în binaua din uliţa Bărbătescu-Nou de îndată ce d. Ulise Cosâmbescu, căpitan în armata română şi ginerele în aşteptare al popii Beldie, avea să-şi coasă la chipiu galonul de maior de geniu.

◆

Dăsaga, toiagul opincile, blidul şi patul de sub duzi, cari accentuau plăcut cuvioasa umilinţă din întreaga alcătuire nedefinită a noului păstor din Ciurez— preotul Ibriş, — sărăcia şi simplitatea lor laolaltă punând în făptura lui de propovăduitor ceva din farmecul şi intransigenţa invulnerabilă a Sfântului Ion Botezătorul, turbură adânc într'o vreme, liniştea şi cuminţenia Sasincăi.

In iatacul fecioriei mamei sale Polixenia Congiodlu, azi preoteasa Beldie, cunoscuse un tablou: sclavul cel negru şi hidos aducând smerit, din ordinul împăratului, pe tavă, la picioarele Salomeei triumfale, goală şi învingătoare, capul Sfântului Ion Botezătorul ucis cu barda.

Si acum oaspetele Ibriş îl evoca cu o înfrigurare îngrijorătoare.

Semeţia proverbialei cuminţenii a fetei si smerenia de o viclenie cumpătată a preotului Ibriş, o apropiau mai vârtos de tentaţia blestematului tablou, deschizându-i prăpastia unei ademeniri a cărei punte nu era prea mult departe întinsă.

Preotul Ibriş înţelese turburarea Sasincăi şi toată *păstoria* lui nu se mai îndrepta acum decât spre mlădierea voinţei fetei în a cărei virtute, otrava tabloului cel netrebnic, săpase urme adânci — Sasinca dorea capul popii Ibriş — popa Ibriş, mâna fecioarei Sasinca.

Intre timp, binaua din uliţa Bărbătescu-Nou, întârzia ca şi galonul de maior al căpitanului de geniu Ulise Cosâmbescu, ceeace, într'o măsură, deruta oarecum pe harpagonul Beldie. Preotul Beldie, lacom de procente, transformase capitalul — prea multe firfirici în aur, pentru cutia Băncii *„Fagurul de Miere“* — în diferite împrumuturi pe ipoteci şi acum nu se prea îndura să le fărâme pentru accelerarea lucrărilor clădirei.

In schimb, în Ciurez, lucrurile se precipitau.

Sasinca ofta semnificativ spre părintele Ibriş, dând a înţelege preotului şi preotesei Beldie că galonul dela oraş a fost o momeală, în vreme ce, păstorul cel nou Ibriş, ofta mai semnificativ spre Sasinca în al cărui suflet tabloul părintesc cu Salomeea şi cu capul Sfântului Ion Botezătorul se contura mai hotărît.

Ţiganii dela bina, rămaşi în urmă cu plata, părăsiră rând pe rând lucrul, trecând provocători prin faţa antreprenorului care le ridica, pur şi simplu, umerii în nas, iar căpitanul de geniu Ulise Cosâmbescu pe de altă parte, fu chemat grabnic într'o comisiune de recrutare, părăsind capitala fără vreo ştire dinspre Ciurez spre oraş şi viceversa.

In schimb însă, în casa popii Beldie din Ciurez, zăpăceala crescu treptat cu noua atitudine a.... Sfântului Ion Botezătorul faţă de Sasinca, cum şi aceea a Salomeei... faţă de popa Ibriş.

Se svonise chiar că tinerii se întâlneau sub duzi, poleindu-şi frumuseţea procentelor cu firimiturile de aur pe cari cloşca cu pui o cernea din cuibul ei încremenit la ora aceia în piscul cerului.

Dar iscodirea era pusă la cale tot de popa Ibris pentru a forţa mâna părinţilor să spargă odată gaşca bârfelilor, ceeace uimi profund pe părintele Beldie, care observa în revărsat toate la locul lor, — pe Sasinca destul de calmă în aşternuturile ei de mireasă, iar pe mirele Ibriş nedumerit, pe dulama de sub duzi, de neghiobia Sf-tului Ion Botezătorul care călcase în picioare divinile porunci ale Salomeei, pentru ca, în schimbul nemurirei ce îl aştepta, să se aleagă cu capul tăiat — toate acestea, după explicaţiunile date de Sasinca, cu privire la tabloul cel iscoditor, într'o noapte *fără stele*, în porumbi.

Tărăşenia însă neavând să dăinuiască mai mult, se curmă pe neaşteptate cu schimbarea verighetelor între... *Salomeea Condioglu* şi... *Sfântul Ion Ibriş Botezătorul* din Ciurez, în salonul dintre coşarul lui Baiazid şi staulul plin de păduchi al oilor.

Popa Beldie se retrase în binaua dela oraş, deocamdată terminată numai de roşu, scuzând pe Sasinca faţă de *maiorul* care se reîntoarse din delegaţie tot *căpitan*, explicând că o aşteptare de prea lungă durată, ar fi fost vexatorie pentru mireasa intrată şi aşa în gura lumii, în vreme ce Sasinca binecuvânta tabloul aducător de fericire. Iar preotul Ibriş trecându-şi ascunzătoarea de sub duzi, în salonul de mireasă al Sasincăi, şi îmbrăcând şalvarii, giubeaua şi potcapiul preoţesc, se aşeză, hotărît, cu toiagul păstoriei la „subţioară, în fruntea bisericii *Sfinţii Impăraţi Constantin şi Elena*“ din vatra satului Ciurez.

◆

Cocoţat în capul dregătoriei curarisirei sufletelor şi al înlăturărei greşelilor lumeşti, popa Ibriş trase ulucă nouă pentru casă nouă.

Vicleimul preotului Beldie în care popa Ibriş îşi adăpostise făţarnica lui pripăşeală, rămase închis pentru schimnicia socrului şi a soacrei, găzduiţi vremelnic în plimbările, vizitele şi nevoile casei dela oraş la Ciurez.

Uluca cea nouă pentru casa cea nouă a pretotului Ibriş nu a fost însă trasă la dichisul ei.

Sfoara popii Ibriş se îndreaptă, cu rea credinţă, oblu spre ţarina vecinului şi păstorul de suflete omeneşti, intră cu linia ulucilor în pământul proprietarului megieş!

— „De ce mă furi taică părinte?

— „Sunt pe locul meu creștine!

— „De ce mi-ai cotropit răzorul, taică părinte?

— „Răzorul este al meu creștine!

— „De ce ai înfipt butucul în pământul meu, taică părinte?

— „Pământul D-tale cade.... pe pământul meu, creștine!

Și întreg Ciurezul s'a adunat, ca prin minune, la fața locului unde trimisul lui Dumnezeu Ibriș, cotropia averea creștinului lui Dumnezeu încălcat!

— „Atunci să ne judecăm, taică părinte?

— „Să ne judecăm taică!

♣

— „De ce te plângi măi rumâne? Se adresă judecătorul către reclamantul încălcat.

— „Mi-a ciupit din loc părintele Ibriș!

— „Acte ai?

— „Dacă este în joc un preot, la ce să mai folosească ele actele?

— „Atunci cu ce dovedești culpa pârâtului?

— „Cu *jurământul preotului* — uite crucea! Să jure!

— „Preotul este dispensat de jurământ! Alte dovezi nu ai?

— „*Jurământul preotului!*

— „Misiunea lui făcând deplină credință în justiție, legea apără pe preot de jurământ! Ce dovezi ai mai putea produce?

— „*Jurământul preotului*"!

— „Afirmările unui preot sunt primite drept bune în justiție în baza jurământului prestat la investitura sa înaintea altarului! Niscaiva probe, altele decât jurământul, nu ți s'ar brodi la îndemână?

— „Atunci, actele!

— „Adu actele!

Judecătorul dete crucea la o parte, mută călimara din loc, împinse spre stânga condica de sorociri și spre dreapta tabloul de termene și înălțând ochelarii spre frunte, citi în hârtiile prezentate, controlând hrisoavele cu planurile înfățișate și planurile cu hrisoavele.

Apoi după un răstimp, aducând la loc crucea, călimara, condica de sorociri, tabloul de termene și ochelarii, se rosti răspicat, cu ochii în ochii preotului, *dispensat de jurământ:*

— „*Judecata constatând că pârâtul preotul Ibriș, la consolidarea împrejmuirei proprietății sale dinspre pro-*
„prietatea reclamantului încălcat, a
„ignorat punctul de reper însemnat pe
„plan cu litera „A" și trecut în titlurile
„acestuia cu numărul I, prelungind
„sfoara direct din punctul „A—I" în
„punctul „B—II", desființând astfel tri-
„unghiul format de aceste două inițiale
„puncte de contact ale proprietății am-
„belor părți în proces și păgubind astfel
„pe reclamant în averea sa pe o por-
„țiune în lung de 15 m., pe o lățime
„medie de 10 cm. la primul capăt și
„cu o lărgime spre capătul opus de
„circa 30 cm. proporțional cu linia de
„încărcare, admite acțiunea așa cum
„este formulată și obligă pe pârâtul
„preotul Ibriș din comuna Ciurez să
„respecte întocmai linia proprietății re-
„clamantului Tănăsache Gridu din
aceiaș comună, din spre linia proprie-
„tății preotului pârât Ibriș, conform
„titlurilor, planurilor și hârtiilor pre-
„zentate în instanță de către partea în-
„călcată.

— —

GEMENII

MIRCEA DAMIAN

Sânt eu și frate-meu. Pe frate-meu îl chiamă Vintilă, iar pe mine Victor. Uneori, pe el îl chiamă Victor, și pe mine Vintilă. Alteori, pe unul din noi îl chiamă și Vintilă și Victor, iar pe celălalt nu-l chiamă nicicum! In ce privește vârsta, socotind după actele stării civile, Victor e cu câteva minute mai bătrân decât Vintilă. S'ar putea să fie invers: Vintilă, mai bătrân cu câteva minute decât Victor. Căci a spus nașa:

— P'ăsta din dreapta, să-l cheme Victor; iar pe cel din stânga, să-l cheme Vintilă.

In partea dreaptă eram eu, iar în stânga frate-meu. Bine'nțeles că mai târziu ne-au amestecat: eu am fost culcat în stânga, și frate-meu Vintilă în dreapta. Nu din greșală, ci fiindcă semănam unul cu celălalt, cașicum unul din noi ar fi fost în două exemplare! Dar numele au rămas: Victor în dreapta,—Vintilă în stânga. Iată dece, uneori, ne chiamă pe fiecare'n parte și Victor și Vintilă, iar alteori nu ne chiamă nicicum.

Fiecare din noi, are douăzeci și trei de ani, căci cele câteva minute nu contează. Avem 1.75 m. înălțime și câte șaptezeci de kilograme. Niciunul dintre noi nu are vreun semn particular, care să-l deosebească de celălalt. Niciunul nu este nici mai prost, nici mai deștept decât celălalt. Amândoi avem aceleași gusturi și aceleași patimi. Lumea ne confundă și pe amândoi ne socotește unul. Când am fost la recrutare, un plutonier a strigat dintr'un registru:

— Victor Stănoiu!

A răspuns frate-meu, deși, după părerea mea, trebuia să răspund eu.

— Vintilă Stănoiu!

Am răspuns eu.

— Bine, dar d-ta ai mai fost odată!— zise colonelul.

— A fost frate-meu!

Colonelul n'a crezut, și-a dat ordin să vină și frate-meu. Furăm așezați unul lângă altul.

— Cum te chiamă pe d-ta?—mă'ntrebă colonelul.

— Victor Stănoiu!

— Atunci, pentruce-ai răspuns la numele de Vintilă?!

— Fiindcă răspunsese frate-meu la cel de Victor, și tot una este!

— Cum o să fie tot una?!

— Așa!

Militarii sunt oameni ordonați. De aceea, colonelului nu-i plăcu această încurcătură, și cum fusesem amândoi recrutați pentru cavalerie, porunci să fim repartizați la două regimente diferite, spre a se evita orice amestec. Așa s'a și întâmplat: eu am fost încorporat la un regiment de roșiori, iar frate-meu la unul de călărași. Dar părinții niciodată n'au știut care dintre noi este la călărași, și care la roșiori. Uneori ne'ncurcam și noi, și'nimeream unul la regimentul celuilalt...

Eu și cu frate-meu, nu suntem nici prieteni, nici dușmani. Uneori, ne certăm și ne batem în parte. Pentru întâiaș dată, ne-am certat în pântecele mamei. Eram înghesuiți, și-am dat lui frate-meu un picior în burtă, că prea se băga în sufletul meu! El s'a supărat și mi-a spus:

— Vită!

Asta m'a indignat peste măsură, și de-atunci îi port pică.

Nu umblăm niciodată împreună. Doar uneori ne'ntâlnim, întâmplător, pe stradă. Ne uităm curioși și nedumeriți unul la altul, și fiecare crede că celălalt e el! Alteori, se întâmplă ca unul din noi să meargă într'o familie unde celălalt și-a luat vreun angajament de care nu s'a ținut. Atunci, fiecare, pe rând, se scuză cu un singur cuvânt:

— Frate-meu!

Dar nu prea avem crezare, fiindcă nu știe multă lume că suntem doi frați gemeni, unul după chipul și asemănarea celuilalt. Din pricina asta, ne luăm foarte des la bătae.

A doua ceartă mai serioasă, am avut-o din pricina unei citații. Intr'o Vineri pe la prânz, mă'ntorceam din oraș. Când să intru pe poartă, mă'ntâmpină un agent dela judecătorie cu o citație, în care sta scris: „Victor Stănoiu, inculpat!"

— Iscăliți, vă rog!—mă invită omul, și-mi întinse un creion.

— Nu sunt eu!

— Cum nu sunteți dv?!

— Așa. Sunt eu, dar nu sunt eu.

— Vasăzică, tot dv. sunteți!

— Ba nici decum. Eu sunt eu, dar acela din citație nu sunt eu.

— Păi bine! nu vă chiamă Victor Stănoiu?

— Firește. Dar mă mai chiamă și Vintilă și nu mă chiamă nicicum!

— Asta înseamnă că puteți primi citația!

— Desigur. Și tot atât de bine pot să n'o primesc!

— Nu mai înțeleg nimic!

— Mă mir!

— Cine e Victor Stănoiu?

— Eu sunt. Dar mai am un frate gemen, pe care-l chiamă deasemeni Victor!

— Parc'ați spus ceva de Vintilă!

— Vintilă sunt eu; Vintilă e și frate-meu!

— Și care e Victor?!

— Amândoi și niciunul; cum vrei s'o iei!

Omul își duse mâna la cap cașicum ar fi căutat să-și adune mințile, apoi se'ndepărtă înjurându-ne de mamă, care n'a avut răbdare să ne facă pe rând la un an sau doi, cum se fac oamenii...

In casă, frate-meu era înfuriat.

— Numai nenorociri mi-ai pricinuit de când te cunosc ! — se plânse el de îndată ce mă văzu.

— Iată ceeace voiam să-ți spun și eu !

— Așa ?

— Așa !

Și ne luarăm la bătae cu intenția ca fiecare să-l schilodească pe celălalt așa fel, încât să putem fi deosebiți ! Dar ne despărțiră părinții.

Din ziua aceia, suntem dușmani de moarte. Mama, crezând că numai în felul acesta va putea să ocolească o nenorocire, hotărî ca unul să se mute din casa părintească. Am tras la sorți, și-a căzut să se mute Victor.

— Da, dar care-i Victor ? — întrebă mama.

Frate-meu afirma că-i el Victor ; eu deasemeni spuneam că sunt Victor. Ne luarăm iarăș la bătae. In cele din urmă, se hotărî ca să mă mut eu.

— Atunci, ne-am înțeles și'n privința numelor, — zise mama. Cel ce pleacă, e Victor ; — iar cel ce rămâne, e Vintilă.

Peste trei zile mi-am închiriat o cameră mobilată într'un cartier foarte îndepărtat și m'am hotărît să mă căsătoresc. De-atunci, nu m'am mai întâlnit cu frate-meu decât în ziua când ne-am încăerat pentru ultima oară. Din încăerarea aceea, ne am ales fiecare cu câte un semn particular foarte deosebit.

Uite cum s'au petrecut lucrurile :

Puțin timp după ce m'am instalat în noua locuință, am cunoscut, într'o familie, pe d-șoara Otilia Chirescu. La a doua întâlnire, i-am spus :

— Domnișoară, am de gând să mă căsătoresc !

— Foarte bine faci ! — a răspuns ea. Si cu cine ai de gând să te căsătorești ?

— Cu dumneata !

— Bine, să ne căsătorim !

Asta ne-a fost înțelegerea !

După trei săptămâni, ne-am logodit. Viitoarea mea soție, mi-a cerut unele lămuriri asupra familiei. I-am spus tot ce știam și ceeace nu știam, dar n'am pomenit nimic de frate-meu Vintilă. Am băgat de seamă numai decât că fac o prostie, și oridecâte ori venea vorba de familia mea, voiam să-i spun că mai am un frate gemen care-ar putea să fie luat drept eu, dar am tăcut.

— Bine, dar vreau să-ți cunosc și eu părinții. Pentruce nu i-ai chemat la logodnă ?! — mă'ntrebă logodnica.

— Las'că-i chemăm la nuntă. Nu-i destul că mă cuonști pe mine ? !

O vreme, am fost fericiți și deabia așteptam să facem nunta. Dar nunta nu s'a făcut, căci iarăș m'am amestecat cu frate-meu și domnișoara Otilia nici azi nu știe limpede cu care din noi s'a logodit !

— Credeam că ești un om cinstit ! — îmi spuse ea într'o zi.

— Și sunt cu adevărat un om cinstit.

— Da ? Ai putea să-mi spui atunci cu cine te plimbai eri pe strada Florilor ?

— Eri nici n'am trecut pe strada Florilor.

— Eu am văzut bine : te plimbai eri pe strada Florilor, cu o damă !

— Poate-a fost frate-meu ! — îi spun, fără să-mi dau seama.

— Mai ești și prost ! Ce frate ? ! Par'că spuneai că nu mai ai niciun frate. Se poate să mă orbești până'ntr'atât ?! Când eu te-am văzut cum te văd acuma !

N'am mai zis nimic. Atât eram de zăpăcit, încât nu mă puteam dumiri dacă eu sunt eu, sau sunt frate-meu ! Ziua aceia, trebuia să se sfârșească însă rău de tot. Căci iată ce s'a 'ntâmplat :

Frate-meu, care nu-mi cunoștea adresa fiindcă nu i-o spusesem nici lui, nici părinților, venea adesea la un prieten care locuia în acelaș cartier. In ziua cu pricina, se'ntâlnește cu logodnica mea, care tocmai plecase'n oraș. Il strigă :

— Victore !

Pe el îl chema Vintilă. Așa stabilise mama când ne-am despărțit. Dar mai 'nainte îl chemase și Victor. Deaceea, când îl strigă logodnica mea, stătu locului.

— Te duci la 'ntâlnire ? — întrebă ea cu răutate, crezând că sunt eu.

Frate-meu, care era după chef, găsi că aventura e amuzantă și pe urmă i-se ivise prilejul ca să-și răzbune.

— Da, mă duc la'ntâlnire ! — răspunse el zâmbind. Dar tu unde mergi ?

Intrase direct în rolul meu !

— Să fac niște târgueli.

— Pot să te'nsoțesc ?

— Da. Trebue însă mai întâi să-ți ceri iertare pentru cele întâmplate eri.

— Dar ce s'a'ntâmplat eri ? !

— Ai și uitat ? !

— Da, am uitat ! — și zâmbi.

— Imi făgăduești că ai să fii cuminte?

— Iți jur !

Logodnicii mele, îi plăcu gestul. Ii luă brațul, și porniră amândoi să facă târgueli. Se'ntoarseră pe seară, fericiți și zâmbitori. Logodnica mea, îl reținu la masă.

— Astăzi ai fost drăguț ! - se bucură ea.

Frate-meu, când aflase că-i logodit, se desmeticise și-i părea rău.

— Stii ce ? — zise . Eu nu sunt el !

— Cine ?

— Eu nu sunt frate-meu !

— Iar ai început cu prostiile ? !

— Nu sunt prostii, crede-mă. Eu sunt eu, și frate-meu e altul !

— Isprăvește, dragul meu. Te-am iertat

— Dar înțelege că nu sunt el. Am glumit.

Ea râse :

— Firește. Tu ești tu, și ești logodnicul meu.

—Ba nu sunt deloc ; e frate-meu !

— Destul. Tu ești.

Frate-meu, cercă să-și aducă aminte dacă s'a logodit vre'odată.

— Nu, nu sunt eu !

— Cum nu ești tu ? !

— Eu sunt, dar nu sunt eu logodnicul tău ; acela e frate-meu !

Și se pregăti să plece.

— Vrei să mă superi ? !— zise logodnica mea, și'ncepu să plângă.

— Dacă nu sunt eu...

— Totuș, mergi prea departe uneori !

Frate-meu, își făcu socoteli : „de logodit nu m'am logodit niciodată, știu bine. Cel logodit e frate-meu, și ea m'a luat drept el. Acuma trebue să rămân, și'ndată ce iau masa, plec. Mâine s'or descurca ei !“

Și-a rămas.

In timpul acesta, eu aveam remușcări. căci — fără să vreau — îmi supărasem logodnica. De frate meu nici vorbă să-i mai pomenesc ; nu m-ar fi crezut. Hotărîi, în cele din urmă, să mă socotesc drept frate-meu așa cum el se socotise drept eu, să-i spun, umilit, că 'ntr'adevăr mă plimbasem cu o femee pe strada Florilor, și să-i cer iertare. Seara, plecai, deci, spre locuința ei.

Dar aci, lucrurile s'au încurcat !

— Ai uitat ceva ? — mă'ntâmpină logodnica râzând.

— Dragă, iartă-mă...

— Uitucule !— și mă sărută.

Nu știam ce să mai cred.

— Fiindcă te-ai întors, mai rămâi. Și mă târî în salon.

— Eu ? !

— Uite ce figură face ! Desigur că tu !

— Dar nu m'am întors deloc !

— Va să zică, nici n'ai plecat ? !

— De unde să plec ? !

—Cum de unde să pleci ? ! D'aici.

— Când ? !

— Iar începi ! Dar nici nu sunt zece minute de când ne-am sculat dela masă!

Nu mâncasem dela amiază !

— Așa dar, eu am mâncat cu tine astăseară ?

— Uf ! că plictisitor mai ești ! Desigur c'ai mâncat cu mine.

— Dar, draga mea, sunt mort de foame ! Dacă susții c'am luat masa cu tine, n'am fost eu, ci frate-meu. Eu nu sunt frate-meu, că's flămând ! Dar cum a ajuns el aici ? !

Logodnica mea se supără :

— A fost destul. Știi bine că te-am iertat. Povestea cu frate-tău a devenit absurdă și mă plictisește.

— Nu, nu, trebue să ne'nțelegem, căci ne-am amestecat ! Vasăzică, el a luat masa cu tine...

— Slăbește-mă, dragă ! Tu ai luat masa cu mine.

Și-mi povesti cum se'ntâlnise cu mine. cum am mers în oraș, ce cadouri i-am făcut, cum am stat la masă... Adică, tocmai ceeace făcuse cu frate-meu !

— Dragă... mă cunoști bine ? !

— Dacă te cunosc ! Crede-mă, te-ai întrecut cu gluma.

— Și sunt eu ? !

Nu răspunse. Se uita țintă la mine și parcă nu știa ce să facă : să râdă, sau să plângă ? !

— Cum dracu a ajuns el aici ? !

— Cine ?

— Frate-meu !

Incepu să plângă și mă nvinui că-mi bat joc de ea.

— Dar ce să fac dacă nu sunt eu ? !

— Cum nu ești tu ?

— Eu sunt, dar acela cu care-ai fost în oraș și-ai stat la masă, e frate-meu. Am un frate gemen ce-mi seamănă ca și cum aș fi eu !

In momentul acela, intră servitoarea. Când dădu cu ochii de mine, rămase 'nfiptă 'n prag.

— Domnu e ș'aici și'n sufragerie ? ! — mă'ntrebă ea cu un aer tâmpit.

— Cum o să fiu ș'aici și'n sufragerie ?! Ce, sunt Duhul Sfânt ? ! Sunt aici, mă vezi doar.

— Dar sunteți și'n sufragerie !

Logodnica mea, îngălbenise.

— Să știi că-i frate-meu ! — îi spun. Desigur, a uitat ceva.

— Și zici că e cineva în sufragerie ?— întreb pe servitoare. Ai văzut bine ?

— Sunteți dv., domnule !

Plecarăm toți trei în sufragerie. Aci, era frate-meu !

— Il vezi ? !

Logodnica mea și-a lui frate-meu, își pierdu cunoștința. Iar eu și cu el, ne luarăm la bătae. Aveam la'ndemână scaune, cuțite și farfurii. A doua zi, ne-am trezit amândoi la spital având următoarele semne particulare : eu piciorul stâng frânt, — iar el ochiul drept scos !

De-atunci, lumea ne deosebește. Dar tot nu știe limpede care din noi are piciorul frânt, și care ochiul scos...

MIRCEA DAMIAN

MONTPELLIER

Ai privit vre'odată prin lentilele mari ale unui binoclu? In loc să vezi lucrurile mărite și apropiate, le vezi mult depărtate, strânse la un loc, mici de tot. In acelaș timp foarte clară, mai luminoasă parcă, tremurătoare ca sub bătaia unui reflector alb, puternic. E imaginea ce mi-a sugerat-o întâiul gând ce vroiam să-ți aștern pe hârtie: că orașul acesta de provincie franceză, în care mă găsesc de aproape trei luni, prezintă în mic, dar concentrat și clar, mai toate aspectele vieții sociale, culturale, artistice franceze. Se compară de obiceiu orașele germane, în afara Capitalei, cu orașele provinciale franceze, se spune: Leipzig, Frankfurt, München, au viața lor individuală cu care participă la viața germană întreagă în tot ce are ea caracteristic, orașele franceze însă sunt moarte, îmbâcsite, terne, bătaia de inimă a Parisului nu ajunge până la ele — ei bine, nu e adevărat. Mă așteptam la așa ceva când am venit încoace, și azi, după trei luni, pot spune că sunt în Franța, cum aș fi putut-o spune de m'aș fi aflat la Paris — nu vreau să cad în extrema opusă, să spun că încă mai mult mă aflu în Franța la Montpellier decât la Paris, asta ar însemna și să deplasez punctul de vedere.

Pentru a nu vorbi dintr'un început despre patrimoniul de civilizație francez propriu zis, despre arta și gândirea, despre frământarea politică și socială franceze, să-ți spun că până și ceeace pare a constitui îndeosebi o caracteristică a Parisului, internaționalitatea, se regăsește aici. Montpellier-ul e oraș universitar, cel mai vechi oraș universitar al Franței — facultatea de medicină, vestită din lumea întreagă, instalată într'o fostă mânăstire benedictină, va atinge peste puține decenii opt sute de ani de existență, în „salle des fêtes" a facultății de litere se găsește o placă din 1890, pusă atunci la sărbătorirea a 600 de ani de ființare a ceeace s'a numit întâi „Ecole mage", mai apoi „Ecole des arts et des belles-lettres" pentru a deveni, sub guvernământul celei de a treia republici „Faculté des lettres de l'université de Montpellier". Și vin studenți din lumea întreagă, pentru medicină mai ales, dar și pentru drept, științe, litere — 53 de națiuni au fost reprezentate anul trecut, în frunte cu polonezii, bulgarii, românii, egiptenii, trecând prin toate neamurile europene, sfârșind cu negrii, anamiții, foarte numeroși chinezii, japonezii. Vin din toate colțurile apropiate și depărtate de mii de kilometri, să stea câțiva ani aici, să învețe pentru viață și se întorc cei mai mulți acasă însemnați pentru totdeauna cu dâra științei, culturei, artei franceze în suflet, pe care de aci înainte se vor strânge, concentra, definitivà toate apele proaspete ale gândirii și simțirii lor.

Și mai duc cu ei în amintire și ceeace e numai al acestui colț de pământ — căci prin ce ți-am spus la început n'am vrut să neg Montpellier-ului orice caracter particular. Dimpotrivă, dacă ocupă locul de seamă ce-l are în viața franceză, apoi în mare parte grație puternicelor sale trăsături distinctive — nu se integrează decât ce e diferențiat mai întâi. Nu se trăește, nu se gândește, nu se simte la fel la unsprezece kilometri de marea Mediterană, unde te duce trenul local într'un sfert de ceas, sau în vecinătatea cețelor Mânecii, sau „ploilor nesfârșite ale Atlanticului. Unii dintre cei mai puternici scriitori francezi sunt provinciali și au rămas provinciali în operile lor — Mauriac n'a scăpat niciodată de vuetul Atlanticului, de geamătul landelor noaptea, de țârâitul ploilor dezolante, în creația sa — ai citit, nu? acea halucinantă Genitrix. — Dar tot cerul de un albastru ziua și noaptea, cum nu mi l-aș fi putut închipui niciodată, tot soarele, toată forța, toată bogăția acestei Provence se regăsesc în cântecele lui Frederic Mistral. Casa lui e aici, pe o stradă principală, aproape de unde stau — și în altă parte a orașului se găsește statuia lui Auguste Comte, cugetătorul pozitivist, sever, fin al Montpellier-ului ca și Renouvier, al cărui bust e în curtea facultății de litere — iată pe doi dintre cei șapte mai mari gânditori al Franței dela Descartes încoace, înșirați de curând într'un articol de Thibaudet: Descartes, Malebranche, Condillac, Maine de Biran, Renouvier, Auguste Comte, Bergson. Soarele și vinul nu împiedică, poate din potrivă, ecloziunea cugetării profunde. Soarele și vinul — când am eșit întâia oară, mai mult din întâmplare, din oraș, în spre nord, am văzut, cât m'au ținut ochii, de jur împrejur și până la poalele Cevenilor — două dune de piatră, prelungi, imense, argintii — grădinile de viță ruginită, sub bătaia soarelui.

Am umblat mult, pe poteci sinuoase, printre grădini deschise, și altele împrejmuite cu piatră, printre casele împrăștiate, frumoase, în piatră, boerești aproape, ale cultivatorilor — am revenit în alte zile, surprins de fiecare dată de aspecte noui, provocate de jocul soarelui, al norilor, al vântului, de înaintarea toamnei — am eșit prin alte părți, pe seară, odată după o zi de lucru — umbra se lăsă tot mai repede, rare puncte de lumină clipeau în întuneric, și fluieram pe drum, cum cântă copiii noaptea ca să nu audă tăcerea — într'o bună zi am găsit vițele îngropate pentru somnul de iarnă sub pământ proaspăt, mușuroiat — ghiceam viața oamenilor de pe aici, dar, ciudățenie, n'am întâlnit pe unul la lucru, niciodată. Și casele frumoase, de piatră, păreau nelocuite, închise, cu volets-urile lăsate. La o cotitură de drum, înălțată, bătută din toate părțile de soare, e o casă mare, cu terase spațioase, albă cu ferestre verzi — un sanatoriu de tuberculoși.

Am văzut eșind într'o zi surori tinere de caritate, și într'o seară a venit o femee simplă, fără vârstă, cu un copil în brațe.

Vezi, am început să-ți spun despre ce e în jurul orașului, înainte de a-ți povesti despre oraș în sine—dar așa am făcut și eu cuonștință cu lucrurile pe aici. Treptat, am să-ți spun despre toate: despre viața universitară, despre bisericile cu vitraliuri spiritualizate de lumină, despre bibliotecile tăcute, despre monumentele vechi, despre librăriile mici și calde, despre oameni, francezi și străini, despre viața cafenelelor, a străzilor a sălilor de spectacol — despre marea apropiată la care am alergat dintru început, de câteva ori, la care aș alerga în fiece zi de mi-ar lăsa lucrul vreme — aș fi trebuit să-ți spun azi ceva despre ea, dar m'am prins cu altele, și apoi sunt lucruri despre care vorbesc cu frică, acelea cari m'au emoționat cel mai mult.

Poate să-ți povestesc data viitoare despre muzeul Fabre, unul dintre cele mai bogate ale Franței, și al cărui centenar se va serba luna cealaltă. Puțină sculptură, foarte multă pictură, capodopere ale maeștrilor celor mai mari. Am să-ți caut, să-ți trimet și reproduceri bune. Te las acum cu bine.

SIGUR.

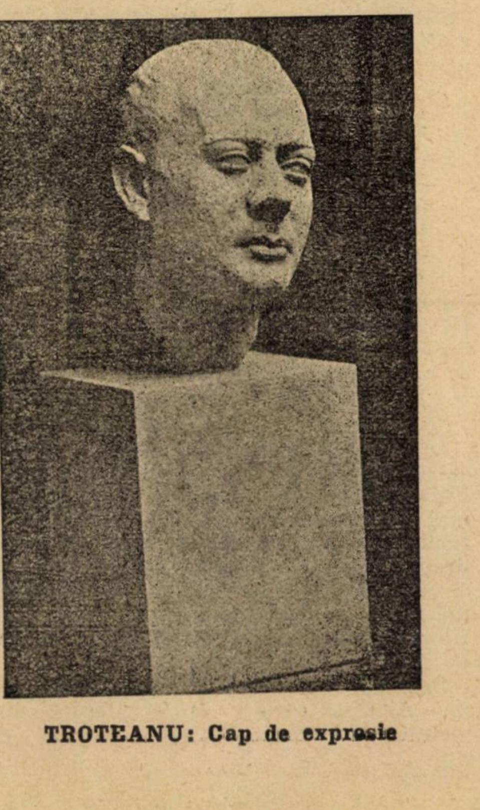

TROTEANU: Cap de expresie

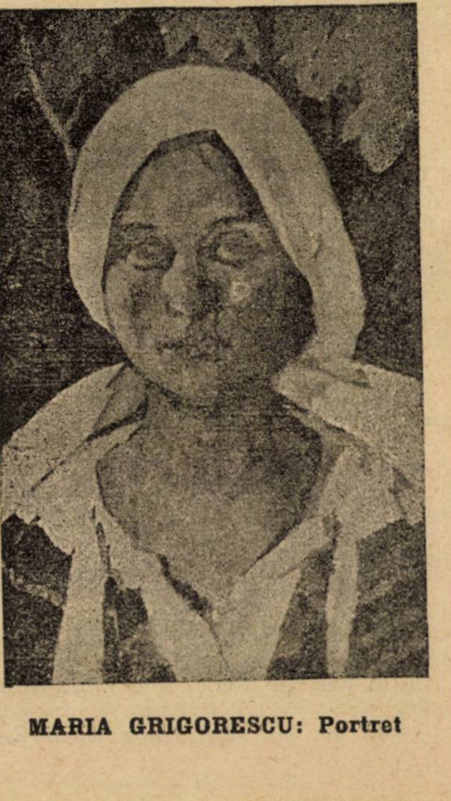

MARIA GRIGORESCU: Portret

critica literara

GENIALITATE

S'a reprezentat zilele acestea la Teatrul Național o dramă într'un act, scrisă cu grije literară și cu destul nerv, dar de o formulă, prea veche, perimată de ani de zile. Procedeul din „l'Intrus“ de Maeterlinck de a ține afară din scenă personajul mort sau pe moarte și de a vorbi despre el filozoficește, datează de 25 de ani și a renunțat la el în Franța toată lumea socotindu-l prea ieftin. Cum a renunțat și la atmosfera rusească de oameni necăjiți care în același azil vorbesc filozoficește despre moarte, cum d. Eftimiu însuși e pe cale să renunțe la idealizarea personajului bun din piesă, făcându-i cap de Crist și scăldându-l în lumină electrică, ca la cabaret.

Prietenii autorului sunt însă entusiasmați de acest act și unul dintre ei „gen genial“ explică serios de ce actul acesta e „profund“:

„Iată unul din gândurile care sunt subiect în piesa d-lui Sadoveanu. Ne amintește cu toată originalitatea o tehnica nordică. In dialogul personagiilor găsim nu odată *două înțelesuri pentru aceeași frază*, pe când în trecut destui confrați ne sileau să auzim vorbe goale de un singur înțeles. Și totuși procedeul d-lui Sadoveanu are o simplicitate de mare artă. O pildă: Bolnavul muribund e îngrijit de *un intern*. Intern e însă nu numai un doctor de spital, ci intern (adică în noi) e și un simțământ religios pe care îl putem numi suflet—sau îl putem slăvi când îl recunoaștem că e însuși mântuitorul. Conducerea paralelă a celor două înțelesuri — doctor bun și mântuitor—merge prin piesă cu o îndemânare dozată cu tact. Ce departe suntem de teatrul adulter. în acest act care te sileste să te gândești, iar moartea înfloreste poezia. Si ce subiect admirabil va rămâne moartea cu tot oportunismul multor spectatori ce frecventează teatrul numai ca să-și ajute digestia, suprahrănindu-se cu un spectacol de pulpe goale“.

Asa dar tânărul autor e „profund“ pentru că a luat cuvântul intern în dublul lui sens de intern de spital și intern sufletește. (In modul acesta putea să facă însă drama și mai „bogată în înțeles“ dacă admitea că internul are un frate... intern la sfântul Sava).

Deci socoate traducătorul de literatură nordică, serios, că profunzimea acestei literaturi stă în caracterul ei calumburgiu. Iată cum înțeleg tinerii geniali dela noi și ceeace citesc și ceeace scriu ei înșiși, desigur. Iată cum se creiază curentele și cum se întemeiază „grupările“.

In orice caz e locul să ne întrebăm ce se întâmpla cu piesa, dacă în locul internului era un „extern“, căci s'au văzut și „externi“ care să îngrijească devotat de bolnavi?

Devenea și ea externă? Dar criticul dramatic genial? El ce devenea?

C. P.

LITERATURA DE „PENSEES“-URI

Literatura de „pensées“-uri a fost caracteristică diferitor epoci din antichitatea greco-romană, ebree, zendă, indiană, etc. In vremurile moderne ea a atins apogeul în timpul lui Ludovic al XIV, ca apoi să decline din ce în ce mai mult, până ce astăzi nu mai este cultivată aproape de nici un cugetător. In acest eseu vom încerca să explicăm acest fenomen de dispariție a unui gen literar, chestiune ce intră în domeniul sociologiei literare.

Ce sunt „pensées“-urile? Răspunsul ce se impune imediat ar fi: *niște reflexii scurte*. Prin urmare acest gen literar ar avea mai degrabă, ca principală caracteristică *forma*, și nu fondul. Ce închid într'însele? — O cugetare; o maximă sau principiu de conducere în viață; o observație lapidară asupra societății și moravurilor; o trăsătură concisă și saiantă de psichologie femeiască și în genere omenească. — Așa dar *fondul lor este variabil*.

Citindu-l pe La Bruyère, Rochefoucault, Pascal, Chamfort, etc., din lectura lor, s'ar desprinde următoarea definiție a „pensées“-urilor: In ultima analiză „pensées“-urile sunt notația unei reflexii, făcută de un *om de spirit*, care concentrează în cadrul restâns al unei propozițiuni sau fraze, o cugetare sau concluzia unei întâmplări la care a fost părtaș.

◆

In secolul Regelui Soare, persoanele inteligente, culte și înzestrate cu o perfectă vibrație intelectuală la toate nuanțele sensibile ale vieții sufletești și sociale, se numeau *oameni de spirit*. Această denumire venea de-acolo, că în conformitate cu spiritul galic, ei îmbrăcau observațiile lor în haina spirituală a ironii și a tuturor jocurilor de cuvinte, hilariante.

Acești oameni de spirit obicinuiau să noteze spiritele lor cele mai bune, reflexiile pe cari le făceau asupra naturii omenești, a vieții dela Curte, asupra lor, a amorului, a femeilor, etc. Toate aceste notațiuni scurte, cari rezumau uneori întâmplări ample, erau apoi culese și date publicității sub forma aceasta de frânturi.

Astfel s'a născut literatura de „pensées“uri. In aceste culegeri se îngrămădeau, ca într'un babilonic turn, fragmente din personalitatea scriitorului ca și din alte individualități; fraze cu dedesubturi și vorbe de spirit, cugetări și înțepături. Totuși acest talmeș-balmeș aparent, *era cea mai sintetică și fidelă oglindă a vremii*, cel mai bun zugrăvitor al moravurilor și oamenilor, al vieții sociale și morale, a societății. Iată dece acest gen literar avea un mare succes; iată pentruce era cultivat și foarte căutat de cititori.

Dar n'au toate culegerile de „pensées“-uri această caracteristică. Așa de pildă Pascal, Marc Aureliu, Schopenhauer, etc., oglindesc altceva în cărțile lor. Pascal notează reflexiile religioase. Marc Aureliu oglindește sufletul și filozofia stoicilor. Schopenhauer adună cugetările pe care i le-a inspirat filozofia pesimistă. Aceste cărți n'au caracteristica celora scrise de oamenii de spirit. Ele nu sunt oglinda vieții sufletești și sociale ale unei vremi oarecare, ci pur și simplu niște registre de cugetări filozofice.

◆

De ce au abandonat modernii genul acesta? Din trei motive: a) din cauză că o culegere de „pensées“-uri este o babilonie de idei; b) din pricină că unele reflexii erau confuze pentru cititorul care nu era la curent cu evenimentele la cari făcea aluzie autorul; c) fiindcă în vremurile moderne spiritul de analiză a luat locul sintezii.

Spiritul modern nu poate suporta gândirea desordonată. „Pensées“-urile sunt cugetări disparate ce vizează diferite domenii. Ele excită gândirea, o oprește și o silește să reflecteze sau mai exact să-și argumenteze cu fapte din experiența proprie, adevărurile enunțate de autor. „Pensées“-urile, în cursul citirii, nu împing mintea în adâncimea unei chestiuni, ci dimpotrivă, o mută de pe o floare pe alta. Modernului nu-i place această obositoare variabilitate de abstracțiuni. El vrea să se fixeze asupra unei chestiuni. De aceea preferă articolul de revistă sau ziar, care expune pe scurt o singură idee și are o unică netedă concluzie. Modernul urăște spiritul de muscă al heteroclitului „pensée“-u.

In al doilea rând, majoritatea cugetărilor sunt însemnări scrise în jurul unor întâmplări văzute. Cugetătorul extrage din scenele vieții o *esență*. De cele mai multe ori ea este prea distilată. prea abstractă. Alteori se manifestă sub forma unei aluzii subtile sau îndepărtate, neînțeleasă cititorului neinițiat. Generalul și obiectivul este sacrificat subiectivului. și particularului. In cazul acesta cugetarea devine obscură, confuză sau vidă de înțeles. Fără descripția largă a evenimentelor care le-a dat naștere, „pensées“urile rămân în majoritatea cazurilor sărace în forță și cuprins.

In fine, în al treilea rând trebue semnalată o exigență principală a spiritului actual. Pe câtă vreme anticul și clasicul îndrăgeau sinteza și abstractul, — contemopranului îi place viața vie, concretul, realitatea auto-biografică și reportagiul.

O maximă este un lucru abstract, uscat ca orice quintesență. Modernului îi place narațiunea spumoasă și efemeră a filmului vieții cotidiane. Și de cumva autorii hazardează cugetarea, ea nu se traduce prin expresii directe, ci se subînțelege, rezultă, rămâne după citit sub formă de impresiune, întocmai ca buchetul tămâiosului.

Iată pentru ce în literatura modernă, „pensées“-urile sunt aproape inexistente; *iar oamenii de spirit contemporani, sunt mai degrabă romancieri, ca moraliști.*

C. MINCU

in strainatate

VINCENZO MONTI

ZAHARIA CRIȚANU

Italia secolului XVII, stăpânită politicește de domni străini spanioli și austriaci, în mare parte de papă și apoi de mai mulți principi, ce-și aveau stătulețele lor naționale, n'a putut să aibă o conștiință de sine, izvorul de inspirație și condiția de căpitenie pentru desvoltarea unei literaturi. In privința spirituală a fost încălecată cu desăvârșire de o inflexibilă reacțiune catolică, instaurată, după reforma religioasă. Populația de toate clasele sociale, roasă de superstiții, îngrămădită de cele mai ciudate prejudiții religioase, își ținea sufletul încătușat într'o resignare aproape fatalistă. In mijlocul acestui absolutism politic și religios mișcarea literară n'a putut fi favorizată, din care cauză poartă pecetea unei epoci de decadență numită — *Secentism.* Din compresiunea hermetică a celui mai feroce iezuitism ipocrit, printre elebardele soldaților papei țîșnește faimoasa mărturisire spontană și sinceră „*Eppur si muove*“ a lui Galilei. Era izbucnirea de revoltă a sufletului italian încătușat de ignoranța prepotentă.

Contra Secentismului reacționează *Arcadia*, celebra academie născută la Roma, pe la sfârșitul secolului XVII. Ea abordează din capul locului poezia pastorală, la modă pe atunci în Europa apuseană. Scopul *Arcadiei* a fost să strivească bombasticismul exagerat, abuzul de metafore, ce domina literatura secentistă. Dar în scurt și *Arcadia* alunecă pe pantă greșită. Idealizează viața pastorală dându-ne o poezie numai lapte și miere, plină de frivolități, oftaturi amoroase și dulcegării de tot felul, ce se potrivea cu firea unor cardinali iubitori de ceremonii și a curtezanilor galanți încăciuliți în peruci parfumate. Din imensa ceată a scriitorilor *Arcadiei*, ce vedeau natura și realitatea prin prisma întunecată de sentimentul bucolic convențional, s'au găsit unii să forțeze limitele, ce li erau impuse și să iasă la larg în alte regiuni mai senine ale artei, inspirate de natura însăși, fără prejudiții de școală. Deci contribuția literară a *Arcadiei* n'a fost în întregime artificială și fără valoare. Ea ne-a dat și lucruri bune (operile lui *Metastasio).*

In critică și istorie îl avem pe *Vico* și *Muratori.* Arcadia a format puntea de trecere între *Secentismul* decadent și epoca romanică a Risorgimentului național.

In a doua jumătate a sec. XVIII operile lui *Alfieri* și *Parini* aduc poporului italian o înviorare națională, cultivând sentimenul politic și patriotic. Incepuse procesul adâncilor prefaceri sociale în viața politică, lupta între clasicism și romantism în literatură. Vârtejul revoluțiunii franceze, când se găsea în dezorientare generală. Ea rămase uluită în fața atâtor principii și agitații contrare. Oamenii erau neuniți și șovăitori în fața hotărîrilor. Iar dacă luau vreo hotărîre și-o schimbau de multe ori.

Epoca aceasta cu tot felul de schimbări politice și sociale, se oglindește în viața și opera lui *Vincenzo Monti*, cel mai însemnat poet italian din timpul acela. El s'a născut la *Alfonsine* lângă Ravenua la 1754. De tânăr și-a manifestat talentul de poet prin versuri latine și italiene. Debutează în literatură la vârsta de 22 ani prin „*La visione d'Ezechiello*, un mic poem de cuprins biblic, scris în versul dantesc, îmbibat însă de influențe frugoniane și arcadice. Când la 1778 vine la Roma *Monti* avea acuma oarecare reputație literară. Era doritor de glorie, de o vie impresionabilitate și se avânta ușor într'o direcție, ca mai târziu să o schimbe cu alta. Cardinalul *Scipione Borghese* îl ea sub scutul său întroducându-l în cercurile artistice și literare, unde își face strânse legături amicale cu sculptorul *Canova* și marele archeolog *Ennio Guirino Visconti.* Pe atunci la Roma clasicismul era triumfător dând direcție în artă și poezie. In scurt a început să-l pasioneze antichitatea clasică. Impreună cu Canova cercetează ruinile din Roma și cele din Pompei. Gloriosul trecut roman cu perfecțiunea lui în artă îi întărește sentimentul clasic. Idealul, ce-i încălzea sufletul, era ca și el să ajungă aceeaș perfecțiune. Descoperindu-se între ruinile din Pompei un bust al lui Pericle, atribuit lui Fidias, *Monti* scrie „*Prosopopea di Pericle*“, odă clasică. Ceva mai târziu publică „*Bellezza dell 'Universo*“, o poezie de ocazie pentru celebrarea nunții principelui Braschi, nepot al papei Pio VI. Poezia aceasta prin fluiditatea și armonia versului, splendoarea imaginilor și puterea descriptivă a ei, îl ridică pe *Monti* deasupra tuturor poeților, ce furnicau în cuprinsul Arcadiei — pădurea *Parrasio*, de pe Gianicolo. In acelaș timp și *Canova* în sculptură ne dă atâtea capod'opere inspirate de arta clasică. De fapt acești doi prieteni *Monti* și *Canova*, sunt cei mai expresivi reprezentanți ai clasicismului italian.

Tragediile lui *Alfieri*, cu puternice accente de trezire națională, pe care le-a văzut reprezintându-se la Roma, îi sapă adânc în sufletul lui *Monti* dorința de a se încerca și el în teatru. Și în scurt scrie „*Aristodemo*“ de inspirație clasică și cu aceeaș tendință fățișă contra tiranilor. *Aristodemo* s'a reprezintat la Roma și a stârnit furori și îngrijorare în cercurile papale, entuziasm în cercurile burgheze. *Monti* a fost adept al revoluției franceze. A rămas însă în scurt prea îndurerat în fața valurilor de sânge, cerut de revoluție. Schimbarea bruscă a sentimentelor sale față de revoluție, ne-o arăta în poema mică „*Bassvilliana*“. Subiectul cuprinde uciderea lui *Hugo Bassville*, secretarul legațiunii franceze din Neapole, venit la Roma penru propagandă revoluționară și ucis aici de către plebea fanatizată. In această poemă *Monti* își exprimă toată oroarea față de revoluție. Tot în acelaș timp publică și „*Musogonia*“ alt poem mic, la sfârșitul căruia îndeamnă pe Francis, împăratul Austriei la luptă contra Franței. La aparițiunea lui Napoleon și victoriile acestuia, *Monti* se face admiratorul lui. La 1797 se împrietenește cu *Marmont*, aghiotantul lui Napoleon, și părăsește apoi pe neașteptate orașul Roma. Din dușman, ce a fost până acuma, se face dintr'odată iarăși partizanul ideilor republicanilor, a lăsat să i se ardă „*Bassvilliana*“ pe piața din Milano. Acuma își numia singur opera o rapsodie mizerabilă. A mai publicat din nou „*Musogonia*“ înlocuind dedicația împăratului austriac cu cântece ditirambice închinate lui Napoleon.

In timpul, când Napoleon lupta în Egipt, armatele austro-ruse năvălesc în Lombardia. *Monti* de data aceasta mai statornic în convingerile sale politice se refugiază la Paris. Aici scrie tragedia „*Caio Gracco*“ și celebra odă „*Bela Italia, amate sponde*“. In aceasta cântă victoria lui Napoleon, arătându-și deasemenea o iubire adâncă și sinceră pentru patria lui Italia, din care era exilat. La 1801 se reîntoarce în Italia, unde e numit profesor la Pavia. Incepuse o epocă mai liniștită pentru *Monti.* In timpul acesta a fost numit poet și istoriograf al guvernului italian, deși nu scrisese istorie niciodată.

Odată cu restaurarea dominațiunii austriace 1815 în Lombardia, *Monti* era în pragul bătrâneții și poate pentru a nu se vedea silit să-și ia iarăși toiagul pribegiei s'a resignat și a adus din nou omagii austriacilor. Pe toți stăpânitorii i-a cântat și-i cânta în numele *libertății.*

Cântecele acestea erau aceleași, după cuprinsul sentimentelor. Le deosebeau doar că astăzi erau închinate unui stăpân și mâine altuia. Ca să le facă și mai mult austriacilor pe plac a consimțit să colaboreze la „*Biblioteca italiană*“, revistă inspirată de aceștia. In ultimii ani ai vieții sale s'a ocupat și cu studii filologice, combătând pe juriști în „*Proposta*“. *Vincenzo-Monti* moare după o viață zbuciumată, ca și timpul în care a trăit, la 13 Octombrie 1828.

Epoca lui Monti era de așa natură, că orice tăcere era privită o suspecțiune și orice mărturisire era de cele mai multe ori o declarație pripită. Fiindcă pe atunci se trata mai mult de interese străine de țara lui și nu de chestiuni italiene cum le înțelegea el, *Monti* nu-și opunea ideile, cu mentalitatea unui martir, voinței absolute a stăpânitorilor temporari, ce se perindau atunci pe pământul Italiei. Ca om blând și incapabil de ură era în mod fatal expus la schimbări de atitudini în privința politică. De aceea îl găsim aproape totdeauna pe partea celor mai tari Cu toată ușurința aceasta cu care își schimba opiniunile în privința simpatiilor față de stăpânitorii politici, *Monti* a avut și o parte bună a caracterului său. Și-a iubit cu pasiune Italia, care pe atunci era prada germanilor și francezi-

cinematograful

REINVIEREA INDUSTRIEI DE FILME A ITALIEI

Ne aducem aminte cu toţii, la ce înălţime se ridicase industria de filme italiană înainte de războiu. Producţiile italiene rivalizau cu cele franceze şi în multe privinţe, mai ales ca montare, le şi întreceau. A venit însă războiul şi odată cu el şi decăderea industriei de filme care a durat fără întrerupere până astăzi, când pe piaţa mondială abia se mai găsesc 4—5 filme italiene şi acestea de valoare mai redusă.

Insuşi Ducele a luat acum în mână chestiunea şi a şi depus un proiect de lege pentru încurajarea industriei naţionale de filme. Intreaga producţiune va fi pusă sub controlul societăţii „Luce". Renaşterea filmului italian va fi asigurată şi prin dispoziţiunea cuprinsă în lege, care obligă fabricile de filme din străinătate să se îngrijească de plasarea în ţările proprii a filmelor italiene, deoarece numai în schimbul acestei garanţii guvernul italian va îngădui importul filmelor străine: americane, franceze, germane, etc.

BISERICA ŞI CINEMATOGRAFUL

In zilele de 6—8 Noembrie a avut loc la Paris congresul comitetului catolic pentru cinematograf (Comité Catholique du Cinema) sub patronatul arhiepiscopului de Paris, cardinalul Dubois.

Se ştie că în multe ţări biserica are şi astăzi o atitudine dacă nu ostilă cel puţin rezervată faţă de cinematograf. Prin congresul dela Paris, care a reunit pe cei mai cunoscuţi reprezentanţi ai industriei de filme şi ai cinematografului şi pe înaltii demnitari ai bisericei catolice din Franţa, cinematograful a fost reabilitat şi prezentat lumii în lumina-i adevărată: ca cel mai important factor de educaţie publică. De acum înainte nu numai biserica protestantă din America ci şi aceea cu mult mai conservativă a catolicilor din Europa va întrebuinţa cinematograful şi ca mijloc de propagandă religioasă, ca mijloc de creştere şi moralizare a masselor. Dar nu numai atât!... Prin cuvintele rostite la congres de cei mai autorizaţi reprezentanţi ai bisericei oficiale franceze s'a recunoscut cinematografului în general forţa moralizatoare şi rolul educativ, pe care-l îndeplineşte prin drame, filme istorice, vederi din natură, etc.

Discursul rostit cu această ocaziune de episcopul de Arras, Monsignore Julien, trebue să fie un memento pentru toţi aceia cari au un cuvânt în conducerea unei ţări, un strigăt de alarmă împotriva tuturor acelora cari prin fel de fel de angarale şi măsuri vexatorii caută să împiedice desvoltarea naturală a cinematografului, recunoscut astăzi ca factor de cultură şi educaţie cel puţin în aceeaşi măsură ca şi teatrul cu deosebirea însă că acesta din urmă nu reuşeşte să atragă nici 10 la sută din publicul, care caută la cinematograf nu numai distracţie ci şi satisfacerea dorului de ştiinţă.

„Le Courrier Cinématographique", care publică acest discurs, relevă în comentarul, ce-l face evenimentelor petrecute la congres, importanţa nespus de mare pentru viitorul filmului cucerirea bisericei catolice şi a credincioşilor săi pentru frumuseţile şi bogăţiile artei a şaptea.

Ziua de 7 Noembrie 1928 va rămânea pentru toate timpurile cea mai însemnată dată istorică în desvoltarea cinematografului.

Această nouă atitudine a bisericei catolice nu va rămâne fără urmări. Chiar săptămâna trecută, abia câteva zile după congres, o cununie cinematografică s'a celebrat într'una din bisericile de frunte ale Parisului chiar de către parohul bisericei în ornatele şi cu asistenţa obicinuită.

TENDINŢE DE STATIFICARE A INDUSTRIEI DE FILME

In parlamentul german, compus în majoritate (relativă) din deputaţi social-democraţi, s'a depus de către însuş ministrul finanţelor un proiect de lege, prin care s'ar asigura Statului majoritatea absolută a acţiunilor societăţii de filme „Emelka", la care Reichul era şi până acum cointeresat cu un mare număr de acţiuni.

Partizanii statizării susţin că prin sporirea studio-urilor şi atelierelor din München se va putea da o mai mare importanţă secţiunii culturale a societăţii, care de altcum ni-a dat şi în trecut o mulţime de filme instructive. Deputaţii din dreapta combat cu înverşunare proiectul, deoarece, spun ei, Statul n'are ce căuta în întreprinderi cu rizic prea mare, unde trebue lăsată nestânjenită concurenţa liberă.

FILMUL VORBITOR—BUCURIA FABRICANŢILOR DE FILME DIN EUROPA

Toate cercurile conducătoare în branşa filmului, în afară de câteva case mari din America, sunt convinse că în mai puţin de un an, valul de însufleţire ce s'a stârnit în Statele-Unite pentru filmul vorbitor, se va potoli cu desăvarşire. Chiar şi în America se observă de pe acum o răcire faţă de noua invenţiune, mai ales faţă de acele filme, în cari se abuzează prea mult de dialog. Dealtcum filmele vorbitoare de până acum au aproape toate scenarii slabe şi montare cu mult inferioară filmelor obicinuite.

Cum însă o mare parte din societăţile de filme au făcut instalaţii foarte costisitoare, investind multe milioane de dolari în vederea fabricării şi a exploatării filmelor vorbitoare, e foarte posibil că vre-o 2—3 ani nu vor fi în stare a produce decât un număr foarte redus de filme nesonore, căutate şi în Europa. In felul acesta industriile europene de filme vor câştiga în acest timp un avans considerabil pe pieţele din Europa. Aceasta cu atât mai ales, întrucât introducerea pe scară întinsă a filmului vorbitor în studiourile americane va sili pe mulţi regizori şi artişti mari, aduşi din Europa, ca Murna, Lubitsch, Pola Negri, Conrad Veidt, Greta Garbo, Emil Jannings, etc., să-şi facă bagajele şi să-şi reia activitatea prodigioasă în bătrâna Europă.

CEA MAI MODESTA VEDETA

De sigur că marea vedetă a ecranului, suedeza Greta Garbo, şi-ar putea permite un lux cu mult mai mare decât surorile ei burgheze, fie acestea chiar fiicele sau soţiile unor îmbogăţiţi de război. Din onorariul de 1500 dolari pe săptămână, adică 78.000 de dolari anual (cam 12 milioane lei), abia cheltueşte 30 de dolari pe săptămână pentru o cameră modestă cu pensiune la hotelul Mira Mare din Santa Monica. Cheltuelile ei pentru toalete nu fac nici măcar atâta. In felul acesta Greta Garbo a economisit în mai puţin de 2 ani peste 100.000 de dolari, depuşi toţi la bancă. Din acest mic capital şi chiar numai din dobânzile lui ar putea trăi în mod princiar tot restul vieţii.

După marele succes repurtat în rolul Anei Karenina, Greta Garbo a avut o seamă de supărări cu direcţiunea fabricei Metro-Goldwyn, la care e angajată, cu regizorii, cu colegii şi mai ales cu colegele invidioase. In urma acestora e foarte posibil că va întoarce şi ea spatele Americei şi poate chiar şi cinematografului.

GH. C. BIRAESCU

---

lor. Idealul lui politic era unitatea Italiei sub un principe din casa Savoia.

In literatura italiană *Monti* este unul dintre reprezintanţii principali ai *Neoclasicismului*. Cultul pentru acest curent literar şi l-a manifestat în operile lui *Prosopopea di Pericle*, *Musogonia*, *Prometeo* şi faimoasa traducere a *Iliadei*, care e neperitor monument al literaturii italiene. Aportul lui *Monti* în literatură constă în viguroasa originalitate, prin puterea descriptivă, dând o deosebită atenţie naturii, în armonia versului puternic şi curgător, şi în faptul că a întrebuinţat în poezie limba populară italiană, în ciuda jargonului meşteşugit al academiilor. Reuşeşte să spună totul în mod plăcut şi deosebit de variat, în forme plastice, ce nu se întâlnesc la alţi poeţi decât la Dante şi Ariosto.

ZAHARIA CRIŢANU

gazetaria

așa și-așa...

despre scabie sau râie..

Chestiunea, are un istoric: d. Romulus Dianu, a... criticat „Universul Literar" în „Rampa"! Făcea, printre altele, constatarea că am publicat caricaturile colaboratorilor, „fără să le ceară publicul". Tot în acest loc, i s'a răspuns că nu suntem singurii; că e la noi o revistă, „Opoziția", care iscălește orice articol, jos, în loc de nume cu caricatura colaboratorului. Se mai vorbea în notița aceea, despre o insectă și-un instrument. I se spunea adică, d-lui Dianu, că dedesubtul articolelor d-sale publicate în „Opoziția", la locul normal al semnăturii, cititorul deslușește numai decât un fel de insectă... așa ca o scabie văzută la microscop. In traducere, ar veni așa: d. Dianu, aduce cu scabia — sau scabia, aduce cu d. Dianu. Ceeace e tot una... Și s'a supărat rău de tot d. Romulus, tot în „Rampa", învinuindu-ne că l'am făcut urît! Inchipuiți-vă! Nu, d. Dianu, nu-i urît. Dimpotrivă, e chiar... frumos. Are ochelari și nas, joacă table, dă sfaturi „părintești"" (să nu râdeți) tinerilor scriitori, în „Rampa", bea schwartz-uri la Capșa... și colaborează.

Asemănarea cu scabia sau râia, avea alt cântec. Era, cum s'ar zice, numai o asemănare morală. Că, adică, „talentul d-lui Romulus este ca această insectă, care se 'ntinde sub pielea omului și-l face să se scarpine. Râia sau scabia sau d. Dianu (eu nu fac altceva aici, decât să-l lămuresc!) se 'ntinsese, cândva, și pe la „Universul Literar". S'au folosit însă diferite rețete, fiindcă e boală cu leac și... scabia sau d. Dianu sau râia, a rămas numai la „Rampa". Asta e tălmăcirea, pe 'nțelesul tuturor...

comunicat...

Mărturisim că chiar dacă e... așa cum e, d. Dianu ne amuză totuș, și de aceea... ni se rupe inima când i se întâmplă vreun incident. Prin urmare nu găsim cuvinte de protestare împotriva neplăcerii pe care a avut s'o 'ndure într'una din serile trecute. Sta de vorbă discutând despre scumpul său prieten Ramon dela Serna cu iubiții săi prieteni d-nii Jinga și Nicon în jurul ceștii de șvarț la Capșa. Dela o masă vecină un tânăr pictor, d. Tănăsescu, din motive pe care le bănuim numai, i-a aplicat, pur și simplu, colaboratorului „Rampei", două palme; una pe-un obraz, — una pe celălalt; una cu dreapta, — cealaltă cu stânga!

D. Romulus Dianu, n'a putut riposta, firește, brutalității fizice, dar — ca orice om civilizat și bine crescut—a „vestejit" indignat printr'un comunicat apărut în ziarul „Ordinea" și alte vre-o două, procedeul d-lui Tănăsescu, ca să afle toată țara și astfel să compromită pe „agresor".

Ne alăturăm și noi protestului ridicat prin acel comunicat, dezaprobând cu vehemență pe agresor. Nimeni nu poate fi bătut numai pentru motivul că scrie prost. Căci este, acesta, un drept garantat prin constituție și d-lui Romulus Dianu ca și d-lui Mihail Sevastos (cel cu noapte pe creer).

M. D.

GARDISTUL

Țignal, mustăți pe oală, bocanci cu ținte grele,
Chipiu, galoane, nasturi, revolver și curele —
Un om c'un băț în mână ce stă pe la răscruci
Anume ca să-ți spue pe unde să apuci,
Anume ca să'ncurce birjarii și tramvaiul,
Să ție'n loc pe'ntinsul întregei străzi alaiul
De automobile și să tot dea din mâni
— Simbolic Vasilache pentru copii bătrâni.
Din zori și până'n noapte stă veșnic în picioare
Și'n jurul lui foește mulțimea călătoare;
De-i vânt sau de e ploae, de-i vifor sau e ger
El pururi e acolo, neobosit străjer
Și cu mișcări precise, ca o mașină vie,
C'un fluer dirijează a străzii simfonie.
E cel ce-aleargă 'n grabă de s'a comis vr'un furt
Pe păgubaș să-l eie cât mai abil din scurt
Și să constate câte ferestre au fost sparte,
Pungașii că la vreme au șters-o și-s departe
Și-apoi, muind creionul în gură, marțial,
S-ă 'nsemne toate cele într'un proces verbal.
Dar e un om de treabă, și-i „autoritate"
Prin bălți și prin hârtoape călcând cu demnitate;
E păzitor al legii, și-i... factor național
De ai bucătăreasă cumva de prin... Ardeal.
Ștrengarii, derbedeii îl ocolesc cu spaimă,
In mahala, prin cârciumi se bucură de faimă
Și de cumva bețivii se 'ncearcă-a rezbel
Numaidecât începe să fluere și el.
Copiii lui, acasă, arar îi văd obrazul...
Se 'mpacă de minune cu strada și necazul...
Nu are sărbătoare, nu-i vesel și nu-i trist
Și-ades își dă vieața pe-o leafă de... gardist.
Iar când, în sări de iarnă târzii, ninsoarea cerne,...
Când, strânși pe lângă sobă ori răsturnați în perne
Visăm, cu somn pe gene, la vremuri ce au fost
El stă, uitat și singur, întroenit, în post...

Dar vine primăvara și'n noaptea parfumată
Ce fericit e omul uitat de altădată!...
Plimbând în colțul gurii țigara cât un sfârc
Pâșește dus pe gânduri cu pași de cocostârc...
E singur. Simte 'n suflet o stranie pornire.
Spre cerul plin de stele el cată în neștire
Și-l țintuește parcă buimac acolo'n drum
Imensa feerie a cerului postum...
...Perseu și Andromeda alături... Mai departe
Tremurător și roșu stă enigmatic Marte,
Stă Sirius și Vega și Alfa din Centaur
Și Orion... o ploae de mici bănuți de aur
Svârliți cu dărnicie în patru zări albastre,
Părând un văl mirific al sărăciei noastre
Creiat din fantezia unui artist divin
Când suferea 'ntr'o noapte, ca Baudelaire... de spleen.
Și-atunci așa deodată în ulița pustie
Răsună'n noapte-un șuer prelung de bucurie...
Și altul îi răspunde ca de pe alt tărâm...
Și iar pocnesc greoii bocanci pe caldarâm!...

VALERIU MARDARE

literara

o seama de cuvinte

Boulon era un negru, mai negru ca tăciunele şi servea într'o fermă din Congo, unde avea însărcinarea să îngrijească şi să mulgă vaca stăpânului fermei.

Intr'o zi stăpânul său, pentru a-l ajuta îi dărui un scăunel şi-i zise:

— De pe scăunelul ăsta, Boulon, o să mulgi mai bine vaca.

— Să trăeşti stăpâne! zise Boulon şi eşi afară numai decât ca să încerce.

El intră în grajdul vacei dar reveni necăjit după o jumătate de oră.

Era lac de năduşală şi aducea înapoi scăunelul.

Stăpânul său mirat îl întrebă:

— Cum, Boulon nu mulgi mai bine de pe scăunel?

—Ferească D-zeu stăpâne. Inchipueşteţi: vaca nu vrea să se urce pe el.

◆

Un tânăr confrate prezintă primul său poem lui Ferdinand Divoire care-l bagă 'n buzunar fără să-l citească.

— Vorbiţi-mi de proectele dv.! — îi cere Divoire.

Tânărul, puţin intimidat:

— Când voi parveni să fac carieră...

— O carieră nu se face!

— Este adevărat, vreau să spun, când voi atinge culmea gloriei...

— Iartă-mă. Gloria nu-i un munte!

Celălalt, roşeşte, bâlbâe ceva, pe urmă tace. Dar Divoire ,reîncepe mai prietenos:

— Amicul meu, termenii dv. nu sunt proprii. Permiteţi-mi să vă sugeres o imagină: spuneţi: „când voi ajunge eu în ultimul etaj, nu se va şti. dacă va fi acolo gloria sau mizeria... Totul trebue prevăzut...

◆

Mulţimea care mişună în fiecare seară împrejurul cafenelei Montparnasse, este o adevărată amestecătură de caractere, unde nu toţi sunt aşa precum par. Unul de exemplu, un gazetar german pare-se. Nimeni n'a citit vreodată scrierile lui. Şi el nu are decât un mijloc de existenţă.

— Ce face el — întreabă un burghez pe vecinul său.

Celălalt răspunde rece:

— Oh, tapaj de noapte!

◆

Un tânăr autor, şi nu din cei mai puţin bine plasaţi, la sfârşitul anului crezându-se în stare de a obţine premiul Goncourt, se duce într'una din zile la editorul său şi-l întreabă dacă „banda" sa era gata.

I s'a arătat „banda" fatidică, având imprimat: „Premiul Goncourt, 1928". Şi tânărul nostru autor, a colportat peste tot noutatea. Dar ceeace el n'a ştiut, e că un om mai în vârstă, care aştepta în anticameră când el a eşit, venea să viziteze pe editor tot în acelaş scop.

Mai trebue spus că editorul s'a grăbit să-i arate aceeaş „bandă" şi că acest lucru nu s'a întâmplat numai în acea casă de editură....

bazar

PROBLEMA AUTOGRAFELOR

Este permis să pui în vânzare scrisorile literaţilor în viaţă?

Această întrebare a fost pusă de Romain Rolland în legătură cu cele câteva scrisori autografe ale autorului lui Jean Christophe, puse în vânzare de către librarul editor Simon Vira. Avocaţii librarului au adus argumente multiple în jurul „caracterului" confidenţial. Dacă scrisoarea nu este ordin confidenţial. s'a stabilit că vânzarea poate fi tolerată. In cazul contrar, autorul are dreptul să se opună. Fără îndoială, juraţii s'au pronunţat pentru această teză. Dar unde începe caracterul confidenţial? Şi o confidenţă este necesar confidenţială?... Comerţul cu autografele scriitorilor va fi, poate, puţin diminuat, dar este departe de a fi interzis.

PREMII

Se va decerne în câteva zile, premiul Goucourt şi premiul lui *Vie Heureuse*. Dar se pare, că din an în an lumea se pasionează mai puţin de aceste concursuri .Fără îndoială din cauză că aceste premii par, astăzi, prea slabe candidaţilor. Cinci mii de franci!...

Atunci când se află de obţinut premii de zece mii franci de douăzeci de mii de franci, de treizeci de mii de franci (premiul Brieux), de cincizeci de mii de franci (premiul Figuière)!...

Printre lucrările cari au atras atenţiunea juriului Figuière, cităm: *Cuceritorii* de André Malraux, *Blèche* de Pierre Drieux, La Rochelle. *Monestié le Huguenot* de Raoul Stéphan, *L'Injustice est en Moi* de Gabriel d'Aubarède, *Shutt de Autteur* de Paul Wimereux,*Le Crépuscule de l'amour* de Georges Day şi *L'étrange raid du Margaret* de Robert Bouchet.

Societatea oamenilor de litere va decerne, în a doua jumătate a lui Decembrie, cele treizeci de premii de cari dispune. Premiul zis al „Societăţii oamenilor de litere" în valoare de cinci mii de franci va fi pentru a doua oară distribuit

Premiul Pierre-Corrard, în amintirea lui Pierre Corrard, ucis în timpul războiului, şi premiul Maurice Dekobra, destinat unui roman literar de aventuri, sunt şi unul şi celălalt de către trei mii franci.

Cercul literar francez, prezidat de către Fortunat Strowski, dela Academie, deschide al doilea concurs de roman.

Un premiu de cinci mii franci este anual decernat operii inedite unui tânăr romancier de tradiţie franceză, încă necunoscut publicului.

Premiul Figuière va fi distribuit în viitor după aceleaşi norme, dar numai din trei în trei ani.

caricatura zilei

AGENT INTREPID

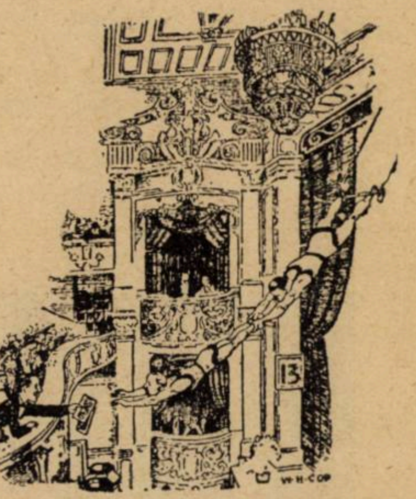

— Daţi-mi voe să vă ofer prospectul nostru pentru asigurarea vieţii....

(Show)

AŞA, DE FUDULIE...

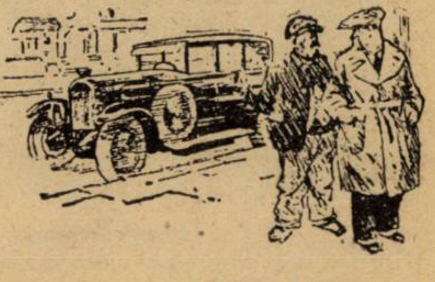

— Acesta e automobilul D-vs.?

— Da! dar pentru-ce mă întrebi?

— Vă rog să-mi daţi voe să mă urc în el numai cinci minute. Vreau să-i fac să crape de necaz pe toţi prietenii mei.

(Life)

MANDRIE

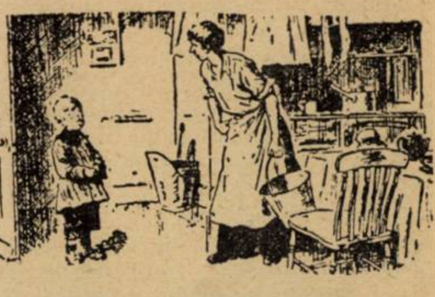

Mama. — Aşa dar şcoala voastră a fost inspectată azi de prinţul moştenitor? Tu ce i-ai spus prinţului?

Copilul. — Nimic, mama.

Mama. — Nimic! Copile, mândria te va pierde.

cărți redate în extrase

INCHISORILE SOVIETICE

Youri Bezsonov

Nimic mai extraordinar decât aventurile fostului căpitan de cavalerie Youri Bezsonov, din armata rusească. Arestat îndată după prăbușirea țarismului de către bolșevici; reușind să evadeze și să treacă la armata albă; căzut din nou în ghiarele faimoasei „Ceka“ nume care a îngrozit toată Rusia; iarăș închis, judecat, condamnat, transportat dela o închisoare la alta, martor la atâtea condamnări la moarte... evadează din nou... ofițer în armata albă, vagabond, lucrător cu ziua, argat, spărgător... toate aceste peripeții le descrie nemeșteșugit, simplu, cașicând ar povesti fapte de toate zilele.

Youri Bezsonov și tovarășii săi de evadare.
Dela stânga la dreapta: **Bezsonov, Malbrodski, Malsagov, Sazonov, Priboudline.**

ULTIMELE ZILE DE LIBERTATE

Palatul de iarnă trebuia să capituleze. Afară, bandele bolșevice și canonada „Aurorei“, înlăuntru panică. Voluntarii, bolșevicii, batalionul femeilor și cel al provocatorilor, meetinguri și îmbărbătări dela 101 de șefi. Un tip cu barbă, fie Axentiv, fie noul „Dictator“ și comandant al palatului, Maliantovici, este la tribună. Roagă, încearcă să'mbărbăteze, încearcă să convingă...

Cine ? La ce bun ? „Guvernul?“ Pe șeful lui ? Sau poate pe orator însuși? Convorbirile parlamentarilor urmează...

Cazacii pot să iasă păstrându-și armele. Și mă găsesc astfel în stradă cu trei revolvere în buzunar.

Omul e urmărit... Fiara se asvârle împotriva omului... Omul devine atunci fiară. Suntem pe cheiul palatului. Proectorul „Aurorei“ ne ia drept țintă... Dealungul Nevei, automobilele blindate ne urmăresc. Nu se vede nimic. Nimic de cât mitralierele, care vin după noi, ceea ce cauzează o senzație penibilă. O singură lovitură, o scântee și explozia va deveni inevitabilă. Panica îi va urma și vom fi masacrați. Dar iată în fine micul canal de iarnă... Apoi podul Liteinej. Frica dispare. Unde să mergi? Viața de vagabond începe. Cazacii îmi propun să petrec noaptea la ei. Primesc și stau la ei trei zile și trei nopți. O ordonanță ne informează că trei sotnii trecute de partea bolșevicilor, au arestat pe toți ofițerii lor, care luaseră parte la apărarea Palatului de iarnă. Imi strâng revolverele și mă duc acasă, la hotel „Astoria“.

Peste câteva zile, în Ianuarie 1918 părăsii Petrogradul de frica arestării și mă instalai la Solzy în guvernământul Pskov.

PRIMELE INCHISORI

Ca să trăesc, încercasem felurite meserii. Mă făcusem tăetor de lemne, argat cu ziua, dar nu mergea. Impreună cu un prieten al meu, fostul căpitan de cavalerie Vladimir Nicolaevici Iuliev, organizasem un mic comerț de zaharină. Mă duceam la Petrograd, unde-mi procuram zaharină, pe care izbuteam apoi s'o schimb la Solzy pentru pâine.

Reveneam la Solzy prin August 1918 cu un nou stoc de zaharină. La gară nu era prea multă lume. In jurul meu însă, se tot învârtea un om mărunt, care mi-atrase atenția pentrucă era ghebos. Luai o trăsură ca să ajung mai repede acasă. Nebănuind nimic, mă suii în odaia mea și-o găsii răvășită.

Proprietarul veni în fugă și mă anunță că Iuliev era arestat. Abia schimbasem câteva cuvinte, și auzii bătăi în ușe....

In acelaș moment năvăliră'n odae mai mulți cekiști conduși de ghebos... Un ordin al Cekei, dispunea arestarea mea și perchezitionarea domiciliului. Inconjurat de trei cekiști, fui condus la închisoare.

Pentru prima oară umblam pe stradă ca prizonier. Mi-era dezagreabil. Mi-era chiar rușine de a nu fi știut să scap de urmărire.

In acelaș timp mă întrebam: „ce acuzație gravă pot să-mi aducă?“

Inchisoarea era o clădire scundă mică, veche. Sala unde fui introdus era mare, cu ferestre obișnuite dar cu zăbrele.

Podeaua era uzată. La mijloc era o masă mare și două bănci. Odată intrat, văzui cu mirare că tot orașul era acolo. Foști ofițeri, judecători, doi notari, doi doctori cu fii lor, studenți și Iuliev. Imbrățișai pe Iuliev care-mi povesti ce se întâmplase în lipsa mea. Aflai că într'o singură zi fuseseră arestați toți ofițerii, burghezia și aristocrația orașului, sub diferite pretexte și acuzații. Burghezilor li-se cerea parale, fără alte ceremonii. Unul din judecători era acuzat de a fi cules spicuri de grâu depe câmp: „furând astfel pâinea țăranilor !“ Afacerea noastră, mai ales aceia a lui Iuliev, era din cele mai stupide, dar în acelaș timp serioasă. S'ar fi găsit la el un manifest în care se batjocorea ideologia bolșevică. Fu acuzat de propagandă și agitație împotriva guvernului sovietic. Dela primul interogator, i-se comunică lui Iuliev că vina sa era atât de gravă, încât autoritățile locale nu puteau decide de soarta sa, şi trebuiau să-l expedieze la Petrograd.

Regimul închisorii, era destul de simpatic. Directorul, nu trata prea rău pe arestaţi. Dormeam pe jos dar avusesem voie să ne aducem aşternuturi de-acasă. Raţia alimentară, era foarte insuficientă. La 6 dimineaţa ni-se aducea apă caldă cu câte-o felioară de pâine. La prânz, în nişte ceaune mari, ni-se aducea tot apă caldă, care mirosea a peşte: era supa. După masă, ni-se servea iarăş apă caldă. La cinci seara, lista bucatelor, era aceeaş ca la prânz.

La mijlocul lui Septembrie, furăm transportaţi la Petrograd. Voiajul decurse fără incidente, şi peste două zile făcurăm cunoştinţă cu celebra „Gorokbovaia“. Odaia în care furăm conduşi era lată de vre'o 20 metri şi tot atât de lungă, având o fereastră care da în curte. Fuseseră îngrămădite acolo vre'o cincizeci de persoane ; o lipsă de loc şi de aer nemaipomenită... toate elementele societăţii erau reprezentate aici : un advocat, ofiţeri, directori de bancă, medici, studenţi, etc.

Prima zi trecu liniştită. Ziua, Gorokhovaia, doarme ; noaptea, începe să trăiască. Arestaţii dormeau pe paturi, cu rândul. Pe la miezul nopţii, interogatoriile începură.

Arestaţii reveneau palizi, speriaţi. Ameninţarea morţei răsuna la urechile lor. Interogatoriile continuară toată noaptea. Oamenii tresăreau îngroziţi.. In timpul nopţii fură aduşi vreo 20 de arestaţi noi. Nu mai era loc pentru ei. Spre seară, a doua zi, uşa odăii se deschide mai larg ca de obiceiu, şi Riduc, celebrul comandant al Gorokhovaiei, intră. Incepu să citească lista celor, cari trebuiau să fie transportaţi la închisoarea Spalernaia, la fortăreaţa Petre şi Pavel şi la închisoarea Dereabinţcaia. Apoi. citi lista celora, cari trebuiau condamnaţi la moarte. Escorta veni, ridică prizonierii şi camera deveni mai liberă. Seara, sala fu din nou cuprinsă de groază. După o săptămână, Eiduc apăru la ora obişnuită, citi numele noastre şi anunţă că vom fi transferaţi la închisoarea Derrabinţcaia.

Regimul era acelaş caşi la Solzy, caşi la Gorokhovaia : în loc de supă un lichid care semăna cu apa murdară cu care se spăla vasele. După câteva săptămâni deasemenea regim, am văzut cu ochii mei oameni, căutând în lăzile cu gunoaie capete de peşte afumat şi devorându-le pe loc. Cu toate că regimul era destul de suportabil, incertitudinea era apăsătoare. Nu se împuşca chiar în închisoare. Condamnaţii erau transportaţi la Gorokhovaia.

De două ori pe săptămână se aduceau noui serii de arestaţi şi tot atunci se făcea apelul celor, cari erau din nou trimişi la Gorokhovaia, fie pentru a fi împuşcaţi, fie pentru a fi interogaţi. După trei luni de închisoare, suntem chemaţi la primul interogator.

PRIMUL INTEROGATOR

Judele de instrucţie era celebrul Judin. Mă primi întins alene în fotoliu şi fixându-şi privirea asupra mea. Fără să-şi schimbe atitudinea şi fără să scoată un cuvânt, mă privia fix, caşicum ar fi vrut să mă hipnotizeze. La început simţii o neplăcere. Imi dădui însă seama că nu trebuia să par slab, şi fără să fiu poftit mă aşezai pe scaunul din faţa mesii judelui de instrucţie.

Judin schimbă brusc atitudinea şi cu o mişcare violentă deschise sertarul unei mese, scoase un revolver şi-l ţinti asupra mea.

— Ştii ce te ameninţă ?

— Nu !

— Ştii dece eşti acuzat ?

— Nu !

— Aha ! Nu ştie. Deci nu vrei să recunoşti ? Cu atât mai rău pentru tine. Vei fi împuşcat.

Pe urmă, văzând că nu poate să mă intimideze, interogatorul începu. Numele, pronumele, regimentul, războiul, etc. Răspundeam prin monosilabe. Veni vorba de manifestul pentru care eram arestat. Judecătorul se indignă, urlă, îşi ciufuli părul... nu izbuti însă să mă facă să recunosc nimic. Fui retrimis la închisoare. Trei zile întregi, Juriev şi cu mine ne întrebam : „o să ne'mpuşte, sau o să ne dea drumul ?“

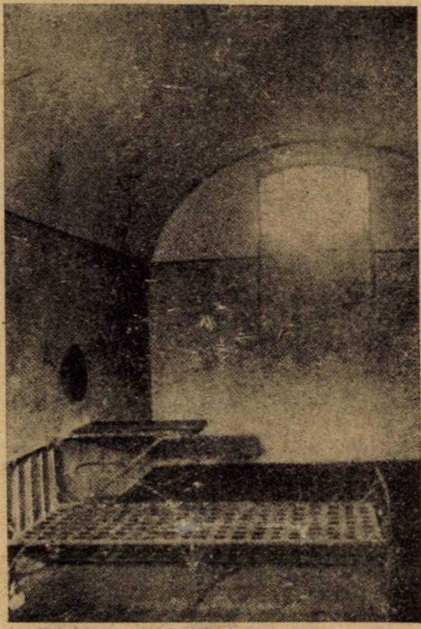

Celulă într'o veche închisoare rusească.

Căci după interogatoriu, nu mai şedeai mult în puşcărie. Peste trei zile, Ziduc îşi citi ca deobiceiu lista, pe care figura şi numele meu : Bezsonov, eşi cu efectele tale ! Eram condamnat la muncă silnică şi plecam spre Vologda. Lui Suriev i-au dat drumul peste câteva zile. Logică sovietică.

VOLOGDA

Nişte bordee, săpate în pământ : iată noua noastră închisoare. Condiţiile vieţii, erau următoarele : ne scullam la ora 5 dimineaţa, ni se dădea iarăşi apă caldă şi o bucăţică de pâine. Apoi eram îmbarcaţi în vagoane de vite şi transportaţi la 20 km. mai la nord în spatele armatelor sovietice, care luptau pe frontul dela Arhanghelsc. Acolo, lucram la săparea tranşeelor şi la instalarea barajelor de sârmă ghimpată. Frigul, în această regiune a Rusiei, atinge în timpul iernei 25—30—35 de grade Celsius Pe timpul acesta, trebuia să lucrăm.

Neîmbrăcaţi (eu aveam aceleaşi haine cu care fusesem arestat în August, şi o pereche de cisme uşoare) şi flămânzi. Nu ştiu care era mortalitatea acestei închisori blestemate, părăsită de toată lumea în mijlocul pădurilor şi a zăpezilor şi creată de imaginaţia bolnavă a bolşevicilor. Şi nici nu mă interesa. La ce bun să calculez procentele morţilor, de ce să te gândeşti la posibilitatea morţii ? Pentrucă sfârşitul ameninţa în fiece clipă pe fiecare dintre noi. Ştiu numai, că în timpul scurtei mele şederi acolo, mai mulţi oameni au înebunit.

EVADAREA

Mă hotării să evadez. Eram în spatele armatei roşii, şi ştiam că la 20 sau 30 km. mai la nord, sunt armatele albe. Evadarea însă era imposibilă, atâta timp cât nu mă puteam orienta. Şi ca să mă orientez, îmi trebuia o busolă.

Printre condamnaţi, se afla şi un fost comandant al unui regiment bolşevic. Furase şi fusese condamnat. Dar situaţia lui, era totuşi privilegiată. Locuia în cel mai bun bordei, mergea rar la lucru şi nu era percheziţionat.

Intr'una din zile, săpând în zăpadă, unul dintre tovarăşii noştri, lovi un obuz neexploadat. Fireşte că se făcu cerc în jurul lui, şi fiecare căuta să-şi dea seama de unde vine obuzul, cum e aranjat fuzantul pentru percuţie imediată sau întârziere, dece n'a exploadat, etc Mă apropiai şi eu. Imi venise ideea să profit de ocazie pentru a mă orienta chiar foarte aproximativ, şi a determina linia frontului între albi şi roşi.

Apropiindu-mă de fostul comandant al regimentului roşu, îl întrebai :

— Acest obuz vine dela albi, sau dela bolşevici ?

Şi mare-mi fu mirarea, când îmi răspunse :

— Vom şti îndată exact.

Şi scoase din buzunar o busolă, cu ajutorul căreia stabili că era un obuz al albilor. La vederea busolei, mă decisei imediat, să i-o fur în aceeaş seară şi să evadez a doua zi. Mă dusei, seara, în bordeiul său. Era aşezat pe un pat de scânduri. Mă aşezai lângă el şi angajai o convorbire. Peste o jumătate de oră, izbutisem să-i fur busola din buzunar. A doua zi, la lucru, izbutii să mă depărtez din ce în ce mai mult în pădure şi după peripeţii de nedescris, rupt de oboseală şi mort de foame, ajunsei în liniile albilor, a tovarăşilor mei.

IN ARMATA ALBA

Deci, sunt la ai mei. Trebue să previn pe cititor, că n'am intenţia să vorbesc despre situaţia generală a armatelor pe frontul dela Arhanghelsc. Imi povestesc viaţa mea, şi nu voi vorbi decât despre evenimentele cari au avut un raport oarecare cu mine. Credeam în forţa, în energia, în idealismul armatei albe. Ştiam ce valorează armata roşie. Pentru mine, ideea unei victorii finalle a roşilor, era inadmisibilă. Mi se puse la dispoziţie o locuinţă şi un medic. Iar a doua zi, odihnit, îmbrăcat, şi cu înfăţişarea unui om, fui trimis la biroul de informaţiuni al armatei albe. Acolo, fui recunoscut de un prieten al meu, şeful biroului de informaţii, colonelul Costandi.

— O să pleci chiar astăzi pentru Onega, — îmi ordonă el. Acum aşează-te şi ascultă. In câteva zile Arhanghelsc o să capituleze. Şi-mi zugrăvi situaţia: o parte din trupe trecuseră de partea bolşevicilor. Armele şi muniţiunile lipseau. Și cu toate sfaturile lui, Arhanghelsc nu fusese întărit.

— Tu, ca transfug, trebue să pleci printre cei dintâi. Cu căruța, cu sania sau pe jos, trebuie să ajungi până la Murmansk, unde se găsește frontul generalului Skobeltin. Astăzi, la miezul nopții, va pleca tot pe acest drum, biroul de informațiuni și de contra spionaj. Pleacă cu ei. Știu că se prepară masacrul ofițerilor. Toată lumea pleacă. Și eu rămân, ca șef al garnizoanei, pentru a remite Arhanghelsc, bolșevicilor. Străinătatea, nu-i pentru mine.

Această declarație neașteptată și gravă, făcu asupra mea o impresie extraordinară. La 12 noaptea, plecai și eu cu căruțele biroului de informații.

După două săptămâni de mers, ajunserăm la Mormansk și căzurăm în mâinile bolșevicilor. Generalul Skobeltin, părăsise frontul și fugise în Finlanda. Trupele se predaseră. Fu momentul cel mai groaznic din toată viața mea. Eram în imposibilitate să fug, și știam că închisorile vor reîncepe. Furăm închiși în niște barăci la Soroki, (lângă Mormansk). Cekiștii, alegeau generalii, ca să curețe latrinele. Apoi furăm îmbarcați în vagoane și transportați la Petrozavodsc.

DIN NOU PRIZONIER

La închisoarea din Petrozavodsc, nu era loc pentru toată lumea. Și de aceea, fui închis împreună cu alți camarazi ai mei, într'un fost seminar. Nu ni se dădea nici un fel de hrană, și trebuia să ne-o procurăm noi singuri prin toate mijloacele.

Vasta mea experiență în materie de închisoare, îmi veni însă în ajutor. Paznicii puteau fi cumpărați. Și de aceea, grupul nostru se putea hrăni convenabil. Peste două săptămâni, furăm transportați din nou la Vologda. In alte barăci însă, decât acelea în care fusesem deținut prima oară. Izbutii sămi ascund identitatea și peste două luni fui trimis la închisoarea din Arhanghelsc pentru ca acolo să apar în fața tribunalului revoluționar.

JUDECATA

Tribunalul revoluționar din Arhanghelsc devenise celebru chiar în Rusia sovietică pentru modul lui expeditiv de a judeca. Execuțiile se făceau în massă.

După alte două luni îmi sosi, în sfârșit și mie rândul de a apare în fața judelui de instrucție. Interogatorul începu. Judecătorul de instrucție, era un marinar. Și după părerea mea, un om cum se cade. Din capul locului întrerupsei interogatorul, și adresându-mă judelui de instrucție:

— Ascultă, d-tale ți-i perfect egal, și eu țin foarte mult să-mi redați fotografiile cari mi s'au luat la Vologda. Imi răspunse printr'o glumă, și față de insistența mea, consimți să mi le înapoeze. Luând dosarul meu, începu să-l răsfoiască spre a găsi fotografiile.

— Foografiile nu sunt aici. Iată dosarul.

Și-mi arătă dosarul, care nu conținea decât câteva file. Imi dădui seama că nu există depoziții împotriva mea, și începui să-i povestesc tot ce-mi trecea prin cap. După o oră de conversație agreabilă, fui retrimis în celula mea, și a doua zi, apărui în fața tribunalului. Ședințele erau publice. In sală, nu era însă nici un auditor.

— In picioare: Tribunalul.

Trei judecători. La mijloc judecătorul meu de instrucție. Nici acuzare, nici apărare. Interogatorul durà trei ore. Apoi, ședința se suspendă. La redeschidere, se dădu cuvântul fiecăruia din acuzați. Vorbii foarte puțin, evitând violențele de limbaj și ferindu-mă de a da orice detalii din care să se poată deduce că evadasem odată dela Vologda. Judecătorii se retraseră în camera de deliberare. Peste câteva minute, ședința se redeschise din nou și sentințele fură pronunțate. Procesul meu fusese ultimul. De aceea trebui să ascult sentințele anterioare. Cinci condamnări la moarte, două condamnări la muncă silnică pe viață, pe urmă veneau câte 10, 15, 5 ani închisoare, etc. In sfârșit, sosi și rândul meu.

— Bezsonpv, cinci ani. Și pe urmă : „dar luând în considerație detențiunea preventivă, amnistiile, etc., e pus în libertate.“ Eram cu totul zăpăcit. Sentința, figurile condamnaților la moarte, bucuria de a trăi, libertatea... Eram gata la orice, numai să fiu liberat, — nu. In sfârșit, ni se remit actele, și iată-ne în stradă. E greu să redai în scris senzația libertății. Și e regretabil că viața șterge atât de iute această senzație de fericire.

Petrecurăm noaptea, eu și cu un altul din colegii mei liberați, într'o familie care ne dăduse ospitalitate. Primejdia dispăruse. Totuși, trebuia să plecăm cât mai curând, căci puteam fi din nou arestați. In sfârșit, izbutii să obțin un bilet pentru Petrograd.

IN AFARA DIN LEGE

După ieșirea din închisoare, eram în mod automat mobilizat. Și primisem ordin de a pleca pe frontul polonez. Eram însă hotărât să nu mă înrolez în armata roșie. De aceea mă ascunsei într'unul din cartierele suspecte ale Petrogradului.

„AFACERI“

Trebuia însă să trăesc, și eram hotărât să-mi procur bani, prin orice mijloace. Reîntâlnisem pe Iuriev, de care, probabil că cetitorul își amintește. Și împreună cu el dădurăm o lovitură la casieria unei instituții sovietice. Iată cum s'a petrecut afacerea:

Izbutirăm să corupem pe unul din funcționarii instituției. Și într'o Duminică, acesta ne introduse în instituție. Un coridor larg, pe care ne grăbim să-l parcurgem. O ușe deschisă. Intrăm, și-o trântim după noi.

— Sunteți casierul?

— Da!

— Vă rugăm... trei pași înainte, și-i punem revolverele în piept.

— Deschide casa.

Nu poate să n'asculte. Dar surpriza, îl face să șovăe.

Se agită, se chibzuește...

— Deschide casa...

Caută cheia. Mâinile-i tremură, casa este deschisă. Pachetele de bancnote, erau aranjate în rafturi.

— Strânge!

Voiam să grăbesc operația. Dar emoția era atât de puternică, încât fui silit să mă proptesc de masă. Iuriev, asvârlea pachetele de bancnote în sac.

In sfârșit, „operația“ se sfârșește. Poarta e închisă, cheia scârțâe în broască... Din nou coridorul. Apoi, curtea. In sfârșit, în stradă, mașina pe care o angajasem...

Timpul trecu. Banii fură cheltuiți. Hotărârăm să dăm o nouă lovitură la Moscova, la unul din depozitele sovietice. Studiasem lovitura în toate amănuntele ei. Din depozit, dispărură, rând pe rând, ordine, permise de circulație, registre întregi... Intr'un cuvânt, prepararăm toate documentele necesare... Afacerea trebuia realizată în trei etape. Prima: scoaterea mărfii din depozit; a doua: transportarea mărfii; și a treia, vânzarea.

Intr'o bună dimineață, ne prezentarăm la depozit, în calitate de delegați ai depozitului central de alimente din Petrograd. Timp de trei ore, încărcarăm în două autocamioane, făină de lux. Parvenirăm să parcurgem fără incidente, toate cele trei etape. Trecurăm prin toate posturile de control, și, în sfârșit, livrarăm marfa la un alt depozit sovietic, căruia îi făcurăm o însemnată reducere de prețuri.

A ȘASEA ARESTARE

Peste câteva luni, rămăsesem iarăși fără bani, și căutam o nouă afacere. Mi se propuse să desgrop o comoară. Proprietarul comoarei, îmi expuse afacerea. La începutul revoluției, locuia o casă din insula „Kamenni“. In timpul perchezițiilor, îngropase în grădină, două casete: într'una pusese șaptezeci de mii coroane suedeze, și într'alta niște documente și alte o mie de coroane. După lovitura de stat bolșevică, casa fusese pusă la dispoziția unei fabrici, și lucrătorii comuniști se instalaseră. Proprietarul, nu îndrăznea să desgroape casetele, și de aceea, îmi oferea mie jumătate din conținutul lor, dacă puteam să le desgrop. „Afacerea“ îmi convenea sub toate raporturile: era vorba de parale, și de sport... Incepui să examinez topografia grădinii. Grădina era lungă de 75 m. și largă de 50, mărginită de niște ziduri de piatră. In fiecare seară, mă instalam pe trotuarul din fața casei, și observam obiceiurile locatarilor. Peste câteva zile, știam precis când se sting ultimele lumini, și mai știam că grădina nu era supraveghiată. Imi procurai o lopățică și într'o noapte ploioasă de toamnă, mă pusei pe lucru. Alesei un moment în care nu trecea nimeni pe stradă, și sării peste gard. Grădina, care-mi părea atât de cunoscută pe dinafară, îmi păru deodată complect necunoscută. Ajunsei repede la locul indicat de proprietarul comoarei. Sapa scârțâi în părâmnt... împing mai tare, sap mai adânc, — comoara nicăeri. Săpai aproape jumătate din noapte, fără să găsesc nimic. La sfârșit, obosit și ud de ploae, pusei pământul la loc și-l acoperii cu foi veștede.

(Sfârșitul în N-rul viitor).

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 5
27 Ianuarie 1929
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

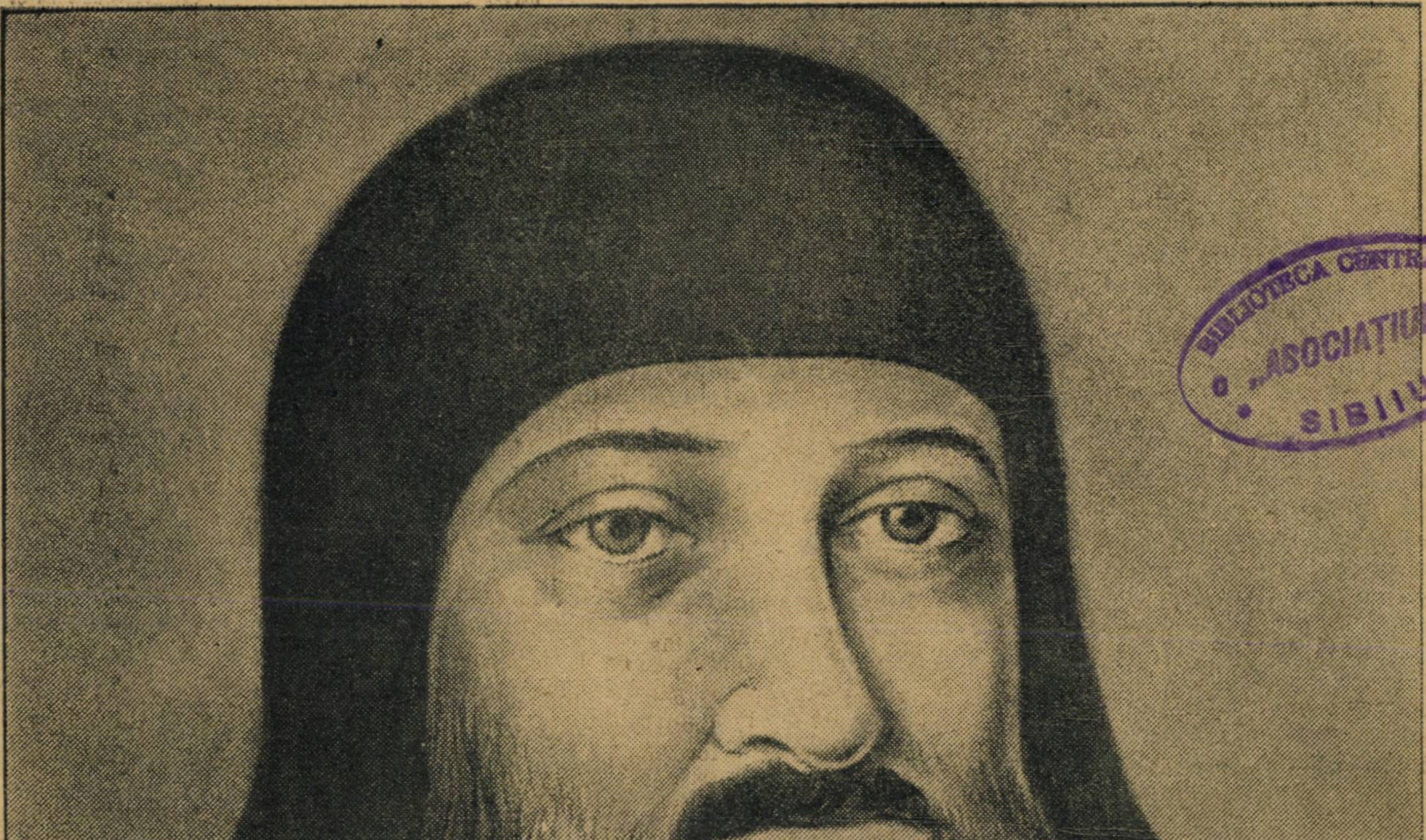

MITROPOLITUL DOSOFTEI

Ctitorii

MITROPOLITUL DOSOFTEI

CONST. PACLE

Astăzi, când spiritualitate pe baze etnico-ortodoxe, înseamnă încă căutare și ca orice căutare nesiguranța, scăpărare încă stearpă în cremenea credinței celei drepte, cu cât e mai violentă (ceea ce contrazice deplin atitudinea ce vrea să se cheme ortodoxă), se impune evocarea ilustrului spirit, care a fost mitropolitul Dosoftei al Moldovei, a doua figură, ce rezumă trecutul nostru bisericesc, deplin românesc, sub condeiul căruia slova românească a putut să stea pentru întâia dată, dreaptă și plină de seva pământului din care se plămădea, alături de cea a lui Antim Ivireanu. Omul post belic, tragic contuzionat de pofta telurică de viață ce se reabilitează în el caută să-și găsească echilibrul sub presiunea ei grozavă și îmbracă armura mai puțin sau mai mult albă a programului răsunător de nouă viziune, care rămâne agățată în văzduhul pe care a încercat să-l săgeteze pentrucă coarda intimă a sufletului niciodată n'a fost întinsă.

Pe vremea bunului și vestitului cărturar care a fost mitropolitul Dosoftei, ortodoxia nu se învăța din cărți. Era poate și o poziție sufletească încă de mult câștigată în care cei ce descindeau, nu aveau decât să îmbrace haina aspră și sobră a călugăriei, duhul umilinței și al renunțării de cele lumești, pentru a o pecetlui. Dar era și o vădită năzuință de a intui întrucât viața vremilor se poate da după ortodoxism și întrucât ortodoxismul poate transfigura elementele ce se supun, din viață.

Și tocmai aceasta îmi pare că e ortodoxia românească.

Ortodoxismul nostru e spada antimusulmană încrucișată pe evanghelie, și pe înscrisurile diplomatice de diaci ageri la minte care știau să mlădieze slova pentru ca ai lor să poată eși cât mai bine.

Asa si cu mitropolitul Dosoftein. Viata lui curge între malurile, cu sfială trase aci (ce greu poți trage unei vieți maluri). Nu se știe dacă el a prins așa de bine slavoneasca, greceasca și latineasca din mânăstirea Pobrata, ori dela părinții lui, zice-se, veniți din părțile polone, unde latinească era limba de predilectie a conversațiilor prețioase.

Dar după mărturia cronicarului cel cu dulce limbă al Moldovei, Neculce „el știa adânc din cărți". Această erudiție îl pune pe Dosoftei mai presus de Antim Ivireanu si de Varlaam, care-l întrece însă prin energia sufletului său de luptător ortodox anti-calvinesc. Dosoftei a trăit faimoase vremuri de isbeliste și bejănie ca ale unui Duca Vodă. Petri-
bejenie ca ale unui Duca Vodc, Petri ziua de mâine nu o puteai da pe cea de azi, dar sufletul lui destul de călit la para credinței alunecă lin pe tot dealungul acestor domnii turburi.

El n'a poftit la nici-o demnitate, ce se putea lua prin surprinderea vremurilor, ci în liniștea schitului dela Probata sau Neamțu, pe când era Episcop al Romanului — al cărui document ce-i arată originea numelui, de el a fost descoperit, Dosoftei își plimba ca un adevărat cărturar ortodox sufletul gemând de greutatea gândurilor și cuvintelor ce aveau să-i umple cărțile ce le-a scris apoi.

Intr'adevăr înaintea lui stătuse aprigul și bunul luptător pentru dreapta credință Varlaam, care la anul 1642 pe timpul domniei celui mai strălucit domn ortodox Vasile Lupu, avusese mare cinste să primească în metropola în care-și avea scaunul păstoriei lui, Sinodul anti-calvinesc în care s'a fixat faimoasa *Mărturisire ortodoxă* a unui alt vestit prelat ortodox de origină românească Petru-Movilă, Mitropolitul Kievului. Dar Dosoftei l-a întrecut pe acesta în cărturărie. Pe când Varlaam cu toată „Predoslovia" Cazaniei lui valorează mai mult pentru atitudinea lui, a Dosoftei ne interesează conținutul sufletesc. Varlaam s'a adresat poporului în genere, Dosoftei preoților ca unora ce erau mai apropiați de mintea lui. Spiritul lui Dosoftei e mai mult contemplativ ca al oricărui intelectual. Aristocrația iarăș se complace mai mult în contemplație și Dosoftei a fost un aristocrat al bisericii noastre vechi. Pe când Varlaam ca orice luptător se fixa asupra Cazaniei ca eminent instrument de luptă anti-calvină. Dosoftei avea o poftă adâncă de creație, ca orice intelectual. Desigur mult din opera lui a rămas mai mult intenție dar încă e o mare parte care impresionează mult. Dacă ne gândim numai la măreţul plan în a da „pre limbă românească" ceeace vecinii noștri încă nu aveau pe vremurile acelea, traducerea *Vieților Sfinților*, și la munca uriașe pe care a depus-o căutând cele douăsprezece Mineie ale anului, alegând cu destul simț cuvintele potrivite și cu răbdare și seninătate în „acești veaci grei ai țării", apoi vedem în el sfânta pasiune de a transforma până la creație, a intelectualului ce a fost Dosoftei.

El credea puternic că limba poporului (ce intuiție ascuțită pentru vremurile în care tot ce era țărănesc era egal cu animalitatea) poate fi și aci un bun tipar pentru duhul ortodox ce șerpuia în slova grecească.

In această linie el traduse din sfânta Scriptură după cum încercase și vestitul călător român prin părțile Asiei, Nicolae Milescu, „*Paremiile*" (bucăți care se citesc în postul cel mare). Traducerea lui nu e făcută însă cu precizia *Paliei* dela Orăști (1582).

Dar unica realizare literară unică în acest gen în literatura noastră până astăzi încă, e traducerea „Psaltiriei" în versuri. Se crede într'o influență a poetului polon Kohanowski care făcuse așa ceva înaintea lui Dosoftei și ale cărui cărți circulau printre boerimea moldoveană de atunci. Realizarea lui Dosoftei își dublează interesul: întâi, că „Psaltirea" e partea cea mai umană din cuprinsul Sf. Scripturi și al doilea că limba în care a fost transpusă e cea mai plastică și mai autentică limbă românească. Dar peste toate se adaogă faptul că e primul stihuitor acceptabil și cu puternice influențe pentru stihul românesc de mai târziu. Si mai ales că versul e deplin românesc. El care trăise, fiind călugăr, în mijlocul frumuseții pământului moldovenesc, putuse să simtă ce e lest livresc într'o traducere și cu ambiția de a arăta (el începuse în acest sens o discuție cu cărturarii munteni) că limba noastră poate încăpea și se poate mlădia la nevoie după eternele gânduri și frumuseți umane ale „Psaltiriei". Nu e vorbă că în această traducere se găsește de multe ori și versul solemn hexametric cărturăresc dar partea în care el se lasă legănat de ritmul de lan de grâu după ogoarele românești ale versului nostru poporan este destul de mare. Versul măreț ebraic scurt ca o monogramă al psalmilor, cari de multe ori în limba românească nu ar fi putut să treacă, cu mult meșteșug este prelucrat de Dosoftei, de multe ori naiv și cu îndrăsneală șugubeață.

De pildă:

Ni-ai suit păgânii în ceafă
Cu rău ce ne fac și ni cer leafă.

Sau versul săltăreț de baladă poporană:

Moar și Agar la săhăidace
Gheval si Amon gătează lance
Amalehiții ferecă pușce
Filistenii praști s'arunce.

Ce minunat traduce vestita cântare ebraică „Cântați Domnului din alăute"!

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

S'a născut la 1624. Pe un *liturghier* se găsesc însemnate de mâna lui numele tatălui său Leontaru și al bunicului său Barile.

Numele acestea care se vădesc a fi ne românești arată pe Dosoftei ca urmaș al unor Greci aciuați cu treburi negustorești odată pe la Liov în Polonia. Cu toate că Neculce îl pune printre neamurile de mazili (boeri scoși din funcții de stat), simpatia lui cea mare pentru Poloni ne face să-i vedem adevărata origine.

Pela anul 1640 îl găsim în Mânăstire Pobrata în haină monahală.

La 10 Maiu 1658, în vârstă de patru zeci și trei de ani fu ales episcop al Hușilor și este înumărat al doilea sau al treilea prelat al acestei episcopii.

La 1659 ajunge episcop al Romanului în locul lui Sava ridicat acum în scaunul Mitropoliei Sucevei. Il găsim pe Dosoftei venind adeseori la Iași la masa Domnului Dabija Vodă, întreținându-se cu Iordachi Cantacuzino și cu viitorul patriarh al Ierusalimului Dosoftei, pe atunci arhidiacon pe lângă Patriarhul Nectarie, aciuat din pricina împilării musulmane, în Moldova.

Cu mult zel pentru studiile istorice, el descoperi pentru prima dată origina numelui orașului său de reședină episcopală, care era dela Roman Vodă, după un document pe care-l pomenește și Miron Costin.

Cum erau împrejurările de atunci Dosofteiu făcu politică cu multă înclinare către Poloni, cu cari mare parte dintre boerii Moldovei erau încuscriți, și în cari vedeau pe cavalerii salvatori ai crucii din orient, Dosoftei cu atât mai mult se simțea de partea acestora, ca unul ce-și avea originile la ei.

Așa, în toamna anului 1673, Ștefan Vodă-Petriceicu care venise la tron după Duca Vodă, fugi la Poloni, Dosoftei îl urmă.

Venit iarăș în țară, este închis în mânăstirea Sf. Sava din Iași de către Dumitrașcu-Vodă.

Este scos, reintegrat. Stă în scaun și sub Dumitrașcu și sub a treia Domnie a lui Duca-Vodă până sub Constantin Cantemir.

Și în timp ce Ioan Sobieski era sabia cea mai fulgerătoare ce-o ridicase în orient creștinismul, „despresurătorul Vienei“, oprindu-se prin Moldova cu intenție de o lua dela Turci. In curând însă trebui să părăsească Iașii și cu el plecă și Mitropolitul Dosoftei luând multe din odoarele metropolitane precum și moaștele ocrotitoare pentru Moldova ale Sf. Ioan cel nou.

Pentru această despuiere Constantin Cantemir ceru afurisenia Patriarhilor orientali pentru fugar. Dosofteiu însă era acum pus de rege mitropolit la Zolkiew unde tălmăcia din grecește în slavonește preocuparea lui de predilecție.

Se pune pe socoteala lui o călătorie la Moscova la Patriarhul rusesc Ioachim care-i trimisese mașina de tipărit cu care Dosofteiu înjghebase tipografia de la Iași, cea a lui Vasile Lupu fiind distrusă în năvala Cazacilor Zaporojeni.

Tot tânjind de dorul Moldovei muri în anul 1694.

Cărțile lucrate de el sunt:

Psaltirea în versuri la care a lucrat cinci ani (1666—71); tipărită în 1673 la Uniev în Polonia.

Psaltirea Slavo-română (1680).

A tradus din grecește *Liturghierul* și *Molitvenicul.*

Acaftistul (1673 tot la Uniev.).

Vieților Sfinților a căror tipăritură a început în 1680 și a continuat până la 1686.

La aceste tipărituri mai importante a fost ajutat mult de Duca-Vodă, a cărei rea domnie, e mult reabilitată prin această faptă.

A mai transcris importante documente bisericești și istorice.

Mâna lui cuprindea condeiul cu aprindere și cu râvnă.

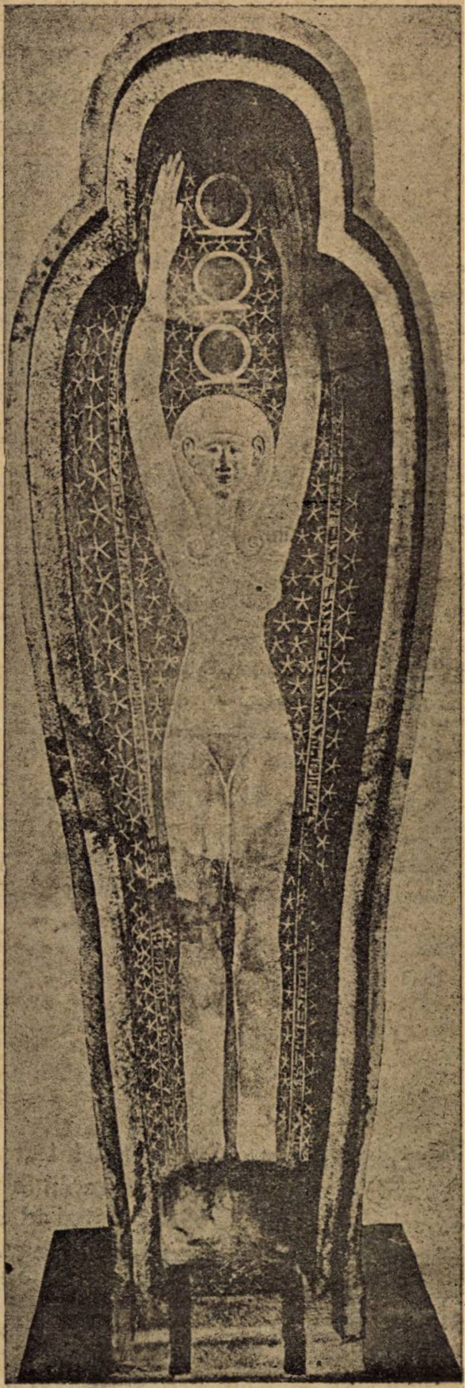

Cântați Domnului din strune
In cobuz de viersuri bune
Și din ferecate surle
Viersul de psalmi să urle
Cu bucium de corn de bour
Să răsune până'n nour.

In „viersul“ acesta trăește poezia instrumentelor de cântare din Moldova de odinioară intens și perfect adaptat.

Dosoftei e cel dintâi care dovedește că limba aceasta de țărani e capabilă a cuprinde în ea fără a știrbi nimic din frumusețea lor originală gândurile și simțirele unui popor vechiu și cu o cultură rafinată de veacuri. Pe această îndrăsneală, desigur naivă — toate îndrăsnelile dealtfel au ceva naiv — s'a sprijinit limba pe care a frământat-o până la paroxism Eminescu, și care e încă frământată cu mai mult sau mai puțin succes. Mă gândesc la „Viețile Sfinților“ de d-nii M. Sadoveanu și D. Pătrășcanu care descind direct din Dosoftei, dar care au pierdut mult din savoarea limbei cărturarului prelat, prin greșite calcule de laborator literar. Tot așa și la încercarea de autohtonizare a motivelor biblice a d-lui Ion Pillat, care e totuși lipsită de spontanietatea și spiritul de sinteză a adaptării dosoftoiene. Poezia D-sale lucrată în acest sens se oferă în formă de imagini vădit căutate pentru o viziune care n'a putut să iasă din cerebralitate nefiind perfect interiorizată.

Reeditarea „Psaltiriei“ lui Dosoftei în vremurile acestea de căutare a poeziei românești ar fi un vârtos îndreptar, iar dedesubtul versurilor s'ar ceti adevăratul spirit ortodox, muncitor cu răbdare, lucid, blând ca orice spirit senin, și mai ales cu urechea veșnic plecată la glasul pământului peste care bântuie:

CONST. PACLE.

POEZIE

GEORGE GREGORIAN

SEMNALUL

Că viața'n cer va trece din țărână,
Că îngerii pe umăr o s'o bată,
O fi! Dar vis ori vraje ce se-amână,
E sfânt că se sfârșește-odată.

Cu-acest azur, acest fundal de pleavă,
Cădelnițat de fumul din cuptoare,
Cu-acest ciolan de soare
De când e basmul rumenit la tavă!

Aicea s'a văzut ce e! Și doar
Din drumurile care duc și duc mereu,
Poate să fie și un drum hoinar
Ce duce'n porțile lui Dumnezeu!

Hamal!Tu cel din urmă din arhangheli!
Mai iute, hai, bagaju'n asfințit!
Jos din peronul tremurat de candeli
A șuerat spre infinit!

MIHAIL STERIADE

I

INTÂLNIRE

Tu veneai cu umbra parcă, eu eram prea plin de soare
Lîngă noi isvorul-cîntec; păsări repezi de răcoare
Prin văzduh... o carte'n iarbă... mîna ți-ai întins alene
Dar rămase așa 'n neștire prinsă 'n mrejile poenei.
Mi-era sete. In aproape șipot rece. Tot să-l sorb!
Dar, în chiar aceeași clipă, cu o patemă de orb
Gura ți-ai întins, m'atinse: Sete de sărut, nebună!
O streină... buze arse de durere... carnea brună...

Lîngă noi a plîns isvorul înciudat că-l dau uitărei.

II

DESPĂRȚIRE

Paradis cădea pe carte, cerul tot era afon.
Tu rîdeai ca pentru public goală 'n umbră și în svon.
Lacrima-lumină oarbă. Și frunzișul din priviri!
Seara care avea să rupă rostul fragedei iubiri
Mă 'mbiba. Am vrut o vorbă. Tu rîdeai și mai silit.
Undeva cădea un suflet. In aproape, lac boltit
Tremurând...
Apoi deodată drumul singur...

TR. IONESCU

CUIBUL CU LUMINI

> *Bleus ou noirs, tous aimés, tous beaux*
> *Des yeux sans nombre ont vu l'aurore ;*
> *Ils dorment au fond des tombeaux*
> *Et le soleil se lève encore —*
>
> Sully Prudhomm

I

Pe oglinda codrului pustiu
S'a născut, în fundurile adânci,
Alergând și chiuind prin grepi,
Aplecat, cu trupul arc, pe brânci,

Și'n mărunte salturi, fără scări,
Inspumând un cal în asprul vânt,
S'a 'nălțat, în pălpăiri de foc,
Scânteierea ritmului din cânt.

II

Șuerând se-apleacă iarba grea.
Verde, violet și purpuriu,
Râde plânsul apelor dintâi,
Pe nisipul galben viorii,

Și din matca 'ngustă de lumini,
Strânsă în sămânță cât un mei,
Crește stropu'n sunet de cristal,
Picurând argint de clopoței.

III

Cuib de diamante și rubin
Lin țesut în lacrimi și dantele,
Legănat în fire de paing
Și'nflorit cu aurul din stele,

S'a pornit, în barcă de sidef,
Strâns în ghem ușure ca un puf,
Să colinde pe'nălțimi, hai-hui,
Spânzurat în vârful unui stuf.

IV

Unduiri pe mare de smaragd,
Săgetări din jocuri de zăpadă,
Curcubei de raze fără frâu,
Impletiți în praful din cascadă,

Picuri rari de liniște, sfios
aromând pe sân de viorele
Au încremenit în zori de zi
Și-au căzut în cuibul tău, mărgele.

V

Cupa laptelui din candeli vii,
Ca un stup de harnică albină,
Zumzuind din aripi străvezii,
Pudruite 'n miruri de stamină,

Risipești în ploaie, surâzând,
Peste câmp, pe ape, prin grădini,
Cuibul tuturor și-al nimănui,
Cuibul de-ametist și de lumini.

AMOR PROTOCOLAR

ION CALUGARU

De mult n'a mai fost vremea atât de senină și luminată. Și nici atât de tristă.

In astă vară. ploile cad la timp, văzduhul limpezit se dantelează peste pomi, peste acoperișuri: răcoarea fâșie în tine ca în luncă, o jale te cuprinde, te îmbunează și lumea e bună. mișună, râde veselă, răspândește veselie. Pe zi ce trece mă limpezesc; e bine că pot trăi, că sunt liniștit, că nu mă mai tortură decât un fapt mărunt, și acela, fiindcă în mine a mai rămas desigur o fereastră deschisă, spre trecut. Aștept o scrisoare de undeva. Știu că n'am de unde primi scrisori. Nam rude, cari să-mi scrie. Tata, a murit într'un accident de muncă la Chicago. mama s'a spânzurat după trei ani de văduvie — singurul meu frate din mulțimea de frați născuți ca să moară s'a înecat în Missisipi. Și nu sunt măcar înscris în vre'o societate ca să mă îndreptățească s'aștept scrisori. Și totuși, aștept De doi ani, zi cu zi, ceas cu ceas...

După moartea mamei mărturisesc că, am fost câți-va ani fără mintea acasă. Nu nebun, nu ! — nici măcar țicnit. Dar foarte neliniștit și speriat. De spaimă, adolescența, mi s'a risipit ca prin pâlnie. M'am întors în România chemat de o mătușe; zice-se, ca s'o moștenesc. Mătușa — despre care nu s'ar putea susține că nu era sgârcită, mai ales maniacă — a murit și dânsa, puțin după întoarcerea mea. Ne mai având pe nimeni, neliniștea crescu. Nu m'am dumirit niciodată dece, dar am vagabondat. Fără țintă, fără oprire. Am dormit pe peroanele gărilor, prin hambare, prin grajduri. pe sub poduri, prin casele oamenilor unde mă pofteam singur. Aveam pe atunci o îndrăzneală de pizmuit, o neînțeleasă ușurință de a lega prietenii și face cunoștiințe. Acum am devenit inutil de timid. Ce trebuia împlinit, s'a împlinit întocmai. Am descoperit că nu-s mai de preț decât prundul și am crezut că sunt diamant de pus în diadema unei domnițe !... Cea mai crâncenă a mea suferință, din trecut, a fost că planeta va fi înghițită de tenebre și va rămâne puțină vreme — cele câteva milioane de ani după calcule astronomice — ca să se știe că prin perindarea de ginți a fulgerat cândva un grăunte fosforescent: Charlie Blum. Acum știu că era simplă închipuire. Nici măcar gândul că sunt redus la însemnătatea unei cifre dintr'un tablou statistic nu mă doare. M'am obișnuit cu zilele în care trăesc strâns ca în cămașă de forță. Orele trec funebru, rar, răsfoind filele destinului...

... In voia acestui destin ursuz, trăesc potolit. Inscris în bugetul unei mari instituții continentale de comerț, lefegiu cu gratificații, suplimente după indicii de scumpete, variații de salariu, ca recompensă — găsesc aici nimerit să spun — *pour mes petites exploits bureaucratiques*. Existența s'a închegat în ceasuri reci, e felurită. ușoară, ca un ospăț frugal servit pe fructiere de cleștar. Mai bine nici n'aș fi putut nimeri. Dimineața, zilnic la acelaș ceas aștept tramvaiul: până la prânz stau închis în biurou, apoi mă duc la restaurantul cu clienți taciturni. după prânz iar la biurou și seara acasă. Neîndoios, din această jurubiță de ore nu se țese nici un fapt. Nu se întâmplă nimic. Dacă s'ar întâmpla totuși, știu că nu ar fi nimic plăcut și n'am ce regreta. In zilele de sărbătoare mă închid în casă, mă tolănesc în pat și ascult. Se stabilește un punct pe verdele peretului coclit și gândesc: dacă.. dacă... ce anume, nu știu. O furie meschină mă cuprinde, împotriva cui nu știu, mă răzbun, mă liniștesc — și brusc răsar adolescent iluminat și teafăr, dintr'o fântână cu ape vii. Atunci ies din casă fraged, odihnit. Rătăcesc până după miezul nopții. pe uliți cu miros de haine vechi și lumini măcelărite pe verande, aud din urmă strigând: Charlie Blum ! Charlie Blum ! Mă întorc; răspund: — Eu sunt ! Charlie ! dar nu mă mai cheamă nimeni.

Duminecă m'am obișnuit să vizitez familia unui bijutier. Am cunoscut acolo o femeie care m'a atras. Am încețit vizitele. Am propus doamnei — care se numește Melanie Bralwer — să ne întâlnim aiurea. A primit glacial, simplu. După câteva zile numai și Melanie mi-a devenit metresă E o femee cu părul arămiu, ochi lichizi, sărați, ca lacrămi înghețate în orbite translucide. Niciodată nu mă întreabă de sentimente, n'am întrebat-o; nu pretinde nimic sau pretinde puțin, nu mă descuie ca să-mi descopere secrete, nu mă ispitește cu întrebări. Se mulțumește cu un surâs, o strângere de mână și masa oferită în grădina suburbană cu taraf vestit de țigani și fripturi bune.. La ceasul când o aștept, la un colț unde se întâlnesc liniile de tramvai și gonesc pietonii. încep să gândesc la să mușc (ca un mânz) și să îmbrățișez. viitor Simt o poftă cumplită să vorbesc, Până am cunoscut-o, trăiam fără economie, fără răsare. Acum gândesc la viitor, în fiecare seară câte o jumătate de ceas. Așa ar trebui să fie, Charlie ! Așa n'ar trebui să fie !..

Viitorul suscită mulțimi de gânduri și mă îngâmf față de mine însumi că gândesc...

S'a spus despre femei că adoră florile, știu iubi, știu mai ales să-și jertfească ființa. pentru țeluri nevăzute. N'am crezut niciodată în aceste scorniri debitate de părinții ce au fete de măritat. Un tată — după cât mi-a dovedit cunoașterea mea de oameni — nu e bărbat. ci e numai tată. O mamă. în mintea mea nu e femelă, nici pentru reproducție nici pentru plăcere. e numai mamă. (Sunt și mame care pot fi femei). De aceia, am deosebit în totdeauna femeia de mamă.

Dacă îmi place Melanie, e fiindcă nu e grevată de nici o sarcină de familie E simplă. blândă. ca ciuta lui Dumnezeu. De aceia întâlnirile noastre n'au nimic sacrileg. O zăresc de departe. O întâmpin : Bonsoir Madame ! și-mi răspunde Bonsoir Monsieur ! Protocolară rece, plină de bună cuviință. Mă surprinde transfigurat, se iluminează și dânsa. Trecem pe străzi. ținându-ne de mâini. tăcuți. solemni. A înțeles dintru început că numai un drum de nervi ni-e comun. un act ce trebue repetat (pentru care ne-am și întovărășit) și se mulțumește cu atât.

Cunoștința ei mă obligă să-mi fac și inventarul anilor. Nu știu de s'ar mai putea numi vârsta mea adolescență. Vârsta e desigur o prejudecată, poate, și o unitate de măsură. Cu siguranță însă că ai vârsta pe care o meriți, vârsta pe care ți-o iei singur. De aș fi întrebat ce vârstă am aș fi extrem de încurcat. Fiindcă am numai cu aproximație cea atestată de actul de naștere.

Inteligența mi s'a developat târziu. Am intrat în viață deabia în acest an. Pe o portiță ce da, fără să bănuesc, într'un ascensor ce m'a scos peste creștetul imaginației. De acolo, am fost urcat într'un tren, ce coase un peisaj ireal, îl tivește c'un tighel mărunt, invizibil din viața clievea și mă duce unde nu știu. Un bărbat de 25 ani trebuie să se statornicească, să consume din alții ca să se crute pe sine. Anul ăsta deși am împlinit pătrimea de veac — mi-am ales vârsta pubertății, dar numai pentru ceasurile nocturne. Singurele ceasuri de frenezie încep când plesnesc luminile nopții. Bucureștiul îngust și pipernicit își sporește întinderea, își suprapune fețele, își mistifică cartierele par'că s'ar reflecta în oglinzi. Acest târg provizoriu, bolnav de insuficiență mitrală, se statornicește și se disciplinează. se întristează cu tarafurile, sburdă în jurul felinarelor și Dâmboviței — ce-și lasă pe chei lesurile în paza sergenților de noapte, bețivi și mucaliți.

Metropolele se desfac ca umbrelele, noaptea ; târgurile și cătunele trăesc peste voia oamenilor și a legei, ziua își ațipesc noaptea. Noaptea, Bucureștiul-metropolă pentru Ardeal, Banat și celelalte ținuturi alipite trăește după plac, cum n'ar îndrăzni la lumină. Scandalagiu, își răscolește ulițele ascunse, își scoate — ca râurile înecații la mal — fetele. cheflii, și la fiecare ceas, alte echipe de noapte. Populația chefuește în rate și serii. Imi place atunci femeia care mă mângâe și-mi oferă carnea catifelată, spasmul sugrumat în membre ca un țipăt. Nopțile trec în plimbări și dăruiri reciproce.

Doamna Bralwer se lasă străbătută de curenții nopții ca o livede deschisă. O țin încleștat de braț și o uit că e alături. Nu se simte deloc umilită c'o ignorez și sunt încredințat că dânsa mă uită deasemenea. Ne regăsim în odăița mea și suntem surprinși că n'am știut când a sosit fiecare. In fiecare noapte începe o altă viață a mea, cuceresc alt cartier, îmi cuceresc altă forță pe care ziua biuroucratică n'o trădează. Nimeni nu ghicește și nu bănuește măcar că în băiatul inexpresiv și puțin arivist se ascunde o bufniță care țipă în miezul nopții...

◆

De luni de zile ne întâlneam. Și o singură dată n'am dat frâu curiozității mai mult ca altădată. Ni era deajuns să ne potolim foamea. să ne găsim nuzi și furibunzi în cameră. Odată. m'am încumentat totuși să-i spun. când pleca dela mine : — N'ați dori. doamnă, să vă conduc acasă ? M'a privit piezis și s'a despărțit în grabă. Nu știu încotro a luat-o. N'am avut curiozitatea s'o urmăresc. A doua seară sărutul ei a fost rece. M'am înciudat și am bănuit că cineva a început să mă înlocuiască. Am presimțit că nu se va mai putea menține — hai să-i zicem prietenia ! — la aceiaș altitudine.

M'a cuprins ispita s'o descos. Trebuia să aflu tot. Am dus-o în grădina-restaurant în umbra arțarilor. In frunzătura luminată cu becuri se reflecta părul ei roșu. I-am spus: — Doamnă, te iubesc! Mi-a răspuns: — Că-ți sunt simpatică te cred, că mă și iubești, ți-ai întrecut intenția.

Imi mușcam buza, de ciudă c'am mărturisit ce nu trebuia și mai ales cum nu trebuia. Am tăcut în seara aceia; am tăcut a doua, am tăcut câteva seri în șir. Dar nopțile rămâneau la fel de pline ca în trecut. Părea că ciudățenia s'a stins și că m'am resemnat să mă mulțumesc cu cât îmi oferea Melanie. Odată la despărțire, n'am putut rezista ispitei și m'am luat după dânsa. Si eram doar vesel atunci. Ințeleg curiozitatea, ațâțată această formă ușoară de gelozie, când esti trist, dar când nici nu te doare capul?...

Am zărit-o intrând într'o casă... Am înțeles. M'a săgetat ceva la inimă. Am descoperit că în mine se cocea ceva neștiut. Orgoliul meu a fost umilit. Când a intrat pe poartă, Melanie și-a răsucit capul din gât si a privit înapoi. M'a zărit. A tras un țipăt si a fugit. S'a uitat, din usă, încăodată înapoi si fiindcă părea că deastădată că nu mă mai recunoaște, a făcut un gest de ușurare și a intrat în casă...

M'am întors desesperat si turbure acasă. m'am privit în oglindă: — Cum, Charlie, încă nu te-ai obicinuit cu urâțenia?...

A doua seară. Melanie veni la întâlnire, eleagntă și inocentă, fără să bănuiască nimic. Am zărit-o de departe, am fugit. In fugă, am răsturnat un cărut cu un copil de țâță. Doica m'a înjurat, câțiva trecători, indignați, m'au huiduit si s'au luat după mine. M'am ascuns într'un gang, nu de frică, cât ca să văd ce va face Melanie. Dânsa mă așteptă câtva timp destul de linistită și văzând că nu mai vin, a plecat.

A treia seară a venit iar. Nu m'am putut retine. Imi trebuia o deslușire. Aveam o poftă zănatecă s'o ofensez, s'o biciuesc cu vorbe de ocară. Dar a surâs frumos și mi a tăiat piuitul. Am luat-o de braț si am scuzat lipsa din cauza bolii (eram într'adevăr palid si aveam friguri). Mă ustura că nu pot fi iubit fără rezerve si mă înălțam în mine că iubesc până la sacrificiu. După masa obișnuită din grădină, m'a luat la dânsa acasă, fără să-i cer. Am întrebat-o (eram roșu?): — Ce cauți aici? Mi-a răspuns cu un surâs minor, ca si cum nu s'ar fi aflat într'o casă contrplată de brigada de moravuri
— Ce ai căutat și tu altădată!

— Bine... dar?... (glasul mi-a înghețat).

Și atunci a luat dânsa ofensiva:

— Vreau să știi, domnule Charlie — că nu te întreții cu o metresă. Nici cu o prietenă. Du bist mein Flügel... Ești un caraghios și-mi placi. Imi place să-mi pierd câteva ceasuri desinteresate cu tine, cât ești caraghios fără să vrei. Inaintea ta am avut un fox care mi-a murit. Grozav mai semeni cu răposatul meu fox!... Dragul meu, femeile drăguțe trebue să se livreze de bună voie. Nu trebue să aștepte cuceriri, pasiuni și măritișuri. Eu am fost profesoară, și după cum vezi, am rămas încă, cu apucături de dăscăliță. Știi cum am **ajuns întâiaș dată aici? Nu m'a a**dus nimeni, am venit singură. Din curiozitate. L'am rugat pe patron să mă lase să privesc. Și ca să nu mă deosebesc de celelalte fete, i-am cerut un halat. Mi-a răspuns că risc să fiu cerută. Am admis. A venit un domn sur cu aer de consilier de casație și m'a luat. Am simțit peste mine, prăbușit, un deal de piftie. M'a plătit și mi-a mângâiat lubric bărbia, la plecare. N'am să uit surâsul și linsul buzelor... A venit un al doilea care era beat și m'am dus și cu dânsul. Frecventez de atunci de câteva ori pe săptămână casa. Mă amuză gentiletea fetelor, sfâșierile, certurile lor. Imi plac băeții puberi care leșină scurt și închid ochii la spasm, mă bucură și mă simt ca într'un iaz de pucioasă sub stăpânirea bărbaților mari. Peste mine pianctează feluriți bărbați. De cum intră cu mine în cameră, știu dinainte câți nervi va cheltui, unul câtă stăruință depune ca să-mi placă, altul. Și față de noi, se laudă bărbații cu virilitatea!

Nu fac decât să închiriez o felie de trup și o porție de mângâieri. Nu înșel pe nimeni și nu mă las înșelată... Poate, intră în calculele mele și puțină răzbunare. Câteodată îmi spun: am un om de răzbunat! Ai văzut la mine în poșetă o fotografie? Te-a atras ovalul copilului, hăinuța prinsă cu agrafă, botișorul timid și ochii ireali sub părul căzut ca o perucă pe frunte. M'ai întrebat de ce am încadrat cu roșu acel cap lunguet și neted. Nu ți-am răspuns atunci: — Fiindcă e fratele meu! Copilul acela a crescut ca o șopârlă în poala mea. Anul trecut s'a sinucis în munți. In gazetele de atunci s'a publicat fotografia cadavrului unui necunoscut. Am înțeles că e dânsul. **După gestul hotărît, după scârba cu** care s'a osândit. N'am reclamat cadavrul deși m'am dus să-l văd expus la morgă și l-am recunoscut. La 16 ani fratele meu era sfrențit...

...Poate că nici de răzbunare nu e vorbă. Din universitate — ba nu, din liceu, încă — au început să mă urmărească figurile bărbătești. In fiecare noapte culcam alt bărbat alături de mine... (în gând) sfâșiam pernele și-mi sgâriam trupul. Sub sânul stâng port urma unui briceag.

Mai târziu, am înțeles că bărbatul e altceva, atât de complet altceva că te îngrozește. Ne cunoaștem suntem prieteni, rude și totuși noi și voi: două regnuri vrăjmașe. Câteodată, credem că știm tot ce privește pe celălalt și odată se evaporează știința, prietenia, sentimentele.

Nu e inutil să te legi? Crezi că nu e mai inteligent să-ți alegi masculii la acest târg?...

Dar de ce nu-ți aprinzi țigara?...

Ce trebuia să fac? Să plec? S'o bat?... Am plătit-o numai după tarif.

ION CALUGARU

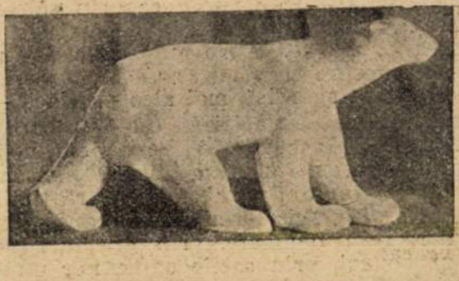

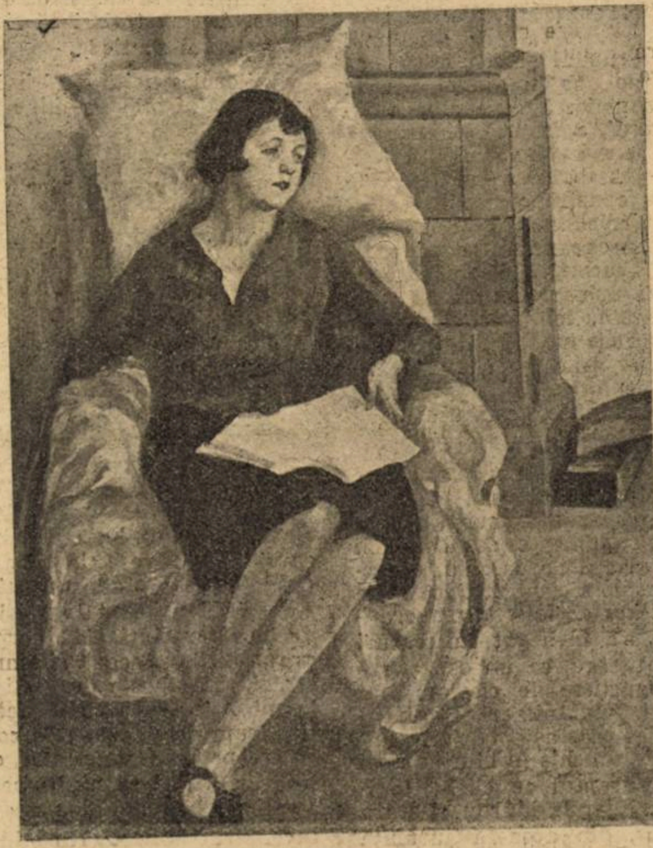

MÜTZNER : Portret

APARIȚIA UNUI MAESTRU

ANDRÉ MAUROIS

Pictorul Pierre Douche termina o natură moartă, florî într'un vas de farmacie, pătlăgele vinete într'o farfurie, când romancierul Paul-Emile Glaise intra în atelier. Glaise contemplă câteva minute pe amicul său care lucra, apoi zise cu glas tare:

— Nu.

Celalt, surprins, ridică capul, şi se opri tocmai când da cu vernil unei pătlăgele vinete.

— Nu, reluă Glaise, crescendo, nu, tu n'ai s'ajungi niciodată. Tu ai meşteşug, ai talent, eşti onest. Dar pictura ta este plată, omule. N'are expresie, nu-ți spune nimic. Intr'un salon cu o mie de pânze, nimic nu reține înaintea pânzelor late, pe vizitatorul plictisit... Nu, Pierre Douche, tu n'o s'ajungi niciodată. Şi e păcat.

— Pentru ce? Suspină bietul Douche. Fac ce văd: nici nu cer mai mult.

— Este vorba de asta: tu ai o femee, şi trei copii, omule. Laptele costă optsprezece bani litrul şi ouăle costă un franc bucata. Sunt mai multe tablouri de cât cumpărători, şi mai mulți imbecili de cât cunoscători. Ori, care este mijlocul, Pierre Douche, de a ieşi din mulțimea necunoscută.

— Munca?

— Fii serios. Singurul mijloc, Pierre Douche, de a trezi pe imbecili, este de a face lucruri enorme. Anunță că te duci să pictezi la Polul Nord. Plimbă-te îmbrăcat ca un rege egiptean. Intemeiază o şcoală. Intrebuințează cuvinte savante: exteriorizare, dinamism, şi compune manifeste. Neagă mişcarea, sau repaosul; albul, sau negrul; cercul, sau pătratul. Inventează pictura neo-homerică care nu va cunoaşte decât roşul şi galbenul, pictura cilindrică, pictura octaedrică, pictura în patru dimensiuni...

In momentul acesta, un parfum straniu şi dulce anunță intrarea d-nei Kosnevska. Era o frumoasă poloneză a cărei grație o admira Pierre Douche. Abonată la reviste costisitoare cari reproduceau cu mari cheltueli capodoperile copiilor de trei ani, ea nu găsea un nume pentru onestul Douche şi-i disprețuia pictura sa. Lungindu-se pe divan, ea privea pânza începută, îşi aranjă părul său blond, şi surâse cu puțină milă.

— Am fost ieri, zise ea, cu accentul ei vioi şi melodios, să văd o expoziție a artei negre clasice. Ah! ce sensibilitate, ce expresie, ce forță!

Pictorul întoarse spre ea un portret de care el era mulțumit.

— Drăguț, zise ea cu dispreț, şi vioaie, melodioasă, parfumată, dispăru.

Pierre Douche aruncă paleta într'un colț şi se trânti pe divan: — Vreau, zise el, să mă fac inspector la o asigurare, funcționar de bancă, agent de poliție. Pictura este ultima dintre meserii. Succesele ieftine sunt bune numai pentru farseuri. In loc de a respecta maeştrii, criticii încurajează pe barbari. Destul; renunț.

Paul-Emile, ascultând, îşi aprinse o țigare şi reflectă puțin.

— Vrei, zise el în sfârşit, să le dai, snobilor şi falşilor artişti, lecția ce o merită? Te simți tu capabil de a anunța foarte discret şi serios lui Kosnewski, şi altor esteți, că tu te pregăteşti de zece ani la o reinoire a manierei tale?

— Eu? zise onestul Douche uimit.

— Ascultă... Vreau să anunț lumea, în două articole bine plasate, că tu ai pus bazale şcoalei ideo-analitice. Până la tine, portretiştii în ignoranța lor, au studiat chipul omenesc. Prostie! Nu? Ceeace face cu adevărat pe om, sunt ideile pe care ei le evoacă în noi. Astfel portretul unui colonel, este un fond albastru şi auriu care cuprinde cinci enorme galoane, un cal într'un colț, cinci în celălalt. Portretul unui industriaş, este un coş de uzină, un pumn pe o masă. Ințelegi tu, Pierre Douche aportul tău în societate, poți tu să-mi pictezi într'o lună două-zeci de portrete ideo-analitice?

— Intr'o oră, zise el, dar ce este trist, Glaise, e că lucrul acesta ar putea reuşi.

— Să încercăm.

— Dar n'am curaj, şi nu ştiu să dau cu gura.

— Atunci, dragul meu, în loc de ori ce explicație, fără a te grăbi să răspunzi, tragi din pipă şi dai fumul în nasul celui ce te întreabă şi tu spui aceste simple cuvinte: „Ai văzut vreodată un fluviu?“

— Şi ce însemnează aceasta?

— Nimic, zise Glaise, dar îl va găsi foarte frumos, şi după ce te-au descoperit, explicat, exaltat, noi vom povesti aventura şi ne vom bucura de zăpăceala lor.

Două luni mai târziu, vernizagiul expoziției Douche se termina cu triumf. Melodioasă, vioaie, parfumată, frumoasă d-nă Kosnevska nu mai părăsea pe marele şi noul ei om.

— Ah! repeta ea, ce senzibilitate, ce technică, ce forță. Ce inteligență! Ce revelație! Dar, scumpul meu, cum, ai ajuns la acestea sinteze uimitoare?

Pictorul după un timp, scoase câteva rotogoale de fum din pipa sa şi zise: — Ai văzut vreodată, scumpă doamnă, un fluviu?

Buzele frumoasei poloneze, emoționate, promiseră fericiri vioaie şi melodioase.

In pardesiu cu gulerul de blană de iepure, tânărul şi strălucitul Lévy-Coeur discuta în mijlocul unui grup: — Foarte viguros! zicea el. Foarte viguros! Pentru mine, repet de mult că nu e laşitate mai grozavă decât a picta un model. Dar, ia spune-mi, Douche, revelația? de unde-ți vine? din articolele mele?

Pierre Douche, fără a se grăbi de fel cu răspunsul, trase un fum zdravăn din pipă şi după ce i-l suflă triumfător în nas, zise:

— Ai văzut vreodată, domnule, un fluviu?

— Admirabil! aprobă celălalt; admirabil!

In momentul acela, un negustor de tablouri, după ce făcuse inconjurul atelierului, luă pictorul de mână şi-l duse într'un colț:

— Douche, amicul meu, zise el, eşti un răutăcios. Am putea lansa toate astea. Rezervă-mi producția d-tale. Nu-ți schimba maniera, înainte de a-ți spune eu, şi-ți cumpăr cinci-zeci de tablouri pe an... Ne-am înțeles?

Douche, enigmatic, fuma fără a răspunde.

Incet atelierul se goli. Paul-Emile Glaise închise uşa după ultimul vizitator. Se auzea pe scară murmurul de admirație ce se îndepărta. Apoi, rămas singur cu pictorul, romancierul îşi băgă vesel mâinile în buzunar şi izbucni într'un hohot de râs formidabil.

Douche îl privi cu uimire

— Ei! dragul meu zice Glaise crezi acum că i-am prins? Ai auzit mica blană de iepure? Şi pe frumoasa poloneză? Şi cele trei fete drăguțe care repetau: „Atât de nou! atât de nou!“ Ah! Pierre Douche, credeam că prostia omenească este insondabilă, dar astea depăşesc prevederile mele.

Fu coprins de o criză de râs de neînvins.

Pictorul încruntă sprâncenele şi cum celălalt era sguduit de sughițuri convulsive, zise brusc:

— Imbecil!

— Imbecil? strigă romancierul furios.

Pictorul privi cu orgoliu cele două-zeci de portrete analitice şi zise cu puterea ce i-o dă certitudinea:

— Da, Glaise, tu eşti un imbecil. In pictura asta este ceva...

Romancierul privi pe amicul său cu o înmărmurire de nedescris.

— Dar asta-i prea de tot! urlă el. Douche, dar nu uita, cine ți-a sugerat aceastā nouă manieră?

Atunci Pierre Douche, îl privi lung şi după ce trase zdravăn din pipa sa zise:

Ai văzut tu vreodată un fluviu?

Trad. T

CORBI ALBI

ION MUNTEANU

Regele Filip August știa să domnească iar prințul Enric să petreacă.

Urmat de o suită de o sută de nobili prințul nu pregeta să cutreere Franța de alungul și de-alatul, oprindu-se în toate orașele cu faimă de femei frumoase spre a se bucura de favorurile lor câte-va zile, de unde pleca apoi regretat și blestemat de-opotrivă.

Politeța și precauțiunea îl învățau însă pe prinț să trimită soli înainte în orașe, spre a cere intrare, căci breslele meseriașilor, în frunte cu sindicul erau singure stăpâne în evul mediu în cetăți, și nu rareori se întâmpla să încerce nesupunere față de seniori și chiar de rege.

Astfel se urmă și în Lyon.

Președintele sindicului nu le răspunse solilor îndată ,ci rugându-i să-i dea răgaz de gândit îi ospătă, în timp ce convocă marele sfat, căruia îi expuse cererea prințului, sfătuind să o refuze spre a nu expune fecioarele poftelor princiare. „Faima petrecerilor obscene ar trebui să vă umple de groază pe toți cei ce sunteți soți și aveți copile cu suflet neîntinat", — își încheie îndemnul președintele.

Mulți îl aprobară. Dar unii temându-se de mânia răzbunătoare a prințului și cuceriți de faima unui nume strălucitor, cerură primirea oaspelui.

— Sunt oaspeți rari, toți cei ce ne cer intrarea în cetate — vorbiră lingușitorii. Ne vom mândri să deschidem ușile caselor noastre unei odrasle din sânge domnesc.

Alții rostiră cuvinte de dispreț, despre cei ce se arătau nepăsători în fața faimei unui prinț.

— Corbi cu pene negre nu sufăr printre ei un corb cu pene albe. Și adresându-se președintelui : Nu poți fi mai bun decâți alții. Corb negru și murdar nu vei putea iubi niciodată paserile albe.

Președintele ridicându-se din scaunul de cinste îl lovi pe îndrăzneț cu pumnul în față și după ce îl culcă la pământ istorisi următoarea întâmplare ciudată:

— Undeva într'o cetate, oamenii au zărit cu uimire într'o zi frumoasă de toamnă, un nor alb plutind ceasuri întregi deasupra orașului lor. Era un nor mai alb decât lumina, încât nu puteai să l privești, cum nu poți privi soarele.

Toți cei cari îl vedeau, încercau în sute de feluri să-l explice, dar cheia adevărată n'o găsea nici unul.

Au văzut apoi norul coborând pe pământ. Iar când l'au văzut la câți-va pași, ghiciră cu bucurie și spaimă că sunt stoluri de paseri albe, necunoscute și nemaivăzute până atunci. S'asemănau cu porumbeii și se deosebiau de aceștia. Aveau sborul mai îndrăzneț și mai sălbatic, când le-au văzut și mai aproape le-au deosebit și mai mult de porumbei. Aveau picioarele mai mari, ciocul mai jos, înfățișarea mai puțin cochetă.

In urmă le-au auzit cântând. Așa au crezut că e cântec. Mai apoi au cunoscut că era un croncănit asemenea croncănitului de corbi. Și în urmă au aflat adevărul. Erau corbi albi, minunea unei toamne capricioase.

Bucuria tuturor a fost nedescris de mare. Corbii albi, paseri rare, nu puteau fi decât solii prevestitori ai unei bucurii neașteptate. Orașul părea destinat unui viitor trufaș. Corbi albi erau podoaba unei coroane, care trebuia să le cadă din cer.

Cu inima tremurând așteptau cu toții să vadă odată stolurile corbilor coborâte pe pământul cetății. Paserile albe, paserile nemai văzute, nu puteau fi asemenea celorlalți corbi cu obiceiuri murdare. Coborîte pe pământ, veneau desigur să clădească cuiburi de argint și să depună ouă de aur. Fiecare locuitor din cetate trebuia să devină un rege al aurului.

Și corbii s'au lăsat pretutindeni pe străzile orașului. Veneau dintr'un drum lung și păreau obosiți. Se odihniră câte-va ceasuri și apoi nouri albi se ridicară din nou în cer.

Nici unul nu îndrăzni să se apropie de ele cât timp au atins pământul. Iar când le-au văzut ridicându-se în slavă, s'au grăbit s'adune oule de aur sperate.

Și spre desnădejdea lor n'au găsit decât mormane de murdărie. Paserile albe murdăreau pământul ca și corbii negri.

Prințul și suita lui — continuă președintele sunt fără îndoială corbi albi. Dar asemenea corbilor din istorioara mea, nu vor duce la îndeplinire decât fapte, de care le este adesea rușine și corbilor negrii. Atunci la ce o cinste deosebită.

Cuvintele președintelui fură primite cu satisfacție unanimă. In adâncul sufletului lor aveau cu toții ascunsă această istorioară, dar nu îndrăzneau să și-o mărturisească. Președintele le deschise sufletele. Erau gata la orice faptă îndrăzneață, spre a jigni cât mai tare pe cei ce voiau mai înainte să-i primească cu pompă.

Drept răspuns solilor le-au dat scrisă pe pergament istoria corbilor albi. Sub ultimul ei rând au mai scris pentru prinț:

— Corbii albi să-și vopsească penele, când simt că nu vor putea săvârși fapte, care să-i ridice în ochii mulțimii.

Prințul înțelese și nu se supără. Se citi istorioara nobililor, explicându-le adevărata ei înțelepciune.

Apoi îi concedie pe toți, băgându le în suflet o viață mai bună pentru viitor. Drept exemplu le servi munca lui de atunci înainte pe care o depuse pentru binele țării ce-și depusese încrederea în minunea sângelui.

CUM SE FAC „SCRIITORII"

Poëta nascitur, *orator* fit — de a III-a breaslă care se manifestă prin ajutorul cuvântului — *scriitorul* — înțelepciunea bătrânească nu spune absolut nimic... Fără să mă opresc la probabila explicare a acestei lipse — voiu încerca să arăt, în cele de mai jos, încă o latură a moravurilor noastre literare — felul, puțin corect și oarecum dosnic, în care ajunge cineva mânuitor al condeiului.

Dar s'o luăm d'acapo...

Trecem peste cealaltă temă — mai teoretică, mai abstractă și deci — mai puțin simpatică pentru cei în drept: cum ar trebui să ajungă cineva scriitor — și mă opresc la diferitele înfățișeri ale posibilității de a ajunge aici.

Natural că dau cel mai larg și, din această cauză, cel mai convenabil și mai simpatic înțeles acestei noțiuni: simplu mânuitor al condeiului.

De-aici completa absență a oricăror calități: scriitorul, în această ultimă și bine voitoare pentru el accepțiune — nu trebue să știe nimic, nu trebue să aibă nici cultură, nici motive, nici măcar o elementară cunoaștere a limbii în care scrie.

A! poate singura competență caligrafică (dacă n'a ajuns să-și scrie operele la mașină) ar fi în măsură să recompenseze toate aceste lipsuri care — să nu se treacă din vedere — nu-l împiedică să devie uneori „scriitori cunoscut și apreciat".

Dar să luăm — pe rând — posibilitățile (cel puțin câteva din ele) de devenire scriitoricească :

Cred să se poată porni dela umilul copist al primăriei suburbane — devenit, ca militar, furier la companie.

Indeplinește o primă condițiune: fiind situat, și unul și altul, în cercuri neprecepute și mai puțin pricepătoare — se poate manifesta oricum, în voe.

Și o a doua: fiind, prin forța împrejurărilor sociale, cercul de reper al unei întregi Societăți de aproximativi, constituind, prin urmare, punctul de repercusiune admirativă a unei Societăți în mic — el va putea extinde hotarele mobile ale motivelor acstei stări de afecțiune, mai totdeauna interesată — închizând între ele chiar producțiunile de natură neadministrativă.

Mă veți întreba — poate — cum ajunge furierul și concepistul scriitor?

Foarte simplu: dela obicinuitele-i lucrări de cancelarie care-i vor atrage — pe drept temeiu, caligrafic — admirația chiar a superiorilor săi (se știe că Gr Alexandrescu, pe acelaș temeiu, i-a nemulțămit, lucru care a făcut să fie trimes la graniță, la Focșani cu o însărcinare umilitoare) va trece la lucrări mai mari — rapoarte, memorii, procese-verbale — care, din cauza aceleiaș considerațiuni, îi vor aduce calitatea de „bun scriitor" în înțeles technic.

Natural că de-aici e un pas: împodobit cu un calificativ care, într'un cerc de necunoscători, e totul — va putea evada în domeniul epistolelor și „poeziilor" cu caracter languros care. turnate într'o caligrafie ireproșabilă — îi vor confirma și mări cercul admiratorilor.

Și, în felul acesta, s'a mai născut un „scriitor". Natural că — deastădată — s'au gândit că ar avea de revendicat.

E — desigur — o signifiantă dezerțiune; din nenorocire ea n'a putut să împiedice cursul lucrurilor: furierul-copist a devenit „scriitor".

PAUL I. PAPADOPOL

critica literara

BALUL GENIILOR MASCATE

F. ADERCA

Singurătatea creatoare de suflet, a fost experimentată din veacurile cele mai întunecate şi creştinismul civilizaţiei noastre a primit să fie asemenea tuturor celorlalte religiuni ale pământului prin monahismul pe care l-a situat pe treapta cea mai înaltă a vieţii sufleteşti.

Dacă aşi avea meşteşugul cifrelor, aşi încerca, pentru acest *Manual al bunului literat* să construesc o ecuaţie în care să vezi scumpe coleg, relaţiile perfecte dintre densitatea solitudinii şi amplificarea vieţei sufleteşti. Natura are oroare de vid, sufletul în şi mai mare măsură, populând tăcerile imense din juru-i ca fiinţele şi melodiile închipuite, asemănătoare lui.

Cunosc obiecţia fundamentală care se poate aducce metodei noastre. Ea retrage din studiul amănunţit al criticilor literari că nu toţi poeţii, romancierii şi dramaturgii, care-şi publică versurile, romanele şi îşi reprezintă piesele, au talent.

Talentul se înfăţişează astfel ca un privilegiu din naştere, asemenea privilegiilor unui veac trecut, când numai odrasla Burbonilor, odată cu ochii bulbucaţi, nasul vulturesc, sensualitatea simiescă, moştenesc şi dreptul de a se urca pe tron şi apoi de a fi ghilotinat. Originalitatea se dobândeşte, după opinia mai sus amintită a profesioniştilor criticei, ca ochii albaştri sau negri, care nu pot fi preschimbaţi în alte culori, cu acţiunea niciunui regim alimentar şi a niciunui alt regim oarecare, oricât de violent.

Dar ce este talentul? Ce este originalitatea?...

Talent literar are orice scriitor care izbuteşte să ne comunice cu ajutorul cuvintelor, înlănţuite după un ritm propriu, stările sale de suflet, cu farmecul lor autentic.

Este original orice scriitor care nu seamănă cu altul, fie în mania stărilor sufleteşti pe care vrea să ni le comunice, fie în ritmul frazei şi în orânduirea materialului.

Lăsând deocamdată deoparte meşteşugul de a comunica stările de suflet cu farmecul lor propriu, acest meşteşug ţinând în bună parte de gramatică şi stil să cercetăm mai deaproape arta de a fi original, ca fiind mai grea.

Dar această artă nici nu există! Existenţa ei n'ar avea niciun rost! Toţi ne naştem originali.

Nici un om nu seamănă cu cellalt şi nici măcar cu părinţii săi. Această deosebire dovedeşte că natura are oroare nu numai de vid, dar şi de *repetiţie* care este o formă vicleană a vidului, de banal care este doar pretenţia zgomotoasă a nimicului. Fraţii nu seamănă între ei nici când se spune că seamănă.

Asemănările care se presupun în familii, unde se ivesc copii cu înfăţişări şi cu însuşiri sufleteşti deosebite, cercetându-se fotografiile bunicilor mari, a verilor de gradul al doilea sau a strămoşilor, sunt numai înşelările pe care părinţii le consimt, spre a avea o explicare a unui mister principial. Dela desenul fin de pe buricele degetelor, întrebuinţate în antropografie şi poliţia criminală până la nuanţa părului, individul se înfăţişează în viaţă unic, fără strămoşi şi fără urmaşi, inimitabil.

Numărul identic al globulelor roşii la tată şi la fiu sau faptul că temperatura obişnuită a sângelui este egală cu temperatura din fundul nărilor unde s'au plăzmuit întâile protoplasme cu viaţa, sunt factori comuni prea grosolani. Mii de diferenţieri, pe trepte tot mai fine şi mai ridicate, s'au creat pe temelia lor şi care trebuesc privite şi preţuite, spre a înţelege fenomenele specifice superioare ale vieţei. Tot astfel omul se mişcă: dar se mişcă şi omida şi şarpele, iar pasărea, superioră din acest punct de vedere omului, se mişcă'n aer cu viteze variate şi la înălţimi — făr să aibe diferenţierele care constituie calitatea omului.

Pe suprafaţa lucie a solitudinii ne putem vedea sufletul cum se alcătueşte, precum ne vedem chipul în apele cositorului îngheţat într'o pojghiţă mată pe suprafaţa unui cristal.

Sufleteşte individul este ca şi în înfăţişarea lui fizică tot atât de unic şi de inimitabil.

Originalitatea lui este o axiomă a naturei, care n'a creeat niciodată două flori, două fructe şi doi indivizi identici.

Technica singurătăţii are menirea de a sublinia şi scoate în evidenţă această originalitate sufletească; ea este şi izvorul firesc al celui mai puternic farmec personal, pe care în chip firesc îl căutăm în noi înşine, precum fiecare dintre noi se duce în chip firesc spre viciul său cel mai personal.

◆

Şi cu toate acestea, iubite prietene de literatură numărul scriitorilor şi artiştilor originali este extrem de redus, atât de redus, încât s'a spus că e nevoe de întâlnirea a două veacuri, pentru a ni se oferi un mare suflet creator.

Pricina trebue căutată, în primul rând, în necesităţile vieţii sociale şi naţionale care smulge copilul dintre sânii mamei pentru a-i crea un suflet colectiv, entusiasmat pentru ce e comun şi răsplătit pentru ce e în serie. Şcoala, armata şi familia crează cetăţenii instruiţi, sociabili şi morali, stârpind cu ajutorul cărţei didactice, a muncei pentru existenţă, a premiilor, orice veleitate de izolare, orice încercare de a rămâne singur — în asemenea măsură încât solitudinea a devenit virtutea cea mai spinoasă.

O seamă de inşi cu toate aceste instrumente de tortură care au izbutit să transforme omenirea într'un atelier vast de roboţi numerotaţi s'au retras şi s'au ivit apoi, după o fecundă schimnicie, în originalitatea lor puternică şi fermecătoare. Ei molipsesc cu uşurinţă sufletele anodine a căror originalitate a rămas în stare germinativă şi profesorii descoperă din zece în zece ani câte o „mişcare culturală“, câte un „stil al epocei“, câte un „ritm al vremei“, în care înţărcuesc viaţa spirituală pentru a preface în valori universale, admirabile pentru predat în şcoli, imitaţii de scântei de comete şi de luceferi.

Asemenea elevilor de retorică, în stare să compue ei-înşişi un cânt din Odiseia sau Eneida, uneori mai bine chiar decât Homer şi Virgiliu, cea mai mare parte din scriitorii şi artiştii veacului, aceia cari dobândesc succesul, premiile şi soţia cea mai frumoasă, sunt bieţi indivizi care au înghiţit sufletul unui ins original, de cele mai adeseaori stins în anonimat şi mizerie în raza cine ştie cărei circumscripţii poliţieneşti.

Creatorii adevăraţi nu scapă nici ei, în sistemul de educaţie care mutilează generaţiile, de această mascaradă decât târziu, după o îndelungă practică a falsului şi excrocheriei sufleteşti. Au scăpat oare de aşa numitele „influenţe“ ale timpului lor un Edgar Poë, un Baudelaire, un Mallarmé, un Proust?... N'avem oare, în literatura românească un capitol care se ocupă cu „influenţele“ suferite de un Negrutzi, Odobescu, Coşbuc, Eminescu, Arghezi?...

Şi astfel, priviţi dela o anumită înălţime care şterge anecdota personală, toţi creatorii pe un plan abstract, ai originalităţii lor, se înfăţişează, iubite prietene, laolaltă cu imitatorii, blestemaţi de soartă să nu-şi cunoască adevărata lor faţă sufletească. Lumea apare ca un imens carnaval al spiritului, ca un bal mascat unde graţia şi talentul porunceşte să te învârteşti într'un costum de domino, într'un Pierrot pudrat cu făină, într'un Cezar cu breton până la sprâncene sau un Ludovic al XIV-lea cu perucă şi baston înalt, indivizi la cari autentice sunt numai setea, nădușala şi mâncărimea de piele.

note

Coperta şi clişeele din No. 2 al „Univ. Literar“ (închinat memoriei artistului Leonard) au fost lucrate în atelierele noastre de zincografie, după fotografiile cunoscutei case, „*Foto-Royal*“ din B-dul Academiei.

◆

La 31 Ianuarie va apare „*Gazeta Literară*“ sub direcţiunea d-lui *Liviu Rebreanu.*

◆

Facem cunoscut celor ce ne trimit manuscrise, că din pricina aglomeraţiei de material, lucrările acceptate vor apare, pe rând, numai după două, trei şi chiar patru luni.

in strainatate

SECOLUL XVI IN LITERATURA FRANCEZĂ

EMILE FAGUET

Secolul XVI a fost cel mai mare secol intelectual al Franţei. Am spus cât de mult au mişcat spiritul omenesc invenţiunile şi descoperirile sec. XV-lea. In al XV-lea ele au dat primele roade şi cele mai magnifice. Lumea mărită prin descoperirea Americei, gândirea crescută în mod miraculos în expansiunea ei prin imprimerie, arta vulgarizată fără a fi redusă la vulgar prin gravură, fură ca lumini noui în umanitate.

Mai ales imprimeria a fost cea mai mare revoluţiune intelectuală care s'ar fi putut, în deosebi din pricina coincidenţei cu Renaşterea.

Ea a săpat o prăpastie între evul mediu şi timpurile moderne.

Născută mai devreme ar fi avut imensa ei influenţă asupra desvoltării spiritului uman dar ea n'ar fi curmat atât de tare veacul de mijloc de timpurile moderne, căci ea ar fi vulgarizat operile evului mediu şi tranziţia ar fi fost mai rotolită; născută mai târziu, găsind cărţile veacului de mijloc şi cele ale antichităţii în stare de manuscrise, ea ar fi răspândit încă unele şi altele, pe celelalte mai multe de cât pe acestea, dar născută tocmai în momentul când manuscrisele antice se revărsau din Orient spre Occident şi excitau cucerirea universală, ea a început să nu vulgarizeze decât pe acestea cu producţiunile contimporane şi cartea evului mediu a rămas cele mai adesea (afară de cele ce erau reîntinerite ca le *roman de la rase)*, manuscris, incomod, obscur, părăsit, uitat sau mai degrabă dispreţuit.

Secolul XVI-lea fu prin urmare, cu totul antic sau cu totul modern, şi tradiţional şi ca urmare a unui lucru oarecare, aproape punct. Trei tendinţe principale spirituale se găsiră în el. trei influenţe esenţiale apăsară pe destinele sale: Renaşterea, Umanismul şi Reforma.

Renaşterea este spiritul filosofiei antice, este libera gândire filosofică cu tendinţe fie stoice, fie epicuriene, fie naturaliste dar întotdeauna mergând mai mult sau mai puţin să constitue o morală independentă, străină doctrinei creştine; este raţionalismul născând, invocând fie „raţiunea“, fie „natura“, câte odată şi una şi alta concomitent, dar întotdeauna independent. de o manieră mai mult sau mai puţin conştientă de sentimentul religios şi mai ales de doctrina teologică. Este Rabelais, este Montaigne, este Erasme, mari strămoşi ai lui Descartes, Lache, şi ai întregei filosofii moderne.

Humanismul este încă antichitate dar mult mai puţin îndrăzneaţă şi ambiţioasă antichitatea luată numai prin latura şi aspectul său artistic, dornică de a imita, apoi de a egala şi pe urmă de a întrece dacă este posibil, frumoasele modele de frumos, pe cari antichitatea le-a testat oamenilor şi învăpăiată de a merge pe marile sale urme, nelăsând totuşi ca spiritele oamenilor să încline insensibil către urmărirea antichităţei ca o stăpână de perfecţiune şi aducându-i să locuiască în această atmosferă, ca într'a lor.

In sfârşit, reforma a fost *mai întâi* o reacţiune împotriva Renaşterei, împotriva humanismului, împotriva liberei gândiri şi un efort pentru a reveni pur şi simplu la creştinismul primitiv; şi acest efort fu violent, perseverent şi prelungit dela Luther la Calvin, dela Calvin la de Bèze. etc., dar ea conţinea în alţi germeni de asemenea de liberă gândire, pentrucă fiind o revoltă şi prin urmare reclamându-şi dreptul de a examina ceeace avea să creadă, ea autoriză cu acest drept pe discipolii ei şi nu putea să le refuze; pentrucă neţinând seamă de *autoritate* ea creia în însăşi sânul ei şi contra ei la nevoie tendinţa de a nu accepta nici o autoritate şi de a gândi liber şi personal asupra tuturor lucrurilor; şi aceste tendinţe se desvoltară destul de repede după cum se ştie în urma sec. XVI-lea şi chiar în timpul secolului XVI-lea însuşi.

Totul, dar la această epocă emancipà spiritul uman şi în acelaş timp îl excita.

Asemenea nici un secol n'a gândit mai mult, n'a imaginat mai mult şi n'a inventat cu mai multă pasiune, gândit, scris şi citit.

Ar putea să aibe de epitaph pe acela pe care Dom Calmet l-a făcut pentru el însuşi:

„*Hic jacet qui multum legit, scripsit, oravit, utinam bene, amen.* — Aci zace cel ce a citit mult, a scris, a vorbit; bine? o presupune. Aşa să fie“.

Toate începuturile marilor lucruri sunt în secolul XVI-lea şi nu numai în stare de vagi începuturi.

Trad. de MIRON VÂLCEA

MARII MAEŞTRI

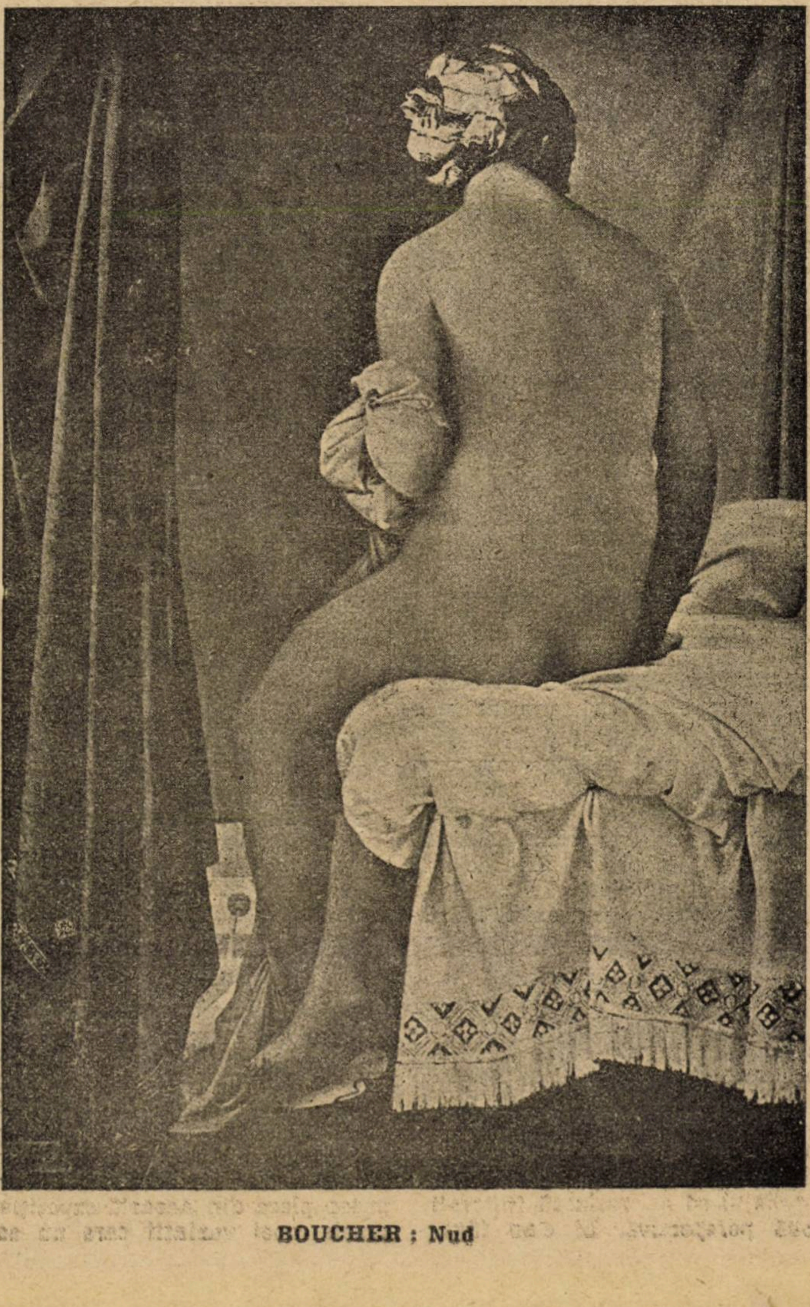

BOUCHER : Nud

plastica

UN DEBUT STRALUCIT

Cu o expoziție deschisă numai de câteva zile, un debutant a reușit să fie astăzi punctul de atracție al Ateneului Român. Să explicăm „minunea“, amintind mai întâi o butadă spirituală, care spunea

I. ANESTIN : Crist

că minunile au todeauna o deslegare foarte simplă și că ajunge să te familiarizezi cu ele, ca să le treci în rândul faptelor diverse. Atracția „faptului divers“ dela Ateneu constă, în primul rând, în svonul de primăvară pe care l-a stârnit expoziția lui Anestin prin sălile reci ale Ateneului, străbătute atâta amar de ani de umbra exasperată a lui Exarcu. Ochii publicului, cari au clipit de atâtea ori într'o contemplație convențională și au ațipit sub obsesia picturilor stereotipe, au avut prilejul să se treziască înfiorați de o nouă perspectivă. Li s'au făgăduit atâtea noutăți acestor ochi, încât, ca să le aibă, au recurs la gimnastica pleoapelor: le-au visat. Noutățile cari li se serviau erau reci, împrumutate de aiurea, lipsite de farmecul originar al creației, farmec a cărui putere nu poate fi combinată în laboratorul unor principii pe cari nu le simți, după cum nu poți face un copil în eprubetă. In loc să stimuleze, noutățile au obosit, la fel cu vechiturile. Ori, noutatea lui Anestin poartă în frăgezimea ei belșugul tinereții: atât pictura, cât și sculptura lui sunt proaspete prin expresie și efortul care întovărășește orice act de creație a năzuit aci spre o concepție nouă. Nouă în sensualitatea liniei (desene), nouă în compunere (compoziții), nouă în interpretarea culoarei (compoziții și peisagii), nouă în construcție și în tratarea ei (basso-reliefuri). Cu atât mai nouă este realizarea acestei concepții, cu cât nu simți o clipă pecetea aceea a avântului sterp spre originalitate, care a făcut să sucombe atâtea alte eforturi, ridicate pe concepții personale.

In lucrările lui Anestin, indiferent de materie, simți permanența aceluiaș gând, care înfrățește muchia viguroasă a baso-reliefului cu linia vaporoasă a desenului, le dă acelaș stil și le descoperă aceeași trăsătură nervoasă a mâinii, mișcată parcă pe acelaș traseu decorativ, pe care s'au acordat până la perfecție subtilul cu masivul. Rezultatul acesta, al unei multilateralități unice în plastica românească, l-au dobândit lungile ore de atelier, în care artistul s'a controlat singur, a înțeles cu deosebit curaj cât se întind aripele talentului lui, și a simțit că varietatea materiei nu e un obstacol, ci un belșug oferit artei, atunci când originalitatea îți aparține și știi s'o fecundezi. Cu o adaptare perfectă a tehnicei la concepție, materia a înviat mereu aceeași: în gips, ulei, gravură sau conté. Natural că un ochiu grăbit (dar mai ales un ochiu care nu vede) ar putea pleca din această expoziție cu impresia unei variații care nu se leagă.

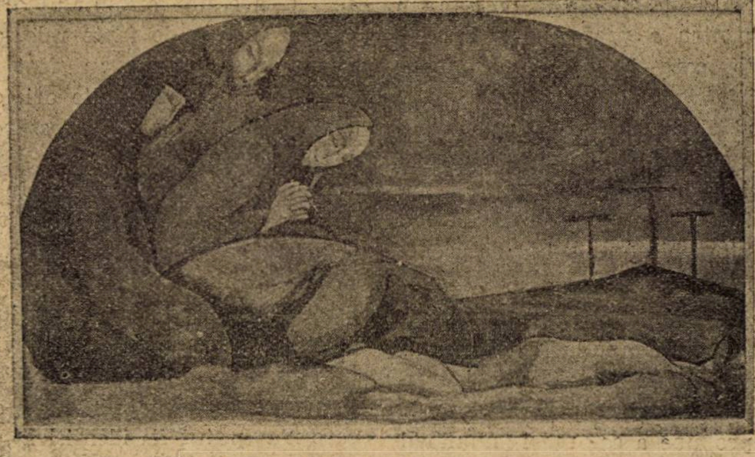

I. ANESTIN : Cele trei Marii

Impresia justă duce însă tocmai la constatarea unei rare unități urmărită în prezentarea acestei expoziții. E parcă o demonstrare de învingere a materiei: desemnul devine sculptural, păstrându-și toată finețea și transparența caracteristică, nudurile în desen au culoare, uneori culoare bogată, gipsul are volum și linie. E peste tot o manifestare de siguranță tehnică, parcă făcută în desfiderea tinereței lui Anestin.

Anestin și-a terminat atât de devreme și atât de biruitor ucenicia, pentru că și-a făcut-o singur.

Cunoaște secretele artei lui, mai ales că arta, oricare ar fi ea, e foarte indiscretă, atunci când știi s'o faci să vorbească. A domesticit materia, a dresat-o așa cum a vrut el, ajungând la compozițiile murale cari prin construcția sigură, nouă prin perfecta armonie dintre figuri și fond (Salomea) sau prin rezolvarea ingratei probleme de alb, (Cele trei Marii) îl așează în plinul mișcărei plastice de azi, la o parte de orice influențe.

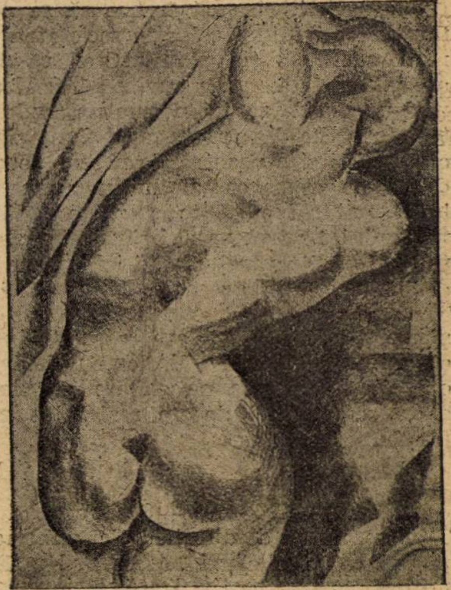

I. ANESTIN : Nud

Cu mijloacele tehnice la care a ajuns, cu gândurile, ideile, cari rees în proectele murale, în baso-reliefuri și capete, expoziția lui Anestin se împarte în două: stăpânirea mijloacelor de exprimare (atât în sculptură cât și pictură) care reese din întregul expoziției, deci putința realizărei, și lucrările de mare anvergură cari sunt mai mult de cât o promisie.

Pe această perfectă schelă, singurul lucru care lipsește lui Anestin, este expoziția viitoare.

Un debut?

Nu, o afirmare!

TUDOR MUȘATESCU

gazetaria

aşa şi-aşa...

o scrisoare

Pictorul I. Tănăsescu cel care a avut condamnabila atitudine în cafeneaua Capşa pălmuind pe d. Romulus Dianu, faţă de protestarea noastră din numărul trecut, ne trimite o scrisoare de lămurire din care extragem următoarele:

„...Nici prin cap nu mi-a trecut „să bat pe d. Romulus Dianu", cum spuneţi în nota d-voastră, pentru că... „scrie prost". Nu mă socot censor al scrisului românesc şi din partea mea poate să scrie oricât de prost vrea, chiar pagini întregi dacă găseşte cititori care să-i digereze „opiniile". Când acest tânăr îşi ia însă permisiunea să vină într'un local in care se întâlnesc oameni obicinuiţi cu procedee de elementară politeţă şi bună creştere, îmi pare că trebue să se conformeze atitudinei celor în societatea cărora speră să fie primit. Cred că dela această regulă nu se cuvine să se abată nici un om de geniu, necum un traducător de notiţe din franţuzeşte. Sunt sigur că sunteţi şi d-voastră de părere de pildă că de vreme ce vii într'un asemenea local, nu trebue să te aşezi pe pălăria vecinului, nu trebue să-i răstorni şvarţul pe veston şi nu trebue să-i iei ţigarea de dinainte ca din greşeală. Iar dacă faci totuş astea, trebue să-ţi ceri în grabă scuze. Credeţi-mă că am regretat sincer că a fost nevoie să aplic domnului Dianu o lecţie poate prea usturătare, dar care, sper că îi va fi de un real folos mai târziu.

primiţi, etc.

NOTA REDACŢIEI. — Scrisoarea d-lui Tănăsescu, ne-a dumirit. Ne minunam şi noi ca d-lui să fi bătut pe d. Romulus pentru motivul că scrie prost. Căci, în cazul acesta, ar fi trebuit să bată aproape toată redacţia „Rampei", iar pe d. Nicon — care scrie aşa cum scrie — să-l cotonogească pur si simplu

sfat...

Ziarul „Ultima oră", sfătueşte pe d. Romulus Dianu să-şi dea toate silinţele ca să scrie mai bine. Mărturisim, sfatul e bun şi potrivit. Socotim însă că ar trebui să fie mai întâi aplicat în redacţia „Ultimei ore" pentru ca înţeleptul să înceapă cu el însuş...

fără titlu

Un tânăr, pe nume Victor George Dumitrescu (sau invers) scrie ceva despre noi în „Foaia Tinerimii". Nu-i suntem pe plac băiatului, fiindcă nu i-am publicat nişte poezii în „Universul Literar". (Socot să nu-i nevoie să spunem pentru ce nu i le-am publicat). Liber e să scrie ce pofteste despre noi. Nu ne supărăm.

Dar îl rugăm să nu ne mai trimită versuri... că un an de zile cât ne-a pisat ne-ajunge.

EXPOZIŢIA DE HOŢI

Oberammergau are scenele sale de „La Passion", Salzburg festivaluri de muzică, Nisa carnavaluri; iar Chicago are spectacolul său unic în lume. Acest spectacol seamănă cu un concurs de frumuseţe; dar concurenţii trebuesc să fie autorii unor delicte sau crime.

La Chicago sunt 50.000 bărbaţi sau femei, cea mai mare parte bărbaţi, cari s'au făcut vinovaţi de fapte interzise de lege. Toţi sunt profesionişti. Fotografiile, empreintele digitale şi biografiile lor, sunt înregistrate în biuroul poliţiei dela „Who's Who".

Cei mai buni detectivi din Chicago pot identifica pe fiecare din cei 50.000 de criminali, dela prima vedere .Toţi cunosc foarte bine pe cea mai mare parte din ei.

Poliţia din Chicago e formată din 107 circumscripţii. Fiecare se compune din 5 detectivi, posedă automobilul său şi face 8 ore de serviciu pe zi. Sunt însărcinaţi să împiedece armata de crime de a se înmulţi.

Deputatul comisar al detectivilor, William O'bomor şi şeful detectivilor Mick Grady, sunt primul producătorul, al doilea, „metteur en scène" al spectacolului denumit Show Up, care pare să se bucure de cel mai strălucitor succes.

Scopul lui Shaw Up, este de a face pe criminali să înţeleagă că sunt urmăriţi de poliţie şi a prezenta pe bandiţi victimelor lor. Dar înainte de toate, este un spectacol pentru a prezenta pe bandiţi unui public care îi judecă de „fenomene" şi „frângători de gâturi".

Văzându-i aliniaţi câte 20. în faţa unui zid alb, cu mâinile aşezate pe rampă şi luminaţi de o lumină orbitoare, publicul înţelege că aceşti excroci, aceşti hoţi de automobile, nu sunt decât dezastrul omenirei.

Până în prezent, publicul admis la acest spectacol se compune exclusiv din victimele reunite în scopul de a identifica pe agresorii cari scăpaseră cu fuga. Acum se propune a se mări numărul spectatorilor spre a le demonstra că crima nu este o profesiune lucrativă şi pentru a-şi da seama, e de ajuns să observe aparenţa mizerabilă a criminalilor.

Shaw-Up-ul este organizat în fiecare Miercuri seară şi Sâmbetele după amiazi. 90 la sută din criminali sunt aduşi aci.

Detectivii cari întâlnesc un personagiu suspect, într'un loc retras, îl întreabă despre mijloacele sale de existenţă. Dacă acesta nu-i poate da o explicaţie favorabilă, poliţistul pune pe om în stare de arest, îl înscrie în registrul de poliţie si inculpatul, în virtutea articolului 2655 care se aplică atât unei contravenţii cât şi vagabondajului. Dacă detectivul are norocul să găsească o armă de foc asupra vinovatului, cazul acestuia e mult agravat.

In Shaw-Up nu veţi găsi nici odată contrabandişti de alcool. Aceştia nu interesează, în particular poliţia municipală care îi lasă pe seama ofiţerilor federali ai prohibiţiei.

Bandele de hoţi organizate fac obiectul unui clasament special. Când un bandit care aparţine unei asemenea asociaţii a fost omorît, poliţia înregistrează faptul şi un număr de poliţişti sunt trimişi în anchetă.

De obicei banda se răzbună omorând un membru din banda adversă. Astfel sunt suprimaţi doi bandiţi.

Shaw-Up-ul nu e decât o tragedie; dar se găsesc aci şi elemente de comedie. Poliţiştii cari au rolul să prezinte publicului pe vinovaţi sunt foarte spirituali. In faţa lor au dosarul fiecărui inculpat şi comentează cu vervă toate accidentele amuzante din cariera acestuia; mai ales când criminalul are pe conştiinţă un şir de fapte rele, dar puţine condamnări. Unii au fost aduşi la Shaw-Up, de mai multe ori, dar neputând fi identificaţi, au fost retrimişi la vechea lor meserie.

Răufăcătorii dela Shaw Up pot fi clasaţi în categorii bine definite. Printre „expuşi" se găsesc adevărate personalităţi admirate atât de poliţie cât şi de bandiţi pentru forţa şi curajul lor; se găsesc de asemeni mulţi novici.

Poliţiştii glumesc şi cu publicul. După ce au prezentat mai bine de o oră un hoţ care n'a putut fi idenfiticat, se întorc spre hoţ zicându-i: „Ei bine, e datoria dv de a vă indica victima".

Există o femee care de un an de zile, n'a lipsit dela nici o expoziţie. Ea şi-a văzut soţul omorît de bandiţi, sub ochii săi. Şi speră mereu ca într'o Miercuri seară sau Sâmbătă după amiazi să recunoască pe asasin.

literara

o seama de cuvinte

Bey Mastur pe când se afla la Paris, unde nu se plictisea deloc, fu întrebat de o doamnă dacă are un harem pe coasta cealaltă a Mediteranei.

„Nu, doamnă, răspunse Orientalul, în țara mea n'am decât o nevastă ; haremul meu e la Paris".

◆

Una dintre cele mai drăguțe vedete de cinema, franceză, telefonă într'o dimineață regisorului, că nu poate veni la studio, pentrucă are gripă.

Or, întâmplarea vroi ca în aceeași seară, regisorul s'o întâlnească într'un bar modern, însoțită de un tânăr foarte bine. Regisorul nu se supără. Ii spuse numai surâzând :

„Draga mea, permite-mi un sfat. Când ai o asemenea gripă (și arătă spre tânăr) trebue să stai culcată".

◆

Abel H. care dorea un fotoliu la Academia Franceză, n'avea nici o șansă să fie admis. Se duse să solicite votul unui cetățean influent și sceptic ; acela îi răspunse cu multă amabilitate :

„Contează absolut pe mine. Voi vota pentru d-ta, de fiecare dată când te vei prezenta".

◆

Un celebru medic, pe când ieșea din camera unui bolnav, fu asaltat de familie.

„Ei bine, doctore, cu adevărat, nu mai e nici o speranță ?".

„Nici una, dragii mei, va scăpa cu siguranță".

◆

Soțul unei provinciale incontestabil virtuoasă, spunea resemnat prietenilor :

„Sunt femei cărora nu le place să facă să sufere mai mulți bărbați deodată. Acestea sunt numite femei credincioase".

◆

Louis Verneuil vorbea cu un prieten despre atacul banditesc a cărui victimă fusese.

„Ar fi putut să fie și mai grav", zise autorul dramatic, „gândește-te că aveam la mine manuscrisul ultimei mele piese, pe care însă mi l-au lăsat".

Prietenul remarcă atunci, foarte natural :

„O, hoții n'au în vedere decât obiectele de valoare"...

Louis Verneuil se uită urât.

◆

Un cuvânt al lui Forain :

Marele artist, a fost întrebat dacă sunt într'adevăr pictori, cari închid un ochiu, pentru a vedea mai bine modelul.

— Nu știu — răspunde Forain. Dar există pictori ,cari pictează închizând amândoi ochii !...

bazar

SCRIITORII ȘI TEATRU LA MOSCOVA

O anchetă întreprinsă la Moscova în bibliotecile sindicale ale Capitalei sovietice ne dă de știre că lucrătorii citesc mai cu seamă literatura rusească și mai rar scriitorii străini ; din potrivă, amploiații citesc 55 la sută autori străini și 45 la sută autori ruși. Victor Hugo, Anatole France și Claude Farrère par să fie singurii scriitori francezi favorizați.

Revista *Montparnasse*, care reproduce concluziile acestei anchete semnalează, pe de altă parte, o foarte interesantă lucrare a lui Ikonnikov despre *Teatrele rusești începând dela Revoluție.*

AL CINCISPREZECILEA FOTOLIU

Maurice Paléologue, care a fost ales de după o luptă aprigă în care a triumfat curând, membru al Academiei franceze față de Claude Farrère, a ocupat locul lui Celestin Jonnart. Jonnart fusese ales în mod inexplicabil, căci nu scrisese nimic.

Bagajul literar al lui Paléologue constitue dintr'un document foarte precis și anume *Relațiile Impărătesii Eugenia*, ca și alte studii ca *Vauvenargues*, *Cavour*, *Arta chinezească*, *Rusia țarilor în timpul marelui război*...

Strălucitul discurs al lui Louis Barthou, care a primit pe noul academician a inițiat cu lucruri interesante pe curioși Paléologue a scris chiar trei romane, în tinerețe, și anume :

Le Cilice, *La Cravache* și *Sur les Ruines*, pe cari desigur că eminentul academician nu le va republica, căci nu mai pare satisfăcut de ele.

LA AUTORII DRAMATICI

La recenta adunare a autorilor dramatici francezi, fusese lume foarte multă. Se găseau tineri, bătrâni, necunoscuți și celebrii, și cei cari strigau mai tare nu erau întotdeauna cei mai străluciți. Nu era vorba decât de înmormântarea vechei societăți a autorilor, a cărei ființare a expirat și de nașterea la 1 Martie viitor a unei societăți, care va dura nouăzeci de ani... Viitorul va spune ce valorează nouile statute și dacă autorii au făcut bine adaptându-se noilor formule.

Se regretă numai faptul că noua Societate n'a căutat să dobândească unul sau două teatre la Paris, sau în provincie.

caricatura zilei

FEMEE MODERNA

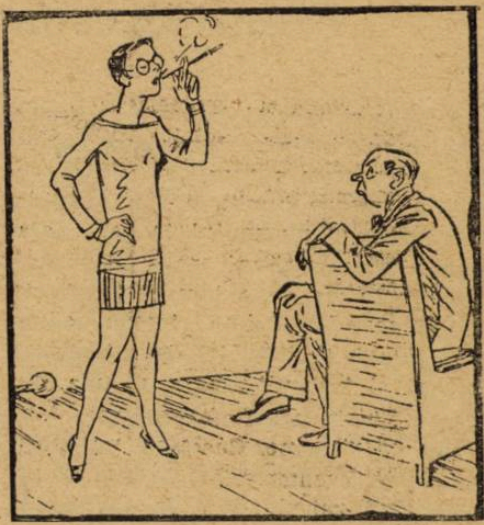

EL. — Se spune că moda se va schimba pentru bărbați ; vom purta din nou barbă.

EA. — Ei bine și noi vom lăsa-o să crească, de-asemenea, pe a noastră...

(Life).

SAVANȚII

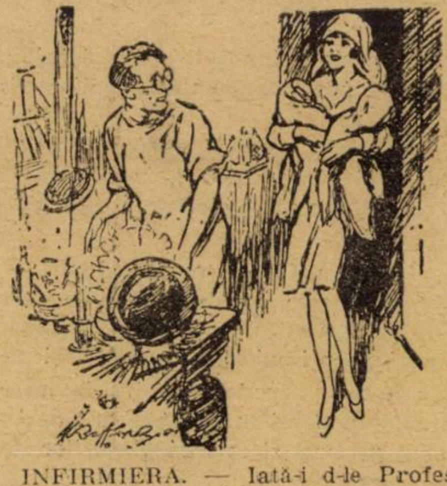

INFIRMIERA. — Iată-i d-le Profesor doctor : doi gemeni.

SAVANTUL. — (distrat). Felicitările mele ! Nu știam că ești măritată.

(London Opinion)

CHELNERII...

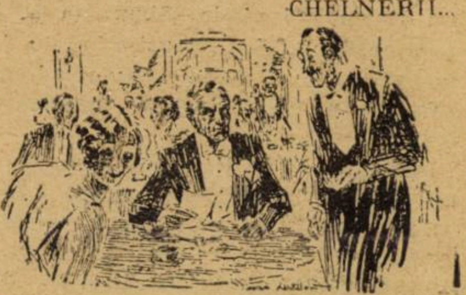

— Chelner, ce însemnează asta : 10 lei pentru hârtie ?!

— Da ! Este prețul hârtiei pe care v'am făcut socoteala.

(Candide)

cărți redate în extrase

INCHISORILE SOVIETICE

Youri Bezsonov

(Urmare)

A doua zi, revenii însă iar la lucru. Dar nu găsii nimic. Devenisem expert. Imi procurasem o sondă, și cu ea sondasem aproape jumătate din grădină. In sfârșit, în momentul în care „afacerea“ începuse să-mi pară neserioasă, sonda mea lovi ceva tare, și scoase un sunet metalic. Inima începu să-mi bată iute de tot. Săpai iarăș o jumătate de oră și însfârșit desgropai una din casete. Ajuns acasă, îmi dădui însă seama că n'am noroc. Caseta nu conținea decât documente. Mă hotărâi să reîncep. Insă n'avui noroc. In momentul când voiam să sar din nou gardul, o patrulă care trecea pe acolo, mă aresti.

ŞASE LUNI IN CELULA

— Mă duceți la Shpalerna'a?

— Nu, la comisariat, îmi răspunse șeful.

Insă, peste o jumătate de oră, ajunserăm în fața Chpalernaiei, închisoarea preventivă.

— La etajul special! — ordonă șeful.

Aci, fui percheziționat, mi se luară portofelul, bretelele, șireturile dela ghete, ceasul...

— La celua, 132! — sună ordinul.

O poartă grea, masivă, asemănătoare întru totul unei uși de casă de fier. A împinge prizonierul în celulă și pe urmă a trage repede ușa și a întoarce cheia de două ori în broasca cu zgomot e jocul preferat al supraveghetorilor de închisoare.

Gustai din nou viața închisorilor. Foamea începu din nou să mă tortureze. Frigul, deasemenea. Urmară interogatoriile de rigoare. Ca deobicei, nu recunoscui nimic. Siguranța sovietică, celebra „Ceka", izbuti e însă să mă identifice. Și de aceea după o judecată sumară, mi se comunică următoarea hârtie.

„Colegiul G. P. U. din Petrograd, în ședința din... a deliberat asupra afacerei Bezsonov. L-a recunoscut culpabil de contrarevoluție, vagabondaj și spargeri, și conform art. 220, 61 și 95 din codul criminal al U. R. S. S. a decis: Bezsonov e condamnat la pedeapsă supremă, a fi împușcat. Această pedeapsă este comutată în trei ani de detențiune la câmpul de concentrare Solovki. Câmpul celebru dela insulele Solovki la 65° latitudine nordică, e cea mai oribilă închisoare sovietică. Nimeni nu revine dela insulele Solovki.

SOLOVKI

Voiajarăm repede. Vagoanele noastre erau atașate la un tren de călători. Trei zile după aceea, dimineața, ajunserăm la Kem. Pe la ora 2, ușa vagonului se deschise cu zgomot și doi tipi în scurteică de blană, cu revolverele la brâu, intrară. Amândoi miroseau a spirt. După ce salutară familiar pe șeful convoiului, unul din ei îl întrebă:

Păzitor la o veche închisoare rusească

— Ei bine, aduci femei?... Ia arată-mi-le! Și se apropiară împreună de compartimentul femeilor. Printre acestea, se afla o blondină frumoasă. Bărbatul ei, fusese împușcat și ea condamnată la 10 ani muncă silnică. Plângea și părea foarte abătută.

— Ei, tu, ia arată-te.

Blondina, continuă să plângă.

— Nu-i nimica, o să se obișnuiască, — continuă tipul.

— Pentruce ești condamnată?... Și tu, pentruce? — întreba el, plimbându-se printre noi. Și d-ta, pentruce?—mai întrebă pe un ofițer, din compartimentul nostru.

— Articolul 61, contrarevoluție! — răspunse ofițerul.

— Foarte bine! Pentru cât?

— Trei ani.

— Puțin. Și eu fusesem condamnat la trei ani. Am executat doi și mi s'au adăogat atunci încă trei. Mai am în total patru ani de executat. La revedere!—adăogă el.

Și dispăru trântind ușa vagonului, întovărășit de al doilea tip.

— Viitorul comandant al regimentului de ocnaș și directorul carcerilor! — ne lămuri șeful convoiului.

Bolșevicii au descoperit o organizație diabolică în materie de închisori. După ce înfometează pe deținuți, le oferă o scăpare. Dacă vrei să trăești, adică să ai în loc de 50 cm. de scândură, un pat de scânduri și o hrană mai bună, atunci devino un șef. Strivește oamenii care sunt destul de nenorociți, denunță-ți fratele, devino o canalie. Și oamenii acceptă acest compromis. E într'adevăr greu să rezişti. Căci e vorba de ales între viață și moarte. Acelaș lucru se practică în întreaga Rusie sovietică. Dar la insulele Solowki, într'un mod mai net, mai tranșant, ca peste tot.

Unul din acești oameni cari sucombaseră, era tocmai viitorul nostru comandant de regiment, faimosul Vanka T... care mai pe urmă a fost împușcat. Era un fost ofițer, și pentrucă luase parte la mișcarea contrarevoluționară a trupelor albe, fu deportat la Solovki. Pentrucă n'avea ce mânca, se supuse condițiilor sovietice și avansă din grad în grad până când ajunse comandant de regiment. Dar totuș nu pot să spun că era un „șef“ din cale afară de nemilos. Voia să trăiască. Iși făcea „carieră“ dar nu oprima niciodată pe „fratele său contrarevoluționar“. Faptul că a sfârșit prin a fi împușcat, confirmă înc'odată că pentru a servi guvernul sovietic, trebue să devii nemernic până la sfârșit. N'a mers până la sfârșit, și ca element inutil puterei sovietice, a fost împușcat.

Insula „Popov“ e mică și face parte din grupul de insule Solovki. E legată de continent printr'un dig și un pod metalic. Indată ce treci puntea, și ajungi pe insulă, încep bărăcile deținuților. Lângă punte chiar, corpul de gardă. Apoi, cancelaria, baraca Cekiștilor și baraca femeilor. Mai încolo, atelierele, stațiunea electrica, casa „polițiștilor", depozitul și carcerile. La sosire, cekiștii ne luară în primire și după ce se formă frontul, apelul începu. Am făcut războiul, am auzit toate formulele de comandă, toate înjurăturile, dar niciodată nu mi-am putut închipui că e posibil să murdărești și să deformezi comandamentul așa cum fac cekiștii.

Eram în total 100 de oameni și erau 25 care extenuau acești oameni flămânzi și înghețați. Era un urlet neîntrerupt. Rivalizau unul cu altul în înjurături. Nu mai semănau a oameni, ci a animale care simt nevoia să urle. După apeluri și contraapeluri, furăm însfârșit conduși la baraca noastră. Și după o nouă percheziție, furăm repartizați pe companii. Pentru a mări responsabilitatea în caz de evadări și de delicte, s'a introdus la Solovki regulamentul militar. Adică împărțirea în regimente, companii, plutoane, etc.

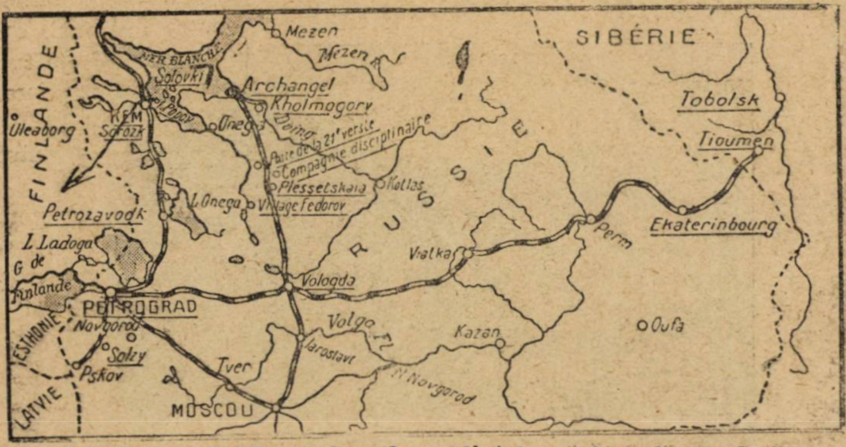

RUSIA DE NORD.— Orașele subliniate sunt acelea unde a fost intemnițat autorul.

Totul era organizat fără ordine, structura era de neînțeles, dar, în total, aceasta contribuia la scopul urmărit de bolșevici: zdrobirea omului. S'ar fi putut, bineînțeles, atinge acest scop prin alt mijloc, dar lor le place mult să plaseze totul în cadrul legalității.

Fui dus la compania mea înainte de apelul de seară; într'o baracă mare. Toți prizonierii erau acolo. Paturile de scânduri în lungimea bărăcii erau încărcate de oameni culcați sau șezând, cu fețele extenuate. Prizonierii ne înconjurară. Fui întrebat despre ce se spunea la Petrograd de modificarea codului criminal. Am răspuns că eram în regim de izolare și nu știam nimic. La sosirea mea, Solovki trăia în speranța modificării codului criminal și a reducerii a două treimi din pedeapsă.

A doua zi după sosirea mea la Solovki, n'am mers la lucru. Eram cu toții așezați pe un pat de scânduri: un căpitan de cavalerie Malsagov, un ocnaș care isprăvindu-și cei trei ani trebuia să fie deportat în Siberia, și eu. I-am întrebat despre condițiile de existență, de muncă și detaliile regimului dela Solovki. Unul din ei îmi spuse că un ocnaș evadase. Atunci îmi încolți în minte ideea evadării.

Intr'o zi întors destul de de vreme dela lucru, fiind în baracă, am auzit focuri de pușcă afară. Toți din baracă se îndreptară către fereastră, și văzui tabloul acesta: întinderea albă... marea... un om aleargă pe ghiață. La 150 pași în urma lui, un gardian roșu se oprește, îl ochește și trage. Ințelesei: era o evadare. El alerga destul de ușor, lăsând în urmă pe urmăritor. Dar deodată se opri, se întoarse la stânga, la dreapta, apoi rămase pe loc. Aflarăm în urmă, că fusese oprit de o spărtură în ghiață, pe care nu putuse s'o treacă. Fu prins, bătut cu cnutul și readus în baracă. Acolo, locotenentul Osnora îl primi și rupse pe el o bâtă. Bine înțeles, mai târziu fu împușcat. Ne-am decis să fugim și noi, dar trebuia să ne procurăm arme. Ne oprirăm la două posibilități: sau să fugim într'o zi de corvoadă la confecționarea măturilor în care caz erau trimiși 10—12 oameni într'o pădure la o verstă și jumătate de câmp, escortați numai de 5—6 bolșevici; — sau să fugim la înmormântarea unui deținut, căci în cazul acesta se dădeau trăsuri pentru 5—6 deținuți și două sau trei escorte care trebuiau să meargă la Kem, la 12 km. distanță.

Ne interesam zilnic dacă a murit cineva. Din nenorocire, murise un caucazian mahometan, și a fost condus la mormânt de coreligionarii lui. Câteva zile mai târziu a murit un evreu, și s'a întâmplat acelaș lucru. Dar ocazia nu întârzie să se ivească.

CEA DIN URMA EVADARE

Evadarea a fost fixată pentru 18 Maiu. Ultimele pregătiri se succedară repede. Malbrodski scoase busola din săpun. Sasonov își vândù ultimele efecte. Mi-am reparat cizmele mele scâlciate. Malsagov, în calitate de mahomedan, se spălă. El nu cunoștea nici pe Sasonov, nici pe Malbrodski... Trebuiau să se întâlnească. Am convenit ca eu să mă plimb cu dânșii la ceasul și la locul fixat. I-am recomandat. Planul nostru era următorul: o să ni-se dea, desigur, doui gardieni. După regulament nu era îngăduit să-i apropie mai mult de 5 pași. Voi alege momentul favorabil și voi oferi tutun gardienlior. Dacă ei ar primi, în timpul cât le-oi aprinde țigaretele, îi vom înșfăca de gât și vom lua în stăpânire puștile lor, și îi vom ataca... când voi ridica gulerul dela haină, asta înseamnă că spun: „pregătiți-vă". Pe urmă, doi dintre noi, Malsagov și cu mine, vom sări asupra unuia dintre gardieni. Sasonov și Malbrovski, vor sări asupra celuilalt. In privința aceasta, părerile noastre erau opuse. Trei dintre noi insistau ca să-i ucidem. Eu mă opusei. Din capul locului am declarat că nu voi vărsa o singură picătură de sânge în plus.

Intrucât îmi luasem hotărîrea de a fugi, aveam conștiința că merg împotriva drumului drept, că înclin spre violențe, dar oricum, chiar pe această cale trebue să mă țin la minimum de păcătoșenie. Nu voiam să întrebuințez violența până la extremitate. Nu voiam sânge vărsat; punând în joc viața mea și aceea a camarazilor mei pe-o carte, nu puteam să pierd. Nu concepeam noțiunea crimei decât în măsura unei alegeri: între viața noastră și aceea a dușmanilor. Aveam convingerea că Dumnezeu nu mă scăpa pentru a deveni un asasin. Deci să luăm soldații roșii cu noi și ceeace atârna de noi, va fi executat. Busola era în față. Harta n'o găsisem încă. Datorită lui Dumnezeu, ne vom îndrepta spre occident.

In seara de 17...

Sasonov, pe neașteptate ceru ca să amânăm fuga. El declară că nu este pregătit... Pentrucă nu cumpărase de-ale mâncării. Intre dânsul și mine erau discuții asupra acestui punct de mult timp. El insista ca să plecăm cu de-ale mâncării, grăsime, zahăr. Eu mă opusei. Cunoșteam regimul supravegherii la Solovki, prevedeam că o să ne cerceteze la intrare, cu atât mai mult, că Malsagov ne va întovărăși. In timpul din urmă, el locuia dincolo de zona îngrădită cu rețele. Insistai ca să nu luăm nimic cu noi. Momentul era decisiv. Știam că nu era chip de amânat fuga. Riscam 50% să fim uciși. Cu toate acestea nu trebuia să pierdem avântul. A amâna, ar fi însemnat că avântul nostru să fie înăbușit și afacerea ratată. Insistai cu putere, pretinsei chiar. Sasonov acceptă. Noaptea veni... Trecui pe la Malsagov ca să-l întreb dacă toul era în ordine. El răspunse că nădăjduia să organizeze echipa. Ne-am despărțit. Mă dusei să mă culc, dar n'am putut s'adorm imediat. Abia desbrăcat și culcat pe scânduri primii vizita unui deținut pe care-l cunoșteam. El s'așează și începu să-mi povestească dragostea lui pentru una din deținute... Pe 'ncetul, căutând ca să nu-l ofensez mă silii să-i potolesc acest sentiment. Dar n'am izbutit. El stătea jos și vorbea... O noapte albă... posacă... o poveste de dragoste... Inseamnă ceva. In orice caz, un lucru mizerabil... Și mâine, libertatea? Și-acolo dragoste adevărată, largă, nouă...

Se iveau zorile când am adormit. Vine dimineața. Fuga e pentru astăzi... Fie ce-o fi. Se face apelul. Plecăm. Suntem puși în rânduri și duși la cancelarie. Intâlnesc pe interlocutorul meu din timpul nopții.

— Bezsonov, ce ai? Pentruce-ți lucesc ochii așa? După părerea mea, iubești și d-ta, — îmi spune salutându-mă.

— Da, iubesc... libertatea. Eram să spun. Dar mă stăpânii, Malsacov apăru. Era îmbrăcat într'un mod ciudat...

Soarele strălucia. Nervii erau încordați. Gardienii mergeau alături de noi. Le dădurăm țigări, dar ei refuzară. Nu ne grăbiam niciunii...

Munceam de zece minute. Văd că Malsagov nu făcea nimic. Ii spun:

— Camarade, acum sau niciodată. A sosit vremea. Și-mi ridicai gulerul. Gardianul era la opt pași de mine, pe jumătate întors. Sasonov și Malbrovski, zăriră semnalul. Dar Malsakov nu-l văzu. Făcui 3—4 sărituri, și 'ncercuindu-l cu brațul, strânsei pe gardian de gât. Cu brațul stâng, țineam mâna stângă a gardianului, și 'ncepui să-l gâtui. Gardianul scoase un „ah!" și cercă să-mi scape din strânsoare. Revolverul îi scăpă. Il trântii la pământ și-i pusei genunchiul în piept. Malsagov se 'ntoarce în momentul acela se repezi și luă revolverul. Ceilalți luptau cu ultimul gardian.

Malsagov, înțepă cu baioneta pe gardianul nostru. Și tabloul se schimbă. Cei doi gardieni și al cincelea deținut, cu mâinile ridicate, sunt îngenunchi, și imploră iertare. Lacrămi, gemete și rugăminți. Li este frică să nu-i împușcăm. Mi-se dau revolverul și baioneta. Prima senzație de libertate. Dar nu e timp de reflexiuni. Nu suntem departe de a ne putea pune la adăpost de urmăriri. Calea ferată nu era departe, și trebuia să fugim.

Gardienii s'au așezat în mijloc, eu și cu Malsagov, de ambele părți. Cu busola în mână, fugirăm spre Răsărit.

Astfel începu drumul nostru de 3 zile, traversând pădurile și mările. Timpul era frumos și cald. Soarele strălucia radios. Dar mai radios era sufletul meu...

Iat-o, adevărata libertate. In afară de om, în afară de lege.

Tot pericolul este încă înaintea noastră. Chiar dacă nu este însă decât o zi, ziua de bucurie și fericire, zi de libertate, este a mea.

Aveam 30 de cartușe. Erau puține. Dar 28 erau destinate pentru adversari, și două pentru noi. Incepurăm a traversa pădurea. Mergeam greu. Zăpada era mare, drumul anevoios, pârâiele debordau, și noi trebuia să fugim în partea unde aveam de lucru. Gardienii și al cincelea deținut mergeau în grup în urma noastră, și îndărătul lor mergea Sasonov și Malbrovski. Eu, cu busola într'o mână și cu revolverul în cealaltă, mergeam înainte, la 10 pași distanță.

Casă țărănească din regiunea Kemului

După ce am parcurs trei verste, eram complectamente extenuați, și aranjarăm primul mic popas. Am plasat gardienii și pe al „cincelea" la o distanță convenabilă, interzicându-le să vorbească între ei. Iar noi ne așezarăm deasemeni:

Planul nostru era următorul: să traversăm drumul Petrograd-Murmansck, care se găsea la 12 km. de câmp. Și după ce am fi cotit pela nordul orașului Kem, trebuia să continuăm drumul spre răsărit, dealungul fluviului Kem. Toate acestea erau posibile, dar ne împiedica un singur obstacol: gardienii. A lua acest drum, ar fi însemnat să indicăm gardienilor, pentru ca odată intrați în câmp, să fim denunțați. Să-i împușcăm? Eu nu puteam accepta această soluție. Nu voi omorî decât în caz de forță majoră. M'am gândit să-i îndrumez pe un drum greșit, spre nord.

Gardienii se rugară să nu-i omorâm. Cu multă greutate izbutirăm să-i liniștim și să-i încredințăm că este o diferență între bolșevici și noi. L-am chemat și pe al „cincelea", companionul nostru fără voia lui. Era un cazac. El s'a aruncat în genunchi, rugându-ne să-l lăsăm să meargă singur sau să ne urmeze, numai să nu-l lăsăm cu gardienii. Cu noi era greu să-l luăm, fiindcă era o gură în plus. Ne desbrăcarăm hainele și ne pregătirăm de drum. Malbroski și a dat vestmintele unui gardian și le-a îmbrăcat pe-ale lui. Am vrut să fac și eu acelaș lucru cu celălalt gardian, dar uniforma lui era prea mică pentru mine. Avansăm cu greutate. Cizmele noastre erau pline de apă. Mergeam cu senzația libertății în noi, care ne trăgea înainte. Totul părea atât de frumos. Ceasuri n'aveam. Ne orientam după soare și busolă. Era trecut de amiază și am fi vrut să mâncăm. Pela 2 am făcut încă un popas. Apoi, am pornit mai departe. Aproape să cădem de oboseală, când pela orele 4, am zărit calea ferată Petrograd-Murmansk, la sud-est de orașul Kem. Ne deciserăm să dormim puțin, apoi să continuăm drumul, noaptea.

Singurul meu obiect prețios, pe care aveam dela Solovki, era Evanghelia pe care o purtam cu mine. Cum perdusem noțiunea zilelor și hârtie nu aveam, m'am decis să notez pe paginile Evangheliei evenimentele zilnice. Notițele, s'au transformat într'un jurnal.

Pe gardienii roșii, i-am îndrumat într'altă direcție, și noi am pornit mai departe. După 30 de zile de mers neîntrerupt, traversând păduri și râuri, rupți de oboseală și flămânzi, am ajuns la granița Finlandei. Scăpasem de bolșevici. Nu ne mai temeam de urmăriri

IN STRAINATATE

Finlanda!... Sfârșitul marșului... Sfârșitul unei vieți anormale... Sfârșitul suferințelor...

Inaintea mea se deschide, o nouă existență... libertatea... viața... Eu știu: Rusia e moartă... Dar spun: Rusia este născută. Eu am văzut-o murind, dar simt că ea se naște.

Se spune aci, fără a crede, fără a ști, dar se spune: „Rusia nu trebuie să nască; ea e vie, ea trăește și va trăi".

Simt în sufletul meu, ceva nou, ceva bun, ușor... Iată: primăvara nouă, nouă auroră a Rusiei... mi-am spus atunci...

Și-acum, sunt aci... Aci, nu este nici Solovki, nu se vede Rusia. Nu se vede aci nici strălucind aurora...

Edit. PAYOT — Paris

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL". STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 6

3 Februarie 1929

5 Lei

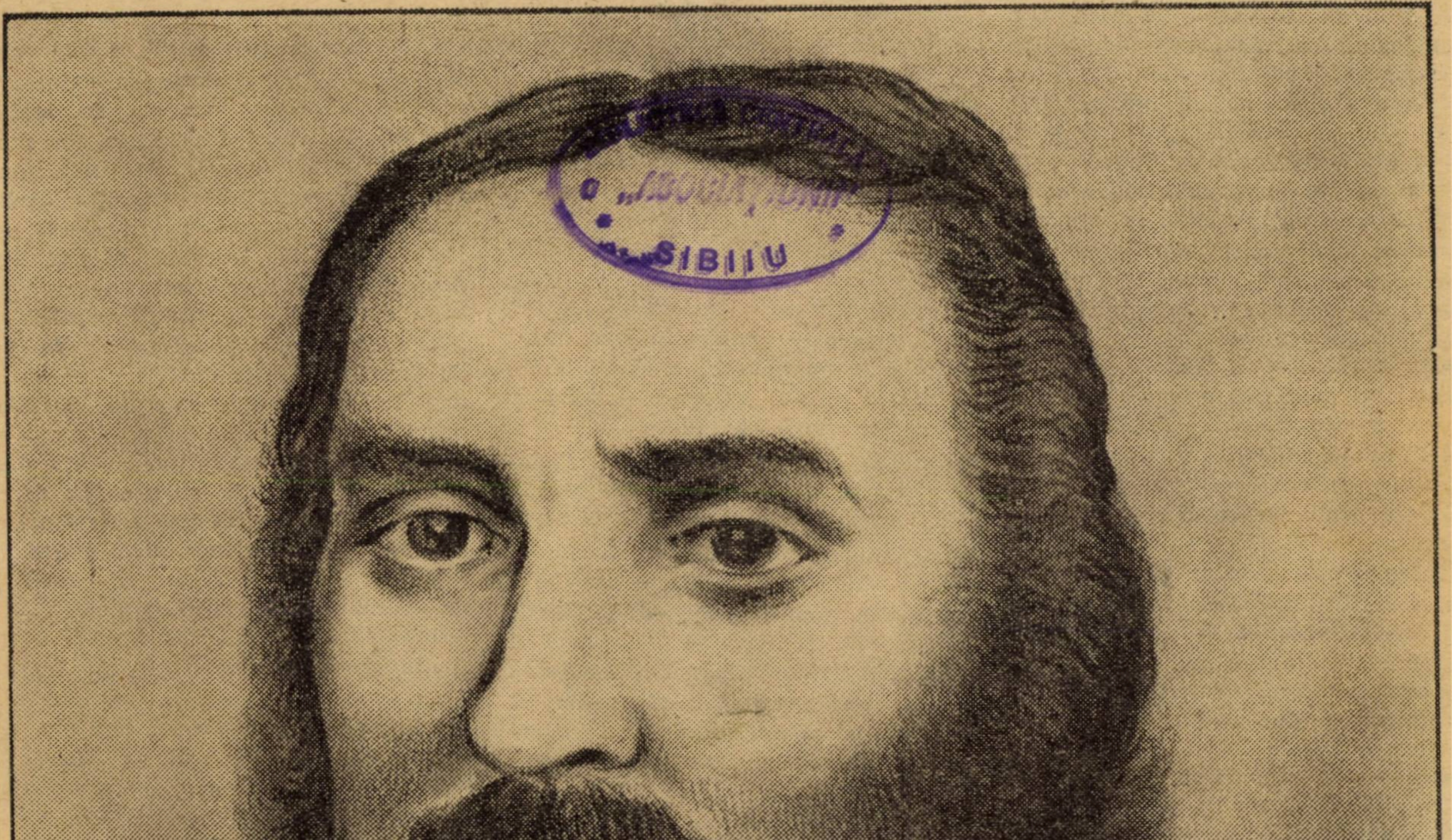

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIIU

GHEORGHE LAZĂR

Ctitorii

GHEORGHE LAZĂR

— 1779–1929 —

PAUL I. PAPADOPOL

S'au deșirat aproape 150 de ani depe caerul vremii din ziua'n care pământul roditor în eroi și oameni de cultutră al Transilvaniei a văzut născându-se, pe plaiurile sale sudice pe unul dintre cei mai luminați și mai hotărîți reprezentanți ai sufletului românesc pe Gheorghe Lazăr. Iată dece găsim un fericit prilej spre a nu lăsa nesărbătorită această aniversare, dar plecându-ne cu umilință genunchii în fața marii umbre, ne vom îngădui să prezentăm posterității uimite câteva din frumoasele înfăptuiri ale marelui înaintaș. Este aceasta, credem singura modalitate de cinstită și demnă sărbătorire: adâncirea operei și popularizarea meritelor celui sărbătorit. Și cred că numai atunci se va putea vorbi, și la noi, de existența unei conștiințe naționale când, pentru fiecare Român, prezentarea unui nume va fi un prilej de reîmprospătări, vălul în dosul căruia, vor sta tăinuite toate elementele unei cunoașteri, dacă nu complete, desigur fundamentale și, mai ales, exacte,

In cele ce urmează, voiu încerca să schițez — din migăloasa și stăruitoarea operă a lui Gh. Lazăr — — elementul fundamental, metalul prețios — pe temeiul căruia învățatul dela Avrig a binemeritat, nu numai modesta statuie din fața Universității, dar eterna și viia recunoștință a neamului acestuia obidit, din obida căruia Pronia a ursit să răsară atâtea flori ale talentului și virtuții.

In astfel de împrejurări, e firesc să ne întrebăm: cum trebuește văzută de departe și înțeleasă personalitatea lui Gh. Lazăr? și — fără să mă gândesc la un răspuns complet — s'o circumscriem astfel:

un entusiast, un om de înaltă cultură și o mână de fier.

Și iată dece:

Entusiasmul lui Gh. Lazăr se vede depe timpul școlarității sale, când, deși sărac, cu ajutoarele ce putea obține, în schimbul unor lecții, dela baronul Bruckentall, din Sibiu, studiază totuș: teologia, filosofia, dreptul și ingineria hotarnică. Și tot așa se caracterizează. Lazăr, privindu-l prin prisma activității de predicator, preot și profesor — desfășurată, până la 1816, în Ardeal. Se poate vorbi chiar de un întreit entusiasm: religios-moral, patriotic și cultural. Să adaog că — tocmai din cauza acestuia — Gh. Lazăr, neputând să facă în Ardeal carieră, a trebuit să ia drumul Țării-românești?

Ajuns aici, în capitala visată a pământului oarecum liber, Gh. Lazăr pornește cu entutsiasmul unui, adevărat visător. Deaici și dezamăgirea sa: departe, de a găsi lucrurile așa cum le visa, el are de luptat cu greutăți de neînvins și îndeosebi, cu o opinie publică pedeantregul neromânească ba chiar dușmană intereselor superioare ale culturii noastre — rămasă în faza umilitoare a manuscrisului, a cărții bisericești și a poeziei poporane — adică în aceea din veacul al XVI-lea.

Dar Lazăr nu se descurajează. Ajutat de câțivà boeri conștienți (I. Golescu, C. Bălăceanul, logofătul Nestor și mitr. Dionisie Lupu) își pune planurile în aplicare: deschide, în Martie 1818, prima școală românească „Academia de științe" dela Sf. Sava și — deschizând ochii neîncrezători ai unui neam întreg — dovedește temeinicia entusiasmului său, arătând că într'adevăr „și în limba română putem a ne înălțà la cele mai mari învățături".

Și entusiasmul său se subliniază și prin arătarea domeniilor — cultura, morală, politica — pe care sufletul acestui erou l-a îmbrățișat, fără să mă opresc prea mult la rolul pe care modesta școală a lui Lazăr l-a jucat, în mișcarea lui Tudor care, după Hasdeu, simbolizează începutul independenței noastre.

Să amintesc că acelaș entusiasm caracterizează o bună parte dintre scrierile lui, că el ese în evidență și din mai puțin cunoscutele „versuri de laudă... la logodirea prea înălțatului nostru împărat Frantzi", cași din tot atât de ocazionalele: „Cuvânt la înscăunarea lui Dionisie" și „Cuvânt la suirea pe tron a lui Grigore Ghica", că acelaș avânt nestăpânit clocotește în „Manifestul" dela 1818, în „Apelul... pentru publicarea de cărți românești" dela 1822, că prezența lui se resimte la tot pasul în „prefața" și în desvoltările morale, ale „Povățuitorului tinerimii către adevărata și dreapta cetire", publicat trei ani după moartea sa și că de exact aceeaș nobilă pornire a dat Lazăr, dovadă scriind numeroase cărți de predare și mai ales traducând, atâtea manuale de morală socială?

Iată dece credem că Gh. Lazăr este, în primul loc, un incorigibil entusiast.

Și în al doilea: **un om de înaltă cultură.** S'a văzut acest lucru din enumerarea studiilor sale. Se poate confirmà prin cunoașterea materiilor (Aritmetică cu geografie istoricească pe harte, geometrie teoretică și practică, geomezie practică și mai târziu: filosofic, ba chiar — poate gramatică și istorie universală) pe care — în decurs de 4 ani — le-a predat. Se poate verifica, înfine, prin bogata și variata operă scrisă pe care a lăsat-o, (manuale, oratorie, literatură și traduceri) dar încă din cărțile de predare pe care, „tălmăcind" scrieri streine, și le făurise (Aritmetică, Trigonometria, Geografia, Filosofie, Teologie, Pedagogie, Istorie, abecedar).

Dar temeiul culturii lui Lazăr se vede și din graba cu care a câștigat, încrederea boerilor eforic și a Domnitorului, din iuțeala fulgerătoare cu care și-a adunat „ucenici", dar mai ales din faptul semnificativ că mulți dintre aceștia au ajuns, reprezentanți de seamă ai cultutrii românești (Eliade, Gh. Ioanide, P. Poenaru, Eufr. Poteca), cu atât mai mult cu cât se cunosc împrejurările nenorocite (lipsa de concurs, de local, de material didactic, furia Grecilor, absența desăvârșită de manuale și de terminologie uzuală) în care a lucrat.

Și rezultatul a fost strălucit: omul de cultură superioară Gh. Lazăr, dupăce s'a pătruns de lumile științelor înalte, a căutat să-și dea seama de nevoile sufletești ale neamului său și — deși piedicile păreau deneînvins — le-a întrecut și, migălind zi de zi, a aprins cea dintâi luminiță, prețioasă — în măsură să împrăștie toată negura și toată răceala care țineau încătușat acest suflet.

Iată dece văd în Gh. Lazăr — așà cum am spus — un om de înaltă cultură.

Dar mai văd și o **mână de fier**, un om hotărît ca în epopee, una din cele mai complete rezistențe sufletești.

Văzându-și, încercările de ridicare sufletească din Ardeal stingherite, Gh. Lazăr nu se descurajează, dar, cu o strângere de inimă caracteristică, își

adevarate

prea învățat

Făcându-se vacant un scaun episcopal în Banat, Lazăr se gândi să candideze. Fu refuzat însă de episcopul de Carlovitz sub pretext că e „prea învățat" pentru a fi episcop român, și că are idei prea înaintate.

◆

inginerul

Despre boerul C. Bălăceanul = socrul lui I. Golescu — se spune că nu avea deloc încredere în Gh. Lazăr și că, voind să se încredințeze despre științele lui, i-ar, fi zis:

— Auzi-mă, dascăle! Dacă este adevărat că d-ta ai știința de care vorbești, iacă eu am o grădină, aici, în oraș, și voiu să cumpăr un loc alăturea ca s'o măresc. Am măsurat-o cu un inginer neamț și aș vrea să mă încredințez, dacă locul e de întinderea ce el îmi arată pe planul său.

Intr'adevăr, măsurând locul cu instrumente primitive, făcute de el însuș în prealabil, Lazăr află rezultatul arătat de inginerul neamț.

◆

plecarea

Lazăr Oanea, fratele său, venise să-l ia. Eliad, Măinescu, Tell, îl petreceau. „In căruță, Lazăr, se ridică deodată, ca într'un amvon și, amintindu-și de darul său, bisericesc, făcu cruce în cele 4 colțuri ale văzduhului și, cu mâna lui slabă, binecuvântă astfel viitorul culturii românești". (N. Iorga).

semnalmente și avere

Semnalmente (pe pașaport): „statură de mijloc, ochii căprii, fața oacheșe".

„Ducea cu dânsul,. puțina lui avere, haine, de ale patului, în care trebuia să zacă și câteva lucrușoare mai scumpe: două blăni, trei ceasornice de argint, cinci lingurițe și doi pinteni de acelaș metal, încă un ceasornic, de masă, instrumente de matematică, de inginerie și trei sute de cărți". (N. Iorga).

◆

epitaful

(făcut de el însuși):

Viețuitorule,
Stăi puțin și cetește,
Apoi, te gândește
La trista omului, soarte,
Nepregetătoarea moarte:
Ce ești astăzi, eu am fost,
Asta să o știi de rost.
Ce sunt eu, acum, vei fi
Când ceasul îți va sosi.

◆

din învățăturile lui Lază

„Așadar științe adăpătoare de înțelepciune, trebue să învățăm care și în limba maicii putem face...

„Apoi, de ne îngădue timpul, putem și alte limbi învăța, că e lucru frumos".

◆

din „manifest"

„Deci, dară, iubită de toată cinstea vrednică tinerime! Iată o epohie nouă, o întâmplare strălucitoare, un glas dulce, părintesc... după care demult oftară inimile dvs., vă chiamă, vă strigă, părintește vă îmbrățișează Veniți toți, de, toate părțile și de toată starea, veniți, la isvorul tămăduirii!..."

P.

părăsește cariera teologică, renunță, la o întreagă chemare politică, se desparte fără milă de pământul natal, de rude, de prieteni, de cunoscuți și se stabilește — mai întâi ca simplu profesor ai unor copii de boeri, mai apoi, ca inginer hotarnic — în Bucureștii grecizați pe deantregul.

Și altă dovadă: întâlnește aici un mediu nu neprietenos, dar refractar culturii românești — și, infiltrându-și ideile zi cu zi, în această Societate nouă, reușește, numai în 2 ani, s'o refacă, s'o potrivească sufletului său convins și avântat.

Și a treia: cu aceiaș mână de fier cu care începuse, se va servi spre a goni și mai departe „mulțimea de lăcuste" care s'a abătut asupra semnăturii sale, „ceața" prin care Românii nu puteau vedea lumina Soarelui — și a reușit.

Și a patra. se credeà că limba românească nu e în măsură să cuprindă științele înalte, că îndeosebi, o inginerie românească și, îngeneral, o școală în limba noastră nu puteà existà. N'a protestat, dar, măsurând pământuri și scriind (mai mult traducând și prefăcând cărți) potrivindu-și termenii technici — în niște cămărute improprii, cu, câțiva lei pe lună, fără lemne, fără geamuri la ferestre, fără bănci — a dovedit contrariul dând țării noastre prima serie de luminători.

Și aceasta, numai pentrucă a fost într'adevăr o mână de fier.

Așadar: un **entusiast**, un **cărturar** și **o mână de fier** — aceasta a fost, în primul loc, Gh. Lazăr, dela a căruia naștere se împlinesc în curând 150 de ani.

PAUL I. PAPADOPOL.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Data nașterii: 5 Iunie 1779, în Avrig (pe Olt) moșia baronului Brukenthall care-l trimite la învățături înalte. Studiază la Cluj și la Viena. Până la 1814 se ocupă cu topografia. La această dată a fost hirotonit archidiacon și angajat ca profesor și catihet la seminarul din Sibiu. I se refuză un scaun de episcop în Banat.

La 1816 trece Carpații și se stabilește în București ca profesor ai unor copii de boeri, apoi ca inginer hotarnic.

In Martie 1818 este numit dascăl (cu 3500 lei anual) la „Sf. Sava" școală pe care el o organizează. La 9 Iunie 1823 pleacă spre pământul natal, unde moare la 17 Septembrie ale aceluiaș an.

Deși mai puțin scriitor, Gheorghe Lazăr se manifestă în patru direcțiuni:

1) *didactico-educativă*, prin:

a) *Manifestul dela 1818* care fixa gradele și materiile de învățământ;

b) *Povățuitorul tinerimii către adevărata și dreapta cetire*, editat de Zaharia Carcalechi și tipărit la Budu în 2 edițiuni: 1826 și 1833.

c) *Trigonometria*, publicată în 1919, de d. Traian Lalescu;

d) *Aritmetica matematicească*, publicată, în 1924, de d-nii G. Bogdan-Duică și G. Popa Lizeanu, cu cheltuiala Ministerului Instrucțiunii;

e) *Geografia* — manuscris;
f) *O filosofie;*
g) *o istorie universală;*
h) *o pedagogie.*

Toate păstrate în manuscris sau numai amintite de diferiți istorici literari.

2. *Social-educative* (oratorie):

a) *Cuvânt la înscăunarea mitropolitului Dionisie* 1819 (Analele Acad. rom. Seria I, tom. IV);

b) *Cuvânt la suirea pe tron a lui Grigorie Ghica*, 30 Iulie 1822.

(Revista pentru istorie, arheologie și filologie I, 360).

c) pasagii din acelaș manifest din 1818;

d) *Prefața povățuitorului;*

e) *Apel. către publicul românesc pentru publicarea de cărți românești.* Buc. 1822;

f) învățăturile morale, uneori excesiv de desvoltate, ale fabulelor sale.

3. *Literatură:*

a) *Versuri de laudă în limba dacoromânească la logodirea prea înaltului nostru împărat* Frantz. Viena 1808;

b) fabule (partea narativă) povățuitorului;

c) stilul, în genere, în care scrie Gh. Lazăr, deosebindu-se total de înaintașii săi.

4. *Traduceri:*

a) *Invățături morale ale lui Gottlieb Ehremweich pentu băeți;*

b) *Istoria lui Ion Moriț și a copiilor săi;*

c) *Ieromonahul Platon, aducătorul marelui Principe de Rusia;*

d) *Istoria împăratului Octavian și a soției sale.*

poezie

CAMIL PETRESCU

CÂNTEC DE LEBĂDĂ

Ne-am împăcat din nou....
Şi privirile noastre-au obosit
De darul târziului ecou,
De noua şi calda svârcolire luminoasă.

Stăm culcaţi în iarba proaspătă şi grasă,
La marginea pădurii,
Şi privim tăcuţi, printre ultimii copaci,
Apusul Soarelui.

De fapt totul priveşte-acum spre soare.

Căci printre trunchiurile umede şi negre,
Astrul care moare,
Cântă (cum poate)
Iluminând cu sânge şi aur
Dealuri verzi,
Pădurile şi cerul albastru :
Un cântec fantastic de lebădă.

Oh ! Rochia ta albă de muselin
E prea uşoară,
Pentru trupul modelat şi plin
Pentru sufletele noastre împovărate.

Cântecul de lebădă
(Printre copaci negri)
A încetat.
Şi-acum astrul,
Un cadavru roşu, rotund,
Cade.
E târziu.
Pădurile au devenit aproape albastre...
S'a făcut răcoare.

De-acum se va stinge şi ce a întârziat în în privirile noastre.

Nelinişte coboară fremătând în amândoi
Sufletele tremură ca apele seara.
Creşte din lăuntru un surâs de moarte:
Cine se va ridica—cel dintâi—dintre noi ?

DEM. IONESCU

SINGURATATE

In noaptea mea n'a mai rămas nici o scânteie.
Vânturile s'au închis în şanţuri de tăcere;
Apele-şi opresc cursul, secate 'n eleşteie,
Şi'n foşnetul pomilor goi, timpul sfarmă himere.

Viaţa se pierde 'ncet în sicrie de rugină,
Precum sub nori, un fulger îngropat în ploi.
De-ar scăpăra din munte dâra de lumină,
Un mit m'ar strămuta cu veacuri înapoi.

FOCIONI MICIACIO

AMINTIRE

Şi voiu dormi într'un târziu pe acolo unde, cândva, ai făurit mistice reculegeri
în umbra firavă a toamnei, iar sufletul meu va pluti, vedenie,
pe apa tremurândă a lacului uitat, pe când sfioase ciute se vor pleca
în luminişuri triste, cu gând umil de vis frumos în moarte.

Suna-vor depărtat, în limpezi zori de îmbrumări bolnave, talăngi.
şi s'or amestica cu cântecul cel dintâiu al păstorilor plâns din cavale
pe când în stoluri berze vor pleca din cuiburi sfărâmate de dureri
adulmecând sfânta mireasmă a solului pe unde, odinioară, noi am trecut.

ARTUR ENAŞESCU

CÂNTEC

Unei doamne, eu i-am spus,
In amurg de vară,
Să ridice capul sus,
Luna să răsară.

Ea, puţin l'a ridicat,
Genele plecate,
Să se vadă astrul scump,
Doar pe jumătate.

*

Un buchet de flori albastre,
Domnişoară, ţi-am adus ;
Nu-s ca tine de frumoase,
Dar, au farmecul, nespus.

Sunt desprinse din seninul
Cerului de primăvară ;
Nu-s ca tine de frumoase
Dar, mi-s dragi din cale-afară.

PAN. N. VIZIRESCU

CÂNTECUL UNUI SAT

Aci mă ctitoriră dintru'nceput ţăranii,
Aci cântând aleanul rămâne-voi cu anii ;
In şesul ars de soare şi răscolit de vânturi,
Să-mi potolesc nesaţiu şi dorul de pământuri
Sunt sat trântit p'o rână (ca omul când se'mbată),
Dar nu mă vede nimeni — doar linia ferată

Pe care trenuri multe zorite 'n toiul verii
Duc în spre munţi la umbră copii şi boerii
La noi e altfel viaţa : sunt oamenii săraci,
N'au vreme să se plimbe pe drumuri lungi şi dragi ;
Căci vara când arşiţa îţi uscă cerul gurii
Ei robotesc pe câmpuri în lipărul căldurii.
Iar eu să 'nfrâng dogoarea, îmi potrivesc la brâu
Bârluiul, care 'n ciudă e cel mai sec pârâu !
Trăesc din foc şi ploaie, din frământarea grea,
Iar aburul din brazdă e răsuflarea mea.
Sudoarea e tributul cu care s'au legat
Străbunii de pământuri şi zâmbetul de sat.
Pământ fără hotare şi muncă mi-e cuvântul
Iar viaţa mi-e nesaţiu de-a 'mbrăţişa pământul !

CASA JOCULUI

MIHAIL LUNGIANU

In sat la Stoenești, pe apa Dâmboviței, e o casă mare, una și bună, casa Jocului.

E 'nălțată pe pivniță, cu geamlâc în jur și cu pridvor în față, cu soarele bătând nepristan în ea.

Și'n cas'aceasta a Jocului a fost și e mereu veselie. A 'nsurat în ea patru feciori și a măritat patru fete, cu totul, opt copii, cum șade bine românului adevărat.

Pe lângă atâtea nunți ale—odraslelor lui a cununat și slugi, mai în tot anul câte una. In fie ce dulce răsuna chiot în ea și zâmbiau stâlpii porții, înveseliți cu brazi. Și, de petrecerile d'aci, s'a dus vestea până cât colo, că veniau oameni din depărtări mari și fete și flăcăi din toate satele de pe vale, și din sus și din jos.

Dela o vreme a 'nceput să facă și cumetrii la copiii băiatului lui cel mai mic, însurat în casa bătrânească. Și, pentru ca acestea să nu pară rari, mai presăra veselie și la tăiatul moțului și la frângerea turtei în cap la tot țâncul.

Poate că din pricina aceasta i-o fi rămas numele Jocul, c'așa e românul nostru, zice omului după ceeace face'n viață, izbindu-l cu câte-o poreclă, de stai să te minunezi. Și, se mai poate ca, nu numai de mult joc să-i fi rămas numele așa, ci și de altceva și anume, că omul nostru a jucat și joacă încă și azi, ca nimeni altul din sat și din împrejurul larg.

Scurt și gras, bine făcut, roșu, plin de voe bună în față, ager în mișcări, întreaga lui ființă par'că vorbește numai de joc. Cine-l cunoaște știe și poate s'a spus și cu jurământ chiar, că nu e în toate ale lui decât la joc. Altă dată mai tace, se mai supără; dar la joc cântă, flueră, se mlădie și zvâcnește din toate mădulările lui.

E într'o Duminică după prânz. Soarele cald, drăgăstos, bate'n ferestre, luminând odaia cea mare din casa Jocului. El stricoară în inimi voea bună, mulțumirea, ca un colac peste pupăză, după mâncarea cu gust și după băutura aleasă. Și voea bună așa e, n'are d'astare. Ii vine să zburde, s'o vază lumea, să nu rămâe 'n umbră, ca o fată bătrână, ascunsă după ușe, când îi sosesc pețitorii 'n prag.

Și d'o dată 'ncepe jocul. Intâi tinerii, apoi însurățeii. Când prind să salte însă bătrânii, atunci e atunci. He, dar nici atunci na'r fi 'nsemnat mare lucru, fără moș Jocul. Când își dă el pletele pe spate, când își desface băerile la gât și 'ncepe să zică: — Ptriu! ptriuu! ptriuuuu! copiii taichii! dudue podina și se zgâlțână pereții.

Se miră ei unii, râd alții, dar n'au dreptate. Jocul lui e zvârcolirea unui suflet, în aduceri aminte de tinerețe, cu păreri de rău de vremea, ce se duce și nu mai vine, cu nădejdi pentru piciul pe seama căruia petrece.

„Mai eri doar am fost flăcău! Ce, Dumnezău, să mă fi lăsat picioarele? Puțină probă nu strică!". Așa vorbește 'n el moș Jocul. Și, jucând, dă dovadă, c'a fost în vremea lui om în lege, voinic și plin de haz.

„Ca mâne-oiu fi țărână!" duce el mai departe firul gândului. „De ce să nu las să mai țâșniască odată din mine toată puterea de viață, ce o să rămâe'n urmă, irosindu-se 'n vânt?... Și puiul o crește mare, o fi și el flăcău, om la casa lui, ș'apoi bătrân și pământ de oale!... Viața trebue trăită însă, așa cum ni-o dă Dumnezău, mulțumind lui la tot pasu' și de bine și de rău, și nelăsând să treacă prilej cât de mic, fără să faci să se simță, să se vază, că ești încă viu!"

Iși cheamă mătușa lângă el, o cuprinde pe după mijloc, cum a cuprins-o la nunta lor, sunt peste cincizeci de ani d'atunci, și joacă cu ea o „ungurească", după care 'ntețesc un „brâuleț", de rămân cu ochii zgâiți toți din jur.

Pe la o vreme se potolesc un pic și 'nșiră după ei feciorii și fetele, ginerii și nurorile, cari își târăsc după ei copiii mai răsăriți. Cuscrii, rudele mai depărtate ,se mai uită, ce se uită, și-și fac apoi și ei loc în lanțul vàrtejos. Lăutarii îi zic de foc că doar unul e Briceag, cu ceata lui pe toată valea Dâmboviței, de la Rucăr până la Malul cu Florile, ba mergându-i vestea și ducându-și vioara și dincolo peste linie pe cocleaurile de la Fundata și Șirne și'n jos mult, pe albia gârlei, pe la Gemenea și Voinești, până spre Sturzeni și Tătărani.

„Și moșul sare iarăși în vàrtejul jocului, pornind un „Tărășel". In tot d'auna a fost joc, nu glumă, în cas-aceasta; dar ca acum nici odată. Și Jocul a jucat d'atâtea ori, cum știe el să joace; ca azi însă nu prea. Uite-l: se frământă din toată inima, întreaga-i făptură e joc. Presimte poate c'o să fie cel din urmă joc al lui, jocul de la datul de grindă al celui din urmă nepot, care, ca mâine o să se'nsoare, o să stăpânească o viață cas' aceasta, pe care a clădit-o el, ca eri nu mai departe, când era flăcău și când se 'mpătimase de joc și de trăit. Si'n ciuda vremei, ce trece așa de repede, în ciuda morței, ce s'apropie tiptil de om, ca un câine, care mușcă pe furiș, moș Jocul își prinde nepoțelul pe după mijloc c'o mână, îl saltă 'n grindă, pe când cu cealaltă joacă mereu plosca, ducând-o des la gură și făcând-o să gâlgâe, ca sângele dintr'un gâtlej deschis. Și copilul, speriat întâi, începe să se bucure, dă și el din mâini și din picioare .aci izbindu-se ușor cu capul de grindă, aci alunecând, ca un fulg pe podină 'n jos, în semn că viața o să-l înalțe și o să-l coboare, lovindu-l în moale, când s'o ridica mai sus șipășind răspicat pe pământ, ca să poată să 'mpliniască un rost pe el.

De căldură și de praf s'au deschis geamurile. Aerul sănătos dă năvală, răcorind fețele 'mbujorate. Odată cu el intră miros de frunză de mesteacăn și de poame pârguite. In grădina din dosul casei, lângă sală și subt ferestre, prunii grași, plini de rod, merii cretești, încărcați, de se rup crăcile, și perii cu fructele mari, zemoase, zâmbesc, învăluiți în razele soarelui. Așa e și cu ei. Poartă rodul, cum poartă moșul nepotul la piept, se bucură de el, și ca mâine-l pierd și se duc și ei. Viața e plăcută însă, la om ca și la pom, când o simți în toată puterea ei dumnezeiască, când știi s'o trăești și s'o prețui, fără să te gândești la zădărnicia ei. Și românul nostru, și moș Jocul mai cu osebire, îi înțelege rostul și-i cântă 'n strune:

— He! he! zi-i, Bricegel, zi-i de tot!"

După unchiaș ia copilul în brațe mătușa și-l dă de grindă, jucând mereu cu el. Briceag îi trage tot pe coardele subțiri, până troznește una. Și, moșul, râzând, se potolește din joc:

— In loc să plezniască vre-o vână moșului, pleznesc coardele lăutei. Norocu' meu, nu?... Mi-a făcut rost de puțină hodină. He, copiii tatei. Casa asta e casă de joc. Aci s'a jucat o viață. In ea n'a prohodit încă popă și n'a jelit glas de femee. Aci s'a jucat numa' și daca tot o să mai jucăm azi un pic. Da' să nu uităm ce avem de făcut. Jocu' te uluește. Să rupem turta țâncului. Cum i se frânge ea 'n cap, așa să se frângă 'n calea pașilor lui lipsa și să se reverse 'n urmă-le belșugu'. Și, ca puiu' de pasăre, ce sparge coaja oului, ca să iasă la lumină, să crească mare, să se 'nfrupte omu' din el, așa să spargă nepotu' țarinele cu plugu', ca să-și hrăniască trupu' cu pânea lor și să facă pomeni pentru moși și pentru strămoși!"

Face turta fărâme și 'mparte la toți din ea.

— Ș'acu s'o udăm cu vin. Pânea și vinu' e hrana și puterea omului, e tihna și veselia lui. S'aibă parte de bogăție și de voe bună toată viața!"

Saltă plosca, îi trage o dușcă și-i dă mătușei, care, după ce urează și chiue, săltând cu ea 'n mâini, o trece la alții. Și 'ncepe o sârbă săltăreață, ce se schimbă iarăși în brâu. Fruntea-i e tot o broboană de nădușială: fața, roșie ca macul, e lac de apă; gâtul, pieptul tot o sudoare.

Pe la sfârșit o dă'n „Ardeleneasca", jocul nebun, moștenit din tată'n fiu, dela străbunii lui, veniți din țara Făgărașului. Il vezi cum sare'n sus și se lasă'n jos, cum se sucește'n loc, ca o sfârlează, cum troznește din degete, cum îmlădie brațele, cum își leagănă capul: un joc toată ființa lui.

— He, copii! zice el. Jocu' trebue jucat, nu glumă. El e ca femeea. Or îi împlinești toate toanele, or să fugi din ochii ei. Nu-i așa babo?

Ea clătină din cap a ceartă și el râde cu hohot. Mai trage odată din ploscă și pornește din nou să se rotească, învârtind picioarele, dând din mâini, ca cioara din aripi, lăsând capul pe spate, chiuind și oftând:

— Asta e joc, tată, nu scălâmbăturile voastre! Să joci așa, să simtă toată făptura ta! Să joci o zi întreagă și să zici apoi trei pe latu, ca znopit în bătae! Să joci odată bine și apoi să mori!".

Tineretul sare dela locurile lui și'ncearcă pe lângă el să'nvețe jocul bătrânesc.

Dă soarele'n chindii, și la casa Jocului veselia nu s'a curmat. Trecătorii stau o clipă'n drum și cată nedomiriți, mulți rămnind ciudoși.

Abia când începe să cânte valurile apei și să șoșote frunaz'n redia de mesteceni se potolește de obosială, ca jarul subt spuză, încet-încet, odată cu cântecul lăutarilor, voea bună și chiuitul săltăreț în casa mare a Jocului.

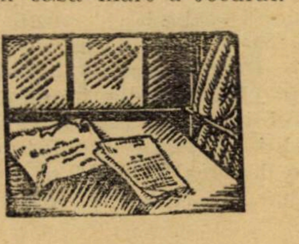

STEJARUL

AL. VAITOIANU

Dela crîșma lui Marcu, unde'i rohatca Iașului pe drumul la Vaslui, de cum coteai din șoseaua Socolei spre Manta Roșie, răsărea el ochiului, departe, peste țihla lui Cujbă, ca o veghie, sus pe deal.

Rămășiță a vreunui codru străvechiu, scăpat, deaminunea, de ascuțișul topoarelor și dinții fierăstraelor. Cine știe de când, pentru că bătrânii pomeniseră, prin partea locului, numai podgorii și pe dânsul tot așa, singuratec, nalt și falnic, pe coasta învălită de pajiști, de crame, de viță hărăcită, de garduri bătrâne de cătină.

Era un punct de miră. Un far.

In prăvălișul de coline ce se orânduiau rotunjindu-se, de sus, din Schitul Tăriții, și până jos, în valea Nicolinei, silueta lui puternică se cresta pe zarea albastră, ca o sinteză a întregului pitoresc.

Un panaș.

„La Stejar“ însemna un punct de raliare, un loc de petrecere, o evocare vie a unui trecut mort, o emblemă.

De departe, pe zarea teșită, răsărea el așa de'nalt cât semăna să stăpânească întinsurile de pretutindeni. Acolo însă, la tulpina lui, dîmbul ce-l purta apărea turtit față de dunga înaltă a Repedei, a Bordei, și, în fund departe, a Bârnovei și a Mogoșeștilor. Un pitic. Deaminunea cum, din măruntaele lui, se zămislise uriașul de pe coamă.

Era'nalt cât turla unei biserici și gros de trei oameni abia'l puteau cuprinde. Trunchiul drept ca un catart și pe două părți din înăltime lipsit de ramuri, semn al desișului de altădată. Tocmai de sus tare, se desfăceau, piezis, două brațe spre cer, purtând un hău de crengi, o pădure de frunze verzi. Și deasupra bolta albastră.

Așa va fi fost zămislită, în trecutul străvechiu, închipuirea lui Atlas purtând cerul pe brațele lui puternice, sus deasupra capului.

„La Stejar!“

De jur împrejurul lui, din deal, din vale și de lături, întinsoare câte de patru prăjini și mai bine, creștea numai iarbă curată și o cărărușă, cât călca un om, ducea la tulpina lui.

Prin Mai, când iarba trece o palmă de glezne și Garofițele, Rochita Rândunelii, Gura Leului, înfloresc roșii, albe, galbene, un covor de minunate culori se așternea de jurul uriașului, văzduhul se îmbălsăma de mirezme de Sulfină, iar de sus, din puzderia de frunze verzi, picurau lacrămi mititele de sevă caldă.

Acolo prășitorii, bărbații și nevestele își făceau amiaza. Flăcăii și fetele se pierdeau pe sub butucii de vie.

He, butucii de pe vremea ceea! Erau, doar, câțiva la un pogon de loc că nici nu'ncăpeau mai mulți, groși la fața pământului de nu-i puteai cuprinde cu amândouă palmele și atâta viță ce dădeau, că o căruță de haragi intra la un butuc. De prășit odată ori de două ori pe an, că izvora din pământ un mohoraș subtire și mătăsos în care, de arșița soarelui și zeama pământului, să'ncingea o dogoreală blândă și umedă ca într'o bae, de se coceau strugurii în ea. In vie, pe atunci, munca era de-a petrecerea. Cu sapa, sgâriai, doar, pământul, mai legai vre-o coardă atârnând de prea mult rod, ș'apoi la plivală ce mai era.

Dar câtă viață sub frunzarul de viță!

Pe sub bolțile așternute cu țărnă moale ca lâna și coperite cu foi late și pufoase, prin ascunzișurile răcoroase și ușor întunecate, în care, unde și unde, cercetătoare, străbăteau raze de lumină caldă proectând mititele discuri albe pe țărna neagră, ce chicote înăbușite, ce chemări tainice, ce suspine fericite!

Cu poalele sumese 'n brâu, mânicele suflecate în sus de coate, cu cămășile desfăcute la piept, culegeau lelițele de zor, în timp ce flăcăii șugubeți, rătăcind, printre frunze, mâinele lor aspre de muncă și negre de țărnă, prindeau vârtos, în loc de strugure, câte-un sân tare și fierbinte.

La o parte, mai la deal, umflându-și bojocii să-i spargă, zicea, unul, un viers pe potriva locului:

„De-aș ajunge pân'la toamnă
Leliță Ioană
„Să mă sui în deal la cramă
Leliță Ioană
„Să beau vin să mănânc poamă
Leliță Ioană

Acolo, în ceasurile de odihnă, la umbra culpeșă a butucului, în țărna aburind de seva generoasă a pământului, se zămisleau puii de români.

Via! Acum n'o mai cunoști!

In lungiș și'n curmeziș, rânduri trase la sfoară, cât vezi cu ochii. Nicăeri umbră, nici ascunziș să vie fata la strânsură, nici măcar loc de odihnă. Soare, vânt, lumină pretutindeni!

In ziua aceea, cam pe când dau strugurii în pârg, moș Niculai vierul, cu bărbuța lui roșcată și numai pe fălcile-i spâne și lustruite cu câte un smoc de fire surii, cu ochii lui mici și verzui, cu dreapta'n chimirul lat de-o palmă domnească, tare ca o scoarță de copac și bătut cu trei rânduri de nituri galbene, iar cu stânga chinuindu-și bărbuța arsă de soare și năclăită de colb, în picioare, sus pe dâmb, la umbra stejarului, privea el via în lung pe coastă, din deal și până jos sub peretele cojcovit al cramei.

Era nedumerit moș Niculai și mormăia el vorbindu-și sie:

„M'dă! A hi din vr'o ploai saratî!“

De doisprezece ani lucra moș Niculai la via asta și nu ține minte să mai fi văzut el ce vedea acum. Dăduse frumos via și rod să ai unde-l pune, dar asta nu pricepea el, cum, mă rog, acuma, în toiul verii, par'că nu era frunza așa cum trebue să fie. Știi, verde ca buratecul.

„Sî hii din ploai!... Dar vezi cî rodu-i bun!“

Și moș Niculai să piti subt un butuc să vadă el mai deaproape rodul:

„Ioti... de-a puterea hi, sî chiamî cî-i poamî asta, m'dă! Un struguri o oct. D'apoi iaca frunza nu'ș'ci ari di-o pălit par'c'o dat bruma“.

Și moș Niculai, tot nedumerit, plecă de vale, să se deslușească cu boeru că el asta n'o'nțelege.

— Cum'îi moș Niculai?“

— Cum sî hii! Iaca nu'i bini.

— Da de ce moș Niculai?

— Poi, nu știu ci cioarili, frunza...

— Ei?

— Cî nu-i verdi ie, vra's'zicî, cum trebui

— Așa? Păi ia s'o văd și eu.

— Poi, iaca, s'o vezi.

Boerul și cu moș Niculai o luară înapoi pe lângă crama, din spatele căreia pornea pogonul de crăcană neagră.

— Ei?

— Ei.

Era prin August. Vegetația în toiul ei. Din deal, nucii cât niște stoguri, așterneau pete lungi de umbră departe pe coastă, iar frunzele lor, încremenite în liniștea asfințitului, se zugrăveau verde întunecos pe cerul albastru. Și prunii din margine și caișii firavi și cătina de pe gard, înverzeau frumos în plină desvoltare a vegetației. Pretutindeni verdele sănătos al sfârșitului de vară. Numai asupra viei suflase, par'că, un duh necurat.

Cu moș Niculai pășind pe urma lui, o porni boerul pe hat la deal.

„Sî la Greci tot așa'i. Șî la Cujbă“, lămuri moș Niculai.

Sus de tot, în fund, boerul se opri și privi, peste gard, în via megieșă.

„Ii, d'apoi cî la Hălăceanca s'o uscat di tăt. Acolo, sî vezi mata, îi adivarat, vra's'zîcî. Ii din ploai cî șî poama'i tătî uscatî. Ia cîti-o boghiți undi-o mai rămas“.

Dar boerul tăcea și'și rodea, gânditor, o unghie dela mâna dreaptă.

— La Dumneata'i cosoru moș Niculai?

— La mini.

Și moș Niculai trase din chimir și dete boerului o custură cu mânerul de lemn ciorlit și cu lama scurtă, lată de două degete și adusă ca un corn de lună.

Boerul se plecă la rădăcina unui butuc și prinse a scurma pământul împrejurul rădăcinii.

Moș Niculai sta oarecum nedumerit:

„A hi di la rădăcinî, socoți mata“.

— Groapa se lărgea și se adâncea în jurul rădăcinii și boerul merse cu scurmatul până la ultimile ramificații ale acesteia, rupse un smoc de fire și cătă cu luare aminte la ele. Un praf gălbecios, ca de pucioasă ruginită, se arătă vederii.

Apăsă cu degetul și, sub el, simți cum praful chiftește cum ar chifti niște viermișori când îi strivești, apoi, sbârcindu-și a necaz nasul și lungind buzele, clătină din cap.

— Ei? grăi moș Niculai nerăbdător.

— Ei! Boală moș Niculai.

Moș Niculai căscă ochii și strâmbă din cap ca coteii când nu se dumiresc ei de ceva.

— Filoxeră, lămuri boerul. De-acuma hârlețu moș Niculai.

— Cum așa, adicâti?

— Adicîti, iaca așa. Ai să vezi dumneata.

Noembrie.

O'ntinsoare de pământ negru, de brazde răsturnate. Nicăeri nucii din deal, nici caișii firavi și nici mărul domnesc din spatele cramei. Pustiu!

Dintru'nceput, moș Niculai socotise că-i șagă, numai când văzu doisprezece vlăjgani, niște lipoveni de pe Podu Lung, cu turetcile negre de păcură şi lungi până'n spintecătura nădragilor, iar peste aceştia cu cămăşile muscăleşti atârnând roş puchiţate, cu bărbile lungi şi încălcite, cu nişte hârleţuri cât fiarele de plug, pornind, din vale, un şanţ larg şi adânc şi răsturnînd, ca ciulinii pe bârloagă, butucii laolaltă, prinse a se oţări.

In seara d'intâi a măcelului, dânsul măsură trei prăjini în lat şi două'n lung pământul întors, negru ca păcura, în timp ce, la capăt pe hat şi dealungul lui, stau înşirate trei movilioae de viţă şi trei de rădăcini mari şi groase cât nişte dimerlii.

S'a pus moş Niculai măcar pentru vre'o doi butuci din margine „cî n'or faci nici o stricăciuni şî'i păcat, că as' vârî şîdeu strugurii pi îi ca graurii". Un lipovan îi răspunse a batjocură:

„Na'poi cî ci atîta! Iest ci ardi na iarnî".

Moş Niculai îl privi ascuţit cu ochii lui mici şi verzui, făcu hhhî odată din gâtiţă să-i trimeată tot scuipatul în obraz, apoi, ciudos, întoarse capul încolo şi privi tăcut pământul, altădată acoperit cu fire mătăsoase de mohor subţire, acum negru şi înfoiat ca de scurmătura unui norod de cârtiţe. Apoi o porni în sus la deal, până sub stejar, se aşeză pe vine la rădăcina lui, trase din chimir luleaua şi amnarul, scăpără cu ciudă, într'o sfârtecătură de cremene şi, aprinzându-şi tăciunele din lulea, prinse, necăjit, a pufăi.

Cum şedea el, nu mai vedea grozăvia din vale. Porunca boerului era să ia seama la treabă, şanţul de două palme şi jumătate lăţime şi trei adâncime, dar moş Niculai a răbdat o zi şi atâta i s'a stricat inima că i-a lăsat pe lipoveni să-şi facă de cap:

„Diec! Par'cî la mort pui pristav şî'i păzascî măsura! M'dă!"
Şi 'şi-a cătat de treabă.

A doua zi de dimineaţă, a venit boerul a ascuţit un băţ de răchită, l'a crestat la trei palme dela vârf şi a început a cerca săpătura, colo, colo, colo. Pretutindeni trecea de semn că lipovenii erau, ştiuţi, buni la treabă.

Ş'a mers treaba aşa, două săptămâni în şir. Numai Lunea mai greu că Duminica lipoveanu dacă nu să'mbată mort, nu-i ticneşte. Şi asta ştiut. Pustiul să'ntindea şi moviloaele de viţă şi rădăcini, acoperiseră haturile de nu mai era loc de ele.

„Amu patru ani iest ci ardi na iarnî", glumeau, dintr'adins, lipovenii, arătându-şi cu coada topchilor pe moş Niculai, care sta împietrit deoparte.

„Dar şi doage ce-or să iasă din stejar", complectă boerul.

Moş Niculai tresări par'că l'ar fi săgetat în deşert ceva:

Ştejarul?!!

In pustiul acesta, sus pe dâmb, neclintit şi falnic, rămăsese, doar, el, stejarul.

Cum adică? Şi pe el vor să-l doboare?

Moş Niculai desfăcu buzele-i strânse de atâta amar ce înghiţise într'aceste două săptămâni, îşi lipi vârful limbei între cei patru dinţi negri şi desginginaţi ce'i mai rămăsese în faţă şi prinse a sîsîi odată lung şi apoi întrerupt şi tot mai scurt şi mai slab, pân'ce sîsîitul i se stinse, rămînând aşa, cu buzele desfăcute şi ochii pironiţi spre uriaşul de pe dâmb.

„Sssss-sss-ss-ss-s-s-s!... Stejaru!"

Era într'o Sâmbătă. Lucrătorii se scoborâră de vale, îşi aşezară uneltele în cramă, se spălară frumos şi veniră la socoteală.

— Ai măsurat moş Niculai?

— Măă-su-rat, răspunse moş Niculai, par'c'ar fi zis în bătae de joc: procopseală!

— Cât?

— Apoi... tot atâta.

Socoteala sfârşită, boerul se desluşi cu lipovenii:

— Vra's'zîcă Marţi dimineaţa îl doborîm.

— Marţi, hotărît. Aducim noi tapori.

Marţi!

Marţi.

La tulpina stejarului, sta boerul şi cu doi lipoveni şi sfătuia. Ceilalţi îşi căutau de treabă la săpat, că nici nu era nevoe de mai mulţi. Moş Niculai mai deoparte, că pe el nu-l întreba nimeni. A cercat el adică să puie o vorbă, dar boerul l-a cam repezit: „las', las' moş Niculai că asta'i altă treabă".

— Trebue culcat drept pe hat, să nu încurce locu, zicea boerul.

Dar ceia ziceau că nu.

— El cadi sîngur la vali, pi sapaturî. Dupa ci cazut, curăţă la el craci şi aduna pi hat.

— Aşa?

— Altfel nu'i chip.

— Păr'la o amiază vra's'zîcă'i gata.

— Da di undi, dou ceasuri nu treba mai mult.

Şi opera de distrugere începu.

Cei doi lipoveni trecură dela deal de trunchiu, îşi lepădară haina, îşi detere cuşmele pe ceafă, scuipară'n palme şi... 'şi făcură semnul crucii!

Moş Neculai mormăi acru vorbe ne'nţelese.

Hârleţele'şi proptiră tăiuşurile'n pământ. Unul intră adânc dintr'o'npinsătură. Celalt se opri la jumătatea fierului.

„Aici radacina", spuse lipovanul şi cercă mai în lături.

Boerul plecă la cei cu săpatul îmbiindu-l şi pe moş Niculai. Vierul sămălui să plece, dar rămase locului. Par'că'l pironea ceva să vadă ori ce-o să fie. Se aşeză mai deoparte, pe un maldăr de viţă şi'şi aprinse luleaua pe potriva obiceiului lui. Socotise el că muscăloii ceia vor ataca direct trunchiul şi'şi zicea că multe rânduri de topoare ş'or toci limba pân's'ajungă la inima uriaşului. Acuma însă pricepea. Aveau să'i desvelească rădăcinile ş'apoi, cu câteva lovituri de topor, să'i reteze pe cele mai groase. Stejarul, din greutatea lui, se va prăbuşi la vale.

Lipovenii curăţau vârtos pământul şi rădăcinele eşeau la iveală. Unile mai subţiri, altele cât un braţ de om voinic. După vre-un ceas şi mai bine de muncă, se arătară vederii, rădăcini şi mai groase. Două, mai ales, cât piciorul sus la coapse. Acolo era puterea. Pe acestea le desveliră de jur împrejur şi, pe urma lor, adânciră groapa mai un stat de om.

De partea asta, treaba era gata.

„Acuma o sî li tai şi s'o mântuit", socoti, în sinea lui, moş Niculai.

Dar ceia începură iar sfatul. Moş Niculai nu'i pricepea că vorbeau pe limba lor. Dânşii hotărîră ce au de făcut. Trecură de vale de trunchiu şi prinseră a săpa pe potriva săpăturii de dela deal.

„Arra", gândi moş Niculai, „nu li-o lua Cel de sus minţili, sî sî pravali pisti ii!"

Şi bucuros de nădejdea unei privelişti pe potriva gândului ce'i răsărea, slobozî, o uşurare, o sudalmă sdravănă:

„Grijania lor di scapeţi!"

Ca şi de partea cealaltă, rădăcini groase eşiră la lumină. Dar aci săpătura nu merse aşa deadânc ca dincolo. Două rădăcini, pe potriva celor groase de sus, fură desvelite şi atâta. Puseră mâna pe topoare şi porniră să reteze rădăcinile aproape de trunchiu.

„Cadi, cadi, amuş cadi, Cruce-ajută!" mormăi moş Niculai închinându-se şi ochii'i clipociră, în timp ce un rânjet îi descoperi cei patru dinţi negri şi desginginaţi.

Moş Niculai zâmbea, adecă rânjea, la zece ani odată şi ca acum de mult nu se bucurase, că, de atâta bucurie, o sută de încreţituri îi brăzdară, în toate chipurile, faţa uscată ca pergamentul.

Dar stejarul nici nu se clinti. Din vale nu se mai proptea, îl ţineau însă sdravăn rădăcinile puternice din deal şi gândul de care rânjise moş Niculai, nu se împlini. Cel de sus nu fulgeră pe făcătorii de rele! Ei se deteră acum deoparte, cam spre moş Niculai şi prinseră a bolborosi iar, pe limba lor. Chiteau ei, par'că, ceva. Măsurau cu ochii de sus în jos, în timp ce, cu mâna, însemnau un drum ca din vârf până la pământ într'un punct departe pe ţărna înfoiată: aşa va cădea. Trecură apoi la deal de trunchiu şi pe sub câlţii dela buze, ţâşni hotărîrea de moarte: *gatova.*

Loviturile de topor începură năprasnice. Mai întâi rădăcinile cele groase, ca şi de partea cealaltă. Una, două, trei la număr.

Moş Niculai holbă ochii şi căscă gura.

Când cea de-a-treia rădăcină fu retezată, uriaşul, neclintit până'n clipa ceea, se aplecă uşor la vale. Celelalte se'ntinseră ca nişte corzi, gata să plesnească.

O lovitură, două, trei şi, într'o smuncitură repede şi scurtă, stejarul se plecă pân'la jumătatea drumului la pământ, unde se propti ca într'o ultimă şi desnădăjduită opintire.

Moş Niculai clipi tare şi se oţări, par'c'ar fi simţit sub crucea pieptului, isbiturile uneltei ucigaşe.

Iarăşi pac, pac, pac şi smulgându-si cele din urmă baere ce-l mai ţineau pământului, ca fulgerat, se prăbuşi uriaşul.

Gâfâind şi cu picioarele înfundându-i-se în ţărna proaspăt întearsă, alergă boerul într'acolo.

— Tii! Par'c'o tunat măi!

— Poi asta ari sigur dou suti ani.

— Păr'la noi s'o sguduit pământu măi! Ioti domnule, un metru s'o 'ngropat!

— Cî ci socoţi mata, greutati, nu'i şaga!

Sta stejarul falnic, întins la pământ, cu cele ale lui două braţe desfăcute piezіş din trunchiu, asemenea unui urias răsturnat pe spate, căruia o moarte năprasnică i-a retezat firul vieţii.

Din temeliile lui, ridicase o roată de pământ cât o arie şi rădăcini, pedeantregul smulse, atârnau, împletindu-se, groase şi rotunde, ca o vărsătură de maţe din bârdăhanul spintecat al vreunei dihanii năprasnice, ori subţirele şi năclăite de țărnă, ca niște bărbi nespălate. Unile, frânte din smuncitură ori ciopărțite de ascuțișul topoarelor, își arătau carnea roșiatecă sângerând par'că. Iar de lături, cu buzele strânse și privirea holbată, ca de priveliștea apocaliptică a unei jivine de pe alte tărâmuri, asemenea unor gângănii atunci eșite, din țărna răscolită, la lumina soarelui, stau ceia minunându-se. Moș Niculai deoparte, negru de cătrănit și cu ochii sticloși, își dârdâia țăcălia roșcată.

Boerul măsură cu ochii :

— Dar mare'i domnule ! Două zăcători, pe puțin, iesă dint'însul.

— Și șarampoi la poartă, complectează lipovenii. Trebu amu dou bestii, tai na el supra radacini odata și undi craci odata, cî n'ari cioti. Asta multi parali faci.

Și a doua zi de dimineață, opera de pângărire a uriașului înfrânt, începu.

Doi la cap, doi la rădăcină, o zi întragă fierăstruiră carnea tare ca fierul.

Când partea bulbucată a rădăcinei fu retezată, pe fața netedă a retezăturei, numără boerul o sută nouă zeci și opt de rotogoale trase ca de-o mână măiastră.

..O sută nouăzeci și opt de ani. Da bătrân era !“

Aceasta-i fu prohodul.

O sută nouăzeci și opt de ori, razele învietoare ale soarelui de primăvară chemaseră la viață mugurașii amorțiți de atingerea aspră a totatâtor ierni.

De o sută nouăzeci și opt de ori, sorbită din adâncul pământului, seva purtătoare de hrană și putere, fibre noui, fibre tinere, țesute înveliș celora an cu an țesute.

De o sută nouăzeci și opt de ori, cununa 'nrămurată a celor două brațe înălținându-se, în semn de chemare, spre cerul albastru, îmbrăcase haină nouă.

Si iată că acestei făpturi minunate a Clăditorului Stăpân, acestei veghie, urmaș falnic al codrului stăvechiu, care, până'n clipa de pe urmă, trufaș, înfruntase furtunele a două veacuri, în mai puțin de trei ceasuri, mâna slăbănoagă a omului îi retezase legăturile cu pământul, nimicind, între un răsărit și un asfințit, ceeace două veacuri, trăsnetul nu îndrăznise să atingă.

◆

Seara docarașul înhămat aștepta la scară să meargă boerul în oraș unde avea să vorbească cu Avrum butnarul, care, de ani, lucra la crama boerului. Vrea să-l tocmească pentru doage. Când să se urce, iaca moș Niculai cu căciula'n mână :

— V'aș ruga, sî iartați, un lucru Cucoane.

— Ce'i moș Niculai ?

— Apoi sî'mi faciți, vra's'zîcî, socoteala.

— D'apoi că nu-i luna moș Niculai.

— Nu da eu zîc sî-mî dați drumul.

— Vai de mine ! Atâta treabă ce este tăman acu !

— Poi cî di tăt.

Boerul cătă nedumerit la om :

— Ce vorbă'i asta mos Niculai ?

— Nu va hi cu banat, sărut mâna, sî'mi faciti socoteala. Asta'i, vra's'zîcî, americanî și eu, sărut mâna's învațat nuumai cu di-a noastrî moldovineascî, c'asa am apucat, și iartați, sî mai creascî si copacu, cî șî el, vra's'zîcî'i ca omu, dacî l'o lăsat Dumnezeu sî creascî'i pacat sî'l răpui, cî, di-a-puteria hi, împodobești șî el locu și macar ține de umbrî o leacă la omu trudit.

A doua zi moș Niculai, cu toate stăruințele boerului, își primi socoteala, își luă rămas bun și plecă cu gospodăria'n spinare. O boccea de boarfe în velința cu care doisprezece ani se'nvelise, iarna și vara. Velința înodată cruciș la cele patru capete, atârna pe un toiag gros rezemat de umărul drept al mosneagului.

— Da voinic toiag ai moș Niculai.

— Ia o crenguță din ciel stejar, săracu sî mà păzascî di câni.

Incovoiat sub povara boarfelor și a gândurilor, plecă moș Niculai pășind încet pe poartă, iar în drum, din vale, ridică ochii în sus spre dâmb.

O clipă numai.

Era pleșuv dâmbul acum !

AL. VAITOIANU

DOMNU MUSTIRIU

— „Bonjur“.

— „Bonzur, Bonzur. Se traești ! Dar țe e ? Nu te-am mai vezut d'o căruță de ani. Te ved și cam slebit“ — îl întâmpină patronul, sprinten ca o fată mare.

— „Sunt cam șubred, Domnule Peristeri... Apoi, iarna asta... Bătrânețea.. răspunse el cu glasul tremurat și luă loc la masa favorită din fund.

— „Se ve fac un țeaiu cald — asa cu rom. Misule !“

— „Da, fă-mi un ceaiu“.

— „Repede un țeaiu la Domnu. Gata Misule ? Dar țe s'a'ntimplat — te ved și cam superat“.

— „Ce să fie, dragă — cu secăturile astea de chiriași.“

— „Iar cu chiriasii ?“

— „Iar — niște măgari“.

Și bătrânul, mai slăbit și mai supărat ca oricând, sorbia din pahar, țuguind buzele ca un copil.

— „Nu'așa c'a fost bun țeaiul ?“

— „Foarte bun. Ceaiu și cafea ca la Dumneata numai pă 77 am băut eu — la Șiștov — în războiu“.

— „Asta e doar spețialitatea noastră — a Balcanezilor“.

— „Adevărat, mie dece crezi că-mi place la Dumneata“.

Patronul se apucă apoi să numere banii din cassă. Mușteriul își desfăcu fularul gros dela gât, își scoase ochelarii și începu a-i plimba pe paginile „Universului“, așa cum făcea zilnic de trei ani de când d. Peristeri a deschis aci cafeneaua. Innăuntru, mese goale, lumină anemică și cald — afară, viscol care zgâlțâie în geamuri ca un mușteriu cu chef.

◆

— „Gata zurnalu ? Inche un țeaiu ? Misule !“

— „Nu, mersi. — Plata.“

Bătrânul își înfășură fularul, își îndesă căciula bine pe ochi și ieși.

După un minut, se auzi afară un geamăt scurt — apoi, țipete. Domnul Peristeri fu străpuns de un fior. Când ieși, o mulțime de oameni gesticulau îmbuluciți. Și vaete, țipete, urlete. Iși făcu loc cu coatele : în adevăr, el era — bătrânul — într'un lac de sânge. Abia ieșise din cafenea și-l călcase un automobil care dispăruse. Cafegiul scoase un țipăt. Apoi :

— „Hei !“ — și-l sgâlțâi pe cel trântit. — Hei n'auzi ?“

Toți privină atenți.

— „Domnule dragă“. Și iar îl sgâlțâi.

Cei dimprejur se uitau curioși.

— „Domnule... Domnule... Țe bre nu m'auzi ? Sunt eu Peristeri, cafedziul“.

— „Cine e — cine e ?“ — întrebară câțiva.

— „E domnu...“

Apoi, din nou :

— „Dragă scoali. Țe nu m'auzi ? Sunt eu Peristeri.

Toți înmărmuriseră.

— „Domnule veteran !... Domnule veteran !...

— „Un veteran ?“ se întrebară mulți intrigați.

— „Domnu propritar... Domnu propritar... 'Ai te scoală bre, țe Dumnezeu !“

Nimic. Bătrânul murise.

— „Cine e Domnule !“ izbucniră iarăși câțiva.

— „E Domnu bre !“

— „Care Domn ?“

— „Domnu... veteran !“

— „Care, ce veteran ?“

— „Dela saptessapte... Domnu propritar“... (Stupefacție).

„Proprietarul Dumitale ?“

— „Nu, nu, nu, nu !“

— „Al cui atunci ?“

— „Are chiriasi bre !“

— „Pe cine ?“

— Nu stiu — da'stiu c'are chiriasi“.

— „? ? ! ! ? ! ?!“

— „De unde știi c'are chiriași?“

— „Mi-a spus dânsu“.

— „Păi îl cunoști ?“

— „Sigur că-l cunosc. — Vine la mine de tre ani“.

— „Și cine e?“

— „E Domnu...“

— „Care Domn, bă Grecule ? — pă cine **frailești** tu ?“ — îl luă de guler un vlăjgan mai indignat decât toți.

— „Domnu... mustiriu bre ! Țel mai bun preten al meu — ma zău dacă stiu cum îl chiamă....“

N. CREVEDIA

SAINT-PÉ

HUBERT CRACKANTHORPE

I

Regulat, de trei ori pe săptămână, Marţea, Joia şi Sâmbăta, veneau după cerşit: el şi câinele. El, foarte înalt şi foarte jigărit, cu hainele bălţate de petice ciudate şi zdrenţuite pela tivuri. Totdeauna însă scrupulos de curat. Barba bogată şi sură era îngrijit pieptănată şi mătăsoasă iar pielea roşie a mâinilor strălucea ca lustruită. In picioare ciubote, cu câteva numere mai mari înfundate cu pae curate; totdeauna şi le lăsa la uşe, intrând în casă desculţ.

Işi zicea singur Saint Pé — dece, n'am descoperit niciodată — căci într'o zi îmi mărturisi că fusese botezat cu totul altfel. El şi preotul, internul-medic şi cu mine reprezentam clasele sociale la Sallespisse; dintre noi însă numai Saint Pé „vivait en rentier".

Nu făcea nimic de când răsărea soarele şi până apunea; dela războiu încoace n'a lucrat nici o zi.

Stătea într'o cocioabă cu o singură odae, pe jos cu pământ, din care dintr'un colţ, noaptea sta şi privea la stele printre olanele sparte. Dar, casa era „proprietatea" lui şi în fiecare Marţi, Joi şi Sâmbătă dimineaţa pornea din ea, cu picioarele înfundate în ciubotele cele largi, să cerşească prin vecinătăţi.

Câinele lui Saint Pé se numea Pluton. Fusese el, odată, în vremuri depărtate, din rasa St. Hubert; şi stăpânul lui, când îmi făcu cunoştiinţa se grăbi să mi-l recomande atrăgându-mi specială atenţie asupră-i. Ce-o fi fost Pluton odată, în zilele îndepărtate ale tinereţii, nu ştiu; acum însă nu mai era decât o grămadă de oase cari se mişcau fără astâmpăr înlăuntrul unei piei uzate. Nu l'am văzut niciodată îndrăznind să-şi ţină coada altfel decât între picioare; şi oricând îl întâlneam singur, sau furişându-se pe lângă stăpânu-său, nu uita să mă întâmpine târându-se în cele mai complicate şi neterminabile chipuri, adevărate plecăciuni japoneze.

Şi, precum am mai spus, amândoi veneau pela casa mea de trei ori pe săptămână, şi, în timp ce Pluton o ştergea frumuşel spre cămară ca să scotocească acolo cu multă umilinţă resturile, Saint Pé pornea să bodogănească plângător toate nevoile sale, aşa de jalnic şi aşa de bine pregătit ca şi când noi nu l-am fi cunoscut vreodată. Cinci gologani vizita: asta era îndurarea mea pentru Saint-Pé; şi după ce şi-i strecura undeva printre acele misterioase petece ale hainei, pornea în jos pe aleea cea mare rugându-se sgomotos Maicii Domnului pentru odihna de apoi a sufletului meu.

Eudore şi Saint Pé erau megieşi dar Eudore ura, în felul său înverşunat şi încăpăţânat, pe Saint Pé şi nicicând nu-mi ierta că încurajam pe „prefăcutul ăsta bătrân". „C'est de la canaille", spunea cu răutate, când, ca să-l necăjesc povesteam isprăvile lui Saint Pé, „c'est comme des lagas; ça vit sur les gens".

Dar dacă, după părerea lui Eudore, Saint Pé era un parazit de dispreţuit, apoi Pluton era un hoţ groaznic. Intr'o noapte îi dispărură cinci boboci de raţă şi a doua zi ţipă peste gard lui Saint Pé că mult n'o să mai treacă şi o să-i împuşte el dulăul ăla. La care ameninţare Saint Pé ridică umerii lui osoşi şi Pluton se refugie în casă, târându-se mai slugarnic ca totdeauna.

„Il est malin", mi se plângea Saint Pé a doua zi de dimineaţă.

„Il trouve.... ce qu'il trouve — et ça ne paraît point — regardez". Şi, într'adevăr, cu toate cele cinci răţişoare, Pluton părea acum şi mai lihnit ca înainte.

II

Intr'o Marţi, era cam pe vremea semănatului de porumb, Saint Pé nu se mai arătă şi Joia următoare la fel. La apusul soarelui deci, după ce-mi terminasem lucrul, mă abătui pela el curios să aflu ce i se întâmplase. Uşa era deschisă; pe masă o turtă de mălai pe jumătate tăiată, dar nici urmă de Saint Pé. Auzii însă scârţâitul unei sape. Saint Pé, în spatele casei, făcea o groapă. Lăsă jos sapa şi se târî spre mine. Incepu să repete toată văicăreala lui bine ticluită — era nenorocit, — sărac; viaţa e grea şi n'avea pe nimeni care să aibă grije şi de el; se ruga de oamenii buni şi miloşi să-l ajute în bătrâneţea lui; şi „acum câinele meu, bătrânul meu Pluton, singura mângâere pe care bunul Dumnezeu mi-o lăsase, câinele meu, câinele meu a murit". Mă conduse în spatele casei şi ridicând haina lui cea pestriţă de petice, desveli corpul sărmanului Pluton cu coada întinsă, tare şi dreaptă, cum nu l'am văzut vreodată pe vremea când trăia.

„Et maintenant", spuse Saint Pé mândru, arătând spre groapa pe jumătate săpată, „et maintenant, monsieur, je travaille". Şi din nou, pornind tocmai dela început, trecu prin toată gama văicărelilor, încheiind cu o rugăciune adresată oamenilor buni şi miloşi ca să-l ajute şi pe el.

Il întrebai cum s'a întâmplat. Arătă cu capul spre gard, dincolo de care se afla casa lui Eudore.

„Azi dimineaţă, în zorii zilei. O împuşcătură — paf!" (Aci imită dramatic gestul împuşcării).

„Şi... n'a luat decât una — o scârbă de răţişoară. Numai una. Vă asigur, monsieur, că nici n'a avut timp să ia mai mult de cât una".

Şi pentru a treia oară prinse să bocească.

Eudore eşi din casă, şi, văzându-ne, se apropie de gard privind pe deasupra. Saint Pé reîncepu să sape. Eudore tăcu câteva minute, îndată apoi spuse mai mult, ca pentru el:

„Ca faisait pitié de voir une bête affamée comme ça".

Şi întorcându-se spre Saint Pé, strigă în patois — „Stai o clipă; o să sap eu pentru tine".

Işi croi drum printr'o spărtură de gard şi luând sapa termină el groapa. Saint Pé ridică cu duioşie cadavrul ţeapăn şi-l aşeză înăutnru; apoi, cu ciubotele lui mari, nespus de mari, îngrămădi pământ asupră-i.

Din englezeşte
de
TRAIAN ŞTEFANOVICI

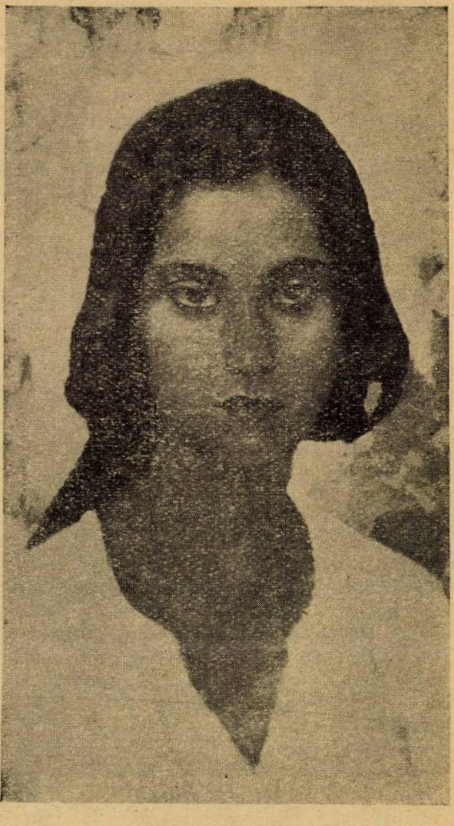

TROTEANU : Portret

Teatru

LA TEATRUL NAȚIONAL

Se întrebuințează cu impresionantă suficiență, expresia: „totul se schimbă repede“. — ca tâlmăcind ritmul vieții contimporane.

Se schimbă adică și morala și partidele politice și cugetarea și estetica și moravurile și prejudecățile.

Se schimbă, fără îndoială.

Dar se schimbă așa de repede? Nu se simte o frână, nu e o baricadă, de care să se împiedice năvala liberschimbiștilor și novatorilor snobi? A biruit cumva punctul de vedere, că vulgarul e moral și că băiatul și fetița trebue să fie duși de mână să se distreze la exhibițiile depe scenă, când actrița se laudă cu numele ei, și cu succesele ei ca amantă în serie?

Poate în ritmul nervos al zilelor noastre să fie mai multe fapte imorale, poate să fie mai tolerate ca altă dată.

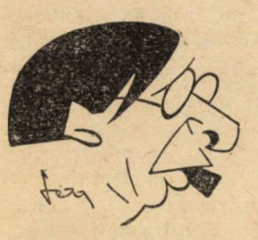

D. Ion Minulescu

Dar aceasta nu însemnează că a fost înfrântă linia de demarcare a atitudinei morale.

Sunt curente noui cu manifestări interesante; sunt producții surprinzătoare. Dar ele se așează la periferia moravurilor și prejudecăților actuale, care fac parte din conștiința publică, din cadrul cugetării, din temelia atitudinilor.

Curentele noui, manifestările noui intră în luptă cu lirismul deprinderilor și așezărilor morale actuale. In lupta aceasta, violentă uneori, apare totdeauna biruitor lirismul nedespărțirii de ce este și nu numai prejudecățile, dar conștiința legăturii cu ce-a fost înlătură ca hotărît necorespunzând realității, conținutul hibrid al expresii, că „totul se schimbă repede“.

Nu, nu se schimbă repede. Nici stările sociale, nici cele politice, nici moravurile, nici prejudecățile, nici arta, nici conștiința că arta răspunde unui rost social.

Uitați-vă la teatru. Teatrul e căutat. Teatrele s'au înmulțit. Se scrie teatru mult. Și fiindcă se cere mult, se scrie oricum. Dar oricât se încearcă novatorii să irumpă peste anume norme, nu izbutesc să înfrângă opreliștile. Nu izbutesc, deoarece teatrele s'au rânduit dela sine într'un fel de ierarhizare, potrivită principiilor de artă și corespunzătoare distracțiilor și trecerilor de vreme după masă.

Teatrele s'au orânduit fără nici o sfortare ambițioasă pe o scară de aprecieri, dela pragul încercărilor cu amatori, la cabareturi, la varieteuri, la teatre de bulevard si reviste, la teatre cu artiști reputați și la teatre naționale. La cele dintâi, se ține seamă doar de meșteșugul exhibiționismului, de profesionismul fără perdea, de ușurința distracții. La cele din urmă, se impune ținuta artistică și severitatea artei. Spunând, că aici se ține seama de un lucru și dincolo de altul, acestea sunt impuse de conștiința publică, de deprinderile sociale, de fireștile înțelegeri ale rosturilor instituțiilor. Ar fi dement să se ceară varieteului, reprezentări dramatice, unei trupe de reviste, altceva decât comicării populare și teatrelor naționale exhibiții de nudități și desfășurări de vulgarități dialogate.

Dar înșiși, scriitori de teatru înțeleg la fel ierarhia rostului teatrelor, căci nu se simt consacrați decât atunci când li se joacă lucrările la teatrele naționale, — teatre de artă. Și dacă-i așa, a cui e vina, când lucrări de teatru inferioare ca realizare, inferioare ca tendință și inferioare ca preocupări sunt admise pe scene de pe trepte superioare? Râvna scriitorului este să fie recunoscut ca scriitor cu autoritate și succes. El poate să nu-și dea seama din cauza ambiției proprii, că lucrarea lui nu-i pentru teatrul superior. El vrea. Dar cei cari sunt puși să-i arate, că greșit vrea, că lucrarea lui nu corespunde vrerii lui, nu-s aceștia vinovații, cari atentează la scoborîrea autorității și dezierarhizării teatrelor?

De pildă piesele originale, care s'au reprezentat în timpul din urmă la Teatrul Național. Autorii au râvnit să apară la rampa celei mai înalte rânduiri teatrale românești. Aveau dreptul să râvnească, fiindcă li s'au mai jucat piese. Chiar cu succes. Dar dacă ei nu și-au dat seama, că piesele acestea nu sunt la înălțimea celor de altă dată, de ce nu le-au spus cei cari au rosturi de conducere la Teatrul Național, reprezentanți ai atâtor instituții de cultură și de îndrumare, — mai ales de îndrumare?

Dacă această veghe ar fi fost mai atentă, nu s'ar fi întâmplat, ce s'a întâmplat cu piesa d-lui Ion Minulescu.

Tema poate să fie interesantă în „Amantul anonim“. Realizarea temei însă e defectuoasă din punctul de vedere al obscenului și al vulgarului.

D. Minulescu nu-i în scrisul d-sale, nici obscen, nici vulgar și nici banal. Cu piesa aceasta însă, dintr'un capriciu de originalitate, n'a mai ținut măsura și se știe ce a urmat. Ministerul instrucții — ministerul culturii naționale — caracterizează Teatrul Național, că-i instituție de demoralizare. Când un minister face o atare calificare despre o instituție de stat, fără îndoială că a ținut seamă de toate contingențele și de toate răspunderile.

Totuș cine a contribuit să se ajungă la această sinistră calificare să se nărue rostul unei instituții de artă românească?

Autorul piesei, într'o măsură, dar mai mult cei cari au primit piesa. Ei au umilit instituția. Ei au voit o schimbare repede a Teatrului Național într'un teatru ușor, în care orice e posibil să se depene pe scenă.

◆

In procesul acesta, s'a întrebuințat frecuent cuvântul „imoralitate“.

Cuvântul nu-i potrivit decât dacă a fost găsit mai la îndemână decât expresia potrivită situației, „obscen“.

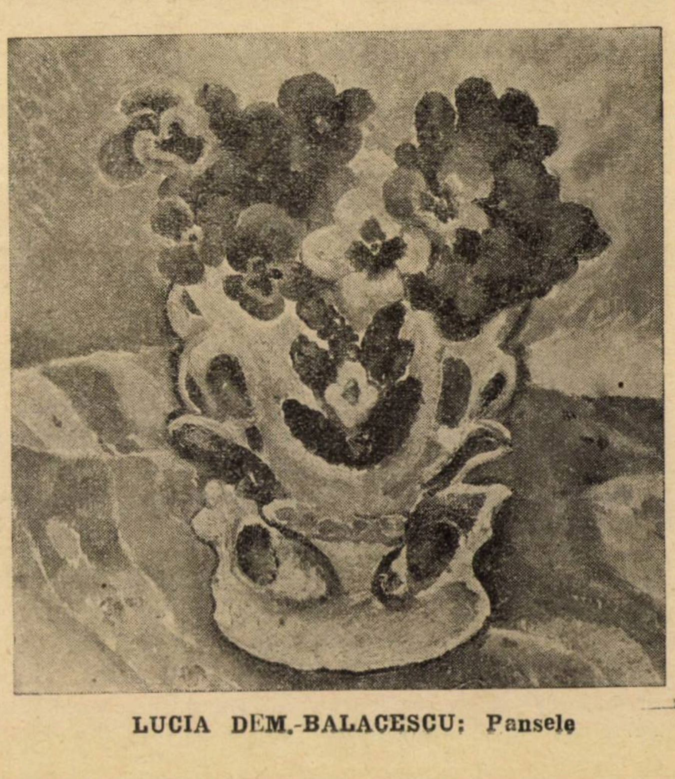

LUCIA DEM.-BALACESCU: Pansele

plastica

EXPOZIȚIA LUCIA DEMETRIAD-BĂLĂCESCU

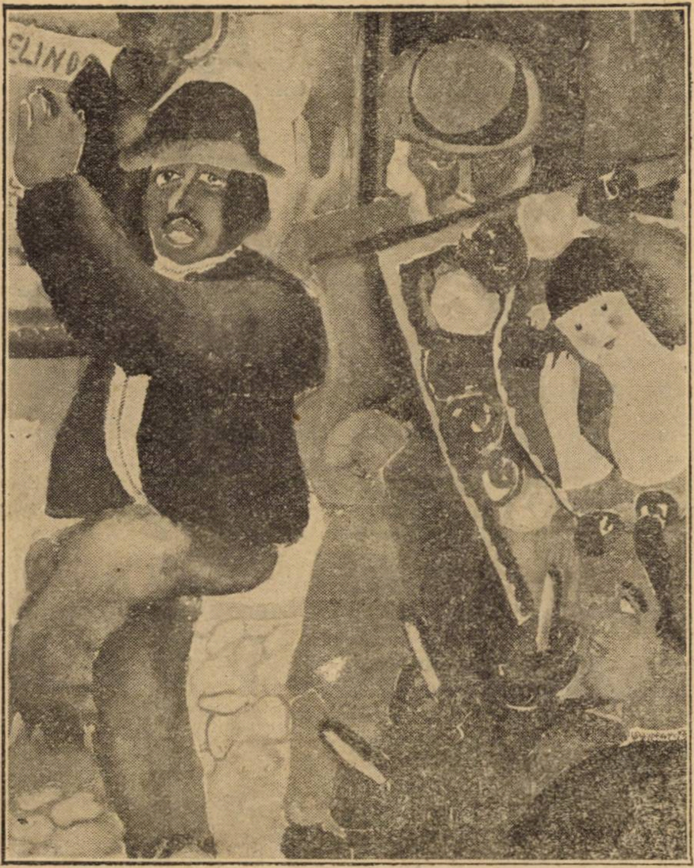

L. DEM.-BALACESCU: Scenă de stradă.

La căminul artelor decorative din str. Câmpinenau, d-na Lucia Demetriade-Bălăcescu expune o serie de îndrăznețe lucrări în ulei, aquarelă și desen.

Punctul de plecare în arta expozantei, îl constitue bunul gând de-a creia picturei o situație independentă, capabilă să reprezinte frumosul prin mijloace proprii, fără concursul literaturei, al istoriei sau religiei. D-na Lucia Demetriade-Bălănescu se clasează astfel printre moderniști.

Modul concret de manifestare al expozantei e generat de un nativ imbold spre simplicitate și stilizare.

Pe baza acestor calități îmbibate într'o atmosferă de fin umor ce înconjoară talentul expozantei, putem descrie ce s'a realizat în actuala expoziție și se poate deduce ceea ce se va realiza. Modernismul — un fel comod de exprimare — degajat din tablourile expuse are o nuanță senzuală, mascând atitudini de o lascivitate degradantă pentru specia umană.

Nu e un defect, căci totul e reținut într'o viziune estetică și nu e nici o prăbușire în vulgaritate.

Suntem deprinși ca artiștii plastici să ne redea pozele omenești, după o prealabilă pregătire a insului subiect, — ca la fotograf — și ignorăm fecunditatea estetică ce o cuprind momentele când omul e surprins în adevărata lui postură.

D-na Lucia Demetriad-Bălănescu știe să prindă admirabil momente de acestea pe cari — acum mai greu — mai târziu va putea să le contureze spontan, eternizând ideia picturală prin acele miraculoase mijloace pe cari le au la îndemână talentele reale.

Când d-na Lucia va ajunge la un sistem precis de schemă, va înțelege că trebue părăsită colorația convențională și că pentru isbânda deplină e nevoe de cromatică fantezistă adequată sistemului de concepte.

Printre lucrările de remarcat sunt: „Orchestra lui Bianchi“, „Portretul d-rei S“, „Portretul unui tânăr“ și altele.

ION SAVA

D-l *Lucian Grigorescu* se afirmă o personalitate știind și realizând ceace vrea. Sentimentele sunt exprimate prin culoarea de o prețiozitate remarcabilă, motivul și desemnul rămânând scheletul solid pe care o așează. Fără stidențe, culoarea este tratată larg într'o gamă liniștită. Desemnul rămâne solid, ferit însă de abilități ce întotdeauna impresionează în rău. Natura moartă găsește un bun interpret în d-l Lucian Grigorescu ce are o deosebită ușurință a compunerii acesteia. In general o pictură ce se adresează rarilor cunoscători și nu amatorilor.

De fotografii colorate, d-ra Laetitia Nichifor caută să imite pe tovarășul de expoziție dar nu reușește, nestăpânind desemnul.

PAUL CONSTANTINESCU

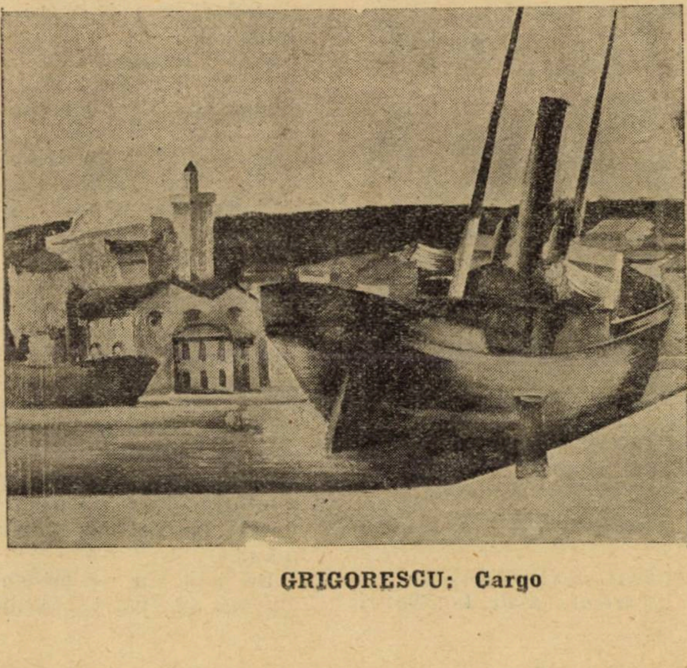

GRIGORESCU: Cargo

gazetaria

așa și-așa...

nî-se scrie :

Stimate Domnule Redactor,

Am onoarea să mă adresez Domniei-Voastre, fiind convins că o să stați puțin la sfat... cu mine, un necunoscut, dintr'un colț al României...

Voiți poate să știți ce?

Mă rog dați-mi un colțișor în „Universul Literar“, și... cu toată plăcerea.

Iată deci, fără să vă răpesc prea mult din prețiosul timp, de ce mă adresez Domniei-Voastre.

Cred că nu v'am plictisit și nici nu v'am supărat...

Cu stima cea mai aleasă
GEORGE DOBOȘ

P. S.: Pentru a mi-se putea vorbi ceva, am pus... ad causam, o cartă poștală; mă rog... de binevoiți...

răspundem:

Mulțumim pentru cinste. Scrisoarea dv. ne-a pricinuit multă bucurie. De aceea ne grăbim să vă rezervăm „colțișorul“ dorit, ca să se bucure și cititorii noștri... Să stăm la sfat cu dv.? Ar fi o crimă să vă întrerupem din convorbirea ce-o aveți cu Muzele. Convorbiți mereu cu ele și dați-o'ncolo de lume; prea e rea și meschină.

M. D.

P. S. Mai scrieți-ne. Mă rog... de binevoiți... ne faceți multă plăcere...

FIGURILE ACTUALITAȚII

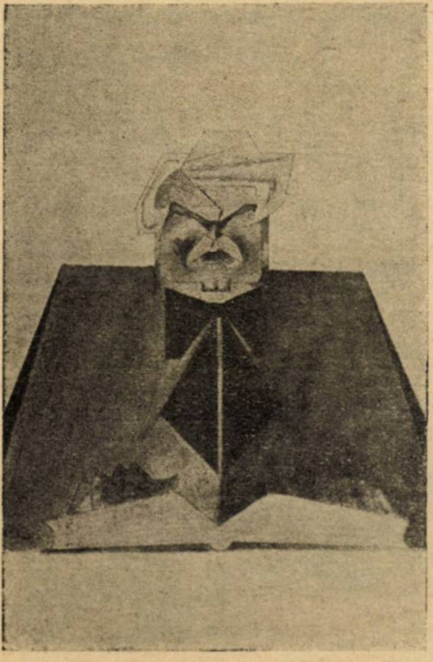

D-l MIHAIL SADOVEANU
(Caricatură de Ion Sava)

UN ZIAR DE-ACUM 100 DE ANI

„LE VOLEUR“

Emile de Girardin se spune că avea o idee pe zi. Cea pe care a avut-o acum o sută de ani într'una din zilele anului 1828, a fost minunată. El o împărtăși numaidecât amicului său Charles Lautour-Mézeray.

„Vrei să fii ziarist? Ei bine, să fondăm un ziar“.

„Cine-l va plăti?“ obiectă Lautour.

„Mai întâi tu, apoi abonații“.

„Și cine-l va scri?“.

„Toată lumea dar vom lua numai pe cei ce ne vor conveni.

„Il vom numi „La Lanterne Magique“, zise Lautour.

„Nu răspunse Girardin trebue să fim franși. Il vom numi „Le Voleur“. Strigătele păgubiților vor atrage mulțimea. Nu vom avea nevoe de altă reclamă.

„Le Voleur“ apăru. Păgubașii strigară. Grație acestor strigăte, cei doi amici dobândiră suma pentru al doilea număr. Primul număr din Le Voleur poartă data 1828.

Născându-se de Girardin nu moșteni decât pronumele de Emile. Căci dacă tatăl său se numia locotenentul general de Girardin, mama sa se numia D-na Duplay. Ea era fica d-lui Faguaud, comisar general la finanțe sub Ludovic XVI-a și al unei tinere femei, cu trăsăturile drăguțe din „La jeune Fille à la Colombe“ de Greueze. Emile fu crescut la Paris si apoi în Normandia, înainte de a fi trimis la colegiul Argentan. Aci se împreteni cu fiul unui notar dela țară Charles Lautour Mézeray. Ca toată lumea. Emile, la 20 de ani, voia să cucerească Parisul. Trecu dela biroul d-lui de Seuoues secretar general al casei regale în acela de agent de schimb, unde riscă si pierdu jumătate din bietul său patrimoniu. Si cealaltă jumătate și-a pierdut-o în editarea lui „Emile“ roman autobiografic și elegiac pe care Jules Janin îl declară cap de operă. Aceasta fu deajuns pentruca, din fundul provinciei normade, Lautour Mézeray să vină să-si regăsească vechiul său camarad într'un parter din aleea Champs-Eliseului, unde mai târziu avea să fie nobila-i locuință.

In 1822 viața pariziană era toată în Poulevardul Gand sau des Italiens, între străzile Toitbout si Le Pelletier. Si despre ce putea vorbi în seara zilei de 8 Aprilie, eleganții cari se plimbau prin fața Caféului de Paris sau terasei Tortoni? Despre femei — căci există încă dragostea —; sau despre acel tânăr pianist care la 10 va improviza la Théâtre de Madame (se numea Franz Liszt), ori poate despre nuanta de verde pe care o va impune moda de primăvară și care? verdele englez? verdele american? Ași! verdele colibri. „Le Voleur“ răspândi noutatea după „Journal de Paris“. Și acest „Le Voleur“ trecu din mână în mână.

De fapt nu se prezenta rău. Sub o vignetă de Henry Maunier dedea explicație titlului său... împrumutat lui Voltaire:

„Au peu d'esprit que le bonhomme avait,

„L'esprit d'autrui, par compliment servait,

„Il compilait, compilait, compilait...

Apoi își expunea cu curaj, programul „Suntem“, spunea el, „în secolul traficului. Religia și libertatea au cursurile lor schimbătoare și conștiințele tariful lor stabilit. Din cele 136 jurnale ce apar, noi vom alege. „Le Voleur“ o va face în toate direcțiile: politică, industrie, arte, muzică, tribunale, varieteuri, etc.

Cronica teatrală, foarte originală, era semnată Ch.-L.-M. Aceasta dedea oarecum dreptul la „servicii“ sau cel puțin, la unele intrări între culisele unor teatre mici: Lautour Mézeray erà băiat drăguț... In orice caz această primă cronică fu glumeață. Ea anunță „Yelna sau Orfelina rusă“ ai cărui autori (erau trei printre cari Scribe) exploatau pentru public „munca fecundă a oamenilor mizerabili, ceeace le aducea bani“. Mai departe era vorba despre o companie proprietară de „procedee scenice cu ajutorul cărora iluzia teatrală va fi dusă la cel mai înalt grad de perfecțiune“. Apoi prezise o revoluție în scenă. „Cui trebue atribuit“, se întreabă el, „lipsa de imaginație a celor mai mulți autori tineri cari se lansează în scenă (cei cari se lansau atunci erau Dumas, Vigny, Hugo) și puțină speranță a tinerilor actori pe cari i-am remarcat demult, (erau Samson, Provost, M-me Brocord) !? cauza este că elogiul este tarifat“ acela al „Constitutionalului valora 1 fr. 50 linia!

In sfârșit muza lui Lautour-Mézerey se ridică în contra unei drame destul de „scelerate“ intitulată „La Briunvilliers“; ironiza subiectul unui oarecare „Faust“, bizară tragedie de Goêthe“ (sic) „acest triumf al virtuței care a asasinat pe mama sa și pe fratele său, ni se pare foarte frumos.

Dar mai atrăgătoare erau notele asupra eleganței. Moda nu fusese niciodată atât de frumoasă. In Ianuarie 1829 au apărut, spunea „Le Voleur“, ciorapi pentru doamne, din mătase culoarea pielei pe cari erau brodate răsările albastre sau fluturi pictați în culori. Și pentruca să nu rămână ascunse aceste minuni ale istoriei naturale, fustele se vor scurta până deasupra glesnei. „Rochiile se fac atât de scurte, mai spunea le Voleur, încât trebue să ne așteptăm de a vedea cazând această modă care lovește pe geloși“. Doamne! Cât progres a făcut indulgența noastră din timpul domniei lui Carol X!

Viu, pitoresc și indiscret, „Le Voleur“ trebuie să aibă imitatori. Și a avut. De altfel niciunul nu valora cât el, nici „Atlas“, nici „Forbau“ nici „le Piroute“ nici le „Compilateur“ și nici „Extractor“ care apăru la Londra. După 6 luni, sco-

o seama de cuvinte

Pictorul francez Ch. V., după ce încercă toate genurile și toate școlile, averea lui permițându-i să picteze numai pentru plăcerea sa persoanlă, face acum tablouri cu lupte.

Unul din prietenii săi mergând să-i viziteze atelierul care nu măsoară mai puțin de 300 metri pătrați, artistul îi arătă o pânză imensă, acoperită de soldați gata de a se omorî.

„Iată ultimul meu tablou“, zise el, „ce lucru oribil e războiul!“

„Intr'adevăr, răspunse prietenul, nici odată nu l-am crezut atât de oribil“.

♣

Opera franceză pregătea un balet celebru, în anul 1875. O tânără balerină cu multe speranțe pentru viitor, repeta primul act; tinerei foarte frumoasă, îi lipsea oarecum mișcarea și verva. Sforțările sale, nu dădeau rezultatul dorit.

„Nu e așa!“ tună regisorul, „îți lipsește pasiunea, durerea! Trebue să fii mai expresivă. Dă-ți seama de situație: ești părăsită de iubit, ce faci atunci?“

„Caut un altul!“ răspunse simplu ingenua.

♣

O blondă vedetă de cinema fusese operată de apendicită. După ce chirurgul îi scoase acele și-i spuse că poate părăsi clinica, vedeta își examină cusătura.

„Dar cicatricea e îngrozitoare! strigă ea. Are să se vadă“.

„Aceasta depinde de d-ta“, răspunse chirurgul simplu și foarte liniștit.

♣

Ferdinand H., care punea prețuri foarte mari pe tablourile sale, arătă într'o zi unui prieten, un tabloul pe care tocmai îl terminase. Acela decretă:

„S'ar zice că e un Paul Baudry“.

„A, sunt măgulit“.

„N'ai dece, răspunse prietenul, Baudry picta câteodată și lucruri proaste“.

---

tea 25.000 exemplare; după un an aduse 50.000 franci fondatorilor săi. Lautour Mézeray putu să-și împodobească butoniera cu acea camelie albă care îi dedea posibilitatea să intre în legenda aurită a dandysmului parizian.

Astăzi încă, e o plăcere erudită și delicată de a parcurge acest bătrân „Voleur“: în foile sale îngălbenite și roase se evocă o societate drăguță și frivolă.

Traducere de Zoe Lecca
după **José Bruyr**

bazar

VULCANUL CAPTAT

In regiunea Managua, în Nicaragua, există un vulcan, Mazaya, împrejurul căruia trăește o populație, ale cărei pământuri sunt foarte fertile, ca toate terenurile supraîncălzite veșnic de focul subsolului.

Recoltele sunt însă adesea distruse de către gazele ce emană din crater. Locuitorii au decis de a îmbotnița vulcanul. Ei s'au adresat unui grup de ingineri germani, cari au acceptat oferta.

Acești ingineri și-au propus să construiască pe crater o armătură metalică, prevăzută cu o supapă de siguranță, prin care gazele captate vor putea să iasă, — efectul lor pe terenurile cultivate va fi neobservat,—bineînțeles acest efect fiind neutralizat în prealabil prin introducerea unor produse chimice

Ar fi curios de știut dacă grupul de ingineri germani de care se vorbește mai sus, sau alte „grupuri“, ar putea să... domesticească toți vulcanii? Ce liniștită ar fi Japonia!...

O CASA DE STICLA

In fouburgul Steglitz din Berlin, se lucrează la construcția unei școli, care va fi toată din sticlă împreună cu tavanul și pereții săi.

Ceeace a determinat acest lucru, a fost raportul comisiei de higienă școlară, care conchide că numai lumina poate să combată tuberculoza la copii.

Această școală va avea 24 de săli și va fi inaugurată în curând.

Este, desigur, foarte interesant să cunoaștem rezultatele obținute.

caricatura zilei

LA HOTEL....

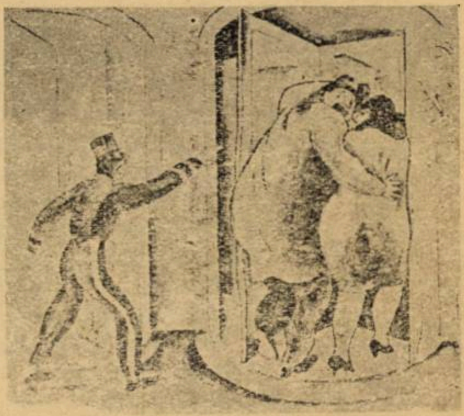

— Mă rog, mă rog, nu veți putea intra pe ușe amândoi, deodată?
— Ce dobitoc! se vede că tu n'ai fost niciodată, amorezat.

(Life)

ASOCIAȚIE

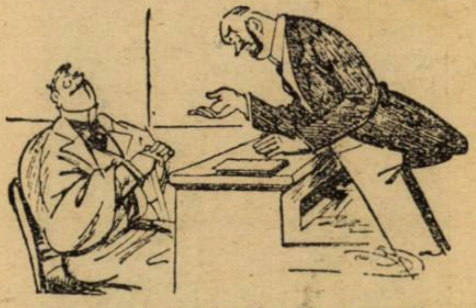

— Eu sunt om cinstit dar tu ești un tâlhar, o bestie care mănâncă fân...
— Atunci de ce te mai plângi tovarășe: sunt inofensiv fiindcă am tot ce-mi trebue ca să fac pe omul — de paie.

(Show)

INTERPRETARE....

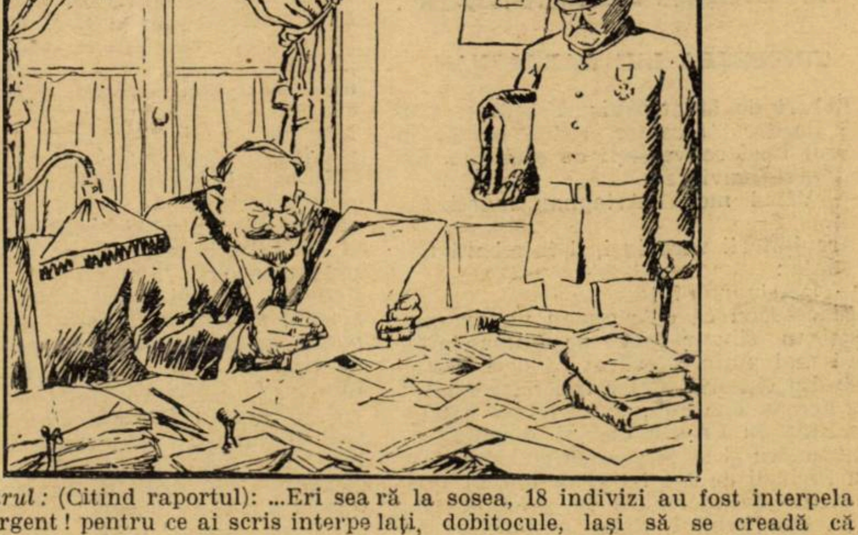

Comisarul: (Citind raportul): ...Eri seară la sosea, 18 indivizi au fost interpelați. — „Sergent! pentru ce ai scris interpelați, dobitocule, lași să se creadă că sunt miniștri”...

(Candide).

cărţi redate în extrase

MEMORIILE LUI D'ARTAGNAN

Gerard Gailly

«Cei trei muşchetari» *ai lui Alexandru Dumas se bucură de o faimă neîntrecută şi vor constitui încă multă vreme una din cele mai bogate mese literare ale tuturor tinerilor cititori de romane. Cinematograful le-a sporit şi mai mult renumele şi le prelungeşte tot atât de mult viaţa caşi verva nemuritorului lor tată literar. Deasupra celor trei străluceşte însă numele lui D'Artagnan.*

Un lucru pe care nu-l ştie majoritatea cititorilor celebrului roman este că d'Artagnan ca şi neîntrecuţii lui camarazi, a avut şi un tată neliterar, autentic, cu alte cuvinte a existat în carne şi oase. Ceva mai mult, urmele lăsate au fost numeroase şi între ele sunt „memoriile" publicate de Gerard Gailly (Jonquieres, Paris, 1928) *după Gatien Courtilz de Sandras, un autor curios şi nespus de productiv din sec. XVII care a avut mari succese de librărie în acea epocă.*

Memoriile lui d'Artagnan s'au tipărit la Amsterdam pe la 1700 în trei volume, iar Alexandru Dumas, descoperindu-le, cum singur a mărturisit-o, într'o Bibliotecă, le-a „devorat" dăruindu-ne „Cei trei Muşchetari"

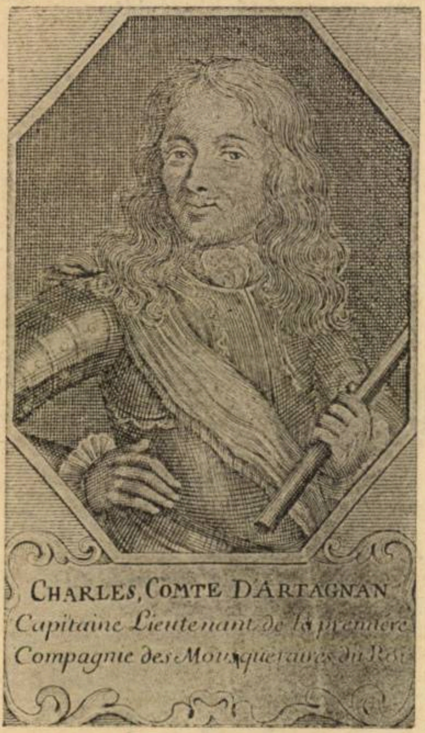
CHARLES, COMTE D'ARTAGNAN
Capitaine Lieutenant de la premiere
Compagnie des Mousquetaires du Roi

TINEREŢEA LUI d'ARTAGNAN

Robert de Montesquiou-Fezensac, poetul florilor albastre, scăpă odată, în cursul unei conversaţii de societate, următoarele cuvinte:

— Vărul meu d'Artagnan muschetarul...

Ascultătorii surprinşi, îl întrebară toţi deodată:

— D'Artagnan ? !!

Ei credeau că d'Artagnan nu avusese decât un singur tată: pe Dumas-tatăl. Nu-i mai puţin adevărat că deşi 900 la 1000 din cititorii „Celor trei muşchetari" au aceeaş credinţă, sunt totuşi câteva localităţi în Franţa care-şi dispută eroul nostru şi între acestea orăşelul Pau din Pirineii de Jos i-a şi înălţat în 1914 o statue de marmură în grădina publică. Dar primul dintre muschetari aparţine tot pe atâta orăşelului Pau, cât a aparţinut Homer celor şeapte cetăţi care-l revendicau. E însă bine dovedit că nu numai că a existat (ceeace în cazul lui Homer discuţia continuă) dar şi că aparţinuse micului sat Lupiac din Gasconia. Tatăl său se numia Batz-Castelmore şi prin alianţă se înrudea cu Montesquiouii, iar numele de d'Artagnan provenea dela moşioara cu acelaş nume adusă ca zestre de mama lui.

D'Artagnan a avut doi fraţi cari au netezit calea gloriei acestui nume la Paris, tot în calitate de muşchetari adică prin fapte de arme. Drumul lor spre compania muşchetarilor căpitanului Treville se datora faptului că simpaticul căpitan (personagiu real şi acesta) fiind originar din aceeaş localitate şi prieten cu tatăl lor, îi primise cu bunătate.

Până în apropiere de Paris nu se prea ştie bine isprăvile eroului nostru: atât doar că deşi copil încă, ştia să se bată în duel atât de bine încât nu pregeta să provoace pentru orice nimic pe ori cine ar fi fost. El însuşi nu se povesteşte decât din drumul spre Paris unde plecase pentru realizarea visurilor lui de-a servi pe rege ca muschetar şi de a ajunge comandantul lor. Muschetarii erau aleşi între aleşi sub raportul curajului şi priceperii în mânuirea mai ales a spadei. Erau apoi măreţ costumaţi. Casca albastră cu crucea de argint în raze de aur şi florile de crin, apoi, la ocazii, dantele, panglici, pene, etc., iată ce putea să atragă pe tinerii bine dotaţi ai vremei, pe lângă perspectivele amoroase şi remuneratorii. Cei bogaţi ereau măguliţi să devie muschetari şi să cheltuiască un venit respectabil în gătele militare, petreceri şi în întreţinerea companiilor când puteau avansa la posturi de comandament, iar cei săraci, între care era şi d'Artagnan, se simţeau fericiţi să-şi poată desfăşura calităţile personale, să parvină şi să-şi câştige gloria râvnită.

Caii le erau tot atât de bogat echipaţi şi toţi erau suri şi cu coada măturând pământul. Creindu-se o nouă companie, din ordinul regelui, caii acesteia fură toţi negri, dar cea dintâi purtă de atunci numele de compania „marilor muşchetari". Cu aceasta, d'Artagnan participă la mai multe lupte şi asedii şi de pe vremea când o comanda s'a descoperit mai multe scrisori de ale lui publicate în facsimil în noua ediţie a memoriilor lui, de care ne ocupăm.

Călare pe un bidiviu în contrast cu repezimea şi nerăbdarea lui, şi purtând în sân scrisoarea tatălui său către d. de Trouville, căpitanul muschetarilor, d'Artagnan, belicos ca orice bearnez ahtiat de binele său, înfrunta necunoscutul. Ştia că l-au sfidat şi alţii şi au învins.

Intre Blois şi Orleans, în localitatea Saint-Dié, bidiviul lui, extrem de obosit, fu ţinta privirilor dispreţuitoare ale unui gentilom. D'Artagnan îi adresă un cuvânt ofensător. Dar dispreţuitorul văzându-l copil, se făcu că nu aude. Atunci d'Artagnan îl obligă cu latul sabiei aplicat pe cap, să se pue în gardă spre a se bate. Dar însoţitorii acestuia îl prinseră pe la spate, îi smulseră sabia şi i traseră o bătae sdravănă de pe urma căreia se trezi rănit, fără gologanii ce-i mai avea, fără bidivin şi fără scrisoarea de recomandaţie. Ceva mai mult, fu reclamat condamnat la două luni închisoare şi obligat să execute pedeapsa, prin înlăturarea apelului ce făcuse.

Preotul închisorii îl vizită şi-l recomandă unui nobil bogat din vecinătate care-i împrumută oarecari sume de bani, ceeace era cât pe aci să-i prelungească şederea la închisoare, de vreme ce paznicii puteau profita de pe urma lui. Plecă, dând înscris binefăcătorului său pentru banii împrumutaţi.

La Paris, în căutarea căpitanului Treville a cărui scrisoare o pierduse, se întâlni cu Portos care, fiind din regiunea de unde venea el, îi recomandă să fie la înălţime ori să se întoarcă imediat. D'Artagnan se simţi ofensat, ca de o îndoială asupra bravurei lui, şi-l provocă pe loc. Portos râse cu poftă, spunându-i că a fi brav, nu înseamnă a căuta gâlceavă cu orice preţ, dar, adaogă el, dacă în loc să mă asculţi, vrei să te baţi cu mine, haide. Şi eşiră amândoi. Portos îl rugă să-l urmeze la câţiva paşi.

PRIMELE DOVEZI

Intre compania de muș.hetari și compania de gardă a Cardinalului Mazarin exista un primejdios spirit de emulație care mergea uneori până la „întâlniri" între bravi dintre care unii rămâneau pe teren. Una din aceste întâlniri tocmai se punea la cale și Portos îi propuse lui d'Artagnan ca în loc să se bată cu el, mai bine să încerce a-și cuceri o bună recomandație pe lângă căpitanul de Treville căruia urma să se prezinte. Ideea îl surprinse și îl entuziasmă pe junele d'Artagnan, dar la întâlnire „adversarul" destinat lui, îl consideră drept copil. Supărat, îl atacă frenetic și îl scoase repede din luptă, rănindu-l și apoi, spre uimirea victimei, îi îngriji rana ca un frate. Dar în timpul acesta, Athos era în primejdie. Ii dădu și lui ajutor și grupa lor învinse pe toată linia, grație „copilului" care-și câștigă astfel stima și dragostea viitorilor săi camarazi.

„Aflându-se isprava mea și regele însuși fiind informat de apariția mea, avui norocul nespus de a intra în rândurile mușchetarilor sub cele mai fericite auspicii. Povestind regelui întâmplarea mea de călătorie, râse și îmi dădu suma ce datorasem nobilului binefăcător de care astfel mă achitai".

Rămase dator însă cavalerului care în loc să se dueleze cu el pusese să-l znopească în bătăi. Il urmări multă vreme, dar și acela, viteaz, se ferea din calea lui cu orice preț, mai ales după ce aflase ce poate. Dar într'o zi îi dădu de urmă într'un han la Paris, nu departe de compania sa.

In ziua când îl căutai, el dispăru, zărindu-mă dela distanță. Gazda lui, o foarte frumoasă hangioaică, îmi plăcu și eu deasemenea îi plăcui dintr'odată. ceace mă făcu să iau imediat o cameră cu chirie în casa ei și să mănânc zilnic cu ea, în vreme ce bărbatul său era dus după vinuri, pentru câteva săptămâni.

Faptul că ocupam camera unde locuise acela dela care trebuia cu orice preț să-mi iau satisfacție pentru bătaia și închisoarea suferită înainte de a fi devenit mușchetar, mă făcu și mai mult să-l urmăresc pretutindeni. El se ferea cu mare grijă de mine. Aflase desigur că-l va costa viața prima noastră întâlnire.

De aceea nu m'am mirat când un soldat ajutat de mine, mi-a mărturisit că făcea parte dintr'o grupă plătită de cavalerul meu fugar, să mă asasineze. Imi luai toate măsurile împreună cu frumoasa mea hangiță care-mi temea viața mult mai mult decât mine. Legăturile mele de strânsă prietenie cu Porthos, Athos și Aramis, îmi dădură garda cea mai sigură. Astfel când atacul contra mea se produse, cei patru soldați tocmiți să mă ucidă fură prinși, dar stăpânul lor, deși pe aproape, îmi scăpă și de data aceasta. Nu mult după aceea trecu în Anglia unde-și salvă netrebnica lui viață.

Câștigând în câteva seri bani mulți la cărți, scăpai de gelozia hangiului care se întorsese, plătindu-i datoriile făcute de nevasta lui în lipsă, pentru mine. Devenindu-i creditor, credeam că o să mă lase în pace. Dar într'o seară prinzându-mă, era cât pe-aci să mă ucidă. Am scăpat cu fuga pe fereastră, sărind pe acoperișul unei case de alături, numai în cămașă. Gelosul bărbat fu închis, sub pretextul că a vrut să mă jefuiască și n'a scăpat decât crezându-și neasta pe cuvânt că nimic nu e între noi decât mina bună ce trebue s'o aibă o hangiță față de oricare client al casei.

Dar nebuniile mele se aflară și căpitanul Treville îmi ceru cuvântul s'o rup cu hangița cea frumoasă, ceeace am și făcut. Dar ca o dovadă că amanta părăsită nu era o hangiță ca toate hangițele, ea, văzându-mă pierdut tocmai când, rămasă văduvă, m'ar fi vrut de soț, îmi jură o cruntă răzbunare. Se remărită curând cu un căpitan elvețian lipsit de scrupule căruia îi puse o singură condiție: îl lua dacă mă desființează.

Elvețianul puse doi soldați de ai lui dintre cei mai bravi care însă atacându-mă, se văzură siliți să bată în retragere. Femeea văzându-i încercarea, crezu și mai mult în promisiunile lui pentru care-l luase dar omul își uită datoria de a mă asasina și-mi dădu pace.

NOI PRIMEJDII AMOROASE

Curând după aceea revenind din Anglia unde asistase la luptele civile din vremea lui Cromvell și se interesase de situația reginei refugiate în Franța (era fiica lui Henri IV) d'Artagnan povesti reginei cele văzute peste canal, în termeni de loc măgulitori pentru englezi. Intre doamnele de față la Curte, era și o Milady care-i adresă după aceea un bilet, promițându-i răzbunare și rugându-l s'o viziteze, dacă nu se teme. In acelaș timp un englez ii trimise martori.

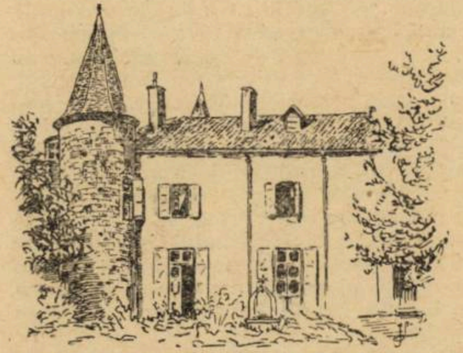

Casteul unde s'a născut d'Artagnan

Căutai și eu între cei trei prieteni un secund și nu-l găsii decât pe Aramis care tocmai luase un purgativ. Ajunși pe teren, cel care urma să se bată cu Aramis, vanitos fără margini, observând că prietenul meu e cam palid, bănui că e un fricos și jumătate. Fu sigur îndată că-l va răpune. Englezul căzu.

In timpul acesta eu îl încolțeam pe provocatorul meu care se apăra destul de bine. După ce-l înțepai în braț și-l tăiai la pulpă, îi pusei vârful în piept și-l obligai să-mi ceară grație. Imi oferi spada, cași tovarășul său lui Aramis. După ce-i transportarăm la ei acasă, m'am dus într'un suflet la Milady, care locuia în acelaș palat cu regina Angliei. Dar ea plecase să-și vadă fratele rănit în duelul cu mine.

După trei zile abia, mă invită să-i cer scuze și să-i predau cele două arme, fără teamă că se va servi de ele contra mea, întrucât are alte mai primejdioase pentru răzbunarea ce-mi promisese.

Când am intrat la ea și am văzut că era una din cele mai frumoase femei din câte puteau să fie în toată lumea, am îngenunchiat, i-am predat cele două spade și am rugat-o să mă străpungă cu amândouă, sau dacă are alte arme mai teribile, am mărturisit că nu puteam dori o moarte mai fericită ca aceea venindu-mi dela ea. Imi răspunse că voi fi răsplătit, după cum merit, dar nu prin sabie.

Pe măsură ce pasiunea mea creștea, răceala, disprețul și ura frumoasei Milady mi se arătau în adevăr drept arme mai teribile decât orice vârf de spadă. Simțindu-mă sclavul unei pasiuni contra căreia nu făceam nimic, ea își exprimă și mai sălbatec ura care-i inspirase cruzimea de a mă vedea la picioarele ei spre a mă umili și chinui la discreție. Iar eu continuam să-i fac curte...

Aflând între timp că teribila Milady avea o singură și foarte aleasă preferință între francezi, pe marchizul Vardes, am recurs la un mijloc extrem: i-am făcut curte cameristei pe care am convins-o că o iubesc și astfel am putut afla tainele stăpânei sale, potolindu-mi inima atât de chinuită. Spre stupefacția mea, într'o zi camerista îmi dădu un bilet adresat marchizului de Vardes, al cărui conținut era de necrezut: milady îl poftea să petreacă o noapte la ea...

Turburarea în care mă pusese descoperirea aceasta, mă trădă. Totuș, cu multe artificii retorice și asigurări amoroase din cele mai tari, am convins-o pe cameristă să mă lase să joc eu rolul invitatului nocturn. Altfel mă pierde.

In chipul acesta, nevisat, mă văzui în aceeaș seară pe întuneric, în patul atât de mult doritei Milady care mă luă drept marchizul Vardes a cărui voce o imitai destul de bine. Fără prea multe complimentări, ne simțirăm atât de mulțumiți unul de celălalt, încât ne-am despărțit cu greu. Aveam un motiv mai mult să regret, când mă gândeam că trebuia să intru în patul cameristei.

Fermecat peste măsură de aventura mea nevisată, de posesiunea complectă a acelei femei pe cât de dușmane pe atât de sălbatec iubite de mine, eram decis să-i descoper înșelăciunea la care recursesem din marele meu amor, și speram să sparg astfel blocul de ghiață din inima ei să înving adversitatea grozavă cu care mă urmărea.

Pe de altă parte pasiunea cameristei o făcu pe aceasta să mă ție la următoarele două întâlniri, câteva ceasuri înainte într'o cameră rece, nemâncat și nesigur și astfel ajungem în patul fericirei mele înghețat și extenuat. Dar deciziunea mea fu rapidă: la cea de a treia întâlnire, îi strecurai la plecare sub pernă un bilețel prin care îi anunțam ruptura (în calitate de marchiz de Vardes, dar fără să semnez) și ofensând-o cu propunerea a cel mult două întâlniri pe an.

Lovitura a fost cumplită. Eu însă continuai s'o vizitez ziua în calitate de înamorat asiduu și victimă voluntară a setei sale de răzbunare și farmecelor sale nebiruite. Spre marea mea surprindere, în ziua când suferi lovitura bilețelului, ea mă primi cu bunăvoință neașteptată și fără multe ocoluri îmi puse la încercare amorul, cerându-mi să mă bat cu marchizul de Vardes și dacă îl voi ucide mă va răsplăti cum voi dori. I-am promis-o, cunoscând bine cauza și spunându-mi că nu riscam nimic mărturisindu-i că marchizul de Vardes era cu totul străin de cele întâmplate și că întrucât mă agrease și acum mi se oferea și mi se dădu chiar — promițându-i eu această condiție — n'ar mai fi avut nici un sens uciderea unui nevinovat. In locul unui amant care o disprețuise după cum credea ea, ar fi găsit unul și acelaș om care o adora atât de mult încât a fost capabil și ar fi încă să comită orice nebunie pentru ea.

Alesei momentul cel mai favorabil cu putință în asemenea relațiuni ș-i făcui mărturisirea celor petrecute. Dar în locul înflăcărărei visate, ea deveni de ghiață. Rămăsei uimit. Făcui uz de toate argumentele mute cele mai convingătoare, dar primii un atât de zdravăn picior în șale că mă rostogolii jos din pat. Imi cerui ertare cu atâta însuflețită pocăință, cu atâta umilită supunere, fără să pot obține cea mai mică schimbare. Dimpotrivă, își chemă camerista, îi aruncă cele mai grele cuvinte ce puteau eși din gura unei femei și apoi ne dădu afară, pe mine și pe complicea mea, camerista, congediind-o fără să-i dea un ban și o clipă de răgaz.

Ceva mai mult, aflându-se scandalul în hotelul în care locuia și regina, teribila milady afirmă că m'a prins în patul servantei sale, cecace-mi atrase nu numai desconsiderarea, ci și două luni de închisoare, deși regina spusese doamnelor din cercul ei că nu eram un om pentru o subretă, ci pentru o cât mai mare doamnă.

Atât nu-i fu dea-juns frumoasei englezoaice: fui provocat pe drum de trei străini și evitându-i, printr'o stradă îngustă îmi veniră din față alți patru care mă atacară cu furie. Erau șeapte englezi, buni dueliști, angajați de milady să-mi facă seama. Apărându-mă curajos îmi socoteam viața piedută de oarece toți cei șeapte știau nu numai să pareze loviturile mele, dar să și atace, când îmi veni în minte să strig ajutor muschetari și avui marele noroc să fiu auzit de un hotelier la care tocmai petreceau Athos, Portos și Aramis, bunii mei camarazi de isprăvi muschetărești.

Tăiat în două locuri, aproape de lovitura fatală, fui salvat ca prin minune de cei trei muschetari și de însoțitorii lor. Athos și cu mine zăcurăm câtva timp de pe urma rănilor căpătate.

BUCATAR IN ANGLIA

Primii un ordin confidențial din gura cardinalului Mazarin să plec peste canal unde se petreceau lucruri stranii și să-i raportez adevărul asupra situației de acolo, fără a mă face simțit de ambasadorul francez din Londra. Poporul englez se dăduse pe urma lui Cromwell și regina care era franceză, refugiată la Paris, năzuia zadarnic să-și recâștige tronul, în timp ce cardinalul nutrea speranțe fantastice pentru nepoții și nepoatele sale.

După ce trecui prin mai multe primejdii, după ce-l cunoscui pe Cromwell și-i raportai Cardinalului informațiile mele, înapoindu-mă la Paris constatai că recunoștința lui era nulă. Totuși încercai, după obiceiul locului, să moștenesc și eu un străin bogat, mort la Paris, un spaniol anume Lopez.

Dar cu toate că dețineam cel dintâi știrea morței și aveam asigurat bogățiile lui în bani și pietre prețioase, cardinalul lacom și iubitor al neamurilor sale, îmi refuză dania, în favoarea unui abate care-i dădea partea leului din bunurile confiscate unui străin, în numele regelui. Drept compensație îmi recomandă să iau o văduvă cu multe parale care dorea să se remărite pentru a-și desmoșteni fiul care nu o ascultase. Nu disprețuiam bunurile materiale, dimpotrivă și primii propunerea atât de practică a cardinalului. iar văduva era deasemenea dispusă să-mi întreție întreaga companie de muschetari cu banii ei. Afacerea era ca și încheiată, când fiul ei făcu printr'un interpus opoziție la căsătoria noastră și astfel mă văzui expus să pierd nu o femee ce-mi putea fi mamă, ci un venit considerabil ce-mi putea preschimba întreaga viață destul de zbuciumată în cele materiale. Atât eu cât și văduva doream să ne răzbunăm contra oponentului pe care nu-l cunoștea nimeni. In fine îl descoperii și rupsei un băț pe spinarea lui, făcându-l mai apoi scăpat cu fuga.

Dar pe când făceam pregătirile de cununie, fiul denaturat plăti un înalt funcționar și obținu prin surprindere interdicțiunea mamei lui și închiderea ei într'o casă de sănătate, fără să pot afla câteva luni ceva de soarta miresei mele. Când în fine i-am descoperit închisoarea, departe de Paris și am ajuns acolo cu un ordin de eliberare, era deja prea târziu. Prizoniera disperase convinsă că am abandonat-o și era aproape și de nebunie și de moarte...

M'am înapoiatt la Paris, am mai avut o serie de aventuri și amoroase și de interes și apoi m'am dus iarăși în misiune în Anglia, trimis de cardinal. Trebuia să aflu cum merg treburile pe acolo și care din cele două partide aveau dreptate, cel ce-l urăște pe Cromwell sau acela care-l iubește. Mai era ceva mai mult: visul cardinalului de a asigura unei nepoate o coroană, fie a regelui Angliei, fie a fiului lui Cromwell. (Târziu o strănepoată a cardinalului se încoronă în adevăr regină a Angliei). Ca să mă încânte, cardinalul îmi promise (era neîntrecut în promisiuni) că în caz că-și plasează nepoata, voi ocupa un loc de frunte ca militar, la curtea Angliei.

I-am răspuns că fiind bun francez, nu pot renunța pentru nimic la Franța și voi fi mult mai fericit ca simplu căpitan aici decât ca general în altă țară, dar mai ales într'o țară care-și detronează regii din capriciu.

La Londra era ambasador al Franței domnul Bordeaux, care avea obiceiul să spună că nu mai există femee cinstită, deși norocul i-l făcuse o femee din acestea. El întreținea acolo relații cunoscute cu o englezoaică pe al cărui bărbat francez, deși complesent, îl ținea departe de casă, cași pe soția lui care trăia la Paris. De acest om trebuia să mă feresc, așa-mi recomandase cardinalul.

Intr'o zi întâlni într'un magazin o femee foarte frumoasă și mă îndrăgostii de ea. Nu mi se răspunse cu răceală, dar fui ținut la distanță o bună bucată de vreme, încât turbam. In una din întâlniri, îi preparai un ragont care o uimi. Dar la întâlnirea următoare care trebuia să fie în fine fericită, ea se derobă sub pretextul că i-a sosit bărbatul și mă lăsă câteva zile în chinuri teribile. Roind în jurul casei ei și aflând că le trebue un bucătar, m'am îmbrăcat prost, m'am prezintat bărbatului ei și asigurându-l că nu cer mult și nici nu fac scandal dacă nu-mi dă la timp leafa, cum obicinuia ,m'a angajat numai de cât. Le-am dat o masă excelentă și d-na a dorit să mă vadă. Surpriza ei nu a fost mică, dar nici a mea când am văzut-o intrând în bucătărie la brațul ambasadorului Franței.

Departe de a mă trăda, câștigai partida pe lângă frumoasa englezoaică deși eram cam desgustat de acest menaj în patru. Ambasadorul însă avea spioni și fui trădat. In gelozia lui furibundă și cum știa că sunt din Franța, m'a atras în cursă la ambasadă, m'a legat burduf și m'a expediat peste noapte în Franța unde m'am pomenit închis la Bastilia, fără nume adevărat, fără vină cunoscută și fără să mă pot demasca. In fine după multe chinuri și primejdii în care timp cardinalul nu mai știa nimic despre mine, fui interogat de un prieten și eliberat din închisoare.

ALTE INTAMPLARI

Când cardinalul mă însărcină din partea regelui să-l arestez pe marele îmbogățit al timpului, pe Fouquet a cărui reședință eclipsase pe aceea regală dela Fontainebleau. Felul în care m'am achitat și de această grea și delicată însărcinare, cași de multe altele, rezistența mea față de ofertele de aur ale lui Fouquet, paza mea devotată, bravura și atașamentul meu, toate acestea îmi aduseră multe favoruri.

Devenind serios, m'am căsătorit, dar n'am avut noroc. Ne-am despărțit și în schimb un nou înger minunat mi-a apărut în cale: cea mai frumoasă franceză din câte mi-a fost dat să văd; m'a iubit platonic, așa cum nu știam cât de dulce e să fi iubit, iar punga ei vecinic plină, s'a vărsat darnică adesea pentru mine și compania mea.

D'Artagnan fu numit guvernator al cetății Lille și cu prilejul faimosului asediu dela Maestricht căzu împreună cu 130 muschetari din cei 250 în fruntea cărora luptase decizând victoria. Mai pieriră vreo zece căutându-i corpul sacrificat pentru cei trei crini. Fu plâns de toată lumea și amintirea vieței lui și faptele lui glorioase vor rămâne vii în mintea tuturor în forma în care le-a nemurit Dumas-tatăl, în lumina neprinanei și frumuseței celui mai brav soldat al vechei Franțe.

Cumpăraţi tinereţe.
Lucrată după o formulă care există de 70 ani, Creme, Pudra şi Săpunul Simon sunt pentru piele, admirabile binefaceri !

CRÈME SIMON
PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 7
10 Februarie 1929
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIATIUNII"
SIBIIU

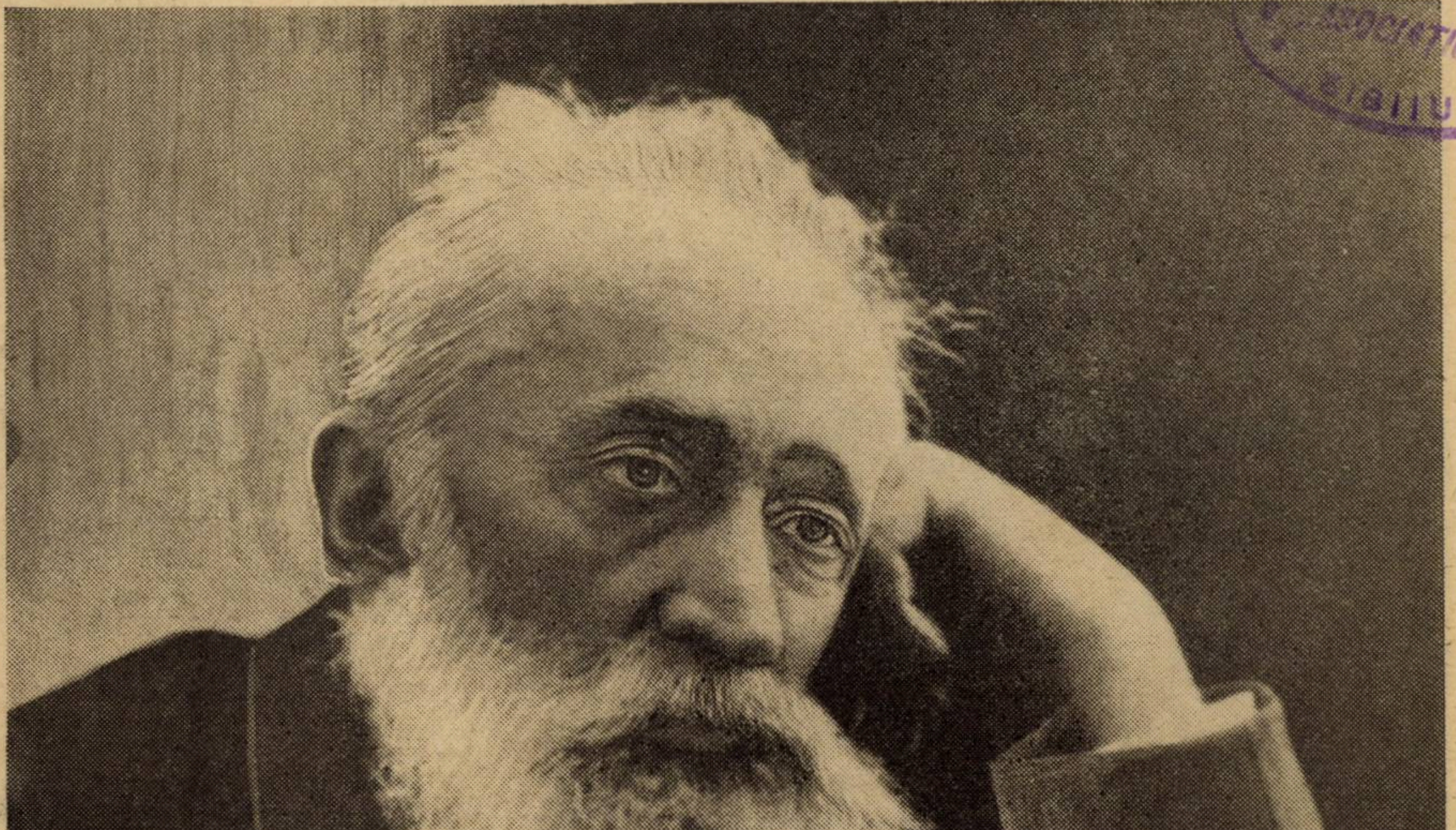

B. P. HASDEU

Ctitorii

BOGDAN PETRICEICU HASDEU

de VICTOR BILCIURESCU

Hasdeii apar în istorie pela începutul veacului al XVII-lea înrudiţi cu Ştefan Petriceicu domnul Moldovei. Dela unul din ei, Ştefan, care moare în luptă cu turcii pe la 1673, rămân doi băieţi: Niculae şi Gheorghe, pe cari îi înfiază domnitorul Ştefan Petriceicu unchiul lor, din care pricină îşi alipesc la numele de familie şi numele tatălui adoptiv.

Un strănepot al lui Gheorghe, Tadeu, are trei fii. Cel mai mic, cavalerul Alexandru Petriceicu Hasdeu, căsătorit cu Elisabeta Danksz, este tatăl marelui nostru Hasdeu.

Tadeu, căci aşa se numea el înainte de a intra în ţară, îşi termină liceul la Chişinău şi la 16 ani intră în universitatea din Karkof unde face dreptul şi literile. Luându-şi licenţa în drept la 1854, intră în regimentul de husari contele Radeţki unde-şi atrage aspre observaţiuni pentru fantezia de a înhăma trei evrei la o troică şi a se plimba aşa pe străzile oraşului. Puţină vreme după aceasta, fiind locotenent, îşi pălmueşte căpitanul în front şi scapă din convoiul spre Siberia, reuşind să fugă în Moldova, la Iaşi, cam pela 1856. Cerându-i-se extrădarea, Mihalache Cogălniceanu, ministrul de externe de atunci, reuşeşte să îl scape povăţuindu-l să-şi schimbe pe Tadeu în Bogdan şi arătând că Hasdeu dela Iaşi e un altul, e Bogdan, iar nu Tadeu, pe care-l caută ruşii.

Pe la 1857, fiind judecător la tribunalul din Cahul, refuză să ajute la alegerea lui Vogoride şi e destituit din această cauză. La 1858 îl găsim profesor de istorie la Iaşi unde publică revista săptămânală *România*, devenită peste câteva luni *Foaie de istorie română*. Devenit ceva mai târziu bibliotecarul universităţii, îi dărueşte 4000 de volume. Chemat la Bucureşti i se dă locul de membru istoric în comisiunea documentelor mânăstirilor închinate, iar la 1862 se înapoiază la Iaşi unde scoate *Din Moldova* urmată de *Lumina* în care publică pentru prima oară *Răposatul postelnic* şi o satiră *Duduca-mămuca* pentru care este dat în judecată şi achitat. La 1864 se căsătoreşte cu d-ra Faliciu, româncă de la Roşia-Abrudului. Unicul fruct al acestei căsătorii, a fost Iulia, fenomenul acela care s'a stins aşa de timpuriu.

Hasdeu a publicat treptat: *Studii critice asupra istoriei române, Luca Stroici, părintele filologiei latino-române* şi ziarul umoristic *Aghiuţă, Trei ovrei*, foaia umoristică *Satirul*, *Studii asupra iudeismului, Talmudul, Industria naţională şi streină, Industria ovreiască faţă cu principiul concurenţii, Răzvan şi Vidra*, dramă istorică în versuri, Prinţesa Russandra, dramă în proză, *Trei crai dela răsărit*, comedie, poezii ocazionale, sociale şi o traducere în versuri a lui Ovidiu. Ales deputat de Bolgrad la 1867, intră în politică şi la 1869 scoate împreună cu Misail foaia politică *Traian*, urmată de *Columna lui Traian*. Ca om politic a scris: *Istoria toleranţei religioase în România, Ocnele în România, Moşiile statului român, Satul model*. Bănuit fără temei că ar fi fost amestecat în tentativa răscoalei dela Ploeşti, a fost arestat şi apoi liberat, ceeace l'a lecuit de politică. Urmează o serie de alte opere: *Arhiva istorică a românilor, Ion Vodă cel Cumplit, Istoria critică a românilor, Cuvinte din bătrâni Etymologicum Magnum Romaniae, Sic cogito, Armenii în România, Basarabii, Radu Negru*, studii filologice şi istorice conferinţe şi câte alte lucrări pierdute.

O activitate literară vastă în multe domenii: istoric, filolog, linguit, conferenţiar, arheolog, dramaturg, poet, polemist, ziarist, folklorist, om politic, patriot, spiritist, a împrăştiat în toate aceste domenii flacăra spiritului său ager şi a erudiţiei sale incomparabile.

Ca polemist, au rămas memorabile farsele ce a jucat *Convorbirilor literare*, epigramele, polemicile din *Revista Nouă* (Zacherlinele) (Eine Trilogie) etc.).

Poet neluat în seamă până la moartea Iuliei, devine poet mare după acest eveniment care a jucat un rol covârşitor în viaţa lui de după aceia (Gaudeamus, Povestea crinului, Aşteptând, Ştefan şi Radul). Dacă s'ar mai fi interesat cineva de opera lui după moarte desigur că pe ruina dela Belu, ar fi pus să-i sape sub invitaţia dela intrare:

„Călătorule opreşte şi intră,
Moartea dă viaţă“,

acel pururea duios motto din *Aşteptând*:

„Din două aripi un avânt,
Din două sonuri un cuvânt,
Din rapsodii o epopee;

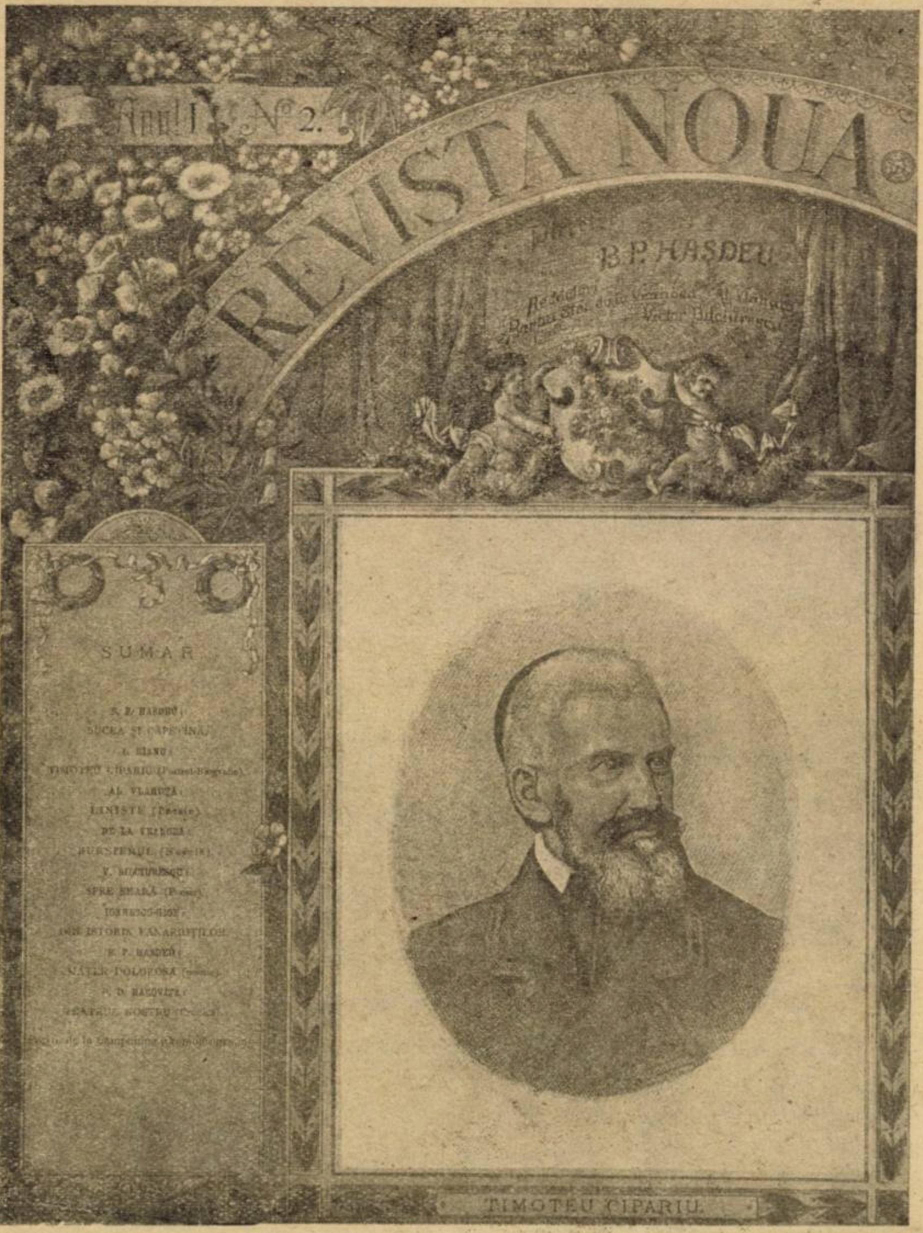

Coperta „REVISTA NOUA“, care apărea în 1888, sub direcţia lui B. P. Haşdeu.

Ori unde-aşi fi, ori unde-i ea,
Noi pururea vom scânteia
Ca una singură idee“

Dar cărturarul acesta atât de ager şi de rodnic, n'a avut parte de o pomenire vrednică de truda lui din viaţă, dimpotrivă, par'că o fatalitate crează tăcere în jurul numelui şi operei lui: Casa de la Câmpina, acel măreţ templu al veneratului mag, mai mult decât o ruină, o ruşine; monumentul-poemă dela Belu, altă ruşine; de bibliotecă nu se mai ştie nimic!

Acum câţiva ani, înainte de război, când casa dela Câmpina încă mai păstra o înfăţişare vrednică de splendoarea ei din trecut, am cetit cu junghiul în inimă ştirea unui ziar din Bucureşti prin care percepţia din Câmpina fixa ziua şi ora scoaterii în vânzare cu toba a lucrurilor din casă pentru neplata dărilor către stat!

Clavirul în sidefuri al Iuliei Hasdeu, portretul copilei-fenomen de Maillart, portretul magului de Mirea, biblioteca, preţioasele manuscrise, scoase la mezat pentru câteva mizerabile sute de lei!!!

Ce condamnabilă nepăsare!

Şi totuşi este oarecum explicabilă: dacă Hasdeu ar fi ştiut să tolereze şi să menajeze în viaţă, ar fi avut desigur alt sprijin moral după moarte. El n'a avut prieteni fiindcă n'a mistuit mediocritatea; i-a stat în gât şi toată viaţa a biciuit-o nemilos. Peste cine a căzut ironia lui fină şi nu l'a indispus? Cine a încrucişat condeiul cu el şi n'a ieşit sângerat?

De aceea ţipă cucuvaiele în fostu-i culcuş dela Câmpina; de aceea îi e păragină mormântul dela Belu; de aceea s'a ales praful de cărţile şi manuscrisele lui şi de aceea nu s'a găsit în toată ţara un bolovan de marmoră şi câteva kilograme de bronz cari să-i nemurească chipul acela scăpărător de vioiciune şi de inteligenţă, căci doară masca dela arhivă n'o fi având pretenţie să reprezinte pe Hasdeu.

Bogdan Petriceicu Hasdeu, supravieţuind Iuliei, a rămas ultimul reprezentant al unui neam de eroi intelectuali ce a strălucit neîntrerupt în istorie vreme de 300 de ani.

VICTOR BILCIURESCU

adevarate

ortografie

La atelierul tipografic Socec-Sander Teclu, din str. Berzei, Hasdeu întâlneşte pe Odobescu.

— Bine că te 'ntâlnesc Hasdeu; îmi tipăresc operele şi fiindcă acestea vor rămâne, ţin să întrebuinţez ortografia cea mai raţională; cum scri tu boală, şcoală, coală? cu *ó* sau cu *oa?*

— Eu nu scriu nici aşa nici aşa. Scriu bolă, şcolă, colă.

Şi într'adevăr, nu numai că scria astfel, ci şi pronunţa aşa.

◆

autograf

Pe o scrisoare a istoricului A. D. Xenopol prin care regretatul cărturar ruga o cunoştinţă să primească o listă de subscripţie la istoria românilor ce trebuia să apară în curând, Hasdeu scrie:

„Nu mi-e de-odată
Ci mi-e de nadă“.
„Proverb“.

◆

tinicheana

La o alegere de preşedinte al academiei, candidaţi fiind Ion Ghica şi Titu Maiorescu, reuşeşte Ion Ghica.

Maiorescu care pe vremea aceia fuma, luându-şi pălăria să plece, îşi uită cutia cu tutun.

Hasdeu îl strigă:

— Titule, tinicheaua!

Maiorescu, crezând să face aluzie la căderea sa, îi ripostează:

— Nu e frumos din parte-ţi; cel puţin nu e colegial. La fel ţi se putea întâmpla şi ţie.

— Dar ce-am zis? — îi răspunde Hasdeu — ţi-ai uitat tinicheaua cu tutun

◆

arhitectul

Marele filolog italian Angelo de Gubernatis, fiind oaspele lui Haşdeu la Câmpina, acesta a dat un prânz în cinstea musafirului său, la care a poftit mai multe personalităţi din lumea literară de atunci.

Prânzul s'a servit pe terasa cea mare din turnul din mijloc al castelului spiritist „Julia Haşdeu“.

La masă, Gubernatis care admirase castelul şi acum admira terasa şi priveliştea ce oferea de acolo valea Prahovei, întreabă pe amfitrion cine a fost arhitectul, la care Haşdeu îi răspunde că Iulia Haşdeu de acolo de unde e, în diferite comunicări spiritiste i-a comandat planul şi toate amănuntele.

Vă închipuiţi surprinderea filologului italian la auzul numelui acestui arhitect care conducea lucrările unei construcţii din lumea cealaltă.

Şi ca să nu atingă susceptibilitatea amfitrionului pe care'l ştia spiritist, şopteşte vecinului la ureche:

— Ascultă prietene, cu un arhitect de pe lumea cealaltă şi cu greutatea aceasta a noastră a tuturor, nu găseşti că am putea să ne trezim de pe terasă în pivniţă?

◆

despre ale noastre

Se ştie că Haşdeu când călătorea — de obicei între Bucureşti şi Câmpina — ocupa o bancă întreagă cu ziare, cu cutie de tutun, cu şaluri, câte odată cu cărţi sau manuscrise şi hamalii, cari îl cunoşteau, nu aşezau niciodată bagajele călătorilor în compartimentul unde călătorea el.

Totuşi în gara Ploeşti se urcă o doamnă care insistă să intre în compartimentul în care venea dela Câmpina Haşdeu şi izbutind să se instaleze acolo, se adresează regretatului cărturar.

— Am ţinut înadins să călătoresc cu d-ta, d-le Haşdeu, ca să mai vorbim despre ale noastre.

— Şi cam ce înţelegeţi d-voastră, onorată doamnă, prin acest „despre ale noastre“? — o întrebă Haşdeu.

— Adică despre literatură.

Iar Haşdeu, desamăgit:

— Eu, d-nă, aş fi fost mult mai încântat să ne ocupăm cu ceeace am înţeles eu prin „despre ale noastre“.

◆

portretul

In aula cea mare a castelului dela Câmpina, adică în chiar cuprinsul templului de unde porneau cele două scări spre ochiul lui Dumnezeu, sub care era aşezată statua lui Crist, Haşdeu avea câteva strane mobile, un fel de jilţuri mari cari se puteau transforma la nevoie în paturi şi de-asupra cărora era portretul în ulei al scriitorilor români mai de seamă: Bălcescu, Kogălniceanu, Alecsandri, Creangă, Negruţi, ş. a., aşa în cât când te poftea să şezi, desemna jilţul cu numele scriitorului de pe el. „şezi pe Creangă“ sau „ia pe Negruţi“

Venind vorba de Alecsandri, regretata soţie a lui Haşdeu emite părerea că toţi scriitorii au portretele bune, afară de Alecsandri care nu seamănă de loc.

Haşdeu susţinând contrariu, d-na Haşdeu îl contrazice: dă-mi voie să-l cunosc pe Alecsandri mai bine ca tine...

— Vai de mine, dragă, — îi taie vorba Haşdeu — dacă am avea vre-o 30 de ani mai puţin, m'ai face gelos!

NOTE BIOGRAFICE

Hasdeu e basarabean, născut la 16 Februarie 1836 în comuna Cristineşti din judeţul Hotinului, unde şi-avea conacul moşiei, conac şi moşie confiscate de guvernul muscălesc după fuga lui în România. Cam pe la 1890 a reuşit el, după multe şi anevoioase intervenţii diplomatice, să i se redea în posesie moşia şi conacul, pe cari le şi vinde în acelaş an, iar cu banii a construit castelul spiritist dela Câmpina şi mormântul-poemă dela cimitirul Belu.

Cel ce scrie aceste rânduri a văzut reproduceri fotografice după picturile murale ale strămoşilor lui Hasdeu din sala cea mare octagonală a castelului, fiecare latură de octogon servind de panou pentru portretul unuia din Hasdei, printre cari mi-aduc aminte pe marele fabulist Tardeu care n'a scris decât în ruseşte; pe un Hasdeu pictor, profesor la Academia de pictură din Petersburg mort tânăr; pe tatăl său Alexandru, cel care împreună cu Costache Stamate reprezentau toată literatura şi cultura românească de atunci în Basarabia.

El moare la 25 Aug. 1907 la 10 ceasuri dimineaţa la Câmpina şi a fost adus în Bucureşti şi îngropat lângă Iulia şi „neveasta sa romancă“ în mormântul ridicat de el la Belu pe aleea principală la stânga ei aproape de capelă, într'o atmosferă de nepăsare care a stârnit atunci o legitimă revoltă. Cei ce-i simţiseră ascuţişul penei şi al vervei lui neîntrecute, aleseseră prilejul de... răzbunare!

poezie

GEORGE GREGORIAN

IN FAŢA LUI

Şi I-am vorbit : Tu, Doamne, Tatăl meu !
Uscat de vis şi prăfuit de toamne,
Târând butucul umbletului greu
Vin de sub stele, Doamne.
Tot drumu-mi stă pe piept într'un mănuchi.
Primeşte-aceste flori de înserare ;
Ţi le-am adus, culese în genuchi,
Cărare cu cărare.

Părinte sunt flămând, nebun flămând,
De-o frunte soră frunţii ce m'adună,
De-un ochi curat şi umezit de gând,
De-o vorbă cu lumini de lună.
Tămădue-mă'n zâmbetele Tale,
Afundă-mă în pacea Ta de munte !
Mi-e capul greu de sgomote brutale,
De sgomote brutale şi mărunte !

O, glasul Tău ce m'a sădit în cânturi !
Prin el m'am scurs şi viu la el acum...
Doar frunzele mi l'au grăit pe drum,
Isvoarele şi frunzele din vânturi
Ce pe 'nserat se furişau în stele,
Şi-acolo sus îl depănau în şoapte
Când tot Pământul, buhăit de noapte,
Răcnea la ele !

Şi mâna Ta, oceanul ei sonor
Ce-a rătăcit în umbra mea cu chip,
Doar ea mi-a fost poverii de nisip
Şi fund şi larg de vis răcoritor !
O, mâna Ta, rostită infinit
In azimi ce departe se socot,
Năpraznica ei goană peste tot
Şi mila ei cu-adâncuri de-asfinţit !

Biet hârb de ape mari picurător,
Mi 'ngădue-acum buzele pe ea!
Şi lasă-mă să beau cât pot eu bea !
Acolo jos, când palid salahor,
Din drumuri mă frângeam pe-o zare vie,
Tuşea 'mprejur atâta neghiobie
Şi-atâtea zâmbete mă rumegau,
C'a trebuit sfârşitul să mi'l dau !

Am fost eu cea mai râncedă bucată ?
Şi să fi fost eu oare cel mai rău ?
Prea Bunule şi Tată !
De-mi cauţi o potecă 'n darul Tău,
Dă-mi fundul unei bolţi şi-un vraf de chei ;
La Tine'n prag vin toţi şi Tu o ştii,
Am plâns cu toţi, cu mulţi mă restignii,
Dar nu cunosc pe nimeni dintre ei !

TR. IONESCU

CIOBURI BĂTRÂNE

I

Ne vom desface sufletele cruce:
Tu 'n răsărit, eu spre apus m'oi duce
Să mă destram în aspre zări greoi
Şi nu m'oi mai întoarce înapoi.

Ne-om înflori tăcuţi o viaţă nouă :
Tu aur, eu sălbatec strop de rouă
Tu mladă 'n primăvară, eu mină
Pornit pribeag din ţara cu lumină.

II

Pe drum de întuneric, fără vatră,
Voi da cu pâine 'n câinii ce mă latră,
Bând soarele cu ghiaţa din isvoare,
Călcând în ţărnă inima 'n picioare.

Voi merge-aşa prin ploaie şi furtună
Gonit de stele, blestemat de lună,
Şi, împletind dantele dintr'o peană,
Voi şterge câte-o lacrimă pe geană.

III

Mă vor opri bordeiele de lut,
Pe unde numai spaima a trecut,
Pe unde strigă foamea la răscruce,
Pe-acolo paşii vremii mă vor duce.

Voi muguri un zâmbet dintr'o snoavă,
Voi creşte biruinţă în voroavă
Şi-apoi, ascuns în mine ca'ntr'o baltă,
Voi geme cu săracii laolaltă.

IV

Şi voi cădea drumeţ-pe-un vârf de munte
Pe malul unei mări cu orizont în frunte,
Sau, poate, voi ţinti la vre-unu hotar
Pribeaga-mi umbră dusă în zadar.

Mă va culege o mână de creştin
Ca pe o creangă de măslin
Şi nu va şti că pune spre hodină
Un cerşetor din ţara cu lumină.

N. DRAGHICESCU

PSALM

Părinte al luminii, mă vei ierta vreodată
C'am pus un strop de umbră în drumul razei Tale?
Că pe fâşia 'ngustă de lut, pe care pata
Fiinţei mele cade, ar fi putut să crească
Un pumn de iarbă verde, strălucitor în soare,
Şi pe pământul fraged ar fi zâmbit o floare
Mai mult? Că'n faguri mierea putea să se'nmulţească
Cu-o picătură nouă ? Că până azi bucata
De umbră, care-aleargă în urma mea pe cale,
N'ar fi 'negrit ţărâna şi piatra niciodată ?...

STĂPÂNUL MORȚILOR

de C. VLADESCU

Era gropar: groparul cimitirului din marginea unui târgușor. Numai un drum de o jumătate de ceas, în pasul convoiului mortuar, despărțea locașul de veci de freamătul vieții. Cu toate astea, puțini dintre localnici și-ar fi adus aminte să fi zărit cândva pe gropar pe ulițele târgului.

Nimeni nu-l știa cum își duce viața, cum își petrece vremea în răstimpurile lungi dintre două înmormântări.

De altfel cine vrea să știe de el, cui să-i pese de rostul unui oropsit care trăiește din moartea altora, cine să aibă un gând pentru sufletul care pândește ultima răsuflare a semenilor lui?

De bună seamă trebuie să fi avut și el un nume. Uitarea lumii părea însă că l-a șters din grai — poate și din propria lui amintire — ca pe o inscripție roasă de asprimea vremilor pe crucea de la căpătâiul unui mormânt părăsit.

Ii ziceau, **groparul;** și atâta era destul pentru înțelesul ori cui avea tristul prilej să-și aducă aminte ori să folosească inevitabila îndeletnicire a bietului anonim.

S'ar fi zis că în tovărășia morților se simțea între ai lui. Dincolo de zidul cimitirului începea taina cea mare pentru el, taina vieții, concepută cu aceiași teamă superstițioasă cu care cei de dincolo își apleacă cu sfială sufletul neliniștit peste misterul covârșitor al somnului etern.

Numai o nouă înmormântare — turburând liniștea micului regat al odihnei peste care domnea de un șir de ani bătrânul gropar, era un nou prilej pentru el să fie iarăș părtaș fără voie la sgomotul vieții, adus în treacăt de acei cari însoțeau un mort.

Atunci îl vedeai apărând din adăpostul lui necunoscut, cu brațele agățate de coada nelipsitei sape legănată pe umăr în ritmul șovăelnic al piciorului schilod pe care-l târăște cu o ciudată băgare de seamă printre morminte, ferindu-le ca de teama unei atingeri distrugătoare.

Proptit — aproape încolăcindu-și trupul chircit — pe coada casmalei înfiptă în marginea groapei proaspăt deschisă de brațele lui lungi și uscate ca niște frânghii noduroase, aștepta sfârșitul slujbei ca să ia în primire și să redea pământului lutul ultimului sosit la locul de odihnă.

Sta înțepenit, numai ochii fără culoare se mișcau domol purtând privirea lor ștearsă de vită somnoroasă pe fețele plânse ale celor adunați.

O sclipire metalică părea totuși că licărește o clipă în căutătura aceasta adormită când se oprea în treacăt pe sicriul înconjurat de lume în timp ce buzele vinete și strivite, — lăsând să se vadă câteva resturi de dinți înegriți prin despicătura gurii înecată într'o încâlcire murdară de mustăți și barbă sălbătăcite — încercau un surâs de prostească mulțumire.

Dar lumea necăjită, nu sta să-l privească. Și poate nici odată, nimeni nu-și pierduse vremea să se întrebe ce fel de gânduri puteau mocni sub fruntea îngustă de un deget și boțită de încrețituri vinețiii a bietei lepădături omenești.

Doar la plecare vre-o rudă de a mortului lăsa în grabă câțiva gologani în palma argăsită pe care groparul o întindea în neștire, apucând banii fără vre-un semn de recunoștință.

Când lumea era de mult plecată și groapa umplută deasupra sicriului, groparul singur își făcea încă de lucru pe lângă mormanul de pământ la mormântul deabia închis. Lucra cu meticuloasă aplicare, tărâindu-se împrejurul ridicăturii de bolovani, netezind ici, potrivind dincolo cu sârguința unui artist căutând perfecțiunea operii.

Rămas iarăș singur — cu morții lui— groparul părea trezit la viață și prin stuful soios al părului de pe față, cuvinte borborosite însoțeau gesturi de înțelegere cu noul oaspe, cu tovarășii lui mai vechi, cu o lume văzută numai de el.

Când se depărta însfârșit, șontâc, șontâc, cu casmaua bălăgănind pe umăr, se oprea în răstimpuri ca să mai privească în urmă la noua-i clădire, iarăși mormăind o vorbă, două, clătinând din cap în semn de aprobare ori dojană, în vreme ce mișcarea brațului arătând câte un mormânt sau altul, părea să invoace mărturia lor.

Rare ori în zilele fără înmormântare, ici și colo se iveau pe lângă cruci rude de ale celor duși.

Groparul apărea și el, apropiindu-se mai mult pe furiș. Se oprea la depărtare numai cât să vadă și încremenit pe sapă își ținea nemișcată privirea stinsă către cei veniți, pândindu-le mișcările cu vigilența unui paznic bănuitor.

Dacă-l băga de seamă, câte o femeie înlăcrimată, îl miluia.

Intr'o după amiază de vară însă, pe când, șontâc, șontâc, omul sălbătăcit rătăcea, mormăind ca de obicei, printre morminte ca un duh neastâmpărat sub povara vre-unui blestem, privirea lui rămase deodată pironită către un grup de bărbați ce se iviseră în capul potecii.

Pentru oricare altul, lucrul n'ar fi părut cu nimic vrednic de o deosebită luare aminte.

Un soi de neliniște păru totuș să tremure în corpul secătuit al tovarășului celor adormiți în timp ce ochii lui, clipind cu pripite licăriri, urmăreau cu neobișnuită încordare — cuprins parcă de presimțirea unei primejdii nelămurite — apropierea celor cari veneau.

După îmbrăcăminte, doi-trei dintre ei, arătau a fi oameni de oraș, ba chiar nu păreau să semene la înfățișare cu cei de prin partea locului. Pe urma lor pășeau doi oameni nevoiași, unul purtând pe umăr o casma, o casma la fel cu scula neslăbită de mâinile groparului.

Chipul și gesturile lor n'aveau nimic comun cu înfățișarea abătută a celor veniți de obicei să plângă.

Vorbind tare, străinii se îndreptau către ultimul mormânt, unde un tânăr fusese îngropat cu trei zile mai 'nainte.

Ca nici odată, groparul își repezi pașii împleticiți, înbrâncit parcă de o mână nevăzută, către oaspeții turburători.

— Iacă și groparul!.. îl întâmpină unul din ei.

— Să ne dai o mână de ajutor „voinicule“, râse altul arătând către casmaua de pe umărul lui.

Groparul se opri lângă ei tăcut, plimbându-și cercetător privirea moartă a ochilor lipsiți de culoare pe figurile lor. Apoi deodată fixând pe cel cu lopata:

— Ce căutați aici? se'ncruntă el.

Și glasul lui neobișnuit ca un mârâit de câine rău, stârni un fior nedumerit în sufletele celorlalți.

— Hei, bată-te! cercă să zâmbească unul din domni. Ia, suntem aci autoritate: Judecător, procuror, adăogă el privind către vecin.

— E bănuială de crimă, zise judecătorul, cu mâna către mormânt. Trebuie să-l desgropăm...

Groparul ascultă fără vr'un semn de înțelegere în aceiaș atitudine bănuitoare.

— Te-ai învățat să tot iei — ștrengarule — glumi cel cu lopata, începând să arunce pământul. De data asta o să ți luăm și noi un mort.

Deodată, ca sguduit din somnolența lui dobitocească de înțelegerea ultimelor cuvinte, groparul se smuci încleștând mâinile pe coada casmalei pe care o ridică amenințător. Făptura lui scâlciată păru să se îndrepte într'o încordare neașteptată, susținut ca de o tainică putere lăuntrică.

— Să nu-mi luați nici unul! răcni el cu ochii albiți de o mânie subită.

Să-i lăsați aici... pe toți! repetă horcăitul de fiară ce-și arăta colții, în rânjetul hidos al buzelor vinețiii.

Cel cu lopata încremeni o clipă, în timp ce judecătorul se dete un pas înapoi.

Procurorul, păstrându-și firea, încercă să vorbească, luând o figură aspră.

Omul cimitirului însă, se îndreptă fioros către el cu casmaua, gata să lovească, dar cei doi lucrători, desmeticiți se repeziră să-l ție.

— E nebun! zise însfârșit procurorul plictisit. Duceți-l de aici și... legați-l, porunci el.

Groparul se sbătea în mâinile viguroase ale celor doi, ca un animal prins în capcană și trupul lui dovedea puteri nebănuite.

— Să nu v'atingeți de morții mei! strigă el. Să nu-mi luați vr'unul că vă ucid! Eu sânt stăpânul lor!...

Apoi, oprindu-se deodată din smucituri, cu un glas schimbat și mișcător:

— Nu luați, nu luați nici unul din câți mi-a dat Dumnezeu. El e stăpân acolo, — se tângui el arătând spre cer — pe sufletele lor. Aici numai eu sânt stăpân pe trupurile moarte, afirmă cu tărie bătrânul.

Fu un moment de uluire, după care cei doi lucrători se opintiră din nou și-l luară mai mult pe sus.

— Hai, Impărate al morților! îl împinse cel mai mucalit.

Groparul se sbătu din nou înfuriat:

— Dacă mi-l luați, răcni el cu ultimile puteri, am să mă bag în locul lui!.. Am să mă bag în locul lui!... stăruia horcăitul lui depărtându-se.

Cei doi oameni l'au dus într'un colț, lângă zidul cimitirului. Ca să stea locului, i-au scos cureaua de la brâu și

O POVESTE ADEVĂRATĂ
cu un câine fără stăpân...

de MIHAIL NEGRU

Povesteşte un prieten al meu, bun amic al copiilor şi mare iubitor al animalelor:

„...Sunt, în viaţă, situaţii dureroase aproape iremediabile şi cari te desnădăjduiesc prin perspectiva pe care ţi-o deschid.

Ascultă numai... Noaptea, după ora 10, pe calea Victoriei, un vânt aspru şi îngheţat face să tremure sticlos luminile felinarelor şi goneşte pe drumeţi spre casă ori spre vreun local imbietor prin căldura dinăuntru. Fulgi rari de zăpadă cad ca nişte ace... Mergeam repede, cu capul în gulerul paltonului şi cu mâinile înlemnite, deşi le ţineam în buzunare şi în mănuşi.

Peste drum de faimoasa „Terasă“, în josul vitrinei unei prăvălii, jos pe piatră, zăresc un fel de mogâldeaţă ghemuită, înfăşurată în jurnale. Mă dau aproape privind curios... Ce-ar putea să fie acolo? Ah! e un câine... Slab şi încovrigat, cu capul la coadă, dârdâie amarnic pe un jurnal.

I l-a aşternut pe piatră desigur vre un om cu suflet îndurător care trebuie să se fi îngrozit văzându-l acolo... Un jurnal, pe piatra rece ghiaţă!... Şi vântul tăios, uscat şi aprig plimbă acele de zăpadă cari vestesc viscolul, în noaptea de iarnă şi opreşte răsuflarea omului... Simţeam că parcă mi se taie inima uitându-mă la bietul câine. Ştiu ce-ai să zici. Ai să mă întrebi de ce m'am oprit şi de ce n'am trecut înainte?... N'am putut! Am şi eu acasă, domnule, un căţel căruia. — închipueşte-ţi, — m'am simţit dator să-i cumpăr o hăinuţă, de milă, să nu tremure când ese pe afară.

Şi ăsta acuma, pe foaia de hârtie, cu ochii închişi şi încovrigat cum şedea acolo, trebuia desigur să moară în noaptea aceea, îngheţat...

Râzi de mine cât vrei. M'am oprit, domnule, frământându-mi mintea cum să-l scap, nu de moarte, care trebuia să-l ajungă odată ca pe orice făptură, dar de durerile pe cari nu le merita. De luat nu-l puteam lua, fiindcă, păcătosul, părea că e şi râios. Voiam să plătesc cuiva, vreunui negustor mărunt, să-l adăpostească până a doua zi în vre-o magazie, pe un ţol, să-i cruţe durerile rămânând ca a doua zi să se ducă unde l-o îndrepta Dumnezeu şi să moară în noaptea următoare...

Dar pe calea Victoriei d-ta ştii ce fel de prăvălii sunt şi ce fel de lume trece... Numai lume aleasă, care n'are vreme de aşa ceva...

Am intrat la Riegler, să iau un ceai, şi să mă gândesc ce aş putea face. Acolo, doi cunoscuţi ai mei, — la o masă unde m'au chemat, — vorbeau de stabilizare, de ouă exportate, de împrumut şi de un manifest cu viaţă nouă cetăţenească şi cu libertate...

— „Domnilor, le-am spus la o vreme, cu sfială, iertaţi-mă, şi vă rog să nu râdeţi de mine... Dar uite unde mi-e gândul mie, şi uite de ce nu mi găsesc liniştea“....

Şi le-am spus povestea cu câinele de afară care, pe un petec de hârtie, pe piatră, nemai putându-se ţine pe picioare, trebuia să moară în noaptea aceea, îngheţat...

Unu din cunoscuţi, fiindcă mi-era prieten mai de curând, n'a zis nimic. Numai s'a uitat lung la mine... Dar celalt, aprinzând o ţigară, a ridicat din umeri: „Asta e acum! dece te-ai oprit, domnule? dece te-ai uitat, în loc să treci înainte?... Nu ştii că aşa e viaţa“?

M'am înfăşurat în palton şi am plecat de lângă ei. In seara aceea politica nu mă interesa de loc.

Cu un fel de teamă, cu gulerul ridicat până la urechi, m'am îndreptat iar spre locul unde era câinele. Dacă l-o fi luat vre un om cu inimă să-l adăpostească?.. Dacă s'o fi ridicat şi s'o fi cuibărit singur undeva ?... Ah! Doamne, ce bine ar fi, ce bucurie aş avea...

E tot acolo... Uite-l cum stă cu ochii închişi, cu coastele rare sub pielea tăbăcită parcă, tremurând pe piatră... Dracu' să mă ia, dar parcă mi s'au umezit ochii, simţind iar că mi se taie inima. Iţi spun, domnule, fără ruşine, că-mi venea să plâng... Atunci mi-am spus: orice ar fi, dar eu acasă nu mă duc, până n'oi vedea adăpostită această nefericită făptură a lui Dumnezeu. Râzi, domnule, cât vrei de slăbiciunea mea, dar i-adevărat...

Am trecut în faţa „Terasei“ cu gândul să rog pe patron să-l primească pe câine în vre-o magazie, până a doua zi. Voiam să şi plătesc... Aş fi plătit din toată inima, numai să-l primească. Dar nu ştiu cum, parcă n'aveam curaj.. Ar fi zis ăia de acolo, poate, că am înebunit. Pe câtă vreme, eu îmi 'nchip iar că nu e rău ce fac.

Când, deodată mă pomenesc piept în piept cu tenorul Mihăilescu-Toscani. Venea, nu ştiu de unde, cu basul Dumitrescu, şi voiau să intre să se încălzească la un pahar de vin.

— A! Bună seara! Ce faci p'aici? Nu vii cu noi să luăm un pahar de vin? Straşnic ger mai căzu aşa deodată, domnule...

— Fraţilor, zic, merg bucuros, dar mai târziu, că acuma am treabă... Şi mă uitam spre trotoarul celalt unde tremura câinele pe piatră.

— Aaa! hoţule... Am înţeles... De-ăştia mi-eşti... Nu te mai astâmperi de loc?...

— Nu, mă, dragă, zic, uite ce este... Şi le cer întâi cuvântul de onoare că n'au să spună nimănui ce-au să afle, fiindcă, înţelegeţi, nu-mi convine să râdă lumea de mine... Eu trec ca om serios, şi unii mă socotesc chiar un om aspru şi hotărât... Şi le spun povestea cu câinele... Intind mâna şi li-l arăt: „Uite-l! E colo, pe o bucată de jurnal... Nu pot să mă duc acasă, înţelegeţi?... Râdeţi, fraţilor, dar parcă mi se taie picioarele“...

Am trecut drumul, câte trei. Lumea ieşea dela Naţional, în blănuri şi în paltoane, în maşini închise şi luminate.

— Uite-l, mă, dragă... Asta moare aici, în noaptea asta, sigur! Dar nu vreau să-l las... Sunt un om slab, poate.. Vă rog să nu mă spuneţi nimănui, să nu s'audă, fiindcă lumea, ştiţi...

Mihăilescu-Toscani îmi dă un pumn — „Ia lasă, domnule, că ceeace faci e foarte bine. Hai să-l luăm de aici. —

— „Păi, stai, zic, nu pune mâna pe el... Stai niţel, nu pune mâna, că mi se pare că e râios...

— Il luăm aşa, cu nişte jurnale.

— Da! Şi unde să-l ducem?

Basul intervine. — „Il ducem la ticăloşii ăia dela „Mercur“, aici în Pasaj. Să-l ţină la noapte după uşe, pe un sac, la căldură, că-i ia dracu...“

Şi vorbea gros, că-ţi spusei celait era bas, şi era frig de-ţi îngheţa răsuflarea.

La câţi-va paşi apare portarul hotelului English, cu haină groasă şi cu căciulă mare, stând cu mâinile în buzunar şi uitându-se la noi.

Toscani îl ia repede. — „Ia să luăm câinele ăsta d'aici, mă, omule, şi să-l ducem la „Mercur“... E ici, la doi paşi... Ia-l aşa, cu jurnalul ăsta, să nu fie râios“.

— „Să-l luăm, domnule, săr eu... Să-l luăm, săracu! Ia-l aşa, cu jurnalul... Că-ţi plătesc pentru osteneală, să ştii... Ce, d-ta n'ai nevoie de ceva bani? Ia-l, domnule! Să-l luăm, săracu! „Şi mă bucuram cât nu pot să-ţi spun...

Portarul l-a luat în braţe, cu fereală... Câinele, înlemnit, mai avea putere doar să mârâie... Pasă-mi-te, el nu mai credea că mai e cineva care să-i vrea binele... Mi închipui că se temea de bătaie!

Şi-am pornit aşa, noi trei şi portarul, cu câinele în braţe să-l ducem la „Mercur“ şi să ne rugăm să-l primească, după uşe, să stea acolo pe un sac, şi să moară mâine seară...

Mă bucuram, domnule, uite, îţi spun drept, ca de o fericire care-mi venea mie, nu unui animal oropsit.

Dar la „Mercur“, când am ajuns şi ne-am uitat pe ferestre, n'am avut curaj să intrăm cu câinele. Lumea sta şi mânca şi bea la mesele aşternute alb... N'am intrat. Sunt sigur că chelnerii ne-ar fi luat la goană şi lumea ne-ar fi huiduit.

---

i-au legat mâinile. Dar fiindcă bătrânul da să se scoale, i-au împiedicat şi picioarele cu o bucată de sfoară.

— Aşa, vezi! îi zise râzând unul înainte să-l lase ' stăi cuminte, stăpâne ai morţilor, şi nu urla că-i scoli din somn pe supuşii tăi!

Bătrânul, îl privi deodată cu luare aminte şi ghemuindu-se pe pământ rămase nemişcat şi mut.

Când şi-au sfârşit treaba, oamenii dreptăţii au plecat, dar pe gropar l'au uitat în colţul lui.

Deabia a doua zi de dimineaţă cei doi muncitori, şi-au adus aminte de bătrânul legat şi îngrijaţi, cu tot hazul ce căutau să facă, s'au grăbit să vie să-l deslege.

Groparul însă nu mai era la locul unde l'au lăsat. Urmele unui corp care se târâse, i-au dus la groapa din ajun.

In fundul ei, bătrânul, cu membrele încă legate, se rostogolise cu capul în jos sub restul şubredului corp frânt şi grămădit în desordine ca un morman de vechituri aruncat cu lopata.

Stăpânul morţilor... era mort.

C. VLADESCU

— Staţi, le spun eu atunci, privind împrejur, cu desnădejde. Uite, ici, un fel de gang, cu uşe.

Dau fuga şi deschid uşa sălii din care o scară mare ducea spre o serie de apartamente. „Aici e foarte bine! le strig. Veniţi aici. E minunat! E calorifer! Ia uite ce căldură e!"

L-am pus acolo, într'un colţ Şi-am ieşit, cu sufletul bucuros cum n'aş putea să-ţi spun. „Fraţilor, vă mulţumesc! Să trăiţi! Uite, domnule, şi dumitale pentru osteneală... Mergi sănătos! Văz, că eşti un om bun!"

Şi am pornit spre casă, — n'am mai stat cu băeţii la un pahar de vin cum era vorba... Fiindcă, să-ţi spun drept, nici n'aveam de gând să stau, dar numai le spusesem aşa, ca să nu încep deodată cu câinele...

„Să trăiţi, fraţilor!" Şi-am plecat întins spre casă, plin de mulţumire de parcă altul nu mai era ca mine.

După vreun ceas două, acasă, strivind o ţigară pe scrumieră, stingeam lumina să mă culc, şi mă gândeam la bucuria câinelui. Ce bine trebue să-i fie şi lui, la căldură... L-am pus într'o casă mare, cu calorifer care încălzea până şi scara. O casă modernă e o binecuvântare până şi pentru un biet câine rebegit... Şi era şi lumină pe scară la ora 12 noaptea... Lumea de acolo se vede treaba că nu se uită la parale... Sau poate că lumina arde până vin toţi locatarii, şi apoi se stinge. Trebuie să fi fost unii din ei la teatru... chiar vedeam lumea cum iese dela Naţional... Să ştii că aşa e... Ce rău îmi pare că nu era toată lumea sus, să nu mai fi intrat nimeni pe uşe după ce am adus câinele...

Mă ridic şi aprind altă ţigară, cuprins deodată de nelinişte... „Să ştii că aşa e! Mai era lume care trebuia să vină... Ce-o fi zis cel dintâi locatar care a intrat şi a văzut câinele acolo, lângă scară, alături de calorifer?... Sunt sigur că l-a gonit, şi, Doamne, în ce chip trebuie să-l fi gonit!... Intâi o uitătură curioasă, apoi un gest de scârbă, de stăpân bogat... „Ieşi afară, javra dracului!" Şi, cu o lovitură de vârf de şoşon în plin, în coastele şubrede înşirate sub pielea tăbăcită, câinele nevinovat care privea cu ochi mari şi îngroziţi, trebuie să se fi făcut mic, lipindu-se de ciment, apoi a ieşit scheunând, cu şalele îndurerate, afară în vântul tăios şi în viscolul aspru... Aşa trebuie să fi fost... Parcă vedeam întâmplarea aidoma... Domnule, ce să-ţi mai spun?... Toată noaptea m'am frământat. Am adormit spre ziuă, cu un sentiment pe care abia mi l-am lămurit: Uneori îmi e ruşine că sunt om! Şi mă gândesc cu groază la soarta unora din fápturile bunului Dumnezeu, care vede, care ştie şi care rânduieşte totul... Gândeşte-te şi dumneata!"...

Am reprodus aci povestea, aproape cuvânt cu cuvânt, aşa cum ni s'a spus...

MIHAIL NEGRU

SECRETUL MEŞTERULUI CORNILLE

ALPHONSE DAUDET

Francisc Mamai, un bătrân flautist, venea din când în când să petreacă seara la mine şi bând vin fiert, mi-a povestit noaptea trecută o dramă din sat al cărei martor a fost şi moara mea acum câţiva ani.

Povestea bătrânului m'a mişcat şi voi încerca să v'o povestesc aşa cum am auzit'o.

Inchipuiţi-vă scumpi lectori, că vă aflaţi un moment în faţa unei oale cu vin parfumat şi că un bătrân flautist vă vorbeşte.

Ţara noastră, stimate domn, n'a fost o localitate moartă şi fără cântec cum este astăzi. Inainte vreme, se făcea aici mare comerţ cu măcinişul, şi zece kilometri depărtare, oamenii dela ferme ne aduceau grâul lor să-l măcinăm...

De jur împrejurul satului, dealurile erau acoperite cu mori de vânt. In dreapta şi în stânga nu vedeai decât aripi ce virau pedeasupra pinilor, spre vântul de nord, şiruri de măgari încărcaţi cu saci, urcau şi scoborau drumurile; şi era o plăcere s'asculţi toată săptămâna pe culme pocnetul bicelor, pârâitul pânzelor şi strigăte de „dii...., hăi..." al ajutorilor de morari... Duminica ne duceam în ceată la moară. Acolo, morarii plăteau vinul. Morăriţele erau frumoase ca nişte regine cu broboadele lor de dantelă şi crucea lor de aur. Eu, mi-aduceam flautul, şi până seara târziu, se jucau dansuri naţionale.

Vedeţi aceste mori, erau bucuria şi bogăţia ţărei noastre.

Din nenorocire francezi din Paris, avură ideia să înfiinţeze o moară cu aburi pe şoseaua Tarasconului. Frumoasă şi nouă invenţie! Oamenii se deprinseră să trimeată grâul lor la făinari, iar sărmanele mori de vânt rămaseră fără lucru. Câtva timp, ele încercară să lupte, dar aburul fu cel mai tare şi iată-le nevoite să se închidă una câte una.

Nu se mai văzură venind micii măgari: Morăriţele îşi vândură crucea de aur.. Nici vin, nici joc!... Degeaba sufla vântul, aripile rămâneau neclintite.

Şi într'o bună zi, comuna dete ordin să dărîme aceste ruine şi în locul lor se sădiră vii şi măslini. Cu toată întorsătura lucrurilor, o moară din deal a ţinut piept, şi îşi mişca aripile în nasul făinarilor. Era, moara meşterului Cornille, acela despre care voi povesti în seara aceasta.

◆

Meşterul Cornille era un morar bătrân, trăise şaizeci ani în făină şi acum era înfuriat de starea în care se găsea. Infiinţarea făinăriilor îl făceau ca nebun. Opt zile în şir l'au văzut alergând prin sat, aţâţând lumea în jurul lui şi strigând cât îl lua gura că voiau să otrăvească satele cu făina morilor de aburi.

„Nu vă duceţi la ei, le zicea el, aceşti bandiţi întrebuinţează aburul pentru fabricarea pâinei şi aceasta este invenţia dracului, pe când eu lucrez cu vântul de nord, care este respiraţia lui Dumnezeu...". Şi astfel găsea o mulţime de cuvinte de laudă morilor de vânt, dar nimeni nu-l asculta.

Turbat de mânie, bătrânul se închise în moara lui, unde trăi singur ca o fiară sălbatecă. Nici pe nepoata lui nu mai voi s'o ţie lângă el, Vivetta era o copilă de 15 ani care după moartea părinţilor săi nu mai avea pe nimeni pe lume în afară de bunic.

Sărmana fată să văzu silită să-şi câştige pâinea pe la ferme, dând ajutor la seceriş, la creşterea viermilor de mătase şi la recolta măslinilor. Totuşi bătrânul avea aerul că iubeşte această copilă. Spre a o vedea, i se întâmpla să meargă patru kilometri pe jos, tot prin arşiţa soarelui, până la ferma unde lucra şi când era lângă ea ore întregi o privea plângând.

In sate se credea că bătrânul morar, isgonise pe Vivetta, din cauza sgârceniei; şi nu-i făcea cinste să-şi lase nepoata să se târască din fermă în fermă expusă brutalităţei animalelor şi a mizeriilor tinereţei.

Ei nu găseau potrivit ca un om de condiţia meşterului Cornille, care până aci ştiuse să e facă respectat să umble desculţ ca un ţigan, cu căciulă găurită şi brâul sdrenţuit. Şi adevărat că Duminica, când îl vedeam intrând la leturghie, nouă bătrânilor, ne era ruşine pentru el, şi Cornille simţise încât numai îndrăsnea să ia loc în strană. Rămânea întotdeauna în fundul bisericei la un loc cu săracii.

In viaţa meşterului Cornille era ceva nelămurit.

De multă vreme nimeni, din sat nu-i mai aducea grâu, dar aripile morii îşi continuau mersul ca mai înainte...

Seara, întâlniai pe bătrânul morar pe şoele îndemnându-şi măgarul împovărat cu saci de făină.

— Bună seara, meştere Cornille! îi strigau ţăranii; merge măcinişul, merge?

— Merge copii mei, răspundea bătrânul pe un ton glumeţ! Slavă Domnului, lucru nu ne lipseşte.

Şi dacă îl întrebau de unde dracului provine atâta lucru îşi punea un deget la gură şi răspundea grav: „Ssst! lucrez pentru export...". Niciodată n'am avut un câştig mai bun. Dar ca să-ţi vâri nasul în moara lui nici prin minte să nu-ţi fi trecut. Nici Vivetta nu intra niciodată.

Când treceai pe acolo vedeai uşa închisă, aripile morii mereu în mişcare, măgarul păscând iarba din tindă, şi o pisică mare şi slabă se tolănea la soare, pe margina ferestrei şi te privea răutăcios.

Toate acestea păreau o taină şi făcea lumea să clevetească. Fiecare explica secretul meşterului Cornille, după plac, dar vestea să răspândise că în moara aceasta erau mai mulţi saci cu bani, decât saci cu făină.

◆

După câtva timp însă totul se descoperi; şi iată cum:

Făcând tineretul să joace cu flautul meu, băgai de seamă într'o zi că cel mai mare din băeţii mei şi mica Vivetta, erau îndrăgostiţi unul de altul. Nu m'am supărat, căci după toate numele Cornille era stimat de noi şi apoi pe micuţa şi frumoasa Vivetta îmi plăcea să o văd alergând în casa mea. Dar cum îndrăgostiţii aveau prilejul să fie mereu împreună, voiam, de teama întâmplărilor, să aranjez această afacere cât mai repede şi m'am urcat până sus la moară să-i şoptesc două vorbe şi bunicului.

Ah! bătrânul vrăjitor! Să fi văzut cum m'a primit! Cu neputinţă să-l fac să descuie uşa. Prin gaura cheii, i-am explicat totul cum m'am priceput mai bine şi tot timpul cât îi vorbeam, ticăloasa aceia de pisică mare şi slabă îmi sufla ca un drac pe deasupra capului. Bătrânul nici nu m'a lăsat să isprăvesc şi mi-a strigat foarte necuviincios să mă întorc la flautul meu; şi de eram grăbit să-mi însor băiatul, puteam să găsesc fete la făinărie... Gândiţi-vă că mi se urca sângele în cap, auzind aceste vorbe rele; dar am avut atâta putere să mă stăpânesc și lăsând acest bătrân nebun la roata lui, m'am întors spunând copiilor nemulțumirea mea. Sărmanii mielușei nu le venea să creadă; mi au cerut învoirea să se urce împreună la moară și să vorbească bunicului.... N'am avut puterea să-i refuz, și iată-i pe îndrăgostiți plecați.

Dar tocmai când au ajuns sus, meșterul Cornille plecase, ușa era zăvorită; dar plecând, bătrânul uitase scara afară și copiilor le veni gând să intre pe fereastră, să vază ce se petrece în vestita moară.

Lucru ciudat! Hambarul era gol... Nici un sac, nici un bob de grâu; nici picătură de făină pe pereți și pe pânzele de păianjeni... Nu se simțea nici mirosul cald de grâu strivit, care îmbălsămează morile.

Osia morii era plină de praf și pisica mare și slabă dormea deasupra. Incăperea de jos avea acelaș aer de mizerie și părăsire: Un pat prost, câteva sdrențe, o bucată de pâine pe o treaptă a scărei și într'un colț 3—4 saci plesniți din care curgeau bolovani de pământ alb.

Acesta era secretul meșterului Corniile! Acest pământ îl plimba seara pe drum, ca să salveze prestigiul morii lăsând să se creadă că se făcea făină...

Copii, se întoarseră și-mi povestiră plângând cele văzute. Mi s'a rupt inima auzindu-i... Fără să pierd o clipă, alergai la vecini, le spusei totul în două cuvinte și convenirăm să ducem fără întârziere, la moara lui Cornille tot grâul ce se găsea acasă. Zis și făcut. Tot satul porni la drum și ajunserăm sus cu un convoiu de măgari încărcați cu grâu, dar grâu adevărat acesta.

Moara era larg deschisă... In fațaușei, meșterul Cornille, ședea pe un sac cu piatră văroasă, și plângea cu capul în mâini. Băgase de seamă la întoarcere că cineva pătrunsese în lipsa lui înlăuntru și descoperise tristul secret.

— Sărmanul de mine! Nu-mi mai rămâne acum decât să mor. Moara e dezonorată. Și plângea cu hohote să-ți sfâșie sufletul, chemă moara cu fel de fel de nume și-i vorbea ca unei ființe adevărate.

In momentul acesta, măgarii ajunseră sus și noi am început să strigăm ca în timpurile bune ale morarilor.

Hei! Moară!... Hei meștere Cornille!

Și sacii se îngrămădiră în fața ușei și frumosul bob auriu, se răspândi pe jos, în toate părțile...

Meșterul Cornille căscă ochii mari. A luat grâu în pumnul lui bătrân și zicea plângând și râzând totdeodată:

— E grâu! Doamne Sfinte! Grâu adevărat! Lăsați-mă să-l văd. Și întorcându-se spre noi:

— Hei! Știam eu că o să vă întoarceți. Acești făinari sunt niște hoți.

Voiam să-l ducem pe sus în sat:

— Nu, nu, copii mei; trebue să dau mai întâiu mâncare morii mele...

Gândiți-vă! Câtă vreme e decând n'a luat nimic la măsea...

Și noi toți aveam lacrimi în ochi văzând pe sărmanul bătrân sbătându-se în dreapta și stânga, golind sacii, supraveghind roata, pe când bobul se strivea, iar praful subțire al grâului se urca în tavan.

Și ca să fim drepți, din acel moment, niciodată nu l'am lăsat pe bătrânul morar fără lucru. Dar într'o dimineață meșterul Cornille muri, și aripile ultimei noastre mori nu se mai mișcară și de astă dată pentru totdeauna.

In românește de CORA

DE CE PĂMÂNTUL E ROTUND

Trăiau odinioară într'o cetate două familii puternice, stăpâne fiecare pe sute de robi și moșii întinse. Și aceste două familii se vrăjmășeau din veacul veacurilor, ucizându-se cu neîndurare între ele, căutând cu ură neîmpăcată să se steargă de pe suprafața pământului.

Văzând blestemul sângelui, din înaltul cerului, preasfintei fecioare i se făcu milă de nemernicia vermilor și se hotărî să-i împace. Iar de dragul lor făcu pe cea mai mare dintre minuni.

Ultimmii capi ai celor două familii aveau un fecior de o bărbăție neîntrecută și o copilă de o frumusețe nemai văzută. Dragostea lor trebuia să îngroape ura secolelor.

Dar diavolul veghia. Stăpânul pustiului încerca să zădărnicească minunea păcii.

Cei doi tineri au fost închiși în câte un turn înalt până în nori și cu pază neadormită alături.

Preasfânta fecioară veghia și ea. Cu un semn le porunci norilor să clădească pod măreț între cele două turnuri, să unească cele două inimi iubitoare. Și cei ce au vrut să-i despărțească, i-au unit și mai mult prin voința cerului.

Când stăpânii celor două familii vrăjmașe au auzit de minunea cerului, s'au aprins de o mânie fără hotar și fiecare își luă copilul, întemnițându-l în cea mai nepătrunsă celulă, păzindu-l cu o sută de ostași, santinele încercate în primejdii.

Dar noaptea ușa celulei se deschidea de o mână nevăzută, paznicii adormeau și cei doi îndrăgostiți puteau să stea alături până în zorii zilei.

Capii vrăjmași aflând și această minune, au pus la cale fiecare în parte, stăpâniți de aceiași inspirație drăcească, un plan nebun. Feciorul să fie dus în spre apus, pân la marginea pământului, iar fata în spre Răsărit spre aceiași margine depărtată, pentru ca astfel nici gândul lor să nu mai poată străbate depărtarea cea fără de hotare.

Și au plecat o mie de ostași cu feciorul în spre Apus și-o altă mie cu copila în spre Soare răsare.

Și au mers astfel ani de zile, străbătând fiecare, pustiuri, dealuri, munți și plutind pe mări și oceane înfuriate.

Triști, ca niște umbre pășeau purtați de voința nebuniei părinților cei doi tineri, udând cu lacrimi amare fiecare pas, care sporea depărtarea între ei.

Căci atunci pământul — era asemenea unui disc rotund, plutea ca o minge de aur în aer. Iar marginile lui erau fixate cu un zid de argint înalt de o sută de pași. Cei ce îndrăsneau să se urce în vârful acestui zid stăpâneau cu o privire întreg Universul. Stelele i se arătau făclii de aur, luna un taler de diamant. Dar privind prea mult golul i se deschidea înainte înfiorător, îl apuca un leșin aproape de moarte și cadavru viu se rostogolea în spațiul interplanetar, căzând mii de ani de-a-rândul, în adâncul lumilor, în spre isvorul întunericului. Acolo jos se transforma în umbră unde va rămâne până la venirea judecății de apoi.

Spre această margine înfiorătoare a cadrului mergeau cei doi tineri.

Și când au fost aproape de zidul de argint, îndrăgostiții s'au grăbit să se urce în vârful lui, și de acolo privind în gol și-au întins mâinile î nspre nemărginire, chemându-se cu strigăte de desnădejde.

Prea milostivă fecioară lăcrimă de mila lor și binecuvântându-le dragostea, porunci pământului să-și unească cele două margini și glob de aur să unească cea mai mare dragoste, care a trăit vre-o dată.

Brațele cari se pierdeau în gol s'au simțit de-odată că se întâlnesc. Inimile cari se chemau în zadar, s'au simțit deodată aproape, bătând una pentru alta.

Capii familiilor vrăjmașe auzind și cea din urmă minune, și-au învins umiliți mânia și întinzându-și mâna prietenească au încheiat istoria unui răsboi care nu mai avea sfârșit, printr'o nuntă care a durat șapte vieți de oameni.

ION MUNTEANU

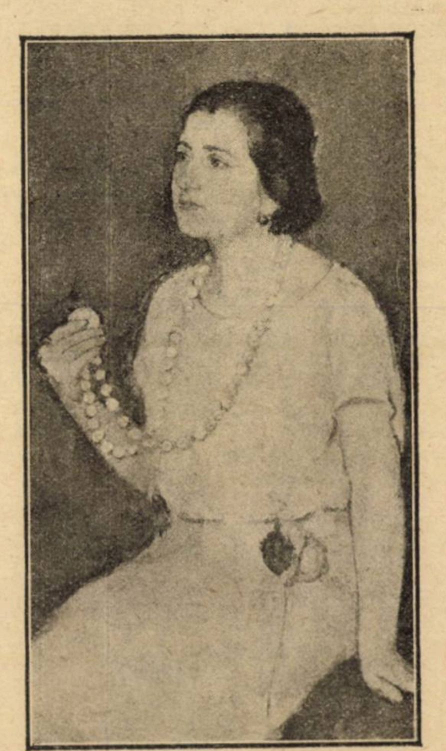

SEVER BURADA: Portret

in strainatate

AMINTIRI ASUPRA LUI HENRI BERGSON

de HORIA FURTUNA

Henri Bergson !

I-am văzut fotografia într'una din revistele care anunţau că luase Premiul Nobel. Şi am avut o clipă de dureroasă surprindere văzând cum timpul îi îmbătrânise obrazul rumen şi îi obosise expresia ageră a ochilor. Am simţit cât de mult s'a îndepărtat vremea când eram studentul dela drept şi litere dela Paris, şi când aşteptam — cu un entuziasm care mă făcea fericit, iar printre camarazi cu o elocvenţă doritoare de a face prozeliţi — ora cinci în fiecare Vineri spre a mă duce la College de France ca să aud pe Henri Bergson.

Primele lui opere : *Essai sur les données immédiates de la conscience* şi *Matierè et memoire*—în care se găseşte de altfel schiţată toată filozofia lui ulterioară — îi atrăsese respectul lumei universitare şi a cercurilor ştiinţifice şi filosofice competinte.

Volumul *le Rire*, venind după o întreagă serie de monografie asupra râsului, dădu o explicaţie nouă, dar incompletă, a cauzelor râsului.

Ideea că râdem atunci când ceva omenesc sau ceva viu se comportă în chip mecanic sau mort, — a ridicat multe discuţii şi numele lui Henri Bergson începu să fie cunoscut şi de marele public.

Apariţia însă a cărţii *l'Evolution Créatrice* a fost începutul marei glorii a lui Bergson.

La Sorbona, Fr. Rauh şi A. Lalaude la conferinţele de licenţă aduceau în toate dezbaterile punctul de vedere al lui Bergson. Revistele şi ziarele erau pline de articole, de polemici, de versuri chiar care discutau sau foloseau deosebirea dintre inteligenţă şi instinct şi durata sufletească etc., — ale maestrului. Iar amfiteatrul din College de France unde îşi ţinea cursul, era cu totul neîncăpător pentru mulţimea de studenţi, de ziarişti, de profesori, de intelectuali şi de.... *dames du monde* care veneau să asiste.

Cursul lui Bergson era cursul la modă în Paris, — ultimul loc unde se mai filozofează, ca să fi putut să'l asculţi şi să ai un loc mai bun, trebuia să vii cu vre-o oră mai de vreme şi cu prilejul acesta puteai să asculţi şi cursul lui Leroy Beaulieu care vorbea în acelaş amfiteatru înaintea lui Bergson.

Mi-aduc aminte că simpaticul dar astmaticul Leroy-Beaulieu vorbea despre *Populaţie* şi pe măsură ce pleda pentru nevoia în care se află Franţa de a fi mai populată, pe aceeaş măsură se popula şi sala în care el vorbea. Dar perspicacitatea bătrânului maestru îl lăsa să vadă că acest subit interes pentru finele cursului său nu trebuie luat ca o răsplată tardivă a meritelor sale.

In aşteptarea cursului lui Bergson, erai de multe ori izbit de câte o înfăţişare distinsă de savant cu favoriţi. Pe când înşirai, ca pe nişte mătănii în minte numele posibile de savanţi şi profesori cari ar putea să posede aparenţa de mai sus, — vedeai cum distinsa figură de savant se ridică în picioare şi cedează locul unei doamne de cea mai autentică eleganţă. Vai ! Ceea ce se spunea, era adevărat : doamnele din lumea mare îşi trimeteau câte un valet mai chipeş, câte un maitre d'hotel să le reţie din vreme locul la cursul lui Bergson.

Am ascultat odată conversaţia a doua doamne de acestea care primeau ziceau ele, — în casa lor toate numele mari ale literaturii şi ale politicei. Louis Barthou şedea în ziua aceea la curs numai cu două bănci înaintea lor, şi a putut auzi — în pauza dintre cursul lui Leroy Beaulieu şi al lui Bergson — cum cucoanele au ajuns şi la dânsul şi una din ele a început :

— *Barthou? Mais, ma chere, je le connais. Mais c'est un médiocre, je voous assure?*

Majoritatea auditorilor însă erau studenţi şi intelectuali. Acolo am văzut pe Pierre Lasserre, Gaston Rageot, Jean Cocteau, Charles Peguy, Denis Arniel, Paul Fort, Daniel Bathelot etc., iar dintre români pe Mircea Djuvara, Marin Ştefănescu, Al. Băbeanu, Ion Pillat, Mircea Libros, D. Ioaniţescu şi alţii.

Când apărea Bergson — scund elegant, mustaţa tunsă mărunt, guler tare, cravată neagră — sala amuţea. Bergson se aşeza pe scaun, arunca o privire asupra sălii ca şi cum ar fi vrut să'şi recunoască prietenii şi să reia contactul sufletesc cu ei şi apoi începea să vorbească. Vorbea rar de tot, articulând cu mare claritate şi căutând parcă totdeauna în ochii noştri putinţa de a merge mai departe.

Aveai impresia unui salt în necunoscut a unui miner care ajunge sub ochii tăi fundurile întunecate ale pământului ca să scoată un aur din ce în ce mai armonios şi mai abundent. Toată sala era o singură privire, o singură răsuflare, o singură atenţie şi un singur gând. Bergson începea prin a rezuma în câteva cuvinte ultimele conferinţe spre a ne arăta până unde ajunsese cu analisa filozofică a ideilor pe care le critica. Apoi începea opera constructivă. Vorbea răspicat, îşi întovărăşa expunerea cu metafore superbe — oaze fermecate într'un deşert dogoritor — şi înainta cu preciziune de cronometru printr'o lume de concepte pe care o creea în faţa noastră.

Neuitat în deosebi a fost anul când a vorbit despre *Natura ideilor generale*. Am trimes în anul acela unui ziar din Bucureşti în fiecare săptămână o dare de seamă a cursului lui Bergson şi ştiu cu câtă aviditate prietenii care studiau filosofia la Bucureşti urmăreau gândurile marelui filozof.

Remarcabilă a fost ultima lecţie a unui curs când Bergson epuisând analiza materiei tratate a voit să arunce o proecţie de lumină spre viitor întrebându-se care ar fi scopul vieţii omeneşti. Şi a arătat cum chiar cel mai materialist căutător de avere, cum industriaşul stăpân pe o cetate de uzini, pe lângă mulţumirea de a avea un venit din ce în ce mai mare, are în fond o mare mulţumire aceia de a fi creat ceva.

Scopul vieţii omeneşti este de a creea, de a creea în confort, în bine, în frumos, în consolare în adevăr. Şi de oarece sentimentul ce'l ai creând — şi după ce ai creat — e o mulţumire armonică şi adâncă, poate că scopul vieţei omeneşti este, spunea Bergson, creaţia estetică.

Mi-aduc aminte de ziua aceea de primăvară când ne spunea lucrurile acestea. Sala era plină de intelectuali şi artişti care'şi purtau în piept geniul şi blestemul de a crede în idee şi în frumos. Ovaţiile ce i s'au făcut lui Bergson nu erau numai un omagiu adus inteligenţei lui creatoare şi erau mulţumirile tuturor acelora care îşi simţeau viaţa justificată şi sufletul salvat prin cuvintele marelui cugetător.

Odată, într'un sfârşit de toamna, într'unul din ultimii ani când s'a mai ţinut cursul, asistasem împreună cu Ion Lugoşianu la lecţia de deschidere. Admiratorii fanatici ai lui Bergson l'au aşteptat la eşire. Mare mi-a fost emoţiunea când l'am văzut că se îndreapta spre mine.

— Domnule, îmi zise, întinzându-mi mâna, eşti de patru ani unul din ascultătorii mei cei mai credincioşi şi cei mai atenţi. Cum te numeşti şi ce studiezi ?

Şi a pornit încet cu noi pe rue des Ecoles, vorbind cu mine filozofie, muzică, literatură. Nu'mi venea să cred că marele Bergson poate să răsplătească cu atâta atenţie, entuziasmul şi admiraţia mă duc să discut filozofie cu el.

Ajunşi în faţa Facultăţii de medicină, Henri Bergson s'a despărţit de noi, invitându-mă să mă duc la el acasă, la Auteiul, ca să discutăm filozofie. Invitaţia asta am luat-o ca o supremă amabilitate căci n'aş fi îndrăznit nici odată să mă duc să discut filazofie cu el.

Starea bolnăvicioasă a lui Bergson l'a făcut să-şi întrerupă curând cursurile dela College de France şi să se consacre unei mari lucrări la care medita de mai mulţi ani. Inainte de a părăsi definitiv catedra lui, Bergson se lăsase suplinit un an de către celebrul sociolog René Worms. Audiţia acestuia impresiona, sălile rămâneau însă pe sfert goale căci lipsea atracţia magică a maestrului.

◆

Am în faţa mea caetele cu însemnări dela cursurile lui Bergson. Văd minuţioasele analise ce le face asupra filosofiei lui Plotin, Zenon, Berkely, Spinoza, Descartes, Biran, Comte şi appi recitesc

critica literara

IN RĂSPĂR...

IAR TOAMNA

Dar ravagiile toamnei printre muritori nu-s numai acestea: toamna nu este numai isvorul nesecat de inspirație, curtezana nepotolită prin, elogii, a scribilor anonimi sau oficiali, nu e numai cocheta care nu știe cum să se mai facă admirată și lăudată, nu aduce în cortegiul ei funebru această unică nenorocire literară. Urmând imediat după vara cea călduroasă și îndemnătoare la odihnă— toamna reprezintă epoca reînceperii activității pe toate terenurile inclusiv, cel literar. Fenomenul vă e îndeajuns de cunoscut din presa cotidiană și din afișagiul public: peste tot ni se anunță zilnic aparițiuni și reaparițiuni de periodice, literare, culturale, politice etc. Fenomenul e atât de general și de îngrijitor, încât, pentru simplul spectator, fenomenul apare ca o adevărată calamitate.

Nu am interes să fac nimănui reclamă. dar priviți cele câteva foi eștite, în ultimele 2 săptămâni, de sub teasc, și vă veți convinge nu numai că anotimpul ploios al toamnei dă de lucru culegătorilor tipografi oferindu-le paginile naive ale ciupercilor-reviste, dar că majoritatea acestor foi, tot atât de anonime chiar când poartă o semnătură descifrabilă, adăpostesc în coloanele lor „versuri și proză, schițe, nuvele, însemnări" lipsite și de răspundere, și de garanție și de puținul care le-ar puteà face durabile. E — desigur — una din constatările într'adevăr dureroase care — generalizată — ne duce la la încheerea că, toamnă cu toamnă, scrisul românesc se prezintă mereu mai anemic și mai lipsit de vigoarea caracteristică operelor de valoare.

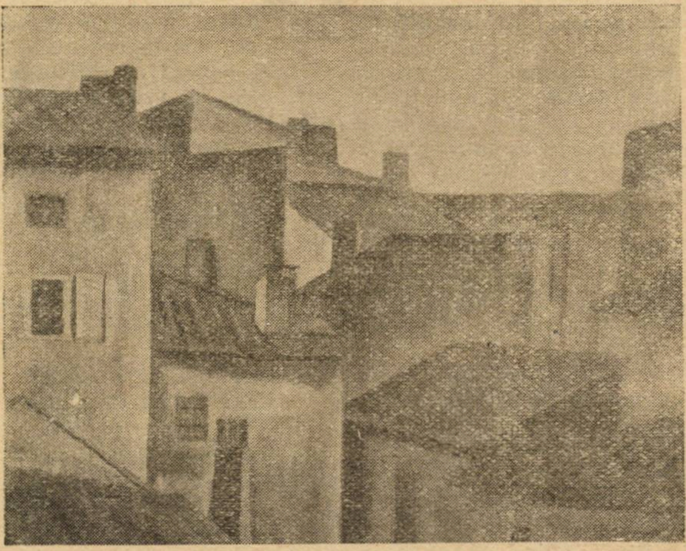

LETIȚIA NICHIFOR: Case

De-aici o a doua caracteristică — deastădată mai altruistă — a toamnei, această doamnă superbă, care nu se mulțămește să se facă lăudată și căutată, dar dă ocaziuni de primenire literaturii, deschizându-i, prin ploaia plictisitoare și dezechilibrantă, pori noui, tot atâtea prilejuri de evadare.

De-aici semnificațiunea toamnei: ca prietenă, a poeților, mai ales a acelora cari dibuesc pe cărările intortochiate ale artei; de prietenă a tipografilor cari — după activitatea monotonă din vară și, mai ales, după cealaltă, de zi și noapte, din August și Septembrie — își pot găsi câteva motive serioase de existență pe periodul critic al ernei.

Vai însă că nu poartă aceleași sentimente toamna și pentru marele public care — an de an — începând din luna Octombrie, se vede mereu amenințat de năvala anonimă a tinerilor începători.

Iată dece mă cred îndreptățit să detest toamna care, sub această nouă înfățișare, este conducătoare acoperită a celui mai odios complot la adresa sufletului omenesc, complotul de asasinare prin literatură proastă a ceiace are acest suflet mai măreț și mai sfânt.

Căci, să nu se uite un lucru: majoritatea operelor publicate toamna în toate aceste reviste, sânt produsele imediate ale căldurilor caniculare ale verii. In astfel de împrejurări, ele păstrează bine imprimate urmele anotimpului care le-a produs.

PAUL I. PAPADOPOL

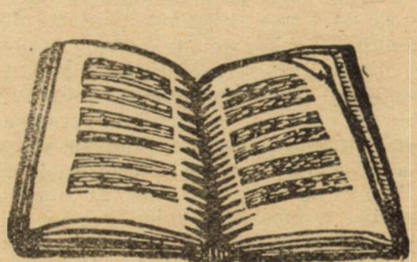

pasagiile inspirate în care redă cu demnitate libertatea omului desjugându-l din determinism, — în care vorbește, — și în artă se apropie de Bacon, Renan și Nietzsche — de evoluția care creează o viață din ce în ce mai conștientă și personalități omenești de geniu, — în care arată că scopul vieții noastre e creația, dovadă sentimentul de bucurie ce întovărășește creația, — în care arată că filosofia intuiției, luarea în posesiune directă a obiectului, nu e o filozofie mistică ci e puntea, legătura pe care Bergson o aruncă între metafizică și știință, — în care analizează timpul legat de purul omagiu de simpla repetiție, de mecanică și durata: timpul variabil al vieților care tinde spre o eternitate de viață.

După *l'Energie spirituelle* și *Durée et Simultaneite* (acesta din urmă constituind cea mai profundă critică a teoriilor lui Einstein), Bergson lucrează la o mare operă care să sintetizeze toată filozofia lui.

Multă vreme presupunerile dedeau titluri acestei lucrări. O lucrare asupra *Voinței? O Etică?*

Astăzi se știe că Bergson lucrează la un mare studiu asupra Moralei. Va fi transmutarea în domeniul spiritualității a acțiunei omului printre oameni și în natură, — a conceptelor generale ale lui Bergson.

Negat de unii cum a fost Julien Benda, pus de alții în rând cu Socrate și cu Kant, — Bergson este fără îndoială cel mai profund cugetător din zilele noastre și unul din cei mai mari filosofi cari au existat.

HORIA FURTUNA

plastica

EXPOZIȚIILE

Ateneu. Intr'una din sălile, dincolo de Rotondă, se ascunde expoziția pictorului N. Enea. Zic, se ascunde, pentrucă tablourile multe și bune ale artistului, înghesuite într'o săliță de mâna a doua, ar fi meritat cinstea unui loc mai încăpător și mai ușor accesibil publicului.

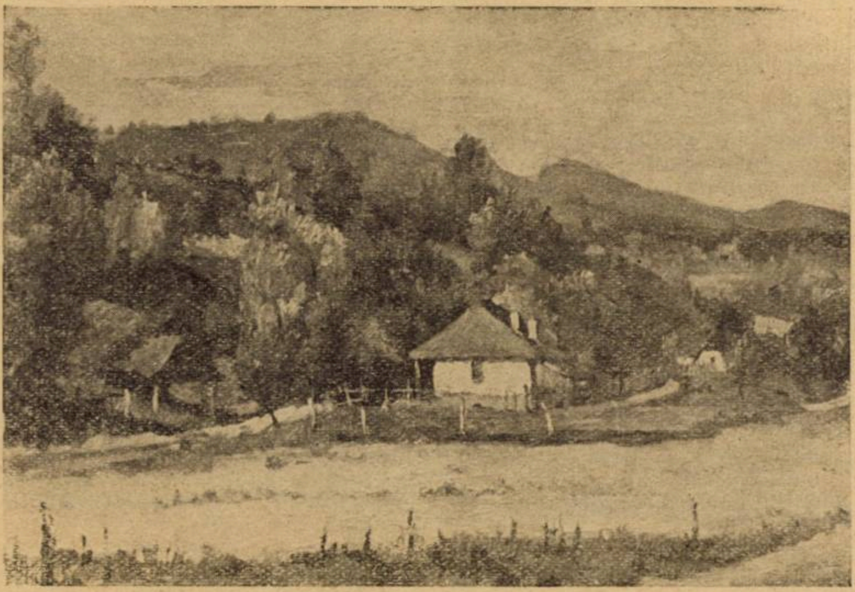

GR. MANEA : Peisaj

Domnul Ene e dintre tinerii pictori pe care l'am distins și în alte dăți, cu prilejul diferitelor expoziții colective. Promisiunile făcute atunci, le găsesc în buna parte împlinite în expoziția personală dela Ateneu.

Progresul d-sale lent dar sigur, e rezultatul unui vizibil spirit de disciplină care nu lasă nimic hazardului și supunând mijloacele de realizare unor intențiuni plastice concepute cu deplină sinceritate, reușește în mod firesc să-l facă pe artist comunicativ, fără pretenții d'a brusca prin inovații acrobatice, emotivitatea specială a unor amatori de original căutat cu lumânarea.

D-nul Enea nu neglijează desenul și nu se lasă furat de seducțiunile unui colorit eftin și căutat pentru efecte locale prejudiciabile unității tabloului.

In special portretele tânărului artist sunt demne de o deosebită atenție: solid desenate cu vădite preocupări de construcție sub un colorit legat și sobru. ele dovedesc o muncă atentă și stăruitoare.

Motivele foarte variate, fericit alese și bine puse în pagină, sunt susținute de un sănătos simț al compoziției.

Pe alocurea o insuficientă punere în valoare, cu deosebire în peisagii, provocând adesea confuziuni de planuri, e o scădere ușor remediabilă pentru talentul d-lui Enea care se înfățișează atât de laborios și observator.

I. Neylies. Multe din lucrările d-sale sunt deja cunoscute publicului, fie din expoziția personală de anul trecut, fie din altele colective. De altfel d-l Neylies pare a fi de mult fixat definitiv în forma actuală. Ca de obiceiu, în expoziția d-sale, foarte multe lucrări suferă de grămădeală pe un spațiu restrâns.

Cunoscutele-i cirezi de bivoli — în repaus, la adăpat, la muncă, — a căror grupări vădesc incontestabile calități de compoziție, nu sunt lipsite de o vagă poezie pe care artistul o face să plutească peste siluetele animalelor greoaie, cu mișcări molatece în lumini crepusculare.

Numeroase peisagii și interioare din țară ori colțurile pitorești ale Franței fac majoritatea motivelor simpatice în cari însă meticulozitatea, grămădirile pe planuri restrânse, culoritul dulceag cu excese de tonalități violacee,, sunt sensibile scăderi. Aș putea spune că 'n general — fără să pot afirma dacă aceasta e sau nu o calitate — d-l Neylies, nu caută să se întreacă pe sine.

Gr. Manea. Poate graba d'a realiza neapărat o expoziție în iarna aceasta explică prezența multor lucrări foarte slabe alături de tablourile bune ale d-lui Manea.

De notat în deosebi un nud cu multe calități de desen, consistență și compoziție ca și câteva capete sârguincios studiate.

Mai puțin fericit inspirat în alegerea peisagiilor, adeseori banale, cu abundență de mărunțișuri și de o factură șovăelnică.

Tablourile mici, prin nota lor de spontaneitate înviorează acest ansamblu care în general nu reușește să prezinte pe artist așa cum îl cunoaștem din alte manifestări — O paletă mai îndrăzneață și totuș mai îngrijită ar fi un sprijin decisiv calităților cari nu lipsesc d-lui Manea.

Ionescu-Doru. Mult evoluat în ultimii ani. Mai puțin sistematic în factură ca în trecut, păstrând totuș reprobabilul mijloc al delimitării grafice între planuri ca rezultat fatal al lipsei de justă valorație.

Monotonia de lumină nu poate fi remediată prin diversiunea tonurilor.

Din această pricină tablourile d-lui Ionescu-Doru au ceva asemuitor cu lucrul manual pe o tapiserie.

E de remarcat totuș o stăruință mai vizibilă ca 'n alte dăți, în desen și diferențierea materiei. Altminteri, în general, armonia liniilor și repartiția îngrijită a maselor de culoare obțin un plăcut efect decorativ.

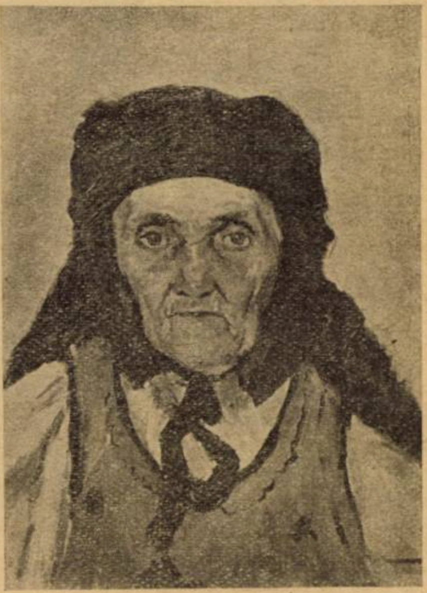

GR. MANEA : Făgărăşeancă

Această din urmă preocupare înlătură prin excesul ei, posibilitățile artistului d'a sublimia cu destulă vigoare caracterul subiectului și specificul local într'un colț de natură.

C. VLAD

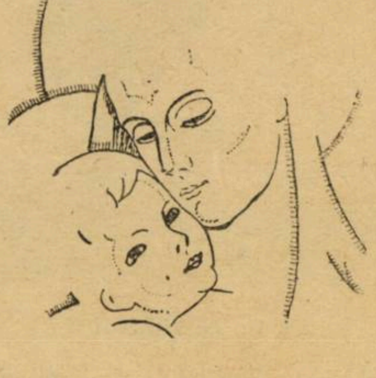

gazetaria

așa și-așa...

FIGURILE ACTUALITAȚII

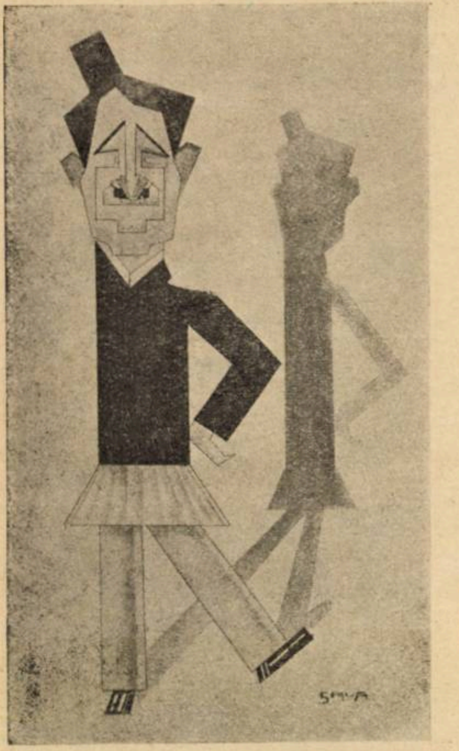

D. I. MIHALACHE

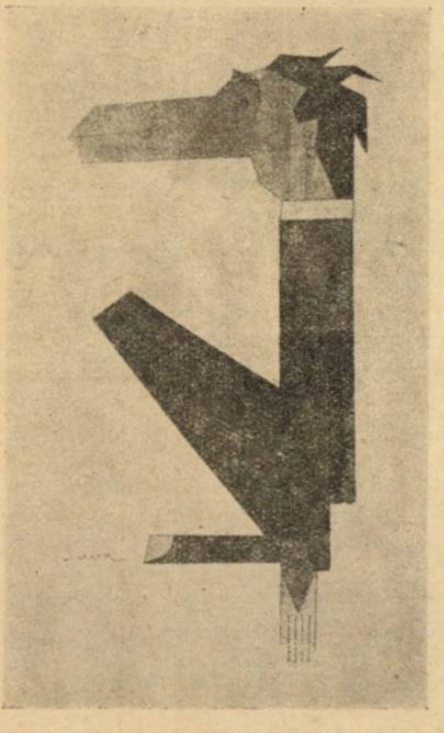

D. G. TATARASCU

(Caricaturi de Ion Sava)

C O N S T A T Ă R I

FRANÇOIS MAURIAC

La Paris, exploatarea iubirii te depărtează de ea ; dar la țară ne arată o înfățișare nevinovată ; aerul ei de sănătate ne tulbură ; depășește orice metafizică.

Oamenii dela țară împărtășesc inocența dobitoacelor.

Pe marginea fluviului meu, mamele se fac complicele fiicelor îndrăgostite. Castitatea nu este luată în râs, dar e necunoscută.

Nimeni nu crede în virtutea preotului celui mai auster.

— „Când mă gândesc, doamnă Ducasse, că sunt bănuit...

— „Ei, domnule abate, lasă limbile rele să vorbească... d-ta ești tânăr... ești liber...

— „Vai, doamnă Ducasse, nu cumva veți crede și dvs...

— „Ei asta-i, d-ta trebue să faci numai ce îți place. De vreme ce nu faci niciun rău nimănui.

— „Dar, doamnă Ducasse, încăodată, vă jur...

— „Desigur, domnule abate. Asta e bună... dacă nici la vârsta d-tale n'ai avea dreptul!

Cu neputință să ieși de aici.

◆

Pe cei care n'au părăsit-o niciodată, natura îi modelează cu vremea după chipul ei, îi întărește, îi supune să asculte fără șovăire legile sale oarbe, ei vegetează, în sensul profund al termenului. Toată viața lor este rânduită după astre, odată soarele apus, ei numai urmează o existență factice ; zorii îi trezește ca pe dobitoace și asemeni lor ei vânează, răscolesc pământul, soarele îi spală, și ploaia. Se identifică cu pământul, se întorc spre inima lui fără să crâcnească — și nici nu le place să piară. Nu îl cheamă pe medic la căpătâiul unui bătrân decât de formă și numai atunci când sunt siguri, că această întâie vizită va fi ultima și că bolnavul nu mai are nevoe în lumea asta de leacuri.

◆

Un băețel vine într'o seară, să-l caute pe doctor pentru bunicul lui bolnav. „Știi bine că n'a murit încă?" îl întreabă medicul neîncrezător. Băiatul protestează. Pleacă amândoi în trăsură, în noaptea de iarnă, pe drumul stricat al câmpiei. La câțiva metri de casă, doctorul își leagă armăsarul de un copac și înaintează cu pas de lup. Surprinde un sgomot de râsete, de cântece, de sticle destupate, tot zgomotul unei imense bucurii, pentrucă bătrânul a murit. Dar băiatul fuge de rupe pământul, să vestească sosirea doctorului și să dea alarma. Intr'o singură clipă, plânsetele înlocuesc râsetele, cântecele sunt schimbate în strigăte și bocete.

Țarina nu dă omului răgaz să-și îngrijească bolnavii. Obiceiul este să se petreacă noaptea în odaia bolnavului, să se tragă perdelele ferestrelor și ale patului, să fie lăsat taotă ziua fără lumină și fără aer.

◆

Un om inteligent, curios să afle lucruri ce țin de spirit și care n'a părăsit niciodată orașul mic de provincie, se închide aproape totdeauna într'o specialitate, se mărginește, se oprește la un subiect local. Fără resurse exterioare, fără instrument de lucru, el trăește din fondul lui propriu și se sleiește ; o somnolență universală îl cuprinde. Nici nu mai are nevoie de opiu. Pentru comoditate, el oprește istoria lumei și a ideilor la o anumită epocă și nu mai vrea să cunoască nimic dincolo de ea.

Ce primejdie pentru un om inteligent, absența martorilor. Omul cel mai atent nu se poate vedea bine decât în ochii altora.

La țară, un om cultivat știe că este ironizat pentru tot ce are el superior : dar nimeni nu-i spune trăsăturile cu adevărat ridicule și nimeni nu i le denunță.

◆

„Lumea" slujește mai ales pentru acest lucru : ne obligă să ne păzim. Ne depărtează de contactul imediat cu noi înșine, ne distrage. La țară, eu îmi deviu propria mea pradă.

◆

Țăranul se îndoește de istoriile din lumea cealaltă și de cei ce i le povestesc. El crede că oricine își caută, asemeni lui, interesul ; e un om șiret care nu vrea să fie dus.

◆

Ceeace este înspăimântător în viața de țară, este că te dă fără nicio apărare ploii, furtunii, zăpezii, nopții. Viața noastră dela Paris scapă fenomenelor atmosferice ; ritmul ei nu atârnă de metereologie. La țară, pradă timpului urât, orășeanul descoperă că el este un animal neadaptat. Cum să trăească? Și cum gândirea mai poate continua pe globul ăsta inundat, înghețat, tenebros?

◆

Timpul petrecut în provincie este timpul de viață ascunsă, fără de care nu poate exista un destin mare ; e o retragere înainte de acțiune. Pe un tânăr provincial nimic nu îl poate opri să se adâncească în sinea lui. Amintește-ți plimbările acelea singuratice în grădina publică din Bordeaux, acea furie de analiză, pe care o credeai sterilă, acele note, în care ficsai toate descoperirile insului tău.

literara

o seama de cuvinte

D-ra V., e o artistă de talent; dar înzestrată cu un fizic cât se poate de neplăcut. Jucând la Reims o piesă de Ded Rysel, partenerul ei îi adresa următoarea replică:

„Doamnă, te schimbi la față...“

„Las-o să se schimbe, strigă cineva din sală, nu va pierde nimic“.

♣

Intr'o seară, la premiera unei comedii foarte slabe, se auzi de odată un fluerat puternic și lung.

Autorul (H. de Bornier) care tremura în culise, exclamă cu parapon:

— Știu eu dela cine vine asta! Colonelul!

— Ce colonel? îl întrebă un confrate.

— Un colonel de cavalerie, dușmanul meu cel mai înverșunat!

Cu prilejul celei de a doua reprezentație, fluerăturile se înteţiră. De data asta nu mai fluera o singură persoană, fluera toată sala.

— Nu ţi-am spus eu, se văită autorul, ticălosul de colonel!... Nu mă slăbește de loc!

— Adevărat, mare dușmănie trebue să-ţi poarte colonelul! îi răspunse confratele. Astăseară n'a mai venit singur, a venit cu tot regimentul!

♣

Au rămas celebre glumele și farsele lui Le Rouvray, secretarul d-nei de Sévigné.

Intr'o zi, umbla sub pelerină, cu o piatră cât toate zilele. Când fu întrebat ce face cu piatra, răspunse că e o mostră dintr-o casă pe care ar vrea s'o vândă.

♣

Un marchiz, bogat putred, căruia îi intrase în cap ideea că știe să picteze, chemă într'o zi la el acasă pe celebrul pictor Poussin, spre a-i cere părerea asupra ultimului tablou pe care-l smângălise:

— Domnule marchiz, spuse Poussin, vă lipsește un singur lucru ca să puteţi fi considerat un pictor mare: sărăcia!

♣

D-na d'Albert, soţia mareșalului, era o femee care avea toate calităţile. Singurul ei defect, era că nu dispreţuia o cupă, două, trei, șapte... de șampanie.

Intr'o zi privindu-se în oglindă, exclamă mirată:

— Din ce pricină 'oi fi având eu nasul roșu?!...

— Din pricina șampaniei dela bufet! răspunse cea mai bună prietenă a ei.

bazar

CUM A FOST FONDAT SPITALUL ROTHSCHILD LA PARIS

Numai filantropiei i se datorește „*Fundaţiunea Rothschild*“; spital, ospiciu, orfelinat, sanatoriu, (76, rue de Picpus); și acest stabiliment de utilitate publică, a fost recunoscut ca atare prin decretul cu data de 8 Aprilie 1886.

Consultaţia, specială, pentru bolnavii atinși sau suspectaţi de maladiile tuberculozei pulmonare, a devenit pivotul luptei contra tuberculozei la spitalul Rothschild.

Și cu începere din anul 1927, această consultaţiune de mare specialitate, separă femeile de tinerele fete, cari pot să fie acceptate la „*L'Espérance*“, spitalul și fundaţiunea *Adelaidei de Rothschild*, sanatoriu construit la Hauteville, aproape de Belley (Ain).

CAT TREBUE SA DOARMA OMUL

Până la vârsta de șase luni, copilul doarme aproape toată ziua și toată noaptea, dacă el e sănătos. Dela un an și jumătate până la doi ani, îi trebuesc 16 ore de somn, împăţite în două etape: 14 ore noaptea și două ore ziua, după masa dela amiază. Dela vârsta de doi ani la 6 ani, durata somnului se reduce la 14 ore. Dela 6 ani la 14 ani, are nevoe de 12 la 10 ore de somn.

Incepând dela 14 ani, această durată poate să fie redusă la 9 ore, numeroși adulţi chiar au adesea nevoe de cel puţin nouă ore de somn ca să-și întreţină sănătatea și voia bună.

In general un adult normal (sănătos) trebue să doarmă 8 ore, pe când un bătrân se mulţumește cu câteva ore; în medie 5—6.

caricatura zilei

PRUDENŢA

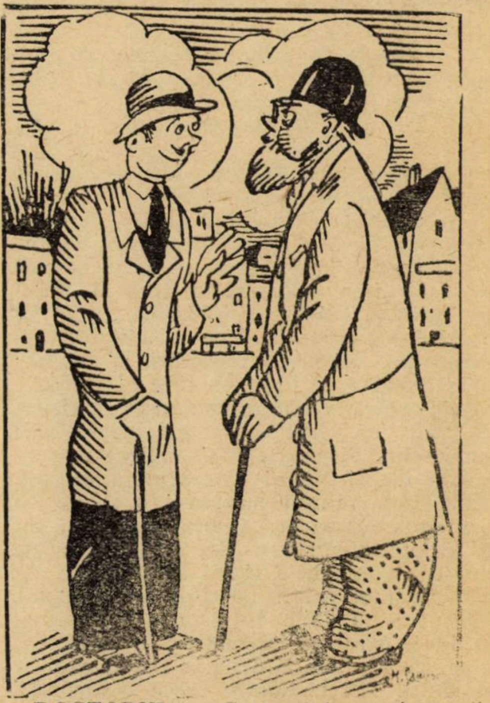

DOCTORUL. — Cum mai mergi cu sănătatea, dragul meu?

CLIENTUL (speriat). — Spune-mi, D-le doctor, cât mă va costa, dacă vă răspund?...

IPOTEZA

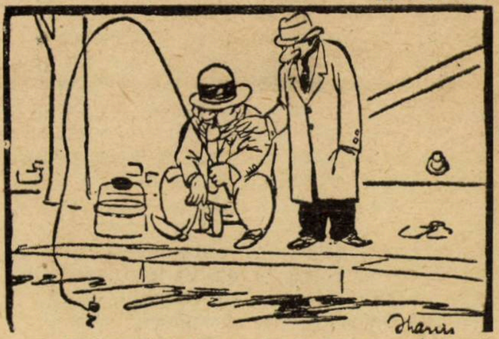

— Vei vedea în curând, dragă prietene, că odată cu progresele telegrafiei fără fir, ai să pescuești cu trestie fără sfoară și undiță.

ȘOFERII...

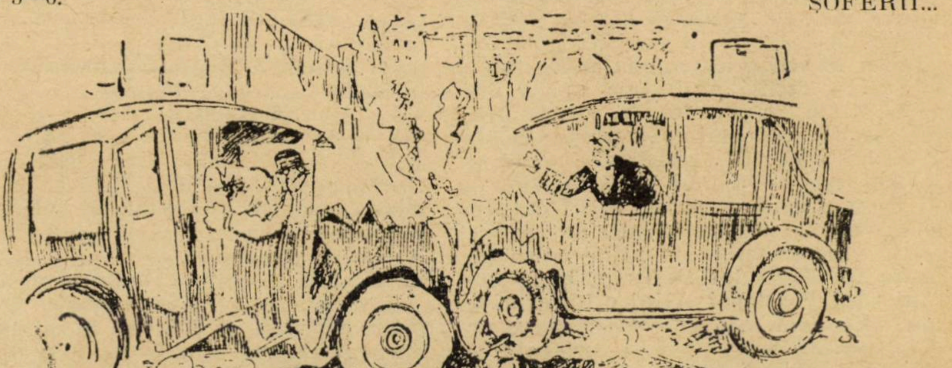

— Ce noroc tovarășe! Dacă nu intervenea prietenul de sub roţi, dădeam noi ortul popii...

(Judge)

pagini uitate

BUCEA și CĂPĔTÎNĂ

B. P. HAȘDEU

> *...puțineale și vinoase doveade vom aduce, socotind că și ceale multe tot atâta dovedesc cât și ceaste puține...*
>
> *Cantemir, Chron. I. 81*

Prietenul meu Delavrancea are în firea'i, pe semne, de a cugeta în imagini. Cum scrie, se scie; dar și atunci când vorbesce, dacă voiți a'l desboboci descrindu'și prin graiu ceia ce gândesce ca și când și-ar vedé gândul trup și suflet de 'naintea ochilor și'n acelaș timp tot trage pe hârtiă linii peste linii, tot picură puncturi peste puncturi, le însoară și le desbină, le ubreșce și le luminează. Intr'o seară vorbiam amândoi politică, ba nu.... vorbiam istoriă, desvoltând teoria lui Vico despre vecinicul dus și întors iarăși dus și întors al îmtâmplărilor. Delavrancea zugrăvia o roată. Și așa de aidomea era făcută, încât eu nu m'am putut îndura de a i-o lăsa pe masă, ci am pus'o tiptil în buzunar. Acasă, o mai privii pe gânduri. Nu era tocmai greu de a înțelege asociațiunea de idei, care l'a împins dela politică, vreu să zic dela istoriă la roată, căci și bătrânul Miron Costin zicea oarecând:

Nici voi, lumii înțelepți, cu filosofia
De roată hălăduiți, nici fteologhia
V'au scutit de primejdii, sfinți părinți
ai lumii,
Ci v'au adus la moarte amară pre unii...

Roata se 'nvârtesce; se 'nvârtesce și politica, eram ă zic istoria; dar căruța ar sta bălăbănindu-se pe loc fără spor, dacă n'ar fi ce-va care nu se ivârtesce, și acel ceva este osia. Această nouă asociațiune de idei, a mea de astă dată, mi-a pironit privirea anume asupra părții centrale a roții, acolo pe unde intră osia cea mântuitoare, prin care se înlesnesce mișcarea, dar care nu se mișcă, căci dacă ar intra și ea în horă, vai de biata căruță. Și iată în ce chip, mulțămită lui Delavrancea, s'a născut pe neașteptate cercetarea de față.

In viața de toate zilele, unele lucruri sau lucrări ne aduc aminte de altele, cu cari ele se pre-aseamănă sau de cari se pre-deosebesc, și între cari este o legătură de efect și causă sau de scop și mijloc, ori pe cari ni s'a întâmplat de a vedea în acelaș loc sau în acelaș timp; și adesea numai amintirea unora din ele ne amintesc pe celelalte, cari la rândul lor ne mai amintesc une-ori altele și iarăși altele. O asemenea asociațiune de idei este ce-va mai mult individual, iar prin urmare trecător, astfel că acelaș lucru, un nas bunăoară sau o grimasă, vine astăzi poate să-mi aducă aminte un botez, lui Petru mâine o cununie, lui Pavel ppi-mâini o înmormântare. Din dată însă ce o asociațiune de idei, trecând peste sfera individuală și lățindu-se asupra unei colectivități, isbutesc în această tendință a sa de răspândire, atunci ea se cristalisează în graiu prin darea aceluiaș nume la cele două lucruri sau lucrări însoțite în minte, așa că — de pildă — Românul zice nevestuică la o nevastă scunduță sau drăgălașă, și tot nevăstuică se cheamă „mustela vulgaris", moldovenesce „helgea", un mic carnivor lunguieț și cu botul ascuțit pe care și Italienii de asemenea „la donola" adecă „cuconiță". Aci asociațiunea de idei nu mai este individuală și trecătoare, nu mai e un rod al creerului nostru ațițat, ci devine o proprietate a generațiunilor întregi cari, moștenind'o gata închiegată una de la alta, ajung la urma urmelor a o întrebuința mecanicesce fără a se gândi măcar că termenul se născuse din aceia că un strămoș al lor oare-care, cine scie, cu câte veacuri înainte, văzând pe micuțul dobitoc, sprinten și frumușel, îl asemănase cu o femeiușcă. Acel strămoș putea să fi fost Roman de 'nainte de Traian, de vreme ce aceiaș asociațiune de idei se află la Romani și la Italieni tot-o dată; iar dacă s'ar adeveri cumva că o au și cei-lalți neolatini, vechimea ei cea italică ar fi aproape sigură; zic „aproape", căci o siguranță deplină s'ar dobândi numai atunci, când ni s'ar dovedi că alte neamuri, Slavii, Germanii, Celții, n'o au și dânșii.

Centrul cel găurit al unei roți de căruță, acela în care pe din afară se înfig spițele, iar în lăuntru'i se razimă un capăt al osiei, se chiamă în limba sanscrită *năbhi* adecă „buric". Nemțesce buricul se zice *nabel*, la Anglosaxoni *nabel* iar centrul roții *nabel*, anglo-saxon *napa*. De aci Pictet trage încheerea că această asociațiune de idei se va fi cristalizat deja în aceea epocă immemorială, când Germanii și Indii, de 'mpreună cu cele-lalte ginți așa zise indo-germanice, alcătuiau încă o singură tulpină. Conclusiunea e cam pripită. Este desigur că nemții au păstrat aproape neschimbat numele primitiv al „buricului"; dar ce urmează din aceasta? păstrându'l, ei puteau mai târziu, pe o cale neatârnată, să'l acațe la centrul roții, ca și la orice alt centru, de oară-ce buricul la om este potrivit ca un punct central, și deci ambele idei foarte lesne se îmbucă.

Să trecem la popoarele neo-latine de la Apus. Aci ni-se înfățișează o asociațiune de idei cu totul alta, și anume aceia a centrului roții cu o baniță, cu un ciubăr, cu o oală, însfârșit cu un vas. Așa: latinesce *modiolus*, diminutiv de la *modius* „baniță", de unde apoi francesul *moyen* și italianul *mozzo;* spaniolesce: *cubo* „ciubăr"; tot așa la portugezi; la celto-bretoni: *pout „oală"*. Ideia fundamentală este aceiași, deși se desbină elementele materiale și întru câtva nuanțele: *mozzo*, *cubo*, *pout*, sânt de o potrivă o măsură de capacitate, un fel de cutiă în care poate intra un lucru.

In scurt, pe întreaga întindere de pământ cuprinsă de Români la mijloc, de Sârbi și Bulgari dintr'o parte și dintr'o parte de Unguri, domnesce pentru centru roții una și aceiași asociațiune de idei, pe care, de o vom căuta cu luminarea, totuș pe aiurea n'o găsim.

Slavică ea nu este, căci toți slavii au piuliță. Deci nu noi am luat'o dela Serbi și Bulgari, ci dânșii au primit'o de la Români, ba încă lăsându'i acelaș sufix „ină", care la ei nu se potrivesce, fiindcă slavonesce „*glavina*" sau „*glavcina*" este un adjectiv însemnând „a capului" sau „a căpșorului", iar nu substantivul „cap" sau căpșor". Vorba serbo-bulgară este dară un invederat împrumut dela noi, și aceasta nu numai ca asociațiune de idei, ci tot-o-dată și ca formă.

Prin urmare, remân în luptă Ungurul și Românul. Care dela care? Centrul roții nu înfățișează prin chipul seu nici o asemenare cu o *căpețină*, încât să se crează că doe popoare, fie-care în deosebi, ar fi putut ajunge dela sine'și la această asociațiune de idei atât de ciudată; ș'apoi tocmai doe popoare învecinate. Imprumut trebue să fie, da și da; însă cine anume este împrumutătorul și cine e cel împrumutat?

Ungurii zic și ei centrului roții *agy* „cap", dar fără a avé la dînșii vre-o asociațiune de idei, care să ne dea cheia enigmei, căci deschizetura acestui centru nu se chiamă unguresce „száj" sau prin vre-un alt termen cu noima de „gură" sau de o parte oare-care a capului. Cuvântul, neaperat, trebui să fie vechiu în limba maghiară, de oară ce e foarte răspândit și n'are sinonimi: dar unguresc el nu este decât numai doară prin materiă.

Așa dară caracteristica identitate logică a numirii centrului roții la Serbi, la Bulgari, la Unguri și la Români își află o deslegare. Când se întâmplă că doe popoare locuesc mai mult timp împreună, ele își altoesc unul altuia nu numai o samă de cuvinte, dar și unele idei, traducêndu-le din graiu în graiu, după cum se traduc basmuri, legende, cântece. Intr'o asemenea împregiurare, treaba cea grea și gingașă este de a deosebi lămurit pe cel ce dă de cel ce primesce. Serbii, Bulgarii, Ungurii, când s'au reversat apă tulbure în veacul de mijloc pe sub poalele Balcanului și ale Carpaților, tot peste prund românesc au nemerit pretutindeni și tot cu al-de Români au trebuit să se amestece. Luând dela noi *căpețină*, unii din ei au prefăcut'o în *agy*, cei-lalți în *plavină* sau glavcină...

Mari sunt minunile prietenului meu dela Vrancea! Pecatul seu de a'și zugrăvi mereu cugetările, un pecat pentru care bine'i fac d. X și Y de'l biciuesc fără milă și chiar fără altele multe, îl împinge într'o seară de a desemna o roată; și iată că acea năbădăioasă roată o tulesce de o dată departe-departe, tocmai până la Buda-Pesta, certându-me acolo cu vitejii honvezi, cari sînt încredințați că la Dunăre, Maghiarii musai să fie mai vechi decât Românii. De se va supera cum-va d. Hunfalvy, să sciți bine că — nici una, nici doe, — îi dau legat cobză pe neastîmperatul făptaș al „Sultănicăi", și astfel voiu scăpa eu de Unguri, iar De la Vrancea va scăpa și el de dd. X și Y.

15 Ianuarie 1888 (Revista Nouă)

cărți redate în extrase

CASSANOVA

Octav Aubry

Despre Cassanova, acest aventurier celebru, s'au scris multe cărți. Iar nu de mult s'a turnat și un film, care a avut, firește, succes.

In paginile ce urmează, autorul, Octav Aubry, ne înfățișează, poate, cel mai caracteristic episod din viața lui Cassanova.

„La Grenoble, în după amiaza zilei de 26 August 1760, sosește cu poștalionul un drumeț turburător. Hotelul la trei Delfini cu trista lui fațadă cenușie, îi displace din prima ochire. Nici nu mai vrea să vadă camera pe care-o reținuse. Gesticulează, face un sgomot drăcesc. In urma lui lacheul, înalt și șmecher, râde cu înțelesuri. Intorcându-se pe înaltele sale tocuri roșii, călătorul salută cu aere de prinț pe hangiță, se urcă la loc în poștalion și pleacă.

Inalt, viguros, umeri lați, talia subțire, tenul brun, nasul acvilin, gura puternică și foarte roșie, o extremă vioiciune în mișcări, un farmec al surâsului și în ochii de pasăre puțin bulbucați un nu-știu-ce capricios și voluptos, voiajorul e îmbrăcat extravagant: haină de catifea gris brodată cu aur, sub mantaua flotantă de mătase neagră, tricorn ascuțit ca în Spania pe care se desfac, cu toate că moda a trecut, bogate pene albe, risipă de bijuterii, lanțuri și ceasornice cu brelocuri, inele la toate degetele. Vorbește cu puternic accent italian, cu inflecțiuni desmierdătoare iar în unele momente cu o asprime aproape răgușită. Râde adesea, arătându-și dinții sănătoși, și câteodată așa de tare în cât aplecat pe spate i se scutură peruca pudrată pe care și-o așează atunci cu mâna înstelată de pietre prețioase. Așa e, la treizeci și cinci de ani, *Jacques Casanova*, Venețian prin grația lui Dumnezeu și *Cavaler de Seingalt* din propria sa grație"...

Prieten al d-lui de Voltaire, magician și astrolog, excroc și trișeur, prinț sau cavaler după cum împrejurările o cer, doctor „în utroque jure" dela Universitatea din Padua acesta un titlu veritabil de care însă nu se prea servește, dotat cu o cultură apreciabilă pe vremea aceea și foarte variată, extrem de întreprinzător cu femeile și de o sinceritate ostentativă și plăcută față de bărbați, întrebuințează toată puterea sa de fermecător pentru a-și crea în juru-i o rețea de prietenii care să-i procure din belșug și cu orice preț: bani, femei și satisfacții pentru o vanitate ce nu cunoaște margini.

Pentru cele opt zile cât trebue să stea la Grenoble și-a stabilit un program și câștigat o prietenie: baronul de Valenglard. Inchiriază o vilă elegantă în preajma orașului, păzită de un gardian bătrân, priceput în arta culinară și tatăl a două fete încântătoare.

Valenglard îl previne: „Fetele nu sunt novice iar bătrânul e un pezeveghiu gata să le exploateze inconduita".

— „Cu atât mai bine baroane, ne vom amuza strașnic. La ce-ar servi banii, dacă nu să ne procure plăceri?"

HOROSCOPUL

Din prima seară petrecută la Grenoble, pătrunde în societatea bună a orașului. Ocazia i-o procură un concert.

„Pe când o excelentă orchestră cântă arii din Romeau și de Glück, Venețianul își plimbă privirile în sală. Printre atâtea figuri indiferente sau mediocre, una singură ațâță gustul său de cunoscător. O fată tânără, într'o rochie simplă gris, însă de o frumusețe din cele mai surprinzătoare, e cu două rânduri de scaune înaintea lui. Ea se întoarce din întâmplare și ochii săi se încrucișează cu ai cavalerului care îi examinează abil farmecele".

E d-ra Ana de Romans Couppier, fată săracă și cinstită, orfană crescută de unchii săi.

După concert, cavalerul de Seingalt e prezentat de baron familiei Couppier, conduce doamnele acasă, le zăpăcește cu complimente și obține o invitație și promisiunea că vor participa la o serbare grandioasă pe care o organizase în vila sa. Când se întoarce acasă găsește în camera de dormit pe cele două fete ale gardianului consolat cu bacșișuri grase.

Dar inima cavalerului a rămas la d-ra Romans.

Pentru a o cuceri și ca s'o facă să plece cu el la Paris îi face horoscopul prin care-i prezice că va deveni în scurt timp metresa regelui, dela care va avea un fiu, și că va juca un mare rol la Curte. Ce viitor frumos pentru o fată din vremea aceea! Pentru a nu da loc însă bănuelilor și simțind că începe să iubească prea serios pentru temperamentul său, cavalerul de Seingalt se mulțumește cu atâta și pleacă din Grenoble nu înainte de-a fi făcut frumoasei d-re Romans următoarea mărturisire:

SPOVEDANII DE AVENTURIER

„Jacques Casanova nu este bogatul și strălucitorul cavaler ce pare a fi. E un copil al norocului, un tovarăș al distracțiilor și al întâmplării. Am avut existența cea mai stranie, cea mai desordonată, mai plină de obstacole, pericole, de acțiuni curioase, tragice sau caraghioase și cred bine că până la ultima zi voiu continua să trăesc astfel, în această nesiguranță și fantezie pe care le iubesc și pentru care m'am născut. Am avut toate meseriile. Am fost hirotonisit la 15 ani, am predicat la Veneția, am fost secretarul unui cardinal, ofițer în serviciul Serenisimei Republici. Cât pe ce să iau turbanul la Constantinopol. Am zăcut într'o închisoare înfiorătoare din care n'am scăpat decât printr'o minune de dibăcie. Am cutreerat toată Europa, cot la cot cu societatea cea mai ilustră și pușlamalele cele mai desgustătoare. Am salvat nenorociți, am ținut în mâinile mele comori de familie și secrete de Stat, am văzut totul, am îndrăsnit totul și am întreprins orice!..."

Și când d-ra Romans interpretează această mărturisire ca o eschivare a unui indiferent, Cavalerul de Seingalt se gândește:

„Fericit, erà. Incă tânăr, sănătos tun, cu mușchi de fier, un stomac curajos, nesfârșite resurse de voluptate. Era liber, fără griji, fără datorii, nedepinzând decât de capriciile și viciile sale. Avea caseta plină de ducați, o garderobă strălucitoare, o trăsură frumoasă, bijuterii somptuoase. Era primit pretutindeni cu brațele deschise. Elanul, spiritul, volubilitatea, arta sa de-a trăi, veselia sa îi atrăgeau prietenia bărbaților, dulcea complicitate a femeilor. Și această fericire prezentă se mărea încă la amintirea pericolelor înlăturate, nenorocirilor de altă dată. Fericit, da desigur că erà. Iși formase destinul după gustul său și pe măsura sa. Viața sa îl amuza prodigios. N'ar fi schimbat-o nici pentru un tron".

Și cavalerul de Seingalt plecă:

„Pentru dânsul, Anne Romans nu mai e decât o amintire. Pe când dânsa, în mica sa cameră unde se refugiase în urma unei admonestări a mătușei sale, se aruncase pe pat cu gura apăsată de perne ca să nu fie auzite suspinele în care se sbătea tinerețea ei arzătoare".

In lipsa cavalerului însă, prevestirea făcută în horoscop va lucra dându-și roadele.

LA PARIS

După doui ani îl reîntâlnim pe cavalerul de Seingalt la marele bal al Operii din Paris, în loja marchizei de Pompadour, distrându-se în tovărășia ducelui de Richelieu confidentul regelui și a cărui prietenie știuse să-și câștige. Cu maniere de prinț și punându-și în valoare întreg spiritul său, Casanova cucerește pas cu pas Parisul. Cu cât i-ar fi fost munca mai ușoară dacă ar fi avut un auxiliar ca acela pe care imaginația sa îl descoperise în horoscop d-rei Romans.

Amantul metresei regelui ar fi avut dintr'o dată toate atout-urile, pe când cavalerul de Seingalt trebuia să și le câștige. Dar pe când gândea astfel, la doui pași numai de el, într'o lojă și voalată lua parte la serbare chiar d-ra Romans devenită între timp metresa sa regelui așa cum cu doui ani înainte îi prezisese un șarlatan.

La curtea Franței intriga era în toiul ei. Marchiza de Pompadour, de șaptesprezece ani metresă „en titre" a regelui Ludovic al XV-lea, știuse să-și conserve până atunci cu o artă neegalată prietenia acestuia. Marchiza începuse să îmbătrânească iar regele era cunoscut pentru lipsa lui de conştiinţă în legăturile-i amoroase. Totuşi cel mai intim consilier. cel mai ascultat sfătuitor şi cel mai favorizat duhovnic al regelui continua să fie Antoinette Poisson devenită marchiza de Pompadour. Indrăsneaţa şi inteligenta curtezană nu cruţa nici un mijloc pentru a putea păstra prietenia regelui. Ea făcu chiar ceeace nici o altă metresă n'a făcut vreodată pentru amantul ei: îi puse la dispoziţia regelui un harem. „La parc aux ceris“ — aşa se numea haremul — era o instituţie menită să procure regelui distracţii pentru care d-na de Pompadour devenise prea bătrână. Pensionarele acestui „parc aux cerfs“ erau fecioare recrutate din toate clasele sociale. Morala curentă de pe vremea aceea făcea ca părinţii să fie măguliţi dacă fata lor era primită în casa desfrâului regal; iar nobilimea dacă avea de reproşat ceva regelui erà „că nu şi-a ales metresele din sânul ei, recurgând la femeile şi fetele burgheze“. (Alex. Dumas-Père).

D-RA ROMANS FAVORITA REGELUI

Iată cum povesteşte d-na Varnier sora d-rei de Romans cavalerului de Seingalt felul cum a fost prezentată regelui sora ei:

„O îmbrăcaiu elegant pe Ana o introdusei în societatea mea ca pe lângă oamenii cu maniere alese să poată învăţa câte ceva în viaţă, apoi o arătai lui Lebel care, după cum ştiţi, e primul valet camerier al Majestăţei Sale şi confidentul plăcerilor sale. Il cunosc de multă vreme. El a rămas entuziasmat. După dorinţa lui un bun artist o pictă pe Ana în miniatură şi Lebel se însărcină să arate portretul regelui. Toate astea le-am făcut fără s'a pun în curent pe sora mea care, după cum ştii e destul de timidă şi pe care toate aceste preparative ar fi putut-o speria.

Puţin în urmă, Lebel veni să-mi spună că regele era plin de nerăbdare şi de dorinţi. Ne invită pe amândouă la o gustare în locuinţa sa dela Versailles promiţându-ne că ne va duce după aceea să vizităm castelul. Ne duserăm. Ana, rapitoare, ar fi scos din minţi pe toţi sfinţii. Petrecerea fu foarte veselă. Când se termină, Lebel ne propuse să-l urmăm ca să admirăm Galeria Oglinzilor. Eu pretextaiu oboseala şi le spuseiu că-i voiu aştepta. Sora mea plecă deci cu Lebel care-i arăta marele apartamente, apoi o conduse la micile iatacuri regale şi o introduse într'o cameră unde se afla regele. Lebel se eschivă. Regele, grăbit şi arzător ştiu, după primul moment de surpriză, să mişte pe Ana şi s'o facă să-i primească cu ochi buni dorinţa. Când reapăru Lebel, absenţa sa fusese complect uitată... Ce să-ţi mai spun cavalere? După o săptămână, refuzând ca nedemn de ea să intre în „Parc aux cerfs“, sora mea era instalată la Passy unde regele i-a montat o casă superbă şi unde vine deseori s'o vadă, când nu se duce ea însăşi la Versailles.... Regele nu se mai poate lipsi de ea. La fiecare două zile, trebue să stea mai multe ore în tovărăşia ei. Dac'ar fi ea mai abilă ar fi putut obţine infinit mai mult decât ce a primit până acum. Căci, titlul de baroneasă fondat pe o mică moşie, ce poate valora când marchiza de Pompadour, fostă Poisson, e ducesă cu brevet şi „grande d'Espagne“, cu milioane de rentă şi nu mai ştiu câte castele?“

Incurajante cuvinte din partea unei surori!

Cavalerul de Seingalt ia pentru el încurajarea şi profită cât poate mai bine, adăogând încă un capitol la seria nesfârşită a aventurilor sale galante. Asigurându-şi prietenia d-nei Varnier nu făcea decât un pas înainte spre lovitura cea mare. Dacă soarta făcuse să se îndeplinească prevestirea horoscopului, dece n'ar ajuta până la urmă pe frumosul n'ar ajuta până la urmă pe frumosul cavaler. Mai ales că de Seingalt care trăia acum din sumele ce le estorca d-nei d'Urfé o bătrână naivă căreia îi promisese s'o întinerească prin mijloace cabalistice, simţea nevoia să isprăvească.

AMANTUL FAVORITEI

In întrevederea pe care o are cu d-ra de Romans Casanova constată că „inima Anei nu s'a schimbat. Dacă ea nu-i aparţine încă cu corpul îi aparţine cu spiritul. El o va conduce pe drumul pe care dânsul îl va alege. Vechiul său proect dela Grenoble era cel bun; de-acum încolo îl poate executa. Dacă frumoasa Romans succede unei Pompadour, dece na'r călca el însuşi pe urmele lui Marigny? (N. R. *Marigny* e fratele d-nei de Pompadour devenit, graţie surorei sale, *conte de Vandière;* deoarece însă i se spunea în batjocură *contele d'avant-hier* care şi obţine numele de Marigny) Casanova n'a fost încă decât un distins vagabond; totuşi simte că are ştofă de diplomat de om de Stat. Dece n'ar intra într'o zi în consiliile regelui? Cavalerul de Seingalt ministru?...

E străin, dar Mazarin fusese italian caşi el şi înaintea lui Mazarin, Concini“.

Şi Casanova care se gândea cu atâta curaj la un viitor strălucit se puse pe lucru cu şi mai multă îndrăsneală.

Nimic mai uşor decât să devină, reluând plăcutele relaţiuni de prietenie dela Grenoble, confidentul, sfătuitorul şi poate amantul metresei regale. Datele prezise în horoscop se împlineau ca prin minune: d-ra de Romans născu regelui un fiu care-i semăna leit şi care primi un titlu nobil.

Casanova devenit amantul d-rei de Romans, ca şi al surorei acesteia de altfel, o sfătuia cum să încătuşeze mai bine dragostea regală. D-na de Pompadour cade în disgraţia regelui şi Ludovic al XV-lea pare cu totul captivat de noua metresă care-i dăruise un fiu de toată frumuseţea.

Totuşi vanitosul cavaler vrea să stăpânească Franţa şi împinge lucrurile prea departe. Partizanii marchizei de Pampadour reuşesc să fure d-rei de Romans scrisorile primite dela Seingalt şi să le pună sub ochii suveranului înşelat. D-ra de Romans este închisă într'o mănăstire şi la început i se ia copilul.

Şeful poliţiei regale face un raport regelui asupra lui Casanova, cavaler de Seingalt:

„...e un aventurier de mare suprafaţă, intriga în chip de om, care pentru a reuşi nu dă înapoia nici unei acţiuni necinstite, nici unei crime. I se cunosc trei morţi pe conştiinţă... A dus întotdeauna o viaţă destrăbălată, procurându-şi prin furt sau trişare la joc banii cari-i trebuesc cu nemiluita pentru fanteziile-i lubrice. A ruinat aproape pe marchiza d'Urfé sub pretextul unor operaţiuni magice“...

Şi pentru a lămuri şi mai bine curiozitatea regală şeful poliţiei îi citeşte un raport-scrisoare adresată lui de către un fost complice al lui Casanova:

„Monseniore, excelenţa voastră mi-a ordonat promiţându-mi o recompensă, să-i fac un raport fidel asupra comediei infame pe care rufianul Casanova, aşa zis magician, a jucat-o prea nobilei doamne, d-na marchiză d'Urfé, ca să poată pune mâna pe bogăţiile ei. Eu nu asistam la această comedie dar i-am cunoscut Marcolina, o fată foarte vorbăreaţă care i-a servit de nimfă lui Casanova în întreprinderea-i blestemată, după cum se va vedea.

Erà la Marsilia, la începtul anului trecut. Casanova sosi la hotelul „Treisprezece Cantoane“ unde-l aştepta de trei săptămâni d-na d'Urfé.

Trebue să mărturisesc că, în mare lipsă de bani, am acceptat, vrăjit de acest cavaler al diavolului, să ţin un rol în piesa mea: acel al lui *Quèrilinte*, spirit ceresc care trebuia ca, făcând dragoste cu d-na d'Urfé, s'o pregătească pentru reîncarnaţia după care erà dorită“.

Şi complicele, Passano, povesteşte cum o boală îl făcu inapt experienţelor erotice la care o supunea pe sărmana marchiză în vederea reîntineririi. Gonit şi părăsit în mizerie de Casanova, Passano îi denunţă marchizei înşelătoria.

„Dar ea era aşa de încăpăţânată pentru acest excroc, atât de orbită de practicile lui nebuneşti încât nu voi să audă de nimic. Casanova o convinse că prin farmece datorite geniilor răufăcătoare, devenisem periculos şi că Paralis (zeul pe care-l invocau) îl desemnase pe el pentru a mă înlocui în ceremonialul regenerator“....

IN DISGRAŢIE

Cavalerul de Seingalt este pus sub urmărire.

O scrisoare a d-rei de Romans, îl avertizează însă la timp şi cu ajutorul ducelui de Richelieu isbuteşte să fugă.

Deşi în momentul când e transportată la mănăstire d-ra de Romans află că de Seingalt a înşelat-o cu chiar sora ei, nu pregetă să-l avertizeze cu toate pericolele unei astfel de acţiuni:

„D-lui Cavaler de Seingalt la hotelul mareşalului de Richelieu, str. Saint Honoré.

Cavalere, fugi, te conjur. Viaţa ţi-e in joc. Mai ales să nu cauţi să mă revezi. Voiu şti să suport necazurile. Nimic nu te-ar putea alina decât gândul de-a te şti scăpat. Adio.

A.

Cu toate suferinţele îndurate de pe urma lui, Anne de Romans îl iubeşte totuşi pe Cavalerul de Seingalt şi în exil nu visează decât ca odată liberată de rege să se poată căsători cu Casanova.

Dar aventurierul nici nu se gândeşte la asta.

Işi cunoaşte temperamentul şi nu vrea să mai nenorocească viaţa celei pe care a iubit-o. Hărţuit şi urmărit, isbuteşte totuşi să redea prin intervenţia lui Richelieu, copilul d-rei de Romans mamei îndurerate. Bravând pericolele de moarte i-l duce chiar el la mănăstire furişându-se într'un costum de călugăr.

Despărţindu-se de d-ra de Romans, Casanova pleacă în Germania şi apoi la curtea împărătesei Caterina în Rusia, mânat de aceeaş soartă de cavaler frumos şi rătăcitor.

D-ra de Romans se căsători în 1772 cu marchizul de Siran-Cavanae cu voia şi din îngăduinţa lui Ludovic. Fiul ei Louis-Annié destinat carierei eclesiastice muri la Roma în vârstă de 25 de ani.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLV Nr. 8
17 Februarie 1929
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ

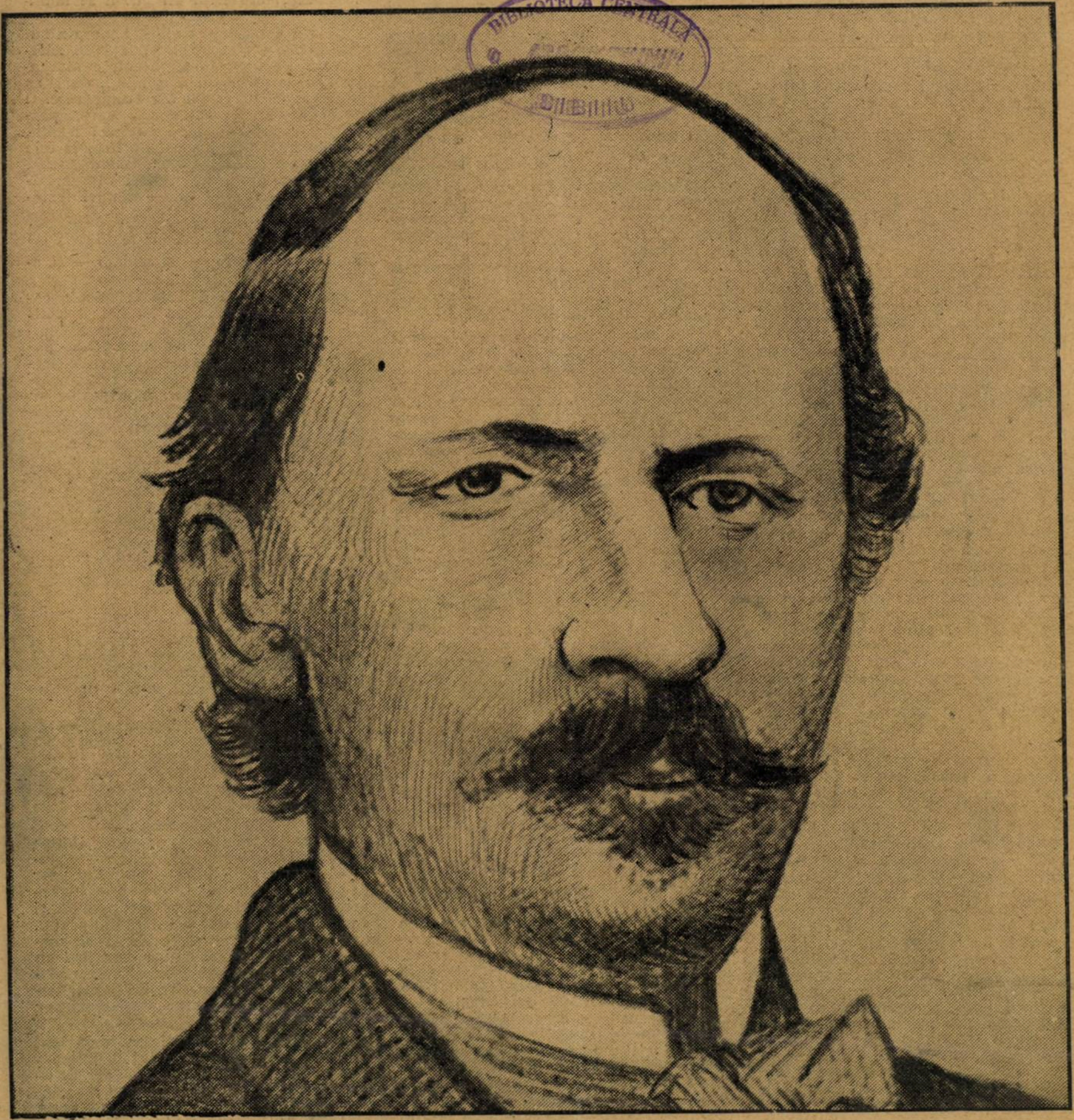

DIMITRIE BOLINTINEANU

Ctitorii

DIMITRIE BOLINTINEANU

(1819—1929)

PAUL I. PAPADOPOL

Nu cred lipsită de interes amintirea câtorva date: 110 ani dela naşterea lui Bolintineanu; 56 dela moartea sa; 72 dela publicarea primei colecţiuni şi 76 dela a primei bucăţi.....

Iată câteva date care ne-ar dovedi că Bolintineanu aparține mai mult celor dintâi manifestări de literatură naţională, acelor timpuri când, vorba lui Gr. Alexandrescu:

> *.....noi trebue să formăm*
> *Să dai un aer, un ton, limbii în care [lucrăm;*
> *Pe nebătute cărări loc de trecut să găsim*
> *Şi nelucrate câmpii de ghimpi să le [curăţim* (1)

Natural că, născută, în astfel de împrejurări, nededate cu poezia, opera lui Bolintineanu va suferi de toate defectuozităţile timpului. De-aici caracterile ei principale şi mai cu seamă:

1. exprimarea greoae. Să se ţină însă socoteala: mult mai puţin greoae decât a lui Gr. Alexandrescu, contimporanul său (1812—1885) până la al cărui fond de inspiraţie D. Bolintineanu (şi desigur nici măcar marele Alecsandri, deasemeni contemporan (1819—1890) — nu va putea ajunge. Aceasta în favoarea lui Gr. Alexandrescu. Nu tot aşa vor sta lucrurile ca formă: Deastădată ordinea ar fi alta: Gr. Alexandrescu, Bolintineanu şi, foarte aproape de aceasta, Alecsandri. Aceasta vrea să spue că, în această privinţă, Bolintineanu e departe de a fi ceeace se numeşte un iniţiator. Şi aceasta pentrucă forma sa e aproape desăvârşită: limba este naturală, corectă şi oarecum neaoşe, stilul e, în bună măsură, figurat, iar simetria, armonia mecanică este atât de perfectă, încât cei peste 70 de ani cari au trecut peste ea n'au avut aproape ce să-i adaoge. Este oare un secret că Bolintineanu şi Alecsandri sunt dascălii de simetrie ai tuturor versificatorilor cari s'au perindat în scrisul românesc. Toţi cari i-au urmat au trebuit sau să adopte armonia lor sau să cadă în erezie şi nu sânt cunoscute numele unor poeţi în viaţă ale căror stihuri aduc, aidoma cu acelea ale lui Bolintineanu.

Aşa dar un prim merit al lui, Bolintineanu: forma — limbă, stil, simetrie — perfectă. Şi când zic simetrie mă gândesc la versurile lungi şi pretenţioase care nu mai au nimic comun (deşi la Alecsandri, în primele culegeri, lucrurile se vor petrece atlfel) cu versificaţia primitivă, amorfă, abruptă şi monotonă, poporană. Mă gândesc la strofele variate şi oarecum noui din „Macedonele", mă gândesc la armonia multiplă din acea poemă „Mihnea şi baba" care continuă să rămâe necunoscută, mă gândesc in fine la muzicalitatea revelatoare din: „O fată tânără pe patul morţi" în care amphibrachul îşi găseşte o primă reuşită, realizare:

> Ca rò-bul ce cânt-tă a-màr în ro-bì-e

In atsfel de împrejurări se va negà oare frumuseţea unei strofe ca:

> Să moară bătrânul ce fruntea înclină
> Ce plânge trecutul de ani obosit,
> Să moară şi robul ce'n lanţuri suspină,
> Să moară tot omul cu suflet sdrobit.

Că acestea toate constituesc un mare merit, poate cel mai mare, pentru Bolintineanu — e neînodoios. Principalul e că el, cunoscând bine pe poeţii francezi romantici, cu cari se înrudeşte de atâtea ori (şi, uneori, în raporturi de adevărată filiaţie) el, odată şi deopotrivă, cu Alecsandri, fără să poată fi situat, din acest unic punct de vedere, mai prejos de acesta, dă limbii încă primitive româneşti nu numai cele dintâi tipare simetrice, dar dintre cele definitive.

2. La acest prim (şi primordial) merit se pot adăoga atâtea alte caracteristice şi — imediat — caracteristică tipic romantică a operei sale. Este — după cum am spus — una din notele timpului şi nu se va putea nega că Bolintineanu ar fi fost contemporan cu Bălcescu, Alecsandri, Alecu Russu, etc. — în nota comună cărora se desvoltă talentul său. Nimic nenatural, desigur: şi cultura pe care şi-o făcuseră, caşi atmosfera sufletească a timpului în care trăiau nu-i putea îndruma altfel. Să mai adaog oare caracterul general al literaturei europene peatunci sau să insist asupra împrejurărilor speciale, social-naţionale, în care se găsià neamul nostru, pedeoparte fărămiţat, pedealta silit să se duşmănească şi lipsit de libertate? Iată atâtea cauze care explică dece, şi în opera lui Bolintineanu, cunoscătorii pot uşor identifica ecouri din: Lamartine, Chateaubriand, Chénier, dar mai ales din îndeobşte răsfăţatul acestor timpuri, şeful şcoalei, V. Hugo.

Dar şi aici o precizare: Bolintineanu este departe de a fi ceeace se numeşte un imitator. Mai mult, chiar decât Alecsandri, în unele opere, el nu se lasă condus de modelele sale din care se mulţumeşte să împrumute numai, pedeoparte, atmosfera generală romantică (subiectivismul, predilecţia pentru anumite motive, tonul declamator), pedealta: foarte puţine (şi mai mult, formale) puncte de orientare.

Deaici opera lui Bolintineanu apare ca perfect originală: el brodează de predilecţie, numai motive româneşti pe canavaua atmosferei romantice. Este, dacă vreţi, un localizator al acestei, atmosfere. Pus alături de Alecsandri, Bolintineanu va fi penedrept desconsiderat: la cel dintâiu, uneori, modelul e mai evident, fără să insist prea mult asupra imaginativităţii care, la Bolintineanu, e mai naturală, mai realistă, mai puţin sonoră.

Imagini baroce, puţin stilizate şi rău îndrumate la Bolintineanu vom întâlni mai rar. Defectuozitatea lui principală este distonanta dintre cele 2 prezentări ale personagiilor: cea directă, dată intuitiv sau prin descriere, şi cea indirectă, rezultată, din felul lor de a se manifesta.

Şi o a doua care explică aparenta superioritate (în imaginaţie) faţă de Alecsandri. De fapt, Bolintineanu e mai aproape de proză şi, n'aş minţi, dacă aş preciza: de proza cu aer cronicăresc. O proză destul de sănătoasă care, pealocuri, capătă, în mod cu totul nesilit, uşoara întorsătură a unui epitet (de cele mai multe ori, dacă nu elementar, mai totdeauna, ornantic) a unei comparaţiuni sau — rar de tot — a unei metafore.

Acestei frici native de luxul tropilor se datoreşte şi ponderanţa imaginativă a lui Bolintineanu care — în schimb — îl apropie de proză.

Sunt cele două defecte principale care i-au atras anatema istoriei şi criticii literare. Interesant e că această atmosferă favorabilă, s'a generalizat pătrunzând, in cele din urmă, chiar în programele oficiale ale şcoalelor secondare: urmaşii vedeau în Bolintineanu nu un element periculos, dar numai indignus. Şi astfel, după multă chibzuială şi destulă socotinţă, Bolintineanu a fost lăsat numai normaliştilor, şi, ici-colo, la discreţia câtorva autori romantici, de manuale de curs primar sau gimnazial. Şi totuşi o cunoaştere mai deaproape a lui Bolintineanu este absolut necesară. Ea s'ar putea face printr'o scurtă caracterizare bio-bibliografico-literară şi prin cunoaşterea unor fragmente din opera lui.

Aceasta cu atàt mai mult, cu cât această operă continuă să aibă şi o valoare intrinsecă şi alta extrinsecă şi o a treia educativă. Imi aduc aminte de primele vorbe cu care N. Bălcescu deschidea, la 1845, primul număr al „Magazinului istoric pentru Dacia":

„Românii au trebuinţă astăzi să se întemeeze în patriotizm şi în curaj şi să câştige statornicie în caracter::.

Aceasta la 1845. Să nu aibă oare şi astăzi Românii, după aproape 80 de ani, nevoe de aceleaşi calităţi şi în special de patriotism?

Şi cum la aceasta nu se poate ajunge decât printr'o bună şi „îndestul răspândită" istorie naţională — se poate uşor deduce de cât de mare folos este chiar opera istorică (singura mai cunoscută şi destul de defăimată) a lui Bolintineanu. Cetirea, analiză şi pătrunderea ei, memorarea ei chiar, ar putea contribui cu succes la limpezirea atmosferei sufleteşti, prin confirmarea posibilităţilor patriotice şi destrămarea înmuguririlor internaţionaliste.

Şi adaog că posteritatea, reducând aici, activitatea literară a lui Bolintineanu, a fost şi mai nedreaptă, faţă de acest înaintaş care, chiar ca poet, s'a manifestat, poate: cu mai mult succes în atât de puţin cunoscute: „Macedonele", şi „Flori ale Bosforului", şi a încer-

---

1) „Epistola către Voltaire".

cat să îmbrățișeze, de fapt: să întemeeze, epopeea și... drama istorică.

Și în afară de poezie, iată-l pe Bolintineanu ca:

2. ziarist conducând ziare ca: Poporul Suveran, Junimea română, Dâmbovița) sau colaborând la altele (Reforma, Trompeta Carpaților, etc).
3. scriitor politic-social în limba franceză sau română;
4. prozator (istoric, escursionist). Nu trebuesc trecute cu vederea mai ales, călătoriile sale: în Palestina și Egipt, în Moldova, Pe Dunăre și în Bulgaria, la Românii din Macedonia și Muntele Atos, în Asia Mică);
5. ca romancier (Elena, Manoil);
6. ca traducător (traduce în versuri „Cântarea României" apoi „Mizerabilii" de V. Hugo.

Iată din ce cauză, încheind, laud și inițiativa „Universului literar" de a-și fi adus aminte de acest muncitor pe ogorul scrisului românesc, atât de nedreptățit de o posteritate pe care el — cu tot dezinteresul — a hrănit-o și, odată cu ea, gestul legiuitorului care, în noua orânduire programatică, a redat lui Bolintineanu locul pe care îl merită în sfera preocupărilor literare ale tineretului nostru și așa destul de expus tuturor tentativelor de distrugere morală. Reîntronarea lui Bolintineanu este o dreaptă răsplătire a stăruinței lui complexe, dar și afirmarea necesității de a-l cunoaște și cultiva, mai ales astăzi, în această dezordine ideologic-sentimentală. Cât despre aceia cari ar vedea în el un învechit, le voiu răspunde cu reflecția poetului.

Toate-s vechi și nouă toate — și cu adaosul că: sinceritatea și idealismul nu pot fi niciodată vechi.

PAUL I. PAPADOPOL

---

adevarate

Eminescu despre..

Pe un pat alb ca un lințoliu zace lebăda murindă,
Zace palida vergină, cu lungi gene, voce blândă:
Viața-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău;
Iar poetul ei cel tânăr o privia cu îmbătare.
Și din liră curgeau note, și din ochi lacrimi amare
Și astfel Bolintineanu începu cântecul său.

◆

Eliade despre..

Câți cunosc frumusețile poeziei, acea legănată și lină cadentare, acel repaos regulat al semistihului, acele expresii și asemănări răpitoare ce întineresc inima, câți, pe lângă acestea, după dreptate, mai cer o limbă, dela poet, pot judeca versurile d-lui Bolinteanu, acest june necunoscut încă ca floricela împresurată în mijlocul unei lese, a-i saluta talentul și a aștepta dela dânsul opere demne de un secol mai ferice".

◆

N. Iorga despre..

Cu încredere, cu o bogăție de cuvinte abstracte și cu o ușurință de vers, fără pereche, fără idei însă, fără sinceritate de simțire, fără putință de concentrare, de mărgenire, de alegere, de autocritică, naiv, ecou sonor, se înfățișează Iache Bolintineanu...

◆

G. Sion despre boala lui..

Dar coardele prea mult întinse ale acestei harpe sparte au trebuit să se rupă și ele. Bolintineanu în cei din urmă doi ani ai vieții sale ajunse într'o stare din cele mai dureroase: dureroasă nu pentru sine, căci el nu mai simția nimic, dar pentru acei ce-l vedeau, pentru acei ce-l iubiau, pentru acei ce adorau talentul său.

Insăși familia amicului, intim, Al. Zane, în a căruia casă ședea de mai mulți ani, nu mai putu să-l țină; căci în adevăr devenise o sarcină nesuferită, care avea necesitate de îngrijiri de spital.

Rudele, amicii interveniră spre a-l interna în ospiciul dela Pantelimon.

◆

sfârșitul

Lampa vieții lui nu întârzie de a se stinge. La 20 Aug. 1873, Bolintineanu muri la Pantelimon, la 7 ore și jumătate. A doua zi corpul lui fu adus în Capitală la biserica Sfântului George. Acolo puțini amici merseră și-i, deteră sărutarea cea din urmă și apoi rudele îl transportară, în satul Bolintin, locul său natal, unde-l îngropară.

(Sion).

◆

o caracterizare

Bolintineanu măgulit, lăudat, respectat de toată lumea, necriticat de nimeni, îngâmfat poate de talentul său, ajunsese a se crede geniul incomparabil al României și nu suferia nicio discuțiune asupra ideilor sale.

(Sion).

◆

din prefața poeziilor dela 1847

...inspirații tinere și melancolice, dar puțin solide și încă mai puțin a fi privite ca niște opere de care avem trebuință în acest timp, când naționalitatea română se deșteaptă ca o aurõră după o lungă noapte; inspirații.... ale copilăriei la care acum țin foarte puțin și pe care nu le-aș fi reprodus fără îndemnul prietenilor mei:

De aceia orice critică ar fi de prisos.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Născut, la 1819, în Bolintinul din Vale, Bolintineanu (macedonean după tată) capătă primele cunoștințe, abia la 10 ani. Se desăvârșește la Colțea și la Sf. Sava.

La 1845 este trimis ca bursier al „Asociației literare" la Paris.

Ocupă diferite slujbe până la acea de ministru (externe, culte și instrucțiune publică).

Călătorește foarte mult.

Ia parte la revoluție și suferă toate rigorile ei.

Moare, de o boală rea, în spitalul Pantelimon, la 1873, și e îngropat în satul său natal.

Scrieri:

a) **poezii:** Colecție din... Buc. 1847; Cântece și plângeri. Iași 1852; Poezii vechi și nouă Buc. 1855; Legende sau basme originale în versuri. Buc. 1858; Melodii române. Buc. 1858; Legende noi. Buc. 1862; Poezii... două vol. Buc. 1865; Poezii din tinerețe. Buc. 1869; Plângerile României. Buc. 1870; Ed. generală (2 vol.): Buc. 1877.

b) **epice:** Manoil. Iași 1855; Elena, Buc. 1862; Conrad, poemă în 4 cânturi. Buc. 1867; Traianida, poemă eroică. Buc. 1869—70.

c) **dramtice:** Ștefan Vodă cel berbant, dramă în 4 acte. Buc. 1867; Alexandru Lăpușneanu, După bătălia dela Călugăreni, drame în 3 acte. Buc. 1868; Ștefan George Vodă, dramă 5 acte. Buc. 1868; Mărirea și uciderea lui Mihaiu; Despot Vodă; Mihnea Vodă care-și tae boerii; Postelnicul Constantin Cantacuzino; Brâncovenii și Cantacuzinii; Sorin. Buc. 1868;

d) **satirice:** Nemesis. Buc. 1861; Eumenidele Buc. 1866; Ielele, grame și epigrame politice. Buc. 1869; Menadele, 1870.

e) **istorice:** Bătăliile Românilor. Buc. 1859; Viața lui Mihaiu-Viteazul, Buc. 1863; Id. lui Ștefan cel Mare. Buc. 1862—63; Id. a lui Vlad Țepeș și Mircea cel bătrân. Buc. 1863; Id. a Domnitorului Principatelor unite la Constantinopol. Buc. 1860; Domnii reglemntari... Buc. 1869; Viața lui Cuza. Buc. 1869; Viața lui Traian August. Buc. 1869; Cartea poporului român. Buc. 1869., etc., etc. etc.

P. I. P.

poezie

VICTOR EFTIMIU

CANTECELE MELE

Cântecele mele au plecat pe mare
La un loc cu emigranţii de la noi
Calomfir de-acasă printre foi,
Printre haine busuioc şi iarbă mare
Ţará nouă, lume bună, alte stele...
Au plecat pe mare cântecele mele !

Am inchis în ele plâns şi dor de ducă
Smulgeri din pământul ce le dete sbor...
Cine-o să le cânte ? Cui să-i fie dor ?
Lacrima ce pică cine-o mai usucă ?
Ţărmuri nouă, grijă nouă, altă inimă aproape...
Cântecele mele au plecat pe ape !...

Val de-a rostogolul şi din val în val
Batere de lună, — aceiaşi, de-acasă...
Frunţi îngândurate în palme se lasă
Un bătrân incearcă doină din caval,
Şuer de uzină departe-i răspunde...
Cântecele mele au murit pe unde...

FANTEZIE

Luceafărul de sus,
Mi-a spus o taină mare ;
Luceafărul de sus,
De câte-ori răsare,
Imi spune câte una ;
A-ţi auzit-o oare ?

N'o ştie decât luna
Ce lunecă, nebuna !
Prin jurul său, mereu ;
Şi n'o ştiu decât eu.
A-ţi auzit'o oare ?

Luceafărul de sus,
Alunecând, bezmetic,
Pe bolta de safir,
Intr'un avânt frenetic,
Aflata-ţi, ce mi-a spus,
Zvârlind un trandafir ?

ARTUR ENAŞESCU

CÂNTEC DE BEŢIE

(RONDEL)

Măi crâşmare, măi crâşmare,
Iţi spusei de-atâtea ori,
Să-mi dai vin ce-ţi da fiori
Ca şi'ntâia sărutare...

Sau ca'ntinsul blând de mare,
Pentru cei ce pleacă'n zori,
Măi crâşmare, măi crâşmare,
Iţi spusei de-atâtea ori.

Să-mi dai vin deacela care,
Fierbe ca în zăcători,
Când cu ochii visători
Leneş, l'oiu vărsa'n pahare
Măi crâşmare, măi crâşmare...

G. NEDELEA

TRAGEDIE

Din înălţimea munţilor sălbateci şi pleşuvi, o stâncă cenuşie şi
[grea
ca amintirea, s'a prăvălit în vale pe un ţintirim de frunze
strivind sub greutate un cuib sărman de iubire, tăcut şi singu-
[ratic.

Isvoarele pitite în umbre nepătrunse, dintr'o reţea închisă de
[brazi
şi de molifţi, au plâns în amurgire cu stropi mari de cleştar
pe albul pur al pietrelor, vorovind credinţă nouă.

O pasăre de pradă, desprinsă din ruine, ţipând ca o săgeată
svârlită de arcaşi, a sfâşiat văzduhul şi s'a pierdut
în zare, lăsând în urmă o undă de dureros prohod...

FOCIONI MICIACIO

SPOVEDANIE

Sufletul meu,
drumeţ pribeag
Colindător prin mrejele vieţii
a adăstat o clipă, lângă un liman.
Inchis în trupu-mi slab,
Incovoiat ca un toiag de vreme şi de bătrâneţe
Mi-a vrut să-mi fugă
Şi să se ascundă 'n apa cristalină
Care trona imens în faţă
Ca bucuria de viaţă
a unei revederi întârziate.
Şi trupul a cedat, în drumul soartei,
Iluziile desirate
ale aceluia care voia, în apa lină
Să regească linişte şi fericire
S'au lins acolo 'ncetişor
ca şi viaţa 'n arbori, după o toamnă mohorîtă
şi urîtă...

NUMA CARTIANU

DOUĂ CUCUVELE CU DOUĂ JUNGHIURI

SARMANUL KLOPȘTOCK

Petcu Oprișor duce în spinarea lui de șaptezeci de ani, două mari necazuri.

Unul, cu caii — n'are omu parte de cai și pace; i-a schimbat ca pe măsele și tot n'a brodit-o — toți i-au ieșit niște gloabe sadea; — altul cu gineris-o Mitică, fost plutonier în escorta regală, fost comptabil la cofetăria „*Resurection*", fost agent la pescării, fost expert la *Banca Sfinții Trei Erarhi*, fost intendent al așezămintelor princiare „*Stoilov*" și în sfârșit, actualmente destituit din administrațiunea oțelăriilor „*Feierștein*" pentru insubordonanță față de superiorii imediat erarhici.

Petcu Oprișor n'are nici o meserie, care să-i asigure întreținerea, iar schimbul de cai îi cășunează destulă tevatură și destulă zadarnică cheltuială!

Are în Tânganul un pământ, o ghimirlie de culcuș și un taur.

Pământul, dat în parte, îi ține zilele cu bruma ce-i aduce recolta, — în ghimirlie își adăpostește oasele și bătrânețea, iar taurul, decorat de Stat la o expoziție de cornute, în Brezoaia, pentru veritabila lui proveniență, îi asigură cu prăsila, un venit de nimica toată, cu care astupă alte găuri, afară de îmbucătura zilei și a straielor dărăpănate de pe el.

Dar oricum, în izolarea în care își are gospodăria, o gloabă de cal tot îi trebue lui Petcu Oprișor, pentru legătura cu restul nevoilor din afară de cele din jurul casei.

Așa de pildă, trebue să mai dea câte o raită în Cu'cudeni ca să mai afle știri, bune ori rele, dela Drăgușina, fata mare, dată cu alai după Gâju, notaru. Deci iată că trebuie cal. In Ogrezeni, Petcu Oprișor trebue să se repeadă din când în când cu câte o cămașă spălată și cu câte un fișic de parale pentru Mândricel, copilul de mijloc, care lucrează ca tâmplar cu ziua la reparația unui parapet de peste Argeș, în Coasta Crevediei, între cimitir și abator. Deci iar se ivește și aci trebuința calului. La târg la oraș, fără cal n'are cum să o cârmească, cale de optsprezece poște, pentru provizii pe care Petcu Oprișor nu le poate găsi la Ghițoi, hangiul din Tângeanu și în ferestrele căruia sticlesc doar rachiuri colorate cu otrăvuri și metaluri și covrigi mâncați de șobolani. Deci iar cal. In sfârșit, Petcu Oprișor mai are de făcut un drum ceva mai lung la fabrica de chibrituri *Belvedere*" să vază pe Lenuța, prâslea între copii, ucenică în atelierele Regiei, pentru a-i lăsa o vorbă bună, un coș cu mezelicuri și o bluză spălată, în locul celei din cursul săptămânei, ferfenițită la masa mare de lucru. Și pentru plimbarea asta, iar trebuie cal!

De aceea toată grija din urmă a lui Petcu Oprișor, a fost pentru o căpătuială cu un cal *de fond!*

A cumpărat, a vândut, a schimbat, iar a cumpărat, iar a schimbat și iar a vândut, până să dea omul de un cal mai abitir și de așa ceva tot n'a dat! I-a cercetat și mai pe departe de Tânganu, a mers în Râureni, a mers la Rucăr, a mers omul și în Basarabia, a trecut și munții, spre Lugoj, și de cal bun n'a fost chip să dea! Nutrețul scumpindu-se, lumea crescătoare de vite d'alde d'astea, a căutat să se cotorosească de ele și așa se explică că, în bătătură le-au rămas numai gloabele. Gloabele bolnave nu se hrănesc. Se ofilesc, se sting pe picioare și mor de tignafes. Negustorimea le știe meteahna, și cei mai mulți neputând-o scoate la văpsea cu asemenea damblale, le dă pe gratis la caâte-un țigan fierar, pentru piele, iar hoitul îl aruncă în porumbi și peste care se năpustesc puii de lup.

In ajunul târgului, pe cei câțiva mai cu înfățișare, îi scot afară din coșare, îi mângâie, îi fățuesc, îi țesală, îi îndoapă cu buruiană ca să le umfle burta în chip de îngrășământ și le schimbă caelele dela copite, petru ca potcovitul să pară mai proaspăt. Amatorul, cum spre exemplu ar fi Petcu Oprișor, care nu e geambaș de meserie și care își caută un cal pentru trebuințele gospodăriei lui, îl cumpără la brodeală. Acasă, burta calului care a scăzut pe drum, se lipește de coaste. Părul, de vită bolnavă, se ciufulește dârz în sus, mărind slăbiciunea din coaste. Potcoavele vechi, hârjite în țăcăneala loviturilor, se înjumătățesc și cad. In sfârșit, gloaba ajunsă în bătătură, meteahna nu întârzie să se și ivească în chiar după amiaza zilei cumpărăturei.

Așa i s'a întâmplat dearândul, la fel și lui Petcu Oprișor! I-a cumpărat pe brodite cu preț gras și apoi i-a dat pe fugă, pe nimica toată, la foarte scurtă vreme dela data târgului, numai să n'ajungă care cumva să-l vândă de viu, pentru piele, la vre-un potcovar-hingher, amator de mortăciuni, pe câteva parale de râs, afară de hoit!

Și așa, când îl cauți pe Petcu Oprișor, îl găsești fără cal, sau, în cel mai bun caz, cu o gloabă, ori pentru vândut, ori pentru dat tătarilor, să-l înfulice drept mâncare!

◆

Acum în urmă, Petcu Oprișor se găsește în curte cu un murg lingav, găiigan, șoldiu umflat burduf în coaste și abătut ca după zăcere.

De neam n'ar fi rău, dar gloaba are ceva așa în el, care par'că îl roade la inimă. De mâncat, mănâncă cât zece, — o livadă întreagă și numai el singur soarbe un puț întreg de apă și totuși, curios, hrana tot nu se prinde de el, ca și cum s'ar lipi de zid. La picioare n'are nici o urmă de racină, dar mersul e mereu în cumpănă. Face doi-trei pași, se oprește lălău în drum, se uită prelung și clăpăug împrejur, oftează din adâncul mațelor, tușește ascuns și se urnește din loc în papainoage, ca o mămăligă pripită pe niște rotile schiloade.

Il chiamă Mișu.

Când l-a cumpărat, acum în urmă dela târg din Făurei, nu prea părea așa de dărăpănat. A venit spre curte sprinten, cu urechile ciulite în zare, cu nările resfrânte și pline de foc, priponit de loitrarul briștii, în fundul căreia plângea, cu ochii holbați spre el, un malac.

Și Mișu îl îmbărbăta, sărutându-i din când în când, botul umed, rece și argăsit.

Acasă însă Mișu s'a poticnit.

Vânju, rândașul, l-a cuprins întreg în toată privirea lui de hoț de cai, l-a ciocănit în pântec ca pe un pepene și trăgându-și căciula pe nas, a mormăit a pagubă, între picioarele scălămbăiate ale lui Mișu: *hemfizem!*

Petcu Oprișor nu a înțeles diagnoza, dar a clătinat și el din cap, tot a pagubă:

— Ce-i facem Vânjule?

— Să trec la târg, la veterinar și dacă nu i-om găsi leacul, la Obor cu el până nu ne moare în ochi!

Vânju s'a întors seara călare pe Mișu și cu o tinichea de unsoare. A descălecat, a mestecat unsoarea și a spoit cu ea pe Mișu din cap până în copite. Noaptea, când s'a dus Vânju în grajd cu lampa, Mișu se umfla ca o budincă. Până în revărsat, gloabei nu-i mai trebuia mult ca să plesnească!

— Ce-i făcuși Vânjule?

— Il bag în Argeș, îl curăț de unsoare și o zbughesc la târg, că tot e zi de Obor!

— „Da de unde Dumnezeu, mai veni și potopul ăsta de umflătură?

— „Uite să vezi: fără să bag de seamă, am apucat pe întuneric de l-am uns în grabă, cu șomoiogul de catran cu care ung osiile!

— „Și acum?

— „Acum iaca, s'a argăsit!

— „Moare?

— „Tot apuc să-l mărit până nu moare — plec acuș la târg cu el!

— „Pleacă Vânjule, dar cu ocazia asta, ia-mi și pe Mitică de pe cap, mă scapi de două gloabe dintr'odată!

— „Il iau boierule!

◆

Mitică Costacopol e ginerile lui Petcu Oprișor.

Ține în căsătorie pe Lenuța, crema fetelor din Tânganu, la oraș la București, unde a ocupat fel de fel de slujbe, dar în cari nu prea a făcut mulți purici. Le-a schimbat pe toate, rând pe rând, până să-și brodească un biurou, în care să-și etaleze țâfna, pe care nimenea nu i-o înghiția, ca și pe caii lui Petcu Oprișor!

Acum Mitică Costacopol s'a brodit să nu mai aibă nici un fel de slujbă ca și Petcu Oprișor, cal. L-a dat pur și simplu afară, ca pe un gunoi pe făraș din „*Banca Cuvioasa Paraschiva*" pentru o expertiză trasă de păr, în favoarea unui acționar, care îi promisese un „cadou"! Consiliul de administrație a mirosit chestia și la ultima adunare s'a semnat îndepărtarea din serviciu a lui Mitică Costacopol dela contenciosul comptabilității și al expertizelor.

Acasă nu are ce face.

Proprietarul îi bate în toate diminețile în ușă, agentul dela percepție aidoma, *jurnalistul* așișderea, iar conductorul de la uzina de apă i-a întors cheia în robinet.

Așa fiind, Mitică Costacopol și-a luat bocceaua „*Manualul de comptabilitate dublă*" și patefonul „*Ortensia*" și a căzut în spate, cu nevastă cu tot, lui Petcu Oprișor, în Tânganu!

Dar în Tânganu, Mitică și cu Lenuța Costacopol nu îndurară mai puțin ca la oraș!

Cu drept cuvânt, Petcu Oprișor se văita ca din gură de șarpe, de scăpătăciunea care îl cotropise, trimițându-și ginerile la tramvai, iar fata, la spălatul cu ziua!

INSULTA

VALERIU MARDARE

Aşa era întotdeauna: spre sfârşitul lunii lucrările se aglomerau. Şi ca să le poată dovedi, domnul Lazarache, arhivar şi registrator la Cadastru, trebuia să lucreze peste ore.

Cândva făcuse un raport. arătând situaţia şi cerând un copist ajutor. Şeful i-a dat dreptate şi promisiuni. De ajutor a uitat însă. Şi domnul Lazarache, conştiincios dar lăsător din fire, a rămas să poarte singur mai departe răspunderea biroului.

In seara asta sfârşi lucrul abia la zece.

Porni pe jos spre casă, străbătând alene drumul obişnuit, în capătul căruia găsea, după o zi de muncă, răsplata binemeritată a odihnei.

Ca să nu i se pară drumul prea lung, nici nu se gândea la el; mergea cuprins de o moleşeală plăcută, lăsându-se în voia picioarelor ce se învăţaseră cu această cursă cotidiană ca un cal de poştaş.

Când ajunse în bulevard se opri o clipă pe marginea trotuarului şi privi în sus şi în jos dealungul străzii: n'ar fi suferit să-i tulbure cumva somnolenţa vr'un automobil sau vre-o trăsură.

Pustiu.

Dar tocmai când gândi că poate să-l traverseze în voe, auzi deodată spre deal un murmur ciudat, asemănător bâzâitului unui roiu de albine într'o zi de primăvară. Două puncte de lumină se iviseră chiar atunci de după un colţ şi coborau grabnic la vale.

Domnul Lazarache îşi trase piciorul la loc pe trotuar şi urmări apropierea maşinii. Apoi, măsurând din ochi lăţimea străzii, chibzui că avea încă destul timp să treacă de cealaltă parte.

Dar abia ajunse la jumătatea drumului şi claxonul maşinii ţipă nervos şi ameninţător. Cei doi ochi palizi clipiră repede, speriaţi parcă, ş'apoi străluciră orbitor, aşternând dealungul străzii două fâşii neastâmpărate de borangic străveziu...

— Ei, drăcie! dar repede mai merge.. — mormăi nemulţumit domnul Lazarache.

Ca să ajungă dincolo, acum ar fi trebuit s'o ia la fugă, fiindcă automobilul, ţinând dreapta, îi eşia drept în faţă. Decât, însă, să se sdruncine fugind. se gândi că e mai bine să-l aştepte să treacă şi pace bună...

Dar maşina, apropiindu-se, îşi micşora mereu viteza. Pesemne că celor dinăuntru le apăruse într'un chip ciudat oprirea necunoscutului în mijlocul străzii, căci domnul Lazarache se pomeni deodată cercetat de privirile nedumerite a vre-o cinci bărbaţi. Aceştia însă, îndată ce îi descoperiră, în întuneric, înfăţişarea de cetăţean modest şi cuviincios, îşi manifestară gălăgios deziluzia. Maşina sbârnâi furtunos şi sbucni la drum ca o săgeată scăpată din arc, aruncând în urma ei un hohot de râs şi înjurătura conducătorului, furios că se lăsase păcălit.

Domnul Lazarache percepu vag că fusese înjurat, dar în acelaş timp îi veni să râdă închipuindu-şi păcăleala tinerilor ce păreau cam băuţi.

Departe se mai auzeau încă hohote de râs chefliu.

— Sunt veseli, băeţii... petrec!... — îşi spuse dumnealui, urmărind goana maşinii cu priviri pline de îngăduinţă

Apoi îşi continuă drumul, gândindu-se mulţumit că de-acum nu mai avea mult până acasă.

In curând văzu şi lumina aprinsă la una din ferestre. Cucoana Aglaia nu se culcase: îl aştepta împletind la lampa cu abat-jour verde.

Domnului Lazarache îi plăcu mult această dovadă de prietenie din partea tovarăşei de viaţă. Şi mulţumirea ce o simţea el, văzând cum nevastă-sa se silia prin mici atenţii să-i îndulcească traiul şi munca aspră. ar fi vrut parcă să o strecoare şi în sufletul femeei. Deaceia cucoana Aglaia, nu fără uimire, îşi auzi bărbatul povestind printre înghiţituri cine ştie ce întâmplare nostimă de pe la birou, amintindu-şi vre-o glumă mai veche şi chiar lăudând arta ei de a găti.

Apoi, sfârşind de mâncat, domnul Lazarache trecu în cealaltă odae să se culce, iar cucoana Aglaia rămase să strângă masa şi să spele vasele.

Domnul Lazarache puse lumânarea aprinsă pe măsuţa de noapte şi învălui patul desfăcut într'o privire plină de dragoste. Pe urmă se desbrăcă aşezându-şi tacticos hainele pe un scaun şi suflă în lumânare.

In clipa aceia îi trecu ca un fulger prin creeri amintirea chefliilor întâlniţi pe bulevard. Goneau spre vre-o cârciumă, desigur... se gândi el. Dar întinzându-se satisfăcut în patul larg şi moale, hotărî numai decât: oricum, tot mai bine îi stă

Dar familia Costacopol se făcea niznai, îndesând pe sub nas, porumb copt, pe după clăi, ocolind văicărelile socrului.

Din când în când, Mitică Costacopol asigura vag pe Oprişor cu o veche promisiune de a fi chemat într'un serviciu, solicitându-i, până atunci, ospitalitatea, cel puţin de ochii Lenuţei!

Şi Petcu Oprişor ridica din umeri, plângându-se de recolta slabă a anului, de lipsa de provizii a trecutului, de molima din păsări şi de tevatura cu caii.

Relaţiunile se încordară în scurtă vreme şi ciorovăiala degeneră grabnic într'un scandal în toată regula — Petcu Oprişor ameninţa cu isgonirea, — Mitică Costacopol cu divorţul!

Pe la uluci se şi iviră ca din pământ, câţiva curioşi, privind nedumeriţi în bătătura paşnică a lui Petcu Oprişor.

Intr'un timp, Petcu Oprişor înălţă în dreptul lui Mitică Costacopol, o casma, Mitică i-o smulse repede, svârlind-o cu o înjurătură, în stuful depe acoperişul pătulului.

Sastisit, Mitică Costacopol se hotărî să plece chiar în ziua scandalului, după o slujbă oarecare, oricât ar fi fost ea de umilitoare, ameninţând totuşi cu reîntoarcerea, într'un caz de nereuşită.

Şi Petcu Oprişor intră în grajd, aranjând cu Vânju plecarea la târg a... AMBELOR GLOABE.

Lenuţa se pierdu în livadă, făcându-se nevăzută, toată vremea lipsei lui Mitică cel prigonit.

◆

Plecarea *gloabelor* s'a întâmplat noaptea, târziu, cu un faiton fără felinare, ca să nu se mai dea prilej de vorbit, gurilor-cască.

In bătătură a rămas numai o lumină, pentru un caz de accident în drum, ceea ce ar fi motivat înapoierea *chervanului!*

Vânju s'a cocoţat cu Mitică Costacopol pe nutreţul din faiton, iar Mişu, şoldiu, în urmă, priponit de dricul faitonului. Ropotul s'a pierdut în întuneric şi Petcu Oprişor a rămas aţipit pe gânduri, sub lampa din bătătură, îndoios de isbândă.

S'a scurs o zi între stinsul lămpii şi amurg.

Petcu Oprişor bătea enervat curtea în lung şi în lat. Masă nu s'a pus. Lenuţa tânjea în aşteptarea slujbei lui Mitică, ca şi Petcu Oprişor, măritişul în obor a lui Mişu.

Spre înserat, undeva, într'o îndepărtare mare, o hărmălae asurzitoare, sculă Tânganu în picioare. In capul liniei, un nor de praf se înălţa în spuzeala învăpăiată a asfinţitului. Globul de foc şi de praf se sparse şi din inima lui aprinsă, înainta spre uluca lui Petcu Oprişor, în goană, Vânju, cocoţat la fel ca la plecare cu Mitică Costacopol pe nutreţul din faiton şi cu Mişu şontorogul în urmă, priponit de aripa faitonului.

Petcu Oprişor se ivi mut în poartă.

Vânju opri mânios în dreptul lui, ridicând dintr'u'n ochiu şi dintr'un umăr, spre Petncu Oprişor, arătându-i *gloabele!*

— Da ce ispravă îmi făcuşi măi Vânjule de te întorseşi aşa cum ai plecat. De aia te-am trimes eu la târg pe tine, om mai cu moţ ce te găseşti?

— „Ce să-i faci boierule? Ce mai mă întrebi? nu mă vezi în ce hal sunt?

— „Hai, spune-mi cum a fost?

— „Cu calul a fost aşa că, dădusem eu bine de urma muşteriului. Muşteriul l'a învârtit, l'a sucit, l'a întors în lung şi în lat,, i-a intrat pe sub burtă, a eşit pe dincolo, l'a tras de urechi şi de nări, l'a ciocănit la oase, i-a sucit copitele, l'a înţepat, l'a netezit m'a întrebat şi m'a tot întrebat. La urmă, gata căzurăm pe 9.000. Ce-i trăsni rumânului, tocmai când era gata să puie banii jos, să-mi ceară să mai pui calul să dea o roată cu el, prin faţa lui! Mişu de colo, nici gând să se urnească. I-am tras cu sete un biciu şi a pornit-o în trei picioare. Când să-l puie şi pe al patrulea pe pământ, iar eu să dau să mă întorc ţanţoş spre muşteriu să-i arăt isprava, ia muşteriul de unde nu e — intrase în pământ!

— „Da cu Mitică? întrebă înlăcrămat Petcu Oprişor, în timp ce Lenuţa se apropia de ulucă, cu ochii înroşiţi de plâns şi cu părul vâlvoi şi plin de stropi de levănţică în care căzuse.

— „Şi cu dom Mitică la fel ca şi cu calu! Calu cu meteahnă — canţileria închisă! Canci muşteriu pentru Mişu, canci sirvici pentru dom Mitică! Iacă boeri Petcule... DOUA CUCUVELE CU DOUA JUNGHIURI, care de care mai gogonată! Mă întorsei şi eu cu ele amândouă îndarăt, că doar în drum nu era să le las!

SARMANUL KLOPŞTOCK

omului acasă la dânsul. Și rămase așa, cu ochii închiși, cu gândul suspendat, bucurându-se de repaos.

O vreme răsuflarea lui potolită se îngână ușurel cu tictacul deșteptătorului. Pe urmă domnul Lazarache întoarse capul atras de bătăile acelea uniforme: tic-tac, tic-tac.... Ele îi sunau în ureche ca o muzică dulce, îndepărtată. Ascultându-le, simțea cum îl învălue somnul. Dar încet încet cântecul ceasului se transformă într'un sgomot de fierării isbite între ele în goana unui tren : tica-taca, tica-taca...

Conștiința lui agoniza acum ca o flacără pe sfârșite. Inchipuirea stăruia însă. Și avu deodată senzația că se află în acceleratul ce-l ducea într'o noapte, cu vre-o doi ani în urmă, spre Folticenii Moldovei, orașul de origină al nevesti-sa. Crezu chiar că aude și flueratul locomotivei, slab, pierdut... Pe urmă două trei felinare roșii, un peron pustiu, un hodorogit scurt și iarăși întuneric și țăcănit de roate... Trecuseră printr'o gară mică.

Dar locomotiva continua să fluere din ce în ce mai tare, mai ascuțit. mai nervos... ca o goarnă de automobil.

„Idiotule !"... îi strigase furiosul dela volan, în bulevard, înjurându-l.

Amintirea acestei insulte îi rupse brusc firul gândurilor. Ba chiar începea să-l enerveze. Atunci se înfundă în perne și-și trase plapuma peste cap. Dar scena din bulevard îl urmări cu încăpățânare, speriindu-i somnul. Domnul Lazarache se împotrivi eroic, dar în cele din urmă ghimpii ei îl răsbiră.

Adică pentru ce m'au înjurat ? — se'ntrebă el plin de nervi.

Auzi, niște derbedei îl insultă și el se mulțumește să zâmbească ! Zâmbise fericit...

E atât de revoltat că nu le răspunsese nimic și nu încercase să se apere, încât o clipă îi trece prin minte să se îmbrace și să alerge în bulevard.

Işi dă seama însă că acum e zadarnică furia lui și încearcă să se liniștească. A tăcut fiindcă e om bun și neiubitor de scandaluri — își spune dânsul, fără convingere însă, căci în adâncul conștiinței gândește altfel : a tăcut fiindcă e fricos, a zâmbit din lașitate.

Ticăloșii !... gemu el, strivit de brutalitatea și limpezimea acestui adevăr. Și, înjurându-i cum îi veni la îndemână, își mai potoli parcă revolta și amărăciunea ce-i năpădise sufletul.

Ii părea rău însă că lucrul acesta nu-l făcuse chiar atunci când fusese înjurat. Ar fi fost cu totul altceva să fi rămas biruitor pe teren. Da... Dar dacă derbedeii opreau numai decât mașina și săreau să-l bată ? Desigur, alți oameni nu primesc insultele cu indiferență. Și mai ales niște bețivi și netrebnici ca ăștia...

Prin trupul domnului Lazarache trecu un fior rece când se gândi la cele ce s'ar fi putut întâmpla. Fantezia sa însă nu-l lasă să sufere o nouă jignire. De aceia, când derbedeii vin spre el, dânsul nu mai e funcționar la Cadastru, ci... agent al forței publice. Căci domnul Lazarache știe că această calitate impune un deosebit respect. Ș'apoi, pentru orice eventualitate, ar fi înarmat și cu un revolver. Scapă astfel și de primejdie și cu onoarea nevătămată.

Inchipuirea acestei scene îi aduce oarecare mulțumire. Totuși, ca să fie răzbunat pe deplin, domnul Lazarache ar fi voit să-i vadă striviți, târându-i-se umiliți la picioare. Dar pentru asta ar fi trebuit să fie un personaj mult mai important, de pildă... prefectul poliției !

Numai cât ar fi scos țignalul din buzunar și bulevardul ar fi gemut de gardiști. Un ordin scurt și derbedeii sunt înhățați și expediați la răcoare. Și pe urmă... lasă, să mai poftească dumnealor să înjure și altădată pe... prefectul poliției !

Răzbunarea era acum desăvârșită. Domnul Lazarache se ridică să-și judece dușmanii. Dar când deschise ochii, se desmetici. Privi uluit în jur. Era în întuneric, acasă. Pe masă ticăia ceasul, prin crăpătura de jos a ușii se strecura o ață de lumină. Nevastă-sa robotea dincolo.

Recăzu desnădăjduit în perne. Gânduri amare. dureri vechi îi sângerau sufletul. El niciodată nu cunoscuse bucuria celui ce înfruntă, voluptatea celui ce lovește și învinge. Știa doar să rabde și să tacă. Viața lui era un șir de înfrângeri și de umilinți, o renunțare înceată la toate cele, ca o agonie de tuberculos. Laș și fricos a fost totdeauna. Din pricina firii lui păcătoase n'a ajuns decât un biet funcționar, neavansat la timp și neluat în seamă de nimeni. Cine îl respectă, cine îi știe de frică ? Dacă nu i se dă, el nu cere. Stă și lucrează singur până la miezul nopții pentrucă nu e îndrăzneț, nu se sbate și nu țipă ca alții.

Dar de ce n'ar fi și el ca ceilalți ?

Gândul aceta îi veni ca o revelație; întrezări în el sfârșitul tuturor nefericirilor. Imboldit de această nădejde neașteptată își luă în cercetare prietenii, cunoscuții și colegii de birou. Le studiă firea, le judecă purtările și îi disecă rând pe rând, cu o grabă înfrigurată, silindu-se să-i înțeleagă, să și-i apropie. Și inima îi creștea de bucurie simțind că ceva din ființa lor, acel „ceva" ce lui îi lipsise până acum, se strecura pe nesimțite într'a sa. Devenea par'că un alt om, capabil să urască, să lupte, și să fie rău,— însfârșit, un om adevărat, întreg.

Clătinând pumnul spre fereastra întunecată a odăii, domnul Lazarache amenință orașul ce tresăria, în răstimpuri, sub răsufletul vieții prelungită în măruntaele lui. In gândul său îi făgăduia o lovitură crâncenă, hotărâtoare.

Auzind deodată în odaia de dincolo clinchet de farfurii și șopotul apei, domnul Lazarache se gândi să împărtășească și femeei sale minunata schimbare din sufletul său, precum și hotărârea ce o luase.

Asvârli plapuma înlături și sări din pat.

Dar pe când își dibuia papucii îi răsări în minte o mică ceartă dintre ei.

La dreptul vorbind n'a fost chiar ceartă. Domnul Lazarache își uitase săptămâna trecută cheile la birou. Și toată după ameaza răscoliră amândoi casa în căutarea lor. Abia târziu se dumiri domnul Lazarache.

Te-ai ramolit de tot, zăbăucule ! — îi strigase cucoana Aglaia obosită și enervată. Iar el, încântat că dăduse însfârșit de rostul afurisitelor de chei. a râs...

Acum însă, amintindu-și această întâmplare, nu mai râde. Fiindcă acum vede că tot din pricina îngăduinții lui îl batjocorea și nevastă-sa. De-altfel în casă ea conducea, ea dicta. Ferească Dumnezeu să fi făcut domnul Lazarache altfel de cum hotărâse cucoana Aglaia.

— Parcă m'am băgat slugă la muere! — făcu el cu ciudă, încălțându-și papucii.

Dar dacă e vorba să se reabiliteze, începe atunci prin a-și recăpăta aut tatea de bărbat la el în casă. Nevastă va fi astfel primul dușman înfrânt.

Se ridică de pe marginea patului și conjurând cu grijă scaunele și ma trecu dincolo cu hotărârea fermă de se răfui cu ea și a o pune la locul c venit.

Cucoana Aglaia tocmai clătea ultin farfurie.

— Da ce-i Panaite, nu ți-e somn ? - se miră ea văzând că dumnealui, în l să fi dormit acum, umblă prin odăi c o stafie.

Domnul Lazarache păși fără grab până în mijlocul odăii și după ce făc o pauză, articulă sec, cu o lucire sever în ochi:

— Nu.

Un început de zâmbet pe obrazul fe meei se șterse cât ai clipi. Și colțuril gurii venind la loc, fața ei căpătă o expresie de nedumerire și parcă de supărare...

— Dar ce ți s'a năzărit, omule ?...

Omul ezită o clipă. Pe urmă însă își puse mâinile în șolduri și izbucni arțăgos, înfruntându-o:

— Ia ascultă Aglae...

In creerul cucoanei Aglaia se iscă bănuiala că bărbatul ei nu mai era în toate mințile.

Domnul Lazarache prinse curaj :

— Adică de ce ai spus tu dăună-zi că-s ramolit și zăbăuc ? De ce ?...

Și începu să înainteze spre nevastă-sa care sta gata s'o rupă de fugă.

— Știi, săptămâna trecută... când cu cheile. De ce, cucoană ?...

Cucoana Aglaia se dădu un pas îndărăt și își măsură în tăcere de sus până jos bărbatul. Abia acum înțelesese ce vrea. Și'l găsi atât de caraghios în cămașa de noapte prea mare, rățoindu-se, cu părul sbârlit, încât fu cât pe ce să pufnească în râs.

Dar domnul Lazarache, înfierbântat, se răsti învârtind pumnii deasupra ei :

— De ce, cucoană ?.. Hai !.. De ce ?..

Atunci cucoana Aglaia se încruntă deodată și isbucni plină de năduf :

— Ptiu, bată-te Dumnezeu de prost și zăbăuc !... Na...

Și scuipându-l disprețuitoare, îi întoarse spatele și eși cu pași domoi să arunce apa din ligheanul de vase.

VALERIU MARDARE

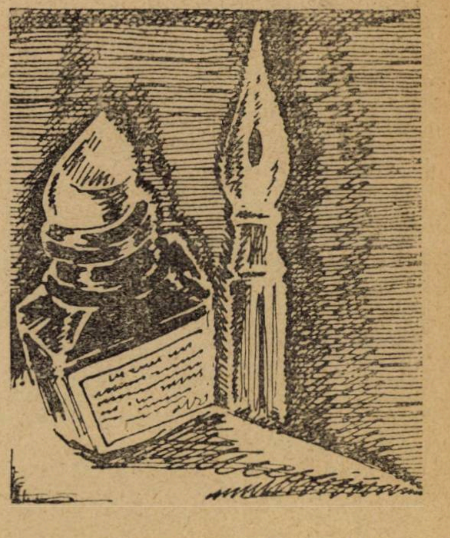

critica literara

RECENSENT și CRITIC

Avem critica, recenzia și reclama.

Critica a fost una din cele mai strălucite genuri literare ale secolului trecut. Au fost opere critice de o valoare literară unică. E destul să amintim pe protagoniștii cei mai de seamă ai criticei literare din Franța pentru a se vedea importanța și rolul ce l-a jucat *acest gen literar* (expresia este a lui Anatole France). Analiza operilor literare, studiul istoriei, examinarea religiei sub prizma nouilor descoperiri arheologice și limbistice, chiar filozofia și știința intrau în raza de influență și stăpânire a criticei. Astfel un volum de poezii, o descoperire științifică, crearea unei noui secte religioase, recenzia unei cărți de istorie sau altceva, erau obiectul unui esseu de critică la Taine, Macaulay, după cum analiza vieței unui scriitor sau punerea în concordanță a operei cu viața unui scriitor sau un om politic erau obiecte de analiză psihologică profundă la Sainte-Beuve, așa precum genurile literare, ca și o faună sufletească, erau supuse legilor evoluției la Brunetière. Ceece a fost Enciclopedia în secocul al XVIII-lea, a fost critica în cel al XIX-lea, adică în rezumat al întregei științe și progres întocmai cum erau sistemele filozofice ale antichității în genul lui Platon, Aristotel și Lucrețiu.

Acest gen literar însă corespundea unei necesități sociale. Marele public nu putea înțelege progresul în toate domeniile spiritului și materiei decât sub prizma unei critici literare, savantă și în acelaș timp despuiată de balastul termenilor tehnici și accesibilă și mentalităței mijlocii.

Până în pragul marelui război s'a menținut oarecum prestigiul criticei și câțiva critici au supraviețuit chiar cataclismului revoluționar provocat de acelaș război. De vreo zece ani lumea grăbită, americanizată din toate punctele de vedere, în viața socială ca și cea particulară, nu are vreme de citit studii, esseuri sau articole lungi. Vrea să înțeleagă repede și prin câteva cuvinte numai, printr'o formulă fericită și pregnantă, deși superfiicală, de multe ori falsă, să i se dea ceeace dată i se explica într'o broșură sau o carte.

Astfel recensentul care răsfoiește o carte și prinde subiectul în goana ochilor sau din fugă a luat locul criticului. De obicei un recensent nu este obligat să citească o carte, nici s'o examineze, nici să-i ghicească intențiile autorului, nici să le critice sau să le adopte. Le condamnă sau le aprobă cu entusiasm după interesul Casei pe care o apără. Ca și un produs industrial, medicinal sau chimic, care se impune printr'o reclamă bine chibzuită, tot așa și recensentul, de obicei, este apărătorul unei clici sau al unei școli literare. Pornește cu ideii preconcepute la examinarea cărților punând mai presus de toate interesele de gașcă.

In cele ce vom examina, cărți și idei, vom căuta să ne ținem în cadrul celei mai stricte obiectivități. Vom cerceta, fără spirit de șicană și prejudecată orice lucrare meritoasă, punându-i în valoare meritele, și arătând defectele, garanția a peste două decenii de activitate literară este suficientă pentru oricine și nu va fi înșelat nimeni în încrederea ce ne-o va acorda. In această casă, tradiționalismul și naționalismul robust sunt principii de bază. Pornind de aci rămânem mai departe în domeniul criticei adevărate.

◆

AL. IACOBESCU:

„Elegii și poeme“

Craiova, 1928

Editurile mai mult sau mai puțin publică anual câte ceva: în special romane, nuvele și rar, câte un volum de poezii. Poezia este cea mai peresecutată, cea mai fără cititori; iar editorii, cari sunt și negustori, nu se încumetă să piardă la sigur. Astfel că bieții poeți sunt azi tot așa de fără rost, — ca și altă dată.

In mare parte vina este și a lor, adică nu tocmai, ci a hoardei decadenților cari au năpădit peste tot creind acel haos al prostiei și al incoherenței — care a îndepărtat și pe puținii cititori de la poezia adevărată. A fost o inflație de poeți și scriitori, după războiu — și ca orice inflație, de calitate mediocră, dacă nu proastă.

Totuși, în această producție „ersatz“ se mai găsesc și poeți adevărați. Acesta e cazul poetului Al. Iacobescu, pe cari îl cunoaștem din frumoase tâlmăciri streine, în special admirabile traduceri din Carducci.

„Dacă poetul — care-și scrie prefața— e chemat să ia parte la frământările rostite să învălue în lumina desăvârșirii veacul în care a scris, de cele mai multe ori n'are altă dorință decât să rămâie singur. Il ispitește mireazma crângului și-l turbură murmurul izvoarelor. Il vrăjesc depărtările înnecate în purpura înserării și cântă în suflet cu șoaptă neînțelegerea, freamătul singurătății.

Din toată simțirea lui se smulge un strigăt de duioșie: opera pe care o înfățișează cetitorului. In această atmosferă poetul își înstrună lira:

Nu te-am dorit, o sacră poezie,
Doinind pe culmi, cu flori la cingătoare,
Stârnind fior de-aprinsă bucurie

Sub văl țesut de pulberi plutitoare;
Ci'nmăgurită 'n vuet de tristețe
Te vreau călcând din slăvi, biruitoare.

Al Iacobescu este un poet cu forma lapidară și cu inspirația clasică. Ii lipsesc avânturile mari, dar în concentrarea sa reținută, clocoti poezia. O dovadă e bucata „Pe Malul Nistrului“, în exametri dactilici.

Picură 'n geamuri, sporită de vânt,
[răbufneală de ploaie
Leneș torcând în șuvițe prelinse pe jghea-
[buri o rece
Horbotă, prinsă 'ntre frunze de dud.
Cât privirea cuprinde
Până spre apele Nistrului, zările poso-
[morîte
Joacă într'o pulbere vânătă; largul
[câmpiilor crește,
Marea sporindu-și-o 'n negura sură
[pierdută pe'ntideri.
Triști, cu privirile duse departe prin
[burnița rece,
Stau lângă focul ce pâlpâie molcom în
[vatră, oștenii,
Chipuri și zâmbete dragi se desprind
[din aduceri aminte;
Glasuri uitate se tânguie 'n șuer de
[crivăț și'n unda
Chinului aprig ce tremură'n suflete,
[plânge cavalul
Doine furate din albia Jiului pururi
[molatec.
Zburdă'n privirile aspre lumina
[prelinsă din flacări;
Negura 'nghite 'ncăperea murdară și
[țipătul doinei
Moare'n potop de suspine și lacrimi
[strivite 'ntre gene.

ION FOTI

CULTUL NEGAȚIUNII

îl reprezintă, în presa literară, între altele, ziarul „Vremea“. E, poate, o virtute pe care ne grăbim s'o relevăm. Astfel, în primul no. din Februarie, ni se vorbește despre Mihail Tican-Rumano, căruia nu i se zice, nici mai mult, nici mai puțin, decât: „licheaua exotică“ și despre d. Cincinat Pavelescu, „zevzec“, poet și magistrat“. Fără să ne ostenim spre a cerceta cauzele adânci și ascunse ale acestei ofensive donquichotești, constatăm cu multă părere de rău că tinerii (căci, fără îndoială numai la tineri se poate găsi o astfel de atitudine) cari conduc „Vremea“ își cam pierd... vremea

Iată de ce această gazetă, deși variat și vioiu scrisă nu poate fi recomandată cetitorilor noștri.

Mai ales, că, procedând prin distrugere radicală, ea n'a putut afirma, până acum, nicio valoare literară.

in strainatate

UN POET MODERN: EMIL VERHAEREN

Belgia se mândreşte că în primul veac al existenţei sale independente şi-a dăruit sieşi dar mai ales omenirei civilizate căreea aparţine, un mare poet modern, dacă nu chiar pe cel mai mare. Verhaeren (1855—1916) şi-a trăit întreaga lui poezie în ritmul gândirei, al vieţei şi al ştiinţei de astăzi şi ne-a lăsat o operă perfect închegată şi nemuritoare.

In **Les Flamandes** a descris poporul în sânul căruia se zămislise, punându-şi la încercare sufletul şi arta. In **Les Moines** reînvie în culori rembrandtiene pe purtătorii de sutană neagră cari în noaptea evului mediu erau capul omenirii, stăpânind lumea cu crucea şi cu sabia, dar care în faţa valului cuceritor al Renaşterei s'au ştiut adapta, instruindu-se şi cugetând, sporind pe o nouă cale strălucirea semnului creştinătăţii.

Aceste dintâi două volume de poezii dau senzaţia artei, dar ele nu erau decât instrumentaţii de pregătire a marei armonii verhaeriene, profundă şi de o unitate covârşitoare în ansamblul ei, izvorînd continuu din sufletul poetului.

Tinereţea lui Verhaeren a fost nespus de zbuciumată cu toate că aparţinea unei familii de rentieri, cu toate că a dus un regim pantagruelic, ba poate prin contrast, tocmai de aceea. Incercă intens toată viaţa.

In **Les Impressions** melancolia şi durerea produsă de acei cărora el le închisese ochii pentru totdeauna şi care erau tatăl şi mama lui, plecarea lor în ţara de unde nimeni nu se mai întoarce şi lăsarea lui în cea mai pustie singurătate — căci nu iubise încă alte fiinţe, — îi rătăciră calea şi-i spulberară credinţa. Influenţa lui Baudelaire, Verlaine şi Mallarmé, coincidând, Verhaeren iubi dintr'o dată absurdul inutil, imposibilul, nebunescul, excesivul, intensul, aderă cu entuziasm la idealul simbolist şi, cu Jules Laforgue, cu Jean Moreas, cu Gustave Kahn, porni la realizarea lui. In câţiva ani desordonaţi, scrise **Les Soires, Les Debâcles** şi **Les Flambeaux Noires** — cu strânse afinităţi între ele. In aceste culegeri găsim toate senzaţiile de tristeţă cu nuanţe nespus de bogate, în imagini noui şi abondente, în formă originală şi virulentă, cu gradaţii savante.

El simte „plângând deasupra lui ochiul alb al nebuniei“ şi chiamă sfârşitul cu o voluptate extatică.

Dedalele Dreptăţei şi turnurile de ivoriu ale Inţelepciunei îl furară şi'l înşelară toate. Dramele din viaţa lui i se păreau iremediabile. Urmărirea vană şi halucinantă, în pădurea **numerilor** şi a „documentelor“ sufleteşti dela Zenon până la evoluţionişti, îl apropiaseră de marele abis insondabil.

Dar în culminaţia **crizei** de om de geniu prin care trecea, se ivi o femee.

O femee cu atribuţiuni divine care i stinse „flacările negre“ şi'i alungă „demonul perversităţei“ despre care tocmai scrisese Edgar Allan Poe minunata sau drăceasca lui pagină.

Les Heures claire, Les Heures d'après-midi însemnară cu aur şi azur din sufletul lui bogat, reînviat, cei cincisprezece ani senini, de căsnicie fericită. **Les Heures des Soir** încheiară firesc ciclul poeziilor lui de iubire în care frumuseţile sufleteşti fură exaltate, iar cele trupeşti nicăeri pomenite. Fu o iubire purificatoare în care germină marea lui operă, trecând prin alte două cărţi pregătitoare de strune geniale (**Les apparus dans mes chemins** şi **Les Villages illusoires**).

Les Villes tentaculaires, Les Campagnes halucinèes, Les Visages de la Vie, Les Forces tumultueuses şi **La Multiple splendeur**, sunt marile cărţi de poezie verhaeriană pe care nici un iubitor de literatură înaltă din vremea noastră nu numai nu le ignorează, dar le pune chiar deasupra **Florilor** lui Baudelaire. Originalitatea şi măreţia poetică a acestor capo-d'opere fac din autorul lor geniul poeziei moderne. Aceasta e poezia despre care profetiza Lamartine la 1834 că „va plana deasupra lumei, va judeca-o şi, arătând omului vulgaritatea operei lui, îl va duce **înainte,** spre utopii, republici imaginare, cetăţi dumnezeeşti, insuflându-i curajul să le cucerească“...

Et qu'importent les maux et les heures
démentes,
Et les cuves de vice où la cité fermente,
Si quelque jour, du fond de brouillards
et des voiles,
Surgit un nouveau Christ, en lumière
sculpté,
Qui souleve vers lui l'humanité
Et la baptise au feu de nouvelles etoiles.

După ce glorifică pe călugării puternici din trecut, ortodoxi sau eretici, supuşi sau revoltaţi, ca Sf. Toma ori Savonarola şi Luther — suflete de uragan care duc dincolo de viaţă popoare şi regi, Verhaeren glorifică pe marii căpitani, pe tribunii răscolitori de patimi, pe bancherii care stăpânesc lumea cu aurul lor metalic, pe tiranii care o deformează, pe femei, pe toate femeile, ridicându-le mai presus de sex şi în fine glorifică mulţimea, valurile tumultoase ale oceanului omenesc. Glorifică oraşele şi viaţa modernă, drum de fer, vapor, industrie şi... vântul. **La Multiple Splendeur** e o culme a lirismului modern.

Sfârşitul vieţei îl preocupă, dar de sub calmul cel mai senin, se exprimă credinţa că moartea nu-i decât schimbarea unei forme, continuarea vieţei. El se dărue mărei într'un şir de imagini patetice, într'o fantezie şi gândire prodigioasă, sub haina celei mai pure poeme ce s'a scris vreodată.

Călătorise mult, citise enorm. „Pisicile de eben şi de aur îi străpunseră besna“. Geniul îi oferea mijloace nemai întâlnite pentru expresii nemuritoare de artă şi cugetare. Fu un mare liric, violent, excesiv, desordonat, ciclopic, profund sincer şi viu ca mii de vieţi acumulate. A descris nu numai în expresii şi cuvinte noui şi bogate, nu numai muzica, ci şi în ritmuri savante şi pe deasupra în acelaş ritm sufletesc al marelui său geniu.

E un mare exemplu de unitate şi ritm sufletesc, un clasic exemplu de convingere în idei şi forme în care arta şi gândirea se înfrăţesc sintetic.

Şi acest titan al poeziei moderne plecă într'o zi rece de Noembrie (1916) să ţină o conferinţă la Rouen pentru patria sa invadată de duşmani şi pieri în gară, printr'un stupid accident de tren. Intreaga lume literară şi intelectuală a continentului civilizat rămase profund impresionantă de sfârşitul marelui poet, mai mult decât de mii de morţi ai tranşeelor lacome.

In marea lui operă adaose înainte de moarte **Les Flammes hautes** şi **A la vie qui s'éloigne.** Sufletul lui e în Paradis între al lui Virgiliu şi-al lui Dante, iar opera lui ne aşteaptă, supravieţuind în folosul ei şi a înţelegătorilor.

R. N. A.

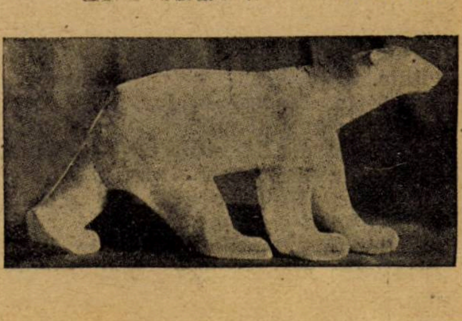

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

MARCEL & MARCEL

Dacă Puiu Iancovescu ar fi interpretat rolul croitorului din piesa „Marcel & Marcel“ a d-lui Alex. Kirițescu, fără îndoială, că piesa ar fi avut un mare succes. Și ar mai fi fost ceva. Iancovescu ar fi tălmăcit adevăratul tâlc al rolului principal, îmbinare de negustor și fantezist, om practic și imaginativ, vervă și desfășurare de entuziasm.

D-na Agepsina Macri-Eftimiu

Dar rolul n'a fost interpretat de Iacovescu, ci de d. Bălțățeanu, care-i rigid într'un cadru sentimental; care n'are puterea de a risipi vervă și care nu-i ca Iancovescu, sfârlează totdeauna pe două tablouri: unul de imaginație și altul realist.

Acțiunea în piesa d-lui Alex. Kirițescu interesează mai puțin. Totul e verva replicei, e încrucișarea dialogului sprinten și ascuțit, e literatura stilată, e fantezia prinsă repede în frază elegantă, dantelată și uneori pișcată de familiaritate.

Este în „Marcel & Marcel“ mai mult o temă, decât un subiect.

Domină poezia, atrage pictura, impresionează sculptura, farmecă muzica, răscolesc sufletul artele. Dar în adâncul sufletului e egoismul, care se sbuciumă și tinde să fie satisfăcut prin forme de înfățișare mai elegante, mai înfrumusețate, mai atrăgătoare și mai determinante de luare în seamă a insului, sau insei. Aparența mai elegantă, haina mai frumoasă, pieptănătura mai îngrijită, nu numai satisfac egoismul, dar saltă bucuria egoistă de a atrage atenția și aprecieri măgulitoare.

Este pe lângă emoțiile procurate și provocate de artele pure și o emoție artistică determinată de satisfacția îmbrăcămintei. Și meritul acestei satisfacții revine în mare parte croitorului, sau croitoresei.

D. Al. Kirițescu și-a ales din galeria acestor meritoși, un croitor, căruia i-a acordat pe lângă caracteristicele de negustor, care știe să utilizeze toate metodele de a specula slăbiciunile egoistelor, — care vor să fie cât mai elegante — și o însușire de artist practic. Deaceea, autorul i-a încredințat o vervă amplă, lirică și seducătoare prin vârtejul ei de non-sensuri, cari prind în sufletul femeilor, dornice de a fi cât mai elegante. Verva aceasta e ca spuma, face impresie și se risipește.

Sunt desigur anume moravuri particulare ale clientelelor caselor mari de „rochi și confecțiuni“. E un vocabular cu totul propriu și e un sistem de contagiune caracteristic.

Autorul piesei a urmărit acestea și le-a încadrat ca o manifestare de moravuri, în piesa sa. A înfățișat magazinul de mode, cu personalul învățat să speculeze și să amăgească, cu clientela ahtiată de poză și apoi cu acea clientelă care contagiată de dorul de a fi îmbrăcată frumos, sare din preocupările obișnuite, adoptând deprinderi noui, cu sfâșieri mai mult sau mai puțin dramatice.

In piesa d-lui Al. Kirițescu sunt trei roluri principale interpretate de d-nii Bălțățeanu și Sârbu și d-na Agepsina Macri-Eftimiu.

Despre d. Bălțățeanu, în rolul patronului magazinului, am scris la începutul cronicei.

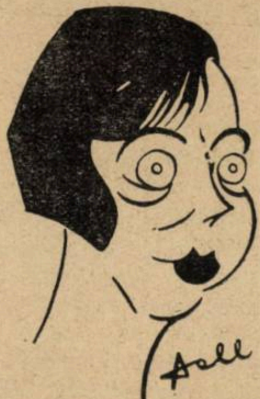

D-ra Tantzi Bogdan

Axa piesei e ținută de d. Sârbu. D-sa e într'adevăr admirabil, în rolul bărbatului, care nu se adoptă schimbării moravurilor și moralei ,odată cu schimbarea toaletelor la marile magazine de confecțiuni.

D-na Agepsina Macri-Eftimiu a jucat rolul provincialei, ispitită de croitorul care-i face rochi elegante și care-și laudă arta. Astfel clienta e pe povârnișul căderii.

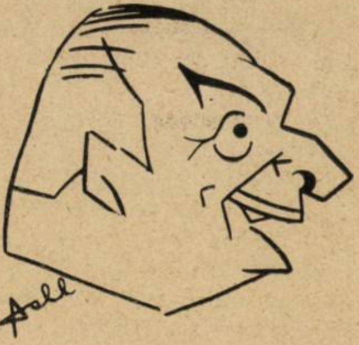

D. C. Stăncescu

In roluri secundare: D-na Tantzi Bogdan, — o cochetă, fără criterii și aducătoare de clientelă croitorului.

D-na Natașa Alexandra, mai mare în mgazinul de croitorie, — rol greu pentru risipa de vervă pe care o cere.

D-l Stăncescu, impecabil într'un domn în frac, din lumea mai mult sau mai puțin interlopă.

B. CECROPIDE

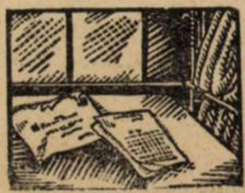

plastica

EXPOZIȚIILE

Sala Regina Maria (cal. Victoriei). **C. Bacalu**. Se prezintă cu un ansamblu bogat atât ca număr de pânze cât și diversitate de motive. Mult mai interesantă, această expoziție a d-lui Bacalu, ca precedentele d-sale cari totuși n'au fost lipsite de remarcabile calități : intențiunile artistului enunțate într'o perioadă de prefacere, le regăsim astăzi exprimate cu preciziune și claritate, dovedind în primul rând un progres isbitor în stăpânirea mijloacelor technice, cari fără să fie decisive în consacrarea operii artistice — determinată de calitatea abstractului emotiv — îi sunt acestuia un indispensabil suport.

Coloritul cald și luminos desfășurându-se în vibrații liniștite pe planuri largi și hotărâte, fără amuzamentul jocului mărunțit al virtuozităților ieftine de penel, dau întregului ansamblu nota de unitate ce se impune dela primul abord.

Consistența lucrurilor câștigate de astă dată printr'o vizibilă preocupare de înțelegere a materiei.

In general compoziția simplă se exprimă atât prin dispoziția formelor cât și echilibrul maselor de culoare.

Florile d-lui Bacalu sânt simpatice, complectând cu decorativul acolo unde nu insistă plasticul.

Lucrările cari reclamă un desen mai observat — cum de pildă nudurile — din această expoziție — prezinte sensibile stângăcii, vroite poate în avantajul unor intențiuni de compoziție. Procedeul conturației exterioare a volumelor cu linia crudă pentru a le detașa între ele sau de restul înconjurător, e rezultatul reprobabil al insuficienței de construcție și justă reparație a valorilor. Sânt de notat totuș stăruitoare tendințe de simplificare.

Peisagele d-lui Bacalu sânt puse în pagină cu îndemânare, luminoase și răsfrâng un sentiment de calm și mulțumire.

N. Delavrancea-Dona. Fundamental schimbată în timpul relativ scurt de un an, dela precedenta d-sale expoziție. Multe din observațiile nefavorabile ce personal le-am notat cu acel prilej, n'ar mai fi de loc justificate astăzi. Dela motivele mărunțite, comune sau de gust dubios, cu un colorit fad și sărac, până la paleta luminoasă și îndrăsneață de azi, e un salt prodigios.

Se pare că o mână magică a călăuzit pe aceea nu destul de încercată a tinerei artiste.

Pentru un moment prefacerea e atât de apreciabilă prin contrast cu trecutul încât ceia ce constituie mai mult decât, „influențe" ale paletei lui Tonitză vroi să le socot ca tot atâtea drumuri deschise pentru viitoare căutări personale : după ce și-a dovedit pregătirea d'a pătrunde taine adânci de alții deslegate, talentul d-sale își datorează să rostească un crez propriu. Altminteri, posteritatea va învinui pe unii fruntași ai picturii contimporane d'a ne fi dat mai „buni elevi" decât artiști.

D-na Delavrancea-Dona, vădește totuș un talent real cu temperament suplu și entusiast.

Iși apropie cu multă ușurință mijloacele de exprimare promițând mai mult pentru viitor.

Sala Mozart. D. Ip. Strâmbu, expune un bogat ansamblu de lucrări pe lângă cari d-sa — cu adevărată solicitudine de părinte sufletesc — găzduiește și câte-va pânze a două din elevele d-sale merituoase : d-rele **Rea-Silvia Radu** și **Maria Droc**.

D. Strâmbu nu mai are nevoie de prezentarea cronicarilor cari au urmărit îndestul o lungă și sârguincioasă carieră. Publicul a iubit întotdeauna pe acest artist care fuge de proză și atitudini, cucerindu-și sufragiile cu sinceritate comunicativă a unui suflet ce se oglindește în seninătatea operii cu toată bunătatea lui.

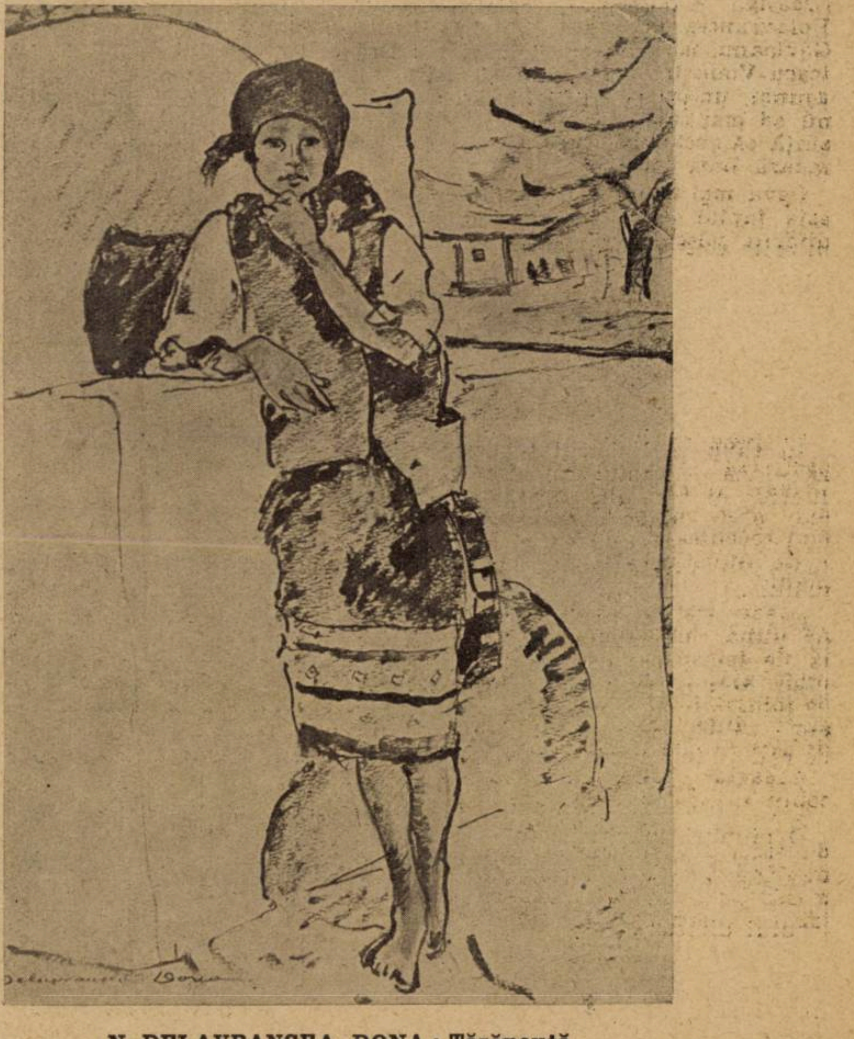

N. DELAVRANCEA- DONA : Țărăncuță.

La vârsta când alții s'au fixat în forme definitive, d. Strâmbu n'a renunțat încă să-și arunce privirea după noi orientări.

Dela portretele și grupările prietenoase și joviale, în plin aer, până la acelea cu efecte de lumină sub abat-jurul lămpii, în atitudini de reculegere și intimitate casnică, tablourile sânt străbătute de acelaș suflu de blândă emoție rostită cu pioasa simplitate ce a mișcat pe artist. Trebuie de bună seamă mult meșteșug și disciplină interioară ca să supui materia și să nu ucizi cu brutalitatea ei principiul directiv.

Nudurile d-lui Strâmbu sânt observate cu răceală urmărind armonia de linii și volume, iar atitudinele lor calme și caste, dictate de intențiunile clare ale compoziției.

Galeria Franklin. Visconte expune o serie de „nocturne" pe motive din Paris și București. Pitorescul nopții e problema cu atâtea necunoscute câte se pot ascunde din elementele obișnuite picturii, în întunerecul nopții. Chestiunea culoarei devine cu atât mai subiectivă. D-nul Visconte încearcă transparența umbrelor când în gama de albastru, când în griuri până la negru, luptând cu dificultățile formelor estompate care prin monocromie îl țin sub veșnica amenințare a efectului de ilustrație ușoară. In Peisagiul din Balcic e mai precis și personal.

C. VLAD

gazetaria

așa și-așa...

reeditări de clasici

Cu toată aparența de dispreț pentru clasicii autochtoni, susținută de persoane vădit interesate și (de ce nu ?) necomplet cultivate, lucrurile se prezintă cu totul altfel : cercetați cataloagele editurilor, vitrinele acelor librării care dau puțină atențiune și cărții românești, enumerațiile bibliografice ale periodicelor și vă veți convinge de contrariul : Alecsandrescu, Alecsandri, Filimon, Pan, Creangă, Eminescu, Caragiale, Coșbuc, Delavrancea, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Gârleanu, iar, dintre cei în viață : Brătescu-Voinești, Sadoveanu și Rebreanu, ajunși, uneori la ediții al căror număr nu se mai cunoaște, dovedește cu prisosință că gustul de cetit — și la noi — urmează linia normală.

Ceva mai mult : dovada cea mai bună este faptul că, mai toate editurile scot diferite colecții de... clasici.

◆

contrazicere

In timp ce Ministrul Instrucțiunii dezavuiază „Amantul anonim“, „organul literar al soc. Gh. Lazăr“ : „Pentru noi“ (Soc. elevilor liceului cu acelaș nume) recenzează, cam astfel romanul aceluiaș autor : „Corigent la limba română“.

„...este viața autorului din clasa V până după Universitate, o viață preocupată de femeile pe care le-a iubit. Dar a iubit atât de mult și într'un mod atât de felurit, încât ajunge să se întrebe singur : „Iubita mea !... Iubita mea !... unde ești tu iubita mea și care ești tu ?“

Aceasta „pentru noi“ — adecă pentru copiii între 11 și 20 de ani....

O singură întrebare : mă rog, la conducerea acestei publicațiuni nu se amestecă niciun profesor, nici măcar mâna de fier a priceputului și pricepătorului director ?

◆

romanul biografic

Deși destul de târziu, a pornit și la noi. Astfel, după încercarea d-lor Sergiu Dan și Romulus Dianu, privitoare la „Viața minunată a lui Anton Panu“, a urmat : „Viața tragică și românească a lui Eminescu“ de T. Păunescu-Ulmu. Intr'un număr recent al „Vieții literare“ ni se anunță un al treilea despre N. Filimon de Tr. Mateescu.

Asupra unui singur lucru, mă simt dator să atragă atențiunea domnilor autori : să nu înjosească personalitățile care i-au atras. Atât. Altfel, ar face mai bine dacă le-ar schimba numele.

SCRIȘORILE LUI RICHARD WAGNER CĂTRE HANS DE BULOW

Cine nu cunoaște tragedia desfășurată în jurul acestor două nume : Richard Wagner și Hans de Bülow. De aceea publicarea scrisorilor maistrului către discipol, către prietenul care a avut puterea să rămână în serviciul genialului muzician după ce acesta i-a luat femeea, va naște destul interes. Aceste scrisori, al căror text nu era decât în limba germană, au fost traduse acum, în cea franceză, de d. Georges Khnopff, într'o versificație fidelă, clară și vie.

Viața lui Wagner este acum, pentru toată lumea, lipsită de mister. Puține existențe au fost studiate și disecate astfel de biografii și critici. Căci Wagner a fost el însuși încarnația propriilor săi eroi și a jucat în propria lui viață dramele imginate pentru scenă. Despre această nouă carte, d. Jean Chautevaine a făcut o prefață care este una din paginile cele mai pătrunzătoare ce s'au scris vreodată despre maistrul dela Bayreuth :

„Pe măsură ce se precizează, în istorie, figura sa prodigioasă, pe măsură ce se împrăștie nourii ce învăluiau idolul, Wagner se manifestă, înainte de toate, ca un regisor incomparabil. Existența sa, în sens teatral, este o repetiție a operei sale. Nimic nu e mai exact. Eroii creați de el, i-a făcut după imaginea sa, i-a animat după pasiunile sale, i-a făcut să sufere, frământările sale. Le-a împrumutat chiar aspirațiile, revendicările și strigătele sale contra convențiilor sociale. Și dacă a găsit accente atât de minunate, este pentrucă îi era de ajuns a asculta propriul său suspin, pentru a găsi tema cântecelor lor de dragoste și de durere. El a fost Tristan, a fost Wotan, a fost Olandezul sburător și Hans Sachs.

In aceste scrisori către Hans de Bülow, sunt pasagii cari ar fi cinice dacă n'ar fi ingenioase. Unele, prin data scrisorilor, par profeții. Altele par aluzii și totuși nimic nu te face să presupui că ascund un sens misterios. Nu, totul e simplu aci ; dar această simplicitate nu e deloc în măsura așteptărilor noastre.

„Ființa omenească, aceea care e gata să-și pună în joc viața pentru a face să triumfe sentimentele sale, numai aceea e suverană. Ea are posibilitatea, are dreptul de a dispune de suferința altuia“. Această frază se află într'o scrisoare a lui Wagner către Hans de Bülow și e datată dela Zürich 1854. Ea sună ca un pasagiu din „Adolph“. Trei ani mai târziu, Hans de Bülow se căsători cu Casima, ceea de-a doua fiică a lui Liszt și prologul tragediei începe, cu adevărat.

Detaliile se cunosc. Nu trebuesc căutate, mai ales, în această corespondență. Nu se vor găsi nici măcar aluzii directe despre evenimentele ce se desfășurară și cari tindeau spre separarea lui Hans de Casima și apoi spre căsătoria acesteia cu Wagner. Nimic ! Dar niciodată expresia „a citi printre rânduri“ n'a avut sens mai clar. Aceste abțineri, aceste tăceri chiar, toată această prudență de cuvinte, această pudoare a peniței care acoperă impudicitatea actelor, totul e curios pentru amatorii de psichologie și de suflete. Căci nu poate fi om mai vulgar decât acest nenorocit Hans de Bülow. Insuși Wagner trebue privit ca și personagiile sale. Și nu-l judecăm astfel numai din cauza monstruosului său geniu ; dar rămâne în acest om și în scrisorile sale, puțin din aceea putere care subjugă pe Liszt, pe Hans de Bülow și pe Wasendonck.

Dar o corespondență, chiar când este incompletă și nu ne dă și răspunsul destinatarului, e totuși un fel de dialog ; chiar dacă nu le vezi apărând, bănuești personagiile rămase între culise. In aceste scrisori, Hans de Bülow ne-a fost redat cu o precizie ce se afirmă la fiecare pagină. Wagner, la începutul prieteniei lor, îi recomandă de „a nu fi susceptibil“. Căci dacă tu însuți nu poți fi un geniu, trebue să fii devotat unui geniu. Și Hans își luă ca deviză cuvântul lui Kundry : „Dienen !“ „A servi“. Era vecinic lângă Wagner, gata de a părăsi totul când era nevoe de el, gata de a pleca de îndată ce l-ar fi chemat într'o misiune importantă, în orice loc. Wagner era la Paris pentru a repeta „Tannhäuser“ ; chemă pe Bülow și acesta alergă îndată. Dacă Wagner era la Münich, lângă regele Ludovic II și avea nevoe de un șef de orchestră capabil de a conduce pe „Tristan“, chema pe Bülow. Tot așa, dacă îi trebuia un pianist care să poată descifra „Inelul din Niebelung“ și „Maiștrii cântăreți“.

In Münich fu drama. Hans de Bülow se instală aci cu Casima. Indată „știu“ toată lumea ; dar Hans nu „știu“ decât mai târziu. Când află ca și cum s'ar fi așteptat, acceptă și se înclină.. Și ultima scrisoare, datată din 1869, în ajunul divorțului, după ce Bülow suportase timp de trei ani această „stare de lucruri“, conține această frază de necrezut. Deși nu cred că o întrevedere cu tine să nu dea nici un rezultat, îți las totuși ție de a decide această întrevedere. Inainte de toate, va trebui să urmezi sfatul meu : să te opui cu energie de a da „Tristan“ cu interpreți obicinuiți... Dacă aș fi în locul tău, aș arunca mai bine bastonul de șef de orchestră decât să las să se reprezinte prost o operă ca „Tristan“ !

D. Jean Chautovaine, în prefața sa, spune că Flaubert ar fi calificat de „Hénaurme“ o asemenea situație. E posibil ! Ați auzi desigur strigăte, protestări, o aluzie măcar, la drama care s'ar desfășura ? Nu ! Tragedia nu face să se uite interesul personal al compozitorului.

Traducere de ZOE LECCA

literara

o seama de cuvinte

Un țăran având un proces într'un orășel din nordul Moldovei așteaptă de vre-o patru ore ca să-i vie rândul.

Stetea bietul om cu citația în mână o răsucea în toate felurile în timp ce partea adversă făcea zâmbre că țăranul o să se plictisească și o să plece lăsând procesul baltă.

Ochii țăranului se opriră la iscălitura citației. In loc de o semnătură descifrabilă erau *patru P.*

— Ce o fi însemnând ăști patru P? întrebă țăranul pe avocatul protivnicului său.

-- Nu înțelegi? *P*etre *P*rotopopescu, *p*rim-*p*reședinte? Dar d-ta cum ai înțeles?

-- Păi de boerule, zise țăranul clipind din ochi șiret, eu o deslușisem altfel...

— Cum anume?

— *P*artea *p*rotivnică *p*ierde *p*rocesul!

◆

Un coafor deschise un foarte elegant salon într'un orășel cu foarte mulți analfabeți. Pe firmă erau scrise fel de fel de indicațiuni. Coaforul, aducându-și aminte că în orășel sunt mulți neștiutori de carte, se crezu foarte inspirat adăogând în josul reclamei următoarea explicație:

„Dacă nu știți să citiți, adresați-vă la dascălul dela biserica de alături“.

◆

Academicianul Bautru favoritul ministrului de finanțe d'Emery, prezintă într'o zi acestuia pe un coleg al său dela academie în următorul fel:

— Iți prezint pe prietenul meu Marphy membru al Academiei, deci nemuritor!

— Ce vrea Marphy dela mine? Intrebă ministrul de finanțe.

— Să'l faci muritor de rând!

— In ce fel?

— Adică să-i dai posibilitatea să-și satisfacă nevoile muritorilor de rând: foamea și setea!

◆

Un individ nu era mulțumit deloc de avocatul său care îi pledase procesul din oficiu.

— Acuzat, ce ai de adăogat pentru apărarea d-tale? îl întrebă judecătorul

— Nimic, domnule președinte! Cer un singur lucru: indulgența onoratului tribunal... pentru avocatul meu!

◆

Se știe că bărbierii sunt vorbăreți (In limba franceză de altfel și puțin câte puțin și în cea româneasc, cuvântul bărbier e sinonim cu pisălog).

Humoristul Gallaud este acela care a creat bărbierului această reputație.

Intr'o zi intrând într'o frizerie fu întrebat.

— Cum vreți să vă rad?

— Fără să-mi vorbești!

bazar

MODA FEMINIZATA ȘI PERUCILE

S'a cântat atâta pe toate tonurile că moda feminină tinde să se masculineze în cât „Moda“ care e o majestate adeseori foarte condescendentă cu supușii săi s'a hotărît să redea iarăș sexului frivol aparența,—atât de plăcută se vede d lor bărbați,—de păpuși înzorzonate, învolănate și împanglicate, menite să farmece privirea, și să nu se miște... In consecință, anul acesta marii croitori parizieni au lansat modelele în fel de fel de draperii, grațioase dar, vai, complicate, rochiilor lungi cu volane, falduri și tot felul de atârnători; foile lungi și voluminoase, mânecile, cari par aripi, pantofii cu tocuri fantastice și pieptănăturile cu bucle. Și ca și când atâta n'ar fi fost de ajuns, au lansat perucile; perucile de toate nuanțele spre a le asorta la rochii și din tot felul de fire: păr natural, lână de Angora, mătase vegetală, ba poate chiar și pae. Aceste peruci, ni se spune, sunt absolut indispensabile, pentru a masca părul pe care îl lăsăm acum să crească și care, bine înțeles, nu e frumos în acest stadiu transitoriu de la prea scurt la lung. Va să zică moda, spre a fi pe placul celor cari o găseau masculinizată s'a feminizat, dar cu ce preț!... Vor afla în curând pungile domnilor bărbați cari vor avea să plătească zeci de metri de stofă pentru o rochie și pe lângă toate accesoriile „indispensabile“ de pân'acum, peruca asortată la fiecare toaletă și chiar la fiecare ocazie.

caricatura zilei

DISTRAT...

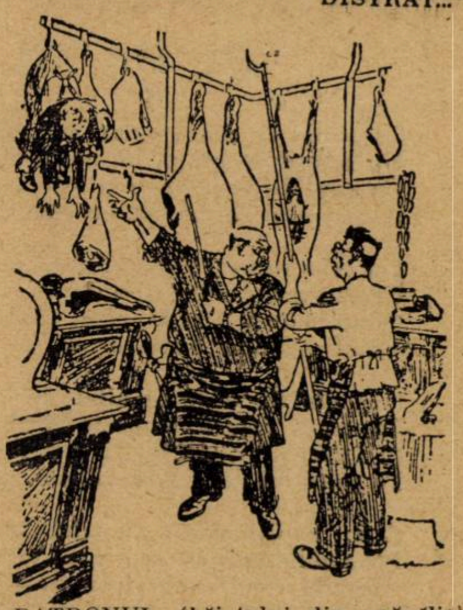

PATRONUL *(băiatului din prăvălie):* Ești un găgăuță! E pentru a doua oară când îmi iei băiatul drept un gigot de berbec.

(London Opinion)

PREA TARZIU...

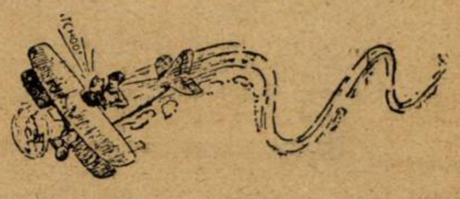

PASAGERA *(revoltată, pilotului):* — Altă dată să nu mai zbori când ești gripat, că intrăm în neant...

(Life)

CONSOLARE

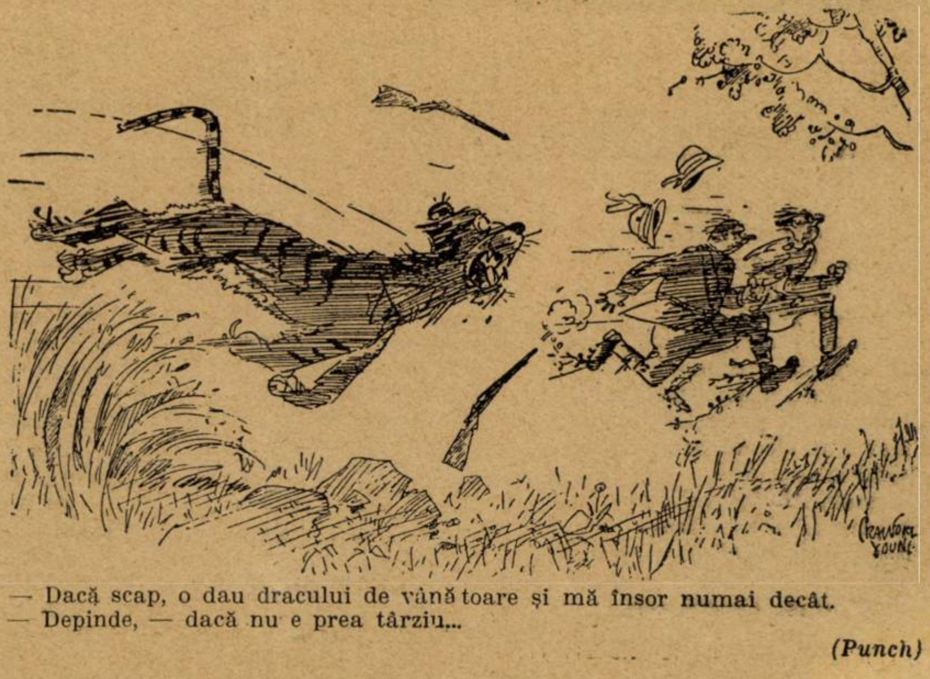

— Dacă scap, o dau dracului de vânătoare și mă însor numai decât.
— Depinde, — dacă nu e prea târziu...

(Punch)

Pagini uitate

DIMITRIE BOLINTINEANU

O FATA TÂNĂRĂ PE PATUL MORŢII

Ça robul ce cântă amar în robie,
Cu lanţul de braţe, un aer duios,
Ca râul ce geme de rea vijelie,
Pe patu-mi de moarte eu cânt dureros.

Un crin se usucă şi 'n lături s'abate
Când ziua e rece şi cerul în nori,
Când soarele-l arde, când vântul îl bate,
Când grindina cade torente pe flori.

Aşa făr' de veste pe zilele mele
O soartă amară, amar a bătut
Şi tot caşi crinul, de viscole rele,
Pe patu-mi de moarte d'odat' am căzut.

Abia 'n primăvară, cu zilele mele,
Plăpândă ca roua abia am ajuns,
Atuncia când cântă prin flori filomele
Şi-o crudă durere adânc m'a pătruns.

Amară e moartea, când omul e june,
Şi ziua-i frumoasă şi traiul e lin
Când florile cântă, când pasărea spune
Că viaţa e dulce şi n'are suspin.

Să moară bătrânul ce fruntea înclină,
Ce plânge trecutul, de ani obosit;
Să moară şi robul, ce 'n lanţuri suspină
Să moară tot omul cu suflet sdrobit;

Iar eu, ca o floare ce naşte când plouă,
Creşteam pe cunună să am desmierdări.
Şi mie amorul, cu buze de rouă,
Cu inimă dulce îmi da sărutări.

Ca frunza ce cade pe toamnă, când ninge,
Suflată de vânturi, aici, pe pământ,
Ah! juna mea viaţă acuma se stinge
Şi anii mei tineri apun în mormânt.

(Din vol. dela 1847)

FATA POPII

De-aş fi paşe sau vizir
N'aş avea sileaf de fir,
Nici seraiul de granit
Cu pridvorul aurit;
Nici bogate caicele
Nici eunuci privighetori,
Nici harem cu cadânele
Nici grădini cu scumpe flori;
Dar mă jur pe prooroc
Să mor fără de noroc!
Aş veni la noi, aici,
Cu o ceată de voinici
Şi-aş fura, fără de păcat
Fata popii din Galaţi,
Cu păr negru şi bogat
Cu ochi dulci şi lăcrămaţi.

(Din: „Florile Bosforului")

BARCAROLA

După coasta aburoasă
Noaptea vine, fumegând:
Ca o sulbă auroasă
Luna trece luminând.

Lopătare, mână bine
Valul geme spumegând,
Şi e noapte când suspine
Omul scoate lăcrămând.

Mergi spre stânca neguroasă
Unde — albeşte un palat,
Unde dulcea mea frumoasă
Plânge, plânge ne 'ncetat.

CÂNTEC

Luna doarme graţioasă
Peste roze, peste crini;
Iar tu, dulcea mea frumoasă,
Eşti deşteaptă şi suspini.

Dormi, frumoasă copiliţă,
Dormi şi nu mai suspina
Dormi şi-mi dă a ta guriţă
Dulce a o săruta.

FUGA

Mihnea încalecă, calul său tropotă,
    Fuge ca vântul,
Urlă pădurile, fâşie frunzele
    Geme pământul;
Fug legioanele, sbor cu cavalele,
    Luna dispare;
Cerul se 'ntunecă, munţii se clatenă,
    Mihnea tresare.
Fulgerul scântee, tunetul bubue
    Calul său cade;
Demonii râseră; o ce de hohote?
    Mihnea jos sare.
Insă el repede, iară încalecă,
    Fuge mai tare;
Fuge ca crivăţul; şabia-i, sfârîe
    In apărare.
Aripi fantastice simte pe umere
    Insă el fuge;
Parcă îl sfăşie, guri însetabile
    Hainele-i suge;
Baba pe-o cavală iute ca fulgerul
    Trece 'nainte
Slabă şi palidă, pletele-i fâlfâe
    Pe oseminte;
Barba îi tremură, dinţii se clatină,
    Muge ca taur;
Geme ca tunetul, bate cavalele
    Ca un balaur.

(Din „Mihnea şi baba" 187).

cărți redate în extrase

WILHELM II

(AMINTIRI DIN VIAŢA MEA. 1859 — 1888)

Exîmpăratul Wilhelm II al Germaniei, exilatul dela Doorn, în zile de dureroasă restriște, copleșit de trecutul său și chinuit de nostalgia patriei își tălmăcește copilăria și întreaga-i viață, într'un elegant volum al Edit. Payot Paris, din care dăm extrasul de față.

COPILARIA

Cele mai îndepărtate amintiri mi se leagă de castelul Osborne din insula Wight. Imi reamintesc distinct personalitatea bunicului meu, prințul-consort Albert, soțul reginei Victoria, care obicinuia să mă legene într'un ghiozdan. Moartea lui a survenit în 1861, în timpul unei vizite făcute de părinții mei și de mine la curtea regelui Angliei. Eram atunci în vârstă de doi ani și jumătate.

Mai precise sunt amintirile relative la a doua mea vizită în Anglia, care avu loc în luna Martie a anului următor, cu ocazia căsătoriei unchiului meu, prințul de Galles, care deveni mai târziu regele Eduard VII.

In războiul din 1866, în timp ce tatăl meu era pe front, fratele meu cel mai tânăr, Sigismund, muri. Această pierdere impresionă profund pe părinții mei, cari nu s'au mai consolat niciodată.

Tatăl meu e întipărit în memoria contemporanilor și a posterității ca învingătorul glorios dela Königgrätz și dela Wőrth, care a contribuit în largă măsură la consolidarea coroanei imperiale germane: pe de altă parte el apare ca principe moștenitor amabil și popular, aureolat de tragica strălucire a scurtei sale domnii. Mi-l reamintesc perimat pentru ideea germană, entuziasmat pentru crearea unui nou imperiu german. El considera imperiul german ca o continuare a celui din evul mediu, pe împărat ca pe succesorul lui Carol cel Mare.

Dintre personalitățile care veneau obicinuit la curte rețin numele generalului von Mischke, foarte iubit de către tatăl meu, apoi Iassmünd, care la vârsta de șaizeci de ani deveni aghiotantul personal al tatălui meu, generalul von Stosch, un caracter ferm, foarte inteligent și extraordinar de muncitor. Imi mai reamintesc de generalul von Blumenthal, care era șeful statului major și de generalul Winterfeld.

O figură nespus de simpatică, pe care o respectam și o iubeam, era profesorul arheolog Ernest Curtius. El făcu să se nască în mine un cald entuziasm pentru antichitatea clasică, în special pentru Grecia, entuziasm care mă întovărăși toată viața.

◆

Până la vârsta de șapte ani, educația mea fusese încredințată mâinilor femenine, — femenine dar nu prea tandre. Căci d-șoara von Dobeneck, astfel se numea educatoarea mea, era o persoană foarte severă. După dorința părinților mei, partea umană și socială trebuia să treacă în educația mea, înaintea celei militare. Dar, în acelaș timp, nu se putea ca viitorul rege al Prusiei să nu fie familiarizat cu meșteșugul armelor. In consecință căpătai, în 1886, un guvernor militar în persoana căpitanului von Sckrötter, care fu mai târziu atașat militar la Londra, și de care îmi reamintesc cu multă dragoste. Trebuie să-l pomenesc și pe sergentul Klee, care deveni în urmă gardian al coroanei și care avea însărcinarea să mă inițieze cum să bat toba, lucru la care își dădea silință să mă facă maestru desăvârșit.

Profesorul Schüler, dela Potsdam, îmi dete primele lecțiuni de scris și cetit. Odată cu zilele de război din 1866, începu în istoria educației mele un nou și important capitol. O personalitate care avu o influență considerabilă asupra întregului meu progres intelectual, se strecură în viața mea sub masca unui perceptor civil. E vorba de Georges Hinzpeter. Scopul pe care și-l propusese acesta era desvoltarea armonioasă a forțelor spiritului meu cu ajutorul vechiului sistem al gimnaziului clasic, dorea o severă „gimnastică a spiritului“. Imi infiltră idei sănătoase despre chestiunile religioase și sociale. In timpul primilor patru ani de studiu cu Hinzpeter studiasem mai ales latina, matematica, istoria și geografia. Pe de altă parte învățasem cu multă plăcere și usurință limbile franceză și engleză. In acest timp avea loc și desvoltarea mea corporală.

La a zecea aniversare a nașterii mele mi se hărăzi o mare bucurie. Fui admis în glorioasa armată prusiană. In ziua de 27 Ianuarie 1869, bunicul meu îmi acordă marele ordin al Vulturului Negru, ca și uniforma primului regiment de infanterie. Mă prezentai înaintea împăratului, care-mi semnală imimportanța numirii mele printre ofițerii prusieni. Puțin după aceea trecui prima mea revistă, cu casca de grenadier în cap.

In timpul iernii 1869—1870, făcurăm un lung voiaj la Cannes, în sudul Franței, unde se găsea un mare număr de rude ale casei regale.

Am stat acolo patru luni și păstrez amintiri fermecătoare.

La întoarcerea noastră în patrie, isbucni războiul franco-german. Imi amintesc precis cum, într'o dimineață, în timp ce domnișoara Darcourt ne dădea tocmai lecțiunile de franceză, tatăl meu intră în odaie și adresându-se profesoarei noastre, îi zise emoționat: „Ah! Domnișoară, compatrioții d-tale și-au pierdut capul! Vor să ne facă război!“ Văd și astăzi înaintea mea figura consternată a sărmanei franțuzoaice.

◆

In 1873, pentru buna mea reușită la examen, căpătai o recompensă mare: aceea de a întovărăși pe părinții mei, într'un voiaj care fu bogat în fapte pentru mine. Plecai la Viena, pentru deschiderea expoziției universale. Legai acolo o strânsă prietenie cu prințul imperial Rudolf, cu care făcui numeroase excursii în împrejurimile Vienei. Multe alte amintiri îmi rămaseră întipărite în urma întoarcerei mele acasă. Pastorul Heym, dela Friedenskirche din Potsdam, începu instrucțiunea mea definitivă în ce privește confirmațiunea.

Ziua confirmațiunii mele fu pentru mine un mare eveniment moral. Solemnitatea avu loc în ziua de întâi Septembrie în Friedenskirche (Biserica Păcii) și avu o înfățișare cu totul impresionantă. Majoritatea membrilor casei regale era de față. Bunica mea, regina Angliei, se lăsase reprezentată prin principele de Galles, care, după ceremonie, veni să participe la cină, cu părinții mei și mine.

Cu aceste amintiri solemne și binecuvântate, se închiseră în forul meu interior, anii copilăriei mele.

BATRANUL IMPARAT ŞI AI LUI

Relațiile mele cu venerabila persoană a primului împărat german, care era bunicul meu, erau cu totul cordiale, din primele zile ale copilăriei mele și și până în penibilul moment când închise ochii pentru totdeauna. Ii purtam un profund respect, și mă îndreptam spre el cu dragoste.

Legături tandre mă uneau și de bunica mea, împărăteasa Augusta. Impărăteasa, care producea în general o impresie ceremonioasă și purta în sine, față de toți, ceva de protocolar și sever, era, în intimitate, și mai ales între patru ochi, caldă, cordială și plină de solicitudine. Nu numai că m'a alintat deosebit și preferat, cum fac deobicei adevăratele bunici, dar ea s'a ocupat și de desvoltarea mea intelectuală, în chipul cel mai oportun. Când profesorul Werder îmi dădea o lecție de literatură sau când făceam lectură, venea în sala de studii și asculta cu mare interes.

Când, după moartea soțului ei, împărăteasa rămase la Berlin pentru a face totul cu putinţă spre a îndulci durata penibilă a celor 99 de zile, i-am fost profund recunoscător. N'am să uit niciodată că a fost pentru mine cea mai bună dintre bunice.

◆

Din anturajul împăratului Wilhelm I, eram mai intim numai cu unica sa fiică, marea ducesă Louise. Era o femee rară, profund religioasă, fermă în credinţa sa evanghelică, totuşi foarte tolerantă. Din timpul copilăriei mele, ea arătase o mare afecţiune pentru mine; în ce mă priveşte o respectam mult şi o ţineam în curent cu toată desvoltarea mea, cu toate lucrările şi ţelurile mele.

Când încerc să descriu succint anturajul imediat al bătrânului împărat, îmi apar în faţa ochilor mai întâi patru figuri proeminente de cari se va vorbi mereu când se va evoca figura împăratului Wihelm cel Mare şi alor săi. Aceştia sunt: Albedyll, Lehndorff, Radziwill şi Wilmoroski.

Generalul von Albedyll era şeful cabinetului militar. Facultăţile sale, pentru a ocupa acest post, erau remarcabile, căci buna sa înţelegere, memoria sa fidelă, înalta sa comprehensiune şi capacitatea extraordinară de lucru, îl predestinau la această situaţie, plină de responsabilităţi, în armata prusiană.

Aghiotantul general conte Lehndorff descindea dintr'o veche familie a Prusiei orientale. Era o fire de o dispoziţie minunată, cu înclinări spre sarcasm şi observaţiuni umoristice.

Wilmoroski era şeful cabinetului civil. Era un om al datoriei, tăcut şi care trăia retras.

Cel din urmă din acest grup este marele aghiotant general, prinţul Anton Radziwill, cu totul devotat bunicului meu.

Mai trebuesc reamintite figurile impunătoare ale marilor paladini Bismarck, Moltke şi Roon, ai căror paşi de uriaşi vor răsuna timp de secole în istoria imperiului german.

LA GIMNAZIUL DIN CASSEL

Puţin timp după confirmaţiunea mea, fui înştiinţat că părinţii mei hotărâseră să mă trimeaţă la gimnaziul din Cassel pentru a termina acolo instrucţia mea şcolară şi a prepara examenul de bacalaureat. Promotorul acestui plan era Hinzpeter. La Cassel învăţai, urmând regulat cursurile, până în 1877, când avu loc examenul de bacalaureat. Aveam atunci optsprezece ani şi, după legea casei noastre, deveneam major.

STUDEN LA BONN

In Octombrie 1877 pornii la drum pentru a mă duce să fac la Bonn, pe Rin studii de ştiinţe juridice şi politice.

Am studiat în totul patru semestre la Bonn. Urmam cursuri de jurisprudenţă, economie naţională şi politică socială, şi pe lângă asta, istoria, literatura germană, istoria artelor, filosofia, fizica şi chimia. Dar pe lângă audierea cursurilor, îmi petreceam timpul făcând excursii, ducându-mă la bunica mea, împărăteasa Augusta, la Coblence, sau la rudele mele dela Darnesatdt, unde jucam tennis, făceam partizi de vânătoare şi de înnot. In 1878 prinţul imperial Rudolf veni pentru prima oară în vizită la bunicii mei, la Berlin. El făcu o excelentă impresie. Puţin timp după aceea, se produseră două execrabile tentative de asasinat asupra bunicului meu, una de către Hődel în Mai, alta luna următoare de către Nobiling, cari produseră peste tot o impresie penibilă.

EVENIMENTE ŞI AVENTURI
(1880—1888)

Puţin timp după aceea mă prezentai la regiment la Potsdam pentru a reintra în serviciu. Căpătai din partea căpitanului misiunea de a instrui soldaţii recruţi, pe cari îi prezentai în Martie 1880 cu un mare succes comandantului suprem al armatelor, în prezenţa tatălui meu. Fui înaintat la gradul de căpitan apoi la acela de şef de companie. De atunci datează cele mai frumoase amintiri ale mele.

In toamna anului 1883, fui însărcinat să transmit pe câmpul de manevră ordinele de cabinet cari conţineau înaintările şi decorările. De atunci păstrez o amintire nostimă. Colonelul de Werder era un şef foarte agitat, pe care îl găseai pretutindeni şi nicăeri, şi care fusese înaintat general. Numirea trebuia să i-o înmânez eu, dar nu-l găseam. In fine îl zării pe drumul mare galopând. Mă luai după el şi îl urmării de aproape, până ce se întoarse furios către mine şi mă întrebă răstit ce voiam dela el. După ce îi dădui hârtia ce conţinea numirea şi o ceti, mă întrebă mereu mâniat, cine eram. Ii răspunsei milităreşte: Ofiţer de ordonanţă al generalului-şef, prinţul Wilhelm al Prusiei, nepotul aceluia din partea căruia am onoare să vă transmit acest ordin de cabinet. Generalul rămase mut de surprindere, dar înainte de a-şi veni în fire, eu dispărusem.

In 1885 fui înaintat colonel şi comandant al regimentului de huzari ai gărzii. Un an mai târziu din pricina unor dureri în urechi, trebuii să urmez o cură la Reichenhale. In Iulie 1888 sosi importanta hârtie albastră cu numirea mea ca general. Şase săptămâni după aceea bunicul meu închise ochii săi obosiţi pentru totdeauna. Această pierdere, nu numai a bunicului, dar şi a soldatului, fu imensă pentru mine!

◆

In toamna anului 1885, împreună cu soţia mea, întorsei vizita prinţului Rudolf la Budapesta, cu ocazia expoziţiei naţionale ungare.

Tot pe atunci primii din partea bunicului meu ordinul să mă duc la Sf. Petersburg, pentru a asista la serbările majoratului prinţului moştenitor Nicolae II, şi să-i dau ordinul Vulturului Negru. După ceremonie mai stătui câteva săptămâni la Petrograd, iar în dimineaţa zilei de 23 Mai, ajunsei la Moscova. Păstrez amintirea puternicei emoţii ce o încercai în faţa sicriului lui Ivan cel groaznic. La 28 Mai eram înapoiat la Berlin. Vizita următoare în Rusia o făcui în 1886, când fui încărcat cu misiuni politice. Totuşi relaţiunile dintre Germania şi Rusia nu erau din cele mai prieteneşti.

CELE NOUAZECIŞINOUA DE ZILE

După moartea bunicului meu, începură preparativele pentru întoarcerea tatălui meu la castelul din Charlotenburg, care prin poziţia sa era mai propice sănătăţii subrede a tatălui meu, decât palatul situat în centrul Berlinului. Scena revederii cu tatăl meu fu din cele mai impresionante. Câtva timp se restabili puţin în adăpostul castelului liniştit. Dar starea aceasta a împăratului era numai înşelătoare. La 24 Aprilie sosi la Charlottenberg regina Victoria cu fiica sa Beatrice şi ginerele ei, prinţul Heinrich von Battenberg. La dineu fură invitate mai multe persoane de frunte ale Berlinului cari trebuiau să fie prezentate reginei.

O amintire adânc întristătoare păstrez dela defilarea, singura defilare, la care asistase ca împărat. Atunci strângându-mi mâna plângând, îmi scrise pe o foaie de hârtie, căci vorbea cu greutate: „Acestea sunt acum trupele mele", apoi alta: „Am fost mulţumit, am avut o mare bucurie".

Curând după aceea tatăl meu fu mutat dela Charlottenburg la Potsdam, unde era născut şi unde voia să şi moară. La 13 Iunie veni în vizită la tatăl meu regele Oscar al Suediei. Cei doi suverani erau în bune răporturi de prietenie de multă vreme. Regele Oscar fu foarte impresionat de starea mizeră a sănătăţii tatălui meu. A doua zi dimineaţă era în agonie. Alergarăm cu toţii în jurul lui: mama mea şi fraţii şi surorile. El ne privi pentru ultima oară cu ochii săi albaştri şi plini de bunătate, apoi căzu încet pe perna lui. Prin ferestrele larg deschise pătrundeau cântecele păsărelelor, mirosul parfumat al florilor pe care le îngrijise cu atâta dragoste şi intrau în cameră odată cu razele soarelui clar de Iunie, care cădeau pe faţa sa slăbită şi răvăşită de boală.

Pacinic şi fără agonie, învingătoul dela Königrätz şi Wőrth, al doilea suveran al noului imperiu al Germaniei, îşi dete sufletul său, atât de nobil.

Edition Payot-Paris

O frumuseţe care durează toată viaţa

Acesta este privilegiul femeilor, pentru cari întrebuinţarea Cremei, Pudrei şi Săpunului Simon este o întinerire zilnică.

CRÈME SIMON
PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 9

24 Februarie 1929

5 Lei

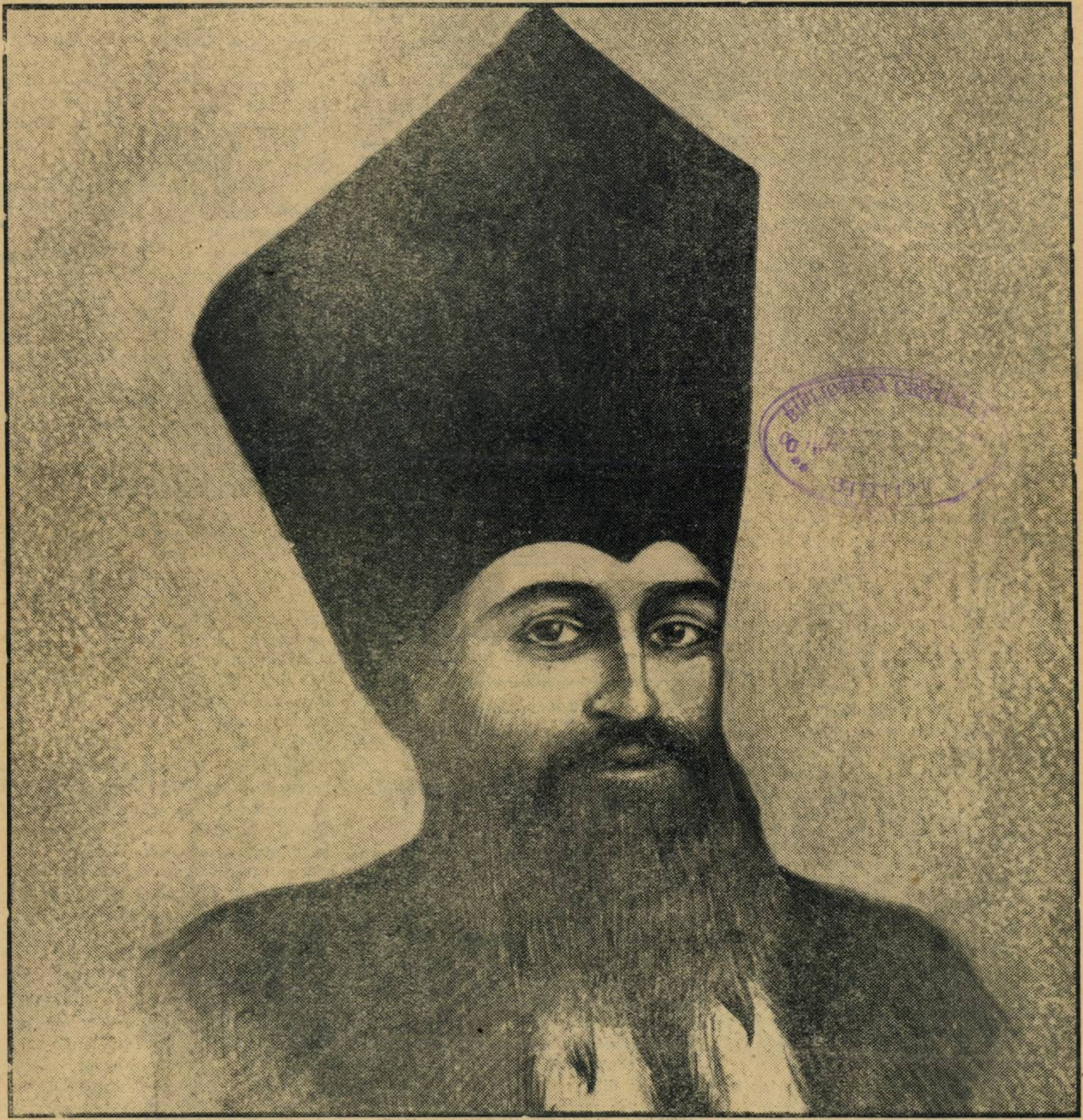

BIBLIOTECA CENTRALĂ

DINICU GOLESCU

Ctitorii

DINICU GOLESCU

de CONT. PACLE

Căutând prin cărțile vechi, sufletul vechiu românesc pentru a putea deschide o ușă care să scoată din hărmălaia discuțiilor curente, pentru a gândi limpede întrucât aceste discuții au în osatura lor ceva din spiritul neaoș românesc, ori din realitățile pământului peste care se agită, ți se impun dintr'o dată cărțile blândului, drept cerdinciosului boer Dinicu Golescu, singurul român care s'a bucurat de litera evangheliei (pe care el a buchisit-o desigur în litere chirilice) când spune că: De nu vă veți naște din nou, nu veți câștiga împărăția Cerurilor".

Sub acest aspect se prezintă sufletul lui Dinicu Golescu din tot ce a scrie el, dar mai ales din acea *„Insemnare a călătoriei mele făcută în anii 1824, 1825, 1826"*.

Atitudinea lui în fața minunățiilor civilizației și culturii europene și am pus întâi „civilizație" pentrucă (cum era și natural față de naivitatea boerului valah) aceasta atrage mai mult pe Dinicu Golescu, este atitudinea unui copil în prima lui călătorie cu trenul. Dacă el nu s'ar fi desbrăcat de orientalismul conservator și retrograd, dacă nu și-ar fi simțit în sânge și în mintea lui liniile clare latine nu ar fi însemnat niciodată ceeace înseamnă astăzi pentru cultura românească. Sufletul lui este didactic. Prinde elementele generale, bune pentru instrucție, numai, poate și din lipsa de timp, dar mai ales pentru faptul că mintea lui este lipsită de acel aprioric intelectualist, alimentat totdeauna de lecturi bogate și prețioase, care duce la analize scrupuloase ce stânjenesc patosul creației. Și epoca lui Dinicu Golescu avea nevoie de patos. Spiritul acestuia anticipează caracteristic „pașoptismul". Nu „pașoptismul" liberal, politic-romantic (scrisul lui Dinicu Golescu păstra seninătatea celui mai autentic clasicism românesc) dar acel al eroismului, cultural, când programul depășia puterile și dragostea, priceperea. Dealtfel Eliade s'a format în sânul societății literare fondată la Brașov, pe vremurile nesigure ale Eteriei ca secretar al ei, și în care Dinicu Golescu are partea cea mai însemnată.

Dar sufletul lui Dinicu Golescu, ar interesa pe cei ce caută astăzi principii pentru fundarea unui regionalism de seră, prin aceia că în el se văd clar și bine reprezentate caractersticile tipului muntean. Cu o intuiție limpede, vioaie, a realității imediate, cu simț politic ascuțit, acest tip s'a remarcat ca organizator, îndrumător sistematic și ca șef politic. Trăind mai mult pentru societate și prin societate, neinteresându-l decât materialul pur omenesc (cazul Caragiale) ori de ceeace acest material poate da în grupare (cazul Brătianu, cu care Dinicu se găsește rudă după unele documente). Neasimilând nimic, din ceeace nu privește un scop precis util (nu se exclude și dulce) el nu e îngreuiat de inutilități spirituale pentru care tipul moldovean în opoziție cu aceasta are o vădită slăbiciune, dar care mai totdeauna împiedică mișcarea vioaie, care dacă totuș ia naștere, e mai mult nergie contemplativă, statică.

Tipul muntean e de o energie dinamică, pe când cel moldovean e de o energie contemplativă.

Acesta din urmă reușește mai bine, în atitudinele poetice „de artă pentru artă" aristocratice, solitare și conservatoare.

Pasiunea ineditului, a agitației și a faptei îl stăpânește însă pe cel dintâi. Dinicu Golescu îl ilustrează perfect.

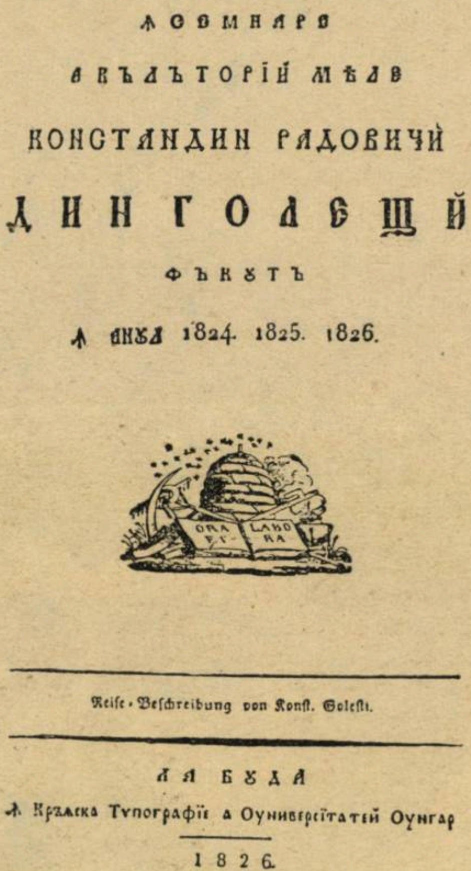
ORA ET LABORA

ꙟСЕМНАРЕ

А КЪЛЪТОРІЙ МѢЛЕ

КОНСТАНДИН РАДОВИЧЙ

ДИН ГОЛЄЩЙ

ФЪКѸТЪ

ꙟ АНѸЛ 1824. 1825. 1826.

Reiſe-Beſchreibung von Konſt. Goleſti.

ЛА БѸДА

ꙟ Кръіаска Тѵпографїє а Оунивєрсїтатєй Оунгар

1826.

Coperta „Insemnărilor de călătorie" din 1826

Bineînțeles că viața lui se poate împărți în două și numai cea de-a doua intră mai precis în cadrul celor scrise până aici.

Prima este influențată de acel spirit dăscălesc cu linia orientală, leneșă, a filosofiei morale grecești la modă pe atunci și în acest timp trebue să fi avut el în lucru traducerea „Elementurilor de filosofie morală" ale lui Neofit Vamva și deci în acest timp Dinicu Golescu pildueşte și învață în spiritul faimoaselor școale din privdor de biserică. Construcția nu începuse.

A doua parte a vieții lui sufletești se deschide însă cu revelația apusului cutreerat de el în cele trei călătorii pe care le-a făcut ca să-și ducă copiii la învățătură și care proces de revelație trăește intens în paginile „Insemnările de călătorie".

Prefața acestor „însemnări" este un istoric al svâcnirilor românești către lumina cărții și un program de culturalizare în viitor, dar și o spovedanie, de om necăjit de lipsurile lui.

Intâi Dinicu Golescu se gândește la țara lui ca la o gospodărie rău îngrijită. Bunurile pe care le-a văzut la alții le-ar vrea și la el acasă. Nu e aci însă graba de adaptare, care a provocat satira lui Caragiale, ci spirit clasic. Golescu vrea totul pe îndelete, ca un bun și vechiu gospodar.

Se mai miră el cum în Apus se găsesc cărți despre noi, „iar de vreun pământean al acestii țări făcută nu se pomenește".

Desigur Golescu se gândea că ori câtă bună-voință ar fi avut un străin de a informa lumea din afară despre noi, tot n'ar fi scăpat de anumite vicii de înțelegere inerente în atari cazuri.

Torturat a fost Dinicu Golescu de sărăcia limbii românești din vremea lui (și chiar vremea noastră nu e mai fericită) pentru a putea cuprinde gândurile înalte ale străinătății, dar mai torturat de lipsa elementelor de cultură civilizatoare: școala și biblioteca de care încă până astăzi se vaită neamul acesta.

In fața Bibliotecilor din München el stă mut de admirație și cu jale se gândește la țara lui lipsită de ele.

Școala a fost gândul cel mare al lui Dinicu Golescu cât și al generației ce i a urmat. Și dacă „Insemnările de călătorie" sunt cea mai autentică creație a lui pentru scrisul românesc, şcoala i-a fost zelul care a provocat ca această scriere să iasă din mâinile lui.

Şi ce gând de insuficienţă, adevărat creştină, îl străbate la compunerea acestei cărţi:

„Infrânat de cunoştinţa micşorimii mele în ştiinţe şi ascultării întru învăţături nu aş fi îndrăsnit nici odată să apuc condeiul. Dar cum puteam, ochi având să nu văz; văzând să nu iau aminte, luând aminte să nu aseamăn; asemănând să nu judec binele şi să nu pohtesc a-l face arătat compatrioţilor mei?“

Această gradaţie, în stil de cazanie, se leagă însă şi cu: „scriţi, băeţi, dar, numai, scriţi al lui Eliade. Consideraţiile critice prea scrupuloase şi anticipative sunt lăsate la oparte, uitate, ca să nu stânjenească.

In faţa minunăţiilor apusene Dinicu Golescu ia acea atitudine dinamică de care aminteam şi notează, învaţă, amănuntul uman îl cucereşte.

Nici-o descriere scoasă din afară; iată de pildă: „*Schenbrun* (Fântâna cea frumoasă) A aceştii grădini frumuseţea peste putinţă este de a putea cinevaş să-i facă descriere. Atât numai putem zice că un om care întâiaş dată va intra după puterea sau mulţimea simţirii sufletului, negreşit din trei trebue să i se întâmple, adecă: sau întristat fiind, şi intrând într'însa poate să se bucure; sau vesel fiind, când au intrat poate să se întristeze, sau deşi nu va fi fost stăpânit nici de întristare nici de bucurie, una dintre amândouă trebuie să l cuprinză: scăpare de-a avea, este peste putinţă“.

Notaţie în spirit clasic care totdeauna este atras de atitudinea umană în faţa frumuseţilor exterioare, de sbuciumul veşnic dualist, democrat pentrucă e lipsit de transcedentalism, dar impresionant.

Observaţia lui Dinicu Golescu nu e colorată tocmai din motivele de mai sus, lipsită de poezie dar constructivă şi exactă.

El nota simplu pentrucă nu avea intenţia să încânte ci să instruiască.

Şi aducând vorba şi de alte memoriale de călătorii (puţine la noi cu toate că românii călătoresc mult), cum acelea ale d-lui Iorga în Spania şi Portugalia, cu care în paginile acestei gazete am legat, când le-am recenzat, „Insemnările“ lui Golescu, observăm aceiaş linie schematică la cel dintâi si la cel din urmă, dar deosebire de optică şi redare.

D-l Iorga vede aprins, răscoleşte cu patimă etnicul, face legături îndrăsneţe în tot lungul istoriei, cochetează cu politica şi totul e o rapsodie care trezeşte ecouri sufleteşti lungi.

Dinicu Golescu vede simplu, uimit dar nu uluit (luciditatea munteană nu-l părăseşte) şi paginile lui sunt pilde şi învăţături, explicări pentru cei de-acasă. Am vorbit mai mult de această carte a lui Dinicu Golescu, deşi în altele pe care le-a scris are mai interesante părţi originale, pentrucă i-am căutat sufletul boerului muntean, pilduitorul, şi în această carte se găseşte el întreg.

CONST. PĂCLE.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Constantin Golescu sau Dinicu cum s'a obişnuit să fie numit, care şi-a mai zis şi Radovici după moda rusească intrată odată cu ocupaţia rusească în Principate, tatăl său fiind Banul *Radu* Golescu, s'a născut în Goleşti la 7 Februarie 1777. Frate cu Iordache Golescu cel care face uriaşa încercare, peste puterile lui, de a întocmi un dicţionar al limbei române dar care isbuteşte să dea înaintea lui Eliade o reuşită gramatică a acestei limbi, el este contimporan cu Gheorghe Lazăr şi trăeşte o bună parte şi din perioada eroică a unui Eliad şi Asaki.

La 1821 se refugiază la Braşov cu alţi boeri ca să fie feriţi de tulburarea revoluţiei.

De aici face o călătorie de 3 ani: 1824, 25, 26 în apusul european, de unde vine cu un întreg program cultural.

Cât stă la Braşov ia fiinţă cu deplin concursul său o „societate literară“ din cari fac parte: episcopul Ilarion al Argeşului, Nicolae şi Iancu Văcărescu, Gr. Băleanu, C. Câmpineanu şi alţii.

Societatea devine cu adevărat militantă după reîntoarcerea în ţară a lui Dinicu Golescu în 1827 care era sufletul ei, şi în tot acest timp intră în ea ca secretar Eliade.

Şedinţele se ţineau în casa lui Dinicu Golescu aşezată pe locul actual al palatului regal.

In şedinţele acestea şi-a cetit Iordache Golescu gramatica lui, iar Eliade primele traduceri din Lamartine.

In această societate se punea mare preţ pe traduceri. Eliade avea în privinţa aceasta un plan haşdeean: trebuiau transpuse în româneşte toate operile mari universale. In faimoasa lui Bibliotecă universală n'a putut face nici pe sfert. Planul îl depăşia.

Dinicu Golescu a întemeiat o şcoală de fete pe moşia sa Belvedere de lângă Bucureşti şi vestita şcoală dela Goleşti pentru băeţi unde aduse pe transilvăneanul Aron Florian „învăţătorul limbii latineşti“ cum se intitulează însuş în prospectul său pentru înfiinţarea şi organizarea acestei şcoale, pe lângă minunata înştiinţare a lui Constantin Radoviţ din Goleşti sau Dinicu Golescu, al cărei titlu îl redăm „Instiinţare pentru şcoala din satul Goleşti, ce să află în judeţul Muscelului, către părinţii cei ce vor voi să înveţe copii dumnealor limba românească, nemţească, grecească, latinească şi italienească; şi mai vârtos să înveţe cel dintâi temeiu al omului, — pentru care să şi tipăresc cărţile cele trebuincioase“.

Golescu a înfiinţat primul ziar românesc pe care l-a tipărit la Lipsca, numit „Fama Lipscăi“ şi fiind cu trecere la administraţia rusească din Muntenia, tot el a obţinut aprobarea şi a făcut să apară *cel dintâi ziar românesc cu apariţia în ţară* la 8 Aprilie 1829 anume: „*Curierul românesc*“ sub conducerea lui Eliade.

Scrierile sale sunt 1) „*Adunare de folositoare învăţături*“ traducere din greceşte în româneşte, tipărită la Buda în crăiasca tipografie a universităţii ungare, la 1826. Cartea cuprinde pilde, anecdote de duh şi gânduri bune.

Are şi o parte originală care constă din notiţe interesante făcute în josul paginelor, unde Golescu are o limbă care întrece pe aceia a „Insemnărilor“.

2, „*Adunare de tractate*“ tipărită tot în 1826 la Buda, în aceiaş tipografie, cuprinde tractatele între Rusia şi Turcia între 1774—1826.

3) *Elementuri de filozofie morală*, tipărită în Bucureşti în anul 1827 la tipografia dela *Cişmea*, traducere din Neofit Vamva.

4) „*Starea de acum din oblăduirea gheograficească, arăşenească şi politicoasă a principaturilor Valahiei şi a Moldovei*, este tipărită la Buda în 1826 şi nu e altceva decât o traducere a unui text englezesc despre ţările noastre.

poezie

I. U. SORICU

ŞCOLARII

I

Cu cărțile cuprinse subsuoară,
Cu vorba cumpănită și'nțeleaptă,
Pe-aceiaș cale pasul vi se'ndreaptă,
Școlari cuminți, a neamului comoară.

Voi știți că Alma Mater vă așteaptă
Cu-acelaș dor, ca și de'ntâia oară,
Cuvântul ei aprinde și'nfioară
Și noi porniri în suflete deșteaptă.

La vraja ei înaltul pisc se pleacă
Inertul bloc de piatră se supune
Și'n haina nemuririi se îmbracă.

In lumea ei de farmec și minune
In armonie totul se îmbracă
Și nici odată soarele n'apune.

II

Cu zumzetul de harnice albine,
In ritm ușor al vostru glas răsună
Și ochii voștri-aleargă și adună
Din șiruri lungi îndemnul spre mai bine.

Tresar schintei și'n flacări se'mpreună,
Ce fâlfâiesc ușoare, calde, pline,
Iar gândurile voastre pelerine
Disting acum frumosul de minciună.

Cu fie-care filă recitată
Al minței voastre soare se mărește
Și'n altfel prinde inima să bată.

Căci orizontu'n jurul vostru crește
Și tot ce-a fost în umbră altă-dată
Acuma în lumină strălucește...

III

Vă râde'n ochi prisosul de vieață,
Cum râde vesel soarele de Marte,
Și ce nădăjduiri de bine'mparte
A tinereței voastre dimineață.

Voi lumea o cunoașteți după carte,
Cărarea v'o'ndreptați după povață
Ispitele ce curse'ntind prin ceață
De sufletele voastre sunt departe.

Vă'nmuguresc în inimi, candizi, crinii,
Și'n mâna voastră-i arma cea mai tare,
Soldați frumoși ai cinstei și-ai luminei.

Vedeți voi viitorul colo'n zare
Cum își adună și'mpletește spinii
Spre triumfala voastră 'ncoronare ?...

DUNĂREA

(IN METRU ANTIC)

Valuri de vreme s'au scurs pe coame de repezi talazuri,
Vifore crunte-au trecut pe valuri cu alb relief...
Dunăre, iată-mă iar pe țărmul cu nalte zăgazuri
Unde, copil, mă jucam cu scoici şi cu melci de sidef !

Cât de departe-i de-atunci şi totuşi atâta de-aproape...
Vremea e-aceiaş ori-când, dar omul e veşnic schimbat ;
Apele tale sunt tot aceleaşi năvalnice ape,
Sufletul meu de copil e altul şi-adânc tulburat...

Unde e vremea de-atunci cu zări şi himerice larguri
Ce mă chemau ne'ncetat să mă'mbarc ca un alt Robin-
[son ?
Negrele şlepuri porneau şi vapoare cu'nalte catarguri...
Le urmăream ispitit şi stăteam visător pe ponton...

Câte corăbii s'au dus, remorchere şi năvi plutitoare,
Câte-au pierit în neant, lunecând spre un vast Orient...
Visele mele de-atunci cu ele-au pornit călătoare :
Pânze pierdute pe mări, furate de-al apei curent.

Ca un bătrân marinar legat de străvechi peisagii,
Singur, pe țărmul înalt uşor prăvălit spre genuni,
Stau visător şi privesc spre trecutul cu mari naufragii,
Trist şi cu părul cărunt ca talazul bătut de furtuni !

MIRCEA RADULESCU

CA FRUNZA 'N DRUM

Ca frunza 'n drum de toamnă aşternută
In calea iernii stau şi eu zâmbind
La razele de soare ce se prind
In haina mea de primăveri țesută.

Iar bogăția clipei mă sărută
Pe când în juru-mi codrii se aprind
Şi zarea mă priveşte strălucind
Cu fața ei în aşteptări pierdută.

Dar nori se'ntrec pe cer în goană mare
Şi vântul rătăcind la întâmplare
In şuer lung coboară pe pământ...

Acu îmi pare codrul un mormânt
Iar frunza prăfuită, spulberată
Un epitaf la fruntea mea plecată...

ALEXANDRINA CRACIUN FOSTINI

MARGINILE

(INSEMNĂRI)

I. AGÂRBICEANU

In ziua aceea m'am străduit zadarnic alăturea de Ilarie să împăcăm pe un nepot, peste care dădură deodată, mai multe nenorociri: pierdu un proces, îi muri o mândreţe de 6 ani, iar băiatul lui cel mai mare, elev de liceu, fugise dela şcoală.

Nici îndemnurile mele, nici pildele lui Ilarie, n'au prins. Nepotul rămase împietrit în durerea lui. Era un om deştept şi harnic, nu se vaită tare, şi nu mă puteam îndestul mira că se lasă aşa de înfrânt de soartă.

Venirăm trişti, eu şi cu rubedenia mea Ilarie, la casa bătrână, şi în seara aceea abea putui cina un pahar de lapte. Ceva amar îmi trecea prin suflet, ca o aromă a înfrângerilor mele din trecut, deşi de mult mă împăcasem cu ele.

Şezurăm, cu Ilarie, în pridvorul de subt straşină, şi tăcurăm multă vreme, duşi de gândurile noastre. N'am voit să te supăr, bădiţă Vasilie, şi am venit cu dumneata. După capul meu, nu mă duceam, şi nu te-aş fi lăsat nici pe dumneata. Ştiam că încercarea noastră e zădarnică.

Ilarie îşi ridică pălăria cu margini late, clătină din cap, şi după ce-şi netezi o clipă părul, îşi puse iar pălăria.

— „Ştiam că nu ajutăm la nimic", zise el din nou.

— Mă gândeam că o vorbă de mângâere şi de încurajare nu-i strică", zic eu, necăjit mereu că n'am putut fi de folos

— Eu ştiam că nu putem folosi, bădiţă Vasilie. In supărări uneori nime nu-ţi poate folosi: numai tu singur. Dar' pentru nepotul nostru Iordan, e mai mult decât o supărarea grea. El s'a izbit mi se pare pentru întâia oară, de marginile cari nu pot fi trecute în vieaţă. De aceea e aşa de înfrânt.

— Ce margini, Ilarie?

— Acele care ne sunt puse să nu le putem trece. Ce crezi dumneata, că el s'a innegrit la gând şi la inimă numai pentru pagubele suferite? Pentru boul care i-a crăpat de prea multă luţernă? Pentru cele câteva mii pierdute cu procesul? Pentru fuga broscoiului acela dela şcoală? Nu, bădiţă Vasilie, s'a izbit şi el de graniţe, şi asta e tot!"

Il ascultam şi nu-l înţelegeam. Aşa îi plăcea lui Ilarie să vorbească adeseori şi uneori mi-era chiar necaz de uşurinţa cu care-şi ascundea gândurile.

— Vorbeşte lămurit, Ilarie; azi sunt prea supărat să te-aud cum te joci cu vorbele.

— Dar nu-i nici un joc, băditul meu, e curatul adevăr. Şi ştiu că nici dumneata nu eşti străin de el. Omul, — de când începe a gândi, tot creşte în sine însuşi. Piedecile ce i se pun în cale în anii tinereţii şi ai întâiei bărbăţii, nu le ia în seamă, chiar dacă s'a împiedecat de ele şi a căzut. El merge tot înainte. E gata să facă cotituri mari şi încâlcite, pentru a ajunge cu un pas mai departe către ţel. Ii place să crească, să se simtă tot mai mare şi mai tare, şi ochii lui iscodesc cu sete mereu viitorul. Puţin îi mai pasă de trecut şi chiar de ziua de azi. Orice om, bădiţă Vasilie, vrea să fie un biruitor.

— E şi bine că-i aşa", zic eu. „Altfel cum ar înfrunta greutăţile vieţii?

— Da e bine până la un loc. Ar fi bine dacă am şti ţinea măsura, dacă am cunoaşte marginile putinţii omeneşti", începu Ilarie. Dar vezi că omul, pornit odată la drum fără frâu, ajunge din zi în zi mai nărăvaş, şi crede că puterile lui sunt nemărginite. Nu înţelege să se ţină între margini. Un tânăr, din felul cum calcă şi dă bună ziua oamenilor, se cunoaşte că nu se gândeşte niciodată la bătrâneţe. Un om sănătos trăeşte fără nici un gând la boală sau la moarte: se bizue pe sănătatea lui, şi adeseori şi-o pierde tocmai din prea mare încredere. Altul păţeşte aşa cu averea, al doilea cu nevasta. Nu vezi dumneata, bădiţă Vasilie, că aceasta e legea lumii? Şi arborii cresc încrezuţi în puterile lor, îngroşându-şi trunchiurile, resfirându-şi ramurile, ca şi când ar fi să umbrească tot pământul. Şi marginile date lor, nu-i lasă să ajungă la ţintă. Dacă nu-i doboară securea, îi răstoarnă putrezimea scorburilor. Şi într'o primăvară îi vezi că rămân negri. Şi cu florile e tot aşa. Nu vezi dumneata când înfloresc cum nu se mai satură să-şi desvălue la repezeală toată, toată podoaba în lumina soarelui? Şi când nu le usucă bruma, mor dela o vreme chiar din sărăcia vieţii lor. Toate ascultă de o lege pe care nu o pot împiedica, nu o pot judeca, şi, deci, nici nu se tângue... Dar nu-i tot astfel cu omul, bădiţă Vasilie. El creşte cu voia în sine însuşi, se umple de el însuşi, de dorinţele lui, cari, cele mai multe, trec peste marginile în cari putem face ceva. Cum să-mi lămuresc mai bine gândul, băditul meu? Aş spune că nici un om nu poate înflori deplin!

— Cum să înflorească?

— Aşa, ca o floare, de pildă! Ea îşi dă tot ce are în sine, pe când omul are dorinţi şi puteri cari nu s'ar putea împlini toate nici dacă ar avea zece rânduri de vieţi. El nu numai simte cum creşte, dar chiar creşte în adevăr în sine însuşi, dar nici odată atât cât i-ar plăcea lui. Ii sunt date margini din care nu poate ieşi: cu toate că sămânţa ce încolţeşte în el ar putea umplea o grădină uriaşă, poate pământul întreg, dar puterile nu-i ajung decât pentru a umplea o mică grădiniţă. Omul creşte mereu până se loveşte de grinda de deasupra.

— Ei. Ilarie, Ilarie, zic eu, pagubă că nu te-au dat părinţii la mai multă şcoală! Ai fi sucit şi tu capul multora cu vorbe goale.

Rubedenia mea păru mirată, ba chiar se întristă puţin.

— Să nu crezi, bădiţă Vasilie, că mie mi arde acum de glumă! Dar' poate chiar lipsa de învăţătură mă face să nu pot spune limpede ce gândesc. Iată ce voiam să zic: omul, tot crescând tot trecând peste piedici, crede dela o vreme că nimic nu-i pentru el cu neputinţă. Se crede la fel Ziditorului. Şi când nebunia aceasta şi-a ajuns culmea, se izbeşte cu capul de grinda de deasupra, de vederea limpede că nu-i atot puternic. Şi atunci, se supără de moarte. Zadarnic cerci să-l mângâi nimic nu-l poate mângâia numai el însuşi când începe a-şi da seama că aceasta e soarta omului în lume, şi că trebue să se mulţumească trăind între marginile date lui. Să ne gândim la nepotul nostru. Harnic şi deştept om, n'am ce spune. Nu l-am văzut până acum cu capul în pământ. A trecut peste piedici, a muncit, a răzbit Câte gânduri nu şi-a făcut el pentru viitor, cu procesul, cu averea, mai ales cu copilul din care voia să scoată un domn ca dumneata! Venindu-i toate trei necazurile de odată pe cap, el şi-a dat mai întâi seama, că în lume nu tot ce voeşti poţi şi îndeplini, că floarea vieţii noastre nu poate înflori deplin pe pământ. ...Şi acum stă înfrânt, cu gândul şi inima neagră, şi-i pare că-i un împărat scos din împărăţia lui. In clipa asta poate crede că viaţa nici nu-i vrednică de a fi trăită De aceea zadarnic îl îmbunam noi, arătându-i că se poate trăi şi aşa, pe când el se simţea isgonit din adevărata lui împărăţie. El, bădiţa Vasilie, acum începe să cunoască marginile putinţii omeneşti, şi de aceea e întristat de moarte. El trebue să vadă acum că, departe de-a fi fost alungat din împărăţia lui cea adevărată, abia de-acum va intra în ea, în aceea care se potriveşte putinţii omeneşti pe pământ. Abia de-aici încolo va ajunge un om împăcat cu lumea, şi cu viaţa, aşa cum ni-e dată s'o trăim..."

Il ascultam pe Ilarie vorbind şi-l înţelegeam tot mai bine. Da, trecusem şi eu, de mult, prin suferinţele ce ţi le deşteaptă conştiinţa graniţelor putinţii omeneşti, când simţeşti adânc şi vezi limpede că nici floarea tinereţii. nici a bărbăţiei, nu poate înflori deplin în lume: când măsori nemărginirea ce desparte voinţa de putinţa realizării, când ajnugi să nu te mai crezi un zeu rătăcit în materie; când te cuprinde cuminţenia tristeţei celei mari care nu te mai slăbeşte până la moarte, îndemnându-te să te mulţumeşti cu ceea ce poţi realiza, cu strâmtul tău ţarc în care eşti închis.

Da, adevărat spunea Ilarie! Orice om ajunge să-şi cunoască marginile putinţii şi atunci trece prin suferinţe în care nimeni nu-l poate mângâia...

In clipe de-acele se naşte zîmbetul care nu poate fi definit, cu care atâţia oameni privesc lumea şi năzuinţele ei... E batjocură ori sarcasm, sau mai de grabă o nesfârşită tristeţe compătimitoare? Ca şi când zîmbetul acela ar spune celor tineri, sau celor ce nu s'au izbit încă cu capul de pragul de de-asupra: „Bine faceţi că năzuiţi, e nevoe să năzuiţi, deşi nimic întreg din ce doriţi nu se realisează, nimic nu înfloreşte deplin în viaţa omenească. Suntem ţinuţi între marginile ţarcului... Poate vulturi ţinuţi în colivii uriaşe cât lumea, şi totuşi neîncăpătoare pentru noi..."

COPIL AL LUI DUMNEZEU*)

(POVESTIRE)

MIHAIL LUNGIANU

A fost odată 'ntr'un sat, un *jitar* sărac, care a fost având *jimăt* de copii, în căsuica veche. de lângă țarină. El pleca dimineața de mult, să păziască holdele, iar copii rămâneau acasă și deschideau poarta la drumeți, căpătând pentru asta bani, pâine, covrigi. mere, nuci, prune, după vremuri. cum veneau și ei dela târg, or de pe la livezi.

Acu a fost venit într'o zi un călugăr bătrân-bătrân, mila lui Dumnezeu. Era cocoșat și abia de pășia. Părul îi era alb și lung, barba și sprâncenele, ca niște cocoloașe de omăt, atârnate de bărbie și de strașina frunții. Abia de vorbia, șoptia mai mult. Bătea la poartă c'un băț:

— Deschide-ți poarta, copii!

Ei, de unde? Se jucau prin curte și nici gând n'aveau.

Cel mai mare dintre ei, băgând însă de seamă, zice:

— Un moș, lasă-l să mai aștepte.

Al doilea, o fetișcană, uitându-se lung la el:

— Un sărac, nu ne dă nimica!

Și săriau și râdeau mai departe.

Al treilea, un băețandru negricios, scofâlcit, văzând că drumețul bătea mereu la poartă:

— Un calic, ăstuia să-i mai dăm noi; da mi-te el nouă?... și prinse să chiue, să-i astupe glasul.

Al patrulea s'a suit pe gardul porții, se uita și hohotia.

Al cincilea a 'nceput să se strâmbe la el; al șaselea să se văicăre la fel. Și moșul se ruga mereu:

— Deschideți poarta, copii!...

Un prisnel se apropie de el:

— Ce dai?

— Ce să dau? N'am nimic, copiii moșului.

De trei zile umblu flămând, n'am căpătat nimic.

Atunci liota de copii a 'nceput să fluere:

— Păi ai și nemerit în sat la noi!

— Aci suntem noi destul de săraci!

— Și nu ne dă nimeni, da'mi-te ție, un străin?

— Vezi-ți de drum, în altă parte!

— Intoarce-ți călcâele!

— Șterge-o!

Dar moșul clătina din cap mereu, se ruga tot pe șoptite:

— Faceți vă milă și pomană, copilași! Sunt zdrobit d'atâta umblet și *dăubit* de foame. Dați-mi drumu'.

Ei, ți-ai găsit? Au scos un chicotit lung și si-au urmat jocul, depărtându-se prin grădină, printre pomi.

Cel mic de tot, un mototol de vre'o patru anișori, tot timpul însă nu luase ochii dela moșneag. Ii era așa de drag de el!

— Sameni cu moș Crăciun, cele aduce lucruli bune la copiii sălaci, da' cuminți! Așa spunea bunicuța, că-i el: bătlân, cu balba, albă, moale...

Și se apropia tot mai tare de el.

Când s'a văzut singur în drum s'a suit pe gard, a desprins cercul dela stâlp, s'a vârât între el și poartă și a desfăcut-o puținel, apoi tot mai mult, cât trebuia moșneagului să se prelingă:

— Hai moșule!

— Să trăești, copilu' meu!

— De unde vii?

— Din lumea largă!

— Ești tludit?

— Trudit, moșule!

— Și flămând?

— Flămând, gura mea!

— Hai la noi.

— Merg, puiușorule!

— Ti-i hodini un pic!

— M'oiu hodini, avear-ai parte de ce-i dori!

— Și-i îmbuca ceva, ce s'o găsi!

— Ș'oiu îmbuca ce s'o găsi, avear-ai să ai belșug de toate în viață.

Când a ajuns la tăpșanul casei, tot apărând pe moșneag de câini, au venit și frații cei mari:

— Cin'ți a deschis?

— Și ce ca'ți aici?

— Vezi-ți de cale, moșule!

— Hai, cară-te!

— Mai repede!

— Pui câinii pe tine!

Moșul se uita speriat în toate părțile! A ieșit atunci în prag o femee:

— Ce-i? Ce vrei moșule?

— Milă...

— Mila au mâncat-o de mult câinii, moșule!

— ...Și pomană!... sfârși el.

— Pomana a zburat de când *cincu* la cer.

— Un codru de mămăligă! N'am mâncat de trei zile!

— De unde, dacă n'am? Intreabă mă și pe mine, de când n'am pus nimic pe limbă.

— Un loc'șor de hodinit pe vatră!

Da, să ne cazi milog pe cap, să nu ne mai descotorosim de tine! zise ea în gând; și tare:

— Da' n'au loc nici ai mei, căi-i țin p'afar' toată ziulica, și noaptea dorm, clae peste grămadă, pe unde *răgăduesc*.

Copilașul cel mic plângea:

— Lasă-l, mamă, că-i bătlân!

— Vezi-ți de treabă, țâncule, c'acu te dau lui, să te bage în traistă!

Copilul se dete la o parte, puțin speriat.

— Nu te teme, copilu' meu, fire-ai să fii al meu! îi zise moșul și-l mângâie.

Apoi către femee:

— Dă-mi-l mie, să mă poarte p'în sat!

— Ia-l de vrei și de tot!

Copilul se uita în ochii moșului. Nici odată n'a fost văzut el așa ochi mari, umezi, blânzi.

— Hai, copilu' meu! și l-a sărutat.

Copilul a zgâit ochii. Par'că se deșteptase dintr'un vis urât. Se făcea că fusese căzut de unde-va de sus, ca din cer, în curtea asta de oameni răi, ș'acu venise Dumnezeu, el capul lui, să-l ia, să-l ducă la locul lui.

— Hai! zise el voios și-l apucă de mână, ieșind amândoi pe poartă.

Ceilalți, și mici și mai mari, râdeau în urmă, chiuiau:

— Umblați sănătoși!

— Să vii plin cu de toate, piciule!

— Bogat putred!

Și moșul, oftând adânc, mângâindu-și cu drag călăuza și uitându-se îndărăt, cu milă certăreață, repetă:

— Plin cu de toate și bogat putred!

Și s'au dus, târșa-târșa, domol, pe preluza șanțului, bătând pe la porți, intrând prin curți, de se mirau toți, de unde a venit moșul ăsta, așa gârbov, c'un copilaș așa de mic cu el. Unii-l întrebau, văzând în el săbașul jitarului:

— Da' de unde te a găsit? O fi moșu-tău, c'așa umbla el orb, căpătând cu tat-tău de mână. Și râdeau oamenii.

Și, haida-haida, au ieșit din sat, fără să strângă mai nimic, în traista lungă de pe umăr. Și, cum au ieșit, s'au dus mai departe și s'au tot dus. Umblau pe jos doar prin sat, încolo tot pe sus, par'că zburau, nu știu cum, că aci pieriau, ca luați de nor, aci răsăriau. ca ieșiți din pământ. Și au fost trecut așa vreo cinci ani. A văzut și a pățit atât de multe copilașul, în răstimpul ăsta, că era par'că om bătrân. așa chibzuia el toate, și vorba, ce ieșia din gură-i, era par'că aur, nu altceva.

Intr'o zi moșneagul l-a fost lăsat la o cârciumă:

— Eu mă duc acu. fătu' meu! Mi am împlinit rostu' pe pământ! Tu rămâi aci! Nu uita ce ai văzut, cât ai colindat lumea cu mine și ce te-am tot învățat. Fii muncitor, cinstit și bun și să nu-ți pese nici de ziua de mâine, nici de răutatea și de hula oamenilor. Te-i afla în vreo nevoe, ți-o dori inima ceva. gândește-te la mine. De te-o întreba cine ești, spune-le:

— Copil al lui Dumnezeu; că într'adevăr așa ești! Și s'a depărtat moșneagul, lăsând pe copil amărât, plângând.

Rămas aci, i-a fost mult până a aflat rostul lucrurilor. c'apoi pe ce punea mâna, punea Dumnezeu mila, nu altceva Se miră cârciumarul d'atâta iscusință și vrednicie la un copilaș de vârsta lui. Și, din ce creștea, din ce se făcea mai destoinic. Sporia avutul stăpânului, văzând cu ochii. Cu un lucru doar nu prea se 'mpăcau ei.

Unul era prea strâns la pungă, prea sgârcit, îi tremura mâna la dat, nu știa ce-i milostenia, iertarea, pe când altul se 'nduioșa la lipsurile nevoiașilor, suferia de durerile lor, miluia pe cât se putea. Și băgase de seamă cârciumarul, cel putred de bogat, că slugulița aruncă regulat și cam mare codrul de mămăligă la câine, că 'mbucăturește prea des pisica, că bagă cam multicel fân la vite, că greșește pumnii de grăunțe, ce trebuia să pue 'n trista calului, că dădea pe furiș câte o bucată de pâine la cerșetori, câte un pahar de băutură la câte o bătrână, la câte un călător, că aciola pe lângă sobă iarna pe toți frigurosii din lume, că nu-l trece sărbătoare, să nu ceară din simbria lui bani de biserică. Și se tot gândea el înciudat. că de i-o lăsa mână slobodă o să se 'ntinză și o să-l dea de râpă. Și de aceea îl ținea de scurt din toate, îl spiona, îl ispitea, îl căuta mereu prin hăinuțe.

Intr'o zi, venind de undeva pe drum. a fost văzut niște copii, ducând să dea 'ntr'o vâltoare un câine, legat c'un capăt de ștreang de gât și c'o piatră mare la capătul celalt..

— Unde-l duceți, copii?

— La iaz. să-l dăm pe scoc!

— De ce?

— E o potae, mănâncă pui și ouă!

---

*) Apare în volumul „*Alte Povești*".

Copilului i s'a făcut milă de el :

— Săracu' ! Şi o să moară ! Poate n'o fi aşa stricător ?

— Ce să nu fie ? A fost prins doară !

— Poate s'o 'ndrepta ! zise el încet.

— Ce să se 'ndrepte ? Auzi tu vorbă ? Nărăvu' din fire n'are lecuire ! răspunseră ei.

— De unde ştii ? Dacă vrea Dumnezeu, să-l îndrepte ?... mai încearcă el să le moaie inima. Dar copiii râdeau de el şi târau câinele mai departe.

S'a uitat după el şi i-a văzut ochi-i mari, luminoşi, adânci, pironiţi într'ai lui şi se ruga par'că de el, să-l ajute, să-l scape dela moarte.

Se luă după copii :

— Ascultaţi, nu-l omorîţi ! Lăsaţi-l mai bine undeva pe câmp !

—Aşi ! Să se 'ntoarcă 'ndărăt ? Cânele vine acasă de peste mări şi ţări.

— Daţi-mi-l mie atunci ! L'oiu ţine legat, să nu mai strice !

— Pe ce să ţi-l dăm ?

— Cum pe ce ? Să mi-l daţi mie mai bine, decât să-l omorîţi. Dacă-l iau eu, voi ce pierdeţi ?

Copiii, aşi, de unde ?

— Dacă ne dai câte un covrig de fiecare ! al tău să fie !

Il ştiau că-i în slujbă la han şi vreau să-l ciupească niţel.

— Cum să vă dau covrigi, că mă ceartă nenea ?

— Când nu te-o vedea el, venim unu' din noi, să ne dai pe furiş.

— Pe furiş ? Nu, că s număraţi.

— Atunci să ne dai doi bani, să cumpărăm noi covrigi.

— Doi bani ? Da' de unde ?

— Din tejghea !

— Nu se poate !

— Din simbria ta !

— Nu-mi dă, zice că n'am ce face cu ei acu. Abia de-mi aruncă pentru biserică. Când mi s'o 'mplini, îmi dă socoteala toată, aşa zice el.

— Atunci ce să ţi facem ?... Hai cu el la gârlă !

Şi câinele ce uită acum la el şi mai rugător şi mai plângător. Par'că 'nţelegea, că-i vorba de el.

—Fie- vă milă, nu-l omorâţi, daţi-mi l mie, să vă dea Dumnezeu noroc.

— Norocu' să ţi-l dea ţie, nouă ne dai bani !

— Aşa, aşa, bani !

— Doi bani !

— Doi bani !

Aşa strigau ei, uitându-se mereu îndă-

Aşa trigau ei, uitându-se mereu îndărăt şi târând mai departe câinele, care căta să rupă ştreangul cu dinţii, se trântea 'n drum, se aşternea pământului, se făcea ghem, schelălăia, urla.

— Doi bani ! De ce n'am eu acu doi bani, Doamne mare ?

Aşa zise copilaşul şi 'ncepu să plângă 'n drum.

Dar d'odată simţi ceva rece 'n mâna dreaptă, pe care o ţinea strânsă de ciudă şi de milă dureroasă. O deschise şi văzu doi bani în ea.

Incepu să strige, s'alerge după copii :

— Staţi, staţi, uite doi bani !

Copiii s'au oprit miraţi.

— Vezi c'avea bani ghiorlanu' ? Făcea pe calicu' şi pe sfântu', că n'are, că-i păcat să ia din tejghea, ca să-i dăm cănele pe degeaba.

Au luat ei banii şi i au dat câinele. Până s'ajungă însă copilul cel milos la cârciumă, dracii, cu gologanii luaţi dela el, au ajuns înnainte şi, cumpărând covrigi, au povestit întâmplarea.

Cum a dat ochii cu el, stăpânul l-a luat la *rapanghel :*

— Degeaba-mi făceai pe mironosiţa ! Bănuiam de mult, că zace dracu' 'n tine. Acu m'am încredinţat. De unde-ai luat ăi doi bani, d'ai dat pe câine ?

— I-am avut eu !

— De unde ?

— De nicăeri.

— Nu'nţeleg !

— Aşa, de !

— I-ai furat din tijghea !

— Vai de mine ? !

— I-ai oprit dar dela vânzare ?

— Nici asta !

— Atunci cum, de unde ?

— Nu ştiu ! I-am găs't în mână !

— Aşa ? I-ai găs't în mână ? Au venit ei singuri ?

— Aşa !

— Cum aşa ? De la dracu' ? strigă cârciumarul, pierzându-şi răbdarea descoaserii băiatului.

— Nu, Doamne fereşte !

— Atunci dela Dumnezău !

— Poate !

— Cum poate ?

— Aşa !

— Cum aşa ?

— Nu ştiu !

— Ei, cu tine n'o scot la capăt, văz eu bine. Eşti un viclean şi un mincinos şi jumătate. Să-ţi iei *tărăbuţa.* Nu-ţi dau nici o socoteală, nimic. Ţi-ai oprit tu cât ai vrut ! Să te duci cu Dumnezău.

— Da, să mă duc cu Dumnezău ! zise băiatul bucuros. Şi s'a dus doar cu ce era pe el, c'un rând de premenele 'n legătură, c'o turtă de mămăligă şi cu câinele 'n urmă.

— Incotro şi unde ?

— Incoace ! mârâi căinele, apucând la dreapta. Copilul îl ascultă şi se luă după el şi hai şi hai pân'a ajuns subt o coastă 'ntinsă, pe care era o vie mare.

S'a oprit câinele 'n poartă. Copilul a bătut sfios la ea. A venit un bătrân :

— De unde vii copile şi ce cauţi ?

— Viu din lumea asta şi ca't stăpân !

— Pe bani, or pe haine şi mâncare ?

— Pe haine şi pe mâncare pentru amândoi.

— Că bani îţi faci tu, nu ? îl ispiti omul.

— Mi oiu face, d'o vrea Dumnezău.

— D'o vrea Dumnezău ?

— Aşa !

— Uite ce, copile, te primesc şi cu câinele. Vă bag să păziţi via, vă dau mâncare la amândoi, şi ţie un rând de haine, opinci, pălărie şi un pol de cheltuială.

— Bine !

— Da' să nu te prinz, că ciupeşti ceva, că vinzi, că dai de pomană, că-i foc, înţelesu-m'ai ?

— Inţeles.

Şi a slujit copilul cu drag şi cu credinţă multă trei ani.

Era mulţumit stăpânul de vrednicia lui, numai cu dărnicia nu prea se 'mpăca. Il prinsese adese ori dând câte o ciorchină de struguri, câte o prună la săraci, la bolnavi. Şi nu putea să-i scoată din fire obiceiul, să ducă pe socoteala lui, în tot anul, la biserică, din toate ale viei, înnainte d'a pune gura pe ceva.

— Cum, mă copile, mănâncă şi Dumnezău ?

— Mănâncă, păi cum !

— Si l-ai văz't tu !

— Văz't !

— In vis poate ?

— Ba cu ochii ăştia ai mei.

— E, hei, băete, a murit Dumnezău de mult.

— O fi murit pentru ăi de nu cred în el.

— Şi tu crezi ?

— Cum să nu ? Atunci de ce aş mai trăi pe lume ?...

— Hm ! Da' iscusit mai eşti la vorbă, mă ? Cine mi te-a 'nvăţat pe tine asta ?

— El.

— Care ?

— Dumnezău !

— Eşti nebun ! sări 'n sus stăpânul.

— 'Oiu fi !

Şi nu puteau s'o scoată amândoi la cap, pentru nimic în lume.

Intr'o zi, când trecea pe drum, s'a întâlnit cu niste oameni. Ducea la tăiere o junice. Era neagră. Spuneau, că nu-i place boerului, că s'a î- [illegible] cireada lui de vite tot albe şi plăvite.

— Păi nu-i păcat, că-i tânără ? întrebă băeţaşul.

— De ce păcat ? Aşa a lăsat D zău, ca vita să moară de cuţit, nu omu' de boli, de 'ntâmplări rele şi de trâneţe.

— Aşa a lăsat Dumnezău ? Eu nu cred asta ! O mai face şi omu' dela el.

— Eşti tânăr, băete. Las' să mai creşti şi pe urmă să vorbeşti.

In timpul acesta junicea, care venise tot zbătându-se 'n funie, tot cu capul în jos, tot sărind şi răznindu-se pe drum, a 'ngenunchiat şi, zbierând, a aruncat niste ochi mari, umezi, sperioşi spre 'nsoţitorii ei.

— Săraca ! Uite cum se roagă, să n'o tăiaţi ! mai zise el.

Oamenii râd. Ii dau junicii câteva pe spate, o zmucesc si pornesc mai departe. Copilul se ţine după ea.

Şi ea par'că a'nţeles ceva, că 'ngenuche mereu, orăcăe, se *boncălueşte* cu capul în praful drumului.

— Simte, că s'apropie cuţitu' ! vorbeşte unul din ei.

— Lăsaţi-o nene şi să vă dea Dumnezău viaţă lungă.

— Să-ţi dea ţie, băete, noi n'avem ce face cu ea... Ni s'a urît şi cu asta, pe care am du-so pân' acuma.

— Lăsaţi-mi-o mie, n'o tăiaţi !

— Plăteşte-o şi ia-o ! îi zice unul din ei.

— Aşa, aşa ! Scoate un pol şi e a ta ! Poţi s'o pui şi la icoană ! Dacă nu, o facem noi pastramă.

— Un pol ? suspină băetanul. De unde să-l dau eu ? Ar fi simbria mea p'un an; da' nu mi o dă stăpânu' de i-aşi cere-o.

— Ei, ce faci ? Dai polu' ? Or ne ducem ? mai întreabă oamenii. Şi vaca stătea 'n genunchi, cu gâtul întins, cu capul în ţărână, cu ochii 'nroşiţi şi holbaţi.

— Un pol ! Doamne mare ! De ce n'am eu acu un pol ? şopti copilul lui Dumnezeu, oftând şi 'ncepând să plângă.

D'odată simţi 'n mână ceva rece, ce se umfla şi creştea, o deschise uşor, sfios şi găsi 'n ea polul, ce-i trebuia.

Oamenii cu vaca se depărtaseră puţin, şi el o luă la goană după ei, strigând cât putea :

— Staţi ! Staţi ! Uite polu' ! Daţi-mi mie junicea ! Sărăcuţa de ea ! Şi, ajungând-o, începu s'o mângâe pe frunte, pe ochii, s'o sărute. Junca a făcut ochii şi mai mari şi băietanul le-a văzut umezeala lor blândă, dulce şi a simţit atâta bucurie şi mângâere 'n suflet, că se credea cel mai fericit om de pe lume.

Şi s'a dus cu ea de funie acasă. Când a văzut-o după câtva timp stăpânul :

— Ce-i cu boala asta, băete ?

— De ce boală ? E făptura lui Dumnezău şi ea !

— Atunci cum să-i zic ?

— Cum îi e numele.

— Bine, de unde junicea asta ?

— Dela Dumnezău.

— Așa ? Da' banii pe ea de unde i-ai dat ? Că, se vede, că se făcuse vorbă despre întâmplare și aflase și stăpânul de ea.

—Dela Dumnezeu, n'am spus odată ?...

—Tot dela Dumnezeu și banii, ai ? Săracii strugurii mei? Mă miram de ce se tot împuținau ei : ba la săraci, ba la biserică, ba și pe parale, ca să cumpere băiatu' junice. Te-am înțeles acu, ce mai poamă-mi ești, vulpe prefăcută. Să-ți cam faci *cantrafusele* și să mi te duci cu Dumnezău !

— Să mă duc cu Dumnezău ! suspină copilul. S'a plecat fără socoteală și fără un ban în chimir. S'a mers, s'a mers până 'n spre seară. La o răspântie s'a it vaca și a luat-o 'ntr'o parte, așa ea. S'a mai mers pân'a zbierat la o te mare.

— Bună ziua !

— Mulțumim dumitale. De unde ești și ce vrei ?

— Sunt din lumea asta și caut stăpân!

— Păi cu vaca și cu câinele ?

— Slujesc și cu câinele și amândoi pentru junice.

S'au luat din preț și s'au ajuns. A fost us la vite. Și a'nceput să slujească băeanul cu credință, că se minuna și stăânul de ce noroc a dat peste el. Incepuseră să i se 'nmulțească vitele și nu i-a fost pierit una în tot răstimpul ăsta. Doar la 'nceput, când a fost luat el în seamă cireada de vite cornute și *preuca* de cai, i se 'mbolnăvise un mânz de răpciugă și l-a fost trimis pe el, să-l dea d'o râpă.

Copilul lui Dumnezeu s'a dus de dus cu călutul, în inima pădurii, și, oprindu-se 'ntr'o *beucă* adâncă, l-a fost lăsat acolo să pască, mângâindu-l și sărutându-l :

— Sărăcuțu' de el ! Ce frumușel și tinerel e ? ! De ce să moară el, nu-i păcat?

Când da să 'mplinească trei ani, s'a răznit vaca 'ntr'o zi din cireadă. Câinele s'a luat după ea, și copilul după câine. Și merg și merg ei pân'ajung la beuca acea adâncă. Acolo, ce i-a fost dat să vază copilului lui Dumnezeu ? Un cal tânăr, voinic și sprinten. Cum l-a zărit de departe a 'nceput să necheze și i-a eșit înnainte, zburdând și flușturând capul, în semn de bucurie nespus de mare.

— Bine ai venit, stăpâne ! Bine ai venit ! îi tot zicea el mereu în limba lui. Și, ca să-i arăte, că-i era dor să 'ncalice pe el, a 'ngenunchiat înnainte-i și s'a dat *hartea* spre el.

Copilul lui Dumnezeu a sărit în spinare-i și a pornit la drum, pe ponoase, pe viroage, pân'a dat la larg, la cirezile boerești.

Când l-a văzut stăpânul cu calul ăsta frumos :

— Da' de unde-l ai, voinice ?

— Dela Dumnezău !

— Cum așa ?

—Așa !

C'o fi una, c'o fi alta, dă-i în sus, dă-i în jos, n'a fost chip să se lămurească.

— E al meu zise stăpânul.

Ba-al meu ! răspunse slujitorul. Al dumitale a fost și ai poruncit, să-l dau de mal. Eu nu te-am fost ascultat și l-am lăsat în voia lui Dumnezău, care i-a scăpat viața !

— Atunci e tot al meu, că mi-a păscut vara iarba și mi-a ros *rânza* copacilor iarna.

— Să mi-le pui mie 'n socoteală.

— Păi iarba și rânza fac tocmai cât l-ai cumpăra. Mai bine să mi-l vinzi mie. Să-ți dau ceva, că nu te-ai îndurat să-l ucizi și l-ai adus pân'aci !

Și dintr'asta vorbă multă, tocmială, pân'au dat să se 'ndogățească așa :

Câtă simbrie avea să primească voinicul, atâta trebuia să dea pentru hrana călutului.

Și tare bucuros, că nu i-a fost luat tovarășul drag, a plecat și de aci cu Dumnezeu, călare, și alături de vacă și de câine, cu gândul să se ducă acasă, că i se făcuse dor de părinți și de frați. Și a ajuns într'un oraș mare și frumos. Aci adunătură mare de oameni, vâlvă multă. Impăratul hotărîse să-și mărite fata, singura odraslă ce avea, și luni de zile veniră pețitori, de peste mări și țări : dar care cum venia, îndărăt nu se mai întorcea, că le punea capul așternut îndrăzneala lor. Că mirele avea să capete și scaunul împărăției, și pentru asta urma să-și arate vrednicia și, de nu era în stare, greu ș'amar de el.

Și s'a fost dus și copilul lui Dumnezeu, să vază minunea, că fata se plimbă într'un cerdac, în văzul întregului popor, și cine o plăcea și se încumeta să facă ce i-o cere împăratul, putea s'o pețiască. Și iarăși și ea avea drept, să puie ochii pe cineva, să-l cheme să-i fie sot.

Și era tare mândră fecioara ! Par'că luceafărul de ziuă se coborâse pe pământ și se oprise în palatul împărătesc.

Copilul lui Dumnezeu s'a uitat mult și bine la ea, și, clătinând din cap, a zis și el :

— Doamne, că frumoasă e ! Au avut dreptate atâția feți-logofeți, cari și-au pus cu drag capu pentru ea.

Și fără a vrea, fără să gândească simți că-i răsare în inimă un dor ciudat, nelămurit, chinuitor :

— Ce-ar fi să fie a mea ? Doamne, ce mulțumit as fi !

N'a isprăvit bine să depene în el, slovnind încet, gândul ăsta *năstrușnic*, că văzu cum pristavii împărătești alergau în spre el, dând poporul la o parte. Si s'a oprit în față-i și l-au poftit frumos să meargă la împăratul.

Aci sfetnici multi adunati și o strălucire de-l orbia pe bietul flăcău, deprins doar cu poenile verzi și cu cărările printre ramuri pletoase.

— Ei știi de ce ai fost chemat ?

— Știu, dacă mi-i spune, prea luminate.

— Mi s'a șoptit, c'ai fi vrut să pețești pe fata mea. Asa e ?

Flăcăul nu stia ce să zică. Drept e, că el a dorit aceasta. Să mintă nu putea; să tăgăduiască îi era rusine.

Iși ridică semeț fruntea și răspunse :

— Da, împărate, așa e !

— Ei bine, dacă-i asa, du-te și să-mi vii îmbrăcat, ca un adevărat mire împărătesc. Dacă nu ni-o place ținuta și alaiul tău, atunci, să știi că, viu nu mai iesi d'aci. Pățesti si tu ca miile de tineri cari au vânturat țările și au trecut mările, ca să-și afle moartea la noi. Intelesu m'ai ?

— Inteles, împărate !

— Iti dau o lună răgaz. Du-te și să ne vedem sănătosi.

— Să trăești Măria ta si să trăiască și frumoasa-ți fică și vrednica mea soție ! Rostise vorbele astea, fără să-și fi dat seama de unde i au fost venit în cap. Si s'a minunat si împăratul de vioiciunea și de hotărîrea lui.

— Cu ăsta-mi pare c'am pățit-o ! vorbi el cu sfetnicii în urmă-i.

— Și eu, de nu l-oiu lua pe ăsta, mai bine împletesc cosiță albă și nu mă mai mărit ! i o rotunji fică-sa.

Iar voinicelul nostru, trecând prin mulțimea adunată, care se uita să vază pe fericitul ales de fata de împărat, rosti și el :

— De n'oi izbuti, s'o iau de soție, mai bine-i pentru mine de mii de ori să mă prăpădesc.

Și s'a dus la hanul unde lăsase calul, vaca și câinele. Și-a chemat la el tovarășii scumpi și a început să le vorbească, mângâindu-i :

— Dragii mei ! D'acu o să vă las ! Mi s'a împlinit veleatu. O să mă prăpădesc. Mai am de trăit o lună doar. In rastimpu ăsta vreau să fiu singur, să umblu zănatec pe câmpuri, să mă gândesc ce am să fac, cum am s'o scot la cale cu bine, or cum am să închiz ochii-mi tineri cari n'au trăit încă, cari nu știu ce-i viața !

Și aci s'a pus pe'un plâns amar și cu sughițuri.

— Taci, stăpâne, nu mai plânge în zadar. Noi nu te părăsim, și fata de împărat o să fie a ta ! îi ziseră, rând pe rând, toți și câine și vacă și cal.

Voinicul a rămas uimit. Nici odată nu s'a fost gândit el, că dobitoacele, la cari ținea atât de mult și de cari umbla nedespărțit, pot să-i fie de atâta folos. S'a cutremurat și s'a închinat, gândindu-se la Dumnezeu și lăudându-i puterea.

— Că mari sunt minunile tale, Doame!

— Hi, copil al lui Dumnezeu ! rostește câinele. Credeai că eu îs câine, ca toți câinii ? Nu ! Am fost odată, da am încetat să mai fiu, de când mi-ai scăpat tu viața. Atunci a murit câinele cel nărăvaș și s'a născut câinele năzdrăvan. Spune-mi, care ți-i doru, ce te roade, și lasă-mă să-l împlinesc eu, să-ți întorc cu asta binele, ce mi-ai făcut.

— Așa e !

— Așa e ! întăresc, moțăind din cap, și vaca și calul.

— De n'o putea să facă el, facem noi, că la fel e și cu noi !

Și le a spus voinicul toată *tărășenia* și griia lui de moarte.

— Numai pentru atâta te-ai turburat? întrebă, hohotind în chip de râs, câinele. Stai liniștit. Mergi și paște vaca și calul la câmp și hrănește-te cu lapte fiert în hârcă de dovleac și asteaptă pân'oiu veni eu. Si s'a dus câinele drept la palat. A dat târcoale pe ici, pe colo, pân' a zărit o pisică. Și, nici una-nici două, ham cu gura pe ea.

— Nu mă omorî, fârtate !

— Nu te omor surato; da' să-mi faci un bine.

— Bucuros; da' spune-l, să vedem ce să fie și de pot, or nu.

— Ceva ușor. Să-mi prinzi un șoricel.

— Numa' atât? Așteaptă puțintel.

Și, după un mic răgaz, a și venit cu el în gură:

— Uite-l. Ce faci cu el?

— Ce-ți pasă? Dă-l încoa.

Și, înhățându-l câinele:

— Vrei să trăești?

— Vreau, păi cum!

— Atunci, du-te de fură cheea cea mai mică, ruginită, din vraful atârnat la brâul împăratului.

— Mintenași! crășcâi șoricelul. Și s'a dus.

A așteptat, cât a așteptat, câinele, ospătându-se și el de la cuinea 'mpărătească, până când hop și șoricelul cu cheea. Ii ieși înainte pisica:

— Ți-ai împlinit solia?

— Implinit, stăpână!

— Să trăești, că mi ai spălat obrazul! Și, întorcându-se către câine:

— Cu mine mai ai ceva d'acuma?

— Am, păi cum. Uite cheea. Ia-o 'n dinți și zbughea cu ea 'n cămara din fund. Deschide tronul vechiu din colț, ia hainele și tot ce-i găsi 'n el și cară-mi-le mie aci, cum îi putea.

Pisica a împlinit bucuros dorința câinelui, care, mândru tare, a apucat-o pe 'nserate, să nu prea-l ia lumea la ochi, cu podoabele scumpe spre câmp, unde a dat de copilul lui Dumnezeu, nelinιștit, că mai era doar o săptămână la mijloc și trebuia să se ducă la palat.

Și s'a scăldat voinicul în apa limpede a unui pârâu, s'a primenit și s'a îmbrăcat, cu hainele aduse, a pus șeaua de aur pe căluț și leagănul de mătase în coarnele vacii și s'a dus drept la *Cula* 'mpărătească, unde era așteptat.

Când l a fost zărit împăratul, să-i vie leșin și mai multe nu:

— De unde până unde hainele mele de ginere la străinul acesta? Și alaiul era întocmai ca al lui, că n'a putut să aibă cuvânt de cârtire, cum a tot făcut cu atâția pețitori.

A oftat doar din greu, pe când fata lui nu mai putea de bucurie, că ce i se păruse ei frumos flăcăul, când l-a fost zărit întâiași dată dar ce era azi?...

— Bine, voinice, ai să iei fata: da' tot nu ești scăpat cu asta. Am să-ți mai cer ceva, și de-i face și p'asta, atunci a ta e.

Să mi durezi într'o lună, în mijlocul câmpiei, o grădină mare-mare, cu tot felul de pomi, de flori și de podoabe; iar în inima ei un palat mândru și frumos, așa cum am auzit că e al zmeilor de pe tărâmu' ăl-lalt. Am fost dorit eu tare de mult lucru' ăsta și nu vreau să mor până nu l-oiu vedea aevea.

Copilul lui Dumnezeu și-a luat rămas bun și a plecat, făgăduind, c'o să facă ce i s'a cerut; dar, ajungând în câmp, a 'nceput iarăși să plângă.

— Taci, stăpâne, nu te mâhni! îi zise vaca. Eu, de când am auzit, m'am gândit, că nu-i lucru tocmai așa greu ce cere el. Stai numa' aci cu calu' și cu cânele și așteaptă-mă până vin. Și să nu duci grija, c'o să mă'ntorc la vreme.

Și s'a dus vaca drept la curtea împărătească și, cu chiu-cu vai, s'a strecurat în grădina cu flori, și nopți întregi a mâșâit prin iară, prin tufe, pân'a dat de un ariciu. Cum l-a zărit, a sărit pe el, începând să *boncăne* și înfigând un corn în el:

— Aoleo, nu mă omorî! strigă ariciul.

— Nu te omor, dacă mi-i da ce ți-oiu cere! îi răspunse vaca.

— Iți dau, numai slăbește-mă un pic, că-mi dau duhu'!

Și vaca, săltând puțin cornul:

— Să-mi aduci măru' de aur cu palatu' zmeilor.

— Greu lucru mi-ai cerut, dar o să ți-l aduc, că mai scumpă-i viața de cât or ce odor, fie de preț or cât de mare.

— Așa crez și eu! îi cântă 'n strună vaca.

Și l-a adus. Era împletit în panglici de mătase și l-a atârnat în cornul vacii.

Și mi-a plecat ea și a ajuns la câmp c'o săptămână mai de vreme. Ce bucurie pe copilul lui Dumnezeu când a zărit mărul! Dar când l a pocnit de pământ și s'a făcut din el o grădină, cum n a fost dat ochilor omenești să vază, muria și 'nvia, nu altceva.

— Acu să iei cordelele 'n mână și să le 'ntinzi până la cerdacul culei împărătești, să se facă un pod de aur, pe care să treci cu mireasa, de acolo, aci! mai zise vaca.

Și, cu acelaşi alai, și mai mândru la chip, ca săptămâna trecută, s'a dus copilul lui Dumnezeu la curtea socrului său și și-a cerut mireasa.

Și s'a pornit o nuntă și o veselie, să tot stai să te uiți! Pe când petrecea la masă, în capul ei, cu coroana pe cap, începu însă împăratul să plângă. Toți curtenii au rămas înlemniți:

— Ce să aibă Măria Sa? Nu i-a fost dat Dumnezeu destul noroc și destulă bucurie? De ce o fi omu' atât de nemulțumitor? Adevărat a zis, cine a zis, că poftele inimii nici odată nu se împlinesc.

Și, iscodindu-l des și stăruitor, împăratul prinse grai și 'ncepu:

— De dat am dat fata; da îi cer mirelui, ca dar de nuntă, să-mi stâmpere un dor, ce m'a chinuit o viață 'ntreagă. Să-mi aducă, cum o ști, pe 'mpărăteasa, furată de zmei; că zis-a Domnu:

„Nu e bine să *văcuiască* omu' singur" și eu tot cuc văcuit-am, de când mi-au fost răpit-o ei, și sunt ani d'atunci, nu glumă. Și s'au uitat toți la mire. El a fost lăsat mâncarea neatinsă și asculta și *bodogănia* 'n el:

— Așa a lăsat Dumnezeu, ca omu' să nu se bucure dintr'o odată și din plin de ceva, ci să mai rabde, să mai îndure! Oiu căta să fac pe plac și cu asta nagodei bătrâne. Apoi crez c'o isprăvi! Și se gândi la tovarășii săi și ceru să i s aducă la scară calul să purceadă la drum.

Și, părăsind masa, ca să vază, de e gătit frumos fugarul, i-a spus păsul:

— Poți să m'ajuți cu asta, căluțu' meu drag?

— Num' atâta? Las pe mine, stăpâne! Vezi să ție masa pân 'om veni noi.

Și întorcându-se vesel, mirele ridică paharul și rosti:

— Calu' e gata, bate din picior la scară; da' să mai bem puțin și apoi să beți și să vă veseliți pân'oiu sosi cu 'mpărăteasa, să vie inima la loc și 'mpăratului. Și s'a pornit cheful, mamă — Doamne, s'a ținut zile și nopți d'a rândul, până ce copilul lui Dumnezeu, cu ajutorul tovarășului lui bun, biruind armăsarul într'aripat cu ochi de foc, ce păzia la 'nchisoarea 'mpărătesei robite, a săltat-o 'n șa și mi-a adus-o 'ntr'un suflet la curtea ei d'odinioară. Și dintr'asta s'a fost pornit altă petrecere și altă veselie.

După câtăva vreme, vrând soția și socrii, să meargă să vază neamurile și averile mirelui, au pornit ei în călești, trase de cai albi, sirepi, cu *hanțée* numai de aur.

Și, *venindu-și în ori* copilul lui Dumnezeu se gândia ce'or zice ei, când or vedea *busdeuca* jitarului, pe părinții și pe frații lui sărăcăcioși?...

Inainte de a fi pornit, l-a fost întrebat însă 'mpăratul cu tot dinadinsul:

— De unde ești, din ce neam și cum te cheamă, fătu' meu? Se cade doar să aflu acuma, dacă n'am știut-o mai de vreme!

— Sunt din lumea largă și-mi zice copil al lui Dumnezeu! Atâta știu! M'a fost crescut un jitar: da' tatăl meu m'a luat de acolo și m'a dus, m'a lăsat să mă tot duc după noroc! Și tot se gândia, că s'or speria ei de sărăcie lucie, ce 'or vedea-o, când or ajunge la poarta țarinii, în satul mio și pierdut între dealuri.

Cum au ieșit din oraș, pe o parte și pe alta a drumului, câinii, din toată *haiștea* pământului par'c'adunați, lătrau a bucurie, slovnind în grai omenesc:

— Pe aici e stăpânirea lui Dumnezeu și a copilului lui. Să trăiască tânărul nostru mire 'mpărătesc!

Câmpurile toate, d'o parte și d'alta erau apoi pline cu cirezi de vaci și cu herghelii de cai.

— Ale cui sunt avuțiile astea? întrebau nuntașii.

— Ale lui Dumnezeu ș'ale copilului lui.

Câinele, vaca și calul, vestite de el, porniseră 'nnainte și lătrând, mugind și nechezând, în toate părțile lumii, au fost adunat *haitele*, *cemetiile* și *precucile* nesfârșite de câini, de vaci și de cai, vii și morți, de când hăul, ca să vază pe copilul lui Dumnezeu, care, prin mila-i largă, a dăruit viață celor sortiți să le fie lor împărați.

Ba calul mai găsise la sălașul zmeilor și biciul vrăjit, care, de plezniai din el, făcea palate și tot ce-ți doria sufletul. Și-și îndemnă stăpânul să-l ia și să strângă cu el dintr'o troznitură palatul cu toate bogățiile, atârnându-l apoi de oblânc.

Ajuns la poarta țarinii, copilul lui Dumnezeu s'a dat jos din căleașcă ș'a intrat în curte.

Au ieșit speriați părinții și frații mai mari, cari stau toți clae peste grămadă la un loc, cu o puzderie de copii, așa cum li-a fost menit mă-sa.

Copilul lui Dumnezeu, îmbrățișându-i călduros, li-a zis:

— M'am întors plin cu de toate și... bogat putred.

Și și-au adus ei aminte de vorbele zise la despărțire și s'au rușinat foc.

Impăratul, văzând îmbrățișarea duioasă, s'a ridicat mândru de unde sta:

— Cum, aci ne-ai adus?

— Și copilul lui Dumnezeu, luând biciul din șaua calului, care se apropiase nerăbdător de el, tot bătând din picior și spuindu-i ce să facă, a troznit din el zicând:

— Nu. Aci am zis, c'am fost crescut d'un jitar. Ținutul palaturilor mele se 'ntinde d'aci 'ncolo.

Și, când s'a uitat împăratul peste țarină, a fost aproape să orbiască d'atâta strălucire.

Și după ce s'au săturat petrecând ei, în mijlocul unor minunății ne mai văzute, oaspeții s'au întors cu mirii 'n călești și, pocnind biciul, palaturile s'au strâns, rămânând numai ca o parere ca un vis pentru feciorii jitarului de cele ce au auzit și văzut și ei aevea.

Iar eu călare p'o șa vrăjită minunându-mă singur de cele ce a tot înșirat aci condeiul, însăilai povestea aceasta, pe care, din ce o citesc, din ce 'ncep s'o crez și s'o 'nțeleg eu mai întâi.

M. LUNGIANU

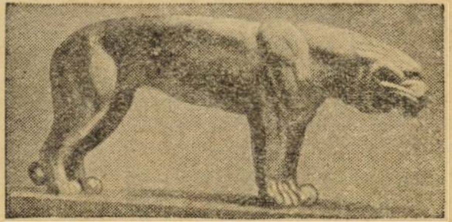

critica literara

EUG. BOUREANUL:

Reflecţii şi paradoxe

(Ed. «Cartea noastră»)

n genul acesta atât de greu. în care strălucit, La Rochefoucauld, Vauve- rgues, Rivarol. Chamfort, Joubert, — cea mai strălucită literatură modernă - este greu să excelezi fără a poseda o astă cultură, o mare experienţă a vieţii o adâncă înţelegere a oamenilor.

Eugen Boureanul reuşeşte să desprindă adevărul în raportul dintre lucruri ne redă câteva „reflecţii şi paradoxe" xcelente:

— „Cea mai amară povară e aceea... a unei prietenii bănuitoare".

— „Cel mai frumos ideal e... deplina înţelegere a realităţii".

— „Gândurile sunt cercetaşii pe cari învăţămintele vieţii le pun înaintea faptelor noastre".

— „Raiul şi iadul?... Nădejdea neputincioşilor şi pedeapsa îndrăzneţilor!"

— „Mişelia e povara sufletelor slabe".

—„ Numai sufletele singuratice, ştiu să înţeleagă iubirea!".

— „Scriitorul are îndoita datorie: de a arăta semenilor săi cât sunt de răi, pentru ca — trecându-i prin înţelegerea sufletului său — să-i facă să simtă... cât ar putea fi de buni".

◆

CEZAR PETRESCU:

Omul care şi-a găsit umbra

Nuvele (Ed. Cartea Românească)

Cezar Petrescu trece drept un prozator — dintre cei mai buni — ai generaţiei de azi. Autorul nuvelelor care poartă titlul primei din ele. îşi cunoaşte limba şi meşteşugul:

„Oraşul se topea fantomatic. Clădirile fără contur pluteau ca fregatele năluci în brumele nordului. Trecătorii arătau chipuri nehotărîte şi gelatinoase, asemeni spectrelor fotografiate în şedinţele spiritiste. Pe urmă numai trecu nici unul şi....

Sau:

S'ar fi zis că planeta s'a rătăcit într'un ţinut interzis al spaţiilor cu văzduhul înveninat, de unde până măini nu va scăpa nimeni cu răsuflare vie. Poate pământenii se şi zăvorâseră în cămări cu ferestrele vătuite, îmbulziţi în pivniţi proteguiţi cu aparate de scafandri, nădăjduind o salvare miraculoasă. Un bec clipi şi muri. Pentru cine mai suna oare na oare B sUşk Ualarmăviciu rnodlup alarma? Un semnal de vardist".

In această atmosferă apare un beţiv, o lepădătură a societăţii. un om cu copii, care bea până la inconştienţă, şi-şi bate poate, nevasta. Autorul ni-l descrie. în realismul lui repugnant, fără teamă. Dar acest *dedecus naturae* este martor al unor fapte urâte ale şefului unui partid politic. Ion Burdea-Niculeşti, avocat sărac, având o femee tânără, pe care a iubit-o, cu copil la mahala — a jertfit totul ambiţiei ca să ajungă om mare. Este povestea multor oameni politici de la noi. Martorii mişeliei, prietenul din copilărie — declasat şi beţiv — nu l mai deranjează, femeea părăsită moare — la urmă se duce şi copilul, fructul păcatului.

El însurat cu o femee bogată. pe care n'o iubeşte şi cu care trăeşte în separaţie continuă, moşteneşte, pe lângă marea avere a socrului şi succesiunea la şefia unui partid.

Merge spre casă. lângă un felinar dă de beţiv... în care ghiceşte pe prietenul copilăriei. De aci, asociaţia de idei, remuşcarea, umbra teribilă de după mormânt a omului care a fost îl ucide... e distrat, pierde voinţa, numai e şeful de altă dată. Urmărit de umbra trecutului. de remuşcare, se spânzură...

Cezar Petrescu descrie un caz de conştiinţă, care nu e aclimatizat la noi. dar îl descrie cu mult talent.

„Palace" este o bucată „mondenă". cu mult umor şi rânjet pentru lumea aceea superficială şi bogată, care-şi pierde vremea în această lume. în Palaceu-uri fastuoase... „*Somnul*" este o viziune macabră. ce se termină cu un asasinat.

Cea mai luminoasă bucată este „Dezertarea lui Toader Manzun". Nefericita ordonanţă, care cade victimă cucoanei domnului colonel şi groazei că a cumpărat ţigări pentru un general de corp de armată, fără să le fi predat. Trenul plecase. Nenorocirea căţeluşei „Lolica", ce i se încredinţează ca un lucru de mare valoare, în timpul unei recreaţii la gară, are soarta Anei Karenine ce se crede părăsită de Wronski. Bietului soldat nu-i rămâne altă alternativă decât să-şi ia câmpii.... să dezerteze. Pierderea Lolicăi deschidea pentru el în casa domnului colonel, infernul pe pământ.

ION FOTI

Teatru

TEATRUL ALHAMBRA

DESIRÉ de Sacha Guitry

O comedie scrisă frumos, scrisă cu spirit şi tradusă liber şi cu spirit.

In teatru, mai mult ca în literatură, fantezia e mai sensibil apreciată, căci se complineşte fantezia autorului cu fantezia actorului. Ne gândim numai la actorul de talent. care pătrunde rolul şi înţelege adâncul piesei. nu la actorul care trivializează.

La fantezia lui Sacha Guitry, s'a adăogat eleganţa şi pitoreasca fantezie a lui Puiu Iancovescu. Şi astfel, feciorul Desiré a apărut ca un personaj impresionant şi hotărît să rămână în memoria spectatorilor.

Acţiunea piesei nu intereseaza. totul e dialogul. sprinten, ingenios şi antrenant.

Desiré e fecior de casă. E dintr'o familie, în care şi tatăl şi bunicul au fost feciori.

Angajat în casa unei d-ne, care a fost actriţă. şi are protector un ministru, Desiré îşi împlineşte conştiincios datoria. Dar are o slăbiciune. E turburat de stăpâna sa. care şi ea e tot aşa de turburată de Desiré.

Vârtejul acesta de turburări e tratat delicios de autor şi e înfăţişat cu talentul lui Iancovescu. Partenera rămâne mai în urmă. D-na Marieta Sadova se crispează par'că într'un fel de sfială şi-şi încremeneşte o clipă şi gestul şi vorba. Face impresia că aşteaptă ceva, fără să răspundă, ori să-şi afirme mişcarea. In orice caz nu e în tonul lui Iancovescu.

◆

Piesa e desigur uşoară, dar e scânteetoare de vervă. Totuş sunt câteva momente cari rămân suspendate. De pildă, prea stăruitoarea explicaţie a lui Desiré la început, ca să înduplece pe patroană să-l angajeze. Apoi chiar din momentul angajării, s'a arătat vădit şi insistent începutul turburării patroanei. Fiindcă Desiré şi-a povestit aventura cu fosta patroană, a ispitit curiozitatea şi capriciul fostei actriţe noua lui patroană? Poate să fie o expilcaţie, dar oricum prea s'a ispitit d-na, care la început păruse că nu vrea să angajeze pe feciorul, despre care nu i se dăduse bune referinţi.

Mai târziu, momentele de obsesiune sentimentală sunt foarte bine redate şi se leagă între ele, aşa cu legătura doririlor reciproce, între care sunt touş distanţările de corectitudine ale feciorului.

◆

Feciorul creiat de Iancovescu rămâne bine definit.

D-nele Liana Constantinescu şi Renée Annie şi-au dat toate silinţele să nu distoneze în rolurile prea mici pe care le-au interpretat (fată în casă şi bucătăreasă).

TEATRUL REGINA MARIA

Reprezintă un aspect al tipului „Don Juan" cu piesa destul de desăilată „Anatol".

B. CECROPIDE

in străinătate

CRIZA TEATRULUI FRANCEZ

ALEX. HODOȘ

Dela începuturile ei până astăzi, literatura dramatică franceză s'a consacrat, cu predilecție, analizei pe toate fețele a dragostei pătimașe. Teatrul francez s'a străduit, vreme de trei veacuri, să descifreze, cu mijloacele cele mai variate, tainele veșnic nepătrunse ale inimei femeești. Pe nicio altă scenă din lume n'au apărut atâtea eroine ale iubirei mistuitoare.

Ici, colo, câteva evadări din făgașul ispititor al acestei preocupări dominante. Excepțiile sunt ilustrate, la oarecari intervale, de tragedia eroică a lui Corneille, de comedia de caracter a lui Molière, de satira politică a lui Beaumarchais și de câteva drame istorice, în cari Victor Hugo a încercat să se apropie de geniul tumultuos al lui Shakespeare.

Dar încercarea școalei romantice, de a deschide alte orizonturi literaturei dramatice franceze, sfărâmând vechile tipare și punând la contribuție subiecte noui, se poate spune, că n'a izbutit. Bătălia lui *Ernani* a fost o biruință trecătoare. Teatrul francez a revenit curând pocăit pe întortochiatele căi ale amorului. Alex. Dumas-fiul ne-a dat pe *Doamna cu Camelii*, bolnăvicios amestec de jertfă și frivolitate, Henri Becque a scris *Pariziana;* un model de șiretenie și cochetărie, iar George de Porto-Riche a realizat în *Indrăgostita* supremul paradox sentimental al femeii, care și înșeală bărbatul fiindcă-l iubește prea mult...

Zarurile erau aruncate! Două generații de spectatori au stat sub farmecul acestei reînvieri a sensibilității glorificate altă dată de minunatul Jean Racine. Scena franceză s'a populat de eroine ale iubirei. Fiecare autor venea cu *Fedra* lui, subjugată și chinuită de aceeaș fierbere a simțurilor.

Așa s'a născut, cu tendințe dominatoare, acel faimos „théâtre de l'amour", teatrul dragostei, din care literatura dramatică franceză și-a făcut, până în preajma războiului din 1914, o desăvârșită, dar unică specialitate.

S'au înregistrat și în acest răstimp, ca și odinioară, unele tentative de emancipare, cari, ori n'au triumfat decât o clipă, ori s'au stins, izolate, în indiferența generală. Premiera lui *Cyrano de Bergerac* a lui Edmond Rostand, cu însuflețirea pe care Parisul n'o mai văzuse de pe vremea celei dintâi reprezentații a *Cidului*, a amăgit pe mulți dintre criticii vremei. (Trebue să știți, că și criticii, adeseori, se păcălesc). Bucuria tuturor a salutat acest succes răsunător ca o revenire fericită la drama romantică, exuberantă, eroică, străbătută de vervă și împodobită cu panaș. A fost o iluzie optică. După *Cyrano de Bergerac*, Edmond Rostand s'a coborât, din treaptă în treaptă, până la necontestatul eșec al lui *Cheanteclair*. Iar în ziua când facilitatea sa de versificare a găsit un imitator în d. M. Zamacois, cu piesa *Bufonii*, lumea a înțeles, că scurta carieră a neoromantismului se încheiase.

Un alt autor dramatic francez, stăpânit de idei cu totul diferite, d. Eugen Brieux, a încercat să scape din cercul vițios al genului la modă, confecționând așa numite drame sociale, prin cari și-a pus în gând să combată luxul, avorturile, sifilisul, și alte păcate ale societății moderne. Piesele sale, cum era de așteptat, n'au stârnit nici un interes literar, lipsind la alcătuirea lor un ingredient esențial: talentul.

Teatrul dragostei a rămas astfel stăpân pe situație. Literatura dramatică franceză, în cei din urmă douăzeci de ani, a evoluat necontenit în jurul aceluiaș subiect, răscolit până în cele mai intime măruntae. Problema sa de căpetenie a devenit aceea a relațiilor, mai mult sau mai puțin vinovate, dintre două sau trei persoane de sex diferit. Oscilând între osândirea și justificarea adulterului, teatrul francez a ajuns să se plimbe, fără șanse de scăpare, pe laturile de deosebite dimensiuni ale triunghiului conjugal.

Dar, triunghiul e o figură geometrică, ale cărui teoreme sunt limitate. Teorema principală se chiamă, după o tradițională poreclă didactică, puntea măgarului. Orice autor dramatic francez, care trecea această probă decisivă putea să concureze la aplauzele Europei întregi, variind după fantezia sa personală artificiile de demonstrare ale cunoscutelor concluzii adică: bărbatul + amantul = necesitățile sentimentale ale femeii...

Ultimii reprezentanți, și cei mai tipici, ai acestui teatru al dragostei, au fost d. Henry Bernstein și regretatul Henry Bataille, cel dintâi folosind o violență, care putea să pară răsfrângerea unei forțe reale, cel dealdoilea desfășurând un lirism verbal, care cuprindea adesea vibrația interioară a unei poezii adevărate. Eroinele acestor doi autori dramatici săvârșesc, sub imperiul slăbiciunii față de mascul, acte tot atât de necugetate, ca și *Fedra* lui Racine. Intr'o piesă a lui Henry Bernstein, o doamnă fură bani străini, ca să se îmbrace elegant, și să nu piardă iubirea soțului ei. (Bineînțeles, apreciindu-se mobilul înduioșător al delictului, vinovata e iertată cu cele mai recunoscătoare îmbrățișări). In altă piesă, a lui Henry Bataille, o altă doamnă, ceva mai în vârstă, se lasă purtată de o dragoste vinovată pentru unul din tinerii prieteni ai fiului ei. Desnodământul e acelaș puțină pocăință și o mare cantitate de îngăduință finală. Racine era mai crud cu eroinele sale, fiindcă așa îi poruncea mitologia!

Literatura dramatică franceză de după război și a încordat toate puterile pentru a ieși din tipicul aceloraș formule, amenințate să se banalizeze. Aci trebue căutată origina crizei teatrului francez contimporan, care se află în căutarea unor țeluri noui, simțind precis primejdia inevitabilei sale anchilozări. Arta e pierdută în momentul când nu mai are la îndemână decât o singură rețetă. Artistul nu-și mai merită numele din ceasul în care devine un meșteșugar. De la o vreme, la Paris, piesele de teatru nu se mai scriau, ci se croiau după măsură. Aceeaș păpușe umplută cu câlți slujea de manechin tuturor. Se cerea, deci, un răzvrătit, care să răstoarne rânduiala comercială a atelierelor, să arunce pe fereastră manechinul, și să frământe cu mâinele lui puternice aluatul aspru al unor forme neîntâlnite încă.

Acest răzvrătit e dorit cu aprindere de toți. Până la ivirea lui, suntem abia în fața unor dibuiri de pași pe tărâmurile nesigure ale inovației. Unul dintre cei mai de curând veniți, d. Paul Raynal, a căutat să graveze într'un stil cutezător și frământat, tragedia *Eroului necunoscut*. D-l Jean Sarment s'a aventurat până la o revizuire a suferințelor nehotărâtului *Hamlet*. Inspirându-se din actualitate, d. Jean Giraudoux a schițat în *Siegfried* liniile imprecise ale înfrățirii dintre popoare. In *Dictatorul* său, d. Jules Romains s'a străduit să descifreze misterul personalității dominatoare. In sfârșit, ultimul mare succes parizian *Vient de paraître...* (A apărut!) a d-lui Ed. Bourdet, e o dramă din lumea scriitorilor, în care își găsește ecou durerosul capriciu al creației artistice.

Va răsări oare dintre aceștia marele deschizător de drumuri așteptat? Orice profeție ni se pare riscată. Teatrul francez se află astăzi la o răspântie. Cunoaște căile, pe cari s'a simțit nevoit să le părăsească, dar nu știe încă încotro să se îndrepte. Nu mai încape îndoială, că va izbuti să îmbrace, în scurtă vreme, o haină proaspătă și strălucitoare. Insuș această sforțare spre înoire va rodi desigur, opere minunate, în cari vom regăsi incomparabilele însușiri de logică, de claritate și de ordine ale geniului francez.

gazetaria

așa și-așa...

romanul istoric

se pare că încearcă să reînvieze....

După „Cârvunarii“ d-lui Barnovschi (mai mult — povestire), „Craișorul“ d-lui Rebreanu... Seria, probabil, va continua. Ni se și vorbește despre un roman în legătură cu viața lui Tudor Vladimirescu.

* * *

o nedreptate strigătoare

este aceia făcută prin noua programă analitică a școalelor secondare, marelui variatului și inepuizabilului Hașdeu, redus, după recomandațiile nu știu cărui membru din comisiune (pe care ne pare rău că nu-l putem identifica spre a-l demașca opiniei publice) la activitatea de filolog și recomandat să se trateze, într'o singură lecțiune, împreună cu Al. Lambrior și Aron Pumnul. Gestul e cu atât mai dureros cu cât se trece — cu nepăsare caracteristică — peste nepretuitul autor al „Istoriei critice“ și cu cât se neglijează una dintre destul de actualele drame istorice românești. Nu ne îndoim că Ministerul va reda marelui înaintaș locul pe care și l-a cucerit, prin activitatea-i bogată și valoroasă, în istoria scrisului nostru. Aceasta cu atât mai mult cu cât — în orice caz, despre o revizuire a acestei programe se poate vorbi.

* * *

un act de dreptate

este celălalt făcut, prin aceiaș programă, prozatorului Gârleanu, recomandat spre a se studia în ultima clasă de liceu. Din nenorocire și acestuia i s'a dat o singură lecțiune, iar ca tovarășii de suferință, St. O. Iosif și P. Cerna. Nu zău, aș vrea să asist și eu la o lecțiune, făcută după metoda activă, cu lecturi, analize și caracterizări, despre acești 3 scriitori odată. Nu de alta, dar trecerea absențelor și ascultarea, plus sfertul academic, fac tocmai bine 30“. Rămân alte 30“ — adecă : 10 de fiecare. Se va recunoaște : e un adevărat record care transformă pe profesori în sportsmani și pe scritiori în buline. Cazul se confirmă prin cel de mai sus.

* * *

dascălul în literatură

Se pare că a revenit epoca intrării dascălului în literatură. Astfel după „autenticele“ regretatului Savin Constant, după „Coriolan Secundus“ al d-lui Mihail Sorbul (reprezintat cam în acelaș timp, cu „Sfântul Ambrozie“ comedie streină cu aceeaș materie), iată : schițele d-lui Valeriu I. Grecu din „Falanga“ și „Ritmul vremii“, romanul d-lui I. Minulescu : „Corigent la limba română“, „Examenul de bacalaureat al d-lui I. Dongorozi iar, ca o ultimă încoronare, volumul anunțat : „Printre apostoli“, al d-lui Const. Kirițescu. S'ar zice : un omagiu adus corpului didactic. Desigur, dar un omagiu ironic adus unui anumit corp didactic — aceluia de până'n 1900.

LA LEAGĂNUL „SCRIITORILOR“

O nouă pepinieră de „scriitori“ e școala: îmi dau seama atât de psihologia copilului care nu știe cum să înțeleagă lucrurile, cât și deaceea a profesorilor cari — din senin — se erijează în îndrumători, critici și descoperitori de talente:

E și aceasta o caracteristică a vremii, dar, mi se va concede, e o caracteristică și tristă și greșită.

Natural că nu sunt pentru înăbușirea sufletului divin, chiar dacă el își face loc într'o psihologie infantilă. Cred, însă, că mai ales, de data aceasta, suntem obligați să fim serioși și să ne jucăm mai puțin cu calificările.

Nu neg că majoritatea scriitorilor — și dela noi, și de aiurea—au început să se manifeste încă depe băncile liceului. Cazul lui Stejar Ionescu ale căruia înseilări datează din 1910 (cl. III liceu) e concludent. Să mi se conceadă însă adevărul că veritabilele talente nu se lasă înăbușite, că, mai curând sau mai târziu, își trimit contribuții în patrimoniul sufletesc al societății omenești..

Deaici, — nu negațiunea absolută, dar, în tot cazul, diminuarea rolului profesorului care va decreta numai dacă se pricepe, id est: dacă a mai avut ocaziunea și posibilitatea să fie de folos prin astfel de prognosticuri — și numai, cu toată moderațiunea...

Natural că vorbesc din proprie experiență — și de elev și de profesor. Am în sertare atâtea încercări și, printre ele, unele destul de isbutite.. M'am ferit totdeauna însă să strig, în cele 4 colțuri, meritele împricinaților.. Am preferat să par închis în fața unora, sever, în a altora: să le găsesc unele erori și să le cer corecturi, mici corecturi de formă...

Și toate acestea numai pentrucă mi-am dat perfect de bine seama — de ce mare rău poate face un profesor puțin chibzuit.

Am chiar cazuri recente: cariera de scriitor, maiales la noi, e foarte puțin probabilă și foarte puțin sigură. Elevul se vede pus în această situațiune: să nu piardă din vedere cariera cealaltă — în vederea căruia bate drumul școalei. Sau — de cele mai multe ori, lucrurile se petrec tocmai pe dos: din moment ce i s'a prezis o carieră literară — elevul se și crede aranjat: începe să vie mai rar la școală, acolo să stea mai mult prin curte (în contemplație) sau, bazat pe ceeace i s'a prezis, să nu-și facă datoria.

Natural că sunt și destule excepții. Cunosc însă cazuri precise care confirmă regula: cele mai multe. Și mai știu ceva: că foarte mulți dintre colaboratorii a numeroase perioade sunt recrutați (de fapt — se recrutează singuri) depe băncile liceului de mijloc.

Ori — se știe: cei mai mulți dintre acești elevi-scriitori — pierd timpul degeaba, îndepărtându-se, în aceiaș măsură, de adevăratul scop al sforțărilor lor liceale: cariera.

Nu de alta, dar nici la nașterea multora dintre aceștia muzele n'au binevoit să asiste....

PAUL I. PAPADOPOL

FIGURILE ACTUALITAȚII

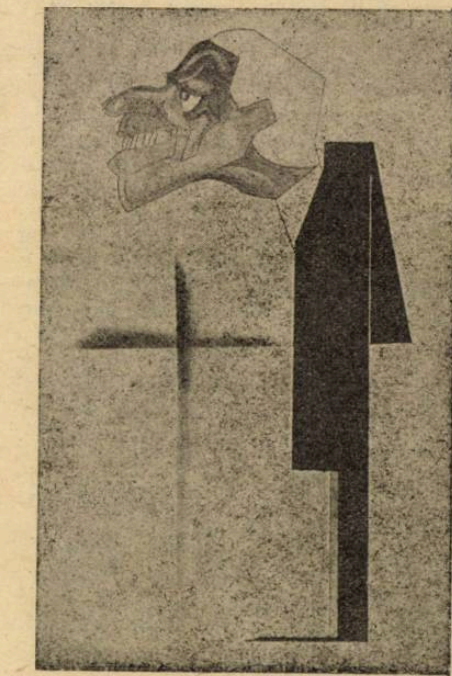

DR. PAULESCU
(Caricatură de Ion Sava)

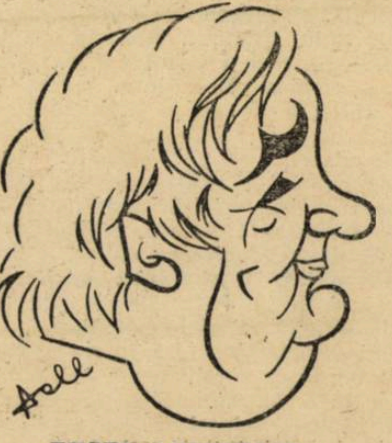

EUGEN LOVINESCU

literara

o seama de cuvinte

Intr'un roman al său , Jules Janin numea homarul „cardinal al mărei".

Un critic îl întreabă:

— De ce ai botezat homarul, cardinal?

— Fiinducă e mare și roșu!

Bietul Janin își închipuia probabil că homarul se găsește gata fiert în mare.

◆

Regele Henric al IV-lea, se știe, era un curtezan înfocat.

La un bal al curței el văzu o fermecătoare fată, care eșea pentru prima oară în lume. Ii făcu numai decât cunoștință și o întrebă unde locuește.

— Sunt fiica maestrului de vânătoare al Majestăței voastre, răspunse fata, și locuesc în castelul dela Rambouillet.

— A! Castelul dela Rambouillet?!... Chiar săptămâna viitoare mă duc acolo! Vreau să vin în odaia d-tale; pe unde trebue să merg ca să ajung la odaia d-tale?

— Pe la biserică, Majestate!

.... Se zice că Henric al IV-lea n'a mai inzistat în fața acestui răspuns.

◆

Prin 1840 a apărut la Paris un roman al vicontelui d'Arlincourt întitulat „Le Solitaire". Deși lucrarea nu a fost apreciată de către criticii literari, romanul obținu mare succes de librărie și fu tradus în foarte multe limbi streine.

Ocupându-se de acest succes, criticul de Feletz scrise un articol, pe care îl termină cu aceste cuvinte: „Le Solitaire a fost tradus în toate limbile afară de cea franceză".

◆

Prințul Poniatovski, președinte al Senatului, era mare amator de muzică. Intr'o zi avu ideia să scrie partitura unei opere, pe care o termină foarte repede și o trimise celebrului compozitor Auber ca să-și dea părerea. Auber nu răspunse la scrisoarea prințului. Poniatovschi, se duse la Auber și îl întrebă:

— Ei, ce ai de spus despre lucrarea mea, scumpe confrate?

— Confrate, de ce confrate?!... Am fost oare ales de d-ta senator fără să știu?!..

— Lasă glumele și spune-mi părerea.

— Nu am nimic de spus: d-ta nu mă poți alege senator, eu nu te pot alege compozitor și eu n'am obiceiul să-mi spun părerea decât între confrați!...

◆

Un chior făcu într'o zi prinsoare cu un prieten al lui care avea vederea bună, că deși chior, el vede mult mai bine. Prietenul acceptă să facă prinsoarea.

— Pe 1000 de lei, spuse chiorul.

— Țiu prinsoarea! fu răspunsul.

— Dă-mi mia de lei că ai pierdut.

— Am pierdut?

— Sigur, eu deși chior dar văd mai mult: mă uit la tine și văd doi ochi și tu te uiți la mine și vezi numai unul!

bazar

500.000 DOLARI PENTRU O APRECIERE GREȘITA...

Un interesant proces artistic, se judecă în momentul de față la New-York. E vorba de acțiunea intentată de d-na André Hahn, posesoarea unui portret de da Vinci, intitulat „La belle Ferronière". împotriva lui Sir Joseph Duveen, cunoscut negutător de obiecte de artă, care, afirmând că numitul portret ar fi o copie și nu un original, a făcut pe proprietara lui să piardă 500.000 dolari. In adevăr aceasta era pe cale să vândă portretul în schimbul sumei de mai sus unui mare muzeu american, când aprecierea lui Sir Duveen, publicată la acea epocă în ziarele americane făcu să se suspende orice tratative. De atunci au trecut șeapte ani și zeci de experți s'au perindat prin fața faimosului portret, — original sau copie,—fără a se pronunța definitiv.

In timpul procesului actual s'a descoperit că nici cealaltă pânză cu acelaș titlu, care se găsește la „Louvre" din Paris nu e opera originală a lui Da Vinci, cum s'a crezut multă vreme și cum afirmau chiar catalogele marelui muzeu francez. Lucrul a fost confirmat chiar de curatorul picturilor din Louvre, d. Gaston Rouches, care a spus, că asta n'are nici o importanță: „portretul poate fi al lui Da Vinci, sau al unui elev de al său, important e că pictura e frumoasă și asta ajunge.

Dar d-na Hahn se încăpățânează și susține că dacă portretul dela Luvru e o copie, acela care e în posesia sa e original.

Sir Joseph Duveen, pe de altă parte, a ținut o lungă demonstrație chiar în fața tribunalului unde a fost adusă pânza incriminată și a arătat pentru ce anume o consideră ca o copie. Cei mai încurcați sunt însă cei 12 oameni de afaceri, cari au fost aleși în juriu și cărora le incumbă greaua sarcină de a se pronunța într'o chestie, care a intrigat pe nenumărați cunoscători de artă din lumea întreagă timp de aproape opt ani. Și în timpul ăsta, din cadrul său aurit și emailat, „frumoasa Feronieră" cu ochii săi languroși și catifelați privește desigur plictisită la toți acești domni atât de nedumeriți pe cari altădată cu un singur zâmbet i-ar fi convins, că chipul ei era o capod'operă a naturei iar cel care l-a copiat un geniu, fie că se numea Da Vinci sau altcumva.

caricatura zilei

MEȘTEȘUGARII

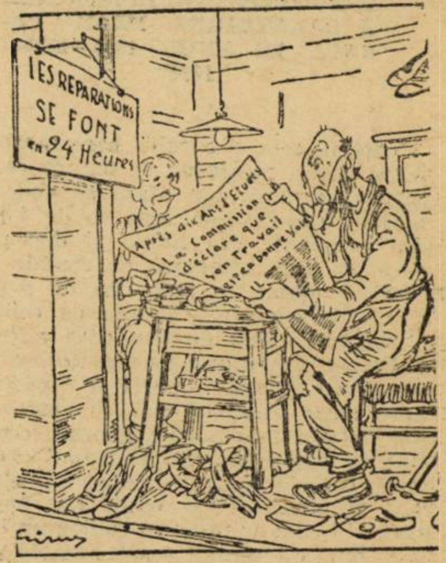
LES REPARATIONS SE FONT en 24 Heures
Après dix Ans d'Etudes La Commission déclare que son Travail

Meșterul (citind gazeta). — Ce leneși! Dacă ași lucra după indicațiile lor, ași muri de foame... *(Life)*

JUCATORII

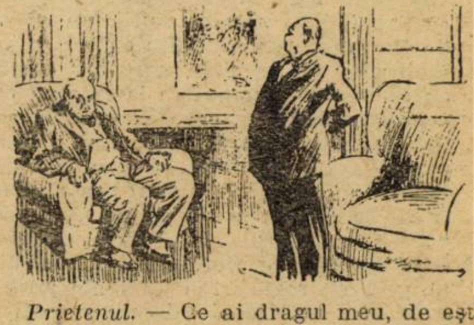

Prietenul. — Ce ai dragul meu, de ești așa plouat? Ai avut o zi rea la bursă?...

Financiarul. — Teribilă! Inchipuește-ți amice: am pierdut 500.000 de franci, din care numai 2.000 erau ai mei.

(Dimanche illustré)

EXPLICAȚIE

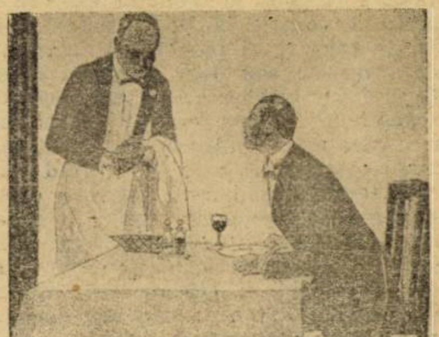

Chelnerul.—Mă rog, d-nul a luat supă de pasăre, sau pasăre cu caise?

Clientul. — Nu mai știu ce, dar mirosea a gaz.

Chelnerul. — A da! știu: era pui cu legume, fiindcă supa de pasăre are gust de săpun.

(Candide)

Pagini uitate

VAPORUL

FRAGMENT DIN „INSEMNARE A CALATORIEI MELE FACUTA IN ANUL 1824—1825—1826"

Vaporul este o corabie care merge pe mare cu un meşteşug de foc, ce este în cămara corăbii, iar afară se vede numai un coş de fier, lung ca de 4 stânjini prin care ese fumul şi doo roate mari de fier întocmai ca roatele dela mori ce umblă în apă, una de o parte afară din corabie, şi alta de ceilantă parte, într'o osie de fier, care este mai naltă decât faţa apii de şase palme, roatele intră în apă o parte şi 3 părţi rămân afară. Această osie cu roatele întorcându-se foarte iute goneşte corabia atât de tare încât simpte trupul omului cum corabia sparge marea şi roatele lasă în urmă doo coade de spumă lungi. Şi cum or pune în cuptor un lemn mai mult să dudue toată corabia. Inăuntru unde este acel meşteşug, nu lasă pe nimeni să bage seama, dar după oareş ce băgare de seamă ce am putut face, este un cuptor zidit în cămara corăbii care are un coş de fier drept în sus prin care iase fumul; la spatele cuptoriului în potriva gurii, un alt coş de fier, care este scos din cuptor în spre mehanica ce au prin care ese căldură cu abureală, întocmai ca la cazanul care scoate rachiul, la care la fund îi arde focul şi capacul strânge lacrămă de abureală; aşa acel abur al coşului mişcă cea dintâi roată, unde sânt poate întreite decât la un ceasornic, şi cea din urmă roată prin dinţii ei, şi prin dinţii ce sânt pe osie de fier, suceşte osia dimpreună cu roatele. Şi căci aburul este care face cea dintâi mişcare a roati, de aceia când dau foc mai mult, prisosindu-să aburul, sileşte toate roatele şi să cutremură toată corabia. Şi bez acest meşteşug are şi cataruri cu pânze, ca când este vântul spre locul unde va să meargă, întinde pânzele şi mai slăbeşte iuţeala roatelor, împuţinând focul. Dela Trieşti şi până la Veneţia sânt 80 miluri, pe care le ia în 10 miluri, adecă 20 de ceasuri; şi pleacă tot deauna sau dela un loc, sau dela altul, după ce să aprind luminările. Când am mers dela Trieşti la Veneţia călătorind cu vaporul, am mers 8 miluri, iar când m'am întors, vrând să aflu şi drumul ce fac cele lante corabii, am intrat în corabie, dar mi-am blestemat ceasul, întru care am hotărât să am acea băgare de seamă, căci am călătorit până în Trieşti 40 de ceasuri, şi într'această toată vrame, nici am mâncat nici am dormit, ci numai am vărsat şi am plâns ca un copil mic.

1826. CONST. GOLESCU

BORTA VÂNTULUI

Era un om sărac-sărac şi avea o mulţime de copii. Acu, era în vremea foametei şi el a muncit o săptămână pe un căuş de grăunţe. Apoi s'o dus la râşniţă cu ele. După ce le-o râşnit o eşit afară cu căuşul cu făină şi s'o pornit o furtună mare şi i-o luat toată făina din căuş. Da el straşnic s'o mâniat.. „Nu mă las eu aşa cu una cu două..." şi făcu un şumuiog de paie şi porneşte. Il întreabă un om: unde te duci cumetre?

— Mă duc să astup borta vântului, că mi-a luat făina din căuş.

— Da unde-i nimeri-o?

— Unde-o fi, acolo mă duc.

Mergând el loc depărtat, a ajuns pe Dumnezeu şi pe Sf. Petru — care umblau pe pământ pe-atunci.

— Unde te duci, omule?

Da Dumnezeu i-o zis aşa:

Omule nu te mai duce. N'aţi o nucă, da până acasă să nu zici: „nucă deschide-te!"

Intorcându-se el înapoi o înoptat ş'o ajuns la un om şi s'o rugat să-l primească, să doarmă acolo peste noapte.

— De unde vii bade, în întrebă omul cela.

— Mă duceam s'astup borta vântului ş'am întâlnit un nebun pe drum şi mi-a dat o nucă. Şi-o zis, să nu zic: „Nucă deschide-te!" Ce-o mai fi şi asta?

Femeia omului, vicleană. Ia o nucă în mână şi zice: „Ia să-ţi văd nuca!"

Şi schimbă nuca omului. Şi pe urmă se duce într'un ocol şi zice:

— „Nucă, deschide-te!" Când o zis, atâtea vite ce-o eşit, oi, cai, miei, o bogăţie întreagă, ştii mata, putere dumnezeească.

Omul se duce a doua zi acasă. „Nucă deschide-te!" Nuca de unde să se deschidă.

— Hai, bată-mi-l Dumnezeu de vânt, şi pe moşneagul lua-l'ar dracu. Mă duc să astup borta vântului şi să bat pe moşneag, de ce m'o viclenit.

Ajunge iar pe Dumnezeu.

Da Dumnezeu — ştii, putere dumnezeească — aici era altfel la faţă... Nu l-a cunoscut.

— Unde te duci, bade?

— S'astup borta vântului şi să ucid moşneagul, că ce m'o viclenit.

— N'aţi bade un măgar. Da să nu-i zici până acasă: „Măgar baligă-te!"

— N-oi zice.

Se'ntoarse el iar pela omul cela. Da omul cela îl ospătează şi-i dă vin să bee şi omul s'o chefăluit şi-o adormit pe laiţă. De erau nişte ţigani în şatră acolo, ş'aveau un măgar, şi omul s'o dus şi l'o cumpărat, şi-o schimbat măgarul.

Omul a doua zi se scoală, ia măgarul şi se duce acasă şi zice: „Măgar, fă bani! Măgarul de unde? El apuc' un drug şi începe a dişela măgarul.

— Acu nu-l mai iert eu!

Se porneşte să 'ntâlnească pe moşneag şi să astupe borta vântului. Intâlneşte pe Dumnezeu.

— N'aţi bade o cârje, dar să nu zici pân'acasă: „cârje încârjeşte-te!"

Ia cârja. Vine pela omul cela. Aici omul i-a dat şi mai straşnic ospăţ şi s'o sfătuit că dac'ar vedea că-i mai dă şi cârja, pe urmă să-l omoare, ca să nu prepue, că el i-o luat-o. Acu zice omul femeii: „Măi femee, noi hai cu cârja 'n zămnic şi să închidem şi aci să zicem: „cârje încârjeşte-te!"

Se vîrî. Cârja unde începe a bate şi a zdrobi.

— Bade, ţi-om da şi măgar şi nucă, numai mă rog scoate-ne. Acu omul i-o lăsat de i-o bătut şi mai bine. O luat măgarul, cârja şi nuca şi s'o pornit acasă.

Aşa s'o făcut de bogat acu, de-o ajuns veste pân'la împăratul. Atâţia bani avea el, de-o semănat şi a crescut grâu de aur. Acu împăratul o auzit că are un lan de aur, şi-o trimis doi sufragii să-i dee sămânţă, să semene şi împăratul.

— Să-i spui împăratului că nu vreau să-i dau, să vedem ce mi-o face.

Impăratul când o auzit aşa, straşnic s'o mâniat şi o gătit oştirea să se ducă cu război asupra lui. Impăratul era în frunte, ştii mai mare. Ş-a venit pân' la uşa lui ş'o strigat să ias' afară. Dar el era îmbrăcat tot cu strae ca ale noastre, nu cu strae *leşeşti*. El pune cârja sub suman şi iese afară. Acu împăratul cu atâtea mii de oameni i-o fost ruşine singur lui să se ducă el acum cu unul să se lupte.

A zis: omule, arată-ţi tu întâi puterea.

— Bine, vino împărate. „Cârje încârjeşte-te la tot soldatul câte două şi la împăratul nouă!" Cârja cea dumnezeiască tot în cap băcăia. O înebunit şi pe soldaţi şi pe împăratul. S'o dus împăratul, şi-o rămas în pace şi-o trăit bine. Să dea Dumnezeu să trăiască şi copiii mei aşa!

MIHAIL EMINESCU

cărţi redate în extrase

RICHARD WAGNER

(ZEUL MUZICII)

Richard Wagner, marele compozitor german şi unul dintre cele mai autentice genii muzicale ale omenirii, a cărui operă magnifică a revoluţionat muzica întreagă, a fost contestat şi neînţeles până aproape de sfârşitul vieţii sale. In extrasul de faţă, cetitorii vor cunoaşte sbuciumul şi cariera aceluia care în lumea întreagă, a cucerit titlul de «Zeu al Muzicii».

RICHARD WAGNER

Trebuie să fi trăit în Germania ca să-ţi dai seama de religiozitatea cu care sunt ascultate şi interpretate în ţara sa operele lui Richard Wagner. Teatrul, când se joacă *Tetralogia*, *Parsifal* sau *Lohengrin*, nu mai e un teatru, e un templu în care artiştii şi spectatorii se împărtăşesc din marele fior al artei.

Să vedem acum care a fost cariera aceluia care, în lumea întreagă, a cucerit titlul de „Zeul Muzicii".

Richard Wagner s'a născut la Leipzig, la 25 Mai 1813. Tatăl său, deşi era funcţionar la poliţie, avea o deosebită atracţie pentru teatru, iar mama sa s'a măritat, după moartea soţului ei, cu un actor anume Gyger.

Acesta s'a ocupat de educaţia tânărului Richard. La Dresda unde fu internat într'un pension, tânărul Richard a fost un elev foarte ciudat şi capricios, iar la cincisprezece ani a compus o dramă *Lubald şi Adelaida*, a cărei muzică începuse chiar s'o scrie.

Intr'o seară, ducându-se la teatru auzi în *Fidelio*, pe frumoasa artistă Wilhelmina Schoder. Această reprezentaţie a fost hotărîtoare pentru el şi din ziua aceea s'a decis să se consacre numai artei muzicale şi dramatice. Felul cum s'a avântat în artă a fost la început destul de neplăcut, deoarece socotea că trebue să bea, să joace cărţi, într'un cuvânt să fie desfrânat.

In istoria vieţii sale, maestrul însuşi este indignat de această tinereţe urâtă şi goală ; mai târziu însă el se pasionează pentru o idee şi compune un oratoriu cu privire la independenţa Poloniei. Pe urmă începe să călătorească. Se duce la Viena unde stă câtva timp, apoi la Praga unde compune o operă, *Nunta*, pe care a fost nevoit s'o distrugă în urma stăruinţelor surorii sale.

Apoi scrie o altă operă *Zânele*. Fratele său Albert îi găsise un post la Wartzburg unde a stat un an. Dorind însă să ocupe o funcţie mai importantă şi în concordanţă cu aptitudinile sale, Wagner se duse în 1834 la Leipzig unde încercă în zadar să reprezinte opera sa *Zânele*.

Intre timp îi se oferi postul de şef de orchestră la Magdeburg. Aici, în orăşelul acesta, făcu cunoştinţa frumoasei artiste Minna Planer, femee cinstită cu care se logodi chiar. Perioada aceasta a logodnei sale a fost foarte aspră pentru el. Wagner, voia înainte de a se însura să aducă soţiei sale ca dar de nuntă, un succes muzical. Şi el se bizuia foarte mult pe o operă a sa de o formă cam ciudată *Lieder Verbot*. Piesa aceasta bizară a căzut şi compozitorul se văzu deodată hârţuit din toate părţile de creditorii săi. Poliţele protestate se succedau una după alta şi în perioada aceasta critică singura sa consolare a fost logodnica sa, frumoasa şi blânda Minna.

Cu tot marele ei devotament, Wagner nu se hotărî încă să se însoare şi se duse la Berlin unde spera că-şi va putea îmbunătăţi situaţia.

Intre timp, Minna Planer se afla la Koenigsberg unde avea un angajament. Acolo hotărî el în cele din urmă, după cum scrie în memoriile sale, să asigure printr'o unire definitivă trainicia conduitei sale şi tot astfel continuitatea progreselor sale artistice".

Căsătoria lui cu Minna Planer a fost celebrată a 24 Noembrie 1838 în biserica din Tragheim. Richard Wagner aducea în dar nevestei sale geniul său, un caracter deplorabil şi o sumedenie de datorii. Pe deasupra era şi nespus de gelos.

Căsătoria aceasta, după cum se poate vedea, nu se prezenta sub auspicii strălucite ; deaceea a fost chiar foarte nenorocită, mai ales că cei doi soţi nu erau de loc făcuţi să se înţeleagă.

Minna n'a înţeles niciodată aspiraţiile geniale ale soţului ei şi suferea văzându-l atât de sărac în vreme ce el ar fi putut, în cazul că ar fi consimţit la anumite sacrificii, să nu cunoască grija zilei de mâine.

Trebuie să mărturisim că temerile soţiei sale erau foarte justificate, mai ales în 1848 când Wagner a început să se avânte în politică, cu pasiunea aceea specifică ce-l caracteriza. Pe vremea aceea era şef de orchestră la Opera din Dresda, post care într'o bună zi îl părăseşte. Iată cu ce ocazie : La 14 Iunie 1848 rosti un discurs în care ataca societatea şi cerea suprimarea capitaliştilor şi aristocraţilor. Mai mult, împărţi proclamaţiuni revoluţionare trupelor cari asediau Dresda, şi fu o adevărată minune că n'a fost arestat şi împuşcat pe loc. Reuşi să fugă în Elveţia. Acelora cari îl întrebau de ce făcuse această nebunie, răspundea că vina era a lui Siegfried, — Siegfried, eroul romanului la care lucra pe atunci. Pentru el, Siegfried şi Brunehilda înfăţişau omenirea viitoare, timpurile noui cari trebuiau să vină în clipa când omenirea va fi scăpată de pacostea aurului.

Iată dece luase parte la revoluţie. Eleganţii spectatori ai Operei, cari aplaudă azi cu mâinile lor înmănuşate Siegfried-ul lui Wagner, nu bănuesc, fireşte, teoriile revoluţionare ce se ascund în libretul prolix al marelui compozitor.

Intre timp Wagner îşi lăsase soţia fără bani „în acest oraş blestemat" — Dresda — şi se duse la Paris, cel mai prielnic loc, scria el, pentru dezvoltarea ideilor sale artistice.

In curând însă îşi pierdu iluziile, căci pretutindeni, nu întâmpină decât refuzuri şi decepţii; cunoscu foamea şi suferinţa şi era chinuit, gândind în ce sărăcie îşi lăsase soţia la plecare. Mulţumită însă sprijinului prietenului său Liszt, care îi trimise discret 100 taleri, în numele unui admirator al lui Tannhäuser ,putu să închirieze o vilă la Zürich. Odată instalat aci, se hotărî să-şi aducă nevasta; ea veni, dar nici de data asta lucrurile n'au mers mai bine, astfel că Wagner se decise să plece din nou la Paris, unde spera să poată câştiga parale. Ajunse aici la începutul anului 1850 şi şederea aceasta în Franţa a fost una din perioadele cele mai grozave şi dureroase ale carierei sale. In zadar se silea să reacţioneze împotriva „muzicii de bâlci“ aşa cum numea el muzica ce se juca atunci la Paris. Dar muzica pe care o dispreţuia atâta avea succes atunci şi opera sa Tannhäuser nu era de loc agreată. In culmea desperării Wagner se gândea chiar să-şi curme zilele, când deodată a fost salvat de o femee. Femeea aceasta era o tânără americană măritată cu un cârciumar bogat din Bordeaux: d. Laussot. Admiraţia muzicală a acestei femei i-a fost cu atât mai plăcută cu cât ea îl invitase să stea câtva timp la Bordeaux, unde soţul şi familia ei, s'ar fi simţit foarte fericiţi să-l primească.

Wagner primi şi acceptă în acelaş timp, o rentă anuală de 3000 de franci pe care i-a oferit-o mama admiratoarei sale, d-na Taylor spre a-l ajuta până în ziua în care va putea trăi exclusiv din arta sa.

Se înţelege că burgheza Minna nu înţelegea deloc aceste raţionamente; ea socoti suspectă şi degradantă ospitalitatea oferită soţului ei de către prietenii săi din Bordeaux şi procedă astfel încât reuşi să facă pe Wagner să se certe cu familia Taylor, mai mult încă reuşi să facă chiar ca Wagner să fie expulzat din Bordeaux cu ajutorul poliţiei. Bolnav, deprimat, nervos, maestrul se refugiă la Zürich într'o vilă, pe malul lacului, unde Minna, ştiindu-l singur, se duse şi ea.

Ajutat de câţi-a prieteni, Wagner începu să-şi regăsească echilibrul, când deodată unul din foştii săi tovarăşi de revoluţie dela Dresda, îi făcu cunoştinţă cu o tânără pereche care izbuti încăodată să-i turbure viaţa. Noui scene de gelozie din partea Minnei, cu atât mai mult cu cât Wagner începu să-şi mobileze luxos villa sa din Zürich.

E drept că comenzile deveneau acum tot mai dese, iar Wagner se pusese pe lucru cu o rară frenezie.

„Nimic nu mă mai poate reţine acum, scrie el; să compun sau să mor, aceasta este singura mea raţiune pe pământ“.

In Ianuarie 1854, schiţase *Aurul Rinului* şi *Nibelungi*, deci totul mergea strună; dar gelozia şi răutatea veghiau: gurile rele din Zürich aţâtară din nou pe Minna împotriva soţului ei mustrând-o pentru complezenţa ei faţă de soţii Wesendock, cari oferiseră lui Wagner o vilă frumoasă pe malul lacului. Trebue să spunem că în această vilă compozitorul, îmbătat şi fermecat de priveliştea ce-l înconjura a compus frumoasa-i operă *Tristan*. N'a putut s'o termine, căci Minna venise din nou să facă scene de gelozie, la protectorii soţului ei, forţându-l pe acesta să părăsească încăodată o vilă unde lucrase cu atâta râvnă şi spor.

♣

Şi iată că peregrinările încep din nou. Wagner, fără casă, fără prieteni, îşi târăşte existenţa-i goală dela Viena la Lucerna şi dela Lucerna la Paris. Spre a face faţă acestor deplasări costisitoare, cedează pentru 24.000 franci, toate drepturile sale pentru ciclul *Nibelungilor*. Starea sa morală e tristă, căci iată ce scrie: „Atâta timp cât lucrez, îmi creez iluzii, dar de 'ndată ce mă odihnesc, iluzia se împrăştie şi atunci sunt nenorocit...“

E drept că pentru a motiva această deplorabilă stare de spirit, nu trebuie să uităm că Tanhäuser căzuse la Paris şi că între timp Wagner făcuse cunoştinţa filozofului Schopenhauer ale cărui teorii deprimante nu erau de loc făcute ca să încurajeze pe un om cu moralul atât de jos.

„In luna Martie 1864, Wagner părea pierdut, ne spune d. Barthou în minunatul său studiu despre îndrăgostitele marelui compozitor. Trecând pe la München, maestrul zăreşte într'o vitrină portretul noului rege al Bavariei, Ludovic al II-lea şi numaidecât îi trecu prin minte să ceară o audienţă acestui suveran, care era tocmai unul din cei mai fervenţi admiratori ai săi. Compozitorul îi expuse situaţia sa deplorabilă şi regele, numai decât, îi dădu bani ca să-şi plătească creditorii şi o casă în apropierea castelului său dela Berg“.

Acest suveran înzestrat cu o imaginaţie înflăcărată, declarase că ar voi să transforme într'un „vis divin“ această existenţă de aventuri şi de suferinţe pe care i-a povestit-o Wagner, dar nu reuşi decât pe jumătate. După două luni de singurătate în Bavaria, Wagner se plictisi. Nici nu mai avea măcar satisfacţia de a-şi chema nefericita soţie, Minna, care între timp murise. In aceste triste dispotziţiuni sufleteşti Wagner primi în sihăstria sa vizita unui tânăr, Hans de Bülov, care veni să-l vadă, însoţit de soţia sa Cosima, fiica lui Liszt.

O mare simpatie intelectuală se declară numai decât între Cosima şi Wagner, simpatie care, înfruntând toate obstacolele, trebui să se sfârşească printr'o căsătorie, sărmanul Hans de Bülov consimţi să se sacrifice pentru maestrul său şi să ceară divorţul.

Nouii soţi s'au instalat la Beyreuth, unde începu o viaţă nouă pentru Wagner. Sub inspiraţia Cosimei, care era o femee foarte pricepută în afaceri, el a creat şi a exploatat vestitul teatru particular pe care-l visase de atâta amar de vreme. Reprezentarea lui *Parsifal*, în 1882, înseamnă apoteoza maestrului. Reuşise, era fericit şi, conform proverbului arab, nu-i mai rămânea decât să moară.

Peste un an la Veneţia, Wagner işi dădea sufletul în braţele aceleia care a fost într'adevăr soţia sa în sensul cel mai larg al cuvântului, ea fiind în acelaş timp colaboratoarea şi sfătuitoarea sa.

Geniul muzical al lui Richard Wagner nu este discutabil; ceeace este discutabil însă, este valoarea libretelor sale, dar el însuşi nu le-a dat importanţa pe care unii din admiratorii săi au voit să le-o atribuie.

Una din elevele sale povesteşte că la serbările din 1876, la Beyreuth, în vreme ce urmărea cu atenţie o scenă a Niebelungilor, o mână o apucă de braţ şi Wagner îi zise pe un ton oarecum răstit:

— Decât să urmăreşti textul ai face mai bine să asculţi muzica.

Aşa şi noi, ar trebui să ascultăm muzica lui Wagner măcar că, pe alocuri, ne pare nebuloasă.

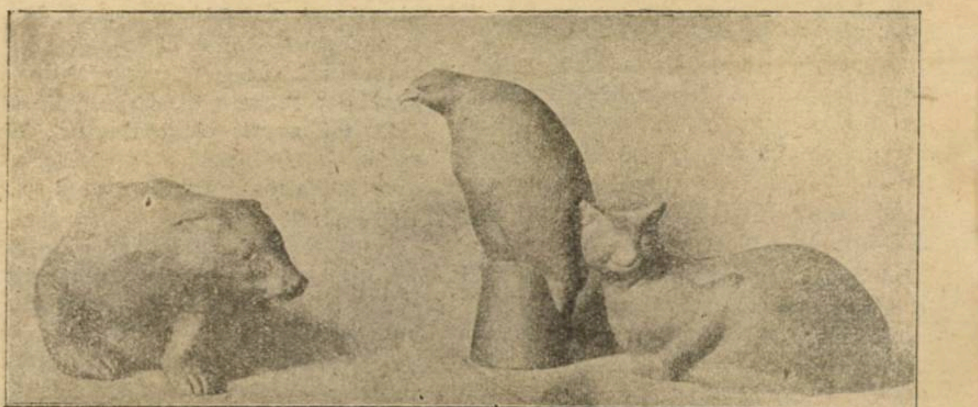

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 10
3 Martie 1929
5 Lei

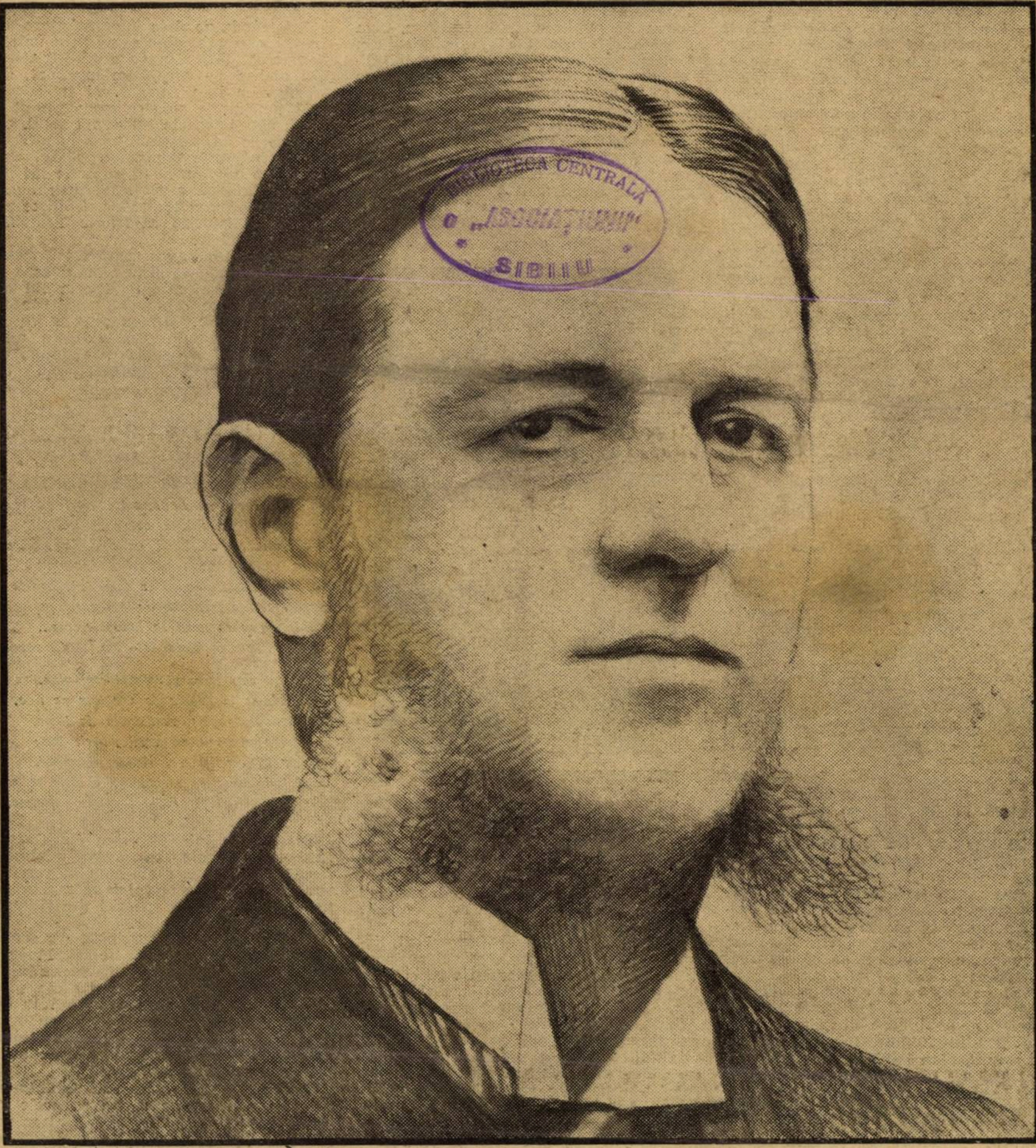

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

DIMITRIE OLLĂNESCU (ASCANIO)

Ctitorii

DIMITRIE OLLĂNESCU (Ascanio)

de N. PETRAŞCU

Magistrat, diplomat, om de lume, bărbat frumos, scriitor, poet, dramaturg, om de inițiativă, om de gust, bun prieten, bun român, Ollănescu a fost una din acele naturi rari și fericite care știu să răspundă în chip strălucit la toate chemările și împrejurările soartei și care apar în lume, aș putea zice, ca niște capete de operă ale umanității. Inainte de toate ca un talism hărăzit de zei, el răspândea o simpatie pe care o au puțini oameni în lume. Atitudinea lui rece, la început și privirea-i de sus cu un aer de mândrie se prefăceau, când îl cunoșteai de aproape, într'un farmec și o atracție prietenoasă plină de căldură. Ca procuror la Tecuci, rechizitoriile lui dela Tribunal au rămas neuitate. Spre deosebire de altele, ele erau călăuzite totdeauna de un nobil sentiment umanitar, iar ca formă erau scurte, colorate într'o frumoasă limbă românească. Ca primar, ca „părinte al orașului", la vârsta de 25 de ani, era preocupat de înfrumusețări moderne, de premii pentru tinerii talentați, și discursurile lui la inaugurări atrăgeau, ca rareori, multă lume și în deosebi tineretul. Societatea distinsă în care trăia, căuta să-l aibă în mijlocul ei ca pe un element prețios și seducător. El era acolo amicul intim al lui Theodor Șerbănescu, gingașul poet al dragostei, ale cărui versuri le iubea și le recita Ollănescu în societate cu multă patimă și tinereţe.

Venit la Ministerul de externe, ca Director și Secretar General, Ollănescu era stimat și iubit de toți și, prin simpatia lui, ministerul mergea sub el cu o regularitate și o ordine, cum, după spusele vechilor funcționari, nu mersese niciodată. Inteligența lui era sclipitoare în toate ocaziile. Trebuia să fi văzut cineva cu ce ușurință trecea el dela o notă diplomatică — pe care o dicta și o alcătuia cu o mare putere de logică și cu o rară frumusețe de expresii — la glume și cuvinte ușoare, pentru a-și putea face o idee de îmlădierea inteligenței lui.

La Constantinopol, ca prim Secretar de Legație a lăsat, atât în corpul diplomatic cât și în familiile distinse din Pera, amintirile cele mai frumoase. După mulți ani dela plecarea lui de acolo, portretele sale erau păstrate încă în saloanele societății.

La Viena, ca însărcinat de afaceri al Țării, el găsi relațiunile noastre cu Austria încordate. Ollănescu știu să se strecoare cu multă abilitate prin Bal-Platz și avu de înregistrat chiar câteva succese serioase.

In 1894, fiind în disponibilitate la București, el înființă *Cercul Amicilor literaturei și artei române*, din care făceau parte: Duiliu Zamfirescu, Anghel Demetriescu, Ștefan Mihăileanu, Carageale, Ionescu-Gion, Bengescu-Dabija, Haralamb Leca, Coșbuc, Speranță, Mincu, Grigorescu, Mirea și alții. Peste un an, sub auspiciile acestui cerc, a fost înființată revista *Literatură și artă română*, în care, în primul număr, a apărut *Reînvierea*, versuri de Ollănescu, și apoi alte poezii și nuvele de dânsul, timp de 12 ani. Seratele cercului se țineau, în fiecare săptămână, în apartamentele Carmen-Sylvei și în casele d-nelor Zoe Mandrea, Elena Catargiu, Elena Grădișteanu, Zoe Păucescu, Eliza Mincu, Olga Prodan și altele. Ele se alcătuiau din lecturi, muzică și teatru. Ideea lui Ollănescu era de a face o trăsătură de unire între aristocrația intelectuală dela noi și cea socială. La aceste serate, el citea, fie versuri de ale lui, fie de ale altora, trimise spre publicare Revistei. Citirea lui dădea bucăților o demnitate serioasă și o importanță ce deșteptase societatea noastră atât de străină până atunci de încercările literare românești.

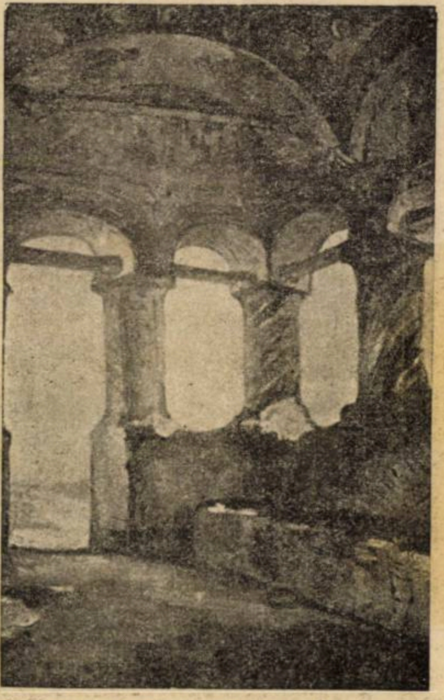

TEODORESCU-ROMANAŢI : Pridvor

In 1894, Ollănescu își ținu discursul de recepție la Academia Română în fața Regelui Carol și a unui auditor mai numeros și mai ales ca oricând, vorbind cu venerație și competință despre Vasile Alecsandri și opera lui.

Fiind numit Comisar General al Expoziției din Paris, în 1900, Ollănescu a pus râvna cea mai mare și a lucrat din toate puterile spre a susține și înălța cât mai sus numele poporului român. Această expoziție a fost, ca producție, nu numai punctul cel mai culminant al vitalității poporului român, cum era firesc, dar ea a fost cu mult superioară celei din 1889, în care abea am putut face față chiar printre națiunile mici din Balcani. Rezultatul acesta nu s'a datorit decât lui Ollănescu care a adunat și expus produsele noastre cu multă pricepere și gust. Intors din Franța, el se simți bolnav de inimă, boală care progresă încetul cu încetul și într'o dimineață se stinse fără dureri, prin încetarea inimii lui de a mai bate.

Intorcându-ne dela înmormântare, Dr. Istrati, care era, cum se știe, un patriot de seamă, îmi zise cu multă tristeță: „In amicul pe care l-am îngropat, am pierdut un bun român". Și în adevăr atât funcțiunile sale ca reprezentant al țărei, cât și faptele lui de tot felul, cât și scrierile lui, au ținut toate la afirmarea și înălțarea poporului român.

• Printre funcțiunile și sarcinile lui oficiale, Ollănescu a scris literatură, poezii, teatru, nuvele, traduceri, disertații literare și istorice ca *Istoria Teatrului* nostru și altele.

Ca poet, Ollănescu zugrăvește vieața în culori frumoase și ne-o înfățișează pe laturea ei fermecătoare. Poezia lui cuprinde cântece amoroase, ode, cântece ostășești, satire. In ea totul e firesc, simplu și franc, o descărcare a unui suflet ce simțea nevoia de a spune ceeace-l mișca sau își închipuia. Un exemplu:

STEJARUL

Cu creștetul în ceruri, cu brațele în soare,
Incins c'un brâu molatic de umbră și răcoare
Mai mândru ca un Rege, stă falnicul ştejar:
La poalele-i se întinde covor de floricele
Și'n frunzele-i cu taină un roiu de păsărele,
Duios și'ngână dorul cu zefirul fugar...
Ah, câte visuri mândre în taină 'nbrobodite
Plecat-au dela trunchiu-ți și'n doruri nesfârșite,
Pierdutu-s'au ca norii în haosul ceresc...
Tu făt-Frumos cu plete de— aur, ziua'n soare...

Și veacul care trece și veacul care vine,
Pierzându-se în noapte te vor lăsa pe tine,
Nestrămutat tovarăș, moștenitor de lume,
In cartea neuitării, să scrii numele lor;
Iar eu îți cer iertare, ştejar nemuritor,
Dacă 'ndrăznesc pe trunchiu-ți a scrie al meu
[nume.

Traducerile lui Ollănescu din Orațiu sunt recunoscute ca având o aleasă formă românească; ele sunt în versuri rimate și iau din textul latin mai mult floarea și parfumul poeziei decât strictul înțeles literar.

Ca piese de teatru originale, el a scris: *Pe malul gârlei*, *După Răsboi*, *Pribeagul*, *Fanny*, *Primul Bal*, *La mormântul poetului*. — *Pe malul gârlei* e cea mai frumoasă comedie în versuri a lui; ea a fost jucată pentru întâia oară cu mult succes în 15 Octombrie 1878 și a rămas în repertorul teatrului național dealungul celor 30—40 de ani.

Ceeace distinge teatrul lui Ollănescu, nu este nici intriga nici caracterele ci vieața din el. Personagiele lui trăesc pe pământ, vorbesc limba lor firească, se mișcă în marginile realității.

Ca nuvele, Ollănescu a scris: *Fata*

spânzuratului, Isprava lui Pandur, Banul alb, Burdumba, Fecior de bani gata și altele. Ele sunt mai toate nuvele lungi, variate ca teme, cu multe peripeții și multe descrieri și portrete frumoase. Iată spre pildă, unul dintr'o sută din nuvela Banul alb. Scena se petrece la Ravena, într'un teatru de acrobați de bâlciu:

„In acel moment apăru Florina.

Un tunet de aplauze amestecat cu: Eviva! Brava! che bel pezzo! carra ragazza!... creppa l'avarizzia!... și altele, ținură câteva minute. Era învederat că publicul simția o plăcere deosebită privind-o și cu greu se făcu puțină liniște, căci muzica începuse preludiul danțului și artista își luase poza.

Naltă, făcută din plin cu formele bine potrivite, Florina avea capul mic, părul auriu ca grâul, împletit cunună pe frunte, ochii negri mari și vioi obrazul palid și delicat, buzele puțin cărnoase și rumene, iar sânul și șoldurile rotunde, ca tăiate dintr'o bucată de marmură.

— Davvero „la statua dei piacere", zice cineva în umbra culiselor văzând-o astfel.

Imbrăcată într'un costum albastru cu fluturi de argint și cu flori de mătase, avea fustă până la glezne, mijlocul subțire, încins cu un brâu roșu și pieptul jumătate gol.

Stătea dreaptă și nemișcată.

După ritmul tărăgănat al ariei, brațele începură să onduleze în chip armonios, se ridicau deasupra capului, în semn de bucurie și deodată cădeau ca zdrobite, apoi din nou se ridicau, iar mâinile se închideau și se deschideau ca niște flori cu creștetul trandafiriu.

O adevărată poemă de gesturi neastâmpărate și atrăgătoare. Puțin câte puțin frumosu-i trup strecură în acest imn al gingășiei tot farmecul mlădioaselor sale forme.

Muzica își iuțise măsura și acum, sprintene și ca neatingâd pământul, pasurile-i repezi o purtau ușor, legănându-se în toate părțile, apoi se potoleau și se întețeau iarăși, până ce umerii și pieptul începură să-i tremure, mijlocul să se frângă și capricios învârtindu-se să scoată, ca o pavăză, pieptul în afară. O săritură în lături, o înclinare repede și cu mâinile prinse după gât, cu capul dat pe spate, cu ochii pierduți în gol. Florina se învârtea cu voluptate, cu frenezie.

Văpaia ce cuprinse întreaga ei ființă, se răspândea în valuri arzătoare împrejuru-i. Spectatorii ca și cum ar fi fost stăpâniți de aceeași ardoare, se înfrigurau de căldura ei, respirau acelaș aer amețitor ca și dânsa, simțeau străbătând, până în adâncul lor, beția pasionatelor ei tresăltări

Toți obrajii erau înbujorați, toți ochii aprinși sclipeau, pe când ea se sălta și bătea locul cu o furioasă sensualitate, ori se sbuciuma răsucind brațele ca și cum ar fi voit să strângă, să sdrobească un trup străin pe trupul ei.

Din buzele-i deschise eșiau cuvinte neînțelese, suspine, strigăte, îndemnuri. Și se învârtea, se învârtea răcnind, făcând cu mâinele, cu capul, cu ochii semn tuturora să vie la dânsa.

Infierbântarea ei atingea nebunia.

Deodată, ca în spasmele covârșitoare ale plăcerii, ea dete un țipet, își acordă trupul și tresărind ca fulgerată de fiori, încremeni pe loc, apoi reînsuflețindu-se puțin câte puțin, se potoli urmând picurarea celor din urmă tonuri ale muzicei...

Sala întreagă era în picioare aclamând-o. Toți strigau, băteau în bănci și în palme, unii îi trimeteau sărutări, alții cereau să reînceapă. O adevărată bucurie cuprinse pe cei afară din cale entuziasmați spectatori.

O ploaie de foi de trandafiri — pusă la cale din vreme de Dosi și Steffo — inundă scena, pe când ea înclinându-se se retrăgea zdrobită de oboseală".

Opera lui, luată în întregime și subliniind impresiile vieții sale, este ca un ecou al timpului său, al celor mai multe din ideile și sentimentele care au preocupat generația aceea, al aspirațiilor și iluziilor, al bucuriilor și mândriilor ei. Ea e turnată — versuri și proză — în o formă originală, spontană și vie, caracterizată mai ales prin contururile și liniile ei mari și prin imagini simple și clare. Ca limbă Ollănescu întrebuințează o limbă archaică, luată din limba poporului și din cărți vechi românești. Cu vocabularul ei amplu și așezat și cu sintaxa-i mlădioasă și vânjoasă, în acelaș timp, el și-a făurit un stil personal al lui, calitate artistică cu care puțini se pot mândri.

Iată în puține cuvinte, însușirile și figura omului încântător care și-a ilustrat atât de mult epoca și și-a onorat atât de frumos țara.

N. PETRAȘCU

adevarate

umbrela

In tinerețe, pe timpul căldurilor mari ale verei, Ollănescu purta umbrelă de soare.

Intr'una din zile, un prieten îl întrebă: Pentru ce porți umbrelă, căci aceasta e pentru cucoane?

— Dar eu nu sunt pentru cucoane? răspunse Ollănescu!

◆

lotul cel mare

Pe timpul când Ollănescu era la Tecuciu, se căsătorește avocatul Docan, cu o fată frumoasă și cu avere.

Intâlnindu-l, Ollănescu, drept felicitare, îi zice:

— Să trăiești, Docane, ai câștigat lotul cel mare.

Și cum din întâmplare în acea zi se trăsese la București loteria Ateneului, Docan ia felicitarea drept câștig.

Mergând acasă vesel, spune soției, că a câștigat lotul cel mare al Ateneului.

— Dacă am avut așa mare noroc, îi răspunde soția să cumpărăm casa în care stăm.

Fără a pierde timpul, se duc la proprietar, convin asupra prețului și dau și arvună câteva mii de lei.

A doua zi, apare în ziare lista tragerii, fără câștig pentru Docan!

Mare haz s'a făcut în tot orașul — însă Docan s'a ales cu casa, căci a fost nevoit să o cumpere.

◆

curtoazia

Sexul frumos pentru Ollănescu era viața sa. El găsea cuvânt de curtuazie pentru ori și ce gen de frumusețe, după cum se adeveresc din următorul cuplet:

Ochii negrii 's plini de foc,
Cei albaștrii de dulceață,
Cei căprii aduc noroc,
Iar cei verzi ne dau viața.

◆

pe malul gârlei

Un prieten întrebă pe Ollănescu, pentru ce a dat piesei sale titlul: „Pe malul gârlei" și nu titlul de: „Pe cine nu lași să moară, nu te lasă să trăești".

Ollănescu răspunse scurt:

— Pentrucă am interes, ca piesa să trăiască.

◆

mare om

Gravorul medalist Tony Szirmay, cel care a bătut medalia pentru pavilionul românesc dela Expozița dela Paris, încântat de persoana lui Ollănescu, fără să-l consulte, 'i a turnat o plachetă, având pe avers efigia lui, iar pe revers inscripția:

Dimitrie C. Ollănescu, Comisarul general al României la Expoziția din Paris.

Când Szirmay 'a prezentat plachete, Ollănescu surprins a exclamat:

— Cum, așa mare X sunt!?!

— Așa v'a plămădit natura, a răspuns medalistul.

ION C. PANAITESCU

NOTE BIOGRAFICE

Dimitrie C. Ollănescu s'a născut în anul 1849, în Focșani, din părinții Constantin și Maria.

Studiile și le-a făcut parte în țară, parte în Franța, Germania și Belgia, de unde s'a întors doctor în drept și în științe politice și administrative. A ocupat funcțiuni în magistratură, administrație și diplomație, atingâd gradul de ministru plenipotențiar, demnități pe care le-a îndeplinit cu multă sârguință.

Ca literat a scris foarte mult și în toate genurile, îmbogățind literatura noastră cu lucrări de o netăgăduită valoare. A tradus în versuri poeziile lui Horațiu, lucrare care ca stil, rimă și cadență, rivalizează cu cele mai bune traduceri. Ca lucrări originale a scris istoricul teatrelor, poesii lirice, satirice și eroice, piese, nuvele, basme, critici literare și recenzii.

Lucrările lui au fost publicate, parte în „Convorbiri literare", parte în „Literatura și Arta română" și în alte broșuri.

In anul 1879 se căsători cu d-șoara Eugenia Strat, fiica lui Constantin Strat, fost ministru și unul din cei mai distinși economisti de pe acele vremuri. Această căsătorie a fost de puțină durată, căci d-na Olănescu contractă o boală de piept, care, cu toate îngrijirile date, a repus-o în floarea vieței.

Din căsătorie s'a născut copila Lili, căreia părintele său, i-a dat o deosebită educație în unul din cele mai moderne institute din Paris. După ce-și termină studiile, o căsători cu Alecsandru Telemac, atașat de legație. Dar fata se îmbolnăvește de aceiași boală de care suferise mama sa, și sfârșitul veni repede.

In anul 1887, Olănescu se căsători cu d-na Maria Manu, născută Băscoveanu, cu care a trăit până la sfârșitul vieței sale.

In anul 1907 Ollănescu moare atins de boala de cord în vrâstă de 58 ani, lăsând o operă vastă, variată și amintiri duioase.

ION C. PANAITESCU

POEZIE

VICTOR EFTIMIU

TRISTEŢI ANIMALE

Grădină zoologică: e ţara lor, aici...

Tristeţi de vultur prins şi de maimuţe mici —
Chenar de ochi sbârciţi şi roşu, cap turtit,
Priviri în cari cuvântul a încremenit
Intemniţat de mii de ani, privind afară,
Tot aşteptând să-şi spună taina milenară
In răcnet, zumzet, şuerat sau ciripit,
In fâflâiri pe cerul plin — eoliane harpe
In vanitate de păun, ţipată, în sfârşit,
In desrobiri de cârtiţă şi 'ntraripări de şarpe.

Tot ce ne-au spus, prin grai de fabulişti
(Căci omul a făcut gângania şi zeul ca pe el,
Vorbind ca el şi judecând la fel)
Ne-or spune iar sau vor tăcea din nou, cu ochii trişti
Cei ferecaţi în cuşcă de oţel...

II

Grădină zoologică şi printre gratii, amândoi,
Noi trecem gânditori, sătui de noi,
De tot ce ştim, de tot ce vrem, de tot ce nu mai vrem
Am istovit elan şi prăbuşire şi poem,
Tot ce-am avut de spus, de mult am spus :
De ce-am svârli sămânţă nouă vântului ?
Am priceput aici, unde cuvinte nu-s
Zădărniciile cuvântului...

Adam şi Eva, trişti din Paradis şi pân'acum
Străbatem zăbrelitul drum
Tăcuţi de mult (ce dor bănuitor să-ţi mai arunc
Şi tu, cu ce mustrare să mai vii spre mine ?...)

Nu mai avem dorinţi şi răsvrătiri, suspine,
De când am zămislit întâiul prunc
Subt mărul vinovat, printre gazèle şi albine...

SEARA DE TOTDEAUNA

Amurgul, în grădină, îl simt cum vine iar
să stea lungit pe labe, vărgat, ca un jaguar...

In recile pahare şi străvezii de crin
cine-a turnat apusul de sânge, ca un vin ?

Şi cine-aprinse ziua ca pân'la scrum să ardă ?
...Acum se frânge gândul în mine ca o joardă,

Zumzăitorul suflet îşi potoleşte stupul,
tăcerea, cursă 'n sânge, îmi aromeşte trupul.

Aş vrea să culc, cântându-i de somn, fiece floare,
dar mâna mea-i de piatră şi cântecul meu, doare...

Şi 'ncremenit în seara de azi, ca 'n alte seri,
mă recunosc în seara de mâine şi de ieri.

Se reaprind alături de mine licuricii,
îşi reînchide cupa rochiţa-rândunicii,

şi, lângă trup, durerea îşi strânge iar corola...
Curând, pe ape, luna îşi va luntri gondola,

şi-oi aştepta, în noaptea umblată de tăceri,
să cadă steaua care a mai căzut şi ieri

RADU GYR

NOCTURN

Se cerne aurul de lună, peste stradă,
Şi crengi de flori s'au prefăcut în salbe, —
Te caută — amintirea iarăşi, să te vadă
Prin bezna nopţii, cu vedenii albe...

In parcul sufletului meu de altădată,
Răsari ca un buchet de crizanteme,
Şi 'n paşi mărunţi de armonie cadenţată,
Mi-aşterni, duios, covor de lungi poeme.

Şi 'n cuibul nopţilor pierdute, în neştire,
Ca huhurezul mistic, stau la veghe,
Sorbind adînc, cu capu 'n sus : nemărginire —
Şi 'mi pare că trăesc povestea veche.

N. IONESCU-BONTAŞ

PE DRUMUL ISBAVIRII

Aş vrea să merg pe calea mântuirii
Şi blând, Iisuse, mâna-ţi mi-o întinde,
Căci demonul în ghiara lui mă prinde,
Purtându-mă pe căile pieirii...

Cu cleşte ars m'oi prinde azi de limbă
Că'n suflet, veşnic port cuvinte calde,
Dar când voesc să le înşir în salbe.
Pe buze, demonu 'n venin le schimbă...

Aş vrea s'aprind lumina mântuirii,
Dar demonul pieiri'mi stă în cale
Şi-mi toarnă 'n suflet focul răsvrătirii.

... Să pot scăpa de-a răului prigoană,
Pe frunte, dă-mi a spinilor coroană
Şi'n spate-apoi povara crucii Tale.

EM. PASCULESCU-ORLEA

IN NECAZUL MORTULUI

de AL. CAZABAN

In ușă se ivi un om cu capul gol și vesti, celor din cârciumă, că Anghel Blajă a murit. Câteva capete se ridicară trudite și priviri șterse, de nepăsare, se lungiră spre partea de unde venise vestea morții... Numai cârciumarul bolborosi câteva cuvinte fără înțeles din care se desluși numai sfârșitul: „Dumnezeu să-l ierte!".

Printre cei care beau la mese, era și Simion Blajă, — feciorul mortului... Când auzi vestea că bătrânul se sfârșise, nici n'a ridicat capul, da nici din ochi n'a clipit... A stat așa neclintit că parcă nici nu auzise nimic... Nici unul nu s'a mirat că Simion stătuse nemișcat, prefăcându-se că n'aude...

Lumea știa că între bătrânul Anghel și feciorul său Simion, era ură înverșunată... Acea ură pornea de acolo că tatăl își alungase fiul, din pricina unei mueri venită de aiurea... Sub cuvânt că avea nevoe de îngrijire femeiască, moșneagul băgase în casă pe una Sultana— o sprâncenată încă tânără care — la oraș — fusese slujnică și, — poate, — și mai rău... Mai mult avea bătrânul grijă de femeie, decât avea femeia de bătrân... Măcar că de felul ei era dela țară, Sultana se deprinsese totuși să se scoale târziu, după răsăritul soarelui... Da nici la ogor nu mai știa să muncească...

Tot din pricina acestei femei de pripas, Simion nu se putuse însura la soroc, și rămăsese om necăpătuit și fără de niciun rost... Muncea cu ziua și dormea pela neamuri. S'a jurat odată — în fața lumii — că o să-i facă una de pomină bătrânului Blajă... Dar iată că bătrânul s'a grăbit să închine steagul, înainte ca jurământul fiului să se fi împlinit... Acum, în cârciumă, cu ochii tulburi, Simion stă încruntat, simțind ațintite în el, priviri întrebătoare. Dar nimeni nu l-a întrebat nimic... Numai cârciumarul, când s'a aplecat s'adune paharele, i-a zis înbărbătându-l:

— De acu, Simioane, rămâi singur stăpân pe casă...

— Rămân... Cum să nu rămân?... E lege!...

Mai zăbovi puțin, apoi își luă, de sub scaun, traista, din care se ivea o coadă de topor, și eși din cârciumă, fără să mai vorbească celor cu care stătuse la masă.

Plecă la pădure, unde lucra la tăerea unor parchete de ale Statului...

Două zile de-arândul, a stat la pădure... Și cele două nopți tot acolo a mas. Abia a treia zi, s'a hotărât să se întoarcă în sat.

Mult s'a mirat — cârciumarul — când îl văzu intrând împreună cu brigadirul silvic, iar în urma lor ținându-se, râie, trei lăutari dintr'un sat vecin... Nu trecu mult, și cârciuma se umplu de mușterii. Atrași — ca de o nadă — de zdrângănitul cobzei, de șueratul haiducesc al naiului și de vaetele cântărețului din gură, s'au întors din drum ca să bea un pahar, ascultând lăutarii.

Simion plătea la toți și îi îndemna la băut... Măcar că și el băuse peste măsură, dar se ținea dârz și își dădea seama de tot ce făcea și de tot ce se petrecea în jurul său. Nici nu zâmbea... Se cunoștea că era prins de un gând care îl neliniștea. Din când în când, eșia în drum și își întindea privirea pe linie până la cea mai îndepărtată cotitură, de unde trebuia să se ivească cineva, de mult așteptat. Nu întârzia mult așteptând și iarăși se întorcea — și mai îngândurat — la băutură... Intr'un rând, îi spuse ceva, în taină, cârciumarului... Acesta dădu din cap, în semn de încuviințare.

Câte un trecător surprins de urletele chefliilor, se abătea din drum ca să vadă cărui nebun îi da mâna să chefuiască în zi de lucru... Cum vedea că Simion petrece, își dădea îndată seama de ce nu amânase cheful pe altă zi.

Dar ce îi veni deodată cârciumarului, de îi pofti pe lăutari să iasă afară din cârciumă și să cânte acolo o căzăcească? Așa dorise Simion, care plătea totul... Cei mai tineri pe care vinul încă nu-i moleșise, se luară după lăutari și — pe nepregătite —se încinse un joc în chiar mijlocul drumului. Simion se prinse și el în horă... Cum își înlănțui brațele de ale tovarășilor, se înflăcără la față și începu să chiue prins de o dată de o veselie neașteptată. De câte ori bătea talpa în pământ, striga în viersul cântecului:

— Și-o să joc la moartea lui!... Și-o să joc la moartea lui!..

Cineva din gloată strigă deodată cu glas îngrijorat:

— Lăsați jocul mă!.. Nu fiți nebuni că uite vine mortul...

Era doar ziua înmormântării lui Anghel Blajă, tatăl lui Simion.

Alaiul trecuse de mult de cotitură și se apropiase așa de tare, că se auzeau lămurit și bocetele muierilor care se țineau îngrămădite după mort...

Bătrânul preot din fruntea convoiului, se uită întâi, nelămurit, la lumea care se frământa nu departe, în calea mortului... Dar când auzi chiuiturile lui Simion și-l mai văzu țopăind ca un apucat de „ducă-se pe pustii", își dete îndată seama de ce eșiseră bețivanii cu jocul în drum... Cu toată greutatea bătrâneții lui, preotul iuți pașii iar când ajunse lângă jucătorii înfierbântați de joc, se opri.

Deodată, lăutarii tăcură iar cei mai mulți din jucători se risipiră, care în cotro. Cu ochii plecați, dar hotărîți să-l înfrunte pe preot, câțiva — între care și Simion — au stat pe loc.

Preotul nu le făcu nici o dojană. Nici nu se uită la ei. Iși ridicase ochii la cer. Vrând parcă să pătrundă dincolo de taina înălțimii, își răsturnase capul aproape pe spate. Și în tăcerea cea mare care se făcuse deodată, se auzi numai glasul lui:

— Iată, Doamne că s'au împlinit cuvintele evanghelistului Marcu!.... Cu adevărat că trăim vremuri când fii se vor ridica împotriva părinților și părinții împotriva fiilor!...

După aceste cuvinte, păși înainte... In urma lui veni carul cu boi, în care se hâțâna, în dreapta și în stânga, sicriul din scânduri de brad... Alaiul, împiedicat o clipă din mers, se scurse înainte și că cei dela cârciumă nu mai văzură de cât capete plecate și spinări încovoiate...

Rămas într'o râlă, cu pumnii strânși, cu un rânjet a batjocură care descoperise dinți puternici ca de câine ciobănesc, Simion se uita neclintit după gloata care bocea în urma mortului, și nu se urni din loc de cât când glasul cârciumarului îl trezi din visare:

— Las'că tot i-ai făcut de petrecanie!

Simion se îndepărtă tăcut și neîmpăcat.

Inainte să se fi întors cei cu înmormântarea, Simion ajunse la casa părintească. Găsi cheia dela ușă, la o bătrână din vecini. Bătrâna sta în drumul lui că parcă l-ar fi așteptat.

Simion întrebă cu glas încâlcit:

— Da, Sultana și-a luat țoalele?

— Nici n'a avut când. Ea a văzut de toate... Ea l-a scăldat, ea l-a îmbrăcat...

— Bine

Clătinându-se și mormăind, intră în casă... Acolo mirosea încă a tămâie... Simion lăsă ușa deschisă și după ce se învârti de câteva ori fără de nici un rost, se lăsă abătut pe lavița cea lungă... Rămase cu picioarele spânzurate și în câteva rânduri se uită îndobitocit la vârful cizmelor roase de purtare.. Moleșindu-se din ce în ce, se întinse pe o coastă... Apoi, încetișor, — încetișor, își trase amandouă picioarele pe laviță..

•

Când valul de lumină al dimineței năvăli rece pe ușa deschisă, Simion se trezi înfiorat din somnul greu ca de plumb, în care îl adâncise băutura și oboseala. Nici nu se deslușise bine de ce dormise pe lavița ceia, când auzi prin dreptul ușii, pași ușori, ca de femeie... Intrebă răstit:

— Care e acolo?

Sultana trecuse pragul.

Sta aplecată și barizul negru îi ascundea mai toată fața. Doi ochi arzători îl priveau țintă:

— Am venit, Simioane, pentru buclucurile mele... Mă lași să le iau?...

Simion se uită nedumerit la dânsa, neînțelegând ce mai voia dela el, această femeie străină care băgase vrajbă între tată și fiu.

Muțenia flăcăului și căutarea lui încruntată, o înspăimântase și fără voie se dete îndărăt.

Simion se și ridicase:

— Stăi!... N'ai teamă!... Ia-ți lucrurile toate... Ia-le și pe ale lui, și... du-te cu Dumnezeu!...

Cu sfiiciune, femeia înaintă și începu să-și adune, în grabă, țoalele și buclucurile.

Simion se lăsase iarăși pe marginea patului și se uita, ciudat, la mișcările mlădioase pe care le făcea femeia, de câte ori se apleca sau se ridica.

Sultana purta fustă scurtă ca și acele dela orașe și avea ciorapi la fel cu pielea: Doar Sultana fusese trăită la târg.

După ce își legă bocceaua și o trecuse pe după brațul gol, Sultana se întoarse cu jumătate față spre el:

— Apoi rămâi sănătos, Simioane! Eu mă duc...

Lui Simion îi luceau ochii cum nu i-au lucit nici odată:

— Mai stai!... Vrei numai decât să pleci?.. Ori poate că ai zor...

Sultana își dete broboada mai deo-

CEEACE SE POATE PIERDE

de NICOLA MOSCARDELLI

Cu geamantanul într'o mână, Alberto își luă rămas bun dela soție, își sărută copiii și eși din casă. In timp ce trăsura îl ducea la gară, Alberto, care nu călătorise niciodată și 'și avea banii numărați, se gândea la toate riscurile și primejdiile la cari se expune tot omul ce nu e cu băgare de seamă în tren.

„Zilnic citești în ziare — se gândea Alberto — furturi și asasinate de necrezut. Abia apuci să ațipești o jumătate de minut, și când ai deschis ochii ia geamantanul de unde nu e... Sau te pomenești cu tovarășul din față că îți oferă o țigară pe care n'o poți refuza, și deodată simți că ți se învârte capul, că nu-l mai poți opri, și că ți se deslipește de pe umeri; când ți-ai venit în fire și te deștepți, cauți punga dar n'o mai găsești! Ferească Dumnezeu! Eu unul, nu primesc nici țigări, nici țigarete dela nimeni. Ciudată mai e lumea! Trebue să te ferești mai cu seamă de persoanele gentile. In definitiv rudele acelea se puteau mulțumi și cu o procură... Aș! ți-ai găsit... Au ținut morțiș să vin în persoană fără să se gândească la riscurile la cari se expune un biet om când pleacă la drum cu ceva parale în buzunar pe cari de-o vrea Dumnezeu să-i piardă nu știu zău ce se poate întâmpla!“

Gândind astfel, Alberto, care nu slăbea din ochi geamantanul de lângă picioare, își pipăi portofelul și cu toate că era cald în seara aceea domoală de Aprilie se încheie la haină până sus.

Gloaba abia mergea la trap, și birjarul cu capul lăsat pe o parte plesnea din când în când cu biciul de teamă parcă să n'adoarmă. Calul însă tot nu-și iuțea pasul. Și el și birjarul nici nu bănuiau măcar ce triste gânduri și întunecate presimțiri se învârteau în capul mușteriului pe care îl ducea la gară.

— O s'ajungem la timp pentru trenul de 5 și 45? întrebă Alberto.

— N'aveți grijă, conașule, mai sunt 20 de minute.

— Atât mai bine; nu vreau să pierd vremea.

— Nu vă fie teamă: iacă am și ajuns.

— Așa vezi... Te pomenești c'o fi lume multă? E aglomerat trenul de 5 și 45?

— Păi toate trenurile sunt aglomerate: mai ales alea de noapte.

— Ei drăcie! — nu se putu abține de a exclama Alberto — mai bine luam trenul de dimineață. Ziua nămiaza mare — continuă el în gând — mai greu să ți se întâmple ceva. Cum de nu m'am gândit mai din vreme? Noaptea toată lumea se aseamănă, și greu deosibești un om de treabă de un pungaș internațional. Apoi neplăcerile peste zi sunt mai rare. Ca să scutesc o zi, risc să pierd cine știe ce! N'o să chem nici hamalul. Cu aglomerația din gară, te pomenești că dispare cu geamantan cu tot; și ce te faci atunci?

— Hamal! țipă un glas lângă trăsură.

Hamalul înșfacă geamantanul.

Surprins, Alberto nici n'avu vreme să zică nu; în timp ce coborî din trăsură ca să plătească, hamalul se și depărtase cu geamantanul în spinare.

Ca să nu-l piardă din ochi, întinse birjarului o piesă de zece lire fără să mai aștepte restul și abia ajunse la timp să treacă pe peron odată cu hamalul.

Iși găsi un loc, în colțul compartimentului, se așeză, și începu să citească dela stânga spre dreapta și viceversa, numărul vagonului, ca să nu se distreze privind lumea ce forfotea în toate părțile de-a lungul trenului. In sfârșit, când se puse trenul în mișcare, cu o uitătură plină de resemnare privi cu luare aminte pe câte și patru tovarășii de compartiment. Toți aveau înfățișarea unor călători obișnuiți cu drumul; fiecare purta șapcă de voiaj pe cap, manta de praf și aveau geamantanele împestrițate de etichete.

Hotărât să nu se lase înșelat de aparențe, Alberto cu un aer nevinovat, prefăcându-se că se teme, și pentru propria-i siguranță, aruncă o ultimă privire geamantanului, apoi se așeză, încrucișând mânile pe genunchi, și privi fix înaintea lui la manivela caloriferului; și în vreme ce trenul alerga pe întinsul câmpiei cafenii, înțesată de-a de primele lumini ale înserării, gândul lui se întorcea înapoi, trecea pragul casei, la scumpa lui soție și la copilași. „Acum, Carletto trebue să fi terminat lecțiile: Gianinei îi e somn și Elena pregătește de masă. Ce s'ar face bieții dacă s'ar întâmpla vre-o nenorocire? Fără niciun ajutor, singuri pe lume, ar cerși pe stradă, sau ar fi silită Elena să caute de lucru prin case... Din fericire știe să coasă și să brodeze. Să fie cu putință?“...

Pe neaștetate, Alberto simți povara celor trei ființe cum n'o mai simțise niciodată: închise ochii ca să se cerceteze mai bine, singur, singur, într'un tren plin cu lume streină, care nu numai că nu-l cunoștea, dar nici măcar nu s'ar fi sinchisit de el, de cât poate ca să-l buzunărească și să-i fure punga cu toți banii, în vreme ce Elena de departe, din fundul vagonului luminat de o lampă roșiatică îi mai repeta odată: „Bagă de seamă! Să n'adormi: nu te încrede în nimeni; nu spune nimănui motivul călătoriei și să nu scoți portofelul din buzunar“.

Tovarășul din stânga citea ziare după ziare: cel din față frunzărea un „mers al trenurilor“ voluminos cât o carte. „Așa de voluminos, gândea Alberto, că trebue să fie trecute în el și accidentele, și furturile și asasinii“. Ceilalți doi călători priveau atenți pe fereastră în așteptarea unei privelişti ce trebuia să sosească dintr'un moment în altul sau în așteptarea parcă a unei persoane cunoscute.

Toți aveau privirile calme, tihnite, liniștite: priviri de oameni obișnuiți cu trenul, pricepuți la o nevoie să deschidă fereastra sau să recunoască orașele după felul cum sunt luminate.

El singur, numai, se găsea între cer și pământ, sub puterea unei mașini și a unei lumi necunoscute. Și pe deasupra cobora și noaptea, ca un văl tăiat în două de fuga trenului, în vreme ce ca într'o fulgerare se zăreau lumini, ce se afundau într'o clipă în necunoscut, pe urma trenului. Lui Alberto îi fu frică și de el însuși. O noapte întreagă avea înaintea lui, iar somnul îl asalta din toate părțile precum întunericul asalta trenul. Simțea cum nu mai poate rezista, și cum dintr'un moment în altul are să adoarmă cu mâinile pe genunchi și capul înclinat pe piept.

In clipa aceea trenul se opri. O lumină mare se ivi sub un fel de acoperiș; se auzi glasul unui vânzător de ziare, apoi un fluerat prelung și ascuțit, și trenul se puse din nou în mișcare cu aceiaș monotonie a pistoanelor cari loveau alternativ, când în tâmpla dreaptă, când în cea stângă, pe bietul Alberto, în timp ce, pe nesimțite cu toată greutatea lui de om, aluneca în brațele somnului.

(Rămăsese singur în tot compartimentul luminat; oricine ar fi intrat, ar fi băgat de seamă numai decât umflătura hainei despre partea portofelului. Iată pentruce și-a încrucișat el mâinile peste piept; ca să nu fie bănuit, biet negustor ce-și poartă toată averea cu dânsul! Dar iată, că apare un domn mascat. Alberto surâde ca să i-arate că l-a recunoscut. Necunoscutul înaintează fixându-l prin cele două găuri negre ale măștii. „Am văzut fotografia d-tale în ziare“, exclamă Alberto; dar cu o săritură, necunoscutul i-a înfipt o mână în gât în timp ce cu cealaltă îi pipăe haina ca să găsească....)

— Biletul la control, domnule!

Alberto holbează ochii, în timp ce controlorul își retrage mâna cu care îl bătuse pe umăr ca să-l deștepte. Zăpăcit, îi întinse biletul și îl băgă apoi în buzunar; zgâind ochii, privi la geamantan: era la locul lui. Portofelul de asemenea în buzunar. Apoi privi pe fereastră și deosebi doar flacăra unei lumini întovărășind trenul, atârnată în aer deasupra unui alt Alberto ce privea de-afară să vadă dacă cel adevărat adormise.

◆

In zorii zilei, când se arătară luminile Milanului, limpezi în negură, trenul întreg tremăta de parcă toți călătorii ar fi scăpat de sub stăpânirea unei vrăji.

Alberto, obosit, nu dorea decât să se odihnească. Intâlnirea cu rudele era fixată pentru orele zece, așa că se putea odihni câteva ceasuri.

Liniștit, fiindcă începuse să se lumineze, dădu adresa unui hotel de lângă gară, unde mai trăsese odată acum câțiva ani, și ca o răsplată a nopții nedormite, voi să-și amintească o ultimă imagină: „când o să se înapoieze acasă, nevastă-sa din pragul ușii o să-l întrebe: ei bine, cum ți-a mers?“ Dar în aceiaș clipă interveni o pauză, ca un policandru care se aprinde deodată afară de un singur bec: „Nevastă-sa o să-l strige pe nume și o să-i spună: ei bine, ei bine...“ Și apoi? Numele nu-i venea pe buze... O clipă se simți pierdut, aceiaș senzație ca și când și-ar fi pierdut portofelul... Nu înțelegea ce se întâm-

---

parte că parcă i-ar fi fost prea cald:

— Se poate să rămân?

— De, eu știu? Dacă vrei,.. Eu nu te alung...

— D'apoi lumea n'o să bănuiască?.. Oamenii îs răi...

— Păi cine întreabă de ei?...

Cum femeia s'a la îndoială. Simion se sculă repezit, o apucă de braț și o scutură:

— Ți-am spus să rămâi!... Ce mai vrei!.. Las'să afle tot satul... Și mortul să afle!... Mai ales mortul să știe că....

AL. CAZABAN

plase cu el ; simţea doar o mare oboseală. Avu timp să fixeze lampa roşie din faţa unei farmacii şi trăsura se opri.

Din uşa hotelului cădea pe stradă o lumină filtrată de geamlâcul mat, în dosul căruia se întrezărea un chip negru. Pricepu că ajunsese, dar nu-şi explica dece aşa curând.

Băiatul de serviciu sosi să-i ia geamantanul şi Alberto scoase cu greutate punga ; socoti şi iar socoti înainte de a-i plăti birjarului, şi parcă tot voia să aştepte ceva... dar ce ? nici el nu ştia. In sfârşit plăti şi intră în hall-ul hotelului. Portarul îi ieşi înainte zâmbitor, apoi un alt domn care porunci numărul camerei pentru noul sosit ; şi în timp ce rândaşul suia scara cu geamantanul în sipnare, domnul cel cu numerile, cu un zâmbet rece ca o friptură de peşte vechi de-o săptămână, îi întinse un registru rugându-l să-şi însemne identitatea.

Dacă osândiţii ar fi siliţi să-şi semneze propria lor osândă, tocul nu le-ar tremura în mână cum îi tremura acum lui Alberto. Cu aceiaş speranţă cu care un naufragiat s'ar agăţa de un pai, Alberto se agăţă de surâsul hotelierului şi zâmbindu-i la fel, i se adresă cu vocea stinsă :

— Nu mă recunoşti ? am mai venit de atâtea ori pe aci ?...

— Oh ! desigur că vă recunosc ! răspunse hotelierul, — domnul e unul din clienţii noştrii cei mai iubiţi... — şi o lungă tăcere urmă frazei. Surâsul se şterse pe amândouă gurile. Alberto muie tocul în călimară şi apoi se opri privind pagina registrului liniată cu puncte, *Numele şi Pronumele...* Lăsă punctele neatinse. *Locul de unde vine...* Scrise încet : Roma. *Vârsta...* Scrise cu litere ca de tipar : patru zeci şi şapte. *Profesiunea...* Negustor.

Rămase cu tocul ridicat în aer fără a îndrăzni să se uite la Director, a cărui privire o simţea grea deasupra cefii.

Făcu o sforţare şi ridicând capul puse tocul pe masă şi voi să se depărteze. Hotelierul luă registru, îl privi şi fără să surâdă ca mai înainte, ci cu faţa întunecată ca un jucător care începe să piardă, exclamă :

— Domnule aţi uitat să vă treceţi numele !... şi-i arătă cu degetul linia punctată, nescrisă.

— Nu, nu l-am uitat ; am să-ţi-l spun diseară. Acum mă duc să mă culc !

— Nu se poate domnule ; poliţia ne cere numele pasagerilor.

— O să-l aibă, o să-l aibă, ce dracu ! Crezi poate că nu ştiu cum mă cheamă ? Dar acum dă-mi pace, vreau să mă odihnesc ! — şi Albert îşi trecu mâna pe fruntea îmbrobonată de sudoare rece.

Portarul şi hotelierul îl priviră. Alberto se lăsă într'un fotoliu de paie, şi cu tot sufletul se gândi la el însuşi, decând îl ţinuse mamă-sa în braţe şi până în clipa bunului rămas dela nevastă ; dar decâte ori, dealungul vieţii sale trecute în revistă trebuia să-şi amintească cum îl cheamă, memoria i se întuneca, şi i se lumina abia după ce îi trecea numele. Avea impresia că se dă cu capul de un perete nemişcat ; şi iar o lua dela început, şi iar când se credea mai aproape puterile îl slăbeau din nou.

Işi muşcă limba, îşi frânse degetele, şi privirile i se încrucişau cu ale portarului care se uita la el ca la o fiară primejdioasă.

Abia atunci pricepu ce se întâmplase cu el ; nu-şi mai aducea aminte cum îl cheamă ; era ca un câine, ca un copil din care poţi face ce vrei. Nu mai era un om, ci un lucru în puterea celui ce-l poate avea. Işi strânse haina pe el, şi cu glas umilit, tremurat şi rugător, se adresă hotelierului :

— Telefonează la comisariat, să vină comisarul !

In vreme ce hotelierul se îndrepta spre telefon, Alberto se întoarse cu faţa la zid, şi-ascunse capul subt un braţ, rezimat de coatele fotoliului, şi se porni pe plâns, înăbuşit. Lacrimile îi curgeau pe piept, îl încălzeau obrajii ca pe vremea când era copil şi avea un nume. Plânse aşa o jumătate de ceas până ce sosi comisarul, care îl cercetă, îl întrebă, îl făcu mincinos, şi îl pofti apoi să-l urmeze la spital.

După trei zile de spital Alberto îşi aduse aminte cum îl cheamă ; pe când sora de caritate îi schimba punga de ghiaţă la cap, deodată, pe neaşteptate, îşi rosti numele cu glas tare ; şi în tăcerea odăii numele lui răsună ca numele celui dintâi om.

◆

Când A-Toate-Ziditorul întrebă pe om : „Şi cu sufletul tău ce-ai făcut ?"

— Omul, care îşi păzise portofelul, geamantanul şi trupul, nu răspunse nimic, ci numai îngenunchie la pământ şi plânse în neştire.

Traducere de :
THEODOR SOLACOLO

Roma, Decembrie 1928

MARII MAEŞTRI

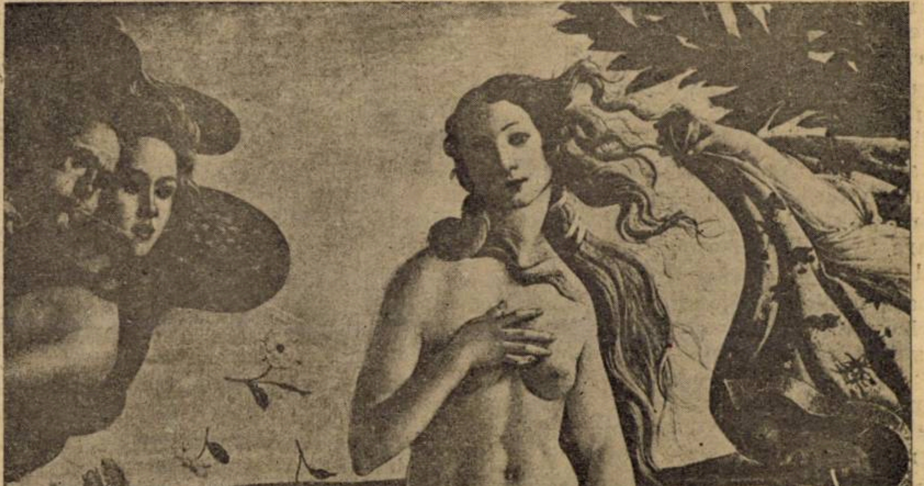

SANDRO BOTTICELLI: Naşterea lui Venus

AMINTIRI

CONST. ANASTASIU

Jucam teatru. Faza primară a activității noastre teatrale se reducea la clovnerii, cu glume și gesturi aidoma cu ale clovnilor dela circ.

Eram vre-o cincisprezece băeți, care ne măscuiam cât mai caraghios, mergeam cât mai strâmb și ne schimonosiam glasul, ca să stârnim ilaritatea unui public cei drept fără pretenții, fiindcă erau numai copii, cari nu treceau de 12 ani.

Intrarea se plătea într'o monedă, care n'avea nevoe de stabilizare: în nasturi! Un loc de rezervat costa șase nasturi; un loc stalul I, patru nasturi; stalul al II-lea, doi nasturi; un loc în galerie, un nasture!

Reprezentațiile se dădeau în aer liber și toate locurile erau în picioare.

Cu timpul, am evoluat și am început să facem teatru mai serios, escluzând clovneria, de care ne aminteam cu oarecare jenă, considerând-o ca un gen inferior.

Acuma, jucam pe scenă, aveam repertoriu; da toate piesele noastre se jucau... după imaginație.

Le spuneam „după imaginație“, fiindcă le jucam fără nici un text și nu aveam autori. „Autorii“ eram noi toți, pentrucă fiecare avea libertatea să intre în scenă când vrea și să spue ce poftește.

Toate subiectele pieselor noastre erau istorice; iar piesele aveau un titlu și un subtitlu; de exemplu: „Abdul Hamid“ sau „Tiranul roșu din Stambul“, „Osman Pașa“ sau „Căderea Plevnei“, „Regina Draga“ sau „Asasinatul dela Belgrad“.

Impresia pe care o făcuse asupra noastră asasinarea lui Alexandru Obrenovici era încă proaspătă. Sfârșitul tragic al celor doi soți regali, ne impresionase pe noi, artiști și autori totdeodată, și mai mult.

O piesă având ca eroi pe regele Alexandru și regina Draga, ar fi fost o adevărată lovitură, un succes sigur.

In câteva ceasuri, am și confecționat, abstract, tragedia.

Personagiile purtau, nici vorbă, nume care se sfârșiau cu sârbescul și stereotipul *vici*. De pildă: general Teodorovici, generalul Petrovici, generalul Bogdanovici și o mulțime de alți generali, coloneli, maiori și căpitani: Constantinovici, Ionescovici, Protopopicitorescovici sau Popescovici.

Publicul nostru nu mai era format din copii de 10, 11 și 12 ani. Acum veneau elevi de gimnaziu, gravi și docți; câțiva negustori burtoși și somnoroși, cari-și făceau... siesta la teatru, și băeți de prăvălie, neastâmpărați și guralivi.

Prețurile locurilor erau de 30, 20, 10 și 5 bani. Locurile erau destul de comode. Fiecare dintre noi era obligat s'aducă de acasă câte un scaun sau o bancă, pentru public. Sala era luminată, „à giorno“ cu lămpi de petrol, pe care le șterpeleam tot de pe acasă.

Piesele „Abdul Hamid“ și „Osman Pașa“ lăsaseră impresii neuitate. Premiera tragediei dela Belgrad era așteptată cu emoție de interpreți și cu nerăbdare de public.

Știind încă de pe atunci că reclama este sufletul comerțului, am făcut o adevărată reclamă americană, prin viu grai, cu placarde multicolore și afișe răspândite în tot târgul.

Seara premierei sosi. Primul act se desfășură normal, în atenția încordată a unui public neobișnuit de numeros.

In actul întâi nu apăreau pe scenă nici regele, nici regina. Era o mică excrocherie a noastră, ca să facem tragedia și mai interesantă.

In fine, cortina se ridică din nou și actul al doilea începe. Regele Alexandru intră agitat în scenă, strigând:

— Să-l aducă viu sau mort! Mizerabilul a trădat țara și tronul, chiar în timpul luptei! Și-a călcat jurământul! Il voi trimete la spânzurătoare, sau îl voi împușca!

Regele fu nevoit să ție un monolog de aproape zece minute, fiindcă nu intra nimeni în scenă.

Și regele continuă, disperat:

— Generalul meu cel mai iubit! Bogdanovici! Cine ar fi crezut?! Tocmai el, pe care l-am avansat și decorat, să mă trădeze?! Nu! nu! peste putință! Și totuși este adevărat!

Se întoarse către noi, în culise, și spuse încet:

— intră mă, unu'de-acolo, să mai stăm de vorbă.

Dar nu intră nimeni în scenă, cu tot apelul disperat al regelui.

Și monologul se lungi:

— Tocmai pe mine să mă trădeze când țara e în primejdie! L-am avansat șef suprem al armatei; am avut cea mai mare încredere în el. N'aș crede că e trădător, dacă nu mi-ar fi spus ministrul de război, generalul Petrovici. Să vie generalul Petrovici! să vie generalul Petrovici!

Și-apoi, tot încet, se adresă în culise:

— Intră, Vasilescule, că plec și eu.

Chinurile regelui mai ținură câteva minute:

— L-am avansat și decorat! Sărmana mea patrie! Mișelul trebue dus imediat la spânzurătoare!" Regele Alexandru al Serbiei ordonă aceasta!

Ultima propoziție fu subliniată cu aplauze puternice.

Incurajat de aplauze, intră generalul Petrovici și generalul Teodorovici.

— Trăiți, majestate! Ați trimis să cheme pe generalul Bogdanovici, trădătorul țării?

— Da, Petrovici.

— Majestate, mișelul acela nu va veni niciodată în fața majestății voastre!

— De ce Petrovici?

— E mort, majestate.

— Cine l'a omorât, Petrovici?

— Eu, majestate, în persoană. Trădătorul Serbiei și-a primit pedeapsa!

Dialogul mergea de minune. Regele rămase puțin pe gânduri, privi adânc în ochii generalului și-i întinse mâna:

— Ești un erou, generale. Regele Serbiei te felicită pentru viteaza ta faptă.

Apoi, adresându-se generalului Teodorovici:

— Generale, dă-mi un ac cu gămălie. Vreau să decorez pe generalul Petrovici, care a pedepsit cu mâna sa pe trădătorul de patrie Bogdanovici.

Generalul Bogdanovici se căută în căptușeala tunicii, dar nu găsi vre-un ac de gămălie. Disperat, că nu poate să îndeplinească ordinul regal, aruncă privirile în public, cerând parcă să fie salvat.

Și fu, într'adevăr salvat de un spectator. Un băiat de prăvălie se sculă și-i oferi un ac:

— Uite, d-le Ionescu, am găsit eu unul....

Ionescu, adică generalul Teodorovici, primi acul, pe care-l dădu regelui. Regele desprinse o decorație de pe tunica lui și o prinse cu acul pe tunica generalului Petrovici.

Publicul, impresionat de gestul regelui, aplaudă la scenă deschisă și ovaționă îndelung.

Piesa ar fi avut un strălucit succes, dacă n'ar fi fost întreruptă la mijlocul actului al treilea, de tatăl unui interpret, care venise să-și ia o lampă, pe care fiu-său o luase de acasă fără autorizație.

Urechile bietului general fură răsucite chiar în fața regelui, care găsi că nu trebue să intervie într'o chestiune ce nu interesează palatul, și înaintea generalilor, cari uitară să-și apere generalul în primejdie.

Generalul, care trebuia să asasineze pe rege, fu dus de urechi acasă, astfel că regele Alexandru și regina Draga au rămas neasasinați.

In asemenea condiții, reprezentația trebui să fie amânată pentru... vremuri mai bune.

critica literara

CONST. KIRIȚESCU :

«Printre apostoli»

In vălmășagul și nesiguranța literară de astăzi, în care toți nechemații și toți nepregătiți pornesc, înainte de a fi pășit în epoca de aur a pubertății, umbriți de steaguri imaginare, spre cucerirea cu orice preț a Parnasului, volumul de care ne ocupăm apare (cași gestul d-sale de deunăzi...) pedeoparte, ca un protest, pe dealta ca un model.

Intr'adevăr cele aproape 250 de pagini ale volumului marchează — pe bună dreptate — un moment de înseninare și de siguranță, un adevărat, popas odihnitor în pustiul sufletesc care subminează proza noastră.

Dar să analizăm mai de aproape lucrurile: Plin ca o rodie ni se prezintă volumul d-lui K. prin bogăția de loc și de spațiu, prin mulțimea inepuizabilă de cunoștințe, fapte și medii din care își puizează materia, prin numeroasele obiecte pe care le atacă, prin multiplele domenii din care crește...

Și tot de aici se poate verifica și varietatea, amplitudinea subiectiv-obiectivă de care dă dovadă în atâtea chipuri: gimnaziu, liceu, universitate, viață, jocuri, muzică politică socialistă și burgheză, activitate școlară și extra școlară, geografie, literatură, economie politică, geologie, paleografie, anatomie, cu un cuvânt: fapte, oameni și locuri în legătură cu toate vârstele și toate profesiunile.

Și exact aceiaș calitate se dă pe față când descoperi îmbinarea minunată și neașteptată, în chiar aceeaș bucată, a chestiuni și fapte atât de diverse, din atitudinea autorului, aici numai expozitivă, aici duioasă și plină de amărăciune, dincoace elogioasă, dincolo, înfine, ușor biciuitoare sau numai reflesivă, cum și din contopirea, în acelaș mănunchiu, a narațiunii celei mai degajate cu minunile unei puteri de descripțiune extraordinare. In general, una din cele mai bogate game artistice, în măsură să dea pe față orchestrația aceia măiastră de adevărat creiator — din care a pornit — după cum ne mărturisește singur autorul în prefață, în urma repetatelor și insistențelor îndemnuri ale unui prieten.

Și mărimea talentului d-lui K. se subliniează mai cu seamă când faci nebănuita constatare că toată această pluralitate și varietate, toate aceste ființe care respiră pe un interval de aproape 40 de ani, tot acest prezent, trecut și viitor, toate aceste instrumente care întonează separat, se armonizează ca prin minune, se unifică și ca materie, și ca inspirație, și ca modalitate de a concepe arta scrisului și rolul măreț al scriitorului.

Natural că d. K. n'ar fi putut ajunge aici, dacă n'ar fi avut acel dar minunat de a nuanța, de a trece dela o notă la alta, dela un obiectiv la altul pe nesimțite, de a se furișa în chip atât de natural din îmbierile unui moment spre a se agăța de altul. Și cred că exemplul cel mai tipic în această privință este „O vilegiatură boerească“ în care visul și realitatea sunt contopite cu îndemânarea unui adevărat maestru. Și — fără să vreau — mă gândesc la vrednicii înaintași — Odobescu, Ghica, Creangă — pe cari i i-am putea găsi în această privință.

Și dacă ar fi numai atât! Dar, la calitățile de mai sus, se adaogă extraordinara putere de evocare a acestui prozator care, cu chiar primul său volum, ne face să trăim timpuri pe care nu le-am putut cunoaște (sau, dacă le-am fi cunoscut, le-am trecut de mult în inconștient) prin locuri care n'au putut fi luminate de farul conștiinței noastre, cu oameni de cari nu ne-a putut lega niciodată nimic. Citindu-l, efectul artistic se produce: ne vedem deodată transportați cu câteva zeci de ani în urmă, în mijlocul unei societăți, poate, mai sănătoasă — desigur, mult mai nouă. Și-apoi, cu câtă duioșie ne evocă autorul pe unii dintre foștii dascăli sau prieteni în mijlocul cărora a crescut! Cum știe d-sa să ne impresioneze aducându-ni-i în fața ochilor sufletești cu toate calitățile și cu puținele lor defecte sufletești! Cum se pricepe să-i scuze și să le justifice atitudinea, cât de minunat îi menajează întipărindu-ni-i, pentru totdeauna, în minte. De-aici deducția: muzica d-lui K. e caldă, vibrătoare, impresionantă, înduioșetoare.

Și aceasta, pentrucă, la calitățile de fond, autorul a știut să unească tot atâtea însușiri de expresivitate, atâta natural și volubilitate, atâta și energie, atâta putere de plastirizare și de adequare, în măsură să vedem în d-sa (deși abia la primul volum literar) pe unul dintre cei mai puternici stiliști.

Și să nu se uite încă un amănunt: întocmai cu opera marilor creiatori, volumul d-lui K (fără să depășească hotarele artei spre a cădea în didactică, este de-o perfectă moralitate. Pentru cei ce-o înțeleg — aceasta e palma cea mai dureroasă — să împaci și arta și morala, să scrii și bine, și sănătos, să fii interesant fără să exploatezi motivul curent, să te faci cetit fără să apelezi la artificiile unui bagaj degradant. Și dacă atâți literați (constituiți sau nu în societate) au fost împotrivitori gestului de cenzor de moravuri al d-lui K., cetindu-i volumul vor avea prilejul să învețe să scrie, împăcând, ceiace, totuși, li se părea atât de paradoxal: arta cu morala.

Cu toate aceste caractere, d. K. se plasează (dela chiar această primă culegere) în plenul clasicilor noștri, prin atitudinea sa rezervată și sănătoasă, prin bogăția sufletească, prin atmosfera senină și duioasă, prin puterea sa de retrăire în trecut...

Să mai adaog bogăția de documente sufletești și istorice pe care cartea d-lui K. o conține?

Iată tot atâtea motive care ne fac s'o recomandăm cu toată stăruința nu numai cetitorilor, dar mai ales scriitorilor cari încă nu i-au înțeles gestul atât de mult discutat.

PAUL I. PAPADOPOL

●

JUNIMEA LITERARĂ

IULIE – DECEMBRIE, 1928). CERNAUȚ

Găsim un important document istoric într'un articol al d-lui I. Nistor. Vorbind de răpirea Bucovinei istoricul bucovinean scrie:

„Sub raport politic răpirea Bucovinei n'a însemnat alta decât reducerea de teritoriu, o simplă îngustare de hotar. Inlocuirea bourilor cu pajurile răpitoare nu turburară de loc ritmul armonic și unitar al gândirii și nici solidaritatea simțirii naționale, ce se închegase de veacuri între Moldovenii de dincolo și dincoace de Molna. Și cu drept cuvânt, fiindcă o nouă linie de hotar, trasă la întâmplare, fie ea crușită cu sânge de voevod, nu putea să împiedice crengile copacilor de a se atinge, oricât de vigilentă ar fi fost straja; ea nu era în stare să curme împletitura seculară a rădăcinilor, cari își sorbiau seva de viață din bogăția aceluiași pământ, precum și din bogata comoară de datini și tradițiuni comune, în care neamul nostru își înmagazinase de sute de ani durerea și bucuria, jertfa și izbânda.

Simțul solidarității naționale și conștiința de neam s'au manifestat puternic și îndrăzneț la 1848, când inima Românului bucovinean bătea la unison cu cea a fraților săi de pretutindeni și, când acelaș gând stăpânea sufletele la Islaz și la Iași și la Lugoj și la Blaj și la Cernanca Hormuzăcheștilor. Aceiaș solidaritate s'a manifestat activ și la Plevna, unde alături de dorobanțul român, luptau vitejește și Ardeleni și Bucovineni. Această solidaritate s'a manifestat în mii de cazuri în cursul războiului mondial și ia găsit poate cea mai zguduitoare și mai tragică expresie în gestul eroic al celor doi soldați bucovineni, executați în vara anului 1917 la Satulung lângă Brașov și înmormântați în groapa săpată de ei înșiși, pentru că refuzaseră de a descărca armele lor ucigătoare împotriva fratelui român din vechiul Regat“.

D. I. Nistor ne dă apoi un document zdrobitor asupra conruptei, nedemnei și ticăloasei familii a Habsburgilor.

„Prin un contract secret guvernul habsgurgic se angajase pe vremea tratativelor de pace dela Brest-Litowsk să vândă Bucovina Ucrainienilor pentru un milion de puduri de grâu, de care Austria avea nevoe pentru populația ei înfometată, cu galbeni cu zimți și tabachere de aur, sfetnicul Mariei Terezei, Thuguet cumpărase Bucovina de la Turci și Ruși, pentru ca după 143 de ani sfetnicii Impăratului Carol, ultimul Habsburg, să o scoată la mezat în schimbul câtorva banițe de grâu! Astfel sfârșesc crimele politice și lăcomiile teritoriale“.

ION FOTI

in strainatate

NICOLA MOSCARDELLI

Scriitorul pe care îl prezintăm azi cititorilor acestei reviste, deși tânăr încă, figurează alături de înaintașii literaturii moderne italiene în revistele de dinainte de război: *Lacerba*, *La Voce*, *La Diana*, etc.

El însuși a condus, împreună cu un alt tânăr scriitor italian Titta Rosa, propria lui revistă: *Le Pagine*.

In prima ediție a *Antologiei* (Poeti d'Oggi) lui Papini și Pancrazi, singur Moscardelli reprezintă așa zisa mișcare avantguardistă.

A publicat până azi 6 volume de poezie, între cari cităm mai însemnate: *Abbeveratoio* (1914) și *Le Grazie della Terra* (1927) și 7 volume de proză, romane, fantezii, nuvele, printre cari cel din urmă: *La Citta Dei Suicidi* (1927), de unde am tradus povestirea de mai jos.

Ultimele scrieri ale lui Moscardelli, volumul de lirice *Le Grazie della Terra*, poeme în proză și în versuri, viziune calmă, senină, entuziastă a lumei, și volumul cu fantezii și povestiri *La Citta dei Suicide*, ajung pentru a putea desprinde din ele sufletul și spiritualitatea poeticei acestui scriitor, care, — fie că primește *Darurile Pământului* cu inima deschisă ca o corolă de floare avidă de roua dimineții, nădăjduind într'o viață mai bună și dătătoare de mulțumiri, binecuvântând Dumnezeirea pentru harul de-a fi contopit urâtul cu frumosul, — fie că descoperă orbilor cu sufletul din *Cetatea Sinucișilor* marile și ineluctabilele adevăruri ale vieții umile, cea de toate zilele și toate suferințele, — știe să rămână acelaș cercetător de suflete și de lucruri, acelaș adâncitor de probleme morale și religioase, acelaș povestitor minunat, senzitiv și romantic, care și-a câștigat un loc de frunte în literatura italiană modernă.

In prima pagină din *Cetatea Sinucișilor*, din bucata care poartă titlul: *Eternul Dialog*, reproducem aceste câteva rânduri:

— „D-ta ești un scriitor?

— „Doamne ferește: eu sunt un fabricant de ochelari.

— „Dar ochii noștri văd destul de bine.....

— „Nici nu mă îndoiesc; dar ai putea oare să vezi stelele depărtate fără telescop?

— „Desigur că nu!

— „Ei bine, eu fabric telescoape de buzunar, în formă de ochelari, eftine, pentru familii, să poți vedea prin ele lucrurile depărtate, foarte depărtate, adică tocmai acelea care sunt la îndemâna voastră!"

Iată toată arta lui Moscardelli.

Il învinovățesc unii că literatura lui nu e sinceră și că viziunile din *Cetatea Sinucișilor*, departe de-a reda realitatea orașelor în cari mizeria se sbate alături de strălucirea bogăției, și zgomotul plăcerilor alături de gemetele durerii, din potrivă o falsifică, simbolizând o lume artificială, într'un decor ireal, romantic, fără viață. Adevărul e că Moscardelli nu este nici un analist, nu este nici un cerebral; e doar un intuitiv dublat de un fin psiholog a cărui concepție despre viață este frământată de probleme morale și religioase care împrumută paginelor sale de lirică sau de proză, un ton simbolic, luminându-le cu flacăra unei spiritualități de vis și de himeră.

In locul banalelor date biografice ne place să reproducem următorul *Instantaneu în Oglindă:*

„Născut întâia oară la 9 Octombrie „1894, într'un sat de țară, mai port încă „lipit de tălpile picioarelor pământul „din care îmi nutresc fiecare gând, și „care mă împiedică să uit cele veșnice.

„Urăsc: pe literați, pe misticii punc- „tului și ai virgulei, pe maeștrii cari „confundă șiretenia cu inteligența, pe „jucătorii de șah, pe cei cari nu se com- „promit niciodată.

„Iubesc: pe oamenii cari nu știu să „socotească, cari nu vor ajunge nicio- „dată fiindcă au ajuns din clipa în care „s'au născut, pe acei cari cu cât dau „mai mult, cu atât au mai mult.

„Am mulți dușmani, conform legii e- „nunțate de Euclid: numărul dușmani- „lor poetului e direct proporțional cu „geniul lui!

„In virtutea aceleiaș legi număr pu- „țini dar admirabili prieteni. — Nicola „Moscardelli".

TH. S.

teatru

TEATRUL NAȚIONAL

TRECUTUL de PORTO RICHE cu MARIOARA VENTURA

A iubit și a fost părăsită. A căutat să-l uite, a muncit și-a creat o atmosferă de liniște. Totuș îl iubește. Și dintr'odată el reapare. In ea izbucnește trecutul. Il iubește ca și mai 'nainte. Cu aceiași patimă. Zadarnic s'a străduit să-i adumbrească amintirea. Femeea e din nou exaltată de iubire. Trecutul a transfigurat-o.

Porto Riche analizează ca un chimist, orice nuanță, orice subtilitate.

Femeea lui Porto Riche e femeea iubirii pasionate. Ea se dă toată și vrea să posede totul. N'admite minciuna. Decât să fie înșelată, decât să-i fie tăvălit cu ipocrizie egoismul, preferă să rămână singură și să se îngroape în trecutul amintirilor.

Când a revenit el, — amantul — a revenit cu acelaș convoi de minciuni și ipocrizii și cu aceiași lipsă de eleganță de a trata toate femeile la fel.

In ea, s'a redeșteptat trecutul, cu toată pasiunea dorurilor, dar nu s'a lăsat din nou batjocorită. Il iubește cu patimă. Viața-i e obsedată de el. Dar în adâncul pasiunei ei e mândrie.

Porto Riche înfățișează femeea legată fizicește de un bărbat, și-i pune în față pe bărbatul poligam.

*

Piesa e un savant angrenaj de analogie și subtilitate. E o înșiruire de gradație de tonuri din imensa revărsare de pasiune a femeei care vrea să fie iubită, deplin iubită, numai ea. Ceeace dă desigur o mare valoare piesei acesteia, e că înfățișând pasiunea dragostei pe un fond de mândrie și o pune în conflict cu animalitatea, care vagabondează, ca să posede.

*

In „Trecutul", sunt două roluri. Amanta și amantul.

Dacă pe scenă mai apar actori, prieteni devotați ai tristeții amantei, o femeiușcă, — devenită amanta amantului vagabond — un medic anodin și o servitoare bătrână și firește credincioasă, ei au doar rostul de a umple un decor.

Acțiunea se desfășoară numai în funcție de ea. Scena întâlnirii între amantă și amant e magistrală. Marioara Ventura a redat momentele din scena aceasta cu tot talentul ei, cu imensul ei talent. La început ușor, ca un foșnet de mătase, trecutul zâmbește. Amărăciunile și mândria batjocorită intră în penumbră. Amintirea se intensifică. Dorința înlătură orice imputare. Obsesia trecutului pune stăpânire.

N'am văzut actriță, care să gradeze, să nuanțeze, să realizeze mai natural gama de sentimente, ca Marioara Ventura.

*

Dar și fiindcă rolul ei e mare și fiindcă artista e de mare, de uriaș talent, — la premieră, partenerul ei a fost oarecum distanțat.

Rolul amantului e desigur rolul d-lui Vracca. E singurul dela Național, care să-l interpreteze și desigur îi va da toată amploarea.

Ceilalți actori de peisaj sentimental, au susținut cu autoritatea numelor lor (d-na Popovici, d-nii Soreanu, Bulfinski, Demetriad, Valentineanu) acțiunea de complinire a piesei.

B. CECROPIDE

plastica

EXPOZITIILE

M. Bunescu. In atelierul său dela Muzeul Simu — unde-și are locuința — d. Marius Bunescu și-a deschis expoziția anuală. Numărul restrâns de pânze, bine proporționat cu disponibilul de spațiu — e cel puțin un indiciu că artistul acesta nu râvnește la „tiraj" în prejudiciul calităților cari an de an se lămuresc mai temeinic.

D-na Bunescu e dintre pictorii noștri pe cari asperitățile drumului ales odată nu-i exasperează făcându-i să-și întoarcă pașii către alte poteci, ispitiți de posibilitățile hazardului cu miragii de succese rapide cari decid de cariera unui artist dela o zi la alta. Fără să se repete, d-sa rămâne acelaș, răușind cu perseverență — prin ceeace constitue rezultatele noi ale unor vizibile și continue eforturi — să-și sublinieze principiul plastic care-i definește personalitatea.

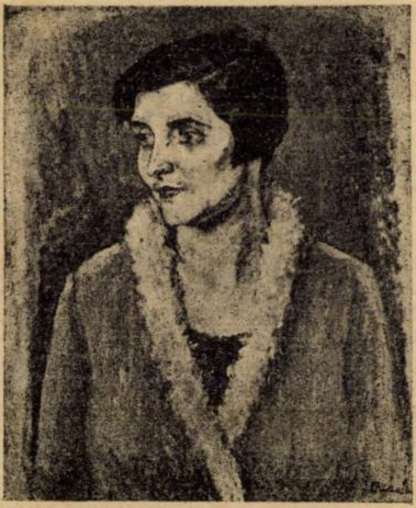

M. BUNESCU: Portret

Colțuri vechi de oraș, curți și case bătrâne cu ziduri pe cari vremea și-a însemnat urmele nostalgice, arbori golasi ce-și profilează uscăciunea peste ruine de biserici și castele triste'n lumina plumburie a cerului de iarnă — sânt motivele de predilecție în cari se vădește temperamentul pictorului Bunescu cu puterea de emotivitate a unei sensibilități exprimată în toată sinceritatea ei.

Grija de compoziție pe un ritm aproape clasic e un element preponderant în ansamblul acestei expoziții.

Coloritul sobru, legat și viguros evitând preocupările de factură cu dulcegării de pensulă, dau lucrărilor d-lui Bunescu o notă de bărbătească asprime care ajută cu atât mai bine emoției să se degaje din materie: în general în artă subtilitățile emotive nu-și aleg mijloacele de exprimare printre cele mai plăpânde.

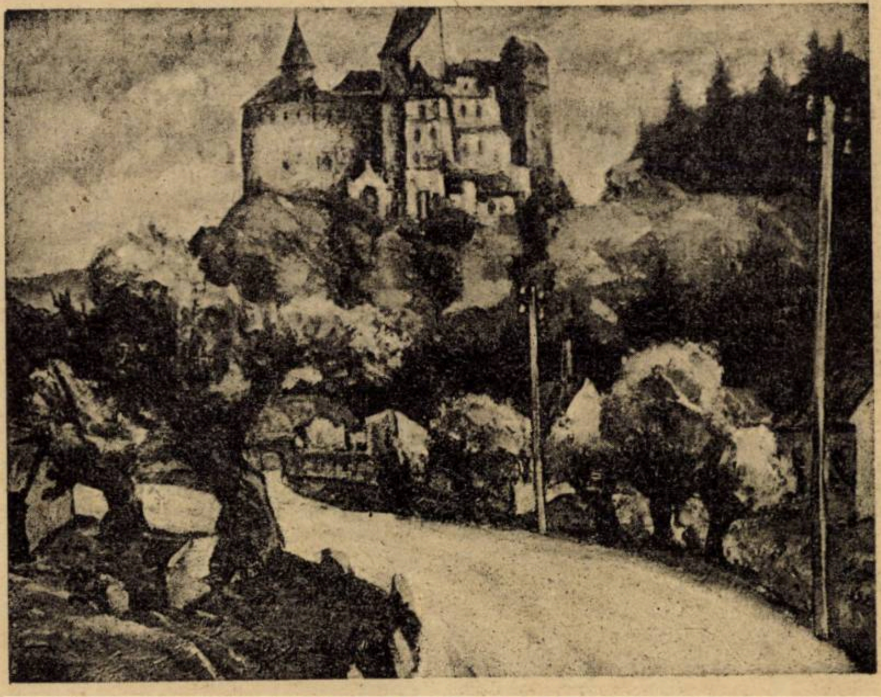

M. BUNESCU: Peisaj

E de remarcat deasemenea mai multă îngrijire în desen.

Portretele din acest an ale expozantului sunt superioare celor ce-i cunosc din trecut. Mai multă grijă totuș în așezarea și construcția mâinilor în tablourile cu figuri ar evita acestora sensibile scăderi ; Contorsiunile de brațe și degete insuficient observate nu sunt scuzate de intențiunile compoziției.

Alexandrescu Caramanlău (Sala „Ileana"), prezintă o bogată serie de estampe decorative vizibil inspirate de arta japoneză, transpusă într'o expunere de gust european.

D-nul Alexandrescu nu e la prima sa expoziție și răușește să fie cu atât mai interesant cu cât e singurul la noi care persistă în acest gen, cultivându-l cu mișcătoarea pasiune ce trădează corectitudinea meticulozității aplicată la infimele detalii acceptate în speță — ca mijloace esențiale. E minune că d-sa. nu s'a lăsat contrariat de calificativul „artă minoră" ce revine aplicației d-sale, ca să se avânte către zonele ispititoare pe cât de primejdioase ale plasticei de mare anvergură. Nu ne lipsesc de pildă caricaturiști buni cari s'au apucat de pictură proastă.

Constatarea, din parte-mi, e un compliment mai mult pentru d-nul Caramanlău.

Estampele d-sale cu abundență de fantezie și gust, sunt recreative, amuzante. Stilizate cu multă abilitate — animale fantastice, costume evocatoare, plante fără nume, arhitecturi fabuloase, — constituesc o viziune de basme fragile și surâzătoare în armonia de linii și vioiciunea culorilor.

Motivele d-lui Caramanlău puse la îndemână unei industrii de țesături artistice și tapete, ar asigura acesteia prețioase indicații și un deosebit succes.

◆

Cu prilejul recentei expoziții de sculptură a d-șoarei Maria Grigorescu, s'au făcut în această coloană, — în lipsa subsemnatului — de o mână mai mult severă decât calificată pentru îndeletnicirea de cronicar plastic, — aprecieri tinerești pe cât de pretențioase, de natură să scadă meritele tinerei artiste.

Imi permit să reviu măcar în treacăt asupra acelor aprecieri, cu speranța să repar în parte ceeace socot o nedreptate — efect probabil al unui moment de pripă — făcută unei artiste ale cărei merite se cade să fie încurajate.

Personal, am vorbit cu alte prilejuri, destul de elogios despre calitățile plastice ale d-șoarei Grigorescu. Câteva capete de expresie ce am văzut semnate de d-sa, m'au impresionat deosebit printr'o serioasă preocupare de construcție și caracter sub efectul unui modelaj estompat, care dau acestor lucrări nota personală a unui real talent. D-ra Maria Grigorescu promite încă mai mult decât a putut realiza și-i doresc să se țină de cuvânt.

C. VLAD

gazetaria

așa și-așa...

biblioteca clasică

a editurii „Ancora“ ar merita toată solicitudinea, dacă n'ar prezenta povara unor studii destul de indigeste. In special credem că autorul lor ar trebui să se reție în fața unor scriitori (cazul Caragiale, Coșbuc, Cerna, etc.) din terfelirea cărora și-a făcut profesiunea de credință.. Nu de alta, dar ar putea fi prins în flagrant delict de contradicție. Și nu-i frumos, cel, puțin pentru tineretul căruia i se adresează.

Și încă o chestiune: dece biblioteca clasicilor români“ — cu acea oribilă cacofonie, și nu altfel?

Si încă, o chestiune de principiu: dacă totuși, adevăratele valori literare românești stau în prezent, ce rost își are această aventură, critico-editorială într'un trecut pe care îl detești?

S'au vorba ăluia, banii n'au miros?

Incheiu cu remarca prețului exagerat, din cauza paginelor ocupate de studiul atât de puțin trebuincios

◆

romanul auto-biografic

își face loc și în literatura noastră. Se găsește — de fapt -- în a doua fază: realistă (reprezentat prin lucrările d-lor I. Teodoreanu și I. Minulescu). Amintim că faza I (romantică) ne duce cu mintea la Vlahuță și... Bolintineanu. Iată din ce cauză se consideră altcineva (N. Filimon) ca adevărat inițiator al romanului românesc. Acesta este — dealtfel și adevăratul drum pe care ar trebui să se orienteze tinerii candidați la laurii romanului. Cât despre autobiografi — ar face mai bine dacă ar scrie... amintiri. E un gen mai potrivit cu materialul pe care-l tratează.

In legătură cu aceeaș chestiune înregistrăm că în „Gazeta literară“ d. I. Minulescu neagă, ultimului său roman, caracterul autobiografic. Fără s'o credem, vedem mai de grabă în aceasta un interesant dar tardiv gest de autocritică: își recunoaște lipsa de, obiectivare. Si e deajuns.

◆

prea multe publicații

și — dacă mi-e permis: prea puțin serioase. Căci mă întreb: la ce au trebuit să iasă 4 numere din „Săptămâna literară“, 3 din „Tiparnița“, 2 din „Kalende“ și, câte unul din atâtea altele, când atâtea publicațiuni cu autoritate continuă s'o ducă din ce în ce mai greu? Dece nu s'or fi gândind oare domnii candidați la titluri literare că astfel de încercări nu pot folosi nimănui și cu atât mai puțin lor cari-și secfestrează și bani și timp câteva luni? Căci, să ne înțelegem, dacă e un adevăr că la noi nu se cetește, e cu atât mai usturător în cazul de față. Și, atunci: la ce bun să scoți reviste când. o masă cetitoare nu există și când nici măcar scriitorii nu cam es din propriile lor pagini? Pentru cei 10 colaboratori?

OBICEIURI DIN MARAMUREȘ

NUNTA ȚĂRĂNEASCĂ. — JURĂMÂNTUL

Cele mai multe nunți se fac în Maramureș — iarna — în lunile: Ianuarie și Februarie. Toate zilele săptămânii, au parte de astfel de „ceremonii“ — afară de Duminica. Cele mai norocoase zile, însă, sunt: Marțea, Joia și Sâmbăta. Câte 5—6 nunți în fiecare zi și în fiecare sat. Fiind cunoscut în tot județul, am fost chemat ca naș sau „nănaș“ cum se spune pe aici — la peste 60 de căsătorii, în diferite comune. Câteva lucruri m'au impresionat pe cari le redau:

1) Găteala miresei, 2) Strutul, 3) Jurământul, 4) Jocul miresei.

1) GATEALA MIRESEI

Pe cap poartă o cunună făcută din flori artificiale, în trei culori: **alb-roșu-verde**. Se vede treaba, **că ungurii** au voit să afișeze culorile naționale și pe capul mireselor. Aceste **cununi** se cumpără din Sighet și se importă, și astăzi din **Ungaria.**

De ce? Nu știu! N'ar fi mai bine, ca aceste 3 culori, să fie ale noastre — naționale — **Roșu, Galben** și **Albastru.** De ce se importă din Ungaria? Sau, dacă, se confecționează în țară — chestiunea apare și mai gravă.

La gât, mireasa se înfășoară cu 1-2-3 „pânzături“ (basmale): una albă, două roșie și cu „pene verzi“ (desemnuri a treia are fondul alb și cu „pene“ roșii și verzi. Pânzăturile fac parte din stocul importat pentru găteala miresei. (Culorile naționale unguresți). Corpul până la **cingătoare** e acoperit cu **cojoc-cheptar** înflorat tot în cele 3 culori de mai sus. Pe spate poartă o „gubă“-**sarică** obligatorie fie cărei mirese — **iarna sau vara.** De la cingătoare în jos — poartă fiecare o fustă numită „sugmă“ cu multe **cute** sau **crețuri.** Pentru confecționarea acestei „sugne“ trebuesc 4—6 m. de materie. In față, peste fustă (sugmă) se pune „o zaghe“ șorț, în 3 culori: alb roșu-verde.

Picioarele sunt încălțate cu cisme largi și înalte până la genunchi. Cele mai „gazdă“-bogate, cari au **„cosaștină“**-loc de cosit și **„marhă“**-vite, poartă „papuci“-ghete.

2) STRUȚUL

Strutul se pune la pălăria mirelui, nănașilor (cari sunt și 7—8—10) și la toți nuntașii. E făcut din flori naturale, vara și din flori artificiale, iarna. Strutul — nu se lasă mai pre jos — tot în trei culori: alb-roșu-verde.

3) JURAMANTUL

După ce s'a oficiat taina nunții de către preot, ambii miri îngenuchează în mijlocul bisericii, lângă o masă pe care se află: sfânta Evanghelie și Crucea. Tinerii pun o mână pe cruce și alta pe inimă. Se începe jurământul, prestat întâiu de mire, care repetă după preot: „Eu, Mihaiu — jur, că te iau de soție, pe tine — Pălăguța, nu te voiu părăsi — nici în bine — nici în rău — până la moarte — păzind **patul neîntinat** și marginile legii, așa să-mi ajute: Unul Dumnezeu în 3 fețe: Tatău, Fiul și Spiritul Sfânt, Maica Preacurata-Vergura Fecioară, cei 12 Sfinți Apostoli,, toți sfinții lui Dumnezeu, Sfânta Cruce, sfânta Evanghelie — Amin. Se închină, sărută crucea și evanghelia. **Mireasa.** Eu, Pălăguța, jur, că te iau pe tine, Mihaiu, de soț, din dragoste curată și nu te voiu părăsi, nici în bine, **nici în rău...** la fel.

Efectul acestui jurământ, e mare, e grozav. Rezultatul: rar se văd divorțuri, rar se înșală unul pe altul, rar se părăsesc. Ba, ceva mai mult: Toate femeile măritate în anul 1914 — unele abia cu 2—3 săptămâni — înainte de începerea războiului, deși la **unele,** bărbații nu s'au mai întors, deși au știri precise, că sunt morți — nu s'au remăritat, cu toate că **vremea** a tors din caierul său **un fir lung,** de 15 ani.

De notat, că unele fete, abia aveau 15 primăveri, la măritiș. Mireasă dar, la 15 ani și văduvă la 15 ani și 3 săptămâni. Tăria jurământului, a pătruns **ființa** tinerei femei, a pus streajă gurei și ușe de îngrădire împrejurul buzelor sale, ca să nu abată inima ei spre cuvinte de vicleșug, de aceea timp de 15 ani — pururea credincioasă soțului, pe care l-a așteptat — îl așteaptă cu dor — îl așteaptă cu inima plină de drag. **Nu i s'a putut fura frumosul din suflet.** Onoare ție, femee, din plaiurile lui Dragoș.

4) JOCUL MIRESEI

Un obiceiu împrumutat dela barbari și distrugător pentru sănătatea miresei..

Cine vrea să joace cu mireasa, trebue să-i plătească o sumă variind de la 2 lei la 100-200 lei. Dacă sunt 200—300 de nuntași — bărbați, fete și flăcăi — toți o joacă și-o învârtesc. Unul o lasă și altui o ia, 3—4 ceasuri în șir — la urmă o răscumpără mirele cu 2—300 lei, după putere. Mireasa-i moartă pe jumătate, sleită de puteri și galbenă ca ceara, iar toată „hasna“ (folosul) e 7—800 lei,care se adună de nănași. **Noroc, că,** femeia are: **ciolan solid** și **vână tare.** Sute de strigături, însoțesc jocul, care de care mai ingenioase și pline de haz. Iată de pildă unul pentru mireasa săracă:

U-iu-iu, pe dealul gol,
Că mireasa n'are țol,
Că i-a face mirele,
Dac'a tunde câinele.

I. Modreanu
prof. Sighet

o seama de cuvinte

Dumas-fiul a fost întotdeauna foarte milos şi întotdeauna gata să vină în ajutorul prietenilor săi nevoiaşi.

Intr'o zi întâlni pe stradă pe un bătrân confrate, jerpelit şi nemâncat. Imediat, îl pofti la masă şi îi dădu bani pentru haine. După dejun îi spuse:

— Să vii regulat să iei masa la mine.

— Iţi mulţumesc, dar să-ţi spun drept mă jenez să trăesc ca un trântor pe spinarea ta. Dă-mi să-ţi fac ceva, pentruca masa pe care mi-o oferi să reprezinte plata serviciilor mele.

Dumas-fiul stătu puţin pe gânduri, apoi zise:

— Uite ce e, treci in fiecare zi pe Pont-Neuf şi spune-mi câte grade arată termometrul de acolo.

— Ai aşa de mare nevoe de asta?

— Imens!! Inţelegi, pentru un autor dramatic, temperatura e o chestie foarte importantă.

Luni de zile în şir, prietenul trecu pe Pont-Neuf si raporta apoi lui Dumas:

— 18 grade.... 11 grade.... minus 2 grade....

Intr'o zi prietenul nevoiaş veni dezasperat:

— Nu mai e termometrul pe Pont-Neuf! A fost scos! Ce alt serviciu îţi pot face?

— Uite... din experienţa pe care ai căpătat-o examinând gradele termometrului, să-mi spui cam câte grade trebue să fie!

Până la moartea lui Dumas, prietenul îşi continuă acest bizar rol pentru care i se oferea masă şi haine.

După moartea lui Dumas, într'un carneţel se găsiră următoarele notiţe:

20 grade... panaua pentru prietenul meu.

. . . .

6 grade... pardesiu pentru prietenul meu.

. . . .

2 grade... palton pentru prietenul meu.

. . . .

26 grade... bani de vilegiatură pentru prietenul meu.

. . . .

Dumas fiul găsise în 'cest mod cea mai delicată formulă de a veni la ţanc în ajutorul confratelui nevoiaş.

◆

La începutul domniei ţarului Nicolae I, mai mulţi conspiratori, printre cari şi poetul Relieff au fost condamnaţi la moarte. Vina acestuia era că afirma că în Rusia toate merg anapoda şi că nu se poate face nimic, nici chiar o frânghie.

Poetul Relieff ceru graţierea, dar ţarul întrebă:

— De ce a fost condamnat la moarte?

— Fiindcă susţine că Rusia e o ţară în care nu se poate face nimic, chiar o frânghie.

— A spus aşa?!... Să fie spânzurat spre a i se dovedi contrariul!

bazar

CE NU TREBUE IMITAT

Rosalie Billie o tânără indiană din America în vârstă de 16 ani a fost aspru pedepsită din pricină că a vrut să imiteze îmbrăcămintea surorilor sale albe. La drept vorbind frumoasa Rosalie şi-a ales tocmai cel mai puţin complicat exemplar din această îmbrăcăminte şi anume: costumul de baie. Fiind surprinsă de către tatăl său şi alţi veterani ai tribului pe când se cufunda în unda cristalină a râului Miami, purtând un prea frumos tricou „dintr'o singură bucată" — ea a fost aspru dojenită şi ca pedeapsă, a fost trimisă pentru şease luni în exil, într'o regiune sălbatecă din Ever-Glades. Azi exilul său s'a sfârşit şi, pocăită, biata Rosalie s'a reîntors acasă, unde desigur că va avea iar prilejul să fie ispitită de costumele fetelor albe, — fericite muritoare, care n'au să se teamă de asemenea sancţiuni, bune numai în numele unei morale de sălbatici....

Şi când te gândeşti că în secolul trecut lucrurile s'ar fi petrecut tocmai invers; dar timpurile se schimbă.

ECONOMIE

D. Jean Barinet, lăptar din Saint-Michel e un om econom, care nu înţelege să cheltuească nici un gologan de prisos. In consecinţă, decât să asvârle un franc pe o scrisoare recomandată, care nu'l interesa, a dat în judecată direcţia poştelor şi... pierzând procesul, a plătit cheltuelile, care se urcau la vre-o câteva sute de franci.

Scrisoarea cu pricina îi fusese trimisă spre a-l vesti că îi soseşte un vagon încărcat cu fân, pe care'l comandase. Când sosi scrisoarea, soţia refuză să iscălească în locul bărbatului său, absent. Intre timp, d. Barinet primi transportul de fân, aşa că, atunci când poştaşul îi prezintă a doua oară scrisoarea, el refuză s'o primească sub cuvânt că nu-l mai interesează.

Oficiul poştal, considerând că adresantul trebuie să plătească orice taxă de transport, ceru d-lui Barinet suma de un franc şi economul lăptar recurse la justiţie, care, — după cum am văzut, i-a dat deplină satisfacţie. N'ar strica mai des asemenea lecţii pentru acei cari deranjează justiţia şi pe reprezentanţii ei pentru toate minusculele lor diferende.

caricatura zilei

SCUMPETE...

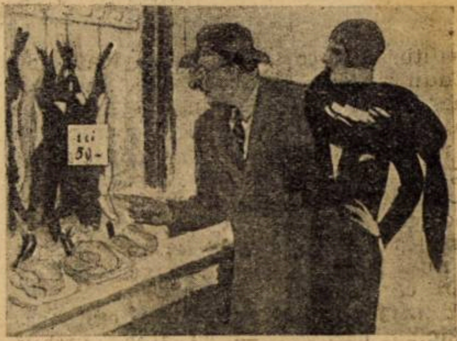

El. — Ia priveşte preţul lapinului: e îngrozitor de scump.

Ea. — Păi când îţi spuneam eu să cumperi mai bine, limbi de canari.

(Candide).

BOLNAVII...

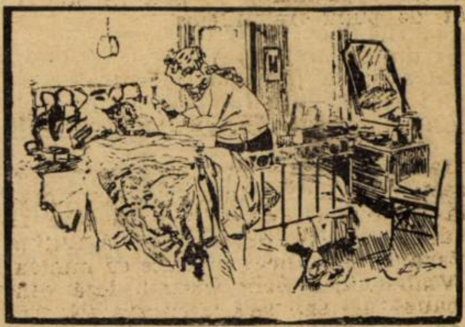

— Ţine. Aci e porţiunea ta, o lingură la două ceasuri. Şi acum mă duc să stau de vorbă zece minute cu vecina.

— Şi în acest timp cine o să-mi mai dea doctoria?...

COPIII...

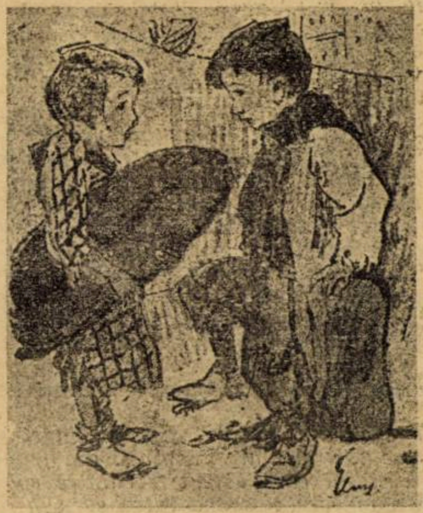

— ...hoaţo, spune ce ai ascuns în gheată?...

— ?!... Nu ştiu!... Dar spune-mi şi tu ce poţi ascunde când ai pingelele rupte...

(Life)

SATIRA VIII

Eheu! fugaces labuntur anni!
Horatius Ode 1. 14
Trad. de D. C. OLLANESCU

Tinereţe, tinereţe multe firea'ţi năsdrăvana
Iscodesce şi închiagă! Nebuna fur' de prinună
Te-ar sui şi ţi-ar da scaun printre stemele ceresci,
De-ar putea să-ţi cumpănească tot ce faci cu ce vorbesci
Multe-ar fi făcute 'n lume de s'ar fi făcut din gură
Numai, fără truda minţii, fără jertfă nici măsură:
Astă-zi am trăi în lună, sau prin ceruri am sbura
Şi necazuri omenirea, poate, n'ar mai îndura!
Omu-i lacom şi zadarnic şi cu cât i este mintea
Mai necoaptă ori mai seacă, cu-atât crede cu'n naintea
Lui, nu poate trece nimeni şi ca altul vrednic nu-i
Să pricepă ori să facă, de nu cântă'n struna lui.
E păcat firesc? e jocul soartei ori nenorocire?!
Patima şi îngâmfarea pun adesea stăpânire
Pe cei sterpi şi slabi, iar ura şi dispreţul pe cei rei
Cine-i oare în drept s'arunce peatra, semenilor sei?.

Când eşti la 'nceputul vârstei, toate sunt de farmec pline,
Toate-ţi dau îndemnuri sfinte şi 's în dragoste cu tine,
Tu, deplină mângâere şi o simţesci de cât atunci
Când, pe o vorbă şi-o privire, grijile'n văzduh le arunci

Când, sub talpa săltăreaţă, scii că frământând pământul,
Te înalţi ferice în slavă, să-ţi măsori de viu, mormântul,
Toate glasurile firii cântă-atunci în pieptul tău,
Ear de zilele trecute n'ai de ce să-ţi pară rău,
Căci în toate şi de-apururi tu, eşti primăvara vieţei
Şi cuminte să închină lumea 'n faţa tinereţei.
Pentru tine, par'că toată iau fiinţă şi trăesc
Visurile în aceea ţie ţi se oglindesc
Şi atâtea mreji în suflet ai şi-atâta duioşie
Că simţirea 'ţi-e mai caldă şi durerea 'ţi e mai vie
Şi'i destul, — ca luna blândă printre nori, — să te ivesci,
Ca 'mprejurul tău, cu'n zimbet, toate sale 'nveselesci!

Noi suntem bătrâni şi vremea ne-a ajuns din urmă'n cale
Fie-care şi poartă în spate greutatea vârstei sale
Dar din culmea, pân la care poate toţi, urcând şi ajung
Noi blajini ne 'ntoarcem capul către drumul greu şi lung
Ce-am făcut şi cu tăria oamenilor de credinţă,
Încheiând bilanţul vieţei de plăceri şi suferinţă
Numărăm câţi din tovarăşi, împreună luptători,
Au fost prada biruinţei şi câţi sunt biruitori.
Fericiţi acei dintr'înşii, care cu pepturi încordate
Pân' la culmea vârstei noastre au putut luptând străbate
Şi acolo lepădându-şi armele se odihnesc,
Căci odihna e resplata celor ce îmbătrânesc!
Fericiţi, căci lupta-i cruntă şi primejdia e mare;
Cine-i poate sta 'npotrivă şi munci cu 'ndereptare
Vrednic e s'ajungă 'n capăt de trofee încărcat
Şi să fie 'n semn de cinste, cu peri albi încununat!
Câte perderi, câte jertfe, câte lovituri nebune!

Tineri, voi nu le cunoasceţi şi zadarnic vi-le-am spune
Până când în carne vie n'or fi scrise şi la voi,
Taina vieţei n'aţi pătruns'o şi v'aţi bate joc de noi!
Negreşit, ca'n mersul grabnic, vremea toate le preface:
Că e azi răsboiu acolo unde eri fusese pace
Ca pe resturi învechite, e mai greu să pui temeiu,
Când ies adevăruri noua din isvoare de idei
Noua şi spre alte ţeluri lumea este îndreptate..
Ce-i vechiu azi, a fost bun însă şi temeinic altă dată,
Căci de multe ori trecutul, e altoi de fapte mari
Şi din vechile tulpine răsar codri de stejari!
Adevărul e acelaşi şi aceaşi frumuseţea
Şi cum le slăviţi voi astăzi le-a slăvit şi bătrâneţea
Numai ca făr' de conjur, voi dibaci şi prefăcuţi,
De aceea vă şi parem serbezi şi nepricepuţi.
Am fost lirici noi, aşa e, cântăreţi de moda veche,

Dar cântraea noastră simplă n'a stricat nici o ureche,
Ea ne-a isvorit din inimi şi din fragete simţiri,
Ca duiosul cânt al harfei dintre coardele subţiri...
— Cu chitara, noaptea întreagă, sub fereastra prea iubitei
Noi, în strofe 'nflăcărate, beţi de farmecul ispitei,
Ne 'nălţăm la cer, chemând'o ne legam cu ea pe veci
Şi-i juram credinţa în toate, până la pragul morţei reci,
Noi n'avem, pe lângă dânsa, alt-ceva mai scump pe lume,
Dragostea, la noi, şi traiul nu erau un joc de glume
Îmbinări de poruncealǎ, silnice împerecheri,
Cu vremelnice foloase, ori cu scop de daraveri.
Când iubeam, iubeam statornic şi cu inima curată
Astă-zi, după moda nouă, rînduiala-i resturnată
Şi-i adevărat c'al nostru numai e decât ce-a fost,
Dacă tot ce se petrece, e aşa de trist şi prost!
Voi care-aţi intrat în lume resădind o casă nouă

Şi despărţeţi omenirea între noi şi voi, în două;
Oare v'aţi săpat în peatră dela margine de drum
Numele, ca să se scrie încotro porniţi de-acum?
— Eacă, strălucind de focuri mândra sala de ospeţe.
Veselie 'n ea şi sgomot. Tineri cu perile feţe
Şi femei rîd şi fac glume, ochii galeşi, cu nesaţ
Sîn şi umeri goi desmeardă, se atinge braţ de braţ,
Vinul spumegă 'n pahare, cânturi de desfrâu resună;
Ear la stânga se 'nteţesce crunta poftelor furtună!
Vorbe de amor! Sărituri!! Câte doi, doi ies resleţi,
Ele aproape despletite, ei pe jumătate beţi!!!
Desfrânarea e la culme! Dar petrecerea urmează;
Vin perechele 'ndrăgite şi la masă iar se-aşează,
Cu fiori de nerăbdare întind cărţile de joc
Şi'şi dau punga şi'şi dau viaţa, pe o nălucă de noroc!
Mirile şi cu mireasa la altar stau în picioare;

Ea 'i jură lui credinţa şi el tinerei fecioare
Sunt aşa de dulci şi gingaşi şi aşa de potriviţi
Ca 'mprejurul lor mulţimea murmură ce fericiţi!
După câţi-va ani, această „fericită" căsnicie
Să surpă, ca o clădire subredă din temelie...
Domnul are o amantă şi e plin de datorii
Doamna e păpuşa modei, face lux şi nebunii
Ear copiilor de grijă slugile, cum vor, le poartă
Să trăiască împreună nu mai pot, deci să despart
Şi copii cu durerea, cum dă Dumnezeu, 'şi împart
Domnul capătă o slujbă într'un colţ perdut de ţară
Doamna stărue pe poduri şi'i păpuşa modei eară
Jertfă le vor fi copiii, căci deprinşi la rău de mici
Vor eşi nişte netrebnici şi vor rămâne calici!..
Stă la masa filosoful cufundat adânc în gânduri
Şi din tomuri felurite, când şi când culege rânduri,
E-o lucrare uriaşă, pe-un tipar cu totul nou:
Vrea să 'nchidă omenirea toată 'n coaja unui ou,
Vrea, ca tot ce-a fost şi este, într'o singură formulă
Să înceapă şi să 'mpingă toate, cât mai mult spre nulă,
Oare n'a fost zemislită lumea asta din nimic
Şi temeiurile firei, nu's în infinitul mic?!
Ultima ratio rerum! Omul n'ar mai avea parte
Să se bucure de viaţă, de-ar înghite atâta carte;
Şi apoi creerul de astă-zi e mai delicat, mai fin,
Deci, ca nu cum va să-l vatămi, trebue să-i dai puţin.
Norocoşii n'au nevoie de prea multă învăţătură.
Dacă-i îndestul de şmecher, de îndrăsneţ şi bun de gură,
Toate-i merg în plin şi toate bunurile-i s'aştern,
Bucuroase, la picioare cavalerului modern!
Dacă azi e vreamea noastră, unde-i oare tinerimea?

Către care idealuri îndreptează ea mulţimea?
Unde-s inimile calde, sincerile năzuinţi,
Faptele înălţătoare, pasiunile ferbinţi?..
Pentru ce, în loc de luptă, pretutindeni amorţala?
Unde-i soarele s'alunge negura de îndoială
Ce puternică se 'ntinde peste o lume de pitici
Desgustaţi de ale vieţei, nevoiaşi şi eretici!
Voi cântaţi şi cântul vostru-i glas de desnădăjduire,
Cine va întinde lumei ramura de mântuire,
Dacă tineretul este cainic şi tânguitor,
Sau de sus privesce toate cu'n ochi batjocoritor?!
Óre vom muri cu jalea de-a vedea zădărnicite
Cele ce-o viaţă 'ntreagă ne-au fost scumpe şi iubite;
Căci moştenitorii noştri sunt atât de reci şi trişti?!
Noi suntem entusiaştii, voi... voi nisce egoişti!

Şi cu toate astea, eacă înainte mergătorii
Voi sunteţi de-acum la toate, voi veţi fi îndreptătorii
Celor în trecut greşite, voi cei meşteri şi cuminţi
Care veţi culege roada sămănată de părinţi.
Dacă noi suntem bătrânii, suntem şi mai marii noştri;
Ramurile înflorite au eşit din trunchii noştri
Şi de'ţi face ori preface ce rămâne de la noi,
Gloria va fi a noastră, ear răspunderea cu voi!..
Dar ori câtă frământare îţi vei da, o tinereţe,
Cât se fii de stăpânită de amor şi frumuseţe,
Cât de 'nălţător să fie cântărei tale har,
Şi cât de ilustre jerfe le-ai depune pe altar;
Toate şi tot acelaşi giulgiu aruncă peste toate
Vârsta, călăuza morţii, şi-o să vie-o vreme poate
Când şi voue va vei zice tineri: sunteţi bătrâni,
Aide îndărăpt pe calea voastră cu toiagu 'n mâni.

12 Ianuarie 1898

(Poesii editura Socec)
1878—1898.

cărţi redate în extrase

DUCELE DE MORNY

şi societatea Imperiului al doilea

Frédéric Loliée

August de Morny, principalul asociat a lui Napoleon III în afacerea din decembrie şi spiritul diriguitor al domniei sale, a fost, fără îndoială, un mare om de stat, mâna de fier a Franţei în acele vremuri şi personagiul cel mai esenţial al curţei imperiale.

ORIGINEA

Adele Fileul, dintr'o familie săracă din Normandia, fără blazon, fără glorie, dar foarte frumoasă, ştiu să câştige simpatia lui Ludovic XV. Şi din capriciul răufăcător al acestui rege poligam se născu Adelaida, care după ce îşi făcu educaţia într'o mânăstire, fu măritată cu generalul conte de Flahaut.

Tânăra contesă fu atrasă de dragostea asiduă a prinţului Talleyrand, şi din această dragoste se născu August Charles-Ioseph de Flahaut.

Contesa de Flahaut, pierzându-şi soţul, care căzu sub cuţitul teroarei, se mărită mai târziu cu ambasadorul Portugaliei José-Maria de Souza.

Tânărul Charles de Flahaut, avu o tinereţe miraculoasă. Soldat la 15 ani, aghiotantul lui Murat la 17, general de brigadă la 23 ani, el deveni în curând eroul marei armate, avansând repede pe calea onorurilor.

Tânăr şi frumos, legă o dragoste puternică pentru Hortense de Beauharnais, regina Olandei. Şi fructul acestei iubiri fu înscris la ofiţerul stărei civile din Paris sub numele de August Demorny.

TINEREŢEA ŞI EDUCAŢIA

August Demorny, odată cu naşterea sa căpătă o rentă viageră dela mama sa, regina Olandei.

August rămase puţin timp în mâini străine; contesa de Souza luă la sine pe nepotul ei, dar ca pe un copil străin de care se interesa. Şi încetul cu încetul această creştere deveni pentru contesa de Souza farmecul zilelor sale. „Toată consolarea şi distracţia mea, este micul August“ zicea ea. Şi îl iubea ca pe fiul fiicei ei, s'au mai de grabă ca pe propriul ei copil.

Primele studii le făcu la colegiul Bourbon, când în curând ajunse printre primii clasei.

August avea un spirit prompt şi divers, o curiozitate pentru orice lucru. Literatura, arta, ştiinţele, îi ofereau cunoştinţe generale satisfăcătoare. Contesa de Souza îl încuraja să cultive poezia, crezând că are talent. Şi tânărul August madrigaliza s'au făcea epigrame. Dar tatăl său dorind să aibe ocupaţiuni mai pozitive decise ca fiul său să studieze matematicile.

In timpul acesta evenimentele politice lucrau în favoarea lui Flahaut. Ludovic-Filip de Bourbon, duce de Orleans, venind pe tron îşi aminteşte că în timpul emigraţiunei, împărţise pâinea exilului cu contesa Souza şi suferise împreună cu ea viaţa rătăcitoare prin Elveţia şi Germania. Şi acum după 35 ani el se gândia la fiul ei.

Vechiul aghiotant al lui Napoleon I află astfel că-i chemat definitiv în Franţa.

Incepu să fie numit August de Morny. Se determină să separe în două numele său Demorny. Nu mai rămânea decât un titlu heraldic. Şi într'o' bună zi se numi Conte de Morny.

La vârsta de 21 ani, când isbucni Revoluţia din 1830, intră în armată cu gradul de sublocotenent.

◆

Războiul african exercită asupra spiritului tineretului francez o puternică seducţiune prin latura lui aventuroasă şi aproape poetică. Dorind să se distingă în acest război dela început îşi câştigă simpatia şi elogiile şefilor săi. Luă parte la primul asalt şi în diferite lupte, se expunea cu o îndrăzneală ce stârnea admiraţia camarazilor.

Climatul însă nu-i fu favorabil. O veche gastrită se agravă. Şi fu nevoit să revină în patrie spre bucuria bunicei sale. El văzuse focul de aproape şi fără să plece ochii, a dat probe suficiente de sânge rece, de deciziuni ferme, de frumoasă îndrăzneală. Şi el demisionă din armată ca să întreprindă noi aventuri.

PERIOADA DE AŞTEPTARE

La vârsta de 27 de ani, când părăsi armata, August de Morny, îşi făcu apariţia sa în lume. Tatăl său, generalul conte de Flahaut depusese mult zel ca să-i pregătească o intrare strălucitoare. Şi el nu întârzie să-şi deschidă un drum în această societate, amestecată din epavele vechiului regim şi parveniţii Imperiului, care constituiau pe atunci „lumea mare“.

Partea romantică a naşterii sale, adăoga atracţiei sale personale un reflex de strălucire napoleoneană.

Simplu ofiţer demisionat, neavând oficial decât relaţiile sale cu fii regelui, el voia să meargă rapid în alegerea mijloacelor capabile să atragă atenţia asupra persoanei sale. Deveni un arbitru al modei şi făcu şcoală dandismului. El poseda dela natură darul de a se îmbrăca. Apreciat, remarcat, deveni omul la modă. Jurnalele de modă erau inspirate de el şi el lansa adesea o tăetură nouă de haină.

Curtea însă nu se bucura de prestigiu şi regele, cel dintâi, se simţea jenat. Credincioşii vechiului regim trăiau departe de lume, închişi printre portretele familiei, în casele lor şi nu ieşeau decât ca să se viziteze între ei. Defecţiunea personalului obicinuit al Curţilor produseră goluri adânci la Castel. Se dădea multă osteneală, fără prea mare succes, ca să se armonizeze măreţia cadrului cu valoarea decorativă a invitaţilor. Orice decor de elegeanţă superioară, era apreciat ca o cucerire. Oricine din înalta lume franceză s'au străină datorită unui nume sau unui aer de mare calitate, era primit foarte bine. Astfel era deajuns să se anunţe la Tuilleries, sosirea unei lady, cea mai de lume din aristrocraţia britanică, pentru a produce senzaţie.

In consecinţă un gentilom înăscut ca Morny, prinţul d'Orleans şi câţiva din emulii lor, formau un cerc de animaţie strălucitor în aceste saloane aţipite.

◆

Casa în care de obicei venia zilnic, casa în care era primit cu o căldură plină de afecţie, era aceea pe care o ocupa „ambasadoarea cu părul de aur“ „Irisul ochilor albaştri“, Contesa Le Hon. Prietenia dulce şi perseverentă a contesei purta noroc debuturilor lui Morny în viaţa activă. Contesa Le Hon, celebră prin frumuseţea sa, prin strălucirea anturajului şi recepţiilor sale, ea era în prima linie printre femeile de lume, cari guvernau atunci, spiritul Parisului.

Şi în această elită, contele de Morny avu prilejul să fie preferatul. Ea îl încuraja să-l ajute cu mijloacele sale în realizarea planurilor sale. Fiica unui bogat bancher din Bruxel se căsătorise cu contele de Hon, unul din fondatorii monarchiei belgice şi reprezentantul regelui Leopold pe lângă guvernul francez; ea era armată de influenţă şi bogăţie. Dar Morny care-şi petrecea timpul său cu sportul, caii şi cursele sale (fără a mai vorbi de femei) simţea că aceste ocupaţiuni nu satisfăceau nevoile sale. Şi ea îi deschise perspective mai ample. Astfel ea se hotărâ să-l asocieze în importante combinaţiuni financiare şi industriale.

Prima condiţie ca să fii independent este să fii bogat.

◆

Familia Orleans, de care el se simţea legat prin puternice simpatii personale, reprezenta încă puterea. Dar evenimentele se precipitară şi Ludovic-Filip de teamă să nu verse sânge, cedă terenul fără să lupte contra răscoalei populare.

◆

Indărătul republicanilor ameţiţi, extaziaţi de victoria lor efemeră, s'au strecurat pretedenţii, salvatorii.

Ludovic-Napoleon, „nepotul unchiului" sosise la timp, cu buzunarele pline cu aur şi promisiuni.

Şi Morny deveni bonapartist. Pe fratele său îl cunoscu în Londra. Pe atunci situaţia sa era fără importanţă. Numai miss Howard şi Persigny credeau în el. Regele Angliei răspunse cererei de audienţă a lui Jerome-Napoleon: *„Să se ducă la dracu!*

Ludovic-Napoleon primi pe Morny cu o afabilitate binevoitoare pe care o arăta fiecăruia ce venea la el în calitate de partizan. Dar din ziua aceea un pact se încheiase între aceşti doi oameni.

LOVITURA DE STAT

Lovitura de stat bonapartistă era în principiu hotărîtă. Ludovic Napoleon şi credincioşii săi se pregăteau să reînoiască personalul militar, câştigând de partea lor pe şefii corpurilor de armată.

Şi'n seara zilei de 1 Decembrie 1851, se luau ultimele hotărîri. De câteva zile întrevederile „decembriştilor" se multiplicară. Morny era de părere să se accelereze lucrurile. In sfârşit toţi căzură de acord asupra orei decisive: Parisul va avea surpriza în noaptea de 1 spre 2 Decembrie.

Şi'n seara aceea Morny găsi cu cale că-i mai bine şi mai elegant de a nu fi printre oaspeţii preşedintelui şi apăru la premiera unui mare teatru parizian. Presa, literatura şi lumea era strălucit reprezentată. Morny, atrăgea atenţia generală. In loja unei amabile mondene, în care se găseau o mulţime de Orleanişti, unul din ei găsi cu cale de a-i spune: „Ei bine! în câteva zile veţi fi închis la Vincennes".

Ameninţarea alunecă pe obrazul său ca un surâs; el sărută mâna şi reveni în loja sa.

In timpul antractului întâlnind pe generalul d'Allonville, comandantul unei brigăzi de cavalerie, la Versailles, îi spune în secret: „Plecaţi imediat la Versailles, prezenţa voastră este necesară". Antractul se sfârşeşte. Toată lumea ia loc. Dar Morny părăseşte teatrul. In cabinetul prezidenţial Persigny şi câţiva aşteptau, când apăru Ludovic Napoleon cu Morny. „Nu se bănueşte nimic" spuse el. Şi Napoleon aşezat la biroul său, deschise sertarul secret, rupse plicul cu inscripţia simbolică: *Rubicon*, unde se găseau piesele oficiale ale loviturei de stat; semnătura acestor piese, înmânarea ordinelor fiecăruia, angajând responsabilitatea sa. Era decretul disolvărei Camerei naţionale şi declararea stărei de asediu; proclamaţia ministerului de război către armată, aceea a prefectului de poliţie către populaţia pariziană; şi'n fine numirea lui de Morny la interne. Şi apoi Ludovic-Napoleon luând cuvântul zise: „Am încredere în succes; port totdeauna în degetul meu, un inel dela mama mea cu deviza: *Speră!*"

Şi mâinile se uniră într'o strângere mai mult nervoasă decât cordială. Apoi se despărţiră fiecare plecând la datorie.

◆

Inapoia conjuraţilor podurile erau distruse. Armata era angajată în acest eveniment cu ferma hotărîre de a se menţine până la capăt.

In sfârşit contele de Morny se decise să concedieze în persoană pe ministrul de interne; şi abia instalat, ordinele sale plecau să evacueze în plină şedinţă palatul adunărei naţionale şi să închidă Consiliul de stat. La prefectura de poliţie ordinele sale sosiau unul după altul.

Rezistenţa la Paris nu fu decât un scurt şi steril efort. Ultimile convulsiuni ale luptei au încetat. Şi Morny are aerul asigurat al unui învingător ce nu s'a îndoit o minută de victorie.

Ludovic-Napoleon inaugurează o nouă perioadă de triumf, care va fi imperiul al doilea, epoca tuturor realizărilor pozitive, aşa cum o va simboliza în acţiunea sa un Morny.

MINISTRUL

Marea chestiune era realizată.

Morny rece privea lucrurile aşa cum le prevăzuse. Napoleon era trist şi posomorît. Cum avea o inimă sensibilă, el era înduioşat de moartea atâtor nevinovaţi datorită unei funeste erori a trupelor. Atunci Morny interveni: „Monseniore, în materie de războì civil, nu este interzis şefilor să meargă la luptă cu mănuşi: dar, dacă necesitatea o cere, mănuşile lor nu pot împiedeca sângele să le înroşească mâinile şi să le intre pe sub unghii".

Succesul acoperă totul. Parveniţii şi îndatoritorii se grăbeau acum să iasă la iveală şi să mărească escorta triumfătorului.

Curentul adeziunilor, sau mai de grabă a supunerilor calculate se mărea văzând cu ochii.

Defecţiunea începu să se producă în rândurile monarhiste.

In masa populaţiei se acceptă fără multă agitaţie legea faptelor împlinite. Şi acum se putea respira, se trăia în linişte.

◆

Ministerul era constituit în principiu, dela 2 Decembrie. Cabinetul se ţinea în permanenţă la contele de Morny; dela ministerul de interne pleca ordinele şi întreaga mişcare.

Criza odată trecută, Morny rămase la postul său mai departe.

Fără îndoială situaţiunea generală este satisfăcătoare. Increderea renaşte. Urile sunt înăbuşite; douăzeci şi şease de mii de arestări într'un timp atât de scurt.

„Cerberii libertăţii au fost doborâţi". Şi-n aceeaşi zi, deviza: Libertate, Egalitate şi Franternitate a fost ştearsă de pe toate edificiile publice. Ambele operaţiuni s'au săvârşit în mijlocul celui mai mare calm şi fără să se atragă atenţia populaţiei.

Miniştrii surâdeau citind că arborii libertăţii au fost smulşi cu frenezie de cei ce îi plantaseră.

Dar la Limay o cruce albă de lemn fu plantată pe locul unde mai înainte se afla arborele libertăţei. Şi pe această cruce se putea citi următoarea inscripţie: *Aci se odihnesc rămăşiţele mortuare ale celor două surori iubite de toţi francezii: Republica şi Libertatea, ucise la 2 Decembrie 1851. Rugaţivă lui D-zeu pentru ele!*

Duşmanii ordinei sunt incorigibili! Din fericire, forţa armată făcu pretutindeni să se simţă pumnul ei stăpânitor. Roşii dispărură. Partidul revoluţionar părea comprimat de teamă, prin sentimentul neputinţei lor şi energia guvernului.

Şi autoritatea ministrului de interne creştea în ţară.

Ludovic-Napoleon decretă confiscarea unei părţi din averea familiei Orleans. Contele de Morny, care păsrta pentru ducele d'Orleans un sentiment profund, combătu această măsură excepţională, judecând-o nepolitică şi nepopulară. El spera că va fi ascultat dar nu-i reuşi decât să se compromită încât fu obligat să-şi înainteze demisia.

(Continuare în numărul viitor)

Tenul strălucitor al petalelor trandafirilor

îl veţi dobândi întrebuinţând Crema, Pudra şi Săpunul Simon care îndeplinesc întreitul scop: purifică pielea, o fac suplă şi o hrănesc.

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIAINU Nr. 11

BIBLIOTECA CENTRALA ASOCIATIUNII

Universul literar

Anul XLV Nr. 11

10 Martie 1929

5 Lei

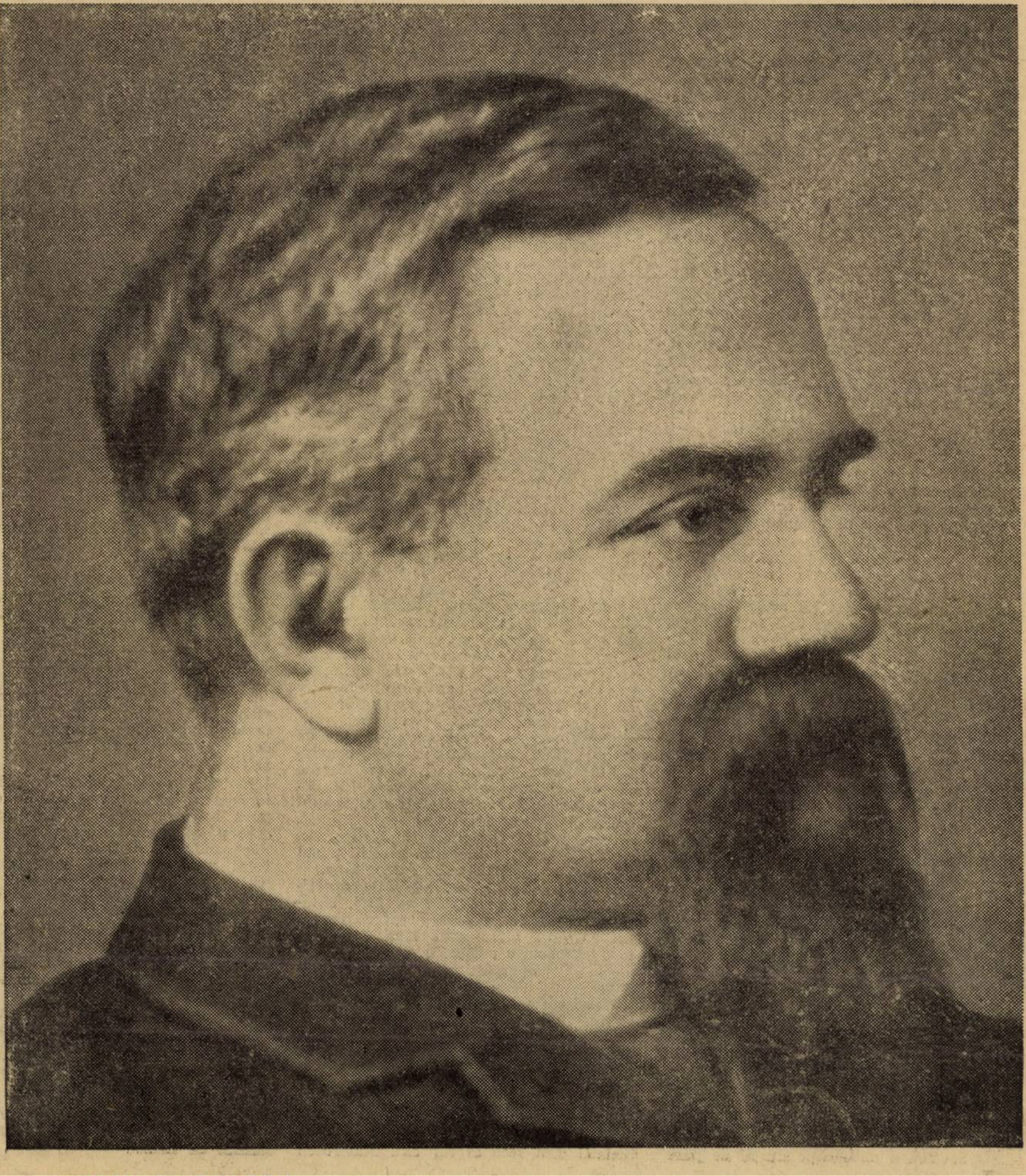

TITU MAIORESCU

Ctitorii

TITU MAIORESCU

(1840—1917)

de ALEX. HODOŞ

La începuturile civilizaţiei române moderne, într'o vreme când plămădeala proaspătă a spiritului public, încăpea, adesea, pe mâini nepricepute, cari încercau să-i dea aspecte ridicole şi diforme, Titu Maiorescu s'a ridicat ca un paznic atent al bunului simţ şi al dreptei judecăţi.

Toate însuşirile sale, unele înăscute, altele dobândite, l'au predestinat pentru acest rol echilibrator. Mintea sa clară şi ordonată, firea sa egală şi măsurată; erudiţia sa sigură şi larg-cuprinzătoare; această fericită împletire de porniri critice şi de aptitudini reformatoare i-a înlesnit misiunea, asigurându-i dinainte biruinţa. Răsturnătorul de idoli mincinoşi a fost un harnic ziditor de altare noui. El n'a fost un răzvrătit, ci un îndrumător.

Impotriva orientărilor greşite ale inovatorilor timpului său, Titu Maiorescu s'a străduit să precizeze o „direcţie nouă", potrivită cu concepţia normală, pe care o apăra. Activitatea sa s'a desfăşurat, deci, pe cele mai felurite domenii, îmbrăţişând de-opotrivă câmpul manifestărilor culturale şi politice, cu aceeaş pornire combativă a războinicului totdeauna pregătit de atac. Din clipa când a rupt cele dintâi lănci în paginele „Convorbirilor literare", şi până târziu, când părerile sale au învins, aceasta a rămas trăsătura carcteristică a scrisului său.

Tânărul doctor în litere şi filosofie de la Giessen, proaspăt descins la Iaşi în armura, pe care o credea invulnerabilă, a cunoştinţelor dobândite prin contactul cu ştiinţa occidentală, nu se înfricoşa de nicio încăerare şi nu evita nici un rival. Stăpân pe armele sale intelectuale, încrezător, mai ales prin puterea raţionamentului său elastic ca o lamă din Damasc, liber de orice prejudecăţi şi scuturat de orice disciplină din afară, Titu Maiorescu a debutat în chip firesc, printr'o îndrăzneaţă ofensivă în contra tuturor somităţilor epocei, pornind să le dărâme de pe piedestalul de erezii, pe care se ridicase.

Mulţi dintre comentatorii de mai târziu ai operei lui Titu Maiorescu au vrut să-i micşoreze însemnătatea, obiecţionînd, că războirile criticului dela „Junimea" au fost, demulteori, prea uşoare, şi că el îşi alegea dinadins adversari slabi, pentru a-i înfrânge apoi fără pericol. Nu-i era greu, de pildă, cuiva să ironizeze încă de pe atunci versurile răposatului Ciru Oeconomu, care scria lungi strofe împotriva *„tiranilor scrofuloşi*; să scoată la iveală, apoi retorica bombastică a lui Dumitru Brătianu, care în „Românul" din 3 Martie 1886, era convins, că *„Europa a suspens cursul lucrărilor sale"* aşteptând totul dela poporul românesc, *„poporul „Messia al întregei omeniri gemânde de durere"*; sau să-şi bată joc, în fine, de „Dicţionarul academic" a lui August Treboniu Laurian şi I. C. Massimu, care spunea *vârfului*: *„cacumen"* şi *lacomului*: *„gulos"*.

O asemenea observaţie nu ni se pare justă. Aberaţiile, pe cari, prin anii 1870—1880 le combătea Titu Maiorescu, trebuiesc privite prin prizma mentalităţii de atunci. Versificatori de felul răposatului Ciru Oeconomu se găseau pela toate răspântiile, stricând gustul cititorilor lipsiţi de discernământ estetic şi sufocând cu exuberanţa lor de bălării arătoase parfumul ales al florilor adevărate. Când, la 1872, Titu Maiorescu s'a oprit cu interes asupra primelor poezii ale lui Mihail Eminescu, presimţind desvoltarea lui de mai târziu, redacţia „Revistei Contimporane" a lui V. A. Ureche s'a scandalizat nespus, ridiculizând pe *„genialul domn Eminescu"*, pe care Titu Maiorescu îndrăznise să-l pună *„imediat alăturea de Vasile Alexandri"*... Tot astfel mai departe. Stilul lui Dumitru Brătianu din „Românul" dela 3 Martie 1866 era acela al tuturor oratorilor ascultaţi cu nesaţiu de clientela întrunirilor publice, iar cei doi autori ai „Dicţionarului academic", August Treboniu Laurian şi I. C. Massim, autentici depozitari ai filologiei oficiale, se înfăţişau înaintea cărturarilor români de pretutindeni subt ocrotirea însăş a Academiei Române.

Lupta lui Titu Maiorescu împotriva exagerărilor şcoalei latiniste n'a fost, prin urmare, un simplu joc al usturătoarei lui ironii. Timotei Cipariu, învăţatul canonic dela Blaj, intransigent şi pasionat, ţinea în mână sceptrul gramaticei româneşti, apărându-şi teoriile asupra limbei cu o îndărătnicie de habotnic şi cu un impresionant arsenal ştiinţific. Detronarea sa a fost rezultatul unei acţiuni metodice, pe care Titu Maiorescu a executat-o cu o perfectă stăpânire a argumentării, şi, pe de-asupra, cu acea batjocură tăioasă, ale cărei forţe se împrospătau mereu dintr'un nesecat rezervoriu de chibzuinţă. Străduinţa sa neobosită, la care s'au adăugat, se înţelege, şi alte colaborări, n'a fost zadarnică. Părerile sale sănătoase, cu atâta pricepere cumpănite, au triumfat relativ curând. Timpul i-a fost un auxiliar preţios. Evoluţia febrilă a României contimporane, care s'a scuturat repede de romantismul etimologic al *Lepturariului* lui Aron Pumnul ca şi de teoriile juridico-politice ale *Dereptului* lui Simion Bărnuţ, l'au ajutat. Dar acestea sunt avantajele oamenilor, cari se ridică deasupra vremii lor, măsurând dinainte, cu unghiul de precizie al minţii, pasul pe care il va realiza ziua de mâine.

Treptat, treptat, vederile sale anterioare au fost adoptate. Pela 1884, bătălia putea să fie socotită drept câştigată. La sfârşitul vieţei sale laborioase, Timotei Cipariu a azistat la năruirea complectă a complicatului edificiu, pe care-l ridicase cu atâta grije. Ultima aripă a clădirei s'a prăbuşit la 1904, când Academia Română a hotărît, în sfârşit, sacrificarea persistentului *u* scurt, împotriva căruia Titu Maiorescu a combătut o viaţă întreagă. Astfel, unanimitatea scriitorilor noştri au adoptat definitiv regulele gramaticale şi ortografice, pe cari întemeietorul „Convorbirilor literare" le lansase aproape cu 40 ani înainte. Scrisul dela 1866 al lui Titu Maiorescu n'are nevcie astăzi de nicio modificare pentru a satisface pe cel mai exigent dintre cititorii generaţiei noastre. Omul, care s'a zbătut acum şase decenii să ne cristalizeze limba literară, acest instrument esenţial al oricărei culturi naţionale, merită cu prisosinţă titlul de precursor.

După triumful părerilor sale asupra scrierii româneşti, Titu Maiorescu s'a înseninat cu desăvârşire, ca un cer albastru după o zi de furtună, silindu-se să-şi imprime, dela catedră şi în critica literară, o linie olimpiană de calm şi claritate. Nenumărate serii de studenţi au năvălit la cursurile sale de logică şi de istorie a filosofiei, admirând ca modele de perfecţiune, cugetarea ordonată şi expunerea verbală impecabilă a magistrului. Urmărind desvoltarea literaturii româneşti, vechiul adversar al beţiei de cuvinte a ştiut să preţuiască la adevărata lor valoare toate talentele proaspete, cari au răsărit, cu lumină mereu înoită, la orizontul schimbător al anilor. Titu Maiorescu a pătruns dela început adâncimea operei lui Mihail Eminescu, prevestind, încă dela 1889, că întreaga desvoltare a poeziei noastre la începutul veacului al XX-lea va sta subt înrâurirea genialităţii sale fascinatoare. A înbrăţişat pe Ion Creangă, a înţeles pe Ion Slavici, a adăpostit pe George Coşbuc, s'a solidarizat cu Caragiale, a ocrotit pe Brătescu-Voineşti, s'a bucurat de venirea lui Mihail Sadoveanu şi a ţinut să salute cel dintâi năvala turburătoare a strofelor lui Octavian Goga. N'a întârziat cu nicio judecată, n'a rămas în urmă cu nicio idee, n'a fost depăşit de niciun progres.

Titu Maiorescu a rămas astfel, până la încheierea activităţii sale publicistice, cel mai de seamă constructor al unităţii noastre culturale. El a netezit terenul multor înţelegeri viitoare, căci tocmai nepotul de ţăran de pe Mureş s'a ridicat cu mai multă putere împotriva rătăcirilor, cari au venit din Ardeal. Ciclul preocupărilor sale spirituale coincide deci, cu cercul hotarelor de azi ale României întregite.

In îndeplinirea misiunii sale, Titu Maiorescu a folosit mijloace de cea mai pură intelectualitate. E un omagiu, pe care posteritatea e datoare să i-l aducă. Fără îndoială, că acest dascăl al cugetului românesc şi-a supraveghiat cu grije drumurile vieţii sale. El n'a fost niciodată un improvizator. A crezut în puterea miraculoasă a raţiunii. A năzuit să clădească pe premize sigure. Judecata sa a avut claritatea glacială a cristalului. A suferit, totuş multe atacuri pătimaşe, mai ales de pe urma convingerilor sale politice. Dar pasiunile se potolesc cu trecerea vremii. Ele ard uneori cu vâlvătaie mare, dar în focul lor nu se consumă decât uscăturile.

Bustul de bronz a lui Titu Maiorescu supravieţuieşte chiar greşelilor inevitabile ale omului. A fost, cu adevărat, un ctitor. Numele său e gravat pentru totdeauna pe piatra fundamentală a României de astăzi.

AVOCATUL ȘI ORATORUL

Logica lui Titu Maiorescu nu putea să nu se întinză în două domenii indicate: în avocatură, unde duelurile de logică definesc profesia; în politică, unde e atâta nevoe de logică.

El a pledat rar, dar a pledat strălucit.

Agerimea minții, limpezimea expunerii, forța raționamentului, studiul serios al problemelor se 'ncadrau în acea ținută olimpiană, care a continuat, printr'o personalitate totuș proprie, la Matei Cantacuzino.

In rarile procese la care a luat parte, Titu Maiorescu aducea bucăți închegate de elocință judiciară, construite cu incomparabilul său simț critic, dovedind o admirabilă prevedere a obiecțiunilor, o exemplară strategie profesională. Iar pe de-asupra acestor însușiri de mare maestru, un umor compatibil cu solemnitatea desbaterilor, strivitor prin vigoarea ideei, nesupărător din cauza moderațiunei și calității expresiunei.

Dar unde facultățile sale strălucite evoluau cu o superioritate memorabilă, era frontul politic.

Doctrinar de rasă, era un practician perfect.

Cugetarea profundă care domina o conferință de Cerc de studii, nu împiedica abilitatea parlamentară în desbaterile unui proect de lege și se împăca cu impetuozitatea unui discurs de întrunire publică. Rar o atât de minunată armonie a tuturor manifestațiunilor cuvântului.

Pregătite sau spontane, lungi sau scurte, cuvântările lui Maiorescu puteau trece imediat dela stenografi la tipar: nu lipsea nimic, nimic de prisos, geometria elocinței sale se așeza definitiv pe măsură ce se desfășura.

Prin frumosul care o domina, cucerea. Prin masivitatea judecății, interesa. Prin vigoarea bătrâneții, uimea.

In 1913, prezida ministerul constituit cu sprijinul lui Take Ionescu, în scopul unic de a asigura Dobrogei o frontieră convenabilă, restabilind totodată pacea în Balcani.

Parlamentul era o arenă foarte însuflețită. Se dedea ghes guvernului să intervină mai repede, să ceară mai mult, să obțină totul. Interesele superioare ale țării impuneau anumite rezerve, anumită discreție. In acea epocă, uniți printr'o lealitate care ar trebui să servească și altora; subordonând Statului orice preocupări, Titu Maiorescu și Take Ionescu au aplicat o tactică politică vrednică de a face școală conducătorilor de tot felul.

Par'că-l văd.

Se adresa o interpelare. Oratorul se suia la tribună. Primul ministru cobora repede din capul băncii ministeriale, lua un scaun lângă stenografi, făcea mâna pâlnie, fiindcă auzul i se anemiase, și urmărea expunerea cu atenție încordată.

N'apuca interpelatorul să-și strângă notele, după ultimul cuvânt, și Maiorescu pleca cu aceiași pași mărunți și grăbiți, redengota sa reapărea în capul băncii, liniștea punea stăpânire pe adunare. O mână prin barbișon, alta între nasturii hainei. Inceput domol, rar. Un compliment oratorului—urmat de un reproș fin. Și pe urmă, răspunsul. Claritate, argumentare, măsură. Arhitectură impecabilă. Din când în când, un spirit la locul lui, o imagină izolată. Farmec tot mai mult. Și apoi concluzia —care se desprindea prin firea lucrurilor, sub presiunea judecății. Câteodată, o ripostă viguroasă, dar o vigoare făcută din istețimea ideei, nu din brutalitatea expresiunei.

Când se așeza, impresia era unică: de ce n'a mai durat!

Autoritatea radiată de personalitatea sa era impunătoare. N'ar fi îndrăsnit nimeni s'o sfideze. Era magistral. Când trecea printre parlamentari, se deschidea locul printr'un resort al respectului, acelaș care funcționa când de pildă Waldeck-Rousseau primea din dreapta și stânga omagiile viitorilor prim-miniștri și miniștri de seamă ai republicei.

Conștiința unei superiorități consacrate îl păstra în atmosfera unui prestigiu rar.

Și o seninătate, care-i dedea puterea să stăpânească orice încercări.

A rămas celebră exclamația lui Henri Brisson, președintele Camerei, în mijlocul panicei provocate de bomba anarhistului Vaillant:

— Ședința continuă, domnilor!

Titu Maiorescu, primind votul de blam la legea învățământului, s'a suit în trăsură, și-a dus demisia la Palat, și la orele 5 își ținea la facultate cursul, pe care nu-l întrerupsese niciodată, având în față, în mijlocul studențimei înlănțuite de prelegerile sale, figura vecinic tânără, cu părul de mult alb, al soției sale, care nu lipsise niciodată...

MIHAIL MORA

adevarate

ironie, fără spirit

Titu Maiorescu a fost o inteligență vie, care întrebuința cu mult meșteșug arma ironiei. N'a fost, însă ceeace se cheamă un om de spirit. Glumele lui nu erau niciodată reușite. La o aniversare a „Junimei" a citit, totuș, o lungă bucată ocazională, cu tendința de a fi humoristică. Magistrul o citi frumos, i-a dat cele mai variate intonații, dar nimeni n'a reușit să râdă. Această încercare neisbutită n'a văzut lumina tiparului. Din fericire, n'a dat peste ea nici un șacal al istoriografiei literare, ca s'o publice cu adnotații. Și în privința aceasta, Titu Maiorescu a fost mai fericit decât alții.

NOTE BIOGRAFICE

Titu Maiorescu s'a născut la Craiova, în anul 1840, ca fiu al profesorului Ion Maiorescu, de obârșie ardeleană. A învățat la liceul din Brașov, la vestitul „Theresianum" din Viena, la Berlin, și, după ce trece în chip strălucit doctoratul la Giessen, și-a complectat studiile la Paris. Minte clară și ordonată încă din prima sa tinerețe, Titu Maiorescu se întoarce în țară cu o temeinică cultură juridică, literară și filosofică. înarmat cu însușiri intelectuale solide și cu foarte variate cunoștinți generale.

Primul său pas în viața publică îl face ca magistrat la București. In scurtă vreme, însă trece la Iași ca profesor la Scoala Normală, apoi ca director la Liceul Național, și ca profesor la Universitate.

Imprietenindu-se la Iași cu Vasile Pogor, Iacob Negruzzi, Petre Carp, Theodor Rosetti și alții, Titu Maiorescu întemeiază în anul 1866 societatea „Junimea", al cărui rol în cultura românească avea să fie, în scurt timp, hotărîtor. După un an, la 1867, apar *Convorbirile Literare*, revista în care au apărut toate *Criticile* lui Titu Maiorescu și toate polemicile acestuia cu partizanii școalei latiniste, cu B. P. Hașdeu și Dobrogeanu-Gherea. Insemnătatea *Convorbirilor Literare* pentru desvoltarea literaturei românești în jumătatea a doua a veacului trecut e astăzi indiscutabilă. Aci s'au publicat cele mai multe din poeziile lui Mihail Eminescu, de aci s'a ivit Ion Creangă cu „Amintirile" lui, aci a debutat Ion Slavici, aci a descălecat dela Sibiu George Coșbuc, aci a găsit ocrotire Caragiale și aci a fost consacrat Brătescu-Voinești.

Anii, pe cari Titu Maiorescu i-a petrecut la Iași, în număr de aproape douăzeci, au fost ani de luptă și de frământări necontenite. In anul 1871, fiind la cârma țării guvernul prezidat de regretatul Lascăr Catargiu, Titu Maiorescu, solicitat de ministrul Costaforu, intră în politică alături de P. P. Carp, V. Pogor, Iacob Negruzzi, N. Gane, G. Racoviță și alți junimiști, mai întâi ca deputat în Camera conservatoare dela 1871, apoi ca ministru de Culte în cabinetul Lascăr Catargiu.

In anul 1884, Titu Maiorescu se mută la București, ca profesor la Universitate. Nu trece mult și *Junimea*, dimpreună cu *Convorbirile Literare* îl urmează. Pătrunzând în Academia Română, cu ai cărui întemeietori se răfuise dela Iași, Titu Maiorescu vede triumfând, una câte una, toate ideile pentru cari combătuse. Generația nouă de scriitori vine să se așeze subt ocrotirea sa. Apariția lui Mihail Sadoveanu și Octavian Goga e salutată cu însuflețire de vechiul amfitrion dela *Junimea*, care ține să facă el însuși rapoartele, prin care cei doi scriitori sunt încoronați cu cel dintâi premiu academic.

Titu Maiorescu a fost aproape necontenit ales în Parlament, a stat de mai multe ori pe banca ministerială, fără să-și părăsească, însă, preocuparea sa de căpetenie, care devenise, în cele din urmă, catedra sa universitară. Cursurile sale de Logică și de Istoria filosofiei au fost cercetate, în decursul anilor, de un neobișnuit număr de studenți, cari s'au resimțit de înrâurirea magistrului. La sfârșitul carierei sale politice, Titu Maiorescu a trăit câteva zile de apogeu. A fost proclamat șef al partidului conservator, și a prezidat la 1913, în calitate de prim-ministru al României, conferința păcii dela București. Apoi, s'a retras în umbră, tăcut și solemn ca un om al cărui destin s'a realizat, coborând în mormânt patru ani mai târziu, pe vremea grea a războiului dela 1917, singur și părăsit, întristat și desnădăjduit, pe când armata regelui Ferdinand își săpa șanțuri de apărare la hotarul Moldovei....

La începutul activității sale, Titu Maiorescu s'a arătat ca un precursor. A trăit, mai apoi, ca un om al epocei sale. S'a sfârșit în clipa, când părea că începe să rămână în urma cursului istoriei. Există o înțelepciune și în actul plecării din viață.

A. Hd.

poezie

I. GR. PERIEŢEANU

CĂRBUNE

Tristeţi funerare, în văluri de ceaţă
Danţează în zare de ieri dimineaţă.
Şi vântul le cântă din Nordic cimpoi
Şi ploaia le bate cadenţa greoi.
Orhestră de vânturi
Orhestră de ploi...
Un gând de pierie doineşte în noi!

Privesc, cum pe geamuri curg lacrimi, şiroae
Şi straşina plânge. Un plop se îndoaie
Sub aripi de vânt.
O mlaştină vastă, e'ntregul pământ.
Iar inima-mi tristă, e par'că topită
In ploaia ce cade, în tina cernită.

PĂMÂNTURI NORDICE

Semnalul clar al crengilor de fag,
In umbra parfumată din cabană...
Prin frunza deasă drumul în zig-zag,
Spre linişti îmblănite de capcană.

Aroma dulce a schiilor de brad,
De piei de ren şi luntrii lăcuite...
O! biet fior de vânător nomad,
Vâslind către păduri înzăpezite.

In tihna blândă, vulpile albastre,
Mă 'mbracă în mireazma ce se cerne,
Iar vântul trist şi ploile sihastre,
Aduc răsuflul, silvelor eterne.

MIH. MOŞANDREI

POEMA TRISTĂ

Pe marea spumegat' a depărtărilor
Trimisu-ţi-am corăbii luminoase,
Cu pânzele ţesute în mătase,
Din visuri şi din vălul amintirilor

Iubirea mea, cârmaciu sglobiu şi trainic,
A străbătut oceane, să te-ajungă,
Şi gândul se făcuse punte lungă
Să mi te-aducă 'n taină, ca un crainic.

Dar n'ai venit... şi tot mai mult suişul
Spre care-am tins, în năzuiri deşarte,
Mi-arată calea 'nchisă ca o carte,
Şi-mi taie din nelinişti, povârnişul.

NUMA CARTIANU

RITMURI TÂRZII

I

N'am cămile, sclave, nici podoabe;
Patul mi-e câmpia, luntre via,
N'am palate să-ţi răpiască ochii
Şi'nveliş, cojocul Babei Dochii.

Bârna casei, spânzurată'n stele,
Duce gârbovită patru munţi,
Purtători de cupe fumegânde
Şi de flaute hoinare pe sub punţi.

II

Un covor smălţat, bătut de lună
Cu mănunchi de aurii nuele,
Svârle'n vânt suveici de nostalgie,
Harnic ţesătoare rândunele.

Oi plăpânde pasc coliba verde
Şi, când seacă albia bătrână,
Vin cu pas domol şi'n puf de vată
Sorb izvorul lacrimei, din mână.

III

Iţi aştern potecă de măslini
Şi, în pragul suitor din mare,
Te primesc cu pâine de lumini
Şi cu drob strălucitor de zare.

Instrunindu-mi lira din bătrâni,
Voi porni pe coarde, în neştire,
Cântec roş, sălbatec, de haiduc,
Sau un psalm pios de mânăstire.

IV

Ne vom trece zilele sculplând
Porumbei albaştri de sidef,
Călători, în pâlc de veselii,
Prin cascada prinsă în gherghef

Şi vom merge, în tăceri târzii,
Rezemaţi, când zâmbetul apune,
Şi vom sigila pe guri uitarea
Când nu vom avea ce ne mai spune.

TRAIAN IONESCU

FINIS

Strein de suflet se desparte,
Un gând, ce nu-mi mai aparţine
Spre alte zări, mult mai departe
Cu portocali şi mandarine

Acolo, sub o cruce mică,
Inconjurată de smochini,
Se roagă ades o turturică,
Şi plâng alăturea doi crini.

Din când în când vântul adie,
Sub seară doar e liniştit,
Şi vântul plânge în simfonie
Tot ce-am sperat şi am iubit.

AL. BIBESCU

RUSALIILE

(SPICUIRI DINTR'O ORDONANŢĂ DEFINITIVĂ)

de SARMANUL KLOPŞTOCK

...mai departe...

(Intrebări şi răspunsuri între judecătorul de instrucţie şi criminal).

— Aşa dar zici că nu iubiseşi încă până atunci?

— Nici prin gând!

Cunoşteam dragostea din romane, din liceu şi din ideile colegilor — dragostea ideală, spirituală, suprapământească, — dragostea care face dintr'un încuminţit un nebun, dintr'un geniu un descreerat şi dintr'un ateu un sfânt!

Cunoşteam însă dragostea cealaltă, dragostea care se cumpără din târg, dragostea soldăţească, fiziologică, — dragostea care vinde graţii, fard şi maladii pe nişte parale care nu au miros! Dar pe aceea, temperamentul meu cinstit nu şi-a putut-o alipi nici când!

Eram însetoşat însă de cea dintâi dragoste — dragostea care a inspirat pânzele lui Raphael, dragostea care a făcut dintr'un dulgher din Nazaret, un Dumnezeu, dragostea care justifică în sfârşit, sensul umbrei omului pe pământ! Voiam să mă cheltuesc ei, să mă răstignesc sacrificiilor ei, să mă pierd pentru ea, ca un erou, ca un inventator, sau ca un mistic, care avea să ducă în mormânt o pasiune mult prea uriaşă pentru toată încăperea lumii!

— Revino la victimă!

— Trăiam însă, în schimb, un soi de dragoste bizară, intuitivă, ascunsă, — dragostea cu care ne naştem, instinctivă, fatală şi irealizabilă — acel orgoliu congenital de a fi agreabil unei femei, cu orice preţ, de a primi scrisorile ei colorate şi de a ne mândri cu bucuria durerei eventualului ei insucces doborîtor!

Pregătit într'astfel, am aşteptat-o 44 de ani!

Mi-a apărut, palid conturată, sporadic, nelămurită şi foarte dispusă a nu mă înţelege! Câteva întâlniri, banalele plantări la colţurile obscure ale străzilor şi mai obscure, cu ceasornicul în mână, un ceasornic care nici odată nu s'a potrivit cu al ei, cu o floare oarecare, strivită în palmele înfrigurate de aşteptare şi cu senzaţiunea unei sufocări în piept, care se înălţa automat, deacurmezişul gâtlejului, de îndată ce ultimele minute ale orei de întâlnire treceau de partea cealaltă a cadranului fără ca la orizont să apară umbreluţa, mantoul sau pantofii care trebuiau s'o aducă!

A doua zi, cu o scrisoare violentă de despărţire, cu un jurământ de revanşă în ea şi cu ultima fotografie a eroinei purtând pe dosul cartonului un vers de catastrofală şi iremediabilă ruptură!

Apoi o nouă năzuinţă, alte aşteptări în umbră pentru o umbră care nu se mai arăta, reducând toată însetoşarea iubirii la o... umbră!

Dar sufletul pe care l'am aşteptat în pragul tinereţei ţintuită să nu mai îmbătrânească pe treapta pe care-i aşternusem ca să calce peste ea cea mai înverşunată dintre pasiuni, întârzia!

— Te poftesc din nou să revii la eroina!

— Intârzia pentru ca aşteptarea să fie mai ucigătoare, întârzia pentru ca avântul să mă sufoce cu ardoarea lui înverşunată, întârzia pentrucă fericirea să mă îndrepte mai curând spre... prăbuşirea de apoi!

Şi totuşi mă complăceam satanic în această amăgire mai satanică-himera celor ce aveau să mă sosească procurându-mi un fel de voluptate demonică, în sensul de a fi eroul unei căderi în ghiarele căreia aveam să mor într'altfel de cât ar fi murit un puşcăriaş de rând, un cerşetor încremenit de ger, sau un orb călcat de tramvai.

O aşteptam aşa dar!

— Pentru a treia şi cea din urmă oară îţi cer să revii la pacientă!

— Revin — n'am încotro — pentrucă ea însăşi revine!

Şi a venit!

A venit aşa cum a visat-o cei 44 de ani închipuirea mea aprinsă, a venit aşa cum a conturat-o visurile adolescenţei mele... literare, a venit aşa cum biblia a incrustat la picioarele lui Christ dragostea de oameni, îndumnezeită de dragostea Magdalenei pentru Dumnezeul dragostei de oameni! Probabil, deoarece în clipa aceea tot sângele cerebral trecuse în torentul circulator, iar pometele le simţeam reci şi albe, arătarea mi se părea şi ea, rece şi albă.

Un zâmbet fin îi sfâşiă în două purpura buzelor şi lumina lui făcu din ea un soare!

Zâmbea, — îmi zâmbea, — zâmbea dragostei pe care i-o risipisem de pe ferestrele sufletului — ochii — toată, dealungul, în faţa ei, în drumul picioarelor ei împodobite cu catarămi şi funde şi cu cari începuse să-şi calce pe ea, venind spre mine, în colţul în care zâmbetul ei alb mă fixase ca într'o elegie de prea-mărire şi pe care o înălţam cerurilor a tot izbăvitoare.

Bastonul de palisandru al umbrelei, purtând în plafon miezul de atlas al unui pepene focos şi din luminile căruia se coborau văpăi de rubin în văpăile de fildeş ale zâmbetului care nu înceta, scoţându-mă din minţi, iar în coadă, o coroană de agate, stropită cu lacrimile de opale ale cine ştie cărei regine detronate, îi aşeza în holdele de dantelă ale bustului, petale parfumate din toate soiurile de flori, şi cari se rostogoleau într'o intersecţie ameţitoare de tonuri, culori, şi umbre, alcătuind din exotismul iradierei lor fantastice, un buchet care umbla!

Un fluid straniu de împăienjenită rememorare *fiziologică* par'că, ne apropiă. Umbrela se închise brusc şi zâmbetul muri în dosul horbotelor ei împreunate.

O mână egală, palidă fermă, pătată de luminile bijuteriilor, se înalţă felin, ca o tulpină înfrigurată de trandafiri, în dreptul inimei mele, pentru a aşterne pe ea, cea dintâi apăsătoare salutare— prefaţa romanului care începea!

Apoi o retrase marţial pentru a-şi îndrepta cu ea, o garnitură rebelă a îmbrăcămintei, o mănuşe scumpă care zâmbea într'o subsuoară, sau cordonul taliei ghiftuit cu ochi de argint de peşte mort, care îi împresura cu fulgerul metalului, mijlocul cumpănit de domniţă sfioasă — toate aceste precauţiuni, fără o trebuinţă de moment, ci numai pentru a masca dezorientarea în care o vârâse extazul meu!

Apoi, ne-am retras într'un colţ, la o masă mizantropă, sub acoperişul unor zarzări din cari ningeau luminile mătăsoase ale petalelor pémbè cu ivoir!

Şi au rămas acolo, la masa aceea schiloadă, multă vreme, muţi, fiecare cu inima la gură şi cu privirea în jos, inflexibilă, mută şi ea, picotind în pulberea de aur a nisipului în care mureau miliarde de gângănii, ameţite de parfumul zarzărilor de-deasupra noastră.

Intr'un târziu am simţit în obraji dogorea răsuflării ei aprinsă, cu miros de oţet de trandafiri, de cuminecătură, de flori moarte sub însăşi greutatea lor, pe pipetul îmboldit de suspinele cari le înălţa, le desmorţea şi apoi le cuibărea la loc, deasupra inimei, înăbuşindu-le şi împrăştiindu-le odată cu oftările cari nu erau înţelese, un amestec de mirosuri ameţitoare hipnotice, covârşitoare, cari se degaja lent din arsenalul ingredientelor de toaletă, pentru a rămâne multă vreme infiltrate în figura, în trupul şi în respiraţia femeei.

Bănuind că se hotărîse să-mi vorbească, am înălţat hoţeşte privirea în sus.

Zâmbetul de dinainte umplu de lumină toată umbrela zarzărilor, apoi privirea aplecată grabnic în jos, la loc, în pietriş, o întunecă.

Bastonul umbrelei sugrumat între rotulele egale ale unor genunchi în încheietura cărora se sfârşea convexitatea unor gambe ideale şi peste care lucea revărsarea regulată a pliseurilor de atlas, de un negru fioros, se smulse discret din preţioasa ascunzătoare pentru a cerceta cuvântul, în neştire, în boabele de nisip de jos, înlocuind astfel mărturisirile pe care le aşteptam, deopotrivă de înmărmuriţi, unul dela altul!

Dar oricum, stângăcia asta apăsătoare nu avea să dăinuiască!

Lumea care forfotea în trecere pe lângă noi radioasă, cosmopolită şi împestriţată — bisericoşi purtând pe braţe foi solzoase de nuc — erau Rusaliile— înamoraţi minţindu-şi înamoratele — era primăvara — iar prostimea etalându-şi vestmintele şi încălţămintea, asimetric croite — era sărbătoare — asimetric purtate şi mai asimetric ajustate de proeminenţele formelor grosolane de sub ele, puţin le păsa de stângăcia noastră!

Şi indiferenţa asta pudică, logică şi foarte la locul ei, ne dejnădăjduia în ideia că, toţi cu toţii laolaltă, nu ne-ar fi putut da nicio mână de ajutor, că nici pe departe nu ar fi fost... *de partea noastră* şi că în schimb, le-am fi părut foarte ridicoli, disgraţioşi şi obraznici dacă ne-am fi plâns lor, solicitându-le *îndrumarea* de care avem atâta nevoe!

Şi dezorientarea asta ambulantă, rigidă şi declamatorie, ne împietrea!

Atunci, într'un moment de intuitivă hotărîre, ne-am privit *solemn*, drept în faţă.

Era mai frumoasă!

Zâmbetul complet dispărut de pe figură, era acum înlocuit cu o gravitate spirituală, care îi aşternea pe frunte mitul suveranei adoraţiuni, transformând pe însoţitoarea de ocazie, într'un idol înaripat şi plin de făgăduinţi!

O iubeam!

Din chiar clipa aceea, îmi dam bine seama că o iubeam!

O iubeam cu furie — îmi amintesc lămurit!

Sau mai bine zis, îi iubeam frumuseţea severitatea îmbrăcată în mătase, sau liniamentul întregei ei fiinţe, căreia îi lipsea doar un stilet arborat la una din coapse, pentru a mă prăbuşi la picioarele ei de rasă şi a mă închina ca unei domnitoare — deaceea mai târziu, în vorbirea de toate zilele şi în scris, nu o mai chemam pe nume; — îi ziceam mai scurt şi mai *raţional: „DOMNIŢA*".

Ii iubeam zâmbetul, palmele şi mersul.

Ii iubeam podoaba fizică care înfrumuseţează stârvul omenesc, iar nu stârvul omenesc care, ademenind prin podoabă, coboară dragostea la îndeletnicirea prostituţiei!

Iubeam ficţiunea din femeea care justifică raţiunea ei dea fi, prin vraja dragostei, iar nu *femeea-individ* care, falsificând raţiunea dragostei cu ajutorul graţiilor ei fiziologice, umileşte *idealul* din femee.

Cel puţin, aşa o iubeam în clipa aceea a Rusaliilor!

Şi mă repet: privită drept în faţă era ameţitor de frumoasă!

O şuviţă de păr strecurându-se din greutatea pieptănăturii învălmăşit într'o tocă de velour bordeau, stropită cu mici nasturi de aur, se prelingea ostenită printre sprâncenile suple şi moi ca beteala de porumb, într'o limbă de aur roşcat, aprinzându-i irisul din priviri şi făcându-i frumuseţea mai înfiorătoare!

In despicătura tremurătoare a buzelor fierbinţi, fulgera necontenit pieptenele de fildeş al danturei, într'un zâmbet pieziş, mistic, trivial de seducător, — de o trivialitate turburătoare, cu subînţelesuri şi ademeniri mai turburătoare, un zâmbet cald şi cumpătat, incert, plămădit dintr'o amestecătură de bunătate aparentă şi de perversitate înmănuşată, un zâmbet anume pregătit pentru a aprinde mai aprig cele două pete de măr domnesc pârguit din obraji şi în cari se topeau luminile dinţilor, excesivi de albi şi de egali, accentuând seducător privirea unui ochi, înadins înjumătăţită, pentru a mări farmecul celeilalte jumătăţi de privire, a celuilalt ochi, şi a cărui lumină se întâlnea cu a celui dintâi, într'o completare de cochetărie amănunţit şi intenţionat studiată.

Minunea mergea mai departe, cu o înzestrare din cale afară de luxuriantă.

Braţele pline, asemenea unui pântec de şarpe îmbuibat peste măsura rapacităţii lui bestiale, se congestionau dealungul mânecilor a cărei urzeală scânteia de greutatea plenitudinei lor neîncăpătoare, înghesuindu-le treptat, spre apropierea palmelor rose, pentru a se sufoca apoi brusc, în menghinea brăţărilor, aşezând astfel la fiecare încheetură a palmelor, câte o enormă rozetă de aur.

Ne-am ridicat.

Două gambe ideale, înălţă pe convexitatea lor subtilă, drept în sus, această idolatră alcătuire de însuşiri şi un oftat ucise definitiv buchetul care visase toată vremea ca şi mine, în partea cea mai alarmantă a pieptului — inima!

Pentru întâia oară iubeam!

Durerea imposibilităţii unei dovezi din parte-mi, mă cutremura!

Ce valoare ar fi putut să aibă facticitatea unui jurământ de circumstanţă, pentru a dărâma acea superbă intransigenţă sufletească cu care debuta, guvernată de atâtea neasemuite găteli şi cari îi măreau profund orgoliul ei de curtizană pentru a mă depărta cât mai în grabă, cu jurământul meu ridicol cu tot, de nişte graţii cari mă înebuneau?!

Am suspinat şi eu, la fel cu ea, dar în locul unui buchet cu flori care nu şi-ar fi avut sensul pe pieptul meu, am simţit profund cum se mişca inima din loc!

Ne-am depărtat.

Rusaliile apuneau cu înserare şi cele din urmă foi de nuc se fanau în palmele bisericoşilor întârziaţi.

Inoptase.

Zambetul se înălbea mai vârtos între buzele întredeschise de răcoarea nopţei, pe măsură ce întunericul îi transforma fiinţa într'o apoteoză de făgăduinţi.

Am lăsat-o în poartă.

Apoi, întunerecul din curte, pătat de enorme discuri galbene de floarea soarelui şi care părea mai des decât cel din stradă, mărit de întunerecul pe care mi-l lăsase în suflet despărţirea ei, înghiţi această de preţ întovărăşire.

O scrisoare de amor?

Dar cui i-ar fi putut trece prin minte că această suverană a amorului, a frumuseţii şi a cumpătului, s'ar fi putut preta la o nouă minciună trasată pe versetul unui madrigal de iubire, din parte-mi, pe o hârtie agresiv parfumată şi ticluit acoperită într'un plic şi mai parfumat, când, probabil, în sertarul ei de pension îşi trăia tragedia vreunei iremediabile despărţiri, sarcofagul plin cu scrisorile de dragoste ale trecutului şi pe pântecul căruia se încrucişa fără îndoială, funest, tradiţionala fundă rose?

Şi cu cât oare comparaţiunile pe cari le-aşi fi cheltuit pentru ca să-i încadrez *într'o scrisoare*, nemurirea frumuseţii ei vestită, ar fi întrecut autentica ei splendoare şi mai vestită şi fără acele comparaţii?

O scrisoare de dragoste? de *nouă* dragoste?!

Dar câte iubiri se pot concepe oare?

Dar dragostea nu este un sport! Dragostea este un accident, o însuşire, o fatalitate — numai una din toate acestea — una, ca şi geniul, ca şi arta, ca şi viţiul şi care moare odată cu viaţa, cu geniul, cu arta şi cu viţiul îndrăgostitului sau al îndrăgostitei!

Riscam dar să o pierd înainte de a o fi câştigat!

Atunci m'am întrebat, cu ce altceva aşi putut face legătura, prin ce mijloc aşi fi putut duce mai departe amintirea frumuseţii Rusaliilor din parfumul cărora ne-am îmbătat împreună şi în ce chip aşi fi putut transmite în crezul ei cel de pe urmă, decăderea morală, pasiunea ucigătoare şi făurirea unui vis pentru înfăptuirea căruia eram hotărît să mor, cu ochii în ochii ei, fără o *prealabilă* şi primă scrisoare de dragoste, fără dobândirea unei banale întâlniri, fără dizgraţioasa uvertură a preludiului tuturor iubirilor de rând: *te iubesc!*

Constrâns, m'am coborât hotărât în mine şi am lăsat totul în spinarea întâmplărei!

O întâlnire accidentală a avut ca prim rezultat, evitarea de a-mi primi salutul convenţional al trecătorului, cel puţin!

Reflectând la un lapsus de optică al ei, i-am pândit calea într'o altă zi, pentru a-i adresa făţiş, plecăciunea mea!

Dar am rămas cu pălăria în mână!

Senzaţia unui năduf în creer s'a repercurtat grabnic, ca o lovitură de măciucă în şale!

La cea de a treia tentativă, m'am pregătit a-i cere explicaţii în vederea unui eventual refuz, ceeace s'a şi întâmplat!

— Ştiţi Domniţă că şi *Vodă* are îndatorirea de a răspunde salutului supuşilor săi!

— Dar eu nu sunt un *Vodă* şi nici nu am supuşi!

— Eu îţi sunt supusul!

— Dar, dacă răspunzând salutului D-tale, uraganul unei pasiuni ce ţi-aşi nutri, rostogolindu-mă până la picioarele d-tale, durerea acestei prăbuşiri va putea fi ea oare răscumpărată de răspunsul meu la salutul d-tale, or cât plin de graţii ar fi el?!

— Te vei rězima de... *prăbuşirea mea!*

*

Aci acuzatul se îneacă, tuşeşte congestionat, cere un pahar cu apă, îşi şterge ochii de lacrimi, apoi continuă cu o voce mai scăzută, îngroşată de şocul amintirilor apăsătoare, în vreme ce, judecătorul de Instrucţie fredonează romanţa lui Mario din Tosca, privind vag pe fereastra care dă în curtea unei fabrici de săpun şi dela balconul căreia, îi surâd un pluton de lucrătoare în şorţuri stacojii

—Mai departe...

*

Intr'o zi o doamnă a leşinat în stradă!

Ingrămădirea oamenilor făcea cu neputinţă o mână de ajutor care îi trebuia neîntârziat, întinsă.

— E o femee distinsă, se auzea din şoşotelile celor îmbulziţi în jurul întâmplărei.

— Se vede că trebue să fie de familie, continuau alte şoşoteli mai în *măsură* să se rostească.

— Vai ce frumoasă e biata de ea, încheiau alţi curioşi depărtându-se resemnaţi de eroina accidentului!

*

— *Domniţa!* întrerupse aferat judecătorul de instrucţie pe asasin, printr'o asociaţie de idei între imaginea partenerii lui Cavaradossi a cărui arie o întretăe brusc şi eroina procesului instrumentat, renunţând astfel subit, la graţiile fabricantelor de săpun, din curtea vecină!

— „*Domniţa*! întări... *criminalul*, fără a privi undeva.

Am ridicat-o pe braţe din învălmăşeala rochiilor prăfuite, deschizând drumul cu superbele ei gambe prin mulţimea bleagă şi avidă de voluptatea răului altuia şi care, pe ea, pentru un moment nu o atinge cu nimic!

Când şi-a revenit în simţiri, ne găseam pe patul proaspăt primenit, într'o rezervă de spital, potrivindu-i precaut, între pernele stropite cu acid fenic, capul brodat cu aurul părului.

Aşa că, prăbuşirea de care se temea,

venise mai curând decât s'ar fi așteptat, iar eu, la rândul meu, o *rezemam* de a mea, împlinind astfel împreună, capriciul întâmplării în grija căreia, din ziua Rusaliilor, lăsasem sarcina desfășurării unei dragoste vestite!

Administrația spitalului semnă o hârtie cu care'mi se permitea accesul în rezervă, de două ori pe zi, la ore fixe, 9 și 7 înainte și după amiază, și la cari mă înfățișam cu o promptitudine exasperantă pentru d-na supraveghetoare, însacsănat cu câte un pachet de trufandale, un buchet de flori înalte, tembele și surâzătoare, cari păstrează în indolența lor meditată, ceva din convalescența unei suferinți care trece odată cu gingășia lor — și cu o scrisoare de îmbărbătare în fundul legăturei cu merinde.

Infirmierul mă informa în poartă de starea Domniței, iar eu mă retrăgeam înfrânt, dezorientat și plâns, pentru a apare la ora următoare, încărcat cu aceleași târgueli, cu aceleași buchete și consolări, poetizate de durerea dinăuntru!

◆

Intr'o zi însă, autopsierul Budacke mă duse misterios sub un castan sălbatec din curtea spitalului, al cărui acoperiș îmi amintea dureros, zarzării întâlnirii din ziua Rusaliilor și sub umbra căruia continuam să-mi șterg lacrămile pentru îndurerata întemnițată.

— Știi domnule dragă, la patul cucoanei d-tale mai plânge zilnic, un militar cu galoane multe, de aur, un țivil tânăr, dar cu mustața albă și un inginer frumos, cu părul lins peste cap!

◆

Eșită din spital și adusă tot pe brațele mele, pe patul ei de acasă, am întrebat-o, pentru a *desminți* informațiunile hidosului Budacke:

— Mă iubești?

— Te ador!

— Cum?

— Ca pe un zeu!

— Și mai cum?

— Ca pe un idol!

— Și încă și mai cum?

— Ca pe un Dumnezeu!

— Cu ce m'ai putea încredința?

— Cu recunoștința mea neperitoare!

— Până când?

— Până în ceasul morții!

— Și dacă până în ceasul morții, *un altul* ar încerca să-mi ocupe locul, în sufletul tău?

— L'aș fărâma!

— Jură-mi!

— Jur pe capul copilului meu! (copilul era al.... *nimănuia!*).

Apoi Domnița *mi-a lămurit* că, galoanele cele multe erau ale unui vechi pretendent la mâna ei — militar — pe care l'a refuzat, fără nici o explicație, dar care o iubea *încă;* că dl. cu mustața albă dar totuși tânăr, era un logodnic ratat, respins pentru defectul precocității mustății sale, dar care o adoră *neîntrerupt;* că în sfârșit, inginerul cu părul lins pe spate, era cel mai... *hotărît,* dintre cei doi predecesori, a-i da numele și rangul său social, dar pe care, de asemenea, l'a respins pentru bărbiereasca și prea mult ticluita lui frizură, dar care totuși, cu tot afrontul acestei argumentări a refuzului, a rămas îndrăgostitul ei până la... moarte!

Dar nici pe departe aceste informațiuni tipice și pentru cari nu aveam nici un drept a-i cere socoteală, nu-mi știrbeau ceva din neclintita mea îndrăgostire!

Mai târziu, proprietăreasa mă puse în curent cu noi antecedente și anume: Domnița primise concubinajul unui bogătaș care se grăbi să-i cumpere mobilă nouă și scumpă și pe care, după câteva zile de trai în comun, în lipsa înamoratului de acasă, concubina încărcă totul, dispărând și că, bogătașul reîntors, i-ar fi tras o sfântă de bătae, *sor cu moartea,* de a rămas femeea cu leșinul care o imobilizase în strada din care, am ridicat-o și am dus-o la spital; ca apoi încumințită, preparând — de ochii lumei — o căsătorie cu un vestit om de afaceri, infamia nu întârzie să se repete, iar... vestitul om de afaceri să se prăpădească într'un acces de cord, în fața eroinei îngrozită, în vreme ce, în dulapul lui de lingerie, genunchii... *amantului intrus,* loveau ușile șifonerului în frigurile unei eventuale percheziții care putea să-l piardă; că, în fine, ceva mai târziu și mult mai... cumințită, cedă insistențelor unui negustor burdușit de acțiuni, făcând CASA NOUA — casă în care se mai strecura tiptil, în lipsa ghiftuitului de acțiuni,... un sublocotenet care îi era... frate, un locotenent care îi era... văr și un căpitan care îi era... cumnat!

Negustorul cel încărcat de acțiuni, prinzând de veste că această trinitate genealogică nu este decât o înjosire a lui deghizată, izgonise Domnița din casă alungând-o pe străzile în care i-am cunoscut frumusețea și am preamărit-o sub zarzări, în sărbătoarea Rusaliilor, adică în ziua pogorîrii pe pământ a *„Sfântului Duh"*, și a dragostei ce așteptam de 44 de ani!

Și totuși și aceste lămuriri neîndreptățindu-mă la nici un fel de răfuială, ca unele ce se raportau la o epocă în care Domința era mult departe de evenimentul întâlnirei cu mine, continuam să o zeific mai departe!

Ca divertisment de mahala, băcanul din colț mă puse în curent cu existența unui copil, de o frumusețe rară, a cărui fotografie era incrustată în poșeta Domniței, de alcărui tată nu se știa nimic, dar care era, în schimb atribuit, pentru informarea celui dintâi amant, unuia din sumedenia predecesorilor săi amanți!

Dar copilul nu era cu nimic vinovat!

Il adoram ca și pe maică-sa... Domnița — fructul frumuseții lui inocente, fiind fructul tulpinei celei mai dezastroase dintre frumuseți!

Și apoi, de ce nu ar fi fost și ea însetoșată de fireasca veleitate de a se fi numit și ea, *mamă de copil!*

O pianină își înăbușa gloria pântecului ei melodios, sub greutatea unei cuverturi încărcată de fotografii anoste și de vaze asimetrice.

— Cântă-mi ceva... cântă-mi dansul Villagoise!

— Nu pot — am unghii și nu mă îndur să le tai pentru capriciul unui menuett — vreau să-mi păstrez manecura!

Pianina era însă a fetei proprietăresei și aflai curând, dela ea, că Domnița nu știe să cânte boacă!

Dar în schimbul totalei ei lipse de cunoștinți muzicale, îmi trebuia iubirea ei mai departe!

Intr'o zi, umblând prin sertare, am dat peste un buletin de suspectă identificare a proprietarului lui, în care era trecut un alt nume decât cel al posesorului firesc, buletin pe care totuși îl purta ea!??

Pentru înflăcărarea mea dârză, n'avea nici o importanță dureroasa ei decădere... clandestină!

Dragostea nu are scrupule, dragostea este imorală, infinită și dezbrăcată de orice abnegație, ca și prostituția — în mirajul ei oamenii prostituindu-și sufletul — ceeace e mai de preț decât trupul care se vinde!

O vecină de vis-avis, îmi șopti misterios, într'una din seri pentru ca... să nu ne vadă nimeni, că o nepoată de a Domniței, fusese vândută unui tăbăcar, pe un preț sălbatec de infim, prin intermediul... Domniței, pentru ca, la rândul ei, să poată cuceri grațiile pecuniare ale tăbăcarului frivol și despre care se vorbea că și-ar aprinde țigartele cu bancnote dela 100 lei în sus!

Satisfăcut, tăbăcarul trimise la plimbare pe Domniță și cu ea și pe rajul ei!

Și povestea acestei escapade de misitie carnivoră, mă lăsă destul de rece — neomenia... — oamenilor neputându-mă înlătura din drumul dragostei ce mi-am ales!

La... *„curtea Domniței"* se pripășise, fără să-i cerceteze cineva rostul, o femee.

O femee uricioasă, suspectă și indecisă, cu părul scurt și vopsit. Vopsea proastă... incoloră, infectă și respingătoare — un cap lăeț de hoț de drumul mare, ciut, aspru și respingător, arare ori înviorat de un zâmbet căsnit, poruncit, deghizat — un zâmbet prevestitor de rău, un zâmbet ghinionist, de cobe care cântă în apropierea oamenilor cari mor sau în preajma unui cataclism! Femeea cea dubioasă se înfrupta din dumicații de după chefuri ai Domniței și purta îmbrăcămintea și încălțămintea pătată de sosurile și de șampania deboșeriilor ei. Unghiile îi erau, de asemenea vopsite, cu carminul vrăjitoarelor turcoaice, iar în chica ei de paracliser femenin, luceau pieptenii știrbiți ai Domniței!

Proprietăreasa vorbea că i-ar fi intermediara negocierilor ei dubioase, trupești, în vreme ce Domnița mi-o trecea drept femeea ei de companie, mai târziu mâna ei dreaptă, ceva mai târziu, sora ei de lapte, mult mai în urmă, sora ei vitregă și în sfârșit, mai în urmă de tot, la o închinare a paharelor onomasticei ei oculte, *sora ei de sânge!*

Calitatea, sub raportul genealogic al acestei otrepe cu cap de femee, în casa Domniței, îmi era tot atât de indiferentă, precum proprietăresei căreia i se înumăra punctual chiria prin femea cea suspectă, îi era indiferent dacă gologanii i se aduecau de codoașe, de femeea de companie, de mâna dreaptă, de sora de lapte, de sora vitregă, sau de sora de *pur sânge a Domniței* — numai chirie să fie!

Toate Margaretele Gauthier își apropie anturajului lor maladiv, o *„Prudence"* a cărei jegmăneală, pe față, îi procură o voluptate de stranie superioritate și, la rândul lor, toți chibiții acelorași Margarete Gauthier, își fac mână bună pe lângă astfel de hiene omenești, îngăduite să-și devoreze victima în apropierea alcovului stăpânei, cu încredințarea că, din ele își creiază o punte prin care pot ajunge mai ușor spre grațiile trândavei suverane!

— Mult oare ai să mai mă fierbi până

să ajungi la fapt? urlă judecătorul de instrucție, lovind biuroul cu toată greutatea colecției lui Hamangiu.

◆

Intr'una din zile a bătut la poarta mea părintească cineva. Am eșit afară.

Un domn se recomandă, contrariat în întuneric: Suansohn Zulufunbruck, — „*Agentură și Comision*".

Apoi întrebându-mă dacă înemerise numele meu, ceru să-mi vorbească neîntârziat.

Dar Domnule ce s'a întâmplat de mă deranjezi la vremea asta?!

— Nimic grav și totuși foarte grav! Eu și cu doamna Beatrice Zulufunbruck, soția mea, vă plângem!

— !!!

— O doamnă, imediat vecină nouă, printr'o singură despărțitură a ulucii, vă insultă trivial, zi cu zi, ceas cu ceas, cadou cu cadou ce-i trimiteți, în compania unei vrăjitoare care trăește din produsul comerțului corpului ei însuși adică, al doamnei care vă înjură, — vrăjitoare, care, când îi este soră, când îi este misită — o misită care nu-i este nici soră și nici misită — o parazită care își râde de toți *boerii* cari îi vin în casă și din punga cărora se hrănește, în cap cu ea, cu aceeași doamnă care vă ultragiază, culegând gologani de pe la toți și dela ea — doamna care vă stropește zilnic cu noroiul ocărilor ei și pe care totuși o adorați într'astfel!

Năduful din creer și ciocanul din sale pe cari le-am simțit în înserarea despărțirii din sărbătoarea Rusaliilor, se repetă mai aprig, înfigându-mi de data asta, în tâmplele aprinse, un tăiș!

Și care este interesul d-tale în această cruciadă?

— Omenia!

Dovezi!

— Astăzi chiar i-ai trimes o toaletă — este adevărat?

— Este adevărat!

— Vai ce mai toaletă! Am să o îmbrac numai decât și am să ies la plimbare cu... Mișulică al meu! strigă Domnița în curte, cât o lua gura! Mișulică al ei e un șofeur, postat la chioșcul de ziare de vis-a-vis și care o aduce noaptea târziu, acasă, beată... *pe gratis!*

— Intr'o zi i-ai trimes persici altoite.!

— I-am trimes!

— Și cine crezi că le-a devorat? Femeea cu chica de lăeț și cu unghiile boite, în vreme ce Domnița, mușcând în silă din carnea însângerată a fructului divin, zvârlea pe fereastră poamele, bombănind insulte la adresa d-tale, socotind o deriziune pentru trebuințele casei ei de a i se fi trimis, în loc de parale, piersici!

— O candelă i-ai trimis?

— I-am trimis! Era candela în lumina căreia mama își răzimase nădeidea, 84 de ani! I-am trimis-o ei, să se roage ca și mama, să-i ajungă anii!

— Candela mai era însoțită și de o scrisoare, extrem de mișcătoare, în care, cuvintele de sus erau intercalate întrînsa, ceeace făcu pe vrăjitoare să și înalțe în dreptul ochilor, prin prefăcătoria ei învinsă, șorțul pentru a-și ascunde câteva lacrimi, în vreme ce Domnița căreia i se adresa candela și scrisoarea, te blestema de așa ursită cu care îi gratificai tinerețea, adăugând către vrăjitoarea care se izmenise o vreme cu ochii în șorț, că ei nu-i trebuesc asemenea ofrande ci chiria care bătea la uși! Și apoi ce vrei să mai cunoști d-ta? Noi care suntem destul de departe de prefăcătoria ei, vedem ceeace nu poți vedea d-ta, sau nu voești să vezi, când îi stai cu capul între genunchi, atât de aproape! Anume, când o alinți, se zbeguește că e bolnavă și când pleci râde că ai fost atât de tânt și ai crezut-o! Beatrice a mea și cu mine, ne tăvălim de râs, dar când ne trece cheful, ne întristăm profund și te compătimim îndelung!

De aceea am venit, destul de târziu dar destul de revoltat, la d-ta!

Am tras înebunit zăvorul.

◆

Trecuse anul dela Rusaliile celei dintâi întrevederi.

Suansohn Zulufunbruck venise cronometric în seara zilei anului încheiat, de la aceleași Rusalii. Pretextul inaugurării era dar prilejuit. Poarta curții Domniței se lipi într'o icnitură seacă de ulucă și furtuna indignării mă împinse în mijlocul odăii.

Domnița visa!

Vrăjitoarea cea tunsă scurt și cu unghiile înmuiate în oala cu băcan, mă asigură că Domnița visa... la mine!

Ovreiul Suansohn Zulufunbruck se pierdu în întunerec pentru a fi la adăpostul consecințelor cataclismului vremei răfueli.

Pieptul Domniței era desgolit, profund turburat de planuri negre în perspectivă.

Rusaliile mă protejau — prea o adorasem ca un smintit — și de aceea îmi oferea acum locul unde trebuia să țintesc.

Dintr'un colț, rubinul candelei mamei — candela ultragiată pe nedrept îi așternea, precis, în dreptul inimii, locul unde avea să i se sape rana îndurerării mele!

Am strigat-o pe nume.

Instinctiv palmele-i, înfierbântate de patimi, îmi încleștă pumnii în pumnii ei.

Dar stiletul pe care-l visam la coapsa-i de Domniță, fu mai grăbit decât apărarea ei târzie!

O ață de sânge se rostogoli, din corsaj dealungul podoabelor și spre satisfacția familiei Beatrice și Suansohn Zulufunbruck, Domnița își dete duhul în brațele pe care o ridicasem din strada în care o cunoscusem!

◆

Urmează semnătura judecătorului de instrucție, rezumatul dezbaterilor și verdictul de achitare al juraților.

Deciziunea Curței a fost dată după miezul nopții, exact la un an după Rusaliile cari au urmat asasinatului.

Mai urmează apoi, semnătura pusă, în frica lui Dumnezeu și a oamenilor, pe onoare, conștiință și răspundere, a primului jurat!

Și mai jos la dreapta: „RUSALIILE".

SĂRMANUL KLOPȘTOCK

CÂND S'A INTEMEIAT JUNIMEA

Asupra datei când s'a întemeiat societatea „Junimea", al cărei animator a fost Titu Maiorescu, istoricii literari sunt astăzi cu toții de acord. E anul 1866. Împrejurările în cari a luat naștere „Junimea" sunt mai puțin lămurite. Pe vremuri, acest subiect era un izvor nesecat de glume, mai ales în sânul „Junimei". In *Amintirile* lui Gheorghe Panu sunt rezervate câteva pagini amuzante acestei permanente controverse.

„Junimea" ținea în fiecare an un banchet festiv. La fiecare aniversare, d. Iacob Negruzzi ținea un discurs, în care încerca să stabilească originea „Junimei", iar Vasile Pogor, unul dintre întemeietorii faimoasei societăți, intervenea cu următoarea întrerupere: — „Domnilor, nu vă potriviți minciunilor lui Negruzzi, el nici n'a fost atunci, nici nu știe, vorbește din auzite. Eu chiar, care am fost, nu pot să precizez nimic, nu știu dacă geniala idee a înființărei „Junimei" ne-a venit în 1863. De aceea, să declarăm cu toții că asupra nașterii „Junimei" nu se poate ști nimic, căci originea ei se pierde în noaptea timpurilor...."

Dl. Iacob Negruzzi susținea îndărătnic, că ideia înființării „Junimei" i-a venit lui Titu Maiorescu pe când, într'o seară, se oprise să stea de vorbă cu Vasile Pogor în dreptul unui felinar din fața bisericei Trei-Sfetite. Dar Vasile Pogor nu recunoaște amănuntul: —„E adevărat, că ne-am oprit înaintea felinarului, dar nu pentru a discuta, ci pentru altceva..."

La „Junimea" gluma nu era niciodată disprețuită, chiar când părea cam piperată.

CULTUL CATEDREI

Titu Maiorescu a fost toată viața un pasionat al îndatoririlor sale de profesor. Patimile eruditului critic erau fructul paradoxal al unei severe discipline morale. Prețuind mai presus de orice misiunea sa de dascăl, Titu Maiorescu avea cultul catedrei. Ca un mare preot, în odăjdiile invizibile ale științei, el nici nu ocolea Universitatea cu o elegantă neglijență, ca Alexandru Odobescu, nici nu-și răscolea ascultătorii cu lava fierbinte a elocvenței ca, mai târziu, Nicolae Iorga, ci oficia cursul său regulat cu o sfințenie rituală de interpret al eternității.

Nu lipsea niciodată, nu întârzia niciodată, nu se înflăcăra niicodată. O întâmplare îl caracterizează. Titu Maiorescu își ținea cursul seara, între 6 și 7. Nimic nu era în stare să-l abată dela îndeplinirea obligației, pe care și-o luase față de propria sa conștiință. In 1900, Titu Maiorescu era ministru de justiție în guvernul prezidat de Petre Carp. Acest guvern a fost răsturnat, după o agitată ședință la Cameră, în ziua de 12 Februarie 1901, printr'o moțiune de neîncredere admisă cu majoritate de un singur vot. Ședința Camerei durase până după ora 5 seara. Își poate oricine închipui în ce stare sufletească se găseau membrii guvernului, prin urmare și Titu Maiorescu, după o asemenea înfrângere. Cu toate acestea, precis la ora 6 seara, liniștit și imperturbabil, acelaș Titu Maiorescu a intrat în sala a IV-a a Universității, unde și-a ținut cursul ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat.

Frământat ca toți ceilalți semeni ai săi, de slăbiciuni omenești, Titu Maiorescu avea suprema cochetărie cerebrală de a părea ridicat de-asupra lor, la o altitudine unde iarba otrăvitoare a amorului propriu nu izbutește să crească...

A. Hd.

CEI TREI FRAȚI

de MIHAIL LUNGIANU

A fost odată un român, sărac, săraclipit pământului; dar cu credință nestrămutată 'n Dumnezeu și bun la inimă nevoe-mare. Ii murise nevasta și-l lăsase cu trei copii mici, pe cari i-a crescut el, cu chin mult, cu greutate mare.

Acu venindu-i și lui rândul să se ducă depe lumea aceasta, se căina amarnic în sufletul lui, că-și lasă copiii făr' de avere și fără nici un rost, în lumea, plină de nevoi și de răutate. Și nu putea să moară din pricina aceasta. Se chinuia, muria și învia, fără să-și dea însă sufletul de iznoavă. Dar milostivindu-se de el bunul Dumnezeu, i s'a arătat în vis, în cumpăna morței, și i-a fost spus ce moștenire să lase la copii. Și, chemându-i la el, li-a zis:

— Fetii mei, acu eu o să vă părăsesc. Mă duc la Dumnezeu. Voi știți c'am fost și mor om sărac. Nu vă rămâne nimic de la mine. Țiu să vă las însă cu limbă de moarte un sfat de care, dacă-ți ține seamă, o să vă fie bine.

Să fiți muncitori. Să mulțumiți lui Dumnezeu și de mult și de puțin, și de bine și de rău. Să vă purtați cinstit. Să nu furați, să nu mințiți, să nu 'nșelați, și furtu' și minciuna și 'nșelătoria n'au să fie 'n stare să vă facă vre-un rău.

Să vă iubiți între voi, ca adevărați frați, să vă îndogățiți la or ce. Să puneți cu toți umerii la nevoi. Să nu vă 'ncontrați, să nu vă ciondăniți. O zice unu' o vorbă, ăl lalt să n'o 'ntoarcă îndărăt, or să 'mpingă păcatu' pe careva să n'o ia 'n seamă. S'o prețue și să ca'te s'o rotunjiască, s'o desăvârșiască. Ințelesu-m'ați?..

Copiii se plecară cu evlavie adâncă asupra lui și-i sărutară zmeriți sfânta-i dreaptă, după care îi puseră tustrei lumânarea 'n ea și-i închiseră cucernic pleoapele.

Rămași ei singuri, se uitau unu 'n ochii celui-lalt.

Zicea unul:

— Să mergem la lucru!

Ceilalți nu 'ntrebau: „Unde? „Incotro?“ și „La ce?“; ci-i împliniau spusa:

— La arat!

— La boer! primăvara, or:

— La oraș!

— Ca salahori! vara.

Și ce ziceau ei și făceau.

De 'nsurat, nu s'au însurat. Știau că nevestele 'or să se certe 'ntre ele și o să facă să intre dihonia și 'ntre ei. Hălăduiau toți la olaltă în casa părintească.

Cu 'ncetul-cu 'ncetul au prăsit ei boi, car și plug. Arau însă omenesc: doi brăzdau ogoru' și al treilea semăna. Mai apoi au mai făcut rost de doi boi și de un car. Au cumpărat și ceva pământ, pe care-l munciau tot d'avalma. Le mergea bine și mulți începuseră să-i dușmăniască.

Acu, prin părțile locului, se făceau furturi dese și multe.

Leneșii din sat vestiau pe hoții din lumea largă, unde și când să dea lovitura, și aceia veniau, luau munculița oamenilor și o treceau din mână 'n mână, până i se pierdea urma. Se vorbia că șefii hoților erau oameni cu stare, cari aveau trecere la pomoșnici, la zapcii și la ispravnici, cu cari 'mpărțiau prada, așa că nici odată nu se dovediau.

Și mergându-le lor bine, prăsind două perechi de boi, cumpărând pământ, au intrat în gura lumii, de care să feriască Dumnezeu pe tot omul. Și a și căzut năpastea pe ei; s'au văzut într'o bună dimineață cu doi boi lipsă. Sai în sus, sai în jos, de geaba. Pe cine să pue vina, de cine să se lege?... Stau așa și se uitau unul la altul. Se 'ntrebau numai din ochi și dau răspunsuri din umeri, până ce odată cel mic zice:

— Știți ce, mă, nene, hai să-l ghicim!

— Hai!

— Hai! ziseră și cei doi.

— Cine ni-a furat nouă boii era 'nnalt! vorbește cel mic.

— Cu cisme 'ncălțat! urmează cel mijlociu.

— Și cu cojoc îmbrăcat! împlinește cel mare.

— Gras și voinic! mai zice prisnelul.

— Cu mustața mare! nu se lasă mezinul.

— Și-l cheamă Vlad! îi pune vârf barosanul.

— Să mergem, să-l cătăm!

— In oraș!

— In târgu' de vite! 'ndeamnă ei rând pe rând.

Se duc la zapciu, le dă un călăraș. Merg apoi în gloată, dau târcoale icicolo, până zăresc un om înnalt, gras, cu mustața mare, îmbrăcat cu cojoc și 'ncălțat cu cizme.

— Uite, ăsta e! strigară d'odată tustrei.

Călărașul se făcu roșu:

— Păi cum îl cheamă?...

— Vlad! Nu?...

— Vlad! Da! îngână el. Da' ce aveți cu mine?

— Să ne dai boii, ce ni s'au furat!

— Ce? Glumiți?.. se 'nnăspri omul.

— De n'îți dovedi-o, dați de dracu'! îi sperie călărașul.

— Las, pe noi!

— Sunt om cinstit, cunoscut d'un ținut întreg.

— O fi, da' de boii noștri dumneata știi.

— Așa? Bine! Să mergem la zapciu.

Și-l ia călărașul pe bănuit și-i ia și pe ei:

— D'acu merge pe 'nfundat pușcăria: or unu', or alții.

— Ba nouă să ne dea boii!

— Or să ni-i plătiască!

— Și să rămâe 'n plata Domnului! vorbiră cei trei frați.

Ajung ei la zapciu. Bănuitul se duce buzna 'n casă și-i spune tărășenia. Și păzitorul legii vine 'n cancelarie, vorbind aspru, mânios:

— Ei să-mi spuneți voi, de ce bănuiți pe omu' ăsta?..

— Ni-a venit nouă așa 'n gând!

— Odată la tus-trei!

— Fără nici o 'ndoială! răspund ei.

Și zapciul, tot mai mânios:

— Va să zică, nu l-ați dovedit!

— Ba dovedit!

— Răsdovedit!

— Prins și cu mâna 'n oală! vorbesc frații.

— Cum așa? se răstește slujbașul.

— L-am ghicit pe el dintr'o lume 'ntreagă!

— Fără să-l cunoaștem, or s'auzim măcar de el!

— Și am pus mâna dintr'o dată pe el! dau lămuriri cei trei frați.

— Asta nu e de ajuns! se oțări zapciul.

— Noi zicem că e el!

— Noi știm bine că e el!

— Noi ne punem capu' jos că e el? se 'nfig frații.

— Dacă mergeți voi așa siguri cu ghicitu', stați să-mi ghiciți și mie ce o să vă 'ntreb. Și, de n'îți nemeri, vi s'a 'nfundat. V'ați pierdut capetele! se răstește slujitorul dreptății. Și se duce apoi repede 'n casa de locuit, că o avea lângă cancelarie, și vine cu ceva 'n buzunar.

— Ce am eu aici? întreabă el.

— Ce e, e gogoneț! zice fratele cel mare, repede, fără să stea mult pe gânduri.

— Și galben! urmă cel mijlociu.

Zapciul o sfeclește. Incepe să 'nghiță 'n sec. Mișcă mâna 'n buzunar și capătă față.

— Și cum se chiamă? îi cercetă el grăbit.

— Ce ai în buzunar, or ce ții acu 'n mână? ceru lămuriri cel mic, zâmbind așa 'n doi peri.

— Ce țiu în mână! vorbi apăsat zapciul.

— Lucrului ăluia îi zice... portocală! inchee prisnea. Impărțitorul dreptății scoase, sfios, mirat și ușurat portocala din buzunar și, uitându-se la bănuit, îi zice:

— Plătește, omule, banii, că te-a rămas.

El: — Nu și nu! Doamne ferește! Să mergem la ispravnic!

Dacă ajung ei acolo și-i spun pățania, întâi bănuitul, în patru ochi, mai marele dirigătoriei, vorbește apăsat:

— Să vă 'ntreb și eu ceva, da' de n'îți ghici, v'ați topit! Ce avem noi trei în buzunare, adecă eu, zapciul și omul ăsta?

— Ceva rotunior! zice cel mare.

— Și cam gelben! vorbi cel mijlociu.

Zapciul și ispravnicul încep să râză:

— Ați luat-o tot cum știți voi! Credeți că 'n toate zilele-s Paști?... Mai sunt și Rusalii!

Fratele cel mic se 'ncruntă și trânti răspunsul:

— Și-i zice... rușine d'ăle mari!

Ispravnicul sare 'n sus:

— Cum îndrăznești să vorbești așa ceva?...

Pentru că ce e, nu e muncit! răspunse înfipt fratele cel mare.

— Pentru că e.... de furat! răspică vorbele și cel mijlociu.

— Pentru că-i prețu'... boilor noștri! îi puse vârf cel mic.

Ispravnicul rămase năuc și cu el și

critica literara

G. TOPÂRCEANU:

„Migdale amare“

(Versuri umoristice și fanteziste)
Ed. Cartea Românească

G. Topârceanu, dacă ar fi trăit la Paris, ar fi fost regele cânțonetei. „Baladele“ sale vesele și triste ar fi fost cântate pe multe scene bulevardiere și ar fi fost angajat — pentru toate revistele de sezon, — dela diversele teatre si varietăți — gras plătit de *manager-ii* însărcinați cu amuzarea Capitalei lumei.

Incepându-si activitatea la „Viața Românească“ din Iasi, prin ea și-a câștigat „gloria“ si din cenaclul moldovean, cu complicități amabile, a ajuns premiatul premiului national de poesie.

Este un versificator prodigios, cu vaste resonanțe epice, lirice, glumețe, — superficiale. Pare că scrie pentru revistă și este poate, poetul care se adresează celor mai sibariți iubitori de poesie amuzantă. Ar fi fost un Catul, dacă n'ar fi fost, în conceptie, rudă cu Ghiță Ranetti, si nu l'ar fi luat pe dinainte vâltoarea noutății, cu orice preț, în ritm în vers, în rimă, în tămâiere. Isi iubeste până la moarte pe prieteni: le didică poesii, astfel D. Sadoveanu e cântat, ca și prozaicul domn G. Ibrăileanu, cu barba de artiber armenesc.

Poezia lui Topârceanu e delicioasă și dacă n'ar fi banală câte odată — ar fi feerică. Versuri impecabile ca formă, antrenante ca sunet, desăvârsite, dar, usoare, necredincioase, ca valul trădător, caprițioase ca:

O, Muza mea cu nasul mic
Și coapse fine
Abia sculptate din nimic,
De ce te-ai dus de lângă mine?...

Ți-am prins în părul inelat
Vre-o floare artificială?
Te-am ofensat
Cu vre-o metaforă banală?

Ori mi-ai bătut vre'odată în geam
Și spionând perdeaua trasă,
Te-ai supărat că nu eram
Acasă?...

Apoi îi dă drumul fantesiei să vagabondeze, să se joace cu cuvintele, imperial să împrăștie imagini, rime regale, — o de n'ar fi atât de ușuratec poetul!

Vrei poate macii din livezi
Pe toți cu mâna ta să-i scuturi?
Sau te distrezi
Cu pălăria de pe fluturi?

Topârceanu are o temă ce o desvoltă, în zece, în o sută de stampe, cu toane, după inspirație sau nevoie tipografică. Cea mai caracteristică bucată din volum — ca manieră — este *Cioara* și după ea, ca factură sunt toate:

Câmpu-i alb ca un cearceaf,
Până în zări se desfășoară...
Sus, pe-un stâlp de telegraf,
S'a oprit din zbor o cioară.

Nemișcată 'n vârf, de par
Ca o acvilă pe'un soclu
Oacheșă ca un hornar
Și neagră ca un cioclu.

Mai departe îi dă:

Sub nemărginitul cer;
Singuratică și mică
Cât o boabă de piper;

Nu se lasă: „Găbovă ca o feștilă, într'un cap de lumânare“, „ca o mutră imobilă de harap cu nasul mare“.

Si-o compară cu „o pajură trăznită“, „un ou de ciocolată“, „prună afumată“, „muzicant în frac“, „cuvioasă ca un popă si zmolită ca un drac“; „incomodă în soare ca un gunoi în ochi“; „nefastă ca un chibiț ce-ți stă'n coastă într'un joc de bacara“; suspendată ca o notă pe un portativ gigantic“; slută ca o hotentotă părăsită de amant“.

Și așa înainte încă cincisprezece strofe, — putea să scoată un volum...

Majoritatea bucăților sunt teme de acestea desvoltate la infinit, — sau mai puțin: jocuri de cuvinte, oriul risipit de un versificator ce n'are astâmpăr... „Noembrie“ e o bucată pe un album al unui poet plictisit, căutând rime:

Plouă stupid...
Cerul își scutură
Ca dintr'o ciutură
Frigul lichid

Cârduri de ciori —
Neagră pecingine,
Flori de funingine
Zboară subt nori....
Cât un Larousse.

Plouă perfid
Și'n doză minimă
Picură'n inimă
Neant acid.

Plouă de sus...
Toamna ironică
Imi scrie o cronică

(O halima, —
Pentru că nu cere
Nici introducere
Nici „va urma“).

Plouă placid
A... e... i... o-u-ă
Dacă continuă
Mă sinucid.

Și noi!... Sunt bucăți întregi, demne de revistă umoristică. Acestor nimicuri le lipsește ceva ca să fie poesie adevărată? Desigur: seriozitatea. Profunzimea nu există nicăeri; e o poesie de epidermă care gâdilă plăcut și care amuză; dar nu reține; nu te ia de guler să gândești. Râzi, cel mult, treci mai departe.

Este natural ca o asemenea poesie de „farafisticuri“ să placă și să aibă succes, uneori, dar valoarea literară, e de multe ori de periferie. Arta e serioasă și, dacă glumește, ori râde în hohote doare, ori râde acru, rânjește. Topârceanu este un amabil tovarăș, care dă din cap și râde mereu. E delicios câte odată, agasant arareori, plăcut întotdeauna. Cultivă un gen usor, care este al lui: Cantonetist, zeflemist, derivă direct dela „Junimea din Iasi“. Ii mulțumim pentru clipele amuzante, în aceste vremuri prea triste în sine, ca să gustăm poesia adâncă. Preferăm comedia, tragediei, cinematograful teatrului. Topârceanu este omul timpului: știe să amuze și să placă. Si-a găsit calea succesului, care se confundă pentru moment, cu acela al gloriei, chiar când e gloriolă.

ION FOTI

NOTE BIBLIOGRAFICE

Au apărut: în Editura *Culturei Naționale:* DIMITRIE C. OLANESCU, viața și opera lui, de *N. Petrașcu.*

◆

In aceeași editură: IOAN MINCU, viața și opera lui în 65 de ilustrații de *N. Petrașcu.*

◆

A apărut volumul *„Pasărea-Rătăcită“*, nuvele de Al. Cazaban, pe care 'l vom recenza într'unul din numerile viitoare,

---

zapciul și bănuitul. Bagă mâna 'n buzunar și scoase un napoleon:

— Mi-l vârîși fără să văd! mustră el blajin pe hoț.

— Și mie! îngână zapciul, scoțând partea lui din furt.

Și, scotocind chimirul și răsturnând din el o bucată de aur, la fel cu cele două, hoțul o 'ntinse fraților:

— Na! Și acu ce mai vreți?... Boii-s tăiați și mâncați. Cu banii lor vă cumpărați alții.

Cei trei frați, mulțumindu-se și cu atât, au împărțit cei trei napoleoni și au plecat cu voe bună, mulțumind lui Dumnezeu, c'au scos-o bine la capăt din atâtea *dandanale.*

Dintr'asta li-a mers vestea sfoară 'n țară și veniau la ei oameni păgubași, să le ghicească și fete mari, când așteptau să se mărite, și bolnavi și toți necăjiții, și ei au prăsit avere, s'au îmbogățit și au trăit fericiți până 'n adânci bătrânețe *)

Pitești 1929 Ian. 27 MIH. LUNGEANU

---

*) A apărut în volumul *„Alte Povești“*.

plastica

EXPOZIŢIILE

In galeriile *„Regina Maria“* (calea Victoriei 83) expune „grupul celor patru“: Sculptorul *O. Han* şi pictorii *Ştefan Dumitrescu, N. N. Tonitza* şi *Fr. Şirato.*

E cel puţin un exemplu de bună camaraderie acest cuartet de plastici care se prezintă publicului în fiecare an. Insăşi denumirea formaţiei lor, nepermiţând absenţi la apel, le oferă avantajul unui stimulent reciproc prin angajamentul mutual d'a fi pregătit fiecare la vreme, să se prezinte onorabil în ansamblul anual.

Pentru cei cari se vor întreba eventual cari sunt afinităţile ce stau la baza acestui legământ, cred că e mai bine să caute răspunsul în consideraţii de ordin mult omenesc decât artistic.

Nu e neapărat indispensabilă o comunitate de credinţe şi resurse emotive în artă (ba chiar din contră, poate) pentru ca un număr de slujitori ai acestuia să poată sta uniţi prin interese comune în faţa vicisitudinilor carierii lor.

In cazul de faţă se poate spune că identitatea de aspiraţii în principii generale, nu-i împiedică pe cei patru să se deferenţieze — spre cinstea lor — fundamentual prin condiţiunile cari alcătuesc fondul *personal.*

In prima sală, prezintă un număr, mai mult calitate decât cantitate, de bronzuri: portrete, capete de expresie, nuduri şi câte-va studii mai mărunte.

Dl. Han se precizează tot mai viguros în fiecare studiu nou.

Peste echilibrul volumelor prinse în ansamblul armonic, artistul face să plutească sufletul spiritului ce caută dincolo de materie.

Lucrările d-sale sunt dintre acele ce se resimt în deosebi de controlul permanent al unei laborioase inteligenţe.

E de remarcat în expoziţia d-sale din acest an o bună temperanţă şi observare mai atentă a formelor greoaie cari voiau câteodată să sublinieze la exces intenţiunile de caracter. Impresia de calm care rezultă îi adaogă o nouă calitate.

In portretul poetului Eminescu e destul de vizibilă preocuparea artistului d'a închega în bronz expresiunea reconstituită din interpretarea operii marelui gânditor.

Stefan Dumitrescu. — Prezintă un bogat ansamblu de lucrări pe motive foarte variate. Grupările de personagii sunt mai îndrăsneţ şi mai bine inetnţionat chibzuite atât din punct de vedere al compoziţiei cât şi al emoţiei interioare, ca în alte dăţi Sub acest din urmă raport e destul de elocventă pânza de respectabile dimensiuni „Stâlpii bisericii“ cu cei trei bătrâni în pioasă reculegere 'n faţa altarului. Altminteri subiectul e destul de ingrat prin monotonia lui, spre deosebire de „Mama şi Copii“ bogat în prilejuri de calităţi.

Coloritul cald şi stăpânit câştigă prin greutatea pastei şi raportul luminilor bine observat, oferind impresia de soliditate.

N. N. Tonitza a cărui paletă e un nesecat isvor de lumină şi culoare expune în „grupul celor patru“ lucrări relativ puţine. Să nu uităm că pe cele mai multe — dacă nu chiar şi pe cele mai bune — artistul le păstrează pentru expoziţia personală care, desigur, nu va întârzia să aibă loc.

Se pare că pentru un moment, Tonitza ne dă „din toate câte puţin“: nud, flori, naturi moarte, copii — ca într'un ispititor „probar“ al bunurilor ascunse încă în atelierul lui.

Tonitza îşi urmează ascensiunea pe aceeaşi traiectorie.

Vraja coloritului, puritatea tonurilor, vigoarea expresiunilor, observarea materiei şi caracterului, prin prisma unei personalităţi definitiv conturată, — sunt câteva din nenumăratele calităţi ce se întrec să ne apropie de opera acestui visător al paletei.

Mă opresc aci. Prietenia adâncă ce mă leagă de acest camarad jenează entusiasmul meu. Nu-i exagerez însă meritele din prietenească dragoste, dar îl iubesc cu atât mai mult cu cât preţuiesc în el pe artist.

Fr. Şirato. Acelaş colorit fierbinte, cu jenante erudităţi, pe care i-l cunoaştem. Desenul constiincios în general, e stăruit în capetele de expresie, studiate cu serioase veleităţi de construcţie.

Naturi moarte de un plăcut decorativ în impreciziunea lor.

Motive luminoase şi bine echilibrate în pagină vădesc însuşiri preţioase de compoziţie.

D-nul Fr. Şirato pare fixat într'o formă definitivă.

C. VLADESCU

teatru

TEATRUL MIC

PANŢAROLA — 3 acte — de TH. MUŞATESCU

In gustul spiritului bulevardier, care în anii din urmă, a invadat scenele multora din centrele apusene, tânărul literat Th. Muşătescu a ticluit şi pentru publicul de pe malurile Dâmboviţei o înscenare aparţinând genului la modă.

Preocuparea de căpetenie a unor asemenea înscenări este să amuze publicul. Şi din acest punct de vedere „Panţarola“ d-lui Muşatescu a utilizat cu atâta meşteşug şurubăriile reţetei parisiene, încât, în multe scene, ea apare ca o pură localizare a originalului apusean. Aceleaşi efecte de hilaritate extrase din comicul şi neprevăzutul situaţiilor, din înfăţişarea humoristică a personagiilor, peste care şerpueşte viu şi vaporos — de multe ori libertin — duhul nervos al dialogului.

D-sa aduce, însă, şi o notă personală— în fixarea punctului de plecare al temei comice.

Un buchet de flori destinat unei femei uşoare, ajunge, prin nedibăcia comisionarului, în casa unei familii „onorabile“, care locuia la un etaj mai jos. Buchetul acesta conduce tot firul intrigei şi toată ţesătura comică a încurcăturilor. E un buchet revelator, care desvălue pe rând: întâi infidelitatea soţiei demne şi respectate, apoi infidelitatea soţului, un nătăfleaţă-crai, cu accese de demnitate conjugală, ambele infidelităţi complicate cu infidelitatea amantului de profesie al doamnei şi cu infidelitatea amantei de profesie a domnului.

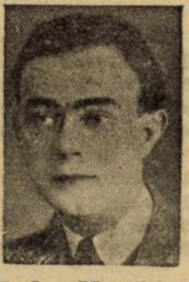

Tudor Muşatescu

E o tragere pe sfcară generală, cum se întâmplă uneori la jocul de panţarolă în trei, când ies toţi păcăliţi. Numai că în „Panţarola“ d-lui Muşatescu ies toţi ...încornoraţi.

Pentru spontanietatea acţiunei şi pentru unitatea ţinutei comice a vodevilului devine necesară suprimarea unor scene centrifugale, mai ales din actul al 3-lea.

Distribuţia rolurilor n'a fost din cele mai adecuate resurselor artiştilor, cari au format ansamblul. Numai d. Niculescu-Buzău s'a simţit bine plasat în rolul detectivului, din care humorul său firesc şi concentrat a scos o adevărată frescă de comedie pură.

Recunoaştem strădania d-lui Mişu Fotino de a detaila ticurile unui nătăfleaţă încrezut şi ridicol, director de minister, care, în interesul avansării, trece cu buretele peste toate ruşinile vieţii.

Cuvinte bune avem de spus şi despre artistele Stanca Lambru, pentru linia de distincţie personală a jocului şi Nutzi Stănescu, degajată şi vaporoasă într'un rol de curtezană.

INT.

gazetaria

aşa şi-aşa...

P. T.

Cetitorii obicinuiţi ai acestei coloane au observat — credem—că ea s'a ridicat la o informaţie critică obiectivă şi organizată. Nu însă pentru o profesiune de credinţă ne ostenim. Năzuim să notăm însă un amănunt: vom îmbrăţişa tot ce se publică. Vom trece, prin urmare, peste norma obicinuită de a da atenţiune numai celor ce ni se trimet. E un gest de curaj care porneşte dela înţelegerea greutăţii de a se trimite tuturor exemplare gratuite. Şi încă un amănunt: nu uscata înşirare bibliografică, dar, şi lucrul s'a văzut, o informaţie înţelegătoare şi obiectivă, sigură şi demnă. Aşa dar ne vom ocupa de tot ce ne va cădea în mână — broşură, volum, ziar, revistă, fie din Capitală, fie din provincie, atât cu conţinut literar, cât şi cultural în genere. Cu o singură condiţiune: să interescze prin ceva: prin conţinut sau prin atitudine, prin formă exterioară sau prin sinceritate. Să merite încreştarea la răbojul unei rubrici care nu pierde din vedere intcresele supreme ale scrisului românesc.

◆

„RAMURI", revistă condusă de d. C. S. Făgeţel a apărut în număr festiv. Numărul e o minune de artă grafică. E neînchipuit de frumos. E tot ce-a putut să dea mai occidental arta grafică românească.

Cuprinsul revistei e la înălţimea artei grafice.

Foarte impresionant articolul d-lui Făgeţel despre începutul revistei şi stăruinţa conducătorului ei, sub înrâurirea ideilor literare ale Semănătorului d-lui Iorga. „Ramuri" şi-a creiat astfel o disciplină şi o ideologie.

Vremea

O sărbătorire mai modestă: ziarul „Vremea" a împlinit un an de existenţă. Ii urăm: mulţi înainte, dar — şi mai multă modestie, cu atât mai mult cu cât „Vremea" năzueşte să apară... zilnic.

E un gest pe care va avea ocaziune să-l regrete...

vor apare...

Cu toată trista experienţă a ultimelor publicaţiuni literare, apărute, şi dispărute într'o noapte, altele noui se anunţă:

Vechea: „Flacăra" a d-lui Gh. Banu, sub conducerea d-lor I. Pillat, Horia Furtună, etc... Fi-va oare noua „Flacără" în stare să recreeze atmosfera de idealism antebelică? Reuşi-va ea să se facă indispensabilă, ca atunci? Este ceeace îi dorim.

O revistă a „tinerei generaţii", condusă, probabil, de d. M. Steriade; în fine o a III-a condusă, credem, de cunoscutul critic craiovean D. Tomescu...

Le aşteptăm...

buletinul

cărţii româneşti, publicaţiunea bibliografică atât de necesară şi de aşteptată, a început să apară cu nr. 1—2 pe Ian.-Febr. Cuprinde următoarele capitole: Agricultură, horticultură; artă; calendare; călătorii; cărţi pentru copii; critică, istorie literară; discursuri; drept, legislaţie, jurisprudenţă; educaţie, învăţământ; finanţe, economie politică; istorie; etnografie; medicină, higienă; nuvele, povestiri esseuri; opere religioase, poezii; reviste periodice; romane originale: romane traduse; ştiinţă, tehnologie; teatru; diverse; ultime informaţiuni.

divina comedie

O noua traducere a „Divinei comedii" ar fi terminat cunoscutul bard şi avocat gălăţean, d. Const. Z. Buzdugan. Ştirea ne este comunicată chiar de d-sa prin coloanele „Adevărului literar". Traducerea ar fi— ni se dau şi unele citate — superioară tuturor celor existente.

Ne întrebăm: Se va găsi oare un editor care s'o comunice marelui public?

Şi încă: e o traducere completă sau numai a „Infernului"?

Silvius Rolando

a reapărut în publicistica periodică, prin paginile „Plaiurilor româneşti" cu o puternică nuvelă: „Luptă" (No. 1, 2).

◆

Foarte multe note în „RASARITUL". Disciplina şi consecvenţa d-lui I. Gr. Oprişan sunt întradevăr impresionante.

Lucian Blaga

este sărbătorit de ziarul „Ultima oră" prin penele pricepute şi prieteneşti ale d-lor: I. Pillat, Em. Bucuţă, I. Barbu, etc.

din programul

unei reviste de curând apărute:

„Evoluţia literaturei noastre, sub denumirea barbară de „modernism" ne-a apărut întotdeauna ca o manifestare pestilenţioasă pentru secolul actual.

„Diversele curente, înfiripate de criticii ocazionali sau declasaţi pretind inovarea, literaturei noastre după aberaţii şi perplexităţi ce se găsesc, incontestabil şi în poezia modernistă a multor ţări din Occident..." .

Din „Cronica măruntă":

„Când ne-am hotărît să publicăm.... nu ne-am gândit absolut de loc să ne ocupăm de revistele vulgare şi, aşa dar, nici să publicăm pamflete pe care cetitorii le pot găsi în atâtea ziare ale României Mari şi Moderne".

Natural că nici noi nu suntem pentru „manifestările pestilenţioase" ale literaturei, nici pentru „pamfletele" ce se publică în ziarele „României Mari şi Moderne" (cu majuscule). Dar, Dumnezeu să ne ierte, nu putem înţelege nici ifosele directoriale ale unor publicişti cari, caşi cel de mai sus, nu au idee de gramatică, vocabularul şi ortografia limbii române.

Deci: înapoi la gramatică!

„revista clasică"

Poate, până la publicarea acestor rânduri „revista clasică" va fi şi apărut. In orice caz ne facem deosebita plăcere să anunţăm cetitorilor vestea, unei serioase publicaţiuni cu acest nume, rezultate din fuziunea celor două publicaţiuni până acum existente: „Orpheus" şi „Favonius".

E un impresionant caz de înţelegere a unei situaţiuni şi exemplul ei ar trebui imitat de tot atâtea „Calendare", „tiparniţe", „plaiuri" etc...

Revista, scrisă de specialişti, profesori universitari şi secundari, este pusă sub conducerea d-lui N. I. Herăscu.

◆

„FALANGA" sub direcţia d-lor Raul Teodorescu şi N. I. Russu îşi continuă unitar activitatea de îndrumare a tinerilor scriitori, — potrivit teoriilor mereu verificate cu probitate de d. prof Mihail Dragomirescu.

In numărul dela 15 Februarie, pe lângă observaţii vioaie asupra unor reviste s'a publicat foarte interesantă dare de seamă asupra volumului al doilea de critică al d-lui Dragomirescu. Darea de seamă limpede, şi metodică e semnată Elena G. Ionescu.

forme vechi

Un cunoscut scriitor declară ritos:

„...Sensibilitatea mea artistică nu poate suporta disciplina riguroasă a formelor precise...".

Se supără oare cineva de acest lucru?

Ne gândim la Shakespeare care, lovind fără milă, în formele rigide ale teatrului existent, a creiat alături tipuri noui şi tot atât de valoroase.

Suntem în drept — prin urmare — să aşteptăm cam acelaş lucru şi dela autorul părerii de mai sus?

Numai atunci, numai după ce se va fi impus prin opere definitive şi forme noui, va putea să vorbească despre „Sensibilitatea mea artistică...".

Până atunci însă, să nu ia în deşert numele lui Dumnezeu...

degradare

Din actualitate: literatura de astăzi ne dă: versuri în loc de poezii; schiţe şi anecdote, în loc de nuvele şi romane, essayuri în loc de studii şi piese în loc de opere dramatice. Sunt denumirile pe care, prin unele publicaţiuni tinereşti, singură, şi le dă.

Hotărît: o degradare. Interesant e că verdictul şi-l dă singură. In acest caz e o autorecunoaştere într'adevăr nobilă...

literara

o seama de cuvinte

O prietenă a d-nei Recamier îi reproşa acesteia, că se poartă prea rău cu tânărul Clamecy.

— Iţi este foarte devotat şi te iubeşte ca un nebun!

— Nu mă interesează, răspunde d-na Recamier.

— Clamecy e în stare să facă orice sacrificiu pentru d-ta!

— Nu-i cer nimic!

— E în stare să se arunce în apă ca să nu te îneci!

— Eu nu mă înnec niciodată şi el mă plictiseşte totdeauna!

◆

Un tânăr debutant dădu într'o zi lui Voltaire manuscrisul unei tragedii. Acesta după ce o ceti spuse:

— E o adevărată tragedie!

-- Da? Va să zică socotiţi tragedia mea...

— Păi nu e vorba de tragedia d-tale!

— De care atunci?

— De tragedia de a o citi!

◆

Diogene, în mai multe rânduri lăuda cu o mare bogăţie de adjective pe un cântăreţ de harpă cu numele Clarent.

Cum acest Clarent era lipsit de orice calitate, toată lumea se mira de ce îl laudă Diogene.

Acesta, oridecâteori era întrebat, răspundea:

-- Il laud, fiindcă deşi lipsit de orice umbră de talent, a avut curajul să se facă tocmai cântăreţ de harpă!

◆

Un tânăr poet, citindu-şi o piesă la Comedia Franceză şi văzând că lucrarea sa e respinsă în unanimitate, se adresă celebrului critic Samson, membru în comitetul de lectură, cu aceste cuvinte:

— Domnule, aţi fost nemai pomenit de sever cu mine. Am remarcat că aţi dormit tot timpul la lectura piesei mele şi cu toate astea aţi votat contra.

— Sigur! răspunse Samson. In literatură somnul reprezintă o opinie!

◆

Intr'o zi doi prieteni discutau cu Eugène Soe despre un coleg care făcuse o avere enormă în industrie.

Cum afacerile pe cari le învârtise recentul îmbogăţit, nu erau dintre cele mai cinstite, amândoi prietenii îl criticau grozav.

— Ce aveţi cu el? spuse Eugène Soe. Nu pricep de ce sunteţi aşa de aşpri cu el?!..

— Fiindcă a fost necinstit!...

— Necinstit?!.... Ce răi sunteţi?!... Eu îl cunosc bine şi îl ştiu cum e: un cavaler. Ei, ce vi se pare de blamat să te ocupi de *industrie* şi să fii *cavaler?!..*

bazar

MUZEUL DANSURILOR

Il va avea în curând America, s'au mai bine zis, unul din muzeele naţionale ale Statelor-Unite va păstra pentru generaţiile viitoare vechile dansuri populare americane. In acest scop „Societatea de dansuri populare americane" va cutreera toate ţinuturile şi va face o colecţie din toate dansurile diferitelor regiuni. Prin „colecţie" se înţelege: muzica şi eventual cuvintele care însoţesc dansul, paşii şi figurile fiecărui dans. Vechile costume pe care le purtau dansatorii pe vremuri precum şi instrumentele muzicale, care serveau la acompanierea lor. Pentru a întocmi o asemenea colecţie se va face uz de fotografii, plăci fonografice şi alte mijloace de reprezentare.

Din iniţiativa aceleaşi societăţi 25.000 de profesori din Statele-Unite vor învăţa pe copii dansurile vechilor generaţii. Se vede că americanii s'au săturat de Charleston şi alte dansuri moderne şi deaceea această incursiune în dansurile strămoşeşti. In tot cazul nu vor avea decât de câştigat.

FILMUL PLASTIC

Dr. Herbert Ives de la Bell Telephone Company din New-York anunţă, că ar fi găsit un mijloc pentru ca filmele proectate pe ecran să prezinte cele trei dimensiuni, cu alte cuvinte: ca imaginile artiştilor şi decorului să apară ca obiecte solide în spaţiu, iar nu fără relief ca acum pe un fond plat.

Totuşi din pricină că aparatul întrebuinţat e încă prea complicat şi prea costisitor, D. Ives crede că procedeul său nu va fi aşa curând aplicat în studiourile cinematografice.

In adevăr, pentru a produce un astfel de film cu trei dimensiuni, nu mai puţin de 60 de lentile trebuesc îndreptate asupra scenei şi fiecare potrivită la un unghi diferit. Trebuesc dar 15 aparate fotografice cu câte patru lentile capabile să ia optzeci de imagini pe secundă. Toate aceste aparate sunt aşezate în semi-cerc. Cele 60 de imagini sunt condensate într'un singur film care e proectat pe ecran din spate, iar nu din faţă ca acum.

Ecranul e translucid şi în faţa lui e un fel de grilă care „filtrează" imaginile, aducându-le înaintea ochilor spectatorilor sub forma sub care aceştia le văd în mod nautral.

caricatura zilei

PARVENIŢII

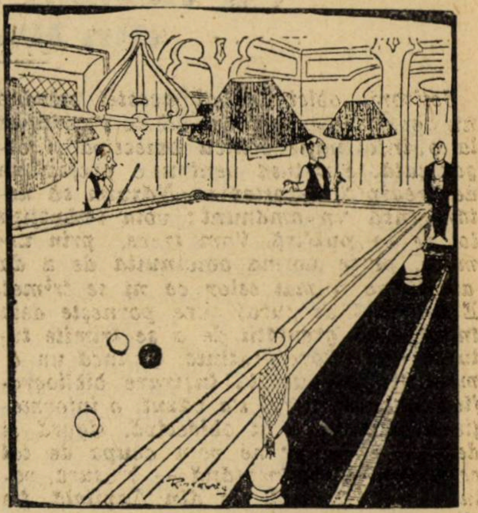

— *Imbogăţitul de războiu:* — Ai rupt postavul? N'are nici o importanţă Firmin, feciorul meu ne va aduce celalt biliard de schimb.

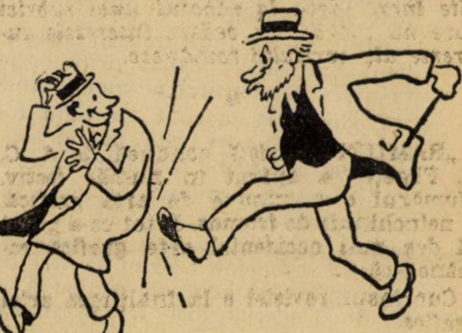

— Na! Şi să mai faci ochi dulci nevesti-mi!

— Poţi să dai cât ţi-o plăcea că m'a blindat soacră-mea!...

GHINION

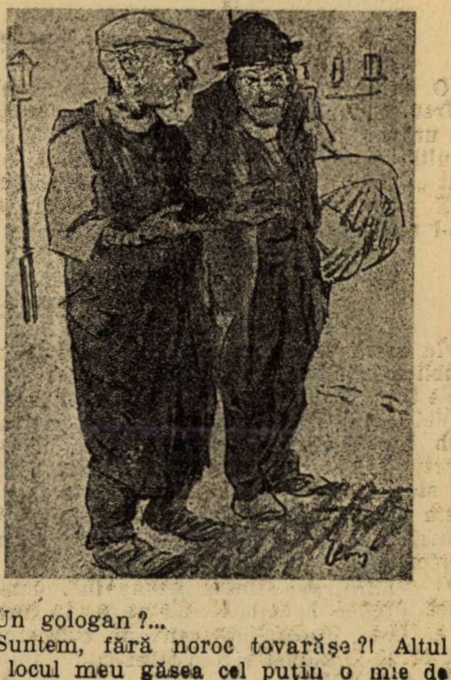

Un gologan?...

Suntem, fără noroc tovarăşe?! Altul în locul meu găsea cel puţin o mie de franci.

(Judge)

Pagini uitate

DISCURSUL LUI TITU MAIORESCU

Cu ocazia omagiului ce i s'a adus la ieșirea sa din Universitatea din Bucuresti, în 1909

Cum să vă mulțumesc, domnilor colegi, pentru o așa solemnă manifestare de simțăminte prietenești, care v'au îndemnat să vă exprimați în privința activității mele personale în termeni cu mult covârșitori peste însemnătatea foarte relativă ce a putut-o avea în decursul unei îndelungate vieți?

Cum să vă mulțumesc domnilor, colegi? Și când zic colegi, dați-mi voie să adaug îndată, că nu înțeleg numai pe profesorii acestei universități, la a căror misiune am participat și eu, ci îmbrățișez împreună cu ei întreaga studențime universitară, pe care am privit-o și am primit-o totdeauna în mod colegial, ei — studenții fiind colaboratori mai tineri ai unor magistri mai experimentați, dar cu toți deopotrivă „cives academici“; și daca noi i-am înzestrat cu prisosul cunoștințelor noastre, ei ne-au întinerit pe noi cu prisosul entuziasmului lor, și nu știu cine au fost mai folosiți?

Cum să vă mulțumesc, domnilor colegi, mai sincer decât prin simpla exprimare a celei mai adânci recunoștințe.

Vorbiam la început de viața mea îndelungată în decursul căreia s'a putut desfășura firește o mai felurită activitate. Când am fost numit profesor la Universitatea din Iași în 1862 — eu împlinisem abia 22 de ani — bărbații cu o cultură academică erau la noi în țară prea puțini numeroși, pentru a fi vorba de o specializare a carierii lor. La fundarea Universității din Iași, în Octombrie 1860, unul și acelaș profesor — o arată primul anuar oficial al acelei Universități — propunea metafizica, estetica, etica, pedagogia, istoria filosofiei, și tot el, la facultatea juridică, dreptul natural privat și public, dreptul ginților, dreptul public al Românilor și dreptul constituțional. Un prieten care în acelaș timp cu mine făcuse la Viena și la Paris studiile, însă el de inginerie — l-am găsit la Iași prezident de tribunal, și un fost general revoluționar dela 48 a funcționat ca ministru de culte în cabinetul conservator dela 1871.

Nu vă veți mira dar, că și eu, care cel puțin venisem din străinătate cu două diplome, un doctorat în Filosofie și o licență în Drept, am funcționat întâiu ca magistrat la tribunalul Ilfov, am trecut apoi la Iași ca profesor de istorie și deabia în al treilea rând am fost numit la specialitatea filosofică, pentru care mă pregătisem de pe când eram în liceu.

Da vedeți, domnilor, din vremea aceia cu amestecarea prea feluritelor materii de învățământ, din vremea părinților noștri, a premergătorilor noștri în ale școalei, mi-a rămas ceva pentru care se cuvine să le aduc astăzi, la sfârșitul carierii mele profesorale, un omagiu de admirare: mi-a rămas încredințarea că dacă ei știau mai puțină carte decât noi, aveau însă cel mai înalt simțământ al datoriei și cea mai caldă inimă pentru tinerimea ce-i înconjura. Cu această parte a lucrării lor au deșteptat în toată mișcarea noastră culturală și națională însuflețirea ce a însoțit regenerarea noastră istorică dela înfăptuirea Unirei până la răsboiul Independenții.

Acel simțământ de îndeplinire a datoriei și acea inimă caldă pentru generația tânără este moștenirea ce ne-au hărăzit-o părinții noștri și ce noi am fost chemați să v'o transmitem vouă, copiilor noștri sufletești.

Voi trăiți astăzi, în vremuri de extra ordinar progres al științelor. Aici la Universitatea din București sunteți chiar împărțiți în cinci mari specializări: teologi, legiști, medici, viitori profesori de științe și litere.

Care este, care trebuie să fie în sufletul fiecăruia din voi semnul, și pentru a întrebuința în această adunare aleasă un cuvânt mai erudit, criteriul ce se cuvine să hotărască alegerea specialității adică viitoarea voastră activitate practică în societate?

Cred că singurul criteriu al adevăratei vocațiuni este următorul: interesarea caldă pentru acea parte a omenirii, asupra căreia ești chemat să lucrezi.

Nu gândul la situația ta individuală să te hotărască — căci aici vanitatea sau te miri ce alte porniri egoiste te pot înșela, — ci gândul la ceilalți, în spre al căror folos este instituit în societate felul funcționării tale.

Preotul este pentru mângâerea sufletelor accesibile la gândul vieții de apoi, medicul pentru bolnav, magistratul pentru impricinat, profesorul pentru școlar.

Nu școlarii sunt aici pentru noi — și mie care părăsesc astăzi catedra învățământului public, să-mi dați voie să mă adresez o ultimă dată la studenții mei ca la viitori profesori — nu școlarii sunt pentru profesori, ci profesorii pentru școlari. Aceasta vă place vouă, tineri studenți, când v'o spune un bătrân profesor.

Dar lucrul important este că tot așa s'o înfăptuiți și voi ca profesori față de viitorii voștri școlari.

Aici este criteriul.

Interesul cald pentru școlar, pentru student, pentru tot ce-l privește, în prima linie pentru lucrările sale din școală, pentru temele sale, pentru examenele sale pentru însușirea cunoștințelor din partea sa, pentru adaptarea caracterului său la un ideal vrednic de a propovedui.

Dela câți profesori secundari, dela câți învățători primari n'am auzit plângerea că-i obosește și le vine greu cu atâta citire de lucrări scrise și cu atâta examinare orală. Dar în ce poate sta mândria profesorului, decât în a urmări cum a încolțit învățătura semănată de el și ce fel de roade făgăduește.

Intr'un petec de grădină arunci germenii de plante te interesezi de florile ce ies, și să rămâi rece la înflorirea sufletească a elevilor tăi?

Se înțelege, nu în toate capetele încolțesc germenii, nu toate tulpinele dau flori. Dar sunt și unele binecuvântate dela natură, la care descoperi deodată o impozantă înflorire deosebită, claritatea unei sinteze științifice, pronunțată dispoziție la oratorie, impulsivul talent poetic. Acestea întrec cu mult îndemnul tău primitiv și par a fi rezultatul a te miri ce misterioasă rămășiță din moși-strămoșii copilului. Și ce răsplată atunci pentru tine, care n'ai pregetat să urmărești cu luare aminte toate lucrările școlarilor tăi?

Cei ce s'au dus dincolo de ocean ca să caute aur, la cât nisip, la câtă stâncă stearpă n'au trebuit să muncească, până ce le-a sclipit deodată un grăunte de aur, o bucată, o vână de aur. Dar și ce răsplată atunci!

Ce fericit a trebuit să fie primul profesor care a dat de prima lucrare a școlarului Eminescu! Și ce fericit a fost cel ce vă vorbește acum, când la Trei-Ierarhi din Iași a dat de prima lucrare a școlarului său Ion Creangă!

Insă și pentru capetele care trec de mediocre se cuvin să avem un mare interes pedagogic, și poate aci stă chiar deosebita însemnătate a învățătorului.

Căci tocmai aceste capete, negăsind destule mijloace în propria lor inteligență au să se folosească de mijloacele altuia, mai înzestrat de cât ei. Adeseori poți constata anume la ei bunele rezultate ale unui învățământ predat cu pricepere și cu iubire.

Aplicând în alt înțeles vorba unui tânăr poet român, putem zice: în fie ce nor se ascunde un curcubeu,

Nu lipsește decât raza ce-ar putea să-l încălzească.

Și'ntunericul din aer cu lumină să-l vrăjească.

Am terminat domnilor, și nu-mi rămâne decât să vă mulțumesc din inimă pentru prilejul ce mi-ați dat de a-mi lua rămas bun dela iubiții mei colegi. profesori și studenți.

CONSECVENȚA

Ca ministru al Justiției, Titu Maiorescu propusese un proect de lege, prin care interzicea foștilor titulari ai acestui departament să pledeze înaintea instanțelor judecătorești timp de cinci ani după ieșirea lor din ministeriat. Proectul de lege a rămas în cartoanele Parlamentului. Dar Titu Maiorescu, care practica și advocatura, dorind să rămână consecvent, a ținut să respecte principiul propus de el însuș, și n'a pledat timp de cinci ani după căderea guvernului Carp, din care făcuse parte, a refuzat categoric orice proces i s'a oferit să pledeze.

cărţi redate în extrase

DUCELE DE MORNY
şi societatea Imperiului al doilea

Frédéric Loliée

(Continuare şi sfârşit)

In realitate nu acesta era motivul demisiei sale, ci alte cauze mai indirecte şi mult mai intime.

Chiar de a doua zi după lovitura de teatru din Decembrie, când Napoleon pregătea ierarhia alteţelor şi marilor demnitari, el revendicase ca un drept al său, fiind şi el din familie, consacraţia oficială a originei sale. Morny nu se jena de a spune că-i nepotul ilustrului om de stat, Talleyrand; având de bunic pe Ludovic XV, era autorizat de a pune un crin sau două lângă florile de hortensia de pe blazonul său şters.

Dar având de bunic un rege şi un om ilustru, ca tată un general al Imperiului, ca mamă o regină, acest imbroglio familiar flata amorul său propriu şi amuza fina sa ironie. „Eu numesc, spunea el, pe tatăl meu conte; pe fiica mea prinţesă, fratelui meu îi zic: Sire, eu am titlul de duce, şi toate astea pare natural.

El voi chiar să bruscheze admisiunea sa în spiţa napoleoniană. Şi Ludovic-Napoleon de teamă să nu atingă memoria mamei sale şi să nu vatăme prestigiul dinastiei, opuse acestor insistenţe o hotărîtă rezistenţă. Şi pentrucă nu era satisfăcut, el îşi arogă în principiu ceea ce nu-i era recunoscut. Un ziar englez publică un mare articol în privinţa legitimărei lui Morny.

Şi criza isbucni. Morny fu convocat în cabinetul lui Napoleon. Discuţia fu foarte animată. Napoleon îl făcu să înţeleagă să-şi pregătească retragerea sa.

Morny trecu faptul sub tăcere şi când momentul psihologic veni, produse o criză ministerială. Acum se retrase motivând opiniei publice cauzele retragerei sale, câştigându-şi simpatia publică.

O „AMBASADA ETRAORDINARA"

In timp ce Morny scobora treptele puterei, Ludovic-Napoleon se pregătea pentru fapta supremă. Pretendentul fără aureolă de ieri, este azi stăpânul unic şi mâine va fi împăratul.

Morny fusese principalul realizator al acestei mărimi, el fu inspiratorul, actorul esenţial al piesei.

Trebue să ştii să perseverezi şi să aştepţi. Şi Morny lua calea bursei. Deveni speculator şi industriaş.

Intre timp, participa regulat la şedinţele adunării ca deputat, recâştigă la Curte terenul pierdut pe lângă suveran, trecea ca un favorit prin salaonele celebre, menţinându-se astfel în sferele înalte politice şi mondene.

Şi după alegerea Impăratului fu chemat la preşedinţia corpului legislativ.

Şi datorită elegantului său *Savoir-faire*, o diversiune îi fu oferită în gradul cel mai înalt şi cel mai măgulitor: fu numit ambasador ordinar şi extraordinar la curtea Rusiei.

Era neîndoios că nimeni decât el nu era capabil să reprezinte, în străinătate, cu mai multă strălucire, spiritul francez.

Şi în ziua prezintărei sale la curtea ţarului fu o mare ceremonie.

Ambasada extraordinară a Franţei şi ataşaţii săi fură introduşi de doi maeştrii de ceremonie plastronaţi în aur. Marii ofiţeri ai coroanei primiră pe ambasador şi precedându-l îl conduseră lângă autocratul tuturor ruşilor.

Apoi contele de Morny fu introdus la ţarină cu acelaş ceremonial. Ea era în picioare, într'un veştmânt somptuos şi toată strălucitoare de pietre preţioase; doi paji îi duceau trena rochei sale de brocart aurit.

CONTELE DE MORNY

A doua zi de Morny căpătă invitaţia de a asista la o ceremonie religioasă în capela castelului.

La supeu, unde întreaga familie imperială era prezentă şi la balul ce urmă, ambasada franceză se bucură de atenţia generală. Mai ales Morny câştigase toate simpatiile.

Serbările încoronărei începură şi ambasada franceză plecă la Moscova unde va avea loc încoronarea ţarului.

Misiunea diplomatică se reuni la ambasada Franţei pentru a pleca în corp la Kremlin. Echipagiile lor rivalizau în strălucire. Trăsura contelui de Morny, cu şease geamuri, şi cu roţile aurite, la şease cai englezi, era o capodoperă de broderie şi ornamentaţie. Oamenii cu peruci pudrate, purtau livrele albe şi aurite.

După încoronare urmă o superbă serie de serbări mondene.

Farmecul fără egal în gust şi rafinerie a detaliilor fu balul ambasadei franceze.

Se remarcă faptul, că Suveranii, printr'o excepţie măgulitoare, se retraseră foarte târziu.

Contele de Morny se bucură de o încredere deosebită pe lângă ţar. Şi ţarul era faţă de acest gentilom amical, intim şi expansiv.

Concesiunile diplomatice, avansurile şi politeţele guvernului rus faţă de Franţa, se datoresc persoanei ambasadorului lui Napoleon III.

El mai avu ocazia să-şi realizeze dezideratul vieţii sale intime, căsătorindu-se la curtea Rusiei, cu o femee nobilă, tânără şi frumoasă.

Şi când trebui să plece în Franţa, ţarul mişcat îi luă mâinile sale şi-i zise: „Este adevărat c'o să vă pierd în curând. Intreaga mea familie şi întreaga lume vă va regreta".

MORNY, LUMEA ŞI FEMEILE

Şedinţele zilnice ale Camerei şi luptele de bursă nu împiedecau pe contele de Morny să meargă în lume.

Era văzut pretutindeni, la recepţii, în culisele Operei, la curse, la teatru. Ajuns în culmea influenţei sale, el domnia ca şi Impăratul.

Contele Morny însă continua să rămână omul modei. El exercită în societatea întreagă un fel de fascinaţie personală, căreia era foarte greu să rezişti.

La faimosul bal al ducesei d'Alba, el era printre invitaţii de marcă, ca şi la balul dela ministerul afacerilor străine unde împăratul şi regina Olandei fură încântaţi.

Mult timp s'a vorbit de măreţia desfăşurată cu ocazia unei serbări de noapte oferită de preşedintele corpului legislativ.

Un tron era ridicat în sala paşilor pierduţi. Nu se vedeau decât oglinzi, picturi şi statui frumoase. Curţile şi grădinile erau acoperite de pavilioane. In mijlocul parterului erau jocuri de apă cari ţâşneau sub lămpi. In acest cadru feeric deputaţii în frac albastru brodat cu aur şi argint, butonii cu efigia vulturului, vesta albă, pantalonii de cazimir alb cu sous-pieduri.

Şi cât de seducătoare era împărăteasa în rochia ei de crêpe roz cu volanele în dantelă engleză şi cu pălăria sa strălucitoare de smaralde!

Nu mai puţin admirată fu recepţia strălucitoare în onaorea reginei Spaniei.

Ţinuta stăpânului casei era ireproşabilă, fără ca să impună oaspeţilor săi un ton ceremonial.

El primea de minune; casa sa era ţinută admirabil; şi nimeni mai bine ca el nu ştia să-şi aleagă invitaţii, astfel că se simţeau fericiţi între ei.

Se spunea că el are legături numeroase. Avea o reputaţie justificată de cunoscător în tehnica amorului.

Frecventa cu asiduitate culisele, foyer-ul dansului dela Operă.

Astfel Morny culegea flori în toate grădinile lui Cypris.

◆

Această fericire însă nu era durabilă. O bucurie îi lipsea, aceea a familiei, a vieţei intime.

Şi abia în Rusia avu ocazia să-şi realizeze această ferecire. In timpul unei serbări măreţe la palatul de iarnă, ochii săi fură atraşi de domnişoara de onoare a ţarinei, Sofia Trubetzkoi. Ea avea faţa cea mai frumoasă din lume, ochii negri, şi un păr bogat blond. Ea trăia la curte pe lângă împărăteasă.

Şi deşi Morny nu mai era tânăr, el constituia totuşi o atracţie prin numele şi rangul său. Ea nu era bogată însă aparţinea celei mai înalte aristocraţii ruse.

Planurile matrimoniale ale contelui de Morny stârni proteste printre metresele sale. Unele se adresară împăratului ; ele aveau dreptul la o îndemnizaţie.

Napoleon neliniştit vedea perspectiva unui proces, unui scandal. Şi Napoleon intervenind făcu pe Morny să plătească suma reclamată, de mai multe milioane.

După primul entuziasm al căsătoriei, Morny îşi reluă libertatea sa.

ARTELE ŞI LITERILE

Contele de Morny iubea mult teatrul. In epoca în care prinţesa de Metternich conducea distracţiile la Compiègne, comedia mondenă făcea furori.

Morny nu se îndoia un moment de aptitudinile sale de vodevilist. In afara palatului Bourbon el se mai numea şi „de Saime-Remy, pseudonimul elucubraţiilor sale teatrale.

Intenţionat sau nu, secretul pseudonimului său fu rău păstrat. Toată lumea ştia de personagiul ce se ascundea sub această mască. Morny avu, într'o zi, neplăcerea să citească în *Figaro* o cronică plină de ironie. Şi imediat directorul ziarului fu chemat la prezidenţie. „Redactorul d-tale domnule ai depăşit marginile unei critici permise“, zise el. Şi directorul ziarului cerând scuze se retrase dezolat.

Dar cronicile continuau şi potentatul lui *Figaro* simţindu-se jenat, în desperarea sa găsi un mijloc infailibil.

Cronicarul său avea pasiunea tablourilor. Directorul îi lăuda minunata colecţie a lui Morny.

Şi nu odată, această galerie-salon a lui Morny fu una din atracţiile sale politice, un teren de apropiere de unde adversarii plecau ca amici ai săi.

O astfel de întrevedere se petrecu între Tiers şi Morny, în celebra galerie de damasc roşu.

◆

Diletantismul său se manifesta în toate formele expresiunei; de tânăr avea o înclinare pentru muzică. Dela d-na de Souza moştenea eleganţa spiritului. Iar înclinarea sa pentru litere era mai accentuată decât pentru arte.

Morny îşi ataşase pentru aceasta doi secretari inteligenţi, Ludovic Halevy şi Alphonse Daudet.

Când Daudet vru să se prezinte preşedintelui, necunoscând eticheta, cu o candoare de provincial înbrăcă fracul şi se prezentă înaltului personaj la orele şeapte dimineaţa. Servitorii abia treziţi din somn îl primiră destul de rău şi vroiră să-l concedieze dar la vederea cărţei sale de prezentare îl conduseră în salonul chinezesc, lăsându-l acolo până la ora prânzului. Extenuat de foame şi de aşteptare nu ştia ce să facă, când uşa se deschise pe neaşteptate şi apăru d-na de Morny care speriată, anunţă pe soţul ei. Prezidentul corpului legislativ intră brusc şi-l întrebă ce caută şi cine este; aflând numele său îi făcu cunoscut numirea sa.

REVENIREA LA VIAŢA POLITICA

Morny ocupa de atâta vreme, cu o autoritate conştientă, prezidenţia corpului legislativ.

In timpul funcţiunei sale prezidenţiale el cunoscu o perioadă minunată de seninătate. Cât de uşor şi comod era acest fel de guvernământ ! Deputaţii legănaţi de o linişte perfectă, dormitau fericiţi în această lâncezeală. Nu se discuta ; li se făcea un semn şi ei aprobau; libertatea presei şi libertatea opiniilor erau suprimate.

Ei votau cu entuziasm tot ce li se propuneau.

Conciliator amabil, el invita la el acasă, toate nuanţele de opinii, şi ştia admirabil să menţină echilibrul, atrăgându-şi simpatia tuturora.

Această manevră avea un efect admirabil şi-şi asigura autoritatea în adunarea corpului legislativ.

◆

Profitând odată de vacanţa parlamentară, plecă să-şi viziteze electorii săi. Impăratul plecă în acelaş timp ; şi tot drumul populaţia îl primi cu aclamaţiuni.

Tunurile bubuiau. Populaţia aclama. Impăratul purta uniforma de general şi avea pe pieptul său cordonul Legiunei de onoare.

Impărăteasa în toaleta sa încânta ochii populaţiei. După slujba religioasă, contele de Morny ocupă estrada şi ţine un discurs în care glorifică pe împăratul său ca pe un Cezar.

Şi asigură pe Suverani de dragostea populaţiei care a luat proporţia unui cult.

Răspunsul împăratului fu aşteptat ca un eveniment al zilei. El ar fi dorit să ofere fiecăruia un semn al recunoştinţei sale pentru devotamentul lor. O va face ocupându-se de interesele tuturora. Dar va începe să dea o mărturie a recunoştinţei sale, consiliului general în persoana preşedintelui său, şi acela care atât de fidel şi de brav, se asocia actului dela 2 Decembrie, acela care de opt ani prezida corpul legislativ, primi un titlu nou, titlul de duce, ca un semn al stimei şi prieteniei sale.

◆

Şi pe când noul duce îşi petrecea vacanţele la Deauville, avu satisfacţia să contribue la prosperarea unui oraş inexistent. Il legă cu o cale ferată, înfiinţă un bazin, creă un hipodrom şi construi măreaţa terasă care se admiră şi azi. Şi Deauville se mărea şi se desvolta sub ilustrul său patronagiu.

◆

In urma turburărilor mexicane, şi pentrucă Franţa avea dreptul la oarecari revendicări financiare, Napoleon III proectă să fondeze în Mexic un imperiu latin. Chiar împărăteasa era entuziasmată de acest plan.

O delegaţie mexicană sosi la Paris şi oferi lui Morny coroana Mexicului. Acesta nu ezită să accepte imediat. Furia împăratului nu cunoştea margini, dar Morny nu se clinti din hotărîrea sa.

Şi Morny aşteptând să izbucnească prima lovitură de tun, privea această campanie ca preludiul unei colosale întreprinderi industriale.

Să fi întrezărit în acest lucru un ultim act al destinului său, coroana regală ? Toate iluziunile păreau permise acestui om, într'o fază a vieţei sale în care totul era pentru plăcere şi reuşită.

In viaţa fiecărui om este o parte luminoasă. Ducele de Morny atinsese acest punct culminant. Tablouri celebre, femei la modă, bani şi putere, nimic nu-i lipsia.

Dar vântul se schimba. Ideile politice începură să stăpânească spiritele. Chiar împăratul decise să se lase liber discuţiile. Ar fi frumos, îşi zicea el, să se realizeze un acord între putere şi libertate. Nu o libertate fără direcţie, ci o libertate înţeleaptă şi măsurată.

El avea o mare aversiune pentru democraţie. Dar el nu voia să meargă pe drumul apus şi acceptă idei noi.

Işi da seama destul de bine de pericolele ce vor rezulta de aci. Este foarte greu să te opreşti pe panta libertăţei.

Concesiunile acordate fac să se dorească totdeauna alte noi, mai complecte chiar.

Şi această axiomă politică dovedia că poporul întotdeauna abuzează de libertatea sa. Limbile se desleagă şi aceasta nu pentru a înălţa imnuri de recunoştinţă

Şi Morny recurse la o tactică abilă: se duse să recruteze aliaţi chiar în tabăra lor. Unul din primele sale succese fu de a câştiga din opoziţia liberală pe cel mai autorizat dintre şefii săi: pe Emile Ollivier.

El spera să-l tempereze, câştigându-l pentru cauza guvernamentală. Ambii discutau chestiunile la ordinea zilei, foarte mulţumiţi să constate că acordul ideilor lor era complect ; de oarece amândoi doriau unitatea Italiei şi reforma papalittăţei.

Cei din dreapta (în cap cu împărăteasa vedeau cu ochi răi pe ducele de Morny, făcându-se zelatorul acestor reforme, ca să-şi câştige popularitatea. Şi mulţi îl acuzau că este „principalul complice“ al lui Ollivier.

De fapt Morny avea cuvântul de ordine dela împărat.

SFARŞITUL UNUI OM DE STAT

Morny îşi petrecea timpul, zi şi noapte, în muncă, afaceri şi-n plăceri. Această viaţă extremă nu o făcea în măsură proporţională cu forţele sale.

Şedinţele Camerei, grijile politicei generale, recepţiunile, seratele, teatrul, saloanele, toate acestea sleiseră rezervele energiei sale fizice. Şi efectele se resimţiră. O sensibilitate nervoasă, o lâncezeală agitată de febră, teama continuă de frig, erau semnele unei anemii.

Intr'o zi simţindu-se mai bine făcu o plimbare cu trăsura. Se simţi imediat rău. O bronşită se declară. In timpul acesta preparativele unei serbări proectate la Palatul Bourbon, îşi urmau cursul lor, sub direcţia ducesei de Morny. Toată lumea era ocupată de muzică şi de toalete. Şi ducele de Morny se prăpădea.

In palat se produse o spaimă grozavă.

Ducele zărind un fir de sânge prelungindu-se pe perne, îşi dădu seama că-i pierdut. Chemă la căpătâiul său pe cei mai intimi. Doria să pună ordine în lucrurile sale înainte de *plecare*.

La Tuileries se primi vestea că ducele moare. Impăratul şi împărăteasa se grăbiră.

Napoleon intrând în camera bolnavului foarte mişcat îi luă mâna sa. Morny nu-şi recunoscu fratele. Impăratul se aşeză ţinându-şi mereu mâna, iar împărăteasa în genunchi se ruga. Venindu-şi puţin în fire, cei doi fraţi schimbară, câteva cuvinte în şoaptă. Apoi delirul îl coprinse din nou. Şi împăratul părări Camera plângând.

Şi după ce archipiscopul îi dădu binecuvânatrea, ducele de Morny îşi dădu sufletul.

Editions Emil-Paul Frères

— SFARŞIT —

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“STR. BREZOIANU Nr. 11.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
ASOCIAŢIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 12
17 Martie 1929
5 Lei

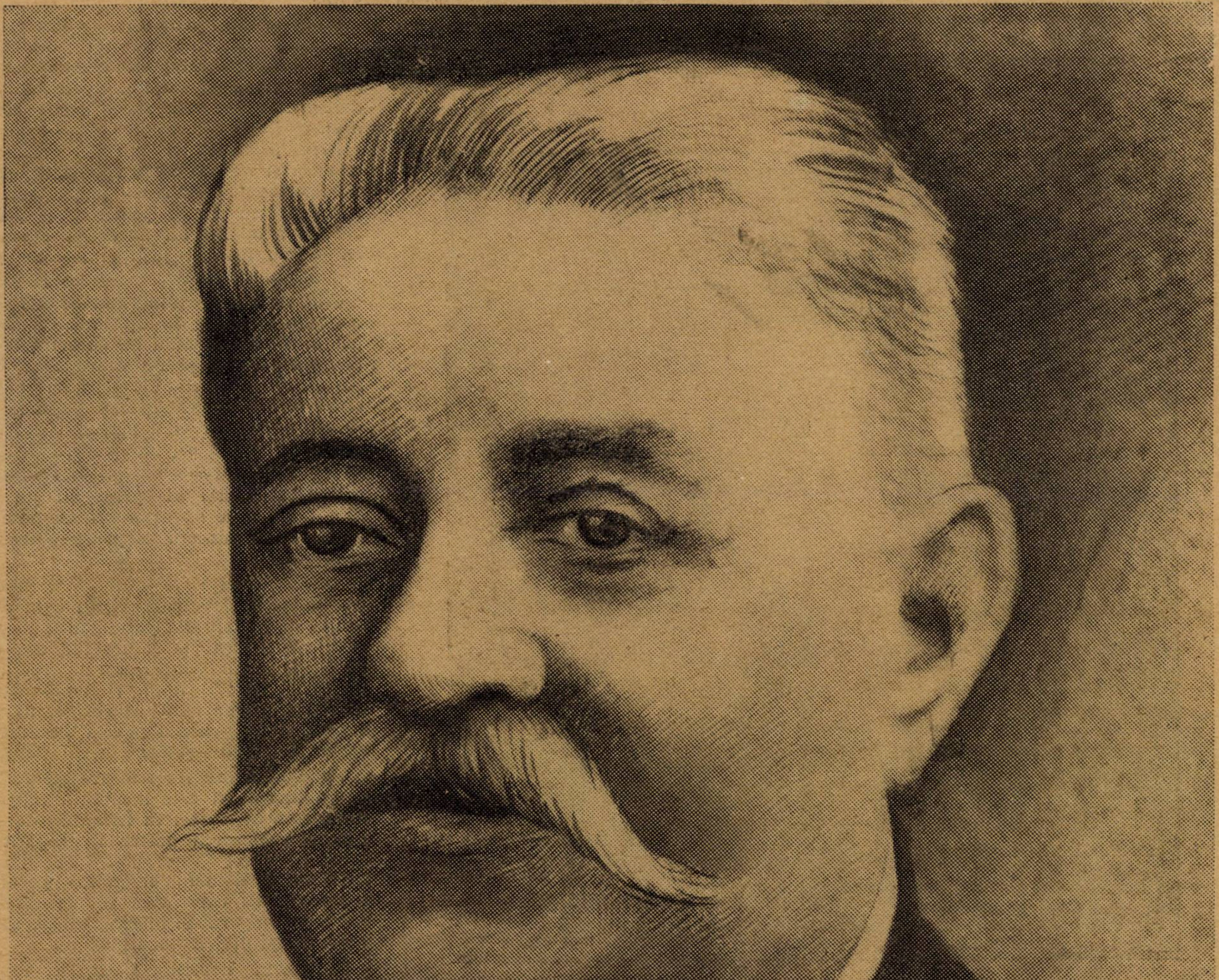

DIMITRIE ALEXANDRESCO

Ctitorii

DIMITRIE ALEXANDRESCO

de GR. TRANCU-IAŞI

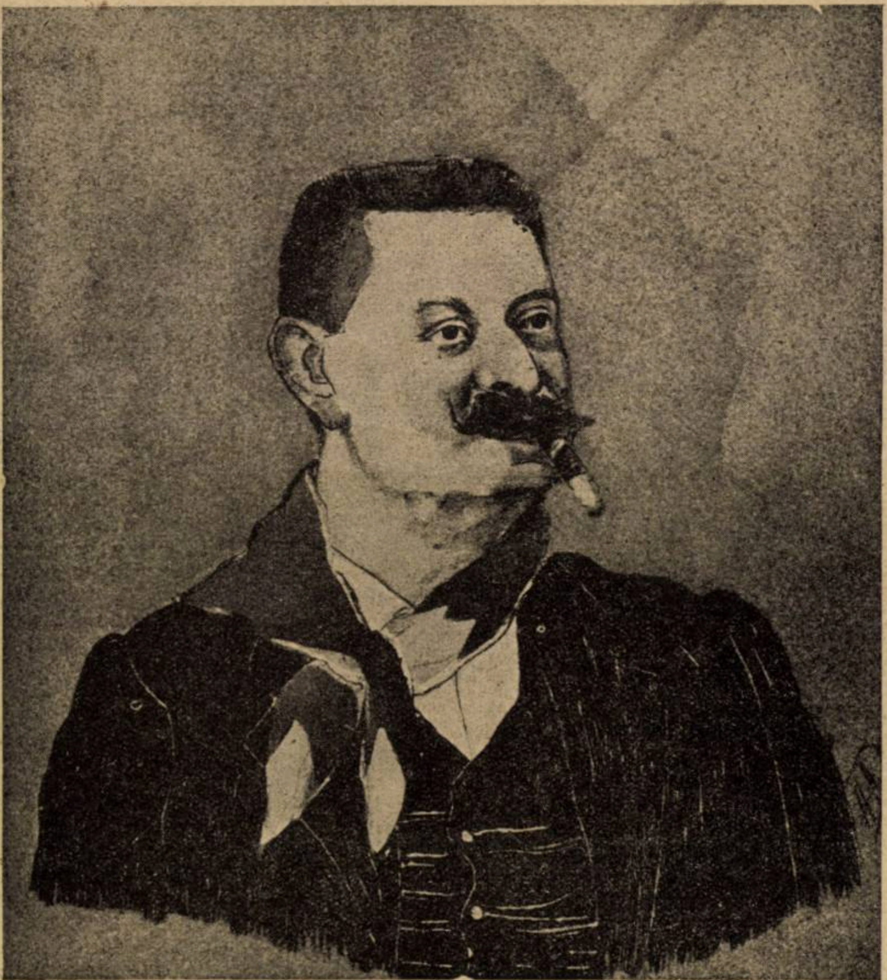

DEM. ALEXANDRESCO

In liniştea căsuţei din Sărărie, în noianul de hrisoave şi documente, fruntea albă care se asemăna cu frontispiciul unei cărţi sfinte deschise şi a cărei brăzdări te făceau să te gândeşti la atâtea linii dintr'o pravilă, de acum înainte nu se va mai aplecà din zori şi până'n noapte târziu, deasupra manuscriptelor care aveau să ridice măreţul monument al dreptului civil.

Copilăria m'a învăţat să cunosc psalmii clopotelor Mitropoliei din Iaşi, tovarăşele suferinţelor şi bucuriilor mele. Dar în ziua de 9 Februarie 1925, ele mi-au cernit sufletul căci au fost vestitoarele prăbuşirii copacului falnic al ştiinţei juridice româneşti. Ce trist şi înălţător este touşi poemul stejarului căzut. Cât îşi ridică vârful către înălţimele cerului albastru, nimeni nu vrea să ştie nici cât loc ocupă şi nici câtă umbră dă! Numai când e doborît, lumea îngrijorată şi oprită în vâltoarea activităţii zilnice, îşi dă seamă de lipsa lui.

La sfârşitul celui de XI-lea volum al comentariilor sale, Dim. Alexandresco avea dreptul să reproducă sfârşitul pravilei lui Vasile Lupu: *„Laudă lui Dumnezeu creatorul care după început a dat şi sfârşitul“!* Noi nu putem să aducem astăzi lauda aceasta. Alexandresco care nu lăsà nimănui sentimentul bătrâneţii, el care cu setea de eternitate a desăvârşit unitatea superbă a unei vieţi închinate până la ultima clipă dreptăţii şi adevărului, ne deprinsesem să-l considerăm nemuritor în făptura lui fizică.

Nemuritor socoteam că este şi aşa-l visam noi care-i ştiam sufletul, noi care-i apreciam veselia. Cu toată intensitatea vieţii şi cu toate amărăciunile, nu luà viaţa în tragicul ei.

Unii sfinţi ai bisericii au tras din durere cea mai bună dovadă a vieţii. Mulţi învăţaţi cred însă că cea mai evidentă dovadă e *pasiunea*. Ce e o viaţă fără pasiune?

Dante lăsà la poarta infernului pe toţi cei ce au trăit fără blam şi fără laude, fiinţe neutre, inerte, mizerabile cărora le-a fost frică de viaţă şi le pedepsea cu o desconsiderare mai mare decât blestemul.

Prin pasiune se afirmă vitalitatea noastră şi numai forţa spiritului, poate să analizeze şi să redea forţa pasiunei. Alexandresco era un pasionat şi partea socială a operei lui ne arătà pasiunea sa pentru idealul justiţiei sociale şi a umanităţii desrobite.

Cine i-a citit paginile consacrate celor obijduiţi şi celor umiliţi, cine l'a ascultat în Senat vorbind de suferinţele celora pe care viaţa i-a nedreptăţit, cine l-a văzut plângând la cursuri atunci când vorbea de situaţiunea copiilor naturali, a copiilor nimănui, şi-a dat seama de dreptatea sa, fără de ură de rasă, de clasă, de naţionalitate şi de religie.

Reflexul social al operei lui juridice este urmărirea bucuriei lui sublime de a aduce toţi oamenii la plentitudinea umanităţii.

Aceste principii le semănà şi în cărţile lui şi în cursurile lui. Şi dela catedra şi de pe tribuna parlamentului. Noi, care am învăţat la şcoala lui, am dus mai departe învăţăturile lui şi dreptatea împărţită de colegii noştri magistraţi şi directivele celor ce s'au aruncat în vâltoarea vieţii politice, poartă pecetea acestor sfinte învăţături.

Viaţa unui om nu este exemplară decât atunci când este închinată scopurilor care o depăşesc. In România de odinioară, profesorul nostru a pregătit în opera sa pe cei ce aveau să înfăptuiască mărirea de astăzi; el gătise proectul Codului Civil care avea să consolideze, să închege opera de mărire, întâia a văzut-o înfăptuită, a doua încă nu.

Profesorul nostru n'a părăsit lumea aşa cum o părăseà Michel Angelo, cu durerea înfrângerei pentru că nu a putut să isprăvească nici una din operile sale capitale. Profesorului nostru trebue să-i cântăm imnul „Eroilor“, pentru că el a părăsit lumea nu ca un învins, ci ca un învingător.

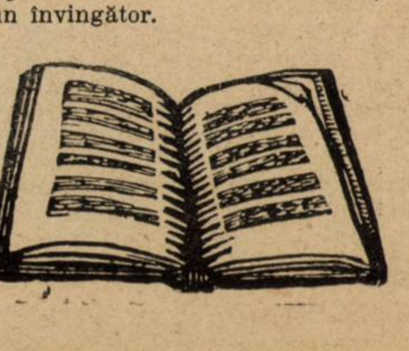

JURISCONSULTUL

Uşa din spre biserica Domniţa Bălaşa se deschide larg, ca să facă loc unei siluete masive.

Inalt, gras, cu umeri laţi, cu ochi mari sub sprâncene stufoase, Dimitrie Alexandresco calcă greu, şi galoşii care ascund nişte tălpi enorme lasă urme sdravene pe mozaicul Palatului de Justiţie.

Căciula de lutru ciufulit îi atârnă pe ţeasta capului, ca o tichie de popă catolic; vârfurile lavalierei cenuşii din jurul gulerului şifonat se strecoară pe sub basmaua trecută de două ori după gât; paltonul deschiat, haina mototolită, cozondroacele prinse numai într'un nasture; un ghiozdan voluminos, decolorat, sgâriat.

Şi pe de-asupra tutulor, un zâmbet permanent pe buze şi în privire, o poftă de vorbă şi o vorbă dulce, captivând din prima clipă şi atrăgând cu puterea unui magnet prietenii eterne.

Şi-a terminat articolul dela „Curierul Judiciar" pentru numărul de peste şase luni, fiindcă pentru celelalte le are date; a pus la cutie adnotările juridice trimise revistelor din provincie care au apelat la cel mai prodigios jurisconsult român; a lăsat pentru seara restul unui recent volum de versuri, pe care le citeşte cu voce tare, cu dicţiunea şi intonarea învăţate la Conservatorul din Paris şi aplicate un timp la Odeon, pe când îşi completa studiile juridice; a revăzut corecturile viitorului volum din marele său tratat de cod civil, îngrijind să nu lasă greşeli în versurile lui Victor Hugo, pe care a găsit mijlocul să le citeze în comentariile unei probleme de tutelă sau prescripţie; a spus o anecdotă la restaurant, distrându-se în primul rând pe el însuşi, şi acum urcă suflând greu scările Curţii de apel, ca să pledeze pe veresie pentru inginerul Ghirgiu, în proces cu propriul său avocat, Dimitrie Comşa.

Cine ar fi văzut această faţadă vie, simbol simpatic al neesteticei exterioare, n'ar fi putut bănui frumosul său interior, delicateţa-i sufletească, şi în orice caz ar fi şovăit să-i atribue imensa recoltă cultivată cu o rară dezinteresare pe terenul public al ştiinţei noastre juridice.

A pus ghiozdanul pe masa barei, şi-a lăsat paltonul şi căciula, banca apărării pârâe sub presiunea spatelui său robust, îşi piaptănă cu unghiile mustaţa neplivită şi părul nedomesticit, şi după ce ascultă cu atenţie şi deferenţă expunerea adversarului, întreruptă rar de calambururi inofensive, dispunând Curtea şi sala, Tololoi se ridică, urneşte din loc cu oarecare greutate, intră în miezul chestiei, o poleeşte cu erudiţia sa, cu spiritul său, prinde aripi, interesează, place, cucereşte.

Este o oră de satisfacţie generală.

— In definitiv, onorată Curte, conchide Alexandresco, la ce se reduce totul? Adversarul clientului meu, pe care-l apreciez şi-l stimez, a pledat pentru acesta în contra Statului şi i-a câştigat procesul. De sigur, trebue să-i se răsplatească munca şi succesul. Dar în ce măsură? Aici e aici. Avocatul zice: în măsura meritelor mele. Clientul zice: în măsura putinţelor mele. Acum, să zic şi eu: în măsura şi a unora, şi a altora. Deci, faceţi operă de echitate şi recompensaţi pe adversarul meu, fără să lăsaţi pe drumuri pe clientul meu.

Şi ca totdeauna, Tololoi îşi îmbracă concluziile în haină plastică, fecundă în şanse chiar în faţa justiţiei, spunând:

— Aduceţi-vă aminte de basrelieful de pe frontispiciul tribunalului dela Roma de pe vremea străbunilor noştri. Erau doi inşi: unul în cămaşă, altul în pielea goală. Şi cineva întrebând ce rost au acolo, i s'a răspuns: cei doi, s'au judecat o viaţă întreagă. Cel cu cămaşa, a pierdut procesul. Celalt, a câştigat procesul,—dar avocaţii i-au luat şi cămaşa de pe el!...

Curtea amână pronunţarea după ce schiţează un zâmbet în marginea permisă de solemnitatea audienţei, şi Tololoi, mai mulţumit ca toţi ceilalţi, porneşte înnapoi, coboară scările urmat de un grup de prieteni, şi se îndreaptă spre revistele judiciare, lasă alte perle ale spiritului său doctrinar, şi ia trenul spre Iaşi, pe care i-a ilustrat această minte atât de bogată şi atât de darnică.

A doua zi după moartea lui Moritz Wachtel, s'a dat numele său unei străzi din Iaşi.

Au trecut atâţia ani dela moartea lui Dimitrie Alexandresco, şi nu s'a dat în Iaşi numele său, nici unei străzi...

Şi daca cumva s'o face vreodată botezul acesta, să nu s'aleagă strada Plăcintei, din vecinătate, de care el a fugit toată viaţa, ci mai de grabă strada Muzelor, pe care a locuit, şi pe care le-a cultivat cu o voluptate de o incomparabilă eleganţă de suflet.

MIHAIL MORA.

---

adevarale

glumele lui Dimitrie Alexandresco

Ce păcat că în „Universul literar" nu se pot scrie poveştile picante ale lui Dimitrie Alexandresco. Pe sala paşilor pierduţi, în aşteptarea „rândului" la procese aceste poveşti fac deliciile noastre.

Versurile lui ca Procuror General la Iaşi în timpul răzvrătirilor antisemite puse la cale de Tărăbuţă, povestea martorului care nu ştia când s'a născut, parodierea versurilor „Aşi voi din piept să scot", explicaţia lui „Curator Ventris", cum ne-o făcea la curs în mod plastic, traducerea în englezeşte a cuvântului colegului Mazlău şi altele sunt amintite şi astăzi cu aceeaşi savoare.

Imi pare rău că nu am posibilitatea să le povestesc aşa după cum Octave Mirbeau trecea glumele sale în rubrica: „*Pour dire entre hommes*".

Cu câtă vervă susţinea el drepturile femeilor.—Femeile pot ocupa orice funcţiuni, spunea el, au dovedit capacitatea lor. — O singură slujbă nu pot să aibă. Aceea de pompier. *In loc să stingă focul l-ar aprinde mai tare!*

GR. TRANCU-IAŞI.

---

o convingere

Ceeace izbeşte mai mult opera lui Alexandresco, e că în ea găseşti nu numai comentariul codului de azi, dar şi embrionul codului de mâine.

Tratatul lui de drept e în acelaş timp o expunere de motive şi un anteproect. Se vede că e rezervat spiritelor superioare să creeze şi în acelaş timp să reformeze, să nu se simtă mulţumite de cât atunci când, odată cu săvârşirea unei opere, au şi pregătit planurile ei de refacere.

Alexandresco ştie să coloreze rezultatele obţinute prin munca lui încordată şi neasemuită cu razele îmbucurătoare ale progresului întrevăzut, astfel, încât la orice moment ai nu numai satisfacţiunea drumului străbătut dar siguranţa că nu e sfârşită călătoria către dreptate.

Prin urmare, Codul nostru civil poate să dispară, Alexandresco, va rămâne. Acesta-i privilegiul acelora cari oricât i-ar preocupa prezentul, nu se lasă a fi cuprinşi de el până a pierde şi viziunea viitorului. N. TITULESCU

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Dimitrie Alexandresco s'a născut în Iaşi la 1 Octombrie 1850 din părinţi agricultori. Fiind încă copil, a plecat să studieze la Lemberg (Galiţia) în Institutul Pilat şi apoi la Paris unde şi-a făcut şi terminat studiile secundare la liceul Napoleon, azi „Collège Henrie IV". După terminarea cursului secundar liceal, a trecut bacalaureatul în litere la Sorbona. Dreptul l'a făcut la Nancy şi apoi la desăvârşit la Paris.

La anul 1875, înapoindu-se în ţară, la 26 August, acelaş an, a fost numit procuror pe lângă tribunalul Iaşi, fiind avansat pe loc la 23 Februarie 1875 ca membru de şedinţă, iar la 15 Martie 1875 a fost trecut judecător de instrucţie. La 1 Decembrie 1878 a fost avansat primprocuror, grad pe care la ocupat până la 1 Martie 1880.

Dela 11 Martie 1891 şi până la 19 Octombrie 1892, a ocupat demnitatea de secretar general al Ministerului Justiţiei, ministru fiind Gh. Vernescu.

Dela 1 Noembrie 1892 şi până la 9 Februarie 1925, a fost neîntrerupt profesor de drept civil al facultăţei juridice din Iaşi,

Dela 1 Mai 1899—1 Octombrie 1899, a fost procuror general la Curtea de apel din Iaşi; dela 1 Octombrie 1899 la 26 Iunie 1900, a ocupat demnitatea de procuror general la Inalta Curte de Casaţie; iar dela 26 Iunie 1900 la 1 Decembrie 1900 a ocupat funcţiunea de Consilier la Inalta Curte de Casaţie.

La 1888 a fost ales deputat de oraşul Iaşi sub guvernul conservator şi senator în sesiunea 1905—1907, când a fost ales ca raportor al legei asupra căsătoriei, divorţului şi adopţiunei.

Dimitrie Alexandresco a colaborat aproape la toate revistele de drept din ţară. Operile lui juridice sunt:

I. *Explicaţiunea teoretică şi practică a Dreptului Civil Român*, cuprinsă în 16 volume.

II. *Principiile Dreptului Civil Român*, Opera aceasta (postumă) a autorului este cuprinsă, în 4 volume (1.000 pag.).

III. *Droit encien et moderne dela Roumanie.*

IV. *Manualul de Drept Civil Român comparat*, 2 volume (operă postumă).

V. *Anteproectul Codului Civil al României Mari.*

S'a stins la 9 Februarie 1925.

poezie

AL. T. STAMATIAD

AMINTIREA

E noapte și plouă afară
Și plouă și'n sufletul meu,
Pereții 'mi sugrumă odaia,
Ca plumbul mi-e gândul de greu.

Imagini, aduceri-aminte,
Pierdute 'ngropate pe veci,
Acum se trezesc, — prin ruine
Danțează în sbor lilieci.

De flori cucerită-i grădina
Și-aleargă prin ea un copil,
O ceată aleargă să-l prindă
Și cântă și râde April.

E masa de cărți încărcată
Și-o umbră veghiază târziu,
Ce tristă e viața, departe
O cale străbate-un pustiu.

Trec anii și-o zână apare,
Frumoasa ca ziua, un crin,
Deșarte iluzii de-o clipă,
Potirul e plin cu venin.

Dar iată-l ajuns în splendoare:
Puternic, viteaz ca un zeu,
La toți, deopotrivă, împarte
Ghirlande de roze, mereu.

Și iarăși de cărți încărcată
E masa, și-i singur cu el,
Sub lampă, pierdut priveghiază,
Pe umeri cu-o stâncă de-oțel.

Pe grinzi, pe tavan, prin unghere
Țesut-au paianjenii cort,
Coboară 'ntunericu 'n voaluri
Și visul de-apururi e mort.

Pereții'mi sugrumă odaia,
Ca plumbul mi-e gândul de greu,
Și plouă de-un secol afară
Și plouă și'n sufletul meu.

FLUID AMAR*)

Fluid amar țâșnit din gând amar,
Iți gust tăria și tu sapi în mine
Ca ploile cu vânt, peste ruine,
Ca apele'n pământ, tu sapi barbar...

Fluid amar țâșnit din gândul meu,
Eu te-am dorit, eu te-am crescut, eu te hrănesc,
Tu mă cunoști în tot ce am eu pământesc,
Și mă cutreeri în adânc mereu.

Pe cât mai mult îmi înflorește gândul,
Iți scurmi în el isvoarele de viață,
Și mai amar ființa ta s'agață
Din ceas în ceas, de tot ce sânt de-arândul.

Fluid amar, greu ca de plumb în sânge,
Te-ași asvârli din matcă în afară
Dar simt c'ar trebui să te-aduc iară
Să mă cutreeri până ne vom stânge;

Că nu pot fi lipsit de vinul tău;
Văpaia vieții numa'n el o am,
Și de mă macini spre adâncuri — dram cu dram
Vreau să-mi topesc ființa'n focul tău.

G. TALAZ

INCANTAŢIE

Hohote aspre, vânt ruginit
Chiue'n geamul greu oblonit.
Ai umbrei ereți
Pun negre peceți
Pe albii pereți.

Stau năruit
In jilț putrezit.
Capul în piept,
Chinul deștept.

Par 'că aud,
Pe vântul ud,
Grele chemări...

Rupte cărări,
Mucede zări,
Vreme și ploi
Sânt între noi.

O, plânsul tău
De sub pământ,
Păreri de rău
Fără cuvânt!

Gura 'nsetată
De viața toată,
Zace 'ncleștată.
Ochiul deschis
Pe zări de vis,
Doarme închis.

Cum aș putea,
Lumina mea,
Pierdută stea,
Să te ridic
Peste dureri,
Să te înnalț
Intre tăceri ?

O, te sărut,
Inger pierdut, —
Mânuțe mici
Ce-ați fost aici,
Glas cristalin
Secat de chin,
Frunte senină
Roasă de tină !

Nu, Dumnezeu
In ceasul greu
Nu m'a văzut
Stejar căzut,
Nu m'a văzut
Să-l fi rugat
Ingenunchiat ;
Dar tu mă pleci,
Soră de veci, —
Slabul genunchiu
Mi-l îngenunchiu
Și mă simt mic,
Cântul pitic
Și vrednic nu-s,,
Cât ești de sus,
Să-ți fiu covor
Mângâetor
Pentru sfințitul picior !

GEORGE DUMITRESCU

---

*) Poetul G. Talaz a fost premiat de Soc. Scriitorilor Români pentru cel mai bun sonet al anului.

INTOARCEREA

de LUCREȚIA PETRESCU

A deschis încet poarta gardului de mărăcini și a privit în jur. Nimeni. Par'că nu i-a venit să cheme. Se sfia oarecum și-i părea schimbată casa, prispa, locul. Și din clipă în clipă simțea că-i crește o teamă. Ce o mai găsi din ce a lăsat la plecare?

A pus ostenit desagii jos și s'a așezat pe prispă.

Iote cât a crescut zarzărul de lângă poartă! L-a lăsat nu cu mult mai înalt de cât Mariuca. Un biet pomișor acolea. Ii pusese un cerc de mărăcini, să nu-l rupă vitele. Și acum uite-l cu rod.

Ei, dar e și vremi de când a plecat de acasă. Au trecut la Sân Petru doi ani. Doi ani! Dă din cap și oftează. Câte nu se pot întâmpla în atâta amar de vreme

Apoi câte nu s'au și întâmplat cu dânsul! De o minune are să fie când are să povestească toate. L'or mai cunoaște? Că s'a schimbat atâta? Nici el par'că nu se mai recunoaște în cel, care a eșit acum doi ani pe poarta asta — întovărășit de bocelele nevestei; și s'a îndepărtat — părându-i șagă — pe drumul ăsta lung. Lung drum și amărât! Cât au cutreerat de atunci picioarele lui trudite! Că mult poate să îndure omul, când e nevoit să'ndure. Și lipsuri și osteneală și primejdii. Degeaba crezi că i-a încăruntit lui înainte de vreme părul?

S'a schimbat mult. Ce-o zice oare nevasta, când l'o vedea acum? Cum s'o mai uita la dânsul?

Isi privește cu grijă piciorul stâng. Il întinde și-l netezește ușurel cu mâna. Știe cum îl târăște de greu în mers: O schijă de granată și o lună de spital, de unde a eșit netămăduit bine, ca să facă altuia loc. Și apoi i-a mers mai bine până acum la sfârsit. Pustia aceia de boală din care a rămas așa în piept cu un fel de... Par'că l'ar strânge o curea de a curmezișul.

Bine oricum că a ajuns acasă. L'o trage bâta Fira, i-o mai frământa vre'o unsoare... Bine că s'a văzut acasă. Mai rău de ceilalți: că mulți s'au prăpădit or schiloditi pe acolo. Iacă al Gherghinei umblă în cârji. Năstase—cu un ochi nu mai vede și aldo Pârvu și Toader nu li se mai știe de urmă.

Dar oare de ce nu se vede nimeni? Nevastă-sa în casă o fi?

Ba nu că uite-i lacătu pe ușă. Unde s'o fi dus? L'o mai cunoaște?

Ce-o mai fi îndurat și dânsa în toată vremea asta? El i-a scris în două rânduri din spital. O fi primit ea scrisorile?

Dumnezeu știe, că el dela nevastă nimica n'a primit.

Doi ani... Dacă în vremea asta... Și chiar azi în tren povestea unul... Când s'a întors bărbatul amărât și betejit ca și dânsul, muerea era cu... Și mai să nu-l mai cunoască.

Oare și Ilinca?... Nu, nu. Dar unde să fie acuma? Lacătul pe ușă, coșarele goale... Și copiii?...

Se pomenește odată făcându-și cruce ca în prejma primejdiilor trecute. Se scoală, ar vrea să meargă în sat să întrebe.

Că par'că a fost un făcut. Țipenie de om n'a întâlnit în drum astăzi. Dacă a ocolit așa drumul și a venit nebun peste câmpuri!

Vrea să plece să întrebe; stă locului își frământă o țigară, cercetează în jur și se luminează. Stratul plivit proaspăt, mușcatele înflorite în fereastră. Nu-i dusă de mult, nici departe.

O isbitură în poartă. Par'că l'a isbit în piept așa a tresărit.

Nu-i nimeni? Ba da. Prin spărtura de alături intră mânioasă, lătrând și arătându-și colții cățeaua Roșca. Acum are să dee de știre la toți — de-or fi pe aproape — că-i om străin în curte.

Străin?!

Latră sburlită cățeaua să scoale și morții și nu s'arată nimeni. Incearcă amărât drumețul s'o îmbune. O fluera, o chiamă și parcă ar vrea s'o întrebe.

Se oprește odată din lătrat cățeaua— și îndoită, nedumerită se apropie sfios, adulmecă desagii, miroase picioarele trudite, deschide odată o gură parcă ar râde, se îndoaie voios din șale și mișcă scâncind sfârcul cozei tăiate și urechea stângă bleagă și sfâșiată de alți câini. Apoi sfios îi linge degetele mâinei întinse.

Drumețul înduioșat își șterge cu dosul mâinei obrazul.

Il cunoscuse după doi ani cățeaua. Dar ceilalți?

Iar scârțâie lung poarta. Și dată larg în lături — o femee tânără cu două doniți pline pe o cobiliță—intră. După dânsa un țânc cu o cămășuică sfâșiată, care nu-i acopere bine pântecele bondoc și golaș, își scarpină aprig — cu mâna — părul încâlcit și scâncește amărât să-l ia maică-sa în brațe.

Femeia a văzut îndată drumețul de pe prispă și pironită locului a pus jos gălețile și în neștire parcă și-a îndreptat pe cap basmaua.

Și drumețul a făcut doi pași spre dânsa. Dar târa și mai greu piciorul și s'a oprit. Și câteva clipe s'au privit numai.

Intre ei doi câinele care-și mișca mereu sfârcul cozei tăiate și copilul sperios lipit de fusta mumei-sei.

Și s'a luminat odată chipul femeii. Și cu glasul muiat a plâns, a întrebat: „Tu ești Marine? Veniși acasă?“

Și frământându-și în mâini căciula i-a răspuns mai înviorat drumețul: „Venii și eu. Că ne-a dat drumul“.

Și Ilinca cu un nod în gât: „Bine că a dat Dumnezeu. Dar mai că nu te cunoscusem“.

— „M'oi fi schimbat. Atâtea necazuri! Și doi ani... E vreme.

— Poi dar. Că necazuri, lasă că am tras și noi.

— Apoi poate o da Dumnezeu și s'or isprăvi de acu. Veniși dela apă?

— Dela apă. Tocma din gârlă am adus'o. Că puțu lui Stan s'a spurcat. I-o căzut ieri și s'o înecat purceaua. Că erau ghizdurile fărămate. Și puțu din deal îi mai secat. Dela gârlă am adus-o. Că toate-s acu pe capul meu. Și apa și vitele și câmpu...

— „Da mai ai vite? Că auzeam în trin...

— „Poi da, ni le-a luat. Numa juncii ne-o rămas. Atunci cu Bulgarii știi? Și vaca ne-o luat-o Nemții—arză-i focu. Am pus și eu juncii la plug. Is cruzi, da ce era să fac?

— „Și cârlanii?“

— „Și cârlanii i-o luat. Poi ce crezi că a fost pe aci? Vai de capul nostru. Doar Sura — iapa bătrână o mai avem. Că de nu era așa schioapă ne-o lua și p'aia. Da tot îi bună. Acu are mânz iar. Și cu mânzu de ast vară...

— „Păi i-om crește, numai să trăiască. Da Gheorghiță unde-i?“

— „Gheorghiță-i cu juncii. Ii paște pe șanț. D'apoi cu el m'am ajutat la toate. Să-l vezi ce mare-i! Nu-l mai cunoști.

— „Și ăsta?...“

Arată drumețul numai cu mâna copilul agățat de fusta femeii. Nu-i spune numele parcă nu l'ar ști.

— „Ionică! Așa-i că nici nu-l știi. Că m'ai lăsat grea cu dânsul. Ionică du-te la tată tău Ionică. Iote tată-tău mă! Du-te!“

Și femeia șterge cu colțul șorțului nasul mustind și obrajii plânși. Apoi împinge spre bărbat, copilul care se împotrivește.

— „Hai Ionică du-te și zi-i tată. Zi, că mereu te-am învățat. Zi tată bre, — de ce ești prost?“

— „Lasă-l. Să se mai deprindă cu mine. Nu-l vezi cât îi de speriat?“

— „Ei dacă ai avea un covrig, să-l vezi cum ți-ar veni de repede. Că de câte ori mă duc în deal la cucoana...

— „Poi covrig de unde? Că ne dădea pâinea cu dramu. Da uite am niște zahăr. L'am oprit de când am zăcut la spital — știi?“

— „Ai zăcut? Așa-i că schiopătași adineauri. Ei las că nu-i nimic. Mai rău e de-al Gherghinei, că i l'o pus de lemn. Da nu mai umbla cu zahăr, că nici nu știe Ionică ce-i.

L'a ademenit pe copil totuș. Și în brațele lui taica său, Ionică sfarmă și suge în dinți bucățica albă, a! cărei gust nu-l cunoscuse încă. Și soții stau acu pe prispă bucuroși alături. Nu s'au sărutat și nici mâna nu și-au dat-o. Numai copilul între ei și întrebările ce-și pun mereu unul altuia înoadă par'că la un loc zilele trecute departe unul de altul atâta vreme.

— „Și te mai doare acum piciorul?“

— „Ei lasă-l. Ce-ți bați capu? Mi-o trece. Mă doare numai când alerg mai mult ca azi. Că n'am avut bani de căruță și am venit peste câmpuri dela gară. Da de Măriuca nu-mi spuseși nimica?“

— „Măriuca?“

Femeia lasă capu în jos și-și duce un colț al tulpanului la gură.

— „Ce să-ți mai spui? Măriuca s'o prăpădit ast iarnă. Și cât am tras cu ea!“

— „S'o prăpădit Măriuca!“

Par'că iar l'a strâns peste piept cureaua. Și abia a putut să întrebe:

— „Da din ce Ilinco?“

— „Poi știe Dumnezeu. N'o mai avut zile. Că ce nu i-am făcut?

Mi-o dat și cucoana din deal niște prafuri și bâta Fira i-o fiert buruene. Nimica nu s'a cunoscut. O zăcut vre'o trei săptămâni și'n ziua de Sf. Andrei am îngropat-o. Și era un ger — Doamne! Nu puteau oamenii să-i sape mormântu.

LA ȚARĂ, DE SĂRBĂTORI

de N. CREVEDIA

Ca să petreci Sărbătorile la oraș, ai nevoie de cel puțin câteva mii de lei. Afară de cazul că te hotărăști să te'ncui în cas' din ziua de Ajun până în ziua de Sf. Ion. Ceeace nu se poate când ești om cu relații, cu anumite necesități sufletești ca: teatru, cinematograf, concert, visite, etc. Bașca prietenii. In București, banul îți scapă printre degete ca apa. Nici nu știi pe ce se duc zilnic câteva sute de lei.

De aceea, slujbaș modest, m'am hotărît să-mi petrec anul acesta vacanța la țară, la un prieten. Zic: această mie de lei pe care-o am nu mi-ar ajunge aici nici pentru primele zile ale Crăciunului.

Pentru rest ar trebui să mă'ndatorez.

La țară, n'am pe ce-i cheltui. La 8 Ianuarie, când îmi expiră concediul, mă'nnapoiez cu ei intacți. Apoi, acolo, voiu fi liniștit! O, sfânta liniște dela țară, departe de oraș! Am anunțat prietenii că plec, m'am cântărit, ca să vedem cu câte kilograme mă'ngraș, (am tras 69 de kilograme, afară de palton), l-am vestit și pe amicul dela țară printr'o telegramă, de venirea mea. N'am vrut însă să-l deranjez cu pregătiri anume, așacă nu i-am precizat ziua și ceasul când voi sosi.

In direcția lui, nu există cale ferată. E numai la 40 kilometri departe de Capitală. Am eșit la marginea orașului, unde am găsit un țăran din partea locului, pe care l-am recunoscut că e din satul prietenului după tăblița dela căruță:

— Dumneata ești din Golășei?

— Din Golășei, Domnișorule.

— Aș vrea să merg și eu într'acolo.

— Sunteți vr'un inspector, ceva?

— Nu. — merg de Sărbători la domnul Radu Stejărică; mi-e bun prieten.

— Dą, la d-l Stejărică? Mergeți cu mine' conașule. Am sanie țeapănă și caii — niște zmei. Zburăm ca un aeroplan. In două ceasuri suntem la căldură — acas'.

— Bravo prietene — când pornim?

— Acuși. Numai să ia caii ceva'n gură. Să mergem până una alta colea la han să ne mai desghețăm.

La han, am luat masa și ne-am desghețat cu un kilogram de *pelin*, căci chirigiul meu e om umblat și știe să facă deosebirea între vin și vin-pelin. Care consumație, se'nțelege că am plătit-o eu, la plecare, bucuros că am cu cine mă duce la odihnă.

Am străbătut ca'ntr'un basm câteva sate pline de promorocă, de câini, de copii și de guițături de porci. Din când în când Gheorghe — așa mi-a spus că-l chiamă — mă 'ntreba cum mă simt pe brațul de storiște de coceni ce-mi așternuse în fundul săniei, eu îi răspundeam că BINE și-l dăruiam cu țigări „București". Iar după două ceasuri, descindeam din aeroplan în poarta lui Stejărică și-i puneam în mână o hârtie d'o sută și mulțumirile mele că am ajuns cu bine.

Amicul și ai lui m'au primit cu entuziasm. Sunt țărani înstăriți — oameni cumsecade. După o masă patriarhală, copioasă, mi se aranjează patul într'o odaie care mirosea adormitor a busuioc și mi se spune „somn ușor".

Abia 'nchisesem ochii — când, încep câinii să zătească, de par'c'ar fi intrat lupii 'n sat. Larmă în curte, gălăgie, scandal. După o secundă aud un „Bună dimineața" enorm, că se hâțânau ferestrele. „Colindul" — îmi ziseiu — Colindul strămoșesc. Și corul cântă pe o sută de voci câteva minute — apoi ne pomenirăm cu ușile grămadă.

— Ce este? — întreb.

— Vin înnăuntru să le dăm nuci și covrigi — mă lămurește domnișoara Tudorița, sora prietenului meu, o fată bătrână, voinică, cu degete boante și un neg pe nasul puțin turtit. M'am uitat prin geamul ușii: erau copii de cinci ani, dar și flăcăi ce trăseseră sorții. Plini de zăpadă, au umplut casa până la cel mai întunecat colț, au rămas și'n tindă și, dupăce și-a luat fiecare dreptul pentru care cântase, au ieșit. In urmă zăpada s'a topit și Duduia Tudorița a scos noroiul afar', așa cum face de 30 de ani.

„Ce să le faci? Obiceiuri" — îmi ziseiu — și ațipiiu iarăși căci eram obosit. De-abia schițam însă un vis, când pereții casei fură zguduiți de un nou „Bună dimineața". Iarăși au intrat în cas' și Domnișoara Tudorița iarăși a dat noroiu-afar'.

Până la răsăritul soarelui, n'am dat ochii'n gene. După fiecare sfert de ceas, venea alt cârd. Gazda mea a isprăvit toți colacii, toți covrigii și toate nucile— așa că a trebuit dela o vreme să le spună că nu-i mai poate primi. Și numai ce-i auzeai invariabil:

Bună dimineața la Moș-Ajun
Ne dați, ori nu ne dați?
Hai?
Căci dacă nu, ne suim pe casă,
Ne urcăm pe coș
Și ne dăm drumul în oala cu borș.

— „Să prăpădeau și pe acolo copiii. Se pustiise satele".

Si sfios cu o teamă par'că, întrebă iară:

— „Da taica mai trăește?"

— „Trăește! E la țața — l'a dus la coasă. Mi-a arat și mie două pogoane. Da nu mai poate atâta, că-i bătrân.

— „Las că s'o hodini de acuma".

Pe poartă intră un băețaș desculț pocnind dintr'un bici de sfoară.

— „Mamă, am lăsat juncii să pască la..." Si se oprește odată mirat.

— „Ei zi. Ce-ai rămas așa stană?"

— „Poi..."

— „Poi..."

— „Vino încoace mă Gheorghiță. Or nu mă mai cunoști?

— „Tata!!"

— „Poi tata-tău mă. Vino și-i sărută mâna. Iaca s'o îndurat Dumnezeu și o venit sănătos acasă".

— „Sănătos. O leacă schiop. Așa ca din resbel".

— Ei lasă că te-i face. Iote gălețile mele. Iși bagă botu Roșca în ele. Marș javră. Da nu mergi în casă? N'ai mânca ceva? Ii fi flămând".

— „Ba dacă ai avea ceva de mâncare...

— „Ei, s'o găsi. Vino".

In tindă e măsuța cu trei picioare. Alături pe un scăunel mic s'a așezat și așteaptă drumețul. Grăbită și îmbujorată i-a adus dela cârciumă nevasta — într'o cănuță știrbă un pic de rachiu. Apoi rând pe rând pune pe măsuță o strachină cu lapte, două cepe, două ouă și pe fundul de lemn mămăliga caldă.

Copiii și câinele adulmecă în jur.

— „De când n'am mai mâncat lapte cu mămăligă! Că era o lipsă pe acolo. Si oftează îndurerat drumețul de câte își aduce aminte.

— „Ni l'a dat Nastasia. I-am spus că ai venit. Zicea că are să se repeadă și ea după ce face demâncarea. Nouă ne-o luat vaca. Iți spusei par'că. Si până o făta junica....

— „A luat vițel?"

— A luat în câslegi. Numai de o fi bună de lapte ca măsa! Ei da mai e până să fete. Da nu mănânci?"

Bărbatul își face întâi cruce. Strânge în pumn botul de mămăligă si musca. E flămând. Ii place laptele. Se vede. Totuș întâia lingură e a lui Ionică care-i pe genunchi, a doua e a lui Gheorghiță, care-i alături și abia a treia e a lui. Si tot asa mereu. Din tot blidul nu știu de i-a rămas cinci linguri. Si nu s'a săturat. Sfarmă cu pumnul cepele, le sărează și mușcă vârtos lăcrămând. Un ou l'a furat Ionică și nu mai vrea să-l dee. Din celălalt—curățat de coajă mușcă frățeste Gheorghiță si taică-său. A isprăvit. Bucățica de mămăligă care a rămas e a Roșcăi. Aruncă apoi pe gât cu o singură mișcare picul de rachiu din cană, după ce a dat și lui Gheorghiță să-și moae puțin buzele.

Femeia în picioare îi privește fericită. Are acuma pe cap o basma curată si și-a aruncat în vre'o două rânduri ochii cu oare care grijă în ciobul de oglindă bătut lângă perdea. Acum se apropie să adune în șort firimiturile de pe masă. Piuie la ușă puii cloștei cu gâtul gol. Și cum stă asa aplecată — cu sânul împungând cămașa subțire — bărbatul sătul si fericit întinde brațul si o cuprinde alăturând-o de el strâns. Si sărută apoi tâmpla unde tulpanul ține strâns vițele de păr și obrazul îmbujorat de-odată. Femeia își ferește rușinată gura — de gura lui dorită atâta vreme.

N'o îndepărtează mirosul de ceapă și rachiu nici obrazul țepos si ars de soare, dar din ochi face semn bărbatului aprins: copiii!

Omul încumințit se scoală, ia din colț urciorul și bea însetat apă; își sterge cu dosul mânei mustățile si tolănit pe laviță își răsucește o țigare.

Ilinca îi potrivește o pernă și umblă fără astâmpăr din tindă în odae.

Gheorghiță a eșit discret pe afară. In prag femeia cu jumătate de glas îl îndeamnă sfios parcă:

— „Nu te mai duci la junci Gheorghiță? Du-te mamă și ia-l și pe Ionică cu tine".

LUCREȚIA PETRESCU

Și ieșiau rupând gardurile și spărgând oalele ce găseau în pari. Ori înjurând pur și simplu.

Bine 'nțeles că renunțasem la somn și m'am îmbrăcat. Eram istovit ca după o noapte de chef.

Ziua, până pela ora 10, au venit alte cârduri. Aceștia erau mai mici decât propriile lor trăisti și spuneau că sunt „d'ăi de ziua". La *aceștia toți*, a trebuit să le stau eu înnainte. Când intrau în cas', numai ce auziam pe Domnișoara Stejărică:

— Măi, gândacii maichii, eu am isprăvit toate bunătățile. Vedeți de „Domnul". E boer mare dela București — are o ladă plină cu bani, și-i iubește mult pe copii. (Știți, când ești musafir, e de rigoare să mângâi copiii gazdei — cum am făcut și eu cu frățiorii lui Radu, patru mucioși de haidamaci cari mi-au întors din prima zi buzunarele pe dos). Și am schimbat 300 de lei în bani mărunți și i-am împăcat pe toți. Intre pauze, am primit visita a vre-o trei mici grupe — „nepoții" duduiei cari, dresați din tindă, cum intrau în casă îmi spuneau tare „sărut mâna" și veneau la rând și mi-o pupau. Induioșat, le umpleam pumnii cu gologani.

N'am închis ochii nici în ziua aceea și nici n'am pus pe limbă ceva—căci Domnișoara Tudorița mi-a spus că fiind Ajunul, într'un an odată, e păcat să mănânce sau să doarmă cineva — „să ajunăm!"

— Să ajunăm! — am consimțit și eu.

M'am odihnit, ce-i drept, în Noaptea Crăciunului. Până la 4 despre ziuă, când Tușa Stanca, mama lui Radu, ne-a sculat, ne-a turnat să ne spălăm, și ne-a pus să ne închinăm la icoane. Ne-a împărțit, apoi, câte-un colac, cu lumânare și bucățică de porc, dar ne-a spus să nu ne'mpingă păcatul să ciugulim din ele, până nu ne'nnapoiem dela biserică.

— Rezon!

Ne-am văcsuit ghetele, ne-am curățit hainele și am plecat la Sf. slujbă. După care, un seminarist a ținut o predică vreme d'un ceas. La sfârșit, Domnișoara Tudorița mi-a făcut cunoștință cu câteva familii, între care 4-5 domnișoare:

— „Prezint pe d-l Ionel Sachelarie. — prietenul meu. — un distins bucureștean" — mă recomanda.

— Incântate foarte încântate". — îmi surîdeau duduile — „credem că o să ne onorați c'o vizită sărbătorile astea.

— „Cu multă plăcere" — mă ofeream la rându-mi.

Tot la ieșirea din biserică, am fost înfățișat și învățătorului satului și, printre nouile cunoștințe am descoperit și pe fostul meu coleg de liceu Bătăilă Alecsandru, acum proaspăt avocat și care, casi dascălul, m'a poftit să-l vizitez cât mai des.

La prânz am mâncat ca un prizonier întors dintr'o neagră captivitate. Am vrut să dau puțin ochii'n gene — observ, însă, rumoare în tindă:

— „Ce e, dragă Radule?"

— „Nimic. Spune mama să nu te culci — căci e păcat să dormi azi în ziua de Crăciun, „într'un an odată". E rău de foc. Ne arde casa".

— Dar mâine?

— Nici mâine, nici poimâine. Tocmai Duminică

Prima zi de Crăciun, n'am ieșit nicăiri. A doua zi, ne-am dus iarăși la biserică. După masă, am ieșit în sat să privim „hora". Aici, în treacăt fie zis, m'am crezut la noi în mahala: flăcăii, au haine așa cum poartă la oraș Duminica, servitorii. Am vrut să admir o iie sau o fotă. Nimic. Fetele, sulemenite, ca niște cântărețe dela grădinele de vară și îmbrăcate ca lucrătoarele din fabrici. Se joacă pe lângă sârbă și brâuleț, toate dansurile dela oraș. Cum, nu importă.

Ne-am dus în vizită la învățător. Ne-a tratat cu felii de cozonac și cafele, ne-a bârfit tot timpul pe popa și pe liberali iar dăscălița ne-a arătat notele fetii dată la pension și pe-ale celor doi băieți — ambii bursieri la Sf. Sava.

A treia zi. Disdedimineață, m'au vizitat nepoțeii. (Frățiorii lui Radu îmi deschid ușa cu noaptea'n cap, îmi spun „sărut mâna nene Ionel", îmi toarnă să mă spăl, îmi oferă șervetul.. îmi șterg ghetele...). M'au scuturat și de data asta de vreo 60 de lei. După amiază, am făcut cu Domnișoara Tudorița o vizită unei domnișoare: Fănica Iliescu, prietena dumneaei. E fata unui agent de cultură R. M. S. Sunt mai multe surori, toate ajunse. M'au primit cu exces de polițeturi, cu țigări și cu cafele. Sunt tunse „buby-kopf", fumează, sunt feministe și n'au decât 4 clase primare. Mama, fumătoare și ea, îmi insinuiază calitățile fetelor, ele se fac să se supără, pun să cânte un gramofon răgușit și cer voie să ne vorbim *per-tu*.

Duminică, Luni, Marți, Miercuri, am făcut diferite alte vizite. Notez că nu mai am în buzunar niciun leu pentru o liturghie. Sunt în situația lui Nansen în ținuturile polare când însemna: „Astăzi, sfârsit ultimele grame de carne conservată".

In seara Revelionului, am fost poftiți să îngropăm anul la un cârciumar. Am avut curajul să mă duc din timp la fostul meu coleg de bancă, avocatul Bătăilă, să-l rog să mă 'mprumute cu o miie de lei. Băiat bun, m'a servit imediat). Aci, am început masa cu sarmale și am încheiat-o cu niște prăjituri „de casă" tari ca niște așchii înghețate. Am jucat apoi cărți: tabinet, toci, popa prostu' și nu numai că am pierdut cei o miie de lei împrumutați, dar am mai rămas dator încă două sute. Când cucul ceasului a cântat de 12 ori și s'a stins lampa, aș fi vrut să nu se mai facă lumină — să mor.

Dela 7 seara, tot timpul cât a durat Revelionul, după fiecare 10 minute, ne pomeneam în curte cu troznete de bice și bălăngănit de clopote, că era un ramă: de credeai că se întâmplă un dezastru. Spuneam în gând bogdaproste că nu sunt acas' — adică la Radu. Cu ce le-aș fi stat înnainte argatilor lui Troian?! Cârciumarul nostru să tot fi împărțit în noaptea aceea 5 banițe de nuci, vreo 15 șiruri de covrigi câțiva saci cu boborade și 2 kilograme de bomboane. Bani — numerar, cam 2500 de lei.

La 3 despre ziuă, am venit acasă. N'am putut bineînțeles să dorm căci „plugarii" au troznit bicele s'au bătut clopotele pânăla ziuă. Am rugat pe Radu să facă rost de niște bani mărunți. — (Eu am, dragă, numai hârtii mari) și până pela ora 10, m'au mai descotorosit de încă 300 de lei.

Când credeam c'am mântuit, mă pomenesc cu „nepoțeii". Deastădată, cu sorcove. M'au sorcovit și, *flatat*, i-am pupat și le-am strecurat în mână bacșișul cuvenit. Adică alți vreo 360 de lei. Le-au urmat alți copilași tot cu sorcove și cari și-au avut și ei partea lor.

Au venit apoi niște țigani cu *vasilca*.

— „Unde e boerul?" — întrebau — să-i facem o cântare". Alt taraf de lăutari ne-a făcut sub ferestre o serenadă.

— Ura! Să trăiască cuconu' Sachelarie! — strigau. Și alții și alții. Am isprăvit și banii pe cari mi-i procurase Bătăilă Alecsandru.

Pela 8, Domnișoara Tudorița ne anunță pe mine și pe frate-său:

— „Hei Domnilor, să vedem acum ce vă poate osul...

— „Anume...

— „Păi astăzi „*luăm moțul*" finișorului. Să vedem o să fiți *solvabili* cu câte cel puțin 500 de lei?"

— Ce năpastă o mai fi ș'asta Doamne! — mă 'ntreb în gând.

— „Știți — reluă duduia — că aici e obiceiul ca atunci când tunzi copilul să-i pui ceva 'n moț.

— „Dar spui că ai hârtie mare" — mă lămurește Radu.

Finul a venit cu plocon și i-am pus copilului în moț o hârtie de 500, împrumutată dela învățător cu care mă împrietenisem. In schimb, am primit, cadou, un șervet de borangic.

— Da' dece ești trist d-le Ionel? Ia de mănâncă! Bea! — mă 'ndemna domnișoara Tudorița.

— Eu trist? — răspundeam — și goleam până 'n fund paharul ca să uit... Și râdeam bine'nțeles de câte ori *finișorul* înjura pe nașu — de *Dumnedeu*, de *Clistos* și de alte sfințenii „că dece i-a fulat moțu", ori când trăgea din țigară.

— „Și ce-ți dă 'n loc pentru moț, maică? — îl întreba măsa.

— „Te să-mi dea: o peleche dă boi, doi cai...

„Dar nășicu dela București?" — (adică eu).

— „Nășicu dăla Buculesti, o blițichetă cu două loate...

— „Așa nășâcule dela București — îi iei?"

— „Așa, asa, finicule! — aprobam.

După masă, am încheiat cumetria la cârciumă, unde jumătate din consumație am plătit-o eu cu bani strecurați în mână de cârciumar cu care deasemenea eram acum intim și pentru care i-am semnat poliță.

Am dat unui prieten la București o telegramă prin care-l rugam — ca Țarul Rusiei pe Domnitorul Carol — să facă cum o ști și să-mi trimită urgent 5.000 (cinci mii) lei „dat necaz mare". Cu aceștia, aveam de gând să mă achit de cei 3500 de lei cu cari mă 'ndatorasem pân' atunci, iar cu restul să intru clandestin în București sau să mă duc la cea mai apropiată gară, să iau trenul și să pornesc aiurea.

Pentru seara, „Comitetul studenților locali" a aranjat „o mare serbare școlară „urmată de bal" — și la care am fost invitat în mod special. Aci (tot eu am plătit *intrarea* și pentru Domnișoara Tudorița și pentru alte două prietene ale ei) fel de fel de lume. Toată *elita* unei plăși. Adică dela dulgheri și secretari comunali, până la moașă și judecătorul de pace. Erau la curent cu ultimele creații coreografice. M'au poftit și pe mine domnișoarele să dansez (cântasem și la cor) și Dumnezeu știe cum mi-oiu fi târît picioarele. Mă pofteau la bufet să mă *trateze* și bomboanele și prăjiturile, bine'nțeles că le plăteam eu. Care dintre D-voastră ar fi făcut altfel? Mă pomeneam cu duduile:

— Domnule Sachelarie, un autograf dela D-voastră, cel mai elegant bucureștean".

Si le-am scris peste 100 de ilustrate (à 4 lei bucata). Pela ceasurile 11 din noapte, Radu mă trage deoparte:

— Dragă Ionel...

— Dragă Radule.

— Mă, am și eu o ambiție 'n viața mea adică are soră-mea Tudorița.

— Ce ambiție, Radule?

— S'o scoatem „Regina Balului".

— Și eu cu ce-ți pot fi de folos?

— Cu nimic. Să contribui cu bani ca să-i cumpărăm voturi cât mai multe".

— S'a făcut! — aprobai eu cu mâinile la inimă. Și mă 'ndreptaiu spre Bătăilă care se ospăta la bufet:

— Dragă Sandule!

— Dragă Ionel....

— Am și eu o ambiție 'n viața mea. Adică are un prieten.

— Ce ambiție?

— S'o scoată pe soru-sa „Regina Balului" și *trebuie* să contribui și eu cu voturi.

— Adică cu bani — completă bietul Bătăilă — și 'mi puse 'n buzunar o hârtie de 500.

S'am scos-o Regină — iar pe mine m'a proclamat adunarea *Regele Balului!* Cu confetii, cu pocnitori și tombolă, am ieșit și de aci debitor cu vreo 1500 de lei.

In seara de 4 Ianuarie, la masă, Tușa Stanca ne-a invitat să mâncăm cât mai bine, căci a doua zi e Ajunul Bobotezii și iar trebuie să ajunăm. Și în ziua aceea, am picotat lihnit de foame ca un vagabond.

Domnișoara Tudorița mă trage de-o parte:

— Nu vrei să facem astăseară ceva?

— Mă rog matale — ce?

— Să „*punem punți*". Am cerut busuioc dela popa când a botezat.

— Adică?

— O să vezi! Hai afar'!

Și ne-am dus în grădină, am tăiat două crenguțe de măr, le-am înfășurat cu arnici roșu, cu beteală și busuioc, le-am descântat cu ochii 'țintă la o stea și le-am pus în jghiab la puț.

— „Să vezi, domnule Ionel, că la noapte ai să vezi în vis cum ai s'arunci un pod peste-o apă mare și cum dela celălalt capăt al podului, va veni călare spre Dumneata fata cu care 'ți va fi scris să te căsătorești. Haidem în coșar!

Boii erau culcați. „Regina Teodora"— cum îi zic dela bal încoace — începu să lovească pe unul cu picioarele:

— Hi, peste-o lună!

(Boul nu se mișcă).

— Hi, peste două luni!

(Boul mugi).

— Hi, peste trei!

(Dobitocul gemu mai tare).

— Hi, peste patru!

Si Plăvan se ridică plictisit în sus.

Eu — înțepenisem locului. Credeam că am încăput pe mâna unei vrăjitoare iscusite. Imi încredințasem sufletul lui Dumnezeu și așteptam desnodământul. Se duse și la boul celălalt și repetă scena. Mărțan se sculă tot la a patra lovitură.

— Ai văzut? începu să mă lămurească Zgripțuroaica — dacă se scoală la prima lovitură, înseamnă că te 'nsori peste-o lună. Dacă se scoală la a doua peste două luni. La a treia, peste trei — și'așa mai departe. Când am lovit pe Plăvan, am făcut pentru Dumneata; la Mărțan, pentru mine. Ai văzut că te vei căsători pân' la Paști? Eu la fel".

— Am văzut.

— Acum să mergem la uluci. Așa. Stai nu mișca!".

Și mă legă la ochi cu batista ca pe un condamnat la moarte. Apoi, îmi puse în gură niște arnici roșu și mă luă la braț:

— Acum, vei înumăra parii gardului cu ochii 'nchiși!

— Să-i număr!

Și cum gardul era de leasă de mărăcini, mi-am însângerat mâinile în ei până la al 9-lea stâlp.

— Stai! — îmi porunci. Leagă acest par cu arniciul pe care ți l-am dat. Insă, cu mâinile la spate s'o faci!

— S'o fac!

S'am făcut-o cu mâinile la spate.

— Asta ce mai înseamnă, Domnișoară?

— Asta 'nseamnă că vei veni mâine dimineață să-ți vezi mireasa.

— Cum s'o văd?

— Dacă parul va fi innalt, înaltă va fi și ea. Scurt — măruntă va fi. Dacă va fi strâmb, va fi poate cocoșată. Dacă va avea 20 de noduri, va avea 20 de ani.

M'a condus pân' acas' tot legat la ochi:

— Ține, te rog strachin' asta cu piftii!

— O țin....

— „Așa. Alege din ea nouă oase. Gata? Bun. Pune-le acum câte un nume de fată și așează-le pe vârful ghetelor.

— Le-am așezat....

— Bun. Cuțu Grivei!

Și câinele se repezi și îmbucă deodată patru.

— Vai, dar cum se poate? Adică Dumneata vei lua 4 neveste? A, nu. Dacă Griveiu a luat 4, înseamnă că tot peste 4 luni te vei însura, cum a spus Plăvan. Treci lângă mașina de gătit!

— Trec...

— Ține aceste două fire de păr de porc. Unul poartă numele Dumitale, celălalt al unei Domnișoare care vrei. Aruncă-le pe mașină!

— Le-am aruncat...

— Ai văzut că cu duduia asta n'ai să faci casă! Dacă ardeau încolăcite amândouă, făceai. (Eu, în realitate, nu mă gândisem la nimeni). Ia s'arunc și eu. Vezi că eu cu ăsta pun temeiu?

— Văd...

Inainte de a ne așeza la masă, mi-a șoptit că primul dumicat pe care va trebui să-l bag în gură să i-l dau ei. Și să am grijă să nu care cumva să'nghit vreo picătură de apă. Să rabd.

Am făcut întocmai. După masă, am întrebat-o ce-a mai făcut și cu îmbucătura de mămăliguță și pentruce m'a oprit să gust apă.

— Dumicatul, l-am amestecat cu sare și dupăce te vei culca, ți-l voiu pune'n ghiata din piciorul drept. Nu te-am lăsat să bei apă dinadins — vei vedea la noapte 'n vis cine 'ți va da să bei.

— O să văd, zău?

— Cum mă vezi și te văd...

Pela 11 jumătate din noapte, mă cheamă discret în odaia curată și ridică arătătorul dreptei:

— Când o fi ceasul 12 fără un sfert, vei aprinde aceste două lumânări dela oglindă... Se 'nțelege?

— Se 'nțelege....

— ...te vei desbrăca — dar să te desbraci de tot! Să faci 99 de cruci și apoi să stai drepți în fața oglinzii.

— Ca la armată?

— Ca la:

— ....la ora 12 fix, vei vedea cum prin oglindă va trece chipul celei cu care 'ți vei lega zilele pentru totdeauna".

Vă jur c'am făcut-o și p'asta. A trecut ora 12 și n'a trecut niciun chip prin oglindă. Zic: poate merge ceasul înainte. N'a trecut nici la 12 ș'un sfert. La 12 jumătate, au început să mă taie niște junghiuri căci era frig în odaie, — și m'am îmbrăcat.

— Ei, nu-i așa c'ai văzut? — mă'ntâmpină.

— Da, am văuzt o umbră dar era ștearsă — n'am observat-o bine. Mi-era frică.

— Vai, dar nu credeam să fii așa slab de înger.

— Dacă sunt....

Dimineața, m'a întrebat ce-am visat. I-am spus că în adevăr am văzut un pod peste-o apă mare și că o fată a venit călare pe un cal alb și mi-a dat să beau apă dintr'un ulcior înflorit. Adică am mințit — căci n'am dormit toată noaptea. Mi-era o sete că aș fi sorbit o gârlă 'ntreagă ca Setilă din basm. Mâncasem la masă niște sarmale și niște friptură de purcel.

— Ai văzut? Nu-i așa că știu eu ceva?

— Știi..

— Să vezi ce-am visat eu, domnule Ionel. Se făcea tot așa un pod peste-o apă și un cavaler frumos venea-venea pe pod călare și cum m'a văzut a descălecat și mi-a dat să beau apă...

— Dintr'un ulcior înflorit?....

— Da.

— Foarte frumos! Și cine era mă rog cavalerul?

— Asta nu se spune. Și donmișoara Tudorița clipi cu înțeles.

— Dacă te rog...

Ei bine — am să-ți spui: cavalerul călare era chiar Dumneata, Domnule Ionel.

— Serios?

— *Parol doner.*

— Mare minune! Mai știi?

— Desigur — soarta omului...

Ne-am spilcuit și ne-am dus la biserică să luăm aghiasmă. Pe care aveam s'o gustăm tot pe nemâncate. Aci, după slujbă, și după ce ne-a mai ținut un teolog o predică, s'a purces la împărțirea apei sfinte. Imbulucească și scandal așa, am mai văzut la brutării pe timpul ocupației și în filmele americane, cu lupte franceze și cu bandiți. S'au spart sticle și capete, s'a vărsat sânge omenesc, așa că dumnezeasca licoare am băut-o jumătate roșie. Daune, m'am mulțumit cu pierderea unui galoș.

A doua zi, Sf. Ion — onomastica mea. Iarăși n'am închis ochii toată noaptea. Au venit vre-o 18 reprizii de *Iordănitori*. (Așa li se spune prin partea locului) Intrau buzna' în casă ca o armată de ocupație și întrebau pe amfitrioni: „Unde e boerul, trăi-l-ar Dumnezeu". Și descoperindu-mă, mă luau pe sus din pat și mă târau, la puț, care din nenorocire era aproape. Mă desbrăcau până'n brîu, scoateau trei ciuturi de apă și unul, care făcea pe Ion Botezătorul, mi le turna în cap, rostind pe nas formula: „Botează-se robul lui Dumnezeu, domnu' Ionel Sachelarie, în numele Tatălui, etc." Unii erau de părere să mă ducă la gârlă I-am rugat frumos să mergem tot la puț, căci sunt suferind.

— „Lasă 'coane c'asta e apă sfântă și te lecuie" — îmi răspundeau.

De atunci, am rămas cu junghiuri în coaste și c'o tuse 'n piept. Toată ziua, apoi, am mulțumit pentru urări, am pupat copii am împărțit zâmbete și bacșișuri, a trebuit să fac oamenilor la cârciumă *cinste* cu 4 vedre de rachiu— așa că seara, din cei 5000 de lei primiți dela București, nu numai că nu mi-am achitat nicio datorie, dar a trebuit să mă împrumut iarăși 300 de lei la Bătăilă, să am cu ce plăti o căruță să viu în București. A doua zi, trebuia să mă prezint la slujbă și să intru 'n sanatoriu.

Cântăream 34 de kilograme și 500 cu palton cu tot.

N. CREVEDIA

critica literara

AL. CAZABAN:
„Pasărea rătăcită“
Editura ziarului „Universul“

L-aş defini ca un straşnic desenator: linia sobră, definitivă, tuşul de o preciziune impecabilă, iar jocul de umbră şi lumină de o puritate rară. Nimic de prisos: nu se pierde în descrieri, în trei rânduri intră **in medias res,** nu începe **ab ovo** ca toţi cei cari nu ştiu să scrie şi n'au darul compoziţiei (şi sunt foarte mulţi la noi!) şi te prinde din primele rânduri.

Un peisaj:

„O luncă mlăştinoasă, o revărsare de mâl, acoperită pe ici-colo de pâlcuri de rogoz putred şi de sălcii rachitice, alcătuia partea roditoare a insulei pe al al cărui pământ se abătuse pasărea cea albă, cu răsfrângeri de argint.

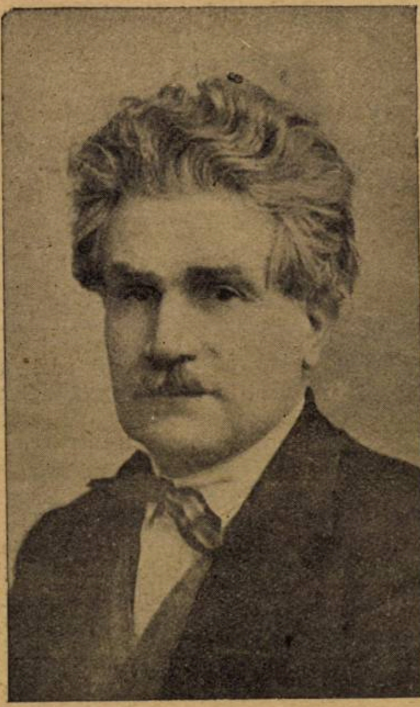

ALEX. CAZABAN

„Aveau — acele păsări — corpul prea lung cu o legănare mai disgraţioasă chiar de cât aceia a raţelor leşeşti dela noi. Pliscul, în formă de lopată, purta întotdeauna pe el, o pojghiţă de noroi uscat. Culoarea penelor era la fel cu aceia a noroiului.

„Când nu se mişcau aceste palmipede păreau bulgări de noroi uscat.

„Spre deosebire de toate înotătoarele cunoscute, nu îndrăzneau să înnoate pe luciul apelor mai adânci şi mai limpezi; stăteau mai mult în noroiul smârcurilor şi se bălăceau acolo, cu o mare voluptate. In loc de aripi, aveau un fel de aripioare acoperite cu tulei.

„Păreau cu braţe de copil, ciuntite dela cot. Erau păsări care nu zboară”.

O viziune:

„La mal, două ciocuri dinţate o apucară cu atâta putere, că-i frânseră o aripă. Un măcăit de triumf înfioră toate broaştele, bulbucându-le şi mai tare ochii lor bulbucaţi.

„Pasărea cea albă fu târîtă în mlaştină şi acolo jigăniile înfuriate trecând-o din cioc în cioc, o tăvăliră în mocirla clocită şi puturoasă.

„Când pe haina albă de mireasă n'a mai rămas nici un punct alb, o raţă năpârlită, ridicându-şi lopata încărcată cu zmântână cafenie, măcăi poruncitor:

— Lăsaţi-o să trăiască! Acum seamănă cu noi”.

Toate aceste citaţii dintr'o singură bucată „pasărea rătăcită”. Splendid fragment epic al faunei inaripatelor demn de pană unui Rudiyard Kipling.

Alexandru Cazaban, care a scris şi nuvele şi roman, este un autor de schiţe, presărate cu atât humor, în cât unele se ridică la cele mai frumoase schiţe ale lui Caragiale. Şi aci autorul îşi menţine sobrietatea, măestria compoziţiei, care-l fac continuatorul marelui nostru comic — sunt piese cari au fatalitatea tragică a unui Maupassant, ca **„Grija stăpânului”,** cu această evocare sinistră:

„Inainte de a ajunge acolo, zărirăm, deodată, venind spre noi, un om pe care vântul, cu suflarea lui de ghiaţă îl împingea din spate.

„Omul eşise dintr'un stufăriş întunecat din stânga noastră — şi-mi păru atât de ciudată ivirea lui, în cât dacă ar fi fost întuneric, aşi fi crezut că e un animal sălbatic care se furişase din vizuina lui să ne atace“.

Scriitorii de azi îşi închipue că e destul să te naşti român, — să înveţi ce se predă în şcoală — bruma de literatura românească, — să răsfoeşti mai mult sau mai puţin pe câţiva clasici şi eşti gata: un condei şi hârtie răbdătoare te face scriitor.

Sau, tocmai scrisul este unul din meşteşugurile cele mai grele. Inainte de toate vine formarea limbei sau a stilului propriu. N'ai decât să încerci traducerea unei nuvele de Maupassant sau a unui pasagiu din Shakespeare (cel cu Regina Mab din Romeo şi Julietta, de pildă) că să-ţi dai seama de sărăcia vocabolarului nostru.

Deci, crearea unui dicţionar, cu cuvinte şi expresii adevărate. Şi acest lucru se capătă, studiind pe toţi scriitorii de seamă, pe cronicari, limba bisericească, poezia populară şi dialectele, provincializmele şi idiotismele, expresiile proprii şi neologismele.

Nu numai atât. Incepi să scrii: nu eşti mulţumit imediat, te compari, faci paralele, te corijezi, te frămânţi până când concepţia ta şi-a găsit haina potrivită. Şi atât nu ajunge. Ai nevoe să observi realitatea, s'o studiezi, s'o analizezi, să întrebi de ce nu ştii, pentrucă un subiect care nu se bazează pe o largă realitate nu se bucură de nici o valoare sau utilitate oarecare.

Prin aceste trei faze ale formării scriitorului a trecut Alexandru Cazaban. In cele mai felurite bucăţi sau subiecte, găseşti o expresie pitorească, o emoţie de largă umanitate.

„Imbătrânise şi nu mai era bun de nici o treabă. Sta toată ziua încovrigat la soare, în mijlocul curţii. Când îşi muta locul, abia îşi târa picioarele cotonogite, bocănind pe bătătură, că parcă ar fi fost încălţat cu iminei unui om... De auzea pe cineva intrând în curte, nici nu se obosia să-şi ridice capul sau să dea din coadă. Numai pe stăpân îl simţia de departe. **(O gură mai puţin).**

O privelişte în „ Drept pedeapsă”.

„In faţă, la câjţiva metri de peron, începe un povârniş acoperit de stânci şi de bolovani colţuroşi printre cari cresc tufe de corn sălbatic şi de ferigă mai înaltă ca omul... Dincolo de povârniş, stăpâneşte întunecat şi ameninţător codrul pe care îl alcătuesc tot felul de păduri, cu adâncuri negre şi violete în care n'au răsunat încă loviturile topoarelor sau hârşiitul ferestraelor“.

Coşmarul unui vânător închipuit, ni-l redă magistral (Cazaban ne-a descris cele mai frumoase pagini de vânătoare din literatura noastră):

„Dintr'un tufăriş de mlajă încâlcită şi deasă, se ridică — negru şi ameninţător ca norul de furtună, un urs neînchipuit de mare şi de fioros. Cu gura căscată, în care bălăbănea o limbă grea de sânge, fiara îşi făcea loc, rupând cu furie tot ce îi eşea în cale...”

„Pasărea rătăcită” dă cititorului o scară minunată de poveşti înduioşetoare şi epice ca „Pasărea rătăcită” — care dă titlul volumului.

„O gură mai puţin... Intre om şi fiară” trei piese ce pot intra în orice antologie clasică — şi atâtea bucăţi vesele şi triste, străbătute de acel humor neîntrecut, care-l aşează pe Cazaban printre prozatorii de frunte ai literaturii noastre.

ION FOTI

NOTE BIBLIOGRAFICE

Dl. Victor Eftimiu, lucrează la un nou roman de aventuri senzaţionale, care va fi filmat. Asupra titlului nu s'a fixat definitiv. Deocamdată este intitulat: „*Pământul făgăduinţii*“.

♣

Se aşteaptă cu foarte mare interes, apariţia romanului „Craişcrul“ al d-lui Liviu Rebreanu.

♣

Poetul D. Ciurezu a terminat două volume de versuri, intitulate: „Pasărea de aur“ şi „Rugăciunile mele“.

♣

In urma acordului încheiat între revista „Gândirea“ şi editura „Cartea Românească“ a luat naştere „Colecţia Gândirii“ în care au apărut până acum, „Lauda Somnului“ versuri de Lucian Blaga şi „Vedenia“ noua colecţie de nuvele a prozatorului viguros Gib. Mihăescu.

teatru

cronica dramatica

TEATRUL REGINA MARIA

AVENTURILE D-LUI DORJAN

Comedie de N. Vlădoianu şi V. Rodan

Toate însuşirile comediei bune:

Situaţii, observaţii, dialog, contraste, tipuri, surprize, ingeniozitate. Şi apoi ţinută literară.

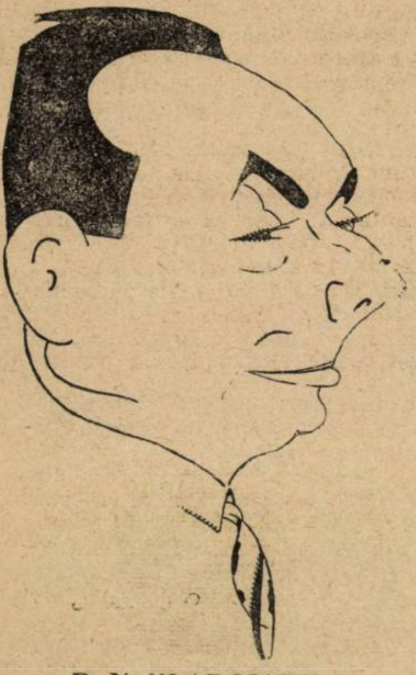

D. N. VLADOIANU

Dacă ar fi să argumentez numai după publicul dela premieră, care a aplaudat, rechemând pe autori la rampă, fără îndoială, că aş însemna simplu, că piesa a avut important succes.

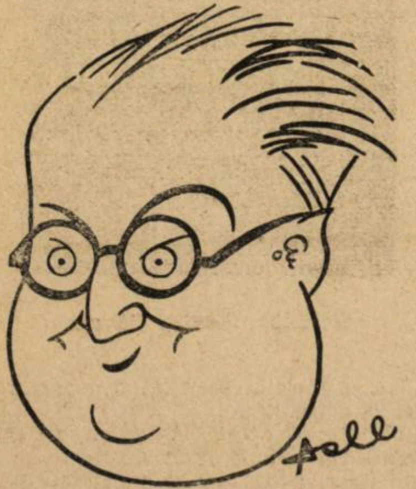

D. V. RODAN

Dar adăogând, că în repetate rânduri, actorii au fost întrerupţi în cursul jocului de ropote de aplauze şi că întretăerile râsului sănătos în sală au fost dese, atunci trebue să se facă deducţia, că într'adevăr comedia d-lor Vlădoianu şi Rodan e o comedie bună, că e jucată cu însufleţire, că actorilor li-s dragi rolurile şi că şi ei contribue la afirmarea succesului amplu al comediei.

Pentru d. Maximilian, în rolul principal, a fost desigur încă un prilej de fixarea unui tip, care rămâne definit în literatura noastră dramatică. Mi-aş îngădui să cred, că după caracterizarea, pe care au dat-o autorii şi după exteriorizarea aşa de firească, pe care i-a făcut-o d. Maximilian, Costel Dorjan —eroul piesei — trece din teatru, în public. tipul întreg al omului. căruia ani mulţi de căsnicie, rânduială şi izolare numai în cadrul familiar, nu i-au putut întuneca amintirea anilor trecuţi în viaţă liberă, sgomotoasă, de amor liber, şampanie, de frenetică petrecere şi orgii.

*

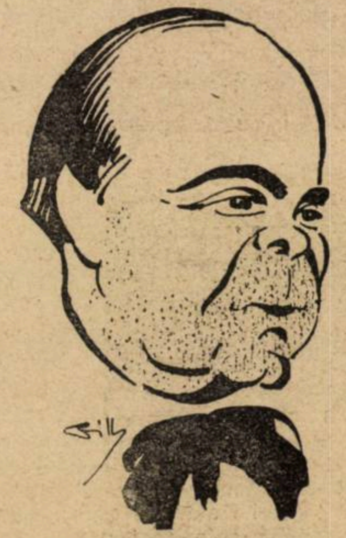

D. V. Maximilian

D-na şi d. Dorjan duc o viaţă liniştită, posacă, plictisitoare. El după ce şi-a istovit tinereţea în petreceri, s'a însurat. Ea are impresia, că i-a ordonat viaţa. El suferă însă.

Amintirile îl năpădesc. îl furnică, îi sfâşie rânduiala şi tabieturile.

E rugat să fie regizorul unei piese de teatru a unui tânăr autor. — un fel de paiaţă — dirijat de mama sa. rea ca o viespe, guralivă ca o soacră şi curioasă ca orice văduvă.

La repetiţiile piesei, vine şi o dansatoare dela cabaretul, în care şi-a petrecut nopţile Dorjan. Trecutul îl cucereşte.

Dansatoarea l'a furat din temniţa căsniciei. Dorjan a plecat să-şi redobândească libertatea. Dar vârsta nu-i mai îngădue. Traiul în tovărăşia chefliilor şi dudnelor de cabaret nu mai e de el.

In vâltoarea petrecerilor, jocurilor, jazzbandului sgomotului şi noilor clienţi nemanieraţi ai localurilor de noapte, Dorjan e invadat, tot de amintiri. Altă dată era altfel. Romanţele erau mai frumoase. Petrecerile erau mai elegante. Nu mai poate intra în ritmul actualităţii. Vârsta îşi cere tributul şi locul. Şi Dorjan lasă dansatoarea, se duce acasă şi se împacă voios cu d-na Dorjan.

*

Subiectul piesei cerea o revărsare de lirism şi autorii i-au dat lirismul necesar. Aceasta mai ales contribue la accentuarea tonului literar al piesei.

*

D. Maximilian a creiat pe Dorjan.
D-na Nelly Sterian a fost d-na Dorjan.

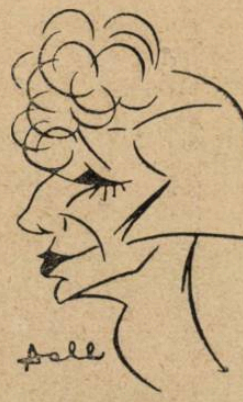

D-na Nelly Sterian

Despre d-na Sterian am mai scris elogios. Mi-am verificat încăodată afirmaţiile: are remarcabile însuşiri dramatice şi deosebită putere de concentrare.

Rol greu este acel al mamei poetului. L'a întrupat cu vigoare d-na Brodier, dându-i toată puterea de cicăleală, de prefăcătorie şi de iscodire. Rolul, repet, e foarte greu şi de aceea în unele părţi a putut să pară, că d-na Brodier a şarjat. E păcat însă că această artistă nu-i utilizată mai des, căci are o gamă interesantă.

Rol însemnat a fost şi acela al nătăfleţului autor dramatic, d. I. Constantinescu.

Am impresia că autorii au voit să facă o şarjă tare, împotriva autorilor dramatici înşişi, prezintând pe scenă un confrate, ca pe o fantoşă.

Cât despre dansatoare, d-ra Sylvia Dumitrescu şi-a susţinut rolul cu volubilitate şi agerime.

Trebue să menţionez cu simpatie pe d-na Burbea într'un rol de servitoare.

In roluri secundare, dar susţinute bine, d-nii Groner, Gărdescu, Rang, d-nele Barbu, Piacentini.

B. CECROPIDE

plastica

EXPOZIȚIILE

In sălile *Englisch* din Calea Victoriei pictorul *B'Arg* expune o serie de pasteluri. Locul trebuie s'o spunem, nu e din cele mai nimerite pentru o expoziție și lucrările d-lui B'Arg ar fi meritat o prezintare mai lesne accesibilă publicului — publicului nostru care renunță ușor la eventualitatea unor emoții estetice în fața unei scări de urcat sau osteneala câtor-va pași ce l-ar abate din inocenta-i forfoteală dealungul vitrinelor sclipitoare de seducțiuni mai pozitive. Cât de puțini sunt acei cari se „deranjează" înadins ca să viziteze o expoziție, o înțeleg artiștii mai bine atunci când lucrările lor n'au norocul să se întâmple în cele câteva săli aproape inevitabile pentru drumeții osteniți de plimbare și înghesuială.

Sunt câțiva ani de când B'Arg nu se mai prezintase publicului. Sunt ani de reculegere și studii pe cari artistul i-a însemnat cu concluzii revelatoare în ultimele sale lucrări.

Plecat dela desenul cu nota umoristă — într'o adevărată accepțiune a cuvântului — printr'o evoluție laborioasă pe cât de prudentă, B'Arg păstrând o perfectă consecvență cu o primă intenție; deja început personală, trece pe nesimțite la pictura de chevalet unde amploarea resurselor progresiv multiplicate își găsește câmpul comod unui talent în plină maturitate.

Ceeace face însă interesul deosebit al acestei evoluții, insist — este pentru acei ce au urmărit-o de-aproape — faptul excepțional că în decursul ei, diferitele etape categoric distincte prin definiția lor, au fost în cazul de față numai fazele unei constante atitudini.

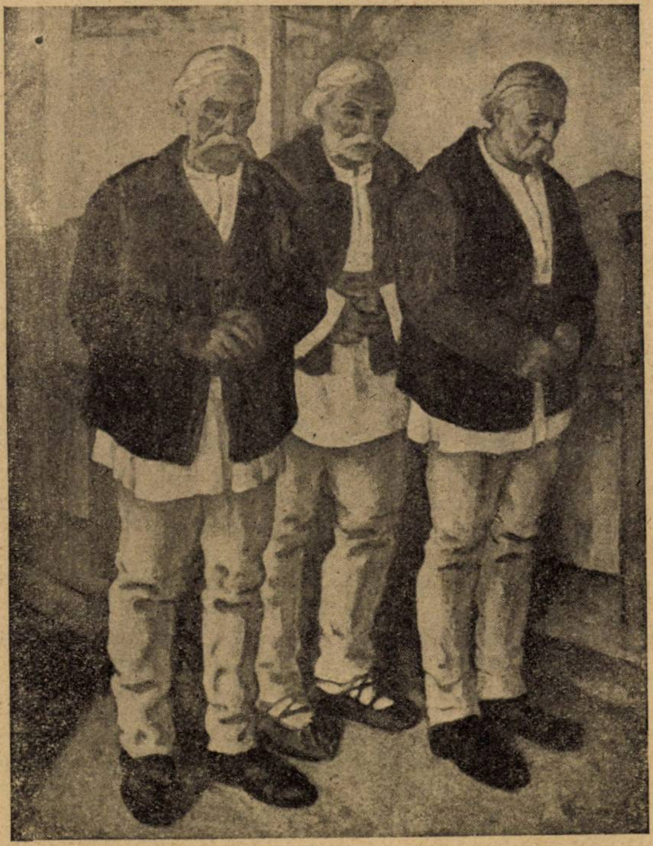

ŞTEFAN DUMITRESCU: Stâlpii bisericii

Imi reaminetsc cu multă claritate încă unele din desenurile umoristului B'Arg din prima sa expoziție, curând după sfârșitul războiului, când sub impresia evenimentelor trăite, creionul lui fugar a prins în pagini de o crudă ironie, nenumărate momente și scene tipice în cari gluma cu miros de sânge rânjea prin vaerul muribunzilor, turburând siesta burghezului instalat confortabil în moștenirea recentelor sacrificii.

Ultimele lucrări semnate de B'Arg, fără să piardă nimic din obișnuita-i notă caustică și-au adăogat o seamă de calități plastice de natură să consacre definitiv cariera acestui artist.

Motivele sale, foarte variate atacă în general momente din viață, în cari eternul fond omenesc își desvălue sub ochiul observator al artistului caracterul lor particular: Personagiile și lucrurile înseamnă în tablourile lui B'Arg mai mult decât suprafețe și volume materiale, fără totuș ca această preocupare de ordin abstract să prejudicieze acelora de ordin plastic.

Desenului spiritual, pe cât de solid, artistul asociază o armonie de tonuri hotărît personală, știind să folosească cu un deosebit meșteșug avantagii oferite de pastel și mai cu seamă să-i evite dezavantagiile prin prețiozități și mărunte efecte locale.

Nimic nu e la întâmplare în lucrările pictorului B'Arg: Un sănătos echilibru în dispoziția planurilor și maselor de culoare ajutate de o valorație atentă vădesc un remarcabil spirit de compoziție.

❧

In halul „Teatrului Mic", d-nul *Sell* expune o bogată serie de caricaturi și desenuri umoriste. Deși foarte tânăr, expozantul a răușit să se facă apreciat de publicul cititor al atâtor publicații ilustrate de un creion sintetic pe cât de spiritual. Multe din figurile oamenilor noștri politici își datorează o parte din popularitatea lor promptitudinei cu care acest talent surprinde, cu minimum de mijloace, strictul esențial din caracterul unei personalități .

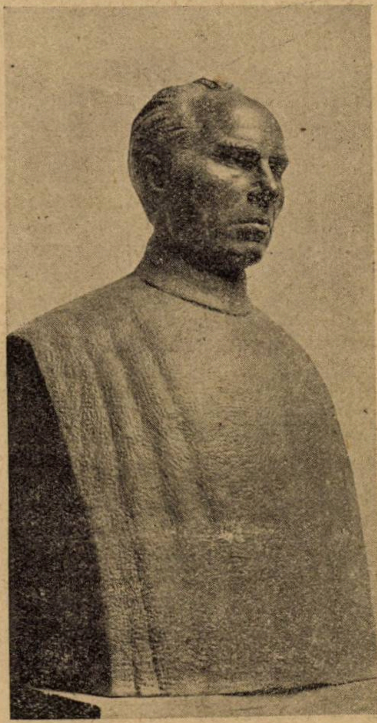

O HAN : Vasile Pârvan

Cu prilejul acestei expoziții, pe lângă prezintarea unor lucrări inedite, d-nul Sell are meritul de a fi experimentat cel dintâi un hal de teatru pentru o destinație atât de simpatică. Găsesc cât se poate de potrivit un atare loc unde publicul, fără altă osteneală, primește în antr'acte o nouă delectare care-l păstrează într'un cadru de impresiuni unitare.

C. VLADESCU

gazetaria

așa și-așa...

reluare

Salutăm cu plăcere reluarea activității critice și de traducător a d-lui N. I. Rusu prin „Falanga“ și „Ritmul vremii“ și-l rugăm să ne dea cât mai multe coloane semnate de d-sa. E o contribuțiune care ajută la punerea în ordine a scrisului nostru atât de eterogen și difuz. Preocuparea artistică e o preocupare socială, d-le Rusu, și d-ta n'ai voe s'o părăsești pentru nimic în lume. Și am credința că suntem cu atât mai folositori societății, cu cât zăbovim mai mult pe pagini de îndrumare. Nu de alta, dar numărul acelora cari se silesc s'o rătăcească e prea mare, pentru-ca noi, cei puțini, să dezertăm.

Deci, încă odată: în arenă!

◆

scriitorii

Poetul Mihail Moșandrei și-a scos un volum, de versuri, intitulat „Păunii“.

◆

Dl. Cezar Petrescu, lucrează actualmente, la noul său roman „Simfonia Fantastică“.

◆

In curând se va pune în vânzare, volumul de proză „Mia Lake“, povestiri pentru copii, scris de domnul Tudor Arghezi.

◆

Becescu-Silvan

s'a numit unul dintre reprezentanții generației în trecere....

Mă întreabă mai dăunăzi cineva dacă n'ar fi bine să i se retipărească opera? Cred că da și îndeosebi: „Valea albă“ și tinereștile „Cuiburi părăsite“. Astăzi mai ales astăzi când, din cauza excesului de realism, se simte mare nevoe de un romantism sănătos și poetic.

Știind aceste lucruri, familia e cu atât mai mult datoare să o facă.

◆

se poate ?

D. F. Aderca găsește în unele opere clasice situații pornografice.

Desigur — lista e prea mică. Din ea însă vedem cum înțelege d. Aderca literatura clasică...

Și lucrul ne miră, întrucât tot d-sa e persoana cu cunoscutele preocupări estetice....

Pentru cealaltă lume lucrurile se prezintă astfel: scrierile sunt de 2 feluri: de artă și pornografie; în cele dintâi întâlnim numai unele (puține) situațiuni pornografice indispensabile care, din cauza desvoltării elementului artistic, nu numai că nu jignesc, dar, pe deoparte, trec neobservate, pedealta, par naturale....

Celelalte cad în domeniul codului penal, întrucât otrăvesc sufletele — chiar dacă autorii lor poartă nume cunoscute și fac parte din „S. S. R.“....

Confuzia ni se pare însă curioasă din partea unui.. estetician...

Să nu fie aceasta o dovadă suficientă de lipsa.... gustului esteticii? Dar atunci care e?

◆

cum ajung ?

Mulți ajung scriitori numai prin faptul că au un prieten, o rudă sau un cunoscut care scrie la gazetă.

Așadar: prin puterea inepuizabilă a imitației.

Se înscriu în falanga scriitorilor dramatici că... locuesc peste drum de cutare artist dela... varieté...

Devin foarte repede autori dramatici mulți dintre cei cari, în felul de mai sus, au ajuns să semneze cel puțin, o „cronică teatrală“, într'un ziar de suburbie.

Așadar: prin puterea inebranlabilă a unei obicinuințe exterioare...

Iată din ce cauză atâți „scriitori“ pierd vremea, atâți „critici dramatici“ bat' apa'n piuă, atâți „dramaturgi“ pisează... mangalul....

◆

epigrama

Interesante date despre această... cenușerească a poeziei, ne dă veșnic — îndrăgostitul de ea, poetul Cincinat Pavelescu, în „Viața literară“.

Cităm:

„Epigrama e ca un copil. Se face mult mai lesne decât se poate explica în detaliu cum s'a făcut“.

In „Geneza epigramei“ ni se vorbește despre această specie la: Greci, Latini și Francezi....

◆

în „Revista literară“ a liceului Sf. Sava,

pe lângă cele 4 articole de îndrumare semnate de profesori (St. Pop, Raul Teodorescu, N. Duțescu și Paul I. Papadopol) găsim interesantele contribuțiuni ale elevilor acestui liceu care, și pe această cale, se ridică în fruntea liceelor noastre. Demne de toată laudă sunt bucățile semnate: C. I. Vâlceanu, Horia Roman, Ioan Călifar, V. Diaconescu. Simptomatică influența modernistă evidentă mai ales în sonetele iscălite: Ștefan I. Stănescu.

Bine întocmită cronica și pagina cursului inferior.

Ireproșabilă—execuția tehnică.

Iată de ce socotim că încurajarea unei astfel de publicațiuni e o faptă bună.

◆

în trecut

S'ar părea paradoxal și totuși trecutul ne îmbie cu glasurile sale tainice și înțelepte.

Incă o dovadă este „proclamația dată de Ion Alexandru Voevod prin anul 1421“ pe care o publică No. 264 al gazetei „Cultura poporului“.

In ea ni se relatează despre „adunarea armatei Sultanului Amurat al II-lea dincolo de Dunăre“.

Scrisoarea, adresată către toți Brașovenii și țara Bârsei“ se închee astfel:

„De aceia, fraților mei, cu voi potu, iar' fără voi nu pot să stau dinaintea lor. Deci, să vă adunați și să stați gata, ca, în orice oră, când va zice Domnia Mea, în acea oră să sosiți. Și iarăși câte vă vor spune frații voștri să-i credeți. Și Dumnezeu să vă bucure“.

◆

educația funcționarului

Concomitent cu salarizarea trebue să ne intereseze de-aproape și educația funcționarului. Atâtea cazuri care ni se întâmplă sau la care suntem numai martori o justifică și, mai ales, o cere cu insistență.

Iată de ce nu putem decât aplauda cu entusiasm opera pe care o încearcă de aproape 16 ani „Direcțiunea generală C. F. R.“, prin publicarea „Revistei C. F. R“.

Spicuim din programul noului an („O nouă alcătuire“) semnat: N. Teodorescu, dir. g-ral al c. f. r.“

„In paginile ei vor vedea lumina tiparului nu numai articolele de specialitate, scrise pe înțelesul tuturor, nu numai tălmăcirea tuturor chestiunilor în legătură cu organizarea cât mai temeinică a acestei Instituțiuni... ...dar, paralel cu aceasta, ...nu va fi lipsită de contribuția celor mai aleși fii ai neamului, fruntași ai literaturii și ai științei românești... cei mai distinși mânuitori ai condeiului, semănători de idei, animatori de suflete, cântăreți ai versului și sfătuitori de fapte înălțătoare“.

Remarcăm — pe lângă articolele de specialitate și execuția technică, studiul pedagogic social al d-lui inginer Macavei. „*Ceferiștii și publicul*“, care ar trebui citit în gura mare în fața întreg personalului ceferist care vine în contact cu publicul. Versuri și proză literară semnează: T. Arghezi, M. Codreanu, V. Eftimiu, Al. Cazaban, etc.

Vorba e: se citește această revistă și de cine?

◆

un izolat

continuă să fie scriitorul Nestor Ureche, cu toată apropierea d-sale de grupul „Propileelor literare“.

Și totuși pe nedrept. Volumele pentru tineret semnate de d-sa, cași colaborarea la revista de mai sus pe care i-o urmărim cu toată aviditatea, ne dovedesc cu prisosință că d-sa nu e numai un om serios, dar și o personalitate scriitoricească. Preocupările d-sale nu-i pot face decât onoare. Fără să fie lipsite (după cum ar crede unii) de elementul artistic, ele sunt, în acelaș tmip, deopotrivă de insumative, distractive și moralizatoare.

Iată dece nu putem decât îndemna să fie citit.

literara

o seama de cuvinte

Un economist celebru care făcea o anchetă agricolă, hotărî să facă o călătorie de studii prin diferite regiuni agricole, spre a documenta

Insoțit de doi secretari, economistul se prezenta la toate primăriile și autoritățile pe unde trecea pentru ca voiajul său să aibă cât mai mult fast.

Bine ințeles, prin toate locurile, mulți dintre țărani îl însoțeau spre a-i face escortă.

Economistul trecu odată printr'un lan cu grâu și exclamă cu patos:

— Admirabil grâu! Cultura este făcută aci, într'un mod într'adevăr rațional! Așa grâu, zic și eu!

Țăranii cari îl întovărășau îl aprobară.

Mai departe, trecură pe lângă un lan de mei păsăresc:

— Uite, grâul acesta nu e așa de frumos ca celălalt. E de o calitate inferioară!

Câțiva țărani începură să surâdă, pricepând competența agricolă a economistului.

In sfârșit ajunseră în dreptul unui câmp semănat cu porumb. Inalt de doi metri, porumbul era într'adevăr minunat.

Economistul rămase mut de admirație:

— Ei, ăsta zic și eu că e grâu frumos! Uite ce înălțime!... Asta e cea mai frumoasă cultură de grâu pe care am văzut-o vreodată!

Țăranii își dădeau cu coatele.

— Cecace nu pricep, adăogă el, e următorul lucru: de ce grâul de adineauri era atât de mărunt și ăsta e așa de înalt?

Unul din țărani, se scărpină în cap și răspunse:

— Uite ce e boerului, ăla era grâu de un an, pe când ăsta pe care îl vedeți aici, e grâu de patru ani!

◆

Principesa de Chirnaz avea o părere foarte bună despre academicianul baron de Zurbauben și nu scăpa nicio ocazie de a vorbi bine despre el.

Intr'o zi, la o discuție cu criticul Besenval, care nu aprecia de loc pe Zurlauben, principesa spuse:

— In orice caz nu poți nega că Zurlauben nu e un savant!?

— Da doamnă ,răspunde criticul, e o adevărată bibliotecă! Ce păcat însă că bibliotecarul e idiot!

bazar

O ACADEMIE DE TURISM

Pe lângă Academia de comerț din Berlin se va înființa un institut științific de cercetări pentru traficul de turiști. Acest institut, — se va ocupa de cauzele și rezultatele sociale, economice și politice ale traficului de turiști și de studiul metodelor de transporturi, al hotelurilor, expozițiilor, etc. Se va forma apoi o bibliotecă din lucrări relative la acest subiect și se vor preda cursuri speciale directorilor, și managerilor de hoteluri, stațiuni balneare și climaterice, târguri, expoziții, etc. Aceasta va fi prima încercare de a se trata problema turismului în mod științific, o asemenea instituție neexistând pân' acum în nici o altă țară.

DESCOPERIRE ARHEOLOGICĂ DIN AEROPLAN

Zburând la o înălțime de 2400 picioare fotografii aviației engleze au realizat o uimitoare performanță descoperind un oraș roman, îngropat sub un câmp semănat cu orz, în apropiere de Norwich.

Acest oraș se numea pe timpul Romanilor Caistor și avea o populație de 20.000 locuitori. Ceeace nimeni n'a putut observa, călcând pe pământul acoperit de vegetație, a descoperit ochiul fotografic din înălțimea cerului: străzi bine desenate și clădiri pe care arheologii le vedeau zadarnic în vis de ani de zile, au putut fi distinse pe placa fotografică.

Aceasta se datorește faptului că pe locurile unde sunt vechile construcții, stratul de pământ ce le acopere e atât de puțin adânc încât ovăzul și grâul semănat pe acea suprafață — nu cresc decât foarte pipernicite, conturând în mod straniu cu spicurile lor sărăcăcioase zidurile străvechilor clădiri. Pentru observatorul care privește de jos această câmpie, cu recoltă neregulată, ea nu prezintă nimic extraordinar, dar din înălțime placa fatografică a imprimat cu atâta preciziune desenurile formate încât s'au distins foarte clar străzile, clădirile și chiar unele contururi de temple, după părerea arheologilor, cari le-au examinat, cu o bucurie lesne de închipuit. In adevăr sunt ani de când misterul acestei vaste câmpii de peste 2000 de acré îi muncea fără ca ei să aibă îndrăsneala de a încerca să facă săpăturile necesare. Azi, în urma acestei revelații arheologii pot merge deadreptul în inima vechiului oraș și lucrările vor începe foarte curând. Orașul Caistor era unul din cele vreo 12 orașe de unde funcționarii romani administrau diversele provincii, așa că se speră că se vor găsi lucruri de o mare valoare artistică și istorică.

Proprietarul moșiei, reverendul Courbould-Walrren a declarat că timp de 500 de ani strămoșii săi au scos apă din rezervorul de pe timpul romanilor și astăzi chiar acesta e singurul mijloc de aprovizionare cu apă a regiunii.

caricatura zil

REPROȘ TARDIV...

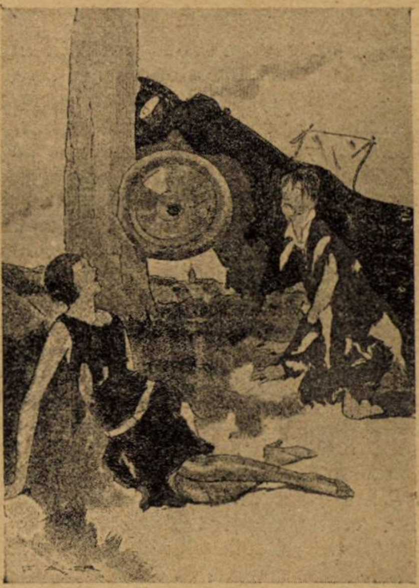

— Ești o canalie Nicule! Dacă știai că se întâmplă astfel, de ce nu m'ai prevenit să nu fi îmbrăcat rochia cea nouă!

POLITEȚA...

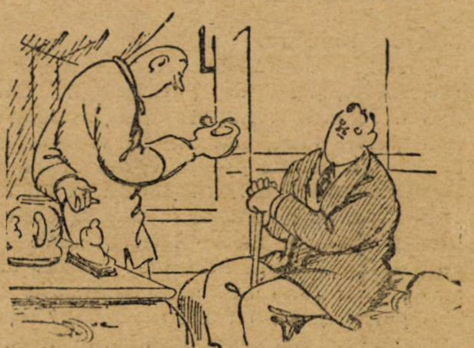

— Mi-ați promis un cec la ordinul băncei...

— Da..., dar... iată: îmi vine foarte greu... și... e nepoliticos să dai ordine la alții...

MARE TURIST!...

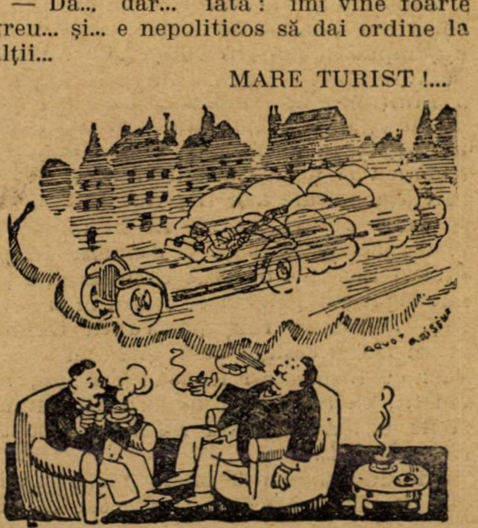

— Dacă ați fost în Franța, cunoașteți deliciosul... *Rockfort.*

— Oh! desigur! L'am traversat cu automobilul.

— ?!!

(Show)

Pagini uitate

SPOVEDANIA

de A. VLAHUŢA

Azi am făcut o revizie generală în sertarul cu „diverse" albumuri uitate, caiete cu versuri dela câte un începător, care mă roagă să-i fac o prefaţa, şi să-i găsesc un editor, scrisori de pe la necunoscuţi; dela oamenii de treabă, care-şi mai varsă focul, revoltaţi de câte rele şi ticăloşii văd petrecându-se în jurul lor, scrisori dela nebuni, dela puşcăriaşi, dela tot felul de nenorociţi cari caută o mângâere în credinţa că suferinţele lor se vor găsi vrednice de a fi puse într'o nuvelă, sau într'un roman. Am răscolit iar gunoiul acesta de mizerii omeneşti, din care se ridică nu ştiu ce miros greu, îmbâcsit, de rufe murdare. Am aruncat în foc tot ce mi s'a părut netrebnic. Am pus deoparte ceea ce mi s'a părut că mai merită să mai fie păstrat, şi din acest vraf aleg şi transcriu aci o spovedanie scrisă cu creionul pe foile îngălbenite şi soioase ale unui carnet. E o slovă măruntă şi îndesată, destul de citeaţă însă. Pe unele pagini, apăsarea nervoasă a creionului, vorbele prescurtate, frazele rupte arată mai bine decât tăria cuvântului, zbuciumul sufletesc al scriitorului. Transcriu aproape fără nici o schimbare.

„Luni, 10 Noembrie... Am intrat iar în infirmerie, şi mi se pare că de data asta... se închee. Azi dimineaţă doctorul m'a privit lung, par c'ar fi vrut să-mi spue ceva. Intins pe spate, mă uitam la [illegible] şi-mi era somn... Mă ţineam să nu închid ochii ca să n'adorm. Ciudat, cum a plecat doctorul mi-a pierit somnul. De ce s'o fi uitat aşa la mine? Grozav am slăbit. Decâteori îmi scot oglinjoara de sub pernă şi mi-o ridic în dreptul feţei, mă întreb dacă sunt în adevăr ai mei ochii aceştia sticloşi, holbaţi, pururea speriaţi ca de vederea unui spectru.

Minune de necrezut, — minune! De când mă gândesc la moarte, simt că se deşteaptă în mine o fiinţă nouă. Incep să văd altfel lumea. Incep să înţeleg o mulţime de lucruri, la cari nu m'am gândit nici odată. Şi când mă uit acum în urmă, şi văd ce viaţă netrebnică şi ticăloasă am trăit, şi cuget la viaţa pe care a-şi fi putut s'o am, mi se pare c'a trebuit să fie la mijloc o mână nelegiuită care a schimbat sorţii ursitei mele, că o vraje ascunsă m'a ţinut orbit sub puterea ei şi m'a împins la rău, mereu la rău, pentru ca tocmai acum să-mi deslege ochii şi să-mi spue: Vezi ce frumoasă-i lumea? Fii bun, fii cinstit, ca să te poţi bucura de frumuseţile ei... Acum când nu se mai poate face nimic!...

Mi-aduc aminte de zilele copilăriei, zilele de răsfăţ ale copilăriei mele. Că nu mai ştiau bieţii părinţi ce să-mi mai facă. Eram singurul lor copil. Tata-mi cumpărase un căluţ dela circ. Mă duceam la şcoală călare, îmbrăcat ca o păpuşe în haine de catifea, cu părul lung curgând în bucle pe spate şi pe umeri. In urma mea soldatul îmi purta ghiozdanul cu cărţi. Cine mai era ca mine? Nu învăţam nimic şi eram obraznic cu profesorii. Ştiam bine că n'au ce-mi face şi, de trecut, trebue să mă treacă, pentru că tata era maior şi toată lumea îl ştia de frică. Dela şcoală mă întorceam iar călare. Băeţii mergeau grămadă împrejurul meu. Vorbiau încet, mi-admirau calul, şaua, hainele, părul.—Eu mă făceam că nu-i bag în seamă. Ce mici îmi păreau toţi pe lângă mine, şi ce bucurie simţeam când ardeam pe câte unul, aşa ca din greşală, cu cravaşa peste obraz. Ah! Dar astea toate nu erau nimic, nimic pe lângă o faptă urâtă, monstruos de urâtă de care mă cutremur când îmi aduc aminte, şi pe care n'am spus-o încă nimănui. Eram în clasa a treia primară; ş aveam un meditator acasă, un băiat sărac, mai mare decât mine cu vreo patru ani. Intr'o zi, pe când mă mustra că fac prea multe nebunii şi nu învăţ nimic, am înşfăcat furios călimara şi i-am asvârlit-o în cap.

S'a plâns. Tata l-a certat tot pe el, că nu ştie cum să mă ia. Mama însă m'a dojenit. Eu m'am bocit, ea m'a alintat, —s'a trecut asta. Peste zece minute ceasornicul mamei era îngropat la rădăcina părului din fundul grădinei, iar eu mă jucam cu smeul... dădusem foc la fitil, aşteptam explozia. Târziu am auzit gura mamei.

— Aurel, dragă, n'ai văzut tu ceasornicul meu?

— Ba da, e pe masă la mine...

Mă întreb şi azi; cum poate să fie un copil atât de crud, atât de rafinat în cruzimea lui, atât de mizerabil?

Il văd pe bietul băiat, stând în picioare, galben ca ceara, cu ochii rătăciţi, neştiind ce să spue, şi tata, furios, trăgându-i palme şi strigând tare cum nu-l auzisem nici odată:

— Ceasornicul, tâlharule, să scoţi ceasornicul, că te omor!

Ş'am stat, am stat de faţă la toată scena aceea grozavă pe care eu o pregătisem, am stat fără să am o clipă de milă sau de remuşcare.

L-am văzut pe băiat, căzând în genunchi, tremura ca varga,—împreunându-şi mâinile îşi ridica rugător faţa lui sfântă, plină de lacrimi şi de sânge, şi striga suspinând:

— De geaba mă bateţi domnule maior, nu l-am furat eu... Vă jur pe maica, pe tot ce am mai scump, vă jur că nu ştiu nimic.

Iar tata îl izbea cu palme peste gură, peste ochi...

— Minţi, tâlharule, minţi. Unde l-ai ascuns? Spune, spune că te omor.

Intr'un târziu, mamei i s'a făcut milă, ori s'a speriat, că s'a rugat de tata să-l ierte. Băiatul leşinase. L-a luat soldatul în braţe şi l-a scos afară.

Nu l-am mai văzut de atunci.

La un an după asta, m'a dus tata în Bucureşti. In ziua plecării am avut grijă să desgrop ceasornicul şi să-l ascund în punguliţa pe care mi-o dăduse mama cu doi napoleoni, ca să am de cheltuială. In pension am învăţat să fumez, să beau şi să joc cărţi. După vreo lună, isprăvind banii, m'am hotărît să vând ceasul. L-am dat, pe ascuns, unui extern—un băiat de ovreiu, foarte deştept, care mi-a adus a doua zi opt patace şi cinci piese de câte 2 lei. Credeam că vrea să-şi bată joc de mine. Nu m'aşteptam să iau atâtea parale. Mai târziu am aflat că ceasul acela, aşa de mic, îl costase pe tata şapte sute de lei.

Seara am fost la teatru. Pe urmă am jucat cărţi în dormitor cu pedagogul, până despre ziuă, când am rămas afif.

Peste două zile am primit dela mama zece lei.

I-am pierdut şi pe aceştia. Am scris tatei. Mi-a trimis şi el, şi iar i-am dat gata. S'a mers aşa patru ani.

Cum am trecut cele patru clase gimnaziale—eu singur nu ştiu. In clasa a cincea m'a pus în alt pension, de unde am fugit după două luni. Pe la Crăciun l-a mutat pe tata în Bucureşti, şi nu m'a mai dat în pension. Am învăţat cu un profesor în casă şi, târâş-grăpiş am isprăvit liceul, ba, ceea ce e mai de mirare, am trecut şi bacalaureatul. Părinţii mei aveau planuri mari. Ei mă vedeau avocat, deputat, ministru. Eu m'aş fi mulţumit deocamdată să-mi pot plăti micile datorii... ca să pot face altele mai mari. Eram de 18 ani, şi grozav îmi plăcea să cheltuiesc. De când eram mic, îmi plăcea să am parale multe, să cheltuiesc în dreapta şi în stânga. Fac rău părinţii că dau bani copiilor. Incai, părinţii mei, sărmanii, atâta m'au iubit ş'au încurajat toate relele mele apucături că nici odată nu şi-au dat seama că pregătesc în mine un monstru. Când eram mic, tata făcea haz de toate obrăzniciile, şi, când am spart capul unui copil de ovreiu, în loc să-mi rupă urechile, mi-a cumpărat o trâmbiţă şi o sabie pentru „vitejia" mea. Mama îmi făcea părul buclat, mă gătea în dantele, mă parfuma şi mă ducea în lume să mă arate, ca pe-o minune de frumuseţe. Nu spun asta ca să-mi uşurez păcatele mele învinovăţind pe părinţi. Ştiu că sămânţa răului încolţeşte aşa de puternic în unele firi, încât până şi mijloacele ce s'ar încerca pentru a o stârpi, se întorc în folosul ei, şi în loc s'o împiedice, o ajută să se desvolte.

In ce mă priveşte pe mine, eu am credinţa că în orice împrejurare aş fi fost pus, şi orice creştere mi s'ar fi dat, tot aşa de ticălos aş fi eşit; căci de când mă ţin minte, cel dintâi sentiment pe care l'am cunoscut în mine a fost răutatea.

Nu pofta oarbă de distrugere, pe care orice copil o are — moştenire dela sălbatecul care vedea un duşman ascuns în tot ce-i sta 'n cale, în tot ce nu price-

cărți redate în extrase

VIAȚA LUI CHATEAUBRIAND

Marcel Rouff

Strălucita operă literară a părintelui Romantismului cuprinde în linii largi, pe două planuri, unul real și altul imaginar, viața cea mai bogată, a celui mai bine dotat dintre scriitorii Franței marilor revoluții și totdeodată a celui mai încercat dintre romanticii vieței.

Marcel Rouff (ed. N. R. Fr. 1929) utilizând o lungă serie de lucrări esențiale asupra lui René, *acel alter-ego preschimbat în diminutiv, a dăruit amatorilor atât de numeroși ai «vieței oamenilor iluștri» o viață «romanțată», de un excepțional succes. O rezumăm cu constrângere.*

Chateaubriand

TINEREȚEA UNUI SEMIZEU

François-René viconte de Chateaubriand fu crescut într'un castel dar cunoscu de mic multe privațiuni, datorită sărăciei. Din odaia turnului în care dormea tremurând de frică, tânărul viitor om de geniu plecă înarmat cu un curaj nemărginit, să 'și caute destinul care-l atrăgea irezistibil.

Născut în 1768, într'un an cu Napoleon, cu Wellington și Cuvier, în castelul acela ruinat dela Combourg unde tatăl său umbla noaptea prin întuneric, asemenea unei stafii, iar ziua nu schimba o vorbă cu nimeni, René era o natură bătăioasă și întreprinzătoare, ceeace îi atrase atâtea aventuri și fericiri amplificate de o fantezie neîntrecută.

Cei câțiva ani de internat îi desvoltară personalitatea spre un spirit de sălbatecă libertate, spre un individualism anarhic. Trăsătura lui fundamentală era însă un orgoliu nemăsurat. Toți camarazii trebuiau să roiască în jurul lui, el se compara cu centrul, cu soarele acelui mediu. Nu admițea să se supună disciplinei și când datorită unei abateri care pe vremea aceea se pedepsea cu bătaia, fu chemat să-și primească binemeritata corecțiune, preferă să se bată cu abatele însărcinat să-i administreze pedeapsa, decât s'o sufere.

Tot în vremea aceea în plină adolescență, René descoperi în clasici Amorul și Infernul care în mintea lui de copil se amestecau într'una și aceeaș tumultuoasă noțiune.

Fura mucurile de lumânări din capela școalei și după miezul nopței citea pe Tibul și pe Horațiu. In sufletul lui care se forma contradicțiile cele mai primejdioase își făceau loc și stăruiau pe unul și acelaș plan.

Pleacă la Brest să-și termine studiile jesuitice și în acelaș timp aspiră la un brevet de... marinar. Visul lui e să plece departe, în lumi noui, miraculoase, dar brevetul întârzia, spre revolta lui. Tânărul se presinta foarte bine: mândru semeț chiar, un cap de o frumusețe aleasă, dar de-o puternică expresie nobilă, cavalerească. Fruntea olimpică, ochii negri supraumani ca scânteere, nasul aristocratic, gura de un desen perfect bărbia plină de voință, părul negru, bogat și revoltat, ținuta impunătoare, totul atrăgea atențiunea, dovedea excepția, trezea interesul, simpatia, respectul.

Farmecul neobișnuit ce-l exercita mai ales asupra femeilor pricinui numeroase victime de valoare între care a fost înscrisă și sora sa, Lucila, care-i trezi cea dintâi gustul literar. In *René* sora lui e Amelia și el o descrie nebună după fratele ei. Sosit dela Brest la castelul ruinat al familiei în și mai mare sărăcie, viitorul mare și genial romantic, în criza pubertăței, el nu găsi decât tovărășia surorei lui cu care pierdu zile întregi colindând câmpul și pădurea din apropierea castelului și schimbând cele dintâi șiruri de idei aprinse de simțurile lui înflăcărate. Dar cea dintâi „representare mentală“ cum ar spune un psicholog, a iubitei dorite, i-o pricinui d-na Rosa lângă care călători în diligență, până la Paris, fără a-i adresa o singură vorbă. Dar acel prim obiect real al dorințelor lui tumultoase și confuse ce nu le exprimase încă, nu rămase nici intact nici singur. In imaginația lui René, d-na Rosa se văzu adăogată cu tot ce culesese el mai poetic în cărțile citite, cu tot ce văzuse mai bogat și mai frumos pe pânzele celebre, cu tot ce putuse culege în visurile lui înfrigurate, despre femeia ideală. Dintr'o umbră, dintr'o imagine banală, el creă Silfida adorată. Dar melancolia și tragismul romantic care avea să se răspândească prin geniul lui ca o molimă în aproape toată lumea citită dela începutul veacului trecut, îl făcu să încerce o sinucidere care nu-i izbuti.

Tatăl său îl trimise atunci la un regiment, obținându-i gradul de sublocotenent. In mijlocul camarazilor lui de arme, René îi întrecea pe toți în lux și poză, astfel încât întocmai ca la internat, deveni centrul atractiv al tuturor. Dar orice atențiuni și orice succese erau încă mult mai prejos de orgoliul său crescând. N'avea decât 19 ani când prezintat de fratele său mai mare la Curte, i se păru o umilire să nu-i dea regele însuși atențiune. La ce-i mai serveau aerele lui și gesturile mărețe, dacă regele nu-l lua în seamă?! El ar fi vrut să fie mai presus de toți, și totul se opunea în afară de conștiința lui vie că merita.

Mirabeau îi spuse odată: „ei nu-mi pot ierta superioritatea“ și el nu uită niciodată cuvântul marelui orator, convins că'l putea rosti cu mult mai multă dreptate.

---

pea, — nu curiozitatea de a strica o jucărie pentru a vedea ce-i în ea, sau dorința de a-mi arăta puterea mea asupra lucrurilor cari mă înconjurau, nu, ci pofta de a face durere; voluptatea cruzimei, — plăcerea de a tortura — asta era în mine, asta simțeam foarte deslușit, când stricam un lucru, când chinuiam un animal, când băteam un copil sau o slugă, plăcerea asta o simțeam

Numai pentru ca să fac în necaz băeților, duceam la școală prăjituri și bomboane, pe cari, când nu le mai puteam mânca, le aruncam pe jos și le striveam cu piciorul.

Apoi mă uitam triumfător în ochii celor cari făceau zâmbre, și-i întrebam cu răutate. „Așa-i că erau bune?“ Cu cei mari nu mă prea amestecam, dar vai de cei mici, și slabi, și fricoși: Câte palme n'au mâncat dela mine și câte călimări n'am vărsat pe caietele și pe hainele lor, sărăcuții, numai ca să-i văd plângând, să mă bucur de nenorocirea lor, și să le dau cu sâc! Și tata făcea un haz nespus, când îi povesteam isprăvile mele dela școală. Zicea că-i seamăn lui și că se cunoaște sângele de militar...

AL. VLAHUȚA

„Universul“, 19/1, 1909.

CALATORIA IN AMERICA

Dorul de orizonturi noui şi largi îl stăpâni atât de mult încât se decise să plece în lume. Din călătoria lui avea să aducă un suflet limpezit şi întărit, geniul liric şi exotic, plin de frăgezime şi vulcanic şi atâtea cărţi minunate, *Atala*, *René*, *Geniul Creştinismului* şi altele Inaintea lui Byron, pe marea în furtună, se leagă de catargul corăbiei şi cu pumnul strâns şi acoperit de spuma valurilor strigă: „O, furtună, tu nu eşti atât de frumoasă cum te-a descris Homer!“ Boala geniului său în care exista şi o doză de farsă, îi dă o plictiseală ucigaşă. „Rege sau cioban, mi-e tot una, geniul şi gloria, munca şi lenevia, norocul şi nenorocul, îmi sunt egal de indiferente. Sunt virtuos fără plăcere, de-aşi fi criminal nu aşi avea remuşcări. Aşi vrea să nu fi fost născut“.

Cele cinci luni petrecute în America i-au dat mult mai puţin decât ne-a dat el nouă graţie fanteziei sale şi cărţilor citite despre lumea nouă. Oricum, ceeace a scris Chateaubriand rămâne mai presus de orice literatură, e o simfonie verbală nepreţuită. Tot ce a împrumutat sau a inventat, ne-a lăsat în haina magnifică a geniului său neîntrecut, adevărat fluviu de splendori literare. Gloria lui şi-a clădit-o pe sufletul înflorit şi exaltat peste ocean din care a scos nestematele literaturii romantice. El reveni din America scriitor şi rămase astfel toată viaţa. Ambasador, om politic, ministru şi chiar amant, a fost mai puţin.

Dar ce amestec de contradicţii în acest mare spirit. Dispreţ faţă de tot, nici gloria lui, cea mai mare după Napoleon în acea vreme în Franţa, nu-l satisfăcea. Şi totuşi nu respira decât dorul de a fi admirat, de a fi lăudat, cântat. Devenise cel mai celebru scriitor al timpului său şi cerşea prin iubitele lui de marcă, posturi politice. Era un regalist convins, dar pentrucă nu i-se dase atenţia excepţională ce o aştepta ca un drept exclusiv al său, se ţinea departe de Curte. Totuşi nu ostenea cerând ministere şi ambasade.

Se însoară pentru zestre şi pentru sora sa Lucila, dar sub scara pe care suise la iubita sa s'o răpească, erau doi servitori deghizaţi, unul în preot, celălalt în martor. Trebui ca viitorul lui socru să scoată un pistol şi să-l ameninţe, pentru a se prezinta în faţa unui preot autentic, întărind o căsătorie care avea să dureze o jumătate de secol cu multe suferinţe femenine.

Doamna de Chateaubriand a plătit cu cea mai chinuită dintre existenţe gloria de-a purta numele celui mai infidel dintre bărbaţi şi cu mici şi scurte excepţii, el nu i-a fost soţ nici cât celei din urmă amante dintre cele multe. Nespus de multe i-a răbdat acea tovarăşe care nu l-a supărat nici când cu gelozia, deşi îl iubea, ba încă i-a stimat legăturile lui cum puţine femei pot fi capabile s'o facă.

René era nemulţumit de tot, de viaţă, de gloria lui Napoleon, de soţia sa, de lipsa de ideal realizabil, singure iubitele lui numeroase îl fermecau. Viaţa nu-i îndestula nicio dorinţă, Napoleon îi răpea întâetatea între celebrităţile epocei, soţia sa îi sporea plictiseala cu neajunsurile materiale, iar dispreţul lui pentru ceeace realizase şi putea să realizeze îl ducea la disperare. Cel puţin aşa pretindea adeseori Doar amantele lui îl satisfăceau, **mai ales când** îl iubeau şi-l admirau totdeodată nelimitat, şi-i permiteau să le schimbe şi să le adnoteze după bunul său plac care depăşea norocul lui la femei dealtfel extrem de facil.

AMANTE DEMNE DE RENÉ

Refugiat în Anglia cu numeroşi emigranţi nobili, fără mijloace însă, Chateaubriand cunoscu acolo toate mizeriile existenţei, foamea cea mai umilitoare, aceea de pâine şi de adăpost. Dar geniul învinge asemenea încercări. Când înaltul magistrat Hingant încercă de două ori să-şi curme suferinţele cu un briciu, René primi să dea lecţiuni de limba franceză şi din ceeace câştiga, cu mai mult de jumătate uşură durerea celor din apropierea lui. Multe zile se mulţumi cu pâine şi apă, suprimând ceaiul din lipsa de gologani. Ba într'o seară, după ce devorase cu ochii bunătăţile expuse prin anume vitrine, fu constrâns de foame să smulgă iarbă şi s'o roadă, iar altădată să mestece hârtie sau o rufă muiată în apă. Trebuia în adevăr să fie o mare personalitate ca să treacă nealterat prin astfel de crude încercări, mai ales cu orgoliul lui nemăsurat.

Geniul său produse în acele împrejurări: „Incercări asupra Revoluţiilor“ carte lirică asemenea *Meditaţiunilor* sau *Nopţilor* dar plină de o erudiţie livrescă surprinzătoare. Avea o memorie prodigioasă şi citea cu lăcomie, avea o ambiţie fără frâu care-l puse în conflict sentimental cu Napoleon cu Bourbonii şi cu Orleansii, treptat. Despre Napoleon scrie mânios, în exil şi mizerie: „sgomotul paşilor lui se încrustează în tăcerea alor mei“ şi inima lui ezita între ură şi iubire faţă de Cuceritorul corsican, atât de orgolios era în certitudinea geniului său înflăcărat.

Prima victimă a cărei umbră îl urmări până târziu şi care avu o influenţă covârşitoare, dela distanţă şi fără să o ştie, asupra desvoltării lui romantice, fu Charlota Ives, fiica unui pastor care-l găzdui o vreme pe când dădea lecţiuni. Acestei frumoase şi fine englezoaice René îi dădu tot ce era capabil să dea unei iubiri romantice care i-a fericit lacrimele exilului şi l-a urmărit apoi cu sufletul ei cucerit pe veci în toate etapele vieţei lui, apărându-i în faţă numai de două ori.

Când d-na Ives, martoră şi părtaşă a unui mare amor împărtăşit de o pereche ideală îi dădu binecuvântarea şi vru să cheme pe pastor şi pe fiica ei, René care plângea de disperare, o opri spunându-i că e însurat... Plecă imediat lăsând-o pe d-na Ives leşinată, iar pe Charlota pentru totdeauna nefericită. El o iubi însă mai profund ca pe toate, întrupând-o în *Atala* şi în *Celuta*, împodobind-o cu tot ce găsea în el mai strălucit sufleteşte. Era un fel de reparaţie poetică a nefericirii cauzate.

Se întoarce în Franţa şi-şi revede după ani, câteva ore soţia, Lucila era în agonie, fratele lui fusese ghilotinat şi află dela sora sa mai mare, moartea mamei lui. Sora lui îi scrisese că în ultimele clipe mama lui îi rugase să redevie creştin. René se transfigură la această chemare spre credinţă, care-i venea de dincolo de mormânt, dela mama lui. Ceea ce-l izbi şi mai mult fu că aceea care-i scria muri după câteva zile şi astfel ascultând cele două glasuri scumpe de dincolo de mormânt se converti. Plânse şi crezu. De aci *geniul Creştinismului* şi faimoasele *Memorii* care l-au aşezat nu numai între marii scriitori ai lumei, dar şi între marii stâlpi moderni ai Bisericii catolice care a împrumutat dela el grandilocvenţă şi fast, deşi unii l-au considerat eretic şi el singur spunea că a crezut cât a putut, până ce Diavolul l-a scufundat iarăşi în marea îndoelei.

La d-na Duras, marea sa prietenă care şi-a irosit toate comorile unui suflet excepţional, pentru el şi a suferit asemeni de toate celelalte legături femenine ale lui, în special de cea mai puternică şi mai durabilă, aceea a d-nei Récamier. René se afirmă ca om de idei, iar la cea de-a doua unde citea în cerc larg de oameni de seamă şi admiratori neobosiţi, şi-a exibat calităţile rare de poet, de om de lume şi de orgolios suprafiresc.

Intre iubirile lui mari, între victimele lui mai bine zis, istoria pune pe Paulina de Beaumont care a fost primul lui mare amor, căci Charlota Ives nu fusese decât o mare idilă. *Atala* produse un răsunet imens, gloria îl asedia. Iată de ce d-na de Beaumont era cea mai fericită dintre femei. Ea nu visase mai mult decât să iubească şi să fie iubită de un om rar şi glorios şi nu gustase nici o fericire comparabilă până atunci, deşi avea adoratori iluştrii, somptuosul hotel Montmarin, şeasezeci de servitori şi optzeci de cai în grajduri. Această femee îl răpi Parisului instalându-l la Savigny-sur-Orge, ca stăpân. Acolo dădu el forma nemuritoare şi neîntrecută minunatelor pagini din *Geniul Creştinismului*.

Reîntorşi la Paris, René începe să se derobeze, iar Paulina îşi pierde tot mai mult sănătatea, mai ales simţindu-se părăsită de cel mai inconstant amant al veacului. Succesul *Geniului Creştinismului*, care apăru în Mai 1802 fu imens. Rousseau era epuizat prin revoluţie, Voltaire încă nu începuse să domine.

(Continuare in n-rul viitor).

Anotimpul frumuseţei

. . . ţine tot anul, dacă întrebuinţaţi Crema, Pudra şi Săpunul Simon care suprimă inconvenientele căldurei şi ale frigului.

CRÈME SIMON
PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

CENTRALA
„ASOCIATIUNII"
SIBIIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 13
24 Martie 1929
5 Lei

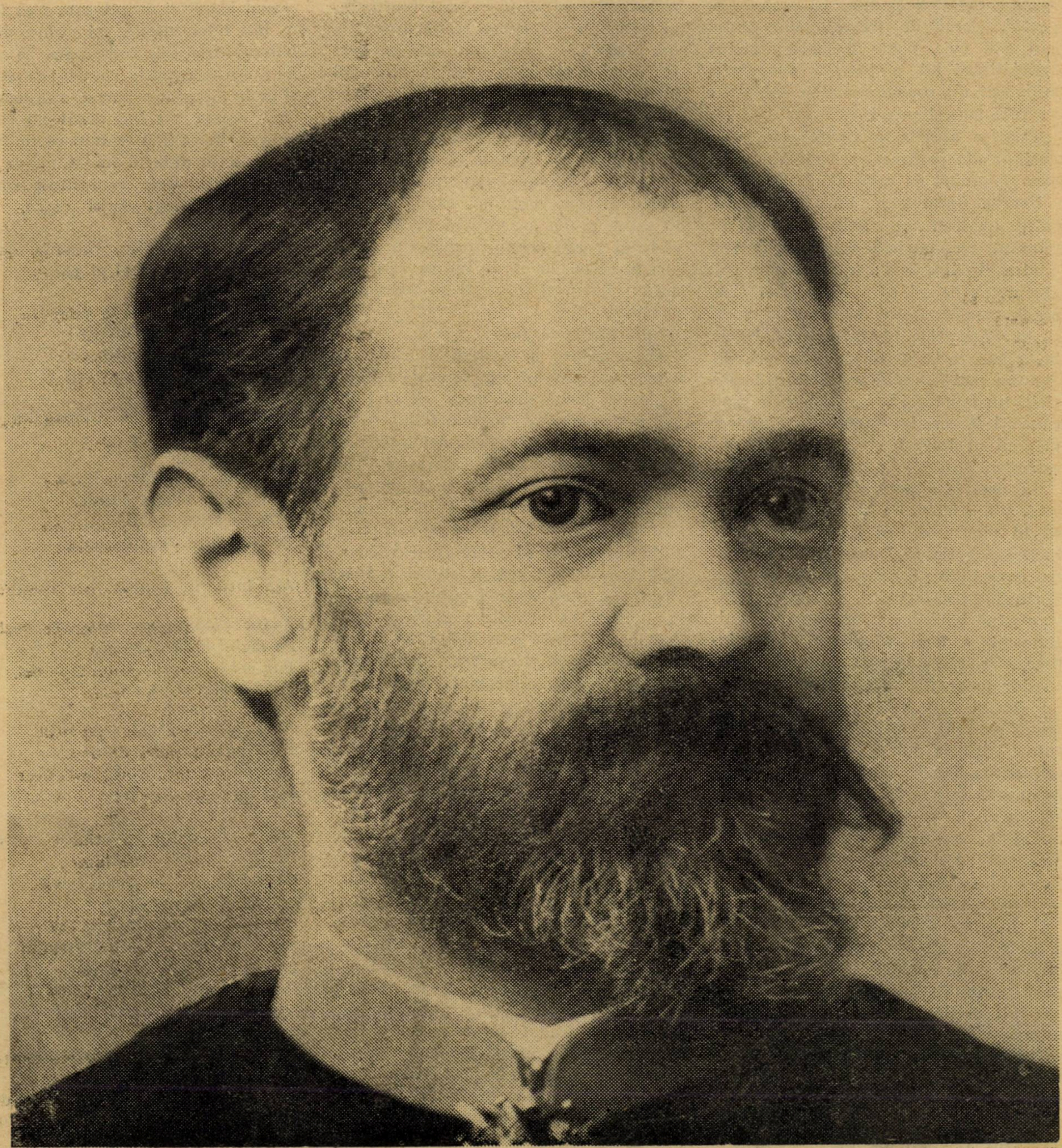

THEODOR ŞERBĂNESCU

Ctitorii

THEODOR ȘERBĂNESCU
(1859–1901)

de N. PETRAȘCU

Liră c'o singură coardă, acordată sus ca să răsune pătrunzător și dulce. — Theodor Șerbănescu n'a cântat aproape decât dragostea și mai cu seamă regretul, „dorul" de dragoste. Dar cântecul său unic, poate tocmai din pricina specializării lui, a pătruns adâncurile sufletești ale contimporanilor săi și ne încântă încă și astăzi.

Puterea aceasta a poeziei sale vine desigur din pasiunea profundă și oarecum femenină cu care a iubit el.

Pentru Șerbănescu, iubirea era ceva sfânt, un înalt sacerdoțiu al omului pe pământ, un martiriu sublim, prin care credea el că se ispășesc păcatele cuiva: „Iertat să fie cel ce atâta a iubit"! Această vrajă magică l-a ținut fermecat toată viața cât a cântat ca poet. Inima lui a fost, ca la vârsta de 20 de ani, totdeauna roabă acestei patimi care l-a fericit turmentându-l, l-a îndurerat ridicându-l la cer, l-a făcut să amestece plânsul cu dragostea: „*Tânăr, lacrima-i amor*"...

Ca urmare a acestui superlativ de a iubi, ființa iubită de el e o făptură unică în alcătuirea lumii, o frumusețe ce încheagă apele, e „Dumnezeul" lui, pentru care sufletu-i, ca o candelă pururea aprinsă, își arde viața, se consumă întreg până la ultima picătură: „Și în ultima-mi suflare, Murmura-voi te iubesc... Te iubesc în astă lume, Cu delir, cu dor amar, Cu simțiri fără de nume, Cu dureri fără hotar"... Căci *Ea* e: „Jună ca o primăvară, Dulce ca un cânt duios, Albă ca o lăcrămioară; Poetică, visătoare; Blondă ca un spic de grâu; Amoroasă ca o lună; Fantastică, nebună, Ca un fluturaș prin flori; Copil, înger și femee; Floare, stea, Parfum, flacără, scântee, Fericire, — amor sunt *Ea*". Mai mult — pentru un sărutat al ei, „s'a prefăcut odată luna în soare"...

Și, în afară de versurile lui frumoase și calde, câte alte dovezi de dragoste covârșitoare nu-i aduce el, ei? Cea mai mare parte din tinerețea sa — a omului cult și fin, iubitor de lume și de un mediu înalt, — o hărăzește orășelului în care trăia ea, modestului Tecuci, — locul lui natal, — unde nu putea afla nimic din ceea ce aspira sufletul lui. Iar când, ca militar, era nevoit să părăsească acea localitate, având garnizoana în altă parte, făcea tot ce putea, ca zilele de sărbători și de concediu să le petreacă acasă, lângă dânsa. Odată a trebuit să traducă în versuri, într'o singură noapte, „*Noaptea de Octombrie*" a lui Musset — peste trei sute de versuri — pe care i-o cerea în schimbul unei permisiuni de câteva zile, colonelul regimentului său, un iubitor de poezia lui Musset. Pentru ea, într'o zi și-a dat demisia din armată și tot chipul ei îl trudea continuu chiar în zilele cele mai mari ale vieții lui, când, reintrat în oștire și dus pe câmpul de luptă în războiul independenții, închidea ochii la ceeace vedea în jurul lui ca să-i trimită: „Senin și soare de pe 'nstrăinat pământ".

Inflăcărare de poet!

Acum pentru a înțelege ușurința cu care poeții alunecă din lumea realității în lumea închipuirii, poate că nu-i de prisos a spune că împrejurările vieții ne-au făcut să cunoaștem noi înșine în copilărie și să vedem de câteva ori — în căsuța modestă de lângă casa protopopului, în căsuța aceea „Incinsă cu trandafiri și albastre lobelii" — pe acel prim și îndelung idol al poetului — văduva d-nă Vucetici — care pe atunci, e adevărat, era într'o vârstă înaintată. Totuși înminunați de primele versuri ale lui Șerbănescu, scrise prin 1868, când ea nu era încă văduvă, îi căutăm acum în trăsăturile și liniile corpului, frumusețile pe care le cântase poetul și pe care le găseam cu greu, afară doar de ochii cei albaștri, prin care „El a înțeles pentru ce Dumnezeu a făcut cerul albastru", ochii care l-au făcut credincios, „l-au legat de cer"... In schimb, în modestia ei și în simplitatea vorbelor ei, străbătea o adevărată adorație pentru poet — de altfel ca la mai toate femeile ce l-au iubit sau cunoscut și care creștea ființa aceea dintr'o dată, de părea alta de cum o vedeam.

Iși închipue cineva lesne ce a trebuit să fie pentru un pătimaș amoros de talia lui, despărțirea definitivă de el a ființei iubite. Gradul său de suferință l-a scos din fire în primul moment, transformându-l într'un răsvrătit împotriva orânduirei lucrurilor, împotriva celui presupus de dânsul, că l-ar fi ursit la o așa pierdere, împotriva lui Dumnezeu, făcându-l să strige în mult citatele lui versuri, „Aș lua pământu'n mână, Și-aș svârli în Dumnezeu"...

Omul blând și delicat care n'ar fi făcut rău unei insecte, eși atunci din echilibrul firei sale cumpătate, ba poate chiar din marginele poeziei, cu strigătul acela disperat și atât de neașteptat.

Dar acesta n'a fost decât un singur moment. In curând seninul poetic își va lua locul în sufletul lui și nu va mai face deacum decât să-și cânte amintirile, sau mai drept „dorul" de *ea*.

Așa, în popularele versuri, cântate dela un capăt la altul al țării:

De când ea s'a dus departe,
Fericirea mea s'a dus,
Dorul pasăre de noapte
Pe-a mea inimă s'a pus...

Așa, în tot atât de răspândita poezie: „Unde ești, unde ești?":

In zadar în larga lume
Caut să te mai găsesc,
Tu l-al cărui dulce nume
Și azi, încă 'ngălbenesc...

Așa încă, în frumoasele versuri:

Adânc visând, eu stau pe mal,
Pe malul 'nalt și verde,
Dar ochiul meu plutind pe val,
Tot luna din cer vede.

De tine-acum sunt depărtat
Prin nouă mări de ură,
Dar dacă 'n sufletul meu cat
Văd tot a ta figură!

Și-a fost un timp când, tu și eu
Un dor aveam pe lume;
Când luminai la glasul meu
Și eu la al tău nume;

Când sufletu-ți senin credea
Ca'n Dumnezeu în mine;
Când Dumnezeu inima mea
N'avea decât pe tine...

Tot astfel în multe, foarte multe din poeziile lui.

Neputând s'o mai vază o plăsmuia în închipuirea-i și o plăsmuia din toate frumusețile și armoniile naturei:

In orizonturi fără fund
Dau liber drum privirii,
Și nevăzându-te m'afund
In lumea 'nchipuirii.

Și-aici eu însumi Dumnezeu
Din doruri arzătoare,
Din razele de curcubeu
Din mirosul de floare;

Din tainele care 'ntr'amurg
Dau freamătul pădurei,
Din armoniile ce curg
Prin vinele naturei;

Te plăsmuesc din nou cum ești.
Când ești tu lângă mine.
Cu-aceleași doruri femeești
Ce m'au legat de tine!...

In afară de dragoste, pe o coardă mai în surdină, el cântă de câteva ori și prietenia, pe care o compară cu o „barcă plutind lin pe o mare blândă, față de dragoste care e o „barcă sbuciumată pe marea furioasă". Dar și în versurile acestea prietenești, el găsește prilej — păcatul specialiștilor — de a amesteca iar dragostea. Astfel, în *Răspuns amicului meu Ollănescu* — „prieten vechiu și bun ca vinul vechiu și bun" — care, mai tânăr cu 10 ani, consulta pe Șerbănescu ca pe o autoritate în materie, să afle dela el: care ochi sunt mai frumoși, ochi negri ori albaștri? Șerbănescu îi răspundea dându-i consultația în scris:

Cei mai dulci, cei mai frumoși,
Cei mai sinceri, mai duioși
Ochi pe lume, sunt acei
Ce-ți plac ție, pentru tine;
Pentru mine, ochii Ei!...

Pentru tine: cei de foc, pentru mine: ce-i de-azur.

Și altădată, scriind *Dela țară*, altui amic, căruia destăinuindu-și viața-i de poet ce ascultă pe malul apei cum suspină valul și unda, „ai naturei dulci poeți" și cum cântă privighetoarea, i se pare că aude în notele acestui „Trubadur aripat", poveștile Ilenelor Cosinzene și Feților-Frumoși care se luptau cu smeii și balaurii pentru... fetele ce le iubeau...

Rare ori și probabil numai în puținele și tristele lui momente de independentă a inimii, când se afla la câte o răscruce de drum, atunci mintea lui, rămasă și ea stăpână, găsea ocazie să filozofeze.

Astfel, în versurile: *Ce-i astă lume?*

Toată viața e-un chin pe cruce,
Tot muritorul un răstignit;
Toți au o soră: speranța dulce;
Toți au un dușman: dorul cumplit.

Dorul, luat aici în înțeles mai larg de aspirație spre ideal.

Iată orizontul poetic al lui Șerbănescu. El nu e un orizont prea larg. Dar pe el scânteiază adesea ori licăriri de lumini ce străbat în tăinuitele noastre cămări sufletești, adică acolo, unde nu pătrunde decât scânteia talentului.

In partea ei formală, poezia lui e, înainte de toate, muzicală. Deaceea ea a fost mai mult decât altele știută pe dinafară, primul cuvânt al versului aducând pe al doilea, cum primele note ale unei melodii aduc pe cele ce urmează; deaceea încă circulația unora din versurile lui a fost foarte mare.

Dar Șerbănescu, începând a scrie versuri înainte de 1860, — când limba literară era în formație și instrumentul versificator încă imperfect are unele greșeli de gramatică și versificare.

Dacă colecția poeziilor sale ar fi fost culeasă de el, multe din aceste greșeli ar fi dispărut. Astăzi s'ar putea face din ele un mic volum de „poezii alese", care ar fi o continuă mângâere pentru sufletele simțitoare și iubitoare de frumos și i-ar ținea deapururi numele în lumină.

Ca om, Șerbănescu a fost firește un sentimental, cu aceeași nuanță feminină în predilecțiile și simpatiile lui; o fire contemplativă, ademenită de acel aparent „dolce farniente" al poeților, în care „stătea de vorbă cu firile de iarbă": un caracter cavaleresc; o inteligență vie, pasionată de literatură și de discuții; un suflet blând în intimitate și compătimitor la suferințele altora, delicat și plin de atenții pentru femei, și respirând, cu toate gesturile și vorbele lui, într'o atmosferă impregnată de ideal, care făcea să se simtă că și omul trăia în înălțimile poetului.

N. PETRAȘCU

NOTE BIOGRAFICE

Theodor Șerbănescu s'a născut la Tecuci, în 29 Decembrie 1859. Studiile liceale le-a făcut la Academie Mihăileană din Iași. Apoi, la vârsta de 15 ani, a intrat în școala militară din Iași, unde eși întâiu la clasificație cu gradul de sublocotenent de geniu. Incă de copil, el dădu dovada unei inteligenți deosebite, fiind în toate clasele cel dintâi. In 1869, având gradul de căpitan, a demisionat din armată, unde a reintrat ca maior, în 1877, cu prilejul războiului pentru independență. A făcut campania contra Turcilor, pe lângă marele stat major. In 1881 a fost înaintat locotenent-colonel și numit șef de regiment la Brăila, apoi comandant de brigadă la Buzău, unde după puțin timp părăsi oștirea și se retrase în viața de familie, petrecându-și timpul parte la Brăila, parte la moșia sa din districtul Covurlui.

Și-a publicat poeziile în *Convorbiri Literare* și alte reviste, a fost ales membru corespondent al Academiei Române, și în 5 Iulie 1901 a încetat din viață.

Despre revoluția lui Horia într'o „Cronică scandaloasă" din 1788

Memorabila revoluție, începută în Octombrie 1784 de către Gheorghe Crișan, în biserica din Mesteacăn, și care avea să cuprindă în scurtă vreme întreg Ardealul, scăldându-l în sânge nevinovat, a avut răsunet în toată Europa.

Cruzimile săvârșite de răsculații români asupra ungurilor nobili au fost întrecute cu prisosință de aceștia din urmă. Amintim raportul din anul înăbușirii revoluției, 1785, a lui Mih. Bruckenthal în care cifrele vorbesc mai bine ca orice: revoluția ucisese 112 nobili unguri de pe urma cărora rămăsese 38 văduve și 77 orfani; dintre români pieriseră 349 și rămăseseră 243 văduve și 580 orfani.

Ungurii știură și atunci — ca și acum — să denatureze adevărul și să umple lumea de știri favorabile lor.

Trei ani după sfârșitul revoluțiunei lui Horia, Cloșca și Crișan, apare la Paris o lucrare anonimă — a fostului călugăr benedictin, Guillaume Imbert — intitulată ,după moda vremei: *„Cronica Scandaloasă"*.

Restul titlului ne edifică asupra celor ce avea să cuprindă cele patru volume, în 8°: *Memorii spre a servi la istoria generațiunei prezente, conținând anecdotele secrete și piesele fugitive cele mai picante cari au ocupat societățile în ultimii ani". Paris. Intr'un colț de unde se vede totul.* 1788.

Iată ce găsim în al doilea volum al acestei cărți, despre revoluția lui Horia:

„Insurecțiunea câtorva țărani transilvăneni și a Valahilor stabiliți în această parte a Ungariei, către sfârșitul aceluiaș an (1784) a avut urmări îngrozitoare. Acești nenorociți exasperați de asupririle ce le exercitau asupra lor nobilii proprietari, s'au dedat la excesele cele mai atroce. Aceste excese au degenerat în revoluția cea mai criminală și nu a rămas nelegiuri la care nemulțumirile lor să nu fi servit de pretexte.

Răsculații, conduși la început de un conte de *Salins* și în urmă de către un țăran numit *Horiak*, au întrebuințat toate ororile unei uri infernale împotriva proprietarilor de pământ, care le cădeau în mâini, precum și împotriva femeilor și copiilor acestora. Ei au fript în frigare pe un nobil după ce l'au împănat. Pe altul, l'au legat gol de un brad vechiu, au dat foc vârfului bradului astfel că, reșina căzând picătură cu picătură, aprinsă, peste acest nenorocit, el a murit în cele mai groaznice chinuri. Trupele imperiale trimese în urmărirea acestor bandiți i-au bătut în toate ocaziunile; ei fugeau în munți, se ascundeau în păduri de nepătruns și năvăleau în urmă, din nou, în sate, în alte provincii. Torturile ca și ofertele de iertare nu au putut multă vreme să-i înduplece la potolire. Unul dintre conducătorii lor a spus într'o zi, în cursul unei convorbiri cu un ofițer al Impăratului, că ei nu vor lăsa armele din mâini și că nu vor înceta să se servească de ele așa cum au făcut până acum, de cât atunci când vor fi egali cu nobilii și când bunurile acestora vor fi împărțite cu mai multă dreptate între supușii aceluiaș Suveran. Dacă nu, a adăugat el, noi suntem hotărîți să întemeem un nou regat. Se zice că ei se și ocupau cu executarea acestui plan: căci Horiak se numea Regele Daciei".

Este probabil că autorul acestei cronici scandaloase s'a servit de vreuna din multele scrieri contimporane ale istoricilor unguri, care au prezentat formibabila trezire a conștiinței românești asuprite de la 1785 în lumina urei lor explicabile. Altfel, fostul benedictin ar fi servit cititorilor săi, cel puțin pentru partea lor senzațională și „scandaloasă" îngrozitoarele chinuri la care au fost supuși capii mișcării și familiile lor după potolirea și înăbușirea în sânge a revoluției.

A. POMESCU

poezie

VICTOR EFTIMIU

COLINDA VÂNTULUI

Colindă, colindă
Vântule, colindă
Din horn până'n tindă
Cu mersul isteț
Cu aripi de 'ngheț
Și spune-mi povești
De pe unde ești
Din țări argintii
De pe unde vii.

Zumzet de albine
Horă de suspine
Nevăzut balaur
Cu muget de taur
Plâns de pițigoi
Scrâșnet de strigoi
. . Or suflare slabă
Cum moare o babă
Or strănut de smeu
De leu paraleu,
Sbor de buzdugane
In mâini năsdrăvane
Svârlite să urle
Cu capul de turle.

Grivete băiete
Spune-mi pe 'ndelete
Basme 'nfricoșate
Din țări îngețate
Cu munți călători
In verzile zori,
Aprinse orașe
Prunci striviți în fașe
Și subt sânge 'n rouă
Ne mai spune nouă
De-o lumină nouă.

Uite primăvara!
Adu glas din țara
Unde s'a născut
Regele temut,
De toți împărații,
De toți vinovații
Regele-așteptat
De nevinovat!

II

De mult, de mâine și de ieri
In muguri, nouri și isvoare
Sânt eu, — aceiași sărbătoare
Cu miile de primăveri,
Cu toate primăverile,
Cu toate Invierile,
Cu toate bucuriile
Când sosesc Floriile,
Cu serile când Deniile
Iși limpezesc vedeniile,
In aurul de seară
In flacăre de ceară,
Când catapetesmele
Le cuprind miresmele
Fumului sfințit,
Când în asfințit
De tragică Vineri,
Archanghelii tineri
Cu aripi cernite —
Fulgere mocnite —
Trec în vălvătaie
Și din trâmbiți taie
Marile tăceri,
Marile dureri,

Nourii de tuci
Pe cele trei cruci
Și desfac perdele
Să se vadă stele
Și 'n cerul senin
Cel ce înviază
Inmiită rază —
Lumină de crin
In veci să se vază!

CATARINA ANDREIEVNA BEKETOVA

IUBIREA DE DEMULT

A, nu-ți primesc dojana că nu mai pot uita,
Că din trecuta-mi viață nimic n'a mai rămas,
Când vraja-i mă sugrumă la fiecare pas,
Când dragă-mi e iubirea ce-a fost pe vremi a ta!

Eu nu-mi încânt durerea şi nu port nici-o vină.
In sufletu-mi de-acuma vre-o rană nu s'ascunde.
Și de-am simțit vre-un farmec, azi nu privesc nici unde
S'a dus, nici dacă poate mai scânteie'n lumină...

Nu, o iubire nouă de-apururi mi-e departe.
Nu voi simți săgeata pornirilor deşarte,
Căci urme nu mai lasă iubire'n pieptul meu.

Și totuşi, când va trece vre-odată'n sbor pripit,
Va reaprinde scrumul ce doarme-adânc și greu,
Și va reda viața iubirii ce-a murit.

traducere de AL. IACOBESCU

ROMANŢĂ

Tu creşteai în adâncul inimei mele,
cu eleganța unei ramurele
care va rodi al dragostei fior.
Şi-am tresărit de bucuria aşteptărilor.

Te-am încălzit la jarul inimii!
Te-am răcorit cu roua lacrimi!
Te-am mângâiat în şoapta dorului,
îngenunchind stăpânitorului,
să-mi facă parte de căldura sufletului tău.
Şi te priveam asemeni cu norocul meu!

Dar într'o zi, căzu din ochii tăi o floare,
C' un strop de moarte în al ei parfum.
Eu te iubesc oricum!....
Dar tot mai mult de atuncia inima mă doare.

VIRGINIA GHEORGHIU

BĂTRÂNEȚE

(INSEMNĂRI)

de I. AGÂRBICEANU

Nu mai fusesem de mulți ani acasă. Abia sosit, după ce strânsei mâna rudeniilor, care mă așteptau în casa lui Ilarie și mă priveau în tăcere, din ochii împăinjeniți de bătrânețe, — și după ce îmbucai din mâncare, — am eșit, neliniștit, în ogradă.

Mă uitai prin curte, cercetai prin un ghețele șopronului, prin cotețe, după grămada de lemne, trecui în grădina șurii, cu ochii în partu. Dar nu aflam ceea ce căutam, și-mi păru deodată că nu sunt acasă, — sensație ce o avui și când deschisei mai întâi portița.

Imi simțeam sufletul trist și, de sub nucul bărtân, din grădină, unde mă oprii, priveam în neștire, nemai găsind nici o țintă privirilor mele.

— Știu eu ce cauți dumneata acum, bădiță Vasilie, auzii la spatele meu glasul rubedeniei mele, al lui Ilarie. „Dar ce cauți, nu vei mai afla !“

— A murit ?

— De patru ani !

— M'am gândit eu de când am intrat în curte si n'am auzit'o lătrând de nicăiri. Dar tot mă mângâiam cu nădejdea că, bătrână cum e, va zăcări prin vr'un adăpost dosit.

— Ba e dosită bine, acum odată, bădiță Vasilie. De patru ani s'a izbăvit ! In fundul grădinii, sub salcie, am îngropat'o ! Sireaca Diana ! Nici mușoroiul nu i se mai cunoaște. A patra oară de când îi crește cucuta.

— „Bun și credincios câine“, zic eu, „pagubă de ea“.

Și îmi adusei aminte cu înduioșare cum m'a primit înainte cu zece ani, când am trecut mai în urmă prin meleagurile aceste. Era bătrână și atunci și vedea slab, auzea greu, se împletecea mergând, iar blana ei ajunsese o batjocură. Era roasă și plină de petece mari de piele cenușii, ca și când altcineva ar fipurtat-o, după ce a fost despuiată de pe ființa vie. M'a cunoscut, totuși, — nu mai știu prin care din simțuri, dar cred că tot după auz, și s'a târît, schelălăind încet, spre mine.

— Pagubă nu mai poate fi, bădiță Vasilie, că nu mai era de nici un folos, zise rubedenia mea. Nu se mai putea scula din culcuș, nu mai putea nici mânca, în vremea din urmă. Numai cu apă rece și-a ținut sufletul în oase câteva săptămâni. Bine c'a scăpat de canon, că, drept, ți-aș spune, bătrânețea prea mare e grea povară și pentru om și pentru dobitoc. Dela o vreme ani-s osteneală și durere, cum zice Scriptura.

— Imi vine, nu știu cum, a pustiu că n'o aflu aici, — zisei eu, — par'că n'as fi de tot acasă, ori că nu-s eu întreg cel ce am venit.

— Dumneata ! Dar ce să spunem noi care am trăit mereu cu ea alăturea ! Luni de zile am simțit pustiul, după ce o îngropasem, deși, de vreme îndelungată, nu mai putea lătra. Ajunsese ca un lucru neînsuflețit, aruncat într'un ungher. Și totuși, nu eram liniștiți, până nu o vedeam în fiecare zi și o îmbiam cu apă. Trebuia să știm că era aci ! E aceeași poveste ca și a omului, bădiță Vasilie.

Șezurăm amândoi pe țelina cu iarbă rară, sub nucul cel bătrân. Mirosul tare al frunzelor îmi deștpeta amintiri vechi, și sufletul mi se îngreuna de tristeță.

— E aceeaș poveste ca și a omului, bădiță Vasilie. De câteori nu rugăm moartea moșnegilor de după cuptor : să scăpăm noi, să se slobozească și ei. Și, după ce moartea i-a adunat, după ce nu ne mai împiedicăm de ei, nici nu mai purtăm grija să le dăm o sorbitură, — ce pustiu ne umple sufletul! Și adeseori cât n'am da, să-i știm iar după cuptor, nu pentrucă ne-ar putea fi de vr'un folos, ci pentruca să ne simțim *noi* acasă. Ai dreptate dumneata, bădiță Vasilie ! De câteori trece pragul o ființă care a trăit vreme îndelungată pe lângă noi, nu ne mai simțim acasă multă vreme. Pe semne fiindcă duc ceva și din noi cu ele în groapă. Iată pentru ce cred eu că ajung bătrânii așa de singuri pe pământ : fiecare ființă cu care a trăit împreună, duce, când apune în mormânt, ceva din ei înșiși. In jurul lor, de lângă ei, azi moare unul, mâne altul, și ei rămân, rând pe rând, tot mai pustii, cu moartea fiecărui cunoscut. N'ai băgat nimic de seamă la rudeniile dumitale ?

— Ce să bag de seamă ?

— Bieții oameni ! Cum te'ntâmpină tot mai liniștiți, tot mai potoliți, cu cât trec anii. Iată, îmi aduc aminte că înainte cu zece ani, când ne-ai cercetat mai pe urmă, făcuseră încă tărăboi : femeile plângeau, bărbații te întrebau, cu glas înalt, o mulțime de lucruri. Aduseseră și băutură și, poate-ți mai aduci aminte, vărul Dinu se îmbătase leucă, și ținea morțiș să-ți cânte „Tricolorul“. Ei, și i-ai văzut acum cât sunt cu toții de potoliți ? Parcă nici nu se bucură că ai venit. Dar' să nu crezi, bădițul meu ! Toți ne bucurăm, numai cât nu mai are ce să răsune în noi !

— Ei, comedie, ce stai acum și tu să vorbești ! Parcă ți-e dat să tâlcuești toate lucrurile din lume, atâta te mai frămânți cu gândul ! Cum să mă primească ? Bine m'au primit, și-s bucuros că i-am văzut, bucuros că-i voi putea întâlni zilele cât voiu rămânea aici.

Rubedenia mea clătină din cap că nu-i de-o părere cu mine, își duse mâna la frunte, și-o netezi și zise :

— Zadarnic ne-am ascunde neputințele că nu putem, bădiță Vasilie. Nici bucuria dumitale la sosire, n'a mai fost ca altădată. Nici dumneata, nici noi, nu suntem de vină : cântă tot mai puține lucruri în noi. Vine o vreme când ne uscăm pe dinăuntru. Nu știu cum se face : se îngroașe prea tare coardele care răsună în noi în anii tinereții și ai bărbăției, la orice gând, la orice vorbă, în fața unei priveliști, — ori că ne pustiim de dinlăuntru din pricina pe care am spus-o : ne-am îngropat, pe rând, pe toți pe cari i-am cunoscut și am trăit împreună. Mă gândesc uneori, bădiță Vasilie, că toate acestea sunt anume rânduite și lăsate de Dumnezeu, pentruca să ne fie trecerea din lume mai ușoară. Dar iarăși îmi spun că așa pat și dobitoacele, și ele nu se tem de moarte, că nu știu, cum știm noi, ce-i despărțirea sufletului de trup. Sau crezi dumneata că au și ele suflet ca și noi și știu că vor muri ?

Ii știam felul lui Ilarie, și altădată îl ascultam bucuros când îl vedeam cum se frământă și cum caută după adevăr. Dar acum eram îngreunat de amintiri și de gânduri, poate chiar de bătrânețea care mi se arătă acum mai deslușit.

— Las' întrebările acestea, Ilarie, — i-am zis, — pentru ce-ți mai chinui mintea cu ele ? La creangă verde știi bine că nu poți ajunge.

— Bucuros le-aș lăsa uneori, bădiță, dar nu mă lasă ele. Cu cât încerci să le alungi, năvălesc tot mai multe. Dar, uneori, drept să-ți spun, îmi plac ! Nici odată nu simt mai adânc că mă deosebesc de iarba câmpului și de dobitoc, decât pierzându-mă în astfel de gânduri și întrebări. Si apoi, mai este ceva: vine vremea când nici gândul nu mai mișcă, cum nu mai tremură simțirea. Incă nu-ș așa de bătrân să nu mai încerc a înțelege câte ceva din lumea asta și rea și bună, și întunecată și luminoasă. Dar voiu fi odată ! N'ai văzut dumneata pe rudele noastre cum te priveau ? Nici umbră de gând nu le mai flutură în ochi !... Dar bine că mi-am adus aminte de ele ! Scoală-te bădițul meu, să mergem în casă. Ne așteaptă. Parcă îi văd cum șed cu toții pe lavițe și moțăe. Am eu puse deoparte două sticle cu rachiu. Așa o să-i mai înviorăm puțin... Pentru dumneata o să fie o dovadă mai mult de ceeace ți-am spus eu. Să-i vezi, gustând din rachiu, cum vor începe să vorbească în limba copiilor. Parcă au uitat ce-i în lumea asta, și spun și îndrugă la prostii, de rămâi crucit ! Dar' să nu râdem de ei, bădiță Vasilie ! Ei sunt oameni cari au trecut c'un picior pragul veciniciei. Se pregătesc de drum. Și cum nime nu știe cum a venit în lume, se vede că așa este scris : să nu știe nici cum se duce... Poate atâta e tot : aluneci, și cine știe unde te trezești ?

Ne ridicarăm în silă de pe iarba rară. Abea mă țineam pe urma rubedeniei mele, care-și ageri îndată pasul. Se grăbia la rudeniile lăsate singure, sau își dovedea sieși că nu era încă bătrân ?

MOȘ SANDU

de **AL. VAITOIANU**

In lungul colnicului, grăbiau boerii, adunându-se spre capăt de poiană. Unii, mai de vreme sosiți, se și așezaseră în jurul focului straşnic, pe scăueșele lor cu trei picioare, și'și încălzeau mânele la dogoarea flacării ce pâlpâia învietoare. Bătaea fusese frumoasă și'mpușcături de duduise codrul. Deoparte, doi lupi țapeni și cu dinții rânjind, cum îi fulgerase moartea, picurau pe nări, stropi de sânge negru pe zăpada albă. Lângă ei, trântite grămadă, vreo duzină de vulpi roșii ca și jarul ce scânteia colo, trei țapi și un moviloiu de iepuri grași și dolofani ca de miez de iarnă.

Și mai veneau încă.

Conu Matei, vânător ahotnic, zorea și el pe colnic, vorovind aprins nevoe mare. La fiecare zece pași se oprea locului, chip să 'ntărească, osebit, **isplicația**, că era, pe semne, vorba de ceva de seamă, dar, de lături și din spate, numaidecât alții îl împingeau zorindu'l :

— Hai, hai, Coane Matei, c'așteaptă sarmalele.

— Stăi să'ți spun...

— Se... sarmalele, sarmalele...

Și când se 'ntorcea spre cei din dreapta, îl împingeau cei din stânga și când îl slăbeau cei de lături, îl înghesuiau cei din spate.

Mare la trup și răsuflând înecăcios, ca un cal aprins, dar altfel vioiu și ducând la trudă, Conu Matei era dus pe sus. Se opintea omul să lămurească cum a săgetat porcul, cum l'a **chitit**, cum a tras...

— Și cum s'a dus Coane Matei. Ți-a fost milă de el. De asta a trecut el pe la dumneata, că te știa om milos.

— Nu te obrăznici țâncule.. Ce știi tu ? Stai să-ți isplic.

Și iar se proptea locului și ceilalți, într'un glas, iar :

— Sarmalele, sarmalele !

Intârziații, care cum soseau, își desfăceau scăueșele, 'și le'nfigeau în zăpada groasă și se grămădeau în jurul focului, la marginea căruia, într'un chiup urias de pământ ars, fierbeau niște sarmale vânătorești, de'și treceau oamenii, a poftă mare, limbile peste promoroaca ce li atârna în țurțuri groși din mustățile înghețate.

La vederea sarmalelor, și de aburul lor pofticos, Conu Matei uită oleacă de isplicație și se grămădi și el printre ceilalți. De gros ce era, abia încăpea, dar mai trage-te tu un pic, mai împinge-te tu că n'oi fi înfipt pământului, mai așa, că vorbea el multe, dar li era drag băeților, îi făcură loc. Era, să chiamă, starostele vânătorilor, bun de snoave, măcăr că mincinos straşnic.

Acum, roată 'mprejur, Conu Matei cu șezutul, să iertați, pe zăpadă, că nu se găsea scăueș pe potriva Dumisale, nici să rabde atâta greutate și nici grijă de vreo răceală. ceva, că deatâta slănină pe unde să mai treacă, stau cu toții și li lăcrămau ochii la chiupul din lăuntrul căruia, ca un susur molcom, s'auzea clocotind înăbușit, cocoloașele de purcel hăcuit în două cu boabe de orez și'nfășurate în foi grase de curechiu murat :

Clu-clu-clu-clu-clu-clu.....

— Cântă, par'că, mă !

Iar când, din ceata de gonași, pe un șervet mare de pânză țărănească, doi gligani pe măsură, răsturnară câtămița mămăligoiu galben ca chihlimbarul și aburind un iz de mălaiu proaspăt, un *i-ha* de mulțumire răsuflă din gâtlejurile înghițând, de zor, în sec, ale vânătorilor înflămânziți.

— Asta'i mâncare 'mpărătească, hotărî Conu Matei.

— Dar vinișoru, Coane Măteieș, să vezi mata ! Acolo'i puterea.

— Unde'i țâncule, unde'i să-mi ung oleacă încheiăturile.

Din străchini smălțuite frumos, cu linguri nouă de lemn, sorbeau boerii sarmalele în zeama lor fierbinte și din cănile de lut, trăgeau, dușcă după dușcă, vinul de *fetească* ruginie, de'i simțeau arsura tocmai sub crucea pieptului.

„Ih ! Da bunu'i mamă ! Par'că'ți desface măruntaele !"

Și Conu Matei, lăsând strachina și înșfăcând câte o cană în fiecare mână, își petrecu brațele pe sub ale vecinilor, la dreapta și la stânga, cu cănile și ei la gură :

— Să trăiți măi tată măi ! Când a fi mai rău să fie ca acuma.

— Amin Coane Matei.

Pupăcios, din fire, straşnic, Conu Matei îi prinse de după gât să'i sărute pe țânci si li frecă, pe rând, obrajii cu mustățile'i pe oală, năclăite de zeama grasă a sarmalelor în două cu scursura promoracei ce se desgheța. Prinsese limbă acum și de chestia cu porcul uitând, pasă-mi-te, de tot, cu glas de pisalt răgușit începu a'i zice un stih din tinerețe :

Foae verde Matostat
Când îți văd gâtu spălat
Și mărgeanu răvărsat
Pe sfârcu țiței lăsat
Ma'ș băga la tine-argat
Ziua toată la cărat
Noaptea să te frâng în pat

Boerii bătură. sgomotos, din palme, iar dintre gonași, un țopârlan cât o prăjină, chiui o dată a nuntă și svârlind cu căciula'n naltu cerului, complectă stihul lui Conu Matei :

Ziva să'ți spăl vasele
Noaptea să'ți moiu oasele

Intr'un glas și pe potriva țopârlanului, gloata repetă strofa. cât, de-atâta larmă, clocoti poiana, spre marea supărare a lui Pricochi pădurarul, cel de știe sama vânatului, precum că, de mult *huet*, trage codru departe și sparie *jăvina*.

Scurt. însă, amuțiră toți. Departe tare, undeva în inima codrului, răsunase o împușcătură. Urechile vânătorilor ciuliră. Un gonaș mai bătrân, grăi din grămadă :

„*Aista'i moș Sandu*".

Acuma băgară ceia de seamă că, dintre ei, lipsea cel mai interesant tip al pușcașilor. Fdecul, crescut la poala codrului și odată cu codrul bătrân. De el nu se lipseau boerii, Vodă să fi fost.

„*S'o luat pi rîpi si'i ații calea gierului. Ehi'!*".

Si gonașul făcu, din palme, pâlnie 'mprejurul gurei și chiui odată vânătorește :

„Uuu ! Nea Sandu măăă !"

Câteva clipe de lniște adâncă. Apoi, ca din depărtare mare, nedeslușit, se auzi :

„Bu-bu-bu-buu-buuu..."

Boerii nu pricepură nimic, dar cel de chiuise. repezi iar :

„Undeeee..."

Și iarăși, de departe, hăt departe, după un răstimp, se auzi glasul nedeslușit :

„Bu-bu-bu-buu-buuu..."

Ii la Fântâna lui Bursan, grăi gonașul și, scurt, țistui a ascultare iar, că, din adâncimi, se auzea, ca buhaiul la Armindeni, buhuhuind chemarea celuia.

Urechea deprinsă a omului trăit în codru, pricepu înțelesul și omul, disnoavă, se opinti să'i plesnească bojocii :

„Vineee..."

Iar în liniștea încremenită a văzduhului nghețat, chiotul, ca dintr'un corn năprasnic. hohoti prelung, umplând poenile, răscolind hățășurile și topindu-se în nepătrunsul adânc al codrului, ca suflarea unei vijelii ce se stinge 'n depărtare.

— Ce zice mă ?

— Porcu. Porcu cel di-o tras Conu Matei .

Conu Matei sări ars :

— Poi că eu l'am pălit doară.

— Diec ! Di la mătali sî duciè el sănătos, vra's'zîcî, de i-o tăiet cărarea moș Sandu. Dia-! Nu scapâ iel di moș Sandu!

Conu Matei ciudos și ceilalți bucuroși că n'a scăpat porcu, mai traseră câteun rând de sarmale din chiupul fără fund și'și umplură, la dungă, cănile cu vin.

— Moș Sandu trăiască !

— A hi, d'apoi vezi că eu l'am pălit, iac'așa să se facă.

Și Conu Matei îndoi strâns degetul arătător de la mâna dreaptă. Adeca : așa, cine minte.

Dintre gonași, patru, mai voinici, se 'nfundară'n codru pe urma lui moș Sandu. iar băeții, de bucuria porcului, porniră să'l întarte pe Conu Matei.

Lui Conu Matei nu'i pierise nici foamea nici setea : mesteca de foc și golea cană după cană ; despre porc, las'că nu'l întorc pe dânsul țâncii.

De-o probă, băeții 'l întrebară :

— Incotro ai tras Coane Matei ? La dreapta ori la stânga ? Ia acu, pân'a nu vidè porcu. sî ni spui.

Conu Matei se uită la cela și stăpânindu-și râsul. fornăi pe nas :

— La dreapta mă. La mine una'i vorba.

Și se bucura în sinea lui. I-a sucit el pe țânci. De asta'i veni, numaidecât, cheful la loc.

Gerul era iute și obrajii se'nvinețeau de arsura lui, dar vânătorii dovedeau cu duștele

„Asta ține la frig și știut, nici la cap nu sue, nici la picioare nu coboară. Dacă'i sângele fierbinte. poate să crape și oul în găină, c'atunci îi chita vânatului"

In vatra focului, mereu ințețit cu cogeamitea bușteni, se clădise un rug de jăratec să prăjești un taur. iar gonașii, de jurul boerilor, își treceau, la gură, damigeana cu săcărică, mestecând scatoalcele de slănină afumată și codrii de mălai porpoliți în cenușa fierbinte.

Din grămadă Pricochi pădurarul grăi:

— „Ieu zîc sî mergim. c'amuș îi noapti și mai avem, vra's'zîcî. Coasta Alunului și Fundu Prisacii. Aldi moș Sandu a nimeri iel la Curți, cî'i tîrzîu, di-o samâ".

Boerii se sculară și se gătiră numaidecât. Pe Conu Matei a trebuit să'i hurduce de subțiori, că, sub el, se topise zăpada şi i se lipiseră nădragii de pământ.

„Incetişor copii, încetişor, să nu mă clătinaţi că fierbe drojdia'n mine".

Şi aducându'şi aminte de chestia cu porcu, porni, legănându-se, pe coline, înapoi de cum venise, cu băeţii împingându'l de la spate, iar el proptindu-se la fiecare zece paşi ca să *isplice :*

„Stăi bre, să'şi arăt cum l'am pălit".

◆

Era întuneric mare când, sătui de vânat, rupţi de umblet şi sgribuliţi de frig, sosiră boeri la Curte. In sofragerie, unde gazda li'ntinsese masă straşnică, îi aşteptau paharele de vin fiert cu scorţişoară. In soba de cărămidă cu stâlpii de olane, duduia focul şi. de puterea gerului, trăgea s'o spargă. Cojoacele 'ngheţate, prinseră a aburi şi depe tălpile nituite şi groase ca degetul, pe pardoseala de brad gieluit, zăpada se topi 'ntr'o baltă mare din care se'nălţau aburii ca 'ntr'o bae. Acuma vorbeau toţi odată şi, mai presus de al celorlalţi, răsuna glasul lui Conu Matei precum ca să se facă dovada cu porcul.

Cu mustăţile albe şi aburind pe nări ca o maşină încinsă, intră Pricochi în sofragerie .

— Adus ?

— Adus, da'i greutate mari. Am fost mânat o sanii.

— Ei ?

— Drept subţoară ici.

Si Pricochi ridică braţul stâng în sus, arătând cu dreapta locul unde, între coastele porcului, intraseră plumbii lui moş Sandu.

Băeţii, într'un glas :

— Apăi vezi Coane Matei ?

— Ce să văd mă ?

— Că la stânga'i pălit, nu la dreapta.

— Săcilor !

— Cum, săci, Coane Matei ? Dac'ai tras la dreapta, vra să zică porcu a trecut pe la dreapta dumitale şi'n dreapta avei să'l păleşti.

— Ba'n stânga ţâncilor. Porcu o săgetat la stânga şi eu am tras după ce-o trecut linia, de m'am întors cu faţa 'napoi ş'am venit cu dreapta la el şi el cu stânga la mine. Pricepeţi acuma ?

— Asta'i şmecherie Coane Matei. Trebuia să spui.

— Dar întrebatu-m'aţi ?

Bucuros că i-a rămas pe ţânci, Conu Matei trase o cană de vin fiert şi'şi trecu, apăsat, pumnii pe sub mustăţile ude:

— Săci măi, săci. Ce ştiţi voi ?

Pricochi se rugă, însă, de iertare :

— Poi atunci plunghii lui moş Sandu undi's ?

— Un'să fie. Ia 'ntr'o scoarţă de copac.

— Dia ! Nu sê pomineşti. Nu dă moş Sandu pi-alături.

Şi Pricochi scutură hotărît din cap ca de ceva pentru care vorbă nu'ncape.

Disnoavă prinseră băeţii curaj şi unul, mai înţelept, zise să meargă cu toţi la faţa locului, afară, să vadă rana cu ochii. Ce atâta vorbă ?

Eşiră buluc în curte şi Conu Matei, de voe de nevoe, trebui să asiste la constatare.

Cât un bivol, zăcea dihania trântită'n zăpadă şi doi cu felinarele, luminau locul ranei.

Drept la subţioară, sub încheetura umărului stâng, trei găuri ca trei ochi de ciur, se vedeau lămurit. Pielea abia bulbucată în jurul găurilor şi la faţa acestora câte o boabă numai, de sânge 'nchegat. Nici n'ai fi zis că pe acolo a răzbit moartea. Vre-o două şarle holbau ochii la dihanie şi trăgeau pe nări mirosul de sălbătăciune, dar tot la distanţă şi mârâind încet. Mai departe, în întunerec, o gloabă sforăria a spaimă.

Cu dreapta, Pricochi arăta rana :

„Aisti's poştili lui moş Sandu".

Un bătrân scund, nervos, cu chipul uscat şi lunguieţ ca de viezure, cu mustaţa ţepoasă şi tunsă ca o perie, cu ochii mici şi sticlind în lumina nehotărîtă a felinarelor şi cu acea încremeneală în privire obişnuită ţintaşilor aleşi, sta deoparte, spre capul porcului, pufăind dintr'o lulea, în scobitura căreia, cu o mişcare de tic inconştient şi regularitatea unui pendul, cu degetul cel mare al dreptei, tipărea mereu scrumul.

In picioare, tăcut şi cu privirea împietrită, piticul în făptura lui firavă. Jos, fiara uriaşă, încremenită de străfulgerarea morţii. Inchipuire a legii neclintite de stăpânire absolută, eternă, a omului. Fiară şi om, păreau împăcaţi acum. Ceea în nemişcarea veşnică a somnului depe urmă. El, pironit de vedenia rece a unuia şi aceluiaş destin nestrămutat.

Era moş Sandu.

Unul din grămadă întrebă :

— A cui's poştele moş Sandu ?

Linistit şi fără să clipească, moş Sandu răspunse :

— M'dă ! A cui să hii ? A cui a tras.

-- Apoi auzi c'o tras şi Conu Matei.

— Dac'o tras şi boieru, or hi a Dumisale.

— Poi atunci a Dumitale unde's ?

— Un'sî hie ! Tot acolo. Am chitit şi ieu, vra's'zîcî, undi-o chitit şî Conu Matei, precum cà sî nu strîc mai mult chielea porcului.

Vânătorii hohotiră să se tăvălească. Conu Matei se făcu roş, adecă stacojiu, că roş era el, iar moş Sandu 'nălţă din umeri, par'c'ar fi zis aşa : m'dă, dacă mă'ntreabă ! Eu ci's ginovat !

◆

In sofragerie cheful era la toartă. Conu Matei prinsese iar limbă, că nu ţine el la supărare, şi croia nişte minciuni de săltau potroacele în farfurii. Moş Sandu şi el între boeri, că'l poftiseră şi pe dânsul că doar el fusese tartorul vânatului pe ziua aceea şi aşa'l cinsteau boerii totdeauna pe moş Sandu. Dar el, obrazu ! Nu s-amesteca.

Conu Matei potrivea una :

— Eu băeţi, trii ţ'am luat dintr'un foc. Iac'aşa. Nu credeţi, dar par'că ce ştiţi voi ?

— Credem, cum să nu, Coane Matei, credem. Dacă spui Dumneata. Trei vra să zică ?

— Trii

— Ei cum ai făcut ?

— Poi ioti cum. Stăm pe colnic la o tufă. Lipit. Cum îi a cătarea. Din dreapta, iaca vulpea, fâş, fâş, de-a curmezîş. Din stânga, tot în copci, un vătui. ţo, ţo. Eu ţî-i-am aşteptat pân'o ajuns la o palmă, bot la bot. Taman atunci, hop şi lupu, din faţă. Drept între ei. Eu pac şi trii la pământ. Odată.

— Mare minune Coane Matei ! Auzi moş Sandu ? Trei.

— M'dă ! Dac'o vinit numai atâţa !

Conu Matei nu băgă de seamă şi porni să le toarne una după alta.

— Odată, măi băeţi, eram la munte, la vânat, c'un prieten al meu. Straşnic vânător şi el. Si cu noi, doi oameni din sat, să ni ducă vânatul şi de-a mâncării, vra s'zîcă. Şi cum mergeam noi aşa, ajungem la o râpă. Si ce să vezi ? Peste râpă, se lăsase o cracă de corn, tare şi uscată, dar nu mai groasă ca un braţ de om voinic, iar de cracă, să te cruceşti, sta atârnat cu labele, cătămita namila de urs. Pe semne dase să treacă dihania pe craca de corn şi când s'o văzut la mijloc, l'o apucat ameţeala şi acuma sta spânzurat acolo şi nici nu sufla. Ce mi-a venit mie, măi băeţi, că ne-am aşezat doi la un capăt şi doi i-am mânat la cela capăt, ş'odată hup de cracă drept în sus, cu urs cu tot. Ursu nici n'o clintit. Ş'am venit aşa cu dânsul cum vii cu hârdăul la cramă, pe umere, pân'n sat de vale. Ş'acolo se ţineau copiii şi cânii după noi, dar ursul ca ariciul, îmbârligat pe cracă şi mort. Numai ce'l încolţea câte-o javră ş'atunci : mor, mor, mor. Dar de cracă nu lăsa. Şi l'am închis într'un şopru, de'l hrăneau oamenii cu verdeţuri şi cu tescovină de prune, de să'mbăta jîvina şi toată ziua juca. Şi, pe urmă, s'o 'mblânzit de tot şi şi făceau joacă plozii cu el prin sat.

— Vorba'i, Coane Matei, cei de la cela capăt, cum o trecut ei râpa cu ursu'n spinare ?

— Apoi că eu's acela măi ! Am aşezat, dintru'ntâi, un trunchiu gros de brad, alături de cracă, de-am făcut punte şi aşa o trecut.

— Asta i minune adevărată, Coane Matei.

Acuma ce'i veni unuia să'l amestece iar pe moş Sandu în vorbă.

— Ia'n ascultă moş Sandu ! Dumneata câte ştii, aşa ispravă ai mai auzit ? Par'că să nu crezi !

Moş Sandu foarte serios :

-- I-adivarat, 'i-adivarat. Am auzît, cum nu, di ursu lui Conu Matei. Ştiu oaminii, ş'am fost mers şî ieu pi urma Dumisali şî iera râpa sî bradu pisti râpâ.

Conu Matei cătă cruciş la moş Sandu. Il ştia mucalit pe moşneag şi'i da prin gând că i-o potriveşte ghiuju.

Băeţii deteră moşneagului ghies.

— Ia, ia spune moş Sandu, că asta'i de-a minunea.

— Poi iaca. Am fost auzît şî ieu c'o vinit Conu Matei cu ursu, sî chiamâ, în spinari şî m'am dus sî văd oar' cum îi locu adicâti, c'aşa întîmplari, m'dă, cini-o mai pomenit! Şi iera râpa adâncâ tari şi malurili cum îi păretili. Gios genune şi bradu cum l'o aşăzat Conu Matei, un capăt ici şî unu colo. Şî ci mi-o vinit mia, sî trec di ceia parti ; da când am agiuns la mijlocu bradului, la capăt dincolo, iaca un urs. Eu dau sî mă 'ntors înapoi. Când colo, la ista capăt, alt urs. Colo urs, colo urs. M'am lăsat şî ieu călari pe brad, m'am prins cu mâinili di iel vârtos ş'am îngheţat aşa. Da sălbătăciunile ci-o chitit ieli ? O apucat una, cu labili, di-un capăt şi una di cialalt capăt bradu ş'o ridicat sus odată. Ş'aşa, cu mini cu tăt, unu pi-un mal şi unu pi-un mal, la deal, hai, hai, până sus undi s'ânghinâ malurile. Ş'acolo era bârlogu lor. Ş'o lasat ghinişor bradu gios şî m'o apucat unu di cap şî unu di chicioari şî m'o bagat în vizunii. Si iac'aşa.

Şi moş Sandu tăcu ca de-o grozavă aduce aminte.

— Ei ? Şi pe urmă ?

— Pi urmă... Ei... pi urmă... m'o mâncat.

AL. VAITOIANU

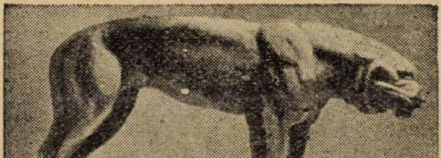

OTHELLO

de MIMOZA

Celebrul compositor Rossini, din tinerețe se bucura de o mare reputație. Numele lui era pe buzele tuturor și melodiile sale le auzeai pretutindeni. Intr'un rând ducându-se la Neapole, prima persoană ce întâmpină, coborându-se din trăsură, fu impresarul dela Opera orașului, modestul Varvaia. Cum zări pe maestru impresarul dela San Carol, îi iesi înainte cu brațele și inima deschise și fără a-i da vreme să facă un pas sau să spună o vorbă, îi zise:

Am venit să-ți fac trei propuneri și nădăjduesc că nu vei refuza niciuna.

— Ascult, răspunse Rossini cu surâsul lui fin.

— Prima propunere e să locuești d-ta și oamenii d-tale în casa mea.

— Foarte bine, primesc.

— Iți întind masa mea pentru d-ta și prietenii d-tale.

— Iarăși, foarte bine.

— Iți propun să scrii o operă pentru teatrul meu.

— Asta nu primesc!

— Ce fel! Nu mai vrei să lucrezi?

— Dragul meu, îi spuse Rossini, nici pentru d-ta și nici pentru nimeni în lume nu mai vreau să lucrez. M'am săturat de muzică.

— Dar atunci, ce cauți la Neapole?

— Am venit să mănânc macaroane și să beau limonadă.

— Bine, astea ți le voiu prepara chiar eu, dar per baco scrii o operă, libretul e și făcut. Uite cum e...

— Bine, bine, să vedem.

— Așa dar, te învoești? Iați o lună, două, cât voești, șase luni... șase luni e deajuns. Ne-am învoit.

— Haidem să cinăm.

Din chiar momentul acela toată casa fu la dispoziția lui Rossini. Proprietarul se arăta foarte rar și numai pentru câteva clipe și astfel compozitorul se putea crede la el acasă. Pe toți prietenii lui, chiar și pe aceia cu care schimbase numai două vorbe, cunoscându-se din întâmplare pe stradă, Rossini îi poftea la masa lui Varvaia și le făcea onorurile cu cea mai perfectă îndestulare. Câte odată se plângea maestrul că nu a găsit mai mulți prieteni ca să-i poftească la ospețele lui Varvaia. Când, după invitații stăruitoare, putea aduna 15—20 de invitați, se văita că a avut o zi urâtă.

Cât despre Varvaia, stăruitor și credincios își împlinea sarcina care și-o luase. In fiecare zi pregătea câte un nou fel de mâncare, deșerta butoaele cu vinul cel mai vechiu și cel mai bun din pivnița sa și ospăta pe toți necunoscuții pe care-i aducea Rossini ca și când ar fi fost prietenii lui cei mai buni. Câte odată, numai, îndrăsnea să se apropie de maestru și să-i sufle câteva vorbe despre opera ce i se făgăduise. Abia aducea vorba de promisiunea făcută și Rossini se înfuria. In cele din urmă Varvaia fu poftit să nu se mai arate prin casă.

Cu toate acestea, lunile treceau, libretul era gata de mult și totuși compozitorul nici gând n'avea să se apuce de lucru. Vânătoarea, pescuitul, plimbarea cu trăsura ocupau toate orele maestrului și nu era vorba de nici o notă. Varvaia era supărat foc, câte odată avea clipe de adevărată nebunie, îi venea să meargă și să dea afară pe Rossini, care își ținea așa de puțin cuvântul, dar se răsgândea, căci nimeni ca el, n'avea atâta încredere în autorul „Bărbierului din Sevilla".

Varvaia tăcu, tăcu vreo cinci luni, însă în dimineața primei zile a lunei a șasea, văzând că nu mai e timp de pierdut, nici a lua lucrul cu binele, îndrăsni să se ducă la maestru și să-i spună:

— Știi că nu ne-au mai rămas decât vre-o 29 de zile până la data hotărîtă!

— Care dată? zise Rossini cu aerul unui om care primește o cerere pe care n'o înțelege, fiind luat drept altul.

— 30 Maiu, 30 Maiu!.

Rossini făcu aceeaș mutră...

— Nu mi-ai promis o operă nouă care să se joace în ziua aceea?.

— Eu? Am promis eu așa ceva?

— Nu mai face pe uimitul, strigă impresarul, a cărui răbdare se sfârșise, am așteptat până acum încrezându-mă în geniul tău și în ușurința de lucru cu care te-a înzestrat Dumnezeu. Acum îmi e cu neputință să te mai aștept. Imi trebue opera. Incepi mâine.

— Nu pot dragul meu, mâine am neapărat o întâlnire la „Fusero".

— Bine, zise Varvaia, voi avea eu grije și de această întâlnire, și plecă furios.

Seara, Rossini, cină cu mare poftă și făcu onorurile la masa impresarului ca și când ar fi uitat cu totul de discuția de dimineață. Retrăgându-se în camera sa de dormit, spuse feciorului să-l scoale în zori. Și cum puse capul pe pernă adormi.

A doua zi, sună prânzul la cele câteva sute de ceasuri ce posedă Neapolul și camerierul lui Rossini nici că-și adusese aminte de ce-i poruncise stăpânul său decuseară. Maestrul deșteptându-se, și văzând că soarele e sus, începu să sune cu furie, dar clopoțelul îi rămase în mână. Strigă de pe fereastră în curte, dar nu-i răspunse nimeni. Se duse la ușă, dar ușa era încuiată pe dinafară. Se întoarse la fereastră și începu a striga. Nimeni nu-i răspunse. După o bucată de vreme, Varvaia își arătă scufa de bumbac la o fereastră, întrebând cu liniște:

— Poftiți ceva?

— Vreau să ies, îi răspunse mânios, Rossini.

— Nu veți ieși până când opera nu va fi terminată.

— Așa dar m'ai băgat la închisoare. Am să strig!

— Nu te va auzi nimeni.

Văzând că n'are ce face, Rossini încercă cu binișorul să facă pe Varvaia să-i dea drumul. Impresarul rămase neclintit.

— Dă-mi opera și vei ieși numaidecât.

— Dă-mi atunci hârtie și cerneală și trimite astăseară să iei Uvertura.

Pe seară, în adevăr, i se dete lui Varvaia un caiețel de note pe care era scris cu litere mari: „Uvertura din Othello".

Salonul lui Varvaia era plin de celebrități muzicale când primi primul mandat dela prizonierul său. Se apucară îndată să descifreze bucata și declarară că Rossini e un geniu, căci a putut scri o asemenea capod'operă cu atât de puțină sforțare. Varvaia, care par'că înebunise, smulse hârtia din mâinile admiratorilor și o trimise la copiator. A doua zi primi pirumul act din „Othello". In trei zile partiția din „Othello" era compusă și copiată.

Impresarul se aruncă de gâtul lui Rossini, făcându-i rugămințile de iertare, cele mai umilite, pentru stratagema ce întrebuințase.

Rossini făgădui să se ducă să învețe cu artiștii și pofti pe Varvaia la repetiția generală.

In sfârșit veni și ziua repetiției generale. Era în ajunul acelui faimos 30 Maiu, care costase atâtea bătăi de inimă pe bietul Varvaia.

Muzicanții erau la locurile lor. Câteva doamne elegante și câțiva ziariști ocupau locurile din față. Varvaia, radios, se preumbla fluerând prin teatru. Se execută uvertura. Aplauze frenetice umplură sala. Rossini se sculă și salută:

— Bravo, strigă Varvaia, treceți mai departe.

Rossini se așeză la loc, ridică bagheta și orchestra începu... iar Uvertura. Aceleași aplauze și mai entuziaste răsplătiră pe executanți.

— „Bravo, bravo, zise Varvaia, dar treceți mai departe.

Orchestra cântă a treia oară Uvertura.

— Bine, bine, zise Varvaia, Uvertura e minunată, dar treceți mai departe, n'am timp să stau aci până mâine.

Cu toate astea orchestra cântă tot Uvertura.

— „Ma che diavolo avete, de cântați mereu același lucru, strigă Varvaia la urechea primului viorist. Și-i întoarse foaia, dar dădu tot de Uvertură, întoarse foile una după alta, așa de iute că aproape era să le rupă, Uvertura, mereu Uvertura până la sfârșit. Atunci Varvaia căzu pe un scaun. Crezând că e o apoplexie se apropiară cu toți de el. Rossini mâhnit că lucrurile luaseră o întorsătură așa de gravă, alergă îndată în ajutorul lui, dar nenorocitul impresar, cum îl văzu, sări după scaun și urlă, ca un leu:

— „Fugi călăule, m'ai nenorocit. Mi-am pierdut onoarea".

— „Și nu e niciun mijloc de a-mi îndrepta greșala?" răspunse Rossini mulțumit, că nu se întâmplase nimic grav.

— „Nici-unul, nici unul".

— „Dar dacă s'ar îmbolnăvi primadonna nu s'ar putea amâna reprezentația?"

— „Da, dar nici odată Colbron nu va voi să treacă în ochii lumii ca vinovată. O cunosc bine".

— „Totuși încearcă".

— „N'are să vrea pentru nimic în lume".

— „Dar credeam că stai mai bine cu ea".

— „Tocmai pentru aceia. Ce mă fac? ce mă fac?" se văita bietul impresar.

— „Nu te mai văita. Lasă că încerc și eu".

A doua zi se citiau pe afișele din întregul oraș că reprezentația operei Othello de Rossini s'a amânat pentru opt zile din pricina indispoziției primadonei.

Când în sfârșit se reprezentă opera fu un adevărat triumf. Compozitorul fu chemat pe scenă de mii de glasuri dar Rossini dispăruse.

A doua zi, Varvaia, vroind să-l felicite pentru succesul de cu seară, chemă feciorul:

— „Roagă pe d. Rossini dacă mă poate primi acum".

— „D. Rossini a plecat din revărsatul zorilor la Bolonia".

— „A plecat fără să-mi spună la revedere?!"

critica literara

ION FOTI:

„Daphnis și Chloe ai vremei noastre“

Este o ramură din cele mai importante și mai nobile ale neamului românesc, ramură ce se întinde din Rodogri până dincolo de poalele Pindului, în Acarnania. Venitau acești români dela Nord spre Sud, sau formatu-s'au la fața locului, fiind direcți descendenți ai patricienilor lui Pompeiu, bătuți de Cezar la Farsala? Un profesor ardelean, care a fost și pe acolo, d. Cosmulei, a scris cândva că numele pejorativ ce li-l dau Grecii „Cutzovlahi“ sau „Vlahi șchiopi“ ar fi provenit de acolo că toți cei rămași, după înfrângerea dela Farsala, nobili romani, cari au urmat steaua lui Pompeiu, ar fi fost răniți și deci i-ar fi văzut Grecii de atunci șchiopătând. Cosmulei uită că Cezar a dat amnistia și printre cei foarte mulți cuprinși în ea, era Cicerone, Caton și toți patricienii compromisi după trecerea Rubiconului.

Hașdeu, ca și școala romantică dela noi, spune că au venit dela Nord prin secolii al IX-lea și al X-lea, împinși, probabil de Slavi și Bulgari, mai ales — deși aceștia au venit cu câteva secole înainte.

D. Densușianu și d. Philippide, cei mai de seamă filologi ai noștri, susțin că limba s'a format împreună și, deci, ea trebue să se fi plămădit în Peninsula Balcanică! Când, cum? Desigur o limbă comună presupune o conviețuire milenară, nu se poate închipui că un Moț să aibă aproape aceeaș limbă, indiferent de cuvintele streine ce le împestrițează cele două dialecte — daco-roman, macedo-roman — cu un cioban din Pind, dacă ei n'ar fi avut o viață comună lungă și de veacuri?

Ar fi o controversă odioasă, dacă ne-am ocupa noi aici, analizând pe larg, argumentele pro și contra. Părerea noastră este, că, în imensa lui majoritate, poporul românesc s'a format, în Peninsula Balcanică. După retragerea legiunilor și a populației civile sub Aurelian, chiar dacă au rămas Romani, au rămas insule răzlețe, cari ar fi disăprut în răstimpul de o mie de ani, dela Aurelian, până la descălecare, sub oceanul de horde barbare, cari au trecut prin aceste ținuturi. A fost o mare masă romană în Moesia, în Dalmația, în Macedonia, care a reîmprospătat mereu anemicele resturi ale coloniilor părăsite în Dacia. Argumentele sunt decisive în această direcție: 1) limba comună, dialectele limbei române sunt atât de puțin diferențiate încât nici nu sunt aproape dialecte; 2) cele două imperii româno-bulgare, mai ales, cel de al doilea, în care noi am jucat rolul preponderant, cel puțin în epoca lui cea mai glorioasă: 3) transportarea elementelor organice ale statului Asaneștilor în principate: biserica, pompa exterioară, limba slavonă, formulele de încoronare, rangurile la Curte, și toată organizația militară și administrativă, etc.

In orice caz, Românii din Epir și Tesalia n'au participat la marile lupte contra Bizantinilor duse de Românii de pe cele două maluri ale Dunărei pe timpul Asaneștilor. Pe atunci solidaritatea națională nu juca nici un rol!

Se pare că dela sfârșitul secolului al XII-lea Românii au pierdut orice contact între ei, până când năvălirea turcească i-a despărțit pentru alte patru veacuri.

Rămași în poalele și în vârful munților, Românii din Penisula Balcanică erau sau oameni de craș (negustori, meseriași, meșteșugari, argintari, etc.), sau ciobani, sau trăiau în munți, păstrându-și independența și moravurile din veniturile ce le primeau dela ai lor (copii, rude, frați) cari munceau din greu în orașele cele mai apropiate și cele mai depărtate ajungând până la Alexandria (Egipt), Viena, Budapesta, Venezia, Raguza, Smirna, Constantinopol, etc. etc.). Au trăit așa secole întregi, orășeni și ciobani, cărăuși, meseriași, într'una din cele mai fermecătoare și tragice idile ale vremurilor.

In această din urmă fază a vieții lor tumultoase, — i-am prins noi, în romanul nastru „Daphnis și Chloe, ai vremei noastre“. In viața trecătoare a eroilor, am descris trecutul, și prima tinerețe a doi tineri ce se iubesc, zbuciumul tinereței în tragedia balcanică ce durează de aproape un veac și jumătate — dela Ali-Pașa până la izgonirea Turcilor pe linia Mariței, în 1912—1913. Nu putem noi să ne pronunțăm asupra valoarei operei, atât ne permitem a adăuga obiectiv că informează larg pe cititor asupra ramurei Românilor din dreapta Dunărei, în amănunte bogate și sesizante.

In paginile scrise, se strecoară poate regretul unor lucruri cari au murit. N'au rămas decât rămășițe triste din acea măreață eflorescență economică și cetățenească: azi, printre toate mijloacele statale, se încearcă desnaționalizarea și ruinarea acestor Români. De peste tot se ridică glasuri cari cer expatrierea, repatrierea, plecarea în România. Viața, ca Români, le este imposibilă: nu le rămâne decât moarte sufletului sau asimilarea, nivelarea în sărăcie, în decadență, în semibarbarie.

Din acest punct de vedere este o carte istorică. Chiar natura s'a schimbat în frumusețea ei epică. Pădurile cari împodobeau, cu verde de miraj de primăvară, acei munți românești, au fost tăiate; ferăstraele au secat, imensa fantasmă a sărăciei, a foametei bântue peste tot. Aspectul etnic s'a schimbat și el; în locul gospodarilor romani, turci, slavi, cari de veacuri, cu munca și priceperea lor, transformaseră într'o grădină pământul, au venit sute mii de pribegi nenorociți, ce nu l-au cunoscut, ce nu știu ce să facă aici, ei devin paraziții celor câtor-va cari au rămas în-In loc de înflorire, izgoniții greci din Anatolia și Tracia lui Kemal — au adus dezastrul acolo unde au fost așezați.

Munții, despuiați de podoaba lor naturală, au devint niște grămezi de stânci și piatră, bălării și nisip, din cauza secetei și a inundațiilor în primăvară. Din natura de altă dată stă numai amintirea. Si turmele au dispărut, și oamenii s'au dus. Câte un biet țăran mai împinge plugul cu doi cai slăbănogi; câte un măgăruș, ce-i se văd coastele, poartă greu la deal sau la vale o sarcină de lemne; câte un catâr prăpădit își duce stăpânul, prin poteci neumblate.

Nimic din viața descrisă de noi, în acele timpuri fericite. Dealtfel orașele cele mai frumoase au fost distruse — în timpul războaelor — sau părăsite. Din Vlaho-Clisura, Bitolia, Magarova, Târnova, Nijipole, Moloviske — splendide centre românești — nu mai sunt decât ruine. Celelalte sunt în plină decadență.

Eroii noștri, din logica faptelor, de acum douăzeci și ceva de ani, au dedus imigrarea în țară. Toate forțele răzlețe, toate individualitățile este natural să fie atrase spre România-Mare. Când Regina Maria a trecut prin Volo, mai multe mii de Români din Tesalia i-au eșit întru întâmpinare. Când Regina Marioara a Jugoslaviei călătorea cu regele Alexandru în Macedonia de Sud, Românii au venit să vorbească unei Romånce, dar protocolul opria pe Suverana iugoslavă să pronunțe altă limbă decât cea sârbă sau cea franceză. Iată până unde merge fanatismul Sârbilor! Din Albania, din Grecia, din Serbia, din Rodogrii bulgari, vin ciobani, meseriași, celnici, gospodari ce nu mai pot trăi în regiunile de baștină.

Desigur, peste granițele României, trăesc în Banat, Valea Timocului, Macedonia, Grecia, Albania și Bulgaria, aproape un milion de Români — aproape câți unguri avem în țară. Toți aceștia au revenit la o conștiință națională, sub impulsul împrejurărilor vitrege. A-i plasa pe câți mai mulți în țară, este o datorie patriotică elementară. Dar nu numai atât. Pe cei rămași acolo trebue să-i organizăm. Ei sunt avantgarda românizmului. România-Mare pentru a se dezvolta și consolida trebue să devie exportatoare de produse — pe cari țările orientale și balcanice nu le au. Ce element mai bun, mai harnic, mai cinstit ne-ar putea servi interesele decât Românii noștri de acolo?

Va trebui, însă, să-i ajutăm. Să le dăm școli, cari să-i pregătiască în luptă în țările lor de origină, iar nu să mărim numărul proletarilor intelectuali din București, cu un număr de intelectuali de peste graniță! România, care este asaltată de minoritățile cele mai gălăgioase, tocmai pentrucă se simt prea slabe nu poate lăsa în plata Domnului, atâtea sute de mii suflete românești.

Ca ultimă recomandare, în această notă explicativă, am spune că această carte este și de actualitate.

ION FOTI

— „Nu, domnul v'a lăsat o scrisoare. Iat-o“.

— „Bine. Atunci du-te la d-na Colbron și întreab-o dacă mă poate primi“.

— „Și d-na Colbron a plecat la Bolonia, cu d. Rossini“.

— „Cum?“

— „S'au căsătorit ieri la biserica Sf. Maria“.

— „Aha! Atunci m'am răzbunat“ spuse Varvaia și plecă fluerând mulțumit la teatru.

MIMOZA

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAŢIONAL

HAMLET cu d. Ar. N. Demetriad

Se cuvin toate cuvintele bune d-lui Rebreanu, că după o sburdălnicie iernatică teatrală, care n'a fost lipsită de emoţiile sportului teatral, a dat publicului pe Hamlet. Şi l-a dat, — nu ne sfiim să ne spunem gândul întreg — cu acel interpret, care a pătruns mai adânc, mai sincer, rolul aşa de complex şi literar al lui Hamlet, — cu d. Aristide Demetriad.

D. Rebreanu a adus însă două inovaţii: traducerea nouă a d-lui Dragoş Protopopescu şi punerea în scenă, modernă încredinţată d-lui Gusti.

Traducerea d-lui Protopopescu, — apreciat cunoscător al literaturii engleze şi profesor de limba engleză la Universitatea din Cernăuţi, — e desigur literară. Dar e în unele părţi obositoare şi în altele greoaie. Ştim, că la aceste observaţii se poate răspunde cu succes. Totuş, impresiile publicului nu se pot făţări şi nici nu se poate trece peste oboseala actorilor, — oboseală provocată de duritatea inversiunilor frazei şi masivitatea vetustă a unor expresii. Admitem explicaţiile, dar nu ne putem scutura cu una cu două de impresii. Ba poate cu atât mai mult nu ne putem alunga cu explicaţii, impresiile, cu cât şi montarea a evoluat în timp, excedând cu mult expresia veche şi atmosfera bătrână a ritmului traducerii.

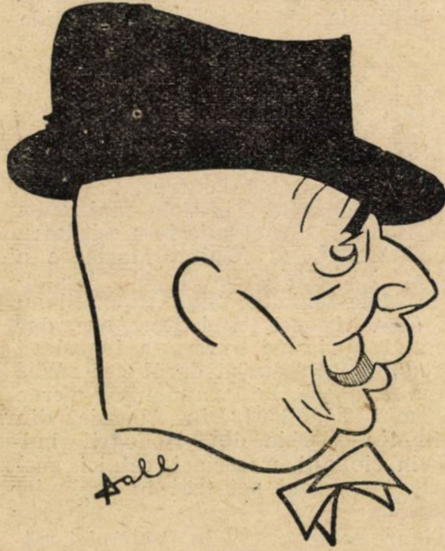
D. Paul Gusti

Cât despre punerea în scenă, ne pare rău, că i-a lipsit unitatea. Sunt roluri multe, intră pe scenă actori numeroşi, sunt figuranţi şi mai numeroşi. E grea păstrarea unităţii, ştim. Dar ce dezagreabilă e lipsa de unitate! Ce supărător e convenţionalul. Şi acesta la o piesă maestoasă prin amploare, ca Hamlet. Teatrul Naţional are atâţia actori buni, cari pot să spună bine şi să intre în roluri, învăţându-le în ansamblu, nu fiecare izolat.

Reprezentarea unor piese ale lui Shakespeare trebue să însemneze partea cea mai distinsă a unei festivităţi de artă pură.

◆

Despre Hamlet s'a scris enorm. Fiind literar personajul are mai multe caracteristici, pe aceiaşi culme ca importanţă. Hamlet e tot atât de lipsit de voinţă, pe cât e de revoltat; e vizionar şi urmăreşte în amănunt să demasce pe cei cari i-au omorît tatăl; e nehotărît şi-i gata de răzbunare, lepădându-se chiar de fecioara pe care o iubeşte ca Romeo; şi findcă-i vizionar idealist şi revoltat şi fără voinţă, poate să pară şi nebun fiindcă nu se supune realităţii şi nu face concesii convenţionalului fastuos şi oportunist.

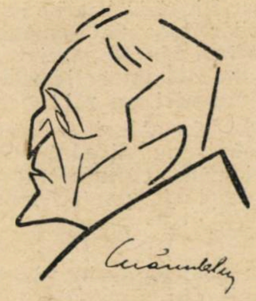
D. A. Demetriad

◆

Hamlet e personaj extrem de complex. E străfulgerat de durere şi e înţelept; divaghează ca un nebun şi totuş câtă înţelepciune în divagările lui; e neliniştit, dar nu-i un nevropat.

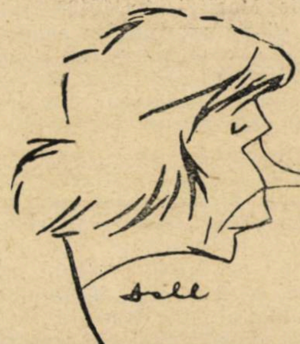
D-na Aura Buzescu

Aşa ni-l închipuim pe Hamlet. Poate că a contribuit la aceasta şi interpretarea, pe care i-a dat-o d. Demetriad. Fapt e — şi aceasta s'a mai spus acum 4 ani, — că dintre interpreţii lui Hamlet, văzuţi de generaţia noastră, d. Demetriad ne-a stăpânit.

Acum, ni s'a părut niţel mai greoiu, în luptă cu unele dificultăţi de mişcare, cu oarecare lacune în manifestări, care credem că trebue să fie spontane, tinere şi, nefărămiţate.

Totuş ce sinceritate în rol, ce adâncime în suferinţă, ce pătrundere în revoltă!

D-na Ana Luca

In istoria teatrului românesc, d. Demetriad rămâne Hamlet.

◆

In rolul Ofeliei a fost d-na Aura Buzescu.

După marea încercare izbutită în rolul Julietei, d-na Buzescu a fost într'adevăr Ofelia, fecioară dezamăgită, trudită de amărăciune şi înduioşătoare.

Dintr'un rol neînsemnat de gropar, isteţimea d-lui Ion Sârbu a făcut un rol important. Mijloacele acestui artist sunt din ce în ce mai variate, mai ample şi mai evidente, ca inteligenţă.

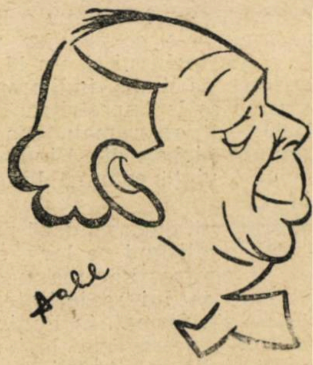
D. R. Bulfinschi

Regele nu se putea să fie altcineva decât d. Bulfinski; în regina, — un fel de regină — d-na Ana Luca.

Ne-a plăcut d. Victor Antonescu în rolul lui Polonius.

B. CECROPIDE

plastica

EXPOZIȚIILE

Intr'una din sălile Ateneului sunt expuse lucrările lui *Soare Al. Macedonski*. copilul artist, care a murit de curând în pragul adolescenţei.

Soâre e fiul cunoscutului pictor Alex Macedonski şi nepotul valorosului nostru scriitor cu acelaş nume.

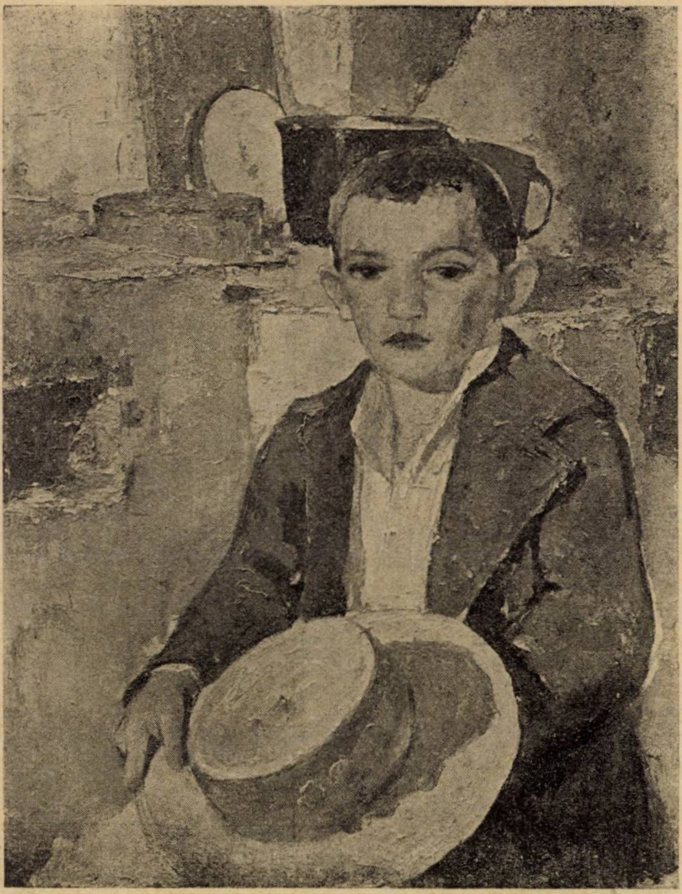

N. ENEA : Copil

La vârsta când alţi copii aleargă şi se joacă nepăsători de tainele vieţii ce plutesc în jurul lor, micul *Soâre*, serios si cuminte cu delicate mâini înfrigurate de precoce pasiune, încearcă să smulgă paletei creatoare secretul chinuitor cu care sensibilitatea unui suflet prea din vreme cuprinzător şi comunicativ, vrea să-şi exprime fregăzimea impresiilor în limbagiul atât de complicat al semnelor colorate.

Calităţile a două generaţii de ascendenţi explică supra sensibilitatea micului artist.

Soâre nu a fost un „copil-fenomen" pentrucă urmele cu care şi-a însemnat scurta trecere prin viaţă, nu sunt din acele cari se pot concentra în spaţiul strâmt a două etape din existenţa lui, dincolo de cari golul sau mediocritatea ar fi putut justifica epitetul de mai sus.

Soâre a fost — mai mult de cât atât — un real talent ale cărui însuşiri s'au vădit prematur, nu însă într'un chip care să închidă perspective promiţătoare de noi şi continue cuceriri.

In mod firesc, desvoltarea facultăţilor incomplect revelate, i-ar fi asigurat mai târziu un loc de frunte în ierarhia valorilor contimporane, cu condiţiune bine înţeles, ca influenţe străine de specificul lui să nu-i fi ştirbit şi desfigurat personalitatea în epoca primejdioasă a primei tinereţi înainte ca evoluţia normală pe o axă proprie să fi închegat temeinic această personalitate.

E remarcabilă vigoarea cu care Soâre a înţeles aşa de timpuriu să mânuiască materia, trecând în fugă peste stângăciile băiguitoare ale oricărui început la vârsta care înclină mai mult la aplicări meticuloase decât la cuprinderi largi şi esenţiale.

Factura îndrăzneaţă, prin natura ei refractară detaliului, e demnă şi de o mână mai matură. Vizibile eforturi bine intenţionate în căutarea mijloacelor proprii, dovedesc pe alocuri un remarcabil spirit de disciplină şi observare căruia se pleacă temperamentul vibrant de curiozitate cercetătoare.

Coloritul, dacă nu are un caracter prea personal, e totuş destul de legat şi sincer. Nimic de altfel în lucrările micului Soâre nu suferă de lestul formulelor precugetate. Frăgezimea vârstei l-a pus la adăpost de primejdia veleităţilor cerebrale capabile să ucidă puritatea spontaneităţii într'un suflet chiar mai încercat decât al unui copil. Or nota copilărească — fără naivitate însă — e tocmai ceeace prezintă mai agreabil pictura lui Soâre Macedonski.

Naturile moarte sunt lucrările în cari impresiunile lui se citesc mai limpede şi simţul compoziţiei se afirmă cu impresionantă putere intuitivă.

Toate aceste impresiuni culese din ansamblul expoziţiei se complectează cu duioşia de esenţă pur omenească de care nu te poţi feri, întâlnind cele două fotografii reprezentând chipul micului Soâre: Un copil nespus de frumos, a cărui figură luminată de o blândă inteligenţă îţi trezeşte regretul de a nu-i fi auzit graiul şi acela de a nu-l fi putut mângaia cu pioasă dragoste.

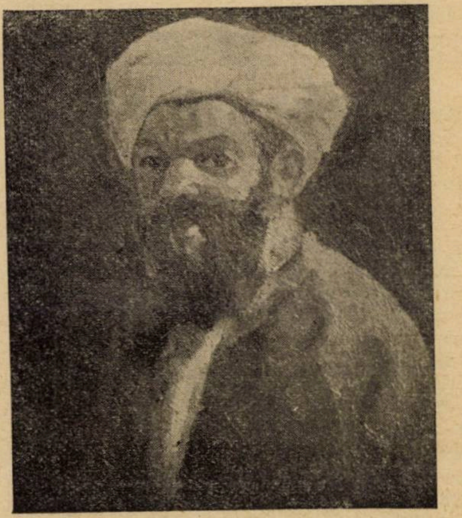

FR. ŞIRATO : Portret

◆

In celelalte două săli din str. Franklin expune d. Kimon Loghi o bogată serie de lucrări proaspăt aduse de prin ţări mai fericite.

D-nul Loghi e îndeajuns de cunoscut publicului nostru şi numeroasele sale expoziţii au fost prilej pentru pagina atâtor cronicari încât d-sa nu mai are nevoie de o nouă prezintare din partea mea.

C. VLADESCU

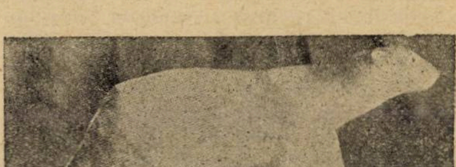

Gazetaria

așa și-așa...

FLORI DIN TIMOC este titlul unui volum de schițe, nuvele și poeme în proză, apărut de curând. Autorul e d. Petre Florescu, un foarte inimos român timocean.

Am citit volumul cu nespusă bucurie, fiindcă d. Florescu într'o formă literară, pe care a căutat-o cu grijă tinerească, — aș putea zice romantică, — înfățișează capitole interesante, — unele pitorești, altele sbuciumate de jale — din ținutul timocean.

Este în deosebi o înfiorare de jale în sufletul scriitorului. I-e dor de locul, unde a copilărit, e năpădit de amintirile adolescenții între tovarășii de joacă, e sgâlțâit de suferințele alor săi, lăsați acolo în părăsire.

La a doua ediție, fără îndoială, că d. Florescu va face unele revizuiri.

Totuș de mult n'am mai citit o carte, care să redea așa de sincer stări sufletești de amărăciune și de dor. *c*

Remarcabil articol scris de d. Victor Papacostea în revista „GRAIUL ROMANESC", despre românii desnaționalizați dintre Rusciuc și Silistra.

Cu citate din scriitori ruși și bulgari, d. Victor Papacostea ajunge la concluzia, că „regiunea Rusciuc-Silistra a avut o însemnată populație românească, ce numericește ocupa locul al doilea (după turci imediat); că de un element bulgăresc în această regiune, nici vorbă nu putea fi până la 1854".

Această populație a fost în mare parte desnaționalizată.

Documentatele studii ale d-lui Papacostea sunt desigur însemnate nu numai prin valoarea lor de cercetare istorică serioasă, ci și din punct de vedere național.

Noi totdeauna am împărtășit punctul de vedere, că și în literatură și în politică e foarte necesară cunoașterea istoriei. *c*

FLAMURA PINDULUI e revista studenților români macedoneni de peste hotare.

„Implinirea scopului nostru măreț constă din două mari probleme: una națională și alta culturală, amândouă strâns legate între ele. Din deslegarea lor va țâșni vrednicia, sau nevrednicia noastră. Pe temelia acestor două mari probleme s'a clădit societatea noastră și pentru îndeplinirea acestui ideal, edităm revista „Flambura Pindului", — spune comitetul în primul număr.

D. Iorga scrie un articol, în care spune, că istoria românilor din sud se poate afla la Budapesta sau Viena, (care au primit și reținut negustori macedo-români), dar mai ales în Veneția. Acolo d-sa a întemeiat casa română. Acolo, poate să ajungă și un macedonean. *c*

A apărut la Craiova, sub îngrijirea d-lor C. Făgețel, Ion Dongorozi și A. Calotescu-Neicu, revista „vatra", — tipăritură pentru popor.

Ii dorim viață lungă și norocul de a răspunde excelentelor gânduri ale celor cari o fac.

Pe d. Făgețel îl știm cât e de stăruitor; pe d. Dongorozi îl cunoaștem nu numai ca literat de mâna întâi, dar și foarte muncitor. Și dacă aceștia doi și-au luat tovarăș pe d. Calotescu, însemnează, că au știut pe cine să aleagă pentru unitate de muncă și râvnă.

In numărul 1, au scris d-nii S. Mehedinți, C. R. Motru, G. D. Mugur, I. Dongorozi, C. Făgețel, Calotescu, Culea, N. Ciocârdia, etc.

Isbândă și drum bun. *c*

SCRIITORII IEȘENI toți par nemulțumiți de anume procedeuri ale societății scriitorilor români. Admiterea membrilor în societate, premiile, unele atitudini față de scriitorii ieșeni au indignat pe aceștia, făcându-i să se gândească serios la o nouă societate, sub călăuza marelui Mihail Sadoveanu. *c*

„UNIREA NAȚIONALA e singurul principiu de viață, singurul principiu de mântuire pentru noi. Nu poate fi fericire fără libertate, nu poate fi libertate fără putere și noi Românii nu vom putea fi puternici până când nu ne vom uni cu toții într'unul și acelaș corp politic„.

Acestea-s cuvintele lui Nicolae Bălcescu, cel mai îndrăzneț scriitor vizionar al românismului din veacul trecut.

Poate că aceste cuvinte vor fi înscrise pe monumentul ce i se va ridica la Alba Iulia, cu prilejul serbărilor de comemorare a 10 ani dela Unire.

Un monument lui Bălcescu la Alba Iulia este cel mai nobil semn de pietate față de cărturarul erou și martir al libertății și unirii naționale. *c*

„VEDENIA" este cel mai nou volum de nuvele al foarte talentatului scriitor Gib. I. Mihăescu.

Credem că lui Gib. I. Mihăescu i s'ar potrivi expresia „scriitor al neliniștilor".

In toate nuvelele lui, sunt pagini de selectă antologie. *c*

INTERVIEW-UL acordat de d. S. Benvenisti ziarului „Cuvântul" conține între altele următoarea afirmație:

„... acolo unde am sprijinul școlilor, acolo se creiază un număr apreciabil de cetitori. Profesorul de limba română este agentul cel mai prețios al cărții. Iată, bunăoară la Câmpina, unde ocupă, la liceu, o catedră d. Pompiliu Constantinescu, este un debușeu sigur pentru literatură".

Informațiunea trebuește desigur completată astfel:

Afirmă d. editor că la Câmpina e un debușeu pentru literatura românească în genere? O știm — dar acest lucru nu se datorește numai d-lui Pompiliu Constantinescu, care — abia de 6 luni — se află acolo. In această localitate — care a adăpostit pe Dr. Istrati, Hașdeu și Grigorescu și — prin ei — pe: Delavrancea, Caragiale, Vlahuță, etc. — gustul de cetit e foarte vechiu. Dovadă: cele 4—5 biblioteci publice existente acolo.

E vorba poate despre gustul cetitului prin elevii de liceu? Și aici o precizare: timp de 6 ani a profesat acolo, tot la limba română, colaboratorul nostru, d. prof. Paul I. Papadopol desvoltând — pe lângă activitatea obligatorie, o bogată contribuțiune culturală (organizare și înființare de biblioteci, șezători, conferințe, atenee, teatru, excursiuni, manifestări literare este) nunumai în Câmpina, dar și în împrejurimi.

Că aceste începuturi sânt continuate de d. P. C. — e frumos. Să nu se uite însă că nu d-sa a pus prima piatră.

Dacă însă d. editor a ajuns la concluziunea de mai sus în legătură cu vânzarea pe care o face la Câmpina, literaturii d-sale — meritul revine, după cum a afirmat — d-lui P. C.

NE CIVILIZAM... Deodată? Faptul că și la noi, se va puteà vorbi despre edițiuni bune de clasici... Inceputul l-a făcut spiritul neertător al lui Eminescu...

Pe când—ceilalți? Și—pe când: o biografie (nu un roman biografic, ceeace e totuși altceva), un comentar critic și—mai ales—un studiu înțelegător și plin de înțeles?

Și—pe când ceilalți: Caragiale, Creangă, etc.?

CARAGIALE. Despre o edițiune de lux a lui Caragiale se vorbește pe la editura națională: „Ciornei". Va fi, desigur, un omagiu binemeritat adus marelui scriitor.

Suntem însă nedumeriți asupra unor chestiuni:

Se va edita toată opera sau numai o parte din ea? Și-atunci care? Teatrul, schițele, nuvelele, povestirile, șarjele, articolele? Și iarăși după ce model? După acelaș al poeziilor lui Eminescu?

Credem că, la proză, încercarea ar fi mai puțin isbutită: prea groasă-i hârtia prea strânsă legătura, prea nepotrivite unele ilustrațiuni.

Nu știu de ce, dar par'că am preferà edițiile G. Bogdan-Duică („Cultura națională") și N. Iorga (ed. „Ligii Culturale").

PENTRU INTELECTUALI. — Contrastul e cunoscut: la noi, cine dispune, nu citește; cine citește — nu dispune.

Iată de ce am aplaudat gestul d-lui Tudor Arghezi care și-a editat poeziile în două edițiuni, deopotrivă îngrijite: una scumpă (pentru... bibliofili și... rentieri) alta, eftină, pentru... intelectuali.

Măsura este salutară. Ea poate folosi, în primul loc, scriitorilor cari, numai în felul acesta, vor putea fi citiți și apreciați de pricepători, iar nu legați în piele și vešniciți, în rafturi, de mahon sau de palisandru...

Așa dar, domnilor scriitori, imitați gestul d-lui Arghezi și apăreți în 2 edițiuni!

EPIGRAMATICE. — O interesantă gală epigramistică poate fi urmărită prin coloanele revistei „Falanga". O parte din garda de onoare a cunoscutei publicațiuni, formată din reprezentanții celui mai pur lirism — a trecut la mântuirea comodă și camaraderească a săgeților fără venin.... Să fie accident sau zorile reînvierii acestui gen care — la noi — ajunsese, în ultimul timp, un fel de comitet indigest al banchetelor și inaugurărilor? Timpul ne-o va arăta.

literara

o seama de cuvinte

Scriitorul Saint-Ange, vecinic în lipsă de bani, adresă întro zi unui bancher, căruia afacerile îi mergeau în plin, o scrisoare cu următorul conținut:

Scumpul meu,

Fii te rog bun și împrumută-mă cu 500 de franci. Ai atât de mult noroc, încât nu e exclus să ai șansa ca să ți-i dau înapoi.

♣

Acelaș scriitor, adresându-se altădată unui confrate bogat, îl rugă astfel:

Iubitul meu coleg,

Am pariat cu Vernille pe 20 de franci că ai să-mi dai 1000 de franci. In cazul dacă mă faci să-mi pierd pariul, dă-mi cel puțin cei 20 de franci ca să pot salva pariul!

♣

Cu prilejul premierei operei Alcest, câțiva răuvoitori căutau să facă atmosferă criticând muzica lui Gluck. Acesta însă avea foarte mulți admiratori, așa că atunci când unul din cei răuvoitori spuse: „Muzica lui Gluck a căzut“ prietenul îi răspunse imediat:

— Da, a căzut.... din cer!

♣

Când Michel Angelo văzu pentru prima oară pe fiul pictorului Francia, un tânăr de o rară frumusețe, exclamă cu admirație:

— Tatăl tău, reușește mult mai bine portretele vivante, decât pe cele pictate!

♣

Un poet mediocru — Piron — spuse întro zi unui critic:

— Aș vrea să scriu ceva ce n'a scris încă nimeni și la care nimeni nu se gândește să scrie!

— Atunci știi ce, îi răspunse criticul, scrie-ți un articol de elogii!

♣

D-na du Deffand, favorită a lui Ludovic al XV-lea era reputată pentru cuvintele ei de spirit. Cu prilejul unui discurs foarte lung pe care îl ținuse regele, ea îi spuse cu compătimire:

— Iți spun drept Majestate, că mi-a fost milă de d-ta!

— De ce? întrebă regele.

— Sunt convinsă că te-ai plictisit foarte mult în timpul cât vorbeai!

♣

Criticul d'Alembert termina astfel o cronică despre scriitorul Baculard:

„Nimeni nu a reușit mai bine decât el să scrie lucruri triste. In clipa când termini de citit ceva scris de el, supărarea e atât de mare, încât îți vine să arunci cartea în foc!“

bazar

PLATINA IN SOARE

„Soarele de aur“ poate fi o expresie pur poetică, spune Dl. Charles E. St. John dela Observatorul de pe Muntele Wilson, în orice caz ea nu poate fi admisă din punct de vedere științific. Cincizeci și opt din elementele care se găsesc în soare ne sunt cunoscute, a declarat numitul savant. Printre acestea ultimul descoperit e platina, dar în nici un caz nu poate fi vorba de existența aurului.

EINSTEIN A IMPLINIT 50 DE ANI

Profesorul Albert Einstein împlinind 50 de ani. a fost nevoit să se ascundă într'o vilă, afară din oraș, spre a scăpa de admiratorii săi cari acum mai multe ca oricând, s'ar fi crezut datori să-l copleșească cu dovezile lor de admirație și cu tot soiul de întrebări plictisitoare. In lipsa marelui învățat, orașul Berlin a ținut totuș să-l onoreze și i-a făcut dar de ziua sa o splendidă casă nu departe de Potsdam, într'un cartier, în care se va putea bucura de liniștea de care are nevoie pentru studiile sale. Acest dar e cu atât mai apreciabil, cu cât se știe că în Berlin criza de locuințe e încă într'o fază acută. Printre alte daruri primite de profesor cu această ocazie mai e apoi un fond strâns de comunitatea evreească sprea se planta în vecinătatea Ierusalimului o pădure, care va purta numele Einstein.

Printre distincțiile științifice cea mai de seamă e desigur alegerea sa ca membru onorific al facultății de științe naturale dela Universitatea din Paris.

caricatura zilei

OCAZIE NIMERITA...

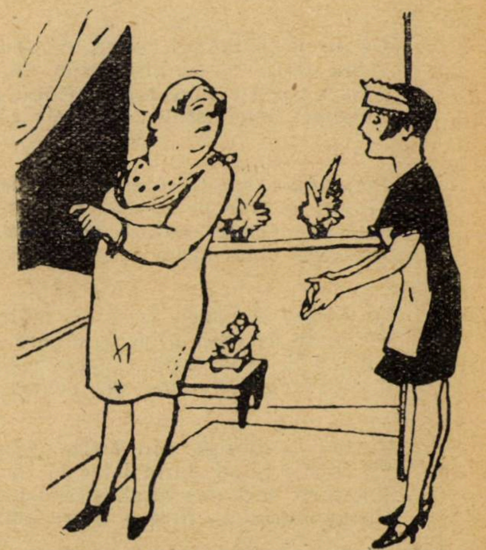

— Coniță, veniți repede: Coana Mare, soacra Dvs. a murit!

— Da? Cheamă numai decât croitoreasa să-mi facă o rochie de crêpe de chine neagră.

LA ȘOSEA

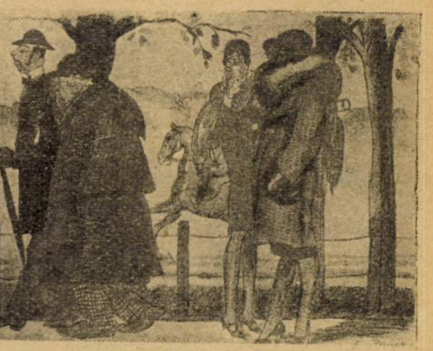

— Il vezi: lasă 100 de milioane și familia recunoscătoare, vrea să-l îmbălsămeze după moarte.

— Prea târziu! Ar putea s'o facă chiar acum...

FEMEE MODERNA

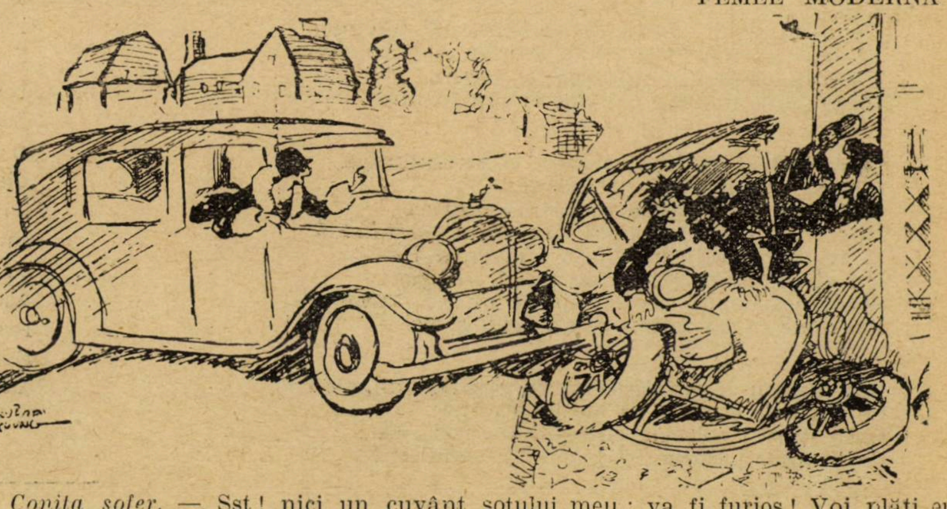

Conița șofer. — Sst! nici un cuvânt soțului meu; va fi furios! Voi plăti eu, din caseta de toalete a croitoresei mele....

(Candide)

Pagini uitate

THEODOR ŞERBĂNESCU

NOCTU*)

De mult frumosul soare trecut'a după munte,
Cum trece 'n umbra genei un ochiu scînteietor,
Acum păşeşte noaptea, purtând pe a sa frunte
Luceferi, lună, stele... ici, colo câte-un nor.

Pe rând a nopţii ore străbat neagra tăcere,
Şi vin şi trec pe urmă ca visuri omeneşti,
Purtând ţesute mantii de umbre şi mistere,
Mişcând abia când suferi, sburând când vesel eşti !

In câmp, în zarea sură, pe malul unei ape,
Un pâlc de case albe în umbră se zăresc
Ca stafii, ce la lună eşit-au de prin groape...
E satul care doarme, şi undele'i şoptesc.

Zefirii se alungă din iarba răcoroasă
Şi florile în grupuri ici colo 'şi spun poveşti,
Ascunsă 'n sânul văei, şi mută, şi sfioasă,
Singurătatea-ascultă mistere câmpeneşti —

Cum orbul rătăceşte în a vederei noapte
Astfel, ca 'mpins în spaţiu de vânturi neamici
Se tot rostogoleşte, prin nopţile'i cu şoapte,
Pământul, orb gigante, cu oameni, orbi pitici !

Pe-o cale fără capăt, urmat de-o veche jale,
Se duce ca şi Cain de cuget prigonit,
Şi ochi, — stelele fixe, şi luna'i stă în cale...
Pământule, Glob — Cain ,ce ai păcătuit ?...

Văzduhul mut în juru'i se 'ntinde se lăţeşte,
Nemărginit ca drumul vieţei de apoi,
Şi 'n ăst pustiu eternic vederea 'n sbor zăreşte
Printre oaze de-aur, oaze de noroiu.

Şi viermii care mişcă pe-acest mic pat de tină
Se cred giganţi... nebunii ! cât însă s'amăgesc....
De-i mare ceva, este dorinţa ce s'anină
De golul lor în suflet — paingen sufletesc !

Paingen monstru, — a cărui gigantice picioare
Ating lumi ideale, păşind din nor în nor,
Dar care ţese'n suflet tot pânze peritoare,
Care se sparg de musca ce le petrece 'n sbor.

Pe când omul s'agită ca un nemernic vierme
Şi-aspiră nemurirea pe-al scurtei vieţii plaiu,
Eternitatea rece şi mucedă de vreme,
Işi râde de minuta cât ţine al său traiu.

Şi vrând să maimuţească şi el eternitatea,
Istoria crează hârtie, resistând
Mai tare decât piatra ce apără cetatea...
Dar câte pergamente nu s'au văzut arzând !?
Şi în sfârşit ce este istoria i măreaţă ? —
Un şir de nume goale, de aprigi sfâşieri
Si care spunând multe, nimica nu ne 'nvaţă,
Devreme ce azi facem ce s'a făcut şi eri.

Dar pentru ce gândirea'mi s'a rătăcit din cale ?
Ce limpede e cerul cu ale lui scântei
Cum luna l poleeşte cu-argintul razei sale
Ce limpede porneşte şi blând din sânul ei !

---

*) Convorbiri literare 1 Dec. 1872

ZÂMBETUL CARMEN SYLVEI *)

De ce voioasă este firea ?
De ce zîmbeşte omenirea ?
In spaţiu e atîta soare,
Iar jos e par'că sărbătoare.
Un zâmbet magic, cald şi blând
Adie — tot înviorând —
Şi ca un tainic zefir cură
Din ochi în ochi, din gură'n gură
Iar printre buze rumeioare
Răsar atîtea lăcrămioare !...

De ce voioasă este firea ?
De ce zâmbeşte omenirea ?
Mai multă oare fericire,
Mai multă gingaşe iubire
Să fie astăzi decât eri,
Intr'astă lume de dureri ?...
Dar fericirea nu există
Şi viaţa e atât de tristă
Şi-atât de grea e pentru unii...
Şi totuşi toţi zîmbesc.... Nebunii !...

Colo'n regeasca-i închisoare,
O zînă mult fermecătoare
Descîntă, 'ncîntă, aiurează,
Trăeşte ?... nu — mai mult visează,
Şi crezi că vine, de o întîlneşti,
Din neguroasele poveşti...
De cîntă, — e privighetoare ;
Iar de zîmbeşte — este soare,
A cărui rază se resfrînge
Şi'n noaptea inimei ce plînge !...

De ce voioasă este firea ?
De ce zîmbeşte omenirea ?
De ce în spaţiu e-atîta soare
Şi pe jos e par'că sărbătoare ?
Doar lumea nu-i un paradis !...
Dar o fereastră s'a deschis
Şi Carmen Sylva se arată
Cu fruntea'i aureolată,
Privind în zări, *Ea* a zîmbit...
Pământ şi cer s'a 'nveselit :
Un zîmbet magic, cald şi blând,
Adie — tot înviorând –
Şi ca un tainic zefir cură,
Din ochi în ochi din gură în gură,
Pe'nveselitele figuri
Aleargă moi încreţituri,
Precum pe lacuri moarate
De adieri înfiorate :
Iar printre buze rumenite
Se 'nşiră albe mărgărite.

---

1) *Literatura şi Arta română*, anul I 1896—97, pag. 488.

cărţi redate în extrase

VIAŢA LUI CHATEAUBRIAND

Marcel Rouff

(continuare)

DRAMELE AMORULUI

Profitul lui Chateaubriand depăşi orice aşteptare. Până şi Napoleon profită: se împăcă cu Roma, datorită curentului format de măreaţa operă în care geniul lui René şi influenţa Paulinei au atins culmi strălucitoare.

Aflând că la Avignon un librar îi contrafăcuse opera, tipărind o ediţie de concurenţă, făcu un drum până acolo dar constatând că textul era excelent, nu reclamă decât cheltuelile de drum. Prietenul lui, Fontanes, om cu multă influenţă, îi asigură un loc de secretar de legaţie la Roma. Napoleon îl căută în mulţimea invitaţilor la un bal, şi cu o frază îl cuceri. Fu încântat de achiziţia marelui scriitor care-i înlesnise Concordatul.

Dar îndrăgostindu-se nebuneşte de Delfina de Custine, o frumuseţe celebră la 35 de ani, e gata să renunţe la tot pentru ea. După ce gustă cu nesaţiu fericirea de a o poseda, după ce-i scrie cele mai zvăpăiate scrisori de dragoste, în timp ce Paolina de Beaumont se topea de tuberculoză, René pleacă scriind şi soţiei, şi Paulinei şi Delfinei să-l urmeze cât de curând la Roma. Ce s'ar fi întâmplat dacă-l ascultau câte şi trele nu se poate şti. La Roma umblă ameţit de măreţiile unui trecut copleşitor, dar repede se şi plictiseşte, rămânându-i doar gustul de măriri diplomatice, deşi postul lui era secundar. Ca orice scriitor care a obţinut o reputaţie literară, René se crede centrul tuturor preocupărilor. Constatând însă repede că scrierile lui cunoscute de altfel bine şi la Roma, nu înseamnă în marele for roman decât infinit mai puţin decât ceeace visa el, se gândi să părăsească vechia capitală a lumii. Dar Paolina îi scrie că se stinge ca o candelă fără ulei şi dorind să moară lângă el, ia lungul drum al Romei. La Florenţa el îi eşi înainte şi drumul până la Roma îl făcură împreună la pasul domol al cailor, atât de înaintată era boala care o ucidea. După câteva triste vizite poetice printre ruinele Romei începu agonia. Ea-şi aminti toate clipele fericite ce-i dăduse acel pelerin al amorului şi deşi-l ştia acum strein de inima ei, murea cu recunoştinţă faţă de el pentru că-i dădea o ultimă iluzie de fericire în pragul morţii.

Chateaubriand o înmormântă în biserica sfântului Ludovic al Francezilor, seara, la lumina torţelor. Pe mormântul ei ridică un monument măreţ de marmoră albă, reprezentâd-o în baso-relief, pe patul morţii. Trista întâmplare îl costă mulţi bani şi pentru a-i avea, vându tot ce avea, obiecte, haine, cărţi, etc.

Amorul a fost marea dramă a vieţii lui. Avea convingerea că poartă ghinion fiinţelor care-l iubeau. Şi în adevăr, în ordine cronologică, soţia lui, Charlota Ives şi Paolina de Beaumont, plătiră fiecare în felul ei, dar cu ce ardoare şi intensitate, preţul suprem de a fi fost fie şi o clipă iubitele marelui romantic. A fost un amant teribil, nemulţumit de tot, nu se putea ataşa de nimic decât în clipele de iluzie cărora le revărsa din toată bogăţia naturei şi sufletului său, fără însă a le putea fixa, dar neobosit căutându-le eternitatea.

Reîntors în Franţa pentru numirea sa ca ministru plenipotenţiar, îşi reapropie soţia căutând tot deodată să reia scurta legătură cu Delfina de Custine. Începu prin a-i cere bani împrumut, cum se obicinuia în multe saloane şi în vremea aceea, dar fu refuzat şi jignit în sărăcia lui. Ceeace nu i-a împiedicat să se împace în curând şi să se iubească cu o frenezie nespusă.

Nemulţumit de ambasada fără însemnătate ce i se încredinţase, îşi dădu demisia invocând starea sănătăţii soţiei sale. Era supărat că Napoleon care-i întuneca gloria râvnită ca un drept exclusiv al lui, nu-i dă ce credea el că i se cuvine.

Procesul inimei lui e mereu acelaş: vrea totul, sau refuză totul şi în orice caz tot ce obţine e îndată mult mai puţin decât ceeace a dorit. Când vrea să cucerească o femee care-i place se transformă într'un atacator primejdios, nici odată învins, dar totdeauna nesatisfăcut. Egoismul lui e mai presus de orice. E vecinic nesătul, vecinic obsedat de supra uman, de divin, de perfect.

Prin forţa irezistibilă cu care cucerea orice femei îşi asigura iubirea lor şi după ce le trăda cu altele. Astfel mândra doamnă de Custine care-l iubi mult, când mai târziu primea o vizită de prieten, îl conducea într'un salon spunându-i cu un glas din lumea viselor:

— Iată unde-l primeam...

— Aici îngenunchia la picioarele dvs.!

— Poate eu am făcut acest lucru dinaintea lui, răspundea aceea care-l iubise ca multe altele şi care se stinse deasemenea pentru el.

D-nei de Custine îi urmă Natalia de Noailles pentru care scrise *Aventurile ultimului abencerag*, în care ea se ascunde sub numele de Blanca. Frumuseţea Nataliei de Noailles era celebră ca şi însuşirile ei de rasă.

Ea se măritase şi îşi iubea bărbatul din toată inima. Contele însă pentru a se desbăra de tirania unei iubiri pasionate, o aruncă în braţele unuia din prietenii săi, preferând libertatea.

Desamăgită şi rănită profund, Natalia alunecă pe panta amorurilor scurte şi schimbătoare. Trebui să-i iasă în cale Chateaubriand pentru a o fixa. Legătura lor se stabili romantic: René plecând să viziteze locurile sfinte, Egiptul şi Grecia, îi dădu o întâlnire în Spania, la Alhambra. „Itinerariul Paris-Ierusalim" şi „Martirii" fură rodul acelei călătorii în Orient. La întoarcere pune o grabă înfrigurată să ajungă la întâlnirea cu aceea pe care credea că o doreşte şi o iubeşte ca pe nici una din cele de până atunci.

In faimoasa curte a leilor, la Alhambra, în apropierea fântânei susţinută de mici animale fantastice, într'un decor mirific, acolo se întâlniră cei doi amanţi înfriguraţi. Natalia era însă în doliu şi în lacrimi după un frumos colonel cu care îşi făcuse posibilă lunga aşteptare. Consolarea ei fu mare, iar beţia lui demnă de el.

PARISUL IL CHIAMA

Epuizând repede şi acest nou amor de pe urma căruia Natalia îşi va rătăci mintea, René pleacă la Paris unde-şi tipări *Martirii*, faimoasa epopee creştină. Un văr al său, Armand de Chateaubriand fu condamnat la moarte pentru conspiraţie în favoarea Prinţilor şi contra lui Napoleon. O intervenţie a lui Réne într'o formă dorită de împărat i-ar fi scăpat vărul, dar orgoliul său îl împiedică să „capituleze" în faţa celui care-i eclipsa gloria. Intrând în posesia „Mercurului", Chateaubriand scrise un articol violent contra „uzurpatorului" ceeace îi atrase suspendarea ziarului şi arestarea preschimbată imediat în ordin de părăsirea Parisului. Deşi visase adeseori un colţ de ţară, o viaţă patriarhală, el nu putea trăi decât în lux. Când doctorul îi prescrise o cură de lapte, răspunse foarte serios că nu are bani să-şi cumpere vaci. Cumpără însă mica proprietate Vallée aux Loups unde îşi amenajează o locuinţă originală cu două faţade, una în stil grec alta în stil gotic, plantează arbori rari din toate părţile lumei prin care călătorise, dar nu mult după aceea. împovărat de datorii ,hipotechează proprietatea, vrea s'o vândă, o pune la loterie şi nu-l scoate din încurcătură decât d-na de Recamier cu al ei Mathieu de Montmorency, cumpărându-i-o cu cincizeci de mii de franci.

Rămase încă vreo câţiva ani acolo apropiindu-se iarăşi de inima soţiei lui, compensându-i în bună parte suferinţele de până atunci. Prestigiul lui crescuse enorm în urma atacurilor îndrăsneţe contra împăratului. Era invitat pretutindeni. Toată lumea îi dorea societatea pentru celebritatea lui literară, pentru călătoriile lui fantastice, pentru darurile lui strălucite de om de salon, pentru reputaţia lui de curtezan şi de amant, în fine pentru o atât de bogată natură şi însuşiri şi merite nemai avute deodată de către un singur om, încât astfel se explică şederea lui acolo timp atât de îndelungat.

Din epoca aceasta datează începutul celor două mari legături ale lui, aceea de prietenie adâncă, în fond o dragoste nefericită, cu d-na Duras, şi aceeea pasională care a fost ca o a doua căsnicie paralelă, cu d-na Recamier. Intre aceste două femei de elită care ocupau un loc marcant în lumea veacului, René devine un răsfăţat al sorţii. Una prin influenţele ei îl introduce la Academie şi în minister, cealaltă o concurează în a'i procura cele mai înalte satisfacţiuni. Dar atitudinea lui faţă de Napoleon îi creă încă multe neajunsuri. Doar după înfrângerea finală a împăratului a cărui retragere din Rusia o profetizase, căci avea şi viziuni politice, începu rolul politic al lui Chateaubriand pentru care găsi un refugiu ambiţiunilor lui vecinic nesăturate. D-na Duras fu Egeria lui și cum nu voia să-l împartă cu nimeni, se mulțumi să sufere în tăcere văzându-i mereu al altora și dovedindu-i neobosită o prietenie ideală, dusă până la ultimul sacrificiu. Ea înțelesese mai bine ca oricine că asemenea monstruoasă personalitate nu putea fi absorbită, ci tindea să absoarbă totul.

Când în 1814 tipări celebra diatribă contra lui Napoleon înfrântul și pentru Bourboni, Ludovic XVIII i-a recunoscut serviciul comparându-l cu o armată de o sută de mii de oameni. Dar deși avea toate titlurile să joace un rol, obținu cu mari lupte din partea puternicelor și credincioaselor sale prietene locul de ambasador în Suedia. Nu primi decât o sumă de bani și demisionă, plecând la Gand de unde la 18 Iunie la amiazi eșind spre Bruxelles auzi tunul bubuind la Waterloo. După definitiva cădere a împăratului, la alegerile nouei Restaurații, René se alese și se lansă într'o carieră oratorică intempestivă care avu între alte urmări și execuția lui Ney. Se puse în conflict cu regele și cuceri cu ușurință o popularitate de care totuși se ținu destul de departe.

Julieta Recamier plecă în Italia să se refugieze de infidelitățile lui care o chinuiau. D-na Duras avea să plătească și ea în curând cu viața marea și trainica ei pasiune pentru amantul fatal, o pasiune mereu ascunsă sub o amiciție prea mult dovedită. Dar cele două saloane ale acestor mari prietene și iubite ale lui René aveau să însemne la Paris o dată memorabilă pentru vremea aceea de frământări intense și de adânci prefaceri în viața omenirei. In salonul d-nei Recamier primește el numirea ca ambasador al Franței la Berlin, numire smulsă cu lacrimi de pasionata femee care se despărția astfel cu voe și fără voe de el, spre mulțumirea d-nei Duras, tainica rivală.

De notat că René avea la acea epocă de succese 50 ani trăiți cum numai el putuse să'i trăiască.

APOGEUL UNEI VIEȚI

Nici n'ajunsese la Berlin și se gândea să demisioneze. El ar fi vrut să fie ministru de externe, dacă nu chiar prim-ministru. O principesă de Prusia îi îndulcește viața la Berlin. Dar se înapoiază totuși la Paris și obține ambasada din Londra unde e fericit să se vadă primit cu toate onorurile și unde pe deasupra are noutatea de simțire de a o revedea pe iubita lui cea mai castă, pe Charlota Ives care și ea e profund înduioșată la vederea săracului emigrant care o sedusese și o părăsise, preschimbat în ministru plenipotențiar al Franței.

Dar plictiseala îl recuceri repede. Urmărea plecarea vaselor mari spre locuri îndepărtate și spunea: ce fericiți sunt cei care călătoresc. Amintirea suferințelor de odinioară când cunoscuse foamea și gustase iarbă în marele oraș al Angliei, nu-l împiedica să trăiască asemeni unui prinț din basme. Mesele și recepțiile sale erau strălucite. Amorurile nu-i lipseau. O mare cântăreață franceză d-na Lafond îl vizita ades acompaniată de soțul ei. După ce făceau muzică, René cobora cu ea pe când soțul continua să cânte la pian. După o jumătate de oră un valet îl anunța: d. Lafond poate descinde...

Când scrie celor două mari prietene și iubite, le scrie din interes: vroia cu orice preț să participe la congresul din Verona la care participau cei mai de seamă diplomați și chiar capete încoronate. Refuză să solicite direct regelui favoarea, se rezerva să'i mulțumească după numire. Și când numirea îi parveni se bucură asemenea unui copil, pentru ca după câte-va clipe să spună că nu se mai duce, iar ducându-se apoi, să caute a se întoarce în grabă la Paris.

Prin precipitarea evenimentelor politice e chemat în fruntea ministerului de externe, locul dorit de 9 ani și e promotorul războiului din Spania. Discursurile lui înflăcărate dau o nouă strălucire gloriei pe care a cucerit-o în toate domeniile. Succesul acțiunei în Spania îl îmbată. O dragoste nouă, doamna Boni de Castelane îl exaltă. Scrisorile lui sunt ca ale unui adolescent, pline de o pasiune nestăvilită. Oferă totul pentru un surâs, pentru o mângâere cât de neînsemnată a acelei femei. Dar pe cât suferea mai ales d-na de Recamier, tot pe atât suferi și d-na Boni de Castelane curând după aceea din cauza unei noui divinități absorbante: d-na Hamelin.

Dar gloria politică e mai efemeră ca toate. Când Chateaubriand se credea mai sus, regele 'l concedie brusc, în ziua unui mare dineu diplomatic pe care trebui să-l consume singur. Gestul brutal al lui Ludovic al XVIII-lea îl făcu pe René șef al liberalilor și mare dușman al regelui căruia îi aduse răsturnarea de pe tron.

Marele om se dedică celor două saloane al d-nei Duras și al d-nei de Recamier unde înconjurat de o admirație excesivă se împărțea între cele două lumi, a poeziei și a politicei, excelând

„Memoriile de dincolo de mormânt" mai mult ca niciodată, erau în forma lor definitivă—după aproape treizeci de ani de când le începuse și citirea lor stârnea senzație, căci tipărirea era fixată după moartea lui René. Trebuia să recurgă iar la veniturile literare. Își reedită operele ceeace'l scăpă de datorii. D-na de Chateaubriand se resemnase. D-na de Custine trecu și ea în rândul victimelor și o nouă stea apăru la zenit: d-na de Vichet. Scrie la Debats și când în fine Ludovic XVIII e înlocuit de Carol X, toți îl consideră incomod — vorba lui Mirabeau — nimeni nu-i putea ierta superioritatea.

O veste dureroasă îl întâmpină în toiul luptei și al desamăgirei: marea lui prietenă, d-na Duras, care fusese o supra femee se stingea departe, la Nisa și el nici nu se gândise la ea. D-na Vichet, noua lui stea, pe care nici nu o văzuse încă — doar corespondau pe atunci — îl absorbise complect în ce privește inima. Plecă la Roma ca ambasador. Incercă să aleagă un papă după moartea lui Leon XII, face recepțiuni furtunoase și neizbutind decât să cheltuească sume enorme, vrea să se înapoeze la Paris. Dar o tânără 'i aduce o scrisoare de recomandație dela scumpa d-nă Hamelin pe care o uitase. Tânăra e frumoasă, și marele Don-Juan, deși are 60 de ani, o convinge să facă pe amfitrioana la ambasada Franței și redevine și el tânăr și vesel spre uimirea și încântarea nouei sale amante care i se atașează și îl cucerește prin anonimatul și modestia ei.

Nu mult timp după aceea o abandonează unui prieten englez și privindu-se mai serios ca niciodată în oglinda propriei sale conștiințe și sensibilități, își spuse: destul. Dar nu isprăvise încă. Spre cinstea lui, ultima idilă, căci a fost pură idilă și trebuia s'o închee cum o începuse, cu o idilă, s'a petrecut în Pirinei când o tânără exaltată de scrierile lui, bolnavă de romantismul lui, i se oferi ca o floare candidă. Tânăra era pe punctul de a se logodi cu un viconte. René văzu clar și se stăpâni pentru prima oară în viața lui de don-juan: i-o asigură intactă logodnicului și rămase prietenul respectat al fericitei perechi tinere.

Supărat pe noul rege pentru că-i refuzase audiența în urma demisiei lui, îl atacă prin acelaș Debats. Monarhia legitimă e în plină criză. Se duce să-l caute pe Ludovic-Filip. Un grup de studenți îl aclamă. René e fericit. A contribuit la căderea Bourbonilor, va contribui cu succes și la aceea a Orleansilor. Ideile lui politice sunt cași amorurile lui. In câteva zile devine anarhic.

La tribuna parlamentului rostește un magistral discurs revoluționar, cu glas sugrumat de emoție își rezumă viața sa publică, se retrage pentru că a jurat credință monarhiei, dar vede republica reprezentativă în pragul Franței. S'ar socoti cel din urmă dintre mizerabili dacă ar lovi în cei ce pentru a treia și ultima oară pleacă în exil și din cauza lui. Renunță la demnitatea de Pair și de ministru de stat și la veniturile ce-i confereau. Fruntea lui de semi-zeu, opera lui de supra-om, îi vor consola și compensa.

Pleacă singur în Elveția, colindă o vreme, apoi revine la Paris unde bătrânețea și suferințele îl țintuesc între soția lui devotată și marea lui iubită de la 50 de ani, d-na de Recamier. Citește în salonul ei „Memoriile" în prezența lui La Rochefoucauld, de Noailles Montmorency, Saint-Beuve, Edgar Quinet, etc. Golul crește în jurul lui, el trece de șeaptezeci de ani și aproape toți și toate din depărtata tinerețe au încetat să mai existe. „Memoriile" îi sunt cumpărate cu 250.000 franci, are aproape aceleași venituri ca pe vremea când era ministru. Suferă însă, el marele egoist, de suferințele d-nei de Recamier, mai mult decât de boala lui, guta care-l țintuia în fotoliu.

Intr'o zi o tânără actriță care debutase abia pe scena teatrului, recitindu-i rugăciunea Estherei, el îi luă mâinile și-i spuse:

— Ce trist e să vezi născând o asemenea minune, când tu ești aproape de moarte!

Și Rachel îi răspunde cu spontaneitate:

— Dar, domnule, sunt oameni care nu mor!

El continua să scrie și sfârșitul „Memoriilor" coincidând cu sfârșitul lui, uimește prin inspirația înaltă și stilul strălucit care și astăzi le păstrează neatins efectul. Geniul i-a rămas intact. In pragul morței el face un drum la Londra să felicite pe „Rege", care devenise major.

D-na de Recamier nu mai vedea bine. Ambii își apropiau fotoliile în care își așteptau sfârșitul înfruntând amintirile și lumea cealaltă. D-na de Chateaubriand muri și soțul cel mai infidel suferi sincer și plânse ca un copil. Dar apoi se gândi să se căsătorească cu d-na Recamier. Toți îl opriră.

El se împăcă cu Dumnezeu, renegându-și opera și faptele greșite și la 80 de ani se stinse calm, plâns cu ochi orbi de d-na de Recamier.

— SFARȘIT —

Tip. ziarului „UNIVERSUL", str. Brezoianu Nr. 11.

SIBIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 14
31 Martie 1929
5 Lei

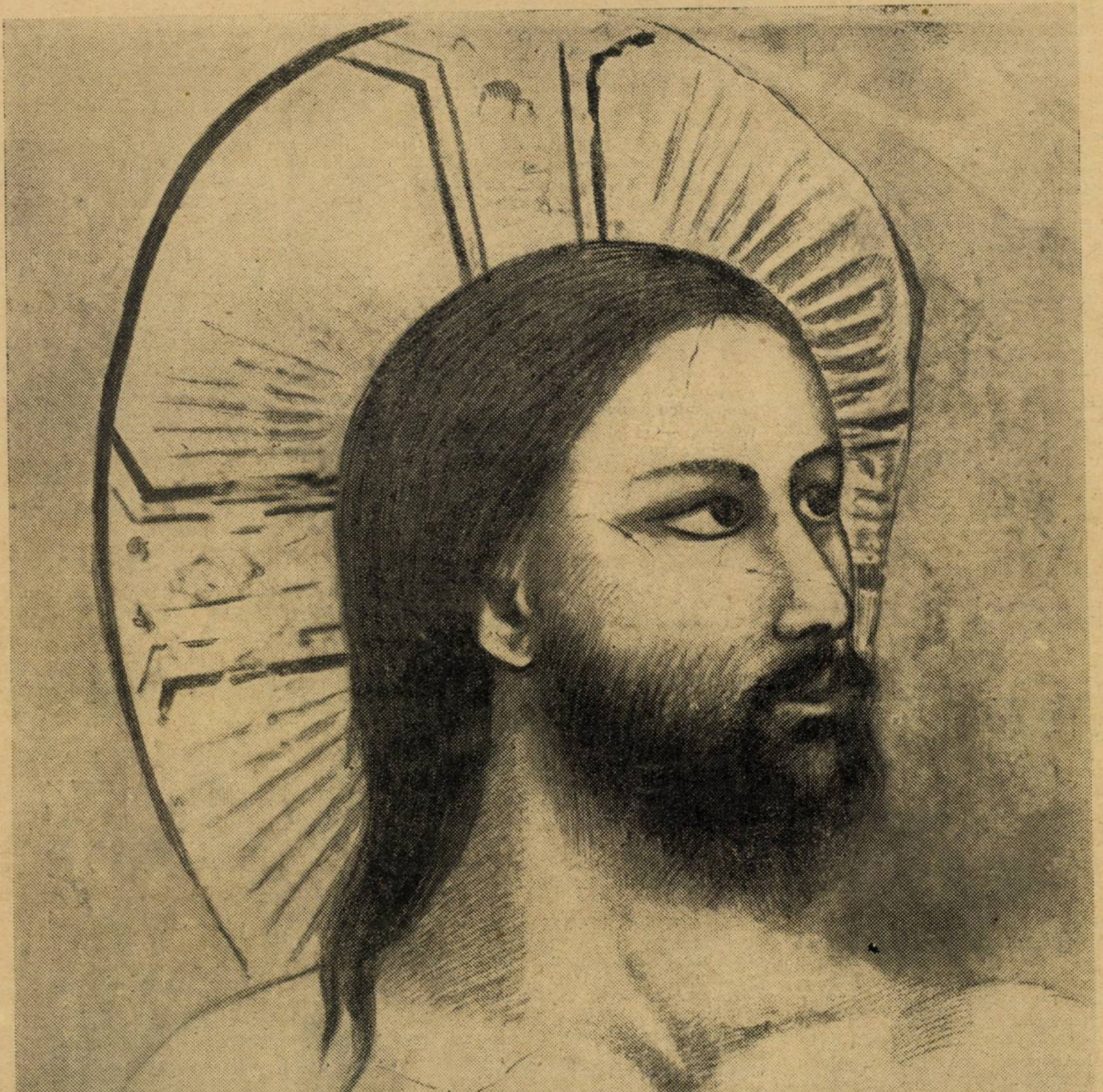

CHRIST

IN NOAPTEA INVIERII

de AL. VLAHUŢA

Răsfăţat de mititel, crescut ca o floare de seră, în aerul cald şi moleşitor, al desmerdărilor de fiecare clipă, Artur Codrescu, rămăsese la vârsta când omul intră făţiş în lupta vieţii, acelaş copil purtat pe braţe, neştuitor de ce-i pe lume, scutit de orice griji, ferit de orice atingere cu adevărul.

...„Să nu răcească ingeraşul mamei“ ...„să nu înveţe aşa mult, că slava Domnului, o să aibe cu ce trăi“... „să nu-l depărtăm de lângă noi, c'atâta avem“.

Şi n'a răcit băiatul, nici carte multă n'a învăţat, nici de părinţi nu s'a despărţit. Până la paisprezece ani a fost „preparat“ de fraulein Wilma, a purtat pantalonaşi scurţi de catifea, plete buclate, şi'n creştet un moţ înodat cu o panglicuţă roşie, ca să nu-l deoachie lumea, că era frumos ca o fetiţă: Ochi mari albaştri, cu gene lungi resfrânte, ş'o gură mică, mică şi'un obraz de o frăgezime şi de o albeaţă... în sfârşit cadră, nu altceva.

Şi Codreştii erau oameni veseli şi foarte primitori. Casa lor dela ţară, *casa ferciţilor*, cum ziceau prietenii, era un vechi palat domnesc care păstra, împreună cu măreaţa simplitate a liniilor, şi largă ospitalitate a vremurilor străbune.

„Fericiţi oameni Codreştii!“ ziceau toţi cei cari cunoşteau casa şi viaţa lor.

Intr'o dimineaţă era aşa pe aproape de Paşti au plecat amândoi să vadă o moşie, pe care vroiau să o cumpere pentru Artur al lor — împlinea băiatul peste o lună, douăzeci de ani, şi-i pregătiau o mică surpriză de ziua lui. Sileau să isprăvească repede, ca să-şi intre în stăpânire, să poată pune toate la cale, grădină, casă, gospodărie.. că tare-i mai plăcuse lui Arthur priveliştea de acolo: şi plănuiau să rostească lucrurile în taină şi, când or veni colo cu băiatul să-i zică:

„Ească, Arturaş dragă, aici tu eşti stăpân. — noi suntem mosafirii tăi“...

Şi să fie masa întinsă şi slugi pregătite şi să înceapă a curge lume şi să se aştearnă pe chef şi veselie, şi toţi, ciocnind paharele, să închine în sănătatea lui, de ziua lui, în casa lui, ca toată viaţa să-i meargă în plin...

— E cam rău drumu pe coastă, zice Voicu depe capră strângând hăţurile, oare n'ar fi mai bine să dăm pe la Negreni.

— Mână 'nainte! reteză scurt boerul pe care nu trebuia să-l facă cineva să spue de două ori o vorbă.

Când au ajuns la cruce caii s'au speriat de o ruptură de mal, şi şi-au făcut vânt.

Roţile din stânga au scăpat în râpă, doar un ţipăt sfâşiitor a tăiat văzduhul, şi în groaznica prăpăstuire, caii, trăsură, oameni,.. nu s'au mai ştiut ce-i.

Bietul Artur, doi ani a fost ca nebun; plângea, spunea vorbe fără şir, se 'ncrunta la lume, şi nu-şi mai bucla părul, frumosul lui păr blond cu luciri de aur.

◆

Epitropul avea un prieten bun, prietenul avea o fată drăguţă şi foarte modestă — că erau oameni săraci. S'a făcut uşor casa. De ţinut a fost mai greu. Fata cea modestă, cum a dat de avere, n'a mai fost deloc modestă. Lipsa de griji, bunătatea fără margini a bărbatului, huzurul şi luxul nesocotit a făcut-o să ia câmpii, — şi i-a luat împreună cu un ştrengar de verişor care a reintegrat o în vechea ei sărăcie.

Artur a desfăcut casa dela oraş, cuibul atâtor petreceri, de care acum îşi aducea aminte cu ruşine şi cu scârbă — şi s'a închis iar în tăcutul lui palat de pe malul Siretului. Ii erau urâţi oamenii, toate erau urâte — şi, ca liliecii noaptea aşa sburau cu negre fulgerări, prin bietul lui suflet gândurile sinuciderii. La urma urmii ce înţelegea el din viaţă? La ce mai făcea degeaba umbră pământului? Simţea tot mai lămurit netrebnicia vieţii lui.

Nu mai credea în nimic. Evlavios nu fusese niciodată — şi durerile sunt ca vijeliile: inteţesc flacările mari — pe cele mici le sting.

Prea multe suferinţi, şi prea nemeritate. Dece?...

Şi mintea lui fragedă se lovea de întrebarea asta ca de străşnicia celei mai mari nedreptăţi ce s'a văzut vre-odată.

De cât-va timp numai putea dormi. Cât aţipia o clipă, acelaş vis urât îl cătâra pe povernişul aceleaşi stânci colţuroase, — şi el parcă da să se urce, să scape sus la lumină, şi nu putea; îi sângereau mâinile şi genunchii simţea că-l dor şi-l ard ca jarul, muchiile stâncei, şi tremura de groază când se uita în bezna prăpăstiei de sub picioarele lui, şi da să strige şi nu putea.

Se scula în friguri şi începea iar să se plimbe în casă întrebându-se mereu: dece?.. dece?

Şi atâta lume care îl credea fericit....

. . . .

Când vine seara, seara acea înourată şi fără pic de stea, umbra ei posomorâtă îmbracă toate formele în nu ştiu ce vestmânt fioros şi le vrăjeşte în rău, că chiar lucrurile frumoase şi prietene omului se prefac dela olaltă în vrăjmaşi cari îl pândesc în moştrii cari aleargă după el să-l omoare. Sufletul lui Artur înecat în întuneric era o lume de spaime.

Toate gândurile lui erau îmbrăcate în haina cea înfricoşată a desnădejdei.

„Cât o fi ceasul?“... Şi zâmbi singur de ideia asta ciudată a lui de a mai căuta să ştie cât ceasuri sunt, — el care nu mai are nici un ceas de trăit! Revolverul încărcat aştepta pe marginea biuroului.

Lumina dela lampă tăia o sclipire stranie pe ţeava de oţel — ai fi zis privirea unui diavol care-l chiamă.

Se uită o clipă în oglindă şi se văzu mort, întins pe masă, cu mâinile pe piept...

Cum de s'a pomenit în biserică?..

E în strană, şi 'n mâna dreaptă ţine o lumânare aprinsă, gânditor stă cu barbia sprijinită în palma stângă, şi caută să-şi aducă aminte, să-şi dea seama ce s'a întâmplat cu el.

Biserica tixită de lume — cojoace albe, cămăşi înflorite, bărbaţii mai către altar, femeile mai în fund, şi toţi cu lumânărele aprinse, toată biserica plină de lumină, şi de cântece înălţătoare.

Hristos a înviat din morţi
Cu moarte pre moarte călcând
Şi celor din mormânt
Viaţă dăruindu-le...

Cine l'a adus pe el aci? Se întreabă mereu de astă dată nedumerit cu un sentiment de recunoştinţă înduioşat rugător aproape fericit...

Chemarea acea dulce şi stăruitoare a clopotelor, ea l'a adus. Dece sună clopotele aşa de frumos în noaptea învierii. Parcă toată primăvara de afară se pătrunde şi răsună în sunetul lor. Parcă toate florile pomilor înfloriţi, atinse de sfinţenia ceasului aceluia, se prefac în clopoţei de argint şi cântă şi ele în noaptea de Paşti slava marelui iubitor de oameni, care a pătimit şi s'a jertfit pentru mântuirea noastră.

„Cristos a înviat“! Vestea preotul din uşa altarului, şi credinţa norodului cu adânc freamăt de glasuri ca din adânc de vremi îi răspundea: „Adevărat a înviat“. Şi zicea şi Artur încet: „Adevărat a înviat“.

„Treptat se luminau toate în sufletul lui. O fiinţă nouă se deştepta în el cu înţelesul deplin al vieţii cu puterea de îndurare şi iubire ce isvorăşte din taina cea mare a durerii.

Acum se simţia un om — era un om.

Şi când la eşirea din biserică, l'au întâmpinat sătenii cu: „Hristos a înviat!“ S'a uitat la ei cu dragoste de frate şi par'că atunci îi vedea întâiu, şi din toată inima lui renăscută deschisă ca o floare la sărutarea primăverii, le-a răspuns:

„*Adevărat a înviat*“!

Publicată în „Universul“ din 1909.

poezie

VICTOR EFTIMIU

PĂMÂNT HAIN...

Tu, care-ai văzut în zori de zi — minune ! —
Mărgăritar de foc pe înălțimi
Un cer înviorat de heruvimi
Cu revărsări de-argint și flori pe strune,

Pământ hain, Golgota, nici un svon
De frunză n'ai adăogat făpturii
Ai vrut să fii în veac de veacuri tron
Batjocurii și plânsului și urii !

Tot ce n'ai dat pământului, ți-a dat
In bucuria nopții de'nviere
Balsamul lumii din oțet și fiere
Și trandafiri din spinul coronat.

La poala ta mormintele nu'ncap
Pe îngropați, — atât de greu se sapă...
Șacalii vin în noapte și s'adapă
Cu sânge mort curând în vânăt cap.

Pământ de piatră sterp și blestemat
Nici floare și nici brad, nici mărăcine
N'au năzuit spre cerul bun din tine
Și rândunele nu te-au săgetat.

Copacii tăi ? Trei cruci ! Și rodul lor
Doi ucigași și-un sfânt bătut în cuie
Trei umbre mari ce cresc mereu și suie
Și se topesc în cer de cositor !

PÂNE!

Noemvre... Noapte... Ploaie plângătoare...
Ca un puhoiu curg vânturi fără frâne...
— Blând brutăria uliței bătrâne
pe-asfalt şi-aruncă veşteda-i lucoare.

La uşă, sgribuliți de frig: un câne
şi-un biet milog cu mâni tremurătoare
setos beau boarea plinelor cuptoare
şi stinsa lor privire plânge: — pâne !

Târziu se cască negrele portiți:
şi darul brazdei milostive, iată,
rotund şi rumen râde pe lopată...

Larg preajma, aburi aromați o scaldă...
— Cei doi pribegi de-amaruri bântuiți
cu ochi flămânzi mănâncă pânea caldă...

GEORGE VOEVIDCA

TEAMĂ

Pe toate drumurile, de acum
Se lasă ceață deasă şi opacă ;
Sânt singur eu întârziat pe drum,
In drum spre mahalaua mea săracă.

Cum noaptea din imensa ei perdea
Rupe fâşii de 'ndoliate umbre,
De peste tot o linişte mai grea
Ca în adâncuri de morminte sumbre.

Târziu... Din haos, par'că, un titan
Intinde mâni duşmane peste mine —
Mă simt pierdut şi mic, mă simt sărman
Și 'ntâia oară, Mamă, strig la tine...

DEM. BASSARABEANU

FIOR SERAL

S'a furișat încet tăcerea 'n mine,
Ca o călugăriță 'ntr'o chilie.
Melodios, din noapte visul vine
Pe 'ntinse aripi de melancolie —

De pare că din țară 'ndepărtată,
O pasere de iarnă s'ar abate
Pe sufletu'mi, o ramură uscată,
In care vîntul vieții, aprig bate...

Nici un cuvînt nu-și ia din mine zborul,
Ci, doar din cînd în cînd, adînc, răsună
Ecoul părăsit, în care-Amorul,
A plîns pe-un fir de rază, dela lună.

N. IONESCU-BONTAȘ

ELIXIR

Ah, suflete, nu te'ndoi, ci speră !
Treci peste tot ce'n drum ți se opune,
Astfel tu poți s'ajungi la zile bune
Şi să priveşti măreț din a ta sferă.

Sentința soartei tale'n veci n'apune
Ea te-a cuprins în brațe de ederă.
Numai durerea este efemeră.
Aceasta şi-un copil o poate spune.

Dar tu, ce-ai fost menit să dai lumină,
Dece să 'nchizi în tine o avere ?!
N'ar fi păcat şi n'ai fi tu de vină ?!

Avântă-te cu-o aprigă putere
Şi să nu-ți pese de-i noroi sau tină :
O lume 'ntreagă viața sa şi-o cere...

TRAIAN TANASESCU

ȘORȚUL VERDE

de MIHAIL SADOVEANU

Cuconu Grigore Condrea e un bun și vechiu vânător. Il stimăm și mai ales îl iubim pentru calitățile și cusururile pe care le are, ca orice vânător. Domniasa însuși e gata să-și recunoască orice fel de cusur, afară de unul: imaginația. Vorbei aceștia cuconu Grigore îi spune altfel. Minciuna, dac'ar fi vânat, zice el, aș urmări-o cu cea mai mare ardoare. Iată cusurul capital al breslei noastre. Eu aș vrea, cucoane, vânătorul să fie om; să nu-mi înșire cai verzi pe păreți; să nu-mi combine niște isprăvi de roman senzațional, ca să rămân cu gura căscată, uitându-mă la dânsul. Stau, mă uit ș'ascult, și-mi place; știu însă că nu-i nimic adevărat. Nici să nu mă asigure, în ceasul dintâi, când a făcut cunoștință cu mine, la un pahar de vin, că n'a tras greș niciodată. Știe că are să umble alături de mine, are să sară vânat, are să tragă și are să greșească; cu toate acestea mă încredințează că în viața lui așa ceva nu i s'a întâmplat. Iată ce fel de tagmă suntem noi. Și ciudat este că eu îl cred — așa i-i de respectabilă înfățișarea și de dulce vorba. Un om care în viața lui de toate zilele nu-și poate reproșa nimic, strict cu el însuși, strict cu alții, om al datoriei și bun părinte, îmi afirmă pe onoarea lui o fantasmagorie, pe care eu atuncea, față în față, sunt forțat s'o cred. Pe urmă, când deschid caetul, ca să însemn cele de cuviință, mi-i rușine mie singur de bazaconia pe care am auzit-o.

— Asta la dumneata, cucoane Grigore, e cea mai mare calitate, i-a zis unul dintre noi într'un rând, sara, în popas vânătoresc de toamnă.

— Cum ai zis, mă rog dumitale?

— Asta la dumneata, cucoane Grigore e cea mai mare calitate. Nu îndrăznești niciodată să treci dincolo de realități. Și ca să sfințești această disciplină, știm că, de două zeci și opt ori treizeci de ani, ții un jurnal al vieții dumitale cinegetice, în care însemni cu științifică metodă, ca să zic așa, loviturile, piesele, împrejurările, curiozitățile.

—Așa este, mărturisi cuconu Grigore Condrea. In acel caet am însemnat tot ce se atinge de această îndeletnicire a vieții mele. Deschid și văd câte prepelițí, câte potârnichi, câți iepuri, câte greșuri. Acolo nu-i exagerare, acolo-i contabilitate. La vânatul de pădure, îmi permit să adaog și alte considerații de care vorbiți domniile voastre. Prima vulpe pe care o voi împușca în sezonul acesta va fi a nouăzeci și șaptea.

— Bravo! Foarte frumos, cucoane Grigore.

— Ce-i frumos? ne întrebă tovarășul nostru cu gravitate. Veți vedea, în acel caet și câte am scăpat în douăzeci și opt de ani de carieră. Acelea-s cu mult mai numeroase. Dac'am socoti, după ce au scăpat de loviturile mele, câți pui au fătat, câte găini și rațe au mâncat, ne-am pune mâinile în cap. Ce-i frumos? Nu-i nimic frumos.

— E frumos strictul adevăr, cucoane Grigore.

— Se poate, răspunse zâmbind prietenul nostru, însă dați-mi voie să vă contrazic și să vă spun, la un pahar de vin că eu sunt cel dintâiu care nu admir acest frumos și strict adevăr. N'am ce mă face, căci sunt încăpățânat de felul meu ș'am luat o hotărîre acum douăzeci și opt de ani; dar să nu credeți că n'o regret adeseori. Rânduiala asta a mea, ținându-mă în realități, m'a depărtat, dacă voiți să știți dumneavoastră, de una din plăcerile pe care dumneavoastră le aveți și eu nu le am. Eu nu pot înflori nimic. Pe urmă când ași deschide caetul mi-ar fi rușine. Dacă n'ar fi caetul — clipa de fantezie ar da o nouă formă ș'o nouă coloare unor anumite împrejurări trecute; și ași fi și eu un adevărat vânător.

— Știi că ai haz? cucoane Grigore, strigă tovarășul care-l ațâțase la vorbă. Cine te-a pus atunci să întocmești acel caet în care ai însemnat episoadele celor nouăzeci și șase de vulpi?

— Ce episod? nu-i nici un episod! se oțări cuconu Grigore.

— Cine te-a pus să-l scrii?

— Cine m'a pus să-l scriu? Asta domnilor e o istorie pe care nu m'ași simți în stare s'o trec în însemnările acelea prozaice ale mele. Cu toate acestea e o istorie importantă și ar putea sluji de prefață caetului meu. Dacă doriți, sunt gata să v'o spun, dar fără nici o înflorire și fără de nici o pretenție.

Ascultați.

Aveam nouăsprezece ani și începeam să-mi fac ucenicia vânătorească. Imi cumpărase babaca pușcă, începusem a-mi dresa un cățel; și era un bătrân, moș Costache Pușcașu, care mă iniția în primele taine. Dela moș Costache am învățat că întâi trebue să scuipi și să sudui vânatul și pe urmă să ridici pușca la ochi. Numai așa poți avea clipa necesară de calm. Așa s'a făcut că am izbutit a aduce acasă, făcând bucuria tatălui meu, cel dintâi iepure. Pot să vă spun că acest întâi iepure l-am împușcat la 11 Septembrie 1898. Mi-a sărit din niște spinării, la o margine de ogor, pe-o vreme de pâclă.

Intr'o zi, trece pe la noi un frate al mamei, mare moșier în ținutul Brăilei, și aflând de debuturile mele, îmi vorbește de rățăriile din niște bălți de pe moșia lui, lângă Dunăre. Acolo să vii să-ți faci ucenicia, mânzule, zice el. Eu nu pun mâna pe pușcă și nu ți-aș putea fi învățător, însă ai să ai meșteri destui care să-ți fie pildă, mai ales dacă vine într'o Sâmbătă în preajma a două sărbători, Alexandru Ghenciu. Dela Alexandru Ghenciu ai ce învăța. E o adevărată evanghelie. Imi place și mie să-l ascult, măcar că nu sunt de meserie.

Vă închipuiți ce bucurie mi-a făcut acea propunere a lui nenea Temistocle. Indată mi-am pregătit pușca și munițiile ș'am fost gata să-l însoțesc. Nu mi-am luat nici un fel de bagaj; am ținut numai să duc cu mine cățelul, pe care îmi propuneam să-l învățat a scoate din apă rațele lovite. Am plecat dimineața; și pe la vremea amiezii am ajuns în Brălia. De acolo am mai făcut un ceas cu trăsura. S'am intrat la un conac cu foarte multă rânduială întocmit. Mătușa mea, soția lui nenea Temistocle, m'a primit cu bucurie și îndată a băgat de seamă că-mi plac prăjiturile cu cremă. A doua zi a văzut că-mi plac și sarmalele: asta a bucurat-o foarte mult și mi-a prevestit că am să mă fac voinic și gras, ceeace s'a și întâmplat după cum vedeți. Imi plac ș'acuma sarmalele și prăjiturile cu cremă și cântăresc o sută patru chilograme.

Am fost la baltă chiar din ziua întâia, și după multe peripeții, am împușcat o pereche de rațe de cele mari. Nu spun câte focuri am dat greș: asta-i altă chestie.

In ziua a doua, cea cu sarmalele, s'a întâmplat să fie o Sâmbătă. Nenea Temistocle primește o telegramă foarte urgentă. O desface, își vâră nasul în ea, apoi mi-o întinde c'o mare plăcere.

— Poftim, nepoate Grigri, zice, citește și te bucură. Ești băiat cu noroc. Iți vine profesorul.

Telegrama era foarte laconică: „Sosesc". Iscălit: „Alexandru".

— Vine domnul Ghenciu? întreb eu cu inima bătând.

— Așa este, vine Alexandru Ghenciu, confirmă nenea Temistocle. La dânsul ai să găsești și învățătură, ș'ai să vezi și aparate și scule cum n'ai mai văzut de când ești. Imi închipui că e cel mai expert vânător de paseri de apă din câți se cunosc în țară. E renumit. Scrie și articole, într'o revistă a lor vânătorească. Eu însă nu le-am cetit nici odată.

— Mie, adăogă mătușă-mea Caliopi, îmi place mai ales frumoasa poftă de mâncare a domnului Ghenciu. Ii știu tabieturile și felurile pe care le preferă, în cât imediat mă pun la lucru. Când îl văd degustând ca un adevărat cunoscător, și pe urmă mâncând cu credință și cu dreptate, — mă simt oare cum emoționată și-i sunt recunoscătoare.

Sosirea domnului Ghenciu a fost salutată cu voie bună și de slugi. S'a repezit feciorul la puști, genți, cartușiere și scule, iar fata din casă la mantale și pleduri. Ii zâmbeau și-l firitiseau cu dragoste, pe când se scobora grav din droșcă; iar unchiul meu Temistocle și mătușă-mea Caliopi îl așteptau sus, în capul scărilor, cu dinții sticlind de râs și soare.

Domnul Alexandru Ghenciu era un om nalt, uscat și subțiratic, însă părea dârz și sănătos. Purta o frumoasă barbă blondă inspicată cu fire de argint, care-i dădea o înfățișare cu deosebire respectabilă. Sui cu mâinile întinse spre stăpânii conacului și întâlnirea cu efuziuni de adevărată prietenie, mi-a făcut o deosebită impresie. Foarte afabil, m'a recunoscut îndată discipol al său și m'a bătut pe umăr c'o mână protectoare.

Il priveam intimidat.

— Ei ce facem colega? mă întrebă încruntând spre mine sprânceana. Ești dispus să mă urmezi?

— De abia ai căzut dela drum, frate dragă! strigă mătușă-mea Caliopi. Odihnește-te puțin; reconfortează-te c'un pahar de vin și cu puțină gustare. E de mirare câtă pasiune pui dumneata și câtă energie cheltuești în acest sport!

— Adevărat, răspunse vesel oaspetele, asta-i singura mea pasiune. Eu nu înțeleg viața decât subt acest unghiu. Căci numai astfel pot colora tristețea și monotonia existenței. Cuconu Temistocle e fericit lângă batozele sale, eu sunt fericit cu puşca în mână, în papură, la malul iazului. Trebue să ştii — îmi făcu el onoarea să mi se adreseze personal,— trebuie să ştii, tinere, că, între toate, eu prefer vânatul de baltă, pentru diversitatea lui, pentru şireclicurile lui, — pentru frumuseţea peisagiului. Aşi putea zice că misterul acestui vânat nu-l cunoaşte şi nu-l preţueşte nimeni pe lume mai bine decât mine. Aşa în cât acord, repaosului şi plăcerii de-a lua o gustare împreună cu dumneavoastră un sfert de oră ; pe urmă îmi daţi voie să-mi fac pregătirile. Cea din urmă rază a asfinţitului trebuie să fulgere în ţeava armii mele. E un precept dela care nu m'am abătut nici odată.

A acordat în adevăr gustării timpul strict necesar pe urmă mi-a pus în vedere să mă pregătesc. Eu eram însă gata. Imi scosei de după uşă puşca şi torba şi strigai pe Liuba căţeluşa mea setter.

— Asta înţelegi dumneata a fi gata, tinere ? mă întrebă zâmbind cu prietenie domnul Ghenciu. Ai să afli mai târziu ce importanţă au în amor preliminariile. De asemenea şi vânătoarea îşi are pe ale sale, căci şi vânătoarea e o pasiune ca şi amorul. Ceiace Stendhal a numit cristalizaţie, adică înflorirea în imaginaţie a obiectului pasiunei, are loc cu deosebită bogăţie mai ales la vânători. Deci ai să-mi dai voe să-mi scot din geamantane toate câte-mi trebuesc pentru expediţie.

Ii dădui voie fără îndoială, respectuos şi intimidat. Ora aceea o socoteam hotărîtoare pentru mine. Iniţiaţii vechi încercau desigur acelaşi sentiment de uimire şi recunoştinţă când începeau a pătrunde în misterele eleusine. Cerui dascălului meu îngăduinţa să-l asist. Ii ajutai să deschidă geamantanele şi să înşire pe divanuri şi scaune o mulţime de obiecte necunoscute mie. Eu eram un primitiv şi începeam să mă ruşinez. Ii observai că adusesem cu mine o căţeluşă setter.

— La ce-ţi poate servi un asemenea animal ? mă întrebă el privindu-mă pieziş, c'un zâmbet care mi se păru viclean.

— Imi scoate raţele din apă, îi răspunsei eu.

— Mare slujbă ! importantă slujbă într'adevăr ! îmi întoarse el cuvânt. Vânătorul la baltă poate întrebuinţa un meşteşug mai bun : un ţăran care stă în apropiere cu barca. După ce-ai isprăvit de tras, se duce şi culege ce-a căzut. Dacă dau drumul câinelui, să umble şi să facă sgomot în timpul pasagiului, te las să judeci singur ce ispravă poţi face, câte cârduri se abat şi-ţi scapă. Eu am un băetan, care aşteaptă cu luntrea până ce isprăvesc.

— Intr'adevăr, observaţia mi se pare justă, m'am învoit eu.

Aşa era : logic şi simplu. Pasajul de raţe, sara, ţine jumătate de ceas. Această jumătate de ceas trebue consacrată tirului. Singurul meu lux, cânele era deci prisoselnic. Priveam accesoriile desfăşurate în juru-mi şi mă feream să cer explicaţie, dintr'un sentiment de mândrie, propriu celor trimişi.

Pe lângă nişte ghete enorme dintr'o piele puternică şi sgrunţuroasă, cu nişte tălpi de-un deget de groase ghintuite cu clonţuri şi ghiare de oţel (specialitate engleză pentru vânătorile africane, mă încredinţa domnul Ghenciu), pe lângă două mantăli, dintre care una de ploae, pe lângă vălul de ţânţari, pe lângă pălăria colonială, pe lângă mănuşile fine de castor, pe lângă un scaun pliant foarte comod, cercetai şi două genţi pline de serii de obiecte necunoscute. Cunoscui în una o trusă de bărbierit şi în alta nişte medicamente. Pe urmă rămăsei în admiraţie în faţa cutiilor de cartuşe : elegante, din piele groasă galbenă, închise cu lăcăţel de alamă. Erau două : în fiecare câte o sută de cartuşe. Cartuşe aduse din străinătate, cu îngrijire, drămăluite şi sertisate, nişte minuni de cartuşe !

— Dumneata de unde îţi aduci cartuşele ? mă întrebă domnul Ghenciu.

— Dela Bucureşti, răspunsei eu, vag.

Era însă o minciună, de care ş'acum mi-i ruşine. Cartuşele mi le făceam eu singur cum mă pricepean şi cum da Dumnezeu.

—Dela Bucureşti ? zâmbi cu milă tovarăşul meu. N'am întrebuinţat nici odată cartuşele dumnealor. Eşti mulţumit ?

— Da, am urmat eu a răspunde, cu obrajii împurpuraţi.

Mă întrebam cine vor fi fiind „dumnealor“ şi-i compătimeam, aşa în abstract.

Fiecare cartuş care trecu în cartuşieră fu verificat şi sunat la ureche.

— Să ştii, îmi lămuri domnul Ghenciu că nouăzeci la sută din vânat scapi din pricina cartuşelor proaste.

In privinţa asta nu mai putea fi nici o îndoială : îi dam perfectă dreptate, şi primii cu recunoştinţă adresa fabricii sale *Stewart & Co. Midleton, Sussex England.* Negreşit nu mă simţeam în stare nici n'aveam intenţia să fac vre-o comandă, însă tinereţea sufere obişnuit, în asemenea împrejurări, de laşitate şi vanitate.

După ce se îmbrăcă într'un costum minunat, pe care i-l invidiam sincer, îşi luă pe el toate curelele şi halaturile şi rândui pentru servitorii care aveau să ne întovărăşească, toate celelalte boclucuri accesorii

Observai ş'o bucată de pânză de un verde gingaş, în forma unui dreptunghi lungăreţ, prevăzută cu două şnururi de mătase. O priveam pentru a nu ştiu câtea oară şi nu îndrăzneam să cer lămuriri.

Domnul Alexandru Ghenciu, începu a râde cu bunătate şi mă cuprinse de bărbie, dezmierdându-mă ca pe un copil ce eram.

— Mon cher ami, îmi zise el ; întreabă nu te sfii, căci un ucenic ca dumneata, n'are de unde cunoaşte toate secretele meşteşugului. Trebue să ştii în deosebi, că mai ales vânătarea la baltă se face c'un lux deosebit de pregătiri şi precauţiuni. Ai să mă întrebi de ce : ş'am să'ţi răspund. In cincisprezece ani, de când vânez, mai ales la baltă, am putut observa, întâiu, că raţele sunt cele mai viclene dintre paseri. Au privire ageră şi înţelegere subită a situaţiei. Deci trebue să-ţi iei toate măsurile. Nu'ţi mai spun că, după mine anul, nu există tir mai variat, mai dificil şi mai instructiv din punct de vedere vânătoresc, decât tirul în raţe la zbor. In deosebi am învăţat a cunoaşte raţele la pasajele de sară, când trec uneori ca duse de vânt, alte ori în zigzaguri fulgerate, alte ori ca nişte proiectile care se înşurubează în văzduh, spre stele. Le cunosc toate vicleniile şi toate calităţile de zburătoare. Calităţilor de zburătoare un vânător nu le poate opune de cât un tir calm şi sigur. Iar viclenţei, unele din aceste accesorii pe care le vezi. Masca, mănuşile, etc., au de scop să îmi menţie liniştea necesară din spre partea ţânţarilor. Pânza aceasta verde, pe care o vezi, are şi ea un rost. E un şorţ.

Il privii uimit. El zâmbi fin.

— E un şorţ, e un şorţ, stărui el, ai auzit bine : e un şorţ. Acest şorţ îl încing pur şi simplu. E de coloarea papurei. Astfel îmi sint mascate picioarele. O observaţie îndelungă m'a făcut să ajung la concluzia acestei necesităţi. Acuma ştii tot ce trebuie şi putem merge la baltă, căci şi eu sunt gata.

Mărturisesc că eram cu deosebire impresionat. Presimţeam că-mi trebueşte vreme ca să ajung la cunoştinţele depline, aşa de complicate, ale breslei. Veniră doi slujitori ca să încarce halaturile. Apucai şi eu ceva în mâini, ca să aduc un serviciu ş'un omagiu de supunere tovarăşului meu şi ca să nu par aşa de sprinten şi de sărac. Grămădirăm tot în trăsură, ne urcarăm şi noi, şi cu inima îndoită, lăsai pe Liuba acasă, chelălăind cu jale în braţele bucătăresei. Toate slugile conacului, cu stăpânii în capul scării, ne asistară, privindu-ne c'un interes în care desigur umila mea persoană intra c'o foarte mică parte.

Ajunşi la baltă, coborârăm cu deosebită rânduială. Eu eram liber şi gata să fac orice. Domnul Ghenciu însă prubului îndelung cea mai bună poziţie şi puse să i se transporte acolo toate ale sale. Porunci unde să se ascundă luntraşul cu luntrea şi-i dădu instrucţii severe în privinţa atitudinei pe care trebuia s'o păstreze. Işi desfăcu scaunul, îşi încinse şorţul şi se identifică imediat cu peisagiul într'o deplină neclintire.

Eu mă trăsei mai la o parte, într'o aşteptare febrilă. Soarele se scufundase la asfinţit şi balta cu pădurile ei afunde de trestii începea să se acopere de lucoarea amurgului ca de un fum de lumină. In ochiuri depărtate, în cotloane ascunse, izbucneau bătăi repetate de aripi şi măcăituri comice. Raţele se pregăteau să se înalţe subt cerul amurgului, încrucişându-se şi ţesându-se spre locurile de petrecere şi de hrană ale nopţii.

Deodată îmi zbucni inima când văzui cel dintâiu cârd năvălind spre mine. Ştiind un meşter în preajma mea şi neavând vreme să scuip şi să le sudui, după rânduiala lui moş Costache, le lăsai să treacă. Indată auzii în partea cealaltă, unde se instalase tovarăşul meu, două focuri scurte şi precise.

— Trebuie şi repeziciune şi prezenţă de spirit, pentru zborul acesta fulgerător al raţelor, cugetam eu, şi inima urma să mi se zbată de tulburare.

Insfârşit, îmi venea bine un cârdişor, drept pe deasupra pămătufului trestiilor. Stătui neclintit, le adresai în gând invectiva pe care o asuzisem la moşneag, şi izbutii să pun în umăr cu linişte arma.

Uitasem să scuip; însă, după cât am văzut, asta nu-i numai decât necesar. Una din raţe căzu. Indată mă liniştii deplin, înfiorat de bucurie şi de mândrie. Imi trecusem cu bine examenul. Altele puteau să-mi scape.

Era o înserare liniștită ; și din afunzimile bălților începură să curgă cârduri de rațe de toate mărimile, ca niște accelerate fantastice. Trăgeam din când în când cu grijă. Mai avui s'a doua, ș'a treia mare bucurie. Eram atent și'n spre locul unde rămăsese tovarășul meu; și-mi aduc foarte bine aminte că-i număram loviturile. Totdeauna erau duble : pac-pac, și le judecam în sine-mi juste și precise. Curând trebuia să înceapă rolul luntrașului.

Văzui curând pe omul din luntre venind spre mine. Intunericul serii creștea.

— Ce este, Nicolae ? îl întrebai.

— Cuconașule, am venit să-ți scot rațele, îmi răspunse el. Acuși se face întuneric și nu se mai vede. Intru cu piciorul. Aici apa nu-mi ajunge nici până la glezne și ți le scot numai decât. Ai trei ; le-am văzut unde au căzut.

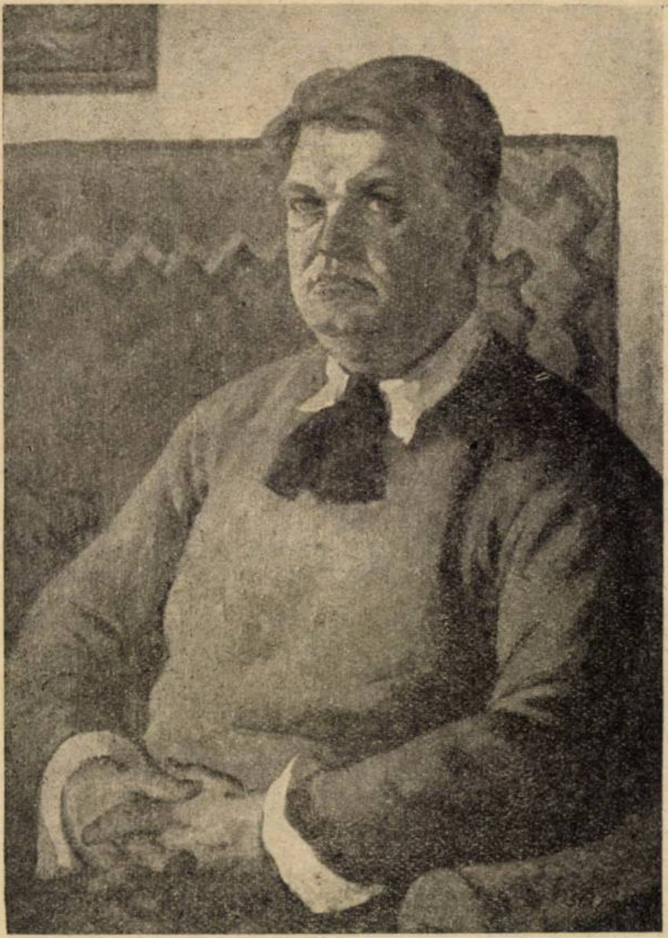

ST. DUMITRESCU : Portretul scriitorului Mihail Sadoveanu

— Iți mulțămesc, Nicolae, îi răspund eu. Dar cum se face c'ai lăsat luntrea ?

— Am lăsat-o. Ce eram să fac acolo ? cum au pornit rațele, am ieșit la mal ș'am băut o țigară. Am văzut c'ai pușcat pe acestea trei.

— Ințeleg. Dar de ce-ai lăsat pe boier ?

— Da ce-am să-i fac eu boierului ?

— Te duci cu luntrea. Am auzit cel puțin douăzeci de focuri duble. Trebuie să-i culegi rațele, după cum ți-a poruncit.

— Care rațe ? Rațele s'au dus. Cum pușcă în ele, se duc mai năprasnic.

-- Nu înțeleg.

— Apoi mata nu-l știi, cuconașule, pe boierul nostru ? De câți ani vine aici, cu toate ale sale, ne-am deprins cu el și ni-i drag. Dar niciodată nu l'am văzut împușcând ceva.

Drept vă spun, am avut eu o criză de jenă, și nu înțelegeam cum am să pot da ochii cu tovarășul meu. Fără însă să pară de loc tulburat, domnul Alexandru Ghenciu veni spre mine mirându-se de ghinionul pe care-l avusese. Bănuia întru câtva și cartușele și era oarecum decis, dacă i se va mai întâmpla odată așa ceva, să nu mai rămâie clientul lui *Stewart & C-ie Midleton, Sussex, England.* Păru cu totul lipsit de curiozitate pentru cele trei rațe pe care le scosese din baltă Nicolaie și găsii și eu de cuviință să le arăt același dispreț și aceiași indiferență, deși abia așteptam să fiu singur, să le cântăresc în mână și să le observ penajul.

In drumul spre casă, protectorul meu îmi împărtăși un adaos de observații cinegetice, câștigate într'o lungă experiență. Era puținței mai rezervat și simțeam plutind asupra persoanei sale, asupra tuturor halaturilor, podoabei și pestelcii verzi un fel de negură de mâhnire. Bănuiam însă că totul e trecător și că după dezamăgirea și tristeța clipei, pendulul pasiunii sale va marca iarăși arcul de ascensiune.

Pentru tinereța și firea mea, însă, ridicolul acestui măreț și respectabil nenea Alexandru Ghenciu a fost o lecție hotărîtoare. De atuncea am căzut în caetul meu de ticăloasă contabilitate. Cugetând însă bine, văd că nenea Alexandru era vânător și eu nu sânt.

MIHAIL SADOVEANU

POEME IN PROZA

de CHARLES BAUDELAIRE

STREINUL

-- Pe cine iubești tu mai mult, omule misterios, răspunde-mi ? pe tatăl tău, pe mama ta, pe sora ta ori pe fratele tău ?

— N'am nici tată, nici mamă, nici soră, nici frate.

— Pe prietenii tăi ?

— Te folosești de-un cuvânt al cărui înțeles mi-a rămas până astăzi necunoscut.

— Patria ta ?

— Nu știu sub care latitudine e așezată.

— Frumusețea ?

— Aș iubi-o cu tot dragul, dac'ar fi divină și nemuritoare.

— Aurul ?

— Il urăsc, precum urăști pe Dumnezeu.

— Ei bine, ce iubești tu atunci, streinule ciudat ?

— Iubesc norii... norii cari trec... colo jos... minunații nori !

◆

PĂRUL

Lasă-mă să-ți sorb lung, lung, mirosul părului tău, să-mi îngrop în el toată fața, ca și un om însetat în apa izvorului, și lasă-mă să-ți scutur buclele cu mâinile mele, ca pe o basma parfumată, pentru ca să împrăștii amintiri în vânt.

O, dacă le-ai putea tu ști pe toate câte le văd ! pe toate câte le simt ! pe toate câte le aud, le înțeleg în părul tău ! Sufletul meu pribegește peste mirezme, precum sufletul altora peste muzică.

Părul tău închide în el un vis, plin cu vântrele și catarguri ; ele mă urmăresc și mă poartă peste mări întinse cu fermecătoare clime musene, unde cerul e mai albastru și mai adânc, unde aerul e parfumat de fructe, de frunze și de pielea omenească.

In oceanul părului tău, întrevăd un port, ce mișună de cântece melancolice, de oameni viguroși de toate națiile, de corăbii de forme felurite, cari își schițează silueta fină și complicată pe imensul cerului, unde curg șiroaie, veșnice călduri.

In desmierdările buclelor tale, regăsesc din nou lenesul orelor lungi petrecute pe un divan, în cabina unei corăbii frumoase, legănată de fluctuațiunea abia senzibilă a unui port, între glastre cu flori și burlane cu gâlgâitoare apă răcoritoare.

In focarul arzător al părului tău, eu respir mirosul tutunului amestecat cu opiu și zahăr ; în noaptea părului tău eu văd strălucind nesfârșitul azurului tropical ; în țărmii fulgilor părului tău mă îmbăt de mirosul amestecat al gudronului, al moscului și-al uleiului de cocos.

Lasă-mă să-ți mușc mult și lung, buclele tale lenese și negre. Când îți mușc părul tău elastic și răsvrătit îmi pare că-mi gust amintirile.

Trad de SERDARU SÂNGENI

POVESTEA UNUI TRANDAFIR

EUGEN DE MIRECOURT

Era în 15 Ianuarie 1664.

Se construia după planurile lui Phillibert Delorme, o galerie paralelă cursului Senei, destinată a uni Palatul Tuileriilor cu Luvru.

Majestatea sa Ludovic al XIV, voia să se scoboare în sere, unde faimosul grădinar *Le Notre*, adusese din cele patru părţi ale lumii, florile cele mai rare şi plantele cele mai curioase.

Sub aceste bolţi aerul era căldicel şi parfumat ca al unei zile de primăvară.

La dreapta regelui mergea Colbert, gânditor, tăcut, mereu preocupat de proecte măreţe, sau văitându-se, văzând pe cel mai mare monarch al lumei, pierzându-şi minţile în intrigi amoroase.

In stânga se mlădia Lauzun, curtezan ambiţios, şiret prin excelenţă, şi care cu toate acestea, nu avea destulă fineţă, pentru a ghici ura ascunsă sub favoarea regală.

El trebuia să ispăşească mai târziu, în castelul de Pignerol, crima de a fi mai amabil şi mai frumos decât regele.

— Domnilor, — zise Ludovic XIV, arătând ministrului său şi lui Lauzun, admirabili portocali, ale căror fructe de aur, atîrnau pe o reţea de verdeaţă, — aceştia sunt dăruiţi de fostul vostru duşman, Filip al IV, astăzi socrul meu. El şi-a devastat grădinile, pentru a împodobi Tuileriile, şi Infantul Spaniei, văzând aceşti splendizi arbuşti, nu ar regreta de loc aleiele dela Escurial.

— Sire, — zise grav Colbert, — regina plânge o pierdere mult mai dureroasă, aceia a iubirii voastre.

— Ei aşi! — zise Lauzun — pentru a regreta un lucru, trebue mai întâi să-l fi avut. Şi dacă nu mă înşel....

— Taci domnule duce. Uşurinţa cu care vorbeşti mă jicneşte, tot atât ca şi reproşul indirect care l-a precedat.

Ludovic al XIV-lea, reluă în urmă, întorcându-se către ministru.

— Căsătoria mea este opera politicei lui Mazarin, şi este destul să vă spun, că nu s'a consultat inima mea.

Colbert se înclină fără a răspunde.

— Cât pentru d-ta, domnule Lauzun— reluă regele — aduţi aminte că Maria-Tereza este regina Franţei. Natura sentimentelor noastre, goneşte orice discuţiune.

— Sire, sunt foarte trist, dacă socotiţi că v'am jicnit.

— Să sfârşim! — zise Ludovic XIV, apropiindu-se de un om încă destul de tânăr, care nefiind anunţat de vizita regelui, voia să-şi scoată haina pentru a curăţa un splendid trandafir de Olanda. Acesta era grădinarul.

Anul trecut. el desenase boschetele din Tuilerii şi acum se ocupa, cu îngrijirea arbuştilor, care trebuiau să înflorească în primăvară.

Agitat de oarecare amintiri, de sigur neplăcute, Le Notre, nu auzise apropierea visitatorilor. El mormăia în sine şi lăsa să-i scape înjurături energice, pe când curăţa cu foarfeca crăcile trandafirului.

— Ei ce? Suntem noi de vină? îl întrebă regele. Grădinarul, se văzu pe neaşteptate în faţa Majestăţii Sale, neavand măcar timpul să'şi îmbrace haina şi i se jelui fără alt preambul: — Sire, dreptate.... azi dimineaţă domnişoarele de onoare, ale Doamnei Regina mamă, au năvălit în grădină şi n'au ţinut socoteală nici de presenţa mea, nici de rugăminţile mele.

Observaţi acest magnolier din America, este singurul pe care îl posedă Majestatea Voastră.

Ei bine, Sire, i-au rupt cele mai frumoase flori, au cules portocalele cele mai mari, au devastat trandafirii; din fericire am putut să ascund cel mai frumos trandafir pe care îl iubesc ca pe copilul meu, şi pe care îl îngrijesc cu cea mai mare dragoste şi care va trăi cincizeci de ani, numai să fie bine îngrijit.

Dacă eu mor mai înainte, să nu i se lase, să producă decât o singură floare de sezon.

Le Notre se duse câţiva paşi mai înainte, arătând trandafirul căruia îi făcuse aceste elogii.

— Acesta este trandafirul cu o sută de foi, Sire, pe care l-am salvat dela devastare. Dar dacă se va mai repeta un asemenea lucru, declar Majestăţii Voastre....

— Aide, aide, linişteşte-te — zise Ludovic XIV, — fetele sunt ca şi fluturii, ele iubesc florile.

— Vai! drăcia dracului, Sire, dar fluturii nu rup crăcile şi nu mănâncă portocalele.

Regelui îi scăpă un surâs, la această ripostă a grădinarului.

— Ei bine — zise El — spune-mi care sunt vinovatele?

— Toate Sire... adică nu, mânia mă face să fiu nedrept. Una singură n'a imitat exemplul tovarăşelor sale; tocmai aceia care erea mai tânără şi mai frumoasă decât acest trandafir şi mai încântătoare decât un înger. Sărmana fetiţă, căuta să mă mângâie, pe când celelalte devastau ca într'o ţară cucerită. Ea se numeşte Luiza.

— O ştiu, este domnişoara de la Vallière — zise Lauzun, către Ludovic XIV, — aceia pe care aţi remarcat-o eri în cercul D-nei Henriette.

— Ea va fi recompensată, zise regele. Singură dintre toate domnisoarele de onoare, Domnişoara La Vallière, va lua parte de balul cel vom da astă seară aici.

— Un bal? Ah! sărmanele mele flori, strigă Le Notre, frângându-şi mâinele de disperare.

— Dar Majestate, observă Colbert, aţi promis, astăseară, audienţă la doi arhitecţi Claude Ferrault şi Liberal Bruant! Cel d'intâi trebue să vă prezinte desemnurile Observatorului şi cel d'al doilea planul Hotelului Invalizilor.

— Primeşte-i D-ta pe aceşti domni, — răspunse regele. Noi vom dansa, pe când d-voastră veţi lucra pentru gloria noastră, iar posteritatea vă va rămâne recunoscătoare. Numai, pentru a împodobi aceste ziduri goale, să ceri dela fabrica Gobelins, pe care ai fondat-o, câteva din frumoasele tapiserii, cărora le-ai făcut atâtea elogii.

— Am înţeles, voi face întocmai Sire,— zise ministrul.

Spre marea disperare a lui Le Notre, balul avu loc chiar în sere, transformate, ca prin minune, într'o vastă galerie, unde se schimbau miile de ghirlande de flori, în diamante scânteietoare. Fiecare portocal părea un măreţ candelabru de verdeaţă, având agăţate de crengile sale lumânări aprinse.

O mulţime de femei frumoase se învârteau în mijlocul valurilor de lumină, sub arborii înfloriţi, grămădindu-se prin faţa regelui, spre a obţine fiecare o privire de admiraţie.

Vântul de iarnă sufla crâncen pe afară, cerşetorul sgribulit tremura la colţul stradei, în schimb curtea regală, dansa ca într'o zi de vară sub ramurile înverzite şi respira parfumul florilor.

Tânăra regină nu lua parte la această adunare nebunatică, Maria-Tereza evlavioasă şi resemnată fugea de plăcerile sgomotoase în care se arunca regele, soţul său, şi ţinea tovărăşie reginei mame, mătuşa sa.

Prin urmare, balul era sub presedinţia Doamnei Henriette şi Olimpia Mancini, contesă de Soissons.

Drăgălaşe şi timidă porumbiţă, D-ra de la Vallière, şedea retrasă într'un colţ, pe când regele, care de multă vreme o căuta cu ochii, o zări în sfârşit sub frumosul Magnolier, pe care tovarăşele sale îl devastase de flori, faptă necugetată, pentru care fură pedepsite nefiind poftite să ia parte la acest bal.

Un moment în urmă, mâna Luizei, tremura de emoţiune, strânsă de mâna regelui, căci Ludovic XIV, venise s'o invite la dans.

La sfârşitul balului Le Notre, care primise ordine precise, aduse trandafirul favorit, într'un mare şi frumos ghiveci, bogat în ornamente aurite.

Sărmanul om, avea aerul unui condamnat care este dus la supliciu.

El puse arbustul pe cea din urmă treaptă a unei estrade, la vederea tuturor şi fiecare putea să citească, în partea de jos a ghiveciului, aceste cuvinte care stârnise altă dată ceartă în Olimp:

„Celei mai frumoase“.

Douăzeci de rivale păliră, aflând că ducele de Lauzun, era însărcinat de Ludovic XIV, a duce trandafirul cu 100 foi, în apartamentul Domnişoarei de la Valière.

Dar Le Notre, fu fericit, că i se permise de a îngriji personal, pe copilul său iubit, la favorita regelui.

Acest trandafir, deveni un talisman misterios, asupra căruia tânăra domnişoară, atrăsese stăruitorul amor al lui Ludovic XIV.

Ea urmărea cu cea mai mare grije, toate fazele vegetaţiunei, se întrista până la lacrimi, dacă vre'un nou boboc, nu se ivea lângă trandafirul desvoltat, pentru a'l înlocui când se va scutura.

Luiza nu cedase regelui decât din iubire şi visurile de ambiţie nu-i tulburasera încă inima ei naivă „aşa de drăgălaşe şi atât de ruşinoasă“, cum scria despre dânsa M-me de Sevigné. sărmana fată îşi plângea greşeala sa, la piciorul crucifixului.

Remuşcările, pedepseau cu cruzime fericirea sa şi de mai multe ori preotul care slujea liturghia, în Capela dela Versailles, auzi suspine înăbuşite, venind dinspre tribuna regală şi văzu întorcându-se, o umbră albă, îngenunchiată. Era Domnişoara la Vallière, care se ruga lui Dumnezeu, să-i ierte o noapte de amor. Inger căzut, Luiza îşi amintea de cer. Zece ani trecură. Tânăra continuă a'şi expia prin lacrimi, slăbiciunea inimei sale.

Regăsim în castelul dela Saint-Germain trandafirul cu 100 foi, așezat pe o mescioară poleită cu aur, dar sărmana floare, cu toate îngrijirile lui Le Notre, se înclina tristă pe tulpina veștedă, lângă dânsa D-ra de la Vallière, pe care regele o făcuse ducesă, plângea cu mare întristare. Ea primise acest titlu și onorurile care îl însoțeau, nenorocita, numai pentru copii săi, căci avea doi copii cu regele, cu regele pe care acum nu-l mai iubea.

Luiza nu-și încredința durerea de cât lui Dumnezeu și unei amice, pe care o credea discretă și sinceră, *Françoise Athénais de Mortemar, ducesă de Montespan*

Aceasta intrând într'o seară la favorita regelui; o găsi plângând.

— Ce faci? — îi zise dânsa — de ce plângi? Regele nu vine să'ți dea probă de iubire? Dar îl acuzi pe nedrept Luizo.

Drept orice răspuns, Domnișoara de la Vallière, își aținti ochii pe trandafirul care se vestejea.

— Doamne! ce curioasă superstiție ai — zise Doamna de Montespan, care luă un scaun și se așeză lângă amica sa. Pe onoarea mea, dar e o adevărată copilărie, să crezi că iubirea unui rege, urmează destinul unei flori. Aide, copilițo, adăogă ea, lovind ușor cu un evantail, mâinele frumoasei desolate — ești din ce în ce mai adorabilă, de ce oare n'ai mai fi adorată?

— Pentru că o alta este atât de dibace să-și desfășoare în ochii regelui, atracțiunile pe care, fără îndoială eu nu le am.

Athenais își mușcă buzele.

Aceste cuvinte ale Domnișoarei de la Vallière, aveau un accent de ironie dureroasă, ce nu puteau scăpa șiretei ducese.

Luiza termină prin a înțelege, că confidenta sa, nu-i făcea protestări de amiciție decât pentru a o pierde mai sigur.

In ajun, după joc, Ludovic XIV, nu stătuse de vorbă, multă vreme cu Athenais? Nu petrecuse destul, de felul cum M-me de Montespan, batjocorea, imitând pe unele persoane dela Curte? In fine, nu i-a răspuns el, prin aceste cuvinte crude, la reproșurile D-rei de la Vallière.

— „Luizo, ești nebună! Trandafirul tău, îți face confidențe. Bagă de seamă, el mă calomniază!“

Cine alta de cât Athénaïs, putea să descopere acest candid mister de amor? Si vai! în ce împrejurări le descoperise.

D-ra de la Vallière, în fața rivalei sale, d'abia putu să-și reție lacrimile, dar tot fu observată de Athénaïs.

Tonul ușor al D-nei de Montespan, consolațiile sale ipocrite, mângâierile a căror falșitate erau atât de transparente, indignară pe Luiza. Ea nu se putu stăpâni, de a nu-i arăta perfidia acestor mângâieri și bucuria rău ascunsă sub aceleași consolări.

Athenaïs se prefăcu, că nu înțelege.

Ea se apropie de trandafir, scoase din una din mânușile sale, o sticluță aproape imperceptibilă și cu o mișcare repede ea stropi tulpina trandafirului, cu acel lichid corosiv ce conținea sticluța.

Era pentru a treia oară, de când M-me de Montespan, reînoia această manoperă infamă, convinsă că infidelitatea regelui, depindea de uscarea trandafirului cu 100 foi.

A doua zi, Le Notre, găsi trandafirul uscat.

Pentru el era o pierdere nemărginită, de oarece nu mai avea nici un exemplar din această floare.

Un șiroi de lacrimi, îi inundă fața când se întoarse către D-ra de la Vallière.

Luiza înțelese că nu mai avea nici o speranță.

Mai albă ca varul, ea luă o foarfecă de aur și tăiă trandafirul veșted, pe care îl puse sub un glob de cristal.

Ridicându-și apoi ochii către cer, căută spre divinitate, forța de a'și stăpâni durerea.

. . . .

Secolul lui Ludovic XIV, căzu în ruină, odată cu gloria sa. Era în acea epocă nenorocită, când foametea grozavă și spăimântătoare, decima Parisul, pe când la frontiere Malborough și prințul Eugeniu, distrugeau armata regală, clopotele monastirei din strada Sf. Iacob, sunau de înmormântare și pe două rânduri Carmelitele, în tăcere conduceau la ultimul locaș, pe una din tovarășele lor de suferință.

Când ele se retrăsese în chilii, după ce se terminase slujba mortuară, un bătrân îngenunchiă pe mormântul proaspăt. Mâna sa ridică globul de cristal, pus pe lespede, luă trandafirul uscat, ducându-l la buze, murmurând cu o voce întreruptă de plâns:

— „Sărmană femee! sărmană floare!

Acest bătrân era grădinarul Le Notre, și carmelita moartă în ajun, era sora Luiza (Soeur Louise de la Miséricorde), altă dată „D-ra de la Vallière“.

Trad. de CONST. MULTESCU

INAPELABILE

de ION MUNTEANU

Pe când Hamide, văduva bogată a lui Guttam Husein se sbătea în chinurile nașterii, Ali și Mirza, lacomii săi cumnați încercau în camera vecină să cumpere medicul, care se găsea în fața celei mai grele probleme.

Mama sau copilul trebuia să moară, căci amândouă viețile nu puteau fi scăpate. Iar Ali și Mirza doreau din tot sufletul moartea copilului, rămânând ei astfel moștenitorii imensei averi ai fratelui lor. Căci văduva nu putea moșteni decât prin copilul ce i s'a'r fi născut dela soțul care a văduvit-o în floarea tinereții.

Slujitorul vieții cu cuțitul de operație în mână cugeta adânc asupra datoriei sale, în timp ce Ali și Mirza îi vorbeau cu viclenie.

—Legile firii ne opresc să punem mai presus viața unui copil de a mamei sale. De dragul unui fruct, nu ne este permis să tăem pomul.

Cu adâncă înțelepciune medicul le răspunse:

— Nu cunosc mamă și fiu. Eu nu cunosc decât viața. Pentru ea mă lupt și împotriva morții. Iar viața înseamnă vlăstar tânăr de dragul căruia culc bucuror tulpina putredă la pământ.

Atunci Ali și Mirza:

— Dar vorbești ca un nelegiuit. Tu sclav al vieții ai îndrăsni oare să jertfești chiar pe Inaltul Sultan unei mlădițe tinere? Nu crezi oare că, vorbele tale te-ar putea pierde?

Dar medicul se încăpățână în părerile sale ca un catâr persan și ucizând pe mamă, scăpă fiul.

Cei doi unchi ai noului născut, înfuriați au dus plângerea în fața cadiului, care după-ce i-a ascultat cu atenție, a pronunțat următoarea sentință.

— Alah e mai presus de Mahomed, care e mai presus de mine, iar eu mai presus de voi și mama mai presus de fiu. Mama trebuia scăpată și nu fiul. Iar pentrucă medicul s'a încăpățânat în prostia sa, voi porunci să i se taie capul și vouă deasemenea, pentruca împreună să o căutați pe mamă pe cealaltă lume și s'o aduceți înapoi.

Eu voi îngriji de copil și dupăce vă veți fi reîntors cu mama, vă voi tăia din nou capul împreună cu al copilului, care a fost hărăzit pe bună dreptate morții, și apoi dacă veți încerca pe urmă să-mi apelați sentința, vă voi tăia capul și a treia oară.

Și acum să se execute sentința.

II

La târgul din Sculin, Obeid Ulah îi vându lui Timur Hulagu din Isandac, zece catâri cu cincizeci de lire.

Abia au schimbat însă animal și preț, că au năvălit un roi de muște ne mai cunoscute până atunci, cari au început să muște până la sânge dobitoacele și oameni.

Au început să joace de durere Obeid Ulah și Timur Hulagu, iar catârii întărîtați au asvârlit cu copitele în aer și apoi au început o fugă nebună, pierzându-se pentru totdeauna din ochii stăpânului lor.

Timur Hulagu, care predase aurul, dar rămase fără catâri, îi pretinse vânzătorului să suporte și el paguba pe jumătate.

Neînțelegându-se, s'au luat la bătaie și apoi s'au supus judecății cadiului Mehchemei, în timp ce au pledat astfel:

Obeid Ulah: — Alah, din înaltul cerului, dorind să-l pedepsească pe Timur Hulagu, a așteptat până ce mi-a numărat lirele și i-am predat catârii și apoi i-a luat. Dacă dorința lui Alah era să mă pedepsească și pe mine, ar fi trimis un vânt sălbatic și mi-ar fi suflat lirele din palmă. Atunci eu n'aș fi putut cere nimic cumpărătorului. E drept oare deci să suport o pagubă străină.

Pentru Timur Hulagu, vorbi cadiul, după cum se spune mai la vale:

— Dreptatea e stăpână în ceruri, iar noi cei de pe pământ datori suntem să o urmăm după slabele noastre puteri.

Alah în bunătatea lui nemărginită ți-a luat deci catârii, o Timur Hulagu. Pe bună dreptate vrei acum și tu, ca Obeid Ulah să aibă jumătate din pagubă, căci poate muștele au fost trimise de Alah încă înaintea de încheierea târgului, și deci te-a lovit pe tine nevinovat.

Deci aceasta-i sentința mea: paguba să o purtați în măsură egală... Tu Obeid Ulah predă-mi cele 50 de lire și grăbește-te să te ascunzi ochilor mei, Iar tu Timur Hulagu mulțumește-mi pentru dreptatea ce am făcut, împărțind paguba în două jumătăți egale: zece cămile lui Alah, iar prețul cămilelor mie.

TREI PSALMI

din Psaltirea tradusă acum din nou de către preoții profesori universitari la facultatea teologică din Chișinău:

GALA GALACTION și VASILE RADU

PSALMUL 9

Cântare de slavă lui Dumnezeu, care pierde pe nelegiuți și ocrotește pe cei sărmani.

1) Starostelui cântăreților, după podobia „Mori pentru fiul" — un psalm al lui David.

2) Lăuda-te-voi pe tine Doamne, din toată inima mea; istorisi-voi toate minunile tale;

3) Veseli-mă-voi și voi sălta de bucurie întru tine. cânta-voi, Prea Inalte, numele tău!

4) Pentru cuvântul că vrăjmașii mei dau înapoi, se poticnesc și pier din fața ta.

5) Căci tu ai adus la biruință pricina și dreptatea mea; tu ai șezut în jilțul tău ca drept judecător.

6) Mustrat-ai popoarele, stârpit-ai pe cel fără de lege, numele lor l-ai șters acum și în veac de veac.

7) Dușmanul e una cu pământul, paragină pe veci, iar cetăților pe cari le-ai dărâmat pieritu-le-a până și pomenirea.

8) Ci Domnul rămâne pururea și întocmește spre judecată jilțul său.

9) Judecă lumea întru dreptate, proces face neamurilor pe drepte pravili.

10) Și, astfel, este Domnul un loc de scăpare pentru cei apăsați un turn mântuitor în vremi de strâmtorare.

11) In tine își pun nădejdea cei ce cunosc numele tău, căci tu nu părăsești pe cei ce te caută pe tine Doamne.

12) Slăviți în cântări pe Domnul, sălășluitorul în Sion, vestiți între noroade faptele sale mari!

13) Căci el, răzbunătorul vărsărilor de sânge, și-a amintit de ei și țipetele sărmanilor nu le-a uitat.

14) Milostiv fii mie Doamne; vezi obida mea din partea celor ce mă urăsc, tu cel ce mă ridici din porțile morții,

15) Ca să propovăduesc toate faptele slavei tale și de izbăvirea ta să mă bucur foarte, în porțile fiicei Sionului.

16) Prăbușitu-s'au păgânii în copca pe care au pregătit-o, în lațul pe care l'au măestrit s'a prins piciorul lor.

17) Știut fie că Domnul a făcut judecată! în isprava lucrată de chiar mâinile lui s'a încurcat cel fără de lege. Higgaion. Sela.

18) Intoarcă-se în locașul morții cei nelegiuiți, toți păgânii cari își uită de Dumnezeu!

19) Căci nu pe veci uitat este săracul, nădejdea nevoiașilor nu piere de istov.

20) Inalță-te, Doamne! Să nu biruiască omul; judecați să fie, în fața ta, păgânii!

21) Pune, Doamne, spaimă peste ei! Să-și dea seama păgânii că numai oameni sînt! Sela.

PSALMUL 19.

Desvăluirea măreției dumnezeești din natură și din lege.

1) Starostelui cântăreților — un psalm al lui David.

2) Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu și tăria destăinuește lucrul mâinilor sale:

3) Ziua zilei i-o spune în murmur și noaptea nopții i-o dă în știre.

4) Fără solie, fără cuvinte, fără graiu care să fie auzit.

5) In tot pământul iese pravila lor și până la marginile lumei cuvintele lor. Soarelui i-a pregătit, acolo, cort.

6) Și el e asemenea unui mire, ieșind din cămara sa, și bucuros ca un viteaz să străbată în fugă calea sa.

7) El răsare dela un capăt al cerului și-l străbate rotund până la celălalt capăt și nimeni nu este în stare să se ascunză de văpaia lui.

8) Legea Domnului este desăvârșită: ea întărește sufletul; mărturiile Domnului sunt adevărate: ele înțelepțesc pe cei zmeriți.

9) Poruncile Domnului sunt drepte, ele înveselesc inima; pravila Domnului este curată: ea luminează ochii minții.

10) Frica de Domnul e fără prihană; ea ține în veci vecilor judecățile Domnului sunt adevăr: ele sunt toate drepte.

11) Ele sunt mai de iubit decât aurul, decât grămezi de aur lămurit și mai dulci decât mierea, de cât mierea care se scurge din fagure.

12) Pentru aceea, servitorul tău ia îndemn și învățătură dela ele; întru păzirea lor e mare răsplătire.

13) Cine poate să ia aminte la greșelele cele fără de voe! Iartă-mi greșalele cele fără de știință cari rămân într'ascuns!

14) Cruță pe robul tău de oamenii semeți, ca să nu pună stăpânire asupra mea. Atunci voi fi fără vină și curat, dinspre păcatele cele mari.

15) Fie cuvintele gurii mele și cugetarea inimii mele, în fața ta, spre bună plăcerea ta, o Doamne vecinice, stânca mea și izbăvitorul meu!

PSALMUL 39.

Cât de trecătoare e viața omului! Cerere pentru iertare și pentru ocrotire dumnezeească.

1) Starostelui Cântăreților — lui Jedutun. Un psalm al lui David.

2) Am zis: Voi păzi căile mele ca să nu păcătuesc cu vorba; voi pune frâu gurii mele, câtă vreme cel fără de lege va fi înaintea mea.

3) Și am rămas mut și tăcut și fără grai, lipsit de orice bine, dar durerea mea s'a ințețit.

4) Inlăuntrul meu s'a aprins inima mea, în cugetul meu arde ca o văpaie, și limba mea s'a deslegat.

5) Fă-mă, Doamne, să cunosc sfârșitul meu și lungimea zilelor mele câtă este. Vreau să știu cât sunt de trecător.

6) Iată, tu ai dat zilelor mele lărgimea unei palme și viața mea este ca o nimica toată înaintea ta; cu adevărat, omul este numai o suflare! Sela.

7) Da, ca o umbră trece viața omului, zadarnic este tot sbuciumul său, adună și nu știe cine va culege.

8) Și acum ce pot să aștept, o, Doamne? Nădejdea mea este în tine.

9) Scapă-mă de toate păcatele mele, nu mă face de ocară în fața celui nebun.

10) Eu tac și gura n'o deschid căci tu ești carele faci toate.

11) Dă la o parte dela mine loviturile tale, căci de tăria mâinii tale mă prăpădesc.

12) Când pedepsești pe om pentru fără de legea lui și-l dojenești, tu nimicești, ca molia, ce are el mai scump. Cu adevărat, omul este numai o suflare. Sela.

13) Ascultă, Doamne, rugăciunea mea, pleacă urechea ta, la strigătul meu și la lacrimile mele ia aminte căci sunt la tine un oaspete, un călător, ca și părinții mei.

14) Intorce dela mine privirea ta plină de mânie, ca să mă înviorez, mai înainte ca să plec și să nu mai fiu.

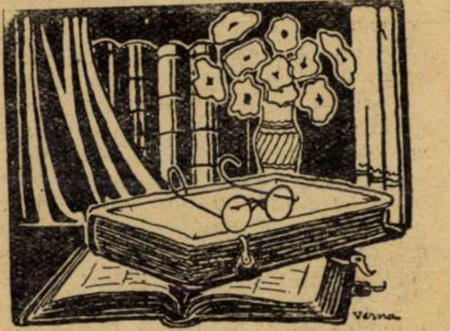

critica literara

POETI ŞI SCRIITORI DECADENŢI

Acum sunt foarte mulţi — iar tânăra generaţie a trecut cu arme şi bagaje în acest lagăr.

Desigur că acest lucru nu este spre cinstea generaţiei şi vom arăta de ce.

După război, a urmat o întreagă serie de tineri, cari nu au prea învăţat carte. Au trecut prin şcoală, cum câinele prin apă. Atunci s'au alipit de o şcoală care nu le cere nici un fel de pregătire.

Ce înţelegem noi prin decadentism, sau mai bine zis, şcoala nouă? Este o relatare, pur şi simplu, a realităţii, aşa cum e, sau deformată de anumite vicii. Un decadent a fost şi acest Marcel Proust, care a ţinut să simtă spasmele incestului în cea mai scabroasă concepţie şi în cea mai incâlcită formă literară. Şcoala nouă ne redă fotografii, sau face concurenţă proastă cinematografului, — a cărui valoare unică este că e mut, vai! de el va fi atunci, când va vorbi! Va fi moartea lui! Sigură şi inevitabilă!

Scrii o nuvelă, potriveşti o poesie, aşa cum te taie capul, fără să ţi-l baţi de loc şi fără să te gândeşti a spune ceva. E cel mai uşor lucru din lume să fii scriitor din şcoală nouă: nu ţi se cere nici un fel de cunoştinţe speciale, e o trăncăneală de fraze ca să „epatezi“ pe proşti şi pe burghez. Ca un corolar al bolşevizmului social este această şcoală nouă în artă, care nivelează pe Grethe cu ultimul scrib sau rimător dela cutare gazetă literară decadentă.

I s'a spus şcoală decadentă, pentru că scoboară scrisul dela marea lui menire morală şi educativă la o simplă mâzgăleală de anagramaţi sau şarlatani.

De altfel publicul cel mare „a mirosit“ una, de acest scris decăzut, pe care îl repugnă şi de care fuge ca dracul de tămâie.

Această şcoală şi-a ales de Dalai-Lama pe un prozator de talent, şi l'a făcut ce nu este, adică poet. Ca elev al Muselor, iată ce scrie noul Dalai Lama:

Scriu aci, uituc, plecat,
Ascultând glasul viudat
Al mlaştinii şi al livezii,
Şi semnez: Tudor Arghezi...

Sau

Când îl rod păduchii câteodată,
Pe dedesubtul platoşei domneşti,
Prinţul te simte, spadă fermecată,
Prinsă de şold, c'ai tresărit şi creşti.

Şi încă Dalai-Lama decadent este un poet „clasic“, dar elevii lui merg până la nebunie cu libertăţile şi licenţele lor!

Dar, despre asta, cu altă ocazie, vom mai reveni.

I. FOTI

◆

POVESTEA CALENDARULUI de Comandor Negulescu Aurelian (Moş Delamare).

„Alarmat de desbinarea pe care duşmanii credinţei strămoşeşti cearcă să o facă între fraţi, sguduind temeliile naţiunii“, vechiul navigator al apelor care este comandorul Negulescu Aurelian — cunoscut sub blajinul nume de Moş Delamare — s'a simţit îndemnat să dea la iveală „Povestea calendarului“, contribuind astfel cu sufletul său de bun creştin şi cu necontestata sa autoritate de cunoscător în ştiinţa astronomiei, la răspândirea Luminei şi Adevărului.

Scrisă într'un stil mai mult decât vioi şi presărată cu adevărate scânteeri de spirit, „*Povestea calendarului*“, cuprinsă într'o simpatică, dar eftină broşură (10 lei exemplarul) reuşeşte să arate cititorului — instruindu-l şi amuzându-l tot deodată — că acest măsurător al timpului *(Calendarul)* nu este altceva decât un ceasornic omenesc, care trebue îndreptat după cel ceresc.

Sfătuim deci pe cititorii să-şi procure această necesară lucrare populară, care n'ar trebui să lipsească din nici o casă unde se găseşte ceas şi calendar de perete.

I. GR.

Teatru

TEATRUL ALHAMBRA

„VIAŢA E FRUMOASA“, cu Puiu Iancovescu

Frumoasă piesă.

Păcat, că are roluri cam multe. Nu fiindcă n'ar fi necesare excelentei piese tinereşti, ci fiindcă acei cari interpretează rolurile şi mai ales strică admirabilei impresiuni, pe care o fac partenerii principali, Puiu Iancovescu şi d-na Marieta Sadova.

◆

Pentru întâia oară, am văzut pe Iancovescu apărând pe scenă într'un costum sdrenţăros, înfăţişând un tip de vagabond, aş putea zice înţelept.

Vagabondul nu face nimic. N'are nici o ocupaţie. Lâncezeşte pe cheiul Senei şi se odihneşte în azilurile de noapte. Şi e mulţumit de viaţă, fiindcă nu râvneşte şi nu se simte umilit; e isteţ şi are o melancolie de resemnat; se simte liber, deplin liber, fiindcă e descătuşat de vacarmul poftelor şi ispitelor.

E în sufletul tipului reprezentat de Iancovescu, — numit în piesă Magnificentius, — interesantă filosofie. E o sinteză de voioşie a liberării de sub năvala poftelor şi dorinţelor şi sfidare blajină faţă de cei cari se frământă şi-şi complică viaţa.

Magnificentius se întâlneşte cu o fată căreia-i aduce punga, pe care a pierdut-o. Fata se credea iubită. Repede însă a fost dezamăgită.

Si atunci ispitită de spusele vagabondului înţelept, mulţumit — caută să-l urmeze. Intră în azil şi ea. Dar deprinderile de altă dată, tumultul în care a trăit, ambiţiile, râvnirile anterioare o atrag.

Incă odată, frumoasă piesă.

Fără îndoială, că piesa cere actori de mare talent. Protagoniştii i-a găsit. Nu se putea să găsească alţii. Iancovescu e tânărul isteţ, vioiu, vibrant, care ştie să interpreteze, mai mult încă, ştie să colaboreze cu autorul, reliefând adâncul înţeles al dialogului şi punând în valoare importanţa caracteristică a expresiei.

D-na Sadova, — despre care am spus într'o cronică trecută, că n'a prea corespuns rolului, — de astă dată a fost pe acelaş plan cu Iancovescu.

Mai am un cuvânt bun de spus, d-lui Iassy. Ceilalţi...

B. C.

TEATRUL MIC

„CLUBUL ŢICNIŢILOR“ comedie în 3 acte.

Poate din cauza titlului, care promitea o farsă, sau o comedie bufă, poate din cauza interminabilului prim act, cine ar putea preciza cauza unui succes, — publicul dela premieră a suferit o dezamăgire.

Subiectul,—pentru că sunt curioşi cari ar vroi să-l afle,—se poate rezuma astfel:

O lucrătoare cu nervi, protejată de trei bătrâni rataţi, ajunge mare cântăreaţă, se cabotinizează.

Mai târziu, ascultând glasul conştiinţei, rechemată la viaţă de mizeria bătrânilor, renunţă la musichall şi le dă un concert la *clubul* lor, al *ţicniţilor*.

Despre interpretare am putea spune, că a fost mediocră.

D. Fotino, cu mult curaj s'a silit să ducă până la capăt un rol destul de greu.

Momente bune au avut d-nii: Niculescu-Buzău şi Antoniu. Cel din urmă trebue urmărit, are talent.

INT.

❦

plastica

EXPOZIȚIILE

In sala „Ileana" (Cartea Românească) pictorul *D. Stoica* expune peste o sută de lucrări, picturi și desenuri, în cea mai mare parte compoziții cu subiecte din trecutul românesc istoric și legendar, ori din lumea basmelor noastre.

Nimic mai lăudabil ca stăruința artistului d'a evoca, fixându-le definitiv, scene din viața eroică a strămoșilor cu pitorescul costumelor, cu obiceiuri și tradiții seculare prinse'n momente de încercări aspre ale neamului frământat de vicisitudinile istorice întretăiate ici și colo de romantismul episoadelor duioase.

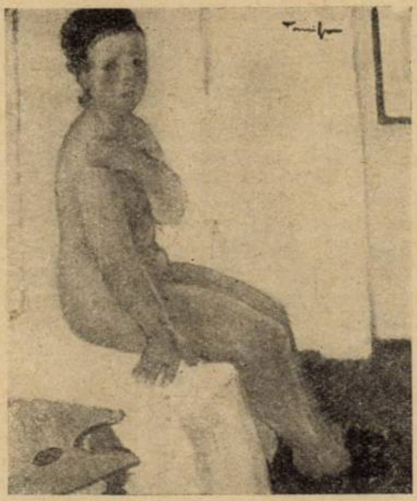

N. N. TONITZA: „La colț"

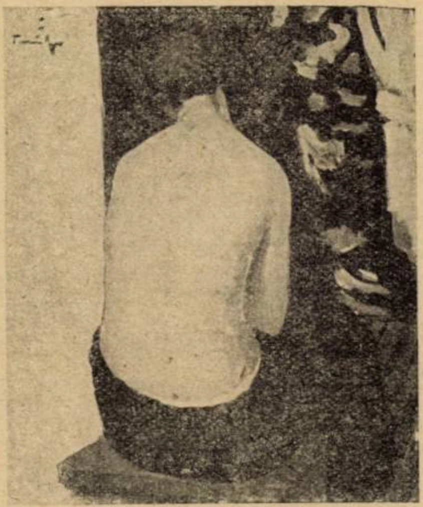

N. N. TONITZA: Repaus

E poate chiar un sacrificiu la care artistul subscrie — se pare — cu destul entusiasm această predilecție, pentru o sursă unică de inspirație, care 'n limbaj mai comun s'ar chema poate specializare.

— „Din luptele boerilor basarabeni cu hoardele tătare"; „Barbarii în Dobrogea"; „Intoarcerea romanilor din incursie"; „Panduri la foc"; „Panduri la taifas" și altele — sunt titluri destul de semnificative pentru delimitarea câmpului de investigație plastică ale d-lui Stoica.

D-sa este din seama pictorilor cari, spre deosebire de cea mai mare parte a colegilor contimporani acordă în opera d-sale anecdotei rolul capital, pentru succesul căruia se devotează totalul mijloacelor de realizare edificatoare atât în sensul documentar cât și din punct de vedere plastic.

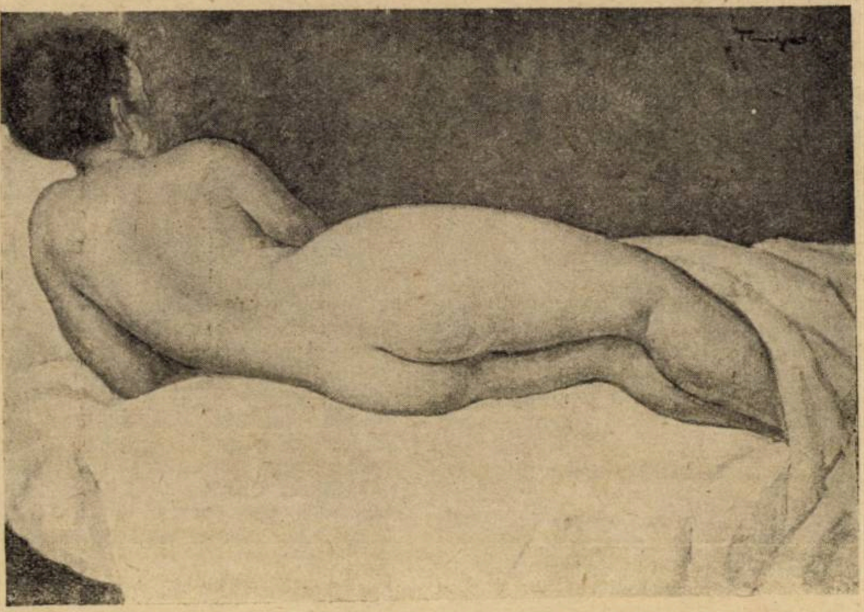

N. N. TONITZA: Nud

Pentru acest rezultat, d. Stoica este cu prisosință înzestrat cu însușiri de compoziție ajutate de o surprinzătoare facilitate de penel.

Sânt calități cari își au cusururile lor.

Astfel dacă pe deoparte nu se pot tăgădui meritele picturii istorice ale d-lui Stoica, nu pot trece însă neobservate anumite slăbiciuni ale picturii sale—pur și simplu — detașată de orice calificativ.

Toată abilitatea d-sale nu poate înlocui lipsa de vigoare — dacă nu chiar o determină — pricinuită de un fundamental desinteres pentru valorație. De aci fragilitatea expresiunii plastice, confuzia de planuri și de volume la care contribuie în mod simțitor și profuziunea de personagii și obiecte grămădite mărunt pe suprafețe relativ restrânse.

In tablourile reprezintând de pildă o bătălie, o conspirație sau „proclamarea revoluției".. grămădirile mulțimii sunt urmărite de autor cu prea egală importanță dela grupările din primul plan până la ultimul, lipsind tabloul de fundamentul impunător al unui moment sintetic pentru care restul compoziției trebuie să rămână accesoriu susținător.

Prin egalitatea de lumină personagiile și lucrurile se suprapun plat ca imagini decupate din studii izolate, atmosfera lipsește și lucrurile pierd consistența lor.

Aceste remarce sunt cu atât mai valabile cu cât subiecte ca acele ce formează majoritatea în tablourile d-lui Stoica — atitudini răsboinice — sunt prin natura lor făcute să deștepte un sentiment de energie și ca atare mijloacele de susținere trebuiesc să fie din cele mai viguroase.

Calitățile d-lui Stoica sânt ale unui excelent ilustrator.

Câteva din desenurile d-sale sânt, prin puterea de observație, așezarea în pagină și intenția de pătrundere interioară, mărturii de un real talent care în tablourile mari se risipește adesea, antrenat de virtuozități superficiale.

„Un stegar" (106) e un cap studiat solid, bine închegat, de mult caracter, și de un colorit cald,

C. VLADESCU

gazetaria

aşa şi-aşa...

Domnule Director,

Sunteţi rugaţi să binevoiţi a publica în anunţurile bibliografice următoarea notă:

Din *Dicţionarul Limbii Române*, publicat sub auspiciile Academiei Române şi redactat la Cluj sub conducerea d-lui profesor Sextil Puşcariu, au apărut două noui fascicole: unul din Tomul I, partea II, cuprinzând cuvintele *Cartal-Ce*, şi celălalt (6) din Tomul II: *Holercă-Imbrăcină.*

Fascicolele se vând cu 150 lei şi se pot procura prin librăria Pavel Suru sau deadreptul la cancelaria Academiei.

Până acuma sunt publicate următoarele părţi din marele dicţionar:

Tomul I, partea I, cu literele *A-B*, şi trei fascicole din partea II, cu litera *C-Ce;* iar din Tomul II, 6 fascicole cuprinzând litera *F-Imbracinà.*

Toate fascicolele apărute până acuma se pot procura în preţul total de lei 1950.

„SCRISUL NOSTRU“ este ultima revistă bârlădeană, scoasă sub auspiciile „academiei“ cu acelaş nume — în sănătosul oraş de provincie care a dat aripi lui Vlahuţă, Gârleanu, Nanu, Corneliu Moldovanu,... Apare îngrijit şi modest — deocamdată lunar — cu colaborarea câtorvà elemente vechi (d. Tutoveanu) alături de tineretul parte cunoscut dela „Gândul nostru“ parte abia debutant.

In numerele de Ian. şi Febr. d. Tutoveanu ne oferă interesante notiţe în legătură cu istoria literară desfăşurată pe aceste meleaguri. Din informaţiunile d-sale aflăm că primele publicaţiuni literare ale acestui oraş au fost: gazeta „Paloda“ (organ al intereselor generale“), revista culturală-literară „Gheorghe Lazăr“ şi „Semănătorul“ lui Vlahuţă. P.

UN SFAT pentru editorii cari se ocupă cu tipărirea de literatură auxiliară şcolarilor: să întrebuinţeze pentru transcrierea ei, cea mai corectă şi mai completă ortografie a Academiei. Aceasta chiar dacă „îngrijitorii“ acestor tipărituri nu admit, din neştiinţă sau din snobism, acea ortografie oficială. Justificarea acestui sfat: lecturile amintite trebue să fie auxiliarele elevilor şi prin conţinutul, şi prin forma, şi prin corectitudinea lor ortografică. P.

„CRAINICUL“ din Ploeşti e o revistă bilunară — „Expoziţie colectivă de literatură“ — care apare. de vreo 3 luni, sub conducerea d-lor F. Voican şi St. Alexiu. Scrisă cu mult respect pentru valoarea cuvântului, ea se fereşte cu grijă de înrâuririle stricătoare ale unui modernism nesincer, nenatural, deşănţat şi neliterar. Cetirea ei nu poate dăuna nimănui. P.

LITERATURA ŞI POLITICA. E un amestec pe care — hebdomadar — o cunoscută gazetă literară îl serveşte publicului.

Interesant e faptul că — totuşi — crezul ei gravitează, printr'o stranie îndemânare echilibristică, pe rând sau simultaneu în jurul atâtor axe politice.

Astfel — spre a o caracterizà rezumativ:

prin redactorul şi directorul ei, face politică de partid, publicând numeroase contribuţiuni de-ale scriitorilor confraterni;

prin note, informaţiuni şi reclame, prin unele dări de seamă şi spicuiri face:

când politică editorială.

când politică de cenaclu;

prin unii colaboratori, face politică de demoralizare;

prin numeroasele traduceri cărora le dă adăpost, militează;

când cu filosemitismul;

când cu sovietele;

când cu umanitarismul;

în fine — ultima înfăţişare: acum în urmă, şi-a pus în gând, ca un ecou al mişcărilor comuniste, să desgroape pe odihniţii întru cele vecinice ai vechei mişcări socialiste — făcând, bineînţeles, din fiecare un „erou“.

E, desigur, un adevărat record să întâlneşti, în coprinsul aceloraşi pagini, atâta amestec. Nu negăm, totuşi, că scara posibilităţilor de orientare ar fi fost epuizată... P.

RUBRICI VOLANTE... Aceiaş publicaţiune merge până-acolo, în flatarea unora dintre colaboratorii săi, încât, pentru tămâerea lor, înfiinţează şi desfiinţează rubricile.... Astfel, când vreunul dintre aceştia tipăreşte o nouă carte, foaia apare cu „Cronică literară“; când, întâmplător, conferenţiază — cu rubrica numită „conferinţe“; înfine, când un altul participă la vreo şezătoare, întâlnim rubrica „Şezători“, ocupată, binenîţeles, toată numai cu flatări la adresa fericitului participant. E desigur — un exces de zel unic, dar şi o batjocorire a cetitorului neexperimentat. P.

„ROMANŢIOŞII“ lui Ed. Rostand au fost reeditaţi în traducerea în versuri a d-lui Mircea Rădulescu. Fără să intrăm în intimitatea textului românesc, credem că bine s'a făcut: „Romanţioşii“ e o operă de care sufletul românesc actual are multă nevoe. Să adaog faptul îmbucurător că traducătorul are oarecari contingente formale cu autorul operei? P.

DELAŢIUNE? Revista „Pentru noi“ continuă să apară în condiţiuni — tehnice, literare — destul de bune pentru tinerii cari îşi fac un crez din editarea ei.

Credem însă că acuzaţiunea de delatori cu care s'a răspuns unei notiţe pedagogice publicată într'un număr anterior al „U. L.“ e gratuită şi — dece nu? — deadreptul jignitoare.

Nu avem niciun interes să denunţăm pe nimeni. Autorităţile şcolare au — desigur — destule mijloace de supraveghere (şi cazul încă recent a dovedit-o) a moralităţii elevilor şi a bunului mers al şcoalei.

Am vrut atât: Să relevăm o contradicţie — întâi pentru conducerea publicaţiunii (pe care o bănuiam puţin vigilentă de data aceasta).

Sântem pentru încurajarea tinerelor talente. O spunem cu sufletul deschis. Adăogăm însă: în condiţiunile, poate prea rigide, ale şcolarităţii. In astfel de împrejurări elevul ca atare, chiar dacă are o deprindere înaintată a exerciţiilor stilistice — nu are îngăduiala nu să recomande altora, dar nici să citească anumite pagini. Aceasta — bineînţeles — dacă ţinem cu orice preţ — să-l păstrăm ca elev şi ca suflet curat.

Deaici: imperativul categoric al unei intervenţiuni profesorale care — însă — să nu fie numai cu numele. Concluzia: conducătorul revistei „Pentru noi“ să controleze tot ce se publică sub răspunderea personală a d-sale. P.

„EDUCAŢIA“ „revistă pentru şcoală şi familie“ a intrat — cu numărul pe Ian. — Febr. în al XII-lea an de existenţă. E — desigur — un record cu atât mai mult, cu cât, în tot acest, amintita publicaţiune, a făcut cunoscute atâtea chestiuni de ordin şcolar şi educativ, părinţilor şi corpului didactic. Aceste gânduri ne îndreptăţesc să felicităm pe „îngrijitorii“ ei: d-na Maria si d-l Gh. Beiu-Paladi. P.

INCEPATORII.— Imi vine un caet cu versuri şi — odată cu el — o nouă şi grea enigmă. Fireşte — ne găsim în faţa unui debutant sau, mai de grabă, debutante, — versurile nu poartă nicio semnătură. Ne simţim obligaţi să-l cetim — cu tot optimismul omului de bună credinţă — şi să reflectăm.

Din nefericire, deastădată, puţine vom aveà de spus:

o simţire, într'adevăr, se degaje din caet, dar — vai! — o simţire care n'a ajuns să fie poetizată, care n'a putut să se fixeze ca artă. Şi aceasta din cauză că — în drumul ei spre această supremă ţintă — a dat peste atâtea şi atâtea piedici. Iată — deocamdată — una:

lipsa completă a puterii de despersonalizare şi impersonalizare. Cântăreţul anonim prea e el, prea se închide în cercul restrâns al intereselor proprii, prea pledează o cauză pe care — vai! — n'are mijloace s'o facă sensibilă şi generică.

Deaici un sfat pentru începători: sânteţi în vàrsta simţirilor. Să nu credeţi însă că tot ce voi simţiţi interesează şi pe alţii. Aşadar două lucruri: mai întâi o selecţiune în simţire şi apoi o violenţă de mijloace artistice prin ajutorul cărora simţirile odată triate prin măsura generalului, să poată deveni opere de artă poetică.

Dar nu acela e singurul cusur al caetului de care fu vorba. P.

REEDITARI din literatura mai veche.

Vol. I „Opere complete“ de Al. Odobescu;

din literatura medie:

I. Slavici: Manea; din cea mai mult sau mai puţin nouă:

I. Agârbiceanu: Arhanghelii; Nestor Ureche: Zânele din Valea Cerbului;

Damian Stănoiu: Necazurile părintelui Ghedeon;

Ionel Teodoreanu: Uliţa copilăriei.

P.

literara

o seama de cuvinte

Cineva întrebă pe doamna d'Argenson, soţia ministrului de finanţe al lui Ludovic al XV-lea pe care îl preferă dintre fraţii Tallien, reputaţi curtenitori.

— Uite ce e, răspunse ea, de câte ori stau de vorbă cu unul dintre ei, îl prefer pe cellalt!

◆

Romancierul Michaud, era certat cu confratele său Lacretelle şi îl vorbea de rău, de câte ori avea prilejul. Intr'o zi un important om politic îi spuse un secret, atrăgându-i atenţiunea:

— Fă aşa ca să nu ştie nimeni ce ţi-am spus!

— Va să zică e necesar ca să nu se afle chestiunea asta?

— Sigur!

— Atunci spune-i lui Lacretelle să o publice intr'unul din romanele lui!

◆

Se discuta, pe vremuri, în salonul frumoasei Eve Lavallière despre caracteristicile egoişitilor şi fiecare încerca să dea o definiţie.

Eve Lavallière zâmbi şi spuse cu convingere:

— Egoist este bărbatul care mă vede şi nu doreşte să-mi facă cunoştinţa!

◆

Celebrul avocat Campinchi, pleda un proces important la Curtea de Apel. Preşedintele distrat, discuta cu un magistrat şi întorsese aproape spatele lui Campinchi.

Acesta însă fără să se demonteze, continuă calm:

— Mă voi referi în această privinţă la hotărîrea dată de onorata Curte în spatele căreia am cinstea, *să pledez!*

Preşedintele a întrerupt brusc conversaţia şi s'a întors.

◆

Romanul lui Pierre Benoit „Le lac salé" *înainte de a apare în volum, a fost* publicat în Revue de France. *In această primă formă a publicărei, Pierre Benoit vorbind despre principala sa eroină scria următoarele:*

„Ani în şir venea regulat la masă, se aşeza, sta până la sfârşit, dar nu deschidea gura".

Intrebat de un critic literar, în ce fel reuşea să se hrănească această fenomenală Barbara Ubrick, dacă nu deschidea gura, Pierre Benoit a scos această frază la publicarea romanului în volum.

◆

O doamnă vine la pictorul Laurent să-i comande un portret şi îi spune numai decât:

— Imi garantezi asemănarea?

- De sigur doamnă!

— Pentru câţi ani?!...

bazar

O MINUNE DE ARTA GREACA SE VA VINDE IN CURAND

O veste, care a produs sensaţie în lumea întreagă şi mai ales în America, e aceea că un faimos obiect de artă unic în felul său şi care de peste o sută de ani făcea fala marelui muzeu britanic va fi vândut prin licitaţie publică în ziua de 2 Mai în sala de vânzare a casei Cristie, Manzon & Woods din Londra. Acest obiect e faimosul vas grec, cunoscut sub denumirea de „Vasul Portland" după numele familiei ducilor de Portland a cărei proprietate e şi care îl împrumutase numai „Muzeului Britanic" spre a putea fi văzut de publicul din lumea întreagă. Acest minunat vas unic în felul său, e un splendid specimen de artă greacă şi a fost descoperit în Italia, lângă Roma fiind mai multă vreme proprietatea familiei Barberini, pe terenul căreia fusese găsit şi trecând apoi în posesia ducilor de Portland. El e de sticlă de un colorit delicat albastru, pe care sunt gravate în relief, în felul cameelor, graţioase figuri de femei şi bărbaţi în alb. Procedeul întrebuinţat pentru executarea acestui vas e necunoscut azi şi cum un al doilea exemplar, — cel puţin atât de perfect ca execuţie, — n'a mai fost găsit, se înţelege de ce se pune atâta preţ pe acest specimen unic. Se crede că el va fi vândut cu o sumă care poate varia între 50.000—100.000 dolari, sau poate chiar şi mai mult dacă se va naşte concurenţă între amatorii de peste Ocean. Şi totuşi acest preţios obiect de artă ar prezenta un grav defect în ochii profanilor sau ai vre-unui îmbogăţit de război, improvizat amator de artă... căci el nu e intact, nu e nici măcar numai ştirbit ci e refăcut cu o răbdare adevărat măiastră din peste o sută de bucăţele, după ce o piatră asvârlită de un nebun îl sfărâmase acum câteva zeci de ani chiar sub ochii vizitatorilor marelui muzeu Britanic.

Nebunul a fost amendat numai cu cinci lire sterline, costul vitrinei în care era vasul, — iar acesta a fost reconstituit spre marea bucurie a iubitorilor de frumos şi desigur spre satisfacţia fericitului cumpărător, care la 2 Mai viitor se va numi proprietarul vasului Portland.

caricatura zilei

PRECOCITATE

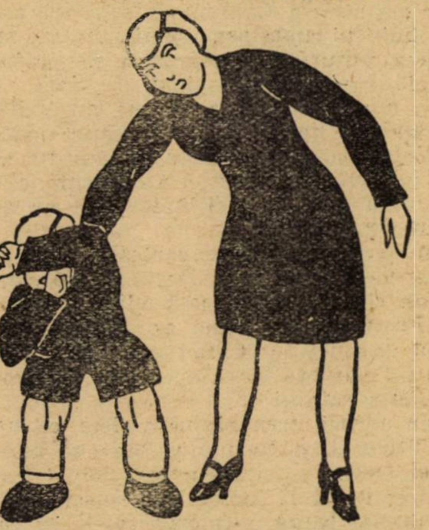

NICU (de 4 ani) către mama sa care'l urechia:

— Ah! Dumnezeule, cum aşi vrea să fiu acum însurat!...

LINIŞTE... LINIŞTE...

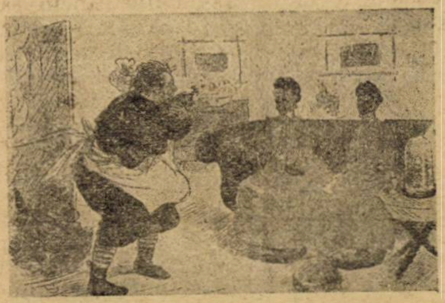

SERVITOAREA (către d-şoarele bătrâne): Săriţi, d-şoarelor s'a aprins casa. Iată şi aparatul de stins.

DOMNIŞOARA ANA: — Ţi-am spus Mariţo să aduci întotdeauna obiectele pe tavă.

APTITUDINI

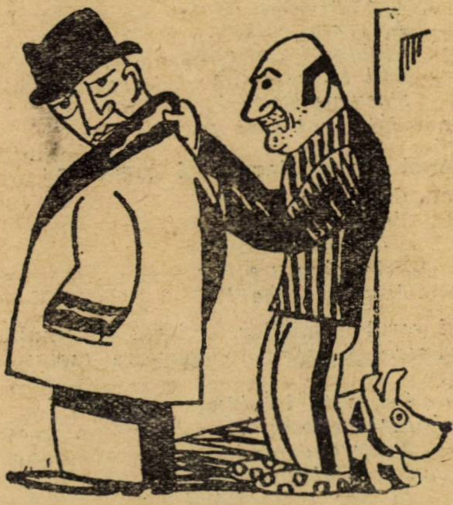

— Ştiţi, d-le, că i-am găsit un loc fetei mele, ca bună la toate...

— Ai fost înţelept... căci nu era bună la nimic!... *(Show).*

Pagini uitate

POVESTE DE PASTI

de ION GORUN

Eu am știut odată o poveste de Paști, dar am uitat-o. Câte nu se îngroapă așa, în cimitirul acela nemărginit, în care zac atâtea nenumărate priveliști și întâmplări ce ne-au întâmpinat în viață, și cum uneori ne răsar așa pe negândite, — iar alte ori trebue o sguduire mare, puternică, din afară sau dinăuntru, ca să recheme la viață arătări cari cine știe câtă vreme au odihnit până atunci în mormântul lor..

Ne poartă viața pe cărările ei și ne duce, fără să ne prea dea răgaz să stăm și să chibzuim în toată clipa: unde? cum? Și ne pomenim pe căi de cari n'am visat, și ne cufundăm în pustietăți sau ne pierdem în vălmășaguri, de care rămânem uimiți.

Iar uneori, trezindu-ne vedem că ne-am lăsat duși în neștire de șuvoiuri turburătoare, căci n'am mai știut privi la dreapta și la stânga, ci ne-am uitat tot numai la dâra ce ne-a răpit cu ea, până ce s'a întunecat zarea înaintea ochilor noștri.

In literatura universală nu vor fi fiind multe frumuseți la fel cu acea pe care a pus-o Goëthe în scena din Faust, în care el, pătruns de nimicnicia vieții și a străduințelor neputincioase omenești, se hotărăște să sfârșească, și ridicând cupa cu otravă, stă gata să închine zorilor solemnul și supremul salut... Dar în clipa aceea clopote încep să sune și glas de coruri se aude:

Cristos a 'Inviat!
Vestiți bucurie
Cui scris fu să-l ție
In tristă robie
Străvechiul păcat...

— Ce murmur adânc, ce sunete clare, îmi smulg de la gură paharul de odată? — tresare atunci Faust și-și aduce aminte...

Cântările continuă. E corul femeilor:

Cu miresme, noi
L'am 'înbălsămat,
Credincioase apoi
Aci l'am culcat;
Giulgiu i-am adus
Să-l îmbrobodim
Ș'acu pe Isus
Vai! nu-l mai găsim.

Apoi răsună iar corul îngerilor:

Cristos a înviat!
Vestiți mântuire
Celui ce 'n iubire
Prin grea ispitire
Trecut-a curat!

Și corul ucenicilor, și iarăș îndemnul dumnezeiesc întru îndeplinirea menirei lor:

Cu fapta lăudând,
Iubire-arătând,
Frățește-ospătând,
Cuvântul purtând
Și har trâmbițând...

Toate acestea răsună și în sufletul lui Faust din care credința își luase sborul, cât numai solia o mai auzia,— și îl înmoae și îl supune prin puterea amintirii: „Atunci se cobora ceresc sărut pe fruntea mea în tăcerea sărbătorii; la glas de clopot am simțit fiorii ce numa 'n rugăciune-am cunoscut. Un dor fierbinte și neînțeles, pe câmp și prin pădure mă mâna, — și printre lacrimi ce-mi curgeau ades, simțeam în mine-o lume cum creștea".

Amintirea! — „Cântarea aceasta jocurile tinereții, vestea, și fericirea primăverii"... Misterul a vorbit, misterul ce este în puterea veșnic vie și învietoare — ea îl întoarce și pe Faust" în brațele vieții" — și-l face să se avânte într'o supremă pornire de duioșie, reîmprospătată în inima ce cu un ceas nainte și-o credea ofilită pe vecie: „Cântări cerești și dragi, sunați-mi dar! Curg lacrime, — pământ, al tău sunt iar!..."

Puterea aceasta curățitoare de suflet, puterea aceasta misterioasă, a reîmprospătării de simțiri și gânduri, este oare-care-va dintre noi care să n'o fi simțit nici odată?

O sguduire din afară sau dinăuntru...

...Stai față în față cu viața și o judeci, — și o găsești searbădă, fără rost, — cu puține ademeniri înșelătoare, și cu multe desamăgiri hotărâte... Dece lanțul acesta să-l porți, și să-l duci tot înainte, când dela tine atârnă să-l arunci în colo mai degrabă? O mișcare mândră, disprețuitoare de tot:— de tine însu-ți zice, Leopardi, — și de natură, și de puterea care în ascuns rostește osândă tuturora, și de nesfârșita desărtăciune a totului....

O, vorbe amețitoare, ce ca o otravă dureros de dulce picură peste inime slabe și ne leagănă în cumpăna osândei de veci...

Dar ascultați! — Ce s'aude?... „Ce murmur adânc, ce sunete clare".

Este un clopot ce pornește în depărtare și altele îi răspund, și tot mai multe și tot mai aproape... Noaptea se împestrițează cu puncte de foc, — flăcărușe tremurânde în adiera vântului, — și în fiecare din ele s'a aprins o speranță și fiecare imploră o împlinire... Fiecare! — și în fiecare din ele este credință și este iubire...

O, câtă iubire este pe pământul acesta și dacă este măruntă și nu isbucnește în totdeauna în văpaia mare ca să cuprindă lumea, — ea este totuși acolo unde-va, în pâlpâiri pierdute pe cari trebue să le știi să le cauți ca să poți să le găsești.

Din flacăra acea mare, de acum o mie și nouă sute de ani s'au răspândit scântei peste tot pământul; iată-le: aprinde-ți iarăși la ele dorul și dragostea de viață și mergi alături, cu flacăra ta luminându-ți până la capătul drumului.

Asta a fost povestea. Acum mi-am adus-o aminte.

Publicată în „Universul" la 1909.

BIETUL EMINESCU

Cu drept cuvânt bietul Eminescu!..

In viață contestat, după moarte înjurat...

Și seria ponegritorilor nu s'a încheiat...

S'a împlinit abia un an decând un tânăr donquichot al scrisului românesc decretà, cu un simț estetic demn de epoca pietrii cioplite, că Eminescu ar fi fost un... mandolonist genial. Și, tot cam atunci, alte reproșuri prin „Sinteza"...

Natural că lumea cunoscătoare a protestat cu vehemență. Cum însă preopinenții își editau părerile, în publicațiuni de familie și cum atitudinea negativă a celor dintâi echivalà cu gradul lor de pricepere literară, protestul n'a putut fi atât de puternic ca să poată dezorienta atențiunea publică...

Firește că îngerul răzbunării nu puteà să-și țină prea mult timp ascunsă, sabia de foc. Mai de grabă de cât ne-am fi așteptat el a venit să închidă gura tuturor ponegritorilor. Și iată cum:

Deși toate principalele edituri prezintă în volume poeziile lui Eminescu, alte edițiuni noui, critice, cu îngrijire editate, ba chiar ilustrate și luxoase, se anunță...

Dar mai întâi o enumerare a tuturor acestor edițiuni:

a) vechi:

1. (Scurtu) în „Biblioteca p. toți":
2. (Maiorescu) la „Socec";
3. (I. Clopoțel) în biblioteca „Semănătorul" din Arad;
4. (M. Dragomirescu și C-ța Marinescu) în biblioteca „Căminul" (2 broșuri);
5. (G. Bogdan-Duică) la „Cultura națională";
6. (G. Adamescu) la „Cartea românească";
7. în fine o ediție oribilă, lipsită de gust și de respect pentru marele înaintaș pe care încearcă mai de grabă să-l compromită, amestecând bucăți de forță cu simple încercări, aceea anonimă a editurii „Eminescu".

In general, până mai eri se puteà citi Eminescu în aceste 7 edițiuni (trecând cu vederea aceia bună, dar epuizată, a d-lui Iorga, și o a II-a tot mignon editura „Socec").

Fără îndoială nu prea multe, dar desigur destule, chiar la o populațiune de 18.000.000 locuitori.

Ce se întâmplă însă? De când dușmanii și nepricepătorii scrisului românesc s'au năpustit asupra bietului Eminescu, numărul edițiunilor anunțate nu numai că s'a înmulțit, dar la cărțuliile de mai sus tipărite (cu mici și puține excepții) vin să se adaoge altele, îngrijite și luxoase.

P. I. PAPADOPOL

cărți redate în extrase

STRANIA SI AVENTUROASA VIAȚĂ A REGINEI CHRISTINA A SUEDIEI

Henri-Robert

Regina Christina a Suediei, fiica regelui soldat Gustav-Adolf, rămâne în istorie un personagiu, ce trebue studiat nu numai de istorici și romancieri, cât mai ales de psihiatri și de neurologi.

Inzestrată cu daruri excepționale de inteligență și spirit, cuprinsă în plină domnie de un dor de libertate fără frâu, abdică din calitatea sa de suverană, și porni hai-hui de-alungul vechiului continent, în căutare de triumfuri eftine și de senzații nesocotite, până în clipa când aripa morței îi flutură de-asupra sufletului prihănit de toate extravaganțele, oprite nu numai unei regine, dar chiar și unei femei, ce n'ar avea nimic de pierdut.

Gustav-Adolf, pe care contimporanii săi l'au numit *Regele de zăpadă* — din pricina reputației sale de om cu sufletul imaculat, — strălucise în tot timpul scurtei sale existențe, sub lumina unei incomparabile faime.

Ințelepciune, hotărîre, generozitate, bunătate, statornicie, vitejie, devotament pentru binele public și în sfârșit un farmec de negrăit care l făcea iubit de către toți supușii săi, iată darurile sublime cu cari era înzestrat acest suveran al Suediei, care a domnit în prima jumătate a veacului XVII, și care a avut o fiică — venită după alte două moarte în prima copilărie — numită Christina, născută în ziua de 8 Decembrie 1626 și rămasă orfană de tată, când încă nu împlinise 4 anișori, căci regele-soldat Gustav-Adolf, căzu ca un adevărat erou în fruntea armatei sale, pe câmpul de războì dela Lutzen.

Indoliata văduvă regală, Maria-Eleonora, stăpânită de o desnădejde ce părea că nu-și mai găsește sfârșit, încredință educația fiicei sale Christina, la vârsta de 6 ani, unui consiliu de regență, format din cele mai strălucite personagii ale regatului.

In acest timp Cancelarul Oxenstiern guverna în numele și în locul acestei micuțe principese, înzestrată cu o inteligență de nemaipomenită precocitate.

Pentru acest binecuvântat motiv, Consiliul de Regență găsi cu cale să îmbogățească spiritul ei într'un chip cu totul superior, neglijând bine înțeles cultura bunului simț și a modestiei...

La 8 ani călărea cu o siguranță de ofițer de cavalerie pe cei mai iuți cai ai Curții, mergea la vânătoare și practica cele mai îndrăznețe sporturi ale timpului. La aceeaș vârstă știa tot atât de bine latinește, franțuzește și nemțește ca și limba sa natală și studia deopotrivă greaca, italiana și spaniola, fără să mai vorbim de filosofie și matematică, de care nu se simțea de loc străină.

Dar asta nu ajungea. Cancelarul însuș îi consacra zilnic câteva ceasuri ca să-i lămurească rostul afacerilor regatului, și s'o inițieze în viitorul rol de regină.

◆

La 16 ani, Christina a Suediei era o principesă în toată puterea cuvântului. Işi terminase instrucția și nu mai avea nevoie de cât să-și desăvârșească practica afacerilor de Stat.

Lua parte la desbaterile consiliului de regență. Spiritul său uimește pe membri consiliului, iar precocitatea sa în judecarea gravelor chestiuni ale regatului, o impune din zi în zi mai mult spre o conducere efectivă.

Toți o cer ca regină, dar ea refuză pentru un moment, invocând în sprijinul refuzului ei, inexperiența inerentă vârstei. Acest fapt produse o impresie atât de frumoasă în sferele conducătoare ale statului, în cât excepționala încredere în discernământul și matura ei judecată, crescu în chip formidabil.

Dar Christina nu prea suferea pe bătrâni, și în consecință hotărî să se debaraseze de cancelarul Oxenstiern, pe care reuși să-l înlocuiască cu Adler Salvius, om de origină obscură, însă abil, lingușitor și energic.

Salvius deveni în scurtă vreme factotum-ul regatului, bine înțeles în ceea ce privește afacerile de Stat, căci din punctul de vedere al agrementului și anturajului de Curte, Christina știu să impună pe contele Magnus dela Gardie, nobil de origină franceză, tânăr, frumos, bine zidit, cu un chip plin de distincțiune, și de o eleganță cu adevărat rafinată.

I se atribuiau legături intime cu tânăra regină, cu atât mai mult cu cât din pricina lui, refuză să se mărite cu vărul său Carol-Gustav, nepotul răposatului rege Gustav-Adolf, și prinț de rară distincție, îndrăzneț, soldat admirabil, ilustrându-se prin fapte de arme în timpul războiului.

Prințul, de altminteri, nu era numai un pretendent, demn prin rangul și calitățile sale, de mâna Christinei. Era un îndrăgostit sincer și pasionat, impresionând prin elocvența sentimentelor sale, și prin desnădejdea sa în eventualitatea unui refuz.

Ce folos însă că La Gardie nu putea vedea cu ochi buni asemenea căsătorie. Și această unire, dorită de întreg regatul nu se înfăptui, — spre satisfacția celui ce-și urmărea menținerea favorurilor câștigate și spre disperarea nefericitului cavaler.

Pentru asigurarea succesiunii la tron însă, Christina se hotărî să prezinte Senatului pe vărul ei ca moștenitor prezumtiv, ceeace se și admise fără nici un fel de reticență.

Și în 1650 Christina voi să abdice în favoarea acestui moștenitor prezumtiv, căci situația ei — din pricina vieții frivole ce ducea — începuse să devie intolerabilă.

Un pamflet răspândit în public descria pe Regină ca pe o femee ușuratecă și fără inimă, gândindu-se numai la plăcerile sale, cheltuind nebunește avutul Statului și ducând viață destrăbălată în brațele favoriților săi, printre cari în primul rând contele Magnus de la Gardie.

Christina, furioasă ordonă să fie găsiți autorii acestui pamflet. Și autorii au fost găsiți în persoana lui Arnold Messenius și a fiului său.

Procesul instruit în grabă, capetele lor sburară de pe umeri fără nici cea mai mică urmă de clemență din partea celei insultate.

Cu toată această pedeapsă, amărăciunea cuprinse sufletul Christinei și dorința de a abdica nu o mai părăsea.

Cât ar fi voit ca să trăiască în libertate și să pornească, așa, hai-hui de-alungul și de-alatul lumii, pentru a gusta viața din plin, cu toată puterea unei tinereți rafinate și a înclinărilor pătimașe ce zac în sufletul unei femei bine înzestrată de natură.

Și lumea întreagă se opuse acestui gând de abdicare, începând cu fostul consilier al tronului Oxenstiern, și terminând cu Chanut, Ambasadorul Franței în Suedia, care n'ar fi văzut cu ochi buni, ca Christina să nu mai fie regină a Suediei, iar contele — de origină franceză — Magnus de la Gardie — să nu mai fie favoritul acestei suverane excepționale...

In fața atâtor insistențe pline de cel mai curat devotament, Christina nu putu face altceva, decât să rămâie la postul său, și să renunțe la proectul său inoportun.

◆

Curtea regală a Christinei era tot ceea ce se poate imagina mai curios în analele dinastiilor europene din acel timp.

Ea era locul de întâlnire al tuturor marilor savanți, filosofi și literați din străinătate și din țară.

La Stockolm Christina înfiinţase cel dintâi salon literar al epocei, cu o vastă bibliotecă unde se găseau peste opt mii de manuscrise arabe, ebraice, greceşti, latineşti, şi unde însuş Descartes şi-a petrecut ultimii săi ani de viaţă şi de activitate intelectuală, şi unde s'ar fi complăcut să mai trăiască încă, dacă neobişnuinţa cu climatul Suediei — şi în special cu atmosfera glacială a vastei săli de studiu, — nu l'ar fi răpus în plină eflorescenţă filosofică...

Şi pentru ce toate acestea?

Pentru necesitatea sufletească a unui spirit dornic de cultură şi de răspândire a culturii, sau pentru satisfacerea unei vanităţi neînfrânate, veşnic excitate de cei din anturajul său, oameni linguşitori sau interesaţi, naivi încrezători, sau profitori dibaci?...

◆

Fiul unui frizer din oraşul Sens (Franţa), de profesiune spiţer şi înzestrat cu multă dibăcie în arta de a convinge lumea de leacurile sale, se improviză într'o bună zi medic, socotind că medicina (chiar când nu o cunoşti) e mai rentabilă de cât combinarea leacurilor în laborator, şi că omul este mai credul — când îl ameninţă boala — de cât însuşi copilul ce se amăgeşte cu două vorbe goale.

Acest pseudomedic se numea Bourdelot iar Regina care se socoti datoare să-l consulte (mai mult din pricina reputaţiei ce-şi câştigase fostul spiţer, de cât din aceea a vreunei nevoi fisiologice) se numea.... Christina a Suediei!

Şi Bourdelot vorbi Reginei:

„Majestatea Voastră duce o existenţă afară din cale sedentară. Majestatea Voastră îşi otrăveşte sufletul şi corpul cu studiul filosofiei şi al atâtor ştiinţe abstracte!.. O femee la 25 ani (mai cu seamă când e de neam regesc) are nevoe de exerciţii, de veselie, de mişcare în aer liber, de distracţii!... In consecinţă îmi permiteţi să vă dau umilul meu sfat, că pe toţi savanţii cari vă înconjoară cu ştiinţa lor să-i daţi deoparte şi să începeţi o viaţă adevărată, conformă legilor naturii, şi tinereţii Voastre arzătoare!...“

Iată cum acest fals medic deveni omul indispensabil al Curţii, marele favorit,— Animatorul!

Epoca de adevărată frivolitate şi de plăceri fără socoteală a Reginei, începu tumultoasă, ca o undă repede, ce nu poate fi nici abătută, nici îndiguită de rigorile protestanţilor din Stockolm, scandalizaţi de cele ce vedeau:

„Nu cumva a înebunit Regina Cristina?...“

Dar sămânţa aruncată de Bourdelot, — deşi reîntors în Franţa — recoltă fără întârziere:

Uşurateca Suverană nu-şi mai socotea faptele excentrice cum nu-şi mai socotea nici favoriţii.

Lux, obscenităţi, frivolităţi, cheltueli nesăbuite, amanţi, petreceri nesfârşite, iată unele din păcatele ce aveau să conducă pe Christina la abdicarea forţată, aşa cum nu dorise atunci când ceruse de bunăvoe să i se admită renunţarea la tron, în dorul ei de libertate...

Şi abdicarea avu loc, în ziua de 11 Februarie 1654! Iar Carol-Gustav se urcă pe tronul Suediei înconjurat de toată încrederea poporului!

La acea dată care trasează definitiv drumul unui viitor plin de frământări, ex-regina Suediei avea 28 de ani!

Curând după acest eveniment tragic, Christina părăsi Suedia, cu intenţia de a nu se mai întoarce.

In momentul când ex-Regina trebuia să se pună în marş — cu întreaga ei suită de 200 cavaleri recrutaţi atât din Suedia cât şi din toate ţările amice: Franţa, Italia, etc. — un trimis al regelui Carol-Gustav se înfăţişă Christinei din partea Stăpânului său, pentru a-i oferi pentru ultima dată, căsătoria cu vechiul ei pretendent şi văr.

Dar Christina nu se lăsă impresionată de atâta statornicie amoroasă, şi răspunse scurt:

„Dacă aşi fi voit să mă mărit cu el, aşi fi făcut-o pe când eu eram Regină, iar el simplu prinţ!...“

Şi convoiul exilaţilor voluntari se înşirui pe drumurile rele ale epocei intrând în Danemarca, unde — ca semn al unei libertăţi definitive şi necontrolate — puse să i se tundă părul „à la garçonne“ se îmbrăcă cu haine bărbăteşti, încălţă cisme, şi-şi urmă drumul călare, sub un nume de împrumut: „Contele de Dohna“.

La 23 Decembrie 1654, „turneul Christina“, care umbla din capitală în capitală, îşi făcu intrarea triumfală la Bruxelles.

Şi acolo, o nouă lovitură de teatru:. Din protestantă se făcu, fără nici un fel de şovăire, catolică, printr'un ceremonial din care n'au lipsit numeroasele lovituri de tun!

Conjecturi s'au făcut destule asupra acestei senzaţionale conversiuni, însă cea mai acreditată în acea vreme era pasiunea pentru noul ei favorit Pimentel, de origină spaniolă, deci de confesie catolică Ceeace este sigur, este că vestea acestei convertiri provocă în Suedia o consternare pe cât de generală, pe atât de profundă.

Cât despre Christina, se părea, printr'o stranie aberaţie, că nu aştepta de cât această schimbare de religie, ca să nu mai păstreze nici un fel de rezervă în atitudinea sa morală. In tot timpul şederii sale la Bruxelles, purtarea sa fu un adevărat subiect de scandal. Uşurinţa şi necumpătarea îi erau acum lozinca.

Şi „turneul Christina“ se puse din nou în marş, ajungând la Roma la 21 Noembrie 1655, unde i se oferi de către însuş Papa, trăsura Vaticanului în care 2 cardinali luară loc în faţa ex-reginei a Suediei.

Şi a rămas la Roma o bună bucată de vreme, compromiţându-se şi aci prin bizareriile şi viaţa ei dezordonată, seducând pe un biet cardinal, care a trebuit să fie exilat din ordinul Papei ca să scape biserica de un scandal fără precedent.

Şi „turneul Christina“ se puse iarăşi în mişcare spre Paris — unde istoria primirilor solemne şi a compromiterii prin acte nesocotite se repetă — apoi la Compiègne unde se afla Curtea regală franceză şi unde această mosafiră incomodă făcu fapte cari o compromiseră definitiv cum bunăoară amabilitatea „suspectă“ arătată unor lachei, afectaţi serviciului ei....

Se întoarse la Roma, apoi reveni în Franţa la Fointainbleau, unde condamnă la moarte pe un cavaler din suita sa, marchizul italian Monaldeschi, sub cuvânt că i-ar fi trădat anume secrete personale, încredinţate lui. Dumnezeu ştie adevărul asupra acestei chestiuni, fapt cert e că Monaldeschi a trebuit să sufere o execuţie nemaipomenit de chinuitoare:

Intr'una din galeriile palatului din Fontainebleau, sărmanul cavaler, fugind ca o pasăre în colivie, printre rândurile de spadasini puşi acolo în acest scop, fu literalmente ciopârţit timp de două ore, până când înebunit şi urlând ca o bestie mutilată, căzu în val de sânge, şi primi lovitura de graţie în beregată.

Iar „turneul Christina“ trebui să părăsească pământul ospitalierei Franţe, îndreptându-se iar spre Roma, şi plecă şi de acolo spre Polonia — unde ex-Regina Suediei solicită tronul pentru ea, şi unde bineînţeles fu socotită ca o aventurieră vanitoasă şi periculoasă. Apoi se duse în Suedia declarând că ar vrea să-şi reia tronul părăsit odinioară de bună voie, dar fu pusă imediat la respect.

Părăsi Suedia cu gând să se pună în serviciul Germaniei dacă i se asigură tronul ţărei sale.

Se oferi şi Franţei, şi se oferi tuturor!

Decădere morală la care se adăugă şi o decădere fizică, în urma unui erizipel care o sluţi de-abinelea.

Şi muri la Roma, scurtă vreme după ce se făcuse bine de brâncă, de o dublă congestie pulmonară puternică, în ziua de 19 Aprilie 1689, în vârstă de 63 de ani! Şi iată cum o femee, înzestrată cu cele mai frumoase daruri ale firii, nu putu să însemne în istoria lumii şi chiar a ţării sale, mai mult de cât o teribilă cabotină.

Indemnul la libertate al falsului doctor Bourdelot, făcuse operă fecundă.

I. GR.

(Les Grands procès de l'Histoire, *Payot*)

Un Tratament complet pentru Piele

este întrebuinţarea unită a Cremei, a Pudrei şi a Săpunului Simon, care fixează tinereţea pe faţa femeilor.

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

OCIATIUNII
SIB

Universul literar

Anul XLV Nr. 15
7 Aprilie 1929
5 Lei

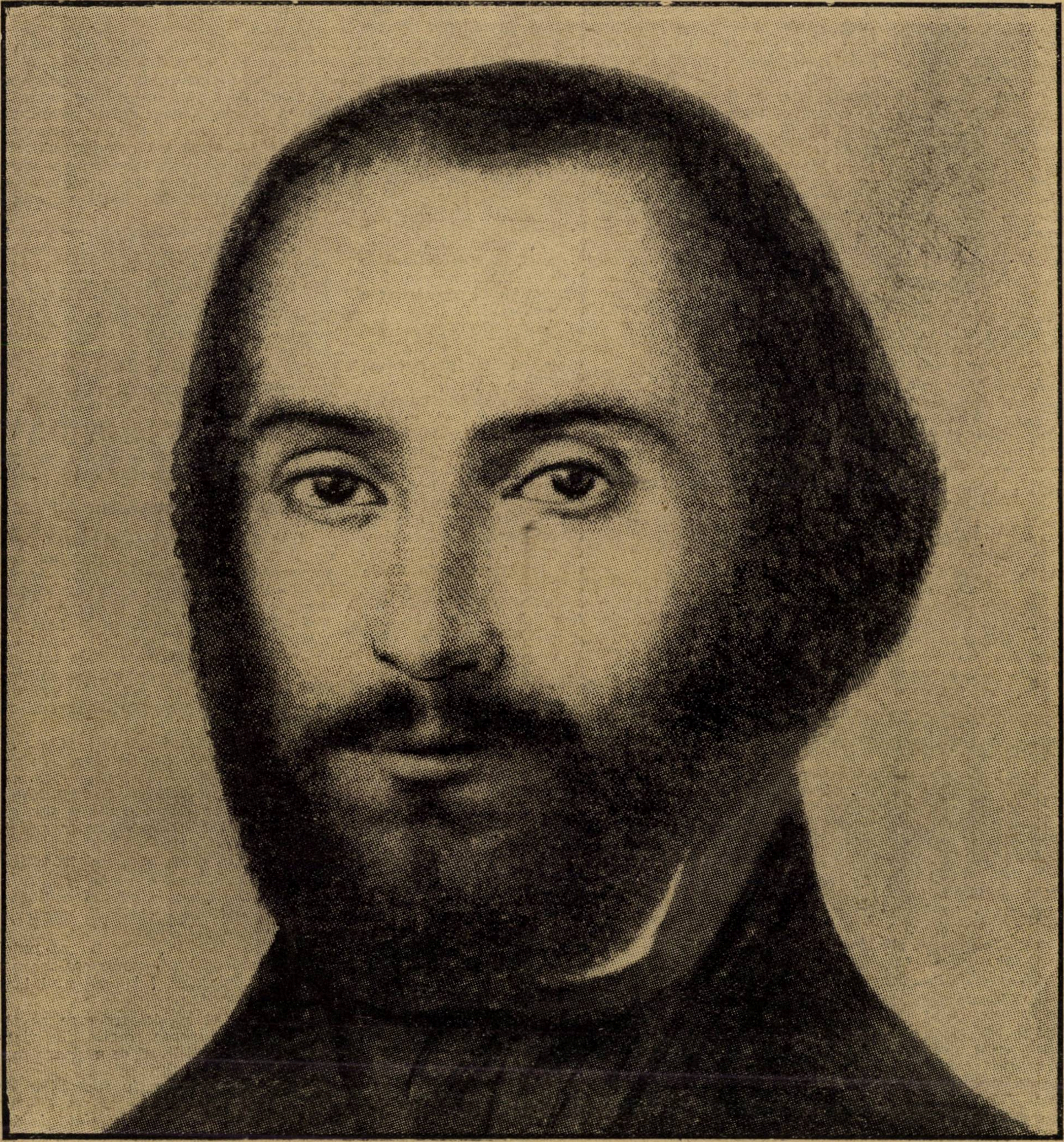

NICOLAE BĂLCESCU

Ctitorii

NICOLAE BĂLCESCU

(1819–1852)

de PAUL I. PAPADOPOL

Hotărît lucru: fiecare epocă își creiază eroii, selecționându-i (prin ce forță misterioasă?) din sânul societății, impunându-le anumite calități firești și ridicându-i prin intermediul unei culturi și educațiuni ad-hoc. Natural că domeniul, din care acești umili eroi — dintre cari unii ajung la gradul cel mai înalt de sacrificiu pentru cei mulți — sunt recrutați, este indiferent: ei pot fi foarte bine simpli oameni din popor, profesioniști de frunte, sau artiști. Oricum vor fi, ei vor binemerità cu drept cuvânt dela societatea pentru care au lucrat, adăogând la titlul de element folositor acesteia prin activitatea pur profesională și pe acela de îndrumător, al mulțimii. Toate acestea — firește — în subordinea unui țel măreț, mântuitor, social Adăogați la cele de mai sus faptul semnificativ că — la unii — eroismul învinge aspectul pur profesional, făcând din individ un închinător al lui, că-l depășește și-l întunecă, îl schilodește, îl elimină și-l înlocuește — și veți aveà în față personalitatea omenească a lui Nicu Bălcescu despre a căruia fire I. Ghica spune doar atât: *„era de o modestie rară, anevoe îl făceai să-ți citească... din cele ce scria*".

Iată — din ce cauză — cred că a socoti pe Nicu Bălcescu în fruntea nedreptăților sufletului românesc este a afirmà cel mai dureros adevăr: a-i recunoaște cu fruntea sus, meritele și a admite — implicit — cât de nedrepți am fost, am putut fi, cât de orbiți și de vinovați ne-am arătat față de acest erou al Românismului și al libertății popoarelor care, cu toată admirația pentru Mihaiu Viteazul despre a cărui domnie zice că reprezintă: *„anii din istoria Românilor cei mai avuți în fapte vitejești, în exemple minunate de jertfire către patrie*" sau:

„Timpuri de aducere-aminte glorioasă! timpuri de credință și de jertfire! când părinții noștrii, credincioși sublimi, îngenuchiau pe, câmpul bătăliilor, cerând, dela Dumnezeul armatelor, laurii biruinței sau cununa martirilor".

nu poate uita — un singur moment că. acelaș glorios voevod *„robise pe țăranii din Muntenia și păstrase în robia Ungurilor pe cei din Ardeal*".

E — fărăîndoială — cea mai puțin cunoscută lature a sufletului acestui scriitor și om politic care întrupează de minune ideia democratic-omenească și patriotic-românească.

Natural că nu s'a putut ridicà, întocmai ca Gr. Alexandrescu, la ideea universal-socială din „Anul 1840", nici n'a avut posibilitatea să întrupeze în opere de artă poetică acest modestism cald idealism — pentru înfăptuirea căruia s'a mulțumit să lupte din răsputeri; cu îndârjire, fără preget. Deaici și caracteristica lui Bălcescu primordială, aceea de vajnic luptător în domeniul realităților politice, mai mult: românești, mai puțin — universale.

Și tot deaici o a II-a aceia, de educator în sensul patriotismului — lucru care, pelângă altele, -a împins spre specialitatea aridă a cercetărilor istorice, de al cărora folos practic Bălcescu (cași vechii cronicari) erà atât de convins: prin ea, spuneà Bălcescu, vor aveà Românii posibilitatea *„să se întemeeze în patriotism*".

Educațiunea patriotică a neamului său — iată ce a căutat să facă Nicu Bălcescu, atât ca militar, cât și ca om politic, cât în fine ca scriitor; atât ca ziarist al marilor evenimente; atât în țară, cât și în așezările mai sigure pentru el ale Apusului — totdeauna, peste tot și în toate chipurile, el s'a gândit să-și îndrumeze neamul „ale cărui aspirațiuni le concentrase în sine" spre cele două idei mântuitoare „unitatea și neatârnarea națională" (Gr. Tocilescu).

Erà tot ceeace puteà face, ceeace erà obligat să facă atunci — la noi: să însuflețească masele, să le pregătească pentru ziua Neamului.

Să nu se uite însă un lucru: Bălcescu se putea mulțumi să facă toate acestea ca simplu om politic sau — cel mult — ca luptător. Au făcut-o atâția alții și nu el erà cel mai puțin înzestrat s'o continue, presa și legăturile de prietenie îi stăteau la dispoziție. Și totuși nu s'a mulțumit numai cu aceasta: fără să dezerteze din arena pur politică, Bălcescu (cași reprezentanții mișcării de regenerare, pornite în Ardeal pela finele veacului al XVIII-lea) i-a dat un puternic ajutor, confirmând-o și pe cale științifică: s'a încredințat, din cea mai fragedă vârstă, studiilor istorice, căutând să arate că, întrucât ne privește chiar, ideile sale nu erau utopii, că realizarea lor este oricând posibilă ca o repercutare a trecutului în prezent sau în viitor. A făcut, în felul acesta, istorie (știință istorică) fără să piardă din vedere, un singur moment, scopul mai mult utilitarist al acestei discipline al cărei întemeetor la noi urmează să devie.

Deaici caracterizarea operei lui Bălcescu: operă, în acelaș timp, de știință revelatoare și de luptă neînfricată — determinative care ne fac să distingem în ea, minunat îmbinate, indiferența și scrupulozitatea omului de știință alături cu căldura și avântul patriotic al idealismului incorigibil. Și tot deaici un alt amestec: acela de obiectivism cu subiectivismul (laudă, mustrare) referite, când la trecutul glorios sau negligent, când maiales la prezentul care-l pasionează atât de mult, în slujba căruia se pune cu tot entuziasmul și cu toată hotărîrea.

Deaici o primă dovadă de sacrificiu: să veghezi cu credință la căpătâiul celor obștești, să-ți faci din aceasta o sfântă și măreață misiune pe care să-ți impui, nu numai să n'o părăsești niciodată, orice ți s'ar întâmplà, dar s'o deservești prin tot ce faci, tot ce simți și tot ce vrei; să-ți brăzdezi adânc în suflet imperativul categoric al necesităților naționale și să activezi, nu dupăcum ai fi fost înclinat, dar dupăcum îți dictează acest imperativ.

Fărăîndoială că deaici nu vrem să deducem că opera lui Bălcescu, un derivativ al momentului, n'ar corespunde și înclinărilor sale firești, dar numai că lipsită de acest suport retoric care o face să fie *așa* și *atâta* câtă ne-a parvenit — ea puteà să se prezinte mai completă și mai științifică, prin urmare, că împrejurările i-au dictat și el a primit cu toată căldura sacrificarea științei pe altarul politicii naționale.

Iată câtevà considerațiuni care ne fac să vedem în Nicu Bălcescu un erou, un auto-sacrificat. Și adaog: a mers până acolo, încât, deși s'a născut abià, acu un veac și ceva, a adoptat un anumit fel de a vedeà lucrurile și de a le prezentà specific scriitorilor cari, cu încă un veac înainte au trăit, cronicarii.

Dar eroismul lui Nicolae Bălcescu se subliniază și astfel: prin viața lui sbuciumată, prin suferința lui mai mult decât omenească prin care se înregistrează, cu drept cuvânt, printre martirii Românismului. Și iată câtevà momente sfâșietoare: provocate de lipsă, închisoare, exil, boală...

Dar mai întâi entusiasmul lui Bălcescu:

„Sunt nesățios de o viață activă. Ideia da, de a strânge o legiune română, care să meargă în Italia, e irealizabilă din lipsă de oameni. Tot ce am putut strânge sunt vreo 30 de tineri dintre emigrați, cari să voiască a merge să se bată".

Aceasta la 4 Ian. 1848 din Belgrad. Din nefericire planurile mărețe ale lui Bălcescu aveau să se lovească de cel mai neertător dușman — boala, în legătură cu care, la 1851, scrie din Htyères-ul care-l adăpostea:

„Mă ocup, căutându-mi de boală,.. sunt cu toate acestea mult mai bine.... In primăvară... aș vrea să însoțesc pe sora-mea până la hotarul țării ca să văd într'aceeaș vreme și pe mama și să fac și o călătorie pe mare care mi-ar completa cura".

Și, în acelaș scop, merge el în Italia:

„Aceasta m'a făcut a mă hotărî a trece la Palermo, a cărui climă e dovedită de cea mai bună din toată Italia pentru o boală ca a mea". (11 Oct. 1852).

Din nenorocire Bălcescu nu se puteà ocupà numai de boală, grija cea mare a patriotului luimnat și hotărît nu-l lăsa să rămâe inactiv.

Iată o pagină sfâșietoare care zugrăvește aceste momente tragice din viața de exiiat bolnav și lipsit de mijloace materiale ale scriitorului:

„Minutele în care scriu sunt pline de amar și întristare....

„Insumi eu, cu o inimă sfâșiată de durere, mă lupt cu o boală crudă și neîmblânzită, caut a câștiga timp asupră-i și a o întrece în iuțeală ca să pot lăsa

fraţilor mei aceste pagine din viaţa părinţilor noştri, şi cad, sleit de puteri, mistuit prin silinţele ce fac...

„Vai! nu voiu avea noroc a vedea această zi (a dreptăţii şi a libertăţii) deşi eu asemeni, am muncit şi am, pătimit pentru dreptate, şi cel din urmă cuvânt al meu va fi, încă un imn ţie, ţara mea mult dragă!“

Şi tragedia continuă:

„Mulţumit de dorul ţării, luptându-se cu o repede boală de piept şi, mai adesea cu neaverea şi izolarea în ţară străină, el se decise a se porni la Constantinopole ca să obţină voia de a se reîntoarce la căminul părintesc“ (1) In Acest scop se şi îmbarcă, socotind că, până la sosirea sa în ţară, îi va veni aprobarea. Din nefericire nimic nu puteà încredinţà pe Turci că N. Bălcescu, care-şi, trăia ultimile clipe, nu mai puteà fi periculos. Ajuns la Brăila i se comunică vestea refuzului expatrierii. Se mulţumi să privească plângând, pământul de naştere, pentruca în scurt timp, *„cu sufletul întristat, cu puterile slăbite, singur şi lipsit mai de toate, se întoarce, tot pe mare, către Apus.....“* (1).

Si Odobescu continuă:

„La 5 Oct. ajunse la Palermo.... dar, după 6 săptămâni de viaţă tristă şi izolată, la 16 Nov., el, îşi dete sufletul departe de orice inimă amică, năpustit pe patul unei ospătării....“, având la sine *„30 de franci“* şi pe nimeni care să-i cumpere un loc în cimitir.

Şi finalul:

„Cioclii ridicară cadavrul streinului din ospătăria „allt Trinacrio“ şi-l afundară în groapa de obşte a săracilor din mânăstirea Capucinilor dela Palermo“.

Aceasta e cruda realitate, aceasta a fost marea suferinţă, neîmblânzita soartă tragedia sfâşietoare al cărei erou a putut fi, până 'n ultima clipă, unul dintre cei mai mari Români. Cunoaşterea ei te umple de desnădejde, mai ales astăzi când se aureolează cu nimbul martirului atâţi semănători de discordie socială, atâţi vânători de situaţiuni personale.

Iată din ce cauză nu pot decât să mă mir că astfel de personalităţi n'au putut solicità atenţiunea niciunui artist, că acei 33 de ani de vijelioasă trecere pământească n'au putut constitui fondul unei tragedii sau al unui roman biografic-istoric. Să fie la mijloc oare dispreţul pentru trecut sau poate numai o mai puţin vinovată ignorare a acestuia?

Natural — timpul nu e trecut. Oferim poeţilor contemporani şi viitori acest subiect: *„Scrisoarea“* lui *I. Ghica*, *„Amintiri-le din pribegie“* ale aceluiaş, *studiile* lui *Odobescu*, *Tocilescu*, cum şi cea mai recentă contribuţiune a d-lui profesor *P. Panaitescu*, le poate servi ca material de bază. La priveliştea sufletului lui Bălcescu — Românii se vor pregăti să-l cunoască, să-l admire şi să-l urmeze.

PAUL I. PAPADOPOL

adevarate

(Din „scrisori“ de I. Ghica)

o bătae pe halviţă

„Odată, eşind dela şcoală, apucasem drumul spre, casă, luând prin scurta ulicioară care începea din colegiul Sf. Sava... şi se sfârşea în unghiul Bulevardului şi al stradei Academiei.. Poar'a şcoalei era, la câţiva paşi de uşa bisericii, cam la locul unde s'a ridicat statua lui Lazăr. Acolo se aşezau pe vine, în şir, unul lângă altul, merari, simigii, şi bragagii cu tablalele şi panerele lor.

„Un găligan de şcolar, cât un bivol de mare, tăbărîse pe un băiat slab şi pirpiriu, îl trântise la pământ şi-i căra la pumni, căutând să-i ia din mână o bucată de halviţă“.

Se înţelege dela sine că băiatul acela slab şi pirpiriu „care“ deşi trântit la pământ nu-i lăsa să-i scape halviţa“, dar „o apăra din mâini şi din picioare, cu dinţii şi cu unghiile“ era Nicu Bălcescu.

◆

un caet interesant

„Cea dintâi grije a băiatului, când s'a ridicat dela pământ, a fost să-şi adune depe jos foile caetului său, sdrenţuite şi risipite în luptă, operaţie lungă şi migăloasă, la care i-am dat şi eu mână de ajutor“.

A doua zi Bălcescu îi arătă caetul ale cărui foi rupte „erau lipite şi cârpite, fiecare la locul ei cu o minuţioasă îngrijire“. Şi adaogă I. Ghica cu privire la conţinutul caetului.

„Dar ce m'a mirat mai mult a fost să văd pe unele pagine scris cu litere majuscule fraze ca acestea:

„Petru Maior spune...
„Fotino zice....
„Din Constantin Căpitanul:
„După Logof. Radu Grecianu“.

„Aceasta... cu atât mai mult“, cu cât „pe atunci nu se pomenia în şcoalele noastre de istoria naţională“.

◆

Bălcescu în închisoare

„In camera în care am intrat, un tânăr căruia îi mijia mustaţa pe buza, şedea pe marginea unui pătucean de scânduri, fără alt aşternut decât o manta soldăţească ghemuită căpătâiu şi o lumânare de seu într'un sfeşnic de pământ care lumina un ceaslov — singura carte ce-i fusese permisă“.

◆

o amintire

„Mult regretatul şi preţiosul nostru amic, Nicolae Bălcescu, răpit aşa de timpuriu patriei sale, venise la Constantinopol cu sufletul în buze, având de gând să plece mai departe spre a muri în patria sa, mângâere pe care guvernul de atunci din Ţara românească n-a voit să i-o acorde şi l-a silit să se ducă să moară izolat, departe de ai săi, sub cer străin, fără a avea pe mormânt măcar un semn... Mi-aduc aminte cât îşi iubea sărmanul ţara şi cum i se lumina faţa... lividă şi i se uşura suflarea când trăgeam, împreună, pe harta Europei, fruntariile României. Visurile tinereţii noastre!“

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

„Fiu mijlociu al Serdăresei Zinca Petreasca Bălcescu, cocoana văduvă, foarte stimată şi cunoscută în toată ţara pentru minunata doftorie cu care tămăduià de albeaţă la ochi“ — Nicu Bălcescu s'a născut în Buc. la 29 Iunie 1819. Studiază în ţară între altele la colegiul dela Sf. Sava, unde se împrieteneşte maiales cu I. Ghica — sprijinitorul şi biograful său. Se dedică din vreme studiilor istorice — adâncind, încă din copilărie: „Vieţile oamenilor vestiţi a lui Plutarch, Anabasul lui Xenofon, Răsboiul Poloponesiac al lui Tucidid, ...pe Tacit, Comentariile lui Cezar, Campaniile lui Napoleon şi ale lui Frederic cel Mare.... pe Gibbon şi Scrierile generalului Jomigny asupra strategiei“.

La 1838 face parte dintre fruntaşii partidei naţionale. Ca urmare — el va fi închis — după informaţiunile lui I. Ghica — în mănăstire sau închisoare, deunde va fi liberat abià la urcarea pe tron a lui Bibescu.

Incepând dela 1845 publică — împreună cu Aug. Treboniu Laurian — „Magazinul istoric pentru Dachia“, căruia îi încredinţează cea mai mare parte din cercetările sale istorice. Se îndeletniceşte — în felul acesta, cu pregătirea sufletelor — pentru marea mişcare dela 1848, printre fruntaşii căreia nu se puteà să nu se prenumere.

Exilat — îşi va petrece restul vieţii — mai ales în Franţa şi Italia — unde-şi va scrie şi principala sa operă. Moare în vârstă numai de 33 de ani, în cea mai mare lipsă — la Palermo, unde se dusese să-şi recapete vigoarea.

Opere principale:

1 In „Foaia ştiinţifică şi literară“ din Iaşi (1844): *Puterea armată şi arta militară dela întemeerea principatului Valachiei până acum;*

2. In „Magazin istoric pentru Dachia“: la 1845: *Cuvânt preliminar despre isvoarele istorici Românilor; Românii şi Fanarioţii; Ioan Tăutul, mare logofăt al Moldovei; Spătarul Ioan Cantacuzino; Postelnicul Constantin Cantacuzino;*

la 1846: *Puterea armată şi arta militară la Moldoveni, în timpul măririi lor; Despre starea socială a muncitorilor plugari în principatele române în deosebite timpuri;*

la 1847: *Campania Românilor în contra Turcilor dela anul 1595; Buletin despre portretele principilor ţării româneşti şi ai Moldaviei ce se află în cabinetul de stampe dela biblioteca regală din Paris.* Aceasta până la 1848.

După această dată:

Question économique des Principautés danubiennes în Journal des économistes (1850) din Paris;

Manualul bunului Român, dialog între un sătean şi un comisar de propagana (manuscris);

Mişcarea Românilor din Ardeal din 1848 („Junimea română“ din Paris 1851).

Cântarea României — după versiunea franceză a lui A. Russo — în „România viitare“ 1851.

Istoria Românilor sub Mihaiu Vodă Viteazul — publicată, pentru întâia dată, la 1877, de către Al. Odobescu, plănuită — după cum reese dintr'o însemnare a lui Bălcescu — astfel:

Tomul I: Introducerea. Cartea I. *Libertatea Naţională* (1593 Aprilie 1595.) Cartea a II-a: *Călugăreni* (Aprilie 1595). Cartea a III a *Robirea ţăranului* (Decembrie 1595 — Aprilie 1599) — Acte adaose.

Tomul al II-lea: Cartea a IV. *Unitatea Naţională.* Aprilie 1599 — Iulie 1600: Cartea a V-a. *Mirislău* (Aug. 1600 — Ianuarie 1601); Cartea a V(. *Guruslău* (Ianuarie 1601 — Septembrie 1601). Acte adaose. Lista isvoarelor acestei istorii.

In treacăt amintim că opera se opreşte la jumătatea cărţii a V-a.

P. I. P.

---

1) Al. Odobescu: prefaţa la: Românii sub Mihaiu.... Buc. Minerva 1910.

poezie

I. U. SORICU

TOAMNA

I

Vezi corbii sus, pe ramuri despoiate
Repetă 'n cor a toamnei simfonie,
Umbritul cer vestmântul şi'l sfâşie
Şi'n chip de nori pe codru şi-l abate.

Dorm luncile subt bruma argintie.
Ca luptători pe ziduri de cetate
Stau brazii verzi pe culmi înnegurate
Să 'ntîmpine a vîntului urgie.

Moşneag tăcut, amurgu'n văi coboară
In ochi tristeţea firei o răsfrânge,
Tresare ostenita căprioară

De glas de vietate care plânge:
Un lup flămând, în umed fapt de sară,
A fost văzut apusul roş de sînge...

II

Au dus cu ele berzele lumina
Şi-au stins în rarişti focul de păstori,
Şi-au dus parfumul fragedelor flori
Pe cari le deştepta în zori albina.

Prin văile 'nstelate de colori
Singurătatea 'şi samănă rugina,
Ca un copil ce 'şi recunoaşte vina
Suspină vîntu'n codri iertători.

Cu limpedele cântec de isvoare
Al firei suflet versul şi-a curmat,
Doar piscurile sure, sfidătoare.

Hlamida de argint şi-au îmbrăcat
Şi, dincolo de nori, cu sfântul soare
Şi cu eternitatea stau la sfat...

III

Eşti tânăr ca şi codru'n primăvară,
Şi câte pasări între ramuri cântă
Sunt visurile tale ce s'avîntă
A întrupărei haină să şi-o ceară.

Cuprinde-le pe a lirei coardă sfântă
Ca rugile în clopotul de sară
Şi calcă peste gloria uşoară,
Ce sufletele slabe le frământă.

Inalţă-ţi din credinţă şi iubire
Măreţul pisc ce va 'nfrunta urgia,
Când iarna cade rece peste fire.

Şi caută în adevăr tăria
Ce va 'ntrupa visata strălucire
Şi va 'nfrăţi pe om cu veşnicia !...

VOEVOD BÅTRÂN

Beteag, piciorul mi-l prăjesc la vatră.
Putredă, mâna îmi atârnă 'n jos;
Barba-mi se prinde, lângă tălpi, în piatră,
şi văd în ea cum pânzele îşi cos

păenjenii şi luna de tămâie...
Stă, după uşă, ghioaga despicată,
şi 'n grajd aşteaptă, orb şi ros de râie,
să moară, armăsarul de-altă dată.

Şi lacrămi mari, ca stelele, cad rare
şi se opresc în palmele-mi deschise...
Şi par'că văd în lacrămile-mi clare
un tânăr cu luceafărul 'n spinare,
sburând pe căi de foc, pe punţi de vise!

RADU GYR

GÂND PIOS

Psaltiri străvechi, îngălbenite 'n strane,
Căntară'n străluciri, povestea vieţii,
Pe mii de voci, în ritmuri suverane
Şi 'n limpezimea mat'a dimineţii.

In geana lor, împodobită 'n stihuri
Inchid semeţe piscuri pe tărie,
Şi'n foi, un pumn de lacrime în picuri
Vărsate'n joc de pluguri şi-olărie.

Căci rând pe rând, străbunii-şi ctitoriră
Pe mucegaiu, castele de virtute
Şi 'n cripta veacurilor, se svoniră
Bătrâne stavili peste răni trecute.

Scântee'n praf, simbolica lor faptă
Inghesuită 'n cronici şi hrisoave
Arată, biblic, cea din urmă treaptă
Spre ale 'nţelepciunilor ostroave.

...Străvechi psaltiri, icoane vii şi brave
Să-mi fiţi din umbră, călăuză dreaptă !

NUMA CARTIANU

DE FOAME

Celor cari n'au avut la timp bucățica de pâine.

de VASILE SAVEL

— Nuvela dumneavoastră face o sută de lei; v'o plătesc trei sute și să mă credeți, fac sacrificii. Am atâtea manuscrise în saltar...

Spunând aceasta, editorul deschise saltarul în fața autorului. El se uita pe fereastră.

La vreo douăzeci de metri de fereastră, într'o curte uitată parcă, un salcâm tânăr era în floare. Autorul îl privi și se înveseli. Flori în pustietate! Multe flori între trei ziduri de case și un gard. Un salcâm pe un petec de pământ virgin încă. Era de mirare.

— Nici n'am nevoie de manuscrise noui, continuă editorul; am materie pentru cel puțin șase luni de zile. Și în timpul acesta îmi vin altele. Provizia mea e nesecată. Fiecare autor îmi cumpără revista. Asta n'ar fi nimica. Fiecare din cei ce publică cumpără cel puțin douăzeci de numere și alți cincizeci de autori nepublicați, care așteaptă, cumpără câte un număr să vadă dacă nu cumva e publicat. D-voastră nu înțelegeți sau vă faceți că nu înțelegeți. O revistă literară nu se mai face azi cu scriitori consacrați sau neconsacrați. Pe cei din categoria întâia îi publicăm fiindcă avem uneori nevoe de dânșii; pe cei din categoria doua după interesul nostru și din prudență, să nu-i aducem vreodată la desnădejde. Dacă vă dăm trei sute de lei pe nuvelă, (urcase dintr'odată onorariul), asta-i pentru că avem o deosebită considerație pentru d-stră și... vrem să vă consacrăm.

Autorul voi să-i svârle în cap călimara de pe biurou, însă văzu imediat că era legată cu lanț de oțel. Editorul avusese toate prevederile. Autorul înghiți în sec, tăcu și examină ființa pe care o avea în față. Un om ca oricare altul. Dar de ce-l chinuește, de ce-i oferă trei sute de lei pentru sufletul lui, de ce-și bate joc de el?

Rămase tăcut, prostit în fața a tot puternicului.

— Să vă fac bonul de casă, îi spuse după o pauză destul de lungă... și, mai treceți pe la noi, adăugă.

Autorului nu-i mai era foame. Ii trecuse. Se simțea bine, foarte bine chiar. Bani nu-i trebuiau pentru nuvela lui, nu-i mai trebuia nimic.

In fața geamului salcâmul era înflorit și înflorise singur, în pustietatea mărginită, cu atât mai mare cu cât nu se vedea și nu se întindea ca o pustietate.

— Nu pot, răspunse autorul. Vreau să-mi revăd manuscrisul; n'aș vrea să pierdeți unul din obișnuiții d-voastră colaboratori care vă așteaptă pe aici, chiar în anticameră.

Și plecă.

Editorul, rămas singur, izbucni ca de obicei: „Ce prost". Incă unul cu iluzii, încă un...

Nici n'avu timp să-și spună „un pierdut" pentrucă servitorul care-i păzea ușa îl anunță că vreo șapte domni doresc să-i vorbească.

— Da! răspunse, să intre toți deodată.

Au intrat. Repede a cumpărat dela fiecare câte un manuscris.

Cât e de ușor să cumperi manuscrise!

Cresc ca ciupercile; să adaug, ca cele otrăvitoare?

◆

Autorul a plecat necăjit și trist. Era nemâncat de două zile. Asta nu-l durea. El era obișnuit. Obișnuise și pe nevastă-sa cu această răbdare. Dar copiii? Și ei trebue să sufere?

Merse aiurit, pe urmă deodată răbufni: ei nu trebue să sufere? De ce să nu sufere? Să-i înșel? Nu pot. Viața mea e viața lor. O ducem împreună, sau n'o ducem împreună? Vreți să mă despart de voi fără să o știți? Văd că slăbiți. Ce să fac! Slăbim cu toții. Pe toți ne ia dracul și mai bine să ne ia de cât să trăim, mai știu eu cum. Hai duceți-vă la culcare, și lăsați-mă singur...

Autorul tremură. Era la un colț de stradă. Nevasta, copiii, erau la perete. Cine i-i adusese în minte pe trotuoar? Cine i-i chemase? Cine îi poruncea să li ducă acasă ceeace el nu era în stare să le aducă.

Tremură.

Și totuși trebue să se ducă acasă și să ducă ceva în astă seară, ca în atâtea alte seri, ca totdeauna, da, ca totdeauna. Doamne, de ce trebue să mă duc numai decât acasă, se gândi; Doamne, du-mă ori unde vei voi tu, numai să nu-mi întâlnesc copilașii acolo. Du-mă, dacă ai atâta putere.

Autorul se apropie de casă. Il slăbeau puterile. Se gândi atunci la altele, la drăcii. Iși aduse aminte de noaptea din ajunul bobotezii. Ce noapte frumoasă! După o zi de post, și după ce privise cu poftă toate bunătățile pregătite pentru a doua zi și pentru ziua de sfântu Ion, trebuia să se culce, de-l prindea ori nu somnul. Trebuia să se scoale de dimineață, foarte dimineață. Când dormea bine, începea să-l tragă cineva de-un picior, de-o mână.

— Ci scoală odată, îi spunea maică-sa.

Când deschidea ochii, îl izbea lumina lumânărilor din două sfeșnice.

După ce se freca la ochi, vedea că așternutul celorlalți era strâns, candela lumina la icoane, evanghelia — o carte groasă și mare sta pe masă, impunătoare. Se rușina și se scula repede, se îmbrăca în grabă, se pregătea pentru misterul slujbii.

Până să se îmbrace, patul în care dormise era strâns, parcă nimeni n'ar fi dormit în el în noaptea aceea. Maică-sa mai deretică prin casă, tăie cu mucările fitilul lumânărilor, potrivi candela, se închină ca totdeauna când se găsea în fața icoanelor, apoi pășind ușor spre ușă, o deschise și ascultă.

Aerul rece pătrundea înăuntru. Pe noi ne înfiora. Ce aer era!

Pe urmă intra în odae dascălul Ion și îndată după dânsul tata, „Părintele".

Incepea slujba. Intâi în casa lui o făcea. Imprăștia mister, parcă nu era „tata" pe care îl vedeam în fiecare zi și după ce isprăvea slujba și făcea deasupra capului nostru semnul crucii pleca, în urma lui dascălul Ion, totdeauna nedespărțit de Părintele. Se duceau la coana Raluca, apoi în odăița cât o cutie de chibrituri a dascălului unde copiii stăteau ca chibriturile în cutie și pe urmă mergeau în popor. Se făcea ziuă.

◆

— Să-i las? se întrebă chinuit autorul trist din visul aducerilor aminte. Dacă mă lăsau și pe mine părinții, ași mai fi avut în mine amintiri în care veghează atâtea suflete vii?

Iși îndrăgise în clipa aceia copiii, parcă atuncea i-ar fi venit pe lume. Se îndrăgise de el însuși.

Să ia dracu tot ceeace scriu, își spuse; ce fac eu cu scrisul meu? Mă chinuesc; chinuesc și pe alții, vreau să câștig parale și nu-mi dau seama că *asta* nu-i de vânzare. Imi vând sufletul. Il tai în bucățele și îl vând. De ce fac asta? Ca să trăiesc? Parcă nu pot trăi și altfel cu sufletul meu și nu-i mai bine să-l păstrez întreg?

Deodată se cutremură și se trase îndărăt doi pași. Pusese mâna pe clanța dela poarta casei lui. Parcă ar fi pus mâna pe un munte de ghiață. Clanța era aceiași, totdeauna aceiași, rece sau caldă după anotimp, nepăsătoare și nesimțitoare. Lui îi vorbea. El îi împrumuta sufletul lui și de aceea când se întorcea acasă fără nimic, clanța îl mustra mai întâi. Și acum îi făcea la fel. Se întoarse îndărăt pe drum. Trebuia să găsească ceva. La nevoie putea să-și pue amanet verigheta — o mai făcuse —, și să nu vie acasă cu mâna goală, să nu-l mai certe clanța, o biată bucățică de fier prost.

N'ați simțit niciodată silă sau groază deschizând poarta dela casa voastră?

La Paști, îi trecea prin minte, ne sculam de dimineață să prindem ceasul când venia dela Inviere căruța cu ouă roșii și pască, și să-i spunem lui Ilie: Hristos a înviat! Lui Ilie, argatul nostru.

◆

Iar aducerile aminte își spuse. Trăesc eu în trecut sau trăesc viața mea? Fără trecut se gândi, cum ar putea viețui cineva?

Mai bine să-mi vând munca decât sufletul își spuse. Hotărît grăbi spre „Construcția" societate anonimă, unde este director colegul lui de școală, Andrei, inginer. Un om care izbutise.

Servitorul dela ușe se uită la autor de sus până jos, înainte de a-l anunța. Se vede că i se făcu milă de el. Autorului îi era tot una. Servitorul îl anunță stăpânului și primi ordin să-l introducă. De data asta servitorul îl privi cu alți ochi și îi deschise ușa.

— Tot urs ai rămas, îl întâmpină inginerul.

— Tot, fu răspunsul.

— Și?

— Un post la voi se găsește?

— Da, îi răspunse simplu inginerul. Ai căzut la timp. Noi vrem să scoatem o revistă de specialitate și avem nevoie de un scriitor. Era să viu eu la tine. Mă gândisem la tine dar nu-ți știam adresa.

Vorbă să fie, se gândi autorul.

— Revistă de specialitate, firește, vă trebue, spuse autorul, dacă te-ai gândit la așa ceva. Dar ce pot face eu la ea? Specialitatea mea... n'am nici una. Știu să scriu. Asta nu-i specialitate, pe când voi inginerii, voi aveți una, ba și mai multe chiar.

— Crezi că putem fără voi, fără cineva care să cunoască sintaxa, (iar își bate joc de mine, îşi spuse autorul) aşa după cum nici voi nu puteţi fără noi care facem altele spre folosul tuturor.

— Ai dreptate, răspunse autorul. Nimeni nu poate trăi singur. Suntem legaţi unii de alţii şi nu vrem să ne dăm seama de asta. Şi când începem să ne dăm seama e prea târziu. ducă-se dracului. Hai să vorbim de altele.

Despre ce n'au vorbit, de câte fleacuri din trecut nu şi-au amintit, atâtea lucruri ce dorm în noi pentru ca deodată, cine ştie când, să se recheme la viaţă, lucruri uitate, moarte, dar vezi nu moare nimic decât odată cu noi.

Inginerul se arătă mulţumit că poate fi de folos unui fost coleg a cărui meserie nu e de nici un folos imediat. Dacă eşti inginer sau arhitect, construeşti, zideşti, apare munca. In orice alte ocupaţiuni practice munca se vede. Spărgătorul de piatră de pe şosea ca să facă prestaţia, sau tăietorul de lemne, îşi văd înfăptuită mica lor operă care se pulverizează aşa de repede. Dar scriitorul, artistul, ce fac ei? Ce văd alţii din ce construesc ei?

Tăetorul de lemne are o mulţumire imediată. Cea din urmă bucată de lemn spartă îi încoronează opera şi i se plăteşte. Artistului? Poţi cumpăra suflete? Eşti o inutilitate pentru mulţime. Fără un topor nu se poate. Carne roşie şi sânge, asta se cere. Senzaţie roşie, violentă, impresionantă, acestea au cătare. Dă-le.

— N'am nevoie de tine, vorbi răspicat autorul inginerului. N'am nevoie de tine, de societatea ta, de slujba pe care te-ai grăbit să mi-o dai. Eşti un escroc. N'am ştiut. Am aflat. Banii tăi nu-mi trebuesc. Eşti, nenorocitule, ce-ai fost de când te-am cunoscut. Nu te-ai schimbat. Societatea? Grozavă înşelătorie! Ai rămas ce-ai fost.

Inginerul nu scoase o vorbă. Trebuia să tacă, a tăcut simţindu-se mic, de tot mic, pitic în faţa fostului coleg care ştia că a ajuns la înalta situaţie speculând un dosar, găsit întâmplător într'o casă de fer, pe care l-a vândut în schimbul situaţiei ce are, celui interesat. O singură obligaţie luase: Să tacă.

♣

Autorul a plecat vesel. Nu că triumfase sau ar fi învins, nici el nu ştia de ce. Dar îi era sufletul uşurat şi se simţea ca o pană de uşor. Sorbea clipa aceasta. Ştia că nu se mai întoarce, o ştia din încercările lui.

Ce să fac acuma? Incotro s'o apuc? Se întrebă.

Mergea singuratic pe străzi îndepărtate de casa lui, de copii lui pe care poate că acum începea să-i iubească. I se părea că fug de dânsul, că şi el fuge de tot ce-i a lui. Se întristă. Să fie departe de cei doi copilaşi ai lui, să nu li audă gânguritul de dimineaţă, să nu-i mângâie, să nu-i simtă lângă pieptul lui, nu, asta nu se putea.

Putea-i să-i ceri să nu mănânce decât odată la trei zile, era în stare s'o facă, după cum i s'a mai întâmplat, dar să nu-i ceri să fie departe de sufletele lui mici, liniştite şi vesele, care îl răsplăteau de toate durerile lui.

Ce-a căutat la prietenul lui de odinioară? se întreba.

Ce-a căutat? Hm, râse şi se întrebă sincer: „Ce-am căutat?".

Işi răspunse: Eu, nevasta, copii, îndurăm foamea. Voiam s'o potolim. El nu ştie ce e foamea. Când a făcut liceul, dar care din noi ştiam în liceu ce e viaţa? Pentru unii şcoala era o grea piatră de încercare, o luam aproape toţi serios, alţii îşi băteau joc de ea, n'am văzut-o decât târziu, prea târziu în viaţă, în lupta aceasta pe care o dăm piept la piept. Toţi vrem să ne ucidem, toţi vrem să triumfăm. Nimeni nu vrea să fie bătut. Şi chiar de te simţi bătut, nu te laşi, nu poţi să te laşi şi eu îi spun celui mai slab dintre toţi că trebue să mai aibă o nădejde în viaţa viitoare.

De ce să trăeşti fără nici o speranţă în viaţă? De ce să renunţaţi la voi, la personalitatea voastră, chiar dacă se manifestă puternic prin foame?

♣

Dacă cineva l-ar fi întâlnit atunci, după ce dăduse ochi cu editorul şi inginerul, ar fi fost rău de acela.

Intâmplarea i-a scos 'nainte pe o rudă îndepărtată, înalt funcţionar; om cu relaţii, temut, mare proprietar. Voia să-l facă om, voia să-l cuminţească.

— Tot nu te cuminţeşti, l-a întrebat: ce ai tu? Vrei să schimbi cursul vieţii? Ha, ha, ha!

Autorul se trezi ca din vis.

In faţă îi apăru nevasta, cei doi copii, ce au pornit ca pe o pânză de cinematograf, întinsă pe stradă, la toate colţurile de stradă. Toţi erau în aşteptare. Ii vedea tulburi, lihniţi de foame, ca sălbăticiunile rare, închise în cuşti puturoase la iarmaroace unde nimeni nu li arunca o bucăţică de pâine iar copii le sgândăriau cu beţişoare.

Am să li trimit un leu în cuşcă, visă autorul, să-i sfâşie, să scăpăm odată. De nu s'o sătura, mă bag şi eu în cuşcă să mă mănânce, să ne întâlnim toţi în pântecele lui cald.

— Ce-i cu tine, nu răspunzi? îl întrebă ruda lui.

Autorul nu răspunse. Se uită lung, parcă atunci l-ar fi văzut întâia oară.

Era supt la faţă, îi sticleau ochii, îi tremurau mânile. Avea o privire care înfioară; rudei lui îi păru rău că-i vorbise aspru.

— Am fost la Andrei, vorbi însfârşit autorul, stabilind astfel relaţiuni cu lumea reală.

— Ai fost la inginer, îl întrebă ruda lui nesigură de ceeace auzi.

— Am fost. De ce-am fost, nici eu nu ştiu. Mă mânau nevasta, copiii, foamea; dar am fost. Am plecat însă. L-am făcut escroc şi nu mi-a spus nimica. A tăcut. De ce-a tăcut? Spune-mi de ce a tăcut?

Marele om tăcu, tuşi de câteva ori şi iar tăcu.

— De ce taci? îl întrebă autorul, de ce? Pentrucă vrei să cuminţeşti lumea cu milioanele tale furate; vrei linişte; îţi trebue ordine şi pază, cât mai multă pază? Ţi-e teamă acuma? Vrei să ne arunci fărămitura care potoleşte, care ne ţine de azi pe mâine în ordinea voastră pe care o urîm pentrucă nu o putem înţelege, pentrucă e de neînţeles? La oparte; nimeni nu are nevoie de voi.

Autorul plecă în fugă. I se părea că se ia după dânsul puzderie de lume care suferea cu dânsul şi îndurau împreună stăpânindu-şi foamea din care zămislesc zile noui.

Şi lumea alerga după dânsul să-i potolească foamea: lumea alerga, alerga, cu miile cădeau istoviţi în drum. Acelora nu li mai era foame...

VASILE SAVEL

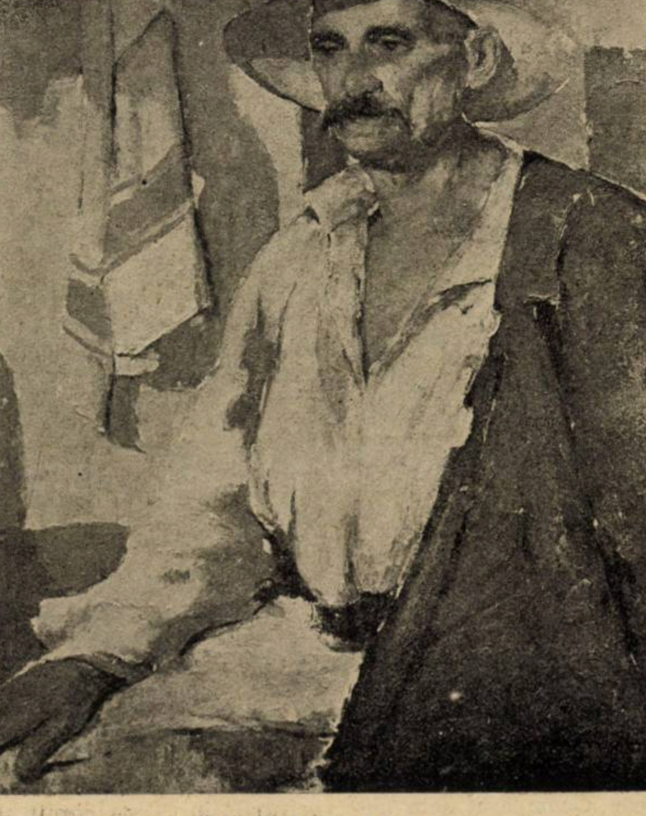

N. ENEA : Portret

DESPĂRȚIRE

de APOSTOL FULGA

Plutesc sub apăsarea destinului. Par împietriți de mult. Așezați fiecare pe câte o bancă, de o parte și de alta a aleei, față'n față, se privesc ca două obsesii. Se plac nespus unul pe altul și această plăcere pare înrădăcinată în ei, de mult, din cine știe ce întâlnire uitată, pe care amintirea se trudește s'o reînvieze, dar pe care trecutul o ține înlănțuită în necunoscut. Sau poate-i numai o iluzie! Poate nu s'au mai văzut niciodată, dar privirile lor însuflețite cu tot misterul predestinărilor, se găsesc înfrățite ca două sclipiri ale aceleiași fulgerări. Dar nu! Sunt siguri că se cunosc. Fiecare în sine însuși se miră cum de n'au devenit prieteni nedespărțiți, găsind inexplicabilă izolarea aceasta în care tânjesc ca doi străini, găsesc nefiresc să nu-și vorbească unul altuia, să nu se îmbrățișeze, ca doi regăsiți după o rătăcire prelungă și stau locului și timpul trece printre ei, usturător, ca o biciuire...

De odată ea zîmbi și el zîmbi... Și apoi ia rîse tare, cu hohote, și el făcu la fel... Și'n vuetul rîsului prelungit fără voe, 'n spumegarea veseliei care-i năvălise pe nesimțite, amândoi se ridicară în aceeași clipă și porniră unul către altul, nerăbdători de-a se ști iarăși prieteni, ca doi reînviați dintr'o altă lume pierdută.

— Domnișoară, de unde ne cunoaștem noi?!

— La fel vă'ntreb și eu, d-le!

— Cum!? Se poate? Să nu fim cunoscuți?!

— Probabil! Dacă nici unul nu știe nimic despre celălalt...

— Atunci... trebue să aflăm... Imi dați voe?... Vulcuț!.. Ca să-mi știți cel puțin numele...

Ii întinse mâna ca o punte peste o prăpastie.

— Folea... Doinița Folea...

— Doinița Folea?! Ce nume frumos!

— A! E meritul nașului, în orce caz. Eu l'am primit nu l'am ales. De altfel eu... A! Se poate?! Fratele meu!?! Dar! El! Trebue să ne despărțim deocamdată... Mâine la aceeași oră, vino aici, mă găsiți sigur.. Vorbi repede cu prăvăliri de spaimă.

Se despărți și porni înaintea unui tip șters, îmbrăcat demodat cu un mers înțepat și cu mișcări ridige ca de cioclu. Tipul a luă la braț și se depărtară împreună pe aleele grădinii publice, încet, obosiți, ca doi vagabonzi risipiți pe toate drumurile pământului.

Emil Vulcuț veni la întâlnire ca la o isbăvire. Zadarnic. N'a mai găsit-o. Și în această pustiită grădină publică dintr'un oraș de provincie, ca toate orașele de provincie, el simți cum i nărue din viață strălucirea aventurii și-a visului, pe care i o dăruise întâmplător femeia pe care n'o mai întâlni. Dintr'însul păru desprinsă o dragoste începută odată cu nașterea, o dragoste în care-acum nu mai crede, dar care-i mai tresare prin adâncul sufletului cu întregul miraj al tainelor nedeslegate. Totuși speră. Intre hotarele țării, două făpturi predestinate, aveau să-și încrucișeze existențele și-atunci, poate, între ei o să se înlănțue așa de strâns iubirea, în cât neastâmpărul destinului, nu-i va mai putea răsfira în necunoscut.

* * *

Emil Vulcuț, plictisit de-atâta drum, cu corpul pe jumătate scos în afară, pe un geam al vagonului, privește înainte, în stația posomorîtă ca toate stațiile de pretutindeni și-așteaptă să pornească mai repede. Stă de mult pe loc. Trenul lui așteaptă un accelerat dinspre București, cu care trebue să facă cruce și care probabil, e întârziat. Pe peronul stației din față, lume destul se mișcă într'o învălmășire zorită... In corp simte un fel de înfierbântare dureroasă, din cauza așteptării prelungi...

— Oh! Nu mai pleacă odată! A încremenit aici! isbucni revoltat. Apoi, gândindu-se puțin:

— Și pentru ce atâta grabă?! Nu mă așteaptă nimeni în Capitală? Și prinse a fluera ușurat.

Deodată stația dispare, ștearsă de acceleratul așa de mult așteptat, care alunecă pe linia întâi.

Merge încet, obosit parcă, suflând din răsufleri ca un împovorat. Apoi un fluerat prelung răsare ca un adio. Trenul în care se afla Emil Vulcuț, alunecă ușor ca o plutire de aburi. Pornește. La geamurile acceleratului înțepenit în stație, călătorii indiferenți, privesc pierduți... Dar nu! In cadrul unuia din aceste geamuri, apare un chip cunoscut, învăluit în auriul fermecat al părului blond... Chipul blond, țintuit fără milă în haosul depărtărilor, căscate din ce în ce mai profund cu fiecare clipă, măsurate de un clocot lăuntric, stăpânit multă vreme, dar pe care întâlnirea aceasta i-l răsvrăti din nou...

— Ah! Doinița Folea! Doi-ni-ța Folea!! Și trenul pleacă!... ple-a că!...

Vulcuț ameți în încolțirea unor senzații tăioase ca ale unei desrădăcinări dintr'o îmbrățișare de mamă. Ea îl privi lung, îndurerată, ca și când și-ar fi privit soarta însăși, revărsându-se peste lume. Un ah, desfăcut de pe suflet ca o explozie i se strivi între buzele tremurânde; un „ah!“ care sublinie toată durerea acestei blestemate încrucișări de drumuri, toată fatalitatea acestei despărțiri pe care iubirea n'o poate spulbera. Și Vulcuț merse înainte și Doinița lui se pierdu înapoi și stația întâlnirii lor păstrează și astăzi, poate, pecetluită'n văzduhul care-o înconjoară, scrâșnirea nenorocului care-i puse față în față ca să-i despartă imediat.

* * *

In duminica aceasta de toamnă, însorită și prietenoasă, toată populația țării pare îngrămădită pe străzile Bucureștilor. Mai ales pe Calea Victoriei și bulevardul Elisabeta, e un furnicar așa de compact, în cât în mijlocul lui plutești aproape, dus de valuri. Vulcuț, ducând la braț pe una din prietenele lui, care-l iubește mult dar pentru care el nu simte decât dorința — cam rară și aceasta — trece cu luptă mare prin această îngrămădire masivă, spre Cișmigiu, ca să mai respire în voe. Tace și privește. Ii lipsește parcă ceva după care dorurile-i vagabondează neostenite. E atâta înflorire prietenoasă, pe cerul acesta de toamnă, atâta ireală lumină de soare! Și-a doua zi, poate, avea să se aștearnă zăpada...

Privirile i se înțepeniră brusc, magnetizate într'o cursă vicleană.

— Ah! Uite-o! Da! Ea e!

Pe tresăturile chipului, sufletul tot, îi tresălta desaxat.

— Cine dragă? Pe cine ai văzut?

Vulcuț își dădu seama de tovărășia aceasta inoportună și ținu să fie delicat.

— Femeia care astă iarnă, mi-a furat paltonul... A! Ba nu! Să fiu sincer! E o înjosire!... E femeia care mi a furat sufletul...

Pe celălalt trotuar, chiar în margine, Doinița Folea pășește leneș în spre Calea Victoriei, la brațul aceluiași frate demodat, care altă dată o luase cu el din parcul provincial. Vulcuț nu auzi nici suspinele desnădăjduite ale femeei de lângă el, nici nu-i zări lacrimile picurându i fierbinți pe piept — era stăpânit de vraja acelui căpșor blond pe care întâmplarea i-o arăta rar ca pe-o însuflețire cerească, fără să i o lase câteva clipe s'o strângă'n brațe până la incrustarea definitivă în carnea ei. Mânat de-o stăpânire neînțeleasă se întoarce brusc ca o sfârlează, hotărît să traverseze strada, să se ducă la dânsa s'o vadă de-aproape și să fie văzut, să se recunoască și poate, să se îmbrățișeze.. . Bulevardul Elisabeta e încărcat de vehicule, mașinile, în două șiruri protivnice, se deapănă fără întrerupere și el caută o spărtură ca să treacă dincolo, pe celălalt trotuar, să-și revadă iubita.... Și întârzie... și mașinile trec una după alta... și el n'o mai vede, dar speră, e sigur, că are s'o regăsească, imediat, cât de curând, peste câteva clipe, în mulțimile revărsate pretutindeni...

A căutat-o înebunit printre lumea ne mai sfârșită de pe trotuar. Era ea, nu se înșela de loc, dar necunoscutul i-o smulse iarăși, ca pe-o făgăduință pe care nu voia s'o respecte.

Picioarele sub el, îi tremură ca și când paralizia s'ar fi adăpostit într'însele, pieptul i se sbate ca o rană proaspătă și sudorile îi îmbăiază tot copul, fierbinți și nesuferite, ca o șerpuire de smoală topită. Pe Doinița n'a regăsit-o, dar într'însul ceva ca un îndemn și ca o siguranță, păru a-i spune că în acest oraș, nebănuitul capriciu al hazardului, i-o va scoate în față, s'o vadă și s'o păstreze.

* * *

Doinița Folea și Emil Vulcuț, s'au întâlnit într'adevăr peste câteva zile. De astă dată erau singuri amândoi și chinuiți fiecare, de gândul celuilalt. Se recunoscură înebuniți de bucurie într'o îmbrățișare strânsă cu atâta patimă, în cât în carne li se năzări instantaneu o înfierbântare senzuală. Trecuse un an şi jumătate dela întâia lor întâlnire şi regăsirea aceasta aşa de mult întârziată, descinse ca o însorire divină peste neliniştea singurătăţii, scobori un fel de minune peste sufletele lor. Se priviră: ea blondă, un blond auriu ca o înspicare de grâu copt, cu ochii albaştri, carnea albă şi talia sveltă ca o adiere, el brun cu ochii negri, cu tenul smead, închegat sănătos ca un pumn de boxeur, puţin mai înalt decât dânsa. O împerechere potrivită asupra căreia privirile trecătorilor se opriau mângâiate. Şi privind-o, lui Vulcuţ îi răsări pe buze o întrebare prozaică, dar legată nedespărţit de mersul vieţii:

— Ce faci tu, Doiniţo, în Bucureşti?

— Sunt funcţionară la C. F. R... Dar tu?

—Eu sunt ajutor contabil la o bancă....

Şi se simţiră atât de fericiţi după ce-şi cunoscură şi această taină, în cât inconştient se treziră îmbrăţişaţi în plină stradă, cu buzele pecetluite una pe alta, ca o concretă atingere de suflete.

Dar mai era ceva care îi nelinişta şi care le umbrea toată fericirea cu un fel de rezervă duşmănoasă. Ar fi vrut amândoi să se întrebe cât mai repede, să desluşiască şi această problemă, dar nu se simţia nici unul aşa de stăpân peste celălalt, ca să-i poată impune şi acest răspuns. Mai ales Doiniţa se simţia îngrozită gândindu-se că omul de lângă dânsa, avea, poate, în altă parte, o altă iubire de care se simţia legat ca de-un păcat neiertător. Şi totuş, Doiniţa ştia că în această privinţă tot vinovăţia ei îi mai mare, dar înflăcărarea dragostei isbucnită într'ânsa, ambiţia de-a nu fi înşelată, dorinţa de-a nu i se împrăştia iubirea cuvenită, de-a o avea toată numai pentru dânsa, cereau o siguranţă că noul ei tovarăş de viaţă, îşi va desface orice legătură de pe inimă şi'n locul eliberat, ea va trona ca o stăpână.

O mărturisire îndrăsneaţă şi sinceră se porni dintr'odată, ca un vis duios răsturnat între buze şi devenit cuvânt.

— Vezi tu, eu n'am pe nimeni în lume... nici tată, nici mamă, nici fraţi, nici surori... De şase ani sunt singură fără niciun sprijin de nicăeri... Şi-am greşit.. Era şi firesc, cred că înţelegi... Eram fără minte, fără sprijin şi-odată când durerea singurătăţii mă apăsa mai greu şi când curiozitatea mă împingea mai biciuitoare, înainte, în prăpastie... am păcătuit... Am cedat instinctelor poate, dar mi-am satisfăcut şi-o altă nevoe mai necruţătoare — nevoia de-a avea pe cineva lângă mine, care să mă ajute, să mă mângâe, să mă iubească... Şi omul acesta îl păstrez şi astăzi. Il aveam şi-acum un an şi ceva şi-l am şi acum... E acel pretins frate care altădată m'a luat de lângă tine...

— Il mai ai şi-acum?! Da? Şi nu crezi...

— Mă despart de el, dragă... Fii sigur! In viaţa mea de-aci înainte el nu va mai intra... Tu vei fi totul pentru mine, dânsul rămâne un străin pe care nu-l voi mai revedea nici măcar în amintire... Nu l-am iubit nici odată... El mi-a fost numai o siguranţă în viaţă, siguranţă care îmi îngăduia să mă avânt mai departe, mai sus, pe unde erai tu... Voi fi liberă... voi fi numai a ta, aşa cum aş dori să fii şi tu pentru mine...

— Da Doiniţa! Aşa va fi! Nu am niciun fel de obligaţii faţă de nimeni... Legăturile mele sunt numai aşa, de azi pe mâine... In clipa aceasta renunţ definitiv la ele...

Şi-a fost aşa cum s'au înţeles. Pentru ei viaţa nu mai exista în afară de îmbrăţişările lor încordate, în beţia cărora plutia atâta vrajă, în cât toate privirile, toate simţurile, li se împăinjeniau cu misterul ei. Vieţile lor le erau împreunate de-abinela. Şi'n casa lui, şi'n casa ei — două camere mobilate, închiriate tocmai sus, către obor — când această pereche minunată descindea cu înrotrea ei de visuri şi cu spasmul ei de fericire, totul devenea magnetizat de-o strălucire de basm. Dormiau pe rând, când la el, când la ea, şi numai în rare nopţi, când erau indispuşi sau erau prea obosiţi, se izolau unul de altul, fiecare la el acasă, pentru ca a doua zi amândoi să revină cu mai multă iubire pe suflet şi cu mai multă patimă pe buze. Nici ei nu înţelegeau pentru ce nu se strânseseră încă într'o singură cameră în care toată aprinderea iubirii lor s'ar fi îngrămădit licărindă ca o spumă albă de petale. Rămaseră înţeleşi ca mai târziu s'o facă şi pe asta. Până atunci, îşi împărţiau însufleţirea şi plăcerea pe rând, în cele două camere, pe unde gazdele îi întâmpinau cu zâmbete şi admiraţie, fiindcă-i găsiau foarte potriviţi unul pentru altul.

Au trecut patru luni şi ceva şi'n răstimpul acesta, dragostea lor se depăşise constant până la o înălţare spasmodică, pe unde sufletele se mistuiau într'o văpae cutropitoare. Şi-acolo sus, pe culmea aceasta a patimei deslănţuită 'n încleştări distrugătoare, cei doi îndrăgostiţi se simţiră zăvoriţi într'o lume pe unde vuetul vieţii obişnuite n'ajungea decât în amintire. Iubirea lor devenise aşa de ascuţită, în cât îi ustura ca o înghimpare. Ajunşi aici... s'au certat. Din dragoste. O ceartă care n'avea să strice nimic din revărsarea simţirilor din ei, ci doar să le înflăcăreze şi mai mult, acea pornire caldă de-a se afunda odată, amândoi, în aceiaş taină a căsniciei. O ceartă care în sufletul fiecăruia, trebuia să fie numai un răgaz, o îndiguire a clocotului stăpânitor până lademenţă. Un răstimp de încercare a torturilor singurătăţii, de trudită confruntare cu genunile sufletului, pentru ca amândoi să-şi priceapă destinul pus pe inimă.

S'au certat ca toţi îndrăgostiţii de pretutindeni, pentru un nimic. O întârziere a ei, la întâlnirea obişnuită după ieşirea dela birou, o indispoziţie a lui care însă o nelinişti mai grav pe dânsa, un schimb de cuvinte mai înţepat — toate acestea strânse în mănunchi, aprinseră cearta.

. . . .

— Răutate! răutate! Asta ţi-i firea... Te ţii numai să-mi întărâţi necazurile!... Pleacă! In existenţa mea nu mai ai ce căuta...

Il privi lung, curioasă. Simţi o poftă nebună să se destrame'n hohote de rîs. Se abţinu. Deodată pe chip îşi întipări o mască sălbatică. Intinse gâtul, ridică un umăr, gata de luptă.

— Fii sigur, lângă tine nu mă mai vezi... Sunt destul de demnă! Nu mă pot reîntoarce lângă o fiară...

Cuvintele spuneau puţin, accentul spunea ceva mai mult, dar cearta era călăuzită din altă parte, dintr'un necunoscut de scrâşniri duşmănoase, pe unde soarta lor se desfăcea umilă ca o rugăciune de pustnic.

Se aflau în stradă. Privirile li se înţepară unele pe altele ca două mâini. Ochii drumeţilor îi ţintuiră intrigaţi. Se despărţiră, calmi însă, mulţumiţi chiar, că-şi mai pot abate viaţa prin alte păţanii, fără pândiri primejdioase. Căci ei înţeleseră ce trebuiau să înţeleagă—înţeleseră că amândoi glumiau numai, din capriciu, din ambiţie, din curiozitate mai ales, cu-o stăpânire căreia nu se puteau sustrage şi care le stau peste fire. Imediat ce se treziră singuri şi certaţi, înţeleseră cât de mincinoase le fuseseră cuvintele, aşternute peste aprinderea inimilor, care-şi înfrăţiau mai departe bătăile, în acelaş miraj al înălţărilor. Singuri! In strada cu lume multă şi neînţeleasă, amândoi făcură ochii mari, speriaţi, ca şi când dintr'înşii o mână avară, le-ar fi smuls toate amintirile, toate senzaţiile, şi-ar fi rămas pustii. In ochii lor se oglindi uimirea străinului părăsit în necunoscut, groaza omului scos din el însuşi şi asvârlit într'o lume despre care, de mult, nu mai ştie nimic. Fiecare era singur! In faţă, împrejur, omenirea largă şi enigmatică până la absurd...

Spre casă, paşii li se destrămară greu, încleiaţi parcă, ici, colo, pe unde îi proptia mersul. Şi cu fiecare pas sufletele lor se descifrară palpabil, ca un vârtej de poveri, pe care nici o consolare, nici o zare de lumină, nici o frântură de speranţă nu-l mai putea da la o parte. Şi-acasă păşindu-şi pragul camerii, fiecare se opri înfricoşat de o întâmpinare vrăşmaşă şi fiecare simţi că de acum înainte, aci, seară cu seară, nu-l mai aşteaptă decât urâtul, ca un strigoi, noaptea, într'un colţ de cimitir. Şi somn n'a mai fost pentru ei, ci numai nopţi nesfârşite, cu întunecări plumboase pe suflet, cu dureri strecurate sfârâitor în carne, cu suspinuri haotice, care parcă plecau din piept, odată cu viaţa.

Timpul trece greu, dureros, ca o înăbuşire prelungită până aproape de sufocare. Zilele par pustii, fără nici o însufleţire de viaţă şi goale, ca şi craniul unui mort, îngropat de-o veşnicie. Nu mai pricep nimic din rosturile lor. Ocupaţiile zilnice, necesităţile urgente ale vieţii, li s'au spulberat din existenţă, în faţa viforoasei cutropiri a singurătăţii şi a durerii. Pe nesimţite, gândurile fug de sub îndârjirea voinţii şi se strâng toate înapoi, în trecut, ca să măsoare sclipire cu sclipire, clipă cu clipă, fericirea trăită. Iar când aceste gânduri, licărinde aproape, de-atâta desfătare în nişte vremuri care au fost de mult, revin în ceaţa şi'n vrajba prezentului, parcă intră deodată sub cruzimea unor neobosite ghilotine—apasă ca nişte înfrângeri.

Totuş o speranţă uşoară, firavă, dar obsedant de statornică, a mai rămas aninată într'înşii. A fost atâta vrajă, atâta desmierdare împletită pe sufletele lor, încât nici unul n'ar putea să creadă că totul s'a isprăvit în această prăpastie. Dar nici într'o împăcare nu îndrăsnesc să creadă. Fiecare simte ambiţia de a se arăta mai tare decât celălalt, aşa ca să-şi pară sie-însuşi mai stăpânit şi pentru a se impune celuilalt, învingător, atunci când s'ar întâmpla ca cearta să ia sfârşit.

Totuş într'înşii, dela o vreme, foarte curând, începu să plutiască nevoia împăcării, mai întâi, fluidă, neprecisă, dar încetul cu încetul se prinse consistentă şi se aşeză pe suflet ca o strălucire nouă, ca o mângâiere necesară pentru înlăturarea întunecărilor din ei. Și nevoia aceasta de împăcare, simțită din ce în ce mai din plin, le sdruncină definitiv ambiția și-i aduse până la o iertare și o justificare a purtării celuilalt, dispunându-i pe amândoi să cedeze și să uite. Dar nu se mai întâlnesc. In mulțimile prăvălite pe toate străzile Capitalei, privirile lor cutreeră zăpăcite, ca într'o nebuloasă bizară, care ascunde o singură lumină pe care o dorește așa de mult întreaga lor făptură. Dar lumină pentru ei nu se mai face înaintea ochilor. Se caută disperați, ca doi exploratori în pustietăți fioroase, pe unde se știu singuri în stare să se ajute și să se salveze. Două zile întregi umblară unul după altul. Și'n haosul orașului ei nu s'au mai găsit, cu toată nepotolita grabă de-a fi pretutindeni, de a-și aține calea unul altuia. Numai pe-acasă nu se căutaseră — nu îndrasniau.

Trecură cinci zile dela despărțire, ca cinci poveri sdrobitoare, trântite peste viața fiecăruia. Și veni Sâmbăta. Nu se mai pot răbda în această înstrăinare dureroasă. De când și-au început iubirea, Sâmbăta dela amiază în sus până Luni dimineața, în totdeauna au fost împreună. Sâmbăta pentru orice funcționar e ca o punere în libertate pentru condamnat—are o după amiază și o noapte pe care le poate petrece cum vrea, fiindcă a doua zi nu-l mai așteaptă chinul insuportabil de matinal, al biroului. Pentru Doinița și pentru Vulcuț, ziua aceasta le dăruia putința unei nețărmurite destinderi într'o iubire delirantă, fără grijă și fără rezerve. Sâmbăta seara petreceau împreună până târziu, cu risipiri de vin și mâncare, cu muzică și dans și-apoi dispuși, sprinteni și fericiți se întorceau într'una din cele două camere ale lor.

Și-acum în această Sâmbătă blestemată, care le sosi în viață, întunecată ca o înmormântare, ei nu se mai așteaptă la nici o revărsare de mulțumire iar vuetul desfătărilor obișnuite într'alte asemenea zile, strâns în amintire, le morfolește carnea, le țiue prin creer ca o adiere din haos, le strânge inima ca o sfârtecare.

Toată după amiaza, despărțiți unul de altul, umblară fără nici un rost, chibzuind fiecare cum s'ar putea trece peste volbura acestei desnădejdi. Astfel se făcu seară deplină. Și când fiecare, singur, încercă să mănânce ceva, din depărtarea în care îi asvârlise cearta, simțiră asupră-le atâta sdrobitoare năpastă, încât cerul tot, greu de vrășmășie, li se păru lăsat peste ei. Și'n cele două restaurante sgomotoase, pe unde fiecare, deoparte, se abătuse pentru potolirea unei înfometări inexistente, aproape în acelaș timp, sugestionați parcă dela distanță, începură a plânge copilărește, cu prisos de lacrimi calde, în care se oglindeau nu numai răsfrângerile durerii, ci mai ales ațâțătoarea ispită de a se răsfăța în brațele celuilalt. Și porniră buimaci pe străzi și la fiecare colț, fiecare din ei, așteaptă s'apară umbra celuilalt. Și'n graba mersului, pornirea cărnii le încrestă pe sufletele amândorura, plăcerea de-a se arăta iertători unul față de altul, ca un semn de neclintită iubire, pe care fiecare în restriștea lui era convins că-l va mărturisi exclusiv.

Gândul unei surprize nespus de frumoase, le înflori în minte pe rând, dar la răstimpuri apropiate. Aceiași surpriză! Fiecare porni către camera celuilalt, ca s'alunge dintre ei, singurătatea și necazul care-i apăsau. Ajunseră. Intrară. Gazdele îi întâmpinară înveselite, ca pe niște musafiri așteptați. Dar nici unul nu-și găsi perechea, acolo unde-o căută. Tot singuri. El la ea și ea la el. Și amândoi hotărîră să ducă surpriza mai departe, ca să devină un adevărat clocot de fericire. Se desbrăcară, fiecare în camera celuilalt și așteptară. Și-au așteptat până către miezul nopții, cu fiorii pe suflet și cu speranța strânsă puternic pe piept... De-aci încolo începu crucificarea... Gânduri torturante, ca niște înlănțuiri de spaime, se îngrămădiră peste ei să le destrame toată împletitura vieții...

Bătu miezul nopții... unu... două...

Fiecare socoti c'a înțeles... Ficeare se simți înșelat... Amintirea legăturilor de dragoste, pe care fiecare și le rupsese odată cu prima lor îmbrățișare, se proectă peste întunericul nopții și peste infernul din ei, ca niște sgârcite și monstruoase degete de ucigaș, gata să-și înșface prada. O vedenie odioasă, îngrozitoare, se năpusti peste truda lăuntrică a lui Vulcuț: înfățișarea mohorîtă și imprecisă a celui presupus frate, care înaintea lui o iubise poate la fel, ca să-l părăsească de îndată ce în cale-i apăru un altul, pe care sufletul ei schimbăcios, îl doria pentru o clipă... Iar Doinița strivită, aproape fragmentată decât sbucium se învolburează într'însa, îl văzu prins în îmbrățișări venite de-aiurea, din trecut, pe unde le alungase apariția ei și care se răsbunau... O despărțire de cinci zile numai, pentruca fiecare să se declare liber și să-și reia firul rupt al păcatelor de mai'nainte!! Și gândul acesta țirîe neastâmpărat printr'înșii, ca un greer sub un ropot de grindină...

— Oh! Bărbații! bărbații! Oameni fără suflet... Cuvintele mustesc revoltă și sânge.

— Ah! Ușurătatea femeilor! Mă așteptam... vibrații de ură și de lacrimi.

Amândoi se sfoliară în plânset până la ziuă și peste încremenirea durerii din ei, de-acum încolo nici un gând nu-și mai tălăzui sclipirea. Se pierduseră în nesimțirea durerii... Și-aceiași fatalitate protivnică îi mână odată cu lumina zorilor, afară, pe străzi pe care nu le mai recunosc, pe unde trec străini, cu isvor de mărgăritare sglobii în colțurile ochilor... Și pornesc printr'o vâlvătae rătăcitoare de suferinți, și merg în plină lumină albă de zi, printr'o înfășurare de întuneric masiv, pribegind pas cu pas, dincolo de iluminarea iubirii care-a trecut... Și'n plinul sufletului lor de încercări fără bucurii, în întreaga lor înfățișare de umbre fără stăpân, pare țintuit rânjetul hidos și batjocoritor al răutății, pe care viața și-o pierde ici, colo, pe la cei închinați durerii...

◆

Acum, prin mulțimile de pe străzi, se întâlnesc foarte des. Aproape în fiecare zi. Intâmplarea le încrucișează pașii așa de statornic, iar ura dela unul la altul, s'a întețit așa de furtunoasă, încât, în momentul când se zăresc, pumnii li se încleștează a răzbunare și buzele abia-și mai înfrânează cuvinte grele de revoltă.

— Canalia! scrâșnește dânsa.

— Cocota! se încruntă el.

Și trec.

Se întâlnesc des, fără să vrea, fără să dorească. Dar prin lărmuita împrăștiere de oameni a Capitalei, privirile lor nu se mai înțeleg, sufletele lor nu se mai înfrățesc. Ei își târăsc mai departe o împovărare de năpastă, ca doi inconștienți sub biciuirea unui coșmar, care-i apasă ca să-i sdrobească. In pustiul culcușit înlăuntrul lor, nu mai străbate nici o altă durere și nici o mulțumire. Acolo stă neclintită fatala pecetluire a dragostei, peste care nenorocul și gândul lor aprins, a asvârlit credința înșelării... Imprejurul acestei genuni, nu mai poate poposi nici o altă scăpărare, cât de slabă, cât de ușoară, din tălăzuirea vieții care-i poartă. Ei stau crucificați pe amintirea iubirii batjocorite și'n drumurile lor despărțite, ei nu se mai opresc să-și împreune destinul.

Nu se mai caută!

Viețile lor înstrăinate pentru totdeauna, nebuloase și pierdute, fumegă prin depărtări halucinate, întocmai ca o răspântie la care s'a oprit un vis, care nu mai știe încotro s'apuce...

APOSTOL FULGA

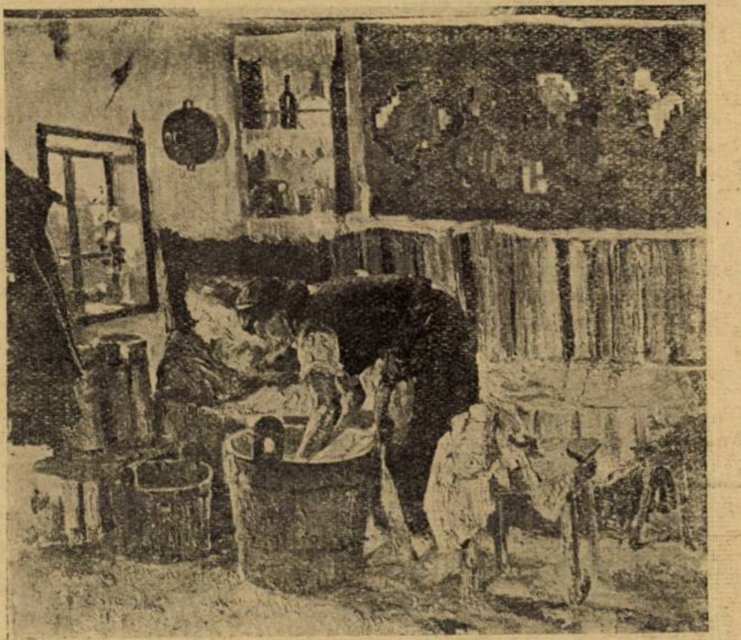

N. ENEA : La spălat

PLOAIE ALBĂ

V. DAMASCHIN

...A scârțâit portița....

Coana Sofia tresare speriată.

— Ptiuuu ! Bată-te, să te bată !....

Pisoiul, intrat prin deschizătură portiței dela grădină, nu pricepe gesturile grăbite cu care-și face cruce bătrâna, mormăind supărată.

El s'a ridicat pe scăunașul ei de sub picioare și-și șterge blana moale și dungată de fusta sub care se văd abea, vârful pantofilor de casă.

— Apoi tu,... ce-aștepți ! tot să te mângâie cineva !....

I-a trecut supărarea ; îi zâmbește dintr'o margine a obrazului. Apoi, gânditoare, a urmărit jocul nebunatec al pisoiului cu ghemul de lână și acum privirile aduse înapoi pe lucrul din poală i s'au încâlcit printre vârfurile harnice ale undrelelor.

A scăpat un ochiu :

— Hai, fugi ! nu mă lași în pace ? Uite c'acuș vine mama Toba și eu n'am făcut nici un spor !....

Pisoiul a înțeles, se vede ! S'a făcut ghem la picioarele scaunului — un ghem alb ca și celălalt de-alături, din care se desffășoară încet firul ; toarce.

...De sus, zarzării împodobiți peste noapte, confetează vesel, cu peticuțe albe. Câteva au nins și'n părul bătrânei și s'au amestecat printre vârfurile andrelelor.

Liniște imprimăvărată.

...Pisoiul dela picioarele bătrânei și-a întins leneș o labă și-a căscat vioiu...

A tresărit.

Un sgomot hurducăit, de ferărie veche și-a dat sufletul pe aproape.

Coana Sofia și-a descurcat privirile de printre andrele și a ridicat capul.

O sacă la poartă ; sacaua mamei Toba.

C'o atenție blândă și-a scuturat delicat petalele albe din păr și de pe lucru.

Acum privirile i-au rămas la poartă, unde mama Toba, cu nuiaua de alun sub braț și cofele spânzurate de lațul mâinilor, pășește spre casă.

...In treacăt, nuiaua de sub braț, a atins o creangă de zarzăr aplecată peste zaplazul grădinei.

...Și creanga a plâns cu petale ; câteva i s'au agățat de bariz iar altele, au căzut în cofele pline. Bătrâna, care și-a văzut isprava, clatină din cap nemulțumită.

I se aud tot mai apropiat bocănitul cibotelor cu crețuri, care-i trec dincolo de genunchi.

— Săru mâna, coană Sofie !

— Mulțămim !

Mama Toba și-a bocănit mai departe ciobotele în fundul ogrăzii.

A turnat apa și-acum e'n fața portiții dela grădină.

Coana Sofia și-a îndepărtat scăunașul de sub picioare.

— Mai lasă-le jos, oleacă ! că te-o fi durând mâinele !...

Mama Toba s'a aplecat din șale și-a lăsat să cadă, cofele, ușor lângă zaplaz, apoi a intrat prin portiță, în grădină.

S'aud amândouă, sporovăind.

...O umbră s'a furișat după pomii înfloriți și s'a aplecat atentă spre siluetele încovoiate ale celor două bătrâne.

— ...cu 16 ochi, e destul coană Sofie ! Da... unde-i domnișoru Nelu ?...

In loc de răspuns, a explodat umbra de după pomi.

Cu sufletul la buze :

— Te-am.. auzit... de când... ai... deschis poarta !...

Celelalte vorbe i s'au încâlcit printre brațele și fusta coanei Sofia care cearcă să-l tragă spre dânsa, ca să-l sărute.

— Craiul bunicăi, craiu !...

Nelu se sbate.

...O boare de vânt încurcată prin pletele albe, de omăt, ale pomilor, le flutură când și când... O petală i-a șters obraznic vârful roz al nasului...

— Bunică, mamă Tobă ! uite, parcă ninge !

— Parcă ninge, domnișorule !

— Ca iarna !

— ...ca iarna !

— Dar iarna-i frig, ș'acum, nu-i...

— Acu nu-i, domnișorule ! Dacă-i primăvară !

— Pri-ma-va-ra ! Pri-ma-va-ra !... cânta Nelu o melodie improvizată, lovind ritmic palmele bunicăi-!

Cântecul se împrăștie, ca și petalele albe...

Glasul coanei Sofia se ridică oftat :

— Ei, ei ! cum mai trece vremea ! Iacă, i-a cincea pe care o apucă .

— ...Așa-i, coană Sofie ! A cincea !... Parcă-l văd, cât o schioapă ! A cincea .. coană Sofie !... A sută, să dea Dumnezeu !

— Sfântă fie-ți vorba, mamă Tobă !...

Și coana Sofia îl trage pe Nelu spre dânsa și-l sărută moale, pe frunte, printre smuciturile micuțului care vrea să scape.

— Intinde-o și mamei Toba !

Nelu s'a coborît din poala bunicăi, care-l îndeamnă blând și vine ceremonios spre bătrână, cu fruntea întinsă, închizând din ochi, deschizându-i, și iar închizându-i...

L-a sărutat. Nelu a deschis ochii, a aruncat o privire fugară și s'a șters iute printre pomi.

Bătrânele s'au apucat iar de vorbă.

◆

...Departe, în fund de zare, se ridică leneș câțiva nouri — clăbuci de săpun pe fața spână a cerului.

...De peste gard, un cucoș și-a trâmbițat cântecul — ca o muzicuță de bâlciu...

— Săru' mâna, coană !

— Apoi... mergi sănătoasă !

Mama Toba și-a ridicat cofele, și-a plecat. Iar îi bocănesc ciobotele cu crețuri, care-i trec de genunchi. Bocănitul s'aude tot mai departe ...pe lângă beciu, pe sub pomul aplecat peste zăplaz...

Deodată o ploaie vijelioasă de petale scuturate, o isbește în față și-i pune pete albe pe umeri, pe brațe, pe cofe...

Mama Toba a tresărit. De unde vine ploaia asta ? De unde ?

Un râs cristalin îi răspunde de după pomi.

Din fundul grădinei, coana Sofia, care a surprins scena, — învăluindu-i c'o privire protectoare și părintească, râde arătându-și gingiile.

POEMA IN PROZA

de CHARLES BAUDELAIRE

IMBATAȚI-VA

Trebue să fiți totdeauna beat. Totul e tăinuit aici : aceasta-i unica întrebare. Pentru ca să nu simțiți povara îngrozitoate a timpului, care vă zdrobește umerii și vă apleacă la pământ : îmbătați-vă fără încetare.

Dar cu ce ? Cu vin, cu poezie ori cu virtute, după plăcere. Numai să vă 'mbătați.

Și dacă uneori vă veți trezi pe treptele unui palat, în iarba verde a unui șanț, în singurătatea posomorîtă a odăii voastre cu amețeală deja micșorată ori dispărută, întrebați vântul, valurile, stelele, păsările, ceasornicul, toate câte-s trecătoare, toate câte gem, oftează, toate câte se rostogolesc, toate câte cântă, toate câte vorbesc, întrebați ce oră e ; și vântul, valul, steaua, pasărea, ceasornicul, vă va răspunde : „E ora beției ! Ca să nu fiți sclavii maltratați ai Timpului, îmbătați-vă ; înbătați-vă fără încetare ! Cu vin, cu poezie ori cu virtute, după cum vi-i plăcerea".

Trad. de SERDARU-SANGENI

critica literara

EUGEN GOGA: CARTEA FACERII

Un roman al războiului, care apare după trecerea unui deceniu de când s'a stins ecoul ultimei lovituri de tun. Acest răgaz a fost necesar. Timpul cristalizează amintirile (așa cum se preface cărbunele amorf în diamant sclipitor) și lărgește pespectivele oricărui punct de observație.

„Cartea Facerii“ nu e o autobiografie. Autorul, care a trăit multe din paginele pe cari le-a scris, însemnând cu sângele său propriu drumul tragic al armatei românești, s'a ridicat de-asupra propriilor sale zbuciumări, năzuind să lămurească geneza însăși a României de astăzi. Incercare cutezătoare, pe care d. Eugen Goga a căutat s'o realizeze în linii asuple de epopeie, punând la contribuție veracitatea unor tablouri văzute, zugrăvind oameni în carne și în oase, și rezolvând în conștiința frământată a eroului său. Andrei Retezeanu, problema orientării viitoare a societății românești.

Cel dintâi volum al cărții, de curând apărut în vitrina librăriilor, se întinde din primele zile ale războiului până la retragerea trupelor noastre în Moldova. In cele zece capitole mari, clădite după o arhitectură solidă și ordonată, se cuprinde o frescă vie a zguduirilor deslănțuite în diferite categorii sociale odată cu tragedia războiului, și cu cele dintâi lovituri ale lui. Cel de al doilea volum, care va vedea lumina tiparului în scurtă vreme, făgăduește să dea răspuns întrebărilor nedeslegate încă aci.

Autorul își începe povestirea cu o viziune de pe front. Suntem în tabăra unui regiment retras de pe pozițiii, la Predeal. Cadrul se fixează, dela început, simplu și veridic. In primele pagini facem cunoștință cu o parte dintre figurile romanului. Pe sublocotenentul Mache Ploieșteanu, de fel din Mizil, dar crescut la București, îl știm din schițele lui Caragiale: flecar, moftangiu și lăudăros. (Caragiale a fost nemilos cu el. D. Eugen Goga îi rezervă, oarecum o reabilitare, fiindcă l-a văzut murind cu gândul la Alba-Iulia, deși nu știa bine unde vine pe hartă). Furierul regimentului e Harry Grünberg, redactor al unui mare cotidian din București, intelectual socialist, spirit sceptic, purtând cu resemnare ponosul originei sale străine. Comandantul batalionului e maiorul Vasilescu, fiu de țăran, dârz și sever, aspru și tăcut. concentrând o ură ancestrală împotriva păturii suprapuse.

In mijlocul acestora și al soldaților cu cari se potrivea tot atât, se găsește înstrăinatul fiu de boier Andrei Retezeanu, după o lungă lipsă din țară. Mobilizarea din zilele lui Iulie ale anului 1914 l-a prins la Paris, unde trăise ani dearândul în mediul civilizației apusene, uitând de orice datorie a sa către țara unde se născuse. Se credea un fiu adoptiv al Franței. Dar, când toată floarea bărbăției franceze s'a îndreptat spre câmpurile de luptă ale Flandrei și ale Marnei, ca să țină piept puhoiului de oțel al oștilor germane, Andrei Retezeanu, izolat în mijlocul vârtejului care cuprinsese o națiune, a priceput, că legătura lui cu Parisul, lipsită de fire organice, se rupsese. A înțeles, că vechile clădiri îi erau acum ostile, și s'a îndreptat spre patrie. Nu mult după aceea, România a intrat și ea în războ. Andrei Retezeanu a îmbrăcat uniforma de locotenent și a plecat pe front, ca să lupte cu armatele dușmane, — și cu sine însuș.

Se înțealege, că Andrei Retezeanu își îndeplinește îndatoririle sale de ostaș, fără nici o șovăire. E departe de a fi un laș. Primește, zâmbitor, însărcinările cele mai primejdioase, ducându-le la bun sfârșit, în conștiința că-și achită o datorie de onoare. Respinge cu hotărîre o încercare a mamei sale de a-l pune la adăpost. Se va bate până la capăt. Dar e de ajuns atât? Andrei Retezeanu simte bine, că ar trebui să dea mai mult. Ar trebui să se dea de tot. Işi dă seama, că o mare pefacere se va face în cugetul său, apropiindu-l cu toate gândurile de pămânutl țării, pe care o părăsise. Ca niște ghiulele de picior îl țintuiesc pe loc anii petrecuți la Paris, înrâurirea spirituală a occidentului, lumea în care trăise până atunci. Pasiunea sa pentru frumoasa Ana Patridi, soția unui om politic șiret, fără prea multe scrupule morale, face parte din aceste rămășițe ale altei vieți, cu care își încheia acum socotelile.

Nu fără oarecari subînțelesuri, d. Eugen Goga așează frământarea lui Andrei Retezeanu la încrucișarea a două prietenii din afară de hotarele neamului său. Baronul de Lassarde din misiunea militară franceză, mic, subțire, cu un rar aer de distincție, reprezintă spiritul clar și reținut al Franței tradiționaliste. Contele Cernowski, impulsiv și fantastic, cu poveștile și cu superstițiile lui. aduce o undă de nebunie rusească. Sunt personagii așezate pe al doilea plan, dar, după justa concepție a autorului, indispensabile pentru înțelegerea problemei în întregimea ei.

Andrei Retezeanu cade greu rănit în lupta din fața Bucureștilor, unde Mache Ploeșteanu cade apărându-și eroic Capitala. Episodul acesta e unul din cele mai caracteristice ale romanului. Nici de data aceasta, Andrei Retezeanu nu s'a aruncat în focul asaltului cu avântul pe care l-ar fi binecuvântat, dar își purtase compania cu o voință îndărătnică, pe care o comunicase din om în om. In frigurile aiurării, mintea lui rătăcită se reîntoarce acum spre colonadele catedralei Notre Dame, care rămăsese încă cea mai scumpă aducere aminte a lui. Dar, alături de patul suferinței lui, veghia inima curată a unei fete din Ardeal, Maria, a preotului Văleanu dela Prisaca: — „Orice mișcare ar fi făcut, cât de mică, cât de neînsemnată, ea i-o prindea cu ochii, ca în două receptacole nebănuit de sensibile. Aproape că-i număra răsufletele. O boabă de sudoare dacă i se ivea pe frunte, i-o ștergea cu gingășii infinite. Gemetele lui îi deschideau răni în inimă. Cuvintele rare de mulțumire o învăluiau toată, ridicându-i sângele la cap, ca o mângâiere trupească. Dragostea întreagă și-o revărsa asupra lui, ca pe un val de ir ceresc oblojit cu mâini de heruvim“.

Volumul întâi din „Cartea Facerii“ se închide astfel, ca o aripă, făcându-ne să presimțim luminișuri viitoare și zboruri spre culmi înalte. Dacă ritmul romanului se va menține la aceeaș amploare, nu exagerăm spunând, că ne găsim în fața unei adevărate revelații. Literatura românească se va îmbogăți cu o operă de valoare, realizată cu o artă sobră și bărbătească, singura de zece ani încoace, care oglindește răscolirea morală a războiului, fără tirade declamatorii și fără amărăciuni de ambuscat.

ALEX. HODOŞ

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Leagăn de cântece“, volumul de versuri al d-lui Nae Davidescu va apare în curând.

◆

D-na Hortensia Papadat-Bengescu, lucrează la romanul „Drumuri cari nu se văd“ din care publică fragmente, prin diferite reviste.

◆

Un frumos succes de librărie obține volumul de proză „Pasărea rătăcită“, datorit distinsului scriitor Al. Cazaban.

◆

D. Mircea Pavelescu anunță apariția unui volum de versuri, intitulat „Arabescuri“.

◆

D. Virgil Huzum, va scoate în curând volumul de versuri originale, „Bolta bizantină“.

Epigramă

Poetului Ion Minulescu, autorul piesei „Amantul anonim”

In cariera mea,
Punctată
Cu-albastru,
Ros,
Portocaliu,
Aşa sunt eu deprins să scriu :
Romanțe pentru mai târziu
Şi piese pentru... niciodată !

N. Crevedia

gazetaria

așa și-așa...

PROBLEMA GENERAŢIILOR, sau mai exact, orientarea nouei generaţii, e actuală și pasionantă.

D. Radu Dragnea într'un articol din **„Gândirea"** pare că vrea să dea impresia, că s'a rezolvit problema, punând subtitlu articolului său, „După anul generaţiilor, 1928".

Discuţia pare însă mai temeinică anul acesta, căci acum însuși d. Dragnea aduce contribuţii mai ample decât anul trecut, în articolul „Trecerea între generaţii".

Acum d. Dragnea ajunge la concluzia: „Generaţia trecută semănătoristă a încheiat procesul spiritualizării, poporul român numai atunci își va fi arătat integral originalitatea și va răspunde unei permanente trebuinţe a umanităţii, când va pune în valoare culturală, specificitatea lui ortodoxă".

Dar aceasta este tema formulată de mult de d. Nichifor Crainic și redată apoi expresiv și sintetic de d. Nae Ionescu: „spiritualul a întrecut etnicul". Problema rămâne însă deschisă. Formula Crainic e numai un răspuns. E numai o latură, sau numai un aspect. Căci de pildă d. Mihai Ralea în **„Viaţa românească"** socotește ortodoxismul obscuratist, că poporul nu-i religios, ba chiar a utilizat expresia „ateism naţional". Iar d. N. I. Russu în **„Falanga"** combate ortodoxismul d-lui Crainic, socotindu-l o formulă bizară și fără nici un rost.

De sigur lămuririle vor urma. Problema este foarte interesantă. Studenţii dela facultatea de litere au recurs la profesori să le-o lămurească.

Nouă ni se pare, că în lupta aceasta pentru caracterizări și definirea curentelor propriei generaţii, sau generaţiilor, d. Cezar Petrescu a izbutit să așeze mai clar problema într'un articol, în „*Scrisul românesc*". N'avem revista la îndemână, dar concluzia lui Cezar Petrescu era aceasta: Scriitorii și artiștii în genere fac parte din generaţia celor vii, dacă au pătruns sensibilitatea epocei. Dacă prin urmare au prins ideile și înfiorările curente! Intre ideile proprii epocei, d. Crainic vede ortodoxismul.

FOAIA TINERIMII izbutește să dea în fiecare număr o formă mai definită și bucăţilor literare și paginelor de critică, lămurindu-și astfel atitudinea.

Directorul revistei d. Donescu urmărește cu zel manifestarea independenţii, cu atât mai frumoasă, cu cât e determinată de studii continui și întregi. Sunt remarcabile în ultimul număr, versurile semnate Mircea Palodă, ca și gingășia poeziei intitulată „Miniaturi" semnată Aurel Marin.

UTOPIA e titlul unei reviste, ce apare la Cluj.

In articolul program, citim: „Pânzele sunt întinse. Pe ţărm, rămân prejudecăţi și obligaţii... Cu noi am luat doar tenacitate și entuziasm".

Utopia publică „Pacifism", „Ideea de inegalitate".

Ne pare însă cam ciudat, că măcar la primul număr, utopiștii nu-și semnează numele întreg, ci numai cu iniţiale I. H., O. G.

Foarte clar articolul „Ce e nebunia" de d. dr. Retezeanu.

Dorim utopiștilor și tenacitate și entuziasm.

RAMURI se prezintă din ce în ce mai bine. Interesant articolul d-lui Marcel Romanescu (Al treisprezecilea apostol-Tolstoi); frumoase poeziile d-lor Z. Stancu, Pop Marţian, Milcu, Bălcești; ne pare bine că d. N. M. Condiescu și-a reluat colaborarea mai activă.

Pe lângă cronicile obișnuite ale d-lui Dongorozi, publică și d. Al. Busuioceanu, criticul așa de fin pătrunzător.

C.

ULTIMELE EDIŢIUNI ALE LUI EMINESCU. — 1. (G. Murnu) în editura „Ciornei", singura apărută; pe cale de apariţie:

2. ediţiunea fundaţiei culturale „Regele Mihai I", sub îngrijirea d-lor Nichifor Crainic, Busuioceanu...;

3. ediţiunea Ministerului de Arte (despre care se vorbește din ce în ce mai puţin) îngrijită de... cine? nu știm;

4) ediţiunea C. Ibrăileanu pe care trâmbiţașii cenaclului s'au grăbit s'o anunţe în toate cele patru puncte cardinale, editată de... poate de „Viaţa românească" din ce în ce mai puţin existentă ca editură;

5. Și-acum în urmă, una în editura „Ancora", în care „poeziile sunt rânduite după un criteriu estetic original" de d. Eug. Lovinescu.

Așa dar: 5 noui și interesante ediţiuni.

Se poate oare o mai strașnică palmă aplicată peste ifosele critice ale acestor cavaleri cu cască de carton?

Trei sunt factorii cari le-au administrat-o:

îngrijitorii ediţiunilor, editurile și — mai ales—publicul, cunoscătorul, blândul și sfântul public...

Cel puţin, dacă îi vor simţi strășnicia...,

p.

PUBLICUL e motorul nevinovat pe spinarea rezistentă a căruia stâlpii de cafenea și transplantatorii de curente internaţionale — își fac de lucru. De-aici leit motivul scuză:

— publicul... trebue să fii pe pofta acestuia... altfel...

Și totuși publicul nu e acela pe care-l socotesc — cu priceperea d-lor de faliţi — toţi cei de mai sus...

Se referă oare la un anumit public — la publicul acela pe care l-au dus la reformă cu mijloacele care le stau la dispoziţie, de așa — numitul public sacrificat pe altarul încrederii. Există și din acesta.

Se referă oare la propria d-lor ceată de auto-închinători, constituiţi în birouri de plasare literaro-artistică? Da, există și un astfel de restrâns public pentru care literatura e o afacere care începe și sfârșește cu el, iar marile umbre ale înaintașilor motive de derîdere și de inimiciţie. E publicul în sufletul căruia (dacă din cauza sărăciei limbii noastre, tot suflet se poate considera și absenţa totală de... suflet) tronează cultul golului și al negaţiunii.

Numai că aceste două categorii de public nu constitue decât excrescenţa bolnăvicioasă, cangrena massei cititoare. Și dovada cea mai bună este goana după clasicii naţionali și universali. Intr'adevăr, în timp ce ediţiile unui Eminescu, Caragiale, Vlahuţă, Sadoveanu, Coșbuc și chiar Alecsandri, Alecsandrescu, Filimon, Odobescu se epuizează numai în câteva luni, făr nici o silă și fără nici o reclamă, în timp ce din Divina comedie, Ţiganiada, Odiseia, Iliada, Eneida se publică 2 și 3 ediţiuni spulberate de aviditatea după scrisul sănătos al adevăratei masse cititoare — produsele hibride ale bisericuţelor, cu toate cădelniţările întregului cin preoţesc-monarhicesc, începând cu marele Dalai-Lama și încheind cu cel din urmă ţârcovnic, cu toată organizaţiunea lor ocultă de specialiști în lansări — nu rezistă nici celei mai blânde adieri: publicaţiunile lor nu mai impresionează — pentrucă fiecare nu este decât ecoul distonat al aceleia care a precedat-o sau reintonat al aceleia care o va urma. Nimeni nu le urmăresc nici cu curiozitatea mahalagiului care și-a făcut o predilecţie din priveliștea arenelor cu lupte franceze, pentru că toţi își dau seamă că — de astă dată — gladiatorii (hai să-i măgulim puţin) nu sunt decât niște uzurpatori ai cunoscutei piei de leu. Și iarăși: plachetele și volumele lor, deși decretate urbi et orbi cu cea mai exasperantă prodigiozitate hiperbolară și deși tipărite „într'un număr restrâns de exemplare" se plasează, încearcă să se plaseze — pe furiș — prin mijlocirea interpușilor și a rudelor, sub formă de încurajeri și ajutoare — spre a rămâne pentru vecie cu filele netăiate. Aceasta pentru că generoșii sprijinitori au, în acelaș timp, pe deplin desvoltate și bunul simţ și simţul de autoconservare.

Cam în felul acesta se prezintă, credem, problema publicului, a cărui apărare nu ne vom da înapoi s'o luăm, oridecâteori împrejurările o vor cere.

p.

CURIOZITAŢI. Hotărît: faima scriitorului Damian Stănoiu au făcut-o „Călugrării și ispitele". Și totuși: câteva luni dela apariţiunea acestui volum ne vine romanul „Necazurile părintelui Ghedeon" — astăzi complet epuizat în prima ediţie.

Și totuși cu primul nu s'au petrecut lucrurile de loc la fel.

Să fie oare aici o dovadă a preferinţei publicului pentru roman sau numai urmarea imediată a unui titlu mai răsunător?

Un lucru nu trebuește uitat: că mai toate nuvelele din „Călugări și ispite" au putut fi citite și prin diferitele publicaţiuni periodice.

p.

literara

o seama de cuvinte

Intr'un salon politic şi literar, un fost ministru era viu atacat. D-na Boas de Jouvenel intervine în discuţie şi îl apără cu înfocare.

— Pricep doamnă, spuse cineva, de ce vorbiţi numai bine despre el: e prietenul d-voastră!

— Nu domnule, e prietenul meu fiindcă nu pot vorbi decât bine despre el!

◆

Directorul unui teatru, care face încasări foarte slabe, întreabă casieriţa:

— Ai ceva vândut pentru diseară?

— Da, domnule director: un fotoliu.

— Nu mai spune! Un fotoliu... în întregime?!..

◆

Sacha Guitry, cu prilejul facerei angajamentelor pentru turneul cu piesa Veilleur de nuit, *trata cu o artistă măritată cu un actor foarte slab.*

— Uite ce e doamnă, îi spuse Sacha Guitry, îţi ofer 300 franci seral!

— Domnule Guitry, cum îţi vine să-mi oferi aşa de puţin. In trecutul turneu am avut un zero în plus.

— Ştiu doamnă, în trecutul turneu ai fost cu soţul dumitale. Probabil că el era zero de care vorbeşti, dar eu nu am nevoe de el!

◆

La unul din ceaiurile artistice ale doamnei Aurel se vorbea despre Flavy, un autor pretenţios şi foarte antipatic.

— Vă asigur, că Flavy e spiritual când vrea, spuse un critic.

— Da, răspunse d-na Aurel, din nenorocire însă e imbecil chiar când nu vrea!

◆

Un tenor, venit cu mare faimă din America, debutează la Opera comică din Paris. Debutul a fost un dezastru, fluerăturile nu mai conteneau. După sfârşitul spectacolului tenorul se duce la director:

— Am venit să vă anunţ că renunţ la celelalte reprezentaţii, cer rezilierea contractului.

— Mă rog, cum doreşti...

— Nu e de mirare că n'am avut succes, asta e din cauză că n'are sala acustică.

— Aşi! N'ai avut succes, nu fiindcă n'are sala acustică, ci pentru că spectatorii au urechi!

◆

Scriitorul Michel Georges-Michel, distinsul om de litere şi umorist, după o boală gravă declara unui prieten:

— Crede-mă, în trei rânduri doctorii mei curanţi, m'au părăsit!

— Te-au părăsit, fiindcă te credeau pierdut?

— Nu, fiindcă nu-i plăteam!

bazar

VOI TRAI INTR'O NOUA VIAŢA...

Cine ar crede că unul din cei mai reprezentativi „sef-mademen" ai Americei, — ajuns prin inteligenţa şi munca sa posesorul unei averi fantastice, — să mărturisească în public că n'a făcut niciodată ceva din propria sa voinţă şi că a fost totdeauna împins de forţe nevăzute dinăuntru şi din afara sa? Acest om e Henry Ford, omul al cărui nume e pe buzele tuturor, industriaşul triumfător, magnatul dolarilor. El a mărturisit unui ziarist că crede într'o inteligenţă supremă dela care emanează inteligenţa omenească, sau mai bine, zis dela care aceasta primeşte prin unde spirituale ordinele pe care le execută.. „Nu pot defini această putere, care conduce pe oameni, a spus el. Se poate ca fiecare să ne avem geniul nostru bun sau rău". Henry Ford crede apoi în reîncarnarea sufletului. „Credinţa aceasta a declarat el e ceva ce se naşte cu noi, ceva ce moştenim din existenţa noastră anterioară. Ea nu e decât vestigiul unei cunoştinţe trecute. Strămoşii noştri îndepărtaţi posedau această cunoştinţă pe care noi am pierdut-o din care nu mai păstrăm decât acest fel de amintire. Am adoptat teoria reîncarnării la douăzeci şi şease de ani; până atunci fusesem nesigur şi nemulţumit de viaţă; nici chiar munca nu-mi da deplină satisfacţie. Munca e fără rost dacă nu putem folosi experienţa ce căpătăm într'o viaţă, în cealaltă. Am început afacerile propriu zis la patruzeci de ani. dar ştiam atunci că munceam pentru un scop, care nu se termina cu actuala mea existenţă, ci avea înainte-i o altă viaţă.

Mai departe, vorbind despre suflet, el şi-a exprimat părerea, că deşi până acum nici un savant n'a izbutit să izoleze sufletul, nu se ştie dacă aceasta nu va fi cu putinţă într'o zi. Comparând sufletul cu electricitatea, care e invizibilă şi totuş reală el a răspuns aceluia care-i obiecta că aerul şi electricitatea, deşi forţe nevăzute pot fi măsurate: „Tocmai, sunt sigur că într'o zi ne va fi cu putinţă să facem acelaş lucru cu sufletul, ceva mai mult cred că odată, în vremuri uitate, aceasta se făcuse şi că actuala noastră credinţă e amintirea acelei siguranţe pierdute".

E interesant de notat, că fiind întrebat de interlocutorul său, dacă în conformitate cu teoriile sale despre predestinarea acţiunilor omului, aplică acelaş principiu şi naţiunilor, el a răspuns categoric: da.

— Va să zică nu blamaţi pe vreo naţiune sau alta despre războiul mondial?

— De sigur că nu, fu neaşteptatul răspuns.

caricatura zilei

MAMĂ MODERNA

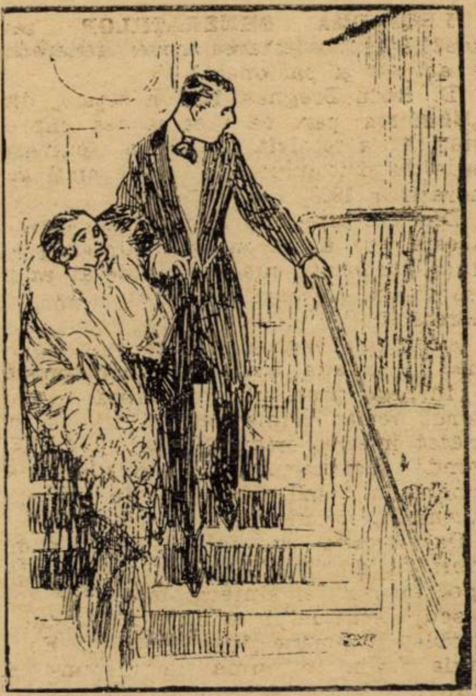

EL: De ce o fi curgând cu atâta sgomot robinetul în sala de bae?...

EA: Vai! Să ştii că aseară am uitat copilaşul în bae, în loc să-l pun în leagăn!...

(London Opinion)

PICTURA MODERNA

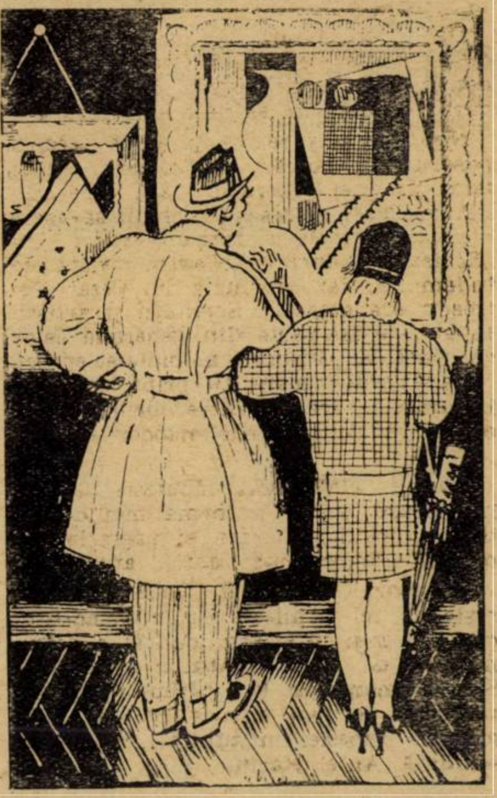

— Ne-am înşelat draga mea: nu e salonul de toamnă, — ăsta e salonul telegrafiei fără fir.

(Life)

Pagini uitate

DIN ISTORIA ROMÂNILOR
sub Mihaiu Vodă Viteazul

de N. BALCESCU

Din : LIBERTATEA NAŢIONALA

III

In acel timp de jale şi de chin strălucià peste Olt, în Craiova, un bărbat ales, vestit şi lăudat prin frumuseţea trupului său, prin virtuţile lui, mari şi felurite, prin credinţa sa către Dumnezeu, dragostea către patrie, îngăduiala către semeni, omenia către cei mai de jos, dreptatea către toţi deopotrivă, prin sinceritatea, statornicia şi dărnicia ce împodobiau mult lăudatul său caracter. Acesta era Mihai, banul Craiovei, fiu al lui Pătraşcu Voevod carele, pentru blândeţea cu care cârmuia ţara, dela 1544 până la 1557, se numeşte **cel bun.**

Strălucirea naşterii lui Mihaiu, sfatul lui cel drept şi priceput, cuvântul lui blând şi îmbelşugat, iar maicuseamă faptele cunoscute ale lui îi câştigau inima poporului şi trâmbiţau numele lui în toate părţile ţării. El administrà, de câtăvà vreme, Banatul Craiovei şi aduse cu încetul această bănie la starea ei cea veche de neatârnare administrativă, judecătorească şi ostăşească, fără altă legătură cu domnia ţării decât plata unui tribut. Astfel în minutul când armata ţării erà dezorganizată de domnul ce se temeà de dânsa, el îşi organiză un trup de oştire prin care ţinea în frâne impilările Turcilor şi ocrotia pe supuşii săi. Soartea cea blândă sub care se aflau locuitorii Banatului era pismuită de oamenii de dincoace de Olt şi slujia de glorificare numelui lui Mihaiu dinaintea poporului.

El ajunse a fi sperarea tuturor, răsbunătorul atât de mult dorit şi aşteptat.

Din : UNITATEA NAŢIONALA

I

Pe culmea cea mai înaltă a munţilor Carpaţi, se întinde o ţară mândră şi binecuvântată între toate ţările semănate de Domnul pe pământ. Ea seamănă a fi un întins şi măreţ palat, cap de operă de arhi-tectură, unde sunt adunate şi aşezate cu mândrie toate frumuseţile naturale ce împodobesc celelalte ţinuturi ale Europei. Un brâu de munţi ocoleşte, precum zidul o cetate, toată această ţară, şi dintr'ânsul, ici-colea, se desfac, întinzându-se până în centrul ei, ca nişte valuri ocrotitoare, mai multe şiruri de dealuri, multe şi frumoase, măreţe piedestaluri înverzite, care varsă urnele lor de zăpadă peste văi şi peste lunci.

Mai presus de acel brâu muntos, se înalţă două piramide mari de munţi, cu cestele încununate de o veşnică diademă de ninsoare, cari, ca doi uriaşi, stau la ambele capete ale ţerii, cătând unul în faţa altuia. Păduri stufoase, în care usul se preumblă în voie, ca un Domn stăpânitor, umbresc culmea acelor munţi.

Şi nu departe de aceste locuri, cari îţi aduc aminte de natura ţărilor de miazănoapte, dai, ca la porţile Romei, peste câmpii arse şi văruite, unde bivolul dormitează a lene. Astfel miazănoapte şi miazăzi trăesc într'acest ţinut, alături una cu alta şi armonizând împreună.

Aci stejarii, bazii şi fagii trufaşi înalţă capetele lor spre cer; alături te afunzi într'o mare de grâu şi de porumb, din care nu se mai văd calul şi călăreţul. Ori încotro te-i uità, vezi colori felurite, ca un întins curcubeu, şi tabloul cel mai încântător farmecă vederea ; stânci prăpăstioase, munţi uriaşi, ale căror vârfuri mângâie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gârle a căror limpede apă curge printre câmpii înflorite, pârae repezi cai, mugind groasnic, se prăvălesc în cataractele, prin acele ameninţătoare stânci de piatră, ce plac vederii şi o înspăimântă totdeodată.

Apoi, în tot locul, dai de râuri mari cu nume armonioase, ale căror unde poartă aurul. In pântecele acestor munţi zac comorile minerale cele mai bogate şi mai felurite din Europa : sarea, fierul, argintul, arama, plumbul, mercurul... şi însfârşit metalul cel mai îmbelşugat din toate, aurul, pe care-l vezi strălucind până şi în noroiul drumurilor.

Astfel e ţara Ardealului.

Dar nu numai artistul şi naturalistul, ci încă strategicul, politicul şi arheologul au de multe a se minunà într'acest împodobit ţinut : cel dintâi va privi şi va cercetà cu mirare această puternică şi întinsă cetate naturală, scăparea neamului în epocile grele ale istoriei lumii. De oriunde vei veni, ai să urci mult spre a ajunge la dânsa şi nu poţi pătrunde în ea, fără a fi străbătut de natură.

Politicul va admirà felurimea naţiilor şi a religiilor adunate din toate colţurile lumii pe acest pământ unde, Dumnezeu însuşi pare a le fi chemat, întinzând, dinaintea lor, o masă aşà de îmbelşugată, cum şi minunatele instituţii democratice ce au ocolit aceşti munţi, pe când despotismul, le mătură din toată Europa. Insfârşit istoricul arheolog va cercetà cu interes suvenirile şi rămăşiţele Dacilor, ale acelui viteaz şi nenorocit popor, cea din urmă odraslă din acel neam minunat al Pelasgilor, care se arată la leagănul civilizaţiei tuturor popoarelor şi formează vârsta eroică a omenirii. El va întâlni încă, la tot pasul, urmele de uriaş ale poporului roman, domnul lumii, căci Ardealul e cea mai frumoasă parte a Daciei fericite, dragă ţară a Cezarilor.

Aici erà Apulum, Salinae, Napoca, Paltavium, Pracatoria, Augusta, Aqusae, Auraria, frumoase şi însemnate colonii romane, din care patru cu drept italic şi, cea mai vestită decât toate, Sarmisegetuza Regia, capitala lui Decebal, numită apoi Ulpia Traiana de ale căreia mine plină e şi astăzi valea Haţegului.

Rămăşiţele templelor, basilicelor, apeductelor dau şi astăzi puternică dovadă de cultura cea mare la care ajunsese Dacia sub Romani.

Din : CANTAREA ROMANIEI
versiunea N. BALCESCU

XXVI

In mijlocul viscolului ce făceai tu, patria mea? Pământul, ce acoperià cenuşa strămoşilor tăi erà frământat de laudă... vârtejul furtunos învăluià câmpia... talazurile acelui ocean de neamuri, prăvălindu-se din toate părţile lumii, spintecau cu durere coastele... Mumă fără copii, feciorii tăi, rătăciţi în vijelia omenească, pribegiau în toate părţile, ducând cu dânşii numai limba şi dorul tău !...

Patria e cel mai dintâiu şi cel mai de apoi cuvânt al omului ; într'însa se cuprind toate bucuriile lui; simţirea ei se naşte deodată cu noi şi e nemărginită şi vecinică (întocmai) caşi Dumnezeu... Patria e aducerea aminte de zilele copilăriei, coliba părintească, cu copaciul mare din pragul uşii, desmierdările drăgostoase ale maicii noastre, plăsmuirile nevinovate ale inimii noastre, locul unde mai întâi am iubit şi am fost iubiţi, câinele, care se jucà cu noi, sunetul clopotului dela biserica satului ce ne vestià zilele frumoase de sărbătoare, zbieretul vitelor, când se întorceau în murgul serii de păşune, fumul vetrii, ce ne-a încălzit în leagăn, înălţându-se, în aer, barza depe straşină, ce cătà duios pe câmpie şi aerul, care, nicăeri, nu e mai dulce !...

Şi, sub cortul pribegiei, bătrânii ziceau copiilor : „Colo, în vale, departe, prea departe, unde Soarele se vede aşà de frumos, unde câmpiile sunt smălţuite şi păraele răcoroase, unde aerul e dulce, juncele albe şi pământul roditor.. copiii... acolo e **Ţara !"..** Şi, la aceste cuvinţe, voinicii prindeau armele, pruncii tresăiau în leagăne, femeile cântau patria depărtată şi durerea pribegiei.. cei slabi se îmbărbătau. Şi tu erai mândră, ţara mea... feciorii tăi erau un neam bărbat; numele tău erà vestit noroadelor ; răsboinicii tăi erau vitejii vitejilor; dragostea libertăţii întărià ca o zea de oţel latele lor piepturi şi braţele lor erau ţepene... Câţi căutau la tine te pismuiau şi duşmanii tăi înşişi te proslăviau şi când, din nări sforăind şi din ochi scânteind, taurul clătinà coanele sale, groaza se răspândià în toate părţile.

cărți redate în extrase

CUM S'A REPREZENTAT TANNHÄUSSER LA PARIS

(DIN MEMORIILE LUI RICHARD WAGNER)

Să asiști, în plin Paris, la reprezentarea pe scena Operei Imperiale din 1861 la una dintre cele mai valoroase opere ale tale, și să fii nevoit să constați că atât invidia cât și ignoranța și-au dat mâna contra ta, — geniu universal al muzicei, — iată ce descrie — cu amărăciune profundă dar și cu multă îngăduință sufletească — marele Richard Wagner în rândurile de mai jos.

Studierea și repetițiile operii „*Tannhäuser*" se tărăgăniră în condițiuni destul de puțin favorabile până la repetiția generală. Vechii mei prieteni, tovarășii tinereței mele, sosiră cu grămada la Paris ca să asiste la „gloria" premierei mele: printre ei erau Otto Wesendouck, Ferdinand Praeger, bietul Kietz căruia, pe lângă alte toate, trebui să-i plătesc drumul și hotelul. Din fericire mai era d. Chandon, d'Epernay, care adusese un coș cu „floarea grădinii" cea mai fină șampanie a lui: trebuia doară să bem pentru succesul lui „*Tannhäuser*". Bulow veni și el, trist și copleșit de propriile-i griji și sperând că bunul rezultat al intreprinderii mele va isbuti să-l însenineze și să-i redea curaj.

N'am avut curaj să-i încredințez situația rea în care ne găseam; din potrivă, văzându-l atât de deprimat, am făcut haz de necaz. Numai că, dela prima repetiție, dându-și seama de adevărul situației, nu i-am mai ascuns nimic și așteptarăm reprezentația, care fusese iarăși amânată, într'o melancolie pe care o însuflețeau numai silințele sale neobosite de a-mi fi de folos.

Din orice latură priveai această întreprindere grotească ea nu prezenta decât asperități sau lacune. De pildă, imposibilitatea absolută de a strânge în acest Paris atât de mare cele 12 cornuri de vânătoare din primul act, care sunaseră atât de triumfala vânătoare din Drezda. A trebuit să intru în legături cu un om groaznic, d. Sax, faimosul fabricant de instrumente. A venit în ajutorul meu procurându-mi tot felul de „echivalente" ca „saxofonul" și „saxhornul". Și tot acest Sax dirija muzica în dosul scenei!

Dar răul principal provenea dela incapacitatea șefului de orchestră, d. Dietzsch, incapacitate pe care n'am bănuit-o atât de mare. In nenumăratele noastre repetiții cu orchestra, mă obișnuisem să-l consider pe Dietzsch ca pe o mașină, și, dela locul meu de pe scenă, vis-a-vis de pupitrul lui, îl dirijam, pe el și orchestra, indicând „tempi" mei cu atâta fermitate, că nu credeam posibil să-i modifice chiar când nu voiu mai fi lângă el. Dar îndată ce l'am lăsat singur, Dietzsch, orchestra și cântăreții, începură să șovăie: dirijorul nu mai era sigur de nici o mișcare și de nici o nuanță. Am văzut pericolul grav care ne amenința. Dacă nici unul dintre cântăreți nu era la înălțimea rolului său și nu putea să rezolve problema care îi era pusă, ca să obțină un efect veritabil; dacă de data aceasta nervul vital al reprezentațiilor pariziene, baletul, nu contribuia decât puțin sau aproape de loc la reușita ansamblului; dacă însfârșit spiritul operii și lucrul acela care mișca coarda intimă a germanilor chiar la cele mai rele reprezentații, nu deștepta aici decât un sentiment straniu, e clar că ar fi trebuit cel puțin ca orchetra să exprime cu energie și vigoare caracterul special al muzicii, în așa fel ca să impresioneze auditorii parizieni. Dar, vai! sub conducerea lui Dietzsch toate liniile desemnului se ștergeau și se pierdeau într'un haos incolor, cântăreții își pierdeau siguranța și chiar bietele dansatoare nu mai găseau măsura pașilor lor triviali. Am crezut că se cuvine să cer un alt dirijor și m'am oferit, la nevoie, să înlocuiesc eu pe Dietzsch.

Această reclamație a împins confuziunea la extrem. Orchestra, care cunoștea totuși incapacitatea șefului său și care își bătuse joc de el pe față, îi luă partea împotriva mea, ca să salveze cel puțin aparențele. Presa se deslănțui împotriva aroganței mele și Napoleon al III-lea, față de această zăpăceală, nu găsi alt paliativ decât să mă facă să renunț la pretenția mea, căci ea risca să sdruncine cu totul situația mea și succesul operii mele. Drept răsplată am fost autorizat să reîncep repetițiile și să le țin cât voiu crede de cuviință.

Această autorizație nu putea să aibă alt rezultat decât să ne obosească până la desgust, pe mine și întreg personalul Operii, fără ca, d. Dietzsch să fi înțeles mai bine mișcările operii pe care o dirija. Așa, că atunci, când pentru reușita reprezentației viitoare, m'am prefăcut că vreau să mă folosesc de autorizația imperială, a fost o răsvrătire generală împotriva „excesului" de repetiții și membrii orchestrei se arătară în special impetuoși în opoziția lor. Am văzut că așa zisa mea influență nu mai era luată în serios de direcția teatrului și cum oboseala nu făcea decât să se accentuieze din toate părțile am decis să-mi retrag partițiunea (după termenul consacrat), adică să renunț la reprezentația lui „*Tannhäuser*" la Opera-Mare.

Am adresat în acest sens o plângere motivată ministrului de stat Walewsky dar el îmi răspunse că era imposibil sămi satisfacă dorința, de oarece cheltuelile prilejuite de pregătirea piesei fuseseră prea mari. Nu m'am declarat satisfăcut de această motivare și am făcut apel la prietenii cari se interesau mai mult de operă, contele de Watzfeld și Emile Erlanger între alții, și îi rugai să stea de vorbă cu mine asupra mijloacelor de a împiedeca reprezentarea lui „*Tannhäuser*". Intâmplarea a voit ca Otto Wesendouck să facă parte din această întâlnire; el aștepta să guste plăcerea de a asista la premieră. Numai atunci fără îndoială s'a convins el de situația disperată în care ne găseam și de aceea s'a grăbit să reia trenul spre Zürich. Praeger plecase și el; Kietz, singur, s'a ținut tare, silindu-se mereu să găsească la Paris subsidiile de care avea nevoie ca să trăiască.

S'a hotărît în această conferință să ne adresăm din nou Impăratului, dar, ca și înainte, răspunsul său a fost numai o permisiune de a repeta cât voiu crede de cuviință.

Obosit până la desgust și cu tristul rezultat pe care îl prevedeam, am lăsat lucrurile să-și urmeze calea. De cum am dat autorizația să se fixeze data premierii, am fost ținta celor mai ciudate obsesii. Fiecare dintre prietenii și partizanii mei cereau dela mine un loc bun pentru premieră. Or, direcția îmi făcuse cunoscut că în asemenea împrejurări, repartiția locurilor era exclusiv rezervată Curții și acelora cari depind de ea. Cui se distribuiseră biletele, aveam s'o aflu curând de tot! Pentru moment, eram foarte plictisit că nu puteam să mulțumesc o mare parte dintre prietenii mei. Câțiva făcură dovada unei susceptibilități excesive și se plânseră amarnic de pretinsa mea indiferență. Champfleury îmi reproșă în scris crima mea de lèse-prietenie; Gaspérini se certă de-abinelea cu mine pentrucă nu rezervasem cea mai strălucitoare lojă protectorului său, administratorul-general al Marsiliei, generalul Lucy, care era și creditorul meu. Chiar Blaudine Ollivier care, în timpul repetițiilor, mărturisise cel mai călduros entuziasm pentru opera mea, însăși Blaudine, crezu într'o totală lipsă de atenție din partea mea, când ea și bărbatul său, cei mai buni prieteni ai mei, nu primiră decât două modeste fotolii de orchestră. A fost nevoie de tot calmul lui Emille Ollivier și de explicațiile mele repetate pentruca Blaudine să-și uite supărarea. Singur, bietul Bülow înțelegea și suferea cu mine: el nu se dădu înapoi dela nicio oboseală ca să mă susțină în această situație insuportabilă. Felul cum piesa mea a fost primită la 13 Martie (1861) deschise în sfârșit ochii prietenilor mei și înțeleseră că nu îi invitasem să asiste la unul din triumfurile mele.

Am vorbit şi altă dată destul de această reprezentaţie. Acum e deajuns să spun că mă puteam făli văzând că interesul pentru opera mea căpătase întâietatea, căci adversarii n'au putut să-şi atingă scopul lor de a împiedeca reprezentarea cu orice preţ. Dar a doua zi, prietenii mei, şi Gasperini în special, mă întristară reproşându-mi că am lăsat să-mi scape din mâini împărţirea biletelor de favoare. Meyerbeer se pricepea mai bine la lucrul acesta, pretindeau ei; după primele experienţe făcute la Paris, nu mai autoriza niciodată reprezentarea vreuneia din operele sale înainte de a se fi asigurat că toate locurile, până în cele mai mici colţuri ale sălii, erau ocupate de admiratorii săi. Şi eu nu mă îngrijisem nici de cei mai buni prieteni ai mei, cum era de pildă d. Lucy. N'aveam deci să mă plâng de nimeni, în afară de unul, de eşecul suferit.

Toată ziua am petrecut-o scriind scrisori de scuze şi făcând vizite de reconciliere. Din toate părţile eram sfătuit în mod insistent să repar la reprezentaţia următoare greşeala pe care o comisesem la premieră şi fiecare avea să-mi dea câte un sfat. Direcţiunea ne punându-mi la dispoziţie decât un număr foarte restrâns de bilete, a trebuit să cumpăr singur altele şi pentru aceea să-mi procur banii necesari. Dar cum îmi venea foarte greu să mă adresez lui Emile Erlanger sau altcuiva dintre prietenii mei, Gaspérini îşi aduse aminte că un corespondent al lui Wesendouck, comerciantul Aufmardt, se oferise să ne ajute cu cinci sute de franci. Fiind curios să văd ce se va putea obţine prin acest factice mijloc de succes, i-am lăsat să facă tot ce-or pofti pe aceia cari se arătau atât de grijulivi pentru gloria mea.

A doua reprezentaţie a avut loc la 18 Martie şi totul merse foarte bine în decursul primului act. Uvertura a fost aplaudată sgomotos fără să nască vreo opoziţie. Septetul final fusese primit cu aplauze entuziaste, când d-na Tedesco, care se arăta în sfârşit încântată de rolul ei de Venus, pentrucă putea să poarte în el o perucă blondă pudrată cu aur, îmi strigă triumfătoare că totul mergea bine şi că eram victorioşi. Eram în loja directorului. Deodată, la mijlocul actului al doilea răsunară fluerături stridente. Atunci Royer se întoarse spre mine cu un aer absolut resemnat şi-mi spuse: „Sunt „jockeii"; suntem pierduţi".

Aceşti domnişori dela „Jockey-Club" dădeau tonul la teatru. In numele Impăratului, fără îndoială, se intrase în tratative cu ei, cerându-li-se să treacă în linişte cele trei reprezentaţii ale operii mele. Li se promitea că opera mea va fi astfel scurtată că la urmă n'ar să mai fie decât un „lever de rideau" înaintea baletului de bază. Dar ei nu voiră să accepte acest compromis, întâi pentrucă în cursul primei reprezentaţii atât de agitată eu nu avusesem aerul unui om care ar consimţi la un astfel de aranjament; ş'apoi pentrucă se temeau că după două seri liniştite, opera să nu fi câştigat prea mulţi partizani şi că direcţia să fie obligată s'o dea de cel puţin trei zeci de ori în şir, spre marea neplăcere a amatorilor de balet. Era deci absolut indispensabil să-i facă opoziţie la vreme. Royer recunoscu imediat că intenţiunile acestor domnişori erau „serioase" şi părăsi lupta cu tot sprijinul Impăratului şi Impărătesei care asistau, stoici, la vacarmul propriilor lor curtezani.

Prietenii mei fură buimăciţi. După reprezentaţie, Bülow se aruncă plângând la gâtul Minnei; acesta observase grosolăniile pe care i-le adresau vecinii lui pentrucă recunoscuseră în ea pe soţia mea. Credincioasa noastră servitoare svabă, brava Tereza, fusese şi ea insultată de un manifestant furios; dar băgând de seamă că acela înţelegea nemţeşte, îi aruncă în faţă un viguros „porc de câine" care îi impuse tăcere pentru câtva timp. Kietz îşi pierduse graiul şi cât despre „floarea grădinii" a lui Chandon, ea lâncezea în bufet.

Când am aflat, că cu toate cele întâmplate, se proecta o a treia reprezentaţie, n'am văzut decât două eşiri ca să pot scăpa „obicinuiţi": sau să-mi retrag partitura, sau (dacă perzistau să-mi joace opera) să cer ca ea să fie dată într'o Duminecă, când nu erau abonamente. Gândeam că astfel voiu evita iritarea „jockeylor" căci în ziua aceea, renunţau la lojile lor pentru un public de ocazie. Această strategemă obţinu aprobarea direcţiei şi Tuillieriilor; au subscris la părerea mea, refuzând cu toate acestea să anunţe că va fi a treia şi ultima reprezentaţie. Eu şi Minna, nu mai asistarăm. Mi-era tot atât de odios să aud cum îmi insultă nevasta cât şi cântăreţii. Am plâns din toată inima pe Morelli şi d-ra Saxe, care continuau să-mi fie devotaţi orbeşte. Chiar la premieră, întâlnind pe d-ra Saxe în coridor, în clipa când plecam acasă, am ironizat-o glumind că fusese fluierată; dar ea îmi răspunse serioasă şi cu mândrie: „Voiu suporta ca şi azi de o sută de ori. Ah! mizerabilii!"

Morelli, obligat să suporte strigătele manifestanţilor, avu să ducă o luptă cu el însuşi. Eu îl învăţasem în mod minuţios jocul scenei pe care o aşteptam dela el în actul al treilea, dela plecarea Elisabetei până în clipa când începe să cânte „*Luceafărul*". El nu trebuia sub nici un motiv să părăsească banca de piatră pe care şedea întors puţin către public şi de unde adresa salutul său de adio aceleia care pleca. Ii veni greu de tot să mi-se supună, căci pretindea că era împotriva tuturor uzanţelor cântăreţilor de operă să nu cânte un pasagiu atât de important la rampă şi întors spre sală. Or, la reprezentaţie când vroi să ia harpa ca să se acompanieze, o voce din public striga: „Ah! îşi reia harpa! îşi reia harpa!" Şi această observaţie provoacă un râs homeric urmat de noui fluerături. Morelli se hotărî atunci eroic să lase harpa la locul ei şi să coboare spre rampă. Trebui să cânte marea sa arie fără nici un acompaniament, căci Dietzsch nu-şi veni în fire decât după a zecea măsură. Publicul se linişti, ascultă fără să sufle şi când artistul sfârşi, îl acoperi de aplauze.

Actorii mei având curajul să înfrunte noui furtuni, nu puteam să mă opun; dar n'am mai voit să fiu spectator neputincios la nedemnele procedee la care se expuneau. La a treia reprezentaţie am rămas acasă, iar succesul ei era cât se poate de dubios. Dela act la act, mesagerii veniră să ne informeze. Chiar dela sfârşitul primului act, Truinet devenise de aceeaş părere cu mine: trebuia să retrag partitura neapărat. „Jockeyi" în loc să-şi ţină obiceiul şi să nu vină la teatru Dumineca, erau prezenţi cu toţii ca să nu lase să treacă singură fără să manifesteze. Mi se povesti, că dela primul act, trebuise să întrerupă de două ori reprezentaţia prin pauze care durară mai mult de un sfert de oră, atât fuseseră de puternice conflictele. Publicul cel mare, fără să aibă altă părere asupra operii, îmi luase cu încăpăţânare partea împotriva acestor afurisiţi. Din nefericire partizanii mei erau desavantajaţi; când epuizaţi că aplaudaseră şi strigaseră bravo, îşi potoleau entuziasmul şi strigătele, „Jockeii" începeau din nou să fluiere, să strige şi tumultul renăştea; în sfârşit „domnişorii" rămaseră stăpânii situaţiei. In timpul unei pauze, unul dintre ei veni în loja unei doamne care, vânătă de mânie, îl prezentă prietenei sale cu aceste cuvinte: „Unul dintre aceşti mizerabili, vărul meu". Acela îşi păstra zâmbetul şi răspunze: „Ce vreţi? dvs. înţelegeţi, trebuie să-ţi respecţi cuvântul. Daţi-mi voie să mă întorc la lucru" şi se retrase.

A doua zi, am întâlnit pe amabilul ministru al Saxoniei, d. de Secbach, absolut afon. La fel ca şi prietenii, îşi pierduse vocea căutând să contramanifesteze seara precedentă. Prinţesa de Metternich stătuse şi ea acasă: era destul că îndurase la primele două reprezentaţii huiduelile jignitoare ale adversarilor noştri. Ea caracteriză gradul de violenţă pe care îl atinsese furia lor povestindu-mi că se certase cu cei mai buni prieteni ai săi. Ea le spusese: „Nu-mi vorbiţi de libertatea voastră franţuzească. La Viena, unde, mulţumesc lui Dumnezeu, există încă o adevărată nobleţe, n'ai să vezi niciodată pe un prinţ de Lechtenstein sau de Schwarzenberg fluerând *Fidelio* din loja sa şi cerând să apară baletul".

Eu cred că îşi spusese la fel gândul Impăratului şi că acesta se întrebase dacă printr'o ordonanţă poliţienească nu s'ar putea pune capăt purtării necuviincioase a acestor domni. Din nenorocire, ei aparţineau aproape toţi casei imperiale. Svonul acestor măsuri poliţieneşti străbătând oraşul, prietenii mei crezură că nu se pregătea o victorie, când, văzură la a treia reprezentaţie culoarele teatrului pline cu agenţi. Dar aflară mai târziu că aceste precauţiuni fuseseră luate ca să protejeze pe „Jockey": se temeau ca nu cumva parterul să încerce să le plătească pe loc insolenţa.

Reprezentaţia a fost dusă până la capăt, dar a fost turburată într'una printr'un tumult îngrozitor. După al doilea act, soţia ministrului revoluţionar ungur, d-na de Szeniere, veni la noi plângând, asigurându-mă că îi era un imposibil să mai reziste. Nimeni n'a fost în stare să mă informeze asupra modului cum s'a jucat al treilea act. Trebuia să fi semănat unei bătălii într'o atmosferă încărcată cu pulbere.

Am rugat pe prietenul Truinet să vină a doua zi ca să redactăm împreună o notă direcţiei; în ea declaram că îmi retrăgeam partitura pentrucă nu mai puteam să îndur ca artiştii să fie insultaţi în locul meu de unii spectatori şi administraţia imperială să nu găsească mijlocul să-i protejeze. Acest demers nu provenea din îngâmfarea mea; a patra şi a cincea reprezentaţie erau în adevăr anunţate şi administraţia îmi răspunse că nu putea să le suprime; ea avea angajamente faţă de public care se grăbea să reţină locurile. Dar a doua zi, prin intermediul lui Truinet, am făcut să-mi apară scrisoarea în „*Les Dèbats*", în sfârşit după noui şovăeli, au consimţit să-mi restituie opera".

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIATIUNII"
SIBIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 16
14 Aprilie 1929
5 Lei

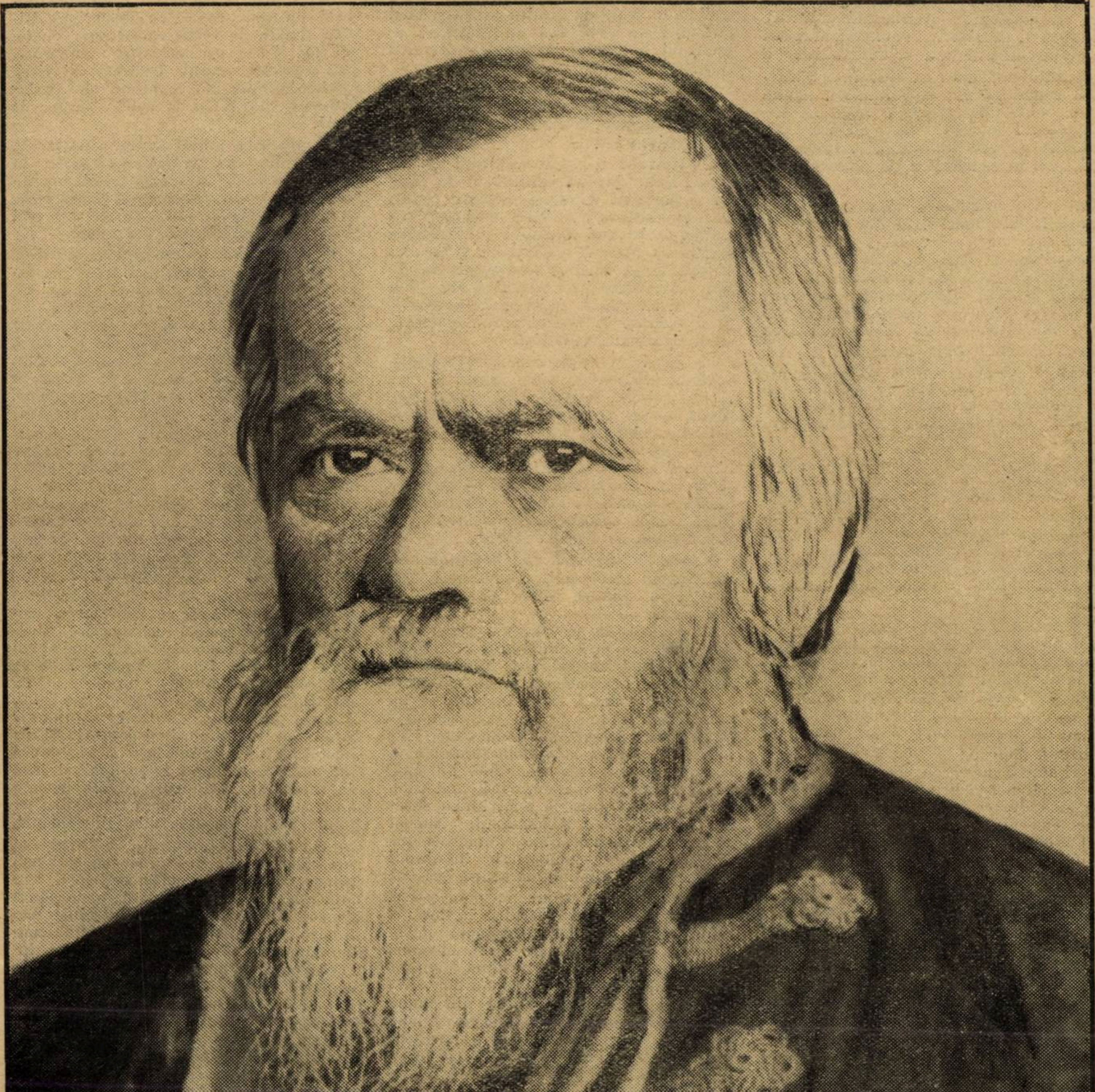

ION MICU MOLDOVAN

Ctitorii

IOAN MICU MOLDOVAN

(1833–1916)

de I. AGÂRBICEANU

Mai mult de o jumătate de veac Ion Micu Moldovan, — Moldovănuț cum: se spunea în deobște — a fost figura cea mai impunătoare a Blajului cultural, național și eclesiastic. Personalitatea cea mai marcantă și mai reprezentativă a Ardealului muncitor și stăruitor. Caracterul românesc de o aprofundată, nobilă și fără pată intransigență națională. Indrumtăorul înțelept, de-o adâncă pătrundere, pe toate terenurile înfăptuirilor naționale al Românilor de dincoace de Carpați.

Canonicul preposit și vicar arhiepiscopesc dela Blaj, era unul din ultimii, — și cel mai mare, — urmași ai trinității Șincai—Maior—Clain, moștenitor și continuator direct al lui T. Cipariu în cercetările istorice, reprezentant al tradiției de muncă științifică desfășurată în vechile chilii călugărești dela mânăstirea sfintei Treimi: tipul cărturarului Ardelean de veche și nobilă școală, un autodidact care l ajungea pe Cipariu, și un organizator al muncii de creație națională, care-l întrecea pe marele său înaintaș.

O mare și vecinic trează inteligență pătrunzătoare, Ion Micu Moldovanu vedea până în temeiuri problemele vieții naționale, culturale și bisericești, punea în deplină claritate alte nouă, trăgea cu o logică de fier, concluziile și, în executarea lor se slujea de o voință ce nu se putea îndoi, o ancestrală dârzenie dacă.

Un suflet larg cuprinzător, — dela nevoile bănesti ale unui elev sau student promițător, ori ale unui țăran harnic lipsit de capital pentru o mai intensivă economie, până la greutățile materiale ale școlilor în cari a muncit sau ale bisericii în fruntea căreia sta, până la continua îngrijire și la ajutorare prin banul său, a luptei culturale sau politice, — Ion Micu Moldovan a muncit, a adunat și a dat cu amândouă mâinile ori unde s'a convins că poate fi vorba de cea mai mică realizare de ordin național, ca și de cea mai mare

A avut mereu înaintea ochilor creșterea puterii românești, pentru a spori forțele luptei de rezistență sau creiația națională. Dacă era oricând gata să ajute o instituție românească, să pună umărul la înființarea alteia nouă, el vedea o creștere a puterii românești pe aceste plaiuri și în orice elev de liceu sau student mai distins, mai stăruitor, ca și în țăranul harnic căruia nu-i mai era de ajuns pentru muncă pământul rămas moștenire. Unde surprindea talentul și vrednicia reținute de dificultăți materiale, Modovănuț era bucuros să întindă o mână de ajutor.

Zeci și sute de elevi deștepți și silitori, de studenți, au avut să-i mulțumească lui Ion Micu Moldovan, vreme de șase decenii, că au putut să și termine studiile, că și-au putut face o carieră, — ajungând elemente folositoare în viața națională. Sute de familii și gospodării țărănești au avut să-i mulțumească ajutorului dat de el la timp, bunăstarea și prosperarea lor de mai târziu.

Moldovănuț iubea cumplit trei calități: inteligența, hărnicia și modestia. Ori unde le întâlnea le ajuta să și poată realiza menirea lor.

Un convins și temut apărător al bisericii sale, dar un intelectual de rasă, un naționalist de mare energie, pentru slujirea întreagă a ideii naționale s'a ridicat totdeauna deasupra confesionalismului, de care, de-o parte ca și de alta în cele două biserici românești, au suferit unii bărbați ai timpului său. Ion Micu Moldovan a slujit cu aceiaș credință și ardoare la altarul credinței creștine și la altarul Neamului.

In sufletul plin de noblețe a lui Moldovănuț iubirea de neam ardea ca un element firesc, întregitor al ființei sale. Ardea închis, constant, cu mare intensitate, dar isbucnea rareori în cuvinte.

Nu-i plăcea să atragă atenția și lauda nimănui asupra sa, se ferea de afișare și de fast. Socotea de ajuns să pună această dragoste la temeiul fiecărei acțiuni a sale, socotindu-se răsplătit prin însăși fapta ce o putea realiza.

A fost cu adevărat un naționalist al realizărilor românești, pentru cari era gata, cum spusese odată, să-și „dea și cămașa de pe el".

Când formula în cuvinte crezul său românesc era de-o simplitate și măreție antică. Cine l asculta avea impresia că aude adevăruri elementare, în fața cărora oricine trebuia să se închine, — tovarășii săi de muncă sau reprezentanții guvernelor unguresti, deopotrivă. Nimeni din Ardeal, în a doua jumătate a veacului trecut, n'a fost de-o intransigență națională mai mândră, mai cutezătoare în relațiile cu autoritatea străină de Stat decât Moldovănuț. Nimeni n'a apreciat și n'a propagat mai convins mândra izolare românească în ultimii șaizeci de ani dinainte de unire, decât el.

Programul său politic național era cel hotărît pe Câmpia Libertății la 1848. A rămas, până la adânci bătrânețe, un înverșunat dușman al unirii Transilvaniei cu Ungaria. A fost un convins apărător al pasivității politice a românilor din Ardeal, față de parlamentele din Budapesta și de viața de Stat ungară, după ce unirea Ardealului cu țara ungurească a rămas definitivă, peste capetele noastre. Instinctul său de rasă care-l împingea spre izolare de un neam cu care nu aveam pentru ce și nu puteam face casă comună, a fost coroborat de o vastă cultură națională care-i arătau limpede drumurile viitoare, singurele firești, ale românilor ardeleni.

Decenii de-arândul în modesta casă capitulară din piața istorică a Blajului, — azi pe locul ei se ridică Biblioteca centrală din acel oraș — cu acoperișul bătrân, înnalt, de veche construcție, cu ferestrele joase, cu culoarea mohorâtă, s'au perindat mulți fruntași ai vieții noastre publice, să ceară un sfat, o îndrumare, sau să-și ia nouă tărie de luptă.

Azi știu încă puțini că lupta națională a Românilor din Ardeal și Ungaria în ultimele decenii dinaintea unirii, se directiva se inspira din această neprețioasă casă causnicească. Și tot de aci era sprijinită și materialmente, la nevoe.

De sub fruntea înaltă, grea de gânduri a „micului", a puțintelului trup „cu capul mare", priveau scrutători tăios, vecinic neadormiți ochii cari păreau că luminează rece, de atâta concentrare lăuntrică. Asculta jeluirile de tot felul, și înțelegea înainte de-a fi spus un sfert dintr'o problemă, sau din ce aveai pe suflet. Răspunsul era scurt, lapidar, drept, cinstit, pătrunzător și imutabil. Descoperea ușor falșitatea, pretenția, ambiția nejustificată, mândria mai ales, în cei cari îl vizitau cu diferite solicitări. Aceștia rareori îi călcau pentru a doua oară pragul. Moldovănuț avea priviri cari nu se uită, o ironie care ustura adânc, și vremea lui era scumpă: pentru vorbe din care nu putea eși nimic, n'avea niciodată timp de pierdut.

Modesta căsuță unde locuia Moldovănuț era cercetată și pentru bogata colecție de cărți vechi și manuscrise, a căror patimă o moștenise dela Cipariu. Ion Micu Moldovan, începându-și activitatea culturală și națională ca profesor la Seminarul teologic și la Liceul din Blaj, al cărui director a fost apoi un lung șir de ani, era un intelectual de rasă. El n'a încetat să învețe până la moarte. Istoria națională îl atrăgea în deosebi și istoria Bisericei. Căuta cu aviditate izvoare noui pentru documentarea trecutului național, pentru scoaterea lui din neguri. Cunoștea întregul material cultural al românismului de pretutindenea, și-l asimilase cu toate comorile sufletești ce cuprinde. Cred că aici e de a se căuta izvorul limpede al naționalismului său integral, optimismul său național nezdruncinat în cele mai grele furtuni, intransigența și mândria lui națională de proporții antice. Cărțile, manuscrisele, în mare parte cercetări inedite ale sale, formează azi, alăturea de biblioteca lui Cipariu, partea cea mai prețioasă din Biblioteca centrală a Blajului.

Pentru meritele sale naționale și culturale românii din Ardeal l-au ales președinte al Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român. Vechiul regat l-a chemat în Academia română, ca membru activ la 1894. Pentru blăjeni plecarea lui Moldovănuț la ședințele Academiei era un eveniment; era unul din cazurile rari când el își îmbrăca costum de sărbătoare.

Toată lumea îl cunoștea în reveranda lui verzie, uzată, în care traversa, cu pași largi, cu ochii cari ardeau mereu sfredelitori sub sprâncenele stufoase, piața Blajului, — dela locuință la catedrala Sf. Treimi, sau la banca „Patria“. Imbrăcat de sărbătoare, era un eveniment.

Singur, fără familie, Ion Micu Moldovan a fost nu numai tipul omului muncitor fără odihnă, ci și al omului modest și crutător, de o simplitate patriarhală în pretențiunile existenței sale materiale. In casa lui se serveau cele mai modeste mese, laptele și mierea de stup fiind între principalele alimente obicinuite. Bun administrator, bun chivernisitor al averilor bisericești, a făcut, personal, dintr'un umil salar și întreprinderi particulare, o foarte frumoasă avere pentru vemurile dinanite de război.

Cruțarea sa era proverbială. Odată văzându-l un cunoscut că la gară coboară din clasa a treia a trenului personal, s'a mirat.

— Cum Măria Ta, (așa se spunea canonicilor) călătoriți cu clasa a treia? Se poate?

— „Da. Pentru că nu este clasa a patra“, răspunse Moldovănuț.

Dar cel care regreta neființarea clasei a patra la trenurile personale ajutase sute de elevi, studenți, țărani, biserici, școli, și lăsase liceului din Blaj avere însemnată.

⁂

Mare prieten al scriitorilor clasici, — fusese multă vreme profesor de latină la liceu, — Moldovănuț, după Scriptură, în lectura lor își căuta refugiu și odihnă sufletească. Scriitorul acestor rânduri l-a văzut mai pe urmă, cu un an înainte de moarte, în iarna anului 1915.

L'am aflat slăbit de bătrânețe, într'o mare cameră aproape goală, în parterul Bibliotecii centrale unde-și avea noua locuință, la o masă lungă de brad, nevopsită. Citia din naturalistul Pliniu.

N'a avut bucuria să vadă intrarea României în război. Dar o prevedea cu certitudine, o simțea și o dorea cu dragostea aceea închisă, de foc mocnit, concentrat, veșnic, care i-a caracterizat tată viața legăturile lui organice cu nația din care se ridicase. Dorea și prevedea de atunci înfrângerea puterilor centrale, înfrângerea Germaniei, și argumenta necesitatea acestei înfrângeri, cu o vervă neobicinuită.

I. AGÂRBICEANU

adevarate

cămașa...

Prin 1898—99, când politica de maghiarizare a învățământului luase un caracter tot mai agresiv, iar școlile din Blaj se luptau cu mari greutăți materiale, guvernul din Budapesta făcuse și Consistorului din Blaj propunerea să ajute la completarea salariilor profesorilor, în schimbul renunțării la unele drepturi autonome și a intensificării propunerii limbei maghiare. Propunerea a fost desbătută în Consistoriu și a fost respinsă.

După câteva săptămâni, situația materială a școlilor din Blaj fiind tot mai grea, apăruse în ziarul „Unirea“ din Blaj o notiță în care se spunea: Cineva a făgăduit și cămașa de pe el pentru școlile noastre. Unde e cămașa?

După apariția numărului, la redacție sosi un bilețel cu răspunsul:

Da, am promis cămașa și voiu da-o. Dar știut este că orice om are dreptul să-și poarte cămașa până trăește“. Nu-mi mai aduc aminte exact de textul notiței și al răspunsului din bilețel, dar cred că e aproape cel dat aici. Era iscălit Moldovănuț.

Pe urmă s'a auzit între elevi că în consistoriu Moldovănuț s'a împotrivit cu tărie oricăror concesii din drepturile învățământului românesc, și că, într'adevăr a declarat că-și dă și cămașa de pe el pentru școlile Blajului.

⁂

Axente Sever

In vara anului 1900 am întâlnit în locuința canonicului Ion Micu Moldovan pe Axente Sever. Nu-l văzusem până atunci și am rămas adânc impresionat de omul urias, a cărui „carte neagră o citisem, și ale cărui fapte din 1848 le cunoșteam. Eram cu atât mai impresionat cu cât pe vremea aceea Axente Sever părea, în unele clipe ușor dezechilibrat. Mă pusese lângă perete să-mi măsoare înălțimea, pe lângă aceea a lui, și tocmai îmi spunea:

— „Nu vei ajunge cât mine niciodată, tinere“, când intră în odae Moldovănuț și-i surprinsese și gestul și cuvintele.

Bănuind mirarea mea, temându-se, poate să numi fac o judecată greșită, discret, fără să facă vre'o aluzie la starea de atunci a lui Axente, când am rămas pe o clipă singuri, Moldovănuț îmi spuse:

— „Vezi tu pe omul ăsta? El a făcut toată revoluția dela 1848“. Era cel mai bun prieten al lui Axente, și acesta în Moldovănuț avea mai mare încredere în ultimii ani ai vieții sale care se întuneca.

⁂

nu-i loc pentru noi, acolo...

In iarna anului 1915, când l-am văzut mai pe urmă, vorbind despre Academia Română, și întrebându-l de când n'a mai fost la ședințele ei, am descoperit în glasul lui o mare amărăciune. Mi-a cerut să nu pomenesc, să nu scriu nimic, cât va trăi el, despre această durere a sa.

— „Nu-i loc pentru noi acolo!“ spusese octogenarul canonic. Prin *noi* înțelegea pe uniți, pe greco-catolici.

Fiind el de față, cu prilejul prezentării nu mai știu al cărui volum de Augustin Bunea, cartea fiind în volume pe masă, unul dintre nemuritori a aruncat-o cu dispreț și cu revoltă, spunând că astfel de studii nu-s pentru Academia Română.

Purtarea acelui nemuritor întristase, jicnise adânc pe Moldovănuț. Mi se pare că trecuseră câțiva ani dela incident, și nu putea uita: nu se mai duse la Academie.

Așa sunt ofensele aduse unui om dintr'o bucată, de-o mare tărie de caracter, de-o profundă nobleță și sinceritate sufletească: nu se pot uita. Pentru marele român care a fost Ion Micu Moldovan, jicnirea a trebuit să fie cumplită... Și te gândești cu tristeță cum pot să fie astfel de iresponsabili între nemuritori...

I. AGÂRBICEANU

NOTE BIOGRAFICE

Canonic și scriitor român Ion Micu Moldovan s'a născut în ziua de 13 Iunie 1833 în comuna Varfalău scaunul Arieș. Școala primară o începe în comuna Varfalău, o continuă în 1842 la Blaj fiind în cl. II primară. In Blaj continuă studiile până în 1848 terminând retorica. In 1851 se redeschide gimnaziul din Blaj cu organizațiunea impusă de guvernul din Viena, Moldovan e primit în cl. VI. In 1853 face examenul de maturitate și e trimis la teologie la seminarul central din Pesta. In anul al II, al cursului teologic e trimis la seminarul gr. cat. din Viena, unde se îmbolnăvi greu la începutul anului 1855 și se reîntoarse acasă. Insănătoșindu-se continuă studiile la seminarul din Blaj și termină în 1857, când e numit prof. de limbile orientale și studiu biblic la acel seminar și de religiune la gimnaziul inferior. In 1858 e prof. la gimnaziu, propune istoria, geografia, limba română, filosofia, dar mai ales limba latină. In 1858 e chirotonisit preot. In 1879 e ales de canonic teolog și e propus să fie promovat la stalul de canonic cancelar. E promovat și instalat în 16 Nov. 1879. In 1896 e preporit. Mai mulți ani pe lângă canonic a fost directorul gimnaziului. Dela 1893—1901 președintele Asociațiunii. In 1894 e ales membru al Academiei Române.

După moartea mitropolitului Vancea (1892) până la 1895 a condus arhidieceza unită Alba-Iulia și Făgăraș, fiind vicar capitular. In acest timp s'a clădit un nou edificiu gimnazial. In 1901 e numit prelat domestic. A scris și publicat 1) Acte sinodale ale bisericei române de Alba Iulia și Făgăraș, Blaj. tom. I 1869, tom. II 1872; 2) Spicuirea în istoria bisericească a Românilor Blaj 1873; 3) Lecționar latin cu un dicționar; 4) Numeroase studii, critice și documente în Archiv pentru filologie și istorie de Cipariu. Mort în 1916. (După Enciclopedia română“).

poezie

AL. T. STAMATIAD

NECUNOSCUTA

— M. MAETERLINCK —

Ea a sosit lângă palat
— Când soarele de-abia sclipia —
Ea a sosit lângă palat,
Toţi cavalerii se priveau,
Toate femeile tăceau.

Şi 'n faţa porţii s'a oprit
—. Când soarele de-abia sclipia —
Şi 'n faţa porţii s'a oprit,
Regina-atunci s'a ridicat

Şi soţul ei a întrebat :

Unde te duci, unde te duci ?
— Ai grije, — abia s'a luminat —
Unde te duci, unde te duci ?
Te-aşteaptă oare cineva ?
Regina palidă tăcea .

Şi treptele le-a coborît

— Ai grije, — abia s'a luminat —
Şi jos, la scară a coborît,
Dar nici o vorbă n'au schimbat
Şi 'n grabă-apoi s'au depărtat.

In prag sta soţul ei plângând
— Ai grije, — abia s'a luminat —
In prag sta soţul ei plângând
Şi 'n zări regina se pierdea...
Iar vântul printre foi gemea.

NUCUL IMPODOBIT CU TREI STELE

In ceas de noapte cu safir pudrat
Când ochiul meu un reazăm cată 'n cer,
Pe tine te'ntâlnesc, ca 'ntr'un ungher
Pe unde numai noi am fi umblat.

Pe tine nuc bătrân cu ramuri mari
De mic copil din geamul meu te văd
Şi gândurile 'n cregni mi le repăd
Când clopoţeii de mătasă ţi-i tresari...

Dar nucule, tu ai un ceas. ales
Când vin trei stele pe cununa ta,
Şi ceasu-acela nu-l mai pot uita,
De câte ori în suflet l-am cules.

Cum ţi-ai croit din ceru 'nalt cămaşă,
De când te ştiu, bătrâne, de demult,
Trei stele mari văpaia-şi cresc mai mult
Pe tine o feştilă uriaşă.

Şi 'n ceasu-acela 'n duhul tău de lemn
Mă urc, şi-ţi sânt copil şi frate bun,
Şi foc mai mult în stele să-ţi adun,
Mă torn feştilei tale untdelemn.

G. TALAZ

CÂNTEC

Soba cîntă'n noapte,
Ca un suflu viu ;
Cerul argintiu,
E plin de dulci şoapte !

Nămăeţii cad,
Unul după altul ;
Dorul celor vii,
A umplut înaltul.

ARTUR ENAŞESCU

ETERNITAS

Spre răsărit priveşti cu ochii ficşi,
Tu porţi în mâini sfinţit un crucifix,
Priveşti cu ochi miraţi, sticloşi, deschişi
Problema vieţii dincolo de Stix.

Tu, care odinioară râdeai de ce e Sus,
In ultima ta clipă de ce-ai rămas mirat,
Când tot acolo, odată, plecat-a şi Isus
Şi'n noaptea aceia tristă, de ce ai tremurat ?

Ai vrut să înţelegem că este mult mai trist
Să pierdem haina vieţii, pământul în pământ,
Că numai unui singur, că numai singur Crist
S'a resemnat pe cruce, când pieptul i s'a frânt.

……

Ce greu e celui care, rămâne 'ndurerat
Să înţeleagă taina, de care te-ai cuprins,
Deşi ca mâine poate va fi şi el chemat,
Pe drumul care ţi-este de-aci 'nainte 'ntins.

ALEXANDRU BIBESCU

TRECE LUNA PRINTRE SALCII

Se desprindea'n făşii luciri de sus
Şi se spărgeau pe creştete de undă.
Sau izbuteau adâncul să-l pătrundă :
Atunci, schiţau poteci, copaci ce nu's.

Şi conturau palate adormite,
De-o lume somnoroasă s'aninau,
Când ritmic adieri le clătinau,
Vrăjau adâncu'n forme felurite.

Poveşti, se 'ntruchipau în alt tărâm
Poveşti, în graiu nici când rostite,
Se îndrăgeau ca mlade lenevite,
Sau aşteptau o frunză dintr'un ram...

C. COBUJ

TREI MORȚI

de VICTOR EFTIMIU

Poștalionul urcase pe nesimțite, de dimineață și acum, ieșind din învălmășagul dealurilor ce ne tăia calea la orice pas, ne pomenirăm stăpâni pe măreața câmpie a Corcei, largă și netedă, până la poala munților ce o împrejmuesc.

Deși știam că în curând vom ajunge deasupra așteptatei câmpii, vederea acelei priveliști, răsărită dintr'odată în fața noastră, ne făcu să tresărim de mirare și de bucurie. Știam că în fund... departe e satul la care năzuiam de atâta vreme; uimirea că ne aflăm înaintea unei vederi cum nu ni se mai arătase pe tot drumul, dela Constantinopol până acolo; ne făcu să uităm că suntem lângă satul drag și să privim ca în fața unei minuni, la dealurile și munții albi ce scânteiau în lumina bogată a amiazei, la râurile înghețate ce se strecurau ca niște șerpi de argint printre câmpiile înzăpezite, la șoselele negre care tăiau zăpada, pierzându-se în cotitura unor dealuri depărtate.

Orașul Corcea, prelungit până la jumătatea câmpiei, se întindea la poala unor dealuri ce nu se vedeau decât puțin, în partea stângă. La dreapta câmpia se prelungea, la spatele nostru; în fund, se vedea lacul Ohrida, dela marginea căruia cresc munții ce închid, ca într'un zid, partea dreaptă a câmpiei.

Poștalionul începu să scoboare în șerpuiri repezi.

Pe drumul nou al căruțelor nu se cunoștea nici o urmă de roate sau de pași; se vede că în noaptea aceea viscolise grozav în toată câmpia, deoarece caii noștri se afundau până la genunchi în zăpadă și o răscoleau cu picioarele, spulberând-o în nenumărate fire de nisip înghețat

Uneori trebuiau să ne oprim (într'atâta troenise crivățul zăpada) și să așteptăm până când să se desfunde drumul.

Cu cât coboram, cu atât creșteau dealurile, din jurul câmpiei, pe care le stăpâniserăm până atunci, și ne priveau din înălțimea lor, mângâiată de revărsarea razelor.

Soarele, urcat în creștetul cerului, părea că-și topise marginile, într'atâta era de aprins, — nouă însă ne era frig, căci un vânt uscat bătea cam dinspre câmpia Devolului, — câmpia aceea tot atât de mare ca a Corcei, ce se zărea uneori când poștalionul eșea în fața a două dealuri din stânga. Intr'un ceas, eram jos, la Zvezda.

Acum, numai avem nimic, decât o muchie de munte, ce se urca din dosul hanului și câteva ridicături albe, ce se strevedeau printre niște copaci zgribuiți, de lângă drum.

Până la Corcea, hanul Zvezda era popasul cel din urmă. Era să ținem drumul tot pe marginea muntelui și în trei sau patru ceasuri ajungeam în târg.

Cu câtă fericită neliniște n'așteptam noi să treacă ceasul cel de odihnă al cailor!

Intram în han și ieșeam. Nu ne venea să stăm locului. In han era cald, dar prea mirosea a rachiu și a tutun prost, iar afară era frig. O răbufneală de vânt însă ne împinse înăuntru.

Cei doi tovarăși ai mei își găsiseră de lucru să rânduiască darurile ce le duceau rudelor, — eu stam gânditor în prag. Nu știu de ce, hanurile mă întristează totdeauna. Priveam în zare, cu ochii pe jumătate închiși, când auzii pe Rapi, scuturând hamurile cailor și pregătind de plecare.

Mai avea câteva clipe până s'o pornim, — eu avusesem grijă să mă așez în locul cel mai bun al poștalionului.

Deodată auzii de departe un glas; o bătrână, care răsărise par'că din pământ, se apropie gâfâind.

In mână ținea o traistă umflată.

— Plecați spre Corcea? ne întrebă băbușca, în ochii căreia rătăcea o licărire de bunătate.

— Da.

— V'am văzut eu de când erați sus — zise ea surâzând, cu degetul spre vârful muntelui.. Poate că vă duceți la Boboștița?..!?

— Mă duc eu acolo — îi zisei.

Fața blândă a bătrânei luă o înfățișare de rugăciune și cu glasul tremurat îmi zise, întinzându-mi traista.

— Să i-o dai lui Metodie.

Cum eu o priveam nedumerit, băbușca îmi zise, par'că mirată de mirarea mea.

— Lui Metodie, nu știi? Metodie călugărul! (Eu știam că în Boboștița erau trei călugări: bătrânul Crisanth, dela Sf. Niculae și ceilalți doi, dela Precista: Policarpie și Timotei.

Bătrâna mă descurcă.

— Metodie e un nepot al meu... A plecat de astă primăvară de acasă și s'a dus tocmai acolo. S'a făcut călugăr. Nu mi-a scris nimic, dar mi-au spus niște oameni că a ajuns bine.

Uite, îi trimet aici niște ciorapi. I-am împletit eu singură. Dă-i. Și spune-i că mă gândesc mereu la el. De ce m'a uitat, acum la bătrânețe? Eu l'am iubit ca pe un copil al meu... Și când l'am văzut mare, atunci a plecat...

Bătrâna ridică un colț al șorțului ei verde și-și sterse o lacrimă...

Aș fi vrut să stau mult de vorbă cu dânsa, dar Rapi începu să bată din picioare, nerăbdător.

— Păi... rămâi cu bine — îngânai eu— strângând cu putere mâna uscată a bătrânei.

Poștalionul se clătină și porni scârțâind zăpada. Când am întors odată capul, bătrâna sta în drum, privind cu ochii pierduți în urma noastră.

Pe înserat, eșeam singur din Corcea. Satul Boboștița se deslușea pe cele două dealuri ale Galinatei, ce se prelungeau și apoi se înălțau, prefăcându-se în munții Turturilor.

Dela locul unde se încrucișau cele două drumuri, vedeam bine plopii ce deschid calea în sat, șirurile grădini albe și duzii din livezi.

Trecuserăm prin Corcea fără să ne oprim, decât pentru câteva clipe; tovarășii mei rămâneau acolo...

Eu n'am mai luat poștalionul căci nu voiam să intru cu zarvă mare în sat, ci am plecat din Corcea pe jos ocolind prin ulițele unde-mi închipuiam că n'o să întâlnesc cunoscuți (nu e vorbă, eu nu mai fusesm de zece ani pe acolo: cine era să se gândească la străinul acela sfios, care mergea cu fruntea în pământ?)

Pe drumul spre sat, nimeni.

Și doar erau numai două zile până la Crăciun!

In zăpadă proaspătă, vedeam urme multe de cai: m'am mirat mult văzând că în loc să se ție pe șoseaua cea mare, spre Ianina, călăreții se abătuseră pe poteca ce ducea spre sat.

Eram la jumătatea drumului abia, la încrucișarea căilor, Krestatu-Pat, cum zic locuitorii din Boboștița, și obosisem. Cam îmi părea rău de vitejia ce făcusem, neluând poștalionul, dar acum n'aveam ce face: trebuia să ajung în sat înainte de a înopta.

Cu cât mă apropiam; inima îmi bătea mai tare. Simțeam o bucurie, o teamă ascunsă.

Cum o să intru în sat? Cu cine am să mă întâlnesc întâi? Mă vor cunoaște oare ai mei? Dar trăesc cu toții? Cine o fi murit din bătrâni? Dar din copii, cu care ne făcuserăm planuri de pribegie, va mai fi vreunul în sat?

Și, furat de gânduri, mă pomenii sub ferestrele celor dintâi case.

In sat era pustiu ca într'un codru. Nici o ființă omenească nu se ivea pe la uși sau pe uliți.

Urcai până aproape sus, lângă casa noastră și nu întâlnii pe nimeni. Ferestrele erau deșarte... Ce se întâmplase? Nici nu-mi dădeam seama că revăd locurile copilăriei. Urcam mereu.

Pe neștire, trecui pe lângă casele învățătorului Toma Cocoșatul, pe lângă a preotului... Mă împingea ceva în sus, spre mânăstirea sfânta Maria.

Par'că nici nu călcam pe pământ. Trăiam ca într'un vis. Când ieși din sat, deasupra grădinilor, zării niște soldați turci, ce se coborau dela mânăstire, ținând caii de căpăstru.

O clipă, îmi fu frică.

Apoi, prinzând curaj, întrebai pe unul din ei:

— Da unde sunt oamenii?

Altul mă privi din cap până'n picioare, și apoi, a lene, îmi făcu semn să intru în curtea mânăstirei.

Aci, se strânsese tot satul.

In mijloc, zări fesuri de soldați, iar printre ei, un loc gol.

Nimeni nu vorbea. Numai de lângă locul acela gol, se auzeau șoapte.

Nici nu îndrăzni să întreb pe cineva, ceva.

Mă strecurai printre oamenii pe cari îi vedeam după zece ani, dar cu cari par'că trăisem toată viața.

Mă apropiai de soldați.

Tresării.

Jos, în mijlocul lor, întinse pe niște velințe, zăceau trei morți sdrobiți, înghețați.

Câte-și trele erau groaznice.

Unul îmbrăcat numai în cămașă, galben, cu fața plină de răni, cu un ochiu scos, cu altul holbat și limpede, strângea buzele cu mustățile și barba împreunată.

Celelalte două trupuri strivite, se țineau de gât, cu gurile căscate într'un blestem, cu ochii deschiși și amenințători. Ai fi așteptat să-i vezi încăerându-se atâta flacări aruncau ochii lor vii.

Pe unul din ei, îmi păru că-l recunosc: era Policarpie, egumenul mânăstirii Precista. Ceilalți, erau mitropolitul Antim și Metodie călugărul, un băiat ce venise de câteva luni la Precista.

Fuseseră scoși câte-și trei din prăpastia dela spatele mânăstirei.

Nimeni nu știa cine-i aruncase acolo și nu-i plângea nimeni.

Abia târziu, când amurgul de iarnă se întinsese de mult în dosul munților de la Drenova, soldații scoaseră dintr'o chi-

MORMÂNTUL[*]

de MIHAIL LUNGIANU

Trecuse sfântă Măria Mică. Schimbaseră oamenii pălăriile cu căciuli, împlinind vorba din străbuni:

„Iar dela sfântă Mărie
Ziua bună pălărie!“

Ba, în locul mintenelor scurte, necăptușite, îndrăgiseră zèghile cu cojoc, puse'n celar pe culme, printre flori de rosmarin, să nu le roadă moliile.

Suflase crivățul peste o secetă cumplită, uscând iarba, îngălbenind frunzele, răcorind vremea, înnăsprind mai ales diminețile.

După deprinderile vechi, plecau sătenii la munte, să facă *prisacă* pentru primăvară. Zoriau o lună-două, până venea zăpada și se'ntorceau apoi acasă.

Și așa, într'o bună dimineață, s'au închis la nouă case din sat ușile, în urma stăpânilor, sau a feciorilor lor. Și'n fiecare din ele a rămas câte un pumn de suflete cu nădejdea vieții, atârnată de 'ntorsul cu bine al celui plecat.

Se duceau oamenii la lucru, în pădurea bătrână moșnenească. Se duceau, după învoiala făcută, c'o chihae de negustor, care le lăsase arvună, să aibă ai lor de mălai pe vre'o opt săptămâni. Și se duceau să tae câți mai mulți brazi, să aibă pe ce prinde ceva bani pentru sărbătorile Crăciunului, cari cer multe și de toate, gândind în ei, că dacă nu s'or zbate cu munca acum tamna, de unde să le vie peste iarnă?

Satul se'ntinde pe coaste, *aciuat* pe toate văile. Pe un pripor, în marginea drumului, ce duce spre munte, stă printre cruci și brazi biserica. Cei nouă trec pe lângă ea. Mică, chircită, cu șindrila 'nvechită de vac, putredă, sub cerul cețos de toamnă, pare tristă. Toată ziua dau târcoale ciori și stăncuțe pestrițe, ciocănind și cârâind, în turla-i strâmbă; iar de cu seara până'n zori țipă 'ntruna a jale și a moarte sumedenie de ciuvici, de bufnițe.

Când le aude cineva mai de departe, nu prea le bagă în seamă. Dar când pleacă omul la drum și-i cântă'n față, atunci de, e altfel, îl întristează, îi vâră ghimpii 'ngrijorării 'n suflet.

De aceea, când, trecând prin dreptu-i, cei nouă au fost izbiți în urechi de cârâitul lor, și-au făcut cruci înfricoșați.

— Când cântă ciuvica omului plecat la drum, nu-i bine! crâcnește Năstase Rouă, în gândurarea tuturor.

— Cobește pârdalnica! oftă Grigore Poponete.

— Miroase a mort! vorbi și Ionică Mohanu.

— Păi sunt destui morți sub cruci, în juru' bisericii! Noi n'om mirosi a hoit, ce Dumnezău?!... răspunse Mihăilă Țandură.

— Suntem doar tineri! Nouă să ne cânte cucu și ciocârlia a dragoste și a noroc! închee un flăcău din neamul Piloilor.

— Vezi bine c'așa! Să ne cânte cucu! mormăiră, ca dascălii 'n străni, ceilalți, luându-și inimă.

— Da' nu acu, ci la primăvară! îndrăzni să șoptească, așa, nu știu cum, în râs, or a presimțire a rău, unul Zbanghină, mai închis la fire.

— Atunci, vezi bine! săriră ceilalți toți cu gura.

Și Zbanghină, poreclit Mormântu, că'njură la toată vorba de el, nu se lăsă și-și dete pe față posomorala sufletului:

— Da' pân'atunci ne-a cântat ciuvica.

— Ne-a cântat a moarte! îndrăzni să zică Năstase Rouă.

— Ne-a cântat a mormânt, frate-meu! șopti Poponete.

— A cântat lu' Zbanghină! L-a zărit pe el și i-a cântat cântecu'! râse al Piloiului.

— Ba n'a cântat nici pentru mine, nici a mormânt! Cui cântă cucuveaua din clopotniță n'are parte de dangătu' ei la moarte! I-a cântat ea 'n locu' aramei sfinte! vorbi hotărît, ciudos Zbanghină.

— Să ne facem cruci, fraților, acu, cât trăim, apăsat, colea pe piept, că cine știe, dacă'om avea parte de câte una la cap! îndemnă Țandură.

— Să ne facem, apoi să fluerăm și să ne vedem de cale! Ce Dumnezău, doar nu ne-om pune să bocim pentru că ne-a cântat o pustie de cucuvae.

O fi cântat și de capu' ei, nu numai d'al nostru. I s'o fi'mplinit ei veleatu'! își luă inima 'n dinți, să dea curagiu tovarășilor, Piloiaș.

— He! Așa să fie! îngână morocănos Zbanghină. Eu unu' însă crez, că n'o să fie bine cu noi. Ce? Dumnezău singur știe! O cădea vre'un copac pe vr'unu' din noi, o aluneca poate careva 'n vre'un hău, o da vre'o fiară peste cine n'o mai avea zile!

— De, așa e soarta omului! Merge tot cu moartea pe lângă el. Il paște d'aproape și nici cu gându' nu gândește, când îl nimerește! încercă să-i mângâe Poponete.

— Ei, și d'asta trebue să ne'ntristăm, să jelim ca muerile? întrebă nepăsător flăcăul Piloiului. Cine n'o mai avea zile s'o duce. Și ce lucru mare? Se duce mai de vreme unde toți ne-om duce, unu' câte unu'! Da' ce să mai vorbim d'asta?... Mai bine hai să cântăm. Și'ncepe:

„Foae verde de molotru!
Veni luna lu' Sumpetru,
Mi-a lăsat cucu bungètu'
Și presureaua
Vâlceaua
Și mândruța
Potecuța!“

Au pornit acum pe munte, lăsând în vale apa Boișoarei, care aleargă, ca un copil, clingurând, zbătându-se printre stânci, sărind în gâlgâituri peste bolovani, spumegând d'atâta grabă și frământare.

Mai colo hăue Boia năvalnică, volburoasă, și mai departe, în câmpia dintre dealuri, Oltul, curgând turbure.

In față scara de munți, urcându-se sus tot mai sus, pân'ajunge ca niște vârfuri ciuntite în Coți și'n Badislava; în jos coame nesfârșite ,pierzându-se 'n lărgimea nețărmurită a șesului.

Sus, tot mai sus, îi purtau pașii, lăsând jos, tot mai jos, biserica. Și cu cât se'nnălțau pe pieptul muntelui, cu atât par'că se'nnălța și ea, cu turla ei, cu crucea strâmbă și cu ochii sperioși de bufniță.

Auziau lămurit, or li se părea numai glasul ei înfiorător, văetându-se, ca o pisică, încinsă de dragoste, sărind pe coperișurile caselor, sau ca un lup flămând, în răspântea drumurilor?... Și, ca să scape de coabea din spate, cei nouă zoriau pe luminișul pădurilor, sorbind depărtările cu verdele lor de brad și cu vânătul colțuros al stâncilor.

Boia rămânea mai la o parte, în urmă, hohot de valuri, maramă de spume, zbucium de suflet, pornit din seninătatea piscurilor și din umbra dulce a văilor și izbindu-se de toate stâncile, în drumul ei mândru și vijelios.

Din ce urcau, din ce brazii păreau mai trupeși, mai arătoși: dar al aerului tot mai răcoros, mai liber, mai furtunatec. Se'nfigeau mai tare 'n rădăcini, ca să poată să lupte cu vânturile aspre, și biruința lor și-o'nsemnau în zâmbet pe crucea vârfurilor. Ici-colo țâșniau izvoare, coborând în bolborosiri subțirateci.

In fund, spre răsărit, vârfurile „Scării“ „Negoiului“ și „Caprei“, cărăbănite unele peste altele, înnălțând capetele trufașe, ca niște căciuli de ginere. De acolo izvorăsc „Scara“ și „Negoiul“, „Buda“ și „Capra“, cari, în alergăt săltăreț, merg să se'mpreune în sfântă și vecinică unire, câte două-două, ca niște logodinici, multă vreme depărtați, și Topologul și Argeșul, formate din ele, plutesc liniștit, ca somnul însurățeilor, depărtându-se tot mai tare unul de altul, ferindu-se par'că să nu și strice liniștea și fericirea.

Cărarea umbrită de molizi, cu crăncile lăsate 'n jos, ca aripele unei cloști, ocrotindu-și puișorii dragi; vâlcelele cu pietre albe, sunând ca niște oale noui, la atingerea vălurelelor de apă; soarele luminos, cu îmbrățișeri călduroase, ca ale unei femei dragi; aerul rece și miresmatic, purtau pașii călătorilor, le'ncântau ochii, le'mbujorau obrajii, le umpleau piepturile.

Se ridicase mult soarele, punând cununi de aur peste creștetele munților.

---

[*] Apare 'n volumul „*Răncurèle*“.

---

lie pe călugărul Timotei, jumătate mort de frică. El tremura tot.

Fericiți că descoperiseră pe unul ca știa ceva, soldații îl legară și porniră spre Corcea, lăsând pe morți în paza sătenilor.

Câteva lumânări fură aprinse, iar clopotele începură să bată jalnic, ducând vestea celor din Corcea că mitropolitul Antim a fost ucis la poala Turțurilor, iar bătrânei din Zvezda răspunsul că darurile ce-mi dăduse lângă han, nu vor mai ajunge în mâna lui Metodie...

VICTOR EFTIMIU

Pe poteca 'ngustă, cei nouă mergeau, unul după altul, înşiraţi, cum merg caii toamna, legaţi de cozi, cu burduşe de brânză 'n şei. Şi'n mersul lor doineau :

„Foae verde bob de bob!
Cuculeţ de Topolog
Lasă „Clocoticiu" 'n pace
Şi vino pe „Boia" 'n coace
Şi-mi cântă de dor, de foc
Şi să mi le stingi pe loc,
Că mă ard, mă pârjolesc
Şi simţ că mă prăpădesc.
— Fecioraş cu puf p'obraz,
Fată mare de pârleaz!
Focu' nu v'oiu potoli
Că n'am viers d'a hăuli,
C'am avut, da' mi l-a luat
San Petru mi l-a legat
Ş'am rămas gângav şi mut
In zadar aleanu' ascult!"

O clipă de tăcere cucernică.

— D'acu ne-afundăm în inima codrilor de brazi! porni vorba Ionică Mohanu.

— Ca 'ntr'o biserică! împlini Poponete

— Ca 'ntr'un cimitir! şopti Ţandură.

— Ba ca 'ntr'un mormânt! mormăi Zbanghină.

— Ce vorbă fu asta? întrebă unul.

— Vorbă de! răspunse nu ştiu care.

— Care-a zis-o?

— Care? Fratele Mormânt!

— Mă! Par'că-i o coabe!

— Par'că-i glasu' cucuvelei!

Au ajuns. Intr'o poeniţă au durat din grabă o *covergă,* bătând două furci în pământul scobit, punând o *cosoroabă* peste ele şi apoi căpriori de lemne şi de crăci din ea, iar pe d'asupră-le scoarţe de brad. Şi-au pus mălaiul şi merindele prin colţuri, au înfiripat o cujbă pentru fiert mămăliga, în tuciul mare, purtat în spinare de fratele mormânt şi s'au aşternut la doborît brazi.

Din reşina, ce curgea prin zdrelitura tulpinelor, — lacrămi de durere, schimbate'n bucurie, la văzul soarelui drag, — năpădia mirosu-i dulceag şi miresmatic.

Bucurie, amestecată cu durere, arăta pădurea de brazi, legănându-şi crăcile şi tulpinele, cari trozniau, în căderea lor, — bucurie 'ndureratā ţâşnia şi din sufletele lucrătorilor, în viersul nespus de duios :

„Frunză verde de negară!
De-ar veni mai iute-a vară,
Să mă urc la munte iară,
S'auz vânt prin brazi bătând,
Păsărelele cântând!
Foae verde măr tomat!
La munte dac'am urcat
Vântu' mi s'a mâniat
Şi-a adus din văi furtună,
Frunzele din fagi adună.
Şi mi le poartă buiac,
Vremii bune-i dă de hac
Şi-mi începe vijelia,
Să te ţii acu pustia!"

La munte, toamna, zilele sunt scurte de tot şi nopţile lungi. Mai ales feţele din spre răsărit, scăldate până la amiaz în soare, se umbresc de vreme de tot, în plecări legănate de vârfuri de brad.

Cerul era acum limpede, albastru. Citiai în el ca într'o carte. Nici o pată de nor, numai soarele călduţ, despicându-l în două, sorbind grosul aerului, cum ar soarbe o gură lacomă spuma de pe lapte, rămânând subţire, tot mai subţire.

Totd'auna şi 'n tot locul lumina zilei străluceşte şi înveseleşte; nicăeri pecetea ei nu şi arată mai mult măreţia şi nu stărue mai neclintit, ca'n sânul unui desiş de brazi.

Plutia'n jur atâta miros de unt de brad, ca şi cum soarele ar fi fost un ciob de foc, încins de tămâe şi de zmirnă.

Şi se'nteţia pripiala, aducea a ploae. Şi la munte norii nu se lasă să fie aşteptaţi, vin cu nepusă masă ; iar dacă stăruesc ei mai mult pe creştetul piscurilor şi răzbufnesc umezială văile, îndată 'nghiaţă aburul lor, ca sângele din vinele unui cal, dup'o goană nebunatică, lăsat în bătaea vantului. Şi pe loc zăpada albeşte vârfurile dealurilor, pe când în vale, prin sate, e tot soare şi cald ca vara.

Suflă Băltăreţul, aducând cu el oştire de nori.

Şi pe dată porneşte vijelia. Cei nouă se'ncruntă, oftează şi pornesc spovedania sufletelor :

— N'am avut noroc, fraţilor!

— Am pornit cu stângu 'nnainte!

— Ne-a cântat pârdalnica de cucuvea!

— Amară viaţă şi-a nostră! Când să zici Doamne ajută, atunci te opinteşti şi rămâi în drum, ca o căruţă ruptă 'n loc!

— Mai bine de ăi dela oraş!

—Stau în casă, la umbră, la căldură, bat cu ciocanu', cos cu acu', dau cu rindeaua şi le vine banu şi mai uşor şi mai iute.

— Pe copiii mei îi fac meseriaşi, slujbaşi or ce, numa' cu toporu' nu-i mai las!

— Aşa, aşa' zic toţi. Ajunge ce pătimim noi : să trăiască ei mai înlesniţi.

Şi la toate văicărelile lor pune vârf înjurătura lui Zbanghină.

Si bate vântul şi plouă necontenit valuri de apă. Cei nouă lasă lucrul, fac şanţuri în jurul bordeiului, se aciuiază apoi în el, bolborosind ciudoşi :

— D'acu stăm ca lehuzele!

— Stăm, star'ar să stea vremea rea!

— Ţi-ai găs't! A fost mult pân'a 'nceput pustia, că ştie ea să ţie apoi tărărae lungă!

— Ba, că, de cât aşa, mai bine-ar ninge!

— Mai bine, vezi c'aşa! In ploae nu poţi să stai, că te face ciuciulete, da' pe ninisoare tai de tot!

— Tai să te 'ncălzeşti!

— Şi sporeşte lucru'!

Şi, după vorba fiecăruia, răsuna bloscorodiala, în chip de'njurătură, a lui Zbanghină.

— Da' ce-i cu tine, că nu-ţi mai tace gura, frate mormânt?

— Nu-mi tace, cum nu tace nici a cucuvelei.

— Ce? Blăzneşti, or aiurezi?

— Ba de loc! N'o auziţi? Şi-i mai trage o înjurătură.

De necaz, de urît şi, ca să prinză un pic de inimă, cei nouă încep să cânte :

„Foae verde foi de mure!
Arde-te-ar focu' pădure
Şi mi-ai cădea sub topor,
Cum cade neica de dor,
Să se facă drum prin tine,
Să iasă focu' din mine
Să se ducă unde-i vine!
Arză copacii din tine,
Cum arde inima 'n mine!"

Brazii se legănau, ca o manta mare, verde, în mersul grăbit, pe şoldurile unui voevod. Intre verdeaţa codrilor cetinoşi şi 'ntre 'ntunecimea cerului, se stricoară *carcovul* unei ape mari, împărţindu-i valurile 'n două, o fâşie alburie de lumină, care prevesteşte gerul.

S'au tânguit, cât s'au tânguit, vânturile pe scobiturile dintre piscuri, şuerând, gemând, urlând, şi, răcindu-se aerul, a 'nceput să fulgue. Şi ninge des, cu fulgi tot mai mari.

Cerul posomorît părea o treanţă, îmbâcsită de apă, avea 'nfăţişarea unei mări înviforate, frământate de furtună.

Munţii îşi înnălţau coamele aspre, mohorîte, albe sus şi mai negre jos, ca nişte frunţi cu tistimelul negru, sub marămi : semn al amărăciunii sufleteşti.

Norii deşi, joşi de tot, negri, se 'nvălmăşesc peste ei, aci urcându-se 'n capul lor, aci coborându-se pe poale, par'că s'ar fi 'ncleştat la luptă cu ei, când biruindu-i, când fiind biruiţi.

Acoperiţi de zăpadă, brazii tăceau ruşinaţi, îmbătrâniţi dintr'odată ; iar fagii, cu crăcile plecate, păreau nişte ciori, purtând în giare o pradă stinsă de viaţă, împrăştiind şi unii şi alţii, şi brazi şi fagi, o suferinţă, la care nu se aşteptau.

Tăcuţi, posaci, chirciţi, ca şi munţii din preajmă-le, ca şi brazii din faţa lor, cei nouă stau în covergă în jurul focului. Când şi când icneşte câte unul :

— Acu ce ne facem?

— Ne 'ngropăm de vii aci!

— Fără cruce la cap!

— Fără dangăt de clopot!

— Vezi cucuveaua?!..

Şi'n urechile lor prinse să răsune glasul cobitor, iar în inimi să-i înţepe luciul spăimântător al ochilor ei, cătând numai pradă, zărind numai moarte. Şi adorm cu moartea 'n suflete într'un târziu.

S'a făcut zăpada aproape d'un metru până dimineaţa. Şi ninge mereu, s'a lăsat frig.

Din spre munţi veniau urlete de lupi, aproape, tot mai aproape, Foamea şi mirosul de carne vie i-a atras până la covergă. Stau la uşa ei clănţănind, chelălăind îngrozitor.

Au trecut aşa vre-o două zile. Focul a 'nceput să pâlpâe rar, şi lemne nu mai erau de loc. De mâncare răbdau, dar de frig nu era chip. Ce să se facă?

— Să iasă unu' din noi, să se ia lupii după el, şi ăilalţi s'aducă vrescuri.

— Care?..

—Să tragem la sorţi!

A căzut sorţul pe Zbanghină.

— Ţie ţi-a cântat cucuveaua, frate!

— Mi-o fi cântat, nu zic ba! Da' voi ce v'îţi face?..

— Ce ne-o milui ăl de sus! 'Om muri toţi d'odată ; or unu' câte unu' cine ştie?!..

— Să ieşim cu toţii d'odată, să ne luăm la luptă cu jigăniile! îngaimă Mormânt.

— Ba, de cât toţi odată, mai bine unu' câte unu' pân' la sfârşit! ziseră mai toţi.

— Vorba e că trebue să facem acu rost de lemne!

— Te du, frate Mormâmt cu Dumnezău!

— Da' să te duci cât mai departe!

— Să te zbaţi cât îi putea şi să fugi mereu!

— Poate-i birui şi te 'ntorci cu bine!

Zbanghină clătină din cap, aruncă o uitătură cruntă spre cei opt, a ceartă, a blestem. Luă apoi toporul și, făcându-și cruce, deschide ușa covergii și iese afară izbind cu furie 'n stânga și'n dreapta, în față și'nnapoi.

Zăpada mare împiedică mersul. Omul, mai înnalt, luptă cu omătul, pe când lupii se duc tot afund. Și cu afundătura lor toporul cade greu. In jurul fiarei moarte cele vii forfotă o clipă, apoi, din sfâșierea ei, încep să se sfâșie 'ntre ele. Și Zbanghină a săltat și s'a depărtat; dar în curând se desmeticesc din harța 'ntre ei și se iau după fugar. Il ajung și iarăși cade toporul greu, despicându-i capul unui lup și iară înnaintează cu toții până se lasă după hățaș.

Cei opt ies tiptil din covergă, își fac drum cu greu, tae crăci de brad și se'ntorc tremurând și de frig și de frică.

Fac focul, pun căldarea să fiarbă și stau galbeni de nemâncare, de neodihnă și de groază, cu inimile abia bătând.

Afară ningea, ningea într'una. Așa zăpadă timpurie și mare nu văzuse nici unul din ei. Se gândea la *trișiea* lor.

Tot felul de 'nchipuiri le sfredeliau capetele, le sfâșiau inimile. Coverga se'ngreuna mereu de zăpadă, ușa se astupase. Se lăsase întuneric beznă înnăuntru. Iși așteptau moartea în fiece clipă. Și ea venea, nu 'ntârzia. Venea, ca o cracă uriașe de fag, uscată, înclinciurată de *chiciură*, sunând ca niște oase ciocănite 'ntre ele, scâncind, șuerând.

Și o vedeau cu ochii cei opt, o simțiau cum se apropie, cum le intră 'n trupuri, cum pune stăpânire pe ei.

De atâta zăpadă, căzută peste ea, coverga își îndoaie scoarțele de brad, ce o învăluiau. Un troznet scurt la cosoroabă, urmat d'un pârâit lung la căpriori, un răzbufnet înfundat, un vaet pierdut și apoi tăcere. Ca un copac, zvârlit peste cosciug, coperișul turtise pe cei opt.

S'a așezat moartea pe covergă și s'a prăvălit sub povara ei, or a prăbușit-o stratul gros de omăt? Cei opt au murit cu taina aceasta mare nedeslegată și sufletele lor au rămas zăvorîte, cu trupurile la un loc: grozavă moarte și pentru unele și pentru altele, îngropați vii și morți ne'ngropați.

Cât despre Zbanghină n'a avut parte măcar nici d'așa 'nchipuire de mormânt. Presimțise par'că aceasta, de aceea-l 'njura mereu, or tocmai din pricina aceea nu i-a fost dat să-l învălue adormit, fiindcă-l batjocorea atâta.

Știuse ea cucuveaua de ce le-a cântat așa stăruitor, la trecerea lor, din clopotniță.

Puțin și din covergă a 'nceput să iasă fum. S'au aprins dela foc crăcile de brad și au ars cu ele și trupurile strivite și a ars și pădurea toată 'n jur, căzând brazii ca trăzniți și grămădindu-se 'n căderea lor peste covergă.

Și peste cei opt ca peste întreaga fire ninge încă.

Ninge ajungând stratul la piept. Și cum cade afară zăpada așa se lasă pe sufletele amărîte din cele nouă case grijile zilei de mâine, presimțind că'n toate aceste case n'o să mai fie cruce de bărbat.

Crăciunul a venit și a trecut, cu colinde, cu carne de porc, cu veselie pentru mulți; cu lacrimi însă fierbinți și neostoite 'n ochi, cu jale 'n suflete, cu sărăcie lucie pentru neamurile celor neîntorși.

In primăvară doar o mică scobitură, cu brazi prăvăliți și arși, vestia c'ar fi fost aci o vatră, o groapă ceva. Cine să treacă însă p'aci?... Doar pașii grăbiți ai vre'unui cioban! Și de unde să bănue că aci sta să fie mormântul celor opt, pe cari lumea din sat îi credea mâncați de lupi, ca și pe Zbanghină, ale căruia oase le-a găsit înșirate pe plai, lângă topor și printre coaste și căpățâni de jivine, or poate chiar înnecați în valurile Boii.

Și a trecut vreme d'atunci.

Au început pregătiri de războí în țară. Soldații săpau la șanțuri de adăpost pe munți, făceau bordee. Un ofițer, găsind locul nimerit aci, adăpostit spre hotar de un deal, cu soare 'n față, cu apă aproape, porunci să sape 'n groapa, acoperită de urzici mari, grase. Și săpând, au dat de opt schelete omenești chircite, sfărâmate și arse. Se vedea bine că moartea le fusese fulgerătoare, prinzându-i în jurul unui foc, dela care s'au aprins apoi.

S'a dat sfoară în sat. Și veneau Găujanii toți, moșnegi și babe să cunoască pe ai lor. Țineau minte nenorocirea. Și, după țintele dela șerpare, după amnare, după cuțitele dela brâu, au cunoscut fie care pe ai lor, părinți, ori frați, plecați cu vre'o treizeci—patruzeci de ani în urmă la lemne de prisacă.

Și 'ntreg dealului acestuia, rămas d'atunci pleșuv, că nu mai crește copac pe el, i s'a zis Mormântu, nume purtat pe drept și că a murit acolo, mâncat de lupi, fratele Mormântu și că și-au găsit mormântul cei opt și că locul acela, a slujit ca mormânt, înjghebat în grabă, pentru zeci și sute de flăcăi, secerați de moartea cumplită a retragerii dureroase.

Din coastele lui țâșnesc vre'o opt izvoare. Oamenii de azi zic că-s sufletele celor zdrobiți de covergă, îngropați sub ea, fără lumânare și fără dangăt de clopot; cei de mâine, după ce s'o uita de moartea celor nouă, o să spue însă că-s lacrămile vitejilor, îngropați acolo, în dârza apărare a plaiurilor românești.

1929 Martie 1.

MIHAIL LUNGIANU

ASCENSIUNE

Este vorba despre aceiaș trecere dintr'o poziție socotită inferioară sau numai lipsită de însemnătate socială, la alta ale căreia raze orbitoare atrag pe naivi și încrezători. Nu de o avansare pe cale erarhică, justificată de merite personale, familiale sau numai electorale, dar numai de saltul brusc și nemotivat dintr'un domeniu în altul cu totul de altă natură. De derivația pe care și-o impun unii specialiști modești, evadând, mai mult fără drept, în sfântul domeniu al scrisului. Am cercetat unele cazuri. Lor li se pot adăoga atâtea altele în măsură să dea pe față resorturile aglomerației depe înălțimea ametitoare a Parnasului.

Unul nou va fi adăogat mai la vale: e vorba despre discuțiunile pe care actualitatea le încinge în presa zilnică în legătură cu unele chestiuni.

Să luăm un singur caz: problema bacalaureatului căreia, dela instituirea acestui criteriu de alegere a valorilor școlare, i s'au consacrat sute peste sute de coloane. E, fără îndoială, o chestiune care interesează pe mulți — părinți, profesori, candidați, buni Români...

Pasionând în așa măsură, ea a dat naștere unei întregi literaturi care, de peste 3 luni, se lăfăește în coloanele unor cotidiane — și nu dintre cele necetite. Ce să zic? Toate ar fi bune dacă la discutarea acestei probleme vor fi participat numai împricinații, sau dacă — măcar de astădată — discuțiunile vor fi fost supuse unei cenzuri stilistice care le va fi redat mai omenești, mai ligibile.

Din nenorocire lucrurile sunt departe de a se fi petrecut astfel: discuțiunea s'a încins și se ține cu toată înverșunarea. Pe lângă puținii pricepuți și pricepători cari iau parte la ea sau asociat, zi de zi, o sumedenie de persoane care, Dumnezeu știe, de câtă vreme bat pe asudate la porțile nemiloase ale scrisului românesc.

Dacă veți fi urmărit-o, îi veți fi văzut: o adevărată pacoste de proză rău, desgustător stilizată — semnată totdeauna cu grije mare — numele, pronumele, profesisiunea, localitatea —o adevărată năvală de articole în măsură să arunce pe piața literară tot atâtea nume de „scriitori".

Natural că fenomenul nu e singular: anchetele și discuțiunile publice se țin lanț. Aceiași vânători de prilejuri scriitoricești cu articolul totdeauna în mapă se vor grăbi să-și trimeată — gratuit — colaborarea... Și așà mai departe... de astădată unele gazete se grăbesc să lanseze, odată cu ultimele noutăți din lumea întreagă, și cele din urmă emanațiuni ale focului prometeian... E, desigur, o slujbă pe care nu le-o cerem cuatât mai mult, cu cât nouii mânuitori ai condeiului au fost unși nunumai în glumă, dar în protestele unanime ale gramaticii și stilului.

Concluzie: mai puține anchete cu contribuțiunea scrisului celor mulți. In tot cazul — corectarea unor astfel de manifestări literare ori numai extragerea ideilor din ele — iată ce poate stăvili năvala amintită de nerăbdători la porțile nemuririi.

PAUL I. PAPADOPOL

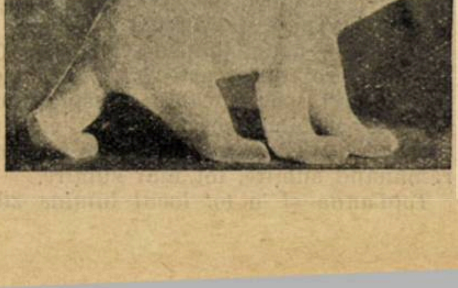

critica literara

N. PETRAŞCU:

„Ioan Mincu“

D-l N. Petraşcu, prea bine cunoscutul îndrumător dela „Literatură şi artă română“ (1895—1907 incl.) nu putea să facă o faptă mai înaltă decât această prezentare prietenească şi obiectivă a marelui său contimporan, arhitectul Ioan Mincu, unul dintre cei mai de frunte reprezentanţi ai sufletului şi artei, de cea mai pură speţă românească.

Lucrarea este formată din 2 părţi care se întregesc de minune, una pe alta şi anume:

primele peste o sută de pagini închid o caldă şi evocatoare povestire a celor mai de seamă momente din trecerea pământească (1852—1912) a lui Mincu. Se insistă, îndeosebi, asupra educaţiunii sale artistice, asupra felului său de viaţă, ni sunt arătate pe larg principalele sale călătorii la mânăstirile din Muntenia, apoi: prin străinătate, fixându-se, în acelaş timp, momentul şi împrejurările generatoare ale unora dintre monumentele care i poartă numele.

Foarte bine ne este prezentat sufletul lui Mincu astfel:

„...*onestitatea îi era aşa de adânc plantată în suflet, că, timp de timp de 30 de ani de contact, n-am văzut-o şovăind un singur moment, era intangibilă şi el o credea ca o însuşire firească în orice om*... (pag. 40).

„...*Concepţia sa era lentă; până ce luă o formă definitivă, îi trebuiau zile de gândit, de studii, de reflecţie. Când lucra pe planşetă, sucia creionul între degete de sute de ori până avea să adaoge ceva la ceeace era desenat, fiindcă tot ce făcea dânsul, era numai rezultatul gândirii lui*...“ (pag. 42).

„...*părerile lui erau nestrămutate în viaţa de toate zilele, ca şi în artă*“. (pag. 43).

„...*demnitatea lui îi dădea un fel de delicateţă faţă de oricine, faţă chiar de scăderile altor colegi*...“, *astfel, încât „toată viaţa nu l-am auzit niciodată blamând pe un arhitect, chiar când ştiam că-l dezaprobă complet*...“ (pag. 47).

Şi câte altele — *uşurinţa cu care, în viaţa de toate zilele adopta clişee de vorba, frică de banal, admiraţia lui pentru cultura franceză*, etc. tot atâtea trăsături sufleteşti pe cari d. Petraşcu ştie să scoată în evidenţă, presărându-şi povestirea, cu retrăiri în trecut, cu numeroase amintiri, snoave şi întâmplări de haz în măsură nu numai să dea caracterul de definitivat afirmaţiunilor d-sale, dar să ne şi distreze.

Şi expunerea este urmată de o constientioasă şi succintă caracterizare a operei lui Mincu — formată din studii şi realizări arhitectonice.

Fără să închidă ochii în faţa suferinţei artistului, d-sa, numai în 3 pagini, îi caracterizează cu pricepere opera din care, în 64 de pagini, ne va oferi peste 70 de reproduceri în măsură să ne o facă ştiută în caracterele ei generale, să ne îndemne s'o identificăm.

Iată de ce am zis că o astfel de lucrare nu poate fi decât o binefacere.

Editată cu toată grija unei fapte mari — ea poate constitui un bun îndreptar pentru formarea gustului pentru frumos atât de scăzut şi degradat la noi.

Şi încă un câştig: tratând evenimente în legătură cu epoca post-junimistă — lucrarea de faţă, prin bogăţia de informaţiuni istorice, geografice, bibliografice, literare, prin discuţiunile, amintirile, şi glumele pe care ni le transmite, prin împrejurările, locurile şi oamenii pe cari ni-i face părtaşi — ridică un văl prin desimea căruia numai unii dintre noi putem abia întrezări — ajutaţi de lupta unor studii îndelungate.

PAUL I. PAPADOPOL

Prof. I. ANDRIEŞESCU:

„Arheologia şi istoria veche a Dobrogei“.

(Ed. Aşezământul cultural Ion C. Brătianu. Cartea Românească).

D. prof. Andrieşescu este dintre cei dintâi care s'a ocupat, la noi, cu prehistoria. Arheolog şi epigrafist de seamă el însuşi, l-a interesat în cel mai înalt grad necunoscuta acea misterioasă de ceeace au fost ţările noastre înainte de Istorie. Are aproape un muzeu; face săpături în toată ţara, cu o hărnicie apostolică şi este creator al catedrei de prehistorie, animatorul acestei discipline ingrate, care poate lămuri multe puncte negre chiar din istoria cunoscută, mai mult sau mai puţin, când e vorba de ţara noastră.

Dobrogea, de care se ocupă în broşura publicată, a fost cercetată. D. N. Moroşan a descoperit recent, unelte ale omului diluvian, de cremene şi de os, împreună cu o faună, numărând vieţuitoare ale acelor timpuri.

Instrumentele ca şi fauna aparţin, după autor, epocei paleolitice mai noi şi anume perioadei căreia, după clasificarea obişnuită în Franţa şi adoptată de toată lumea i se zice ausignaceană, de la numele unei localităţi, unde s'au găsit urme tipice de industrie umană şi fauna a vremei.

Trecând peste aceste epoce, d. Andrieşescu face constatări foarte importante asupra epocei romane a Dobrogei. Arată locurile pe unde au trecut legiunile în Dacia contra lui Decebal — locuri ce nu corespund cu tradiţionalele arătări de până acum. Reproducem acest pasagiu important şi original.

„Se ştie că Tettius Iulianul, locotenentul lui Domiţian, contra Dacilor, — a repurtat o frumoasă victorie. De asemenea şi *Marius Luberius Maximus*, guvernator la Moesiei (în timpul războiului cu Dacii, unul din principalii comandanţi de armate (ce va lua prizonieră pe sora lui Decebal). Dar iată pasagiul:

„Traian aşeză la Novac (Şiştov), în faţa Zimnicei, legiunea I Italica. La Durostorum cu numeroasele lui sate şi burguri getice, printre care Piscul-Crasani, legiunea XI Claudia, şi la Troesmis în faţa câmpiei dela gurile Siretului şi Prutului, legiunea V-a Macedonica. Până la Traian această ultimă legiune îşi avusese reşedinţa mai sus pe Dunăre, la Oescus. Tot Traian zideşte acum lagăre puternice pentru trupele auxiliare. La Carasium (Hârşova) aşează un escadron de cavalerie, ăla (II Hispanorum et Aravacorum) spre a supraveghia întreaga vale a Ialomiţei. Şi pe malul stâng al Dunărei, la vărsarea aceluiaşi râu se va face cap de pod armat, instalându-se aci, un *numerus surorum* Sagittariorum. Mai mult în vechiul centru comercial grecesc de la Barboşi, Traian întemeiază un puternic lagăr mixt: atât pentru trupe de infanterie, cât şi pentru flota de război a Dunărei, care era aici, şi la *Noviodunum* (Isaccea) staţiuni permanente. V. Pârvan este în drept să zică: întreaga Moldovă şi Basarabia sudică erau acum anexate la teritoriul şi la civilizaţia romană. In al doilea război cu Dacii spre deosebire de cel dintâi unde procedase ca şi mai înainte, pe la Dunărea de mijloc, principala bară este Oescus (în faţa confluenţei Oltului), principala ofensivă în stânga Dunărei e pe valea Oltului în sus; principala pregătire strategică este în Moesia inferioară; principalele construcţii şi întemeieri de garnizoane mari legionare ale lui Traian sunt în vederea dominării câmpiei muntene. *Durostorum* şi *Troesmis*; ca urmare, fundaţii urbane foarte importante în aceeaşi Moesia inferioară: *Nicopolis ad Istrum în* faţa Zimnicei; Marianopolis (la apus de grecescul Odessus (Varna), cheia stăpânirii Răsăritului eleno-roman şi puternicul Abrittus (Devegichioi) Singurul comemorativ provincial al cuceririi Daciei e ridicat la Răsărit de Durostorum şi miazăzi de Axiopolis (vechea fundaţie a lui Lysimachus) în faţa Bărăganului şi în inima fostului regat dacic al lui Roles, aliatul lui Crassus şi clientul lui Augustus din anii 29—28 a. H. la Adamclissi. Un nou drum roman începând la Marcianopolis şi trecând prin Abrittus şi Tropaeum, e clădit prin mijlocul Dobrogei până la gurile Dunărei. Oraşele greceşti sunt reorganizate şi încărcate de favoruri şi privilegii; întregul negoţ de peşte al Deltei e dăruit Histriei; în cotul Dunărei din faţa Galaţilor şi dincolo de Barboşi, străvechea factorie getogreacă, se pun capetele de pod pentru drumul direct spre Ardeal pe valea Siretului şi Trotuşului“.

Restul broşurei d-lui prof. Andrieşescu se citeşte cu multă plăcere şi folos.

ION FOTI

note

Citiţi „GENERAŢIA UNIRII“, cea mai recentă şi interesantă revistă politică şi socială.

Teatru

cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL

„MEŞTERUL MANOLE“, piesă în cinci acte, de LUCIAN BLAGA

O piesă de grea spiritualitate care a spulberat o bănuială și a afirmat un dramaturg... Un succes neașteptat, fiindcă, de ce n'am spune-o, chiar și cei mai sinceri admiratori ai poetului și eseistului, se temeau că aceste daruri vor dăuna autorului de teatru. Deacuma, d. Blaga va adauga titlurilor de glorie cari l-au confirmat ca un fruntaș al generației sale și pe acela de autor dramatic, cu simțul teatrului și cu succese.

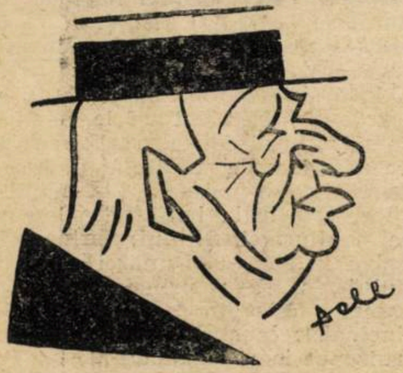

C. Nottara

Legenda „Meșterului Manole“ a fost dramatizată în profunzime, pe o temă simbolică, plină de misticism și poezie. Umanizarea subiectului n'a întrecut cu nimic strictul necesar al sensibilizării ideilor.

Căutând să descopere dincolo de aspectul imediat, sensuri de mit, acestei legende, care, după o simplă interpretare filozofică ar simboliza creațiunea prin sacrificiu, autorul a înțeles s'o asemuiască cu Sfânta Eucharistie (acțiunea de grație a creațiunei, după sensul grecesc al cuvântului).

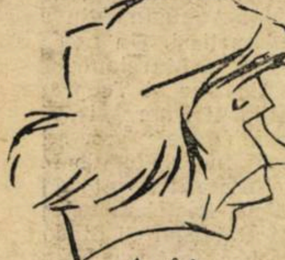

Aura Buzescu

Cum orice idee ca să poată fi adusă la înțelegerea comună trebue umanizată, d. Blaga, cu un ales simț al teatrului, servind totuși spiritualitatea abstractă a concepției sale, a pus pe erou în mișcare cu cel mai subtil mecanism psihologic, dând pasiunei care îl stăpânea puternică expresie dramatică. Un dramatism sobru, fără nimic declamator, deși limba e poetică cu sonorități aspre și calde și se întrețese cu imagini alese.

Deși frământată de atâtea gânduri deși îngreuiată în desfășurare de anumite lungimi puse din dorința de a lumina, acțiunea se desfășoară după planul clasic al pieselor în cinci acte, iar invențiunea nu se risipește greoaie spre fast decorativ și agitație scenică, ci răsfrânge viața lăuntrică, coaptă și trudnică. Nu-i piesă mai românească, și care să folosească un material mai smuls din sufletul acestui popor. E o întoarcere, poate prea violent și nemilos operată spre adevărata noastră viață lăuntrică. Gândiți-vă cât de nouă și cu toate astea cât de mare succes a avut „Omul cu mârțoaga“. Nu avea nimic din perfecțiunea teatrului de imitație și cu toate acestea cât era de puternică !

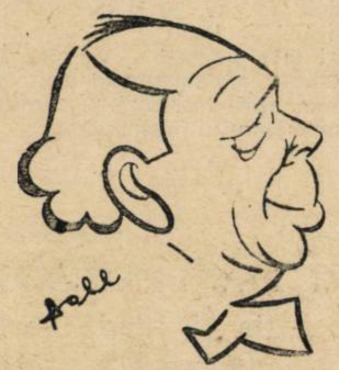

R. Bulfinschi

Gh. Calboreanu

Stângăciile din „Meșterul Manole“ încă nu pot avea nimic din stângăciile atâtor autori, pentrucă este imperfecțiune de exprimare pe când la alți erau lipsuri spirituale. (Nici odată n'a fost mai nimerită evitarea de personalități).

De obicei cronica dramatică înseamnă o analiză sau mai curând o critică a operii reprezentate, cu scopul de a lămuri pe cititor asupra valoarei piesei ce s'ar întâmpla să vadă ; să-i deștepte dorința de a merge la teatru sau să-l îndemne să-și vadă de treabă și să se ducă la cinematograf dacă vrea. Alteori aceste cronici interesează prin părerile cronicarului sau a stilului sau, fără nici un scop practic.

Un interimar, care nu face uneori decât oficiul prietenesc de a înlocui pe titular când e ocupat sau bolnav, și n'are deci obicinuința teatrului, se entusiasmează sau se înfurie, uitând sfaturile despre obiectivitate date binevoitor de prietenul titular. Și de aceea publicul îi iartă unele exagerări.

Cu conștiința împăcată a spoveditului, cel care face aceste însemnări, declară că după ce a pus într'o balanță ce i s'a părut criticabil și în cealaltă ce-i laudabil, s'a văzut silit, în clipa sentinței, să mai scoată din balanța neagră una, două și apoi mai multe din cele criticale și să constate la sfârșit că doar din invidie a mai lăsat ceva pentru cei care iubesc soarele fiindcă are pete.

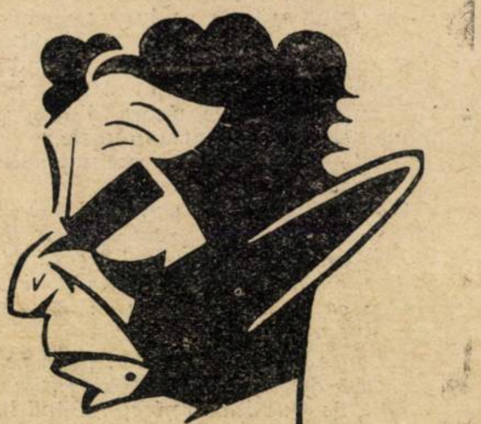

Soare Z. Soare

Actul al treilea ne-a entusiasmat, și actul al patrulea, ar fi avut un succes mare dacă n'ar fi făcut d. regisor greșala (are atâtea calități d. Soare că ne putem îngădui și unele critici !) să creadă că publicul va fi tare înduioșat dacă Meșterul Manole își va striga durerea în mijlocul unei trepindante activități de schelă.

Pentrucă se obicinuește să se scrie și despre interpretare, ne conformăm și după ce amintim numele decanilor C. Nottara și I. Petrescu, cari au adevărate creații, nu putem să nu subliniem jocul cald, impresionant și degajat al d-nei Buzescu și al d-lui Pop Marțian. Cei 12 zidari (număr simbolic, cu atâtea sensuri) erau jucați de elementele cele mai bune ale Teatrului Național și pentru informare cităm: Calboreanu, Atanasescu, Theo, Polizu, Brancomir, și alți : D. Bulfinski a fost Neagoe Vodă.

D. Blaga și-a înscris numele în Teatrul Românesc, cu dalta, așa cum cu dalta a cizelat limba și gândirea artei sale.

ION FLOROIU

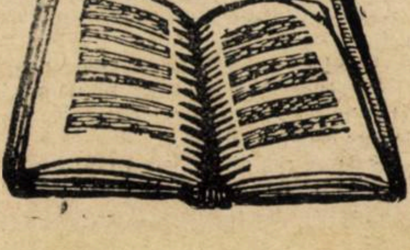

plastica

CONCERT CÂMPENESC

(Inălţimea: 1.10. Lăţimea: 1.38. Personagiile în picioare, mărime naturală).

Giorgio Barbarelli, mai cunoscut sub numele de Giorgione s'a născut în 1477, în acelaş an ca şi Tiţian; dar în vreme ce acesta a trăit aproape un veac, Giorgione a murit la 33 ani în plinătatea geniului său. Giorgione a fost mai ales un pictor de fresce. Venit de tânăr la Veneţia, începuse să decoreze palatele bogătaşilor din oraş. In alegerea compoziţiilor sale, Giorgione a dat dovada unei fantezii extraordinare şi a unui colorit de toată frumuseţea.

Această originalitate şi această splendoare a paletei se regăsesc în întregime în tablourile lui şi în special în „Concertul Câmpenesc" care e o adevărată minune. Pe de altă parte, Giorgione a fost unul din primii pictori care a dat dovada unei adevărate independenţe, îndrăznind ceeace nu fusese făcut până la el; revelă artei veneţiene adevăratul ei temperament într'o formă pe care morala religioasă o împiedicase până atunci, dar pe care spiritul oarecum desfrânat al Renaşterii l'a încurajat.

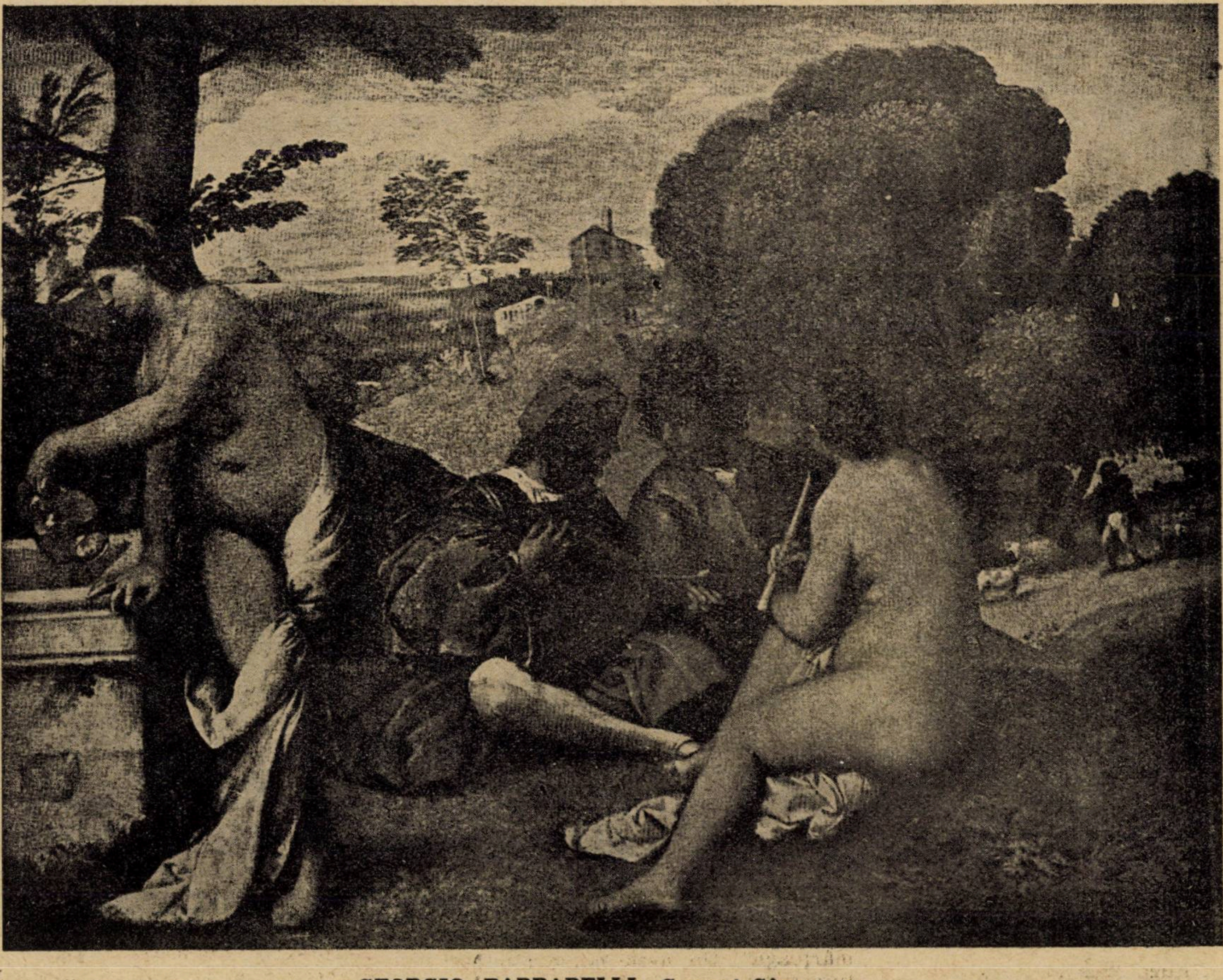

GEORGIO BARBARELLI: Concert Câmpenesc

Cu privire la Concertul Câmpenesc, iată ce spunea Theophile Gautier:

„Concertul câmpenesc" al lui Giorgione, acest tablou fără subiect, nu atrage poate prea mult mulţimea, dar fiţi siguri că toţi aceia cari caută secretele culorii se vor opri multă vreme în faţa lui. Se poate spune spre gloria lui Giorgione că Tiţian l'a egalat, dar nu l'a întrecut".

Operile autentice ale lui Giorgione sunt foarte rare, frescele sale au dispărut aproape în întregime. Multe din tablourile cari i au fost atribuite au fost recunoscute ca fiind ale lui Lorenzo Lotto, Palma Vecchio sau Sebastiano del Piombo.

Dar în afară de Concertul Câmpenesc, trebue să mai cităm încă două opere mari: Familia lui Giorgione şi Apolon şi Daphne, cari se găsesc la Veneţia.

Concertul Câmpenesc a făcut parte multă vreme din colecţia ducilor de Mantua, apoi a fost cumpărat de regele Angliei Carol I.

Pe urmă a trecut în mâinile bogatului bancher Jabach. Dar Ludovic al XIV-lea, văzând acest tablou, şi-a manifestat dorinţa de a-l cumpăra, astfel că acum se află la Muzeul Luvru.

gazetaria

așa și-așa...

GENERAȚIA UNIRII e cea mai recentă revistă politică și socială, sub direcția unui comitet format din d-nii: Ion Inculeț, Ion Nistor, Alexandru Lapedatu, Stelian Popescu și G. Tătărescu.

Generația unirii vrea să fie semnalul de trezire al conștiințelor deviate și punctul de vedere al celor cari înțeleg să lupte pentru apărarea patriotismului încredințat generațiilor viitoare, de actul unirii.

In primul număr au scris d-nii *Ion Inculeț* (fazele prin care a trecut unirea Basarabiei); *Ion Nistor* (minoritățile și România, stabilind condițiile de unitate ale statului român); *G. Tătărescu* (anchetă în Basarabia); *Al. P. Necșești* (opera de unificare legislativă); apoi Eug. Titeanu, Serbescu, etc.

Dorim trăinicie „Generației unirii".

C.

ACȚIUNEA MAGHIARA pentru revizuirea tratatului de pace dela Trianon nu întrebuințează numai argumente politice. Până și succesul domnișoarei Simon Bőske, din Budapesta noua „miss Europa" e înfățișat ca o dovadă, că Ungaria nu-și merită soarta de astăzi. Cum să rămână ciuntită țara, care adăpostește o evreică atât de frumoasă? Acelaș lucru se petrece și în literatură. Câțiva autori, printre cari Franz Molnar, de obârșie mai mult sau mai puțin maghiară, au câștigat o grabnică faimă în străinătate. Patrioții de acasă o folosesc în favoarea propagandei lor. O nuvelă mediocră de un scriitor ungur obscur, Biro, a servit marelui actor de cinematograf Emil Jannings ca punct de plecare pentru realizarea unui film american reușit. Ziarele șoviniste de pe malul Dunării aplaudă frenetic, proclamând triumful unui talent maghiar. Era, deci, cel mai potrivit moment, ca și Teatrul Național din Cluj să ajute la creiarea acestei atmosfere, jucând o piesă de Fr. Herceg, autorul cunoscut al unor violente pamflete împotriva României. Ceeace s'a și făcut, pentru a arăta lumii întregi, că influența culturii maghiare se resimte încă în Ardealul liberat din robia lui milenară. Felicitările noastre d-lui C. Pavel, fost tenor la Opera din Budapesta, actualmente director al Teatrului Național din Cluj...

POETUL GEORGE A. PETRE pregătește la Oradea un volum de traduceri din versurile lui Ady, chinuitul rapsod al tragicului destin maghiar. S'a scris mult despre Ady în ultima vreme. Critici însuflețiți l-au proclamat cel mai mare poet al Ungariei moderne. Adevărul e, că nici un alt scriitor al țării sale n'a simțit mai adânc lupta dintre moștenirea turanică a pustei înțelenite și elanul unei evadări spre orizonturile deschise ale umanității. Să nădăjduim, că această latură a personalității lui Ady se va răsfrânge cu fidelitate în tălmăcirile poetului George A. Petre, cărora li se pregătește, după cât se spune, o execuție tipografică deosebit de îngrijită.

CRONICARII literari ai gazetelor pariziene scot împreună, în fiecare an, un soi de almanah al vieții literare, cu cele mai variate contribuțiuni de istoriografie și actualitate. Colecția e intitulată: „L'ami du lettré", și se bucură de o răspândire remarcabilă. In volumul pe anul 1929, printre alte note și informații interesante, am descoperit o scurtă privire asupra literaturii românești, iscălită de d. Guillot de Saix. Articolul, care nu trece mult peste trei pagini din cele 330 ale cărții, ar vrea să fie binevoitor. Ne mulțumim și cu atât, deși expunerea e împănată cu greșeli de tipar supărătoare. Deși amestecă laolaltă talente românești reale cu manifestări lipsite de însemnătate. Astfel, alături de succesul răsunător al d-lui Ionel Teodoreanu cu *Medelenii* săi, se pomenește cu elogii despre un oarecare roman al d-lui Ion Pas, pe care vitrina librăriilor noastre l'a înregistrat în cea mai deplină indiferență. Mai departe, obscura revistă *Cugetul liber* a umanitaristului d. Eugen Relgis, un mâzgălitor de hârtie ratat, e înfățișată ca o contrapondare a „Gândirei tradiționaliste, redactată de doi scriitori adevărați: Nichifor Crainic și Cezar Petrescu.

In fine când vine vorba despre literatura dramatică, d. Guillot de Saix menționează, pe lângă „Omul cu mârțoaga" a d-lui G. Ciprian, o piesă de d-na Sarina Cassvan, intitulată: „Masca destinului", care nici n'a fost publicată, nici n'a văzut lumina rampei. E păcat, că atâta bunăvoință față de literatura românească se irosește din pricina lipsei unei documentări serioase.

Hd.

P. T.

Una din notițele noastre anterioare a avut darul să lămurească pe cititori asupra nouii orientări critice pe care „U. L." înțelege s'o ia: o atitudine absolută, completă, nesovăitoare, nu nouă, nici reformatoare, dar generală și cu adevărat înțelegătoare și artistică. De-aici: gândul nostru de a îmbrățișà totul, tot felul de înfăptuiri, tot felul de curente. Dorința de a lămuri pe cititori prin notițe ne face să revenim cu unele completări programatice. Astfel — la cele odată comunicate — adăogăm că, în modestele noastre însemnări, nu ne va conduce nici graba, nici goana cu orice preț după senzațional. Nu vom face — prinurmare tocmai ceiace fac cele mai multe gazete și reviste literare. Mai explicit: nu vom căutà să ne luăm la întrecere cu alți confrați în reliefarea unor calități sau în inventarea altora. Nu vom ține cu orice preț să fim la zi, nu ne vom erijà în șefi de școală și nu vom invidià titlul de prezicători literari.

Vom face în schimb cu totul altcevà: vom notà totul — în condițiunile arătate — chiar dacă dela apariţiunea unei opere vor fi trecut câtevà luni.

De-aici rezultă și celalaltă regulă de conducere: nu ne va interesà — nici pe departe — cancanul ori senzaționalul. Nedeprinși cu cafeneaua literară, pe care nu dorim nici s'o vedem, nici s'o auzim — ne înfioară proastele ei apucături și maiales crima ce se face de a se închide literatura în atmosfera ei îmbâcsită cu feldefel de fumuri.

Natural că nu ne vor intimidà nici glasurile insinuante ale neputincioșilor care, departe de a ne irità, ne vor pune în trista situațiune de a-i deplânge...

P.

„MOMENTELE" LUI CARAGIALE. M'am referit altădată la greșeala ce se face de a se împărți volumul intitulat de însuși Caragiale: „Momente, schițe, amintiri" — în două, greșală comisă fără milă, de unele edituri. Deastădată lucrurile se agravează: vânând numai câștigul personal, o cunoscută editură dă, numai din „Momente" două volume a 35 de lei. Vor urmà—desigur— alte volume de „schițe" și altele de „amintiri" ridicând valoarea unui singur volum de Caragiale — care, înainte de război, era 1.50 lei — la 210 lei. Domnule editor, aceasta însemnează: de 140 de ori costul inițial.

Două intervențiuni credem că s'ar puteà produce: a familiei care să nu îngădue mai departe această ciopârțire și a.... organelor administrative însărcinate cu înfrânarea speculei. Cât despre domnii cari vor să neguțitorească studii personale cu privire la diferiții scriitori — n'au decât să și le tipărească în volume separate. Nu de alta, dar pentru o bună orientare a publicului cetitor.

P.

POIANA-CAMPINA, „foaie de propagandă culturală a Căminului „*Inălțarea*" din comuna cu aceiaș nume, e o interesantă publicațiune pentru popor. Scrisă pe înțelesul celor mulți și fără intențiuni de literatură, modesta gazetă este foarte la locul ei în regiunea petroliferă unde atâtea propagande periculoase s'au încuibat. Scrisă de diferiți reprezentanți ai intelectualismului de acolo sau de aiurea, „Poiana-Câmpina" urmărește un scop mare: ridicarea regiunii prin cultură națională. Pentru deplina lui ajungere — credem — ar trebui să țină seamă de cele de mai jos:

accentuarea regionalismului prin publicarea de producții, fotografii, cercetări locale;

augumentarea părții pur informative, și publicarea de articole cât se poate de scurte.

P.

VOR APARE: „Firimituri" un volum cu nuvele de I. Al. Brătescu-Voinești;

„Paradisul", a treia parte a „Divinei comedii" în traducerea lui Cosbuc și cu adnotările d-lui prof. Ramiro Ortiz;

„Trandafirii" proză de Otilia Cazimir.

P.

literara

o seama de cuvinte

Lui Jules Renard îi plăcea foarte mult absintul. Doctorul însă îl oprise să mai consume această vătămătoare băutură.

Intr'o zi un prieten îl văzu bând absint și îl admonestă :

– De ce bei? Nu mi-ai spus tu că doctorul ți-a interzis să bei absint?

— Așa e, dar doctorul a murit eri...

♣

Cu prilejul reprezentărei piesei LE PARADIS PERDU *intr'un orășel din sudul Franței, afișul anunța cu litere de o șchioapă :*

IN ROLURILE LUI ADAM ȘI EVA
VOR FI CHIAR
ACEIA
CARI LE-AU CREAT !

♣

Intr'un restaurant din Bordeaux, scriitorul Marcel Arnac, comandă o supă.

Chelnerul i-o aduce.

—Nu e destul de caldă! Ia-o înapoi și mai încălzește-o, îi spune Arnac.

Peste 5 minute chelnerul i-o aduce din nou.

Arnac o respinge imediat :

— Ia-o și mai încălzește-o !

Acelaș lucru se mai repetă peste alte 5 minute. In cele din urmă chelnerul protestează :

— Nici nu gustați din supă și mă trimiteți înapoi! De unde știți că nu e destul de caldă?

— Văd că ții degetele în ea și nu te frige! Până n'ai să scoți degetele din ea ca să nu te ardă, nu primesc supa!

♣

Brânzoescu, vânător renumit în întreaga țară (vorbim, în deosebi de vechiul regat), fu întrebat de un prieten al său deputat țărănist, de fel din Ardeal:

— Ascultă, dragă Brânzoiescule, cum ucizi tu, vânatul mare și pe cel mic, când de câte ori pleci la vânătoare, cartușele tale sunt umplute numai cu alice mari de lup?

— Ce prost ești, îi răspunse Brânzoescu clipind șiret ; e foarte simplu : pentru vânatul mic apăs mai ușor pe trăgaciu și pentru cel mare apăs mai puternic.

♣

Doctorul Y... urma vesel un convoi mortuar la cimitirul Père-Lachaise.

— Este un client? îl întrebă un amic, în glumă.

— Nu, răspunse doctorul cu un surâs de om mulțumit este un... confrate.

bazar

O REVOLUȚIE IN FOTOGRAFIE

O descoperire, care va revoluționa în special industria filmului făcând posibilă reproducția imaginelor în culori naturale, fără a se face uz de aparate speciale, a fost cumpărată exclusiv pentru America de către d. Fanenhofer, președintele industriilor filmelor „incorporated" din New-York Autorul invenției, d. Wolfftteide, din Berlin a lucrat douăzeci și cinci de ani pentru rezolvarea acestei probleme, care e visul fotografilor.

Astăzi el a izbutit să obție asemenea filme cu un aparat obișnuit, făcând ca printr'o serie de procese chimice culorile reale să se degajeze singure din pozitivul și negativul fotografiilor. Acei cari au văzut nouile filme colorate au rămas uimiți de reproducerea fidelă a fiecărei culori și a fiecărui ton în parte. Ceeace face ca această descoperire să fie și mai interesantă e și faptul, că rezultatele se obțin cu ajutorul unor simple substanțe chimice al căror cost e aproape nul față de formidabilele posibilități comerciale la care dă naștere.

caricatura zilei

PRECAUȚIUNE

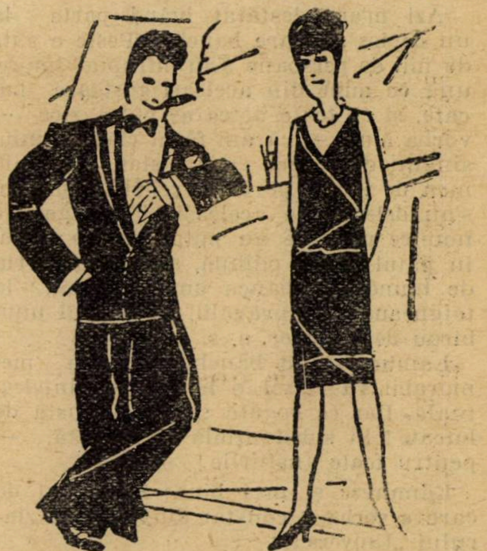

El : — Mă antrenez zilnic, trăgând cu pistolul.

Ea: — Da? Probabil, vrei să te'nsori?...

CU MASURĂ...

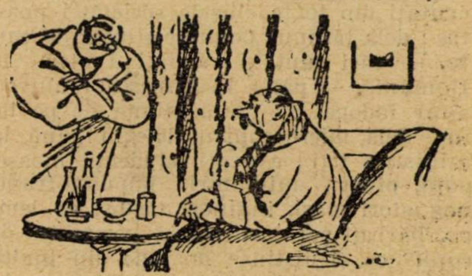

Doctorul — : Iarăși bei fără măsură...

Pacientul : Nu doctore ! beau cu măsură : e o jumătate...

TABLOU MODERN

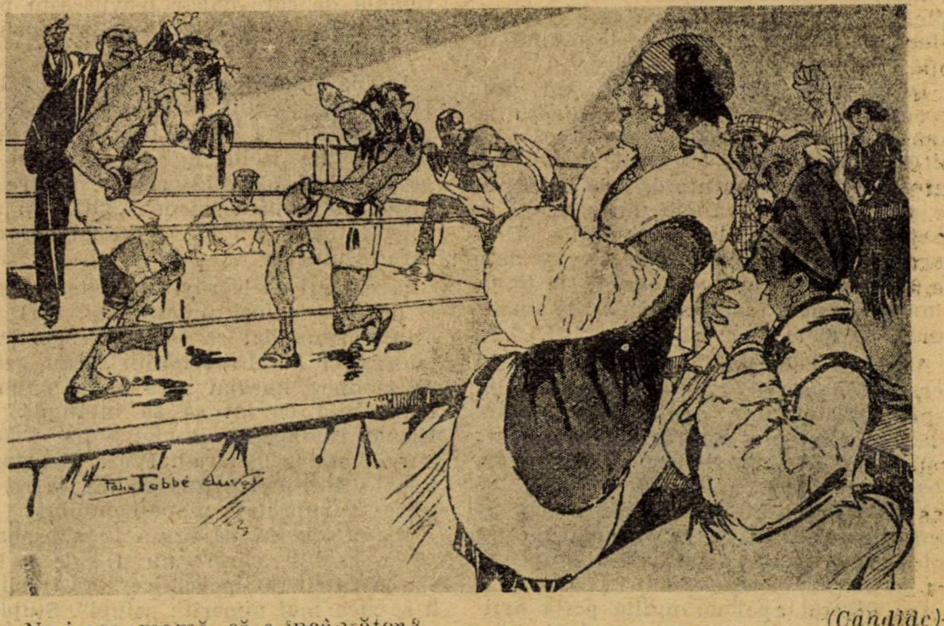

— Nu-i așa, mamă, că e încântător ?

(Candide)

Pagini uitate

O OSPĂTĂRIE FANTASTICĂ

de GEORGE RANETTI

Azi m'am desfătat luând parte la un copios și mare banchet. Peste o sută de mii de persoane s'au înfruptat împreună cu mine din aceleași gustoase bucate, și cu toate astea aș putea zice — vorba ăluia — că am făcut chef de unul singur, de oarece eu am stat în odaia mea de lucru, pe când ceilalți comeseni s'au delectat cu aceleași plăceri gastronomice pe unde au putut fiecare: unul în patul lui de odihnă, alții în atelierul de muncă, pe banca unui tramvai, la tejgheaua unei prăvălii, pe fotoliul unui birou de minister, ș. s. m. d.

Lămuresc: La banchetul acesta memorabil s'a servit o hrană pur intelectuală. Dar ce bogată și variată listă de bucate! Și substanțială și delicată, — pentru toate gusturile!

Lămuresc și mai bine: banchetul de care e vorba a constat din... citirea ziarului „Universul".

Să nu vă luați după unii cari spun că „Universul" este o ospătărie exclusiv populară. Mare eroare. Ospătăria „Universul" hrănește azi mintea și sufletul unei considerabile legiuni de clienți recrutați din toate clasele societăței noastre: dela țăranul popular știutor de carte, — căci sunt și rarități d'astea în România, — până la profesorul universitar îndopat cu toată știința de pe lume, dela microscopicul lefegiu până la ministru, toți: avocați, studenți, moașe, popi, ofițeri, milionari, împușcă-franc, negustori mari, ingineri tăetori de lemne, bărbați politici iluștri, „nemțoaice de copii" ca și distinse doamne din înalta societate, toți și toate se întâlnesc la „Universul" ca într'unul din acele vaste Duvaluri pariziene, unde mușterii de orice condițiune socială pot găsi îndestularea foamei lor.

Dar, să vă descriu în câteva cuvinte cheful, de unul singur, pe care mi l'am oferit în tovărășia altor peste o sută de mii de persoane, citind „Universul".

După ce Marion mi-a oferit un mic aperitiv care m'a pus în bună dispoziție, m'am așezat la masă. Era așa de împodobită cu bunătăți de tot felul, că nu știai cu ce să începi, înainte de a te hotărî să te pui serios pe mâncat, le mâncai pe toate... cu ochii. Din informațiile „Universului", mezelicuri amestecate, un soiu de... „ghemiște" în care găsești de toate, n'a mai rămas nici o fărâmă: le am devorat pe toate.

Apoi ce delicioase entrefileuri! Un personal de serviciu de elită alcătuit din d-nii: Mestugeanu, talentatul „maître d'hotel". Procopiu, Scurtu, Marian, Tisescu, Tamasiu, Marinescu, Rusănescu, Cosco, Metaxa, etc., etc., treceau neobosiți cu farfuriile încărcate din belșug pe dinaintea fiecărui oaspe și farfuriile se goleau într'o clipă, dar iar se umpleau, iar se goleau, și nu se mai isprăveau.

Am digerat apoi cu multă poftă articolele de fond ale acestei adevărate sărbători culinare, mâncări substanțiale și eminamente nutritive, din cari nu lipsesc uneori nici sarea și nici piperul, și-mi îndeplinesc o datorie aducând laude acelora cari le gătesc zilnic: iscusiții I. Popescu și Al. Hodoș.

Prăjiturile au fost servite de neîntrecutul fabricant de delicatese Al. Vlahuță. Se topeau în gură... ba nu, în inimă! — nu altceva.

Ion Gorun a venit pe urmă cu tava-i de bomboane, unele dulci, altele acrișoare delicioase și unele și altele.

Șampania spumoasă, picantă și generoasă a fost turnată în cupele cu aviditate întinse de către Iancu L. Caragiale... Oh, acele „Momente" de deliciu nu le voi uita niciodată...

La cafea s'a încins un taifas extraordinar: doamna Laura Vampa mi a vorbit despre chestii femenine, și eu nu mă mai satur când mi se vorbește de chestiile femenine, d. Alexandrescu Dorna 'mi-a povestit toate reprezentațiile teatrale ce s'au dat în București ,d. G. Cristodorescu m'a pus în curent cu mișcarea economico comercialo-agricolo-industrială din țară și din lume, o amabilă doamnă a vorbit cu mine despre mode... In sfârșit, ce să vă mai spui? Desertul și disertațiile celor dela „Universul" m'au mulțumit cu desăvârșire.

Deși mă nutrisem numai cu mâncări ușoare de mistuit toiuși — conform datinei — zic: Hai, acum să facem puțină mișcare după masă!

Ș'oți fi văzut atunci, doamnelor și domnilor, domnișoarelor și băieților, ș'oți fi văzut câți se îmbulzeau să mă conducă la plimbare! D. I. G. Duca „cicerone" șef, m'a dus pe sus prin întreaga Europă explicându-mi cu rost cu deamănuntul, toată politica înaltă internațională de care habar n'avusesem până în momentul când venisem la banchetul „Universului".

D'abia sfârșii cu d. Duca, și hop Radu D. Rosetti, poetul sufletelor primăvăratice, mă înhăță de un braț și mă purtă prin Anglia, Italia, Egipt, și nu mai știu pe unde, căci o călătorie de plăcere în tovărășia unui asemenea „ghid" și sentimental și spiritual e un fel de vrajă care te uluește.

Și credeți că isprăvii cu astea? Ași!... O duzină de inși simandicoși, cari nu s'au reqomandat că sunt corespondenții telegrafici ai „Universului", s'au grăbit să se ofere imediat spre a mă pune în cunoștință de tot ce se întâmplă la Viena, Budapesta, Roma, Sofia, Petersburg, Londra, Belgrad, Paris, Constantinopole, într'un cuvânt de tot ce se petrece pe suprafața mapamondului.

M'am coborât pe urmă în subsolurile „Universului", cărora nu știu de ce li se spune „ateliere tipografice". Ar trebui să li se zică mai nimerit: „stupi". Stupi de albine modeste, harnice, neobosite, cari „culeg" necontenit și așează în faguri simetrici mierea adunată dela flori!

După ce mă hrănii sufletește ca un împărat, după ce băuiu „Champagne Caragiale-extra-Dry", după ce ascultai o conversație enciclopedică și interesantă, după ce văzui și aflai toate și mă preumblai prin toate colțurile pământului, mă retrăsei în cabinetul de lectură al marei ospătării „Universul", unde răsfoii cu plăcere niște romane de senzație, fără a neglija — printre picături — să-mi notez câteva adrese folositoare dintre numeroasele placarde cu anunțuri de care erau tixiți pereții somptuosului salon, pereți tapetați cu deosebită pricepere a artei decortive de desnatorul Vespasiani.

In sfârșit, banchetul se isprăvise. Ciocănii în masă și cerui socoteala.

— Cinci parale! îmi răspunse chiar proprietarul ospătăriei „Universul", d. Dumirescu-Câmpina.

— Cât cinci sutare? reîntrebaiu eu, crezând că n'am înțeles bine.

— Nu, cinci bani, domnule, numai cinci centime...

— Vrei să-ți bați joc de mine domnule? Apoi am mâncat aici toate...

— Pardon, afară de... spanac, l'am șters de pe listă! replică d. proprietar Dumitrescu-Câmpina.

— Și nu mai cinci parale?

— Numai atât!

— Poftim, bombănii eu, trântind furios pe masă o mică monedă găurită de nichel, asta-i chilipir, domnule, nu mai e banchet!...

Și pe când ieșeam pe ușe umilit, — leventul patron al ospătăriei adăugă salutându-mă grațios:

— Am uitat să vă spun, domnule client, că în suma aceasta de cinci bani intră și perspectiva, pentru onorații noștri clienți credincioși d'a câștiga, la sfârșitul anului, o vilă la Sinaia, câte o pereche de case în principalele orase ale țării, trăsuri, automobile, gramofoane, ceasornice de aur, mașini de cusut...

...Nu știu ce a mai spus d. Dumitrescu-Câmpina, căci am plecat dela ospătăria „Universul" uluit, cu încredințarea că visez cu ochii deschiși ceva nemaipomenit.

Publicată în „Universul" la 1909.

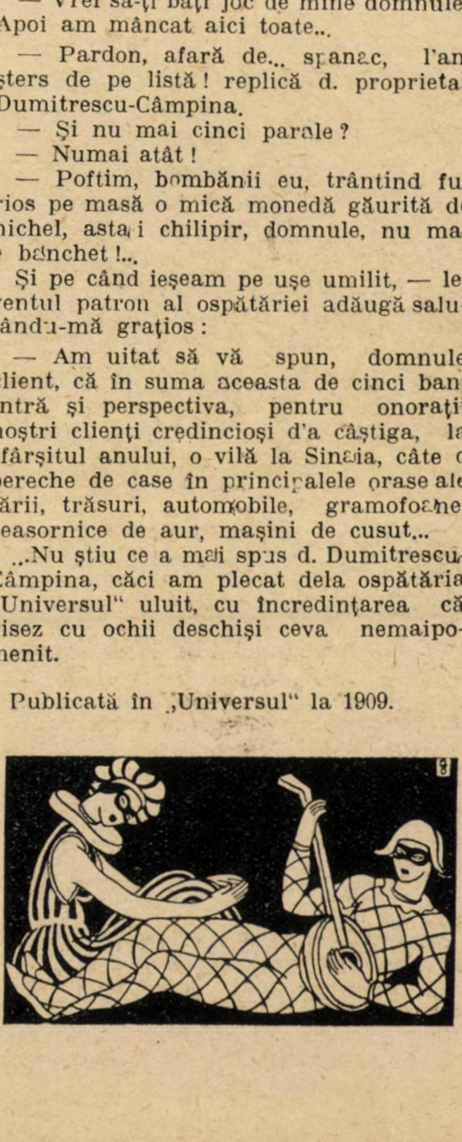

cărţi redate în extrase

VIAȚA AMOROASĂ A DUCELUI DE RICHELIEU

(POVESTITĂ DE EL INSUŞI)

Ducele Armand de Richelieu, mareșal de Franța, și nepot de descendență directă al marelui cardinal din prima jumătate a veacului XVI, rămâne în istoria Franței, și mai ales în istoria aventurilor galante, a acestei țări, una din cele mai bizare figuri de cavaler seducător.

In rândurile ce urmează, se va puteà cunoaște în trăsături generale, viața plină de dragoste și fapte de arme a acestui don Juan răsfățat de soartă, și ajutat de larga simpatie a aristocrației, încălecate pe cele 2 veacuri de fast și de iubire: XVII și XVIII

UN DEBUT IN LUME

Născut la 1690 şi rămas de mic copil, orfan de mamă, ducele Armand de Richelieu primi o creştere severă impusă de mama sa vitregă care nu-l iubea de loc.

Necunoscând decât uzul şi exigenţele casei şi familiei sale se găsi completamente desorientat atunci când, tânăr de tot, trebui să-şi facă debutul în înalta societate.

Ducesa de Bourgogne, dând un bal la curtea bunicului ei, care era însuşi Regele-Soare, găsi cu cale să invite şi pe tânărul duce de Richelieu la acel bal.

Eticheta cerea ca ducesa de Bourgogne, în calitate de principesă moştenitoare a tronului Franţei — să deschidă primul menuet cu un duce sau cu un prinţ. In consecinţă alese pe ducele de Brissac.

Uzul acestor baluri, cerea ca partenerul ales de dansatoare, să întoarcă invitaţia — în menuetul următor — celei care'l onora cu alegerea sa.

Or, ducele de Brissac în loc să se supună acestui protocol se îndreptă către o altă doamnă cu care dansă menuetul.

Acest fapt care produse adevărată consternare în sala de bal — dădu prilej tânărului duce de Richelieu să-şi plaseze spiritul său de cavaler înăscut: Fiind invitat la menuet de doamna cu care dansase de Brissac, în loc să-i întoarcă invitaţia acelei doamne, se duse să ia la dans pe însăşi ducesa de Bourgogne, copiind atitudinea distrată a ducelui gaffeur.

Şi se adresă către ducesa de Bourgogne:

„Imi veţi permite Doamnă, să repar regretabila greşală a amicului meu Brissac!..."

Această glumă a timidului adolescent de odinioară, care puteà fi luată drept o impertinenţă, făcu pe toată lumea să râdă, admirând prezenţa de spirit a acestui „debutant".

Şi dela acea dată, cariera de om de lume a ducelui de Richelieu se deschise plină de promisiuni ispititoare, conducându-l pe căile ciudate şi surprinzătoare ale faimei cavalereşti.

Dar nu multă vreme după prima serie de succese de „prim amorez" al societăţii, care-l îndrăgise, trebui să-şi dea în petec prin diferite inconsecvenţe şi asiduităţi curtenitoare, pe lângă alteţea sa regală ducesa de Bourgogne.

Şi fu închis la închisoarea Bastiliei din ordinul regelui, spre a i se da prilejul de a reflecta mai în linişte, asupra hotarului dintre ceeace-ţi este şi ce nu-'ţi este îngăduit să faci, când ai cinstea să fi poftit la balurile, la ospeţele, şi chiar în apartamentele private ale Curţei.

DOAMNA X

Văzând că insistenţele deplasate în jurul unei principese, nu duc la alt rezultat decât la compromiterea acesteia, şi la... Bastilia, junele cavaler se hotărî să se mângâie în braţele unei prea frumoase şi elegante doamne, pe care istoria amoroasă n'a vrut s'o treacă la posteritate, cu adevăratul său nume.

Ne putând s'o distingem din lanţul — destul de lung — al aventurilor cari înfloresc viaţa acestui favorit al soartei, o vom numi pur şi simplu Doamna X, şi vom spune despre ea că a scăpat de urgia ameninţătoare a soţului ei (care o surprinsese în braţele ducelui) numai datorită prezenţei de spirit a amantului...

Căci Richelieu, fără să se sinchisească de intrarea intempestivă a bărbatului încornorat, continua cu insistenţele sale amoroase:

— „... A, nu se poate să mă refuzi!... Dacă aşa cere jocul la care ai luat parte şi la care ai pierdut, trebue să-ţi respecti obligaţiunea!... Prin urmare trebue să te laşi sărutată!..."

Soţul care cu siguranţă că nu era atât de dobitoc pe cât ar fi vrut să pară, se arătă totuşi mulţumit că i se dădu prilejul să evite încrucişarea spadei sale cu tânărul seducător al doamnei X.

Şi se adresă cu o linişte silită, soţiei necredincioase:

— „De sigur, draga mea, partenerul dumitale de joc are perfectă dreptate. In consecinţă trebue să'ţi achiţi datoria!..."

Şi în adevăr, pentru prezenţa sa de spirit „partenerul doamnei" ştiu să-şi ia răsplata nu numai dela adoratoarea în chestie, ci şi dela multe alte subiecte atrase de faima de cuceritor a tânărului duce.

O DUCESA INCANTATOARE

Ducesa de Mantes — femee îmbibată de cele mai contrazicătoare principii în materie conjugală şi extra-conjugală,— păstra soţului său o dragoste respectuoasă, fără să desconsidere cu tot dinadinsul insistenţele amoroase ale ducelui de Richelieu.

Şi aceasta nu atât din pricina unei fascinaţiuni directe — aşa cum sufereau celelalte doamne din înalta societate — cât mai ales din convingerea (falsă, fireşte), că faimosul seducător, era amantul principesei moştenitoare, ducesa de Bourgogne. Totuşi, această femee de principii — deşi tânără şi frumoasă — ştiu să respingă mai multe atacuri pline de îndrăsneală din partea „favoritului Alteţei Sale" reuşind să rămână — aceea ce spera până la urmă — credincioasă ducelui de Mantes. Dar o farsă copilărească, pusă la cale de prietenele ducesei, făcu din fidelitatea acesteia, un piedestal, pe care vigurosul seducător ridică un nou monument de dragoste şi poate unul din cele mai durabile.

La una din moşiile ducesei de Mantes, unde se aflà invitat şi ducele de Richelieu, câteva doamne glumeţe, s'au apropiat noaptea de camera unde dormea simandicosul musafir, şi luminând văzduhul cu lumini pâlpâitoare, începură să strige cât le ţineau gura: „Foc!.. foc!.. foc!".

Bietul duce, care toată ziua nu făcuse altceva de cât să întrupeze pe cavalerul neobosit, trezit din primul somn după miezul nopţii, sări din pat speriat, şi fugi numai în cămaşe de noapte de-alungul unei galerii care ducea direct în dormitorul gazdei.

Ca omul la primejdie, dădu busna în camera ducesei de Mantes, neştiind ce face, şi neştiind ce proporţii va lua „incendiul" care lumina curtea castelului

Nefiind nimeni în această piesă, unde se refugiase fără voia lui, începu să se liniştească şi să-şi dea seama că alarma dată de acele strigăte disperate: „foc!", nu corespundea situaţiei reale.

Şi lumina se stinse încet, şi sgomotul din curte se risipi, iar luna rămase singură să albească cu străvechea sa insomnie, interiorul parcului şi al castelului de la moşia ducesei de Mantes.

Cum tânărul „sinistrat" în cămaşă de noapte (de mătase, fireşte) înţelese că a fost victima unei farse femeeşti, şi cum socoti că cel mai bun lucru ce avea de făcut, era să se întoarcă în camera lui, se găsi deodată surprins de nişte paşi grăbiţi şi de nişte râsete tinereşti, cari veneau din acelaş coridor pe unde fugise el cu câteva minute înainte.

Şi pentru a nu fi găsit în halul acela de către persoanele cari tocmai ajunseseră la uşa apartamentului, Richelieu se aruncă în patul d-nei de Mantes, (fără să ştie al cui era acel pat, şi se ascunse sub mângâioasa plapomă de mătase.

Dar minune: între persoanele ce se găseau acum aproape de patul ospitalier, distinse cu precizie glasul de cristal al ducesei, care, mulțumind însoțitoarelor sale ce nu mai conteneau cu râsul la adresa victimei incendiate („ași fi curioasă să știu — spunea una din ele — unde o fi fugit cavalerul!...“), le spuse noapte bună, și le dădu sfatul să se retragă „căci e târziu!“

Doamnele se retraseră, după câteva minute se retrase și cameriera, iar doamna de Mantes rămase singură în aromitoarea toaletă a nopții, și în puterea obsesiunilor sale nevinovate...

Și când după stinsul luminei din dormitor — se vârî sub plapoma care acoperea pe intrusul cu inima cât un purice — un țipăt surd tăie liniștea camerei poleite de lună.

„Taci, sunt eu, nu țipa, sunt eu, Richelieu, care te iubește, care te adoră și pe care întâmplarea fericită și farsa prietenelor dumitale, l-au adus aproape de d-ta!..“

D-na de Mantes, speriată și stupefiată, voi să sune. Ducele îi prinse mâna. Tânăra doamnă începu să plângă, implorând pe duce să se retragă. Drept răspuns, ducesa se simți strânsă nebunește în brațe. Incercă să lupte, să amenințe, să strige... — „Te rog să taci!“ îi spuse ducele. — Nu-nțelegi că dacă ar auzi cineva ce se petrece aci, ai fi definitiv compromisă, oricât ai încerca să explici lucrurile? Nimeni nu ar crede ce ai spune!... Te iubesc, te ador!.. te ador!..“

Și amorul — combătut atâta vreme de această biată femee „cinstită“ triumfă asupra castității sale, care după câteva suspine și regrete pentru virtutea expirată, se lasă în voia soartei și a marelui ei seducător!...

IARAȘI ALTEȚA SA REGALA

Câteva săptămâni petrecute la această moșie superbă, și câteva nopți de dragoste în apartamentul doamnei de Mantes, se scurseră atât de iute, în cât reîntoarcerea la Paris a cavalerului, fu un adevărat dezastru pentru amanți.

Dar cum ochii ce nu se văd încep să se uite, și cum „on revient toujours à son premier amour“ tânărul Richelieu, porni iarăși pe căile înflorate ale întâilor sale imbolduri sentimentale, și descinse inopinat și intempestiv la poarta inimei principesei moștenitoare, ducesa de Burgogne..

Aceasta însă, femee de tact și de frumoasă ținută sufletească, găsi cu cale să țină bine zăvorită poarta inimei, lăsând totuși pe înflăcăratul amorez să bată mereu în ea, amuzându-se (poate chiar străbătută de regretul unei asemenea atitudini forțate) de a-l vedea dând atacuri disperate, fără nici un succes efectiv, și fără nici un progres afectiv!..

Dar Regele veghea!..

Și pentru a-l mai tempera puțin în avântul său nețărmurit, sfătui pe părinții tânărului duce, să-l însoare.

Și tânărul se însură (silit de părinți și de dorința-poruncă a Regelui) hotărît să nu devie bărbat de cât numai cu numele, pentru inocenta și drăguța sa soție, născută domnișoară de Noailles.

Iar după ce nunta se înfăptui cu tot fastul și bucuria impuse de un asemenea eveniment, ginerele — în loc să-și facă datoria conjugală potrivit legilor firești și bisericești, continua să dea atacuri disperate de dragoste, la inima principesei de Bourgogne!..

Ș'a urmat ceeace era de prevăzut, față de temerara atitudine a acestui cavaler năzdrăvan: Ordin regal de întemnițare la Bastilia!...

DIN NOU LA BASTILIA

Și în această închisoare istorică, unde atâtea decenii s'au sfărâmat rând pe rând mii și mii de energii și de suflete, ducele Armand de Richelieu începu să-și uite atât soția, — care îi era tot atât de străină ca înainte de nuntă — cât și pe întruparea visurilor sale — principesa moștenitoare.

Acum se gândea — cu o mai puternică dogoare amoroasă — la fosta sa metresă, ducesa de Mantes, pe care o dorea cu o irezistibilă și nepotolită pasiune...

Soția sa însă — îndemnată de familie, dar mai ales de glasul dragostei sale pentru ușuratecul său soț, care o desconsidera într-un chip atât de dureros — găsi momentul oportun să viziteze pe întemnițat, încercând nu numai o reconciliere de formă cu dânsul, ci mai ales pecetluirea acestei reconcilieri, printr'o convietuire efectivă și statornică în fond...

Deși gândul ducelui era la ducesa de Mantes, totuși apariția tinerei femei în celula sa mizerabilă, isbuti să-i răscolească simțurile și să-l facă să renunțe încetul cu încetul la hotărîrea sa din'naintea nunții, de a nu deveni bărbatul soției sale...

Privațiunea suferită de luni de zile, simțurile exaltate, obsesiunea gândurilor sale erotice, totul contribuia la amnezia unei rezoluțiuni absurde, luată în chip demonstrativ față de un rege care apăra morala familiei sale, și față de niște părinți cari înțeleseseră să facă pe placul acestui monarh absolut.

Și tânăra doamnă de Richelieu, văzând cum s'apropie clipa victoriei sale, — în bucuria care i-o dădea împlinirea speranțelor — spuse soțului său că dac'ar fi avut dela început asemenea afectuoasă purtare, n'ar fi ajuns acolo unde e. *(„Ah! mon ami, si vous m'aviez toujours traitée ainsi, vous ne seriez pas où vous êtes!“)*

Aceste vorbe au fost ca un duș rece pe capul bietului deținut dela Bastilia. Simțurile i se calmară, în fața sa își dădu seama că nu este altă femee decât soția sa, provenită dintr'o căsătorie silită, și se dădu de o parte în chip brusc, ca și cum s'ar fi ferit să nu cadă într'o prăpastie...

Stupefacția bietei femei care se văzu atât de iute înlăturată, din brațele calde ale soțului, nu se poate descrie. Ea nu cunoștea manevrele de rafinament ale femeilor încercate la școala vieții, atunci când vor să subjuge un bărbat și deci nu știa cum să prindă în mreje sufletul hoinar al aceluia pe care-l iubea. Căzu ca trăznită pe un scaun, fără măcar să-și refacă puțin părul și toaleta, din dezordinea pricinuită de scena amoroasă a cărei eroină fusese.

Și după câteva momente de dureroasă consternare, începu să dea drumul unui plâns liberator, care nu mai putu să facă alt efect, de cât să împietrească și mai mult, în hotărîrea sa de rezistență, pe nobilul și bizarul cavaler, care prefera să mai rămâie la Bastilia, de cât să-și desmierde nevasta, (care la dreptul vorbind era și tânără, și frumoasă, și... inocentă!)

Și consecința a fost cât se poate de tragică:

Regele dădu ordin ca deținutul să fie și mai aspru tratat, supunându-se la un regim cât mai drastic.

Și sărmanul duce rezistă mai departe, suferind niște rigori și niște privațiuni inadmisibile pentru o cauză atât de ciudată, până în ziua când Regele, — socotind că pe altă cale îl va conduce la porniri mai chibzuite — hotărî să-i impună cariera armelor.

Și tânărul duce porni spre locul său de destinație — armata mareșalului de Villars — după ce bine înțeles scrise în pripă ducesei de Mantes, că ar vrea să-și ia rămas bun dela ea.

Neprimind însă nici un răspuns, din pricina grabei ce i se impusese de a părăsi Parisul, fu cuprins de o copleșitoare tristețe care-l ținu cale de două leghe, după parcursul cărora opri să schimbe calul.

Și acolo îl aștepta un țăran care-i înmână un bilet. Era dela ducesa de Mantes și care nu conținea de cât atât:

„Mă aflu la hanul vânătorilor!“

Sbură într'acolo pe proaspătul său cal, găsind pe aceea pe care o dorea de atâta vreme, și căzu în brațele ei calde fără nici un murmur, fără nici o mustrare.

Sărutări, sărutări, sărutări...

Prea sunt multe și prea sunt ciudate aventurile nepotului marelui cardinal de Richelieu, pentru spațiul restrâns al unui foileton.

Și ar fi păcat să terminăm aci.

Deci.. vom continua.

I. GR.

(„Les oeuvres Galantes“ — Paris)

Cumpărați tinerețe.

Lucrată după o formulă care există de 70 ani, Creme, Pudra și Săpunul Simon sunt pentru piele, admirabile binefaceri!

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“ STR. BREZOIANU Nr. 11

SIBIIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 17
21 Aprilie 1929
5 Lei

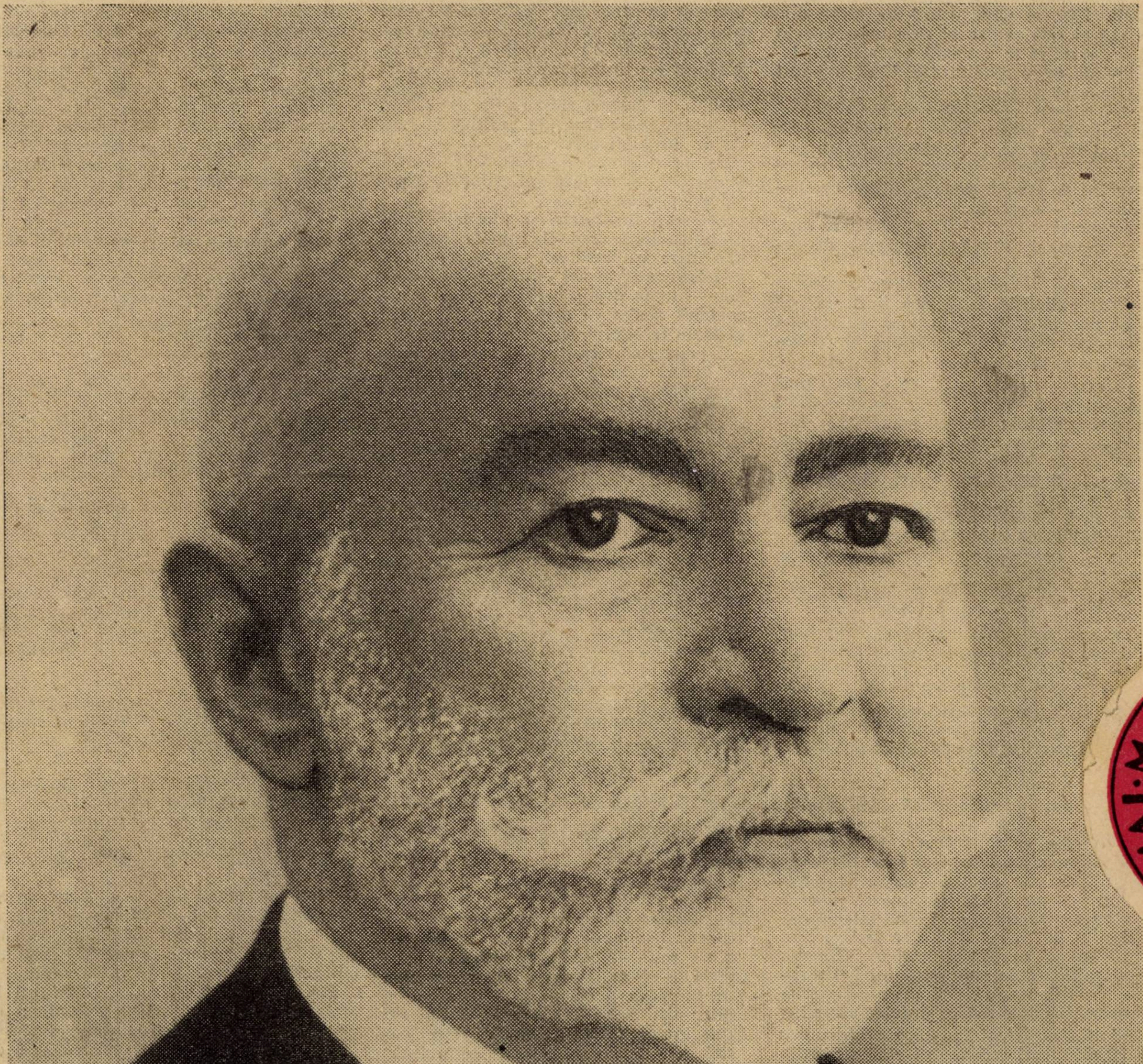

CEL·MAI·MARE·Z

DIMITRIE A. STURZA

Ctitorii

DIMITRIE A. STURZA
(1833—1914)

de Prof. GH. ADAMESCU

Poate e prea de vreme pentru a face o biografie definitivă a lui Dimitrie Sturdza; dar este frumos ca generația de azi să-i împrospăteze amintirea.

Dacă ne gândim câți ani s'au scurs dela 1857, și până când s'a stins din viață și câte prefaceri s'au îndeplinit în țara noastră în această prioadă, înțelegem de ce se socotia fericit că a putut să le vază.

In adevăr, epoca divanurilor adhoc și a luptelor pentru unirea principatelor a fost un moment de mare criză pentru neamul nostru. Patriotismul fruntașilor români de atunci, ajutați de anume conjuncturi ale politicei externe, a știut să triumfe și să facă primul pas spre opera ce trebuia să fie desăvârșită de generația noastră.

Oamenii vremurilor acelora, cari erau și oamenii dela 1848, era firesc să fie visători, încălziți de puterea unui gând pe care mulți dintre părinții lor îl socotiau drept himeră.

Sturdza era cu vre'o 20 de ani mai tânăr decât mulți din oamenii politici ai momentului; dar chiar această împrejurare îl face să fie școlarul lor și să crească cu ideile lor. Situațiunea familiei sale îi înlesnește raporturi amicale cu fruntașii vieții publice și astfel, la vârsta de 24 de ani el devine secretar al Divanului adhoc din Moldova și prin aceasta este aruncat de timpuriu în luptele politice.

Fiu al lui Alexandru Sturdza Miclăușanul, instruit, ca și Kogălniceanu, în școlile germane din Göttingen, München, Berlin, el trebue să fi fost și foarte serios pentru vârsta lui: numai așa ne putem explica faptul că l vedem la 22 Octombrie 1858 numit secretar al Căimăcamiei din Moldova și la 24 Ianuarie 1859 secretar particular al noului Domnitor al Principatelor-Unite.

Imprejurarea că Ion Ghica, deși Muntean, e numit prezident al Consiliului în Moldova la 5 Martie 1859 și recomandă pe Sturdza ca ministrul de instrucție la vârsta de 26 de ani, îl leagă de acest bărbat de stat, pentru care a avut totdeauna o mare admirațiune și pe care l-a urmat în toate acțiunile lui politice chiar în 1877, când Ghica se declară contra alianței cu Rusia. Atunci Sturdza deși ministru în cabinetul lui I. Brătianu, demisionează și combate convențiunea pentru trecerea armatelor rusești.

El păstra intactă ideologia oamenilor dela 1848, cari vedeau tot răul venit din Rusia și a păstrat-o toată viața, fiind mai puțin suplu decât Brătianu, care, deși arsese cu amicii săi Regulamentul organic în piața Filaretului, se aliă cu Rusia, pentrucă așa dicta politica momentului.

De atunci viața lui Sturdza este legată de toată desfășurarea politicei noastre. Ministru în multe rânduri și la diferite ministere, agent diplomatic și delegat al guvernului pentru răscumpărarea căilor ferate și alte afaceri, el își impune o muncă stăruitoare care uimește pe cercetător. Te uimește mai ales faptul că, pe lângă chestiunile politice și financiare, îl atrăgea și lucrările științifice în domeniul istoriei, pe cari le prețuia deopotrivă ca pe cele ale vieții publice și deseori zicea: „Dacă nu 'mă ascultați, mă retrag din politică și mă închid în bibliotecă".

Membru al Academiei din 1871, Sturdza ocupă deci și pe tărâmul științific o pozițiune predominantă.

Adăogați la acestea că, din 1873, când se întemeiază creditul funciar rural, el este între conducătorii acestei instituții și întronează și aci — ca și la Academie — unde devine secretar general necontenit reales — aceeași regulă severă în toate trebile.

Ii plăcea să repete adagiul latin *„ordo est anima rerum"* și nu s'a sfiit să înscrie într'un program politic ca punct esențial „domnia legilor", fiindcă spunea hotărît că la noi sunt legi bune, dar nu sunt aplicate.

In facerea și aplicarea legilor, el era cum se zice, un etatist neînduplecat *„Statul domineează toate celelalt interese, căci statul reprezintă pe toți cetățenii, toatăsuflarea omenească dintr'o țară"*.

Dacă alții au pledat pentru individ *contra statului, Sturdza pleda pentru stat contra individului. Totuș, dacă reduci această atitudine numai la o problemă morală*, ea ar fi acceptabilă, mai ales că el o corecta prin cerința unui respect fără reticență al prescripțiilor legii și din partea reprezentanților autorității deci cerea înlăturarea oricărui abuz de putere. Funcționarul e „rândașul statului", zicea el, cu o formulă nu prea elegantă, dar expresivă.

Cine i-a ascultat discursurile, cam lungi și presărate cu citate din cărțile sfinte, a avut prilej să auză repetându se des cele trei principii pe cari și le făcuse ale sale:

„Honeste vivere" — neminem laedere — suum cuique tribuere". De multe ori isbucnia cu putere, cu violență chiar — violență pe care mai niciodată nu putea s'o reție — când era vorba de lipsa de cinste și de moralitate. Sever pentru sine în viața particulară, era sever și pentru alții și au fost cazuri când a combătut intrarea în minister a unor oameni de valoare pentru că „întârziază" la berărie sau la club.

Când omul acesta devine șeful unui partid (1892) și curând (1895) prim-ministru firește că acțiunea bazată pe principiile sale severe devine și mai puternică. Deși nu putem zice că a dat *toate* rezultatele posibile, nu se poate tăgădui că a dat *unele* rezultate.

Rigiditatea purtărilor sale te face câteodată să te întrebi cum a putut să fie om politic militant și șef de partid. După marele său predecesor Ion Brătianu, care răspândia iubirea și provoca iubirea și entuziasmul dus până la fanatism, Sturdza aducea o metodă cu totul deosebită, care părea că respinge la prima vedere. Ispira însă respect prin ocupațiile lui științifice și felul de viață care corespundea cu principiile enunțate; făcea impresiunea că nu trăește decât pentru interesul general, că persoana lui dispare față de persoana simbolică a statului.

Dar să nu ne lăsăm furați de asemenea întrebări, fiindcă nu este nici locul nici momentul pentru a l studia ca om politic de partid; să ne mărginim, după ce am privit activitatea politică generală și, pe cât a fost posibil, și persoana sa, să ne mărginim la cercetarea laturei culturale.

Studiile sale din tinerețe au fost istoria economia politică și finanțele. Literatura poetică l-a interesat foarte puțin. Nu știu dacă citia poezii și știu că nu mergea la teatru. Aceasta nu l-a împiedicat să aibă admirație pentru Alecsandri și să ție la moartea lui o cuvântare mișcătoare. Să observăm însă că numai o latură din opera poetului îl interesa: îl vedea a fi numai „cântărețul neamului românesc reînviat" și l slăvia pentru că „din cântecile lui urmașii noștri vor sorbi tărie și virtute".

Poetul, pentru el, era numai răspânditorul marilor idei; poetul avea o misiune socială. Dacă i s'ar fi cerut o definiție, n'ar fi luat-o pe a lui Alecsandri.

De tot ce-i omenire el nu este străin:
Mai gingaș în durere, mai viu în fericire,
Din patima ce moare el face o nemurire,

ci ar fi preferit-o pe a lui Vlahuță:

Tu fii soldatul jertfei mari, depline
ca dintr'un bob să odrăslească mia,
cu sângele tău cald stropește glia!

De aceea nu cerem dela el ceeace nu voia să dea.

Dacă critica sau istoria literară nu au câștigat nimic dela el — cum a câștigat, de exemplu, dela un alt bărbat politic, dela Kogălniceanu — sunt alte ramuri de activitate cari îi datorează mult.

Incepând cu traducerea operei lui F. Colson despre drepturile Muntenilor și Moldovenilor, prima lui lucrare tipărită în 1856 el a fost un mare lucrător în ogorul istoriei naționale.

Studiul asupra portretelor Domnitorilor (1874) îl îndreptează spre problemele acestea auxiliare ale istoriei și numismatica devine o preocupare de căpetenie. După ce publicase la Viena o cercetare asupra medaliilor române (1874), el ține să lămurească publicul cel mare asupra însemnătății acestei științe printr'o conferință desvoltată la tribuna Ateneului (1878), arătând prin exemple cum uneori câteva cuvinte săpate pe o monetă desleagă probleme istorice pe cari documentele le lasă obscure. De altă parte, specialiștii în aceste materii nu se vor putea lipsi de memoriul lui și mai ales de bibliografia numismaticei românești (1879).

Darea de seamă asupra documentelor aflate de el la Wiesbaden (1888) este precursoare unei lucrări monumentale: culegerea de acte privitoare la *renașterea României* în mai multe volume.

Serviciul pe care aceasta l-a făcut și-l va face istoriografiei române este imens. Prin ea s'a pus la îndemâna oricui din orice colț al țării tot materialul necesar pentru a-și da seama de această mare prefacere a vieței poporului român.

O altă serie de publicațiuni documentare sunt volumele relative la domnia Regelui Carol după trei zeci de ani (1897).

Rapoartele asupra activității Academiei, începând dela 1887 până la 1908, înfățișează cu tot materialul documentar activitatea acestei instituțiuni. Intelegând interesul ce avem ca mișcarea noastră culturală să fie cunoscută și în străinătate, Sturdza publică rapoarte pe mai mulți ani în limba franceză (începând din 1905 cu o privire retrospectivă din 1884).

Grație lui, Academia Română trimise în 1894 acel inimos apel către toate corpurile învățate din lume, prin care se arată persecuțiile îndurate de frații noștri ce se găsiau sub stăpânirea ungurească.

Grija aceasta de a se folosi și a da și cititorilor materialul documentar necesar pentru înțelegerea unei chestiuni face ca multe din cuvântările și studiile lui politice să fie izvoare de cercetări serioase ale oamenilor de știință, nu opere efemere cari să-și piarză interesul a doua zi după ce au fost rostite. Așa este studiul asupra finanțelor României (1876); asa sunt: chestiunea succesiunii la tron (1883), autocefalia bisericii noastre (1890), chestiunea porților de fier (1899), chestiunea petrolului (1905), ș. a.

Ca ministru al instrucțiunii a voit să reformeze învățământul, dar n'a reușit, măcar că proectul lui se înfățișa cu temeiuri de cercetări științifice serioase. Această nereușită i-a rămas pentru toată viața ca un ghimpe în inimă, mai ales că ea se datora și împotrivirii unora din membrii majorității. Mi-aduc aminte că odată, vorbind de aceste împrejurări, zicea:

„Mie mi-e frică de purici; nu mă tem nici de lei, nici de lupi, fiindcă mă pot apăra, dar de purici nu mă pot feri, nici nu-i văd când mă atacă".

Din epoca ministeriatului său avem colecția de discursuri pedagogice, în cari se văd, aplicate la chestiunile școlare, principiile lui de rânduială și de severitate.

Dimitrie Sturdza a lăsat, firește, multe cuvântări politice și numeroase discursuri ocazionale. Stilul lui, fără să fie cu mare avânt, are, în lipsă de căldură, o putere de convingere fiindcă îți desvălește o minte care cugetă serios și o voință care urmărește îndeplinirea țelurilor expuse.

El este acela care a formulat categoric datoria de a respecta deviza „prin noi înșine".

Intr'o cuvântare rostită în Cameră în ziua de 14 Februarie 1902, a reamintit că pe decorațiunile cari formează ordinele noastre naționale „Steaua României" și „Coroana României" stau scrise aceste devize: *in fide salus* și *prin noi înșine* și zice:

„Mântuirea prin credință! Credință în ce, de nu *credință în geniul și în virtutea neamului românesc?* Prin noi înșine! Această înscripțiune este *complementul fidelității istorice către neamul nostru*".

◆

Acesta a fost Dimitrie Sturdza. Multe și variate pot fi aprecierile ce se pot face despre activitatea lui, mai ales politică, dar oricine va trebui să spună: a fost un om care și-a pus viața în serviciul țării sale și a servit-o așa cum a crezut el că este mai bine.

Prof GH. ADAMESCU

adevarate

pardon...

In noua sa monografie literară, despre Duiliu Zamfirescu, d. N. Petrașcu istorisește următoarea întâmplare.

„Intr'o zi, la Minister, Dimitrie Sturdza aduse niște „documenturi" cu nomenclatura munților, a văilor și apelor de dealungul frontierei austro-ungare, și le încredință lui Duiliu să le coordoneze și să le traducă în franțuzește. Documentele erau pline de denumiri poznașe, unele obscure, isvorîte din închipuirea poporului. Ici, era un pisc botezat cu cutare parte a corpului, dincolo o râpă cu altă parte a corpului, mai alături un pârâu la fel; o anatomie întreagă. Duiliu respectă cuvintele populare. Când sosi Sturdza și controlă lucrarea, Duiliu începu să citească. Dar știind pe Sturdza pudic înlocui cuvintele scârboase cu vorba „pardon". Sturdza ascultă un pardon „al popii" și holbă ochii pe documentul lui, ascultă al doilea „pardon" al vădanei, al treilea „pardon" al țigăncii... La al patrulea „pardon" al măgarului. Sturdza văzând că se îngroașă gluma și voind să pue capăt caraghioslâcului, opri pe Duiliu:

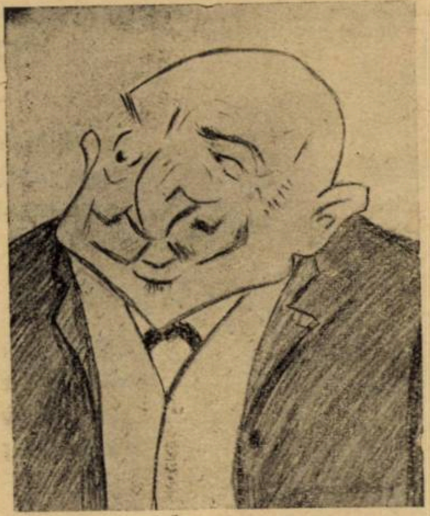

(Caricatură de M. Mora)

Mitiță Sturza

— Pardon, zise el vom continua cu altă ocazie!...

◆

telefonul

Om cult, Sturdza, totuș, nu s'aruncă repede în toate brațele progresului.

De pildă, nu simțea nevoia să se urce în automobil. Și a putut trăi și fără el!

La început, nici telefonul nu-i era simpatic.

Se povestește că venind odată ministru, a pus mâna pe un aparat de pe masă.

— Ce-i asta?

— Telefon.

— Nu-mi trebue.

— Am înțeles

— Să-l ia d'aici.

— Foarte bine.

Peste cinci minute, sună.

— Văd că nu l-ați luat.

— O să fie ceva de lucru și se va face în timpul când domnul ministru lipsește.

— Ia-l acu! Nu pot să lucrez cu el aici!

Și telefonul a fost ridicat subit.

Conu Mitiță, s'a pus apoi pe treabă și n'a isprăvit până după miezul nopții.

NOTE BIOGRAFICE

Dimitrie A. Sturdza s'a născut în Iași la anul 1833 fiu al boierului Alecu Sturdza fost mult timp Secretar de Stat al Moldovei.

După ce-și termină cursurile în țară, fu trimis în Germania unde pe lângă alte studii se ocupă de Științele politice și administrative, economia politică și finanțele.

Puțin timp după reîntoarcerea în țară, fu numit la anul 1857 Secretar al Divanului adhoc al Moldovei și în anul următor a trecut ca Secretar al Caimăcămiei dând dovezi în ambele demnități de multă înțelegere și pricepere.

La începutul domniei lui Cuza a fost numit Secretar al domnitorului și în 1859 sub guvernul presidat de I. Ghica, i s'a încredințat postul de Ministru al Cultelor și Instrucțiunei publice și tot în acelaș an i s'a încredințat și conducerea interimatului Ministerului de Externe.

Sub domnia Regelui Carol a făcut parte din ministerile presidate de Lascar Catargiu, I. Ghica, I. C. Brătianu, Dimitrie Brătianu, I. I. Brătianu și după moartea marelui bărbat de Stat I. C. Brătianu, a fost ales în anul 1893 șef al partidului liberal presidând guvernul din anii 1895, 1897 1901 și 1907.

In anul 1871, a fost ales membru al Academiei Române, unde a funcționat ca secretar până aproape de moartea sa.

Pe lângă acestea, a fost agent diplomatic la Constantinopol, membru în comisiunea Europeană a Dunării, membru în comisiunea pentru restaurarea monumentelor istorice, etc...

In tot timpul carierei sale de mai bine de-o jumătate de secol, pela toate departamentele și instituțiile pe unde a trecut, a reorganizat lăsând urme de un înțelept și destoinic reformator.

Ca scriitor a lăsat opere de valoare și de interes general în toate genurile: istorice, politice, naționale, economice, financiare, arhiologice, numismatice, etc.

A fost căsătorit cu Zoe fiica boierului I. Cantacuzino. Dimitrie A. Sturdza moare în anul 1914, în vârstă de 81 ani

ION C. PANAITESCU

POEZIE

I. U. SORICU

RAPSODUL

I

Cântarea mea-i ecoul ce răspunde
La strigătul lovit de stânca dură,
M-a'nfiorat a dragostei căldură
Şi vaetul durerilor profunde.

Ruini cari au căzut sub val de ură,
Catarguri ce se frâng în joc de unde
Şi truda ce ţărâna o pătrunde
Au îmbrăcat a ritmului măsură.

Cântarea mea nu-i spumă plutitoare
Pe care-o poleeşte curcubeul
Şi-o'nşiră'n salbă razele de soare.

Este verset cucernic din credeul,
Prin care înfrăţitele popoare
Işi vor găsi în muncă Dumnezeul...

II

Nu fulgeră'n acordul ei mânia,
Ci freamătă dorinţa de dreptate,
Cuvântul bun al dragostei de frate
In sfânt amvon preface poezia.

Ca iezerul ce'n apele-i curate
Răsfrânge şi seninul şi urgia,
Am prins avântu'n vers, şi ironia
In care bietul muritor se zbate.

Şi nu cânt, ca s'aud în jur de mine
Aplauzele sterpei aprobări
Ci ca s'arăt cărarea spre mai bine

In bucuria caldei întrupări
Ce 'nalţă către sferele senine
Privirile umanelor vlăstări...

III

De-aceia nici cuvântul nu'mi răsfaţă
A visului deşartă împletire,
El poartă'ndemnul grav de'nfăptuire
Al firei creatoare de viaţă.

Ecou al milioanelor martire,
Cari înfruntară cruntă moartea 'n faţă
In drumul pe pământ este povaţă
Sau e sentinţă grea de osândire.

E sol menit pe oameni să 'mpreune,
Spre suferinţă mila s'o abată
Să crească generaţiile bune,

Ce vor sfinţi pământul altădată,
Şi pe biruitori să-i încunune
Cu lauri care nu mor niciodată...

PASTEL ORIENTAL

Ramlé, cetate sfântă, bătrână şi tăcută
A 'ncremenit sub soare, în drum spre-Erusalim
Din minaret de cretă, pe cerul alb o cută,
Dă binecuvântare pământului, Selim :

Se-opreşte caravana, arabii cad în uliţi
Cu frunţile 'n ţărână, ochii fecioarei ard....
Cinci capre, smoală vie, iau vântul mort în suliţi
Cămile flămânzite rup cachtus, dintr'un gard.

Câmpia 'n vâlvătaie cuptor de cărămidă
Şi-a pus un paznic mândru şi drept eucalipt
Şi s'a pornit spre zare, cuprinsă de obidă :
S'a dus să se mărite cu Nilul, în Egipt ;

Un portocal în floare a prins atunci să râdă,
Doar un măslin, cu milă, i-a aruncat un fruct :
In drumul ei sălbatec, săracă, slabă, hâdă,
De-un munte greu de piatră în patru părţi s'a rupt.

....A sângerat apusul în linişte deplină.....
Sunt pietre-arabii 'n uliţi, în minaret Selim,
Din răsărit burează argint de lună plină,
Un vânt de pace sfântă trimite-Erusalim.

TRAIAN IONESCU

PRIETENIE[1)]

In noaptea ajurată cu sunet şi lumină,
ţi-am întâlnit privirea şi m'am pierdut în ea...
şi-am lunecat — pereche — pe punţi de violină,
strângând prietenia cu mâna ta 'ntra 'a mea.

Fiinţa ta de floare, cedând ascultătoare
voinţei mele care scanda în nervi un vers
şi-a mlădiat tulpina în adieri uşoare
şi s'a 'ncrustat în mine ca un ecou neşters.

Şi te-am iubit în taina ghicită jumătate
în care şoapta moale muria într'un acord,
până, târziu, amurgul unui regret de frate,
a coborât în mine o umbră grea din Nord...

Atunci, strivind un şearpe în cuib de vrejuri crude
şi înnecând în noapte fiorul meu plăpând,
ne-am regăsit prieteni, cu sufletele rude,
ca să schimbăm în vorbe tot aurul din gând...

PETRE STRIHAN

---

1) Din volumul „Penumbre" — sub tipar.

MICILE MELE PROTECTOARE

— Din carnetul unui profesor de religie —

de SEPTIMIU POPA

Sunt treizeci și cinci la număr, cu părul lins, cu ochii senini și limpezi și cu ghetele bine lustruite. După ce facem rugăciunea, ele îmi spun, una câte una, că Isus s'a înălțat la cer de pe muntele Maslinilor. Cei unsprezece apostoli se uitau triști către norul ce se depărta încetul cu încetul de pământ.

Imi spun acestea cu ochii îndreptați spre grindă. Iar pe buzele lor întredeschise citesc trista întrebare:

— De ce s'a dus, de ce s'a dus?

Le arunc o privire duioasă și le spun:

— S'a dus, s'a dus, dar cuvintele lui sunt pururea între noi.

— Ce bine ar fi, — îmi răspund ele, dacă ar fi rămas pe pământ. Să-l vedem în toată ziua...

— Nu vă supărați, — le zic, bucuros că ele mi-au dat legătura pentru noua lecție. Când Apostolii au rămas triști și cu privirile îndreptate spre cer, doi îngeri s'au coborît la ei și i-au mângâiat, zicându-le, așa cum vă zic și eu vouă: Nu vă supărați: Acel Isus, pe care voi l-ați văzut înălțându-se la cer, iarăși va veni.

— Când? mă întrerupse una mititică din banca a doua.

— Nu știu ziua și ceasul. Nu-l știu nici îngerii din cer. Il știe numai singur Dumnezeu. Va veni atunci, când nici nu gândim. Va veni la capătul lumii?

— Când va fi capătul lumei?

— Atunci, când pământul se va prăbuși sub greutatea păcatelor. Se va tulbura marea, iar munții vor vărsa foc și pucioasă. Ne știind ce o să urmeze, vor plânge atunci toți oamenii pe pământ. Iar din înaltul cerului se va auzi glas de trâmbiță. Inconjurat de miliarde de îngeri, Isus se va coborî pe pământ...

— Ce vor face atunci oamenii? mă întreabă aproape toate de-odată.

— Ce să facă? Se vor aduna toți înaintea lui Isus.

— Iar Isus o să le spună o parabolă frumoasă? mă întrerupse o altă, mititică din banca primă.

— Nu, n'o să le spună. El nu va mai veni ca să învețe pe oameni, ci ca să-i judece. Va împărți pe oameni în două părți, pe cei buni îi va pune de-a dreapta, iar pe cei răi de-a stânga.

— Mă rog, noi o să fim bine de-acum înainte, îmi mai spun câteva.

— O să vedem, le răspund, mișcând din cap a neîncredere. Apoi, urmez: Mulți oameni cari în viața pământească au fost cei dintâi, atunci vor fi cei din urmă...

— Mă rog, Emilia Graur e cea dintâi în clasă. Ea, unde va fi atunci?

— Nu așa, fetițelor! Nu aceia vor fi atunci cei din urmă, cari au fost cei dintâi la lecții, ci aceia, cari au fost cei dintâi la purtări rele...

In clasă e tăcere de mormânt. In ochișorii lor pe jumătate închiși citesc hotărârea fermă:

— N'o să mai fim rele, nici-odată. O să ne învățăm lecția, totdeauna!

— Așa, așa, broaște mici, gândesc eu. Să vă purtați bine. Să nu mai vărsați cerneală pe bănci, Să nu vă bateți în recreație. Să nu clevetiți. Să ascultați de profesoare. Să vă grijiți hainele și ghetele, că sunt scumpe, iar părinții voștri na'u isvor de bani la casă...

Apoi revin la lecție.

— Oamenii se vor uita la Isus cu răsuflarea oprită. Iar el se va întoarce către cei din dreapta și le va zice: Veniți, bine-cuvântații părintelui meu, că am fost flămând și mi-ați dat să mănânc, am fost setos și mi-ați dat să beau, am fost gol și m'ați îmbrăcat... Se va întoarce apoi către cei răi și le va zice și lor: Duceți-vă dela mine, blestemaților, în focul cel de veci, că am fost flămând și nu mi-ați dat să mănânc, am fost setos și nu mi ați dat să beau, am fost gol și nu m'ați îmbrăcat. Inspăimântați și cu ochii plini de lacrimi, cei răi vor întreba: Doamne, când te-am văzut flămând, setos și gol și să nu-ți fi slujit ție? Aruncându-le o privire tristă Isus le va răspunde: Dacă n'ați făcut acestea fraților mei mai mici, nici mie nu mi-ați făcut...

— Mă rog, cine sunt frații lui Isus?

— Oamenii. Cel ce dă măcar o coajă de pâine unui om sărac, o dă lui Isus...

— Mă rog, eu am dat unui copil sărac chiar o bucată întreagă de pâne...

— Eu, mă rog, am dat unui cerșetor cinci lei...

— Eu doi, unei fetițe flămânde...

— Bine, bine! Dar voi, nu acum sunteți datoare să ajutați pe cei săraci, ci atunci când veți avea averea vostră...

— Mă rog pânea aceea a fost chiar a mea. Mi-a dat-o mama ca s'o mănânc în recreație...

Dar, am întâlnit pe omul acela într'un colț de stradă și mi-a fost milă de el...

— Mă rog, leii aceia...

— Bine, bine! Dar acum spuneți-mi, ce credeți: unde se vor duce cei buni?

— In rai, îmi răspund toate în cor.

— Aveți dreptate. Ei vor fi pururea cu Isus, pururea fericiți... Dar cei răi?

— In iad, — îmi răspund a doua oară, îmbujorate de spaimă.

Se face apoi tăcere. Ochii lor se deschid mari, mari și se îndreaptă spre mine.

— Stiu la ce vă gândiți, le zic. Voi ziceți în gândul vostru: pe atunci vom fi moarte. Nu se va mai cunoaște nici urma cenușei noastre...

— Mă rog, e adevărat. Eu tocmai la asta m'am gândit.

— Și eu...

— Si eu...

— Eu nu, — protestează o broscuță bălaie și cu ochii vineți din banca a cincea. Mie mi-a spus mama, că atunci toți vom învia...

— Așa-i, — confirm eu. Toți vom învia atunci și ne vom prezenta în fața judecătorului. Și vom ajunge, unii de-a stânga, iar alții de-a dreapta. Voi, de care parte ați vrea să ajungeți?

Cu scântei în ochișori, îmi răspund iarăși, toate, în cor:

— Mă rog, de-a dreapta...

— Mă rog, Lili Corneanu va ajunge de-a stânga. Mi-a dat un pumn...

— Mă rog, sare Lili Corneanu ca mușcată de șarpe, ea e de vină. Mi-a zis mincinoasă...

Fac o mică pauză, ca să le împac. Arunc apoi o privire asupra clasei întregi, cu gândul să aleg pe una, care să spună resumatul lecției, când, o altă „broscuță" îmi strică tot planul.

— Mă rog, — îmi zice, roșind toată — se vor cunoaște atunci oamenii unul pe altul?

— Se vor cunoaște, — îi răspund. O să ne vedem atunci, cu toții...

— O să te vedem și pe dumneata, domnule părinte?

— Firește. Ce credeți voi?

— Atunci, e bine, — strigă toate, bătând în palme. Atunci e bine...

— De ce? fac eu, privindu-le mirat.

— Noi o să rugăm pe Isus să te pună și pe dumneata de-a dreapta. O să-i spunem, că n'ai fost un om rău...

Cu vorba înecată în gât și cu mâinele împreunate pe piept, mă uit trist la ele. De unde știți voi, broscuțelor, că eu nu sunt om rău?

După oră, o iau către cancelaria scoalei, strângând catalogul subsoară și fredonând:

Dies irae, dies illa,
Solvet saeclum in favilla...

In ziua aceea, eu voi sta tremurând în fața aceluia, care cunoaște inimile și rărunchii și care, mă cunoaște și pe mine așa cum sunt, nu cum mă știe lumea. Treizeci și cinci de perechi de ochi se vor îndrepta rugători spre el și treizeci și cinci de buze mici vor ciripi:

— Pune-l, Doamne, și pe el de-a dreapta. Că n'a fost om rău...

Dar, cine știe, micile mele protectoare, n'o să fie zadarnică toată protecția voastră?

JIDUL

de CEZAR PRUTEANU

— Ai vexl ? 1)

— Am.

— Inculpat, numele tău e ?

— E.

— Tu ai subscris ?

— Sub... (dând din cap aprobator).

— Atunci ? şi tânărul magistrat mutat „disciplinar" la Sighet dădu din mâini în semn „de ! n'am ce-ţi face !" şi cu gândul că n'o întârzia dela masa Prefectului începu să dicteze grăbit, grefierului, sentinţa. Ion Lupşan, omul cu „vexlul" ţeapăn ca la militărie, aiurit parcă, priveà cu ochii rătăciţi când la icoana M. S Regelui când la crucea de pe masă. Moişă Leib, pestriţ la faţă, cu ochi de starcă îşi domoleà senin un surâs încârlionţ de barbă... Din tot, Lupşan, n'a văzut de cât repetatele scoateri de ceasornic ale judecătorului şi n'a înţeles decât : „condamnăm pe pâritul Ion Lupşan, plugar, domiciliat în comuna Strâmtura în vârstă de 30 ani la plata integrală a poliţei în valoare de 10.000 lei d-lui Moişă Leib comerciant din suscrisa comună şi în caz de neplată, la sequestrarea întregei averi mişcătoa..." A'nţeles şi parcă n'a înţeles ! De dumirit nici că se poate. Cu ochii rătăciţi când la icoana M. S. Regelui când la crucea de pe masă, i se părea că visează, că bara de lemn piere împreună cu masa judecăţii, că judecătorul şi-a luat pălăria şi-a dispărut într'un nour de fum (poate la prefect acasă) şi că nu mai vede crucea dar că în locul crucei se află un şip de răchie... Da ! Da ! Se sterge la ochi. Nu-i minciună, masa judecăţii s'a întors la loc şi pe ea e un şip de răchie. Şi-ar întinde mâna să-l ia să vadă dacă e răchie şi dacă e şipul din care a băut el prima dată în crâşma lui Moişă. Dar mâna nu şi-o poate întinde, că-i lipită de pantalonii albi şi largi, de cât, aşa, cum a fost lipită când s'a înfăţişat „de voe" colonelului dela vânători şi-a cerut limpede să meargă şi el la Tisa... Ar întinde mâna, dar lângă cel şip, a mai pus Moişă un alt şip, şi altul, şi altul... şi totuş nu se dumireşte Lupşan, ce caută şipurile tam-ne-sam în localul judecătoriei şi dece Moişă zâmbitor i-le aşează în faţă rând pe rând ca „cuglele". 2)

* * *

Boulenii, îşi cunosc destul de bine casa şi opriţi în drum aşteaptă pe Mica „fata cea cu clase făcute mai mult în cuinea d-lui Invăţător" să deszăvorească porţile din cercul de plev 3) şi să poarte caru'n spre poiată.

— Agiuns ?

— 'giuns muere, gată-te. Şi Ana, trase ţolul de pe ochii, clipi din gene în bătaia nămiezului de vară, sări sprintenă după un somn trudit de căruţare, ajută bărbatului să descarce bulendrele şi pe neîntrebate începu a desjuga. Lupşan, urcând treptele de piatră dela intrare în mână cu desaga îşi aruncă ochii peste zăplazul mărunt. De pestre drum Moisă, din pragul crâşmei cu „beuturi spirtoase şi alte vânzări în amănunte" îi strigă o vorbă :

— Bine-ai venit Domn Lupşan.

— Noroc, Jidule !

— Cum ţi-a mers la târg ?

— Mulţ'am' om cumpărat ia o ghiţea şi...

— Su-ţi triască ! Da' nu ti mai vezi.

— Lucru...

— Şi pi la noi nu vii. Acum, vorbea Leia nevasta lui Moişă eşită şi ea pe jumătate n uşă. Vorbea nu Leia, ci ochii ei scânteetori, ochii ei de şarpe ce stâlpea românul lângă teşgheaua negustorului. Vorbea Leia, Leia de-acum zece ani, copila veşnic tânără cu părul ca arama nouă cu mâinele mici şi albe. Vorbea Leia ce aducea feciorului Lupşan o cuşmă plină cu sgrunţuri de ţucur 4) în nopţi viorii de mult, de mult, numai şi numai să-l ţuce 5) odată !... Lupşan, îi cunoaşte glasul, îi ştie ochii. S'a ferit ca de prăpăd şi se fereşte ! Acum, e om însurat cu cununie, are o copiliţă harnică si deşteaptă şi baiul 6) e că tocmai în faţa casei lui e crâşma lu' Moisă.

— 'Ni ocoleşti D-ta.

— Ba.

— N'ai intrat la noi niciodată.

— N'am.

— Dice ? Spune mă rog dice ? Cârciuma noastră e cúrată, la noi nu vin hoţi. Dice ? La noi trage toţi birăii 7) şi în petrecutul vorbelor Leia numai e cu jumătate de trup în mijlocul uşei, ci în mijlocul drumului, iar Lupşan, de pe trepte, dă răspunsuri cercetând uşorii porţei. Moişă, închizând un ochiu a economie, plescăe din limba-i cleioşă :

— Si-am răchie... mţţ ! Spune tu Leio.

— Aşa să ne-ajute D-zeu dacă nu spun adevărat nici la „grofi" nu se găseşte...

— Ce-mi pasă.

— Să guşti.

— Ha !

— O picătură... Adu Moişă o picătură... Dl. Lupşan e prietinul nostru.

— Ba ! n'am parale, nu cumpăr !

— In cinste. Şi până să zică „în cinste" Moişă i-a şi întins sub nas, un pocal. Şi „că-i albă, ba ! nu-i albă... să-ţi trăiască ghiţeaua, că bun e, mulţam, bea-l tot". Lupşan, nemâncat din zori, hărtănit de drum şi timp simţi în foale 8) cum arde răchia de tare ce e şi în gâtlej o mireasmă dulce şi bună.

— Aşa-i ?

— Aşa.

— N'am grăit strâmb ?

— Nu ! Şi Moişă spre Lupşan cu gât de cocostârc întins, cu mărul lui Adam eşit în afară simţea răspunsul :

— Tare-i bun.... tii !

— Atunci îţi mai dau un pocal.

— Nu jidule, destul îi şi-apoi n'am nici măruntei.

— Las, un pocal, nu-i nevoe mare.

— Ioi... făcu Leia cu o strâmbătură, D-ta ai credinţă la noi şi nu numai pentru o răchie... Lupşan, stătea pe gânduri: Nici Ana n'a gătat de masă, şi până oi înfulica, ce-i un rachiu ? Leia, cu ochi adânci, mulţumitori îl împinse uşor în dughiana scundă şi întunecoasă. Lupşan numai un pas a făcut cu gând să stea lângă tişghea, pe fugă să ia un pocal şi sbughio acasă, dar i-a întins mâna Creţu, un român cât un munte care-şi uită „hibă-sărăcie" într'un „jins ars" 9) şi dacă îţi întinde Creţu mâna lui cât două, ai grijă nu ştiu dece să i-o strângi cu un zâmbet mieros şi pe tăcute să-ţi ei şi-un scaun să te aşezi frumuşel lângă el şi să-ţi scoţi „bocşa" 10) cu tutun, aprinzi luleaua cu capăt lung de-ţi vine pân' la brâu, tragi setos un fum şi prin rotogolul albăstrui de fum vezi şi te minunezi cum de ştie Creţu cu pumnul mâinei „cât două" să bată 'n masă şi în loc să se cutremure şipurile să dârdâe jidul la teşghea.

— Răchie, jidule, că am ortac 11). Şi Moişă se strecoară binişor cu răchia pe lângă Creţu de simte cum i se încreţeşte pielea pe spinare.

— Noroc !

— ...Şi Pace ! Duce Lupşan pocalul la gură, o sorbitură — bună dar prea o leacă a fost răchia — şi îndemnat de-o aducere aminte că la jid oricând are „credinţă 12) simte cum tăria spirtului din foale îl învăpăiază, nu vrea să fie mai prejos decât Creţu.

— Incă un rând, dau eu. Moişă se închină a tot înţelegător. Şi rândul vine. Au închinat : Ghiogâlţ ! S'a strecurat răchia pe gâtlej... Ce bună e ! Un nou rând l'a dat Creţu. Lupşan se ridică să plece, Moişă vine cu un rând al lui că doar Lupşan întâia dată i-a călcat în crâşmă....

— Se poate ? Bem şi noi cu D-tră şi doi din sat se înfiinţează. Alături de Lupşan, au mai răsărit încă doi, un păcurar 13) şi un ostaş. Şi-au tras şi ei pahare în faţă şi „făcuţi" de la crâşma lui Leiba suduesc, cel dintâi pe dl. notar că cere mult la biletele de vite, celălalt că doar majorul ştie cât costă un bilet de „conced". Pe Ilie „milionerul", un prăpădit fără pământ şi bucate, din case şi bănet topite 'n băutură — nu trebue să-l mai cheme nimeni la băutură căci vine singur. Dă bineţe frumos, cere un rând pentru Creţu şi mai bagă în liotă şi pe „Floricel fir un fir" ceteraşul... şi dacă cetera plânge doinele ca un susur de isvoraş „ostaşul" dă capela pe frunte trage la timp un chiot, iar Lupşan îl ajută la :

Cât e Maramureşu'
Nu-i fecior precum eşti tu
Câte flori pe Iza 14) 'n sus
Toate cu mândra le-am pus
Câte-am pus până la prânz
Toate-s mândre şi s'au prins
Câte-am pus până în seară
Toate biete ! se uscară...

sau — şi toţi ascultă miraţi — Floricel numai urechi — când ostaşul începu un cânt nou auzit într'o crâşmă din Bucureşti :

Mult îmi plac fetiţele
Când saltă rochiţele...

Leia, ascunsă la tejghea după şiruri de cârnaţi şi covrigi punctaţi de muşte supraveghează şi socoteşte pe un colţ de ziar, „rândurile", iar din când în când aruncă priviri pofticioase lui Lupşan care, din ce în ce mai avântat în cântec şi băutură a uitat de casă, a uitat de masă, şi cu obrajii înfloriţi de căldul băuturei, golind pahar după pahar începe să trăească aevea simţindu-se bine şi foarte fericit. O ceartă într'un colţ, o palmă răsunătoare într'alt ungher de crâşmă pe lângă nas un „ji-iii-t" născut de drumul arcuit al cât'-

---

1) Poliţă.
2) Popici.
3) Fier.
4) Zahăr.
5) Sărut.
6) Nevoia, necazul.
7) Primari.
8) Stomac.
9) Ţuică.
10) Pungă.
11) Prietin, tovarăş.
12) Incredere
13) Cioban.
14) Râu in Maramureş.

orva sticle și pahare îl trezește în „soba15) de oaspeți“ a jidului încopciat de grumaz de două brațe moi și alintătoare.

— Ioane, Ioane nu mă ocoli. Doi ochi negri, scânteetori îl ațâțau. Buze calde, dulci îl făcură să-și piardă mintea. Infiorat de tăria sărutului, prinse în brațe făptura, o lipi de pieptul lui și ca într'o neștiință, — beat de răchie, beat de trup — o ridică lesnicios în aer ca pe-un lujer și-o îngrămădi pe lăicerul plin cu „dricare“ 16) de puf...

. . . .

S'a potolit larma din crâșmă. Ușa s'a deschis încetișor și Lupșan privește mirat la hârtia dreptunghiulară ce i-o întinde surâzând smerit Moișă.

Ce-i asta?

— Ai bani?

— N'am.

— Un vexl. Il iscălești pentru rachiile băute, bade Ioane. „Bade Ioane“! mai nainte Moișă îi zicea „Domn Ioane“ Lupșan își trece privirea peste socoată și aiurit ia în mână „peana“ 17) și cu un ochiu la Leia care își tocmește peruca, își semnează stângaci numele.

— E întâiul vexl, Ioane! și Moișă ridică hârtia dreptunghiulară, se uită la ea în zare, o păturește cu băgare de seamă și-o pune într'un sac doldora de alte multe asemenea „țidule“. Nis-nai, Lupșan, își caută pe sub laviță pălăria, întinde-o mână moale jidului și scoborând în drum. treptele crâșmei din golul minții nedumerite prinde un singur gând:

— Dece mi-a zis.... Ioane?

* * *

Din ziua aceia, în fața îndureratei Ana, Lupșan s'a jurat că nu mai intră la Jid. Cămăruța lui cu paturi cumpărate din Sighet, cu scoarțe, farfurii frumos rânduite în blidare pe pereți, cu icoana între cele două ferestre și în deosebi ochii mirați, neștiutori ai Micei la întărit mai mult. Nu va mai merge la Jid. Nu va mai vedea pe Leia. Simțea că-i este scârbă de el, el Lupșan decorat în luptele dela Tisa, Lupșan cel mai harnic fruntaș al satului să se amestece în cloaca bețivilor? Nu! Hotărît: Nu! A doua zi, la Jid a fost cercetare cu martori și la „fața locului“ de către jandarmi pentru geamuri, sticle sparte și lavițe rămase fără un picior și răzimătoare. L'au chemat și pe el. Dar d. șef, nu înțelegea cum el a fost în altă odae când s'a întâmplat necazul. Leia, nici ea n'a putut să deslușească și pentrucă „ancheta“ merge greu și mai mult se încâlceau cercetările, și-a făcut loc răchia cea dulce, cea bună, cea iscătoare de neînțelegeri și totuș cea împăciuitoare. Cum o fi mers cercetările Lupșan nu s'a putut dumiri. Lupșan atâta știe că: mai de omenie, mai de rușine că oricând cu „autoritățile trebue să te ai bine“, a cumpărat toată seara rachie pe „credință“ și că s'a trezit dimineața în podețul vitelor, frământat de-un singur gând:

— Dece mi-a spus jidul *măi* Ioane? Un timp s'a ținut să nu mai dea ochii cu Moișă dar când și-a făcut „mărunte“ de pe niște grâu ca să-i plătească fie că banii n'au fost deajuns, fie că nu și-a făcut românul nost' socoata bine numai că s'a pomenit că a mai pierdut o noapte cu răchie și că beat turtă la asvârlit jidovul în drum după ce iscălise al treilea vexl. Doi ani de secetă și Lupșan și-a vândut „ghițeaua“ și boulenii, ce bruma bucate a mai strâns din câmpul uscat de arșiță, la dat jidului pentru dobânzi. Iarna, aspră neertătoare, l'a găsit cu hambarul gol și Moișă ori când la oameni de omenie gata să sară în ajutor i-a vândut grâu pentru pită cu de două ori prețul cu care îl luase în toamnă, iar pentru dobânzile rămase la care se socotise alte dobânzi, Lupșan a mai dat un vexl. Și 'ntr'o bună zi, Moișă, ia tăiat calea și l-a mustrat că n'ar fi rău să-și plătească datoria.

— N'am jidule, n'am....

— Să dea D-zeu să ai, nu-i bai... la tras în crâșmă, cu un cârnat prăjit și o răchie mai încă una barem, asta în cinste și ca să se afle în treabă și-a deschis Moișă sacul cu hârtii dreptunghiulare. a scos pe îndelete una câte una vexlele Lupșanului, le-a pipăit, le-a desmierdat cu duioșie de părinte și voind să treacă toate sumele datorate într'un singur vexl, s'a adâncit în socoteli cu „șicu %“. Lupșan, amețit de „cinste“ și de ochii șerpești ai Leii, a trecut în soba de oaspeți, iar Moișă într'un târziu surâzător, smerit i-a întins vexlul nou, alături o sticlă cu „tintă“ și-o peană. Zece mii lei scris citeț, i-a trecut Lupșanului pe dinainte. De-odată s'a trezit în toată beția. Și-a dat seama că a fost jupuit, că dobânda a devenit capital cu o nouă dobândă și a strigat, s'a rugat, în zadar. Moișă răbdător i-a închis ușa crâșmei în nas:

— Măi lotrule 18) dacă până în 5 zile nu plătești, merem la Jude....

— Dece mi-a zis: *măi lotrule?*

* * *

Codrul plânge alături cu vântul a toamnei îngropăciune. Inoptarea, își deschee haina cu bumbi de argint și-un frig de cel hain pune drumeților cojoc de gheață. Drumeții, sau înemerit să fie Lupșan și Moișă. Cel dintâi are o mițea până în genuchi și nu prea îi pasă. Moișă, haine nemțești făcute „pe corp“ pentru nunta lui cu Leia. Drumul dela Sighet la Strâmtura e de 30 km. Lupșan, tehui de nenorocirea ce-l lovise ca un maiu la moalele capului, nici n'a știut unde și cât merge, prins de noapte în pădure, obosit, și-a găsit un locșor a strâns crengi a scăpărat din amnar și și-a aprins focul și luleaua.

Moișă, având acelaș drum nu găsise nici o „ocazie“ de întors pe sus acasă și deși temător înodându-și frica în inimă s'a așezat și el pe-o buturugă. Tot drumul Lupșan, smolit la față, chinuit ca de-o durere vie, socotea cum să „nimicească“ pe Jid. Să-l strângă de gât, să-l tae și punea mâna pe junghiul din chimir, acum se mulțumea să-și prăjească pe foc într'o frigărue de lemn o bucată de clisă și să-l privească pe sub stuful sprâncenelor îmbinate. Moișă, sgribulit de frig, obosit și nemâncat, în clipa aceia un fel de „bogda proste“ arunca priviri lihnite la pârjolul clisei. Se căută și el prin buzunare după un chibrit să-și facă foc dar nu găsi. Fălcile începuse să-i joace, negrul codrului să-l înfioare. Ar fi vrut să plece mai departe dar nici să se urnească nu putea. Dece n'a rămas la Sighet? Masă, hotel, și i-a spus Leia să nu-și cheltuească măruntul. Moișă, a început să dârdâe. Lupșanului în bătaia flăcărilor a început să-i vadă umerii desfăcuți, mai largi, grumazul a taur vânjoșia brațelor cât puterea lui Crețu. Frigul și spaima îl copleșiră. Foamea, îi zugrăvea bucata de clisă mare, mai mare, mult mai mare: parcă era o vietate Da! da! o vietate. Moișă nu-și deslipește ochii după învârtitul ei. Are cap, coadă, porc întreg, clisa e un porc întreg pe jeratec și ce mai jeratec! Lupșan frigea acum un grăsun și o licărire de amintire îi fulgeră cuvintele bunicului rabin de Kolomea: „Praznicul lotrilor e întotdeauna o vită întreagă friptă sub spuză de jeratec“. Și fața întunecată a Lupșanului spuneà că-i de lotru. Ba, Moișă într'un rând îl văzu chiar cum se ridică, (Ioi! ce înalt) e Lupșan, niciodată n'a fost Lupșan așa un Goliad!) cum își pipăe pistoalele și junghiurile dela chimir cum le mângâe, uite! le scoate, le scoate pe rând, și le alege, cum joacă focul în lama lor și cum le încearcă ascuțișul — briciu și se îndreaptă spre Moișă. Iată-l rânjind ca o fiară, a făcut un pas, încă un pas, vine, vine.

— Oh! Iartă-mă... Ioane, bade Ioane, Domnu Ioane! Moișă și-a pierdut cunoștința. Apoi: căldura focului îl desmeticește. Holbează ochii înrâmați cu arniciu roșu și bâlbâe:

— Mai omorât?

— Nu! Dece să te omor?

— Adevărat? Ce bine! Ce bine!... Și cine m'a adus lângă foc?

— Eu.

— D-ta?

— Da! că înghețaseși pe buturugă ca un pițigoi. Ți-e foame?

— Ioi! și încă ce foame....

— Mâncă! și Lupșan crestă o bucată de clisă și i-o întinse.

Moișă, făcu din stânga lui o mână cât mai lungă, iar cu dreapta cercetă pe ascuns bumbii de la buzunarul cu vexl.

CESAR PRUTEANU

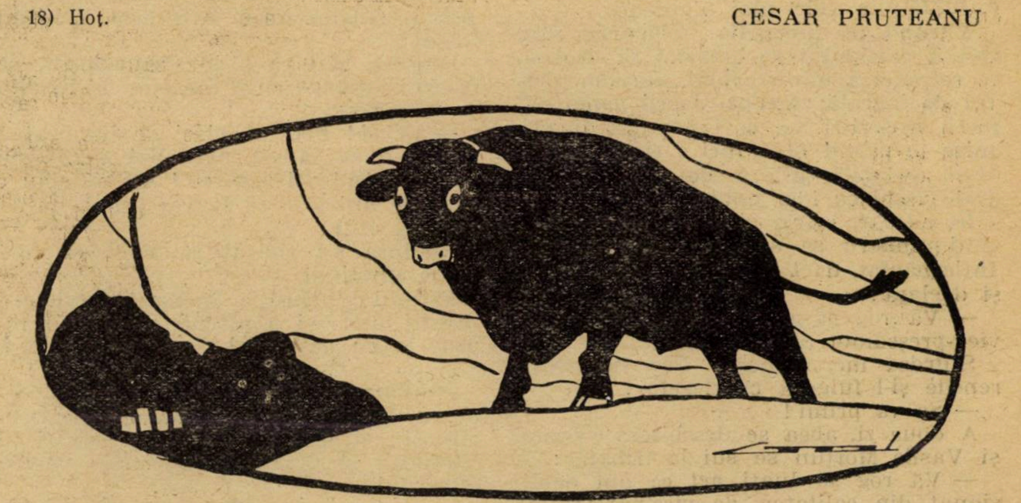

---

15) Odae.
16) Perini mari.
17) Toc de scris.
18) Hoț.

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL REGINA MARIA

„TOPAZE" de MARCEL PAGNOL

Cred că autorul piesei Topaze e tânăr, chiar foarte tânăr.

Are talent mare, frăgezime de inspirație și îndrăzneală. In loc de îndrăsneală, aș putea să spun, că are imaginație cu care înfrânge convenționalul aparențelor și bruschează fățărnicia realității.

Ca structură, ca atmosferă, ca ton ironic, ca modalitate technică teatrală de strecurarea lirismului, prin confruntarea unei stări ideologice cu brutalitatea reală, piesa lui Marcel Pagnol pare înrudită cu comediile lui de Flers.

Topaze, adică domnul Topaze, este un profesor conștiincios ; propovăduește morala ; învață pe elevi ce-i bine ; îi îndrumează în domeniul virtuții ; îi face să cunoască sensul adânc al dreptății.

Dar din cauza conflictului cu mama unui elev, — d-nă cu influență și cu avere — Topaze e dat afară. Sincer, d. Topaze a spus d-nei, că fiul ei este imbecil.

Dar Topaze nu rămâne pe drumuri. Intră în casa unei d-ne, amică intimă a unui consilier municipal și e transformat în omul de afaceri al consilierului.

Virtuosul, moralul și moralistul Topaze se desmeticește. Femeia, pe care o iubea el, e amanta consilierului ; în numele lui Topaze și cu complicitatea lui consilierul făcea tot soiul de afaceri veroase.

Topaze nu văzuse și nu trăise decât la suprafață. Acum, începe să vadă și mai ales să înțeleagă și reversul. Furtul e nepedepsit, șantajul e sistem, escrocheria e la ordinea zilei. Banul face gloria, virtutea e..., virtuoasă pentru cei cu bani.

D. Topaze a înțeles viața. Câștigând mult prin metodele curente, va putea să fie din nou moral și propovăduitor de corectitudine.

Verva cu care i scrisă, piesa, vibranta replica, comicul transformării personalității, sub înrâurirea banului și dragostei și mai ales, înțelesul profund din desfășurarea acțiunii, fac ca această piesă să aibă real succes.

Pe scenă, Topaze a fost înfățișat cu vervă, cu agerime, dar și cu oarecare culoare locală, cu tot firescul de d. Maximilian.

Se pare, că d. Maximilian a stăruit mai mult în fixarea contrastelor dintre primul Topaze moral și sărac și cel de-al doilea Topaze, îmbogățit și cinic.

Sub călăuzirea d-lui Maximilian, și-au interpretat rolurile adecuat, d-nii Talianu și Finti și d-na Nelly Sterian.

TEATRUL NAȚIONAL

„NORA" cu d-na AGEPSINA MACRI

De câteori direcția Teatrului Național se hotărăște să reprezinte o piesă de Ibsen, de atâtea ori, dovedește că a știut să înfrângă păienjenișul unor dificultăți și să dovedească biruința preocupărilor estetice față de teatrul mare, de artă în tot cuprinsul maiestos al cuvântului.

Teatrul lui Ibsen poate să fie mai mult ca oricare altul de folos publicului nostru, ca să-i împrăștie și idei, să-i provoace sbuciumări între lenea prejudecăților și ideea care macină stări sufletesti anahronice ; să-l smulgă din parazitismul distracției degenerate prin teatru oricum ; să-l facă atent, că teatrul e atceva decât distracție.

„NORA" la Național e un prilej de încoronare a unei artiste care a urcat cu încredere și cu talent necontestat ierarhia.

Rolul Norei consacră.

D-na Agepsina Macri-Eftimiu în „Nora" a isbutit fără îndoială să cucerească deplină și unanimă apreciere.

Sbuciumul Norei, umilința, sacrificiul și apoi iluminarea liberării nu numai că le-a trăit, dar le-a valorificat d-na Macri Eftimiu. Le-a dat vigoare.

O felicit din toată inima.

B. CECROPIDE

AMINTIRI DESPRE DIMITRIE STURZA

Partidul liberal era de câțiva ani la putere, dar regimul se făcuse nepopular dela început, șeful său, Dimitrie Sturdza fiind silit să opereze „economii sălbatice", să aplice lefurilor publice faimoasa „curbă", să așeze mecanismul pensiilor pe baze reduse, ca să ție piept greutăților creiate de criza din 1909, care forțase partidul conservator să se retragă dela conducerea Statului, după scene emoționante cu regele Carol.

Spre a-și lua revanșa, opoziția ducea o luptă din cele mai viguroase.

Văzând că lucrurile se'ncurcă rău, stâlpii partidului se hotărîră să provoace retragerea ministerului. Sarcina, destul de ingrată, căzu pe „tinerii generoși", foștii socialiști pe cari Sturdza îi primise în partid fără nici o simpatie, cedând cerințelor altora de a se altoi cadrele vechi cu idei noui.

In adevăr, într'o zi, tocmai când primul-ministru se sfădea cu un opozant înfierbântat, doctorul Radovici se ridică și declară :

— Vă rog să-mi primiți demisia din vice-președinte al Camerei !

Sturdza încremenește. Dar își revine repede și-l fulgeră cu degetul :

— Se va primi !

A doua zi, abea se deschisese ședința, și Vasile Morțun se sui la tribună :

— Vă rog să luați act că am demisionat din calitatea de vice-președinte !

— Foarte bine ai făcut ! strigă Sturdza, agitându-se în mijlocul miniștrilor, strânși între dorința majorității, de a se retrage, și între voința șefului, de a rămâne.

Dar a treia zi, de pe banca opoziției, — simbol prevestitor, — se înnalță o statură lungă și slabă, dominată de un cap negru, cu ochelari, ale cărui priviri pătrunzătoare și a cărui ingeniozitate creiatoare cuceriseră un deosebit prestigiu în partid.

— Și eu demisionez dela vice-președinția Camerei !

Asta era prea mult. Tache Protopopescu, subdirectorul său dela Creditul Rural !

Sturdza sări ca o jucărie apăsată pe resort și țipă, cu un amestec de revoltă și disperare :

— Ei și ! Poți să pleci și dumneata ! Și tot o să rămân aci ! Voi demisiona atunci când voi vrea eu ! Am să stau o sută de ani și o să lucrez pentru țară ! Așa să știți !

Ședința s'a ridicat în mijlocul unei mari emoțiuni.

Primul-ministru a înfășcat servieta, a trântit ușile și a plecat, scoborând repede și cu pași mici dealul Mitropoliei.

A doua zi, Regele Carol primea demisia lui Sturdza, unul din cei mai merituoși și mai neobosiți muncitori ai Statului, și G. Gr. Cantacuzino forma guvernul.

•

Luptele politice făcuseră din Tache Ionescu cel mai strașnic adversar al lui Dimitrie Sturdza.

Conu Mitiță nu suferea pe avocați, și când avocații se dedeau la el, îi ura. Era natural ca furia cea mai mare să i-o deslănțue cel mai strălucit avocat, orator și om politic al timpului său.

Când auzea de o nouă interpelare, de un nou discurs de o nouă ofensivă a lui Take, conu Mitiță se'ncruntà, tremura de necaz și exclamà :

— Belzebut !

Iată că vine timpul unei alegeri parțiale la Craiova. Partidul conservator se face luntre și punte, candidatul guvernului liberal cade, candidatul opoziției, Take Ionescu, reușește.

Dela clubul Vanicu, iluminat, se trimite primului-ministru următoarea telegramă :

F. F. Urgent.
Prezidentul Consiliului
Loco
Belzebut ales ! Felicitările noastre :
Țara.

Ce-a zis gura și mai ales degetul lui conu Mitiță, e ușor de ghicit.

Și cu toate astea, atunci când mișcările țărănești au determinat retragerea guvernului conservator și revenirea liberalilor, Take Ionescu s'a făcut raportorul reformelor rurale prezentate de Dimitrie Sturdza și conu Mitiță l-a îmbrățișat în Cameră, în mijlocul unei emoțiuni de zile grele — și de oameni mari.

MIHAIL MORA

TEATRUL SI SCENA

de ALEXANDRU HODOȘ

Oricâte drepturi ar avea să năzuiască prin propriile sale puteri la o intrare permanentă pe poarta cetății literare teatrul nu-și trăește adevărata lui menire decât pe scenă, la lumina schimbătoare a rampei, printre decorurile de pânză vopsită, lângă cușca filedă a suflerului, acest dulău credincios al replicei. Teatrul nu e lectură, ci spectacol. Eroii lui, ca să se facă pe deplin înțeleși, au nevoe de o reîncarnare. Mediul lor înconjurător pretinde o expresie plastică.

Unui autor dramatic de dimensiunile uriașe ale lui Shakespeare îi stă foarte bine, nu-i vorbă, și în rafturile bibliotecii unde priceputul custode Taine ia dat un loc de cinste printre genialii colecționari de documente omenesti. Cu toate aceste, neostenita lui forță creatoare nu se simte la largul ei decât pe scenă. Othello trebue să-și urle turbarea aievea, iar Falstaff se cuvine să intre în cosul cu rufe murdare de față cu toată lumea.

Există, între literatura vorbită, care e teatrul, și literatura scrisă, care cuprinde romanul, novela și poema, o deosebire, mult asemănătoare cu aceea dintre actualitate și istorie. Literatura scrisă se înfățișează ca un ecou al trecutului. Poetul e, și el, un fel de cronicar al propriilor sale evenimente sentimentale. Literatura vorbită aparține, însă, totdeauna prezentului. Dramaturgul nu povestește, el face să se miște pe dinaintea noastră oameni în carne și în oase.

Intre spectatorul din stal, îmbrăcat într'un veston tăiat după ultimul jurnal, și cadetul Cyrano de Bergerac în vestă de piele, făcând versuri în rotiseria lui Ragueneau, se naște o controversă asupra timpului și spațiului, care se sfârșește, dacă interpreții își fac datoria, cu biruința deplină a poetului spadasin. Prin vraja unei iluzii, pe care numai arta dramatică o poate oferi, iată-ne nevoiți să escaladăm câteva veacuri înapoi simțindu-ne, toți câți suntem în sală, contimporani cu ducele de Richleieu, cu d'Artagnan și cu prețioasa Roxană. Experiența nu-i displăcută...

Intrebarea e: cum se săvârșește această mistificare? Cine pune la cale amăgirea? Actorii? Costumele? Decorul? Se înțelege, că fiecare în parte, și toate la un loc.

Până să se ajungă la o armonie între elementele de exteriorizare ale teatrului, a fost nevoe de o lungă serie de reforme pe scenă. Ba, dacă vom privi cu atenție cele mai noui realizări ale regizorilor contemporani, despre un echilibru desăvârșit nu se poate vorbi nici astăzi. Era o vreme, când actorul, proteică încarnare de variate forme umane, stăpânea templul Thaliei ca un adevărat rege al gestului și zeu al coardelor vocale. El îmbrăca mărinimia lui Octavian August în pantaloni de catifea împodobiți cu dantelă și dădea lupta dela Farsale în cuprinsul unui salon tapisat cu gobelinuri.

Teatrul a cunoscut, astfel, o lungă epocă de convenționalism. Nimic nu era firesc, totul era contrafăcut. Interpreții își declamau rolurile cu glasuri de împrumut, îndulcindu-le, dacă jucau pe Romeo, coborându-le în pimniță dacă apăreau în Jago. Discipolii nu aveau altă țintă decât să imite cât mai exact defectele înaintașilor. Beregata maestrului era supremul ideal al ucenicilor. Pe timpul acela, decorurile nu constituiau decât indicațiuni primitive și elementare, pentru ca spectatorul să afle (cu aproximație) locul unde se petrece acțiunea. Nici o grije specială pentru frumusețea picturală a pânzelor întinse, ca vai de lume, pe fășii de scândură. Cât despre tendința de a stiliza un colț de pădure sau de a creia o atmosferă între cei patru pereți ai unei odăi, nici pomeneală!

A fost epoca tiradelor răcnite, a săbiile de carton și a castelelor de mucava.

Reacțiunea împotriva acestei dezolante mizerii a fost aceea a realismului. Când s'a înfipt pentru întâia oară în pânza decorului o ușe veritabilă, de lemn, cu pervaz, țâțâni și clanță, — o ușe în carne și oase, dacă putem să-i spunem așa — semnalul revoluției a fost dat. Destul a fost o chestiune de tehnică, la care s'a înhămat, cu spontană gentilețe, pictura decorativă. Artistul a coborît cu oala de vopsele în atelierul de decoruri al teatrului, și-a pus la dispoziție schițele sale, machetele sale, penelul său, și în locul acelorași copaci prăfuiți și ziduri zdrențuite cu cari se contrafăceau un codru tâlhăresc sau un palat de rege, au năvălit game nesfârșite de tonuri policrome, vii sugestive și veridice, pe a căror varietate reflectoarele se plimbau cu lumini și mai uluitoare.

In felul acesta, imitația fidelă a lucrurilor reale a intrat pe scenă cu toate onorurile. Acum pădurea era cu adevărat pădure. Fiecare frunză imitată cu grije, fiecare tulpină pictată după natură, fiecare scorbură fotografiată până la amăgire. Saloanele pieselor moderne s'au preschimbat în adevărate expoziții de mobilă de lux.

Imaginația a fost, însă, sacrificată. Fotografia se ridica, de multe ori, la valoarea unui peisagiu reușit, tot soiul de becuri și de proectoare veneau să ajute la creiarea unei impresii a realității, dar mai sus nu năzuia. Iar arta regizorului cerea mai mult. Ea căuta drumurile unei noui expresii plastice în teatru, tălmăcind cadrul acțiunii dramatice prin fragmente de priveliști stilizate, compunând din elemente decorative ambianța necesară înțelegerii mai adânci a psihologiei personagiilor. Dibuind pe aceste cărări și-a făcut apariția expresionismul.

Exagerările nouilor metode de reproducere a vieții pe scenă sunt cunoscute. La rândul lui, actorul a început să dispară copleșit de atâta pânză ciudat vopsită, orbit de atâtea efecte de lumină, intimidat de propria lui eleganță. Nimeni nu bagă de seamă, că n'are haz când glumește, că sâsâie când iubește, că nu se aude când se revoltă. Toată lumea din sală privește extaziată decorul care e cubist, costumele cari sunt fanteziste, și efectele de lumină, cari sunt futuriste. Din păcate, formele noui, cari ar trebui să izvorească din dorința de a creia o atmosferă necesară unei pătrunderi mai adânci a operei dramatice nu sunt totdeauna fericit găsite. Unele tentative de modernizare a repertoriului clasic au eșuat în ridicol. Nimeni n'a stat de vorbă cu un Hamlet în redingotă. O tânără trupă de teatru, care s'a și desmembrat după puțină trecere de vreme, încercase acum câțiva ani înscenarea unei brutale comedii de moravuri în decoruri dadaiste. Se potrivea ca nuca 'n perete...

Concluzia se zărește destul de transparentă. Meșterul nostru al tuturora, sfredelitorul Caragiale vorbește undeva cu ironia de care nu se putea despărți, despre nenumăratele stiluri literare: clar, concis, măreț, simplu, sublim și celelalte, respingându-le în bloc și neadmițând decât pe unul singur: stilul potrivit, care le coprinde pe toate spre a înviesmânta, după nevoe, orice intențiune. Acelaș lucru se poate spune despre diferitele forme ale expresiunii dramatice. Nu există decât una: forma cea potrivită, care e chemată să îmbrace intențiunea adevărată a fiecărei opere dramatice.

Cum s'o găsească regizorul? E foarte simplu. Nu zace în miezul oricărei marmore de Paros o a doua Veneră ca aceea din Millo? Greutatea e numai s'o scoți de-acolo cu dalta... Ținta va fi atinsă, atunci când toți directorii de scenă, vor înțelege că actorul, costumul, decorul, nu sunt scopul teatrului, ci mijloacele prin cari literatura dramatică se încadrează în realitate.

critica literara

AL. PHILIPPIDE:
„Originile Românilor“

(Două volume)

I

Românii apar în istorie în secolul al VI-lea. Astfel scriitorul bizantin Teofilact (mort în 640), scrie că în anul 579, generalii Martinus și Comentiolus, voind să loviască pe Avari în Tracia, fură împiedicaţi dela aceasta printr'o spaimă ce le cuprinse armata. Căzând sarcina de pe spatele unui catâr, un soldat strigă către stăpânul dobitocului, în limba patriei sale: *retorna fratre!* Luând această chemare, drept un strigăt de alarmă, o rupse la fugă.

Theophanes, povestind acelaș fapt pe la 817 spuneà că s'ar fi spus: „*torna*, torna, fratre!“ Și acum cărăușii Români din Pind când e gata să se răstoarne sarcina unui cal sau catâr strigă: toarnă, toarnă, frate! De aci răstoarnă, forma compusă în dialectul dacoromană.

Ceeace susţine Jrecek că ar fi fost limba de comandă este îndrăzneaţă falșificare, ca și nemai pomenitul curaj de a asigurà că Asăneștii au fost bulgari.

Cedrenos raportează că în luptele căpităniilor bulgare (David, Moise, Aron și Samoil), în contra împăratului Vasile al II-lea Bulgaroctonul, David fu ucis în Macedonia (prin 1010) la locul numit Stejarii Frumoși (între lacurile Castoria și Prespa) de către niște Valahi nomazi „adică păstori cari se purtau cu oile prin acele locuri, iarăși patria lor“.

Tot el adaugă aiurea că într'o altă luptă petrecută în anul 1016 între împăratul Vasile și Ivan, fiul lui Aron, în aceleași regiuni, iscoadele lui Ivan aflând că însuși împăratul ar veni asupra lor, alergară înspăimântate către oștirile lui Ioan, strigând: *(vezeite, o Kaiser!)* Asupra acestui *vezeite* (care ar veni dela *fugiţi)* pare îndoelnic a fi un cuvânt românesc. Mai degrabă, după Jerecek, este un cuvânt slav. Astfel că acest citat, fără importanţă, după alte mărturii, decizive, cade dela sine.

Insuși Vasile Bulgaroctonul dispune într'un rescript imperial, din 1019, ca toţi Valahii (trebue să fi fost foarte mulţi, din moment ce-i citează în special, pe ei) din Bulgaria să se supună arhiepiscopului grec din Ohrida.

Veniamin de Tudela, în 1170, în călătoria sa prin Europa ca rabin, vede și pe Valahi: „Dincolo de Sperchios se începe Valahia, ai cărei locuitori așezaţi pe munţi își dau numele de Valahi. In iuţeală sunt asemenea căprioarelor. De pe munţi ei se coboară în Grecia pentru pradă și hoţii. Nimeni nu cutează a-i înfrunta în războiu și nici un rege nu i-a putut birui“.

Nicetas Xoniates, în secolul al XII-lea. „Impăratul găsi cetăţile și satele lor întărite prin noui fortificaţii, iar pe apărătorii lor agăţaţi pe înălţimi după chipul cerbilor... Săriau ca și caprele peste prăpastii și nu primiau nici o luptă făţise“.

Strategul Kekaomenos, în 1110 îi descrie astfel: „Așa e obiceiul lor, ca familiile și turmele Valahilor să petreacă din luna Aprilie până în Septembrie în munţii cei mai înalţi și în locurile cele mai reci“.

II

In 1189 se produce revoluţia fraţilor Petru și Asan contra bizantinilor. Răscoala are succes și Assan, cu ajutorul Cumanilor dela stânga Dunării, reușește să bată în mai multe lupte pe Bizantini și să se proclame împărat.

Această revoluţie creează al doilea imperiu româno-bulgar, care dăinuește până la ivirea Turcilor în Europa.

Din cauza apărării tezei persistenţei Românilor în Dacia, istoricii noștri de până la ivirea Turcilor în Europa. de cele două mari și puternice imperii-- ce au durat cinci sute de ani aproape— româno-bulgare. Numai D. Ouciul, cu oarecare timiditate, a îndrăznit a arăta rolul covârșitor al Românilor, în al doilea imperiu mai cu seamă.

Pentru prima oară acum, d. Philipide în cele două lucrări fundamentale ale sale, cu documente decizive, dovedește ceeace au susţinut toţi savanţii streini dealtfel că limba și poporul românesc, în marea lui majoritate, s'a format în Peninsula Balcanică. Fără întâiul și al doilea imperiu româno-bulgar. istoria românilor în timpurile vechi și în evul Mediu devine o poveste pentru copii, care nu explică nimic și nu documentează nimic. Limba română este aceeași la toate ramurile · organizaţia bisericească, de stat, socială aceeași la Asanizi, ca ca și la domnii munteni sau moldoveni, ca și la voevozii ardeleni.

Persistenţa Românilor în Dacia este dovedită în orice caz, ceeace ne interesează pe noi, la venirea Ungurilor, noi am fost prezenţi în Dacia, unde, probabil, insulile izolate, au stăruit și dela Aurelian încoace înfruntând imensa furtună a năvălirii Barbarilor. Legenda creată de d. Xenopol, a vieţuirii de o mie de ani în munţi, este ridicolă. Un popor nu poate duce o viaţă de troglodit, apărând deodată, în organizaţii unitare, cu organizaţie religioasă și socială, cu o cultură sau slavonă sau greacă ce predomină inertul dar cu o cultură.

Dovezile d-lui Al. Philippide sunt aduse și de Fr. Ios. Sulzer (Geschichte des transalpinischen Daziens, Wien 1781).

Iohannes Thumann (Untersuchungen ueber die Geschichte der oestlichen Voelker, Leipzig, 1774), profesor la Universitatea din Halle scrie: „Ei sunt fraţi (Românii din Dacia) ai acelor din Macedonia coborîtori din Tracii, cari sub numele de Geţi și de Daci jucaseră un rol atât de însemnat. Sub stăpânirea romană, ei însușiră limba și obiceiurile romane și când Caracalla le dădu dreptul de cetăţeni, ei luaseră numele de Romani. Nu se poate admite că împăratul Aurelian să fi strămutat peste Dunăre pe toţi locuitorii Daciei; fără îndoială că au mai rămas încă mulţi, într'o ţară așa de mare și așa de muntoasă.

„In timpul năvălirii Vandalilor, Goţilor, Hunilor, Gepizilor, Slavilor, Avarilor și Bulgarilor, ei căutară mântuire în munţii lor, din care cauză deveniră nomazi. Năvălirea ungurilor îi găsi în Transilvania și Ungaria de dincoace de Dunăre. Dar Valachii ocupaseră încă de multă vreme Valahia și Moldova și ei nu se stabiliseră pentru prima oară acolo în decursul veacului al XIII-lea și al XIV-lea sub Radu-Vodă sau Bogdan“.

Cronicele carolingiene despre luptele lui Carol cel Mare contra Avarilor, amintește de prezenţa Românilor în Dacia, înainte cu mult de venirea Ungurilor. Deasemenea Anonymus Bellae regis notarius și rusul Nestor vorbesc de luptele dintre Valahii autohtoni și Ungurii cari năvăleau în România.

Apoi lunga și seculara rezistenţă a Românilor organizaţi militărește contra cuceririi maghiare arată rolul lor în cele două imperii de româno-bulgare și numărul lor. Impinși de Unguri, din Balcani de Bizantini, apoi de Turci, forţele lor principale s'au concentrat în cele două versanturi ale Carpaţilor, șira spinării a neamului românesc.

Scriitorii străini cari confirmă pe d. Philippide mai sunt Sulzer citat mai sus, care argumentează astfel că poporul românesc s'a format în peninsula Balcanică, în marea lui majoritate: „poporul românesc s'a format dincolo de Dunăre (deși insule ar fi existat și înainte afirmăm noi, după documentele citate). Ar fi de necrezut ca Românii să fi suferit trecerea peste dânșii a întregului puhoi barbar, fără a primi măcar o urmă a acestei năvăliri (d. Diculescu în cartea sa despre Gepizii în Dacia, arată că sunt vre-oo 300 cuvinte germanice în limba românească de pe urma ocupaţiei gote, gepide etc. Astfel că acest argument cade, mai ales că vor fi fiind și alte elemente barbare în limba română nestudiată încă).

2) argumentul cel mai important este că Sulzer nu poate să-și imagineze cum Românii au rămas ortodoxi în mijlocul protestanţilor și catolicilor, presupunând că și-au pierdut religia în timpul potopului barbar, dacă nu se admite că această religie a fost admisă pe malul drept al Dunărei.

3) Acest argument tot atât de tare și anume identificarea dialectelor române, cari ar fi primit formele de limbi deosebite, dacă nu ar fi fost împreună.

Cărţile d-lui Philippide aduc o lumină nouă și surprinzător de strălucitoare asupra epocei celei mai întunecate din istoria noastră. Nu numai că a strâns toate izvoarele istorice, într'un timp de peste o jumătate de secol; dar a studiat limba și dialectele, toponomia și inscripţiile, cari explică documentele, într'o lucrare monumentală și magistrală, care face epocă în știinţa istoriei și a filologiei noastre. Este cu neputinţă acum unui istoric sau unui filolog să treacă peste aceste lucrări ce vor deveni bazele ori cărui studiu viitor al Istoriei noastre asupra originilor.

ION FOTI

plastica

DOAMNA RECAMIER

(INĂLŢIME 1.70. LĂŢIME 2.40. FIGURA MĂRIME NATURALĂ)

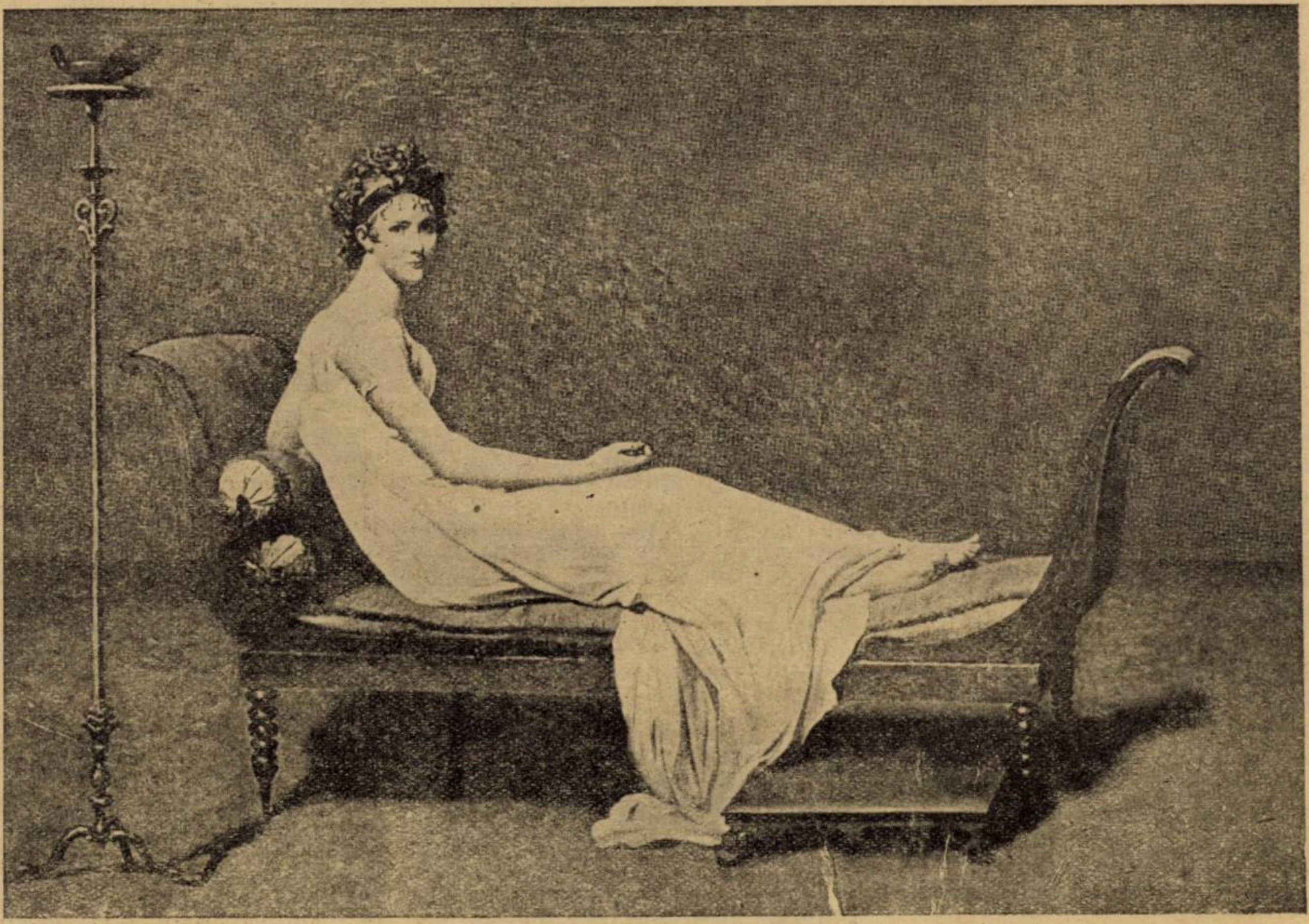

DAVID : D-na Recamier

David este poate, din toţi pictorii, acela care a fost cel mai glorificat şi în acelaş timp cel mai prigonit. Ridicat în slava cerului de contimporanii săi, a fost bârfit de generaţia următoare. Azi toată lumea este de acord asupra valoarei operei sale, mulţumită timpului care stinge urile de şcoală şi de partide. David, pictor istoric, nu se bucură azi decât de o stimă foarte moderată şi întreaga noastră admiraţie se adresează doar portretistului David. Această judecată a posterităţii l'ar fi surprins şi mai ales l'ar fi mâniat dacă ar fi putut ghici această apreciere. In ochii săi, pictura istorică inspirată din antichitate era singura care conta ; se slujise de ea ca instrument ca să combată manierismul şi dulcegăria secolului al XVIII-lea ; acestei picturi îi datora titlul de şef de şcoală. Cât despre portrete, le considera ca o distracţie spre a mai uita marile sale lucrări şi tot deodată ca o artă inferioară. D-nei de Verninac, sora lui Delacroix căreia i-a făcut un portret foarte frumos şi care dorea să-l vadă expus la Salonul din anul VIII, îi scrie : „Ar fi ridicul ca un artist ca mine să expună doar acest tablou“ şi ca să îndulcească refuzul, adăogă : „Sunt ocupat în momentul de faţă să pictez altă femee frumoasă, d-na Récamier. E cu totul alt gen de frumuseţe. Socotesc că ea va voi să-şi vadă expus portretul şi atunci voi avea onoarea să vă înştiinţez şi să vă rog în acelaş timp să-l asociaţi şi pe al dvs.

In 1800, David a început să lucreze la portretul Jannei Bernard, soţia bogatului bancher Récamier. Marea ei avere, frumuseţea şi spiritul ei, o făceau să fie foarte căutată în toate saloanele. D-na Récamier făcu apel la David ca să-i fixeze trăsăturile pe pânză.

Pictorul îşi aşezase modelul într'o atitudine încântătoare. Pe jumătate culcată pe divan, d-na Récamier întoarce spre dreapta frumoasa ei figură. Poartă o rochie albă şi uşoară de muselin, din care apar picioarele goale, încrucişate. O fundă neagră strânge părul ei buclat.

Portretul atât de bine început n'a fost niciodată terminat. Intr'o bună zi, David află că d-na Récamier îl părăsea spre a se duce să-şi facă portretul la pictorul Gérard. David foarte mâhnit şi-a lăsat în părăsire tabloul. Portretul rămase doar schiţat, dar ce schiţă ! In faţa acestei opere magistrale, în care culoarea este numai indicată prin „cuşe“ uşoare, care o fac transparentă luminoasă, te simţi aproape mulţumit de întâmplarea care a împiedicat pe David să aplice pasta deasă, adesea ştearsă şi grea, a peneului său. Astfel cum se prezintă acum, acest portret este o adevărată capodoperă atât prin siguranţa execuţii, cât şi prin sobrietatea, distincţia şi armonia liniilor.

Dar nici Gérard cu portretul d-nei Récamier n'a fost mai fericit ca maestrul său. Ca şi David a izbutit să facă o capodoperă. Portretul lui Gérard e mai seducător decât al lui David, deoarece se ghiceşte la el dorinţa de a-şi flata opera, în vreme ce pânza lui David se distinge prin armonia ansamblului şi în acelaş timp prin redarea cât mai asemănătoare a modelului.

Portretul d-nei Récamier nefiind isprăvit rămase proprietatea artistului care-l uită într'un colţ al atelierului său. Abia în 1826 cu ocazia vinderii postume a operilor maestrului, a fost achiziţionat de statul francez. Portretul d-nei Récamier se află azi la Luvru, în sala cunoscută sub numele de Sala Sacrului, unde sunt adunate operele cele mai de seamă ale maestrului.

gazetaria

aşa şi-aşa...

ROLUL CRITICEI? Răspunde d. Jacques Bainville.

„*Critica aceea, care judecă, trebuie să spună, care sunt cărţile bune şi care sunt cărţile rele. Şi dece sunt bune unele şi dece rele altele.*

Critica aceea, care judecă e originală şi creatoare".

In legătură cu această lămuritoare definiţie, remarcăm dintr'un articol, frumos scris de d. D. Al. Nanu în „*Ritmul vremii*" (an. V 43) următoarele:

„*Pentru critică pe lângă elanul de a se pasiona pentru frumos, e nevoe de un caracter bărbătesc neintimidat nu numai de eventuala asprime faţă de altul, dar şi de asprimea faţă de sine.*

Rolul social jucat de critică implică un adevărat eroism în urmărirea adevărului prin sfidarea susceptibilităţilor atât de primejdioase.

Şi cu cât trebue ca un critic să aibă şi afectivitatea şi imaginaţia desvoltate— pentru simţirea operelor — cu atât şi psihologiceşte trebue să ne impună obiectivitatea lui".

Frumos!

Dar e aşa de relativă, e aşa de susceptibilă, dacă nu chiar sensitivă obiectivitatea.

Aceasta însă nu înseamnează, că nu credem în realitatea criticei obiective. Nu, suntem de perfect acord cu d. D. Al. Nanu care în josul paginei articolului d-sale a pus următoarea notiţă:

„*Pentru literatura poporană, pe lângă spiritul autocratic al creatorilor, există şi simpla formă apriorică a criticei, — bunul simţ, care reţine sau respinge după calitate producţiile*".

Numai pentru literatura poporană?

Ni se pare însă, că observaţia d-lui G. Călinescu în „*Viaţa literară*" (an. IV h. 107) e foarte binevenită:

Sunt foarte mulţi cronicari, dar foarte puţini critici, fiindcă puţini sunt aceia, cari pot renunţa la ispita legăturilor sociale. Şi critica, această dispreţuită unealtă a progresului artei, nu poate înflori decât într'o aspră izolare. Căci ce forţă ar putea avea sabia de plumb a unei critici, care s'ar îndoi la căldura celor mai mărunte sentimentalisme şi s'ar sfii să atace carapacea de fier a mediocrităţii".

Atitudinea recomandată de talentul tânăr critic d. Călinescu „aspră izolare" — este atitudinea păstrată mulţi ani de d. Ibrăileanu. Şi totuş d. Ibrăileanu are prietenii şi e impresionat de căldura sentimentalismelor.

Dar aceasta nu înseamnează, că puţinii noştri critici nu aduc importante servicii literaturii, apreciind şi polemizând, din punctele lor de vedere, — obiective şi personale, uneori prea personale.

B. C.

BULETINUL FRANCO-ROMAN apare la Paris, sub îngrijirea d-lui Vintilă Russu-Sirianu.

Excelentă muncă şi rodnică împlineşte tânărul scriitor Şirianu, prin publicarea acestui buletin.

In primul număr pe care l-am primit, tipărit frumos şi rânduit cu grijă, au scris d-nii: Francis de Croisset, Contele de Saint Aulăire, Jacques Bainville, Nichifor Crainic, M. Manoilescu, A. Blank, Octavian Goga, Elena Văcărescu.

Numele acestor scriitori prezintă garanţii temeinice, că legăturile intelectuale între Franţa şi România se împletesc cu acea râvnă, care trebue să ducă la mai ampla cunoaştere în Franţa a artei şi literaturii româneşti.

◆

Apreciem stăruitoarea muncă depusă de un comitet de scriitoare şi scriitori la „REVISTA SCRIITOARELOR ŞI SCRIITORILOR ROMANI".

D-nele Margareta Miller Verghi şi Aida Vrioni (autoarea unui foarte interesant volum „Şi clipele grăesc") au isbutit să facă o revistă remarcabilă prin ţinuta literară.

In comitetul revistei e şi subtila scriitoare Ticu Arhip, al cărei roman început în „Tiparniţa literară", îl aşteptăm!...

C.

A apărut volumul d-lui Virgil Huzum, intitulat „Bolta bizantină". Autorul este cunoscut publicului din primul volum „A la manière de..." în care trecuse în revistă sub formă de pastişe literatura noastră dela C. Conachi şi până astăzi.

„LIMBA ROMANA" este numele unei reviste cu caracter didactic. Răspunzând prevederilor nouei programe analitice ea publică studii, lucrări dela elevi şi literatură sănătoasă.

„ŞCOALA ROMANA" No. 2 aduce un bogat material didactic, pedagogic. De remarcat traducerea d-nei Eliza Alexandrescu, una dintre cele mai distinse reprezenturile ale învăţământului românesc şi o activistă de primul rang, din Ad. Ferrière: *O experienţă de şcoală activă*, cum şi contribuţiunile semnate I. Nisipeanu şi Paul I. Papadopol.

NUMELE D-LUI ANTON OPRESCU continuă să fie întâlnit în toată modestia unei rezerve ne la locul ei.

Şi aceasta, pentru că ne găsim în faţa unuia din cei mai înverşunaţi erudiţi,— lucru care reese, de altfel, şi din broşura editată de asociaţia „Cultul patriei": *Contribuţiuni la bibliografia războiului nostru pentru independenţă* — în realitate numai câteva *adăogiri*, *întregiri*, *îndreptări* la lucrarea, cu aceiaş temă, a d-lui *Ioan Băcilă*. Fără să pornească din dorinţa de a *critica* sau numai *polemiza*, lucrarea se adresează mai ales: *elevilor*, *studenţilor*, *ofiţerilor şi colecţionarilor*.

Coprinde 3 capitole:

I. Adăogiri, întregiri, îndreptări;
II. Scriitorii.
III. Compozitorii
şi războiul pentru neatârnare.

Pentru o a doua broşură ni se promite: cari pictori şi cari sculptori şi-au ales subiecte din acelaş eveniment: ce medalii — şi poate chiar — ce mărci s'au bătut în legătură cu el.

P.

„INVIEREA" lui Tolstoi este analizată şi caracterizată, cu toată priceperea de cunoscutul scriitor d. Radu Gir, într'o broşură editată de „Institutul de literatură". E un extras din „Ritmul vremii" (V, 2).

P.

„REVISTA LITERARA A LICEULUI „SF. SAVA" se prezintă din ce în ce mai luminoasă şi mai variată. E, în aceasta, credem un mijloc sigur de a adăogi la cultura programatică şi oficială a elevilor lucruri care nu-i pot decât pregăti mai sigur şi mai complet pentru ziua de mâine.

P.

P. S. Din zi în zi mai interesante: Pagina cursului inferior, Suplimentul sportiv şi mai ales „Cronica" chiar dacă în ea ni se vorbeşte, uneori, despre publicaţiuni mai puţin serioase ca acel „Radical", asupra căruia ne-am spus, altă dată, cuvântul.

Să fie oare tineretul nostru aşa de uşor influenţabil şi de puţin cunoscător!

O INTERESANTA CORESPONDENŢA LITERARA pare a fi aceia dintre scriitorii Alfred Moşoiu şi I. A. Basarabescu, al cărei început s'a şi publicat în ultima fascicolă a „Convorbirilor literare". Sunt în genere: amintiri duioase, reîmprospătări de oameni şi lucruri interesante, observaţii juste, în măsură să intereseze şi pe cercetătorii literari, ca şi pe iubitorii de bună literatură românească. Se încearcă refacerea atmosferii literare de după 1900.

P.

„BUSUIOC" este titlul unei culegeri de „poveşti olteneşti" publicate de domnul N. I. Dumitraşcu, cunoscutul folclorist, în „biblioteca universală". Volumul conţine 10 interesante poveşti şi un cuvânt către cetitori.

P.

Poetul Radu Gyr va scoate un nou volum de versuri în editura „Ritmul Vremii".

„*Strigoiul*" se intitulează noua lucrare dramatică a domnului Victor Eftimiu.

literara

o seamă de cuvinte

Un doctor în medicină prieten cu Dumas-fiul, se însură într'o zi cu o fată fără zestre. Toată lumea se mira cum a fost în stare tânărul doctor să ia o fată săracă.

Dumas-fiul întrebat, dădu explicația:

— Nu a făcut o căsătorie atât de rea, prietenul meu, doctorul!

— Păi n'a luat nici un ban zestre!

— Așa e, dar toate rudele nevestei lui, sunt bolnave!

◆

La o elegantă recepție în saloanele ambasadei Engleze la Paris, azista și spiritualul autor Tristan Bernard.

După dineu, urmă o producțiune muzicală. Un celebru compozitor-pianist se așeză la pian și anunță:

— Voi avea plăcerea să execut în fața d-voastră simfonia mea compusă din trei părți. Prima parte se numește: In creștetul munților, *a doua:* In largul mărei, *iar a treia:* Sub teiul înflorit.

Tristan Bernard își mângâe barba, și adresându-se către un prieten, îi șoptește:

— Asta nu mai e o simfonie, e o panoramă!

◆

Un prieten al lui Robert de Flers, deși doctor, făcea versuri.

Robert de Flers îl întâlni și îi spuse:

— E adevărat doctore, ce-am auzit? Faci versuri?

— Da, e adevărat... Știi, ca să omor timpul!...

— Cum, n'ai clienți?!..

◆

Un scriitoraș care publică romane foarte slabe, are obiceiul să invite dese ori la masă pe cei mai distinși dintre confrații lui. De altfel, se mănâncă admirabil în casa lui, iar vinul e de o calitate superioară.

Printre persoanele cari participă la aceste dejunuri e și un critic foarte sever cu acest scriitor.

Un prieten întrebă pe critic.

— Nu înțeleg cum poți să iei masa atât de des la un scriitor despre care ai o părere atât de proastă?

Criticul răspunse imediat:

— Auzi întrebare?.. Asta e ca și cum mi-ai spune:

„Cum poți să ai o părere atât de bună despre cărțile domnului Z în casa căruia se mănâncă atât de prost?".

◆

Un pictor făcea portretul unui cămătar, celebru prin capacitatea lui.

In timpul când poza, cămătarul întrebă pe pictor:

— Ași vrea să am un aer cât mai natural! In ce buzunare să pui mâinile?

— In buzunarul meu! răspunse spiritualul pictor.

bazar

PENTRU O STICLA.....

Un emigrant olandez care după o ședere de cinci ani în America, era pe punctul de a deveni cetățean american, și-a văzut spulberate toate visurile și a rămas tot străin din pricina.... unei sticle.

Numitul, împreună cu alți candidați la cetățenie stau la rând în fața judecătorului înaintea căruia trebuiau să depuie jurământul, când dintre spectatori porni un fluerat. „Cine a fluerat", întrebă judecătorul? „Eu" răspunse un om din mulțime „am fluerat fiindcă în fața dvs. stă un om care nu e demn să devie cetățean american. „Ce vrei să spui", întrebă judecătorul.

„Omul acesta, are în buzunarul dela spate o sticlă cu rachiu, din care l-am văzut bând mai adineaori". Cel desemnat se întoarse brusc, — desigur ca să protesteze, când se auzi un sgomot de sticlă spartă și la picioarele viitorului cetățean american se formă un lac revelator. Zadarnic protestă olandezul, spunând că sticla nu era a lui, căci judecătorul, intransigent amână cu un an recunoașterea sa ca cetățean american.

caricatura zilei

CONTRAST

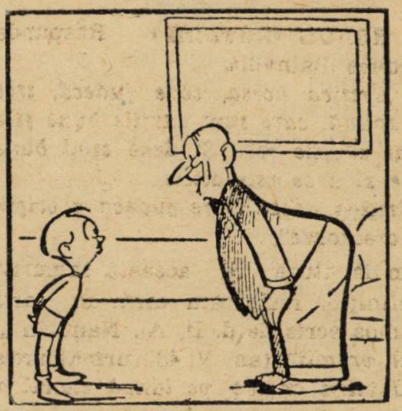

— Tu iubești mult pe bunica ta, și vrei s'o vezi în fiecare zi?

— Oh! da... ca să mă joc cu Bubică micul ei cățeluș.

DISTRAT

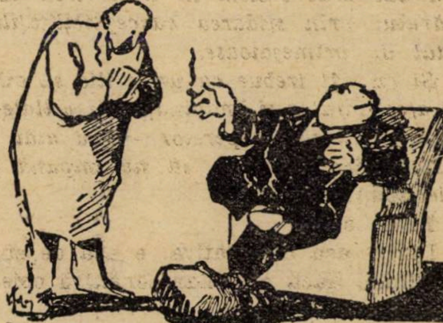

— Iute, iute doctore, e un biet nenorocit afară, care și-a fracturat picioarele.

— Spune-i să intre repede.

(Show)

MOTIV

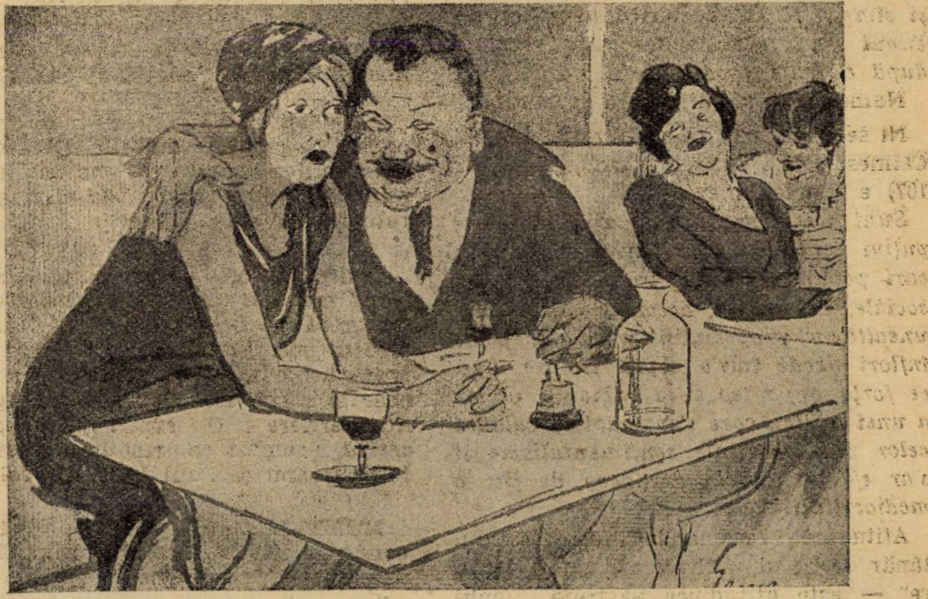

Dama de consumație: — (tipului bătrân care-i displace). — Fii om serios, ne privesc duduițele dela masa vecină... *(Life)*

Pagini uitate

POEME IN PROZA

de I. L. CARAGIALE

PREFAŢA

Atomă, celulă, organism ; plantă, planetă ; flori, seri ; individ, familie, societate, umanitate ; ieri, alaltăieri : înapoi ; azi, nimic, deşi tot, tot nimic, nimic tot ; mâine, poimâine ; înainte, Fizic, psihic, metafizic, epipschic... tot : evoluţiune.

Cheea oricărei probleme, — Passe-partout, — evoluţiune.

Mode, religiuni, sisteme filosofice, economice, politice, culinare, tot ! O revoluţiune chiar, tot o evoluţiune,—violenţă ; dar evoluţiune : fire, venire, devenire, parvenire ; a parveni, deveni, veni, a fi...

Şi iar şi iar.

Momentul ?—ceva nu eu faţă cu ceva eu ; eu şi non-eu faţă'n faţă : iată momentul... stadiul actual al evoluţiunii.

Stadiul actual al evoluţiunii literaturilor naţiunilor civilizate este caracterizat prin pornirea, nu ! prin şcoala, nu ! prin biserica, dacă ne putem exprima astfel simbolistico - mistico - enigmatico-chintesentistă. Pontifeux Maximus Maeterlinckus.

Doritor a fi omul stadiului actual, depun aci, ca umil prinos la biserica maeterlinckă, câteva poeme în proză.

Literatura-Sat...

Opinia publică, critica ?—Câini ? nici gând...

Scrii... umbli slobod...

Ba bine că nu !... Ciomag nu'ţi trebue...

Dar trebue limbă... limbă frumoasă...

Bei tutun ori altceva ?... limbă afumată...

Atât, destul...

ASTRUL AMANŢILOR

Sfântul Gheorghe. Primăvară. Tinereţe. Noapte neagră şi tăcută. Nici un sgomot. Pace adâncă. Departe doar, s'aude colo 'n vale, apa, dela scocul morii, — curge, curge.

Satul doarme. Câte visuri ! câte câte ! felurite...

Din culcuşu-i Sultănica se ridică binişor. Mama Leana nu o simte. Ostenită. Somn adânc.

Fata iese în cămăşuţă. E răcoare... dar i-e cald. Stă pe prispă şi oftează. Merge în vârful degetelor pân'la gard unde-i pârleazul, şi ascultă apăsându-şi sânul, care-i bate straşnic.

Şi aşteaptă...

Paşi aproape...

Este Niţă !... Niţă este !...

O ia'n braţe... Dulce clipă !...

Când deodată, ca prin farmec, sboară norii. Luna mândră se iveşte învelind în strălucire satul cufundat în visuri, în atâtea felurite...

„Fugi de grabă că ne vede !"

Niţă fuge... Fuge Niţă.

Dânsa merge iute'n casă.

Mama Leana se deşteaptă suflă nasul cu trei deşte şi întreabă :

— Măiculiţ'ai fost afară ?

— Da, bunico.

— Cum e vremea... tot a ploaie ?

— Aş ! a ploaie ! e o lună, lua-o-ar dracu !

Şi s'aşează la culcuşu-i, apăsându-şi sânul, care-i bate straşnic.

ORGIE ANTICA

E cald. Cuptor. E Ilie pălărie.

Phoebus îneacă sub o ploaie de săgeţi de foc suburbia lipsită de scutul umbrei. Iar Eol nu se îndură să trimită pe micul sglobiul Zefir, măcar de o mângâere.

E linişte, o pâclă de plumb apasă asupra răspântiei mărginaşe. Şi muştele dorm. Doar, care de pe unde, cocoşii însetaţi cântă răguşit a secetă, iar de departe, dela bisericuţă, s'aude din când în când clopotul sărac, jelind pe cine ştie cine n'a mai avut zile. Din maidanele virane se ridică mirosuri de buruiană răscoaptă, iar în aerul înţelenit joacă tremurând apa morţilor.

Poetul şade la masa lui „de brad", pe jeţul bătrân din care i-au ieşit atâtea şi atâtea inspiraţiuni.

El ţine pe genunchi, mângâindu-l cu mâna stângă prin părul bălan ca mătasea porumbului, pe copilul său micul Virgiliu,—Gilică,—un îngeraş.

Cu mâna dreaptă ţine pana... El vrea să cânte... Orgie antică :

„Mai daţi-mi o cupă ! mai toarn' Aspasio ! Să râdem de-a vieţii necazuri şi chin ! Să bem, buni tovarăşi ! să bem pân'la zio ! In vin, adevărul ! plăcerea în vin !... E prost cine nu bea..."

Poetul se opreşte. Se şterge de sudoare pe fruntea-i apoloniană şi mai înstrunează o coardă a lirei, simţind-o puţin cam lăbărţată de căldură. Işi reia pana şi răsuflă greu.

Când, în liniştea largă a suburbiei, se aude un glas moliu :

— Aăă... braga bù !...

— Gilică ! zice poetul către îngeraşul său blond ; ia aleargă, taică, de chiamă bragagiul... straşnic mi-e de sete !

DOJANA

Carpatul 'şi înnalţă semeţe bătrânele culmi spre albastru, scăldându-le în ploaia de raze de soare d'amiază de vară... E sfântă şi vastă tăcere, sus colo, departe de sgomotul vast şi profan al cetăţii. E limpede aer şi vântul adie alene şi doina doineşte... Mioarele pasc îndelete pe colina cea verde... e turma bogată a lui Oancea : în târguri din lume vestită'i e lâna, vestită'i e brânza, vestit caşcavalul... Mioarele pasc îndelete sub grij'a doi baci de credinţă, sub paza dulăilor aprigi, de sfâşie ursul... Alături la umbră de stâncă stau bacii. Sunt frate şi frate. Cel mare, cu pleopele închise, îşi trage luleaua. Iar fratele tânăr, culcat stând pe spate, doineşte o doină din flueru'i magic... Şi cântă şi cântă flăcăul, de dor şi de jale, un cântec pe care Carpatu'l cunoaşte d'atâtea ş'atâtea vieţe de oameni. Trecut-au destule şi alte-or mai trece : Carpatul şi doina de veci sunt prieteni, de veci or să fie... Şi cântă flăcăul de plânge şi frate, de plâng şi mioare, de plâng toţi dulăii, şiroaie de lacrimi, atât e de dulce ! Dar iată-l deodată, în sus se ridică, şi flueru-şi trage din buze... Il întoarce la ceafă şi'l vâră 'n cămaşa soioasă de zer şi scorţoasă... Se scarpină bine ; răsuflă... Şi iar îl ia 'n buze şi iar se porneşte... Carpatul 'şi înnalţă semeţ bătrânele culmi spre albastru, scăldându-le 'n ploaia de raze de soare d'amiază de vară... E sfântă şi vastă tăcere sus colo, departe de sgomotul vast şi profan al cetăţii... E limpede aer şi vântul adiie alene şi doina doineşte. Ce vraje !

PREMIU

Boboteaza. Ger de arde. Iţi înghiaţă apa 'n nară. Sună clopotele. Tunul tună brav în Dealu-Spirii. Bat din talpă şi din braţe poliţiştii şi sergenţii. Lume multă. Pe pavaju 'nisipat de dimineaţă, trec trăsuri, automobile, biciclete şi „Salvarea".

O băbuţă surdă bute, c'o ulcică (varză acră) tot se 'ndeasă printre lume. Se tot vâră, se tot vâră... I-e de grabă. Vrea să treacă peste drum.

— Nu-i voie ! strigă poliţistul !

Dar băbuţa nu ascultă : i-e de grabă, vrea să treacă peste drum.

El o 'mpinge înapoi.

— Vai de mine, măiculiţă !

Dar el aspru :

— Nu e voe ! nu e voe ! nu înţelegi ?

— Dela domnu Panaite ! strigă baba.

Trâmbiţele. Vin jandarmii ! trece Prinţul.

— La o parte !

Şi stă smirna.

Sună clopotele. Tunul tună brav în Dealu-Spirii. Baba scapă printre lume... I-e de grabă... vrea să treacă... Sboară ca o rândunic'o bicicletă : o s'o facă praf pe baba.

Poliţistul se repede disperat. Strâns o 'nfaşcă dela ceafă şi o smulge dela moarte.

Baba ţipă. Oala scapă. Numa cioburi. S'a dus zeama. Lumea râde. Baba sbiară. Poliţistul o cârpeşte ş'o aruncă la o parte...

E salvată...

El e mândru...

S. P. A. îi dă un premiu !

CUMINTE

Moriţ este supărat... La Canadă vrea să plece... El deja s'a hotărît :

— Nu mai am ce face-aicea !

— Stăi şi cere drepturile !

— Parcă drepturile 'mi trebui : „Mie 'mi trebui capital !

Publicată în „Universul" din 1909.

cărți redate în extrase

VIAȚA AMOROASĂ A DUCELUI DE RICHELIEU

(POVESTITĂ DE EL INSUŞI)

(Continuare)

LA HANUL VÂNĂTORILOR

Ducesa de Mantes îi spuse că aceasta e prima ei zi de eșire din casă, după o boală care a ținut-o mai multe săptămâni în pat, și care justifică îndeajuns lipsa de corespondență între ea și fostul deținut dela Bastilia, în tot timpul cât nu s'au putut vedea.

Cum tânărul candidat al carierei militare avea altceva mai bun de făcut de cât să asculte baliverne femenine relative la considerațiuni retrospective,—cu atât mai mult cu cât luni întregi de singurătate îl făcură și mai dornic de corpul apetisant al amantei sale, ducesa îl rugă să renunțe la intențiile sale „vulgare“, încercând să-l persuadeze că o prietenie fără gânduri josnice, între un bărbat și o femee de rang social și de spirit asemănător, fac mai mult de cât o banală și scurtă aventură de dragoste, începută la un castel somptuos și pitoresc și sfârșită în chip ignobil la un han sărăcăcios dela întretăierea a două drumuri mizerabile...

Dar tânărul duce era prea fudul de urechea sufletului ca să poată auzi îndepărtata voce a rațiunei pure, atâta vreme cât simțurile sale cravașate de biciul ispitei, se găseau în cea mai strașnică și mai diabolică performanță...

— „Mă vei pierde !“ îi spunea ducesa.

— „Abia te-am regăsit !“ îi răspunse ducele.

Și Hanul Vânătorilor avu prilejul să vadă o scenă de dragoste repetată timp de câteva ore, de către acești doi rafinați, reprezentanți ai sângelui albastru, cari întreceau în patima și naturalul lor aproape brutal, pe cei mai simpli deținători ai popularului sânge roșu...

Despărțirea de adio avu loc în spre seară, învăluită în purpura amurgului seducător, și turburată de lacrimile ducale ale amantei dornice de amiciție pură...

PE FRONT

Mareșalul de Villars primi pe tânărul duce cu multă simpatie, dându-i — potrivit rangului și pregătrei sale în mânuirea armelor — un loc de cinste în armata care avea să înfrângă trupele temutului principe Eugeniu de Savoia...

In lupta dela Denain (1712) unde Mareșalul de Villars repurtă o adevărată izbândă, care umplu de noui speranțe inima bătrânului monarh Ludovic XIV, precum și la asediul Landau-ului și Fribourg-ului ducele de Richelieu știu să combată ca un brav și să dea prilejul viitorului său, să ia notă de pe acum, că cel care va deveni într'o zi mareșal de Franța, va merita acest titlu pentru faptele sale, iar nu pentru descendența sa aristocratică.

„Il est de ces esprits favorisés des [cieux,
„Qui sont tout par eux-même, et rien
par leurs aïeux...“

Dar pentru că scopul cărței pe care o rezumăm aci, nu este viața militară a ducelui de Richelieu ci aceea privitoare la aventurile sale galante—unde dragostea ușoară se întâlnește adesea ori cu sentimente mai profunde — vom trece peste aceset episoade de răsboi și vom spune că, în timpul primelor lupte la cari luă parte, ducele află trista știre a morței principesei moștenitoare — ducesa de Bourgogne — știre care-i năpădi sufletul ca un adevărat val de melancolie...

Și ca să nu se înece sub acest val gros și persistent, ostașul plin de curaj și de tinerețe, fu însărcinat de șeful său Mareșalul, să plece la Versailles ca să ducă Regelui — amărât de moartea nepoatei sale și de ura poporului — îmbucurătoarea veste a luării celor două cetăți pomenite mai sus.

Felicitat și distins de Rege pentru bravura sa războinică—care șterse pe deantregul impresiile defavorabile de odinioară — tânărul duce — cu aureolă de erou — deschise din nou brațele spre scumpa lui metresă, pe care o lăsase plângând la hanul Vânătorilor.

BLONDA D-NĂ MICHELIN

Dar ducesa de Mantes (nu se știe din ce motive) se hotărî să încheie definitiv seria scenelor banale de dragoste cu tânărul duce, și rezistă la toate atacurile cuceritorului ei de odinioară.

Și fiindcă Richelieu nu era omul deprins cu asemenea zadarnice ofensive epuisatorii, începu să-și pregătească aiurea gândurile sale de cucerire, indiferent de rang social sau de prejudecăți, opuse spiritului său libertin...

Văzu într'o dimineață sticloasă de primăvară, în strada cu numele predestinat de Sf. Antoniu, o femeiușcă blondă și mititică (să tot fi avut 18 ani) în chip de păsărică speriată de lume, îndreptându-se către locul său cotidian de rugăciune, biserica Sfântului Paul.

Era doamna Silvia Michelin, soția unui harnic negustor de oglinzi, mult mai în vârstă decât dânsa, îmbibată de credință în Dumnezeu și de sentimentul de fidelitate, și nelipsită dela slujba religioasă a bisericei, din parohia căminului său liniștit și gospodăresc.

Și tânărul conchistador venit de pe front, și pus la index de către intransigenta contesă de Mantes, o urmări până în fața altarului, unde găsi nimerit să o întrebe ceva cu totul nevinovat — referitor la un botez din acea zi — ceeace conduse la o înfiripare de discuție cu caracter... bisericesc.

Tânăra femee întâlni și a doua zi, la biserică, pe „tânărul credincios“ și impresia sa bună despre necunoscutul care se ruga lui Dumnezeu, deveni și mai favorabilă acestuia...

A treia zi se întâlniră din nou, și a patra iar, a cincea la fel...

Până când se născu simpatia în inima (destinată lui Dumnezeu) a micuței doamne Michelin...

Și cum întâlnirile „liturgice“ deveniră plictisitoare pentru tânărul duce, acesta se gândi să ajungă repede ținta propusă închiriind un mic apartament cochet și ospitalier, pe care-l mobilă cu obiecte și oglinzi cumpărate (pe bani gata), chiar dela magazinul domnului Michelin...

(„E foarte natural să dau o mică compensație soțului pentru ceeace voi lua eu dela dânsul !...“ reflecta, în chip de glumă, aristocratul pescuitor de aventuri amoroase).

Dar cu toată simpatia ce-i arăta, blonda și vaporoasa nevastă a negustorului, refuza, nu numai un „tête à-tête“ discret cu camaradul său de... dogmă religioasă, dar chiar și cea mai nevinovată plimbare pe străzile Parisului, străbătut de fiorul reînvierii tumultoase a firii...

Atunci ducele — care fără să-și decline adevăratul nume—devenise client obișnuit al magazinului de oglinzi, pentru a îndepărta din Paris pentru mai multe zile pe negustor, recurse la următoarea statagemă :

Il recomandă ducesei de Mantes ca om priceput în arta mobilatului. Ducesa, care tocmai vroia să amenajeze la castelul moșiei sale din Mantes, o nouă aripă — de curând construită — fu încântată de recomandația primită, și invită pe d. Michelin la castel pentru timpul necesar lucrului său de specialitate.

Rămasă singură, tânăra și blonda sa nevastă, se trezi în cursul aceleași zile cu o invitație scrisă — ca din partea ducesei— și care avea următorul conținut :

„Doamnă, știind că și d-stră sunteți tot atât de pricepută în arta decorării apartamentelor, ca și d. Michelin, v'aș ruga să veniți la mine la moșie pentru draparea unor ferestre și alegerea unor stofe pentru îmbrăcatul mobilelor.

Vă trimit trăsura mea care vă va aduce aci.

Veți opri în str. X nr. 4, pentru a lua și pe brodeuza Duval cu D-voastră“.

(ss) *Ducesa de Mantes*

Această atențiune măgulitoare — atribuită unei aristocrate de cel mai autentic sânge, produse — cum este lesne de înțeles pentru vremea de atunci — efectul dorit. Mica negustoriță blondă, își puse pe ea tot ce aveà mai bun, și dădu svon în toată mahalaua că este chemată la o ducesă...

Vru să ia și o prietenă cu ea — pe tânăra văduvioară Ninette Renaud — dar întâmplarea făcu să nu o găsească acasă

Și plecă singurică, încântată de invidia stârnită în cartierul și în mica ei lume burgheză.

Ajunse la casa indicată în scrisoarea ducesei, dar în loc de brodeză, zări într'un mic și cochet salonaș, pe însuși necunoscutul ei prieten. Dădu un țipăt, și voi să se retragă, dar vizitiul avusese grija să închidă ușa pe dinafară. Ducele o luă în brațe ; ea se smulse, și căzu în genunchi în mijlocul odăii, ridicând mâinile spre cer, și implorând pe Dumnezeu să vie în ajutorul inocenței sale. Dumnezeu fu surd, iar Richelieu care nu îndrăznea să ridice rugăminți atât de sus, se mulțumea să le adreseze drăgălașei creaturi din fața ochilor săi.

Dar mica negustoriță rezista cu tenacitate tutulor atacurilor date de tânărul păgân, care nu se lăsa impresionat de debitul religios al credincioasei și de lacrimile ei calde, curse din belșug la ideea că Dumnezeu o va pedepsi dacă-și înșală bărbatul.

Și în lupta care se dădu între dogmă și păgânism, puterea dogmei era cât pe ce să învingă dacă niște sgârieturi de adevărată pisică sălbatică, făcute de casta soție a d-lui Michelin pe brațele și pe corpul ducelui, n'ar fi dat un nou impuls ambiției de cuceritor al autorului statagemei.

Și simțurile d-nei Silvia Michelin — ca niște adevărați dezertori pe câmpul de luptă — începură să părăsească pe comandantul șef — conștiința — care la rândul său se găsea foarte bucuroasă să încheie pace.

D-na Michelin avea nervii prea vii, prea inflamabili, ca să poată fi domoliți de confuzele precepte religioase apropriate din cărțile bisericești, și mai ales de pasivitatea corectă și inalienabilă a maturului negustor de oglinzi

Și porțile infernului se închise în fața ochilor verzi ai blondinei, iar raiul se deschise cu toate deliciile cari au ispitit în primele zile ale lumei, pe tânărul cavaler Adam și pe năzdrăvana fecioară Eva, care n'a avut nevoe de concurs de frumusețe, spre a se numi, în veacul veacurilor, Miss Paradis !...

UN DEJUN LA CASTEL

După câteva ore dela această întâmplare cu caracter biblic, ducele se duse acasă la d-na Michelin, pentru a'și da ma bine seama de consecințele stratagemei sale, și spre a repara — dacă era nevoe — ravagiile de ordin moral, făcute de el, în sufletul micuței burgheze.

Dar găsi acolo pe victima sa melancolisată de proaspătul eveniment, împreună cu prietena și vecina sa, d-na Nineta Renaud, care era dezolată că, nefiind acasă la primirea invitației, n'a putut merge și dânsa la Ducesă.

Atunci ducele, apreciind calitățile prietenei d-nei Michelin, (la moral : nu era de loc bigotă și n'avea stăpân pe cap, căci deși în vârstă de 19 anișori, era văduvă de mai bine de un an ; la fizic : brunetă, cu ochi de foc și talie sveltă, cu brațe năbădăioase și glas insinuant) îi promise să o introducă și pe dânsa la ducesa de Mantes, pentru a putea împărtăși mai în cunoștință de cauză impresiile bogate cari făceau subiectul convorbirei lor...

In acest scop — care părea doamnei Renaud o țintă foarte greu de ajuns, — ducele se duse în grabă la ducesa de Mantes, făcându-i cele mai amicale confidențe relativ la proaspetele sale legături cu mica burgheză Silvia Mchelin, și rugând-o (ca pe o adevărată prietenă așa cum a dorit ea) să-l salveze din încurcătura în care intrase.

In consecință ducesa va invita în chip real, la dânsa la castel, pe micile burgheze parisiene, pentru a nu da nimic de bănuit nici soțului nici gurei mahalalei, (mai de temut de orice chin trupesc sau sufletesc).

Ducesa îl asculta cu un sânge-erce — care numai natural nu era — și pentru a părea indiferentă, primi propunerea nu fără a face puțină morală ușratecului său prieten. (*„Voilà donc, une nouvelle victime de vos égarements ! La pauvre femme ! Que je la plains ! Elle paiera bien cher, quelques instants d'ivresse !“ etc.).*

Și invitația la castel avu loc, dar răspunseră la ea numai metresa ducelui (blonda d-nă Michelin) împreună cu amantul ei, căci bruna d-nă Renaud, fiind puțin gripată, n'avu curajul să meargă bolnavă la o coșcogiamite ducesă.

Dejunul în trei, servit după toate regulile artei culinare din vremea aceea, turburară simțurile ducelui în așa chip, în cât, prin exuberanța lor deplasată, creiau o atmosferă imposibilă în confortabila sufragerie a castelului.

Ducesa, pretextând o scrisoare venită în acelaș timp căreia trebuia să răspundă de urgență, lăsă singuri pe cei doi amanți, cu atât mai desgustată, cu cât se gândea că dacă n'ar fi acceptat confidențele ducelui, acesta i-ar fi păstrat cel puțin respect dacă nu dragostea eternă promisă la... hanul vânătorilor.

Dar ducele calculase just timpul necesar îmbrățișerii d-nei Michelin, și cum fu singur cu dânsa, se și repezi să o strângă în brațe.

— „Ești nebun deabinelea !... Ce, vrei să mă dea afară ca pe cea mai ordinară femee de stradă ?...“

— „Ești proastă fetițo dragă ! Nu vezi că ducesa ne-a lăsat singuri, tocmai ca să ne dea timpul unei scurte scene de dragoste ?...“

— „Să știi că dacă mă atingi, țip !...“

— „Silvio, te rog, te...“

— „Țip !...“

Și în fața unei asemenea apărări „imprudente“ care putea stârni cel mai caraghios scandal, ducele se lăsă păgubaș de burgheză și trecu în camera ducesei, pe care speră s'o convertească mai ușor.

Acolo, rezistența fu și mai dureroasă, căci se termină cu apelul la sonerie și cu inevitabila apariție a valetului care primi ordinele stăpânei :

— „Domnul duce este chemat de afaceri urgente la Paris. Spune, te rog să pună caii la trăsură !“.

Si ducele plecă plouat, lăsând pe cele 2 reprezentante ale sexului frumos și ale celor 2 categorii sociale, într'o stare de surescitare foarte greu de potolit...

LA DOAMNA RENAUD

Cum vechiul proverb spune că atunci „când doi se ceartă al treilea câștigă“ putem și noi să facem o parafrazare a acestui proverb, spunând că dacă două femei refuză pe un bărbat, a treia va trage profitul întreg al refuzului...

Căci ducele dacă admitea afronturi ca cele suferite la castel — nu putea admite ca în tot Parisul să nu se găsească o femee pe placul său, care să-i împace năbădăioasa lui aprindere de simțuri.

Și nu numai gândul său erotic, dar și trăsura cu care fusese expediat, se îndreptà acum spre domiciliul vecinei metresei sale.

Intră la Doamna Nineta Renaud vijelios și tumultos ca o undă purtată de uragan, și găsind-o singură singurică în micul său apartament, îi spuse numai atât :

— „Am fugit dela castel căci numai puteam să rezist ispitei de a te vedeà !...“

— „Vai, domnule duce !...“

— „Și pentru asta am venit aci, ca să te strâng la pieptul meu !...“

— „O, domnule Duce !...“

— „De când te-am văzut la d-na Michelin, mi-am zis că făptură mai frumoasă și mai fermecătoare ca d-ta n'am întâlnit în tot Parisul !...“

— „A, Domnule Duce !...“

Și viguroasele brațe ale ducelui o strânseră pe bruna d-na Renaud, cu tot plusul câștigat de pe urma ațâțărilor dela castel.

— „Vai, domnule duce !... Domnule... Du... ce !... Sunt atât de fericită !...“

Și, iată cum tânărul îndrăsneț gonit de Ducesa de Mantes, deveni cel mai strașnic erou al brunei doamne Ninette Renaud...

UN VIERME CARE ROADE...

Câteva zile se scurseră dela această dată, iar mica Michelin aștepta zadarnic pe supărăciosul duce în lipsa negustorului de acasă.

Și ducele veni spre reconciliere, și o întrevedere amoroasă fu aranjată chiar pentru noaptea aceea, căci d. Michelin urma să părăsească Parisul pentru două zile. Dar cum cu o piatră, ducele voià să facă două lovituri, împărți noaptea în două : dela 11 la 3 cu blonda, dela 3—8 cu bruna. Pretexte se găseau destule. Și inevitabilul se petrecu. Dimineața, când blonda vizita pe brună în apartamentul ei, dădu cu ochii de amantul său ușuratic care o părăsise fără nici un rost în miezul nopții, și în toiul desmierdărilor celor mai nebunești, pentru a trece la văduva de alături !...“

O scenă de gelozie și de ridiculă indignare avu loc între cei trei eroi, care se sfârși, bine înțeles, cu împăcarea, și cu promisiuna de a trăi cu toții, în bună armonie, în viitor. Dar aceasta era peste puterile micei burgheze religioase.

Atât inima fizică, dar mai ales cea morală, se opuneau unui asemenea compromis scabros. Și simți în adâncul sufletului ei, un vierme care începu s'o roadă fără de răgaz.

Nevasta negustorului de oglinzi se îmbolnăvi de piept, și se consumă în câteva luni, cât n'ar fi putut să se consume în ani întregi de boală latentă.

In acest timp muri tatăl ducelui Armand de Richelieu.

I. GR.

(Sfârșitul în n-rul viitor).

R. ROMÂNE

Tip. ziarului „UNIVERSUL“ str. Brezoianu Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 18
28 Aprilie 1929
5 Lei

ASOCIAȚIUNEA
SIBIIU

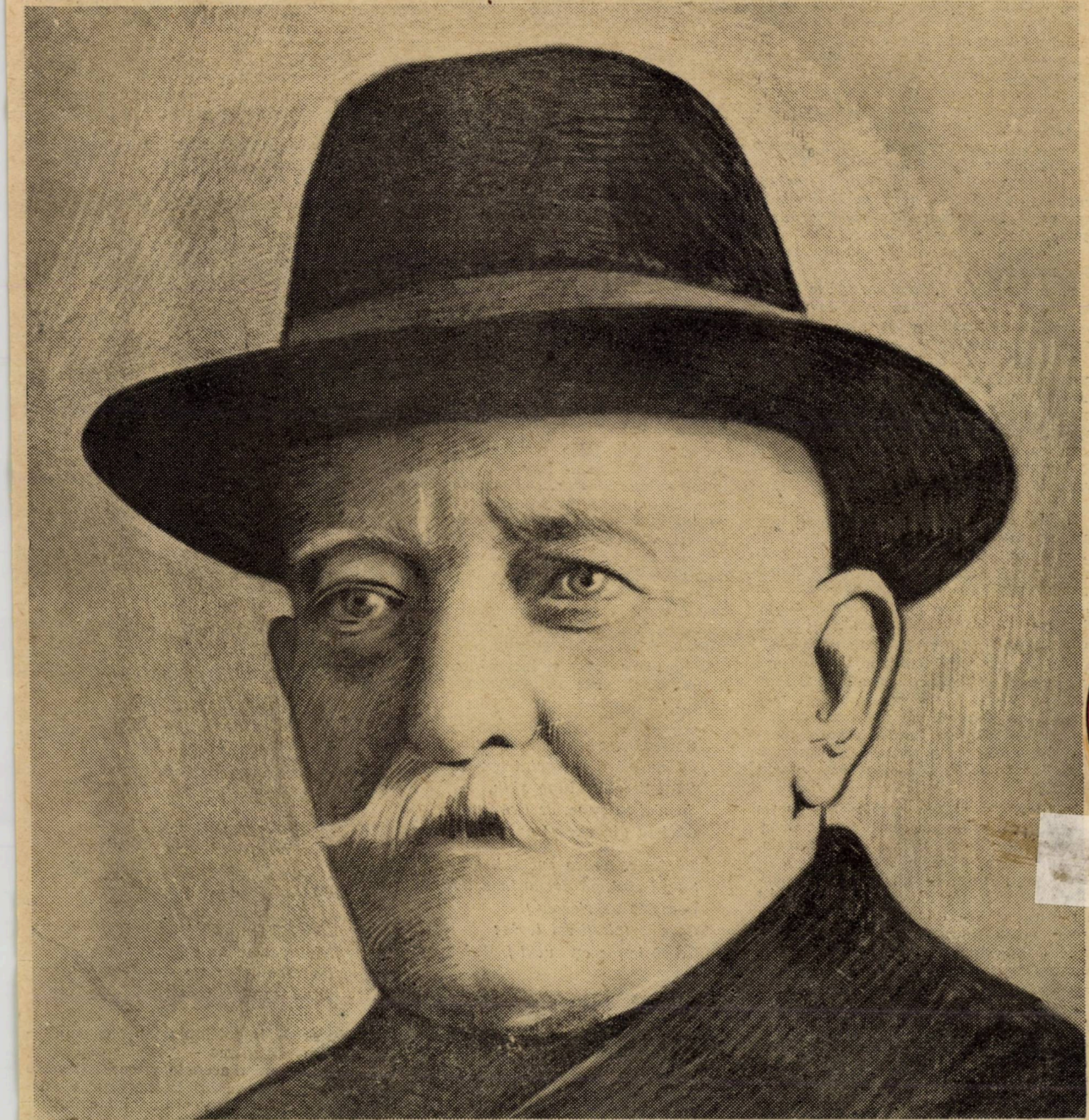

CONSTANTIN BELIMACE

ZIAR ROMÂNESC UNIVERSUL

Ctitorii

CONSTANTIN BELIMACE

— UN PATRIARH AL POEZIEI MACEDO-ROMÂNE —

de ION FOTI

Deasupra Bitoliei, dominând ca un uriaş tot lanţul de munţi până la Şar-dag, Rodopi şi Olimp — vr'o 2.800 metri deasupra nivelului mării — se înalţă Peristera, cu lacuri misterioase înfipte în coapsele sale, cu păduri, la poale, cu izvoare şi cu râuri la bază, privind departe lacul Prespei, iar la vale şerpuind ca un balaur de argint, Cerna, cu apă bogată şi maluri roditoare.

La picioarele Peristerei erau aşezate frumoasele comune româneşti: Nijopole, Magarova şi Târnova: sus, în coclaurile gigantului, se revărsa Muloviştea, cu casele frumoase, strălucind la lumina soarelui, ca lespezi de oţel.

Pe vârful muntelui zăpada nu se topea niciodată.

Şi, în timpul celei mai cumplite secete în August — rămâneau pale de nea pe versanturile imediate ale piscului, spre cumpăna apelor.

La adăpostul celui mai înalt vârf de munte al Macedoniei, ca şi sub poalele mai marelui Olimp, se aciuaseră Românii şi în jurul lui se întindeau mai aproape sau mai departe: Gopeş, Resna, Cruşova, Bitolia. In raza lui uriaşe puteai număra, în afară de alte populaţii, vre'o 50.000 de Români.

In Moviliştea, cu fântâni zidite în piatră, s'a născut acum vre'o opt zeci şi cinci de ani, Constantin Belimace. In atmosfera de senin a Peristerei, s'a îmbătat; în tristeţea negurilor sale, s'a adâncit; în durerea iernei sale, a plâns. Era menit să fie poet odată, fiindcă trăise poezia născându-se şi crescând.

Nici şcoala, nici cultura literară nu l'au cucerit pe Belimace ca adept al Parnasului. Viaţa a fost mai grea şi mai ingrată cu dânsul. Muncind ca negustor ca să-şi câştige pâinea, a sorbit poezia altora din ce a auzit dela alţii, a rupt din tainiţele sufletului său poezia proprie.

In dialectul macedo-român au scris versuri frumoase mai mulţi poeţi: George Murnu, Nuşi Tulliu, Zicu Araia, George Ceara, Nicolae Velo, Petru Vulcan, Marcu Beza, Nicola Baţaria şi odată autorul acestor rânduri; dar nimeni n'a întrupat mai bine, în vre'o zece poezii, viaţa, moravurile, aspiraţiunile şi sufletul Românilor macedoneni ca Belimace.

Poate că a fost mai aproape de instinctul naţional al frânturii aceleia minunate ruptă de secole din marea masă a poporului românesc, mai puţin influenţat de alţii şi mai dominat de marea frământare, epocală, pentru soarta acestor fraţi năpăstuiţi.

Sub ochii poetului, care a împlinit opt zeci şi cinci de ani, s'a produs transformarea atât de radicală în istoria Peninsulei balcanice şi destinul compatrioţilor săi, în cât versurile sale au astăzi, par'că, un răsunet profetic.

Dela primele desfătări:

Veni şi primăvară, vară,
Prin văi s'aude fluer iară —
Şi paseri cântă dimineaţa,
Frumoasă desfătându-şi viaţa.

Sau:

Fă-mi un condei frumos şi mic
Din pană de privighetoare
Să scriu un cântec cum n'a fost
Ca toţi să-l cânte 'ntr'o strigare,
Să cânte-a Maiului splendoare!

Mai departe, apoi, plânge calul murg, îmbătrânit ca şi stăpânul, chemându-l resemnat să moară amândoi în aceeaş clipă, pentru o viaţă mai bună după moarte.

Concepţie simplistă, populară, duioasă fatalistă.

Sau descrie jalea nemaipomenită a munţilor că a venit iarna cu ploile; Românii se duc, păstori cu turmele, departe la iernatic, că în munţi nu mai este de trăit. Negurile se lasă groase peste piscuri, vânturile devin vijelii, iar frunzele zac la pământ nesfârşit covor. Dar, în adânca lor tristeţe, cei ce se duc, văd viziunea de Paradis a Maiului, — şi această Fată Morgană, sub cerul cenuşiu ce burează, îi mângâie, le dă tăria să suporte durerile prezentului.

Belimace a scris şi lucruri cu caracter popular, cum e „Blestemul cocoşului".

Cocoşule, cădea-ţi-ar creasta
Că nu mi-ai deşteptat nevasta.
Să-ţi fie viaţa lung ajun,
Să n'ai tu pene, de Crăciun!
Căci tu din ramul nucului

Lăsaşi ca vocea cucului,
Să-mi „frângă draga 'n aşternut"
Cocoşule nepriceput!
Găinele tăia-ţi-voi toate:
Ca să te fac cu cucul frate!

„A frânge draga 'n aşternut" — e o expresie dialectală, legată cu o credinţă populară la Macedo-Români şi anume: să nu te surprindă cucul cântându-ţi pe nemâncate, că-ţi merge rău tot anul, aci înseamnă că iubitei poetului i-a cântat cucul, pe când dormea, adică nemâncată, de aci blestemul contra cocoşului.

Poetul a scris şi o imprecaţiune impresonantă şi anume „Dimandarea părintească": „Porunca părintească":

„Porunca părinţilor ne-a rămas prin jurământ de foc ca noi, fraţi dintr'o mamă şi un tată, să rămânem în vecii vecilor.

„De sub piatra mormintelor strigă părinţii noştri; „Fie blestem de moarte în casa aceluia care-şi leapădă limba:

,Cine-şi lasă limba lui,
„Ardă-l para focului.

„Prăpădiască-se viu în durere, frigă-i-se limba în flacări.

„In căminul părintesc să n'aibă parte de copii:, să nu sărute cununiile copiilor săi la nuntă; copilaş în leagăn să nu'nfaşe!

„Cine fuge de mama lui şi de numele părinţilor, piară-i binecuvântarea Domnului şi dulceaţa somnului".

Iar cea mai tristă, înainte ca Peristera să devie pustie şi comunele româneşti dela poalele ei distruse, căci aici a fost timp de doi ani frontul Monastirului, unde s'au dat lupte crâncene între Francezi şi Sârbi pe deoparte şi Germani şi Bulgari pe de alta — Belimace scrisese această profetică poezie:

Un cânt pătruns de jale
Cântam odată, eu,
Când coboram la vale
Din muntele cel greu.

Şi, întorcându-mi graiul
Tot valea — cu suspinuri —
Cutremurat fu plaiul
Şi muntele de chinuri:

— „Viteji cu 'naltă faimă,
Voi, Fărşeroţi, Români,
Duşmanilor grea spaimă.
Şi groază la păgâni, —

„O, unde sunteţi, voi?
Pustie-i azi cărarea
Şi codrii, văi şi plai
Că nu v'aud strigarea!

„Nici fluer nu-i la stână
Nici pasăre în creangă:
Durerea-i doar stăpână
Când sună vr'o talangă.

Nu se dă la noi importanţa cuvenită— cum se face aiurea — poeţilor dialectali. Când va veni şi această vreme, Belimace îşi va ava locul lui în înavuţirea comoarei de sentimente şi imagini, avânturi şi idealuri ce reprezintă poezia noastră naţională de pretutindeni.

NUNTĂ ARBINIŞEASCĂ [1]

de CONSTANTIN BELIMACE

O, Şcumbie, vale lungă,
Câte câmpuri şi păduri
Străbaţi, tine, di la luncă
Ca pri aripi di vulturi,
Poate dedeşi călătoare
'N calea ta di patru gioni
Cu ceaprazele ca soare
Şi martinile [2] în mâini?

— Spune-mi, vale, la 'ntribare
Cu-a tău gurgur [3] suschiros [4],
Te sprigiur pri Tatăl mare,
Şi pri Soar'le luminos!

— Di când este Lunca hoară [5],
Cu păduri şi munţî grei,
Nu-s vidzură altă oară

Ca Tuna şi Rapo, zmei;
Niçi ca Nasta, altu gione
Şi ca Iana Cucuneşi
Canda [6] sunt hili di dzâne
Câte-şi patru fraţi aleşi.

Mica luncă dede name [7]
Că sunt patru Fărşeroţi [8],
Çe n'au frică di Domname [9]
Niçi di căpitanli toţi.

Toată frundza di pădure,
Graiu di om care [10] s'avea,
Nu vrea s'hibă [11] nică dure [12]
A lor name să spunea ;
Nică [13] inimă gionească,
Nica ocliu bărbătesc
Cu mutrita [14] vulturească
Açel sfulg [15] fârşerotesc.

Nu e munte greu de neauă
Când 'trec gionli Cucuneşi,
Cu tufechile [16] di cureauă
Ca s'nu treambură [17] di năşi.

Di Vilardi pân'la Mare
A lor name cântă tuţi,
Cântă lavda 'ndipărtare
A schifterlor [18] ni 'ntricuţi;
Gionele Şain Matracu
Arbines avdzât di toţi
Çe di năs fudzea şi dracu —
Ca s'da namel-li feçe soţi [19].

Şi-i climă la nuntă mare,
Nunta hilisu-i cu dor
S' miargă cuscri 'ndipărtare
Şi s'li-aducă a lui nor [20].
Tăpălie s'adunară :
Frăşeroţi şi Arbineşi,
S' meargă cuscri iu-i [21] climară
Pri toţi gionli Cucuneşi,
Şi s'aducă 'nveastă [22] noauă

Nora-oaspelui lăvdată
Bebeana cea cu steauă,
Hilea [23] beiului Murat.

Era zână ni'ntricută,
Hrisusitlu [24] a lei per,
Şi de soare nividzută,
Luna 'ntreagă di pri cer.

Tâmpănarli [25] scula locul [26]
Nintea cuscrilor [27] călări,
Iară armele cu focul
Arăsuna 'n dipărtări,
Călăreţli, câtă lume,
Trecea munţîli aceli grei,
Avea calii toţi în spume,
Toţi livendzi [28] ca nişti smei.

Văja [29] munţili grei di lavă [30]
Aţli aruja [31] spumaţ'
Fadzili canda s'afla 'n vreavă [32]
Cu toţi chinli-aceli muşaţi [33].

Nunta-i mare, nunta-i greauă,
Arbineşi şi Fărşeroţi
Trec păduri şi munţi cu neauă
Ca s'ajungă cuscri toţi ;

Şi s'lia feata cea muşată
Di tu munţili Caratoşi :
Una singură la tată
Şi la mumă una maşi [34].

Zilipsită [35] di giuname
'Nveastă nouă s'adară [36]
Şi ca zâna tru indame [37]
Tri la gione s'dipărtă [38].

Patruzeçi mulări [39] di munte
Paia [40] 'nveastilei purtà,
Şi-alţi-ahâţi di gioni în frunte
Căsăvghiari [41] călări cântà:

„Iar un gione, gione mare,
Di tru mesea [42] di Armâni,
Alincit [43] ca zmeu călare
Purta flambura tu mâni".

„Di-arăsunetul di arme
Şi de cântecul nuntar,
Canda frundza di pri dărme [44]
Era toată lăutar.

Şi când toţi cânta călare
Vine ca un sfulg di foc
Dit pusie [45] 'nă habare [46]
— „Abrè cuscri, staţi pri loc
Şi daţi armele tru mâna
Capidanului [47] di munţi,
Paia 'ntreagă şi cadâna
Ca s'nu hiţi di plumb pitrumţi" [48].

Ştamă s'feaçe 'nă minută,
Cuscărli tăcură toţi,
Çerlu cand 'avea cădzută
Pri-Arbineşi şi Fărşeroţi.

Şi cât ţine scăpiratlu [49]
Azburară ca vulturi
S'veadă car' este gilatlu [50]
Capidan acel di furi ?

— „Caralivo, stingă-ţi bana [51]
Astrigă un Frăşerot,
„Nu ti feaçe nică mana [52]
S'ne 'ncliăm la tine dot [53];

Ma te surpă, bre Gilate,
Lasă calea cuscrilor
Ca s'nu-agiundgi dip berbate [55]
Trăşi [56] pi creasta munţilor".
— „Arbineşi chiruţi di minte [57],
Şi voi glari [58] di Fărseroţi,
Căftaţi singuri tru morminte
Să intraţi cu caili toţi ;
Ma [59] eu nu voi moarte s'sândze,
Caftu armele cu bun [60]
Şi cadâna care plândze
Cu tot paia liei de-adun" [61].

Şi atuncea Flamburarlu, [62]
Bravlu Tuna astrigă :
—„Ce-l mutriţi [63], bre gioni, cu name"?
Şi un plumb ascăpiră.
Ca un sfulgu tu pusie
Alui Tuna plumb cădzu
Şi s'feace 'nă sindilie [64]
Caralivo, când' vidzu ;
Şi strigă el la toţi soţli :
— „Prada s'nu vă chiară, Gioni,
Că sunt arăi Fărşeroţli,
Açeli blăstemaţi di-Armăni".

Şi atunçea ca trompete
Duduiră coarnele,

---

1) Albaneză ; 2) puşca Martini ; 3) murmur ; 4) ce suspină ; 5) hoară, sat, dela grecescul chora ; 7) faimă ; 8) trib nomad între Albania şi Grecia de azi ; câte-va sute din aceste familii s'au colonizat în Dobrogea ; bravura lor în luptă a rămas legendară ; 9) stăpânire: cuvânt derivat din domn ; 10) dacă ; 11) să fie; 12) încă, destul ; 13) formă a lui *nici ;* 14) privire ; 15) fulger ; 17) să tremure de ei ; 18) şoimilor; 19) tovarăşi; 20) altă formă pentru noră, care există; 21) unde ; 22) formă pentru niveastă, nevastă, (aci mireasă) ; 23) fiica ; 24) de aur, dela grecescu chrysos ; 25) toboşarii ; 26) cutremurau pământul; 27) nuntaşilor ;

Şi s'feaçe nă chiamete 65)
Când' s'virsară armele.
Şi martinile ş'dograzli 66)
Sfuldzirară din pusii,
Şi cu toţi maş Cârjaladzli
S'avinară prin pustii 67);
Cât fu dziua cea de mare
Nu păpsiră 68) focurle,
Până furli 'n disperare
Şi-apărniseră 69) locurle.
Caralivo ca un şarpe
Ţiură la tuţi a lui
Pân' pusia-li ditru şcarpe 70)
Ş'năs u dete dracului.
Şi lăvdatlu fur ma s'freze 70) bis
Fără paia cea cu dor,
Avinat dit metereze
Fudzi 'n faţa-a tuturor ;
Fudzi furlu cu toţi soţli
Agudit 71) di Arbineşi,
Avinat di Fărşerotli,
Aceli gioni di Cucuneşi.

Şi fudziră 'n vie mare,
Huiduiţi di-açeli nuntari,
Huiduiţi cu arşinare
Până şi de lăutari.
Şi dipuseră 72) din dgeană 73)
Cu haraua di nuntari, 74)
Şi cu zâna ca mirgeană 75)
Nolgica 76) di lăutari ;
In nispusa lor harauă 77)
S'adunară la un loc
Şi la'nveasta açea noauă
Acaţar 78) un cor di joc.

Şi cântară toţi hărăile,
Caralivo cum s'bătu
Şi cum azi îşi plândze lăile 79)
Că s'azvingă nu putu.

— Caralivo, lai mărate, 80)
Çe càftaşi la Arbineşi
Ca s'te facă azi berbate
Açeli câni di Cucuneşi ?
Çe căftai la munte 'n dzeană
Iu sunt gionli Cucuneşi
Şi-açea Zână, ca mirgeană,
Cu lăvdaţli Arbineşi ?
Şi cu-aestu cântic nou
Eli tricură 81) calea toată.

. . . .
. . . .

Di la cuscri 'nă martină
Săcăriclie 82) şueră
Că duçea nă gărăchină 83)
Ca noră di amiră 84);
Tănpănarli scula loclu
Că s'aproache toţi di casă,
Iu pri tuţi li-aştiaptă joclu
Şi păşălească 85) measă

Şi martinile s'versară
Când 'agiunseră la prag,
Şi cu toţi se 'mbrăţişară
'N casa lui Şain Matrac.

S'ghirnuiră 86) doili cuscri
Şain şi cu Murat-Bei,
Doili cuscri, doili socri,
Ca doi brazi dit munţili grei.

Di la uşe, Bebeana
U dederă de ugeac 87)
'Nveastă nouă băşe 88) mâna,
Nora lui Şain Matrac ;

. . . . :

După zile di curună
Ş'di şedere l'Arbineşi
Sănătate şi ziuă bună
Ş'luară gionli Cucuneşi.

---

28) mândri ; 29) văjâi; 30) larmă; 31) armăsarii nechezară ; *at*, cuvânt turcesc, armăsar ; 32) gălăgie, discuţie aprinsă; 33) frumoşii pini; 34) numai ; 35) iubită ; 36) se găti; 37) la arătare; 38) se duse pentru un tânăr (să-şi ia bărbat); 39) catâri; 40) zestrea; 41) fărtaţi, cavaleri de onoare am zice acum ; 42) din mijlocul ; 43) strălucitor, mândru ; 44) crengi ; 45) meterez, poziţie de luptă; 46) veste ; 47) şef de haiduci, de hoţi; 48) pătrunşi ; 49) ascapir, străfulgerare, aici; străfulger ; 50) Gelat, calău; 51) bană-viaţă ; 52) „nu-l născu mana pe acela, căruia să ne închinăm“, formă grecizantă a mamei din cauza influenţei prea mari greceşti ; 53) nu, de loc, negaţiune albaneză ; 54) „Piei, din ochii mei, călău !“; 55) „să n'ajungi de ocară!“; poetul întrebuinţează albanezisme, necunoscute la ceilalţi Macedo-Români, pentru a da culoarea locală ; 56) până ; 58) „Albanezi, ce v'aţi pierdut mintea“; 59) proşti; 59) dar; 60) cu bine, fără luptă; 61) „cu toată zestrea ei împreună“; 62) stegarul ; 63) priviţi; 64) s'a mâniat tare; sindilie-vijelie; 65) furtună, prăpăd ; 66) puşcă cu un singur cartuş ; 67) „urmărirea Carjalazilor numai se făcu“; 68) încetară; 69) părăsiră ; 70) şcarpă-italieneşte scarpa-meterez, de unde vine francezul escarpé ; 70 bis) freaçe, s'frânse, fu înfrânt ; 71) grabă mare ; 72) s'au coborât; 73) geană, deal; 74) bucuria nuntaşilor; 75) mărgea, bijuterie ; 76) în mijloc; 77) bucurie; 78) s'au prins în horă; 79) lai-negru, lăile-nenorocirile ; 80) vai, sărmane !; 82) veste ; 83) aici, frumoasă; 84) împărat ; 85) de paşă, adică masă boerească; 86) în alte părţi ale Macedoniei şi Epirului se zice : chirnuiră, chirisiră, de la Kerazo greceşte : cinstesc : se cinstiră ; 87) Aici e vorba de o nuntă turcească, între doi bei, adică între două familii de Albanezi musulmani. Frăţia de arme între Şain Matrac, beiul albanez şi vitejii, fraţi Cucuneşi, este cântată în aceste rânduri. Culmea cinstei era invitarea la nunta fiicei sale, care trebuia să fie dusă mirelui cu mare alai, cu flăcăi înarmaţi până în dinţi, cu întreaga-i zestre, prin drumuri, unde tâlharii stau la pândă în totdeauna.

De aci lupta crâncenă între nuntaşi şi bandiţi, care se termină cu victoria celor d'intâi. Mireasa „o dederă de ugeac“ ; „au dat-o de ogeac, cămin“, ca semn de trăinicie a noiei căsătorii.

Poemul este o baladă, în formă populară.

88) „nveastă nouă başe mâna“; ori ce mireasă nouă sărută mâna nuntaşilor la toate popoarele balcanice.

Comentată de **ION FOTTI**

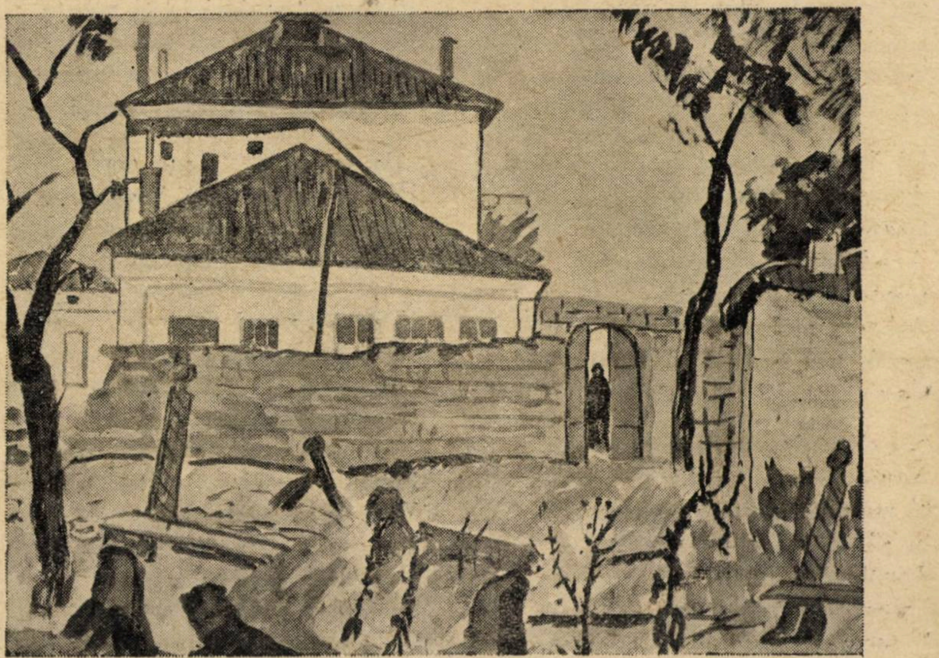

C. BACALU: Peisaj

poezie

RADU D. ROSETTI

SECERĂTORUL

Apus. Departe satu'n vale,
Mai jos, argintul unui râu ;
Sub farmecul luminii pale,
Covoare galbene de grâu.

Pe deal un cimitir. Un clopot,
Ingână, cu amurgu'n ton,
In duo cu al apei şopot,
Un cântec trist şi monoton.

O umbră dintre cruci coboară
Incet în lanul înflorit,
Un fier lucios în aer sboară,
Miroase dulce-a fân cosit.

Şi-aşa cum stau în preajma nopţii
Cu ochii duşi, de vise beţi,
Imi pare că'i stafia morţii
Cosind în valea lumii, vieţi.

EVANTAIELE

I. ROZ

Galantul Fragonard a cizelat
Cu tonuri moi pe margini de ajour
Fragilul evantai roz, paietat,
Al clasicei amante : Pompadour.

Marchizii şi marchizele pudrate,
Purtând în ochi nostalgicul regret,
In ritmul reverenţei demodate
Dansează graţiosul menuet...

II. GALBEN

Lyrismul tău de fată visătoare
Crescută 'n pension provincial,
Ţesu cu fire galbene de soare
Pe blondul evantai sentimental
Un Cupidon cu tolbă şi cu arc...

...In mână-ai evantaiul de mătase...
Crepusculul începe să se lase...
Şi frunze — evantaie — cad în parc...

III. ALB

Pastelul exotic pictat ca 'n Loti :
Ceşti albe cu ceai,
Păpuşi japoneze cu gene lungi şi
Ca 'n actul al doilea, „Madame Butterfley".

Pe cerul romantic, o pasăre scrie
Cu cioc diafan un imn sideral,
Şi, lin, evantaiul — aripă adie
In mâna-ţi cu degete mici de cristal...

IV. OPAL

Bat zorile albe în geamuri :
Scot măşti de satin zdrenţuit.
Şi stelele cad de pe ramuri,
Iar noaptea de bal s'a sfârşit...

O sală pustie... şi 'n loja
Albastră, brutal, e — aruncat,
Alături de pudră şi oja,
Un mic evantai parfumat :
Cadavru de flutur, c'un ac
Infipt diabolic acum,
De degete de maniac
Savant, pe o filă de-album...

ALEXANDRU BILCIURESCU

POEM

(FRAGMENT)

Incinge-voi fruntea-mi cu anticul pin,
Şi-alături, de-al viţei harac,
Mări-voi vlăstarul de sânge latin,
Podoaba pământului Dac.

Cânta-voi, norodul, de aprigi ciobani,
Semeţi la făptură şi chip,
Oştire de cuşme pe ochi de vultani,
Cât stele sub cer şi nisip !

Pe corzi oţelite de-al slăvei prinos,
Cânta-voi, întregul trecut ;
Cuvintele-mi, sune, zbucnind furtunos,
Ca lănci, repezite pe-un scut.

Din bruma de secoli, neam jalnic, te chem
Zvâcnească-mi, azi, pieptul sălbatic !
Cântarea de slavă să depene'n ghem,
Făşii din azurul carpatic.

ARTUR ENAŞESCU

IRINA IMPĂRĂTEASA BYZANŢULUI

ACTUL AL IV-lea (FRAGMENT)

de CINCINAT PAVELESCU

(Scena se petrece în cabinetul de lucru al Impărătesei mame, cu vederea spre mare).

STAVRAKIOS

Augusto tot e gata. In taină-a fost palatul
Inconjurat d'o gardă fidelă. Impăratul
Venind, chemat de Tine, în cursă va cădea
Şi-ţi va ceda Domnia sau...

IRINA

Bine ! Vom vedea !
Dar îţi repet nu trebui cu nici un preţ să scape.
De nu, pe noi ne-aşteaptă exilu'n larg de ape.
Să-i arestezi de asemeni tovarăşii...

STAVRAKIOS

Postaţi
Stau conjuraţii ’n umbră să-i prindă nearmaţi.
Când Constantin îi lasă la masă şi spre Tine
Se ’ndreaptă — la chemarea-ţi, sunt, toţi în lanţuri.

IRINA

Bine !
Spre Carol, peţitorii mă lupt d'acum un an
Ca să-i trimet, ah dacă şi Papa Adrian
M'ajută, îţi dai seama ce vis ! Ce măreţie !
Lipsea doar occidentul din vasta ’npărăţie !
Şi-atunci la răsăritul pe care'l Stăpânesc
Cu-al Francilor Imperiu pământu'l cuceresc !

STAVRAKIOS

Dar fiul vostru poate pricepe năzuinţa
Gândirei voastre dânsul ce-şi târâe fiinţa
La veşnice ospeţe sfârşite cu orgii
Ce sdruncină temeiul acestei mari domnii !
In visul de mărire ce'l faceţi. El opune
Ingusta lui vedere...

IRINA

De nu se va supune
Şi stavilă nainte-mi va sta, am să'l sdrobesc :
De altfel de ’ndârjirea-i eu râd când mă gândesc,
Pe tron el e doar umbra luminei ce-o aruncă
Mândria mea setoasă de glorie şi muncă,
Căzând, cine să'l plângă pe El ? Vr'un derbedeu
Ce beat, din simplu Cezar îl crede Dumnezeu !
De mâine'l vom închide la schit, ca'ntre zăbrele
S'aştepte ’n faţa mărei sfârşitul vieţei Mele
Şi-acolo în tăcerea lipsită de ecou,
Să-şi pregătească mintea pentru-a domni din nou !
Stavrakios, de sigur ai luat măsuri severe
Pe care viitorul poporului le cere.

STAVRAKIOS

Ilustră Bazilisă în port patru corăbii
Sunt gata ca să-i poarte la Prinkipo ’ntre Săbii.

IRINA

Dar soarele se culcă în marea argintie.
E timpul să trimetem la fiul meu să vie !

STAVRAKIOS

(Isbeşte într'un gong de aur şi un ofiţer i se înfăţişează plecându-se adânc în faţa Impărătesei şi a ministrului).

Inalta Bazilisă îl roagă pe ’npărat
Să vie pentru-o clipă la dânsa în palat
Ospăţu-i pe sfârşite. Fii sprinten, să nu vază
Soldaţii ’n galerie — şi apoi să staţi de pază !

(Ofiţerul se înclină şi ese)

(Adresându-se apoi Irinei)
Acum curaj Augusto, momentul e suprem !

IRINA

Să nu fiu prea severă de asta doar ’mă tem

STAVRAKIOS

Un singur nor se nalţă şi-ameninţă o clipă
Să'ntunece isbânda cu neagra lui aripă...
Atât aş vrea Stăpână ilustră să nu mor
Cât visul tău de slavă n'o fi triumfător.
Dar dacă ’nchis el scapă şi urcă ’n tronul Ţării
Te-aşteapta atunci, pe Tine exilu ’n smârcul mării.

IRINA

Aşa e, ai dreptate, dar ce-aş putea să fac ?

STAVRAKIOS

Primejdia e mare. Cunosc un singur leac...
Cu unchii lui şi dânsul urmatul-a Stăpână
Să-i scoatem ochii, altfel ne are el în mână.

IRINA

Taci demon, ispita mă turbură...

SCENA V-A

Irina, Stavrakios, Impăratul Constantin

CONSTANTIN

Mă ’nchin
In faţa slăvei tale

IRINA

Iubite Constantin
Apropie-te ochii să ţi-i sărut.

CONSTANTIN

Dar mamă
Ce grabnică nevoe la tine azi mă chiamă ?
In faţa minţei tale mă simt aşa de mic

Ai geniul puterei şi eu nu fac nimic
Ai fost parcă născută să guvernezi imperii
Cu-atâta dibăcie politică mă sperii
Când eu în îndoială mă 'ncurc şi'l loc mă sbat
Tu vii, zâmbeşti şi 'n clipă descurci ce-am încurcat.
Ce faci e totdauna temeinic. Dinainte
Eu dau încredinţare că-i bine şi cuminte!
Aşa că e zadarnic să mai mă chemi la sfat...
M'aşteaptă commesenii pe care i-am lăsat..
Sorbind cafeaua. Seara e limpede. In aer
Pluteşte un dor de viaţă ce stinge-al mărei vaer

(Priveşte pe fereastră spre mare)

Mă duc la o plimbare cu barca pe Bosfor
Prinţesa Teodota m'aşteaptă.

IRINA

Prea uşor
Iei trebile domniei măria Ta. Ascultă
Cuvine-se de ele s'aibi grijă mult mai multă.
Or cât de mari în lume să fim trebui să ştii
Că n'avem numai drepturi, avem şi datorii

CONSTANTIN

Dar văd că-mi faci morală ca la copii. Ajunge!
Când vorba mea te 'nalţă mânia ta mă'npunge.
Vorbeai de trebi şi 'n vorbe ne pierdem. Sunt grăbit
Nu vreau să pierd plimbarea pe mare.

IRINA

Ţi-am vorbit
Şi alte dăţi de Carol ce peste Frânci e rege
A lui prietenie mi-e scumpă. Se 'nţelege!
Chiar zilele acestea sosit-a în Bizanţ
Un sol al lui cu daruri bogate. Acest lanţ
De aur cu onixe şi — agate — e pentru Tine
Şi mă gândesc într'una că poate-ar fi mai bine
Solie să trimetem spre falnicul monarc
Săgeata mea de aur, o inimă şi-un arc
In semn ca 'npărăteasa din orient e gata
Din arcu-i să primească în inima-i săgeata!
Şi-atuncea răsăritul cu-apusul lui profan
Unit, o să re 'nvie Imperiul Roman
Universal din timpul lui August, Constantine,
Şi-al Sfântului, ce poartă un nume ca şi tine.

CONSTANTIN

Dar nu pricep

IRINA (timidă pleacă ochii în jos)

E văduv şi eu la fel

CONSTANTIN

Bizar!
Te-a prins din nou mania să iei p'acel Barbar.

IRINA

Uiţi că barbaru — acesta, cum spui e Impăratul apusului şi dacă din El 'mi fac bărbatul atunci

CONSTANTIN

Sărmană mamă cum văd înnebuneşti
Inpărăteasă mare ai fost. Dar nu mai eşti!
In faţa majestăţei căzute mi-este greu
S'o mai repet, dar totuşi azi Inpărat sunt Eu.
Pe faţa ăstui rege, Rotruda, de soţie
Când vrui s'o iau, opusa-i sălbateca-ţi trufie
Şi 'npiedicaşi destinul, când poate era scris
Sub mine să se 'nchege giganticul tău vis.
Dar timpul mă răsbuna şi vai pierduşi veleatul.
Mărirea mea n'ai vrut-o, azi eu sunt Inpăratul.

IRINA

Erai până-adineaori. Acuma nu mai eşti!

(La un semn al lui Stavrakios uşile se deschid şi năvălesc soldaţii înarmaţi care desarmează pe Constantin).

CONSTANTIN

Cum? Mi-ai întins o cursă?

IRINA

N'ai minte să domneşti
Şi până să-ţi mai vie, călătoreşti pe mare...
Tot vreai să faci în barcă pe Bosfor o plimbare!
Şi 'n clipa morţei mele cuminte pleci la drum....

CONSTANTIN

(dezarmează pe un soldat, îi smulge sabia şi se repede la Irina).

De cât s'aştept atâta mai bine mori acum!

IRINA (sententios)

Asupra-mi ridicat-a o mână vinovată
Să-i scoată ochii...

STAVRAKIOS

(Care era înţeles cu soldaţii conjuraţi face un semn convenit. Ei îl târăsc până în culise).

Ordin!

CONST.: (S'aude un ţipăt îngrozitor urmat de un al doilea şi mai dureros).

Fii mamă blestemată!

IRINA (care se deşteaptă din leşinul ce a urmat ordinul barbar).

Destul! opriţi, s'aude un gemăt năbuşit!
Vai ce-am făcut? Ertare! Ertare! am greşit!

(Se aud gemete şi lanţuri care sună. Noaptea se lasă, Irina rămâne în genunchi plângând.

Cortina coboară încet.
Prin vitralii marea ia culori de sânge.

Sfârşitul actului al IV-lea

CINCINAT PAVELESCU

Constanţa, 1928, Villa Pavelescu.

HEROLZII PRIMĂVERII

(LEGENDĂ)

(Intre cei doi Paşti — 31 Martie şi 5 Mai 1929)

de SARMANUL KLOPŞTOCK

Sfinţiei-Sale Consilier al lui Krist și fruntaş al literilor Românești — preot *Gala Galaction.*

S'au născut înaintea lui, înfrumusețându-i răsăritul și trâmbiţându-i proslăvirea.

Și el nu a năzuit la mai mult!

Comorile pământului i-au hărăzit minunea celui mai leal cortegiu: *mugurul, cinteza* și *invierea*.

Pământul care se rostogolește în gheena ernei îndată după crisovul viilor și se scoală din somn tocmai în Duminеca Ierusalimului, pentru a-i împodobi bătătura cu florile „*Floriilor*“, îşi trimite îndată solii pentru a vesti renașterea.

Atunci, cel dintâi strop din soare spărgându-și lacrima de crusta mugurului, așează în ramuri zâmbetul replămădirei.

O pasăre zgârie în trecere cu granata trupului ei de puf, oglinda dimineţii.

Sus, în catedrala unui plop ea trimite cerurilor imnul stăpânirii lumii.

Jos în grădină, primăvara plimbă trena albă a soarelui.

Seara, printre gângăniile de aur ale luminilor pământului, clopotele rostogolesc în apa abastră a văzduhului, plânsoarea deniilor.

Un flaşnetar întârziat coboară afară pe trepte, cutia obosită a instrumentului în care toată ziua a purtat melodia rugăciunilor „*Traviatei*“.

Noaptea târziu, după ceasul al nouălea când Pilat a cerut apa nevinovăţiei pentru a-și clăti palmele mânjite de netrebnicia judecătorilor pământului de atunci, când Iuda și-a dat duhul pe rugul celor 13 arginţi spurcaţi, iar Apostolul Petre băgându-și sabia în teacă s'a lepădat de trei ori de Dumnezeu după al treilea cântec de cocoș, un soare *nou* a topit sigiliul mormântului și un Dumnezeu *nou* a venit pe pământ.

Străjerul și-a îndreptat atunci inima spre lance, sfinţind cu moartea lui, moartea celor ce nu mor!

Tâlharul Barabà cruţat de zdrobirea fluerelor după dorinţa mârșavă a poporului înrăit, atunci când s'au tras sorţ pe capetele celor trei condamnaţi pentru slobozirea uneia dintr'înșii, a dat îndată piatra la o parte și lumina dinăuntru a aprins întreg cuprinsul lumii.

Cei doi osândiţi de a stânga și deadreapta, suiţi la cer odată cu *El* în după amiaza crucificării, părăsind raiul, s'au arătat din crăpăturile cutremurului pentru a-i săruta rănile.

Cel ce a grăit în pofida puterii dumnezeești pe locul pardosit cu piatră, hulindu-i mărirea de-apoi — netrebnicul care i-a strigat în gura mare să se coboare dupe cruce dacă cu adevărat el este fiul lui Dumnezeu, a înebunit!

Sutașul care i-a împletit cununa de scaeţi, a pierit în apele Iordanului și cerșetorii care i-au sfâșiat cămașa judecăţii, în stană de piatră s'a prefăcut.

Cel ce i-a zdrobit coasta, zdrobit a căzut sub dărâmăturile pământului, iar cel ce i-a bătut piroanele în tălpi, fulgerele cerului i-au găurit tălpile.

Spătarul care i-a prelins pe buze plămădeala fierei în venin, în venin i s'au fărămiţit rugile îndurărei.

Pecetluitorul mormântului, făclierii cari i-au luminat îngropăciunea și toţi ostașii cari au străjuit batjocura din înalt ordin, au mers de au cerut capul împăratului pentru răstignirea celui ce cu adevărat fusese *împărat!*

Stelele și-au oprit lucirile în loc și mirarea omenirei a încremenit în suflete.

O fâșie aprinsă de rugină roșie, s'a arătat pe creasta vulcanilor înălţimilor pământului, risipindu-și găteala de văpăi în tot cuprinsul Iudeii.

Un cocoș *nou* a cântat un cântec *nou* și nici un alt Apostol Petru nu s'a mai arătat pentru a se lepăda din nou, tot de trei ori.

In grădina Ghetsemany a înflorit îndată pământul, zambilele epitafului s'au trezit din somn în zâmbetele voluptăţii replămădirii, și candelele crinilor s'au aprins grăbite în ierburi.

De undeva, din crăpăturile Erihonului s'a auzit un plânset: „DOAMNE ADU-MI DUHUL PE CARE L'AM LASAT IN MAINILE TALE, IN VINEREA CEA MARE!“

Și atunci trecătorii cari i-au ocărât durerea de pe cruce, lipindu-și frunţile de lespedea Golgotei, au hotărît că tot *Lui* i s'a cuvenit Dumnezeirea!

Dinspre revărsatul zorilor s'au apropiat apoi făgăduinţele vieţii viitoare în zâmbete cu lacrimi.

Locul judecăţii era deșert.

Lancea rezimată în subţioara crucii, aștepta umilă, măcelul „*lemnului sfânt*“.

La porţile altarelor se frământa pâinea trupului frânt pentru credinţă și în potirile templelor se mustea sângele care avea să se verse pentru iertarea tuturor păcatelor!

Iosef din Arimathea pierdut pe după cruci îmbălsăma văzduhul cu resturi din mirodeniile giulgiului și Maria Magdalena se pregătea de nuntă.

Cetatea își înăbușea reveria oribilului măcel în stalactitele însângerate ale zidurilor și la răspântii păgânii se *împărtășeau*.

Atunci lumina din groapa cea miraculoasă care topise tăria pietrelor, s'a înălţat o vreme până la jumătatea cerului, cutremurând încheeturile pământului.

Lumina s'a uitat la cer și cerul i-a trimis pe ledunca stelelor, *solii învierii.*

Mai sus, de înălţimile văzduhului, *Zeul* abnegaţiei și-a deschis larg braţele și din poala lui regească s'au rostogolit lacrimile mântuirii.

Clopotele și-au înfrăţit plânsoarea într'o singură tânguire de preamărire și toate vieţuitoarele pământului și-au umplut sufletul de slavă.

Giulgiul cioclașului din Arimathea îndulcise rănile și soarele din pânza lui sfinţită uscase sângele din palme.

Pe coapsele impuse de piroane, fulgerau câteva fire de aur din părul de aur al Magdalenei.

Rubinul din priviri, lumina din obraji și înţelepciunea din cuvinte, îi întocmiră îndată nimbul îndumnezeirii!

Și dimineaţa schimbându-și grăbită roche după roche, se pregăti de sărbătoare, furând din holde, din ape și din soare, găteli pentru a se primeni în ziuă albă.

◆

Și din ochiul sfânt pică îndată o lacrimă.

Ochiul sfânt era al lui Krist și lacrima a ochiului cel sfânt.

Din lacrima ochiului cel sfânt s'a născut mugurul copacului.

Și din pieptul crucificat în albeaţa căruia se resfrânseseră toate suliţele de aur ale soarelui, pică îndată un suspin.

Suspinul era al pieptului cel sfânt și pieptul cel sfânt era al lui Krist.

Din suspinul cel sfânt al lui Krist s'a născut cântarea cintezei.

Și din patimile celui răstignit pentru dreptate, mântuire și viaţă fără de sfârșit, s'a hotărît înfricoşata judecată de apoi.

Și înţelepciunea ei ne-a dăruit „*Invierea*“

◆

De atunci în fiecare primăvară, când din ceruri se coboară pe pământ herolzii frumuseţii ei vestite, mugurul plesnește de bucuria vedeniei, iar cinteza înebunește în cântări de preamărire!

Și tot de atunci, centurionul orbit de slava aceleași frumuseţi, trâmbiţează în fiecare primăvară, în toată încăperea lumii, minunea minunilor: INVIEREA.

critica literara

MIHAI MOŞANDREI :
«Păuni»
(Versuri)

Cele 62 de pagini (coprinzând 36 de bucăţi) nu se vor ceti fără destul interes, — lucru la care constitue, pe lângă, bogăţia şi variabilitatea temelor de inspiratiune, mai ales absenţa aproape completă a suportului reflecsiv, cum şi forma destul de nouă — nu desigur impecabilă.

Dar să subliniem aceste fundamentale caractere :

Mobilitatea — nesfârşita putere de puizare a obiectelor din toate timpurile se lămureşte prin temele când deadreptul clasice (ultimele 3 bucăţi), când cu caracter bătrânesc, medieval, când recente, ultramoderniste. In felul acesta d-sa va căuta să-şi apropie *faunii* şi *Satirii*, nu numai *păstorii* şi *Olimpul*, pe *Maia* sau pe *Oreada*, dar mai ales actualitatea şi cu precădere actualitatea europeană. Iată din ce cauză cetitorul nu va putea fi surprins când va afla că, în aceste poeme, viaţa în fierbere a oraşelor cu *straele lor* pline de interes, cu *cheiuri* şi *poduri*, cu *matrozi* şi *papagalul care zice bonjur*, cu *bătrânul fotograf care aşteaptă sub salcâmi*, cu *aceiaşi vechi boemi cu mâna ciungă* cari, *te'ndemnă să le cumperi chansonette, cu cetitori ai poemelor demodate de Rocan*, cu *Foburieni pescari pierduţi în ceaţă* este iscodită şi exploatată cu ochiul mai mult de pelerin şi intelectual. Şi lângă ea actualitatea interiorurilor : *mesele albe* şi *pustii sticlele de cristal şi farfuriile, etajerele vechi şi lustruite, compotierele care ard pe ele etc.*

Toate acestea constitue partea medie a „Pauni-lor" : simple rotaţii în măsură să dea pe faţă un interesant spirit de observaţie — şi atât. Incolo — cu toată aparaneţa unei noutăţi implicile şi fireşti nimic nou ca realizare artistică. Un tablou sumar — o enumerare de imagini, unele mai isbutite, altele mai puţin — a vieţii pe care o trăim sau numai o vedem.

Credem însă că nu în aceasta stă caracteristicul d-lui Moşandrei ci partea începătoare a volumului în care artisticul se întovărăşeşte cu interesantul spre a ne da câteva realizări — întregi sau parţiale ca acelea dela paginile : 15, 17, 19, 26, 30, 36 etc. Impresionant este faptul că — deastădată, d-sa, deşi nu caută să fie nou, totuşi este. Intr'adevăr, cântând fie teme din patriarhalismul românesc, fie de natură, d-sa se smulge cu putere de sub vraja oricării imitaţiuni şi, fără a fi *Iosif*, *Pillat* sau *Crainic*, îl prezintă sub *alte* aspecte, cu ajutorul *altor* note, prin intermediul *altor* icoane. Iată dece — abstracţie făcând de celelalte teme, dacă, într'adevăr cercetătorului literar îi e îngăduit să îndrumeze şi să creeze (lucru dovedit de atâţi înaintaşi) vom căuta să orientăm pe autorul „Păunilor" mai ales în acest sens, căci, să nu se uite o lege : *nu noutatea impusă de împrejurări, căutată sau voită interesează în artă, dar cealaltă, fie ea cât de veche, care, pornind din profunzimea sufleiului adevăratului creator se cere învesmântată în haina poeziei într'un chip altul decât până atunci.*

Odată fixat acest drum — rămâne să analizăm lirismul „Păuni"-lor. Am avansat, lipsa elementului reflecsiv. Adaog o a doua lipsă : aceia a expansiunii directe, a sentimentalismului. De-aici — caracterul acestei poezii—de prezentare conştienţioasă a realiătţii, de senină şi clasică obiectivare a momentelor vieţii bătrâneşti care convine, mai ales cu atitudinea contemplativă a poetului.

Fapt sigur şi demn de reţinut e că poetul nu e lipsit de talent, dar după cum am mai spus, aceasta trebueşte orientat în sensul specificului românesc— în care va putea da lucruri de destulă valoare.

PAUL I. PAPADOPOL

ARTA ŞI MORALA

Mulţi sarcedoţi ai esteticei de azi predică pe al toate răspântiile şi din toate cenaclurile impresioniste-dadaiste în numele sfânt al artei adevărate.

Concepţiile esteţilor modernişti sunt extrem de elastice. Marile şcoli literare sunt perimate. Clasicismul şi romantismul sunt nişte ruine pe care cresc bureţii şi ciupercile cubismului.

O libertate artistică, sau mai bine zis, un libertinaj, se etalează în literatura noastră cotidiană sub eticheta multi-coloră de : artă nouă.

Sunt surprinzătoare aceste devieri, aceste salturi-mortale dela literatura noastră tradiţionalistă la echilibristica saltimbancilor ultra-dadaişti. Ce legătură pot avea aceste produse hibride şi anemice cu sufletul, mentalitatea şi viaţa atât de sănătoasă a poporului român ?

Procesul e foarte explicabil.

Majoritatea esteţilor de astăzi au o cultură extrem de superficială. Parvenitismul este caracteristica vremurilor acestea şi grăbiţii de azi în goana lor după o celebritate trecătoare, frunzărind câteva tratate de estetică modernistă a diverşilor şefi de şcoli literare de peste graniţă, maimuţăresc metodele străine, erijindu-se în maeştri creatori de noui curente literare şi artistice.

Ceea ce în alte literaturi, şcoala sau curentul literar sunt o evoluţie naturală, la noi constituiesc o importaţie fără vlagă şi fără raţiune de existenţă.

Literatura şi arta isvorăsc spontan din sufletul oricărui popor. Suntem o ţară tânără iar poporul nostru e înzestrat cu minte sănătoasă şi cu trup sănătos. Arta şi literatura ce trebue să i se dea, să fie în concordanţă cu nevoile lui sufleteşti.

Literatura ce trebueşte infuzată în sufletul întreg al poporului ce abia acum îşi plămădeşte unitatea etnică şi spirituală, trebue să corespundă acestei vremi de mari prefaceri naţionale.

Literatura decadentă nu corespunde sufletului şi mentalităţei poporului român, care n'au nici o relaţie cu importaţiile şi maimuţărelile dadaiştilor.

Literatura decadentă prin ea însăşi este o dovadă de scădere, de oboseală fizică şi sufletească, inerentă la popoarele cu civilizaţie rafinată, cu nervii tociţi. Esenţa ei se datoreşte stărilor maladive perverse şi de cele mai multe ori imorale, ale indivizilor ce descind din speţe blazate şi epuizate.

Arta şi literatura noastră trubesc să fie sănătoase. Vigoarea unui popor tânăr, ce de-abia acum începe să-şi afirme marile resurse sufleteşti şi intelectuale, alături de popoarele Occidentului, trebue scutită de infiltraţiunea metilică a unei literaturi decadente. Iar opera de artă în care palpită forţele adânci şi nepieritoare ale neamului să fie plămădită din aluatul sănătos al sufletului românesc, fără infiltrări impure care să-i tulbure limpeziciunea.

Atunci rătăcirile în care se complac esteţii noştri de cenacle şi cafenea vor dispare şi va rămâne pentru artistul creator, suprema ţintă care-l va conduce : arta adevărată şi morală !

MIRCEA DEM. RADULESCU

teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

„FRATELE PĂGÂN“ de N. IORGA

Neîntrecuta muncă de cercetător a d-lui Iorga, incomparabila d-sale pătrundere a trecutului și imensa-i putere de a face să vibreze sufletele cărturarilor și mulțimilor prin cunoașterea oamenilor și stărilor care au fost, au adus profunde foloase și cunoștinței și conștiinței românești.

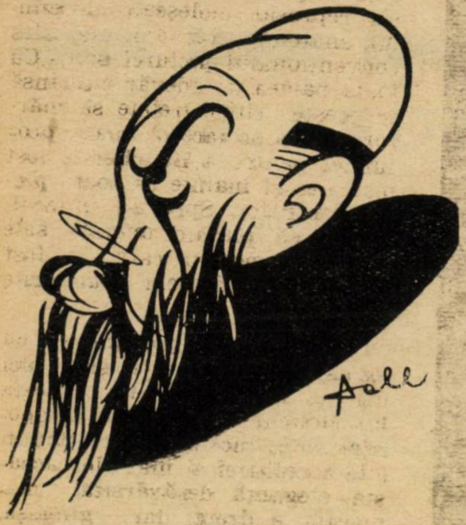

N. Iorga

Documentul în forma lui aridă, găsit de d. Iorga, e comentat și dobândește prin tălmăcirea istorică și literară a învățatului Iorga, valoarea de cuprinzătoare viață, — ținută până acum închisă, — capătă strălucire de comoară și mai dobândește imens rost în deschiderea tainei sufletului tradiționalist.

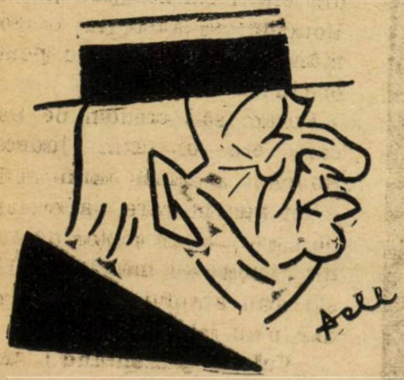

C. Nottara

Dar documentul istoric intrat în mâna d-lui Iorga mai are o însemnătate printr'aceea, că profesorul crează viața, însuflețește oamenii, încadrează ritmul desfășurărilor sufletești, despre care scurt, aspru și uscat spune documentul.

Prin d. Iorga, literatura dramatică românească a obținut lucrări de mare însemnătate, atât din punct de vedere istoric, cât și din punct de vedere literar.

E în genere la noi, o atitudine oarecum vitregă față de trecut. Scriitorii noștri nu sunt atrași de frumusețile cercetărilor istorice. Nu sunt îmbiați să scuture hrisoave și documente, ca să reînvieze epoci, episoade, capitole din viața românilor.

Gh. Calboreanu

D. Iorga însă, cu marea-i putere de apreciere a oamenilor și de definire a stărilor, care au fost, a desprins sbuciumul unei tragedii și l'a prezintat în drama „Fratele păgân“.

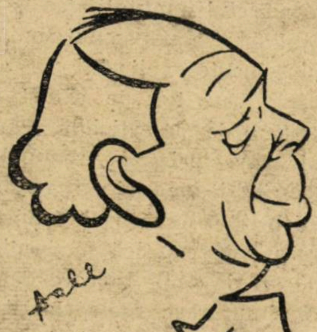

R. Bulfinschi

◆

In „Fratele păgân“ e drama de conștiință a unuia, care n'a fost crescut în credința și legea neamului său.

Un fiu al lui Mircea Turcitul, din porunca tatălui său, a trecut la islamism. Dar sufletul său a rămas legat de credința a lor săi, de atmosfera ortodoxismului străbunilor. Deși tatăl său i-a poruncit să-și lepede legea, totuș tot tatăl său i-a strecurat în suflet legea românească. Și astfel fiul lui Mihnea Turcitul e suflet rătăcitor în două credințe.

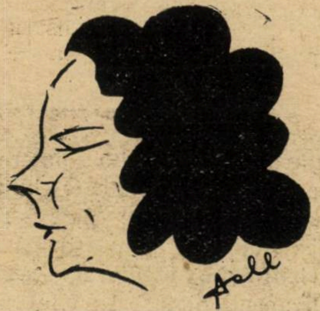

D-na Mohor

Aceasta-i drama. Amintirile, taina intimă sufletească, moștenirea morală, legământul niciodată desmințit între legea nației și credința religioasă târăsc pe turcit să vie înapoi la legea străbună.

Dar nu-i lăsat. Imprejurări și oportunități se opun, ca fratele turcitului, însuși Domn al țării, să limpezească și să liniștească un suflet de sbuciumul, de drama care l macină.

◆

D. Iorga a făcut din acest subiect o lucrare literară impozantă, într'un cadru de linii clasice.

In rolul titular, d. Calboreanu. In alte roluri, d. C. Nottara, Bulfinski, Pop Marțian, Gingulescu, d-nele Sorana Țopa Mohor, Dorina Demtrescu.

Artiștii înțelegând deplin frumusețea rolurilor și emoționați de lirismul piesei și de desfășurarea momentelor dramei au răspuns cum se cuvenea, interpretând într'adevăr roluri mari.

C.

plastica

VULCAN PREZENTÂND ARMELE VENEREI FĂURITE PENTRU ENEU

(Inălțimea: 3.20; lățimea 3.20; figurile mărime naturală)

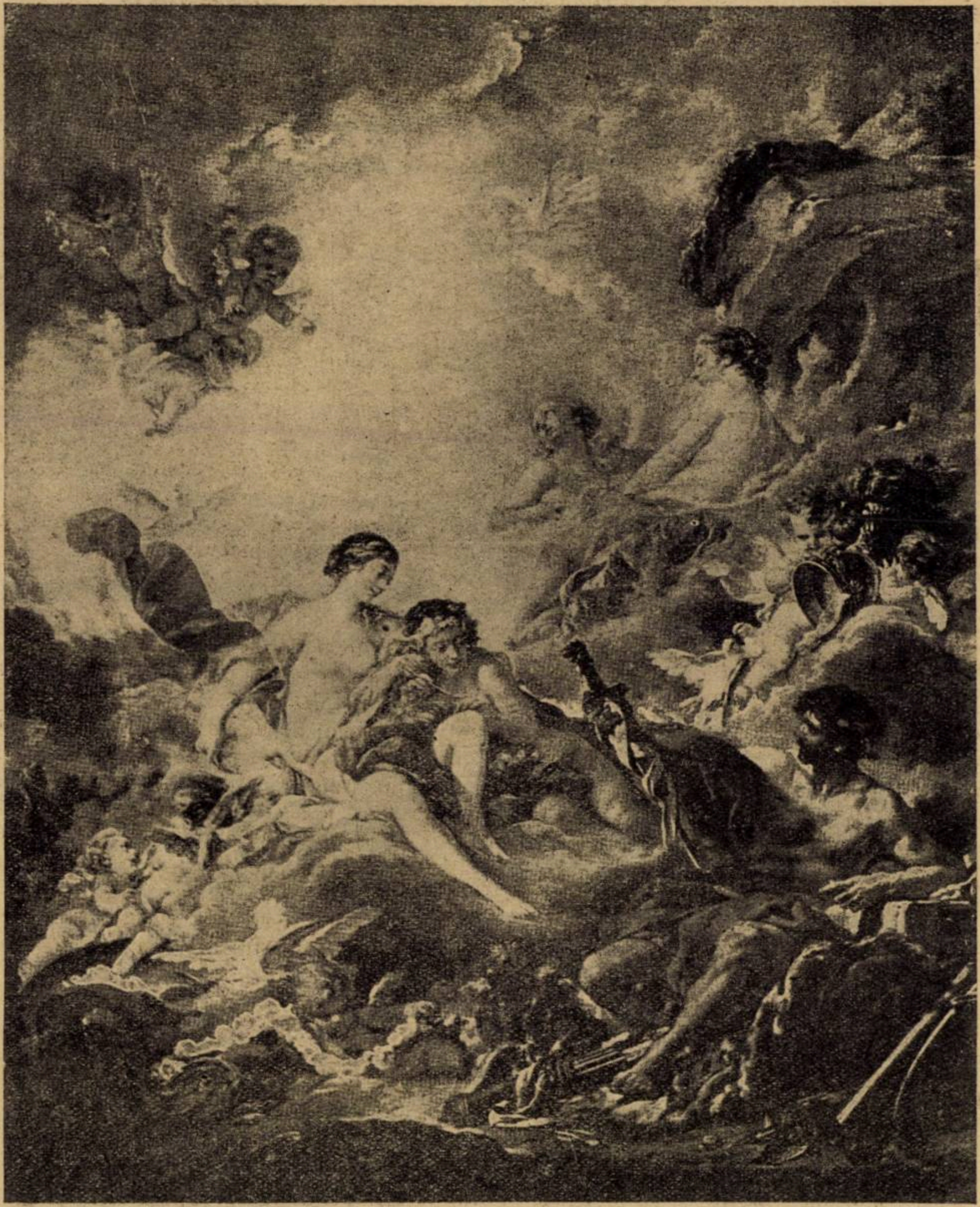

BOUCHER: Vulcan prezentând armele lui Eneu, Venerii

Boucher, poseda într'un grad superior toate marile taine ale artei picturii și ar fi putut să încerce să se distingă în toate genurile, dar născut sensibil și voluptos, a fost mereu atras spre grațiile pe cari le-a eternizat pe pânză. Concepțiile lui personale se adaptau de altfel de minune gustului epocii.

Printre pânzele lui alegorice, aceasta pe care o reroducem aici este desigur una din cele mai frumoase.

La dreapta tabloului, Vulcan așezat pe o piele de tigru, prezintă zeității armele pe care le-a făurit. Sprijinită de una din nimfele ei, Venera pe jumătate goală, le privește neglijent. Trupul ei este o minune de grație și de frumusețe. In primul plan, se vede grupul zeiței precedat și înconjurat de porumbei, iar jos, un amoraș împletește ghirlante de trandafiri. Pe cerul scăldat într'o lumină diafană, alți amorași se urmăresc, jucându-se.

Dacă Boucher a obținut sufragiile unanime ale contimporanilor săi, arta sa a fost oarecum neglijată de posteritate. I s'a reproșat moleșeala desenului, anatomia greșită și mai ales convenționalul picturei sale. Cu toată partea de adevăr cuprinsă în aceste critici, trebue să mărturisim că se face o eroare profundă, pentrucă Boucher a fost mai ales și înainte de toate pictor decorator. Spre a-l judecat, trebue să plasăm operele sale în cadrul pentru care au fost pictate, în deosebi panourile sculptate.

Opera sa este prodigioasă cu tot aspectul ei ușuratic și în nici un caz nu i se poate contesta lui Bouchr frumusețea compoziței sale, incomparabila fluiditate a coloarei și mai ales această eleganță desăvârșită, manierată e drept, dar gingașă, care întrupează spiritul și gustul Regenței și al domniei lui Ludovic al XV-lea.

Marele pictor David o știa bine el care se străduise mai mult decât oricare altul ca să reacționeze împotriva acestei arte.

Intr'o zi, pe când auzise câțiva din elevii săi bătându-și joc de Boucher, se răsti la ei foarte mânios și le zise: „Nu poate fi oricine Boucher".

Putem să-l credem pe David, care era un bun judecător. Boucher a rămas inimitabil într'un gen pe care l-a creiat și pe care nici un pictor de atunci n'a reușit să-l mai imite. Elevii săi s'au străduit să-l urmeze dar n'au izbutit.

„**Vulcan prezentând armele lui Eneu, Venerii**" a figurat în Salonul din 1757. A obținut un mare succes. A fost achiziționat de Ludovic al XV-lea spre a fi reprodus în tapițeria de manufactură regală a gobenilurilor. Mai târziu, a trecut în stăpânirea muzeului Luvru unde se află și astăzi în sala secolului al XVIII-lea.

Gazetaria

aşa şi-aşa...

IARAŞ EDIŢIILE LUI EMINESCU Vorbind despre actualele ediţiuni ale lui Eminescu, am omis, desigur fără intenţiune, pe unele mai puţin cunoscute.

Iată dece îmi voi permite unele completări şi, în primul rând, menţiunea aceleia, începute de d. prof. Mihail Dragomirescu şi d-na dr. Constanţa Marinescu în biblioteca de popularizare „Căminul".

Regretabil e că a rămas şi necunoscută şi neisprăvită.

Noutatea acestei ediţiuni stă, mai ales în două fapte: în criteriul estetic—după care nu sunt admise decât poeziile definitive;

aranjamentul pe genuri şi specii al acestora.

In felul acesta, cele două broşuri apărute conţin:

prima (No. 31): poeziile de dragoste, grupate în:

Cântece elegii, ode propriu zise:

pasteluri, poeme idilice, balade lirice—în total 43 de bucăţi;

a doua (No. 44) poemele şi anume:

poemele lirice (poeme propriu-zise, meditaţii, satire);

poemele epice (basmele, poemele romantice)—adică 7 opere. In total: 50 de poezii.

Intrucât priveşte celelalte — editarea s'a oprit. Intr'o notă dela finele primului volumaş ni se promite un „appendice" în care se vor publica „poeziile cu alt fond... şi adaosurile neestetice, care au fost primite în unele ediţiuni, cum şi motivele de ordin estetic şi literar care întemeiază această procedare".

Nu cunoaştem cauzele care au putut împiedica această interesantă realizare. Ne mirăm în deajuns cum cei doi colaboratori şi în special d. Mihail Dragomirescu, care este un cultivator şi teoretician al lui Eminescu, a putut să renunţe până astăzi (timp de 13 ani) la această preţioasă idee pe care era obligat s'o traducă în fapt, fie la aceiaş, fie la altă editură particulară, fie la „Institutul" care-şi întemeia, în felul acesta o reputaţie definitivă, fie în fine în editura literară a „Cassei Şcoalelor", în care, din nefericire, au apărut atâtea lucrări slabe sau a socotit că face un mare rău punând pe Eminescu, alături de atâţia toleraţi ai tiparului şi ai banului public rătăciţi şi prin biurourile acestei literaturi?

O putea totuşi face: publicul ştie să selecţioneze — lucru pe care l-a experimentat tot prin vrafurile acestei edituri.

p.

CRITICA? Ultimele luni au fost ilustrate prin apariţiunea a numeroase volume de critică, semnată cu nume de ambele-sexe.

Cititorii, totdeauna prudenţi, n'au cam dat năvală, cu toată reclama americană a unor cunoscuţi antreprenori în această specialitate. Şi le dau toată dreptatea: în afară de foarte puţine excepţii, cărţile amintite nu sunt decât: simple exerciţii de stil şi compoziţiune, tămâeri nesocotite şi nejustificate având ca obiectiv larii şi penaţii patronilor la cari fac slujbă, încercări de afirmare a a tâtor legături personale, glume şi jucării ocazionale—în care nu pot crede nici ceice le scriu.

Dar, domnilor, toate acestea nu pot constitui în nici un fel „critica". Ele pot da pe faţă anumite moravuri, pot informa greşit (şi rătăci) publicul nededat—şi atât! Incolo—nimic: nu sunt în măsură nici măcar să ne lămurească în sensul operelor analizate. Dau pe faţă însă un lucru: gradul de decadenţă la care câţiva tineri au dus critică. p.

„BULETINUL CARŢII ROMANEŞTI" pe luna Martie (No. 3) ne prezintă, pe 16 pagini, ultimele noutăţi ale artei grafice. Intocmită cu multă îngrijire, această publicaţiune care, din zi în zi, devine mai trebuincioasă, poate fi deopotrivă de utilă atât specialiştilor, cât şi simplilor diletanţi cari pun un deosebit interes în urmărirea scrisului nostru. p.

ŞCOALA ŞI FAMILIA DE MAINE este—după cum subtitlul o arată—o „revistă lunară pentru propagarea nouilor metode de educaţie şi învăţământ" şi apare sub conducerea cunoscutului dascăl d. Marin Biciulescu. Nu ştim cât de introdusă este revista, dar răsfoirea ei, ne a convins că, urmărită cu atenţiune, poate contribui în prea largă măsură la înaintarea învăţământului elementar românesc, întârziat încă într'o fază atât de apropiată de leagăn.

Chestiunile de metodică şi de cunoaştere a sufletului copilăresc preocupă, mai ales pe conducătorul şi colaboratorii revistei.

O NOUA REVISTA DE AVANTGARDA, de astădată cu amestec pronunţat de şcoală veche şi de colaboratori ai „Falangei" vine să ne solicite atenţiunea.

Fireşte: aproape fără, rost, căci nu în a aduna cu pantahuza opere şi colaboratori pela răscrucile redacţiilor şi a-i înghesui în graniţele destul de ospitaliere ale celor 4 pagini—se poate vedea un rost literar. Şi-atunci care e justificarea unor astfel de apariţiuni?

Să ridice deasupra apei tot atâţia eroi de suburbie, să însămânţeze mai departe cultul nepriceperii literare sau admiraţia reciprocă sau mai de grabă să desorienteze tineretul, smulgându-l de sub autoritatea şcoalei şi a disciplinei clasice. Iată din ce cauză, unor astfel de „reviste" nu le putem pronunţa nici numele; răspunderea pe care ne-o asumăm ne opreşte: am oferi, fără să vrem, elemente de dezagregare sufletească tuturor acelora cari, citindu-ne, ar fi curioşi să ne controleze.

REVENIRE. O interesantă revenire la literatură este aceia a d-lui I. N. Roman, unul dintre cei mai pricepuţi mânuitori ai condeiului din generaţia trecută. De astădată, d-sa ne dă mişcătoare înseilări poetice în care o limbă neaoşe şi o versificaţie sigură îşi dă, în mod fericit, mâna cu conţinutul senin şi uşorumorisitic. Ultima, d-sale — Ketty — e o minune artistică demnă de pus în mâna tuturor vârstelor. Din ea se vede cât de bine şi-a apropiat autorul sufletul copilăresc din vârsta în care acesta este mai ascuns şi mai greu de definit. p.

LA PARADIS GENERAL este numele noului copil sufletesc al fericitului şi prodigiosului părinte, scriitorul Cezar Petrescu. In imposibilitate de a ne putea deprinde cu citirea operelor literare fragmentat—îl aşteptăm, cu nerăbdare, în volum. p.

DIN LITERATURILE CLASICE s'au mai redat în româneşte, prin reviste următoarele opere:

Fragment din *Imnul lui Kleanthes* în: *Propilee literare*;

Lui Sextus, după Horaţiu, în: Revista literară a lic. Sf. Sava—prea greoae şi depărtată de original spre a fi avut dreptul la lumina tiparului; chiar într'o publicaţiune şcolărească;

Catulus: Lesbiei, tradusă de d. *Raul Teodorescu*, în *Ritmul vremii* (V, 1);

DIN FRANŢUZEŞTE traduceri de opere valoroase ne prezintă revista: Ritmul vremii (V, 2):

Actul I din *Fedra* lui Racine în versiunea marelui poet D. Nanu;

Rugă către Pallas Athene, după Contessa de Noilles de N. Gane. p.

NOTE BIBLIOGRAFICE

A apărut nr. 2 din revista „*Generaţia Unirii*" cea mai recentă şi interesantă revistă politico-socială cu articole semnate de d-nii: Stelian Popescu, I. Nistor, Al. Lapedatu, I. Inculeţ, C. Disescu, Dr. N. Lupu, N. Săveanu, L. Rebreanu, Alice Voinescu, G. Fotino.

☐ A apărut şi s'a pus în vânzare, volumul de versuri: „*Linişti şi Comori*" datorit poetului Ion Pogan.

☐ Romanul lui Panait Istrati, intitulat „*Nirantsula*" a apărut în traducere românească.

☐ D-ra Otilia Cazimir va scoate în curând, în editura „Cartea Românească" un volum de proză, „*Trandafirii*".

Ferdinand Catolicul, dramă istorică în 4 acte şi 8 tablouri de C. Argeşanu şi Al. Bibescu. O lucrare dramatică scrisă în versuri de puternică rezonanţă teatrală, reconstituind în aspectele şi culorile timpului, un episod (poate cel mai important din viaţa sa) al acelui groaznic inchizitor general Thomas Torquemada, care a scăldat în sânge, întreaga Spanie a veacului XV.

☐ Dl. Petre Strihan pregăteşte un nou volum de versuri, intitulat „Penumbre".

literara

o seama de cuvinte

Anecdota de față se povestea la bursa din Londra considerată și ca bursă a glumelor. Iat-o:

Un mare remizier al bursei, plecând la băi de mare, rugă pe dactilografa sa să-i trimită regulat corespondența și ori ce i va aduce poșta; cât mai neîntârziat.

Trecuse aproape o săptămână și remizierul nu primise nimic. Intrigat telegrafie dactilografei sale:

„Pentru ce nu mi-ai trimis corespondența?".

Răspunsul sosi numai decât:

„Ați plecat cu cheia dela cutia cu scrisori și n'am cu ce deschide".

Intr'adevăr remizierul căutând în geamantanul său, găsi cheia dela cutie.

Imediat o împachetă bine într'un plic de pânză și o trimise dactilografei. Dar așteptă încă zece zile, fără să primească nimic dela dactilografă?!..

Işi făcea tot felul de bănueli și nu ştia bietul om ce să creadă? Atunci ne mai putând aştepta în nesiguranța aceia, se duse la gară și luă trenul spre Londra.

Ajuns acasă intră furios în biroul dactilografei și o întrebă:

— De ce nu mi-ai trimis corespondența când ți-am expediat cheia de 10 zile?

— Fiindcă, ați uitat s'o dați recomandat și facotrul a pus-o la cutie ca pe orice scrisoare de rând.

♣

Marele regizor Antoine, în seara repetiției generale a Romanțioșilor *lui Edmond Rostand, plecă după actul I. Toată lumea se minuna și nu știa cum să explice această nedelicatețǎ a distinsului om de teatru.*

Antoine îi lămuri spunându-le:

— Mi-a plăcut atât de mult actul I, încât am plecat de teamă ca celelalte acte, să nu-mi placă mai puțin!

♣

Un tânăr poet foarte încrezător în calitățile lui se certa cu un critic.

— Domnule, te asigur că versurile mele vor fi foarte citite în ziua când Victor Hugo va fi uitat.

— Se poate, dar nu înainte!

♣

Autorii-dramatici francezi, erau foarte răutăcioși cu marea Sarah Bernhardt. La matineul de gală organizat la Variétés pentru retragerea din teatru a lui Noblet, atracțiunea senzațională era prezența marei tragediene.

A declamat versuri mai emoționante și mai emoționantă ca niciodată. A fost aclamată.

Un domn foarte bătrân și cu lacrimile în ochi șoptea tremurând unui tânăr și foarte răutăcios autor dramatic:

— Nu-mi pot opri lacrimile.... Nu am mai văzut o de 25 de ani!

— Liniștiți-vă — îi răspunse surâzând autorul — o s'o mai vedeți și peste 25 de ani!

bazar

MARK TWAIN ŞI SHAKESPEARE

Mark Twain, cel mai mare umorist al Americei, e unul din cei mai convinşi... anti-shakespearieni. Cunoscutul autor Yankeu, a îmbrăţişat teoria, lansată cu multă vâlvă acum câţiva ani atât în Anglia cât şi în Franţa, că autorul operelor lui Shakespeare ar fi filozoful Bacon. Intr'o carte americană intitulată „Liuks between Shakespeare and the Law" (Legăturile lui Shakespeare cu legea) autorul relatează o discuţie avută cu Mark Twain privitor la paternitatea operelor lui Shakespeare.

„Indată ce am ajuns la locuinţa lui Mark Twain" — spune autorul — acesta m'a dus în bibliotecă și a adus imediat discuţia asupra subiectului său favorit. In cursul discuţiei, am adus câteva argumente serioase în sprijinul poetului dela Stratford on-Avon. Cu cât insistam mai mult cu atât a început să se enerveze mai tare. La început atitudinea lui mă amuză în cele din urmă însă văzui că e lucru serios.

Aducând, în fine, un argument hotărîtor căruia nu-i putea opune vreun altul cat de şubred izbucni într'o avalanşe de insulte cum nu poţi auzi nici în tavernele cele mai ordinare. Injuriile și ignominiile la adresa lui Shakespeare plouau. Mark Twain transformându-se pentru o clipă în cel mai autentic personaj shakespearean„ Falstaff, acest maestru al trivialităţilor. A doua zi umoristul fu un tovarăș foarte agreabil, dar nici eu nici el n'am mai adus vorba despre Shakespeare".

„HAINA CENUŞIE"

Contesa Bethlen, soţia primului ministru ungur, obţine, la Budapesta, un mare succes cu drama „Haina cenușie", reprezentată pentru prima oară Vinerea trecută.

După actul întâi autoarea a fost chemată la rampă de nouăsprezece ori și după actul al doilea de douăsprezece ori.

caricatura zilei

CHESTIUNE PREALABILA

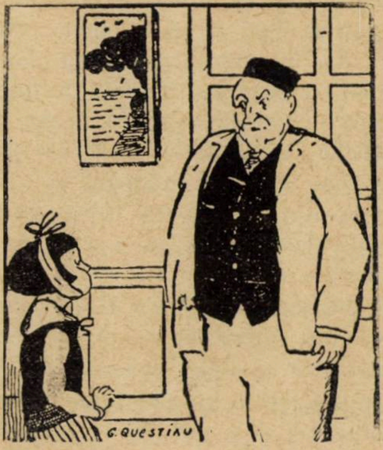

— Să vedem dacă știi să socotești: ce vârstă are o persoană născută în 1897?

— Mă rog, mă rog, e bărbat sau femee?...

AMATORII...

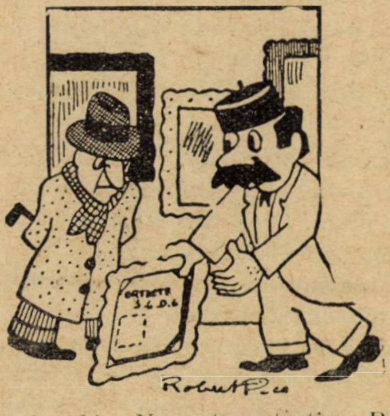

Ce face?!... Nu este autentic Rembrandt-ul meu? Te-nşeli! Priveşte: se cunoaşte jos marca fabricantului.

(Life)

NEDUMERIRE

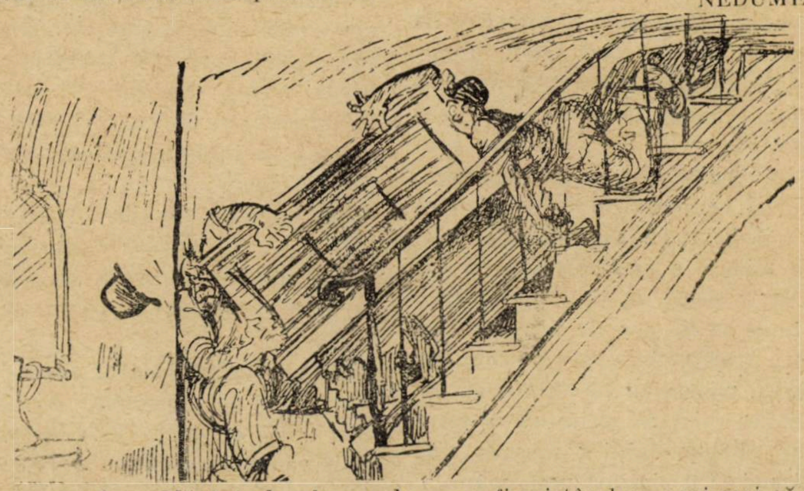

Camionagiul: — Mă întreb adesea: de ce-or fi existând oameni cari să iubească atâta muzica?!...

(Judge)

Pagini uitate

SALONUL

de ION GORUN

...Și așa i-a spus smeul: în toate odăile poți să intri și să te plimbi, cât poftești, dar în odaia închisă cu lacăt de aur să nu încerci... Iar fata de împărat, tânără și dornică cum era să știe toate, a răbdat o zi, a răbdat două, dar a treia zi a luat cheia de diamant și a deschis lacătul de aur. Pe urmă, dacă l'a deschis, de-odată a dat năvală pe ușă un balaur cât toate zilele și a luat pe fata de împărat și s'a înălțat cu ea în văzduh. Au plutit așa o vreme...

Dar când ajungea povestea la plutitul în văzduh, ochii băiatului începeau să clipească și în curând se închidea o perdea nepătrunsă peste înțelegerea ce de mai mult începuse să fie nelămurită.

Astea erau trei: Când începeau prințesele să se legene în văzduh pe cai năzdrăvani, — când se avânta voinicul a treia oară, să se ducă, și să umble, cale multă să-i ajungă, — și când se pornea roata să se învârtească la moara lui jumătate om. Atunci ochii băiatului se închideau și era gata: — rămânea povestea neisprăvită.

Lumea din povești se îmbina însă, pentru dânsul, cu lumea cea aevea. O odaie era și în casa mătușii unde sta în gazdă fără lacăt de aur și fără chele de diamant, dar tot așa de oprită pentru dânsul ca și odaia din povești pentru fata de împărat. Era salonul. Așa a apucat din cea dintâi zi de program și regulă. Prin toate odăile avea voie să se plimbe și în ori și care ar fi făcut vre-o neorânduială, la fel mânca bătae. Dar în salon cu nici un preț n'avea voie să intre.

Ii mai spunea lui baba și alte povești despre mame vitrege, cari tăiau în bucăți pe feții-logofeți cu părul de aur și-i îngropau în grădină, de unde apoi răsăreau pomi minunați, cu mere care vorbeau — și alte lucruri nemaipomenite, tot așa,—dar pe astea nu le potrivea el cu întâmplările vieții lui mărunte, măcar că o mătușe e mai degrabă ca o mamă vitregă decât ca una adevărată... Dar de unde să fie așa de rea! Nu era rea, că era frumoasă, — și cu cuțitul îi tăia și lui pâinea ca la toți, ca ei, ca țaței Linii, ba chiar ca și lui nenea Iancu, măcar că dumnealui e musafir; — numai câteodată îl plesnea peste mânuțe și se uita urât la el, certându-se pe franțuzește cu ceilalți dela masă.

Ei, dar salonul! Asta era tocmai ca în poveste.

Și cu cât creștea misterul îl chinuia tot mai mult pe băiat.

Ce se ascundeau oare acolo? De ce pentru dânsul ușa zăvorită nici odată nu se deschidea? De ce era ținut mereu și cu grijă departe de acea tăinuită încăpere? Ce frumuseți, sau ce grozăvii se ascundeau acolo? Noaptea îl purtau vedenii suave, iar alteori îl chinuiau visuri urâte. Vedea o sală întinsă, strălucitoare de lumini și de bogății. Dame în toalete scumpe se plimbau la braț cu prinți străluciți, ca în cărțile de basme; — muzici cântau în surdină, pomi cu mere de aur și cu flori de argint răspândeau miresme peste tot; fâșiiau hainele de mătase și penele dela pălării se clătinau în mersul legănat, săbiile subțiri își sclipeau nestimatele, cum cavalerii se plecau atingând grațios cu buzele mâinile înmănușate ale damelor; toate gravurile colorate se adunau acı și prindeau fermecătoarea viață a poveștilor și a închipuirilor copilărești...

Apoi deodată, dintr'un colț se ridica o abureală fumurie; două puncte de foc se desprindeau din adânc, creșteau și în jurul lor se contura mutra teribilă a balaurului; cavaleri și dame în desordinea spaimei se repezeau la ușe,—dar ușa era zăvorită și toți căutau zadarnic chea. Unde era cheea? Balaurul o să-i înghită pe toți...

II

Salonul e în etaj, și are două ferestre spre curte și două spre stradă. Cele despre stradă sunt mai totdeauna cu perdelele lăsate. Dealtminteri casa e la strâmtoare, și de jos nici vorbă să poți vedea ceva înăuntru, fie de către stradă, fie din curte.

Dar într'una din zile a venit un vopsitor ca să repare tinicheau depe acoperiș și și-a așezat scara la mijloc, cam în dreptul uneia din ferestrele dinspre curte.

Când a văzut băiatul scara, i-a sărit inima dela loc. Doamne! Numai de nu m'ar vedea cineva!... Iată că urcându-se tiptil, va putea arunca o privire,—o! numai una, scurtă, repede, pe fereastra cu perdeaua ridicată... Salonul! O să vadă totul...

Nimenea în curte, jupâneasa la bucătărie, tușica încă tot în iatac. Țața Lina nu-i acasă. Ion tae lemne în magazie. Fata din casă diretică în odăile de jos...

Incet se apropie de scară. Dă să se urce. Inlemnește. Cineva a intrat pe portiță în curte... Se pleacă jos, își face de lucru cu niște pietricele... Pașii se apropie... Aruncă o privire furișată... s'a speriat de geaba. E nenea Iancu. Nici nu-l bagă în seamă. Intră în casă. Curtea rămâne iar pustie. Și toate ca mai înainte...

Acu e acu. Se furișează ca o pisică... se urcă; încet, cu băgare de seamă... Se oprește, se uită în dreapta, în stânga, apoi iar se urcă... Iată-l în dreptul ferestrei. In sfârșit! Inima îi svâcnește în bătăi repezite... Dar fie ce-o fi... De acu, între el și salon, nici un zăvor, nici o perdea...

...Ei, poftim!... asta a fost! O odaie nițel mai altfel ca celelalte... O masă la mijloc,, alte mescioare prin colțuri... canapele, scaune, fotoliuri. Intr'un colț o cutie mare neagră... Asta trebue să fie *mașina de muzică* despre care îi spunea jupâneasa când o întreba uneori cu sfială ce cântă așa de acolo din salon.

Dar în mijlocul odăii cine e? E tușica. Și nenea Iancu. Nenea o strânge în brațe și o sărută, și o sărută...

Numai de nu l'ar zări... Se coboară încet, și la capătul scării, jos, își face de lucru iar cu pietricelele...

Stă, se gândește, și se miră... O odaie ca oricare alta... Adică de ce n'o fi având și el voie în salon?...

cărţi redate în extrase

VIAŢA AMOROASĂ A DUCELUI DE RICHELIEU

(POVESTITĂ DE EL INSUŞI)

(Continuare şi sfârşit)

PRINCIPESA HORTENSE

Tânărul duce, devenit acum veritabilul şi bogatul *Duce de Richelieu şi de Fronsac*, abandonă pentru o bună bucată de vreme, afacerile sentimentale şi aventurile amoroase, pentru treburile necesare primirii şi consolidării moştenirii rămase după urma părintelui său.

Totuşi viaţa de aventuri galante îl rechemà.

La vechea lui prietină, ducesa de Mantes, întâlni într'o zi pe principesa Hortense de .... Simţurile i se inflamară iarăşi ca în prima tinereţe, şi declaraţiile de dragoste se repetară cu vechea îndrăsneală, susţinută şi mai bine de noua lui situaţie în lume.

Principesa Hortense — măritată cu un prinţ vrăjit de o oarecare frumuseţe a veacului: d-na D'Ornano, — priveà cu multă simpatie pe duce, cu atât mai mult cu cât indiferenţa soţului ei faţă de ea, o adusese în stare de continuă nemulţumire conjugală.

Dar dela acest „penchant“ de tandreţe şi până la infidelitate, mai era un pas mare de făcut.

Ducele se hotărî să găsească şi pentru asta prilejul.

La moşia mareşalei de Villars, unde se găseau invitaţi, atât principesa Hortense cât şi ducele, acesta—pentru a nu mai fi absorbit continuu de respectabila gazdă care nu-l mai slăbeà de loc cu simpatia,—se crezu dator să se facă bolnav.

Dar ceeace îl speria mai mult, era dieta ce urma să ţină, ca să poată fi crezut cu adevărat suferind.

In consecinţă, dădu ordin valetului său ca să roage pe ceilalţi invitaţi de la castel să-l cruţe 2—3 zile de prezenţa lor, având nevoie de linişte.

(Avusese grijă, să adaoge că ar dori să fie servit în particular şi în secret, cu altfel de mâncăruri, de cât acelea ce — în baza realei simpatii şi grijei arătate — îi va servi binevoitoarea respectabilă mareşală).

Ordinul fu cu stricteţe executat.

A doua zi dimineaţa, valetul aduse la cunoştinţa musafirilor, că „domnul duce“ petrecuse o noapte groaznică şi că se simţea mult mai rău ca în ajun... Alarma se răspândi cu iuţeală prin toate colţurile castelului, iar Mareşala îşi făcu cea dintâi apariţia în camera bolnavului. Era însoţită de un medic, care se simţi dator să prescrie pacientului nişte calmante foarte puţin ispititoare...

Pseudobolnavul, neavând încotro, fu silit să le ia, — deasemeni înghiţi şi o poţiune foarte amară şi sărată, pe care i-o dădu cu multă, foarte multă insistenţă şi dragoste însăşi Mareşala cu mâna ei, plină de inele...

După Mareşală şi Doctor, invadă camera „suferindului“ mai toată asistenţa castelului, afară de aceia pentru care, ducele juca rolul comic demn de comediile lui Molière.

In sfârşit apăru şi princesa Hortensa, cu un aer de cea mai tandră nelinişte şi cu un pas ce părea că nu atinge bogatul covor care acoperea duşumeaua.

Ea se apropie de bolnavul închipuit, îi luă cu simpatie mâna într'ale ei, o strânse cu căldură, şi-şi fixă privirea-i languroasă pe chipul ducelui în aşa fel, că acesta dacă în adevăr ar fi fost suferind, s'ar fi însănătoşit subit sub raza aceea de mângâiere şi de iubire care-l pătrundea ca un fluid binefăcător.

In fine, Mareşala se crezu datoare să îşi dea părerea, că bolnavul ar trebui lăsat singur, mulţimea musafirilor făcându-i rău, şi că cel mai bun lucru ce se impunea, era liniştea absolută şi aerisirea camerei.

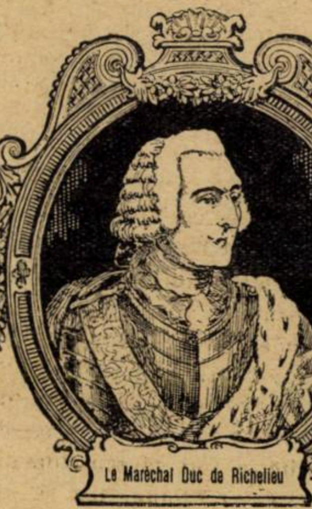

Le Maréchal Duc de Richelieu

Principesa Hortensa părea că e smulsă de lângă duce, şi că nu se retrage de bună voie atât avea chipul de agitat din pricina compasiunei ce simţea în acel moment.... Toată lumea părăsi camera, afară de Mareşală care se simţi datoare să se declare gata să facă pe.... sora de caritate a scumpului ei bolnav.

Acesta, îngrozit de asemenea perspectivă nocturnă, o imploră să nu se obosească, căci n'are nevoie de asemenea jertfă, etc., etc.

Dar matura doamnă nu ceda de loc insistenţelor, până când ducele, văzând că nu o poate scoate la capăt, ameninţă pe Mareşală că-şi va sdruncina sănătatea, ieşind afară din cameră, în aerul rece al serii, şi se va îmbolnăvi şi mai rău.

„Doamne, Doamne, ce suflet mai are şi copilul ăsta care nu vrea să înţeleagă cu câtă dragoste, îi doresc binele!“... răspunse doamna mareşală ca pentru sine şi plecă foarte contrariată de lângă falşul bolnav.

Rămas singur, ducele îşi chemă valetul, spunându-i că nimeni afară de medic şi princesa Hortensa, n'au voie să mai intre în cameră, şi imediat ce aceasta va veni, să păzească bine intrarea, spunând tuturor că „bolnavul doarme!“..

Mareşala veni de mai multe ori şi nefiind primită, trimise medicul să vadă cum se mai simte bolnavul.

Ducele, afectând o oboseală din ce în ce mai puternică, rugă pe medic să recomande tuturor cari ar voi să-l vadă, să-şi amâne amabilitatea pentru mai târziu, când se va scula reconfortat de binefacerile somnului, dătător de energie şi viaţă...

Dar musafirii dădeau mereu târcoale prin faţa uşei bolnavului, întrebând pe valet cum îi mai merge.

— „Domnul Duce doarme!...“ fu răspunsul scurt al valetului.

— „Dumnezeu fie lăudat!“ răspunse o mătuşe corpolentă a Mareşalei, despre a cărei vârstă la această dată, istoria nu pomeneşte nimic, dar care se subînţelege după vârsta nepoatei, care se afla atunci pe al doilea versant al minunatei sale vieţi...

Şi princesa Hortensa nu venea....

Iar orele treceau ţesând în jurul castelului acea pânză cenuşie pe care umbra serei şi tristeţea o fac tot mai închisă şi tot mai deasă.....

Şi când întunerecul cuprinse pe de-antregul somptuoasa clădire a mareşalei de Villars, îndemnând pe cei tineri la iubire iar pe cei mai vârstnici la pensie binemeritată, apăru şi fantoma mult aşteptată, chemată par'că de acel fluid puternic, pe care ochii ei enigmatici, îl împrăştiase pe chipul şi în sufletul ducelui de Richelieu şi de Fronsac....

Şovăia însă să intre în cameră, mulţumindu-se cu întrebările adresate valetului, cu privire la sănătatea stăpânului lui.

— „Dar intraţi, Doamnă, intraţi, căci Domnul Duce s'a deşteptat!“...

— „Totuşi mi-e teamă să nu-l deranjez!“...

— „Dimpotrivă Doamnă, Domnul Duce v'aşteaptă numai pe D-tră!“...

— „A!“...

Şi în momentul când încercă să se retragă, valetul deschise uşa discret, şi spuse stăpânului că „d-na Princesă Hortensa de..... cere veşti despre sănătatea d-lui Duce!“

Pusă în faţa faptului îndeplinit prin răspunsul ducelui, care nu mai înceta cu „Să poftească!... Dar vă rog intraţi!... nu-mi răpiţi cinstea şi bucuria de a vă primi! ... etc., princesa intră în cameră, în timp ce „bolnavul“ făcea semn valetului să şadă de santinelă în modul cel mai atent şi mai circumspect...

Şi fantoma tremura toată, din tălpi şi până 'n creştet, şi timiditatea ei avea un farmec inexprimabil în cadrul acelei camere unde umbra nopţii se juca în jurul unei lămpi abajurate şi discrete...

Interesul pe care îl arăta princesa pentru suferinţa ducelui era aşa de natural, în cât, o clipă, pseudo bolnavul avu gândul să continue rolul jucat cu atâta succes peste zi, în faţa asistenţei neliniştite.

Dar cine ar fi putut să facă mai departe pe actorul, când ispita celei mai perfecte realităţi era atât de aproape, şi când taina nopţei îl ajuta atât de bine în gândurile sale ?...

Se sculă brusc din pat şi se repezi să o strângă furtunatec în braţele sale, cari descriseseră de atâtea ori în trecuta lor activitate atâtea circumferenţe ermetice, cât n'ar fi putut să găsească un alhimist în studiul său despre fabricarea aurului !..

Fantoma vru să se libereze din încleştarea în care se găsea, dar fără să-şi dea seama cum, se vedea tot mai mult cucerită de... minunea însănătoşirii unui bolnav atât de grav.

Şi bolnavul zicea : „Iată zeitatea atâta vreme neglijată de un soţ orb şi insensibil !... Câte detaliuri fermecătoare ar trebui să-i fixeze mereu omagiile ochilor şi ale spiritului... Ce mânuşiţă sublimă !... Ce braţe superbe !... Dar talia ? E oare cu putinţă să nu apeşi pe inima ta un piept atât de divin ?"...

Vorbindu-i astfel, ducele o strângea în braţe, aproape să o înăbuşe. Inima amândurora bătea la unison, ca şi cum ar fi vrut să timpanizeze în ritmul celei mai perfecte înţelegeri.

Câteva ţipete uşoare vrură să iasă din gura princesei, dar gura ducelui le prinse şi le sorbi cu patimă....

Şi clipa cea mare sosi fără alai şi avantgardă, ca o suverană democrată... Iar principesa Hortense avu prilejul să cunoască diferenţa enormă dintre un amant iubitor, şi un soţ, care iubind în altă parte, păstrează pentru soţia sa o sensibilitate consistând foarte des în vorbe galante, dar extrem de rar în fapte de dragoste...

Şi amanţii se despărţiră, după ce conveniră că la miezul nopţii ducele se va transforma în fantomă, şi va bate de două ori în uşa princesei, pentru a putea da mai îndelung şi mai în siguranţă fiecărora dintre farmecele îndrăgostitei, despăgubirea bine meritată...

UN DUEL FATAL

Doamna D'Ornano, amanta prinţului cornorat atât de repede, îşi părăsi antul tocmai în acest timp, ceea ce u pe abandonat să se întoarcă cu e mai bune intenţii, la nevastă.

Dar nevasta — care suspinase ani de e după îmbrăţişările soţului — se găsea um departe de dispoziţia corespunzătoare faţă de solicitatorul conjugal, care deveni gelos şi furtunatec, cum nu s'ar fi putut închipui din partea unui om atât de indiferent altă dată.

Şi fiindcă nu i-a fost greu să descopere pe cel ce-i răpise dragostea nevestii, găsi cu cale să-l invite la o încrucişare de spadă, pentru a-şi primi plata unui asemenea act de ticăloşie.

Ducele, mare meşter în spadă, se mulţumi să pareze loviturile soţului, care erà departe de a se egalà cu tânărul său rival. Totuşi, nedându-şi seama că ducele îi dărueşte pur şi simplu viaţa, socoti de demnitatea sa, să continue jocul periculos în care se angajase.

Ducele ca să-i dea o satisfacţie, se lăsă sgâriat la braţ, şi se aruncă la pământ ca trăsnit de o lovitură în inimă.

Prinţul încântat de aşa ispravă, dădu fuga la nevastă, strigându-i cât îl ţineà gura :

„L-am omorît !"

Princesa Hortense căzu leşinată, şi se îmbolnăvi foarte grav de boală de inimă.

Luni de zile se sbătu între viaţă şi moarte, căzând continuu în teribile convulsiuni care o oboseau şi o epuisau atât trupeşte cât şi sufleteşte.

Iar într'o seară, când un moment de nesupraveghere o îndemnă la un gest nefericit, princesa Hortensa, dându-şi seama că viaţa ei va fi de acum încolo un chin — căci ce poate fi mai trist de cât să fii bolnav de inimă, când inima a palpitat atât de frumos pentru dragoste — puse pe furiş câteva picături de otravă în ceaiul ce i se prescrisese şi bău cu hotărîre conţinutul.

Şi închise ochii sub viziunea care avea să-i lumineze mormântul — prima ei seară de dragoste !...

A MURIT ŞI DOAMNA MICHELIN

După moartea princesei Hortensa, care a îndurerat într'atâta pe aventurosul duce, încât l'a făcut să se retragă (pentru puţină vreme, este adevărat), la una din moşiile lăsate de tatăl său, spectrul trecutului apăru din nou în amintirea amoroasă a don juanului nostru.

Aşa că, într'o bună zi de doliu sufletesc, ducele se reîntoarse la Paris şi debarcă direct în micul apartament al doamnei Renaud.

Doamna Renaud, care îi purta cele mai neşterse sentimente sări de gâtul ducelui, şi fără să-i facă mustrări pentru cele 10—12 scrisori trimise şi rămase fără răspuns, se lăsă în voia imperativă şi capriţioasă a fostului ei amant.

Cum însă acesta — dintr'o datorie cavalerească fireşte, nu putea să uite pe d-na Michelin, — trecu pe la dânsa după plecarea dela d-na Renaud, cu gândul să-i amintească şi ei, vremea de pasiune de odinioară.

Dar doamna Michelin nu mai era aceeaşi. Se schimbase atât de mult în cât mai mai să n'o recunoască ducele, cu toate că fusese informat asupra stării sănătăţii ei, de însăşi d-na Renaud.

Totuşi micuţa soţie a negustorului de oglinzi părea fericită în braţele, veşnic viguroase ale seducătorului ei, dându-i acestuia impresia unui abandon trupesc şi sufletesc, de care nu ar fi crezut-o capabilă.

Şi lacrimi curseră din belşug pe obrajii slăbiţi de boală, dar inobilaţi de suferinţă şi de căinţă reţinută.

Apoi tânăra şi nefericita amantă, se simţi datoare să vorbească :

„Te-am iubit, adoratul meu prieten, din prima clipă a întâlnirii noastre. Eram mulţumită cu un soţ cumsecade, care mă despăgubea îndeajuns de dragostea ce nu i-o puteam închina, prin purtarea lui mai mult decât părintească faţă de care o femee cinstită, nu are dreptul să rămână nerecunoscătoare. Cunoşti întâmplarea care m'a scos în faţa dumitale. Cred că îţi dai seama de greşala ce am comis atât faţă de credinţa mea, cât şi faţă de bunul meu tovarăş de viaţă.

Dar când mi-am dat seama cât de uşuratec eşti, şi cât de crud te porţi cu mine şi cu dragostea mea pentru care ţi-am jertfit totul, un cuţit mi s'a împlântat în inimă, iar rana făcută de el nu s'a putut vindecà, şi nu se va vindeca niciodată. Ea mă va conduce la mormânt mai de vreme de cât îţi închipui. Sunt a dumitale pentru cea din urmă oară, şi te las să faci ce vrei, dacă o femee în halul meu, mai poate să mai ispitească un om dornic de plăceri noui. Maine mă voi duce la biserică ca să plâng acolo netrebnicia mea şi ca să cer înaltă iertare a lui Dumnezeu".

Se înţelege dela sine că această ieremiadă sfâşietoare, impresionă adânc pe tânărul duce, care încercă prin cele mai eloquente răspunsuri s'o convingă de contrariu, insistând că o găseşte perfect sănătoasă şi mult mai superbă ca înainte.

Insă nefericita amantă, se mulţumi să plângă din nou şi să sărute mâna ducelui, căruia îi zise un desnădăjduit adio, rugându-l să nu caute a o mai vedea.

Avea groază ca singurul iubit al tinereţei ei rătăcite, să asiste la agonia lentă a fiinţei sale.

Şi la câteva săptămâni după această întrevedere, destinul se împlini aşa cum presimţise mica victimă a setei nepotolite de dragoste a ducelui Armand de Richelieu !

Mica şi blonda doamnă Silvia Michelin a închis ochii într'o seară de toamnă cernită, pe când ecoul vântului care împrăştia frunzele veştede prin parcurile Parisului, îi aducea ultimul cuvânt de compasiune amoroasă, din partea aceluia pe care l-a iubit mai mult decât viaţa sa.

Aşa se termina în vremea aceea idilele trăite din plin de către cavalerii dragostei şi de femeile încrezătoare....

I. GR.

— SFARŞIT —

O frumuseţe care durează toată viaţa

Acesta este privilegiul femeilor, pentru cari întrebuinţarea Cremei, Pudrei şi Săpunului Simon este o întinerire zilnică.

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIATIUNII" SIBIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 19
5 Mai 1929
5 Lei

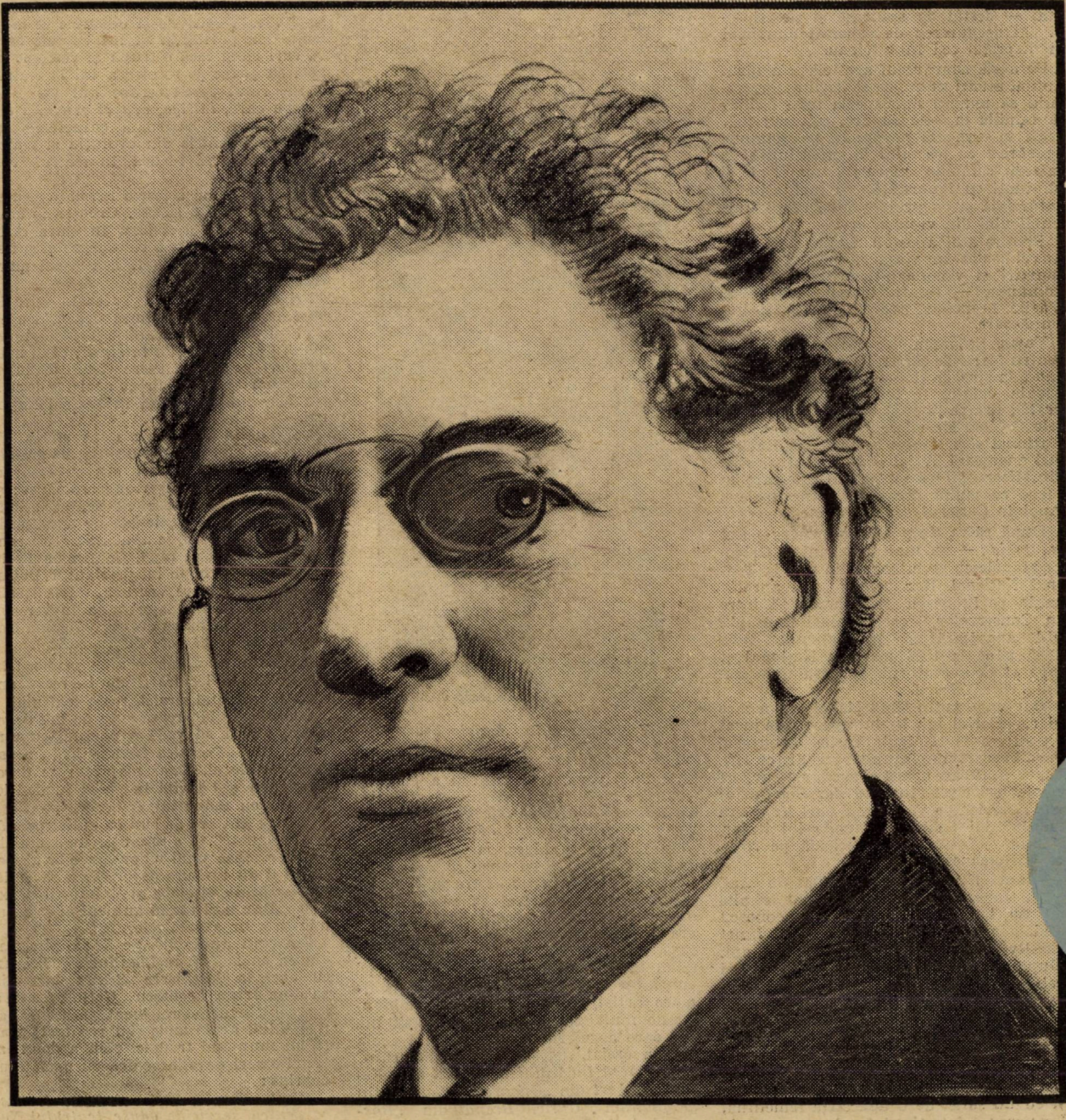

VASILE LEONESCU

Ctitorii

VASILE LEONESCU

de GEORGE SCRIOSTEANU

Dacă dibuim începuturile teatrului românesc, din nebuloza vremurilor de atunci, când artistul era considerat „saltimbac“ sau un „pierde-vară“, căruia, aproape nu-i se dădea consideraţie de om, vedem cât de mare era sacrificiul acelor entuziaşti cari îmbrăţişau carierea aceasta, — destul de spinoasă şi astăzi, — şi cât de dureros de suportat martiriul şi dispreţul ce'l întâmpinau.

De aceia adevăratul apostolat s'a făcut numai atunci, când, ca să devii actor, trebuia să renunţi aproape la tot — chiar la familia ta, —şi să urci calvarul pribegii în turneuri nesfârşite, pe drumuri presărate cu tot felul de privaţiuni şi de mizerii cumplite, morale şi materiale, şi să lupţi cu ignoranţă, cu mentalitatea întârziată şi cu prejudecăţile stupide ale publicului din vremea aceia.

Printre acei apostoli necontestaţi, cari au cimentat cu viaţa şi sufletul lor de martiri şi vizionari, temeliile teatrului românesc — figura marelui tragedian Vasile Leonescu, apare măreaţă şi impunătoare.

Vasile Leonescu, a început să joace teatru foarte de tânăr, la vârsta de 17 ani, când împins de demonul artei părăseşte şcoala şi intră în trupa fraţilor „*Vlădiceşti*“. Era pe la 1883. Atunci îl vede marele Grigore Manolescu care plecase dela Naţional şi-şi făcuse o trupă la „Dacia“ şi-l angajează. A debutat cu rolul „*Javert*“ din Mizerabilii lui Victor Hugo, pe care l-a jucat cu multă prestanţă şi naturaleţă. Apoi în *Curierul din Lyon*, etc.

După câtva timp afacerile merg prost la *Dacia ;* — nu mai sunt bani şi Grigore Manolescu se întoarce din nou la Teatrul Naţional. Dar pentru că-l aprecia mult, pe Leonescu, îl sfătueşte să intre în Conservator, ceeace se şi întâmplă şi-l angajează şi la Naţional. Dela 1885 până la 1888 joacă la Naţional şi face şi Conservatorul, la clasa maestrului *Ştefan Velescu.*

Dar după puţin timp Manolescu moare şi repertoriul lui, în întregime, este jucat cu succes de tânărul Vasile Leonescu, care în scurt timp ajunge societar (cl. III). Joacă în fiecare seară şi succesele curg ca apele primăverii în: *Ruy Blas*, *Don Carlos* din „Patrie“, de V. Sardou, *Carl Mohr* din „*Hoţii*“ lui Schiller, *Ernanii* rolul titular, având ca interpretă principală pe Aristiţa Romanescu.

Atunci îl vede marele bărbat de Stat, *Take Ionescu*, care-l admiră şi-l trimite un an, bursier la Paris. Acolo Leonescu vede teatru şi studiază cu Mounnet Soully. Era în 1892. Avea 26 de ani. După un an se reîntoarce în ţară şi-şi reia activitatea la Teatrul Naţional. Cere să joace „Othello“, dar este refuzat.

Talent puternic şi viguros cum puţine au fost în teatrul românesc, inteligent, cult cum nu se pomenea pe vremea aceia, înzestrat cu o voinţă de fer şi cu o putere de muncă rară, entuziast şi cu un suflet de o delicateţă femenină, Leonescu a întreţinut focul sacru pe altarul Thaliei timp de 40 de ani, creind nenumăraţi eroi de tragedie, dramă şi chiar de comedie. Cu temperamentul lui viguros, cu vocea lui caldă înzestrată cu acel timbru metalic de o rezonanţă fermecătoare şi cu o dicţiune atât de perfectă, că se auzea fiecare literă din cuvânt, — cu ochii aceia mari cari electrizau şi cu jocul lui de scenă natural şi spontan, el atingea culmi neînchipuite, creia, subjuga publicul, îl entuziasma şi-l ridica în slăvi neatinse.

Vasile Leonescu era în drama modernă, dar mai ales în drama istorică şi în tragedie un interpret ideal.

Artist de mare envergură înzestrat cu o bogăţie variată de calităţi a jucat şi comedie cu succes, e destul să amintim de *Falstaff* din *Nevestele Vesele* şi rolul principal din *Soldatul Lăudăros*, etc.

V. Leonescu în „Regele Lear“

Inalt, falnic, chipeş, cu o prestanţă unică în teatru şi cu un corp tăiat anume parcă, pentru eroii de tragedie, cu un cap interesant încadrat ca de o aureolă de părul lui bogat şi ondulat, Leonescu era un reprezentant tipic al actorului de rasă, croit parcă pentru această carieră. Când juca se dedubla cu desăvârşire, îşi punea tot sufletul în rol — sufletul lui de mare artist, sufletul acela care a iubit atât de mult teatru, şi pe camarazii lui, dar care a suferit nespus, sufletul acela care a creiat, „*Regele Lear*“, „*Petruchio*“ din *Femeea Indărătnică*, *Hipolit* din „*Fedra*“, *Robert* din „*Onoarea*“, *Phadael* din „*Pigmalion*“, *Uurich Brendl* din „*Rosmershohn*“, *Răzvan*, *Fastaff* din „*Nevestele Vesele*, (piesă ce nu se mai poate juca astăzi, cu succes din cauză că nu se găseşte actorul care să interpreteze acel rol) şi însfârşit „*Othello*“, copilul lui cel mai scump, pe care-l iubea ca un idolatru şi pentru care a suferit surghiunul şi a fost silit să plece din teatru, să-şi vândă reclivele şi odoarele ce moştenise dela părinţi şi să împrumute bani cu cari să-şi facă o trupă şi costume ca apoi să joace pe socoteala lui la teatrul Lyric, rolul care-l ceruse ani de zile, dar pe care, *intriga, ura şi micimea sufletească* cari sugrumă caracterele şi înlătură talentele din evoluţia şi matca lor, refuzase să i-l dea, în teatrul Naţional.

Când l-a jucat a fost o revelaţie. Nu se pomenise atâta succes. Creaţie covârşitoare. Gazetele îl ridicau în slava cerului. In fiecare zi se scrie despre el şi i-se aduc toate laudele. E cea mai mare creaţie a lui.

Prigonitul învinsese. Talentul eşise la suprafaţă ca untdelemnul deasupra apei.

Şi un pumn formidabil e împins puternic în gura „*urii şi a intrigii*“, când noul director (pe atunci Petre Grădişteanu) îl recheamă şi-l face direct societar de cl. I, cea mai înaltă treaptă în teatrul Naţional.

Dar Vasile Leonescu n'a fost numai un artist mare, el a fost şi un distins dramaturg. Teatrul pe atunci, era cu desăvârşire lipsit de un repertoriu românesc şi Leonescu care-l iubea cu atâta patimă, simţind lacuna şi plictisit de traducerile sterile şi searbede, se apucă să scrie pentru el. Şi rând pe rând, fie singur, fie în colaborare cu bunii lui prieteni, T. Duţescu-Duţu şi Grigore Ventura, dă la iveală o serie de piese, majoritatea în versuri, cari se reprezintă cu succes pe scena Naţionalului. (Vezi note bibliografice).

Tot cam pe atunci e ales membru în comitetul de lectură unde lucrează ani de zile, aducând servicii reale teatrului.

La 1906, înflăcărează sute de mii de români, veniţi să vadă expoziţia, cu versurile din „*Povestea Neamului*“, spuse şi scrise de el. Chiar marele rege Carol îl admiră şi-l invită la palat, unde-l decorează cu mâna lui.

Dar pe cât era de bun la suflet pe atât era de cinstit. Şi o rezoluţie nefavorabilă pusă pe piesa unui viitor director al teatrului îi dă lovitura de graţie. Era o piesă immorală şi slabă şi Leonescu o respinge. Dar mai târziu autorul ei este numit director al Teatrelor.

Era prin anul 1914. Se deschisese stagiunea cu „*Fântâna Blanduziei*“. Leonescu joacă la deschidere „*Scaur*“ iar soţia sa d-na Irina Leonescu „*Getta*“. Acesta a fost cel din urmă rol jucat pe scena Naţionalului, acolo unde şi-a ros toată viaţa lui muncind trudnic, căci a doua zi primi o scrisoare lacoonică cu următorul cuprins :

„*Mulţumesc Doamnei şi D-lui Leonescu pentru serviciile aduse teatrului Naţional*“.

Semna directorul cu piesa respinsă.

De rândul astă ura şi răzbunarea, învinsese. Stejarul fusese doborât. Şi astfel tocmai când teatrul avea mai multă nevoe de el, e scos la pensie fără să fi avut anii împliniţi. Lovitura de trăznet! Şi cum torni apă fiartă peste o floare, aşa a fost lovit el sufleteşte de acea neaşteptată răzbunare.

Din ziua aceia şi până când a murit n-a mai călcat piciorul lui pe scândura Naţionalului.

Când era în trupa lui Grigore Manolescu

A luat drumul pribegii. A jucat cu Marioara Voiculescu „Salomeea" apoi în diferite turnee.

Jubileul de 40 de ani, şi l'a serbat tot în turneu cu „*Nerone*" de Pietro Cossa. In 1921 a deschis stagiunea teatrului Naţional din Chişinău — unde a mai jucat şi în alte stagiuni.

In „Heidelbergul de altă dată"

Ultimul său rol a fost „*Duval-Tatăl*" din „*Dama cu Camelii*" în turneul d-nei M. Voiculescu. Era timp de iarnă şi cu toate că doctorul îl oprise să mai joace, el nu înţelegea să strice turneul trupei şi jucă înainte cu o febră de 40 de grade, până când boala l'a doborât şi într'o zi ceţoasă de Martie, soţia-i scumpă care l'a admirat şi iubit o viaţă întreagă, se pomeneşte cu el acasă greu bolnav. Era în ziua de 11 Martie 1927.

In acea zi tristă la ora 6 seara, „*Drăguţicu*" cum îi ziceam noi, elevii şi admiratorii lui, ne-a învăluit cea din urmă oară cu privirea lui blajină, plină de bunătate, apoi ochii i-s'au închis pentru totdeauna luând drumul altei pribegii mai lungă ca aceia din viaţă: *veşnicia.*

GEORGE SCRIOŞTEANU

adevarate

Il urăsc de moarte...

Intr'o noapte îl găsesc întâmplător într'una din bodegile dela centru, unde venea regulat să-şi întâlnească prieteni, să mai schimbe o *parolă* şi să bea şi un păhărel cu vin care nu-i displăcea când era de soi.

— „Drăguţicule, ia loc la masa mea".

Oricât ai fi fost de grăbit, vorba lui blajină care ţi se lipea de suflet te ţintuia locului lângă el. Şi discuţiile începeau. Era un causeur de forţă şi îi plăceau mult discuţiile literare. Despre teatru vorbea mai rar, şi numai când îl trăgeai de limbă. Să nu te fi împins păcatul să fi pomenit însă ceva de Teatrul Naţional.

In seara aceia, fără să-mi dau seama am început să-i vorbesc de rolurile jucate de el cu atâta majestate la Teatrul Naţional şi în cele din urmă să discut numai despre teatru.

Dar spre uimirea mea, văd că se posomorăşte, începe să fluere, fumează ţigară după ţigară, îşi hâţâe picioarele şi deodată mă întrerupe cu un glas sugrumat:

— Drăguţicule nu-mi răpi liniştea. Fii bun şi nu-mi mai vorbi de Teatrul Naţional, căci... şi glasul îi tremură.... căci îl urăsc de moarte!

După puţin timp am plecat. Afară era o viforniţă cumplită. Mă grăbeam să apuc tramvaiul şi să merg spre casă, când îl auzii în urma mea:

— „Hai să ne plimbăm puţin, drăguţicule, uite ce aer curat e".

Şi o luă pe calea Victoriei înspre palat. Rămăsei foarte surprins: ştiam că nu mergea pe calea Victoriei niciodată expres ca să nu vadă teatrul. Din 1914 de când fusese scos la pensie cu japca nu mai călcase pe acolo.

Când am ajuns în dreptul teatrului a rărit paşii, s'a oprit, şi-a plimbat privirile lacom peste toată clădirea, apoi s'a descoperit şi a rămas timp îndelungat, cu capul gol, ca un om obidit care se roagă înaintea unei troiţe. Crivăţul se juca în părul lui bogat împrăştiindu-l în neregulă peste toată faţa.

— Acoperiţi-vă să nu răciţi, şi să mergem maestre dragă.

A tresărit ca muşcat de şarpe şi a luat-o din loc numai decât. Dar când i-am văzut faţa am încremenit:

Ochii aceia mari cari surâdeau întotdeauna, acum erau trişti şi spărgeau în colţurile lor două lacrimi grele.

Mai târziu mi-a şoptit ca o uşurare:

— Mi-a trecut pe dinainte toată tinereţea... toată viaţa mea....

◆

Carmen Sylva

Regele Carol şi regina Elisabeta aveau o deosebită admiraţie pentru Vasile Leonescu. După ce jucase „*Petruchio*" din Femeea Indărătnică la care asistase şi Suveranii, Leonescu fu invitat la un dejun, la palat.

După dejun urmă o discuţie asupra teatrului şi Leonescu spuse nişte versuri, dintr'o piesă a lui. Dar Regina care îl văzuse în „Petruchio" îi zise în glumă:

— „Domnule Leonescu, D-ta tot aşa de crud eşti şi acasă cu soţia D-tale"?

Leonescu, surâse, şi dupăce se codi puţin răspunse:

— Majestate stejarul e puternic şi înalt, dar îl sfidează rândunica cea mică din slava înălţimilor cereşti....

Mounet Soully şi Leonescu

La Paris Leonescu urmărea toată mişcarea teatrală şi lua lecţii cu Mounnet Soully, marele titan dela Comedia franceză.

Intr'una din zile după ce se terminase lecţia Mounnet Soully îl roagă să-i reciteze nişte versuri româneşti. Leonescu se execută. Era bine dispus şi spuse versurile Dumnezeeşte.

(N'am văzut artist care să spună versurile ca el).

Când termină Mounnet Soully care-l urmărise cu atenţie, — deşi habar n'avea de limba română, — tresări şi-i zise cu necaz:

— Ce păcat, că nu sunt şi eu român...

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Vasile Leonescu s'a născut în Bucureşti la anul 1866. Era fiul lui Ioan Leonida pictor de fresci de biserici, artist talentat, ale cărui picturi se mai pot vedea şi astăzi în biserica „*Hagiu*" de lângă hala Traian şi în biserica „*Iancu Nou*", unde este înmormântat şi tatăl şi fiul.

Leonescu a făcut şcoalele primare în Bucureşti, iar liceul la unul din pensioanele de elită din vremea aceea.

De tânăr încă, avea înclinaţiuni pentru artă, iubea literatura ca un idolatru şi citea mult. Dar cea mai mare dragoste a lui era pentru teatru. De aceea la 17 ani când era gata să termine liceul fuge de acasă, părăseşte şcoala şi intră în trupa fraţilor Vlădiceşti. Dar nu stă decât o stagiune şi îl urmează pe Grigore Manolescu care descoperise în tânărul Vasile Leonida (cum se numea pe atunci), un mare tragedian. Mai târziu intră la teatrul Naţional, şi urmează cursurile conservatorului sprijinit şi ajutat de Grigore Manolescu.

A fost elevul marelui maestru „*Şt. Velescu*", căruia neplăcându-i numele de „*Leonida*", care este adevăratul nume de familie, i l-a schimbat în Leonescu. De aci confuzia pentru unii cari 'l credeau evreu, confundându-l cu Al. B. Leonescu-Vampiru, comicul evreu, contimporan cu el.

La teatrul Naţional s'a distins şi i s'a dat să joace numai roluri principale, din marele repertor. A jucat „Petruchio" din „Femeea Indărătnică"; Ruy-Blas, Răzvan, Robert, din „Onoarea", Hipolit din Fedra, Phadael din Pigmalion, „Othelo" care a fost cea mai mare creaţiune a sa, şi care dela el nu s'a mai putut juca, negăsindu-se artistul de mare envergură care să întrunească totalitatea calităţilor cerute de acest rol.

A scris: „*In timpul alegerilor*" comedie; *In flagrant delict; Rosamunda; Traian şi Andrada*, în colaborare cu Grigore Ventura, tatăl marei tragediane.

Ion Vodă cel cumplit; Minciuni convenţionale; Crai de Ghindă; In colaborare cu Duţescu-Duţu: „*Jianu*" legendă istorică în versuri (5 acte; *Peneş-Curcanul, Două drame ţărăneşti; Povestea Neamului.*

A tradus împreună cu G. Ranetti şi T. Duţu: *Cyrano de Berjerac* pe care l-a şi jucat la Iaşi cu Aglaia Pruteanu.

După 40 de ani de teatru s'a stins la 11 Martie 1927, în vârstă de 61 de ani.

Teatrul Românesc, a pierdut atunci pe cel mai strălucit slujitor al său, iar prietenii şi societatea, un om cu suflet rar, un *om* în toată puterea cuvântului.

GEORGE SCRIOŞTEANU

POEZIE

ELENA VĂCĂRESCU

CÂNTEC ROMÂNESC

Galben erea câmpul tot,
Lung doinea porumbul,
Toarce sprinten fusul meu :
Inima-i ca plumbul.

Sprinten toarce fusul meu,
Inima mi-i seacă,
Ca pe-o frunză ’n vânt s’o lași
Dragostea să treacă.

Mult e joasă poarta mea,
Inima trudită :
Dragostea de-o vezi trecând,
Las’o neoprită.

S’a lăsat o cioară ’n drum
Pe cofița-mi plină,
Iia mi-i subțire văl,
Inima mi-i tină.

Galben era câmpul tot
Și doinea de-a rândul.
Spune-mi, vânt de toamnă, tu,
Ce’ți tânjește gândul ?

S’ar putea să ning ’acum ?
Inima-mi se sbate.
Vai, zăpada va zdrobi
Cuiburile toate

Toarce sprinten fusul meu,
Tu, surată dragă,
Vin din inimă să-mi strângi
Tânga mea întreagă.

A ’nceput să ningă ’n zări,
Strânge-mi tânga toată,
S’o bocești încetișor
Și s’o’ngropi, surată.....

ELENA FARAGO

NELINIŞTE

Răni mai adânci, stânci mai înalte
Pieptul în patimi, veşnic tresalte...
Drumul mă fură, cine mai ştie
Ce mă aşteaptă, ce vijelie ?...

Soră furtună, sora mea bună
Lasă-te’n suflet... braţu-l vreau rupt
Vreau suferinţă, scumpă cunună
Dulce-i osânda, vreau ca să lupt...

Viaţa-i un fulger... ritmul sălbatic
Vreau să-l trăesc... ritmul de foc!
Sute de suliţi, pieptu-mi străpungă
Peste morminte, vreau ca să joc...

...Basme de aur... basmele pier,
Chinu’ntrebării vreau ca să-l stâng :
Stinge-mi simţirea, soră furtună,
Noapte adâncă’n suflet să strâng...

CONST. GORAN

RONDELUL ISVOARELOR

Din vârf de munţi, încet, la vale
Pornesc isvoarele cântând,
Cu unda lor înviorând
Intinsul ce străbat în cale.

Şi ’n toamn’ o lume de petale
Pe unda lor alunecând
Se stânge — şi mereu la vale
Pornesc isvoarele cântând.

In suflet e atâta jale !
Păduri, de vânturi frământând,
După podoaba lor plângând
Işi pleacă ramurile — agale —
Din vârf de munţi, încet, la vale.

SEB. HORTOPAN

INCEPUT DE PRIMAVARA

Când roşu soarele pe munţi crescu,
Ca un bujor de sânge dintr’o glastră,
Topit linţoliul norilor căzu
Şi cerul cald şi proaspăt apăru.
In splendida lui nuditate — albastră.

Pe ramuri mugurii plesnesc în vânt
Şi ’n glii sămânţa se desface ’n două,
Mănoasă seva fierbe în pământ
Şi ’n inimosul păserilor cânt
In cuiburi pui golaşi răsar din ouă.

Un chiot lung în zări trandafirii...
In codru brazii-şi picură răşina, —
Cum se topeşte ceara din făclii —
Şi’n cântece şi jocuri de copii
Pe-un car de flori se’ntoarce Proserpina.

N. DRAGHICESCU

VEVERIȚA

de MIHAIL SADOVEANU

Lui Ion Al. Brătescu-Voinești

Vânătorii ieșeni păstrează bune și vechi obiceiuri. Unele le țin încă de-acum o sută de ani, când beizade Alecu Suțu și-a adus puști nouă dela Viena. Așa, în primele zile însorite ale primăverei, caută sitari în pădurea dela Repedea. Și-i caută cu aceeași rânduială de atunci, nu cu câni, ci cu copii care intră în sihlă, bat cu bețele și dau zvoană cu glasurile. Deci am ieșit și eu a patra oară, ieri, în 14 Aprilie, cu câțiva prieteni ; și, după ce-am străbătut Socola, am urcat printre vii în piscul cel mare, de unde se vede capitala Moldovei într'o panoramă fără păreche, pe trei coline.

Acolo ne-am oprit puțin tot după o veche rânduială și ne-am înduioșat, admirând Iașii subt lumină de primăvară și ceață ; și am primit cu toții, adânc pătrunși, părerea că așa ceva — Iașii, văzut dela Repedea — este unic pe lume. Indată ni s'au înfățișat, subt clădirile moderne și subt lumina nouă, amintirile trecutului legate de ziduri vechi, pisanii și morminte. Acolo dorm Voevozi și Domnițe, boieri și cneaghine și pulberile iubirilor. Soarele de altă dată zace închis subt pământ și lespezi.

După ce-am jertfit ca totdeauna, tot după rânduială, acestui ticălos sentimentalism, ni s'a înfățișat Gheorghe Meiu, omul nostru, cu stolul lui de copii. Au ieșit mărunței și slăbuți din iarnă, dar se adună în rând, cu mare însuflețire, smârcâindu-și nasul și ghiontindu-se. De-o sută de ani, în fiecare primăvară, generațiile de copii așteaptă pe vânători. Unii intră în slujbă întâia oară în acest an și simțesc mândrie legitimă. Alții își iau aere de șefi față de cei cu mai puține drepturi. Iar Meiu are predilecție pentru unul pe care-l chiamă Motocel. La acela strigă, pe acela îl îndrumează, către acela își declară nemulțumirile.

Insuși Gheorghe Meiu al nostru e un om rar. In viața lui de toate zilele și între gospodarii din sat nu știu care i-i situația și nici nu mă interesează. Gheorghe Meiu e omul sitarilor dela Repedea. Dintr'o întâmplare, a rămas cam beteag, și șchioapătă puțin în dreapta ; cu toate acestea urcă, scoboară și ține la drum cu nedomolită tărie. Dimineața și sara, fără armă, la vremea aceasta a pasajelor, numai c'un bețișor în mână, intră în pădure și observă dacă i-au venit paserile cu plisc lung pe care le-așteaptă. Cum înțelege că se anunță minunea, adică pasajul cel mare, pe care fiecare vânător îl așteaptă toată viața, dă veste grabnică devale, la Iași, și boierii lui se și înființează.

— Sânt sitari, Meiule ?

— Sânt, cucoane, slavă Domnului. De când îi tot pândesc ! Acuma au venit. Am stat asară în pâraie și i-am văzut cum zburau ca muștele.

Și vânătorii, și copiii, și Meiu pornesc c'o însuflețire extraordinară, ca să se vadă, după trei ceasuri de trudă prin smârcuri și râpi, că sitari — dacă au fost într'adevăr — s'au ridicat peste noapte și și-au urmat calea către munte. Câte odată însă îi iese și lui Meiu dreptatea, și atuncea obrazul lui ars de trude și năcazuri se luminează. Sitarii sar din toate desișurile, copii fac o zvoană de s'aude până la cer, focurile de armă detună huruind în văi, iar Meiu are un aer de mulțămire și de protecție, par'că el ar fi crescut ș'ar fi păscut acele paseri străine.

— Nu le-am crescut și nu le-am păscut, cucoane, dar eu stau aicea deauna și sânt străjerul lor.

Așa de ani de zile conduce pe vânători pe Repedea și 'n Bârnova nu ca un salariat obișnuit, ci cu pasiune. Deși nu poartă în mână decât vărguța lui, el ia parte la toate peripețiile și emoțiunile expediției, îndeamnă, antrenează și încurajează pe vânători, îi poftește să nu piardă nădejdea și să mai cerce un colț de sihlă, și 'ncă unu, și după aceea vălcica asta din dreapta, și după asta coasta aceia din stânga. Urcă, scoboară cu noi, iar urcă și scoboară schiopătând în dreapta și dăscălește pe Motocel.

— Măi Motcel, strigă, bre, la cei din stânga ta să nu grăbească așa !

Copiii se îndeamnă din glas : Hăi, — hăi !, bat în tufari, se strecoară printre lianele pădurii, se înghimpă, în păducei și răsuri, se agață cu picioarele în rugurii de mure, și înaintează cu hărnicie ca niște lighioi cu mișcări și contorsiuni ciudate, până când, cu'n fâlfâit mare de aripi, sitarul zvâcnește printre crengi și saltă deasupra pădurii.

— Sitarul la deal ! sitarul la deal ! izbucnesc și băieții, dând veste vânătorilor.

In ziua de care vorbesc, am găsit soare în poienele dela Repedea, ș'o căldură lină, cea dintâiu zi în adevăr blândă în această târzie și schimbătoare primăvară. Din când în când suna vântul în crengi pe deasupra pădurii. Sticleau ochiuri de apă în încovoieturi de vâlcele și tăuri reci și negre în funduri de râpi. Pe la dosuri stăruiau încă grămezi de omăt. Frunzișul mort, bine țesut și bătut subt greutatea zăpezilor iernii, lucea în stropiturile de soare într'o coloare de sânge vechiu și stâns. Incă nu-l înțepaseră colții ierbii și nu-l spărseseră florile. Rar, pe la fețe inundate de lumină, zăream pâlcuri de viorele, ca niște fulgi de cer.

Deși eram la jumătatea lui April, pădurea încă mărturisea suferința iernii. Pe-alocuri deschidea hrube de întuneric. In tăurile negre parcă rămăseseră cuibarele și ouăle părăsite ale balaurilor viscolelor și furtunilor, care au trecut peste lumea noastră în luna lui Faur. Fagi și plopi rupți și dărâmați mărturiseau bătăliile trecute. Pădurea păstra încă în cuprinsul ei o mâhnire ș'o oboseală.

Mierle și brigheci zărisem numai în tufișurile dela margine. Aci, în adâncuri, nu fâlfâiau zboruri, nu țârâiau glasuri. Era neclintire și tăcere.

Intr'un tău, subt unghiul de omăt al unui clin, sticli un glob de ghiață. In el văzui, ca într'o crisalidă de diamant, viermele altei ierni cumplite, care va veni după un veac. Iar în sufletul meu, ca și 'ntr'al pădurii, tresări spaima iernii care s'a dus.

Iarna aceasta a anului 1929, care a adus peste noi și peste pădurea aceasta, furtune de ghiață dela Spitzberg și Novoia—Zemlia, se păstra încă acolo, fulgerată de o rază de soare. Evoca urletele de groază, într'un fel de peșteră a morții, cu sălbătăciunile pitite în covruri reci și cu oameni ghemuiți dincolo, în bordeele lor șubrede, subt viscolul sfârșitului lumii. Deasupra, însă, fulgerau, în primăvara nouă, săgețile de aur ale arcașului ceresc.

Motocel, locotenentul lui Gheorghe Meiu, umbla înainte pe cărarea ce ducea în fundul râpei. Deodată se opri, în neclintirea pădurii pustii, și dădu un strigăt de bucurie. Inălță brațul și arătă spre furca unui fag :

— O veveriță !

Ne oprirăm în cărare și căutarăm cu privirea minunea pe care o descoperise copilul.

Era într'advăr o veveriță, un ghem de blăniță de culoarea flacării, cu coada stufoasă adusă pe spinare spre urechi, c'un căpșor minuscul în care licăreau ochișorii, ca două boabe de ploaie ori de lacrimi.

La exclamațiile noastre se mișcă brusc și trecu în partea cealaltă a trunchiului ca să se ascundă de privirile noastre. Apoi apăru mai sus, pe altă creangă.

Tăcurăm. Ea era însă tot neîncrezătoare. Se furișă pe o ramură subțire, apoi, desprinzându-se de-acolo, trecu pe un fag mai bătrân. Făcuse o săritură fără îndoială de pe o creangă joasă, în înălțime ; însă fără nici o sforțare, ca și cum puful ei de pe flacără se desprinsese de aici și plutise în sus. Acolo, în fagul cel bătrân, se opri puțin cercetându-ne, atât cât puturăm să-i observăm cravata albă ; apoi dispăru iar în partea opusă. De acolo nu ne vedea ea, și-și închipuia, cu grăunciorul ei de înțelegere, că n'o vedem nici noi.

Indată ce mă lăsai iarăși la vale, o văzui însă iar. Rămăsei în urma tuturor, privind-o atent și neclintit. Globul iernii era jos, în tăul negru, și ea era sus, flacără măruntă a vieții. Se temea încă de dușman ; rămăsese încă o clipă în ea, amintirea dezastrului și a marii bătălii, bănuia încă o primejdie acum când cânta soarele în crengi ; și stătea neclintită ca o frunză, lipită strâns de trunchiul fagului bătrân ; și cu urechea grămădită în scoarță, asculta un ceasornic care bătea acolo mărunțel, măsurând timpul. Nu era însă decât inimioara ei de puișor al fagului, al pădurii și al primăverii.

N'am simțit în acea clipită milă, nici bucurie; ci am avut un simțimânt intens de simpatie pentru fărâma ei simbolică de viață, într'o fracțiune a eternității, în tristul și scurtul timp al oamenilor.

Am lăsat-o în îmbrățișarea ei prietenească, ascultându-și inima ei ș'a pădurii, subt mângâierea soarelui, tatăl nostru al tuturora.

M'am depărtat încet, către tovarășii mei.

PEISAGII IBERICE

GRENADA

(Orașul cu reflexe sanguine)

de MIHAI TICAN

I

Unul din orașele cele mai caracteristice ale Spaniei și al cărui renume a trecut granițele și a străbătut țările străine prin mijlocirea panei scriitorilor și poeților e Grenada.

Se prea poate ca numele său să aibă această calitate magică de a atrage simpatia tuturor, după cum se poate ca motivul să se găsească în faptul că acest oraș a fost obiectul a diverse lucrări, a servit de cadru operelor, regiei de scenă dramelor pasionale, de fond romanelor și în epoca actuală, de decor scenariilor diverselor și variatelor filme cinematografice.

Căci Grenada e nici mai mult nici mai puțin decât colțul cel mai poetic al Spaniei de sud. Natura sa, mai mult decât desvoltarea sa ca oraș i-a câștigat faima universală și numele său e desigur legat de calitățile și frumusețile coprinse în sânul sau în jurul său.

Grenada e colțul poetic și pitoresc. Grenada e orașul visat de pictor, de artist, de poet, de scriitor, fără a fi în acelaș timp un oraș comercial și industrial. Laboratorul savantului nu poate găsi aci obscuritatea și tăcerea trebuincioasă. Lungile coșuri de uzine sunt foarte rare și nu strică atmosfera poetică a locului, cu fumul lor negru care întunecă cerul și așterne pretutindeni valul prozaic al epocii noastre.

Dar înainte de a intra în amănunte cu privire la frumosul oraș, Grenada și la împrejurimile sale să expunem câteva considerații asupra numelui istoric al acestei splendide localități.

De obiceiu se obsearvă în majoritatea orașelor din sudul Europei și chiar și în unele mai dela nord în timpul răsăritului și apusului soarelui, o culoare trandafirie, care se răspândește din pricina reverberații primelor și ultimelor licăriri de lumină. Această culoare mai mult sau mai puțin puternică, după gradul de latitudine și mai mult sau mai puțin închisă, după climă, face din Grenada un oraș unic în felul său, pentrucă aci nu numai în timpul răsăritului sau apusului soarelui se observă această colorație roză sau roșie, dar chiar și în timpul zilei.

Sosind la Grenada la orice oră din zi, vezi casele rustice sau vilele moderne scăldate în aceste culori. S'ar zice că soarele, care luminează acest oraș a străbătut mai nainte niște cristale colorate. Se prea poate ca lucrurile înconjurătoare, pământul roșcat, arborii sau plantele să provoace această ciudată reverberație dar fapt e că ea există și că impresionează pe vizitatorul, care nu se așteaptă la această particularitate.

S'ar zice că totul e de culoarea rubinului.

Când privești de departe un drum prăfuit, care ar trebui să aibă o culoare cenușie, îl vezi „grenat“ fațada unei case de țară sau a unui imobil modern îți pare „grenat“ caldarâmul depe străzile din cenrtul orașului are reflexe „grenat“, în scurt toate sunt „grenat“ în Grenenada....

S'ar părea deci că numele acestui oraș nu e arbitrar sau fără rost, de vreme ce tocmai carcteristicele localității corespund numelui său. Mai e dealtminteri și o altă dovadă, care sprijină această teză și de care voi vorbi mai departe. Totuși aș putea spune depe acum că sunt celebre în lumea întreagă, „Carmele“ din Grenada, că prin „Carme“ se înțelege în acel oraș o mânăstire de carmelite, care constitue una din minunile acestui pământ ca arhitectură și edificiu de artă antică.

După cum se vede totul e, sau pare că e roșu în acest oraș și numele mânăstirii dă și mai multă putere acestei aserțiuni. Grenat și carmin sunt două culori, care se aseamănă, dacă nu se confundă chiar și aceasta dă o idee despre ceeace e Grenada.

Orașul Grenada propriu zis are un aspect drăguț și liniștit. Străzile principale sunt destul de largi și drepte dar cum treci de centru dai de ulicioare întortochiate și de un aspect ce aduce cu stilul maur și care e o mărturie a trecerii civilizației marocane pe aci. Aceasta nu răpește însă câtuși de puțin poezia locului dimpotrivă acest aspect al orașului vechi dă o impresie mai poetică și aș zice chiar asiatică, căci acest cuvânt exprimă mai curând ideea de vis și legendă. Clădirile noui sau vechi sunt foarte bine întreținute. Casele mari lărgindu-și volumul pe măsură ce se înalță, după stilul maur, parcă surâd vizitatorului, care se simte parcă înconjurat de atmosferă de mister.

Am mai spus că culoarea luminii, care scaldă orașul dă această impresie particulară, dar în special în ulițele întortochiate din vechile cartiere acolo unde soarele nu pătrunde decât cu greu din pricina apropierii dintre case, această lumină roșiatică e și mai pronunțată și câteodată s'ar zice că zidurile au reflexe de sânge, de acel sânge maur și creștin, care a curs în timpul decadenei dinastiei africane.

Această viziune îți trezește în minte o întreagă epopee de război sângeros, în care exotismul se ciocni direct cu civilizația europeană.

Dar abia s'a risipit această primă impresie și te-ai aventurat mai departe, când o altă nouă se adaogă la cea dintâi. Câmpiile au firește acelaș colorit ca și orașul, dar nu numai pământul și iarba verde au reflexe roșii. O altă particulritate te face să tresari : rodii numeroși cu fructele lor pârguite au până și frunzele de această culoare Fructele se leagănă la capătul crengilor subțiri care se îndoaie sub povara lor. Ușoara adiere a vântului răsfrânge frunzele pomilor și descopăr fața lor inferioară mai roșie ca cealaltă. S'ar crede licăririle unui foc de artificiu.

Am văzut flori la Valencia, dar flori diferite și de toate culorile. In Grenada majoritatea florilor sunt roșii sau roșiatice, și cele mai mult sunt rozele și garoafele Grădinile caselor rustice, curțile țărănești, serele horticultorilor, toate sunt pline de frumoși trandafiri și garoafe de un roșu ca sângele.

Femeile au și ele tenul trandafiriu, obrajii și buzele lor sunt rumene gurile lor par niște rodii crăpate sub arșița razelor de soare și spre a dovedi predilecția ce au pentru culoarea specială a ținutului, ele se plimbă purtând un șal de manilla brodat cu mătase roșie, și nu uită niciodată să-și puie pe umăr câteva flori din cele care abundă prin acea regiune. Toate zâmbesc, dar în fundul frumoșilor lor ochi se observă ușor puțină melancolie, puțin negru în mijlocul acelui roșu care te înconjoară și te încântă.

Svelte, mlădioase, destul de înalte în general femeile din Grenada par toate îndrăgostite, deși păstrează un aer de perfectă castitate. Ele trec pe lângă tine și abia îți aruncă o privire, dar privindu-te iți surâd arătându-și dinții albi încadrați de buze sensuale și roșii de sânge. S'ar zice că întreaga Grenadă îți defilează înaintea ochilor, când trece vreuna din femeile acestea, care păstrează pe chipu-i grațios și trandafiriu culoarea caracteristică a frumosului oraș.

II

Cum ai luat contact cu băstinașii te simți captivat. Omul e aspru, dar această asprime trebuie înțeleasă sub o altă formă, căci desigur cuvântul nu redă ideea justă. Civilizația și-a putut însemna urmele în peninsula iberică a putut să se introducă în cele mai frumoase regiuni, a putut transforma un peisaj râzător într'un mohorît șantier fără ca aceasta să dovedească că a distrus pretutindeni poezia, și că a înăsprit caracterul firesc al locuitorilor.

Sunt oameni, cari în fond sunt atât de conservatori că nici un progres nu-i captivă. Aceasta înseamnă că nu cinstesc cum se cuvine produsele geniului omenesc, care a transformat totul din vârf până'n temelii, dar vor să păstreze pe cât se poate obiceiurile strămoșești pentru a perpetua farmecul care-i înconjoară.

Locuitorii Grenadei sunt conservatori în fundul sufletului lor și în adevărata accepție a cuvântului. Grenada fiind un oraș relativ mic, n'a cunoscut curentul continuu al infiltrației streine care prostituează cele mai frumoase obiceiuri și cele mai vechi tradiții. Dacă moda stăpânitoarele lumii, a influențat puternic popoarele dela nord mai reci și mai puțin expansive ea n'a putut să subjuge în regiunile dela sud toate popoarele cu tradiție și istorie proprie.

Grenada posedă deci un farmec particular pe care nimeni nu i l-ar putea lua dintr'o dată. Omul iubește tot ce e bun, admiră tot ce e modern, dar păstrează cultul istoric și în ochii săi obiceiurile și tradițiile sale nu sunt numai sacre, dar sunt și cele ma frumoase și tot atât de folositoare ca și modernismele mai mult sau mai puțin banale.

Pentru un străin, care vizitează Grenada, nimic nu e mai frumos ca instalațiile unei prăvălii, sau unui stabiliment. Bine înțeles nu lipsesc în acest oraș nici hotelurile mari nici restaurantele de lux, vreau să spun că există și stabilimente cu un confort ultramodern, dar ceeace atrage e totdeauna ceeace e deosebit, ceeace e nou pentru un străin, ceeace e caracteristic. Dacă Parisul ar fi pretutindeni, ar sfârşi prin a nu mai avea nici un farmec....

Dar, să vizităm totuş o prăvălie din Grenada, sau şi mai bine un bar sau vreo tavernă oarecare.

Mesele din lemn masiv sunt aşezate în colţurile încăperilor cu tavanul jos. Aceste mese sunt în general pătrate şi de acelaş stil cu scaunele, cari au trei sau patru picioare şi fără spătar. In fund se văd butoaie mari cu cepuri colosale şi cu ornamente de alămuri pe care patronul le lustrueşte toată ziua.

Consumatorii sunt diferiţi. Ei stau în jurul uneia din aceste mese şi cer să li se servească o sticlă cu vin bun. Se discută tare, se cântă, toţi sunt veseli şi asta înainte ce vinul să-şi fi făcut efectul.

In aceste localuri nu se vede nici o femeie. Femeile din Grenada îşi văd de menajul lor, de casa de copii lor. Ele sunt acelea cari se duc în piaţă şi cumpără toate cele trebuincioase pentru casă. Bărbatul cel mai umil vine acasă la el şi e servit ca un stăpân. Mâncarea e gata, masa e pusă, familia îl aşteaptă...

In această ordine de idei se va înţelege uşor spiritul de sinceritate care domneşte în Grenada. Am mai spus că cineva rămâne încântat când cunoaşte pe un locuitor din Grenada, şi o mai repet. E, omul cel mai sincer, care-ţi devine prieten într'un sfert de oră, care e gata să-ţi facă cele mai mari servicii fără a aştepta nici cea mai mică retribuţie sau recunoştinţă din parte-ţi. E blând, politicos, simplu, supus, respectuos, cunoaşte profund doctrinele evangheliei căci grenadezul e înainte de toate un perfect creştin.

Străzile principale ale Grenadei prezintă un aspect din cele mai pitoreşti. Liniştea care domneşte ca o suverană nu e turburată decât de cântecele sau cupletele, care ies din vreo tavernă sau de dulcea melodie a tinerei fete care văzându-şi de menaj îşi cântă cântecul favorit.

Prăvăliile şi diferitele localuri sunt răsleţite. Nu se văd nicăeri litere ţipătoare. O mică firmă anunţă felul comerţului atât numai cât trebuie pentru a indica trecătorului unde se găseşte stabilimentul. Totul e discret şi plăcut în acelaş timp, căci se simte pulsând viaţa adevărată, viaţa naturală, viaţa liniştită....

La o mică depărtare de centrul oraşului se găseşte splendida mânăstire a Carmelor, din Grenada.

Clădită pe o mică înălţime care domină şi încunună oraşul roşu, mânăstirea oferă un punct de reazim ochiului care cercetează orizontul. Coloanele şi boltele sale roze dau o impresie de măreţie şi sfinţenie. Se vede de departe şi se distinge între toate prin stilul său straniu şi prin maiestatea architecturală.

„Carmele" din Grenada sunt una din cele mai vechi mânăstiri din Spania. A fost construită în secolul al XII-lea şi al XIII-lea şi fu respectată de cuceritorii mauri. Se spune că dela acea epocă n'a suferit nicio schimbare, nicio reparaţie. E o imensă clădire albă cu reflexe roşiatice ca tot ce se găseşte în acest oraş.

Construcţia sa e mai curând de stil gotic judecând după boltele schitului, care formează în toate părţile firide şi se termină, prin raze, în formă triunghiulară sau pătrată, împodobite cu sculpturi de o importanţă artistică neîntrecută. Două coloane din piatră cioplită susţin această boltă care înconjoară un fel de grădină interioară în care se remarcă fântâni ţâşnitoare cu jocuri de apă foarte interesante. Mânăstirea propriu zisă e situată în dreapta schitului şi de partea cealaltă când priveşti în afară, nu se văd decât ziduri găurite de câteva ferestre, şi terminându-se în turnuleţe şi creneluri din cele mai ciudate ca artă gotică. „Carmele" din Grenada alcătuesc un fel de fortăreaţă remarcabilă de un interes special ce nu s'ar putea descri decât într'un volum întreg, spre a da o idee cu adevărat clară cititorului.

Două alte edificii se disting deasemenea, în frumosul oraş. Primul care pare destul de recent e arena pentru luptele cu tauri, construită ca toate arenele adică de formă ovală, dar într'un stil care aduce mai curând cu arcul roman. Cărămizi de data aceasta cu adevărat roşii, dau un relief plin de exuberanţă. Celălalt e reşedinţa episcopatului, care pare de origină mai clasică fiind dealtminteri mult mai bătător la ochi.

Ca şi în grădina mânăstirii „Carmelor" se văd în jurul episcopatului fântâni foarte artistic lucrate din marmoră; dar acestea nu se văd numai aci căci pe străzile şi pe pieţele oraşului sunt destul de multe. Trebue să spun însă că nu toate au un caracter clasic sau istoric căci municipalitatea construeşte unele foarte moderne aproape la toate răspântiele. Acesta e un semn al occidentalismului care se impune şi care obligă pe locuitorii Grenadei să altereze frumuseţile naturale şi strămoşeşti ale frumosului lor oraş.

Cine ştie! Poate că într'o zi când mişcarea marilor oraşe va pătrunde şi în sânul liniştitului oraş, tot farmecul său va dispare deodată şi atunci aceste rânduri vor invoca poate gloriosul trecut lirismul şi poezia peisagiului Grenadei din zilele noastre...

MIHAI TICAN

CÂNTECUL LUI MOWGLI *)

aşa cum l-a cântat pe stânca Consiliului când a danţat pe pielea lui Shere Khan.

RUDYARD KIPLING

E cântecul lui Mowgli.

Eu, Mowgli, cânt. Jungla să asculte ce isprăvi am făcut:

Shere Khan spune că va omorî — că va omorî — că aproape de porţi, la amurg, va omorî pe Mowgli Broscoiul!

El mănâncă, bea. Bea bine. Shere Khane, când vei mai bea încă? Dormi şi visează la prada ta.

Eu sunt singur în păşuni. Vino, Frate Cenuşiu! Şi tu, Singuraticule, vino, vom alunga astăseară marea fiară.

Adunaţi pe marii tauri, bivoli, taurii cu pielea albastră şi cu ochi furioşi. Duceţi-i colo şi colo, precum vă poruncesc eu.

Mai dormi încă, Shere Khan? Scoală, oh! scoală.

Iată că vin şi taurii în urma mea!

Rama, regele bivolilor, lovi cu piciorul.

Ape din Waingunza, unde s'a dus oare Shere Khan?

El nu-i deloc Sahi ca să sape gropi, nici Mor Paon ca să zboare. Nu mai este nici Mang, Liliacul, ca să se agaţe de crăngi.

Bambuşilor mici, care trosniţi, spuneţi-mi, unde a fugit?

Ow! e acolo. *Ahoo!* e acolo. Sub picioarele lui Rama zace schiopul. Scoală te şi ucide! Iată vânat; frânge grumazul taurilor!

Tăcere! doarme. Nu-l vom trezi, căci puterea lui este foarte mare. Vulturii s'au scoborât ca să-l vadă. Furnicile negre s'au urcat ca să-l cunoască. Se ţine un mare sfat în cinstea lui.

Alala! N'am nimic, ca să mă îmbrac. Vulturii vor vedea că sunt gol. Mi-e ruşine în faţa tuturor acestor oameni.

Imprumută-mi blana ta, Shere Khan. Imprumută-mi vesela ta blană împestriţată, ca să mă pot duce la Stânca Consiliului.

Prin taurul care m'a plătit, am făcut o mică făgăduială, — o mică promisiune. Nu-mi lipseşte decât blana ta ca să-mi ţin cuvântul.

Cu cuţitul în mână, — cuţitul de care se slujesc oamenii, — cu cuţitul vînătorului mă voi coborî ca să-mi iau ce mi se cuvine.

Apelor din Waingunza, Shere Khan îmi va da blana sa, căci mă iubeşte. Trage. Frate Cenuşiu! Trage, Akela!

Grea este pielea lui Shere Khan.

Ceata oamenilor este aţâţată. Ei aruncă cu pietre şi vorbesc ca şi copiii. Gura mea sângerează. Lăsaţi-mă să plec.

Prin noapte, noaptea cea caldă, alergaţi iute cu mine, fraţilor. Vom părăsi luminile satului, vom merge spre lună.

Apelor din Waingunza, ceata oamenilor m'a alungat.

Eu nu le-am făcut nici un rău, dar lor li era frică de mine. Pentru ce?

Ceată a Lupilor şi voi m'aţi isgonit.

Jungla mi-e închisă, porţile satului de asemeni.

Pentru ce?

Tot astfel cum Mang zboară între fiare şi păsări, tot astfel zbor eu între sat şi Junglă. De ce?

Dănţuiesc pe pielea lui Shere Khane, dar inima mi-e tare grea. Pietrele satului mi-au izbit gura şi au îndurerat-o. Dar inima mi-e foarte uşoară, căci m'am întors în Junglă. Pentru ce?

Aceste două lucruri luptă în mine, cum luptă şerpii primăvara. Lacrimile îmi curg din ochi şi totuşi râd.

Pentru ce?

Eu sunt Mowglis, dar pielea lui Shere Khan e sub picioarele mele. Toată Jungla ştie că eu am ucis pe Shere Khan. Priviţi, priviţi bine, o Lupilor!

Ahae! Inima mea e grea de lucruri pe cari nu le înţeleg.

---

*) Cititorior „Universului literar", cari n'au citit poate „Cartea Junglei" al lui Rudyard Kepling, — cel mai mare scriitor al Angliei, după Shakespeare, — de un realism şi o poezie mişcătoare, le oferim acest fragment al „Cântecului lui Mowgli".

PESTE ANI

de EUG. LITEANU

Domnul Pătraşcu înainta greoi, prin arşiţa dogoritoare a după amiezii de vară, spre Palatul de Justiţie. Din când în când, parcă obosit se oprea la umbra vre-unui castan de pe bulevardul oraşelului de provincie. Stătea locului câteva clipe, privea la ceva în gol, îşi potrivea ochelarii şi silnic pleca mai departe... Cu toată încetineala ce o punea în mersu-i bătrânesc, cu toată zăbava ce-i făcea opririle mai lungi, cu toate că plecase de acasă de aproape trei sferturi de oră, i se părea bătrânului că se apropie prea curând de locaşul în care sălăşlueşte Dreptatea. Ar fi voit să ocolească, să dea în altă stradă sau să înceapă a ploua ca să mai prelungească... Dar i se făcu ruşine descoperindu-se laş şi mic. In toată viaţa lui nu-şi aminteşte să fi avut o atare şovăire nedemnă... Şi tresări cu sentimentul acelor religioşi cari îşi fac cruce la amintirea necurată a diavolului.

Atunci fără să ştie cum, poate fără să vrea, i se înfăţişă limpede înaintea ochilor *ca aevea* chipul palid şi chinuit din ultimele zile, al lui Victor. Il vedea acolo, între gratii, zdrobit, mut, cu mâinile încleştate într'un dureros gest de nemărginită suferinţă. Strânse cât putu de tare gura, fălcile i se'ncleştară nervos şi o lacrimă se rostogoli fierbinte de-alungul obrazului. Bietul Victor ! Cât de greu ispăşeşte greşeala de a fi iubit o fiinţă nevrednică... Adevărat, adevărat, gazetele aveau dreptate : crima pasională. Doar n'a furat, n'a ucis pentru scopuri josnice, n'a vrut să se atingă de ceva ce nu-i aparţinea. Din contra. Totul era al lui. Era acolo în fiinţa aceea, închisă toată fericirea vieţii lui. Şi era gelos de asta. In fiecare clipă stătea la pândă, orice mişcare, orice pas, orice cuvânt, năşteau o bănuială şi o interpretare. Intindea urechea în văzduh şi vrea să audă ceva, să prindă un zgomot cât de neînsemnat, dar liniştea şi calmul ei îi făceau şi mai rău ţinându-l într'o incertitudine turburătoare. Ah, să fi ştiut el !... Cum l-ar mai fi sfătuit, cum l-ar mai fi păzit. Şi ea femeea nu l-a înţeles. Poate că l-a şi dispreţuit. Cine ştie !... In clipa când a ridicat pumnul şi a izbit în neştire ucigaş, poate că în mintea lui întunericul care o învăluise pornea chiar din ochii ei cu profunzimi tenebroase. Bietul Victor !... Şi bătrânul îşi ducea înainte firul gândurilor mai oprindu-se sub vre-un castan, ori păşind rar prin încropeala zilei...

Când ajunse în colţ scoase ceasornicul şi-l privi. Cifrele de pe cadran parcă-i erau străine. Nu-i trecuse prin faţa ochilor decât semnele negre de pe fondul alb. Şi imediat cu acelaş gest reflex îşi îndreptă mâna spre buzunărelul vestei. Un băeţaş — vre-un vânzător desigur — îl rugă să-i spuie cât e ora. Dar nu-i răspunse. Se miră şi el cum de nu ştie cât e ora... Se uitase la ceas, doar.., Băiatul privi după el lung ca după un om rău. Spre stânga, faţada enormă şi palatului cu piaţa largă astfaltată şi în mijloc statuia lui Ştefan cel Mare pe cal, îl făcură să simtă un fior puternic. Simţea că inima i se strânge deodată cum ai strânge în mână un burete şi întreaga lui făptură începe să se pietrifice. Era la hotarul a două lumi: una bună, blândă şi liniştită, care îl stima pentru că-l cunoştea, iar alta acea în care avea să intre peste câteva clipe, o lume necunoscută, autoritară, interesată, care pentru acesta poate prea puţin îi păsa de dânsul, el dascălul atâtor generaţii. Şi într'adevăr ce mai însemna el acum decât poate o simplă epavă din alte timpuri care îşi prelinge stingher umbra dealungul zidurilor unui oraş în care mai bine de patru decenii făcuse apostolat. Ştiuse doar să-şi facă datoria, de aceea se simţea atât de străin şi oarecum surprins, acum când se vedea silit să deschidă porţi grele şi să se găsească în faţa atâtor oameni, care dacă nu-i vor fi binevoitori, dar desigur se vor uita la el cu multă curiositate şi poate compătimire. Totuşi trebue ! Trebue să meargă până la sfârşit ! Şi se revolta la gândul că copilul lui, fire paşnică şi cinstită, printr'o întâmplare atât de stupidă să fie scos din rândul oamenilor şi aşezat printre borfaşi şi toţi mizerabilii şi părăsiţii soartei. Ii trebuia bătrânului o mare sforţare de imaginaţie pentru ca să poată înţelege şi admite aşa ceva. In mintea lui năşteau din ce în ce mai confuz gânduri şi păreri, care unele cu mult prea depărtate de caz, ba chiar şi absurde. Aşa bunioară îşi amintea cum la sfârşitul unui an şcolar odată un elev din cursul superior venise să-l roage ca să-i îndrepte nota, care-l făcea să piardă anul... Ştia el că un singur punct era hotărîtor asupra situaţiei elevului, dar n'a voit să vadă mai departe. Şi de aceea s'a purtat astfel. A doua zi când fu vestit că elevul se sinucisese avu o clipă sensaţia că se încovoaie sub apăsarea unei mâini care îi se încleştează în ceafă... Dar în prezenţa colegilor se schimonosi într'un râs batjocoritor. Ha, ha, ha !... Niciodată par'că nu mai râsese ca atunci : „sinistru“ — se gândea el.

Iată astăzi, pentru nimic în lume n'ar mai putea să râdă aşa. Şi nici să mai fie astfel. Par'că toţi oamenii fusese ca el şi cu toate astea lumea nu se oprea în loc. Ba, poate dacă ar fi fost şi el altfel, cine ştie de nu era mai mulţumit acum. Căci între felul cum înţeleg unii să-şi facă datoria şi cum aceeaş datorie alţii şi-o îndeplinesc, există mari deosebiri. Şi începu de aici să mângâie un alt gând, care-l însenina : „Domnule Judecător, n'am venit să vă îndemn la ceva necurat sau să-mi treacă prin gând să vă împiedic dela îndeplinirea datoriei, dar o mână de ajutor !...

Traversă strada, aruncă un ban în pălăria cerşetorului şi-şi aprinse o ţigară. Aspiră cu plăcere fumul îmbrăţişând într'o privire clădirea palatului dela un capăt la altul şi se îndreptă spre intrarea unde staţionează la rând trăsurile şi maşinile. Privi ceasornicul, îl confruntă cu orologiul şi găsi o diferenţă de cinci minute. Aduse uşor minutarul peste cinci minute şi-l fixă aşa. De abia patru ! E ora patru. Crede că va termina curând. Ah, de-ar trece orele astea mai repede. La şase sau şase şi jumătate cel mai târziu va avea în mână rezultatul. Işi trecu batista pe frunte, apoi în jurul gâtului şi intră pe poarta de stejar în sala răcoroasă.

Aci stătu câteva clipe locului, privi în stânga, în dreapta, vroi să întrebe ceva pe uşier, apoi se răsgândi şi aproape mecanic împinse uşa cu resort. Sala paşilor pierduţi gemea, forfotea o lume stranie, apăsătoare, cu mersul nesigur, înfrigurată, având masca unei expresii, care varia între groază şi imbecilitate, iar peste toate acestea domnea vacarmul.

Ocoli un grup de oameni de ţară care ascultau, cu gâturile întinse, un avocat ce le vorbea cu gesturi largi şi în gura mare, aranjândul-le încă o amânare de termen. Mai departe, la una din secţii, peste capul aprodului, care striga martorii, zări în fund magistraţii în robă, cu crucea dinainte. Intoarse capul cu spaima acelor copii ce trec prin faţa unei camere mortuare. Găsi aceasta o slăbiciune de neiertat. Se întoarse deci la uşă ca să privească de aproape, în voie. La urma urmei nici el nu prea înţelege, de ce întorsese aşa de iute capul. De ce ? Acum se uita la fiecare magistrat în parte, se opri ceva mai mult asupra profilului d-lui procuror, apoi la grefier, rămânând mulţumit ca atunci când te achiţi de o obligaţie grea. Şi fiindcă aprodul îl ţintea cu o privire prea antipatică, care îl indispunea, găsi nimerit să-l întrebe, unde-i cabinetul d-lui judecător de instrucţie. „Mergeţi în fund pe dreapta, prima uşă“... Şi bucuros de această diversiune întoarse cu demnitate spatele aprodului.

In fund, pe cele trei bănci şi în picioare, lângă perete, într'o aşteptare plină de respect, adăsta o lume diversă. Nu se uita înainte să vadă, ci o zări în treacăt, fără să dorească aceasta când apăsă mânerul uşii ca să intre. In curentul din deschizătură tuşi sec de două ori, iar săliţa goală tuşi şi ea la fel de două ori. Aici, în afară de tubul caloriferului, nu se vedea altceva decât pereţii înalţi şi la câţiva paşi uşa cu geamuri mate întredeschisă. Işi scoase uşor pălăria şi domol trecu în biroul în care lucrau la mesele lor câţiva funcţionari. Unul din ei se ridică politicos şi-l conduse în cabinetul judecătorului de instrucţie.

Dela uşă până la biroul de stejar aşezat în fund, un covor roş se întindea îngust pe parchetul lucitor ca o limbă uriaşă. Cel mai greu drum pe care-l făcuse în viaţa lui. Ar fi preferat, aşa slăbit de puteri cum era, să urce oricare deal, să fie în oricare altă parte, numai nu aici. Ii veni în gând să spuie un cuvânt de scuză şi să plece numai decât, însă îşi dădu seama cât ar fi fost de ridicol. Şi decât aşa mai bine să întrebuinţeze un truc. Nu-i nimic vinovat. Nu face nimănui rău prin asta. Să se ducă deci drept cu capul sus către acest jude în faţa căruia nu trebuie să se umilească. Să discute despre altceva. Da aşa să facă... Şi, hotărît, dispreţuind teama ce-i i-o inspira cu câteva clipe mai înainte covoraşul, liberându-se de sub povara oricărei griji, se grăbi să întindă mâna judecătorului. „Imi dai voie...“ Iar după ce-l privi puţin cu atenţie : „Te-am văzut trecând adesea pe strada mea şi prin alte părţi şi mi-ai părut simpatic şi nu ştiu cum am simţit că mă atrage ceva către d-ta. Voiam să te cunosc şi drept să-ţi spun, n'am simţit o plăcere mai mare ca astăzi când am putut să te vă...“ Şi bătrânul vorbea înainte din toată inima spre cea mai mare nedumerire a celui ce-l asculta. Ba chiar vroia să adaoge că deşi e tatăl unui om care a ucis, îl roagă să nu pună în legătură

in strainatate

BELLE DE JOUR

de J. KESSEL

„L'Equipage" — epopeea omului înaripat — „les Captifs" — litaniile celor osândiți de tuberculoză, „les boeurs purs" — romanul adevăratei noblețe, „Nuits de Princes", „Nuits de Siberie"— nopți trăite, într'un cuvânt toate scrierile lui Kessel, răscolesc adânc sufletele cetitorilor.

„Belle de Jour" ultima lui operă, apărută mai întâi în foiletonul jurnalului Gringoire, se editează acum de către N. R. F. Cetitorii ziarului citat nu au gustat-o. Faptul îl constată, cu oarecare amărăciune, însăși autorul. Intr'o prefață concisă și demnă, el găsește cu cale să-și lămurească cugetul, să-și apere probitatea intențiunilor sale literare.

Nu cred că era nevoe. E de o evidență strigătoare faptul că nu i-a trecut prin minte unui Kessel să-și mânjească pana de dragul amănuntelor scabroase, precum nici să descrie temeinic un anume caz patologic.

Tâlcul operei e altul.. De altfel, subiectul e departe de a fi inedit. De curând, în „Amour, terre inconnue", ceva mai de mult în „Nuit et Jour". Maurice Martin — printre atâția alții, s'a ocupat și el, foarte amănunțit, de gâlceava dintre dorință și dragoste. „Belle de Jour", se înrudește încă mai de aproape cu eroina unei piese de teatru al cărei nume și autor îmi scapă. Ambele își iubesc soțul, — nespus ; pofta de dragoste îndrumându-le însă pe aceiași cale nedemnă, ele popăşesc amândouă, în acelaș mârșav locaș. Asemănarea se oprește aci.

E atât de anevoios de mărturisit oare că mai în fie cine stă tainic la pândă un alt sine însuși, ce se arată când și când? In cine nu luptă fără încetare, un înger și o bestie, rând pe rând stăpân și slugă?

Ori cum, conflictul e tragic, în „Belle de Jour" el atinge însă culmi neînchipuit de dramatice.

Severine-Belle de Jour e rodul unei însoțiri fericite: a talentului cu imaginația și ilustrează simbolic antagonismul deapururi dintre pornirile trupești și avântul curat al sufletelor alese.

Severine iubește mai presus de orice pe soțul ei: Pierre. Ritmul inimei sale e mai potolit de cât al unei fecioare; dragostea ei pentru el în acelaș timp maternă, copilărească, mistică. Pierre n'are rival în sufletul ei limpede, naiv. Trupul îi este însă nesimțitor, rece. Desmierdările lui nu-l încălzesc, îmbrățișerile lui nu-l înfierbântă. Ci un demon înverșunat, pofte josnice o mână, și treptat, treptat o îngenuche, o târăsc în tină. Aberația simțurilor ei e stranie, aproape de neadmis. Relieful concepției și al simbolului se datorește tocmai prăpastiei morale dintre soția sincer, nețărmurit devotată și pensionara pasivă din strada Virène.

Autorul are grijă, să indice chiar dela început, accidentul fatal căruia s'ar putea atribui în parte dezechilibrul eroinei sale, iar apoi, cu o măestrită duioșie, el tinde să convingă că inima Severinei e o casoletă de preț în care se consumă o esență rară, revărsând lumină blândă de candelă și peste chipul pângărit al prostituatei infame: Belle de Jour.

Kessel a înzestrat, fără voie poate, o mică burgheză franceză cu un suflet misterios de slavă, labirint în care prea puțini vor ști să descopere firul Arianei. Mândria și umilința Severinei, castitatea și nerușinarea ei, atât de caracteristice, puțini le vor putea privi cu ochi înțelegători de părinte milos.

E inutil de înșirat toate amănuntele fabulei, și e în deajuns să se constate că epilogul ei, cam melodramatic, cadrează totuși cu acțiunea; meșteșugul autorului n'a dat greș nici aci.

Cert e că în seria operilor lui Kessel, „Belle de Jour" se cade să ocupe un loc special. Cu siguranță, nu va place tuturor, cel ce o va îndrăgi însă, nu o va mai putea uita; și Kessel rămâne astfel printre cei mai simțitori și sinceri scriitori ai vremei. Stăpâna sufletului său e mila, el se închină adevărului iar talentul le împacă pe amândouă.

DIMITRY.

---

vizita lui cu fapte de care oricine trebue să-și dea seama. Da, ar fi voit să spue aceste ultime cuvinte, dar simți că nu mai poate. Un fel de sfârșeală ca după o zi întreagă de muncă, îl apăsa. Ii era peste puteri să mai continue. In fața acestui străin care-l fixa în mod atât de supărător se văzu confuz și fără nici un rost.

Pendula mare din perete bătu leneș cinci lovituri; dar nu fură auzite de nimeni. O tăcere grea neașteaptată se interpuse celor doi.

„Iată un caz interesant și nu atât prin felul cum se produce, cât prin faptul că vine dela un astfel de om", gândi judecătorul. Ce vrea să zică cu asta? Ar fi putut s'o taie deadreptul. Și nu poate să-și închipue ce început de diabolică satisfacție îi răsare în suflet astăzi când în fața lui stă cu privirile abătute fostul său profesor de matematici din anii de liceu, năprasnicul domn Pătrașcu, — supranumit Atila. Niciodată nu-l putuse vedea atât de aproape. Părul îl poartă adus tot ca și atunci la școală, numai că acum e alb și puțin mai rar. Mustețile la fel; iar obrazul foarte tras și palid cu încrețituri care-ți fac milă. Unde-i este ținuta superbă de odinioară? In urmă cu douăzeci de ani! Ah, dacă ar mai fi de față măcar unul din colegii de atunci să-l privească înmărmuriți pe cel care'i făcuse să tremure odată! Inchide ochii și amintirea-i sboară nepăsătoare către trecutu-i mort. Răscolește tot cu graba celui ce caută ceva, într'o promiscuitate și se fixează pe cei din urmă ani de școală. Parcă-l vede și acum limpede cât de teribil era omulețul acesta la ora lui de clasă. Cum se întuneca totul împrejur și cum toți într'o tăcere năucitoare îi aștepta deschiderea catalogului. D'apoi surâsul acela, care-i înflorea pe buze ca un spin, după ce te asculta. Pentru fiecare acelaș surâs. Oricât de însuflețit erai după o lecție bine spusă; surâsul avea semnificația sa: Nu-i de-ajuns, băiete!... Și câte visuri urâte prin somn noaptea, când a doua zi era ora lui. „Naum Grigore... Naume ești slab .. am să te las!" și adevărat că în fiecare an corijarea se repeta. Și anul aceasta și la anul și tot timpul, cât l-a avut... Vacanțele lui, toate pierdute cu temeri și muncă, care erau fără de rost, de prisos. Și-o fi aducând aminte oare că în fața lui stă elevul de altădată? Sau un elev de altă dată. Ah, cât rău îi făcuse și lui ca și celorlalți colegi. Iar astăzi, un destin neîndurat i-l aduse aici, i-l puse n față, printr'un capriciu. Și acum tare ar fi curios să știe ce i-ar răspunde în clipa asta bătrânul, dacă întâmplător ar fi unul în locul altuia.

Poate că așa slab și pocăit precum pare, ar svârli ochelarii până în tavan și explodând de o legitimă mânie, i-ar arăta ușa... Sau poate în loc de toate acestea l-ar bate prietenos pe umeri și l-ar ruga frumos... să nu mai încerce.

Căci bătrânețea nu l-a făcut bun și generos, dar în orice caz mic și laș...

Deschise ochii și rămase uimit: Domnul Pătrașcu cu batista la ochi plângea.

EUGEN LITEANU

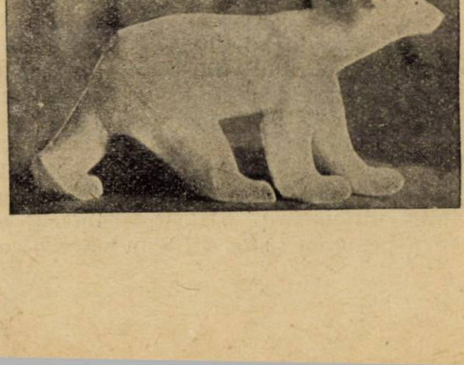

critica literara

DEFINIŢIA UNUI AUTOR CLASIC

Un autor clasic—classicus auctor—spune Aulu-Gel, este un scriitor de prima clasă, de primul ordin. Nu este numai un autor care e studiat în clasele de liceu, este clasică lucrarea ce se apropie mai mult de perfecţiunea artei, dacă nu constituind chiar perfecţiunea în artă.

„Perfecţiune — scrie Hegel — este raportul adevărat între fond şi formă, între gândire şi expresie. O operă clasică este, deci, aceia în care găsim o armonie perfectă ; un echilibru just între fond şi formă, între gândire, care este sufletul scriitorului, şi forma, care este corpul cu care îmbracă acest suflet“.

Trei secole s'au numit clasice : acela al lui Pericles, acela al lui August şi acela al lui Ludovic al XIV-lea.

Nu toate popoarele pot atinge culmea *clasică*. Egiptenii sunt totdeauna imperfecţi. Asirienii, Indienii, în special, ne-au dat monstruosul, idealul, sublimul, totdeauna, însă, fără proporţie şi fără măsură.

Principalele caracteristici ale clasicului sunt : Armonia dintre fond şi formă, echilibrul dintre imaginaţie şi raţiune, proporţia, maniera, respectul gustului (am zice : bunul simţ, sarea în bucate) : amorul adevărului şi binelui : iată calităţile esenţiale.

Romantici şi parnasieni, simbolişti şi realişti, au atins perfecţiunea clasică în multe opere ale lor. Indiferent de gen, de şcoală, de concepţie, clasicul este perfecţiunea armonioasă dintre fond şi formă.

Este clasic Victor Hugo în „Légendes des siècles“, clasic Lamartine în divinele sale *Meditaţiuni* şi *Armonii*, clasic Vigny în măreţele sale epopei : Eloa, Moise, Mort du loup, La Maison du berger. La bouteille à la mer etc. ; clasic Alfred de Musset în incomparabilele sale Nopţi.

Multe din poeziile din Fleurs du Mal sunt clasice, multe din ale lui Verlaine.

In literatura noastră, deşi romantic în concepţie, Eminescu este un clasic, cum e clasic Alexandri, Coşbuc, „Noapte de Decembrie“, „Levki“, „O umbră dincolo de Styx“, etc., ale lui Macedonski.

◆

O SCRISOARE PRO DOMO

Din partea poetului cu avânturi largi de inspiraţie şi cu proză minunată, d. A. Mândru, am primit următoarea scrisoare :

„Iubite Foti ! Ţi-am citit cartea din urmă „Daphins şi Chloe ai vremei noastre“—şi am rămas încântat de atmosfera epică, de tipurile adevărate, reprezentative, ale locurilor : cu munţi, cu ape, cu sate şi oraşe.

O podoabă a poeziei noastre epice. Mai ales tipul *haiducului* mi-a mers la inimă. Peste tot *umanul*, peste tot cântecul *patriei*, peste tot *zbaterea*. S'ar putea o carte mai nimerită pentru cei fără pământ ?..

Cu dragoste,
A. MÂNDRU.

◆

NICHIFOR CRAINIC:
„Darurile pământului“

(Poezii)
Editura Cartea Românească

Nichifor Crainic este poetul care porneşte din cea mai pură tulpină a tradiţiei româneşti : dela Eminescu, ca pitoresc al cuvântului ; dela Coşbuc, ca inspiraţie campestră ; dela Vlahuţă în concepţia unor anumite laturi ale vieţii. In politică, derivă dela d. Iorga, adică dela un naţionalism constructiv şi dela o democraţie cinstită ; în concepţia filozofiei religioase, descinde dela neuitatul nostru magistru, Vasile Pârvan.

Chiar în poezia patriotică, Nichifor Crainic ştie să scape de banalitate şi să se ridice la o înălţime epică :

Sus cupa morţii cu dureri amare !
Sorbind-o, te vom binecuvântà ;
Ca râurile contopite în mare,
Noi vom muri în nemurirea ta.

Iată pe urmele lui Coşbuc :

Sub cerul lin ca o mătasă,
Gândirea sprintenă o lasă
Să lunece în imensitate
Şi ochii lacomi să ţi-i pierzi
Pe ondulările ritmate
De grâne jilave şi verzi.

Sau în genul eminescian :

Lună tu, surâs în vis
Plutitor peste abis,
Cerne-ţi palida scântee
Peste somn de eleştee,
Peste sălcii plângătoare
Care-apleacă pe izvoare
Despletiri de crengi mlădii,
Grele de melancolii.
Razele spre ţărmuri du-le :
Dorm pe nuferi libelule
Ca agrafe de zmarald
Pe umăr rotund şi cald.
Ninge vârfurile ierbei,
Fă din raze albe jerbii
Şi cu ele să 'ncununi
Adâncimi de văgăuni.
Şi cu zâmbetul deschis
Peste creştet de abis,
Fă şi mai fermecătoare,
Noaptea asta trecătoare,
Ca s'adoarmă 'n somn uşor
Ranele care ne dor.

De aci nu înseamnă că Nichifor Crainic nu este un poet original, cu o perfecţiune formală evidentă, cu calităţi de fond ce-l pun în prima linie a generaţiei de azi.

ION FOTI

PENTRU UN PUBLICIST

Dintr'un singur articol : „raportul **ce'l** au“ ; profesorii îl admit a) fie **impuşi de** situaţii **de** ordin intim-social sau material, b) fie **că** aceştia **nu sânt** pregătiţi, **nefiind** specializaţi ci improvizaţi“, chiar **şi** majoritatea elevilor silitori nu învaţă **pentru a şti ci pentru a trece clasa“ ; părinţii..** neţinând seama de aptitudinele copiilor **săi voeşte** cu orice preţ **să facă din, fiecare un titrat“** ; „examenele fiind **scrise se** poate vedea **orişicând** la examenele de licenţă cum studentele pun cursul sau cartea între jupon şi rochie... **după cum** şi studenţii.... nu se lasă, întrecuţi de **către colege“** ; colegul L. C., **printre diferitele pricini..,** găsia că existenţa profesorilor suplinitori.. e cea mai grozavă **meteahnă“** ; „panglicari în ale **ţării care** ne fac legi“.

Am zis : **dintr'un singur articol.** .

Fireşte : am ales numai unele pasagii şi am subliniat numai câteva erori.

Că autorul, un tânăr licenţiat care mi-e bine cunoscut, se numeşte aşa sau altfel — nu interesează. Cazul pe care cronica de faţă îl ilustrează e atât de frecuent şi, mai ales, atât de simptomatic, încât tânărul subscriitor (care nu uită să semneze cu adaosul : „profesor secundar“) încetează de a mai fi un anume, ci devine un adevărat simbol, un caz tipic de ignoranţă stilistico-gramaticală.

Natural că aceasta îmi impune unele comentarii pe care tinerii vizaţi (şi sânt aşa de mulţi în această tristă ipostază) nu au dreptul să mi le ia în nume de rău.

Suntem doar în domeniul „publiciştilor“, lansaţi prin cunoscutul sistem al anchetelor publice.

In astfel de împrejurări aceste anchete (fără să aducă mai nimic nici din punct de vedere intelectual) seamănă mai de grabă cu ploile — la fel cu care ele aduc recolta roditoare a ciupercilor — publicişti.

Natural, că în orăşelul de provincie cu fanfară şi 3 posturi de sergenţi, cu moaşe comunală şi subchirurg ; cu 4 frizeri (dintre cari unul face şi „manicur“) şi o pantofărie de lux — asemenea producţiuni scrise constituesc excitantul sufletesc şi motivul de întreţinere pe timp de 2—3 săptămâni. Tânăra suburbie începe să fie mândră : lugubra contribuţie la tentativă de asasinat, a limbii româneşti, o face să creadă că şi ea „consimte la onoarea familiei“ neamului nostru. Fireşte că tânărul are toate motivele să se creadă : salutat cu respect de ucenicii unicului pantofar, caşi de cei 3—4 precupeţi ori măcelari cari formează crema localităţii, tânărul nu se va da înapoi dela atâtea alte evadări în domeniul manuscrisului şi al rotativei.

Şi astfel Parcele au fost forţate să-şi dea binecuvântarea şi să ungă un nou „publicist“.

PAUL I. PAPADOPOL

plastica

SALONUL OFICIAL

Sâmbătă ce trecu a avut loc vernisagiul Salonului Oficial, cu obişnuitul ceremonial. Solemnitatea momentului a fost accentuată de prezenţa primului ministru însoţit de d. Vaida-Voevod. Aurel Vlad, ministrul artelor şi a d-lui D. R. Ioaniţescu.

Artiştii, foarte puţin deprinşi cu atâta răsfăţ din partea oficialităţii, au fost agreabil emoţionaţi şi reflecţii măgulitoare pentru solicitudinea marilor oaspeţi, s'au încrucişat cu amintirea recentelor trecuturi când întâmplarea făcea întotdeauna ca ministrul artelor în astfel de împrejurări să fie ocupat aiurea — evident pentru interese mult mai serioase decât evenimente petrecute în lumea măruntă a celor cari pentru străduinţele lor se puteau socoti destul de recompensaţi cu cinstea d'a fi furnizat pretextul unui portofoliu ministerial.

Nu vroi să spun ce se şoptea pe icicolo, în publicul maliţios (artiştii în inocenţa lor nu observă astfel de lucruri) căruia n'a scăpat proporţia compoziţiei, guvernamentale cu care a fost onorat Salonul: trei mari „de dincolo", contra unu mai micşor „de dincoace", fiind-că pagina aceasta neavând nimic comun cu politica, nu vroi să-mi iau pe conştiinţă vr'o nouă zâzanie în sânul guvernului pe tema conlucrării a două concepţii: naţionali pe ici, ţărănişti pe dincolo — din vechiul regat atât, de dincolo atâţi — observaţii ce s'ar părea că vor să stabilească o paralelă între... să zicem... sensibilitatea şi râvna culturală a unora faţă de a celorlalţi.

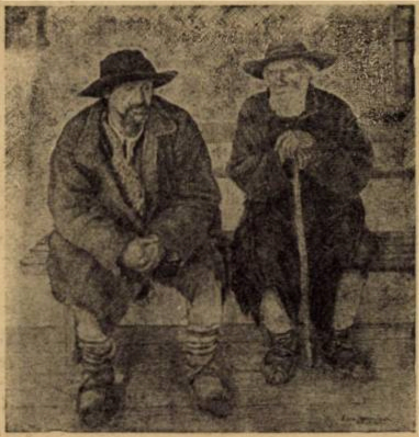

MOSCU ADINA-PAULA : „La primărie".

Oricum, artiştii au fost tare mulţumiţi să se simtă luaţi în serios, mai cu seamă, că d. Aurel Vlad, ministrul artelor a avut buna voinţa să promită seducătoare sporuri de ocrotire în viitor pentru speranţele cari roiesc în jurul departamentului d-sale.

Un public foarte numeros şi select a asistat la solemnitate.

Intrucât priveşte conţinutul artistic al Salonului, neputând deocamdată — din lipsă de spaţiu să citez nume şi lucrări — mă voi mărgini să fac o scurtă privire generală.

Publicul împărţit ca întotdeauna în acordarea preferinţelor, lasă să se exprime totuş o comună nedumerire asupra criteriilor cari au fost la baza selecţiunilor făcute de onor. juriu. Dar dacă în general e admis că profanii n'au cuvânt la acest capitol, anul acesta lucrurile se complică cu faptul că nici artiştii, atât expozanţi cât şi cei refuzaţi, nu sunt mai lămuriţi în această chestiune şi întrucât mă priveşte trebue să mărturisesc, că ori cât aş face apel la deprinderea atâtor ani de a îmbrăţişa cu privirea un ansamblu, d'a judeca o realizare — din punct de vedere al autorului — în calitate de critic ajutat de propria-mi practică profesională, sunt silit să împărtăşesc surprinderea generală

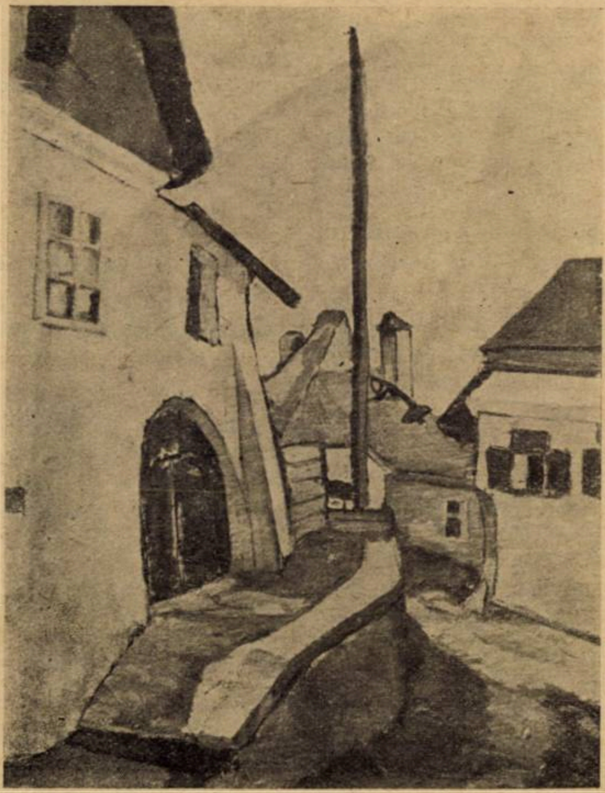

FLORENŢA PRETORIAN: Din Sighişoara.

Nu intru în amănunte, deocamdată. Inainte de a-mi justifica calificările printr'o analiză mai largă, nu vroi să spun că salonul s'ar prezinta mai rău ca 'n alte dăţi.

Remarc însă, că lipsa unora din elemente pe cari jurii consecutive le-au distins ani de-arândul, pare cu atât mai inexplicabilă cu cât juriul din acest an atât prin prezenţa majorităţii membrilor lui cât şi prin comunitatea de înţelegeri a aceluiaş constant nucleu, nu e de fapt decât reeditarea cu variante minoritare a aceleiaş formaţiuni şi prin urmare respingerile de cari am vorbit mai sus sunt cel puţin de o suspectă inconsecvenţă.

Dar cine poate, Doamne, pătrunde în colţurile tainice ale judecăţii onor. juriu.

Această superioară instanţă e chemată să judece iar nu să fie judecată !!

Şi nu e oare prima datorie a celor „ajunşi pe poziţie" să se menţie cu orice preţ chiar cu eroice sacrificii de... conştiinţă !

Căci nici anul acesta juriul n'a fost scutit de ridicolul participării în compoziţia lui a câtor-va diletanţi, mereu aceiaşi pentru cari salonul e odată pe an singurul prilej d'a se afla în treabă artistică şi singurul mijloc de-a-şi deschide cu mâna lor uşile salonului pentru primirea propriilor drăcovenii „plastice", năzuind gloriole şi recompense în prejudiciul talentelor refuzate cari prin elocvente calităţi le fac o dureroasă concurenţă.

Car charité bien ordonnée commence par soi-même.

Cine vă îndeamnă la insubordonanţe, infidelităţi consentimentale şi 'n special la veleităţi d'a gândi cu propriile dv. mijloace, domnilor refuzaţi !? Onor. juriu vă pedepseşte.

Se spune că Ministerul Artelor ar fi hotărât — în faţa celor petrecute — să numească din oficiu juriile viitoare. Altă dată vestea ar fi stârnit indignare în lumea artiştilor.

După experienţa atâtor ani a sistemului electoral, artiştii par să accepte însă bucuros soluţia ministerială.

C. VLADESCU

gazetaria

aşa şi-aşa...

IN LEGĂTURĂ cu cele publicate de noi într'un număr anterior, amintim că părintele Damian Stănoiu a pus sub tipar a II-a ediţiune a volumului *„Călugări şi ispite“*.

Cele multe înainte şi pe când lucrări noui ?

p.

PENTRU SATENI! Iată ceeace se scrie — la noi — foarte puţin, deşi grosul ţărănimii ar putea constitui cea mai compactă şi cea mai recunoscătoare clasă de cetitori. Şi — totuşi — toată lumea vorbeşte — din convingere — despre culturalizare pe care o vede nu numai necesară, dar indispensabilă.

E o vădită contradicţie ca atâtea altele. Spre a evada din imperiul ei aştept editori cu inimă de patrioţi luminaţi şi producători cu simţire românească. p.

PĂCATUL BEŢIEI — piesă populară în 2 acte” de d-na Laurenţia Bacalbaşa e o interesantă încercare în acest sens. Având ca ţintă şi ridicarea şi moralizarea masselor — ea dovedeşte prezenţa acelui padagogism, atât de necesar în astfel de împrejurări. Fără îndoială că între sufletul săteanului şi acela al copilului sunt destule raporturi de asemănare. De aici: necesitatea aprofundării acestui suflet şi modelarea scriitorului după el. Este, desigur, un sacrificiu,— dar un sacrificiu demn de laudă. Iată tocmai ceeace face—cu toată pasiunea— d-na Laurenţia Bacalbaşa, adoptând la o concepţie specific-poporană — limba cea mai potrivită cu mediul căruia i se adresează.

p.

CEEACE NU NE TREBUE. Un vechiu şi foarte cunoscut publicist (prin goana de a desvălui „toate micile nimicuri“ ale sufletelor „chinuite“ care au fost marii clasici naţionali — ne oferă o nouă tentativă de dezorientare literară : Critica literară în secolul al XIX-lea tratând, în 20 de capitole (nişte biete articolaşe) un număr de 17, critici români. E fără îndoială un record. Explicaţiunea lui poate fi găsită în faptul că — sub această literatură — fericitul născocitor de papuci scriitoriceşti — pune, de fapt, pe toţi scriitorii cari au trăit în acest veac găsind fiecăruia câte o codiţă criticistă.

Că autorul ei crede necesară o astfel de lucrare — nu mă miră : sunt atâţia cari cred despre ei — atâtea!

Ceeace mă nedumireşte este faptul dureros că una din cele mai puternice organizaţiuni editoriale dela noi—poate edità astfel de... pretenţiuni istorico-literare. Din puţina experienţă ştiu că fiecare editură îşi are un cenzor, un specialist al manuscriselor. Tare am dori să cunoaştem numele specialistului care a îngăduit tipărirea unei astfel de înfăptuiri scrise ?

Şi încă o întrebare : editorii să fie — în ultima analiză — numai nişte negustori, ba încă : nişte negustori orbiţi — în stare să vândă orice şi oricum?

Şi eu care credeam că editorul trebue să joace şi un răsunător rol educativ.

p.

PENTRU BACALAUREAT se vinde — decând cu groaza acestui examen — orice. Se confecţionează o carte oarecare, i se pune un preţ exagerat şi o bandă cu această inscripţie lugubră — şi se lansează pe piaţă. Dacă ministerul de instrucţie ar institui un control în acest sens — situaţiunea ar fi uşor limpezită. Organele în drept s'ar sesizà şi pungile elevilor fricoşi n'ar mai fi golite atât de neomenos. Din nefericire, la noi, un asemenea control neexistând, contribue la scumpirea examenului de bacalaureat şi la... zăpăcirea candidaţilor — cele mai multe din aceste broşuri conţinând numai... teorii personale şi superstiţii literare.

Elevii — candidaţi să ia aminte ! Manuale oficiale pentru bacalaureat — nu există. Cele mai potrivite sunt tot cele de şcoală. Aceasta cuatât mai mult acuma, cucât bacalaureatul e în plină modificare...

p.

EDITURA SOCEC ANUNŢA următoarele lucrări— sub tipar:

George Coşbuc : Vatra ; George Coşbuc: Poeme; George Coşbuc: Romanţe. Intrebăm : de unde şi cu ce drept ?

Cunoaştem titlurile volumelor lui Coşbuc şi niciunul nu convine cu cele de mai sus. Cine îşi ia permisiunea corectării lui Coşbuc ? E vorba de o clasificare ? Să se facă sub formă de studiu. E vorba de o desgropare a poeziilor la care Coşbuc a renunţat definitiv ? Nimeni nu şi-o poate îngădui. Iată de ce apelăm la familie, la „Soc. scriitorilor români“ şi la ministerul culturii — rugându-le să nu îngădue apariţiunea volumelor de mai sus. *Generaţiile viitoare trebuesc să cunoască pe singurul şi adevăratul Coşbuc — aşa cum i-a plăcut lui să se prezinte.*

p.

O PETIŢIE. D. F. Aderea adresează ministrului de instrucţie o petiţie cu privire la profesorii de literatură română care — se vede treaba — nu se prea ostenesc după... produsele creerilor d-sale.

Cum dreptul de a petiţiona este garantat de Constituţie — anunţăm pe d. Aderea F., că vom adresa şi noi o petiţiune — altui ministru — dacă d-sa nu va încetà cu opera de dezagregare socială pe care o face la adăpostul unui nume literar. Au mai păţit-o şi alţii, d-le Aderca, pentrucă faptul de a fi retribuit de statul românesc e în flagrantă contradiţie cu apucăturile d-tale literare.

p.

ALMANAHUL BANATULUI pe anul 1929 e un model de muncă trebuincioasă şi cinstită în slujba neamului. Dacă urmând acest model, fiecare ţinut românesc şi-ar alcătui un almanach asemănător şi dacă toate aceste almanahuri vor fi răspândite în ediţiuni eftine — cunoaşterea ţării ar fi un fapt îndeplinit.

Aceasta pentrucă „Almanahul Banatului“ departe de a fi o seacă şi searbădă înşirare de încercări litearre, mai mult sau mai puţin isbutite, reprezintă sforţarea nobilă de a face cunoscută, din toate punctele de vedere, una dintre cele mai însemnate regiuni româneşti.

In felul acesta — lectura lui atentă echivalează cu una din cele mai interesante şi variate excursiuni. Prin faţa ochilor minţii ni se perindează : bogăţii, frumuseţi, oameni, locuri, opere, poziţiuni, fapte — tot ce are Banatul mai preţios, în imagini sau cuvinte.

Toate felicitările noastre domnului Romulus S. Molin, directorul editurii „Almanachul Banatului“ care s'a achitat atât de frumos de obligaţiunea ce şi-a luat.

p.

Va apare în editura „Cartea Românească :”

PAUL I. PAPADOPOL

Un sol al biruinţei: poetul St. O. Iosif.

D. *Ionathan X. Uranus*, lucrează la un volum de proză, pe care îl va intitula : *„Povestea unui vârf“*.

D. *Constantin Nisipeanu*, a terminat un volum de versuri, care va apare în curând, sub titlul *„Nocturne“*.

Dl. *Mircea Damian* va scoate în editura „Ramuri“ un volum de schiţe umoristice, intitulat : „EU SAU FRATE-MEU ? !“

literara

o seama de cuvinte

Eleganta și eterna Cécile Sorel a propus mai zilele trecute, camaradului ei Dorival dela Comedia franceză:

— Vrei să-ți dau portretul meu?

— Mersi doamnă — răspunse rece Dorival — nu colecționez decât pictura modernă.

♣

La repetiția generală a noului voedevil dela Palais-Royal, „Le Chasseur de chez Maxim's“, se discută pe un culoar cu mare aprindere asupra imposibilității sau posibilității ca noua piesă să fie opera colaborării d-lor Yves Mirande și Gustave Quinson.

Nimeni nu contestă talentul celui dintâi, asupra d-lui Quinson însă planează grave suspiciuni.

Iată conversația dintre doi critici, unul pro, celalt contra Quinson.

— Quinson, autor dramatic hai da de! Vorbește mai rău decât mitocanii din Meuilmontant!

— Lapsus linguae!

— Dar scrisorile și comunicatele lui pline de cele mai imposibile greșeli de compoziție și ortografie?

— Și Flaubert greșea câteodată!

— Bine, dar e admisibil ca un autor dramatic să atribuie Mithridate lui Corneille?

— Ironie dragă!

— „Les Miserables“ lui Eugène Sue?

— Humor!

— ......Și talent lui Willemetz?

— De ce nu? opereta lui Willemetz nu a intrat în al treilea an?

♣

Discuția se eterniza și nu aducea nici o lumină: piesa era semnată Mirande și Quinson. și după repetiția generală toată critica celebra debutul glorios al d-lui Quinson care imitând exemplul lui Sacha Guitry și acela nu mai puțin onorabil al lui Molière, devenea director-autor dramatic.

Pe când o să-l vedem și actor?

Și'n timp ce controversele au încetat și d. Quinson devine autorul la modă, nimeni nu mai vorbește de d. Géroule.

De ce să vorbească de Géroule. că doar n'a făcut mare lucru! Cine e Géroule?

E pur și simplu singurul autor al lui „Chasseur de chez Maxim's“! Ei și! Parcă Shakespeare și-a scris piesele! De ce vreți să-și le scrie Quinson.

bazar

„DORMI CA SĂ FII FRUMOASĂ“

Ca să fii frumoasă urmează sfaturile artistei de cinema Clara Bow. Iată-le: „Când îmi văd prietenele că cheltuesc sume mari pentru dresuri costisitoare spre a salva o tinerețe ce se duce, ard de dorința de a le spune că scopul ce-l urmăresc îl ating cu ușurință... dormind. Femeile ce le întâlnim pretutindeni, în casă, la birouri, sau la spectacole, au înfățișarea prea obosită.. Se cere — e drept — un mic efort de voință spre a putea să refuzi invitațiile la cari ești nevoită să stai uneori până în zori, dar ce fericită te simți când te privești în oglindă! Să dormi opt ore pe noapte și să nu-ți pese de ravagiile timpului!“ Să fie atât de ușor să-ți păstrezi frumusețea!?

♣

NOUL IMN NAȚIONAL CHINEZ

Guvernul naționalist al Chinei a introdus un nou imn național. El a instituit, pentru aceasta, un concurs, la care a eșit învingător Cei Wei-Chun.

Ziarul „North-China Herald“ publică o traducere liberă a textului noului imn al Kuomingtangului, pe care o reproducem în cele ce urmează:

„Cele trei legi ale poporului, în cari noi credem, vor aduce izbânda democrației și unirea generală a popoarelor. Voi sunteți luptătorii pentru cauza poporului și sperăm că vă veți face datoria, ziua și noaptea. Să ascultați de preceptele: „Fiți silitori, fiți viteji, fiți credincioși și supuși! Să aveți inimă“.

caricatura zilei

IN DUBIU

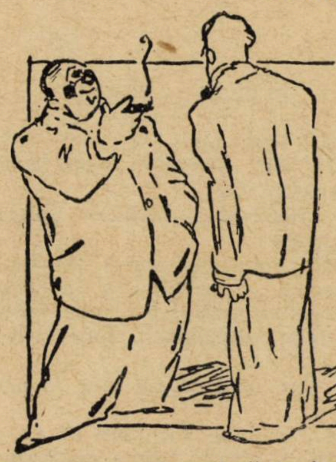

— Știu tinere, că vrei să te însori cu una din ficele mele. Am patru și iată ce zestre au:

Cea mai mare, o sută de mii, a doua, trei sute, a treia cinci sute; și a patra șease sute de mii. Pe care te decizi s'o iei?

— Păi,... m'ași căsători cu a cincea...

MONOTONIE

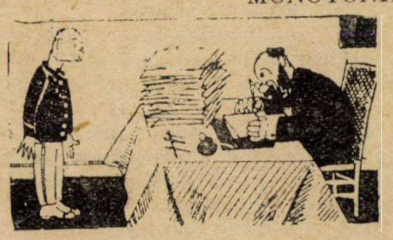

— Cum se numește fapta săvârșită de un bărbat care e însurat cu două femei?

— Bigamie.

— Și când e însurat numai cu una?

— Monotonie. *(Candide)*

PRUDENȚA

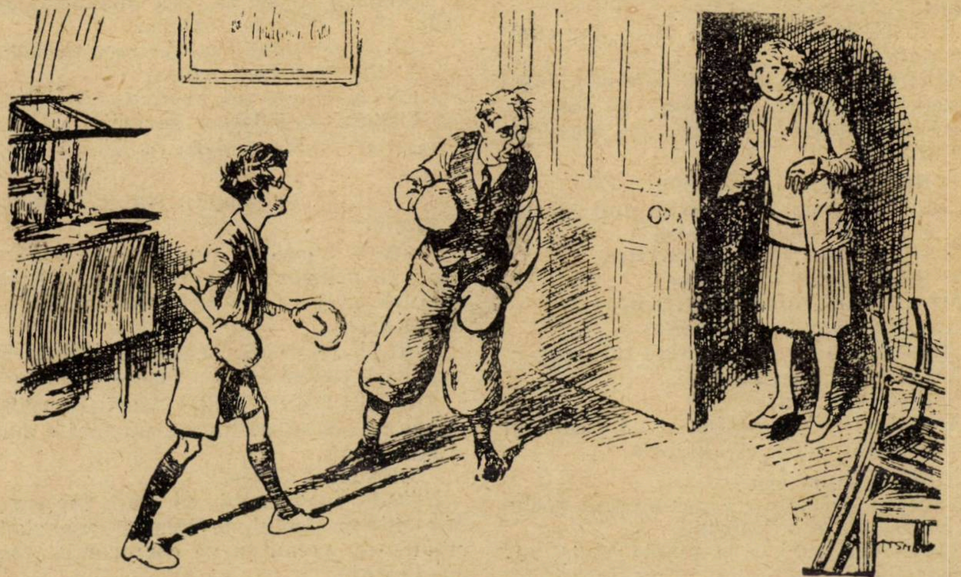

Soția. — Jean ce te-a apucat? Inveți băiatul să boxeze?

Copilul — Sigur mamă, ca să știu cum să mă apăr când voi fi însurat...

(Passing Show)

Pagini uitate

CRAIUL DE GHINDĂ

(SCENA ULTIMĂ DIN ACTUL II)

de VASILE LEONESCU

ACEIAŞ — IORGU

IORGU. Bun găsit!

MARIA. Ah!.. Iorgule! *(cade fără putere în braţele lui).*

TOŢI. (deodată). Iorgule! Iorguţule... Nene Iorgule!

IORGU. (*Sărutând mâna Mariei).* Drăguţă mamă! *(pupându-se cu ceilalţi şi strângându-le mâinile).* Nene Costică!... Lenţo!. D-le Anghelene!.. Ionel!.. A! Uite şi Nicu!

NICU. Credeam că nu vrei să mă mai cunoşti!..

IORGU. Ce bine 'mi pare că vă văd!.. Ah!.. Cum 'mi bătea inima când am zărit de departe plopii dela poartă!.. Imi venea să săr din trăsură!..

MARIA. *(sărutându-l).* Iorguţu maichi!. Ce mare!.. Ce frumos, s'a făcut!.

LENŢA. Nu 'ţi scoţi pardesiu nene?

IORGU. Ia uite şi Lenţa cum a crescut. *(Lenţa ia pardesiu).*

NICU. *(către Angheleanu încet, arătându-i haina lui Iorgu).* Miroase a sărăcie... ia uită-te la coate.

IORGU. Ia spuneţi-mi ce aţi făcut? Cum aţi dus-o în ăşti trei ani?

COSTICA. Greu!.. greu Iorgule, dar am scos'o la căpătâi.

IORGU. Multe ai făcut pentru noi nene Costică. Am văzut curtea îngrijită, casa reparată... şi aici ia uite.. pian, garderop, nu mai e de cunoscut.

MARIA. S'a făcut schimbări mari, Iorguţule!

LENŢA. Avem şi slujnică, o chiamă Anica!..

IORGU. Ce spui? Cum?.. Prin ce minune? Aţi găsit vre-o comoară?

MARIA. Şi ce comoară!

ANGHELEANU. Mâine îmi iau şi eu banii!

IORGU. Datoria!.. bine zici.., dar cum? de unde?

MARIA. Dragu maichi nu ne-a lăsat D-zeu, ne-a trimis un înger în casă.

ANGHELEANU. Mâine se logodeşte Costică!

IORGU. *(zăpăcit).* Ce spui? Zău? văd şi aud atâtea în cât... parcă sunt ameţit, ale cui sunt mobilele astea?

MARIA. Ale chiriaşei noastre.

IORGU. Aveţi o chiriaşe?

MARIA. Da.. îngeru lui D-zeu!

ANGHELEANU. Comoară!

MARIA. Cu ea se logodeşte Costică!

NICU. Are zestre mare!

IORGU. Ce spui?

ANGHELEANU. Mâine îi dă bani din zestre să-mi plătească datoria.

IORGU. Cum, aşa?..

LENŢA. Şi mamei i-a cumpărat roche de muselină, mie pelerină.

NICU. Cu jeuri, à la fonfé! *(Ionel repetă)* à la fonfé.

IORGU. Ce spui? Cine e? Cum e?

NICU. O bonbonică!

LENŢA. Frumoasă, nene!

IONEL. Gentilă!

ANGHELEANU. Bogată!

IORGU. Adevărat, nene Costică?

COSTICA. Da! Iorgule. Şi ţine la casa noastră ca la D-zeu.

IORGU. La surpriza asta nu mă aşteptam! Va să zică sunteţi în culmea fericirii?

MARIA. Da, numai tu ne lipseai maică.

IORGU. Ce bine 'mi pare! In sfârşit, după atâţia ani de necazuri, meritai şi d-ta o soartă mai bună. Imi pare bine că am venit la vreme să iau şi eu parte la veselia D-voastră. Acum casa ne e întreagă mamă. Ne-am strîns cu toţii, uite şi prietenii noştrii din copilărie!.. Vedeţi acu ne-am făcut mari. S'au dus jocurile şi nebuniile după maidan. Ce faceţi? sînteţi în slujbă.

IONEL. Da, sîntem la canţilerie cu nea Costică.

NICU. Nouă nu ne-a plăcut cartea.

IORGU. Mai bine de voi. Când vezi lucrurile vieţei prea de aproape, te saturi de ele. Mai bine să stai într'un colţ... colea... liniştit, fără griji multe.., cu mintea potolită... între ai tăi.., Cum face Nenea Costică!.. In loc să ameţeşti învăţînd, dormi liniştit, în loc să tremuri de frig noaptea, stai la căldurică. Ia uitaţi-vă la coatele mele, sînt roase de bănci... Vedeţi? aşa am dus-o! Dar să nu mai vorbim de asta! In sfârşit, v'am văzut, sînteţi sănătoşi, veseli, ce-o da D-zeu! Şi zi te logodeşti nene Costică?.. Cum?.. Ia spune.

COSTICA. Intâmplarea ne-a adus o chiriaşă, acum şase luni, tânără, frumoasă, veselă!..

IORGU. Şi o iubeşti!.. sînt sigur!.. Te ghicesc după vorbă! Unde e? Sînt nerăbdător s'o văz! Cum e? 'naltă? blondă? brună?.. unde e?

COSTICA. O să vie.. s'a dus până din colo.. să-şi schimbe toaleta...

IORGU. *(sculându-se)* A! face etichetă! şi eu sînt îmbrăcat cam....

LENŢA. *(încet lui Costică).* Nene, să nu-i spui... să-i facem surpriză.

IORGU. *(care a auzit)* Ce, ce să nu'mi spuie?

COSTICA. (îngânând). Nimic... nimic,,, o glumă.

MARIA. Lenţo, ia peria dintre sobă şi du-te în pridvor cu nentu Iorgu de'l mai scutură niţel să nu-l vază Coana Efimiţa aşa jerpelit.

IORGU. Da mare cucoană trebuie să mai fie D-neaiei de vă e ruşine cu mine?.

ANGHELEANU. Eh! Musiu Iorgule, p'aici s'a schimbat lumea, nu mai e cum o ştii D-ta.

LENŢA. Vii nene?

IORGU. *(voios).* Vin că n'am încotro!.. Mie mi-era destul de bine şi aşa, da!.. fiindcă nu vreau să vă compromit... *(ese cu Lenţa).*

NICU. *(către Angheleanu).* Ne ia în pereplizon ca la Bucureşti.

ANGHELEANU. Las' că'l mai cioplim noi.

MARIA *(la uşa Efimiţei).* Efimiţo, maică, să viu să te închei la copci?

EFIMIŢA. *((din odaie).* Mersi mamă... m'am încheiat singură. *(fredonează, apoi apare în prag).* Gata!... *(toţi rămân încremeniţi).*

MARIA. Maică precistă!.. Ce minune!

NICU. Apetisantă!... *((către Angheleanu).* Dată dracului!

COSTICA. Curat Zină din poveşti!

ANGHELEANU. Mai abitiră ca la bal masché!

IONEL. *(către Nicu).* Eu am mai văzut una aşa la şantan.

NICU. Prostule!.. Ştii şi tu cum e la şantan! Asta e tualetă *jemanfi!* după ultimul jurnal din Paris!

EFIMIŢA. Ia uitaţi-vă la Ionel cum a rămas cu gura căscată.

ANGHELEANU. Unde e răposatu chir Niculache să ne vază!..

NICU. Ia tragei Coană Efimiţo şi cântecu ăla talienescu... ştii.. ca la onomastica Coanei Maria.

EFIMIŢA. *(danţează şi cântă).* Vieni sul mar, etc.

COSTICA. *(ducându-se la uşa pe unde a eşit Iorgu).* Iorguţule, te-ai scuturat?. vino...

LENŢA *(apare în prag).* I'am cusut şi doi nasturi la gheroc, că-i lipsiau..

IORGU. *(intră).* Iacă-mă scos din cutie vă place?

MARIA. Iorguţule, vino să te recomandăm... D-neaiei e Coana Efimiţa.. chiriaşa noastră.

IORGU. *(se apropie de Efimiţa care cântă, şi după ce o priveşte drept în faţă, rămâne uimit cu mâna întinsă).* Dumneaei?

EFIMIŢA. *(dând cu ochii de Iorgu, se'ntrerupe brusc din veselie şi dă un mic strigăt de surpriză).* Ah!

COSTICA. Efimiţo, îţi prezint pe frate-meu, Iorgu.

EFIMIŢA. *(searbădă şi cu glasul stins)* Dumnealui e?..

(Iorgu şi Efimiţa stau câteva clipe înlemniţi).

NICU. Nu v'am spus c'o să rămâie paf!?

(Iorgu o măsoară pe Efimiţa de sus până jos).

EFIMIŢA. *(desmeticindu-se pufneşte într'un hohot de rîs).* Ha! ha! ha! Imi pare bine,... îmi pare bine!

MARIA *(către Iorgu).* Nu e aşa că e drăguţă?

IORGU *(bolborosind).* Da.., da... uimitoare... *(fixând-o pe Efimiţa).*

EFIMIŢA. *(stăpânindu-şi necazul cu ton zeflemist).* Sînt picantă, nu e aşa?.. *(râde cu hohot).*

COSTICA. De ce rîzi Efimiţo?

EFIMIŢA. De mutra D-nealui... parcă n'ar mai fi văzut!.. ha! ha! ha!.. Şi eu mi-l închipuiam un băieţoi cu chipiu şi cu uniformă de gimnaziu!.. Când colo!. e gogeamite omul!.. cu mustaţă până la urechi!.. *(Iorgu face o mişcare).*

MARIA. Ce ai Iorguţule?

IORGU. *(stăpânindu-se).* Nimic mamă..,

cărţi redate în extrase

BONOMUL COLAS BREUGNON

Romain Rolland

Cu scânteietoarea-i vervă şi ironie, Romain Rolland descrie în această operă, neînfrânatul dor de libertate al eroului, pulverizat într'o credinţă nestrămutată în viaţă. Setea pentru trăirea ei cât mai desăvârşit, îl pune în conflict cu o întreagă societate, de care, el însă, îşi bate joc mereu.

In pasagiile cari urmează, redăm tocmai acest neastâmpăr optimist al lui Colas Breugnon în ipostazele cele mai fericite pentru geniul satiric al autorului.

POVESTEA CIOCARLIEI

Sfinte Martine, fii binecuvântat! Treburile nu mai merg. Orice trudă e zadarnică. Am muncit destul o viaţă întreagă. E vremea să mai petrec puţin. Iată-mă deci la masă, cu oala de vin în dreapta, cu o călimară în stânga ; un caet curat mă aşteatpă cu braţele deschise. Hai noroc băiete să stăm de vorbă. Ce minunat lucru e să faci ocolul mici tale împărăţii şi să-ţi spui : „Toate acestea sunt ale mele. Aci eu sunt domn şi stăpân. Nici îngheţul şi nici gerul nu pot să strice nimic. Nici Regele, Nici Papa, nici războaiele. Nici bătrânica mea morocănoasă...“.

Haide deci să trecem pe răboj bunurile acestei împărăţii!

Mai întâiu şi mai întâiu, — lucru cel mai de preţ dintre toate, — mă am pe mine, Colas Breugnon, băiat bun, născut şi crescut în Burgonia, rotunjor pe toate părţile, trecut cam multişor de vârsta tinereţii (cincizeci de ani bătuţi pe muche), dar voinic, cu toate măselele sănătoase, cu ochii vioi ca ai unui peştişor şi cu părul zdravăn la rădăcină, deşi cărunt. Am o casă, o nevastă, patru băeţi, o fată, măritată (mulţumesc lui Dumnezeu), un ginere (nu se poate altfel!) optsprezece nepoţi, un măgar cenuşiu un câine, şase găini şi un porc. Bogat mai sunt! Pe ziua asta cu ger, trec pe la fiica-mea măritată, Martina, unde mă întâmpină surâsul candid al Glodiei, nepoata mea. O iau şi plec la plimbarea mea obişnuită de fiecare zi. E cea mai bună prietenă a mea, mica mea oiţă, broscuţa mea care ciripeşte. Are cinci ani împliniţi, e mai voaie decât un şoarece şi mai mult agèră decât şireată. O iau de mână :

— Vino mititico, să ieşim înaintea ciocârliei.

— Ciocârlia ?

— E sărbătoarea Intâmpinării Domnului. Nu ştii că astăzi se întoarce înapoi, din cer ?

— Dar ce-a căutat acolo ?

— S'a dus să ne aducă focul.

— Focul ?

— Focul din care se plămădeşte soarele, focul care face să fiarbă cratiţa pământului.

— Şi când a plecat în cer ?

— La Ziua Sfinţilor. In fiecare an, în Noembrie, se duce să încălzească stelele.

— Şi cum se întoarce înapoi ?

— Trei stele se duc să-l caute.

— Povesteşte-mi...

Păşeşte mărunt şi repede pe şoşea. Bine înfăşurată într'o flanelă de lână albă, cu o bonetă albastră în cap, par'că e un piţigoi. Nu i-e frică de ger; dar obrăjiorii ei rotunzi sunt roşii ca un merişor şi fărămitura ei de nas curge ca o fântână...

Imi încep povestea cu cele trei păsărele plecate în călătorie : Sfredeluşul, Botgrosul şi Ciocârlia. Rând pe rând, primele două încearcă în zadar să ia boaba de foc, pârjolindu-şi ciocul. In cele din urmă soseşte ciocârlia, mititica mea curagioasă care apucă din sbor flacăra scăpată de celelalte două şi ascunde în pământ, între brazdele noastre îngheţate, mândrul bob de soare care le face să se umple de voie bună...

Mi-am sfârşit povestea. Glodia ciripeşte acum, la rândul ei. Clopotele bisericii se înalţă dealungul văilor; glasul lor curat se risipeşte ca un val limpede în aerul tăios şi rece. In vreme ce mă distrez, sorbindu-le cântecul, iată că o rază de soare străbate scoarţa cenuşie care acoperea cerul. Şi tocmai în clipa aceea, Glodia începu să bată din mâini şi strigă:

— Bunicule, o aud! Ciocârlia! Ciocârlia!

Atunci, râzând de fericire la auzul glăsciorului ei limpede, o iau în braţe, o sărut şi-i spun :

— O aud şi eu, întocmai ca şi tine! Vine ciocârlia! Primăvara vine!

II. ASEDIUL
sau ciobanul, lupul şi mielul

Pivniţa mea se va goli în curând. Soldaţii pe cari d. de Nevers, ducele nostru i-a trimis să ne apere, au dat cep şi celui din urmă boloboc. Să nu pierdem vremea, să mergem să bem împreună cu ei. Au să mă sărăciască, ştiu bine, dar cel puţin să mă înveselesc şi eu. Nu e pentru întâia oară! Şi dacă o vrea Cel de sus, nu va fi nici cea din urmă.

De treabă băeţi, gata să sară oricând în ajutorul unui om sărman, care se luptă, la masă, cu plosca în mână!

⁂

Dar iată ultimele zile dinaintea postului mare. Oricât am fi de rău pregătiţi trebue să le primim cu cinste. Faima oraşului nostru Clamency este pusă la încercare. Auziţi cum sfârâe cuptoarele: un miros plăcut de grăsime se răspândeşte pe toate străzile. Saltă, plăcinta, sus! sus! saltă pentru Glodia mea!..

Un tam-taram-tam-tam de tobe şi un fiu-fiu-fiu de fluere. Un ropot de râsete şi de huidueli. Sunt domnii din Judeea cari sosesc în carul lor să cerceteze Roma. Judeea este porecla dată mahalalei Be-

---

Nu ştiu cum.. rîsu cucoanei..., mă sîcîie,... mă uimeşte... curios, nici să nu-ţi treacă prin gând şi să dai aşa cu ochii de... *(Efimiţa face o mişcare).* Afară de asta, sînt şi ostenit de drum... aş avea nevoie de odihnă... *('şi şterge fruntea, se apropie de Efimiţa şi zîmbind ironic îi şopteşte).* Te aşteptai să vezi un băeţoiu cu chipiu şi cu uniformă de gimnaziu ?.. şi când colo... ha! ha! ha! Imi pare bine... îmi pare bine de cunoştinţă!..

MARIA. Du-te la nentu în odaie şi culcă-te Iorguţule... *(sărutându-l).* Dragu mami!.. D-zeu mi te-a trimis!..

IORGU. *(uitându-se în ochii Coanei Maria).* Aşa mi se pare şi mie. *(Fixând pe Efimiţa se retrage în odaia din dreapta).*

EFIMIŢA. *(urmărind eşirea lui Iorgu).* Un craiu de ghinda... cu necaz... în casă.. pe drum de seară... Aşi!.. fleacuri!.. fleacuri de mahala!.. *(râde înfierbântată, apoi se duce drept la Costică şi'l apucă de amândouă mâinile).* Mâine facem logodna, nu e aşa Costică ?

COSTICA. Da, Efimiţo!

EFIMIŢA *(din ce în ce mai agitată).* Puţin îmi pasă de Olimpia Cărturăreasa!.. Ducă-se dracului piaza rea, cobea!. să cântăm, să bem: vin, ţuică, şampanie.

NICU. Ca la şantan!

EFIMIŢA. *(desmeticindu-se, se repede la el şi'l apucă de gât, străpungându-l cu privirea).* Ce? Ce-ai zis ?..

NICU. *(făcându-se mititel şi rîzând sminteşte).* Nimic Coană Efimiţo!.. O glumă de cazarmă!..

EFIMIŢA. *(cîrpindu-l).* Stupidule!.. Dar la ce atâta ţevatură ?.. Mâine se isprăveşte!.. Şi o să trăim liniştiţi... o să fiu fericită... Cum scrie în bilet.. nu ştiţi ? biletu care mi l'a scos papagalu, când a venit talianca sub boltă!.. uite-l... *(agitată scoate bileţelu din sîn şi citeşte)* o să trăieşti 73 de ani... O să fii fericită.. O să te măriţi... şi... ducă-se la dracu Craiu de ghindă!.. *înecată de plâns şi de rîs forţat izbucneşte ca o nebună în cântec: şi dansând)* vieni sul mar etc..

TOŢI. Bravo! bravo!

MARIA. Ferice de mine ?

ANGHELEANU. *(cu necaz).* O să ai bătrâneţe fericită. *(toţi joacă).*

CORTINA

Sfârşitul actului II

VASILE LEONESCU

thleem, unde stau „plutașii" din Clamency. Cortegiul începe cu muzica în frunte, urmat de carul postului mare. Dar iată învingătorii, vitejii zilei de azi! Pe un tron făcut din șunci, sub o boltă de limbi afumate se ivește regina Cârnaților, încununată cu o tobă de creeri, cu gâtul împodobit de un colan de mătănii de cârnăciori, înșirați pe sfoară și pe cari le mângâe cu degetele ei umflate. Insfârșit primăvara închide alaiul. O fată fragedă, trandafirie și râzătoare, cu fruntea netedă, cu părul bălaiu, cu cârlionți mici, încununată cu ciuboțica-cucului, galbenă și strălucitoare și purtând peste umeri împrejurul sânilor ei rotunzi și mici, mănunchiuri de flori prinse cu frunze de alun. La brâu poartă un chimir plin, sunător iar în mâini ține un coș.

Vechiul meu prieten, popa Chamaille care a venit pe la noi, mă poftește în parohia lui odată. Mă hotărîi, însfârșit, nu mult după această sărbătoare. Pe drum mă bătu gândul să mă opresc puțin și să iau din Dornecy pe celălalt prieten al meu, Paillard notarul: ca și grațiile nu ne șade bine decât atunci când suntem tus-trei laolaltă. Il găsii lucrând.

Mergeam vorbind. In clipa când intrarăm în piața bisericii, o aflarăm plină de oameni cari dădeau din mâini, vorbind în gura mare și țipând. Nu se auzia decât câte un sgomot răslețit, ici și colo:

„Omizi și viermi... Cărăbuși și șoareci de câmp... Cum *spirito tuo*..."

Și Chamaille striga:

— Nu! Nu! N'am să merg.

Poporul nu se lăsa:

— La naiba! Ești sau nu popa-al nostru? Răspunde, da sau nu? Dacă ești (și ești, n'ai ce face!) trebue să ne slujești.

Chamaille de colo:

— Pungașilor! Servesc pe Dumnezeu, nu pe voi...

Când intrarăm sus, după ce îl chinuirăm puțin, strigându-l mereu, popa Chamaille ne eși binevoitor și ne pofti să gustăm vinul său. Il rugarăm să ne lămurească întâmplarea ciudată de adineauri.

— Trebue să știți, începu el, că acești nemernici, în fiecare Duminică vin și-mi cer, unii să mă rog pentru timp frumos, alții pentru ploae, alții pentru vânt. Ba mai mult de cât atât: unul cere ploaie tocmai când altul are nevoe de soare, și atunci chiamă toți sfinții în ajutor. A! nu! De-acum înainte să facă ce vor. Dacă nu pot trăi de cărăbuși, n'au decât să se descărăbușească singuri. Vă jur că nu mă mai ridic din jeț. Să bem!

Tocmai când ne avântasem în cuvân[illegible]ări filosofice, câte-un „Doamne-Sfinte", [illegible]âte-o „Maică preacurată" urmată de [illegible]spine ne vesti sosirea doamnei Heloiza [illegible] popii.

— Ajutor! ajutor! săriți, domnule pă[illegible]nte!

— Ei, gâsco, ce s'a întâmplat? întrebă acesta, nerăbdător.

— Vin! Vin încoace! Ei sunt!

— Puțin îmi pasă!

— S'au strâns cu toții acolo, la Picq-Lungul, fac tot felul de strâmbături, descântece cum le zice și cântă: „Șobolanii și cărăbuși, să fugiți din câmp acuși, drept la popa să vă vadă, și 'n vecini și în livadă".

Auzind vorbele acestea, Chamaille se repezi:

— Ah! Blestemații! In livada mea cărăbușii lor. Ah, Dumnezeule! Sfinte Simioane! vino în ajutorul slujitorului tău!

După ce mai bău o dușcă de vin, se ridică să plece. Il întrebarăm curioși:

— Incotro?

— La război, răspunse el, împotriva cărăbușilor.

NEVASTUICA

Parcă mă văd și acum, cu gura căscată, rezemat în amândouă coatele pe zidul despărțitor al meșterului Menard Lagneau, stăpânul meu care mă învăța alesul meșteșug de a ciopli lemnul. Și de partea cealaltă, într'o grădină mare, o fată frumoasă, sglobie, legănând în mâinile ei oacheșe și puternice, două stropitoare de apă asupra capetelor înfrunzite ale ierburilor, cari își deschideau ciocul lor mic, ca să bea.

Ea mă vede și-mi zice:

— Incă un îndrăgostit, care a căzut în capcană!

Sunt eu prost dar nu mă număr printre îndrăgostiții rebegiți și îi zic:

— Fă-mi și mie, loc acolo.

Atunci, începe să râdă și cu mâinile în șolduri, drept în fața mea, cu picioarele desfăcute, îmi răspunse repede:

— Ia priviți, la lacomul ăsta! Crezi că merele se coc pentru pliscul tău...

Astfel făcui cunoștiință, într'o seară de sfârșit de August cu ea, cu Nevăstuica, frumoasa grădinăriță.

Pe Nevăstuica mea care cântase până atunci n'o mai auzii. O căutai din ochi. In grădină nimeni. Deodată o zării, la umbra magaziei dormind. Sării zidul, călcai în fugă peste salată și peste verze, o luai în brațe cu totul și o sărutai pe gură; era goală și caldă și asudată leoarcă; pe jumătate adormită, se lăsa în voia mea, amețită de plăcere și fără să deschidă ochii, buzele ei căutau buzele mele. Un val de dorință îmi curgea sub piele; eram amețit și strângeam tot mai tare carnea aceea îndrăgostită. Dar mă gândii. Mă smulsei din brațele fericirii, desfăcui mâinile cari se înlănțuiau, îmi deslipii buzele de-ale ei și descleștai legăturile cari ne țintuiau și o luai la fugă. Din ziua aceea ea s'a supărat pe mine.

O găsesc la un puț, de unde scoate apă.

— Breugnon!

Mi se taie răsuflarea. Mai zise odată:

— Breugnon!

Și ne privirăm atunci, amândoi.

— Sărută-mă, zise ea.

Imi spuse că pe mine mă iubise, dar toate le făcuse numai ca să se răzbune. Când mă auzia bătându-mă cu Pinon, îi venea să se sue pe zid și să strige: „Breugnon! nu fii nebun! nu vezi că te iubesc? Ce o să câștigi dacă o să lași o bucată din tine, și încă din cele mai bune în gura acestui lup. Mie nu-mi trebue bărbat ciopârțit, ciuntit. Te vreau întreg..."

La plecare o sărutai din nou. Am colindat după aceea pe câmp, silabisind pretutindeni vraja cântecului simplu al naturii.

CIUMA

Nu după mult timp, ne pomenim și cu această nepoftită, că ne vizitează. Insuși eu, începusem să am amețeli. Mă gândeam cu inima strânsă de durere:

— De bună seamă, mă duc. Pofta, mi-a pierit. Asta e începutul sfârșitului...

Toți locuitorii plecaseră departe. Florimond cu Martina și Glodia, ca și baba mea. Numai eu și cu încă câțiva cheflii mai rămăsesem. Dacă văzui că se îngroașe gluma, îmbrăcai hainele cele mai rupte și-o pornii în deal, la via mea, unde aveam o cocioabă mică.

Ceasuri întregi mă tăvăleam în băligarul de acolo.

Intr'un târziu, auzind că sunt grav bolnav (vestea le-o trimesesem printr'un copilaș), notarul Paillard și popa Chamaille, veniră să mă vadă încă odată înainte de moarte.

— Să vă poftesc să intrați? Mi se pare că vă e cam cald.

— Nu, mulțumim, nu, mulțumim! strigară amândoi speriați. E destul de bine și aci.

— Haide, Breugnon, începu părintele, nu te întrista. Dumnezeu te cheamă la el. Mare cinste, fiule! Dar ca să te înfățișezi înaintea lui, trebue să te îmbraci mai curat. Hai, vino să te spăl. Pregătește, păcătosule!

— Numai decât. Mai avem vreme părinte.

— Nefericitule! Căruța nu aștepată.

— Nu-i nimic. O să mergem pe jos.

El începu să se văicărească.

— Mi se sfâșie inima, continuai. Niciodată n'o să mă hotărăsc să te las singur pe pământ.

După ce vorbii și cu Paillard, ei plecară, lăsându-mă în chinurile cele mai grozave. Dar tot eu triumfai. Căci după puțin timp, mă înzdrăvenii și mai bine, în mirarea tuturor. Pornii spre baba mea unde găsii două bolnave: pe ea și pe micuța Glodia. Primei îi îndulcii sfârșitul iar pe cea de-a doua o vindecai. După aceea mă hotărîii să plec spre Clamecy. Pe drum aflai dela un căruțaș grozava veste că mi-au dat foc casei. La început mă cutremurai. Gândul că de-acum înainte o să trăesc printre vecini, legat de ei, mă înspăimântă.

◆

Azi e sfântul Nicolae. Cei patru copii ai mei s'au strâns în jurul meu ca să-mi sărbătorească ziua. Aproape să se încaere de bucuria revederii.

— Ei moșule, îmi zic copiii. Era bine de trăit, când aveai douăzeci de ani! Femeile aveau pe atunci, pieptul mai frumos și mai plin, bărbații aveau inima la locul ei, și celelalte de-asemeni. Să fi văzut pe regele Henric și pe ducele Ludovic! Nu se mai cioplesc oamenii din lemnul ăsta...

Răspund:

— Diavolilor, râdeți! Bine faceți, e bine să râzi. Dar la naiba! Nu sunt atât de nebun să cred că la noi nu se mai culeg viile și că e sărăcie de flăcăi cari să se îmbulzească la cules. Știu bine că pentru unul care pleacă, vin în locul lui trei și că lemnul din care se făuresc ștengarii, voinici ai Galiei, crește tot așa de tare, de drept și de des ca 'nainte. Trăiască regele care bea! Și să trăiască și poporul lui, sugaci!.. Și pe urmă, ca să fim drepți, și să vorbim așa între noi, copii, un rege bun, nu zic, e bun! dar tot mai bun sunt eu. N'am ce face cu tronul nici aici, jos, nici acolo sus. Fiecare cu locul și cu umbra lui, sub soare! Fiecăruia petecul de pământ și două brațe ca să-l scormonească! Nu cer nimic altceva.

Și dacă regele ar veni la mine, i-aș spune:

— „Ești oaspetele meu. In sănătatea ta! Șezi jos, aici. Vere dragă, suntem între noi. Fiecare Francez e un rege. Și unchiașul e stăpân la el acasă".

N. C.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

CENTRALA „ASOCIAŢIUNII"
SIBIIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 20
12 Mai 1929
5 Lei

DUILIU ZAMFIRESCU

REGELE FERDINAND

Rămâne ca o datorie a generației, care a făcut răsboiul să reconstruiască pentru posteritate personalitatea defunctului Rege, la lumina tuturor calităților Sale de om și monarh. In treacăt fie zis, o asemenea carte de pătrunzătoare analiză ar fi fost mult mai binevenită acum, decât proiectatul album al Unirei, în care se va plasa cugetarea de circumstanță a multor luptători postumi pentru întregirea neamului.

Biografia Regelui Ferdinand va avea să lămurească un proces psihologic de mare interes: adaptarea Lui la sufletul Țărei, care l-a primit și contopirea desăvârșită cu sbucimul vremei. Cine va descifra pas cu pas lumea de simțire a răposatului Domnitor, va înțelege degrabă, că hotărîrea, ce-a luat în pragul răsboiului, n'a fost numai un act de rațiune, ci și reflexul spontan al unei înrudiri cu ambianța, care-i imprimase frământările ei.

Cei treizeci de ani, cari s'au scurs până la deslănțuirea cataclismului general, au fost epoca de preparație morală a societății noastre sub preceptele ideii naționale. In aceste trei decenii, cari au dat o formulă definitivă de gândire unui popor, s'a asimilat sufletește tânărul Principe, venit la noi. Impulsurile inițiale, instinctele originei, dispozițiile native s'au topit aici în clocotul de fiecare clipă al unei ideologii curente, care se înstăpânise în toate fibrele vieței noastre.

De-aceea, în ziua suirii Sale pe Tron noul Rege, cucerit fiind de Țară, s'a atașat la pulsațiile ei în mod organic și fără ezitare.

Astfel se explică tot rostul Lui în mijlocul epopeei.

In zilele dela Iași, mai târziu în Ardeal și consecvent în cursul domniei post-belice, Ferdinand a trăit și s'a frământat ca un produs al psihologiei românești.

In această înrudire trebue căutată cheia, care lămurește linia unei vieți.

10 Mai, 1929.

Octavian Goga

UN AUTOGRAF AL D-LUI BRĂTESCU-VOINEȘTI

Ferice de cei ce se vor naște în timpul înfrățirei tuturor popoarelor.

Brătescu Voinești

1929 Mai.

Ctitorii

DUILIU ZAMFIRESCU

(1858—1922)

de N. PETRAŞCU

Dacă pentru înţelegerea şi preţuirea exactă a unor scriitori, se cere o depărtare de ei în timp, pentru alţii, ca Duiliu Zamfirescu, se cere mai curând o apropiere de ei; scrierile lor se înţeleg mai bine în lumina cunoştinţei sufletului lor.

Duiliu Zamfirescu a fost stăpânit în viaţă de două pasiuni: dragostea de a scrie şi preocuparea de a se distinge ca om. Pasiunea de a scrie se simţea la el din ceasurile-i de izolare zilnică şi din mărturisirea ce repeta adesea ori în tinereţe că s'ar da cu totul celui care i-ar înlesni timpul să poată scrie. Preocuparea de a se distinge ca om, îl urmărea în toate actele lui, dela cele mai semnificative, ca alegerea carierei diplomatice sau preferinţa unor scriitori aparţinând lumii mari, ca Lamartine şi Octave Feuillet, — unul reprezentant al Franţei în străinătate, celălalt romancier al Curţii lui Napoleon III, — şi până în cele mai mici lucruri, ca felul lui de a se îmbrăca, de a umbla, de a vorbi.

Aceste două pasiuni au fost neapărat susţinute de însuşirile sale fireşti: omul înzestrat cu o inteligenţă superioară, cu maniere de bună creştere, c'un fizic seducător; scriitorul, cu un talent subtil, cu o închipuire romantică, c'o observaţie fină, surprinzând elemente ascunse de viaţă.

Pasiunile acestea la el s'au înrâurit una pe alta până s'au contopit între ele, dând o fizionomie particulară omului ca şi scriitorului.

Poetul a poetizat viaţa omului făcându-l să-şi trăiască anii cei mai frumoşi în Italia, iarna la Roma, în poezia de două ori măreaţă a trecutului ei, vara în colţuri încântătoare, la Tivoli, Frascati, Porto d'Anzio, Sorento, şi tomnile lungi şi frumoase, la viile sale din ţară, în aerul blând şi calm al podgoriilor noastre.

Deprinderile şi felul său de a fi chiar, ca viaţa afectuoasă de familie în interiorul său intim şi artistic, pururea înflorat, din Palazzo Caffarelli; cercetările sale frecvente printre ruinele Romei — cu paginele istoriei în mână, adâncindu-se în faptele de acum două mii de ani, pe care i se părea că le vede; ca şi vizitele sale în muzeele de acolo, în care trecea, mişcat, dela contemplarea statuelor lui Traian la acelea ale lui Apolon de Belvedere sau Hercule Farnese, şi altele de felul lor erau ele înseşi o poezie în acţiune.

Tot poetul din el făcea ca relaţiile lui sociale şi amicale să fie încântătoare, amestecate pururea cu idei şi impresii literare, cu amintiri şi recitări din poeţii italieni, Dante, Leopardi, Carduci, cu observaţii ce plecau dintr'un fond estetic, cu sentimente ce înălţau.

Aristocratul din el, — luat cuvântul în înţelesul clasic, cum l-a explicat el odată, — şi-a inobilat poezia, cu subiecte romantice, cu idealuri cavalereşti, cu reminiscenţe antice, puse în o formă atică de nuanţe, înlăturând banalul şi comunul ca şi apăsările de contur sau violenţele de culoare.

In acelaş timp, omul mândru din el s'a ferit de influenţe străine, mărginindu-se să admire, spre pildă, pe Eminescu, fără a-i primi influenţa, ca atâţi alţii. Pentru el, a fi original era o chestie de amor propriu, de demnitate personală.

Tot aşa, omul cu respectul tradiţiilor nobiliare l-a făcut să combată exagerările poporanismului, care se pretindea a fi unicul isvor de inspiraţie al unei literaturi. El admitea că poporanismul trebue să fie la baza talentelor literare, dar talentele trebue să fie, înainte de toate, ele, adică expresii individuale de gândire şi simţire, ridicate la ideile generale ale lumii. Poporanismul era rădăcina arborelui, trunchiul, personalitatea scriitorului, frunzele şi florile, ideile culese din lume.

Această ţinută a lui cu privirea de sus şi aceste idei literare personale, au iritat pe unii şi îi i-au făcut inamicii săi literari, combătându-l instinctiv şi subliniindu-i şi mai mult personailtatea: spune-mi pe cei ce te urăsc, ca să-ţi spun cine eşti. El a răspuns cu vioiciune şi cu succes polemicilor — uneori grosolane, păstrând formele bunei creşteri, fiind vorba, zicea dânsul, de literatură, adică de arta cuvintelor.

Din lumea visului politic, — unde se retrăgea el zilnic câteva ceasuri, dimineaţa şi seara, şi-şi gândea, şi-şi fixa, ca un pictor, viziunile, colorându-le şi armonizându-le, Duiliu Zamfirescu se cobora — şi s'a coborît toată viaţa —cu peisage şi tablouri, unele mai delicate decât altele, originale şi uşoare punere de penel, scânteetoare de lumini siderale, şi aşezate în cadrele de aur ale versurilor lui.

Astăzi, venea spre pildă, cu tabloul „de genre" *Harpista*, unde ne dă, în culori sombre, chipul îndurerat al unei tinere fete din Miramar, nevoită de mizerie să-şi profaneze tinereţea, *ducându-şi harpa prin taverne şi plecându-şi fruntea pe orice pernă.* Mâine, ne zugrăveşte chipul tragic al *Ofeliei*, nenorocită din dragoste, *Pe cap cu veşteda cunună.. Şi'ntinde braţele pe apă, Cu faţa către cer senin şi ... moare.* In altă zi, dramaticul tablou al *Blondului Doge Urseolo*, înebunind de durere în faţa catafalcului frumoasei *Dona Bianca Morosini.* Altă dată, portretul în plin aer al cavalerului spaniol Miralaia, trecând călare, *fluerând încet prin buze, cu frâul prins în stânga şi cu dreapta prinsă'n şold*, căruia o fată *dintr'o turlă, aruncâdnu-i un buchet de flori*, îi sperie calul care-şi aruncă stăpânul, iar el culegând buchetul şi nevăzând pe nimeni la ferestrele turlei, zice în graiu-i înflorit de meridional: *A căzut poate din sborul călătoarei luni de Mai!...* Uneori ne înfăţişează peisaje cu subiecte clasice ca Villa Tusculana, a lui Cicerone, unde se aude un glas *Plin de un dor fără saţiu de lumea vremilor duse;* sau *Villa Aldobrandini*, dela Frascati, cu *Păuni stelaţi şi fauni şi bacante;* sau *Castelul Fusano*, de *pe Tibru la vale, unde Trecutul a pus dureri ideale;* sau portretul anticului *Cleobul*, înţeleptul şi frumosul Cleobul, cel *„fericit de mic, ca să aibă pe Platon dascăl, pe Aristotele Amic, şi amică pe Mnesila; să se nască într'o cetate ca Atena înţeleaptă; şi să-şi treacă tinereţea într'o lume încântătoare, cu Ceramicul la dreapta, cu Acropolea la stânga şi cu marea la picioare;* sau melancolicul peisaj *La lună*, în care imaginea *Astrei plutitoare prin văzduhuri line, Desprinsă din hausul unei lungi simfonii de durere*, rezumă durerea întregei lumi.

Dar ca tine 'ndurerată nu e alta 'n univers,
Stea, ce fără de speranţă, chemi trecutul fără vers!
Tu răsari de peste ape, galbenă şi gânditoare,
Parcă soarta pământească te străbate şi te doare,
Şi, plutind, te urci în noapte, ca în propriul tău vis...

Şi imaginea tristă a lunei îi aduce în minte o dragoste tristă a sa din tinereţe, — o femee gingaşă moartă la Corfu, — care trecuse pe dinaintea lui cu faţa ei palidă, cum trecea acum luna:

Fost-a fost un timp odată când de marginea pădurei,
Noi şedeam, cătând în faţă-ţi ochii galeşi, urma gurii
Şi-am simţit-o cum se cerne blânda ta cerească rază,
Şi din ochii tăi de astru în ai ei se furişează,
Aprinzând misterioase doruri de necunoscut.

Ea s'a dus. De-atunci trecut-au ani şi ani. Adevărat:

Am uitat atâtea lucruri şi atâtea m'au uitat!...
Totuşi, când te uiţi la mine cu privirea ta cuminte,
Şi te 'ntrebi, nedumerită, în ce timp s'a petrecut?...

Intr'o zi încă ne dă un triptic antic, amintind timpurile poetice ale păgânităţii: *Ninfa Tânără Leuco*, ale cărei sânuri ni le descrie astfel, privite de ochii săi fermecaţi de frumuseţea lor:

Albe, ca o vale ninsă, şi cu vine stràvezii,
Sânurile mitilele i se umflă ca doi muguri,
Iar de dânsele s'anină două semne viorii,
Două glume, două benghiuri, două boabe ca de struguri...

Apoi, aşa înfiorată de tinereţe, ne-o arată în cadrul întâi al tripticului jucându-se cu craiul de zeu Bachus:

Ninfa tânără și zeul pe nisip își spun povești,
Se răstoarnă, se sărută, ea la sânul ei îl strânge
Și râzându-i, îl întreabă: „Puiule de unde ești?"
El, cuminte, îi răspunde: „Sunt de unde nu se plânge".

In cadrul al douilea:

Dar văzând urmă de struguri, zeul făr' de Dumnezeu
Iși întinse lacom gura ca să soarbă dulcea rouă;
Ninfa 'nchisese ochii, tremura, vorbea mereu,
Și-'mprejurul lui, întreagă, se 'ndoia ca luna nouă.

In fine, al treilea cadru al tripticului:

Iar la urmă când fu vorba pe întoarcere 'napoi,
Pace s'o mai prindă valul, ca pe vechea lui stăpână
Zeul își luase drumul, și de unde erau doi
Acum plânge numai dânsa.... iar Oceanul o îngână.

Și altele și altele multe, animate adesea ori de nuduri fermecătoare de o frumusețe clasică, ca:

Plecată cu capul pe albe genunche, pe care o rază din soare pe furiș se coboară și lung o sărută pe gât, iar vântul crezând că-i soarele prea arzător, El părul ei moale cu vinete unde, ușor i-l desprinde de sus, și întreaga-i ființă în păr ui-o ascunde și trece tăcut spre apus.

Cu alte cuvinte, mai mult peisaje, portrete, tablouri, nuduri din vârstele de aur ale lumii, viziuni antice de bacante, de fauni, de trireme; domnițe mezine romance, cruciați, dogi venețieni, cavaleri, castele, vile, parcuri, ființe și zile de sărbătoare, iată în rezumat cuprinsul poeziilor lui din *Fără titlu*, *Alte Orizonturi*, *Pe Marea Neagră*. Pretutindeni înălțimi de viață, regiuni eterate de sentimente alese, raze de lumini curate de pe vârfuri de munte, idealuri de altă dată, sublinieri triste din zilele prozaice de astăzi, — căci sufletul lui e pe culmea acelor idealuri de odinioară, cu gândul la eroii și lucrurile frumoase din timpuri apuse. Acolo sus pe înălțimile idealului, el se simte atât de singur că portretele străvechi de pe pereții camerii lui îl cheamă la ele, în lumea lor, *unul cu gura mică* și *cu ochii adânci sub gene*, — îi șoptește blând și cu milă:

Intre cer pământ și apă,
Eși mai singur decât noi,
Ia-ți un cadru să te'ncapă
Și vin colea, vom fi doi!...

Și nu numai singur, dar și pătruns de zădărnicia vieții:

Sosesc cocoarele, sosesc
De după deal de țintirim,
Iar anii trec, copiii cresc
Se schimbă tot ce-i omenesc
Și noi îmbătrânim.

Mi-aduc aminte ca acum,
Când alergam cu capul gol
Prin prăfăria de pe drum
Și când ardeam cărțile scrum
Și școalei dam ocol.

Și mai târziu când am plecat,
Ce veselie în trăsură!...
Cum nici n'am plâns, nici m'am mirat,
Pe când plângea un biet argat
C'un deget dus la gură.

Și vreme lungă mai târziu,
Când m'am întors cu dor de bine,
Nehotărît fără să știu
Ce pot să fac și ce-am să fiu
In lupta mea cu mine.

Și 'n fine astăzi, când gândesc
La ce ne este dat să fim,
Cum anii trec, copiii cresc,
Bătrânii cum se odihnesc
In deal la țintirim.

Mă simt nepriceput și mic
In gloata de zădărnicii,
Și nu mai pot zice nimic,
Ci numai ochii îi ridic
Și caut spre copii....

Aceleași idei nobile, aceleași scene sentimentale, aceleași peisaje și portrete frumoase de modèle de altă dată, în romanele lui: *Viața la Țară*, *Tănase Scatiu*, *în Războiu* și *Indreptări*.

In cel propriu zis *Viața la Țară* e descrisă frumusețea din trecut a boerilor stăpânitori de moșii, care trăiau la țară, în conacurile lor, o viață pacinică și spornică sub brazda pământului, iubind natura și orizonturile largi ce-i înconjurau: suflete de boeri, ca ale Comăneștenilor, Sașei, al lui Mihai, pline de sentimente umanitare, iubitori de țărani și de pământul țării. Apoi, ca un contrast ironic al lor și pentru a le pune mai mult în evidență pe ele, ne trece pe dinainte, cu relief și culoare apăsată, sufletul josnic și lacom al lui Tănase Scatiu, care uzurpă locul boerilor de odinioară.

In, „*In Războiu*", ne zugrăvește războiul nostru de independență și ne arată calitățile ostășești ale românilor și jertfele de viață ale unor viteji ca Maiorul Sonțu, Valter Mărăcineanu, Maiorul Lipan....

In *Indreptări*, ne dă ideea unei regenerări a vieții noastre de astăzi, prin pilda suferințelor românilor de peste munți și a nobilelor suflete de preoți din Transilvania, cei care au intreținut focul sacru al românismului.

Iată pe scurt omul și poetul. Ideile lui înalte, simțirile alese și forma estetică în care le îmbracă sunt și rămân ale unui clasic.

Dar omul și poetul din el, care s'au completat și armonizat atât de fericit în tinerețe și chiar în anii de bărbăție, după vârsta de 50 de ani, au intrat într'un fel de desbinare, la început ascunsă și mai în urmă pe față. Câțiva ani de zile poetul tăcu supus omului. Ambițiile care vin cu anii aceia mai reci, adversitățile vieții care nu lipsesc atunci când nu mai interesezi lumea pe laturea sentimentală, au trezit în el omul de acțiune, l-au făcut om politic. Se alipi de Generalul Averescu, pe care îl stima mult ca militar și caracter, fu ales senator, președinte de Cameră, unde se distinse ca pretutindeni, fu Ministru de Externe. Poetul de odinioară, trubadurul elegant ca un Castelan, cel întors mai mult cu privirea spre trecut, cedă pasul omului de actualitate. Cu toate acestea, și cu tot regretul tainic al omului legănat de onorurile momentului, noi credem că Duiliu Zamfirescu, dacă nu dispărea așa de curând, ar fi revenit la prima lui dragoste de poezie, care era mai adâncă în el și care fu adevărata aureolă ce îi înconjură numele cu strălucire.

N. PETRAȘCU

NOTE BIOGRAFICE

Duiliu Zamfirtscu s'a născut în 30 Octombrie 1858 la Focșani. A luat licența în drept în București. A fost numit substitut de procuror la Târgoviște. A părăsit magistratura, venind ca redactor la *România Liberă*, unde scrie mai mulți ani articole politice și foiletoanele literare, intitulate *Las Palabras*, semnate cu pseudonimul *Don Padil*. In Iulie 1885, e numit atșat de legație. In Aprilie 1888, secretar de legație cl. II la Roma. După patru ani, în Iunie 1892, e transferat câteva luni la legația română din Atena și apoi detașat la legația din Bruxelles, de unde, în 1894 trece din nou ca secretar cl. I la Roma In 1905, e numit secretar general al Ministerului de Externe și în 1909 delegat al Comisiei Europene a Dunărei. Ministru plenipotențiar cl. I, în Noembrie 1911, demisionează din postul de delegat al României în Comisiunea Dunărei în Aprilie 1918. E Ministru de Externe în 1920 în Guvernul Generalului Averescu și apoi, după câteva luni, ales președinte al Camerei Deputaților. In 1922, Duiliu Zamfirescu încetează din viață, într'o excursiune la Mânăstirea Agapia.

adevarate

piesa cea mai consultată...

Intr'o zi, Duiliu Zamfirescu, fu invitat la dejun de Ștefan Mihăilescu, colegul său de redacție, dela *România Liberă*. După ce dejunară împreună și trecură în bibliotecă, Ștefan Mihăilescu voind să-i deie un cogneac pentru digestia dejunului, scoase dela spatele cărților din bibliotecă, sticla cu cogneac, în care nu mai era decât puțin. Atunci Duiliu Zamfirescu zâmbind îi zise: „Desigur Ștefane, că e piesa cea mai consultată din bibliotecă"! Acesta râzând îndesat, completă ideea: „Consultată și asimilată!"

◆

cu pictorul Alpar

Altă dată, la un restaurant, fiind la masă împreună cu pictorul Alpar, Duiliu se lovește pe sub masă de câteva ori de picioarele lui. Bine, amice, îi zise Duiliu, dar câte picioare ai? Văd că unde mă întorc, dau de câte un picior de al d-tale?

◆

Papa, n'are copii...

La Ministerul de externe, unde era atașat de legație în direcția consulară, el da adreselor și notelor verbale scrise după calapoade vechi, — o importanță potrivită, mai serioase părându-i lui cetirea unor cărți noui sau „pieptănarea" unor cuplete din o „poezea" inspirată dimineața stând în pat cu ochii în plafon.

Directorul său I. Papiniu, om zelos al datoriei trata literatura aceea dela Minister drept „fleacuri", lucru care supăra pe Duiliu și se răsbuna bodogonind singur printre dinți:

— Literatura, acest domn, o scoboară la fleacuri, în vreme ce d-lui, fiu de popă, se cocoață la Papiniu. Auzi, Pa-pi-niu, parcă noi am fi catolici, și apoi Papa e călugăr, n'are copii!"...(1).

---

1) Din volumul *Duiliu Zamfirescu* de N. Petrașcu.

poezie

VICTOR EFTIMIU

FAUNUL

Un faun mic s'a strecurat în vie
Să fure cojile de pâine ce-au rămas
Din pâinea lucrătorilor de peste zi
Și eu l-am prins de lungile-i urechi,
L-am scuturat puțin, apoi l-am sărutat
Pe fruntea lui păroasă,
Intre cornițele de drac
Și ne-am făcut prieteni.

— Cum de-ai întârziat în veacul nostru,
Copilul meu cu ochii înțelepți și buni ?
Ce te-a făcut să lași driadele, silvanii,
Pe zeul Pan și toate bucuriile silvestre
Ca să cobori în lumea noastră ? Au nu știi
Cât a făcut-o de urâtă omul — și de rea ?
De ce-ai lăsat pădurea legendară
Și zeul cel mai fericit ?

— O, Pan e mort de mult, de mult !
Muri de foame într'o zi și de mândrie...
Un tânăr zeu barbar și trist era slăvit acum
Și oamenii doar lui îi mai duceau prinoase..
Eu singur am rămas din toată ceata noastră
Și-am să trăiesc cât vei trăi și tu,
De nu vei vrea să mă ucizi, la rându-ți,
Așa cum au ucis pe frații mei !
O, nu mă omorâ, căci am să-ți spun povești
Și dacă-mi dai un nai, eu am să cânt din nai
Tot ce cântau Silvanii, tot ce driadele dansau
Și-am să imit pe zeul Pan când se 'mbăta
Și țipetele nimfelor când le goneau satirii...

Eu am văzut Olimpul și zeii toți și știu
Că toate trec : și omul și gârlele și zeii ;
Că tot ce mai rămâne e cântecul de nai
In care-a pus trecutul coloanele-i de aur
Pădurea, toată hora de zâne legendare
Iar marea, legănatul sirenelor extaz.
In cântecul de flaut, perpetuat prin veacuri —
Un cântec lin în noaptea subt stelele eterne
E toată armonia din sufletul păgân
Și de mai cântă naiul — Olimpul n'a murit !"

DETRUPARE, IN NOAPTE

In noapte, mersul nostru trezeşte pe cărare
gândacii-primăverii şi florile-aţipite...
Ne cade gându'n noapte ca stelele grăbite,
şi luna ne e toată vărsată pe spinare.

Ni-s mâinile de sticlă şi paşii : clopoţei.
Salcâmii-şi trec mireazma prin noi ca o lumină,
şi nu ştim dacă 'ncepe în trup sau în grădină
să cânte-un cor de îngeri şi sufletul cu ei.

O, pietrele-ascuţite şi spinii 'nveninaţi
cu noaptea toţi pieriră de pe poteca noastră.
Tăcerea vine'n urmă ca o panteră-albastră
şi îi simţim răsuflul şi paşii furişaţi.

Şi, deodată, trupul ne cade la picioare
ca un vestmânt de spumă, aşa de diafan, —
şi sufletele sboară ca două pasări rare
să vină cu luceferi în ciocuri de mărgean !

RADU GYR

PASTEL PROVINCIAL

Amurgul trece calm şi visător
Pe strada mea tăcută şi retrasă ;
S'abate, blând, la fiecare casă
Şi bate în ferestre zâmbitor.

E linişte de templu părăsit,
O linişte senină, muzicală ;
Şi strada mea, umilă şi banală,
Adoarme 'n sânul serii ce-a venit.

S'aprind lumini în geamuri, rând pe rând ;
Trec muncitori cu fețe abătute,
Iar casele se 'mbracă 'n umbre mute,
Perdelele coboară fluturând.

Şi cum se lasă mistic din tării
A nopţii sfântă pace, monahală,
Tăcerea e acum materială
De pare că-ai putea-o pipăi....

DEM. BASSARABEANU

TOAMNA

de CATARINA ANDRIEVNA BEKETOVA

O, scumpă tinereţe, flori pline de viaţă !
Ce crud s'aşterne moartea pe strălucirea voastră !..
Şi totuşi, primăvara plutind sub zare-albastră,
Vă re 'nfloreşte iarăşi, când tinereţea 'nghiaţă...

De-apururi... Nu-i zădarnic, dar florile-au căzut.
Nici lacrimi, nici mâhnire n'aprinde viaţa lor,
In parcul mort, de-acuma eu singură cobor.
Privesc frunzişul veşted cum doarme-adânc şi mut.

Nădejdi şi flori, staţi moarte în jurul meu... Odată
De voi mi-a fost legată viaţa... De-ar putea
Nădejdea să-mi zâmbească din nou, înlăcrimată !...

Un vis frumos să treacă o clipă'n calea mea,
Să 'nchid în noapte ochii şi pentru totdeauna
S'adorm în somnul firii, să nu mai simt furtuna...

Trad. de **AL. IACOBESCU**

TĂEREA NUCETENCEI

(NOTE SCRISE IN VREMEA CEIA)

3—4 Februarie 1917

de I. C. VISSARION

Armatele duşmane de ocupaţie, au poruncit să se taie din pădurile Statului.

Domnul Iancu, primarul Titului, a trimis poruncă pederând, să iasă lumea la corvoadă şi să taie lemne din *Nuceteanca*, pentru armate şi pentru ei, să le tae adică în parte.

Pentru că nici eu n'aveam lemne, am plecat cu Martac să tăiem şi noi. De câteva zile tăia lumea lemne şi căra acasă.

Am plecat prin sat mai întâi să caut sanie sau căruţă, ca să aduc partea mea. Când am intrat în tocmeală pentru chirie m'am speriat.

— Treizeci lei, de aduci sfert.., treizeci şi cinci, de aduci crăci...

— De ce aşa scump, că sunt doar trei kilometri până la pădure?...

— N'ai văzut cum dau Nemţii la bani?... Numai ei ştiu să preţuiască munca!... Hoţii de boeri ne dădeau câte un leu de chila de bucate dusă la gară!... Neamţul dă cincisprezece lei p'o găină!..

Ce era să mai fac? N'am vrut să dau, şi-am plecat cu Mărtăcel la pădure să le tai şi a doua zi oi găsi şi căruţă să le aduc.

Dedeparte auzii pocnetul topoarelor.

Dela capul Tomşanilor auziam însă şi copacii când cădeau jos. Stejari bătrâni de optzeci şi de-o sută de ani, frasini şi ulmi, lemne numai de lucru, erau prăvălite, sparte, puse în şirul de căruţe, care plecau spre toate satele.

Lume mai multă ca la bâlci. Cât e pădurea de mare, trei-patru sute de pogoane, ori mai mult, furnicà de oameni, cari tăià lemne, încărcà, plecà mereu şi venea mereu...

Cei din Odobeşti: cărau.

Cei din Titu: cărau cât puteau.

Cei din Mărunţiş: cărau şi puneau şi pe copii să care cu târliile!

Cei dela noi din Costeşti: cărară pe capete cu sănii trase de vite şi unele trase şi de ei; iar femeile ce n'aveau vite, cărau cu crosniile.

Cei din Crav: cărau fără întrerupere.

Cei din Branişte: nu se lăsau mai pe jos.

Intrai şi eu în pădurea, în care n'am mai intrat din 1902 sau 1903, când se făcuse în ea o vânătoare regală.

— Cum e regula aici? întrebai un om din mulţimea de ţărani ce tăiau lemne cu capetele goale.

— Te-apuci şi tai. Faci sfert; chemi pe domnu Iancu sau pe pădurarul lui şi taxează; plăteşti, încarci căruţa şi apoi pleci acasă.

Câţiva soldaţi unguri, cu puşcile la spinare, se plimbau printre căruţe.

— Da ăştia ce rost au?

— Nu ştii că colonelul Peja e în gazdă la domnu Iancu? I-a dat soldaţi de ajutor... Tompa dela Găeşti a strigat să se tae pădurea... Şi Tompa e destul de puternic.

— Banii cine-i ia?

— Domnu Iancu!... Şi i-o fi împărţind cu Tompa...

M'am uitat prin pădurea în care nu mai puteai înainta de căruţe şi de buşteni trântiţi.

Iacă şi domnu Iancu, gras, vesel şi cu ochii de uliu prădalnic.

— Bună ziua, bună ziua! îmi strigă el, obicei ce-l luase din naintea războiului, când aflase că scriu la „gazeturi".

— Bună ziua, domnule Iancu.

— Ai oameni în pădure, tizule?

— N'am, domnule Iancu...

— Păi ce mai stai, domnule?... Nu vezi cum merge acuşi?... Crezi c'o să mai vezi Nuceteanca Plopului peste două săptămâni?... O dau la ţărani, să zică şi ei bodaproste, când şi-or încălzi copii...

Nu e aşa mă? Sunt eu om rău, că vă dau lemne mai mult de pomană, din pădurea ce erà odată a Statului?

— Nu eşti, domnule Iancu...

— Adică de ce să stea pădurea pădure şi voi să muriţi de frig?... De erau Românii la putere, degeraţi; dar acuşi Nemţii, aţi văzut?... Nemţii, săracii, vă vând pădurile mai pe nimic... Că ce sunt două zeci de lei sfertul acuşi, când dai o găină cu atât?

— Aşa e...

Prin urmare, un sfert de lemne p'o găină, ca să ziceţi şi bodaproste!

— Aşa e, domnule Iancu, bodaproste!..

— Şi numai mie să-mi mulţumiţi, că mie mi-a venit ideia...

Am spus colonelului: „Domnule colonel, populaţia suferă de frig... să le dăm pădurea de colo... Ce-or putea, ori da şi-or lua; cine nu o avea ce să dea, o mai trece şi dela noi!..."

N'am zis bine?

— Bine, domnule Iancu, bine...

— Şi colonelul a vrut... Colonelul e regilì judeţului Dâmboviţa, şi capitala acuşi e la noi la Titu, iar nu la Târgovişte...

— Aţi făcut bine, domnule Iancu!

— Aşa, domnule Iancu, tizule, du-te, ia oamenii cu plată, tae şi cară acasă cât vrei!... De ce ar căra lemne toţi, iar dumneata, nu?

Incepui să tai şi eu lemne. Toporul însă nu-mi prea tăia. Mâinile îmi îngheţau pe coada rece a lui.

O femeie tânără, care jucase cu mine la horă, ea fiind fată mare, eu flăcău, mă privia cum mă nevoiam cu tăiatul. Erà Siţa lui Fănică, ce venise şi ea să tae lemne, căci bărbată-său erà dus la răsboi. Venì şi începu să taie lemne şi să-mi ajute mie..

— Ce faci Siţo?

— Am venit să-ţi ajut.

Privind-o cum aducea toporul voiniceşte şi cum isbia cu el în tulpina aninului, de răbufnea jos arborul cel mai gros; cum îl tăia apoi în lemne de sfert şi-l căra puindu-l în sfertul meu, mi s'a părut că altă dată, nu ştiu când, m'a mai ajutat ea astfel. Ii luai seama şi icoanele mişcărilor ei de acum, erau identice cu mişcările dintr'alte icoane, de altă dată. Mă gândi, unde şi când s'a mai petrecut aşa ceva... Mi-adusei aminte de un vis al meu şi hotărâi să-l caut acasă, în notele mele de vise.

Siţa mi-ajuta mereu, cu o tragere de inimă şi cu o duioşie nespusă.

Mi-am adus aminte ca 'n visul acela, pricepând marea ei dragoste de mine şi mila ei de nenorocul meu d'atunci, i-am sărutat şi mâna şi m'am dus şi acum, am privit-o mult şi când s'a oprit niţel să răsufle, am apucat-o de mâini

— Ce faci?! Astâmpără-te că e lume p'aci... şi când o venì bărbată-meu din răsboi, mă spune şi mă omoară!... Imi faci rău!...

— Siţo, de ce vrei tu să tai lemne pentru mine? am întrebat-o.

— Pentrucă tu nu poţi să tai... n'ai prea muncit ca noi şi acum ai ajuns şi tu la mare nevoe! Mi-e milă!... Dar dă-mi drumul de mâini!...

— Siţo, mâinile tale muncesc pentru mine! Lasă-mă să le sărut!

Şi repede îi sărutai mâna stângă, care se brodise mai aproape de gură-mi.

— Ce faci?! Ce faci?!... ce sunt prioteasă să-mi săruţi mâna? Vai de mine, Iancule mă faci să plâng!

Căzu moale pe un buştean trântit, şezu pe el, cu amândouă mâinile puse la ochi.

— Siţo! şi încercai să-i iau mâinile de la ochi şi de pe obraji. Văzui că-i şiruiau lacrimile în jos.

— De ce plângi?... Siţo.. de ce? şi şezui şi eu lângă ea.

— Să-mi săruţi tu mâna... tu?! Ce vrei dela mine, Iancule, sufletul?...

— Tu care te osteneşti pentru mine, Siţo, meriţi şi mai mult!... Cine, pe vremea asta, mai are milă de altul?... Tu, o femee, vii să-mi ajuţi...

— Copilăria, tinereţea noastră şi... dar se oprì din spuse...

— Dragostea?! complectai eu.

— Ea, ea!... Ne eram dragi Iancule... odată....

— Mie mi-eşti şi acum, Siţo!...

Ea nu răspunse.

Lixândrina lui Beù, mă luă de ureche pe la spate şi ne spuse:

— V'aţi mai adus aminte d'odată?

— Şi ce zor ai tu? îi zise Siţa, ştergându-se la ochi.

— De ce plângi surioară? o întrebă Lixândrina.

— M'a lovit o smicea 'n ochi...

— Inţeleg, şi eu proasta, credeam altele...

Ne sularăm în sus şi ne apucarăm iar de tăiat lemne.

Am gândit că, numai cei ce trăiesc săraci în căsătorie, numai cei care îşi chinuiesc trupul ca să muncească unul pentru altul, ar putea să rămâie uniţi într'adevăr şi pentru o căsnicie mai lungă, prelungită prin vr'o altă planetă a Cerului. Lacrămile pământului, vărsate de ei, unul pentru altul, le vor rămâne ca daruri de pietre scumpe, ce şi le-ar face atunci cadouri de dragoste...

„Am suferit amândoi: tu pentru mine, eu pentru tine!"...

Până seara am făcut cu Siţa două sferturi mari de anin!

Seara am venit acasă şi-am căutat visul. Iată-l:

UN VIS

Miercuri spre Joi 20—21 August 1914.

O oştire streină, cu căşti englezeşti în cap, ca acelea ce le poartă englezii prin Africa, dar de fier şi de culoare vânătă, poruncise să se taie pădurile. In spre apus dela mine se tăia o pădure. Erà lume multă şi soldaţi streini cu armele la spinare. Vorbiam cu cineva dintre ei, dar ce, am uitat.

Tot p'acolo erà şi Siţa lui Fănică, ca 'n

SONIA

de AL. VĂITOIANU

Mai era mult pân' la ziuă când, prin curte și prin odăi, porni un șoșot tot mai aspru, mai aprins.

De afară, se auzea limpede :

„A ucis'o a ucis'o și el s'a spânzurat !"

Odăile se luminară și glasurile se înteţiră.

Coana Raluca trase un chibrit și aprinse lumânarea.

— Ce-o fi ! Ia !

Conu Costache deschise un ochiu și, somnoros, mârâi :

— Hmm... Ce'i ?

— Auzi că s'a spânzurat. Ia vezi.

— Dacă'i noapte, cum să văd ? Stinge lumânarea. Și Conu Costache Ene, măcar că pe moșia lui se 'ntâmplase ce s'o fi întâmplat ; își suci trupul pe o parte, iar Coana Raluca, ca soţie ascultătoare ce era, stinse lumânarea și 'și suci și Dumneaei trupșorul pe altă parte. *Dumnealui* porni iar, pe nări, sforăitul curmat o clipă și *Dumneaei*, mai simţitoare își făcu o cruce pe sub plapumă și rămase cu ochii deschiși și cu urechea la șoșotul de afară.

Slugile însă și, de prin sat, oamenii, își traseră, înfriguraţi, hainele pe ei și prin întunerecul ce domnea adânc, și lătrătura furioasă a câinilor întărâtaţi de larma asta neobișnuită, alergară din toate părţile, spre casa Mitrofanei.

In dosul casei, sub un nuc bătrân, zăcea fata Mitrofanei, întinsă pe spate și cu tăiușul unei barde, înfipt adânc drept între sprincene, iar sus, spânzurat de o cracă, bălăbănea corpul unui bărbat.

La lumina ofticoasă a unui felinar cu o lumânare de seu, doi vătăjei, cu câte un băţ lung de corn în vârfurile cărora stau înţepenite baionetele în trei muchi, singurul arsenal al autorităţii comunale, păzeau să nu s'atingă nimeni de cele două cadavre, până n'o veni judecătorul dela Voinești, după care primarul trimesese, în goană, o brișcă cu doi cai.

Chipul fetei era par'că lăţit și de străfulgerarea morţii, ochii îi încremeniseră holbaţi. Bărbia și cu ea buza de jos, îi atârnau, desvelindu-i, spre un colţ al gurei, dinţii, într'un rânjet hidos iar din frunte, ca un nas năprasnic, spânzura coada securei, până 'n jos de beregată. Cu ochii săi, cătând cruciș moarta semăna că'și măsură lungul nasului.

Omului i se deslușeau numai picioarele, dintre care unul se sgârcise din genunchiu, cum s'ar fi ferit de ceva. Cealaltă parte a trupului, se pierdea în întunerec.

Deoparte, Mitrofana, în braţele a două femei, ce căutau, zadarnic s'o liniștească, bocea cât o lua gura.

◆

Lelea Mitrofana era văduvă. Ii murise bărbatul curând după ce s'a fost măritat și pentrucă, la început, i-a fost a silă să'și muncească ogorul, a plecat la Iași, ca multe alte femei rămase singure, chip să-și câștige o pâine. Acolo a intrat slugă 'n casă la Consulul rusesc unde a slujit un an de zile încheiat. Atunci a cunoscut-o un **muscal**, vre-un funcţionar mai de seamă dela consulat ș'a îndrăgit-o numai decât, că era frumoasă Mitrofana, dar și muscalul, pe portiva ei, chipeș, bine legat și, mai ales subţire la vorbă, semn să se fi tras din neam mare.

Au trăit ei o vreme, de nu se mai deslipeau. I'era dragă rusului s'o piardă din ochi ș'o purta ș'o îngrija par'că nici n'ar fi fost o ţărancă dela ţară și 'nvăţase și ea să se poarte pe pilda lui, de, când se gătea, nici n'o mai cunoșteai.

Atâta supărare avea Mitrofana numai, că muscalul, pe obiceiul muscălesc venea, des, băut acasă s'atunci făcea urât tare, de-o speria pe femee. Nu c'ar fi pătimit ea ceva. Mâna pe dânsa nu punea, dar, pe semne de arsura spirtului, că numai spirt bea el, da ochii peste cap și făcea spume la gură. S'așa, s'a întâmplat odată, că l'a găsit Consulul beat și stropșindu-se pe obiceiul lui și numaidecât a chemat un doftor din târg și ce-or fi sfătuit ei între ei că, la o săptămână după aceea, l-a trimes pe muscal la urma lui, în ţara rusească.

Mitrofana a rămas grea și Consulul nu s'a îndurat s'o lase pe drumuri. A ţinut-o acolo, pân'a născut, a 'ngrijit'o, i-a botezat copilul, o fetiţă, leită tatăsău, cu un popă rusesc, acolo la cancelaria împărătească, i-a dat o sută de carboave și i-a spus : du-te femee unde-oi ști.

Și ea s'a 'ntors în satul ei, la Budești.

Sonia, așa o chema pe fată, a crescut laolaltă cu semenele ei din sat, dar o alinta tare măsa, unde-i fusese drag muscalul. Era fudulă că fata ei nu'i din prostime. Tată-seu a fost slujitor împărătesc. La zile mari purta chivără'n cap și mundir de ștofă verde și paftale de aur la gât și la umeri și stele de argint la paftale. Așa spunea ea și oamenii se minunau.

Dar și cu fata avea Mitrofana supărare. Era cu toane Sonia. Uneori nu era chip s'o stăpânească. Ca o iadă ce-a dat strechea 'n ea. O aduna ba de pe un gard, ba dintr'un vârf de pom, ba depe streașina casei... tot cu inima sărită. Alteori se făcea covrig pe prispă și sta îmbufnată toată ziulica. O vorbă nu suferea să'i spui. Din nimic. Și deodată, când nu te gândeai, sărea din loc ca de-o arsură ș'o pornea la goană pe poartă și pe drum, drept la marginea pădurii. Acolo se'nfunda în codru, de nu'i mai da măsa de urmă. Sta ascunsă până asfinţea soarele la o rădăcină de copac, lăţită la pământ cu faţa 'n sus, cu braţele desfăcute și ochii ţintă la cer ; privirile înfipte în adâncurile albastre. Pe urmă se întorcea acasă, potolită, moale, se gudura pe lângă măsa și i se culca în poală, ca un copil liniștit și cuminte ș'o ruga să'i spue povestea cea cu balaurul, de nu-i mai răbda inima măsii să'i zică o vorbă de ocară. Odată a vrut s'o certe mai aspru și așa s'au făcut ochii fetei, că Mitrofana s'a speriat. Drept ochii lui, ai muscalului, când venea beat acasă. Și n'a mai îndrăznit.

Când s'a ridicat Sonia fată mare, a eșit și ea la horă.

Se făcuse, pe adevăr, frumoasă, dar nu-i puteai pricepe frumuseţea. Era albă

---

vremea când erà fată mare. Și parcă erà mai frumoasă și mai cu minte.

Ii cântam, îi spuneam c'o iubesc, ba îi și sărutam mâna!

Ea sta tot în preajma mea și-mi ajuta și mie la tăiat lemne— spunea că mă iubește!...

Oștirea streină căra lemnele în trenuri și nouă ne vindea crăcile și strâmbăturile.

Nu știu cum s'a sfârșit visul.

Cum se vede, ceiace visasem în 1914 se împlinea în Februarie 1917, numai că Nuceteanca vine dela mine spre miazăzi-răsărit, iar nu ca în vis: miazănoapte apus. Imaginele au fost în cruci, dar identice.

Dimineaţa am plecat cu Mihai Ion Soare, chirigiu, să-mi aducă lemnele, pe douăzeci de lei chirie

Acolo însă, tocmai sferturile noastre lipseau: ni le furase!

Am început să întreb pe oameni. Se făceau mulţi că nu știu.

Unul însă îmi șoptì :

— Notarul Năstăsescu a venit astă noapte cu Dumitru Vasile, cu Ioniţă Gheorghe Ilie și cu băiatul lui Vasile Mangeac și le-a încărcat în trei căruţe de le-a dus Gichì... Da să nu mă spui !...

Mă întâlnii cu notarul, care strângea și el bani, dela oamenii din Costești, càci se șoptea că are zeciuială dela domnu Iancu...

— Domnule notar, mi s'au furat sferturile mele...

— Ţi s'au furat sferturile?! se miră el.

— Da.

— Păi dacă s'au furat pentru d-ta ce mai vrei?...

— Le-a furat hoţul pentru el, nu pentru mine ; dar erau ale mele.

— Și acum probabil că sunt ale hoţului!?

— Sunt.

— Apoi ce mai vrei dacă sunt ale lui?

Incepui și eu să râz.

— Cum domnule, adică muncii cu toporul, eu, cogeamite scriitorul, să fac lemne pentru foc și hoţul să le fure?

— Adică, dacă a vrut să le facă ale lui și dumneata n'ai fost în stare să-l împiedici, ce vrei să-i fac eu?...

— Să-i zici: domnule Năstăsescu, te somez în calitate de notar, să dai lemnele lui Vissarion!...

— Ha-ha-ha !... Crezi adică că tocmai eu să fiu hoţul?

— Tocmai!

— Du-te și dumneata și încarcă de colo, unul, două și gata...

— Păi ăl care le-a făcut?

— Fură și el dela altul!.. Așa e acum: hoţ de la hoţ!

Mihai găsì soluţia bună și trase la sfertul arătat.

Il puse sus și...

— Banii cine-i primește? întrebai eu.

— Eu, dacă mai vrei să și dai...

Ii dădui polul și plecai acasă cu sfertul tăiat de altul.

Așa mergea acum: hoţ de la hoţ!..."

I. C. VISSARION

la față, cu părul ruginiu și ochii ca oțelul călit. De-a minunea însă : cât îi spuneai o vorbă, ori făceai o șagă, ori te miri ce-i părea ei, că ochii i se 'ntunecau ca negrul corbului și porneau să scapere fulgere de lumină vânătă ca urma de chibrit când îl freci noaptea între degete. Și atunci ți-era a spaimă să te uiți la ea. De trup era înaltă .puțină la piept și șoldurile teșite de nu-i osebiai curmătura mijlocului, mai ales când, pe obiceiul dânșii, își strângea fotele tare pe trup, c'așa-i plăcea ei, să se 'nfeșe par'că, de părea și mai înaltă și mai subțire. Un fus, de jurul căruia o babă hâtră ar fi depănat un fir de mătasă. De așa părere și de ușoară ce semăna, cătând la dânsa, așteptai par'că, pe minut, să prind'a se 'nvârti, numai ce i-ai face vânt cu două degete. Cum de firul tors din caer, faci vânt fusului să se răsucească.

Flăcăii se băteau dela dânsa și ea dreaptă și neclintită, aștepta, cum, primăvara, așteaptă mioarele de se bat cârlanii, să vadă care a răzbi. Numai puțin, buzele i se desfăceau, par'c'ar fi gândit să zâmbească dar de 'mpietrit ce-i era chipul, nu osebiai dacă zâmbește ori își frământă dinții albi, mărunți și ascuțiți, între fălcile-i încleștate.

Odată era să se 'ntâmple moarte de om. A plesnit unul c'un ciomag pe altul, de l'au dus în cârcă acasă și Sonia nici n'a întrebat. L'a apucat pe cel de-a dovedit, cu mâinele de umeri, flăcăul a 'ncleștat-o de mijloc și, în zumzetul cobzarului și scârțâitul scripcarului ușoară ca un fulg și mlădioasă ca o trestie, a prins a isbi pământul cu picioarele, în săltătura sprintenă a unui cărășel sălbatec.

Ș'atunci, împotriva firei, i se trăgea sângele din față și ochii i se întunecau sclipind, pe obiceiul ei, lumini vinete, și căta țintă într'ai flăcăului cum ar fi cercat să-i scurme gândul, și pe umerile lui, degetele-i lungi și subțiri se cocoșeau tare. par'c'ar fi vrut să i le 'nfigă 'n carne. Buzele le ținea strânse și îndoite înăuntru și 'și le tot mesteca de ascuțișul dinților, că, de tare ce se 'nroșeau, pe chipul ei alb, gura-i răsărea ca o pată de sânge proaspăt.

De firea ei nedeslușită se cam sfiau flăcăii, dar li-era drag să joace cu ea, că nu era fată/ în sat, mai ușoară, mai sprintenă, mai jucăreață ca Sonia, nici mijlocel să se lipească în palma flăcăului, mai moale și mai fierbinte ca al Soniei.

Atâta însă se puteau apropia de dânsa, cât dura jocul. Pe urmă Sonia sta deoparte, mândră ca o domniță. Dacă-i spunea unul o vorbă, ea se sucea, de mijloc, într'o parte și căta peste umăr la dânsul și privirea-i cădea ca un tăiuș. De răspuns, rar, și numai cât s'o curme scurt. Unul a întins odată mâna, să-i smulgă batista cu horbotă dela cingătoare de-a hârjoana, pe obiceiul flăcăilor. Sonia s'a ferit iute ca o pisică, i-a prins mâna și i-a repezit-o cât colo, ș'atâta i-a spus: „pi sămni nu ti-o stuchit nimeni az!“ Cum îi cătarea și vorba. Ca briciul. Si altul n'a mai îndrăznit.

Cu fetele, mai stătea ea de vorbă, dar n'o prea sufereau de mândră și înfiptă ce era și aveau ciudă unde se pierdeau flăcăii după ea măcar că Sonia nu li 'ngăduia să s'apropie de dânsa, nici până colo.

— Ce ești așa fudulă. Sonio, de nu știi de șagă? Is de seama noastră doar, spuneau fetele.

— De-a voastră, răspundea Sonia și le măsura cu privirea, par'că le-ar fi zis: „Niște țărănoaice!“

— S'ar face el Neculai pe-aici, să te păunești așa cu el!

Soniei i se umflară o clipă nările, cum ar fi tras un iz aspru de codru, pe nas și măcar că cu ochii la fetele de'i vorbeau, gândul îi lunecă pe urma unei închipuiri nedeslușite. Pe ele nu le vedea, le auzea numai.

— Neculai? L'ați văzut voi?

— Ba, ferit'a sfântul! L'a văzut ci-că, Tudora lui Crăciun dela Voinești, când s'a dus după bureți în pădure, dar zice că nu-i mai trebue. Dacă ți-i voia, du-te și tu.

Și fetele chicotiră înfundat, cum s'ar fi sfiit ele singure de vorba lor.

Neculai Tuluc, de care vorbeau fetele, era un flăcău mare și zdravăn din Mânjești pe linia satelor ce se țineau lanț aproape neîntrerupt, la poalele dealului înalt al Mogoșeștilor, două ceasuri cu trăsura, din jos de Iași: Mogoșeștii Frumoasei, Mogoșeștii Galatei, Budeștii, Mânjeștii și, mai departe ceva, Vocoteștii.

Din chiar marginea acestor sate porneau codrii nesfârșiți, codrii bătrâni, coperind, necurmat, trei județe, deoparte până'n apa Siretului, spre răsărit, și de alta, în jos, până dincolo de apa Bârladului .Prin pânza asta de păduri străvechi erau tăiate drumurile lutoase, șleaurile mari, ce legau *Țara de Jos* cu ținutul domnesc al Iașului, iar la creasta dealurilor înalte ce stăpâneau vederile până departe tare, tocmai peste Prut, își așezase Tuluc, flăcăul tomnatec și voinic din Mânjești, certat cu lumea și cu Dumnezeu, pândele sale, care nu dau niciodată greș.

Acuma fetele prinseră a povesti ce auziseră ele de Tuluc:

— Zice că-i mare, soro cât sarampoiu dela poartă și voinic de luptă cu *gierii* când vin, la asfințit, să bea apă la isvoru lui.

— Da-i frumos?

— Dacă-i voinic!

— Ș'a călcat pe mulți?

— Nu scapă nimeni de el. Cât ar cerca vreun chiabur să treacă și numaidecât îl simte. Știe și cine-i și pe unde trece și ce are în chimir. Par'că dă'n bobi. Dar, spun, că nu-i om rău. Să nu-i stai numai deapotriva. Te curăță bine și pe urmă îți lasă de cheltuială, dela dânsul adică, un galben ori o carboavă. Pe cât a luat și el. Spune așa că el numai pe 'mprumut cere și plătește camătă înainte dar capetele să vie la dânsul să le plătească cine-i voia. Și dacă să 'ntâmplă vreo cucoană mai bătrână, îi zice sărut mâna și să iertați și-i poftește drum bun. Să verse el sânge, Doamne ferește, nici măcar un ciomag la spate, ca alții.

— Dar cu Tudora!

Sonia s'amestecă și ea:

— O proastă!

— Poi ce era să facă?

— Să-i scoată ochii.

◆

In seara zilei când i-au vorbit fetele de Neculai Tuluc, a stat Sonia, până târziu noaptea, pe prispă afară pironită de închipuirea tâlharului fioros.

De Tuluc, nu atunci auzise dânsa întâia oară, însă împerecherea celor două vedenii, a omului vajnic, stăpânitor al codrului sălbatec, cu cea plăpândă, firavă slăbănoagă a Tudorei, fata ce s'a dus după bureți, îi răscolea cugetul. Ce-i chema gândul, nu-și deslușea singură. Pe el nu-l văzuse niciodată, dar nu de făptura lui se frământa ea. De credința asta numai, și firea ei răzvrătită, se'ncorda ca un șarpe ce l'ai strâns de șale. Care-i omul să-și aplece Sonia cătarea asupra lui! Și de-ar fi, nu Sonia l'ar cerceta, nici cu gândul. Acuma însă peste voia ei, dorul să-l cunoască, o mâna tot mai tare și pe măsură ce se'mpotrivea. Să-l vadă, ochi în ochi, aproape. Nu pe el, pe Tuluc, ci pe tâlhar în codrul lui.

Și în mintea'i înfierbântată prinse să răcâie, îndărătnică, întrebarea:

Cum o fi!

In sat la ea și prin cele megieșe, pretutindeni, de sub Bordea, dela Șanta, și până 'n Voinești și peste deal, la Hadâmbu nu s'a găsit bărbat s'o înfrunte. Cât îndrăznea unul și de cătarea ochilor ei numai, îngheța. Iși știa puterea, dar în ceasul acela, pricepu că, în cuprinsul zărilor călcate, nu toată lumea încăpea și ca să și-o încerce, puterea ei nu trecuse mai departe. O înfrunta-o el? Cu mintea se muta colo, în codrul des și-l vedea pe dânsul pe potriva închipuirii, mare, spătos, încruntat și pe ea măsurându-și puterile cu el, ca Sinzenile din poveștile Mitrofanei, când, copilă, adormea cu capul în poala măsii. Se vedea îngenunchindu-l și pe el ca pe ceilalți, colo, în inima codrulu, în împărăția lui, hoțul cel vestit în trei ținuturi. Și întrebarea care-i învolburase gândurile, începu s'o scurme iar, chinuitoare:

Cum o fi! O 'nfrunta-o el! L'o răzbi ea!

Când, târziu, de cobora luna la asfințit, a intrat în casă și s'a desbrăcat, la lumina candelei s'a privit în oglingioara din părete și chipului din oglindă i-a zâmbit ca unei prietene ce-a înțeles-o. Stăpân el pe codru. dar ea stăpână pe el. Pe urmă s'a culcat și îndată, ca un jar fierbinte, a prins a-i arde carnea pe ea, iar prin dogoarea închipuirii afară din fire, visând trează, în lumina galbenă a festilei din cățuie, se cresta par'că, tâlharul îndrăzneț, îmbiind-o colo, sus, în pădurea bătrână, la umbra deasă, pe mușchiul verde și moale în cotlonul lui de nimeni știut. Și de-atâta fierbințeală a trupului, se 'ndemna spre culcușul umed și răcoros, cu toată puterea cugetului ei răscolit.

Acuma însă, ființei ei, se 'ngemăna ființa alteia. A Tudorei. Trupul acesteia, cu simțirea ei, a Soniei. Ochii Tudorei cu vraja ochilor săi, ai Soniei. El a făcut un pas numai și, la fel cu ceilalți, a rămas pironit locului. Doar să-i vorbească a putut. S'o 'ntrebe cine-i, ce caută, ce putere a 'nvârtoșat-o să calce ascunsurile codrului adânc. Dac'a venit să-l înfrunte, cearcă cumpănă grea. Ș'apoi iute repezit, par'c'ar fi vrut să dea grămadă în *ea*. a făcut iar un pas și ea și-a 'nălțat, mândră, mijlocul și, mai adânc, și-a înfipt privirile 'ntr'ale lui cum i-ar fi zis: vino de te 'ncumeți!

Ca țintuit, s'a oprit el a doua oară, cătând nedumerit la ea, iar ea, cu privirile tot pironindu-l, s'a apropiat de el.

Omul, pe măsură ce dânsa s'apropia, se făcea mai mic capul îi intra între umeri și se strivea, par'că, la pământ.

Ș'apoi vedenia se turbura ca pe fața unei ape răscolită de vânt și, odată cu fața apei, se liniștea și ea.

— Mamă!

De unde dormea, Mitrofana ridică capul:

— Ce-i Sonia?

— Mamă, tu-l cunoști pe Tuluc?

— Ce, Doamne iartă-mă 'ți veni!

— Cum îi Tuluc mamă?

— Ia culcă-te! Ce te-a apucat?

Brațul gol al Soniei se 'ndoi din cot,

coperindu-i fruntea ce ardea, iar ochii grei de nesomn, îi închise silnic, să nu mai vadă, par'că. Din afară însă, vedeniile înfrigurate, răzbiră înlăuntrul frunții, mai chinuitoare, mai vii. In aiureala ei aprinsă, când și când, răsăreau clipe de lumină limpede. Se trezea, deodată, cu mintea liniștită, cum i s'ar fi rupt un zăbranic gros dinaintea ochilor și, stăpână pe ea, își pricepea aiureala. Ș'atunci se 'nciuda singură, ori ce-a apucat-o!

Și iar pornind din creștetul capului, o furnicătură aspră i se 'mprăștia prin tot corpul și huruind, ca o râșniță ce nu mai contenește, gândul îndărătnic prindea s'o sfredelească și mai ascuțit prin creer:

Cum o fi! Cum o fi! Cum o fi!

La o vreme, pe carnea ei trudită, somnul puse stăpânire și Sonia ațipi. Dar închipuirile-i turburi, i se închiegară repede, în cuprinsul unui vis greu. Prin somn, puterea ei stăpânitoare, se topea. Picioarele i se înfigeau în pământ, brațele 'i atârnau ca de plumb și vraja ochilor săi pierea. Se simțea pe ea, dar în trupul alteia. Era alta. Cealaltă.

Fata firavă, plăpândă, Tudora.

Tuluc o încleșta în brațele lui vânjoase și o strângea săi curme sufletul, iar ea, neputincioasă amorțită, se sfârșea în strânsoarea lui puternică, mânele lui aspre și osoase îi pipăiau trupul, frângându-i-l pe mușchiul umed al poenii umbroase și 'n toată firea ei picura simțirea silnică a unei ape stătute, nesuferite, acre, dar, peste voe dorite, ca de chinul unei sete, mai presus de puterile ei arzătoare.

De groaza închipuirii ce o strivea, țipă, odată așa de tare, că Mitrofana sări drept în picioare.

— Sonio, ce ai?

De țipătul ei, Sonia se deșteptă și vedeniile pieriră.

Mitrofana cătă s'o liniștească. Stoarse un ștergar muiat în apă rece și i-l puse la moalele capului, iar capul i-l culcă, încet, pe pernă. Se așeză, apoi, pe marginea patului cu dreapta legănând-o, ușor de mijloc, ca pe un copil.

Incepea să mijească de ziuă, când Sonia adormi.

◆

Intr'o Duminică, cu un cârd de fete din sat, a plecat Sonia peste deal, la Hadâmbu, unde era horă mare. Un ceas și jumătate cu piciorul. Șleau bătut. Până 'n Zeletin ce curgea, de ceea parte a dealului, numai pădure. Dar când a ajuns la creasta dealului, ce i-a venit Soniei, să 'mbie fetele ca s'o ia deadreputl prin codru, că pe drum era mai deaocolul.

— Ori vrei să ne iasă Neculai înainte? Grăiră fetele sperioase.

— Neculai, rosti Sonia? Cine-i știe cotlonul?

— Unde nici gândești îți iese 'n cale. De asta nu te teme.

— Și dacă! Nu ne-a mânca.

— Mai rău, chicotiră iar fetele, șiret.

Sonia rămase stană în mijlocul drumului și privirile'i se pironiră asupra codrului tăcut. Par'c'ar fi vrut să deslușească ce'i în cuprinsul lui. Unde-o fi! Prin minte i se năzărea iar gândul din noaptea chinuită: cum o fi! Că i-a slăbi puterea din ochi, nu'i era teamă. Acuma nu dormea. Dar altă putere o chema par'că și de vraja tainică ce-o trăgea, într'acolo nu se putu stăpâni:

— Eu o iau pe-aici, vorbi ea hotărît.

— Ți s'a urît, pe semne, fată mare, Sonio.

Ochii Soniei se'ntunecară, pe obiceiul ei, când un gând ascuțit îi frământa mintea. Săgetă, peste umăr, privirea'i mândră la tovarășele'i fricoase și dreaptă, fără să mai cate 'napoi, păși în codrul adânc.

O vreme fetele o mai zăriră, răsărind ici, pierind colo, pe cărarea șerpuind printre copacii groși și deși, ș'apoi Sonia se topi în desiș.

La horă, în ziua aceea, fata Mitrofanei n'a mai venit.

Dintre fete, una mai îndrăzneață, a'ntrebat'o la vre-o două zile:

— Ori ți-a tăiat cărarea Neculai, Sonio?

Și Sonia, neclintită și cu mâna'n șold, cătându-i drept în ochi, i-a zis:

— Du-te și tu să vezi.

Și n'a mai supărat-o nimeni. Unuia, care a mai încercat Sonia i-a șuerat o vorbă, de s'a'nfiorat cela:

„Ț'a spune el Neculai".

Iaca asta nu. Mai bine pagubă.

De-atunci însă, fata Mitrofanei purta barez de borangic galbăn cu flori roșii și fotă bătută'n trei rânduri de fluturi pe la poale și pe dunga cusuturei. Cămașă de pânză scumpă, cu mâneci largi și lungi, de-și sălta mereu brațele'n sus să și le desvelească, pe semne unde-o încălzea tare pe la subțiori, ori numai de drag să și le arăte așa, de albe și rotunde ce erau. Și purta salbă de icosari de aur, grei cât i se făcea dungă pe grumaz. Să faci zestre la toate fetele din sat!

Și venea rar la horă de juca și ea un rând. Ș'apoi se așeza deoparte, de unde, subțire și dreaptă ca o nalbă, privea asupra gloatei și i se lungea buza de jos, adecă cum ar fi gândit a silă:

„Ia niște calici!"

◆

Intr'o seară, au poposit la Curte, niște negustori de grâne. Așa spuneau ei. Erau patru la număr.

Negustori, negustori, dar niște vlăjgani cât soba și cu niște pumni ca ghioagele. Au intrat cu boerul în *canțilerie* și s'au închis cu el acolo. Numai cât i-au spus, se vede, de ce au venit. Când a intrat înăuntru, Conu Costache se cam sfiia de dânșii și'i măsura cu coada ochiului, adecă ce neam de negustori așa hrăniți! Dar când a eșit, se 'nseninase și zimbea ca de cine știe ce tocmeală bună și a dat poruncă femeei din casă, sâsâit, pe obiceiul lui, și cu glas tare, din cerdac, să-l audă, par'că, conacul tot și mai departe:

„Dumnealor îs telali. Or să mâie noaptea la Curte si mâni dimineață merg la arman să vadă grâul. Să li gătesti la canțilerie si legați cânele".

Dimineața, zarvă mare: ast'noapte l'au prins pe Tuluc la Sonia și'i legat în canțilerie de'l păzesc telalii.

S'așa au pus mâna pe Tuluc, de l'au judecat și a făcut cinci ani osândă la temniță la Iași. Pe Sonia și pe măsa le-au chemat la judecată, că spuneau căs gazde de hoți, dar lor le-au dat drumul, pe hatârul, vra să zică, că, de frică, face femeea și ce nu vrea.

Numai că, după ce a intrat Tuluc la *gros*, fotele și borangicu au prins a se'nvechi, iar icosarii și alte podoabe de preț, de se păunea Sonia cu ele, le-au oprit la judecată. Erau, pe semne lucru de furat. De asta, fetele din sat au prins a râde și flăcăii a se obrăznici. Nu mai era chip acuma să le zică: ț'a spune el Neculai.

◆

Mai era un an până să se'mplinească osânda lui Tuluc, când la conacul din Budești, s'a pripășit un militar tinerel, cu ochii mari și negri, cu mustața abia mijind și alb și rumân la față ca o fată mare. Ș'avea o alintătură 'n vorbă ș'o dulceață'n cătare, de se roteau cucoanele și duduile împrejurul lui, cum se rotesc gâzele seara la flacăra lumânării. Un ofițer de cei dela București, de umbla pe câmp și prin coclauri cu ochianul. Spunea că măsură țara. Tot căta pe ochian și însemna, el știa ce, pe o masă cu trei picioare și cu șurupuri multe, multe.

Și l'a văzut și Sonia.

Era într'o seară. Sonia venea de la câmp și el de la măsurat. A oprit'o 'n drum și i-a spus atâta: frumoasă ești fato! Sonia, de care nu'ndrăznea nimeni măcar să s'apropie, când i-a vorbit ofițerul, a simțit ca un moleșag în coșul pieptului, ș'apoi la gât ca un nod și pe urmă'n obraji, de s'a 'mbujorat cum niciodată obrajii ei nu pomeniseră să le vie sângele, așa, la față, iar de căldura lor, ochii i s'au umezit să lăcrămeze mai. El a cuprins'o de mijloc și ea în neștire, s'a lipit moale de dânsul ca o ederă și când rotunjindu-și brațul, cu mâna, a prins el a-i frământa ușor sânul a 'nchis ea ochii și 'și-a umflat tare pieptul, par'că i s'ar fi curmat răsuflarea.

Cu cealaltă mână, i-a împins el barezul în jos pe ceafă și i-a dat capul pe spate și repede, îndemânatec, 'și-a lipit buzele de ale fetei. Un fior o răscoli, pe Sonia, toată și de îndemnul unei simțiri, până'n clipa ceea, neștiută ei, își împleti brațele, strâns, de gâtul lui și atât de lacom, atât de pătimaș răspunse sărutării, că omul, măcar că stiutor al firelor învăpăiate, rămase uimit.

Când s'au despărțit, fata Mitrofanei era alta. Din ființa ei trecută ceva se topise par'că. In jurul ei, altă lumină, alt miros de iarbă cosită, altă zare de asfințit, alt duh umflând'i pieptul. Prin minte, i se lămurea acum, ca deslegare a unei întrebări veșnice, simțirea ce o sguduise din toate încheeturile cum s'ar fi deșteptat dintr'un somn adânc, chinuit de visuri nepricepute. Pe el îl aștepta ea. De închipuirea lui nedeslușită, dar vie, înfiptă în carnea ei, se frământa ea și puterea ei, puterile ochilor săi vrăjiți, din răzvrătirea dorului neizbăvit, a apropierilor silnice, izvorâseră. Fără voia ei, cumpenea ea cu gândul pe cei doi. Atunci, nu tâlharului s'a dat ea, ci codrului, mare, nesfârșit, închipuirii adâncurilor tainice, nepătrunse în cuprinsul cărora, el, tâlharul, era un vreasc doar. Acum, nemărginirile aceste, fără chip să le măsure cu mintea, încăpeau toate în cestalalt în omul care a sărutat-o care a înviat-o. Și de vraja sărutului dătător de viață, puterile ei se topeau ca ceva ce și-a 'mplinit chemarea.

A fost a lui. Și nici nu se mai ferea. Doar așa, să nu sară'n ochii lumii. Adevărul că nici n'o supăra cineva, că ofițerul, nici el, nu șuguia. Dar nici fote bătute'n fluturi nici barez de borangic, iar despre icosari de aur, asta, firește, la ofițer, nu se pomenea. Sonia însă, nu se mai gândea la podoabe. Par'că'i făcuse cineva cu ulcica. Ochii mereu întunecoși, cum arătau ei de arsura unui gând ascuns, fața suptă și când mergea se legăna ca un spic într'un vârf de paiu, de'l clatină încet vântul ușor. Ziua sta pe prispă, cu palmele 'ntinse și prinse între genunchii strânși și cu ochii cătând în desert. Ceasuri lungi. Așa. Incremenită. Ca o stană de clipea numai, când și când, ori i se umfla, adânc, pieptul la un ceas o dată, cum ar fi uitat să răsufle.

De pironit ce i era gândul semăna să

fie aiurea, și de-o chema ori îi vorbea cineva, nu te dumireai să fi auzit ori nu. Măsa o scutura, uneori, de umeri, cum ar scula pe cineva din somn:

„Sonio, ori ești pe ceea lume!“

Și ea atunci, se ridica dreaptă, par'c'ar fi săltat'o de subțiori o mână nevăzută, dar fața tot împietrită și privirea tot moartă, ca o stafie. Pășea încet, de par'că nici n'atingea pământul, până'la poartă ș'acolo își rezema obrazul de leațul porții și iar rămânea nemișcată. Doar privirea'i fugea dealungul drumului. Din cotro știia ea că avea să vie el cu brișca, de la câmp, de la măsurat.

Și, dintr'odată, ca de fiorul unei vraje, tresărea Sonia din creștet până'n tălpi, sângele i se trăgea din față ca la o moartă, pieptul începea să-i salte silnic și ochii'i înviiau, cătând lacom pe drum, departe. Dintr'acolo, se zărea el, venind în goană. Trecea repede prin fața Soniei și'i zimbea, închizând un ochiu și făcându-i un semn din cap. Iar seara târziu tare când liniștea cobora asupra satului, albind în negrul nopții, Sonia, desculță și numai în cămașă, îl aștepta la poartă. Și când venea el, dânsa îl prindea de după gât împletindu-și strâns brațele, să-i taie răsuflarea și, încleștați amândoi într'un trup, pe lăicerul depe prispă, în dogoarea caldă a nopților de vară, se prăbușeau dânșii, aprinși de setea unei zile lungi de așteptare.

Și a ținut asta o vară întreagă. După aceea el a plecat la urma lui și n'a mai venit. Sonia a rămas cu moartea'n suflet. De plâns, n'a plâns. Firea ei împietrită, nu lăsa drum lacrămilor să curgă, dar de dorul iubitului ce nu mai venea, s'a făcut de se vedea prin ea. O scoabă!

◆

Ș'a trecut toamna, ș'a venit iarna, ș'apoi primăvara și Sonia a așteptat zadarnic.

Pe când da, însă, grâul în copt a venit Neculai. Pe înserate. Fără să se ferească. Acuma nu-l mai pândea nimeni. Era slobod.

Imbătrânise tare. Păru-i căruntise și fața i se puhăvise, iar, din drept ca bradul ce era el 'nainte vreme acuma spinarea i se încovoiase ca de apăsarea unei sarcini grele.

Sonia l'a privit lung, cum atunci l'ar fi văzut întâia oară și el s'a așezat lângă ea pe prispă și-a prins a-i vorbi, par'că n'ar fi fost cinci ani la mijloc. Ea nu zicea o vorbă și buzele le ținea strânse ca de-o ciudă mare.

Neculai începu:

„Sonio, de ce n'ai venit tu, o dată măcar, la mine, colo, să mă vezi? A fost greu tare! 'Nainte vreme aveam codrul din margine în margine, dar acolo era strâmtoare mare, ca'n bârlogul ursului. Și de greutatea zidurilor, mi se turtea, par'că spinarea și mi se făcea să-l strâng pe unul de gât și, pe urmă, să-mi fac seamă singur. Dar mă ținea gândul de tine, să nu mor acolo, să te mai văd o dată, că 'mi era dor de mă uscam. Cinci ani de zile, așa m'am chinuit. Și Duminicile îmi sticleau ochii la poartă, ori s'a deschide odată, să te văd intrând, cum li veneau la ceilalți neamurile. Dar tu, nu! De ce n'ai venit?“

Sonia știia, din ajun, că Neculai s'a întors. Ii spusese o femee din Mânjești, ce venise la Curte cu niște treburi, dar gândurile ei n'au lăsat-o să cugete ce-o să fie când a 'ntreba-o el. Ș'acuma tăcea și el vorbea 'nainte, molcom, o apă, ca mortului la priveghiu: frământarea dorului neizbăvit, chinul așteptărilor prelungi, junghiul închipuirilor nebune, canonul lui de cinci ani de zile. Ș'acuma credința în traiul ce va să vie, că nu'i mai arde de hoțit. O să stea cu ea. Să trăiască amândoi. S'o ia cu dânsul la Mânjești. Să-i facă iar fotă bătută în fluturi și barez de borangic și salbă scumpă. S'o ție ca pe-o Domniță și el să muncească, că măcar că a tânjit cinci ani de zile din greu, are putere și i's pumnii tari ca piatra.

„Ioiti'i!“

Și'și întinse brațele uscate, dar legate, par'că în corzi de oțel, cu pumnii, la capătul lor, ca două măciuci.

Fără voia ei, Sonia privi pumnii ceia de-ar fi frânt, în strânsura lor, un grumaz de om voinic, ca gâtul unui puiu de găină și se 'nfioră ducându-și mânele la gâtul ei subțire și moale, ca de un gând aspru.

Omul se grămădi mai tare de ea și vorba'i curse caldă. Amintiri din trecut, de colo, de sus, din codrul des. Cum i-a răsărit ea atunci pe cărarea neumblată, cum el, tâlharul fără frică, a'ncremenit când a văzut-o, cum clipa d'intâi a dragostei i-a rămas ș'acum în carne, cum din ceasul cela i s'a robit ei. Cum a putut trăi cinci ani de zile între zăbrelele de fier, de amintirea acelei clipe, cum acum c'a văzut-o iar, tot la minutul acela se gândește.

Și de fiorul gândului răscolit, a vrut s'o prindă 'n brațe, dar Sonia 'și-a proptit palmele în pieptul lui, s'a 'ncordat odată tare ș'a sărit, ca o svârlugă, cât colo.

Omul a rămas lemn. A holbat ochii ș'a căscat gura nedumerit.

— Ce'i asta Sonio?

— Ce să fie? Nu-mi mai este mie de borangicu și de podoabele tale. Nici de tine. Cinci ani de zile îi o viață de om.

Neculai stete o clipă, să se desmeticească par'că, apoi se ridică greoiu și prinse a-și îndrepta șalele încovoiate, de se lungi cum îl știia ea 'nainte, iar pumnii i se stâlciră ca de strânsura unui gând năprasnic. Sonia se făcu măruntică, gata să piară în întuneric, dar omul se muie repede.

— Bine! Las! Om mai vorbi.

Și ca frânt de încordarea unei clipe, încovoiat iar și cu mânele bălăbănind de păreau și mai lungi, plecă pe poartă și se mistui în noapte.

A doua zi dimineața și celelalte zile, oamenii îl văzură pe Tuluc, la ogorul lui, ogorul părințesc, în Valea lui Gabură, răsturnând, de zor, brazde lungi de iarbă. Era liniștit, numai că, între sprincene, i se crestase un șanț adânc, de i se apropiau ochi ca de o încruntare.

Intr'o zi, Vasile Miton, care-și avea bucata lângă a lui Tuluc, se dete'n vorbă cu el și, din una'n alta, pomeni și de Sonia.

— Ia o fudulă de nu-i ajunge nimeni cu prăjina la nas, dar i-o venit ofițăru de hac ș'o lăsat-o cu lăcrimele pe obraz.

Tăetura dintre sprincenele lui Tuluc, se făcu și mai adâncă și ochii i se apropiară și mai tare.

— Ofițăru? Care ofițăr?

— *Potigrafu*, cel de măsură țara. O măsurat'o el și pe Sonia, hă, hă! Ast' vară unde-o mas? Intreab'o pe ea.

Tuluc înfipse coada coasei în pământ, păși, încet, spre Miton și-l propti cu pieptul. Se lungise iar, ca'n seara de la Sonia și cellalt, ca să se uite 'n ochii lui, trebui să dea capul pe spate. Il apucă de cheutorile cămășii, suci strâns și, săltându-l în sus, îl smuci o dată tare.

— Spui tu drept, mă?

— Intreabă satu. Iaca.

Și se sprijini cu palmele de pumnul lui Tuluc, căutându-și răsuflarea.

Tuluc dete drumul și cătă gânditor spre zările depărtate ale codrului unde hoțise el altădată, apoi scoase punga cu tutun, își umplu luleaua scăpăra s'o aprindă și pufăind des și îndesat, prinse a răsturna iar brazde rotunde de iarbă verde.

◆

In ziua ce veni, tot pe'nserate, Neculai merse la Sonia. Era singură acasă, că măsa plecase la un priveghiu.

— Hai dindos, sub nuc, Sonio, să nu ne mai supere, vra's'zică, cineva.

Sonia îl urmă, doritoare s'o curme, în seara aceea, cu dânsul.

— Hai.

Sub nuc, omul grăi:

— Te-ai gândit Sonio?

— Gândit. Să-ți cauți de drum și să-mi dai bună pace.

Neculai clătină încet din cap:

— Nu asta Sonio. Când te-ai dat cu ofițăru.

O clipă răspunsul întârzie. Ochii lui Tuluc cătau țintă și crestătura dintre sprincene, se vedea neagră în umbra serei. De strânsura unui minut, Sonia se scutură hotărîtă și ca o 'nfruntare, întrebă ea:

— Știi?

— Știu.

— Apoi dacă știi, ce să-ți mai spui eu.

Acuma tăcerea se lungi și mai mult. In noaptea ce cobora repede, Sonia nu mai deosebia bine fața lui Neculai, dar îi desluși glasul tremurând, cum i-ar fi clănțănit dinții în gură, când el o întrebă iar:

— Dar eu cum rămân Sonio?

In potriva fricei, fata Mitrofanei se'ncordă cu putere, simțind, par'că o mulțumire să'i vâre celuia un cuțit în inimă să sucească în loc, de o sută de ori, fierul.

— Cum ai mai rămas. Ce? La gros ai fost cu mine? Și n'ai murit.

— De ce ai făcut asta Sonio?

Ca de arsura unei răzbunări, nepăsătoare de primejdie, înflăcărându-se singură de gândul la cellalt Sonia răspunse:

— Pentrucă mi-a fost drag. Auzi tu? Atâta bărbat mi-a fost mie drag, că de tine nici capul nu m'a durut.

— Atunci de ce ai venit la mine? Colo sus.

— Că li-a fost frică celorlalte și mie nu. Mi s'a făcut să te caut în codru, la tine. Așa mi s'a năzărit mie, să te văd îngenunchiat, ici, 'naintea mea ca un câne la lanț. Că erai tu Neculai Tuluc de tremurau trei ținuturi de tine, dar ți-am pus eu cârligu de nas ca ursului în bârlog, eu, o fată. Și nu te puteam suferi lângă mine. Te măsuri tu cu cela? Era boer mă și-i mirosea pielea pe el ca busuiocul, nu ca a ta de pute a sudoare, și gura lui era ca floarea și când săruta mușca, dar nu durea, cum m'a mușcat ici, de sân că nu-i ziuă să-ți arăt semnul dinților, de'l cat în oglindă și-l simt pe el, par'că, lângă mine.

Dar Sonia simți acuma și suflarea fierbinte a lui Tuluc, că venise el cu obrazul lângă al ei, aproape, la un deget și li se striveau luminile ochilor; el nu zicea nimic, numai fălcile 'i se auzeau cum trosnesc. Nepăsătoare, femeea grăi:

Ș'acuma să mă'ntorc la tine, după ce m'a strâns el în brațele lui moi ca fulgul și calde ca vatra! Să-mi dau, după ce i l'am dat lui, trupul ție, după ce m'am lipit de dânsul să mă lipesc de ciolanele tale! Ce să-ți dau? Ce socoți c'a mai rămas? I-am dat lui tot, și tru-

critica literară

AL. T. STAMATIAD:
„Cetatea cu porţile închise"
(Parabole)
Ediţia II-a. — Ed. «Cultura Românească»

Stamatiad este un poet al atitudinilor. A rămas tânăr şi opera sa de acum două zeci de ani are aceiaşi frăgezime cu cea de astăzi. Paladin al frumosului, credincios idolilor săi, Baudelaire, Macedonski, nu s'a desminţit nici un moment din mersul său, nici n'a palinodiat pe nimeni. Nobil caracter al unui poet de fină sensibilitate:

Citeşte-o, reciteşte-o:
Ea îţi va spune veşnic,
Că viaţa mea palpită
Şi astăzi pentru tine,
Iar gândul meu se 'nalţă
In fiecare clipă,
Ca fumul unei jertfe
Spre Dumnezeu;
Spre tine
In semn de adorare.

Cetatea cu porţile închise conţine o serie de parabole (Grădinarul, Cele trei domniţe, Castelul alb, Păsărarul, Fericirea, Fantoma albă, Zidarul), simboluri ale unei concepţii frumoase şi triste asupra vieţii, în forma lor curgătoare, cu caracter lapidar, dacă nu au profund umanul şi arhitectura divină a modelelor lor evanghelice, aceste parabole sunt îndeletnicirea şi realizarea unui suflet ales.

◆

VIRGIL HUZUM:
„Bolta bizantină"
(Poezii)
Editura Socec & Co., Bucureşti

Pe aceste vremuri de proză, d. Virgil Huzum a scos un elegant volum de versuri. E o îndrăsneală şi un merit. D-sa nu are un volum, care să semene a ascedenţă sau o colecţie, ci numai o culegere de bucăţi disparate şi de o valoare inegală.

Aci îl vedem de o delicateţă femenină (Cântec blajin):

Pui de căprioară mic
Ce te-alinţi supus de mine,
Şterge-ţi lacrimile bine:
Ţi-a rămas de geană-un pic.

Lasă-mi-te colea jos,
Botul rece mi-l întinde
Că pe urmă cin'te prinde
— Cine'n cale mi te-a scos?

Care vânător hain
Ar voi să te ucidă,
Să-ţi atârne 'ntr'o firidă
Cornul svelt, crescut din plin

Iarba care-a răsărit
Mâna mea ţi-o 'ntinde caldă
Şi'n privirea-mi ce te scaldă
Tot mai strâns te vrei lipit.

Puful de sub piept uşor
Parcă-ţi este de zăpadă
Şi-l piteşti să nu se vadă,
Il acoperi sub picior.

Ci te văd cum iar dispari
Să-ţi ascunzi din nou sub creste
Sprinteneala din poveste,
Fugi în codrii legendari.

Iţi păstrez plăpândul chip
Ager şi tot mai cuminte
Şi te-alint mereu în minte,
Şi-ţi cat urma pe nisip.

Poezie de o gingăşie feciorelnică, de o plasticitate remarcabilă, de o perfecţiune formală surprinzătoare la un debutant.

Această delicateţă de sentimente, se preschimbă într'o puternică viziune de aquarelă, cu o adâncă penetraţiune concomitentă de interior sufletesc:

Işi risipesc mereu pribegii nori
Bucăţi din lâna lor de aur
Şi vin domol din şterse zări cocori
— Din ţări de vis — plutind pe sus uşori
Ca mlădioase crăngi de laur.

Ii văd şi parc' aştept pe cineva
Plecat şi plâng că nu mai vine..
Fulgi albi... Sbor alb... mi-e dor
de cei ce va
Veni ca să i împart şi lui ceva
Din bucuria ce străbate 'n mine.

Pe sus alături de cocori plutesc,
In drumul lor spre nordul rece,
Venind — din ţări de vis—să fulguesc
Pe cer sclipiri... Sclipiri... Cum îi privesc
Şi altă primăvară trece.
(Cântec pentru sburător)

D. Huzum este un poet cu frumoase resurse sufleteşti şi de o inspiraţie clară. Exemplele date de noi sunt cea mai bună recomandaţie pentru poezia sa.

Desigur unele asonanţe, împerecheri zgronţuroase, unele întunecimi în concepţie şi unele lungimi, vor dispare cu timpul, cari este magistrul adevăraţilor poeţi.

Ca şi orice tînăr, d. Huzum, cu o nobilă ambiţie, vrea să cucerească dintr'odată Parnasul. Talentul d-sale evident îi dă speranţe într'o reuşită grabnică. Poezia, însă, pentru a-şi face drum în spirite, are nevoie de variaţie, claritate şi simetrie. Poemele lungi cer o mare pregătire şi o inspraţie puternică şi susţinută. Micile teme ale poeziei lirice nu intră în cadrul vast al unei poeme. Versuri de optsprezece picioare sunt proză, ori cât le-am ritma şi le-am rima, (Calea Robilor), iar unele poezii (Pasăre Măiastră, Imaginea, etc.) au aspect de proză, fără cadenţă şi fără cezură. Regulile prozodice au o valoare considerabilă în tehnica poeziei — şi de aceea se cultivà cu atâta sârguinţă de cei vechi. Mai mult ca oricare alt gen literar, poezia este perfecţiune formală:

Sans la langue, en un mot, l'auteur le
[plus divin,
Est toujours, quoi qu'il fasse, un méchant
[écrivain

Ne-am permis să remarcăm aceasta, cu atât mai mult, cu cât d. Huzum este un poet din cei chemaţi. ION FOTI

---

pul şi gândul şi sufletul, tot, tot, tot. De tine mi-e scârbă şi nu te pot suferi.

O 'neca duhoarea caldă a omului, cu obrazul lângă obrazul ei şi potrivind-o suflării limpezi a celuilalt, simţi că 'şi iese din fire. Socoti să-i spue ceva care să-l strivească, să i se'nfigă în urechi ca un cuiu înroşit în foc. Işi răscoli, hàină, mintea căutând par'că, şi, nepricepându-şi singură încă, înţelesul vorbelor, printre dinţii strânşi, îi şueră în obraz:

Te-oi aşeza eu să-ţi pilească iar colţii, să nu mai muşti.

Ochii lui Tuluc scăpărară ca o cremene:

— Cum ai zis ?

— Am zis aşa, că nu mi-i frică şi fac eu să scap de tine.

— Faci tu? Cum?

Acuma găsise:

— Cum am mai făcut.

— Tu?

— Eu, da. Eu. Să ştii.

Şi cu gândul la cel plecat, de sete par'că să-i ardă cestuia rana, cum 'şi-o simţea pe a ei c'o arde, îşi grămădi, în glas, tot dorul, toată suferinţa, toată ura:

Eu le-am trimes vorbă celora de te-au prins. Eu le-am tras zăvorul de la uşă. Eu te-am dat legat pe mâna lor. Eu te-am băgat cinci ani la gros...

Glasul i se curmă într'un horcăit de vită zugrumată. Cu stânga, Tuluc îşi încleştă degetele-i de oţel pe gâtul ei subţire, iar cu dreapta, trase de la spate, din cingătoarea de bete, barda şi-o pocni drept în frunte. Fierul se înfipse în os, până 'ntre sprincene şi rămase acolo înţepenit. Cu o mişcare repede, femeea vru să-şi acopere faţa, dar lovitura groaznică, îi reteză trei degete, ce săriră cât colo, iar al patrulea îi rămase spânzurat într'un fir de carne.

Cleştele de oţel se desfăcu şi fata Mitrofanei se prăvăli pe spate, cu barda înfiptă în ţeasta crăpată.

Şi Tuluc prinse a-şi descinge betele lungi ce-i împresura mijlocul......

AL. VĂITOIANU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Au apărut, interesantele volume ale d-lui N. PETRAŞCU:
1). *Ion Mincu.*
2). *Duiliu Zamfirescu,*
3). *Dimitrie C. Olănescu-Ascania,* toate trei în editura „*Cultura Naţională*".

Se află de vânzare la toate librăriile din ţară.

Poetul Zaharia Stancu va scoate, în colecţia „Gândirii" un volum de versuri.

Domnul Radu Dragnea lucrează la un volum de studii literare.

Scriitorul atât de cunoscut şi gustat d. *Al. Cazaban* va scoate încă un volum de schiţe umoristice.

GAZETARIA

Așa și-așa...

SUPĂRARE. — „Viața literară" — pentru zelul și strădania căreia am avut totdeauna cuvinte bune, mai puțin însă pentru cunoștințele gramaticale ale unora dintre colaboratori — e totuși foarte supărată pe unul dintre autorii acestei pagini. Dovezi? Două: încercarea de a ne... demasca și — mai ales — măsura camaraderească și civilizată de a... nu ni se mai trimite gazeta.

Fără să încercăm o polemică de pe urma căreia cetitorul nu poate decât să piardă, vom nota următoarele:

Contradicție în modesta noastră activitate literară — d. confrate nu va găsi:

fără să avem pretenția absurdă de a fi arbitrii literaturii — preferăm să condamnăm tăcând, decât să ne mințim și să mințim pe ceice ne vor fi urmărind — inventând cu tot dinadinsul calități celor cari ne tămâiază sau numai ne... onorează cu prietenia dumnealor;

n'am făcut, nu facem și nu vom face parte din nici un cenaclu-motiv care ne îndeamnă să alegem din toate numai ceeace e bun;

avem convingerea (absurdă, desigur), că pentru ceice nu cunosc bine tainele limbii scrise — trebuesc imediat codificate: interdicțiunea literară și descalificarea publică;

ne ocupăm numai cu critica și cu istoria literară (și în viața publică și în cea privată) și avem convingerea nestrămutată că toată critica făcută de poeți sau de pretinși poeți, nu merită osteneala cetitului — e subiectivă și interesată. Dacă totuși e cineva care ar simți nevoia unor lămuriri în acest sens — îl orientăm spre Maiorescu.

Așa înțelegem noi să ne facem datoria.

p.

ELEVII DE LICEU au ajuns la preț: ultima nădejde a editurilor răsuflate și a revistelor în căutare de cetitori.

In calitate de cunoscător al școalei ne grăbim să-i prevenim: elevii de liceu sunt mai pricepuți decât credeți, domnilor pescuitori în apă turbure. Chiar dacă-i veți interesa, publicându-le, din când în când, câte o compoziție — nu veți ajunge la nimic: două exemplare din gazetă o vor aduce la cunoștința tuturora. Atât. Cât despre „domnii profesori de limba și literatura română" la care apelați rugându-i „să selecționeze cele mai bune compoziții" — vă trudiți în zadar. Profesorii sunt — în primul loc — educatori și educatorul nu poate pierde din vedere interesele superioare ale neamului, cari — pe terenul scrisului — sunt servite de literatura sănătoasă, iar nu de bazaconiile, simple exerciții de stil și compezițiunile pe care le comit atâți încrezuți ai condeiului.

Doriți să serviți interesele școalelor? Incepeți prin a creia — în publicațiunile ce cu onoare conduceți — o atmosferă senină, clasică, academică, publicând numai ceeace merită să poată vedea lumina tiparului — numai ceeace, fără pericol, poate fi cetit de oricine.

Căci altfel — ar apela la sufletele curate spre a sădi în ele semințele desbinării și lipsei de cuviință, a ifoselor poetice și a necunoașterii linguistice, a cultului negațiunii și a răsturnării valorilor—iată ceiace mi se pare un adevărat atentat la viața sufletească a generațiilor de mâine.

CUM SE SCRIE? Spicuim din cele circa 30 de rânduri originale ale unei recenzii:

„Versurile hermetice... presupuneau cognomenul autorului, un straniu pseudonim...

„Poezia nu este numai penetrabilă, dar de o cursivitate... două decenii...

„Norul care fecundează inspirația...

„...zimții aripei arghezine...

„...imagine rebelă...; gospodăria poetică...; albia autentică a poeziei..."

Natural că, în anumite cercuri, persoanele care comit astfel de insanități stilistice — trec drept scriitori. Maiorescu pentru ei scrisese „Beția de cuvinte". Intrucât ne privește, ne mulțumim să-i trimitem la... gramatică, stil și compozițiune și să-i compătimim.

„CÂMPINA" este numele unui „ziar-revistă care apare, de aproape 2 ani, în cunoscuta localitate petroliferă cu acelaș nume.

Pentru cine cunoaște oamenii și locurile e un semn îmbucurător. Și valoarea publicațiunii crește dacă ținem socoteală de două împrejurări: de calitățile de ziar și de revistă pe care le deține cu egală pricepere; de atmosfera pur regionalistă pe care o întreține. Adăogați la acestea execuțiunea tehnică, nu numai ireproșabilă, dar chiar pretențioasă, la care a ajuns abia cu No. 1—2. An. III) și veți conveni să susțineți cu mine nu numai oportunitatea, dar marele rol social pe care astfel de publicațiuni îl joacă în anumite centre și că de creșterea numărului lor — atârnă, în bună parte — progresul sufletului românesc.

O singură vină: de ce totuși „Câmpina" — al cărui număr pe Ian.-Febr. a ieșit abia în Aprilie — ține cu orice preț să fie „lunară". Ba încă: dece ne mai promite și un supliment — când vede că lucrurile merg atât de anevoe?

p.

CONTROVERSA „CÂNTĂRII ROMÂNIEI" este reluată și rezolvată pentru totdeauna de d. I. Foti.

„Propilee literare", An. IV. 1. Reproducem câteva pasagii concluzive:

„Nu există nici o îndoială că poema este a lui Bălcescu. Argumentul psihologic este decisiv în această privință. Așa după cum nu putem atribui **Luceafărul** lui Eminescu unui poet minor oarecare... tot așa nu putem considera ca autor al „C. R." pe... A. Russo".

Apoi:

„...schema este aceiaș cu argumentul introducerii din Istoria lui Mihai Viteazul... limba, dela un capăt la celălalt al poemei este a lui Bălcescu...

„Inspirația este tot a lui B. și corespunde vieții marelui său suflet, avântat spre cele mai înalte idealuri ale veacului...

IN LEGATURA cu edițiunile de clasici, cu halul ortografic al unora dintre ele voiu reproduce, în cele ce urmează, erori de pe o singură pagină (33) a edițiunii: „I. Creangă. Opere complete. Librăria Ostașul român. Cernăuți".

Iată-le:

lor (= l-or); putea (=puteà); zmântàna (= smântâna); de pe (= depe); așa (= așà); avea (=aveà); să'mi (= să-mi) de 2 ori; găseam (= găsiam); vedea (= vedeà) de 2 ori; și'mi (= și-mi); trăgea (= trăgea); dà (= da); pe la (= pela); Doamne,); obrăzniciile (= obrăsniciile); sucăleam (= sucăliam); auzeam (= auziam). Și iarăși: și'mi, vedea, zicea, pe la. — In total: 23 greșeli pe o singură pagină.

Mă mir de un singur lucru: edițiunea poartă și numele unui „profesor universitar" care-i va fi dat o „prefață". Nu se va fi uitat d-sa nici în treacăt, peste textul propus ca manuscris?

Și atunci? De unde toate aceste erori? Dela ziar? Dar, pentru numele lui Dumnezeu, tipografia „Ostașul român" trebue să-și angajeze un corector priceput în ale gramaticii românești.

Și — poate — îndemnul pentru autorii prefețelor și îngrijitorii unor astfel de edițiuni — de a nu-și mai da semnătura până nu se conving de perfectibilitatea, măcar, ortografică a lucrărilor sub autoritatea lor.

p.

PENTRU ȘCOLARII cursului primar a început și la noi să se scrie literatură potrivită: E o grije care ne onorează, cu atât mai mult, cu cât presupune — din partea editorului — interesul educativ, iar — din a scriitorului — puterea de transpunere în sufletul celei mai interesante și mai hotărîtoare vârste: aceia în care sunt cultivate și orientate posibilitățile de manifestare a sufletului copilăresc. Iată de ce nu putem saluta decât cu toată bucuria puținele manifestări de această natură pe care le întâlnim în publicistica românească.

O astfel de încercare este aceia a cunoscutei scriitoare — d-na Laurenția I. Bacalbașa: Steaua mea — piesă școlară în 3 părți — în care interesul pedagogic se înfrățește de minune cu cel pedagogic. Potrivită pentru serbările de Crăciun — ea poate contribui în bună măsură la păstrarea și întărirea sentimentului religios.

p.

Domnul *Gh. Cardaș* pregătește o Istorie a literaturii românești, cuprinzând toate publicațiile apărute până acum.

Poetul *Petre Strihan*, va scoate în curând un volum de versuri, intitulat „Penumbre".

literara

o seama de cuvinte

Un preot stătea de vorbă cu Tristan Bernard, despre minunile săvârșite de Isus Christos.

Veni vorba despre „Invierea lui Lazăr“.

— Ei, maestre, spuse preotul, unde mai vezi astăzi morții inviind din groapă ?

— Sigur, astăzi asemenea lucruri nu mai sunt cu putință, răspunse Tristan Bernard. Medicina a făcut, prea mari progrese !

♣

Un foarte gras scriitor parizian cu pretenții de spirit, celebru mai mult prin grăsimea lui, decât prin valoarea operei sale, întreabă într'o zi pe subtila artistă Margueritte Moreno :

— E adevărat, doamnă, că oamenii slabi au spirit ?

— Da grasule ! răspunse ea laconic.

♣

Henry Becque era un critic foarte aspru al operei sale și a confraților săi. Odată, pe când discuta cu Jules Claretie îi spuse :

— Jumătate din ceeace scrim noi, e inutil.

— Bine, să zicem că e așa !... Dar jumătatea cealaltă ? întrebă Claretie.

— Jumătatea cealaltă, e pur și simplu periculoasă !

♣

In seara premierei comediei „La Carcasse“ la Comedia franceză, mareșalul Foch veni pe scenă și ceru să fie prezentat principalei interprete. Aceasta îl primi surâzând, dar mareșalul remarcă paloarea ei.

— Dar ce ai domnișoară, de ești așa de palidă, de ce tremuri ?

— Ce să am ? spuse artista... Doamne ! Am trac !

— Trac ? întreabă viteazul mareșal. Ce e aia trac ?

— Trac... adică frică...

— Cum ?... Frică ?...

— A... pricep ! adăogă artista. Nu știți și nici nu puteți ști ce e frica !...

Apoi adresându-se servitorului dela ușe :

— Du-te jos la bibliotecă și adu-mi dicționarul Larousse ca să caute în el domnul mareșal Foch și să afle ce este frica !

♣

Marcel Arnac, trimise într'o zi manuscrisul unei piese a lui Sacha Guitry, pe când acesta era directorul teatrului Vaudeville.

Știind că Guitry nu obicinuește să citească manuscrisele ce i se trimet, Arnac îi adresă odată cu manuscrisul și următoarea scrisoare : „Pariez 100 de franci cu d-ta, că n'ai să citești manuscrisul alăturat“.

A doua zi Guitry îi trimise înapoi — textul și un plic cu 100 franci.

bazar

UN TENOR FEMENIN

Cântăreața Sofia Tucker, care a ajuns renumită prin plăcile de gramofon ca tenor femenin, a început să fie concurată. Astfel la Praga, la societatea medicilor germani, un tenor cu o voce splendidă a cântat în dosul unei cortine aria „Siciliana“ din „Cavaleria Rusticană“.

Mare fu însă surprinderea celor de față, când, după ridicarea cortinei, văzură în fața lor o tânără fată.

Domnișoara-tenor avusese înainte o voce splendidă de soprano, dar în urma unei operații în gât vocea ei căpătă un timbru tenoral. Ea știu să-și speculeze însă, această particularitate, cântând prin cabareturi.

YACHTUL FUTURIST AL FIULUI LUI FORD

In șantierul Lowley din Neponset, Mosachusetts se construește un vas în stil futurist pentru Edsel Ford, fiul fabricantului Ford. Construcția acestui vapor de lux produce enormă senzație în cercurile specialiștilor.

Prora și pupa nu es oblic din apă ci vertical. Cârma, vergile catargelor și alte instalații se regulează cu ajutorul electricității. Două motoare Diesel de câte 300 cai putere dau vasului o iuțeală de 22—23 km. pe oră.

In camera de navigație, obișnuitele pârghii sunt înlocuite printr'o serie de butoni.

Cu toate că yachtul are o rază de acțiune de 5000—6000 km., și este lung de 40 m., nu vor fi întrebuințați decât 12 oameni pentru deservirea lui.

In afară de lemnul întrebuințat la pardoseala punții și amenajarea interioară a cabinelor, yachtul este construit în întregime din oțel. Sufrageria, camera de observație, precum și șase cabine de lux se vor construi pe punte.

O PASARE ALE CARUI PENE SE DECOLOREAZA

Un explorator african a făcut de curând senzaționala constatare, că sunt păsări ale căror pene se decolorează. Ținând în mână un turako, exploratorul a observat cu surprindere că mâinile sale se coloraseră în roșu.

Turako este un fel de cuc african, de culoare violet închis, deasupra capului roșu-purpuriu, iar pieptul roșu-închis.

Examinându-se mai de aproape penele roșii ale păsării, cari se decolorau, s'a constatat că în compoziția culorii acestora era și cupru. S'a mai constatat, apoi, că apa pură nu decolora penele păsării, ci când apa conținea urme de amoniac.

caricatura zilei

SUB PAPUC.....

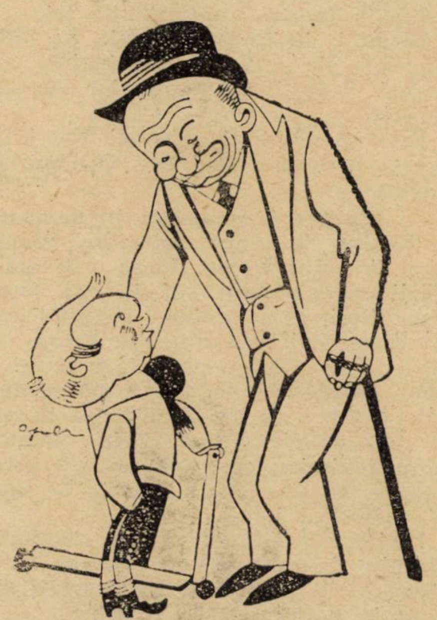

— Ce face mama ta ?

— Mama ? Face tot ce vrea.

— Și tatăl tău.

— Tata ? Face și el... ce vrea mama...

SOȚIE CREDINCIOASĂ

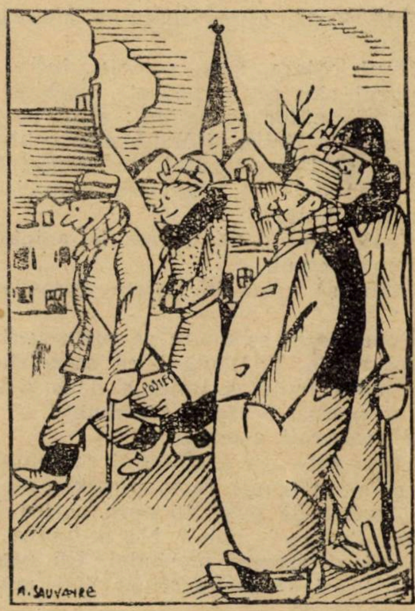

— De când factorul nostru s'a însurat, nevasta lui nu-l părăsește o clipă.

— De ce te miri, nu i-a spus oare preotul la cununie, că trebue să-și urmeze pretutindeni bărbatul ?

PAGINI UITATE

ASALTUL DELA GRIVIȚA*)

de DUILIU ZAMFIRESCU

Nu se ridicase încă zorii zilei de 30 August, când batalioanele diviziei a 3-a se puseră în marș, către vâlceaua ce se afla la aripa dreaptă a diviziei 4-a. Venea în frunte batalionul I al regimentului al 10-lea de dorobanți...

Ploaia încetase aproape de tot.

Drumul desfundat, șerpuia pe valea Bucovei. Nu se vedea nici înainte, nici înapoi. Soldații alunecau, dar mergeau liniștiți.

Flancul drept al coloanei No. 1 era așezat în ordine de bătae. Oamenii așteptau.

Ce gânduri îi munceau în momentele acelea de lungă așteptare, nimeni n'ar fi putut spune. Ideea măreață a Țării șerpuia prin suflete sub forma unor fiori, ce se aninau de nimicurile trecătoare ale ceasului de acum. Soseau ofițeri călări pe cai învăluiți în abur, aducând cele din urmă ordine; câte o secție de artilerie venea în goană, cu roatele sărind prin văgăuni; tunurile huiau cu o năpraznică înverșunare, ca și cum, în adevăr, se apropia sfârșitul lumii.

Liniile se formau repede, trupurile, ostenite de așteptare și nesomn, se ridicau ca de paradă. O vorbă trecea din gură în gură: „Vodă, Vodă“.

Ce adânc răsuna acum vorba asta în toate gândurile! De când intrase în campanie, oștirea română simțise, dela cel mai ager ofițer până la cel mai de jos soldat, că în fruntea ei stă un Duce, un stăpânitor, născut spre a fi ascultat și spre a împlini fapte mari. Ca toți oamenii adânci și prevăzători, Domnitorul își câștigase renumele de norocos...

Iată Vodă, ajuns înaintea Maiorului Șonțu.

Unul călare, rece, solemn, înfipt pe murgul său ca în poveste, vorbind cu glas răsunător de argint; altul pe jos, drept ca o făclie, uitându-se în ochii albaștri ai Domnitorului, cu respectul și iubirea ce le dă libertatea lăuntrică a marilor hotărîri.

Vodă duse două degete la chipiu și întoarse calul.

Totul se urmă în liniște, aproape ca în vis.

Domnitorul se ducea să primească pe împărat la Te-Deumul ce avea să se slujească înaintea liniei a doua a trupelor pentru Sfântul Alexandru.

Și oamenii așteptau.

Linia întreagă a atacului se complecta cu noui trupe. Pe la o vreme se auziră salve de puști în spre partea Rușilor. Ce era? unde? Nu se putea ști.

Veni și vremea merindei. Un furgon cu căldări acoperite aduse câte puțină zeamă caldă.

La vederea acestor mucenici, ce din zori stau pe picioare, nedormiți, plouați așteptând ceasul de a păși către moarte și hrăniți în așa fel, Milescu și Comăneșteanu și toți cei ce aveau inimă, se simțiră strâmbați în gândurile lor despre glorie.

Dar lucrul trecu repede.

Deodată tunurile tăcură. O ciudată mișcare în toată lumea; se deprinseseră cu bubuitul lor, cum te-ai deprinde cu un ceasornic de perete.

Va să zică era 1 Mai, aveau două ore.

O nouă împușcătură de partea Rușilor. De astădată soldații întoarseră ochii într'acolo. Ce mai era? Iar nu se putea ști.

O ușoară enervare începea să cuprindă trupa de atâta lungă așteptare.

Un răsunet de comandă veni de departe. Șefii de batalioane nu pricepeau ce putea fi. „Drepți“, se auzea spre stânga coloanei. Oamenii își luau deja locul. Valter Mărăcineanu alerga înaintea frontului: „Drepți“! Șonțu comandă și el „drepți“, fără să știe pentru ce....

— Ce este, frate? Nu sunt încă trei....

In sfârșit putură afla că Turcii făcuseră o ieșire spre pozițiunile rusești ale generalului Skobelef și că generalul Krylof atacase într'aiurea reduta dela Radișevo și fusese respins.

Ploaea începuse din nou. Burnița din negură, ca dintr'un burete, o pacoste de apă brobonată, ce se lipea de haine, de puști, de obrazuri, cu o adevărată încăpățânare. Soldații acopereau patrontașele cu mâneca dela manta, ca să nu le ude cartușele...

Un bubuit de tun din bateriile române părea a da semnalul unei năpraznice bombardări. Gâlgâia focul de pe toate movilele dimprejur; huiau văile; se amesteca fumul cu norii. Nu se mai vedea nici în cer, nici în pământ.

Comandanții se uitau la ceasornic. Era 2 și jumătate.

Din fundul liniilor se văzu colonelul Ipătescu venind călare. Se apropiă până în capul coloanei și zise în fugă:

— Mă duc să schimb calul.

Apoi porni înapoi și dispăru

Maiorul Șonțu scoase din nou ceasornicul și se uită din nou la el lung, ca și cum ar fi numărat secunele. După aceea îl șterse de ploaie, îl puse binișor în buzunar și se întoarse cu fața către front. Făcu câțiva pași înapoi și se opri. Căută cu ochii pe șefii de companii și le făcu un semn din cap. Puse mâna pe garda sabiei. Rămase un moment astfel uitându-se la oameni.

— Marș!...

Soldații porniră după el, la deal.

Erau ceasurile 3.

Suișul cam alunecos, se urmă în bună regulă. Oamenii mergeau întins la deal, fără șovăire, aproape bucuroși că se sfârșise truda așteptării pe loc. Unii se încurcau cu scările de tufișuri, alții ocoleau câte o groapă; toți tăceau. Când se apropiară de creasta dealului se repeziră cu toții înainte, fără ordin, ca și cum un sentiment comun i-ar fi îndemnat să se arunce asupra apărărilor turcești.

Amândouă batalioanele din flancul drept ajunseră aproape în acelaș timp pe muchie. Soldații lui Șonțu vedeau cu bucurie cum se iveau de după movilele din stânga, infanteriștii lui Valter: Comăneșteanu zări de departe statura lui Milescu ce despica ceața cu sabia în mână, întors spre compania lui îndemnând-o din graiu și din mișcări.

Când ajunse pe deal, gata să se asvârle pe întăririle inamicului, o dureroasă surprindere aștepta pe soldații români, între ei și tabia Abdul-Kerim, pe care trebuia s'o ia, se întindea o nouă vale adâncă și alunecoasă, iar dincolo un nou deal, pe care se ridica masivul redutei, cu tranșee înainte și cu șanțuri. Pentru batalionul lui Valter, surprinderea fu îndoit de tristă, căci în loc de o singură redută, cum era notat pe hărțile rusești, românii se găsiră în fața a două redute, ascunse una după alta.

Fu un moment de groaznică nehotărîre.

Tunurile se opriseră ca să nu lovească în proprii lor soldați. Dela Turci nici un semn.

Maiorul Șonțu ridică sabia cât putu el de sus și strigă: „Inainte!“

Colonelul Ipătescu, ieși din clipa nehotărîrei, comandă și el: „Inainte, flăcăi!“

Batalioanele se aruncară pe coborîșul alunecos. Avântul lor se mărea, ajutat de repeziciunea văii. Ajunseră în fund, se repeziră la deal, încălziți de tot. Mușchii se destinseseră, voința se încordase. Comăneșteanu simți prin urechi o vâjâitură ca de nebunie. Alerga în suiș după Șonțu, întorcând capul spre trupă. Oamenii dau năvală, sprijinindu-se de o tufă, de baioneta puștii.

Atunci din tranșee și din parapetele turcești, porni o grindină de gloanțe. Salve de infanterie trăgeau în carne vie. Deodată se umplu dealul de trupuri răsturnate. „Inainte, băeți!“ striga Șonțu, iar după el Comăneșteanu, ca ieșit din minți, răcnea cât îi lua gura: „Inainte, companie, înainte!“

Intraseră în retranșamentul din fața redutei, gonind pe Turci. Un caporal de lângă Comăneșteanu întoarse pușca cu patul spre dușman și urla ca un nebun: „Inainte don' Locotenent!“

Dar năprasnicele Peapody și Winchester din redută secerau rândurile năvălitorilor. Sculați în picioare pe parapete, Turcii vărsau valuri de foc și de plumb peste dorobanți.

Deodată maiorul Șonțu cade, Comăneșteanu, care nu-și lua ochii dela el, sări spre dânsul:

— Inainte, Comăneștene!... Nu lăsa oamenii!...

— Mă rog, domnule Maior!...

El căzuse pe spate, galben ca ceara. Gura i se umpluse de sânge Cuvintele îi gâlgâiau în gât fără sunete:

— Inainte! du-te! Du...

Pe partea cealaltă, Valter mâna spre dușman în fruntea batalionului, către drumul acoperit ce lega reduta cu tabăra turcească dela Bucov. „După mine, copii!, striga el: și oamenii mergeau spre șanțuri, sărind peste găuri, peste trupurile tovarășilor.

Valter cade, străbătut de gloanțe.

---

*) Din Romanul *In Răsboi*.

cărţi redate în extrase

VIAŢA DUCESEI DE BERRI REGENTĂ A FRANŢEI

Armand Praviel

Ducesa de Berri a fost una din ultimele femei cari au dispus de soarta Franţei. Soţie a ducelui de Berri — moştenitor presumptiv al tronului în timpul lui Ludovic al XVIII, — această principesă italiană a reunit sub diadema sa, inteligenţa, frumuseţea şi voinţa. Soarta regatului francez schimbându-se, principesa e nevoită să ia drumul exilului împreună cu fiul său, dar nu dezarmează. Complotând pe ascuns ajunge la un moment dat regentă a Franţei. Dar pentru puţin timp. Abilitatea miniştrilor lui Filip o silesc să renunţe pentru totdeauna la planurile ei de mărire.

PROLOG

O odaie mare şi aproape goală. Pe ici, colo doar câteva mobile. Pe perete, rămăşiţele unei glorii apuse, portrete, miniaturi săbii încrucişate... In mijlocul odăiei un birou care aparţinuse cândva doamnei de Maintenon. Pe console şi în vitrine de sticlă se mai păstrează încă relicve şi obiecte istorice.

Lângă fereastră, ţintuită de reumatism într'un jilţ stă o doamnă bătrână. E Alteţa Sa Regală Carolina-Fernanda-Leopoldina - Luiza - Francisca-Paula - Maria-Gasparda-Melchiora-Baltazara-Sebastian-Jeana-Baptista de Neapole văduva ducelui de Berri.

In decursul anilor starea sa civilă se simplificase. In actul de căsătorie era trecută doar cu trei nume: Carolina-Fernanda-Luiza. Mai apoi deveni Maria-Carolina. Iar acum scrisorile pe cari le trimetea ultimilor ei credincioşi purtau o semnătură simplă: Carolina Vecchia. *Locuia în castelul din Brunsee, gol şi solemn — şi singura ei ocupaţie era de a privi prin fereastra înaltă, pădurea şi parcul.*

In anul acesta -- 1870 — Italia nu era deloc favorabilă Burbonilor. Lucrurile mergeau din rău în mai rău. Pe vremuri stătuse la Veneţia în palatul Vendnam. Şi erau grădini şi flori.... Inchise ochii şi amintirile începură să-i năvălească în minte.

FEERIA

Marsilia.... Răsărit de soare, fanfare chiote, strigăte, urale, drapele albe... Portul e înţesat de lume. Din larg vine spre ţărm o barcă sculptată condusă de 24 vâslaşi îmbrăcaţi în mătase albă. La pupă, tolănită pe perne de catifea, înconjurată de flori, stă o principesă micuţă, strălucitoare de diamante şi mătăsuri. E Carolina de Neapole care trebuie să devie regina Franţei. Franţa o aşteaptă. Vechea monarchie are nevoe de dânsa. ca să întinerească. Regele e bolnav de gută, ducele de Polastron e bleg şi neputincios. Poporul o aşteaptă pe dânsa ca să-l întinerească.

Barca s'a apropiat de ţărm. Poporul o înconjoară. Ea le zâmbeşte tuturor, mulţumeşte celor ce-o aclamă, se înclină şi... şi începe să povestească o poveste extraordinară, cu zâne:

Era odată la Neapole o principesă micuţă ce trebuia să devină *Cenuşereasa Europei*. Se născuse la 5 Noembrie 1798 dintr'un rege hărţuit de revoluţii şi răscoale şi urât de un popor de *lazzaroni*. N'avea nici două luni când într'o noapte trebuiră să fugă pe ascuns în Sicilia. Se întoarse îndărăt după doui ani, iar la opt ani fu trimisă din nou. Mamă-sa murise. Tatăl său se căsătorise din nou cu Infanta Isabela care-i dărui 12 copii.

In acest timp Carolina visa la Monreal, Palermo şi Bocca di Falco. Era nervoasă impulsivă şi fugea de guvernantele cari se ţineau după dânsa. Intr'o zi auzi că ruda ei, arhiducesa Maria Luiza se căsătorise cu Napoleon. Nu-şi închipuia că foarte curând avea să poarte şi dânsa cunună.

La sfârşitul lui 1815 veni la Neapole ducele de Blacas, un bărbat plictisitor, şi rigid. „Venea — spunea dânsul — ca să aducă felicitări din partea lui Ludovic al XVIII, vărului său restabilit în sfârşit pe tronul pe care-l uzurpase atâta vreme un mizerabil numit Murat.

„In realitate, altul îi era scopul. Intr'adevăr după câteva luni ceru mâna Mariei Carolina pentru ducele de Berri, moştenitorul prezumtiv al tronului Franţei. La 24 Aprilie avu loc nunta în catedrala din Neapole. Ducele de Berri dăduse procură contelui de Siracuza să-l reprezinte. Şi după câteva zile de nerăbdare pentru Maria-Carolina, plecară. Călătoriră timp de şapte zile ; în dimineaţa celei de-a opta zi începu să se zărească Marsilia. Regatul Franţei se apropia de dânsa. Ea contemplă din depărtare pământul făgăduinţei : un oraş îmbrăcat în albul florilor, cu stindarde, ghirlănzi, balcoane pavoazate, un oraş întreg care o aclama ţipa şi striga ... Auzi prin învălmăşeală cuvinele de bun sosit ale ducelui de Havre reprezentantul regelui, a baronului de Damas, etc. Salută în dreapta şi'n stânga.

Scoborâ în mijlocul unui entuziasm de nedescris. Poporul se îmbulzea să vază pe ducesa înaltă de un metru jumătate, urmată de principele de San Nicandro, de Ruffo Scilla şi de contele de Latour. Tamburinele băteau tactul ; femeile strigau şi fluturau batistele, oraşul întreg uitase de răul de mare. Cortegiul ajunsese la Primărie. Pe scări aştepta d. de Lewis. El desfăcu un pergament şi începu să citească ceva în italieneşte.

— Iartă-mă domnule duce, îl întrerupse o voce subţire puţin emoţionată. Iartă-mă, dar te rog, în franţuzeşte. De azi încolo eu nu mai cunosc altă limbă.

Intrară apoi în sala Primăriei. Acolo o aşteptau prezentările de rigoare şi alte formalităţi ; după aceia se apropie de ea San-Nicandro, care o luă de mână şi o conduse spre ducele de Havre, în timp ce 36 de lovituri de tun cutremurară văzduhul.

Vizitară apoi oraşul ; se opriră la catedrala Saint-Martin unde avu loc un Te-Deum, se întoarseră apoi îndărăt la Prefectură unde o aşteptau 30 de fete tinere cu jerbe de flori, şi seara la

---

Atunci Milescu ridică braţul sus: „Inainte! Nu vă lăsaţi, băeţi!"

Milescu se rostogoleşte în şanţ.

Alte glasuri în locul lui : „Inainte!" dar şi acestea se sting pentru totdeauna. Colonelul Ipătescu are calul omorît sub el. Locotenenţii-coloneli Măldărescu şi Poenaru bagă în foc şi celelalte batalioane ale coloanei No. 1. In zadar, cad unii după alţii.

Maiorul Lipan, tovarăşul lui Şonţu, e rănit ; sunt scoşi din luptă mulţime de soldaţi, omorîţi ori răniţi.

Coloana diviziei a 4-a nu fusese mai norocoasă. Ea îşi începuse asaltul pe partea opusă şi întâlnise reduta Griviţa No. 2. Aşa că nu ştia nimic ce se petrecea cu divizia 3-a, pe care în zadar o aştepta.

Şi aci, acelaş eroism supra-omenesc. Locotenentul-colonel Voinescu, Maiorul Candiano Popescu, căpitanul Groza, luptă cu înverşunare. Vânători, dorobanţi, infanterişti de linie alergau în pas gimnastic spre întărituri. Cad, se scoală, iar cad, iar se ridică ; trec peste cadavru strigând ura ; merg înainte, până ce ajung la zidul drept al redutei, de care voinicia lor se sfarmă ca de o stâncă. Şi atunci cad ca să nu se mai scoale.

Atacul era respins.

Trupele se adunară pe după o ridicătură de teren.

Comăneşteanu, înlemnit, se oprise pe loc, cu pumnul stâng ridicat, în vânt. Ce era de făcut ?

— Păzea, don' Locotenent ! strigă un sergent, aruncându-se la pământ.

O bombă se sparse deasupra lor...

. . . .

DUILIU ZAMFIRESCU

Teatrul cel Mare.... Și peste tot mulțime și popor ovaționând delirant.

A doua zi dimineața plecară spre Toulon. Aici o aștepta aceiași ceremonie. Și tot așa la Aix, la Orange la Montelimar, Valence. Apoi veni Lyon-ul. Feeria o urmărea. In timp ce asista la o reprezentație de gală, plafonul se deschise și începu o ploaie de crini; un porumbel cu o coroană în cioc veni spre dânsa și i-o puse pe capul blond.

Veni apoi Moulins și Nemrous. Se apropia. Ducele de Berri trimetea soției sale epistole lungi și înflăcărate. Ea îi răspundea pe acelaș ton. Lucrurile mergeau de minune.

In acest timp la Fontainbleau se făceau pregătirile de primire. Camera aprobă 100.000 franci pentru serbările nupțiale și un milion pentru toaletele ducesei. La 15 Iunie, într'o splendidă după amează cortegiul se apropie. Garda prezentă onorurile. Muzica intonă melodii naționale. Dintr'o trăsură coborâ o fetiță ce părea să aibă 15 ani, care fără să țină seamă de protocol alergă spre rege și-l îmbrățișă. Ludovic surâse amuzat. In acest timp ambasodorul remitea ceremonios scrisorile celor 2 Sicilii.

A doua zi dimineața intrară în Paris trecând pe sub 20 arcuri de triumf, iar a treia zi avu loc căsătoria la Notre-Dame Ei defilară printre șiruri de reprezentanți ai elitei și oficialității în ritm de aplauze frenetice și de urale. Poporul aștepta afară și când eșiră din biserică sburară de pretutindeni petale de flori. Douăsprezece orfane înzestrate de rege în cinstea acelei zile îi oferiră jerbe de flori. Sărbătoarea continuă până noaptea târziu. Regele primi felicitările ambasadorilor, iar Palatul întreg vibra de cantate și cântece.

In timpul acesta tinerii căsătoriți ajunseră la Elysée-Bourbon, unde aveau să locuiască. Apartamentul era în întregime împodobit cu flori. In sfârșit vor fi singuri. Dar ași! Principii au datorii față de stat. Căsătoriile n'au decât o lature oficială. Regii trebue să se nască, să se căsătorească și să moară în mod public. Maria-Carolina știa lucrul acesta. Dar nu și-ar fi putut închipui că va fi trecută cândva în istorie ca un exemplu celebru al acestui principiu!

Iat-o culcată alături de Carol. Damele de onoare și cavalerii s'au retras. Atunci însă se deschise ușa și în prag apăru ducele și ducesa de Angoulème, apoi ducii de Orleans, de Bourbon, de Condè, și cu toții se perindară prin fața patului prezentând felicitări. Ducele le mulțumea zâmbind cu subînțelesuri...

Cu toate că nu-și părăsise amantele, Carol avea să fie un soț bun. Avea într'însul ceva burghez, care-i plăcea italiancei. El o lăsă să poarte rochii scurte ca să-și arate piciorul frumos; îi dădu voie să danseze și să se ducă peste tot. Incântat de tinerețea pe care ea o răspândea peste tot, ducele începu să se ție de dânsa. Și așa trecură câțiva ani.

Curtea însă era nemulțumită; mai ales din cauza faptului că nu aveau moștenitori. Ei nu întârziară însă să vie. La 13 Iulie 1817 se născu un copil, dar muri imediat; mai târziu cu un an tot într'o zi de 13, veni pe lume un altul care nu trăi nici el mult; și abea la 21 Septembrie 1819 veni unul care trăi: o fată care se numea Luiza-Maria-Tereza și care trebuia să devină ducesa de Parma.

DRAMA

— Ei, doctore?

— Monseniore, nu mai poate fi nici o îndoială: peste câteva luni doamna va dărui Franței un delfin.

— Sunteți sigur?

— Da, monseniore. Dar cu o singură condiție: doamna trebue să se păzească. Chiar cu începere de astăzi 13 Februarie 1820, Alteța Sa nu mai trebue să meargă cu trăsura, să danseze, să sară...

— Vai, e grozav. Dar însfârșit...

— ...să renunțe la recepții la spectacole și dacă se poate, să nu urce scări.

Ducesa auzi convorbirea. Ea rămase pe gânduri și stătu așa, mult timp după plecarea doctorului. Ea care aștepta cu atâta nerăbdare carnavalul. Dar dacă trebue....

Rămaseră amândoi tăcuți. O obsedau vorbele doctorului care îi aduceau aminte că era în 13; gândurile alunecară apoi treptat în altă parte. Afară ploua. De ce nu s'ar duce puțin la Operă? Se uită spre soțul său. Iși ghiciră gândurile. Și în cinci minute erau acolo.

Era un spectacol de balet. Iși scoaseră în grabă hainele și se îndreptară spre loja lor. Spectacolul începuse. Vrând să intre, contesa își prinse degetul de ușă. Nimic. O întâmplare fără importanță. Doamnei de Berri i se făcu însă rău. Ținea totuș să rămâie.

In pauză veniră în loja lor, ducii de Orleans, apoi alții. Spectacolul continuă. Ducesei însă nu-i era bine. Ducele o sfătui să se întoarcă la Elysée. Ea nu acceptă. Pe scenă apăru un dansator care execută câteva figuri admirabile, apoi o dansatoare.

Ducele însă insistă ca soția sa să se reîntoarcă la palat. El o va conduce până la trăsură. Și după puțin timp se va reîntoarce și dânsul. Voia să sărbătorească evenimentul pe care-l anunțase doctorul. Și odată rămas singur va chema în loja sa pe Virginia dansatoarea....

— Hai! Gândește-te la copilul nostru. Nu trebue să mai rămâi. Gândește-te la Franța. Vezi că ți-e rău....

Unsprezece seara. Contesa părăsi localul Operii, condusă de soțul său până la trăsură. Dar Carol era cu capul descoperit și în haină. Nu putea rămâne multă vreme afară. Așa că se întoarse repede îndărăt. Și atunci se petrecu drama. De după un colț apăru un bărbat care se furișă pe lângă zid și când ducele ajunse deajuns deaproape, îi înfipse pumnalul în piept. Apoi dispăru. Contele căzu la pământ. Sângele începu să curgă cu putere. Intr'o secundă vestea se răspândi în întreg localul. Spectacolul se suspendă. Rănitul fu luat pe brațe și dus într'o sală a Operii. O mulțime de curioși năvăliră. Alții se luară după asasin. In curând veni și un medic. Apoi altul și după puțin timp un al treilea. I se dădură primele ajutoare. Farmaciile erau însă închise și pansamente n'aveau. Șervetele dela bufet fură sfâșiate. Dar se umplură imediat cu sânge și în curând fu nevoie de alte pansamente. Doamnele își dădură atunci jaretierele și volanele rochiilor. Sângele țâșnea cu putere însă.

Vestea ajunse până la urechile doamnei de Berri care abea pătrunsese în palat. Intr'o secundă fu îndărăt și se aruncă la picioarele ducelui. Acesta deschise ochii și recunoscând-o murmură:

— Vino, soția mea, vreau să mor în brațele tale!

Și sângele curgea șiroaie pe canapea, pe covoare, peste tot. Maria-Carolina dându-și seama de gravitatea situației trimise s'o aducă pe fetița lor. Domnișoara care n'avea decât cinci ani, fu sculată din somn și adusă pe sus.

— Sărmană fetiță, murmură ducele. Dea Domnul ca tu cel puțin să fii ferită de asemenea lucruri!

(După treizeci și patru de ani avea să-și vază și ea soțul asasinat!)

După miezul nopții se făcu deodată tăcere. Venea celebrul Dupuytren. Acesta se uită cu atenție, desfăcu rana și ceru apoi permisiunea ducelui să o sondeze. E dureros, dar trebue!

— Primesc, răspunse Berri. Dar luați-o pe soția mea de aici!

Maria-Carolina să se depărteze într'un moment atât de tragic? Ei n'o cunosc. Ea e fiică de rege. Refuză deci să plece.

Operația fu foarte dureroasă. Dar nu folosi la nimic. Medicul încercă atunci alte mijloace: i se aplicară lipitori și ventuze ude i se făcu o baie de picioare... Și astfel trecu pe încetul noaptea. Spre ziuă fu chemat un preot. Ducele de Berri începu să se spovedească în fața tuturor. El îi spuse că Anny Brown îi dăduse doi copii naturali. Ce au să se facă dânșii? Ar fi vrut măcar să-i îmbrățișeze. Și ducesa răspunse cu sinceritate:

— Să vie la mine! Voi ști să fiu și mama lor!

Ducele de Coigny alergă până în strada *Neuve-des-Mathurins* și îi aduse pe Charlotte și Loulou. Apoi începu împărtășania

— Ce i-am făcut omului acela? L-am ofensat poate fără să vreau?

— Fiul meu răspunse abatele, nu l-ai văzut niciodată și nu i-ai făcut nici un rău. N'avea nimic cu dumneata.

— Atunci e un inconștient! Să fie iertat, vreau!

C. R.

(Continuă în N-rul viitor)

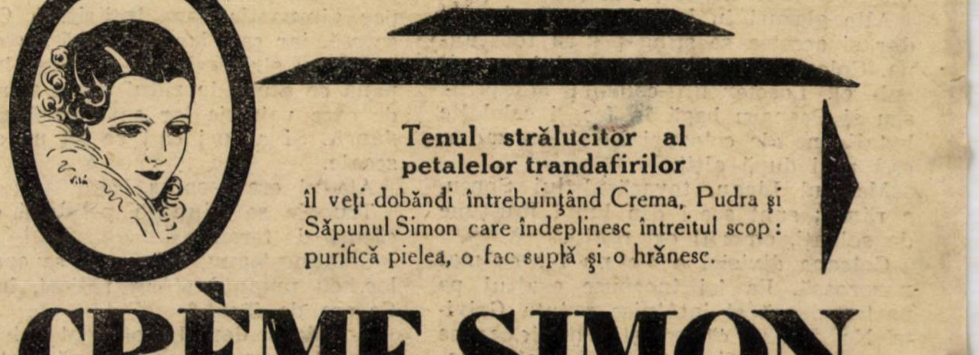

Tenul strălucitor al petalelor trandafirilor

îl veți dobândi întrebuințând Crema, Pudra și Săpunul Simon care îndeplinesc întreitul scop: purifică pielea, o fac suplă și o hrănesc.

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIAŢIUNII"
SIBIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 21
19 Mai 1929
5 Lei

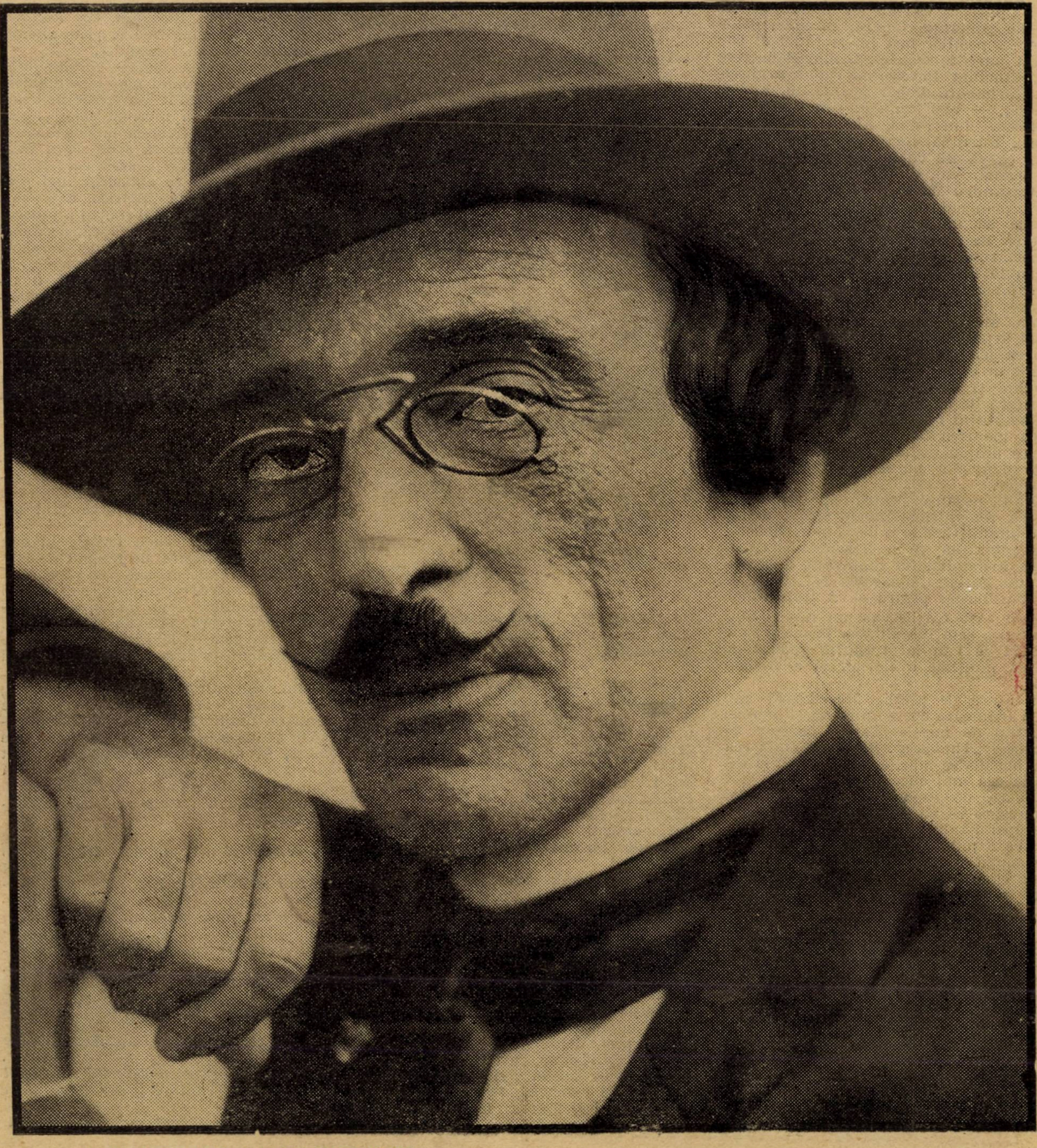

ALEXANDRU MACEDONSKI

Ctitorii

ALEXANDRU MACEDONSKI

de ION FOTI

Strălucitul poet al „Nopţilor“, în special al „Noaptei de Mai“ şi al „Noaptei de Decembrie“, autorul poeziilor „Levki“, „O umbră dincolo de Styx“, „Avatar“, făuritorul Rondelelor — care nu s'a bucurat de gloria mulţimei în viaţă — pare că este cu tot dinadinsul uitat de generaţia tânără. Şi totuş toată pleiada poeţilor mai tineri sau mai bătrâni purcede dela el: Duiliu Zamfirescu, Cincinat Pavelescu, Tudor Arghezi, D. Karnabatt, Donar Munteanu, Const. Râuleţ, — apoi cei mai tineri, Ion Minulescu, Ion Pillat, Al. T. Stamatiad, Horia Furtună, Ionel Pavelescu, Oreste, etc., ca să nu citàm decât din cei mai de seamă.

Alexandru Macedonski a fost un mare poet, prin sublimul concepţiei şi prin forma sa nouă, strălucitoare de tinereţe şi de soare mediteraneean. A dat limbei române mai multă preciziune şi claritate latină, a înavuţit-o cu cuvinte şi expresii noi, ce pe timpul lui păreau bizare, dar azi au intrat în limba curentă. Marea tragedie a vieţei sale l'a ţinut departe de popularitate, întâi, pentru că n'a avut editori: al doilea, fiind el singur editor, cărţile lui n'au fost răspândite şi cunoscute de marele public. In afară de un cerc de prieteni devotaţi, foarte puţini i-au cunoscut opera. Chiar, după moartea lui, ediţiile Casei Şcoalelor ce umplu podurile ministerului Cultelor şi Artelor, nu sunt la îndemâna cititorilor.

O altă neşansă, pentru care Macedonski n'a reuşit să-şi impue opera, a fost ura junimiştilor şi a dascălilor. Nenorocita epigramă, ce ar fi scris-o el cu ocazia înebunirii lui Eminescu, a provocat un curent implacabil de ură şi de desconsiderare pentru el. A treia cauză pentru care cărţile sale au rămas fără prestigiu, este inegalitatea primelor sale lucrări ce l'au făcut să fie ignorat de marea mulţime a elevilor şi a studenţilor.

In afară de poezii, Macedonski are două frumoase opere în proză şi anume: volumul de nuvele „Cartea de Aur“ şi romanul „Thalassa“. Aci imaginaţia cea mai bogată se mărită cu coloritul şi expresia cea mai adecvată.

E păcat de atmosferă, de uitare şi dezinteresare ce s'a creat în jurul numelui şi a operei sale. Dacă marile edituri dela noi, care publică fel de fel de năzbâtii, s'ar ocupa cu publicarea cărţilor sale, de sigur că gloria lui ar câştiga şi mai mult în ochii tinerimei de azi, care este mai aproape de concepţia lui Macedonski de cât oricare alt poet român.

Am propune selecţionarea şi editarea unui volum de versuri (acela dela Casa Şcoalelor ar fi bun de reeditat; un volum cu „Cartea de Aur“, un volum cu „Thalassa“. un al patrulea volum ar putea cuprinde cealaltă operă a lui Macedonski, între alte bucăţi ar fi şi comedia „Iadeş“ şi dramele „Saul“ şi „Dante Alighieri“.

Nu credem că ar fi de neglijat editarea operei franceze a lui Macedonski. Poetul nostru poseda la perfecţie limba lui Voltaire şi a scris în ea „Le Fou“ (piesă de teatru); „Le Calvaire de feu“ (O prelucrare franceză a lui „Thalassa“) şi admirabilele sale poezii atât de gustate de Paul Fort, Laurent Tailhade şi alţii, întitulate „Bronzes“ (în care ar intra şi foarte frumoase sonete postume).

Macedonski este poetul cel mai accesibil străinătăţii şi lira sa de aur este o mândrie al Literilor române.

In Noembrie viitor se împlinesc zece ani dela moartea poetului. care atinge, în superba inspiraţia din „Nopţile“ sale, înălţimi byroniene. Este o datorie a moştenitorilor săi — (toţi copii lui şi admirabila sa văduvă, tovarăşa model din viaţa poetului, au cultul bunului şi ilustrului lor dispărut) — să se îngrijească de răspândirea operei aceluia care este unul din cei mai falnici poeţi ai naţiunei noastre.

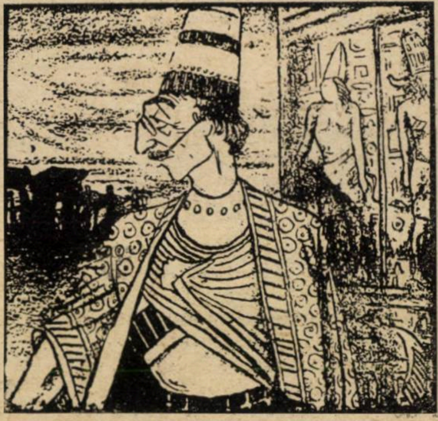

ALEXANDRU MACEDONSKI
(Caricatură de B'Arg)

Alexandru Macedonski reprezintă, în ţara noastră, un curent şi un tip literar. A fost singurul dintre poeţii noştri, care a făcut şcoală, fiind încă în viaţă. Mulţi scriitori de azi, mai tineri, ori mai bătrâni, au păşit pe arena literară, făcându-şi exerciţiile preliminarii în cenaclul Macedonski. Cei iniţiaţi, la cea mai mică adiere a zefirului de gloriolă, şi-au renegat maestrul şi şi-au făcut palinodia propriilor lor merite: Politicianism literar!

Dar Macedonski a rămas acelaş... Cu pasul legănat, cu figura cărămizie-închisă de mag chaldean, cu ochii profunzi, pierduţi în fruntea-i largă, parcă mergea alătauri cu vremea, care nu l'a schimbat, căci „tempo galantuomo“ i-a făcut dreptate, şi în jurul morţei lui, s'a organizat, în mod spontan, o adevărată manifestaţie de consacrare oficială şi de prinos admirativ pentru puternicul, dar hulitul poet.

A fost un visător, cu tendinţe de mare senior şi de boem. Printre rotocoalele de fum ale cafenelei, în toiul lipsei şi grijilor zilnice, făurea idealul său de artă, cizela versurile, pe cari le „cânta în el“, le perfecţiona mereu ca un giuvaergiu care nu lucrează de cât aur şi pietre preţioase.

In şcoală ne-a fost prezintat în partea operei sale submediocre, în culorile negre, inadins alese, de adversarii săi, sectari fanatici, ştiind să ponegrească şi să compromită pe incomozi, cu ajutorul perfidiei celei mai fine şi prin unealta ipocreziei celei mai iezuitice.

Câţiva discipoli, doar — vorbim de epoca mai veche, când marele său talent nu era încă definitiv consacrat în Olimpul literar, — au încercat să-şi apere maestrul, dar naivitatea în polemică şi ignoranţa au darul să spue elogii fade, cari deservesc chiar pe acela care le merită. O operă nu se apreciază nici prin ditirambi, nici prin diatribe. E o cale mijlocie, acea a bunului simţ şi a judecăţii obiective. Şi critica literară, depăşind aceste două criterii, va căuta să aşeze pe Alexndru Macedonski, în locul ce i se cuvine în desvoltarea literaturii noastre şi va reliefa meritele sale de artist-creator, sub prizma principiilor generale de estetică.

Să reamintim puterea de străduinţă, răbdarea nepotolită a unui suflet, care nu înţelege să se abată nici o clipă din calea pe care o crede, ca fiind cea dreaptă?

In cariera sa, poetul a avut ceva din martiriul apostolului. Lungi veri şi nesfârşite ierni de mizerie. Veşnic cu aspectul foamei în faţă, ameninţat, clipă cu clipă, de a fi doborât, sub călcâiul neputinţei şi al ruşinei...

După crize materiale teribile urmau interstiţii de înjosire, de început de ruină sufletească, de mişelie, pentru că trebuia să-şi aplece grumazul sub jugul urei duşmanilor, — ca tată şi ca soţ, fie care moment era născător de primejdii şi de tragedie — la fiecare schimbare de minister cea dintâi măsură a noului titular era tăierea subvenţiei lui Macedonski pentru realizarea de economii; dar aceiaş clipă ridica pe artist, orice gând de umilinţă îl oţelea, îl făcea capabil să urască, să se răzbune, să se înalţe, să scrie în altă limbă, prigonit să plece în altă ţară ca să aflăm dela francezi că Macedonski „are talent“.

Şi în asemenea timpuri de urgie poetul scria:

N'o despintică nici pluguri, nici oraşe n'o
[brăzdează
Pe sub iarba mătăsoasă, cu talaz neţăr-
[murit —
Se revarsă fără margini, printre locuri
[mlăştinoase
Şi de cerui se izbeşte alergând spre ră-
[sărit.
(Stepa)

Si în altă poezie:

Era un zbor fantastic, un zbor fără de
nume,
Ca zborul lui Mazepa pe calul său legat
Si treeram pe vânturi şi colindam prin
[lume,
Purtat pe unde corpul odată mi-a călcat.

DISCURSUL D-LUI OCTAVIAN GOGA

La înmormântarea lui Macedonski

Sicriul deschis al deaproapelui trezeşte de obicei în gândul celor rămaşi în urma clipei rezumative, când din amintirile fugare se reconstitue tabloul unei vieţi şi se rosteşte o judecată. La catafalcul unui poet însă ca în faţa altarelor prăbuşite, nu se poate veni decât cu flori şi cu lacrimi. Mintea nu e în stare în asemenea momente să pătrundă până la înălţimea sau până în adâncul misterios al sufletului nostru, de unde purcede durerea pentru stingerea unei armonii.

Sicriul lui Alexandru Macedonski, urna bietului trup pornit să se înfrăţească astăzi cu pământul ne împrejmue cu acea tristeţe vagă ce nu se poate acum coborî în cuvinte, Noi suntem pricitorii dezarmaţi, muţi, goniţi la sfârşit de dramă. Vor veni mai târziu trecătorii să întărească rostul acestei vieţi. Vor reconstrui sbuciumul ei fără turburarea clipei, lămurind senini farmecul unui cântec ce răsună de departe. Din cercetarea lor migăloasă se va fixa definitiv pentru posteritate şi cadrul şi silueta lui Macedonski. Oglinda a patruzeci de ani de frământare literară, marile începuturi, când arta noastră primeşte cel dintâi botez de foc al occidentului— vor trebui luminate atunci.

Astfel generaţiile târzii vor avea prilejul să se apropie de acest fanatic al poeziei, de cântăreţul care decenii dearândul dispreţuind chemările realităţii, călăuzit de îndrăzneala visului şi chinuit de frigurile creaţiunei s'a risipit pe seama tuturora. Se va vedea limpede atunci, cum cheltuind o strălucitoare bogăţie de nervi, spirit de cavaler medieval, trubadur, rătăcitor şi filosof impecabil, după neîntrerupte lupte în care armura lui s'a păstrat neştirbită, ducând cu sine totdeauna şi pretutindeni acea tinereţe pe care o au numai cei predestinaţi eternităţei, Al. Macedonski a mers înainte neturburat pe drumul lui până ce a învins trupeşte, a murit într'un pat sărac şi pe neastâmpărul luminos din ochii lui negri s'a coborît întunericul de veci...

Toate aceste şi câte altele se vor răscoli atunci şi vor fructifica cu învăţămintele lor patrimoniul de gândire al verbului românesc.

Pe noi însă în aceste clipe ne ţine înlănţuiţi durere proaspătă, senzaţia nelămurită şi tristă. S'a stins poetul, a murit un cântec. Insemnăm o zi de doliu al literaturei noastre. Guvernul ţărei în deplină apreciere a valorilor intelectuale pentru afirmarea puterei de viaţă a neamului nostru îşi cere partea lui la acest praznic îndurerat şi prin rostul meu se asociază la regretele unanime în faţa mormântului lui Alexandru Macedonski.

OCTAVIAN GOGA

adevarate

un colaborator fecund

Maestrul scrisese pe vremuri o piesă de teatru în colaborare cu un tânăr poet, bine cunoscut azi în cercurile literare. După mai bine de un sfert de veac dela data aceia, maestrul a tipărit din nou piesa, fără prea multe revizuiri sau adăugiri cari să justifice înlăturarea de pe coperta cărţii a numelui colaboratorului de odinioară.

Intrebat de unul din admiratorii săi, ce l'a hotărât să procedeze la eliminare, maestrul răspunse, scurt:

— „I-am înapoiat colaborarea !...“

Şi pentru că interpelatorul nu părea destul de dumirit, maestrul adăugă zâmbind :

— „Când am scris piesa eram în epoca dărniciei mele de nabab. Făceam donaţiuni literare, aşa cum Pierpon Morgan făcea filantropie socială. Incurajam pe orice tânăr de talent până a'i reface completamente versurile, sau a-i tipări numele alături de al meu pe coperta cărţilor.

In cazul de faţă colaborarea scriitorului de care vorbeşti consta în silaba *stră*, pusă înaintea cuvântului luceşte, ca să iasă verbul *stră-luceşte*. Cu toate că aportul tânărului trubadur, era cam mic faţă de cele cinci acte în versuri ale piesei, totuşi nu m'am oprit să fiu darnic cu dânsul.

Aşa că piesa a apărut şi s'a jucat *în colaborare*. Retipărind-o după atâta vreme, înţeleg să dau cezarului nerecunoscător ce e al cezarului şi să rămân singur cu opera mea.

In consecinţă am luat un plic şi o scrisoare şi am pus în ea — odată cu bunele mele intenţii — silaba *stră*, trimeţând-o celui cu drept de proprietate.

Iar versul care începea:

„*Străluceşte val de raze...*“ etc., a apărut la ediţia recentă în forma următoare:

„Şi luceşte val de raze“.

Totuşi asta nu înseamnează că colaboratorul meu de odinioară n'are talent, din contra: *Are un talent enorm !*

◆

vis şi realitate

— „Ascultă dragă domnule Stratulat !“ se adresează odată maestrul, tânărului poet (azi distinsul magistrat G. I. Stratulat) — ştii la ce m'am gândit eu ? Am văzut acum un an o villă drăguţă de tot la poalele Vezuviului, cu o perspectivă superbă, dominând marea şi cu tot confortul necesar pentru un „séjour“ de câteva luni pe an acolo. Şi pe cât de frumoasă e villa, pe atât de ieftină se oferă. Aşi vrea s'o cumpăr şi n'ai idee ce plăcere îmi vei face dacă ai să primeşti invitaţia mea de a veni să stai cu mine acolo în timpul vacanţei d-tale. (Stratulat era pe vremea aceia student în drept şi în medicină. N. R.).

— „Ar fi un vis frumos Maestre, să dea Dumnezeu să-l realizezi ! Aşi fi fericit, să-mi dai prilejul de a te vizita în splendida d-tale retragere din Italia !“

— „Cred că ai să ai prilejul chiar în vara aceasta. Mâine voi telegrafia fiului meu Alexis la Paris, să dea ordin la *Crédit Lyonais*, ca să aranjeze prin sucursala din Neapole, cumpărarea villei !...

Maestrul vorbea cu multă convingere. Ultima ţigară se consumase în aerul limpede al unei nopţi senine, care învăluia terasa Oteteleşanu în umbre sidefate.

Se făcuse târziu de tot, şi ultimul chelner al terasei părea nerăbdător.

— „Să mergem scumpe prietene spre casă. Când vom fi la Neapole, vom putea sta de vorbă până la ziuă sub cerul plin de splendoare al Italiei !... *Dacă eşti bun, plăteşte şi şfarţul meu, căci n'am schimbat*. La revedere şi... pregăteşte-te pentru Neapole !...

Scria pe atunci admirabila sa „Noapte de Decembrie“ şi celelalte nopţi.

Prin toată opera lui Macedonski trece ca un suflu dătător de viaţă, spiritul de ură al polemistului. Un caracter contemplativ cu intervale de combativitate. Din această trăsătură deducem meritele şi scăderele sale. Când e contemplativ coarda lirică capătă sensibilitatea şi aripile largi ale unui Byron, şi ce putere de viaţă intensă, ce considerabilă forţă epică în „Stepa“, la sfârşitul „Nopţei de Noembrie“ şi în întreagă „Noapte de Decembrie“! E ceva brutal, o sălbătăcie perversă în versurile, în cari poetul s'a descris par'că pe sine:

De-o năprasnică vigoare mă resimt în-
[sufleţit.
Pe protivnica fecioară aş turba-o în plă-
[cere,
Şi duşmanul dintr'odată l'aş înfige sub
[cuţit.

Macedonski a fost un luptător. Poeziile sale de dragoste — foarte puţine sunt banale — căci un războinic nu poate să scrie decât o epopee. Dar avântul epic e îmbinat la dânsul cu veninul polemistului. Prea îl preocupa problemele imediate, prea a fost stăpânit de dorinţa de a se răzbuna pe protivnici. In „Noaptea de Noembrie“, al cărei sfârşit este admirabil, are părţi demne de un pamfletar cotidian.

Dar când poetul se dezbracă de patimă, când descrie un peisagiu sau o stare sufletească, este incomparabil.

Are subtilităţi fine ca în Verlaine. In genere, în perioada dintâi a activităţii sale literare — excepţie magnificele sale rondele din urmă — inspiraţia este forţată şi concepţia neclară. In acest sens este frate de cruce cu mai toţi poeţii noştri. N are spiritul armoniei şi al măsurii, se lasă sedus de ropotul cuvintelor şi de melodia ritmului. In mare parte din nopţile sale e ceva obscur şi silit, pe lângă străfulgerări de poet mare.

Alexandru Macedonski, lucrând în contra unui mediu, fără să vrea, în cursul bătăliei, ia furat armele şi ia surprins secretul tacticei

ION FOTI

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Alexandru Macedonski s'a născut la 14 Martie 1854 şi a încetat din viaţă la 23 Noembrie 1920.

E fiul generalului A. D. Macedonski, fost ministru de Răsboi, sub Alex. Ioan Cuza: — Alexandru Macedonski s'a căsătorit cu d-ra Ana Rallet-Slătineanu şi a avut 5 copii.

Marele poet şi prozator Român, a dat la lumină volumele: Prima Verba, Poezii, *Thalassa*, roman, scris întâi în franţuzeşte, Excelsior, Flori Sacre, Cartea Nestimatelor, Cartea de Aur, Poema Rondelelor, Nopţile, Le Fou, Moartea lui Dante, Piese de teatru, Năluci din Vechime, etc.

Alexandru Macedonski s'a născut în bogăţie şi a murit sărac, lăsând în urma lui numeroase volume încă inedite şi o operă neperitoare. El a fost înmormântat la cimitirul Şerban Vodă Belu, pe prima alee din dreapta, unde se odihneşte sub o cruce simplă de lemn, ce străjueşte o groapă părăginită.

poezie

CINCINAT PAVELESCU

PASTEL DE PRIMAVARĂ

In iarba verde stau întins
Miroase-a ismă şi-a cicoare...
Sub nişte zarzări — grei de floare
Sunt pete albe, parc'a nins !

Un vânt uşor şi 'nbălsămat
Mângâe trestia şi nucu
Şi'n seara care s'a lăsat
Ce clar departe cântă cucu !

Un dor de viaţă neînvins
Din toată firea se desprinde
Dac'aş putea în braţe aş prinde
Intregul zărei necuprins !

Şi cum prin frunze tainic moare
Amurgul serei auriu
Din umbră o privighetoare
Imi cântă strofele ce scriu !

PASĂREA MAIASTRĂ

O 'ntrezăream prin noapte la fereastră
Infiorat de mândra ei minune,
Ea cobora din basmele străbune,
Ispititoarea pasăre măiastră !..

Pe val de vânt cu lungi vibrări de strune,
Fâlfâitoarea-i aripă albastră
Bătea la geam uimind privirea noastră
Şi-apoi pierea în noaptea de cărbune...

O aşteptam cu ochii plini de vise,
Copii vrăjiţi de-o lume ideală...
Azi, o vedem cu aripi larg deschise ;

Legenda astăzi nu ne mai înşeală
Cu farmecu-i de basm ce ne-amăgise,
Azi, pasărea de vis este reală !

MIRCEA DEM. RADULESCU

CREDINŢA

Iubirea mea ţesută 'n fir de visuri
Cristal ascuns în limpezimi de rouă
A hoinărit pe margini de abisuri
Şi s'a 'noit din răsuflare nouă.

Purtată în vestmânt de amintire
A râs strident cu îndârjiri de moarte
Şi 'nvolburată 'n patimi şi neştire
S'a răzvrătit, când gândul să o poarte,

A vrut pe pajişti de beţie-aprinsă.
Nici lacrimă vărsată desnădejdii
N'a picurat din oglindirea-i stinsă,
Căci simplă chiar în foşnet de odăjdii

A risipit, pierdută printre stele,
Lumină palidă şi'ndoliată,
Nu patimii, vârîtă între ele
Ci liniştii, adâncă şi curată.

NUMA CARTIANU

PODARUL

Un cer e sus şi altul jos în apă,
In fie care undă o stea s'adapă,
Pe fie care val pluteşte-o lună
Şi aur mult în apă se adună.

Infipţi în apă stâlpii gem sub pod,
Ce 'ngreunat de carele cu rod,
Apasă stâlpi'n râul ce-a topit
Tot aurul ce luna l'a rodit.

. . . .

Podar, bogat, cu aur mult în apă,
Cu stelele ce'n undă se adapă,
Cu bucurii clocotitoare 'n valuri,
Cu sălcii care plâng doinind pe maluri,

Cu amintiri care 'au trecut pe pod
Şi cu tristeţi ce sufletul îmi rod,
Mi-au alungat trecutul pe un val
Şi viaţa mi-am legat-o strâns de mal...

CONST. JALEŞ

ANTOHI BOGASIERUL

de LUCREȚIA PETRESCU

A râs și s'a crucit toată mahalaua Sărăriei, când s'a zvonit că se însoară Antohi. Poi cum să nu râdă — și nu numai Sărăria, dar Eșul întreg? Hal de ginere are feciorul lui Hagi Petcu bogasierul? Că de n'ar avea de la tată-său dugheana și casele cu două caturi, tocmai bine i-ar ședea, să meargă la pod să ceară. Să nu credeți că-i orb or ciung Antohi. Dar poate, că l'aș vrea mai bine de i-ar lipsi vre-un ochi or mână. Că așa cum e!.... Se țin cârd copiii după dânsul, când merge pe uliți în târg or la biserică.

Dar la nunta lui!... Nu numai copiii, dar toată Sărăria i-a făcut alai. Poi era și de văzut așa mândrețe. Că de când curge Bahluiul n'o mai văzut Eșul așa ginere. Iacă o matahală de om lălâu și bleg, care abia își proptește trupul mare și burduhanos pe niște picioare moi, cari se îndoie subt el la fie-care pas crăcindu-se în lături, de parcă ar fi de gumă.

Și lui Antohi cu tot trupul lui matahalos, cu toate picioarele lui moi și lătărețe, i s'a făcut de însurătoare. Și iacă-l la Vovidenie, la biserică în straie de buhur — tivite cu sângeap pe la gât și la mâneci — alături de Gafița coanei Tinca.

Și-n timp ce lumea își ascundea greu râsul în pumni or în basmale, popa îi cânta Isaia, îi pune pe cap pirostriile și-i citește din carte să se bucure de fii fiilor lui, ca de niște tinere mlădițe de maslin. Și repede s'a bucurat Antohi de feciorii lui. Gafița e femee harnică și iacă nu trece mult și poftește Antohi megieșii și prietenii la cumetrie. Trei zile au întins'o. Venise lumea grămadă și pentru praznic, dar mai ales să vadă minunea de prunc a lui Antohi. Era și de minune. Și se înfoia atâta de mândru taică-său când l'a arătat nașului! Un băiat gros, de abia să-l ții în brațe și lacom la supt, că abia răsbia să-l sature Gafița. L'a botezat Spiru-grecul cu pităria din colțul uliței. Si s'au sărutat cumetrii și au ciocnit trei zile la pahare, urându-și să se și încuscrească mai târziu.

Și apoi a plecat de la cumetrie lumea sătulă de mâncări și băutură, sătulă și de clevetit în șoaptă gazda cea cu picioare lătărețe.

Antohi și-a văzut după aceia de bogasieria lui și Gafița de gospodărie și de copil. Copilul care din zi în zi se făcea mai gros de nu-l mai încăpea — până la lună — cămășuicele și scutecile. Iar când a împlinit doi ani nu-l mai încăpea nici covățica. Și a cumpărat voios Antohi o covațică mai mare; iar în aceia rămasă mititică, a pus Gafița al doilea prunc ce-i dăruise domnul. Și iară chef și cumetrie. Și iară vine lumea, prăznuește, se miră, și clevetește. Și ce să vă mai spun? Mai trece o vreme și... alt botez în casa lui Antohi. Că trei prunci căpătase în cinci or șase ani de zile. Trei feți logofeți vrednici feciori a lui Antohi; că iacă până acum la vrâsta lor — se făcuseră acum — unul de șase, unul de patru și cel mic de doi, — și nici unul nu mergia în picioare ca alți copii de seama lor. Ce să meargă! Nici așa — cât de puțin — să șează copăcel. Stau lungiți pe spate toți trei într'o odaie — în niște coveți mari, cum ar sta la pitărie aluatul să dospească. Și pântecoși și burduhănoși ca și tată-său abia de încap în covețile pe care trebue din an în să le mai lungească.

Și maică-sa toată ziua nu mai dovedește, să-i primenească, să-i spele, să le care fie-căruia la gură cu blidul demâncarea. Și-i cătrănită rău Gafița și-și blestemă mereu ziua cununiei.

Dar Antohi o mângâie și-i spune, ca și el când a fost mic, tot așa a pătimit maică-sa cu dânsul. Că în timp ce băeții de seama lui mergeau la săniuș or la dascălul Pintilie să învețe buchile, el stătea încă lungit și moale pe o laviță. Și numai când flăcăiașii de o vrâstă cu el eșeau pe seară în drum la fete, începu și el să șează copăcel și să facă câțiva pași prin casă.

Și la ce le-a fost bună graba celorlalți? Că tot i-a ajuns acu și dânsul — și iacă-tă că sade pe picioare ba și umblă toată ziulica de la tejghea la ușă și din dugheană în odaie.

Și-i om în rândul oamenilor cu casa lui, cu nevasta și copiii lui. Copiii lui leiți Antohi. Șe de aceia îi și iubește a tâta, de-i mereu pe lângă coveți cu mâinele pline de smochine, năut și roșcove.

Dar Gafița tot plânsă e mereu și cătrănită, până se îndură Dumnezeu la sfârșit și-i mai dăruește un prunc. Par'că mai măruntel și mai subțiratec ca ceilalți. Dar iote minunea de unde nici n'ai gândi. Că nici nu împlinește aista anul și începe să se ridice copăcel și să umble toată casa în ciuda broscoilor întinși în albii. Si se mai luminează o leacă sufletul Gafiței. Și numai de drag și-l ia seara de mână și se plimbă cu el pe uliță în fața dughenilor s'o vadă megieșii. Iși mai uită așa de necazul celorlalți trei.

Dar credeți că s'a bucurat acum și Antohi la fel cu nevasta? Doamne ferește! Nu mi-l cunoașteți! Că se vede treaba că e strâmb el și la cap nu numai la picioare. Si în loc să fie voios, când a văzut alergând sprinten al patrulea copil, ce i-a cășunat nebunului? A început să-și bănuiască femeia și să-i zică într'una, că de ce copilul aista nu-i seamănă tot lui? Că dacă e drept și zdravăn, se vede treaba că nu-i făcut cu dânsul. Si el nu-i prost și nu vrea să râză și de el lumea, cum a râs de vecinul Ghinea Spânu — cel cu patru copii în patru feluri: cari dintr'un tată spân s'au ales mai mustăcioși și mai bărboși de cât Popa Mardare dela Vovidenie.

Dar Antohi nu-i Ghinea și nu îngădue râsul aista. Și tot așa-i huruia gura cât îi ziulica-săptămâni și luni dearândul.

Numai pe Gafița n'o poți bănui, c'ar fi sărit pârleazuri. Femei cuminți au fost tot neamul coanei Tincăi. Și de nu le ardea căscioara n'ar mai fi ajuns ea nevasta nebunului de Antohi. Ei dar la ce ți-e bună cuminția, dacă lălăul de bărbat n'o crede și toată ziua îi stă ciocan pe cap cu bănuiala lui. Si nici pe copil să nu-l mai vadă-n ochi, de-i dădea Gafița pe furiș demâncarea.

In sfârșit atâta netrai a făcut femeii, că și-a luat într'o zi săraca bulendrele într'o mână, copilul năpăstuit pe alta și și a plecat în lume.

Iar Antohi a rămas să-și vadă de ceilalți feciori care-i seamănă și de care poate fi sigur că-s ai lui. Și fiind-că nu dovedește singur treburile toate, le-a tocmit ca la cuconași slujnică. Căci cu toate picioarele lor moi trăesc și mănâncă broscoii. E de speriat cât mănâncă.

Te uiți la Marghioala-țiganca slujnică a lui Antohi cum abia duce dimineața legătura cu patru pâini mari și verdeață și carne or pește, după cum e zi de câșlegi or post. Apoi pune pe pirostrii o oală cum numai la pomeni or praznic ar pune alți oameni. Și înfulică feciorașii lui Antohi de-s deșerte străchinele într'o clipeală. Și apoi lungiți iar cu pântecele plini, încep să sforăie pe întrecute. Iar taică-său îi mănâncă din ochi de dragi.

Și tot așa zi cu zi trec anii și iacă-tă-i mari. Că buruiana rea nu piere. Și cel dintâi — tot Antohi îl cheamă, bată-l frumusețea lui să-l bată — și-a lăsat de mult covata, că nici nu-și mai găsea pe măsură și șade acum mai omenește pe laviță. Adică ce să zic? Să nu fiu de minciună: a început să meargă chiar. Firește ca or ce începător — mai cu teamă și fereală să nu facă „bâca“, se mai ține de-un scaun or de un perete. Dar or-cum merge. Și cum nici nu-i prea lung drumul de la lavița în odaie, — până la tejghea în prăvălie, se duce să mai ajute pe taică-său, căruia îi crește inima de mândrețe și bucurie. Ceilalți doi frați n'au început încă să meargă, dar las că le vine și lor vremea.

Si iacă feciorului mai mare a început să-i răsară pe obraz tuleele bărbei. Grijă acum pe Antohi, care a și început să și arunce ochii prin vecini după o noră curățică. Curățică și vrednică mai ales, că-i greu gospodăria unui văduvoi și o femee harnică ar fi tare de folos. Acu se întreabă vecinele pe care fata din Sarărie o cădea norocul, să crească și ea — ca biata Gafiță — prunci în covațele până le crește mustața.

Se vorbește o leacă de Arghira lui Spirache — pitarul grec din colț. A intrat în șapte spre zece ani și-i frumușică foc. O ademeni-o și pe ea Antohi, că banul e ochiul dracului, iar Spirache are copii mulți și s'a mai deschis acu peste drum încă o pitărie.

Coana Nastasia preuteasa, căreia îi cam place să meargă împețit zicea, că în câșligele Paștelui le-o fi și nunta.

Mai știi năzdrăvănie!

Și mai are doi feciori Antohi! Poate că e unde-va scris să nu se piardă sămânța de frumusețe a neamului lui Hagi Petcu bogasierul.

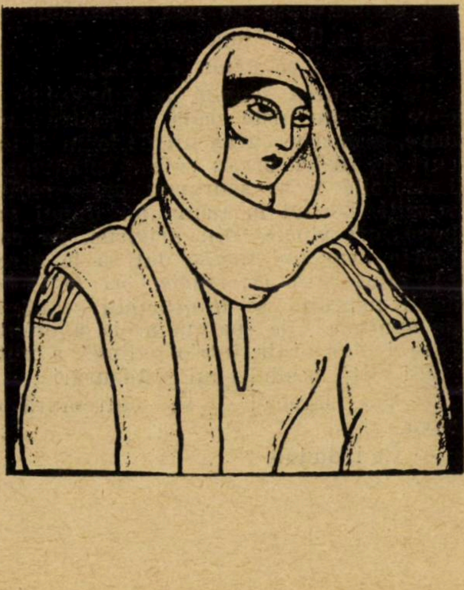

VINOVATA

— SCENE DIN VIAŢA FUNCŢIONARILOR —

de EUG. BOUREANUL

In minister e-o mişcare neobişnuită. Aţi observat, vreodată, neastâmpărul acela al animalelor, când „necunoscutul" intervine şi le tulbură viaţa ţârcuită în putinţa răstrânsei înţelegeri, — mai ales animalelor domestice? Le-aţi văzut cum trec de ici-colo, cum se frământă, triste, umile, neliniştite, împrăştiind în preajmă priviri furişe, aruncate — parcă — pe sub sprincene,... apropiându-şi boturile, pentru câte-o clipă, şi poate grăindu-şi în limba lor, — revenind mereu pe acelaş loc, pentru a-şi duce mai departe nedumerirea, umilită de jugul unei frici de nebiruit?... In clipe de aceste, până şi cânii, credincioşii şi-atât de bravii câni, nu se'ncumetă să scoată de cât nişte păreri de urlete, care aduc mai mult a scâncet, şi pe care s'ar părea că se trudesc să nu-l scoată în afară, ci să-l înghită, să-l înnăbuşe în ei?... Intâmplări de acestea am văzut adesea în viaţa mea şi — tot de-atâtea ori — m'am gândit că... numai teama de *om*, teama de *puterea* lui nedrept de asupritoare le făceau să-şi înfrâneze dureri care — de bună seamă — ca si acele ale „stăpânului", sunt tot atât de fireşti şi îţi cer descărcarea în acelaş fel...

In ziua întâmplării aceleia, scena misterioasei frice animalice am văzut-o — întocmai — întipărită pe chipurile tutulor funcitonarilor. Era o mişună, o forfotială fără sfârşit, — şi de n'ai fi prins zvonul anumitor şoapte stăpânite, te-ai fi crezut într'o lume de „umbre", rătăcitoare pe malurile Stixului...

Chipuri galbene, trupuri încovoiate se perindau din birou în birou, purtând în şoapte o veste, care întipăria pe feţe expresia unei groaze de nestăpânit. Apoi, trupurile se furişau în alt birou, mai departe, lăsând încăperile goale, şi toată suflarea aceia, care îşi reţinea până şi răsuflarea se îndrepta încotrova, prin curtea ministerului, pierind într'un subsol.

O vreme jocul ţinu acelaşi necurmat. După un timp, pe aceiaş uşă, ce ducea în pivniţele ministerului, mişcarea începu să se facă în două părţi, şi'n vreme ce unii intrau, alţii ieşiau şi mai îngroziţi, cu feţele şi mai subţiate, cu chipurile şi mai bizare şi mai pline de spaimă. Iar şiragurile acele, ale trupurilor ce intrau şi eşiau necontenit, îţi făceau impresia unei sârme vârâtă într'un laminor, care-o întorcea pe dată, răsfrântă în subţiimea trupească a celor ce scăpătau pe uşa subsolului.

— Ce-o fi? — mă gândii.

Şi apucai pe urma celorlalţi.

Pe intrarea scundă a subsolului, în care duceau nişte scări de piatră murdare, acoperite cu aşchii de lemn şi mucuri de ţigări, urcau câteva funcţionare. Lacrimile li se scurgeau peste obrajii vopsiţi, lăsând în urma lor dungi galbene, ori vinete. Din privirile, pe care foarte arar îmi fusese dat să le zăresc zâmbind fără făţărnicie, ori fără nădejdi negrăite, se împrăştiau scăpărări de spaimă,... de spaima aceia a omului care i s'ar arăta într'o oglindă a viitorului clipa posibilei lui spânzurări...

— Vai, săraca! — se cutremură cineva.

— Ce-i duduie?

— Săraca! — atât îmi putu răspunde şi urmă să ridice, şovăitoare.

Imi făcui loc printre câţiva bărbaţi, cari încremeniseră, stupid de compătimitori, în pervazul unei uşi întunecoase.

Intrai. Era o încăpere abia luminată de o lucarnă cu geamuri murdare. De pereţii coşcoviţi, ca un chip pe care sângerează răni infecte, atârnau perdele de paienjenişuri prăfuite. In penumbra unui ungher se lămuria un colţ de pat. Privirile-mi lunecară pe colţul acela şi se opriră pe ceva oribil: nişte picioare zgârcite, înfipte undeva, în ceva plat, subt, mai mult un bot de fuste, în care se crispaseră degetele unei mâni de hârcă... Zvârlit de cealaltă parte a straielor mototolite, se desluşia un cap spăimântător,.. mai mult nişte dinţi mâncaţi, rari, ştirbi, pe care păreau că se trudesc să-i zăriască doi ochi holbaţi, enormi, sleiţi,... ochii ţântuiţi în ultima lor privire de suferinţa fără de grai, de desperarea fără de margini.

— Ce-i cu femeia asta?

Se lămuri ceva ca un cuvânt spus de descântec. Vorbise una dintre „umbre".

— A murit!

— Bine,... a murit, dar... de ce?.. Cine-i?

— Era bolnavă!... E Zoica Hâncu!

— Cine?

— Subşefa de la serviciul... cutare!

— Dar... ce fel a murit aici?

— Apoi, să vedeţi, ea venia — săraca — şi cerea congediu, a cerut şi ajutor,... a fost şi la consultaţie, dar... ziceau că se face, că n'are nimic,... nu ştiţi dumneavoastră,... că era o femeia cam urâtă...

Am ieşit. Şirul curioşilor se răriseră. Intrai în birouri. Nu lucra nimeni. Capetele tutulor stăteau aplecate, cu privirile pierdute în depărtări de-acele, în care — neîndoios — icoana grozavă a tovarăşei moarte pierise şi în care... fiecare nu-şi vedea de cât propria lui pieire.

Trecui mai departe tot mai departe, până ajunsei într'un biurou în care se adunaseră câţiva funcţionari superiori.

— Aţi aflat de grozăvenia care s'a întâmplat?

— Ia lasă-ne, domnule!.. O mizerabilă. Auzi, să ne facă de râs!... Vine şi moare în beciul ministerului...

— Dar femeia asta a cerut congediu,.. a fost la consulaţia medicului...

— Cum, a fost?... Când?... Cine-a ştiut ceva?

— Totuşi, a fost! — stăruii. Mi-au spus funcţionarii.

— Care?... Spune-mi-i şi mie,... să-i învăţ eu minte! — tresări directorul personalului.

— N'a fost, domnule! — se amestecă medicul consultant... Şi, chiar de va fi fost, ce-i puteam eu face?... Am trimis-o la spital, dar n'a vroit să se ducă!

Cineva, de curând intrat se amestecă în vorbă:

— Nu se putea duce, că avea surori mai mici, acasă, pe care le îngrijia,... şi n'avea ce să le lase... A cerut un ajutor, dar...

— Dar..., ce?... Cine te-a întrebat şi pe Dumneata? — răcni unul dintre directorii generali. Ce ajutor, când n'aveam de unde şi... tocmai acum, când ţipă gazetele de risipa fondurilor noastre?

Directorul personalului privi foarte stingher în părţi nelămurite şi se amestecă binevoitor:

— Şi-apoi... tot ea-i vinovată! Cine-a pus-o să se facă funcţionară?... Ea nu ştia de viaţa noastră;... de greutatea cu care o ducem?...

— Aşa-i, dragul meu! — încuviinţă directorul comptabilităţii — parcă toată lumea ştie ce vorbeşte. Şi apropiindu-se de colegul său, îl trase de mânecă, — să vii şi să iei ordonanţa aceia de ore suplimentare.

— Cât a ieşit?

— Vre-o douăzeci de mii!...

In curtea strâmtă vuì un sunet de roate. Se auziră câteva pocănituri şi trântituri, ca de capace. Mă alăturai de geam. Câţiva oameni tăbărceau trupul ghemuit, crispat, al vinovatei. Il azvârliră în droagă. Câteva clipe capacul rămase deschis... Privirile moartei păreau ţintuite în sus, spre fereastra la care mă găseam. In ele mi s'a părut că zăresc cea mai înverşunată ură, care se poate îngrămădi în doi bieţi ochi omeneşti...

— Săraca!

— Cine? — tresări directorul personalului.

— Moarta!

O înjurătură grozavă scăpată printre buzele unsuroase ale celui ce mă întrebase:

— ...Auzi! — Să ne facă de râs?... Ce crezi? — numai să citeşti mâne gazetele.

— Lasă-le, dragă, că au ele alte griji... Nu uita şi treci să-ţi iei ordonanţa, că-i... gata!

Capacul se lăsase şi droaga pornise.

Cineva, un funcţionar, îşi făcu o cruce privind în urma droagei ce se depărta. Apoi privirile i se ridicară în sus, atântindu-se spre o fereastră nehotărîtă. In ochii lui vii trăia privirea spăimântătoare a moartei, şi — pe-o clipă — avui credinţa că... „vinovata" nu murise

UN EVENIMENT

de V. MOȘINSCHI

Gigel a scris un articol.

Gigel este fiul unic al domnului Grigoriu, director de bancă mică, care dă bani cu dobândă mare. Locuesc într'un oraș provincial al cărui trecut glorios „se pierde în negura timpurilor", cum ar spune domnul Grigoriu — mai familiar, conu Fănică — într'un discurs ocazional. Căci domnul director de bancă Grigoriu, face politică și gospodărie orășenească. Iar Gigel în virtutea teoriei eredității, i-a moștenit se vede, pe deplin, spiritul și aptitudinile.

Deaceea Gigel a scris un articol.

Fiul domnului Grigoriu era renumit printre locuitorii orașului cu trecut glorios. Doar toată lumea îl admira odată pe an, la zece Mai, când pe estrada ridicată ocazional în grădina publică, recita cu sonoritate de convins patriot și cu siluetă de predestinat în această artă poezii pline de banal avânt. Tot Gigel era și răsfățatul rudelor mai în vârstă — peste 60 de ani — și provoca supărări acute și despărțiri tragice printre fetele dela liceul pe care o mână darnică îl ridicase din temelii. Diavolească coincidență — liceul a fost deschis tocmai când Gigel pășea în pragul pubertății.

De atunci fetele asaltau pe Gigel cu admirația lor definitivă. El însă le trata cu indiferență, tot așa de elegant cum te tratează chelnerul cu o halbă de bere.

Pentru că pe Gigel îl preocupau numai chestiunile înalte.

Deaceea Gigel a scris un articol.

Marți, zece Iulie orașul a forfotit de dimineața până seara. Depozitarul de ziare își bea ceaiul matinal englezește — cum spunea el — adică în picioare, servindu-și clienții cu mâna stângă așa că oferindu-ți un ziar îți întindea în acelaș timp și un corn uscat cu nucă, de-ți venea să-i spui: nu, mersi! Printr'o mișcare greșită dar precisă a depozitarului, ceaiul s'a vărsat peste teancul de ziare „Avântul". Destinul lucrase smecher în favoarea lui Gigel. Depozitarul de ziare avu prilejul să observe în foileton, scris cu litere puternice, titlul: „Realitatea bacalaureatului" de I. Grigoriu. (Preotul botezase pe Gigel cu numele de Ion, transformat mai târziu prin niște glumețe legi de derivație în această formă „mai intimă, mai drăgălașe și mai fină": Gigel).

După o oră toată „strada mare" citise articolul lui Gigel. „Avântul" nu se mai găsea decât doar pe la regiile din mahala; se epuizase ca o ediție specială care anunță ceva senzațional și fals. Agenții de legătură fuseseră colegii de liceu și fetele de pension. Iar primii cititori cu ochii umflați de somn: negustorii de coloniale și delicatese, de manufactură, de fierărie, librării, inclusiv băeții de prăvălie.

Orașul de provincie se trezise par'că din somnul oriental ca'n vremea când năvăleau Tătarii. Un economist în trecere pe acolo ar fi exclamat desigur:

— Iată un oraș unde activitatea economică e intensă.

Gigel — „le pauvre", cum spunea mai demult doamna Grigoriu — nu știa cum scânteerea spiritului său, moștenit în virtutea eredității dela domnul Grigoriu, pusese o întreagă populație prea liniștită în mișcare; dormea. Citise seara până târziu teoria „plus-valutei" și se culcase cu dureri de cap și cu convingerea că singura calitate a socialiștilor e neprecizia. Așa că s'a trezit într'un ropot de sărutări provocat de entuziasmul subit al doamnei Grigoriu.

— Felicitările mele scumpul meu Gigel, și să dea Dumnezeu să te văd ministru.

Gigel la început a sgâit ochii mari și apoi a arătat cu un zâmbet superior că știe de ce e vorba:

— Eh! O bagatelă.

— Mai lasă modestia, Gigel mamă... te știam băiat deștept.

— Mofturi!

— Uite zău, Gigel mamă, mie mi a plăcut tare mult acolo unde spui ce-ar trebui să fie.

— Și n'am dreptate?

— Păi nu-ți spun că mi-a plăcut.

Efusiunea sentimentalo-admirativă a doamnei Grigoriu a mai zămislit încă un sărut părintesc, plescăit pe fruntea lui Gigel. Discuția s'a continuat apoi cu superioritatea — evident — a lui Gigel, până când acesta a rugat pe mamă sa să-l lase să se'mbrace.

— Imbracă-te ca de sărbătoare, Gigel mamă.

Ușa odată închisă fiul domnului Grigoriu, a exclamat filozof:

— Uff! ce spirit mediocru au burghezi ăștia!

In camera de alături sbârnâi soneria telefonului.

— Allo! Allo!... Angela... tu ești? o veste... Gigel ne-a făcut surpriza... aa! știai... admirabil nu?... te duci să i spui lui Alice... da! da!... să știi că ești invitată la dejun... îl sărbătorim

Gigel ascultând convorbirea a rămas încremenit cu un picior în sus, cu pantalonii în mână gata să și-i tragă, și a simțit printr'însul un fior de plăcere ca un cățeluș pe care-l gâdili sub pântece. Apoi receptorul a căzut în timp ce Gigel și a adus aminte de ce ține pantalonii în mână.

Madam Angela Cornea a plecat să comunice vestea lui Alice așa cum promisese la telefon lui madam Grigoriu. Madam Angela Cornea era mătușa lui Gigel, bătrână cicălitoare și cu perucă. Tacticoasă și a luat deci bastonașul de nuc — veșnic însoțitor politicos — și a pornit-o grăbită cu pași mărunți, numărați par'că spre casa surorei sale, Alice. Mătușa Angela s'a mirat că n'au mai lătrat-o câinii ca deobicei când a deschis portița; de douăzeci de ani câinii nu se deprinseseră încă, deși vizitele variau între două până la patru pe zi. Excepția „zilei memorabile", i-au trezit mătușei Angela superstițiile și de emoție urcând terasa a atacat involuntar și dinamic cele patru trepte. Cealaltă mătușă a lui Gigel, Alice Corbescu, o pensionară uscățivă, cancanieră și ramolită i-a ieșit înainte cu figura jovială tocmai când se produsese ciocnirea. Ridicarea de jos a fost o operație destul de grea. Iar mătușa Angela a trebuit să se culce: își scrântise piciorul.

Așa dar nu mai putea să umble tocmai azi când vestea cea mare adusese prilej de discuții noi. Cu un teanc de „Avântul" lângă pernă mătușa Angela își bodogănea ghinionul. Când a venit doctorul curant al casei, chemat în grabă, vizita s'a transformat în lectură din „operile lui Gigel Grigoriu".

—Să vezi dragă doctore și să te tot crucești. Cui i-ar fi trăsnit prin cap ce-i bâzâe în mintea lui Gigel al nostru! Ia'n ascultă!...

Și mătușa Angela despături binișor o foaie din „Avântul", își aburi ochelarii cu un gest de bucătăreasă care șterge paharele și după ce-i șterse de colțul plapumei începu lectura. Doctorul inevitabil cu ochelari și cu barbișon, asculta.

— „...este o întreagă și adevărată anomalie, concepția că poți face controlul unor cunoștinți într'o jumătate de oră. Inconștienți de adevărata menire a tineretului nostru, cei sus puși și-au bălbâit neputința într'o revenire la o veche prostie națională. Niciodată bacalaureatul nu-și va îndeplini misiunea lui, dacă tembelismul legendar, ce și-a înfipt ghiarele în carnea acestui popor, nu va fi înlocuit prin noui „directive spirituale, cu o realitate mai precisă a vieței..."

— Ce ton îndrăzneț! exclamă doctorul oarecum desorientat.

— He! He!... Asta nu-i nimic. Să vezi mai departe.

Lectura continua. Mătușa Angela cu ochelarii la jumătatea nasului, însoția frazele cu gesturi precizate în smucituri de mână cum fac colindătorii când sună clopoțelul „plugușorului"; niciodată nu fusese așa de elocventă. Cu fața îmbujorată și ochii strălucitori declama ca o elevă de conservator:

...atunci când spiritele se vor trezi din letargia prezentului și când li se vor adăoga.. Ah! cum mă mai doare!...

— Ce este? interveni doctorul.

Piciorul! Mi l-am scrântit azi dimineață pe scări tocmai când... unde-am rămas... li se vor adăoga capacitatea altor spirite noi, numai atunci se va putea face din bacalaureat, o unealtă de întărire a culturei noastre, preludiu fantastic al unor vremi ce vor veni..." a-aa vai! cum mă'njunghie doctore!..."

Doctorul a uitat să-și dea părerea asupra articolului și a început consultația. In acest timp conu Fănică Grigoriu nu-și mai găsea loc la bancă. Iși convocase toți funcționarii în adunare extraordinară în cabinetul lui particular și dăduse citire articolului lui Gigel, constatând cu regret și cu bucurie în acelaș timp, că e cu mult mai bine scris decât discursurile pe care le ținea el ca primar — la zece Mai.

Apoi a deschis o discuție interminabilă. Toată dimineața și-a petrecut-o mergând agitat prin cameră cu ziarul mototolit în mână, repetând tare frazele devenite într'o oră mai celebre decât Lindbergh în treizeci și trei. Vai de acela care îi dădea prin gând să se abată pe la bancă: nu scăpa până nu citea articolul lui Gigel, de două ori chiar, și până nu participa o jumătate de ceas la discuție.

Gigel știa de toate agitațiile acestea și voia să pară indiferent. Apăruse pe strada principală a orașului, singur, ca să fie mai vizibil și-și plimba simultan hainele la patru nasturi—cadou pentru luarea bacalaureatului—și succesul gazetăresc. Numai că după câteva momente, o groază de prieteni se adunaseră în jurul lui şi-l escortau cum urmează iarna, în ajunul anului nou, copiii pe mascaţi. Răspunzând în dreapta şi'n stânga, Gigel şi a precizat atitudinea:

— Ce vrei dragă! Era natural să scriu ce-am scris. Simţeam chiar nevoia acestui lucru şi mă bucur că mi se dă dreptate.

— I-ai pus la punct, îl perie unul.

— Cum crezi.

Şi Gigel ridică din umeri. De fapt sufletul îi clocotea de nelinişte. Dăduse lovitura în plin. Ştia că tot oraşul vorbeşte de el, şi se închipuia în consecinţă un uriaş printre pitici. Acorda mărinimos o nemărginită compătimire tuturor...

Reflexul soarelui venit printr'o oglindă poznaşă a unui magazin fulgeră lui Gigel un strănut concentrat şi prozaic. Produsul acestui fenomen onoră hainele unui însoţitor prin prezenţa lui lipicioasă. Gigel bolborosi câteva scuze; o batistă repară săltăreţ totul. Convoiul continua triumfal şi întrebările puse lui Gigel ropoteau ca ploaia în geamuri. Gigel asudase de atâtea explicaţii. Timp de două ore a însufleţit astfel cu spiritul său moştenit în virtutea eredităţei dela domnul Grigoriu, „strada mare" până la grădina publică şi înapoi până acasă.

Banchetul de sărbătorire a fost o poveste trăită unică în analele familiei Grigoriu şi un cont tot atât de unic la „cheltuelile casnice". Organismul lui Gigel s'a resimţit chiar şi i-au revenit niste dureri de cap pe care le mai avusese odată, dar nu-şi mai amintea când; cât despre visul care l-a visat când s'a culcat, a fost o adevărată apoteoză. Când s'a trezit Gigel era convins că are mult talent şi seara după gândurile care i-au înflorit în mintea lui atotcuprinzătoare şi vastă ca un deşert, a devenit un adevărat pericol pentru gazetăria română.

A doua zi însă, acelaş „Avântul" a epilogat sinistru: „Dintr'o greşeală redacţională ziarul nostru a publicat eri în locul articolului domnului Frâncu „Realitatea bacalaureatului", articolul cu acelaş titlu, insipid şi ricăventurianesc a domnului I. Grigoriu".

Nu ştiu dacă ştirea n'a avut cumva efectul unei pastile de bromural.

Şi nu ştim nici dacă deaceea Gigel va mai fi scris vre'un articol.

Ştiu numai că Miercuri unsprezece Iulie, oraşul reintrase în calmul său, ca un păcălit care a aflat că totul nu fusese decât o farsă şi că madam Angela Cornea şi-a pus prişniţi cu apă de plumb ca să-şi desumfle glesna.

V. MOŞINSCHI

COLORAŢIE

Zăpuşală de vară.

Un nour de praf, fugărit de-alungul drumului, îşi destramă culoarea în zarea tolănită alene în chaise-longul întins al dealurilor.

Căldura, cu sticliri de tablă nouă, s'a lăsat greoaie, moleşită... pe podul vechiu, care-şi răcoreşte picioarele în apa râului, şi pe drumul înfierbântat.

Lângă drum e un gard de nuele — un brâu vechiu şi destrămat — împotmolit lângă pod în malul râului. Două stufărişuri de cătină proaspătă şi verde, întind pete de umbră pe gard şi pe drum...

...Ca decor în fund, sub cenuşiul prafului pierdut în perspectivă, se zăreşte oraşul — o adunătură de cuburi de copii — ici şi colo, puncte luminoase, bisericile, în ale căror turle soarele îşi oglindeşte imaginea lui orbitoare.

Pe la toacă.

In cătina din marginea drumului, îşi iţiesc capetele doi copii: o fetiţă şi-un băieţel. Fata e mai mare decât băiatul. Are o rochiţă de stambă roşie cu buline albe, ochi albaştri şi gură carminată.

Rupe /cătină şi-o aruncă într'un lighean.

— Hai, măi Ghiţă, să-l umplem odată! Haide, măi, că aşteaptă bietele răţuşte!..

Fetiţa i-a pus mâna desmierdător pe umăr şi-i zâmbeşte....

— Hai, măi Ghiţişor! Uite, vezi, îţi zic şi Ghiţişor!...

— Ş'apoi dacă-mi zici, ce-i!...

Fetiţa-şi părăseşte figura rugătoare; strânge buzele, ofensată, şi dispreţuitor.

— Ce-i? Ai să strângi cătină! M'auzi?

Băieţelul o strâmbă, scoţându-şi limba roză.

Nu se mai văd dincătină; se aud doar lovituri înfundate de pumni şi două glasuri ascuţite. care se ceartă.

..De departe, a venit un fluerat de maşină. E cald şi năduşeală. Doar râul — trăsătură neglijentă de penel — pe care plutesc jucăuşe benzi de hârtie colorată valurile, aduce o notă de răcoare.

Din cătină se văd iar, profiflate, siluetele celor doi copii. Cu mişcări leneşe culeg frunzele îmbelşugate: mâinile lor se mişcă anevoie..

Cald.

Mâinile băiatului au uitat să mai culeagă; stau lungite de-alungul trupului, pe când privirea-i obosită, visătoare, îi fuge dincolo, peste pod..

Acolo peste pod, unde-i o plajă de nisip pe malul râului, corpuri arămii tolănite fericit la soare, multă veselie şi răcoare..,

Cu faţa prăfuită, ca şi frunzele de lângă drum, şi udă de năduşală, băieţelul a rămas cu ochii larg deschişi, cu privirile uitate într'acolo.,. Creanga de cătină îi atârnă bleg într'o parte...

Lângă dânsul fetiţa, pe care a prins'o hărnicia, culege cu spor, îşi mai trece pieptenele ştirb prin părul ca frunza de nuc toamna, mai rupe o creangă de cătină şi-o jumuleşte de podoaba de frunze. iar vărguţa....

Vărguţa sfichiueşete pantalonii fraţiorului cu ochii arşi de-o dorinţă nenorocoasă, care priveşte mai departe, visător, trist,... când după căruţa cotită spre gârlă, când după băiatul călare pe-un roib, când la copii care se bălăcesc în apa râului, când,...

Vărguţa a simţit-o cam tare...

S'a întors spre tufa de cătină; de data asta culege frunzele cu o hărnicie exagerată cu mişcări iuţi, încruntat...

Fetiţei îi pare rău şi-l fură cu coada ochiului.

Acum fetiţa s'a înfundat în cătină. S'aude întâi o frântură de melodie începută timid; apoi cântecul răsună tot mai plin, mai nestăpânit,...

...De sub deal a înţepat liniştea o chiuitură, care şi-a resfrânt ecoul odată de două ori..., Au urmat cadenţate, două plesnituri de harapnic....

A trecut o leacă de vreme.

Fetiţa s'a întors la lighean c'o poală plină; o toarnă atent, pe când ochii îi râd mulţumit. Şi i-a întors acum spre frate-su.... Dar unde-i frate-su?!.... In stufăris? după gard? Unde-i?...

Odată s'a repezit pe marginea podului.

Fugarul e dincolo peste pod, printre băieţi. Cu pleoapele uşor închise de fericire, întins pe nisip printre ceilalţi, îşi moaie din când în când, câte un picior în apa răcoritoare a râului şi iar rămâne nemişcat, sub ploaia fierbinte, coborită de sus, în văzduh....

Fetiţei, căreia privirile bătăioase pălmuesc goliciunea fraţiorului, i s'au ridicat lacrimi in ochi. Acum a ridicat un pumn ameninţător şi sughiţa printre lacrimi:

— Las', c'ai să vezi tu dela mama!

Dar vorbele i-au rămas încâlcite în stufăriş; cu dosul palmei şi-a şters lacrimile.

Acum coboară agale spre cătină, rupând cu tristeţe, una câte una, frunzele din crenguţa uitată în mână. Oftează:

— Dacă-i băiat!...

V. DAMASCHIN

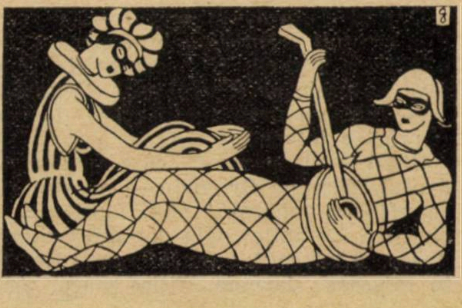

critica literara

I. AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI:

„Firimituri“ *)

Am închis ultima pagină a ultimului volum scris de marele povestitor Brătescu Voineşti, cu un sentiment de tristeţe copleşitoare, nu atât din pricina subiectelor găsite acolo, cât din aceia a parcimoniozităţii care caracterizează întreaga operă a autorului.

Să fii înzestrat cu cele trei mari calităţi ale adevăratului scriitor, pe care Anatole France le-a descoperit la Maupassant; întâi claritate, apoi claritate şi însfârşit claritate, să ai darul să înfăţişezi în linii de o simplitate clasică, cele mai complexe situaţiuni sufleteşti şi cele mai chinuitoare conflicte de conştiinţă, şi să realizezi cea mai desăvârşită pictură omenească cu materialul pe care vocabularul restrâns al limbei vorbite ţi-l pune la dispoziţie, — şi totuş să creezi atât de puţin într'o viaţă întreagă de scriitor, cât a creat d-l Brătescu-Voineşti, iată cauza eficientă a melancoliei ce te cuprinde după citirea minunatelor sale poveşti.

Ştim ce va să zică să fii scriitor în ţara românească, unde cu cât te îmbie mai mult demonul scrisului, cu atât trebue să rezişti mai mult imboldului ispititor, pentru a-ţi asigura timpul trebuincios altor îndeletniciri de ordin lucrativ.

Trebue să trăieşti mai întâi de toate, şi dacă ai, sau ţi-ai creat o familie, apoi trebue neapărat să asiguri mijloacele de trai celor dimprejurul tău, cari aşteaptă dela tine hrană şi îmbrăcăminte iar nu spalturi de corecturi tipografice, sau publicaţiuni periodice unde vor găsi propriile tale producţiuni beletristice...

Şi dacă astăzi, în faza în care a ajuns la noi literatura, problema traiului scriitoricesc a rămas tot în stadiul căutării soluţiei mult aşteptate, ce să mai zicem de vremea când talentul formidabil al lui Brătescu-Voineşti, îşi făcea debutul în lumea „blestemată“ a literelor, în acea lume urgisită unde geniul lui Vlahuţă şi al lui Coşbuc avea nevoie de corvoada funcţionarismului istovitor spre a se putea regăsi, din când în când, în spaţiul astral şi unde Caragiale trebuia să facă pe modestul birtaş, pentru satisfacerea nevoilor materiale ale familiei sale împovărate?

Justificând motivele — cari isvorăsc din însăşi alcătuirea noastră socială — şi cari împing pe scriitorul debutant, la împerechieri de funcţiuni nepriielnice şi chiar contradictorii, (avocatură, magistratură, biurocratism, militărie, cultură, agricultură, comerţ şi chiar afaceri) nu putem totuşi să nu regretăm cadrul restrâns în care se fixează, spre nemurire, opera minunatului povestitor I. Al. Brătescu-Voineşti.

Citind — dela un capăt la altul — opera lui Brătescu-Voineşti, te gândeşti fără de voie la zecile de mii de pagini lăsate posterităţii de fecunditatea — pe care numai moartea a curmat-o — a unui Zola, a unui Anatole France, şi chiar a lui Maupassant, din nefericire mort atât de tânăr. Ce monument „mai tare ca arama“ ar fi posedat astăzi tezaurul cultural al României, când alături de *„In lumea dreptăţii“* şi de *„Intuneric şi lumină“* s'ar fi înşiruit — ca o colonadă corintiană — creaţiile nenumărate şi armonioase ale unui artist de talia celui care — ca o crudă autoironie — şi-a intitulat ultimul său volum *„Firimituri“*

In adevăr firimituri, — delicioase firimituri se 'nţelege, rămase pe urma copicaselor ospeţe unde sute de mii de invitaţi, au savurat cu lăcomie neastâmpărată, neîntrecutele preparate botezate cu numele nemuritoare de *Neamul Udreştilor, Niculăiţă Minciună, Microbul*, etc., etc.

In „Firimituri“ găsim aruncate în puţinele, dar admirabil imprimatele, pagini ale volumului, câteva povestiri scurte, şi câteva scrisori grăbite, în care intuiţia noastră descoperă cu durere, impresia de „fugitiv şi de fragmentar“ suferită de însuşi autorul cărţii.

Prima povestire a volumului (Gheorghiţă al Aghelinii) descrie starea sufletească a unui copil dela ţară, încântat că-şi va împlini în curând visul de a se face ajutor de şofeur, — şi apoi şofeur — şi desamăgirea lui, când aude că „boerul“ care-i promisese că-l va lua la oraş, îi spune, ca să scape de el, că Maica Domnului l'a povăţuit să-l lase la ţară, căci altminteri, se va întâmpla ceva rău pe drum...

„...Mă Gheorghiţă, ştii ce vis ciudat am visat azi noapte?

El răspunde cu glas obosit:

—— Am auzit...

Pe urmă după ce îşi muşcă degetul arătător dela mâna stângă:

— Şi zici matale că avea cerc de lumină împrejurul capului?

— Da întocmai cum e zugrăvită în biserică.

-- Dar nu e aşa? a spus altă dată că poţi să mă iei.

— Da — i-am răspuns, — altă dată te iau neapărat.

Am scos câteva parale — i le-am pus în mână şi l'am sărutat pe frunte.

Băiatul s'a uitat la bani, s'a uitat de jur împrejur, şi-a muşcat buza de sus,— şi-a muşcat buza de jos, şi pe semne făcându-şi socoteala că n'ar fi putut asista cu destulă linişte la plecarea automobilului:

— Eu mă duc, că plânge maica degeaba după mine...“

O renunţare mai tragică şi o mai sfâşietoare stare sufletească, prinse în contVure atât de sigure, cu mijloace atât de simple, nu se pot întâlni atât de des în lucrările de analiză, încât să îndrituiască atitudini impasibile din partea cititorului.

Brătescu-Voineşti este marele vrăjitor al nostru, şi pentru vraja lui a fost consacrat de cei vrăjiţi laolaltă — public şi oficialitate — cu prinosul de dragoste şi de recompensă cu care a fost sărbătorit de curând.

Drept răspuns al căldurosului omagiu ce i s'a adresat, domnul I. Al. Brătescu-Voineşti, ne-a dat „Firimiturile“ sale de acum. Ştim că ar fi vrut să ne dea mai mult. Bunăoară un roman sau un volum de povestiri în genul celui ce se chiamă „In lumea dreptăţii“. Mai ştim însă că i-a fost peste măsură de scurt timpul disponibil şi peste putinţă să facă ceeace ar fi vrut.

De aceea, lacomii săi cititori şi vechii săi adoratori, îi mulţumesc din suflet pentru gândurile şi rândurile dăruite recent, prin „Cartea Românească“.

Ii mulţumesc, şi nădăjduesc de-acum în colo, ceva mai mult decât „Firimituri“ dela marele maestru al povestirii.

Şi că să încheiem cu o frază din cartea care face obiectul acestei dări de seamă, vom spune cu sinceritate:

„Sufletului nostru îi trebuesc asemenea planuri, cum trebuesc unei plante agăţătoare puncte de sprijin, fără de care se năruie!“

I. GRECULESCU

---

*) *Cartea Românească 1929.*

NOTE BIBLIOGRAFICE

Volumul de versuri „Piatră de hotar“ al poetului *A. Caten*, va apare în curând.

◆

D. *Ion Dunăreanu* va publica, la toamnă în volum articolele sale în legătură cu romanul francez contemporan.

◆

D. *Dem. Bassarabeanu* va scoate volum de versuri, intitulat *„Cu sufletul prin noapte“*.

◆

A apărut revista lunară *„Hanul Samariteanului* condusă de Gala Galaction, cu colaborarea scriitoriilor: Cezar, Petrescu, Camil Petrescu, Perpessicius, Alexis Nour, V. Eftimiu, etc.

◆

D. *Ionel Marinescu* lucrează la un volum de versuri pe care îl va intitula: *Cartea cu imagini*“.

◆

Părintele Gala Galaction va face să apară luna aceasta, în editura „Naţionala“ noul său roman „Roxana“.

◆

Poetul *G. Ivaşcu* va scoate în curând un volum de versuri.

◆

La toamnă va apare volumul de versuri „Zoologice“ al d-lui Al. Bilciurescu.

◆

D. Mihail Sadoveanu lucrează la un nou roman, întitulat *„Zodia cancerului“* .

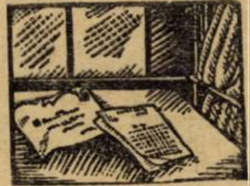

in strainatate

O SCRISOARE INEDITĂ A LUI GUY DE MAUPASSANT CĂTRE IVAN TURGHENIEFF

Paris, 25 Mai 1880

Dragă maestre şi prietene,

Sunt încă sub impresia copleşitoare a acestei nenorociri şi scumpa şi marea figură mă urmăreşte pretutindeni. Glasul lui îmi sună veşnic în urechi, aud încă fraze de-ale lui, afecţiunea sa dispărută îmi pare că a golit lumea în jurul meu. Sâmbătă 8 Mai, la ora 3 jum. am primit o telegramă dela d-na Commanville, astfel redactată: „Flaubert lovit atac apoplexie. Fără speranţă. Plecăm la ora 6. Am găsit deci pe soţii Commanville la ora 6, la gară, dar trecând acasă la mine am găsit, două alte telegrame din Rouen, anunţându-mi moartea lui. Am făcut această oribilă călătorie noaptea cufundaţi într'o durere adâncă şi crudă. La Croisset, l'am găsit întins în pat, prea puţin schimbat doar faţa-i era neagră. Am aflat atunci amănunte. Se simţea foarte bine cu câteva zile înainte; era mulţumit că se ştia pe punctul să-şi isprăvească romanul şi trebuea să plece la Paris Duminică 9 Mai. Dorea să se distreze, având ceva bani puşi deoparte, spunea el. Nu mare lucru, căci ce se poate câştiga cu **literatura!**

Mâncase foarte bine Vineri, petrecuse seara declamând versuri din Corneille cu medicul şi vecinul său d. de Fortin, dormise până la 8 a doua zi, apoi luase o bae şi, după ce se îmbrăcase, îşi citise corespondenţa. Atunci a chemat servitoarea simţindu-se indispus; deoarece aceasta nu venea destul de repede Flaubert îi strigă pe fereastră să-l cheme pe d. Fortin care tocmai atunci plecase cu vaporul. Când servitoarea fu lângă el, îl găsi în picioare, ameţit dar totuş liniştit.

El îi zise: „Cred că voiu avea un fel de sincopă, e o fericire că o am acum, căci mâine ar fi fost foarte neplăcut în tren". Desfăcu el însuşi o sticlă cu apă de Colonia, îşi fricţionă tâmplele, se culcă pe un divan şi şopti: „Rouen", nu suntem departe de Rouen. Hellot... îi cunosc pe Hellot" apoi fu fulgerat de un atac de apoplexie şi muri.

Ultima-i frază pe care ziarele au interpretat-o greşit trebuie restabilită neapărat astfel: Du-te la Rouen, nu suntem departe de Rouen, şi adu-l pe doctorul Hellot, căci cunosc familia lui".

Am rămas trei zile lângă el, l'am înmormântat cu Georges Pouchet şi Fortin şi l'am condus în cimitirul monumental de unde se vede Croisset, Sena şi casa lui pe care o iubea atâta.

Zilele în cari te crezi fericit nu compensează o zi ca asta.

La înmormântare, au luat parte mulţi prieteni din Paris, mai ales tineri, toţi tinerii, unii din ei fiind chiar necunoscuţi; dar nu l'am văzut nici pe Victor Hugo, nici pe Renan, nici pe Taine, nici pe Maxime du Camp, nici pe Fréderic Baudry, nici pe Dumas, nici pe Augier, nici pe Vacquerie, etc.

Aşa s'au întâmplat lucrurile dragă maestre şi prietene. Ne vom ocupa pe de altă parte de roman când moştenitorii vor tranşa chestiunea ce-i priveşte. Vei fi necesar sub toate raporturile.

Am scris în ziua nenorocirii două rânduri d-nei Viardot ca s'o rog să te înştiinţeze, căci nu ştiam adresa d-tale în Rusia. Preferam să ai această ştire tristă printr'un prieten, decât prin ziare.

Îţi strâng îndurerat mâinile, dragă maestre şi sper să te văd în curând.

Al d-tale devotat

GUY DE MAUPASSANT

SI TACUISSES...

Mă vei scuza, tinere începător în ale frazei poleite, dacă, de data aceasta, te voi privi drept în ochi şi-ţi voiu vorbi la persoana a II-a. Urmăresc o ţintă măreaţă (o ghiceşti), şi nu-mi vei lua în nume de rău, dacă nu cruţ niciun mijloc s'o ajung.

Ţiu însă încăodată să te fac atent asupra unui lucru: vorbesc cu d-ta fără să te numesc, nu de frică, nici pentru a nu te ruşina în faţa celor ce înţeleg cele ce scriu aici, dar pentrucă — după cum ţi-am spus — în calitate de simbol, sintetizezi o întreagă serie, un lanţ nesfârşit de apucături stilistice care bântuesc şi bietele noastre periodice. Şi atunci pot eu, fără mustrare de cuget, să te înfierez pe tine, ca pe singurul vinovat? Capătul începător al bilanţului se pierde „în noaptea timpurilor"; celălalt e atât de departe de a se întrezări... Tu nu eşti decât un popas, una din florile primăvăratece ale năzuinţei de ridicare a sufletului omenesc, o biată sforţare nevoiaşe, un biet avânt urmat de un suspin mascat....

Dar eartă-mă — departe de a te lua „în răspăr" — lucrurile au luat o întorsătură elegiacă. Dovadă că — fără să bănueşti — am făcut din d-ta un personagiu simpatic, o victimă a propriei încrederi...

Şi acum, dupăce, într'un articol anterior, te-am citat cu îmbelşugare şi după ce, mai sus, mi-am uşurat sufletul şi m'am, pus în gardă de acuzaţiunile ce mi s'ar fi putut aduce, iată-mă „la chestiune".

Pe lângă incriminările linguistice pe care ţi le-am făcut mai am câteva cuvinte: în goana d-tale de a lămuri lumea românească asupra chestiunii actualizate, faci, eartă-mă, o gafă formidabilă. Iat-o: d-ta faci o mărturisire:

„Licenţele" se iau foarte uşor.

Şi alta:

„chiar ca student conştiincios şi nu-ţi poţi completa cultura respectivă...".

Şi o a treia, mult mai preţioasă:

„absolvenţi de liceu cari nu ştiu să, scrie şi să cetească bine româneşte....".

Fireşte: nişte mărturisiri foarte, preţioase şi (dacă vrei) perfect adevărate.

Eartă-mă însă, dacă — fără să vreau — o să-ţi aduc o uşoară învinuire: nu d-ta erai îndreptăţit să le semnezi.

Un simţământ de pudoare socială trebuia să te împiedice dela această flagrantă contradicţie.

Când semnezi „profesor secundar" şi scrii mai prost decât un macagiu şi la fel cu un aprinzător, de felinare, îmi permiţi să conchid că ţi-ai luat licenţa „uşor", „fără să-ţi fi putut completa cultura respectivă", ba chiar că ai absolvit liceul „fără să ştii să scrii româneşte".

E o concluzie firească.

Si-atunci sunt în drept să mă întreb: dece ai primit să vorbeşti despre funie în casa spânzuratului, de ce ai dat în craca pe care abia te-ai urcat?

Sau — poate — având să-ţi reproşezi ceva te-ai gândit la, celălalt proverb: păcatul mărturisit e pe jumătate ertat?

Oricum ar fi, mă grăbesc să termin: tinere profesor şi publicist, cine te-a sfătuit să nu taci? Ai făcut foarte rău, căci „dacă tăceai...".

PAUL I. PAPADOPOL

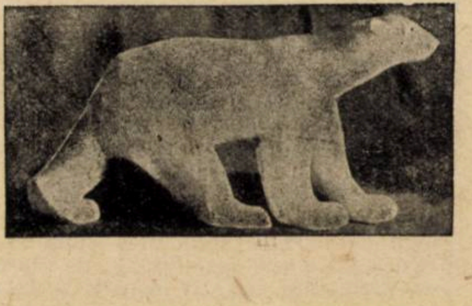

plastica

RUBENS: HÉLENE FOURMENT ŞI COPIII EI

Inălţimea: 1.13. Lăţimea 0.82

Pierre Paul Rubens este unul din pictorii cei mai mari și mai fecunzi în istoria Artelor. Opera sa e uriașe: nu există muzeu în Europa, care să nu aibă mai multe pânze semnate de el, și aceasta se explică prin faptul că în timpul vieţii sale, a lucrat mult în Italia. în Spania, în Franţa și că Principii străini, cu ocazia vânzării care a urmat după moartea lui, și au disputat tablourile rămase în atelierul său. Muzeul Luvru posedă în special tablouri de-ale marelui pictor.

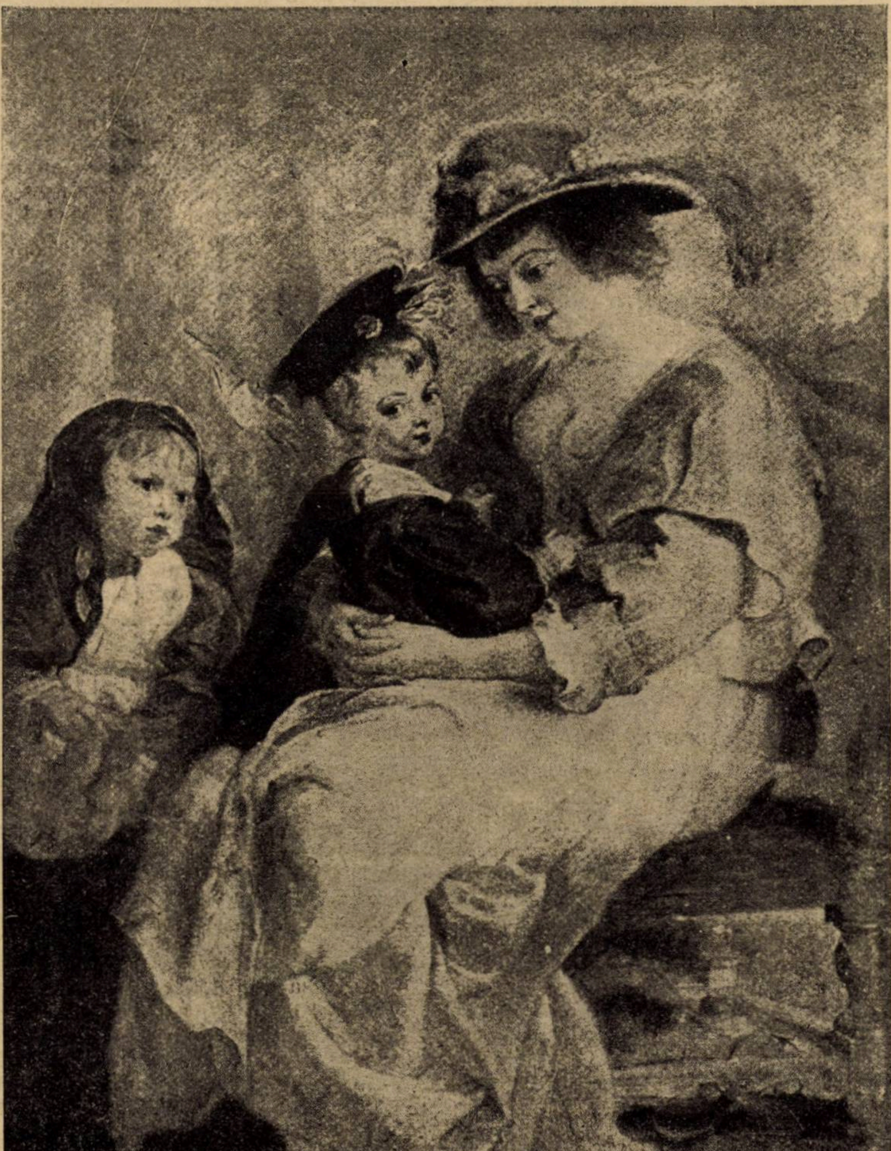

RUBENS: Hélène Fourment şi copiii ei

Pânza aceasta pe care o reproducem aci reprezintă pe Hélène Fourment, a doua soţie a lui Rubens, cu doui din copiii ei. Tânăra femee stă pe un jilţ, ţinând în braţe pe unul din copii ei, în vreme ce celălalt copil, o fetiţă, ridică șorţul cu un gest graţios. Intre cei doi copii, se vede o pasăre care-și ia sborul.

Rubens se căsătorise de două ori, mai întâi la 3 Octombrie 1609, cu Isabele Brandt, fica lui Jean Brandt, secretar al Regenţii. Pe vremea aceea Rubens avea 32 de ani, iar tânăra sa soţie 18. Avu cu ea doi fii ale căror portrete figurează în galeria Lichtenstein dela Viena. Ea a murit la vârsta de 35 de ani și Rubens simţi c mare durere în urma acestei pierderi.

Totuşi peste 4 ani, la 6 Decembrie 1630, Rubens în vârstă de 54 de ani se însură cu frumoasa Hélène Fourment, nepoata primei sale neveste și care nu avea decât 16 ani.

Portretul Hélènei Fourment este pur și simplu o minune după cum scrie Théophile Gautier.

Rubens n'avea decât 63 de ani când muri în deplina putere a geniului său, fără să fi suferit decăderea ceea care adesea amărăşte şi chinueşte viaţa marilor artiști. A fost înmormântat în cavoul d-lui Fourment socrul său.

Succesiunea lui Rubens se ridica la 700.000 de florini. Văduva și copiii din prima căsătorie, Albert și Nicolas Rubens au achiziţionat în afară de portretele cari le reveneau, un anumit număr de pânze. Restul a fost vândut la licitaţie publică.

Această vânzare, care nu cuprindea mai puţin de 1314 pânze s'a făcut în ziua de 16 Martie 1642, într'un han din Anversse, la Souci d'or, a cărui proprietăreasă văduva Sagers, a primit din partea familiei 474 de florini, preţul băuturilor răcoritoare servite agenţilor și amatorilor, printre cari se găseau, cu trimisul regelui Spaniei, reprezentanţii împăratului Germaniei, al alectorului Bavariei și al Regelui Poloniei.

Cea mai mare parte a acestor tablouri au fost achiziţionate de bancherul Jabach care, mai târziu, a revândut o parte a colecţiei sale Regelui Ludovic al IV-lea. Cât despre portretul Helenei Fourment, el a aparţinut pe la mijlocul secolului al XVII-lea, d-lui de la Live de Jully ; mai târziu portretul acesta a fost cumpărat cu 20.000 livre de d. Randon de Boisset ; mai târziu, în 1777, portretul a fost achiziţionat de contele de Vandreuil cu 18.000 livre și în sfârșit în 1784 a fost cumpărat cu 20.000 livre de statul francez. De atunci „Hélène Fourment și copiii ei" se află la Luvru în galeria rezervată picturii flamande.

gazetaria

aşa şi-aşa...

INFLUENŢE ROMANEŞTI IN POEZIA ŞI FOLKLORUL UNGURESC, — au format subiectul unei conferinţe, pe care a ţinut-o poetul Ion U. Soricu, la adunarea „Asociaţiei profesorilor secundari la Sibiu.

Conferinţa e publicată în broşură.

Un poet ca Soricu nu putea să ţină decât o conferinţă frumoasă. Şi un excelent profesor ca acelaş Soricu nu se putea să nu spună decât lucruri perfect documentate, într'o formă literară proprie poetului.

Ungurii au contestat continuitatea elementtului românesc în Dacia Traiană. Au contestat afirmaţiile propriilor lor cronicari. Totuş adevărul ştiinţific e că poporul maghiar a găsit la venirea lui aici, sate româneşti organizate, a găsit un popor românesc format conştient de legea şi limba lui, cu legendele lui, cu ceremonialuri, cu concepţie despre legătura dintre om şi divinitate.

In părţile, unde poporul maghiar a trăit alături de poporul nostru, cu care în trecut s'a împăcat bine, şi-a îndrumat viaţa după a valahului şi şi-a întocmit gospodăria.

Cuceritor cu arma, a ajuns cuceritor şi al formelor de manifestare ale sufletului legat de acest pământ. Poporul maghiar a primit influenţe din creaţia poeziei populare româneşti, influenţe care au intrat în patrimoniul sufletului maghiar şi care nu pot fi înlăturate fără sdruncinarea întreagă a acelui suflet.

Citând o seamă de poezii populare, Soricu dovedeşte influenţele şi împrumuturile, arătând prin aceasta, că pentru o apropiere sinceră între sufletul românesc şi cel maghiar sunt destule puncte din trecut.

CEZAR PETRESCU este fără îndoială, unul dintre scritorii cei mai harnici. Dintr'o zi într'alta apar romane şi nuvele ale sârguinciosului scriitor.

După marele roman „INTUNECARE", a dat la iveală acum de curând, un foarte interesant roman, „SIMFONIA FANTASTICA".

Poate în nici una din scrierile sale anterioare, Cezar Petrescu n'a izbutit să-şi dea întreaga preţuire de romancier înzestrat cu toată taina scriitorului care pătunde în sbuciumata psihologie contimporană.

A rezuma cuprinsul romanului ar fi o nepermis de hazardată încercare.

Romanul trebue citit pentru toată frumuseţea lui literară şi pentru minunatele aprofundări şi descrieri ale sbuciumărilor sufleteşti.

GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU publică în din ce în ce mai îngrijita **„Revista a scriitoarelor şi scriitorilor români"** un fragment din „Sam". Fragmentul e intitulat „Limba plânge în noapte".

Despre însuşirile de dramaturg ale acestui foarte talentat scriitor am scris altă dată. Din fragmentul citat, ne întărim convingerea, că George Mihail Zamfirescu are o putere de analiză vrednică de toată lauda. Aşteptăm să-i citim piesa întreagă şi să i-o vedem reprezentată.

Remarcăm din aceeaş revistă schiţa „Bărbatul"a a d-nei Lucreţia Petrescu, începutul unui interesant „Jurnal de ţărm" al d-nei Aida Vrioni.

Revista „Falanga" face observaţii aspre scriitorului Traian Tănăsescu pentru o poezie publicată într'un număr al Universului literar. Observaţia Falanţei se îndreaptă şi împotriva conducerii acestei reviste, întrebând pe scriitor: „Ce cauţi, mătăluţă, la Universul literar?".

„Mătăluţă" e delicios şi literar; dar noi nu ne vom îngădui să întrebuinţăm atari... delicateţe, nici chiar atunci când „Falanga" va mai publica versuri cu totul protivnice „teoriei poeziei" şi criticelor aşa de respectate ale d-lui profesor Mihail Dragomirescu.

MIHAIL SADOVEANU va face în curând o călătorie în Egipt. Fără îndoială, că la înapoere va comunica numeroşilor săi admiratori notele de călătorie.

ANOTIMPURI este titlul unui volumaş de poezii, semnate Iris. Pseudonimu e cu totul necunoscut în literatură; iar poeziile din volumaş sunt mai mult încercări naive, chiar naive de versificare.

Citâm de sub titlul „Iubire" următoarele versuri.

„Iubite, când luna se urcă pe cer,
„Şi noaptea-şi îmbracă vestmântul,
„Când svonuri de dragoste şueră vântul,
„Nu-i sufletu-ţi plin de mister?

Nu-i încă anotimpul Irisului.

B. C.

EXPEDITIOR VIA este noua metodă preconizată, la noi, de d. prof. Ilie I. Almăjeanu, pentru familiarizarea cu textele latineşti, din mulţimea cărora; se alege, deocamdată prima oraţie a lui Cicerone, împotriva lui Catilina. Am cercetat cu atenţiune manualul amintit şi, în calitate de profesionist, mi-am putut da seama de marele folos pe care o astfel de predare l-ar putea aduce, mai ales în greaua încercare la care, şi învăţământul limbilor clasice, a fost supus prin noua legiferare şcolară.

Pentru lămurirea cetitorilor voiu preciza că e vorba despre o metodă mijlocie între aceea necinstită a iuxtei şi cealaltă incomodă a dicţionarului. Este un activism nou şi interesant care, scutind pe elev de munca migăloasă a căutării cuvintelor (şi, odată cu ea, de dureroasele confuziuni sau de enervantele precizări de sens) privează şi pe profesor de acel automatism didactic în care l-a aruncat şcoala nouă. Si astfel elevul, departe de a fi un simplu figurant, un imperfect sau inatent instrument de înregistrare, începe, pe baza ajutoarelor date, să se intereseze, să caute sensul, fixarea formelor gramatical-sintactice şi să înţeleagă.

In astfel de împrejurări, nu putem decât recomanda cu plăcere lucrarea apărută.

P.

CERAMICA este titlul unui volum de versuri semnalate · Mihail Steriade.

In general: versuri moderniste având toate calităţile şi — mai ales — toate cusururile de fond şi de formă al unor astfel de versuri.

Şi totuşi d. S. nu e cu totul lipsit de talent: ne-o dovedesc, însă, tocmai bucăţile de factură clasică: vreo 2—3 pasteluri şi 2 poezii în formă poporană.

Natural că — şi din acestea — fragmente · imagini fericite care n'au ajuns să înmănuncheze nu poezii întregi, dar, uneori, nici măcar strofe fericite. Mai multă atenţiune merită tocmai poeziile de inspiraţiune poporană în care întâlnim un preţios sentiment de melancolie. Ceva mai mult: una din ele este o refacere a temei din „Ce te legeni, codrule?" a lui Eminescu. Din nefericire: nu superioară originalului.

Natural că artistul are toată libertatea să se inspire din orice domeniu — deci: si din operele altuia. Aici însă o condiţiune: să le personalizeze, prin felul său original de a vedea lucrările, ba încă să le întreacă.

Departe de d. S. gândul unei asemenea tentative. Si dovezi: primele versuri ale lui Eminescu sânt redate astfel:

— Codrule, dece-ţi îndoi ramurile la pământ?
Umerii dece-ţi sânt goi,
Cântul, murmur surd de foi,
Zarea-un mormânt? în locul armoniosului terţet:

— Ce te legini, codrule,
Fără ploae, fără vânt
Cu crengile la pământ?

E — desigur — aici: o prozaizare anevoioasă, o deslânare căutată şi o modernizare silită care dau pe faţă, pe deoparte voinţa autorului de a se lua la întrecere cu orice preţ cu Eminescu, pe dealta — maniera căreia i s'a înscris rob.

Poezia conţine totuşi o strofă, bună:

Cântecul s'a dus pe foi,
Toamna mă doboară...
Visele-s furate'n ploi,
Frunza toată în noroi gata e sămoară.

Incheiu cu îndemnul de a se lăsa de manieră şi a-şi urma glasul tainic al sufletului şi cu versurile lui Gr. Alexandrescu, puţin alterate:

Iubite Steriade, îţi cer şi ertăciune
Căci nici pentru prieteni, minciuni nu [voiu a spune

Atât!

P.

AMINTIRI INTERESANTE DESPRE TITU MAIORESCU — publică în No. 1 al „Ramurilor" prof. Vasile Mihăilescu dela Craiova. Ni se vorbeşte despre marele critic şi om politic, dar şi despre persoanele cu care acesta ar fi venit în contact.

P.

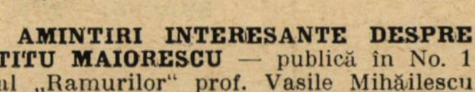

literara

o seama de cuvinte

Intr'o zi un scriitor telefonează unui cunoscut editor parizian, să-i avanseze 100.000 de franci.

Editorul, foarte la strâmtoare, întreabă pe Ives Mirande, care era în biuroul lui, ce să facă.

— Răspunde-i că n'ai schimbat! îi sfătueşte Mirande.

♣

Paul Mounet juca într'un turneu „Ludovic al XI-lea". Reprezentaţia nu fusese anunţată din vreme, orăşelul era mic şi sărac, aşa că în sală nu erau decât foarte puţini spectatori. Unul din aceştia, începu la un moment să fluere. Ceilalţi îl imitară.

Paul Mounet veni la rampă şi anunţă hotărât:

— Băgaţi de seamă, piesa pe care o jucăm are o distribuţie numeroasă şi suntem mai mulţi pe scenă, decât în sală!

♣

Unul din cei mai buni legători de cărţi din Paris, Placy, primi din partea bibliotecei Genevieve o importantă comandă.

In ziua când predă comanda, direcţiunea bibliotecei îi achită nota de plată cu excepţia a trei volume de Brantom.

Placy, foarte mirat, se duse cu cele trei volume respinse şi întrebă pe directorul bibliotecei motivul pentru care refuză să i le plătească.

Directorul bibliotecei îi spune:

— Uită-te la volume!

— Sunt cu ele în mână!

Priviţi-le şi d-vs.: sunt admirabil legate!

— Exact, dar, ce ai imprimat pe copertă?

— Bran tom I, Bran tom II şi Bran tom III... *E cât se poate de bine, sunt doar, trei volume!...*

Cu toate explicaţiile directorului bibliotecei, i-a fost imposibil legătorului să-şi priceapă grava eroare.

♣

Abatele Dangeau într'o vie discuţie cu contele d'Armagnac reproşă acestuia că afirmă lucruri de cari nu are cunoştinţă.

Contele îi replică cu ifos:

— Eu, afirm lucruri de cari nu am cunoştinţă?

Dacă s'ar aduna la un loc tot ce nu ştii d-ta, s'ar putea face un volum imens de mare!

— Se poate, dar dacă s'ar aduna într'o carte tot ce ştii d-ta, *volumul ar fi foarte mic! îi răspunse abatele.*

♣

Celebrul inchizitor Jeffries, într'un rechizitoriu al său, ţinea odată un baston în mână şi îndreptându-l spre acuzat, spuse:

— La extremitatea acestui baston este o mare canalie!

— La care capăt domnule judecător? întrebă acuzatul.

bazar

DIN LUMEA FILMULUI

Lupe Veler — vedeta ce a fost admirată şi de publicul nostru în câteva filme — e convinsă că norocul i-a surâs din clipa în care a dansat pentru prima oară într'un cabaret din Mexic, cu o pereche de castagnete în mâinile tremurând de emoţia primului pas făcut pe scenă. Aceste castagnete aducătoare de noroc, le păstrează ca pe nişte relicve scumpe, frumoasa artistă de origină spaniolă.

Amintirea cea mai plăcută a lui Emil Jannings e.... o pălăria tare şi veche cu care a repurtat succesele ce i-au adus gloria în multe din filmele sale.

Clara Bow nu se desparte niciodată de costumul ce l-a purtat în filmul ce i-a adus un premiu la un concurs de frumuseţe. In urma acestui premiu a fost angajată la Hollywood.

Wallace Beery a debutat ca..... fată în casă. Costumul cu care a apărut în acest rol e atârnat la un loc de onoare în camera lui de lucru.

CEA MAI INALTA CLADIRE DIN LUME

Un ziar englezesc anunţă că planurile celei mai înalte clădiri din lumea au fost întocmite şi aceasta se va construi la Chicago în curând. Acest nou „skyscraper" va avea 75 de etaje, deasupra lui înălţându-se un turn de peste 40 de metri, iar întreg imobilul va avea înălţimea de 340 de metri, fiind mai înalt cu 12 metri ca turnul Eiffel, care deţinea până azi recordul înălţimei.

Acest „sgârie nori" va costa peste 5 milioane de dolari, va avea o suprafaţă de 3.500.000 picioare patrate şi se va înălţa pe nişte puternice picioare de oţel printre care va trece o linie ferată.

La unul din etajele de jos va fi un garaj uriaş în care vor încăpea o mie de automobile şi la alt etaj va fi o bancă.

CHIRURGIA ŞI CANIBALISMUL

Un ziar american scrie că descendenţii şefilor canibali ajung uneori admirabili chirurgi. Şi dă exemplu pe strănepotul unui fioros şef de canibali din Suva, insulele Figi, care a ajuns un reputat chirurg şi a operat mulţi europeni.

Medici oficiali ai Ligii Naţiunilor, cari au făcut cercetări asupra condiţiunilor de igienă în acest insule, laudă metoda, aplicată, pentru formarea medicilor şi chirurgilor.

caricatura zilei

LA PAZĂ...

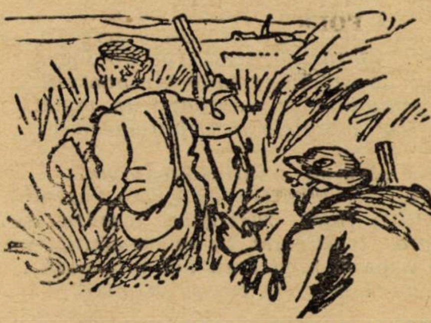

— Ar trebui să-ţi ascunzi şi urechile...
— De ce?
— Să nu se creadă că sunt ale unui... iepure.

(Life)

IMPOSIBILITATE

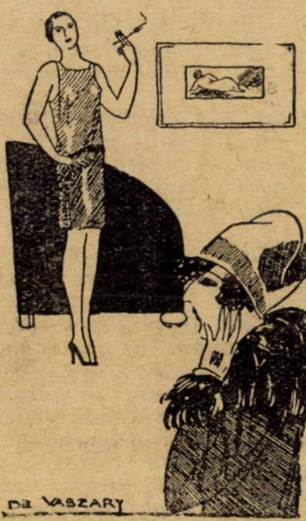

— Dacă mi-ar fi spus încă un singur cuvânt, l'aşi fi pus imediat la locul său.
— Nu cred, căci eşti prea dezordonată.

IN AMBARA

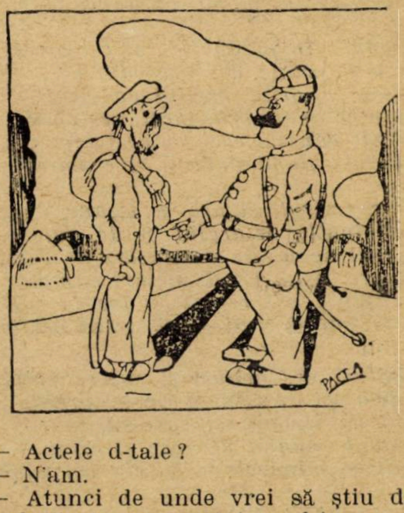

— Actele d-tale?
— N'am.
— Atunci de unde vrei să ştiu dacă în adevăr te-am arestat pe d-ta.

(Candide)

Pagini uitate

NOAPTEA DE DECEMBRIE

de ALEXANDRU MACEDONSKI

Pustie şi albă e camera moartă...
Şi focul sub vatră se stinge scrumit...—
Poetul, alături, trăznit stă de soartă
Cu nici-o schinteie în ochiu-adormit...
Iar geniu'i mare e-aproape un myth...
Şi nici-o schinteie în ochiu-adormit.

Pustie şi albă e 'ntinsa câmpie...
Sub viscolu-albastru ea geme cumplit...
Sălbatică fiară, răstriştea 'l sfâşie, —
Şi luna 'l priveşte cu ochiu-oţelit... —
E 'n negura nopţei un alb monolyth...
Şi luna 'l priveşte cu ochiu oţelit.

Nămeţii de umbră în juru-i s'adună...
Făptura de humă de mult a pierit —
Dar fruntea, tot mândră, rămâne în lună
Chiar alba odaie în noapte-a murit... —
Făptura de humă de mult a pierit.

E moartă odaia, şi mort e poetul.... —
In zare, lupi groaznici, s'aud răguşit
Cum latră, cum urlă, cum urcă cu 'ncetul
Un trèmol sinistru de vânt 'năbuşit...
Iar crivăţul ţipă... — dar el, ce-a greşit?—
Un haos, urgia se face cu 'ncetul.

Urgia e mare şi'n gându'i ş'afară.
Şi luna e rece în el şi pe cer....
Şi bezna lungeşte o strajnică ghiară,
Şi lunile umbrei chiar fruntea i-o cer —
Şi luna e rece în el şi pe cer.

Dar scrumul sub vatră, de-odată clipeşte...
Pe ziduri, aleargă albastre năluci...
O flacără vie pe coş izbucneşte,
Se urcă, palpită, trozneşte, vorbeşte... —
— „Arhanghel de aur, cu tine ce-aduci?“

Şi flacăra spune: „Aduc inspirarea...
„Ascultă, şi cântă, şi tânăr refii...
In slava 'nvierei inneacă oftarea...
„Avut, şi puternic emir, voiu să fii“...
Şi flacăra spune: Aduc inspirarea“ —
Şi'n alba odaie aleargă vibrarea.

Răstriştea zăpezei de-afară, dispare...
De-asupră'i e aur şi aur e'n zare —
Şi iată'l emirul oraşului rar....
Palatele sale sunt albe fantasme,
S'ascund printre frunze cu poame din basme
Privindu-se 'n luciul pârâului clar.

Bagdadul! Bagdadul! şi el e emirul...—
Prin aer, petale de roze plutesc...
Mătasea 'nflorită mărită cu firul
Nuanţe ce 'n umbră, încet, veştejesc... —
Havuzele cântă... voci limpezi şoptesc...
Bagdadul! Bagdadul! şi el e emirul.

Şi el e emirul şi are 'n tezaur,
Movile înalte de-argint şi de aur.
Şi jaruri de pietre cu flăcări de sori:
Hangiare 'n tot locul, oţeluri cumplite —
In grajduri, cai repezi cu foc în copite,
Şi ochi împrejuru-i —ori spuză ori flori.

Bagdadul! cer galben şi roz ce palpită,
Rai de-aripi de vise, şi rai de grădini —
Argint de izvoare şi zare-aurită —
Bagdadul, poiana de roze şi crini —
Djamii — minarete — şi cer ce palpită.

Şi el e emirul, şi toate le are
E tânăr, e farmec, e trăznet, e zeu,
Dar zilnic se simte furat de-o visare...
Spre Meka se duce cu gândul mereu,
Şi 'n faţa dorinţei — ce este — dispare—
Iar el e emirul, şi toate le are.

Spre Meka 'l răpeşte credinţa — voinţa,
Cetatea prea sfântă îl chiamă în ea.
Ii cere simţirea, îi cere fiinţa.
Ii vrea frumuseţea — tot sufletu'i vrea—
Din tălpi până 'n creştet îi cere fiinţa.

Dar Meka e'n zarea de flacări — departe
De ea o pustie imensă 'l desparte,
Şi prada pustiei câţi oameni nu cad?
Pustia e-o mare aprinsă de soare,
Nici cântec de paseri, nici pomi, nici isvoare
Şi dulce e viaţa în rozul Bagdad.
Şi dulce e viaţa în săli de-alabastru,

Sub bolţi lucitoare de-argint şi de-azur,
In vie lumină tronând ca un astru,
Cu albele forme de sylfi împrejur.
In ochi cu lumina din lotusu-albastru.

Dar iată şi ziua când robii 'şi-armează...—
Cămile găteşte şi negrii-armăsari.
Convoiul se 'nşiră — în zori schinteiază,
Porneşte cu zgomot—mulţimea 'l urmează
Spre porţi năpustită cu mici şi cu mari,
Şi el ce e 'n frunte pe-o albă cămilă,
Iar viu de lumină sub roşu-oranisc,
S'opreşte, o clipă, pe verdele pisc.
Privindu-şi oraşul în roza idilă... —

S'opreşte o clipă pe verdele pisc...
Din ochiul său mare o lacrimă pică,
Pe când, de sub dealuri, al soarelui disc
In gloria-i de-aur încet se ridică...
Şi lacrima, clară, luceşte şi pică.

Din apa fântânei pe care o ştie
In urmă mai cere odată să bea...
Curmalii-o 'nfăşoară c'o umbră-albăstrie
Aceeaş e apa spre care venea
Copil, să'şi alinte blondeţea în ea —
Şi 'ntreagă, fântâna, e tot cum o ştie

E tot cum o ştie — dar searbăd la faţă,
Sub magica'i umbră, un om se răsfaţă...—
Mai slut e ca iudu, zdrenţos şi pocit.
Hoit jalnic de bube — de drum prăfuit,
Viclean la privire, şi searbăd la faţă.

De nume 'l întreabă emirul, de-odată,
Ş'acesta 'i răspunde cu vocea ciudată:
— La Meka, plecat'am a merge şi eu.
—La Meka? La Meka?...—şi vocea ciudată
—La Meka! La Meka! răsună mereu.

Şi pleacă drumeţul pe-un drum ce roteşte
Pocit, schiop, şi searbăd, abia se târăşte...
Şi drumu ocoleşte mai mult—tot mai mult,
Dar mica potecă sub pomi şerpuieşte.
O tânără umbră, de soare 'l fereşte,
Auzul se umple de-un vesel tumult,
Şi drumu-ocoleşte mai mult—tot mai mult.

Iar el, el emirul, de-asemenea pleacă —
Pustia l'aşteaptă în largu'i s'o treacă...
Prin prafu'i se 'nşiră cămile şi cai.
Se mistuie 'n soare Bagdadul, şi piere,
Mai şters decât rozul de flori efemere
Mai stins decât visul pierdutului rai.

In largu'i, pustia să treacă 'l aşteaptă...
Şi el, naintează — şi calea e dreaptă —
E dreaptă —tot dreaptă— dar zilele curg,
Şi foc e în aer, în zori şi 'n amurg —
Şi el naintează — dar zilel curg.
Nici urmă de ierburi, nici pomi, [nici isvoare....

Şi el naintează— sub flacări de soare.
In ochi o nălucă de sânge — în gât
Un chin fără margini de sete-arzătoare...
Nisip, şi de-asupra cer roşu — ş'atât —
Şi toţi naintează sub flacări de soare...

Şi tot fără margini pustia se întinde,
Şi tot nu s'arată oraşul prea sfânt —
Nimic n'o sfârşeşte în zori când s'aprinde
Şi n'o înviorează suflarea de vânt —
Luceşte vibrează, şi 'ntr'una se 'ntinde.

Abia, ici şi colo găsesc, câte-odată,
Verdeaţa de oază cu dor aşteptată...
Săgeată aleargă cal alb şi cal murg,
Cămilele aleargă săgeată şi ele.
La cântecul apei se fac uşurele....
Izvor sau cisternă în clipă le scurg —
Dar chinul reîncepe şi zilele curg.

Şi tot nu s'arată năluca sublimă....
Şi apa în foale descreşte mereu....
Când calul, când omul, s'abate victimă.
Iar mersul se face din greu şi mai greu...
Cu trei şi cu patru, mor toţi plini de zile,
Dragi tineri, cai ageri şi mândre cămile.

Şi tot nu s'arată cetatea de vise....
Merindele, zilnic în trăişti se sfârşesc...
Prădalnice zboruri de paseri, sosesc.
S'aruncă pe leşuri cu ciocuri deschise.
Cămile, cai, oameni, cad. pier, se răresc...
Doar negrele paseri mereu se 'nmulţesc—
Şi tot nu s'arată cetatea din vise.
Pierduţi sunt toţi robii, cu cai, cu cămile

Cetatea din vise departe e încă,
Şi vine şi ziua cumplită, când el,
Rămas din toţi singur, sub cer de oţel,
Pe minte îşi simte o noapte adâncă...—
Când setea când foamea —grozave la fel,
Pe piept, ori pe pântec îi pun câte-o stâncă
Prin aeru 'n flacări, sub cerul de-oţel.
Pierduţi sunt toţi robii, cu cai, cu cămile...

Sub aeru'n flacări, zac roşii movile...—
Nainte —în lături — napoi — peste tot,
Oribil palpită aceeaşi coloare....
E-aprins chiar plămânul hrănit cu dogoare,
Iar ochii, se uită zadarnic, cât pot —
Tot roşu de sânge zăresc peste tot
Sub aeru în flăcări al lungilor zile.

Şi foamea se face mai mare—mai mare,
Şi, zilnic, tot cerul s'aprinde mai tare...
Bat tâmplele....—ochii, sunt demoni cumpliţi...
Cutremur e setea, ş'a foamei simţire
E şearpe, ducându-şi a ei zvârcolire
In pântec, în sânge, în nervii 'ndârjiţi...
Bat tâmplele...ochii sunt demoni cumpliţi.

Abia mai păşeşte cămila ce'l poartă...
Speranţa, chiar dânsa, e'n sufletu'i moartă
Dar iată... — părere să fie sau, ea?
In zarea de flacări în zarea de sânge
Luceşte...—Emirul, puterea şi o strânge...
Chiar porţile albe le poate vedea...
E Meka! E Meka! Ş'aleargă spre ea.

cărţi redate în extrase

VIAŢA DUCESEI DE BERRI REGENTĂ A FRANŢEI

Armand Praviel

(continuare)

Dorinţa aceasta o repetă până când închise ochii. I-o spuse şi primului ministru, o repetă şi regelui care veni spre ziuă.

— Sire! îi rugă Berri, vă aşteptam ca să vă cer o ultimă favoare. Dăruiţi viaţa acelui om.

Apoi începu agonia. Şi după puţin timp muri.

MINUNEA

Carolina se gândi să plece îndărăt în Italia. Ce putea face deacum încolo aici unde fiecare s'ar fi simţit dator să-i facă observaţii, s'o înveţe, să-i arate etc. Se răsgândi însă. Ea îşi dădu seama că dacă până acum era o alteţă regală, de acum înainte trebuia să devie cel mai important personagiu din regat. Intreg Parisul avea ochii aţintiţi asupra ducesei care trebuia să dea Franţei un moştenitor. După o şedere de câteva luni la Saint-Cloud se întoarse la Paris.

Se apropia ziua naşterii. Şi născutul trebuia să fie *un* prinţ. Avea să se numească *duccle de Bordeaux*, în cinstea oraşului care arborase cel dintâi steagul alb. Fu adusă o doică din Nord. Veniră să locuiască la palat Mareşalul de Coygny, Suchet, ducele de Albufières, etc., care trebuiau să fie martorii oficiali ai evenimentului. Deneux, medicul ale cărui sfaturi fură atât de puţin ascultate nu fu nici el uitat; făcea şi el parte din cercul de personagii care era în preajma ducesei.

Şi evenimentul se apropia. Ducesa de Berri voi să-i dea tot fastul; patul şi-l va aşeza în salon sub portretul în ulei al ducelui de Berri şi lângă pânza pictată de Kensen, care o reprezenta pe dânsa cu fetiţa în braţe, aplecată deasupra ducelui rănit.

29 Septembrie. La două noaptea, doamna Bourgeois, îngrijitoarea ducesei, fu trezită de strigătele ei:

— Iute! Iute, un medic. Nu mai e timp de pierdut.

Şi până să vie doctorul, ducele de Bordeaux era de acum pe lume. Vestea se răspândi în tot palatul şi rând pe rând apărură ducii buimăciţi de somn. Doamnele de onoare se loveau pe scări alergând în colo şi încoace. Una îl scula pe Mareşal fără să ţină seama de ceremonial. Alta vestea garda naţională şi lua pe sus un locotenent tânăr care trebuia să fie martor.

Vestea se lăţi în tot Parisul. Poporul se adună în faţa palatului aclamând şi strigând. Clopotele şi fanfarele se luau la întrecere cu bubuiturile de tun. In curând apăru şi regele. Era vesel primea ambasadori, felicitări, urări. Dădu ordin să se celebreze evenimentul în biserici, luă parte la un Te-Deum. Iar la prânz apăru în balconul palatului cu copilaşul în braţe şi-l arată poporului entuziasmat.

Cincisprezece mii de oameni se perindară în ziua aceea prin palat; seara o grandioasă serbare avu loc în grădina Tuileriilor. Soldaţii asvârleau focuri de artificii. Oamenii se îmbrăţişau pe străzi. Opera unită cu Comedia franceză reprezentă *Athalia* cu coruri.

Ce seară! Prin localuri de noapte vinul *Bordeaux* era la preţ: se consumară într'o singură seară 200.000 sticle. Şi peste tot se improvizară banchete.

In veselia aceasta, Maria-Carolina se simţea renăscând; ceru să fie dusă cu patul lângă fereastră. Şi de acolo arătă Parisului întreg faţa sa palidă şi transportată de bucurie. Părea că nou-născutul potolise deodată patimile cari frământau Franţa, părea că ura dispăruse din Paris. Ambasadori şi regi se luau la întrecere cu felicitările.

Fu adus un bătrân de 116 ani care fusese copil de trupă la sfârşitul domniei lui Ludovic XIV. El închină un pahar în sănătatea celei de a opta generaţii a Burbonilor pe care o cunoştea.

Ceremoniile botezului avură loc la 1 Mai. Ducele de Bordeaux fu dus la Notre Dame în sunete de clopot şi bubuituri de tun. El primi numele de *Henry-Dieudonné*. In noaptea aceea Parisul fu luminat feeric. La primărie avu loc o serbare la care participară 5000 de invitaţi. Orchestre populare şi baluri adunară poporul în toate colţurile Parisului. Democraţia nu va mai vedea nici odată un asemenea spectacol. Ducesa era fericită. Augusta mamă a lui Henry V aşa va fi numită mai târziu....

O altă epocă începea pentru dânsa. Epoca de care avea să-şi aducă întotdeauna aminte. Epoca de baluri, festivaluri, petreceri la care ea era punctul de atracţie în jurul căreia gravita totul. Ea comanda, ea conducea, dorinţa sa era ordin.

Dar timpul trecea. Ludovic al XVIII muri. Tronul Franţei fu încredinţat lui Carol X. Acesta se arătă dela început împotriva moravurilor burgheze ale Carolinei. Ca să scape de imputările sale, Ducesa plecă. Ea călători prin Vendea (1828). Vizită apoi Blois şi Saumur şi pretutindeni fu purtată în triumf. Veni apoi la Loire Bretagne, Mi-Voix, Gascogne. Trecu prin Bordeaux unde o aştepta acelaş entuziasm popular. Şi pretutindeni strălucea prin veselia şi simplicitatea sa.

Invăţase să cunoască poporul şi inima bună a acestuia. De aceea atunci când isbucni la Paris revoluţia, ea preconiză cu totul alte mijloace decât Carol X. Voi să se arate poporului, dar regele o opri. Ceru permisiunea să-l ducă pe Henry care avea zece ani, dar se lovi de acelaş refuz. Poate că altminteri istoria ar fi luat altă întorsătură. Incăpăţânarea regelui aduse însă fuga în Anglia.

ROMANUL

Fortăreaţa feudală a Holirood-ului o adăpostise cândva pe Maria Stuart. Aici se refugiă Carol X împreună cu familia sa. Gusturile romantice ale Mariei Carolinei nu se mulţumiră însă multă vreme cu singurătatea castelului; ea nu putea suporta plictiseala zilelor nesfârşite cu partide de *whist* şi alte jocuri. Eticheta care o plictisise atâta la Tuilleries unde avea în schimb puterea, aici îi ajunse insuportabilă. In Septembrie ea plecă pe ascuns împreună cu Mesnard şi contesa de Boullée. Ei colindară toată Anglia sub nume false şi pretutindeni englezii fură robiţi de frumuseţea prin-

---

Spre albele ziduri, aleargă — aleargă,
Şi albele ziduri, lucesc — strălucesc —
Dar Meka, începe şi dânsa să meargă,
Cu pasuri. ce'n fundul de zări, o răpesc,
Şi albele ziduri, lucesc — strălucesc!

Ca gândul aleargă spre alba nălucă,
Spre poamele de-aur din visu-i ceresc...
Cămila, cât poate, grăbeşte să'l ducă...
Dar visu'i nu este un vis omenesc —
Şi poamele de-aur lucesc — strălucesc—
ar alba cetate rămâne nălucă.
Rămâne nălucă, dar tot o zăreşte
Cu porţi de topaze, cu turnuri de-argint,
Şi tot către ele s'ajungă zoreşte.
Cu toate că ştie prea bine că'l minte
Şi porţi de topaze, şi turnuri de-argint.

Rămâne nălucă în zarea pustiei
Regina trufaşă, regina magiei,
Frumoasa lui Meka — tot visul ţintit,
Şi vede pe-o iazmă că'i trece sub poartă...
Pe când şovăeşte cămila ce-l poartă...
Şi'n Meka străbate drumeţul pocit,
Plecat schiop, şi searbăd pe drumul cotit
Pe când şovăieşte cămila ce'l poartă...

Şi moare emirul sub jarul pustiei
Şi focu 'n odae se stinge şi el,
Iar lupii tot urlă pe 'ntinsul câmpiei,
Şi frigul se face un briciu de oţel....
Dar luna cea rece ş'acea duşmănie
De lupi care urlă, — ş'acea sărăcie
Ce-alunecă zilnic spre ultima treaptă,
Sunt toate pustia din calea cea dreaptă,
Ş'acea izolare — ş'acea dezolare.
Sunt Meka cerească, sunt Meka cea mare
Murit'a emirul, sub jarul pustiei...

Murit-a emirul sub jarul pustiei!

ALEXANDRU MACEDONSKI

cipesei. In 1831 plecară spre Rotterdam și de aci prin Bavaria, Elveția, Piemont ajunse travestită la Sestri unde voia să-l întâlnească pe Carol-Albert regele Sardiniei. Ea începu să elaboreze un plan grandios care trebuia s'o aducă la tronul Franței ca regentă în timpul minorității fiului său.

Trimise scrisori tuturor monarhilor din Europa. Carol-Albert îi puse la dispoziție 130 mii de franci; guvernul din Haye îi promise ajutor. Purtă din Italia o vastă corespondență cifrată. Și începu să viseze la o debarcare în Marsilia; Vendeea și Mediul se vor alia cu dânsa, Filip nu va mai putea domni nici opt zile și Tuilleriii vor deveni iar al lor. E sigur. In somn i-a apărut ducele de Berri prevestindu-i aceasta. Și ea crede în visuri.

Zarul era tras. Proclamă debarcarea lui Filip. La 5 Februarie institui pe hârtie un guvern provizor, iar peste zece zile se îmbarcă pe bordul lui *Carlo-Alberto*, împodobit de crini. Se știe ce a urmat. In seara de 29 Aprilie 1832 debarcă. Portul era gol. Afară era frig. Maria-Carolina ținu o consfătuire cu câțiva amici. Era hotărît: a doua zi trebuia răsturnat regimul. Și un plan întreg de acțiune fu pus la cale. Dar a doua zi veni deziluzia. Nici 60 oameni nu se adunaseră. Capul mișcărei fu arestat și atunci ceata se risipi. Maria-Carolina însă nu dezarmă. Ea se îndreptă spre Vendea. Era însoțită de șapte nobili travestiți în haine de cioban. Iși schimbă pentru a 20-a oară numele și plecară cu pașapoarte falșe. Unul din ei făcea pe birjarul caleștei iar ceilalți se grămădiră înăuntru. Se opriră puțin la Toulouse unde-i aștepta un partizan care trebuia să primească ordine, apoi plecară mai departe. După câteva zile, de drum ajunseră la Plassac unde stătură câteva zile, găzduiți de un fervent regalist d. de Dampierre. Orășelul deveni cartierul general. De aci lansară manifeste și tot de aci se dădu semnalul alegând ziua de 16 Mai pentru începerea tacului. Trecură apoi în *Fontenay le ıté, Bourbon-Vendée, Montaigu* unde tâlniră pe baronul de Charette. Și se îndreptară travestiți spre Nan-

anii nu erau pregătiți. Ei încer- i demonstreze Ducesei, că mo- ıu era potrivit și că ar fi fost erit să aștepte ca greșelile po- i Filip să aducă schimbarea. Ea ept tuturor. Semnă ordinul de e se adresă armatei prin apeluri, i un minister provizor, organiză cetățenești, etc. A doua zi trebuia se dea atacul. In zori însă veniră ești proaste: o parte din voluntari fură arestați, alții fugiră și Maria Carolina nu rămase decât cu 300 de bărbați ai lui Charette și cu 200 oameni din Liège. Dar Vendea nu dădu îndărăt. Ea ținu piept cu curaj atacurilor. D. dela Robrie conduse atacul. Inainte! Trăiască Henry V! Atacul reușește. Dar dinspre pădure înaintează un alt batalion. Situația începe să se schimbe. Regenta Franței voi să-și îmbărbăteze soldații ei dar fu la timp oprită. Și în acea noapte fugiră într'un alt orășel. Zilele cari urmară aduseră vești rele. Câțiva șefi ai mișcărei fură uciși, iar ceilalți dădeau îndărăt. Iar ei se simțeau urmăriți de către poliția secretă a lui Filip. Ducesa mai încercă câtva timp, fondă societăți secrete și organiză trupe. Poliția însă avea să-i dea de urmă. Trădată de un om din suita sa, contesa fu prinsă și după puțin timp expulzată.

CE ✻ IAR·ROMÂNESC
UNIVERSUL

COMEDIA

Blaye era un sat cu case joase și aliniate dealungul unei singure străzi. Aci trebuia să locuiască doamna de Berri— în exil.

Ea sosi după câteva zile de călătorie pe mare, însoțită de întreg aparatul polițienesc al lui Filip și de cei câțiva credincioși, cari o urmaseră. I se puse la dispoziție apartamentul comandantului fortăreții și avu o îngrijire aleasă. Ceeace-i lipsea era doar libertatea.

In timpul acesta guvernul din Paris căuta un mijloc pentru compromiterea acțiunei sale. Trebuia găsit ceva care s'o despartă pentru totdeauna pe ducesă de Franța. Polițiștii abili în mașinării oculte și comploturi fură consultați; se apelă la concursul oamenilor cu experiență dar în zadar. Când într'o zi veni o veste din Blaye. Contesa părea gravidă. Ea nu destăinuise nimănui nimic dar oamenii din jur bănuiau. Prilejul era admirabil de exploatat Trebuia însă o confirmare. Guvernul lui Filip depuse toate sforțările, încercă toate mijloacele pentru a-i smulge secretul. Contesa însă se încăpățână să nege. Atunci fu adus la Blaye un general-deputat vestit prin șiretenia sa. Acesta stătu aci câteva săptămâni și în cele din urmă reuși să smulgă adevărul. Contesa afirmă că se căsătorise în ascuns în Italia și că din această căsătorie aștepta un moștenitor. Miniștrii lui Filip jubilară. Aveau în sfârșit ceeace le trebuia. Contesa nu mai aparținea trecutului Franței.

Nimeni însă nu vroi să creadă lucrul acesta. Partidul legitimist și gazetele sale susțineau că e o calomnie — una mai mult a regimului. Trebuia deci găsit un mijloc care să-i convingă pe toți neîncrezătorii. Dar care? Nașterea să aibă loc în văzul tuturor. Și așa fu. Când veni momentul oamenii regelui umplură salonul cu martori și cetățeni din împrejurimi. Se traseră clopote, și tunuri cari să răspândească știrea că într'adevăr ducesa născuse o fetiță. Ea primi numele de Ana-Maria și în declarația de naștere se menționa că era născută dintr'un tată italian numit: contele Hector Luchessi-Palli.

De acum ducesa putea pleca. I se puse la dispoziție un vas care-o debarcă după câteva zile la Palermo. Aci o aștepta tatăl fetei; împreună cu dânsul vizită întreaga Italie. Dar când vru să-și vază copiii care se aflau la Praga împreună cu Carol X, se lovi de hotărârea nestrămutată a acestuia. Ex-regele nu admitea în preajma sa prezența regentei care se căsătorise cu un italian. Fu nevoie de stăruinți îndelungate pentru ca regele să accepte. Fetița murise. Soțul se întoarse în Italia și ducesa rămase aci încă treizeci de ani...

EPILOG

După atâtea scene disperate cu contraste între epopee și melodramă, după atâtea zile de sărbătoare, de doliu sau de plictiseală să ne reîntoarcem în tăcerea palatului din Brunsee atât de nimerit pentru evocare de fantome. Ce-i rămâne *Carolinei Vecchia* din tot visul acesta lung? Ea stă țintuită într'un fotoliu larg și ospitalier și privește prin fereastra largă a odăei. Din viața ei n'a mai rămas decât izclarea reumatismul...

Săptămâna patimilor veni împreună cu un vânt rece și ploaie. Schimbarea vremei nu trecu fără urmări. Doamna de Berri fu cuprinsă în seara de 13 Aprilie de dureri violente. Guta de care suferea „urca spre stomah" după spusele medicilor austriaci.

Dar nu de aici avea să-i vină sfârșitul. Durerile reumatice sunt de cele mai multe ori mărturia unei vieți îndelungate. Insă în Sâmbăta patimilor surveni o complicație neașteptată. Doamna ducesă de Berri avu un atac de apoplexie. Și în aceiaș seară, murmurând refrenul său favorit: „Sicilia, Sicilia!" își dădu ultima suflare în brațele amicei sale Suzetta de Meffray. Avea șaptezeci și unu de ani.

Murea uitată de toți, ea care semănase cu atâta dărnicie dragostea de popor; toți uitaseră: nepoții și strănepoții italieni și chiar Henry pentru care sacrificase o mare parte din viață.

El veni totuș la înmormântare. Și în cinstea sa o întreagă mulțime de curioși urmă carul mortuar.

Parisul totuș își reaminti de dânsa. Comitetele legitimiste, oficiară în treizeci de biserici, servicii divine. Dar ele nu atraseră prea multă lume. Trecuse prea mult timp de când ducesa murise pentru dânșii.

Și apoi cine avea vreme să se ocupe de reprezentanta unui regim perimat, în după ameaza aceia de primăvară? Moartea sa, ceremonia înmormântărei găsi cu greu câteva rânduri în gazetele franceze. Erau alte lucruri mai importante! Cel de al doilea imperiu trecând la liberalism, chemând pe Emil Olivier în fruntea statului, își afirma astfel victoria și încrederea în viitor, ratificate de un plebiscit entuziast. Milioane de voturi proclamau suveranitatea poporului, a democrației și a dinastiei noui create de revoluție. In clipa când ducesa își dădea sufletul, monarhia modernă sărbătorea pasul acesta deciziv.

Edit. Libr. *Plon Paris.*

— SFARȘIT —

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 22
26 Mai 1929
5 Lei

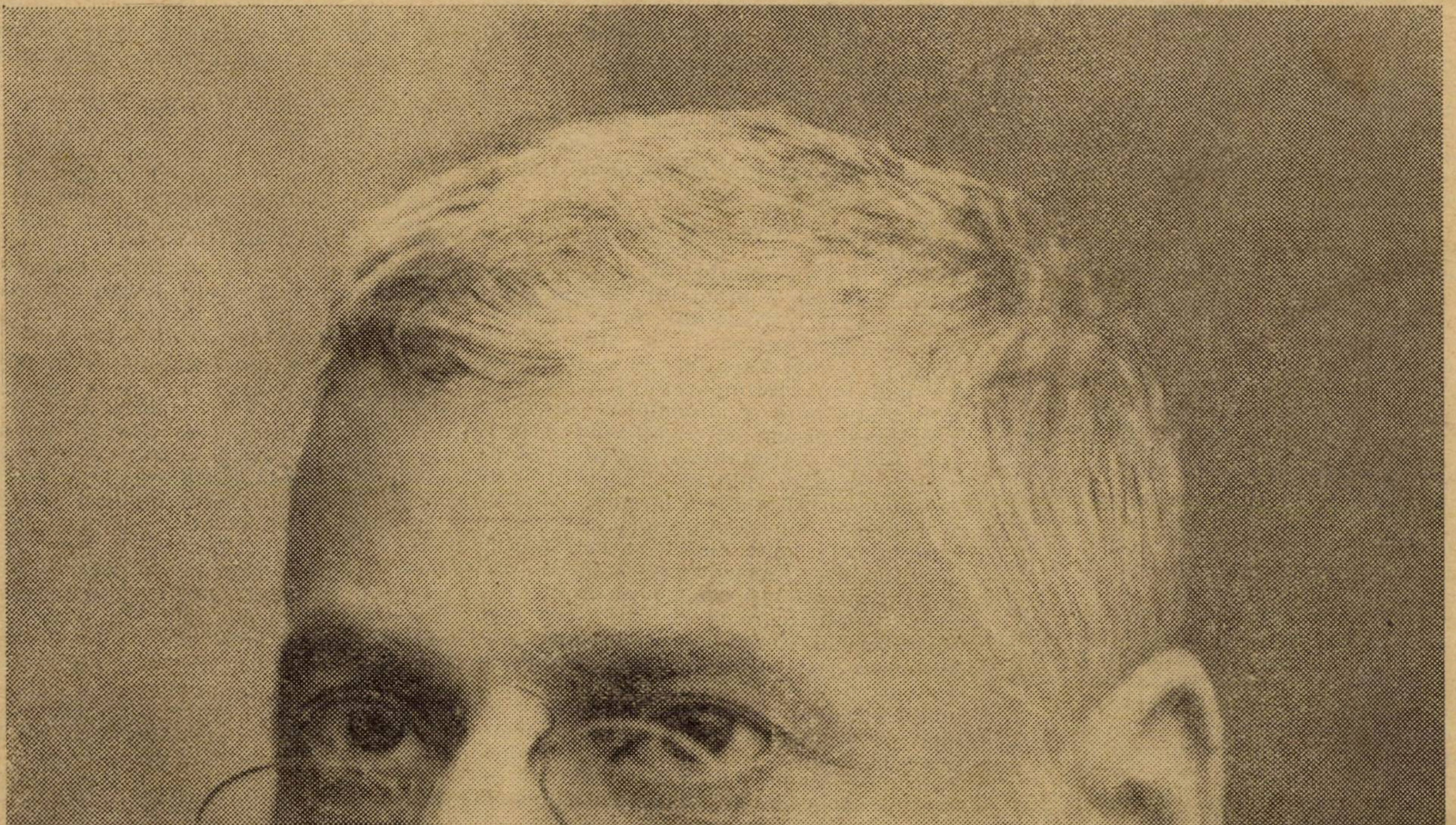

VASILE D. PĂUN

ROMÂNESC

Ctitorii

VASILE D. PĂUN

(1850–1908)

de G. POPA LISSEANU

Bilanţul activităţii fiecăruia dintre noi se încheie, la capătul vieţii, cu un activ şi cu un pasiv. Când pasivul este mai mare decât activul, vălul uitării vecinice vine repede să se aştearnă peste trecătoarea noastră existenţă; când însă activul se soldează cu un beneficiu, timpul, judecător drept al nostru, se însărcinează să scoată în evidenţă activul şi să tragă cu buretele peste întregul nostru pasiv.

Cine a avut prilejul să cunoască mai de aproape pe oamenii noştrii reprezentativi, fie că aceştia s'au manifestat, fie că s'au ilustrat într'un alt domeniu al vieţii publice, rămâne surprins uneori de defectele cele mari ale acestora; bilanţul activităţii lor însă nefiind deficitar, aceste defecte se şterg încetul cu încetul şi numai câte un critic cu preocupări istorice le mai cercetează, scoţându-le la iveală din binefăcătoarea lor uitare.

Perspectiva în timp, ca şi perspectiva în spaţiu, nu ne îngăduie să observăm defectele de amănunt. Şi, după cum o operă de arhitectură, privită dela distanţă, în perspectiva spaţiului, nu ne permite să vedem cusururile de amănunt şi câte odată chiar calitatea proastă a materialului, tot astfel în perspectiva timpului ştergându-se tot ceeace constituie materialitatea nătângă a firii omeneşti, nu mai putem vedea decât laturea ideală şi de creaţiune a fiinţii pe care o cercetăm.

Cei douăzeci şi unu de ani cari ne despart de moartea lui Vasile D. Păun şi-au luat sarcina să-i şteargă pasivul şi să ni-l redea numai sub raportul creaţiunii sufletului său mare şi generator.

Destinul voind ca Vasile D. Păun să trăiască în mijlocul marei generaţii care avea să pregătească ,în timp de pace, sufletul naţiunii pentru luptele eroice de întregire a neamului, a fost privit, la naşterea sa, cu ochiu favorabil de geniul său protector. De aceea, sufletul lui Păun avea să aibă mai multe resorturi sau, cum se exprima el, mai multe coarde la lăută. Crescut în liceu, sub influenţa şcoalei latiniste, al cărei adept înflăcărat era, şi mai ales a profesorilor săi Maxim şi Laurian, pentru cari avea o adâncă admiraţiune, V. D. Păun s'a manifestat în viaţa sa publică în trei direcţiuni, ca *profesor*, ca *scriitor* şi ca *publicist*.

Inzestrat cu un apreciabil talent poetic, V. D. Păun a debutat în literatură, înainte de a fi fost numit profesor, la anul 1877, cu o odă dedicată Martirilor obscuri ai Independenţii. Este în aceşti martiri imaginea „Eroului necunoscut", prevăzută de poet. Din cele o sută de versuri, citām numai ultimele:

Din câmpul de bătaie porneşte către cer
La sunet de fanfare prin limpedul eter,
O formă radioasă, cu lauri coronată,
Şi'n braţul Nemuririi cu drag e legănată
Români! E blândul suflet al primului
[martir
E primul ce s'atinge d'al Gloriei potir.
Români! El e viteazul trimis de Naţiune
S'anunţe Libertatea la mamele străbune.
Români! Păstraţi cu milă acest obscur
[mormânt
In el e un tezaur: Cenuşa unui sfânt.

Trăind în epoca înfiripării învăţământului nostru superior — se ştie că numai la 8 Octombrie 1863 se creiază la Bucureşti, sub domnia lui Cuza şi fiind ministru al Instrucţiunii D. Bolintineanu, şcoala superioară de ştiinţe care avea să devină Facultate — V. D. Păun, ca mai toţi contimporanii săi, s'a desvoltat mai mult ca *autodidact*. Dar, tocmai acest sistem de învăţământ a produs uneori personalităţi ştiinţifice şi literare de mare valoare. Căci, nefiind obligat omul să studieze anumite lucruri, îi rămâne timp să aprofundeze cestiuni pentru cari simte sufleteşte mai multă pasiune. Câtă energie nu se pierde astăzi, fiind obligaţi şcolarii să înveţe lucruri nefolositoare şi pe cari chiar autoritatea superioară le decretează în urmă prin legi ca fiind inutile. Se înţelege că de multe ori lipsa unui învăţământ sistematic — numai unde este sistem este şi ştiinţă — are şi mari neajunsuri şi însuş V. D. Păun îşi dedea câteodată seama de ele, cu toate că în timpul cât a stat în Germania a urmat cu asiduitate *Trienium philologicum*, pe care l-a absolvit.

Râvna înăscută pentru studii şi faptul că a fost lipsit, multă vreme, de un învăţământ superior sistematic, l-a făcut pe V. D. Păun să devină un *enciclopedist* sau, cum i se spunea, un om „cu multă carte". Căci Păun ştia de toate şi a învăţat, întreaga sa viaţă, de toate. In afară de specialitatea sa, limba română, V. D. Păun cunoştea bine limbile clasice, pe cari le cultiva cu entusiasm, cunoştea o mulţime de limbi moderne, împreună cu literaturile lor — era considerat ca poliglot — cunoştea toate disciplinele literare şi nu arareori se avânta în discuţiuni de ştiinţă pozitivă. Iar, când o cestiune de ştiinţe naturale, bunăoară, nu o cunoştea în deajuns, cerceta cărţi de specialitate, cu zel şi cu răbdare, şi relua firul discuţiunii, căutând să dovedească temeinicia părerilor sale. In cancelaria liceului Lazăr astfel de discuţiuni erau foarte frequente şi ele, în adevăr, ne impuneau tuturora.

Personalitatea lui V. D. Păun, ca profesor, ieşia în evidenţă mai ales în clasă, în faţa elevilor. Iată cum se exprima unul din şcolarii săi: „Păun era un torent de idei şi de imagini. Il priviai din ce în ce mai lung, îl ascultai din ce în ce mai atent; până venia un moment când uitai unde te afli; aveai impresia că păreţii sunt căptuşiţi cu mii de candele ţâşnind lumina din toate părţile, că se desfăşoară o feerie care uimeşte, care farmecă, care transportă. Un debit de cuvinte ce se rostogoliau, ca o cascadă, copleşind orice încercare de obiecţiune sub puterea argumentului".

N'am asistat nici odată în clasa directorului meu V. D. Păun; am participat însă la examenele sale particulare. In schimb, ca director al liceului, el vizita din când în când pe profesori în clasele lor şi autoritatea lui necontestată ne făcea să ne considerăm ca având întotdeauna pe inspector în liceu. De aceea, niciodată liceul Lazău n'a mers aşa de bine ca sub direcţia acestui om învăţat, de autoritate şi integru.

In afară de activitatea sa de profesor, V. D. Păun a avut şi o activitate literară, cari însă este departe de a fi la înălţimea celei dintâi. Hărţuit de nevoile zilei — Păun a trăit şi a murit sărac — dându-şi ultimul ban pentru cărţi — era un mare bibliofil — căutând mai mult să adune cunoştinţe pe cari să le împărtăşească, în urmă, elevilor şi prietenilor săi, Păun n'a avut răgazul necesar pentru compunerea unei opere mai durabile sau, poate, şi-a rezervat acest drept pentru mai târziu.

Totuş avem dela V. D. Păun câteva broşuri cari conţin analize ce pot fi luate ca modele de critică literară. Astfel avem *Catastrofa Nibelungilor*, studiu interesant şi pentru notiţa privitoare la trecutul nostru naţional, înainte de plămădirea neamului nostru ca popor romanic.

Studiul *Inrudirea poesiei cu celelalte arte frumoase* (muzica, pictura, plastica şi arhitectura), inspirat de Laocoon al lui Lessing este urmat de o triologie în versuri: Poezia, Muzica şi Pictura. Cităm corul celor trei arte:

Noi suntem trei cereşti Vedenii
Surori cu mândrul Ideal,
Pe oameni însoţim ca Genii
Prin tristul soartei lui dedal.

De patimi inimi turburate
La noi odihna lor o cer,
Şi Gândul minţii inspirate
Prin noi ia forme ce nu pier.

De-asupra neamurilor stinse
Noi, astre vecinice, lucim
Puteri în Dumnezeu cuprinse,
Noi lumi ca din Nimic zidim...

Ficţiune, imagine şi comparaţiune, este un studiu mai lung de literatură poetică, studiu care ne înfăţişează punctul de vedere din care privea Păun opera de artă. Până la el, literatura era explicată mai mult sub raport istoric şi al realităţilor. V. Păun este unul dintre cei dintâi profesori care a început să facă comentarul *estetic* al unei poezii sau al unei bucăți de proză. Această inovație ne și explică în mare parte succesul lecțiunilor sale și pentru ce cursul său de limba română era precedat în totdeauna de enunțarea principiilor de estetică generală. Și întrucât V. Păun era mai mult un profesor învățat de cât un profesor pedagog, — pedagogia sa consta mai ales în căldura expunerii — de multe ori, pentru unii elevi, aceste principii de estetică păreau peste puterile lor aperceptive.

„Ficțiune, imagine și comparațiune" este urmată de poemul său național „*Sihastrul*". Este o minunată poveste, în 568 versuri, a unui oarecare Dan, ajuns, în urma morții Niei lui, sihastru într'un schit.

Singur și bătrân și veșted — schima unei mumii — In sicriu de lut.

Având obligațiunea, ca director al liceului Lazăr să rostească, din când în când, cuvântări, fie la deschiderea cursurilor, fie la aniversarea liceului, V. D. Păun ne-a lăsat câteva *discursuri* scrise, adevărate compoziții literare. Unele din ele se găsesc publicate în broșuri separate, iar altele tipărite în reviste sau ziare. Cu prilejul unei aniversări a compus *imnul lui Lazăr* pus pe note de maestrul I. Costescu, și care este cântat de toate generațiile de școlari cari trec prin liceul Lazăr. Iată acest imn frumos:

Din raiul nemuririi tale
Martir al dreptului cuvânt,
In vremi de 'ntunecimi și jale
Apostol plin de duhul sfânt
O, Lazăr, umbră fericită
Revarsă pacea nesfârșită
La glasul tău cu vraja lină
Trezişi o țară cu noroc
Și cu-o scântee de lumină
Suflași în neamul nostru foc.
Mărire, de trei ori mărire
Lui Lazăr, sol de mântuire.
In templul minții tale falnic
Răsună astăzi fala ta
Și sborul vârstelor năvalnic
Cu noi de-a pururi va cânta:
Mărire, de trei ori mărire
Lui Lazăr, sol de mântuire.

Mult mai rodnică a fost viața lui V. D. Păun ca *publicist*. Pentru vastele și temeinicile sale cunoștințe catedra liceului îi oferia un teren de activitate prea restrâns, prea limitat; și apoi, își zicea el, și opinia publică are nevoie să fie educată. De aceea, V. D. Păun, dându-și seama de importanța presei în epoca de așezare a statului român și având convingerea că o țară mititică, cum era țara noastră, trebuie să se desvolte pe baze curat naționale, a întemeiat cu câțiva prieteni de inimă *Apărarea Națională*, ziar căruia presa românească îi datorește îndrumarea spre țeluri mai sănătoase.

După dispariția acestui ziar, V. D. Păun trece la *Secolul*, condus de colegul Mih. Ghimpa, unde a colaborat până în ultima zi a vieții. Chiar în ziua morții sale, au apărut în *Secolul* două articole ale lui V. D. Păun dintre care unul, Domnia legilor, nesemnat de autor. Scria zilnic la gazetă, atât articole de doctrină, cât și, sub pseudonimul de *Simplex*, Note și Reflexiuni. De atunci înainte, Notele au fost continuate de d. Gr. Tăușanu, în Secolul, și, apoi, în *Viitorul* sub pseudonimul de Petronius.

Nici o ramură de cunoștințe nu era străină de sufletul acestui om superior: filosofia ca și religia, știința ca și arta, găsiau în V. D. Păun un pricepător fin și un interpret delicat. N'a fost discuție literară la care să nu fi luat parte, în coloanele gazetei, și profesorul Păun și chiar când teza ce susținea n'ar fi fost cea justă, totuș argumentația și căldura cu care își apăra ideile denotau seriozitate, știință, spirit și simț literar ales.

In viața sa sbuciumată, când avea câte un moment de popas, reflexiile filosofice ale lui V. D. Păun ni-l arată până la ce regiuni senine se putea ridica.

„Nu există fericire, zicea V. D. Păun într'un foileton din *Secolul*, fiindcă mulțumire reală nu există. Singurul lucru pozitiv e *durerea*, singură ea, durează perpetuu, de când lumea, dela naștere până la moarte. Ceeace se numește mulțumire în noi este numai o pauză între două dureri, o vagă potolire între două exacerbațiuni ale vecinicei dureri universale. Plăcere durabilă nu există. Mulțumirea este deci un interval scurt între două note ale suferinții".

Vasile D. Păun a fost fără îndoială unul dintre marii profesori ai școalei și diriguitori ai opiinei noastre publice.

G. POPA-LISSEANU

UN AUTOGRAF AL REGELUI FERDINAND CATRE PROFESORUL SAU VASILE D. PĂUN

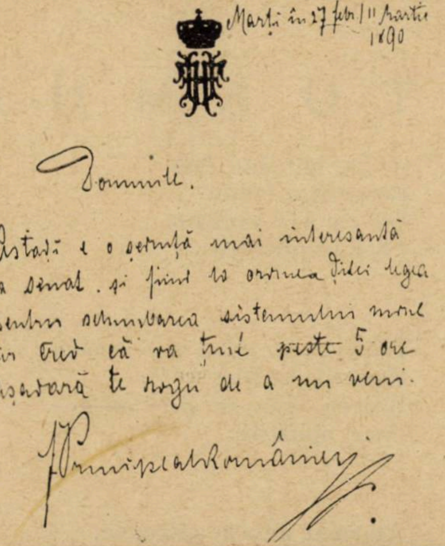

Marți în 27 febr/11 Martie
1890

Domnule.

Astăzi e o ședință mai interesantă la Senat. și fiind la ordinea zilei legea pentru schimbarea sistemului monetar Cred că va ține peste 5 ore așadară te rog de a nu veni.

Principele României
F.

adevarate

de ăștia am văzut mulți

Intr'o zi ne pomenim în cancelaria liceului Lazăr cu un inspector școlar. Era un inspector tânăr, în jurul căruia ne strânseserăm ceilalți profesori. Păun, directorul nu cunoștea pe inspector. I-l prezentăm.

— D-ta ești inspector? Imi pare bine. Eu am văzut mulți inspectori, dar n'am văzut mulți învățați.

calcă a profesor

Când într'o zi a văzut directorul Păun pe un tânăr profesor intrând în cancelarie, după ce stătuse mai mult decât trebuia în clasă, zise: Asta calcă a profesor.

*

armele mele sunt legea și regulamentul

Generalul Roșianu, în urma unui schimb de cuvinte violente în cancelaria liceului cu directorul Păun, i-a trimis acestuia martori. Păun răspunse martorilor generalului: armele mele sunt legea și regulamentul.

NOTE BIOGRAFICE

Vasile D. Păun s'a născut în anul 1850, la București. A urmat cursurile secundare la liceul Sf. Sava. După ce și-a trecut bacalaureatul și după ce funcționase câtva timp ca funcționar public, a fost numit la 22 Noembrie 1877 profesor de limba română și latină la gimnaziul Cantemir Vodă, unde a funcționat până la anul 1879; în restimp, dela 1 Septembrie 1878 până la 20 Februarie 1879, a avut și însărcinarea de director al gimnaziului. De la 1 Septembrie 1879 este permutat la liceul Sf. Sava, la catedra de limba română, cursul inferior, având să predea și limba latină în clasa IV-a. La acest liceu a funcționat, ca profesor titular, până la 1890.

Pe când se găsea la acest liceu, Primul ministru de pe acea vreme, I. C. Brătianu, făcându-i cunoștința și apreciindu-i însușirile de profesor al fiilor săi Ionel, Constantin și Vintilă, l-a însărcinat mai întâi ca meditator al fiicei sale Sabina, iar, în anul 1881, l-a destinat ca profesor, pentru limba română și istoria națională, al principelui de coroană Ferdinand, care își urma cursurile liceale în Germania.

La anul 1890 transformându-se gimnaziul Lazăr în liceu, Vasile d. Păun a fost transferat ca profesor de limba română, cursul superior, la acest liceu, unde a funcționat ca profesor, și mult timp și ca director, până în ziua de 1 Martie 1908, când s'a stins din viață pe neașteptate.

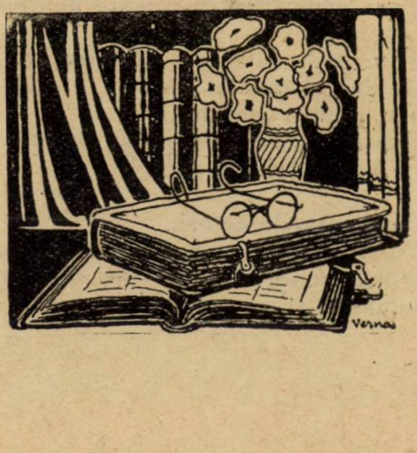

poezie

RADU D. ROSETTI

REGICIDUL.

O rege mîndru ! cîtă depărtare
E de la tronul tău și pîn'la mine !
Tu sînge'mpărătesc hrănești în vine.
Eu sînt copilul plebei proletare.

O lume'ntreagă să'ngenunche vine
'Nainta ta. Slăvit ești, că ești Mare.
Eu ? Ce sînt eu ? Un strop mai mult în mare,
Un X necunoscut, un biet ori cine.

Și totuși eu voiu face, pe vecie,
Ca numele-ți de-al meu legat să fie.
Căci ori cît de puternică ți-oștirea,

Vînjosu-mi braț, cu ea, n'o să'l înlături ;
— Și'n cartea ei de aur, nemurirea,
O să ne treacă pe-amîndoi, alături !

(Inedită)

TOAMNA

Printr'un ochiu de voal subţire,
Trist surâde soarele
Slab şi palid de mâhnire
C'au plecat cocoarele

Floarea soarelui săracă,
Stârv în putrefacţie,
Strâns-a vrăbiile 'n clacă
Stârnind satisfacţie,

Gălăgie, cânturi, glume...
Când, ţâşnind din scorbură
Şi făcând la gură spume,
Ochii şi-i învolbură,

Gaiţa, bătrâna fată
Le şi dă o lecţie
De morală aplicată
Fără predilecţie.....

Toate gem, până şi-o cioară
Fără dispoziţie,
Bearcă, singură şi chioară,
Face opoziţie.

Alarmat de-aşa gâlceavă,
Comisar la secţie,
Un vultan porni prin pleavă
Să facă inspecţie :

Toţi s'au risipit în pripă
Să-şi ascudă penele
Uitând : unii o aripă,
Gaiţa chiar genele.

. . . .

Linişte a prins să cadă
Greu că amintirile,
Când cu sgomot de cascadă
Sună mânăstirile :

Pleacă dragostea hoţeşte,
Plâng la geamuri fetele,
Numai Toamna hohoteşte,
Scuturându-şi pletele.

TR. IONESCU

EPILOG

In inima-ţi, eu, voi trăi pe veci,
Ca slovele 'ncrustate, pe lespezile reci,
Pe lespezile vremii, în cari, ploaia bate,
In margini de poteci.

In trupul tău mă vei simţi ori-când,
Sfâşietoare ghiară ;
Iar amintiri, cu stropi, ferbinţi de ceară,
Ţi-ar arde fruntea, veşnic picurând !

Ţi-ar arde tâmplele încărunţite,
De ani, şi trudă,
Vor picura mereu,
Şi nimeni, nu va fi ca să te-audă
In ceasul trist şi greu !

In, sărutările de eri,
Vor naşte iar, cum nasc în primăvară,
Din creanga moartă, flori de lilieci ;
In inima-ţi eu voi trăi pe veci !

ARTUR ENAŞESCU

POEMĂ PENTRU SUFLET

Cu doliu 'nfăşurată mi-e fiecare clipă
Şi 'n fiecare cântec simt plânsetul din mine,
Săgeata în fiecare svâcnire de aripă
Şi moarte în orice suflet aidoma cu tine.

Incremenit în trupul ce 'n visul tău se curmă,
Aştepţi, trudite suflet, zadarnic ora care
Va naşte 'n viaţa asta clipita cea din urmă
Şi cea dintâi clipită din viaţa viitoare...

Dar pân' atunci din ornic mereu bătăi vor curge,
Mereu vei bea otrava din cupele durerii,
In cât — din trup când vremea veni-va de te-i scurge —
Nici când tu nu râvni-vei la ceasul Invierii...

AUREL CHIRESCU

IN REFACERE

de G. BRAESCU

Cantonat în satul Scheia de lângă Roman, colonelul Popescu avansat cu ultimul tren, luase abia comanda regimentului. Avea numai treizeci și cinci de ani. Căpătase, în nouă luni trei grade și două decorațiuni: Mihai Viteazul și dela Francezi, Legiunea de onoare. Era deci sigur de geniul lui militar

Instalat în casa proprietarului, adusese cu el drapelul, serviciul casieriei, corpul de gardă iar carcera și închisoarea cari țin — nu știu dacă sunteți la curent — de statul major al regimentului, le instalase în hambarul de ovăz.

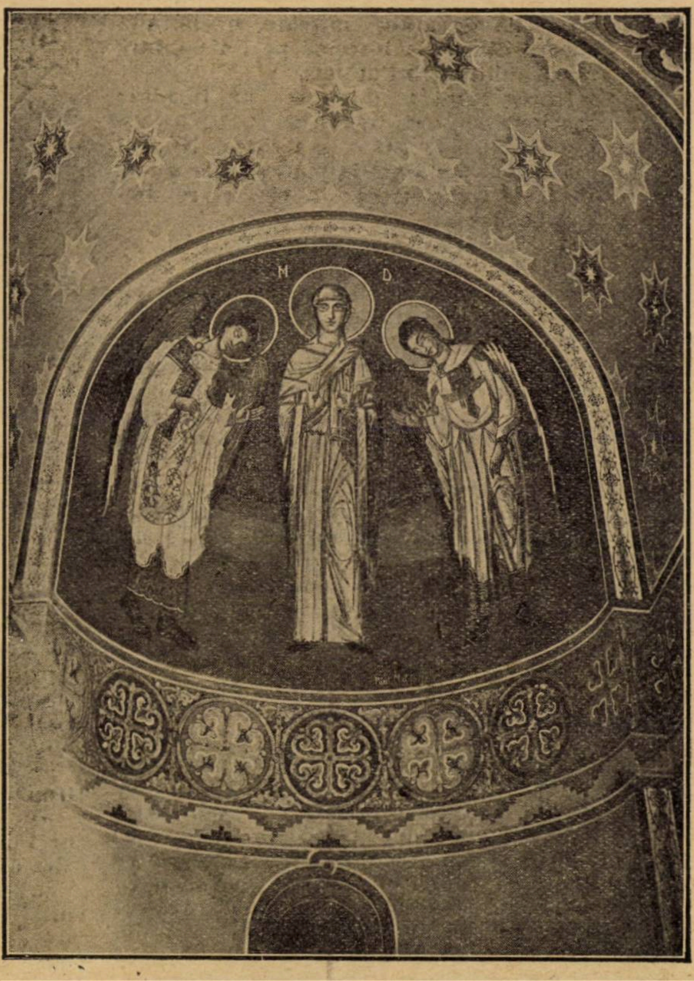

MOLDA : Frescă pictată pe bolta mausoleului poetului V. Alexandri

Regimentul se afla în refacere. Aștepta oameni, hrană și îmbrăcăminte. Soldații — puțini câți rămăseseră — eărau, ca să nu stea degeaba, bolovani de piatră poroasă, scoborând, lunecând pe coaste, ținându-se unul de altul, lăsând opincile în lutul negru, din care greu ridicau piciorul.

Galbeni, flămânzi și goi, mergeau încet, fără vlagă, întunecați la față, profilându-se ca niște umbre, lăsând să cadă bolovanii la locuința colonelului. Alți oameni îi ridicau de jos cu mișcări istovite, înșirându-i să facă poteci cari să radieze — fusese porunca colonelului — dela comandament în toate direcțiile, pe unde avea să treacă el.

Cai slabi, o rămășiță de cai înspăimântători de slabi, cu coamele și cozile tăiate, rătăceau slobozi în livada moartă. Țesălați de trei ori pe zi — țesălatul spun intendanții, este a doua hrană a calului — semănau cu preșurile roase de dinaintea ușilor,

O santinelă, soldat firav într'un picior, păzia ușa dela corpul de gardă. Un cornist suna onorul, alăturându-se pe lângă el de câte ori colonelul în galoși mari, luați din corpul de gardă, intra și eșea pe poarta conacului.

In fund, lângă grajd, dela o văcuță cu ochii triști, hrănită cu turtă de floarea soarelui, ordonanța storcea un pahar cu lapte pentru cafeaua comandantului și mai la oparte, un fum albastru se ridică drept, ca dela jertfă, lăsând să se vadă bucătăria trupei, un căzănel de schijă, în care un țigan petecit se căznea să fiarbă în apa văroasă, o mână de năut.

Noaptea, soldații se culcau îmbrăcați, roși de vermină, unde nimereau. Țiganul cânta din drând, fumând țigări de pae, privind nostalgic în spuza în care se sfârșiau, încet, cărbunii.

Ajutat de casier, de ofițerul cu îmbrăcămintea și de aghiotantul regimentului la lumina unei lămpi chioare, în liniștea nopții, colonelul clasa corespondența hotărât să pună în regulă cancelaria. Adunase, clasându-le pe date ordine și rapoarte, memorii procese verbale de predare și primire, instrucțiuni confidențiale, registre mari, registre mici, registre de tot felul, apoi condici de intrare, de eșire, modele noi și vechi, toate pline de scris mărunt, înflorit, de furier cu dispozițiuni de artist.

Conștient de menirea lui, socotind că o eră nouă era așteptată și trebuia să înceapă dela dânsul, colonelul hotărî să distrugă toate hârțoagele adunate zi cu zi dela începutul războiului și cari sporiseră la șase, numărul lăzilor de cancelarie, dela una cât prevede regulamentul administrativ.

Fără să stea la îndoială, se așeză la masă și luând o coală de hârtie virgină, scrise cu mâna lui:

„Regimentul X de Infanterie“
către
Domnul Comandant al Brigadei

Am onoare a vă ruga să binevoiți a autoriza regimentul să ardă corespondența care s'a adunat inutilă, îngreunând transportul și este expusă la șoareci.

Comandantul regimentului
Col. POPESCU

Cum era just, raportul a urmat calea ierarhică. Brigada astfel **sezisată** transmite cererea diviziei.

„Avem onoare a vă înainta cererea regimentului X, rugându-vă să binevoiți a decide“

Scurt.

La rândul său, divizia **sezisă** tot atât de scurt și laconic, corpul de armată.

„Avem onoare a vă înainta alăturata corespondență rugându-vă să binevoiți a decide“.

Și comandantul corpului de armată a decis. După câteva luni, răspunsul n'a întârziat să vină tot pe calea ierarhică, dela divizie la brigadă, care pe deplin satisfăcută că poate comunica de aprobare aduse la cunoștința regimentului:

„Binevoiți a cunoaște că Domnul Comandant al corpului de armată aprobă să distrugeți orice corespondență inutilă păstrând copii.

Comandantul Brigadei
General CIOFLEC

EPIGRAME

AVOCATULUI FABRICIU

I

Vestitul avocat Fabriciu
Nu-i orator dar mie mi place
Dacă vorbind e un supliciu...
E un deliciu, dacă tace!

II

RASPUNS

la riposta avocatului că loquacitatea lui e dovadă de inteligență iar tăcerea mea de prostie.

Fiindcă tăceam de și cu rost
Fabriciu mă crezuse prost
Tot astfel eu l'am socotit
Dar numai după ce-a vorbit

III

azi Fabriciu fiind numit într'o înaltă demnitate cu prilejul depunerei jurământului, de emoție a tăcut.

Ca tânăr ne băga-i în draci
Vorbind când trebuia să taci
Azi matur te mai cumințești
Și taci, când trebui să vorbești

CINCINAT PAVELESCU

DANGĂT DE CLOPOT*)

de MIHAIL LUNGIANU

Satul, întins mult pe cele două părți ale drumului județean, are la mijlocu-i biserica, la un loc, ca de obiceiu, cu celelalte case de nevoi obștești: școală, primărie și cârciumă.

Pe aceiași linie cu drumul, lăsând între ele doar grădinele, curge „Vâlsanul", aci mic, săltăreț, aci umflat, sur, năbădăios. Când e mic îl trece omul cu piciorul; dar când vine mare nici cu căruța cu boi nu e chip de 'ncercat: apă de munte, ce vrei, așa cum îi e și cerul, ce o adăpostește. aci senin, aci posomorît, așa cum e și firea băștinașilor, pe cari îi udă și-i hrănește: liniștită, deschisă, și d'odată clocotă și se revarsă în fapte nejudecate.

Peste gârlă, spre apus, mai e ceva luncă și apoi începe pădurea bătrână, ce se 'ntinde și spre răsărit dincolo, din dosul livezilor de pomi, mergând în desiș de stejari până 'n luncile „Argeșului" și ale „Râului Doamnei", frate și soră bună cu el, țâșnind din aceiași munți și spre aceleași câmpii largi alergând în spume.

S'a desprimăvărat de curând, topindu-se zăpada și umflând pâraele. Și Vâlsanul curge mare, huește seara și'n noaptea, că ziua cine stă să-l asculte?.. Dealurile și luncile-s negre, ca și bugèturile bătrâne și pomosturile dese, doar icicolo puncte galbene și albe, ca niște flori de osul iepurelui la pălărie. Sunt cornii, chemați cei d'întâi la viață.

Fumul se 'nnalță molatec din coșuri și lumina zilei prinde să se stingă odată cu apusul soarelui pe după culmea din spre Ageș.

E 'ntr'o Luni. Mai e mult până la Paști. N'au sosit deniile și totuși la biserică a 'nceput să dăngăne clopotul odată cu lăsarea umbrelor de seară. Cei de la primărie au ieșit în prag, întrebându-se ce să fie, că rostul sărbătorilor și răbojul morților îl țin ei doar! La cârciumă oamenii au lăsat țuicele pe mese și s'au strâns în jurul tijghelei, făcându-și cruci. Și clopotul se tânguește mai departe, aci țipând ca un copil, prins subt roatele unei căruțe, aci dondănind, ca un judecător, care ceartă și pedepsește, aci mustrând a păcat și a rugă, vestind parcă sfârșitul lumii, la al căruia gând îngheață sângele 'n vine. Sunetele sună tot mai grele, hănesc tot mai tare. aleargă tot mai repede, se izbesc tot mai puternic de dealuri. Liniștea adâncă, plăcută, a nopților de vară se turbură. Țăranii dau năvală pe 'a porți, în drum, se adună la răspântii și se 'ndreaptă apoi spre biserică, spre cârciumă, spre primărie, nedomiriți, buimăciți, cu capetele goale, desculți, așa cum se găseau la ceasul târziu al zilei.

— Cine o fi murit? întrebau unii.

— N'a murit, de murit, nimeni, c'ar trage mai așezat, or le-ar trage pe toate! răspundeau alții.

— O fi arzând vre o casă!

— Le-ar trage atunci într'o dungă! vorbiau îndoit mulți.

Și bang-bangul puternic nu mai contenește geme mereu, tot mai adânc, tot ma ciudos. Parcă și-a pus în gând să nu mai sfârșească, până nu s'o prăbuși cu clopotnița cu tot.

— O fi căzut pe mâna vreunui nebun! căută s'arunce pricina unul.

— Ba, c'ai zice! îi dau dreptate alții. Așa a făcut odată unu' 'n Valea Nacii. S'a atârnat de clopot și a tras până n'a mai putut. Zicea că trage să gonească dracii din lume.

Tainele nopții se risipesc, puterile somnului se topesc. Un vânt ușor face să tremure pomii din grădini, sălciile de pe drum și aninii de pe marginea pâraelor. Parcă un duh necurat s'ar zbate d'asupră-le, alungat de dangătul clopotului, cătând adăpost printre crăcile, printre scorburile lor.

Lătratul furios și neîntrerupt al câinilor, scociorît de sunetul de alamă'n noapte, împunge și străbate văzduhul, ca mii de sulițí zburătoare, făcându-l să clocote prelung. Speriată de larmă, nedumerită de atâta mișcare, o bufniță zboară din turla bisericii pe linia dintre case, huhuind înfiorător.

Intreg satul se mișcă, ca un furnicar scociorît, ca o strânsură de lume 'n mijlocul căreia a căzut o ghiulea. Nimeni nu se mai gândește la mâncare, la somn. Până și copiii tresar în vis și se deșteaptă speriați.

Ai primăriei stau neliniștiți:

— Cine știe ce o mai fi! oftează ei.

— Așa a sunat, când a fost răzmirița! vorbi 'ngrijorat primarul. S'a urcat Ciuvică 'n clopotniță. — d'atunci i-a rămas numele așa, c'a cântat în noapte a prăpăd și a moarte, — pe unde s'o fi urcat și cum, el doar a știut, și a tras și a tras clopotu' până s'a strâns satu' și a silit pe grec, să se cărăbănească.

Abia când i-au strigat oamenii:

— Ho, mă, că s'a dus de dus opt cu-a brânzii! s'a oprit el din tras și s'a dat jos.

La cârciumă vorbă mare, haz:

— Așa a tras clopotu' și Bogdan! vorbi un bătrân.

— Care Bogdan? întrebară câțiva.

— Ce nu știți?... Bogdan ăl bătrân, tatăl Bogdăneștilor de azi. Avusese judecăți multe, grele cu boerul satului. S'a judecat la județ, la divan, s'a plâns și la Vodă; da'a pierdut pân' toate locurile și pe toate părțile. Că, vezi, boeru' era șiret, se ținea de proces, ungea osia și câștiga. Și Bogdan a rămas cu buza umflată. Din bogat ce era, moșnean cu moșie, de, cu sineturi, a rămas sărac și clăcaș. Ce să facă el atunci?.. S'a dus la biserică și s'a apucat să tragă clopotu' și trage și trage!... Au alergat sătenii:

— Ce e? Ce s'a 'ntâmplat?...

După ce trage el, cât îi place, când a văzut, că nu mai poate și s'au adunat oameni destui să-i auză jelania sufletului, a scos capu' pe fereastra clopotniții și a strigat cât a putut:

— Trag clopotu, mă, c'a murit dreptatea! Ș'așa a tras pân' la ziuă și a doua și a treia noapte, pân'a pus la inimă boeru' or l-o fi bătut Dumnezeu că s'a spânzurat.

Râd oamenii, se crucesc.

Preotul, auzind jelania clopotniței, s'a îndreptat spre biserică. Aci i-au ieșit înainte femei, copii și i-au spus pățania. Nu prea voia să le împlinească voea să slujească, dar odată cu dangătul aramei sfinte îl chemase la rugăciune, ce era să facă?.. S'a hotărît deci să citească un acatist de pagubă, să cadă mânia cerului asupra păcătosului.

Și clopotul hăue mereu, plânge, urlă parcă. Sunetul greoiu plutește'n tot largul văii, ca o fâlfâire de pasăre rătutită, se izbește, puternic de dealuri, ca o bufniță d'un zid, și se resfrânge iarăși, jelind și mai jalnic, ca o mamă, întoarsă dela cimitir, unde și-a 'ngropat nădejdea vieții.

Când a văzut preotul, îmbrăcat în odăjdii, citind și afurisind cumplit, din ușa altarului, între sfeșnice, s'a aflat taina'n sat.

O 'ngrijorare a străpuns, ca vârful unei sulițe, întâi o inimă:

— N'o trage pentru mine?... Si apoi altele, pe toate:

— Pân'acu nu s'a simțit de furturi pe la noi!

Cine și de unde să se fi iscat?...

Işi făceau cruci bărbați și femei, mirându-se, blestemând:

— Vânduse omu' boii, să-și mărite fata!

— Să-i ia munculița, ziua'n amiaza mare!

— Trebue să fie vre-unu' d'aproape, care a cunoscut casa!

— Bătu-l-ar mânia cerului!

— Nu l-ar mai ține pe pământ mila Domnului!

Și fierbea satul de vorbe, de șoapte, de rugăciuni.

Sunetele, ieșite din clopotniță și cele 'ntoarse de izbitura dealurilor, hăuesc mai puternic, unindu-se 'ntr'o larmă prelungă, ce clocotă a păcat, hohotă a jale, a moarte.

La vatra, unde cercase să stea nepăsător la foc, Mihai al lui Botan porni vorba cu părinții, întorși dela biserică:

— De ce trage clopotu'?...

Să se afle nelegiuitul, care a furat banii boilor vecinului Neculae Gașpar.

— Așa? Și cine să fie?... întrebă ametțit Mihai.

— Se zvonește pân lume că tot vreunu' d'aproape care a stat să cunoască lucrurile! îi răspunse bătrânul rar, cu gânduri printre spuse.

— De, mai știi?... clătină din cap bătrâna.

— Și o să tragă clopotu' până s'o da pe față păcătosu'l și povestește cele auzite cu Grecu și cu Bogdan.

Mihai al lui Botan înghiți'a'n sec, aproape să se'nece și să tușiască.

I se părea, or vedea aevea, că părinții doar nu-i-o spuneau verde'n față, că el e vinovatu'.

Și odată cu tresărirea aceasta simți fiorul, ce stârnia jelania clopotului, trecând din suflet în suflet. Și simțirea lui îl zgudui, îl cutremură. Și din ce se lăția jelania aceasta, din ce 'ncepea să se cutremure mai tare sufletul vinovat. Un glas, ca al aramei sfinte, dar mai ascuțit, mai sfredelitor, răsună d'odată 'n el, apoi răgușit, certăreț, scormonitor de gânduri și de fapte, șoptia, se tânguia, urla'n el.

Era fărâma de dumnezeire, sădită'n sufletul lui, ce se deșteptase la chemarea din afară și nu mai îngăduia să văcuiască 'n pumnul de țărână, alunecat în păcat. Vraja clopotului îl năucise. Sta așa locului, tremurând din toată ființa lui.

Luna mare, plină, alergând printre pâlcurile de nori, părea un soare mohoărît

---

*) Apare în volumul *„Răncurèle"*.

în străinătate

SCRISORI DIN PARIS

LA MUZEU. LA CONFERINȚĂ

Construit în secolul al XVI-lea, locaș, — timp de 20 ani — al celebrei Marquise de Sévigné, vechiul hotel particular Carnavalet, fu cumpărat în 1866 de către orașul Paris și menit să devie muzeu istoric.

In cincizeci de ani dela inaugurare, muzeul s'a mărit mereu, alipindu-și succesiv clădirile antice și moderne cari-l împrejmuiau. El îngrădește astăzi patru curți sau grădini. Asociația „Vechiul Paris“ nu a lăsat să-i scape nici o piatră din alte clădiri antice pe cale să fie expropriate, dărâmate. Grație destoinciei directorilor și în special a d-lui Jean Robiquet, actualul conservator al muzeului, tot materialul agonisit a servit la îndeplinirea scopului inițial. Ca o casoletă prețioasă, ca un sașeu străvechiu, Muzeul Carnavalet, răspândește mai presus, mai intensiv de cât ori care altul, mireasma duioasă și pătrunzătoare a unui trecut de frumusețe și glorie. Comorile cuprinse în 80 săli alcătuiesc un tot evocator de amintiri și clipe, astfel eternizate.

Enumerarea și descrierea lor nu pot fi închise în cadrul strâmt al prezentei dări de seamă.

Ne mulțumim să facem cunoscut că s'a organizat de curând o expoziție de documente teatrale din vremea lui Corneille și până la acea a lui Emile Augier.

Interesul istoric și artistic al vestigiilor expus e prea isbitor pentru ca să fie nevoie de insistat. In fața amintirilor de tot felul, reînviind epoca lui Molière, reprezntând pe Racine, trezind ecoul numelor răsunătoare: Clairon, Rachel, George, Malibran, — un fior de entuziasm, un avânt de admirație străbat cele mai blazate suflete.

S'a organizat și un ciclu de opt conferințe asupra artei teatrale. Ele au fost și sunt încă ținute de către cei mai autorizați reprezentanți ai ei.

D. Denis d'Inès, societar al Comediei franceze, a schițat Vineri, cu elocvență, documentație și cu o vădită duioșie, figura unui artist dramatic din Veacul al XVIII-lea.

D'Inès e cunoscut de pe când juca la Odeon sub direcția lui André Antoine. Siguranța, măsura cu care acest tânăr, foarte tânăr artist reda roluri de compoziție, roluri de bătrâni, era uimitoare de pe atunci.

Inteligent, muncitor, îndrăgit de arta dramatică, d'Inès ocupă azi un loc de frunte printre artiștii conștiincioși și talentați ai Comediei. El a creat „Voltaire“, a jucat „Louis XI“, „Avarul“ studiind adânc, compunând magistral și cu originalitate personagiile.

D'Inès e și un profesor din cei mai meritoși. Am urmat numai pentru plăcerea de a-l asculta indicând un rol, cursurile gratuite de dicțiune pe care le ținea pe vremuri. Unele din frumusețile clasicismului francez mi-au fost desvăluite și de lămuririle acestui cunoscător, care din nenorocire și-a dat demisia dela Conservator.

Denis d'Inès a triumfat și ca conferențiar.

— Imi place, zice d-sa, să citesc și să adâncesc viața artiștilor de demult. Secolul al XVIII-lea a iubit teatrul și pe actori în deosebi. Din această pricină numele și chipurile lor nu s'au dat uitării: Clairon, Molé, Dazincourt, Dumesnil — și dintre toți, în ochii conferențiarului, se desprinde, se înalță, străluce mai viu chipul actorului Lekain. Denis d'Inès, căruia i s'a adus adesea învinuirea că ar fi lipsit de sensibilitate și că ar fi având un joc mai mult cerebral de cât simțit, a găsit accente de o neașteptată și sinceră emoție vorbindu-ne despre actor, pe care pot afirma fără greș, conferențiarul și l-a ales drept pildă, drept icoană ; în care el vede, cu siguranță, un părinte spiritual.

Lekain, fiul unui aurar, ucenic în dugheana tatălui, era îndrăgostit de teatru. Văzându-l jucând într'un teatru de societate, — siguranța, ținuta, jocul tânărului necunoscut au impresionat pe Voltaire, care îl și chiamă la el acasă. Când însă îl vede, slut-foc, strâmb de picioare, stângaciu și bleg, Voltaire rămâne înmărmurit. Autorul desamăgit, furios împotriva lui însuși, apostrofează cu brutalitate pe vizitator, își bate joc de năzuințele tragedianului grotesc. O privire îi răspunde, sfioasă, cumplit de îndurerată, totuș demnă; iar Voltaire presimte că strălucirea e lăuntrică, că sufletul tânărului e făcător de minuni.

Protecția scriitorului îi e câștigată pe deplin, pentru totdeauna. Lekain va crea toate tragediile lui Voltaire, plătindu-și astfel cu prisosință datoria.

Munca, străduința artistului și focul mistuitor din sufletul său ; mizeria, piedicile luptătorului îndârjit, răpus uneori și totuș neînvins ; ascensiunea anevoioasă, progresele neîncetate ale unui maistru avid de perfectibilitate și recunoscător criticelor justificate ; întreg istoricul unei cariere a fost evocat cu meșteșugirea unui om de teatru, cu autoritatea unui alt artist pentru care culisele nu sunt secrete. In acelaș timp sunt descrise cu verva și umor caracteristicile actorilor și moravurilor din acele vremuri. Conferința e împestrițată cu observațiuni judicioase și amuzante privitoare la atribuțiunile și importanța din trecut a „partèrre-ului“ Comedii precum și la colaborarea dintre autor și actor din punct de vedere al interpretării.

Cu o fidelitate pioasă, conferențiarul scoate în lumină toate calitățile și meritele actorului Lekain.

Intre Clairon, splendidă, impunătoare,

---

de toamnă. Bufnița rătăcitoare țipă de câteva ori, în apropiere de casa lui, și fâlfâitul aripelor ei îi împietri făptura, ca o atingere a morței.

Iese din casă, se duce pe la grajd, umblă năuc prin curte. Inșiră așa pentru el cum s'a petrecut.

N'a furat cu gând rău, așa ca să fure doar.

A luat eri pe la prânz banii din tron, unde văzuse că-i pusese vecinu-său dimineața când a venit dela Pitești. Aflase c'o să mărite pe Rada cu ei și i-a luat de ciudă, ca să strice rostu' nunții.

El nu putea s'o ceară, că nu i-ar fi dat-o și-i era atât de dragă! Acu ce să se facă?...

S'ascunză banii mai departe, să rămâe hoț?...

Și-l știe satu 'ntreg! Parcă vede cum o să se uite toți la el, cum o să dea din cap, cum o să-l arate cu degetu'!...

Și colopotul par'că dă să se spargă, par'că nu mai are răbdare, parcă cere, parcă poruncește, să iasă păcatul la ivială, să fie cunoscut de lume, ispășit!..

Mihai al lui Botan nu mai poate. Suflă tare, să se ușureze, dar zadarnic. Se petrecea 'n el, cum se petrece c'un val de apă, ce se umflă, ce se ridică 'n zid năpraznic, urmând să se prăbușească, să se topiască din clipă'n clipă.

Ca un lunatec, care nu mai era stăpân pe el, purtat d'o putere nevăzută, mergând ca pe sfoară, dă buzna el la locul unde ascunsese banii, îi înșfacă repede, îi strânge 'n mână, apoi la sân, temându-se par'că să nu-i scape, și 'n hăuitul clopotului, ce-i urla 'n urechi și'n suflet, se 'ndreaptă spre locuința d'alături, sare prin grădină, pe unde sărise și când a făcut fapta, intră 'n curte, de aci 'năuntru și aruncă la locul ei motoașca blestemată cu cei cincisprezece poli, făcându-se apoi nevăzut, pierzându-se 'n noapte.

De la poartă bătrâna zărește umbra strecurată, intră repede 'n casă și, găsind banii, a dat de veste celor duși la biserică, toți cu mic cu mare.

Și pe loc a'ncetat tânguirea jalnică a clopotului și rugăciunea preotului, mai hăuind și mai înălțându-se de câteva ori doar, a mulțumire, a slavă însă.

Și păgubașul, cu ai lui, și după el creștinii ceilalți s'au întors la căminuri, dormind apoi toți liniștiți.

Numai în Mihai al lui Botan gemea încă sufletul zgâlțânat de durerile lui și ușurat puțin de greutatea păcatului, așa cum geme un bolnav, după ce s'a scos puroiul, or un mădular putred din el.

Și gemea apăsat, înfundat, de rușinea faptei, de ciuda dorului lui ne'mplinit, ca valurile crescute ale Vâlsanului, izzindu-se silnic în aninii de pe maluri și a gemut până ce gemetele lui, ca să se aline, să se curme, s'au împreunat spre miezul nopții, cu ale apei, iuțită și turbure, ce cerea nesățioasă viață de om.

1929, Februarie 10.

MIHAIL LUNGIANU

virtuoză şi Dumesnil impulsivă, brutală; Lekain apare ca artistul complect, întrunind focul şi spontanietatea uneia cu majestatea şi ştiinţa celeilalte.

După ce, graţie lui d'Inès admirăm pe actorul Lekain, — simplu şi impresionant pe scenă, muncind în afară, fără odihnă, luptând împotriva unui fizic ingrat, îndurerat când nu-i ţâşneşte destulă frumuseţe din suflet ; ne împrietenim apoi cu novatorul, premergător al marelui Talma cu privire la costum ; cu cercetătorul neadormit în chestie de regie, de expresie dramatică. Aflăm, mişcaţi, că de dragul artei sale, el — cel mai sărac, renunţă cel dintâi şi obţine suprimare băncilor de pe scenă, atât de supărătoare pentru jocul artiştilor, dar cărora ei datorau realizarea unui frumos beneficiu bănesc. Mai aflăm că din slavă pentru Molière, Lekain nu s'a dat îndărăt să joace cel mai neînsemnat rol din „Precieuses Ridicules"; tot el e iniţiatorul ridicării unei statui ilustrului autor şi că în urma insistenţelor sale, se hotărăşte însfârşit Louis XVI să iscălească decretul de înfiinţare al învăţământului de artă teatrală.

Din belşug, conferenţiarul adună lauri pentru artistul care şi-a închinat viaţa artei şi care moare istovit la vârsta de 49 ani.

Apoi conchide :

— Lekain era însă şi un om înzestrat cu frumoase calităţi morale, un camarad leal, un suflet nobil, o inimă curată. Iată pentru ce se ridică deasupra tuturora. El a meritat să isbutiască. A meritat să supravieţuiască. Cinste lui !

Sagacitatea cu care aceste însuşiri ne-au fost împărtăşite, emoţia cu care ele au fost glorificate sunt însă şi spre cinstea conferenţiarului.

D'Inès, Lekain, numele acestor doi artişti vor rămâne desigur asociate în memoria recunoscătoare a auditorilor.

LA CINEMA SÈVRES-PALACE

Intre două filme : „Vântul" cu Lilian Gish şi „Roş şi Negru", după romanul faimos de Stendhal (ciopârţeală neruşinată) cu Mosjoukine, cântă Damia.

Damia ? Extraordinară ! Damia ? Horipilantă ! Damia ? Imi place la nebunie ! — Mie, nici de frică. E trivială ! E genială !

Păstrând proporţiile şi fără să-i ştirbim întru nimic faima, am mai auzit pe vremuri asemena aprecieri diametral opuse, formulate cu privire la marele nostru De Max.

Am ascultat-o în sfârşit pe Damia !

E mare, şi ea, netăgăduit.

O femee de statură potrivită, bine legată. Nu-i frumoasă. Cum e, aşa îi stă bine să fie. Ochi de oţel, înfierbântat ; o gură dureroasă pe care surâsul nu o prinde. Glasul e cald, dicţiunea perfectă.

Ea cântă păsul celor de jos, celor obijduiţi de soartă. Il descântă, îl trăieşte.

La rue de la Joie (Strada Plăcerei), J'ai le Cafard (am gărgăuni), Ouvrez-le portes (Deschideţi porţile), La complainte de la Mer (Tânguirea Mării) ; versuri banale, cântece fără ţinută artistică, ţâşnesc cu un isvor de foc mistuitor. Femeia care cântă e o făclie, un mănunchiu de flăcări, ce se consumă sub ochii noştri. Faţa ei schimonosită de durere impresionează ca acele măşti aduse din China. Glasul e când sfâşietor, când istovit de durere. Poruncitor sau resemnat răscoleşte adîncimile sufletelor.

Artificiu ? Artă ? Nu, şi nu ! Instinct, spontaneitate ; deslănţuire de forţe vii, străvechi, eterne : Durere şi milă, adevăr, sinceritate.

Cei ce trec prin viaţă cu ochii închişi, cu inima în zale şi sufletul plin de drag de sine, vor nesocoti strigătul şi fiorul acestei fiinţe dureroase : cântăreaţa lirică Damia. Fariseii cu glas de miere şi surzii cari nu vor să audă o vor condamna, nu-i vor erta sguduitoarea impresie ce le-a produs, şi nici că i-ar fi putut trezi din nepăsarea lor letargică.

Sufletele simţitoare vor vibra la glasul ei, o vor îndrăgi şi o vor aşeza printre artiştii pe cari durerea altora îi doare cu adevărat.

AUBERT PALACE: FILMELE SONORE

O nouă invenţie e pe cale să răscolească industria cinematografului. Arta mută devine sgomotoasă, arminioasă. Actuala realizare de sincronisare a gestului şi a glasului e mai atrăgătoare decât s'ar crede, mai puţin decât se susţine de cei interesaţi.

Primul iniţiator al acestei inovaţii a fost Leon Gaumont, perfecţionarea se datoreşte americanilor Petersen şi Poulsen, iar reuşita, în parte tot metodelor americane de prezentare, de răspândire, de reclamă.

Interesele filmului din punct de vedere pur reprezentativ nu pare sporit în mod apreciabil, progresul realizat are însă o importanţă didactică netăgăduită şi lesne de închipuit.

De aci înainte interpretarea unui artist de valoare se va putea păstra în întregime, complectă, se va răspândi pretutindeni, se va studia de oricine, oricât. Glasuri stinse, mişcări pe veci îngheţate, vor reînvia, nu se vor mai pierde în negura uitării. Artistul dramatic, cântăreţul, profesorul vor fi eternizaţi, vor fi ascultaţi ; ei vor propovădui, vor inspira pe urmaşi chiar după moarte, şi mereu, neîncetat.

Pentru moment spectacolul dela Aubert Palace se cam aseamănă cu programul bine reuşit dela Olimpia sau Alhambra. Mulţi dintre amatorii de filme cu peripeţii multiple ,montări fastuoase sau situaţiuni dramatice nu se vor fi simţit mulţumiţi ca de obicei. Plăcerea, desfătarea, emoţia culminantă datorită până acum simţului vederei, au sporit sau nu ca intensitate prin faptul că auzul a luat şi el parte la sărbătoare ? Mărturisesc că mă cam îndoesc. Nu cred că o anume parte din public să se fi entuziasmat de interpretarea uverturei din Lohengrin de către orchestra operei din New-York. De altfel, hârşiitul specific al fonografului era prea perceptibil, sonoritatea muzicală cam redusă, iar faptul că se putea urmări când şi când mişcările executanţilor sau ale şefului de orchestră, e mai puţin pasionant de decât s'ar putea crede.

Cât despre tenorul Martinelli în Paillasse, ca fizic, mimică şi plastică, nu prezintă nici un interes special. Cine nu s'ar fi mulţumit să-i asculte numai glasul, sau s'ar fi lipsit dacă muzica lui Leoncavallo nu-l transportă.

Clovnii muzicali, foarte amuzanţi, fluerând cu o măestrie inimitabilă, totuşi mai puţin atractivi decât mulţi alţii, în carne şi în oase, mai puţin eleganţi de cât cei în vestminte versicolore.

O realizare reuşită, evocatoare, e înscenarea convoiului de luntraşi cântând celebra melodie Volga, Volga. Opinteala şi mizeria lor sporeau efectul nostalgic al cântului şi peisagiul contribuia de asemenea să aţâţe sentimentul de milă pentru acei searbăzi salahori.

Cântăreţul de Jazz, e un film anume întocmit pentru a permite artistului Jolshon să-şi desfăşure talentul de cantor şi mim. Ambele sunt excelente pentru acest gen de spectacole. Iată un specialist foarte iscusit şi anume pregătit pentru propaganda filmelor sonore. Cântecele religioase evreeşti răsună cu o amploare duioasă, impunătoare, cele de jazz, mai umane, câştigă mult prin expresia figurei interpretului, rând pe rând tragică, surâzătoare, resemnată.

Subiectul filmului e copilăresc, inexistent.

Iată prin ce păcătueşte acest gen de spectacole. Oricum, „Vitaphone" nu şi-a spus ultimul cuvânt. Evident că arta cinematografică e în plină perturbaţie şi că viitorul rezervă în această direcţie încă multe surprize.

DIM.

Paris, Aprilie 1929.

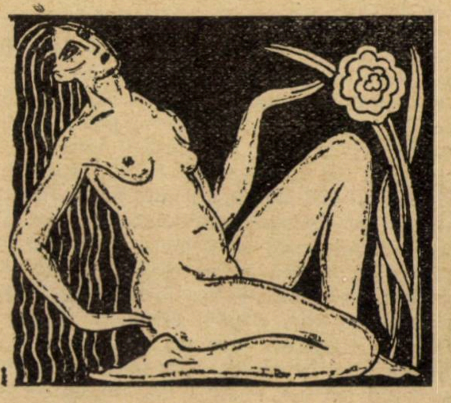

critica literara

CRIZA DE CITITORI

Incontestabil că avem o criză de cititori. E și mai adevărat că înainte de război, în Vechiul Regat, se citia mai mult de cât în România Mare.

Cauzele sunt cunoscute: pauperizarea micei burghezii și a funcționărimii, adevărata mizerie a intelectualilor și a studențimii. Nouii îmbogățiți, mai toți analfabeți, nu știu ceti, iar țăranii n'au citit și nu citesc, pentrucă n'au ajuns la un nivel de cultură și de bună stare ca să se gândească la literatură.

Mai este încă o cauză pentru care nu se citește: lipsa de unitate, neînțelegerea dintre scriitori. O școală sau o clică — pentru a distruge pe adversari — le neagă orice merit. Nu există o bună cuviință, o colegialitate, o solidaritate profesională. Publicul zăpăcit de polemici mărunte, de o acțiune negativă de cele mai multe ori interesată a criticilor și a recensenților, rămâne indiferent, nu are încredere în nimeni.

O altă cauză principală mai sunt librarii. Intâi, pentru că nu plătesc, și sunt destui necinstiți cari își compromit breasla. Al doilea, editurile-librării caută să-și desfacă propria marfă în detrimentul scriitorului editat aiurea.

De aci un prejudiciu evident pentru scriitori, în ceeace privește desfacerea operei lor.

Credem, însă, că toate acestea vor dispare, atunci când s'ar normaliza, într'un chip oarecare viața. Epocele de frământări, de crize sociale și economice, n'au fost prielnice literaturii. Pacea este cel mai prielnic mediu pentru scriitor și artist, o perioadă de liniște va aduce, fără doar și poate, apa și la moara scriitorilor, cari trec azi printr'o criză.

⁂

CLICI ȘI DECADENTISM

Popoarele trăesc, în societăți bine organizate. Cu cât sunt mai bine închegate clasele sociale, cu atât acel popor e mai bine pregătit în lupta pentru viață. Nu-i acelaș lucru, însă, când e vorba de individualități literare sau artistice. In asemenea cazuri, creațiunea are nevoe de concentrare, de izolare, de singurătate. Marii artiști au fost, în genere, niște solitari.

Arta, ca și filosofia, nu cere numai darul observației, finețea aperceperei lucrurilor, ce are nevoe de o lungă concentrare, de meditații continue și de aprofundare. S'ar putea distinge chiar mai multe perioade: 1) pregătirea, ucenicia, care durează până la 30 și 40 de ani, pentru formarea personalității, perioadă de observațiuni, studii, adânciri, până când artistul devine conștient de el însuși; 2) în deplină posesiune a mijloacelor sale de realizare, atât din punctul de vedere al fondului cât și din punctul de vedere al formei — (clasicul este tocmai armonizarea completă dintre fond și formă) — artistul, scriitorul, filozoful crează operile sale cele mai de seamă; 3) perioada a treia a maturității este epică, se complace în vastele concepțiuni cosmogenice, sau în uriașele construcțiuni epice.

Asemenea perioade și preocupări la neisprăviți, nu există.

Oarecare îndemânare formală, fără nici o pregătire, acești oratori decadenți și anagramați, trec direct în perioada a doua și rămân toată viața proști ucenici și neîndemânateci constructori de opere, monstruoase, imperfecte, tendențioase, marfă de parvenire sau de îmbogățire.

Dar acești decadenți cu spiritul negustoresc foarte desvoltat, conștienți de ceeace sunt adevărații creatori, desinteresați și nepractici. Ei se constitue în societăți mărunte de admirație reciprocă, în cenacluri unde *asinus asinum frecat,* în bandă care atacă pe cei nepregătiți, care santajează pe cei slabi de înger, cari caută, cu toate mijloacele să parvie, să rupă admirația naivilor, să ocupe posturile grase și onorifice, ca la adăpostul lor, să-și facă trebușoarele.

In acest sens s'a lucrat, până acum, în câteva cenacluri sau clici literare, cari, însă au fost demascate și cari au dat faliment. Măzgălitori de hârtie, înșirători de rime banale, potrivind cuvinte „ce din coadă să sune", spânzurători de tablouri zugrăvite în culori, cioplitori barbari în marmoră, insuficienți compozitori de muzică, au amețit publicul nostru, prezentându-i la genii și talente, ce nu meritau acest nume.

Bunul simț măcar, al publicului a remediat pe cei convulsivi, pe bolșevicii artei, pe agitatorii geniului, pe demagogii cuvintelor late.

⁂

MARGA KASTERSKA:
„Contes et légendes de Podlachie"

(Librairée Ernest Leroux, Paris)

D-na Marga Karsterska este o strălucită scriitoare bilingvă: în poloneza și în franceză. Doctor în litere dela Sorbona, cultura d-sale vastă nu se mărginește numai asupra celor două literaturi, pe cari le cunoaște așa de bine. In ziare și reviste la Varșovia și Paris, d-na Kasterska a desfășurat o activitate vastă și folositoare.

Devenită româncă, prin căsătoria d-sale cu eminentul profesor de Matematici, dela Universitatea din Cluj, d. Petre Sergescu, d-na Kasterska s'a ocupat în diverse rânduri, în organele unde colaborează, de mișcarea literară dela noi.

Poveștile și legendele din Podlașia sunt mici poeme în proză, de o savoare și o delicateță de simțire remarcabile.

Podlașia este o provincie poloneză de frontieră, iar locuitorii ei, polonezi prin limbă și simțire, catolici înfocați ar fi vechi descendenți ai Yazygilor, cari au luptat, în trecutul depărtat cu Dacii și cu Geții.

Poveștile și legendele, aurite în serile lungi de toamnă și de iarnă, la gura sobei — sunt parte inspirate din fondul comun al folklorului universal, parte originale, ca inspirație și concepție. D-na Kasterska a pus în ele pecetiea personalității sale de o delicatețe infinită, de o simplicitate fermecătoare, scurte, ca niște poeme, ele constitue un aport și interesant și minunat, ca formă și fond, în comoara așa de bogată și vastă a literaturei franceze.

„Lișița și Mierloiul", „Floarea de izmă", „Inimă de Femee", „Coacăza", „Lalele", „Iarba ciutei", „Siminocul" sunt de o drăgălășie, de o frumusețe lină și delicată, de cari numai un suflet nobil de femee superioară este capabil. Toate celelalte povești și legende au acea atmosferă senină, mistică, — dar care nu are nimic cu misticismul sumbru și negativ rus — caracteristic literaturei poloneze, ce este puntea de trecere între claritatea și preciziunea clasică și adâncul misticism slav.

ION FOTI

NOTE BIBLIOGRAFICE

D. *Liviu Rebreanu* lucrează la două romane, ce vor apare în curând.

⁂

„*Picături de sânge*" se va numi volumul de nuvele al d-lui *Al. Sahia* ce va apare la toamnă într'o ediție bibliofilă.

⁂

D. *Tudor Arghezi* a terminat o lucrare dramatică ce va fi prezentată unui teatru spre reprezentare.

⁂

La toamnă va apare în editura „Ancora", volumul d-lui *Camil Baltazar* „*Cina cea de taină*".

⁂

D. *Mihail Dragomirescu* lucrează la noul volum, de studii filosofice, întitulat „*Integralismul*".

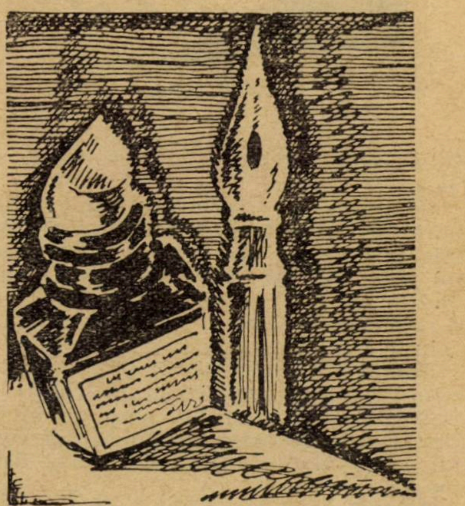

Teatru

TEATRELE

INOVAŢIE. Directorul Teatrului Naţional, d. Liviu Rebreanu a luat o măsură, care merită toată lauda.

D-sa a hotărît să se filmeze jocul actorilor, cari au susţinut roluri mari şi le-au realizat într'adevăr artistic şi în acelaş timp să fie înregistrate pe plăci de fonograf, interpretările.

Ingrijeşte deci directorul teatrului ca să se arate în timp pentru ce a fost apreciat actorul. Gestul şi vorba lui să fie transmise posterităţii, ca documente şi ca prilejuri de stimulare a actorilor.

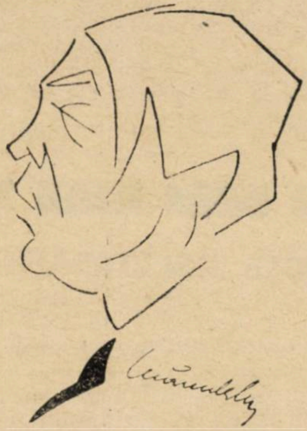

LIVIU REBREANU

Gloria artiştilor era efemeră. După ce se lasă cortina, opera lor se spulberă. Scriau cronicarii şi atât. Durau aprecierile. Dar atât. Peste gest, peste ton, peste interpretare, după lăsarea cortinei, se aşternea uitarea.

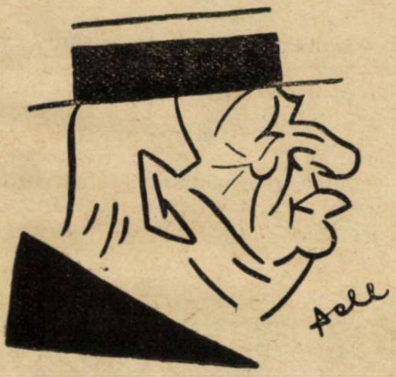

C. NOTTARA

De acum, se vor păstra în filme desfăşurările de gesturi şi atitudini şi plăcile fonografice vor reda oricând cum au spus Nottara, Brezeanu, Demetriad, Bulfinski, Calboreanu, Vraca, etc. şi d-nele Filotti, Zimniceanu, Macri-Eftimiu, etc.

Filmul şi fonograful vor păstra ca documente şi pentru şcoala teatrului şi pentru istoria teatrului, cum au interpretat rolurile, actorii contimporani, cum au creiat viaţa scenică şi cum şi dece au fost apreciaţi.

Printr'aceasta se scutură ceva din tragicul vieţii actoriceşti, asigurându-se legătura cu ziua de mâine, căci amintirea spusă, oricât de cald ar fi comunicată, nu corespunde gestului care a fost şi tonului cu care a fost rostit rolul.

* * *

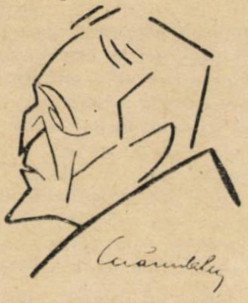

AR. DEMETRIAD

INCHIDERE. Stagiunile teatrale s'au sfârşit.

Teatrele „Regina Maria", „Mic" şi „Alhambra" şi-au închis porţile. Reprezentaţiile contnuă doar la Naţional, spre încheiere.

Acest sfârşit de stagiune e melancolic. Se poate ca toate companiile teatrelor particulare din Capitală să se dizolve.

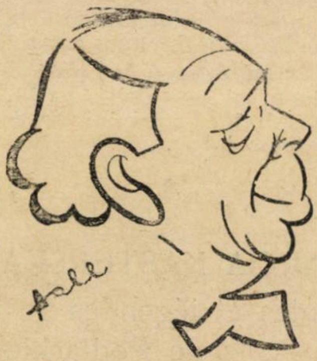

R. BULFINSCHI

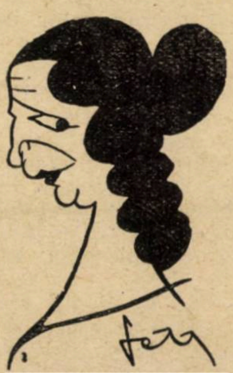

D-NA MARIA FILOTTI

Compania dela teatrul „Regina Maria" a rămas fără teatru.

Acea energică străduinţă a d-lui Sică Alexandrescu la teatrele Mic şi Alhambra a stopat.

Incercările lui Puiu Iancovescu nu prea au avut noroc, dar mai ales n'au avut spirijinul corespunzător.

Dar acum intrăm în epoca teatrelor de vară. Teatru uşor, sau mai exact reprezetnaţii lângă teatru.

GH. CALBOREANU

Compania „Cărăbuş" sub călăuza d-lui Tănase îşi va continua activitatea ajutată de încercaţi revuişti.

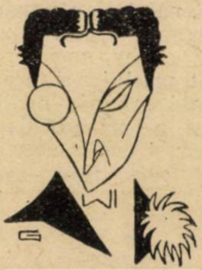

TONY BULANDRA

La Parcul Oteteleşeanu, va juca o companie, sub direcţia d-lui Sergiu Milorian, în frunte cu excelenţii comediani Maximilian şi C. Toneanu şi apoi cu d-nele Anicuţa Cârjă, Nora Piacentini.

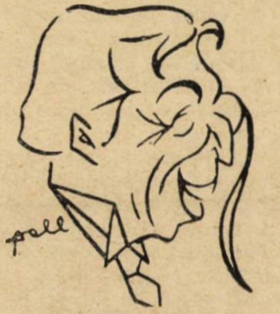

C. TONEANU

Va mai fi un teatru de vară, care va juca reviste, făcute cu îndrăcită vervă de foarte talentatul Nicuşor Constantinescu.

Le vom urmări pe toate.

B. C.

plastica

SALONUL OFICIAL

Menționez că ordinea în cari dau numele nu indică pe aceia a preferințelor.

M. Bunescu Două peisagii: „*Biserica Radu-Vodă*“ în lumină plumburie, e o lucrare cu calități apreciabile, spre deosebire de cealaltă pânză a d-sale — „Castelul Bran“ — un peisagiu de vată și sdrențe impure, de care salonul s'ar fi putut lipsi.

D. Bunescu a făcut parte din juriu.

Lazăr Zin. Cultivă anecdota tendenționistă „Orbul dela Han“ și „Minerii“ sânt subiecte de literatură „grand guignol“.

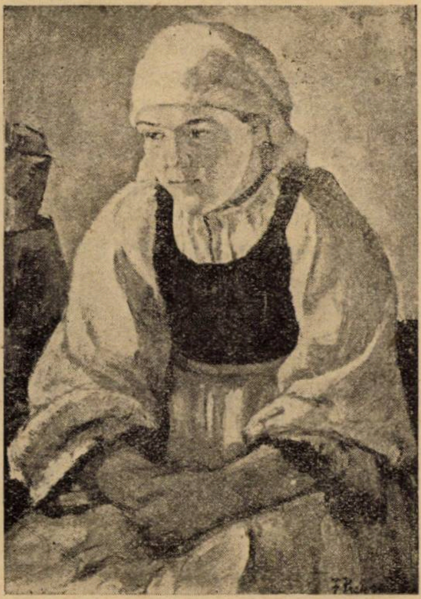

Florența Pretorian: ȚĂRANCĂ

Sub raportul plastic, calitățile nu-i lipsesc. Desenul e stăruit, cu atentă observare a raportului de lumini. Destul de viguros.

Bâșcu. Două portrete bine echilibrate în pagină, insuficient construite, colorit susținut pe o gamă sobră. Prin simplificare rău înțeleasă, autoportretul prezintă rigidități desagreabile.

D. Pherekyde „Peisajul din Sighișoara“ îl prezintă în remarcabil progres.

Bine compus prin repartiția de lumini, pe planuri largi și consistente, prin bună valorație. Colorit cald, sobru și bine legat. Transparențele de umbre sânt efectul unei stăruitoare observări traducând o delicată emotivitate. Ansamblul calităților câștigă prin puritatea pastei.

Tache Soroceanu. O natură moartă, cu un craniu de mort în hârtie mototolită lângă câteva fire de flori, e intitulată... „Primăvară!“ „Impresionantă“ asociație de idei!... E poate o șarjă la adresa primăverii din anul curent care ne-a supărat pe toată lumea cu întârzierea și capriciile ei. Stângăciile de meșteșug, impuritățile de culoare etc., sânt fără îndoială intenționat adecvate subiectului pentru amplificarea emoției speciale. Tabloul n'a fost refuzat... ci, din contră, cumpărat de stat.

D. Soroceanu a făcut parte din juriu.

Laura Cocea. O natură moartă, colorit cald și luminos într'o gamă unitar susținută.

Hraut. Se prezintă, cred, pentru întâia oară publicului. Portretul bătrânei prezintă o notă de sensibilitate personală.

Insuficient stăpân pe mijloace.

P. Miracovici. Un portret cu mult caracter, bine echilibrat în pagină și cu vădite preocupări de sintetizare. Premiat.

Corneliu Mihăilescu. Mai puțin glumeț ca 'n alte dăți. Deși făcând parte din juriu (ca de obiceiu) și cu toate că tabloul d-sale din anul acesta conține lucruri cari pot fi numite, n'a fost nici premiat, nici cumpărat!... Iacă un an pierdut, pentru tânărul novator, cu toate ostenelile lui electorale!

Șirato. „Fata lucrând filet“ e o lucrare pe care am apreciat-o elogios în expoziția personală.

St. Constantinescu. Două peisagii, armonios compuse cu tonalități delicate.

P. Iorgulescu. Două peisagii urbane. Colorit cald, planuri largi armonios echilibrate, materia bine observată.

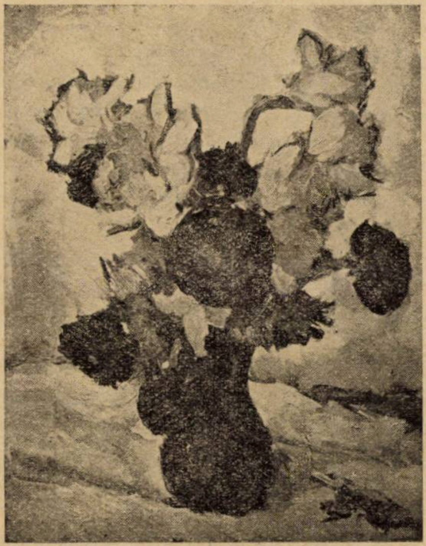

N. N. Tonitza: STUDIU

O. Anghelută. O natură moartă cu o notă personală în compoziție, bine valorată. Colorit sobru și viguros.

V. Popescu. Un peisaj bine echilibrat, expresiuni viguroase, colorit plăcut, multă atmosferă.

Mohy. Un portret cu apreciabile calități de desen și compunere. Colorit fad.

Troteanu. Un portret abundent colorat, pastă pură și luminoasă.

Ionescu-Doru. Peisaj la țărmul mării. Mai puțin sistematic în factură și compunere ca de obicei.

Petrescu-Dragoe. „Turcul“ d-sale e o figură plină de expresie. Frumoasă armonie de mase în compoziție. Multă atmosferă. Premiat

Moscu Alexandru. Un nud în pastel, desen scrupulos — aș zice clasic — lipsit de emoție.

G. Nichita. Compoziție: două nuduri în plin aer. Foarte personal atât ca echilibru de planuri, cât și prin coloritul bogat și luminos.

Gore Mircescu. Un grup de țărani cu remarcabile calități de desen și culoare. Așezarea grupului ca pentru fotograf, nu e o fericită compunere.

Ionescu Sin. Un nud cu calități de culoare și consistență. Stângăcii în desen și compunere.

Alex. Phoebus. Un portret de bătrână cu o sensibilă notă personală. Multă sinceritate. Compoziție liniștită. Tabloul ar fi fost compus mai bine fără partea dela genunchi în jos. Fondul—cu verdele patinat — se leagă bine cu tonurile din primul plan.

Szolnay. Un portret, desen corect, colorit foarte personal, multă subtilitate în compunere. Armonie de linii și în repartiția luminilor. Artistul e stăpân pe mijloace.

Morres Eduard „Copii de țărani“ e o lucrare cu notă puternic personală atât prin compoziție cât și prin gama tonalităților Figurile bine studiate și armonios dispuse.

M. Panait. Compoziție cu trei nuduri într'o grupare de un sentiment foarte nou, tocmai fiindcă pare inspirat după antice basso-reliefuri. Colorit îngrijit și unitar.

Papatriandafil. Un portret bine echilibrat, personal ca interpretare, stângăcii în desen și construcție.

L. Biju. O natură moartă de respectabile dimensiuni: Un colț de atelier, uitat sub colbul adunat de vreme, într'un interior de boem. O boare de melancolie comunicativă plutește peste strânsura lucrurilor învechite, ca o mărturie de temperamentul acestui artist. In sfârșit! a fost distins și de opinia oficială: pânza s'a cumpărat pentru colecțiile statului. Faptul nu i s'a întâmplat dese ori pictorului Biju și nu știu dacă l'ar putea consola de pe acum gândul că vreodată Muzeele vor plăti scump miopia juriilor consecutive cari l'au apreciat cu atâta sgârcenie.

Florența Pretorian. Nou talent care-și face apariția foarte promițătoare în arena mișcării noastre artistice.

Inchei menționând că am preferat să mă ocup aci de nume cari în general au fost mai puțin discutate.

C. VLĂDESCU

Gazetaria

aşa şi-aşa...

ORIENTARE. — Am impresia, că d. Al. Dima, în revista „*Datina*“ dela Turnu Severin, are totală dreptate, când afirmă:

„*Când însă istoria şi-a împlinit procesul de realizare al acestui ideal (trecerea Carpaţilor), nevoia de orientare a simţit un moment de criză acută, ce va dura încă mult timp. Se coborau steagurile vechi şi se înălţau altele noui. Idealul trecea de pe tărâm precis politic, pe cuprinsuri sufleteşti vagi. Dela politică la cultură e drumul dela viaţa exterioară la cea interioară, vorbind puţin arbitrar. Aci, orientarea e cu mult mai grea, fiindcă nu se lucrează pe suprafeţe, ci în adâncimi.*

In schimbarea categoriei de ideal, vedem dar motivul adevărat al greutăţii de orientare Aci, stă rădăcina crizei“. („Datina“ N. 1—3 an. VII).

Observaţia „Datinei“ e — încăodată — justă. S'a mai făcut desigur. Dar în acea revistă, are o însemnătate mai mare şi prin faptul, că „Datina“ a urmărit, — am putea spune — cu fanatism un singur punct de vedere, o singură doctrină istorică-literară, un singur cadru de orientare spre ideal, tradiţionalismul.

S'a mai discutat cândva chestiunea curentelor literare şi orientării artistice. S'au vânturat multe observaţii sprintene de inovaţii, de împrumuturi, de diferenţieri progresive, de ecouri ale înrâuririlor curentelor politice, de continua valorificare a regionalismului cultural; dar o cercetare aprofundată a chestiunii nu s'a făcut. Se pare însă, că acum s'au afirmat mai multe elemente întru examinarea problemei manifestărilor literare.

Discuţia isvodită între „Gândirea“ şi „Viaţa românească“; materialul unitar, procurat de statornicia în aceiaşi credinţă literară de „Ramuri“, necesitatea, pe care a simţit-o d .Mihail Dragomirescu de a începe în „Falanga“ o examinare cu caracter aproape didactic a curentelor literare, — vădesc desigur stimularea nervoasă a limpezirii problemei de orientare literară.

Din „semănătorism“, „poporanism“, „naţionalism etic“, „estetic“, „şcoală nouă“ (definite de d. Mihail Dragomirescu), dar la care trebue să se adaoge „impresionismul“, continuă mai accentuat „tradiţionalismul“ isvorît din semănătorism şi poporanism, „şcoala nouă“ şi cu un termen larg, curentul „impresionist“.

Existenţa curentelor şi explicarea lor istorică şi estetică va aduce fără îndoială şi o stabilire de orientare. Crizele sbuciumă şi etnicul şi moralul şi autoritatea.

Ni se pare, că în măsura, în care va fi mai spornică ofensiva tradiţionalismului, va urma mai lămuritoare şi mai luminoasă orientare, căci dacă scriitorii răsfrâng propriu atmosfera autohtonă a momentului, ei adaogă spiritualitatea, — îndrumătoare de ideal.

D. CONST. D. IONESCU este, după spusa d-lui C. S. Făgeţel, — un scriitor tânăr. Am citit cronici şi însemnări de ale d-lui C. D. Ionescu în „Datina“. D-sa a început acum să scrie la „Ramuri“. In ultimul număr a publicat un articol mai mare, „Duiliu Zamfirescu. Insemnări în marginea romanelor“.

Articolul e prilejuit de volumul, foarte interesant, al d-lui N. Petraşcu despre Duiliu Zamfirescu.

„Tânărul scriitor“ C. D. Ionescu are temeinică pregătire literară. Articolul d-sale e un început de studiu asupra romanului românesc.

I-am dori însă o râvnă mai stăruitoare de a-şi scutura scrisul de neologisme, care sunt desigur nuanţate, dar uneori sunt şi dificile.

De pildă scrie d. Ionescu:

„*Cine va face istoricul romanului nostru, va trebui să cantoneze în aceste trei etape ale filiaţiei: D. Zamfirescu— L. Rebreanu — Cezar Petrescu.*

Sunt blocuri eratice, cari dacă în aparenţă n'au raport, se găsesc cu toate acestea în priza unui singur fundament, cele două din urmă primesc subteran radiaţii dela opera celui dintâi“.

„ŞCOALA DELA MUNTE“ e titlul unei reviste mici, — organ al cercului didactic, „Şcoala dela munte“. Apare lunar. Redacţia e la Predeal.

Articolul d-lui Iordan I. Tacu e program:

„*Viaţa sufletească a munteanului se preface şi ea şi într'un deceniu, e aproape de nerecunoscut. Hora a dispărut aproape cu totul, cântecele se uită, portul strămoşesc devine tot mai silnic şi tot mai rar e scos la loc de cinste, însuşi graiul se corcheześte, iar şcoala nu face nimic ca să împiedice desgrădinarea obiceiurilor, a portului, a cântecului şi jocului, a graiului nostru dela munte*“.

Iniţiatorii revistei se vor strădui, ca şcoala dela munte să fie desăvârşit legată de viaţa intim sufletească a poporului, să fie păstrătoarea acestei vieţi, nu stricătoarea ei.

Dorim ca iniţiativa inimoasă a celor cari au început revista să înlăture cât mai multe din neptrovirile de azi şi să dea îndrumările necesare adevăratei şcoale dela munte.

In **„SCRISUL NOSTRU“**, d. G. Tutoveanu a publicat un înduioşător articol despre Societatea scriitorilor români, amintind de C. Arion, care ca ministru al instrucţiei a dat însemnat sprijin scriitorilor.

D. Tutoveanu citează declaraţia lui C. Arion: „*Statul e dator să sprijine pe scriitori, pentrucă statul are marea misiune de a spori patrimoniul intelectual al unui popor*“ („Scrisul nostru“, Aprilie).

Dar în numărul pe Aprilie al „*Ramurilor*“, d. T. Arghezi examinând problema „literară şi politică“, după ce enumără făgăduelile şi angajamentele, — neţinute de oamenii politici, — conchide:

„*Literatura nu are a se felicita de raporturile cu politica în nici o formă şi poate că e cel mai bun început. E de nădăjduit, că solidarizaţi, progresiv mai strâns unii cu alţii din punctul de vedere profesional, care trebue să excludă deosebirile de şcoală, de temperament şi vanităţi şi progresiv mai conştienţi, scriitorii vor ajunge să se organizeze şi să-şi dobândească singuri o situaţie distinctă, în afară de partidele politice şi de luptele lor*“.

Cu privire la solidaritate, poate că nu-i inutil să se noteze, că zilele trecute, vicepreşedintele soc. scriitorilor români a demisionat şi dela vicepreşedinţie şi din societate.

B. C.

•

CRUDE ADEVARURI despre meseria de scriitor la noi comunică d. I. Foti prin penultima fascicolă a „Propileelor literare“. Iată câteva fragmente:

„Profesiunea de scriitor în România— prin ea însăşi— te duce ori la balamuc ori la Azilul de noapte! Nici nu poate fi încă o profesiune...

Literatura este cea mai năpăstuită profesie în Ţara românească: este un semn al vremii că tocmai aceia cari au menirea să creeze sufletul de unitate naţională sânt aceia cari sânt cei mai ignoraţi, mai neştiuţi şi mai părăsiţi“.

P.

PORNOGRAFIA cere mijloace de îndreptare prin pana aceluiaş în articolul de fond din fascicola amintită. Reproducem încheerea:

„Putregaiul pornografiei la noi pătrunde în toate domeniile vieţii: în familie, în societate, în şcoală, în viaţa publică, în publicistică, în universitate: contra acestui val de conrupere legiuitorul trebue să intervie imediat, ca autorităţile executive să pună capăt unui scandal general care a devenit intolerabil aiurea, caşi la noi“.

P.

o seama de cuvinte

Un cardinal, duşman al lui Pico de la Mirandola, îi spuse într'o zi, după ce îl lăudă pentru marea sa inteligenţă şi pătrunzimea spiritului său.

— Natura împărţea viaţa omului în două faze: aceia cari strălucesc la maturitate prin inteligenţa şi spiritul lor, au fost cu totul lipsiţi de aceste calităţi în timpul adolescenţei şi viceversa. Probabil acesta a fost şi cazul d-tale!

— Posibil, dar Eminenţa voastră a avut desigur o strălucită inteligenţă şi o mare pătrunzime de spirit în timpul adolescenţei! replică Pico dela Mirandolo.

◆

Voltaire, întâlnind într'o zi pe Pirou, care îi purta o mare duşmănie, îi spuse:

— Bună ziua, suflete!

Pirou stătu puţin pe gânduri şi îi răspunse:

— Nu-ţi pot spune acelaş lucru!

— De ce? întrebă Voltaire.

— Fiindcă nu mă lasă sufletul... tău!

◆

Paul Bourget, are obiceiul de a se scula foarte târziu. Aproape în fiecare zi i se întâmplă să stea în pat până la 11 sau 12.

Contele d'Haussonville, cu care Paul Bourget avea la un moment dat importante chetsiuni de tratat, veni într'o zi acasă la marele scriitor francez pe la ora 12 şi găsindu-l în pat, Paul Bourget crezu necesar să se scuze:

— Iubite conte, să nu crezi că dorm!.. Nu... stau în pat şi cuget... Ieţelegi... asta înseamnă că lucrez!..

A doua zi, contele d'Haussonville, venind la aceeaş oră îl găsi pe Bourget tot dormind şi fără să mai aştepte vre-o explicaţie îi spuse râzând:

— Bagă de seamă, dragă Bourget, să nu te surmenezi! Prea lucrezi mult!

◆

Se ştie că marele regizor şi actor Firmin Gemier, directorul teatrului „Odeon:“, e surd.

Intr'o zi, când venise împreună cu secretarul său la ministrul Herriot, acesta neştiind că e surd, îi vorbea foarte încet.

Gémier nu auzia nici un cuvânt, cum să-l facă pe Herriot să vorbească mai tare?

Soluţia pe care o găsi, fu următoarea ţ

— Domnule ministru, fiţi bun vă rog şi vorbiţi mai tare, secretarul meu e surd şi nu aude ce spuneţi...

◆

In romanul franţuzesc AENIGMA de Emile Savoie, se găseşte la pagina 117 următoarea frază într'adevăr senzaţională:

„Marius, stetea cu pumnul la tâmplă, mâna lui dreaptă strângea mânerul spadei, iar cu cea stângă îşi mângâia barba...“.

Marius avea trei braţe vasăzică?! Desigur un fenomen!

bazar

UN RECORD IN AVIAŢIA UŞOARA

Aviatorul Bernard a zburat, zilele trecute, deasupra aeroportului Roosevelt-field cu un monoplan uşor, încercând să stabilească un record de viteză pentru acest gen de aparate.

Surpriza celor ce au asistat la încercarea numitului aviator a fost foarte mare, constatând că el a atins viteza de 241 km. pe oră, în a cărei realizare aproape nimeni nu credea.

Se ştie că şi Lindbergh, când s'a hotărît să treacă Atlanticul, a preferat tot monoplanul, care se pretează mai uşor la vitezele mari.

DOUA NEPOATE ALE REGELUI EGIPTULUI IN PROCES CU SOACRA LOR

Tribunalul civil din Nisa a început judecarea unui proces care, prin persoanele ce stau în instanţă, iese din cadrul proceselor obicinuite. Principesele Ibrahim Hilmy, fiice şi moştenitoare ale prinţului egiptean Ibrahim Hilmy şi nepoate ale regelui Fuad al Egiptului, au dat în judecată pe soacra lor, principesa Vidjam Hanem, a doua soţie a prinţului.

Obiectul procesului e revendicarea vilei „Kasr Chirine“ din Cimiez, care, făcând parte din succesiunea tatălui celor două principese, a fost totuşi luată în stăpânire de principesa Vidjam Hanem.

Valoarea acestei vile este de cel puţin 12 milioane franci francezi.

caricatura zilei

PRECOCITATE

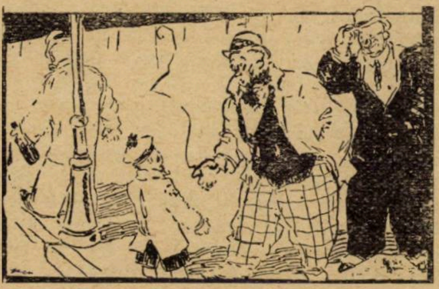

— Ascultă Georgică, să presupunem că eşti în tramvai şi intră o doamnă bătrână care n'are loc, ce faci?

— Ce să fac? Strig: „E complet“.

IN AMBARA...

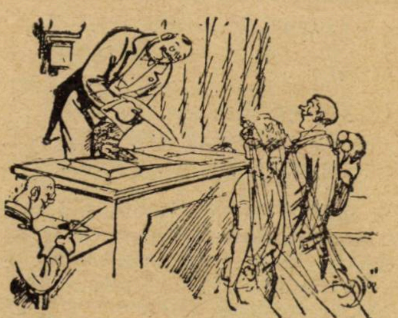

Ofiţerul stărei civile: Vă doresc să mergeţi, ca acum toată viaţa, mână în mână — pe veci nedespărţiţi.

Ginerile. — Ar fi foarte drăguţ, dar, cum mai pilotez au avionul?

(Life)

SERATA MODERNĂ

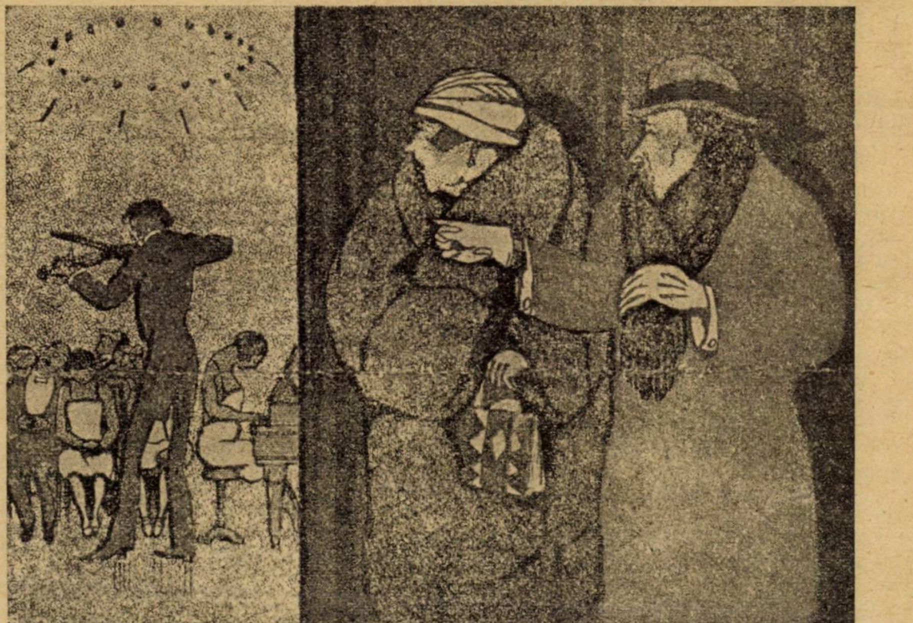

— Iată unul, care ar putea fi condamnat pentru trafic de... stupefiante.

(Candide)

NOTE SI REFLEXIUNI

de VASILE D. PĂUN

AMARÂTA BEIZADEA

Precum nimfa Calypso, după plecarea lui Ulise de lângă dânsa, era nemângâiată și, în durerea ei, se simția nefericită că-i nemuritoare în peștera-i, asemenea și Beizadeaua, după fuga d-lui Take Ionescu, într'o noapte, din serviciul Casei Cantacuzineşti, cu tot calabalîcul Partidului boeresc, nu mai are astâmpăr... Se topește de jale, deampicioarele, par'că ar fi bolnavă de lămoteală, și în zadar îi descânta Tănase cu apă ne'ncepută, fiartă, cu mai multe metaluri, într'o găoace de ou de puică nenumtită... Ziua nu mai doarme, ca de obiceiu, iar după apusul soarelui se dă deaberbeleacu pe dealul Mitropoliei în sunetele unui taraf de barzi profesioniști la Presa conservatoare cari îi cântă, pe aria **Amărîtă turturea :**

Amărâta Beizadea
Când rămâne singurea
Plânge dă inimă rea ;
Și-i mișcă sub lingurea
Nu știu ce — par'c'ar fi grea,
Ori că rast par'c'ar avea
Ori c'a dat d'altă belea
Dă când fu la Slatina...

Și într'adevăr că luminăției sale îi se întuneca lumina soarelui chiar de când constată, la Slatina, prin calcul integral și diferențial, că a rămas singur cuc... Până și domnul Pavlovici—un presumtiv descendent al împăratului Nicolai Pavlovici, a părăsit-o. De-acum Beizadelei nu-i mai rămâne decât să renunțe și măria sa, ca domnul G. Gr. Cantacuzino, la cei zece bani cât i s ar cuveni, pe bună dreptate, ca despăgubire civilă pentru pierderile ce i-au pricinuit takiștii din Olt, devastându-i fînețele electorale...

Această hotărîre mărinimoasă o va și pune în lucrare negreșit, căci se retrage și din viața politică, după o matură chibzuință, în urma unui consult cu doctorul Leonte.

— Doftore dragă — zise beizadeaua către eminentul nostru chirurg — știi la ce-am venit ?

— Să-ți tai de țîfnă poate, măria ta ?

— Ba nu, ci chiar să intru în spitalul dumitale... Te rog, în numele milostivei răposate domnițe Brâncovenese, cu care mă și cam înrudesc după strămoși, să-mi dai un pat... Salteaua aș vrea, dacă se poate, să fie un mindir umplut, însă nu cu paie, ci cu fân, ca să m'aleg barem cu visuri plăcute, dacă n'am avut parte pă lume dă Take Ionescu...

— Dă-mi voie, măria ta, să mă mir de atâta slăbiciune de Take Ionescu.

— Vezi că, taman acu am priceput eu cât eram de proști, după ce am rămaseră fără el...

— Asta, ce e drept, și eu am băgat-o de seamă...

— D'aea și venii la spitalu dumitale, ca să împărțim amândoi paraponu pentru perderea lui.

Ce-o să mai rîză Doctorul Istrati, când ne-o vedea !...

Simplex, 22 Febr. 1908
Secolul.

BARDUL MICULUI TIRAN

Micul tiran al Partidului conservator, astăzi carpist, de când citise, în **Acțiunea** o „Odă la Bacșiș", adresată spre salut domnului Take Ionescu, èra bolnav de ciudă... Umbla omul tunând și fulgerând, scrâjnea din dinți și înjura de spurca pe toate sfintele din Calendar, acuma tocmai când se pregătiau și ele să lase sec după ce vor fi bătut alvița cu sfinții, în Raiu, sub Pomul cunoștinței Binelui și Răului.

Micul-Tiran de loc nu putea înțelege, adică de ce pe dumnealui nu-l cânta nimeni, — când erau atâția barzi în Partid, la dispoziție, ba chiar și un ilustru Trubadur în proză... Dumnealui, carele descântă pe toți, cu apă de Făurei și cu căbuni de Țibănești stinși în ea, nu are un Homer ! Și plângea de ciudă... Și în zadar și-aducea aminte că și podagerul Ahilleus tot d'aea plângea : — dumnealui, „limbagerul Mic-Tiran", era nemângâiat. Nu pricepea cum „devine" că un Vlădescu a fost asemuit cu Mihai-Viteazul, un Bădărău, poreclit „Vultur al Moldovei, un Take Ionescu proslăvit ca „Soare" — carele-i, în acelaș timp și „Vultur", un vultur prăjit — pe când dumnealui tot numai Mic-Tiran rămânea și mai în lamentabil hal decât alți mici tirani cunoscuți. Bunăoară la curtea lui Dionisie al Siracuzei se hrăneau divini cântăreți davalma cu alte viețuitoare domestice și se inspirau din a lui mărinimie, Policrat din Samos se bucura de Anacreon — poetul clasic al cârciumarilor trecuți, prezenți și viitori...

D'aea Micul-Tiran era tot pe drumuri, în căutarea unui fiu al Muzelor dispus să-i zică și dumnealui ceva din liră, măcar în versuri albe... De geaba ! Trecătorii, care cum îl vedea privindu-i cu ochii galeși o luau la fugă, temându-se să nu o pață ca domnul Ghibănescu... In sfârșit Dumnezeu vru să se îndure cu dumnealui. Astfel apucând alalteri pe unul mai gură-cască, de gât cu ambele mâini, Micul-Tiran îl ținu în loc și-l întrebă ca Raton de chir Pisicovici :

De unde fugi, domnul meu ?
Nu cumva te gonesc ? Nu cumva'ți fac rău ?

Te-aș ruga numa să-mi spui : dumneata poet te chiemi ca ești ? Că te văd cam haplea...

— Eu, dom'le, sunt dă profesie, strângător de mucuri de țigară...

— Da' poezele ști să faci ?

— Bezele, vrei să zici ? Cum să nu știu ?

— Ba nu, ci cântece , ca ăsta de colea, din **Acțiunea** lu Take Ionescu...

Individul citind, îl apucă toate mâncărimile, par'c'ar fi deodată inspirat...

De dom'le, cu d'astea eu nu m'am îndeletnicit încă, da', când m'oiu pune, mai că l'aș întrece...

— Brava ! Te numesc Vodă-bașa al Partidului nostru, ca să am eu un Tirten, când m'oi bate cu takiștii.

Simplex 26 Febr. 1908
Secolul

MARTIE

(Ultimul articol al lui V. D. Păun)

Cea mai ciudată lună a anului. Lună stiurlubatică și bătăioasă. Luna lui Martie, a zeului nostru național, dacoroman, a legionarilor lui Traian.

Odinioară, anul cu ea începea, de când strămoșul nostru din poveste Romulus, înființând un calendar, o închină tatălui său „din flori" — ca să-i zic așa, cam pe dos. El o închipuia ca bărbat—pe latinește, mensis fiind de genul gramatical masculin—și o înfățișa îmbrăcată într'o piele de lupoiacă : în amintirea doicii sale cu patru labe care îl hrănise după ce Amulius, unchiul maicei sale Rhea Sylvia îl lăpădase în gârlă împreună cu fratele său Remus, ca să poată dumneaei muri ca vestală pururea fecioară.

Chiar și în Evul mediu, prin unele țări, Martie tot începător de an era. Consiliile din secolele al VIII și al IX încă asemenea îl întrebuințară.

El e cap de primăvară, ca equinocțiu și „nu lipsește din post", din Păresimi. Se vede că Biserica creștină știindu-l cât de blăstămat e și văzând ca altfel nu se pocăește l-a pus în tain de post... De geaba însă, căci el nu numai că toanele vechi și li-a păstrat neștirbite, ba chiar și le-a mai sporit după regulele dobânzii compuse.

Martie, la întâia lui zi, „debutează" aducând bucurii fetelor și nebunii babelor. Acelea primesc daruri — monete sau medalii găurite — pe cari și le atârnă la rădăcina pumnilor sau de gât cu o ață împletită din câte două fire : unul roșiu, altul alb — simboluri poate ale trecerii din iarnă în primăvară — și care apără de friguri, de deochiu și de pârleală atât a fetișoarei lor, de soarele nou, cât și inimioarei lor de nădejdea măritișului îndată după Paști. Iar betegele babe, devenind deodată „martiale" se pornesc nouă zile dearândul, ca preoții salieni ai lui Marte, în antica Romă — ca niște călușei năbădăioși, am zice noi, să tragă un danț curat infernal : cuvânt, ploaie, soare, grindină, tunete și fulgeriș — întocmai cum spuse poporul că se obicinuește când se însoară Dracul — pentru că baba e „calu Dracului" — sau mireasa lui.

Inrâurirea lui Martie asupra întregei firi, ca și în deosebi, asupra omenirii, este cunoscută. Acuma, fată vitele, ouă păsările, învieazä gângăniile, sburdează inimile, resar sămănăturile din pământ, sar mințile din cap, pietrile din caldarîm și guvernele din tițînele lor constituționale.... Revoluțiunile, dacă nu chiar acuma izbucnesc, acuma încep a cloci puii lor de șerpi cu limbi de foc cari au să iasă în toiul văpăerilor verii.

Luna lui Martie, în sfârșit, e pocinogoasă, ca și ziua lui din săptămâna : **marti,** de care Românul are o instinctivă teamă... justificată, mai ales de când Expozițiunea dela Filaret, inaugurată într'o Marți, se închise cu o pagubă de multe milioane și avu, drept apoteoză, cele mai sângeroase Răscoale cunoscute în istoria Țării noastre...

Simplex, în Secolul 1 Martie 1908.
sub rubrica : Note și reflexiuni

cărți redate în extrase

VIAȚA AVENTUROASĂ A LUI HONORÉ DE BALZAC

René Benjamin

Masivul romancier francez a avut de luptat, împotriva tuturor prevederilor realiste, cu coaliția unor intregi cortegii defavorabile lui. Pasiunea sa pentru scris și îndemnul tragic la început, dar stăruitor al vocației i-au impus o atitudine etică în slujba căreia a pus toată arta sa. Răsfățat al femeilor el a știut totdeauna să deosebească aroganța de iubire. Sbuciumul său interior este redat, fragmentar, în paginile ce urmează.

LUPTA CU NEVOILE VIEȚII

Este un lucru melancolic că aproape întotdeauna orele matinale ale unui destin mare, rămân nevăzute. Nimeni nu este dispus să înțeleagă geniul, care ca și amorul trebue să se impună. Părinții și contemporanii trăesc fără emoție împrejurul unei glorii care se naște, căci inimile sensibile la măreție sunt rare.

Și iată de ce Honoré Balzac, pe când făcea o plimbare pe apele Loire-i unde mama sa îl plimba împreună cu sora, la vârsta de 14 ani, în Iunie 1813, la Tours, exclamă deodată:

— Laura, știi tu că fratele tău va fi un om mare?

Inocentă, micuța isbucni în râs când avertismentul drastic al mamei o împiedică:

— Nu întrebuința vorbe al căror sens îl ignorezi.

Insuflețiți de plimbarea făcută, se reîntorceau spre casă. Mama lor era imperativă și seacă, ca și cum sub aparența unei vieți îmbelșugate, ascundea par‘că neliniște. Tocmai trecu pe lângă ei un vânzător de fotografii, cu Napoleon în picioare. Fascinant Honoré exclamă:

— Mamă, eu ași fi vrut să mă nasc la Corse.

Ajunși acasă, Honoré începu să destăinuiască sorii sale, Laura, cum, cu câtva timp în urmă, dascălul Haugoult îi confiscase *tratatul voinții*, cu care îl prinsese în clasă. O iubea prea mult pe Laura pentru a nu-i împărtăși această taină de care nu știa nimeni.

La masă, întârzie puțin ceeace îi atrase din nou observație din partea doamnei de Balzac.

Domnul Balzac, este absent de tot ceeace se întâmplă împrejurul lui. Trăește într‘o lume proprie, de care se lasă furat chiar în momentele cele mai materiale.

Honoré se scoală dela masă, supărat și se duce în camera sa, făcând sgomot mare. Sora sa îl urmează.

— Honoré, dacă acest sgomot continuă, vei primi câteva palme dela mine.

In tăcerea care urmează după ce s‘au culcat, se aude glasul Laurei, care șoptește:

— Ho... no., ré!...

— Ce vrei?

— Ai tu întotdeauna dorința de a fi mare...

Ușa se deschide brusc. Doamna Balzac se apleacă spre patul lui Honoré:

— Cine a vorbit?

Ochii ei strălucesc de mânie.

— Eu!

Poc! Poc! Două palme; apoi doamna Balzac iese.

— Oh!... oh! gemu Laura... Pentruce ai spus astfel... Te doare?

Honoré răspunde hotărît:

— De loc.

Atunci, mititica, cu inima plină de emoție, spune cu o voce în care exală întreaga sa puritate de 11 ani:

— Și eu sunt sigură... că tu vei fi un om mare.

II

După un an, domnul Balzac fu numit într’o direcție militară la Paris.

Copiii nu mai puteau de bucurie. Honoré mai ales. Toate închipuirile sale în legătură cu magnificul oraș pe care-l văzuse de atâtea ori în vis, aveau să devie în curând realități. Fu imediat băgat în pensionatul d-lui Lepître, rue Saint-Louis. Nu stătu însă aci decât un an. Anii trecură repede și astfel după ce mai trecu pe la un alt pensionat, se pomeni dintr’o dată înscris la școala de drept. Pretutindeni alerga voios și ametit de frumusețile Parisului. Asculta conferințele dela Sorbona, dansa cu toată pasiunea prin baluri, încât nu-și dădu seama că timpul trecea mereu și că împlinise douăzeci de ani. Frecventa teatrele cu o pasiune arzătoare, unde se pierdea în mulțimea anonimă. Nu de puține ori se pierduse extaziat în fața jocului desăvârșit al artiștilor dela Comedia Franceză.

In acest timp tatăl său voia să-i facă un rost.

De aceia făcu toate stăruințele pentru a-l putea numi notar. Totuși, fire sensibilă cum era, nu putea să-i spue așa, dintr’o dată, încât aștepta resemnat ocazia să se ivească singură. Intr’o zi în sfârșit îi vorbi. Abia înțelese despre ce era vorba că isbucni:

— Notar? Iți dai seama! Eu știu că pot fi mare căpitan, mare poet, mare om de stat. Eu nu văd oamenii mari printre notari. Niciodată! Eu urăsc o meserie unde nu poți fi mare.

Tatăl este adânc lovit.

— Ah! ah! răspunse el, Domnul poate vrea să fie Voltaire sau Rousseau?

Treburile însă mergeau din ce în ce mai prost. In cele din urmă, fură nevoiți să se mute la Villeparisis, la șase leghe de Paris, unde găsi locuință prin bunavoința unui prieten. Dar Honoré nici nu voia să audă așa ceva. Se hotărî să rămână cu orice preț în Paris, unde vedea el adevărata viață. De aceea își găsi o mansardă unde își cără aproape singur toată mobila. Aci se apucă să scrie. Deodată îi răsări în minte Cromwell. Din minutul acesta era hotărât. Va scrie o tragedie cu numele Cromwell. Incepu cu înflăcărare să scrie toată ziua.

Un amic al părinților, d. Dablin veni într’o zi să vadă ce mai face. Il găsi lucrând. Schimbă câteva cuvinte asupra piesii la care lucra cu zor.

Dela despărțirea lor, familia Balzac nu mai pomenise numele lui. Laura primea însă regulat scrisori dela fratele ei. Odată îl anunță că a terminat o tragedie în cinci acte și la răspunsul acesteia cald și sincer, el o anunță că va veni să le-o citească, acasă.

Lectura piesii făcu impresie ciudată. Honoré, gâtuit de emoție, citi prost, ceeace contribui și mai mult la insuccesul ei. D. Balzac începuse să se îndoiască de talentul fiului său. Toți rămaseră stupefiați. Dintre toți, cel mai nenorocit era el, bietul Honoré, care avusese în ziua aceia cea dintâiu înfrângere în cariera pe care o iubea atât de mult și în isbânda căreia credea fanatic.

III

Laura se mărită încurând și părăsi casa părintească. D-na Balzac transcria mereu din piesele lui Honoré. Făcu și câteva încercări prin niște cunoscuți ca să obție aprobarea la un teatru.

Dar nu reuși nicăeri.

El rămase la Willeparisis, unde lâncezea în atmosfera aceea mohorâtă. Se condamnase singur la această viață de martiriu. Toată ziua pierdea timpul, ocupându-se de nouii intrați în conștiința publică, prin ziare și reviste.

La începutul lui Iunie 1821, d. Balzac intră în relații cu o doamnă din apropiere, d-na de Berny, pe care o invitase cu cele două fiice și soțul său, la dejun.

Honoré era foarte nenorocit de această vizită, pe care o găsia plină de formalități.

In ziua fixată, el se găsia în salon așteptând oaspeții. Ea își făcu, însfârșit apariția, anunțând o noutate pe care bărbatul său tocmai o aflase: „Impăratul murise, de acum o lună la S-ta Elena.

— Mort! Napoleon! Marele om! Dumnezeul meu! Când? Cum?

Honoré se repezi la d-na de Berny, pentru care începuse să simtă cea mai mare admirație:

— Ah! Doamnă! L’ați iubit deasemenea, nu este așa?

— Cine este adevărat francez, domnule, cum să nu-l iubească!

Ce bine zisese aceste cuvinte! Din clipa aceasta se simţi atât de atras spre ea, cu o putere necunoscută, căreia nu putea să-i opue nici o rezistenţă. In timpul când îi povestea, amănuntele în legătură cu moartea lui Napoleon, glasul ei dulce tremura de emoţie, împreună cu admiraţia profundă de care se simţea tot mai subjugat Honoré.

Pentru el fu destul acest monolog. Ghicise femeia. Ii descoperise nobleţea spirituală.

D-na de Berny fu, la început, demnă şi distanţată.

In curând după această vizită, ea primi pe Honoré a cărui pasiune nu mai avea margini.

Nu-i dădu nici un curaj, însă când el isbucni în jurăminte ameninţătoare, trebui să-şi dea pe faţă teama, spunându-i că şi ea îl iubeşte pe el. Totuşi teama de copii, de bărbat, o făcuse să fie prudentă. De acum înainte nu era cineva mai fericit ca Honoré!

Toată ziua se plimba cu Laura (căci tot aşa o chema şi pe d-na de Berny) discutând diferite chestiuni. Ea îi făcu educaia intelectuală, dându-i curaj în puterile creatoare ale lui.

Amorul este o necesitate dureroasă, unde sunt amestecate apelurile sufletului şi trebuinţele corpului; întreg restul este sofism, şi cu toată această întâlnire providenţială a unei femei care îi înflorise cele mai avide gânduri, nu-i mai rămânea acestuia decât să dorească marele amor, amorul prodigios şi complect, unde se crede că se atinge Dumnezeul.

IV

Intr'o zi el luă o mare deciziune: se hotărî, pentru a uita afrontul care îl suferise cu eşecul lui Cromwell, să devie bogat.

— De ce natură vor fi afacerile? îl întrebase d-na de Berny când el îi anunţă noutatea.

— Nu ştiu nimic până acum.

— Şi cărţile tale?

— Ele se vor face în mine, îndată ce nu mă voi mai gândi. Trebue mai întâiu să trăeşti, înainte de a descrie viaţa. Molière n'a început capo d'operile sale decât la 40 de ani.

Işi aranjă un mic capital, cu care deschise în curând o tipografie, asociat cu încă unul. Cele câteva comenzi dela început fură făcute prin intermediul d-lui de Berny, consilier la Curtea regală.

Când crezu că afacerile merg bine, începu să tipărească Cinq Mars al lui Vigny. Totuşi cartea (care după însăşi părerea lui Honoré era proastă) nu se vându deloc, întărâtând furia creditorilor asupra bietului tipograf improvizat. Toate încercările de amânare se arătară neputincioase. Falimentul se apropia iremediabil. La un moment de disperare, Honoré începu să plângă ca un copil.

D-na de Berny, pusă în gardă cu situaţia îi oferi banii necesari.

— Ia tot! Ia tot! Te iubesc mai mult ca viaţa mea, scumpul meu Honore!

El o privea admirativ şi simţea toată recunoştinţa pentru această admirabilă femee care ştiuse să imprime iubirii sale pentru el, un înalt caracter de moralitate.

Rezultatul acestei afaceri aventuroase fu că se alese cu 75 mii franci datorii.

— Foarte bine, spuse el asociatului său. Am 29 ani, sănătate plină şi ambiţie. Voi plăti totul, până la ultima centimă.

Se hotărî să înceapă o serie de romane istorice. Alese, pentru acest lucru, ultimele zile ale lui Chonan, ultimul vlăstar al Chonanilor, despre a cărei viaţă şi relaţii găsia informaţii, la un prieten al tatălui său, d. general Pommereul. Se duse să-l viziteze.

In cercul de invitaţi al familiei Pommereul, verva lui scânteetoare apăru excepţională.

El nu se entusiasmă însă de admiraţia tuturor şi căută să ia note şi impresii în legătură cu chestiunea care îl interesa.

Intors la Paris se apucă de lucru şi termină romanul **Ultimul Chouan** pe care îl citi şi tatălui său, grav bolnav.

— Tu nu vorbeşti rău despre amor, dar... gândeşte bine ceeace îţi spun! O carte **„despre căsătorie“...**

După două luni dela apariţia acestui roman, bătrânul său tată, muri, în vârstă de 80 ani.

In doliul greu care-l lovi dureros, Honoré începu să se gândească serios la sugestia primită dela tatăl său. Se convinse curând, curând, de succesul asigurat al unei întreprinderi de acest fel şi se apucă să scrie **Fisiologia căsătoriei.** Succesul fu imens. Mii de scrisori de admiraţie şi de invitaţii pentru dejun primi, din partea celor mai frumoase femei.

D-na d'Abrantès îi făcu o vizită. In cursul discuţiei veni vorba şi de d-na de Récamier.

— Ei, ai trimis fisiologia? întrebă d-na d'Abrantés.

— Nu,... n'aşi fi îndrăznit.

— Te voi prezenta eu, săptămâna viitoare.

In ziua hotărâtă, Honoré fu introdus în societatea d-nei de Récamier, unde câştigă în curând simpatia tuturor. D. de Cateaubriand, cam neîncrezător la început, sfârşi prin a înţelege talentul viguros ce se înfăţişa încă în embrion.

— Este o carte pentru a apăra femeile.

— Femeile răspunse d-na de Récamier cu o voce dulce, au foarte mare nevoie ca să fie apărate. Dv. aţi făcut, d-le, o carte excelentă şi chiar spirituală.

Rezultatul vizitei avu un efect extraordinar asupra lui Honoré. Pe când ieşea se întâlni cu editorul său Gosselin, căruia îi anunţă cele petrecute. Gosselin îl felicită.

Intrat în Luxemburg, sub arbori miraculoşi ai grădinii, el murmură:

— Iată-ne, scumpul meu Honoré, pe marginea gloriei. Şi în adevăr nu se înşelase.

TRIUMFUL GENIULUI

Incă de doi ani, Balzac locueşte în cartierul **Observatoire** din Paris. In timpul zilei umblă mereu prin Luxemburg şi culege impresii pentru viitoarele realizări. Intr'o zi întârziind pe o stradă lăturalnică, a zărit o casă dărâmată împrejmuită de o curte mică. A intrat şi a întâlnit o femee în vârstă. Pe când vorbea cu ea, i s'a năzărit dintr'o dată imaginea lui **Goriot,** părăsit de toţi, ca un bătrân apostol. Subiectul îl interesa în gradul cel mai mare şi de aceea căuta să se intereseze cât mai des de acest lucru.

In ziua aceasta avea invitaţi, pe d-na Georges Sand. Thomassy dela tribunalul Senei, d. Dablin, bătrânul prieten. Anunţă Rosei, servitoarea sa evenimentul şi o rugă să se intereseze de masă.

Invitaţii veniră numai decât. La replica lui Thomassy, Balzac spuse că vrea să intre în politică.

— Atunci, zise dulce d-na Georges Sand, vă... vă lansaţi în politică. Şi vă lăsaţi de literatură?

— Literatura! strigă Balzac; dar d-nă aceasta nu există. Există numai viaţa de unde arta şi politica sunt părţi. Şi eu sunt un om care trăeşte, atâta tot!

După aceia discutară viitoarele lui proecte literare. Le anunţa că vrea să înceapă o operă istorică, *La bataille*, care să redea în modul cel mai complet, imaginea vieţii sbuciumate în dosul tranşeelor. Ochii săi scânteiau de lumină şi în imaginaia sa, aceste proecte luau deja proporţii de adevărate realităţi.

La masă, gustară din toate mâncărurile încălziţi de verva spontană a lui Honoré. Rosa fu trimeasă de încă vreo câteva ori după vin şi fructe. Thomassy nu se îndoia de genul biruitor al lui. D-na Georges Sand mai rezervată, îl admiră în tăcere.

La plecare, îi conduse puţin, rugându-i să mai vie din când în când pe la el. Apoi se aşeză la masa sa de lucru şi scrise mare pe un carton alb, gândindu-se la Napoleon:

„Ceeace el a avut prin sabie, eu voi câştiga prin condei“.

◆

Tocmai apăruse **Femeia la 30 ani,** când Honoré de Balzac primi o scrisoare anonimă, în care i se încredinţa noua admiraţie pentru autor şi dorinţa semnatarei de a-l cunoaşte. Ezitase câtva timp, desvăluind şi d-nei de Berny această taină. Aceasta însă, într'un acces de gelosie, îl sfătuise să nu dea urmare acelei întâmplări., ceeace el nu făcu. Răspunse anonimei să-şi dea numele şi astfel află că **marquisa de Castries** era aceea cere îi trimesese scrisoarea.

Păru foarte mulţumit de această descoperire. Pasiunea sa pentru lumea nobilă îl făcea să uite primejdiile la care se expunea şi deci se prezentă marchisei de Castries. Descoperirea fu revelatoare. Marchiza trăia retrasă, despărţită de soţul ei. Profilul fin şi liniile aristocratice îl entuziasmară.

Din acel moment o vizita mereu cu speranţa că în curând îi va putea surprinde mărturisirea plăcută. Sărutările fierbinţi pe cari i le dădea câte odată, îl făceau să creadă că este pe punctul de a-i demasca pasiunea. Dar marchiza rezista. Intr'o zi, când se duse acasă, găsi o scrisoare din partea d-nei **Zulnia Carraud,** o amică a sorei sale Laura, care-l invita să petreacă la ei, la ţară. (căci era măritată cu un căpitan) vacanţa. Nici nu-i dădu importanţă, la început. Totuşi, ducându-se după aceasta, la marchiză o găsi împachetând lucrurile. Pleca la **Aix-lesBains** şi-l rugă să o însoţească. Mai mult din mândrie nu primi şi se hotărî, cu durere, să se ducă la familia Carraud, mai ales că spera să găsească şi ceva documente pentru marea sa lucrare, **Batalia.** Aci, d-na Carraud, îl întâmpină surâzătoare şi îl pofti bucuroasă în gospodăria sa liniştită. Primele sale cuvinte fură urările şi bucuria imensă pe care o simţise citind **femeia la 30 ani,** care entusiasmase toată casa. Aci se odihni puţin, vorbind cu cei doi soţi lucruri cari îl interesau de aproape. Simţea însă o vie satisfacţiune oridecâteori d-na Carraud, rămasă singură, îl întovărăşea prin grădină conversând despre geniul lui care nu trebuia pierdut în mrejele aristocraţiei ci în slujba idealului umanitar. Spre sfârşitul şederii sale aci, începu **Louis Lambert** şi **Grenadiera.**

Scria uneori toată noaptea, în îngrijorările celor doi soţi.

(Sfârşitul în n-rul viitor)

MAI·MARE

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“. STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 23
2 Iunie 1929
5 Lei

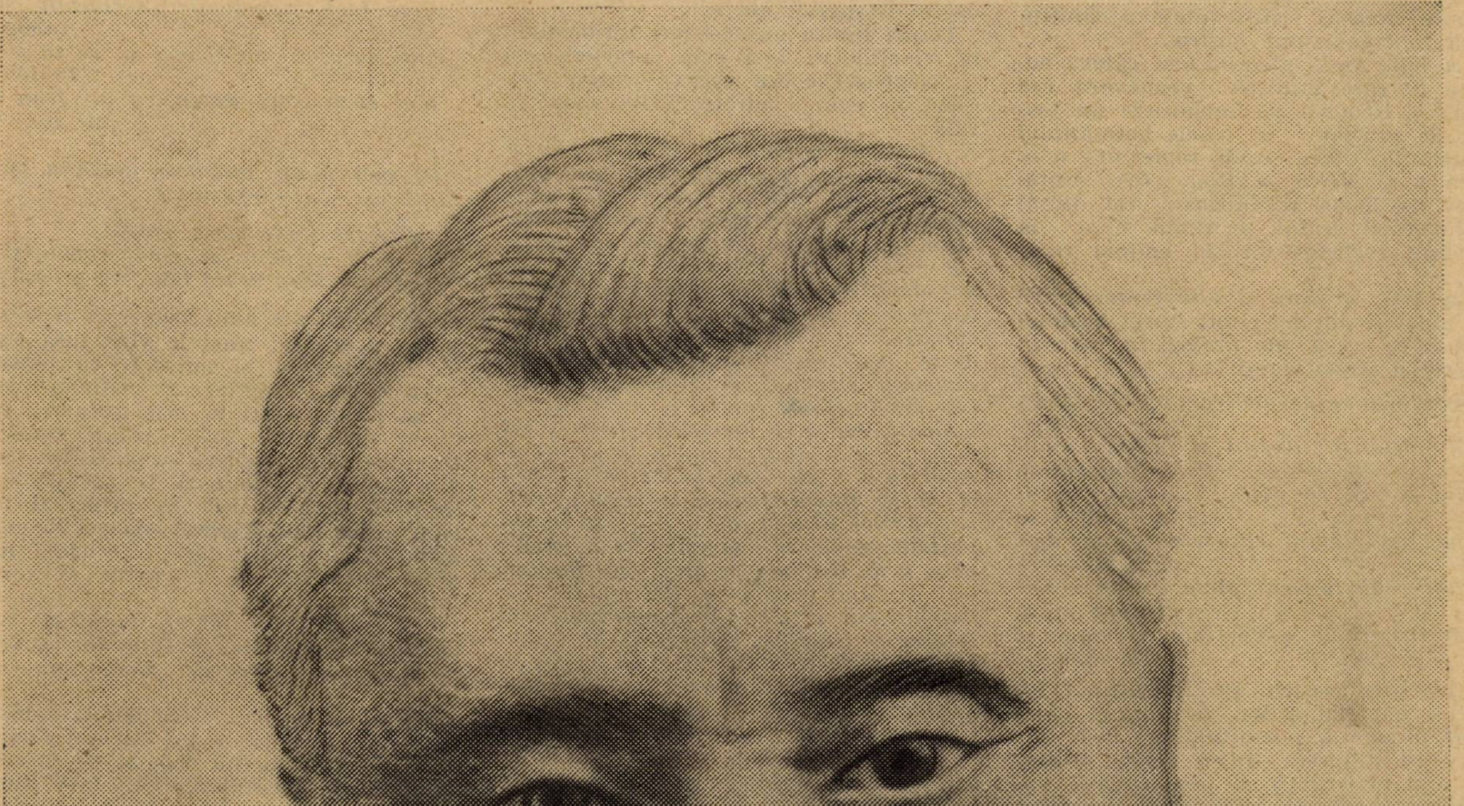

MATEI MILLO

ZIAR·ROMÂNESC·UNIVERSUL

Ctitorii

MATEI MILLO

de **MIHAIL SADOVEANU**

La Iaşi, s'au comemorat, anul acesta, începuturile teatrului moldovenesc. Aceste începuturi, ca multe ale noastre, s'au născut în durere. După cum se ştie, clasa conducătoare, în zorii veacului XIX, era în mare parte înstrăinată, se hrănea din culturi străine şi mai ales dispreţuia tot ce era naţional. Această infirmitate o simţim încă în organismul nostru.

La 1816, Asaki găseşte însă câteva suflete în care înflorea primăvara cea nouă şi izbuteşte să întemeieze un teatru de societate în casele hatmanului Constantin Ghica, unde reprezintă o operă a sa *Mirtil şi Hloe*, cea dintâi piesă în limba românească, cel dintâi prilej când graiul prostimii suna la urechile evgheniştilor, în lumina rampei.

La 1817, se dau şi alte reprezentaţii cu amatori din boerime. Asaki rosti el însuşi pe scenă un prolog, în care se găsesc şi aceste versuri:

Intr'un timp de ovilire, pe când limba
[cea română,
Din palaturi interită se vorbea numai
[la stână,
Nobili, voi, de neam şi cuget, sfărâ-
[mând a sale fere
Vorbita-ţi întâiu ca-aceia ce ne dau
[pâne şi miere
S'aţi vădit în astă piesă c'a lor inimi
[nu sânt mute
La respect, la cunoştinţă, la amor şi
[la virtute...

Licăririle acestea ale începutului îşi aveau importanţa lor, deschizând oarecum o zare a posibilităţilor, însă curând se strânseră într'o nobilă indiferenţă a majorităţii şi prea cinstita societate ieşeană, la 1832 uitase cu totul de Mirtil şi Hloe şi asculta cu plăcere trupa franţuzească a fraţilor Fouraux, care juca în casele boierului aga Lascarachi Costachi, poreclit Talpan, lângă biserica Dancu. Acolo se întocmise o sală mare, cu parter, galerii şi trei rânduri de loji. Decoruri şi cortină erau sugrăvite de pictorul italian Livaditi. Sala era luminată cu lumânări de seu şi în antracte, intrau slujitori cu mucări lungi, ca să taie feştilele

La 1833 şi anii următori, artiştii francezi (familia Hette, Momenet, Lebrun, Righetti) joacă, între altele, *La Dame blanche, Fra Diavolo, Robin des bois* şi alte piese din repertoriul parizian.

„Limba cea română" pe care o salutase Asaki, o clipă, pe scenă, se întorsese iarăşi la ale sale. „Din palaturi interită, se vorbea numai la stână".

Iată însă că la 1834 — şaptesprezece ani după *Mirtil şi Hloe* — cu prilejul plecării generalului Kisseleff, guvernatorul rus, Asaki poate iarăşi improviza, în zilele de 10 şi 11 Aprilie, o serbare teatrală şi muzicală în limba autohtonilor. Ii zicea *Serbarea Păstorilor Moldoveni* şi avea loc la *Théâtre des Variétés*, adică sala din strada Dancu. Intre amatorii care au contribuit la spectacol, se găseau C. Negri, M. Kogâlniceanu, V. Alecsandri, Matei Millo.

Pe acesta din urmă mai ales l-a firitisit Vodă Mihai Sturza, pentru talentul şi vioiciunea lui, dăruindu-i un ceasornic de aur cu monogramă domnească. La epoca aceasta, Matei Millo nu era decât un june de 20 de ani, însă un june excepţional, care, chiar în anul următor, izbuteşte, cu tineri tovarăşi boieri, să joace *Un poet romantic* şi *Postelnicul Sandu Curcă*, cele dintâi opere dramatice ale sale.

Totuşi lumea nu se simţi zdruncinată în temeliile ei. Iată cum caracterizează C. Negruzzi epoca aceea, într'o scrisoare pe care o adresează lui Asaki în 1838:

„*Teatrul naţional a început sub a d-tale priveghere şi prin care ne-ai arătat că limba noastră nu e mai puţin primitoare de armonie decât italiana. Sărmanul teatru! El samănă cu pruncul mic, frumuşel, nevinovat şi — bolnav de strâns (iartă-mi, mă rog, această comparaţie băbească); şi unde avea trebuinţă de o bună căutare, de abia învindu-se, şi-a stârnit în cap o droaie de duşmani straşnici şi puternici: jumătate din lojele de rangul I, parte din benuaruri, ba încă duşmănia asupra lui începuse a molipsi şi lojele de sus şi a ameninţa a se sui până la Paradis. Putea el să se împotrivească la atâţia vrăjmaşi? Noi sântem de o fire foarte deşănţată; ne place a maimuţări pe străini şi a ne defăima pe sine. Aşa dar am fost pe rând turcomani, grecomani, sau Domnul ştie ce încă; acum, din mila lui Dumnezeu, sântem francesomani; poate curând vom trece şi Manha în vreun balon aerostatic şi atunci ne vei vedea anglomani. Când, în 1832, fraţii Fouraux au făcut la noi o sală de teatru, îţi aduci aminte cum ne grămădeam la intrat? cum râdeam când vedeam pe Piero mâncând luminarea şi cum oftam văzând manechinul lui Arlechin împroşcat dintr'un tun de lemn* buuu! *Ştii cum răsuna sala de aplauze când juca M-me Baptiste pe funie pasul numit* Nec plus ultra? *Indată însă ce s'a reprezentat vodevilul* Derlindindin, *n'am vrut să mai vedem nici Piero, nici Arlechin, nici pasul numit* Nec plus ultra; *am cerut vodevile. Bieţii francezi trebuiră să ne facă pe plac. O, atunci era de minune! Nişte versurele potrivite pe cadenţa unei galopade ne încântau. Arieta:* Te souviens-tu *ne făcea să lăcrămăm. Privind pe* Grenadirul *francez pe scenă, ne făcuserăm napoleoniste! Intr'o asemenea exaltaţie aflându-ne, am uitat că sântem la Iaşi şi am început a pofti opere şi drame monstruoase. Am omorît şi pe Scribe, cum omorîsem şi pe Arlechin. Apoi cum socotea cineva că să ne placă un teatru românesc? Rezoanele noastre erau mai tot acele ce le avea parte din parterul Bucureştilor, pe care cu mult gust ni le spune un tânăr poet român: „Pân'acum nu sunt nebună", zice d-na B. către d-l A. care o întreabă de a fost la reprezentaţiile româneşti:*

Pân'acum nu sunt nebună, ca să ho-
[tărăsc să merg
La un loc, unde bocalii şi cismarii toţi
[alerg.
Fi donc! cu astă idee poate vrei ca să
[glumeşti,
La Paris se dau vreodată vodevile ro-
[mâneşti?
Caliope, Andronescu, se pot socoti
[actori
Vrednici, ca să mulţămească nişte
[nobilii privitori?
Ş'apoi ce să vezi acolo? Să asculţi pe
[un actor
Care face româneşte declaraţii de
[amor!
Quel horreur! au ei idee ce va să zică
[bonton?
N'ai auzit, soro dragă, că lui Jean îi
[zic Ion? 1)

Ce mai poate rămânea cuiva a zice după asemenea rezoane:

un teatru unde merg bacalii,
unde se vorbeşte de amor româneşte,
unde lui Jean îi zic Ion... ce groază!"

Forţele vii ale unui neam pot fi stânjenite o vreme; când le vine însă ceasul, înmuguresc şi înfloresc cu putere irezistibilă. Tinerii care salutau plecarea lui Kisseleff în 1834, jucaseră pe scena varieteului străin roluri simbolice. Incet-încet aveau să aibă loc şi alte plecări şi eliminări. In această comedie a avut şi Millo rol principal. Acum, când s'au împlinit optzeci de ani dela întâia reprezentaţie a celebrei lui piese *Baba Hârca*, se cuvine să vorbim din nou de el.

Chemarea vieţii lui se manifestă întâia oară în public, precum am arătat, la *Serbarea Păstorilor Moldoveni*, în 1834.

După un an, la 25 Septembrie 1835, în frumosul palat al lui Niculai Conta dela Horodniceni, nu departe de Spătăreşti, tot în ţinutul Sucevii, faţă fiind din nou măria-sa Vodă Mihai Sturdza, Matei Millo se manifestă din nou. Organizează acolo, cu alţi feciori de boieri, reprezentaţia unei piese într'un act, *Piatra Teiului*, alcătuită de el. Nu cunoaştem piesa; au rămas însă oarecari informaţii despre distribuţie şi reprezentaţie. Millo juca rolul unui plăieş, Codraţ, fiul amfitrionului, Nicu Canta, a jucat pe un oarecare Cimbru. Băeţi şi fete de boier au jucat alte role cu multe aplauze şi mari laude. Piesa avea şi părţi cântate şi mai ales Millo s'a remarcat printr'o voce prea plăcută, cântând o bucată — a cărei muzică o alcătuise Elena Asaki după o melodie franceză. Impresia a fost aşa de pătrunzătoare, încât întreaga asistenţă era cu lacrimi în ochi.

Aceste prime succese trezesc în tânărul Millo gânduri de glorie şi hotărîri, care pe vremea aceia, păreau cu totul deşănţate părinţilor săi. A fi, pe vremea aceea, actor, era o declasare; ca şi cum, tamnesam, un evghenist s'ar hotărî să intre în breasla mişeilor. Nu tot asta era şi părerea lui Matei Millo: el stăruеşte să-şi îndrepte studiile şi activitatea după imboldurile sufletului său, simţind că are datoria să cinstească darul care-i fusese hărăzit.

Părinţii îl ameninţă, îl asupresc, el se revoltă, părăseşte casa părintească şi pe

---

1) Din *Franţuzitele* de *C. Faca.*

ai săi şi intră, nepregătit, într'o viaţă de luptă şi lipsuri, spre a-şi îndeplini destinul.

A stăruit să i se dea o slujbă, ceeace nu era greu. Neamurile însă s'au rugat să fie dat afară, ca să-l constrângă la ascultare. Şi-a alcătuit o trupă de amatori şi a început să joace. Slugile aduse la reprezentaţie de neamurile sale l-au fluierat. Nici asta nu-l putea opri. Incurajat de tinerimea generoasă a timpului, a stăruit; şi chiar în 1835 reprezintă *Un poet romantic* şi *Postelnicul Sandu Curcă.*

Insuşirile lui artistice apar aşa de mari, încât tineretul şi personalităţile înţelegătoare alcătuiesc subscripţii în folosul lui, la care se adaugă veniturile dela reprezentaţiile pieselor pe care le-am pomenit, — şi Millo poate pleca la Paris, în 1836.

In capitala Franţei a stat opt ani şi ceva, luptând mai ales cu lipsa, sprijinit când de prietenii din ţară, când de compatrioţii dela Paris, găsind şi singur o parte din mijloacele de trai — printr'un angajament la *Théâtre Vaudeville* din Paris.

In sfârşit inimile părinteşti se îmblânzesc. Cel ce fusese un rău ş'un bezmetic se bucură de iertare. Pe de altă parte prietenii îl chiamă ca să organizeze teatrul moldovenesc. Millo se întoarce la Iaşi.

In acel an al întoarcerii lui, 1844, direcţia acestei instituţii fusese încredinţată lui beizade Neculai Suţu, care primise, cu condiţie să aibă alături de el pe comisul Matei Millo.

Imprejurările politice fac pe acel distins, foarte cult şi subţire intelectual, care era Neculai Suţu, să se retragă. Direcţia teatrului francez a fost încredinţată artistului Victor Boireaux Delmary, iar pentru reprezentaţiile româneşti stăpânirea a însărcinat cu direcţia pe Millo.

In răstimpul lipsei lui Millo ,societatea ieşană avusese în fiecare an un număr de reprezentaţii româneşti, sub conducerea artistului Costache Caragiale. Traducerile fără relief ale lui Aristia, Costache Caragiale le declama cu ifos şi patos. Amatorii de teatru naţional nu ascultau cu plăcere o limbă artificială şi nu-şi înălţau sufletele în proporţia glasurilor şi gesturilor actoriceşti. Matei Millo avea să le aducă cu totul altceva.

Stagiunea teatrului românesc, sub direcţia deosebită a lui Millo, alături de teatrul francez, s'a deschis la 2 Decembrie 1848 cu piesa originală *Nişcorescu*, comedie vodevil în 2 acte, având ca *lever de rideau* un act intitulat *Hangiul*.

La 26 Decembrie 1848, adică acum optzeci de ani pe al optzeci şi unulea, s'a reprezentat pentru întâia oară *Baba-Hârca,* 2 acte şi un tablou, vodevil vrăjitorie, cu muzică pe motive populare româneşti de compozitorul Flechtenmacher, şeful orchestrei teatrului. Distribuţia primă a fost următoarea: Millo în Hârca, Teodor Teodorini în Chiosa, Neculau în Lascu, Luchian în Bârzu, Gabriella Negroni în Viorica şi copila Nini Valery — fiica actorului francez Momenet — în Ingerul păzitor.

Piesa s'a bucurat de un succes nemai pomenit până atunci. Nu numai publicul obişnuit a aplaudat-o. S'au desfundat cele mai depărtate mahalale şi au venit să vadă şi să audă — împlinind un vechiu cuvânt: ale tale dintru ale tale.

In stagiunea următoare, Millo lucrează cu acelaş spor şi tot aşa şi în anul celălalt 1850, când întreprinde cu *Baba-Hârca* un mare turneu — nesubvenţionat — prin Moldova şi prin Muntenia.

Ajungând la Bucureşti în mijlocul intrigilor şi geloziilor breslei, Millo găseşte un ocrotitor generos în Vodă Barbu Ştirbei. Răsunetul reprezentaţiilor piesei a fost enorm în capitala Munteniei. Au venit şi proprietarii de moşii în convoiuri de căruţe, ca să vadă *Baba-Hârca* şi pe actorii moldoveni, s'audă un graiu curat popular aşa cum nu erau deprinşi s'audă pe scenă şi o muzică izvorîtă din sufletul neamului direct, ca un izvor din stânca muntelui.

Aceste repetate izbânzi artistice hotărăsc pe Matei Millo să rupă complet cu prejudecăţile clasei lui şi declară că se simte artist şi înţelege să fie socotit de atunci înainte ca atare. Titlul lui de nobleţe este talentul dat de Dumnezeu, nu rangul de boierie cu care l-a miluit Domnia.

Succesele lui la Iaşi durează până în 1854, când Delmary, aducând o trupă de operă italiană bună, reprezentaţiile româneşti sânt abandonate de public. Artistul, jignit de această scădere, se hotăreşte, în sfârşit, să primească ofertele pe care i le făceau Muntenii şi pleacă la Bucureşti împreună cu Flechtenmacher, căruia i se dă direcţia conservatorului de acolo.

Din acest an 54, Millo rămâne în Bucureşti, preţuit ca un mare actor şi renovator în arta dicţiunii. El este acel care, ridicându-se în faţa şcolii declamatorii a lui Aristia şi Caragiale, precum am mai spus, preconizează o artă simplă ş'o dicţiune naturală. In privinţa aceasta el trebue să fie pildă şi multor artişti din generaţia de azi, care se complac în declamaţie şi farsă.

Din când în când se întoarce în patria sa, în turnee, şi mai ales dă cicluri de reprezentaţii la Iaşi, unde este totdeauna preţuit şi se simte într'o atmosferă de înţelegere a artei, pe care acest oraş de intelectuali şi oameni subţiri o păstrează încă .

La 19 Octombrie 1889, a jucat pe scena dela Sidoli, împreună cu societatea dramatică ieşeană, în *Lipitorile Satelor* — piesă în care colaborase alături de Alecsandri şi în care juca, cum n'a mai jucat nimeni, rolul Ovreiului. Dealminteri, în multe din piesele prietenului său Alecsandri, Millo a avut creaţii incomparabile. A rămas şi astăzi în amintirea vechilor ieşeni neştearsă înfăţişarea sa din *cucoana Chiriţa.* In acea zi de 19 Octombrie, a fost sărbătorit de un imens public, într'un entuziasm până la lacrimi şi într'un succes de veneraţie care a fost ultimul. In Septembrie 1896 Millo trece din această viaţă dincolo, la vârsta înaintată de 83 de ani, cu puţin înainte de inaugurarea clădirii nouă, în care spiritul lui tutelar continuă să stăpânească şi va mai stăpâni.

Cariera piesei lui, care s'a reluat anul acesta, a fost dintre cele mai fericite. A fost piesa de roditoare turnee nu numai a lui Millo, ci şi a altor actori. In vremea când Basarabia era în întuneric, despărţită ca de un zid până la cer de noi, actori moldoveni, sub conducerea lui Pochea Alecsandrescu, izbuteau să însufleţească pe fraţii noştri de dincolo cu *Baba-Hârca,* ale cărei dulci melodii încântau şi pe ascultătorii cari nu cunoşteau limba noastră. Primii cuceritori ai inimii Basarabiei, după un veac de întuneric, au fost actorii moldoveni, — şi *Baba-Hârca* este piesa care a rămas în amintirea basarabenilor ca într'o aureolă.

Piesa aceasta s'a reluat necontenit în Iaşi, cu foarte buni interpreţi. Mulţi din ieşenii vechi îşi mai aduc aminte de Mihai Arceleanu, care a intepretat pe *Hârca* în urma lui Matei Millo. După Arceleanu a jucat pe *Hârca* Momuleanu. Acum în urmă rolul îl joacă cu acelaş succes Vasile Boldescu. Pe vremuri, în alte părţi, şi-au făcut celebritate cu acest rol bătrânul Anestin dela Craiova, şi un mare actor ambulant Burienescu.

In privinţa interpretării norocul piesei s'a menţinut.

In unele epoci nu era an în care, la sărbătorile de iarnă, să nu se producă aceeaşi năvală la teatru pentru vrăjitoria lui Millo. Acum aproape douăzeci de ani, având cinstea să iau şi eu conducerea teatrului ieşean, am restabilit tradiţia, — şi *Baba-Hârca* s'a jucat regulat în mulţi ani, cu succes neşterbit. Alte conduceri au întrerupt şirul, din motive pe care nu le pot înţelege; căci pot preţui pe Ibsen, Shaw şi Pirandello, păstrând dragoste în acelaş timp lui Alecsandru şi lui Millo. Ceeace putem găsi noi în operele noastre, fie şi naive, nu ne pot da nici odată străinii. Directorul actual ia din nou spectacolele acestei piese, în condiţii foarte favorabile. *Baba* lui Millo continuă să rămâe credincioasă Mascotă, în rezervă în dosul culiselor.

Baba-Hârca va fi având, din punct de vedere literar şi dramatic, unele scăderi; a fost însă o floare a pământului nostru. Are covârşitoare importanţă şi prin valorificarea motivelor de muzică populară. Pentru aceasta, se cuvine să pomenim cu pietate numele lui Flechtenmacher alături de al lui Millo. E nevoie oare să conchid că *Hârca* repetă pentru generaţiile actuale un vechiu învăţământ? Rost de existenţă şi valoare durabilă artistică pot avea mai ales operele care radiază din sufletul nostru etnic. Oamenii însă înţeleg greu adevărurile, iar artiştii şi mai greu decât oamenii de rând.

MIHAIL SADOVEANU

NOTE BIOGRAFICE

Millo s'a născut în Iaşi la 1813, din neam de boieri de al doilea rang, destul de cuprinşi, având bună aşezare la Spătăreşti lângă Fălticeni. De acolo se deschid minunate privelişti spre Valea Moldovei şi spre munţi.

In Iaşi, familia Millo avea case cu două rânduri în actuala stradă Gh. Mârzescu, căreia în vechime îi zicea uliţa Millo.

Copilăria şi-a petrecut-o la Spătăresti şi, cum era atunci în obiceiul boierimii, carte a învăţat în casă, cu preceptor, destul de târziu şi destul de superficial.

Teodor Burada arată, în *Istoria teatrului moldovenesc*, că Millo a trecut, dela învăţătura din casa părintească, în pensionatul francez din Iaşi al lui Victor Quinem — unde a avut buni îndrumători pentru studii literare, în deosebi pe profesorul Lincour, pentru limba franceză.

Mai târziu a studiat câţi-va ani la Paris. A fost întemeetorul teatrului românesc, a slujit prima scenă a ţărei mai mult de o jumătate de veac.

In vârstă de 82 de ani, s'a stins în Septembrie 1896.

poezie

I. U. SORICU

DOINA

I

Pădurea cântă'n calda după-amiază
Şi murmurul pâraelor o 'ngână,
La umbră stă păstorul într'o rînă
Din fluer cântă doine şi visează.

Acolo'n sat, departe, o bătrână
In rostul pânzei fir cu fir aşează,
Ştergar vărgat ea ţese şi oftează,
Trecând suveica rar din mână'n mână.

Şi-acolo'n sat, departe, la fereastră,
O fată mare coase la şabace,
Cresc florile subt mâna ei măiastră,

Şi-al sufletului dor ca să-şi împace,
Incepe dulce : Verde samulastră,
Te duci, bădiţă, dar eu ce m'oi face ?

II

Pe drumul tău tu ia-mă şi pe mine,
Mai blândă pribegia să ne pară,
Voi fi lumina ta pe drum de seară
Indreptătoare pururi spre mai bine.

Şi umbra ta, în zilele de vară,
Te voi feri de farmece streine
Căci am să fiu chemarea care ţine
Un tânăr dor legat de-un colţ de ţară.

In calea ta norocul voi abate
Pe fire descântate de suflină,
Pe flori din trei hotare adunate.

Cu inima de dragostea ta plină,
Din spini ţi-oi face ramuri încărcate
Şi din streinătate o grădină.

III

Iar umbrele coboară prin zăvoaie,
Se prind de crengi ca flamuri uriaşe,
Răsună doina tot mai pătimaşe
Şi tot mai încălzită de văpaie.

Cu scâncet de copil flămând în faşe
Pe troiţă s'aşează o cucuvaie,
Zefirul crucea brazilor o'ndoaie
Şi flueră prin stâncile golaşe.

Acolo'n sat o mamă obidită
Işi mângâe în visul ei feciorul
Şi-acolo'n sat o fată iscusită,

In brâu îşi prinde furca şi fuiorul
Şi toarce'n faţa lunei, liniştită:
Bădiţa i-a trimes pe stele dorul...

STROP

Picăturile de rouă s'au unit
Şi atârnă pe un vârf de frunză mică ;
Picătură străvezie, o mărgică,
Sărutată de văzduhul infinit.

Dar cum tremură în lumină mi-e frică,
Să nu-i văd cristalul rece prăbuşit
In ţărâna care-aşteaptă negrăit
S'o înghită mai de grabă de cum pică

Vino tu, mai bine, dragă! — cum te ştiu
Insetată de ţi-s buzele ca focul,
Ca să-ţi picuri limbei tale stropul viu;

Şi în tremurul licoarei cu sorocul
Şi magia înălţimilor cereşti
Că-mi guşti sufletul, tu nici n'ai să gândeşti

GH. TALAZ

AMINTIRI

Eu port în suflet amintiri
De crizanteme şi de crini,
De liliac şi trandafiri,
Şi de buchete de mălini.

De nopţi cu stelele târzii,
De ochi senini şi languroşi,
De plete lungi şi aurii,
De paşi uşori, călcând sfioşi.

De-o cărăruşe sub cireşi,
De-un murmur dulce de izvor,
De albă floare de măcieşi
Şi de-un surâs ameţitor.

De sălci întinse până 'n drum,
De povestiri un lung şirag,
De erburi pline de parfum,
De braţe 'ntinse drag-spre-drag!

NICOLAS BONBONOVITCH
pictor
Veveani-Struga (Banatul Jugoslav)

OBICINUINȚA

(INSEMNĂRI)

de I. AGÂRBICEANU

— „Se obicinuește omul cu toate, bădiță Vasilie, și cu binele și cu răul. Ba mie-mi pare că mai de grabă cu răul. Ajungi de înoți în el ca peștele 'n apă.

Pare-i rău viermelui că se târăște pe pământ, că nu are picioare să umble ca omul, ori aripi să zboare ca pasărea? Dar asta se întâmplă, vezi bine, când te-ai trezit în sărăcie și necaz. Mai greu se obicinuesc cei cari au gustat odată și din bucuria vieții.

— Da, răspund eu, două daruri are omul pe pământ: uitarea și obicinuința. Și se pare că amândouă nu sunt decât unul singur. Se pare că începi a te obicinui când începi a uita. Dar crezi tu, Ilarie, că de bine se ferește cineva?

Mergeam amândoi, cu toiegele bătrânețelor în mână, pe ulița morii. In depărtare se auzia vâjeitul apelor. Ulița era pustie la ceasul acesta de ojină.

— Nu se ferește nimeni, bădițul meu, de bine, dar n'apucă să se obicinuiască cu el, să fie mulțumit: fuge mereu după altul, mai mare, sau care i se pare lui mai mare. Binele de eri, azi îi pare neînsemnat, iar iar cel de mâine, vrednic de-a alerga după el. Și, din potrivă, răul de eri îți pare azi o nimica, până ajungi să te temi de-un singur lucru. Să nu dea o pacoste și mai mare peste tine. Iar dacă vine și asta, dup'o vreme te topești în ea și ea în tine, par'că ți-a intrat în carne, în sânge și în suflet .Nu-ți mai pare că o porți și o rabzi pe ea, și pe tine însuți. Adevărat este că te simți mai greu, mai de plumb, dar dai din mâini și din picioare și tot înoți prin vieață. Iată, m'au năpădit iar gândurile acestea trecând pe ulița pe unde n'am mai umblat de mult. Iți vei aduce și dumneata aminte de Nicuța Nuțulesei.

— Cum să nu-mi aduc aminte? Iată aici la stânga, casa ei. Mai dărăpănată, mai plină de muschiu pe coperișul de țiglă, dar văd că tot se ține în picioare. Nicuța o duce tot rău cu bărbatul? Imi aduc aminte că o znopea în bătăi. Mai trăește ticălosul?

— La ea mă gândeam eu, bădiță Vasilie, când îți spuneam că omul se obicinuește mai ușor cu răul decât cu binele. Ii trăește bărbatul și s'a întors din America.

— A fost în America? Un om ca el din ce să trăiască acolo?

— A fost. Zece ani a petrecut în lumea de dincolo de apă. Dumneata de unde să știi că n'ai mai dat de-un veac pela noi! Se hotărîre într'un ceas de beție, și nimeni nu i-a mai putut zmulge gândul din cap. Bea de stingea și striga în gura mare c'o să se întoarcă din America milionar. Mai erau gata de drum vre-o zece români, arși de sărăcie și de datorii, și bețivanul Nicuții se înhăită cu ei.. Și, pe lângă părinții lui, știi dumneata cine-l desmăța mai tare să nu plece? Nevastă-sa, prăpădita de Nicuța. Creștinii-i ziceau: „Lasă-l, soro să plece! Scapi de pacoste. Se vede că așa ți-a fost scris din milostivirea celui de sus: să ai și tu parte un an doi de hodină, să nu spui cu inima toată când vei închide ochii: Doamne mulțumescu-ți că m'adormi! Nu vezi că ți-a muiat oasele?“.

Dar nebuna, cât au ținut pregătirile de drum, n'a mai încetat cu bocetele, Părea că-i pleacă ficior june la armată! Nici după mort atâta tânguire. Ori cu cine se întâlnea pe drum, îl oprea să-i spună nenorocirea: Pleacă Ianuț în America! Și i se uita în ochi înspăimântată! Creștinii îi râdeau în față, unii; credeau că femeea plânge din vicleșug, să-și ascundă fericirea; alții îi spuneau: Ce i-e scris omului în frunte i-e pus! Lasă-l în drumul lui. Acolo-i va fi rânduit să moară, pe semne, și locul unde te-ajunge moartea te soarbe ca o vâltoare“.

Ticălosul de Ianuț se vede că-și cunoștea nevasta. Cu cât îl bocea mai cumplit nevasta, cu atât se îmbăta mai strașnic, și umbla împleticindu-se pe ulițele satului, dar cu capul veșnic sus; își părea lui însuși crescut în vrednicie, nu pentrucă cuteza să meargă peste mări, ci pentrucă îl bocea nevasta. De câte ori nu-l înfruntaseră oamenii pentru că-și snopea femeia în bătăi! Și el spunea tuturor cărora voiau să-l asculte: „asta-i legea femeii, ce știți voi“ Iată acum avea dovada în palmă: nevasta-l plângea mai cumplit ca pe un mort. Și umbla mândru bețivanul pe ulițele satului si nu s'ar mai fi lăsat de gândul Americei odată cu capul! Crescuse în ochii lui însuși de când văzu cum îl plânge Nicuța. Și s'a dus!

— „Securea rea nu piere“, zic eu, gândindu-mă că un om ca Ianuț a putut trăi zece ani în America, și să ajungă și acasă.

— S'ar fi pierdut de mult, bădiă Vasilie, dacă n'ar fi îngrijit-o amărâta de Nicuța: Toți oamenii după ce trec apele cele mari și multe, după-o vreme încep să trimită bani acasă. Numai cu Ianuț s'a întâmplat altfel: femeia-i trimitea bani în America!.

— Ei, comedie!

— Comedie, ori ba, e așa cum îți spun. Când a plecat bărbatul, au vândut o vacă. Nicuța nu s'a mai întâlnit cu alta 'n loc până azi. Apoi a vândut și pe cealaltă; au venit la rând oile, purceii. Tot la două luni, îi trimitea bani. Ianuț îi cerea să aibă de drum la întoarcere. Ii scria totdeauna că s'a săturat de țară străină, că s'a gândit la Dumnezeu, și-a recunoscut păcatul și că s'a lăsat de băutură dar că n'are bani de drum.

După doi, trei ani nu s'a mai găsit știutor de slovă în sat, care să-i facă scrisorile pentru trimiterea banilor în America: nebuna își vindea pe rând tot ce avea, moștenire dela părinții ei.

Plânsul și jalea ei dela plecarea lui Ianuț nu fusese nimic pe lângă desnădejdea ei de acum! Veni și la mine să-i fac scrisorile.

— Ai luat câmpii, sărac de tine, îi ziceam. Nu ți-a fost destul că îți toca zestrea acasă? Pe semne, cu toată bătaia, ți-o fi drag de el?

Când auzia de dragoste Nicuța se înfuria și se învinețea ca un curcan când îl flueri. Era destul, de altfel, s'o vezi uscată și îmbătrânită înainte de vreme pentru a ști că nu se mai gândește ea la așa prostie.

— Dacă nu mai ții la el, se vede că nu poți dormi „ne'mblătită“, îi ziceam. Dar ea mă privea cu ochi de vită beteagă, nu se supăra de vorba asta și stăruia să-i fac scrisorile. Nu eram nici eu omul pe care să mă prindă, și așa ajunsese să meargă la oraș să-i trimită lui Ianuț bani.

Până ce-i crescu copilul mărișor, și înțelese de ce e vorba. Cu măciuca o opria să mai vândă din avere! Pe cât de risipitor fusese bărbatul, pe atât de crutător răsărise feciorul său. Cercat'a Nicuța fel și chip să vândă pe subt mână, dar feciorașul îi adulmeca toate urmele. Și se începuse un trai mai cumplit între mamă și fiu decât între ea și bărbat; certe cari aprindeau casa si năvăleau pe ferști ca niște flacări.

Și, lucru ciudat, bădiță Vasile! Abea de când începuse traiul rău între ea și băiat, Nicuța înceta să-l mai bocească pe bărbat. Dar, cum nu-i mai trimiseseră bani, se treziră amândoi, într'o bună zi, cu el acasă, după zece ani de străinătate.

Averea ce le mai rămăsese era toată din zestrea Nicuții, și casa. La căsătorie Ianuț nu adusese decât un băț de corn frumos încrustat. Feciorul s'a însurat și Nicuța, afară de un loc și casă, scrisese tot pe numele lui.

Ianuț se întoarse mâncat de toate relele. Vr'o jumătate de an boli greu. Nu-i trebui nici rachiu ,nici tutun. Dar după ce se curăți de jeg, se puse și mai cu sete pe băutură.

Indemnată de băiat și de noră, Nicuța făcu pâră pentru despărțenie. Da' bine știu că nu se va despărți. S'a obicinuit cu răul și nu mai poate trăi fără el“.

Ascultam povestea rubedenii mele și mă gândeam cu desgust la neputințele firii omenești. Toată ziua am simțit un gust amar. Apoi am uitat întreagă povestea Nicuții. O suferință mai mult sau mai puțin în lume, ce însemnătate poate avea?

După vr'o patru săptămâni trebuia să părăsesc satul. Așteptam, la gară, sosirea trenului, într'un orășel vecin. Mă plimbam pe peron, cu gândurile împrăștiate, când o bătrânică cu obrajii plini de părăiașe, cu ochii cufundați în cap, mici și plini de licăriri, se apropie de mine.

— Să nu fie cu supărare, domnule, nu ești dumneata domnul Vasilică dela noi?

— Eu sunt.

— Nu te mai cunoșteam bine. Numai după mers dădeam cu socoteala că ești dumneata. Am auzit că ai fost pe la noi prin sat. Nu te-am văzut. Dacă te vedeam, ți-aș fi cerut un sfat.

— Cere mi-l acum.

— M'am băgat la despărțanie cu Ianuț, cu ticălosul acela de bețiv, că trebue să-l ști dumneata.

— Il știu. Dumneata ești Nicuța?

— Eu, păcatele mele. Am luat *avocat*, și azi am *citație*. Ce să fac: să mă duc, să nu mă duc? Să mă despart ori să nu mă despart?

Mi-am adus aminte de întreaga poveste a lui Ilarie, și începui să-i vorbesc cu convingere pentru despărțenie. Așa un om trebue lăsat să se pocăiască. Trebue lăsat să crape! Nu-i vrednică și ea de un trai mai omenesc la bătrânețe!

Bătrânica mă ascultă, lăcrimă, dădea aprobător din cap, ofta și suspi-

MADRIGALUL

de SĂRMANUL KLOPSTOCK

I

— „Aş putea să jur! Am toate motivele să cred că nu suntem departe de marginea prăpastiei, în care, în curând, va trebui să se prăbuşească sărmana noastră idilă! Am pàndit din întuneric, situaţiuni, gesturi, ba chiar demersuri meşteşugite, din care am dedus că, Widmer are pe biuroul lui particular, o scrisoare anonimă — ghilotina dragostei noastre — cea mai eloquentă şi mai patetică dovadă a îngustimii de suflet şi a răsbunării amantului înlăturat!

— „Şi pentru asta m'ai prevenit că ar fi prudent să nu ne vedem în noaptea asta? Aşa dar: dragoste condiţionată de împrejurări vag tălmăcite, sancţionată de o bănuială pe cât de stupidă pe atât de fadă, dusă la eşafod, de mârşevia unei ticăloase brute cu chip de om, anonimul care sucombă cu ghiara în suflet, intoxicat de veninul geloziei, şi, din care a avut totuşi putinţa, în spasmurile agoniei, să strecoare un strop, pe biuroul soţului inocent.

— „Ah! pentru numele lui Dumnezeu, Thérèse, dar am dovada unei întregi serii de peripeţii, din care reese clar, mârşevia biletului albastru! Zadarnic m'am trudit aseară, după ce făcuse plata oamenilor, în biuroul şantierului, să-i storc aluziuni, din care se pot deduce, cel puţin aparent, provenienţa stării lui abătute.

— „A mototolit hârtia în buzunar, şi m'a expediat milităreşte în comptoir.

Şi Raul Mihail, secretarul oţelăriilor „*Widmer & Leist*“, sfârşind brusc dialogul acesta care ar fi prelungit inutil epidemia dezesperării, se surghini, cu cheia, în vizuina lui de meditaţii, lăsând pe Thérèse pradă celor mai atroce prezumpţii, cari, din nefericire pentru amândoi, aveau mai mult menirea să înnăbuşe de-apururea amorul lor incurabil, decât aceia a îndepărtării frigurilor bănuelii! Nu mai puţin un fior de groază — care aşează brusc în sufletul ei o îndoială asupra sincerităţii argumentării adusă de Raul, pentru amânarea obicinuitei lor întâlniri — făcu să doboare, într'o înfrângere sufocantă, toată semeţia Thérèsei, edificând-o netăgăduit că, această atitudine a amantului avea la bază hotărîrea fermă de a suprima întrevederile culpabile şi a se pune, astfel, capăt amorului lor ascuns. Dar, într'un timp, Raul auzi sgomot la uşe. Bucătăreasa care îşi concediase şi ea soldatul, aşeză pe masa lui o scrisoare închisă, sigilată, şi o foaie de hârtie de culoarea aceleia pe care Raul o zărise strecurându-se în ajun, în mâna lui Widmer, odată cu ziarele de seară. Această nesocotinţă îl încremeni. Din ea se desprindea exuberanţa unei pasiuni bolnave, împinsă până la catastrofa prăbuşirii ei însăşi şi în care Raul vedea pierderea secretariatului, în cazul când scopul pus la cale cu plicul cel închis şi cu şuviţa de hârtie, nu ar fi triumfat!

Şi Raul citi îngrozit:

— „De ce m'a îndepărtat cu atàta uşurinţă, pretextând o prevenire a lui Widmer contra-ne? Şubred argument pentru a fi la adăpostul unui eventual cataclism!

— „Ah! ce neîndemànatecă am fost, când am tras din sufletul său pumnalul îndoelii! Trebuia să-l mai las încă, bine înfipt, şi încă mult departe de inima şi slăbiciunea mea. Fără îndoială, ca un mironosit ce eşti, ai simţit căderea mea definitivă, şi, acum, sătul de sinceritatea mea, te pregăteşti să fugi, lăsându-mi obligaţia de a lupta pentru amândoi! Este laş ceeace faci! Ei bine, da, voi lupta şi, în ziua când voi isbuti, îţi voi cădea din nou la picioare ca o proastă şi atunci voi şti să răscumpăr toată durerea şi toată îndoiala trecutului. Dar află că de data aceia nu-mi vei mai scăpa. Vei fi al meu, alături de Widmer! Totuşi, trebue să te pun la o grea încercare! Ajută-mă în lupta ce mi-am impus pentru fericirea amândurora şi atunci, după izbàndă, fructele succesului savurându-le împreună, parfumul lor să ne adoarmă de veci!

„Ei bine, Raul al meu fricos, tu eşti sortit, în numele dragostei noastre, să ticlueşti „adevărata scrisoare anonimă“, pentru a spulbera, astfel, toate bănuelile în cazul când, într'adevăr, Widmer ar purta în vestonul lui o astfel de scrisoare şi cu care ar pândi confirmarea ticăloşiei. Pe bucata de hârtie ce însoţeşte scrisoarea — hârtie de culoarea aceleia a corespondenţei pe care adversarul tău de moarte Leist, mi-a aşternut „romanul“ dragostei ce-mi nutrea, tot fără.... ştirea lui Widmer (!) şi pe care i-am îngenunchiat-o, culoare identică cu aceia a terfelogului primit de Widmer cu ziarele de seară şi a cărei citire îi adusese în pomete paliditatea craniului — vei scri, cu litere oribil mutilate:

DOAMNA,

„Toată mişcarea intregei dv. fiinţe vă este, clipă cu clipă, scrutată şi îndelung urmărită. Dacă mai credeţi în vreo umbră de adoraţiune din parte-mi pentru dv., vă sfătuesc să luaţi dispoziţiuni pentru concedierea secretarului soţului dv. Lucrând în acest sens, suveranul dv. sufletesc va deduce în mod logic, că prevenirea, ce i-a fost remisă sub forma odioasă a anonimatului, a fost gestul unui isgonit din graţiile casei „Widmer & Leist“, iar rezultatul fatal va fi acela, că vălul îndoelii se va risipi ca furia unui val spart!“

„Ai înţeles speriosule? Observi la ce disgraţios procedeu am recurs în scopul de a minţi mai departe o căznicie pătată de o dragoste de care te îndoieşti? Şi asta numai pentru împrejurarea că văpseaua terfeloagelor lui Leist a coincis la culoare cu aceia a scrisoarei, pretinsă anonimă, şi care te-a vârât în refugiul tău morocănos şi tăănesc, şi din care, pentru ca să te scot, trebue să lupt aprig, până la o nouă anonimă şi care sper că e pe drum! Astfel înarmată, mă voi prezinta lui Widmer, extrem de... abătută, remiţându-i scrisoarea pe care mi-a dat-o grădinarul din legătura lui soioasă, — o legătură în care se hotăra prăbuşirea unei căsnicii de un sfert de veac şi se reclădea o idilă pe ruinele ei!

In timpul acesta, un tril delirant de privighetoare înamorată de creştetele unor pini gigantici, cari scriau zig-zaguri de oţel pe o geană de cer şi care îşi cânta cronometric iubirea la aceiaşi oră, sfăşia văzduhul, încremenind puişorii rămaşi în stuf şi.... condeiul în mâna Thérèsei, care abea putu sfârşi:

„Intoarce-te apoi într'un târziu, cu o atitudine de îndepărtare, de oboseală extenuantă, având aerul că vii după un drum lung şi nefolositor, bătătorit aşa, în neştire, şi că tot ce s'ar putea petrece în casa asta, te interesează tot atât cât şi noroiul adus de cismele tale, care au călcat, în lung şi în lat, acel drum. Opreşte-te apoi în poartă, cu aerul infinitei deprimări şi fixează-ţi atent auzul spre creasta pinilor. Dacă la acea oră prin efectul unei divine coincidenţe, pusă la cale de cel ce se zice că ştie, aude şi vede toate, privighetoarea va trimite cerului ca un „*madrigal*“ de isbândă trilul ei de amor, vei şti că jos, în casele îndoliate de grozăvia „adevăratei scrisori anonime“, totul s'a sfârşit cu bine; iar eu, reculeasă şi înviorată, voi amesteca în expansiunea privighetoarei, toată volubilitatea mândriei şi slava reuşirei noastre.

„Apoi, vei intra în casă, păstrând totuşi un aer de îndobitocire!

„Dacă însă, tot la aceiaşi oră se va înălţa în schimb, anevoios şi sinistru, spre pinii de oţel, coţofana cea beteagă şi căreia îi voiu deslega eu belciugul rebelei sale captivităţi — ca una ce voi şti, auzi şi vedea toate — vei afla că jos, în casele îndoliate de grozăvia aceleiaşi „adevărate scrisori anonime“, s'a lăsat pentru totdeauna vălul prăbuşirei, iar eu părăsită de puteri, voi amesteca, în croncănitul acelei cucuvele, toată resemnarea şi înfrigurarea ireparabilei pierderi.

Iar tu nu vei mai intra în casă“!...

II

Intr'adevăr, petecul strecurat printre ediţiile de seară ale ziarelor şi corespondenţei oţelăriei „Widmer & Leist“ — şi pe care Jean Widmer îl cetea cu îndurere unui ordin de chemare la regiment, evocând pe dibuite, grabnic, netemeinic, pe toţi pizmuitorii firmei, ca făuritori ai unei astfel de infamii, — era o scrisoare anonimă! O mânie surdă, cu repercutări dureroase până în sfârcul inimei, îi aşeza lacrimi fierbinţi printre firele genelor aplecate pe slovele biletului infam şi cari — în danţul lor macabru şi batjocoritor, dela pleoape la la-

---

na. Mă gàndeam: i-am vorbit la inimă, o să se despartă de beţiv.

Când îmi isprăvii toate argumentele, Nicuţa îşi potrivi traista în spate, îşi drese glasul şi mă întrebă:

— Cât să fie ceasul?

— Aproape unsprezece.

— Vai de mine, zise ea speriată, şi eu la unsprezece trebue să fiu la avocat! Aşa mi-a spus: dacă nu vrei să te desparţi, când îi căpăta *pecetea* vii la mine şi-mi plăteşti două mii de lei de cheltuială, şi stric ce am făcut până acum. Altfel, dau drumul hârtiilor... Iacă, am adus banii şi mă grăbesc să-i dau. Mai rămâi cu sănătate şi d-ta domnule Vasilică“.

Şi, dând din coate, se strecură prin înghesuiala de pe peron spre eşire.

I. AGARBICEANU

crimi — înjosea, în mod hidos, conduita d-nei Widmer.

Indoiala asta chinuitoare tindea să atribue „tuturor" ticăloşia anonimatului, de oarece această decădere morală, neaşteptată, a primului coasociat din firma invidiată, făcea deliciul tuturor! De altfel, chiar dacă vre-un eventual rezultat îmbucurător, ce ar fi reuşit dintr'o anchetă, ar fi confirmat murdăria care se aşezase de-acurmezişul fericirii lui, Olga, camerista, care-i cunoştea toate mărunţişurile afacerilor şi ale sufletului, nu era prea departe de el! Şi aceste spuse în taină, sie-şi, ca o palidă consolare, nu aveau alt rost decât să-i mărească chinul, din moment ce dubiul nu întârzia să apară într'o posibiltate de trandeţe cu Olga şi între eventuala nevinovăţie a Thérèsei! Mai departe reflecta chiar dacă nu ar fi mai prudent să-şi înăbuşe mânia, renunţând a mai lua vre-un interogator d-nei Widmer şi adunându-şi toate puterile unei resemnări de invidiat, să urmărească cu tenacitate, momentul unei surprinderi, pentru a strivi în patul comun pe ambii complici! Un moment, ideea îi surâse; ba chiar o studie în amănunt, aţintindu-şi privirea încă înlăcrămată, spre lama de tăiat filele, care păta, într'un fulger scurt, mapa de pe birou. Dar renunţă subit, întrezărind consternarea juraţilor. Să o alunge, efectul ar fi fost priincios trădătorului, care nu ar fi întârziat să o urce în mansandra lui de excroc ambulant, alimentând-o cu minciuni şi expediente. In acest caz, se gândea că ar trece de imbecil şi învinuit chiar de lipsa de curaj a unei răsbunări, oricare ar fi fost ea! Aşa că totul era subordonat temeiniciei scrisorii anonime! Atunci care ar fi fost mijlocul controlului? O tentativă de incursie, în sensul unei anchete făţişe, dând greş, epilogul ar fi fost mai crud; ridicul şi gelos, iar tăinuitorii ar fi triumfat de două ori în aceiaşi cauză! In spasmul unor astfel de frământări cu simptome de înfrângeri odioase sau desuccese înviorătoare, se ivi pe neaşteptate Thérèse, înarmată cu cea de a doua anonimă, care avea să zdrobească... „*calomnia*".

— „Ţine Jean, cea mai ticăloasă îndrăzneală dintre toate ticăloşiile omenirii! Sper că cu aceasta se va pune capăt ori cărui fel de bănueli şi cari ar putea să aducă învinuiri pe nedrept. Dar, mai întâi de toate trebue să înlături din şantier, fără nici o întârizere, pe Raul ăsta al d-tale, parvenitul acesta care a împuiat oţelăriile cu protecţia d-tale.

Si Thérèse dete drumul acestui prim acces de indignare falsă, pentru a nu lăsa timp soţului să izbucnească, reuşind astfel să tempereze oarecum mânia coasociatului firmei „Widmer & Leist". La rândul lui, Jean ascultă această îndurerare prefăcută, stupefiat, cu o buză şi cu o nouă anonimă în jos, ceia ce încuraja profund pe intrerupătoarea mâniei. După această atitudine, de un comic dureros, Thérèse putu să se edifice că într'adevăr, între ziare se trecurase „o anonimă albastră" şi că bănuiala lui Raul n'a fost lipsită de temei.

Şi pe dată un suspin pedant, de admiraţiune pentru amantul „*prevăzător*" o înfioră adânc, dându-i un curaj straniu care risipi teama şi turburarea.

Intre timp Jean, aducând în palmă cea de a doua scrisoare anonimă şi înălţând la loc buza din mişcarea de letargie, în care i-o fixase nedumerirea şi groaza, observă, mai înmărmurit ca la început, batjocura în toată goliciunea, reliefându-se netăgăduit din culoarea hârtiei care era aceiaş ca şi a terfelogului pe care se ticluise „denunţul adulterului".

Apoi, mai era flagranta contradicţie care se aşeză între cele două bilete, făurite de unul şi acelaş calomniator, ceia ce de data asta afundă pe Jean într'o infinită nedumerire!

— „Dar toţi îşi bat joc de mine, într'un mod sălbatec, izbucni patronul lui Raul, sfâşiind, în mii de petice, hârtia celei dintâi anonime!

— „In orice caz, interveni cu laşitate Thérèse, ori cari ar fi demersurile ce vei lua şi în care nu mă voi amesteca cel de căpetenie este acela al îndepărtării lui Raul, fiind în joc numele şi cinstea mea! Apoi, adăugă cu toată perfidia hoţului strecurat ca prin minune de răspunderea furtişagului.

— „Se prea poate însă, să avem de a face cu un inocent; aceasta însă nu exclude întru nimic cauza dezonoarei în care mă afundă prezenţa lui pe şantier. Eu cea dintâi am citit această ticăloasă scrisoare şi nu am ezitat o clipă să cred, că nu vei hotărî de îndată îndepărtarea din casă a unuia din noi doi, bănuiţii!?

— „Cum văd, optezi pentru un scandal în toată regula, în vreme ce eu mă trudesc să-l înăbuş; te poftesc deocamdată să-ţi păstrezi toată indiferenţa faţă de acest intrus, care, la drept vorbind, nu are altă vină decât aceia a bănuelilor pizmaşilor mei şi ai lui! Este drept, — continuă Jean, cu oarecare scădere a mâniei în glas, — care femee din societatea noastră nu a fost asediată cu scrisori de amor din partea „coasociatului meu; voesc să vorbesc de Leist. Spre el mi-am îndreptat dela un timp bănuelile; la dracu! de ce toată năpasta asta pe capul lui Raul? Mă prind chiar că nu s'a sfiit să-ţi ofere şi ţie platonicismul lui.

— Să lăsăm pe acest eroic letroman!

— „Adu-mi aci scrisorile — isbucni Jean, ridicând sprîncenele şi lăsând pumnii, aşa fel strânşi, încât i se dublau falangele.

— Dar nu vei dizolva firma, care ne-a adus toată prosperarea menajului, pentru gustul unui maniac şi care nu are nimic comun cu neobrăzatul care ne bombardează în scopul unui stupid amuzament, cu terfeloage anonime!

Din camera de fumat, în care Jean a sburat, lăsând distanţe de câte trei patru trepte, Thérèse putu distinge, clar, trăznetul unui pumn din cei doi, încleştaţi mai adineaori pe cusătura pantalonilor celui care se făcu deodată nevăzut, lovind, despicând, spărgând. Un sertar sări în aer, în vreme ce pe covor se pogorî o spuză de fluturaşi de... hârtie albastră şi pe aripioarele cărora se ofilise toată dragostea componentului firmei „Widmer & Leist", nutrită de vremuri, înascuns, soţiei coasociatului său.

— „Până şi azi nu se abţine de a nu-mi stercura din timp în timp, spicuiri din romanele pe care le cumpără, pentru a avea de unde fura, momindu-şi naivul său amor, mormăi Thérèse către Jean, care se apropia scos din minţi, cu un pumn de scrisori albastre.

— „Dumnezeule! răcni Jean, maximum de ticăloşie eşit din făgaşul închipuirii omeneşti; nu mai poate fi vorba de nici o îndoială. Insipida epopee amoroasă a lui Leist, răvăşită anost, pe aceiaşi hârtie a cărei imbecilă culoare, un moment în urmă, mă înnebunea, repune pe sărmanul Raul în lumina lui de devotament şi de cinste! Sceleratul!

— „Dar vai! scumpul meu Jean, cum iei o hotărîre de revanşă, aşa în pripă fără dovezi îndeajuns, pentru a jicni o inocenţă, şi cu ea şi faima unei firme?

„A abordá în felul acesta pe domnul Leist, pe o chestiune atât de dificilă, care înainte de toate loveşte direct în onoarea mea, însemnează că ai dat peste un adulter moral şi pe care, în interesul firmei, l'ai cocoloşit o bună parte de timp. Un singur lucru ar fi de făcut: să mă zdrobeşti într'o clipă, dacă, lângă pacheţelul d-lui Leist, s'ar fi găsit în acelaşi sertar şi dovada acceptării din parte-mi a nesăbuitului său amor!

Jean rămase buimăcit printre rondurile de muşcate roşii, cari ghirlantau peronul grădinii cu o părtie de jar, luând, par'că, într'ascuns, hotărâri drastice, dar a căror şubrezenie, îi trăda de îndată chinurile îndoelii, în vreme ce Thérèse, simulând îngrijorarea deranjului şi a spărturilor de la etaj, alergă într'acolo. Broaştele şi încuetorile, cu gingaşele lor baso-reliefuri aurite, fuseseră svârlite în aer, cu funduliţele lor roz. Şi în timp ce aduna toată podoaba asta drăgălaşe, redusă la muşoroaie mici de aur, şi care măreau valoarea desenurilor de pe covor, Thérèse îşi zicea, cu o voluptate orgolioasă: iată dar, dezastrul devotamentului meu nebun; fi-va oare Raul demn de el? Fără îndoială, aşi fi fost zdrobită dacă întâmplarea m'ar fi aşezat între furia lui Jean şi rezistenţa sertarelor! Ingraţii!

— N'am hotărît încă nimic, putu să îngâne Jean în momentul când Thérèse se apropia furioasă, cu poala plină de mărunţişurile splendidelor mobile!

— „Cu toate acestea, adaugă Thérèse întinzând spre Jean puzderia de firimituri scumpe, nu-mi fac nici de cum o glorie din răbdarea şi umilinţa ce am îndurat, cu atât mai mult cu cât eram pe punctul de a cădea în zvârcolirile unei remuşcări pentru victima netrebniciilor unui nemernic de anonim, care avea să mânjească inocenţa unui devotat al d-tale; - voesc să vorbesc de Raul!

— La dracu! cât p'aci să cer tribunalului comercial, dizolvarea firmei, încheiă Jean cu o satisfacţie dobitocească!

In timpul acesta, un tril delirant de privighetoare, înamorată de crestele unor pini gigantici, cari scriau zig-zaguri de oţel pe o geană de cer şi care îşi cânta cronometric iubirea, la aceiaşi oră, sfâşia văzduhul, încremenind puişorii rămaşi în stuf!

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

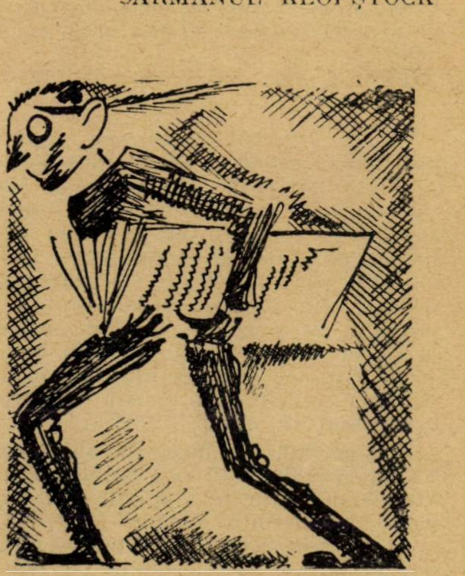

INTR'O DIMINEAŢĂ, LA ARGEŞ

— SCRISOARE —

de NIC. GRECU

Dimineaţa aceea de Februarie, senină ca o primăvară, mi-a rămas în suflet, aşa cum era atunci: limpede, că parcă cineva zidise pământul în cristal şi scânteetoare de ai fi crezut că cerul revărsase pe văile lumi, toată bogăţia lui de lumină.

Hotarele de sus ale năltimilor se depărtau zi cu zi. Coviltirul arcuit larg şi sprijinit pe genele albe dela sfârşitul pământului începuse să se albăstrească. Zările înfloriseră, parcă, din straturi de argint şi, până'n depărtări fulguiau funigeii de soare 'ntinerit. Nimic nu mai rămăsese din iarna umedă. Cerul ei de plumb, care, cu câteva zile 'nainte atârna deasupra caselor oraşului, se subţiase ca o lamă de oţel şi se ridicase sus. Inlături, pe dealurile sub cari Argeşul îşi topia molcom lacrimile de ghiaţă, vâlcelele îngenunchiate îşi ridicau zi de zi, frunţile. Pădurea alunecase pe coaste, în văi, împinsă de troene. Pe colnice se iviau, goale, petice de pământ arămiu. Picau stropi de aur în scrobul de marmură sub care amuţise grădina.

Iţi mai aduci aminte ce ne îmbia în dimineaţa aceea să stăm proptiţi de ulucile palanului din fundul grădinii caselor lui Damian, ştii, acolo, unde, cu multă vreme nainte trăise maestrul Odobescu? Grădina părea o imensă galerie de tablouri. Pomii erau flori sidefii, crescute într'un câmp de marmură. Şi brazii! Iţi mai aduci aminte brazii cari împăduriau, vara, vălceaua pitişurilor noastre!.. Se prefăcuseră ca 'ntr'un basm, pomi de Crăciun, în cari, printre zugrăvelile iernii licăriau daruri de ghiaţă din bunătatea soarelui. Nucul, moş bătrân, alb tot, sfătos, blând. Doar chioşcul dinspre oraş mai păstra umbrele amurgurilor din vara prieteniei cu Dorina cea sprintenă ca o căprioară, cu Viorica, şireată şi răutăcioasă la joc, şi cu Melania, micuţa cu ochi negri, cea bună si cuminte. Şi, — dacă n'ai uitat, prieten drag, — cu miss, vieneza englezită, îmbătrânită târziu, frumoasă pe vremuri, din câte arăta, cea îngăduitoare la joc, şi 'nţelegătoare în dragostile noastre copilăreşti, cea cu o viaţă, pe cât de necunoscută, pe atât de înduioşătoare! Ai uitat tu serile cu cântece, cu jocul gălăgios de-a inelul, cu gajurile cele din porniri nevinovate, cu poveştile, cu poeziile!...

. . . .

Sunase clopotul de intrare, când am plecat dela seminar. Pe platoul burduşit de atâta bătăturire, în ceasurile libere, nu mai rămăsese nimeni. Se liniştise. Mingea de foot-ball, cu care noi nu ne jucam niciodată, zăcea sub bănci, în fundul cine ştie cărei clase. Că atunci când vreunul din jucători vedea venind un profesor, se porniau cu toţii postomol, cu ea în picioare, până ce unu mai boţogaş o nimeria cu isteţime în uşa clasei şi dintr'o lovitură o punea la respect, deadreptul în colţul din fund.

Noi plecam să începem altă şcoală. Ne întovărăşisem fiindcă gândeam la fel. Nu ne 'mpăcam cu viaţa de seminar şi pace! Iezuitismul adequat otrăvia firea noastră vioae, muncită adesea de gând şi prea svăpăiată câte odată. Ne plăceau nouă, studiile filosofice mai mult. Cât ne ispitiseră întrebările despre Dumnezeu, despre creaţie, despre suflet! Şi, frate, câtă turburare era în inimile noastre, când nimeni nu ne putea desemna „necunoscutul", ca să ştim mult... ca să închinăm eroicul din noi Adevărului Celui mare, pentru lume, pentru binele ei! Iar când, câte unul din dascălii cei buni, cari au trecut, din mila lui Dumnezeu, pe la Argeş, îşi deschidea sufletul ca o fereastră spre înaltele piscuri ale metafizicii, unde desluşiam pe Dumnezeu, noi rămâneam ceasuri întregi de vorbă, răzimaţi de teii din fundul curţii de lângă râu şi răscoleam mai departe taina existenţii şi a revelaţiei, pânăce, târziu, clopotul ne chema la masă.

Aşa ne-am înfrăţit. Ne apropiase bogăţia de spirit şi distincţia de suflet a latinistului Vasile Ionescu din Olt şi vorba blândă, protecţia părintească şi înţelepciunea bunului părinte Duminică dela Jiblea

Si-aşa suiserăm în grădina villei de lângă San-Nicora, acolo, unde avea să ne 'ntâmpine de-atâtea ori, zâmbetul de mamă al doamnei dela Argeş.

Dar cum am adus vorba despre moarte? Cine, în bogăţia de lumină care îndumnezeia viaţa, a strecurat ideia înfricoşetoare a nefiinţii? Ne svâcnia în suflete atâta îmbărbătare, că nimic, nicio, putere din lume, n'ar fi putut să dărîme în noi, templul ridicat zilei viitoare.

Dincolo, pe celalt mal, morţii sfredeliau pământul să iasă. Ii momia atâta lumină. Nu ştii ce straniu ni s'a părut cimitirul atunci? Crucile, îngenunchiate pe mormanele de pământ, păreau că luptă să îngreuneze năvălirea celor de dedesupt..

In dimineaţa cu lumină vie, în care soarele biruise amorţeala iernii, gânduri mari ne-au încălzit, deopotrivă, inimile. Ne aripase atâta lumină, ne deslegase de pământ, şi geniul mistic al zilelor ce aveau să vină, furişat eteric în adâncul nepătruns din noi oglindea albumul ireal al atâtor visuri!

In marginea prăpastiei, pe care a săpat-o de veacuri râul Târgului, în spre răsărit şi miazănoapte, agăţaţi de ulucile palanului pornit în vale, când se ridicase soarele ca de două suliţi, sus, micşoraţi ca două puncte pe albul imaculat, într'atât ni se destinseseră sufletele, că multă vreme n'am ştiut de noi.

In dusul gândului spre înfloriri de vis ne-am văzut peste ani şi ani, ne-am bucurat neştiut, cum se bucură în leagăn, printr'un zâmbet, mititelul.

Cândva, am tresărit Pe faţa ta şi-a mea, prieten drag, a licărit, timidă, lumina nădejdei pentru mai târziu.

◆

Deasupra oraşului se ridica, în binecuvântarea de lumină, măreaţă, colina cimitirului.

Căuta, vitreg, spre toate încercările omeneşti, din vale. Crucile de piatră, bârnele de lemn, lăcrimau însufleţirii noastre tinereşti.

. . . .

Iţi mai aduci aminte? Un fâşâit de gemăt de subt îngenunchierea pământului s'a răvăşit în larguri. In vale picurau străşinile. Potopia atâta soare cimitirul, că în destinderea noastră, dincolo de hotarele cărnii, am plătit zădărniciei pentru cei de supt pământ, boabe mari de lacrimi...

La ce folosia atâta lumină morţilor?

Matei Millo la 60 de ani

...în Baba-Hârca

critica literara

LIPSA DE SOLIDARITATE INTRE SCRIITORI

Câțiva pseudoscriitori și intruși, intrați pe porțile dosnice în literatură sau prin canalurile cenaclelor literare, servind pe negustorii de literatură sau pe profitorii uzurpatori ai unor titluri ce nu le merită — împroșcă sudălmi și ocări, ori de câte ori văd să se pun bazele unei lucrări serioase sau unei publicații pur românești. Șacali sau blasfematori deghizați în scriitori români, apărători ai tuturor mișeliilor naționale, răspânditori de pornografii sau profeți de defetism, — cei cari fac panegiricul trădătorilor de patrie sau inamicilor acestei nații,—se reped cu furie nepotolită, crezând că publicul nu-i cunoaște, sau culoarea felinarului instituției nu este destul de vizibilă pentru a arăta destinația localului.

Din principiu, nu răspundem. Credem că între oamenii de aceeași profesie trebue să existe o margine de bună cuviință sau raporturi civilizate dela om la om. Din moment ce ai primit să faci parte dintr'o breaslă, să fii membru într'o societate de scriitori sau gazetari, ți se impun anumite obligații morale. Fiecare societate de acest fel are câte un juriu de onoare ce judecă, cu obiectivitate și amiciție, cazurile suspecte sau diferendele dintre colegi.

Dar, sub masca anonimatului și a lipsei de a reacționa, insultătorii de profesie cred că pot opera, fără a-și primi răsplata.

Dar publicul care plătește cere activitate și muncă pozitivă. Vrea să aibă echivalentul a ceeace plătește, iar noi trebue să avem în vedere că suntem între noi, ca doi birjari cari se gratifică pe stradă cu grațiozități cunoscute, ci oameni cu răspundere, cu o anumită ținută. Avem un rol de informatori obiectivi, de educatori ai tinerimii și ai publicului și când scriem trebue să îmbrăcăm odăjdiile cuviinței, respectului de sine și de altul.

Arta și literatura nu sunt un maidan, unde orice javră poate să-și facă mendrele, fără a primi corecțiunea cuvenită.

Introducerea metodelor occidentale în polemici, măsura în expresii, când e vorba de chestiuni personale — este o necesitate inexorabilă.

Mijloace turcești, perfidii asiatice, atacuri meschine ce nu compromit decât pe acela care le scrie, trebuesc evitate și condamnate.

De altfel suntem convinși, că toată lumea la noi începe să reacționeze contra anumitor atitudini îndoelnice, contra insultelor fără rost, contra cuvintelor excesive. Din această reacțiune va porni adevăratul curent de purificare. Fițuicile de înjurături și șantaj se răresc și dispar. Cei obișnuiți să-și creeze o meserie din atacurile nedrepte și injurioase au ajuns pe la periferia literaturii și gazetăriei, chiar, se poate, în afară de cercul preocupărilor serioase în publicistică și artă.

E un semn al timpului.

Atmosfera de ură între scritori, de neîncredere, de „țigănie“ a îndepărtat publicul cititor dela literatura națională. Este momentul stabilirii unui armistițiu până la pacea generală și indispensabilă. Nu este destul că fiecare din cei cari țin un condei în mână nu primesc nici zece la sută din echivalentul material al efortului lor? Fiecare din noi a trecut printr'o perioadă de apostolat în artă, cu sacrificii mari și nerăsplătite, până la moarte — în afară de vreo câțiva mai norocoși — un scriitor nu este sigur pe ziua de mâine, iar opera lui nici măcar publicată sau răspândită.

Pescuitorii în apă turbure trebuesc înlăturați. Grație neunirii, învrăjbirii dintre scriitori, profitori de multe ori fără un talent de seamă și fără preocupări de artă, își fac trebușoarele pe spinarea celor ce suferă și se sacrifică.

Edituri și particulari, cari scot azi o foaie, fac sacrificii materiale; cei cari scriu se jertfesc mai mult Molohului timpurilor noastre.

De aceea menținerea unor raporturi de colaborare, fiecare în sensul său și cu concepția sa se impune. Noi considerăm acest lucru ca o profesie de credință dela începutul carierei noastre.

De altfel cei cari vor trece de regulile profesiei lor, se exclud ei înșiși din Parnas, ca și asinul nepoftit în lăcașul celor nouă Muze.

◆

ION OJOG:

„Pridvoare“

(București, 1929)

Un poet care se caută, care s'a aflat în câteva poezii din cele mai reușite ale tinerilor de azi, dar care nu s'a lepădat de moda versurilor imperfecte și decadente.

Are viziuni de imagini clare:

Din sterpe stânci, spre ea, Pan se indrumă
Pe când în largul cu clătiri de grâne,
Lin, pescărușii trec, cu-aripi de spumă.

Ca bucăți reușite se prezintă „Vrăjitoarea“, „Imprimăvărare“, „Sonet ușor“, „Apus de iarnă“ (cu imperfecțiuni de ritm) etc.

Cităm ca model:

Cântă... Și'n selenara fulgurire
Invins de sara caldă parfumată —
Porni, ușor, simțirea torturată
In lieduri fermecate să-și resfire.

Cântă... Au ce Prințesă exilată,
Maestre, plânge n albă tânguire?
Căci liedul tău e ploaie de safire
Pe-un golf cu apa'n lotuși încărcată...

Au ce dureri de-apururi vinovate,
De sub arcuș, zbor, prins'au ca să iee,
Să 'nfigă 'n clar noi astre sângerate?

Cântă, incins, de-a lunei curcubee...
Si sub genunea bolții înstelate
Părea — intâiul plânset de femee...

◆

GALLIA (Revue d'études françaises), sub direcția d-lui profesor N. Șerban, Iași, editată de Cercul „Jules Michelet“, str. Buzdugan, Nr. 2.

In introducere, d. prof. Șerban scrie: „Franța este iubită în România. Limba și literatura sa figurează în programele tuturor școlilor cari se suprapun învățământului elementar. Nu i se poate atribui această preferință numai originei latine comune sau frăției de arme (Italienii au aceiași titlu la dragostea noastră și totuși influența lor intelectuală este nulă în România), dar mai ales, superiorității literaturii franceze. Claritatea sa, marele număr de idei generale ce le răscolește, cazurile de conștiință ce le studiază și grija sa pentru conștiință o fac mai instructivă și frumoasă ca ori care altă Clasicismul său ne învață ordine, echilibru, cumințenie și noblețe; marii săi cugetători ai secolului al optsprezecela ne învață marile principii cari sunt baza societăților moderne: toleranță, justiție, egalitate; romantismul său exaltă frumusețea sentimentului și predică frăție; operile sale moderne, — sinteza unei lungi sforțări naționale, a literaturilor străine și științelor, — crează mediul social necesar muncii colective și un ideal de frumusețe conform cu tendințele actuale.

„Literaturile celorlalte popoare posedă fiecare mari genii, frumoase opere: nici una, însă, nu prezintă acest ansamblu armonios și gigantic care dă literaturei franceze o valoare didactică unică. Ea completează, în mod minunat, învățarea elenei și latinei, poate chiar să o înlocuiască cu succes, pentrucă oferă un clasicism trecut prin sita sensibilității moderne, și, de aci, mai ușor de asimilat. Iată principalul motiv pentru care popoarele tinere o preferă oricărei alte limbi“.

Mai departe, după această magistrală expunere -- d. prof. Șerban arată necesitatea pentru România de a învăța franceza, pentru marile lor interese naționale, pentru îmbogățirea cunoștințelor lor lor și pentru valoarea ei față de minorități.

Gallia se va ocupa cu răspândirea culturii și literaturii franceze în România, cu traducere de autori români în franceză, etc.

Generalul Berthelot trimite o scrisoare de încurajare directorului revistei pentru că „ceeace se petrece în România mă interesează mereu și, printre câteva amintiri de tristețe și doliu, momentele de glorie însă apar tot mai strălucitoare. Șederea mea la Iași, în 1917, va rămâne întotdeauna în memoira mea...“

D. Dan A. Bădărău publică un interesant studiu asupra „României și romanului francez contimporan“.

Interesante și sugestive constatări și descrieri asupra „Mănăstirii Sucevița“, datorite d-lui profesor O. Tafrali. Studiu al d-lui Virgile Pinot „Mademoiselle de Lespinasse et Alfred de Musset“, — articol al d-lui prof. Popovici asupra lui Emile Picard.

Frumoase traduceri din Eminescu ale d-lui prof. Serban, recenzii, scrisori, etc.

Recomandăm cu căldură revista publicului cititor.

ION FOTI

A apărut volumul de proză: „INSEMNĂRI DIN TIMPUL OCUPAȚIEI GERMANE“ de *Pia Alimănișteanu*.

Prețul 100 lei.

teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAŢIONAL

„HAMLET“, cu d. Gh. Calboreanu

D. Liviu Rebreanu, directorul Teatrului Naţional, înţelegând ca şi predecesorii săi, că elementul tânăr este viitorul şi nădejdea de mâine a teatrului, a căutat să-l încurajeze în limitele posibilităţii. D-sa a rupt-o cu trecutul, — cu acel trecut mai îndepărtat când elementele tinere răzbeau cu mare greutate, sau cădeau învinse în lupta ce se dădea. Domnia sa a observat această lacună şi a încurajat actorii tineri şi merituoşi, punându-i să dubleze, ca astfel să-şi valorifice fiecare calităţile şi să-şi fixeze şi genul.

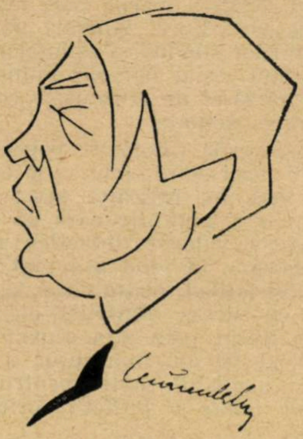

LIVIU REBREANU

E o măsură înţeleaptă care face cinste unui director de teatru.

D-nul Liviu Rebreanu care este şi un distins dramaturg şi a trăit mult printre actori, a observat toate lipsurile şi a căutat să le înlăture ocrotind actorii tineri şi astfel dând la iveală elemente cari fac fală teatrului. Negreşit, a întâmpinat şi mici decepţii, greşind cu unii cari n'au corespuns tocmai, aşteptărilor sale.

Dintre actorii tineri cari au dat dovada netăgăduită, de talent şi putere de muncă, d-nul *Gh. Calboreanu*, este printre cei dintâi, pe care cu plăcere îl putem enumăra.

Hamlet-ul d-sale (precum şi multe alte succese din anii trecuţi) ne-a făcut să vedem în D-sa un adevărat slujitor al *Thaliei;* un actor cu o bogăţie variată de resurse pentru teatru, înzestrat şi cu o putere de muncă rară, însfârşit o speranţă a teatrului românesc

L'am văzut pe Calboreanu în „*Hamlet*“ în matineul de Duminică. Era înconjurat numai de elementul tânăr al primei noastre scene. Mărturisesc aceasta m'a bucurat şi-a fost stimulentul care m'a hotărît să mă duc să văd spectacolul.

Din rolul titular atât de complicat şi greu, — considerat ca o piatră de încercare a marilor talente , Calboreanu a creiat un „Hamlet“ al său personal, care este un om adevărat, un om întreg, care ştie cine este şi ce vrea şi merge direct la ţintă, întrebuinţând toate mijloacele ca să şi-o ajungă, făcând pe nebunul numai atunci când trebuie, neapărat. A muncit mult Calboreanu, a studiat serios şi a interiorizat rolul, ţinând să aibă nota lui personală, văzând în Hamlet nu un bolnav sau un nebun ci un om adevărat copleşit de durerea covârşitoare a pierderei tatălui său ; un om care ştie ce face, care suferă, se zbuciumă, atingând adesea cele mai culminante puncte ale durerii sufletului omenesc. Şi Calboreanu a trecut ca un artist mare, prin toată gama variată a rolului. Scena în care Ofelia vine să-i înapoieze scrisorile,—a fost jucată magistral. Deasemenea şi acea cu *Regina* (când îl cheamă la ea să-l dojenească) de un dramatism impresionant: numai suflet şi nervi, încordare şi simţire. Nimic de prisos : gest, intonaţii, joc de scenă, joc de figură ; totul măsurat, bine nuanţat şi colorat , — dicţiune impecabilă , joc natural, spontan şi un glas de o frumuseţe rară cu un timbru metalic, impresionant şi cald, care-ţi merge la suflet.

GH. CALBOREANU

Calboreanu a plăcut şi a învins şi de data aceasta.

D-nul *Vojen* a fost rău distribuit în Laert. Nu e pentru D-sa acest rol. A fost o greşală sau o grabă ? Organul D-sale îngust şi voalat, lipsa de experienţă, precum şi unele stângăcii ale gestului au ratat scena cea mai mişcătoare, aceia a înmormântării Ofeliei, stricând efectele celorlalţi interpreţi.

In ultimul tablou însă (când se duelează) a fost ceva mai binişor, totuşi insuficient.

Emoţionat şi cu o vădită stângăcie în gest, d-nul *Soare* în rolul Regelui. D-sa părea plictisit, încurcat, se zorea să debiteze cât mai repede şi mai uniform textul, ca şi cum ar fi vroit să scape de o povară ce-l copleşea. Totuşi d-nul *Soare* are multe calităţi pentru teatru şi în alte roluri va fi la locul său.

D-nul *Victor Antonescu*, şi-a reluat un vechiu succes al său, în rolul bătrânului Polonius.

Degajat, măsurat, corect, d-nul *Theo*, în Horaţiu

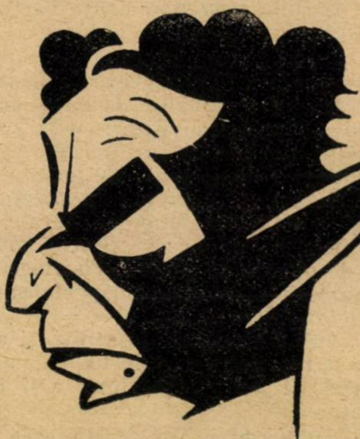

SOARE Z. SOARE

D-na *Eugenia Ciucurescu* a fost o regină adevărată, adică aşa cum a jucat întotdeauna acest rol care-i convine.

D-ra Dorina Demetrescu a făcut sforţări să joace Ofelia. Laudă D-sale ! Dar, n'a reuşit de cât în parte. Scena nebuniei, a fost jucată slab, anemic. A avut totuşi şi momente bune şi oarecare gingăşie.

In rolul actorului D-nul *Polizu* a dovedit încă odată bune dispoziţiuni pentru această carieră.

In rolul primului gropar d-nul *Ion Sârbu*, cu minunatele-i resurse a creiat un tip hazliu şi plin de pitoresc. A plăcut mult şi a fost răsplătit cu numeroase aplauze.

In notă d-nul *Romano* în al II-lea gropar.

D-nii *Ulmeni*, *Ştefănescu*, *Nicolau*, au contribuit la succesul ansamblului.

Ceilalţi interpreţi sub nivel. Decoruri admirabile. Pauzele din antracte aproape reduse.

Toate laudele d-lui *Soare Z. Soare* care ne-a scăpat de plictiseala antractelor.

GEORGE SCRIOŞTEANU

plastica

SALONUL OFICIAL: SCULPTURA

Contribuţia sculptorilor noştri la Salonul Oficial, foarte redusă din punct de vedere cantitativ, n'a fost mai fericită din punct de vedere calitativ.

Se zice însă, că datoria cronicarului e să-şi informeze cititorii chiar atunci când pentru ticluirea paginei, care-i aşteaptă rândurile, materialul destinat să fie obiectul discuţiunii critice, se prezintă în astfel de condiţiuni încât pentru numita pagină ar fi un prilej de gratitudine să rămâie nescrisă.

Dar pentrucă poate nu e tocmai cazul sculpturii dela salon, iar pe de altă parte fiindcă nu vrem să contribuin la discreditul complect al juriului — lăsând acestei instanţe de consacrare exclusivitatea unei operaţiuni de care s'a dovedit perfect pregătit şi fără vr'un concurs din afară — ne vom ocupa de „arta statuară", adăpostită sub aripa ocrotitoare a ministerului artelor, căutând să-i pătrundem intenţiunile cele mai bune, cari dacă nu scuză întotdeauna rezultatul final, constituesc totuş apreciabile circumstanţe atenuante, lăsând în sarcina viitorului" — mare şi tainic depozitar de speranţe al tuturor — grija d'a justifica la timp pe acelea înscrise în avânturile novatoare ale sculpturii din şoseaua Kiseleff în anul 1929.

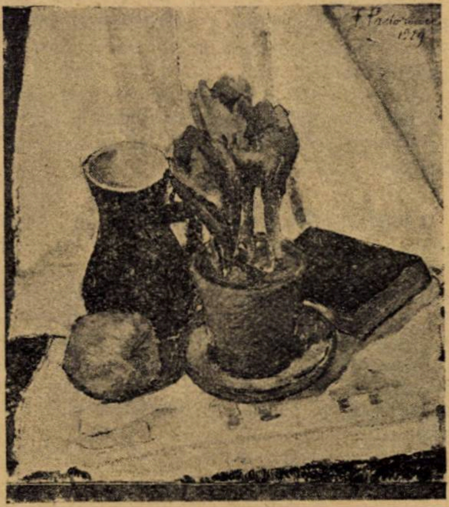

FLORENŢA PRETORIAN:
Natură moartă

Următor principiului admis că în artă trebue să te prezinţi nou şi personal, dacă vrei să-ţi însemnezi numele pe răbojul glorios al posterităţii, în mod firesc, numele cele mai proaspete se întrec în prezintările cele mai noi şi mai îndrăzneţe, croindu-şi drumul cu securea perimărilor în serie printre consacrările deabia catalogate cu un ceas mai 'nainte.

Jocul e pasionant pentru parteneri, amuzant pentru spectatori şi n'are decât un cusur: aceste noutăţi sunt în majoritatea lor vechi, vechi ca începuturile artei ori mai bine zis, ca primul păcat care a ispitit sufletul omenesc să ştie ce n'a învăţat şi să vadă la capătul lumii, înainte d'a cunoaşte peticul de pământ de sub călcâie.

Aş zice, pentru cei ce vor să mă înţeleagă: pentru cei cari dispreţuesc achiziţiile studiului laborios şi chinuitor în serviciul talentului: eu vă admir statura, văd că aveţi muşchi de oţel şi supleţe de panteră, că, într'un cuvânt, aveţi toată vigoarea să treceţi înot fluviul unde apa e mai largă, dar cu mica rezervă.... să ştiţi înota.

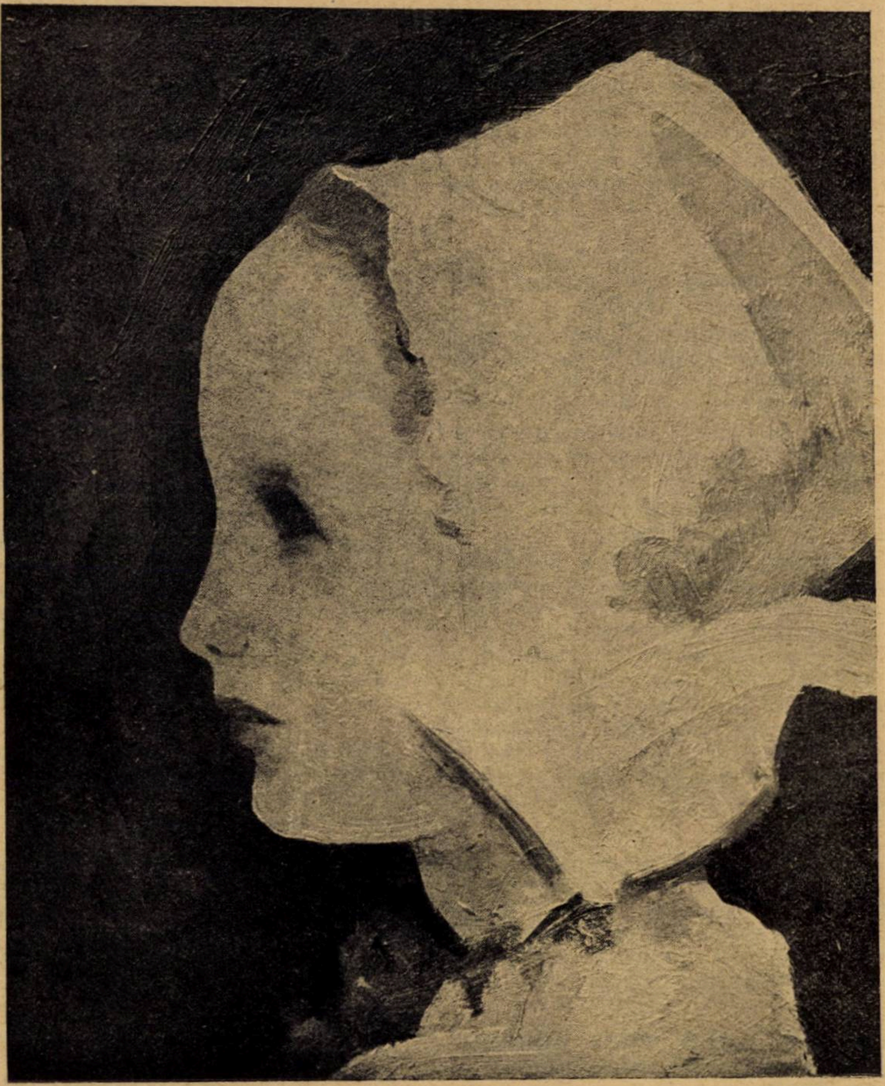

N. N. TONITZA: „Studiu"

Câteva din lucrările cari reţin atenţia: *Irina Codreanu:* un cap de „Chinezoaică" mare bibelou de o formă simpatică prin simplitatea planurilor şi armonia curbelor. E de sigur foarte sintetic.

Baraschi C. „Nud" cu un tors mic, inexpresiv pe restul ansamblului cantitativ, greoi şi moale. Femeia n'ar putea sta pe picioarele fără oase dacă ar încerca să se scoale din poza prescrisă de artist. Şi transpus în mărime naturală acest nud şi-ar evidenţia în chip insuportabil scăderile. Altfel sunt de remarcat cautări de linişte şi armonie de mase.

Paciurea D. „Himeră". Iar „Himeră"! Să fie aceiaşi dela premiul naţional care obsedează imaginaţia artistului? Aceiaş jucărie simpatică pe care artistul afectează s'o ia în serios.

Fekete Iosif. „Diana". Compusă ornamental pe o simetrie perfect geometrică, plăcut echilibrată în linii şi volume.

Hette Richard: „Cap de studiu" expresiv, cu sănătoasă preocupare de construcţie şi pătrundere interioară.

Călinescu Alex. „Tinereţe", o figură delicată de fată, vaporos construită, cu o sensibilă notă de romantism.

Medrea Serova. „Harmonica". Mica lucrare e plină de expresie şi inteligenţă. Volumele greoaie sunt plăcut echilibrate.

C. VLADESCU

gazetaria

așa și-așa...

PREMIILE. E sesiunea premiilor Academiei Române și a premiilor naționale pentru proză și poezie.

Premiile Academiei au valoare redusă, — ca sumă. Membrii Academiei spun cu dureroasă sinceritate, că înalta instituție de cultură românească e săracă, din ce în ce mai săracă. De aceea și candidaturile la premiile „nemuritorilor" sunt reduse, căci ei sunt siliți să țină seamă prea mult de anemia veniturilor Academiei, pentru decernarea premiilor nu numai scriitorilor de mare talent, dar și de marea capacitate de muncă migăloasă.

Gloria e fără îndoială ispititoare. Dar nu totdeauna cuvântul Academiei a nimerit aprecierea cea mai corespunzătoare.

Cert e, că statul n'a contribuit, cum se cuvenea, ca academicienii să poată susține tăria acordării premiilor.

Premiile naționale par însă a preocupa mai mult. Căror scriitori le va veni rândul să fie distinși și consacrați anul acesta de juriul consacraților până acum? Cei cari și-au afirmat talentele, și-au impus operile de maturitate, și-au dobândit aprecierile publice, sunt cunoscuți. Doi poate trei prozatori, și tot atâția poeți, — între cari, o poetă.

A face pronosticuri ar fi o nedelicatețǎ electorală. A ne închipui, că premiații de până acum nu vor evita experiența subredă a votării premiilor, cum s'a făcut de curând la societatea scriitorilor români, credem că e o greșală.

Dela marea autoritate a distinșilor cu premii naționale, așteptăm fixarea fără greș a meritelor și consacrării. Ei au rol de îndrumători și statornicitori de glorii literare.

VA FI la Academia Română și o secție de „arte frumoase". Unui dintre cei dintâi membri ai acestei secții va fi marele George Enescu, — așa comunică Biroul Academiei. Până acum, Enescu e numai membru onorar.

REVISTA „CELE TREI CRIȘURI", condusă cu apreciată sârguință de d. George Bacaloglu a luat în timpul din urmă, foarte frumoasa inițiativă de a se ridica, la Oradea, monumentul lui Delavrancea. Ce rost, ce importanță, ce înaltă învățătură trebue să dea monumentul lui Delavrancea la Oradea, desigur că nu scapă nimănui dintre cărturarii noștri.

Numărul din urmă al „Celor Trei Crișuri" e închinat Unirii. Avem toate cuvintele bune, pentru directorul revistei, pentru hărnicia depusă, ca să adune material interesant.

Remarcăm în deosebi articolul d-lui G. Bogdan-Duică, „La începutul unirii", care dă o foarte importantă dată asupra luptei pentru unirea românilor.

„Câmpineanu însuși scrisese din 1 Decembrie 1838, principelui Adam Czartovysky, că scopul tuturor silințelor noastre este a lucra la unirea tuturor Românilor supt acelaș sceptru".

La Chișinău, a apărut revista **„DOINA BASARABIEI"**, pe care o salutăm cu toată simpatia.

D. prof I. Nicu arată rostul revistei, d. Liviu Marian spune, care au fost primele foi românești în Basarabia între anii 1856—1878; mai scriu d-nii Nuși Tulliu, S. Pamfil, N. Dragomir, A. Elliadi, Terziman, I. Cioabă.

Reproducem din „Doina Basarabiei", următoarea poezie populară, culeasă din com. Butești:

Câte zile sunt în an
Toate le petrec amar.
Numa'n ziua de Crăciun
Mănânc pâine și beau vin.
Mănânc pâine și beau vin.
La inimă pun venin
Căci oftând merg la mâncare
Și cu lacrimi la culcare
Și aș vrea să am răbdare
Am inimă și mă doare.

Când am văzut revista **„RAZE DE LUMINA"**, revistă a studenților în teologie din București, ne-am bucurat dar am avut și un moment de îndoială.

Ne-am bucurat că studenții în teologie arată o dârză hotărîre de muncă pe tărâmul publicistic; dar am avut și un moment de îndoială provocat de amintirea unor încercări, care încercări au rămas. Numărul 2 al „Razelor de lumină" ne-a împrăștiat îndoiala. Aceste raze de lumină sunt mai frumoase; rezultă dintr'o experiență și vădesc statornicia în hotărîre a celor cari le fac să apară.

Despre foarte buna lucrare a d-lor Sergiu Dan și Romulus Dianu, „VIAȚA MINUNANTA A LUI ANTON PANN" scrie următoarele Cezar Petrescu:

„Anton Pann, cu viața lui minunată, cu setea lui de desfătări pământești și cu înțelepciunea sa din isvoarele orientului, împământenită și adaptată împrejurărilor din Moldo-valahia, era predestinat să fie adoptat de legenda poporului. Existența lui a fost într'adevăr un roman, iar epoca turbure, de adânci și repezi schimbări așezată la o respintene între vremurile vechi și cele noui, era într'adevăr o atmosferă pitorească de roman.

Incât, ierte-ne d-nii Sergiu Dan și Romulus Dianu. Cartea n'au scris-o fiindcă AU VRUT. Ci fiindcă stătea într'o poruncă mai veche, într'o datorie a literaturii românești, să o scrie".

Noi avem satisfacția, că am publicat aici, în coloanele acestei reviste începutul lucrării d-lor Dan și Dianu, apreciind valoarea și sârguința tinerilor autori.

Ne-am mai ocupat în această rubrică de **„FANTANA DARURILOR"**, revistă de cultură creștină, sub direcția preotului Toma Chiricuță. E impresionantă unitatea de gândire și de muncă la această revistă. Preotul Toma Chiricuță și d-nii Lascarov-Moldovanu și I. Gr. Oprișan dau dovada unei pilduitoare devoțiuni pentru cauza adâncirii culturii creștine.

In numărul din urmă publică și excelentul scriitor Vasile Băncilă un articol „Bătrânețe și sacerdoțiu", pe care îl recomandăm tuturor căpeteniilor mirene și clericale.

Iar preotul Chiricută se ocupă de „imoralitatea în artă". Ar fi voit părintele să iasă dintr'un cadru dogmatic, dar n'a ieșit. Problema nu se poate trata decât dintr'un larg punct de vedere al sensului artei. Tocmai fiindcă chestiunea e mare, a fost totdeauna actuală. Oricât de aprinse ar fi discuțiile și cu oricâtă autoritate au intervenit și critici și literați și clerici, „linia demarcațională" între artă și morală n'a fost definită. E invizibilă, o percepem, dar n'o putem hotărnici.

De altfel, în această chestiune, vom reveni și noi, când ne vom ocupa de conferința d-lui C. Kirițescu, apărută în broșură", „Literatura împotriva educației?"

ARCUL DE TRIUMF dela șosea e aceiași groaznică ruină și rușine națională. Comisia, numită să-și dea avizul, n'a ajuns la o încheere.

Unii membri susțin, că trebue dărâmat tot și să se facă altul; alții stăruesc să se repare ruina, care batjocorește de atâția ani.

Dorim comisiei o hotărîre mai grabnică și guvernului bunăvoința de a înțelege, că trebue să aibă și el un punct de vedere.

PROPILEELE LITERARE se impun prin abundența și variația materialului. Colaboratorul nostru Ion Foti scrie un nou roman „La răspântia lui Hercules", cu aceeaș grijă susținută ca și în romanele anterioare, — scrie poezii, pătrunse de idei filosofice. Bunul și sfătosul povestitor Nestor Urechia publică o foarte frumoasă poveste „Alegerea împăratului gâzelor".

NOUL ACADEMICIAN, D. Silviu Dragomir, unul dintre tinerii și sârguincioșii istorici ardeleni, în discursul de recepție a vorbit despre „profesorul Const. Tomanul Vinu, precursor al unității naționale".

B. C.

literara

o seama de cuvinte

Montequieu lăuda ori de câte ori avea prilejul pe principele austriac Kader.

— Ai o părere atât de bună despre el? îl întrebă un prieten.

— E cel mai diplomat dintre toţi prinţii pe cari îi cunosc.

— Cum ai putut să-ţi dai seama de lucrul acesta.

— Nu vorbeşte decât ceeace poate să vorbească un prinţ .

— Trebue să vorbească rar, atuncea?

— Te cred ; e mut !

◆

Arhiepiscopul de la Mothe, nu a fost numai un celebru teoretician al canoanelor bisericeşti, ci şi un fin umorist.

Un prieten, vizitându-i odată palatul, rămase surprins că în parc, sunt numai răzoare cu zarzavaturi.

— Bag de seamă, Eminenţă, spuse prietenul, că preferaţi utilul agreabilului!

— Aşa e, dar nu uita că nu e nimic mai agreabil decât utilul!

◆

Filosoful Fontenelle era într'o zi foarte prost dispus. Un vecin îl întrebă de ce e necăjit.

—Sunt supărat, răspunse Fontenelle, din cauza servitorului pe care îl am. Mă serveşte tot aşa de prost, ca şi cum aş avea şapte servitori.

◆

La o vânzare de tablouri, un expert atribuia o pânză de o valoare picturală foarte mediocră, lui Rembrandt.

Cineva, protestă cu indignare:

— Fleacul ăsta de tablou, de Rembrandt?

Atâta rău!

Expertul, foarte contrariat, examină din nou tabloul şi se pronunţă sentenţios:

— Da domnule, e un Rembrandt! Nu trebue să vă surprindă că nu seamănă cu celelalte tablouri ale lui, fiindcă e un REMBRANDT POSTUM!

◆

Henri Murger, pe patul morţii, fu întrebat de un prieten:

— Cum o duci?

— Nu o duc,...., mă duc!

◆

Artistul Félix Galipaux, celebru prin talentul şi avariţia sa, se văita într'o zi:

— Iar am pierdut 100 de franci!

Cineva îl întrebă şi Galipaux începu să povestiască:

— Alaltăeri, pe când eram pe stradă, în loc să bag port-cartul în buzunar, mi-a alunecat şi l-am pierdut... Am dat un anunţ în ziare şi acum mi l-a adus cineva!

— Şi-ţi pare rău?

— Sigur, fiindcă făgăduisem „ o bună recompensă" şi a trebuit să-i dau 100 de franci!

bazar

PREŞEDINTELE HOOVER TRADUCĂTOR DE CARŢI

In anul 1912, d. Hoover, şi soţia lui, d-na Lon Henry Hoover, au publicat o traducere a primii ediţii latine din 1556 a tratatului lui Georgius Agricola: *De Re Metallica*, „cu o introducere biografică, adnotări, şi apendice asupra desvoltării metodelor miniere, a reacţiunilor metalurgice, geologiei mineralogiei, şi legii minelor, din cele mai vechi timpuri până în secolul al XVI-lea".

Cartea e însoţită de bogate note, scrise chiar de Hoover.

Ediţia acestui volum rar, tras numai în 3000 le exemplare, s'a vândut cu preţul de o liră exemplarul, deşi astfel nu se acoperea nici costul tipăriturei.

Prietenii lui Hoover au primit câte un exemplar cu autograful manuscris al acestuia însoţit de dedicaţia: „cu cele mai bune sentimente din partea lui Hoover".

PAŢANIA UNEI ENGLEZOAICE PREA VESELE

O tânără şi foarte veselă englezoaică, Miss Hill, venită la Paris, a voit să facă şi ea la fel cu toţi cei cari sosesc acolo de peste Ocean, adică a început să cheltuiască nebuneşte, petrecând zgomotos prin localurile de noapte.

După un timp, când portarul luxosului hotel unde era instalată i-a prezintat nota de plată, Miss Hill i-a dat un ceck la o mare bancă. Banca însă a declarat că d-na n'are niciun depozit şi că, prin urmare, ceckul n'are nicio valoare.

Acum, vesela englezoaică are de lucru cu autorităţile franceze .

caricatura zilei

SCHIMBARE DE AER

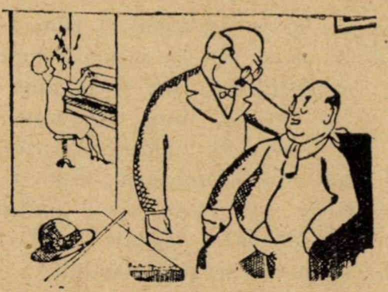

Doctorul. — Ai absolută nevoe să schimbi aerul. Du-te la munte.

Bolnavul. — Bucuros doctore, dar te rog convinge-o şi pe nevastă-mea să meargă la... mare.

(Candide)

SUPREMUL SACRIFICIU...

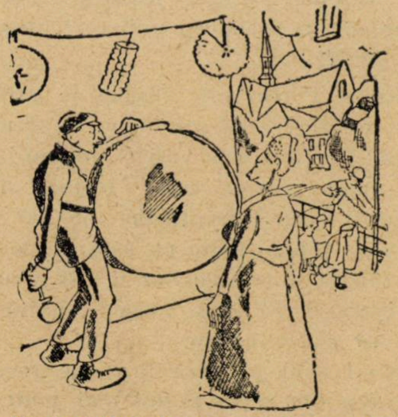

— Pentru tine frumoasa mea, sunt în stare să fac orice nebunie; spune-mi o singură vorbă de amor, şi fug în America cu casa de bani a percepţiei.

(Le rire)

DUPA CHEF

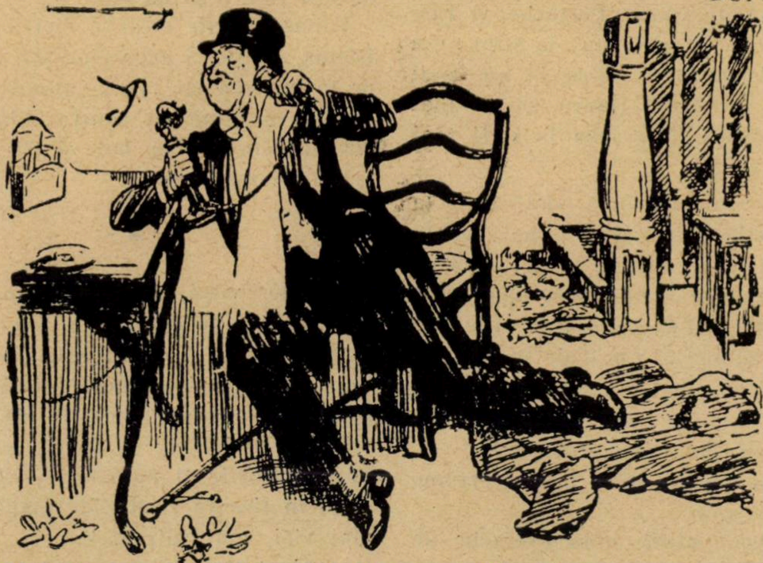

Domnul care s'a înapoiat acasă târziu. — Allo,.. domnişoară... nu poţi să-mi spui cât este ceasul?... Patru şi zece?.., Mulţumesc.., Ascultă te rog, ai putea să-mi lămureşti şi.,. ce zi e azi?

Pagini uitate

O CURĂ NEISBUTITĂ

de ION GORUN

Dacă nu mai e profesor, ci pensionar — rentier care va să zică — domnu Petre Trandafirescu, stă toată ziua la geam și se uită la lume cum vine și trece. Pe fiecare îl judecă, îl cântărește, după cum e îmbrăcat, după cum umblă, și își ține capul sau mâinile. Aăsta-i un amărât, celălalt un pârlit, și bre! ce fudul se ține ăstălalt!... oare de ce?

Iar dacă se face vremea frumoasă, domnu profesor, — că tot așa-i mai place să-i zici, — deschide uneori fereastra și stă așa rezemat cu coatele să soarbă mai bine aerul, curat de afară. Atunci mai dă și mai primește și bine-țele vecinilor, ba mai leagă și câte un crâmpeiu de vorbă cu unii cari nu sunt așa grăbiți.

Tănase Porfir, mic slujbaș la gară, e și el de părere că mai bine ar fi pensionar, rentier; dar vezi că lui nu-i dădea mâna; pensia ce-ar fi luat, dacă „și-ar fi regulat drepturile“, nu i-ar mai fi ajuns pentru toate cu câte se obișnuise dânsul și de care i-ar fi fost greu să se lipsească. Și așa, trage-i înainte la jug, că n'ai ce-i face.

Măcar că d. profesor îl vedea trecând, îl căina din zi în zi tot mai mult. — „Scade din ce în ce mai mult bietul Tănase“, — își zicea în gând și nu odată îl întreba, îngrijorat, de sănătate.

— Ia ascultă vecine Tănase, îi zise într'una din zile; de ce nu te arăți d-ta la un doctor?...

— Ia lasă-mă coane Petrache, îi răspunse Tănase. Par'că nu le știm noi toate ale doctorilor! Ci-că să nu mai bei, să nu mai tragi țigară, să nu mai mănânci carne... Apoi așa la ce-ți mai folosește viața?

D. profesor se uită încă odată lung la vecinul d-sale și își zise numai decât: — Toate ca toate, dar mi se pare că pe tine băuturica te strică, mai ales. Apoi tare: Să știi vecine, că am eu un leac pentru boala d-tale, nu d'ale doftoriceștile, — altceva, băbesc, dar mergi la sigur...

— Ce spui, domnule profesor?...

— Așa să știi, și când îi avea vreme să vii să-ți spun.

Iși adusese aminte conu Petrache de o istorie de prin cărți, și p'asta voia s'o încerce cu vecinu-său, Tănase. Și zâmbea într'însul gândindu-se cum are să-l tămăduiască de vițiul beției aminteri decât cel mai iscusit doctor.

D-nu profesor fusese odată cu familia la Piatra-Neamțu. Ca suvenir de acolo fetițele lui colecționaseră de pe malul Bistriței sumedenie de pietricele colorate, ba și pietroaie și bolovani în lege de umpluseră vre o două lăzi. Plătise d. profesor o goază de parale la „marea viteză“, dar blajin cum era din fire nu zise nimic, ca să nu strice bucuria fetelor.

— Ei tot o să slujească la ceva alea mai mărunțele, — își zise acum, și scoțând câțiva pumni din lada unde zăceau aruncate și uitate de vreme, începu să aleagă pe cele ce intrau pe un gât de sticlă.

— Iată, vecine Tănase, zise apoi omului când acesta, de cuvânt, se înfățișase la consultație.

— Uite, vezi, pietricelele astea au în ele o putere, de dacă le pui în țuică, o face dela o vreme de nu mai e vătămătoare... D-ta, știu, cumperi țuica cu clondirul, te-am văzut eu; ei, să pui în fiecare zi câte două-trei pietricele d'astea în clondir, — dar să nu le mai scoți de acolo, că aminteri n'au efect. Să pui altele și mereu altele, tot așa pe rând, azi-mâine, și să vezi că ai să te tămăduești de toate relele în scurtă vreme...

— Ba zău, să aibă de ceva așa putere?

— Să mă crezi, ascultă-mă pe mine,— sunt fermecate; asta este ce se cheamă „o cură miraculoasă“, au mai făcut-o și alții și le-a prins bine.

Tănase Porfir strânse pietricele într'o basma, — nu că avea cine știe ce nădejde în puterea lor vindecătoare, dar ca să nu se pună în contra d-lui profesor, un om așa de bun și de prietenos și cu cei mai mici.

♣

Dela fereastră, d. Petre Trandafirescu continuă să privească la lumea care vine și trece, și caută să-i descoase pe toți, și să-i judece după înfățișare, după purtare, după mers. In deosebi urmărește cu băgare de seamă pe vecinul Tănase Porfir și par'că îi crește inima când în fiecare zi îl vede mai sprinten, mai vioi, mai întremat.

— Aha! Iși face efectul doctoria, — își zice d. profesor — vezi cum vine asta? El pune în fiecare zi două-trei pietricele în clondir, și-și închipuie că au efect doctoricesc. Dar nu e altceva decât că pietricelele țin locul țuicei, care nu mai încape așa multă, și tot astfel, pe măsură ce clondirul se umple de pietricele, omul se desvață tot mai mult de porția de băutură, până ce pe nesimțite se desbară cu totul de viață... Și iată cum toate marile descoperiri au fost simple.

In culmea mulțămirei, d. Petrache tocmai își zicea, pe când își făcuse socoteala că acum trebuia să se fi isprăvit cura, să cheme iară la dânsul pe pacient și să-i arate atunci cum îl vindecase și fără să-i mai ordone regimuri și diete severe.

Dar ce să-i vadă ochii? Când vine ceasul să treacă Tănase, — iată-l turtă, cât abia se ține pe picioare.

— Bine mă, ce-ai făcut? îi strigă d. profesor, roșu de mânie și tutuindu-l, cum se tutuesc de ori și cine oamenii beți. Nu m'ai ascultat! n'ai pus pietricelele în clondir...

— Ba le-am pus, — cum să nu le pun? Firește că le-am pus... Toate le-am pus...

— Ei apoi? Cum se face de te văd beat, că dacă făceai cum ți-am spus, pân'acu nu mai încăpea țuică în clondir...

— Apoi da, tocmai d'aia... Lasă-l pe ăla... Pe ăla l'am isprăvit... Acu am început altul...

„Universul“, 21 Februarie 1909.

cărţi redate în extrase

VIAŢA AVENTUROASĂ A LUI HONORÉ DE BALZAC

René Benjamin

(continuare)

Când plecă, terminase cele două opere. Nu ştia precis unde se va duce, totuşi nu după mult timp se pomeni ajuns la Aix-les-Bains, unde marchiza, îi propusese să meargă cu ea la Veneţia. Primi bucuros. Simţea pentru femeia aceasta o iubire devotată deşi de multe ori i se părea că-şi bate joc de dânsul.

La Veneţia avu loc o scenă violentă între amândoi în urma căruia Honore de Balzac, deşi abia venit îşi făcu geamantanul şi plecă spre d-na de Berny, pe care o neglijase atât de brutal în timpul din urmă. D-na de Berny îl aştepta bucuroasă şi fericită.

Timpul când pasiunea lui Honoré pentru ea era mult mai mare, atingând chiar proporţii de mit, i se înfăţişa în amintirile cele mai dulci pe cari le avusese în viaţă. Retrăea aevea prima lor întâlnire, după ce se cunoscuse atât de neprevăzut, în casa părinţilor lui. Cu capul plecat în pământ, Balzac roşi la început şi numai când văzuse zâmbetul cald al ei, puterile îl prinseră şi braţele sale vânjoase înlănţuiră puternic trupul felin al d-nei de Berny. Buzele sale fierbinţi căutaseră mecanic pe-ale lui. Strânse în aceeaşi febrilitate acută, inimile lor săltau de bucuria fericirii. La început se ferise mult, ca nu cumva să fie surprinsă în această pasiune a ei, de către bărbatul său sau de copii. Din ce în ce, însă, văzuse o înclinare naturală la toţi ai casei pentru el, încât în cele din urmă teama de surprindere îi dispăru complet.

Amintirile acestea, atât de dragi, îi aduceau însă acum, o umbră uşoară de melancolie.

Simţise în acest om, încă dela prima vedere, un om superior şi pasiunea cu care se aruncase asupra lui era în acelaş timp şi convingere fermă că într'o bună zi va fi preţuit aşa cum se cuvine. Purtătoare a unei tradiţii de rafinament, moştenit din familie, d-na de Berny se improvizase în educator al lui Balzac. Ultimile peregrinări ale lui şi mai ales neatenţia de care se bucura în ultimul timp la el o făcuseră de suferea de multe ori. Acum, când ştia că vine, simţea par'că aceeaşi bucurie copilăroasă ca în primele zile ale iubirii lor.

Insfârşit. Honore îşi făcu apariţia. Bucuria revederii fu înduioşătoare D-na de Berry era palidă de emoţie.

Ii încredinţă marea sa mulţumire sufletească de a fi preţuit operele sale integral şi îi mărturisia încă odată suverana iubire care o ataşa lângă el.

— Voi scrie o carte asupra amorului...

— Al cui! al meu! întrerupe d-na de Berny?

— Nu!

— De ce?

— Pentrucă va fi o carte de suferinţă, o carte sălbatecă şi adevărată.

— Ce te va face să suferi, dragul meu?

— Ce va trebui să sufere eroul meu. Simt că tu ai făcut din nou, din mine, un om adevărat.

D-na de Berny, cu o voce de fericire, înecată în gât, silabisi:

— Scumpul meu, tu eşti pentru mine mai mult ca aerul pentru o pasăre, mai mult decât apa pentru un peşte, mai mult decât soarele pentru pământ, mai mult decât natura pentru suflet. Fericirea mea emană din tine ca parfumul din floare... Calităţile tale sunt imense şi am orgoliul de a le înţelege şi a le iubi!

Romanul său *Ne touchez pas à la hache* era pe sfârşite, când primi o scrisoare din partea unei *„străine“* care îi arăta elanurile lirice provocate de citirea operilor lui. Stilul delicat şi fin al recunoscutei îi dovedea că autoarea scrisorii trebuia să fie din aristocraţia adevărată. Nu se înşelase de loc. Căci la rugămintea lui de a-i divulga numele, află foarte surprins că străina era contesa *Wenceslas de Hanska*, poloneză de origină, locuind aproape de Kiev.

In culmea bucuriei, se duse pe la sora-sa Laura, pe care n'o mai văzuse de mult. Cei doi copii ai ei, cum îl văzură, îi săriră de gât.

Mama lor tocmai pregătea dejunul. Infierbântat de succesele repurtate pretutindeni, Honore era aşa de mulţumit, încât voia să le transmită şi lor fericirea lui. Aproape un ceas le vorbi despre geniul său care a început să scânteieze la orizont şi tocmai când era mai în vervă, apăru soţul Laurei. Il rugară amândoi să rămâie să ia masa cu ei dar Honoré refuză. Plecă, încredinţându-i încă odată pe temeinicia celor spuse de el, murmurând printre dinţi Laurei, care îl petrecuse până la poartă:

— Stii tu ce voi face, cu două cuvinte? Ah! Voi face concurenţă stării civile, prin personagiile mele.

•

N'a fost în toată viaţa lui Balzac, primăvară mai radioasă ca aceea din anul 1833. Imbătat de parfumul scrisorilor contesei de Hanska, gândul că va trebui s'o vadă în curând îl fermeca. După ce mai făcu o mică plimbare la soţii Carraud, unde sfârşi *Médicin de campagne* şi începu *l'Histoire de Treize*, se hotărî să plece la Neuchâtel unde contesa de Hanska se găsea cu soţul şi cu copilul ei. Intâlnirea dintre ei fu revelatoare. Pe promenada unde ea se găsea, sosi în cutând şi Honoré. Aflase dela hotelul ei că o găseşte acolo, dar el n'o cunoştea. Ceva îi spunea însă că o va recunoaşte imediat. Şi în adevăr, pe o bancă mai retrasă el zări pe aceea pe care o dorise atât de mult, cu o carte în mână. Din depărtare desluşi titlul cărţii: *Le Femme de trente ans*. Scoase pălăria şi îngenunchind în faţa ei, şopti cu o voce pasionată: „Eva! Eva! Eşti d-ta!“ Ea scoase un strigăt şi întinzând mâinile: „Honoré!... de Balzac!“ Se priviră mult timp fără să vorbească. Din această stare îi trezi, Ana, copilul ei. In zilele următoare, timp de două săptămâni, cei doi îndrăgostiţi colindară singurătăţile, şoptindu-şi ceeace inimile lor, unite în aceiaşi bătaie înfrigurată, le exprima tacit

Contesa, cu un impresionant aer de demnitate, iubea ca o copilă mică pe acest om care ştiuse să-i deschidă cutele cele mai subţiri ale fiinţii sale.

In curând Honoré fu prezentat şi contelui, care i se păru cam burghez. La despărţire, îşi jurară reciproc să se întâlnească în curând, la Geneva.

Acasă îl aşteptau două scrisori, din partea d-nei de Berrny şi a marchizei de Castries. Inspirat peste măsură de draga lui Eva, el scrise sub imboldul acestei pasiuni *Eugenie Grandet*.

La Geneva, puţin timp în urmă, se întâlnirá cu aceiaşi pasionantă revedere. Totuşi Eva era mai distanţată. Aflase între timp de legăturile lui cu d-na de Berrny şi marchiza de Castries. Honoré încercă mult timp până să-i risipească gândurile ei negre.

Ii povesti amănunţit relaţiile sale cu d-na de Berny, pe care i-o înfăţişă ca o sfântă, ca una căreia îi datoreşte toată gloria sa de acum. Trecând la marchiză, o înfăţişă ca o femee arţăgoasă, care nu ştie ce vrea. Nu numai că nu existase nimic vinovat între ei amândoi; dar niciodată n'ar fi acceptat el să iubească o femee pentru care nu simţea nici cea mai mică ataşare. (Aci Balzac minţise. Căci ura pe care o nutrea ascuns, marchizei de Càstries, era rezultatul refuzului permanent pe care marchiza i-l dăduse oridecâteori pasiunea sa isbucnea).

In cele din urmă, pentru a-i da o ultimă probă de iubire, sărutând-o pasionat, îi zise:

— Eva, mea dragă, numai tu eşti adevărata mea dragoste. Pe d-na de Berny o venerez, căci pentru ea simt o adevărată iubire de mamă!

Plimbările lor prin Geneva, cimentară şi mai mult adânca iubire ce şi-o nutriau reciproc. Această fiinţă excepţională, înzestrată cu toate calităţile unei adevărate aristocrate, se înveselea şi râdea ca un copilaş nevinovat. Iubirea aceasta superioară nu întârzie de a-i trezi dorinţi senzuale. Balzac, mai ales, voia din tot sufletul să posede integral această comoară, pe care nu ştia ce să facă pentru a o lua în căsătorie. Dar Eva era măritată. Plimbările târzii, în compania ei, îl torturau adesea. Şi era cu atât mai torturat, cu cât simţea aceeaş jenă şi din partea ei. Dar în cele din urmă se hotără.

Şi într'o noapte fermecătoare, ea păşi pentru prima oară în pensiunea lui, unde se dete trup şi suflet aceluia pe care viaţa îl scosese în calea ei ca pe un salvator.

Şi pentru ca să celebreze veşnic această dată când ea devenise femeia lui, el scoase romanul său *Ne touchez pas à la hache* şi îl dată: *Pré — l'Evêque, 24 Janvier 1834*.

La plecare, despărţirea fu duioasă. Honoré plecă însă rănit de gelozia ei neroadă, care îl făcu să gândească mult la inferioritatea femeii în faţa bărbatului. Imaginea marchizei de Castries îl robise mult, încât se hotărâ să o viziteze şi să-i citească romanul *Ne touchez pas à la hache*, care fusese scris pentru ea, la început. Reîntâlnirea fu obişnuită şi dură puţin, mai ales că marchiza avea invitaţi.

O scrisoare din partea d-nei de Berrny îl vesti că e bolnavă pe moarte, ceeace îl determină să se ducă să-i îndulcească ultimele ceasuri.

III

Peregrinând mereu în această lume a imaginaţiei de febrilitatea creaţiei şi mai ales de nostalgia iubirii. Honoré de Balzac se văzu într'o zi sfătuit de prietenul său, doctorul Nacquart, să schimbe numai decât aerul şi să se odihnească neapărat câteva luni, căci altfel nu mai garantează de starea sa normală.

Renunţarea sa la bucuriile pe cari le simţea în convorbirile tainice cu personagiile sale, îi era dureroasă, mai ales acum când sufletul său era torturat de imaginea acelui *Pére Goriot*, pe care tocmai se pregătea să-l eternizeze în scris. Alese pentru această recreaţie forţată, oraşul Tours, leagănul copilăriei sale, la d. de Margonne. Valea Loirei care îl fermecase atâta în plimbările din copilărie, îl făcea să simtă şi acum nebunatecile emoţii din trecut. Ajuns aci, totul par'că complota în a nu-l odihni şi, deşi se recreă câteva zile, plimbându-se cu d. de Margonne sau cu soţia sa, dela un timp, nu mai voi să ştie de nimeni.

Incuiat în camera sa, se apucă cu asiduitate remarcabilă să scrie povestea sărmanului Goriot.

Imaginea profetică a acestuia îi apăru noaptea la masa de lucru şi Honoré de Balzac nu mai exista în timpul scrierii acestui roman, căci se substituise lui Goriot. Multe din frazele pe cari Goriot le spunea, scăpărau spontan din gura lui Balzac.

LUPTA IMPOTRIVA MORŢII

In ultimul timp, puterile însă începeau să-l slăbească simţitor. Bunul său prieten, d-rul Nacquart era foarte îngrijat de starea sa. El simţea însă clocotind în sângele său dorinţa nestrămutată de a rămâne credincios până la sfârşit pasiunii pentru artă. Chiar în timpul acesta, când congestia cerebrală nu-l slăbea de loc, el avea în minte subiectul romanului *le Lys*, pe care tocmai se străduia să-l înceapă.

Datoriile enorme, cari se ridicaseră ia 150.000 franci în 1835, începuseră să se dubleze. Creditorii erau furioşi şi nu mai voiau nici o păsuire. Ca o încoronare a acestei stări lamentabile, fu închis câteva zile fiindcă refuzase nişte servicii militare. Editorul Werdet îi ţinu de urît în tot timpul închisorii, de unde se alese cu o amară desamăgire.

Când ieşi din închisoare, află, printr'o scrisoare dela fiul d nei de Berny, că aceia care fusese geniul bun şi prevăzător al talentului său şi care-l înconjurase cu o iubire de mamă, murise departe de el, care n'o mai văzuse de un an de zile. Durerea lui nu mai avea margini, la gândul că ea suferise mult de această indelicateţă a lui. Starea lui se ameliorase bine în ultimul timp, aşa încât îşi putut relua activitatea literară. Işi improviză numai de cât o locuinţă modestă şi se apucă, în urma unei sugestii primite din partea lui V. Hugo, să facă teatru.

Intr'o zi invită în tăcuta sa locuinţă pe Théophile Gauthier, Gozlau, Lassailly, Laurent-Jan ca să le citească piesa *Les Mercadets*.

Succesul fu enorm. Gautier era încântat.

Totuşi în ziua reprezentaţiei unei alte piese *Vautrin*, la care asistă şi fiul cel mai mare al regelui Louis-Philippe, în urma unei replice stupide a unui general mexican care semăna cu regele, moştenitorul tronului părăsi supărat teatrul. Aceasta însemna că piesa căzuse. Peste două zile veni ordin de cenzurare pentru *Vautrin*. Amărît de acest insucces pe care îl cam prevăzuse, se apucă şi scoase *Revue parisienne*, cu care dădu faliment complet. In timpul unei convorbiri, cineva îi spusese :

— D-ta faci comedie omenească.

Aceste două cuvinte îl cam frapară. *Comedie humaine!* Era un titlu foarte minunat pentru a rezuma într'o mare frească, comedia pe care o jucăm cu toţii de când simţim binefacerile luminii până la ultima suflare. O ultimă noutate în privinţa contesei de Hanska, pe care n'o văzuse de mult, îl făcu să tremure de emoţie şi fericire : contele, soţul ei, murise. Va să zică, de-acum înainte este liberă şi va putea deveni soţia sa !

Ii scrise numai decât. Contesa însă îşi dădu seama că el nu este un om care se poate căsători. El era sortit să rămână singur toată viaţa, de aceea rezistă cât putu mai mult, pasiunii sale.

Peste câtva timp se întâlniră la Dresda, de unde porniră în Italia, în Ianuarie 1845. Nu stătură decât puţin timp împreună căci o mare ediţie din *Comédie humaine* trebuia să iasă numai decât. Işi promiseră să se reîntâlnească.

Aci, la Paris, începu din nou să scrie *Cousine Bette*, care în imaginaţia lui luase proporţii capitale, trebuind să înfăţişeze un aspect tragic al păcatului fecioarei mature. Lucră cu pasiune mai multe nopţi, sub îngrijirea d-nei de Brugnol, intendenta sa.

In dimineaţa când o termină, primi o scrisoare din partea Evei de Hanska.

Citi tremurând scrisoarea de mai multe ori, ca un copil îndrăgostit şi cu ochii plini de lacrimi, el o sărută din tot sufletul său potolit.

II

Tocmai se pregătea să răspundă contesei de Hanska, când intră d-na de Balzac. Honoré o puse în curent cu intenţiile sale de a se căsători cu contesa. Mama sa se opuse.

In cele din urmă plecă supărată. După ce îi scrise, se pregăti să găsească o locuinţă mai bună pentru timpul când Eva va sta la Paris.

O înştiinţă din nou despre o descoperire delicioasă şi în ziua când aceasta descinse în Paris, Balzac era în culmea fericirii. Imensa sa vervă se desfăşură în nişte asociaţiuni uimitoare.

Contesa rămase năucită. După ce vizită Parisul, în prezenţa lui, scormonind şi însufleţind întregul său trecut, plecară amândoi în Polonia, unde urma să se căsătorească. Fiica sa, măritată deja, purta o dragoste filială faţă de Honoré. Aci o nouă criză îl repuse însă în fotoliu şi-l sili să se gândească la sfârşitul său.

Totuşi, după câtva timp, nişte chestiuni urgente îl chemară la Paris, tocmai în acest an, 48, al revoluţiei. Furia poporului nu mai avea margini. Toate castelele fură arse şi dărâmate şi după acest oribil măcel, furia tuturor se îndreptă spre rege. Valuri enorme de mulţime curgeau spre palatul Tuileriilor. Un fost prieten, văzu cu surprindere, pe Balzac în rândurile acestor republicani şi f. mirat îl întrebă :

— Cum ! D-ta, cel mai înfocat monarhist, ei parte la distrugerea ei ? Ce cauţi aci ?

El, nespus de amărât, cu o voce stinsă îi răspunse :

— Am venit să iau o bucată de purpură din tronul regelui.

Intors în Polonia, criza îl apucă după puţin timp cu mai multă virulenţă. Eva se purta eroic, însufleţindu-i curaj şi demnitate în nenorocire.

Fură aduşi doi medici străini cari constatară, desvăluind aceasta contesei, că era pierdut.. Atunci, duioasa contesă de Hanska, într'un suprem elan de virtute, se hotărî să se căsătorească cu el. Un preot îi uni pe veci, într'un sat. De multe ori, glasul lui Honoré îi inspira aceiaşi pasiune înflăcărată, ca în acele nopţi neuitate din Neuchâtel, Geneva, Dresda, Italia..

La începutul lunei Mai plecară spre Paris, unde îi aşteptau ceilalţi. Dar aci, în urma unei noui crize acute, starea sa se agravă şi în ziua de 20 August muri liniştit, înconjurat de afecţiunea dureroasă a familiei şi a numeroşilor săi amici. Sicriul fu purtat în ziua de Miercuri 21 August, către orele 11 dimineaţa până la Saint-Philippe-du-Roule, de un convoiu în care multe glasuri invidioase murmuraseră profanări la adresa marelui dispărut. Ajuns aci, Victor Hugo ţinu un înflăcărat discurs, după care corpul lui Honoré de Balzac, fu depus în groapa veşnică.

SFÂRŞIT

Edit. Plon, Paris

N. C.

Anotimpul frumuseţei

. . . .ţine tot anul, dacă întrebuinţaţi Crema, Pudra şi Săpunul Simon care suprimă inconvenientele căldurei şi ale frigului.

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLV Nr. 24
9 Iunie 1929
5 Lei

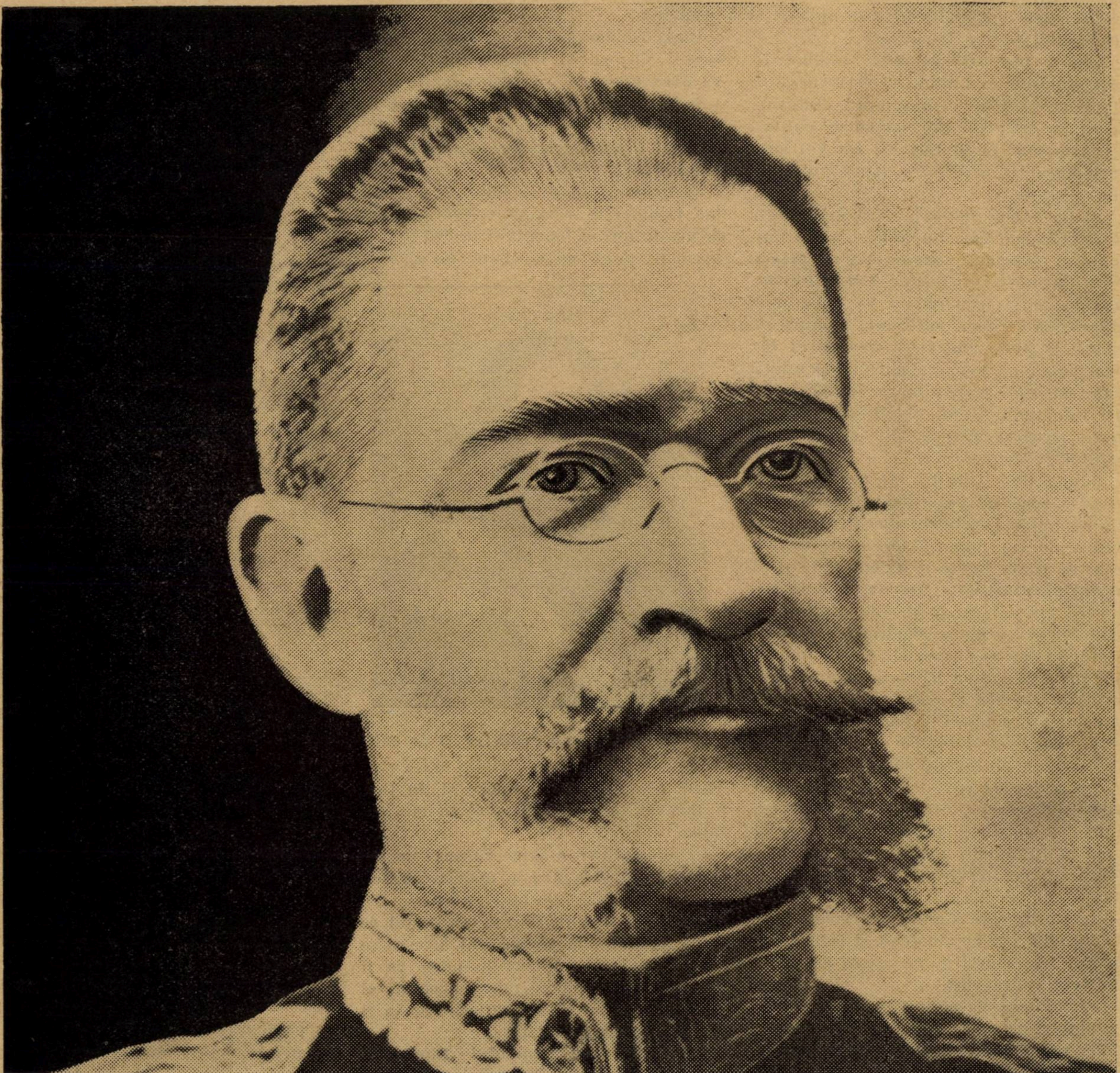

GENERAL DR. DEMOSTHENE

Ctitorii

GENERALUL DOCTOR DEMOSTHENE

de DR. V. TRIFU

Răsfoind risipitele pagini, ce mărturisesc modest, fără emfază, fapte din trecutul, aşa de apropiat de noi, al Medicinii româneşti, nu ne putem stăpâni o mândrie, ce ne înalţă sufletele.

In aceste pagini, se găseşte amintit si *Generalul Doctor Demostene.*

Ştiinţa medicală română străluceşte, azi, puternic şi lumina ei se revarsă pe toată suprafaţa pământului; pretutindeni, în oricare mare centru de cultură şi ştiinţă al lumii, savanţi români sunt aşteptaţi, cu nerăbdare şi primiţi, cu mare cinste.

Acum câteva decenii, — şi mai trăesc încă, oameni, cari au apucat acele timpuri, — Medicină românească nu exista; dar, nemuritorul *Doctor Carol Davila*, căruia naţia noastră nu va putea nici odată, să-i ridice suficiente imnuri de slavă, a ştiut, cum zicea *Profesorul Demosthene*, „să lovească cu toiagul minţii sale, agere şi scăpărătoare, în stânca firii românului şi au ţâşnit, cu îmbelşugare, isvoarele nesecate ale culturii spiritului".

Davila, deşi el însuşi, era aşa de tânăr, când a venit în ţara românească, a ştiut să recunoască, printre tinerii, pe cari îi vedea adesea întâmplător, energiile, cu cari să poată înălţa superbul edificiu al medicinii româneşti; *Davila*, deşi nu cunoştea bine limba ţării sale adoptive, a ştiut, parcă printr'o inspiraţie dumnezeiască, să înţeleagă capacitatea de muncă şi producţie a unor băieţandrii, cari abia urmaseră câteva modeste clase de şcoală.

Printre numeroşii şi eminenţii elevi ai generalului *Carol Davila*, — nemuritorul binefăcător al Românismului, — putem socoti, cu drept cuvânt, pe Profesorul şi generalul Doctor *Atanasie Demosthene*, care dela *Davila* şi până azi, rămâne, în mod incontestabil, una din cele mai frumoase figuri medicale ale Armatei române.

Chipul în care *Generalul Demosthene* a fost ales, condus, instruit şi ridicat, de marele său maestru, ne apare azi, fără îndoială, miraculos.

Un băiat sărac, născut la Brăila, după ce absolveşte acolo, patru clase gimnaziale, vine la Bucureşti şi este primit la *Şcoala naţională de Medicină;* sârguitor şi isteţ, gimnazistul brăilean îşi termină, aici, liceul, urmând şcoala, şi obţine „licenţa în medicină".

Toţi licenţiaţii lui *Davila*, în urma unui concurs, erau trimişi în străinătate, pentru a şi putea desăvârşi studiile, fie în Franţa, fie în Italia, unde se recunoscuse modesta înfiripare a marelui francez.

Demosthene a fost trimis, cu bursă, la vestita Facultate de Medicină dela *Montpellier*: avea atunci, douăzeci şi cinci de ani; sbura şi el, să obţină, în ţara bunului său protector, titlul de doctor în medicină.

După ce desigur şi lui, *Davila* îi spusese: „siliţi-vă la învăţătură, căci ţara va avea grijă de voi; voi, *copilele mele*, veţi fi chemaţi a alina durerile dela coliba ţăranului până în palatul bogatului; voi veţi fi aceia, cari vor ilustra ţara în străinătate".

Şi *Demosthene* a ascultat şi a executat, milităreşte, căci într'adevăr, s'a silit la învăţătură, a îngrijit şi pe bogat şi pe sărman, după ce alergase în ajutorul Ţării, pe câmpul de luptă; şi, în fine, a ilustrat ţara românească, în străinătate.

General Dr. Demosthene la 50 de ani

La Montpellier, a avut profesori iluştrii şi a obţinut dela dânşii, note excelente.

Intors în ţară, *Doctorul* Atanasie Demosthene a fost repartizat cu gradul de medic căpitan, la regimentul 8, care se afla în Galaţi; cu câtă mândrie va fi trecut prin Brăila, mândrul doctoraş al lui Davila şi cu câtă însufleţire se va fi pus la lucru, în Galaţi!

Intr'o inspecţie, *Generalul Davila* îi remarcă, din nou, destoinicia şi priceperea, şi-l aduce la Bucureşti, în 1874, la regimentul 3 de linie; *Demosthene* se foloseşte de această mutare în Capitală, se prepară şi după un an, reuşeşte la un concurs de medici secundari ai Spitalelor Eforiei, după care este numit chirurg, la Spitalul de copii.

Răsboiul pentru Neatârnare îl smulge de acolo, şi-l duce să îngrijească pe răniţii eroici dela Griviţa; în ceasurile libere, citeşte, învaţă.

In 1881, dă un nou concurs şi reuşeşte la catedra de fisiologie dela facultatea de medicină; medic maior în armată şi profesor la universitate.

Practicând chirurgia, ca medic militar, şi voind să se consacre numai ei, demisionează dela catedra de profesor de fisiologie, şi se prezintă la un nou concurs — nu cere transferarea — pentru a deveni profesor de medicină operatoare; isbuteşte şi aici, în 1885, cu un succes deosebit.

Medic secundar şi apoi, multă vreme, medic şef al serviciului de chirurgie de la spitalul militar „Regina Elisabeta", a operat zeci de mii de bolnavi, cu o ştiinţă şi o artă, despre cari elevii săi vorbesc cu veneraţie.

Profesor de medicină operatorie „a inaugurat, zice eminentul şi iubitul său elev, actualul profesor şi general *Doctor Butoianu*, lucrările practice ale studenţilor, atunci când aceste lucrări nu se executau în facultăţile de medicină mai vechi, din Apus".

Profesorul Demosthene, care a instruit aproape 40 de generaţii de medici şi chirurgi, după ce, mai întâi, explica, cu admirabilă claritate, modul cum trebue să se execute o operaţie, o făcea dânsul, de faţă cu studenţii, pe cadavru, în amfiteatru, într'un chip aşa de precis, aşa de elegant şi de artistic, încât uimia. Pe urmă, în sala de lucrări, sub privigherea sa, fiecare elev executa şi el, la rândul său, toate operaţiunile, pe cadavru, unde fiecare îşi trăda, fie aptitudinile, pe cari le încuraja, fie stângăcia şi nepriceperea, cari îl supărau mult.

Pe lângă opera sa de chirurg de spital şi maestru, are o deosebit de importantă activitate de comunicator, la diverse congrese ştiinţifice şi asociaţiuni medicale şi chirurgicale, din ţară sau din străinătate.

A prezintat lucrări la Paris, în 1885 şi 1889, la Berlin, în 1890, la Roma, în 1894, la Bruxelles, în 1906.

Lucrarea sa cea mai discutată, în străinătate, a fost un studiu foarte documentat, pe care l'a făcut asupra efectelor vulnerante ale proecticului de calibru mic, „umanitar", al puştii Mannlicher, model românesc; această lucrare a fost premiată de *Academia de Medicină dela Paris*, în 1894.

La Roma, a demonstrat greşala care se făcea în toate ţările, scutindu-se de armată, bolnavii de hernie și a arătat, că operați, ei pot deveni buni ostași.

Sub conducerea sa, au publicat lucrări importante numeroși elevi ai săi, față de cari se arăta foarte sever, dar pe cari i-a ajutat întotdeauna, și-i urmăria cu dragoste

Pentru meritele sale, a fost ales membru corespondent al celui mai strălucit așezământ științific medical, *Academia de Medicină din Franța*, realizând astfel urarea lui Davila: „veți ilustra țara, în străinătate“.

In afară de medicină, *Profesorul Demosthene*, care a fost și senator în 1913, a făcut, urmând exemplul dat de *Davila*, conferințe publice cu caracter instructiv și național: mi-aduc aminte, cu câtă însuflețire și dragoste, a vorbit, odată, la Ateneu, despre frumusețea limbii românești, cu câtă presiune, îndelung aplaudată, cerea să nu se îngădue nici o schimonosire a admirabilei limbi, pe care ne-a hărăzit-o Dumnezeu.

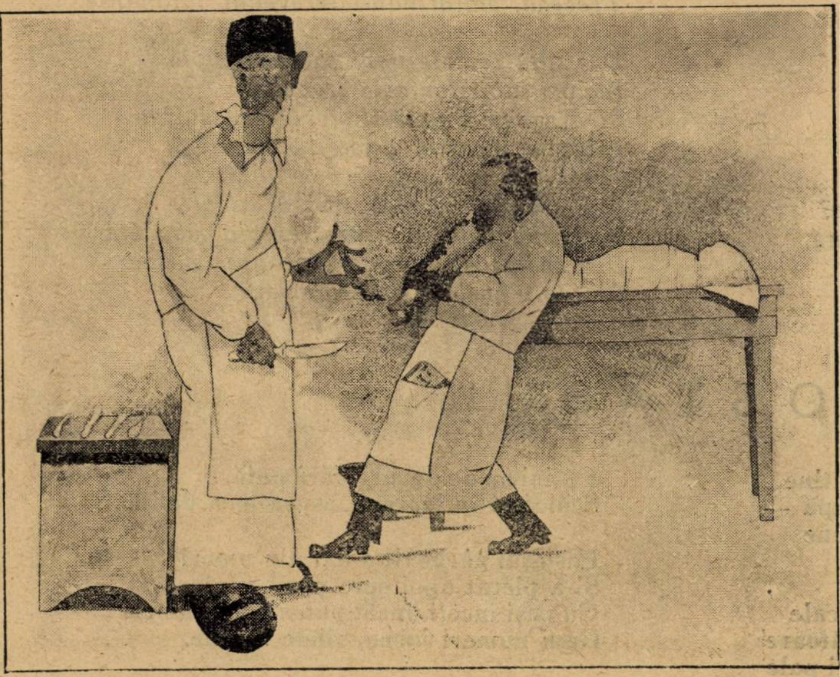

Generalul Dr. Demosthene operând, în amfiteatru, cu D-rul Butoianu
(Caricatură de Iov)

Patriotismul cald al *Generalului Demosthene* reese din avântul cu care a cerut, deși era slăbit de vârstă, să-și servească țara, în 1916, ca șef al spitalului militar din București, și din entuziasmul tineresc, cu care s'a prezintat, la serviciul, pe care-l părăsise de aproape zece ani. Dar vai! Țara a fost invadată și *Generalul Demosthene* semnase manifestul profesorilor universitari români, în contra brutalității teutone, care atacase nobila Franță; proscris de nemți, la vârsta de 71 de ani, pornia în pribegie; dar dezastrul național îl îmbărbăta; după o lungă și grea călătorie prin Rusia, s'a dus în Franța, unde a colaborat cu energie, la acțiunea refugiaților români din Paris, cari se luptau pentru susținerea ideii unitare a fraților de pretutindeni.

Intors în București, a părăsit și catedra dela facultatea de medicină, în 1919, după o ultimă serie de „colegi“ tineri.

Nu-i mai rămânea, ca medic, decât să urmăriască nouile isbânzi ale științii medicale, pe cari le nota cu grijă și le memora perfect.

Venia, din când în când, la spitalul militar, agale, senin, blând, să-și vadă foștii elevi, acum șefi de serviciu, și discuta, amabil, cu medicii tineri, cari nu-l avuseseră profesor și nu-l cunoșteau, unele noutăți medicale. Tinerii, porniți să vadă în bătrânul profesor, un rămas în urmă, se păcăliau; după ce-i lăsa să se îngâmfe, îi întreba binevoitor: „Ați văzut dumneavastră ce răspuns abil are X, la ipotezele destul de dubioase ale simpatiei dumneavoastră Y?“... Răspunsul tânărului era, firește, o figură uluită, care se uita apoi, cu admirație, la superbul octogenar, care împrumuta vehiculul vreunui medic, ca să se întoarcă acasă, unde i mai rămâneau mulțumiri sufletești înălțătoare: muzica și o soție devotată și înțelegătoare.

Omul, care în îndelungata lui viață apăruse tuturor, ca o pildă de voință de fier și o cinste inflexibilă, exemplară, era, în intimitate, un sentimental și *un artist*.

Iși iubia prietenii și-i plăcea muzica; a fost până la moarte, înconjurat de prieteni muzicanți; pe vremuri, alcătuise cu *Profesorul Grecescu* și vestitul oculist, colonelul *Dr. Grigore Petrescu*, cari cântau bine din flaut, un terțet minunat care cânta, perfect, opere întregi; dânsul avea o excelentă voce de bariton.

Prin stăruința devotată a *Profesorului Doctor Butoianu*, serviciul sanitar al armatei îi ridică, azi, un monument de bronz, pe care-l salută reprezentanții cei mai străluciți ai instituțiilor noastre sanitare, în curtea spitalului militar din București.

Bronzul acesta figurează, perfect de bine, caracterul energic, dârz și cinstit al Profesorului Demosthene, dar, nu ar fi fost de loc deplasat, dacă pe soclul acestui monunment s'ar fi așezat o liră, pentru a reprezenta și o latură a sufletului său de artist.

DR. V. TRIFU

adevarate

Generalul Demosthene despre Carol Davila

...„prin ce greutăți n'a trecut maestrul și șeful nostru de ilustră memorie! Câte privațiuni, câte sacrificii nu și-a impus el, care a trăit și a murit sărac pentru a îndeplini nobila sa misiune!

„O activitate devorantă, impetuoasă, furtunoasă, fără seamăn și fără preget în țară, pentru întemeerea și organizarea învățământului medicinei și a instituțiilor medicale, o stăruință extraordinară și neobosită pe lângă puternicii țărilor străine, pentru a isbuti să se recunoască, în Europa, existența și echivalența învățământului medical român“.

NOTE BIOGRAFICE

Născut la Brăila, în 1845, a urmat cursurile școalei naționale de medicină, întemeiată de marele Carol Davila.

A terminat această școală la 1870.

Trimis în Franța, la Facultatea de Medicină dela Montpellier, a obținut acolo, titlul de doctor.

Inapoiat în țară, a fost medic de regiment și medic secundar la spitalul de copii, până la 1877.

La 1881, a ocupat prin concurs, catedra de fisiologie dela facultatea de medicină din București

La 1882, a fost numit chirurg-șef al serviciului chirurgical din spitalul militar central.

La 1885, demisionează dela catedra de fisiologie se supune unui nou concurs și ocupă catedra de chirurgie operatorie.

In 1893, a fost ales membru corespondent al Academiei de Medicină din Paris, care îl premiase puțin înainte.

La 1895, mebru corespondent al societății de chirurgie din Paris, a fost ales, în 1904, membru al societății internaționale de chirurgie.

In 1906, a fost numit membru corespondent al societății de medicină militară franceză.

Inspector general al serviciului sanitar al armatei, la 1 Aprilie 1905 a rămas până la 1 Aprilie 1908, când a eșit la pensie.

In timpul războiului de întregire a Neamului a cerut și a obținut conducerea spitalului militar „Regina Elisabeta“.

A întemeiat „Societatea științifică a corpului sanitar militar român“, precum și „Revista sanitară militară“.

A fost decan al facultății de medicină.

In 1919 a eșit la pensie și dela facultate și a murit în Mai 1925.

poezie

VICTOR EFTIMIU

STATUIA

Pe soclul de marmoră neagră, Maestrul
Urcase icoana iubirilor sale :
Statuia 'nchinată idilelor moarte
Amantelor brune, amantelor pale.

Sculptase'n mijlocul perfid, mlădierea
Din trupul de viespe al urei străine
Și-o palidă mână acuma'nghețată
In mâna supțire, cu degete fine.

Acolo, în pieptul ascuns în dantele
O inimă caldă părea că palpită
Cu sânul acela de marmoră albă
Murise frumoasa la pieptu-i lipită.

Când ziua pălea 'ndepărtare, maestrul
Cu mâna la frunte, cu fruntea plecată,
Intra în altarul nălucilor scumpe
Șoptindu-și apusa poveste : odată !

Și'n seara tăcută vedenii ușoare
Vedenii desprinse din alba statuie,
Ca palizi archangheli vedea cum se 'nalță
Cum taie văzduhul și'n slavă se suie.

Plutea împrejuru-i întreaga-i vieață
Și tristele-i ceasuri și clipele-i sfinte
Iubite pierdute, iubite uitate
Treceau, amintindu-i străvechi jurăminte.

Dar altă femeie veni să contemple
Icoana iubirilor sale trecute,
Și dragostea nouă îi șterse din suflet
Iubitele moarte, uitate, pierdute...

Și'n seara când alta veni să asvârle
Un zâmbet de ură spre templu, deodată
Din soclul de marmoră neagră, statuia
Ca idolii antici căzu sfărâmată !

POSTAŞUL

De zile 'ntregi nu știu nimic de tine
Și-aștept o veste în fiecare clipă —
Pustiul plânge-alăturea de mine
Și gândurile toate mi-o risipă.

Dar azi, postașul s'a oprit din cale
Și mi-a întins cu mâini tremurătoare
Cu 'n zâmbet trist, pe buzele lui pale
O rătăcită, galbenă scrisoare.

Dar, nu era scrisoarea așteptată
Și-am aruncat-o 'n sobă necitită —
Cu inima de doruri sfărâmată,
Scăldând în lacrămi, aspra mea ursită.

Postașul gârbovit a dat din umeri
Și a plecat apoi spre porți vecine,
Cu pași înceți, încât puteai să-i numeri
Cum numeri iarna, zilele senine.

Când a trecut din nou a fost părere
Sau mi-a șoptit cu glasul plin de milă?
— Zadarnic plângi de dor și de durere,
El te-a uitat... zadarnic plângi copilă.

VIORICA LĂZĂRESCU

OMAGIU

Intr'un avânt de vultur, repezit
Să se măsoare cu nemărginirea,
Un nou Hefaistos a făurit
Tiparul minunat în care firea,
Turnându-te pe tine — a hărăzit
Cu chipul cel mai prețios Zidirea.

Gelos apoi de visul întrupat
In cel mai ideal poem de tină,
Olimpicul artist a sfărâmat
Tiparul de creație divină,
Lăsând unicul exemplar turnat
Cu grijă de perfecția deplină.

O, nu-i penel în mâini de muritor
Să prindă ritmul liniilor pure,
In chipul sacru și nepieritor
Un strop din frumusețea ta să fure,
Punându-te să fii într'un decor
De basm o nimfă albă 'ntr'o pădure.

Sau să 'ntrupezi pe Tilotama, tu —
Acord sublim de muzică cerească —
Pe plastica zeiță ce-i născu
Lui Indra mii de ochi ca s'o privească
Și 'n patru părți lui Brahma îi crescu
Câte un cap, oriunde s'o zărească.

Materie și spirit se'mpletesc,
Vibrând intens pe coardele fapturii
Și 'n contopirea lor alcătuesc
Al treilea principiu al naturii,
Din care tainic sus se făuresc
In raiul islamit fluide Hurii!

N. DRĂGHICESCU

ECATERINA CTITORA...

de GALA GALACTION

Un preot tînăr și plin de râvnă apostolică a ridicat de curând, la marginea Capitalei, un altar credinței noastre creștinești. Intr'un foburg sărac și muncitoresc, prietenul meu a isbutit să deștepte devotamentele, să adune energiile și să vază întrupându-se, în doi ani de zile, visul său pastoral.

Lumea ierarhică și oficială i-a dat mai mult un concurs de mângâere. Inimosul preot și-a realizat opera cu ajutorul păstoriților săi: săraci, muncitori cu ziua, dar bogați în voe bună și în sfinte zăcăminte tradiționaliste. Un creștin, din mulțimea cucernică și zmerită a fraților săi, a dăruit ograda casei sale loc de întemeere sfântului locaș. Biserica de azi se înnaltă în bătătura acestui om umil, dar cu rîvna boerilor și principilor noștri de altă dată.

Am fost și eu de față, atunci când în șanțurile adânci săpate în pământul galben, autoritățile bisericești, și laice au pus întâile cărămizi. Am văzut pe cei doi „ctitori", soț și soție, oameni cu mâinile crăpate de muncă, stând cu capul în piept, subt esplozia rachetelor elogioase oficiale... Bucuria lor era inaparentă. Darul lor nu fusese făcut ca să trezească elocința domnului Ministru. Și este sigur că, după acel moment de stranie întâlnire, cei doi dăruitori n'au mai văzut niciodată pe omul stăpânirei...

A trecut vremea. In ograda, cu șanțuri adânci și cu teancuri mari de cărămidă, altarul, naosul și pridvorul au început să biruiască dezordinea înconjurătoare și să procrocească sfânta făptură apropiată. Râvnitorul meu prieten, preotul cel tînăr, bătea scările autorităților, răbda în anticamere, aduna promisiuni, ocrotitoare și, mai rar, și ajutoare efective. Terenul din care era, însă să recolteze izbînda înceată și, temeinică era sufletul enoriașilor săi: Și terenul acesta a rodit cu înduioșătoare generozitate.

Dar într'o zi de toamnă târzie, soția celui ce poftise o biserică în ograda sa a închis ochii pe neașteptate! „Ecaterina ctitora" — printr'o poruncă puțin străvezie pentru oarba noastră pricepere — a fost rechemată tocmai când își privea darul inimei crescând palmă cu palmă... Si în biserica încă vagă, ridicată pe jumătate și deschisă cerului cu presimțiri, de zăpadă, au adus la prohodit pe adormită. Am fost și eu printre cei ce au luat parte la slujba despărțirii...

O înmormîntare în lumea celor de jos și nevoiași. O zi sură, umedă, zgribulită... O mahala, cu străzi deabia schițate și cu noroaie răscolite pare-că, cu plugul... Iar în cadrul acesta atât de trist și de gol și între zidurile roșii ale bisericii ce era să fie: sicriul roabei lui Dumnezeu Ecaterina, fiica răbdărilor și a resignărilor populare! Și cu toate acestea, adormita care se ducea înnaintea Impăratului vieții și al morții, cu capul învelit într'o broboadă neagră, avea dispensa princiară să fie îngropată aci lângă sânul bisericii, ca o adevărată ctitoră ce era!

Deunăzi, după ani de la înmormântare, am asistat la Sfânta Liturghie, în locașul complect închegat și plin de norod. Preotul cel tînăr, apostolul acelei mahalale, oficia în vestminte luminoase... În curgerea Sfintei Liturghii, la locul cuvenit, amintirea fericitei Ecaterina s'a răspândit în sufletul meu ca o mireasmă orbitoare... *Incă ne rugăm pentru odihna sufletului adormitei roabei lui Dumnezeu Ecaterina ctitora și pentru ca să i se erte ei toată greșala cea de voie și cea fără de voie... Că tu esti învierea și viața și odihna adormitei roabei tale Ecaterina ctitora, Christoase, Dumnezeul nostru, și ție slavă înnălțăm împreună și celui fără de început al tău Părinte și prea sfântului, bunului și de viață făcătorului tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.*

Iată onoarea postumă și supremă pe care au poftit-o cu ardoare moșii și strămoșii noștri! In bisericuța de lângă casa lor, de pe moșia lor, din târgul lor, sau în schitul, sau în mânăstirea ridicată și bogat înzestrată de ei: oasele lor să se odihnească, numele lor să fie în fruntea pomelnicului ctitoresc și la Sfânta Jertfă slujită la prastol păcatele vieței lor să se spele pururea în Sângele Celui Ce ne-a răscumpărat pe Golgotha!

Cu uimire durereasă, privim azi, din pridvoarele sfintelor locașuri slab servite și din ce în ce mai mult cufundate în arhaism, cu uimire dureroasă luăm aminte la risipa sufletelor și a bogățiilor noastre, subt roțile carului de triumf al destrăbălării!... Codrii, heleștaie, moșii și case mari, averi, efuziuni ale inimei, jurăminte și închinări pe toată viața erau, odinioară, în țara noastră, darurile lui Iisus Christos și ale mânăstirei! Și așa — la picioarele Cerescului Impărat — erau păstrate țării, neamului și viitorimei.

Mai adunați azi, dacă puteți, comori sufletesti și trupești generațiilor viitoare. din tot, ce varsă bogătașii noștri, la băile streine, la Monte-Carlo, la Moulin-Rouge și al cassa fabricilor de automobile!

Trebue să cobori jos, în mahalaua modestului și zelosului preot Mihail, ca să dovedești că mai sînt în vremurile noastre, ctitori și ctitorițe și ca să-ți mângâi inima de înfricoșată și de stearpă risipă în care trăesc bogații și magnații deșertăciunii.

Ca într'o pustie de nisip orbitor și arzător, am găsit deunăzi — palmier paradoxal! — numele și opera „Ecaterinei ctitora". Inflorească și rodească pururea, pe plaiul nemuririi!

Bustul Profesorului general Dr. Demosthene, desvelit Duminică, 2 Iunie 1929, la Spitalul militar din București.

IN MEDIU RUSTIC

de EUGENIU LITEANU

Seara cobora lin. Din nevăzut, o plutire ușoară ca o șoaptă punea penumbre prin unghere, lua strălucirea candelabrelor și mohora luciul viu al oglinzilor.. Pianul așezat în colț cu capacul uitat deschis, i se părea cuiva că seamănă cu un enorm cap de negru care rîde... In perete, sus, deasupra ușii, discul alb al pendulii se legăna în ritmul tictacului, după capacul de sticlă. Pe sobă o pasăre împăiată, cu aripile întinse aștepta, parcă, să se întunece de tot pentru ca să-și ia sborul prin fereastra larg deschisă... Trei uși, toate înlături răspundeau în alte trei încăperi cu tăcere grea. De afară, o adiere ușoară, răcoroasă, înmiresmată venea ca un fluid plăcut care te făcea să te apropii de geam și să sorbi din plin învicrare, sau să cobori în parc... Căci ziua, ardeau ogoarele în arșită și vitele tânjeau după un petec de umbră... Dar nimeni nu se apropia de geam și nimeni nu cobora în parc. Părea că numai tăcerea adâncă domnea, întinzând brațe înserării ca s'o primească ospitalier...

Mai era însă, cineva înfrățit cu tăcerea aici, stătea nemișcat, cu capul în palme, parcă în așteptarea cuiva care trebuia să vină desigur, și să-l găsească tocmai acolo unde se așezase... Neclintit... Era cineva care nu aștepta pe nimeni și nici n'ar fi dorit în clipele astea să fie altfel decât singur, cu toate că și așa nu se simțea prea bine. Când se așezase mobila trosni de vechime și nu-i plăcu. Intâi vru ca să nu ia în serios aceasta, gândindu-se că numai un fricos și-ar putea face spaimă din atâta lucru. Dar când să se ridice mai zăbovi puțin pentru ca să mai întârzie trosnitura care-i revenea mereu în minte ca să-l chinuiască... Atunci gândul îi sbură departe spre alte tărâmuri, de care, acum îi părea atât de rău că se despărțise...

In țară s'a reîntors cu bucuria pe care i-o daseră cele două sprezece luni trăite departe în occidentul plin de lumină, unde legase prietenii și unde o viață cu totul atrăgătoare îl reținuse atât... Și, poate că-l și schimbase întrucâtva... Privi adânc în sufletul lui și se cercetă cu deamănuntul: Nici o faptă, nici un simțimânt n'ar fi îndreptățit și pe nimeni să-l găsească altfel... Nu, hotărît nu! Rămăsese acelaș cu sufletul ca mai 'nainte. Acolo, departe, simțise în totdeauna veghind un dor în inimă, — ca o candelă veșnic aprinsă, — după țara lui unde știa că sunt plaiurile pe care crescuse și glia care păstra scumpele rămășițe ale celor ce-i dăduseră viață... Ii venea însă, nemulțumirea din altă parte. Din cauze pe care le afla în jurul lui, supărătoare. Adouazi chiar, dela înapoiere se descoperi aici, acasă la el, străin. Și oamenii și slugile și tot ce-l înconjura, nu-l privea altfel decât ca pe un străin... Ca pe un venetic! De aceea în fiecare clipă, găsea prilej să-i brutalizeze... „Cine știe dacă lighioanele astea din preajma lui când vor fi aflat că să reîntoarce nu'și vor fi făcut cruce ca pentru ceva de care numai Dumnezeu putea să-i scape“... Văzuse el bine asta și a simțit-o și mai vârtos din vorbele vechilului: „...că oamenii toți sunt împăcați și mulțumiți și nu au a vă cere nimic“... Când el s'ar fi așteptat la dinpotrivă: Să-i vadă venind unul — câte — unul, ca întotdeauna, să-și spue păsurile nenumărate în fața lui și apoi ascultându-i să le împlinească ceea ce voiau ei, sau să le făgăduiască... Așa se aștepta el, stăpânul, — ultim vlăstar al Corneștilor cei cari au dăinuit aici dintr'un trecut îndepărtat... Așa fusese întotdeauna, numai acuma nu. Și asta, fiindcă-l urau. Da, îl urau!...

Ridicând capul își încleștă nervos pumnii pe genunchi. Intunecarea creștea în jur, topind contururile și confundându-le unele cu altele. O fereastră se închise singură împinsă de vînt... In toată încăperea un suflu rece, pătrundea supărător... Mai pe urmă se auzi aceeaș trosnitură de mobilă ca și mai 'nainte: boierul trecea în cealaltă cameră, cu pași repezi împins parcă dela spate, de cineva nevăzut, care era stăpân pe curajul lui...

La fereastra din biurou, rămase mult timp privind jos, satul: Se întindea încolo, departe, până unde deabia îl putea ghici după luminițile gălbui. Malurile Siretului, pentru care suspinase de atâtea ori în anii lui de școală, — aici erau după cea mai îndepărtată luminiță... Aici mai erau și moșnegii care-i legănaseră copilăria cu cântecele și bazmele lor neuitate, cari poate acum își trăiau în cine știe ce colț al satului, zilele lor din urmă... Aici era tot, tot trecutul lui; dar parcă nu era. Era al altuia, al unui străin.. Și în clipa asta simțea nevoia cuiva care să-l încurajeze și să-l aprobe... Simțea nevoia unei mărturii... Să nu se mai știe singur!... Privirile i se îndreptară cu nădejde spre portretul oval al tatălui său. Din cadra veche, impozantul bărbat de odinicară, îl privea cu o nobilă severitate: Fiul murmură câteva cuvinte neînțelese și măsură în lung și lat biuroul, cu mâinile la spate, gânditor... Se opri lângă bibliotecă și se zări în cristalul oglinzii, în formă de elipsă, din perete... Aceeaș asemănare... Tocmai atunci, alături de el, se lipi invizibil un alt chip tot pe atât de asemănător. Boierul, încruntă sprîncenile și se depărtă de la oglindă, cu capul plecat, amenințător... Voia să înlăture vedenia dar ea stăruia cu îndărătnicie „Tizul!“... murmură cu necaz boierul, mușcându-și buza de sus. „Poate că din pricina lui îl urau ăștia de dup' aici... Un caraghios, un leneș, — pe deasupra și diform, — fusese ursit să-i poarte cu atâta potriveală asemănarea. Și atât de firav și bicisnic, că numai o clipă dacă i-ar strânge ușor cartilajele gâtului... Ar fi scăpat de el!...“ De astădată, tizul îi reveni și mai limpede înaintea ochilor, hohotind de rîs... Așa după cum îl văzuse cu câteva zile în urmă întâmplător când vre'o câțiva țărani îi spuneau ceva, făcându-i semne ascunse spre ferestre... L'a chemat pe urmă sus să afle. Când a dat cu ochii de el, tizul poate amintindu-și de vorbele țăranilor, s'a tras un pas îndărăt și a hohotit... A hohotit din adâncul ființei lui jalnice... O batjocură și dispreț. A rîs, a rîs pentru întreg satul, — sau poate satul întreg rîdea prin gura lui hidoasă. Și până să se întoarcă de dincolo cu arma, tizul nicăieri... Toată ziua îl căutase dar nimeni nu-i putuse da de urmă... Acum, îi reapărea diabolic, fără să fie de față, insistent...

Dintr'un sertar al biuroului, boierul scoase un revolver mic, lucios, ca un bibelou. Il privi cu atenție, îl descărcă, îl încărcă din nou, și-l puse în buzunarul de la spate. Inchise sertarul și'și aprinse o țigare... Un gând, dintr'un colț tainic al minții lui, porni să urce împletit cu șuvița de fum ce se rîdica spre tavan... Se lăsă în voia lui, ca în lunecarea ușoară a unei luntre. Cu ochii micșorați în fața șuviței care-i defila vertical, boerul vedea altceva: O țărancă tînără, voinică, rotundă, cu ochii numai flacări și buzele bogate. Adusă din pădure aici, o mică sălbăticiune creștea în fiecare an în umbra conacului, fata pădurarului, cu o vatră de copii. De câte ori se reîntorcea de pe undeva, cea d'intâi grijă a lui, în drum spre casă, era s'o vadă cât mai crescuse, cum se mai îmbrăca, ce farmec nou i se mai adăugase și cum îl privea de uluită întotdeauna.. Când îi făcea vre-un dar, — câteodată — cu ce tresăltare de veselie îl primea și ce mult și-ar fi arătat poate recunoștința dacă ar fi îndrăznit să-i vorbească... Boerul o scotea din încurcătură cu o vorbă bună sau cu vre'o glumă: „...și mai ales te sfătuesc să te cam ferești de flăcăii cari fac roată pe lângă tine, că nu-i bine deloc...“ Fata se uita pe sub gene fricoasă, îi vedea amenințarea șăgalnică cu degetul și dispărea pe ușă, înseninată de bucurie și de rîs..

Intâi boerul găsi foarte hazliu să se ocupe de așa ceva și nu odată se întrebă, — fără să'și poată răspunde, — cam ce fel de raport ar putea exista între o simplă curiozitate a lui și între el, ca om la o vîrstă — destul de înaintată... Și nu înțelese decât într'o zi... Era primăvară și mugurii plesneau de sevă și de viață... Fata, sau cum îi zicea el șerpoaica, mai strălucitoare ca oricând... Boierul își amintește cum se sculase noaptea de câteva ori, neputându-se odihni pentru ca să se gândească la ceva imposibil, absurd... Apoi, toată ziua aceea umblase călare pe câmpuri căutând să-și lepede un cuget ce-l stăpânea de câtva timp. Aerul de-afară, proaspăt trebuia să-l liniștească... Dar întors seara obosit, flămând, necăjit pe el însuși, ochii lui întâlniră cel d'intâiu pulpele albe cu mușchi vânjoși ai șerpoaicei. Iși feri cu teamă în altă parte privirile, spunându-i fără să se uite la ea: „Să pleci jos chiar acum și să vină feciorul. Tu nu ai ce căuta aici! Ințelegi?!... Și fata se supuse, neștiind ce i se întâmplase boierului. Când... trecu pe lângă el, deabia o simți, ca o adiere mângâetoare și un început de părere-de-rău i se strecură în suflet... O alungase așa ca pe un animal!... Pentru ce?!... Dar s'a reîntors fata, fiindcă uitase ceva. A deschis ușa, încet, cu frică... In clipa aceea boierul văzu o privire umilă care-l ruga să fie îngăduitor... Mari, frumoși, ochii ei îl desarmau... A trecut calm, lângă dînsa și a întrebat-o cu blândețe: — „De ce ești așa de tristă Ioano?... Spune!“... Ioana nu i-a răspuns nimic, numai inima îi bătea de o auzea și dânsa... Boierul îi apucă bărbia și i-o ridică în sus: Ochii îi scânteiau și buzele moi îi tremurau ușor. De rușine, fetei i se aprinseră obrajii și tâmplele-i svâcneau... Se simți apoi luată pe sus de brațe vânjoase ca în nopțile când visa că o fură vre-un flăcău...

◆

DINU PALTIN

de CONST. CEHAN-RACOVIȚĂ

Aș fi vrut să stau în odaia mea, să mă adâncesc în gânduri, să trăesc viața din cărțile cu scoarțele roase de vreme, dacă răceala din încăperea-mi fără foc, nu mi-ar fi strîns oasele ca într'un clește de ghiață, și atunci mi-am luat paltonul vechi și cușma de oae și am eșit din casă.

Afară era o noapte senină. Luna palidă de veacuri, cu umbre de melancolie pe trupu-i rece, își urma acelaș drum printre stele. Eu uitasem că-i frig amarnic, că omătul scârție sub cizme iar caii sunt albi de promoroacă, privind în sus, așa că razele lunei se coborau în ochii mei, în suflet, — fantazia purtându-mă în depărtări albastre.

Pe-o uliță cotită și îngustă, cu clădiri vechi, ghemuite una lângă alta, cu etaj, cu ferestre mici ascunse după obloane de lemn, aici sta prietenul meu. O fire meditativă ; îi plăcea singurătatea și aproape niciodată nu-l vedeai cu cineva pe stradă, la cafenea sau în altă parte Se numea : Dinu Paltin. După ce urcai treptele de piatră, mă aflai în fața lui. Mă primi cu aceeaș dragoste ca întotdeauna. In odae plutea o căldură plăcută. Truda unor ani se vedea în adunarea tablourilor : ici o casă țărănească dincolo un drum de țară șerpuind printre ogoare, sau o troiță în asfințitul soarelui, — ar fi prea multe să le înșir ; și icoane vechi cu pictură bizantină, o bibliotecă mare și o masă de lucru, răvășită pe ea cărți, reviste file de manuscris. Mă simțiam așa de bine de câteori veneam în interiorul acesta prietenesc.

— Matei, de patru zile nu te-ai arătat pe la mine ; mă întrebam: ce ai ? îmi zise prietenul. Imi era drag de el. Un cap distins de roman, pe un gât scurt și gros. O frunte mare și dreaptă sub care izvorau două lumini fascinătoare din ochii negri. O gură cu buze cărnoase, cu un nas ascuțit și ras de mustață. O figură clasică, pe a cărui chip câteodată parcă plutea o umbră de melancolie alături cu trăsăturile energice ale feței; pe frunte, pe sub gene, la coada ochilor, dungi subțiri trase nu atât de vreme, căci avea vre-o 45 de ani, ci mai mult de necazurile vieții. De-o statură mijlocie, bine legat, iar mușchii trupului arătau sănătatea ce-o moștenise de la părinții de la țară.

In sobă flăcările roșii se încolăceau ca niște limbi de șerpi, iar în fumul de țigară pluteau visurile noastre. Privirea mi se opri pe o carte deschisă, cu un tipar deosebit.

— Ce citești, Dinule ?

In timpul acesta servitoarea aduse ceaiul, cu aroma plăcută.

— Dinule, cu felul acesta de judecată, cu traiul liniștit, trebue să fii mulțumit, — îl întrebai eu.

— Așa ți s'ar părea după viața pe care o duc, după interiorul odăiții acestia, după fața mea plină, dar, dacă te-ai coborî în sufletul meu. ai vedea că acolo e un izvor de nemulțumire, o rană sângerîndă, care mă doare. Prietene, eu sunt un desrădăcinat".

Și în privirea lui Dinu plutea melancolia.

— Nu înțeleg ce vreai să spui prin desrădăcinat, adăogai.

— Vezi așa nici eu singur n'am înțeles multă vreme. De abia cu anii. Zi cu zi, pe nesimțite, s'a strecurat în inima mea o fărămitură de nemulțumire, la început nedefinită, apoi din ce în ce mai pronunțată, ca o boală incurabilă care se vîră în sânge și progresează, până ce mi-am dat seama ce va să zică desrădăcinat, dar a fost prea târziu. Mai bine ar fi să vorbim despre altăceva.

— M'ai făcut curios „Dinule", îi spusei eu.

El își duse mâna la frunte parcă ar fi vrut să împrăștie gândirile ce-l năvăleau; aținti privirea undeva, în depărtări, pentru o clipă ; se hotărî :

— E o mărturisire. Și mărturisirea e totdeauna tristă.

— Te ascult.

— Spovedania din astă seară credeam să o iau cu mine unde e mereu liniște. M'ai găsit însă într'o stare sufletească prielnică — și ți-o spun, dar te rog, să rămâe îngropată aici între noi. Sunt dureri înăbușite care nu trebue să le știe nimeni. De altfel ce ți-oi spune mai departe, dacă ni-am gândi adânc, e o povestire a multora. O știu mulți pentrucă au trăit-o și vor ști-o și alții de acum înainte după ce vor trăi-o, și atunci... va fi prea târziu ca și pentru mine. Am avut o copilărie tristă. Am văzut lumina zilei într'un sat. O, ce frumoase sunt și vor rămâne acele meleaguri pentru mine, cu toate că și astăzi, desigur, gospodăriile de acolo au rămas sărace, țăranii tot necăjiți, iar copiii lor purtând în suflet truda ogoarelor, nerăsplătită. Parcă văd și acuma casa noastră, zâmbitoare și albă, de pe deal, cu livada mare, cu fel de fel de pomi, iar din cerdac, peste vale, aceleași și aceleași valuri curgeau mai totdeauna limpezi, — era Prutul.

O cât de frumos sclipia apa în razele de soare, dar mai ales în amurgurile de vară ; treceau plutele în jos, în spre Dunăre. Plutele erau încărcate cu lemne ; focurile ardeau sub ceaoane ; se pregătia mâncarea de seară, iar plutașii cântau mai totdeauna de jale. Era o liniște adâncă, dealurile din depărtare, din Moldova de peste Prut, păreau frunți visătoare.

Mi-aduc aminte că sub zarzării și merii înfloriți, am rîs și am plâns; m'am jucat nevinovat și am ascultat cântecele pasărilor și am înțeles ce va să zică cer înalt de primăvară stropit cu stele, miros de flori și zumzet de albine.

Icoane mi-au rămas în minte cât voi trăi și aș vrea să fiu încă odată mic, să mai stau cu capul în poala mamei. Erau așa frumoase nopțile acele tăcute și vrăjite. O lumină ca ziua ; o scoarță era întinsă și plopul mai încolo, și tata sta pe gânduri și fuma iar mama îmi spunea basme cu Impărați din o lume ce nu mai este. Și tot stând și ascultând așa, razele lunei se furișau până în ochii mei și de la o vreme mă fura somnul. Și nu odată m'am scăldat în iaz și nu odată am dus vitele la pășune și am adormit în iarbă și nu odată am privit cum ară țăranii, ori seceră, ori cosesc fânul. Ce vremuri frumoase erau atunci, vremuri care nu se vor întoarce niciodată...

Imi erau așa de dragi florile câmpului; cum ca valurile de aur se ondula holda de grâu, cum cocostârcii solemni pășiau prin mlaștini întinzând ciocul după broaște, cum grangurii, mierlele, privighetorile, cântau în pădurea deasă. O, pădurea, Matei ! Cu răcoarea ei, cu farmecul din bolta împletită din frunze prin care unde și unde se zăriau lacrimi albastre din cer, cu taina copacilor bătrâni. Pădurea cu liniștea ei, cu arini, cu plopi, cu mesteacăni, cu stejari, cu paltini, cu fiorul sălbătăciei ei și al singurătății răsărind căprioare și urși greoi după mure.

Dar ce-ți bat capul Matei, cu astfel de nimicuri. Și din ochii prietenului luciau mai tare două lumini aprinse. Vorbea cu atâta pasiune că de multe ori mă așteptam să-i văd lacrimile picurându-i pe obraz.

— Urmează, Dinule, îl rugai.

— Și într'o zi am părăsit satul. Cel întâi pas de înstrăinare. Isprăvisem școala mixtă. Liceul mă chema la el. Tata trebuia să-și rupă banul de la gură pentru întreținerea mea. Și mama a plâns după mine și țața Ileana, ba chiar și tatei îi erau ochii umezi. Nici mie nu-mi venea bine această despărțire. Plecam

---

Țigara i se stinse între degete. O puse în scrumieră și boierul zâmbi amar... Da, noaptea aceea și nopțile ce urmară, îi frânseră sufletul ! De atunci căuta să lipsească cât mai mult să fie mereu departe... Uneori ar fi voit să nu mai revie niciodată... Copilul acela pe care nu-l văzuse decât foarte târziu la câțiva ani prin ogradă, bondoc, cu picioarele strâmbe, — era al lui. Cine nu știa ?!.. Intr'una din zile, se pomeni cu Costache vizitiul la dânsul. Acum vre'o patru ani. Il ruga să-i dea voie, ca să se însoare cu Ioana... Nu era de lepădat Costache; dar Ioana ar fi meritat pe altcineva...

„Faceți ce vreți !"... fu răspunsul hotărât și răspicat. Și de atunci, Ioana e nevasta lui Costache... Subțirică, tristă, umblând repede de colo-colo și privind mereu după nepricopsitul ei fecior care era rîs de toată lumea, — așa ajunsese acum Ioana... Iar anii, treceau iute, visați... Până când ?.. Boierul își aprinse altă țigară și stătu ca pentru a lua o hotărâre. La un răstimp se ridică. Mai rămase așa în picioare câteva clipe, își verifică cele ce gândise și apoi merse deadreptul să cheme pe Costache vizitiul... Și strigă pe fereastră să aibă grijă, mâine în zori să-l ducă la gară...

Deschise sertarul și aruncă arma inutilă din buzunarul dela spate. Avea să moară altfel tizul și odată cu el și Ioana, și Costache și satul întreg... Vor muri toți, pentru totdeauna... Și la biurou, pe o coală albă de hârtie, înșirând cifre peste cifre boierul voia să-și dea seama cam în ce fel să înceapă imediat punerea în vânzare a moșiei.

EUGENIU LITEANU

printre străini. Şi anii treceau şi eu creşteam şi totuş nu puteam să uit farmecul de acasă şi din sat de la noi. Şi nici nu ştiu când am terminat liceul. Eram student, eram altul. Sub înrâurirea cărţilor ce le citiam, începui să văd lumea altfel. Nu mă mai mişca satul meu; jocul de la horă nu mă interesa ca'n alte dăţi, iar cântecele din scripcă şi cobză mi se păreau primitive. In mintea mea se ciocniau toate frământările sociale. Viaţa desmoştenitilor oraşelor mă ademenea. Vedeam convoiuri de muncitori, coborîndu-se în mine, vedeam trupuri chircite de muncă şi ofticoase prin fabrici; auzeam sirenele prelungi cum chemau braţele la lucru iar odraslele celor cari îşi perdeau vigoarea şi tinereţea la maşini, trăiau în case scunde, fără aer, fără soare, fără pâine cât le trebuiau. Luam parte la mizeria acestui norod; de multe ori mă vedeam şi eu printre dânşii, în haine de lucrător, murdar, cu faţa arsă de căldura cuptoarelor. Şi în vremea aceasta tata murise. M'am dus să-i sărut fruntea pentru ultima oară. Ce urît mi s'a părut atunci satul meu, ce pustiu, ce triste odăile în care am copilărit. După viaţa unui om care-şi scursese zilele în şcoala cea veche şi scundă, cu câţiva elevi în ea, nu se alesese nimic.

Rămăseseră doar niste lucruri din casă, un cal, o trăsurică, două vaci. Mama era singură cuc. Şi am lăsat-o în nemărginita ei durere; pe mine mă chema o lume nouă. La universitate am dus mizerie. Şi am terminat facultatea; aveam o diplomă în buzunar, dar era deajuns numai atâta? Totuş avântul tinereţii mă îndemna în vâltoare. Lupta îmi era dragă şi credeam că voi învinge. Uruitul maşinilor rotative mă ademenea; cu învîrtirea vertiginoasă a sulurilor albe de hârtie, îmi creştea inima: gândurile şi ideile prindeau formă în tipar şi ele se duceau departe-departe, se coborau la norod, la oameni necăjiţi. Sămănător de idei, ce frumoasă chemare!

Şi într'o zi m'am aflat într'o redacţie; mi-am luat locuşorul la o masă într'un colţ, scriam, îmi împărţeam fâşii de lumină din sufletul meu. Credeam că toţi sunt ca mine, credeam multe; nu-mi închipuiam că e atâta sgură de ticăloşie. Mai târziu m'am convins. Imi dădeam seama că sunt un anonim, că mă înşel pe mine însumi, că sunt o slugă retribuită — auzi, Matei, ce urît sună acest cuvânt slugă — pentru a turna otrava în rîndurile oamenilor cari muncesc cinstit şi vor atât: o viaţă umană. Şi desgustat am plecat. Mi s'a frînt atunci un ideal. Rămăsesem încă un suflet cinstit, când societatea în care trăeşti te perverteşte. Şi mi-am luat o catedră de profesor la 32 de ani, cam târziu ce-i dreptul. Şi de atunci până acum trăesc liniştit, cu cărţile mele, văzându-mi de sărăcia mea. Ce vezi aici e adunat din economie, din munca mea, din viaţa retrasă ce o duc. Dar sunt un desrădăcinat. De zece ani o văd aceasta. Am rămas un ţăran. Cartea mi-a subţiat sufletul, m'a făcut să înţeleg problemele vieţii mai uşor, mi-a suprapus o cultură, dar în acelaş timp am rămas în fiinţa mea cu globulele puternice, în care se păstrează taina pădurii, a soarelui, a câmpului. In mine s'au luptat puternic două fiinţe: omul nou, creiat din carte, dornic de maşini, de fabrici, şi omul liber, ţăranul cumpătat, cuminte, care aşteaptă prefacerile de la mersul vremii — şi acesta din urmă a învins. Nu putem să sărim dela o lume la alta dintr'un salt, prin eforturi, decât evolutiv. Cartea aduce lumină, însă, această lumină cere să se întoarcă acolo unde am luat cu noi sufletul celor rămaşi în întuneric. Părinţii şi strămoşii înviează în noi şi cer să le ducem lumina de care ei au avut atâta nevoe. Iată de ce Matei, regret întotdeauna că nu m'am întors în satul meu. Acolo îmi era chemarea. Să-mi ridic ţăranii, să cultiv o şcoală puternică pe care o sădise tata cu trudă în sufletele lor. Acum e prea târziu. De prisos m'aş întoarce: casa noastră e vândută, livada de asemeni, iar oamenii nici nu m'ar cunoaşte..."

Şi prietenul meu tăcu. Inţelesesem că are nevoie de linişte şi am plecat.

Era târziu. Pe uliţi nici o ţipenie de om: zăpada scârţie sub cizme, doar luna prin ochiul ei şi mai roşiatic decât odată cu sara, mă privea mistic. Un câne lătra departe şi o lacrimă mi se ivi în gene. Imi aduceam aminte de copilăria mea: o vedeam pe mama lucrând cu acul ca să poată trăi.

CONST. CEHAN-RACOVIŢA

TEATRELE DE VARA

La Cărăbuş „IN PLIN" de N. Kiriţescu

De câţiva ani, revistele teatrale sunt din ce în ce mai spectaculoase, mai scânteietoare de vervă, au mai legate acţiunile, au compoziţia mai unitară şi strălucirea mai puţin împrăştiată.

Au contribuit la aceasta, d. Tănase, ca director de teatru revuistic şi d. N. Kiriţescu, — cel mai fecund şi desigur cel mai iscusit autor de reviste.

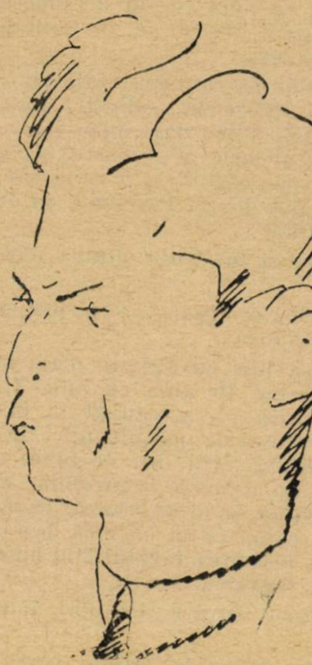

D. N. KIRIŢESCU

„In plin" e un spectacol înainte de toate, amuzant, foarte amuzant şi apoi o compoziţie colorată cu vioiciune, cu vervă, cu glumă excelentă şi cu foarte dibace şarjă.

In plinul glumei şi în plinul cadrului spectacolus, — cu plinătate de gust rânduit — se desfăşoară actualităţile.

Actorii nu interpretează, ci demonstrează tipuri, care să rămână în evoluţia prodigalităţii de invenţie şi şarjă. Actriţele îi secondează cu tipicul eleganţei femenine, cu cânt şi joc sprinten.

Muzica şi decorul satisfac dorul de schimbarea atmosferei morale.

Revista d-lui N. Kiriţescu e foarte bună. Reprezentaţia ei a depăşit cu mult cadrul cunoscut până acum.

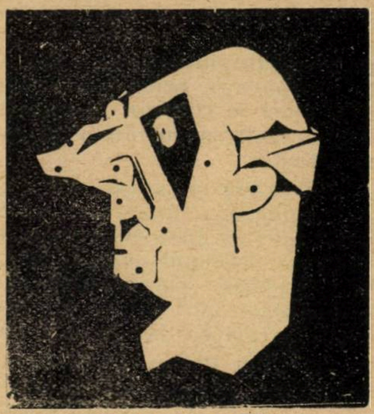

D. C. TANASE

D. Tănase e inimitabil în cuplete. D-na Nataliţa Pavelescu încântătoare. Şi apoi d-nele Lizica Petrescu, Violeta Ionescu, Sofia Ionescu şi d-nii Dan, Giugaru, Milian, Giovani s'au întrecut pe sine. Dar menţiunea specială o menţinem din plin şi anul acesta pentru d. Codruţ.

LA PARCUL OTETELEŞANU:
„RĂMÂI LA NEVASTĂ-TA"

Piesa e o farsă, cu situaţii hazli, se'nţelege.

Dar cu mult peste farsa în sine, e jocul excelenţilor actori comici Maximilian, C. Toneanu şi d-na Anicuţa Cârjă.

Intr'un rol de femeiuşcă, cu fantezie, d-na Piacentini, ne dă prilejul să-i spunem, că ştie să joace într'adevăr bine. Şi aceleaşi cuvinte bune d-lui Talianu.

C.

MÂNĂSTIREA BISTRIŢA

Pe valea râului Bistriţa ce isvorăşte din muntele Bistriţa şi udă judeţul Vâlcea dela nord la sud, încă din cele mai vechi timpuri fraţii Craioveşti: Barbu, Pârvu, Danciu şi Radu, au găsit cu cale să înalţe pentru preamărirea lui Dumnezeu şi iertarea păcatelor lor şi numai puţin ca lăcaş de reculegere sufletească şi în acelaş timp de adăpost în timp de primejdie, una din cele mai frumoase mânăstiri oltene.

Locul aşezării acestei mânăstiri este pe atât de sălbatec pe cât de pitoresc, valea Bistriţei până lângă mânăstire fiind foarte adâncă şi îngustă încât îţi face impresia unei crăpături în scoarţa pământului.

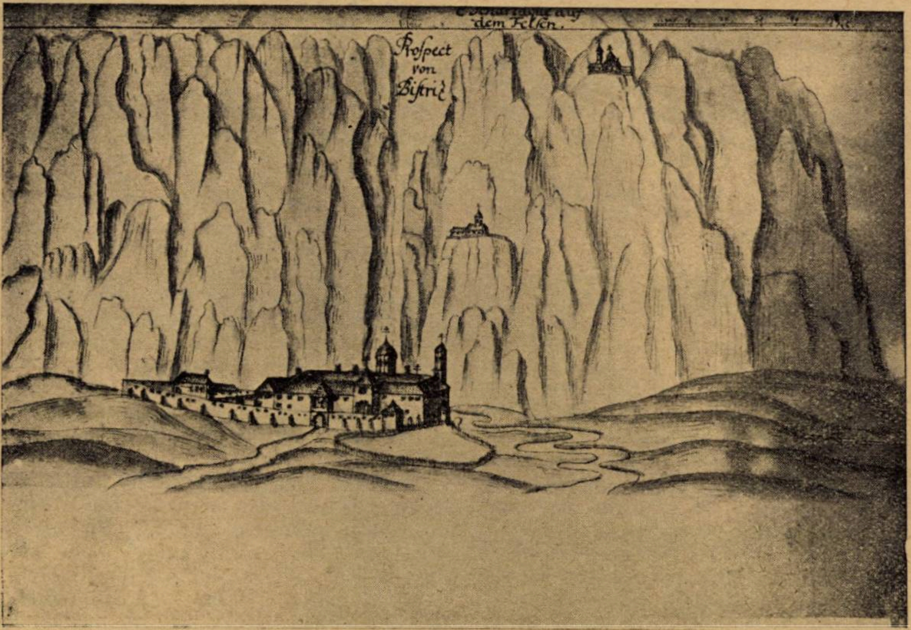

MÂNĂSTIREA BISTRIŢA schiţă lucrată de inginerii austriaci, la 1723).

Prima biserică a fost ridicată la sfârşitul veacului al XV-lea, dacă ar fi să ne întemeem pe inscripţia celor două clopote ce se păstrează în clopotniţă, şi care au anul turnătoriei 1497.

Dat fiind locul minunat pentru adăpost şi retragere din cele lumeşti şi prielnic pentru preamărirea lui Dumnezeu sigur că aici înainte de biserica craioveştilor trebue să fi fost vre-un schit de lemn, mai ales că partea aceasta a Olteniei se află presărată cu locuri de închinare încă din cele mai vechi timpuri.

După inscripţia relatată de Tocilescu, inscripţie ce se află în zidul clopotniţei şi care purta data de 1683, rezultă că vechea aşezare a Craioveştilor a fost distrusă cu tunurile de către Mihnea Vodă Dracea –cum este numită de aceasta, din ură acerbă a acestui Domn către boeri craioveşti care i-au fost vrăjmaşi.

Tot din această inscripţie, care cuprinde istoricul acestei mânăstiri, mai aflăm că biserica a fost reclădită, mult mai mare şi mai frumoasă în ciuda tiranicei pofte a lui Mihnea, de către Banul Barbul Craioveanul la 1683; mai aflăm apoi că Preda vel vornic Brâncoveanul a îngrijit de ea făcându-i mici reparaţii, iar mai pe urmă cu mai mare osârdie şi cu mai mare cheltuială nepotul său Constantin vel spătar, carele despre toate trăgându-se dă vechea dungă a Craioveştilor, care şi băsărăbeşti se chiamă şi despre mumă şi mai din bătrâna şi împărătească casă a Cantacuzinilor, vrând a răspunde blagorodniei şi evlaviei sale carea către Dumnezeeştile lucruri avea, multe au întărit multe au înfrumuseţat şi din nou au făcut la această dumnezeească şi sfântă casă.... la leat 7192[1683] mesiţa [luna] Septembrie.

Aici s'a călăuzit şi Barbul craiovescul şi un tablou scos pe pânză în 1830 de către părintele Gavriil, stareţul mânăstirei, reprezintă venirea la călugărie a acestui însemnat boer craiovesc.

La susţinerea şi repararea acestei mânăstiri au mai contribuit apoi—ca unii ce erau dela Craiova şi poate chiar rudă îndepărtată cu ctitorii — şi fostul Domn Gheorghe Bibescu, care n'a putut însă să-şi ducă la îndeplinire dorinţa, fiind nevoit să abdice în urma evenimentului din 1848, a rămas însă ca lucrarea să fie continuată de fratele său Barbu Dimitrie Ştirbeiu, care i-a urmat de altfel în domnie.

Biserica aşa cum se află astăzi datează din 1855 August 15, când fu târnosită de către Mitropolitul ţării Nifon în prezenţa lui Ştirbeiu şi a soţiei sale.

Lucrarea a fost executată de Ioham Shlater, Scarlat Beniş şi ajutorul lor Iuliu Freiwald.

Aici se află înmormântaţi fraţii craioveşti ca: Pârvu Craiovescu, mare ban, la 1529, în timpul lui Moise Vodă şi fratele lui Barbu Craiovescu.

Tot aci se află moaştele sf. Grigore Decapolitul, păstrate într'un sicriu de argint lucrat în Transilvania cu cheltuiala lui Constantin Şerban Basarab şi Doamna Bălaşa.

Figura noastră care datează din 1723, fiind făcută de inginerii topografi austriaci puşi de guvernul dela Viena ca să ridice harta topografică a Olteniei, ce se afla sub stăpânirea Austriacilor dela 1718—1739, ne reprezintă mânăstirea ca o fortăreaţă înconjurată de ziduri puternice sprijinite pe contra forturi. Crenelurile zidului sunt unite şi ne dă impresia unor ferestre. Mânăstirea are trei curţi, una în stânga bisericei fără turlă, alta în faţă şi a treia în fund înconjurată de chilii şi casele de locuit. Biserica are două turle terminate prin crucea rusească cu două rânduri de braţe.

In fund se văd munţii, iar pe aceştia tocmai sus se obsearvă mânăstirea Arnota a lui Matei Basarab.

Pe timpuri aici a fost şi o şcoală militară.

Astfel se prezinta ctitoria Craioveştilor la începutul veacului al XVIII-lea.

MIH. POPESCU

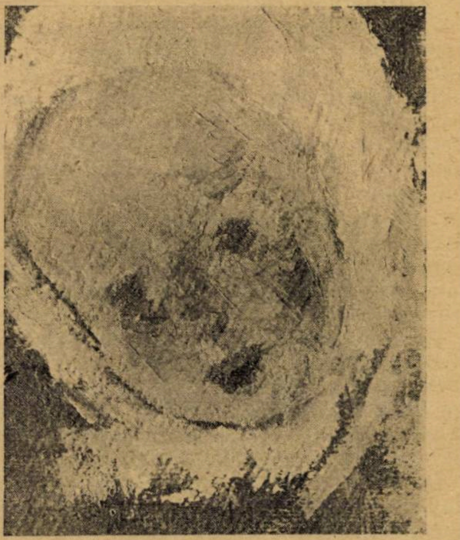

N. TONITZA: Chip de copil

critica literara

MIHAIL LUNGIANU:

„Alte povești“

«Cultura Românească», București
155 pagini, 40 lei

Proverbele noastre, ca și ale tuturor popoarelor sunt pline, nu numai de înțelepciune, dar și de un apăsător pesimism. Așa se explică poate, pentru ce toate neamurile și-au făurit pe întrecute povești în cari, — spre a scăpa din cleștele descurajatoarei realități, — au căutat să dea pururea biruință bunătății, vredniciei, vitejiei și celorlalte porniri înalte ale sufletului omenesc. Sunt dar pretutindeni poveștile populare anume închegate cu gândul de a da înbărbătare acelora, cari, în lumea aceasta, atât de bântuită de rea credință și de nedreptate, ar pleca la luptă cu cinste și cu credință.

* * *

Se vede oare gândul acesta, răsare oare tendința aceasta moralizatoare în volumul *Alte Povești* de d. Mihail Lungianu? Nu, nici de cum. De aceea, cu drept cuvânt a putut autorul să spună următoarele rânduri scrise *în chip de prefață :*

„Ce am urmărit scriindu-le? Nimic.— Le-am scris, parte după însemnările vechi, parte cum mi-am adus aminte. Dacă așa cum sunt date, vor avea un rost și un scop, e numai o întâmplare“.

Și totuși, aceste povești au un rost, au un mare rost și o înaltă chemare : Ele sunt destoinice să facă educația viitoarelor generații, altoindu-le în suflet credința tare în izbânda binelui, a dreptății, a adevărului și a vredniciei. Ele dau copilului inboldul să nădăjduiască într'o lume mai bună, mai iertătoare, mai de omenie și mai plină de milă pentru nevoile celor din prejur. Pretutindeni, în aceste mult atrăgătoare povești, nu se vede altceva, de cât că munca, istețimea, răbdarea și spiritul de jertfă rămân pururea biruitoare.

Dar fapt, care mai ales mi se pare vrednic de toată lauda, este că dela un cap la altul în acest volum, biruința binelui este totdeauna strâns legată și ajutată de credința în Dumnezeu. Nicăeri cititorul nu dă peste vreun cuvânt sau peste vre-o faptă, care să jignească ori să zdruncine credința, că nevăzuta mână a Celui de sus îl sprijine pe cel ce se luptă pentru a statornici în lume mai mult adevăr, mai multă dreptate, mai multă milă. Și accentuez asupra acestui din urmă amănunt, pentru că adeseori, până și pe cei mai bine intenționați scriitori în favoarea bisericei și ai credinței, îi surprinzi înșirând cuvinte și fapte, cari numai spre întărirea sentimentului religios nu sunt.

Dar, precum am mai spus, tendința moralizatoare stă bine ascunsă dealungul întregului volum. Citindu-l, niciodată nu ne vine a bănui, că autorul și-ar rândui povestirile, și și-ar îndruma personagiile în spre un anumit scop.

Povestirile d-lui Lungianu sunt cu adevărat nemerite pentru copii, și prin farmecul formei, în care sunt ele îmbrăcate. Căci și-a ferit d-sa scrisul, și de imagini și de cuvinte și de rostiri, cari ar trece dincolo de închipuirea și de puterea de înțelegere a copilului. De aceea, nici urmă de neologisme nu ai putea găsi în acest volum, chiar și dacă le-ai căuta cu lumânarea. Graiul îi este pretutindeni necăutat și nedres. Cititorul, parcă și aude, cum își vorbesc diferitele personagii, și vede cum i se desfășoară pe dinaintea ochilor sbuciumul, frământările și pățaniile, când ale lui *Moș Crăciun*, când ale *Celor trei frați*, când ale femeei vrednice schimbată în *rândunică*. Atât de colorat, de firesc și de sprinten este dialogul, în care, mai peste tot, în acest volum, sunt înveșmântate aceste povestiri.

In sfârșit, dacă nu pierdem din vedere nici însemnatul amănunt, că și tonul glumeț adeseori vine să însenineze povestirea, — înțelegem și mai bine, cât de mult s'ar înbunătăți și s'ar înveseli sufletul copiilor și al tuturor, dacă, cei cari țin să-i vadă îmbrățișând numai pornirile cele bune, i-ar îndemna pe întrecute să citească aceste firești, sprintene și prea atrăgătoare povestiri, — cari atât de potrivite sunt, nu numai pentru copii, dar și pentru adulții, cari au încă bune porniri, dornice de a fi chemate la viață.

M. MIHĂILEANU
Profesor, Pitești

* * *

O CARTE INSTRUCTIVĂ

Sub titlul *Formarea opiniunii franceze asupra României în secolul al XIX-lea*, d. prof. V. Haneș ne dă una din cele mai interesante cărți, — putem zice unică sub raportul principiilor directive — pentru lumea studioasă care vrea să cunoască începuturile și desvoltarea raporturilor noastre cu Franța.

Rezultat al unor laborioase investigații în lumina pozitivă a documentelor, volumul d-lui V. Haneș, ferindu-se de orice patetism în contribuția personală, ne înfățișează lucrurile cu răceala celei mai obiective erudițiuni. Extrase din texte și publicații în cari țara noastră, în mod special sau incidental, a fost un moment obiectul atențiunii cercetătorilor francezi și străini, indiferent de mobilul care a determinat natura impresiunii lor juste sau eronate, de bună ori de rea credință, favorabile ori răutăcioase — ne lasă libertatea concluziunilor chiar atunci când acestea nu sunt de natură să sporească iluziile ce ne place să fondăm în general pe o solicitudine specială din partea elementelor determinante în opinia franceză, ca efect natural al comunității de rassă.

Ințelegem de pildă, cu părere de rău dar nu fără un folos experimental că, dese ori, opiniunile binevoitoare sau defavorabile ce s'au formulat despre noi în decursul diferitelor faze istorice ale neamului, au fost mai mult dictate de interese subiective de cât pornite din înțelesul unei contribuțiuni la cunoașterea reală a unui popor.

E lesne însă pentru cititorul nostru, călăuzit de spiritul metodic, al autorului — ținând firul evenimentelor consacrate istoricește — să găsească adevărul asupra trecutului poporului românesc și învățături pentru viitorul lui.

Cartea d-lui V. V. Haneș.— două volume (al doilea fiind în curs de apariție) — imprimată în editura „Scrisul Românesc“ în condițiuni de excepțională prezintare tehnică e tot atât de atrăgătoare ca înfățișare exterioară pe cât de captivantă și instructivă prin conținut.

C. VLĂDESCU

* * *

CEZAR PETRESCU:

Simfonia fantastică

Tema ultimului roman al fecundului scriitor, o formează analiza unei sugestii care torturează sinistru un venerabil profesor universitar. In urma unei inoperante coincidențe, profesorul Grigorie Stolnicu este convins că soția sa Amelia îl înșeală cu asistentul Nerone Crețeanu. Intreaga filieră de amănunte a romanului e brodată pe această temă fundamentală, în care evenimentele par'că întăresc și mai mult pe profesor de temeinicia celor bănuite.

Starea de insanitate mintală ajunge până acolo, încât începe să se îndoiască de propriul său copil, micuța Clo-Clo, care are — din cauza seriozității acestuia — o hotărîtă averziune pentru el. Deși se duce la un consult medical, unde doctorul îi prescrie de urgență un repauz în străinătate, Grigorie Stolnicu, un moment convins de absurditatea presupunerilor sale, cade din nou pradă unor noui serii de coincidențe bizare și insinuante. In timpul acesta, starea soției sale se înrăutățește din ce în ce până când, în urma unei emoragii puternice, moare de tuberculoză.

Grigorie Stolnicu desprins puțin sugestiilor nebune, din cauza chinurilor soției sale, redevine și mai furios când, după moarte, pune mâna pe scrisorile ei, pe cari nu le mai recunoaște ca fiind ale sale. Aci este finalul romanesc al acestei tragedii și în acelaș timp punctul cel mai culminant al analizei psihologice, — exagerat, după noi. Faptul că autorul a voit ca în această analiză, discrepanța tragică să fie mai mare prin alegerea Ameliei, o ființă deja bolnavă, nu face decât să piardă din fundarea psihologică a nebuniei lui Grigore Stolnicu — mai ales în final. Mărturisim că prima jumătate a romanului are o mai strânsă ambianță între motivarea analitică a eroului și existența lui — hotărîtă, — în realitate. Deaceea, urmărind acest proces de cauzalitate reciprocă, n'a putut decât să ne mire faptul că d. Cezar Petrescu alege ca efect și argument ultim, scrisorile, — când putea să aleagă altul mai verosimil.

Calitățile acestui volum ca realizare artistică, sunt calitățile ultimelor volume ale d-lui Cezar Petrescu. Un neobișnuit talent de sinteză epică în slujba unui suflu de intelectualitate moderată, care, de altfel se bănuia încă din novelistica d-sale. Mânuirea abilă a analizei psihologice, dacă suferă uneori prin prea multă exagerare — ceeace în roman este un defect — revarsă însă o reculegere intelectualistă cititorului, după ultima pagină citită.

NUMA CARTIANU

plastica

EXPOZIȚIA KIRIAKOFF

Cele trei pagini consecutive pe cari mi le-a răpit (cuvântul nu e deplasat), *Salonul Oficial*, m'au împiedecat să informez pe cetitorii mei asupra unora din expozițiile personale din ultima vreme, cari meritau să nu fie trecute cu vederea.

Oricare a fost părerea mea asupra zisului salon, trebue să admit însă, că deschiderea lui odată pe an, contează principal — sau mai bine zis, prin ceeace ar trebui să însemne definiția lui în cadrul mișcării noastre artistice — printre evenimentele de primul ordin și în consecință tăcerea asupra lui nu poate fi păstrată.

Dintre expozițiile sus menționate — cu regretul d'a nu o fi putut face la vreme — disting pe aceea a tânărului pictor basarabean Kiriacoff care a avut loc în sala ,destul de improprie pentru prezintarea unor lucrări merituoase — a librăriei Hasefer din str. Academiei.

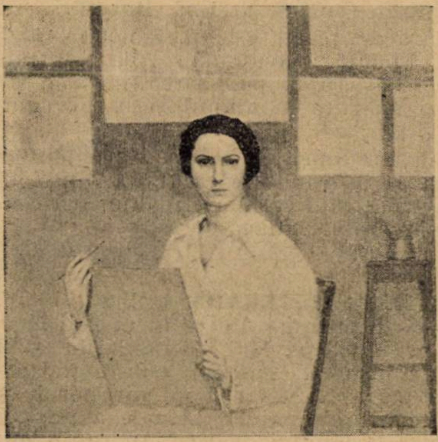

ADINA-PAULA MOSCU: Autoportret.

D. Kiriacoff a avut aci o bogată serie de estampe decorative în majoritatea lor proecte de decoruri și costume teatrale.

Tânărul artist, trăit multă vreme în mediul rusesc, se resimte în opera lui de influența acestui mediu care își răsfrânge prin cristalul personalității sale bine conturate nesfârșita fantezie a lumei slave.

Abundența coloritului vioi și îndrăzneț resistă în chip triunmfal prin secretul unei armonii proprii, asemuită efectului de caleidoscop care te captivează cu echilibrul de mase, culori și linii pe o nedefinită simetrie.

Cadrul conceput de imaginația tânărului artist pentru punerea în scenă a basmelor orientale cu respectivele costume de balet, au prilejuit cu deosebire contribuția atâtor resurse de cari se bucură d-nul Kiriacoff, reușind să împace specificiul tradițional cu preocupările d-sale novatoare dintre cari acelea pretinzând anumite condițiuni technice în montare, nu sunt lipsite nici de ingeniozitate mecanică.

In schițarea decorurilor cu caracter modern și apusean, fantezia d-lui Kiriacoff se dovedește vizibil stânjenită de ariditatea însăși a temelor date, în general refractare prin esența lor pozitivă, temperamentului vizionar al tânărului artist

D-nul Kiriacoff expune la actualul *Salon de arhitectură și artă decorativă* din localul Ateneului Român unde lucrările d-sale i-au adus un premiu bine meritat.

Câteva din schițele d-sale sunt concepute pentru teatre din Franța unde, d-nul Kiriacoff, neputându-se deplasa au fost — spre regretul autorului — executate de alte mâini.

IN TREACĂT

Indeletnicirea criticului, ca ori-care alta, este la rându-i susceptibilă de a fi criticată. Ast-fel nu odată am primit imputări de la reprezentativi ai diferitelor curente ori bisericuțe:

— In general mai toți mă socot prea blând ori părtinitor față de „concurenții" lor; unii afectează a fi convinși de buna mea credință... dar mă compătimesc cu superioară indulgență ca pe un prizonier al prejudecăților arhaice în fața realizărilor moderne, în vreme ce alții mă acuză că sprijin „nulitățile" acestora din urmă în prejudiciul clasicismului ori bunului simț. Și așa mai departe.

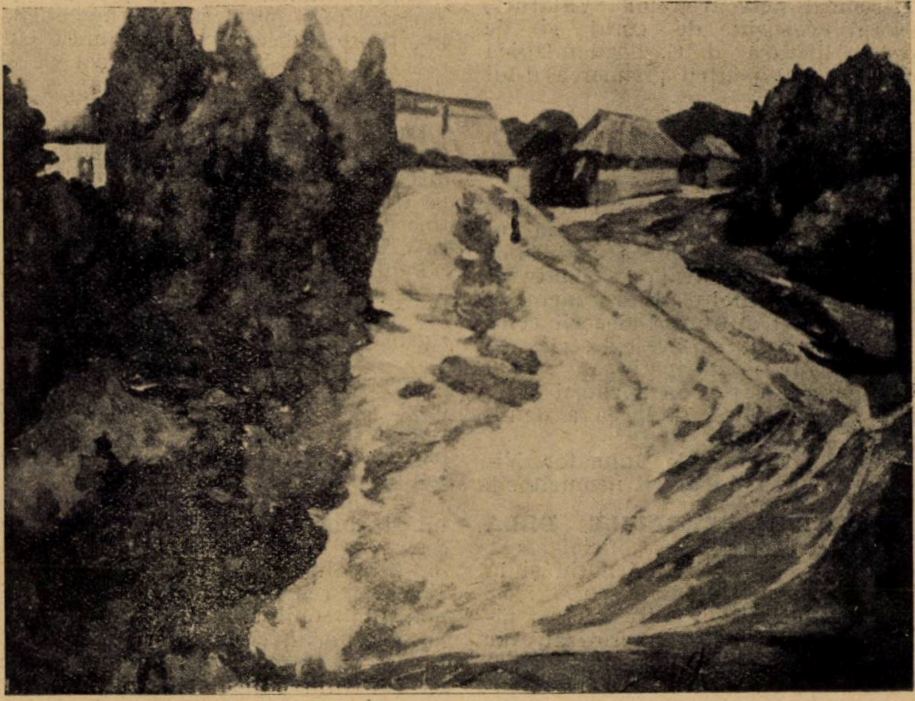

C. VLADESCU: Peisagiu românesc.

Evident nu poți mulțumi pe toată lumea și mai cu seamă pe artiștii plastici.

Ar fi poate un răspuns: Eu înțeleg să fiu răspunzător de ceia ce scriu, nu însă și de ceia ce înțeleg — sau mai bine, nu înțeleg — acei cari citindu-mă numai incidental — când chestiunea îi privește mai mult sau mai puțin direct — au pretenția să fie edificați asupra concepțiilor mele cari în desfășurarea lor în decursul unei cariere, pot constitui un ansamblu cu caracter doctrinar.

De curând mi-a fost adresată cea mai curioasă observație în materie: Un domn — nu-l pot măcar numi un cititor fiindcă-mi vorbea din ce-i spusese altul — era supărat pe mine fiind-că, mă asigura el, lipsisem de tact făcând reflecții nemăgulitoare asupra ultimei lucrări de la salon a unui artist pe care de alt-fel îl stimez pentru trecutul lui.

Ideia interpelatorului meu era în esență că artistul în chestiune *fiind o reputație bine definită*, ori la care rezultat l'ar duce evoluția sau un salt revoluționar către sfârșitul carierei, trebuie să „credem fără să cercetăm" și să ne descoperim cu pioasă emoție.

Candoarea acestei profesiuni de credință, dacă n'are nimic supărător în sine, e tocmai ceia ce nu-și poate permite criticul și-un indiciu mai mult de asperitatea căilor pe care bate pasul lui.

C. VLAD.

gazetaria

așa și-așa...

O ATENȚIE. Fără îndoială, că fără știrea redactorului statornic și răspunzător al „Adevărului Literar“, s'a pripășit într'unul din numerele trecute ale acelei reviste, o notiță cu totul nepoliticoasă și neexactă. S'a spus, că revista noastră n'ar avea colaboratori de seamă.

Dacă redactorul responsabil al „Adevărului Literar“ ar fi citit în manuscris acea notiță, n'ar fi putut s'o dea la tipar și s'o pună în pagină. N'ar fi putut cu răspundere să facă aceasta, fiindcă nu-l socotim capabil de nepolitețǎ față de câțiva mari scriitori, cari colaborează regulat la noi și colaborează și la „Adevărul literar“. Cel puțin acești mari scriitori sunt colaboratorii de seamă la „Universul literar“. Sau atunci când scriu la noi, nu sunt nici măcar scriitori?

Incă odată deci, enormitatea inexactității, de care e vorba, n'a putut să fie pusă în acea revistă decât fără știrea redacției. Credem aceasta și fiindcă subtilul scriitor d-nu Al. Al. Philippide s'a ocupat apoi, în numărul imediat următor al „Adevărului literar“, de revista noastră, remarcând reîmprospătarea figurilor scritorilor din trecutul literar apropiat.

ACADEMIA ROMANA a făcut și operă de dreptate și alegere excelentă, dând un premiu d-lui Al. O Teodoreanu, pentru „Hronicul măscăriciului Vălătuc“. Profesorul neobosit, de curaj și de cunoaștere literară, d. G. Bogdan-Duică a făcut raportul pentru premierea d-lui Teodoreanu.

Dar Academia Română, credem că n'a făcut bine, nealegând președinte pe d. prof. Iorga.

D. Iorga a demisionat. Textul demisiei d-sale e categoric și pune în lumină cuvenită procedura nedreaptă a membrilor Academiei. D. Iorga arată ca motiv al nealegerii președintelui dintre membrii secției istorice și anume a alegerii celui mai activ membru al acestei secții, — d. Iorga desigur, — antipatia.

Se conduc așa dar și nemuritorii după criteriul antipatiei. Și d. Iorga a demisionat

Academia fără marele animator Nicolae Iorga? Prea au greșit nemuritorii.

INAINTE DE SERBĂRILE DELA ALBA IULIA, se propusese oficial să se ridice la Iași statuia lui Bărnuțiu și la Alba Iulia, statuia lui Bălcescu.

Propunerea oficială s'a irosit ca o făgăduială de organizator improvizat. Iar acum, după serbări, d. Bogdan-Duică analizează propunerea și ajunge la concluzii pe care nu se poate să nu le aprobe cât mai mulți.

„De sigur: O statuă lui Bărnuțiu! Dar unde? Unde i se cuvine depe urma faptelor sale naționale, nu depe urma unui profesorat tradus din nemțește. Valoarea istorică a lui Bărnuț este ardelenească, este regională; deci acolo să fie cinstit: în Blaj!

Iar pe N. Bălcescu, lăsați-l, domnilor anonimi, celor ce l-au produs și locului care i-a inspirat toată constelația de idei generoase care l-au caracterizat. Ii va veni și lui vremea: După Pake, după Gogu, etc., etc., se va ivi și Nicolae Bălcescu pe sub crengile, printre florile, printre copacii încă nefierăstruiți de norodul ce crește în București mereu, fără să-i crească și bălcescismul? (Se va ierta acest nou — isus?).

Nu de alta, dar ca să 'ncetăm a face scandal până și cu statuele“.

(Națiunea-Cluj, Joi 30 Mai 929).

In legătură cu Bărnuțiu, remarcăm foarte interesantul studiu al d-lui Petre Marcu-Balș. din **„GANDIREA“** (an. 9), Nr. 5).

D. Marcu-Balș ajunge la încheerea, că ideile lui Bărnuțiu se integrează în peisagiul ideologic românesc la un punct, care s'ar putea denumi de intersecție între iluminism și istorism, *„un amestec (iar nu o sinteză, fiindcă o sinteză este imposibilă) de ideologie inspirată de revoluția franceză, plus ecouri din dreptul natural medieval catolic, la care se adaogă istorismul lui Savigny. O mixtură ingenioasă determinată de interesele momentului și de morfologia social juridică dintr'o anumită epocă și dintr'un anumit loc. Valoarea ei este în primul rând documentară, iar pentru teoria dreptului în România, Bărnuțiu reprezintă precursorul“.*

Revista **„VREMEA“** a început o anchetă serioasă: *Ce trebue să facă statul pentru intensificarea culturii românești?*

Problema e într'adevăr mare și e de foarte multă vreme actuală. Cum statul e politic, numai politic și politica foarte variată prin puzderia de făgădueli și libertinajul discursiv, chestiunea culturală continuă să preocupe doar pe scriitori și ziariști.

La Mihăileni, jud. Dorohoi, e redacția revistei **„MOLDOVA LITERARA“**, având director pe d. Filimon Rusu și redactori pe d-nii D. N. Puiu si D. Gr. Constantinescu Revista e editată de soc. culturală „Tinerimea Mihăileni“.

Pentru sârguința lor, tinerii dela Mihăileni, merită cuvinte de laudă. Gruparea în jurul unei reviste vădește entuziasm și întrecere la citit.

ACȚIUNE ȘI REACȚIUNE își intitulează „caetele semestriale de sinteză națională în secolul XX“ d-nii Petre Comarnescu, Ion Jianu, C. Noica și Mihail Polihroniade.

Cel dintâi scrie despre „ideile veacului și spiritualitatea“, în care temeiul este: „Să vedem că suntem într'un veac de frământare, în care se deschide o generală renaștere neo-clasică. Să nu mai fim copii alintați, cari cred că al lor e viitorul, ci luptători, cari știu, că trebue să lupte și să învingă oricum. Să cultivăm etnicul și tradiția și să le întregim pământește cu cerințele vremii“. Acestea alcătuesc fără îndoială programul „caetelor semestriale“, ca să fie de „sinteză națională“.

D-l Mihail Polihroniade scrie despre „criza naționalismului“. D-sa crede, că generația tânără e împărțită ideologicește în două tabere. una grupată în jurul revistei „Kalende“, și alta „în jurul revistei ce va să vie „Duh și slovă“. Cea dintâi, intelectualistă cu tendințe antinaționaliste. Cea de-a doua subordonă etnicul, spiritualului.

D. Ion Jianu și-a intitulat articolul „Intre misticism și religie“ și d. Noica „Problematica echilibrului spiritual“.

Chestiunile puse în discuție de cei 4 tineri scriitori sunt firește de actualitate. Tonul polemic e desigur propriu tinereții, care-și caută precizarea punctului de vedere. Dar după atacarea unor probleme așa de dificile și cu literatură așa de variat personală, stăruim să vedem lucrările de sinteză.

Bunele nuvele ale d-lui Vasile Savel, adunate în volumul **SEARA A TREISPREZECEA**, s'au publicat în ediția II-a.

IN NOEMBRIE, se vor întruni la Paris delegații scriitorilor din toate țările. să discute și să hotărască asupra legii dreptului de autor și proprietății literare.

Despre importanța acestei adunări a scris în **„GÂNDIREA“** harnicul, poate cel mai harnic și mai disciplinat dintre scriitorii români, d. Em. Bucuță.

Cu acest prilej, e bine să notăm că d. Em. Bucuță a avut un rol de căpetenie la pregătirea și publicarea marilor volume apărute în ajunul serbărilor unirii.

Noi am constatat marea capacitate de lucru și de rânduire amănunțit disciplinată a acestui scriitor neodihnit, la congresul presei latine.

B. C.

REVISTA LITERARĂ a liceului „Sf. Sava“, se prezintă din ce în ce mai bine. In numărul pe Mai, ultimul din anul școlar încheiat, scrie un substanțial articol d. prof. Ștefan Pop, directorul liceului asupra naturii actuale a preocupărilor liceanului modern. In restul numărului articole și versuri semnate: Radu Gyr, Mihail Steriade C. I. Siclovanu, Mircea Pavelescu și Horia Roman, redactorul revistei, care se dovedește a fi un bun organizator.

A apărut frumosul volum din monumentala operă **„ISTORIA RĂZBOIULUI“**, de d. general Dabija.

Lucrarea este de o remarcabilă valoare istorică și documentară și va fi cuprinsă în patru volume.

In editura Tipogr. Onceanu, a apărut volumul de proză **„DIN TAINELE NOASTRE“**, datorit tânărului scriitor Savile Natba.

VIAȚA LITERARA într'un număr recent, propune la încoronarea cu premiile naționale, anul acesta, cele două figuri monahale: T. Arghezi și Gala Galaction. Este o sugestie, cum nu se poate mai potrivită și justă, din toate punctele de vedere, cari ar forma criterii indiscutabile, în fața comisiunii de decernare. Bănuim totuși că spiritul de castă și exclusivismul regional va fi și de data aceasta, mult mai tare ca cerințele estetice și etice, ale unei astfel de încoronări. Sugestia *„Vieții literare“* chiar dacă nu-și va ajunge scopul profetic, va avea, credem, o repercusiune publică, în sensul că cei avizați, să-și dea seama de importanța momentului la care sunt chemați să-și spue cuvântul. Căci publicul cititor și l-a spus de mult în direcția indicată de sugestia amintită.

literara

o seamă de cuvinte

Un profesor explica elevilor săi ce însemnează crima prin imprudență.

Spre a vedea dacă a fost înțeles, întreabă pe unul din elevi:

— Dacă un automobil care merge cu viteză mare, dă peste mine, la traversarea unei străzi și mă omoară, ce însemnează asta?

— Asta? o zi sau două vacanță pentru noi elevii, spre a lua parte la înmormântarea Domniei-Voastre...

* * *

Doi prieteni sprițuiau de zor într'o bodegă. Era cald și cu toate că beau sprițuri dela ghiață, totuși erau leoarcă de nădușală.

Unul din ei se ștergea mereu cu o batistă înodată. Cellalt observând gogeamite nodul, îl întrebă:

— Ascultă prietene, de ce ai înodat batista?

— N'am înodat-o eu, ci soția mea, ca să nu uit să-i pun la cutie o scrisoare a ei către soacră-mea.

— Ei și ai pus-o?

— Da' de unde? A uitat să mi-o dea.

* * *

Un client într'un restaurant de cl. I, făcea tot felul de strâmbături nemulțumit că i se adusese o friptură foarte mică, comparativ cu prețul mare de pe listă.

Patronul, un speculant de mâna întâi, văzând că începe să facă și gălăgie și să alarmeze pe ceilalți clienți, se duce la el și-l întreabă radios:

— Ei bine, D-le, cum ați găsit friptura mea?

— Foarte ușor, răspunse clientul, era ascunsă sub o bucățică de cartof prăjit...

* * *

Lică și Mitică s'au cunoscut la berărie. Vă închipuiți ce repede s'au împrietenit și ce minciuni gogonate au început să toarne unul altuia, căci ambii sunt de mult certați cu adevărul. Ei bine, în această întrecere, Lică a fost înfrânt.
Discutau despre pescuitul cu undița:

LICA. — *Când mă duc la pescuit, iau cu mine o găleată în care să pun peștele.*

MITICA. — *Eu iau un hârdău!*

LICA. — *Eu dragul meu îi prind cu mâna.*

MITICA (triumfător).— *Și eu... e destul să-i chem și vin!*

bazar

TEZAURUL HABSBURGILOR

Din Marrakech (Maroc) se comunică:

Tezaurul Habsburgilor, furat la Viena în 1927, compus dintr'o diademă în diamante și perle, dintr'un colier de perle negre, evaluate la 9 milioane franci, a fost prezentat spre vânzare unui negustor israelit din Safi, de către un italian afiliat la o bandă de hoți internaționali.

Hoțul a fost arestat și bijuteriile oprite.

SUPRA-DETECTIVII

Oricât de barbar ar suna acest cuvânt, va trebui să ne obișnuim și cu el deoarece corespunde unei realități. Orașul Chicago, ale cărui autorități sunt îngrozite de creșterea, într'o proporție prea mare a crimelor, va avea în curând... supra-detectivi. Viitorii Sherlock Holmesi americani—se afirmă — vor reuși să stârpească crimele din marele oraș yankeu. Supradetectivii vor fi formați la universitatea din Chicago unde se va inaugura, în Octombrie, o catedră de studii polițiste al cărei titular va fi d. August Volhmer, șeful poliției din Berkley (California).

Studenții vor trebui să urmeze cursuri de: toxicologie, criminalistică, sociologie, psihologie, fizică și antropologie.

Se vor edita o serie de manuale asupra identificărei gloanțelor și asupra rolului firelor de păr și al petelor de sânge în descoperirea autorilor unei crime.

UN SEXIPLAN VA SBURA PESTE OCEAN

Un sexiplan — avion cu șease aripi— construit pentru executarea unui sbor fără escală peste oceanul Pacific, dela Seattle la Tokio, va fi în curând gata să-și ia sborul din hangarele fabricei Bellanca din Washington. Avionul va fi pilotat, în vara aceasta chiar, de pilotul comercial Shirly Ihort.

Prevăzut cu două motoare cu aer rece, unul e așezat sub elice, celălalt în spatele lui, ceeace constitue o inovație.

Primul din aceste două motoare pune în mișcare o elice, în timp ce al doilea mișcă un piston lung care lucrează sub fuselajul avionului, printre scaunul pilotului și al pasagerului mișcând la rândul lui o altă elice dinapoia aparatului.

caricatura zilei

OCAZIE SIGURĂ...

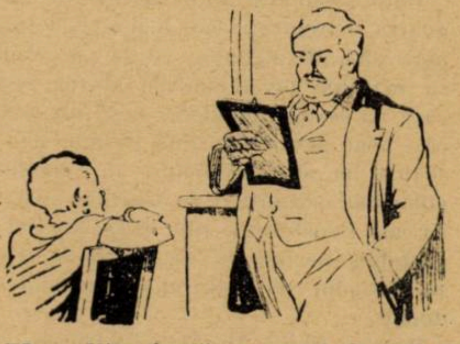

EL.— Uite dragă, anunțul de moarte al contesei de Banchasse
EA.— In sfârșit vom afla ce vârstă are.

(Life)

PARIGORIE...

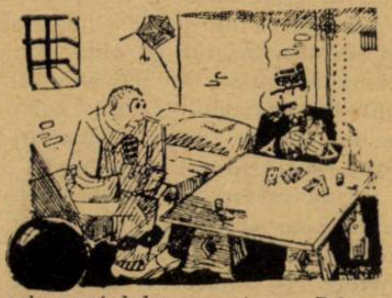

Condamnatul la moarte. — D-le comisar, Dvs. care știți să dați în cărți, vă rog descântați-le să-mi cunosc viitorul.

VICTIMA...

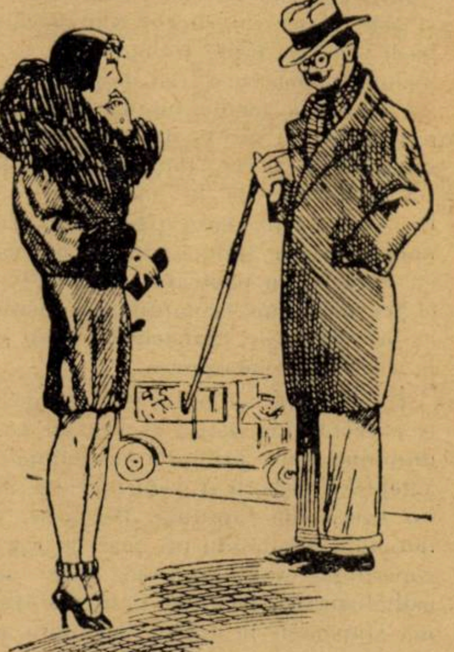

EL: — Doctorul a oprit pe nevastă-mea să mai gătească.
EA: — Cum? e așa de bolnavă?
EL: (vesel). — Nu! Dar voi fi eu.

(Dimanche Ilustré)

Pagini uitate

SAFTA

de GEORGE RANETTI

Dacă aştept cu atâta nerăbdare ca dogoarea soarelui să sece mai repede marea asta albă de zăpadă, şi să vie vremea să mă duc pe ţărmurile Mărei Negre, care nu seacă niciodată, — să nu credeţi că-i doar pentru dorinţa poetică d'a 'mi scălda înc'odată sufletul în infinitele splendide orizonturi de smarald şi de safir ale Constanţei, nici doar pentru regretabila nevoie de a-mi îmbăta trupul în nomolul de Tekirghiol prescris de doctor.

Poezie? Slavă Domnului! Pentru cine ştie s'o priceapă şi s'o simtă, se găseşte cu îmbelşugare oriunde, pretutindeni, în lumea asta minunată. Poţi s'o găseşti de ai minte şi inimă, chiar în banala viaţă de toate zilele a Bucureştilor. Fie în foşnirea ca de aripi a unor fuste ce trec în sbor grăbit pe uliţă. Fie într'o pagină de carte. Fie într'un zâmbet de copil. Fie urmărind jocurile melancolice ale unui flutur urban, căruia ursita vitregă, nehărăzindu-i ca celorlalţi semeni ai lui, un vast harem de flori, pe-o câmpie la ţară, se resemnează bietul să se harjonească numai cu cele câteva palide ibovnice ce-i oferă un vulgar leandru, care lâncezeşte într'un hârdău, vopsit cu verde, spre a da iluzia pajiştilor de iarbă fragedă care 'n oraşe sunt înlocuite cu caldarâmuri de piatră cubică.

Dar, unde nu găseşti poezia, când vrei şi eşti meşter s'o cauţi? Nu-i nevoie să treci podul de peste Dunăre şi să te duci tocmai în Dobrogea. Cât despre prescripţia severă a medicului d'a face atâtea băi, la atâtea grade de temperatură, cu anumită dietă, etc., mi-ar fi şi mai lesne s'o nesocotesc. He, he, nu sunt eu prost. De câte ori nu l'am tras pe sfoară pe doctorul meu îndopându-mă cu varză cu carne şi cu pastramă crudă, pe când el (ce naivi sunt savanţii!) îşi închipuia că-mi sterpezesc stomacul cu fadul iaurt la care mă condamnase.

Totuşi orice aşi pălăvrăgi recunosc că şi poezia la Constanţa şi nomolul Techirghiolului sunt pricinile neastâmpărului aşteptării mele, d'ar veni mai iute timpul s'o tulesc din Capitală. Recunosc, însă, totodată, scrutându-mi mai de aproape conştiinţa, examinându-mă mai serios psihologiceşte, recunosc că în nostalgia ce mă stăpâneşte în aceste clipe intră şi un al treilea element.

Este plăcerea de a revedea pe Safta.

Nu! Nu vreau să fiu ipocrit cu cititorii. Mă spovedesc lor pururea pe şleau. Nu tăinuiesc nimic. Mărturisesc, deci, că, printre ademeniri ce mă mână irezistibil în fiecare vară la Constanţa — Safta ocupă un loc de căpetenie.

— „Safta? Aha! E o Saftă la mijloc... ştrengarule.

— Ei bine vă înşelaţi prepuelnici cititori şi mai ales voi răutăcioase cititoare, Safta nu e o.... *aia* şi nici eu un ....*ăla*. Safta nu e o veche pasiune a subscrisului, nu-i nici măcar unul din acele „flirturi“ de viligiatură, — inconstante chiar la Constanţa, — cu cari atâţia dintre dvs., obişnuesc să-şi omoare vremea şi să-şi turbure de florile mărului liniştea indispensabilă unei eficace cure balneare.

Dealtmintreli, dacă Safta ar fi aşa ceva pentru mine, cum vă închipuiţi că aş asvârli pradă vulgului batjocoritor numele şi reputaţia unei femei adorate?

Ce naiba: sunt prea „galant cu damele“ ca să comit asemenea indiscreţii, ce nu pot fi iertate nu numai unui gentilom din evul mediu cu guler de dantelă, dar nici chiar unui gentilom modern cu guler de madipolon No. 41.

Şi apoi, dacă Safta ar fi ceeace imaginaţia dvs. perversă bănueşte că este vă întreb: Ar fi oare posibil ca ea să se numească Safta?.. Dar, unde şi când s'a mai pomenit ca eroina unei idile de dragoste, sau a unei simple aventuri trecătoare să poarte un aşa prozaic nume de botez. Căci, aţi văzut, fără îndoială perspicaci cititori că toate eroinele celebre ale dragostelor imortalizate în literatura universală poartă numai nume pompoase, sonore, „lână în lână“, cum zice românul.

Le cheamă pe aceste semi-zee: Chloe, Virginia, Ofelia, Desdemona, Margareta, Julieta, etc. Zău, eu unul nu văd deloc cum s'ar fi „asortat“ nume ca astea bunăoară: Daphnis şi... Mariţa, Paul şi... Tinca, Hamlet şi... Marghioala, Othelo şi... Veta, Romeo şi... Siţa, Faust şi... Safta!... S'ar fi nimerit ca nuca în perete, iar posteritatea ar fi înmormântat de mult sub greaua lespede a ridicolului pe aceste sfinte moaşte ale eternei iubiri.

Dealtfel, fără a mai căuta pilde atât de ilustre, aţi băgat de seamă chiar în amorurile burgheze obişnuite, din zilele noastre, *Ea* n'are niciodată, dar niciodată, „sicritatea“ de Safta, Lucia, Mary, Fifi, Elvira, Tanţi, Aurica, Jeny... Da, însă n'am auzit până acum să se fi sinucis cineva din dragoste pentru o femee anume Safta. Că se întâmplă uneori — dat fiindcă amorul e orb — ca unuia să-i cază cu tronc şi o Saftă, nu zic ba. Dar, în cazul acest rarisim pun rămăşag că înamoratul nu se mândreşte deloc cu numele iubitei lui. Dovada cea mai elocventă despre aceasta sunt versurile popularului cântec:

Lua-i ar Dumnezeu lumina
Cui i-a pus numele Lina;
Mai bine-i zicea Gherghina!

Ce rezultă de aci? Rezultă că poetul popular, deşi amorezat lulea de o fată numită Lina, se simte totuşi umilit de onomastica dragei sale şi blestemă amar pe naşul acela fără gust care, din tot calendarul, nu i-a ales alt nume decât Lina, când putea foarte bine să-i zică finei, bunăoară, Gherghina, să-i dea adică poetica poreclă a acelor purpurii Gherghine, ce împodobesc toamna măceşii ca nişte şiraguri de mărţişoare de mărgean... prin urmare, mă rezum:

Safta mea dela Constanţa, Safta pe care ţiu aşa de mult s'o revăd în curând, nu e de loc Safta *mea* în înţelesul drăcos la care se gândesc desigur în momentul acesta aproape unanimitatea cititorilor şi cititoarelor.

Safta e....

Dar, m'am întins prea mult la vorbă, veţi afla în numărul de Sâmbătă al „Universului“ cine-i Safta şi ce-i cu Safta. Vă previu, însă, că nu trebue să vă aşteptaţi la o istorisire extraordinară, cu toate că v'am intrigat aşa de mult în această lungă introducere. M'am simţit obligat să vă dau avertismentul, ca să vă feresc de decepţia de a găsi că introducerea mea e poate mai interesantă, în tot cazul mai lungă, decât însăşi povestirea... apoi, cam aşa se întâmplă azi. Cunosc mulţi inşi cari cheltuesc câte 4—5 lei cu aperitivele pe la băcănii, ca să-şi facă — chipurile — pofta de mâncare, şi pe cari dejunul nu-i costă decât un leu şi câţiva gologani. Şi mai cunosc multe inse, — straşnic de econoame gospodine, — pe care stofa şi costul unei rochi nu le costă decât 2—3 poli, iar panglicuţele, năsturaşii danteluţele, „garnitura“, cum se zice, le scoate la respectabilul total, de 2—3 sute de lei. Mă tem că aşa o să fie şi cu introducerea ce voi fi obligat să fac pentru — nimica toată —; spre a vă recomanda Sâmbăta viitoare pe d-ra Safta dela Constanţa.

„Universul“ — 1909.

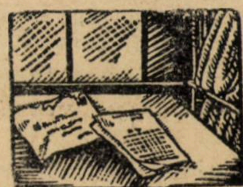

cărţi redate în extrase

VIAŢA LUI SCHUBERT

Paul Landormy

Existenţa unui întârziat, respins aproape cu brutalitate de favorurile opiniei publice, sclavă încă aureolei de geniu a lui Beethoven. Inăbuşirea oricăror sentimente de viaţă palpitantă fac din peregrinarea acestui compozitor, apogeul unei fluturări ireale. Frământat interior de o mare sensibilitate muzicală, Schubert este cântătorul propriei sale pasiuni.

Frantz Schubert s'a născut la Viena în cartierul Lichenthal, la 31 Ianuarie 1797. Tatăl său, bătrânul Schubert, era profesor la o şcoală primară. Din prima căsătorie, din 14 copii îi rămase doar cinci în viaţă: Ignace, care trebuia să succedeze tatălui său, la şcoală; Ferdinand care deveni directorul şcolii normale; Karl, pictor de piesagii; Franz-Seraph-Peter, compozitorul şi o fiică, Therèsa. Se purta foarte aspru cu el, mai ales că nici nu bănuia ceeace va ieşi din micul Franz.

Clasele primare le prepară cu tatăl său, până în clasa 6-a când fu trimis la şcoală, unde era fruntea camarazilor. Apoi fu trimis la corpul de muzică al profesorului Michel Holzer care dirijea corul din Lichenthal. La 12 ani Frantz avea o frumoasă voce de sopran, devenind solistul corului.

In Octombrie 1808 fu prezentat de tatăl său la Chapelle imperiale unde era vacant un loc de sopran. Candidaţii ceilalţi, toţi din aristocraţie îşi băteau joc de Schubert, faţă de felul lui modest şi timid. Când se prezentă însă în faţa comisiei, rămaseră toţi încremeniţi. Juriul în unanimitate îl numiră pe el. Se înscrise în acelaş timp şi în colegiul oraşului, numit *le Convinct*. Aci, cunoaşte, înrte alţii, pe Joseph von Spann, cu care a rămas toată viaţa prieten nedespărţit. Acesta observase caracterul lui visător şi îl ascultase de multe ori cântând, în tăcerea generală dinprejur. Spann era confidentul lui, căci îi arată compoziţiile sale, *Variations* pentru pian, le *Paricide*, o versiune din la *Plainte de la jeune fille*. Tot colegiul era fermecat de profunzimea talentului său. Se apucă mai ales să scrie lied-uri care aveau mai multă rezonanţe în sufletul său poetic.

O nenorocire îi se întâmplă în 1812. Mama sa moare. Tatăl său, cu care se certase de îndată ce acesta aflase că voeşte să se dedice muzicii, deveni mai împăciuitor şi îi promise să-l ajute în cariera sa. Reîntors acasă, compuse o simfonie religioasă, al cărei solo de soprană îl cânta cu mult talent o tânără fată, Theresa Grob, care îl iubea. Simţea şi el pentru ea ceva, dar nesiguranţa situaţiei sociale îl făcu să renunţe la ea. Mai compuse câteva lied-uri, pe versuri de Goethe, Zumsteeg, etc.

Luând cu bine examenul pedagogic, intră ca institutor la şcoala tatălui său. Atmosfera de şcoală îl desgustă însă de multe ori. Prin intermediul lui Spauen, făcu cunoştinţa lui Mayerhofer, un poet care făcea vâlvă şi prin alt amic, Schober, putu intra în relaţii cu Michel Vogl, mare nume pe vremea aceea în mişcarea muzicală.

După multe stăruinţe acesta vine însoţit de Schober să-l asculte. In adevăr fu încântat, însă plecă fără să spue dacă va mai veni: Schubert îl cântase la *Roi des aulnes*, care stârnise puţină vâlvă. După o nouă şi insistentă rugăminte a lui Schober, Vogl veni iar. De data aceasta Schubert îi cântă noua sa lucrare, le *Navigation aux Dioscures*. Vogl, încântat, declară că este o capo d'operă şi că nu înţelege cum se poate găsi atât talent într'un om atât de tânăr.

Către sfârşitul anului 1817, Schubert îşi mai câştigă doi amici Joseph şi Auselme Auttenbrenner, însă pierdu pe de altă parte pe Ebner şi Stadler cari plecară din Viena.

◆

Puţin întristat de pierderea celor doi prieteni buni, Schubert îşi trecu timpul meditând la realizările viitoare, când o ocazie fericită îi deschise o speranţă. Contele Esterhazy, avea nevoe, pentru cele două fiice ale sale, de un profesor.

In timpul verii, familia Esterhazy stătea la castelul de Zelesz în Ungaria şi iarna şi-o petrecea în Viena. El conta oarecum printre membrii familiei deşi i se dăduseră oarecari funcţiuni incompatibile (şi uneori chiar degradatoare) cu situaţia lui. Aci putut să-şi dea frâu liber dorinţii sale de muzică, deoarece întreaga familie iubea muzica. In timpul lecţiunilor, prinse drag de una din cele două fiice, deşi amintirea Theresei Grob, sta încă vie în mintea sa.

In Noembrie 1818, părăsi familia Esterhazy revenind la Viena. Tatăl său voeşte atunci, ca el să reia postul de institutor ceeace refuză. Bătrânul Schubert, înfuriat peste măsură goneşte pentru a doua oară pe fiul său — în urma unei discuţiuni violente. De aci înainte începe adevăratul calvar pentru bietul Franz. Incă dela ceasurile şase dimineaţa el lucrează asiduu până seara târziu, neţinând seamă de nevoile fizice. Pasiunea sa depăşeşte cerinţele mici ale mediului de relaţie. Seara, în tovărăşia prietenilor săi, pictorul Schwind, Kuplewiéser, poetul Hans Senn, pianistul Joseph von Szalay, etc., petrece până târziu la cafenea, pierzându-se în discuţii interesante. Este demn de amintit împrejurările în cari Schubert a compus faimoasa sa *Serenadă*. Intr'o Duminică, trecând prin Wähting împreună cu tovarăşii săi nedespărţiţi zăreşte pe amicul său Tieze instalat într'o prăvălie, unde răsfoia ceva. Grăbit intră înăuntru şi după ce se uită puţin, deodată scoate un strigăt: Am în cap o melodie frumoasă. Dacă aş avea hârtie rigiată!" Un camarad îi procură hârtia cu portative şi astfel în acea larmă de oameni preocupaţi de interese mărunte, scrie Schubert *Serenada* sa celebră.

In 28 Februarie 1819 tenorul Jaeger cânta pentru prima oară un lied de Schubert, care are succes. După puţin timp întreprinde cu Vogl un turneu, care are cele mai frumoase succese. In Viena începuseră să se constituiască societăţi numite „Schubertiste" în cari se venerau toate compoziţiile tânărului muzicant. Aci, după câtva timp, face cunoştinţa familiei Fröelich, compusă din patru surori: Caterina (Kathy), Beby, Ana şi Josepha. Aceste femei organizau serate muzicale la cari luau parte distinşi oameni de litere, muzicanţi celebri poeţi şi artişti, ceeace contribuise mult la atmosfera de înaltă intelectualitate care era proprie acestei reuniuni. Schubert cunoscu între alţii şi pe Grillparzer, muzicantul şi poetul rafinat. Acesta avusee o viaţă surâzătoare, deoarece era iubit de toate femeile. Acum iubea cu o pasiune mare pe Kathy, ceeace făcea ca între ei amândoi să existe o comunitate de aspiraţiuni cum rar se întâlneşte în viaţa de toate zilele. Acesta fu încântat de talentul lui Schubert căruia îi aplaudă multe din compoziţii.

Anul 1821 fu mai sărac în compoziţii pentru autor. Petrecu câtva timp la familia Schober unde încercă să facă o operă, *Alfonso et Estrella*, în colaborare cu Schrober. Lucrare de maturitate a talentului său genial a fost *Simfonia în re minor* (neterminată) în anul 1822. Tot în acest an scrise *opt variaţiuni la patru mâini pe un lied francez*, pe cari le trimise lui Beethoven. Din nenorocire nu-l găsi acasă. Multe opinii şi ştiri fanteziste circulară în Viena pe socoteala raporturilor dintre Schubert şi Beethoven. Spauen, mai târziu, a restabilit adevărul care era că Schubert n'a văzut pe Beethoven decât la moartea acestuia, când se zice că maestrul ar fi zis ,(în legătură cu variaţiunile): „Aceasta mă va depăşi". Nu se ştie nimic exact în legătură cu acest lucru, ceeace n'a împiedecat însă ca răspândirea acestei opinii a marelui Beethoven să ajute la reputaţia unui tânăr compozitor.

ANI MIZERI (1823)

Anul 1823 începu rău. Mai plecă, la început într'un turneu cu Vogl, din care se întoarse cu cele mai bune impresii.

In orașul Linz, succesul fu atât de mare, încât societatea de muzică de acolo aleseră pe cei doi muzicanţi ca membri de onoare.

Reintors la Viena, află că în curând Weber trebuia să reprezinte acolo noua sa operă EURYANTHE. Schubert spera ca prin intermediul lui Weber, să poată reprezenta și el o lucrare teatrală. Toate prevederile sale optimiste dădură greș, fiindcă noua operă căzu. Schubert se certă, în cele din urmă cu Weber când toate speranţele sale ne năruiră.

In timpul acesta apăruse o carte de lieduri a poetului Wilhelm Müler, toate excelente pentru muzica pasională a lui Schubert Cum văzu cartea, fugi cu ea la pianul unui prieten și când acesta veni peste el, compusese deja 20 din ele. Titlul era la *Belle Meuniere* Ca sfârșit al tristului an 1823, avu loc în Decembrie premiera operei *Rosamunde*. Textul plat și sărac al d-nei de Chizy fu acoperit prin succesul grandios al muzicii lui Schubert. Totuși *Rosamunde* nu trăi decât două seri. Amară decepţie pentru tânărul idealist!

◆

Puterile fizice îl cam slăbiseră în ultimul timp. Deaceea acceptă pentru a doua oară să se ducă la familia Esterhazy, ca profesor al celor două fiice, mai ales că situaţia financiară îi era deplorabilă Aci amintirile trecute îi aduseră aminte idila nenorocită dintre el și fiica cea mai mică. Condiţiile sale sociale însă nu-i dădeau dreptul să vorbească și să spere și din cauza aceasta puse din nou stavilă pasiunii sale, cum o pusese încă de două ori în viaţa sa omenească.

In ultimul timp relaţiile sale cu editorii deveniră mai prietenoase, deoarece lucrările sale se vindeau. In Ianuarie 1825 apărură la Diabelli, trei lieduri de Göethe: *Au posillon Kronos*, *Mignon* și *Ganymède*, „dedicate respectuos poetului de Franz Schubert" (cum suna dedicaţia), cari fură trimise lui Göethe împreună cu următoarea scrisoare, plină de umilinţă:

Excelenţă,

acă mi-ar fi posibil, dedicându-vă
te compoziţiuni asupra poemelor
stre, pentru a arăta admiraţia mea
nită pentru Excelenţa Voastră și
te oarecare consideraţie asupra neîn-
nătăţii mele, eu aşi vedea în succe-
ul acestui gând cel mai frumos eve-
niment al vieţii mele.

„Cu cel mai profund respect,
„Servitorul Vostru devotat

„Franz Schubert"

Göethe primi placheta însă nu dădu atenţia cuvenită importanţei lor — ci notă, laconic asupra jurnalului său: *„Compoziţii asupra liedurilor mele de Schubert (din Viena)"*.

Către sfârșitul anului 1825, el fu introdus de către d-rul Jenger la actriţa Sophie Müller unde compoziţiile sale avură succese eclatante. Puţin după aceea cunoscu și familia Honing, unde tovarășul său Schwind se îndrăgosti nebunește de tânăra Netty. Umblând din familie, în familie, prin mica burghezie, Schubert ajunse un mic geniu în sânul ei, unde juca acelaș rol fascinator pe care îl jucase Beethoven în înalta aristocraţie. Prin intermediul actriţei Müller spera să i se joace o operă și deși în urma invitaţiei acesteia, trimise opera *Alfonso et Estrella*, răspunsul ei echivală cu o neisbutire. La îndemnul ei de a scrie ceva nou în care atmosfera tragică și solemnă să fie tratată mai profund de cel care se pierdea până acum în picanterii ușoare, el încercă ceva care fu și mai neisbutit. Venit în urma marelui Beethoven, aureola bietului Franz întârzia încă să vie. Și era și natural! Orizontul muzicii contemporane strălucia prea mult de măreţia și genialitatea marelui maestru, pentruca să nu mai fie luat în seamă un biet talent rătăcitor, venit după el, chiar genial.

Și din acest punct de vedere faptul că Schubert a putut la un moment dat să brieze oarecum în lumea muzicală, n'a fost decât cea mai mare cinste dată unui pitic în luptă cu risipirea atmosferii de încărcarea marelui uriaș, care încă o tortura cu strălucirea lui, deși el personal, în agonia vieţii.

SFARŞITUL (1828)

La începutul anului 1828, sănătatea lui se ameliorase. Niciodată nu se manifestase mai bine ca atunci geniul său creator. Capo d'operile se succedau la intervale scurte. Pentru ca să termine rostul său, el uită tot restul lumii și pe el însuși. Până în ultima clipă în faţa morţii, el nu gândi decât să producă, să dea viaţa nemuritoare a artei, imaginilor cari îl chinuiau. Inspiraţia sa devenı din ce în ce mai gravă. Bucuria îi fu voalată de oarecare melancolie — în tot timpul acestui an. Compuse frumosul *Quintette* pentru 2 viori, alto și 2 violoncele, precum și 14 melodii cari fură unite, după moartea sa sub titlul *Chant du Cygne*.

Convins de prieteni, se hotărâ să dea un concert, după urma căruia spera câștig bun. El se duse în seara concertului tremurând de emoţie. Nu venise încă nimeni pentru a-l auzi cântând. Seara s'ar fi trecut într'o tăcere mohorâtă. Auditoriul ar fi rămas indiferent la tot ceeace i s'ar fi prezentat. Intr'un cuvânt ar fi fost cel mai mare dezastru financiar și moral, și deodată, ce surpriză! Sala plină până la ultimul loc, tresăria de emoţie. Vraja lui Schubert reușise să-și câștige necondiţionat un auditoriu înţelegător și recunoscător, prin aplauzile sincere și pline de entuziasm cu cari chemară la rampă pe artist, bisând multe din bucăţile cântate. Succesul fu imens. Beneficiul întrecu orice așteptări. Cu suma câștigată, Schubert își cumpără un pian. El încă nu avea unul propriu. Multe lucruri ar fi trebuit să facă el mai întâi cu acești bani câștigaţi. Dar aceasta era prima lui pasiune. La anul va mai da unul, în care partea materială va fi mai bine avută în vedere.

Câtva timp după aceasta, Schubert locui la Schober, a cărui situaţie era din ce în ce mai rea. După puţin timp se mută la fratele său Ferdinand, pentru care avea o afecţiune deosebită.

Sănătatea lui începu încetul cu încetul să decline. Era în Septembrie. In Octombrie făcu o mică excursie de trei zile la Unterwaltersdorf în Austria și la Eisenstadt în Ungaria. Revenind fu prins de o slăbiciune generală. La 11 Noembrie, slăbiciunea îl constrânse să se păzească mai riguros ca de obiceiu. Regulă în acest timp multe din operile sale și scrise la mulţi prieteni, între cari în primul rând, lui Schober. Starea sa mergea din ce în ce mai rău. Bătrânul Schubert era amărât. Dintre toţi cel mai nenorocit era Ferdinand, care nutrea pentru fratele său o dragoste profundă. Bolnavul începuse să delireze. El avea ideea că nu este la el acasă. Cum Ferdinand voia să-l trezească și să-i spună că se găsește acasă, nu „în pământ" cum credea el, Franz murmură pierdut: Nu, nu este adevărat Beethoven nu odihnește aci!

La 19 Noembrie 1828 la orele 3 după masă, el muri liniștit.

Inhumarea trebuia să aibă loc la cimitirul din Matzleinsdorf. Dar bunul Ferdinand interpretă ultima sclipire a lui Schubert, ca o dorinţă nestrămutată de a-l înmormânta lângă Beethoven. Inmormântarea, aceasta la cimitirul din Währing îl costă însă scump. Totuși, el făcu această ultimă dorinţă a fratelui său și astfel la 23 Septembrie 1828, rămășiţele sale fură depuse în cimitirul central din Viena, nu departe de cele ale lui Mozart și Gluck.

◆

Franţa a fost prima ţară care a înţeles sufletul plin de nuanţe romantice, ale artistului Schubert. Incă din 1829, cântăreţul Wartel execută cu mult succes, liedurile graţioase ale lui în cele mai rafinate saloane parisiene. Apoi, pasiunea pentru opera lui se extinse în toate părţile, redându-i după moarte prinosul solemn al admiraţiei totale. Viaţa sa romantică, l-a călăuzit încă dela primele sale impresii, spre acest misterios pentru care și-a sacrificat toate plăcerile și dorinţele ei. Elanul acesta al necunoscutului a vibrat puternic în resortul marelui Schubert, exteriorizându-se apoi în gingașele sale creaţii muzicale. Gustul său fin și delicat, e aproape de Beethoven, de care nu se desparte prin difuzarea graţioasă a sentimentului.

Schubert este omul nuanţelor muzicale Atenţiunea tuturor trebue să întârzie puţin asupra vieţii, acestei *„scăpărări de geniu"* (cum se exprimă însuși Beethoven) și mai ales ideia sacrificiului voit trebuie să înmărmurească bietele noastre puteri mediocre, incapabile să conceapă această măreţie a sufletului".

SFÂRȘIT

Edit. Libr. Gallimard
Paris
N. C.

·MAI·MARE·ZIA

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLV Nr. 25

16 Iunie 1929

5 Lei

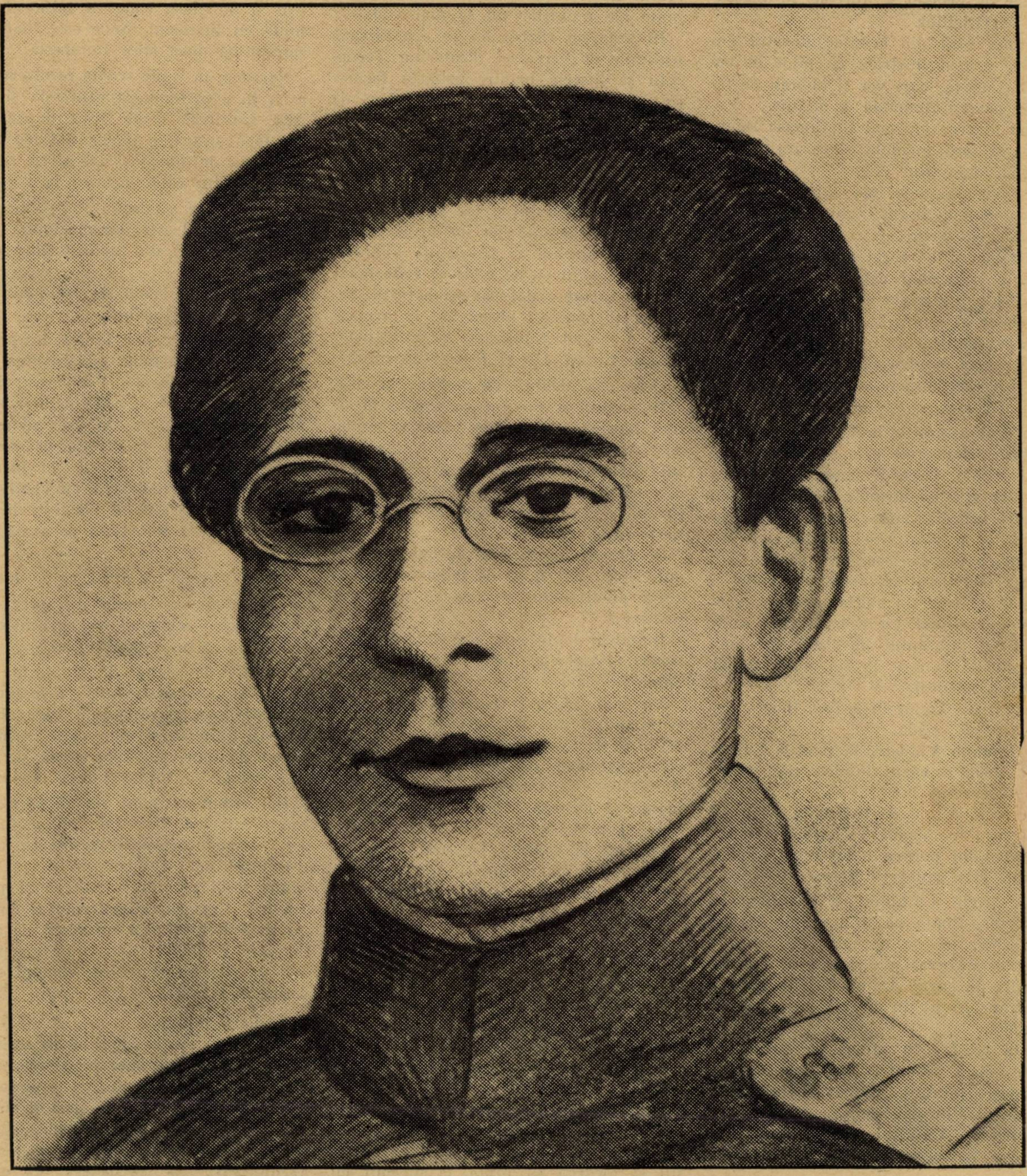

ECATERINA TEODOROIU

Ctitorii

ECATERINA TEODOROIU

de Maior N. KIRIȚESCU

Războiul pentru întregirea neamului a fost fresca sufletului românesc, pe care s'au proectat deopotrivă măreția actelor de eroism și aureola însângerată a sacrificiilor.

Ultima fază din epopeea noastră națională a fost ilustrată cu pilde de oameni și fapte, cari vor fi obârșii de legende pentru România de mâine.

Una dintre cele mai luminoase legende va fi fără îndoială aceea intitulată... „Eroina dela Jiu“.

Deși evenimentele fac parte încă din istoria contemporană, totuși legenda s'a creiat de pe acum.

Virtutea și bărbăția acestei minunate fecioare n'au mai așteptat sentința istoriei. Ele au trecut direct în domeniul miraculos al supra naturalului și admirația generațiilor s'a transformat în cult.

Și aceasta, pentru că Ecaterina Teodoroiu n'a fost numai un ostean al idealului național, ci și un simbol.

Poporul român a luat parte la războî cu toate izvoarele sale de viață: bătrâni, copii, bărbați, femei... Fecioara dela Jiu a adus ofranda ființei sale, în numele femeei române, care tot timpul veacurilor a știut să-și împletească suferința de nevoile neamului său.

Prin sacrificiul ei, armata română a căpătat alături de gloria armelor, apologia imolațiunei. Ca și la Rovine, unde împotriva puhoiului năvălitor au luptat „râul și ramul“ la Jiu, s'au războit brațul și basmul.

Ecaterina Teodoroiu a fost Ileana Cosinzeana cu spadă.

In comuna Vlădeni, la poalele Carpaților olteni, a văzut lumina zilei Cătălina Teodoroiu.

Cu acest nume de baladă a venit pe lume fiica lui Vasile Teodoroiu, veteran al războiului pentru independență, pion al unei alte generații liberatorii.

Mai târziu Cătălina s'a schimbat în Ecaterina. Poate că în preajma larmei de război, ce se apropia de frunțile munților neguroși, cu ecouri de epopee, melodia de caval a numelui de baladă, s'a transformat în aprigă melopee de trâmbiță.

Fata crește în atmosfera curat românească a Olteniei. Părintele său îi povestește minuni din războiul dela Grivița și Plevna. Seara, când se duce la culcare, Cătălina vede înaintea sa fantome însângerate, aude strigăte de luptă.

După ce învață clasele primare se duce la București, unde-și continuă studiile la liceu.

Cetatea zidurilor o înăbușe. Glasul Jiului nu se mai aude, crestele încomate ale munților nu se mai văd.

In preajma războiului se organizează legiunile de cercetași. Ecaterina Teodoroiu se înscrie printre primele formațiuni și desfășoară o activitate plină de ardoare și vrednicie, atrăgând asupra sa înalta atenție a Majestății Sale Regina Maria și a Alteței Sale Regale Principele Nicolae.

Aripile războiului o fac să se întoarcă acasă, chemată de un brusc sentiment de alarmă și nevoie de apărare. Acolo în satul ei, de unde se vede hotarul țării, trăesc doi părinți bătrâni, patru frați, care au plecat toți în armată și e leagănul copilăriei, al amintirilor despre Harap Alb și Peneș Curcanul.

Cercetașa aleargă ca pasărea la cuib.

Dușmanul a înfrânt cu tăvălucul de oțel bariera piepturilor fragede, împletită în munți și năpădește Valea Jiului. Strigăte de groază coboară pe luncă, femei și copii fug înapoia căruțelor. Ostașii sânt colo sus, bătându-se neomenește, unul cu o sută.

O coloană inamică se apropie de orașul Târgu-Jiu. E zi de toamnă. Melancolia anotimpului se adaogă la tristețea soartei.

Inamicul înaintează metodic, cu pașii siguri ai victoriei, prin rana spintecată, chiar în pieptul Olteniei.

Nu sânt soldați? Dar români sânt! Și printr'o mândră revoltă, cuprinși de o caldă sete de răzbunare, plăeșii olteni, aleargă să alunge vrăjmașul. Ecaterina Teodoroiu ia pușca din perete și aleargă, dând strigăte de vitejie. Țăranii, bărbați și femei se galvanizează la vederea fecioarei, iluminată de chemarea divină și cu furci, coase, flinte și ciomege se reped în fața vrăjmașului.

— La pod. La pod! strigă fecioara — Arhanghel. Peste câte-va clipe ceata cuprinde capul de pod. Cu strigăte, cu pocnete și cu blesteme, vrăjmașul este întâmpinat, clătinat și apoi pus pe fugă de o mână de femei și copii.

Fecioara dela Jiu săvârșise prima minune.

După patru zile, simțind prea puternic în sufletul și ființa sa strigătul datoriei, își părăsește casa, părinții și satul și aleargă să lupte, la început cu darurile ei femeești de bunătate și alinare, alipindu-se pe lângă un spital de răniți

Peregrinând cu tovarășii pe care-i iubea și-i îmbărbăta, împrospătându-le forțele și sufletele, cade în mijlocul unei lupte cu inamicul, unde este luată prizonieră și dusă spre Bumbești.

Noaptea, în lagăr scoate revolverul ce-l avea în sân, împușcă santinela și fuge. Altă santinelă trage după dânsa. Un glonte o atinge în picior, dar n'o oprește. Chiar în noaptea aceea, cu sângele curgând din rană, ajunge la regiment.

După ce se vindecă cere să fie înrolată în rândul ostașilor obicinuiți, voind să facă parte din apărătorii reali ai țărei.

Soarta ei se leagă de aci înainte cu aceea a nemuritorilor.

Din prima noapte ia loc în primele avantposturi. Noaptea se lasă grea peste frunțile îngândurate. Fecioara privește crunt prin beznă. Cercul de fier al întunericului o sufocă. Ar vrea să spargă bolta de pimniță de cârtiță, pe care negurile de plumb o zidesc în jurul ei. Ar vrea să sfredelească cu ochii brazdele nopții. Sângele îi pocnește în vine și mâna îi stă încleștată pe armă până în zori.

Chiar a treia zi după ce se înrolase în regiment, compania din care făcea parte, este trimisă să baricadeze un drum, în calea năvălitorului.

Inainte de ajunge la țintă, inamicul se arată pe neașteptate. Situația este pierdută pentru companie, care abia avusese timp să se oprească. Dușmanul sigur de sine, se dispensează de orice altă formă de luptă și cere predarea.

Doi ofițeri germani vin să ia răspunsul. Ecaterina Teodoroiu le ese înainte. Le răspunde afirmativ și înainte ca îngâmfatul sol al dușmanului, să aibe timp să-și rotească ochii spre prada ușoară, Ecaterina Teodoroiu îi doboară pe amândoi cu câte un glonț de armă. In câteva clipe zăpăceala prinde pe adversar. Ofițerii și ostașii români se folosesc și scapă.

A doua minune...

De aci începe zi la zi să se scrie slova aprigă și însângerată a epopeei. Ia parte în fiecare luptă cu unitatea sa, până când într'o zi un obuz îi sfărîmă ambele picioare, lângă Filiași.

Este evacuată la spital la Iași. Aci e recunoscută de Majestatea Sa Regina Maria, care o răsplătește, în numele armatei și al țărei, cu gradul de sublocotenent.

Se vindecă și cu energia care ar fi trebuit unui număr întreit de eroi se reîntoarce iarăși pe front.

Aci desfășoară o activitate uimitoare. Nu se mulțumește numai a aștepta actele, in fața cărora instinctul său de bărbăție să-i dea prilejul a săvârși o faptă de eroism, dar muncește zi și noapte, făcând instrucția pe front, în centrele de instrucție, luând parte la toate conferințele și aplicațiunile noiior metode de luptă.

In timpul refacerei, dăruește toată sănătatea și odihna ei bolnavilor de tifos exantematic, împotriva căruia lupta cu aceeași frenezie, ca și împotriva dușmanului celuilalt: de pe creste....

Intră cu regimentul pe front, pe Dealul Secului.

In ziua de 22 August 1917 inamicul dă atacul asupra frontului ocupat de plutonul, unde comanda sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu.

Lupta e dârză. Inamicul se apropie.

Ecaterina Teodoroiu ese din șanț, dreaptă, subțire și mândră, ca o spadă.

Iși descopere fruntea, fie pentru a-și îmbărbăta ostașii, fie pentru salutul clipei celei mari, pe care o simțea că vine și un glonț de miltralieră o împlântă în pământul, care prin buza firelor plăpânde de iarbă, își săruta scutul: fecioara adormită.

Ultima minune!

Maior N. KIRIȚESCU

adevarate

frate, te voi răzbuna eu...

Eroina Ecaterina Teodoroiu a avut trei frați, pe câmpul de luptă. După afirmațiile sale, doi au fost uciși pe front. Aflând că cel de-al treilea frate, care făcea parte din regimentul 18 Gorj, luptă în apropiere, se duce să-l vază chiar pe poziție.

După ce îl vede și stă de vorbă câteva minute, își ia rămas bun și voește să plece. In acel moment un obuz îl ucide pe loc.

Sora se întoarce, sărută fruntea mortului și jură:

— Frate, te voi răzbuna eu.

Aceste se petreceau în ziua de 31 Octombrie 1916.

◆

A doua zi se prezintă Comandantului brigăzii și cere să fie înrolată voluntară, ceace i se aprobă.

◆

țigări și alimente...

Fiind în refacere și văzând lipsurile și suferințele soldaților se duce la Iași și în ziua de 6 Februarie 1917 se prezintă Majestății Sale Regina Maria, cerând ajutoare pentru îmbunătățirea traiului soldaților din regimentul său.

Căpătă alimente și țigări și se întoarce la regiment cu ele, împărțindu-le personal soldaților.

◆

tot echipamentul...

In marșul pe care l-a executat pentru reintrarea pe front cu regimentul, în ziua de 4 August, avea asupra sa: armă, raniță, 160 cartușe și 5 grenade.

◆

hrană pentru... nemți

In ziua de 17 August este întâlnită de d-l general Anastasiu Alexe, mergând pe șosea, cu tunica plină de noroi și descheiată la gât, cu un sac cu merinde bine umplut. Crezând că-și făcuse proviziuni de hrană, în vederea zilelor de luptă, Ecaterina Teodoroiu, îi răspunse cu zâmbetul vioi:

— Am hrană în sac, dar nu pentru mine, ci pentru nemți!

Sacul cu merinde era plin cu cartușe.

◆

răzbunați-mă!...

In momentul când a fost răpusă de glonțul de mitralieră, primit în frunte, cade strigând:

— Inainte! Răzbunați-mă!

◆

pildă vie...

Prin ordinul de zi, din 24 August 1917 purtarea eroinei este comemorată prin fraze minunate de către comandantul regimentului 43/59 inf. colonelul Pomponiu.

...„Aceea care în vitejia-i comunicativă. a murit în clipa când se descoperă, spre a-și îndruma ostașii vorbindu-le: „Inainte băeți, nu vă lăsați, sânteți cu mine“, are drept în clipa aceasta la cinstirea vecinică a tuturor românilor.

Pentru dragostea-i de țară, pentru simțu-i rar al datoriei, pentru energia și avântul cu care și-a împlinit, ceeace socotea misiune, până la jertfa supremă, o citez cu ordin de zi pe regiment, dând-o ca pildă tuturor ostașilor“.

◆

decorațiunile

A avut următoarele destincțiuni:

1) Medalia „Virtutea Militară“ de război în anul 1917.

2) Medalia „Virtutea cercetășească“ de aur în 1917.

3) Gradul de sublocotenent onorific, cu solda plătită din Caseta Palatului Regal.

NOTE BIOGRAFICE

— Ecaterina Teodoroiu s'a născut în comuna Vlădeni, județul Gorj la 16 Ianuarie 1894.

— In 1913 se înscrie ca cercetașă în prima asociație a cercetașilor români.

— La decretarea mobilizării, în August 1916, se oferă ca infirmieră pentru îngrijirea răniților din Târgu-Jiu.

— In ziua de 14 Octombrie 1916 ia parte la lupta dela Podul Jiului, ca cercetașă, în mijlocul populației civile, pe care o îmbărbătează, izbutind să scape orașul de ocuparea inamicului.

— La 18 Octombrie, cade prizonieră, cu o unitate din regimentul Gorj. Reușește să evadeze peste noapte și se înapoiază la corp. Cu acest prilej e rănită la picior.

— In ziua de 6 Noembrie 1916 e rănită de un obuz la ambele picioare și eavcuată în spital la Iași.

— La 23 Ianuarie 1917, după eșirea din spital, pleacă la reg. 43/59 infanterie și este repartizată la comapania 7.

— In ziua de 4 August 1917 executa marșul pe jos, cu regimentul, având asupra sa întreg echipementul, renița, cartușe și hrana.

— In ziua de 20 August 1917 intră cu unitatea pe front.

— In ziua de 22 August 1917 moare în fruntea plutonului.

— In ziua de 23 August 1917 a fost înmormântată în Valea Zabrăvciorului, cu onoruri și citată prin ordin de zi.

— In ziua de 4 Iunie 1921 osemintele eroinei au fost deshumate și duse cu mare pompă la Tg.-Jiu, unde au fost depuse în cavoul din fața primăriei în ziua de 9 Iunie acelaș an.

Maior N. KIRIȚESCU

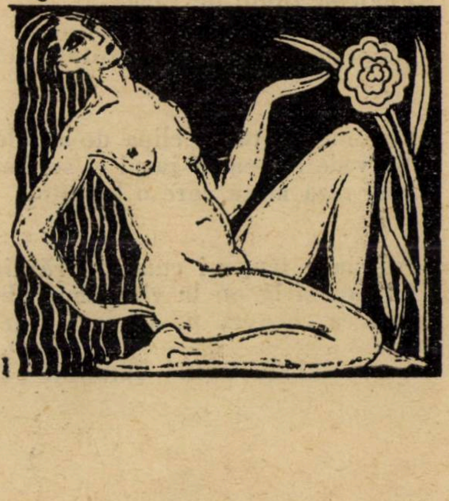

POEZIE

AL. T. STAMATIAD

CASTELUL

Castelul e pustiu acum, bătrân, pierdut, uitat de vreme...
Bătut de ploi, bătut mereu de vânt. In curtea solitară,
Imensă, cărările-s pierdute, tăcerea e stelară.
Un martor al vremilor de-apusă fericire, geme
Singur : lacul. In el se oglindeşte tăcută luna,
O floare de argint ea pare în lumea asta moartă.
Povestea ei ? — poemă cu trist sfârşit, mâhnită-şi poartă
Clipele. Pe visători — amicii ei de totdeauna —
Pe ei să-i întrebaţi de vreţi să ştiţi povestea ei întreagă.
Cărările-s pierdute, pierdute, tăcerea e stelară,
Pantofi micuţi, surâsuri de cristal, în curtea solitară
Nu veţi mai întâlni, doar luna rătăcind ca o pribeagă.

Un martor al vremilor de-apusă fericire geme...
Castelul ? — pustiu acum, bătârn, pierdut, uitat de vreme.

CÂNTEC BUIMAC

Mai stărui ca un junghiu duşman în piept
Şi mult aş vrea să te sugrum în mine
Dar gîndurile-mi toate 's pentru tine
Şi te adun în noapte, şi te-aştept.

Cînd licăriri de ură carnea-mi sapă,
Şi cugetul mă 'ndeamnă să te spulber,
Acelaş dor cu repezimi de fulger,
Incearcă'n van în suflet să te 'ncapă.

Şi nu te pierd ci stăvilită 'n gînduri
In nopţi când visul iară te'ntîrzie,
Mă iscodeşti din necuprins mai vie
Şi te destrami în lacrămi şi în rînduri.

VICTOR GEORGE DUMITRESCU

PĂPUŞA

Păpuşa stă gătită pentru bal: ,
'Şi-a pus o rochie îndantelată,
La piept o floare mare 'mbujorată,
Pe umeri s'a învăluit c'un şal.

De când aşteaptă dânsa nemişcată
Fugit'au zilele de carnaval,
E vară şi un soare triumfal
Sclipeşte la făptura ei uitată...

Dar încleştată 'n clipa de-altădată
Nu vede lumea 'n jurul ei schimbată
Nici raza nouă care o loveşte...

Nu simte trupu-i cum se prăfuieşte
Ci cum strig eu la visul meu sburat
Aşa ea cheamă pe-un copil plecat...

ALEXANDRINA CRĂCIUN FOSTINI

MOTIVE POPULARE

Când ne sărutam pe buze,
S'auzea foşnet de frunze ;
Când ne sărutam pe ochi,
Tremura cucul în plochi.

Frunză verde şi-o alună !
Cântă cucu'n plopi, la lună,
Puii, tainic, şi-i adună,
Pentru o dragoste nebună.

Frunză verde, busuioc !
Vai! de om făr'de noroc,
Din hârtop în alt hârtop.
N'o urneşte, mort, din loc.

ARTUR ENĂŞESCU

D O R

Au înspumat cireşii iar,
Şi ceru-i ochi de blondă.
Se schimbă vremea'n calendar
Ca râsul de Giocondă.

Şi rătăcit un fulg, un nor
Se scaldă în topaze,
Imbrăţişând în el un dor,
Ce l'am trimis pe raze.

Aştept să vie cineva,
De unde-o fi să vie
Ca să mă cheme undeva,
In noaptea argintie.

GEORGE VÂNĂTORU

DOMNU IANCU

de AL. VĂITOIANU

Domnu Iancu era om chipeş. Nalt şi zdravăn. Dar mai era ceva : era ovreiu, ori cum se spune pe obiceiul locului jidan.

Când am aflat amănuntul acesta, grozav m'am minunat. Aşa... iaca, Doamne iartă-mă, că era să zic : cruce de român !

Ş'apoi vorbea moldoveneşte ca Dumneata şi ca mine. Asta, pe vremea întâmplării ce povestesc, adică acum patruzeci şi mai bine de ani, nu se pomenea prin meleagurile Moldovei. Dar el, să juri !

M'am lămurit numai când mi s'a spus că Domnu Iancu doar cu numele era ovreiu, încolo născut, crescut, la ţară, printre români.

Lumina zilei o datora *Jupânesii* Haia a lui *jupân Naftulea*, omul de casă al lui Conu Neculai Ghiciuşcă, proprietarul moşiei... Nu'i mai spun numele pentru că urmaşii lui Conu Neculai trăesc şi astăzi în Iaşi, îs oameni de ispravă şi poate să le fie cu supărare.

Toată lumea de prin partea locului, îi zicea Ghiciuşcă. Numele lui era altul, dar nici pe acesta nu'l spun. Nu foloseşte la nimic.

Lucru de seamă : nimeni nu ştia să-l fi văzut vreodată pe Conu Neculai, fără *biciuşca* lui în mână. Aşa'i zicea el, biciuşcă, dar era cogeamitea vâna de bou. Nu se despărţea de dânsa, ferească Dumnezeu. Şi la masă şi la biserică, oamenii spuneau că şi când se culca, „biciuşca" îşi avea locul ei sub pernă.

Asta n'ar fi fost, însă, până la atâta, vorba'i că biciuşca ceea, cam ca degetul de groasă şi tare ca o coardă de oţel, îşi făcea des pricină pe spinările oamenilor şi, pe semne în bătae de joc, când îi ardea, Conu Neculai avea o vorbă a lui : „ia să'ţi măsur eu oleacă spinarea cu ghiciuşca asta".

Ghiciuşcă ! Măiculiţă Doamne ! Pe minut se bulbuca dunga vânătă şi când atingea a doua oară, pe locul unde vârcelele se 'ncrucişeau, şi ţâşnea sângele.

Dintr'aceea i-au zis oamenii Ghiciuşcă.

Conu Neculai nu s'a supărat. Din potrivă ; asta'i sporea faima şi, mai abitir, îi folosea lui să stăpânească *ţărănoii*. Şi i-a rămas numele aşa. Acuma nici nu mai ştiau să'i zică altfel : Conu Neculai Ghiciuşcă. Şi în acte şi la Tribunal, tot aşa · Domnul Cutare zis Ghiciuşcă.

Al doilea, după Conu Neculai, pe moşie, era jupân Naftulea.

De unde venise şi cum se pripăşise jupân Naftulea prin partea locului, asta n'o pot şti. Işi avea locuinţa la *rateşul* boeresc unde ocupa, pe orânduiala boerului, două odăi. Acolo se chiamă că dormea numai, când nu dormea în altă parte, dar locul lui era sus la *Curte*, la *canţilerie*, ori în sofragerie, ori în ceardac, ori pe câmp cu boerul, adecă în ochii boerului, pentrucă nimic nu se mişca în domeniul lui Conu Neculai, fără ca jupân Naftulea să nu-şi fi spus cuvântul.

De unde trecerea asta a lui jupân Naftulea la boer, iaca n'oi putea jura, dar mergea vorba că jupâneasa Haia, trebuia ea să ştie ceva.

Spuneau oamenii că jupâneasa Haia, fusese frumoasă de pica. Naltă şi bine legată. Când mergea, se legăna din şolduri ca o răţuşcă şi cât era de voinică, abia atingea pământul când păşea. O carne pe ea, de'ţi luneca printre degete şi unde apăsai, îţi sălta mâna ca o minge. De tare nu dădeai, par'că nici n'avea os, iar pieliţa ca laptele, de dogoreala soarelui de vară, se'mpurpura ca o foae de trandafir. Gura, pe drept, cam mare şi buzele cărnoase, dar roşii şi fragede ca un miez de vişină coaptă şi când râdea, dinţii mărunţei şi ascuţiţi, luminau, în roşul buzelor desfăcute, ca un şirag de mărgăritare albe. Purta, de obşte, cămaşa desfăcută tare de i se desveleau umerii rotunzi şi sânii albi ca două boţuri de caş dulce. Şi, nu ştiu cum, aducea ea mereu capul spre un umăr, par'că să şi-l mângâie singură cu obrazul ca şi cum i-ar fi fost ei drag de ea. Şi atunci, de aplecarea capului, i se arcuiau în sus sprincenile-i lungi şi subţiri, de sub care licăreau albaştri, ochii ca două viorele într'un răzor de zăpadă proaspăt ninsă. Şi aşa cătare aveau ochii ceia, de par că te'mbiau frumos şi blând.

Mă rog, stană de piatră să fi fost !

Adevărat că aşa trebue să fi fost jupâneasa Haia. Când am cunoscut-o eu, nu mai era tânără şi, pasă-mi-te, se îngrăşase cam peste măsură, depe obiceiul ovreicelor dar ochii tot frumoşi, dinţii tot strălucitori şi carnea tot albă îi erau, iar obiceiul ei să'şi mângâie umărul gol cu obrazul, şi'l păstrase întocmai pe spusa oamenilor.

Despre toate aceste daruri minunate, Jupân Naftulea nu prea era băgător de seamă. Nici n'avea vreme el pentru asta. Omul nu'şi vedea capul de treabă. Ori la câmp, ori la pădure, ori la *Ieş*. Uneori, de zorul trebii, mânca pe câmp ori la arie, iar când se ducea la oraş, apoi, pe puţin, trei zile şi trei nopţi lipsea de acasă.

Deaminunea cum, cu atâtea treburi câte avea bietul om, jupâneasa Haia s'a pomenit într'o bună zi, că mijlocelul prinde a i se rotunji. Ba c'o fi, ba că n'o fi, s'a dus jupâneasa Haia şi la Coana Mariţa, moaşa dela Voineşti, cu scrisoare anume dela boerul şi, iaca, a fost.

Când a aflat de aşa întâmplare jupân Naftulea, a spus atâta : „Ei şî ci ?" Şi când a fost să fie, iaca şi Iancu, gros şi dolofan. Numai că de unde jupâneasa Haia era albă şi cu ochii albaştri, iar jupân Naftulea roş şi cu ochii cenuşii, Iancu a eşit smolit şi cu ochii negri.

Haia n'a zis nimic, iar Naftulea, vorba lui : „Ei şî ci ?". Dar oamenii au început să vorbească, că, de, aşa's oamenii. Dacă n'or vorbi ei, cine să mai vorbească ! Şi ba aşa, ba aşa, până ce i-a venit unuia să'l întrebe pe jupân : „ori ai să'l botezi jupâne ?". N'a avut, pe semne, de lucru !

— Şi adică pintru ci, mă rog, să'l botez ?

Intrebare la 'ntrebare, dar asta de pe urmă, i-a închis, tăios, gura celuia şi a tuturora.

Cum a fost, cum n'a fost, crestea Iancu la sânul alb şi gras al jupânesii Haia, să ertaţi, ca un purcel.

Că seamănă, că nu seamănă, că s'a fi fost dat prin neamuri, că, spunea jupâneasa Haia, a avut ea, de mult, un unchiu depe bunică-sa de'i semăna băiatul, mă rog cine putea şti. Şi mai la toată urma, ce atâta vorbă ? *Aista'i băetu.* Este ? Este.

Acuma ce să spun ? De faţă satul. Când pleca jupân Naftulea la târg, boerul, de, ca stăpân, avea treabă la rateş şi jupâneasa Haia îl poftea, să chiamă, la o cafea neagră. Când rămânea jupân Naftulea la moşie, boerul avea treabă la târg şi o lua, aşa de-o filotimie, şi pe *Madam* Haia. O fi având femeea treburi să-şi mai ia de ale casei şi tot merge trăsura. Asta'i, ca să zic aşa, vorbă, că omul mai vorbeşte, dar n'avea a face, mai într'ales că jupân Naftulea le curma el pe toate : „Ei şî ci ?"

Şi aşa, a crescut Iancu cât un brad şi voinic cât un bivol. Era chiar frumos şi n'ai fi zis că'i ovreiu, Doamne fereşte.

Jupâneasa Haia nu mai putea de dânsul. Să-l lase ea la treabă aşa ca ori ce ţărănoiu, ori ca Naftulea sa-i poarte pe câmpuri noaptea ori pe frig, cum făcea el, să doarmă cine ştie unde şi să mănânce cine ştie ce, în ruptul capului ! Uneori Naftulea cerca să se'ncontreze cu Madam Haia :

— Da ci gândeşti, că'i boer dijà ?

Madam Haia căta în deşert ca în cercetarea unei vedenii şi un zâmbet uşor îi încreţea puţin colţul gurei :

— Boer. Iaca eu vreau să fie boer.

Jupân Naftulea ridica din umeri şi lăsa lucrurile în voia lor. Din firea lui era om bun şi măcar că, pe potriva încrederii nemărginite a boerului, avea putere mare, dar el se'mpăca bine cu toată lumea şi între nevoile oamenilor şi asprimea stăpânului ,dânsul, totdeauna, se punea la mijloc. Iancu, însă îi făcea mare supărare.

— La cine dracu, samănă băetu ista?

Nu se gândea la fizic. La asta nu se gândise niciodată şi nici nu'l interesa. Altceva îl amărea pe dânsul. De ce creştea, de ce odrasla asta venită, bine nu ştia nici el cum, da pe faţă nişte apucături care pe blajinul Naftulea, îl înspăimântau. Era rău Iancu. In sat era spaima copiilor de seama lui. Voinic cum îl clădise firea, nimeni nu-i putea sta împotrivă şi bietul Naftulea avea acum de răspuns la o mulţime de belele în care isprăvile fără sfârşit ale lui Iancu, îl băgau. Câte capete sparte a trebuit să plătească, el ştie !

Ei, d'apoi când s'a făcut mare de tot, flăcău se chiamă, alt bocluc. Da iama Iancu prin fetele din sat, ba şi prin cele din satele megieşe. De, frumos, frumos, d'apoi „nu jâdan !"

Odată s'a 'ntâmplat poznă mare. A pândit, nebunul, o fată de la un sat de alături. Era chiar a primarului din satul cela. Luase fata drumul, mai deadreptul, prin lan şi acolo i-a eşit înainte Iancu. De aşa bajocură s'au burzuluit rău oamenii, că venise şi suprefectul să ţie partea primarului şi era să fie şi judecată. S'a pus boerul, că avea trecere. Alegător colegiu'ntâi ! A plătit el paguba şi s'au potolit lucrurile.

Intr'o bună zi, peste jupân Naftulea, a dat o boală grea de i s'a tras şi moartea din ea. Oamenilor li-a părut rău, că era om milos săracul şi credea la nevoi măcar că era *jâdan*. Jupâneasa Haia a rămas tot în odăile ei de la rateş şi nu ducea nici o lipsă. Agonisise binişor Naftulea şi purta de grijă şi boerul, a mulţumire, vra's'zică de credinţa mortului. Iancu însă a prins să-şi facă şi mai rău de cap, până ce, odată, s'a supărat, deabinelea, Conu Neculai. L'a chemat la Curte în canţilerie şi l'a batjocorit de foc, iar ca să nu mai stea aşa fără rost, i-a dat slujbă de fecior boeresc pe moşie.

La asta era bun Iancu. Călare pe surelu lui mocănesc şi cu un harapnic, prins în două, la oblîncul şeii, cutreera el lanurile în lung și în lat. Ori să fi prins el pe rumân lenind deamiaza pe lan, ori să nu fi împlinit rumânu bucata pân'la măsură în ziua ceea, că era prăpăd. Desprindea harapnicul de la oblânc și, de călare, începea să ți-l croiască de'i rupea cămașa omului în spinare cu carne cu tot. D'apoi să se 'ncumete omul vre-o zi să nu iasă la câmp, că i s'a pus vătămătura, că *iaca nu'ș-ce u hi având copchilu cel mai mărunțel, că arde și se vaită,* halei! Il scotea de păr din casă și pân'la câmp, o sută de harapnice îi lipea de spinare.

— Las'că eu ți's doftor bade și de'l arde nu ți l'am plodit eu.

Așa-l judeca un ceas. Sudalma și harapnicul, de se făcea covrig omul și se ruga:

— Domnu Iancu, oof măiculița mea, nu mai da Domnu Iancu, nu mai da că m'ai omorît!

Și Domnu Iancu da, da, pân' se sătura.

De asta, se minuna și se bucura boerul:

„Da vrednic o mai eșit cucoane. Trei să am ca dânsul și nu mai suflă țărănoii".

Țărănoii răbdau, că, pe vremea ceea, țărănoiul ori răbda ,ori își lua lumea 'n cap. Dar trebuia să se ducă departe, peste trei hotare, că dacă nu era Iancu, era altul și ți'l găsea la o poștă 'mprejur de ți'l aducea pe jos, cu harapnicul la spinare, de 'și blăstăma omul și laptele care l'a supt la mă-sa.

S'au încumetat vre-o doi, să i se pună de-a potrivă, dar Iancu avea pumnul ca ghioaga și, de iute ce era la mână, nici nu s'au deslușit ceia bine, că li-au sărit toate măselele din gură. De față mai erau oameni că, doar, scărmăneala s'a 'ntâmplat la crâșmă unde venise Iancu să'i ridice, dar îndrăznit'a unul? Numai au oftat oamenii greu, încolo nici cârc. La judecată cine să cuteze, că se punea boerul ca pentru el.

Așa prinsese boerul o slăbiciune pentru Domnu Iancu, că ori el ori Domnu Iancu, tot o seamă.

Și așa a ajuns Domnu Iancu, stăpân în țara lui Cremene. La Curte, luase locul lui Naftulea și paserea nu sbura peste moșie fără știrea și voia lui Domnu Iancu. Nici vatra omului n'avea cătare la el. Omul era pe lan ori la pădure și surelu lui Domnu Iancu la poartă; numai ce'i prindea dârlogii de șarampoiul porții. Să se ferască, atâta grijă! Oamenii treceau pe drum și 'ntorceau capu încolo ,iar seara, vecinii auzeau, din casă, văicăreală mare, bufnituri și sudălmi. Par'că ce era vinovată femeea, dar omul se chiamă că se mai răcorea.

Intr'o zi însă....

⁂

Cu sicriul de brad alb pe-o cotiugă, cu popa'n cap și cu rudele bocind, amarnic, pe urma sicriului, urca, încet, alaiul la deal spre țintirim. Era zi de lucru, dar oamenii veniseră sumedenie să petreacă mortul, pe potriva datinei, că așa se cuvine să nu meargă creștinul fără alaiu la groapă.

Pășeau oamenii cu căciulele 'n mână, încet, încet, după cotiugă și, în șoșot, grăiau ei între ei:

— Zice că i s'o pus, vra's'zică, din spirt. Da parcă cine știe ce are omu la inimă! Mai bea creștinu, să chiamă, o cană două, să'și facă *coraj*, că de-a puterea hi, nu'i otravă și omu, m'dă, îi om nu'i *gită*

— Ei, da aeste's iresuri bre, Iaca Moș Trohin pândaru, de cându'i cine'l mai știe și când apucă clondiru la gură, nu'l lasă pân' nu'i dă de fund. Chiar așa. Și nici nu răsuflă.

— Și mai la toată urma și băutura, vra's'zică, tot de la Dumnezeu îi lăsată. Ce atâta!

— Vorba Dumitale. S'apoi tot o dată moare omu. Măcar Dumneata să fii aceala!

— Chiar așa!

Femeile, la coada sicriului, boceau de se rupea pământul, în timp ce mortul, hâța, hâța, în cotiugă, pe drumul mâncat de ploi și tăiat de roate.

Ajungeau acuma la poarta țintirimului și popa se opri să'l mai prohodească pe mort la intrare, cum îi obiceiul la morți. Când, în ușorul porții, iaca Domnu Iancu pe surelu lui și cu harapnicul desfăcut în mână:

„Măi a Catincăi, ce faci tu aici?"

A Catincăi era fratele mezin al mortului.

Un fior străbătu mulțimea de la un capăt la cellalt al convoiului. Popa înțelenise. Femeile muțiră și'și duseră, a spaimă, palma la gură.

„A Catincăi, ori nu m'auzi?"

A Catincăi auzea, dar îi pierise graiul.

Domnu Iancu împinse surelu și mai să dea pe popă jos. Când fu în dreptul mortului, pe semne unde'l încurca cotiuga, arse două harapnice sdravene haramului din ham. Acesta se feri grămădindu-se 'ntre roți și apoi suci, scurt, în loc. Din urmă harapnicul îl mai ajunse o dată și gloaba smuci drept înaintea lui, dar osia prinsă sub inima cotiugei săltă tare și cu ea și cotiuga. Sicriul se rostogoli la pământ și capacu'i sări cât colo, iar mortul rămase cu nasul în țărnă și cu fundul sicriului în spinare.

Un vaer lung sgudui văzduhul:

„Saraca'n! Mortu! Mortu!

Popa 'n neștire, se închina de zor, femeile țipau cât le lua gura, iar oamenii se repeziră să ridice mortul din țărână.

Glasul lui Domnu Iancu răsună iar amenințător:

— A Catincăi, eu te caut la pădure și tu aici?

A Catincăi era acum, chiar la scara șeii.

— Du... Duc pe bădița la groapă.

— Bădița? Coliva lui ș'a mâne-ta! Ori cu bădiță-tu m'am tocmit eu? Cine face ziua?

Și harapnicul șueră aprig prin aer, pornind să măsure spinarea omului.

Ce s'a petrecut atunci, c'a fost o clipeală numai.

A Catincăi prinse scurt și tare glezna lui Iancu și ridică cu putere, în pumni'i încleștați, piciorul celui drept în sus. Iancu se prăbuși, de ceea parte a calului, la pământ. Intr'acelaș minut, o sută de călcâie îl isbiră, furios, în cap. Fiara rămase, din primul moment, în nesimțire, dar ciocăniturile înverșunate curseră fără număr. Niște argați boerești veniți și ei la mort, cătară să dea oamenii la o parte, dar ceștia li făcură un vânt de ce duseră peste cap de-a berbeleacul.

Ingroziți o luară la fugă spre Curte să cheme într'ajutor. Tocmai atunci sosea trăsura cu boerul și cu jupâneasa Haia de la târg.

— Cucoane săi că'l omoară oamenii pe Domnu Iancu!

— Cum? Ce'i? Unde?

Haia dete un țipet grozav:

„Iancu! Iancu!

— La țintirim, la țintirim, Cucoane, tot satu'i acolo!

Boerul scurt dete poruncă și vizitiul cârmi în goana cailor spre țintirim. Dedeparte glasul stăpânului mugi ca al unui taur înfuriat:

„La o parte, la o parte, că vă omor pe toți!"

Si trase din toc revolverul ce'l purta totdeauna la drum.

Trăsura dete grămadă în mulțimea furioasă și își croi cale, strivind de lături oamenii, ca două ziduri vii. Ca nebună, se prăbuși Haia peste trupul lui Iancu, care zăcea cu fața'n jos în țărna roșie de sânge. Cerca să'i întoarcă capul și degetele'i se'ngropară în țeasta sfârtecată, din care eșeau bucăți de creer: „l'au omorât, l'au omorât!" și hohoti într'un urlet de fiară rănită.

Cu ochi groaznici fulgeră boerul pe țăranii tăcuți, și, ca niște stane, încremeniți locului:

„Ocna, Ocna o s'o 'nfundați cu toții. Uite pe crucea asta!"

Și'și făcu, larg, semnul crucii.

Apoi îngenunchie și el lângă trupul lui Iancu, căruia Haia, văitându-se a moarte, îi ținea capul în poalele'i mânjite de sânge.

Din grămadă, un glas îndrăzni:

„Cucoane, ceasu cel rău Cucoane, ceasu cel rău, dar crede și mătale, n'o mai putut oameni răbda bagiocura!"

Popa s'amestecă și el:

„Păcat Coane Neculai! Păcat! Și la mort, vra's'zică! Un jâdan!"

Boerul tresări și întoarse, scurt, privirea spre Iancu. Pieptul celuia sălta repede și silnic ca de-o apăsare grea și printre buzele'i pline de sânge, un horcăit fioros țâșnea ca din gâtlejul retezat al unui mascur. Ca pentru dânsul numai, șopti Conu Neculai:

„Jâdan!"

Iși trecu, încet, mâna pe frunte, par'că 'și-ar fi adunat mințile și stăpânindu-și furtuna ce'i clocotea în piept, peste trupul lui Iancu, cu dreapta, făcu semnul crucii:

„In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, te botez".

Iancu se întinse odată tare și împietri așa. Cu două degete, boerul îi închise pleoapele.

Ca săgetată, ridică Haia ochii, țintă într'ai boerului. Privirea acestuia o pironi, însă, locului și, în fața stăpânului, ca'n semn de supunere, înfrântă, femeea plecă capul.

Incremeniți, oamenii își făcură semnul crucii, iar popa, pe potriva tipicului, dete răspunsul:

„Amin".

AL. VĂITOIANU

LEON GHIKA-DUMBRAVENI

de CINCINAT PAVELESCU

Generația de azi a ignorat aproape complet pe castelanul, odinioară fastuos dela Dumbrăveni. Zic odinioară, pentru că războiul n'a cruțat instalații și parcul Dumbrăveni unde acum treizeci de ani Leon Ghika inaugurase statuia marelui Eminescu, al cărui tată se pare că fusese administrator al moșiilor pe atunci proprietatea boerilor Balși. In acea vreme Leon era o personalitae predominantă, nu numai în aristocrația moldovenească dar în literatură, și chiar în politică.

Legat de Take Ionescu printr'o prietenie nedesmințită el a adus în partidul marelui om de stat pe toți boerii latifundiari și cultivați ai Moldovei.

Take Ionescu apreciase nu numai acest aport strălucit, dar însuși talentul oratoric, vasta cultură și caracterul nemlădios al acestui partizan bogat, generos și plin de autoritate.

In timpul atotputerniciei lui Take Ionescu, Leon Ghika a fost unul din generalii săi.

In mândria lui însă n'a solicitat nici odată nimic, a dat însă partidului și șefului scump tot sprijinul, tot gândul și o inimă care bătea violent pentru țară și mai cu seamă pentru Moldova.

Leon deși avea locuință și în București nu putea suferi acest oraș de minciună, de arrivism și de paradă, adora în schimb melancolia gânditoare și boerească a Iașului și viața patriarhală de la Botoșani, unde și-a petrecut anii după război.

Făcuse studiile universitare la Geneva cu *Nicu Filipescu*, ceeace nu l'a împiedicat să se bată odată în duel cu marele și inimosul om politic.

Leon Ghica nu era numai un om de gust, dar sub o înfățișare rece și distantă ascundea o adevărată pasiune pentru tot ce e artă, poezie și frumos. Nu era vară în care să nu fi invitat la Dumbrăveni câțiva poeți, pictori sau sculptori. Imi amintesc de serile neuitate când verva aprinsă de Cotnar a lui D. Anghel se ciocnea cu gravitatea scandalizată dar indulgentă și admirativă a castelanului, care agasat de atacurile vinovate (provocate de vin) ale deliciosului mitifanghel și de împunsăturile concentrice ale tăcutului St. O. Iosif, sfârșia prin a le spune: „Eu am învățat multe dela voi. Mai întâi am învățat bine românește. De ce nu vreți să învățați și voi ceva dela mine? Să fiți puțin mai cuviincioși".

Prietenul Oscar Spăthe, autorul sărbătorit al statuei lui Eminescu trebue să-și amintească de scena când după ample libații, irascibilii poeți au exasperat nemăsurata îngăduință a bunului și discretului amfitrion.

La Dumbrăveni, *Alexandru Davilla* a scris și a citit cele mai frumoase scene din *Vlaicu Vodă*. Acolo s'a inspirat poetul *Dimitrie Nanu, Anghel, Iosif* și chiar semnatarul acestor rânduri.

Fiecare din noi aveam la „cucurigu" un salon și o odae de culcare cu bae. Castelul avea o bibliotecă de mii de volume și fiecare invitat putea folosi puștile, trăsurile, pardesiurile și chiar blănile castelanului.

Vremile acelea nu se vor mai întoarce niciodată. Seara Leon Ghika juca bridge dar juca totdeauna până la ziuă când se culca într'o odae unde nu pătrundea razele matinale ale soarelui.

Leon lua masa între 2 și trei. Noi însă puteam mânca la orice oră. De băut însă se putea bea toată ziua. Ți-aduci aminte dragă Oscar Spăthe?

Inrâurirea lui Leon Ghika a fost covârșitoare în evoluția literară și artistică a timpului. Tot ce era bun și frumos se scria și se citea la Dumbrăveni.

Ce pictor nu și-a avut pânzele în biuroul cu mobile *Empire*, unde războiul n'a mai lăsat din permanenta expoziție decât giurgiuvelele dela ferestre și amintirea în sufletele noastre a unei viziuni feerice de artă, de poezie și de boerească ospitalitate.

Azi castelanul de odiinoară a închis ochii și odihnește în biserica strămoșească alături de marii boeri care au clădit-o, dar sufletul animatorului de odinioară va supravhiețui țărânei și va rămâne viu în amintirea celor care l'au cunoscut, l'au iubit și l'au admirat.

SOMNOROSUL

de GEORGES DOLLEY

Dl. Ledizain căscă de câteva ori.

— Ești obosit. De mult n'ai dormit?

— De zece ani.

— Ce?!

— De când m'am însurat, de zece ani.

— Exagerezi!

— Nici de cum, dragul meu, — și d. Ledizain se așeză în fotoliul său, înăbușindu-și mai multe căscături.

Conversația avea loc în biuroul uzinei bogătașului Ledizain, cu unul din amicii și colegii lui.

— De zece ani, repetă prietenul!

— Ascultă dragă, Cunoști pe nevasă-mea.

— Nostimă ca o porumbiță!

— Intr'adevăr e nostimă, e chiar frumoasă, o femeie admirabilă, credincioasă, care are toate calitățile, dar mondenă; trebue să iasă în toate serile, în fiecare seară, fără excepție.

— Fără răgaz?

— Fără. Deci, în fiecare seară; mese la noi cu prieteni, la prietenii noștri sau la restaurant, teatru, muzică, supeuri, dancinguri, baluri, etc., venind târziu acasă în toate zilele la 6 dimineața.

— In toate zilele?

— Azi dimineață am venit acasă la 8.

— Săracul de tine!

— Nu te mira deci că mă vezi căscând.

— Și dânsa, dânsa trebue să fie prăpădită.

— Nu, ea se scoală între orele 12 și 2.

— N'ai decât să faci și tu la fel

— Nu pot, pentrucă la nouă trebue să viu la birou, să lucrez, să câștig banii ca să se poată plimba ea seara.

— Și Dumineca?

— Facem excursii în auto; atunci nu-i chip să dormi, nici să ațipești măcar.

— Bietul meu prieten!

— Vezi tu!

— Dar de ce nu te culci tu la nouă seara liniștit și nu-ți lași nevasta să iasă singură sau cu prietenele ei.

— Sau cu prieteni!

— Oh! N'am zis asta!

— Dragul meu, m'am gândit eu și la asta. Am încercat, dar sunt gelos. Ce-am suferit!... și n'am dormit, mai rău!

— Nu te 'nțeleg.

— M'am culcat la ora nouă. M'am gândit că nevast-mea e la teatru și vedeam genunchiul cavalerului ei apropiindu-se de al său, o vedeam flirtând, o vedeam la dancing, abandonându-se în brațele unui Argentinian și mi-o închipuiam la supeu, puțin amețită, cu capul pe umărul vecinului ei; pe urmă, către orele 5 sau 6 în ce locuri vor fi?

N'am putut să 'nchid ochii toată noaptea, până nu s'a întors nevastă-mea. Am dormit chiar mai puțin decât atunci când ieșeam cu ea.

— Cum?!

— Pentrucă la teatru pot dormita, pe când la gândul că ea era la teatru, nu dormeam de loc.

— Dormi la teatru?!

— Din fericire. Fără asta ași muri.

— Natural

— Picotez pe ici, pe colo, 10 minute, un sfert de oră înainte de masă; dar la teatru, acolo pot dormi. M'am obișnuit să nu sforăi. M'am învățat să dorm într'un mod cuviincios.

— Unde dormi mai bine?

— In teatrele cu muzică, la Operă, la Opera Comică, dar mai bine și mai bine dorm în teatrele cu muzică serioasă, pentrucă acolo se observă mai puțin.

— Și nevasta ta?

— Se face și ea că nu mă vede și mă lasă în pace. Când actul s'a sfârșit, o atingere cu cotul, mă deștept, strig bravo, bravo, și aplaud din toate puterile.

— Și festa-i jucată?

— Da.

Și tot căscând, Ledizain, își petrecu prietenul până la ușa biuroului.

Era gata să ațipească, — căci noaptea fusese cumplită, dormise puțin, actele piesei care se jucase în acea seară, au fost scurte, și în entracte trebue să fii treaz, — când telefonul sbârnâi: era unsprezece și jumătate.

— Allo! Allo!

Ii telefona nevastă-sa.

— Ei? Ce este?

— Să nu uiți că azi e căsătoria verișoarei tale. Rendez-vous la catedrală.

— Ptiu! Uitasem.

— Fii exact!

— Ințeles.

Și d. Ledizain, care se gândea să doarmă nițeluș, se sculă, mâhnit.

◆

E. 12.

Catedrala înțesată de invitați. Ledizain-ii cunosc multă lume. Mireasa par'că-i o fetiță care merge pentru prima dată la împărtășanie, și ginerele, în frac

NENEA VLAD

de N. CREVEDIA

— „Noroc. Ce mai faci nene Vlad ?“

— „Păcatele mele, Domnule Mateescu ! N'ai auzit ?“

— „N'am auzit“.

— „Mi-au luat pâinea copiilor“.

— „Cine — cum ?“

— „Mi-au suprimat postul dela Cămin !“

— „Nu mai spune !' — Cum frate ?“

— „Pur și simplu — economii bugetare“.

— „Și-acum am venit c'o petiție la Domnul Ministru. Uite-l c'a venit“.

Si sbură de lângă mine. Bietul nenea Vlad ! I'auzi biet ce i s'a întâmplat. Câți din cei cari au frecventat vasta bibliotecă a „Căminului cultural“ nu-l cunosc ? Era acolo „om de serviciu“. Eram prin clasa VI-a de liceu. In zilele când eram mai liber, mă duceam după masă la Cămin. Lui îi prezentam nota de cărțile ce doriam să consult. El își scotea tacticos ochelarii din buzunarul hainei, o citea, apoi se scula binișor dela masă din colțul bibliotecii unde sta, lua o scară și o punea drept pe raftul unde se afla cartea căutată, întocmai ca un doctor iscusit care pune degetul tocmai pe locul cu junghiul.

— „Dar cum de le ții minte, nene Vlad, pe toate care pe unde sunt — ai doar câteva zeci de mii de volume“ — îl întrebam eu ca să-l măgulesc.

— „Hei, dar ce crezi c'am păzit eu în cei 7 ani de când sunt aici ? Eu sunt „slujbaș vechi, domnule. Dealtfel, nu mi-a trebuit mult timp ca să le 'nvăț pe toate care pe unde li-e locul. Ce să-i faci ? Fiecare cu al lui“ — îmi răspundea el modest.

După ce ne da cărțile, se retrăgea iarăși la măsuța lui din colțul din fund, trăgea biroucratic scaunul, își potrivia bine ochelarii și sprijinindu-și capul în palma stângă, își continua lectura. Căci nenea Vlad citea foarte mult. Vecinic era cufundat în cărți. Iar când se apropia ora de închidere, se ridica dela masă și anunța solemn : „Domnilor, ședința se suspendă. — Dați cărțile“.

Eu rămâneam să merg cu el, căci deveniserăm prieteni. După ce 'și aranja volumele la loc, își lua căciula lui țuguiată și roasă pe margine, își îmbrăca un palton vechiu, scurt ca și el și pe care le înlocuia după Paști cu o pălărie eftină, cu marginile mici, sbârlite și cu o bluză albă care se încheia la gât și care-l făcea și mai pipernicit decât era. Locuia în acelaș cartier cu mine și, cu toate că aveam tramvai, ne plăcea mai bine să mergem pe jos, căci „mai discutăm“ cum spunea el. Era din Ardeal, venit în Regat de-acum 20 de ani. Pe aici, a fost rândaș, hamal, servitor — până în cele din urmă un boier la care slujise i-a făcut rost să fie numit aci în „postul acesta de bibliotecar- ajutor“ — titlu la care ținea mult și pe care nu scăpa niciodată ocazia să nu și-l decline — deși în state era trecut „Vlad Tologău, om de serviciu la Bibliotecă“.

Imi povestea toate suferințele lui din copilărie ; cum a venit în București ; cum s'a căsătorit cu Ana, fată tot din sat dela el, care slujia aici într'o casă ; cum D-zeu l-a dăruit cu 4 copilași (doi băeți și două fete) — și cum trăiesc toți din modesta lui leafă de 3000 de lei pe lună.

— „Fetele, Domnule, — îmi spunea el — n'am să le dau să 'nvețe mai departe, căci n'au ce face cu cartea. Mai rău le zăpăcește capul.

Și cu asta „abordăm chestia feminismului. (Aici nenea Vlad se 'ncheia la haină, ridica tonul și da degetului arătător al mâinii drepte aluri doctorale, se oprea în loc și mă fixa cu ochii lui mici de un albastru șters). Femeea, Domnule, — continua el — prin însăși „predestinația“ ei dela natură și dela Dumnezeu, este ursită să nu ia parte la „viața publică“. Viața publică, Domnule, „implică“ energie, răbdare și mai ales bărbăție, — calități pe care femeea nu le posedă, cel puțin în starea de „evoluție“ în care se găsește în prezent. Ia 'nchipuiește-ți o femee lehuză care este și deputat ?! (Cu acest argument zdrobitor, zâmbia victorios c'a rezolvat odată pentru todeauna această problemă). Apoi, încheia ca de pe catedră : „Femeile, dragă Domnule, să-și vadă de câlți, de furcă și de fus“ — și porneam mai departe.

„Cât privește băieții, măcar de mi-aș da și cămașa și tot am să-i învăț carte. Amândoi sunt premianți. Unul într'a 4-a și altul într'a 2-a. Barim de n'am putut eu să 'nvăț, să 'nvețe ei. Și eu am învățat carte și tot așa eram primul întotdeauna. Dar dac'am avut carte și n'am avut parte ?! Dumnezeu, însă, tot a vrut cu mine. Cu „slujba“ asta de bibliotecar-ajutor“ par'c'a făcut pe gândul meu. Imi place. Ai văzut că totdeauna citesc. Nu mai țin minte câte volume am sorbit pân'acum. Am cetit pe toți scriitorii români cari-i avem aici în bibliotecă. Ba am citit și din mulți autori străini. Așa, pe Shakespeare l-am citit aproape în întregime căci e tradus (nenea Vlad nu cunoaște nicio limbă străină și pe Shakespeare și pe orice alt autor străin îl pronunță ca în românește). Am citit din Guy de Maupasant, am citit din Pierre Loti, din Emile Zola, din Turghenieff, Lord Biron, Tolstoi, Dostoiewsky, Charles Dickens, Edgar Poë. Și câți și câți. Spun drept, mi-a plăcut grozav „Micul Lord“ și „Cuore“. Barim când am cetit pe „Manon Lescaut“, am plâns o noapte 'ntreagă. Cum vezi, nu stau așa rău nici cu literatura „universală“. Am citit și filosofie, dar mai puțină. O citesc mai greu, dar tot o înțeleg. Filosofia este școala vieții și știința tuturor științelor — cum a spus mi se pare Socrate. Am citit și „Sic cogito“ de Hașdeu. Mare filosof a fost ăsta domnule !

Și tot așa discutam mereu toate „problemele științifice, literare și... filosofice. Până ne despărțeam în poarta casei mele.

Intr'o bună zi, — eram la facultate — tot așa din vorbă 'n vorbă, nenea Vlad se face 'ntâi fețe-fețe, apoi îmi strecoară un manuscris :

— „Cum ți-am spus domnule Mateescu, eu sunt un om pățit. Si, iată... am păcătuit. Mi-am scris „Amintirile“ ca Creangă. El, știi că era tot un om simplu ș'ai văzut că „Amintirile“ lui se 'nvață și 'n școală. Unde e geniu, domnule, tot geniu. Buffon (citește ca în românește) n'are dreptate când spune că geniul este o muncă continuă. Geniul este geniu ș'atâta tot. Te naști cu el cum te-ai naște băiat sau fată, bogat sau sărac. Nu știu cum aș face să le public. Le-am trimis eu unei reviste și mi-a răspuns la „Poșta Redacției“ că nu le poate accepta. Dar nu știi dumneata că toți marii scriitori n'au fost înțeleși la început ?“

I-am citit „Amintirile“. Pățise biet' multe ; alții pățiseră mai puțin — dar le scriseseră mai bine. Nu mi-au plăcut. Le-am arătat și celui mai autorizat critic al nostru : aceeași părere.

. . . . ,

Mă gândeam la toate astea pe sală, când îl văzui ieșind din cabinetul ministrului, alb ca petiția din mână.

— „Nu-ți spuneam eu Domnule Mateescu ? Nu s'a făcut nimic. Prevedeam. Ce-am să fac ? Știu și eu ! Fine coronat opus — vorba lui Bolintineanu, mi se pare. Dar Creangă săracu ? N'a fost și el caterisit ? El Ion Creangă, marele nostru povestitor. Dar Eminescu ? Eminescu n'a fost dat afar' din învățământ ? El, Mihail Eminescu, marele nostru poet, fala universală a neamului românesc ! Am onoare să vă salut, domnule Mateescu !“

Și coborî scările ministerului surîzând disprețuitor.

---

are aerul unui maître d'hôtel.

D. Ledizain, în primele bănci, stă între doi domni grași, stânjenit, i-e cald.

D. Ledizain cască.

Muzică... Marșul nupțial de Mendelssohn. Cântă d-na Very, dela Operă.

D-na Very cântă.

D. Ledizain adoarme.

Doarme ca un prea-fericit.

Cei doi domni îl privesc cum doarme.

— Slujba e pe sfârșite. D-na Very își sfârșește bucata, trebue să-l trezim pe domnul ăsta, zise unul din cei doi vecini.

Si îl atinge discret cu cotul.

D. Ledizain se trezește.

Aude muzică, se crede la teatru, la serată, urlă : bravo ! bravo ! aplaudă sgomotos, apoi se-așează, roșu și înciudat în mijlocul scandalului și vălmășelii, căci a observat pe preot, zăpăcit, care-l privește.

Trad. de DORA POPESCU

MÂNĂSTIREA DINTR'UN LEMN

Cale de trei ore de mers bun cu trăsura dela orașul Râmnicul Vâlcea, ajungi pe valea râului Otăsăul într'o pădure de stejari bătrâni, unde în timpuri ce trec peste mintea omenească, într'un gorun bătrân s'a găsit icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului.

Pentru cinstirea acestei icoane s'a ridicat apoi de către credincioși o biserică chiar pe locul și din gorunul unde a fost găsită icoana, de unde și denumirea de biserica dintr'un lemn, devenită mai apoi schitul cu acelaș nume, cum se chiamă și până astăzi.

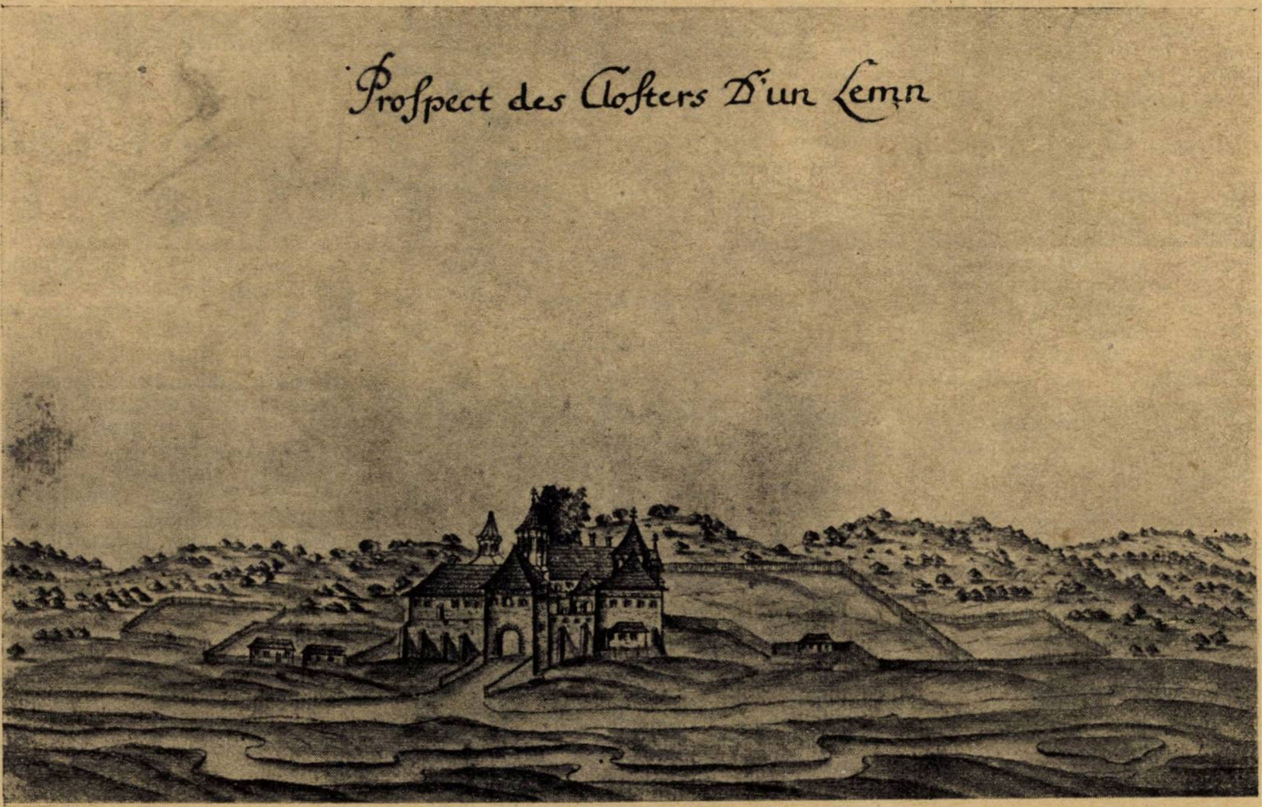
Prospect des Closters D'un Lemn

MÂNĂSTIREA DINTR'UN LEMN
(schiță executată de inginerii austriaci la 1723)

In jurul acestei bisericuțe de lemn sau aciuat cu timpul credincioșii cărora li s'a urât cu viața în mijlocul oamenilor și au dorit să-și treacă timpul zilelor, ce le-ar fi mai hărăzit cel a tot puternic, în post și rugăciune pentru preamărirea lui Dumnezeu, înființându-se încetul cu încetul un schit de pustinici.

Mateiu Basarab în timpul glorioasei și mult rodnicei sale domnii, ca unul ce era din părțile oltene, a găsit cu cale ca să zidească aici și o biserică de zid, neterminată pe dinafară, biserică ce trăește, cu reparațiile ce i le-au făcut credincioșii, până în ziua de astăzi.

Inaintea lui Mateiu Basarab însă mânăstirea a fost miluită și de Mihnea Vodă în anul mântuirei 1579 după cum se constată din hrisoavele de danie.

In amintirea bisericei de lemn care s'a prăpădit în decursul timpurilor s'a ridicat la începutul veacului al XIX-lea a doua bisericuță de lemn, ce se află astăzi în mijlocul cimitirului acestei mânăstiri. Bisericuța aceasta prin felul construcțiunei merită tot interesul.

Astăzi în mânăstire se află, pentru închinarea celui a tot puternic, călugărițe conduse de o stariță.

In figura noastră care datează din anul 1723 făcută de ingineri austriaci însărcinați de către guvernul dela Viena cu ridicarea hărței topografice a Olteniei, aceasta aflându-se sub stăpânirea Austriei încă din 1718 pacea dela Passarowitz, mânăstirea e reprezentată ca o culă olteană. care ar avea și un paraclis.

Privită de aproape mânăstirea prezintă o unitate perfectă, este înconjurată cu zid sprijinit pe contraforturi și are și creneluri, în partea dreaptă unite, în stânga libere, iar chiliile sunt cu etaj, având în partea dreaptă o loggie de toată frumusețea după care se poate privi spre valea râului Otăsău ce curge prin fața mânăstirei. Intrarea se face prin o poartă boltită deasupra căreia se află clopotnița. Biserica este în interior și are două turle, una deasupra naosului octogonală ridicată de o cruce rusească cu brațele duble, alta deasupra pronaosului, patrulateră, în aceasta se află clopote ceva mai mici. Atât biserica cât și chiliile și locuința superioarei sunt învelite cu șiță.

Tot în partea dreaptă se observă de altfel un paraclis foarte mic cu o turlă exagonală.

De jur împrejurul mânăstirei observăm mai multe grădini ceeace denotă hărnicia maicilor, care se ocupă dealtfel și cu țesutul covoarelor oltenești și a pânzei numită mohair din care se face veșminte călugărești.

In felul acesta se prezintă mânăstirea Dintr'un lemn, la începutul veacului al XVIII-lea.

MIH. POPESCU

critica literara

I. PELTZ:

Viața cu haz și fără haz a numitului Stan (roman).

(Ancora)

„Evadase din legendă și intră obscur în viață". Așa își începe romanul Peltz. Dela un capăt la altul al cărței descrie, face glume, e de spirit, preconizează, laudă, blamează, blasfemează sau descalifică. Peltz ca romancier rămâne gazetar: este un polemist, un satiric, șarjează sau pozează în mii de atitudini ale lui Stan numitul, în cele aproape două miliarde de exemplare de Stani, săraci sau bogați.

A descrie ce face un Stan bogat, în viața lui de toate zilele, că are limuzine, amante, palate, feciori, chiar și un pergament de noblețe autentică: nu este nou. Nici nu are nimic nou Stan cel sărac, agent electoral, corector la o gazetă, slujbaș umil, în veșnică mizerie și în căutarea pervertirei a ceeace se chiamă asigurarea zilei de mâine, când cea de azi este mârșavă.

Intre timp descrieri de ce spune Stan sau face Stan cel bogat.

„Poza strâmb în loja umplută cu aristrocrați șterși ca geamurile prăfuite și respira chibzuit: ca la Paris între marchizi.

Dela înălțimea de doi metri, pământul i se înfățișează mușama covârșită de râme, — oameni. Avea în ochi absențe șlefuite delicat la oglindă".

Și așa mai departe, descrie la infinit. Dacă școala modernistă are admiratori în Ionel Teodcreanu, cel cu romanul à la Proust, atunci viața cu haz și fără a numitului Stan, — este o lucrare a genului — și remarcabilă din acest punct de vedere.

⁂

DESPRE SCRIITORII CITIȚI

Ar exista la noi scriitori citiți, deși nu se citește. Cel puțin așa ne asigură unele edituri interesate. Despre plasamente la ministere sau prefecturi, nu ni se vorbește. Cei ce nu cunosc trucul, pot crede. Totuși au fost câteva cărți cari s'au citit oare-cum. Și nu spre onoarea publicului: au fost din cele mai proaste. Asta nu înseamnă că scriitorul nu trebue să scrie pentru public. Din contră, fiecare poate face cu talentu-i ce vrea.

Autorul dramatic, negreșit scrie — pentru a fi înțeles imediat și aplaudat; unul din scriitorii cei ma laborioși, și dintre cei mai buni — gazetarul scrie tot pentru a fi aprobat și pentru a crea curente în public.

Poate că sunt lucruri foarte bune, pe cari de obicei, publicul nu le citește; de aceea nu putem generaliza. Baudelaire n'a găsit un editor, în timpul vieții, deși postum „les Fleurs du Mal", au avut cele mai multe ediții din toate volumele de poezii ale veacului trecut.

Prin urmare sunt scriitori pentru public și unii pentru elită. De cele mai multe ori cei dintâi sunt uitați și cei de al doilea, admirați de public, pentru eternitate.

Literatura, ca și oricare artă, are nevoie de un mediu, adică de o societate educată în sensul de a gusta frumosul.

La noi, Iulian, acum Tănase, țin cu revistele lor, afișul mai mult ca oricare operă de teatru. Dela Moși, natural, marele public a mers și s'a distrat la Iulian și dela Braun la Tănase.

Desigur că un volum de poezii poate avea succes extraordinar, acum o sută și ceva de ani, pe vremea lui Byron, iar o ediție de Eminescu nu cunoaște de cât o desfacere de câteva mii de numere.

Aceasta, pentrucă în Apus de pildă, e o întreagă lume care citește poezii, iar la noi nici măcar poeții nu le citesc.

Intr'un public zăpăcit de părerei contrarii, care preferă să joace cărți sau table sau altceva, în loc să citească, este greu de stabilit o normă.

Din nefericire, nu avem încă un public cititor; deabia dacă avem destulă lume pentru teatru. Incasările din ultimii ani dela teatre arată că cinematografele ia tot mai mult clientela teatrelor.

O epocă de tranziție, o perioadă care se stabilizează, o conștiință care se caută, o anarhie în spirite tot mai mare, dezgust de disciplină, patimă pentru plăcerile ieftine, alergarea după sport, curse, disprețuirea a tot ce e scris, ca un lucru mai mult sau puțin inutil sau de lux: un asemenea timp nu este favorabil literaturei și artei. Chiar enervarea criticilor cari nu sunt ascultați; chiar goana după reclamă, praful în ochii cititorilor, sunt semne că scritorii cari fac mai multă gălăgie, nu sunt siguri pe terenul propriu și le scapă pământul de sub picioare. Numai o epocă de pace — și aceasta nu este suficient — aduce progresul artelor.

Poate că noi trăim una din acele grozave epoci, cari omoară creația, cari duc la cataclizme de stat și prăbușiri sociale. Poate că Pythia poeziei și a artei a murit; poate că nici izvorul murmurător, nici stejarii profetici nu mai adumbresc altarul lui Apollo. Ca și Iulian Apostatul om fi noi cei cari luptăm pentru un templu dărâmat, pentru o credință fără slujitori; poate că un vast integru de tăcere, de moarte se interpune între trecut și viitor, iar prezentul este înghițit într'un haos barbar și fără margini. Cine știe! o îndoială se strecoară în sufletele noastre, ca un șarpe otrăvitor în pieptul nostru, ne mușcă, ne îngreuiază existența, poate să ne omoare.

Ce importă? Cei cari au avut un ideal nu s'au gândit niciodată la recompensa materială. Ar fi atunci ca eroi și martiri să fi fost niște postulanți de decorații sau de subvenții postume. Arta este frumoasă, ni este dragă, fiindcă așa vrea sufletul nostru, este ambrozia și nectarul lui. Că vor fi fost barbari, cu gând de fiară și cu inimă de brută, nu ne interesează. Puțin ne importă și dacă se interesează sau nu publicul de ea. Adoratori, fanatici ai artei vor exista întotdeauna; iar creatorii-artiști vor dispare odată cu lumea noastră. Intr'un colț uitat într'o bibiliotecă modestă, într'un pod uitat, perla disprețuită azi, poate deveni deliciul viitorului. Nimic nu se pierde în domeniul frumosului. Și el este în legătură cu Binele, cu Morala. Acolo unde nu este Frumos, nu este nici Bine, iar divinul Plato, dacă a contopit într'o formulă celebră și eternă cele două noțiuni *Kallos K'agathos*, apoi a făcut aceasta sintetizând o constatare ce nu se poate desminți.

Cu cititori sau fără cititori, cel chemat și ales va scrie. Este însăși menirea lui de a crea, de a produce întâi pentru răsplata lui, pentru dumnezeească desfătare internă și apoi pentru alții cari doresc să se împărtășească la Fântâna darnică și îmbătătoare a creațiunii sale.

Pe el, certurile negustorilor nu-l interesează, cum nu-l preocupă nici lătrăturile invidioșilor, nici stupida ignoranță a răilor, nici sacrosanta dobitocie a bârfitorilor interesați.

ION FOTI

⁂

ODYSSEA

D. Cezar Papacostea este profesor universitar de limba și literatura elină la Iași. Il cunosc de mult, de când era în liceu. Era o podoabă a liceului pentru marea-i silință de a vedea în cel mai bun graiu românesc, dificilele traduceri din grecește și latinește, pe care le impunea secția clasică liceală. Stăruitor, așa cum în general numai românii macedoneni, pot și știu să stăruiască, Cezar Papacostea s'a impus ca student și s'a format ca unul dintre rarii noștri clasiciști, a căror caracteristică nedesmințită e desigur linia dreaptă a cugetării idealiste.

De 20 de ani, Cezar Papacostea muncește sârguincios să redea în românește, minunea Odyssei. A izbutit. A tradus-o cu excelentă claritate și frăgezime, păstrând ritmul clasic. Traducerea e o operă monumentală, e o binefacere pentru tineretul care trebue să cunoască marile opere de artă ale clasicismului în forme de splendoare estetică. Cezar Papacostea a făcut această faptă bună. Dar a făcut și Casa Scoalelor o faptă tot așa de bună, editând admirabila traducere.

Poate că nu-i fără interes notarea aci a cuvintelor care au însoțit volumul, pe care mi l'a trimis dela Iași, traducătorul lui Omer:

„Adaug la patrimoniul tău bibliografic, în vederea împodobirii sufletești a copilului tău, o carte pentru care lucrez de 20 de ani".

Din aceste rânduri, reese atitudinea clasicistului. Pentru tineret, opera clasică, pentru împodobire sufletească.

Si acum fie-mi îngăduit să fac o citație a începutului Odysseei:

„Cântă-ne, muză, pe mult iscusitul bărbat Odysseus,
„Care amar rătăci dup'a sfintei cetăți prăbușire.
„Multe cetăți cunoscuse și sufletul multor popoare;
„Inima-i fu bântuită de mari suferințe, pe mare.
„Vrând ca să scape... și el și tovarășii săi împreună...

B. C.

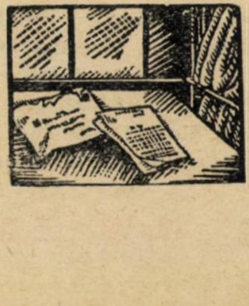

plastica

PORTRETUL HEINDRICKJE STOFFELS

Numele lui Rembrandt strălucește atât de puternic pe cerul artei, că întrebarea se pune dacă autorul „Rondului de noapte“ n'ar fi cel mai mare pictor cunoscut până acum.

Ceeace surprinde este că, a știut să rămâe toată viața *numai el însuși, — adică genial*, cu toate neajunsurile și necazurile pe care le-a întâmpinat în viață. Bogăția și mizeria se opun în viața lui ca lumina și umbra în tablourile lui; poate chiar în operile din epoca nenorocită apare mai multă viață, mai multă măstrie, un fel de furie exasperată traduse pe pânză cu trăsături de foc. Portretul lui Heindrickje Stoffels pe care îl redăm aci, nu este nici din epoca de splendoare a artistului, nici din cea mizerabilă. Rembrandt cunoscuse durerea prin moartea nevestei sale adorata Saskia dar găsise o consolare și o prietenă devotată în servitoarea lui Heindrickje Stoffels. Unii biografi face o imputare marelui artist de această legătură pe care o găsesc nedemnă de geniul său.

O astfel de imputare, nu-și găsește loc aci. Heindrickje Stoffels s'a apropiat de Rembrandt atunci când era atât de supărat și l-a servit cu devotament până la moartea lui. Cu energia și inteligența unei iubiri nemărginite ea știe să echilibreze budgetul stăpânului său. Incercă să vândă colecțiile pictorului cu speranța să îndrepte starea financiară. Vânzarea nu produce decât 5000 florins. Rembrandt nu mai poate fi salvat, nu mai poate plăti casa dela Goden Breestraat, cumpărată în rate; împrumuturile pe care le-a făcut agravează starea nenorocită a lucrurilor și Rembrandt e declarat falit. Heindrickje nu mai poate lupta e învinsă de atâtea nenorociri, moare la treizeci și șase de ani. Avuusese doi copii cari au murit mici.

Rembrandt iubise foarte mult pe Heimdrickje Stoffels. Moartea ei fu pentru inima lui atât de lovită, o rană nouă. Devotamentul servitoarei a fost răsplătit: numele ei supraviețuește în umbra celui al stăpânului care a imortalizat frumosul ei chip. Sunt mai multe portrete ale Henidrickje-i Stoffels. Unul e la muzeul din Berlin, cel mai frumos însă e la Louvru.

Să ascultăm părerea lui Teophile Gautier despre această pictură:

„E o fată tânără de vreo douăzeci și cinci de ani, cu trăsăturile regulate, puțin aspre cu ochii căprii cu buzele cărnoase și roșii, părul bogat și ondulat, e castaniu, puțin roșcat, fizionomia e blondă, plăcută. O cazacă brodată de blană îi acoperă umerii și lasă să se vadă gâtul rotund și flexibil, pieptul plin și acoperit de o bluză plisată. Nu se poate închipui, câtă viață a redat Rembrandt acestui chip iluminat de un colorit admirabil. Umbrele obrajilor demi obscuritatea solului, înfățișarea luminoasă a blanei și a părului care pare străbătut de soare, lumina frunții ei și a frumuseței nasului, felul cum a lucrat pielea cu peria pentru a-i reda porii, fac din acest portret un capo de operă al artei plastice, o pictură fără seamăn. Titien chiar nu posedă acea forță și profunzime în culoare, și acea lumină intensă.

Rembrandt a făcut multe portrete ale primei sale soții Saskia, care a murit la treizeci de ani după opt ani de trai fericit. Din cei trei copii pe cari îi avusese unul singur trăise, Titus, care mai târziu unise sforțările sale cu ale Heindrieckje Stoffels pentru a împiedeca falimentul.

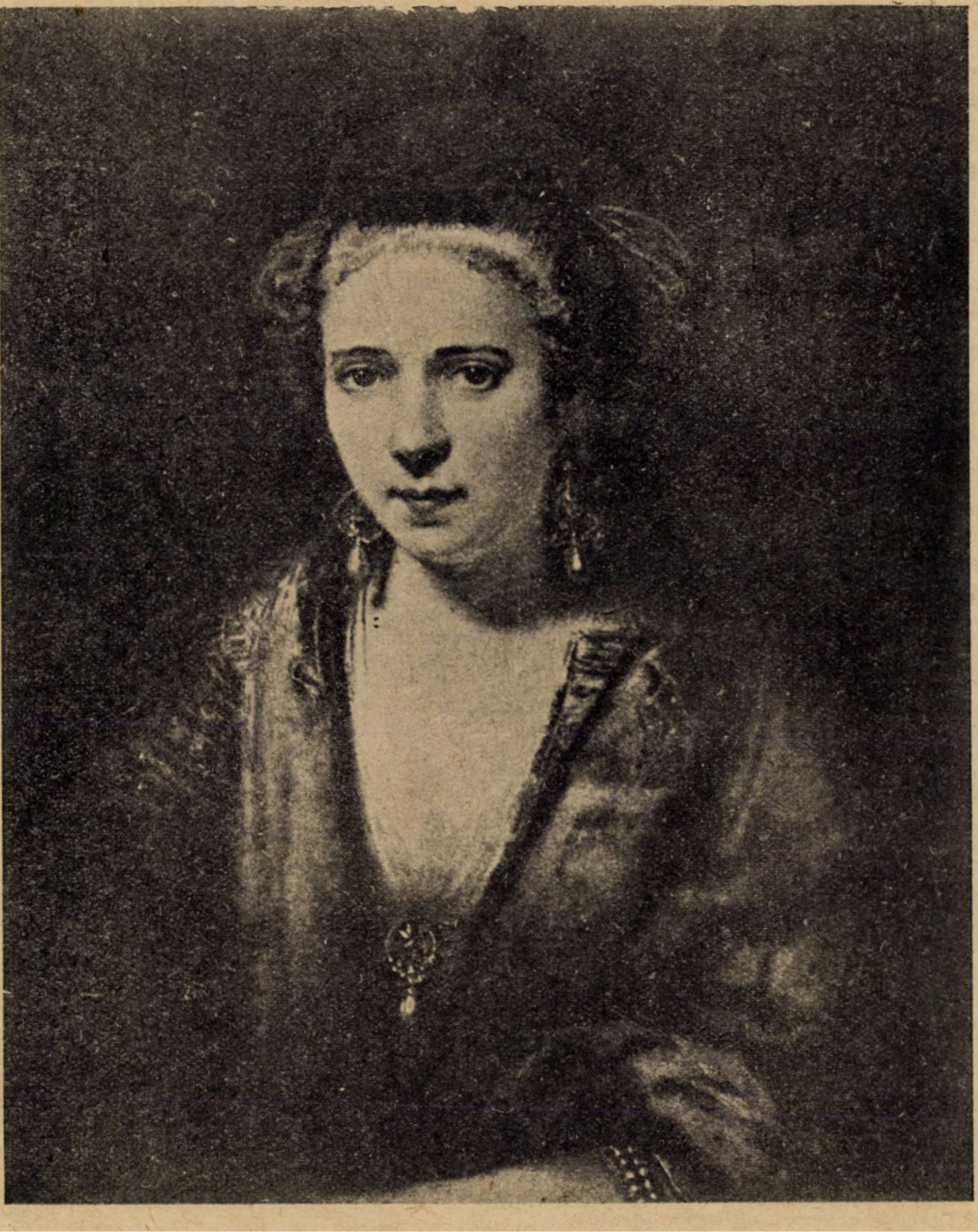

REMBRANDT: Portretul Heindrickjei Stoffels

O ultimă durere era rezervată lui Rembrandt. Fiul acesta pe care îl iubea atâta, muri și el, lăsându-l singur pe lume. Rembrandt de altfel nu mai trăi mult, destinul nu mai avea nici o altă cruzime pentru el. Inmormântarea lui Rembrandt, a geniului neîntrecut, a costat numai 13 florins ca aceea a unui marinar din port.

gazetaria

aşa şi-aşa...

„ŢARA BÂRSEI“ e o revistă nouă, a cărei apariţie o salutăm cu frăţie. Apare la Braşov, sub auspiciile întinerite ale „Astrei“ şi e condusă de inimosul profesor A. Banciu. Programul revistei e... evidenţiarea valorilor şi specificului acestui colţ de ţară“.

După străduinţa şi competenţa strânse în jurul „Arhivelor Olteniei“; după tinereasca însufleţire, care a determinat apariţia „Analelor Brăilei“, iată şi „Ţara Bârsei“ — toate călăuzite de acel mare imbold imperativ al cunoaşterii ţării şi specificului românesc prin cercetări serioase monografice.

COMEMORAREA LUI EFTIMIE MURGU. La Bozovici în Banat, bănăţenii au ridicat marelui dascăl Eftimie Murgu, un monument. Festivitatea a fost entuziastă, fiindcă bănăţenii sunt entuziaşti. Cu prilejul acestei festivităţi, revista „CURIERUL BANATULUI“ a fost închinat lui Murgu. Au scris frumoase articole d-nii G. Bogdan-Duică, Octavian Goga, Vasile Goldiş, Caius Brediceanu, P. Nenovianu, protopopul Gaspar, arhiereul Boroş, I. Ştefan, I. Conciatu şi poezii într'adevăr inspirate de pietate I. N. Soricu şi A. Cotruş.

„Curierul Banatului cu acest prilej e un cinstitor număr de reviste.

IN „FALANGA LITERARA ŞI ARTISTICA“, d. N. I Russu scriind despre premiile naţionale“, spune: că dacă respectul bunului simţ a dispărut cu totul în viaţa noastră publică, joacă-se cineva cu astfel de premieri şi premii“.

Adică nu merită niciun scriitor român să fie distins azi cu premiul naţional.

In acelaş număr al „Falangei“, două pagini sunt consacrate cuvântărilor rostite la „festivitatea prezentării volumului omagial al d-lui Mihail Dragomirescu.

Sunt discursurile d-ior N. I. Russu, George Marinescu, Cora Vasilescu, George Dumitrescu, Radu Gyr, I. Negoescu, Kostia Sergius, B. Dănciulescu, Raul Teodorescu şi răspunsul sărbătoritului.

Mi se par caracteristice cuvântările d-lor N. I. Russu şi Raul Teodorescu, prin precizarea rolului sărbătoritului.

Astfel d. N. I. Russu a spus:

„V'aţi precizat personalitatea dela început, desfăşindu-l pe Titu Maiorescu *în două direcţiuni esenţiale: aţi creat un sistem organizat de gîndire estetică, ce înfăţişează un important efort al poporului românesc în cadrul cugetării generale a omenirii şi aţi pus această gândire originală să servească roabă neodihnită în mod activ şi militant, idealului de adevăr şi frumos literar. Cu această pavăză dublă aţi prezidat o strălucită generaţie a* „Convorbirilor Critice“, *ale căror roade singure au putut să ţină piept invaziei morbide în scrisul românesc de după războ*i“.

Iar d. Raul Teodorescu:

„Prin pilda Dv., am învăţat că întâia însuşire a criticului este pe lângă gustul literar şi priceperea: obiectivitatea şi sinceritatea *care-i dau conştiinţa datoriei sale şi misiunei lui nobile.*

Suntem o literatură nouă şi critica noastră trebue să fie sănătoasă şi cinstită, numai astfel poate fi constructivă şi creatoare. Critica dv. cinstită şi robustă a îndeplinit totdeauna şi acest rol: ca a ajutat pe scriitori în desvoltarea personalităţii lor, şi le-a fost o călăuză preţioasă în opera lor de creaţie“.

Şi d. Mihail Dragomirescu a răspuns:

„Viaţa unui sărbătorit, trebue să fie, măcar prin unele laturi un model pentru tineret şi viitorime. Şi despre unele din aceste laturi, lăsând la o parte multele defecte, aş fi vrut să vă vorbesc. Dar discursurile D-voastră — şi lăsând la o parte toate podoabele de stil, toate exagerările sentimentale — mi-au dovedit că mai toţi aţi pătruns partea esenţială a personalităţii mele. Aşa fiind ar fi fastidinos să mai repet sub o formă imperfectă, ceeace unii dintre D-voastră au redat sub o formă desăvârşită; şi nu-mi rămâne decât să vă mulţumesc tuturor — pentru toate ce mi-aţi spus, urîndu-vă, că şi pe viitor sufletele D-voastră să aibă cât mai des ocazia să facă una cu sufletul meu, care, prin esenţă, este al D-voastră“.

Am simţit de a mea datorie să fac aceste citaţii, fiindcă ele vădesc precis atitudinea elevilor literari faţă de maestru şi fixează aprecierea maestrului asupra unităţii de cugetare cu elevii.

IN „RAMURI“, d. Tudor Arghezi îşi continuă articolul „Politică şi literatură“, conchizând astfel:

„Guvernul, care a spulberat multe aşteptări, pare să aibă în schimb, un program de eliminare a literaturii din cultură, păstrând din rândul cărţilor numai abecedarul şi manualele de aritmetică simplă. A corespuns mai mult sau mai puţin, chemărilor lui, ministerul artelor a constituit dovada unei intenţii şi instrument pentru viitor. Acest minister va fi în curând desfiinţat. Iar proectul de însănătoşire financiară a ţării, elaborat acum, pentru a doua oară, după ce primul proect s'a vădit în şease luni, fantezist, prevede anularea celor patruzeci de carnete de tren, acordate de guvernele trecute, Societăţii scriitorilor de literatură“

In acelaş număr, note bune şi susţinute cu temei de d. C. D. Ionescu.

N'am ştiut, că DAMIAN STANOIU, călugărul cu aşa de viguros talent literar, a făcut şi satire în versuri. Foaia săptămânală „Glasul monahilor“ procură nu numai informaţia, dar şi o producţie în versuri a ieromonahului Damian Stănoiu, — o satiră lungă, în versuri lungi. O satiră naivă, foarte naivă, şi versuri de o simplitate, proprie simplităţii fondului.

Citez:

„Scăfârlie, scăfârlie! Tigvă, tu, nesimţitoare.
„Te voiu ţine aici pe masă ca să-mi fii sfătuitoare.

Sau:

„Să facem deosebire, după clasă şi la hârci,
„Cum în viaţă tragem ziduri între gâşte şi 'ntre curci?“.

Satira ieromonahului va sluji fără îndoială cercetătorului de istorie literară. Satira din care am făcut citaţiile e din 1910 şi e făcută la mânăstirea Căldăruşani

TEATRELE

Face serie la grădina „Colos“ spirituala revistă „Eu mâna ţi-o sărut“.

Verva d-lor Nicon şi Nican, sprintena lor fantezie şi nedesminţitul lor meşteşug teatral contribue ca reprezentaţia revistei să fie cât mai apreciată.

In grădina Marconi va juca o trupă de teatru sub conducerea d-lui Const. Mărculescu

Opera Română a angajat pe tenorii Mihăilescu Toscani şi Apostolescu şi pe soprana Mimi Nestorescu.

B. C.

„JOS CORTINA !“ este titlul unui spiritual „prolog în versuri“ pe care cunoscutul poet, d. G. Topârceanu îl oferă piesei „Amantul anonim“. Aducându-ne aminte cu plăcere de „baladele vesele şi triste“, cum şi de „parodiile originale“, nu putem decât regreta că autorul lor, laureat al premiului naţional, poate face spirite de calibrul acestora:

De-aş întreba pe cea mai sensibilă
[cucoană:
Vrei artă cu morală sau artă cu...
havană ?
In gând ea mi-ar răspunde: Vreau
[artă cu trabuc.

Că acelaş poate subscrie versuri ca:

Pornisem a vă spune doar câteva
[cuvinte...
Fiindcă, cu vreo lună sau două mai
['nainte
Moralitatea 'n artă a fost, peneaş-
[teptate,
O chestiune gravă de actualitate.
Sau altele, mai jos:
Căci e o profanare şi o enormitate
S'arunci un văl impudic pe biata
nuditate.

Cetirea acestui prolog ne dă pe faţă o altă lature a d-lui G. T.: pe aceia de avocat.

Numai că — deastădată — d-sa apără, tardiv, o cauză definitiv pierdută.

Ori cum ar fi celălalt G. T. — poetul — e obligat să încerce o reabilitare şi aceasta cât mai curând posibil.

p.

LINIŞTI ŞI COMORI, volumul de versuri al d-lui *Ion Pogan*, aduce o înviorare poetică în atmosfera îmbâxită de astăzi. Atitudinea nostalgică a poetului reliefată în imagini de o frăgezime şi puritate excepţionale (adevărate *comori* îngropate în liniştile serilor de melancolie) fac din acest volum de debut un adevărat triumf. Deşi resursele sale s'au manifestat prea unilateral până acum, se poate bănui toşi o originalitate care va erupe în curând. Aşteptăm deci încrezători.

literara

o seama de cuvinte

Un prieten al lui Victor Hugo povestește următoarea anecdotă:

In anul 1848, Victor Hugo locuia pe aceeași stradă cu mine în rue Royale.

Il întâlneam adesea la acelaș frizer, renumitul Brassier din strada Culture-Sainte Catherine.

Intr'una din zile, întrebai pe Brassier:

— Merge! Merge treaba?

— Bine, pot spune foarte bine. Adesea nu știu cum să mai prididesc! Numai cucoane frizăm cel puțin câte treizeci pe zi. Vă putem cita și numele lor....

Câteva zile mai târziu trec din nou pe la frizerie.

— Ce-ți mai fac cele treizeci de cliente?

— Nu-mi mai vorbiți de asta. Nu știți că din cauza domnului Victor Hugo, pierd mai mult de 15 cliente.

— Cum din cauza domnului Victor Hugo?

Ce legătură are el și clientele dumitale!?!

— Este așa precum vă spun. O să vedeți și dvs., că am dreptate. Puțin după plecarea d-voastră data trecută a venit domnul Victor Hugó și s'a așezat pe fotoliul acesta. După ce i-am pus prosopul la gât și vroiam să-l săpunez, cu pămătuful pe obraz, cu un gest brusc îmi dete mâna la oparte, spunându-mi:

— Așteaptă te rog un moment!

Scoase din buzunarul vestei un creion și începu să scotocească prin buzunarele hainei, fără să găsească ce căuta.

In sfârșit zări o bucată de hârtie pe tualetă, o luă și începu să scrie. Pe mine mă uitase cu desăvârșire că-l așteptam și nici nu vrea să vadă cât eram grăbit să mai servesc și pe alți clienți.

— Dacă domnul dorește....

— O secundă și termin, îmi răspunse.

Secunda nu se mai termina și eu steteam în picioare cu pămătuful în mână.

— Mă iertați că vă întrerup, dar vă rog să credeți că sunt foarte grăbit.

— A! Și dumneata ești grăbit ca și mine!?! și spunându-mi asta se îndreptă spre ușe și eși.

— V'ați uitat pălăria!

— Ai dreptate. Uitasem de ea! și plecă fără să se radă.

— Bdeți mă adresai eu lucrătorilor, nu e timp de pierdut. Vă voi indica adresele unde să vă duceți la cliente. Dar unde e lista? Cine a văzut lista?

— Patroane, acum câteva minute era pe tualetă!

— Ești sigur că era aici?

— Neapărat că da. Unde să fie?....

Victor Hugo scrisese pe lista cu adrese și o luase cu dânsul. Ințelegeți acum că, din cauza dumnealui mi-am pierdut clientela!

— Nu te mai necăji, Brassier. Dacă Victor Hugo nu găsea în momentul acela bucățica de hârtie, poezia ar fi fost păgubită de frumoasele lui versuri. Poți fi mândru că ai colaborat cu el la ziua aceia și crede-mă că nu este așa de puțin lucru să colaborezi cu Victor Hugo!

bazar

LEFURILE MAGISTRAȚILOR FRANCEZI

După decretul din 18 Mai 1929, lefurile anuale ale magistraților francezi vor fi:

La Casație. Primul-președinte și procurorul general 120.000 franci, președinții 100.000, consilierii și procurorii 80.000; grefierul-șef 48.000, ceilalți 28.000.

La Curțile de apel. Primul președinte și procurorul general 68.000, președinții 44.000, consilierii 37.000, procurorii 40.000. Cei din Paris au: 100.000, 60.000, 48.000, 56.000.

La tribunale. Președinții 44.000, 37.000, 28.000 (cl. I, II, III), iar la Paris 87.000, vice-președinții 37.000, 29.000, 22.000 (la Paris 44.000). Președinții de secție (Paris) 42.000. Judecătorii de instrucție: 32.000, 25.000, 20.000 (Paris 44.000). Judecătorii: 28.000, 22.000, 18.000 (Paris 40.000). Procurorii: 44.000, 37.000, 28.000 (Paris 87 mii). Substituții: 28.000, 22.000, 18.000 (Paris 40.000).

La Consiliul de stat, vice-președintele primește 120.000, președinții de secție 100 mii, consilierii 80.000, secretarul general, 60.000.

◆

FECUNDITATE

D Louis Herbette, din Liévin (Franța), autor de experiențe în materie de păsări, a bătut un record original.

Punând într'un coteț 180 de ciori (adică ciori și.. ciorοi), la 30 August trecut, a mai găsit 350 la 1 Mai, 396 la 5 Mai, 400 la 12 Mai, adică 1306 în câteva zile. Și a găsit și numeroase ouă sparte.

Ce zice teoria malthusiană?

◆

PORECLA IN RENUME

Directorul societății de plăci patefonice Columbia făcuse un testament, prin care lăsase, ca 100.000 lire sterlinge să fie repartizate funcționarilor și lucrătorilor, în raport cu vechimea și destoinicia.

Zilele trecute, împlinind vârsta de 50 ani, el a anulat testamentul și a trimis acasă fiecăruia între 15 și 100 lire sterlinge.

E adevărată — coincidență! — că directorul se numește Louis.. Sterling.

caricatura zilei

COMPARAȚIE

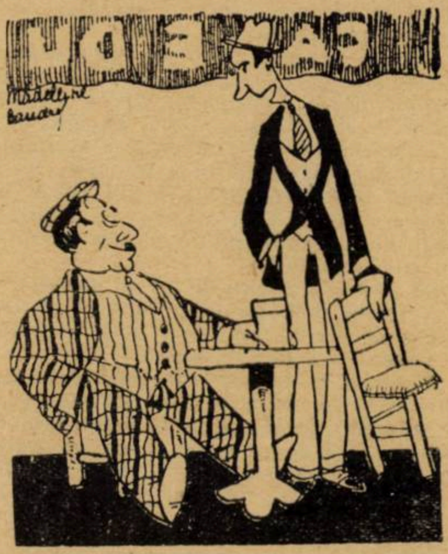

— Sărmanul meu Nestor, ești slab și supțirel ca un cui...
— Da! și de aceia am o sănătate de fier! *(Passing-Shov)*

SOACRA.. MODERNA

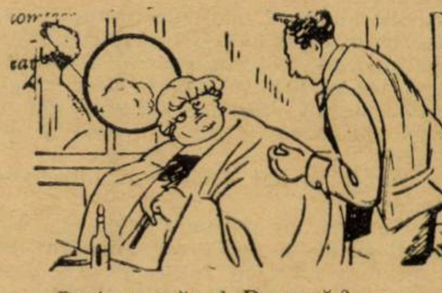

— Desigur, părul Doamnă?
— Mai e vorbă! Auzi întrebare?!..
Dar pentru ce crezi D-ta că am venit...

MOTIV

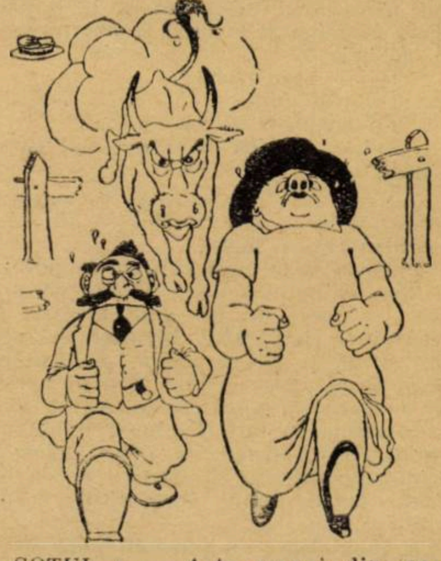

SOȚUL. — ..Asta numai din cauza d-tale Doamnă, care ți-ai dat un k-gram de „*rouge*" pe buze....
(Dimanche ilustré)

PAGINI UITATE

FLOREA-VOEVOD

A fost odată un împărat şi o 'mpărăteasă sănătoşi şi voinici, dar tot mâhniţi, fiindcă, de aproape zece ani, de când se luaseră, duceau degeaba dorul unui copil măcar.

Venind vremea să plece împăratul la războiu, departe, cum trebue să se întâmple oricărui împărat într'o poveste, după ce şi-a sărutat soţia, i-a zis:

— Măria Ta, eu acuma plec şi numai Cel-de-sus ştie când m'oi întoarce. Să te găsesc sănătoasă! Dar să ştii că la întoarcere trebue să găsesc şi copil în casă, de unde nu, pâine şi sare cu mine nu mai mănânci.

Pe urmă a încălecat şi a plecat.

A trecut dela astea o lună,.. au trecut trei,. cinci,... aproape nouă — suna a pace — şi niciun semn.

De grijă şi de supărare sta biaţa împărăteasă în odaia ei fără să mai vază pe nimeni, decât pe o bătrână credincioasă, care o crescuse pe ea de mică, de când rămăsese fără mamă; stà închisă cu bătrâna, ofta şi se jelea, că ce o să se facă ea când o da cu ochii de soţul ei.

Văzând că se prăpădeşte de atâta inimă rea, i s'a făcut bătrânei milă, şi s'a gândit cum i-ar risipi gândurile negre. Şi aşa, într'o zi, pela scăpătatul soarelui, a luat-o, şi amândouă, îmbrăcate ca nişte cucoane de rând, să nu le cunoască nimeni, s'au dus la plimbare într'o pădure...

Acolo umblând ele încet, amândouă duse pe gânduri, iată că găsesc o ţigancuţă tinerică, sdrenţăroasă şi lihnită, stând jos pe o buturugă în acea singurătate, cu un dănciuc aproape gol în braţe; îi dădea ţâţă: el sugea şi ea plângea.

— De ce plângi fetico? a 'ntrebat-o bătrâna.

— Cum să nu plâng, coconiţă?... M'a amăgit hoţul, şi după ce şi-a bătut joc de mine, a fugit în lume, şi m'a lăsat să umblu aşa, gonită dela părinţi cu pruncu 'n braţe! Nu mai mă ţin picioarele de nemâncată. Şi pruncul nu vrea să ştie — cere... Şi n'am inimă să-mi fac seama singură: să-l omor şi pe el şi să mă omor şi pe mine... dă Dumnezeu prunci cui nu-i trebue, la o păcătoasă ca mine, şi la cine trebue nu-i dă!

—E băiat?

— Băiat, săru'mâna!

— De câte luni?

— La noapte 'i de zece zile.

— Fetico, întrebă bătrâna, eşti tu cuminte?

— N'am fost pân'acuma, coconiţă săru'mâna, da de-acu 'ncolo, să fie ea a dracului care o mai...

Deprisos să ne mai lungim la povestit cu deamănuntul toate... Destul să spunem că, peste un an dela plecare, întorcându-se **împăratul biruitor** dela războiu a găsit acasă mare mulţumire: cocon împărătesc de trei luni în vârstă, dar crescut cât unul de un an şi doica o mândreţe de fată oacheşe, îmbrăcată numai 'n mătăsării ca orice doică de cocon 'mpărătesc... şi sânul... Şi s'a bucurat foarte mult împăratul despre toate:

S'a făcut botez cu paradă mare şi s'a 'nveselit norodul întreg că, fireşte, soarta împăraţilor este legată de-a împăraţilor, — şi l'au botezat Florea Voevod.

Creştea **voinicelul, şi nu mai** putea o lume după el, că'n adevăr era o minune de băiat; iar doica, la care mulţi se uitau lung le spunea:

— Ia, nu vă mai uitaţi aşa, par'că n'aţi mai văzut copii: să nu mi-l deochiaţi!

Când a ajuns băiatul la vreo 6 anişori, împăratul a însărcinat pe un curtean de credinţă să-l înveţe mânuirea armelor, călăria, înnotatul, jocurile felurite şi cântarea din harfă şi din gură, — însfârşit toate câte trebuesc pentru desăvârşirea unui tânăr, care va să'mpărătească.

Doica iubind foarte pe băiat, îl însoţea mereu la ceasurile de învăţătură; şi, astfel, învăţătorul, care preţuia şi el mult pe şcolarul său, aşa dedeştept şi cu frumoase apucături vitejeşti, văzând'o zi cu zi, a ajuns s'o placă atâta pe doică, în cât a răbdat cât a răbdat, până n'a mai putut, şi a cerut-o în căsătorie, iar dânsa plăcându-l asemenea, că era om de seamă şi mândru, şi-l vedea că ţine şi el mult la băiat, bucuroasă l'a luat.

Si i au cununat chiar împăratul cu împărăteasa, dându-le mare cinste şi daruri scumpe.

Când a intrat în biserică mireasa, — gătită de nună-sa sub ochii nunului, — cu flori şi beteală, de aur în păru-i negru, cu chipul şi trupul, şi cu zâmbetul şi mersul acelea, păşind aşa de cuminte, nici îndrăsneaţă, dar nici sfioasă, a rămas toată lumea încremenită, nu altceva, că'n adevăr era o arătare.

Mai mulţumit ca oricine în această căsătorie, a fost tânărul Florea Voevod; el îi iubea mult şi pe mama doică şi pe învăţătorul lui, avea şi dece: şi ei îl iubeau pe el destul.

Când îl vedeau aruncându-se pe cal sălbatic prins de coamă 'n fuga mare, şi când se 'ntorcea cu calul adineaori nebun, acu domolit şi plin de spumă, când îl auzeau pe urmă cântând din gură şi cu harfa, de te sfinţea, amândoi soţii lăcrimau şi'l luau în braţe şi'l sărutau, şi femeea zicea:

Mulţi feciori de 'mpărat or mai fi, da ca şi ăsta al nostru, nu mai cred altul!.. s'a isprăvit!

Au trăit ei aşa cu toţii, la Curte, în bună pace, liniştiţi şi fericiţi, fiecare cu partea şi gândul lui, pân'a 'mplinit Florea voevod 22 de ani — un flăcău ca un brad.

Dar într'o zi, iată că vine dela palat curteanul, învăţătorul lui acasă, şi zice vesel:

— Ştii tu un lucru, dragă nevastă?

— Stiu, dacă mi-ei spune...

— S'a hotărât: îl însurăm pe Florea

— Pe băiatul nostru?.. cum asta?

— Ei! cum! iac'aşa, cum se 'nsoară toţi flăcăii.

— Cine-l însoară?

— Ei cine!... împăratul şi împărăteasa.

— Cu cine?

— Cu fata unui craiu vecin.

— Asta nu se poate! auzi? coşcogea fecior de 'mpărat să ia o fată de craiu... Asta nu se poate!

— De ce nu?

— Fiindcă trebue să ia fată tot de 'mpărat, pe potriva lui... Nu! asta nu se poate în ruptul capului!

Şi repede s'a gătit şi 'nvăpăiată s'a dus la palat să dea ochii cu împăratul şi cu 'mpărăteasa, să-i întrebe: cum se poate fără ştirea şi a ei, care l'a crescut pe băiat, să hotărască dânşii de soarta lui? şi, răspicat, le-a spus că Florică al ei nu poate lua pe oricine, că lui Florică al ei îi trebue pe puţin o fată de 'mpărat, de unde nu, nu trebue, că slavă Domnului, tânăr e, frumos e, fecior de 'mpărat mare e; are vreme să mai aştepte pân'o găsi una de potriva lui.

Impăratul a zis una, împărăteasa două, doica nouă... au început să se înteţească femeile la vorbă, şi din vorbă la înpunsături şi de-acolea, ceartă la toartă. Impărăteasa supărată de-atâta tevatură, ca s'o tae scurt, zice:

— In sfârşit, aşa a hotărât politica Măriei Sale împăratului, aşa am hotărât eu, — aşa trebue să se facă! destulă vorbă!

— Ba, nu! ba, da!...

Doica, înfirbântată grozav, a ţipat odată, ah! şi a leşinat.

Sări, toţi... O descheiă la sân şi dă-i cu oţet de trandafir.

Vine şi Florea:

— Mamă doică!

Şi începe să se vaite ca un copil mic şi să se bată cu pumnii 'n cap.

Impărăteasa — leşină şi ea.

Impăratul, straşnic de turburat de toate astea, strigă:

— Eu stric, că m'apuc să vorbesc politică cu nişte femei nebune!

Impărăteasa se deşteptă şi pleacă foarte mâhnită de asemenea cuvinte.

Se deşteptă şi doica, se uită la 'mpărat, şi, lovindu-se cu pumnul peste sânul gol, începe să se bocească flăcăului:

— Nu se poate, maică! nu voiu, maică, moartă tăiată! nu te dau, Florică, decât după fată de potriva ta! Să nu mă faci de ruşine, Florică mamă, că mă omor!

Florică o mângâie plângând şi zice:

— Nu, mamă, nu! fără voia ta nu fac nimica!

Impăratul ţinând foarte mult la doică, şi auzind şi vorbele băiatului, nu s'a 'ndurat să le strice hatârul şi le-a zis:

— Dacă nu vreţi voi, bine.

S'a făcut războiu pentru asta, căci craiul vecin, care avusese făgăduială de căsătorie pentru fiică-sa, n'a putut suferi o astfel de nesocotire. Războiul s'a sfârşit, ca toate războaele, cu pace. Iar peste un an, plimbându-se pe la curţile din lume, Florea Voevod, însoţit de doica şi de învăţătorul lui, s'a dat în dragoste — că era ochios — cu o tânără vestită de frumoasă, fata unui împărat, mai mare chiar decât tatăl lui, şi numai decât între cele două Curţi s'a pus la cale căsătoria.

Când s'a făcut nunta, aceea strălucită cu mari petreceri în grădinile 'mpărăteşti, toată lumea s'a 'nveselit, dar mai mult ca toţi, doica.

A privit lung la mire, şi mireasă, cum se plimbau prin grădină, încet, strâns alături, şoptindu-şi unul altuia cine ştie ce nimicuri tinereşti, i-a arătat soţul ei şi, strălucindu-i ochii de mulţumire a zis:

— Aşa ca Floric'al mamei! aşa 'nţeleg şi eu: — Să ia fiecare pe potriva lui!

„Universul"—1909. I. L. CARAGIALE

carți redate în extrase

CUIRASATUL „FILANTROPIE”

de Albert Touchard

Albert Touchara poate fi considerat printre marinarii-romancieri, alături de Loti, și Farrere, cu care totuși nu se înrudește, nefiind nici cum fermecător ca cel dintâi, și nici evocator ca cel de al doilea. El nu privește natura cu ochi de amant inspirat și nici nu descânta „La Bete Bleue” ca un Rouqutte. Nu peisagiul inspirat, ci făptura omenească îl captivează. Ager, ironic şi tipic, în două şiraguri de vorbe el pictează un portret, ridică o statue de groază şi milă. Cine a citit prima sa operă „La mort du Loup“ revede sigur din când în când straşnica figură a lui Jean Werner, răsărind, nechemată, din memorie. Romanele lui Touchard sunt însuflețite de aceeaşi dominantă credință în fatalitate care se desprinde și din Leviathan a lui Julien Green. Personalitatea autorilor diferențiază însă, pe pe altă parte, cu totul operele lor.

Sublocotenentul de marină Bernier, băiat distins, timid, ciudat poartă semnul fatalității — inegalitatea pupilelor. Prezenței sale pe bordul Cuirasatului „Filantropie“ (admirați ironia numelui ales pentru un vas de răsboi) se pot astfel atribui toate peripețiile nenorocite pe care Comisarul de bord le înregistrează cu fidelitate, comentându-le, precum şi pe cele amuzante, a la Albert Touchard, adică pe toate cu o vervă corosivă, pe unele cu milă conştientă de neeficacitatea ei.

Fie care capitol al acestei scrieri alcătueşte câte-o povestire. S’au tradus două mai jos. Intâia, caracteristică prin ironia ei tragi-comică; a doua descriind moartea locotenentului Bernier pe un timp de furtună. Sbuciumul elementelor deslănțuite redat cu mult adevăr şi sobrietate, nu atinge culmile „Tifon“-ului de Conrad, emoția ce se resimte se datoreşte mai în deosebi sinuciderei purtând masca eroismului, a unui biet copil, urât de camarazi, prigonit de soartă.

Până acum, A. Touchard, se impune mai ales ca romancierul urei; al unei uri specifice şi complexe.

Locuitorii din Minicoy învățară pe spinarea lor că e nevoe să curgă încă multă apă pe sub punte — o punte de treizeci și opt mii kilometri, aceea a paralelii a douăsprezecea — înainte ca Codul Internațional să acopere o marfă sinceră.

Această mică insulă orfană, părăsită de familia Maledive-lor, lepădată de arhipelul Lachedive-lor, o recunoscurăm spre seară după cocotierii săi crescuți chiar pe Ocean, galonând calea dela Aden la Cotombo.

Amiralul lua aer pe punte, în timp ce i se indica pe hartă punctele de ancoraj din Ceylan, când, la semaforul înălțat la vârful extrem al insulei se urcară cele două pavilioane patrate ale unui semnal.

Șeful nostru abia prânzise. Dela profilul de arhiereu cu dublă bărbie imperioasă și lacomă până la abdomenul rotofei, alb ca un ou de Paște de zahăr, întreaga lui făptură dovedea mândria unei digestii fericite și de netăgăduit. Ochii lui lăcrămau de duioșie egoistă fără a fi abdicat întru nimic din vioiciunea lor. El zări semnalul înaintea cârmaciului, cu degetul cel mic făcu să cază, precaut, fusul delicat de cenușe argintie al unei țigări: „Cabanes y carjaval“ și de curiozitate se ciocăni ușurel pe piept.

— Ia vezi, Guilhem, ce ne vor clienții ăștia? Cu siguranță ei ne urează „Drum bun“ sau cam așa ceva, înainte de a se duce la cină.

Ofițerul de serviciu se aplecă asupra cărții de semnale pe care i-a prezentat-o cârmaciul:

— Ați ghicit, Amirale — zise el admirativ — tocmai asta doresc și ei, cu tot dinadinsul — să cineze. Priviți, ne semnalează: T. O. *N'am merinde*; textul englez e mai energic: *Starvation-Foamete*.

Buza amibală a amiralului începuse a se încreți. Pentru ce și-ar mai bate el capul cu apeluri indiscrete, cu răspunderi ne la locul lor. Prânzise bine, omul, — iar acum i se strica cheful. Ce răutate! Incepu a se căina:

— Ei și!... evident, e regretabil, dar ori cum, e treaba lor și nu a noastră. Ce putem să facem noi?

Ținuta, glasul lui Guilhem, se înțepeniră. Ofițer mai hotărît decât energic, mai brutal chiar decât hotărât, nimic nu-l zădărea mai rău decât șovăiala unui șef, pe care în asemenea caz, s'ar fi zis că îl zeflemisește prin respectul său plictisit, ca pe un copil bătrân.

— Câte-va pachete de orez, observă el, n'ar strica și le-ar permite să aștepte aprovizionarea. Am putea să le ducem neîntârziat?.....

— Noi? bine dar asta privește pe imperiul britanic! Nu vei fi voind ca un cuirasat sub comanda unui amiral să joace rolul de aprovizionare al farelor.

Ofițerul protesta printr'un râs plin de respect sarcastic:

— Eu nu voesc nimic, Amirale; mă mărginesc să interpretez un semnal.

— Cum? Ce?, și D-ta le ții parte; o duzină de provocatori malabari, buimaci de rachiul găsit în rămășițele aruncate de mare!... Și vei fi voind să ne perdem noi seara...

— Incă o dată, nu voesc nimic, Amirale.

— Și nu uita că e nesănătoasă coasta... nu e când să debarcheze, să acosteze în bătaia valurilor și să reîmbarcheze vedeta, e peste putință... Hai? Ce? Ce spui....?

— Zic că depinde de D, V. Amirale; manopera e cu putință; vremea e frumaosă...., avem adăpostul stăvilarului împotriva bătăii valurilor... mai trebue să va atrag atenția că mâine vom fi la Colombo, și că vestea despre... abținerea noastră va fi cunoscută, fără îndoială înainte ca să părăsim localitatea.

Eventualitatea ce fusese evocată sfârși prin a turbura spiritul bătrânului, îl irita propria lui nehotărîre, dar și perturbația aruncată în proectele sale savant plănuite: mașini regulate în vederea unui ancoraj potrivit de matinal la Colombo, vizite oficiale înainte de amiază, siesta putându-i fi respectată astfel, iar seara liberă pentru „dancing-ul“ Mount-Lavinia.... Totul era atât de bine prevăzut și ticluit; când din pricina unor netrebnici...

— Dumneata faci întotdeauna ipoteze pesimiste, displăcute — borborosi el cu o ciudă dureroasă — dacă le-am lua în seamă am fi și la noapte în prundiș.... Nu, nu, e cu neputință.

Făcu câți-va pași pe podișcă, șuerătura groasă datorită emfiziunei sporită de nervozitate, îi scanda respirația.

— De altfel, ori cum e prea târziu, ceia ce îmi propui d-ta, e cam absurd, dragul meu,... câte ore sunt, mă rog?...

— Câte ore doriți să fie, Amirale.

Bătrânul își privi subordonatul cu acea căutătură fixă și neexpresivă prin care el exprima furie neobișnuită și înfrânată; îi era însă frică de el, se mulțumi să interpeleze pe cârmaciu, care aștepta, nesimțitor:

— Cârmaciule, să se urce semnalul : *Neînţeles*

Nădăjduise fără îndoială că înfometaţii, distraţi prin această diversiune, se vor declara sătui. Ei bine, nu ! Negricioşii ceia, aveau o foame îndărătnică.

Abia se desfăşurară pavilioanele la catargul „Filantropiei“, că şi fu urcat semnalul semaforului, identic : *Starvation*

Un tropăit furios ciocăni podeaua podişcăi.

— Inăduşi-s'ar cu mârşăvie ! nişte bandiţi, nişte piraţi; au prădat yacht-ul vărului meu Festetics, erau să-l şi asasineze,.... ar trebui...

Dispreţuitoare, glacială, o voce îl întrerupse :

— Ce hotărîţi, amirale ?

Se zice că mareşalul duce de Vendome, veşnic la masă şi în pat cu câinii săi, ştia pe câmpul de luptă să-şi repare neglijenţele prin inspiraţii ingenioase

Astfel amiralul, după ce medită câte-va clipe, i se lumină figura cu un surâs de mare bunăvoinţă şi de mulţumire liniştită :

A! ce poznaşi! au confundat semnalele, sau ele au fost rău citite. Ei nu au semnalat T. O. ci numai, precum eu presimţisem: T. D. L. *Drum bun*, iar noi ne tot batem capul cu interpretările D. V. greşite.

— Vă atrag atenţiunea, Amirale, că T. D. L. se compune din două pavilioane şi o flamură.. în timp ce T. O.....

Dar amiralul îşi găseşte soluţia şi răspunsul, îl trecu peste sâcâitor :

— Personalul să fie mai cu grije de aci înainte, şi să citească mai bine semnalele — Urcaţi X. O. R. ; mulţumiri şi lăsaţi-l să fâlfâe.

◆

Tresării, de sigur perdusem cunoştinţa şi aţipisem câte-va minute, dar acum îmi era teamă că nu voiu mai putea să readorm nici odaă, totuşi, ondulaţiile late mă legănau în sborul lor larg şi desgustător ; sgomotul valurilor şi al vântului mă liniştea, tot astfel insomnia multor nervoşi, e întărâtată de foşnete infime, iar isbiturile puternice şi sgomotele strivitoare o potolesc. Am dormit în timpul unei pregătiri de artilerie...

M'am ghemuit încă mai strâns sub plapomă : mi-era cald acum, mi-era bine. Să dorm.. mâine... ei bine, mâine...

Pentru a doua oară mă deşteptai tresărind.. Unde eram oare? De unde această jale amară fără pricină încă ? Aşa ! Suntem perduţi !... ei şi ? Pentru ce n'aşi muri în linişte. Trăsei cu urechea, ceia ce îmi tulburase somnul, nu era un sgomot, ci o lipsă de sgomot, o tăcere... ba nici atât ; încetarea unuia din elementele sgomotului... Opriţi ! Ne oprisem, dar auzii nişte lovituri puternice înăduşite în cadenţa clătinaturilor corabiei. isbituri greoaie, de o forţă îngrozitoare... Naufragiu ? împotmolire ? stricăciune gravă ?

Intorsei butonul electric de lângă căpătâiul patului ; lampa nu se aprinse ; stătui ast-fel, destul de mult, bălăbănind din picioareè prin întuneric ; plescăitul, sinistru de sigur, al apei venind şi plecând tot mai amplu la fiecare clătinare, preumblând prin cameră încălţămintea şi hainele mele, aruncate din garderoabele deschise ; afară mugetul continuu al mărei : un desgust nehotărît de desnădejde mă îngreţoşă.

Singur prin întuneric, în luptă cu imensa şi zadarnică mizerie a omului pe un vapor pierdut, părăsit, fără ajutor de aşteptat, în voia urei oarbe a apelor puternice ; mizerie, fără seamăn în lume, căci istovirea trupului a despoiat primejdia de ori ce înveliş de frumuseţe şi atracţie tragică, lăsând numai scheletul unei searbade apatii de animal împins la abator

Isbutii însfârşit să mă îmbrac şi să mă tîrii pe dibuite afară din cameră, era aproape noapte ; o lumină lividă veghea încă la orizont.

La intrare în casamată, auzii răsunând mai puternic loviturile înăbuşite şi le înţelesei pricina.

Una din piesele de patrusprezece cm. îşi sfărmase otgoanele ; zăvaorele şi ţâţânele săriseră se vede la vre-un salt ; oscilând greoi în cadenţă cu partea ei dindărăt în jurul stâlpului pe care îl ameninţa cu ruperea, ea ţopâia în loc, ca un animal furios legat în grajd, şi se asvârlea la intervale regulate, cu o îndărătnicie stupidă în uscioarele despărţiturei sale ; oamenii se străduiau să treacă o frânghie de oţel împrejurul părţei de dinainte, spre a o înţepeni pe afet.

Urcai spre spardek, alergau marinari; unul mă împinse ; îl apucai de mânecă ; ast fel fu nevoit să se oprească.

— Ce s'a întâmplat ?

Flăcăul mă privi cu ochii săi somnoroşi în faţa ciupită de vărsat ; mirosea a lână udă şi a om somnoros, respiraţia lui puţea a usturoi ; el îmi răspunse cu nepăsare, după ce îşi mută mototolul de tutun dintr'o falcă într'alta :

— Un om a căzut în găleată.[1]

— Cine ?

— Habar n'am.

Vântul se potolise puţin, stelele se iţiau ici şi colo printre crăpăturile unui cer palid, între norii negri, ceva mai puţin denşi, împrăştiaţi de furtună, sub această lumină lividă, aceiaşi desnădăjduită imensitate de movili înalte, de creste negre vărgate de câmpii de zăpadă, ondulând la nesfârşire.

Pe podişcă, forfotau cârmacii, mă miră că iar aud glasul scurt a lui Guilhem aruncând ordine. Ce puţin dormisem ! sau mai curând, cum se prelungea sfertul acesta ! căci, de, era ziua mare când mă coborâsem în cameră la mine... iar acum... sau ce, eram în prada unei halucinaţii ? Iată că reîncepea o zi fără de noapte ? Acea bandă lividă, la răsărit, şi nu la apus, veghea şi creştea repede... Imi simţii râdicându-mi-se gândurile, în vârtej, ca foi uscate în vânt de toamnă... Apoi înţelesei, Guilhem părăsise serviciul, îl reluase acum, eu dormisem douăsprezece ore ; zorile luceau.

Deodată, zării pe o creastă îndepărtată, ca un foc de pastor la munte, lumina vie a plutitorului cu fosfor, ea dispăru şi iar se arătă mai departe. O urmăream din ochi, cu nelinişte ; fâlfâindă ca o biată viaţă omenească, care strigă ajutor aşteptând o salvare imposibilă.... de sigur ţipă... cu glas atât de slab, atât de istovit... Copilăresc ? Doamne ! că doar ce ? nu sunt şi alţii, mii de oameni pe vapor !

Făcusem câţi-va paşi înspre podişcă cu inima strânsă, mă întorsei fără a mă mai urca. Aşa dar îmi era până într'atât de frică să pun întrebarea la care stiam ce mi se va răspunde ? Scoborâi pe puntea cea falşă, uşile de la cabinele ofiţerilor erau toate deschise, în afară de una, care se clătina ; alergai, aruncai o privire în cameră... goală... Nici asta nu era o dovadă. Inturnându-mă, mă lovii de Li-Koni : chinezul fugea, buimac, gol până la brâu, îi fâlfâia pantalonii de tuor legaţi cu o cingătoare pe pântecele lui gros şi unsuros.

I-l apucai de braţ, întrebându-l, ca şi când mi-ar fi putut lămuri ?

— Unde e locotenentul Bernier ?

El suci spre mine ochii lui buimaci, galbeni de frică în spintecătura strâmbă a privirilor oblice şi bâlbâi :

— Mi no savé where he stop.[1]

Apoi se smuci deodată, cu faţa stâmbă de şiretenie şi spaimă, de par'că l'aşi fi învinovăţit şi îmi aruncă într'un strigăt scârţâit :

— Mi no save ! No good. Nu miroase bine ! Ne-am dus pe copcă. Ne dăm ortul popei.

Privii iar în cameră ; nădăjduiam oare că mă înşelasem... Dar o siluetă se ridică alături de mine în penumbră, şi nu mai puteam să mă îndoesc deoarece Traban venea aci. Nu-i vorbii, dar, fără îndoială, ochii mei îl întrebau, căci el îşi îndepărtă braţele, apoi le lasă să cadă în jos cu desnădejdie.

Reurcarăm împreună pe punte, apoi pe spardeck. Nu se schimbase nimic, colo, licărirea plutitorului tot mai tremura ;... pentru cât timp ?

Vaporul oprit, se clătina îngrozitor.

Insfârşit un glas răsunător rupse tăcerea, urni acea imobilitate halucinată de vis ; şeful cârmaciu alergase sub podişcă :

— Căpitane ; vă cer ordine pentru barca de salvare...

Guilhem nu răspunse pe dată. Atâta răspunderi contradictorii !... Să salvezi un om ? ...Să perzi doisprezece... şi vasul poate. El aplica în vid o siluetă neîndemânatică şi ca torturată de îndoială ; în sfârşit aruncând o ultimă privire înspre mare, înspre plutitorul atât de îndepărtat, lovi cu latul mânei stinghia de sprijin.

Dar verdictul de moarte, acel „nu“ desesperant pe care era gata să-l rostească, nu eşi din gura lui. Despicând cu o scrâşnitură uscată, trama îmbâcsită ţesută de sgomotul elementelor, un alt glas îl acoperise sau îl luase înainte cu aceste două vorbe, două ţipete, isbucnind cu o sălbatecă energie :

„Eu iau“....

Pe podişcă, se ivise pe neaşteptate, nu se ştie de unde, din camera de veghe poate, o siluetă ciudată : un moşneag, abia îmbrăcat, cu fularul aninat la gât ca vai de om, cu cascheta cu lauri de aur aruncată anapoda pe cap, el se înţepenea şi înşfăcă parapetul la rândul său, cu ambii pumni încleştaţi la capătul braţelor ţepene, într'o atitudine de stăpânire poruncitoare.

Şi glasul se ridică din nou, singuratec, glacial. cam fornăit ; el detuna prin independenţa lui calmă şi ciudată, ca glasul unui nebun pe care l-ar fi apucat criza în faţa prietenilor înspăimântaţi ; în adevăr, glasul acela arunca furtunei ordine ca şi cum ar fi fost vorba despre destinderea frânghiilor în rada din Toulon ; pe dată el ne subjugă.

— La dreapta, zece. Maşină şasezeci învârtituri.

Ne subjugă încă mai deplin, când vibrantă-şi înviorătoare, vocea îşi luă avânt să cânte ca pe vremea fregatelor :

— Balernerii de Salvare, la apel. Repede !

La apel. Eram de mult în aşteptare, bravii de ei. Inşiraţi, muţi, neclintiţi, fără a-şi fi luat mantaua cerută şi centurele, cu mâna pe capătul frânghiei bărcei aninate de cuiere ; însfârşit li se împlinea tainica lor dorinţă ; de când lumea, un marinar nu părăseşte fără luptă, pe cel ce a căzut în mare.

(Continuare în numărul viitor).

---

[1] Caelle, în limbajul de bord. găleata, adică marea.

[1] Ni piggni—english=nu ştiu unde se află.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11.

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 26
23 Iunie 1929
5 Lei

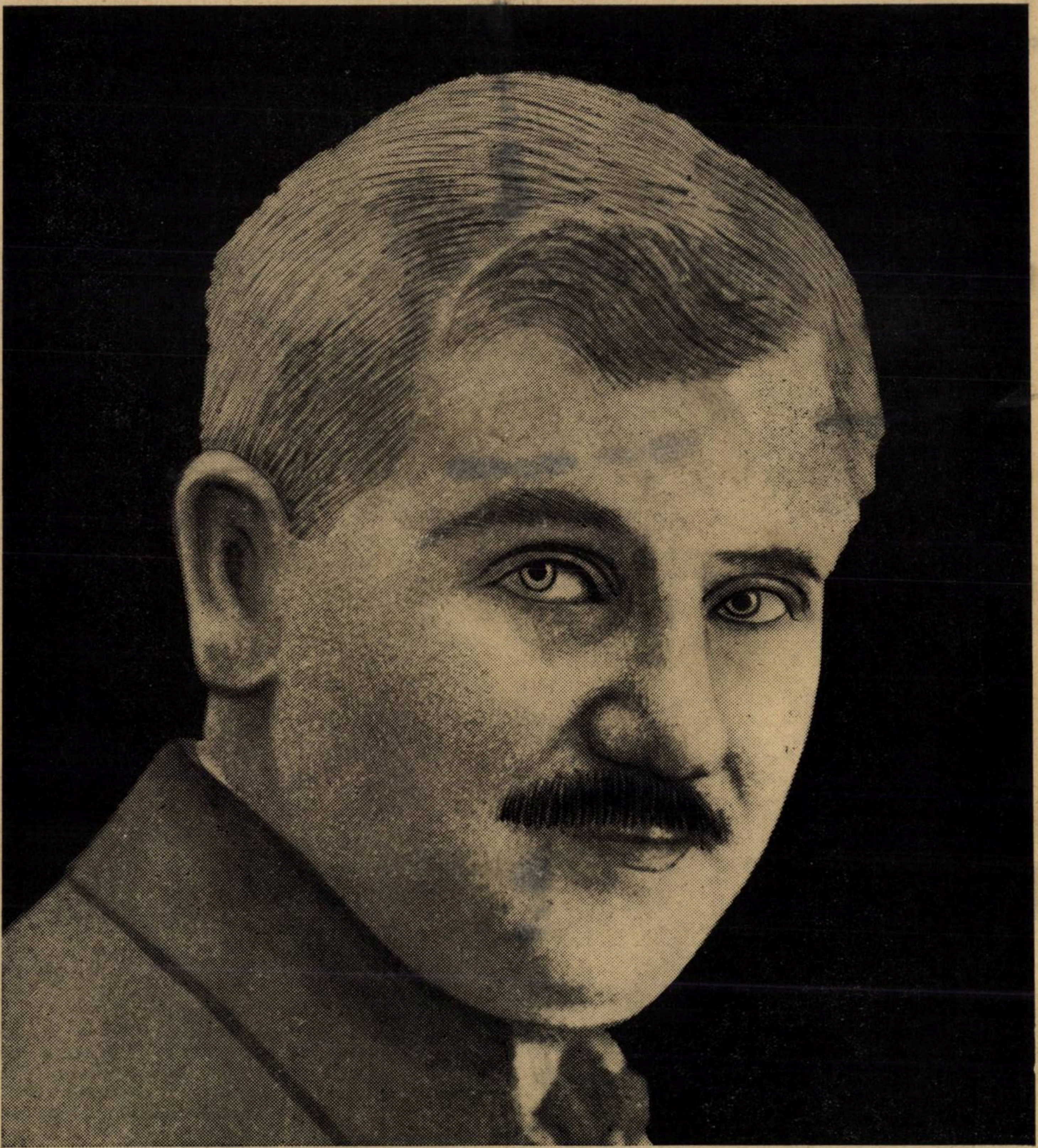

NESTOR URECHIA

Ctitorii

NESTOR URECHIA

(UN MARE POVESTITOR)

de ION FOTI

In literatura noastră, în care cenaclul și anumiți critici influenți lansează „genii" sau „mari talente", în special genii, numele lui Nestor Urechia nu este pe atât de popular, pe cât merită neîntrecutul său talent de povestitor, incomparabila sa artă de compoziție, stilul său cristalin și pitoresc, concepția sa nobilă și înălțătoare a vieții.

Timp de douăzeci și cinci de ani a fost un colindător fără seamăn al Carpaților noștri, a fost un admirator și un amorezat al naturei, care ne-a redat în pagini de neuitat, frumusețea munților, viața gâzelor și a paserilor, poveștile senine și minunate ale ciobanilor, pădurarilor, muntenilor de cea mai curată rasă.

Poporul nostru a trăit mai mult în plaiurile munților, acolo era pășunea bogată, acolo era țarina adăpostită de barbarul care apucă, mai ales, drumurile bătute ale șesurilor și ale trecătorilor largi. Plaiul, pădurea — dela latinescul palus — mlaștină bogată în ierburi și pășuni — și inima codrilor, în vreme de răstriște cumplită, era adăpostul, până ce furtuna năvălitorilor trecea ca un ciclon distrugător de averi.

Casa lui era bordeiul, pentru că se putea masca prin frunze și prin pământ, sărac în obiecte de lux, dar bogat prin poezia magnifică a sufletului. Nimeni n'a cântat codrul ca Românul, n'a găsit acele accente de adâncime fără pereche în cântarea vitejiei, în jalea infinită a pustiului, în falnicul pean al victoriei. Diversele doine, de la tărăgăneala dar energica profunzime a doinei Oltului până la măreața simfonie a „Ciocârliei", de la sârbele, bătutele, horele, chiotele până la plânsul pătrunzător al cântecelor de dor și de durere nemărginită. Numai un popor care a simțit această poezie într'o viață de aproape două milenii putea să dea o astfel de manifestare care ca — adâncime și originalitate de inspirație — este unică.

Nestor Urechia a ascultatt, cu urechea artistului toate acestea, a văzut clarul, ca și umbrele și penumbrele. A avut marea viziunea a mamei nature, in cele ce urmează:

„Razele din ce în ce mai oblice ale soarelui — apune nemai atingând părțile joase ale munților, bezna se sue, neagră-vânătă, curând răspândită peste tot zidul. Soarele se ascunde dincolo de coamă; prin adâncă spintecătură a văii Iepelor, el trimete un mănunchiu de raze, dând clăii mari și piscurilor clinului de miază-zi a Caraimanului forme drepte, neadevărate.

„Penumbra crește, vălul vânăt se face tot mai negru. Deasupra Costilei un foc se aprinde pe cer, dar iute se stinge. Amurgul a sosit, a trecut; clipă turbure. Iată noaptea: o stea sclipește deodată deasupra Caraimanului, apoi alta și încă alta și toată bolta se luminează cu pietre scumpe. Massa neagră a Bucegilor se hotărăște grozavă. Coama lor trage pe cer o broderie armonioasă.

„Și dacă luna se ivește, ea înfășoară, cu o lumină argintie, marele lanț de munți, cari se înfățișează și mai puternic și mai fioros și plin de taine nepătrunse...."

Sau această splendidă poemă, intitulată *Vraja Bucegilor*, care este o strălucită dovadă a marelui talent al lui Nestor Urechia:

„Poezia izvorăște din toată ființa Bucegilor, din tot cuprinsul lor: poezia gingașă a picurișului cascadelor mititele din vâlcele, poezia nurlie a panerașului ancoliei (căldărușei) cu cinci petale violete pintenate la vârf, poezia gravă a freamătului molifților piramidali; poezia tainică a potecuței, care se strecoară sfioasă prin iarbă, se pierde printre bolovani, tae deacurmezișul răstoacele, dispare pe după țancuri, se încolăcește pe frâne, se afundă în pădurici scunde de jnepeni, poezia păstorească a plaiurilor de sus, îmblănite de graminee punctate cu punctele albe ale mioarelor; poezia măreață a coamei scrise pe cer a uriașilor stâncoși ce stau încremeniți de veacuri; poezia divină a piscurilor, de pe cari înțelesul veciniciei naturei se lămurește limpede, pe când nimicnica omenească se svârcolește colo, jos de tot, la șesuri... Poezia învăluitoare a Bucegilor, cât ne înalță sufletele".

Nimeni n'a iubit florile la noi ca Nestor Urechia, nimeni n'a descris, cu mai multă măestrie, viața paserilor. O comoară întreagă de povești asupra acestor „minuni ale naturii" stă în fața noastră, desprinsă din opera lui.

Cine ar fi crezut că inginerul Nestor Urechia, inspector general clasa I-a al Ministerului Lucrărilor publice, profesor de geometrie la școala de poduri și șosele (Politehnica din București), directorul școalei de conductori, este acelaș cu Nestor Urechia, unul din cei mai mari și mai autentici prozatori ai noștri?

Cei ce l-au văzut neobosit secretar general al „Propileelor Literare", colaborator în toate numerile, cu importante povestiri asupra călătoriilor cari au străbătut în trecut această țară, descrieri de un pitoresc și de o frumusețe cuceritoare, ce au atras admirația d-lui profesor Nicolae Iorga, își pot închipui că, deși bolnav de vreo doi ani, este cel mai asiduu slujbaș, cel mai bun director, cel mai conștiincios profesor?

Fiul neuitatului V. A. Urechia, frate cu d-rul Urechia, Nestor este dintr'o familie de scriitori. In timpul cât a lucrat șoseaua Sinaia-Predeal, a străbătut munții „Bucegi", a căror poezie, ne-a descris-o în pagini nemuritoare.

Cei ce scriu zilnic, meseriașii scrisului sau scriitori de profesie, vor exclama, poate: un amator!

Și totuși Nestor Urechia este unul din cei mai buni cunoscători ai graiului românesc. A pornit-o dela cronici, în vasta bibliotecă a tatălui său, istoricul, dela poezia populară. A colecționat numeroase poezii din popor, a strâns ca o albină toate expresiile pitorești, clare, nobile, latine.

Cunoscător adânc al limbei franceze, în care și-a făcut educația, a considerat limba ca o problemă de geometrie. Tot astfel a înfrumusețat-o, considerând fiecare bucată a sa ca o construcție arhitectonică simetrică.

In afară de Caragiale, nici un prozator al nostru, nu are darul compoziției desvoltat într'o mai deplină perfecție.

Nu numai atât, Nestor Urechia și-a studiat ca un om de știință materialul de care a avut nevoie în opera sa. Rar sunt scriitori, cari să cunoască în toate amănuntele cele mai caracteristice flora și fauna Carpaților ca dânsul. A căutat expresiile populare ale plantelor și pasărilor din gura pădurarilor și a ciobanilor. Acolo unde i s'a părut expresia incompletă sau noțiunea neprecis redată a luat cuvântul latin pur pe care l-a plasat ca o piatră scumpă într'o brățară sau inel de aur.

Ca un giuvaergiu a adunat apoi materialul brut și ca un artist-creator a dat materiei suflul poetic. Și-a aplecat urechia la toate șoaptele, și-a desfătat ochii la toate nuanțele culorilor; s'a străduit să pătrundă tainele pădurii; să descopere zeii protectori ai munților.

Şi-a creat o lume a lui, pe care a iubit-o cu patimă, ani de-arândul în el, ca întâmplător, împins de demonul creaţiei să ne dea, cele mai frumoase cărţi despre plante şi pasări, la noi, să ne farmece cu descrieri unice asupra naturii munţilor, şi să ne pătrundă cu poezia extraordinară a unei lumi, pe care nimeni n'a văzut-o ca el, n'a zugrăvit-o ca dânsul, n a îndrăgit-o ca dânsul.

Ceeace au scrierile lui Kipling ca inspiraţie şi frumos asupra titanicei şi tiranicei naturi indiene, ceeace ne-a redat Bernardin de Saint-Pierre sau Jean Jeacques Rousseau asupra pitorescului naturii, a făcut-o Nestor Urechiă asupra Carpaţilor noştri.

Şi acest scriitor extraordinar, care ar fi fost încununat în altă ţară cu toţi laurii gloriei şi a onorurilor sociale, la noi nu este nici măcar membru în S. S. R. şi nici membru corespondent al Academiei!

Ba mai mult. Criticii noştri cari nu pridídesc descoperind genii şi talente, nu amintesc în cărţile de istoria literaturii de Nestor Urechia.

Nici cărţile lui, minuni pentru instruirea, educaţia tineretului, modele de limbă românească frumoasă, nici nu sunt reproduse sau citate în cărţile de şcoală.

Dar, marele său talent, ca şi filonul de aur, de sub pământ, a atras atenţia de mult. Dacă histrioni şi calibani literari — ce nu au nici valaorea unei singure bucăţi de-a lui, ei, cu tot cenaclul lor de caraghioşi — cred că pot ignora adevărata literatură romănesacă, neştiind cine este Alexandru Macedonski sau Nestor Urechiă, ca din pământ, la porunca Balaurului răzbunător, răsar oameni înarmaţi, ca să apere patrimoniul cel mai sacru al creaţiei noastre artistice. Timpul — marele magistru al tuturor — va pune pe fiecare la locul ce-l merită, iar acela al lui Nestor Urechia este printre cele dintâi în istoria literaturii noastre.

Blând, modest, cu surâsul veşnic pe buze, cu părul alb, dar cu faţa veşnic tânără, suferind, dar cu focul sacru în el, scriind chiar pe patul de suferinţă, Nestor Urechia este una din cele mai simpatice figuri ale literaturii contimporane.

Generaţiile de azi şi de mâine vor găsi în *Vraja Bucegilor*, în „Prietenele noastre pasările“, în „Impărăţia munţilor“, în „Gâze“, în „Fermecătcarea natură“ (bucăţi din lumea florilor), în „Zânele din Valea Cerbului“, în „Căruţa Poştei“, în „Zâmbetele pământului“, — şi în atâtea opere de cea mai originală inspiraţie şi factură — deliciul sufletului şi vor prinde — citindu-le — dragostea de natură

Iubind natura, plantele, pasările, gâzele, copacii, munţii, vor fi mai buni, vor găsi un *vade mecum* de consolare continuă, de înălţare continuă, înamorându-se ei înşuşi de Natură născătoarea noastră a tuturor, leagănul şi mormântul nostru.

ION FOTI

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Nestor Urechia s'a născut în Bucureşti, în anul 1866, întâiu Mai. Este fiul lui V. A. Urechia, marele naţionalist, istoric şi scriitor român.

Fire blândă, studioasă, visătoare, Nestor Urechia de mic copil a arătat deosebită pornire spre literatură. La vârsta de 16 ani, în anul 1882, a publicat în „Literatorul“ lui Al. Macedonski, prima sa încercare: „Moartea lui P....“

Tot în „Literatorul“ apărură, în urmă, câteva articole ale tânărului debutant, apoi deodată numele lui dispăru de pe arena literaturii româneşti.

Ce se întâmplase? Dându-şi bacalaureatul, noul student urma să-şi facă studiile superioare, în vedera unei cariere. Intr'o duioasă prefaţă a volumului său de „Nuvele“, V. A. Urechia conjură pe fiul său să-şi înfrâneze pornirea literară şi, mai practic, potrivit cu vremile de atunci, să înveţe vreo meserie mai rentabilă, mulţumită căreia să nu aibă de luptat în viaţă cu greutăţile materiale, în reţeaua cărora jalnic s'au sbătut atâţia literaţi români.

La acea epocă era ingineria la modă; marele Ion Brătianu îşi dase la învăţătura ingineriei câteşi trei fii ai săi. Tânărul Nestor plecă şi el la Paris, să înveţe ingineria; de acolo se întoarse cu diploma care îi acorda dreptul să exerciteze o meserie ştiinţifică şi tehnică foarte preţuită. Şi a devenit un distins şi apreciat inginer în serviciul Statului, fiind şi profesor la Şcoala de Poduri şi Şosele, unde, cu multă autoritate, a predat o ramură a matematicelor.

Până în anul 1900 inginerul şi-a văzut de inginerie, închinându-i, cu neşovăitoare sârguinţă, toate puterile-i.

Dar în anul 1900, cu prilejul unor conferinţe la Societatea de Geografie şi la Ateneu („Căruţa Poştei“, „Dâmboviţa, apă dulce...“) vulcanul ce părea stins, deodată a isbucnit. In acel an, Nestor Urechia şi-a publicat conferinţele. Boala scrisului „boala părintească“, moştenită dela V. A. Urechia, s'a declarat cu neînduplecare.

Imprejurarea că serviciul său (întreţinerea căii naţionale Câmpina-Predeal) l-a pus în atingere zilnică şi nemijlocită cu Natura, şi anume cu un colţ frumos al frumoasei noastre ţări, Valea Prahovei cu lanţul măreţilor Bucegi, a fost nespus de favorabilă înflorirei darului hărăzit de Dumnezeu lui Nestor Urechia.

Din 1904 d-sa începe a se manifesta temeinic în literatură. In acest an publică „Zânele din Valea Cerbului“ poveşti pentru copii, care au ca scenă Valea Prahovei şi drept cadru munţii Bucegi.

Urmează, în 1907, cartea „In Bucegi“, în care afabulaţia romantică foarte simplă nu este decât un pretext, pentru preaslăvirea pământului românesc (această lucrare, tradusă în limba franceză de autor, a apărut la Paris, în editura Plon-Nourrit, sub titlul „Dans les Carpathes roumaines“ şi a avut mult succes, după cum dovedesc cele patru ediţii ale ei).

In publicaţiuni următoare, pornirile scriitorului se învederează din ce în ce mai puternic: pe deoparte dragostea de Natură, pe de alta, dragostea de copii şi de tineret.

Acestor două sentimente se datoresc şi cărţile:

Gâze (povestiri din lumea insectelor). — *Robinsonii Bucegilor.* — *Prietenele noastre păsărele* (povestiri din lumea păsărilor).

Apoi, minunata instituţie a Cercetaşilor a ademenit, după cum lesne era de prevăzutt, pe Nestor Urechia şi pentru cercetaşi el a scris:

Dragi să ne fie munţii. — Umbletul pe jos. — Săculeţul de poveţe al cercetaşului.

In toate lucrările sale Nestor Urechia dovedeşte o adâncă şi caldă dragoste de Natură şi o cunoaştere intimă a traiului făpturilor sale.

Genul lui Nestor Urechia este un gen unic cu totul original, în mijlocul literaturei noastre obicinuite.

A publicat:

In 1904, „Zinele din Valea Cerbului“, poveşti pentru copii (prima ediţie a autorului, 1920 ediţie nouă la „Cartea Românească“).

In 1907, „Căruţa poştei, cum călătoreau strămoşii noştri (Bibl. p. toţi „Alcalay“).

In 1907, „In Bucegi“ („Minerva“).

In 1908, „Gâze“, povestiri din lumea Insectelor („Socec“); ediţie nouă 1923, „Socec“).

In 1909, „Povestiri duioase“, după „Les Contes de bonne Perrette“ de René Bazin (Bibl. p. toţi „Alcalay“).

In 1911, „Drumurile noastre“ (editura autorului).

In 1913, „Drumurile Braşovului (editura autorului).

In 1916, „Umbletul pe jos“ (Bibl. p. toţi). „Dragi să ne fie munţii“ (Biblioteca Asociaţiei Cercetaşii României) şi „Robinsonii Bucegilor“ (editura autorului; ed. nouă 1923 Socec), operă premiată de Academia Română.

In 1919, „Săculeţul cu poveţe al Cercetaşului (Biblioteca Asociaţiei „Cercetaşii României)“.

In 1923 „Prietenile noastre păsările“ (edit. literară a Casei Şcoalelor).

In 1924, „Zâmbetele Pământului“ (poveşti din lumea florilor).

In 1925. „Aripi şi Cântece“ (poveşti din lumea păsărilor).

Idem „Salamandra măeastră“, poveste feerie naţională, în 4 acte din 5 tablouri.

In 1926, „Insemnările lui Radu Cercetaşul“ (lucrare onorată cu un premiu de încurajare de Fundaţia „Principele Carol“).

In 1928, „In împărăţia munţilor“ (Bucegii duioşi, tip. I. Brănişteanu).

poezie

V. DEMETRIUS

FRAGMENT

MOTTO:
Au n'ai fost tu jună, n'ai fost tu frumoasă?
Te-ai dus ca să stingi o stea radioasă?
M. Eminescu

Tu, grație dulce, aicea să fii?
In groapă adâncă, sub lespede, glii?
A cui a fost vrerea din viață să treci,
Să dormi înghețată, cu orbite seci?

Eu tot te aștept printre albele cruci,
— Ce vinete's parcă și parcă's năluci —
S'apari îngerească din lumea de morți,
Al ochilor zâmbet prin lacrămi să'l porți;

Să rumpi nemurirea din negrele-i lunci;
Sicriul, în țăndări, în lături s'arunci
Și lespedea rece, și multul pământ!
Răsari, formă fină, pe-o undă de vânt!

Au n'ai avut oare, tu, lotuse trist,
Iubirea cea sfântă ce'nvie pe Christ?
Ce'l face din moarte, pe moarte călcând?
O, prietenă pală, cu tâmplele-arzând!

Sânt cărțile tale închise de-acum;
Batistele veștede; fără parfum
Mătasea, dantela! La masa de scris
Nu'și mai desface corola — un vis!

Dar crucea'i plecată, mormântu-adâncit.....
Sfioasă, o pasăre, iată-a venit
Să cânte! E poate un suflet scăpat
Din groapă.... „Ingere", tu ai sburat?

MOARTEA PLANTELOR

Plantele toate ce'n toamnă-au ajuns, mai visau
Incă ploi limpezi şi calde de Maiu,
Şi-al cerului lapte dulce bălaiu,
In noapte pe frunze şi flori aşteptau...

Era'n scăpătat — şi văsduhul senin
Ca luciul oglinzii bătut de lumină —
Atunci înfloriseră pe-un hat o sulcină;
Târzie mireasă din lutul de sevă prea plin.

Şi plantele-aţipiau pe sub cer
Cu frunze cu lujer cu florile toate, —
Era o tăcere de viaţă când poate
Şi stele mai multe în noaptea lor pier.

Şi-atuncea pe sânii pământului cald,
A trecut o fantomă albastră cu'n voal
In care s'a prins şi luceafărul, pal,
Şi cerul cu brumă şi sclipiri de smarald.

Cu degete reci ca vrejuri de ghiaţă
Fantoma a cules într'o cupă arome,
Şi-au venit până'n zori şi alte fantome,
Străvezii de cristal, din ţinuturi pe unde nu-i viaţă.

Şi toate-au cules parfumuri şi vise de flori,
Din lujeri şi frunze, suflarea întreagă-au cules,
Şi s'au dus încărcate cu suflete mici pe-al văsduhului
[şes —
Şi plantele toate erau moarte în zori.

GH. TALAZ

NOCTURNĂ

Cerul tăiat între nori ca un lujer-în vîrf poartă luna...
Stropii de rouă'n cîmpie par slove-argintate pe-o
[carte...
Munţii la capăt de zări mătăsoase'şi schiţează cununa..
Lunecă linişti de sus şi duc lumea de-o'ngroapă de-
[parte...

Taberi cu corturi s'arată sub lună risipa de sate...
Drumu'n grădini mă coboară; şi apa rămasă din
[ciuturi
plînge'n fîntîni la răspântii; şi frunzele crengii
[roşcate
flutură'n luna albastră ce-şi joacă minusculii fluturi..

Rîul îşi şerpuie trupul din luncă'n bătaia luminii...
Scrijelă cerul cu crăci ascuţite copacii pe creste...
In ţintirim-aplecaţi lîngă ochi stinşi de candele-crinii:
Zîne pierdute'n vîltori — plâng banala iubirii poveste..

Picură stele din cer părăsind într'un salt veşnicia:
vremea trecută pe rug le jertfeşte şi dă scrumu'n urna
zării... Te-ador, o! izvor luminos ce-ai ţîşnit argintia
gîrlă — cu care-am stropit dintr'un capăt la altul
[„Nocturna" !..

HAR. MIHAILESCU

— VII, FINICULE? — VIU, NĂŞICULE!...

de I. C. VISSARION

Mă încolţiseră şi pe mine nevoile, că de, aşa e viaţa omului sărac, şi m'am dus la naşu, popa Ilie, de m'a 'mprumutat cu zece lei. Acuşi zece lei pe vremea asta nu e cine ştie ce, dar până 'n răsboi, zece lei erau într'adevăr zece lei; francul se putea socoti cât roata carului, mai puneam doi lei lângă zece şi cumpărai un top de bumbac şi făceai cămăşi de purtai un an de zile.

Naşu Popa, de, popa Ilie, nu-l ştie o lume cine e, vrea să-i muncesc p'ăi zece lei cât oi trăit.

— Să vii fiincule, să-mi tai lemne...

— Viu năşicule să tai şi lemne!

Şi veneam la năşicu şi nu-mi pretindea să tai trei-patru braţe de lemne, cât o arde o zi sau două, ci îmi arăta grămada de sferturi de stejar şi-mi spunea:

— Tai-o toată finicule, şi cară-le în magazie, să nu le ude zăpada, că nu mai ard în sobele de tuci.

— O tai năşicule şi o car în magazie.

Şi mă duceam şi tăiam aproape şi câte două săptămâni, şi făceam aşa cum poruncea el. Nu e vorba. îmi da el mâncare, uneori seara şi câte o ceaşcă de rachiu, da ca să-mi prinză şi ceva la datorie nici pomeneală.

— Să vii finicule, că s'a făcut o groază de băligar la cai si la vaci. Trebue scos, pus în sanie şi dus pe locuri.

— Viu năşicule.

Şi mă duceam şi începeam munca la băligar.

La cai mai era cum mai era, aşternut de pae şi mai mult uscat — se lua în furcă: dar la vaci, topenie: trăgeam cu furca de coceni amestecaţi cu fân şi pae ude, de umbla să-mi iasă ochii! Incărcam sania, înhămam caii şi porniam cu băligarul pe câmp.

— Să-l înfiinzi finicule, să nu-l laşi jos purcoi.

— Lasă năşicule, că ştiu eu.

Şi munceam şi la băligar iar câte patru-cinci zile.

Ca să-mi prinză naşul ceva la datoria de zece lei, nici gând.

— Să vii mă fiincule, să cureţi porumb de moară, c'am isprăvit măcinişul.

— Viu năşicule, de ce să nu viu.

Mă duceam, învârteam câte o jumătate de zi la maşină, uneori eu învârteam şi tot eu băgam în coş porumbi, puneam boabele în saci, îi puneam în căruţă sau în sanie, după cum era vremea, şi-i şi măcinam

Năşicu meu, ca să scrie în condică, că i-am făcut în curte o zi, ori patru zile, nici vorbă.

Primăvara:

— Finicule, vreau să fac garduri.

— Păi să faci, năşicule.

— Parisu mă-si! Să iei tu barda ta, c'o fi tăind mai bine, a mea nu tae de loc, a stricat-o Olguţa în oase — şi să vii s'ascuţi la pari.

M'am dus şi i-am ascuţit vre-o trei zile la pari.

— Ba că nu finicule, să mergem la pădure la Cănea, c'auzi se vinde acolo nuele. Vreau să iau şi eu o întindere de vreo trei prăjini, le tai tu, le încărcăm şi le aducem acasă, că ne trebue pentru gard.

Vin năşicule, şi merg şi la pădure.

Şi m'am dus şi acolo şi iar am făcut vre-o trei zile.

Acuşi eu aveam o chisea de pânză şi când făceam o zi la naşu, puneam un bob de fasole în ea; făceam două, puneam două boabe şi aşa mai departe.

Mă pomenii cu năşicu iar:

— Păi finicule, să vii să faci gardu!

— Păi singur, năşicule?

— Da cu mai cine, finicule?

— Ştiu eu năşicule. Singur nu poci. Că trebue să iau parul şi să-l repez cu mâinile şi să-l scot, şi să-l repez şi să-l scot, până când o intra la măsură. Şi trebue să-mi-l aducă cineva acolo. Apoi nuelele trebuesc curăţate şi aduse brăţişcare pe lângă pari înfipţi. Apoi trebue să mai fie un om, ca eu să împing nuiaua şi el să-o tragă la el, apoi el s'o 'mpingă şi eu s'o trag la mine, ca să se 'ndoae nuiaua după pari; apoi să batem cu maiu ca să se îndese grădele gardului!... Nu se poate un singur om să facă la gard.

— Vino finicule, c'o să-ţi dau pe Ilie Fiţoiu să-ţi ajute.

— Da e ţigan bătrân, năşicule, ce mai poate ăla?

— Lasă, lasă, ce-o mai putea el, o mai putea; ce n'o mai putea el, oi putea tu!

Şi am muncit vre-o opt zile la gard cu Fiţoiu.

— Cât îţi dă ţie mă nea Ilie, hoţu ăsta de naşu, pe zi?

— D'abia opt bani tăiculiţă şi ce m'am tocmit cu hoţu, o jumătate de zi!...

— Hei — făcui eu socoteala. — De mi-o prinde şi mie tot opt bani pe zi, apăi am să iau bani mulţi de la naşu.

Seara deşertai chiseau cu boabele de fasole în pat şi m'apucai să le înumăr.

Cincizeci şi opt de boabe de fasole!

— Ia hai fa nevastă să facem socoteala cincizeci şi opt de zile câte opt gologani ziua, câţi lei fac?

Şi veni nevasta şi ne aşezarăm amândoi cu găzoiul pe glaful ferestrei. Un bob: opt gologani; alt bob: opt gologani, face şaisprezece gologani; alt bob: opt gologani, face douăzeci şi patru de gologani, alt bob: opt gologani, face treizeci şi doi de gologani; alt bob: opt gologani, fac patruzeci de gologani, adică patru lei).

— Cinci boabe fă, fac patru lei.

Le făcurăm acuşi în grupe de câte cinci şi ieşiră unsprezece grămezi de câte cinci boabe şi mai rămaseră trei boabe.

Făcurăm noi socoteala: patruzeci şi patru de lei odată şi cu doi lei şi patru gologani. Scăzând zece care mi-i dăduse împrumut, se făcea că mai am să iau treizeci şi şease de lei şi patru gologani.

— Cum să fac eu fa, să apuc banii ăştia dela naşu, că-l ştii ce sucit e?

— Cere şi tu împrumut doi poli. Spune că ne trebue să plătim la arătură, să luăm arbagic, opinci, basma mie, în sfârşit găseşti tu ce să mai îndrugi, că eşti dator la perceptor, la cârciumar pe sare şi pe gaz...

— Aşa e.

Şi dimineaţa mă didei în vorbă cu naşu despre nevoile vieţei şi-l pontai:

— Să mă împrumuţi, naşule, cu doi poli.

— Ce-ai înebunit, fine?

— Ba nu-s nebun deloc, naşule, da-mi trebue şi-ţi fac muncă...

— N'am bani fine, Doi poli e o vacă. Să-ţi dau eu o vacă? Da ce sunt nebun?

— Păi ţi-i plătesc, naşule.

— Să mai văz eu bani de la tine, fine? Ai zece lei, ai mai avut tu grijă să mi-i dai?

— Păi n'am mai avut naşule, da nu s'o fi plătit?

— Ce plată mă, ce plată? Când mi-ai dat tu vr'un ban?

— Ei bine nu ţi-am dat, da o să-ţi dau, că n'a trecut timpul. Acuşi trebue să-mi dai patruzeci de lei că mă strânge de gât perceptorul şi-mi ia jarca din spinare cârciumarul, şi-mi scoate ochii nevasta, că nu i-am luat nici basma şi-a rămas cu capul gol ca cocoanele şi râde lumea de mine, că n'am pus arbagic în grădină şi fac bube pe tălpi umblând desculţ pe glozi că n'am opinci...

— Să-ţi dau eu o vacă, fine?! Nu se poate!

— Nu-mi dai vaca, naşule, păcatele mele, îmi dai numai doi poli.

— Iţi dau numai un pol.

— Nu-mi ajunge, naşule. Numai la cârciumar sunt dator atât, dar la perceptor?

— Mă, eu îngrop un mort pe doi lei! Pricepi tu, ar trebui să 'ngrop douăzeci de morţi, ca să-ţi dau ţie atâţia bani.

— Ce are a face morţii cu nevoile mele naşule? Şi-apoi eu sunt om muncitor. Imi dai pogoane de sapă ori mă iei cu ziua, când iei oameni, în sfârşit îţi plătesc tot până la o para...

— Ei bine, diseară o să-ţi dau

Şi seara mi-a dat opt piese de câte cinci lei.

Ajunsei acasă şi-i spusei nevestei:

— Fa, mai sunt dator două zile la naşu şi-i trag clapa.

Şi am făcut şi ale două zile şi când mai m'a chemat să-i fac şi nişte răzoare, m'am făcut bolnav.

— Ce ţi-e finicule?

— Imi vine ameţeală şi mă doare capul năşicule.

Şi stăteam lungit în pat cât sta şi el în casă.

Mi-a hotărît apoi să-i sap vre-o trei pogoane de porumb şi dintâi şi de al doilea. Câte şeapte lei pogonu.

Eu însă trimeteam nevasta mereu şi-i spunea: că nu-mai mai viu în fire, iar ea singură nu poate să sape.

Ca să nu-i rămâie porumbu plin de buruian, a trebuit năşicu să sape cu oameni şi locurile hotărîte să le sap eu.

A venit sapa de al doilea şi el a făcut planul să ne ia cu ziua la sapă.

Mergea ziua scump de tot: doi lei!

Dar şi eu hotărît să nu-i mai muncesc nimic, stam în pază. Cum îl vedeam că intră călare în bătătură, svâc în pod.

— Finicule, finicule!

— Auz năşicule, răspundea nevasta.

— Unde e finu Ilie? Să iasă afară!

— S'a dus năşicule la sapă la noi, că s'a făcut buruianu să tragi cu coasa. Rămăsei şi eu, să fac ce-oi face de mâncare şi să mă duc după el la loc.

— Păi bine finică la mine când veniţi?

— Păi când om putea, năşicule, venim, de ce să nu venim?!...

— Mâine să veniţi la mine, finică!

— Venim, năşicule.

Şi pleca naşul.

A doua zi, noi plecam d'acasă mai 'nainte d'a se revărsa zorile, să săpăm la noi.

Sculam nevasta:

— Haı fă, că vine năşicu. Nu trebue să ne găsească şi plecam la noi la sapă.

Seara p'aproape de culcarea oamenilor, ne pomeneam cu el. Lega iapa a chioară de stâlp și intra peste noi în casă.

— Bună seara, finicule.

— Bună seara, nășicule.

— Bine mă finicule, te-ai făcut hoț?

— Vai de mine, nășicule, da tocmai eu? Da ce-am stricat?

— Păi să nu vii să-mi sapi deloc primăvara asta? Când mi-ești dator cincizeci de lei?

— Păi bine nășicule am putut și n'am vrut?

— Cum mă, ai vrut și n'ai putut? Cum la tine poți și la mine, nu?

— Păi mă căsnesc și eu nășicule, ce să fac? Vrei să mor de foame la iarnă? Ii dau și eu din neputere, ce să fac. Da mai mult nevasta săraca sapă porumbu; eu mai mult bolesc pe loc și-i țiu de urât.

— Mâine trebue să veniți la mine!

— Venim.

— Veniți mă, finicule?

— Venim zău, nășicule! Da uite, ce e: mai împrumută-ne cu zece lei.

— Iar să vă dau bani? Te-ai stricat din boala asta mă, finicule.

— M'oi fi stricat, nășicule, da zău dacă nu-mi trebue.

— Cum văd eu, n'aveți de gând să veniți mâine la sapă.

— Ba avem, de ce să n'avem? Da ne mai trebue zece lei.

— Nu vă mai dau. Voi nu-mi mai plătiți. Voi nu puteți s'aveți bani niciodată că sunteți înșelători.

— Ia scoate fa chiseaua cu francii, să-i arătăm nașului! și-i făcui cu ochiul nevestei.

Și nevasta scoase chiseaua cu cele șaizeci și unu de boabe de fasole — zilele făcute la nașu.

Popa beli ochii, credea că-i dau banii și gata s'apuce chiseaua.

— Ho-ho! Nu te grăbi nășicule, c'aici sunt boabe de fasole, nu lei.

— Și ce sunt astea mă?

— Leii noștri, nășicule.

— Să vii să-ți citesc finicule. Ai rămas trăsnit de boală, te-ai zăpăcit. Da e vorba veniți mâine la sapă să-mi mai plătiți din datorie?

— Venim și trei zile la rând și amândoi, dacă ne împrumuți cu zece lei.

— Bani nu vă mai dau.

— Păi de, dacă nu ne mai dai, nici noi nu luăm.

— Și spune mă finicule ,veniți mâine la sapă?

— Venim!

Și pleca popa.

Dimineața iar:

— Scoal fă și hai că vine hoțu de nășicu. Crede el că m'a făcut mama rob lui.

Venea popa dimineața călare — ne spunea și nouă vecinii — și pleca înjurându-ne că nu ne-a găsit.

L-am fiert așa fără apă și'n timpul secerii și'n timpul treeratului.

— Vii să seceri finicule?

— Viu nășicule.

— Să nu faci care cumva să nu vii finicule.

— Vai de mine! Viu nășicule.

— Vii finicule?

— Viu nășicule!

La treeriș nu putu să m'apuce.

Hai că să-i car la pae. Eu să fiu omul de asvârlit pae în căruță. Acuși el nu mai zise: să vii și zise: hai! și îmfipse mâna în gulerul cămăși.

— Stai nașule, nu trage că-mi rupi cămașa și-ți iau antiriul!

— Haidi că mi-ești dator!

— Asta nu se știe.

— Cum nu se știe? Tăgăduești?

— Tăgăduiesc!

— Nu te-am împrumutat eu cu cincizeci de lei?

— M'ai împrumutat, da ți i-am plătit.

— Tu, mie?

— Eu Sfinției tale. Scoate chiseaua cu galbeni fa!

— Vezi nașule? Aici sunt șaizeci și unu de boabe de fasole! Câte opt gologani bobul, face patruzeci și opt de lei și opt gologani.

Popa căscă și ochii și gura la mine, că nu pricepea ce-i spui. Vreau să-i vând un bob de fasole cu opt gologani?

— Te-ai zăpăcit finicule!

— Ba de loc, nășicule. Eu ți-am făcut în curte șaizeci și unu de zile și la fiecare zi puneam câte un bob în chisea. Lui Ilie Fițoi îi dai opt bani pe zi, că-mi ajuta și el la gard și mie, că ți-am bătut parii, ți-am tăiat nuelile, ți-am scos băligarul și ți l-am cărat, să nu-mi prinzi nici câte atât? Păi n'o fi păcat?

— Păi bine mă, pe ce te-am făcut eu fin?

— Cum nașule, ca numai să-ți muncesc fără parale? Dumneata de ce nu-mi dai bani așa cum îți dă femeile colaci?

— Ptiu! Proclete! Ucigă-te crucea satano! Să nu mai vii pe la mine!

— Zău că nu mai viu, nașule.

— Să nu-mi mai zici: nașule, că nu mai sunt nașu tău și tu nu mai ești finu meu!

— Bine nășicule, iaca n'oi mai fi!

Și a plecat popa supărat foc.

D'atunci, când și când, îmi mai zice:

— Și să mă înșeli tu pe mine mă finicule?

— Zău de te-am înșelat nășicule.

— Lasă finicule, lasă.

— Păi s'o lăsăm nășicule, s'o lăsăm.

Și uite așa am pățit eu cu nașul, Popa Ilie.

I. C. VISSARION

PREMIAŢII

In jilțul său portativ, unde de ani întregi își trăește viața de mucenic, Al. Davilla, autorul lui Vlaicu-Vodă, și-a primit mai deunăzi recompensa: A fost încoronat cu premiul național de poezie.

După atâta durere, fără nădejde de tămăduire, creatorul celei mai puternice poezii dramatice din literatura românească, a simțit din nou harul soartei bune și drepte, pogorând de-asupra chinuitului său trup. Și ca o dulce desmierdare, mâna zeiței, i-a revărsat în sufletul înseninat de suferință, fiorul unor mângâieri neașteptate:

Al. Davilla

Alexandru Davilla, constructorul de proporții uriașe, care a știut să dureze, din materialul brut al verbului arhaic, valoroasa lucrare care va înfrunta veacurile, omul atât de admirat și hulit odinioară, din pricina neîntrecutului său talent dramatic, a primit în sfârșit consacrarea contemporaveității!

Intârziata consacrare, dar totuși, înviorătoare pentru cel premiat, și mai ales pentru cei — tineri sau bătrâni — cari în versurile din Vlaicu-Vodă, își găsesc odihna cugetului, obosit de atâta deșartă peregrinare literară, prin ținuturile (neexpropriate încă de legea bunului simț) ale autorilor de pripas.

A mai vorbi acum de valoarea literară a operei lui Alexandru Davilla, intrat de mult în nemurire, a mai căuta să dăm aspect de analiză unor reconstituiri istorice magistrale, și a mai încerca să subliniem calitățile de desăvârșită poezie cu care el a fost înzestrat, înseamnează a reedita, — sub o formă fugară și inadmisibilă — lucruri ce s'au spus cu prisosință.

Datoria noastră e de ordin pur informativ.

Al. Davilla a fost distins cu premiul național de poezie.

Și a meritat!

*

Premiatul pentru proză este d. Liviu Rebreanu.

Tânăr și viguros, a dat literaturii române lucruri de remarcabilă valoare.

Literatura sa, care trece pe deasupra povestirilor ce se localizează la un sat, oraș sau provincie a știut să depășească granițele și succesul „*Ciuleandrei*“ trecută în literatura mondială, ne dă măsura posibilităților literare ale premiatului recent.

D-sa a dat scrisului românesc bijuterii de valoare; așteptăm dela tinereasca sa vigoare să o îmbogățească cu o întreagă trezorerie de nestemate.

Mijloacele cu care și-a apropiat perlele botezate „Ion“ sau „Grădina Spânzuraților“ îi stau la dispoziție.

Liviu Rebreanu

Opera lui Liviu Rebreanu este — trebue să fie — în plină ascensiune.

De la vigoarea talentului său, se așteaptă mult.

In consecință, premiul național de proză din acest an, i-a fost decernat nu pentru ilustrarea bătrânului adagiu „*finis coronat opus*“, ci ca o primă de unanimă încurajare atât pentru opera realizată, cât și pentru opera așteptată!

I. GREC.

MOMENTE DIN AVIAŢIA NOASTRĂ

de UN ZBURĂTOR CONTINENTAL

TRISTE ŞI VESELE

SĂ FIE OARE ADEVĂRAT?...

Băiat fercheş şi inteligent, deşi în altă armată poate ar fi fost colonel „la excepţional", de exemplu în Italia, unde e mai mare d. Mussolini, pilotul acrobat despre care e vorba mai jos, e numai căpitan, cu vechime...

Lipsa de orizont îl sufocă totdeauna pe un pilot, fie aceasta o lipsă la propriu, fie la figurat.

Aşa că într'o zi, — după ce înfruntase toate greutăţile oficiale legate de aprobarea unui raid — căpitanul în chestiune se găsea la Roma, gata să vină, fireşte pe cale aeriană, la Bucureşti şi pe urmă „să-i vedem pe domnii ce-au să zică".

Nu interesează ziua decolării din Roma, de pe măreţul aerodrom Litorio.

Destul că s'a telegrafiat la Bucureşti: „Plecat spre ţară".

S'a întâmplat însă că, la puţină vreme după plecare, la un ceas sau două, sburând tot pe deasupra Italiei, motorul a început să „tuşească".

Şi pilotul a aterizat, frumuşel şi cuminte, pe primul aerodrom principal pe care l-a avut în drum.

Oamenii, şi mai ales camarazii, sunt răi...

Sunt unii cari pretind că a stat aci vreo câteva săptămâni, cu o reparaţie oarecare, devenită necesară.

Vorba e că, în cele din urmă a pornit iar, şi a telegrafiat iar în ţară: „Sosesc", cum ar fi, de exemplu, poimâine.

Bun! S'a zis la Bucureşti, dacă soseşte, foarte frumos! Să-l aşteptăm la ora fixată!

Şi aşteptându-l pe aerodrom, se organizase şi o gustare, pentru autorul recordului proiectat şi dat, telegrafic, ca sigur, cu anticipaţie.

Dar nu ştiu cum dracu s'a făcut, că magnetoul se prostise de tot la puţin timp după decolare.

Cei din Bucureşti au aşteptat pe aerodrom şi au înţeles în urmă că aşteaptă de geaba.

De aceea, au mâncat „gustarea", şi au plecat acasă.

Spun unii că, în această a doua aterisare, căpitanul pilot ar fi stat tot atât cât a stat la prima. Sunt şi alţii cari susţin că a stat mai mult.

Dar vorba e că, în cele din urmă, tot a plecat, şi a trimis şi telegramă: „Acum pornit direct Bucureşti".

Ordin iar de ieşirea ofiţerilor la câmp şi iar ordin de organizarea unei gustări.

In viaţa sburătorilor oricărei naţii ar aparţine ei, accidentele sau pannele sunt lucruri comune. fără să fie şi comode.

Ei bine, odată plecat, căpitanul a avut o nouă pannă, asta de carburator, şi a rămas iar pe loc.

Aşa că oamenii din Bucureşti au aşteptat ce-au aşteptat şi au priceput în cele din urmă că nu mai au de ce aştepta. Drept care, au mâncat „gustarea", şi au plecat acasă.

Cine ar putea să dea crezare svonurilor calomnioase după cari, în această a treia escală forţată, căpitanul ar fi stat cât a stat în ambele escale anterioare? Ah! Gura lumii! Şi mai ales gura camarazilor...

Esenţialul este că plecarea, — care s'a produs şi de aci, în cele din urmă, — a fost telegrafiată la Bucureşti: „Vin fără escală!"

Şi a spus şi când va fi în Capitală.

Textul telegramei a impresionat.

— „Acuma să ştii că vine, domnule! Nu vezi cum scrie?"

— Mdè!... Om vedeà!

Şi, iar ofiţerii la câmp, şi iar gustare...

Dar o pană, — de esenţă de data asta, a făcut ca semnatarul telegramei să rămână iar pe undeva pe drum.

Şi, cei dela Pipera, mâncând gustarea, s'au îndreptat spre casele lor, gândindu-se în feluri şi chipuri şi nesfiindu-se de loc, — mizerabilii! — să spună ce gândesc.

Ce ghinion păcătos o fi fost, nu ştiu dar încă vreo câteva telegrame au anunţat Capitala: „Sunt ca şi sosit!" şi tot atâtea pane au marcat drumul căpitanului, fiecare pană urmată de o escală pe care câinii de camarazi o găseau nejustificat de lungă.

Suntem datori să arătăm că tot de atâtea ori s'au luat măsuri „de sosire" la Pipera şi s'au organizat tot atâtea gustări...

Dar înţelegând mulţimea că în van aşteaptă, privind la cer şi la gustări, dând târcoale acestora din urmă a sfârşit prin a le mânca pre ele,, după care fiece om s'a îndreptat spre cămin.

Târziu de tot, — unii zic după vreo şapte luni ,alţii pretind cá nu erau tocmai şapte împlinite, — a venit o telegramă în fine, din Belgrad, distanţă de 3 ore de Bucureşti.

— Mai organizăm iar o gustare, domnule general? Că zice iar „că soseşte"...

— Organizaţi, domnilor, organizaţi... Faceţi cum vreţi. Eu n'am să pot veni la câmp... Mă duc la înmormântarea generalului Str.

Şi oameni cari numai de gustare n'aveau chef acum, — fiindcă dacă pornirea din Roma a fost vara, acum era iarnă, iarnă în toi, — au organizat iar o gustare, rostind, zice-se, destule sudălmi şi vorbe nepotrivite.

Drept culme, au fost persoane prezente, — camarazi, fireşte, fiindcă ăştia bârfesc mai abitir ca oricine, — cari nu voiau să-şi creadă ochilor când l-au văzut pe căpitan aterisând, însfârşit!...

Unii l-au felicitat, cu jumătate gură, alţii l-au sărutat, — ca Iuda pe Christos, — alţii îngheţaţi de frig, i-au spus vorbe cari nu se pot scrie

Dar mult aşteptatul, — nedându-se jos din carlingă, fiindcă cerea ca întâi să vie negreşit un fotograf, — făcându-se că nu aude ceeace nu-i convenea, întrebă:

— Da' domnu' General Rudeanu nu e aici?

— Nu e! S'a dus la înmormântarea generalului Str.

Căpitanul. — din carlingă unde aştepta mereu fotograful, — vădit afectat, scoase o lungă exclamaţie, plină de regrete:

— Ce vorbeşti, dom'le? A murit generalul Str.?

Lângă pilotul sosit şi care se mirà era d. colonel Fotescu, comandantul grupului.

Liniştit, aprinzându-şi o ţigară „de damă", cum fumează totdeauna, îi răspunse, cu aerul cel mai natural:

— De ce te miri, dom'le? De ce te miri?... Te-a aşteptat omul, săracu' te-a aşteptat cât a putut, şi văzând că nu mai vii, a murit alaltăeri...

A spus că nu mai poate s'aştepte!

Hoţii de băieţi, cari mi-au spus întâmplarea, — fiindcă eu nu eram de faţă,— râd şi-acum când şi-o amintesc. Şi au cruzimea să pretindă că faptul e autentic...

◆

SUBIECT DE SCHIŢĂ, PENTRU O CARTE...

In 1926, seria de elevi ai şcolii de pilotaj din Tecuci îl cuprindea şi pe elevul sergent Filipescu.

Viaţa trecea acolo, în 1926, în forme ceva mai deosebite decât în anii precedenţi, însă moravurile rămâneau aceleaşi. Caracterul lor de permanent, — fiindcă aceleaşi vor fi şi în viitor, — naşte nu din dispoziţiile regulamentelor, ci din însăşi natura îndeletnicirii oamenilor.

După cum lucrătorii din fundul minelor pun mâna streaşină la ochi când ies ziua în lumina vie a soarelui, tot aşa elevii piloţi „se aranjează" pentru Sâmbătă după amiazi

Atunci serviciul e suspendat, şi nu puţini sunt cei ce aşteaptă ,la gară, trenul care vine dela Bucureşti.

Intr'o Vineri seară, elevul sergent Filipescu stà de vorbă cu elevul sergent Ţânţăreanu, cu Nică, cum îi zic intimii.

— Mă, Ţânţărene ,ştiu că tu ai apă de Colonia şi pudră... Imi dai şi mie mă, puţină?

— Ia,domnule, ia, şi nu te mai milogi aşa! Uite colo sticle, uite colo cutia de pudră.

— Da' o lamă neuzată ai, mă, Ţânţărene?

— Uite, domnule, şi lamă! Poftim, e nouă, o desfac acum.

— Să trăeşti, frate Nică! Imi trebuie pentru mâine... Mă duc la gară, mă, că mi-a spus că vine negreşit.

Si ochii îi râdeau, fericiţi, gândindu-se la *cine* trebuia să vină.

Cititorule, oricare ar fi educaţia şi concepţia d-tale, dă-mi voie să-ţi atrag atenţiunea că un elev pilot se bărbiereşte proaspăt şi dă pudră şi apă de Colonia numai când îi vine o prietenă, şi nici odată când îi vine un prieten... Cu prietenii, bea şi el un pahar de vin şi-şi spune amarurile.

Sâmbătă dimineaţa, zbor, ceva mai lung decât în restul zilelor săptămânii, fiindcă, spusei, după amiazi serviciul e suspendat la Tecuci.

Când Filipescu a ieşit dimineaţa din cameră, să se ducă la avion, a aruncat o privire mulţumită înăuntru: Uniforma cea bună, nouă-nouţă, era întinsă pe pat, cu pantalonii aşezaţi lung, pe dungă; pantofii de lac şedeau lângă pat, maşina de ras, cu lama nouă era lângă pudra şi apa de Colonia date de Ţânţăreanu

Pe pieptul vestonului, în stânga, —

cochetărie de aviator — şedea prins „cucul" galben, insigna de zile mari..

Se ducea la gară, fiindcă „venea azi"...

Filipescu a suit în carlingă alături de instructor, şi a decolat.

N'are nici o importanţă să ştim cât şi cum au zburat.

E deajuns să ştim numai că după câtăva vreme, la aterisare, avionul a venit prea scurt.

El n'a atins aerodromul, ci a atins porţiunea de dincolo de şanţul despărţitor, spre şosea...

Şi atunci s'a întâmplat ceeace se întâmplă totdeauna în asemenea cazuri, cu toate avioanele cari fac la fel: trenul de aterisaj, în lovitura puternică cu pământul, s'a rupt, cu un zgomot pe care-l cunoaşte numai cine l-a auzit...

Instructorul, cu coastele rupte, strâns, a rămas încastrat în carlingă.

Filipescu a fost aruncat cu violenţă afară, a fost „scuipat" la depărtare de câţiva metri...

Cu pieptul şi cu capul zdrobite, a rămas acolo, amestecat cu pământul pe care-l mânjise cu sângele lui cald...

Mort, a fost nu ridicat, ci „adunat".

L-au trimis la spital „să-i coasă", să-i ia măsură şi să-l ambaleze, cum se zice în limbajul special al oamenilor de pe aerodrom.

Instructorul scăpase cu viaţă.

In procesul verbal care trebuia să constate obiectele rămase, zestrea mortului, a trebuit să se consemneze uniforma nouă-nouţă, cu pantalonii întinşi lung, pe pat, — să nu li se strice dunga, — şi cu „cucul" prins pe veston; pantofii de lac, de curând şterşi de praf, plus pudra şi sticluţa cu apă de Colonia, puse frumos lângă maşina la care nefericitul pusese lamă nouă...

Mâna destinului făcuse ca omul care şi le aranjase cu drag, să fie adunat adineauri cu lopata, ca bucăţi de carne însângerată, pline de ţărână şi de fire de iarbă arsă de soare.

O clătinare din cap, şi o ţigară aprinsă de cei dimprejur, au constituit, ca totdeauna pe aerodrom, — gestul final al acestei tragedii impresionante în simplitatea ei

Dar unu şi-a adus aminte că, la 3½, cu trenul de Bucureşti, trebuia să vină *cineva* care voia să-l vadă pe Filipescu.

— Ce e de făcut?

— Aşa e, domnule! Ce facem?

Şi atunci, doi inşi s'au dus la gară.

Trenul a sosit la timp.

La Tecuci niciodată nu coboară multă lume, fiindcă nu are de ce...

In Duminica aceea, au coborît doi negustori graşi şi asudaţi, un ţăran în picioarele goale şi cu o desagă pe umăr, şi o fată tânără, în rochie de marchizet şi pudrată — se vedea bine, — cu puţin înainte de a se da jos din vagon

Băieţii au salutat-o şi ea a râs, într'o mişcare de cochetărie naivă.

— Ne-a trimis Filipescu... Poftiţi cu noi...

Şi-au suit-o într'o trăsură veche, adusă anume.

Stând la mijloc, între ei, fata îi privea, încercând să lege o conversaţie, şi surâdea, ca toate fetele tinere cari merg în trăsură cu aviatorii.

Cei doi camarazi voiau s'o prepare, neştiind cum să înceapă.

Intâi i-au spus că Filipescu i-a trimis pe ei, fiindcă el nu prea se simte bine în ziua aceea. Şi fata a devenit deodată palidă, de par'că nu s'ar fi pudrat adineauri...

Pe urmă, i-au spus că „e drept că e rănit", şi medicii „pretind că e rană serioasă"..

Fata a făcut atunci nişte ochi mari, şi a început să plângă, cu exclamaţii tari, de se uita lumea de pe stradă la ei, şi bătrânul birjar de pe capră, cu capul spre ei, nu mai ştia dacă trebuie să meargă 'nainte ori să oprească.

Iar când au intrat pe poarta spitalului, şi trăsura a pornit spre fundul curţii, tânăra a înţeles, şi a leşinat. Fiindcă se vedea, rezemat de zid, un sicriu, cu scândura aspră, nedată la rândea...

Ea plângea cu ţipete tari, punând în încurcătură pe cei cari o aduseseră până acolo.

Ah! Femeile au fost totdeauna slabe...

Ele leşină pentru lucruri aproape uitate şi cari, povestite mai pe urmă, rar de tot, dar totdeauna cu o undă de tristeţe, alcătuesc „subiecte" pentru schiţe, într'o carte care se vinde în librării...

UN ZBURATOR CONTINENTAL

CEL DIN URMĂ EXAMEN

de VASILE SAVEL

Suntem în perioada examenelor. Ştiu, vă gândiţi la examenele de sfârşit de an ale copiilor noştri, singurele care contează în viaţa părinţilor. Celelalte examene pe care trebue să le dăm zilnic în viaţă, acelea nu contează (Nu contează, ce expresie!).

Şi totuşi, zi de zi, în viaţa de toate zilele fiecare din noi îşi dă examenul lui, sau, ca să întrebuinţez un termen şcolar: „extemporalul" nostru. Medicul chirurg, avocatul, scriitorul, sculptorul sau pictorul se supun permanent unui examen, tot aşa după cum trebue să înfrunte aceeaşi probă arhitectul, profesorul, magistratul sau simplul plugar.

Şoferii, oratorii şi persoanele prea populare n'au nevoie de nici un alt examen, acestora fiindu-le de ajuns personalitatea lor care se confundă cu motorul automobilului, (infernal zgomot) operă a unui gânditor, care a transpus practic atâtea gânduri pe care atâţia din marii oameni nu le-au avut, dar le-au folosit, fără să achite măcar beneficiile sau datoria de recunoştinţă!

N'aş voi să pun întrebarea câţi au cetit pe Osendoschi, ci câţi din intelectualii noştri ar fi putut răzbate ţinuturile pe care acest savant, azi profesor la Varşovia, le-a străbătut?

Sunt convins că oricare din ţăranii noştri ar fi făcut drumul lui Osendoschi. Sunt tot atât de sigur că... „intelectualii" noştri ar fi murit, punându-şi pe piept cărţi teoretice spre fericirea lumii, în timp ce ei nu se putea ferici pe dânşii.

⁂

Civilizaţia, aşa cum ne străduim să înţelegem civilizaţia, e o grozavă eroare. Bucureştii ar fi atunci cel mai civilizat oraş din întreaga Românie.

Dacă Horaţiu, Tacit sau vre-un divin arhitect roman (care nici numele nu si l-a gravat pe monumentele eterne) ar putea veni între noi, ar privi, ar scuipa, ar pleca.

Peste vreo şase luni de zile i-ar înjura cotidianele O dublă duzină de reporteri ar fi daţi afară dela ziare fiindcă n'au aflat dela şeful de gară ora sosirii lui Horaţiu (parcă Horaţiu e ministru sau şef de sector ca să intereseze!). Toţi şefii dela vamă cu tot personalul lor îmbrăcat în lenjerie de mătase şi stofă englezească, posesori de vile şi case, cu vii şi pământuri arabile, ar fi primit o adresă de atenţie pentru viitor: „Să opriţi pe Horaţiu, personaj inoportun şi suspect".

Acest Horaţiu, ca şi Virgil, Tacit, Eschile, Omer şi atâţia alţii din confraţii lui exilaţi preventiv (greşeala s'a făcut numai cu Ovidiu pe care l-au exilat în viaţă fiind) tulburau cu versul, cu proza, în imagini, digestiile democratice şi reacţionare.

Pe ei nu-i satisfăcea nimic alta decât arta.

Pe ceilalţi îi satisfăcea burta plină şi o burtă care aşteaptă să fie plină, o putem umplea cu orice!

Noi nu; la noi burta ştie să se umple singură, şi se umple, se umple, se umple!...

Mai ales în regimul pe care ni l-a dăruit războiul în mod condiţionat şi din care ne-a poruncit să nu ieşim decât peste cincizeci de ani, cu burţi umflate, care-or plesni, din care-a curge puroiul.

⁂

Suntem şi noi democraţi. In felul nostru. Nu cum erau democraţiile elene sau romane în epoca prosperităţii lor. Democraţia antică încuraja întâi comerţul, plugăria, arta.

Democraţia modernă stimulează, ce, stimulează numai? e tovarăşa complicităţilor cu aristocraţia, (inexistentă la noi de când au murit boerii adevăraţi) cu nume tipărit odinioară pe capra trăsurii.

Observaţi: cele dintâi trăsuri care au dispărut din Bucureşti au fost ale... aristocraţiei cu firmă pe capră şi pe capră cu birjar în livrea Birjarii de rând şi-au luat maşini. Problema ritmului timpului, ei au ştiut s'o rezolve.

Cei care mai stau azi pe capră sunt poeţi ai trecutului, trubadurii şoselei Kiselef, pe care merg cu 22 km., pe oră, maşinile la care n'a visat niciodată Kiseleful de care habar n'au azi nici măcar profesorii care.... examinează pe alţii.

Da, e vorba de examene. Am cunoscut un om, pe bucovineanul Vasile Cuşmiriuc. Nimeni nu-l cunoaşte dintre d-stră. A fost portar la hotel, birjar cu două trăsuri, şofer la maşina lui.

Aflu într'o zi că s'a spânzurat în faţa „Bufetului".

Zic: nu, *a fost ucis*.

S'a făcut tăcere în jurul meu. Băncilă Ion, care îl cunoştea bine, a voit să dea explicaţii.

— Ce explicaţii, i-a spus o voce groasă. Când moare *omul* nu ne trebue explicaţii A murit, s'a isprăvit. Cum a murit, frate, putem noi spune! Ştim noi cum e când mori? Ştim noi ceva din ceeace este viaţa pe care ne-o duce crivăţul şi soarele? Mergem şi noi după timp; nu mergem după oameni că şi ei merg după timp, numai după timp, frate dragă! Ştim noi când murim, spune grav omul. Murim, frate Băncilă, spuse o voce îndurerată, murim *de-aici*, murim când ne vine ceasul, Doamne, de-am şti ceasul acela!....

Murim! au spus toţi, şi Băncilă, protectorul lui Leon Donici, a zis şi el: murim.

Murim, am murmurat cu toţii, fiindcă ştim toţi că vom muri şi astfel vom trece, de astădată cel puţin cu mare succes, cel din urmă examen, pe care, nu vă fie cu supărare, îl veţi trece cu toţii, cu mare succes.

MÂNĂSTIREA POLOVRACI

Pe malul stâng al Olteţului într'o poiană fermecătoare din plasa Novaci a judeţului Gorj se află mânăstirea Polovraci zidită în 1640 de jupân Donciu Pîrîianu şi marele postelnic Stan, doi boeri olteni din părţile acestea

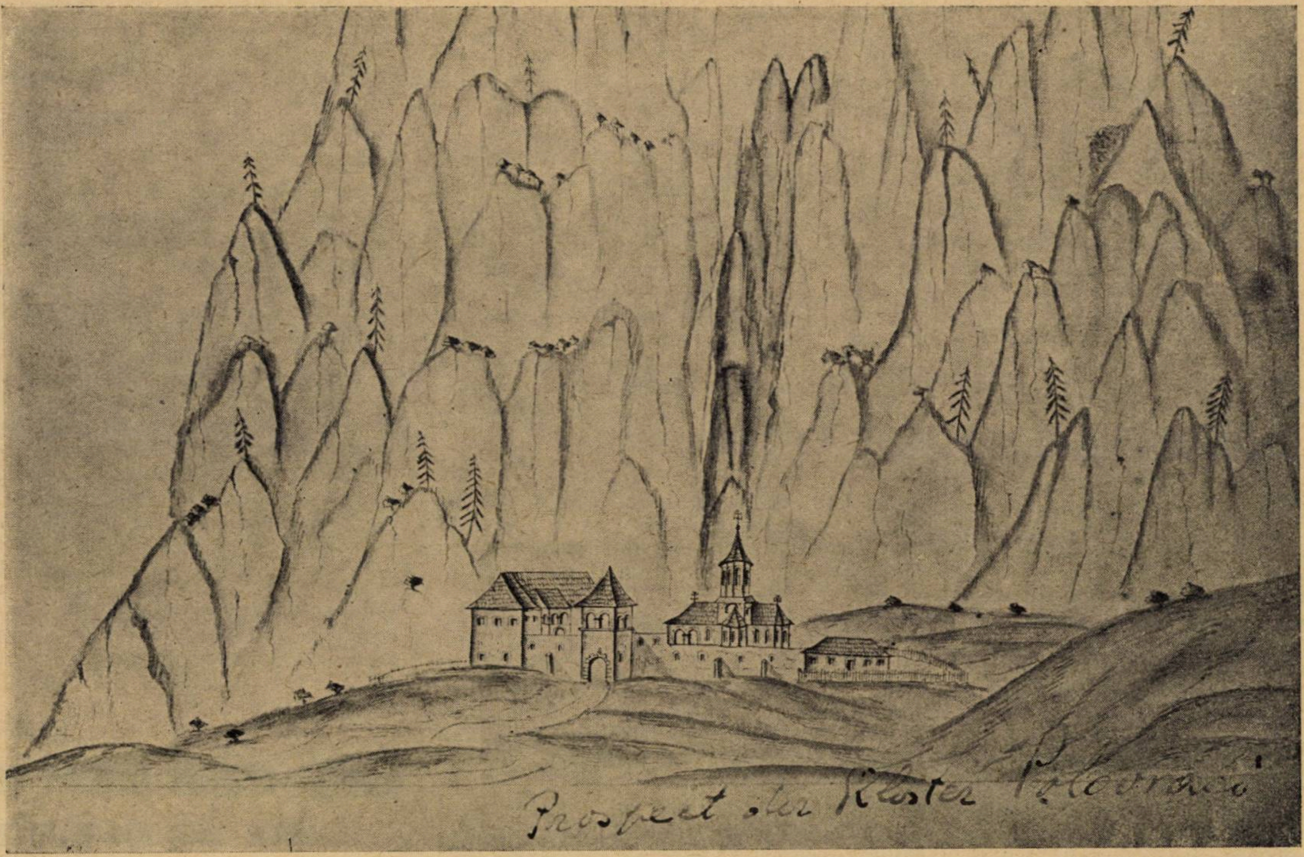

MÂNĂSTIREA POLOVRACI
(Schiţă făcută de inginerii austriaci la 1723)

La o depărtare de 1/2 km., de mânăstire se află vestita peşteră cu acelaş nume unica în ţara noastră, cu foarte frumoase stalagtite şi stalagmite. Care va fi împrumutat numele uneia, alteia e greu de ghicit, mai degrabă putem înclina, dacă ar fi să alegem, că peştera a dat numele mânăstirei.

Drumul la peşteră merge pe o cărărue foarte greu de urcat ce se află chiar deasupra Olteţului, din pricina aceasta mulţi dintre vizitatorii mânăstirei n'au curajul să se aventureze până la peşteră deşi nu-i departe decât la 1/2 km., cum am spus mai sus.

In această mânăstire se află sarcofagul unui căpitan „Andrei Scorei" după cum se poate vedea din inscripţia săpată pe copac. Căpitanul Scorei se spune că pe vremuri a fost cioban şi a intrat în armată pe timpul lui Şerban Vodă (Radu Şerban) urmaşul lui Mihai Viteazul, şi s'a distins în luptele ce Şerban le-a avut cu Ungurii conduşi de Moise Secuiul şi ca răsplată a fost ridicat de domn la gradul de căpitan, probabil de haiduci, şi l-a răsplătit cu moşii în aceste părţi. Dealtfel în părţile acestea se alfă încă multe rude de ale căpitanului Scorei.

Pentrucă sarcofagul lui se găseşte în această mânăstire probabil că Scorei a fost rudă cu ctitorii sau de nu atunci a contribuit şi el cu ceva la această mânăstire, altfel n'are nici un rost păstrarea sarcofagului lui Scorei în mânăstire.

Figura noastră care datează dela 1723 făcută de inginerii austriaci puşi de guvern ca să facă harta topografică a Olteniei, care se afla la această dată sub stăpânirea Austriei după pacea dela Cassarowitz 1718—1739.

Mânăstirea este arătată singuratică lângă munţi foarte înalţi printre care vrea să se observe peştera amintită mai sus.

Biserica se află în partea dreaptă, are o turlă şi un pridvor foarte frumos. Ea este de altfel foarte bogată în ferestre, lucru rar, la bisericile noastre. In faţa bisericei se află locuinţele călugărilor şi ale stareţului, acestea sunt cu etaj şi au şi ele un pridvor foarte frumos, făcându-ne impresia unei cule olteneşti. Intrarea se face pe sub clopotniţă destul de măreaţă şi aceasta.

Atât biserica cât şi casele sunt înconjurate de un zid puternic prin care se observă ferestre din loc în loc. Zidul este sprijinit pe contra forturi.

Privită în ansamblu, mânăstirea are o unitate perfectă.

Din pricina poziţiunei admirabile a acestei mânăstiri, raportul inginerilor către guvernul austriac, ne spune că comandantul general Steinville s'a gândit, după ce a stat câtva timp aici, s'o transforme în reşedinţă.

In felul acesta se prezenta această minunată mânăstire aşezată într'o poziţie încântătoare, cu o climă care permite cultivarea castanilor.

MIH. POPESCU

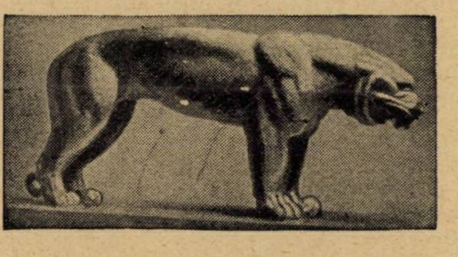

critica literara

CINCI PIESE JUCATE

Editura literară a „Casei Școalelor“ a fost fericit inspirată strângând într'un singur volum cinci din piesele jucate ale d-lui C. Rîuleț. Pentrucă teatrul acestui scriitor rezistă vremei. Caracterele prinse din vârtejul vieții poartă cu ele trăsăturile eternii umanități. E ceeace face să recitești fiecare piesă cu plăcere și interes.

Elegantul volum începe cu *„Cei mai de seamă“*. O piesă de mare actualitate. Culisele politice sunt arătate în toată amărăciunea lor. Două caractere puse față în față : a lui Razor și a lui Manovici. Unul cinstit, muncitor ,modest și plin de talent. Celalt : arivist, superficial, lipsit de suflet. având doar meritul să exploateze cu egoism feroce talentul celui dintâi. Și în felul acesta omul de merit trăește în umbră, ascuns, necunoscut de nimeni, în timpul când celălalt, pe umerii lui Răzor urcă treptele sociale cu drepturile omului mai de seamă. Una din acele drame dureroase în care laurii unora se obțin pe mormintele altora. In descrierea fiecărei scene, d. Rîuleț ni se relevează un mare cunoscător al sufletului și mediului omenesc.

A trebuit ca autorul să fie un subtil jurnalist, pentru ca analiza sa să constitue redarea cea mai emoționantă a unor realități dureroase și impresionante.

In *„Femei ciudate“*, dramaturgul Rîuleț ne relevează o altă latură a talentului său. Femeia curioasă, capricioasă, care cu patimă fuge de biciul bărbatului, pentru ca aceeaș patimă s'o împingă orbește spre acelaș om crud, pune cu ea problema foarte interesantă a femeii care crede necesară brutalitatea bărbatului protector. Alți scriitori ne-au redat tipul femeii revoltate, care lăsându-și căminul pleacă în căutarea altor orizonturi, refuzând să fie simple păpuși. D. Râuleț ne redă opusul acestui caracter : femeia care cere biciul pentrucă nu poate trăi fără el. In epoca tuturor emancipărilor aparențe, autorul pune fulgerător chestiunea femeii ce așteaptă biciul. Să vedem oare aici latura socială a problemei puse ? Sau d. Râuleț ne-a redat într'adevăr un caracter ciudat, așa cum sensibilitatea femenină ne oferă adeseaori, ceeace nu implică generalizarea.

„Cu perdelele lăsate“ aduce misterul unei drame fantastice. Realul se împreunează cu ocultul, personagiile se scurg între vis și realitate. In teatru, totul e permis. Dacă acțiunea e condusă cu meșteșug iar dialogul firesc se scurge interesant, autorului îi este îngăduit pentru realizarea operei sale dramatice de a face apel la mijloace oferite de lumea irealului.

„Pălăria“ este o comedie într'un act. Acțiunea se petrece în jurul unei intrigi din cele mai nostime. Cu vervă și deosebit talent, ne sunt redate tipurile mahalalei românești. Ulița târgului românesc oferă un câmp de observație imens. D. Rîuleț coboară cu spiritul său de analiză acolo unde pulsează viața celor cari trăesc între sat și oraș. Mahalagiul nu este decât omul care refuză să se recunoască dela țară și se pretinde orășean.

E un mediu cu un caracter aparte. Și trebue mult spirit pentru a prinde și reda cum se cuvine lumea celor dela mahala.

Un fel de teatru menit să amuze și pe care nemuritorul Caragiale ni l-a redat de atâtea ori. Recitând „Pălăria“ sau „Urechea mahalalei“ ai impresia că citești pagini din Caragiale. Dialogurile sunt atât de vii, figurile atât de bine prinse încât te întrebi cum se poate că acest mediu e atât de puțin cercetat de scriitorii noștri. D. Rîuleț ne redă personagiile d-sale, cu o artă plină de fineță.

Rar o analiză mai amănunțită și mai profundă a personagiilor. Gluma tipului de mahala cere o redare adequată. Să reușești a prinde personagiul mahalalei în gesturi, vorbe și atitudini, așa cum e el, plin de naturaleță, este o operă dificilă care implică cercetare. Și- mărturisim cu sinceritate : d. Rîuleț a reușit pe deplin. Scrânciob, Coltuc, Coana Marița sau Luxița — sunt personagii cari trăiesc. Recitând piesele dramaturgului Râuleț, găsești că dialogurile păstrează acelaș humor viu — personagiile trăesc viața lor specifică — încât nu e surprinzător succesul obținut cu ocazia reprezentării.

* * *

Deși diferitele piese ale d-lui C. Rîuleț sunt clasate de metoda didactică a diferite genuri, ceeace se degajează dela citirea lor este latura umană cu care autorul își concepe eroii.

Caragiale judecat dupe „Conu Leonida“ sau „Scrisoarea pierdută“, ar părea să fi fost omul cel mai vesel din lume. Cu toate acestea cine nu știe fondul pesimist al personalității nemuritorului dramaturg. In adâncul lui, zugrăvitorul de scene vesele avea înfățișări de tristeță.

D. C. Rîuleț nu este un temperament vesel. Fondul lui sufletesc este de un pesimism adeseaori negru. In versurile sale cântă nostalgii apuse, dureri ascunse, Sensibilitatea lui adâncă n'a rămas indiferentă față de mizeriile vieței.

In afară de comediile ce cuprind scenele mahalalei noastre ,eroii dramaturgului nostru sunt oameni cari suferă. E literatura dramatică a celor învinși. E drama care se petrece zilnic, a omului învins de mediu și de oameni.

Și într'o epocă în care moravurile au adus cu ele nevroza dragostei vulgare. d. Rîuleț ne prezintă oameni cari înțeleg prin dragoste partea cea mai ideală și mai nobilă din om, singurul lucru care-l ridică deasupra nimicurilor cotidiane. Și pentrucă suferința este apanajul celor aleși, personagiile din dramele d-lui Rîuleț termină biruiți, sacrificați intrigilor și răutății celorlalți.

S'ar părea că eroii d-lui Rîuleț sunt dinainte puși să dispară, uciși de societatea care nu iartă să fii altfel decât toți ceilalți. Ne amintim de o altă piesă a dramaturgului nostru *„Baia Domniței“*. Și aici oameni răpuși ca și în „Cei mai de seamă“ — după noi, cea mai bună lucrare a d-lui Rîuleț — de care ne ocupăm mai sus. Și cu toate acestea literatura dramatică a scriitorului nostru este individualistă prin excelență. *Răzor* în consolarea sa de o rară nobleță, aduce cu el ceva din eroii lui Brătescu-Voinești. Oameni sfărâmați de mediu. Dispar de pe arenă, ca și cum dispariția lor ar fi lucrul cel mai natural din lume. Ca *„Judecătorul“* din *„In lumea dreptății“*. Sunt caractere ca *Răzor* cari speră în chemarea lor de mai târziu deși acel târziu înalță pe alții. Firește, individualitatea acestor personagii nu e împinsă la gesturi simbolice cum se petrece în literatura lui Ibsen. Eroii dramaturgului nordic au adeseaori voința și puterea de a rupe cu trecutul, sdrobesc mediul și ies biruitori.

Acestă piesă nu e cuprinsă în mănunchiul strâns acum de editura „Casa Școalelor“.

Din contra, eroii d-lui Rîuleț nu luptă cu tendința de sfărâmare. Nu ies deasupra celorlalți învingători. Autorul își cunoaște țara și mediul. Știe că asemenea biruinți sunt doar simbolice. Iată de ce spuneam mai sus, că deși individualistă, literatura dramatică a scritorului nostru ne prezintă eroi meniți să dispară în lupta cu societatea. Incontestabil, perseverența cu care d. Rîuleț slujește teatrul nostru, au făcut din d-sa, unul din fruntașii dramaturgiei românești. La baza activității d-sale teatrale d. Rîuleț pune sinceritatea, crezul în misiunea aducatoare a scenei. Faptul că editura „Casa Școalelor“ a strâns opera principală a autorului dovedește că din când în când piesele alese vor revedea lumina rampei. Pentrucă latura umană cuprinsă în caracterele zugrăvite, rămâne eternă ca și umanitatea însăși. Și marele merit al unei lucrări dramatice este să poată fi veșnic actuală.

C. MARCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Au apărut: în editura „Cartea Românească“.

Biblioteca „Minerva“ No. 1. „Duduia Margareta“, ediția V-a de Mihail Sadoveanu. Prețul Lei 9.

„Carmen Saeculare“, poem istoric în două părți de D. Anghel și St. O. Iosif. Prețul Lei 18.

„Aduse din condei“ de Ioan Manu, societar al Teatrului Național. Prețul Lei 60.

„Ulița copilăriei“ de Ionel Teodoreanu. Prețul Lei 60.

Poetul Ioan Georgescu, va scoate în curând într'una din marile edituri bucureștene, primul său volum de versuri intitulat : *„Metaniile gândului“*.

In toamna aceasta va apare volumul de poezii *Trofee de aur*, datorit poetului Gabriel Drăgan, din cari unele au fost publicate prin revistele : *Freamătul*, *Floarea Soarelui* și *Viața literară*.

Tot Gabriel Drăgan va ma tipări în cursul acestui an : *Aspectele poeziei contemporane*, studii de orientare critică.

plastica

ALBUMUL JIQUIDI

Pictorul *Aurel C. Jiquidi* ne prezintă un frumos album, inspirat de „Scrisoarea pierdută" a nemuritorului nostru Caragiale.

In cele zece file de respectabile dimensiuni ale caetului său d-nul Jiquide face să se perinde popularii eroi ai comediei cari reușind să sintetizeze moravuri dintr'un recent trecut, n'au încetat nici astăzi să delecteze publicul românesc prin eternul fond omenesc conturat în linii de șarjă, al personagiilor schițate de verva marelui autor.

E remarcabilă realizarea d-lui Jiquidi în domeniul graficei cu atât mai mult cu cât încercările de până acum de a ilustra operile marilor noștri scriitori deosebește și întărește nevoia de a-i completa prin imaginație grafică.

Personagiile arhicunoscute, începând cu Ghiță Pristanda și sfârșind cu „teribilul" și totuși „docilul" Cațavencu, au găsit în creionul d-lui Jiquidi pe adevăratul lor interpret. S'ar putea spune că însăși operile lui Caragiale sunt predilecția talentului și creionului d-sale, care a știut să acorde veridicul cu umorul, păstrând elementele epocii și realizând din alb și negru excelentele și neîntrecutele scene ale „Scrisorii pierdute".

Scena scrisorii, Zoițica și Tipătescu, apoi scena dintre Farfuridi și Brânzovenescu sunt subliniate de îndemânarea așezării în cadru ,cu multă adresă, echilibrând massele de lumină și umbră și conturând cu ele elementele principale.

Se statornicește, în desemnele d-lui Jiquidi, valorile de negru și alb într'un ritm de comic care isbește. Expresia personagiilor a știut s'o caracterizeze și s'o acorde grafic cu conflictul și psihologia piesei, și uneori existența acestui fapt ne indică pe d. Jiquidi ca unul din cei mai buni — dacă nu primul — dintre interpreții lui Caragiale. D-sa traduce cu nerv și imprimă linia cât și valorile deosebite în spiritul fiecărei scene, în spiritul fiecărui personagiu. Câțiva din actorii noștri s'au găsit fericit însemnați, în ipostaza acestei comedii geniale. Cele trei scene dela sfârșit, principale prin esența lor, adaogă la valoroasa lucrare a d-lui Jiquidi perfecta armonie psihologică dintre faptul scenic și cel imaginat de d-sa.

Intrunirea și *Bătaia* sunt două momente inegale atât psihologic cât și grafic. D. Jiquidi ne mărturisește în aceste desene cât de bine a înțeles liniștea și tumultul, caracterizând pe una a deosebit de cealaltă, cumpănind umbra și lumina în sala în care taberile adverse ascultă într'o liniște relativă discursul lui Cațavencu, ne arată vacarmul, dezordinea, încăerarea partizanilor prin lumini și umbre eșite spontan, prin atitudinile de revoltă și în atmosfera aceea încălzită de strigăte și sgomot. Momentele prinse de creionul abil al desenatorului s'au întrunit în cea din urmă filă, ca să ne dea „manifestația" ca o încheere interesantă în distribuția petelor de alb și negru.

Albumul d-lui Jiquidi putem să spunem, are o unitate și ne dă multă încredere pentru mai târziu. Valoarea acestor litografii, în afară de calitatea lor tehnică, ne dă nădejdea continuității și sperăm că sacrificiul făcut de d-sa prin editarea unui număr redus a acestor exemplare, va fi o chezășie promițătoare pentru lucruri mai mari și tot atât de importante.

ION SANDU

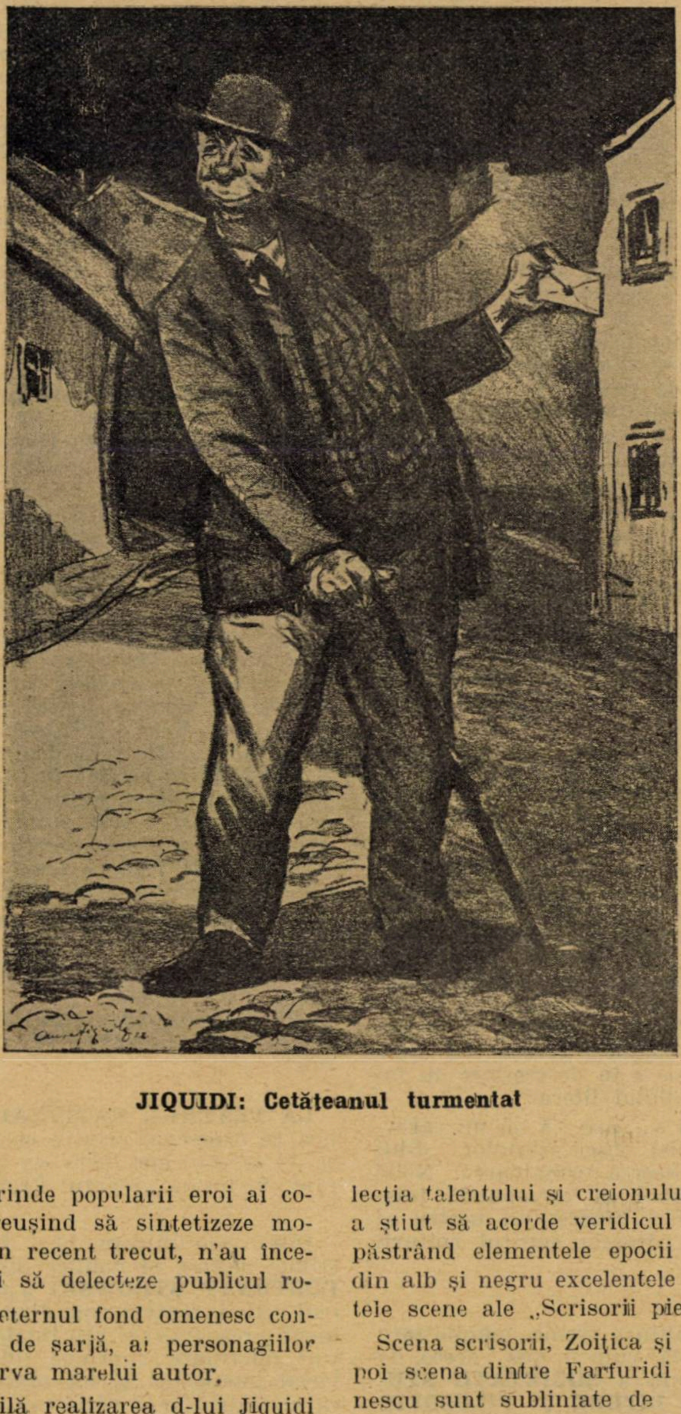

JIQUIDI: Cetățeanul turmentat

gazetaria

așa și-așa...

ASTRA DOBROGEANĂ apare la Constanța ca „buletin oficial al asociației pentru cultura poporului român".

Am văzut două numere ale acestui buletin și găsim că răspund întru totul programului pe care și l-a fixat și rostului, pe care conducerea Astrei l-a determinat: revistă culturală, educativă pentru unificarea sufletului românesc. Atât la determinarea apariției revistei, cât și la desfășurarea muncei de propagandă au avut un rol de seamă d-nii general I. Vlădescu, prof. Ion Georgescu, prof. Negulescu, Filip Aurel, etc.

Scrisă în grai simplu, Astra Dobrogeană e bine venită și dorim conducătorilor ei sârguință continuă și egală însuflețirii inițiale.

Am primit și îmbrățișat cu căldură frumoasa revistă **„VATRA"**, tipăritură pentru popor", îngrijită de Făgețel, Dongorozi și Calotescu-Neicu dela Craiova. Se depune la acea revistă, neșovăitoare muncă de răspândirea cunoștințelor în popor. Remarcăm în deosebi priceperea tehnică a d-lui Făgețel și metoda d-lui Dongorozi așa de corespunzătoare țelului revistei.

Dăm atenție specială cântecelor din popor adunate din toate regiunile țării și care vor forma desigur o foarte interesantă colecție de folklor.

ORIZONTURI NOUI se intitulează cea mai nouă revistă, care a apărut în București

D-nii Petre Cazacu, Traian Popp, P. Vizirescu se anunță ca redactori, ai tinerii reviste, căreia îi deschide drumul Octavian Goga, cu îndemnul: „Păstrați lumina". Așteptăm făgăduiala anunțată, ca d. Vizirescu să publice o serie de articole în chestiunea „generației" și să aducă o formulă, care să împace și idealul estetic și politic și religios. Făgăduim să ne ocupăm și noi de acea formulă și până atunci dorim tinerei reviste drum bun și totdeauna entuziasm tineresc.

Ne pare rău că nu putem traduce în întregime mesajul adresat de d. Otto H. Kohn **TINERIMEI CONTIMPORANE**, mesaj publicat în ziarul francez Comoedia.

D Kohn este un mare financiar american, care și-a arătat în repetate rânduri simpatia pentru unele instituții culturale franceze. Vom rezuma însă, cât mai strâns recomandările pe care d. Kohn le face tinerimii:

1) Alungați din vocabularul vostru cuvântul „superficial".

2) Amintiți-vă că cel mai folositor lucru este buna reputație.

3) Gândiți.

4) Lăsați-vă din când în când călăuziți de imaginație.

5) Să fiți pregătiți totdeauna, dar să știți să așteptați.

6) Dacă vreți să răsbateți, scuturați-vă de invidie.

7) Munciți dârz, să nu fiți lucrătorii „celor opt ore de muncă".

8) Interesați-vă de viața publică.

9) Tratați pe oameni cu încredere, căci intențiile rele nu pot rezista sincerității.

10) Dacă nu luați partea voastră de răspundere și nu vă îndepliniți datoriile corespunzătoare succesului pe care-l râvniți, sunteți elemente dăunătoare din punct de vedere civic.

(Nu fără sinceră intenție am așezat această notiță lângă aceea, în care am scris despre revista unor tineri).

X

„TRANSILVANIA", vechea „Transilvania" (e în al 60-lea an) se ține în ritmul vremii. Apare fără întârzieri. A apărut și numărul pe Iunie și cuprinde pe lângă literatură bună, studii istorice și interesante notițe despre cărți și reviste. Apreciem sârguința d-lui Horia Petra-Petrescu, neobosit în a aduna material. In numărul din urmă, sunt trei remarcabile poezii ale d-lui Iustin Ilieșu. Cităm din „Cântec de chitară":

„Am venit și 'n astă seară
„S'adun aurul din stele
„Să 'nșir salbă de mărgele
„In acorduri de chitară.
„M'a chemat privighetoarea,
„Cerul varsă din potire
„Rouă caldă peste fire —
„Scutură salcâmii floarea.

. . . .

In acelaș număr, o schiță de Ion Agârbiceanu, scrisă cu prospețimea de stil așa de propriu, și o însemnare „Alarma" a lui Al. Ciura. Insemnări de acestea ne-ar plăcea să citim cât mai multe, căci sunt nu numai documente din vremea liberării Ardealului, dar sunt contribuțiuni foarte importante istorice asupra stărilor sufletești ale populației. Și d. Ciura e un excelent povestitor, știind să folosească amănuntul într'o notă sobră și literară.

Foarte juste observații face studiosul publicist d. Apostol Culea în *„Revista generală a învățământului"* asupra **„LITERATURII PENTRU COPII"**.

Spune d. Culea, că „literatura noastră infantilă e dominată încă de patriotismul real al poveștilor de vatră". „Literatura cultă nu s'a putut desface decât în parte de aceste comori de ficțiuni populare, care circulă mereu inoindu-se". Dar scriitorul, care urmărește cu pasiune literatura aceasta, paralel cu evoluția psihologiei copiilor, găsește, că „gustul de miraculos e în descreștere, în favoarea verosimilului literar".

Iar ceeace ni se pare, că dă un caracter cu totul just observațiunilor d-lui Culea, este încheerea următoare: „Noile lucrări vor trebui să corespundă intereselor copiilor și tineretului nostru și să respecte în deosebi spiritul culturii naționale".

N'a fost în ultima vreme, manifestare mai emoționantă, cum a fost aceea de Duminica trecută a **SOCIETAȚII STUDENȚILOR IN LITERE ȘI FILOSOFIE DIN BUCUREȘTI** comemorând pe Eminescu.

La 15 Iunie, s'au împlinit 40 de ani, de când a murit uriașul poet român. Și Duminică 16 Iunie, studenții în litere și filosofie au organizat un parastas și apoi s'au dus la mormântul dela cimitirul Bellu.

Nu se poate faptă studențească mai demnă. Nu se poate manifestare tinerească mai doveditoare de pietate și înțelegere a datoriei culturale.

Sub titlul **„SPECIFICUL NAȚIONAL"**, Cezar Petrescu scrie următoarele:

„Până acum, specificul național era confundat cu utilizarea noțiunilor de patrie, cu pitorescul exterior, cu scopul și tendința operei, cu folcklorul și cu istoria, cu retorica și cu pedagogia, cu orice în afară de expresia nesiluită a ceeace veacurile, amestecul sângelui și contribuția mediului înconjurător vor fi plantat adânc și tainic în structura noastră etnică".

Foarte justă caracterizare, dar care credem, că va provoca discuție în taberele școalelor literare, așa de adverse pe tema specificului național. Căci sunt unele, care au rămas la aceeaș idealizare a specificului național din a doua jumătate a veacului trecut, iar altele care combat pe motive de adaptare și angrenare în ritmul universal, necesitatea specificului național.

O DECLARAȚIE A LUI SORICU. Tânărul scriitor așa de vioi și de fecund informat, d. Romulus Dianu are în fiecare Duminică în „Rampa" convorbiri cu scriitorii.

Duminica trecută a vorbit cu Ion U. Soricu, care între altele, a spus și următoarele:

— *Trăim în plin Carageale. Vezi oameni cu avere, cari ar putea prea bine să se plimbe, să se distreze, să joace cărți. Oameni fără nervi prea mari, cari inexplicabil, se închină șefilor politici. Politica a distrus pasiunea de frumos și omenie. Vorba prietenului meu Em. Sânt Ion: „Câte familii, atâtea partide". A fost Nottara pe aici, în turneu (N.R. la Sibiu). Cu mare greutate am pregătit marelui artist o sală plină. Bieții ofițeri au alergat în toate părțile. Reavoință. Apoi a venit Puiu Iancovescu. Ofițerii erau în manevre. Sala a rămas goală.*

Unde mai e frumosul spirit ardelenesc?

St. O. Iosif, săracu, în zilele lui din urmă zicea mereu:

— *Să ne întoarcem în Ardeal, să ne facem popi, dascăli, sau primari în sate".*

LA TEATRUL NAȚIONAL, în stagiunea ce urmează, printre cele dintâi piese, ce se vor reprezenta, va fi piesa d-lui prof. N. Iorga, „Sfântul Francisc".

Intr'o comunicare, la Academia de științe morale și politice din Paris, d. **FORTUNAT STROWSKI** a arătat, că teatrul actual, teatrul nou, disprețuit de oamenii prea gravi și rău înțeles de cei puțini informați, cuprinde tot atâta material interesant și tot atâta psihologie ca și teatrul mai vechi și căruia i s'a zis teatru complet, al lui Augier și Dumas.

Teatrul nou răspunde nevoiei omului modern de a se cunoaște și a se înțelege.

B. C.

literara

o seama de cuvinte

Doi critici discutau despre o artistă care dubla rolul „Damei cu camelii“.

— De ce i s'o fi încredințat rolul acesta? N'are talent!..

— Aşa e, dar e foarte bine în actul V, în scena ofticei, când tuşeşte şi nu e rău de loc din punct de vedere fizic!..

— Din punct de vedere FTIZIC, vrei să spui!..

♣

D-na de Staël ducându-se să se spovedească, duhovnicul îi ordonă să spună toate păcatele pe cari le-a făcut.

Duhovnicul, era însă curios să afle cine e d-na aceasta cu o viață atât de agitată şi de aceea o întrebă cum se numeşte.

— Părinte, răspunse d-na de Staël, mi-ai poruncit să-ți spun toate păcatele şi nu am ezitat. Mă întrebi acum care e numele meu. Nu ți'l pot spune, fiindcă numele meu nu e un păcat.

♣

Lamartine, la bătrânețe, era foarte puțin îngrijit la îmbrăcăminte şi redingota lui strâmtă şi elegantă de odinioară, era acum veche şi pătată.

La o şedință a Academiei, un coleg răutăcios, exclamă la apariția lui Lamartine, gârbovit şi murdar: „Priviți pe Lamartine, amantul Elvirei!“

Lamartine fără să se turbure, îi răspunse:

— Şi după moartea mea, se va spune că sunt amantul Elvirei. D-ta eşti tânăr şi frumos, cu toate astea, nimeni nu spune că ai fi amantul vreunei femei!

♣

Cardinalul Fesch, trăia foarte retras în palatul său din Mont-Blanc şi obicinuia, odată pe an să invite la masă cu mare ceremonial, 40 dintre cei mai de seamă oameni politici ai timpului, ale căror adrese le lua din „Almanahul imperial“.

La una din aceste mese, deşi ora era înaintată, nu veniseră decât 39 invitați. Cineva îndrăzni să întrebe:

— Mai aşteptați pe cineva?

— Da, un respectabil senator!

Peste o jumătate de ceas „respectabilul senator“ nu sosise încă.

Cardinalul, fu întrebat din nou:

— Eminență, „respectabilul senator“ e poate bolnav?

— Nu, mi ar fi comunicat!

— Dar cine e acest senator?

— Contele de Laville-Lerma!

— Da?!.... N'o să poată veni!

— De ce?

— Fiindcă a murit de mai bine de şase luni!

♣

D-na de Laval, celebră prin frumusețea şi cochetăria ei, uitându-se odată în oglindă spuse fiicei sale:

— Scumpa mea fată, ce ai da tu ca să fii frumoasă ca mine?

— Tot atât mamă, cât ai da tu, ca să ai numai vârsta mea!

bazar

„GRADINARUL SAHAREI“ A MURIT

D. Duright Braman, unul din cei mai de seamă financiari ai Newyorkului, care făcuse acum câteva luni proectul grandios de a transforma Sahara într'o vastă... grădină tropicală, a murit pe neaşteptate Marțea trecută. D. Braman, al cărui proect a provocat pretutindeni o imensă senzație, moare în vârstă de 69 de ani, după o scurtă boală, şi mai înainte de a-şi vedea realizat visul. Defunctul a avut o carieră dintre cele mai romantice fiind o personalitate financiară de primul ordin, şi având capitaluri imense învestite în societăți de energie electrică din statul Massachussetts şi în lucrări grandioase de irigație din sudul Californiei.

Financiarul Braman a dat mult de vorbit, în ultimul timp, odată cu lansarea proectului de irigare a deşertului Saharei. In acest scop sosise la Paris la 31 Aprilie venind din Algeria şi Tunnis unde studiase posibilitățile de realizare ale vastului său plan. Planul a şi fost pus la punct şi se afirmă că, începând din toamnă chiar, vor fi terminate primele lucrări aşa că apa să înceapă a fi drenată din mare în ținuturile deşertului. Proectul a fost adoptat de trei guverne; cel american, cel francez şi cel italian.

IN CE AN OMNIBUSUL CU CAI A DISPARUT DIN CIRCULAȚIE IN PARIS?

La 31 Mai 1910 expirase concesiunea serviciului omnibuselor şi tramvaielor Companiei generale de Omnibuse din Paris; cea mai mare parte a concesiunilor formând resortul Tramvaelor-Nord, şi concesiunea celor două linii Batislava-Gara Montarnasse şi Montparnasse-Etoile.

Din cauza acestui lucru, de mai mulți ani se începu studiul reorganizării transporturilor în comun la Paris şi în departamentul Senei.

Tracțiunea animală, acum nu mai corespundea nevoilor atât de intense ale circulației. Aceste trăsuri enorme şi incomode, sgomotoase şi greoaie, erau o sfidare a progresului şi trebuia deci să se schimbe cât mai repede posibil, de sus până jos, fondul acestei instituții care se întrupase în *Omnibusul* tras de doi cai; şi din această epocă începu instituirea tracțiunei mecanice, singura capabilă să servească într'un mod util nevoile circulației Parisului.

caricatura zilei

INIMA... BUNA

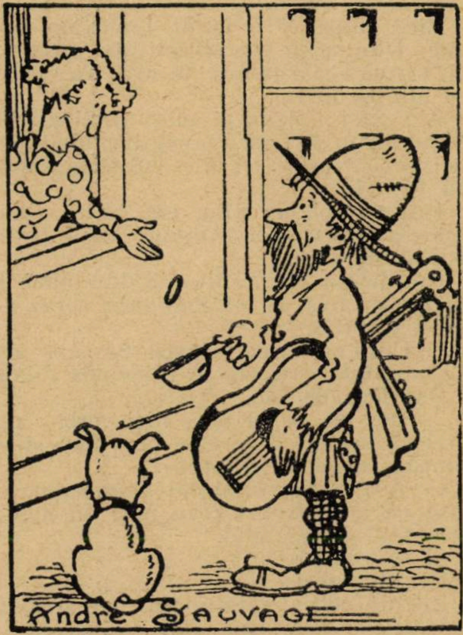

— (Către cerşetorul surd). Maestre,... iacă 20 bani, — ți-aşi fi dat bucuroasă, o hârtie de 20 de franci, dar n'ai fi auzit-o căzând....

(Candide)

INTALNIRE.... NEPRIMEJDIOASA...

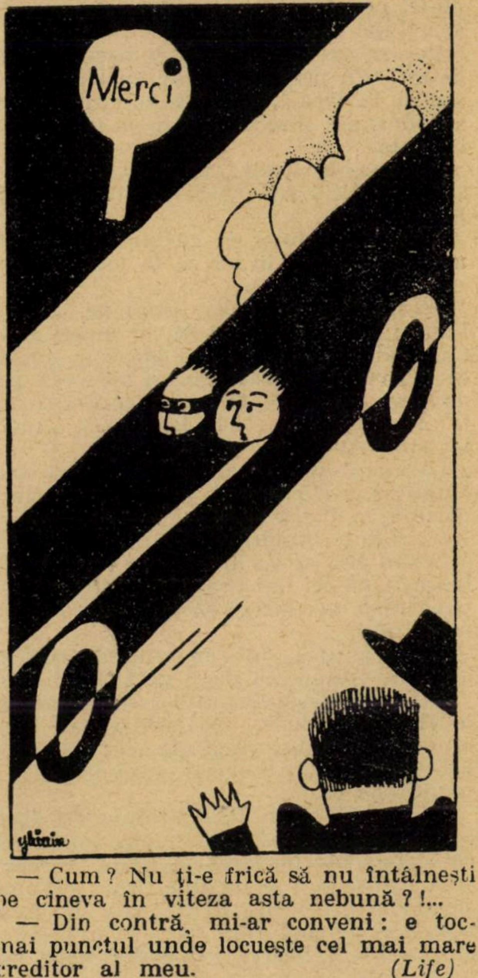

— Cum? Nu ți-e frică să nu întâlneşti pe cineva în viteza asta nebună?!...

— Din contră, mi-ar conveni: e tocmai punctul unde locueşte cel mai mare creditor al meu. *(Life)*

Pagini uitate

FLOAREA REGINEI

de NESTOR URECHIA

Cică după ce a făcut lumea în șase zile, Dumnezeu s'a odihnit în a șaptea zi. Ca să-i mai treacă de urît, s'a dus să se plimbe în rai.

Aci găsi fericire și pace deplină: leii se gudurau pe lângă căprioare, lupii stau de vorbă frățește cu oile, vulpile glumiau cu iepurii.

Intr'un colț un uliu, cât toate zilele, scărpina în cap, ca o mamă bună, pe un puișor de găină.

Dumnezeu era mulțumit. Intâlnind pe Adam și Eva, îi întrebă dacă aerul raiului le priia.

— Cum să nu ne priască, Stăpâne plin de bunătate, se grăbi să răspundă Adam.

Dar Eva, de colo:

—Da, da, ne priește, nici vorbă: numai că soarele dogorește prea tare și-mi înnegrește pielea trupului.

— Așa? zise, zâmbind Dumnezeu, ci, lasă că o să trimet ceva nori, să domolească arșița soarelui.

Și se îndepărtă.

Noaptea sosise.

Intr'un colț al raiului răsunau strigăte voioase, ca dela niște copii jucăuși. Apropiindu-se Domnul de acel loc, văzu o puzderie de stele, și mai mari și mai mici, cari însoțiseră pe Dumnezeu pe pământ și acum se jucau de-a vațascunsele.

Se ascundeau, unele într'un tufiș, unele sus pe un copac, altele în poala mamei Luna, care sta la o parte supraveghiându-le, pe când Luceafărul le căuta și fugea după ele.

Le era greu stelelor să se ascundă bine de tot, din pricina strălucirei lor, care le scotea la iveală, fără de voe. Și râdeau, sburdalnice, și se sbeguiau, ca fetele când ies dela școală.

Dumnezeu zărește, pe lângă Lună, o steluță stând sfiicioasă, strălucind cumpătat.

Dar tu, steluțo, de ce stai pe lângă mama ta Luna, în loc să te joci cu surorile tale?

— E tare sfiicioasă, Doamne, lămuri Luna; îi era teamă să nu te superi de atâta gălăgie... Ș'apoi îmi povestia un vis ce a avut: se făcea că nu mai era pui de stea, ci stea mare luminoasă și că într'o seară a plecat dela Răsărit și a mers tot spre Apus...

La auzul acestor vorbe, Dumnezeu stete gânditor o clipă, apoi, mângâind steluța părintește, îi zise:

— Steluțo, fiindcă ești cuminte, să știi că visul tău se va îndeplini: tu o să călăuzești pe cei trei Crai, cari, după hotărîrea mea vor merge să se închine fiului meu iubit.

Trecură apoi sute de sute de mii de ani, dar Dumnezeu nu-și uită făgăduiala.

Când se născu Domnul Isus, se arătă, la Răsăritul Iudeei, pe cer, o stea, cum nu se mai văzuse până atunci; era mare cât soarele și luminoasă, de te orbia când te uitai la ea.

Trei înțelepți ai Răsăritului, trei Crai puternici, când văzură steaua, înțeleseră că se născuse un împărat mare. Porniră spre Apus, să i se închine. Dar, minune, steaua strălucitoare îi călăuzia într'una, noaptea risipind raze cari prin lumina lor stingeau lucirea celorlalte stele, iar ziua licărind încă destul ca să le arate, fără greș, drumul.

Dar deodată steaua se opri. Craii, cercetând împrejurimile locului, descoperiră o peșteră, în care intrând găsiră pe pruncul Isus într'o iesle, se închinară lui și-i deteră aur, smirnă și tămâe.

Steaua prevestitoare a nașterei Mântuitorului își îndepliinse menirea dată de Dumnezeu. Stând țintă deasupra Betleemului, se gândea:

— Ce rost mai am eu acum? Pe cer nu mai pot sta, că s'a născut Mântuitorul Unde să mă aciuesc? Pe pământ? Da, poate n'ar fi rău.

Vorba e să-mi găsesc un colțișor după plac...

Plecă steaua, să-și afle locul de repaos. Călătoria numai ziua, iar noaptea se odihnia

Trecu peste nouăzeci și nouă de țări, văzu fel de fel de lighioane și tot soiul de oameni: galbeni, roșii, negri și albi.

Dar nici unul din ținuturile peste care trecea nu-i era pe plac, fiind locuit de oameni: aci un neam de oameni, care ținea în robie pe altul, dincolo mai multe neamuri, pentru gustul a doi împărați, se războiau și se măcelăriau fără milă. Nedreptăți și cruzimi, omoruri, jafuri, râuri de sânge, jale, groază, numai d'al de astea vedea steaua. Cum să se mai scoboare pe aceste locuri pline de oameni mai fioroși decât fiarele cele mai sălbatice.

Așa că biata stea rătăci mult, mult, de obosise și sbura alene și amărâtă pe spinarea vântului.

Intr'o dimineață sosi deasupra unor munți înnalți, cu coama îmbrăcată cu o iarbă scurtă, verde. Fruntea coastelor lor era presărată de stânci golașe, pe ale căror ace și vârfuri, ici și colo, se cățăra câte un brad semeț; mai jos, împresurând steiurile de piatră răsfirate, pădure de brazi trufași, în fund de tot fagi și anini, oglindindu-se în apele strânse din isvoare, care mai la deal săriau sglobii ca niște căprioare, din stâncă în bolovan, iar mai la vale susurau printre pietricele și pe nisip. Steaua se afla deasupra munților Bucegi... Era aci o liniște și o pace, cum nu întâlnise steaua nicăeri, în lunga ei rătăcire în jurul pământului.

Nici chiote sălbatice chemătoare la măceluri, nici bubuituri de armă, nici vaete, nici plânsete: o tăcere adâncă, nemărginită. Steaua nu stete mult pe gânduri.

— Aci mi-e locul de odihnă!

Și desfăcându-se în mii de steluțe, căzu, de se agăță de steiurile acoase și repezi depe coastele și plaiurile Bucegilor.

Fiecare steluță se făcu o floare albă, în chip de stea, moale ca lâna, care nu se vestejește niciodată: *Floarea Reginei.*

ZÂMBETELE PĂMÂNTULUI

Floarea: zâmbetul pământului, farmecul colorilor, isvorul mirezmelor, comoara formelor, leacul suferințelor, podoaba fecioarelor, dragostea poeților, mângâerea omului.

Nepoatei mele Steluța Urechia

Pământe, pământe, ce lut rece ai fi, dacă scoarța ta n'ar fi zmălțată cu flori, *zâmbetele* tale....

Giulgiului alb al iernii urmează läicerele verzi ale primăverii și apoi covoarele nesfârșit vărstate ale verii înflorite și ale toamnei ruginii: *sărbătoare de colori*, mângâerea a ochilor.

Dar ființa voastră, florilor, nu e numai trup, ci și suflet; sufletul vostru este mireazma ce răspândiți cu dărnicie: *beția de mirezme,* alinare a cugetelor.

Și iarăși cu făptura voastră sunteți comori de frumusețe, căci nu e pe lume minune mai mare decât cupa unei gințure, lacrămile unui mărgăritărel, zimții unei feregi, faldurile unei roze, ochișorii unei pojarniți, cruciulițele unei Crucea-Voinicului, potirul crinului, soarele mărgăritei, steaua unei Floarea-Reginei.

Și fiindcă în boiurile voastre stă atâta măreață frumusețe, atâta fermecătoare gingășie, voi sunteți podoabe, voi încunuNați fruntea triumfătorului și poetului, voi luminați cosița fecioarei, și, prin virtutea florii din glastra așezată la fereastră, căsuța omului muncitor zâmbește drăgălaș.

Voi grai nu aveți, dar grai dăruiți îndrăgostiților Firei, cari în cântecele lor preaslăvesc simțirile ale căror simboluri întrupați: nevinovăția feciorească, speranța mântuitoare, bunătatea divină, dragostea aprinsă.

Din potirele voastre, vânătoarele virgine, albinele, culeg mierea hrănitoare trupurilor și ceara făcliilor sfinte care prin arzătoarea lor lumină înalță spre cer rugi fierbinți și nepovestite laude către A-tot-Ziditorul.

Vii, voi sunteți farmec de colori, isvor de mirezme, vrajă de forme, belșug de podoabe, văpăi de simțiri.

Destulpinate, moarte, voi mai împliniți încă cea mai duioasă menire ce v'a hărăzit Domnul: lecuirea suferințelor trupești.

Floare, poemă îmbălsămată, nestemată a pământului, tu ești *Mângâierea Omului.*

NESTOR URECHIA

cărți redate în extrase

CUIRASATUL „FILANTROPIE”

de Albert Touchard

(continuare)

Lupta hotărâtoare reîncepuse, vârtejul de viață și de moarte ; pe măsură ce vasul înainta în bătaia vântului însă, furia sgomotoasă a lui și a mărei creștea într'un paroxism mereu depășit, glasul bătrânului marinar le domina fără sforțare aparentă, și oamenii de transmisiune auzeau :

— La dreapta treizeci. Toată la dreapta. Mașină două sute patruzeci învârtituri. Acum, părea că prin siguranța lui liniștită, provoacă marea sau că o pedepsește cu o insolență ușurătoare, cum o biciuia despotul !

Inturnat și evoluând spre a ține piept imensei forțe vii a unui univers de ape furioase, șarjându-l; nemaipomenită cutezanța a vaporului hărțuit fără de cruțare !.. ..

◆

Deschisei pleoapele contractate sub bura de ploaie care îmi cădea pe față ; înțepenite de frig mâinele tot mi se încleștau pe frânghia de oțel pe care o apucasei în lupta lor cu afundăturile și ridicările vasului, vertiginoase apeluri a prăpastiei de ape, sforțarea lor făcându-se mai ușoară, simții că se potolea și furtuna.

Vasul, aproape complect ridicat în bătaia vântului, rezemat cu o coastă de talaz, se legăna dar nu se mai smucea.

Auzeam acum glasul amiralului : senin și sigur de isbândă, el convingea după ce îmblânzise :

— La stânga, zece, mașină șasezeci învârtituri... Balenieră... Pregătiți destinderea.. Destindeți tot !...

Văzui barca, culeasă de spinarea unui val enorm, plecând ca o săgeată îndărătul vasului ; marea se făcea tot mai ușoară de mânuit și vântul se muiase ; plutitorul nu se strânsese, dar licărea intermitent pe când mă îndreptam spre plajă pentru a-l urmări cu privirea, mă isbii în casamată de Guilhem, care urca înspre podișcă ; el mă îmbrânci, recunoscându-mă apoi, întinse oare cum brațul înspre partea dindărăt a vasului și, făr să se oprească, îmi aruncă câte-va vorbe, pe care nu le înțelesei :

— Mai bine așa !... Sărmanul de el !.. Ar fi trăit rău, și a murit bine.

El arăta cu mâna un grup de mateloți înghemuiți împrejurul tunului pe care însfârșit isbutise să-l imobilizeze ; mă isbi o neîndemânare ciudată în felul lor de a fi ; mi se păru că cetesc pe fețile lor, expresia îndolenică, neliniștită, îngrozită care le împietrise trăsăturile feței atunci când au dat de Cangea Sângeroasă din câmpul de orez; în mijlocul lor, Traban inspecta tunul cu atenție, scotocea, mirosea, de ici colo, ca un câine niște urme ; el șopti câteva vorbe la urechea șefului tunar, care, neîntârziat interpelă pe unul din marinari :

— Ia spune-mi, tu, Dagorn, cum s'au petrecut lucrurile cu privire la locotenent .. Unde s'a aflat când l'ai văzut perind ?

Omul întinse brațul spre partea cercuită a tunului, care înaintează dinspre pavază, spre țărm :

— Aci, șefule, ca și când s'ar fi zis că voește singur singurel să treacă funia.

— Apoi ?

— Apoi, ne-a privit ca și când ar fi voit să ne comande... dar n'a comandat... atunci am primit trei cogemite talazuri pe dindărăt — marinarul făcu un gest înspre parapet — și nu s'a mai văzut nimic.

Traban mă zări atunci, dar privi aiurea, și nu către mine se adresă :

— Să înțepenești un tun, singur, singurel — Incercare eroică, nebunească, de necrezut !

Șeful, ținându-și într'o mână cascheta, scărpinându-și cu cealaltă suvițele sale cenușii încâlcite cu smocuri negre, examina intensiv echipamentul piesei, deodată îl simții apucându-mă cu mâna de braț și strângându-mi-l cu putere.

O ! priviți, Comisare, priviți !...

Urmării din ochi, degetele tremurătoare pipăind funiile și șuruburile, și atunci numai îmi dedui seamă despre ceeace ei observaseră numai decât : toate acestea erau intacte, nu era nimic sfărmat, nici chiar strâmbat, zăvorul era tras, iar țărușul său metalic fusese scos dela locul său și zăcea acolo, alături de cerc, țâțânele erau și ele deșurubate, scoase din matcă; era de o evidență sigură, intervenția unei voinți omenești liberase tunul

— Ei da, — comenta Traban clătinând capul — șuruburile aceste sunt neatinse ; și ele nu s'au slobozit de la sine, de oarece sunt ireversibile, mă înțelegeți, i-re-ver-sibile !

Iar bătrânul marinar adânc tulburat urma să repete, mașinal :

O ! Comisare.. priviți.... cine a făcut așa ceva ?

Ochii lui Traban se ațințeau asupra lor mai cu insistență, ca și când ar fi voit să împiedice o întrebare, o remarcă... Prea târziu.

Ce s'a întâmplat, exclamai eu — o încercare criminală.. un șantaj ?

Șeful tăcu, marinarii aplecară privirile ; pleoapele lui Traban bătură pentru a mă lămuri :

— Nu ! e alt ceva... Așteaptă...

Mă urcai iar pe podișcă, explorai neliniștit marea ca și când ași fi voit să-i smulg o taină jalnică... a ! surâsul din urmă, încântătorul și tăcutul surâs pe care îl avusese Bernier fiind alături de piesa lui... și veghiind asupra ei în mod vădit !

După cum se întâmplă în dimineața unei nopți furtunoase, cerul se limpezia repede ; printre norii mai puțini denși, mai puțini greoi, ca ușurați de lumini aurii, gonindu-i tot de la răsărit, se săpau luminișuri adânci de un verde șters unde se stingeau cele din urmă stele.

Marea tot mugea și sărea, dar furia ei era monotonă și liniștită oare cum ; paroxismul îi era în declin, tot mai dojenea și amenința, dar nu mai urla a moarte ; mă preumblam repezior pe podișcă, era frig : tifonul pricinuise o scădere a temperaturei de două zeci grade ; și această răcoreală aspră, întărta în spațiu, mirosul de Ocean, imens, sărat, iodat feroce, și a cărui violență nelimitată face perceptibil infinitul ; respiram cu o tulburare ciudată, acest aer atât de tînăr, atât de neprihănit, atât de tare, încât pătrunde în noi ca o viață nou născută.

Timp de o clipă, uitai tot ; mii de amintiri, regrete, fericiri apuse, comoțiuni pe cari sensibilitatea mea nu le putea deosebi, mă tulburau ; in ast-fel de momente se trăiește înzecit, deodată se făcea că mă aflu în Bretagne, pe când alergam pe ape într'o luntre cu un catart ; sunt pe acolo asemenea dimineți, de un albastru limpede, nefiresc, stors din toate nuanțele de albastru din lume, amestecate fără să se contopească ; acolo în zori, în față de Ouessant, în Froniveur....

Tresării, la capătul podișcăi, deasupra mea, amiralul se apleca deasupra mărei; crezui mai întâi că-mi vorbește ; el își împreunase mâinele în faţa gurei, glasul său ast-fel amplificat căpătă o sonoritate jalnică:

— Aţi găsit omul?

Silueta lui şi aceia a lui Guilhem având aceiaşi glugă şi la fel înclinate, suprapuneau în lumina născândă trăsăturile lor paralele ca două păsări cocoţate alături pe o cracă, în amurg; amândoi priveau înspre îndărătul cuirasatului acolo unde apăruse însfârşit baleniera, despicând anevoios apele; oamenii păreau istoviţi.

Echipajul se îndreptase spre plajă, privirile scotoceau penumbra, glasuri îşi răspundeau:

— Iţi spun că l'au atins, iacă-l văd, zău!

— Unde?

— In cameră, alături de patron, alături de Goff...

— Nu văd chiar nimic...

— Cum se poate! Ba şi mişcă.

Glasul amiralului răsună din nou, mai puternic, mai grăbit, cerea un răspuns; la adăpostul vasului, baleniera înainta cu greu.

— Aţi găsit omul?

Şi răspunsul sosi, modulaţia lui tărăgănată şi dureroasă avu un sunet deşert şi definitiv, chiar acel al imensităţii deşarte:

— Nu!... n'am văzut nimic.

Amiralul coborî cu greu de pe podişcă; fusese supraom un ceas, acum era iar un moşneag friguros şi sgrebulit; două lacrimi mari curgeau în şanţurile din josul obrajilor; el se închise în camera de veghe, în timp ce echipajul alerga pe punte pentru ca să urce baleniera.

Se cădea ca să iau măsurile privitoare la cele rămase pe urma defunctului; Traban mă însoţea, intrarăm împreună în camera sa.

Şi atunci de la prima vedere, mă isbi violent, tulburându-mă, ceia ce cu o oră mai devreme nu observasem.

Am intrat, odată, într'un birou în urma unui furt: sertarul gol şi fracturat; fereastra deschisă; puţin lucru, un furt.. şi îndeajuns, pentru ca să dea camerei înfăţişarea neobişnuită, buimacă, a locurilor unde s'a petrecut un act depăşind normele uzuale.. faţa criminală.

Ei bine, camera lui Bernier, avea acea faţă.

Traban, care, ca şi mine, inspecta cu atenţie locurile, se oprise; îi urmării privirea şi ceia ce văzui mă făcu să tremur: pe linoleum erau aruncate resturi... vreo treizeci, patruzeci, de ţigarete pe jumătate consumate; aprinse şi aruncate numai decât, de sigur, aşa precum poate să facă un om în pradă unui paroxism de nehotărâre, în clipa în care trebue luată o resoluţie grea, supraomenească.

Psichiatrul, rămânea însă nesimţitor, s'ar fi zis că prevăzuse demult tot; îl auzii numai şoptind de mai multe ori:

— Ei da... confirmare peremptorie a stigmatului Ludwiv,.. inegalitatea pupilară nu dă greş.

Incepurăm a ticlui pe apucate conţinutul garderoabelor şi al biroului cari erau în mare dezordine. Traban pusese mâna pe un teanc de scrisori împreunate printr'un elastic, şi cari împedecau prin volumul lor închiderea sertarului, el examină, distrat pachetul, apoi mai atent, şi şopti, ca şi când şi-ar fi vorbit lui singur.

— Importă să se pue aceasta într'un loc sigur.

La rândul meu aruncai asupra scrisorilor o privire grăbită, ele mi se părură de un grafism copilăresc şi greoi, aproape al unui analfabet; mă întorsei pentru a mânui broasca unui sertar, şi pentru a-i verifica închiderea.

Un talaz greoi de mare îmi îngheţă umărul, şi vântul rece îmi biciui obrazul; Traban deschise ferestruica şi o închidea numai decât; scrisorile nu se mai aflau în mâna lui.

— Ce-ai făcut?

Le-am pus într'un loc sigur.

Eşirăm, în dosul uşei sta un om tăcut, neclintit şi disperat; el aştepta acolo, neîndrăznind să intre, ca un câine pe pragul camerei unde i-a expirat stăpânul.

— Locotenentul meu, sărmanul meu locotenent!...

Colo sus, baleniera fusese urcată pe cuiere: cuirasatul cu pânza catartului mare destinsă, se urnea cu viteză mică, cârmea încetişor spre sud; fluerul şefului trimisese pe cei ce nu erau de serviciu la hamacuri, în aşteptarea pregătirilor de atac. Şi totuşi, oamenii nu se îndurau să părăsească puntea, ei priveau lumina plutitorului, care tot mai fâlfâia, foarte departe la orizont, apoi frunţile, ochii lor se ridicau spre podişcă.

Atunci, foarte simplu, foarte demn, — şi pentru aceasta, începui, în fundul inimei mele, să-l ert — Guilhem înţelese şi făcu ceeace aştepta echipagiul.

Deschise cartea pe care cârmaciul o adusese din camera sa, se descoperi şi cu glas limpede, puternic începu să cetească. Limpede, puternic îi era glasul, când însă ajunse la paragraful rugăciunei de seară: Să ne rugăm pentru prizonieri, pentru călători, pentru bolnavi, pentru muribunzi.... glasul i se frânse, trebui să tuşească pentru a-l intrema, a reîncepe versetul pe un ton mai sigur şi a sfârşi rugăciunea.

Prizonier, călător, bolnav, muribund.. copilul cu faţa neisprăvită, ce se putea isprăvi, cu surâs tăcut şi încântător, deapururi pecetluindu-i taina, fusese toate acestea...

Până în acea clipă când, în organismul viu pe care-l tulbura el, jocul firesc al reacţiunilor vitale, sancţionate prin această moarte voită, fardată în act de eroism, cu neîndemânare născocit, îl distruseră şi aruncaseră.

Ceva mai târziu goarnele chemară la pregătirea atacului; împotriva unui inamic mai puţin muşcător şi istovit de violenţa sa, cuirasatul urmă lupta şi o câştigă; odată mai mult, lumea se rezămislea în dimineaţa luminoasă; nori de un cenuşiu translucid şi fin, de un auriu mătăsos şi şters se împrăştiau pe cerul de un albastru spălat, descoperind ici şi colo adâncimi duioase de un verde palid şi pur, luminişuri nesfârşite de nădejde, nespuse făgăduinţi de eternitate...

Apoi soarele se ivi; marea de un albastru închis şi spumos, săpată de văi adânci cu coaste aurii cu luciu brutal, redeveni o privelişte splendidă şi vie unde moartea nu mai pătrunde. Beată de tinereţe şi de forţă stăpânitoare, ea se ridica îndrăgostită spre soare, el o mai atingea, ea îl stropea, cu o uşoară bură; săltând, resăltând nebuneşte spre cer, pe care îl îmbrăţişa la orizont cu un strigăt radios.

In mijlocul acestui sgomot curgător al vieţei eterne, răsuna glasul cârmaciului, şi el, nou şi limpede ca dimineaţa ceia.

— O lumină la douăsprezece sferturi spre stânga!

Colo, perdută în Ocean, se stingea pentru vecie o searbădă lumină; dar lumina salvatoare, străjerul portului nesperat, farul din Norway, strălucea la orizont. DIM.

— SFARŞIT —

Un Tratament complet pentru Piele
este întrebuinţarea unită a Cremei, a Pudrei şi a Săpunului Simon, care fixează tinereţea pe faţa femeilor.

CRÈME SIMON
PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLV Nr. 27
30 Iunie 1929
5 Lei

ASOCIATI CENTRAL
CEL·MAI·MA CITIT

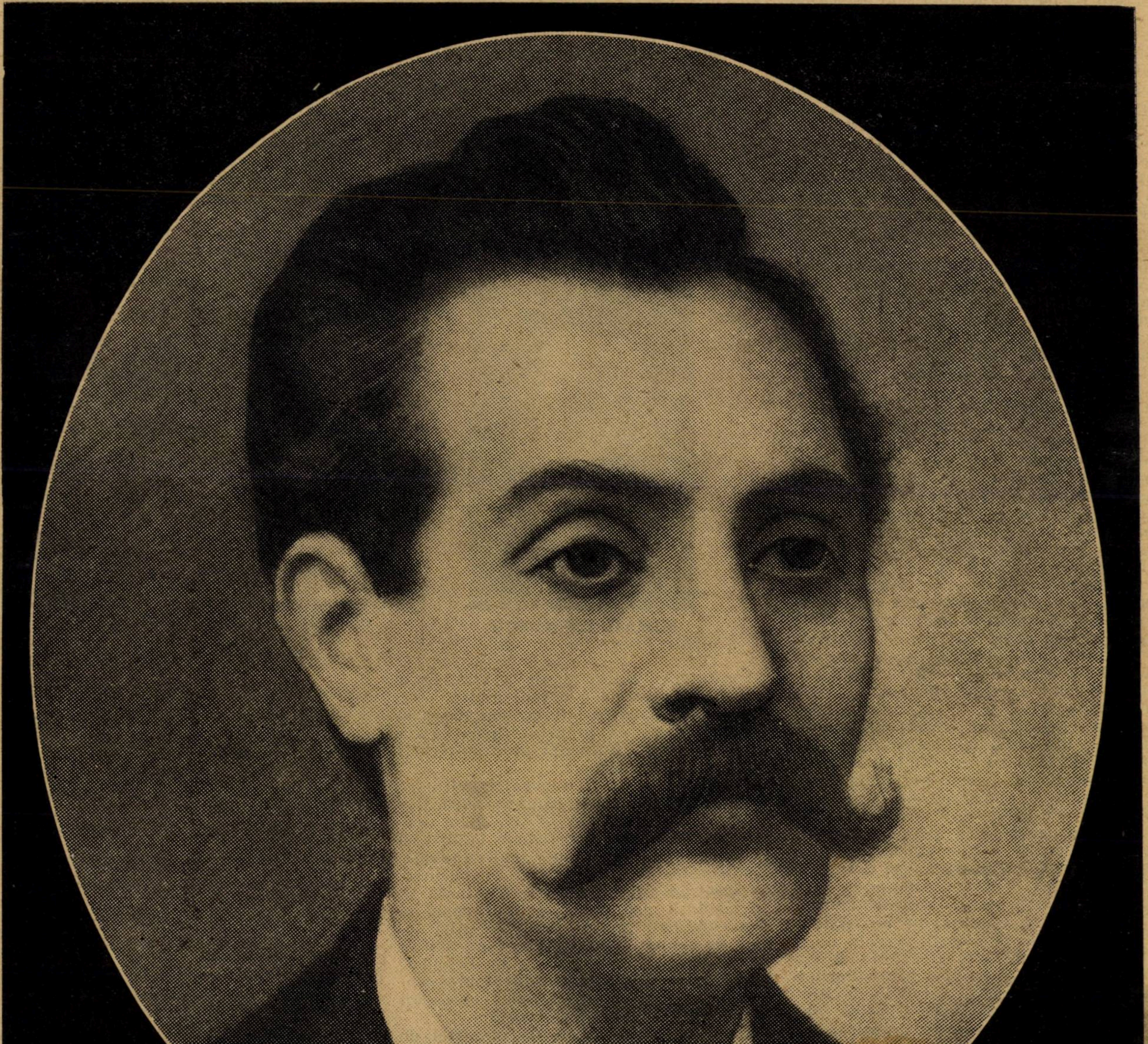

MIHAIL EMINESCU

Ctitorii

MIHAIL EMINESCU

de ION FOTI

După războï trăim într'o eră de sărbătoriri ale aniversărilor celebre.

Centenare, semi-centenare, bicentenare, tri, sau mai multe centenare dela moartea sau naşterea oamenilor mai de seamă sau dela datele evenimentelor mari. Ori ce am spune ne petrecem zilele într'o epocă eroică. Parcă frivolitatea, superficialitatea sau lipsa de interes ce arătau anumite clase înainte de războï s'au dus pentru totdeauna. Popoarele au devenit serioase, indivizii severi într'o perioadă când lupta pentru existenţă este înspăimântătoare, iar rivalităţile dintre popoare au devenit aproape sălbatice pe terenul economic şi, deci, pe cel politic.

Popoarele caută să reîmprospăteze în memoria tinerimei actele mari ale strămoşilor, evenimentele extraordinare şi evocarea personalităţilor de primul rang.

Mihail Eminescu n'a fost numai un mare poet, în cea mai pură şi în cea mai înaltă accepţie a cuvântului; n'a fost numai un visător, un cântăreţ fără seamăn, un *memor temporis acti*, un poet epic formidabil, un liric din cei mai mari ai lumii, dar a fost pentru noi şi un profet, un răscolitor de energii naţionale ca nimeni altul. Am avut şi alţi poeţi mari, cum a fost Grigore Alexandrescu, Vasile Alexandri, George Coşbuc, dar nici unul n''a stàrnit o furtună mai puternică, nici unul n'a fermecat inimile, n'a cucerit sufletele, n'a dat drumul fanteziei ca un nou ipogrif, ca Mihail Eminescu.

Toţi predecesorii săi au fost romantici. Şi el, ca poet, porneşte din leagănul romantic, dar în scrierile sale politice a pus în circulaţie două mari şi iresistibile idei — forţă: ridicarea păturei ţărăneşti şi unitatea naţională a tuturor românilor. El a considerat — şi cu drept cuvânt — acum cincizeci de ani, pătura ţărănească ca temelie a poporului român. Şi această pătură era atunci şi până în timpurile din urmă sub călcàiul unei opresiuni de clasă şi sub exploatarea cea mai neomenoasă. Ideea naţională, deşi vie, era însă de suprafaţă. Pornind dela Eminescu, Coşbuc, d-nul profesor Iorga şi toată generaţia dela 1890 şi 1916, au dus mai departe aceste concepţii, le-au desvoltat, le-au dat amploare şi le-au impus conştiinţei generale româneşti.

Acum, la 15 Iunie, — sunt 40 de ani de atunci — se stingea într'un ospiciu de alienaţi din Bucureşti, marele poet, a cărui stea mai târziu trebuie să fie cea mai luminoasă pe orizontul literilor române. A-l comemora, a-i reda în câteva trăsături generale caracteristica vieţei şi operei lui, este datoria noastră de azi.

I

S'a născut din părinţi moldoveni, cu oarecare stare materială. Din copilărie a dus o viaţă pribeagă. A studiat în gimnaziul din Cernăuţi; pe urmă îl găsim prin Transilvania. Nu s'a disciplinat nici odată. A căutat să fie independent, de o independenţă absolută. A dorit libertatea sălbaticului, departe de oameni, singur, în mijlocul naturii.

N'a cunoscut bine nici viaţa, nici oamenii, nu s'a cunoscut nici pe sine. In natura îşi oglindea eul, se vedea pe el cu durerile lui, cu patimele lui, cu visurile lui. Rar s'a întâmplat o înrudire mai mare între om şi artist. Inrâuririle de afară, deşi fugitive, par să fi fost la întâmplare şi complimentare în viaţa lui.

A iubit libertatea şi a sorbit cu voluptate darurile şi amărăciunile acestei zâne a visătorilor.

Din Cernăuţi a fugit, nu se ştie cum, cu o trupă ambulantă de actori. Pe atunci se amorezează de o artistă pribeagă, din epoca aceea de rătăcire datează romanul său publicat postum: „Geniu pustiu", şi o serie din primele sale poezii publicate prin „Familia". Aici e întreaga lui adolescenţă: o fantazie morbidă, o sete nepotolită de a căuta patimele, o necesitate cotropitoare, de a visa, de a şti, de a scrie, de a deveni artist.

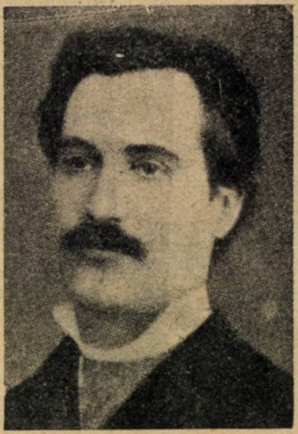

MIHAIL EMINESCU
(După o fotografie din 1879—1880)

Cetirile trebue să-l fi influenţat foarte mult. Credem că în primii paşi ce i-a făcut în viaţă, influenţa anumitor cărţi a fost dezastroasă.

Cu suflet de foc, cu porniri vulcanice şi bolnave nu putea rămâne nepăsător la citirea lui *Wilhelm Meister* a lui Goethe, sau meditând doctrinele budiste şi scrierile lui Schopenhauer mai cu seamă.

Libertatea relativă de care s'a bucurat, — lăsat în voia soartei, — l'a făcut să se conducă aşa cum l'a tăiat capul şi aşa cum l'au împins pornirile. Aici sufler de trupă, dincole servitor într'un grajd cetind în gura mare pe Schiller; aceasta i-a fost viaţa, seducătoare pentru cei ce n'o cunosc, teribilă pentru cei ce i-au băut chinuitoru-i venin.

Când a atins vârsta de douăzeci de ani, era mai astâmpărat; îl vedem mai potolit. Despre viaţa lui trecută nici nu vrea să ştie ori să-şi aducă aminte, îi era groază: suferinţele trecute îl biciuiau însăşi unii prieteni nu-i zgândăreau rana încă sângerată.

„Era pe atunci un tânăr oacheş, cu faţa rasă şi curată peste tot, cu un „clăbăţ" bănăţean peste pletele negre, cu ochi mărunţi şi visători, cu un zâmbet oarecum batjocoritor pe buze [1]).

Acum studia la Viena. Făcuse şi câteva cunoştinţe în capitala Austriei. Intrase în lumea teatrelor, împrietenit cu artişti şi artiste de faimă, iubit de toţi pentru inteligenţa sclipitoare, pentru cunoştinţele sale vaste în domeniul artei şi al filozofiei.

Trăia retras. Se întâlnea rar cu prietenii. Se închidea în camera lui fumând şi bând cafele zile dearândul. In această atmosferă înăbuşitoare, într'o dezordine crescândă a lucrurilor din casă, uitând lumea şi uitându-se pe sine, citea şi scria. Mai ales citea. L-au urmărit ca nişte fantazme din alte lumi cuvintele lui Goethe: „să te pătrunzi de toată ştiinţa şi de toată cultura veacului tău".

Femeia l'a preocupat foarte mult, fără să fi avut cândva vreo legătură mai trainică cu vreuna. S'a chinuit să iubească femeia şi s'a muncit să trăiască mai bine, dar n'a avut parte nici de dragoste, nici de trai bun.

A fost un desmoştenit al soartei. L-au înţeles foarte puţini în adevărata lui valoare cât timp a fost în viaţă; dar înţeles şi admirat mai târziu ca artist, omul a rămas o enigmă şi s'a transformat într'o legendă viaţa lui furtunoasă şi nefericită.

Ducea o viaţă de stoic. Tăcut, expansiv câte odată, mândru, conştient şi fantastic, aceasta era seria stărilor sufleteşti la dânsul.

Din timpul şederii sale la Viena începe adevărata sa activitate literară. Acolo şi-a făurit el lumea de vise şi de idealuri, de zâne şi de Feţi Frumoşi, în care era să vrăjească un neam, acolo a creiat el acel:

„Ideal pierdut în noaptea unei lumi
[ce nu mai este,
Lume ce gândia în basme şi vorbea
[în poezii"...

II

Suferea prin felul de a fi de tot ce-l înconjura, suferea că trupu-i bolnav, era ros de viermele nemilos al îndoelii şi al durerei fizice.

Viaţa lui s'a stins ca o candelă, arzând conţinutul său, flacăra existenţei sale pas cu pas, clipă cu clipă. A străfulgerat, consumându-se pe sine.

Biciuit de boală, ducând viaţa grea a robilor intelectuali, „veşnic bolnav la pungă şi veşnic bolnav la inimă", după o expresie a lui, s'a gândit să-şi curme firul existenţei, să se piardă în liniştea de veci a neantului, în tăcerea de veci, în împietrirea de veci, în adormirea complectă a tot ce-i om în lăcaşul eterizării simţurilor şi a gândurilor, în Nirvana.... Ar fi vrut să se stingă în infinit, ca un fulger ce străbate bolta întunecată a cerului.

Sufletu-i era o harpă eoleană; toate lacrimele vărsate, toate nedreptăţile săvârşite îi zdrobeau inima şi tânjia mereu. Scotea strigăte de disperare, de ură, de blesteme, împotriva oamenilor şi Dumnezeirii.

Pe urmă se liniştea: era melancolic,

---

[1]) Eminescu — omul — de Ion Slavici.

duios, resignat ca iarăși să isbucnească și în paroxismul patimei și al durerii să arunce în fața lumii — în cuvinte de foc — nepotolita-i desamăgire, clocotitoarea-i ciudă :

„Virtutea e o nerozie, geniul e o nefericire".

Dela profeți încoace, rar, a asvârlit un poet mare împotriva semenilor săi și a idolilor falși cuvinte mai fulgerătoare, mai grozave, mai sfâșietoare.

Aci teribil ca un Isaia —o furtună care dărâma totul,—aci resemnat ca o mamă înălbită în suferințe.

Nu plânge durerea altora, se plânge pe sine, își revarsă chinurile, dorurile în versuri de o frumusețe nespusă. Când se tângue, când se revoltă ; aci revine, aci blestemă, aci iartă. Nicăeri nu s'a descris mai bine ca în aceste versuri :

„Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i,
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
[apele mării
De-a meu propriu vis mistuit mă vaet,
Pe-al meu propriu rug mă topesc
[în flăcări"

Dar harpa dumnezeiască a sufletului n'a mai putut să reziste când a venit vijelia, când germenul furtunii ce-l purta în vine din naștere s'a prefăcut în viscol.

„Se plimba, poate gânditor, ca întotdeauna, după o zi de muncă abrutizantă.

Visător, cu pasul agale, cu privirea dusă și vagă, cu gândul rătăcitor și tulbure, își șoptea :

„Unde-s șirurile clare din viață
[să le spun !"

Se gândi că mâine a fi ca și azi ; cu aceiași monotonie omorîtoare, cu aceiași zădărnicie.

Nu-l lega nimic de pământ, se simțea străin printre oameni. O, de l-ar fi iubit o ființă în clipa aceia ! Însă, dânsul era un pribeag, un înstrăinat. Nu mai găsea nimic ademenitor în fața lui : Zâna fermecătoare a speranțelor lui murise de mult. Viitorul i se arăta învăluit în zăbranic negru, viața și oamenii.

L-a încercat dorul să iubească, dar îndurase prea mult și suferea încă din pricina firii lui și din cauza lumii. Atunci a isbucnit ura, blestemul, a holbat ochii, s'a cutremurat întreg, privirea i-a devenit tăioasă și tulbure, vijelie internă îl năpădise, îl copleșise. A început să țipe, să înfrunte tot : harfa nu mai rezistase : „Organele erau sfărâmate și maestrul era nebun".

III

Nici un poet nu și-a închipuit aleasa inimei lui (femeea în genere în tot ce are ea mai nobil, mai frumos și mai fermecător), mai frumoasă și mai curată ; i-a adresat cuvintele cele mai dulci, a comparat-o ca „floarea de cireș", a plimbat-o printre salcâmii în floare, a transportat-o sub teii desfrunziți, prin codrii bătuți de lună, pe la isvoarele ce murmură în liniște sub vraja unui duh bun; ca o zână din povești luând-o de braț, rătăcea cu dânsa prin cele mai atrăgătoare și mai dragi situri, îndrăgostiți, nebuni unul de altul, mână în mână, gură în gură, în cea mai deplină și mai ideală fericire.

Așa își închipuesc viața toți tinerii ; Eminescu e poetul adolescenței și al primei junii, este poetul sufletelor curate, cari bat la poarta vieții, a inimilor neîntinate, încă de valurile spumegânde și noroioase ale existenței.

E îngerul de pază al fecioarelor visătoare și este el zeul protector al boemilor năpăstuiți.

Totuși siluetele lui te farmecă, gesturile cavalerilor te înalță : e viață redată așa cum trebue să fie, așa cum o visăm cu toții în anumite clipe de uitare de sine și de mărinimie lăuntrică.... Atunci n'avem nevoe de psihologie, nu ne interesează că a fost nedrept cu o generație care a făcut ce a putut și cum a putut ; nu ne pasă de doctrina lui filosofică ce este discutabilă, atunci admirăm numai pe artist

Omul dispare dindărătul acestuia. Nu cercetăm că este falșă concepțiunea lui asupra vieții, că fericirea este o nălucă pentru toți, că în străduințele condamnabile, în aparență, există un fond de esență care le face scuzabile : afirmarea individului și continuarea existeței.

Toți luptăm ca să învingem — de modul cum alegem mijloacele, mărturisim valoarea sau importanța personalității noastre ; — lupta e grea pentru toți, victoria este nesigură, dar speranțele de victorie finală, imense. Tocmai în această sforțare continuă, în această bătălie ce nu cruță pe nimeni, stă rostul existenței la majoritatea dintre oameni; prin această străduință veșnică se oțelesc energiile și se afirmă individualitățile. Mișcarea și lupta e viață ; lipsă de voință, capitularea, e lașitate, e prăbușire, e dezagregare ; iar universul este energetic în acțiune și noi o manifestare a acestei energii cosmice. In această prefacere, în această evoluțiune perpetuă a lucrurilor, în această nemărginită isbucnire a unei forțe nevăzute ce rezidă în noi și peste tot, în confundarea totului cu infimul și a rolului individual în mișcarea universală, în aceasta rezidă necesitatea morală, mângâierea și rostul vieții noastre....

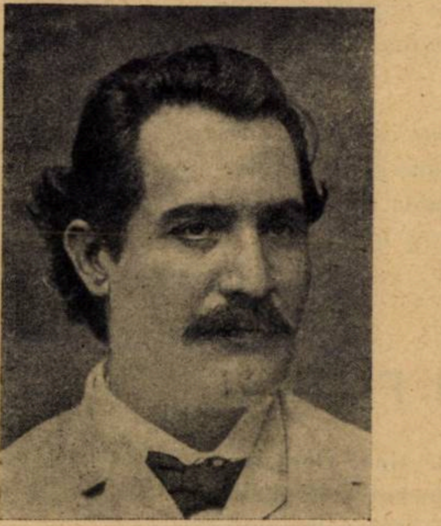

MIHAIL EMINESCU
(După o fotografie din 1884—-885)

Dar în cercul mai restrâns al manifestării sale artistice, în erotică, în poeziile sale de cugetare, în epica sa, fantazia lui Eminescu a străbătut regiuni de-o frumusețe nebănuită până la dânsul. A căutat tot ce-i mai simbolic și mai expresiv în limbă, ca să exprime mistuitorul și obsedantul său dor de a iubi, gândul său de a nu fi, de a fi mai bun, mai nobil. Nimeni la noi, înainte de el, n'a studiat cu mai multă sârguință literatura populară, cronicarii și scriitorii noștri mai vechi.

In închipuirea sa înfierbântată, cuvintele au primit o coloare neobișnuită, au devenit simboale pentru investmintarea unei situațiuni și a unei stări sufletești. S'a muncit și s'a opintit să îmbrace visurile sale în haina cea mai frumoasă și cea mai strălucitoare. Și-a frământat stilul, l-a contorsionat, l-a însuflețit ; la inobilat, l-a ridicat l-a înălțimea concepțiunii sale

In acest sens l-a ajutat puterea de muncă a omului și spiritul creator, îndrăgit de frumos, al artistului. A inventat cel dintâi armonia ritmului, coloarea cuvintelor, diversitatea și farmecul rimei neprevăzute, reliefarea totului conceput, gradația simțurilor și a imaginilor dintr'o poezie printr'o culminație finală — și unitatea acestor cerinți în vederea provocării și transpunerii une stări sufletești.

Prin el, Muzele s'au exprimat, pentru eternitate, în ritmurile limbei noastre.

Definindu-l, am spune că e cel mai mare artist visător și poet al nostru și unul din sufletele cele mai alese din câte a dat până acuma neamul românesc.

ION FOTI

NOTE BIOGRAFICE

Mihail Eminescu s'a născut la 15 Ianuarie 1850, în Botoșani. Școala primară și vreo două clase de liceu le face în Cernăuți. Neastâmpărul geniului său în devenire nu-i îngădue însă o desvoltare „normală" pe băncile din ce în ce mai mari ale școalei Intr'o vârstă în care alții nu ies încă din straiele copilăriei, el simte mizeria crescândă a vieții. Intr'un rând ajunge chiar să locuiască în adăpostul unui grajd (par'că am ceti o legendă biblică), unde scânteind din ochi prea aprinși se legăna cu patos în poezii de Schiller, visează Nirvana — și dă pinteni întâielor sale încercări poetice, hrănindu-se cu pâinea sărăciei și a dragostelor precoce.

In 1869 Eminescu ajunge la Viena, unde ca student „extraordinar" ascultă diferite cursuri universitare ,cetind mult. L-au muncit în deosebi chinurile filosofiei îndrăznește chiar o tălmăcire a „Criticei rațiunii pure" de Kant, îndrăgește pe Schopenhauer și, prin acesta, metafizica indică cu misterioasa frază de inițiare : „tat tvam asi", al cărei reflex poetic se va găsi și în opera sa. Incepe să-și tipărească poeziile în „Convorbiri Literare" (cele dintâi și le publicase în „Familia" lui Iosif Vulcan, care i-a schimbat și numele : Eminescu din Eminovici). noua învăpăiare a sufletului său pentru Veronica Micle, pe care o cunoaște în timpul acesta, l-a ridicat de sigur nu numai odată în văzduhul curat al inspirației. I se deschide chiar perspectiva unei vieți cu ogașe mai liniștite. Titu Maiorescu îi propune să-și ia doctoratul la Berlin, dându-i-se un bun prilej de a deveni profesor universitar. O fatalitate ciudată a voit însă ca Eminescu să se întoarcă în țară fără doctorat. Timpuri grele își anunță nopțile nedormite. Se face pe rând : director de bibliotecă, revizor școlar, profesor, redactor (dela 1877 până la 1883 la ziarul „Timpul" din București). E o perioadă de muncă intensă, de mistuitoare griji, de greutăți și de insomnie, totodată însă perioada celor mai însemnate creațiuni poetice ale sale In anul 1883 Eminescu înnebunește. Iși caută sănătatea la Döbling lângă Viena. Se părea uneori că zori nouă îi trimit un surâs, dar boala îi revine iarăși și iarăși. Moare printr'un accident într'un spital din București în 1889.

poezie

ELENA VĂCĂRESCU

AMURG

E cineva care se roagă acolo'n cer în astă seară,
Așà de'ncet coboară-amurgul, așà de molcom își presară
Asupra codrilor în freamăt, mărunta pulbere de foc,
Cele din urmă raze'n mersul ce par'c'ar vrea să stea pe loc
Nu-i o durută despărțire cu șovăeli de „bun rămas“
Ci'n povârniș de drum acuma se face ultimul popas.

E cineva care se roagă acolo'n cer, e cineva,
Un dor, un gând ce'n seara asta-și așteaptă soarta undevà,
Acolo'n marginea genunii din care nopțile pe rând
Cuprind și culcă'n beznă toată lumina zilelor... Un gând,

Un suflet care stă să plece, ori altul care stă să'nvie,
Au prelungit străluminarea unui amurg și cine știe
De raza asta, cea din urmă ce scapătă din soare-acum,
A luminat nădejdea vie ori ispășirea unui drum.

ELENA FARAGO

STRIGĂT IN PUSTIU

Vai de tine, Betsaido; Vai de tine, Horazine
Clopotele nu mai sună nici vecernii, nici utrine;
Aţi însângerat cu pietre zorii-atâtor dimineţi
Vă va nimici blestemul prigoniţilor profeţi!

Cu fatidice vibraţii ceasul pocăinţii bate...
Es din văgăuni de temple cârduri negre de păcate;
De sub bolţile minciunii cad columnele de gips, —
Vă va fulgera Iehova cu urgii de-Apocalyps!

Puii de năpârcă-ai lumii i-aţi crescut cu sâni de mumă
Aţi culcat în leagăn monştrii,le-aţi fost îngerilor ciumă;
Steaua ce-a lucit în iesle urcă drumul spre Calvar, —
Vă va pironi Satana cu ochi groasnici de tâlhar!

Le-aţi dat magilor în frunte lovitura de măciucă,
Aţi vrăjit barbar în peşteri cuiburile de nălucă;
Păsări, ape, nori şi frunze dorm în fund de vremi adânci, —
Vă vor prohodi Ciclopii sub rostogoliri de stânci!

Vai de tine, Betsaido; vai de tine, Horazine
Aţi înăbuşit ecoul proslăvirilor creştine;
Peste voi stârni-va cerul uragan de jar şi fum, —
Iară templele minciunii se vor face toate scrum!

EUGEN CONSTANT

ODĂ LUI EMINESCU

(cu prilejul statuei pe care i-a ridicat-o
în parcul dela Dumbrăveni Prinţul Jean
Ghika în anul 1900)

Pădure ningi câte-va frunze
Pe fruntea-i de aramă rece,
Tu ce rămâi neperitoare
Ca geniul, când totul trece!

Zi vântului, să-i cânte doine
De dragoste sau haiduceşti
Poetului ce-a fost mândria
Simţirei noastre româneşti!

Şi glasul lui să fie dulce...
Măcar în lumea nefiinţei
Să-şi uite, lungile lui chinuri,
Acest copil al suferinţei!

Natura, cel puţin mai blândă
Cu umbra tragică, să fie
A celui ce'n eterne versuri
A prins eterna Poezie!

Şi stelele din golul serei
Picând în jurul lui Schintei
Să-i pară că iubirea moartă
Il mângâie cu ochii ei!

Iar când în serile de toamnă
Va răsări dintre poteci,
Bălaia inimei lui Doamnă
Cu mâini subţiri şi braţe reci,

In ora tainică şi gravă
Când ceaţa scutură vestmântu-i
Şi luna 'n cimitir veghează,
In loc de candela, mormântu-i;

Pe când o trestie, un nufăr
Un teiu — aminte-aducător —
Inţelegând poate ce sufăr
Poeţii mari în viaţa lor...

Privindu-i chipul între frunze
Vrăjit d'al bronzului vestmânt,
Şi întrebând miraţi ce cată
Sub lună, morţii din mormânt...

Atunci în nopţile albastre
Când lumea uită şi petrece...
Luceafărul o să'l privească
Cum stă „nemuritor şi rece!“

CINCINAT PAVELESCU

Dumbrăveni 1900.

TRUPUL

de CONST. RÎULEȚ

Ai ajuns de nesuferit!

Sânt, poate, două ore de când i-a aruncat în față, cu furie înăbușită, vorbele astea grele, la care n'a răspuns nimic și, totuș, nu s'a clintit din locul unde l'au prins, dela fereastră. A rămas așa, pe gânduri, alb, ca și cum ar fi fost singur în casă.

Analizează viața lor întreagă, cași situația actuală, socotește tot, ar vrea să-i poată da dreptate, că îi e dragă, dar nu vede nimic în sprijinul ei.

Dupe cincisprezece ani!

Incepe să înțeleagă unde vrea s'ajungă soția lui, dar tot nu crede ochilor. Simte că se apropie ruptura și, totuș, nădăjduiește că s'ar putea să se înșele, ar vrea să se mintă singur. De când s'a întors din războiu umbra ciuntită a celui de altă dată — și a fost om, nu glumă, invalidul! — ea i-a trântit, adesea, mai în glumă mai în serios, teoria imposibilității materiale. Dupe aceste glume triste, dupe teorii stângace de femee frumoasă, deci nu prea învățată, presimțea el că va veni, fatalul non posumus. Pe viitor, între ei, dragoste... materială nu mai este cu putință. Piedica există: grozavă, de neînlăturat și vecinică. Opera războiului, pe care el nu l'a cerut, dar în care a știut să nu fie mișel. Recunoaște singur că toate acestea sânt rele — cum le-ar tăgădui? Luxul de a fi fost o clipă erou, la care n'a râvnit, îl plătește cu veștejirea restului său de viață. (Dacă rest se poate numai cea mai mare parte a vieții — că e destul de tânăr).

Nu va mai putea fi amantul soției sale nici când.

Işi amintește cuvintele lui Tolstoi, de care râdea cândva:

„Insușirile de dragoste trupească ar trebui să fie înlocuite prin cele sufletești".

Uriașul creator al „Anei Karenina" socotea posibilă o căsnicie, în care dragostea fizică n'ar juca nici un rol. Pe vremea când îl ceteau împreună, Maria se arăta cea mai înfocată susținătoare a acestei păreri. Uneori adăuga, roșie, dupe un întreg discurs:

„Femeea se umilește când vi se dă vouă, mă, ar trebui să fie mai mândră! Și cita pilde, pe care le știa din familie:

„Să știi tu că Tolstoi a avut dreptate, că e posibil: uite, tața Irina a trăit douăzeci de ani despărțită de nenea Gogu, deși locuiau în aceiaș casă. Și s'au iubit, nu glumă!

Astăzi, Maria s'a schimbat. Ceea ce era, înainte, „cel mai pur dintre toate idealurile", a devenit acum o „imposibilitate materială. Era frumos visul lui Tolstoi, o recunoaște, de altfel, chiar astăzi, dar numai așa, ca o părere originală de artist și numai pentru alții.

...Și vânturând toate acestea prin minte, face o comparație între purtarea ei și a lui. Işi reamintește sacrificiul lui dinainte de războiu, când a fost între ei tot un fel de... imposibilitate, dar morală.

Maria nici n'a bănuit-o. Și n'o să afle niciodată! Era prea delicat ca să i-o spună. I-ar fi fost rușine de el, dacă ea ar fi bănuit măcar. Și totuș a existat. El n'a proclamat, sus și tare, ca ea, imposibilitatea de fapt; a ascuns-o cu îngrijire, prin mii de precauțiuni, prin nenumărate sacrificii, prin nesfârșite atenții delicate față de nevasta lui, printr'o noblețe sufletească, pe care el și-o socotea înnăscută. Ea nu-l mai iubește de când s'a întors din spitalul vrăjmașului, el n'o mai îndrăgea de mult, dacă era vorba de amorul pe care îl cunoștea și îl doria d-na Dragu. Cu câțiva ani înainte de mobilizare avusese prilejul să constate schimbarea pe care o operase vremea într'însul. Trupul ei nu-l mai interesa ca la început. Fusese dragoste înfocată, între ei, un an, doi, cinci; iar de aici încolo bărbatul simțea, cum Maria nu-i mai făcea aceeaș impresie. Dupe ce trăise zece ani împreună, imposibilitatea începuse să se pronunțe neertătoare. Soția lui, pe care o iubea din adâncul sufletului, pentru care și-ar fi dat, fără să stea la gânduri, viața, începuse să-l lase rece. Ea nu mai putea să acopere, să întunece, frumusețile pe care le vedea el pe drum; corpul ei nu-l mai făcea să uite liniile elegantelor întâlnite, ritmul frumoaselor în transparente rochi de seară...

Incet, încet, și, după doisprezece ani de căsătorie, însfârșit faptul nu mai putea fi pus la îndoială. Nu mai era cu putință. Dragostea nu-i scăzuse întru nimic, dragostea ideală. Nici o altă femee nu luase locul sufletului Mariei în inima lui. Ceeace îi lipsea însă era atracțiunea fizică. Gândul sărutării nu mai însoțea apropierea ei. Setea de a o admira mult, de a o simți lângă el, caldă și catifelată, de a o desmierda ca pe un copil drăgălaș, dispăruse. Tot îi plăcea să glumească, să se joace cu ea, dar o făcea ca și cum ar fi fost alături de un prieten. Iubirea lui, aprinsă altă dată, mare de altfel și acum, avea ceva de familie și numai atât. Atmosfera leagănului dragostei lor o asemănase cu aceea din casa părintească pe care o respirase când era mic, când nici un gând de păcat nu-l turburase încă. Când Maria nu era de față, Dragu se gândea într'una la ea, aproape numai la ea. Nu cu patimă, nici cu nerăbdare, cum se gândesc amanții, ci cu un fel de îngrijorare necurmată. Ii era teamă să nu fie bolnavă, să nu i se întâmple ceva. Ii era ființa cea mai dragă, dar simțea, în apropierea ei, atmosfera de intimitate senină, ca și când ea ar fi făcut parte din familia lui cea veche. Maria devenise, dupe doisprezece ani de căsătorie, cea mai bună rudă a lui. Nu s'ar fi despărțit de ea, de i s'ar fi oferit cea mai frumoasă din fetele Impăratului din poveste și faimoasa „jumătate din împărăție". Ea era totul pentru Dragu ,afară de... femee; dar era, tocmai prin aceasta, ceva mai mult de cât o femee: era o sfântă, era un ideal. Cum el nu era bătrân, se înțelege că venerația pentru Maria nu putea înlocui... amanta ce-i lipsea acum lui Dragu. Și totuș el n'a înșelat-o. Ar fi murit mai bine, decât s'o facă să sufere! O credea atât de simțitoare, pentrucă o nemulțumeau toate nimicurile. Vedea că nu citește nimic, că nu dă nici o însemnătate gândului și poeziei, dar plângea lesne. Și lui îi făcea rău să vadă cum se umezesc ochii aceia frumoși. Imposibilitatea materială exista: trupul ei aducea răceli de spații interplanetare, risipind orice încercare de dragoste. De altă femee el nu s'ar fi apropiat în nici un chip. Și, cu toate aceștea, închipuirea lui de artist — Dragu era pictor — pururea vie, nu-i dă pace. Când ea îl alinta, închidea ochii, ca și altă dată, dar acum n'o mai vedea pe Maria ca în primii ani de căsnicie. Răsăria silueta înaltă, ce cotise de pe colț, când se urcase el în tramvai, spre a veni acasă; sau modelul vreunui prieten — el picta numai flori și marine; sau artista care jucase, în seara aceea rolul eroinei; sau vreo prietenă ce-l vizitase în cursul zilei. De câte ori Maria se apropia de el, trebuia să viseze o alta. Nu era de vină sufletul, ci simțurile sale. Simțea că e urît, că un om normal nu ar fi făcut-o, că e o nebunie, dar n'avea încotro; altfel totul ar fi fost zadarnic, sau ar fi prins ea de veste, ceeace n'ar fi vrut în nici un caz. A și spus, de vreo două ori, în glumă, unei prietene:

— „Dragu al meu a îmbătrânit! E atât de obosit!" Cât l'au durut aceste vorbe! O, cât ar fi suferit biata Maria, dacă ar fi bănuit că frumusețea ei plastică, pe care și-o admira întreagă, mai în fiecare zi, nu mai făcea absolut nici o impresie lui Dragu. Adesea, iarna, când camera lor de culcare era pătrunsă de căldură molesitoare și Maria bine dispusă, ea deschidea albume de artă, copii depe tablourile și statuele celebre, se desbrăca de tot și lua, în oglindă, pozele cutărei frumuseți antice. Râzând îl îmbia adesea:

— Compară-ne, te rog!

Și îi trântea cartea subt ochi, apoi își relua serioasă poza.

El se făcea că o admiră, ca și altădată, când se apropia tremurând, „să dea jos zeița de pe soclul ei de marmură"!

Iată de ce căzuse în înșelătoria asta sentimentală, pe care o ascundea cu grijea asasinului nedescoperit, ce se teme în fiecare clipă să nu fie prins. Fiindcă făcea toate acestea, numai pentru ea, căci de multe ori i-ar fi fost ușor să-și schimbe visul în realitate, să vadă cu ochii, lângă el, pe cele căzute pradă închipuirii lui îndrăznețe. Câte dintre ele n'ar fi fost fericite cu o atenție cât de mică din partea lui. Era doar pictorul la modă. Toate întorceau capul când trecea el. Erau unele îndrăgostite de arta lui, altele pe care ar fi putut să le plătească, mai toate cunoscute pentru slăbiciunea de a pleca urechea la șoaptele zeului amor. Un semn, o vorbă și ar fi avut de fapt ceeace cuprindea astfel numai în închipuirea lui bolnavă. N'a făcut-o. Cetise, de mult, nu-și mai amintea unde că, în asemenea împrejurări, creerul nu trebue să ia parte. Dar ce-i pasă? Putea să se ruineze, să-și strice nervii. Sănătatea lui nu era nimic când era vorba de liniștea și de mulțumirea ei. Ani întregi a ținut acest joc bolnav și ar fi ținut de bună seamă toată viața lor, dacă nu venia răsboiul. Ce taină grozavă! Lui Dragu nu-i mai trebuia Maria, dar nu putea trăi fără dânsa! Ce cotituri ciudate are sufletul omului cu carte! Mândria lui era că Maria n'a aflat nimic. Ea n'a bănuit nicicdată, că, pe epiderma ei, Dragu săruta obrajii artistei din filmul văzut de cu seară, sau gâtul frumoasei trecătoare depe Calea Victoriei, sau umerii pudrați ai marchizei dintr'o carte... Destul că el, prin mijlocul acesta nesănătos, necinstit și nebunesc, isbutise să treacă peste imposibilitatea materială. Era un sacrificiu, pe care un om cu mintea întreagă nu l'ar fi făcut, când lumea e plină de femei frumoase — el trebuia să fie, dupe cum se temea adesea, pe drumul ospiciului. A voit să-și dovedească, lui însuși, că nevasta nu e numai carne, că are o însemnătate mult mai mare.

Ca femeie nu mai există de atâta vreme, pentru el. Il lega însă de ea mii de lucruri drăgălașe, amintiri scumpe. Sensualismul rămânea ceva cu totul șters față de această comoară sufletească. Inima lui era plină de făptura ei, de vorbele, de mișcările, de cântecele sale. Nu-i mai dădea fiorii patimii, de care omul — dupe cincisprezece ani de căsătorie — nu mai simte în fiecare clipă nevoie : ci îi umplea viața de un farmec prietenesc, ce prinde bine în orice moment al existenții.

De când s'a întors însă din luptă, Maria îi dă să înțeleagă mereu că e un invalid. Ca și cum el n'ar ști-o, nenorocitul! In ochii ei frumoși de copil mare și răsfățat, Dragu a descoperit, din ziua întoarcerii ceva nou, alb, sticlos, tăios : ironia. Da, un fel de privire batjocoritoare față de bărbatul ei, față de zdreanța ilustrată — cum îi zicea când își punea decorațiile — pe care i-a trimis-o regimentul în locul voinicului de altă dată. A crezut la început, că se înșeală, că nu se poate să fie adevărat.

Dar a trebuit să se convingă repede. Graiul a desăvârșit ceeace ochii abia începuse să spună. Și, în sfârșit, explozia sinceră :

— Ai ajuns de nesuferit!

Gloanțele ungurilor au fost mai delicate, ferestraele chirurgilor mai milostive. N'a suferit atât nici când i-au tăiat piciorul.

Cum sta așa pe gânduri, la geam, s'a pomenit deodată strigând, ca un copil deșteptat dintr'un vis urât :

— Marioaro! Marioaro!

Nici un răspuns.

A plecat să se răcorească.

Dragu se îndreptă înspre bibliotecă și începu să răscolească : Aristofan, Schopenhauer, Strinberg.

Ce nesinceri i-se păreau, înnainte, mai ales cei doi din urmă. Acum însă îi răsfoeste cu drag le soarbe cu nesațiu paginile, dibueste sirurile ce îl revoltau mai mult altă dată.

Da, Aristofan a cunoscut-o.

Este în stare să-și strige, în gura mare, nevoia de dragoste fizică.

Schopenhauer îi rezerva soarta pe care o merită fără îndoială, iar Strindberg, dacă ne-a arătat-o în toată mizeria ei morală, era dator s'o facă, pentrucă el a cunoscut-o ca nimeni altul.

O nădejde slabă, ca un ecou îndepărtat, îl îndeamnă să mai strige încă :

— Marioaro, Marioaro!

Nimic.

Voi ceti până se va întoarce, se hotărî el.

Dupe câteva pagini, o neliniște grozavă îl cuprinse.

Se târî prin toate odăile, pretutindeni strigând-o pe nume, cerșind fiecărei uși să i-o dea.

Nu răspundea nimeni.

Pe masa din camera ei un petec de hârtie ruptă la întâmplare, ca pentru o notă cu care trimiți servitoarea să-ți târguiască ceva, mâzgălit în pripă, cu pete de cerneală și cu o iscălitură ca un fel de chee a lui sol, schimonosită, înbâcsită de negreală.

Dragule,

„Ești un om inteligent și vei pricepe. Sânt și eu femee, femee tânără. Ei, nu se mai poate... Imi pare rău că trebue să te părăsesc, dupe cinsprezece ani de căsătorie, dar n'am încotro. Știi și tu : imposibilitatea materială“.

Adio, *Maria.*

Caraghios erou ești, Dragule! N'ai căzut tu în Dobrogea, când veneau vrășmașii năvală, urlând ca fiarele, nici la Oituz, când ploua zile întregi fier și foc; n'au putut să te doboare până nu te-au lovit în luptă, piept la piept și acum — om bătrân de aici încolo — te clatini ca frunza, pe bietul tău singur picior, în fața unei foișoare măzgălite de o muere, fără să te bată nici măcar vântul. Ești de batjocură, căpitane. Unde sânt zmeii să-și vadă conducătorul?

...Ha, ha, ha!

..Parcă râdea cineva alături de el — și era singur.

A auzit bine râsul acela tăios, căruia îi răspundea parcă ecoul unor camere goale.

Și Dragu se chinuește să-și păstreze echilibrul. Acum înțelege el cu cine a trăit cinsprezece ani.

Din tot ce avea el, Maria n'a prețuit decât ceeace-l apropia de indivizii din grămadă.

Sufletul, cultura, bruma de talent pe care i-au recunoscut-o chiar vrășmașii, numele, gloria câștigată pe câmpul de luptă, cu prețul sângelui, dragostea lui nețărmurită pentru fiecare părticică dintr'însa și pentru ea întreagă.. nimic, nimic n'a ținut-o, nimic n'a legat-o. In inima ei, pe care a socotit-o atâția ani înaltă și bună, n'a găsit nimic care s'o oprească. Nu s'a gândit la clipele neuitate, petrecute împreună, la lupta pe care a dat-o ca să-l lase familia să ia o fată „din proști“ și fără zestre, la sacrificiile lui pentru ea, pentru țară.

Nu putea să-i intre în cap cum s'a îndurat Maria s'o rupă cu trecutul, cu poezia iubirii lor, atât de prigonite.

Și iar începu să strige, cu disperare :

— Marioaro, Marioaro!

Nici un sgomot decât — parcă — un ecou nou al râsului de adineauri.

Acum o chemă cu o voce sfâșietoare :

— Marioaro, Marioaro!

Aceiaș tăcere grea. (Când o asculți tăcerea te apasă pe umeri ca o povară, ca o stâncă).

Din nou ia odăile în șir, din nou citește colțul murdar de hârtie. Cuvintele îi alunecă pe subt ochi : „sânt femee... trebue... n'am ce face... te părăsesc“. Nu se poate, trebue să fie nălucire, un vis, o glumă sinistră;

— Marioaro, Marioaro!

Nu-i trebuia, nu era amantul care vede dispărându-i obiectul pasiunei sale fizice, nu era vocea cărnii.

Și, totuș, Dragu simțea că moare, pentrucă îl părăsește sufletul ei.

Dacă s'ar fi putut să-i plece corpul în lume, „femeea tânără“ — cum zicea ea — și să-i lase lui sufletul ei, așa cum e el, așa cum l'a cunoscut acum, comoara de amintiri ce făceau din fosta d-șoară Ionescu pe Marioara Dragu, soția sa, sunetul glasului ei, farmecul apropierii imateriale, s'ar fi declarat omul cel mai mulțumit de pe pământ. Și din nou începu să răcnească :

— Marioaro, Marioaro!

O lașitate nesfârșită îl cuprinse.

Lacrimile îi curgeau șiroaie.

De ce s'a dus la răsboi? Ar fi putut să scape. Are un unchi general și parale destule. S'au strecurat ei alții la părțile sedentare sau chiar prin administrațiile centrale. Asta e răsplata eroului? Sdreanța omenească, sdreanța ilustrată, pocitura care se târăște pe covor ca un copil înebunit în bătae, nenorocitul care plânge și geme mușcându-și mâinile — erou?

Și Dragu, îndoindu-se mereu, o chiamă iar, o roagă din adâncul inimii să vie :

— Marioaro, Marioaro!

St! Să nu se mai miște, să nu mai fâlfâe nimic în toată casa : Tăceți voi amintiri și glasul inimii să tacă ; tăcere în odae, tăcere în cer. Un zgomot pe scară. Fericirea, idealul.

Tăceți voi adieri ale mișcărilor ușoare din mâini, tăceți voi șoapte ale clipirilor.... se urcă cineva sus.

El se luminează. Tăcere, tăcere. Ar vrea să fie o stană de piatră.

Dar nici atunci nu i s'ar părea că face destulă tăcere ca s'o audă cum vine!

Simte cum se deschide ușa. E ea, îi cunoaște pașii S'a întors, nu se putea să nu se întoarcă. Se ridică aproape repede de jos, se șterge la ochi, se îndreaptă spre ușe și se pomeneste față în față cu ea :

— O, ce bună ești! Te-ai întors? A fost o glumă, nu?

Ea îl privește zâmbind, cu ochii de ghiață : apoi cu indiferență :

— Credeam că ai eșit până acum. Am uitat banii și bijuteriile.

— Marioaro, rămâi la mine! Și se lipi de ea ca un copil — ca un câine.

— Imposibil, Dragule!

— Marioaro, nu mă lăsa singur!

— N'am ce să-ți fac.

Dupe ce o mai rugă mult, ca pe o măicuță bună, dupe ce chemă, în zadar, toate amintirile, toate zilele lor bune, el se înfurie, poruncește :

— Nu vei pleca, nu-ți dau voie! Ea îl privi lung, cu mirare.

— Și cine o să mă oprească?

— Eu!

Răsunătoare hohote de rîs isbucniră din privirile ei, ce alunecară apoi piezișe pe piciorul cel de lemn. Ea îl fixă, în tăcere un moment, apoi strigă disprețuitor :

— Atunci vino după mine!

Și eși, trântind ușa, ușoară, fericită — ca o fetiță care se fugărește cu o colegă.

Pe când Maria începuse să coboare scara în salturi, Dragu se ridică pe fereastră, înălțat de puterea unui gând neașteptat — și se aruncă jos, dela etajul al II-lea.

Căzu drept în fața ușei, grămadă, fără viață.

Când Maria încearcă să deschidă, să-și ducă trupul spre libertatea mult dorită, să plece pentru totdeauna, nu putut.

Piciorul de lemn se proptise în ușe, ca un par, — ca și cum Dragu ar fi încercat, într'o ultimă și supremă încordare, s'o oprească cel puțin dupe moartea lui *de a părăsi cuibul lor* de dragoste 1).

CONST. RÂULEȚ

---

(1) Din volumul „Noaptea Măștilor sfâșiate“, ce va apare în curând.

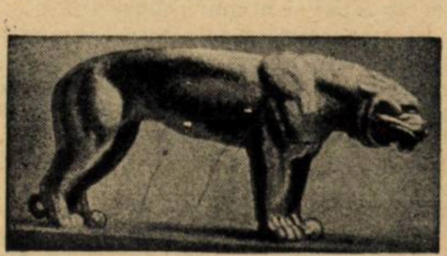

O INIMĂ SÂNGERÂNDĂ

— AMINTIRI —

de SEPTIMIU POPA

Intr'un amurg de Maiu surprinsesem pe-o bancă din parcul oraşului o pereche îmbrăţişată. Eram în clasa a doua de liceu, un prichindel de unsprezece ani, dar scena a produs o adevărată revoluţie în „cele dinlăuntru ale mele". Cina mea n'a fost cină, iar lecţia de geografie, pe care încercasem să mi-o mai citesc odată, înainte de culcare n'a fost lecţie. Vedeam tot câte două slove în loc de una.

Iar în faţa mea, la aceeaşi masă, mai vedeam şi pe Didina fetiţa gazdei, care îşi făcea desenele pentru ziua următoare. Ca un răsunet al scenei din parc contemplam părul ei bogat, împletit cunună în jurul capului, ochii ei adânci şi negri şi obrăjorii ei rumeni.

— De ce te uiţi aşa la mine, Niculе? — mă întrebă ea deodată, dându-mi un bobârnac peste masă.

In alte împrejurări, i-aşi fi înapoiat bobârnacul, ar fi urmat poate chiar şi o păruială, plus, intervenţia „efectivă" a gazdei, dar acum... Mi-am înfundat ochii în carte şi mi-am numărat... bătăile inimii.

A doua zi, întorcându-mă dela şcoală mă abătui pe la o mătuşă bătrână, din oraş. Am încasat, ca de obiceiu, o groază de sfaturi binevoitoare (să-mi învăţ lecţiile, să-mi cruţ hainele şi să nu bătătoresc străzile), plus, un sărut pe frunte şi o groşiţă. Imi mai dete şi o carte, ca să o duc unei alte matroane din oraş. Era un roman de senzaţie, la modă în vremile acelea.

Cu gândul să mă execut numai în ziua următoare, dusei romanul la mine acasă.

— Un roman! — isbucni Didina când îl văzu, smulgându-mi-l din mână şi răsfoindu-l. E un roman de amor, aşa-i?

— Nu ştiu, îi răspunsei, cu ochii pironiţi asupra perechei îmbrăţişate de pe coperta romanului.

— Dar ştii tu ce-i amorul?

— Nu ştiu, — îi mai răspunsei odată, roşind până după urechi şi cu gândul la... scena din parc,

— Să-ţi spun ceva, dar, promite-mi că nu mai spui la nimeni!

— Iţi promit...

— Eu am o colegă „amorezată". E internă şi o cheamă Elvira. Celelalte fete îi zic „inimă sângerândă"...

Cutremurată de actul ei de indiscreţie, îmi înfundă câteva bomboane în buzunar, apoi, dispăru, cu roman cu tot.

Vreme de cinci zile n'am mai văzut-o decât, în vremea mesei. Era când tristă, când zâmbitoare şi când cu urmele unor lacrimi de curând şterse. Iar în ziua a cincea, venind dela şcoală, mă întâlnii în colţul unei strade cu mătuşa mea. Fără prea multe formalităţi, buna femeie îmi scutură zdravăn urechile şi stoarse din mine promisiunea că „la moment" o să duc romanul la destinaţie.

Ajuns acasă, căutai pe Didina, dar, ea nu era nicăeri. Aşa apoi scotocii prin sertarul ei şi găsii cartea, cu semne evidente că ea a citit-o din scoarţă în scoarţă, iar la mijlocul cărţii erau înfundate zece file de caiet, scrise cu creionul pe amândouă paginile.

Era scrisoarea ei. Emoţionată până la delir, s'a apucat mititica să scrie şi ea un roman, luându-şi drept subiect amorul colegei sale Elvira. Titlul monumentalei opere era „O inimă sângerândă".

Uitai promisiunea făcută mătuşei şi m'apucai să sorb cuvintele scrise de „drăgălaşa ei mânuţă". Era un „roman" cu suspine, cu pumni încleştaţi sub plapomă şi cu vibrări ale coardelor inimii. In capitolul al treilea, Viorel cel cu ochi albaştri, eroul romanului, se plimba gânditor pe dinaintea internatului de fete. Ca şi în romanul mătuşei, soarele era în drum spre culcuşul său, iar Elvira se ivea din când în când în fereastă şi arunca frumosului „cavaler" o pătimaşă privire. Odată, când nu era nimeni pe stradă, i-a întins mâna, iar el, beat de fericire s'a ridicat în vârful ghetelor şi i-a sărutat vârful unui deget.

— Blondă princesă a sufletului meu, exclamă „cavalerul", ducându-şi mâna la piept, îţi jur pe umbra mamei mele, că nici odată inima mea nu va bate decât... pentru tine!

In clipa aceea o barză alerga în sbor grăbit spre cuib, fluturându-şi maestoasele aripi de-asupra clădirii internatului.

In manuscris urmau acum câteva rânduri de puncte, represintând două zile de înfrigurare, de fiori dulci şi de visuri fericite. Iar a treia zi, Elvira s'a trezit.. însărcinată,

— Insărcinată! — urla sărmana, smulgându-şi părul, muşcându-şi buzele şi parcurgând cărările grădinei internatului. O, Doamne, de ce această cumplită pedeapsă? Cu buzele lui dulci el n'a atins, doar, decât vârful degetului meu! O, inimă sângerândă...

Capitolul al treilea se încheia pe la jumătatea filei ultime cu leşinul eroinei. In restul hârtiei Didina a mai adăogat câteva reflexii personale, cam aşa: Sărmana Elvira-! Ce se va alege de tine şi de norocul tău? Ce va zice maică-ta? Ce vor zice profesoarele? Doamne, jur pe tot ce am mai sfânt, că eu n'o să mă amorezez niciodată!

In momentul când, după citirea manuscrisului îmi căutam basmaua ca să-mi şterg lacrimile, răsări ca din pământ. Didina.

— Ticălosule, — îmi strigă, smulgând hârtiile din mâna mea şi sfârticându-le, apoi, măsurându-mi nenumăraţi pumni în coaste. — Cine te-a pus să umbli la cărţile mele?

Cu pumnii ei a ucis „primul meu amor" din vremea când însă, nu ştiam ce-i amorul. Mi-am văzut de carte, iar când mai vedeam şi pe Didina simţeam că-i datorez cea mai adâncă recunoştinţă.

— Cine ştie, — gândiam atunci, — ce s'ar fi ales de noi! Aş fi ajuns şi eu să-i sărut vârful degetelor, iar vreo barză blestemată ar fi sburat tocmai atunci pe deasupra casei noastre. Doamne, Doamne!

In anul următor tata m'a dus la o şcoală din alt oraş, iar pe Didina n'am mai văut-o vreme de treizeci de ani. Când, după scurgerea acestui timp a răsărit ca din pământ în faţa mea în parcul unei staţiuni balneare, ne-am împăcat, ne-am admirat reciproc firele argintii presărate prin păr şi... ne-am reamintit „inima sângerândă" cu barza de odinioară.

— Dar jurământul din ultima pagină a manuscrisului, l-ai ţinut? — o întrebai, privind-o cu coada ochiului.

— Nu, nu, nu, — îmi răspunse, roşind până după urechi. Dar, mi-am luat pedeapsa. Priveşte numai! Şi îmi arătă o bancă, la câţiva paşi de noi.

Pe bancă şedeau trei fete de diferite mărimi, trei exemplare ale Didinei de odinioară...

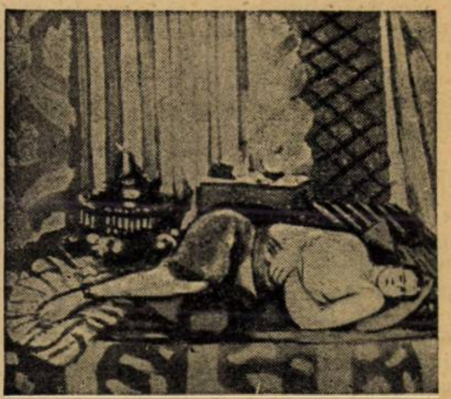

VIAȚA, ȘTIINȚA ȘI FILOZOFIA

de Z. SANDU

Ce-i viața? Abia abordată problema și răspunsurile curg gârlă. Se desprind hotărîte din valul vremii: înflorite în farmecul poeziei, sclipitoare în fulgerările inteligenței, încâlcite în abstracții eterice și învăluite în gânduri de negură. Și toate sunt stăpânite de blestemul diversificațiunii. Nu se acopere, nu se egalează ci alcătuesc o simfonie de diferențe subtile: prietene și dușmane, prezentându-ne tabloul unui spectru, cu mii de nuanțe. Sunt doar toate sinteze de procese psihice provocate în ființa omenească de intuiție, fie interioară, fie exterioară. Și făcând abstracție dela adevărul absolut, că omul diferă dela ins la ins, în temeiul căruia suntem împiedecați să vedem viața în aceiaș haină de lumină și umbră, diferențierea derivă și de atitudinea, în care ne așezăm în fața problemelor și derivă chiar și din simbolurile prin care ne exteriorizăm.

Amintim vre-o câteva răspunsuri:

„Viața-i umbră și vis" ne cântă podobiile bisericei în graiul lor înflorit; „e ca floarea câmpului" suspină inima psalmistului, „e durere și deșertăciune" plânge înțelepciunea indului pornit spre veșnicie, dimpotrivă, „e numai farmec și înțeles" grăește cel plin de fericirea tinereții ce i-o îmbie momentul fugar. „Viața-i luptă grea" ne învață poezia energiei naționale, a lui Coșbuc, în vreme ce din desnădejdea lui Eminescu se desprinde disprețul fără hotar fiindcă nu-i nici un sens întrânsa. „Viața-i îmbătrânirea" tălmăcește filozofia lui Bergson, e veșnică curgere declară ineguratul Eraclit, „e funcțiunea" propovăduește înțelepciunea elină. Și mintea neastâmpărată a muritorului se ferește a se opri cu răgaz și a se pătrunde de căldura cuvântului. „Eu sunt viața" grăit de dragostea dumnezeescului fiu al tâmplarului Iosif din Nazaret; se trudește, dornică de lumină, setoasă după adevărul gol, să înțeleagă miracolul, rătăcește pe cărări neumblate îndemnată de sentiment și povățuită de nădejdi, acești licurici amăgitori.

Da viața-i o enigmă, o minune pe care niciodată nu o vom pătrunde până în adâncurile ei. Toate definițiile, toate explicațiile ce ni se îmbie cu belșug sau sgârcenie de vorbe, sunt tălmăciri șubrede și descrieri neputincioase. Ele nu descifrează cartea vieții ci o incifrează. Pun cum s'ar exprima Eminescu „haina de enigmă peste adevărul gol"

♣

Orice încercare de a tălmăci viața e o simplă analizare, elementele căreia se îmbracă în simboluri. Simbolurile însă, ne învață Bergson, ne pun în afară de viață. ele ne comunică numai ce are comun cu alte fenomene și ce nu-i revine ca însușire „inerentă".

Da, teoretizăm. Iată omul închinat științei prinde svonul clopotelor ce chiamă la rugăciune în taina amurgurilor, și ni-l tălmăcește, prefăcându-l în raporturi de monere desprinse din vibrațiile aerului. E o muncă aceasta cu folositoare aplicări, dar întârzie să ne lămurească momentul de farmec pur emoțional, însimțirea. Doar operează cu simboluri și ele nu sunt proprii să ne redea insimțirea. Ea rămâne și mai departe un miracol de nepătruns. Își are viața sa proprie. Emoția muzicală, pricinuită de vibrații materiale se desfășoară într'o bogată nuanțare, țesând multiplele stări sufletești, asemenea oricărui element de artă: acum ne înfioară inima, turbură cele mai tăinuite adâncuri ale sufletului, învăluindu-l în lumina plăcerii, ori umbra durerii, acum se stinge ca o ușoară adiere, ca o undă pribeagă pe suprafața mării, mângâindu-ne cu o fugară atingere a mâinilor dragi.

♣

Viața! Vechii elini au asemănat-o cu un râu în veșnică curgere. Câtă poezie și adevăr în această asemănare! Și noi adastăm pe țărmuri cu privirile împânzite spre valurile etern călătoare, etern schimbătoare Acelaș râu cu veșnic alte valuri! „Panta rei" *toate curg*, și tu prietene, nu vei putea coborâ de două ori în acelaș val, grăește cu mult tâlc neguratul Eraclit.

Totul e în mișcare. Nu găsești nicăeri un reazim de odihnă, o stâncă de mântuire, vorba psalmistului. Da, căci și noi suntem răpiți în vârtejul veșnicei mișcări, a veșnicei prefaceri. Copilul de ieri astăzi e flăcău și bărbatul de mâine, poimâine este stins de vestejirea bătrâneții. Și nu se schimbă numai haina de lut ci și comoara sufletească: gândirea, simțirea, voința! Zadarnic întindem brațele după o stâncă de scăpare, ea nu ni se îmbie nicăeri, în veșnica goană a arătărilor Și e o goană nebună, fără sens, un haos. Doar noi oamenii ne naștem în goana haotecă, cu haos în noi.

♣

Sărmanul om! Cât e de singur. Prin într'o lume străină, dușmană ce-l amenință cu desființarea. Da, suntem aruncați fără milă în valurile ucigătoare ale mării, fără hotare. Innoată bărbătește frate de trudă, dacă voești să învingi și să nu fii înghițit de valuri!

Si totuși, tocmai în mișcare aflăm harul mântuirii!

„In valul vieții,
Il al șaptelea zcr
Mă urc, mă cobor,
Mereu mă avânt,
Viață, mormânt,
Veșnic turburată mare,
Țesătură schimbătoare
Viață plină de ardoare,
La războiul vremii, țes din ele în taină
A Dumnezeirii minunată haină!

Astfel grăește Goethe în „Faust". Și-i adevărat. Căci nu rămânem uluiți în fața haosului, în fața valurilor turburate. Acestea ar însemna să ne lăsăm înghițiți de întuneric, sugrumați de laturile neînțelesurilor.

♣

Lupta începe cu bărbăție împotriva întunericului. a goanei nebune, a iraționalului. O luptă uriașe: să birui haosul, să-l prefaci în ordine de lumină, să pătrunzi realitățile cu înțeles, să schimbi totul în rațional!

Culegem, alegem și comparăm, închegăm și plăsmuim, creăm și ne întărim muncind de fiece clipă și pretutindeni. Ca într'o biserică aprindem lumini strălucitoare. Sunt *noțiunile* care sfâșie întunericul și introduc ordinea și sistem în haos

In zarea candelelor — noțiuni, ce le aprindem pe dibuite la utrenia vieții, în infinitul dom al universului, vedem vârtejurile dușmane, ce ne amenință ființa iar instinctul de conservare ne îndeamnă stăruitor la muncă aspră și neîmpăcată luptă

Și minunea se țese tot mai strălucitoare! Peste genuni de primejdii durăm podurile siguranței, iar ochii ni se umplu de lumini divine.

Da, în noi aflăm stânca mântuirii. Din adâncurile nepătrunse ale ființei noastre, țâșnește apa vie și ne hărăzește tăria încrederii. Veșnicei schimbări, prefacerilor continue, fermecătoare prin bogăția nesecată a variațiilor, opunem ființa netrecătoare. „Das bleibeude Sein". In lumina minții se înfiripă o lume nouă, lumea eternelor idei.

ȘTIINȚA își începe activitatea. Cu ajutorul noțiunilor ne țese haina luminii și a vieții, o icoană cu totul deosebită de cea pe care ne-o țes simțurile. Aici în icoana plăsmuită de simțuri, e mișcare e farmec de culori, veșnic nuanțate, dincolo în lumea clădită de știință stăpânește liniștea unității absolute, imutabilul, monotonia.

Da, *știința* se zbate să ne descopere veșnicia ființei, existența neschimbătoare, în vreme ce viața-i numai mișcare. Chiar și în cazul când știința încearcă, să examineze mișcarea, ea fixează raporturile materiilor în mișcare. In aparență ea stărue să traducă imposibilul în posibil; fixează mișcarea o prinde în vârful acului de experiență și o preface în odihnă; opune categoriei desvoltării, categoria ființei ,a existenței.

♣

Din cuprinsul celor arătate se desprinde faptul, că știința duce o aprigă luptă împotriva vieții. Se trudește cu toate puterile să ferece viața în obezile noțiunilor, categoriilor, formulelor, legilor, neîngăduitoare de schimbări, de prefaceri.

Dar scopul acesta ce-l urmărește știința cu atâta sete nu-l poate înfăptui, doar oamenii în parte. Este cu neputință să categorisești întregul cuprins al vieții. Nu se află tiparuri îndestul de largi. Durerea, plăcerea, teama și atâtea procese emotive, afective, și voliționale nu le poate cetlui în anumite formule; dar chiar și actul psihic al recunoștinței sparge, sfărâmă forma îngustă. O, sunt atâtea fenomene în hotarele vieții, pe care nu le putem înțelege, cu mintea rigidă deși atotiscoditoare. Conștiința noastră e mai mult decât rațiune pură! Și-i bine așa! Multe procese de viață sufletească comportă o valoare deosebit de mare cu toate că mintea, mult iscusita minte nu le poate pătrunde temeliile, — cu toate că pentru ființa noastră sunt tot atât de necesare ca și cele ghemuite în formulel logicei și pătrunse de înțelegerea minții.

♣

Cine, însă, ar putea vrăji pacea între viața neastâmpărată și știința necruțătoare? Cine va putea înlătura dușmănia dintre aceste puteri învrăjbite, din pricina tendințelor opuse?

in strainatate

O CONFERINŢĂ A D-REI ELENA VĂCĂRESCU

La Lyceum Club din Paris glasul vibrant al Elenei Văcărescu a răsunat Mercuri în favoarea lirismului prigonit şi condamnat, — al lirismului nemuritor, regenerator.

Acum câtva timp, la Cercle des Annales, vajnica noastră compatriotă nu s'a sfiit să ţină piept celui mai de seamă şi mai autorizat inamic al avântului liric, — d. Paul Valery, în persoană. Acea conferinţă-duel fu de altmintrelea o mărturie de stimă reciprocă dovedind meritele ambelor lagăre.

Nici Miercuri nu şi-a ascuns conferenţiara admiraţia ei fierbinte pentru acel care e ţinut drept reprezentantul cel mai cu faimă al poeziei denumită „pură" — dar în acelaş timp cu o maliţioasă virtuozitate ea argumentează şi transformă pe maestru în „apostol fără voie al lirismului". Nimbează astfel într'o strălucire neîntrecută apoteoza isbândei lirice.

Metamorfoza e totuşi mai puţin arbitrară de cât s'ar putea crede la prima vedere. Ba îmi închipui că, până la un oarecare punct, ar fi admis-o chiar şi cel vizat.

Cugetul — tumultos sau distilat, — exaltaţia — neînfrânată sau strunită, — talentul creator de frumos, de adevăr, de bine corespund totdeauna unui imbold lăuntric, unei înălţări spirituale, unui act de credinţă. Arta are însă şi magi şi cântăreţi. Aceştia farmecă mulţimea ; ea îi înţelege, îi iubeşte. In labirintul lăuntric al celorlalţi pătrund cei iniţiaţi, cei puţini : apostolii. Ei destramă apoi ţesutul bogat şi îmbâcsit de gânduri şi vise, ei împart cu evlavie fire, paiete de aur curat.

Elena Văcărescu a cântat eri vraja privighetoarei îndrăgostită de primăvară, şi duioasa durere a unui neam poetic, pe vremuri obijduit. A cântat şi a încântat. Dar tot ea a destăinuit multora cum trebue slăvită esenţa subtilă, parfumul unic a mii de flori, — arta unui Valery.

Intre visul stilizat al arhitectului „Eupalynos" şi legenda cu tâlc a meşterului ,Manole" ; între templul lui Hermes şi mânăstirea de la Argeş, conferenţiara aruncă o uşoară tramă, pe care păşeşte lirismul, ca un nour parfumat, ca un vis de poet.

Dealungul veacurilor şi al civilizaţiilor, prin cânt, poezie, rugăciune şi-a alcătuit omenirea un neperitor patrimoniu. Templele şi mitologia antice, glasul profeţilor, psalmele lui David, sentinţele lui Solomon, lamentaţiile lui Israël, creştinismul şi patima lui Iisus, manifestări neîntrerupte, neuitate, eterne ale lirismului ancestral, universal.

Discuţiunile ce s'au iscat de câtva timp cu privire la vitalitatea scăzută şi distrugerea lirismului, sunt o dovadă de vigoarea lui, căci cine se mai ocupă de un soare apus, răpus... stins. Iar investigările tot mai isteţe asupra exegezei operei de artă vorbesc de la sine şi sunt în contrazicere cu de profundis-ul cântat lirismului.

— Din potrivă, — susţine preuteasa cea mai aprinsă a verbului, imaginei şi a ritmului vom asista la o isbucnire, la un şivoi dezordonat de lirism.

Secole de lirism au plămădit acest secol de ştiinţă. Ea însă nu poate să umple golul din suflete. Atâtea probleme au rămas încă nedeslegate. Enigma destinului, misterul firei şi al nefirei, acel al amorului n'au putut fi desvăluite. Indeplinirea tot mai lesnicioasă a năzuinţelor materiale nu îndestulează sufletele. Lor li-e groază de ignoranţa neînvinsă ; ele se vor revolta exaltate. Astfel glasul liricilor va răsuna cu o mai mare amploare încă. Şi pentru că tot prin graiul lor va urma un neam să-şi destăinuiască lui însuşi şi celorlalte neamuri păsul şi focul, lirismul e menit să joace un rol preponderent în apropierea dintre popoare. El e o necesitate vie.

Cine ar mai putea tăgădui toate acestea ascultând pe Elena Văcărescu, însufleţită şi convingătoare.

Ea citeşte în franţuzeşte, tânguitoare şi duioase melopee, — aroma unei ţări — a noastră, iar aplauzele entuziaste ale unui public electrizat, o aprobă.

Lirismul şi liricii de pretutindeni n'au putut visa o apărătoare mai convinsă, mai inspirată, mai pregătită, în timp ce auzind-o se deşteaptă în orice suflet de român un liric aţipit.

DIM.

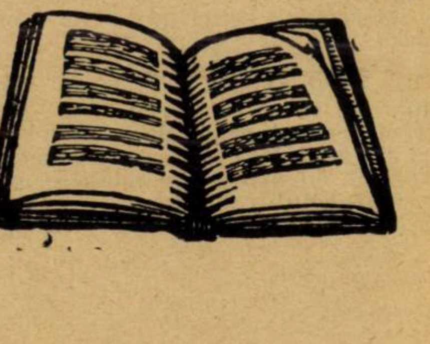

FILOSOFIA! Cum filozofia nu-i ştiinţă ?

Da! Dar e mai mult decât ştiinţă, şi anume în aceeaş măsură în care conştiinţa este mai mult decât raţiune pură. Filozofia nu se poate socoti între ştiinţele pure. Ştiinţa, ori care ar fi ea, istorică, matematică, fizică, etc., e rezultatul cugetări sobre şi reci. Niciun moment, nici un element, din viaţa personală a creatorului nu se ţese în pânza ştiinţei. Simţirea este surghiunită din hotarele ei, ca fiind piază rea. Subiectul purificat de toate elementele personale, scos din raza de influenţarea cercetătorului formează materia, dar şi scopul cercetării.

Da, omul de ştiinţă e silit să-şi înăbuşească orice sentiment în măsura posibilului şi apoi desbrăcat de orice notă personală să înceapă munca sa de cercetare, pentru a putea spori rezultatele cunoştinţei pozitive.

*

Cu totul altcum operează filozoful. Adevărat, şi el trebue să bătătorească drumurile ştiinţei şi el este silit să examineze drumul şi împrejurările, condiţiile între cari înfiripează cunoştinţa şi el cercetează temeliile şi legile gândirii, raportul dintre subiect şi obiect stăruind să reducă elementele existenţei şi desvoltării noastre la ultimele cauze. Adevărat, şi filozoful clădeşte categorii, creiază noţiunea materiei şi a spiritului, a substanţei şi a conştiinţei, dar munca lui nu se opreşte aici. El îşi continuă drumul în împărăţia de dincolo de lumea ce o pipăim cu simţurile noastre, se năzueşte să clădească icoana unitară şi armonică a lumii, se osteneşte să raporteze înmiitele variaţii de arătări şi procese la izvorul de provenienţă comună. Asemenea arhitectului care-şi construieşte clădirea din materialul pregătit şi adunat de alţii, astfel uneşte şi filozofia într'un sentiment armonic, lipsit de note discordante, cunoştinţele mijlocite, de către diferitele ştiinţe, plăsmuind icoana lumii şi a vieţii. In felul de construcţie de clădire se probează filozoful ca geniu creator.

Nevoea de a cunoaşte puterea, care ţine lumea în ţâţâni, care toate le cuprinde, le îngrijeşte şi le dă putere de devenire, care a poruncit ca toate să se mişe şi să se ţeasă într'un întreg, îl trece peste hotarele experienţei, îndemnându-l spre aşa numita ţară *metafizică*.

Aici, în împărăţia metafizicei, se înfiripă, se clădesc judecăţi, raţionamente cu sclipirile credinţei, Dar toate acestea ne învaţă, că lumea pe care o percepem, cu simţurile noastre, pe care o vedem cu ochii celulelor nervoase, este o lume de aparenţe. In dosul ei se află o altă viaţă, lumea veşniciilor. De aici, din lumea aceasta trebue să emaneze arătările schimbătoare şi fulgere, cari compun lumea în care trăim.

Z. SANDU

MOMENTE DIN AVIAŢIA NOASTRĂ

de UN ZBURĂTOR CONTINENTAL

TRISTE ŞI VESELE

DECORAT CU „VIRTUTEA MILITARĂ“

Orice elev pilot este, — şi se crede totdeauna, — un adevărat erou.

Acest lucru e adevărat azi, cum era adevărat şi în 1923, când, pe aerodromul dela Frunzeasca, şeful pilotajului era locotenentul pe atunci, — Radu Rusescu. Şeful pilotajului, — se ştie, — vine imediat după tatăl nostru ceresc, după Dumnezeu. Cel din cer hotărăşte şi Dumnezeul pistei execută, el singur dând aripi domnului elev sau declarând, ca instanţă unică şi supremă, că domnul elev e bun, poate, de altceva.

In 1923, în Mai, şeful pistei, locotenentul Rusescu, era pe sus, essayeur, cu un elev, zburând pe o barabaftă care se pretindea avion Brandenburg.

Nu e în căderea noastră să calificăm în vreun fel sau în altul străvechile avioane cu cari, de nevoie, se face şcoală, şi despre care un ironist a spus, — cine ştie dacă nu cu dreptate, — că uneori sunt adevărate capo d'opere de cârpitură.

Trebuie, în cadrul faptelor cari ne interesează, să arătăm numai că, la un moment dat, pe sus, roata barabaftei devine „folă“: ea nu mai antrenează aripioarele şi nu mai dă înclinaţie. Cablul care, învârtit pe roată, comandă înclinaţiile, se rupsese, — şi Brandenburgul era pe sus!

In imposibilitate de a fi readus la linia de zbor, avionul se pleoşteşte, curgând parcă, pe stânga...

Asta se întâmpla în turul de pistă în care pornise în zbor de eseiaj, la 150 metri înălţime... Jos, pe câmp, erau oameni cari priveau şi cari poate că nu mai respirau, trăind cu anticipaţie ceeace avea să fie.

...Mirosea a flăcări şi a sânge, ca de atâtea ori pe aerodrom!...

Angajat pe stânga şi în bot, Brandenburgul, cu Rusescu şi cu elevul la bord, trebuia să se 'nfigă în pământ şi să plesnească, sfărâmându-se...

Cei de pe avion? In cel mai bun caz, picioarele elevului, prinse în pompa de apă, aveau să i-se rupă. Coada motorului avea sarcina să-i turtească, profund, coşul pieptului... Capul, gâtul, aveau axul de distribuţie şi un întreg sistem de supape. In scurt, moartea venea sigur, din mai multe părţi, în acelaş timp.

Instructorul ce soartă avea? Ea nu era în nici un caz mai bună, şi nimic nu putea interveni să i-o modifice.

Ingroziţi, şi strigând în vreme ce-şi ţineau răsuflarea, cu mâinile ridicate, cei de jos priveau aşteptând să vadă inevitabilul!

Dar când avionul, — venind mereu într'o parte, — ca o frunză în vânt“, mereu angajat pe stânga, — când avionul e numai la 4 metri de pământ, instructorul, cu o mână pe volan — executând articolul care zice că aviatorul moare cu mâna pe volan, — îl apucă zdravăn cu cealaltă mână pe elev, ca într'un cleşte, şi în clipa când Brandenburgul se rupea pârâind, elevul era scos din carlingă şi într'o secundă ridicat afară, de către instructor, care-l depunea la pământ.

Cititorule, trebue să citeşti încă odată acest pasaj şi să încerci să ţi-l figurezi, ca să ţi dai seamă de senzaţionalul lui!

Şi totuşi acesta e adevărul, simplu şi adevărat, cunoscut până şi de toţi mecanicii de atunci şi de mai târziu...

Sunt uneori cazuri când „Virtutea Militară“ se dă şi pe sfântă şi cuvenită dreptate. Aşa a căpătat-o şeful pistei de la Frunzeasca, Radu Rusescu, deşi n'o poartă şi nu vorbeşte niciodată de ce „a fost atunci“.

Dacă întâmplarea s'ar încheia aci, aţi avea drept să ziceţi: „Foarte frumos! Admirabil!...“

Dar mai e ceva, e o „urmare“.

Elevul salvat aşa cum numai un meşteşugit scenar cinematografic ar putea arăta, a mers mai pe urmă, două săptămâni cu umărul strâmb, din strânsoarea mâinii instructorului, din clipa când l-a scăpat dela moartea cea mai oribilă...

Instructorul cu o rană la genuchi, cu o mână fracturată şi cu pielea frunţii scalpată l-a chemat însă, imediat după accident, şi oprindu-se în faţa unui alt avion, i-a spus, simplu: „Sue-te!“

Şeful de pistă deaceea e şef ca nimeni să nu zică altfel decât el. Aşa că elevul s'a suit, şi instructorul s'a urcat lângă el, cu mâna ruptă pansată. S'a suit tot pe un Brandenburg. Şi-a început să-l joace pe sus cu o îndrăzneală nebună, încât cei de pe câmp rămăseseră cu gura căscată. Făcând toată gama de acrobaţii, instructorul nu s'a mulţumit să facă „tur de pistă“... L-a dus pe elev până la Tecuci.

Pe urmă, revenind, explica, în vreme ce i se refăcea pansamentul:

— L-am dus, domnule, cu mine, numai decât, chiar atunci, „ca să iasă frica din el“... Cum aş fi putut îngădui eu ca unui elev al meu să-i fie frică de avion? Noi nu suntem cârpaci, domnule! Şi pe urmă, frumos ar fi fost ca băeţii să spună: „Şeful a tuflit barabafta şi acum uite-l ghemuit ca o babă în pat“?...

In ziua în care notez această întâmplare adevărată, aiba l-am văzut, o singură dată, — când reveneam din Circuitul Europei — pe şeful de pistă de odinioară din Frunzeasca, pe căpitanul de azi Radu Rusescu. S'a ţinut dator să-mi strângă mâna.

Aşa că, în arătarea celor de mai sus, ştiute de toată lumea, nu poate fi vorba de o amabilitate, fiindcă n'ai de ce fi „complezant“ cu un om pe care aproape că nu poţi spune că-l cunoşti...

Cred însă că, într'o zi, îl voi cunoaşte pe căpitanul Radu Rusescu. Am şi eu de ce să-i strâng mâna, pe aceea fracturată scăpând viaţa unui camarad care se bizuise pe ea!

◆

IN CĂUTAREA UNEI COMORI PE VECI PIERDUTE...

In orăşelul de neuitată aducere aminte, pentru atâţia din zburătorii noştri, la Tecuci.

Zboruri zilnice, avântări în soare şi în lumină, alternând cu lungi şi plictisitoare ore de curs în cari, în căldura copleşitoare, câte-o muscă rătăcită bâzâie, umplând de nostalgia cerului cugetele torturate de teoria traectoriei loxodromice, ori a ortodromei, sau de definiţia compunerii mişcărilor şi a vitezelor...

Seara, în oribilele „restaurante“ cu intrarea pe lângă un gard dărăpănat, printr'o curte pururea plină de noroi şi adăpostind câteva mari butoaie, — zgomote, discuţii aprinse, critici savante, — cu meridiane megnetice şi cu întretăiere de relevmente, — şi la urmă câte o glumă a vreunuia care „s'a cam trecut“: O lumânare aprinsă se lipeşte de masă şi banda de lăutari primeşte ordin să cânte de mort, că altfel iese pe fereastră...

Aşa era odată la Tecuci, la şcoală, şi tot aşa e şi acum...

La o vreme soldele întârzie să vină.

Negustorul, — care are „mica lui experienţă“, repetată, — se jură că nu mai poate „să tot scrie mereu“.

Şi băeţii, oameni de înţeles, îşi dau seama că negustorul are dreptate şi el, că nici măcelarul, nici brutarul şi nici zarzavagiul nu dau pe simplu „scris în catastif“.

— Ce draci fac ăia domnule, de nu mai trimit banii“.

— „E ordin să ni se plătească dela Galaţi“.

— „Bine-bine, dela Galaţi, dela Galaţi, dar de ce nu trimit odată?“.

— „*Zice* că *n'are* cu cine...“

— „Păi, atunci să ne ducem unu mâine până acolo...“

— „Lăsaţi, fraţilor, că mâine mă reped eu şi aranjez....“

— „Ura! Să trăeşti! Bravo, cârnule!“

„Cârnul“ e unu din cei mai buni instructori pe cari-i are aviaţia azi, plutonierul Dodani.

Se zice că oamenii graşi sunt oameni buni.

Aşa trebuie să şi fie, de vreme ce „cârnul“, — care ştie că nu şi-a ales el singur nasul, — nu se supără de loc...

Se mai „gustă“ ceva, şi apoi, cu greutate, restaurantul se goleşte în cele din urmă.

A doua zi, Dodani se suie pe avion, în îndemnurile camarazilor „suferinzi“:

— „Vezi, mă, spune-le ălora, acolo, că e păcat de Dumnezeu... In fine, ştii tu cum să-i iei... Şi nu te 'ncurca pe acolo. Ura, „cârnule“!

Cârnul a decolat, şi a pus capul direct pe Galaţi. Spadul a pornit voios pe un drum pe care-l cunoaşte de mult...

A ajuns, a aterisat şi, după ce a dat maşina în primire, s'a dus la grup. N'a fost nevoie de luptă şi nici de explicaţii.

critica literara

N. I. RUSSU

«Mihail Eminescu»

Publicată mai întâi, în paginile revistei „Ritmul vremii“ (No. 5), conferința de față (prima din ciclul organizat de „Institutul de Literatură“ pentru comemorarea celor 40 de ani scurși dela moartea marelui Eminescu — aduce materialul indispensabil pentru cunoașterea scurtei treceri pământești a acelui care a fost nefericitul Eminescu. Fără să apeleze la senzațional sau grotesc, fără să intre în amănuntele supărătoare sau numai lipsite de interes, fără să jignească sau numai să turbure buna și corecta idee pe care — de dincolo de mormânt — trebue să ne-o păstreze marea umbră, cercetarea d-lui Russu, scurtă, concisă, corectă și interesantă conține tot ceeace — pe bună dreptate — trebue, suntem obligați să știm despre Eminescu: câteva note succinte din viața lui, ceva despre persoanele, cu care mai mult a venit în contact, fixarea, ca simplu document, a câtorva momente din inspirația lui, o caracterizare a omului, în fine: unele apropieri — iată ceeace trebuie să constituie zestrea sufletească a fiecăruia dintre noi în legătură cu viața lui Eminescu.

Procedând astfel, d. Rusu a dovedit nu numai că a înțeles amărăciunea subtilului poet care întrezăria c'am ce-l așteaptă din partea atâtor contemporani lipsiți de scrupule, dar mai ales că și-a dat perfect de bine seamă unde trebue să se oprească biograful conștient și inteligent. Și a mai înțeles un lucru d. Russu: acela că între opera și viața scriitorilor (în special: geniilor) pot fi întâmplător și involuntar, din partea acestora, unele posibilități de juxtapunere. Că, în, niciun caz, însă, aceste simple posibilități nu pot constitui documente istorice, că, prin urmare, ele nu coincid decât, rar de tot, cu realitatea, că, în fine, existența lor poate numai confirma, vag un fapt definitiv dovedit istoricește în prealabil.

Nu găsesc lipsite de interes câteva fragmente.

Iată, de exemplu, cum caracterizează d. Rusu pe Gr. Alexandrescu:

„Cioplire în formă dură a limbii de atunci profunzimi de concepție și licăriri de conștiință națională cu o putere de expresie unică. Dar Gr. Al. e fragmentar. Producțiile lui se localizează într'un circuit limitat. Cu „Anul 1840“, „Umbra lui Mircea la Cozia“, Rugăciune“ și cu un număr de fabule, el se izolează în conștiința literară a vremii. Apoi Gr. Al. reprezintă un pronunțat primitivism creator.... (care-i) așează opera poetică.. sub Eminescu...“

Aadăogând la lista de mai sus o parte din satirele și epistolele lui Gr. Al., caracterizarea e într'adevăr justă și completă.

Nu este lipsită de interes (mai ales (pentru unii contemporani fabricanți de poeme lirice și epice) nici migăleala cu care creia Eminescu:

„Afară de 1876, în niciun an n'a scris mai mult de cinci poezii. Din cei 21 de ani dăruiți artei, în 11 ani n'a publicat decât câte-o singură poezie pe an“.

In fine caracterizarea omului:

„In slujbele pe care le-a ocupat a fost de o conștiinciozitate exemplară, în raporturile cu oamenii de o sinceritate dezarmată. Vorbia puțin, spunea însă numai adevărul care-i era axioma supremă. De aceia Eminescu a avut puțini prieteni“.

Stropită pe alocuri cu armonioasele versuri ale marelui creator — conferența d-lui Russu reprezintă nu numai o perfectă orientare în viața marelui creator, dar un tipar, o călăuză pentru cari vor să cunoască jertfa marilor iluminați.

PAUL I. PAPADOPOL

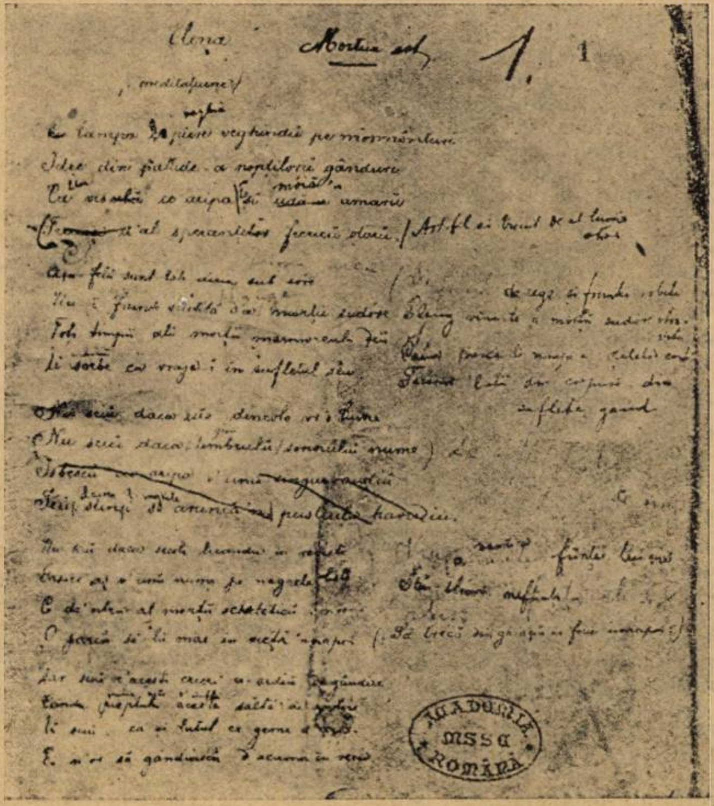

Un autograf al lui Eminescu

I s'au numărat banii, a iscălit și a venit la aerodrom

Intre banii pe cari i-a primit, sunt și două mii de lei metal. Puși într'un săculeț legat la gură și umplut doldora, Dodani nu i-a mai numărat, mulțumindu-se cu certificarea casierului plătitor.

La plecare ,a luat săculețul și mai mult l-a aruncat, decât l-a pus, în lădița pe care Spadul o are în stânga.

Și a pornit înapoi, grăbit să aducă gologanii mai curând camarazilor cari-l așteptau.

Vreme bună, condițiuni de zbor banale... Câteodată, ca să mai rupă monotonia, „cârnul“ își mai face singur de lucru, jucând pe sus, bucurându-se de lumină și de soare... Și în curând, iacă Tecucii!

Cum trebuie să mai aștepte frații săracii!...

Vre-o două trei acrobații anunță pe cei de jos, — cari l-au zărit și parcă-l întreabă, — două trei ranversări și o glisadă, anunță că e bine. Pasărea se îndreaptă, caută marginea câmpului și, cu vântul în față, se așează pe pământ, rulând.

Cârnul se dă jos din carlingă, victorios.

Băieții, împrejur, îl felicită.

Și, în fine, scoate pachetele de bumăști și se apleacă să ia și sacul cu gologani din lădița din stânga de unde-l pusese.

Dodani se uită și nu-i vine să creadă... Sacul era acolo, dar în el nu mai era niciun gologan! Prost legat la gură, în orice caz desfăcându-se pe sus, banii de metal curseseră din el, căzând pe pământ, presărind linia Galați-Tecuci cu gologanii ieșiți încet, încet.

Ce a zis „cârnul“ când a văzut ce ispravă a făcut, e mai bine să nu spunem... Cât despre scris, nu e chip să scriem, oricât de meșteșugit am duce-o din condei...

Putem spune numai atât că, autor unic și singur vinovat al acestei pagube, Dodani a trebuit să plătească două miișoare de lei, din buzunarul lui.

De atunci, deși au trecut atâția ani de zile, Dodani cere când și când o permisie și, — spun băeții, fiindcă eu nu l-am văzut, — pornește pe jos, refăcând cu piciorul și cu capul în jos, drumul pe care odinioară l-a făcut cu Spadul, și caută, foarte atent, până în ziua de azi, gologanii pierduți în zbor, cu speranța că poate va mai găsi măcar ceva din ei...

Din acest punct de vedere, „Cârnul“ — fără să știe, — e un fel de alchimist: caută, săracu, piatra filosofală...

UN ZBURATOR CONTINENTAL

gazetaria

aşa şi-aşa...

REVISTA AROMANEASCA, într'un ceas bun.

D-nii Tache Papahagi şi Victor Papacostea sunt tineri, foarte harnici şi învăţaţi. Pe cel dintâi îl preocupă chestiunile de filologie, pe cel de-al doilea chestiunile de istorie. Amândoi sunt aromâni, dârji muncitori şi entuziaşti cercetători, din familii cu veche şi ilustră muncă pe tărîmul şcoalei şi culturii pentru viteaza populaţie aromânească.

Cei doi tineri învăţaţi (Tache Papahagi şi Victor Papacostea) s'au întovărăşit să scoată „Revista aromânească", spre a armoniza aspecte culturale, ştiinţifice şi literare din manifestările publicistice ale aromânilor. Revista va urmări sincera cultivare a fraţilor îndureraţi din Grecia, Albania, Serbia şi Bulgaria. Şi apoi în articolul program se mai spune:

„Nu vom neglija însă niciodată ca, în desfăşurarea acestui program, să aducem şi noi contribuţiile noastre necesare unor cât mai strânse legături ale poporului român în genere cu fiecare din cele 4 state susnumite. Căci: o înstreinare sufletească româno-albană ne-ar întrista; vreo suspiciune ori dificultate grecească în contra probităţii etnice a Aromânului ar fi reciproc dăunătoare; o revenire jugo-slavă pentru respectarea drepturilor noastre istorice ar fi sărbătorită de însuşi Dumnezeu; orice sinceritate programatică bulgară va folosi".

Salutăm „revista aromânească" şi-i dorim trăinicia pe care i-o râvnesc excelenţii ei conducători.

AL. BUSUIOCIANU este un foarte serios cercetător şi critic de artă plastică. A făcut întinse şi strălucite studii şi în Franţa şi în Italia. A publicat o serie de lucrări documentate şi apreciate elogios. E unul dintre rarii noştrii cunoscători ai istoriei artei şi evoluţiei ei sub frecuenţe şi mari înrâuriri.

Ultima lucrare a lui Busuiocianu e „*Pictura italiană înainte de Ciambue*", foarte interesantă prin temeinice contribuţiuni, pe care le aduce asupra icoanografiei.

HENRI MASSIS e laureatul Academiei franceze.

Pentru generaţia tânără, distincţia acordată lui Massis e o mare isbândă; dar şi pentru generaţia tânără dela noi, fiindcă suntem siguri, că şi tineretul nostru cultural urmăreşte de aproape şi apreciază pe Henri Massis.

Lucrarea lui din urmă „Défense de de l'Occident" a fost foarte căutată. Criza generală europeană, primejdia în fata asiatismului şi desfrâului slavismului — temele lucrării lui Massis — sunt înfăţişate cu indiscutabilă competenţă.

Dacă întâmplător tineretul nostru universitar nu-i în curent cu lucrările de mare valoare ale lui Massis, ne îngăduim să-i recomandăm: „La pensée de Barres", „Jugements", „Réflexions sur l'art du roman", „Le sacrifice", „Impressions de la guerre", „Comment Zola composait ses romans", iar în colaborare cu Tarde (sub pseudominul Agathon) lucrarea care înainte de război a stârnit mare discuţie, — în vremea frământărilor de îndrumare — „L'esprit de la Nouvelle Sorbonne".

Le recomandăm din toată inima, fiindcă vor avea o mare înrâurire binefăcătoare.

TRANSPUNERE. Dintr'un articol al lui Abel Bonnard:

Cel care nu citeşte, e prizonierul care nu se liberează niciodată.

Dar ca să citeşti, trebue timp. Locuitorii din Paris sunt aşa de nervoşi, aşa de grăbiţi, încât cei mai mulţi nu-şi rezervă, în cursul zilei, măcar o oră pentru ei. Foiletează doar cărţile. Se citeşte însă bine în provincie, în oraşele liniştite şi visătoare.

Dar la noi?

Se citeşte mai mult şi mai bine în provincie?

Pare că tot în atmosfera enervată, sbuciumată în vârtejul Bucureştilor, se citeşte mai bine şi chiar se visează.

EDUCAŢIE ŞI LITERATURA. D. Const. Kiriţescu, autorul unui foarte bun volum de nuvele din viaţa profesorilor, intitulat „*Printre apostoli*", a ţinut o conferinţă pe care apoi a tipărit-o: „*Literatura împotriva educaţiei?*"

S'a scris destul de variat asupra acestei lucrări. Ne pare însă, că d-na Izabela Sadoveanu a găsit cea mai potrivită apreciere a conferinţei d-lui Kiriţescu.

D-na Sadoveanu a scris: (Dreptatea 22 Iunie a. c.).

„Acolo unde Domnia-sa (d. Kiriţescu) este însă perfect în dreptul său şi în acord cu orice critică judicioasă, este atunci când crede că este datoria, nu numai a unui educator, dar a unui om cu bun simţ şi simţ moral, să revizuiască valoarea unor opere bune literare, să corecteze mentalitatea în care sunt privite şi să stabilească locul lor în scara valorilor omeneşti.

O libertate necondiţionată nu este admisă de nici un fel de critică ori cât de independentă ar fi ea pentru că în realitate, totul e în interdependenţă, iar o critică de asanare francă, îndrăzneaţă şi directă, este o critică literară.

De o asemenea critică era absolută nevoie în atmosfera vieţii noastre intelectuale. D. Kiriţescu o face cu autoritatea unei judecăţi clare şi sigure, cu metoda unui om de ştiinţă şi cu un real dar de a scrie. Mica broşură conţine multe idei ce s'ar putea discuta şi dezvolta şi un punct de vedere stabil şi solid în vagul şi plutitorul părerilor de azi, în care nimic nu e încă pus la punct"

Suntem de perfect acord cu d-na Izabela Sadoveanu.

In **ARMONIA,** revista profesorilor de muzică, d. Mihail Gr. Posluşnicu scrie un interesant articol asupra compozitorilor români, cari au folosit pentru muzică, poeziile lui Eminescu.

Informaţiile sunt desigur necesare şi de aceea notăm că au compus muzică pe versuri de Eminescu: Gh. Scheletti (Ce te legeni, codrule). Gheorghe Mugur (pe varianta Mai am un singur dor, De-oi adormi curând), Scarlat Cocorăscu (Vezi, rândunelele se duc), I. Filip (De-or trece anii), Virgil Benisache (Codrule, Măria ta), Timotei Popovici (Dela Nistru, pân'la Tisa), Sabin Drăgoi (Se bate miezul nopţii), Ed. Caudella (Vino'n codru la isvorul). Arthur Bortsch (Codrule, codruţule), apoi Aurel Eliade, Antoniu Sednens, Tudor Flondor (De-acuma nu te-oi mai vedea), Ionel Brătianu (De-aş avea şi eu o o floare), George Zerban (Ce-ţi doresc eu ţie), I. Costescu (Auzi, departe strigă slabii), George Popescu (Rugăciune), Grigore Scerpan, Teodor Teodorescu, M. Gr. Posluşnicu.

ŞOIMII e titlul revistei liceelor militare. E revistă veche. Are 5 ani şi-şi urmează cu convingere drumul. Apare la Tg. Mureş. Publică în genere lucrările elevilor şi studii literare şi istorice ale profesorilor. Despre lucrările elevilor, fără îndoială, că profesorii lor sunt cei dintâi chemaţi să facă aprecieri.

Deprinderea cu publicistica are şi avantaje şi dezavantaje. Studiile profesorilor sunt însă totdeauna interesante, judecând după Nr. 9—10 pe care l'am cercetat de curând.

DOINA BASARABIEI Nr. 2 ne pare cu mult mai bună ca Nr. 1. Are materie mai variată şi mai interesantă. Remarcăm articolele d-lor P. Constantinescu-Iaşi, N. Dragomir, N. Dunăreanu, I. Cioabă, Ruşi Tulliu. Ion Inculeţ (Ion Gându).

In locul mareşalului **FOCH**, a fost ales membru al Academiei Franceze mareşalul **PETAIN**, care e nu numai unul dintre biruitorii în război, ci şi autorul lucrării „La bataille de Verdun".

Spun despre această lucrare nu numai specialiştii dar şi scriitorii de istorie, că e o lucrare model.

B. C.

Am primit la redacţie, POLOGNE LITTERAIRE, revistă lunară de literatură şi artă. Condiţiunile tehnice ireproşabile dau o distincţie aparte publicaţiei în care scriu articole şi versuri, d-nii: Jan Zyznowski, Jan Lechon, Z. St. Klingsland, Mieczyslaw Wallis, etc. etc. Cronica bogată şi variată. In general, o publicaţie din care spiritul suplu şi artistic al confraţilor polonezi, iese cu prisosinţă prin pana celor mai reprezentativi scriitori ai Poloniei.

Epigramă

lui *Oscar Späthe* care susţinea la Dumbrăveni, că nu rămâne de cât ce fac sculptorii iar poeziile dispar după o generaţie sau două:

Gloria lui Eminescu
O să aibă două pete:
Poate versurile mele,
Sigur, statuia lui Spaethe.

Cincinat Pavelescu

literara

o seama de cuvinte

Un prieten al lui Tristan Bernard, îi destăinuia acestuia neplăcerile vieţii sale.

— Vasăzică, deşi te-ai însurat din dragoste, soţia ta te face să suferi?

— Mult de tot!

— Te înşală?

— Nu, asta nu, dar îmi face viaţa amară!

— Ce vrei dragă, aşa sunt unele femei: nu vor să facă să sufere mai mulţi bărbaţi, se pun cu serviciul numai pe unul! Femeile acestea, se numesc femei cinstite!

♣

Un scriitoraş fără talent, adresa mereu manuscrise însoţite de scrisori nesfârşite lui Voltaire. Acesta, ne ştiind cum să mai scape de el, îi trimise într'o zi următoarea misivă:

„Domnule, te anunţ că am murit, aşa că nu voi mai putea avea onoarea să răspund la scrisorile d-tale“.

♣

Crillon trimise odată lui Henric al IV următoarea scrisoare:

„Doar două cuvinte: concediu, bani“.

Henric al IV-lea îi răspunse imediat:

„Un singur cuvânt: Nimic“.

♣

Girey-Dupré trecuse în timpul revoluţiei prin momente foarte grave şi prin mari nenorociri. Intâlnind pe un prieten, după ce îi povesti prin ce a trecut, îl întrebă:

— Ce ai fi făcut, dacă ai fi trecut prin asemenea împrejurări?

— Nu le-aş fi putut suporta! M'aş fi omorât!

— Eu am făcut mai mult decât asta: Am trăit!

♣

Piron, fu întrebat odată de un discipol, în ce măsură a servit la îmbunătăţirea oamenilor potopul care a precedat corabia lui Noe. Piron răspunse imediat:

— Potopul acela a fost atât de inutil, încât acesta e singurul motiv care îl face pe Dumnezeu să nu trimeată un al doilea potop!

♣

La Burghtheater-ul din Viena s'a stins de curând un nou interpret al lui Hamlet, Gerasch.

Bucuria generală fu cu atât mai mare, cu cât în privinţa Ofeliilor era un asemenea embarras de choix, încât Hamlet le putea trimite alternativ la mânăstire.

♣

Fiecare actor are ambiţia să-l joace pe nefericitul prinţ, — şi e firesc. Dar care e cel mai bun?

Vox populi, vox mundi!

Doui maşinişti dela Princesstheatre din Londra au răspuns la dificila problemă.

bazar

OTRAVITOAREA DIN VLADIMIROVAC

Anna Pistova, o femee în vârstă de 92 de ani, supranumită „Vrăjitoarea din Vladimirovac“ o localitate de lângă Belgrad, a fost tradusă în faţa tribunalului din Panceva, sub acuzaţia de a fi procurat băuturi de dragoste toxice soţiilor nefericite în căsătorie al unor cetăţeni sârbi.

Procesul ei a început Marţi şi alături de ea sunt puse sub inculpaţie şi şase soţii ale unor moşieri bogaţi.

Autorităţile considerau pe Anna, cunoscută şi sub porecla de „Matuşa Anjuschka“, drept o nevinovată herboristă. Moartea misterioasă a primarului Carnia, din Novaselo, întâmplată spre sfârşitul anului trecut, a provocat o enormă senzaţie şi a dus la arestarea atât a bătrânei cât şi a soţiei mortului.

Văduva lui Carnia, o femee de vreo 29 ani, şi-a făcut educaţia în Elveţia, şi e foarte frumoasă. Soţul ei era cu 20 de ani mai bătrân ca ea; ambii formau o pereche nenorocită. Corpul lui Carnia şi a altor douisprezece soţi au fost desgropate şi, la analiza făcută în laboratorul Universităţii din Belgrad, s'au găsit în intestinele lor resturi de otravă vegetală.

Ana pretinde că băuturile date soţiilor de ea, erau băuturi de dragoste şi că ea, în definitiv, n'are nici o vină dacă soţiile administrau soţilor o doză prea puternică. Văduva lui Carnia, cât şi celelalte acuzate susţin, la rândul lor, că ele n'au recurs la băutura babei decât în speranţa de a redeştepta dragostea în inimile bărbaţilor lor cari le neglijau.

Acuzaţia însă susţine că atât bătrâna cât şi văduvele implicate sunt vinovate de omucidere cu premeditare.

Ana are o reputaţie bine stabilită că poate să tămăduiască de unele boli, şi ţăranii au pentru ea un adevărat cult.

♣

CONGRESUL ATEÏLOR

La începutul săptămânei trecute, s'a deschis la Moscova congresul organizat de societatea ateilor din Moscova. Au luat parte o mie de delegaţi, israeliţi, mahomedani şi budişti, veniţi din toate ţinuturile republicei sovietice. Au trimes deasemeni delegaţi organizaţiile de liberi cugetători din Anglia, Germania, Austria şi Suedia. Felix Kohn, reprezentantul Internaţionalei Comuniste a declarat, în discursul său la congres, că cei doi duşmani ai omenirei sunt sabia şi crucea, şi împotriva acestora trebue dusă o luptă fără cruţare.

Delegaţii au fost invitaţi să facă propagandă printre lucrători ca aceştia să sprijine „primul stat ateu“, adică republica sovietică.

caricatura zilei

SOŢ IDEAL

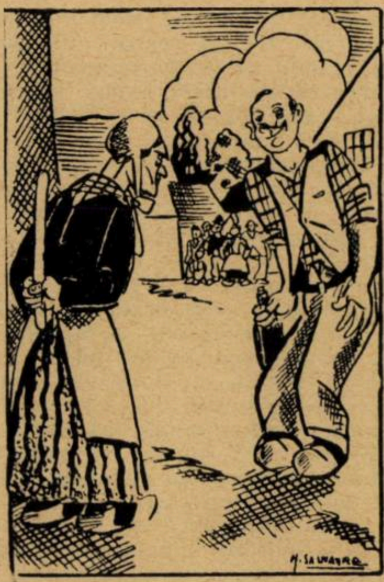

SOŢUL: — Te rog, scumpa mea să nu mi-ascunzi nimic: retrageţi mâna dela spate şi dă-mi-o să ţi-o sărut. Tu ştii că n'avem nimic de ascuns între noi.

(Dimanche ilustré)

ŞOFER NEDIBACI

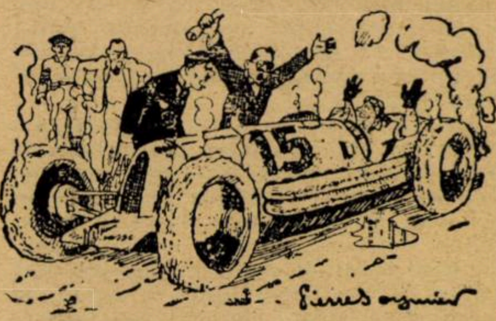

— Nedibaciule, incapabilule, dobitocule! Noi am dublat puterea şi viteza maşinei, şi tu ai pierdut cursa şi premiul.

— Ce să vă fac dacă n'aţi dublat şi gratificaţiile şoferului?!..

(Candide)

DUPA NAUFRAGIU

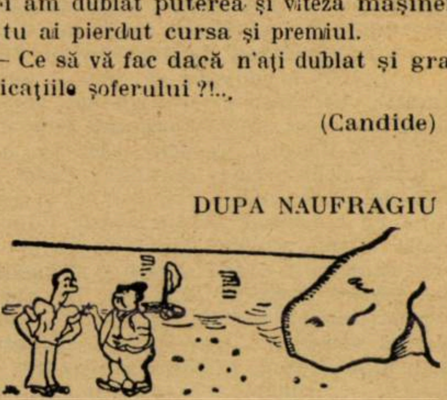

— Nu mai avem nimic de mâncare!

— Atunci să tragem la sorţi..

(Dimanche ilustré

Pagini uitate

DESPRE POLITICA DESNAŢIONALIZĂRII

de MIHAIL EMINESCU

De maghiari nu ne-am temut niciodată. Ei sunt prea barbari pentru a ne putea înghiţi. Ei sunt ca piatra ce apasă — nu ca soarele ce absoarbe. Expuşi soarelui, ei ne-ar fi absorbit şi ne-ar fi prefăcut în raze de-ale sale, raze splendite însă solare. Dacă germanismul ar fi pătruns cu dulceaţa luminelor nu cu asprimea dominării, în valurile poporului, noi până azi eram poate germani, că farmecul culturii e cel mai mare farmec. Dar te pomeneşti că între noi şi cultura germană se pune piatra cea brută şi scorburoasă, a maghiarismului, ea apasă pe noi cu greu, numai că noi nu ne vom da îndărat, pentru că nu putem. Impenetrabilitatea corpului fizic nu permite ca în unul şi acelaş loc să stea două corpuri deodată; ce minune, dar dacă impenetrabilitatea corpului moral nu cedează nici un atom fiinţii sale corpului străin ce apasă asupră-ni? Noi avem toată cauza de a mulţumi maghiarilor pentru apăsarea lor, căci ei ne-au deşteptat, ca şi cum ai deştepta pe un om ce doarme, lângă o prăpastie, cu o lovitură de cnută.

Dar să revenim la obiectul nostru.

E multă diferenţă între educaţiune şi cultură. Aşa d. e. educaţiunea străină implică spirit străin, — cultura străină ba. Educaţiunea e cultura caracterului, cultura e educaţiunea minţii. Educaţiunea are a cultiva inima, şi moravurile, cultura are a educa mintea. In fine un om bine educat, cu inimă, caracter şi moravuri bune poate să fie cu un cerc restrâns de cunoştinţe, pe când din contră cultura, cunoştinţele cele mai vaste pot să fie cuprinse de un om fără caracter, imoral, fără inimă.

Cultura streină ca atare nu poate strica pe om, pentrucă trece prin prisma unui caracter, a unei inimi deja formate, — educaţiunea, creşterea cade însă în periodul acella al vieţii omeneşti, când inima neformată încă a omului seamănă unei bucăţi de ceară în care poţi imprima ce vrei. Când inima cu vârsta, se împietreşte, atunci n'o mai poţi îndrepta, o poţi numai rumpe.

De aceea ne temem mai mult de şcoalele populare maghiare, decât de Dieta lor, de miniştrii lor, de honvezii lor, Dieta, miniştrii şi honvezii se duc, — omul rămâne. Pe acest om ce rămâne voiam a-l şti asigurat; şi el e asigurat prin datoria cea mare a statului, care nu are de unde clădi şcoale populare; când va avea de unde, atunci poporul le va respinge cu conştiinţa şi cu braţul. Educaţiunea streină implică spirit strein şi un corp cuprins de spirit strein e asemenea unei pietre desprinse din zid. Ea aparţine zidului prin destinaţiunea ei, însă spiritul strein al atracţiunii pământului, o face să cadă. Căzând la pământ, ea încă nu e pământ, — cum românul renegat nu e încă ungur, cum evreiul botezat nu e încă creştin. Abia disolvându-se în pulbere devine pământ, cum ovreiul abia în nepoţii lui devine creştin, cum renegatul abia în nepoţii lui devine ungur. Factorul infectat de străinism e o mortăciune morală a corpului, — ce mirare dar, cum că inamicii noştri aşteaptă să cadă mortăciunile corpului nostru, ca din ele să-şi constitue pe al lor. Numai că s'au înşelat amar inamicii noştri. Ei gândiau că ni e mort corpul şi începură a tăia din el cu cuţitul. Dar corpul nostru nu era mortăciune, ci numai amorţit, vorbe de-aceiaşi rădăcină, deşi nu cu acelaş înţeles. Corpul amorţit, e un corp viu, sănătos, — numai că starea lui e anormală; inima a încetat de-a fi centru pentru unele din extremităţi, ci prin o mişcare cât de înceată, dar continuă, partea amorţită intră iar în comunicaţiune cu inima, care bate voioasă şi repede, bate cât trăeşte.

Renegaţii sunt veninul pe care natura binefăcătoare l-a depărtat din corpul nostru. Fericire e că lamura aurului nostru e însemnată pe lângă sgura ce am putut-o lepăda fără ca să ni pese. Am râs totdeauna de 'ncercarea de a readuce pe renegaţi în sânul naţiunii. S'au dus? Cu atât mai bine, era mai rău de rămâneau. La noi era(u) un rău şi e o fericire că în mâinile duşmanilor ei sunt asemenea un rău. Ei sunt boala lor cea ascunsă, dar cronică. Răi naţionalişti, ei sunt răi servitori. Maşine oarbe şi materialiste, ei lovesc fără raţiune. Toată iarna corpul e sănătos faţa e roşie. Vine primăvara şi buba venerică umple părţile cele mai nobile ale corpului — ochii, gura, nasul, — şi pătrund până 'n creer, rozând până şi oasele creerului. In curând capul naţiunii ungureşti nu va fi decât un monstru urâcios şi plin de bube — un cap incurabil. In fine românii naţionalişti vor lucra spre binele nostru, românii renegaţi fără să vrea chiar spre răul inamicilor noştri. Să vină numai primăvara libertăţii noastre, şi-apoi veţi vedea.

O repetăm cum că nu înţeleg nici ungurii măcar cât bine ne-au făcut şi ni fac prin apăsarea lor. Ei ne deschid ochii, ei fac să ne concentrăm în noi, în sufletul nostru, să ne vrem pe noi înşine, înaintea ori-cărui; asemenea ariciului care, făcându-se vălătuc, arată în toate părţile sale ghimpi, pe când inima 'n el trăeşte. Apăsaţi voi! — apa nu cedează apăsării, cu atât mai mult o naţiune. Din contră, ea creşte ca umflată de puteri nevăzute, se va umfla şi svâcnind va răsturna piatra din frunte, spre a se înălţa un alt soare, soarele de Diamant al Orientului, în faţa soarelui celui de foc al Occidentului. Apăsaţi voi! — până ce ura noastră pentru voi nu va mai fi un simţimânt ci o raţiune, — nu psicologie, ci logică.

Şi e teribilă ura cea surâzândă a logicei, — ea (e) justificată căci e justiţia. Este ura surâzândă — ura sclavului faţă de tiranul său, este condiţiunea legată de transacţiunile dintre unul şi altul.

De-aş trăi în Rusia, şi poporul într'un moment generos ar închide tiranii spre a-i decapita, — de n'ar găsi carnefice, m'aş face eu! — Cine mi-ar imputa-o de crimă? Cine-ar putea zice că nu-mi împlinesc datoria? — Şi oare moartea în resbel are de bază ura simţimântului? Desfid pe cineva de a-mi arăta altfel de cazuri decât excepţiunile. E o ură logică. Te ucid, ca să nu mă ucizi. Trebue să pieri, ca să exist eu. Prefer lupta în locul unei dreptăţi nedrepte; prefer de-a muri în loc de-a deveni maghiar. Cine mi-o poate ţinea de rău, dacă voiu ca şi copii mei să fie ca mine de români. Guvernul? Nu-l recunosc de competinte. El are a-şi regula trebile lui, ordinea publică, nu limba şi religiunea copilului meu; are de-a supraveghea referinţele dintre el şi persoane streine lui, nu caracterul lui propriu sau pe el însuşi nepus în referinţă cu elemente streine lui. Şi când eu plătesc pentru şcoală, datoria mea implică dreptul de-a cere cum să fie (copilul meu) instruit. Şi eu cer să fie instruit în limba mea şi numai în limba mea. Gimnasiile de stat din Transilvania ar trebui să fie române — căci românii le susţin cu birul lor amar, pe care-l storc pietrei şi coştişelor, cu care i-a 'mproprietărit o dreptate nedreaptă. Veni-va vremea şi a dreptăţii celei drepte.

In fine dacă vre un domn de naţionalitate maghiară, mi-ar face până şi onoarea reflexiunii, declar apriori că m'ar pune într'o poziţiune şoadă [1], căci nu ştiu ungureşte, nu m'am silit să 'nvăţ frumoasa limbă asiatică, căci îmi mai plăcea barbara limbă italiană, d. e. în locul melodioasei, dulcei, molatecei limbe maghiare. Aş fi putut s'o învăţ ca să mângâi tigresa — dar prefer a o ucide. Ca origine, ca limbă, ca cultivabilitate chiar ne simţim prea mult superioritatea asupra cultei naţiuni maghiare, cu ocultele sale bande, care pradă ziua în amiaza mare până şi drumuri de fier. Noi nu ne pretindem culţi, ci numai cultivabili — nu avem pretenţiuni mari noi ieştia. Am dormit cam mult, cei drept, dar era şi mai bine — dar somnul nostru a fost sănătos şi ne simţim minunat de bine, încât ne credem (destoinici) a întreprinde lupta esistenţii noastre şi cu zece naţiunii maghiare nu numai cu una. După noapte vine şi ziua — vine, pentru că trebue să vină. Şi dacă somnul nostru a fost lung, cu atât mai puternică va fi manifestaţiunea vieţii noastre. E pietroasă şi 'ncovoiată calea Dreptăţii, dar e sigură. Ştiu că mi-aţi închide gura, de-aţi putea fără ca să vă scuipaţi vouă înşuşi în faţă, — dar nu veţi închide-o şi vom protesta mereu, — nu voim cu toţii decât un protest personificat. Nu se ucid lesne naţiunile, Domnii mei — şi mai cu seamă cea română, nu.

Publicat în ziarul „*Timpul*".

---

[1] Ardelenism: curios.

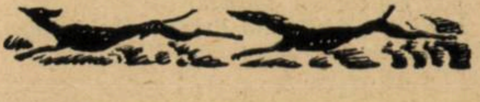

CĂRȚI REDATE ÎN EXTRASE

VIAȚA LUI GOETHE

de Jean-Marie Carré

Uriașul titan, autor al nemuritorului Faust, *a avut o existență fastuoasă. Ridicat prin merite excepționale, până la cele mai înalte trepte sociale, Goethe a fost în intimitate prietenul tuturor. Talentul său puternic a erupt viguros, într'o vreme când nici nu se gândea la cariera sa și i-a impus să-l urmeze pe calea trainicelor realizări de mai târziu. El a depășit, într'o oarecare măsură, prin opera sa, veacul în care a trăit.*

Când bătrânul Jean-Wolfang Textor, părăsi orașul Francfort-pe-Main, în ziua de 28 August 1749 pentru a merge la ginerele său, Consilierul Gaspard Goethe, găsi o mișcare neobișnuită în toată casa. Un mare eveniment se întâmplase cu câteva ore în urmă, ceeace constituia bucuria generală de acum : se născuse un băiat, pe care mama, în graba cu care întâmpinase evenimentul, era cât pe aci să-l asfixieze. Din cauza aceasta ieșise cu fața neagră. Bătrânul magistrat fu surprins de această noutate și hotărî ca acest prim născut să fie numit Jean-Wolfang.

Astfel luă ființă cel care mai târziu avea să fie marele Goethe, într'o casă modestă (dar nobilă) din Forsé-aux-Cerfs, între tatăl său de o rigiditate exemplară și buna sa mamă, care simția o deosebită atracție către el. Nici nu se poate bănui însă bucuria cu care tânărul consilier primise băiatul său cel dintâiu. După aceia mai urmă încă cinci, dintre cari patru muriră și nu-i rămase decât o fiică, Cornelia, mai mică ca Wolfang, cu un an. Atmosfera în care se începu educația tânărului Goethe, era prea rigidă. De aceeia simți o nespusă plăcere când i se dete drumul la școală, mai ales că o aripă a casei trebuia refăcută, ceeace atrase tot interesul consilierului, hotărît să-și menajeze o locuință potrivit situațiunii sale sociale In tovărășia colegilor săi de școală, Goethe începu să hoinărească toată ziua întârziind prin diferite locuri cu cari lua contact pentru prima oară și în fața cărora geniul său se căznea să descifreze sensul și rostul lor. Apoi mai interveni și o mică idilă cu o vecină a sa, Marguerite, o mică lucrătoare, care, la aflarea tatălui, se sfârși cam tragic pentru el. Incepuse să-i scrie versuri pline de pasiune eclatantă. Ducea în el dorul unei libertăți depline. Voia să se știe singur, capabil să hotărască și să-și facă un rost. Si iată de ce primi cu cea mai mare mulțumire știrea tatălui său care-l anunța că-l trimite la Leipzig pentru cursurile de drept la universitatea de acolo. La 29 Septembrie 1765 părăsi orașul natal spre libertatea pe care o dorise atât de mult și a cărui mister îl înfierbântă cu aspirațiile sale.

STUDENT LA LEIPZIG

Ajuns aci, se duce întâiu la doamna Johanna-Elisabeth Schraube unde trebuia să stea trei ani. Fu imatriculat în Universitate la 19 Octombrie 1765. Felul îmbrăcăminții sale suscitase oare cari ironii în societatea bună, unde Goethe se introducea, ceeace îl hotărî să se transforme complet. La început frecventase cursurile până se plictisi deabinelea și văzuse că este o adevărată pierdere de timp. Spiritului său clar văzător îi trebuia o evadare. Faptul că cunoscu pe cei doi mari scriitori Gotschel și Gelbert, îl cam schimbă puțin. Ceeace îi adusese însă o undă de mulțumire, fu cunoștința lui cu tânăra Catherinette, fiica familiei Schoenkopf. Avea 21 ani, cu ochii albaștri și gura mică și roșie, astfel încât îi atrase din prima întâlnire, atențiunea.

Idila lor începu duios și avântat. Totuș, puțin mai târziu, deveni gelos pe toți cu cari micuța Catherinette venea în atingere. Odată, într'o seară, o căutase și n'o găsise : Era la operă. Ca un fulger se repezise până acolo unde, dela galerie o căutase disperat în toată sala. Insfârșit o zărise cu mama sa, însă, în spatele ei, era un tânăr care se juca, sub îngăduința ei, cu mâinile sale mici. Avea un rival. Rănit peste măsură de această întâmplare nenorocită, plecase umilit acasă. A doua zi micuța Anette îl dezarmase cu un zâmbet, deși avusese de gând să-i spue tot adevărul în față. In curând își găsise un prieten devotat, Behrisch, căruia îi destăinuia toate întâmplările sale. Viața de aci îi devenise insuportabilă. Pentru un moment avu viziunea geniului său. Hotărî să se reîntoarcă acasă, unde atmosfera patriarhală îi va reda liniștea de care avea atâta nevoe. Iși dădu seama că trebue să se despartă de Catherinette, pentru care începu să simtă un sentiment de prietenie. E interesant de relevat că amândoi au devenit, după ruptură, prieteni buni. Un moment ezită în hotărîrea lui.

Intr'o seară veni în pensiunea Bruhl, unde stătea familia Schoenkopf, pentru ca să mai vadă odată pe mica Catherinette. Nu îndrăzni însă să intre. La 28 August 1760, ziua sa de naștere, luă drumul înapoi spre Francfurt ; — un biet naufragiat : Acasă însă atmosfera impusă de părintele său era mult mai drastică decât necazurile pe care le îndurase. Sora sa Cornelia, nu se înțelegea de loc cu consilierul, care devenise din zi în zi mai tiranic, mai despotic. Atunci, pentru a scăpa de această atmosferă deprimantă, Goethe se resemnă a relua studiile sale de drept. Șansele poate îi vor surâde mai mult spre Franța. Iată de ce la 30 Martie 1770, el luă drumul pentru Universitatea din Strasbourg.

IDILA ALSACIANĂ

Gingășia orașelor franceze îl atraseră dintru început în plasa reveriilor sentimentale. Tocmai când sosi el, arhiducesa Maria Antoaneta venise să ceară în căsătorie prin procură pe *„le dauphin“* de France, cu care scop se pregătiau mari serbări în cinstea moștenitorului tronului care trebuia să vie. Goethe simți o mare curiozitate pentru aceste festivități în cari spiritul său admira mult inventivitatea geniului francez.

Se introduse și aci în societatea mondenă, unde fu remarcat și prețuit. Intr'un târziu dându-și seama de o mare lacună, se hotărî să învețe dansul. Dar profesorul de dans avea două fiice : Lucinda, mai mare și Emilia, cari se îndrăgostiră amândouă nebunește de el, în așa chip încât într'o zi când Lucinda surprinsese pe sora sa Emilia sărutându-l, geloasă peste măsură, îl strânse sălbatec la pieptul ei și sărutându-l sângeros de mai multe ori, strigă eșită din minți : Acuma primește blestemul meu. Nenorocire celei care va săruta, prima după mine, aceste buze ! Goethe rămase îngrozit. Pentru prima oară avusese prilejul să se convingă ce însemnează pasiunea unei femei. Aci începu peregrinările sale, apoi, prin mulțimea anonimă a orașului, Herdor, care se afla în trecere pe aci, avu prilejul să stea de vorbă cu Goethe, ceeace îi mai stimulă acestuia pasiunea pentru scris. In pensiunea unde lua masa, avu ocazia să cunoască multe feluri de oameni pe cari îi studia mult timp. Totuși și aceste mici plăceri îl plictisiră în curând. Deaceea se hotărî să întreprindă o călătorie cu studentul în teologie Weyland în orășelul Sesenheim la pastorul Brion, căruia Weyland trebuia să-i facă o vizită : Astfel cunoscu Goethe în acest cadru natural, pe Frederica, fiica pastorului. Grația ei iresistibilă îl subjugă până într'atât încât mult timp hoinări în tovărășia ei, a celei mai dulce ființe pe care o întâlnise. Zile întregi cutreera la brațul ei, toate câmpiile, șoptind tuturor cântecul iubirii sale curate și înălțătoare. Tot în acest timp de negrăită iubire, scrise Goethe pentru cea pe care o iubea, *Cântul de Mai*. Geniul său nu-i îngăduia să rămâie nici aici. O lună mai rămase perdut în cea mai deplină fericire și se reîntoarse la Strasbourg, unde își luă licența în drept.

Din toată măreția acestei idile, Goethe începea să zămislească creațiunea unei drame, care avea să fie tragedia geniului : Faust. Frederica, pe care nefericīrea i-o impusese sacrificiului, avea să fie *nemuritoarea Margaretă.*

Tragicul blestem al Lucindei, fiica profesorului de dans ajunse pe rafinata Frederica. Ea trebui în curând să părăsească lumea în care se increzuse prea mult.

SUFERINȚELE TANARULUI WERTHER

Reîntors la Francfort, tânărul doctor în drept se înscrie în barou la 28 August 1771. Angrenajul vieții sociale îl obligă să vie mult mai des în contact cu realitățile vieții. Firea sa meditativă însă îl ținea izolat, în solitudini recreatoare. In acest timp traduse din Ossian, citi pe Homer și Skeakespeare, și începu să lucreze la prima sa dramă, *Goetz de Berlichingen.* Amintirea celei pe care o părăsise în brațele durerii, îl turbura adesea, ceeace făcu să fie o perfectă identificare între eroul dramei și el. Intr'un târziu tatăl său văzând că-și neglijează profesiunea îl trimise să facă un stagiu la Curtea imperială de justiție din Wetzlar. Aci Goethe avu mare nenorocire și în acelaș negrăita fericire să cunoască pe d-ra Charlotte Buff. Vraja ei îl încântă încă de la prima vedere. Simția ceva tainic care îi șoptea că balsamul fericirii lui va veni de aci. Și ce desamăgire! Această tânără doamnă era soția prietenului său Kestner. Intimitatea dintre el și soția sa, nu dădu de bănuit nimic acestuia. In ultimul timp relațiile dintre ei deveniră încordate. Kestner chiar se gândi un moment să se retragă. In timpul acesta demonul dorinții îl făcuse pe Goethe să uite, de multe ori marginile bunei cuviințe și astfel pornirile senzuale îl amețiră, Charlotte se indignă de purtarea sa și istorisi ieșirile lui, bărbatului său. Abia în cele din urmă își dădu seama Goethe de nimernicia pasiunii sale și se hotărî să se retragă. Plecă deci grăbit acasă, unde după puțin timp avu trista veste despre înceatrea din viață a lui Jerusalem, un prieten al său de acolo, care se impuscase. Dramatismul acestei sinucideri îl 'nspăimântă și se hotărî să redea în-'o dramă toată pasiunea sa nenorocită, rită în desnodământul tragic al lui rusalem. Astfel concepu *Suferințele tânărului Werther*, în care prietenul Kest-r trebui să se personifice în Albert, uțin cam forțat pentru a forța con-rastul. Werther nu era altul decât el, sărmanul, descurajat cu peregrinarea amoroasă la căpătâiul Charlotei. In patru săptămâni o isprăvi. Romanul consacră însfârșit desrobirea poetului. Mă simțiam, scria el, ca după o confesiune, redevenit liber și senin, în drept de a începe o viață nouă. Acesta avea să-i fie primul mare succes cu care să bată la porțile contemporaneității, devenit deodată scânteetorul Goethe

◆

Și în adevăr, succesul lui *Werther* îl uimi. Vizitatori de toate categoriile și din toate părțile lumii veniră să aducă omagiul lor respectuos autorului celui mai emoționant roman pe care îl citiseră vreodată. Femei frumoase îi transmiteau prin scrisori interminabile, spasmurile și nostalgia dureroasă cu cari întovărășiseră pe sărmanul Werther în tot acest exod al suferinții. Tuturor, el le răspundea senin ,fericit peste măsură că a putut da într'o oarecare măsură talentului său viguros, o realizare temeinică.

In vara anului 1774 sosiră la Francfort încă doi asemenea vizitatori, teologul mistic Lavater și pedagogul Basedow. Două temperamente cu totul opuse. Primul slab și meditativ, era o figură de adevărat profet, remarcându-se prin studii de analiză psihologică amănunțită; cel de-al doilea bine făcut, sec și morocănos. Deși existau mari diferențe între ei, Goethe se hotărî să-i însoțească în voiajul lor. Zile întregi petrecu în preajma lor ore de îndoială și edificare. Totuși marea experiență morală, pe care o așteaptă din această întovărășire, nu venia deloc. Deziluzionat, se despărți de ei și se decise la 20 Iulie să facă o viiztă filosofului Frederic Jacobi, în amabila sa vilă din Pempelfort. Aci, figura de înaltă intelectualitate, revărsată melancolic peste înfățișarea sa castelană, îl vrăji. Comunitatea de sentimente și de aspirații se desăvârși în curând. Uniți prin aceiași copleșeală de nimicnicie în fața infinitului cei doi filosofi se gândiau, frământați de marea operă a dumnezeirii. Prin fața lor defilară rând pe rând, marii gânditori și filosofi, între cari figura plină de mister a lui Baruch Spinoza, domina piscurile cele mai avântate ale credinții omenești.

Când părăsi Pempelfort-ul, subtilitatea gândirii lui Spinoza îl atrăsese cu firul său diabolic. Intr'o zi ducându-se cu un amic într'o familie la un concert, fu fermecat de o blondină grațioasă, care constitui în acelaș timp pentru el, interesul concertului. Lili Schonemann, — căci așa se numia — era sglobie și veselă ca o rândunică de primăvară. Când. după puțin timp, ea plecă la Offenbach-sur-le-Mein, pentru a gusta câteva clipe liniștite în acea primăvară scânteietoare, el o întovărăși și acolo, în peregrinări regulate țesu Goethe una din cele mai duioase idile. Se hotărîră să se căsătorească. Anturajul Liliei care era prețuită de toți bărbații, făcea pe Goethe să plesnească de gelozie. Iată din ce cauză se hotărî să primească invitația noului duce de Saxa-Weimar, de a petrece câteva zile la curtea lui, în mijlocul pregătirilor generale pentru nuntă, spre stupefacția celor ce nu-și puteau explica schimbarea bruscă a lui.

LA CURTEA DIN WEIMAR

La 7 Noembrie 1775, lando-ul ducal îl aduse la Heidelberg, la mica reședință. Atmosfera liniștită de aci începu să-i redea adieri de liniște. Se vedea îmbărbătat mai tare în lupta mare, întreprinsă cu geniul său creator. Curtea, se compunea din ducesa-mamă Amelia de Saxa, care era și sufletul ei, împreună cu damele de onoare: Louise de Goehhausen, care conservă primul manuscript din *Faust*, Emillia de Werthern, care pentru a pleca în Africa cu iubitul ei se făcu moartă, pentruca după îndeplinirea solemnităților mortuare să poată pleca liniștit. — și în sfârșit baroana Charlotte de Stein, inspiratoarea de mai târziu a lui Goethe. Tot aci se găsia și poetul Weyland care nu putea suferi pe Goethe, mai ales dela venirea acestuia aci. Intâlnirea dintre ei fu însă revelatoare. Weyland când văzu pe Goethe rămâne înmărmurit de bunătatea și sinceritatea lui astfel încât se atașă numai decât de el. Mai târziu el scrie lui Frederic Jacobi, între altele: „Sufletul meu este plin de Goethe, întocmai cum o picătură de rouă este plină de soare". Cum se aranjă aci, lucrurile se schimbară. Aranjă serbări, baluri, plimbări, vânătoare, de așa bun gust și delicată manieră, încât atrase simpatia tuturor și în special a ducelui. Imediat ce intră în grațiile ducelui, își dădu seama că o mare misiune îi incumbă. Numi prin intervenția sa, împotriva intrigilor tuturor, pe Herder ca predicator la Curte. El însuși fu numit, după câtva timp, consilier particular de legație, când ducele îi ceru să se stabilească definitiv acolo. Viața aceasta însă, plină de satisfacțiuni imediate, îl plictisi dela o vreme.

Atunci îi răsări ca din pământ, figura blândă a baroanei de Stein. cu care el intră numaidecât în relație. Era o femeie de treizeci și unu de ani, măritată cu un curtezan care petrecea tot timpul la curte, și rar, vara își aducea aminte de casă și venea, (cum se exprima ea însuși, adeseaori): *„pentru a adăpa vitele"*. Oricât grația distinsă a baroanei ar fi zăpăcit pe Goethe, rezerva ei îi impuse dela început o atitudine manierată. De multe ori îl ruga să o însoțească până acasă și în acele plimbări interminabile și reconfortante, cei doi îndrăgostiți discuta febril chestiuni de înaltă cultură. Printre lecțiunile pe care le făcură înpreună, se citează: *Confesiunile* lui Jean Jacques Rousseau, *Memoriile* lui Voltaire și *Etica* lui Spinoza. Din aceste convorbiri elocvente și mai ales cauzate de voiciunea spiritului și a caracterului care făcea din baroneasă o arătare ideală, avu Goethe viziunea aceia tragică și reală a *Ifigeniei.* Câte odată îl reținea la dejun. Seara îi găsia tot împreună, îmbălsămându-i în elixirul ei răcoros. Un moment pierdută în reveria ușoară a serii, baroana de Stein se ridica hotărâtă și anunța despărțirea. La rugămintea lui scăpărată din ochii înflăcărați, ea opunea eternul refren: „Nu, nici un minut în plus".

In cele din urmă, pentru ca să mai uite nostalgia din ultimpul timp, Goethe plecă într'un voiaj interesant însoțit de duce. Oprindu-se puțin în orașul său natal, voi să facă o surpriză tatălui său unde se duse direct, neanunțat. Revederea fu cordială. Bătrânul consilier, cu pipa în mână, nu mai putea de bucuria acestei revederi. Insuși ducele onoră cu prezența sa casa părintească, unde după câteva zile se strânseseră toți amicii lui Goethe, în urma răspândirii acestei știri de către Merck, un bun prieten al lui.

După aceea, își continuară drumul mai departe. Această călătorie dădu poetului o bucurie profundă și mai ales o mai puternică credință în destinul său. Ce îmbelșugată o să fie viața dela Weimar după această cură de energie! Trebue, înainte de toate, curaj și mai ales neclintită credință în aureola gloriei, pentrucă chiar dacă împrejurări fatale o ascund sau o împiedică câtva timp, aceasta nu ajută decât ca ea să apară mai strălucitoare și mai pură, după aceea!

Goethe, câștigase la această recreativă călătorie, un imens dor de a lucra.

(Sfârșitul în n-rul viitor)

Joi 27 Iunie a. c. a apărut în editura ziarului „Universul"

ILUSTRAȚIUNEA ROMÂNĂ

Mare revistă ilustrată săptămânală, care va apare regulat în fiecare Joi, cu cele mai recente și mai bogate reportagii fotografice din țară și străinătate.

ZIAR·ROMÂ

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 28
7 Iulie 1929
5 Lei

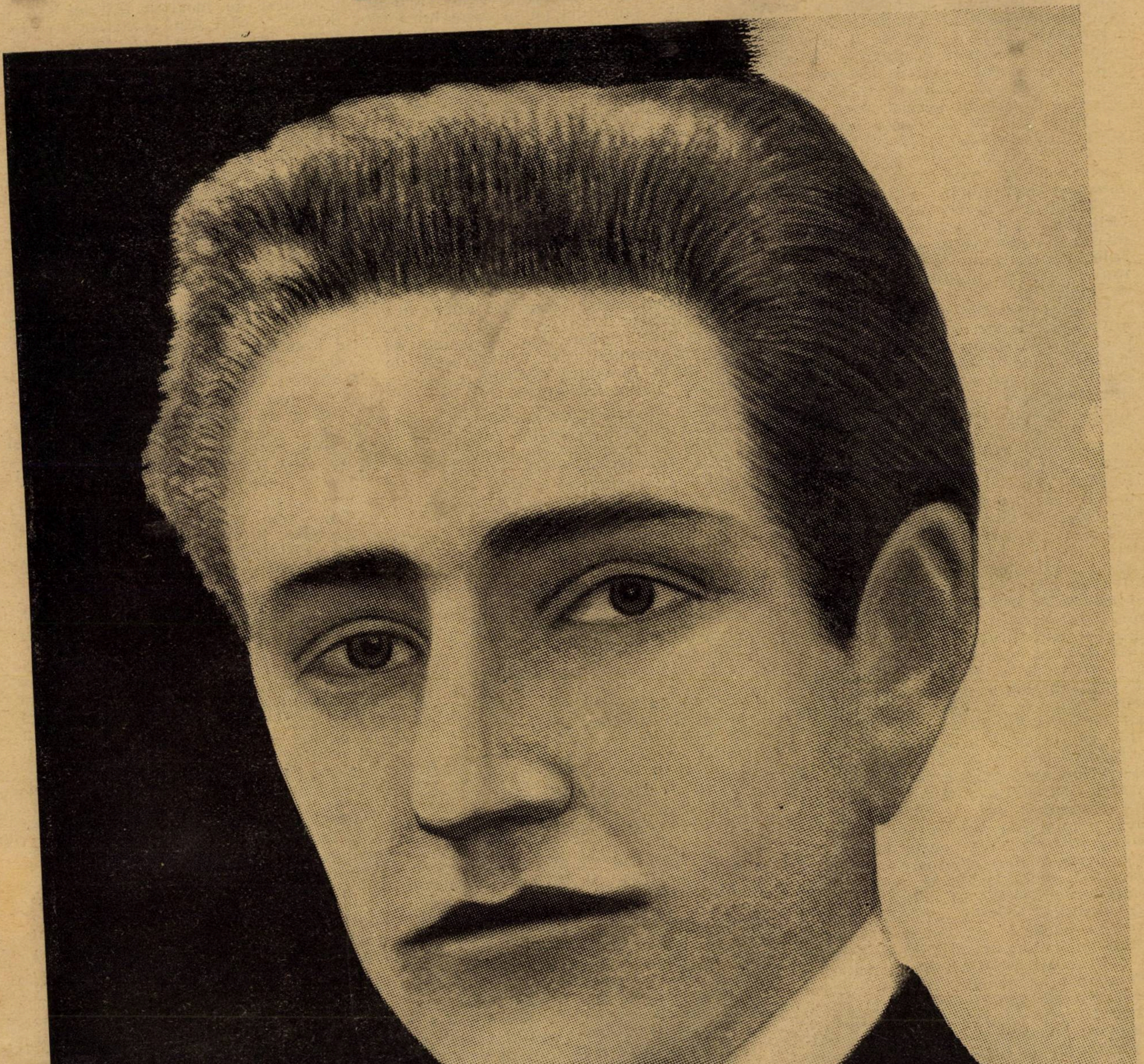

GEORGESCU ORESTE

Ctitorii

ORESTE

de I. GRECULESCU

Sunt cam 25 de ani de atunci. Un sfert de veac care, prin belșugul evenimentelor, încarcă prea obositor amintirea. Totuși parcă a fost ieri: Liceele și gimnaziile din București erau chemate la Ateneul Român, pentru a lua parte la un concurs coral pe 4 voci. Se înțelege dela sine, că în asemenea condiții, un gimnaziu are puțini sorți de izbândă, din pricina lipsei de elemente vocale în registrele de jos, în special bașii.

Atunci prin ce minune a eșit gimnaziul Cantemir (astăzi liceu) primul la acel concurs de coruri pe patru voci?

Un copil, cu ochii limpezi, cu fruntea largă și părul auriu, — să tot fi avut 11—12 ani pe acea vreme — a realizat în chip atât de fermecător un solo de soprano din programul gimnaziului, încât sala, electrizată pe de-a întregul, a aclamat și a bizat partitura cu o însuflețire de nedescris.

Și acest triumf al gimnaziului a însemnat și primul succes artistic al viitorului poet pe care-l cinstim astăzi în aceste pagini. Căci copilul cu vocea dumnezeească, aplaudat de marele public, era frumosul elev Georgescu Oreste, — devenit mai târziu clasicul poet ORESTE.

Și familia lui modestă și onorabilă, l-a sărbătorit atunci cu prilejul concursului coral cu atât mai mult cu cât aptitudinile artistice ale dragului copil, nu-l împiedecau să fie printre cei dintâi din clasă, la învățătură.

Și așa a fost elevul Georgescu Oreste, dela clasa I primară până la a VIII de liceu: strălucitor la studiu, și plin de talent în latura artistică a sufletului său. Și din toate artele ce-l chemau cu glasuri ispititoare, el și-a deschis brațele și sufletul spre Poezie.

Și de-abea adolescent în cursul superior clasic de la Sf. Sava, a înbrățișat cu toată pasiunea și convingerea pe aceia căreia se va dărui fără rezervă sau odihnă: POEZIA.

La vârsta de 16 ani, colabora la mai toate revistele timpului: Floarea Darurilor, Sămănătorul, Viața Nouă, Convorbiri Critice, Viața Românească, Neamul Românesc, etc., iar la 18 ani publică primul său volum de poezii: *In umbra iubirii*“ despre care, d. prof. Iorga a scris rânduri elogioase.

In 1911, adică la 20 de ani tipărește în atelierele „Socec“ al doilea volum al său intitulat simplu „*Poezii*“, format mare, pe hârtie de lux, cu coperta în tricromie și imprimat în chip desăvârșit. Un volum de succes literar și material.

De-atunci au urmat: *Himera* poezii (1914), *Cireșul înflorit*, poeme în proză (1916), *Herman și Dorothea* de Goethe, traducere în versuri, în biblioteca Minervei, *Torquato Tasso* de Goethe, traducere în versuri, (publicată în „*Semănătorul*“) *Bal Mascat*, fantezie într'un act în versuri (publicată în revista „Flacăra“).

In manuscris: *Moise*, tragedie în patru acte în versuri, precum și o mulțime de poezii, de povestiri, de articole literare, rămase printre scumpele amintiri familiare...

La 26 de ani, a murit de tuberculoză pulmonară, în Bucureștii ocupați de inamic, și ultimul său cuvânt a fost: Liniște!...

Ar fi vrut să urmeze drapelul Țării în Moldova, împreună cu prietenii lui scriitorii și artiștii, dar n'a putut. In 1916 era condamnat, și privirea lui sfâșietoare care căta pe urma tovarășilor îmbarcați pentru Iașii refugiului, dovedea până la evidență, cunoștința poetului despre sentința implacabilă a destinului.

— „La revedere Oreste!... In curând aci în Capitala *României Mari!*“.

— „Mergeți sănătoși prieteni! Dumnezeu să vă ajute!...“

Și lacrimile despărțirii definitive, umplură ochii senini ai lui Oreste, care'și dădea bine seama că nu va mai apuca ziua reîntoarcerii prietenilor săi... Iar presimțirea lui s'a împlinit mai curând decât ar fi crezut prietenii săi plecați în Moldova, cari în Ianuarie 1918, adică după aproape 1 an și 2 luni dela evacuarea Bucureștilor, luau cunoștință de moartea poetului care cântase atât de frumos la începutul războiului, poema sfintelor mâini înfrigurate:

Mâini de soră și de mamă,
Mâini gingașe de copilă,
Mâini ce tremurați de teamă
Și vă 'nfiorați de milă;
Mâini ce sărutați cu grije
Și prelung ca două buze
Locul mutilat de schije
De mitralii și de-obuze
Mâini curate ca o rază
Aripe întredeschise.
Albe mâini ce stați de pază
Lângă rănile închise;
Mâini ce nu aveți hodină
Și o clipă nu dormiți,
Binecuvântate fiți,
Mâini de pace și lumină!

Voi, dumnezeești potire
Mâini de bunătate pline
Și 'ncărcate de iubire;
Mâini ce alinați suspine
Și atingeți ca o floare
Fruntea celor chinuiți, —
Binecuvântate fiți,
Mâini de zâmbet și de soare!

Să fii înzestrat cu atât talent poetic și cu atâta frumusețe sufletească, să dai literaturii românești — la o vârstă când alții abia încep să scrie, — opere trainice cari legitimează cele mai optimiste nădejdi, să fii atât de timpuriu încadrat între fruntașii contemporaneității cari sunt mândri de puternica ta personalitate, și să închizi ochii la 26 de ani, strivit de fatalitatea morței necruțătoare, iată durerosul roman al unui cuceritor de suflete și al unui înfrânt al tinereții.

Căci tinerețea este cea mai nerecunoscătoare dintre zeitățile acestei firi nemărginite!... Ea plătește cu suferință și înfrigurare, darul pe care i-l aduci ca s'o inobilezi și s'o înalți.

Oreste a dat tinereței tot sufletul său plin de poezie. Și tinerețea, — neînțelegătoare de tezaurul primit — a făcut din el jocul ei capricios, întocmai ca și copilul răsfățat care petrece pe socoteala lucrurilor de preț ce i s'au dăruit...

Un prieten bun al poetului, el însuși poet, care în acea vreme se găsea cu unitatea sa pe front, și care a fost încunoștiințat de moartea fratelui său sufletesc — căci frate sufletesc s'a simțit pentru Oreste — a trimis ziarului „Evenimentul“ din Iași, următoarele triste rânduri, cari au apărut în ziua de 9 Februarie 1918:

„A trecut prin viață, senin ca raza lunei, care-i pătrundea în odae — și cu care sta de vorbă. A iubit și i s'a răspuns iubirii. A avut prietini cari l'au iubit pentru firea și inteligența lui, pentru vorbirea lui blândă și elegantă, pentru imaginile lui scânteetoare, — și nu i-a fost dat să cunoască prea mult răutatea lumei.

Timid în aparență, — după expresia ochilor plutitori, — brav și hotărît în articole și polemici.

— Ironist fin, se desvăluia numai între prietini, și-și devenea, chiar el, obiectul ironiilor, de dragul lor...

Deși sub nevoile ei, întâmpina viața cu exuberanța cuceritorului: îi răpise, precoce cununa de lauri, și-i era deajuns.

Oreste era un copil răsfățat al muzelor prin sacrificiu, iubitor al naturei și al frumosului.

In setea de viață se mulțumea cu himere și miragii.

Când dinții amărăciunii intime îi sângerau inima, își găsea balsamul în „aer, în lumină, în soare, în ciripit de păsări, sbor de fluturi, miresme de floare, glasuri de copii, gingășii de zână“ și mituri.

Trecea prin viață însoțit de-o liră fermecată din care risipea mărgăritare de lacrimi parfumate.

Il plângem pe Oreste prietenul, pe camaradul care ne-a părăsit prea de vreme și prea departe, iar nu pe artistul care și-a sacrificat ultimul strop de sânge Artei, căci mărgăritarele lui, trăesc și se alipesc singure la diademul literaturii noastre“.

(George I. Stratulat, 19 Ianuarie 1918).

*

Astăzi Oreste zace uitat de aproape 12 ani, în cimitirul unde odihnesc înaintașii și maeștrii lui, Mihail Eminescu și Alexandru Macedonski.

I-a iubit deopotrivă pe amândoi — pe unul numai ca poet, căci Mihail Eminescu a murit cu doi ani înainte de anul nașterii lui Oreste — iar pe cellalt și ca om, căci a trăit alături de el.

Și cine știe? în lumea unde patimile pier, și unde seninul firii se confundă cu seninul sufletelor, — desrobite de încleștarea lutului apăsător, Oreste va fi fost poate trăsura de unire pentru apropierea spiritelor superioare ale maeștrilor cari s'au urât în viață.

Căci moartea descătușează sufletul și'l înalță acolo unde valoarea lui îl sorocește.

Da, moartea înfrățește.

Și între frații mai mari, pe care i-a făcut ea, va sta deapururi fratele mai mic, — care ar fi ajuns tot atât de mare dacă ar mai fi trăit—firea blândă și bună, copilul minunat înzestrat de soartă, poetul de cea mai curată esență, — Oreste!

MORMINTE PARASITE

Unul din cei mai frumoși poeți tineri, semănând la chip cu feți frumoșii din cântec, s'a stins în preajma vârstei la care alții abia încep să scrie. In urma lui au rămas câteva cărți uitate și un mormânt părăginit pe care iarna crivățul troenește, primăvara crește iarba sălbatecă, vara se usucă — pregătind păragina pentru încă un anotimp. Așa de zece ori a început să se aștearnă veșnicia.

Mâini pioase care să ridice cruce pentru copilul poet nu mai sunt și e zadarnic să mai gândim să cerem această „bună cuviință". Poetul doarme; cântărețul, căruia criticii îi proorociseră laurii gloriei doarme somnul țărânei sterpe, fără nici o floare la căpătâi deși în versul lui își scuturau cireșii albi florile și plângea mărgăritărelul: doarme — în adâncul pământului — departe de lumina palidă a lunei, pe care o cântase, departe chiar de lumina amintirei, părăsit în scândurile lemnului putred.

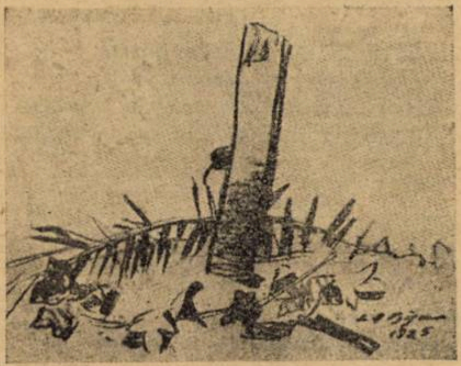

Ce a rămas din crucea de pe mormântul lui Oreste
(Desen de pictorul **Biju**)

Și totuși, sunt atât de zadarnice toate cinstirile cu care noi putem pomeni și comemora în depărtarea dintre noi — cei de toate zilele — a unui poet adevărat, care se strecurase timid și tăcut în viață, cu figură de fată, cu ochi de senin, cu ftizie în piept și plete care îi mângâiau fruntea; a unui amorezat romantic între samsarii cafenelelor, a unui visător de Nirvana pe o „Terasă" care da în strada infectă, a unui entuziast cu brațele deschise spre tot ce e frumos și absurd.

Și pare atât de firească pentru lumea și vremea noastră uitarea!... Alte generații au străbătut sgomotos câmpul literilor românești, câmp care totuși cuprinde — în îngustimea lui — și locul sterp al mormântului fără cruce, în care doarme, uitat, copilul poet.

Suntem siguri că, în urma rândurilor noastre, nu se va urni — spre desmințire — piatra ce se cuvine mormântului. Azi, nu mai au talent decât cei ce trăesc și au relații sociale; nu sunt lăudați, decât cei ce pot să te laude mâine. Dar tu, cetitorule bun, tu care ai suflet curat precum curată era poezia lui Oreste, caută cărțile lui uitate de zece ani, în care vei găsi pe poet rămas tânăr, cu frumusețea veșnică în racla de cleștar a versurilor lui. Tu, ai să înțelegi că talentul lui a rămas; tu, ai să simți poezia lui și cine știe dacă o lacrimă vărsată pe cartea copilului, nu face să înflorească discretul Myosotis din necercetatele adâncuri ale sufletului.

GEORGE I. STRATULAT

adevarate

la valeur n'attend pas le nombre des années...

Oreste debutase victorios în literatură, trimețând la diversele reviste ale timpului, poezii și traduceri în versuri admirabile. Parte din directorii acestor publicațiuni, vrând să cunoască pe cel ce semnă producțiile sale cu răsunătorul și clasicul nume de Oreste, au invitat la redacție pe debutant.

Tânărul poet-licean, produceà o surpriză atât de mare în redacțiile unde era chemat, în cât s'a hotărît să-și facă haine civile, ca să pară mai format.

Căci în adevăr, Oreste, cu chip de fată blondă, și delicat la trup, păreà și mai tânăr îmbrăcat în uniformă de liceu, stârnind prin apariția sa — acolo unde era cunoscut numai din reviste — adevărată consternare și admirație.

Insuși domnul profesor Iorga, a rămas viu impresionat de vizita adolescentului său colaborator dela „Floarea Darurilor" și „Neamul Românesc", pe care-l credeà cel puțin de vârstă corespunzătoare talentului.

Și Oreste, care publicase — liceean fiind — un volum de poezii originale și mai multe de traduceri (în versuri impecabile) din Goethe, era și ca etate și ca înfățișare, un copil...

Dar un copil cu însușiri geniale!

♣

vis și realitate...

Adolescent. Poet introdus în cercurile literare... Elogii și aplauze la scena deschisă. O fată dulce și blondă îl atrăgeà.

I-a scris sub proprie semnătură. Și fata — fără să-l cunoască — i-a răspuns. Firește, scrisorile lui Oreste erau în versuri, iar replicele blondei dudui erau în proză... poetică.

Și ziua primei întâlniri a fost fixată într'o Duminică, la matineul Naționalului. Intr'o loje rangul I, — a patra din stânga — trebuia să vie duduia cu familia. Intr'un stal din apropierea lojei, trebuia să se afle necunoscutul adorator al fetei. Semn distincitv? Plete blonde de poet, frunte largă și inspirată, și... un prieten comun al familiei și al poetului!...

Primii în sala teatrului au fost — se'nțelege dela sine — Oreste și prietenul său. Duduia a venit cu întârziere și cu... familia ei. (Două suricare mai mici, o mămițică argintie și un unchi bătrân și gros).

Oreste neavând haine civile — căci erà pe vremea aceea elev în clasa VI de liceu — împrumutase un rând (inclusiv lingeria respectivă) dela un coleg al său.

Deși colegul era mult mai desvoltat fizicește ca Oreste, totuși — fiindcă pe vremea aceea se purtau haine „cloche" — costumul îl mulțumea pe poet.

Dar farsa i-a jucat-o gulerul scrobit și lustruit dela gât: Cravata strânsă prea tare pe sub guler și gulerul fiind prea larg, acesta s'a emancipat de legătură și s'a declarat independent. Intre cravată și guler s'a produs un gol vizibil, care sileà pe poet să ție capul nemișcat.

Cum făceà o mișcare, cum îi săreà gulerul dela gât.

A încercat bietul Oreste să-l fixeze, dar cravata era și mai rebelă de cât tovarășul ei de încleștare.

Și așa s'a făcut că duduia — chemând pe prietenul lui Oreste în loje și întrebându-l de ce poetul stă așa de nepăsător și țanțoș în fotoliu — acesta i-a răspuns (fiindcă așa era autorizat).

— „Vecinul meu nu este poetul Oreste, ci cu totul alt cineva. El n'a putut să vie, căci e puțin cam bolnav și m'a rugat să-l scuz!..."

La care domnișoara a răspuns, cu sinceră părere de rău:

— „Păcat! E așa de drăguț vecinul d-tale! Ași fi vrut să fie el, Oreste!..."

Dar prietenul a răspuns promt printr'un calambur:

— „Or este el, or nu este el, poeziile cari te-au adus aci sunt ale lui!"

Și așa s'a risipit un vis care putea să fie frumos!...

NOTE BIOGRAFICE

Oreste, — după numele complet: Georgescu Oreste, s'a născut în anul 1891, în București, fiu mai mare al unei modeste dar harnice și onorabile familii, al cărei cap era profesor.

Oreste rămânând de copil, orfan de tată, a știut să facă bucuria și mângâierea bunei sale mame, distingându-se la învățătură și ocupându-se în orele libere cu literatura și muzica vocală.

Primele 4 clase liceale le-a făcut la gimnaziul Cantemir, după care — vrăjit de lecturile clasice cu care se îndeletnicise în cursul inferior — trecu la liceul Sf. Sava, unde urmă secția clasică, și unde se distinse în chip strălucit.

Impreună cu colegii săi, înființează societatea culturală a liceului Sf. Sava, sub directa și binevoitoarea privighere a răposatului director Litzica, prof. de limbile latină și greacă.

Termină liceul în mod impresionant, fiind primul la clasificație în tot cursul inferior și superior, și se înscrie la facultatea de litere, unde i se prezisese un viitor strălucit, și unde intrase cu aoreola de poet cunoscut, căci publicase până la data aceea, mai multe volume originale și de traduceri în versuri.

Nu termină facultatea din pricina prea marei pasiuni pentru poezie, căreia i se închină cu trup și suflet.

Intră în vârtejul vieții literare și sociale, înfățișându-se — cu egală putere și valoare — ca poet, prozator, dramaturg, ziarist, polemist și viguros pamfletar. (Colecția dinainte de războí a „Viitorului" stă martoră cercetărilor actuale).

Tineretea îl îmbie spre dragoste și dragostea îl face să se închine femeei pe care o dorește sufletește și trupește.

Fire delicată și sensibilă, suferă în contact cu realitatea, iar suferința morală începe să slăbească vigoarea fizică.

Ftisia îl prinde în brațele sale și nu-l mai slăbește până în iarna anului 1918, când tânărul poet, în vârstă de 26 de ani, închide ochii în plină strălucire a talentului său miraculos.

Rămân în patrimoniul culturii românești mai multe volume și nenumărate manuscrise, precum și o serie bogată de articole gazetărești, pentru cari păcatul uitării n'ar putea fi niciodată iertat!

I. GR.

POEZIE

VICTOR EFTIMIU

CÂNTECUL SPAIMEI

I

Mi-e frică de noaptea ce vine
Din trestii, din apă, din cer
O stea ce s'aprinde şi moare
Sporeşte al nopţii mister.

Mi-e frică de noaptea ce vine
Cu visele moarte pe veci,
Când trec remuşcările 'n hohot
Călare pe orbi lilieci.

Opreşte-te, soare, departe
Alungă al nopţii sabat ;
Mi-e frică de noaptea ce vine
Cu tot ce mă simt vinovat !

II

Din ape se 'nalţă tăcute
Alaiuri de pasări şi trec...
Când vântul vuieşte prin trestii
Par oase de morţi ce petrec.

Uscate şi goale şi albe
Se joacă, se freacă troznind
Şi'n cer, luminându-le jocul
Şiraguri de candeli s'aprind.

III

Iubito, e-o vreme păgână
Ascultă cum geme de greu
Cum vuetul apei îngână
Furtuna din sufletul meu.

Petrecem, tăcuţi, fiecare
Cu ochii, al norilor joc.
Aleargă, se clatină : Care
Gonite cu bice de foc...

Oftează scheletele porţii
Copacii se strâmbă în vânt :
Pe-o noapte ca asta şi morţii
S'ascund mai adânc în mormânt!

CEASURI DE SEARĂ

Cântec nerostit de nici o gură,
Tors din fir de visuri şi lumină,
Depe strune fulgerând de lună
Ţi-oi cânta în noaptea opalină...

Şi s'o stinge 'n depărtări sub stele
Licărirea cântului din strune,
Şi n'om şti de ce ni-s sufletele grele
Şi de ce n'avem ce ne mai spune !...

CEASURI TÂRZII

..Şi vom păşi pe lespezi de tăcere
Înlănţuiţi, prin pulbere de lună,
Şi-om auzi cum liniştea s'adună
Să ne îngâne psalmul de veghere.

Poveri de gând ne-o 'mpotmoli în vis
Şi vom rămâne fără de cuvânt, —
Ne-or zăpezi prin păr, în roiu ne'nfrânt
Luceferii — petale de cais...

Şi tu mai mult aproape te vei strânge
Să-mi gâlgâi în auz iubirea-ţi crudă, —
Şi trupul greu de stele se va frânge,
Şi ne-om întinde calzi în iarba udă....

PAVEL NEDELCU

INTERIOR

Dormi, albă 'n cuib albastru de mătasă
Şi râzi prin somn, ca un copil cuminte,
Când dulci vedenii prind să te alinte ;
Iar visul tău senin pluteşte'n casă

S'aşează 'ncet pe fruntea mea, pe gene,
Imi potoleşte-a gândului furtună
Şi — fluture de-argint în clar de lună —
Se 'nalţă iar în sus, sburând alene.

Aveam de scris.... Hârtia stă pe masă,
Căci urmărindu-ţi visele senine,
Truditu-mi gând adoarme lângă tine
Şi numai umbra mea veghiază 'n casă !..

GEORGE TASLAOANU

EXTAZ

de VICTOR HUGO

Şi-auzeam un glas mare
Apocalypse

Stam singur lângă valuri 'ntr'o noapte înstelată.
Pe mare nici o pânză, pe ceruri nici o pată.
Eu mi-adânceam privirea unde nu poţi pătrunde.
Pădurile şi munţii şi cu întreaga fire,
Păreau că se întreabă în tainică şoptire
Cu astrele, cu ale mării unde.

Şi stelele de aur, nemărginite-armii
Încet vorbind sau tare, cu mii de armonii.
Ziceau, apropiindu-şi coroane de foc greu ;
Şi valurile-albastre ce's libere orcând,
Ziceau, încovoiate tot mai puţin spumând :
„Este stăpânul, stăpânul Dumnezeu !"

(Les Orientales)

Trad. de D. PASCANU

APE MARI

de AL. CAZABAN

De ziua onomastică a moșierului Cristea, printre alți musafiri dela oraș, era așteptat și un profesor dela universitatea din București.

Profesorul n'a venit singur, după cum se vestise, iar cei de gazdă se mirară mult când văzură că din automobilul trimis la stația ferată, întru întâmpinarea invitatului, se coborî și un tânăr necunoscut.

Cum la țară se găsește îndată loc destul și pentru cei nepoftiți, sosirea necunoscutului nu stingheri pe nimeni.

Profesorul se găsi totuși îndatorat să se explice:

— L-am adus și pe tânărul meu prieten Alin Stelnicu... De mult mă roagă să-l duc la țară, mai ales în regiunea bălților....

Stelnicu zâmbi cu gândul aiurea... Strânse ușor mâinile celor de gazdă, apoi se întoarse cu fața spre răsărit și își purtă privirea, lacom, peste locurile înecate de revărsarea Borcei și a Dunării...

Apele mari care ajunseseră până aproape de digul satului, înecaseră tot cuprinsul larg dintre Borcea și Dunăre, și revărsarea lor ar fi avut lucirea unei mări adevărate, dacă prin unele locuri n'ar fi răsărit — negre — spinările grindurilor și dacă pădurile de salcie și richită n'ar fi pus, pe fața apei, ghemuri plutitoare de lână roșcată sau de mătase verde...

Profesorul a trebuit să împingă ușor dela spate pe tânărul său prieten și să-l facă să treacă pragul casei ospitaliere... Alin tresări rușinat și iarăși începu să strângă mâinile pe care le mai strânsese.... Moșierul zâmbi ușor, dar ceilalți se uitară nedumeriți la acest musafir cam ciudat.

Când Stelnicu fu poftit să-și aranjeze toaleta și să-și mai pieptene părul ciufulit, profesorul îl luă deoparte pe moșier:

— Pare cam ciudat băiatul ăsta!.... Nu-i așa?... Dar, să știi, are multe calități... A fost unul din cei mai valoroși studenți din clasa mea... Are prea multă carte pentru vârsta lui și are și un mare talent la scris... E drept că n'a tipărit nimic... Cred însă că, odată, numele său va însemna ceva în literatură... Păcat că e cam excentric!... Nu supără însă pe nimeni... N'ai idee de când mă tot roagă să-l duc la baltă!...

— E vânător?

— Nu....

— Pescar, desigur...

— Nici asta... E poet... Mereu îmi vorbește de taina bălților, de măreția revărsărilor Dunării și ale Borcei... Tot drumul, m'a întrebat dacă o să găsească o barcă să se plimbe pe apă...

— Bărci, slavă Domnului! — îl asigură moșierul. — Păcat numai că nu-i timpul potrivit... De câtva timp, bate vântul mereu... Dar, pardon....

Și alergă să preîntâmpine pe alți musafiri — proprietari și arendași din împrejurime.

Curgeau unii după alții, și îndată casa cea mare se umplu de lume.

Oarecum stingherit de atâți oameni necunoscuți, veseli și sgomotoși, Alin se strecură nebăgat în seamă, și reuși să ajungă pe terasă. Cât cuprinde ochiul cel mai pătrunzător, se vede numai apă... Gardurile, pădurile, târlele de oi și ocoalele de vite sunt înecate... Nu departe de digul satului, la câțiva pași numai, două crăci uscate de salcie bătrână par brațele unui înecat, cari se înalță spre cer, cerând ajutor...

Alin tresări: Profesorul îl atinsese pe umăr:

— Ce faci aici, singur?... Lasă balta în grija lui Dumnezeu și... hai la masă.

Alin îl întrebă numai din ochi că parcă n'ar fi înțeles nimic... Murmură câteva cuvinte și iarăși privi apa.

— Ascultă — se enervă profesorul — Nu se poate să stai aici. Trebue să mergi la masă!...

Alin își lungi gâtul dintre umerii ascuțiți și îl privi rugător:

— Trebuie numai decât?... Tare ași vrea să nu stau la masă, cu toții domnii ceia!... Nici nu mi-e foame... Mai bine ași merge la baltă... Poate găsesc o luntre...

— Ești copil?... Asta-i vreme de plimbat cu luntrea!... Nu vezi cum se frământă Borcea!... Să dai o mie de lei unui barcagiu și tot nu te ia!.... Mai târziu... poate se mai potolește vântul... Acu, hai la masă!.. Ce vrei să vie toată lumea să te roage?...

— Nu, nu!... N'am pretenția asta... Hai să mergem!...

Ca în toți anii, proprietarul moșiei Trestiana, își serbează ziua numelui, dând o masă împărătească prietenilor și cunoscuților săi din județ. Deși om strâns și cumpătat de obiceiu, nu ține socoteală de nimic în ziua numelui său: Nu se mulțumește numai să-și îndoape musafirii cu pește proaspăt — gătit în zece chipuri — dar deșartă magazinele din oraș, cărând la țară coșuri întregi de mezeluri și de tot felul de „delicatese".

Mâncăcioșii de frunte din județ așteptau, ca pe o mare sărbătoare, ziua onomastică a proprietarului din Trestiana.

De câte ori e poftit la o masă prea din cale afară de îmbelșugată, și mai ales când se vede alături de oameni a căror poftă îi amintește pe căpcăunii din povești, Alin Stelnicu își pierde voia cea bună. Masa îi pare o corvoadă obositoare; se întristează și, măcar că nu suferă de stomac, se uită cu necaz la acei cari găsesc o desfătare să deșarte farfuriile, una după alta.

Și la masa moșierului ialomițean, Stelnicu se așeză indispus și atât de plictisit că d'abia aștepta să se sfârșească cina, ca să nu se mai vadă nevoit să se scuze că nu poate mânca la fel cu ceilalți... D'abia așteptă momentul să se scoale și să plece în căutarea unui barcagiu care să-l treacă dincolo de Borcea, pe grindul cel mare, de unde se putea vedea, așa de bine și de aproape, prăpădul pricinuit de venirea apelor mari....

Vecina lui din dreapta — o gospodină grasă, cu ochii verzi și spălăciți ca mătasa broaștei întinsă pe apele stătute — înduioșându-se de paliditatea tânărului bucureștean, se încăpățânase parcă să pună o pată de roșeață pe obrajii, ca și fierți, ai bietului anemic: Mereu îl îndemna să bea din vinul cel negru, de culoarea sângelui, turnându-i pahar peste pahar... Stelnicu se rușină să nu-i facă pe plac și bău fără socoteală... Nu găsi niciun cuvânt curtenitor pentru vecina lui atât de compătimitoare... Se uita mereu, cu gândul aiurea, spre fereastra larg deschisă prin care năvălea primăvara și în care se încadra tristețea cerului înnourat....

Deodată, fără de altă introducere, Alin se adresă vecinului din stânga:

— V'ați plimbat vreodată cu barca?

— Nu.... Niciodată!... Eu nu prea stau la țară... Nu-mi place balta... S'apoi aci nu găsești decât bărci pescărești care miroase a pește și a rogoz putred.... Cu vaporul pe mare, da; îmi place să mă plimb.

Alin observă distrat:

— In vapor, stai ca în casă... Pe când cu barca, ești aproape de apă... Așa de aproape, că poți să-ți uzi mâinile în valuri... Și cât de plăcută și amețitoare e clătinarea incontinuă a bărcei.. iar când e furtună ești amenințat să te răstorni...

Vecina din dreapta râse:

— Și adecă, domnule, e o plăcere să te ineci?

— Nu m'am exprimat bine doamnă!... Voiam să spun că încerci o nouă senzație, atunci când înfrunți primejdia valurilor... Și eu vreau să simt...

Tăcu deodată, ca și când și-ar fi dat seama că se destăinuise prea mult.

Și a rămas mut până la sfârșitul mesei....

Insfârșit, comesenii trecură pe terasă ca să-și soarbă afară, la aer, cafeaua turcească, stropită cu rom adevărat englezesc

Stelnicul, cu obrajii colorați, se apropie de moșierul Cristea, îl trase mai la o parte și îi vorbi, balansându-se pe tocuri:

— V'ași rămâne foarte îndatorat dacă mi-ați face rost de o barcă... Vreau să mă plimb pe apă și să văd mai de-aproape prăpădul inundației...

— Cum? — se miră moșierul — Chiar azi!... Nu vezi ce valuri are Borcea!.... De ce să te aventurezi pe un așa timp?... Și nici nu știu dacă s'ar găsi un barcagiu să te poarte pe așa valuri...

— Il duce Simion Lipoveanul — se amestecă în vorbă un tânăr agronom din acea regiune — Simion nu se uită dacă e furtună sau nu... A trecut el Borcea și pe un vânt mai mare!...

Moșierul încuviință:

— Da ai dreptate... Simion e în stare... E un vâslitor neîntrecut... (gânditor): Totuși, tinere, eu nu sunt de părere să faci o încercare atât de riscată!...

— Ce-are de a face, dacă lipoveanul răspunde! — stărui Stelnicu însuflețit. — Ii plătesc cât vrea...

Moșierul mai cercă să-l convingă:

— Da ce zor așa de mare, mă rog?... Inteleg pentru o treabă pe care n'o poți amâna... Dacă e vorba numai de un capriciu... lasă plimbarea asta cu alt prilej....

— Imposibil să amân! — se înflăcără bucureșteanul. — Tocmai pentrucă apele sunt agitate, tocmai de asta trebuie să văd balta!... Vreau s'o văd turburată. (Tainic): Am un motiv foarte serios.. Cine știe dacă se mai ivește un prilej atât de fericit!.. Acum n'o să înțelegi ce vreau... Mai târziu, cine știe!.... (Arătând apele cu un gest deschis): De când doresc să simt emoțiile unui sinistrat care se salvează pe o barcă!... (Vorbindu-și lui singur): Altfel n'o să pot termina capitolul opt!... De ce zâmbiți?...

Atras de gesturile și vorbele tânărului bucureștean, un judecător din Brăila, se apropiase zâmbind ironic și cu înțeles:

— Cum văd, tinere, sunteți un fel de vânător de.... impresiuni!

Stelnicu tăcu îndată, aruncă o privire dușmănoasă spre magistrat și, ca un om care știe ce are de făcut, scoborî, ținându-se de mânier, scara de stejar a terasii, cu multe trepte....

Profesorul universitar, când îl văzu

deodată în mijlocul drumului, se aplecă peste parapetul terasei și strigă de sus:

— Stai Aline!... Unde pleci?

— In sat... Mă duc să caut pe Simion! — răspunse cel de jos fără să se întoarcă. — N'avea nicio grije, că eu....

Mai articulă vreo câteva sunete, dar vântul i le suflă de pe buze, împrăștiindu-le în aer...

Cumpănindu-și, cu mișcări hazlii și dezordonate, trupul lung și deșirat, Alin se lupta să nu cadă ori de câte-ori sărea de pe un bolovan pe altul spre a nu-și murdări de noroi, pantofii de piele fină, de oraș.

Cu ochii rotunzi de îngrijorare profesorul observă cu glas ridicat:

— Nu trebuia să bea atât, exaltatul ăsta!

Și se retrase cu un gest enervat, când își văzu prietenul dispărând după un gard de cătină deasă, din marginea satului...

◆

In jurul conacului toate globurile de lumină se aprinseseră, alungând întunerecul din câmp pe o întindere mare... In casă, la masa lungă, musafirii moșierului Cristea jucau cărțile, cu atâta însuflețire și patimă, că nu se îndurau să treacă în sufragerie, unde îi aștepta o altă masă.

La intervale destul de apropiate, profesorul se uita la ceas, se încrunta ușor și iarăși își vedea de cărți.

Tocmai când îi venise rândul să dea „bancul", proprietarul se pomeni la spate cu o servitoare care îi șopti, în grabă, câteva vorbe tremurate.

— Nu se poate! — scrâșni moșierul foarte contrariat.

Fără să trădeze cea mai mică emoțiune, se ridică, scuzându-se față de musafiri că-l chiamă cineva afară.

Profesorul scapă o carte, dar nu se plecă s'o ridice...

— Nu mai joc!...

Eși numai decât pe terasă... Parcă l-ar fi înecat fumul din casă.

Vântul clătina globurile de lumină, iar pe cer nu licărea o stea.

Profesorul se lăsă pe un scaun de odihnă... Nici nu îndrăzni să se întrebe dece moșierul se ridicase așa de repede dela joc și dece exclamase: „Nu se poate!"

Jos, în curte, dinspre grajduri, vorbeau niște oameni Cineva parcă a spus:

— Simion s'a întors singur și e ud ca un șoarece înecat...

— Care Simion? — se întrebă profesorul frământându-și memoria să afle cine era Simion și dacă îl cunoștea...

Inima începu să-i bată... Bătăile erau așa de puternice că-l siliră să se scoale.

In salon, nu mai juca nimeni... Toți erau în picioare și se mișcau fără rost, de ici-colo... Pe fețele turburate, ochii jucau măriți de uimire și groază... O gospodină blondă își frângea mâinile, cu ochii la cer... Avea ochii verzi ca mătasa broaștei de pe baltă... „Doamne, Doamne, ce nenorocire!"

Intr'un colț, un domn scurt și rezervat își scutura cu un gest plictisit, scrumul de pe țigară.

Profesorul se apropiă de el:

— Da Cristea!... Unde-i Cristea?

— S'a dus în sat... Cercetează!... Treaba asta putea s'o facă mâine, la lumina zilei....

Zăpăcit, profesorul începu să-și caute pălăria, în toate părțile..

In bucătărie, sgrebulit și tremurând de frig, lipoveanul, ud până la piele, se desvinovățea față de servitori:

— N'am nicio vină... Dacă boierul nu s'ar fi clătinat, când în dreapta când în stânga, treceam de Bulboană, fără să se răstoarne barca... Barim de-ar fi știut să înoate...

Și ridicând brațul, de pe care se prelingea apa în picături grele, se închină smerit în legea lui lipovenească....

◆

Câteva zile — mai târziu — o mână curioasă, umblând prin hârtiile de pe biuroul înecatului, găsi manuscriptul unui roman ..

Scrierea, care cuprinde 193 de pagini pline de ștersături și adăogiri, e împărțită pe capitole... Capitolul al VIII-lea e d'abia început. Numai un rând și jumătate înegrește sfertul de hârtie:

„Apele mari au rupt digul de apărare și s'au revărsat înfuriate, înecând toată întinderea..."

AL. CAZABAN

ZGRIPȚUROAICA 1)

A fost o fată mândră, de sta soarele 'n loc și căta cu drag la chipul ei bălai. Se scurgeau ochii flăcăilor după ea, și care de care își rupea picioarele umblând seara pe la pârleaz, să-i zăriască sprâncenele și să stea un pic de vorbă cu ea.

Dar fata noastră era tare scumpă la vedere, c'o ținea de scurt mă-sa vitregă, o *haidoșe* de femee, rea prăpădul pământului. Dumnezeu a făcut însă lumea din dragoste, și tot numai dragostea lui o face să dăinuiască și azi. Așa că toate pe lumea asta s'or încătușa, numai cu dragostea nu-i chip.

Și iată că 'ntr'o bună dimineață, fata cea frumoasă și-a găsit un drăguț și a fugit cu el p'aci încolo.

Zgripțuroaica de mumă a sărit ca opărită, când s'a văzut făr' de ea. A 'ncălicat pe piuă, — că era vrăjitoare mare, știa toate farmecele din lume, — și la drum. De goana ce gonia, se făcuse ca o flăcărae.

Fata cu băiatul, după ce au mers cât au mers, se opriseră la umbra unui nuc p'un muscel, lăsaseră frumos capetele pe mâini și ațipiseră, cuprinși de plăcerile dumnezeești ale tinereții și ale firii vesele, cu verdeață, cu aer proaspăt și cu cântece de păsări. D'odată au simțit ei o dogoare mare și au sărit în sus buimăciți:

— Zgripțuroaica!... Atâta au putut să zică și le venia să intre 'n pământ de vii.

Dar fata, mai cu *glagorie* și-a adus aminte de niște busuioc, furat dela vrăjitoare și, scoțându-l de subt brâu, atinse pe flăcău cu el.

— Fă-te tu d'un cioban, — și atingându-l și de buzele ei — și eu d'o turmă! Și s'au făcut. Hop atunci și baba:

— N'ai văz't tu, ciobănaș, o fată ș'un flăcău, așa ș'așa?.. a 'ntrebat ea.

— Văz't, păi cum! răspunse băiatul. Au trecut într'acolo cam de multicel.

Ea vârtej în partea unde i-a arătat ciobanul; iar ei s'au făcut la loc fată și băiat și s'au dus mai departe, cuprinși pe după mijloc. Dar iată vâlvătaea 'ndărăt.

— Na! se 'nfioară ei d'odată. Acu ce ne facem?...

Fata însă, fără să-și piardă cumpătul, răspunse, dând cu busuiocul și pe la nasul drăguțului ei și pe la al ei:

— Eu mă fac d'o mânăstire cu mușchiu pe ea și tu d'un călugăr bătrân! Și s'au făcut.

—Nu văzuși, părințele o *huțupină* de fată ș'un băiat fugiți, să-ți fie fața cinstită?...

— E, he, măiculiță!... I-am văz't, da' e cam mult d'atunci. Abia isprăvisem mânăstirea, ș'acu, uite, c'a prins muschiu pe ea de *vac!*

Și eram și eu mai în vlagă, că, drept să spui, mi-am întors o leacă ăst cap după bujoru' de fată!

Zgripțuroaica s'a răsucit iarăși, fugi și fugi. Tinerii s'au schimbat la loc, în băiat și fată. Dup'o toană bună, când au prins să se uite 'ndărăt, au zărit-o din nou. Era aproape de tot.

— Acu nu mai scăpăm! se văită flăcăul.

— Ași! Fii pe pace! Uite eu mă fac d'o fântână și tu d'o mreană de pește!

Când a sosit zgripțuroaica, fără să zică o vorbă, s'a pus să bea apă. I-o fi dat prin cap, că aci sunt ascunși dracii, i-o fi mirosit a busuioc, or că era prea însetată, că sorbia de foc, să nu mai rămâe picătură.

— Haiti! Ne-am dus! oftă mreana.

— Ssst! îl certă fata.

Babei atât i-a trebuit:

— A!. Tu ești blestematu', care mi-a furat fata! Și dă-i s'o prinză; dar mreana s'a vârît subt ghizduri.

Nagoda dă-i încoace, dă-i încolo, nu se lăsă.

— Am să beau apa și tot te prăpădesc, afuristitule! fata se vânjolià rău, prefăcându-și logodnicul când în muscă, când în râmă și cu ea se mișca mereu fântâna din încheeturi.

Când a văzut zgripțuroiaca și-a văzut că nu-i chip să dea de el s'a ridicat cu ghizdurile'n cap; dar s'au prăbușit peste ea și au omorît-o.

Iar fata și flăcăul, cuprinși iarăși pe după mijloc, cântând de astă dată a voe bună de răsunau văile, s'au dus la casa lor, unde'or fi trăind și azi, de nu le-o fi citit popa *popregania!...*

MIHAIL LUNGIANU

---

1) Apare 'n volumul *„Povești"*.

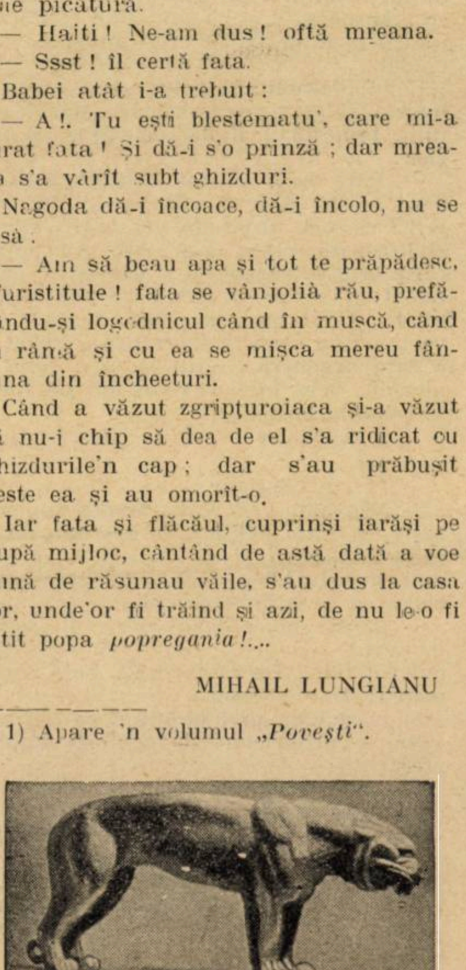

MOMENTE DIN AVIAŢIA NOASTRĂ

de UN ZBURĂTOR CONTINENTAL

TRISTE ȘI VESELE

PENTRU UN STRĂLUCIT VIZIONAR, PENTRU ZORILEANU

Despre omul, admirabil și de o copilărească naivitate, care a fost Zorileanu, nu s'a spus încă aproape nimic din ceea ce se cuvine să se știe. Mort în condițiuni ale căror amănunte au rămas, mult timp, necunoscute până și camarazilor lui, amintirea lui persistă poate mai mult în trăsăturile-i caracterizate de o incomparabilă și nobilă absență a „spiritului practic“.

A fost un vizionar. Cu o formidabilă putere de imaginație, el reușea să transforme o lume de meschine convențiuni într'un cadru ideal.

Despre niciun zburător nu se poate spune, mai pe bună dreptate decât despre Zorileanu, că avea „lumea lui“, că trăia cu „capul în nori“, făcând total abstracție de realitate.

Ușor de înțeles cât de apăsătoare erau, pentru structura lui sufletească specială, legile, regulamentele și instrucțiunile în cadrul cărora trebuia să se miște purtătorul unei uniforme.

Nesocotirea, ignorarea uneori completă, a acestui cadru, era la Zorileanu regulă comună.

Spre norocul lui, — atâta noroc cât a avut, — șefii îl înțeleseseră...

Și, la fondul de covârșitoare și impresionantă bună credință a lumii aparte în care el plutea, răspundeau cu atitudini de o larghețā neprevăzută nici de legi și nici de regulamente.

In 1916; — războiul era în toi, și România făcea înfrigurate pregătiri cari trebuiau necunoscute de marile public.

Lumea „nu trebuia să știe“.

Dar națiunea întreagă arătase limpede drumul pe care voia să meargă, și-și trăsese o linie din care nu putea și nu avea să se abată.

Aviația fremăta și ea. Simțea venind ziua când avea să se avânte, pe cerul limpede sau plin de nouri, cât mai sus, spre a apăra din văzduh pământul României.

Zorileanu, mai „independent“ decât ori când, aparținând lumii lui mai desăvârșit ca până atunci, refuzase comanda unei escadrile și preferase să rămână ofițer subaltern.

Avea un singur răspuns, pe care-l da tuturor :

— Lăsați-mă, domnule, în pace ! Eu știu să zbor... Ce mă puneți pe mine să inspectez, să socotesc benzina și să mă ocup de alții? Hei, drăcia dracului... Asta e treabă de pedestraș... Să facă dumnealor socoteli ! Eu îmi văd de avionul meu... Vreau să știu când trecem dincolo...“

Acest dincolo, era „dincolo“ dinainte de război, era peste Carpați.

Șefii ridicau din umeri, și Zorileanu pleca, cu ochii pe sus, cu mâinile în buzunare, preocupat de socotelile lui...

Intr'o bună dimineață s'a aflat cu uimire că Zorileanu a dispărut.

Se suise pe un aparat și plecase, nimeni nu știa unde...

Intâi, camarazii n'au zis nimic, fiindcă-l cunoșteau.

Comandanții, cărora dispariția li s'a raportat, erau îngrijați cu drept cuvânt. Toți se așteptau să afle că a mai făcut „încă una“.

Și în adevăr, a făcut încă una, de neuitat !

După câteva zile de lipsă, d. general Găvănescu, pe atunci inspector al aviației, se pomenește într'o dimineață cu Zorileanu.

Slab, palid, cu o ținută care făcea să se creadă că atunci a scăpat dintr'o aspră captivitate, se prezintase singur.

Ochii îi străluceau, aprinși...

Făcuse „nebunia“ — în acea vreme a neutralității, — de a trece în zbor peste Carpați !

Și revenise, să raporteze o acțiune care-i executată fără ordin, constituind pricină a unor enorme și de nerezolvat dificultăți diplomatice, — trebuia pedepsită exemplar și fără nici-o cruțare.

Generalul stă drept în picioare, cu ochii în ochii lui, implacabil.

Vorbește legea, disciplina de fier încălcată, vorbește comandantul care poartă răspunderea acțiunilor oamenilor din subordine.

— „Cum se poate, d-le?... Dar pe ce lume trăiești d-ta? Iți dai seama ce înseamnă asta ?“

— „E minunat, d-le general... A fost minunat !“

La un atare răspuns, care dovedea o infinită depărtare de concepții, generalul pare a căuta cuvintele cu cari să-l deștepte, să-i scuture conștiința și să-l cheme la realitate.

— „La închisoare, imediat ! Acum să pleci la închisoare !“

Ochii lui Zorileanu se fac și mai mari, privirea i se aprinde deodată și mai mult, scânteind, căutând departe.

— „Trăiască Ardealul nostru ! E al nostru, d-le general ! Când m'am văzut pe sus, deasupra munților, n'am mai putut... I-am trecut ! Dacă ordonați d-stră, eu mă duc la închisoare...“

Și se mișcă din loc, un pas.

Dar în loc să salute și să facă stânga 'mprejur, cu o mână își scoase chipiul și cu alta își trase sabia, strigând tare, de data aceasta :

— „Trăiască Ardealul nostru !“

Cel care se simți zguduit, fu generalul..

Mișcat, cu ochii umezi, el se apropie de ofițerul cu privirea înflăcărată, și-i strânse mâna, cutremurat parcă...

— „Zorilene... du-te și-ți vezi de treabă...

♣

INCĂ UNA, TOT A LUI ZORILEANU

Zorileanu a mai „fugit“ și alte dăți, dispărând, cu avion cu tot, fără ca cineva să-i știe de urmă.

Și încurcătura șefilor n'a fost de loc mică, neștiind ce calificare și ce urmări să dea lucrului. Legea, rigidă, nu era pentru el, în niciun caz.

Un gând îndrăzneț și plin de frumusețe îl frământase o bună bucată de timp pe acest sburător de rasă.

Confundat cu aparatul său, pe care-l diviniza, devenit una cu el, voia să-l cunoască până în cele mai mărunte și mai delicate posibilități de mișcare și de reacționare:

„Vreau să știu ce posibilități de aterisare forțată am cu el !“

Impins de acest gând, decolă într'o zi pe avionul său, și pieri. S'a știut mai pe urmă că a pornit la întâmplare, fără niciun itinerar și fără niciun plan. A luat-o drept înainte...

Și unde a văzut o pajiște cu trifoi, a aterizat forțat; unde a văzut un luminiș de pădure s'a strecurat, și a aterisat forțat; unde a văzut albia pe jumătate secată a unui râu, a aterisat... A aterisat pe o culme de deal, de unde altul s'ar fi prăbușit într'un capotaj iremediabil... A aterisat de câteva ori pe șosea, la marginea sau în mijlocul șoselei, pe lângă stâlpii de telegraf, strigând la țăranii căruși să stea pe loc ori să se dea la o parte.. A aterisat într'un ostrov, gata să intre în apă și să nu mai iasă deacolo...

Și a decolat de peste tot.

La urmă, a luat-o spre munți.

S'a coborât și a decolat din marginea pădurii, apoi a aterisat și s'a ridicat din preajma potecilor cari duceau spre vârful munților, până când, într'o zi a aterisat pe un vârf de munte !

De acolo, n'a mai putut decola, fiindcă nici un avion nu e în stare, încă, să se ridice dintr'un asemenea loc.

A coborât în vale, cu piciorul, băgând în sân foile de hârtie unde-și notase observațiile unei experiențe quasimortale, pe care nimeni n'ar fi avut curajul s'o întreprindă.

A trimis vorbă că i-a rămas aparatul sus, pe vârful muntelui.

Șefii, când au aflat, s'au crucit...

A trebuit să vină mecanici să demonteze avionul și să-l dea jos de acolo.

Când a apărut, înfine și Zorileanu, avea o figură de ocnaș evadat, murdar și neras, cu vestonul rupt și plin de scaeți, plin de noroi până peste genunchi...

De data aceasta, i se făcuseră forme de dare în judecată.

A aflat vestea foarte liniștit, parcă nici n'ar fi auzit-o.

Când s'a prezintat în fața consiliului, drept apărare a scos din sân un tabel foarte amănunțit cuprinzând notele „experienței“ făcută : „Avionul are nevoie de atâția metri pentru aterisare în arătură proaspătă, de atâția metri la aterisare pe șosea, atâția metri pe tern înclinat de atâtea grade.

— „Vă rog să luați însemnările astea și să le păstrați... Sunt foarte interesante... Și acuma, ce ziceți că trebuia să fac ?...“

Rareori s'a văzut vreun consiliu mai încurcat.

De judecat, a trebuit să-l judece, ca să se „împlinească forma“.

CEI RĂSTIGNIȚI

— (INSEMNĂRI) —

de I. AGÂRBICEANU

Ne înapoiesem seara târziu dela slujba celor douăsprezece Evanghelii din Joia Paștilor. Nu m'am dus bucuros; eram ostenit și mă temeam de îngenunchierile cele lungi. Peste zi se pusese o căldură moleșitoare de primăvară și-mi pătrunsese în mădularele bătrâne, ca o apă domoală. Ilarie, rudenia mea, nu mă slăbi însă cu îndemnurile:

— Cum? Să fii acasă și să nu asculți slujba asta jalnică și pătrunzătoare? La oraș ce poți vedea? Acolo cine mai ține datinele cele bătrâne? Și apoi la oraș, cunosc eu, bisericile sunt pustii chiar într'o zi mare ca asta. Să vezi aici lume! Aproape ca'n ziua de Paști. Slujba de noapte e plină de taine, bădițul meu, și adună lume multă. Că nu este om, oricât de tare s'ar ținea, care să nu fie atras de taină.

Când i-am mărturisit că nu mă bizui pe genunchi să stau pe lespezile de piatră subt cele douăspreze evanghelii, Ilarie zâmbi cu bunătate și-mi zise:

— Dar ce-ți trece prin gând? Cine te va ținea în genunchi? Crezi că la noi nu se știe ce i se cade unui domn bătrân? Că nu avem un scaun de hodină?

— Cum să șed când ceilalți creștini vor îngenunchia?

El mă convinse că nime nu-mi va lua în nume de rău, că satul mă stia, că oamenii înțeleg o abatere dela obiceiu la un om de nevoie.

Ilarie, cât ce-am ajuns lângă strana diacului, strecurându-ne cu greutate prin desimea creștinilor, trecu în altar și-mi aduse un scaun larg, cu brațe, cu spetează.

Dar zadarnice i-au fost toate semnele pe cari mi le făcu în vremea slujbei. N'am îndrăznit să șed. Am îngenunchiat în rând cu toți creștinii subt cele douăsprezece evanghelii ale patimilor Domnului.

Slujba îndelungată nu-mi ostenise numai trupul ci și sufletul cu năvala amintirilor din copilărie, dar, mai ales cu sentimentul deșertăciunii celor pământești, a zădărniciei avântului sufletului omenesc. O grea melancolie mă pătrunse și din biserică, odată cu aroma fumului de tămâe, în casa cea bătrână.

Nu putui cina, și întins în păcel, nu puteam adormi. Mă svârcoleam în pat și, din vreme în vreme, oftam ca după o mare pierdere pe care aș fi îndurat-o de curând.

Multă vreme Ilarie nu suflă o vorbă, deși-l auziam tușind și știam că nu doarme nici el. In biserică l-am văzut închinându-se cu smerenie, ascultând, cu fruntea întunecată, patimile Domnului, vânzarea lui Iuda cel mișel, încununarea cu spini. tâlhăreasca răstignire pe cruce. La sfârșitul slujbei, Ilarie era îndurerat, întorcea spre mine, în drumul făcut spre casă, o față plină de neguri. Din când în când tușea sec, și-și purta cu greutate, plecate înainte, bătrânețele. Mă gândeam că nu e pentru noi, oameni bătrâni, slujbele acestea îndelungate. Sufletul nu mai se deschide la sensații noui, iar deșteptarea celor vechi e numai prilej de suferință.

— Nu dormi nici dumneata bădiță Vasilie, începu într'un târziu Ilarie. „Nu-i mirare când vezi că, cu toate patimile și jertfa lui Hristos, oamenii rămân aceiași. Eu mă gândesc că și azi dacă ar veni Mântuitorul pe pământ, — oamenii l-ar răstigni din nou.

Tresării uimit înțelegând că pe Ilarie îl bat aceleași gânduri: deșertăciunea avânturilor sufletului, zădărnicia jertfei. Da, oamenii rămân aceiași!

— Noi blestemăm pe jidovii cei fără de lege, ne îngrozim de vânzarea spânzuratului, îl judecăm pe slăbănogul de Pilat, care l-a dat morții pe cei ce-l credea și el nevinovat. Dar suntem noi mai buni? Apărăm noi în viață pe cel drept, pe cel nevinovat, pe cel umilit și neajutorat? E de-ajuns ca cel mai rău să arunce în el c'o piatră, pentruca o sută de drepți să-l ochiască cu altele. N'au unde să-și plece capul între noi, bădiță Vasile, dreptatea și adevărul. Suntem, dela Adam, fiii minciunii și ai păcatului, și așa vom rămânea până la capătul veacurilor. Iată la ce mă gândeam eu, pe când ascultam patimile celui nevinovat".

Gândurile ni se asemănau, dar numai la rădăcină. Băgai de seamă că din ea, gândul lui dădea alte vlăstare. Pe mine mă copleșia deșertăciunea jertfei, prostia sau copilăria celor ce se lasă duși de avânturile mari ale sufletului, și-mi ziceam că mai cuminte e să-ți vezi de necazurile tale, și, pe cât poți, să te bucuri de vieață, știut fiind că lumea nime nu va schimba-o.

— Ai dreptate, Ilarie; nu se plătește să te nenorocești pentru biruința binelui și a dreptății, a adevărului. Lumea te crede nebun ori făcător de rele. Și când sufletul tău arde de dragoste și milă pentru toți, ei te adapă cu oțet. Un neam nenorocit, Ilarie, un neam blestemat! Cei vechi avem o vorbă: „Bea mănâncă și te veselește, — după moarte nu mai este nici o veselie". Mi se pare că oamenii ăștia de demult au aflat adevărul".

Rubedenia mea se ridică într'un cot; simții în întuneric cum mă caută privirile lui.

— Zădărnicie nu-i, bădițul meu; mai de mult mă zugruma și pe mine gândul ăsta. Acuma văd că nu i zădărnicie.

— Cum n'a fi când însuți spui că, dela Adam, omul e fiul minciunii și al păcatului, și că așa va rămânea până la sfârșitul veacurilor? Pe cine să faci mai bun, mai drept, dacă însăși rădăcina vieții noastre e înveninată? Dacă nu poți îndrepta lumea, nu-i o prostie să-ți mai bați capul cu ea?

Ilarie tăcu un răstimp, oftă și zise cu glasul scăzut:

— Să nu te superi, bădițul meu, dacă-ți voi spune că, judecând așa, ești în mare rătăcire. Da, e adevărat! Și după jertfa lui Hristos dreptatea și adevărul n'au unde să-și plece capul pe pământ. Până la sfârșitul veacurilor, omul va rămânea fiul păcatului. Dar dreptatea și adevărul trebue să fie, trebue să se arate între oameni.

— Pentru a umbla cu capul spart? Pentru a-l răstigni din nou pe Hristos?

— Da, da; nu te mira! Cei drepți și buni vor fi veșnic răstigniți, dar e nevoe ca ei să-și ridice capul în lume, să se descopere, să se miște, să trăiască între noi.

— Nu te mai înțeleg, Ilarie", îi spusei ostenit, și mă cuibării mai bine în pat, hotărît să adorm, să nu-l mai ascult, să alung orice gând.

— Ticăloșia omenească e mare, bădițul meu! Dar socotește și dumneata ce s'ar alege de fiii păcatului, dacă între ei nu s'ar arăta cei buni și cei drepți, mieii cei de jertfă? Ar fi cu putință vieața omenească pe pământ? Cred că ne-am sfâșia ca fiarele cele sălbatice. Nu se oprește decât arătarea celor nevinovați, între noi. Ei sunt ca niște raze de lumină ce pătrund prin norii cei negri și grei. Sunt ferestrele prin cari privind mulțimea oamenilor, își aduc aminte, cel puțin pe-o clipă, că-s făcuți după chipul și asemănarea celui nevăzut. Arătarea dreptății și a adevărului în lume pune frâu celor mulți și răi să nu se sfâșie între ei. Numai fapta bună cutremură sufletul celui ticăloșit. Nu, bădiță Vasile! Ferește-te să nu aluneci pe cărare greșită! Dacă ar pierii sămânța binelui și a dreptății dintre oameni, ar fi ca și când s'ar stinge soarele, luna și stelele de pe cer. N'ar mai fi lumină, n'ar mai fi credință, n'ar mai fi nădejde. S'ar apropia, vuind și clocotind, sfârșitul cel de obște.

— Dar nu spuneai tu că lumea răstignește pe cei buni, că nu învață nimic dela ei?

— Și răstignește pentrucă e stăpână încă pe pământ puterea întunerecului. Dar viața lor, pilda ca și moartea lor, lasă cutremurare în sufletele celor răi, îi oprește dela alte fără de legi, îi ține în frâu să nu se spintece, face să poată dăinui neamul omenesc până la biruința Domnului, — și nu ne lasă să ne stingem înainte — cum ar dori cel ce are stăpânia morții, adică ghiavolui. E nevoe să se arate cei drepți și pentru duhurile necurate, să le cutremure și pe ele; prin cei nevinovați Domnul dă de știre și duhurilor că El este, și să nu cuteze prea mult. Fără mieii de jertfă, lumea s'ar fi prăpădit de mult, bădiță Vasile, ajungând în robia iadului. —Sunt răstigniți, sunt junghiați, și totuși sămânța lor nu va seca. Pentrucă dela cel sfânt pornesc, El îi trimite în lume pentru biruința Lui, care-i proorocită și care va veni".

Ilarie tăcu, oftă și se întoarse în păcel cu fața spre perete. Dar repede se răsucea iar spre mine, și începu cu tâlcuri din Evanghelie să-mi dovedească adevărul cuvintelor lui. Nu-l mai ascultam. Mă furase gândul nou, venit dela Ilarie: cum, fără cei buni și drepți, fără cei jertfiți, vieața omenească n'ar fi cu putință. Simțeam, în negura gândului ostenit, că licărește aici ceva. Dar negurile crescură, se îngreunară și ațipii biruit de osteneala trupului și a duhului.

Dar a doua zi dimineața, Zorileanu era la câmp.

Fără să aibă timp să vadă pe cineva, supraveghea și zorea pe mecanicii cari, punând piesă lângă piesă, îi refăceau aparatul cu care aterisase în vârful muntelui și cu care cine știe unde avea să plece iar...

Băeții, — ceilalți ofițeri, — cari aflaseră povestea, trecea pe lângă el, oprindu-se în treacăt, să-i strângă mâna întinsă cu un zâmbet camaraderesc dar foarte preocupat.

Nimeni nu se mira, era Zorileanu?

UN SBURATOR CONTINENTAL

ORAȘUL NATAL

de GH. BRAESCU

Amorțiți de răcoarea unei dimineți de primăvară scoboram vertiginos cu inima strânsă de frică și cu roțile înfrânate, panta dela Bârnova. Nu vorbea nimeni. Ultima catastrofă era încă proaspătă în mintea tuturor. Un râs verde ne strâmba figura ocupat fiecare — sunt sigur — să facă cruci cu limba în cerul gurei. Un fluerat scurt, un hârsăit de reptilă monstră ce se târâe prin uscături și trenul se opri într'un suspin, care ne ușură pe toți. Incălziți de emoție, împrieteniți prin lașitatea tainică care ne asimilase o clipă, zâmbeam mai guralivi acum, după trecerea primejdiei. fericiți că scăpasem teferi. Trenul porni din nou. Vesel, luminat de soare, câmpul prins în horă, alerga și el. Coline verzi lunecau pe sârmele ce se jucau cu noi de-a baba oarba, săltându-se pe la geamuri și curând în pragul bătrânei Capitale se ivi cetățuia cu acelaș cal flămând încremenit par'că de veacuri, cu capul plecat, în poarta mânăstirii. De aici pornește panorama superbă a Iașilor, fudulindu-se cu palatul ce se proectează pe fond de clopotnițe; domul mitropoliei rotund și poleit ca o spinare de episcop și mai sus criminalul, clădit pe marginea prăpăstiei dela râpa galbenă. Furat de amintirile copilăriei și de măreția priveliștei am intrat pe nesimțite în gară. Nu văzusem Iașul de foarte multă vreme. Cu ochii împăejeniți înaintam printre călători întâmpinat de aceleași mirosuri pestilențiale, cari mă escortaseră la despărțire. O melodie de flașnetă, venită de departe, auzită acum 40 de ani, mă copleși de amintiri fermecătoare.

„Aici conașule“.

M'am urcat într'o trăsurică mânată de un roșcovan uriaș, care vrând să'ntoarcă mă răsturnă pe loc, drept în inima târgului. Nu ne-am făcut nici un rău. Birjarul, cu nasul întunecat ca un nor de secetă opintindu-se ridică trăsura pe roate și pornirăm din nou fără schimb de cuvinte. Calul hățuit, mereu îndemnat cu coada biciului, urca greu la deal, luncecând la tot pasul, mergând în zig-zag ca un om beat. Priveam cu nesaț la dughenile mici, îmbătrânite ce se sprijineau neputincioase, cu firme bătătoare la ochi și surâdeam ca la niște cunoștințe vechi, bărbaților ce se proectau pe la unghere în copii desvoltate de **Manenken Pis.**

— „Ai camere ?“

— „Vreți cu două paturi ?“

— „Cu unul“.

— „Cu unul n'am“.

— „Atunci, bună ziua“.

— „Cu unu pot să vă dau numai la No. 8. Este un pasager care pleacă. Poftiți pe aici... Rămâneți și la noapte ?“

— „Așa cred“.

— „Atunci îi bun“, afirmă portarul și urcând alături de mine scările murdare îmi șopti familiar, confidențial la ureche: „Am ceva pentru d-voastră“.

— „Fugi mă, d'aici“.

— „Incercați. Dacă nu v'o place“.

— „Hai te cară“.

— „Aghe s'o măritat. Duminică ce trecu o avut nuntă“.

— „Zău ?“

— „Pe legea mea“...

Dela hotel, după o toaletă sumară, am eșit repede și cumpărând seminți de floarea soarelui dela o lipovancă grasă, nafuragiată la marginea trotuarului, am intrat mâncând nepăsător ca pe vremuri, să cumpăr țigări dintr'o băcănie. O cucoană cu palton demodat de astrakan, văruită până 'n albul ochilor, purtând pe vârful capului un rest bizar de pălărie, târguia lucruri fine.

— „Pesmeți ai pus ?“

— „Am pus“.

— „Dă-mi și o bucățică de batog“.

— „Să vă dau și batog“.

— „Untdelemn ai ?“.

— „Este“.

— „De Niță ?“

— „Par'că trebue să fie numai decât de acolo... Noi îl aducem dela Galați“.

— „Da-i bun ?“.

— „Rău nici nu ținem“.

— „Știu eu că ai lucruri bune, că târgui dela d-ta de atâta vreme... Cred că cunoști pe bărbatul meu, domnul Buzescu, fost director, văr de frate cu primarul... Eu sunt rudă cuprefectul, da departe: Un nepot de al lui a ținut pe ista... cum îi zice“.

— „Altceva mai poftiți ?“.

— „Ionescu, dacă-l știi mata ?“.

— „Să fie sănătos.... Mai poftiți ceva ?“

— „Nu, spune mata numai câte parale...“

— „Trei sute optzeci, toată socoteala“.

— „Așa. Tare bine. O să treacă bărbatu-meu când s'o scula, că'i cam bolnav o leacă“.

— „Ia nu-mi bate capu !..., Ce-mi bați mie capu ?...“

— „O să-ți plătesc...“.

— „Eu am nevoie de parale“.

— „Lasă omule că-ți plătesc“.

— „Pe datorie nu dau... Gândești că marfa e de furat ?

— „Ia vin' mata să-ți spun ceva“.

— „Unde mă duci“.

— Vin să-ți spun la ureche“.

Strecură în fundul prăvăliei și după șoapte, din manșonul chel mâncat de molii, bătrâna strecură ceva lucios în mâna negustorului.

— „Și când ai să-l scoți ?“.

— „Il scot eu. Nu te 'ngriji mata, că'l am suvenir de când m'am măritat.

Am plecat scuipând nervos coji de floarea soarelui și rătăcind fără scop căscam gura pela ferestre admirând fără rezervă lucruri pe cari le lăsasem de mult în geamuri; sfeșnice de alamă galbenă, chipiuri vechi de comisar, gravuri de modă, „London Taillor“ înclinate printre plante prăfuite, înmormântate în cutii ruginite de tinichea.

O stofă de fantezie, neagră cu puchițel galbeni, mă ispiti să intru în prăvălia lui Strul „Croitor Bucureștean“ fără gând solid de cumpărare.

— „Câte parale ștofa din fereastră ?“.

— „Poftiți... Puneți mâna, să vedeți ce ștofă“.

— „Cât costă metrul ?“.

— „Vă place ? Nu-i cu metrul e cu bucata... Așa o ștofă nu găsiți nici la Paris. Aveți de o jiletcă... Șase sute de lei“.

— „Cât ?“

— „Ii scump ? Vedeți ce fină este... N'o luați ?“.

— „E prea fină pentru mine“.

— „Ce este ?... Nu vă convine ?“ interveni patronul. Dați 500 lei ?

— „Nu“.

— „Cu 500 nu luați ?“.

— „Dați 400, saftea de dimineață“.

— „Nu, să-ți spun drept, acum cu cât mi-ai lăsa o mai eftin...“.

— „Nici cu 400 nu iei ? Da unde ai să mai găsești așa un chilipir. Lână cu mătase, strălucește ca briliantul...“.

— „Nu, mulțumesc“.

— „Dă trei sute. Poftim. S'o porți sănătos ! Perd o sută de lei, așa să am eu bine“.

— Să mă mai gândesc... Trec mai pe seară“.

— „Știi ce ? Vreau să văd cu cine am a face.. Cu 250 lei ?“.

— „Nu. Bună ziua !“.

— „Ei, domnule ! Unde pleci ? Stai. Ia vină 'ncoace... Dă două sute... Două sute dai ?“.

— „Două sute dau...“

— „Inima mi-ai luat. Să mă bată Dumnezeu dacă câștig un ban...“.

„L'ai ars, „îmi ziceau încântați prietenii, cărora le povesteam întâmplarea“.

— „Aș ! De unde dracu. Tot el m'a păcălit“.

— „Ei cum ?“.

— „Stofa era bună, dar n'ajungea pentru o jiletcă“

critica literara

MIHAIL SADOVEANU:
„Impărăţia apelor“

(Editura „Cartea Românească).

Este una din cărţile cele mai frumoase, mai pitoreşti, ale minunatului povestitor.

Primele lui apariţii ca prozator, au fost fosforescente, meteorice, glorioase. Prin „Şoimii“ a fermecat adolescenţa noastră, povestind luptele eroicei Moldove, creând fraţilor Potcoavă, aureola lui Taras Bulba şi a cazacilor săi. Splendidele descrieri ale naturei, ale siturilor moldovene, ni l-au arătat ca un poet epic de cea mai pură rasă.

In nuvelele, în povestirele sale acelaş dar al pitorescului, al plasticului prins în conturul situaţiei sufleteşti al eroilor, a rămas leit-motivul scrierilor sale. Poet descriptiv, cântăreţ al unei glorii care a dispărut, Sadoveanu nu avea nevoe să ne descrie stări sufleteşti pe larg, aşa cum fac aceea cari plăsmuesc operalor în biroul de lucru. Din contră, eroii săi sunt un fel de Mihu Copilul, cu suflete de haiduci, generoşi ca nişte Feţi-Frumoşi sau pătimaşi ca nişte Zmei, dar fără geniul răului în ei.

Aşa a fost Sadoveanu numai în „Şoimii“, în „Povestiri“, în „Cântecul amintirii“ şi în câteva nuvele ale sale mai lungi „Apa Morţilor“, „Duduia Margareta“, „Hanu Ancuţei“, în romanele sale, ca în „Insemnările lui Nicolae Manea“, în „Amintirile Căprarului Gheorghiţă“, în „Venea o moară pe Siret“, în „Floarea Ofilită“, „Demonul tinereţei“ pătrunde adânc în viaţa socială de azi, pe care ni-o descrie, prin rachete de lumină puternică, proectate asupra noutăţii de toate zilele, pe care nu ne-o redă, numai tale quale, ci ne-o însufleţeşte, ne-o colorează cu extraordinarul său talent de animator, de creator de lumi noi.

In „Impărăţia apelor“, trăim cu autorul povestea primitivă a pescuitului, aşa cum va fi fost dela primii strămoşi ai omului până în zilele noastre. Este o întreagă artă şi ştiinţă această îndeletnicire curentă, acest sport modernisim, care reclamă pentru unii nu numai instrumente cumpărate dela specialişti şi o apă curgătoare sau nu, pentru a prinde peşti.

Sadoveanu intră în taina unor oameni simpli şi, sub forma unor amintiri de copilărie, ne pune în cadrul unor pescari, doi bătrâni şi o bătrână, cu un copil de oameni săraci, adevărată haimană, „Culai“ care descoperise, însă, secretele complicatei şi îndrăzneţei ştiinţe a pescuitului.

Ducând viaţa de Rubinson, în „Nada Florilor“, într'o baltă de apă curgătoare, cu stuh şi papură, cu toată existenţa primitivă, sub ploaie sau sub soarele cald de vară, ne este redată în pagini captivante foarte interesante şi utile. Ca un mag, care înainte de a deveni meşter thaumaturg, vrea să posede toate tainele meşteşugului său, tot aşa şi Sadoveanu şi-a apropiat tot ce ştiinţa populară, superstiţia pescarilor, a acumulat ca experienţă şi tradiţie în arta pescăritului. Autorul cărţei „Impărăţia apelor“ merge până a crede că strămoşii epocei cvaternare mâncau mai mult peşte decât carne, ceeace nu corespunde realităţii Pescuitul cere oarecare civilizaţie, pentru cine ştie pluti, construi luntre, inventa momele şi celelalte. Formidabila fiară cu ghiare teribile, cu colţi de gorilă, care desrădăcină copaci pentru a lovi în celelalte fiare apocaliptice, ori a izbi cu pietroaie sau a se căţăra pe pomi sau a se arunca în apă, nu poate fi un blând şi pacinic pescar.

Sadoveanu se ocupă numai de pescuitul în apele mici, în afluenţii Siretului sau Bistriţei, ca şi cu pescuitul în Dunăre; imensă ştiinţă şi multele riscuri ale pescuitului în mare — în mările polare ni l-a descris, în mod nemuritor, Pierre Loti în *Pescar de Islanda*. Nansen, Sven-Heddin şi Amundsen nu o posedă încă.

Pentru meleagurile noastre, pentru scumpa Moldovă a autorului, cartea este bine venită.

Un lucru rămâne de observat şi în această operă, acea tinereţe neostoită, veşnic fragedă a autorului, acea curăţenie sufletească pe care o caută chiar în oameni cari nu sunt tocmai puri, acel optimism sănătos, acea vigoare de concepţie, care confundă pe individ cu natura.

Aceiaşi impresie o capeţi, ori de câte ori, în vârful munţilor, la o stână, în Carpaţi, în Rodopi sau în Pind, stai de vorbă cu un cioban sfătos. El confundă elementele naturii cu eternitatea individuală a poporului nostru, cu resistenţa sa nedesminţită ce nu se pleacă împrejurărilor şi nu se teme de restriştea cea mai cumplită, cum nu se îmbată de victoria cea mai completă.

In acest primitivism, în această puritate arhaică, în acest optimism de natură puternică, în farmecul neîntrecut al povestitorului — stă valoarea unică a acestui scriitor în literatura noastră.

ION FOTI

* * *

ION POGAN:
„Linişti şi Comori“

Edit. Tip. «Cartea Medicală», 1929

Remarcat încă de acum câţiva ani în paginile „Universului Literar“ poetul Ion Pogan a parcurs, în acest răstimp, un drum evolutiv, apreciabil. Tumultul poetic care se ghicea atunci, abia răsărind ici şi colo câte o strofă bine închegată, a erupt viguros, localizându-se temeinic şi parţial (deocamdată) în volumul pe care d-sa îl intitulează cu atâta simţ autocritic: „Linişti şi comori“. In tot cuprinsul acestui volum se învederează ca fir conducător, atitudinea nostalgică şi plină de optimism turburat, cu care poetul s'a obişnuit încă de mult. Nu îndoiala momentană hrănită de sorţii prezentului, ci melancolia înăscută, încadrată perfect ca o [illegible] formă de viaţă. Vrem să spunem, prin acestea că domnul Ion Pogan nu este scepticul de ocazie, — chiar când ar căuta să o facă — ci această tristeţe adumbrită de zelul migălos al raţiunii, îi copleşeşte sincer. E un nostalgic prin temperament.

Citām la întâmplare:

...Acolo in fund in cuştile de fiare
A adormit revolta in lacăte de fier
Aşa cum zările infrânte-au adormit
In ramurile 'ntinse către cer.
. . . .
Un leu şi-a şters din ochi nemărginirea
Şi-a adormit in cuşca lui invins.

(Invins pag. 33).

Poate, un defect ar constitui, în poezia d-lui Ion Pogan, multilateralitatea formei poetice, ceeace dovedeşte odată mai mult neastâmpărul său poetic, cristalizat în aceeaşi puritate sufletească cu toată difuziunea formală, uneori mediocră. Nădăjduim că d. Pogan va înţelege să-şi subordoneze expresia formală conţinutului viu al inspiraţiei d-sale poetice.

Renovând, după un criteriu personal metrul clasic (în care, credem că a dat cele mai frumoase poezii din acest volum) d-sa de multe ori se pierde în divagaţii formale. Chiar şi în acele încercări de scuturare contemporană, poetul Pogan păstrează aceiaşi notă de discreţie poetică, care constitue una din caracteristicile volumului de faţă.

Volumul d-lui Ion Pogan, constitue o reconfortare poetică în mijlocul unui servilism imitativ general, în ziua de azi, când poezia însemnează imitare necondiţionată şi adeziune elogioasă a poeţilor recunoscuţi. Indrăznim să credem că debutul d-lui Ion Pogan constitue o excepţională consacrare în arena poeziei lirice, după un timp atât de lung în criza poetică, actuală. Totuşi n'am vrea să terminăm fără a releva şi latura etică a acestui debut.

Munca înfrigurată şi discretă, veştejită în liniştile singurătăţilor, diseacă atent şi definitiv, efuziunile personale, pentruca din confruntarea lor raţională să iasă adevăratele comori poetice. Aceasta trebue să fie semnificaţia debutului de faţă. Miragiile unei încoronări imediate, chiar dacă dau beneficii, uneori extraordinare multora, constituesc înşi-le panta uitării, care se aşterne ca o hlamidă regească peste un biet stârv omenesc. Lucrul acesta, am voit mai ales să înfierăm prin pilda pe care poetul Ion Pogan, ne oferă astăzi la început de drum. Calităţile acetsui volum de versuri, cu care d. Ion Pogan se impune atenţiunii tuturor, vor fi atât de [illegible] tari, — sterilizate în apa vie a semnificaţiei lor etice — încât vor şti să [illegible] biruiască eventualele lipsuri, din cari noi n'am relevat decât pe cea mai principală.

NUMA CARTIANU

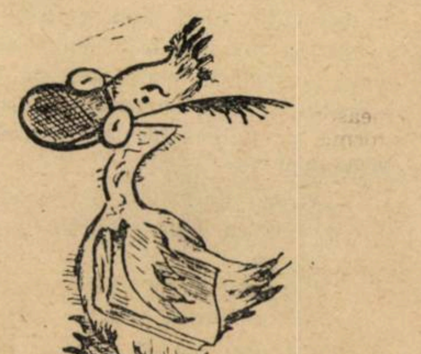

plastica

DECADENŢA TÂMPLELOR DE BISERICI

Dacă cercetăm origina tâmplelor, constatăm că la primele biserici și mânăstiri, tâmplele erau de zid. Pe acest zid, se aranjau și se fixau icoane de lemn bogat încadrate și cu multă grijă pictate.

Mai târziu tâmplele de zid au fost înlocuite cu tâmple de lemn. Aceste tâmple desvoltându-se mereu în decursul veacurilor, au ajuns adevărate minuni, iar în sec. XVII-lea și în epoca lui Brâncoveanu au atins culmea, așa că de atunci ne-au rămas câteva capo d'opere de sculptură în lemn. (Tâmpla dela Sucevița, dela Cotroceni, dela Arnota, etc.,

Partea principală într'o biserică era tâmpla frumos ornamentată și cu icoanele cele mai de valoare fixate în ea. Tâmpla era fața altarului.

Aceste tâmple erau concepute și executate numai de sculptori în lemn.

Dacă le privim cu atenție, vedem că sunt svelte, ușoare, ornamentele prin multe părți perforate, măestrit executate.

In general fac impresie de dantelă în lemn, iar prin unele părți, sunt atât de fin și măestrit executate, de parcă ar fi urzeală de păianjen. Sfinții și îngerii pictați și încadrați, cu ornamente perforate pe aceste tâmple, fac impresia că vin de sus, par'că plutesc în aer în fața credincioșilor

Tâmplele de lemn fin executate și prin unele părți perforate, pe lângă frumusețea lor, mai serveau și ca tablă de rezonanță. Cântarea preotului din altar, reflectată de absidă și de semicupolă, era întărită și acompaniată de tâmpla fină de lemn.

Cântarea preotului, parcă venea de sus, iar tâmpla de lemn prin acompaniamentul ei, abia perceptibil, ajuta la acustica bisericii. Prin mijlocirea tâmplei de lemn se producea o armonie, foarte potrivită pentru aprofundări mistice.

In modul acesta, biserica răsăriteană a rezolvat mult mai bine, cântarea în biserică, decât biserica apuseană, unde orga răsună zgomotos în spatele credincioșilor

Un pas îndărăt s'a făcut, înlocuindu-se la unele biserici, tâmplele de lemn cu tâmple de marmoră.

Marmora e mai rigidă, mai rece, n'are tonalitatea așa caldă, așa de simpatică, cum o are lemnul.

Marmora nu se poate sculpta cu perforări așa fine ca lemnul și nu poate servi ca tabla de rezonanță, prin urmare scade și acustica bisericii.

In ultimele decenii, architectura românească și-a luat un mare avânt. Dar tocmai acest avânt al arhitecturii, pe alocurea prea exagerat, a contribuit și mai mult, la decadența tâmplelor de biserici.

Tâmplele de biserici de astăzi nu mai sunt încredințate sculptorilor în lemn, ca numai ei să le conceapă și numai ei să le execute, așa cum se proceda în vremurile de înălțare artistică. In vremea din urmă, arhitectul care concepe proectul pentru zidurile bisericii, tot el face și planul pentru tâmplă, așa că sculptura este înlocuită cu fel de fel de forme de arhitectură.

Sculptura, dacă nu e dispărută cu totul, abia dacă-și găsește loc printr'un colțișor oarecare.

Pictura aproape dispare printre formele exagerate de arhitectură. Nu mai poate fi vorba de o armonie între sculptura și pictură căci peste tot predomină o arhitectură masivă și greoaie. Deși lemnul are structura deosebită de celelalte materiale de construcție, planul pentru tâmplă este făcut par'că ar fi vorba de cărămidă, piatră sau beton. Pentru acest plan nu-i nevoe de maestru sculptor în lemn, ca să-l execute ci se angajează tâmplarul de binale, în atelierul căruia se găsește o calfă sau un ucenic oarecare, care să cioplească puțintica sculptură de prin colțuri. Și fiindcă înjghebarea lemnului și sculptura sunt indicate pe plan, foarte superficial, tâmplarul de binale rămâne să descurce lucrurile. Așa că tâmplele de biserici de astăzi, în cele mai fericite cazuri, fac impresia de fațadă, iar în unele cazuri par'c'ar fi ziduri de lemn.

Se știe că un adevărat artist simte și materialul în care lucrează. Un arhitect deprins toată viața cu piatra și cărămida, poate să simtă și să conceapă cu succes un proect de tâmplă în lemn? Simte el toate subtilitățile lemnului ca un specialist? La asemenea lucrări se poate vorbi de forme vii, cari sunt lucrarea însăși, și de forme străine de materialul în care sunt concepte, forme parazitare forme moarte.

Astăzi alunecând mereu pe panta pretinselor inovații, tâmplele de lemn se înlocuesc cu tâmple de zid sau de beton, iar ornamentația e făcută din gips sau piatră artificială, după un tipar oarecare și aplicată pe acest zid, ca la orice casă din mahala. Iar când se găsesc maeștri cu totul ingenioși, ornamentațiile nu mai sunt făcute nici în gips ci sunt făcute de un zugrav oarecare, cu șablonul.

Și iată cum partea principală dintr'o biserică, faimoasele tâmple de lemn de altădată, sunt reduse astăzi la importanța unui perete, a unui zid zugrăvit. Mai rău ca în vremurile primitive, când pe acest zid se fixau icoane de mare preț, iar nu se picta și nu se zugrăvea ca orice perete.

Mai rămâne să se introducă amvonul, jilțurile și stranele în beton sau piatră artificială, sau chiar și în cărămidă și în modul acesta se va ajunge la culmea inovației. Preotul va vorbi din amvonul de zid ca din tranșee. Și cum vor putea sta credincioșii liniștiți, iarna, în strane de piatră ori beton?

Și aceste curioase schimbări se petrec nu în vreun oraș de provincie nu la margine de țară, ci în inima Capitalei, în București, la biserici cu exterior pretențios și aceste inovații, se fac de către arhitecți cu reputație.

Inlocuindu-se tâmpla de lemn perforată și fin executată, cu tâmpla de zid masiv, ca nu mai poate servi și ca tablă de rezonanță. Câtarea preotului din altar e scăzută, sună sinistru, de par'că vine dintr'un fund de mormânt, deci tâmpla de zid, pe lângă că scade importanța artistică, scade și acustica bisericii. Ornamentațiile de marmoră, piatră, beton, chiar și de bronz, sunt potrivite pentru fațade, pentru exterior, unde le contopește lumina, aerul de afară.

Aceste materiale n'au o tonalitate așa caldă și nu sunt așa intime și palpabile ca lemnul. Deci lemnul fiind ales după esențe și putându-se foarte fin executa, este cel mai potrivit pentru lucrările de valoare din interior.

Până unde se poate merge cu finețea tăeturilor în lemn se poate observa la cruciulițele de mână cu scene perforate și încadrate în filigram de argint sau aur. Și pe urmă lemnul bine păstrat în interior, durează multă vreme, dovadă sculpturile în lemn, rămase dela vechii egipteni, lucrări executate cu mii de ani înainte de Christos.

Și iată cum, cu pretenții exagerate pentru inovații, cari sunt și grotești și absurde, sculptura în lemn atât de falnică altă dată, astăzi este înghesuită, este sugrumată și 'n cele din urmă scoasă afară din biserică, din cauze și interese cu totul străine de artă. Iar tâmplele executate în lemn din sec. XVII-lea, care sunt păstrate în muzee, sunt o mândrie față de străini, dar în acelaș timp, ca o mustrare dureroasă față de arta de astăzi, artă care arată dispreț pentru tradiție și românesc, dar care cu toate pretențiile ei de originalitate nu-i decât parodia curentelor bolnave din străinătate.

Această tristă stare de decadență nu trebue să dăinuiască, ci trebue să găsim mijloace de îndreptare pentru a provoca o renaștere. Noi Românii, avem nevoe de o școală specială de artă decorativă, cu diferite secțiuni, după specialități .La această școală să fie și o secție de sculptură în lemn, unde să se studieze arta veche românească și sculptura în lemn, în genere. Până la înființarea unei școale de artă decorativă, să se înființeze o secție de sculptură în lemn, la școala de arte frumoase sau la școala de arhitectură.

Iar tâmplele de biserici să nu mai fie lăsate pe seama arhitecților, ca să le schimbe după orice capricii, și să nu mai fie lăsate spre a fi executate de tâmplarii de binale sau de meșteri zidari, cari ne-au dat atâtea monstruozități. Arhitecții pot să-și arate geniul lor, în altă parte, dacă-l au, în clădirea însăși. Tâmplele de biserici și mobilierul să fie încredințate spre a fi concepute și executate, numai de adevărații sculptori în lemn.

Dacă se tinde serios spre o artă românească, numai în modul acesta cred. sculptura care are ca specialitate lemnul — ar ajunge să producă lucrări de adevărată valoare artistică.

Sculptorul I. GHEORGHIȚĂ

București, 15 Iunie 1929

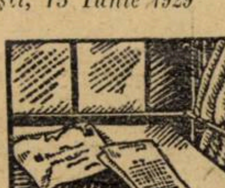

gazetaria

aşa şi-aşa...

COURTELINE a murit.

Toţi câţi am râs citindu-i cărţile, toţi câţi ne-am înveselit văzându-i piesele, ne-am întristat la moartea lui Courteline.

V'aduceţi aminte, cum vi s'au descreţit frunţile şi v'aţi iluminat, când aţi citit Boubouroche, Un client seriux, L'article 336, Theodore cherche des allumettes, Le geandarme est sans pitié...

A observat cu cruzime perfidia şi absurditatea, prostia şi îngâmfarea. Le-a observat şi le-a demonstrat ridiculul, le-a înfăţişat tot comicul cu acea cruzime, care îndeamnă să vezi limpede şi după râsul din toată inima în faţa comicului, să rămâi cu un fel de amărăciune. Critica franceză aşează pe Courteline în rândul scriitorilor clasici.

In **„RAZE DE LUMINĂ"**, — revista studenţilor în teologie, un articol asupra căruia atragem în deosebi atenţia. E „Preotul în literatura română", de Dumitru Roman.

Autorul enumără pe scriitorii noştri, cari au scris despre viaţa lăuntrică a preotului. Aşa, Carageale în „Păcatul", Creangă, Slavici, Vlăhuţă, Duiliu Zamfirescu, Ion Agârbiceanu, Gala Galaction, Octavian Goga, Mihail Lungeanu, Mihail Sadoveanu, Th. D. Speranţia, Damian Stănoiu.

Concluzia d-lui D. Roman, după serioasă analiză este următoarea în ce priveşte preotul în literatură:

„Factor de conservare naţională şi apărător al ortodoxiei dealungul veacurilor, preotul român este atent la legile evoluţiei unui popor şi la spiritul său tradiţionalist. Schimbările ce intervin în cursul vremurilor şi se cer introduse în viaţa credincioşilor noştri, prudenţa şi înţelepciunea preotului le temeprează, introducându-le în tradiţia satului creştin, fără turburări revoluţionare".

Unul din cele mai mari succese de tiraj şi librărie, cunoscut până acum de periodicele româneşti, a fost repurtat de revista **„ILUSTRAŢIUNEA ROMANĂ"**.

In câteva ore o ediţie de zeci de mii de exemplare, a fost complet epuizată.

De altfel lucrul e explicabil, atât ca ţinută cât şi ca prezentare revista poate sta cu cinste alături de publicaţiile similare din occident.

Urăm noului confrate acelaş succes şi pe viitor.

General Alexandru Lupaşcu-Stejar:
PARADISUL ROMANESC sau ROMANIA MARE PITOREASCA.

Intr'un volum de aproape 500 pagini, neobositul cercetător al tezaurului geografic şi etnic al României întregite, care este generalul Lupaşcu-Stejar, cavaler al ordinului Mihai-Viteazul, a reuşit cu prisosinţă şi într'o desăvârşită formă literară, să alcătuiască nu numai o admirabilă călăuză pentru îndrăgostiţii de natură şi iubitorii de ţară, dar şi o operă geografică şi istorică, îmbibată de descrieri şi noţiuni privitoare la monumentele noastre mânăstireşti, precum şi de fragmente folcloristice demne de antologie.

Pentru aceste motive, pe cari le vom desvolta într'o viitoare cronică literară, recomandăm cititorilor noştri, valoroasa lucrare a d-lui gen. Lupaşcu-Stejar.

B. C.

PROZATORUL CEZAR PETRESCU publică, în „Curentul" dela 21 Maiu, o interesantă nuvelă: „Minunata şi jalnica întâmplare a lui Florea Moldovan".

E un gen nou care, arată încă odată cât de puternic şi de inepuizabil, cât de variant şi nuanţat e talentul d-sale.

p.

IOACHIM PUŞCAŞUL este pseudonimul de polemist al unui îndeobşte cunoscut poet care, prin paginile revistei „Falanga", la rubrica „Vitrina mea" încearcă să pună în oarecare ordine pe cei câţiva închipuiţi ai scrisului românesc, produse cu etichetă şi reclamă ai bisericuţelor şi maeştrilor de ceremonie.

E — desigur — o faptă bună. De-aici şi ajutorul pe care i-l dăm prin notele (cel puţin — unele) de faţă.

Astăzi — mai mult decât oricând — se simte nevoia unei colaborări scriitoriceşti în vederea unei elementare orientări în spre marea, adevărata şi singura literatură românească.

Iată de ce încercări ca aceea de mai sus — nu trebuesc trecute cu vederea, mai ales dacă ţinem socoteală şi de talentul de încercat scriitor şi polemist cu care-s scrise.

p.

IN ACELAŞ NUMAR: studiul plin de erudiţie a d-lui prof. Nicolae Iorga: Ce-a primit şi, ce-a dat Ardealul? Pentru toţi cei ce se interesează — serios — de problemele naţionalităţii noastre — cercetarea de faţă e nu numai indispensabilă, dar decisivă, căci înmănuchiază, într'o sinteză caracteristică, ultimile concluziuni privitoare la această problemă.

p.

ŞCOALA ŞI FAMILIA DE MAINE este o interesantă revistă lunară potrivită pentru îndrumări şi propagandă punând la dispoziţia familiilor şi tuturor celor ce se ocupă de educaţiune şi învăţământ cele mai noui metode de acţiune.

Scrupulos redactată de cunoscutul institutor şi publicist, Marin Biciulescu, această revistă merită să intre lunar, în orice casă cu copii şi în orice bibliotecă şcolară.

Câteva titluri sugestive pot arăta programul acestei reviste precum şi personalitatea celor ce se ocupă de redactarea ei: *Să ne jucăm cu copiii*, de C. Enescu-Bughea; *Cinematograful educaţia şi copilul*, de V. Băncilă, prof. de pedagogie; *Două lumi: lumea reală şi lumea din carte*, de Train Belcescu; *Puterea exemplului*, de P. N. Mironescu-Mera; *Invăţământul în şcoalele minoritare*, de Ion Guşală; *Caligrafia în şc. primară*, de M. Biciulescu precum şi alte numeroase articole interesând promovarea învăţământului.

UTOPIA. O nouă şi valoroasă contribuţie pe tărîmul filosofiei sociale şi al ştiinţei se aduce prin apariţia revistei lunare „*Utopia*".

Articole judicios tratate de competenţe ca *I. Haşegan* (Parlamentarism şi partide politice), *Oscar Jianu* (Despre „Naţionalităţi sau România şi Paneuropa"); Corneliu Albu (Orient şi Occident); Al. Roşca (Valoarea biologică a artei); N. Pogorevici (Dalton-plan, adică aplicarea Dalton-planului în şcoala sovietică). In restul sumarului sunt însemnări, informaţiuni, revista revistelor, etc.

CRIZA CĂRŢII

Cu vigoarea-i morală caracteristică preşedintele S. S. R-eului a reuşit să dea din nou de lucru intelectualităţii româneşti oficiale sau particulare. A scos la iveală una dintre cele mai arzătoare probleme — aceea a cărţii, în legătură cu care a adresat chiar un memoriu.

Fireşte chestiunea a intrat în discuţiunea publică: indirect, preşedintele S. S. R-eului a dat apă la moară (părăsită pe căldurile verii) atâtor publicişti şi asanatori ai moralei publice, cari, la un semn, au pornit cruciada carierii celei mai desconsiderate.

Cred că problema trebueşte încercuită astfel: pedeoparte —, să se găsească editori pentru *toate* scrierile bune (dintre care foarte multe zac în fundurile sertarelor nemiloase), pe de alta — să se interzică editarea tuturor operelor proaste. Natural că, dacă prima măsură va fi înveselit pe mulţi pretinşi persecutaţi, la auzul celei de-a doua vor fi sărit fripţi atâţi vinovaţi de moarte ai, literii tipărite. Asta nu mă împiedică să susţin eficacitatea acestei interdicţiuni în măsură nu numai să priveze publicul cetitor de atâtea insanităţi ale scrisului botezate, după împrejurări, poezii, nuvele, poemă sau numai opere, dar încă să libereze ogorul editorial de buruiană, oferindu-l atâtor lucrări de valoare puse la indexul unei indiferenţe vinovate.

Rezultă de-aici, clar o constatare: că şi în literatură protecţionismul îşi are rostul său precis: că, prin urmare, oricât s'ar păreà de controversat, scriitorii sânt de două feluri: protejaţi, adică publicaţi şi editaţi şi neglijaţi, adică, osândiţii la eternă obscuritate — în ambele cazuri indiferent de calitatea produselor scoarţei lor cenuşii; cu un cuvânt că —pedeoparte — se publică prea mult, pedealta — prea puţin.

Iată dece reduc toată problema crizei cărţii la întreţinerea acestei disproporţii, şi arunc vinovăţia pe cei ce — cu sau fără voinţă — o întreţin. Şi iată tot dece văd aşà, de greu rezolvirea ei în bine: protecţionismul e o boală naţională: el prezidează la numiri, înaintări şi promovări, în viaţa publică şi privată, în apă, pe pământ şi în aer şi — întrucât ne priveşte—, am convingerea că, în Secţiunea românească de pe lumea ceal'altă, el va fi în stare să înfrângă criteriile dreptăţii divine.

P. P.

literara

o seama de cuvinte

Toţi oamenii mari de pe pământ spune „Le Cri de Paris“ — iubesc cinematograful. La Casa Albă din Washington e instalat un cinema; deasemenea la Vatican.

Acum câţiva ani o societate cinematografică italiană, proecta în faţa lui Benedict XV, un film senzaţional, intitulat: „Biblia“.

Primele scene se petreceau în Paradis. Adam şi Eva, cum e natural, apăreau în... costumele lor tradiţionale; în scena fructului oprit, şarpele nu avea nici el altă îmbrăcăminte decât solzii.

In mica sală de spectacol nu erau decât Papa, Monseniorul Gaspari, Monseniorul di Lai, încă doi cardinali, directorul societăţii cinematografice şi secretarul lui.

Când Adam şi Eva se prezintară pe ecran, goi, goi ca adevărul, Papa suspină sgomotos. Când Benedict XV, suspina sgomotos e semn că nu e mulţumit. De aceea, urmă o tăcere penibilă.

Când cuvintele: „Partea doua“, apărură pe pânză, Benedict XV, se ridică şi părăsi sala, întovărăşit de toţi cardinalii, afară de Monseiniorul Gaspari, care asistă, singur, la restul filmului şi plecă la sfârşit fără a pronunţa un cuvânt.

Chiar în aceiaşi seară, Monseniorul înştiinţă pe directorul societăţii că Papa nu e de loc mulţumit de ceeace a văzut.

— Dar nu puteam să-i îmbrac pe Adam şi Eva — protestă nefericitul director — recitiţi Biblia, Monseniore, Adam şi Eva erau goi.

— E posibil — răspunse rece Monseniorul Gaspari — dar sunt lucruri, pe care cinematograful trebue să le respecte.

Iar după o tăcere, cardinalul adăogă:

— Primii creştini purtau blănuri. Refă primele scene ale filmului şi îmbracă pe Adam şi Eva în piei de fiare.

Directorul ridică mâinile la cer:

— Imposibil, nu mai am la dispoziţie nici actori, nici pe artiste. Filmul m'a costat două milioane; şi nu-l mai pot schimba, Adam şi Eva o să rămână goi conform adevărului biblic. Altfel pierd toţi banii şi rămân fără cămaşe pe mine!

— Uite ce e, replică monseniorul, dacă e vorba să rămână cineva fără cămaşe tot e mai bine să fii d-ta acela, decât Adam şi Eva din film!

♠

Din ziarul „Cantal Republicain“:

„La Oberhausen a fost arestat un copil de 2 ani, care încerca să taie firele telefonice“.

Sabotorii nemţi, sunt intr'adevăr de o precocitate uluitoare.

♠

Din acelaş ziar, la rubrica: Palatul Justiţiei:

Azi dimineaţă au compărut în faţa Tribunalului câţiva brutari, prinşi că nu îndeplineau greutatea.

Ei au fost condamnaţi la câte 200 de franci amendă“.

Nu îndeplineau greutatea! Dar ce? Erau jokei?

bazar

AVENTURIERUL OTTO DE BENEY A MURIT

Faimosul Otto Stephane, ale cărui aventuri au pasionat Europa acum câţiva ani, când sub numele de Otto de Beney, a săvârşit cele mai îndrăzneţe escrocherii, s'a sinucis zilele trecute aruncându-se de pe fereasta unui hotel din Bruxelles.

Acest aventurier, mort relativ tânăr, la 29 de ani, a dus o viaţă atât de agitată şi atât de bogată în aventuri încât din faptele lui s'ar putea scrie trei romane.

La isbucnirea războiului mondial de Beney deşi n'avea decât 13 jum. ani, a cerut să fie încorporat în armata belgiană şi a fost repartizat ca cercetaşi în care calitate a făcut fapte de bravură exemplară fiind citat pe ordinele de zi ale armatei.

Şi-a început cariera criminală îndată după încheerea păcii când a săvârşit diferite escrocherii, prezintându-se în uniforme ofiţereşti pe care nu avea dreptul să le poarte.

Imbrăcând o uniformă de general s'a dat drept „ducele de Dervueren“, şi a decorat în numele regelui Belgiei pe generalul american Allen care comanda trupele americane din Renania. Odată s'a dat drept prinţul Charles al Belgiei, şi altădată s'a prezentat ca secretarul particular al lui Trotzky.

Pentru diverse excrocherii a fost condamnat în diferite ţări, mai ales în Anglia, Belgia şi Franţa, la pedepse variind între o lună şi un an închisoare.

FILMUL VORBITOR... ŞI CĂSĂTORIA

Căsătoriile se fac şi se desfac — mai ales se desfac — foarte repede în America. Sunt atât de multe divorţuri încât autorităţile sunt îngrijorate, căutând să aplice orice mijloace numai să le micşoreze proporţia. Printre mijloacele de întărire a unirii dintre bărbat şi soţie va fi şi... filmul vorbitor. Aceasta o afirmă, cu toată seriozitatea, Sfinţia Sa episcopul Frank Smith din Omaha (Statul Uebraska) care celebrând, acum câteva zile, căsătoria a doui tineri a luat măsuri ca ceremonia să fie filmată de un aparat de fabricat filme vorbitoare.

El spera ca acest obicei se va răspândi cât mai mult aşa încât însurăţeii să aibe la îndemână ori de câte ori se vor certa, filmul care a înregistrat ceremonia nupţială.

Inainte de a acorda divorţul tribunalul va putea să se reproducă în public, şi în faţa celor doui beligeranţi, nunta lor.

„Am cântat tot timpul cu voce tare şi clară aşa încât însurăţeii să fie impresionaţi de filmul nunţii lor ori de câte ori le va veni gustul să divorţeze“.

In cercurile judiciare din America ideia episcopului Frank Smith a găsit susţinători entuziaşti. Humoriştii încă au azi un nou subiect de persiflat. O caricatură dintr'un mare magazin înfăţişează pe un soţ, care o duce ca vai de lume cu jumătatea lui, înapoindu-se acasă tocmai când aceasta rula filmul nunţii lor.

Vă închipuiţi câtă plăcere trebuie să i facă.

caricatura zilei

PICTURA MODERNĂ

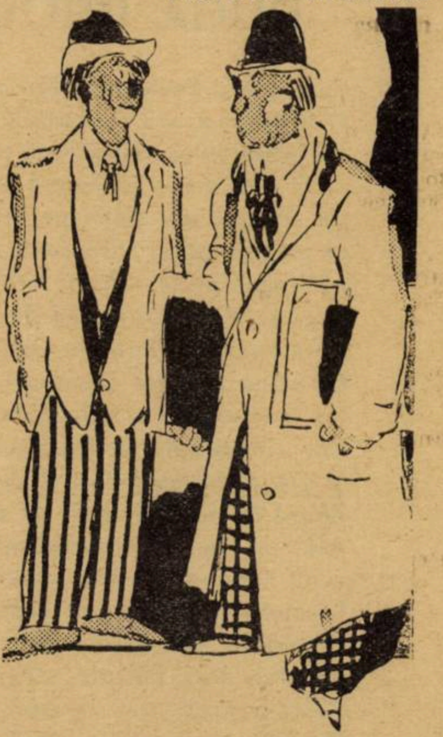

— Am încercat să pictez naturi moarte, dar lucrez aşa de încet, încât modelele se usucă...

— Atunci n'ai de cât să foloseşti drept model „conserve“. *(Life)*

OCAZIE SIGURA

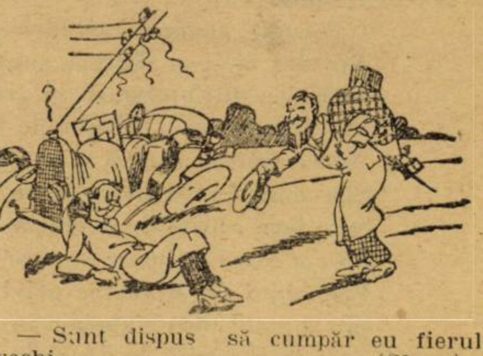

— Sunt dispus să cumpăr eu fierul vechi... *(Show)*

NAIVITATE

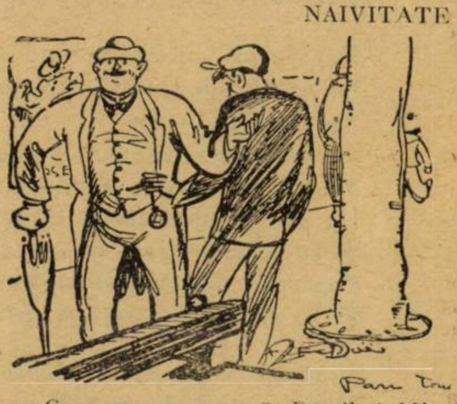

— Cum se exagerează. Dom'le! Mi s'a spus că la Paris, la fie-care zece paşi se întâmplă lucruri extraordinare!...

(Dimanche illustré

Pagini uitate

ORESTE

RUGA PROOROCULUI

Spre seară Proorocul din mers s'a fost oprit —
O arătare gravă cu braţele în jos —
Pe 'ntins să-şi odihnească privirea ostenită...
— Şi cum şedea în largul pustiu, înmărmurit,
Cu semnul întristării pe chipul lui frumos,
O umedă-adiere, din fund de cer venită,
I-alunecă pe frunte, pe ochi, pe lângă tâmple,
Şi el simţea cum geana de lacrimi i se umple
La mângâerea dulce a nevăzutei mâni,
Ce alina durerea sărmanei lui ţărâni...
Un marinar ce plânge. tăcut lângă catarg!
Dar ridică spre înalturi puternica figură
Şi glasul lui ce par'că se desfăcea în larg
Zbură în unde limpezi de pe întristata-i gură,
Atât de omeneşte. netulburat de ură:
— O Doamne-al meu, simţit-am pe-această adiere
Lăsându-se blândeţea tăcută-a mânii Tale.
Pe palida mea frunte umbrită de durere!
Ascultă, deci, Părinte, strigarea mea de jale
Ce răsvrătită urcă în mine, ca o mare,
Din piepturile-atâtor din bunii Tăi copii,
Ce-aşteptă sfânta vorbă de pace şi iertare, —
Plecaţi ca supt aprinsei vijelii!
— Fă mai curând Pământul Făgăduit s'apară...

De-tâta timp pe arsa şi nesfârşita cale
Călăuzesc poporul... şi, fără şovăire,
Brăzdez nisip şi vânturi, supus poruncii Tale,
Inchis ca 'ntr'o armură în greaua mea menire.
De-atâta timp — coloană de foc — am despicat
Nemărginirea neagră a nopţii în pustiu
Şi'n mersul meu statornic în zări am luminat
Spre ţara aurită de dărnicia Ta —
Spre-a cărei nălucire se deschideau mai viu
Prin zidul de 'ntunerec privirile de jar!...
Şi'n mersul meu statornic în zări am luminat
Spre ţara aurită de dărnicia Ta,
Cum către port pe Mare ar lumina un far.

Dar flacăra pustiei arzând a mea pleopă,
Pe 'ntinderea aprinsă rătăcitor stau azi...
Am rătăcit şi oaza — tezaur viu de apă —
Poporu 'n desnădejde murmură răsvrătit...
Mă fulgeră în faţă al Soarelui talaz...
Un pas — se nărueşte Simunul împotrivă,
Şi Tu nu-mi întinzi mâna, căci Tu m'ai părăsit —
Poporu 'n desnădejde murmură răsvrătit,
Şi Tu nu pleci asupră-mi privirea milostivă!...

Şi glasul ce parcă se desfăcea din larg,
Zbura în unde limpezi de pe întristata-i gură,
Atât de omeneşte, netulburat de ură...
— Şi aştepta proorocul, tăcut, supt cerul larg:
Un marinar ce-aşteptă, înfrânt, lângă catarg.

ROMANŢĂ

Eu în lumea asta
Sunt un trecător;
Soră mi-e tristeţea,
Visul frăţior, —
Ochiul dacă'mi este
Dus şi plutitor
E că sunt pe lume
Numai trecător.

Când privesc o floare
Sau ascult un vânt,
Toată lumea parcă
Este-a mea... Şi cânt!
Când privesc o floare
Sau ascult un vânt
Am o legătură
Cu acest pământ.

Seara când mă prinde
Rătăcit pe drum,
Dorurile mele
Se prefac în scrum;
De mă prinde seara
Rătăcit pe drum
Simt că toată viaţa
Este numai fum.

Gândurile însă
Iarăşi când le strâng,
Strop de fericire
Intre gene frâng.
Gândurile mele
Toate când le strâng
Eu adun în mine
Cerul tot — şi plâng.

Căci în lumea asta
Sunt un trecător,
Soră mi-e tristeţea,
Vântul frăţior —
Şi de-mi este ochiul
Dus şi plutitor
E că sunt pe lume
Numai trecător!

DIN CIREŞUL INFLORIT

ZBUCIUM

Se strânse cu toată dragostea lui lângă ea. Infierbântat îşi culcă obrazul pe gâtul ei.

Şi, sorbind această chinuitoare şi dulce amăgire, avu numai atâta putere, ca să-l roage:

— „Invaţă-mă să te uit!...“

GRADINILE

Visez să iau drumul spre apele lor de lumini.

Şi într'o dimineaţă să mă opresc la doi paşi de foişor. cu părul umed de rouă şi de miresme.

Şi ca un sol al zilei, sufletul meu să te trezească mai blând decât tatăl meu— Soarele!

ORESTE

cărţi redate în extrase

VIAŢA LUI GOETHE

de Jean-Marie Carré

(continuare)

FUGA IN ITALIA

La reîntoarcerea din Weimar, părăseşte viaţa de vagabond şi se apucă serios de lucrările literare pe cari le zămislise de atâta timp. Ducele, care era din ce în ce mai încântat de el, îl face dintr'odată ministrul său, lucru care stârneşte — cum era şi firesc, — invidia şi ura celorlalţi demnitari ai stătuleţului. Sufletul lui, însă, invadat de bucuria creatorului, nu se mai mulţumea cu această situaţie echivocă.

Trebuia sfârşită într'un fel. Operile sale concepute de atâta timp, nu puteau să ia consacrare materială, din cauza diplomaţiei de acolo, care nu-l lăsa liber decât foarte puţin timp. De aceea se hotărî să pue capăt odată şederii lui acolo.

Astfel în ziua de 3 Septembrie 1786, sub numele Jean-Philippe-Moeller, plecă dela Weimar spre Italia, mai ales că ducele îi acordase un concediu. Când privirile sale apucaseră să contempleze minunatul peisagiu italian, efortul creator din el, luă proporţii fantastice. La Corso, găzdui în casa pictorului Tischbein, unde Goethe se apucă numai decât să lucreze.

Pretutindeni avu impresia regăsirii acestui binecuvântat colţ din Europa, pe care îl presimţise de atâtea ori în lecturile copilăriei sale. Astfel putu termina în timpul şederii lui aci, următoarele opere: *Egmont, Iphigenie, Torquato Tasso* şi câteva operete. Seara, după obişnuitele drumuri, fără sfârşit, când se înapoia spre Corso, găsia întotdeauna o societate agreabilă, compusă din: scriitorul Moritz, muzicantul Kayser, pictorii Bury, Schütz, Henry Meyer, etc. In mijlocul atâtor prieteni se simţea atât de bine şi de voios, că nici nu-şi mai aducea aminte de timpurile trecute. Ceva îi reaminteşte totuşi de ele. Era o scrisoare dela duce, care îi reproşa şederea sa prea îndelungată şi misterioasă în Italia. Astfel sfârşitul acestei aventuri i se puse mecanic în gândurile, până acum desprinse complet acestei idei. Trebui deci să părăsească Italia în ziua de 22 Aprilie 1788. Voiajul fu plictisitor. Goethe se reîntorcea la Weimar după o absenţă de doi ani.

Sub umbrele discrete ale vilei Bourghèse, compuse Goethe, după puţin timp dela reîntoarcere, la *Cuisine de la sorcière*, în care nu este exclus să fi fost în embrion ideia marei sale drame „*Faust*". Curtea dela Weimar primi cu bucurie vădită pe Goethe din peregrinarea sa în Italia. Baroana de Stein îi primi însă cu o tăcere semnificativă. Faptul că el putuse să se simtă atât de de bine departe de ea, îi creştea îndoiala în iubirea pe care el i-o nutrea. Rezerva sa impusă de caracterul său aristocrat fu observată de Goethe, care nu-i dete prea mare importanţă.

O întâmplare însă veni, aducând după ea schimbări radicale. O tânără fată Christiane, al cărui părinte murise, caută să intre în relaţiuni cu el, pentru a putea înlesni fratelui său, cu oarecari dispoziţii pentru literatură, debutul. El o sfătuise să caute a cunoaşte pe Goethe prin care spera să poată ajunge scriitor cu renume. Când o văzu prima oară, Goethe fu surprins de frăgezimea ei şi îi îngădui să vie mai des pe la el. In cele din urmă sfârşi prin a o iubi de-abinelea. In vizitele Crhistianei, el uită după câtva timp, jurămintele pe care le făcuse Charlotei de Stein. Relaţiunile lor fură secrete, câtva timp. In noua sa locuinţă nu primea pe nimeni, afară de micuţa Christiane, pentru care simţea cea mai vie plăcere şi iubire.

In acest timp de fericire nemăsurată scrise el inspirat de iubita lui, celebrele sale *elegii romane*.

Intr'un orăşel ca Weimar, însă, acest lucru trebuia să se afle, mai curând sau mai târziu. In scrisorile pe cari baroana de Stein le trimetea Carolinei Aerder începuse, încă, din anul 1788, să-i scrie că Goethe a devenit senzual. In cele din urmă ea află teribilul secret. O explicaţie era inevitabilă între ei, ceeace determină pe Goethe să-i scrie o scrisoare în termeni foarte imperioşi. Ruptura era declarată formal.

Urmarea acestei legături cu Christiana fu apariţia unui copil, care fu botezat de Heider şi care avu de naş pe însuşi ducele Charles-August.

De acum încolo situaţia sa era limpede. Christiana trebuia să devină soţia sa. Nivelul ei moral nu era la acelaş grad cu al lui, însă simplitatea acestei femei, care ştia să îndeplinească datoriile de soţie şi mamă cu atâta voie bună, îi umeziră ochii de fericire. Ea deveni de acum înainte muza lui, sub imboldul căreea scrise *elegiile romane* şi *epigrame veneţiene*.

In aceste momente fericite pentru el, Revoluţia isbucni. Goethe iubea mult poporul. De multe ori el apărase cauza sa în faţa capriciosului suveran. Totuşi, deşi întristat peste măsură, el plecă cu Charles-August în fruntea unui regiment de cuirasaţi spre Franţa.

Campania Franţei începuse.

*

Goethe porni la drum la începutul lui August 1792. El ducea împreună în această campanie, notele sale asupra opticii şi teoria culorilor precum şi o mulţime de proecte pentru viitor. Prima oprire fu la Francfort, unde revăzu, după o absenţă de 13 ani, pe mama sa, căreia îi ceru indulgenţă pentru Christiana. Auzind că este bunică, mama sa se bucură mult şi drept răsplată pentru această veste fericită, trimise Christianei o frumoasă rochie, din partea ei. Goethe a fost foarte mişcat de acest gest din partea mamei sale.

Evenimentele se precipitară însă.

Pretutindeni Goethe nu întâlnea decât declaraţii optimiste. Această peregrinare îi făcu pe Goethe să pătrundă mai intim misterul satanic al războiului care măcelăria zeci de mii de oameni, zilnic, în numele libertăţii. Grupuri compacte de prizonieri cu soţiile şi copiii lor, unde se luptaseră eroic pentru apărarea avutului strămoşesc, defilau acum sinistru pe dinaintea ochilor săi.

Aceste nebănuite violenţe sfârşiră prin a da lui Goethe o înverşunare hotărîtă contra exceselor Revoluţiei.

Curând el ridiculiză dezastrele în *Hermann şi Dorotheie* precum şi gloriile anonime şi semeţe în *Cetăţeanul-General* şi *Revoltaţii*.

Ura sa nu mai avea margini.

Totuşi o rază de lumină trebuia să apară după atâta dezastru. Şi în adevăr apăru. Era Frederic Schiller, care venea ca amic, artist şi savant lângă Goethe.

Era omul care după baroana Charlota Stein, avea să aibă cea mai mare influenţă asupra lui.

FREDERIC SCHILLER

Cinci ani se scurseseră de când autorul *Briganzilor* fusese numit profesor la Universitatea din Iena. Goethe nu făcuse nici un pas în spre el în tot acest timp. Schiller luase în căsătorie pe Charlotte de Lengefeld, o bună amică a baroanei de Stein, prin care se spera la o apropiere între ei. Schimbarea bruscă a relaţiilor sale cu baroneasa zădărniciră din nou aceste legături atât de mult aşteptate. Nici nu se poate concepe o mai mare antiteză de caractere decât cea dintre aceşti doi mari bărbaţi. Schiller era idealistul, preocupat doar de ideia salvatoare, pe aripele căreia plimba raţiunea sa avidă de înţelegere; Goethe dimpotrivă avea continjente mai mult cu mediul practic. Unul era individualist la culme; celălalt conservator, păstrând linia trasă de Stramon, pe care altera sbuciumul său de mai bine. Romantismul lui Schiller se putea ghici şi în viaţa lui privată. O dezordine lamentabilă instruia actele cele mai intime ale acestui mare filosof. Dimpotrivă, Goethe iubea ordinea şi curăţenia, astfel că cel mai mic lucru era pus la locul lui. Intâmplarea făcu ca acesti doi antagonişti să se găsească împreună la o şedinţă a societăţii de istorie naturală la Iena unde susţineau aceeaşi teză. După şedinţă discutară mai departe fapt care făcu pe Goethe să-l întovărăşească până acasă, unde, în urma invitaţiei acestuia, se opri puţin. Puterea de convingere a lui Schiller îl subjugă şi-l făcu să uite din prejudecăţile pe care le avea asupra lui Schiller.

Dar adevărata lor prietenie, frăţeasca lor prietenie datează din 24 Iunie 1794 când Goethe accepta colaborarea sa la revista *les Heures* pe care Schiller o scotea la Iena împreună cu

Fichte și Guillaum de Humboldt. Două luni mai târziu Schiller trimetea o scrisoare lui Goethe, de o pătrundere uimitoare. Nici odată Goethe nu fusese atât de repede și complet înțeles prin una din analizele cele mai lucide. De aci înainte afecțiunea sa pentru Schiller crescu extraordinar. Par'că fuseseră născuți pentru a forma acel tot inexpugnabil cu care lucrau la revista lui Schiller.

Din primul său contact cu Schiller el luă obiceiul să scrie balade, *le chercheur de trésors, la belle meunière* (care a fost pusă pe muzică de Schubert) *La fiancée de Corinth, Le dieu et la bayadere*, dar mai ales simți gustul pentru teatru, începând marea sa capo d'operă *Faust*. Incă de mult improvizase el un mic teatru la Weimar, a cărui direcție o preluă în curând. Rugă pe Schiller să-i scrie ceva pentru teatrul său și astfel el hotărî pe acesta să înceapă celebra sa trilogie *Wallenstein*, care fu jucată pentru prima oară la Weimar. Intre timp, Curtea ducală primi vizita d-nei de Stäel, mesagera spiritului leger francez. Prima întâlnire cu Goethe fu obișnuită. Madame de Stäel se hotărî să-l prindă în mreje pe voinicul Goethe care însă se simția străin de onoratul oaspe.

Către anul 1801 Goethe la început, apoi și Schiller fură bolnavi, timp când lâncezíră și proectele lor literare. După puțin timp starea lui Schiller se înrăutăți atât de mult încât după o scurtă agonie, muri liniștit. Goethe, care tocmai se făcuse mai bine, sta de vorbă cu pictorul Henry Meyer, nici nu-și închipuia că scumpul lui Schiller murise. Nimeni nu îndrăznia să-i spue crunta veste. Noaptea o petrecu, plângând, lovit par'că de un presentiment. A doua zi, întâlnind pe Christiana, o întrebă de sănătatea lui Schiller. Văzând figura ei congestionată și în acelaș timp ezitarea ei de a-i răspunde, el pricepu numai decât adevărul crud. Când i se spuse apoi dacă dorește să vadă încă odată pe Schiller, înainte de a-l îngropa, Goethe refuză categoric. Moartea distructivă îl înspăimântă. El voia să rămână cu o altă imagină a lui Schiller, omul care îl înțelesese atât de repede si de care se atașase atât de profund.

DUPA IENA

Norii grei ai războiului se arătară în curând din nou la orizontul atât de liniștit al păcii. Coaliția prusiană luptă din răsputeri atot puterniciei împăratului Napoleon, al cărui astru scânteetor tocmai își trăia clipele cele mai pline ale gloriei sale. Ducele Charles-August trebui în curând să se afilieze confederației și să pornească cu armata împotriva popului francez. Dar sorții isbânzii fură puțin priincioși aliaților ale căror armate căzură înfrânte de curajul de fier francez. Retragerea cea mare, după înfrângerea dela Iena, începu, cu tot cortegiul ei de nenorociri. Bătrânul orășel Weimar era cel mai puțin ferit de atacurile adevrsarilor. Curtea întreagă pornise să se refugieze de teamă. In tot palatul străvechiu nu mai rămăsese decât bătrâna ducesă Amalia, soția ducelui. Goethe, nu părăsise nici el locuința ci aștepta senin cursul evenimentelor.

Puțin timp după ce ultimele trupe se retraseră, împăratul Napoleon își făcu intrarea în Weimar, urmat de aghiotanții săi Intâlnirea sa cu ducesa Amalia a fost din cele mai reci.

După o scurtă convorbire, și-a dat seama însă de curajul ei și a început să simtă o vie admirație pentru devotamentul ei neclintit.

Locuința lui Goethe fu transformată în curând în cartier francez. Un tânăr locotenent veni și se prezentă lui Goethe. Acesta însă păli: Tânărul ofițer nu era altul decât fiul lui, Lili Schonemann, vechea lui dragoste. Durerea vechei pasiuni înăbușite isbucni puțin. Totuși tăria lui îi impuse limită de fier.

După acest groaznic măcel, trebuia să vină și odihna păcii, care nu întârzie să vie. Toți marii diplomați ai țărilor interesate s'au întrunit după acest tragic războI, într'un congres la Erfurt, unde hotărîră condițiile păcii. Charles-August urmă și el pe suverani aci, însoțit de Goethe. Aci trupa comediei franceze atrase mai mult pe Goethe decât plicticoasele desbateri ale congresului. Aci avu ocazie el să vadă într'o interpretare cu totul neobișnuită operile clasice, *Andromaca, Britanicus, Oedip*.

Intâlnirea dintre Goethe și împărat a fost foarte cordială. Incă din primul moment Napoleon observă spiritul fin și aristocratic al scriitorului german, ceeace îl făcu să exclame, după terminarea audienței: — *Iată un om!*

Goethe el însuși convins de valoarea sa se apucă serios de *Faust*, din care scrisese doar o parte.

◆

Un an înaintea congresului dela Erfurt, Goethe avusese o vizitatoare celebră: Bettina Brentano, care mai târziu trebuia să devină soția pictorului Armini și muza curentului romantic care începuse odată cu el.

Purtarea ei sinceră și copilăroasă îl mai sustrase puțin preocupărilor burgheze cari păreau că-l țintuiseră pe loc.

Seara și-o petrecea la librarul Fromann, unde discuta literatură. Aci cunoscu pe Mina Heizlieb. Inima sa veșnic tânără începu să bată din nou, aprinsă de dragoste pentru Mina. Ii scrise sonete, deși el nu mai scria demult versuri ușoare și se pierdu iarăș, cu atâția ani în urmă, pe reveria ușoară a visului de iubire.

După puțin timp, plecă spre Francfurt, unde nu mai fusese de mult timp. Aci întâlni pe vechiul său amic, bancherul Willemer, care se căsătorise cu Mariana Yung, o tânără cântăreață austriacă. Frumusețea acesteia trebuia inevitabil să vrăjească pe veșnicul tânăr care era Goethe. Dar baronul luă măsuri severe ca ei să nu se întâlnească des. Acceptase să stea la ei două săptămâni numai ca să fie în preajma frumoasei Marianne și acum vedea bine că nu va putea face nimic. Plecă și de aci, cum fugise și de Catherinette din Leipzig, de Frederica din Sesenheim, de Charlotte din Wetzelar, de Lili din Francfurt, din Iena de Mina.

Viața sa aventuroasă era un întreg șir de fugi romantice dinaintea fixității. Libertatea lui, la care ținea mai mult ca la orice, îl împiedică să se oprească mai mult undeva, chiar dacă dorința lui cea mai vie îi dicta acea oprire.

RENUNȚAREA

Când se intoarse în Weimar, micuța Christiana, pe care o neglijase în ultimul timp aproape complect, îi păru mai grațioasă ca până atunci. In ultimul timp ea fusese la Carlsbad, în lipsa lui. Tinerețea și-o uzase cu dans și în plimbare. Acum se simțea bolnavă și după puțin timp acu o criză în urma căreia căzu grav bolnavă.

Goethe era disperat. Toate silințele sale unite cu ale doctorului curții nu avură nici un rezultat. In aceste zile de funestă agonie, el stătu închis în camera sa. Când doctorul îi anunță că este timpul să-i vorbească pentru ultima oară, el refuză cu încăpățânare.

Era aceeași frică de moarte, care îl făcuse în atâția ani în urmă să nu asiste la sfârșitul lui Schiller. In cele din urmă se hotărâ să o vadă. Când intră în camera ei, ea dormea ușor. Se deșteptă însă îndată ce el o atinse cu mâna. Voia să vorbească și nu putea articula un cuvânt. După plecarea lui Goethe, își dădu sfârșitul. Era în 6 Iunie 1816. Puțin timp după moartea Christianei își însură fiul cu Odile de Pogwisch, care consimți la căsătorie numai pentru ca să fie în apropierea lui Goethe și să asiste la ceremonialul curții. Dar August fiul lui era un om mediocru. Nu putea fi omul pentru Odile. Era ușuratec. In curând viața între ei deveni un infern.

In acest timp sănătatea lui Goethe mergea spre ruină. Anul în curs se hotărâ să-și facă cura anuală la Marienbad, nimeri în pensiunea Levetzow, prin cari era și tânăra femee Ulrica, fiica gazdei. Goethe se simți roșind și în fața acestei femei care se apropia mai mult cu Frederique, fata pastorului. Zile întregi se plimbau împreună în care timp Goethe simți iarăși fiorul pasiunii zdrobitoare. La un moment dat se hotărâ să se căsătorească cu ea. Dar Ulrica refuză, spunând că nutrește pentru el un sentiment paternel. Goethe zdrobit, plecă. In drum spre casă scrise el stanțele celebrei *Elegii din Marienbad*.

La Weimar în urma unei certe cu Frederic, fiul său, căzu grav bolnav. Așa îl găsi compozitorul și amicul său Zelter, care venise să-i îndulcească ultimele clipe.

APUSUL GENIULUI

Ultimele zile și le trecea în cea mai perfectă liniște. Mereu preocupat de problemele biologice și științifice el străduia din răsputeri să se documenteze asupra evoluției lor. In acelaș timp lucra la teoria culorilor, pe care aproape o terminase.

Seara, înconjurat de amici, povestea multe, discutând idei, problemele timpului, *Faust*, pe care îl începuse de curând, trebuia terminat. Se apucă din nou cu asiduitate la lucru, când o veste îl paraliză: Fiul său August, murise, la Roma. Durerea sa nu mai găsea sprijin nicăeri. Totuși se resemnă și de data aceasta. Prepară cât putu mai bine pe Odile, pentru grozava veste.

De acum înainte trăia retras, neprimind pe nimeni. Simțea sfârșitul cum vine și-l înconjoară încet. El, care nu putuse suporta în viața sa vederea unui mort, se minună de liniștea deplină cu care el înainta spre moarte. O scurtă emoragie îl obligă să se sue la pat, deoarece starea i se înrăutățise. După puțin timp se sculă și se așeză pe un fotoliu Aci într'o supremă încordare, termină „Faust“ drama lui, a sufletului lui, și în ziua de 22 Iunie, muri liniștit în fotoliu, ca un om care și-a făcut pe deplin datoria.

Geniul lui Goethe scânteiază și astăzi căci nemuritoarele opere pe care el le-a dăruit posterității, străbat spațiul și timpul prin puterea sugestiei lor.

Edit. libr. Gallimard.

N. C.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL" STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 29
14 Iulie 1929
5 Lei

CASIMIR BELCOT

Ctitorii

CASIMIR BELCOT

de GEORGE SCRIOŞTEANU

Din strălucita falangă de artişti comici ai trecutului nu prea îndepărtat, din acea faimoasă falangă a marilor talente dinaintea războiului, când comedia era atât de puternic reprezentată în Teatrul Naţional prin elemente de valoare necontestată ca: Petre Liciu. Iancu Niculescu. Vasile Toneanu. Brezeanu, Catopol etc., numele lui Casimir Belcot,— care a strălucit aşa de puţin timp, dar atât de puternic pe firmamentul teatrului românesc, — trebue să ocupe un loc de onoare şi să fie scris cu litere mari în istoria teatrului nostru.

El era tipul cel mai reprezentativ al artistului de rasă, conştient de marele său rol în evoluţia culturii noastre; un distins şi „*fin*“ artist de comedie înzestrat cu un talent strălucitor, cu o putere de muncă neînchipuit de mare şi cu fantezie şi imaginaţie bogată.

Fiu al armurierului Belcot din Ploeşti, cari împrumuta bucuros şi dezinteresat arme rechizitei (aproape inexistente pe atunci), trupelor de teatru în trecere prin Ploeşti, el a văzut teatru de mic copil şi s'a amorezat de el; aşa se explică de ce s'a hotărât să se facă actor.

După ce a terminat cu succes cursurile liceului „*Petru şi Pavel*“ din Ploeşti, el şi-a manifestat dorinţa să urmeze *Conservatorul* şi să se dedice teatrului.

Familia însă, care punea atâtea speranţe în el, s'a opus. Considerau că teatrul nu-i o carieră destul de strălucită pentru un element înzestrat cu calităţi aşa de mari ca fiul lor, din care ţineau să facă un cărturar, de aceia Belcot ca să nu strice gustul bunilor săi părinţi pe cari îi iubea foarte mult, s'a înscris la facultatea de drept din Bucureşti unde a studiat până în anul al treilea, când atras de demonul artei, căci urma şi *Conservatorul*, a renunţat la facultate consacrându-se teatrului.

C. Belcot la 25 ani

A intrat în conservator în 1903, la clasa maestrului Nottara, marele său profesor şi binefăcător, care l'a apreciat şi l-a iubit ca pe un copil al lui şi a terminat cursurile în chip strălucit la aceiaşi clasă în anul 1906.

Cât a fost elev la conservator locuia la Ploeşti, căci fiind sărac nu se putea întreţine la Bucureşti şi venea în fie care zi de acolo spre a-şi urma cursurile (avea abonament la tren) fiind cel mai ordonat şi mai sârguitor elev al maestrului Nottara, despre care maestrul vorbeşte cu entuziasm şi astăzi dându-l pildă elevilor săi.

După terminarea conservatorului a jucat în diferite trupe colindând ţara un an întreg în turneuri cu Petre Liciu, bunul său prieten şi admirator, şi cu Petre Sturdza până în vara anului 1907, când e angajat la grădina „Ambasadori“ (unde e Cărăbuş astăzi).

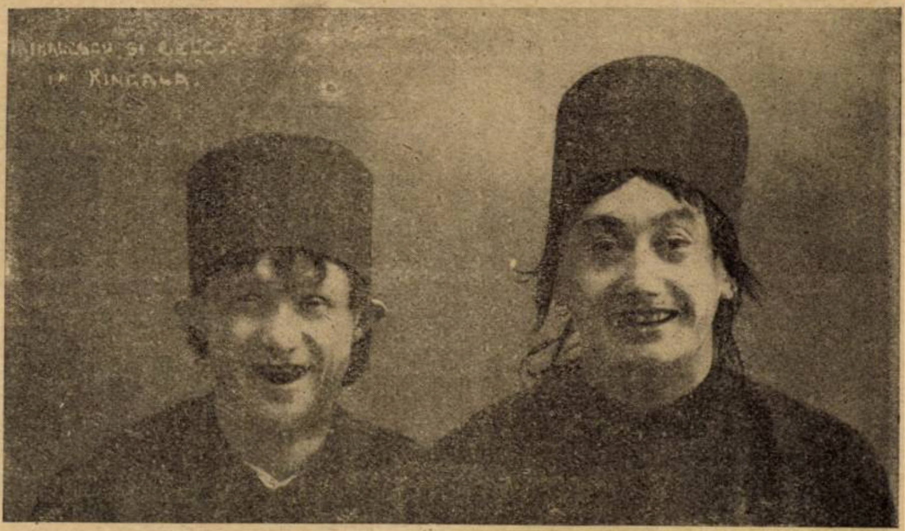

C. Belcot şi Mihalescu în Ringala

Acolo juca — cea mai bună trupă de teatru în cap cu comicul Niculescu-Buzău şi Maestrul Nottara. In „*Zozo*“ piesa de deschidere, în rolul unui amorez timid, Belcot face o mare creaţie, atrăgând atenţia publicului şi a fruntaşilor teatrului românesc.

Alex. Davilla, care era director al teatrelor îl vede şi-l angajează în toamna aceluiaş an (1907) la Teatrului Naţional din Bucureşti unde debutează la deschiderea stagiunei în „*Fântâna Blanduziei*“ şi creiază acel minunat „*Postum*“ al lui care a rămas „clasic“ şi numai al lui, cu toate imitaţiile cari s'au făcut mai pe urmă, searbăde.

Apoi succesele curg în: *Scrisoarea Pierdută*, *Sapho*, *Institutorii*, *Hamlet*, *Romeo şi Julieta la Mizil*, *Prostul*, *Ringala*, *Lipitorile Satelor*, (unde cu Liciu şi G. Achile făcea un trio admirabil), *Chemarea Codrului*, *Visul lui Ali* etc...

In fie care piesă creia un tip nou, jucat cu multă simplitate şi cu o naturaleţe neînchipuită şi neîntâlnită până atunci în teatru.

Belcot a fost un comic de elită, un comic „*cerebral şi fin*“ în adevăratul sens al cuvintelor, neîntrecut în comedie de salon, în tipuri, şi caractere.

Avea o fantezie bogată şi un talent uimitor în a se „*grima*“ şi a-şi face pentru fiecare rol un cap cu totul deosebit, aparte. Ajutat de lumina lui (citea şi studia foarte mult) şi de inteligenta-i sclipitoare, studia rolul până'n cele mai mici amănunte, îl frământa mult, îl cizela, îl reducea la cea mai simplă şi omenească formă şi-l interpreta degajat, sobru şi fără un pic de exagerare.

Belcot a fost singurul comic care n'a exagerat, care n'a şarjat în comedie: el a jucat teatru vorbind omeneşte fără strâmbături şi umflări de glas şi care n'a râs nici odată când juca. La el comicul ţâşnea — viguros ca un torent; — dintr'o privire în contrast, dintr'un gest scurt şi timid, dintr'un mers agale-şovăelnic, dintr'o clipire deasă sau o aruncătură piezişe a ochilor, dintr'un strănut neaşteptat, sau dintr'o mică bâlbâială inteligent pusă.

Avea atât umor şi trecea aşa de viguros rampa, încât chiar în roluri de mâna a treia din cari alţi actori buni, n'ar fi putut să iasă de cât cel mult „*onorabil*“, el creia un tip care uimea, înebunea sala, prin simplitatea şi omenescul cu cari îşi ducea rolul...

Imi reamintesc că juca un rolişor episodic într'o comedie în care rolul principal, foarte gras în efecte, era magistral susţinut de eminentul comic, D-nu Soreanu, totuşi nu se aplauda şi nu se râdea la toată piesa, cât la „Scenuţa“ unde admirabilul Belcot cu pălăria în mână, rămânea năuc şi copleşit de emoţie în faţa iubitei fără să poată spune un singur cuvânt.

In cei aproape 10 ani cât a fost la Naţional a jucat foarte mult creind în fiecare piesă un tip nou,—cu totul diferit de cele de până atunci. Belcot a fost actorul după care publicul se înebunea, el n'a avut cădere în nici un rol, nici chiar în cele de două cuvinte cari nu erau de cât simple „*siluete de figuraţie*“; numai îşi făcea apariţia (amintiţi-vă de

Chemarea Codrului, Ringala etc.) și fără să spună o vorbă, publicul izbucnea în hohote și aplauze.

Din cel mai neînsemnat rolișor el făcea o creație de seamă care rămânea întipărită în sufletul auditorului.

De aceia publicul îl iubea și-l aprecia mult ca și șefii săi de la teatru; așa se explică de ce numai în 3 ani de la intrarea lui în teatru, este înaintat la gradul de societar (1910) fapt nepetrecut până atunci în teatru iar după alți doi ani ajunge societar de cl I, cea mai înaltă treaptă erarhică în teatrele subvenționate.

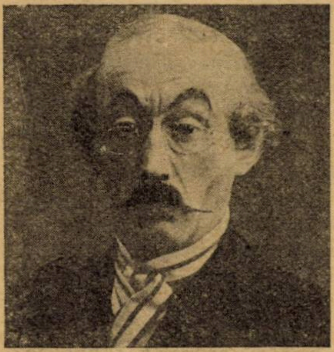

...în „Sapho”

In anul 1910, vara în vacanță, pleacă împreună cu Petre Liciu în turneul din Bucovina și duce graiul românesc fraților obidiți de acolo.

Liciu îl iubea foarte mult, prietenia și admirația lor reciprocă au fost proverbiale.

După moartea lui Liciu, Belcot a crezut de a sa datorie să continuie opera de propagandă națională începută de marele dispărut și să nu lase pe scumpii lui Bucovineni fără teatru românesc. Atunci formă din nou trupa intitulând'o „*Trupa de teatru Petre Liciu*“ și trecu în Bucovina. Spectacolele date de această trupă, la care se adăoga elemente de valoare ca Nottara, Ar. Demetriad și alții, erau adevărate manifestări culturale de artă românească cari fără să aibă vre'un ajutor bănesc din partea statului, au avut rolul să trezească și mai mult în sufletul Bucovinenilor dragostea pentru țara mumă.

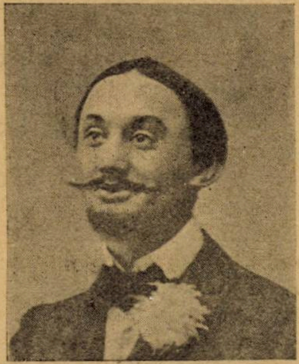

...în Romeo și Julieta la Mizil

Timp de 3 ani a continuat el aceste turnee memorabile, adică până în 1914, când l-a întrerupt răsboiul mondial.

Casimir Belcot a fost un artist mare, poate unul dintre cei mai mari și mai luminați comici ai teatrului românesc ale cărui creații neperitoare au rămas și astăzi în sufletul publicului.

In afară de activitatea din teatru Belcot s'a manifestat și în alte direcții. Cunoștea bine limbile franceză și germană, din care a tradus multe comedii și operete jucate de diferite trupe. Era și muzicant bun, cânta admirabil din flaut și din pian.

A scris și numeroase cuplete în deosebi pe cele cari le cânta înainte de războiu *Tănase*, bunul lui prieten.

Nu era vițios, ci cumpătat și econom, așa se explică dece după moartea lui s'au găsit 20.000 lei, suma destul de însemnată pe vremea aceia. Era și bun camarad, fugea de intrigile de culise și nu se amesteca în ele.

In timpul marelui războiu s'a înbolnăvit de exantematic și cu toate îngrijirile date, n'a putut fi salvat. Mizeriile din primii ani de teatru, emoțiile de seară la seară, munca excesivă și unele privațiuni suferite în acea epocă dureroasă când rămăsese singur, îi slăbise inima care n'a putut rezista boalei Și astfel acel care a descrețit atâtea frunți, acel rege al râsului, s'a stins într'un spital din București înconjurat de surori și câțiva prieteni într'un amurg trist și plin de melancolie, la 19 Mai 1917.

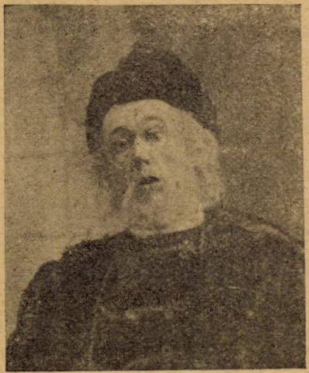

...în Răzvan și Vidra

Locul la Bellu i-a fost dat gratuit de către primărie după stăruința d-lui Ar. Demetriad, neconsolatul lui coleg și bunul prieten.

Belcot a fost un mare artist de comedie, înzestrat cu o inteligență sclipitoare și cu o putere de muncă nemai pomenită. Era modest, cinstit și f. econom. A citit și studiat mult și a voiajat mult; văzuse aproape toată Europa, Valea Rinului, etc. Inainte de a muri își pusese în gând să viziteze America și Indiile. Era foarte ambițios și sârguitor și vrea să joace teatru și în străinătate, lucru care s'ar fi realizat desigur, dacă mai trăia; dar moartea năpraznică l-a secerat foarte tânăr, la 32 de ani. Teatrul Românesc a pierdut un mare protagonist.

GEORGE SCRIOȘTEANU

NOTE BIOGRAFICE

Casimir Belcot s'a născut la 14 Aprilie 1885, în Ploești. A fost al 10-lea copil al Iosefinei și al lui Mihail Belcot. Mama, era germană născută în țară, iar tatăl polonez de fel din Lemberg, de unde venise în anul 1859, devenind în 1883 cetățean român. A fost armurierul șef al Regimentului 7 Prahova, timp de 35 ani adică până la moartea sa.

Cazimir Belcot a făcut școalele primare în orașul său natal, la Ploești, iar pe cele secundare tot acolo, la liceul Sftu Petru și Pavel.— pe care l-a terminat printre cei dintâi la clasificație, în anul 1902, când și-a luat bacalaureatul.

De copil i-a plăcut teatru și din liceu chiar aranja și juca spectacole de teatru, familiare, cu prietenii și colegii de seama lui.

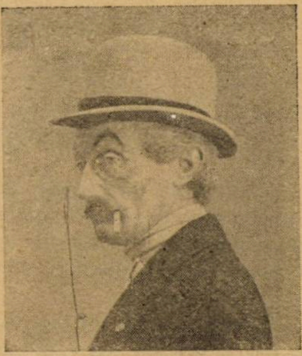

...în „Sapho”

După ce-a terminat liceul s'a înscris la facultatea de drept. Era însă lipsit de mijloace și ca să poată trăi în București a fost nevoit să ia o slujbă la Poșta Centrală. După puțin timp însă a părăsit slujba și s'a înscris și la *Conservator*, hotărîndu-se definitiv pentru cariera de actor unde se simțea mai mult chemat. In anul 1903, a intrat în Conservator la clasa de dramă și comedie a maestrului Notara.

A terminat Conservatorul cu mare succes în anul 1906.

Fiind băiat sărac cât a făcut conservatorul a dus-o din greu luptând cu tot felul de neajunsuri. L'a ajutat însă pe cât a putut marele sau admirator și profesor, Maestrul Nottara, care îl iubea ca pe un copil al său și avea multă considerație pentru talentul și mai ales pentru puterea de muncă și dragostea de teatru a lui Belcot.

Și astăzi Maestrul Nottara îl dă de exemplu elevilor săi, arătându-l ca pe cel mai sârguitor și înțelept elev ce l'a avut în toată cariera sa de dascăl.

După ce-a terminat conservatorul a plecat în turneu cu trupa lui Petre Liciu și cu Petre Sturza.

In vara anului 1907 joacă în București la Grădina Ambasadori în „Zozo" unde face o creație mare și atrage atenția publicului asupra sa. In acea stagiune s'a făcut el cunoscut. Atunci l'a văzut Al. Davilla care l-a chemat și l'a angajat la Teatrul Național direct stagiar. A debutat în piesele „*Răzvan și Vidra*“ și „*Fântâna Blanduziei*“ cu succes mare.

In 1910 a fost făcut societar de clasa III, pentru merite excepționale. A jucat în teatrul Național până la războiul din 1916.

Ajunsese societar de cl. I, adică cea mai înaltă treaptă din teatru.

In timpul războiului însă a contractat tifosul exantematic care l'a răpus în ziua de 19 Maiu 1917.

In ziua de 21 Maiu 1917 a fost înmormântat la cimitirul Bellu.

GEORGE SCRIOȘTEANU

poezie

MIRCEA DEM. RĂDULESCU

EVOCARE EPICĂ*)

Sub cer de epopee, cu fulgere pe căşti,
Eu v'am văzut în marşul eroic, spre Mărăşti..

Din ce legendă veche aţi răsărit atâţi,
Cu feţele severe, spre moarte hotărîţi,
Transfiguraţi de visul cu vraja luminoasă
Că mâine, poate mâine, vă veţi vedea acasă?

Vă văd ca printr'o pânză de lacrămi, vă cuprind
In braţe largi de gânduri.. Văd chipul suferind
Şi crunt al fiecărui soldat necunoscut
Bronzat de ger, de ploaie, de vifore bătut..
Din ce legendă sfântă ai răsărit armată
Ce 'nvii ca prin minune Moldova de-altădată?
Pădurile bătrâne, pe coame de Carpaţi,
Stejari şi fagi şi paltini s'au prefăcut soldaţi;
Din văi, de pe coline, din lunca din Siret,
Pădurile bătrâne se 'nalţă ca'n Macbeth..
Oştirea sfărâmată, pierdută, risipită,
Trăieşte şi pulsează cu viaţa ce palpită,
Cu frunza ce 'şi înalţă surâsu-i de smarald,
Cu aerul Moldovei primăvăratic, cald...
Mă uit la fie-care soldat cu chip trudit,
Sub valul blond de raze ce cade strălucit,
Mă uit la faţa tristă de mucenic, ce pare
Uşor învăluită de slavă şi de soare,
De nimbul suferinţei fluid şi dureros
Şi parcă 'n fiecare a înviat Cristos!

◆

Ai înviat din moarte cu primăvara sfântă,
Cu primăvara dulce, cu frunza care cântă,
Soldat ce, toată iarna, ai stat crucificat..
Bătut ai fost pe cruce, sdrobit şi-ai înviat!
Pe trupul tău porţi urme de suliţă barbară,
Pe mâini, pe piept, pe coaste, pe faţa ta de ceară,
Porţi răni adânci de cuie şi simţi dureri adânci
Cum sapă ca o apă granitul durei stânci...
Şi apa se hrăneşte din sute de isvoare,
Se umflă, şerpuieşte, se 'nvolbură 'n vâltoare,
Se 'nalţă, se preface torent din vârf de munţi
Şi se prăvale 'n vale zdrobind zagaz şi punţi!..
Năvalnic dor de ţară din fiecare piept,
Tu prăvăleşti Carpaţii şi-un drum ştii: drumul drept!
E drumul care duce spre satul tău natal
Pe văile cu sălcii şi cântec de caval,
E drumul care duce căruţa cu doi boi
Pe câmpul cu ogoare... Lăstari de păpuşoi
Şi grâul nou, smaralde ce 'n aur s'or preface,
Te chiamă pe pământul din care mâini rapace
Răpesc întreg belşugul însângeratei ţări..
E casa ta acolo, pierdută 'n depărtări,
Ce 'ntinde către tine lungi braţe tremurate,
Sunt ochi ce scurmă zarea şi plâng pe înserate.

◆

Gigantic stăvilarul ţi se ridică 'n faţă
Şi fie-care culme e turn de fortăreaţă:
Tranşee, adăposturi blindate, guri de foc,
Reţele lungi de sârmă ghimpată, aprig bloc
Compact, clădit din piatră şi fier, obuziere,
Mitraliere, tunuri mascate, mortiere..

Ai dărâma şi munţii s'ajungi la tine 'n luncă!
E cald acum şi timpul e 'mbietor la muncă;
O sapă străluceşte ca fulgeru 'n lumină,
Un strop de aur trece prin aer o albină,
Atrasă spre ogorul de rapiţă.. Pământul
Işi cântă viaţa-i lină cu soarele şi vântul,
Nepăsător de forţa şi ura omenească;
Râd viile pe coastă, păduri prind să 'nverzească,
Iar lunca şi dumbrava şi dealul şi livada
Sunt ninse de flori albe ce 'şi scutură zăpada;
E primăvara ţării ce cântă'n pieptul tău,
E ţara ce te cheamă pe văi, înspre Buzău!..

◆

Cutremurând văzduhul şi culmile albastre
De două zile 'ntruna bat tunurile noastre.
Când tunul încetează începe mitraliera.
Un avion se'nalţă şi spintecă-atmosfera
Cu largi rotiri de vultur semeţ.. E românesc...
El îţi arată drumul... Pe umeri parcă'ţi cresc
Şi ţie aripi, — aripi de-Arhanghel.. Toată zarea
Străfulgeră de raze.. Iţi frângi în piept răbdarea...
Un semn, o clipă numai şi vei porni torent
Cu viaţa ta ce poartă un nume.. sub tunică
O cruce porţi şi-un număr... Soldat, căprar, sergent,
Sau ofiţer, — un suflet şi-un gând spre marea faptă!
O forţă mult mai mare ca tine te ridică;
Puteri nestăvilite în pieptu-ţi se deşteaptă;
Puteri mai mari ca tine îţi strigă: înainte!
E visul ce te poartă trecând peste morminte,
Trecând peste tranşeea schimbată'n ţintirim,
E visul ce va face din tine ,anonim,
Eroul sfânt, cu oase pierdute pe coline,
Spre care ţara 'ntreagă veni-va să se 'nchine.

◆

Rachete luminoase au dat semnal..
Torente,
Pe văile Moldovei, ca ape revărsate,
Pornesc batalioane, divizii, regimente...
Ce stăvilar gigantic mai poate să oprească
Năvalnica pornire de oaste românească?
Zadarnic arsenalul cu 'ntregu-i angrenaj,
Cu tunuri, cu tranşee, cu tiruri de baraj,
Cu 'ngrămădiri de sârmă ghimpată îi stă 'n cale...
Ea trece peste garduri de sârmă, prin mortale
Explozii, peste şanţuri, tranşee de beton
Armat, fortificaţii, granate, mitraliere, —
Potop de fier şi flăcări, incandescent ciclon..
Cine-ar putea să'nfrunte eroica putere
Ce se ridică vastă, gigantică, masivă,
Rudimentară forţă pornită 'n ofensivă?
Cu-asalt de baionetă ea curăţă terenul,
Smulgându-şi libertatea, cerându-şi oxigenul,
Recucerindu-şi dreptul la viaţă. Dârji, soldaţii,
Un gând, un trup, un suflet, escaladând Carpaţii,
Işi vor vedea căminul şi satul şi pământul..
Ai lor i-aşteaptă-acolo înfriguraţi... Avântul
Le-anină mii de aripi.. Ei urcă stânci abrupte...
Sburând peste prăpăsti, cumpliţi, cu feţe supte,
Arhangheli de lumină, cu fulgere pe căşti,
Ei pun drapelul ţărei pe culme, la Mărăşti!

---

*) Cu ocaziunea împlinirii a 11 ani dela bătălia dela Mărăşti.

LOTERIE

de LUDOVIC DAUȘ

In cerdacul umbrit cu glicină, de pe stânga, cum urci spre capătul străzii Muzelor din Iași, Vălineanu Alexandru își lua tacticos ceașca de ceaiu de romăniță, or mușețel cum au botezat-o urât muntenii... Tunica de căpitan de vânători îi era desbunbiată de dragul unui vânticel răcoritor din dimineața aceea însorată de Iunie și sorbind din licoarea blond-transparentă, militarul își plimba privirile peste turnurile Cetățuei spre dealurile dinspre Miroslava pe unde picioarele-i de vânător aprig îl duseseră și aveau să-l mai ducă.

Dar nu era vorbă acum de vînătoare.

In fața-i Nathalie, soția-i tînără, tot atît de blondă ca și ceaiul de romăniță din ceașcă, își dezvălea dinții, regulați și albi, în mulțumirea unui surîs. Frunzele tremurate ale glicinei își jucau două umbre pe chipul îmbăiat de soare al femeei, pe tîmplele căreia părul și-aprinsese aurul în firele-i subțiri și jucăușe.

— „Chéri", îți place?

— Da.

— Și nu-i așa că te simți înviorat?

El scoase nasul din ceașcă, scutură de pe mustățile-i subțiri și blonde câteva picături, le uscă repede'n șervețel și drept orice răspuns și le vîrî în capotul deschis al femee și o sărută pe gât.

— Ce bună doftoroaică ești tu!

Vorbă să fie că doar, ea nu avea nimic de-a face cu medicina, — ci a prins numai o vorbă din vînt, un sfat picat de pe cine știe ce buză ofilite în experiențele vieții și fiindcă soțu-i avea insomnii și ca o neurastenie la stomac, ce i-a trecut prin gînd că a început să-i dea și dimineața și la dejun și seara înnainte ca să se culce, câte-o ceașcă mare de ceai de romăniță, cît se poate de slab și călduț numai. Cura asta ținea de nouă săptămâni și efectele ei se vedeau zilnic Erà — deci meritul ei cura această miraculoasă și prin contagiune se'ntinsese acum, de la o casă la alta, prin mai tot Iașul.

— Ei! da să nu'ntîrzii la cazarmă.

Și îmbumbiindu-și repede tunica, încingîndu-și sabia și înșfăcînd chipiul, căpitanul se roti o clipă'n cerdac, apoi își naufragiă înc'odată mustățile'n capot. Femeia rîse sonor strigându-i:

— Mă gîdili.

L'auzi scoborând grăbit scările de lemn, apoi trântind după el ușa dela grădiniță și-l întovărăși, surâzându-i și fluturându-și mâna de-asupra brațului alb ieșit gol din mâneca largă, până ce-l văzu dispărând într'o întorsătură a străzei. Surâsu-i stărui și când se văzu singură, triumfător și bucuros de dulceața soarelui răcorit de vânt, de parfumul de toporași, razeda și crini din straturile din fața ostrețelor, de aroma cafelei și-a laptelui de pe tava ce i-o aducea servitoarea pe când Georgel și Petrișor dădeau busna ca s'o sărute ca o primă înfruptare din dejunul lor de dimineață.

— V'ați pregătit materia?

— Da.

— Vedeți să nu vă încurcați la examen.

Și cuprinzându-i cu-amândouă brațele și-i lipi pe-amândoi de piept, apoi întârzie într'o scurtă revizuire a uniformei lor de liceeni.

— Acuma, hai.

Le împărți cafelele cu lapte, pâinea, untul, și când isprăviră, aceiași mână întovărăși din vârful brațului gol, și plecarea copiilor.

Odată singură, Nathalia pierdu surîsul ei încântător. Nu mai avea pentru cine să joace comedia perfectei fericiri. Acum vorbea numai cu ea. Din solda bărbatului și venitul zestrei, ea doar avea grija cheltuelilor și răspunderea deficitului final. In această priivnță ea își ținea soțul străin de orice preocupații, mulțumită să-l vadă plecând voios la cazarmă, ori să-i pregătească proviziile când își umplea cu cartușe tolba ca să plece cu prieteni după sitari, prepelițe, rațe sălbatice ori iepuri. Cât despre copii, cui alteia decât tot ei îi cădea în sarcină să i ție curați, să le facă la timp ghete și hăinuțe, să le dea cărți și bani pentru prăjituri ori înghețată. Numai ea știe ce-o costă în griji și sacrificii echilibrul mediocrului ei buget, mai ales că zestrea au pus-o într'o vie care, după un an bun, a avut doi păcătoși și acum și al treilea se arată la fel de pe urma unei brume căzută tocmai când erau butucii în floare. Iată de ce nu și-a dus copiii în vara trecută la munte și nu-i va duce nici acum. Ca să se mai împace cu soarta și-a creiat nădejdea loteriilor, visând mereu lotul cel mare. Câți bani cheltuiți fără alt rezultat decât siguranța că la viitoarea tragere numărul ei are să iasă... Un milion!... Nu mai puțin de-un milion! Va porni 'n voiaj, va sta o lună la Paris, va trece prin Roma și prin Veneția și se și vedea în ziua întoarcerei salutată la gară de prietene, îmbrățișând și acoperind cu daruri pe Georgel și Petrișor cari i s'au atârnat de gât și-o mănâncă-n sărutări.

Visând, luase un număr din „Le Matin", la care era abonată și parcurgând vestile mărunte câteva rânduri o făcură să tresară. Carnegie, milionarul american, suferind de stomac, pe urmele unei neurastenii, făgăduia un premiu imens persoanei care-i va indica cel mai bun leac.

— Doamne! exclamă Nathalia și-și duse mâna pe inimă.

De bucurie se 'mbujorase până 'n albul ochilor. Vedea pe Alexandru al ei sorbindu-și tacticos ceașca de ceaiu de romăniță dimineața, și după dejun, și seara înainte ca să se culce... Dacă l'a curarisit pe el, de ce nu s'ar curarisi și Carnegie, cât îi el de miliardar... Bietul om!... tocmai pentru că-i bogat îl otrăvesc medicii cu doftorii și evită leacul simplu, adevărat, dat de Dumnezeu în îmbelșugatul rod al pământului, în floricica aceea pufuită galben și împrejur cu geana unor petale albe... Ei nu, domnule Carnegie, nu, n'ai să mai suferi, vei bea și dumneata ceaiu de floare de romaniță, ca Alexandru, vei bea, domnule, și'n câteva săptămâni ai să te simți un alt om, scăpat de neurastenia aceea a stomacului de care suferi.... Iată, eu, de-aci din Iași am să-ți dau leacul și-ai să renaști, ai să învii...

In cea mai perfectă franțuzească, cu cele mai ample explicații și călduroase recomandări, scrise Nathalie singură la poștă, o recomandă, apoi strânse cu multă grijă recepisa, la loc sigur, printre biletele-i de loterie.

Și începu să aștepte, gândindu-se:

— Carnegie trebue să-mi fi primit scrisoarea, dacă n'o fi în călătorie cumva, ori dacă secretarii n'au întârziat cu desfăcutul corespondenței.... Ori cum, o scrisoare din România trebue să le fi atras atenția prin raritatea ei... Da, da: Carnegie a și citit-o și desigur a și început cura lui de ceaiu de romăniță... Nu-i așa că-i bun, slăbuț, călduț, atât de aromat și de limpede... Ei, dar de ce Carnegie nu i-a răspuns încă?... Așteaptă de sigur să-și facă efectul deplin cura.... Hotărît că da .. americanii sunt oameni practici și nu pălăvrăgesc degeaba. Numai câteva săptămâni să mai treacă și nu se poate să nu-i trimită premiul meritat sub forma unui cec, — căci așa achită americanii în cecuri, — un cec de zece mii ori poate o sută de mii de dolari... pe puțin....

Alexandru o tachina:

— Ei ce-ți face Carnegie al tău?

Iar Georgel și Petrișor nu era zi să n'o 'ntrebe:

— Maman, nu ți-a răspuns încă americanul?..

— Va răspunde, n'aveți grijă voi...., știu eu ce știu.

Dar atât era de sigură și atât de bine știa, că se împliniră trei, apoi patru luni și nu veni nici un rând, cât de mic, din America.

Acum era pe la sfârșitul lui Octombrie, iar socotelile viei indicau din nou pagubă... Toamna își răbufnea ploile de-alungul zilelor din ce în ce mai înoptate și mai umede așa că, de urît, Nathalia începuse să brodeze un *äer* pentru altarul dela Sfântu' Neculai, biserica sărăcită 'n zestrea lăsată de ctitorul ei Marele Ștefan. Era ofranda cucerniciei sale de ortodoxă crescută 'n credința sfintelor datini străbune și, zi după zi până târziu noaptea, ochii cboseau iar andrelele jucau printre degete prinzând firele subțiri în ochiuri și împletind horbota dumnezeiescului avânt.

Georgel și Petrișor, răsfățați și cruzi, găseau prilej să facă spirit:

— Mama vrea să cumpere pe Dumnezeu doar' i-o scoate lozul cel mare la viitoarea tragere.

— Ori ca să-i răspunză americanul.

— Tăceți, nu vi-i rușine!

— Zău, spune maman că nu-i așa! stărui, Georgel uitându-se la tatăl său care-i făcea cu ochiul, încurajându-l.

— Spune că nu-i așa! repetă Petrișor... și de ce-i dai atâta zor? De ce?... Pentru că știi că Dumnezeu n'aude, n'a vede, până nu-i da gata *äerul!..*

— Sunteți niște proști... niște proști! se ofteri Nathalie. Și, ca să vedeți că nu-i cum ziceți, iaca, nu mai lucrez....

— Maman, vai de mine, maman...

— S'a isprăvit... nu, nu mai lucrez.

Și se ținu de cuvânt jicnită în religiozitatea intențiilor ei curate.

Sosi Crăciunul, apoi anul nou și Carnegie tot nu da semne de viață, cu toate că Nathalie îi trimisese, ascunzându-se de-ai săi, o a doua scrisoare, tot recomandată și cu aceleași largi deslușiri în privința efectelor ceaiului de romăniță asupra stomacului și a nervilor. De ce nu răspundea?.. N'avea încredere americanul în rețeta dată, sau... Ei, dar cum de nu s'a gândit!.. Poate'n America romanița crește mai mășcată, în proporții de mărgărite mari, întru nimic asemănătoare romăniței noastre de câmp, simplă, cu proprietăți atît de bine-făcătoare... Hotărît, asta trebue să fie.., Ei! dacă-i așa, îi va trimite ea floare de romăniță lui Carnegie, pentru ceai... Numai cîteva fire opărite'n apă clocotită, de trei ori pe zi. Da, domnule Carnegie ai să vezi, ce lucru bun e romănița noastră!..

Ii expedie, chiar a doua zi, un mare pachet, de două chilograme și c'o scri-

OM ASCUNS

de EUGEN LITFANU

Ne adunase întâmplarea la un pahar cu vin. Ne-am dat mâna şi ne-am recunoscut Era aşa de mult *de-atunci!*.. Totuş înfiriparăm cu uşurinţă, lacomi trecutul acela, al amândurora, din imagini cari răsăreau din fiecare privire şi fiecare cuvânt al nostru... Târguşorul moldovenesc depe malurile Bahluiului, cu o gară de cale ferată şi străzi scorburoase între case şi dughene mici şi ridicule, reînvia o clipă în amintirea noastră, ca un prieten bun, mort de-atâta veme... Intâmplări *de-atunci* prindeau vieaţă, răscolindu-ne sufletul cu ecourile îndepărtate ale copilăriei... Ne revedeam prin timp micii necăjiţi de grija şcolii; fericiţii hoinari ai vacanţelor salvatoare; iscusiţii născocitori de răutăţi de tot felul.. Apoi liceeni... Cu viaţa de gazdă fără supravegherea părinţilor.. Prietenii dubioase... Primele ţigări... Primele amoruri cu răvaşe ameţitoare strecurate în ghiozdane... Avertismente... Vreo eliminare-două... Şi câte şi câte!...

Ne-am oprit mai mult asupra unei întâmplări care fusese a prietenului meu... Intr'o vacanţă, la noi acasă, în târguşor...

Acolo, în centru poate o mai fi existând şi acum cârciuma lui domnul Pincu, cu firma „La botul calului“, — sau aşa ceva... Era locul de întâlnire şi de plăcut popas al intelectualilor din localitate, unde d. Pincu, mic, radios, bătrânel, îi primea pe toţi cu aceeaş statornică voie bună...

Avea domnul Pincu două odăi rezervate unor asemenea clienţi; în prăvălie la două mese mari cu scaune lungi deoparte şi de alta, în zile de iarmaroc, mâini bătătorite ridicau zeci de pahare, în larma de vorbă, de râs şi de cântec.... Glia... Dincolo, după uşa cu geamuri şi perdeluţe albe, în fumul de tutun bectimis îşi avea loc controversa politică şi... „se punea ţara la cale“, cu păhărelul de vin ales şi muşchiuleţul la grătar... Boerii... Iar domnul Pincu nu-şi mai vedea capul... Şi, deşi om practic şi foarte clar văzător în ale comerţului, pentru nimic în lume nu şi-ar fi chemat pe madame să-i ajute şi cu atât mai puţin pe fiica d-sale.. D-ra Estera, — mi se pare... Ar fi echivalat cu cea mai mare înjosire. Aşa că se ajuta cu un singur băiat, tocmit... Şi d-ra Estera, dimpreună cu mama, sta în odaia din fund unde se aflau alămăria mereu lucitoare şi sfeşnicile de argint pe bufet. Doar câteodată vreuna din ele venea să întrebe sau să aducă ceva lui domnu Pincu, dând prilej de glume sărate sau nesărate în dreapta şi în stânga, sau la aluzii fine cu clipiri şirete din ochi...

Domnişoara Estera, era 'nălţuţă pe potriva prietenului meu şi albă, cu părul negru, frumoasă... Avea mai puţini ani decât noi, — cu doi sau cu trei — şi se prepara de liceu în particular dimpreună cu alte colege, la directorul şcolii israelite. Prietenul meu, trecuse chiar în acel an la liceul militar.. Şi acum plimba cu orgoliu, dimineaţa şi seara, în susul şi 'n josul străzei principale uniforma cu albastru, roş şi nasturi strălucitori.... Iar Sâmbăta şi Duminicile în micul parc de lângă biserică, el era punctul de atracţie al întregei tinerimi băştinaşe... Mai cu seamă fetele... Unde erau inimile fetelor!...

Era pe la sfârşitul vacanţei... Imi spuse vestea un coleg de-al nostru... Cu amănunte bogate, senzaţionale... La marginea târgului într'o seară senină, cam târziu, în livada domnului Pincu se desluşiră două umbre... Două umbre se desluşiră în faţa ochilor necăjitului părinte care era domnul Pincu, — pus deja pe urmele lor... Adică pe urma copilei lui Estera şi a băiatului domnului profesor, cu care ea legase aşa de strânsă prietenie netam-nesam... Dormise, — putuse să doarmă încă mult aşa, dacă într'o zi la un rachiu, vecinul lui — un gospodar — nu i-ar fi destăinuit de-a fira 'n păr, ce se întâmpla de câtva timp, în fiecare seară, întrun colţ tăinuit din livadă..

Deodată n'a crezut. Şi-a întrebat numai între patru ochi pe madame, ce face Estera, seara.... „Estera se plimbă seara cu prietenele ei...“ —fu răspunsul.

Domnul Pincu a înţeles. Şi a tăcut. Dar în sufletul lui era o adevărată furtună... Un cataclism... Cum s'a întunecat bine, a lăsat toate baltă, n'a vrut să mai ştie nimic şi a intrat în livadă, lăsându-se de vale, către margine, unde-i spusese vecinul...

A doua zi, tot târguşorul acela de pe malurile potolitului Bahlui, era în fierbere ca însăşi Bahluiul după o ploaie torenţială.... Băiatul d-lui profesor „fusese găsit“, noaptea în livada d-lui Pincu, chiar cu fata d-sale... Eroul, supus la o aspră detenţiune familială, nu-l mai putui vedea până la începutul şcolii... Deposedat de podoaba militară stătea ca într'o colivie de dimineaţa până seara, târziu... Iar fata, — graţioasa d-ră Estera — la fel, cugetând cu lacrimi la nestatornicia fericirii pământeşti...

Am revenit la şcoală... Anii, — unul după altul — treceau, aducând cu ei alte griji, multe desiluzii şi viaţa... Adevărata viaţă de luptă şi dacă nu de înfrângeri apoi desigur de prea puţine satisfacţii...

Nu-mi mai văzusem prietenul de loc, sau aproape de loc... O singură dată, în treacăt fără să ne putem vorbi.. Până acum... Când întâmplarea ne adunase pe-amândoi la un pahar cu vin... Când magicul strop de licoare reflecta într'însul copilăria noastră . divina noastră copilărie...

De-odată pe fruntea prietenului meu se ivi negura unei întristări... M'aş fi aşteptat la altceva: să ia şi dânsul parte la înveselirea pe care mi-o stârnise amintirea... primei lui iubiri.... Dar prietenul nu vru să sărbătorească aceasta. Mă asculta stingher, cu capul plecat, cu gândul cine ştie unde... Par'car fi voit să spuie ceva dar îl oprea nu ştiu ce. In jurul nostru se lăsă o răceală ca iarna într'o cameră în care se trece focul dintr'o sobă de fier... Apoi vorbi tot mai rar, tot mai greoi, monosilabic până ce ne-am despărţit — târziu — cu făgăduinţa vagă de a ne mai întâlni....

Nu mai încăpea nici o îndoială că amintirea aceea indispusese atât de mult pe prietenul meu, fugând de ea, ca de o faptă urîtă... sau cine ştie!...

Peste câteva zile l'am văzut la braţul unei femei, grăbit... Era soţia lui: îmi spusese că e însurat... Dar femeea îmi părea atât de cunoscută!... Şi atunci îmi veni iar în minte întâmplarea cu fata d-lui Pincu, — frumoasa Estera..., Era chiar dânsa!

Cernăuţi, 10 Iunie 1929

---

soare'n năuntru îi care îi reîmprospătă savantele-i recomandaţii.

Şi din nou începu să aştepte. Trecu aşa Februarie, apoi toată luna lui Martie, sosiră şi Paştele aducând şi pe Viorica, sora Natalіţei, care dând peste aerul început de acesta, se năpusti să-l isprăvească. Georgel şi Petrişor privind la andrèlele ce legau firele subţiri în ochiuri şi desemnuri, se simţiră din nou înboldiţi să facă spirit:

— Mamă. tot n'ai primit scrisoarea din America?

— Dacă sfîrşeşte tanti Viorica aerul. americanul are să-ţi răspundă matale sau tantii?..

— Şi lozul cel mare pentru cine-o să-l tragă Dumnezeu?

— Pentru mata ori pentru tanti Viorica?

— Ghici ghicitoarea mea.

— Pentru cine?.. pentru cine?..

— Rîdeţi... rîdeţi gogumanii mamei!...

Şi Nathalie, prinzînd în amândouă braţele ei pe cei doi băeţi. îşi revarsă peste-amîndoi lumina surîsului ei blond:

— ...Da cînd s'o nimeri odată şi-odată cine-o să profite mai mult... eu?.. sau voi cari rîdeţi... plozilor!...

10 Iunie 1929 LUDOVIC DAUŞ

ASASINUL

de EUGEN BOUREANUL

Prin biurouri e o linişte apăsătoare, chinuită doar de scârţâiturile peniţelor şi fâşâitul rar al hârtiilor mişcate dela locul lor.

E cald, foarte cald, — înainte de amiază

In biurourile statisticei, învăluite în penumbra aruncată de caturile nenumărate, ale clădirei, şi înghesuită în preajma unei curţi de-o palmă, becurile electrice luminează atât de slab, încât par — mai curând — nişte lumânărele sărace, aprinse la căpătâiul unor morţi neobişnuit aşezaţi. Căci slujbaşii aceia, cu chipurile îngălbenite de nevoi, cu somnolenţa istovirei apăsând pe ploapele scoborîte asupra hârtiilor, sau chiar închise de trudă, îţi fac impresia că ar fi hârcele unui mormânt din vechi vremuri, în care răposaţii fuseseră rânduiţi de jur împrejurul cuprinsului mortuar, ca să prindă cât mai puţin loc... lucru care-l vezi de altfel în orice autoritate ţi-ar fi dat să intri....

Liniştea pare cu atât mai ciudată, cu cât... chiar Iliuţă Sucupan a încremenit locului, în dosul mesei peste care capul i se apleacă în mişcări sacadate, ca să nu-şi revină în poziţia normală, decât la un zgomot zbârnit, ce vine — din când în când — de afară.

Iliuţă e figura cea mai interesantă, a serviciului... bine înţeles după aceia a însăşi directorului, cu care-l deopotrivesc şi de care-l deosebesc multe stări şi fapte...

E drept că Iliuţă Sucupan nu mai avea nimic din înfăţişarea „spadasinului“, de care îi plăcea să-şi amintească... povestindu-şi zilele de glorie... de-odinioară. Pe trupul deşirat, ca înfipt în nişte catalige noduroase, se vârfuia un căpşor de mongol, uscat, cu pielea obrajilor ca de pergament prăfuit de vremuri; o minusculă piramidă triumghiulară, al cărei vârf întors în jos, se termină printr'o ţăcălie, la fel cu-acele cu care dăltuitorii greci împodobeau bărbile satirilor imberbi.

In vremurile de glorie?... Şi Iliuţă Sucupan oftează când pomeneşte, sau îşi aminteşte de ele... faimă!... bani!... E vorba că... acum... acum?—nu e decât subşef de biurou, cu vremelnice îndatoriri de arhivar şi eternă întrebuinţare de „trepăduş“ în direcţia statistică a unui minister.

Arhiva? — un antret şi mai întunecos, decât „biurourile“ alăturate, murdar, înfundat printr'un îndoit geamlâc, în penumbra căruia se lămureşte o masă lungă, ca o tarabă de zarzavagiu, proiectată pe un dulap, în care se înghesuie — claie peste grămadă — tot felul de hârtii netrebnice: hârţăloage statistice, pline de hieroglifele celor mai fantastice cifre,... petiţii menite să justifice doar întrebuinţarea unui timbru,... rapoarte asupra faptelor şi stărilor... din lună, — mă rog! cam tot ceeace alcătuieşte „arhiva“ oricărei autorităţi din ţara noastră, — şi mai ales „referate“!...

Tocmai „referatele“ acestea îl fac pe Iliuţă Sucupan să se răsvrătească împotriva îndatoririi de „arhivar“, pe care directorul se încăpăţânează să i-o impună. lui, care-i „subşef de birou“. Prea dă zilnic cu ochii de „copiile“ lor... pentrucă alcătuiesc cel mai voluminos dosar al arhivei. Si faptul e, doar, destul de explicabil: fiecare ins, care mânca din bugetul statului, trebue să-şi justifice — într'un fel sau altul — rostul lui în îndatorirea ce o are în erarhia funcţionărească, iar când îndatorirea asta nu are nici un rost, face omul ce poate.

Domnul „director“ Halbmann-Omicron face... referate, împotriva oricui, dar mai ales a lui Iliuţă Sucupan...

Aproape în fiecare zi, „subşeful“ năvăleşte în camera alăturată „arhivei“.

— Iar mi-a făcut referat!

— Cine...Iliuţă?

— Ei, cine?... Maimuţa urlătoare! — izbucneşte cătrănit Iliuţă, cu o aluzie prea străvezie la două metehne ale directorului: chipul, nespus de asemuitor cu acel al „fraţilor mai mici ai omului“ şi slăbiciunea lui de a răcni şi a se jelui cu atâta nestăpânită îndârjire încât — la urmă — cuvintele i se amestecă întrun fel de sunet gutural, nedistinct, care seamănă mai mult a urlet de neputinţă.

In tot atâtea rânduri, Iliuţă Sucupan se repede în cabinetul directorial. Funcţionarii îşi ciulesc urechile,... iar de dincolo nu se mai aud decât... tânguiri, răcnete, ameninţări..., care sfârşesc prin obişnuitul urlet nelămurit, după care „directorul“ îşi face apariţia dând din mâini, galben la faţă, cu ochelarii tremurând de-asupra privirilor injectate:

— Aista-i nebun!... Am să-i fac referat... să-l interneze în balamuc!...

*

In ziua asta, călduroasă, de amiază de vară, subşeful e şi mai amărît ca oricând. Dactilografa serviciului i-a arătat copia unui referat nemai pomenit de lung, prin care i se cerea îndepărtarea din serviciu... pe motive de „primejdie a vieţii funcţionarilor din serviciu“.

Directorul şezuse închis toată dimineaţa şi ticluise cel mai savant şi mai neînţeles de lung raport, dintre toate acele pe care le întărise de câţiva ani încoace.

Tot în dimineaţa aceia, Iliuţă Sucupan intrase în biurouri foarte amărît.

— Cine mă împrumută cu un sutar?

— Iar ţi-ai tocat aconturile?

— Lasă-mă, bre! — nu mă mai necăji şi tu... E bolnavă soră-mea şi n'am nici de-o pâne!

Parale nu găsise, — în schimb directorul lipsea din serviciu de vreo jumătate de oră. Plecase cu referatul, să-l prezinte secretarului general...

De data asta subşeful nu se mai răsvrătise. Incă un referat... Ce era să fie?... Dar acasă,... acasă.... Şi se lăsă pe scaun, în dosul mesei lungi a arhivei

In sală era cald şi aproape întuneric. Iliuţă Sucupan nu dormise toată noaptea. Veghiase lângă căpătâiul văduvei împovărată de copii,... pe care-i îngrijia tot el, din amarul lipselor şi în tremurul ameninţărilor de referate...

Il prinse somnul şi începu să toropiască, — dar de afară veniau sbârnâituri scurte, neaşteptate, care-l făceau să tresară mereu... Câţiva tinichigii reparau acoperişul ministerului şi marginile tinichelelor ajustate, se încolăciau — ca nişte spirale — sub muşcătura foarfecelor. Unele săriau departe, tocmai jos, şi se izbiau zbârnâind în lespezile de bazalt al curţii.

Cândva, Sucupan se ridică dela locul lui şi ieşi la lumină, în uşă. Tocmai în clipa aceia, un rotogol de tablă încolăcită, îi fulgeră pe dinainte şi se izbi în cimentul balconului, sărind de câteva ori, din ce în ce mai scurt, ca o vietate obosită. Subşeful o privi lung, apoi se aplecă, o ridică în neştire şi începu să desfacă spirala... Deodată îi veni în minte că ar putea face din fâşia aceia... mucarniţe de candelă... Prin mintea nevoiaşilor trec, de multe-ori, putinţele celor mai meschine economii...

Iliuţă Sucupan intră iarăşi în arhivă şi se rezimă de colţul mesei, desdoind mereu fâşia de tablă, care lucia şi mai puternic în penumbra încăperii...

— Am să fac nişte mucarniţe... pentru candela mamei, de la cimitir... Săraca mama! — de când n'am mai dat pe la groapa ei... Ei, ce să-i faci? — dacă-i sărăcie! — şi printr'o ciudată împerechiere de gânduri, mintea-i fugi la noul referat al directorului —: Ci-că să mă supuie unei comisiuni medicale! — şi-l prinse o furie grozavă împotriva şefului — Dă! — să nu-i răsucesc gâtul?!

I se păru că în arhivă se întunecă mai tare. Işi ridică privirile înrăite. In uşă încremenise directorul, care-l cerceta cu ochii înspăimântaţi, neînţelegători... Iliuţă Sucupan făcu o mişcare bruscă şi ascunse la spate fâşia de tablă desdoită. Prin aier fulgeră o clipă ceva, ca o lamă mult mărită de repezeala mişcării...

Trupul greu al directorului se frământă pe loc, isbindu-se de canatele uşei. Geamurile sbârnâiră şi el se năpusti îndărăt, cu un urlet nefiresc, de groază...

Subşeful încremenise:

— Aista... curat c'o înnebunit — apoi aruncă fâşia de tablă după masă şi trecu în biroul alăturat, din care privirile funcţionarilor — învioraţi de sgomotul de mai înainte — îl ţintuiau curioase...

— Dar... ce-a fost, Sucupane?... Cine s'a isbit de uşă, Iliuţă?

— Ştiu eu?... Maimuţa urlătoare!.... Se vede că... s'o intoxicat cu-atâtea referate!...

..Trecu un timp. Liniştea se lăsase aceiaşi întreruptă din când în când de câte-un sgomot întâmplător, de zbârnâiturile spiralelor de tablă, scăpate de pe acoperiş, ori de îndepărtatele lovituri a meşterilor tinichigii...

— Câte e ceasul? — întrebă cineva.

Iliuţă Sucupan nu avu vreme să-şi mai întoarcă privirile, spre cadranul ornicului de de-asupra dulapului arhivei. Privirile i se oprise nedumerite spre uşa sălii... iar între chenarele ei se oprise un monom foarte ciudat: în frunte un subdirector, om firav şi puţintel... în toate, — după capul negricios al fruntaşului, se aplecase trupul legănat, din al cărui cap se desluşiau, cu osebire, privirile scrutătoare, de om de legi, ale... directorului-general dela contencios, — iar în spatele lui, rotofei şi foarte precaut se apleca — acum într'o parte, acum în cealaltă — fruntea şi guşa grasă a directorului personalului....

Monomul acela, de arătare năzbătăioasă, se frământă un timp între teamă şi datorie, bocănind nervos în asfaltul balconului, apoi — ca împins de-un resort — ţâşni prin cele două uşi, şi nu se opri decât în biroul alăturat arhivei, unde se desfăcu într'un cerc impunător, în care şeful contenciosului luă înfăţişarea unui nou Don-Chichote, străjuit de-o parte şi de alta de doi scutieri, tot atât de vrednici şi de bondoci ca şi vrednicul Sanco Pancia...

— Ce-a fost aici? — făcu, tremurând, directorul general al personalului.

— Un funcţionar a vroit să asasineze

GHEORGHE LAZĂR

Era în dimineaţa unei Duminici din Decembrie 1812. In ajun coborîse din munţii „hotarnici" o ceaţă deasă. de culoarea laptelui, pentru a se odihni peste noapte în uliţele strâmte şi încâlcite ale Sibiului. Şi nu se trezise deşi clopotul din turnul oraşului sunase de mult ora deşteptărei.

Prin negura mai deasă decât întunerecul, roiau, din hudiţile de margine de oraş, în spre cetate, bărbaţi cu haina înflorită a cămeşii şi femei cu brobada de sărbătoare pe cap. Printre ei se pierdeau mogâldeţe de copii, ţinându-se unii de cămaşa ieşită de sub cojocel, a tatălui, alţii de rochia de postav a mamei. Erau bieţii robi Români „măiereni", cari îşi grăbiau pasul prin ceaţa umedă şi rece spre „biserica grecească", ascunsă în fundul unei curţi dosite din cetate; zoriau cu toţii, spre bisericuţa fără turn, clădită de evlavioşii Români macedoneni, în care după cum li se vestise, va tâlcui cuvântul mântuirii, dascălul mult învăţat dela şcoala popiască, feciorul „avrigeanului Lăzăroaie".

♣

Naia şi tinda bisericii gemea de oameni dornici să asculte vestea de mângâiere. Cântarea din strană a candidaţilor de popă trecea, peste capetele lor plecate, în valuri domoale, asemenea fumului ce se ridica din cădelniţă şi din arsura luminărilor multe.

Deodată un murmur înfrigurat freamătă mulţimea. De pe buzele arse de lipsuri se desprinde cuvântul de bucurie înspăimântată: „Vine dascălul" şi plină de cuviinţă se frânge în două, pentru a face cărare largă celui ce răsărise în pragul bisericii.

Era un bărbat în vârsta cea mai frumoasă. Pe faţă i se lupta tinereţea naivă cu bărbăţia serioasă. Fruntea largă, umbrită de şuviţe bogate, ocrotită sub streaşina ei, doi ochi mari, arşi de focul dorinţelor şi nădejdilor de înviere. Trupul supt de neodihnă şi suferinţe era învăluit de o haină ponosită şi sămăna mai mult a rasă de călugăr. Stând o clipă în pragul bisericii, se închină făcându-şi cruce, şi apoi cu privirile prinse în piatra podelii, trece pripit prin mulţimea îngenunchiată de evlavie şi admiraţie.

♣

Gândurile mulţimii nu mai întovărăşia de mult rugăciunile dela altar şi nici buzele răspunsurile din strană diecilor. Toţi erau într'o aşteptare înfrigurată. Sufletul le colinda împărăţia dorurilor.

Slujba se apropie de „princeasnă". In clipita această, Gheorghe Lazăr, care pierise din ochii mulţimii, după iconostasul într'aurit, răsări pe piedestalul înalt din inima bisericii, cu faţa strălucind ca a unui arhanghel şi grăi mulţimii:

— „Da, fraţii mei de trudă! Vă întreb acum unde vă este frumuseţea cea dintâi a chipului vostru? Unde vă este credinţa gândului moştenit din strămoşi? Să v'o spun eu! In voi, în sufletele voastre de nepoţi uitaţi ai marilor cezari, cari au stăpânit seminţiile şi ţările lor. Doar'sânge din sângele slăviţilor împăraţi ai Râmului sunteţi, şi ei altă soartă ni au croit: să stăpânim şi să povăţuim neamurile, iar nu să robim ca nişte slugi ticăloase. Căci adevăr grăesc vouă, dacă ar pogorî vre'un străbun de'al nostru să ne caute pe plaiurile de moşie, nu ne'ar mai găsi, fiindcă în palate strălucitoare din oraşele mari ne-ar căuta şi nu în bordeele noastre de robi fără lumină.

„Deaceea porunca nouă, prinsă din văzduhul apusului însângerat am venit să vă vestesc. Doar Domnul mi-a grăit asemenea lui Ilie şi mi-a zis: „Mergi între fraţii tăi, şi-i învaţă să cunoască şi cinstească slova, şi sufletele lor se vor înfrumuseţa ca în ziua zămislirii lor, iar din gura lor va curge cuvântul mai dulce decât mierea din fagure.

„Da, cu sprijinul slovei şi credincioşi obiceiurilor moştenite din tată în fiu, datori suntem să ne luminăm fiinţa noastră de neam roman. Să ne curăţim haina sufletului, urâţită prin amestecul cu alte seminţii şi să-l îmbrăcăm în haina albă a limbii curate ce-am moştenit dela părinţii noştri din Râm. Numai atunci vom ajunge iarăşi seminţie stăpânitoare, cum dintr'un început ni-a fost chemarea.

„Adevăr, adevăr grăesc vouă, că pentru a purcede pe drumul de lumină ne paşte porunca de a nu socoti prea mult cele ale trupului, căci dacă dorim cu foc înfrumuseţearea şi îndulcirea duhului, datori suntem să amărîm trupul!

Iar când porunca aceasta va fi împlinită, fie chiar şi cu cele mai sângeroase jertfe, zorii învierii neamului român se vor însemna asupra noastră, iar Domnul va vesti tuturor seminţiilor din lume: „Iată aceştia sunt cei ce vin din strâmtoarea cea mare, care şi-au spălat veşmântul sufletului în lacrimi şi sânge şi şi l'au sbicit în căldura credinţii Deaceea în fruntea neamurilor îi voiu pune, în faţa tronului. Ei nu vor mai flămânzi şi nici nu vor mai înseta, căci Duhul cel bun ce s'a sălăşluit în mijlocul lor îi va paşte şi-i va povăţui la izvorul cu apă ive şi Eu le voi şterge toată lacrima din ochii lor".

Astfel îşi începu Gheorghe Lazăr chemarea de apostol în bisericuţa fără turn din curtea dosită a cetăţii Sibiului.

Z. SANDU

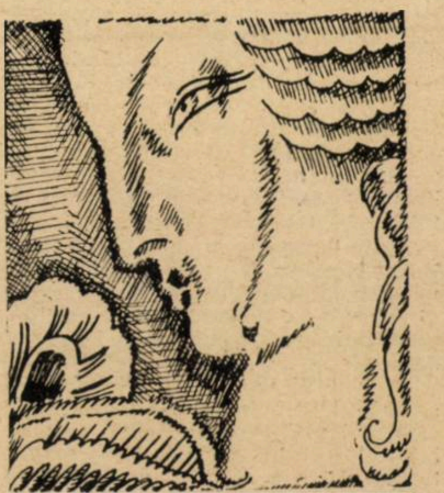

---

cu „iataganul" pe domnul director Halbman-Omicron!... E-adevărat?... îşi începu interogatoriul omul de legi.

— Unde-i paloşul?— se amestecă sfielnic şi subdirectorul din „comisiunea de anchetă".

— Am fost însărcinaţi de... domnul ministru, să cercetăm cazul acesta de îndrăzneală nemai pomenită! — reluă şi mai aprig directorul general al personalului, cercând să dea o cât mai neînfricată atitudine corpolenţei lui tremurătoare

Funcţionarii se priviau nedumeriţi.

— Cum... domnilor? — Nu vreţi să spuneţi nimic?... Tăinuiţi?... Să vină domnul Sucupanu! — se încruntă omul legilor. — Domnule Sucupanu... cu ce scop ai venit la minister cu un... iatagan?

— Eu, domnule director general? — tresări subşeful, cercetându-şi tovarăşii de serviciu, cu privirile înspăimântate.

— Dumneata!—făcu aspru unul dintre cei doi Pancia. In clipa când d. director Omicrom a vroit să pătrundă în serviciu, ai rotit prin aier un iatagan,... o sabie, şi numai mulţumită întâmplării d. Halbmann a scăpat cu viaţă.

— Unde-ai ascuns iataganul? — întrebă scurt directorul general al contenciosului.

— Care... iatagan, domnule?... Să mă bată Dumnezeu, dacă...

— Te sfătuiesc să-l scoţi numai decât... pentrucă în starea dumneatale...

— Da' ce, domnilor..., eu sunt nebun? — se răsvrăti, aproape răcnind Iliuţă Sucupan.

Triumviratul anchetator se smânci îndărăt. De-odată ochii subşefului luciră de-o înţelegere. Trecu în arhivă, urmărit de privirile monomului, care-şi aplecau capetele cu o nespusă precauţie, urmărind mişcările „asasinului"...

Subşeful ridică făşia de tablă şi se întoarse cu ea, întinzând-o cuiva, fără să spună ceva.

— Ce-i asta, domnule? — făcu Don Chichote.

— Iataganul!

— Care iatagan?

— Ştiu eu care? — ridică din umeri Iliuţă Sucupan — iataganul!... De unde vreţi să vă scot altul.

— Dar acela cu care-ai vroit să-l despici pe d. director Halbmann-Omicron?

— Apoi... când a vroit să intre pe uşă... desdoiam tinicheaua asta!.. Mă gândiam că i bună de nişte mucarniţe, pentru candela mamei,... dela cimitir.

Comisia se privi nedumerită. Unul dintre membri luă neîncrezător „corpul delict" şi — de data asta — monomul se refăcu — scăpat de teamă — şi ieşi în ordinea ierarhică şi după vechime: în frunte se legăna trupul rotofeiu al unuia dintre cei doi Pancia — directorul general al personalului, la mijloc însuşi Don Chichote, ducând — triumfător — strălucitorul iatagan, — iar la urmă, după cum îi indica şi gradul, subdirectorul din comisiunea de anchetă..

♣

— Dar... ce-a fost asta, bre Iliuţă?

— Ce-i cu iataganul, măi?

Subşeful scutură amărât din cap. Bărbuţa de faun imberb îi tremură a râs, dar poate şi a suspin stăpânit, şi întrebă foarte umil şi desnădăjduit:

— Nu, zău! — măi dragilor.., Daţi-mi, bre, un sutar că.... n'au nepoatele nici pâne, pe ziua de azi!

EUG. BOUREANUL

MÂNĂSTIREA HUREZUL

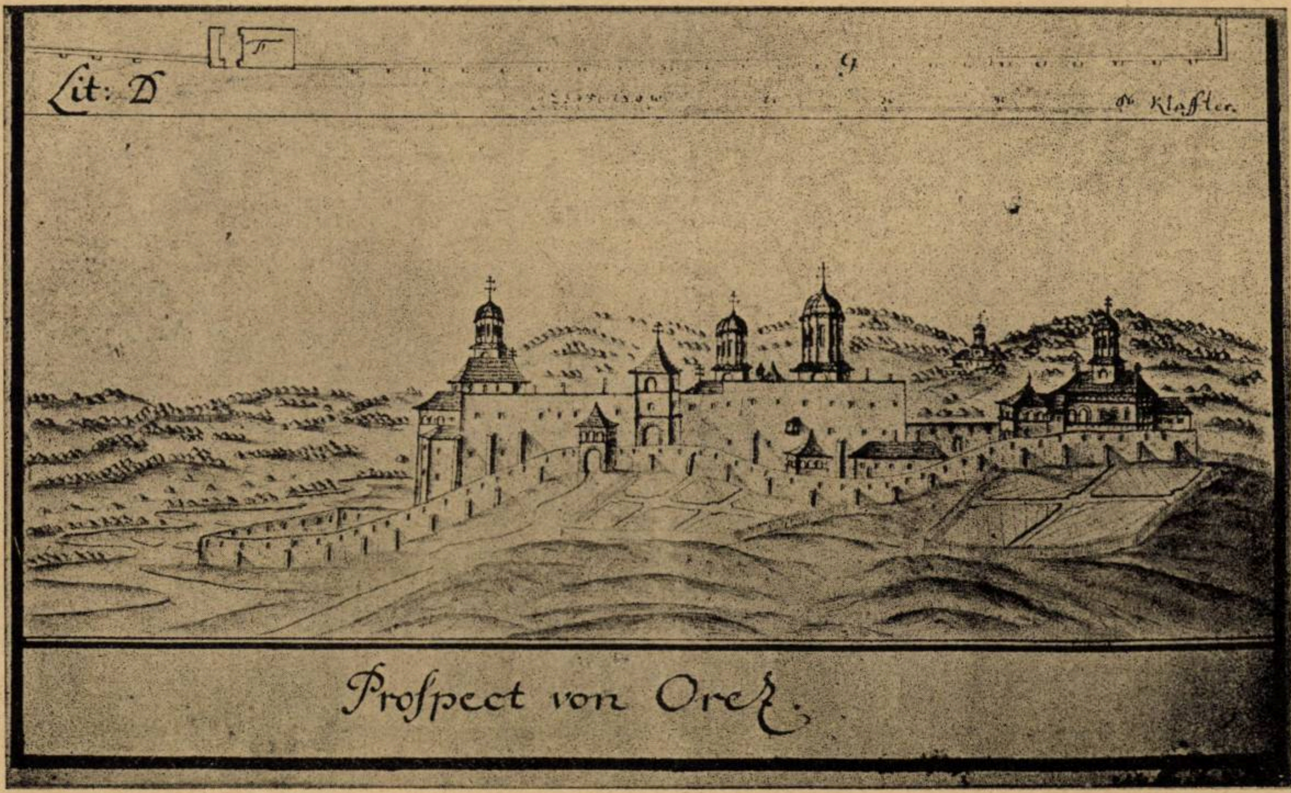

Domnul filantrop şi diplomat şi în acelaş timp destul de bogat — Constantin Brâncoveanu — în dorinţa de a-şi întrece rudele prin gust şi bogăţie puse de se zidi sub supravegherea marelui stolnic Pârvu Cantacuzino — nu departe de mânăstirea rudelor sale — Bistriţa — într'o poziţie fermecătoare pe valea rîului Hurezul, ce isvorăşte din muntele Cocorul. mânăstirea căreia i-a dat numele acestui râu ce-i răcoreşte aşezarea.

După pizania săpată în piatră ce se afla deasupra uşei la intrare în biserică, mânăstirea a fost zidită în anul mântuirei 1692, epoca cea mai strălucită a domnului cărturar, cu gândul poate ca să-i servească ca lăcaş pentru odihna veşnică precum şi pentru expirarea păcatelor, că luase partea păgânilor împotriva creştinilor la Zărneşti, în care luptă a fost prins generalul austriac Heissler, iar duşmanul său, doritor de a-i lua locul, Constantin Bălăceanu, a fost omorît.

Că se va fi gândit că aici să fie şi loc pentru alinarea durerilor trupeşti ne îndeamnă a crede aceasta, faptul că Doamna Maria, soţia sa, puse, în 1696 Septembrie 20, să se zidească lângă biserica mânăstirei şi o bolniţă : deci mânăstirea avea două roluri de îndeplinit : unul de mântuire sufletească şi altul de mântuire trupească.

Apoi familia domnitoare având obiceiul ca să vină cât mai des pe la ctitoria lor au pus de i s'au zidit mânăstirei şi un paraclis, în 1696, de toată frumuseţea, lăcaşul unde când se aflau aici puteau veni în linişte ca să aducă preamărire şi mulţumire Celui a tot puternic sau să-i ceară îndurare şi ajutor în vremuri de grea cumpănă atât pentru el şi ai lui cât şi pentru ţară.

Biserica cât şi paraclisul, trapeza, bolniţa şi chiliile din fericire pentru noi s'au păstrat intacte în ciuda vremurilor şi a răutăţei omeneşti. Acestea toate prin construcţia lor ne servesc de minune la cunoaşterea felului de clădire a vechilor hanuri şi curţi boereşti dela finele secolului al XVII-lea şi începutul celui de al XVIII-lea.

Ctitorul domn a avut apoi grija să-şi înzestreze ctitoria atât cu moşii domneşti şi scutire de dări cât şi cu podoabe de mare preţ. Din nefericire însă averile i-au fost secularizate iar podoabele luate pentru muzeul naţional de către răposatul Tocilescu, scormonitorul trecutului nostru în acelaş timp însă şi despuetorul monumentelor de podoabele cele mai de preţ.

Aşa de aici au fost ridicate : icoana cea mare a lui Brâncoveanu, despre care se spune că Domnul avea obiceiul s'o poarte cu dânsul pe unde mergea ; apoi o cruce din lemn sfânt, legată cu aur şi împodobită cu diamante şi smaragde ; i s'a mai ridicat apoi frumoasa bibliotecă alcătuită din cărţi alese greceşti, slavoneşti, româneşti, latineşti, multe din ele foste proprietatea lui Brâncoveanu după cum se putea constata prin autografele şi însemnările Domnului făcute pe ele.

La Hurez se păstrează cu multă veneraţie moaştele Sf. Procopie, dăruite de patriarhul Ţarigradului, Iacov, în anul 1692. cu ocazia sfinţirei acestei mânăstiri. Tot aici se mai află capul sf. Minodora ,adus dela Sinope cu cheltuiala lui Brâncoveanu şi a soţiei sale Maria. Insfârşit mai se păstrează aici şi moaştele sf. Theodor Tiron.

Până în anul 1862 mânăstirea a fost locuită de călugări, în anul acela însă, călugării au fost trecuţi la mânăstirea Bistriţa iar la Hurez au început să locuiască maicile.

Astăzi maicile aici se îndeletnicesc pe lângă preamărirea lui Dumnezeu şi căutarea bolnavilor, căci s'a înfiinţat aici şi un spital şi cu lucrul ca : ţesătura stofei de lână numită mohair, ţesutul covoarelor olteneşti şi a borangicului.

In ultimul timp aici s'a mai înfiinţat şi o şcoală profesională la care se instruiesc şi maicile mai tinere.

In figura noastră care datează din anul 1723 făcută de inginerii topografi însărcinaţi de guvernul austriac cu ridicarea hărţei topografice a Olteniei, observăm că mânăstirea pe atunci avea trei biserici, din cari : una cu două turle, alta cu una în zidul interior puternic sprijinit pe contra forturi de care erau legate şi chiliile şi a treia în curtea din afară. Biserica cu două turle din dreapta este biserica mânăstirei, cea din stânga cu o turlă este biserica paraclis. Chiliile sunt cu două etaje după cum se poate vedea cele două rânduri de ferestre. La biserica paraclis se observă şi o loggie splendid aşezată cu privirea spre râu, pare o copie după mânăstirea Comane din Vlaşca. Clopotniţa era aşezată deasupra uşei la intrarea zidului al doilea într'o turlă frumos lucrată şi învelită cu şiţă ca de altfel şi chiliile. Bisericile câte trele erau învelite cu plumb după cum se poate constata din raportul inginerilor, care au rămas extaziaţi în faţa acestei mânăstiri foarte frumoasă şi foarte bogată.

Curtea a doua are zid mai mic şi crenelurile unite, este însă şi aceasta sprijinit pe contra forturi.

In curtea a doua se află o biserică cu o turlă lângă care se observă un ciardac de toată frumuseţea.

Tot aici se mai observă o fântână şi o casă de locuit. Deasupra uşei de trecere şi prin zidul al doilea se află un turn de apărare la fel ca zidul mult mai mic ca la uşa cea dintâiu.

In fund se mai observă apoi o altă biserică care este aşezată la o distanţă destul de mare de mânăstire.

Astfel se prezinta mânăstirea lui Brâncoveanu aşezată în singurătatea codrilor ce o înconjoară pe malul râului Horezul.

MIH. POPESCU

critica literara

PREMIILE NAŢIONALE ŞI ALTE PREMII

de ION FOTI

Incontestabil că un premiu este răsplata unei munci literare sau artistice. Ele sunt o încurajare şi sânt o încoronare. De la pemiul de tragedie antic, trecând prin subvenţiile şi pensiunile acordate scriitorilor şi artiştilor — în Evul Mediu şi în epoca modernă şi contimporană —, decernarea de premii de municipiu, primării, instituţii profesionale şi de binefaceri — este o necesitate. De obiceiu, publicul mare nu înţelege pe toţi creatorii şi inventantorii, îi favorizează pe unii, îi neglijează pe alţii, nedreptăţeşte pe cei mai mulţi.

Sunt premii date pe baza unui concurs, acelea par cele mai bine date ; dar celealte sunt opera întâmplării şi nu totdeauna a meritelor.

Pemiile Naţionale, două la număr — al treilea pentru critică a fost desfiinţat şi înlocuit cu unul pentru artele plastice — pe care le-a înfiinţat Ministerul Artelor ; se dau anual unui poet şi unui prozator din cei mai de seamă. In afară de reprezentanţii S. S. R.-ului, Academiei Române, Ministerul Artelor, participă şi toţi cei premiaţi din anii trecuţi.

Numărul acestora crescând anual, cu doi sau trei, se va ajunge cu timpul la o nouă Academie de premii, care va avea importanţa sa.

Premiile Naţionale au fost acordate până acum d-lor prof. N. Iorga, prof. Bogdan-Duică, Octavian Goga, Ion Al. Brătescu-Voineşti, Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, M. Codreanu, Topârceanu, Ion Gorun (decedat), Cincinat Pavelescu, Ion Agârbiceanu ,iar anul acesta d-lor Liviu Rebreanu, pentru proză şi Alexandru Davila pentru poezie.

Cei doi premiaţi ai anului acesta au fost pentru „merite rare“, în domeniul Literilor !

In ce priveşte premiile Academiei Române, foarte neînsemnate, trec aproape fără să provoace curiozitatea de altă dată. Cu refacerea averei Academiei sperăm că şi sumele de premii se vor mări, astfel în cât prima noastră instituţie de cultură să fie în fruntea celorlalte şi în această privinţă

Societatea Scriitorilor Români acordă, dela un timp, premii destul de importante, cari, însă, au darul să nemulţumească, din nefericire, când pe o tabără când pe alta.

Sperăm că şi aici se va crea o opinie neclătinitoare, care să aprecieze just. Până acum nouă ni se pare că S. S R.-ul n'a fost mai prejos ca alte instituţii, deşi unii tineri înfumuraţi de propriile lor merite ar vrea să cucerească dintr'o dată şi fără sforţări toate cetăţile.

◆

Dacia Română în oglinda inscripţiilor şi a limbei de azi. (I. Elementele Greceşti) de Constantin C. Diculescu.

D. prof. Diculescu de la Universitatea din Cluj are mai multe lucrări ştiinţifice de cea mai mare importanţă pentru mileniul întunecat a Istoriei noastre şi tocmai se ocupă de epoca cea mai sumbră a năvălirii Barbarilor. Cele două lucrări ale d-sale, în nemţeşte, „Die Gepiden. Die Wandalen und die Goten, au fost măgulitor — apreciate de critica specială din Apus. Paul Lehmann în „Petermanns Geographische Mitteilungen“ LXX (Gotha 1924) pag. 142—143. scrie :

„Opera dovedeşte spiritul critic şi darul de naraţiune al unui istoric iscusit, care, cu precauţiuni şi cuminte, calcă în domeniul Preistoriei şi într'o măsură largă trage conclusii din asemănările Filologiei“...

D. Jahn în *Mannus*, 17 volum (Leipzig, pag. 137 şi următoarele, spune :

Autorul este un adevărat explorator într'o regiune nouă. Lucrarea este fructul unei sforţări conştiincioase de decenii. Prin varietatea cunoştinţelor de germanist, romanist şi istoric, autorul a reuşit, prin valorificarea precisă a isvoarelor disponibile, să clădească sigur şi evident, istoria gepizilor, care până acum fusese insuficient luminată.

Charles L.crivain în *Revue Historique*, CXLX (Paris, 1925) (pag. 86—87). scrie :

„Se vede importanţa şi soliditatea lucrării d-lui Diculescu. Cu izvoare noi de informaţii, cu o judecată foarte independentă şi foarte sigură, cu respectul textelor clasice, mai ales exploatând pe Iordanes — Dixippe, a refăcut, a adâncit până la cele mai mici detalii istoria Gepizilor şi a arătat importanţa lor. Argumentele sale au întărit, în mod special, teza continuităţii Românilor în Dacia. Desigur că va fi primită cu recunoştinţă o operă de înaltă valoare unde sunt utilizate, deodată, textele istorice, obiectele găsite în morminte, monedele şi elementele ligvistice“

Gepizii au stat mai multe secole în Dacia, dela finele veacului al V-lea până la începutul celui dela IV-lea.

D. Diculescu a găsit o mare influenţă a acestor barbari asupra poporului nostru, descoperind vr'o 270 cuvinte de origine germană în limba noastră. Reconstituind ; în cele mai mici amănunte, viaţa lor, a rupt vălul unei părţi din istoria poporului nostru.

Cum reese, din ultimele lucrări, asupra barbarilor (şi chiar asupra Hunilor, cum este minunata carte Attila, rege al Hunilor, de Brion, (în ediţia personalităţilor celebre). Barbarii n'au fost tocmai nişte distrugători, incendiatori şi mâncători de civilizaţie. Din contră, ei aveau o organizaţie de stat, în multe privinţi, — în ceeace priveşte disciplina militară, sentimentul religios al tradiţiei, curăţenia moravurilor, cu totul superioare Romei sau Bizanţului. Iată-ne, deci, ieşind din sfera romantică a istoriei.

Gepizii au trăit în pace cu poporul românesc, timp de secole, i-au influenţat viaţa. Tot aşa, mai târziu, după căderea Gepizilor, s'au întărit legăturile cu Bulgarii, cu care am făcut primul şi al doilea imperiu, care durează până la epoca „descălicării“ istorice, — adică peste cinci veacuri, iar influenţa slavă peste opt secole. Lanţul de cunoştinţe asupra mileniului ni se înavuţeşte cu lucrările d-lui Diculescu şi cu cele două monumentale volume ale d-lui prof. Al. Philippide asupra „Originei Românilor“.

Noua carte a d-lui Diculescu se ocupă de elementele greceşti vechi în limba noastră. Cum reese din inscripţii penetraţiunea civilizaţiei şi culturei greceşti a fost foarte importantă în Dacia. Numeroase colonii greceşti au fost aduse din Asia Mică — în special — în Dacia. In afară de cult, aceasta influenţă se traduce şi prin cuvintele împrumutate, unele direct şi altele prin asimilare — adică din latina vulgară a coloniştilor. Astfel cuvintele : *drum*, *amurg*, *buc*, *mur*, *mursă*, *spuză*, *brotac*, *broatec*, *broască*, *natră* (firele urzelei dintre iţe şi sulul dindărăt), *sarică*, ţărancă (legătura de fier ce cuprinde osia de arcul trăsurii ; întinsătoarea sau lamba carului), *ismă*, *usac* (murdăria grasă din lâna nespălată a oilor), *sterp*, *pătură*, *tearfă*, *şiră*, *stup*, *papură*, *martur*, *trufaş*, *giur*, *ciupă*, *râp* (murdărie pe corp, pe mâini) uimă (umflătură) ; carte, cor, doga (canal, vas, butie) tragăn (cerbicea sau ceafa animalelor de jug), *mustaţă*, *aripă*, *curte*, *osânză*, mursă (apă de miere), *codru* (bucata, care nu vine de quadrum ci de la *Kodra*).

D. Diculescu, cu ingenioase şi foarte juste apropieri, găseşte şi un număr mare de elemente păstorale în limba noastră, din sorginte greacă : *coacina* (oaia albă cu capul roşcat), ţigaie (oaie cu lâna scurtă, dar moale) ; ţârfa= nisip), *bârcă*, oaie bârcă = cu lâna ţigaie), oaie *ţurcă* sau *ţurcană* = cu lâna mai lungă, mai bogată, dar mai aspră ; oaie *perceţă*=bălţată cu alb şi cu negru ; *laie*, oaie laie, cu lâna neagră ; oaie *ceridoană*, oaie cu pete roşii ; oile cu pete ruginii pe bot se numesc oacăre sau oacăne, *pevşa*= oaie cu un roşu pe pântece ; *bucherca* (cu coarne de bou la fel ca şi berbece prepeleag=cu patru coarne ; oaie *ciulă*, căreia îi lipseşte un corn ; apoi *sterp* şi printr'un sinonim, oaeie, vacă, femee *stiră*=stearpă ; beciu=berbecele de doi ani, frumos şi cu coarnele întoarse se numeşte *beciu* ; *batal* (berbec neîntors, cu aptitudini de reproducere ; *boteiu*=o turmă de oi de mărime mijlocie, ce nu trece de 500 : *a rumega* ; boitari ajutoarele pastorilor, copii tineri care mână turma ; *traistă* ; *amurg*, *prcr sau prour*=timpul de două sau trei ore după miezul nopţii, când se mână oile la păscut ; a *auma* de ziuă= a se lumina de ziuă ; găleată ; *plămân* ; *părnaie*=vas pântecos de lut, în care se pune laptele la prins şi care serveşte în acelaş timp ca vas de muls şi chiar de gătit ; *putină* ; *puteneiu*=putină mai mică în care se bate laptele ca să se facă unt : *brânză* ; *tăfăragă*=brânză de vacă ; *arichiţă*=jintiţă=după ce păstorii storc caş în cupe, rămâne zer, pe care-l fierb şi de-asupra iese urdă, iar ceeace rămâne în fundul căldării se numeşte arichiţă —, *zăgarnă*=spre a se scurge de zăr, urda scoasă din căldare se pune într'un săculeţ atârnat numit zăgârnă : *leurdă*=usturoiu sălbatic ; careţi, singular *caete*, *careţii* = brânza stricată, ca şi carnea când se învecheşte capătă nişte viermuşi numiţi căreţi ; *murg*, a *râncheza* ; *curmeciu* ; pârnaie= denumirea unei varietăţi de strugure ; *molura*, o plantă aromatică, cu fructe lunguieţe ; *mărar* ; *busuioc* ; *cârcee*=lanţul scurt cu două belciuge sau inele la capete, care serveşte a înădi o tânjală de alta, când trag mai multe perechi de boi ; *străgalia*=o rotiţă sau cerculeţ de fier ce se pune pe lângă capătul osiei spre împiedică frecarea căpăţânii cu umărul podului ; *stun* ; *urmă* ; *a iepta*= a repezi cu putere mai ales o armă ; a

plastica

SALONUL OFICIAL

Salonul Oficial de anul acesta s'a închis de curând. S'a vădit încă odată modul greșit în care se înțelege felul de a ocroti artele, formulez aci învinuirile următoare pe care cititorul le va judeca dacă sunt sau nu. drepte.

a) Direcțiunea Artelor prin Salonul Oficial firimițește energiile artiștilor;

b) Ea risipește avutul statului;

c) Impiedică munca intensivă.

I

Orice artist, stăpân pe meșteșugul artei sale are năzuința firească să producă lucrări de seamă, care să-l cinstească, cinstind și țara lui. In vederea acestui scop el vrea să muncească oricât de mult și de intens, la unele lucrări, cu nădejdea că la Salonul Oficial statul le va cumpăra dacă sunt meritorii.

Statul însă, prin Ministerul artelor, nu cumpără astfel de lucrări, fiindcă sunt scumpe, ci cumpără numai lucrări eftine, căci poate lua dela mai mulți. Cu măsura aceasta, artiștii în loc să trimeată la salon o lucrare sau două *muncite*, trimet mai multe din cele mai puțin muncite, cu prețuri mai mici din care comisiunea salonului va alege. Repetat acest sistem în fiecare an, artiștii nu-și mai bat capul cu lucrări de muzeu, ci, devenind practici, fac marfă care se vinde la *Salon ca și la Moși: marfă eftină;* îngropându-și cât mai adânc idealul, cu toată învățătura culeasă din muzee și școală.

II

Statul prevede în bugetul fiecărui an o sumă anumită pentru cumpărarea *„lucrărilor celor mai caracteristice și mai de valoare ale Salonului“*, lucrări cari, păstrate în galeriile statului, au menirea să reprezinte gradul de cultură artistică a întreg neamului românesc în decursul sutelor și chiar miilor de ani de aici încolo, așa cum lucrările din muzeele europene de pretutindeni reprezintă epoca Renașterii, epoca lui Pericles și chiar epoca Faraonilor egipteni.

Ei bine, în loc de puținele lucrări demne de astfel de galerii, ministerul, prin comisiunea sa specială, risipește acea sumă pe un mare număr de lucrări puțin meritorii de a fi păstrate în acele galerii.

Din punct de vedere umanitar nu se poate condamna fapta ministerului, din cel legat însă și administrativ, ea este absurdă.

III

Dar risipa sumei pomenite nu constitue numai o pagubă materială statului ci și una morală cu mult mai gravă: *ea taie avântul artștilor spre creațiuni importante*, căci la ce și-ar mai bate capul cineva cu lucrări de ani de zile, când știi mai dinainte că astfel de lucrări nu se pot vinde. Ar trebui să fie cineva prea bogat să se angajeze la o muncă atât de mare, fără să-i fie plătit măcar timpul de lucru, și artiștii nu sunt bogați.

In privința timpului nu mai vorbesc de cei 4 ani, cât i-au trebuit lui Leonardo da Vinci să facă portretul *Giocondei*, portret socotit neisprăvit de autor, după spusele lui Vasari, și nici de cei 10 ani pentru *Cina cea de taină*, ca povestire prea îndepărtată de noi, ci venind la artiștii români din vremea noastră, vedem că Grigorescu și d. G. D. Mirea, mai mult decât 10 ani au studiat fiecare, unul la *Bătălia dela Smârdan*, altul la *Alexandru cel Bun*, de oarece pentru orice lucru, dar mai ales pentru cele de compoziție, în afară de timpul cerut de executarea ei mai sunt studiile preliminare și concomitente cu execuția, studii de aranjament plastic și decorativ, studii de stil, studii de intrare în subiect; meditări, reflectări, căutări, controlări, încercări, reveniri, modificări (totale uneori), cari răpesc vreme îndelungată artistului ce vrea să facă o lucrare *desăvârșită*.

Sub văpseaua tabloului *Asaltul dela Smârdan* sunt poate zece tablouri, diferite pentru același subiect, spune d. G. D. Mirea care singur își aduce aminte că a văzut acest tablou, odată făcut complect, în înălțimea pânzei, ca să-l revadă pe urmă în lungime, așa cum e azi. *Timpul nu reține decât ceeace e făcut cu timpul*“ zice Anatole France, iar înaintea lui toți maeștrii penelului și ai dălții au spus și dovedit acest lucru în operele lor.

Bine înțeles, că o lucrare de „longue haleine“, ca preț bănesc, trebue să fie mai scumpă decât una de o săptămână sau câteva zile. *Asaltul dela Smârdan a fost plătit cu patru milioane lei de primăria Capitalei*, iar *Alexandru cel Bun, cu un milion* de ministerul domeniilor; dar numai cu astfel de prețuri se pot avea lucrări demne de galeriile statului.

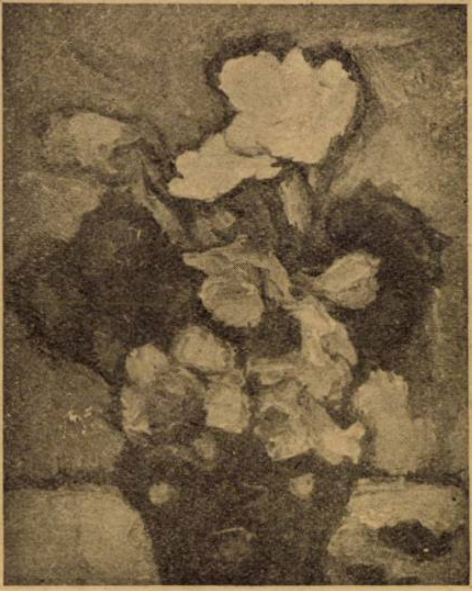

N. TONITZA: Studiu

In chestiunile de artă numai se potrivesc socotelile curente de economie. Principiul de *„bun și eftin“* trebue înlocuit cu cel de *„bun și scump“*; iar direcția artelor, în salonul oficial căutând să aplice primul principiu, a ajuns la rezultatul opus celui dorit și urmărit de țară. In loc să pornească un curent de întrecere între artiști pentru crearea lucrărilor de valoare, ea le-a distrus orice avânt.

IP. STRÂMBU
Pictor, profesor la școala de arte frumoase

îndrepta, a conduce, a ghici; iniepta = a arunca; *spată; spetează;* urioc = capetele urzelei rămase de la țesut, care tăindu-se se întrebuințează ca ață pentru cusut; *a încurcă; ștează* = un fel de cadă împletită din nuiele și copătele având fie-care lopățică — trei-patru găurele. Acest vas se pune departe de bătoc la moară ori piuă, în care se pune làicere, scoarțe, și care învârtite de apă se fac mai groase, mai păroase; *cadă;* căpete = vas de lemn sau tinichea, servind ca măsură la moară; *gâf* = covată mică, rotundă, în care se frământă cozonacii; *ciupă* = albia în care se scaldă copiii; *scafă* vas de lemn sau de metal cu care se ia făina din sac sau altele; *teucă* = vasul în care cad grăunțele din coșul morii pentru a trece între pietre; *pop* = bucată de lemn ce se pune în mod provizoriu spre a ținea un gard sau o bute; *sculă; burcă* = haină de lână bărbătească; pălărie; *ciupag* = partea cămășii femeești de la brâu în sus: *teарfă* = *zdreanță, pătură; spurcă; azămă; colac;* pupăza = un fel de colac; *burcă* = turtă de găină; *amageu* = șarlatan; *a amăgi; farmec; mângâia; boscoane* = vrăji, farmece: *săiastră* = *zână,—beregata; plămân; splină; prapur* = membrana ce învălue mațele; *hârcă* = țeastă, cap de mort; *brâncă* = umflutura la gât, cap, erizipel; *uimă* = tumoare la gât; *ciumă; minegociu* = umflătură, inflamatorie pe marginea pleoapelor în forma unui bob de orz; *mătreață; mesteacăn, smidă* = smirnă; *mur; dafin; druete* —trunchiu de arbore; *jugastru;* arțar; *ismă; mintei* p. menthe; *cimbru; cicoare; cintoare* (plantă); poleiu (plantă), *brĕiu* (plantă); *scaiu; lcaie* = aconit (plantă); *papura;* mătrăgună; *ciumar (plantă); salamandră; șopârlă, drepnea* (pasere); *presură* (pasere); *uture* (bufnița); *hareț* = erete: cărabete (vierme); *omidă; licuriciu; bord* (bulgăre de pământ uscat); *lespede;* târfă, nisip; *plaiu; pârâu; geană; mire; tîrfă; leoarcă;* a *porni*, pogoniciu, etc.

Din această bogată citație se poate deduce munca imensă, capacitatea filologică extraordinară, priceperea și erudiție considerabilă a d-lui profesor Diculescu.

ION FOTI

Gazetaria

așa și-așa...

SEZONUL MORT LITERAR pare a fi în toiu. Manifestațiuni: cea mai mare parte dintre periodice, pare a-și fi luat un semnificativ „la revedere” dela o masă cetitoare fluctuantă, plictisită din cauza polemicelor, sătulă de submediocritatea producției literare și tocmai, din această, cauză nesigură. E o renunțare pe care o primește, cu plăcere.

Dar vacanța literară se manifestă, și altcum: despre o producție literară în acest timp editată nu poate fi vorba.

Ceva mai mult: vitrina librăriei, din cuprinsul căreia cetitorul putea să se orienteze asupra ultimelor cărți, tipărite, pare a fi renunțat pentru câtva timp, la înălțătoarea misiune. Sensibilă la nevoile imediate ale cetitorului pe care variațiunile climaterice l'au transformat în vilegiaturist — s'a gândit să-l servească și în această din urmă ipostasă, oferindu-i: o cange, un alpenstock, o pereche de botine, cu destinație estivă, un binoclu, o tolbă și poate 2-3 volume de literatură ușoară, astfel aleasă încât, fără să contrazică plăcerile sportive, să jaloneze, cu puțină contribuțiune sufletească, aparenta lor monotonie.

NE GÂNDIM INSĂ la modestul intelectual, la acela pentru care venirea vacanței echivalează cu o adevărată beție sufletească. Silit să muncească din greu tot anul, deprins să adune material pe care, din cauza numeroaselor ocupațiuni, n'a avut când să-l prelucreze, obicinuit să se înconjoare cu volume și broșuri al căror sens adânc și variat n'a avut când să-l adâncească și oprit din banalele „cauze materiale” de a evada din urbea îndeletnicirilor lui oficiale el va profita înmiit de cele câteva săptămâni pe care o organizație mecanică a serviciului i le va pune — vrând-nevrând — la dispoziție: își va desfunda sertarele, va răsfoi toată agonisita unui an de apariție literară și cu aviditate caracteristică, va culege de pe pagini în drum spre uitare— florile imaginațiunii unuia sau altuia dintre făuritorii de limbă. Va ceti cu nesaț va absorbi sensuri nepătrunse, eroi și pasiuni, se va îmbăta cu fluidul nesecat al artei și al vieții.

Natural că: și pentru unii și pentru alții vacanța echivalează cu o adevărată binefacere.

FIREȘTE că despre o vacanță completă nici în literatură nu se poate vorbi. Destule reviste — mai bine înarmate — continuă să înfrunte legenda necesității unei astfel de întreruperi. Altele — mai puțin felicite — au recurs la sistemul mai comod al numerelor pe 2, 3 ori mai multe luni. Ceva mai mult: cu o îndrăsneală de neînțeles, altele încearcă abia să scoată capul în atmosfera aceasta care topește și ucide. E desigur, o dovadă de interesant entuziasm și de remarcabilă încredere în puterile infinite ale artei care ar putea fi în stare să topească până și indiferența massei cetitoare. Sunt gesturi pe care le înțelegem, le știm aprecia și asupra cărora nu putem trece cu ochii închiși. E un secret oare că, adevăratul artist e indiferent la variațiunile atmosferice sau la acelea ale pieții... E în aceasta o interesantă explicație a artei lui — dar și deficitului cu care, de cele mai multe ori, foarte repede — lichidează majoritatea revistelor noastre literare.

IN SCHIMB două produse noui, adevărate produse de vacanță se înstăpânesc: magazinul ilustrat și revista-spectacol: și unul și altul, în măsură să varieze, să distreze mai mult simțurile elementare ale cetitorului: ochiul și urechea. Că și la noi aceste două specii pseudoliterare au prins — realitatea ne-o atestă: numărul lor e din ce în ce mai mare, calitatea lor e din ce în ce mai bună. Fără să merg mai departe mă gândesc numai la această „*Ilustrațiune română*“, despre care a mai fost vorba aici, care echivalează, — mai ales ca varietate și execuție technică — deadreptul cu suratele lor străine. Iată de ce cred că, din punct de vedere editorial, vacanța literară e o adevărată binefacere. Ea a pus mijloacele technice în măsură de a se întrece pe sine. Iată dece cred că apariția unor astfel de periodice e o adevărată faptă națională de care cronicarul imparțial trebue să țină într'adevăr socoteală, căci, oricât de intelectual ar fi cineva, simte, din când în când, nevoia evadărilor distractive.

CEVA MAI MULTĂ LEGĂTURĂ cu literatura pare a avea revista-spectacol. E, desigur, numai o părere. Căci, la dreptul vorbind, de ce nu s'ar ține socoteală, mai degrabă de elementul muzical, de cel spectaculos sau chiar de cel coreografic — toate în măsură să facă din ea o aglomerare de elemente adunate din tot atâtea domenii ? In realitate revista e tot atât de puțin literatură, pe cât e muzică, realizare teatrală sau numai dans artistic. Luată mai de aproape, ea echivalează cu cea mai specific de vacanță exhibiție pseudo-artistică, o manifestație multiplă de elemente diferite în măsură să ne facă să uităm și bunele și relele, criza, afacerile, care au început să nu ne mai meargă; soacra care ne cicălește pentru că n'o putem duce la băi; copiii cari nu ne-au cam satisfăcut prin rezultatele școlare; superiorii cari în vederea reducerilor, au început să ne facă zile fripte; guvernul care pregătește noui impuneri, directe și indirecte, familia, viața scumpă, căldura, gândurile...

Iată, dece cred în necesitatea revistei care, oricâte rele ar aduce, are acest rol mântuitor în viața cetățeanului necăjit: îl ia de mână și amăgindu-l cu zaharicale de imitație artistică — îl face să uite și să trăiască.

P.

CAIER DE IUBIRE, așa este intitulat volumul de versuri al d-șoarei Mia Cerna, apărut în editura Tipografiei Naționale din Cluj.

Versurile d-șoarei Mia Cerna pline de avânt tineresc și de imagini frumoase sunt curgătoare și sincere. Redăm primele două strofe din poezia *„Din Caierul Iubirei“*, — spre edificarea cetitorilor noștri:

Cu furca tinereții în brâu
Din caier luminos,
In pragul unui vis pustiu
Eu fir vrăjit am tors...

L'am răsucit cu fus de dor
In nopțile de argint
Și l-am udat adeseaori
Cu stropi de mărgarint...

Prețul elegantului volum de 82 pagini este numai de 50 lei.

Biblioteca populară **„COMOARA VRANCEI”** (No. 2) apare sub îngrijirea d-lui Simion Harnea-Narujea și este închinat „memoriei în veci neuitatului Domn Ștefan cel Mare și Sfânt, cu prilejul prăznuirei a 425 de ani de la moartea sa“.

Volumul poartă titlul: *Ștefan Vodă și Vrânceni*, are 32 de pagini, tipărit în editura tipogr. „Lupta“ din București și conține mai multe istorisiri și legende adunate din ținutul Vrancei, cu un document din 1845. In acest număr articolele sunt semnate de penele d-lor Simion Mehedinți, Simion Hârnea, neobositul înfăptuitor al bibliotecei, Preot T. I. Macovei-Nereju, I. Răileanu etc.

Laudele noastre d-lui Harnea; publicației îi dorim viață lungă și propășire deplină

G. S.

literara

o seama de cuvinte

Din Journalul de Vichy, *la rubrica „Spectacole“:*

Luni 4 Iunie: Tartuffe, comedie în 4 acte de Emile Augier și Jules Sandeau dela Academia franceză.

Spânzură-te, Molière!

◆

Marele bogătaș F. s.. T. întrebă într'o zi pe arhiepiscopul M. t. i. o. dacă nu ar fi preferat să fie arhimilionar, în loc de arhiepiscop.

M. t. i. o. îi răspunse zâmbind:

— E drept, ambele cuvinte (arhimilionar și arhie*piscop) încep cu aceleaș două silabe, dar nu sfârșesc la fel. Personalitățile arhimilionare ar trebui să cugete nu la silabele cu care încep acest cuvânt, ci la terminația N'ARE. Cu arhiepiscopul chestiunea stă astfel: menirea ar*hiepiscopului e scopul *înalt pe care il are dela Dumnezeu!*

◆

Mireille Jouy, scriitoare, se adresă într'o zi lui Alexandre Dumas și-i spuse:

— M'am convins maestre că inima omului este stofa care se destramă cea mai ușor din toate stofele!

— Poate că ai dreptate, răspunse Dumas, dar e și cea mai ușor de reparat!

◆

O arhiducesă foarte bătrână și grasă, avea obiceiul să poarte toalete foarte decoltate.

Humoristul Bienstock întâlnind-o la o serată îmbrăcată și mai decoltat ca de obiceiu, îi spuse că ar trebui să renunțe de a mai purta asemenea rochi.

Arhiducesa întrebă surprinsă:

— Nu-ți place rochia, mă îmbracă urît?

— Nu e urît cum vă îmbracă, e urît ce îmbracă! răspunse humoristul.

◆

Sacha Guitry se plângea către un prieten că e plictisit. Prietenul îl sfătui:

— Incearcă de fii fericit!

Cum?

— Caută un amor!

— Un amor?! Iți dai seama ce spui?! ..Asta ar însemna să combat o plictiseală printr'un pericol!

◆

O frumoasă și tânără artistă, s'a măritat de curând cu un bătrân negustor de 60 de ani.

Tristan Bernard fiind întrebat ce spune despre această căsătorie, răspunse:

— Nu mă miră de loc!

— Cum, o femee de 25 de ani, să consimtă să-și trăiască toată viața, cu un om de 60 de ani?!...

— Toată viața?!... Să nu exagerăm!... Nu toată viața ei, toată viața lui!.... Nu e acelaș lucru!...

◆

Un crâmpei de conversație între d-na de Sevigné și o prietenă:

— Pe cine preferi: pe bărbatul care se lasă compromis pentru a salva o femee, sau pe acela care o compromite pentru a-și salva onoarea?

— ...Pe acela care nici nu compromite, nici nu se lasă compromis!

bazar

MASCOTELE LUI ASSOLANT ȘI LEFEVRE.

Aviatorii francezi Assolant și Lefèvre, au avut, în cursul raidului lor peste ocean, câte o mascotă. Descinzând la hotel Lotti, Assolant a deschis o cutie de lemn în care își ținea mascota. In ea se afla un mic cameleon viu. Lefèvre însă avea altă mascotă. Intr'unul din buzunarele hainei avea o bucată de azimă. Aviatorul susține că aceasta i-a adus noroc de oarece și evreilor le-a adus când au trecut Marea Roșie. El pretinde că apele s'au despicat fiindcă evreii își puseseră toată nădejdea în forța unei bucăți de pâine coaptă fără maia.

SHEIKUL DIN MOSSUL

Zilele trecute a murit la Mossul, un seik, în vârstă de 120 ani. Pe urma lui au rămas patru soții, una din ele foarte tânără, și 100 de copii, nepoți și strănepoți. Cel mai mic copil al lui e în vârstă de 10 ani fiind, după cum se vede, născut, când șeikul avea 110 ani. Acest caz de longevitate și virilitate pare a fi unic chiar și în Mossul.

REVANȘA

Lord Lister, vestitul chirurg englez, a fost chemat odată, la miezul nopței, la un bolnav închipuit. După ce l-a examinat, Lister l-a întrebat pe un ton grav:

— „Ți-ai făcut testamentul?“

— „Nu, răspunse bolnavul îngrozit. E așa de grav?“

— „Trimit numai decât să-l cheme pe notarul D-tale!“

— „Dar, dragă domnule doctor...“

— „Trimite numai de cât! Chiamă și pe tatăl d-tale și pe ceilalți membri ai familiei!“

— „Așa dar.. trebue să mor?“

— „Nu, dar nu vreau să fiu singurul nebun pe care îl scoli la miezul nopții din pat!“

BALUL CALEDONIAN

Unul din cele mai importante și mai selecte baluri londoneze este balul: Royal Caledonian, care și-a celebrat, anul acesta, optzeci și unu de ani, de existență. A fost dat prima oară, ca o reuniune intimă, în 1878 de Ducele de Atholl; azi însă a devenit un mare eveniment social și filantropic.

Are nu mai puțin de zece patroni de viță regală, printre aceștia fiind regele și regina, prințul de Walles și ducele și ducesa de York. Anul acesta, au luat parte la balul caledonian o mie cinci sute de persoane. Bărbați în costume obișnuite nu sunt primiți la bal.

Invitatul nu poate să apară decât în ținută de seară, un costum de highlander, de vânătoare sau în costum de curte. Doamnele se îmbracă de obicei în rochii albe, saloanele sunt bogat ornamentate, invitații mișcându-se într'un ocean de lumină revărsată de niște uriașe candelambre de cristal. Se dansează numai dansuri scoțiene.

caricatura zilei

DUPĂ 30 DE ANI...

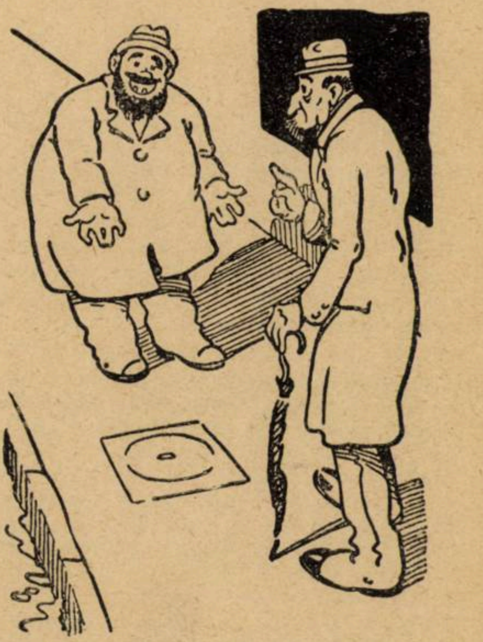

— Cum, tu nu mă mai recunoști Paul? Eu sunt Mihai, prietenul tău din copilărie....

— Ah! da, da! ce plăcere! Apropos, tu îmi datorezi 300 de franci, poți să mi-i dai.

(Dimanche illustré)

CIRCUMSTANȚE ATENUANTE

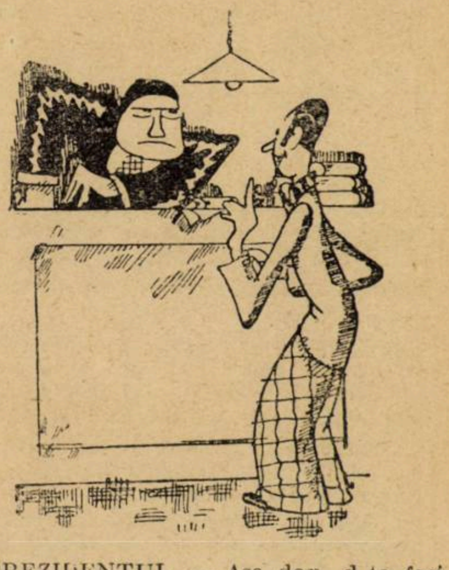

PREZIDENTUL. — Așa dar, d-ta faci parte din acea bandă de pirați? E adevărat?

ACUZATUL. — Ah, nu d-le prezident, ferească Dumnezeu!

Eu sunt numai membru de onoare..

(Life)

Pagini uitate

LUME NECĂJITĂ

ISTORIA UNEI POLIȚI

de IOAN GORUN

— N'aveam nici o nevoe, nici una n'aveam, mi se tânguește vărul Marinică; — te-apucă uneori așa câte-o nebunie, ca o amețeală... Adică nu puteam eu să stau binișor și să-mi văd de sărăcie?... Ei nu, zice dracu-Scaraoțki, că altfel n'o să-i zic, hai și tu cu iscursia!

Că era unul de dăduse la gazeta păcumică, dus-întors, trei zile de plimbare, mâncare, băutură, cască-gură, ieftin de tot, și poți zice c'ai fost și tu la Țarigrad, — Constantinopol· care va să zică. Eu aveam ceva parale puse la o parte, numai cât îmi lipseau așa vr'o doi poli. — Nu mă duc, zic, — lasă altă dată. Da Scaraoțki de colo: Ba să te duci, — când îi mai avea așa ocazie? Bine să mă duc da' nu m'ajung din parale. Ei, te-i împrumuta și tu acolo, de unde-va cu ce-ți lipsește, și-i plăti când vei avea.

S'așea mă îndreptă la un prieten la unu de aia de dau parale cu dobândă. Mă pun garant pentru dumnealui zice, — adică pentru mine; — are proprietate la mahala — acuma știi, vere, cocioaba aia, — care puteți să vă convingeți, întrebați și prin vecini, persoană solvabilă... Ei alea toate de bag seama se spun la o așa adică. Ce mai încoace-încolo, se încredințează negustorul și îmi dă doi poli pe iscălitură. Iscălesc eu polița aia, măcar că văd acolo scris 50 de lei și eu nu luasem decât 40. Da-mi explică pretenul la ureche: e pe trei luni și-ți oprește dobânda înainte; așa e regula.

Bine, fie regulă, — mie mi-era de grab'acum să mă văd la Stambul, să beau cafea turcească veretabilă și tutun de ăla de spun cei cari-și aduc aminte dinainte de monopol... De, — nu pot zice c'ar fi ceva mai aminteri decât pela noi, — dar niște pilaf am mâncat mai abitir cala Trei sarmale... Incolo frumos tot, popi, câini, corăbii, — toate alea. Lasă-le încolo, că nu vreau să fac acuma suvenire de călătorie.

Imi rămase, dragă, destulă suvenire polița, că peste trei luni nu putui s'o plătesc; lasă, zic, o mai aștepta el negustorul, și i-oi plăti, când m'oi înlesni.

Ce-i dreptul a cam trecut nițică vreme, până m'am înlesnit. Ba încă de nu venea unu cu o hârtie, de zicea că să mă duc la judecată, poate că tot o mai amânam. La judecată nu m'am dus, ce era să mă duc? că doar nu tăgăduiam nimica, dator eram patruzeci de lei, și cu dobânda cincizeci.

Mă duc eu care va să zică la prăvălia de unde luasem paralele.

— Am venit, zic, pentru o poliță, și duc mâna la buzunarul hainei unde țin portofelu.

Ală de după tejghea se încruntă la mine.

— Nu-i aicea domnu derector zice:

Zic: Ce derector, nenișorule, că d-ta îmi dăduși paralele și încă tot d-ta îmi opriși și iconomia, camăta care se chiamă.— Apoi nu, zice, — că acuma nu mai suntem bancă de comandă, că sunte cumperativă.

— Cumperativă oți fi, dar eu n'am venit să vă mai cumpăr marfa, am venit să vă plătesc.

Dacă a înțeles el că nu venisem să cer parale, a schimbat-o pe dată:

— A, zice, ai venit să plătești, asta e altceva: pofitiți, ședeți. Imi ia sichitatea, caută într'un catastif și iar își bolovănește ochii la mine.

— Cambiu protestat, cheltueli de judecată, dobânzi, dobânzi, întârziate, — ce tot îndrugă el acolo, — numai când auz: „face nouăzeci“ — mă ia cu leșin nu altceva.

Nouăzeci de leușcani era tot ce aveam în buzunar, și de unde socoteam să-mi mai rămâe doi poli... De, ce să faci? Plătesc eu și după ce oftez din greu dau să plec. Numai ce aud dela spate:

— Ia stai stimabile, da cu polița ce facem?

— Aia, zic, ți-o las dumitale suvenir.

— Păi stai că nu merge așa; trebue plătită, zice.

— Cum? Nu ți-o plătii acușica, cu vârf și îndesat?...

— Nu, zice, alea fuseră cheltueli, dobânzi și ețetera; mai trebue capitalu!...

...Ce să mai zic? cum nu mai aveam chioară, mă pune de mai iscălesc o hârtie-vezi dumneata, oameni miloși, crede la cel ce n'are—nici nu mai m'am uitat la ce era pe hârtie, așa am iscălit-o că se uita la mine ăla plictisit și își întindea barba, de par'că zicea: Ei, ai isprăvit odată?...

Apoi mai trece nițeluș, așa — ce vrei vere, vremuri grele; — numai ce mă înlesnesc și de 50 de lei.

Mă duc iar la barbosu: — Ei, zic, iată că v'am adus acum și capitalu.

Scot eu ăi doi poli și două patace și-i înșir acolo pe tejgheaua lui. Se uită, îi ea, dă iar cu nasu în catastifuri...

Bine, zice, asta-i capitalu; dar ce ne facem cu dobânzile de întârziere, cheltueli de protest, judecată și ețetera?

— Păi nu ți le plătii și pe alea mai când fuse?...

— Mi le plătiși, mi le plătiși!... alea au fost pentru, alalt cambiu; eu vorbesc de ăsta de acu...

— Allalt, ăsta... de câte ori luai eu parale dela ăștia, nenișorule?...

— Ei las-o, —îl întrerup eu pe văru Marinică, — las-o n'o mai întinde, că le cunosc eu astea pe de rost. Spune-mi mai bine cât mai ești dator, să ți-o girez că înțeleg eu acu dece ai venit.

*

— Uite ce e, — zic eu după ce iscălii polița vărului Marinică. Eu am cunoscut odată pe unu de-i zicea Badea, Hențiu. Asta era un om întotdeauna vesel, de par'că a lui era lumea toată. Niciodată nu l'am văzut înourat îngândurat măcar, necum să se tânguiască el cuiva pentru vre un neajuns sau vreo supărare.

Și tare'l pizmuiam pentru asta.

De aceea, într'una din zile, îl întreb:

— Ia ascultă nene Hanțiule, cum faci d-ta de ești întotdeauna vesel și mulțumit?

— Apoi uite cum nepoate, — îmi răspunde el: Așa mi-am întocmit viața, ca să am întotdeauna cu cinci parale mai mult decât îmi trebue...

A plecat văru Marinică, — da de câteori îl întâlnesc, de departe îmi face semne. de parc'ar vre să zică: Da, da, știu, știu, vorba aia... Cu cinci parale mai mult decât îți trebue...

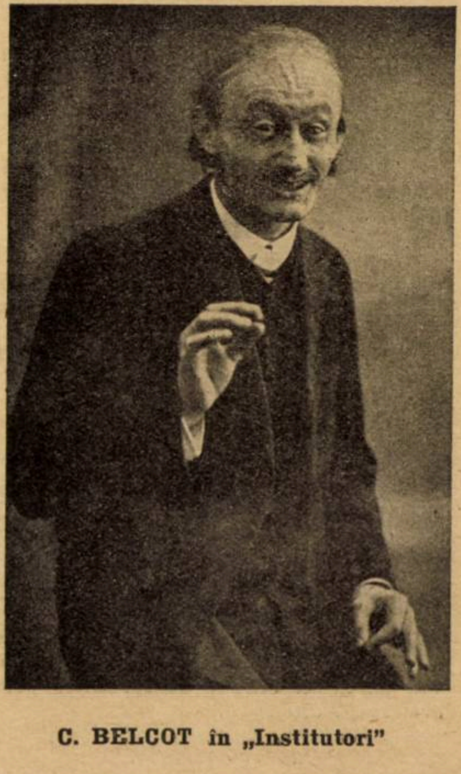

C. BELCOT în „Institutori"

cărți redate în extrase

ERROMANGO

de Pierre Benoit

Noul roman al autorului Atlantidei de două ori celebră, poartă drept motto următoarele rânduri: «iar acum, scriind îmi revine ca o lumină cum că nu mi-a fost cunoscut numele de familie al aceleia pe care am avut-o de prietenă».

Fraza, anodină prin ea însăși, e semnată: Edgar Poe; trebuia accentuat. Unui renume și unei lipse de nume se datorește așa dar: Erromango. Astfel, desfășurându-se cu o progresivă iscusință, a purces o povestire care ar fi fost pe placul halucinantului inspirato .

Vorbele sale s'au instilat în imaginația fertilă a scriitorului de azi precum în creerul eroului său s'a statornicit imaginea Alicei.

Motto, incubație spirituală, cadrul acestui amor postum, sunt în perfectă compatibilitate. Erromango e povestea unui organism stors de frică, iar diformoțiile treptate pricinuite de ea în spiritul unui om teafăr, ating un dramatism culminant prin faptul că cetitorul se înfruptă din sbuciumul eroului. Interpretările bolnavului. arbitrare dar plauzibile, efectele lor de posibilitate savant graduate, ne dumeresc în oare care măsură și astfel interesează incontinuu.

Erromango e o insulă din Arhipelagul Hebridelor, în plin Pacific. Acolo Fabre, nădejdea unei importante societăți din Sidney și-a propus să facă crescătorie de o specie de oi franceze amatoare de umezeală, fapt contestat în Australia.

Insula e în parte locuită și de Canibali, cari s'au cocoțat pe munți crestați unde noaptea aprind focuri fantasmagorice.

Numărul albilor din insulă e limitat: Un păstor, reformat, ramolit.

Doi hoțomani, politici, mai de temut decât se arată. Un văduv hursuz, suspect, poate mai puțin primejdios decât se crede.

Călăul intim începe ostilitățile din chiar seara întâi:

„Când cel din urmă ecou stârnit de ea (sirena vaporului) muri, Fabre simți în jurul său o tăcere pe care nu o cunoscuse nicăeri încă. Atunci, numai atunci, înțelese că rămăsese singur.

— Erromango! șopti el.

Iar această vorbă pe care crezuse că a rostit-o cu glas stins, răsună într'un chip atât de ciudat, în cât Fabre, în acea clipă, pentru nimic în lume n'ar fi consimțit să o repete".

Ori cum nu se lasă învins. Luptă, și nu fără succes, la început. El compromite isbânda când adoptă drept leac: whisky! Frica și băutura, aliate, îl răpun.

Dintr'o banală aventură, accidental evocată își țese drama unei obsesiuni tragice, fără temei dar nu fără crezare. Dintr'un trecut amorțit se ridică — Alice fără alt nume — o enigmă se deșteaptă cu ea. Deslegarea ei, până la un punct, hărțuește chiar pe cetitor; pe Fabră îl va munci, mistuitoare, zi și noapte — și până ce va intra în cea deapururea.

Pierre Benoit pășește cu o admirabilă siguranță pe ținuturile misterioase ale grozăviilor lăuntrice și exterioare, Cine se poate opri să nu-l urmeze?...

◆

Fantoma pune stăpânire pe spiritul inginerului; iată cum trage acesta concluzia că femeia fără nume de familie nu poate fi decât soția văduvului morocănos nedespărțit de o pușcă amenințătoare; Jeffries, care știe, care se va răzbuna neapărat.

„Cu cât treceau ceasurile, apoi zilele, amintirile reveneau grămadă în sufletul lui Fabre și aceste amintiri înmulțeau temerile nelămurite pe care se străduia să le îmbrace în sdreanța remușcărilor. Tânăra femee dela Rose Bay retrăia în el cu o viață tot mai intensă. Fusese cea mai frumoasă dragoste din viața lui, la drept vorbind, singura dragoste. Resimțise desigur, o durere atunci când ea plecase, nu însă durerea pe care ar fi trebuit să o resimtă. Atunci, el nu știa. Acum, știe. Cunoaște valoarea pierderei ce suferise. Și să nu i să spună, mă rog, cum-va, că Erromango și dracoveniile de acolo, îi întărâtau imaginația de o săptămână încoace, îi luau mințile. Nu, fapte exacte, precise, îl hărțuiau pe Fabre. Avea de unde să aleagă. Fiecare din amănuntele cu privire la zilele prea scurte pe care le petrecuse lângă doamna dela Rose Bay, merita să fie reînviat, să nu fie lăsat pradă uitărei. Așa de pildă, odată — se cunoșteau de foarte puțin timp — ea ținuse să vază orășelul din Munții Albaștrii, unde el fusese în pension. In tren ei râseseră ca niște copii de ceiace le trecuse prin cuget: de cum vor sosi, se vor duce la liceu, și acolo, după ce vor fi cerut să vorbească cu directorul, ei îi vor explica că erau o tânără pereche din Sidney și că ar dori să-i încredințeze băiețașul lor.

După treisprezece ani, nu-i era frică lui că ar putea fi recunoscut. Așa și făcură. Era acelaș director. Vizitară împreună cu el stabilimentul. Fabre revăzu clasa de studiu, sala de mâncare, dormitorul, sala de așteptare, unde maică-sa îl îmbrăcase cu haine de doliu.

„Soția mea ar fi dornică să vază infirmeria: băiețelul e cam delicat" și bătrânul cum se cade, care odinioară îl trăsese de urechi în mai multe rânduri, deschise, fără a se face rugat, încă o altă ușă. Când se întoarseră iarăși pe piața mică din orășel îi pufni râsul de bine ce reușise gluma. Și de deodată, simțiră cât de fals răsuna râsul lor.

Fabre, trăgea cu ochiul spre veriga de aur dela mâna stângă a tovarășei sale, veriga aceleia pe care el o numise soția lui. Ea surprinse privirea și îi răspunse printr'un surâs jalnic. In acea seară, doamna dela Rose Bay, se prefăcu că o doare capul, și se reîntoarse la socrii săi, fără a mai trece pela For you alone. A doua zi, când se întâlniră, tristeța ei nu se împrăștiase cu totul. Ca de obiceiu merseră la preumblare. Spre seară, ea se tângui că îi e frig, și cum Fabre îi propunea un punch, „Da, — zise ea, dar nu la Victoria!" Voia să aleagă singură unde... El nu se împotrivi. „Unde mergem?" întrebă el pe când scoborau George Street, în direcția portului. Puțin mai târziu, înțelese. Se aflau în fața barului pe care odinioară îl ținuseră părinții lui. De oarece ea îl condusese acolo deadreptul, fără a fi șovăit cât de puțin, este că mai venise pe acolo după indicațiile pe cari i le dăduse el, de vreme ce judecând după privirile ei neatente, el crezuse atunci că de abia îl ascultase. Cât de dragă îi fusese în clipa ceia! „Să nu intrăm,.. șopti el. Dar ea împinsese ușa. Nici aci nu se schimbase nimic. Intr'un colț, se afla încă fântâna de aramă unde, când Fabre se întorcea dela școală, maică-sa îl spăla pe mâini, pentru a i le curăți de cerneală. O femeie grăsună, servea vin unor marinari, tăcuți rezemați de bar. Perechea nu fu luată de nimeni în seamă. Ei băură punch-ul fără o vorbă, și eșiră. Pe un cer portocaliu se fugăreau țipând cu jale rândunelele. Iată amintirile pe care i le lăsase doamna dela Rose Bay. Nu-i trecuse însă prin gând să le evoace pe acestea în timpul dejunului de pe „Myosotis". Se înțelege, Domnii Crepin, Guiborg, Bosc și consorții ar fi fost în drept să li se pară ciudat cum profesorul lor găsea cu cale să tragă un chef.

In alt rând — iar acum Fabre își reamintea ziua de parcă ar fi retrăit-o, și Dumnezeu știe dacă din mai multe privinți n'ar fost mai bine să nu și-o fi reamintit nici odată — își petrecuseră după amiaza la grădina botanică. Era într'o Sâmbătă, zi în care prin parcurile din Australia se văd forfotând printre boschete, o ceată de predicatori negri, — adventiști, presbiteriani, mormoni, baptiști preaslăvind Mântuirea, bucătăria vegetariană și apele minerale. Nurse-le rozioare îi ascultă, și copilași rotunjiori se opresc și uită de joacă privindu-i. Fabre și tânăra femee se adăpostiseră la extremitatea de nord a grădinei. Se zice că cu o sută de ani înainte pe când golful Sydney păstrase încă frumusețile nestrăbătuților codri, soția lordului Macquarie, unul din primii guvernatori ai statului New-South-Wales, venea acolo, cu podoabe à la Romey, și visa la frumusețile Angliei sale natale. Locul acela poartă numele de „Scaunul Lady-ei Macquaire": Un promotoriu de granit umbrit de arbori ale cărora ramuri se apleacă până în mare. Tânăra femee tăcuse de câtva timp, atunci Fabre o întrebase la ce se gândea:

„Ași dori să fiu îngropată într'un loc asemenea acestuia" răspunsese. El nu luase atunci în seamă niște vorbe, pe cari orice bărbat le-a auzit cel puțin odată în viață. Acum, de curând și le reamintise pe neașteptate. Cu ce ocazie, iată ce voia el să, precizeze. Patru, sau cinci zile după ce trecuse vasul „Myosotis" Fabre dornic să mai alunge gândurile negre, pornise la vânat de rațe sălbatice împreună cu Gabriel. Erau la pândă îndărătul unui deșis de arbori tropicali. La picioarele lor cistalul verde al mărei era atât de străveziu încât se zăreau pești de aur și purpură, fugărindu-se printre mărgeanuri, ca niște colibri deasupra unui strat de flori. Gabriel auzi deodată un ușor suspin. Stăpânul său lăsase pușca să alunece jos la pământ, iar el cu bustul răsturnat pe spate ducea mâna spre inimă.

In acelaș timp, odată cu dorința exprimată de prietina lui trecătoare, o altă amintire se ivise în memoria lui Fabre, o amintire mult mai recentă având abia patru luni, amintirea celei dintâi vizite — singurei vizite, pe care o făcuse la Longstal. Era și acolo un promontoriu umbrit de arbori. Iar sub acei arbori, un mormânt. Mormântul Doamnei Jeffries? Fără îndoială, da. Bine, dar atunci? Doamna Jeffries? Să fie cu putință?... Doamne, doamne! toată viața să ne urmărească astfel faptele din trecut, se poate? Să nu ne piardă nici când urma, haita de lupi? In clipa aceia Gabriel își privise stăpânul, groaza pe care el o resimțise reflecta searbăd pe acea care se cetea în ochii lui Fabre.

Ah! acum amantul doamnei dela Rosa Bay avea dreptul să fie mulțumit, însfârșit *aflase pentru ce îi era frică.*

◆

Fabre se răsvrătea. Se săturase. Sănătatea, opera îi erau compromise, nimicite de spectre. La ce bun să fii om de știință, să ai un spirit pozitiv și să mi te învârți totuși cât ține ziua în cercul unei grozave, zadarnice fantasmagorii. Putea pune capăt acestor farmece. Avea un mijloc să descopere adevărul, oricare ar fi fost el. Ei bine s'a hotărît. Il va afla, chiar în acea seară. Să-l afle? Expresia era greșită. El îl și aflase. Trebuia să-l demonstreze în mod tangibil înlăturând hotărâtor orice îndoială. Numai astfel nu va fi ispitit de aci înainte să se folosească de cel întâi pretext în scop de a-și liniști temerile intemeiate. Adevărul trebuia să-l vadă cu ochii, să-l pipăe cu mâinile lui. Știa unde se putea culege dovada, știa să cerceteze la isvorul ei. E sau nu e un obicei să se graveze numele morților pe morminte?

◆

Era seară cu luna. Fabre plecă de acasă înainte să fi răsărit luna. Luase cu el o lampă electrică. Arme, nu; la ce bun! Se gândise o clipă dacă revolverul nu i-ar fi fost priincios, nu doar în cazul unei întâlniri cu Jeffries, ci dacă cum-va nenorocul i-ar fi scos în cale pe cei ce aprindeau focurile în întuneric, acei ce coborau în fiecare lună la plajă, pentru a strânge apă de mare în tuburi de trestie. Apoi, ridicase umerii. La ce bun!

O adiere ușoară se târa gemând, printre èrburile întunecoase. Fabre înainta cu pași mașinali, se ferea de rădăcini, de ridicăturile de pământ, mai lesne de cum ar fi făcut la lumina zilei. Mersul său avea minunata siguranță a somnambulilor. Ii bătea inima, dar nu cum bate inima celui care îi e frică. Sar fi zis fiorii delicioși ai amantului care așteaptă un rendez-vous. Astfel, cu zece ani în urmă, plecase el spre cea din urmă întâlnire cu doamna dela Rose-Bay. Ea alesese la nord-est de Sydney, creasta extremă a golfului, pădurea Reservei militare; un loc dosnic, cam asemenea acestuia, și pe colo malul mărei trebuia părăsit din când în când pentru a înconjura o bucată de stâncă, un tufiș spânzurând peste unde... Nici un alt sgomot de cât la mărei, si geamătul vântului prin copaci.

Fabre avea acum numai o grijă, să nu se ivească o piedică care l'ar fi oprit să-și ajungă țelul, să-și ție jurământul, să culeagă o certitudine, oricare ar fi fost. Cum s'a putut mulțumi el până acum cu acea nedemnă îndoială. Haide încă un sfert de oră, și va fi liberat. Incepu a zări promontoriu și cupola întunecoasă a cocotierilor cari acopereau mormântul. Păși cu mai multă prevedere, nu-i era frică, — încă odată n'avea de ce se teme — dar nu voia să-și anunțe sosirea înainte de a fi aflat adevărul. Apoi, toate se schimbau. Nu-i păsa dacă îl înțepenea apoi pe lespede, carabina care chitise pe Genkins.

Luna filtra raze printre frunze ascuțite de palmieri. Dorința lui Fabre se împlinea. In suflet n'avea spaimă, ci o emoție imensă. „Iubita-mea, se auzi el repetându și aproape cu glas tare — iubita mea!" Așa cum se îngenuche lângă patul unde odihnește o femee, așa el îngenuche alături de dreptunghiul de granit, cu brațele deschise, ca pentru o îmbrățișare. Luna își urma mersul ei pe cerul deșert. Lumina ei, se ascundea uneori îndărătul unui ecran de frunze mai compact. Mormântul se ivea și se ascundea rând pe rând. Mâinile tremurânde ale lui Fabre îl pipăiau, îl mângâiau cu neliniște, cu dragoste..

Insfârșit, isbucni un hohot scurt, fruntea lui se isbi de piatră...

Pe piatra aceia nu se afla nimic. Nici nume, nici pronume. Nimic. Cincisprezece zile mai târziu avu loc un incident care, sub aparența lui inofensivă, trebuia să pricinuiască lui Fabre mai multă emoție decât acele cari avuseseră loc până atunci. El trase concluzia că totul, oamenii și lucrurile, prezentul și trecutul, totul de acum se aliase împotriva lui.

(Sfârșitul în N-rul viitor)

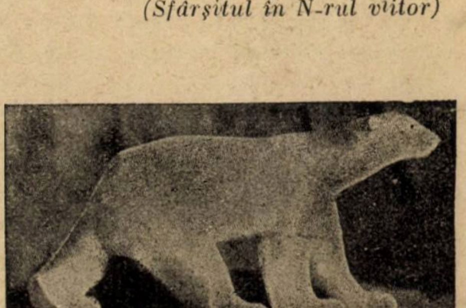

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 30
21 Iulie 1929
5 Lei

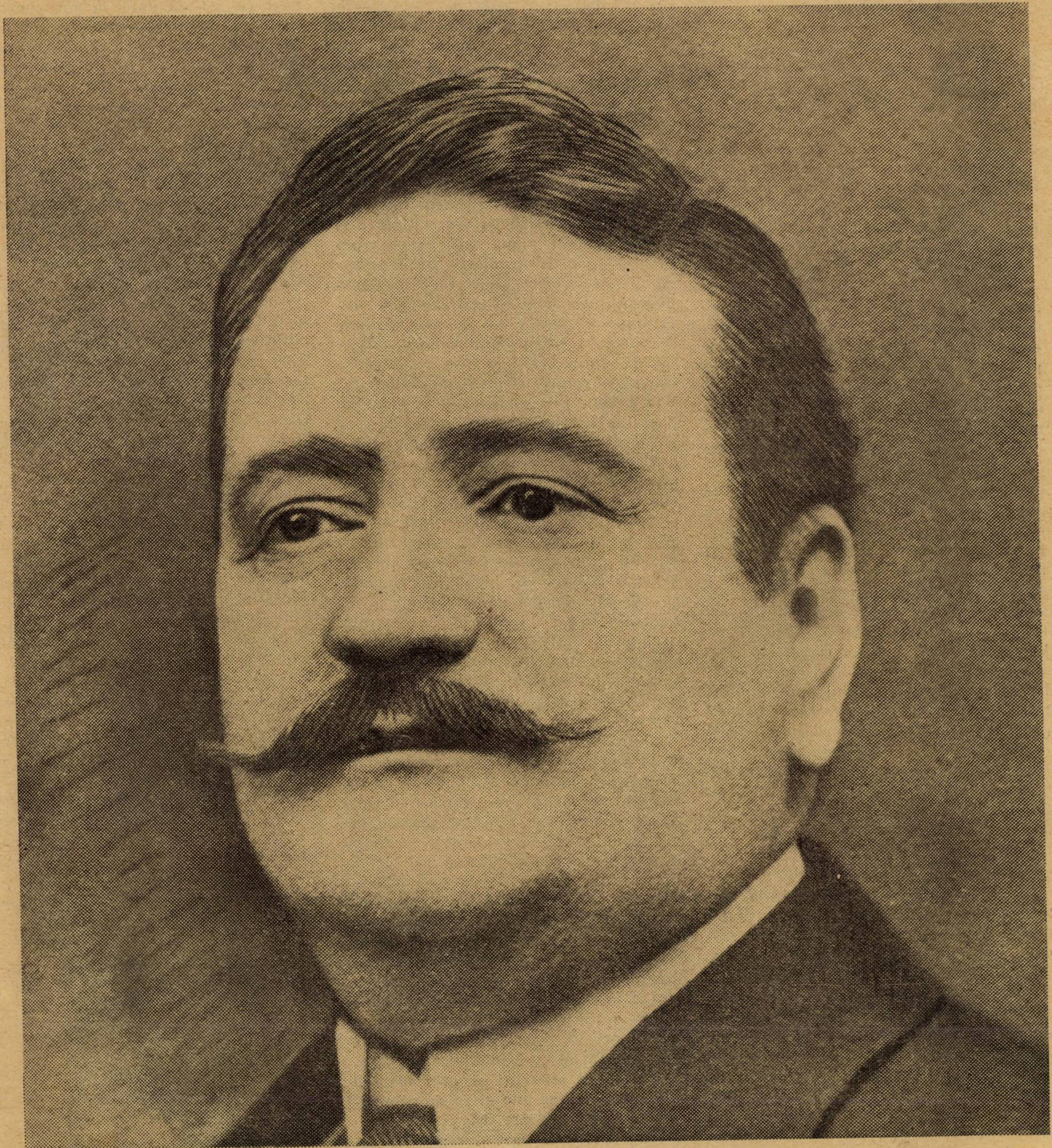

CONSTANTIN CERNESCU

Ctitorii

CONSTANTIN CERNESCU

de MIHAIL MORA

Un tânăr bursier dela Sf. Sava sfârşea liceul în admiraţia profesorilor şi colegilor pentru cuminţenia şi învăţătura sa.

— Ce vrei să urmezi ?

— Teologia.

Cu aplicaţiuni egale pentru toate studiile, el consacrase o atenţie neobicinuită cursurilor de religie, adâncind şi redând preceptele cu o credinţă tulburătoare şi pentru el, şi pentru cei cari îl ascultau. Dar toţi câţi îi cunoşteau darul expunerii la lecţiile de istorie şi literatură, ridicară un dig atât de puternic în contra intenţiunilor elevului, în încât el cedă, luă calea dreptului, îl studiă cu o dispoziţie progresivă şi cu o rară facultate de asimilare.

Cernescu intră în magistratură, şi după câteva etape în provincie, însuşirile sale repede şi solid afirmate, îi deschid drumul tribunalului Ilfov, unde puţini procurori înaintea lui, şi puţini după el, s'au ridicat la prestigiul cu care Cernescu a reprezentat ministerul public.

Dar politica pune la ordinea zilei „Chestia Ghenadie“, şi în cursul senzaţionalelor peripeţii ale luptei dintre cele două partide de guvernământ, se cere parchetului evacuarea Prelatului din palatul mitropolitan. Insărcinat cu acest mandat, Cernescu vibrează sub impulsiunea sentimentelor ce-l încălzise în şcoală şi rezolvă controversa dintre datorie şi simţire printr'o soluţie onorabilă: lasă roba şi trece la bară.

Aci, marile lui însuşiri sunt la larg. De ele se folosesc Creditul Rural şi Statul, în transacţii şi procese grele şi importante. Ele atrag în acelaş timp procesele particulare. Astfel Cernescu, înaintând la alegere în gradele baroului cu o iuţeală excepţională, ia loc printre fruntaşii săi, fără să târască după el nici o invidie, ci, dinpotrivă, urmat de un cortegiu de dragoste, care i-a fost credincios până în ultimele clipe.

In adevăr, Cernescu, minte vioaie, talent sclipitor, avea mai presus de toate darul de a place. Era simpatia întrupată. Simplitatea şi modestia în care se cercuia figura sa, ca într'o ramă scumpă, radiau un impresionant amestec de bunătate şi duioşie. Problemele materiale prindeau viaţă în argumentările lui ciselate. In pricinile penale, emoţiona prin sinceritatea accentelor. Era cald fără să fie bombastic; cucerea succesul fără să tragă de el. In procesul duelului Filipescu-Lahovari, era pe banca apărării, alături de ilustraţiile falangei memorabile: Take Ionescu, Dissescu, Mişu Cornea. Şi totuş, tânărul Cernescu a sclipit c'o notă personală, de o delicateţă atât de mişcătoare, în cât colegii i-au zis Steluţă“ şi aşa a rămas. In procesul Candiano-Popescu, una din cele mai senzaţionale afaceri criminale de pe vremuri, Cernescu, alături de Petre Grădişteanu şi Delavrancea, avea greaua sarcină să uşureze cât mai mult situaţia acuzatului, strâns între interogatoriul preşedintelui Gr. Ştefănescu, rechizitoriul procurorului Mumuianu şi ofensiva părţii civile, reprezentată prin Aurel Eliescu şi Tache Policrat. Elanul lui Cernescu armoniză atât de minunat cu impetuozitatea lui Delavrancea, încât Petre Grădişteanu începu pledoaria finală cu exclamaţia: „Acuma pot să mor, fiindcă baroul e în mâini sigure!“ Şi i-a sărutat, în entuziasmul publicului, a cărui ostilitate pentru cel apărat cedase în faţa talentului apărătorilor. Altădată pleda la secţia III a tribunalului, prezidată de actualul regent Buzdugan. Cum desbaterile duraseră mai multe şedinţe preşedintele îi limită expunerea dela orele 3 la 5. Ea fu însă atât de limpede şi interesantă, Cernescu rămase cu atâta stricteţă în chestiune, consideraţiunile lui erau atât de folositoare pentru deslegarea litigiului, încât, atunci când el voi să se oprească, preşedintele îi zise: „Tribunalul e gata să vă asculte cu aceeaşi plăcere, dacă nu sunteţi obosit şi doriţi să continuaţi“. După pace, apărând la consiliul de război pe un profesor acuzat de dezertare la inamic, a prezentat cu atâta emotivitate îndoiala ce planează în multe împrejurări asupra faptului dacă cineva s'a predat, ori a căzut prizonier, încât, odată cu achitarea, colonelul president i-a strâns mâna cu efuziune. Altădată plecase de la Palatul Justiţiei. In localul închiriat în Gabroveni pentru Curtea cu juraţi, vede lumină. Ceva îl face să urce scările. Nişte ţigani erau judecaţi pentru tâlhărie. Cernescu s'aşează deoparte, urmăreşte, ascultă, simte toată mizeria ce se desprindea din desbateri, şi când vine rândul apărării, se oferă să adaoge ceva după tânărul coleg de pe bancă. O, ce analiză a vieţii ţiganilor pribegi! Ce tablou al acestei populaţii fără orientare, fără posibilităţi să-şi modereze conştiinţa la nivelul celorlalţi şi prin urmare să simtă la fel ce este şi ce nu este îngăduit! Cu ce vigoare trăgea el la răspundere societatea care-şi cerea drepturile fără să-şi fi făcut datoria!... Achitarea a venit ca o consecinţă inevitabilă a acestui moment de inspiraţie.

In 1913, cere să fie mobilizat. Militarizat ca şef de gară la un punct de joncţiune important, munceşte cu atâta devotament, încât două săptămâni nu se desbracă şi aproape nu doarme. Fără să ştie cine a intervenit să-l cruţe, Cernescu se pomeneşte demobilizat. Dar surmenajul îşi începuse ravagiile. In 1916, urmează guvernul la Iaşi, ca vice-preşedinte al Camerei, aduce servicii remarcabile în legiuirile războiului, e trimis în 1917 la Petrograd cu o misiune delicată pe lângă guvernul rus, ia drumul înapoi spre ţară când se deslănţue prăpădul în Rusia, dar e împiedicat şi silit să rămână la Odesa, unde suferă enorm moralmente şi fiziceşte, urmărit în mod special, ca unul ce pledase la Casaţie contra lui Rakovski, care pretindea justiţiei să-l recunoască drept cetăţean al României, pe care atunci voia s'o destrame şi mai târziu s'o desfiinţeze. In vremurile acelea, camarazii de suferinţă l-au văzut adesea pe Cernescu plângând, cu ochii pe harta ţării, cu ochii pe cari cataracta începuse să se lase, ca o cortină, care, câteva vreme, până la operaţie, stabilise o barieră înfricoşătoare între el şi cei din jurul său... După ce şi-a recăpătat vederea, plăpândă şi trecătoare, o cruţa punându-şi secretarul să-i citească acte şi cărţi, şi astfel dedea consultaţii şi pleda procese cu aceeaşi agerime, cu acelaş talent. Atâtea rezerve cerebrale se găseau în omul acesta, încât, cu cinci luni înainte de a muri, la 53 de ani, începuse să înveţe singur englezeşte, după trei luni citea autori în original şi cu cinci minute înainte de a închide ochii, deschisese un ziar din Londra...

In ţara în care sunt miniştri oameni cari ar fi putut s'aspire cel mult la calitatea de sateliţi modeşti ai unei asemenea „Steluţe“, Cernescu a trecut prin viaţă cu majestatea incomparabilă a valutei-aur, pe care inflaţiunea onorurilor n'o ajunge niciodată.

adevarate

„în sat la Aninoasa"...

Era bine cunoscută, verva și puterea de convingere a lui Costică Cernescu, pusă atât de fin și de inteligent în memorabilele lui pledoarii, precum și pitorescul și poezia cari țâșneau atât de pictural din ele. Avea o fantezie bogată și o putere de dramatizare sau de ironizare chiar, nemaipomenită — de aceia de multe ori, auditorii plângeau sau râdeau (după cum era pledoaria) și fără să se mai pună concluziuni, achitarea venea sigur, ca o consecință.

Așa s'a întâmplat la un proces de calomnie în care un preot și un învățător din comuna... „Aninoasa", (să-i zicem) erau în mare vrajbă.

Procesul se judecase, și în prima instanță preotul rămăsese condamnat, deși avea dreptate.

Venise rândul să se judece și în apel. Procesul făcuse vâlvă mare și era așteptat cu nerăbdare mai ales că pleda Costică Cernescu.

De aceia în ziua înfățișerii, un public numeros precum și foarte mulți magistrați și avocați, veniseră să asculte minunata pledoarie a maestrului.

Dar spre mirarea tuturor, cât și a judecătorilor mai ales, Cernescu în loc să intre în fondul procesului, își începe pledoaria foarte ciudat, recitând poezia lui Alexandri, *„In sat la Aninoasa"... a fost o horă mare*, etc., pe care o spune până la sfârșit, în stupefacția magistraților și a publicului care nu mai știau ce să mai creadă. Apoi după ce o termină, deși nu-l văzuse vreodată, face o caldă evocare a satului „Aninoasa" (de unde erau cei doi beligeranți) și prin imagini de un colorit și de-o frumusețe rară, descrie pitorescul acelui sat: — „cu ogoarele lui mănoase, cu dealurile pline de vii și de nuci bătrâni, cu plopii nostalgici cari adumbresc căsuțele albe și curate ca și sufletele vrednicilor gospodari de acolo, printre cari, doi inși în deosebi ies în relief, căci numai cuminteniei, luminei, bunei înțelegeri și înțelepciunei lor, se datorește toată prosperitatea și tot belșugul și bogăția acelui sat ca din basme. Și acei doi oameni minunați, — adaogă el cu mult înțeles, — cari sunt și cei mai luminați de acolo, vor dăinui tot așa de înțelepțește și pe viitor, căci ei sunt vrednicul Invățător G. și neobositul și înțeleptul Preot Al., fruntașii comunei, păstrătorii datinelor și credinții strămoșești"....

O mișcare neobișnuită se produce în sală pe banca învrăjbiților și publicul rămâne uimit și mișcat:

Preotul și Invățătorul cu lacrimi în ochi se îmbrățișau și se sărutau întruna...

Ii câștigase pe amândoi.

◆

răutatea omenească...

In timpul războiului și mai ales după el, s'au iscat multe intrigi cari au dat naștere la numeroase încurcături și nedreptăți chiar între camarazii din sânul aceloraș armate. De aceea, când s'au cercetat învinuirile fiecăruia din cei acuzați, s'a constatat că mulți au fost nevinovați, rămânînd vinovată numai fantazia unor prieteni sau camarazi răi, sau... rău informați...

Intr'unul din asemenea procese pleda Costică Cernescu în fața Tribunalului militar. Inculpatul era un distins ofițer superior, care mai avea calitatea să fie și un om de știință, de pe urma cărui — fie singur, fie în colaborare cu alți învățați,—rămăsese mai multe volume științifice cari făcuseră vâlvă și onorau în mod deosebit pe autori.

La ultima ședință a tribunalului militar, după ce procurorul își formulează obișnuitele-i acuzări și cere condamnarea inculpatului, vine rândul apărării.

Maestrul Cernescu se ridică liniștit dela bara avocaților, privește în toate părțile și mai ales pe inculpat, apoi după o pauză bine simțită pipăe banca și ridică după ea o carte voluminoasă, pe care o învârtește în aer spre a o expune vederii tuturor și mai ales magistraților.

După aceea spune:

— Onorat tribunal, e atâta lumină în această chestiune și clientul meu e așa de nevinovat încât n'ar fi nevoe de nici o pledoarie. Deaceea voi spune numai câteva cuvinte pentru el. In ele va consta toată pledoarea mea:

Vedeți această voluminoasă carte? E o fală a științei românești, e munca trudnică a unor oameni de știință. Ea e scrisă de trei autori: Intâiul, a murit răpus de neurastenie, din cauza unei vieți de muncă trudnică și grea. Al doilea a fost omorât, vărsându-și sângele generos în actualul război al întregirii neamului și în sfârșit al treilea autor al acestei opere netăgăduite este distinsul ofițer aci de față, singurul care a mai scăpat cu viață, dar pe care vrea să-l omoare *„răutatea omenească"*.

Efectul a fost fulgerător: achitarea

◆

trecutul...

Nu mai vedea. Cataracta, obișnuita boală a bătrâneții, îl prinsese prea de timpuriu în zăbranicul ei întunecos. de aceea nu mai pleda. Aștepta să fie operat pentru a i se reda vederea, fapt ce s'a și petrecut mai târziu.

Dar...

Intr'o dimineață se pomenește cu un profesor din provincie, un fost coleg și prieten din tinerețe, care căzuse într'o încurcătură. Luat prizonier, fusese dat din greșeală ca dezertor la inamic și condamnat în lipsă la moarte.

Procesul se judeca tot de tribunalul militar.

— Dragă Costică să nu mă lași, tu mă cunoști, nu sunt în stare să comit o asemenea mostruozitate față de țara mea.

Cernescu îi răspunse că e bolnav, nu vede, și că nu poate să mai meargă la bară.

Dar profesorul îl rugă atâta, evocând trecutul lui cinstit și toată viața de apostol neîntinat, încât Cernescu care-l cunoștea și era convins că nu e vinovat, merse, așa cum era, să-l apere.

A fost cel mai interesant proces din anul acela.

Cernescu a pledat cu atâta elocință și putere de convingere, evocând trecutul și făcând portretul sufletesc al profesorului, încât la un moment dat sala și chiar unii din judecători plângeau, iar președintele, un distins colonel, emoționat, vine, îi strânge mâinile cu căldură și-l sărută.

Profesorul care a fost achitat și reabilitat, îi mulțumește cu lacrimi în ochi, dar el îi răspunde blajin:

— Nu-mi mulțumi, mie, prietene, ci trecutului tău...

GEORGE SCRIOȘTEANU

NOTE BIOGRAFICE

Constantin Cernescu descindea dintr'o familie de intelectuali. El s'a născut în București, la 1 Septembrie 1867.

Tatăl său, un distins profesor, era directorul liceului Sft. Sava, iar mama sa, născută Plopeanu, descindea dintr'o nobilă familie boerească de mari proprietari-viticultori, din Buzău.

Rămânând de copil fără mamă, el a fost crescut, până la vârsta de 11 ani, de o mătușe a sa, tot profesoară.

Cursul primar l'a făcut la Mizil și apoi la Câmpulung, adică sub scutul și ocrotirea mătușei sale care veghea asupra lui, cu dragostea cea mai curată, ca și o mamă. După ce a terminat școala primară, a dat examen la liceul Sft. Sava, unde a reușit printre cei dintâi și a luat bursa. Ca bursier a dat dovadă de multă putere de muncă și de înțelepciune, fiind iubit de toți profesorii și în tot cursul liceului premiantul I al clasei.

In clasa 4-a, atrage atenția întregului corp profesoral al liceului, printr'o disertațiune-discurs, cu temă patriotică, pe care a susținut-o strălucit, cu o elocință într'adevăr uimitoare pentru un copil

După ce-a terminat liceul, și-a exprimat dorința să urmeze teologia, dar familia l'a îndreptat — ținând socoteală de marile lui calități, — spre facultatea de drept pe care o termină cu mare succes, alegându-și ca temă a lucrării de licență: *„recidiva"*. Ca student a făcut studii strălucite, a fost președintele societății studenților în drept și membru activ în „Liga Culturală", unde a avut o activitate însemnată.

După aceea a intrat în magistratură, fiind numit substitut de procuror la Râmnicu-Vâlcea, orașul unde și-a petrecut cei mai frumoși ani ai tinereții și de care își aducea aminte întotdeauna, cu multă plăcere.

După câțiva ani, a fost înaintat procuror și mutat la Tg. Jiu. Aci a stat puțin fiind transferat din nou la Râmnicu-Vâlcea.

Aici a urmărit el faimoasa bandă a lui Zdrelea și Mărunțelu expunându-se focurilor bandiților, pe cari în cele din urmă tot i-a prins

Mai târziu e transferat la tribunalul Ialomița și apoi în aceeași calitate (de procuror) la București.

Aci, ca reprezentant al ministerului public, a susținut acuzarea contra lui Suțu, în faimosul proces cu acsizele, având ca adversari pe marele Cornea și pe Petre Grădișteanu, etc. După terminarea pledoariei pe care a susținut-o magistral, Petre Grădișteanu, entuziasmat l-a sărutat și l-a felicitat.

Din magistratură a plecat, dându-și demisia pe chestiunea „Ghenadie Petrescu", preferând să părăsească o carieră atât de strălucită, decât să comită actul pe care legea i-l cerea, dar pe care el îl considera, (având în vedere firea lui evlavioasă), drept un păcat.

A trecut la bară, unde a strălucit tot restul vieții sale, fiind unul dintre cei mai mari avocați ai baroului.

Costică Cernescu s'a distins și în politică fiind de mai multe ori ales deputat, iar în 1916 vicepreședinte al Camerei.

In August 1920 s'a stins, în vârstă de 54 de ani, în urma unei boale de cord A fost înmormântat la Merișani în Argeș, la moșia sa.

G. S

POEZIE

EMIL ISAC

CANTATE

O. forest cool...
Oscar Wilde

E întunerecul cumplit, nici n-ar încape mai mult —
Unde-i luna ?... a fugit cu vre-un amant, cu-o stea ?...
Şi graiul nopţii, un grai ciudat de plâns, îl ascult
Şi mă gândesc : cine se gândeşte la noaptea mea ?

Toate dorm amorţite de-a zilei povară grea,
Şi oamenii acum, cum îi simt dormind, sunt buni...

O, cât de fericit aş fi să văd de pe cer căzând o stea.
Intunecimea să nu toarcă tot mai negre cununi.

Un sgomot... Poate în mormânt un nou mort
Nu s'a obişnuit să doarmă singur în pământ...
Ori poate inima mea, pe care grea de chinuri
în mine o port
Ar vrea să spună un cuvânt.

PĂENJENIŞ DE MOARTE

Zădarnic sus, în turnuri, au fost veghiat străjerii
să vadă-un prinţ, pe drumul către castel, călare...
Zădarnic în grădină rodiră aur merii
şi-au sângerat măceşii de dor şi aşteptare.

Zădarnic castelana s'a înţepat ingraba
de-aş înflori cu acul cămaşa de mireasă,
alături de păingii ce-au adormit în plasă
şi-alături de canarul care-a cântat degeaba.

...A împietrit, ca 'n ciucuri de promoroacă, viţa,
bărbos se urcă muşchiul, în turnuri şi 'n cerdac,
şi-a stat ca un ciasornic motanul din iatac
ce s'a jucat cu ghemul pe când cosea Domniţa.

Iar dacă-ar fi, 'ntr'o noapte, un voevod să vie,
tăind răsura care la poartă se adună,
şi-ar nimeri în somnul iatacului cu lună,
în care totul doarme în sticlă străvezie,

n'ar mai putea din uşă, vrăjit, să se întoarcă,
ci ar privi o viaţă mânuţele înfrânte
care-au murit pe sânii cu roade neculese, —

în turnul cu păingii cari au uitat să ţese,
alături cu motanul care-a uitat să toarcă,
şi-alături de canarul care-a uitat să cânte
şi care nu mai ştie că 'n turnul vechi, de vis,
uşiţa coliviei s'a fost de mult deschisă...

RADU GYR

ARABESCURI ROMANTICE

Tot cerul a căzut în lacul mort
Şi stelele par nuferi bobociţi,
Pe mal, sfielnici, crinii înfloriţi,
Par faruri de lumină într'un port.

Sub albul lunei totul pare vis,
Iar lebedele, — îngeri albi pe lac —
Din unde crizanteme se desfac
Şi umbre mov din cupe de iris.

Un cânt de Nai dac'ar musti mieros
Şi-o nimfă de-ar veni cu paşi vioi
Cu multe vieţi m'aş crede înnapoi
In timpurile zeului Eros...

Si m'aş vedea silvan cu trup păros
Cu ochi de foc şi pofte de satir
Din trupu-i alb aş bea ca din potir
Licuarea unui spasm mai voluptos.

Şi aşi plânge dacă zori cu ochi de drac
M'ar îmboldi cu joarde viorii,
M'ar descleşta din braţe sidefii
Şi m'ar svârli pe-o bancă lângă lac.

CONST. JALEŞ

LIBELULA

In cartea 'nchisă, astăzi, acolo unde semn e
Descoperii în file o vizită postumă.

S'a rătăcit rănită încoace... Greu, pe semne,
Cu aripioara ruptă s'a ridicat din humă.
De boare ajutată o fi venit, bolnavă,
Şi-antenele de aur le-o fi întins din cartea
Inchisă în neştire, când inima prin slavă
— Roş porumbiel — rotindu-mi, visa, desigur moartea.

Străpunse arcul spaimei cu rândunici... A vaer
Căzu un vreasc. O frunză îngălbeni în aer...
Cu 'nsângerări streine, cu unghiile-atente
Mă depărtam pe vârfuri de blocuri transparente.

Să-ţi cadă aurie pe umăru 'n mătasă
Laşi umbreluţa tristă — o aripioară ruptă.
Şi 'n mine e o larmă de aripi şi o luptă...

Treci, leneş, pe la poartă, ca să te văd frumoasă.

CICERONE TEODORESCU

PENTRU DELAVRANCEA

de MIHAIL SADOVEANU

Aflu că la așa zisa graniță de vest a neamului e vorba să se ridice un bust lui Delavrancea. Se fac în țară șezători pentru a ajuta realizarea acestui gând. Pentru generația tânără e un fericit prilej de comemorare a unuia dintre cei mai străluciți artiști ce am avut. Cei care au cunoscut pe om vor evoca pios și sufletul lui plin de o rară bunătate. Cerul senin îi pătrundea prin ochi până în suflet. Blestemata noastră breaslă nu se bucură des de acest har divin.

Artistul a înscris o pagină amplă în istoria literaturii noastre. Nuvelele lui, *Sultănica. Trubadurul, Paraziții*, apărute acum treizeci ori patruzeci de ani, au făcut pe timpuri vâlvă. Figuri bizare ori pasionate apăreau la granița romantismului și scriitorul le prezenta într'o limbă încărcată uneori barbar. Eliberându-se din această pâclă a începutului, mai pe urmă a dat *Intre vis și viață* și unele *Povești* care l-au clasat definitiv ca un stilist delicat. Fragmente din *Hagi Tudose*, schițele *Bunicul, Bunica* și povestea *Departe-departe* sunt bucăți de antologie, flori fără de moarte.

Discursurile lui, pline de mișcare și pasiune, au încântat și au cutremurat o generație. Cetite azi, aceste discursuri ne mișcă mai puțin. Pedeoparte cuprinsul lor nu mai răspunde preocupărilor noastre prezente; dar mai ales le lipsește acel element dinamic care era însuși oratorul, cu înfățișarea lui leonină, cu capu-i viforos și mișcările fulgerate, cu acea voce mlădioasă și vibrantă care mergea dela cântec până la tunet.

După o lungă pauză — consacrată politicei, în care a înregistrat succese — artistul apare iarăși ca un meteor, stârnind zarvă și cunoscând o nouă celebritate. La începutul primului deceniu al acestui veac ne dă impresionanta lui trilogie: *Apus de soare, Viforul* și *Luceafărul*. S'a produs în opinia publică o senzație și o mișcare pe care n'o provoacă decât operele tari. Cu toate obiecțiile care se pot face din punct de vedere al artei scenice acestor calde tablouri din trecutul Moldovei, eu mă simțesc totdeauna înfiorat când le văd ori le recitesc, pentrucă dela un capăt la altul sunt străbătute nu numai de acea lumină de artă care-i era proprie lui Delavrancea, ci mai ales fiindcă pulsează de o dragoste nemărginită pentru trecutul nostru și pentru acest tragic pământ.

Mulți desigur își vor aminti cu mine actul I din „Luceafărul".

Petru Rareș Voievod, după ani de pribegie și suferință, calcă însfârșit iarăși hotarul; se oprește, se închină, îngenunche și sărută pământul în care-i dorm strămoșii. Atunci rostește el cuvinte de un lirism arzător. Totdeauna le-am ascultat cu bătaie de inimă.

Cunosc zâmbetul unora dintre contimporanii mei față de acest sentimentalism. Moda îi face să ia anume atitudini față de ceeace ar părea o îmbătare pentru vorbe deșerte. Acești oameni, care afectează o superioritate intelectuală și se alătură criteriului unei infirmități la modă, se simțesc desfăcuți de povara trecutului s'a morților. In realitate n'au ochi pentru tot ce ne înconjoară și ureche pentru ce vine din veacuri. Fiecare neam urmând o evoluție proprie s'un stigmat propriu, se desvoltă potrivit cu un destin propriu și cuprinde în el viața latentă a generațiilor căzute. De aceea unii zâmbim și plângem, intrând în armonia fatală a rasei ș'a pământului. Alții se cred superiori pentrucă n'au rădăcinile noastre vii.

Mi-i drag să mi-l reamintesc pe Delavrancea conferențiar; pentrucă și de la el am învățat a privi cu atenție și cu pietate în spre depozitul sacru al literaturii populare. Eram încă copil, în ultimele clase ale liceului Național din Iași, când am auzit pe Delavrancea rostindu-și conferința lui despre *Poezia populară*. Este în această conferință un pasagiu în care Delavrancea analizează frumusețile artistice din balada lui *Corbea*. Asa de delicat le desprindea și le făcea să strălucească, par că înșira și deșira juvaeruri, cu grijă, cu pricepere, cu iubire de cunoscător, cu un sentiment de evlavie pentru trecut și pentru neamul nemuritor, ale cărui părticele tranzitorii suntem.

◆

Admirația și dragostea mea pentru Delavrancea sunt vechi. Eram în clasa a treia gimnazială în Fălticeni — sunt mulți ani de-atunci, nici nu-i vreau să-i mai număr — când, într'un mare proces la Curtea cu juri, s'a anunțat că vine el. O doamnă din elita orașului pusese arsenic în cafeaua soțului său. Soțul nu murise. Victimă a acelui zeu minor și legat la ochi, de pe urma căruia suferim toți, doamna se socotea pierdută și ar fi dorit mai bine să piară. Dar familia voia s'o rezerve societății și-i alesese un apărător pe cel mai celebru avocat al timpului, în penal. Imi aduc aminte ce rumoare stârnise vestea și cum se pregătea târgul să vadă și să asculte pe un vorbitor așa de maiestrit și de patetic. Atunci l-am admirat întâia oară. A venit, a văzut ș'a biruit. Pe urmă, tot în Fălticeni, l-am mai văzut, venind la prieteni ai săi în vacanțele verii, în tovărășia lui Vlahuță.

Ne despărțeau douăzeci și doi de ani. Am ajuns însă, cu timpul, să mă apropii de el. Avea pentru mine un sentiment de frate mai mare, dispus să ocrotească și să sprijine în mine ceeace era comun în noi — dragostea de trecut, de popor și de poezia populară. Glasul lui Delavrancea s'a ridicat întâi pentru mine când am fost propus — încă înainte de război — membru corespondent al Academiei.

In vremea războiului, m'am apropiat și mai mult de el. Ne-am întâlnit în Iașii refugiului și-l vedeam zilnic la redacția gazetei *România*. Pentru noi toți cei care erau adunați în redacția *României*, Delavrancea era „nenea Barbu". Il întâmpinam cu bucurie către ceasul amiezii, când venea să ne ceară ultimele vești de pe câmpul de război.

Chiar din primele zile ale acestei tovărășii, în care el aducea un suflet încă tânăr, ne făgădui colaborarea; și se și ținu de cuvânt. Ultimele lui vorbe scrise au apărut în coloanele *României*. — „Nu vă cer altă plată, băieți, ne-a zis el zâmbind, decât o păreche de bocanci pentru pribegia mea". — Sfârșitul călătoriei însă nu era îndepărtat: și bocanții aceia au fost cei din urmă.

Era împovărat de griji și de veștile rele acelor zile dramatice. Găsea o mângâiere în dragostea și prietenia celor mai tineri decât el, care, în chip absurd, nu vedem înainte decât o primăvară de biruință. Eram îmbrăcat în uniformă de ofițer și eram conducătorul gazetei. Delavrancea mă primea totdeauna cu o poreclă afabilă: „căpitane Mihai". O rostea cu un accent de bunătate care a rămas viu în mine și acum, după unsprezece ani dela plecarea lui dintre noi.

Aici, în Iașii pribegiei și a unirii, Delavrancea și-a înclinat capul lui în aureolă albă. Ca după o năprasnică trudă a întristării, a îngenunchiat și și-a dat obștescul sfârșit. A fost pentru noi toți o grea lovitură. Căci îl văzusem c'o zi ori două înainte; ș'acuma dintr'odată plutea spre ostrovul morții. L-am petrecut la *Eternitatea* și l-am încredințat țărânei, care-i mama noastră a tuturor. In fiecare an, când cântă cucul într'o primăvară nouă, unii dintre prietenii rămași în Iași ne ducem să vedem locul înverzit cu merișor și înflorit albastru. Acolo am îngropat ceeace a fost mai ales o inimă.

◆

Fără îndoială un popor dă dovadă de conștiință atunci când își cinstește așa cum se cuvine morții lui mari.

Calea destinului nostru și ținta către care mergem nu se afirmă prin turmele cenușii pe care moartea le spulberă fără urmă. Oamenii excepționali, adică puterile rasei, sunt justificarea vieții mulțimilor: căci acești oameni rari își dau contribuția lor nobilă, uneori vădită, alteori tainică, la ascensiunea speciei. Dacă Dumnezeu i-a însemnat s'a pus în ei anume daruri, cu atât mai vârtos trebuie să-i deosebim noi, păstrându-le amintirea și sfințind-o.

Opera lui Eminescu, de pildă, intră în eternitate ca o creație armonioasă și divină: iar neamul românesc dobândește prin el o valoare potențială. Subt același unghiu trebuie primită contribuția fiecăruia dintre reprezentanții noștri în fața eternității. De aceea merită laudă și mulțumire străduința acelor oameni de bine care vor să așeze la marginile apusene ale românismului un simbol cultural, înfățișând chipul frumos al bunului nostru maestru Delavrancea.

PERSONALUL DE IAŞI

de N. KIRIŢESCU

Domnul Matache Georgescu avea un proces la Iaşi, unde trebuia să fie în ziua de Miercuri 12 Iunie.

Prin urmare Marţi trebuia să plece din Bucureşti, pentru ca să ajungă seara în Iaşi, să doarmă o noapte liniştit, să vorbească cu avocatul şi să fie la timp pentru strigarea procesului, ca să nu se mai amâne, aşa cum păţise rândul trecut, când pentru cinci minute întârziere, a trebuit să amâne procesul peste trei luni.

In afară de amânarea procesului, d-nul Matache Georgescu mai avea şi o altă amintire neplăcută despre ultima dumisale călătorie la Iaşi, şi anume: voiajul în tren.

Ajunsese în Gara de Nord exact cu cinci minute înainte de plecarea trenului şi nu găsise nici un loc. Intreaga garnitură era plină de călători. Compartimentele erau complecte, culoarele gemeau de lume. Cu chiu, cu vai, escaladând geamantane şi sfâşiindu-şi hainele de inelele şi cârligele de alamă de pe la uşi şi ferestre, isbutise să cucerească un loc pe coridor, lângă uşa unui compartiment, care se deschidea şi se închidea la fiecare cinci minute, pentru a face loc unui pasager să iasă, sau să-şi reocupe locul.

Conu Matache toată noaptea nu făcuse altceva decât, ca din locul incomod ce avea, să contemple cu invidie beatitudinea pasagerilor, ce dormeau cu gurile căscate pe pernele moi ale compartimentului, cu capetele bălăngănind în ritmul mersului.

Până la Iaşi mersese aşa.

De astădată Conu Matache îşi propusese să fie mai precaut şi-şi pregăti un plan complect de drum.

Personalul de Iaşi pleca din Gara de Nord la 7 şi 35 dimineaţa. Marţi la ora 3 dimineaţa dumnealui era în picioare. Coana Sofiţa îi preparase ceaiul, pe care Conu Matache îl sorbi în fugă.

Apoi îşi luă în mâna dreaptă un geamantan, în stânga un pachet cu de-ale mâncărei şi o umbrelă, aruncă pe umeri un pled şi un pardesiu şi porni pe jos spre gară, după ce ascultă toate recomandaţiile de voiaj pe cari i le făcea Coana Sofiţa.

— Să nu mănânci nimic prin gări.

— Să nu te razimi de uşa vagonului.

— Să nu stai cu spatele în direcţia mersului.

— Să nu-ţi lunece piciorul pe scări, între şine.

— Să nu adormi cu capul la fereastră.

— Să ţii mâna tot timpul pe buzunarul dela piept.

— Să nu treci pe lângă maşină, că poate face explozie.

După ce-şi mai numără odată banii şi-şi verifică biletul de tren cumpărat din ajun, Conu Matache îşi făcut cruce şi porni la drum.

Din strada Transilvaniei, unde şedea, eşi pe Popa Tatu, apoi pe Calea Griviţei, dar când ajunse în dreptul Gărei de Nord, în loc s'o ia la stânga, continuă druml pe Calea Griviţei în sus. Işi aruncă doar ochii spre ceasul gării.

Era ora patru.

Işi văzu liniştit de drum: după ce trecu de bariera Griviţei, sări peste ulucile care despart oraşul de terasamentul liniei ferate şi o luă pe potecă, de-alungul liniei. Din când în când se mai oprea, mai schimba geamantanul, pachetul şi umbrela dintr'o mână într'alta şi apoi pornea iar la drum. După o jumătate de oră de mers ajunse în gara B. M.

Se opri între linii, îşi puse bagajele jos şi privi spre liniile din garaj. Câteva garnituri de tren, fără maşini, erau trase pe linii. In gară nici o mişcare. Numai un om de serviciu se vedea trecând prin vagoanele clasă ale unui tren. Conu Matache îşi luă bagajele şi porni în direcţia aceea.

Asta trebue să fie personalul de Iaşi, îşi zise în gând Conu Matache şi se furişă pe lângă un vagon lung, jumătate clasa I-a şi jumătate clasa II-a. Pândi până ce omul de serviciu se depărtă în alte vagoane şi se agăţă pe scară, vrând să intre în vagon. Uşa era însă închisă. Conu Matache recurse la o şiretenie. Lăsă geamantanul jos şi numai cu pachetul şi umbrela în mână escaladă peste tampoane, pe platforma de legătură între vagoane. Uşa din capul vagonului era deschisă. Trecu repede pe coridor, şi se opri în faţa unui compartiment de clasa II-a curat şi frumos. Cu o chee, pe care i-o procurase o rudă a sa dela căile ferate, descuie compartimentul, lăsă pachetul, umbrela şi pardesiul pe canapea şi apoi se reîntoarse la geamantan, pe care îl aduse prin aceiaşi manevră în compartiment. După aceea trase uşa la loc şi privi în jurul său, cu privirea satisfăcută a proprietarului, ce-şi inspectează domeniul. Pentrucă din acel moment Conu Matache puse sistematic stăpânire pe ceeace considera acum ca o posesiune a dumisale.

Işi alese locul cel mai bun, lângă fereastră cu faţa spre Ploeşti. Pe celelalte locuri goale îşi aşeză geamantanul, pachetul, umbrela şi pardesiul. Mai rămăsese un loc gol.

Conu Matache îşi scoase pălăria şi-l ocupă şi pe acela.

Acum era asigurat! Strategia dumnealui era următoarea:

Toţi pasagerii să creadă că locurile sunt ocupate şi dumnealui îşi asigura o călătorie surâzătoare, fără guler şi cravată şi cu picioarele întinse pe canapeaua de vis-a-vis, trăgând câteva aghioase ţapene până la destinaţie. Pentru mai multă siguranţă trase şi perdelele portocalii şi apoi se rezemă cu capul pe spatele canapelei si aţipi.

Cam pe la ora 6 oarecari semnale şi fluere de locomotivă îl treziră. O uşoară sguduire îl făcu să priceapă, că locomotiva se ataşase la garnitură. In adevăr, după încă zece minute de încercări şi tamponări, trenul, nou format îşi luă vânt spre Gara de Nord, unde intră lin şi tăcut.

După ce se opri la peron, Conu Matache trase cu urechea. Câţiva paşi grăbiţi se auzi pe coridor. Erau hamali, care se urcaseră din mers, pentru a reţine locuri. Ivărul compartimentului se opinti de câteva ori fără rezultat. Paşii trecură mai departe.

O forfoteală şi sgomot de glasuri invadă coridorul. Lumea intra, se îmbulzea şi se repezea în compartimentele goale, ce se complectară în câteva minute. Conu Matache, se crezu scăpat.

Deodată o ciocănitură în geam îl făcu să tresară. Nu răspunse nimic. Ciocănitura se înteţi. Apoi uşa se deschise brusc şi un domn, care ţine în mână o cheie la fel cu aceea pe care o avea Conu Matache îşi făcu apariţia în cadrul uşii.

— Mă rog, e un loc liber aici?

Conu Matache răspunse cu un gest inperceptibil care ar fi vrut să zică:

— Nu vezi? Toate locurile sânt ocupate.

— Bagajele astea sânt ale d-voastră? adoagă străinul.

Conu Matache răspunse tot printr'o tăcere semnificativă. Dacă răspundea afirmativ, bineînţeles că străinul l'ar fi rugat să-i libereze un loc. Dacă ar fi răspuns negativ, şi-ar fi luat o răspundere, care nu i-ar fi convenit. Aşa, prefera să păstreze o neutralitate enigmatică.

Domnul străin puse cu hotărîre mâna pe pachet.

La vederea acestei iniţiative, Conu Matache consimţi să-l ia, îngrijorat de soarta lui şi îl urcă sus pe plasă. Domnul străin eşi afară şi se întoarse cu două geamantane mari. Unul îl puse pe plasă, iar celălalt, alături, pe locul unde fusese pachetul. Conu Matache înţelese intenţia călătorului. Voia să întrebuinţeze aceeaşi stratagemă ca şi dânsul, adică să ocupe locuri cu bagaje.

O tacită complicitate se stabili între amândoi. Işi zâmbiră, se salutară şi făcură cunoştinţă.

— Ar fi bine să nu mai vie nimeni aici, spune domnul Popescu, aşa cum se recomandase lui Conu Matache.

După două minute o cucoană grasă, încărcată cu cutii, pachete, genţi şi săculeţe îşi făcu intrarea şi se aşeză peste umbrela lui Conu Matache, gata s'o rupă.

Conu Matache se repezi să-şi ridice umbrela:

— E a d-voastră, întrebă doamna?

— Da!

— Prin urmare locul e liber. Şi se îndesă mai bine în canapea. Işi îngrămădi bagajele lângă ea. O valiză intră în coasta domnului Matache şi pulpana unei blăni groase îi încălzi ceafa. In cinci minute compartimentul se umplu cu călători şi bagaje. Doamna cea grasă văzu o cunoştinţă pe culoar şi o pofti să vie înăuntru.

— Facem loc şi pentru mata.

Conu Matache trebui să ridice un picior în sus, pentru ca să facă loc musafirei.

Inghesuit, turtit de bagaje şi cu picioarele înţepenite îşi lungi gâtul pe fereastră, ca să se uite la ceas. Mai erau două minute, până la plecarea trenului.

Când să-şi retragă capul în compartiment văzu ceva, care-i holbă ochii.

Pe un vagon, din trenul aflat pe linia din faţă, era o placată, pe care sta scris: *Bucureşti-Iaşi.*

Conu Matache crezu că visează. Intrebă un amploiat, care trecea pe peron:

— Domnule, personalul de Iaşi, care e?

— Acela, arată amploiatul spre trenul din faţă.

— Dar ăsta unde merge?

— La Constanţa!

— Bine, dar eu....

— Dumneavoastră unde mergeţi? îl întrebă doamna cea grasă.

— La Iaşi, rosti el cu glasul stins.

— Aţi greşit trenul. Trebue să-l schimbaţi, vorbi domnul Popescu.

Conu Matache aruncă disperat ochii vis-a-vis, văzu trenul congestionat de lume şi o ameţeală îl cuprinse...

MOMENTE DIN AVIAŢIA NOASTRĂ

de UN ZBURĂTOR CONTINENTAL

TRISTE ŞI VESELE

A FI SAU A NU FI SUPERSTIŢIOS...

In 1921 apăruse la Tecuci un tânăr sublocotenent, Mitache, abia ieșit din școală. Nu era deloc băiat rău, ci dimpotrivă. Și reușise să-și facă prieteni cari țineau sincer la el, pentru firea lui hotărîtă și așezată.

Mitache a murit în 1921, în condițiuni de cari se leagă amintirea unui fapt mai mult decât ciudat.

A plecat într'o zi cu avionul, cu un Spad, din Tecuci, la Galați, unde-și avea familia, pe mama sa și o soră.

Ai lui trebue să se fi bucurat cum se bucură totdeauna orice mamă și orice soră. A dormit acasă, urmând ca a doua zi să se suie pe Spad și să vină înapoi la Tecuci.

Dar dimineața când ai casei s'au sculat și când Mitache încă nu era gata îmbrăcat, mama și sora lui, intrând în salon, au rămas îmărmurite. De lampa suspendată în mijlocul tavanului, atârna, agățat acolo nu se știe de cine, o fâșie de crepe negru...

Plângând, amândouă l-au rugat pe „băiat” să nu plece, l-au implorat, cu lacrimile șiroae pe obraz... Erau sigure că băiatul are să moară dacă pleacă!

Cu aviatorii ca și cu marinarii se petrece un lucru necunoscut oamenilor cu alte îndeletniciri. Sunt convins că aviatorii și marinarii, — pe cari-i cunosc deopotrivă, — sunt oameni cari cred mai mult în „semne”. Dar tot ei sunt acei cari se simt obligați să râdă de ele și să nu le ia în seamă.

Ce-a fost în sufletul sublocotenentului Mitache, — care a venit și el și a privit, îngândurat, fâșia de crepe negru agățată de lampa din salon, nu știu.

Se știe numai că a certat pe mama-sa și pe sora-sa, numindu-le femei fricoase cari cred în fleacuri, și a spus, la urmă:

— Nu vă mai văicăriți așa... Să văd ce fac, dacă plec sau nu... să vedem, cum o fi vremea!

Vremea era bună. Era senin și cald. Câțiva nouri alburii șterși se vedeau departe, spre stânga liniei Galați-Tecuci, spre munți. Era „vremea lui”. Și plânsul nimănui, rugămințile nimănui nu l-ar fi putut împiedeca să plece. Fiindcă venise nu numai vremea, dar și „ceasul” lui.

Ofițerul a plecat de acasă, desigur, cu un surâs.

Să se sperie cineva de atâta lucru, de Galați-Tecuci, drum care se dă spre executare începătorilor, ca raid de brevet, o bucățică de linie pe care o faci cu ochii închiși cu Siretul alături, care i-ar arăta și unui copil cum să țină! Trebue să fie cineva femeie și să nu fi zburat niciodată ca să se neliniștească de atâta lucru... Și a decolat, — cine știe?— aproape sfidător, — mânind pe cineva care poate ședea, nevăzut, lângă el, și care nu trebue sfidat niciodată.

De când văzuse el crepul agățat de lampă și apoi privise spre cer să-și dea seama dacă pleacă sau nu, și până când a decolat, nourii din stânga, escortați de filamente de ceață, se apropiaseră.

Spadul trecea prin cuprinsul lor și eșea la luminiș, apoi iar intra în fumuriul lor gălbui, urmându-și linia spre Tecuci.

Dar este, desigur, o mână care ne duce pe altă linie decât aceea pe care vrem s'o ținem!

Pe undeva, pe aproape de Ivești, pe unde nici nu sunt măcar dealuri, avionul lui Mitache, mânat de „Nevăzutul” pe care-l ofensase, a intrat într'un filament masiv de ceață și, în această regiune unde sunt abia niște rare începuturi de deal, s'a izbit cu planul stâng de un deal, sfărâmându-se.

Rămasă într'o singură aripă, mașina s'a prăbușit. Un longeron i-a intrat ofițerului prin torace și i-a ieșit prin spate, făcându-l să piară de oribila moarte a celor trași în țeapă...

Când, la câteva ceasuri în urmă, a fost găsit și ridicat dintre sfărâmăturile avionului, figura lui purta parcă urmele unei supreme exclamații, scoase în fața înțelegerii definitive a inevitabilului.

Iar pe înserat, când un ofițer dela grup venea cu capul în pământ și bătea la ușa unei case din Galați, să „pregătească” pe cei dinăuntru, două femei livide se arătau în prag, făcând un semn:

— Știm! A murit...

Și reîncepeau să plângă un plâns care începuse de dimineață...

◆

Cine legase de lampă fâșia de crepe? Ce mână ținuse să avertizeze că moartea a intrat acolo și arborase, cu anticipație, doliul pentru cineva care nu murise dar care se ducea, întins, la moarte?

O cercetare amănunțită, dacă s'ar fi făcut, ar fi stabilit că a fost o întâmplare, un simplu fapt mărunt din cadrul vieții domestice, o cârpă cu care s'a șters praful de pe o etajeră și care, din distracție a fost prinsă cu un cap de ornamentul de jos al lămpii...

Acesta ar fi fost, poate, rezultatul unei cercetări, făcute în casă, privind și raționând.

Da! Slabele și păcătoasele noastre simțuri omenești atestând o infirmitate de nevindecat, au pretenția că explică, — totdeauna cu o inconștiență suficientă — ritmul misterios și jocul turburător al puterilor cari nu se pot vedea și cari pururea vor rămâne de necuprins pentru biata noastră minte....

◆

RANDURI PENTRU CEL MAI NENOROCIT „ZBURĂTOR”, PENTRU BĂTRANUL „NEA GHIŢĂ”...

Este în aviație un „personaj” pe care nu-l cunosc decât numai cei cari au trecut prin școala de pilotaj.

Batjocorit cum nu se poate mai rău, scuipat adeseori, și lovit cu piciorul în burtă neomenește, nu o singură dată, nefericitul doarme și iarna și vara în magazie, prăpădindu-se și întremându-se, și după împrejurări...

Familiar, băeții îl numesc „Nea Ghiță“.

Plin de o liniște imperturbabilă, și de o adâncă resemnare niciodată desmințită, el suportă amare neatențiuni, crude umilințe și bătăi, — până și dela servanți, nu numai dela „domnii elevi“.

Și, — ceeace e în adevăr de neînțeles— nu numai că nu și-a luat lumea'n cap, dar nici nu s'a gândit să iasă și el „la raport“ măcar o singură dată.

De când e în aviație, n'a fost auzit cerând nimănui nici o țigară și nici la cârciumă n'a fost văzut.

Cu toate acestea, nimeni nu se 'nduioșează de neumanul tratament ce i se aplică atunci când, pornind la zbor, e luat „de urechi“ și trântit în fundul avionului...

Nenorocitul e cel mai vechiu în aviație, mai vechiu decât Blériot, decât Santos Dumont și decât cel mai bătrân dintre cei cari au imaginat ori au întrevăzut aerodoromul și aeroplanul.

E uimitor, desigur, dar e absolut adevărat! Departe de a avea un rol pasiv sau de a face modestul oficiu al servanților ori al oamenilor cari trag la elice, la decolare, sau țin de planuri când avionul aterisează, el e zburător!...

A zburat pe toate tipurile de avion, și alături de instructor, a scos mii de piloți, pe cari i-a apreciat totdeauna foarte cinstit, dar cari l-au uitat toți și cari nu-l onorează nici măcar din când în când cu o aducere aminte amicală și înduioșată, precum s'ar cuveni unui camarad oropsit și rămas în urmă...

Tragedia soartei lui e sporită de împrejurarea că îi e dat să nu se libereze vai! niciodată...

Nimeni nu știe dacă e însurat...

Se știe numai că are o droaie de copii, cari îndură acelaș crud tratament, trăind prin diferite aerodroame, strâns legați și ei de aviație, cași mult-batjocoritul lor părinte.

In acest veac de civilizație pretinsă înaintată, în care drepturile individuale sunt consfințite prin lege și când regulamentele interzic să tragi o palmă până și celei mai blegi „țoape“, el e maltratat totdeauna de toți.

Și nenorocirea lui culminează în faptul că, deși are cele mai multe ore de zbor, deși „a dat drumul“ atâtor piloți cari trec acum pe lângă el, cu nasul pe sus, făcându-se că nu-l bagă de seamă, săracu nu e pus nici măcar în porție..

Despre el se poate spune, mai pe drept decât despre oricine, că se hrănește cu aer, — dacă un asemenea lucru e cu putință!

Ah! cine poate zice că a zburat fără el, mai ales în ceasul hotărîtor, în ziua de mult visată și îndelung așteptată, când și-a luat brevetul, când i s'au dat aripi!

Omul fără inimă, omul de lângă el, și-a simțit de atâtea ori sângele zvâcnind și năvălindu-i spre tâmple, gata parcă să i le spargă. Și, în momente ce nu se uită toată viața, când, ca halucinat, jucând o carte mare și decisivă, viitorul pilot și-a adus aminte de „ciorapul“ dat de cineva, ori de altă amuletă cu bănuite puteri misterioase, el,— celalt, — a stat cuminte la locul lui model de sânge rece și de calm...

Fără groază și nici măcar cu emoție, a urmărit din colțul lui, toate peripețiile zborului.. Fără „ciorap“, fără „a-

POVESTEA REGILOR

de ION MUNTEANU

Sultanul Bajazet II bău cam mult în noaptea aceia de vară. Vinul era ademenitor, noaptea caldă, iar coranul închis într'un scrin de argint.

Beţia te face încrezător peste puteri. Iar dacă eşti rege te înalţă deasupra zeilor.

Sultanul se simţea mai presus de tot ceeace era omenesc şi posibil. Ingâmfat le zise celor din jur:

— In astă noapte, tot focul strămoşilor mei sultani mi s'a aprins în vine. Buzele mele sunt în stare să sature o sută de guri ispititoare de femei, iar braţele mele să frângă o sută de corpuri fragede de copile. Voi toţi ce m'ascultaţi, luaţi aminte. In astă noapte voi iubi o sută de femei şi în douăsuteşaptezeci de zile voi fi tatăl la o sută de copii.

Sultanul sughiţă odată şi apoi privi furios în jur. I se păru că cineva râde cu hohote. Dar nu văzu decât capete plecate şi spate respectuoase.

— Mă voi ţine de cuvânt tâmpiţilor — răcni sultanul şi plecă în harem.

♣

La douăsuteşaşezeci de zile, sultanul se văzu tatăl a o sută de fete, păpuşi albe cu ochi albaştri, stele furate din împărăţia cerului. Sultanul rămase câteva zile pe gânduri şi cu el întreaga sa împărăţie. După cine vor fi căsătorite cele o sută de princese?

Şi apoi sultanul hotărî. Să plece o armată de o sută de mii de oameni, ostaşi neînfricaţi şi încercaţi în războaie şi să-i aducă o sută de fii de regi, gineri demni pentru cel mai puternic domnitor din lume şi pentru cele mai frumoase princese de pe pământ şi din cer.

Timp de zece ani armata sultanului vână de-alungul şi de-alatul pământului nouăzeci şi nouă de fii de regi. Mai lipsea unul al sutelea.

Au mai căutat apoi zece ani şi n'au reuşit să-l găsească pe cel din urmă. Intreg pământul n'avea decât nouăzeci şi nouă fii de regi.

A mai trecut un an şi nici o regină n'a născut fiu de rege. Iar princesele din Ţarigrad începuse să se gândească că vor împleti chică albă până să le sosească prinţii în număr complect.

Şi a mai trecut un an. Dar prinţul cel din urmă nu se găsea. Atunci furios sultanul dete poruncă. Să i se scoată din fundul pământului sau să i se aducă din înaltul cerului, ori din soare, ori din lună, un fiu de rege. Şi le mai dete soroc ostaşilor o sută de zile. După care le promise că le va tăia la toţi capetele.

Când se apropie ziua sorocului, căpitanul armatei vânătoare de pui de regi, avu o idee genială. Chemă armata în front şi apoi din şirul lor îl alese pe cel mai frumos. Il îmbrăcă în haine strălucite şi-i zise: „Tu eşti prinţul verde. Vei fi ginerele sultanului". Iar oştirii sale îi legă de suflet secretul.

Şi au plecat cu o sută de fii de regi, la palatul celor o sută de prinţese.

♣

In toiul ospăţului, când bucuria era fără frâu şi fericirea sultanului fără margini, oaspeţii auziră câteva ciocănituri în fereastra palatului. Sultanul care deveni atent, porunci să se deschidă fereastra spre a afla rostul ciocăniturilor. Când fereastra fu deschisă, un corb negru, cu ochii şi penele în flacări sbură şi s'aşeză pe cupa de vin a sultanului şi vorbi cu glas omenesc.

— Eşti mândru Inălţate că ai o sută de gineri fii de regi. Bucuria îţi este însă zadarnică, căci unul dintre ei nu e os din os domnesc, ci sânge de neam de jos. El îţi va spurca sângele.

Inebunit de mânie sultanul isbi cu pumnalul spre corb. Dar n'atinse decât aerul, căci pasărea neagră dispăru ca prin minune.

— Care dintre voi m'a înşelat,— răcni sultanului. In vinele căruia dintre voi curge sânge de rând, să-l scot cu pumnalul până la ultima picătură?

Ginerii se priviră cu groază, şi cu toţii întăriră că sunt fii de regi.

Atunci sultanul se gândi la o viclenie. Le porunci fiicelor sale să-şi spioneze bărbaţii în noaptea nunţii şi pe cel care nu se va purta ca un rege să-l trădeze.

Noaptea se scurse, iar dimineaţa princesele povestiră aceiaşi întâmplare. Toţi cei o sută de bărbaţi s'au purtat la fel.

Infuriat sultanul se gândi la o altă viclenie.

Intr'o cameră goală aşeză pe o masă o sută de galbeni. Şi trimise rând pe rând pe fiecare dintre gineri spunându-le: ia-ţi partea care ţi se cuvine".

Primul prinţ intră şi luă toţi cei o sută de galbeni. Veni apoi al doilea şi luă iarăşi toţi o sută de galbeni cari i s'au pus. Şi tot astfel au procedat, până ce îi veni rândul prinţului verde.

Când văzu cei o sută de galbeni, falsul prinţ se gândi astfel:

„Mi s'a spus să-mi iau partea care mi se cuvine. Din o sută de galbeni numai unul mi se poate cuveni". Şi luă un galben, ieşind mulţumit de sine că a rezolvat problema.

Abia ieşi însă şi soldaţii sultanului s'au repezit asupra lui înfăşcându-l. Şi apoi după câteva minute era cadavru...

Minunaţi, sfetnicii l'au întrebat pe sultan cum l-a putut descoperi pe falsul prinţ. Mândru, sultanul îi lămuri:

— Un rege, ştie că totul e al său şi toate i se cuvin. Pentru el nu mai există alţii în afară de sine. Cei nouăzeci şi nouă fii de regi s'au născut cu acest principiu. Fiul poporului a găsit însă că dintr'o sută de galbeni, lui nu i se cuvine decât o parte egală. Şi astfel şi-a trădat originea de jos.

---

muletă" şi fără să-şi facă cruce cu vârful limbii!

Aşa ai fost totdeauna, de când te ştim, o, tu, zburător bătrân şi încercat, *sac* încărcat cu pietre sau cu nisip, *sac* căruia noi şi toţi ai noştri îţi zicem, mângâindu-te cu vârful cismei, „Nea Ghiţă" şi care nu lipseşti de pe avion când „domnu' elev" se 'ntreabă: „sunt sau nu sunt?"...

In cinstea ta, o, prea nefericit sac, scris-am cu durere aceste rânduri, eu care iscălesc această carte, spre a aduce aminte de tine unei lumi care te ignorează.

Şi, am o singură părere de rău, pe care nimeni şi nimic nu mi-o poate înlătura, dar care e şi o consolaţie: Tu, nea Ghiţă, nu vei simţi, vai, nici amicalele mele cuvinte, venite din inimă, precum nu simţi nici nedreapta osândă pe care soarta ţi-a hărăzit-o...

Pentru tine nu se poate face nimic, chiar dacă te-ai înscrie într'un partid politic!

UN ZBURATOR CONTINENTAL

TRISTA COMEMORARE A LUI EMINESCU

de CONST. CEHAN-RACOVIȚĂ

La Verești părăsesc rapidul și mă sui în trenul așa cum l-am lăsat în copilărie. Mă despart 30 de ani și ceva de când am plecat în lume. Copilul de odinioară s'a întâlnit cu omul cu părul încărunțit. Acesta din urmă e emoționat; în o lacrimă e toată amintirea anilor ce nu se mai întorc. Și în apusul de vară zăresc orașul alb. Ca o mână dragă ce mă chiamă văd turnul bisericii istorice din Poponți, în apropierea căruia m'a legănat mama.

Pribeag sau poate desrădăcinat, străbat, pe jos, ulițele. Case tihnite, bătrânești, cu grădinițe cu flori în față și cu livezi. O viață de demult ironizată parcă de spiritul vremii de acum. Botoșanii au rămas ca niște moldoveni de odinioară. Am zărit merii cu fructele de aur din poveștile spuse de bunica; am zărit ochii albastrii de dudue purtată în caretă: am înțeles farmecul ferestrelor visătoare și al cerdacului sfătos alintat de liliecii înfloriți și nucii din trei bătrâni. Mă mângâia gândul că dacă Botoșanii au rămas așa cum sunt uitați pe nedrept, au rămas cu tradiția culturală ce nu o poate lua nimeni. Ce mă adusese de departe aici? Ceeace nu-mi putea da alte orașe cu palate, cu bogății imense în ele: locul natal al lui Eminescu. Comemorarea a patrtuzeci de ani dela moartea lui. Și mi se înălțau gândurile. In ajunul sărbătoarei Sf. Petru, era hărăzită pietatea tuturora pentru Luceafărul poeziei românești și geniul universal născut din națiunea noastră. In dimineața aceasta minunată mi-am împărtășit sufletul din nemurirea lui. Ingenunchiam la un altar tot așa de covârșitor ca și divinitatea. Chipul de bronz din fața școalei Marchian, aștepta întâlnirea botoșinenilor după cum era fixată în programul comemorării, ca de aici cu toții să plecăm la Ipotești. Nimeni. Nu știam ce să cred. Să gândesc de rău de botoșineni? Și totuș în orașul florilor nici una presurată la statue. Nici una! Si mă durea impietatea aceasta. Pe fruntea nemuritoare și rece a bronzului am înțeles adevărul: fără noroc în viață și uitat după moarte. Negrii ar fi fost mai înțelegători față de mormântul unui șef de trib al lor. In sfârșit s'au adunat câțiva admiratori. Tăceau buzele noastre și privirile căutau să se ferească. Am plecat, la parastas, la Ipotești, — depărtare de vreo 8 kilometri de oraș. Poate acolo... In zadar... Nici un pelerinaj. Șoseaua pustie, doar câteva automobile se îndreptau înspre locul scump. Imi tremurau si inima, și sufletul, și gândurile Din șosea un drum de țară primitiv. Ne dojeniau parcă ogoarele că nu suntem în stare să pietruim calea aceasta scurtă. Și pe creasta dealului puține gospodării răzlețe. Expresivitatea celui mai sărac sat românesc. Satul cel mai uitat si lăsat în părăsire. Aici a copilărit Eminescu. Numai pădurea a rămas aceiaș și soarele și frumusețea naturii. Incolo o biserică mică, ctitoria mamei lui Eminescu, cu pereții crăpați, gata să se nărue si ea. O clopotniță aparte de lemn, strâmbă și șubredă. Pe aici, prin iarba din jurul bisericuții s'a jucat copilul genial. Pe aici a prins fluturii și l-a chemat pădurea. Dar unde e casa părintească a poetului? Câte secole au trecut de nu se mai vede nicio urmă din ce-a fost. Nici un perete, nici un stâlp de la cerdac, nimic. Să fie numai patruzeci de ani dela moartea lui Eminescu? Și la câțiva pași de biserică, moluz. Pe locul acesta cu câțiva ani în urmă încă dăinuia casa în care a trăit căminarul Eminovici și coana Raluca și frații și sora lui Eminescu. Barbaria grecoteiului Papadopol a dărâmat-o, și impietatea unei națiuni care a putut tolera așa ceva. Și doar avem o comisiune pentru păstrarea monumentelor istorice... Tăiați și teii din jurul casei; au mai rămas doar câțiva pomi. Numai pădurea nu au răpus-o încă. E prea mare; se întinde până la Hârlăul, scaunului domnesc de odinioară. Și un sobor de preoți au oficiat parastasul. Arama cloputului trist plângea în lumina de vară. Dar unde sunt botoșinenii, atâția intelectuali pe cari-i are acest oraș? Unde e tradiția culturală? S'au rătăcit câțiva. Armata n'a lipsit. Puțini țărani și țărance holbau ochii nedumeriți: ce-o mai fi și asta? Și s'a pus piatra fundamentală a bisericii nouă ce se va ridica lângă cea veche. Când va fi și minunea aceasta? Apoi un muzeu Eminescu. Vorbe late ținute la discursuri. In viața mea nu am văzut o sărbătorire mai fadă. Vinovată e și oficialitatea și indolența botoșenenilor. Casa părintească a lui Eminescu nu ar fi fost dărîmată. dacă botoșinenii ce-i mai în drept, ar fi apelat la suflarea românească pentru strângerea fondului cu care să răscumpere religva sfântă din mâna grecoteiului Papadopol. Afurisit să-i fie numele pe vecie! In țara în care aproape în fiecare Duminică strâng bani pentru orice înjghebări neserioase, s'ar fi găsit pentru satul copilăriei lui Eminescu. Incă nici până astăzi locul unde e biserica și casa părintească a genialului poet nu a fost expropriat pe sama statului. In parlamentul mediocrității românești nici un glas nu s'a ridicat în această privință. Se poate crede? In satul Ipotești, nu există școală! Dar câte pelerinaje fost-au până acum aici? Câți cărtutrari de seamă cunosc locul acesta? Venit-au vreodată Societatea scriitorilor români sau alte societăți culturale?

...Și un bătrân îmi eși în cale. Cu fața arămie, slab; pe haina veche mărturiile vitejiei. Imi zâmbi cu oarecare tristețe și neîncredere.

— Cum te cheamă, moșule?

— Ion Nică Rotariu.

— Ai luptat la 77?

— Da.

— Să te ție Dumnezeu sănătos. Câți ani ai?

— Ia 78 împlinesc mâine-poimâne.

Și după ce se uită la mine mai mult, după ce mă cercetă cu privirea, își deslegă limba:

— Eu l-am cunoscut pe conu Mihai. Era copil. Am fost slugă la boerul cel bătrân, la conu Gheorghe. Am fost la atac la Vidin împreună cu d. căpitan Matei Eminescu. El era în regimentul 4 linie iar eu în regimentul 5 linie, compania 7. Conu Mihai nu sta acasă. Odată a venit dela Cernăuți, și conul Gheorghe l-a închis în o odae, că prea hoinăria prin lume. Și într'o zi s'a dus și bun dus a fost, căci nu l-am mai văzut"... Moșul tăcu; nu-mi mai spuse nimic, ci numai se uită în ochii mei.

Mi-a părut rău că nu l'am putut fotografia pe moș Ion.

Singură numai presa la Botoșani și-a făcut datoria. Doi oameni dezinteresați, d-nii Ciuta și Țupa, au trecut la fapte și au tipărit o broșură frumoasă „Cuvântul nostru", închinată memoriei lui Eminescu. E tot ce-a fost mai de seamă. Și în aceiaș zi în amurg, intelectualii Botoșanilor, cu automobilele, se repeziră la Bucecea și la marginea târgului, la mese rustice, cucoane și domni râdeau cu vin dinainte. Mă dusese și pe mine un prieten.

Aș putea să scriu mai mult, dar fiecare cuvânt mă doare.

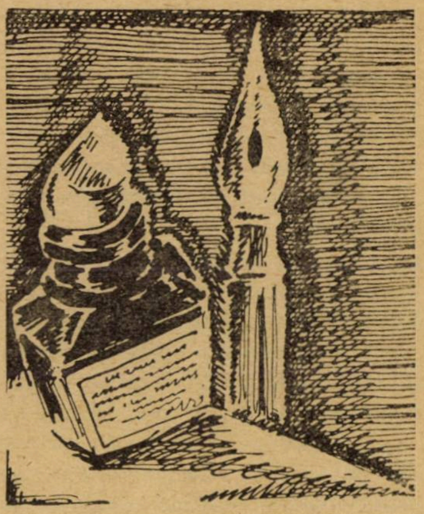

MÂNĂSTIREA BRÂNCOVENI

Pe dealul ce se ridică la răsărit de satul Brâncoveni ce este așezat pe malul râului Cernelele se află ruinele curților boerești a familiei Brâncoveanu, ai căror membri au jucat un rol însemnat în trecutul nostru istoric.

In amintirea locurilor unde a văzut pentru primaoară lumina zilei și unde s'a petrecut anii copilăriei Domnul țărei din această familie — Constantin Brâncoveanu — a pus să se zidească un palat de toată frumusețea demn de cel mai gospodar Domn ce l-a avut Țara românească.

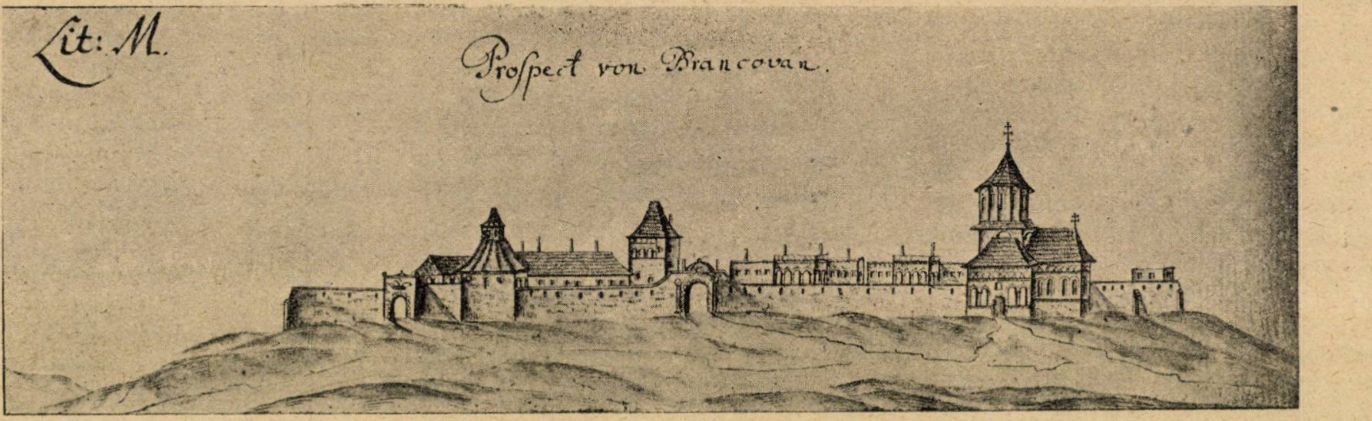
Lit: M.
Prospect von Brancovan.

MÂNĂSTIREA BRANCOVENI
(Schiță lucrată de inginerii austriaci la 1723)

Aici pe lângă palat puse de se zidi — ca de obiceiu — și o biserică în afara zidului înconjurător pentru ca să poată fi atât în Serviciul Domnului, când venea aici ca să se recreeze și să-și amintească de anii fără de grijă ai copilăriei cât și a locuitorilor satului.

Biserica după cum se vede din inscripție, după chipurile ctitorilor din interiorul ei, zugrăviți în costumele pitorești ale timpului, este mai veche ; ea datează de pe la 1634 și a fost ridicată de părinții lui Constantin Brâncoveanu, lui rămâindu-i numai îndatorirea s'o reînoiască cu tencueală și s'o rezugrăvească pentru ca să fie demnă atât pentru cel atotputernic cât și pentru noul palat domnesc ridicat împrejurul ei.

După cum se constată din ruini vechi ce sunt împreajma palatului rezultă că, cuibul Brâncovenilor a fost așezat într'un loc vechiu ce data din epoca romană sau poate chiar mai veche decât aceasta. Pe aici se observă urmele unui drum militar roman care pe alocuri este întretăiat astăzi de șoseaua națională Corabia-Râmnicu-Vâlcea. Drumul acesta se păstrează și în amintirea locuitorilor și-l atribue în graiul lor „Domnului de rouă“ în legătură cu „calea lui troian“.

In partea de sud a satului se mai află apoi fosta mănăstire cu acelaș nume de — Brâncoveni — închinată locurilor sfinte, locuită de călugări și des închinată de Matei Basarab la anul mântuirei 1639.

Această mânăstire se compune din două biserici, una mai mare ridicată de rudele lui Matei Basarab și reparată de acesta la 1632 și mai apoi de Constantin Brâncoveanu la 1699.

In această biserică se află dealtfel înmormântați Papa Postelnic Brâncoveanu și soția sa Stanca Cantacuzino, părinții lui Constantin Brâncoveanu.

A doua biserică e mai mică și-i făcută în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu în mijlocul cimitirului pe la 1700. Pe pereții de la intrare pe partea din năuntru se află zugrăviți aici mai toate rudele lui Constantin Brâncoveanu.

In încăperile acestei mânăstiri, unde au slujit Celui Atotputernic călugării, s'a înființat un ospiciu de infirmi încă din 1885, ospiciu trecut în bugetul ministerului de interne.

Fotografia noastră reprezintă palatul lui Constantin Brâncoveanu și biserica acestui palat, făcută de inginerii topografi austriaci cu ocaziunea ridicărei hărții topografice a Olteniei la 1723, dată la care Oltenia se afla sub stăpânirea Austriei della 1718 pacea della Pasarowitz.

In aceasta observăm forma palatelor lui Brâncoveanu căci a mai avut la fel și la Potlogi în Dâmbovița și Mogoșoaia, lângă București. In partea dreaptă în fund observăm locuința domnească bogată în ferestre și cu două rânduri de pridvoare. Acoperișul acesteia a fost ars în timpul războiului Austro-Turc de către Tătari. In partea stângă se observă mai bine păstrate atenansele palatului și în colț lângă ușa la care observăm o coroană domnească în partea dreaptă a acesteia vestita bucătărie domnească în a cărui vatră se putea frige un bou în întregime pe frigare enormă.

Biserica este în afara zidului, cum am spus mai sus, foarte frumos lucrată, cu o turlă ce-i servea și de clopotniță și avea intrarea laterală apărată de un pridvor, lucrat la fel cu cele ale palatului din fund.

Astfel se prezinta palatul Brâncoveni pe la 1723, palat din care astăzi n'a rămas de cât ruinele, ca din toate monumentele noastre istorice de altfel.

MIH. POPESCU

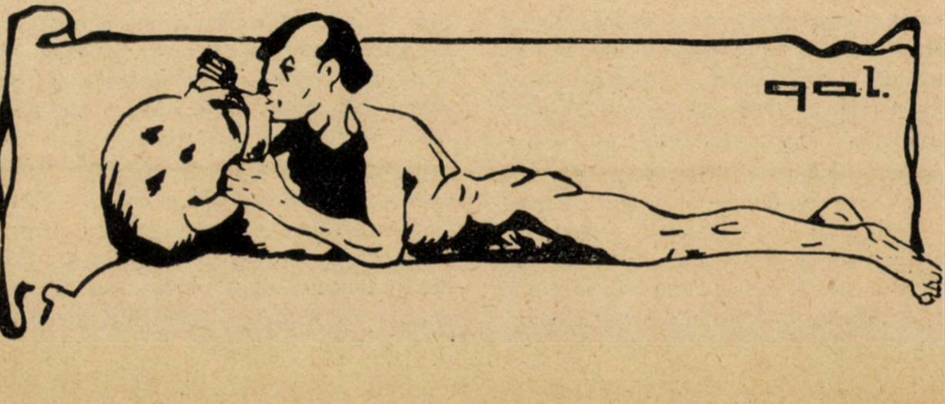

critica literara

ALEXANDRU LĂZEANU
«Studii teatrale»
(«Scrisul Românesc», Craiova)

D. Lăzeanu, directorul Teatrului Naţional din Craiova, îşi publică într'un volum patru conferinţe despre: Ibsen şi teatrul său; Teatrului François de Curel; Robert de Flers; Teatrul lui Leonida Andreiev. A luat patru nume caracteristice din teatrul mondial.

In persoana şi în concepţia de viaţă a fiecăruia a căutat să explice opera, reuşind să ne lămurească asupra unor probleme psihologice şi sociale, de cel mai mare interes din epoca noastră.

D. Lăzeanu îl crede pe Ibsen un individualist, adică îl aşează între supraomul lui Nietzsche şi anarhicul negativist Max Stirner. Ibsen a fost un bolnav al vieţii, revoltat contra societăţii. Toţi eroii lui, în sublimul lor ideal, dela Peer Gynt la Constructorul Solmess, trecând prin Brand, Duşmanul poporului, Raţa sălbatică, etc., par a fi turburaţi, neliniştiţi sufleteşte, oameni superiori, dar cu acea nebuloasă concepţie a vieţii, caracteristică raselor nordice, departe de claritatea şi preciziunea noastră mediteraneeană.

Teatrul lui Ibsen interior, dinamic, atacă chirurgical unele din cele mai grave chestiuni al vieţii moderne: ereditatea cumplită în „Strigoii", nepotrivirea în căsnicie în Nora, superioritatea femeei asupra bărbatului printr'o educaţie nepotrivită cu starea materială a menajului, în Hedda Gabler, umanitaristul neînţeles în „Duşmanul poporului", tragedia singurătăţii spre un ideal care nu cadrează cu epoca de azi, în Brand, etc.

Dela Shakespeare, nici un dramaturg n'a sguduit sufletele, n'a răscolit conştiinţele mai mult ca Henrik Ibsen.

O şcoală întreagă a pornit în urma lui, prin Strindberg, Hauptmann, François de Curel, Maeterlink, etc.

D. Lăzeanu analizează cu perspicacitate cele mai importante piese ale lui Ibsen şi arată resortul lor psihologic şi structura lor tehnică perfectă.

In studiul despre Curel, autorul face o paralelă justă între teatrul lui Ibsen şi acela al elevului său francez, definind astfel teatrul său: „Viaţa conţine în sine puterea de a reînnoi şi cei cari ne succed prin însuşi faptul naşterei lor, distanţează o generaţie de alta în această continuă mergere înainte, unde, din etapă în etapă, germenii unui viitor mai bun se întrezăresc într'o fericită speranţă de regenerare pentru a fi înţeles acest lucru, Curel ne lasă împăcaţi cu noi înşi-ne şi ne face să privim încrezători împlinirea tragică a destinului".

Robert de Flers s'a crezut un om fericit. Fost-a el fericit într'adevăr? Prin naştere, prin norocul de a fi cunoscut pe Sardou, de a fi devenit ginerele lui, naşul lui în arta dramatică, de a fi cunoscut şi iubit pe un colaborator ca Armand de Caillavet, până la moartea acestui din urmă, de a fi fost la rândul lui un autor dramatic celebru, de a fi devenit criticul teatral al lui „Figaro" şi apoi directorul literar al acestui mare organ parizian — nu erau, toate acestea, treptele ascensiunii până la Academia Franceză? Desigur că a fost un om de lume, un om de spirit, un observator crâncen, dar n'a avut, prin el însuşi, darul unic de creator. Confecţiona admirabil piese care amuzau, într'o seară, cu scene sentimentale şi de efect, ce păreau a fi ale colaboratorilor săi, Caillavet şi apoi François de Croisset.

Volumele lui de critică teatrală ne par opera unui om de mult bun simţ, foarte inteligent şi extraordinar cunoscător al teatrului. N'o fi tocmai aceasta opera lui de căpetenie? Cine ştie. Totuş peste un sfert de veac, piesele lui în colaborare au amuzat, au dat tipuri, au creat stări sufleteşti şi au provocat entusiasm.

Robert de Flers omul, era superior dramaturgului. Prindea repede situaţiile şi ca'ntr'o piesă fulgerătoare replicele erau imediate şi pregnante. Incomparabil „causeur", graţia lui fermeca de departe şi de aproape. Era unul din acele exemplare rare ale tradiţiei, nobleţei şi culturii franceze, ce dau Franţei eleganţă, prestigiu, putere de atracţie fără pereche. Inainte de a fi cucerit publicul, cuceria pe directorii de teatru, pe actori, cu politeţa, cu spiritul său inepuizabil. Tocmai în această vrajă personală, redată şi în teatrul său, impregnată în dialog, oţelită în spirite stă marea lui artă a succesului.

In afară de teatru, noi, Românii avem un deosebit cult pentru de Flers. A fost la Iaşi, animatorul fără odihnă în perioadă groaznică, în clipele de după pacea dela Bucureşti, când, prin articolele sale minunate, ca vervă, entusiasm, convingere, din **Figaro** — pentru noi şi Familia noastră regală — a adus servicii incomparabile cauzei noastre. Era atunci o confuzie, era un fel de eclipsă, era o umbră asupra eroismului României şi a intenţiilor sale. De Flers a lămurit tragedia şi cu rachetele fulgerătoare ale duhului său proectă lealitatea României, sacrificiile sale, viitorul său.

Sunt lucruri cari nu se uită şi pentru această atitudine desinteresată, pentru această nobleţe a sufletului său, pentru eroismul dragostei, România îi va rămâne veşnic recunoscătoare.

Al patrulea autor de care se ocupă d. Lăzeanu este *Leonida Andreiev.*

Ne vorbeşte numai de piesa lui „Acela care primeşte palme".

Citaţia din **Teroriştii,** o găsim caracteristică pentru toată opera lui: (un terorist se adresează altuia): „Bea pentru camaraderia noastră. Bea pentru cei disperaţi şi zdrobiţi de viaţă. Să ne crăpăm ochii. Dacă cu aceste mici lanterne ale noastre noi nu putem lumina întunericul, să stingem focul şi să ne târâm, aşa în noaptea întunecată. Să bem pentrucă toate focurile să se stingă, să bem pentru întuneric".

D. Lăzeanu deduce concepţia operei din viaţa lui: Opera lui literară este un reflex al vieţii zbuciumate pe care a dus-o. Toată viaţa a îndurat numai mizerie; orfan de tată, familia lui sărăcise; n'avea cu ce să-şi continue studiile la universitate. Sta zile întregi nemâncat. Nu putea publica începuturile lui literare, din cauza lipsei de bani. Disperat se sinucide, dar nu se răneşte mortal şi scapă. A trăit şi el clipele groaznice ale războiului ruso-japonez.

Îl vedem în **Râsul roşu,** peste ale cărui pagini trece ca un vânt de nebunie colectivă. Toată opera lui este de o cruzime de abator, într'o besnă sufletească infernală. Pentru el, natura nu râde, nu există nici o credinţă, nici un ideal; este un declasat care nu vede decât murdărie şi turpitudini. Opera lui parcă este produsul unui alienat.

Poate, nici în cele mai sumbre pagini din Dostojewski, Gorki, Arţibaşev sau Gogol, nu găsim o mai profundă explicaţie a spiritului haotic şi infernal rus, ca în opera lui Leonida Andreiev.

D. Lăzeanu ne-a dat o carte suculentă de detalii, interesantă şi de idei sugestive.

ION FOTI

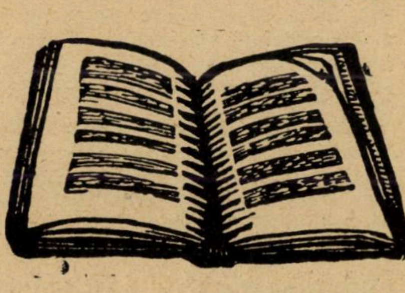

GAZETARIA

aşa şi-aşa...

DESPRE TRAGEDIILE CARE TREC NECUNOSCUTE vreau să vorbesc în cele de mai jos. Iată una: un tânăr învăţător, plin de idealismul caracteristic vârstei şi carierii, conduce, în comuna pe care şi-a ales-o, o întreagă mişcare culturală: cămin, cu bibliotecă, şezători şi serbări-foae de învăţătură a masselor.

Fireşte că, pentru a-şi ajunge scopul, nu de puţine ori, apelează la mijloacele existenţei personale. Şi totuşi — lucrurile merg: un an, doi, trei... La un moment dat însă, o nenorocire pândeşte din umbră entuziasmul, tânărului confrate: un copil i se îmbolnăveşte.... şi necazul durează 1 lună, 2, 3... Natural că, în asemenea împrejurări, nu mai ai cap de nimic. Imi scrie desperat: „Nici nu mai ştim ce să facem, uitându-ne complet şi pe noi, dar şi pe alţii...."

Si totuşi d. învăţător e departe de a fi, dezarmat: o uşoară ameliorare în starea copilului îl face să se gândească la celălalt scop al existenţei sale: cei mulţi, satul care va fi având atâtea nevoi....

Urmarea: cu mijloacele restrânse de care mai poate dispune, face să apară o „foae de propagandă culturală şi socială" în care se mulţumeste să discute nevoile comunei „indicându-le leacul cel mai bun"...

E desigur o adevărată tragedie sufletească din cunoaşterea căreia ne putem încredinţa că oameni de-ai mântuirii se vor fi găsind încă destui risipiţi pe plaiurile pământului românesc. Şi pentruca îndemnul să fie mai viu vom menţiona că învăţătorul despre care a fost vorba se numeşte I. Mateescu din comuna Poiana-Câmpina, iar foaia pe care o conduce astăzi este „Poiana viitoare".

LITERATURA BACALAUREATULUI capătă, şi la noi, din ce în ce mai multă amploare şi variaţie.

Trec peste aşa numitele manuale de pregătire, trec peste numeroasele articole, studii şi comentarii, trec peste toată gama de reportaj care se ţese cu măestrie pe canavaua acestei teme şi mă opresc la destul de spiritualele caracterizări făcute de o gazetă de provincie în legătură cu membrii compunători ai unei anumite comisiuni de examinare.

„Se începe examinarea. In capul mesei preşedintele. Simetric şi impenetrabil ca o problemă matematică, (atunci) când n'ai la îndemână metode suficiente. La ambele extremităţi ale mesei iau loc doi profesori ce aduc mult cu alţi doi nedespărţiţi artişti de cinematograf. Unul lung şi subţire ca o scobitoare, iar celălalt, mic, rotund şi îndesat ca o măslină. Al treilea domn profesor corpolent, cu ochelari americani, dacă ar avea havana în colţul buzelor şi... ar fi „rămas corijent la limba română" ai jura că e Minulescu..."

Se poate prin urmare, vorbi despre descoperirea unui nou continent de inspiraţie literară? Urmarea: scriitorii, şi mai ales humoriştii, ar avea toate motivele să frecuenteze sălile de examinare ale unor astfel de candidaţi!

O PUBLICAŢIUNE de reală utilitate, pentru cine doreşte să fie informat asupra scrisului românesc în toate manifestările sale este „Buletinul cărţii româneşti" ajuns (pe luna Iunie) la al VI lea număr. Tipărit cu o deosebită îngrijire şi având pe copertă câteun portret de scriitor (de astădată: d-ra Otilia Cazimir) el ne oferă în cele 16 pagini un repertoriu minuţios şi complet al publicisticii româneşti, inclusiv periodicele, ai căror colaboratori sunt cu atenţiune enumeraţi.

Buletinul are şi un supliment cu „ultimele noutăţi ale librăriei franceze şi germane" şi se vinde numai cu... 3 lei.

REEDITĂRI de valoare în „Biblioteca pentru toţi":

I. Bianu: Momente culturale;
I. Gorun: Ştii româneşte?
D. Bolintineanu: Manoil, Elena.
Traduceri:
H. Murger: Scene din viaţa artiştilor;
L. Tolstoi: Invierea.
Viliers de L'Isle Adam: Nuvele;
A. Daudet: Scrisori din moara mea.
Alte originale:
C. Negruzzi: Poezii.
G. Ranetti: Fabule.

OFERIM, după „buletinul" amintit, o listă de periodice româneşti:

Analele economice şi statistice; Banatul; Buletinul industriei; Buletinul medico-terapeutic; Buletinul statistic al României: Buletinul; Buletinul Camerei de comerţ şi industrie din Bucureşti; Buletin agricol, vini-viticol, horticol, sericicol şi apicol; Cele trei Crişuri; Construcţiunile publice şi particulare; Datina; Educaţia fizică; Educaţia; Economia naţională; Falanga; Gândirea; Generaţia Unirii; Gazeta noastră ilustrată; Ginecologie şi obstetrică; Hanul Samariteanului; La Roumanie Nouvelle; Limba română; Natura; Observatorul; Pandectele săptămânale; Pe drumuri noui; Politia românească; Ramuri; Radical; Raze de lumină; Răsăritul; Revista C. F. R.; Revista generală a învăţământului; Revista horticolă; Revista şcoalei; Ritmul vremii; Roma; Şcoala şi familia de mâine; Scrisul nostru; Societatea de mâine; Tineretul liberal; Tiparniţa literară; Ţara Bârsei; Universul literar; Unu; Utopia; Viaţa agricolă; Viaţa literară; Viaţa românească; Vlăstarul.... adecă un total de circa 50 de periodice de toate specialităţile.

Natural că nu acesta e numărul exact care ar putea fi completat din parcurgerea celorlalte numere, cărora li s'ar adăoga atâtea publicaţiuni, nesosite la redacţia „buletinului".

LA IAŞI apare, începând din Martie 1929, o revistă „literară-culturală": „Prada gândului" pusă sub conducerea d-lor Gh. Matei şi V. Olaniuc.

Păstrând formatul „Gândului nostru" din prima perioadă, ea ne aduce aminte de această publicaţiune, şi prin unii colaboratori: George Lesnea, ale căruia versuri au ajuns în paginile „Gândirii".

Incolo numai nume noui: Gh. Matei, dr. P. Răsură, V. Olaniuc, Pansilippo Ravenna, E. Botez, Frasin Negreşti, N. Otescu, dr. P. Românită, maior C. Mărgărit, Lucica Caluci, dr. Puiu Mureşianu, C. Nica, Costin Făget — tot atâtea năzuinţi nobile spre steaua idealismului curat literar.

Cronica — în genere — slabă.

Din „Notele" n-rului 2 aflăm că, tot în Iaşi, ar fi apărut „o nouă revistă literară": „*Cupa literară*", sub conducerea d-lui M. Săveneanu.

In nr. 3 o d-nă sau d-ră Lucica Căluci căreia îi place să semneze „doctor în litere" dela Cernăuţi discută prefaţa pe care prof. I. Bărbulescu o pune în fruntea broşurii de mai sus a d-lui L. Predescu.

Gestul e — desigur — puţin imprudent pentru o debutantă, căci, fără îndoială d-sa se află în faţa unui nedecis debut literar.

Tot atât de bizară ni se pare şi afirmaţia pe care o face că povestea „Cântării României" ar fi fost definitiv rezolvată, acum 29 de ani.

Dar să venim la acuzaţia cea mai gravă: limba acestei prefaţe.

Vom răspunde: nu d-ra Lucica Căluci, cu numele atât de cacofonic, era chemată să semneze acele rânduri. Motivul? Şi d-neaei scrie destul de prost. Iată un exemplu:

„Un domn student, L. P. crezând că are o chemare privilegiată în istoria literară românească descurcând „controversele" din ea, a găsit de cuviinţă să răstoarne, un fapt deplin stabilit de 29 de ani, numai pentru a se afişa drept un inovator"

Aceasta dovedeşte că d-ra L. C. nu e de loc „doctor" în gramatica românească. Nu de alta, dar, altfel ar şti că două participiale atât de apropiate constitue o greşală; că expresia are o chemare, cere după ea: aceea de a descurca şi nici de cum descurcând (a II-a eroare): că aceiaş expresiune ar fi fost mai nimerită astfel: are o chemare privilegiată în istoria literară românească aceia de a-i descurca...., sau şi mai bine: are o chemare... aceia de a descurca diferitele controverse ale istoriei literare româneşti (a III-a şi a IV-a eraore); că virgula între verb şi obiectul drept, constitue o a V-a şi că a 6-a ar putea fi descoperită în acel „pentru a se afişa" (= din dorinţa de a se afişa).

D-ra C., trebue s'o recunoască, a călcat cu stângul: nu d-sale îi revine grija de a învăţa pe alţii gramatică, iar dacă şi-a luat doctoratul în această disciplină să renunţe cât mai repede şi definitiv la el.

Toate acestea nu ne împiedecă să notăm cu bine execuţia technică şi contribuţiunea artistică a revistei eşene, căreia — vai! — din dorinţa de a fi originali, i s'a dat un titlu atât de incomod

P.

D-nul **CLEANT SPIRESCU** a publicat în editura „Fundaţiunea Culturală Regele Mihai I" volumul „*Atlantis*" sau „*Epoca de Aur*" poem din timpurile preistorice după cum le intitulează autorul însuşi. Poemul are trei părţi şi formează un volum de 63 de pagini.

Preţul unui exemplar, 40 lei.

SCRISUL NOSTRU, revista literară, lunară, apare la Bârlad, în bune condiţiuni tehnice, cu colaborarea d-lor G. Tutoveanu, D. Iov, G. Ursu, G. Nedelea, D. Focşeneanu, M. Paraschiv, G. Roman, E. Veroni. G. S.

literara

o seama de cuvinte

Tristan Bernard adresându-se într'o zi unui coleg, căruia i se amputase piciorul drept, îi spuse:

— Când vei fi cu un picior în groapă, bagă de seamă să fii cu dreptul!

◆

Premiera piesei Țarina a lui Scribe a fost fluerată. Scribe era dezasperat:

Să mă fluere pe mine?! Să nu le fie milă de perii mei albi?!.. Ce să fac Dumnezeule?!

— Vopsește-ți părul! îi replică un confrate.

◆

Dumas fiul fuma foarte mult. Intr'o seară pe când era în cabina unui actor foarte mofturos acesta îi spuse:

— Prea fumezi mult, nu numai, că mie nu-mi face plăcere, dar trebue să-ți facă rău!

— Nu cred. Tatăl meu, are 60 ani și fumează neîncetat.

— Ei păi, dacă n'ar fi fumat ar fi avut 70 de ani.

◆

Sarah Bernard spre sfârșitul zilelor sale regreta într'o zi tinerețea ei.

Un tânăr cu care ședea de vorbă făcu gafa, de a spune:

— Ce să-i faci, doamnă; nu se poate să fi fost și să fii în acelaș timp!

— Pardon, răspunse Sarah, se poate să fi fost și să fii imbecil toată viața.

◆

Rèjane a rămas neuitată pentru spiritul ei.

Intr'o zi anunțând unei colege, celebră prin aventurile ei amoroase, că se mărită, cu X, aceasta îi replică:

— Ah! Te măriți cu X. Il cunosc chiar foarte bine...

— Să nu-ți închipui, draga mea, răspunse Rèjane, că am putut spera să mă mărit cu un bărbat pe care, să nu-l cunoști „foarte bine"!..

◆

Coquelin fu acostat într'o zi de un tip care nu scăpa nici o ocazie de a-l pisa.

— Ce ai scumpe maestre? Ești bolnav? Ai o mină groaznic de proastă!

— Te cred am stat opt ceasuri fără cunoștință!

— Dumnezeule, dar ce ai avut?

— Am dormit!

◆

Max Dearly povestește următoarele:

— Eu nu pot să sufăr cinematograful, dar am un servitor care e mort după cinematograf.

Sa dus odată să vadă un film 15 seri în șir.

De ce, il întrebă un prieten?

— Pentrucă în film era o foarte nostimă fată care se dezbrăca pe o linie de cale ferată. In clipa când trebuia să scoată rochia trecea trenul și servitorul meu nu vedea ce ar fi vrut să vadă. Ei bine s'a dus 15 zile în șir în speranța că va întârzia odată trenul.

bazar

DACA SE POATE SCOATE DIN TUTUN, FARA SA-ȘI PIARDA DIN AROMA, TARIA VATAMATOARE A NICOTINEI

Țigările obișnuite și țigările de foi, zise decotinizate, cari sunt puse în vânzare, au pierdut o mare parte din otrava lor prin faptul că li s'a luat o mare cantitate de nicotină.

Din nefericire, țigările de foi și țigările, decotinizate, nu mai au acelaș gust și ca atare nu mai pot satisface pe fumători.

Spre a da satisfacție fumătorilor, ar trebui ca tutunul să conserve savoarea lui originală, neutralizând în acelaș timp efectele nicotinei.

La realizarea acestei probleme se lucrează acum. Plecând dela acest principiu, că nicotina este un alcaloid și că este neutralizată de acidul tanic, s'au făcut diferite experiențe cari au dat rezultate bune, în principiu.

Spunem în principiu, pentrucă dela laborator la realizarea practică există adesea o lungă etapă care trebue parcursă.

Totuși, ne este permis să credem că, datorită acestor experiențe, se va reuși în curând să se împace gustul fumătorilor și grija sănătății lor.

CARI SUNT DIFERITELE SECȚII ALE INSTITUTULUI ELECTROTECHNIC DIN GRENOBLA

Institutul electrotehnic din Grenobla cuprinde 3 secțiuni.

1) Secțiunea pregătitoare, destinată elevilor cari au urmat cursul unei clase de matematici speciale.

2) Secțiunea superioară normală în care elevii neurmând cursul secțiunii pregătitoare, sunt admiși după un concurs. Elevii acestei secțiuni primiți la examenele finale, după doi ani de studii, primesc diplome de ingineri electricieni din Grenobla.

3) Secția specială, rezervată elevilor diplomați ai marilor școale din Franța și din străinătate, și cari după un an de studii obțin diploma de ingineri electricieni

DE CÂND SE UTILIZEAZĂ LA PARIS MIJLOACELE DE TRANSPORT IN COMUN

La 18 Martie 1762 s'au înființat omnibusele cu cai cu prețul de 25 centime. Rânduite în diferite locuri ale Parisului ele transportau în schimbul sumei de 25 de centime 6 persoane care, toate aveau afaceri la acelaș loc și se 'nțelege scoborau în acelaș punct.

caricatura zilei

CĂLĂUZĂ IDEALĂ

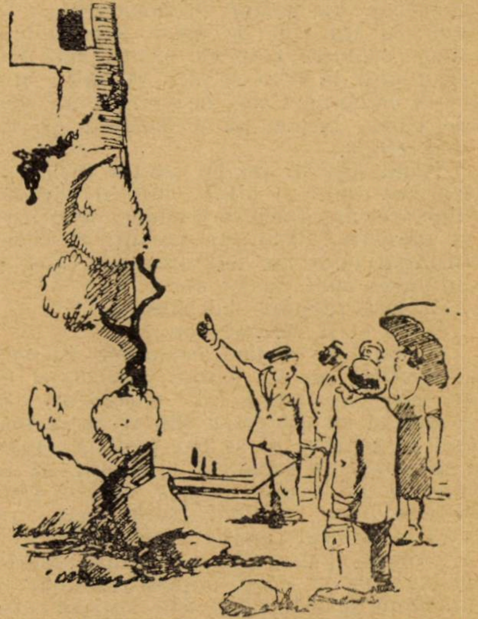

— V-am promis să vă conduc până la gară. Iacă am ajuns! Din vârful turnului acesta, dacă vă urcați, puteți vedea lămurit drumul spre gară..

EVOLUȚIE...

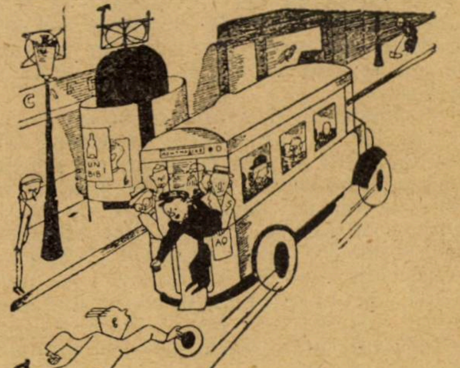

— D-le Conductor, mi-am rupt sufletul, oprește! fugiți cu 100 km. pe oră.

— Bun! dar ce-ai să faci peste 30 de ani când vom fugi cu 300 pe oră?

EXAGERARE...

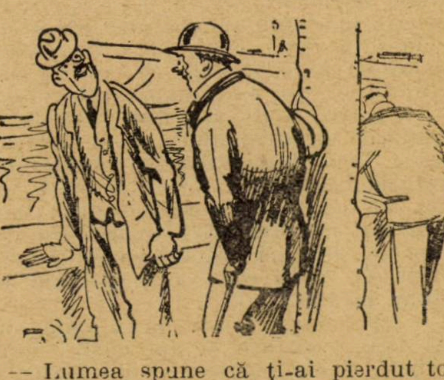

— Lumea spune că ți-ai pierdut toată averea la cărți, într'un singur an!

— Nu-i adevărat. Exagerează: nu a fost într'un an, ci numai în șase săptămâni! *(Life)*

PAGINI UITATE

ION

de I. L. CARAGIALE

Pe un zăduf de nămiez, la un han, cum erau pe vremuri hanurile, a poposit un flăcău, drumeț sărac, obosit și prăfuit. Cum a sosit, răsuflând greu de oboseală, a dat bună-vremea la toată lumea și s'a așezat cuviincios pe o laviță, la un colț de masă sub umbrar unde ospătau călători mulți, cari treceau unii la deal și alții la vale ; și a cerut hangiului să-i dea și lui un sfert de pâine, brânză și o bărdacă de vin mai eftior.

Stând așa la un loc atâția inși, l-au întrebat unul și altul : cum îl cheamă, dincotro vine, încotro se duce, cu ce rost și daraveri, dacă are părinți și rude ; însfârșit cum fac toți drumeții când se întâlnesc care de pe unde.

El le-a răspuns bucuros :

că pe el îl chiamă Ion ;

că mai are o soră geamănă, cu care de mititel nu s'a putut împăca, și că părinții, văzându-i că necontenit se ceartă, și cu cât cresc, din ce în ce mai rău se ocărăsc și se bat pân' la sânge, i-au gonit pe amândoi de acasă, să se ducă în lume unu 'ncoace, altu 'n colo, încotro i-o lumina Dumnezeu ; că soră-sa a avut noroc iar el, ba. Ea a ajuns pricopsită, doamnă mare, primită pe la curți împărătești ; iar el umblând de colo până colo, slujind când la un stăpân când la altul, este, precum se arată, un... nepricopsit.

Și a oftat adânc de nedreptatea norocului.

— De, mă băiete ! zice un bătrân ; poate că și tu vei fi vinovat ! ăi fi având și tu cine știe ce cusur ori slăbiciune, de schimbi mereu la stăpâni, și nu te poți tu, băiat voinic, sălta la nevoe.

— Poate oi fi având și vreun cusur, ce să zic ?... dar despre slăbiciune alta nu mai știu să am decât că nu pot suferi pe soră-mea... Și nu fac pas, să nu dau de ea, tot de ea, și iar de ea. Și cum o întâlnesc, nu mă pot stăpâni... mă reped s'o apuc de piept... Chiar aseară am avut o întâmplare cu dumneaei... M'au bătut ei, prietenii dumneei, dar... nu-mi pare rău ! încai mi-am sărat sufletul ! —i-am dat eu dumneei ce i se cuvenea.

Pe urmă, după ce soarbe din bărdacă povestește, cui are vreme să-l asculte întâmplarea lui.

Eri, aflându-se în cetatea împărătească a auzit sunând trîmbițe, a alergat să vadă ce e... La o răspântie, unde se strânsese multă gură cască, un pristav cu o chivără mare de hârtie, striga din fundul bojocilor, „să vie deseară oricine poftește în grădina împărătească, s'auză acolo fără plată cum cântă un vestit măgar de prăsilă, sosit de curând dela 'nvățătură, pe care împăratul, ținând la el foarte mult l-a fost trimis cu cheltueală în străinătăți, să se desăvârșească la școlile înalte la meșteșugul cântării frumoase". Ion a 'nceput să râză de mofturile caraghiosului ; dar, pe urmă, neavând altă treabă, s'a dus și el la grădina împărătească, foarte curios să audă cum o fi cântând un măgar învățat...

— Așa dar, m'am dus... am intrat fără supărare și am găsit lume adunată și din boerime și din tagme și prostime, — destulă. Grădina era luminată cu sute de lămpi de hârtie văpsită. In fundul grădinii era o moviliță pe de margini, și acolo sus, de jur împrejur, lăsând un loc gol la mijloc, ședeau pe jețuri împăratul, împărăteasa și toată Curtea, și între cei dintâi ai Curței, toc mai la față, surioara mea, îmbrăcată mai strălucit ca împărăteasa : îi sclipeau capul pieptul și mâinile de diamanticale. Am așteptat cât am așteptat, înghesuit în fund, și 'nsfârșit, am auzit : A ! a ! și bătăi din palme din toate părțile. Se arătase sus pe movilă vestitul cântăreț, gătit cu un valdrap de mătase cusut numa 'n fireturi, și decorații atârnate de gât, și fel de fel de zorzoane, și'n frunte, la coamă și la coadă funde de panglici în trei fețe. S'a făcut tăcere mare...

A 'nceput măgarul să cânte... ce credeți ?... „Carnavalul de Venezia !"... din ce ?.. din gură !... cum ?... cu variațiuni !

— Ei ! și pe urmă ?

— Pe urmă după ce a sbierat măgarul aproape un ceas, surioara mea, (că la ea mă uitam mereu) s'a ridicat în picioare, a 'nceput să bată din palme, s'a repezit la el, l-a luat de gât și l'a pupat și p'o falcă și pe cealaltă, și scoțându-și dela mână o brățară care scânteia de departe, i-a petrecut-o pe dup'o ureche. Atunci lumea toată dela mare pân' la mic a pornit să răpăie din palme și să țipe ca nebunii : bravo ! bravo ! bis ! bis !...

Cântărețul a mulțumit foarte mândru, moțăind când în dreapta, când în stânga, și iar s'a pus pe sbierate. Iar surioara mea, la fiecare sbierat al lui, da din cap încântată, aruncându-i câte un trandafir, și se uita galeș când la împăratul, când la împărăteasa, când la boeri și la prostime...

N'am mai putut suferi... Când s'a opintit odată dumnealui să ridice glasul sus de tot, am pus și eu două degete în gură, s'am început să fluer din răsputeri.

S'au ridicat toți în picioare...

— Cine ?.. cine a 'ndrăsnit ?

Și 'n turburarea aceia, am auzit glasul soru-mi :

— Obraznicul ăsta trebue să fie ticălosul de frate-meu !

Numaidecât, care cum m'a ajuns, m'a luat în palme, în ghionturi, în picioare; m'au scuipat; și după ce s'au săturat, m'au aruncat ca pe o otreapă afară din grădină... Am stat puțin așa, până să-mi mai vie sufletul la loc ; m'am sculat și am plecat schiopătând... și până foarte departe auzeam mereu zbieretele măgarului și bătăile 'n palme ale celorlalți, și bravo ! și bis !...

... Ei vă place ?...

Când să isprăvească Ion povestirea, iată că sosește dinaintea hanului o caleașcă mare cu falaitar și cu o ceată de curteni călări. Opresc să răsufle caii; descalecă boerii, și coboară din caleașcă o mândrețe de curteană.

— Uite-o strigă Ion, ridicându-se depe laviță... Uitați-vă, asta e pricopsita de soră-mea !

Dar ea :

— Nici aici nu scap de tine nepricopsitule ?

— Nici aici, răspunde fratele râzând. Unde te'i duce tot de mine ai să dai. N'am să te las ! Am să-ți dau mereu peste bot și la cap ! să vedem care pe care !...

— Ia-ți seama la gură, nebunule, a strigat un curtean strălucit, dându-i o palmă să-i strămute căpriorii.

— Poți să dai palme cât poftești, a zis Ion, sunt deprins cu așa mângâeturi... Deocamdată, lasă-mă numa să 'ntreb pe surioara iubită : când mai cântă, dragă, măgarul dvs. ?

— Ce-ți pasă ție ?

— Cum să nu-mi pese, dragă ?... Vreau să știu... să viu să-l mai ascult... că-mi place, de mă 'nebunesc, mai mult ca la toată lumea...

— Să știi tu că place la toată lumea ! ...Vedeți-l, oameni buni pe nenorocitul ăsta !... Tuturor nouă, și 'mpăratului și 'mpărătesei, la toți boerii, la tot norodul, mie și dv., ne place la toți ; numai dumnealui nu-i place !

— Ia, ascultă, mă băiete, a zis unul dela masă, are dreptate dumneaei : dacă place la toată lumea ce te amesteci tu ?... ce-ți pasă ție ?...

— Cum o să placă, nene, săracul de mine ?... măgari să cânte din gură ! „Carnavalul de Venezia" ! cu variațiuni !!!

— Dacă place, mă ! n'auzi !

— Cum să vă placă omule ?

— Ei uite așa : să ne placă !... Ce !... nu cumva o să cerem voie dela tine să ne placă ?... Uite, mă !... Cine ești tu ?

— Nu-i vorba de cine sunt eu, strigă Ion aprins : e vorba : se poate să placă măgar cântând din gură, — „Carnavalul din Venezia" — cu variațiuni ?... Ai?

— Nu sbiera așa la mine, că eu te plesnesc !... Uite-așa ! o să ne placă !

— Lăsați-l, mă, zice altul ; asta e părerea lui...

— Părerea lui, s'o ție pentru tat-su și pentru mă-sa ! să nu ne-o vâre nouă cu deasila în gât !

Și 'ncep să vorbească tare toți deodată, unul așa, altul aminterea... Sora face haz.. iar Ion strigă mai tare ca toți :

— Nu trebue să vă placă !

— De ce, mă pârlitule ?

— Că nu e de plăcut !

— Că nu vrei tu, ai ? Ei ! iaca, la toți ne place, să crăpi !

— Atunci dacă la toți vă place, a strigat și mai tare Ion, să mă iertați, dar sunteți toți niște...

— Niște ce, mă ?

— Niște urechiați mai mari ca el !

Maica ta Christoase, ce foc pe Ionică ! ...l-au luat în palme, în ghionturi, în picioare... și trage-i care mai de care, și tăvălește-l prin umbrar, unu'l lăsa de ostenit, s'alții 'l lua de odihnit... Au spart cu el toate borcanele și bărdacele hangiului — pe când surioara se suia în caleașcă și pornea cântând urmată de droaia de curteni călări... Dar flăcăul nu se lăsa..., când pe mese, când pe sub mese 'ntr'una țipa : „urechiați" și iar „urechiați"

L'au lăsat măr, și s'a dus fiecare la treaba sa.

S'a sculat Ion mulțumit de atâtea învârtitură, și-a căutat căciula, a scuturat-o frumos și, ca și cum parcă nu i s'ar fi 'ntâmplat nimica, zicea liniștit hangiului, care se uită cu milă la cioburile risipite pe jos.

— Nu se poate, mă omule, măgar, fie cât de împărătesc și de învățat să cânte din gură... ce ? „Carnavalul de Venezia", și încă cu variațiuni — gândește și dumneata.

— Ei ! du-te la dracu cu prostiile tale! a zis hangiul plictisit. Nu vezi ce tărăboi și ce pagubă mi-ai făcut ?

Și s'a dus Ion cu pas potrivit — dracu știe 'ncotro.. să caute una mai bună.

cărți redate în extrase

ERROMANGO

de Pierre Benoit

(continuare)

In cursul celor din urmă săptămâni, încercase din toate puterile, să se împotrivească șivoiului care se opintea să-l răpue. Conștiința sa profesională redeșteptată, îi dictase această încercare de împotrivire. Să fi fost în joc numai persoana lui, sleit de putere, nu s'ar fi urnit de pe verandă, așteptând ceeace era de neînlăturat. Dar nu putea să îndure perspectiva unei căderi de pe culmile unde îl urcaseră admiratorii lui din Syndney. Dacă isbutea să scape din Erromango, nu voia să-i fie imputat că lăsase în periclitare depozitul care îi fusese încredințat și pe care un băiat mediocru ca Sullivan reușise să-l păstreze. Așa dar, nu era alt de făcut de cât să reînceapă lucrul cât mai grabnic, să ridice din nou ruinile îngrămădite de elemente, să se străduiască să nu mai cugete la Jeffries cel nevăzut, și la doamna de la Rose Bay, la nimic din câte avuseseră asupra activității sale o înrâurire sterilizantă. Mai târziu... tresări cugetând câte amenințări cuprindeau acest cuvânt.

◆

Indeplinirea programului pe care și-l impunea astfel îi fusese înlesnită la început prin sosirea neașteptată a timpului frumos, odată cu încetarea ploilor. Erromango își reluase fațarnic înfățișarea de rai pământean. Pe solul minunat renăștea laolaltă frumusețe, bogății, candoare. Un nemai pomenit desfrâu de fluturi, fructe, păsări, flori. Cel ce ar fi petrecut atunci o zi la Pilbarra, plecând înainte să se aprindă în munți focurile oamenilor din codri, n'ar fi pătruns de cât caracterul pur dement al temerilor lui Fabre. El singur, pentru moment, nu s'ar fi încumetat să le destăinuiască.

Se simțea întremat. Accesele de friguri erau mai rari. Muncea toată ziua, muncea din greu. Disciplină prielnică; acum dormea aproape fără să aiureze. Avea de lucru, berechet, se'nțelege. Cu voința încordată judeca însfârșit cele întâmplate cu mai mult sânge rece. Era înmărmurit. De patru luni lăsase tot în voia soartei, el! Răspunderea era ce-i drept limitată, că năpustise boala asupra-i, nu era de vină el Ori cum, convenea în sine că mai puțin Whisky n'ar fi stricat, dimpotrivă. Și tot nedrept ar fi fost să fie împricinuit fiindcă ciclonul făcuse ravagii și că pieriseră pe urma acestuia, — atâta amar de vite. Iar pentru faptul că păstorii canaci lăsaseră să se rătăcească o jumătate duzină de oi, nu putea fi învinovățit Fabre.

Nu poți să fii în acelaș timp la cuptor și la moară, așa e. Tot ar fi fost leac, dacă s'ar fi mărginit aci nenorocirile turmei. Erau însă și neglijențe din acele cari-l sileau pe Fabre să plece capul. Din șasesprezece miei, născuți acum două luni, furtuna ucisese cinci, alți patru muriseră din lipsă de îngrijiri, îngrijiri pe cari servitorii indigeni, lăsați de capul lor, erau cu totul incapabili să le dea. Cei șapte rămași, se agățau de viață, erau însă atât de becisnici, de rahitici încât s'ar fi zis că le era și mamelor rușine de ei, numai cu sila îi alăptau.

Fabre își petrecuse toată după amiaza la extremitatea opusă a plantației, la pășune, mai mult decât pe oi, el supraveghiase pe cei doi canaci cari le păzeau. Oile și berbecii pășteau liniștit. Nu se prea jerpeliseră. Ah! de s'ar fi putut cel puțin menține în aceiași stare, în timp ce se dregeau localurile, în timp ce plantația relua înfățișarea pe care o avea la plecarea lui Sullivan. Fabre nu putea face mai puțin, dar nu pretindea la mai mult. Pentru ce ar mai rămâne apoi, pentru ce să mai braveze soarta! Prea prost ar fi fost să aștepte sosirea „Myosotis“-ului, și verdictul de moarte pe care cargo-ul îl va aduce cu siguranță. El va ruga pe d-nii Bliss și Cross să-l transporte în goeleta lor până la Port-Vila. Știa de mai înainte că nu vor face dificultăți. Odată acolo va găsi neîntârziat un vapor pentru Australia. Astfel va fi perdut numai șase luni din viață. Le va recupera el grabnic. In orice caz, nu-i va mai trăsni multă vreme să încerce metode noui de crescătorie, și mai cu seamă în insulele din Pacific. După specimenul reflecțiunilor ce făcea, se poate constata că Fabre era în toane bune. In el, nu se stinsese toate veleitățile de luptă. In scurt, nu consimțise încă să-și semneze verdictul de moarte.

Se instală pe verandă, chemă pe Gabriel.

— Whisky, te rog.

De când „boy“-ul dispăruse, acesta era nevoit să-l înlocuiască. Gabriel avea bunăvointa, dar nu isbutea să întreție albiturile, cât despre bucate, erau de nemâncat. Totuși Fabre nu pricepea ca nedrept se arăta înfuriindu-se împotriva lui.

— Câte sticle mai avem, îl întrebă el, când tânărul aduse Whyski.

— Șapte!

— Numai șapte? Prea bine, iată ce am hotărît. Când se vor isprăvi, nu voiu mai bea. Asta îmi va fi prielnic, ce crezi?

Incerca să glumească, pândea aprobarea servitorului. Dar Gabriel păstra o reservă prudentă. Știa că e usturător să-ți dai părerea asupra unei chestiuni atât de gingașe. Se mulțumi să clatine din cap. O expresie de plictiseală resemnată îi împietrea figura, de obicei atât de mobilă, atât de veselă.

Fabre încreți din sprincene. Nu-i plăcea să vază figuri triste în preajma lui.

— Pune gramofonul, porunci el.

Gabriel moștenise și această funcție. Oricât ar fi fost el de atent să nu-și manifesteze buna dispoziție se vedea cu ușurință, cât de mândru era de o atare dovadă de încredere.

Trecu în cabinetul de lucru și se întoarse cu brațele pline de discuri. Curând ariele preferate de Fabre, „Nirvana“, „Sing red Son“. „Floral dance“, împrăștiară notele lor plângătoare sub enorma boltă de frunziș, pe care apusul de soare începea să o străpungă cu suliți oblice și roșii.

In fiecare zi aceeași scenă se repeta. Fabre, ghemuit în jelț, bând câte o înghititură de wihisky, asculta la început cu reculegere, mulțumindu-se să salute printr'un surâs priceput cele dintâi acorduri ale fiecărei bucăți. Pe măsură ce resimțea excitația alcoolului, o expresie de beatitudine posomorâtă se răspândea pe fața lui. El bătea tactul când cu mâna, când prin ușoare legănări ale capului.

— Incă unul.

Și Gabriel, încântat, dar hotărât să nu manifesteze nici un semn de mulțumire, introducea pe tava de catifea o nouă plăcintă lucie și neagră.

De obiceiu, Fabre se mulțumea cu o jumătate duzină de discuri. Iar apoi, cădea într'o ațipeală, care îngăduia pe factotum să iasă tiptil și să-și vadă de pregătirile prânzului. Dar astăzi, această porție normală de armonie fusese de mult depășită. Teancul de discuri cântate urma să se tot urce pe masă, alături de sticla de whisky, unde, din potrivă scădea nivelul lichidului.

— Incă unul!...

Ihave opened wide mylattice,
Letting in the laughing breeze,
That is telling happy stories
To the flowers and the trees...

Ce arie ciudată, ascuțită și sfâșietoare, ce ciudat glas de femee, un glas care se părea că vine din altă lume! Gabriel, cu spetele întors, atent numai la mânuirea aparatului nu-și putea zări stăpânul. Un sgomot de sticlă spartă îl făcut să ridice brusc capul. De spaimă, saltă îndărăt. Fabre, cu ochii bulbucați, cu mâinile acățate de răzimitoarele jilțului, încerca zadarnic să se ridice. Sticla de whisky și toate accesoriile ei, cât și cea mai mare parte din discuri, se răspândiseră în țăndări pe parchet.

— Oprește-l! Oprește-l!

That is telling happy stories
To the flowers and the trees.
Spring is coning, forthe swallows
Have come cak to tell me so...

— Câine! câine blestemat, n'ai priceput? Oprește!

Inspăimântat, Gabriel își privea stăpânul. Intr'adevăr, Fabre, spumega. Se tot opintea mereu pentru a se smulge din jilț, în timp ce gramofonul, cât ce putea, împrăștia refrenul în triluri stridente.

Spring is com-ming
Spring is com...

O plesnitură prelungită, o pârâitură de cărbuni stropiți cu apă.

Gabriel, nebun de spaimă, se hotărîse însfârșit să oprească gramofonul.

Ochii lui Fabre scânteiau atât de furios, încât Gabriel își întinse mașinal brațul dinaintea ochilor săi.

— Discul? Cine ți-a dat acest disc?

Canacul tăcea. De două ori, Fabre repetă aceeași întrebare.

— Răspunde. Cine ți l-a dat? Unde l-ai găsit?

— Acolo! șopti Gabriel.

Cu degetul întins înspre fereastra deschisă pe veranda, el arătă una din polițele ce se aflau în camera de lucru.

Fabre suspină, ușurat. Iși reamintea. Pe o poliță de jos, fusese orânduite discurile lăsate de Sullivan. La început, încercase să le întrebuințeze, dar nu se putea; erau atât de sgâriate și de știrbite, încât la fiecare încercare stricau câte un ac nou.

Fabre reușise să se ridice. Clătinându-se se îndreptă spre gramofon.

— Lasă-mă singur, zise el lui Gabriel, care tremura tot cât și dânsul. Pleacă! Te voi chema mai târziu. Ci, du-te odată!

Bietul băiat fugi fără altă lămurire.

Rămas singur, Fabre fu nevoit să încerce de mai multe ori până isbuti să desfacă discul de pe fusul care îl menținea pe tavă. Eticheta centrală, spunea, în caractere de aur aproape șterse, titlul romanței, numele cântăreței, ale compozitorului și libretistului: The Swallons song by Alma Glück, words by Clifton Bingham, music by Frederic H. Cowen.

Zece ani, trecuseră zece ani de când auzise acest cântec, acelaș, da, acelaș, pe care la Sydney, în camera lor scăldată de lună, îi plăcea atât de mult să-l cânte blânda doamna de la Rose Bay. De două luni, de când prânzise pe bordul „Myosotis"-ului, zadarnic se străduise să-și reamintească aria, vorbele... și poftim, această arie, aceste vorbe reînviau, eșeau din mormântul lor. Ah! dacă acum fantomele începeau să-și vorbească!...

— Atât mai lipsea, șopti el, cu desnădejde.

In adevăr, așa e, atât mai lipsea.

CEA DIN URMA NOAPTE A LUI FABRE LA ERROMANGO

Era o noapte minunată, o noapte plină de toată gloria întunecată a tropicelor, cea din urmă noapte, a lui Fabre la Erromango.

Fabre visă în jilț. Pe la șase ore, cu puțin înainte de apusul soarelui, chemase pe Kai.

— Vino. bătrâne Kaï. Vino să ne luăm whisky-ul împreună. E, fără îndoială, cel din urmă pe care ți-l ofer, doar numai să nu fie exact la întâlnire „Myosotis". Dar asta m'ar surprinde mult.

O ultimă dată, cerul devenise roșu, apoi vânăt, apoi liliachiu, apoi cafeniu închis. Noaptea se așternuse ca un baldachin funebru. Pe pieptul lui Kaï, medalia de aur a Universității din Melburn oscila caraghios. Fabre făcea haz de așa ceva. Iși reamintea ziua în care trei simandicoși domni cu redingote îi înmânaseră acest simandicos fleac, cu mai multă pompă de cât un preot împărtășania. Adesea, când simțise nevoia de a se îmbărbăta pe sine, deschisese cutia de marochin roș, în scop de a privi numai acest certificat ridicol. De atunci, Erromango își îndeplinise opera. El era desamăgit.

Din locuința întunecată, din hangarele deșarte, eșea o tăcere apăsătoare. Din cele cinci nenorocite vite alungate câteva zile mai înainte, a doua zi venise, singură, o biată oaie. Fusese primită cu pietre. Plecase iar. Nu se mai arătase.

Unul câte unul începeau a se aprinde focurile canibalilor, în munți. Whisky îl făcea pe Kaï bun de gură. Incepuse să vorbească. Intr'un neînchipuit jargon, începuse a povesti o istorie neînțeleasă, care avea pretenția să fie istoria vieței sale. Bastonade, rechini înotând între două ape, luntri scufundate, cicloane... sfâșietoarea epopee a Hebridelor... Timpul și spațiu erau absente din această crudă rapsodie. Insulele toate ale Arhipelagului, toți anii unei jumătăți de secol se amestecau. Tot se petrecea pe un acelaș plan. Și neatenția cu care asculta Fabre, sporea învălmășala acestei povestiri fantastice.

Kaï, însfârșit, tăcuse. La rândul său, vorbise Fabre.

— N'ai de gând să te culci, dragul meu Kaï?

Tâmpit de alcool, cu capul bălăbănindu-i pe piept, atingând medalia din Melburn pitită printre scoicile din coliere, Canacul fixa asupra stăpânului său o privire buimacă.

— Ia cu tine și sticla de whisky, cea din urmă. Ș'apoi apucă încotro vrei... ca oile! Să nu te mai văd. N'ai nevoie să rămâi aci, să vezi ce se va petrece la noapte. Pleacă! Pleacă. Ințelesu-m'ai, ori nu, porcule?

Ce nebunie să-și poată cineva închipui că ar fi putut Kaï să înțeleagă aceste vorbe! Dar în glasul lui Fabre era ceva care și făcea pe Kai să înțeleagă că se sfârșise gluma. Cu sticla în mână, Kaï scoborâse împleticindu-se treptele verandalei. Umbra sa se topise în întuneric, apoi sgomotul pașilor, despre care deduse mai întâi de știre fiorul erburilor mototolite, un zăngănit de cutii de conserve. Apoi, nimic alt. Și Fabre rămăsese singur, de tot singur, acum, în mijlocul tăcerei cele mari, o tăcere care nu va mai fi întreruptă de cât de Moartea care se apropia...

O noapte minunată. Cea din urmă noapte a lui Fabre la Erromango.

Odinioară, în cursul unor nopți aproape tot atât de frumoase, pe când doamna dela Roșe Bay venea să-și vadă amantul, Fabre obișnuia să o aștepte la portița grădinei. Ea se cobora în graba din trăsura în care venise. Schimbau câteva vorbe scurte.

Și numai după ce treceau pragul camerii lor, ei îndrăsneau să se îmbrățișeze, aveau curajul să se privească. In fiecare zi, ea era pentru el o altă femee. Și totuși aceleași gesturi reîncepeau. Ea își rezema capul de umărul său. Această dovadă de slăbiciune a ei, îl transporta chiar mai mult de cât sărutările. Camera era abia luminată, numai atât cât era nevoie pentru ca să poță zări silueta plăpândă, palidă întinsă pe divan. El îngenuchia alături. Un surâs trist, blând, abia întrezărit, niște șolduri foarte înguste și fine... Ce duioasă imagină ar fi păstrat în el dacă nu s'ar fi amestecat arsura proprie tuturor celor care sufăr știind că unirea lor efemeră va fi urmată de o despărțire veșnică.

Or, tocmai amintirea acestei arsuri, făcuse isbânda lui de azi.

Erromango dăduse vieței lui Fabre cea mai neașteptată încheere. Cu opt luni mai înainte, părăsind Australia, el putuse crede că era vorba de realizat numai beneficii materiale. Și, treptat, treptat văzuse ivindu-se cu totul altceva. El nu se minunase de o transformare atât de uimitoare. Nefiind în stare să-și închipue că singur el clădise și mobilase pe de în'tregul acest nou univers, i se părea firesc că întâmplarea, să fi ales, între toate locurile din lume, acel unde Alice Geffrres dormea de somnul de veci.

Așa fiind, cât de splendid se lumina acum aventura lui! Cât de naive, ridicole i se păreau sforțările sale dela început, pentru a lupta, pentru a nega evidența. Era mai mult de cât resemnat. Era fericit. Cunoștea taina vieței sale. Crezuse că e menit pentru acțiune, în timp ce fusese făcut numai pentru dragoste. Nu aspira decât să-și poată lua sborul, ducând strâns pe inimă, această siguranță cucerită atât de greu.

In fotofor, lumânarea se stinsese. Și atunci se destăinuise întreaga nopții magie. Desișurile din pădure, înălbăstrite de lună, munții înalți, unde focurile canibalilor străluceau ca o diademă vie de rubinuri, aburii albi care urcau dinspre mare, alcătuiau o priveliște a cărei irealitate minunată era asilul visat de cele mai nebune închipuiri. In mijlocul norilor călători, al acestui peisaj care se tot transforma mereu, himerele lui Fabre luau înfățișări de ființe logice, și în adevăr nu s'ar mai fi putut să nu le creadă reale.

Un fior. Nu de frică, cu siguranță. De mult acest sentiment nu-și găsea loc în sufletul său. Gândul despre cartușa introdusă cu un sgomot sec în țeava carabinei care ucisese pe **Jeukins**, nu-l mai putea întru nimic mișca. Chiar examinase de mai multe ori dacă nu ar fi fost nimerit să previe clipa intervenției. Singura lui seamă era nu cumva să întârzie moartea la întâlnirea ce-i fusese dată. Tremura, de frig, atâta tot. N'avea decât haine de pânză, iar în Hebride, termometrul se coboară uneori, în Iunie, până la zece grade.

Se ridică în picioare. In fundul sticlei mai era wisky. El umplu un pahar, și-l apucă în mâna stângă. Cu cea dreaptă, pipăia peretele întunecat al coridorului. Nimeni însfârșit, etajera cu arme, lângă ea se opri o clipă. Intră în camera de lucru, se așeză în fața biroului. Era calm, perfect de calm. Toate mișcările pe cari le făcea, erau de mai înainte hotărîte. Storul ferestrei care dedea pe verandă era tras în jos. Dar în deschizătura celeilalte ferestre se încadra un colț din Erromango: frunzișuri vinete, piscuri roșietice, cer spălăcit, pe care constelațiile australe își îndeplineau cu o încetineală majestoasă revoluțiunea lor.

Câte ore erau oare? Două în zi, trei poate. Fabre n'avea decât să-și aprindă lampa electrică, să se uite la ceas. îl avea la îndemână, pe masă. Dar la ce bun? De altfel nu-și jurase că nu se va mai mișca?

Cât timp trebuia să mai aștepte încă? Nu mult, așa nădăjduia. Căci de nu, ar fi silit... Și, deodată suspină ușurat.

Colo, foarte departe, în fundul nopții pe sfârșite, și răsunase un strigăt, un strigăt lung, urmat de altul, ș'apoi de un al treilea. Sirena! „Myosotis". Cu opt luni înainte ea îi vestise că fusese lăsat în părăsire pe un țărm blestemat. Azi de alt verdict era vorba. Și totuși bucuria pe care o resimțea acum, depășea în violență desnădejdea lui de atunci.

Drag „Myosotis"! Până la cea din urmă clipă se temuse Fabre că vasul nu va fi exact. Cine se poate bizui pe aceste biete cargouri din insule? Acum, soarta a hotărît. Zadarnic, lucrurile și oamenii își împreunaseră sforțările pentru ca să despartă pe Fabre de amanta lui. Zorii zilei ce se iveau, aveau să asiste, grație insulei Erromango, la triumful acestor umbre desbinate mult timp și reacordate acum pentru totdeauna.

DIM.

— SFÂRȘIT —

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL". STR. BREZOIANU NR. 11.

RALA
ASOCIAȚIUNII
SIBIIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 31
28 Iulie 1929
5 Lei

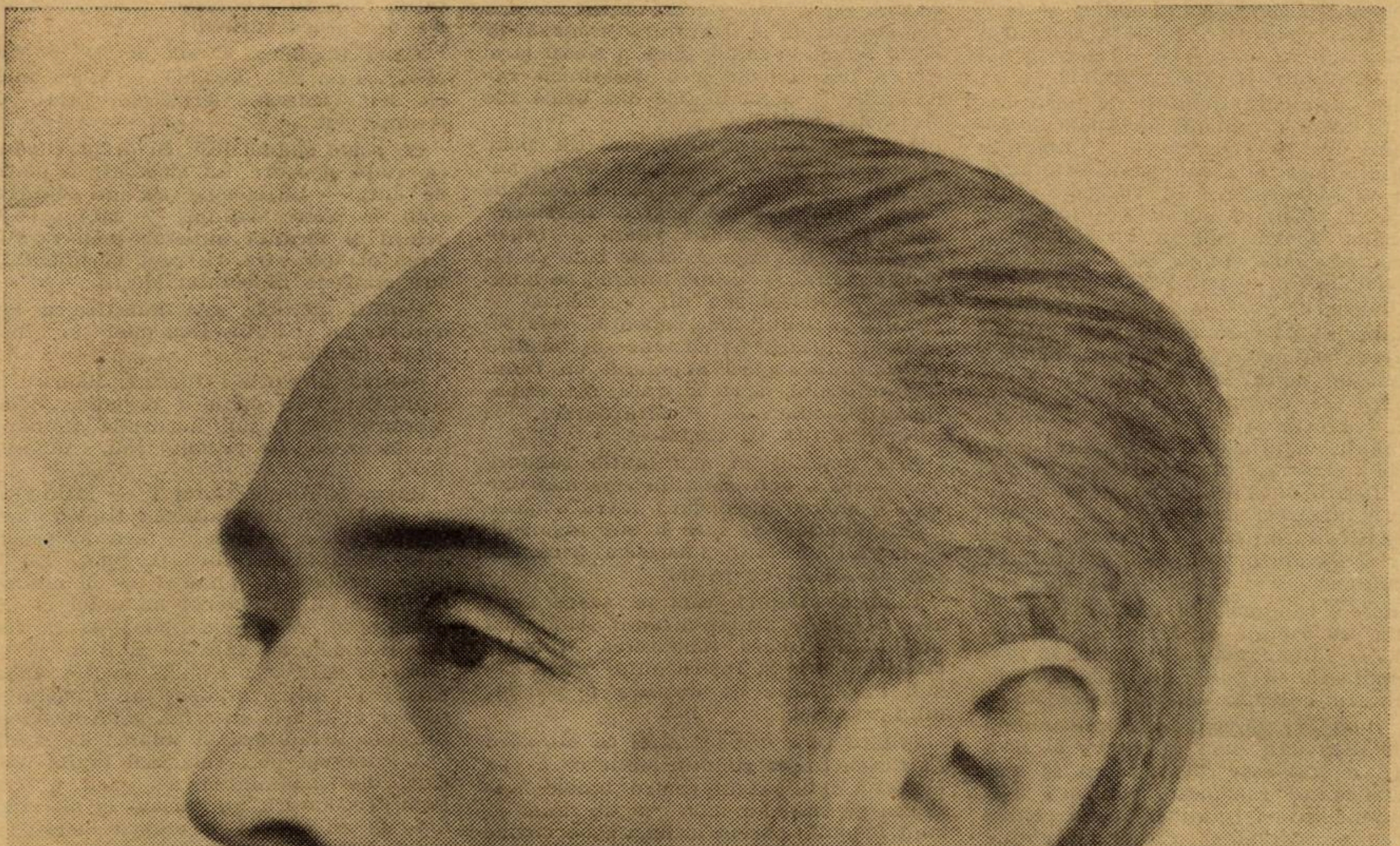

TEODORESCU G. DEM.

Ctitorii

TEODORESCU G. DEM.

de VASILE MILITARU

Sunt oameni cari, mânaţi de ambiţiuni, se străduesc din răsputeri să se urce pe cele mai de sus trepte, pentru ca de acolo din înălţimea ce vremelnic ocupă, să strige contimporanilor şi posterităţii: *Vedeţi-mă!*, — fără să-şi dea seama, vai, că, odată cu ţărâna, se aşterne şi uitarea eternă peste ei.

Sunt alţii cari, mistuiţi de focul sacru ce arde necontenit în adâncul sufletului lor, se dăruesc în întregime neamului din care fac parte sau omenirei în genere, fără să cugete o clipă măcar la câştigul moral sau material, în urma sacrificiului ce fac şi aceştia îşi clădesc, fără vrerea lor, monumente nepieritoare în sufletul generaţiilor ce vin după ei.

Dintre aceştia din urmă face parte şi G. Dem. Teodorescu, a cărui memorie ne simţim datori s'o slăvim, azi, după aproape trei decenii dela trecerea lui în viaţa cea fără de sfârşit.

A căuta să prinzi însă în cadrul unui articol redus la spaţiul unei singure pagini, figura uriaşă a acestui mare iubitor şi dăruitor de lumină, sub aspectul ei istoric, ştiinţific, filologic şi literar, — ar fi o zadarnică şi de milă vrednică încercare.

Deaceea, rândurile ce urmează, vor fi numai un contur al imaginei scumpe nouă, — rămânând ca cititorul să şi-o închipuiască în toată strălucirea, de Dumnezeu hărăzită acestui mare om.

G. Dem. Teodorescu a vieţuit numai 51 de ani, dar, prin opera ce el ne-a lăsat, va trăi atât cât va avea să trăiască neamul românesc, pentrucă aşa îl impune însăşi trăinicia operei pentru înfăptuirea căreia el a alergat, cu de albină hărnicie, pe întreg cuprinsul plaiurilor româneşti, culegând de pretutindeni praful de aur din care a închegat apoi cel mai dulce şi cel mai plăcul miresmat fagure de miere al limbii, al gândirii şi simţirii româneşti.

Fără teamă că aşi exagera, — asemăn pe G. Dem. Teodorescu cu un briliant măestrit şlefuit, ale cărui faţete — oricum l'ai întoarce, — răsfrâng cele mai minunate raze luminoase.

In adevăr, cine urmăreşte firul vieţii acestui om, rămâne uimit de marile lui calităţi sufleteşti şi intelectuale, —uriaşe forţe condensate într'un fizic de o constituţie foarte delicată.

Desăvârşindu-şi studiile la Paris, unde a fost trimis pe cheltuiala Statului, în anul 1875, împreună cu Gh. Panu, Al. Lambrior şi Gr. Tocilescu, de către Titu Maiorescu, pe atunci ministru al Instrucţiunii, — Gh. Dem. Teodorescu revine în ţară după doi ani de strălucite studii, înarmat cu diploma de licenţiat în litere dela Sorbona şi cu cele mai frumoase cuvinte de laudă, din partea foştilor săi profesori, — autorităţi ale ştiinţei franceze: Egger, Girard, Perrot, Lenier, Martha, Fustel de Coulanges.

Teza lui de licenţă, la Paris, a fost: „Cercetări asupra proverbelor române", — suprem omagiu adus Patriei sale.

La vârsta de 29 ani, în Ianuarie 1878, a fost numit, — prin concurs, clasificat întâiul, — Profesor de limba latină şi română reunite la liceul Sft. Sava, în locul lui I. C. Maxim.

In Octombrie, acelaşi an, tot prin concurs şi cu acelaş succes, obţine catedra pentru limba şi literatura română la liceul Matei Basarab, unde a servit ţara, cu un devotament şi o destoinicie rar întâlnite, — până în cele din urmă zile ale vieţei sale.

In acest răstimp de 22 ani, Gh. Dem. Teodorescu nu s'a mulţumit să fie numai Profesor la catedra sa, ci, robit de vechea lui pasiune pentru ziaristică, face să apară *„Binele public"*, organ prin care îşi impune ideile sale pe tărâmul politic, — având tovarăş de muncă pe prietenul său Gh. Vernescu.

După războiul independenţei, este solicitat şi pleacă în misiune diplomatică la Constantinopole, împreună cu Dimitrie Brătianu, spre a trata răscumpărarea prizonierilor, — însarcinare de care se achită cu vrednicie.

Ales Deputat în mai multe rânduri, desfăşoara o activitate din cele mai rodnice şi binefăcătoare ţării, întrucât principiile politice de cari el era însufleţit, excludeau cu totul interesele personale sau pe acelea de partid.

Culmea înălţării sale pe scara erarhiei sociale, o atinge în anul 1891, când i-se încredinţează conducerea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice,— sub Prezidenţia de Consiliu a generalului Florescu.

Munca ce a desfăşurat el ca Ministru al Instrucţiunii şi focul sfânt ce a pus în toată munca lui pentru binele neamului pe care l-a iubit aşa de mult, — sunt o pildă, căreia închinare se cuvine din partea tuturor patrioţilor de eri şi de azi, din partea neamului întreg.

A tipărit, nu mai puţin de douăzeci şi şase de lucrări, cu caracter literar, ştiinţific, istoric, filologic şi politic, — dintre cari amintim, drept cele mai de seamă: „Oratio pro Marcello" şi „De amicitia" ale lui Cicerone, cari împreună cu escerptele din „Amores" şi „Tristia" lui Ovidiu, au înlesnit cunoaşterea idiomei clasice a Romanilor, precum manualele de *Prosodie* şi *Metrică* au facilitat tehnica versificării, iar „Istoria Literaturii latine şi „Istoria filosofiei antice" (operă premiată de Academia Română în 1894) au contribuit ca tinerimea şcolară să pătrundă abstracţiunile cuprinse în operele de interpretat şi valoarea scriitorilor antichităţii.

Apoi: „Poezii populare române" (720 pag.); „Cercetări asupra proverbelor române", „Viaţa şi opera lui Eufrosin Poteca"; „Isvoarele istoriografice ale cronicei lui Şincai"; „Viaţa şi operele lui Anton Pann"; „Studiul asupra lui Varlaam şi Ioasaf"; „Dialectele Paleoitalice".

La acest şirag de pietre nestemate el dorea cu sete, cu înfrigurare, să adauge încă altele: „Culegere de basme" şi „Istoria cugetărilor intime, a credinţelor, a plăcerilor şi a suferinţelor poporului", — adică un fel de istorie a sufletului românesc, desvăluit în toată strălucirea lui, prin mijlocul literaturei populare, asupra căreia el s'a plecat vrăjit ca asupra unei fântâni cu apă dăruitoare de viaţă şi din care a sorbit cu atâta nesaţiu, fără să isbutească a'şi potoli setea ce-i ardea sufletul.

Când împlinea vârsta de 51 de ani, Moartea i-a zis: „Destul!" — şi l-a smucit dela fântâna fermecată, atât de scumpă lui.

Se poate spune deci, cu drept cuvânt, că viaţa şi opera lui alcătuesc o pânză de aur, — întreţesută cu un adevărat colb de pietre scumpe, — care orbeşte ochiul şi încântă sufletul, prin strălucirea ei, dar care s'a rupt la jumătate, sub stativele răsboiului Morţii.

Pentru meritele sale didactice, a fost decorat cu „Steaua României" şi „Răsplata muncii".

Pentru lucrările-i literare, istorice şi ştiinţifice, i-s'a conferit medalia „Bene-Merenti" cl. I, iar Academia Română l-a încoronat cu premiul său, în anul 1894.

Răposatul Rege Carol I, — înfiinţând în anul 1895 Fundaţiunea Universitară care-i poartă numele, — avu în vedere scânteerea minţii lui G. Dem. Teodorescu, erudiţia şi puterea sa de muncă, îmbinate cu caracterul lui nobil şi devotamentul ce punea totdeauna în împlinirea datoriei sale, — şi îl aşează ca Director al acelei Fundaţiuni, — sigur fiind că tinerii studenţi ai Universităţii vor avea dela cine lua pildă de vrednicie la învăţătură şi iubirea de neam.

A cunoscut deci cele mai înalte onoruri, dar îngâmfarea n'a găsit în Gh. Dem. Teodorescu un prieten, ci un vrăşmaş al ei. Modest, a muncit mereu, — sigur fiind că izbânzile numai prin muncă se ating, — şi isbânda pe care o dorea el, nu era decât isbânda în binele neamului.

Articolele sale au fost publicate în următoarele periodice: „Foaia Societăţii Românismul", „Columna lui Traian", „Transacţiuni Literare şi Ştiinţifice", „Convorbiri Literare", „Familia", „Revista pentru Istorie şi Arheologie", „Albumul Macedo-Român", „Revista Literară", „Ateneul Român", „Gazeta Săteanului", „Revista Nouă", „Binele Public", „Arhiva" şi „Literatură şi Artă Română".

Insă opera care contribue cu cea mai mare piatră de granit la măreţul monument pe care G. Dem. Teodorescu şi l'a ridicat singur în sufletul neamului său,— rezidă în culegerea sa de *Poezii Populare*, care a necesitat peste 20 ani de muncă încordată, — operă din isvoarele căreia se vor adăpa toţi acei iscoditori ai limbii, datinei şi credinţelor neamului românesc.

G. Dem. Teodorescu a înţeles, printre cei dintâi, că nepreţuitele comori ce se găsesc în aceste poezii, se pot pierde sub curgerea vremii în puzderie de ani, dacă nu sunt culese — şi atunci s'a simţit dator să pornească în acea dulce şi sfântă pentru el pribegie, prin văgăunile şi culmile munţilor, pe întinsul luncilor, pe spinarea dealurilor şi prin poala văilor, — să asculte şi să prindă din gura bătrânilor lăutari, din gura ciobanilor, a flăcăilor și a moșnegilor toate acele mii de doine, de strigături, de colinde, de descântece și de balade haiducești, pe cari citindu-le — Român dacă ești, — te risipești în freamătul lanurilor de grâu ; plutești în adâncul slăvilor albastre, sub cântecul ciocârliei: frămânți viforos horile, bătutele și chindiile ; te topești în jalea cavalului ; tresari și apuci ghioaca sau arcul la glasul buciumului și te arunci în valma luptelor cu vrășmașii neamului ; te înfiori sub măreția codrilor, — haiduc — doinind din frunză sau risipind o întreagă poteră de arnăuți în răstimpul cât fumezi o țigară, — înțelegând astfel că tu ești mlădița unui neam mare la suflet, dăruit de Dumnezeu cu cele mai frumoase virtuți și atunci, o, atunci, nemaiputându-te stăpâni, — râzi și plângi de bucurie că faci parte din acest neam!

Iată ce comoară ne-a lăsat G. Dem. Teodorescu. — aibă-l Dumnezeu între sfinții lui!

VASILE MILITARU

adevarate

Vom istorisi aci un fapt de mică însemnătate în aparență, dar care tălmăcește în mod cât se poate de elocvent, ce caracter înălțător avea G. Dem. Teodorescu:

Fiul unui proprietar din Giurgiu, rămăsese corigent la materia predată de profesorul G. Dem. Teodorescu.

Elevul urma a trece concursul pentru admitere în școala militară. Cum îi lipsea un singur punct pentru trecere, nu putea obține certificatul de absolvirea liceului, cerut la concurs. Tatăl elevului în cauză, luă recomandațiile a două personagii de frunte ale țării, în favoarea fiului său, pe lângă G. Dem. Teodorescu și, sigur că va isbuti, se prezintă profesorului cu recomandațiile respective.

Rezultatul a fost *negativ*, profesorul rămăsese neînduplecat. Tatăl elevului, mâhnit și mirat, se întoarce în Giurgiu și în cercul prietenilor săi povestsște insuccesul.

Un vechi amic și colaborator al lui G. Dem. Teodorescu, se oferă ca protector și scrie câteva rânduri în favoarea elevului. Părintele obține punctul de trecere și, mirat întreabă pe G. Dem. Teodorescu, pentru ce a rămas neînduplecat față cu recomandația persoanelor atât de sus puse și pentru ce a fost satisfăcut, la intervenția unui om modest. Răspunsul profesorului a fost: „Primele recomandații veneau dela persoane puse mai sus decât mine, în Societate și n'am voit să planeze bănuiala că conștiința mea a șovăit un moment. Acum însă mi-ai prezentat această recomandație a unui om modest, mai mic decât mine, și mi-ai înlesnit calea pentru a nu fi piedică la formarea carierei fiului D-tale, cu atât mai mult că, în cariera militară, va avea trebuință mai mult de științele positive".

V. M.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

G. Dem. Teodorescu s'a născut în București, la 25 August 1849.

Tatăl său Tudor, supranumit Olteanul, — fiindcă se născuse peste Olt pe malurile Amaradiei, — era înteprinzător de construcții.

G. Dem. Teodorescu rămas orfan de tată la etatea de 5 ani, a început a învăța scrierea și citirea dela dascălul bisericii Manea-Brutaru, căci în chiliile bisericei locuia mătușa lui, donatoare a acelei biserici. Anul următor învață sub dascălul George dela biserica Sf-ții Voivozi, iar mai pe urmă fu înscris în școala primară de verde din actuala școală Știrbey-Vodă.

In clasele III și IV fu premiat pentru învățătură și muzică.

Studiile secundare și le-a făcut la gimnaziul Lazăr. In clasele II, III și a IV-a a fost premiat I la studiu ca și la desemn. Până la 1867 a urmat studiile liceale la Matei Basarab, (sub direcțiunea răposatului A. Nestor).

In urma concursului depus la 6 Februarie 1868, a fost numit impiegat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunilor Publice, unde mai târziu era sortit să ajungă Ministru. In Mai 1868 obține diploma de bacalaureat și se înscrie la Facultatea de litere din București.

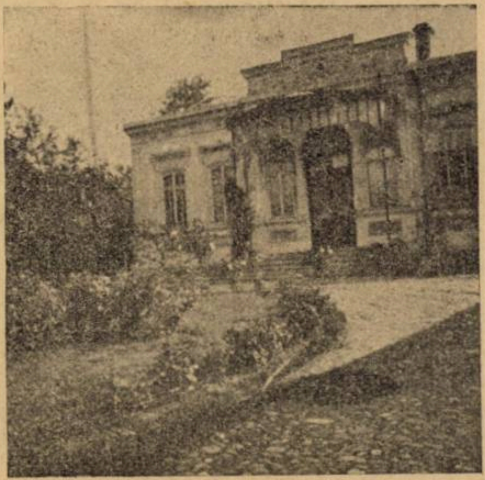

Casa proprie din str. Mircea-Vodă, 51 unde a trăit și și-a scris operile

Urmează cursul de declamație la conservatorul de muzică și cursurile universitare, (sub profesorii A. T. Laurian, Ion Zalomit, Ep. Francudi, Ulysse de Marsillac, V. A. Ureche și P. Cernătescu), pe cari le absolvi în 1870 trecând cele 3 examene de licență.

La 15 Noembrie 1868 se retrase din funcțiune și trecu la Ziarul *Românul*, ca corector, reporter și traducător până la 1870, apoi ca secretar de redacție și în fine ca redactor până la 1875.

La 1869 împreună cu alți studenți universitari, fondă „Societatea românismului", ale cărei lucrări le conduse ca secretar.

Ales membru în comitetul de redacție al revistei societății împreună cu B. P. Hasdeu, Gr. G. Tocilescu, Tudor P. Rădulescu, N. V. Scurtescu și Const. Vucici, publică în acea foaie primele sale articole între cari și studiul literar despre „Idilă și Al. Depărățeanu", „Cercetări de mitologia comparată" despre zeii locali, genii și șerpii de casă".

La 1872, în revista „Transacțiuni Literare și Științifice" de sub direcțiunea lui P. A. Laurian și Ștefan C. Mihăilescu, a publicat viața și scrierile lui André Chénier, Poezii traduse din Lamartine și Alfred de Musset, apoi un studiu despre origina și progresele luxului la Roma; în fine numeroase cronici, polemice și articole de fond în „Românul", pe atunci singurul arbitru și conducătorul opiniei publice din întreaga țară.

Deși scutit de serviciul militar, ca unic fiu de mamă văduvă, la 1871 se înscrie în miliții și obține gradul de sergent.

La 1875, Titu Maiorescu, ca ministru al cultelor și instrucțiunii publice voind a trimite în străinătate pe doi tineri din „Soc. Junimea", fu sfătuit să nu se arate parțial, ci să facă acelaș lucru pentru doi tineri din Muntenia în persoana lui G. Dem. Teodorescu și Grigore Tocilescu. Cel din urmă se duse la Praga, iar ceilalți trei Gh. Panu, Al. Lambrior și G. Dem. Teodorescu, se întâlniră la Paris în Februarie 1875.

G. Dem. Teodorescu se înscrise la conferințele și lucrările scrise dela Saint-Barbe, urmă cursurile dela Sorbona și astfel pregătit, dobândi licența în litere în sesiunea din Aprilie 1877, clasificat al 7-lea din 15 candidați — licență cu care veni în țară.

A publicat:

1) Poezii populare române. 720 pag.
2) Istoria filosofiei antice, 550 pag., operă premiată de Academie.
3) Istoria literaturii latine.
4) Oratio pro Marcello (Cicerone), studiu și adnotări.
5) Tristium Elegiae excerptae (Ovidiu) studiu și adnotări.
6) De Amicitia (Cicerone) studiu și adnotări.
7) Tratat de versificație latină: Prosodia.
8) Tratat de versificație latină: Metrica.
9) Introducerea și progresul luxului la Roma, studiu clasic.
10) Cercetări asupra proverbelor române.
11) Noțiuni despre colindele române.
12) Credințe, datine și moravuri ale poporului român.
13) Miturile lunare: Vârcolacii.
14) Viața și activitatea lui Anton Pann
15) Operile lui Anton Pann.
16) Viața și operile lui Eufrosin Poteca
17) Biografia lui Em. Protopopescu-Pache.
18) Viața și operile lui André Chénier.
19) Cronica din Nürnberg (1453).
20) Reorganizarea învățământului secundar și superior.
21) Modificări la proectul de lege pentru organizarea instrucțiunii publice.
22) Foaia societății „Românismul".
23) Idila și Alex Depărățeanu.
24) Meritele bisericii și prelaților români din secolii trecuți.
25) Petre Crețul Șolcanul; un tip al lăutarilor bătrâni.
26) Limba și Folklorul român.

V. M.

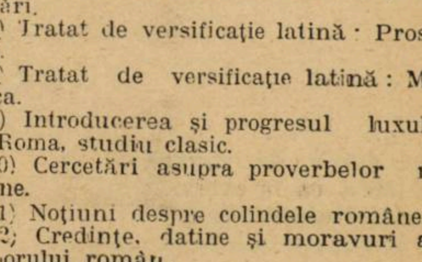

poezie

AL. T. STAMATIAD

SONET

Nu-ți amintești din clipele trecute
Nimic, nimic ? e totul o poveste ?
Un suvenir, un vis nu-ți dă de veste
Iubirea noastră, cele petrecute ?

Nu cred, o licărire tot mai este...
Și inimă și minte dacă-s mute,
Te du, desigur ele-au fost vândute, —
Sunt daruri sfinte, nu se vând aceste !

Și noaptea mi se-așterne peste pleoape,
Ai râs de tot, de clipele senine,
Păreri de rău azi vor să mă îngroape,

Și-acum nu mi-au rămas decât suspine.
Uitare te aștept, te văd aproape...
Tu m'ai pierdut, dar te-ai pierdut pe tine.

HEIDELBERG DE TOTDEAUNA

In Heidelbergul vieţii de student, mi-ai apărut lumină
Nestinsă 'n nopţi pustii, cu nori de întuneric,
Şi te-am iubit în adieri de-arginţi cu lună plină
Şi m'am simţit prea fericit, în visul meu feeric.

Dar anii au trecut în sborul lor nătâng, într'una
Şi el rămase doar în noi, o amintire scumpă.
Arar aroma parfumat 'a lui, de totdeauna
Mai licăreşte în adânc, aproape să irumpă,

Ades, când amintirile se ţes în limpezimi de lună
Şi mă cuprind sfâşietor în plasă de morminte,
Mişcat, mă 'ntorc în Heidelberg, ca să depun cunună
Cernită, pe iubirea mea rămasă în cuvinte

Căci Kety... Mimi... Zoe... nu mai sunt de mult
Iar eu, ivit în amintire, spărturile le-ascult.

NUMA CARTIANU

RĂSĂRIT DE SOARE LA MARE

Apa mării, lin. visează ;
Undele-s ca în extax.
Intr'al liniştei răgaz,
Se desprinde o blândă rază
Din talaz.

Luciul se trezeşte iute.
Peste valuri de safir,
Trece-o boare de zefir ;
Din adâncuri, raze, sute,
Es înşir.

Umed, soarele se-arată
Licărind pe-un vârf de val.
Peste creste aşterne-un şeal
De jeratic. Parcă 'nnoată
Inspre mal.

Lasă'n urmă-i cărărue
Ca un arc de foc încins
Şi azvârle înadins
Foc pe unde şi se sue
In cuprins.

Şi alunecând pe-o rază,
Pe poteca-i de rubin,
S'a urcat pe cer deplin,
Iar acuma, scânteează
In senin.

Bărci lăsate lângă maluri.
Când şi când, sfios, tresar...
Intr'o luntre, mai spre far,
Se avântă 'n zbor pe valuri
Un pescar.

ALEXANDRU ALLANKY

ETERNITAS

Pe unde creşte ziua — din bulgăr de lumină
Şi noaptea împleteşte dantelă de ninsoare
Ca o mlădiţă frântă şi smulsă din tulpină
Mi-am aplecat genunchii în capăt de cărare.

Mi-am sfredelit colibă şi-am înflorit grădină
Din zâmbete — vândute pe-o clipă de uitare
Şi gândurile — roiuri de harnică albină
Le-am cuibărit — cucernic — în fiecare floare

Stăpân pe tot întinsul seninelor hotare
Senin asemeni celui atot-stăpânitor
Privesc cu ochi de ghiaţă — tăcut — în depărtare
Precum o stea priveşte frământul din izvor

Ca lebăda — când simte că viaţa i se curmă
Impovărat de greul argintului din frunte
Inlănţui nemurirea — în cântul cel din urmă
Pe cea mai naltă culme — din cel mai mare munte.

TR. IONESCU

IMPĂRĂŢIA LIMITROFĂ

de GALA GALACTION

Intre multele şi păgubitoarele ciudăţii ale firii mele se află una pe care trebue s'o excentez şi s'o privesc drept binefăcătoare. De când m'am pomenit, mi-au fost dragi cimitirele. S'a întâmplat că primul cimitir pe care l-am cunoscut era dincolo de şanţul ariei noastre. In satul meu natal, locul de obştească şi vecinică odihnă se găsea, cu biserică cu tot, lângă curtea boerească, — vechea gospodărie a unui fost schit de călugări. Acest cimitir a trezit primele mele reverii şi m'a chemat la întâiele mele plimbări singuratice In acest loc tăcut şi prididit de bălării, am pus întâia oară, mirarea, tristeţea şi negrăita răscolire a sufletului pueril: faţă în faţă cu concepţia religioasă asupra morţii, aşa cum mi-o dădeau teologia satului şi convorbirile tatei cu Duhovnicul Mihai.

Dar adevărate progrese în teologia eshatologică, adică privitoare la chestiunile de dincolo de mormânt, n'am făcut decât cu prilejul unui somn bizar, în care a căzut o femee tânără din sat. Femeea aceasta, într'un somn nefiresc de câteva săptămâni (un somn extraordinar, fiindcă era un fel de extaz de profeteasă şi de vizionară) ne-a comunicat, din împărăţia morţii, uimitoare informaţii asupra tuturor răposaţilor satului nostru.

După ce-am plecat din lumea mea rurală — superior de simţitoare şi de accesibilă misterioaselor efluvii de dincolo— am rămas multă vreme dezorientat şi ignorant. Nu-mi venea să mai cred şi să mai admit cele ce ştiam de acasă, dar nu mai găseam, iar mediul cel nou, nimic compensativ şi valabil. Lumea oraşelor, din punctul de vedere al înţelepciunii asupra morţei, stă mult mai jos şi mai trist decât lumea ţărănească Eu unul, în vijelia absurdă a vieţii orăşeneşti şi mai nainte de a începe studiul ştiinţelor spirituale, am rămas credincios cărărilor cimitirului. Necropola a fost pentru mine prima dăscăliţă de teologie.

Pe această veche şi statornică realitate sufletească, am deschis eri porţile de fier ale unui cimitir dela marginea Capitalei. Parc imens şi (cu oarecare complezenţă spre confuziune) ai zice: parcul unui institut botanic! Mii de plăci, de stâlpi şi de inscripţii explicative!' Ce plante rare, ce arbuşti bine mirositori, ce trandafiri balsamici sunt răsădiţi, în grădina aceasta, ca să fie nevoie de atâtea etichete, cu litere de aur, pe marmură albă şi neagră?

Sărmani de noi, fiii lui Adam şi ai blestemului original!... „Ţărână eşti şi în ţărână te vei întoarce!"... *(Geneza* 3, 19). Nici trandafiri, nici palmieri, nici rodii, nici flori exotice nu sunt nomenclate pe aceste table şi pe aceste monumente, ci deşarte şi apuse existenţe omeneşti, ci nume, şterse aproape de pretutindeni, şi rămase numai aci, în cimitir...

Este legitimă şi înduioşătoare această ultimă deşertăciune a inimilor noastre! Este sfâşietoare şi splendidă, când cel ce ridică mauzoleul, boschetele şi vetrele de flori este mama sfâşiată, sau logodnicul dezolat sau tatăl răpus de durere. — Dar de atâtea ori inscripţia funerară are intenţie comercială, florile întreţinute cu cheltuială sunt flori de galantar, iar monumentul întreg este un exterior canon de pocăinţă al unei văduvii prea grabnic consolate.

De aceea privesc şi prefer mormintele modeste sau uitate. Aici, suntem în faţa unor situaţii cari nu mai mint. Sărácia nu se mai deghizează şi uitarea şi nepăsarea au drepturile şi puterile lor uriaşe.

In latura aceasta, se odihnesc — pe zece ani — cei ce au ajuns aici din năpraznică întâmplare, sau cei de tot săraci, sau cei uitaţi cu totul, sau cei lăsaţi deoparte până la revenire din depărtate călătorii.

Dar, la urma urmei, tot acest uşor proces de aparenţe nu adaogă şi nu schimbă nimic din taina infinită pe care, tradiţional şi aparent, o ştim îngropată la doi metri subt picioarele noastre. Impărăţia limitrofă, pentru simţul comun şi eronat, stă la această depărtare, de fiecare dintre noi!

Există, între aceste mii de morminte, unul către care vin, cu gândul, cel puţin în fiecare seară şi în fiecare dimineaţă. Dar de cercetat aevea — după legile actualei noastre condiţii pământeşti — nu l-am mai cercetat din celălalt an. Il regăsec, pierdut în iarbă şi în democraţia funerară, domnitoare în acest colţ al săracilor şi al uitaţilor. E o simţire amestecată şi inefabilă care mă încovoaie deasupra acestei pietre cu nume clar..

Evident, dacă nici tu n'ai mai venit, cine altcineva era să vină!... Răzoraşul din anul trecut şi din cei de mai înainte şi-a irosit forma şi răsadurile. Iarba viguroasă năpădeşte şi şterge industria anilor trecuţi...

Aci alături, dincoace de cărare, este locul de odihnă al unei familii. Cel puţin două morminte — cu două candele cari ard — stau subt florile disciplinate, cu rigla şi cu foarfeca, şi adăpate zilnic. Comparaţia mă prinde ca într'un laţ şi mă complică...

Ridic ochii şi privesc în juru-mi, privesc în văzduhul greu norii gata să se scuture de ploaie şi, spre orizont, spărturile luminoase ale altor evoluţii depărtate...

Plutim în taină şi suntem mereu la începutul unei Apocalipse întârziate. Destăinuirile zăbovesc, cerul rostogoleşte simbol după simbol şi inima noastră începe să-şi recapituleze tristeţile-i şi dezamăgirile-i eterne.

O bancă stă între cele două candele aprinse O sentinţă este scrisă pe spătarul ei: *„Şedeţi puţin şi la noi!"*

Mă gândesc şi răspund: — Chiar acum, nu; dar foarte de grabă şi cu mare nerăbdare!...

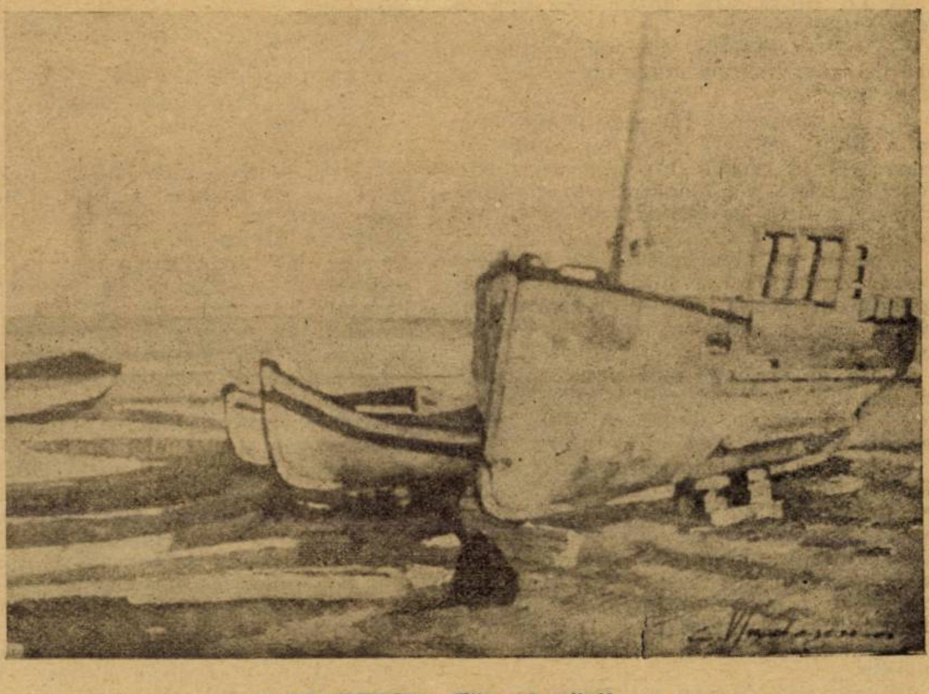

C. VLADESCU : Ţărmul mării

PĂŢANIA DIN IANINA

de VICTOR EFTIMIU

Logofătul Tăuşan, al lui Grigore Ghica-Vodă află, întro bună zi, că povestea cu nevasta dumisale Raluca, ce fugise cu grămăticul Prichindel, fusese făcută aidoma într'un fel de vicleim şi înfăţişată în grădina lui Uscatu, la Iaşi, de către Fundulea şi alţi măscărici de teapa lui, subt numele „Păţania paşei din Ianina".

Nu era întâia blestemăţie a comediantului. Aces'a mai pusese la cale câteva drăcovenii, împotriva boerilor ţării, unde le arăta felurite tertipuri din viaţa lor, dar să se agaţe el tocmai de cinstita barbă a marelui logofăt, nu şi-ar fi închipuit nimeni.

Deaceia, într'o seară, slujitorii lui Tăuşan puseră mâna pe Fundulea şi pe ai lui, mi-i legară şi mi-i trimiseră la răcoare, hotărîndu-se spânzurarea lor, dacă Măria Sa va îngădui aceasta. Fundulea nu voi să-i spună, cu nici un chip, cine-i scrie acele poveşti blestemate. In aceiaşi vreme, mai umblau prin Iaşi tot felul de stihuri în cari Vodă era făcut cu ou şi cu oţet. Logofătul ştia cine face doinele acelea şi repede, dădu poruncă să i se aducă Pacomie, un călugăraş din mânăstirea Neamţului care în loc să vadă de cele sfinte la mânăstire, îşi pierdea vremea pe la Iaşi, prin bâlciuri şi prin crâşme.

Il găsiră pe bietul Pacomie şi mi-l poftiră legat fedeleş în faţa Luminăţiei Sale.

— Bine măi demone, măi popa dracului, de astea mi te ţii tu?

— Da ce am făcut, Inălţate?

— Cum ce ai făcut? Da'n grădina lui Uscatu ce căutai?

— Am fost şi eu să petrec la comediile lui Fundulea.

— Aha!... Ai fost să petreci dumneata. Mi te-ai dus să râzi de mine, hai, de scorniturile împotriva mea?

— Da, n'am fost singur Luminate; A mai fost o mulţime de lume....

— Zi, mărturiseşti că tu eşti cu pricina?!

— Adicătelea cum sânt eu cu pricina?!

— Tu mi-ai scris batjocurile care le face Fundulea?

— Ferit-a Sfântul! Să mă trăznească cel de sus Inălţate Logofete! Vai de mine!...

— Da împotriva Domnitorului cine mi-a făcut stihuri? cine le-a ţintuit în copaci şi la crucile din răscrucea drumurilor, cine le-a răspândit în mulţime, cine-a 'nvăţat pe lăutari să le cânte! hai?

Pacomie se făcu galben ca turta de ceară. Zadarnic i-ar mai fi fost să tăgăduiască, prea-i vorbise logofătul pe şleau, prea-i cunoştea isprăvile din fir până 'n aţă.

— Da ce crezi tu, măi popa dracului, că noi dormim? Mă, noi le ştim pe toate!... Hai repede, spune că tot tu ai scornit Păţania Paşei din Ianina?!

— Să mă bată maica Domnului, Sfânt Ilie să mă trăznească dacă am scornit' eu. De stihuri nu zic ba, eu le-am făcut, eu le-am ţintuit spre citirea tuturora... Ştiu prea bine că din astea moartea mi se trage, de aceea uşor mi-ar fi să spui că tot eu făcui şi pe Paşa, că altă pedeapsă n'o să mi se dea. Dar mă jur pe sfintele icoane că de asta nu sunt vinovat....

In faţa mărturisirei lui Pacomie cum că el era duşmanul ascuns a lui Grigore Vodă, Logofătul n'avu ce face şi-i scrise osânda de moarte.

— N'am ce'ţi face, băiatule.... Eu te-aş fi iertat, dar Vodă nu iartă. Poate însă că ar fi o scăpare pentru tine dacă ne-ai da de gol pe omul lui Fundulea, cărturarul ce-l îmbie să ne terfelească...

— Nu'l ştiu şi chiar de l'aş şti nu l'aş spune, că de streang tot n'am să scap! răspunse Pacomie carele, văzându-se prins şi osândit, începu să se obrăznicească.

— Prea bine! zi bun rămas vieţei, că nu mai o noapte mai ai de trăit!

— Să-mi fie de bine! Tu măi logofete, să mai tot ai o sută de nopţi. Ce mi-e o sută, ce mi-e una!?..

— Ieşi afară, obraznicule! Ţipă Tăuşan, roşu de mânie, văzând atâta nerusinare.

Inainte de a-şi pune ţidula pe cartea de moarte a călugăraşului, Grigore Vodă ceru să-l vadă.

Pacomie intră în odaia Domnească fudulindu-se, măcar că-i erau mâinile legate.

— Dezlegaţi-l porunci Vodă, şi eşiţi!

Slujitorii cam miraţi, desfăcură din funii mâinile osânditului şi se strecurară afară, în vârful picioarelor.

Cum se văzu slobod, Pacomie se uită împrejur, alese din ochi divanul cel mai împodobit se întinse în el fără nici o sfială, parc'ar fi fost văr bun cu Domnitorul.

Grigore Vodă sta în picioare în faţa lui şi-i zise, fără mânie:

— Ştii în faţa cui te afli?

— Da fireşte, da fireşte! răspunse Pacomie agale.

— Nu ţi-e ruşine, să te porţi aşa?...

— Nu mi-e rusine, că mâine dimineaţă o să-mi ciugulească cioarele ochii, aşa măcar odată să stau şi eu împărăteşte şi să fiu una cu Măria Sa.

— Bine. Stai cum îţi place. Dar răspunde drept la tot ce te voi întreba.

— Ba nu, c'o să răspund strâmb!... rânji Pacomie... Am să răspund drept de o să te miri şi tu, Măi Grigore băiatule!... răspunse călugăraşul, tot mai obraznic.

— Tu ai scris doinele şi jelaniile împotriva mea?

— Pe toate!

— Si ce spun acele doine?

— Nu ştii?

— Nu.

— Păi spun aşa că să-l ia dracu pe Măria Sa, că de când a venit el în ţară, toate merg pe dos. Birurile au sporit. Bolile şi sărăcia bat în bietul ţăran de-l snopesc, iar Vodă şi cu sfetnicii lui îl jupoaie şi se 'ngraşă pe seama lui. Dreptate nu mai este, că 'mpărţitorii dreptăţi iau mită şi o împart cu Vodă de care nu mai poate scăpa ţara de nevoi şi de necaz! Aşa am zis, şi aşa zic şi acum în ceasul morţii.

Grigore Vodă asculta pe Pacomie şi-şi răsucea vârful bărbuţei tinere.

— Păcat că n'ai aci nişte lăutari că ţi le-aşi cânta! Cântate au mai mult haz stihurile mele!... mai zice popa.

— Nu e nevoie, răspunse Grigore. Le cunosc. Şi tocmai de aceia te-am chemat la mine. Te-am chemat Pacomie să-ţi spun că n'ai dreptate!... Nu Pacomie, n'ai dreptate!

Domnitorul vorbea liniştit. Avea ochi blânzi şi un glas dulce şi trist, care te răzbea la inimă. Privindu-i faţa searbădă, ascultându-i vorba cuminte, lui Pacomie îi fu milă de Voevod.

— Parcă n'ar fi aşa de gras! îşi zise el în gând.

Şi fără să vrea se ridică în picioare.

— Stai, îi răspunse Grigore, împingându-l uşor de umeri.

Apoi urmă:

— N'ai dreptate... Nu eu sunt pricina necazurilor voastre. Eu din potrivă, vă vreau tot binele, iubesc mult pe sătean, că el e puterea, cinstirea şi nădejdea ţării. Când am venit la Domnie, am mai tăiat din biruri. Nu e vina mea dacă mai târziu dările au crescut. Mă jur pe lege că n'am luat mită niciodată, că dreptatea mea e dreptatea adevărată.

— Atunci de ce merg prost toate 'n ţară, Măria-Ta?

— Fiindcă între popor şi mine, e zidul sfetnicilor mei, zidul boerilor!... Or ce fac eu pentru cei mulţi se loveşte de împortivirea lor. Şi nu se împotrivesc pe faţă. Pe faţă primesc cu umilire tot ce le spun eu. Dar cum întorc eu spatele se schimbă şi poruncile mele. Ce a fost alb, se face negru. Dau o lege în folosul mulţimei şi legea se schimbă în ponos. Iar sfetnici mei spun că aşa am poruncit eu. In dosul numelui meu, îşi fac ei singuri treburile. In toate ticăloşiile lor, mă amestecă pe mine....

— De ce nu dărâmi zidul acesta, Măria-Ta?

— Uşor de spus părinte, dar greu de făcut!

Dacă 'nlături pe sfetnici de azi, va trebui mâine să'mi caut alţii, tot în rândul boerilor. Că'n ţara asta nu se pomeneşte ca un om din prostime să se urce până la divan. Toate sunt ale boerilor, pentru boeri sunt toate. Dacă nu e Tăuşan o să fie Păuşan, şi tot una mi-e. Iar dacă aş vrea să fac ceva mare, dacă ma'şi da pe faţă că sunt împotriva lor pentru popor, i-aşi stârni pe toţi boerii şi nu ştiu dacă mi-aş putea scăpa capul! Nu părinte, n'ai dreptate!

„Eu ştiu ce vă doare pe toţi, că şi eu sunt om al pământului, ca voi... Când am plecat dela mine din Skipăria, nici prin gând nu-mi trecea c'am să ajung vreodată Domnitor. Mă duceam să caut de lucru la Stambul, să muncesc pe vre-o corabie grecească: norocul meu a fost că m'am întâlnit în drum cu un alt arbănaş, de neam turcesc acela care se ducea şi el la Stambul, după lucru. Om deştept, că n'a trecut mult timp şi a ajuns mare vizir: şi-a adus aminte de tovarăşul de drum, din meleagurile skipetare şi m'a trimis Domn al Moldovei. Alah să-l ţie pe slăvitul Küprüli!...

„Şi 'n ţara voastră pe care am îndrăgit-o mult pentru pământul ei bun şi pentru oamenii ei primitori, am văzut multe care nu-mi plac. Şi am vrut să schimb cele rele, dar mi-e greu foarte... Si'n loc de vorbă bună, m'am ales cu doinele tale Părinte Pacomie, cu ura celor mulţi si cu marea mea singurătate în mijlocul boerilor!

Aci i se păru lui Pacomie că o lacrimă luneca pe obrazul alb al Măriei Sale şi i se strecoară'n barba neagră.

Era minunat foarte călugărul si nu-i venea să creadă urechilor. Işi închipuia că Voevodul e un om aspru, dispreţuitor al celor mulţi şi umiliţi, un arnăut îngâmfat care nu vrea decât să'şi umple visteria pe seama norodului, un iubitor de chinuri un băutor de sânge, și când colo dăduse peste un om blând și umilit, care visa fericirea supușilor săi și care se alegea numai cu nedreptate și nerecunoștință din partea tuturora.

— Iartă-mă, stăpâne, iartă-mă!.. îngână Pacomie.

— N'am de ce să te ert, părinte. Sfinția-ta ai spus ceiace ai crezut, ceiace crede toată lumea. Ți-ai primejduit viața în ceasul când te-ai hotărît să strigi adevărul. Frumos! Frumos! asta înseamnă că ești un om drept, pe care nedreptatea îl răscolește. Lauda Sfinției tale, și vai mie că n'am știut să mă arăt Moldovenilor mei în altă lumină: în lumina mea adevărată!...

— Păcat că sunt osândit la moarte c'așı ști eu acuma ce să spun în cântecele mele!

— Și ce ai pune în cântecile tale, părinte, de n'ai fi osândit?

— Aşi pune dragoste pentru Domnul meu, și ură pentru cei ce îl înconjoară! strigă Pacomie cu foc în glas și roșață în obraz.

— Să te ferească Dumnezeu, meștere.. Dac'ai putut cârti în toată voia până acum, a fost fiindcă te agățai și de mine.

„Boerilor le place ca eu să ispășesc în fața celor mulți, păcatele lor. In ziua însă când te-o paște nenorocul, când te-o îndemna necuratul să te agăți de ei, s'a sfârșit cu tine, meștere stihuitor!

„In trei ceasuri te legeni cu un ștreang de gât...

— Ba Măria Ta, iartă-mă... Și Fundulea Comedianul își bate joc de ei și văd că-l lasă în pace. Dăunăzi, în grădină la Uscatu s'a legat până și de marele logofăt Tăușan — și n'a crâcnit nimenea. Fundulea își poartă trufia prin Iași, fără să-i pese, de parc'ar fi nepotul imbrohosului!..

La pomenirea lui Fundulea, Grigore Vodă zâmbi în bărbuță.

— Te pomenești Pacomie, te pomenești că ticălosul o fi având vr'o întărire din Stambul, de nu-i pasă nici de marele logofăt Tăușan!

— O fi ceva, Măria Ta, că alminteri nu mă domiresc!

— Bre Pacomie, poate că vi se pare vouă, dar comediile lui Fundulea n'ar fi tocmai, tocmai din viața boerilor noștri....

— Da de unde Măria Ta cu ochi și cu sprâncene!..

Au mult haz, Doamne, dar le lipsește ceva, cântecile. Mă gândeam alaltăeri seară, ce păcat că nu e semănat pe ici pe colo și câte un cântecel în jocul lui Fundulea. Numai vorbă și iar vorbă, i se urăște omului!... O leacă de melodie n'ar strica!...

— Știi una Meștere? Ce ar fi dacă ai face tu cântecele lui Fundulea? Poate că cel ce-i scrie operile nu se pricepe în stihuri...

— Cu dragă inimă, Măria Ta, dar cum?!

— Uite, peste o lună, Fundulea și cu ai lui, o să înfățișeze o nouă comedie, mai îndrăzneață ca toate: Turma fără păstor. E împotriva Mitropolitului. O să petrecem bine!... zise Grigore Vodă, frecându-și mâinile, cu ochii într'o lumină de fulger.

— Măria Ta, Măria Ta, ce-mi trece prin cap? întrebă Pacomie repede... Nu cumva cărturarul care scrie pentru comedianț ai fi însăși Măria Ta?

— Și de ce nu?

— Una ca asta nu se poate, Doamne!..

— Ai să vezi că se poate! zise Vodă. Și bătu de trei ori din palme. De după niște perdele în preșuri se ivi Fundulea care se ploconea adânc.

— Fundulea, întrebă Vodă, vorbește pe față cine face comediile tale?

— Cine altul decât stăpânul meu, Grigore Vodă Ghica!

— Cu banii cui umbli prin țară și te înfățișezi?

— Cu bani Măriei Sale!

— Cine te scapă pe tine de necazuri?

— Măria Sa;

— Ai văzut, părinte că se poate? zise voevodul hohotind de râs

„Fundulea, urmă el, iată aci un tovarăș nou: părintele Pacomie, care face doinele împotriva mea...

„Nu-l plesni, că ne-am răfuit și ne-am iertat. Se dă de partea noastră. Are să-ți facă stihuri melodioase pentru Mitropolitul Teodosie. Na punga asta cu galbeni.

„Împărțiți-o frățește și lucrați cu spor. Poate că numai așa vom izbuti să mai schimbăm năravurile boerilor noștri și să muncim în voie pentru binele scumpei noastre țări, Dumnezeu să ne ajute, fraților și păstrați taină mare ca și până acum!

Grigore Vodă Ghika întinse oamenilor săi amândouă mâinile.

Ei se aplecară și le sărutară cu credință

— Și acum, duceți-vă, că vin înălțații!...

Fundulea sări de după perdele, iar pe Pacomie îl scoaseră slujitorii tocmai când intra sfatul pe care Grigore îl primi cu aceste vorbe:

— **Dragi boeri**, ticălosul de Pacomie se pocăește, și l-am iertat. Cât despre Fundulea comediantu mi s'a dovedit că într'adevăr vicleimurile lui sunt tălmăcite din alte limbi, așa că nu privesc pe nici unul din sfetnici mei iubiți... iertați și Dumneavoastră, cum l-am ertat și eu pe Pacomie și să nu ne mai supărăm pentru niște nimicuri! Sântem prea sus, fiecare, și noroiul svârlit de niște mojici nu ne poate atinge!...

Iar boerii, în frunte cu Mitropolitul, dădură din cap, precum că așa e! și se așezară fiecare la locurile lor, și puseră țara la cale, cum se cuvine unor sfetnici luminați și de tină nentinați!

CONST. RÎULEȚ

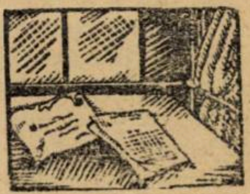

POEME IN PROZĂ

NOCTURNA I

Cascadă de umbre negre cade noaptea peste vârfuri și peste acoperișuri și nimeni nu-i aude sgomotul, sau nimeni nu i-l înțelege, deși undeva, departe de tot, parcă în alt etaj al lumii, ea trezește un ecou tainic — ca un regret.

Luna, femee frumoasă, poartă doliu mare, căci un nor negru, străveziu, o acoperă de tot, ca un zăbranic des, mișcat de vânt.

Dar e atât de rotundă Luna— ce prințesă nu i-a invidiat linia? — încât nu-ți vine să crezi că i-ar fi murit cineva!

Cânele urlă fals, ca un actor prost, ce ar încerca să-i imite vocea, într'o melodramă în care e nevoe de semne prevestitoare; plopii par sorcove uriașe; vântul dibue indiscret peste tot ca un orb imaterial; din tavernă se zvonește o romanță la modă, amestecată cu vin, cu fum de tutun prost și cu miros de rachiu colorat — ca într'un creer de bețiv sărac.

...Iar Străjerul, îndârjit, flueră într'una ca o protestare în potriva spectacolului plătit cu sănătatea nopților sale și jucat de natură într'un chip atât de puțin inteligent!

*

NOCTURNA II

Noaptea cade ca un balot imens de mătase neagră, rostogolit din vârful unei scări uriașe. (Din mătasea nopții, poeții își fac cravate exagerate și fetele îndrăgostite, rochii de doliu înnainte ca agonia iubirii lor să fi luat sfârșit).

Vântul are respirația întretăiată — ca și cum s'ar fi îngrășat prea mult. Frunzele teiului uriaș de deasupra mea, se scutură din delicatețe: ca să mă lase să văd luna.

Ah, Luna din noaptea asta, nu e actrița, care a creiat rolul; e o începătoare, care o dublează dar care îi dă o interpretare nouă; o elevă care și-a întrecut maestra; Luna din noaptea asta și-a lepădat banalitatea și încărcătura mitocănească de aur și dorința caraghioasă de a maimuțări figura omenească și petele de cerneală spălăcită cu care au stropit-o poeții nenorociți și pictorii proști.

E cea dintâi Lună adevărată — toate celelalte au fost năzuința către acest ideal artistic.

Și când mă gândesc că mâine, poate, va răsări o alta cea de demult, cea veche. Ah, mâine! De aceea, departe, un dulău urlă atât de fioros.

Pentru noaptea de mâine aș avea nevoe de un cârlig uriaș., cu care s'o agăț zdravăn și s'o dau jos de acolo — dacă va fi alta.

Pentru noaptea de azi, mi-ar trebui aripi, ca să mă înnalț până la ea și să-i mângâi perfecțiunea conturului. (Adesea idealul artistic se confundă cu idealul simțurilor).

...In drum, Străjerul, a înpușcat pe un necunoscut pentrucă n'a vrut să stea. (Călătorului îi șade bine cu drumul).

Acum, Străjerul, tâmpit, se întreabă de ce l-a împușcat. (Dacă mortul ar umbla încă, animalul și-ar aduce aminte!)

...Detunătura era absolut necesară: ca să deștepte din somn pe cei cari, altfel, ar fi pierdut prilejul de a vedea Luna din noaptea asta. Bine a făcut Străjerul— fără să știe.

Colo, departe, ar fi nevoe de o nouă detunătură, ca să deștepte pe cei ce dorm în neștiință.

Impușcați pe Străjer!

CONST. RIULEȚ

ACTIVITATEA UNUI ROMÂN IN ITALIA

Zilele din urmă ne-au adus o vie durere. Unele ziare italienești au găsit prilej să ne nedreptățească. Iar durerea ne este cu atât mai mare, cu cât iubirea noastră pentru patria mamă a neamului și pentru frații mai mari de pe malurile Tibrului nu este fructul calculat al chibzuirilor politice trecătoare, ci este o nevoe organică a sufletului românesc. Dar se vede că în Italia sunt încă prea mulți cari nu ne cunosc. Vom fi socotiți încă de mulți drept un popor oarecare, cu pretenții de vagă latinitate, amintită în ocazii solemne, un fel de pretinsă rubedenie scăpătată — și atât! Alții, oameni politici, informați poate din belșug despre alte popoare, nu au ajuns încă să se convingă că suntem un popor cu individualitate și cu aspirații proprii, cari dacă ar fi studiate serios, s'ar dovedi că sunt paralele și în nici un caz nu contrarii cu aspirațiile fraților mai mari. Avem acelaș tezaur de păstrat și aceeaș menire istorică. Tocmai de aceea, Italienii cari au avut prilejul să ne cunoască, se simt între noi acasă. Iși însușesc comorile noastre culturale, ne apreciază arta, ne sprijinesc în toate ocaziile. Dar numărul acestora este încă destul de mic și orice activitate desfășurată pentru a face cunoscută ființa și calitățile de orice natură ale poporului românesc printre Italieni, trebue remarcată și sprijinită. Și despre o astfel de activitate, modestă în mijloacele ei, fără capitole bugetare oficiale, fără rapoarte răsunătoare, vreau să vorbesc. Căci dărnicia statului pentru propagandă peste hotare, foarte rare ori a dat roade cari să tragă în cumpănă. Dar sforțările inimosului profesor Claudiu Isopescu — căci de el este vorba — rodesc din belșug.

Sunt vre-o șase ani, decând a plecat la Roma pentru studii. Dar odată studiile terminate, profesorul Isopescu, înțelegând nevoia de a se începe o campanie de lămurire a lumii intelectuale italiene despre noi, a renunțat la situațiile comode și sigure pe cari le-ar fi primit în țară, conform pregătirii pe care o avea, și a rămas ca simplu particular la postul de sacrificiu, ales de bună voe.

Activitatea și-a desfășurat-o în diferite direcții:

A răscolit prin arhivele Cetății Eterne și a publicat multe sute de documente în legătură cu trecutul nostru, în publicațiunile Școalei Române din Roma și în Memoriile Academiei Române. Un pachet de alte vre-o opt sute de copii de documente așteaptă să fie publicat.

A ținut comunicări despre Gh. Asachi la Roma și despre dovezile vechi italiene despre latinitatea Românilor, la Congresul de Studii Române, ținut la Roma.

A publicat singur și a inspirat publicarea a unei serii de cărți și broșuri despre arta, cultura, latinitatea noastră. Chiar în zilele acestea a publicat la Academia Română un studiu în italienește despre publicațiunile *Cinquecento*-lui italian, cari vorbesc despre Români.

Valoarea acestor studii a fost semnalată de d-l Iorga în *Rev. Istorică*, la Iași în *Arhiva*, în Cernăuți în *Codrul Cosminului* — toate reviste universitare— precum și în alte ziare și reviste române și italiene.

O faptă de bun Român a profesorului Isopescu a fost comemorarea din anii trecuți a lui Nicolae Bălcescu la Universitatea din Palermo, la care s'a asociat lumea universitară italiană, conducătorii politici și culturali italieni și români.

Dar pe lângă aceste manifestări ocazionale și oarecum publice ale sale, profesorul Isopescu a ținut mai mulți ani în șir un curs de limba și literatura română la Universitatea din Roma, în mod absolut gratuit. A reușit să învețe românește câteva zeci de studenți italieni, cari — ceeace e și mai important — și simt românește și dau dovadă despre aceasta, de câte ori au ocazie: scriu articole despre Români și România, traduc din literatura noastră și ne-au vizitat în anul trecut împreună cu câțiva profesori universitari, rămânându-ne prieteni devotați. Universitatea din Roma — ca și alte instituții de înaltă valoare culturală — apreciind rezultatele strălucite ale acestui curs, au făcut ca din anul acesta înainte cursul să devină oficial, iar profesorul Isopescu a fost numit conferențiar titular al cursului — bine înțeles, satisfacția e de ordin sufletesc, căci pentru aceasta nu va fi salariat. Astfel în urma munci desinteresate a unui simplu particular, limba română a devenit obiect de studiu la Universitatea cea mai mare a Italiei.

Pe lângă cursul regulat ținut la Universitatea din Roma, profesorul Isopescu a fost invitat să țină conferințe și la Universitatea din Pisa și Neapole. A întemeat o secție românească la Biblioteca Universității din Roma.

Pe lângă toate acestea, d. Isopescu a desfășurat o uimitoare activitate ziaristică. A publicat aproape două sute de articole în peste treizeci de ziare italiene din întreaga Peninsulă, a inspirat și a dat material pentru alte vreo trei sute de articole, toate despre Români și România. A colaborat la 15 reviste italienești, scriind articole apreciate despre cultura, latinitatea, poezia populară, scriitorii și arta noastră. Academia Română are un voluminos dosar cuprinzând toate aceste articole.

Cu ajutorul elevilor și a altor literați, a făcut să apară până acum patru volume de literatură românească tradusă în italienește: Nicolăiță Minciună de Brătescu Voinești (trad. de Enzo Loreti), Schițe de Caragiale (trad. de L. Cialdeia), Năpasta de Caragiale (trad. d-na Silvestri), Servilia și alte trei nuvele de Rebreanu (trad. de E. Loreti — iar alte volume sunt în preparare.

A obținut ca două numere din rev. *Due Lire di Novelle* din Milano să fie dedicate scriitorilor români: au apărut numai în aceste două numere traduceri din 33 de autori români — cei mai reprezentativi, clasici și moderni.

Schițată pe scurt aceasta este activitatea profesorului Isopescu la Roma. Nucleul creat de d-sa are adesiuni de savanți cu renume mondial: ex. Prof. M. Bartoli, Giulio Bertoni ș. a. cari scriu adesea articole atrăgând atențiunea conaționalilor lor asupra culturei și limbii românești. Și glasul lor autorizat e ascultat de mulți.

O activitate statornică, bazată pe adevăr — căci nu avem nevoe de minciună — și inteligent condusă ca aceea a prof. Isopescu este bine venită. Și ea e cu atât mai lăudabilă, cu cât a fost opera unui singur om, sprijinită doar de însuflețirea lui, de sprijinul moral al câtorva intelectuali români și de înțelegerea celor ce l-au cunoscut acolo și l-au apreciat. Ii urăm aceleași succese și în viitor și i-am dori un sprijin mai hotărît chiar din partea oficialității noastre.

A. P. TODOR
Profesor

MÂNĂSTIREA TISMANA

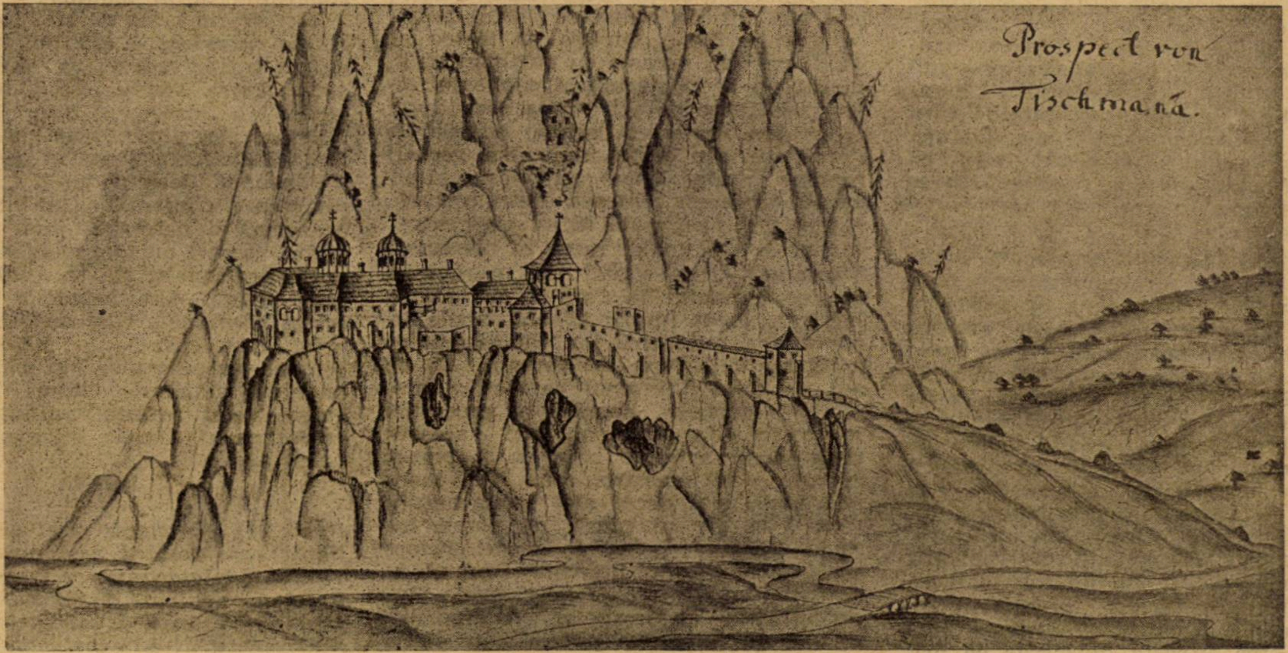

MÂNĂSTIREA TISMANA
(Schiță lucrată de inginerii austriaci la 1723)

Pe valea râulețului Tismana, pe malul drept al acesteia și pe una din cele mai minunate poeni, așezată cam la 17 m. deasupra nivelului acestei ape, călugărul sârb Nicodim, fugit de teama Turcilor, ajutat de Radu Voevod Basarab, a înălțat al doilea lăcaș de închinare călugărească căruia i-a dat numele râulețului ce-i răcorește așezarea.

Așezată în acest ochi de munte, cu clima cea mai dulce din țara noastră încât se pot cultiva minunat și castani, Mânăstirea Tismana a fost hărăzită, în decursul veacurilor, să servească pe lângă loc de închinare și reculegere sufletească, pentru cei ce au voit să trăiască departe de vălmășagul vieței lumești, și ca loc de refugiu în vremuri de grea cumpănă, până aici neîndrăsnind să se aventureze jefuitori de țară și numai puțin și ca loc de reculegere și reconfortare națională.

Aci călugărul cărturar Nicodim, din a cărui chilie se mai văd și până azi ruinele, a scris prima evanghelie în limba slavă pentru credincioșii Români; aici s'au refugiat adeseori în decursul veacurilor boerii olteni și nu rare ori și Domnii țărei; și tot aici atrași de siguranța apărărei a acestei mânăstiri-cetate, și-a format cuibul rezistenței în lupta Grecilor și a partizanilor lor Aga Matei din Brâncoveni, gloriosul și istețul Domn Matei Basarab de mai târziu. Tot aici a căutat să se întărească — în epoca redeșteptărei naționale — pentru a lupta deasemenea împotriva Grecilor curagiosul Oltean din Vladimir (Gorj) — eroul Tudor Vladimirescu — luptă, care deși i-a adus pieirea prin trădare, țara a recăpătat însă Domni pământeni, ce încetaseră să mai fie de mai bine de 100 de ani.

Un rol însemnat a avut de îndeplinit și în timpul când Oltenia a fost sub stăpânirea Austriei între 9, în acest timp împrejurul Mânăstirei Tismana s'au purtat lupte între Austriaci și Turci, chiliile i au fost arse, iar mai târziu Austriaci vroiau s'o transforme în punct de rezistență pentru ofensiva ce doreau s'o poarte împotriva Turcilor.

Din timpul ocupațiunei austriace avem și figura noastră făcută cu ocazia ridicărei primei hărți topografice a Olteniei în 1723.

In această vedere inginerul austriac Friederich Schwadtner atras de situația fermecătoare și de trăinicia acestei mânăstiri-cetăți, caută s'o redea așa cum a văzut-o el.

In aceasta observăm mai întâi așezarea cetăței-mânăstiri pe dealul râpos în spatele căruia se ridică un munte înalt unde observăm și ruinele chiliei lui Nicodim, chilie din care a mai rămas doar locul a două ferestre și a ușei.

Mânăstirea se vede apoi înconjurată de un zid puternic sprijinit pe contra forturi, deasupra zidului ridicându-se chiliile călugărilor, chilii cu două etaje, iar în partea de răsărit cu trei etaje. Feresterele chiliilor sunt mici și ele sigur că au servit ca loc de ochire la vreme de apărare. Acoperișul chiliilor era de șiță. In mijlocul curței formată de chilii se află biserica care are două turle. Clopotnița este în afară de biserică și anume deasupra ușei de intrare. In felul acesta clădirea mânăstirei prezintă o armonie perfectă, care însă este stricată prin prelungirea zidului din față, zid ce înconjoară a doua curte a mânăstirei, apărată și aceasta prin un nou turn la intrare în fața căruia se observă o punte de lemn, ce se ridică la vreme de pericol.

In felul acesta privită mânăstirea, ai ai impresia unei cetăți medievale din apus.

Inginerul greșește însă aici, căci isvorul care ese din peșteră ce e formată în coasta muntelui, isvor care trece pe sub mânăstire și apare în partea dreaptă a ei ca să formeze o cascadă minunată de 16 metri; aici e pus ca curgând pe sub podul din fața porței la intrare.

Nu departe de mânăstire în alt ochiu al muntelui se află vila Sfetea, loc de recreație minunată în singurătatea pădurilor cu copaci seculari.

Mânăstirea în decursul timpului a fost reparată și înzestrată de diferiți Domni; cel care s'a îngrijit mai mult de ea a fost însă Matei Basarab, ca unul ce a fost oltean precum și în amintirea rezistenței și pregătirei ce a făcut aici pentru căpătarea domniei.

După războiul mondial aici s'au fost ținute în lagăr restul armatelor rusești ce au luptat pentru înlăturarea dominațiunei bolșevice; soldații aceștia au stricat podele chiliilor făcând foc cu scândurile și au dărăpănat zidurile Pe lângă aceasta intemperiile au stricat acoperișul de tablă, începând să plouă înăuntru lucru ce a făcut să se crape zidurile.

De nu se vor lua măsuri de îndreptare în scurt timp vom pierde și acest minunat monument al trecutului nostru ca pe multe altele.

In ultimul timp s'a înființat și o colonie studențească pentru studenții olteni, cari mai au pe lângă recreerea din timpul verei și pe aceia a propagandei culturale prin satele din jurul mânăstirei, sate destul de înapoiate din punct de vedere cultural.

Poate că stăruința studenților cu avântul lor tineresc va atrage atenția adminstrațiunei noastre superioare și odată cu aceasta va face ca și punga statului să se deschidă cu mai multă dărnicie și pentru repararea acestui minuna lăcaș de reculegere sufletească.

MIH. POPESCU

critica literara

AL. T. STAMATIAD:
„Pe drumul Damascului"

Ed. II. Bucureşti, 1929

O nouă ediţiune din „Pe drumul Damascului" şi încă având menţiunea celor două încununări — e o faptă literară care vorbeşte dela sine. Iată dece ne-am simţit obligaţi să ne aplecăm urechea la glasul ei tainic şi să-l ascultăm cu credinţă, căci ea ne aduce în minte „zilele de-aur" şi ale „scripturilor române", dar şi a paginilor de neuitată glorie.

Scrise şi publicate în timpul zilelor de restrişte, cele 18 poezii poartă (unele mai mult, altele mai puţin) caracterul acestui moment.

Nu numai ultimele trei (închinate „Ţării mele"), dar chiar unii „psalmi" (X, XIV) şi, în general, atmosfera apăsătoare de suferinţă, continua prezenţă a celor învinşi, „desmoşteniţii", „frunzele ofilite de brumă şi risipite de vânturi" şi, mai presus de toate, adânca pietate şi umilinţă religioasă, misticismul profund şi atât de românesc ce se degaje din parcurgerea celor aproape 20 de poeme.

E o operă oarecum ocazională — se va zice. Şi totuşi — în chiar acest ocazionalism câte note adânc şi universal omeneşti! Subliniez, în deosebi, această încercare de ridicare spre numen care a făcut din marele David cel mai de seamă liric religios al omenirii. Vreau să găsesc în aceasta o uşoară explicare a premiilor acordate acestui volum de cele 2 instituţiuni chemate să distingă nu numai operele de artă poetică, dar mai ales pe acelea în legătură cu o anumită artă poetică. Fireşte că, dacă premierea s'ar fi cerut prin votul confraţilor (şi în special al acelora cari n'au întrecut cu mult vârsta recrutării) d. Stamatiad ar fi putut să aştepte încă mult şi bine. Aceasta dovedeşte de prisos — lucru pe care d-sa îl recunoaşte cu mândria caracteristică vechilor închinători ai artei — că, pentru acestia (şi, odată cu ei, pentru publicul pe care şi l-au creiat), „Pe drumul Damascului" apare ca o scriere anachronică — deşi numai vreo 12 ani s'au scurs delea înfăptuirea ei. Intr'adevăr rusă în complexul sufletesc al ultimelor pagini de stihuri tipărite, această culegere în care se vorbeşte de *Ruina ţării mele*
Ingenuchiată în sânge, etc.
...Mamele nebune.
Ce aleargă despletite
de *vremile trecute*
De glorie străbună sau în care
Cerescul părinte e rugat astfel:
Privirea Ti-o pogoară
Asupra ţării mele
în care:
Bărbaţii toţi să crească spre a-şi apăra „vatra".
Cu braţele lor tari;
apoi:
Femeile să fie
Frumoase şi cinstite

. . . .

Şi mulţi să fie pruncii
Şi masă — pururi masă, etc.;

o asemenea colecţie în care divinitatea este invocată cu literă mare.

Indură-Te, Părinte...

Sau:

Asupră-mi coboară
Privirea-Ţi o clipă...

în care stilul ia, uneori, întorsătura arhaismului.

Şi'n sânul Tău, primeşte-l
Pre fiul rătăcit

cu toată grija de modernizare (funduri de abise, superbă poezie, pură armonie, măreţ spectacol) şi în care versurile sunt nu numai de-o perfectibilitate clasică, dar chiar de-o simplicitate quasi-rustică — poate apărea, azi, cam ne la timpul ei. Aceasta însă nu din cauza poetului care — să se ţină socoteală — nu trebue să scrie ce cere publicul — dar numai ceeace porneşte din adâncul inspiraţiunii sale. In una din satirele sale Eminescu se justifică: nu mai scriu pentrucă nu pot satisface gustul publicului care cere... cuplete de teatru şi istorii pe apă. Aceasta cu atât mai mult, cu cât nu se poate aduce publicului cititor românesc de azi, grava acuzaţiune de a avea preferinţă pentru operele (le zic eu aşa, din cauza unui abuz verbal) poeţilor (acelaş abuz) gălăgioşi. Dar tocmai din acest contrast, dintre o operă, pentru unii, perimată şi un gust extravagant — stă un alt merit al domnului Stamatiad care e atât de îndrăgostit de aceste pagini în care a pus atâtea lacrămi, încât după 12 ani, crede în necesitatea retipăririi lor. Cunoaştem pe d. Stamatiad. Scrie de aproape 20 de ani, de când a început ca elev al marelui Macedonsky. Fruntaş al generaţiei în trecere, d-sa, tocmai prin această credinţă în artă pe care va fi luat-o, desigur, dela maestru, este, fără îndoială, mai poet decât alţi poeţi mai în vază. Iată din ce cauză, nu putem încheia decât oferindu-l ca model tocmai acelora cari-l văd învechit. Drumul adevăratei creaţiuni cere doi paşnici: Sinceritatea în inspiraţie şi credinţa nestrămutată în marea putere a artei. De aici obligaţiunea de a scrie puţin, de a intra în templu numai după ce vei fi căpătat avizul favorabil al celor doi înainte-mergători şi de a publica şi mai puţin — numai aceia ce, odată ajuns în faţa altarului, se va fi conformat tuturor prescripţiunilor de artă.

Voiu fi oare auzit?

PAUL I. PAPADOPOL

◆

D. ANGHEL şi ST. O. IOSIF:
«Carmen saeculare»

— poem istoric în două părţi —

Desigur: o reeditare care va trece nerelevată. Si lucrul e natural: putem pretinde criticii actuale care e ocupată peste cap cu crearea de talente să se uite, nu numai decât în trecutul îndepărtat, dar măcar spre cea dintâi decenie a veacului al XX-lea? Şi dacă nu, cu atât mai puţin putem face acelaş lucru cu propriile produse (unele destul de necoapte) ale aceleiaşi — cu tinerii sau mai puţini tinerii creatori?

Si totuşi „Carmen Saeculare" trebueşte relevat: în primul loc, fiindcă ni se prezintă ca un antemergător al operei celor 2 poeţi pe care — dacă, unii dintre noi, am putut-o cunoaşte în chiar momentul apariţiunii ei, cei mai mulţi nu şi-au putut odihni ochii minţii pe paginile ei înviorătoare. Iată dece gestul „Cărţii româneşti" echivalează, cu o adevărată binefacere.

Dar reeditarea de faţă mai interesează şi prin altceva:

Astăzi când sonorităţile unor stihuitori de comandă sună atât de gol, când, de sub vorbele măestrit aduse, nu ţâşneşte niciun pic de simţire, (chiar dacă biblicul Moise şi-ar pune la încercare toată colecţia de toege), credinţa, via credinţă patriotică pe care o dau pe faţă aceste două părţi ale amintitului poem, istoric, ne arată cum se scria, altădată.

In felul acesta privită, o parte din generaţia de azi, apare faţă de aceeia a anului „una mie şi nouăsute opt, îmi pare", pe care ne-o aminteşte broşura de faţă, ca o altă, generaţie de epigoni ai condeiului şi ai simţirii:

Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri — atât putem face, faţă de voi cari *„credeaţi în scrisul vostru"* şi a cărora spusă *„era sfântă şi frumoasă"*.

Se va zice însă: toate bune, dar ca artă cât valorează acelaş poem?

Răspund: desigur mult mai mult decât ceeace a intenţionat să fie: un poem ocazional şi neîntrecut mai mult decât atâtea versuri actuale mai mult sau mai puţin ocazionale. Că şi Anghel şi Iosif erau artişti — e neîndoios. Cetirea acestui poem ne-o confirmă — în special prin limba curată şi mlădioasă, prin versurile armonioase şi perfecte, prin imaginile stăpânite, alături de care trebueşte notat avântul reţinut şi tonul evocator. Iată unele fragmente:

DOINA

Unire! O, vis magic visat de-atâţi eroi!
Nevoe care doarme nelămurită 'n noi.
Să simţi intotdeauna pe cineva aproape,
Putere domnitoare peste pământ şi ape,
Mister care împinge isvoarele spre mare.
Fir nevăzut ce leagă al păsărilor stol,
Al însăş vieţii noastre cel mai măreţ
[simbol,
Unire, forţă oarbă, o! tainică chemare,
Ce mândră sânt eu astăzi că-ţi pot
[rosti cuvântul!

Sau:

DANUBIU

Bine-ai grăit, copilă!...
Când ai intrat la mine, stăteam plecat
[pe'o filă,
Privind păianjenişul din roşul zodiac....
Vezi, fiecare filă de-acestea e un veac,
Pe care, cine ştie, ce mâini au scris
[mistere!...

. . . .

Necontenit roteşte fatalul zodiac,
Apropiind şi iarăşi induşmănind popoare,
Ca fluxul şi refluxul ce mişcă apa mării,
Căci pace nu există o clipă într'un veac...

In fine:

DOINA

Zăresc departe!...
Se face-o zi de toamnă luminoasă,
Văd, ca 'ntr'o goană, şir de alte sate,
Pe pajişti fânul neatins de coasă,
Şi lanuri mari de grâu nesecerate....

Văd brazde de-arături neisprăvite
Şi pomi bătrâni în fiece livadă
Ce-şi lasă singur rodul să le cadă
Ogrăzile de iarbă prididite...

in străinătate

LES EGARÉS (Rătăciții)

Piesă in 4 acte de Madeleine Duterme

Pe acoperișul galeriilor Lafaytte : o terasă, terasa pe care bietul Vedrines a ținut să ateriseze odinioară. Pe terasă : mese. Pe la mese lume ; se bea ceaiu, se ia înghețată în ciuda soarelui morăcănos sau leneș care nu vrea să mai țeasă pânză de aur. Alături de mine, două doamne. Vârstă, toaletă, condiție de mijloc. Vorbesc de una-alta, și însfârșit de teatru :

— Ai văzut : „Les Egarés ?

— Nu. E bine ?

— Foarte.

— Ce subiect ?

— Hum ! Cam greu de rezumat.

— A ! scabros cu siguranță !

— Nu. Parole, nu m'a scandalizat.

— Ei ași ! Nu te știam într'atât de modernă.

— Piesa trebue văzută. De vorbă putem sta, apoi.

Am urmat sfatul vecinei mele. Avea dreptate. Piesa trebue văzută. Nu scandalizează, dar e greu de rezumat.

Incerc totuși să o povestesc.

La șase sprezece ani, Claude era stăpânit „de atâtea dorinți în cât era gata să răspundă la orice apel". Va răspunde la al ademenitorului Radeliffe, om de neam și de talent, artist bogat și fastuos Mecena. Claude vede ast-fel realizindu-se un viitor aurit abia întrezărit prin vis. Toate dorințele îi sunt împlinite de ciudatul protector, chiar și gloria litrară încpe a-și deschide primitoare aripi.

Răsfățat ca prin povești, copleșit ca un nabab, aproape divinizat, Claude nu se simte fericit. Indrumările ce 'i s'au dat nu-l mulțumesc. Se îndoește de adevărul căruia Radeliffe, el însuși, și alții ca ei, se închină. Iată pentru ce într'o seară părăsește Parisul fără să dea de știre nimănui. Fuge de Mentorul său. Unde fuge ? La Fontainbleau în pădure, și... în vila lui Radeliffe.

Inconsecvența tînărului fugar e flagrantă, și nu e singura.

Catherine Louvois, lacomă de aer și verdeață, colindă pădurea. Ea e văduvă, bogată, frumoasă, încă tînără și doctoriță fără clienți. Totuși, e chemată grabnic la căpătâiul lui Claude care a abuzat de veronal.

Iată-i prieteni. Ea deschisă, veselă, normală, el cam ciudat, copilăros, atrăgător. Ea îl îmbie să se adape cu aer, să-și scalde privirile în albastrul și verdele de afară. Pe el îl ispitește o cură de sănătate.

Dar cineva le strică rostul. Radeliffe, se'nțelege.I-a dat ușor de urmă. E furios, gelos, și isbucnește de cum s'a retras Catherine. Curând se retrage el însuși, mai furios decât sosise, căci Claude nu s'a hotărît încă să-l urmeze. Dar și l-a biciuit amarnic pe favorit, l'a înjosit fără cruțare. Acesta se vede așa cum a fost descris și se cutremură. Cum ar isbuti să-și scuture jugul ? Incotr'o ar putea să apuce ? Un singur drum și de acela îi e silă.

Claude plânge ca un copil rătăcit într'un codru vrăjit. Cine ar putea să-l descânte și din el să facă un om?

Cine? Catherine — care s'a trădat fără voie. Claude se știe iubit, și întinde brațele către madona făcătoare de minuni.

Naiva doctoriță nu pricepe destăinuirile sfiicioase ale cpilului rătăcit, o înduioșează însă slăbiciunea și încrederea lui în ea. Repede, s'a și hotărît : îi va fi soție.

Tot Radeliffe le tulbură duo. De cum își revede mânzul și află de la el ca o draogoste de logodnic cuminte îl leagă până acum de Catherine, știe unde să-l lovească.

A nimerit. Claude e desasperat. Când o vede pe Catherine îi țâșnește din suflet tot adevărul ca un strigăt de ajutor.

Insfârșit a priceput și ea ! O înădușă scârba, și o alungă. Fuge, fuge.. a fugit.

Dar se întoarce, a doua zi dimineața. Radeliffe fusese mai matinal încă. Numai Claude n'a dat toată noaptea pe acasă. Adversarii îl așteaptă, se măsoară. Ea, agresivă ; el implorând cu sinceritate și dibăcie. E atât de iscusită pledoaria în cât ea îl ascultă fără desgust. Suferința sinceră din glasul acela o mișcă, ș'apoi ce ușor dar sigur știe să o atingă unde o poate durea mai rău. Incepe a șovăi, Catherine.

Dar nu ! Și ea știe să iubească ! Chiar de va suferi prin Claude, îl va salva ; copilul rătăcit trebue îndrumat pe calea fericirei adevărate.

Prea târziu ! Claude s'a ucis.

La începutul acestei dări de seamă am ținut să menționez un crâmpei de conversație surprinsă la un ceaiu, ca o sinteză a aprecierilor culese de pretutindeni. Piesa se critică fără milă numai de cei ce o judecă după titlu și o condamnă în numele unor principii prăfuite. Așa e ; unele persoane, zise pudice, au statornicit se vede odată pentru totdeauna, subiectele cari se cade și nu se cade să inspire pe un autor dramatic. Altele, își închipue că închizând ochii, împiedecă o plagă de a se lăți și învenina. Acestora li s'ar putea răspunde ca tratând despre anume porniri ale vremilor de azi, și însuflețind personagii ce au existat și există netăgăduit, autoarea a contribuit să evidențieze sdruncinările pricinuite de apucături anormale, și să le condamne pe acestea. S'ar putea deasemenea dovedi cu ușurință cum că exploatând mereu aceleași conflicte, chiar și dragostea de teatru a celor mai pătimași amatori sfârșește prin a scade ; primenirea subiectelor e o condiițe a viabilității interesului. Ori ce subiect poate fi tratat cu talent, adevăr și tact.

Madeleine Duterme a scris o piesă vie, adevărată, umană; cumpătată ca expunere, îndrăsneață ca fond. Autoarea nu poate fi învinuită că i-ar fi plăcut să expue un viciu special în vederea obținerii unui succes de curiozitate nesănătoasă ; s'ar putea căuta cu tot dinadinsul și fără reușită, o singură expresie deplasată, o singură tendință dubioasă.

Ținuta și măsura acestei opere sunt de admirat. Cu greu se putea realiza mai inteligent și mai demn o piesă asupra unui asemenea conflict.

Așa de pildă, în scena finală dintre Catherine și Radeliffe, acel „Laissez-le-moi" care ar fi putut să stârnească și să exploateze verva indignată sau comica a spectatorilor, e înglobat într'o atmosferă de emoție sinceră și dureroasă, intensivă, impresionantă și nu se surprinde nici un freamăt de împotrivire în sala plină de public atent.

In adevăr, e ceva ciudat în măestria și instinctul dramatic cu care autoarea eschivează ori ce echivoc scârbos și captează încrederea auditorilor. Nu știu dacă nu i se va imputa chiar această aparență firească sub care ne sunt prezentate situațiile anormale.

Incă o critică, și nu fără temei : Miopia doctoresei Louvois e cam neverosimilă.

Interpretarea face onoare trupei de la Comedia Caumartin. Cu sigurană autoarea a trebuit să resimtă o vie mulțumire sufletească ascultând pe artiști. Marie Valsamachi, Pierre Magmer, Fouché sufăr, iubesc, trăesc. Interpreți-colaboratori, ei însuflețesc cu adevărat opera. Cinste lor !

DIMITRY.

Paris, 1 Iulie 1929.

Zăresc femei ce plâng îngândurate,
Cu capul rezemat de stâlpul porții
Cu ochii mari și triști de spaima morții...
Și iat'acum oștiri nenumărate...

Văd steaguri cu frânturi de curcubee
Și soare mult zăresc pe epolete,
S'aprind, în treacăt, mii de baionete
Purtând pe vârful lor câte-o scântee....

. . . . , ,

Și cum pășesc spre pod, șir după șir,
Drapelele se 'nchină toate 'n jos
In fața unui Prinț muiat în fir.
Ce le salută mândru și voios.

Din mii de piepturi isbucnesc urale
Și, clocotind ,răspunde viu ecoul
Din mal în mal ; iar valurile sale
Se 'nalță par'că spre--ași vedea eroul.

E atâta frăgezime, atâta varietate, atâta măreție și atât elan — în aceste versuri, încât lectura lor apare ca o obligațiune pentru oricine se interesează de produsele fruntașe ale scrisului românesc.

PAUL I. PAPADOPOL

gazetaria

așa și-așa...

O BINEFACERE va fi desigur, reeditarea, de astădată, în „Biblioteca pentru toți“ a „Antigonei“ lui Sophocles, în măiastra traducere a d-lui prof. Mihail Dragomirescu. Lucrarea apare în a III-a ediție și constitue, pe lângă un model de tragedie clasică, o dovadă de traducere conștiincioasă și pricepută.

INCEPE SĂ PRINDĂ din ce în ce mai multă rădăcină, ideia atribuirii „Cântării României“ lui N. Bălcescu. Fapt sigur e că ni s'au transmis 2 versiuni: una bună, a lui Bălcescu, și alta, într'o limbă provincializată, a lui Russo. Acestea în românește. In plus: una în versiunea datorită lui Bolintineanu și alta în limba franceză, needificată.

In felul acesta partida rămâne odată câștigată pentru Bălcescu, de numele căruia se leagă indisolubil versiunea bună. Cealaltă problemă — care e autorul primordial — pare a fi rămas deschisă, deși, în sprijinul lui Bălcescu, argumentează atât de susținut, criticul literar N. I. Apostolescu.

In ultimul timp chestiunea a fost reluată de d. Lucian Predescu care totalizează, în sprijinul aceleias idei, 9 argumente, — de fapt declarații și recunoașteri a diferiți scriitori și istorici literari: Odobescu, Alecsandri, Tocilescu, Enea Hodoș, A. Densușianu, I. Nădejde, Bolintineanu, Bălcescu, I. Ghica.

Că unele argumente sunt foarte slabe e neîndios: istorici literari ca: E. Hodoș, A. Densușianu și I. Nădejde, făuritori de manuale didactice — prezintă prea puțină seriozitate pentru o temă atât de gravă, mai ales când ne gândim că unii dintre ei au putut face destule erori și aprecieri grosolane și că pe ei i-a preocupat mai mult ansamblul de cât mărunțișurile.

Să mai adaog că, în această fază a istoriografiei literare românești, informațiunile se copiau unele după altele? Celelalte — declarațiile contimporanilor — pot avea mai multă valoare, dar numai după ce vor fi fost completate cu argumente extrase din însăși opera.

Intrucât ne privește, socotim această muncă aproape inutilă. Pe noi trebue să ne intereseze versiunile românești, care sunt o refacere a celei franceze. Ori cel care a refăcut-o primul și cu mai multă pricepere literară este Bălcescu. Așa dar: adevărata „Cântare a României“ aceea de care va trebui să se țină socoteală este numai a lui. Alecu Russo n'a făcut decâ s'o denatureze, ținându-se foarte aproape de primul ei traducător.

Și aici ne putem opri.

POETUL CINCINAT PAVELESCU, laureatul de anul trecut, al premiului național de poezie, oferă o interesantă contribuțiune în paginile actualității literare românești. Astfel, în afară de colaboarea d-sale la „Universul literar“, pe care cetitorii noștri o vor fi semnalat la timp, d-sa semnează, în No. 5 al revistei „Ritmul vremii“ două caracteristice poezii: un „Sonet“ și o poezie metaforică: „Vulturul și poetii“ din care ne permitem să reproducem finalul:

Ca vulturul sunt și poeții cari, în izolarea lor:
Cerșesc femeci mângâeri
Spre-a stăvili neîndurarea
Omorâtoarelor dureri....

Dar frumusețile eterne
Le face inima să salte,
Și pentru larga intrupare
A inspirării lor înalte,

In setea lor de vast și liber
Și 'n lungi chemări spre ideal,
Le trebui cer fără hotare
Ca și vulturului regal.

TRECÂND LA ALTA ORDINE DE IDEI și amintindu-ne articolul d-lui Cincinat Pavelescu despre Leon Ghica-Dumbrăveni, publicat în No. 25 al „U. L.“ ne vom permite să așteptăm dela d-sa unele amintiri. Cunoaștem mediile literare pe care le-a frecuentat cum și talentul de povestitor al marelui poet spre a aștepta cu bucurie aceste amintiri care vor avea darul să ne aducă în fața ochilor minții atâtea momente sclipitoare și atâția eroi ai trecutului nostru literar.

In **„RITMUL VREMII“** (ultima fascicolă) colaboratorul nostru d. *A. Th. Stamatiad* publică „Nouă poezii de Charles Baudelaire“ într'o adequată traducere și anume: Spleen, Dușmanul, Copacul, Portretul, Răscumpărarea, Parfum exotic, Omul și Marea, Strigoiul, Moartea săracilor.

ALTE TRADUCERI, în acelaș număr:
Leconte de Lisle: Nox de Raul Teodorescu;
Victor Hugo: Natură de Ivan June.

IN NR. 57 AL REVISTEI „FALANGA“ d. prof. Mihail Dragomirescu, vorbind, despre „Mișcarea literară actuală“, enumără „condeele critice“ ale „școalei nouă“, întrupată în „Institutul de Literatură“, în persoana d-lor: „Raul Teodorescu, N. I. Rusu, C. Orăscu și a d-rei C. Valescu. Fără să încercăm o polemică în această chestiune, credem atât: că „școala nouă“ e ceva mai veche de cât „Institutul de Literatură“ — lucru pe care-l confirmă, de altfel, „Dela misticism la raționalism“. Că, prin urmare, în desvoltarea ei această școală a trecut prin mai multe etape și, în special, 4: Convorbiri literare; Convorbiri (critice) — Falanga (Seria I); Societatea critică și — abia ultima — Institutul de Literatură. Că, în astfel de împrejurări, condeele critice ale acestei școale ar fi și mai multe și mai însemnate de cât acelea amintite: C. Orăscu și C. Valescu.

Firește că, de astădată, o completare se impune: ea trebue să ceară d-lui prof. Dragomirescu reintegrarea în drepturile pe drept câștigate cu condee critice că: I. Trivale, Constanța Marinescu, Scarlat Struțeanu, Marin Iliescu și Emilian Constantinescu— spre a mă opri numai la cei mai însemnați.

POEȚII RADU GYR ȘI GEORGE DUMITRESCU pe lângă colaborarea la „Universul Literar“ își continuă colaborarea în cele două organe ale „Institutului de literatură“: „Falanga“ și „Ritmul vremii“. In ultimele numere semnează:

Radu Gyr: Păenjeniș de moarte, Tristeți nebune („Falanga“); Interior („Ritmul vremii“.

George Dumitrescu: Osândă („Falanga“), Elegia primăverii („Ritmul vremii“.

VORBIND DESPRE „CIULEANDRA IN LIMBA FRANCEZĂ“ (Viața literară. IV. 111) d. Cezar Petrescu susține că, techniceşte, volumul „e o încântare pentru ochi și o consolare pentru slutenia, în care tiparul nostru balcanizează opera, înainte de a te lăsa să deschizi cartea și să cetești prima pagină“.

Traducerea „nu alterează nimic din valoarea reală a originalului“

Regretă însă că traducătorul nu s'a oprit — și de aceiaș părere suntem și noi — la „Pădurea spânzuraților“ —roman care „poate înfrunta examenul criticii“ și în care Liviu Rebreanu se găsește „întreg și puternic“.

TOT D. CEZAR PETRESCU, vorbind despre „Literatura de războiu“ o împarte în:

Carnetele de războiu care „au rămas în biblioteci, fără alte ediții și fără altă utilizare decât aceea a cercetătorilor cari au voit să reconstitue, din arhive sincere, spiritul combatantului, succesiunea evenimentelor și amănunte de strictă specialitate, fie militară, fie istorică, fie psichologică ori socială“, și: romanele de războiu, înrudite cu cele dintâi „prin aceeaș preocupare de a reda tipurile, caracteristice ale frontului, conflictele și ideologia“ și care „depășesc momentul, au drept la eternitate..., și-au găsit cetitori, deopotrivă de înțelegători și sensibili de o parte și cealaltă a frontului“ tocmai prin aceea că, în ele, „realitatea e transformată, potențată“ iar „indivizii devin simboluri“.

Firește că astfel de afirmațiuni, iscălite de un cântăreț al războiului, constituesc o mărturisire dintre cele mai importante și scoaterea ei în evidență a fost—pentru noi—o adevărată datorie morală. Cetitorul trebue să știe nu numai cum scriu artiștii, dar și cum își înteleg meșteșugul. Și încă un lucru: un scriitor care pătrunde tainele creațiunii dovedește că e dublat de un cugetător estetic — ceeace constitue o garanție a spiritului său autocritic.

Ce 'nsemnează cuvântul Agronom, de Anton Oprescu ne dă încă o vie și elocuentă dovadă de bogatele cunoștințe bibliografice — asupra cărora, am avut ocaziunea să ne mai oprim — ce posedă.

P.

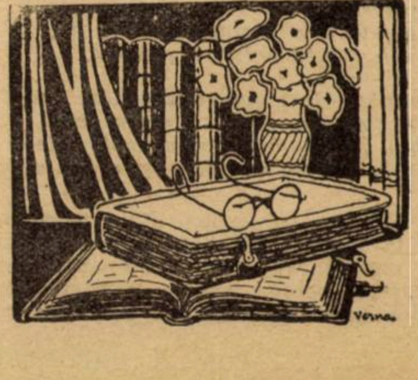

literara

o seama de cuvinte

Marcel Prevost lua parte într'o seară la un supeu la care participa şi un doctor mediocru, cunoscut mai ales pentru norocul lui şi nepriceperea sa medicală. Un prieten făcu prezentările:

— Il cunoşti pe doctorul Z. E.? E un om fermecător! Şi mai are darul, că ia viaţa cu atâta uşurinţă...

— Ştiu, viaţa pacienţilor săi! răspunse Marcel Prevost.

◆

Tristan Bernard întâlnind pe plaja de la Deauville o bătrână cochetă care ţinea foarte mult să i se spună că e tânără, i se adresă galant:

— Ce frumoasă sunteţi doamnă! Intineriţi în fiecare zi!

— Vai domnule Bernard!... Exagerezi!...

— Exagerez?!.. Nu trebue să vă supăraţi!... Din două în două zile!..

◆

D-na de Quignon avea foarte mult spirit. Când un tânăr scriitoraş îi ceru mâna fiicei sale ea i-o acordă, mai târziu însă se răzgândi.

Cum d-nă, se revoltă scriitoraşul, refuzaţi să-mi daţi pe fiica dvs. după ce v'aţi dat cuvântul?

— Tocmai: d-tale ţi-am dat cuvântul şi pe fata mea o dau altuia.. Inţelegi şi d-ta că nu pot să dau tot numai unuia.

◆

Când se prezintă Crébillon regelui Ludovic al XV-lea, acesta fu impresionat de bătrâneţea sa şi îi spuse:

— Nu te credeam aşa de bătrân... Ai mai mult de 90 de ani?...

— Nu Sire, extractul meu de naştere are vârsta asta!

◆

Un călugăr fiind însărcinat să facă un catalog al unei biblioteci, dădu de o carte scrisă în limba ebraică şi o trecu astfel în catalog:

„Plus o carte al cărei început este la sfârşit".

◆

O doamnă din înalta societate spuse într'o zi lui Alexandru Dumas-fiul:

— Ei, ai renunţat la teatru domnule Dumas?

Cătuşi de puţin doamnă! In momentul de faţă se repetă o piesă de mine care se va juca la Gymnase.

— Te ocupi iar de creaturi din demimonde desigur?

— O nu doamnă din contra, acţiunea se va petrece între femeile din lumea cea mai bună.

— Zău? Şi unde le-ai putut studia? Inţeleg, pe femeile din demi-monde le-ai putut cunoaşte fiindcă te-ai dus la ele acasă, dar pe femeile din lumea bună unde le-ai văzut?

— La mine acasă doamnă! spune Dumas, înclinându-se.

◆

Un prieten spuse lui d'Ennery:

— Imi plac foarte mult copii altora.

— Da?!... Atunci ce mai aştepţi?... Insoară-te!

bazar

BISERICI... FUTURISTE

„Viaţa modernă ne impune să cerem lucruri moderne. Lumea nu se va mai închina în temple demodate. Publicul simte nevoia de decoruri noui". Acestea sunt părerile profesorului german Bohn, unul din arhitecţii suprarealişti ai Berlinului, cari clădesc în toată Germania biserici în stil futurist. Dela război încoace s'au construit în Germania peste 500 de biserici pentru nouile culturi.

Profesorul Bohn e convins că epoca postbelică e încă o epocă de convalescenţă; după părerea lui oamenii sunt mult mai nervoşi azi din pricina atmosferei din bisericile în care se strâng să se închine. Se cer lucrări noui. Am avut „zgârie-nori", case sferice sau piramidale. Acum a venit rândul bisericilor „futuriste".

Această pasiune pentru înoire a cuprins chiar şi tradiţionala biserică romano-catolică. Deşi ritualul şi canoanele au rămas neschimbate, arhitectura bisericilor catolice a făcut un mare pas înainte.

Profesorul Bohn este, între altele, arhitectul nouei biserici catolice din Ulm. Această biserică cu liniile şi decorurile ei fantastice, îşi ridică turlele numai la câţiva paşi de unele din cele mai vechi clădiri din Germania. Contractul dintre severitatea liniilor acestor construcţii şi frivolitatea aspectului bisericii „futuriste" sare în ochi din primul moment.

Arhitectura acestei biserici a provocat multe discuţii în Germania. Pereţii ei sunt albi ca zăpada, şi boltele sunt astfel construite încât ai parcă trecând pe sub ele impresia că se înalţă în infinit.

Ideea de spaţiu nelimitat şi de atmosferă cerească ţi-o dă becurile ce reflectă o lumină de un albastru asemănător culorii cerului senin. Becurile sunt ascunse în nişte ferestre, acestea fiind astfel aşezate încât cei dinăuntru să nu poată vedea afară. Amvonul e făcut din ciment alb, aşa că preotul care oficiază îşi proiectează o uriaşe umbră albă pe zidul de-o albeaţă strălucitoare. Nu sunt înăuntru nici picturi, nici statui, nici lumânări. Interiorul acestei biserici are mai de grabă înfăţişarea unei scene pe jumătate goală în care „drama divină" e reprezentată de două ori pe zi pentru mulţumirea sufletească a nouei generaţii germane.

◆

TELEGRAME IN TREN

In ultimul timp, s'au făcut la căile ferate franceze experienţe cu telegrame transmise prin telegrafia fără fir.

Ele au reuşit.

Ca urmare, corespondenţa aceasta va fi aplicată la o parte din trenuri.

caricatura zilei

SURPRIZELE DIVORŢULUI

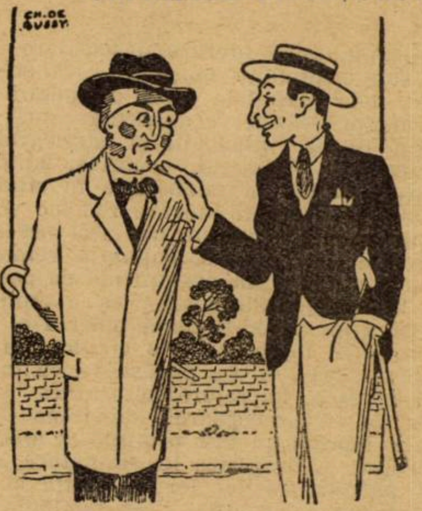

— Un accident de automobil, de sigur?

— Nu întâlnirea cu nevastă-mea la judecătorul care ne chemase să ne împăcăm...

(Candide)

CONFUZIE

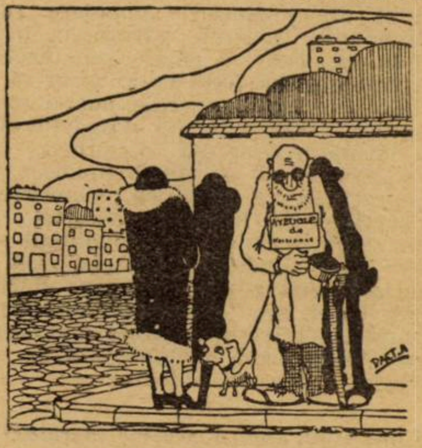

— Bogdaproste, domnule...

— Pardon, doamnă!

— Scuzaţi-mă Doamnă dar părul dvs. e tuns aşa de scurt că v-am luat drept un domn...

(Dimanche illustré)

NEDUMERIRE...

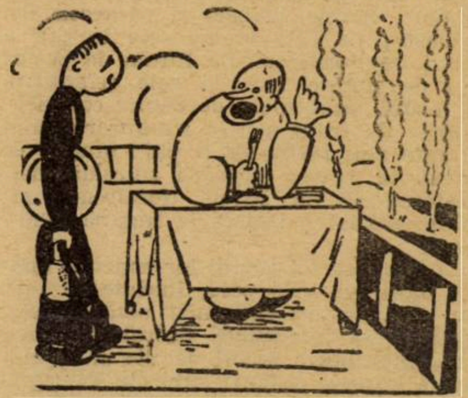

— Ascultă, chelner: nu sunt de loc proaspete sardelele voastre. Şi totuşi aveţi balta la doi paşi...

(Life)

Pagini uitate

DESPRE FOLKLORUL ROMÂN

de TEODORESCU G. DEM.

Insemnătatea literaturii populare —a acestei nepreţuite moşteniri, transmisă oral, dela părinţi la copii, dealungul generaţiilor — este recunoscută astăzi de toată lumea. Filologul şi istoriograful, etnologul şi filosoful, poetul şi simplul cititor caută noi cunoştinţe în studiul vechilor producţeri literare române şi se adapă din ele ca dintr'un isvor nesecat.

Intr'adevăr, poezia populară română e mai mult ca un mănunchiu de poeme de o bogăţie uimitoare: ea e cronica vieţii unui popor şi toată puterea ei stă tocmai în faptul că e o cronică înfiripată zi după zi. Ea povesteşte, cu toată sinceritatea, împrejurările istorice prin cari au trecut popoarele dunărene —ale căror isprăvi au fost preţuite în analele Europei —, dragostea lor de natură, cultul patriei, spiritul lor de jertfă şi de devotament, virtuţile lor familiale şi stăruinţa lor de a păstrà neştirbită religia străbunilor.

Când Edgar Quinet, vorbind despre Români, spune că, la ei, „limba e semnul lor de nobleţe în mijlocul barbarilor“, el aduce acest omagiu mai ales limbii din producerile populare. Intr'adevăr: în cântecele bătrâneşti, în legende, în doine, o găsim minunată ca frăgezime şi ca forţă şi în stare să exprime adevăruri generale sub o formă artistică desăvârşită. Ea dovedeşte obârşia latină a celor cari o vorbesc; ea e o moştenire vie şi un monument viu. Ce preţuesc, pe lângă ea, manuscrisele şi cărţile? Ea, literatura aceasta orală, e mărturia trainică a naţionalităţii noastre: ea oglindeşte fidel civilizaţia şi istoria însăşi a unui popor; şi chiar lipsurile ei, repetările dese, inversiunile, formulele străvechi păstrate din veac în veac, toate arată vechimea ei şi, prin aceasta, marea ei valoare.

♣

Cine sunt autorii acestei literaturi nescrise?

S'a afirmat că ar fi lăutarii, muzicanţii aceştia pribegi, mai toţi ţigani, cari mai mult spun decât cântă vechile legende, întovărăşindu-şi graiul cu sunete de scripcă sau de cobză.

Părerea noastră este alta.

Mai întâiu, lăutarii spun numai o parte din poeziile noastre populare şi anume: horele, doinele şi cântecele bătrâneşti; pe câtă vreme cele în cari e vorba de Soare sau de Lună, de păsări sau de plante, cum şi cele referitoare la jocuri, sunt spuse de copii; colindele, urările de Anul nou şi Pluguşorul sunt cântate sau rostite de flăcăi; oraţiile de nuntă le grăesc prietenii mirelui; descântecele le fac babele, doftoroaele satului; celelalte cântece le îngână lumea toată.

Şi apoi, cu tot geniul lor muzical înăscut, lăutarii, robi până înainte de 1848, nu erau, şi nu sunt nici astăzi, înzestraţi cu o inteligenţă destul de mare, cu o închipuire destul de vie şi de cultivată pentru a făurì subiecte de legende epice, cu plan ordonat şi pentru a întruchipà eroii cu atâta putere de desen şi cu atâta bogăţie de colorit.

E deci foarte probabil că aceste poeme sunt operele anonime ale unor oameni de valoare, cari au învăţat în marea şcoală a naturii şi cari versuiau astfel, ca să păstreze ce le încredinţase trecutul: moştenirea unui întreg popor. Pe lângă talentul rudimentar, ei aveau, ca ajutor întru acest scop, o mulţime de cunoştinţe dobândite de ei înşişi. Nevoia oricărui suflet omenesc de a cântà şi de a plânge, dorul de a face un bine semenilor, mulţumirea ce simţi când poţi să placi altuia fiindu-i şi de folos întru cevà, datoria de a păstrà pomenirea isprăvilor străbune: acestea erau, pentru ei, motive, îndemnuri, scopuri. Şi, când isbuteau să-şi îmbrace gândirea în exprimarea ce le părea cea mai nimerită şi, prin aceasta chiar, cea mai trainică, modesta lor ambiţie se simţià pe deplin răsplătită. Ei rămâneau necunoscuţi, dar fericiţi că şi au dat în vileag, pentru binele obştesc, ideile lor, credinţele lor, experienţa lor.

Meritul lăutarilor rămâne totuşi de netăgăduit.

Intr'o vreme când nu existà niciun fel de instrucţie a gloatei poporului, când cunoaşterea cititului şi a scrisului rămânea închisă într'un cerc strâmt de rari privilegiaţi, de ce ajutoare se puteau servì autorii aceia necunoscuţi, pentru a-şi vulgarizà producerile muzei lor naive şi copilăreşti, dacă nu de lăutari? Cântăreţii aceştia, trubadurii aceştia — mult mai umili ca cei din *Provenţa* — au adus cele mai mari servicii răspândirii poeziilor epice şi lirice din literatura noastră populară.

Ca oameni de meserie, ei le „ziceau“ la ospeţele de nuntă, la chefuri, prin familii; şi tinerii se minunau, pe când se 'nduioşau bătrânii. Şi timpul treceà: şi lăutarul o dădeà prin cântece noi, tot mai noi; şi numai câte un unchiaş de mai suspinà:

Eu mă duc, mă prăpădesc,
Ca un cântec bătrânesc.

Dreaptă vorbă; căci producerile artei întunecă pe cele ale naturii, poezia literară ucide poezia populară, tot aşà precum civilizaţia face să piară prejudecăţile şi superstiţiile.

Dar, avântându-ne spre cultura modernă, noi am dispreţuit cam prea mult naivele inspiraţii ale umililor şi neştiuţilor poeţi de odinioară şi, când ne-am dat seama de nemăsurata însemnătate a acelor lucrări, a acelor formule, a acelor cântece de o simplitate atât de mişcătoare, mii şi mii de versuri se şi pierduseră, duse cu ei de oamenii din generaţiile apuse. [1]

II

In ce ne priveşte personal, am vrut, la început, sa punem pe hârtie cântecele şi poveştile în versuri, pe cari le ştiam încă din copilărie, pentru a le comparà textul cu variantele cari fuseseră tipărite în 1866.

In timpul şederei noastre la Paris, colecţiunea ni s'a îmbogăţit cu mai multe poezii, trimise de prietenii din ţară.

Dar marea noastră fericire a fost faptul că am întâlnit la Lacul-Sărat, în vara anului 1883, pe bătrânul lăutar Petrea Creţul Şolcan.

Când l-am văzut pentru întâia oară pe unchiaşul acesta, fost în tinereţe, până la 1848, rob al Mânăstirii Bistriţa, el erà încă plin de putere în toată făptura sa, deşi împlinise 74 de ani. Fruntea-i largă, nasu-i mare şi drept, ochii negri vioi, pletele cărunte, mustăţile stufoase şi lungi, bărbia plină şi rasă proaspăt: toate alcătuiau un chip interesant, cu trăsături aproape clasice. La 10 Maiu al anului următor (1884), dupăce izbutiserăm a-l hotărî să ne fie musafir la Bucureşti, l-am fotografiat în costumu-i tradiţional, pe el, ultimul din lăutarii al căror tip îl personificà şi dintre cari acuma aproape că nu se mai găseşte niciunul în toată ţara.

Omul acesta aveà o memorie nemaipomenită: în timpul celor două dăţi cât am stat împreună, ne-a recitat cam 19000 de versuri: doine mişcătoare, cântece „de lume“, dar mai ales legende strămoşeşti. Ca să seci un asemenea isvor, ar fi trebuit să stai câţivà ani cu Şolcan dar la Brăila, printre ai lui, nu în Capitală. Mulţumită acestui minunat lăutar, colecţiunea noastră, modestă la început putù creşte şi ajunse la cifra de 48573 de versuri, aşà cum apărù în 1885.

Bucureşti, Decembrie 1895.

Studiul acesta este traducerea unor fragmente din introducerea („Schiţă asupra limbii şi folklorului român“) la lucrarea răposatului Jules Brun, ziarist român de origină franceză, publicată la Paris la 1896, în editura Lemerre, sub titlul *„Le Romancero Roumain“*. In această interesantă şi astăzi rară publicaţiune, căreia marele poet Sully Prudhomme îi făcuse o elogioasă scrisoare-prefaţă. Jules Brun tipărise, în traducere franceză liberà, multe dintre poeziile populare din colecţia lui Teodorescu G. Dem.

(N.R.)

---

[1] N.R.— După aceea, autorul aruncă o repede privire asupra desvoltării folklorului român până la 1885, când apare marea sa colecţie de „Poezii populare“. Pomenind pe Alecu Russo, marele iubitor al literaturii orale, îi reproduce pasagii din studiul literar *„Poezia poporală“* tipărit întâi la 1868, în Cernăuţi, în *Foaia societăţii p. lit. şi cult. rom. în Bucovina*. Apoi vorbeşte despre Alecsandri şi despre cele două ediţii ale culegerii lui (din 1852—1853 şi din 1866). Şi studiul lui Teodorescu G. Dem. continuă cu pasagiul n-l II.

cărţi redate în extrase

CRIMA DREPŢILOR

de André Chamson

„Crima drepţilor", roman de o frumoasă ţinută: morală şi literară, stârneşte o emoţie de calitate rară. Stil, frază, expresii, convin minunat povestirii, slujesc fidel desfăşurarea acţiunei. Sobrietate, limpezime, demnitate, sunt însuşirile de căpetenie ale scrierei.

Ca o tragedie antică, cu care ne incometăm să-l şi comparăm, acest roman are trei părţi; trei acte ca să zicem aşa.

Din fiecare s'a tradus un capitol, ilustrând mai vădit decât orice alt comentariu, valoarea autorului şi a aperei sale.

De veacuri, familia Arnal exploată rodnic ferma Maubert, situată la capătul unei văi, la un ceas departe de oraş.

Cu vremea, faima şi prestigiul aiestui neam au devenit legendare. Numele lui înseamnă cinste neştirbită, rectitudine fără belşug. Dealungul anilor şeful familiei a fost şi este un director al conştiinţelor şi faptelor tuturor celor din oraş; sfătuitor, duhovnic; imparţial, infailibil.

Virtuţi patriarhale, ilustrate prin fapte simple, datorii neţărmurite îndeplinite cu o nobleţe firească, pilde zilnice, au cucerit încrederea şi admiraţia unanimă, au cucerit o reputaţie statornicită pe imuabile şi harnice aşezăminte morale.

Primarul, prectul, nimeni nu se bucură de popularitate şi teroare rezervate actualului cap al familiei Arnal. Consilier, denumit astfel după o funcţie îndeplinită, fără greş, de patru zeci de ani, e slăvit pretutindeni, de toţi ca un sfânt laic.

Inverşunat, un vifor de năpaste va surpa acest monument de cinste neprihănită, iar dintr'un Consilier Arnal, va face un ucigaş.

Iată ce se poate întâmpla, când soarta se întărâtă... cu ajutorul binevoitor al autorului.

Clemence copil a feciorului mezin a lui Consilier, o biată surdo-mută, dar fată sdravănă de altmintrelea şi ispititoare fără ştiinţă; naşte într'o noapte de iarnă un prunc teafăr şi gălăgios.

Un bastard?

Dacă ar fi numai atât!

Tatăl nevinovatului e fratele mamei. Fata-fără-glas, instinctivă şi naivă, l'a scos din minţi, fără să vrea. A păcătuit fără să ştie.

Fatalitate, şi pace.

Povestirea şi analiza acestei neobişnuite aventuri, e un amestec de artistic şi firesc, care dovedeşte o măestrită iscusinţă; ea face cinste autorului.

Şi acum? S'a isprăvit oare cu autoritatea morală, renumele, mândria Arnalilor? Compromise sunt oare pe vecie?

Consilierul rănit în ce avea mai scump pe lume, dictează apoape profetic, o inexorabilă sentinţă; care e aplicată, fără o vorbă de cei mai vrâstnici. Pruncul se jertfeşte într'un acces de psichoză.

Nu s'a ucis şi nu s'a îngropat în ţărâna din Maubert numai fructul incestului. Conştiinţa unui neam tace şi ea. Arnalii nu se mai iubesc pe sine, iar onorurile, laudele, toate manifestările de slavă, îi supără, îi torturează. Le-au cumpărat cu preţul sângelui nevinovat, le-au plătit prea scump.

Din inimile celor bătrâni a dezertat de atunci mândria sufletească, în ale celor tineri suflă tot mai aprig vânt de ducă. Vlaga şi unitatea unui neam sunt distruse.

Şi,

crima e descoperită, bine înţeles. Bătrânul şef revendică vina. Cere să fie arestat. Iar când pruncucigaşul cobora cu jandarmii în oraş, icoana sfetnicului cel drept tot mai e încă vie în inimile mulţimei. O bătrână îi cere un sfat... oraşul nu-şi reneagă „Consilierul".

Concluzia e de o măreţie netăgăduită.

I

PUTEREA CELOR DREPŢI

Pentru cei din neamul Arnal, singuratecele ţinuturi Maubert erau considerate ca o regiune sălbatecă, aptă pentru o neîncetată muncă. Din vremuri seculare, ei o exploatau ca pe un pământ neumblat şi astfel prin energia şi munca lor isbuteau să-i datorească o forţă materială asemenea forţei morale pe care ei o exercitau asupra oamenilor.

Partea superioară a văii aceştia fusese în totdeauna un adăpost pentru comunităţi puternice, şi, s'ar fi zis că forţele lor morale şi materiale se identificau după cum se identificau pe acolo natura şi singurătatea.

Chiar locuitorii din Maubert povestesc că odinioară, aceşti munţi au fost cuceriţi de către nişte călugări plugari, cari, tot desţelenind, au ajuns până la pajiştele strâmtorilor.

Se mai aflau încă prin scobiturile şivoaelor, urmele zidurilor ciclopice, pe deasupra cărora ei trăseseră drumuri, sau cari slujeau de hotare pădurei. Chiar târla din Maubert, cu bolta ei crestată, cu zidurile ei trainice, cu cornişa cu două colţuri, nu era decât un străvechi hambar călugăresc, cât despre înalta locuinţă actuală, dacă nu reamintea într'un nimic clădirile abaţilor, e din pricina că pusnicii din acei munţi fuseseră numai pădurari şi pastori, locuinţa dela Maubert nu fusese ridicată decât pentru cucerirea fără preget a unei naturi sălbatece şi supravegherea seculară a povârnişului însorite şi a potecilor din munţi pe unde lumina se ivea numai un ceas pe zi.

In domeniul imens, coprins între fermă şi strâmtorile muntoase, înaintând spre culmi şi bărăgane, cu sapa în mână, mereu descoperind vre-o avuţie neexploatată, sau vre-o nouă industrie, Arnalii zideau alte turle în mijlocul păşunelor, şi tot tăiau la copaci în pădurile fără luminişuri.

In tinereţea lui Consilier, ei deschiseseră chiar şi o galerie de mină în creştetul văii şi săpaseră straturile răscolite printre cari se zărea un zăcământ mineral. Pe atunci cărau cu boi lignite la gara căii ferate şi cu toate diversele oferte ce li se făcură, nu se învoiră niciodată să vânză concesiunea. Filonul secă repede de altfel, şi când se loviră pretutindeni de stâncă, Arnalii părăsiră mina, iar dinspre râu, pe locul săpăturilor, ridicară un ferestrău care, pe vreme bună, când apele sunt docile, tot mai funcţionează încă.

Aceste industrii primitive, munca câmpului, paza vitelor le fracţiona traiul, le îmbina forţele.

In jurul lor, din susul văii până în dreptul piscurilor, de la dealurile cu vii şi cu secară până la povârnişurile cu erburi şi păduri, din munte în munte, dealungul şivoaelor până la isvoare, toate ţinuturile depindeau de cătunul din Maubert. El nu era decât o fermă întinsă, coprinzând mai multe rânduri de clădiri, pe care o domina turla, intrată în munte ca un vapor în valuri, având într'o coastă moara care nu funcţiona decât două luni din an iar restul timpului slujea de şură.

Arnalii nu se îndepărtau niciodată de moştenirea lor, deşartă dar bogată şi vastă cât o comună. Căsătorii între veri, înturnau acasă pe cei ce plecaseră pentru scurt timp, şi din aceste înrudiri tiranice nimeni nu se putea sustrage autorităţei acelora cari din generaţie în generaţie, deveneau şefii familiei.

Pe atunci, Consilier conducea familia precum ca conducea regiunea. Bunic şi stăpân al moştenirei, prin linie dreaptă sau prin căsătoria copiilor săi, el vedea de tot domeniul, şi din lungul şir de stăpâni ai Maubert-ului, ale căror amintiri erau păstrate fără să fie săpate în piatră sau scrise în cărţi, el era poate cel mai puternic şi cel mai respectat.

Inalt, ca toţi Arnalii, lung în picioare, el avea mai multe de cât oricare altul şi printr'un fel de confirmare a vremilor, trăsăturile familiei: o frunte îngustă la tâmple, un nas subţire cu nări lăsate, ca îndoite printr'o mişcare de violenţă şi iuţime, şi mai ales, o buză inferioară groasă dar fermă, roşie de sânge, şi aproape acoperind buza cealaltă, subţire şi întinsă.

Acest tip puternic, această înfăţişare pe care nici bătrâneţele nici boala nu le puteau distruge, era atât de comună familiei şi amesteca uneori atât de complect generaţiile, încâlcite şi prin rudenii şi însoţiri între rude, în cât oamenii de pe acolo cu greu puteau limpezi această încurcătură şi de obiceiu, numeau pe toţi cei ce locuiau la Maubert „verii"

Duminica însă, când coborau în oraş, urmând pe Consilier, se puteau vedea sosind toţi împreună, la rând ca pe o poză despărţiţi în intervale care stabileau vârstele şi precăderile, uşor de enumerat.

In frunte veneau oamenii în floarea vârstei, acei ce porunceau la moşie. Patru bărbaţi ţanţoşi, aproape de cincizeci de ani, cu figuri nemişcate, totdeauna ascultând ceva: cei trei fii ai lui Consilier, Alberi şi cu cei doi mezini Jules şi Samuel, şi nepotul lui Consilier, Arthur. Impreună, cot la cot, cu feţele cam aplicate unul spre celalt, ei nu evocau o familie, sau bărbaţi de un sânge, ci o adunare aleasă cu amănunţime spre a îndeplini o anume sarcină, consiliu municipal sau consiliu parohial. Şi era într'atât de puternică impresia că ei alcătuesc o selecţiune, în cât oamenii de prin ferme când, din jos, îi vedeau coborând şi trecând drumul, ziceau uneori:

„Iată coborându-se Miniştrii de la Maubert".

Indărătul lor veneau fii, „verii" iuţi la vorbă, cu ochi ironici. Mai întâi cei însuraţi, doi fii ai lui Albin, doi fii ai lui Jules, un fiu a lui Arthur, doi veri din altă ramură, gineri ai lui Jules şi ai lui Samuel. Cu ei, flăcăii: un fiu al lui Albin, cel mai tânăr din fii lui Arthur şi fiul lui Samuel, Maurice. Păşeau aliniaţi, cât era strada de largă, sau calea dela un capăt la celalt, şi se întorceau când şi când să privească femeile şi copiii din urmă, venind fără orânduială, traşi de braţ, târând papucii.

Femeile coborau într'un singur grup, fete, mame şi bunice supraveghind cu toatele copiii. Totuşi nu puteau fi văzute toate laolaltă, ca bărbaţii. Unele dintre ele rămâneau totdeuna la Maubert să păzească casa. Printre cele mai în vârstă, ca Lucie, soţia lui Albin, sau Marie soţia lui Arthur, unele nu coborau chiar aproape nici odată în oraş. Nepăsătoare pentru orice pe lume, paznice îndărătnice a bogăţiilor pe cari nici un străin n'avea dreptul să le preţuiască şi să le vadă, ele eşau prea rar din fermă, trăiau veşnic retrase în casă, şi erau mai lipsite chiar de aer şi spaţiu, decât cele dela oraş. S'ar fi zis că le stăpânea o ură împotriva luminei care le împinge să închidă obloanele şi să tragă perdelele în faţa soarelui. La bătrâneţe toate aceste femei erau coprinse de acelaş dor de tăcere şi claustrare. Ca fete, alergau cu vitele prin păduri şi păşuni; ca femei tinere, tot mai duceau vitele sau întovărăşau bărbaţii la câmp, muncind ca ei dar, ca bunice mai nu eşau din casă, impunându-şi un nou trai tainic, alături de cămin, în încăperile întunecoase pline de scrinuri cu rufărie.

Iar se vedea de asemenea coborându-se printre fete, pe Clémence, sora, mai mică a lui Maurice, o surdă mută, şi care din pricina infirmităţii sale era sălbatică, sau poate nepăsătoare, ca o bunică. La şaptesprezece ani, ea are un trup de femee în putere şi mişcări sfioase de copiliţă, obişnuită să scape de doiană, cu ajutorul bărăganului şi a pădurei, când, întâmplător se scobora în oraş, apuca un copil de mână la eşirea din Maubert, şi până ajungea la pod, nu-i mai dedea drumul.

Cel ce o vedea, sălbatecă ca înfăţişare, frumoasă şi sdravănă, păşind ţanţoş printre căruţe şi prin învălmăşala din stradă, silind astfel pe toţi să-i facă loc, resimţea o frică. Pentru oamenii de acolo era o fiinţă care purta un semn, aşa ceva ca urma degetului Domnului asupra familiei Arnal. „Muta", ziceau fetele de vârsta ei, torcătoarele cu şorţuri negre, când o zăreau; şi, trecând prin faţa infirmei, o salutau toate, dar cu glas atât de stins, încât auzeau numai ele vorbele pe cari le rostiseră ca un descântec ocrotitor.

Printre flăcăi, unii aveau totuşi pentru ea una din acele înclinaţiuni violente cari nu sunt decât conştinţa unei identităţi de forţe unei egale puteri a simţurilor. Cea mai mare parte însă nu o luau în seamă, era aproape străină de familia Arnal.

In afară de Consilier, ceilalţi Arnali, se deosibeau dinpotrivă cu anevoinţă, şi chiar Duminica când soseau în oraş, grupaţi după vârstă şi importanţă, rămâneau în ochii tuturor o masă compactă şi aproape misterioasă.

Şi asta pentrucă nimeni în afară de familie, nu lua parte la lucrările lor. La Maubert nu se tocmise cândva lucrători agricoli sau argaţi de fermă. Toţi bărbaţii, toate femeile, îşi aveau, bine hotărît locul lor cu privire la munca de pe domeniu, iar fiii din neamul Arnal îşi puteau îndeplini toate însărcinările, chiar atunci când se cerea muncă grea. Arnalii făceau singuri semănăturile şi culesul viei tot singuri strângeau castanele de peste tot muntele lung, care văzut de pe podul din oraş, tăia fundul văei şi cu începere dela apele liniştite şi până la poteci, îşi echilibra printr'o ţâşnitură aproape dreaptă, masa lui întunecată cu întinderea transparentă a cerului.

II

CRIMA DREPŢILOR

Familia iar se reuni în sala cea mare, în jurul copilului pe care femeia lui Albin îl pusese pe masă.

Bărbaţii îl priveau aplecaţi asupră-i, cum obişnuiau să privească vânatul, o privire brutală, având însă ceva neputincios, biruit.

— Cea dintâi pată, zise Consilier, — şi cea mai grozavă. De acum vor spune oamenii: Priviţi pe Arnalii aceştia, fac pe cei integri în ochii lumei şi pe din dos sunt mai netrebnici decât cei din urmă nătărăi. Ei bine, să ştiţi, eu din Maubert nu mai ies, zăpada şi apa să ne despartă de toţi ceilalţi şi să mor aci în curtea mea Spune, mă pot eu afla de aci înainte, la Consiliu Comunei. Eu, Arnal! Datorii, o rudă care te face de râs colo în vale, astea-s fleacuri! O asemenea necinste într'o familie!... ca familia noastră! Vor zice, ce nu vor zice, oamenii! Şi pruncul va creşte, se va face mare laolaltă cu ceilalţi. Sunt greşeli cari se uită, se mai vorbeşte despre ele, ş'apoi nimic nu le desgroapă, dar nu una ca aceasta! Dar mai târziu, la şcoală: „Bastarducă"! mie bastard, fu otrăvit. Copiii vor arunca cu pietre şi-l vor fugări până aci. Iată ce ne va fi dat să privim, să auzim. A! nenorocitul! Şi trăeşte! S'ar fi putut să moară la naştere. Să-l fi năduşit ruşinea! Să-l fi sugrumat cinstea!

La căldura căminului şi a respiraţiilor, copilul mişca, ridica braţele, se sucea, şi cu buzele aspira aer cald.

(Continuare în numărul viitor)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 32
4 August 1929
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAŢIUNII"

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAŢIUNII"

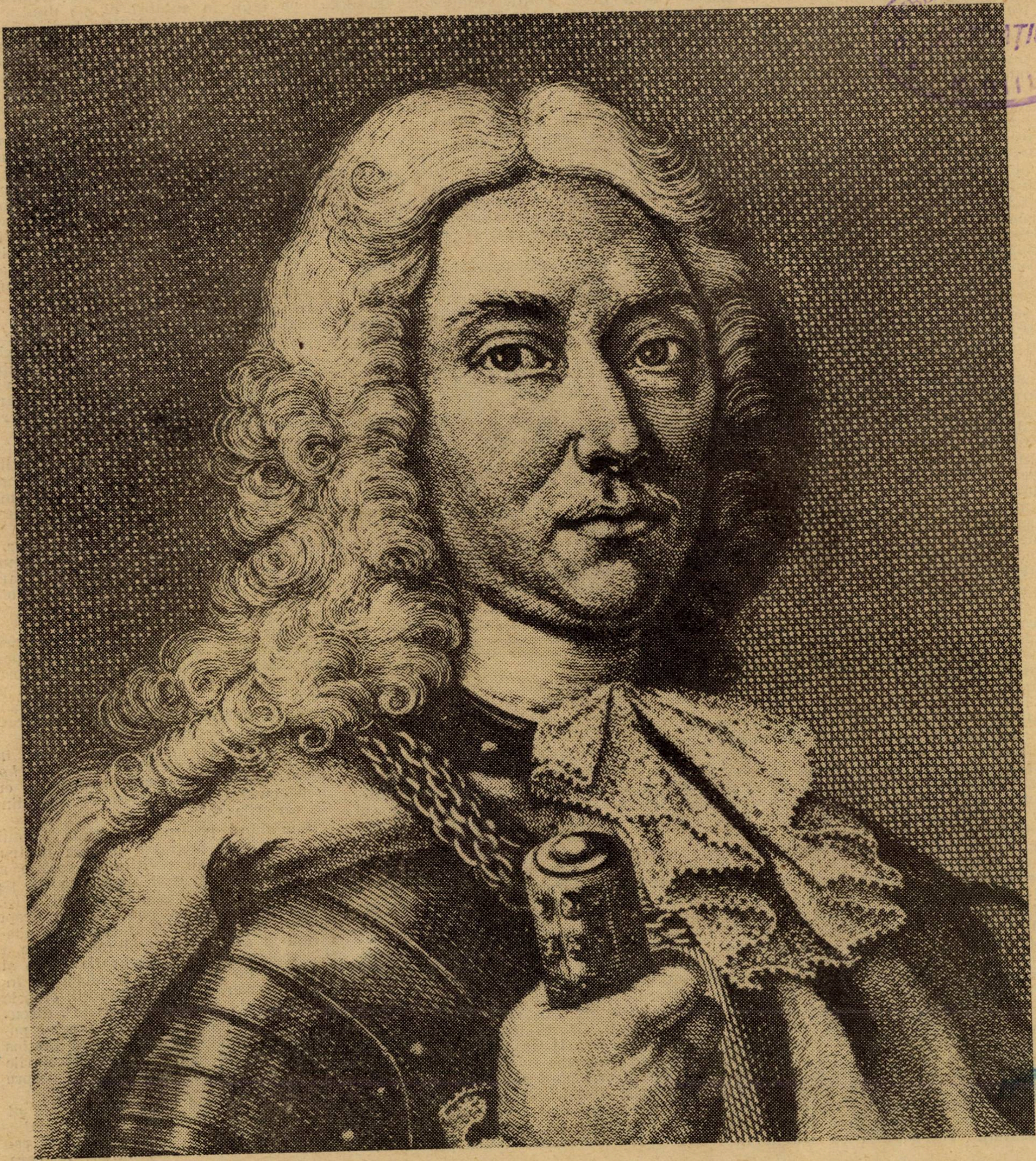

DIMITRIE CANTEMIR

Ctitorii

DIMITRIE CANTEMIR

(1673–1723)

de PAUL I. PAPADOPOL

In istoria adevăratei culturi romănești, și astăzi destul de săracă, mai ales ca originalitate, numele lui Dimitrie Catemir. fiu de domn, fiul lui *Constantin Cantemir*, bătrânul (1685—1693), frate de domn (fratele lui *Antioh Cantemir*— 1695—1700 și 1705—1707) și domn el însuși (1693 ; 1710—1711) — cași acela mai puțini suggestiv al învățatului stolnic, *Const. Cantacuzino*, scriitor, traducător și sprijinitor al culturii, concomitent cu care a trăit și împreună cu care face trecerea dela vechea cronică la manifestațiunile de adevărată istorie — și la fel cu acela al marelui Spătar *Nicolae Milescu* (Cârnul) pe care abia începem să-l cunoaștem — reprezintă cea dintâi, isbucnire măreață, cea dintâi manifestare, statornică și serioasă, cea dintâi atingere a sufletului nostru de iobagi nedeprinși cu luminile cărții — cu sufletul etern al omenirii. Și lucrul e cu atât mai demn de relevat cu cát ținem socoteală, pedeoparte, de mediul cultural și istoric, de împrejurările vitrege în care a trebuit să lucreze, iar, pedealta, de toate, multiplele scăderi de care vasta sa operă nu s'a putut desbăra — fără ca, pirn aceasta, să fie mai puțin remarcabilă. Dintre acestea, două, în special, sânt demne de amintit și anume :

Limba scrierilor sale — totdeauna, când se manifestă în românește, e greoae, îmbâcsită de toată terminologia timpului și încărcată fără milă cu inversiuni și întorsături savante, aidoma construcțiunilor greco-latine și turco-bizantine cu care, încă din prima copilărie, era familiarizat din contactul cu învățați de seamă ca:

„marele predicator și predagog *Eremia Cacavelos*".

care

„l-a introdus în întâele pirncipii de filosofie, dându-i cultura clasică greco-latină a timpului" ;

apoi :

„Turcul *Effendi Saadi,* filosof și matematecian, dela care învață turcește și cu care. adesea, avea discuții de natură religioasă ; în fine :

„filologul *Iacomin* și călugărul, mai târziu episcopul *Meletie,* un adept al filosofiei lui *Thales* și al lui *Ioan Baptista van Helmont* precum și muzicienii *Kiemani Ahmed*, un grec renegat și *Angeli*" (Cfr. S. Pușcariu : Istoria literaturii romăne. Epoca veche).

Departe de a fi inutilă, enumerarea de mai sus, contribue, în bună măsură, la explicarea operei lui Dimitrie Contemir și în special : a direcțiunilor (filosofică, religioasă, istorică, muzicală) în care s'a manifestat, a influențelor pe care le-a suferit, a calităților și chiar defectelor care constituesc caracterizarea acesteia.

Și un al doilea cusur : conținutul unora dintre scrieri este, câteodată, prea ascuns, adesea — curios și juvenil, local și strein — (înstreinat încă și prin haina formală) al unora dintre lucrările legate de numele său. Se remarcă, la unele dintre ele, prin urmare, un exces de filosofare, un exces de simbolism, o trăsătură exotică mai cu seamă în scrieri ca : *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea* (Iași 1696) sau *Istoria ieroglifică* (scrisă pela 1704) — acel turn Babel politic-social-istoric-filosofic-alegoric etc .

Și totuși Dimitrie Cantemir a putut ajunge decuvreme în panteonul culturii universale.

◆

Natural că împrejurările i-au fost cu totul vitrege. Și iată dece :

Ușor își poate închipui cineva ce figură etern strălucitoare, ce soare viu ar fi fost scriitorul acesta dacă opere ca acelea de care a scris, așa, greoiu și straniu, cum s'a priceput, să scrie, ar fi căzut, cu toate aceste defectuozități, în mâinele pricepute, și pricepătoare ale unui public relativ ridicat culturalicește, într'o țară luminată sufletește, ridicată, înțelegătoare, dedată cu sinusoasele discipline ale gândirii și inimii sau cel puțin într'o epocă de creștere intelectuală, de progres cărturăresc.

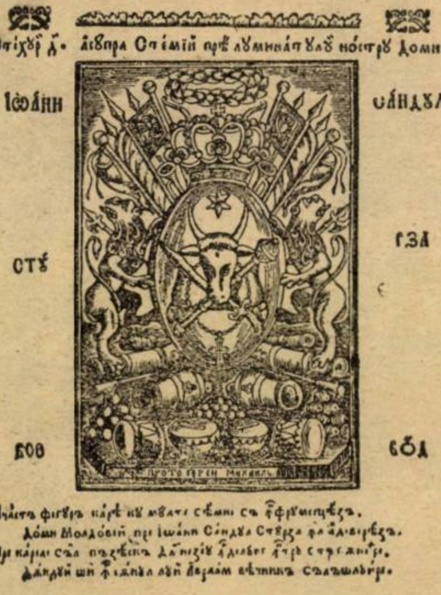

Stampă gravată de Dimitrie Cantemir (din ediția tipărită la M-rea Neamțului la 1825)

Atunci și acolo, Dimitrie Cantemir ar fi devenit repede și fără discuțiune — un savant european, o coloană de marmoră aleasă în templul științei și scrisului universal...

Și o dovadă inexpugnabilă pentru aceasta sânt cele peste 20 de cărți care-i poartă numele și din care următoarele sânt importantissime :

Istoria ieroglifică „întâiul roman istoric-social" (S. Pușcariu — op. cit.) imitat după „Istoria Etiopicească" a lui Iliodor (v. al. III-lea), în care persoanele sânt statornic înlocuite cu animale, apropiate, mai mult sau mai puțin prin trăsăturile fundamentale ale caracterului lor — fapt care l-a determinat să-i dea numele de mai sus. E, fără îndoială, o lucrare caracteristică pentru Dimitrie Cantemir, și care, fragmentar, cu destule retușeri formale și fără necesitatea de a deslega taina simbolului, dă pe față, în autorul ei, pe unul dintre mari precursori ai literaturii noastre artistice. Natural că, deastădată, va fi neapărat nevoie de un talent veritabil. Facem, și acum, o propunere : scriitorii noștri, în pană de subiecte pot găsi în *Istoria ieroglifică* destulă materie de prelucrat. Ar face și o operă de valoare ar sufla și praful uitării depe aceste „tomuri brăcuite". Și propunerea de față nu e nici imposibilă, nici nouă. Mi-aduc aminte de impresionantele amintiri „Soveja", traduse într'o moldovenească neaoșe, de d. Mihail Sadoveanu și publicate, în colecțiunea „Vieții românești". Cât despre „Viețile Sfinților" (din care, până'n prezent, au apărut 2 volume) — este îndeobște cunoscută refacerea d-lor Sadoveanu și Părășcanu

Fără îndoială însă, scriitorul care va lua în serios această propunere trebue să fie un prozator de valoare, dublat de un perfect cunoscător al vechii vieți românești și triplat de un desăvârșit cunoscător al limbii românești, în principalele ei faze istorice.

Istoria imperiului otoman, scrisă (cfr. Iorga) între anii 1715 și 1716, constitue deasemenea una din pietrele cele mai prețioase ale coroanei lui Cantemir. Iată cum apreciază d. S. Pușcariu această lucrare :

„Meritul ei principal stă în partea a II-a a cărții, în care C. adaogă o mulțime de note bazate pe experință, foarte prețioase pentru cunoașterea vieții otomane".

Și aprecierea termină :

„Mult timp, până la Hammer care, prin scrierile sale, a făcut-o inutilă în partea întâia, scrierea aceasta era isvorul de căpetenie pentru istoria otomană, pe care, cu două sute de ani mai târziu, avea să o scrie din nou tot un istoric român, d-l N. Iorga".

Cam pela 1716, Cantemir ne dă, în limba latină, *„Descriptio antiqui et hodierni status Moldoviae,* considerată, cu drept cuvânt, cea mai importantă dintre scrierile sale.

Rămânând pentru totdeauna „unul din cele mai prețioase isvoare pentru cunoașterea vieții politice și sociale a Moldovenilor din acel timp", ea dă pe față spiritul științific al autorului ei (S. Pușcariu). Lucrarea poate fi, cu drept cuvânt, considerată o interesantă, adevărată și azi, în cea mai mare parte a ei, monografie „de geografie fizică și politică", de etnografie a Moldovei în care „descrierea țării cu munții, orașele și râurile ei... excursiile istorice", discuțiunea privitoare la origina acestui popor „sânt interesante, dar mai prețios e ceeace el ne spune despre obiceiurile țării, despre firea Românului și despre cultura lui".

Și tot pe primul plan, de astădată al istoriografiei românești, stă cealaltă lucrare fundamentală a sa *Hronicul vechimii Romano-Moldo-Vlahilor,* în care el va trata, cu bogăţie de isvoare şi argumente, cea mai delicată chestiune din istoria noastră, originea, vechimea întregului neam românesc, aceasta la începutul veacului al XVIII-lea, când, cu toate sforţările câtorva cronicari patrioţi, neamul nostru continua să rămână complet necunoscut. Şi lucrarea devine cu atât mai interesantă, cu cât temeiul întregei lucrări este originea noastră latină — înscriindu-se, în felul acesta, ca un adevărat precursor şi (de ce să n'o spunem?) învăţător, al trinităţii latiniste.

Acestea constituesc punctele cardinale ale activităţii scrise a lui D. Cantemir, iar, împrejurul lor, atâtea altele: Divanul.,. Viţa Constantini Cantemiri... etc.

Cert e că, din opera lui, se desprinde numai o muncă dintre cele mai intense, mai sincere şi mai dezinteresate, dar, mai ales o pricepere, o metodă, o îndrituire ştiinţifico-filosofică, un început fericit de bătătorire sigură a drumului — pe care-l vor parcurge cu mai mult noroc Gh. Lazăr şi Gh. Asachi, Eliade Rădulescu. Ghica, Odobescu şi Haşdeu — spre ceeace se va numi ştiinţa românească

Din puţinul cât ne-a dat, el rămâne cea mai înaltă şi cea mai desăvârşită întrupare a sufletului românesc.

Intr'adevăr, înzestrat cu o minte ageră şi avidă, cu o cultură multilaterală şi întemeiată, cu o experienţă largă şi cu suficiente, pentru vremea aceia, calităţi de scriitor, de om de ştiinţă şi de vulgarizator, el ne îngădue să-i apreciem mărimea sufletului, privindu-l, în primul loc, prin prisma complexităţii subiective.

Aceasta, pentrucă, printr'o singură denumire, personalitatea lui D. Cantemir nu poate fi caracterizată.

Căci — în ultimă analiză — ce e Dimitrie Cantemir? Scriitor sau om de ştiinţă? Filozof, literat, sociolog, geograf, istoric, vulgarizator? Desigur: de toate şi atâtea altele în plus — de toate însă în fiecare operă, în proporţii variate — astfel încât, pe oricare am ceti-o, în paginile odihnitoare ale oricăreia vom zăbovi, vom descoperi, totdeauna, şi interesul vulgarizatorului şi, mijloacele de experimentare ale literatului şi buna dispoziţie a educatorului religios.

Dar nu numai atât: amplitudinea obiectivă accentuiază această primă complexitate: de ea ne dăm seama când, culegând adevăruri şi cugetări depe paginile eşite din mintea lui, îi vedem spiritul alergând — de multe ori, în coprinsul aceleiaşi opere — dela filosofie la morală, dela aceasta la educaţie, la istorie, la geografie, la etnografie, la biografie şi genealogie, la fabulele pline de naivitate şi duioşie, la cugetarea religioasă, şi chiar la.,. muzichia turcească.

◆

A fost şi domnitor Dimitrie Cantemir.. Cât de puţin însemnată i-a fost însă domnia se vede din aceea că, nu pe această consideraţiune ne aducem aminte de el şi din aceea că, dacă numai astfel ar fi fost legat de sufletul neamului nostru, D. Cantemir ar fi fost, încă de multă vreme, acoperit de pânza de nepătruns a uitării.

Dimitrie Cantemir a fost cel dintâi care a înţeles lucrul acesta şi, nepregetând să-şi ţină ascunse darurile naturale sau câştigate prin lectură şi educaţiune, a părăsit, repede, grijile efemere ale domniei şi a dat aripi gândului a toate străbătător şi ideii cuceritoare de suflete. In felul acesta, pe deoparte el a deschis neamului acestuia câteva sfioase ferestruici spre o lumină nouă şi nebănuită: lumea ştiinţei, şi a cugetării universale, pedealta, a atras atenţiunea lumii culte europene (preocupată de atâtea alte chestiuni) asupra unui popor nou de viţă nobilă, aruncat aici, la porţile Răsăritului şi adăpostit în creerii Carpaţilor şi pe plaiurile mănoase ale Danubiului.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Născut la 26 Oct. 1673 ca fiu al lui Constantin, Serdar la Orheiu. La 1687 merge la Constantinopol spre a înlocui, ca zălog, pe fratele său mai mare, Antioh. Aici rămâne până la întoarcerea acestuia (1691)

In tot timpul s'a ocupat cu limba şi cu muzica turcească „pre care a adus-o la o deplinire de care era cu totul lipsită, căci el fu cel dintâi ce a regulat notele turceşti". (C. Negruzzi).

La 14 Martie, 1693 moare tatăl său, iar el este chemat la Constantinopol — deşi fusese ales de boeri domn.

La 1700 se însoară cu fiica fostului domnitor al Munteniei Şerban Cantacuzino, Casandra.

Trece din nou la Constantinopol până la 1710, când Petru cel Mare declară războiu Turciei.

Primi din nou domnia. Nemulţumit din cauza dărilor prea mari cerute de Turci, intră în legături cu Rusia. Războiul fiind pierdut de Petru cel Mare, „Cantemir, împreună cu vre-o mie de Moldoveni, ce voiră a se deştepta pentru lânsul, întovărăşi pe Impăratul în Rusia". (C. Negruzzi).

Aici, printr'un uric dela 1 August fu numit Cneaz, i se dete o pensie, diferite moşii în Ucraina şi mari privilegii — atât lui cât şi urmaşilor săi. (Ibid.).

Se aşeză la Harcov unde rămâne până la 1713.

La 12 Maiu 1713 îi muri soţia — fără să aibă treizeci de ani. Stătu la Moscova un an. La 1714—15 rămâne la Petersburg.

După această dată călători prin Europa.

La 1718 se însură din nou cu fiica Cneazului Trabeţcoi. Intovărăşeşte pe Petru I, la Petersburg, iar la 1720 în compania din Persia împreună cu contele Tolstoi şi cu amiralul Apraxin.

La 4 Iulie 1721 ajung la Astrahan. Boala de rinichi începe să-l supere. Moare la moşia sa, la 21 Aug. 1723, în vârstă de 40 de ani, 7 luni şi 5 zile. (Ibid).

Iată cum îl caracterizează C. Negruzzi:

Dimitrie Cantemir era la stat de mijloc, mai mult slab decât gras, pururea vesel; vorba sa era blândă şi plăcută. Se scula dimineaţa şi se ocupa de literatură. până la amiazi când prânzia; pe urmă, după obiceiul meridional, dormia puţin după masă şi apoi iar se apuca de cetit şi scris. A trebuit însă să-si mai schimbe felul traiului său dupăce s'a făcut sfetnicul lui Petru cel mare şi şi-a luat o soţie tânără. Grăia turceşte, persieneşte, arabeşte, greceşte, ruseşte şi româneşte, şi înţelegea foarte bine limba elenică, slavonă şi franţeză. Se îndeletnicia mai mult de istorie, deşi iubia filosofia şi matematicile. Arhitectura îi plăcea mult şi bisericile făcute în 3 sate ale sale dovedesc gustul său în această artă, căci ele fiind de croiala sa, sunt de un stil graţios şi original".

A fost ales membru al Academiei din Berlin.

◆

Scrieri: (după Al. Philipide: Introducere în Istoria limbii şi literaturii române).

1. *Divanul sau gâlceava înţeleptului cu lumea*, Iaşi 1698.

2. *Sistemul* sau condiţiile religiei mahomedane (în ruseşte) Petersburg, 1722.

3. *Cartea cântărilor* după musichia turcească, Moscova (pe timpul autorului) pierdută

4. *Istoria incrementorum atque decrementorum aulae othomanicae.* Londra 1734—35 (în limba engleză): Paris 1743 (în limba franceză); Hamburg 1745 (în limba germană); Bucureşti, 1876 (în limba română).

5. *Annotations* ad historiae othomanicae librum primum. (manuscris);

6. *Annotationes* ad decrementa aulae othomanicae. (manuscris).

7 *Descriptio Moldaviae.* Franc. fost şi Lipsca 1771 (în limba germană); 1825 în limba română, în mân. Neamţului).

8. *Viţa Constantini Cantemirii* cognomento senis, Moldaviae principis. Ed. Academiei române 1883.

9. *Istoria Cantacuzinilor şi a Brâncovenilor* (ruseşte). In româneşte tip. de Acad. română, 1878.

10. *Principis D. Cantemirii variae schedae et excerpta* e autographo descripta. Tip. de Academia română cu Vita Constantini Cantemirii... (1883).

11. *Istoricul vechimii Româno-Moldo-Vlahilor.* (In limba latină, tradusă de el în româneşte. 1835—36. Iaşi (2 vol.).

12. *Istoria Moldo-Valachică (mss).* Tip. cu cea de mai sus.

13. *Istoria ieroglifică.* Acad rom. 1883.

14. *Compendiolum* universae logices institutionis (cu cea de mai sus).

15. *Ioannis Baptistae Van Helmont physices universalis doctrina* et christianae fidei congrua et necesaris philosophia. (Cu Istoria ieroglifică).

16. *Loca obscura* în Catechisi, quae ab anonymo authore slaveno idiomate edita... (In bibl. Acad. teologice din lavra Sf-tului Serghie, Moscova).

17. *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago.* (Ibid).

18. *De statu politico* aulae othomanicae-pierdută.

19. *Moldavie* nobilitatis geneologia — pierdut.

20. *Monachiarum phisica examinatis*— pierdut.

21. *Catehismu*, în limba persană — pierdut, etc., etc., etc.

Dintre acestea Academia română a tipărit 7 volume, în ordinea următoare:

Vol. I: (1872): Descriptio Moldaviae;

Vol. II. (1875): Descrierea Moldovei;

Vol. III—IV: Istoria Imperiului otoman: Viaţa lui Cantemir.

Vol. V (1878): Evenimentele Cantacuzinilor şi Brâncovenilor; Divanul, lumii.

Vol. VI (1883): Istoria ieroglifică; Compendiolum universae logices institutions; Economium in I. B., von Helmont et virtutem physices universalis doctrinae ejus.

Vol. VII. Vita Constantini Cantemirii cognomento senis Moldaviae principis. Collectarea orientală.

P. I. P.

poezie

CINCINAT PAVELESCU

PESCUITORII DE MĂRGĂRITARE

D'alungul umedelor stânci,
Uitate 'n mările adânci,
Ca 'ntr'un mormânt ce le înghite,
Necunoscute nasc şi mor
In scoica lor
mărgăritare negăsite.

Dar îndrăsneţul beat de vraja
Strălucitorului său vis,
In valul care le ascunde,
S'asvârlă — fulger în abis !

Şi mâna-i pipăe cu spaimă
Pe când în gol coboară greu...
Spre fundul mării unde perla
luceşte, ca un curcubeu.

O vede, o atinge, iat-o !
Sub biruinţa care'l mână,
Prin vălul de 'ntuneric sue
Ca şi un zeu, c'o stea în mână !

Şi voi poeţi, sculptori ai rimei,
huliţi, uitaţi şi amărâţi
ca şi pescarul asta 'n suflet
Pe scări de vis vă coborâţi !

In fundul mărei neştiute
a cugetului îndrăzneţ,
Să smulgeţi tainelor — ideea
mărgăritarul fără preţ.

Ce dacă'n sbuciumul himeric
Doar griji pe frunte vi s'aştern...
Când dintr'o viaţă de 'ntuneric
aţi scăpărat un vers etern !

Şi glorie de veci, acelor
martiri ce sângeră şi mor...
Smulgând din besnă ca pescarul
Lumină nouă tutulor !

POEMA OCHILOR

Unde
Ţi-ai cumpărat
Ochii adânci şi frumoşi,
Mătăsoşi,
Cu reflexe de magic păcat?

I-ai luat din vitrine,
Pe bulevardele Parisului
Când seara coboară'n magazine
Aripele moi ale visului?

Sau i-ai găsit
Când amurgul melodramatic
Cade grăbit
Pe ţărmul Adriatic?

Dintr'un străvechiu şi rar tezaur,
Sau dintr'o mină din neant,
Luaşi mărgelele de aur
Şi praf căprui de briliant?

In ochii tăi cu ape mici
Trec nāvi albastre cu pitici,
Trec nāvi micuţe încărcate
Cu contrabandă : nestimate.

Unde
ţi-ai cumpărat
Ochii plini de mister
— Cer senin şi iad întunecat —?

Ascundeţi-i bine 'n pleoape,
Păzeşte-i sub gene de-azur
Tăcerile dorm... Sunt aproape...,
Şi vreau, ca un hoţ, să ţi-i fur !..

ALEXANDRU BILCIURESCU

REVOLTĂ

GAZEL

De'aşi avea puteri să 'nfrunte,
Aş svârli munte pe munte —

Inălţând o piramidă
Peste care, aş pune-o punte

Pân'la Dumnezeu şi — Singur —
In privirile Lui crunte

Aş vedea cu adâncă groază
Inşirându-se ca puncte

Lumile de El creiate...
Pentru grijile'i mărunte

I'aş cerşi un pic de milă
Sau I'aşi smulge de pe frunte

Aurita Lui coroană
Năruind'o'n văi cărunte...

SEB. HORTOPAN

STROFE PENTRU RALDHA

Iţi înflorise crinii pe răzoare
Cu diamante aprinse în petale,
Grăbiţi de-o rază caldă dela soare
Ce s'a ivit în zarea vieţii tale;

Şi i-ai udat cu lacrămi calde, line,
Nădăjduind că 'n stropi de bucurie
Se vor preface-apoi, păstrând în tine
Aceiaş primăvară timpurie...

Dar roua care-ai plâns-o a 'ngheţat
Soarele cald s'a prăbuşit în hău,
Şi-un val de brumă albă s'a lăsat
Peste grădina sufletului tău...

Acum,. ce pot să fac eu — grădinar
Nenorocit de-atâta pustiire ?
Incerc să 'ndrept tulpinele 'n zadar
Şi plâng încet pe veştede potire...

GEORGE TASLAOANU

INSECTA NEAGRĂ

de AL. CAZABAN

Se smuci violent și după ce se suci și răsuci de câteva ori, văitându-se, rămase cu fața în jos, cu capul vârât între perne... Se silia să nu se mai gândească la nimic... Silința asta îl obosea și mai rău, scăldându-l în sudori...

Biruit, în urmă căzu într'o toropeală grea de plumb, și ar fi adormit poate, dacă vrăjmașul de câteva nopți, n'ar fi început să țârâie din ascunzătoarea lui, din sobă...

— Gânganie neagră, iar ai început? — blestemă bolnavul de nervi, vârându-și tot mai tare capul sub perne... Dar ori câte perne și-ar fi pus în cap, țârâitul tot se auzea... Se strecura, ca niște picături de argint viu, prin puful sau lâna căpătâiului, și se infiltra în ureche, adânc, până la timpanul simțitor...

A, țârâitul acela cum îl înebunea!...

Gângania cea neagră, ascunsă hoțește în zidăria sobei, fluera par'că dintr'un țignal subțire de argint, scoțând o șuerătură ascuțită, cu trilurile rostogolite peste o mărgea aspră de sticlă...

Cu pumnii strânși, cu ochii grei, bolnavul întreba tavanul:

— La ce oare folosește această gânganie care se ivește din răsuflăturile pământului, strecurându-și inelele ei negre, pe sub straturile de flori, pe sub brazda neagră a ogoarelor și chiar pe sub movilele de băligar?... Cine l'a poftit pe acest lăutar al ogoarelor și al câmpiilor, să se furișeze în crăpăturile zidurilor din oraș, și să înalțe, deacolo, imnuri de slăvire insomniei?...

Ii veni în minte o întâmplare din copilărie: Se vedea apropiindu-se cu băgare de seamă de un răzor de flori, de sub brazda căruia pornea țârâitul unui greer... Se târâ aproape pe brânci, scormonind, cu ochii, ierburile, doar o descoperi — fără s'o sperie — pe gângania cea țârâitoare... Greerul sta pe un bulgăre, în apropierea găurii, săpată pieziș în pământ, și, de câte ori cânta, își tremura aripile, frecându-și între ele picioarele de dinapoi, împintenate... Incercă să-l prindă... dar dintr'o săritură sprintenă, insecta cea neagră dispăru în desimea nepătrunsă a ierburilor...

Acum însă în închipuirea lui bolnavă, îl vedea pe greer altfel de cum îl văzuse în copilărie, când insecta cânta sub brazda răzorului... Acum, în crăpătura zidului, greerul par'că se umfla, din ce în ce, în coaja-i alcătuită din inele negre lustruite, căpătând tot mai mult înfățișarea respingătoare a gândacilor uriași, cari apar numai în vis, ca să înspăimânte pe femei și pe copii... Când începea să cânte, antenele dela cap se mișcau repede și, atingându-se între ele, produceau, par'că ele, țârâitul acela atât de supărător.

Cu ochii pironiti în sobă, bolnavul asculta atent... Când țârâitul porni din nou, chinuitul de insomnie se repezi la sobă... Rezemându-și mâna tremurătoare de un stâlp, se aplecă spre locul de unde țâșnea țârâitul, și începu să țâștâie... La cel dintâi „țâșt", greerul își curmă cântecul. Dar de îndată ce omul plecă de lângă sobă, țârâitul reîncepu și mai ascuțit și mai sfredelitor...

PODOLIA
LAT. BRACLAVIENSIS
TAT. CRIM.
POKUTIA
TRANSILVANIA
MOLDAVIA
VALLACHIA
BESSARABIA
MARE NIGRUM
TABVLA GEOGRAPHICA MOLDAUIAE
Dorohoi
Suczawa
Iassi
Bacov
Barlad
Falczii
Lapuszna
Orhei
Bender
Kiszenau
Tecucziu
Focszani
Galacz
Braila
Reni
Ismail
Kilia
Marienburg
Cronstadt

Harta Moldovei în timpul domniei lui D. Cantemir

Bolnavul își luă capul în palme și începu să se vaite, ca și când ar fi simțit dureri lăuntrice... Se învârtea prin casă, șovăind pe picioare. Deodată se opri: Un zâmbet alb îi scăpără între buze. Cu un gest triumfător amenință soba, apoi, apropiindu-se de ușă, o deschise încetișor, cu grije mare să nu strice, cumva, somnul celorlalți din casă... Se strecură apoi ca o umbră prin coridorul lung, și se coborî în curte pe o scară dosnică.

Când se întoarse în casă, ținea în mână un topor greu, cu tăiușul sclipitor...

Din crăpătura zidului, țârâitul greerului se strecura într'una, nesupărat de nimeni.

— „Cântă! Cântă!" — îl îndemna râzând batjocoritor: „Cântă! Nu te supăra!"...

Apoi ridică toporul și-l lăsă să cadă. Un stâlp atins, se curmă dela mijloc, îngenunchind ca piciorul subțire al unui cal... Țârâitul încetă pe loc.

Cu liniștea și dibăcia unui adevărat zidar, bolnavul se puse să dărâme soba... Bucățile de cărămidă și tencuială cădeau, cu sgomot surd, supărând tăcerea nopții...

. . . .

Când bătrânul, cu ochii greoi de somn intră — alarmat — în odaie, îl găsi pe fiul său bolnav, adâncit în gânduri, cu coatele rezimate de genunchi, stând pe o grămadă de moloz.

Bătrânul se cutremură:

— Ce-ai făcut?... Tu ai dărâmat soba?

Fără să tresară, bolnavul îl privi cu ochii rătăciți și turburi:

— Tăcere!.. Nu vezi că dorm?...

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

NECULAE URETU*)

de MIHAIL LUNGIANU

Biserica e plină de lume, în haine noui-nouțe.

Pe pereți și'n icoane, sfinții și mucenicii, cu ochi searbezi, cu fețe supte, plutesc în lumină.

Odăjdiile preoților, lucrate numai în fir, își împreună licărèlile cu ale sfeșnicelor și candelilor.

Dascălii cântă 'ntr'una la străni:

„Cinei tale celei de taină, astăzi fiul lui Dumnezeu părtaș mă primește... !"

Impărtășiți cu multă sfială, creștinii-și clătesc gurile cu vin turnat în păhăruțe, iau anaforă și pun câte două-trei ouă roșii, or încondeiate, în coșulețul ținut de un băiat, așa cam în calea trecătorilor, ca nu cumva să se stricoare vreunul fără să-și facă datoria.

Cei cari nu s'au simțit în stare să se cuminice cu sângele și cu trupul Domnului iau numai Paști din tăvița mică și iau bucăți mai multe, înfășurându-le 'n mânecile cămășilor, or în căpătâele ștergarelor, de duc și celor cari n'au putut să vie, duc și la ciobani pe la târle, ba pun și vitelor în tărîțe, ca să fie sănătoase și ferite de jigănii.

Sirurile credincioșilor se 'ngroașe mereu și la 'mpărtășit și la miruit, întâi bărbații, după vârstă, după starea lor, bogătașii și bătrânii întâi, apoi cei mai scăpătați și tinerii. Printre șiruri și printre îndeletnicirile preoțești, cântărețul tae prinoasele. Oprește partea datorită slugilor altarului, și pe cealaltă o iau nevestele, îndemnând pe toți să guste din brânza nouă, din cașul dulce, or din orezul cu lapte, toate bune, să-ți lingi degetele. Călcând rar și sfios, strâng buzele, încrețesc fețele în chip de zmerenie și de credincioșie a sufletelor, fac, mergând spre ușe, cruci mari, cucernice.

Fierbere, ca de spume 'n apă; vorbe 'ncete pe șoptite, sărutări de mâini și pe obraji, ca la Paști. Luminile, țâșnite din untdelemnul curat și din feștila trasă prin ceara de fagure, pâlpâe obosite, ca niște ochi, cari au veghiat la căpătâiul unui bolnav, făcându-și datoria până'n clipa din urmă.

Se stricoară creștinii, unul pe lângă altul, purtați de gândurile d'acasă. Copiii țin strânse la sân, or în buzunarele zeghioarelor, ouăle căpătate, fetele mari își resfiră fudule bunzile de piei de vulpe și de dihor, lăsând să se vază fotele cu flori mari, femeile își saltă și sumeț căpătâele marămilor, bărbații și băieții se fudulesc cu opincile, or cu botforii, preoții cată când la gurile ce se deschid, când la frunțile ce se pleacă în fața-le. Cel de la miruit a pus ochii p'o legătoare numai în cilicuri aurii, umbrind un chip roșu, cu trăsături alese, cu ochii cercuiți. Mâna-i umblă'n neștire de la candelă la frunți, când d'odată simte o durere'n nas. Visează, or e aevea?.. Se vede cu miruitorul în mână, dus spre capul unui creștin, care, cu părul zbârlit, cu fața suptă, ca de boală, cu ochii mari, turburi, îi stă 'nnainte, scrâșnind din dinți.

Il cunoaște, îi știe necazul, căzut pe capu-i; dar ce să aibă azi?...

— Am venit să mă spovedesc, părinte, nu să mă mirui! Am venit să-mi spui păcatele și sf-ta holbezi ochii la femei! Așa holbai și la Floarea mea! Hm!... Si iar dă să-l apuce de nas.

Preotul îl trage d'o parte, întrerupând miruitul, îl pune subt epitrahir și-i citește o moliftă. Omul ascultă, înțelege și nu prea. Oftează din adânc, scrâșnește mereu. Il așează într'o strană.

— Stai aci liniștit, pân'oiu sfârși cu miruitul! Il dă'n seama unor creștini și urmează apoi munca sfântă.

Cum sare un pârâiaș peste bolovani și rătini și șoșotă și cântă și plânge, așa merge vorba prin lume, zburdalnică, apropiată, caldă, ispititoare, mângâioasă, dureroasă.

Neculae Urètu erà pe buzele tuturor. Pățania lui o cunosc toți. He, dar ce știau ei? Că i-a murit, ca săgetată, într'o noapte, mândria de femee, că atâta se căina după chipul ei frumos, că la ngropare au fost nevoite rudele s'o 'ncărbune, să n'o mai soarbă din ochi, s'o uite, că d'atunci au început să șoptiască unii și alții c'a fost fermecat și că omul e aproape nebun. Acu văd toți că e primit d'abinelea. Ș'a venit la spovedit. Ce o să spue el popii?... Și nu-l mai slăbiau din ochi toți. Și preotul cătà mereu spre el, de teamă să nu se repeadă iarăși la nas. Se gândia acum în el, cum să scape de țignit?... Unde să-l spovedească?... Și cum o să se 'nțeleagă cu el?... Ii veni 'n minte, că e mai bine acasă, după ce o mânca, să steà tihnit de vorbă cu el. Și-l lăsă să-i vie 'n urmă.

Afară erà 'ntuneric, străpuns însă de mii de puncte roșii, focuri și lumini aprinse, în vetre, în pereți, pe dealuri.

Se 'nnălțau fumurile molatec în aerul subțire, străpungându-l ca niște suluri vinete și se'ndreptau spre stelele, ce 'ncingeau cerul, ca țintele șerparul de peste brâul flăcăilor.

Tihna și bucuria se 'ntindeà acum peste sat, cu liniștea aerului, cu miros de iarbă proaspătă, de frunză nouă, de tămâe din căițe și de rășină de la brazii de pe coastă, treziți din somn.

Prăznuiau Invierea Domnului și a Firii creștinii toți în jurul meselor cu mâncări de dulce, cu băutură din plin, cu vorbă veselă, cu gânduri luminate.

Casa preoțească plutia în abur miresmatic de cimbru pus în ciorbă, de friptură de miel, de cozonaci. Și aburul acesta, izbind nările și cerul gurii uscat al lui Neculae Urètu, în loc să-i deschiză pofta de mâncare, să simtă gura că-i lasă apă, îl întărîta,, îl înrăutățià.

Stau toți la masă, tihnit, veseli, ca'n ziua de Paști, numai Neculae Urètu ghemuit pe un colț de ladă, fără să pue ceva pe limbă, fără să simță vraja sărbătorii dumnezeești. Il frământau gânduri amare, ce îi brobonau fruntea, îi zdruncineu întreaga-i ființă. Săria când și când în sus, începea să se 'nchine și să bată mătănii.

După ce se 'nchina mult-mult, dându-se cu fruntea de podină, de-o făcea să hăue, se ridică 'n sus, cătà năuc în jurn-i, își da seama unde e, se liniștià și prindea să vorbească frumos ca toată lumea.

— Ce e Neculae?.. îl întrebă Preotul. Te simți mai bine?... Nu vrei să guști ceva?...

— Nu, părinte. Să mă spovedești întâi și să iau Paști, că de cuminicat nu mă gândesc.

Și se așeză iarăși într'un colț al casei și stă-stă așà, dus pe gânduri și frământat de aduceri aminte și de 'ntrebări, până ce iar simți că se înnăbușe și vorbià așa năuc:

— He, omu' mănâncă, bea, și diavolu' îl pândește 'n ușe să-l înhațe.

Nu mănâncă, nu bea, postește 'ntr'una cine vrea să scape de el. Și, depănând în el aducerile-i aminte, săria ca fript în sus, se 'ndreptà spre icoană și începeà din nou să se 'nchine, cu ochii țintă la chipul maicii Domnului din perete, înșirând vorbe fără șir.

De zeci de ori s'a așezat tihnit la locul lui și de zeci de ori s'a sculat învolburat, Neculae Urètu, cât timp a ținut masa părintelui în mijlocul a lor săi.

La sfârșit își luă epitrahiliul părintele și cartea sfântă, se așeză lângă omul necăjit:

— Ce e Neculae? Rău?...

— Rău, părinte! Mă urmărește diavolu' pretutindeni. Stau ce stau și d'odată mi se năzărește 'n ochi, ispitindu-mă la rele, și-atunci ca să nu caz în mrejile lui, să-i fac pe plac, mă pun să mă 'nchin. Si, dacă mă 'nchin și bat mătănii, părinte, mă liniștesc. Da' nu mă ține mult pacea, că d'odată m'apucă gândurile și mi se 'ntunecă capu'. Uite, cât stau așa de vorbă, sunt om ca toți oamenii. Cum mă poartă mintea la ca la Floarea, mi se năzăre fel de fel de mustrări și simt că mă rătutesc. Diavolu', părinte, diavolu' e toată pricina.

Vorbià și cădea la pământ, și se 'nchinà. Când întârzia cu rugăciunea, făcea urît, se repezià la preot, și el îl aducea aminte de necurat, strigând tare:

— Eși din el, drace!..

De trei ori a repetat preotul porunca și de tei ori Neculae Urètu s'a liniștit și s'a cutremurat, până ce odată se apucă cu mâinile de pântece, țipând cât putea:

— Părinte! Diavolu'!

— Ce? Unde?... întrebă preotul.

Și el, arătând cu mâna la sân:

— Diavolu', părinte! Uite-l aci! Și prinse să sară prin casă, ca fript la inimă, să facă spume la gură, să se repeadă la toți cei din prejur, ca un câine.

— In numele tatălui și al fiului și al sfântului duh! Iți poruncesc, ție, duh necurat, eși din el!... Și omul se opri, liniștit, duse mâna la sân sub cureà și găsind sfintele Paști, luate de la biserică, le puse 'n palmă și le arătă la toți.

— Vezi? Vorbi părintele. Au fost sfintele Paști!

— Au fost de fost, da' a fost și necuratu'! A dat să le fure și d'aea mă frigea la inimă dogoarea gurii lui.

Și, trecând sfintele Paști în stânga, începù să se închine cu dreapta, mult, lung. Apoi, după puțină tăcere, întinde mâna și le pune pe tàblia sobei. Se uità la ele, nu le slăbeà din ochii-i turburi, gândind mereu în el.

Tăceau toți, ghemuiți prin colțuri, numai preotul, stà alături și rostia o rugăciune.

D'odată Neculae Urètu începu să strige, să urle:

— Diavolu, părinte! Uite cum și-a bătut joc de sfintele paști!.. Cum le-a pocit!.. Uite!.. și arătà cu mâna spre sobă la bucățile de prescură prăjită.

Cu sprâncenele-i mari, zbârlite, cu ochii turburi, roșiți, cătà năuc într'o parte, n'auzià nimic, nu știa ce vorbește: scrum, cenușe! Păcat, părinte, păcat!

— S'au ars, s'au înnegrit, s'au făcut și se apucă d'odată cu mâinile de păr, se trage de el, apoi începe să bată mătănii.

Preotul strânge sfintele Paști, de pe

---

*) Apare în volumul „Spovedanii".

sobă, le pune 'ntr'o hârtie curată, hârtia 'ntr'o cârpă, așteptând.

Omul se scoală de jos, cu ochii turburi, cu privirile zănatice, se uită 'n jur, nedumerit și grăește frumos, așezat :

— Nu-mi dă pace diavolu', părinte! Mă urmărește pas cu pas Iși bate joc de sufletu' meu. Și 'ncepe să povestească ceva, rupe firul, vorbește altceva acum, cătând spre foc, apoi se apucă de cureà :

— Diavolu', părinte! Diavolu'! a intrat iar în sufletu' meu! și săria 'n loc și răcnià

— Taci și ieși din el! poruncește aspru preotul.

Omul holbă ochii :

— Uite-l aici! și arătă la pântece.

— Stai să-l scot! zise fața sfințită și vârându-i mâna 'n sân, îi lăsă 'n el sfintele Paști.

Și, după ce se liniști și 'ncepù iaràși să se gândiască la diavol, urlă din nou :

— Diavolu', părinte!

— A ieșit, s'a dus pe pustie! îl încredință preotul. Și el, ducând mâna la sân și găsind legătura sfântă, se 'nchină și o duse frumos îndărăt.

Dar după puțină vreme :

— Diavolu', părinte!

— Unde-e? Stai să văd! Și băgându-i mâna 'n sân, lăsă 'n el crucea mică de lemn.

— S'a dus, să nu mai vie, Neculae! Cată și vezi!

Și, căutând și găsind sfânta cruce, începè să se închine.

— Vezi? Veghiază sfânta cruce!

Neculae Urètu se liniști și prinde să vorbiască deslușit. Când îi venia gândul de necuratul și da să strige, se pipăià 'n sân și, găsind semnul credinței, se 'nchina zmerit.

— S'a dus, Nicolae?

— S'a dus, părinte!

— Acu să stăm frumos de vorbă.

— Așà, părinte! Să-mi spovedesc sufletu. Și, după ce preotul îi citește ceva din cartea sfântă, îl trage mai aproape, și el începe 'ncet, trăgănat, să spue ce-l rodea :

— He, părinte! Acu sfinția ta, mă cunoști d'un vac. Sunt vânător vestit. Unu' e doar Neculae Urètu în tot ținutu' nostru. M'am pomenit de mic copilaș cu pușca 'n mână, am crescut cu ea, m'am hrănit cu ea.

N'a fost urs, n'a fost mistreț, care să-și facă de cap pe ăste pripoare și să nu dea cu ochii de mine. Și, când veniau în bătaea puștii mele, Dumnezău cu mila! Unu' n'a scăpat. Ochiam jivinele cât de departe și or cât de aproape cu sânge rece. Am pușcat odată o ursoaică la câțiva pași. Năvălià 'n două picioare spre mine, bala, să mă răpue; alt'dată un urs, trecând gardu', să vie la mine 'n țâitoare. Pușca mea n'a dat greș nici când ferit-a sfântu'! Când a venit Neamțu' să ia vânatu' dela obște o 'ncercat pe toți, să vază pe cine să-și prinză de tovarăș. Ne-a pus de am tras într'o sticlă, așezată la o sută de pași, cu gura 'n spre noi. Ăi lalți nici n'au atins-o Eu am vârît glonțu' drept pe gura ei și l-am scos prin fund.

M'a bătut Neamțu' pe umăr :

— Bun la dumneata! a zis el. Al meu ești d'acu! a mai adăogat pe limba lui. S'al lui am fost.

Când poruncià el :

„Un urs, Neculae,— ieșea ursu' ca din pământ.

Când zicea :

„O ciută!“ ciută mă făceam.

La sfântu' Dumitru am avut un vis urît. Se uita un țap la mine, când vream să trag în el, râdea par'că de mine cu glas de om :

— Te-ai dus pe copcă, Urètule! Pân' acu ți-a fost! Și d'atunci n'am putut să mai împușc, părinte, un iepure, un cocoș sălbatec, nimic, nimic. Nu mai nimeriam. Ce să fie?... M'am văitat eu la unu' la altu', la femei mai ales.

Intr'un târg, la Arhangheli, ducându-mă cu piei de urs, de căprioară, am dat d'o babă vestită. Mi-a dat cu ghiocu', mi-a cătat în palmă și, fără să-mi desleg limba, mi-a spus ea pățania :

— Ești vânător. Trăgeai tot în plin în lighioi: Dà acu nu-ți mai merge. Așa-i?...

— Așa! zic eu speriat.

— Ți-e pușca deochiată!

— O fi! 'ntăresc eu, că prea se mirau toți de ea.

— Să iei trei nafuri din noaptea de Paști și tot atunci să furi trei surcele din bătătura a trei case, în cari n'a murit încă nimeni. Să le arzi, și Paștele și surcelele, să le amesteci și să 'mpuști cu ele în trei părți, spre miază noapte, spre miază-zi și spre soare apune, de unde vin duhurile rele. Să faci trei pușcături, să puști de trei ori, în trei dimineți, înainte de răsăritu' soarelui! Înțelesu-m'ai? .

— 'Nțeles! zisei eu.

— Făcut-ai? mai întrebă ea.

— Făcut! întării eu în neștire.

Și am făcut părinte, ce m'a 'nvățat cioara, da' tare anevoe că nu mă tăià capu' la fleacuri d'astea! De sfintele paști a fost lesne. Am v'int la biserică, m'am închinat, m'am miruit, am luat câteva și le-am vârît în sân.

De surcele a fost mai greu. De unde erà să le iau? Mi-am tot bătut capu' zile întregi. Mai nu se găsià casă 'n jur, în care să nu fi murit cineva. Unde erau case noui, de'nsurăței, aveau câni în lege și nu prea-mi venia bine să intru la oameni în curți, să mă prinză, să mă 'mpuște poate. Și când trebuià să le fur? Inainte de'nviere, or după? Inainte prea ar fi fost păcat! După, n'apucam s'ajung pân'acasă, că se făcea ziuă. Am venit de cu zi 'n sat, am dat cu cotu' ici-colo, mi-am ales casele și, după ce am luat sfintele Paști, am zbughit-o 'nainte, să n'apuce să vie oamenii de la biserică, să mă găsiască 'n curte. Am furat trei așchii, m'am dus cu ele și cu sfintele Paști acasă, le-am ars într'o tinichea, le-am adunat scrumu' și l-am amestecat. Am făcut apoi nouă *golomozuri* din el și l-am pus drept alice 'n pușcă în trei dimineți, împușcând de câte trei ori, în trei părți ale lumii, cum mă învățase baba.

De cum am tras însă a 'nceput să mă mustre un glas, ce nu știu de unde venia :

— Rău făcuși, Neculae! Ai spurcat sfintele Paști! Le-ai dat pradă necuratului! Le calcă și le spurcă lumea și-i păcat mare, Neculae!...

Aci se 'ncruntă, se nelinișteşte, începe să se 'nchine, apoi se cată 'n sân :

— Liniștește-te Neculae! A ieșit de mult diavolu'! Sunt sfintele Paști acolo și crucea, ce-ți stă de pază!

— Da, sfintele Paști, aruncate 'n trei părți?...

— Le-a ocrotit Domnu' Cristos, Neculae! N'ai grije!

— Da' păcatu' părinte?...

— Păcatu'-l iartă Dumnezeu, Neculae!

— Așa?.. și se uită bănuelnic spre preot.

— Așa, Neculae! Nu te mai nelinişti d'asta!

Are Dumnezeu grije! Mergi mai departe cu spovedania.

Și omul, pornește din nou :

— He! Acu, părinte, mai pe la Rusalii când e slobod vânatu' căprioarelor, mi-am luat pușca și m'am dus în Grind. Dibuisem o *prèucă* de ciute cu țapu' lor. Coborau la apă, la un izvor, în fiece zi pe la prânz.

Când să plec, nevasta n'a prea vrut să mă lase :

— Iar pleci Neculae?

— Ce să fac, Floareo?...

— Mai lasă-l păcatelor de vânat! Ți-o fi cam destul! Nu te gândești, că toate pe lume au un sfârșit! Ai început să 'mbătrânești, te-au prins necazurile, nu mai nimerești și pierzi vremea de surda și vii necăjit acasă. Mai bine stai aci, mai robotești pe lângă gospodărie.

Ea știa pățaniile mele dinnainte și ținea să mă scutiască de alte amărăciuni.

Și eu mă gândeam la ce știam eu. Dresesem pușca și vream s'o'ncerc.

— Mai mă duc odată, ș'apoi mă las, de n'o mai merge.

Ea stăruià însă 'n ruptu' capului :

— De ce să te mai ostenești? Uite, nu știu ce am, da' par-că nu-mi vine să te las. M'a apucat o teamă. Să nu ți se 'ntâmple ceva. M'am visat rău!

Și eu țineam morțiș să mă duc și mai multe nu :

— A! Fleacuri și păreri! zic eu și plec. Mă trăgea ața nenorocirii părinte. Mă 'mpingea necuratu' la pieire! și, zicând așà, d'odată se 'nfioară, începe să tremure și să se 'nchine.

— Așa a fost să fie, fiule! Vrerea Domnului e lege! Innaintea poruncilor lui omu' nu poate să facă nimic! Liniștește-te și du mai departe spovedania.

Și omul urmează :

— Mi-am luat mâncare pe mai multe zile și m'am dus. Mergeam, da' nu eram în toate ale mele. Mă mustra gându', c'am spurcat sfintele Paști și 'n loc să dreg pușca poate am stricat-o și mai rău. Imi veniau în minte sfaturile femeii. Dacă mi s'o 'ntâmpla ceva?..

Mi-o ieși vre-o jiganie 'nnainte și m'o apuca fără de veste, or o plezni pușca. Doamne ferește, cum se 'ntâmplase Robului, zburându-i umăru' drept și o parte din falcă.

Trei zile stau la pândă, umblu, zadarnic însă. Vedeam urme la izvor, când mă 'ntorceam, și mă 'ntărîtam. Pe semne că-și schimbaseră drumu' ciutele și veniau și pe altă vreme, poate seara, când plecam amărît.

A patra zi am stat lipcă 'n preajma izvorului. Nimic însă. Am rămas și 'n ziua a cincea. Pe la prânz văd d'odată cârdu' de ciute cu țapu' 'n frunte. Coborînd p'o pădină țineau drept cărarea, croită printre brazi, plecându-și podoaba capului pe subt ramurile țepoase, ce se rupeau ici-colo, ca tăiate cu briciu' de cepii coarnelor răsfirate, rămânând câte una 'n ele, ca să-i poarte verdeața și mireasma până la izvor. Pășia rar, măreț, cu ochii vioi, trimiși cercetași în zare, săltând piciorușele subțiratice, ca un mânz săsesc. S'a oprit în fața apei argintii, a cătat întâi mult în ea, și-a răsucit capu' să-i vază toată frumusețea și a aplecat apoi botișoru' negru pe vițele reci și sugea 'ncet, cu tihnă. Ridică ușor capu', se uită 'n jur, se pleacă iarăși, mai soarbe de câteva ori, în semn că băutura-i bună și nu se satură 'ndeajuns de ea, se 'ntoarce domol, mâșâe prin foile de ferigă, cătând firele de iarbă 'ntăritoare. Eu întârziam mereu cu ochitu'. Nu-mi venea, par'că mă opria ceva. Prea era frumos țapu'. Par'că mă bucuram să-l mai văz în viață câteva clipe, par'că mi-era tihnă să-l las să bea apă și să 'mbuce câteva fire de iarbă. Să moară 'ncai mulțumit, îmi ziceam! Nu știu de ce m'am gândit la viața noastră a oamenilor și mi-am zis, că e păcat, când o pierdem așa d'odată pe neașteptate! Pe când îmi trecea astea prin cap d'odată văz că, înfiorat ca din senin, țapu' s'a proptit în picioare și și-a 'nțepenit capu' într'o cătătură speriată, năucă. Auzise freamăt de frunze, zărise vreo ramură mișcând, or mirosu' de om și de praf de pușcă i-a năvălit cumva 'n nări? Ba poate că s'o fi apropiat de el umbra morții. A luat-o pe potecă 'n sus, îndreptându-se spre codrii negrii de brazi, la poalele căror stam eu în culcuș. Bătea vântu' dela el spre mine și nu mă simția. Când a ajuns în pieptu' priporului, aproape de mine și dă să străbată poenița, ce se deschidea 'n față, ca să intre 'n inima pădurii, se opri locului.

Nu știu. M'o fi adulmecat, or i s'o fi năzărit lui iarăși vreo presimțire ceva?! Am dus ușor pușca la ochi. Țapu' cerceta zările, și ciutele, stane de piatră 'n urma lui, așteptau porunca purtătorului lor. N'am văzut în viața mea atâta tihnă, atâta nepăsare la un ciopor de ciute.

Mi-a venit de undeva un gând să mai întârzii cu trasu'. Par'că pusese stăpânire pe sufletu' meu mila de bietele dobitoace. Auzi, vânător și milă?... Vânătoru' e singur o fiară mai mare ca toate fiarele. El pândește clipa de odihnă, or de liniște a vânatului, cum pândește lupu' or vulpea în răspântii iepurii. Și, când prinde clipa aiea, îl apucă un fel de friguri, ochește lacom și trage cu sete. Și eu nu 'nțelegeam de ce stam și nu trăgeam! Și vânatu' 'ntârzia subt ochii mei par'că 'nadins, să-mi vie plocon pe de gata, or să-și bată joc de nehotărîrea mea.

Când mi-am venit în fire am ochit și am apăsat pe trăgaciu. S'a cutremurat văzduhu' de detunătură, și hăuiau văile, repetând mereu împușcătura. Țapu' a șuerat odată, cu ochii țintă la mine, și tot cârdu' a 'nfundat hățișu, viu-nevătămat.

Am rămas năuc cu pușca 'n mână. Mă 'ntrebam:

— De ce să se fi uitat așa lung țapu' la mine și de ce o fi șuerat așa tremurat?.. Par'că mi-ar fi zis: „Hei, Neculae, tată, te-ai dus pe copcă! Cu asta ți s'a încheiat veleatu'!“

Auziam mereu șueru' ăsta, îmi intrase adânc în urechi, îmi sfredelia creeru': „Te-ai dus pe copcă, Neculae!“ par'că așà slovnise răspicat lighioaia! Nu puteam să 'nțeleg cum făcusem eu greșeala, să nu trag la vreme și să trag apoi prost, când vânatu' era așa de aproape și sta pe loc!...

— Auzi? Să nu 'mpușc când trebuia și să nu nimeresc?...

Repetam mereu gându', vorbele astea. Așa ceva nu mi se 'ntâmplase.

— Ce să fie?... D'odată, ca la o chemare stăruitoare, mi-a răsărit în cap, dându-mi par'că o lovitură de topor în moalele lui, vrăjitu' pustii.

— A!... Acu *viu d'acasă!* Vezi bine că m'am dus pe copcă, dacă m'am apucat de farmece!.. Mi-am adus apoi aminte de visu' ce visasem, de țapu' ce se uita 'n ochii mei, și m'am cutremurat, părinte, grozav, a moarte, a pieire!... Și 'ncepe să se turbure, să se 'nchine.

Preotul îl bate pe umăr:

— Facă-se voia Domnului, Neculae, precum în cer așa și pre pământ! Nimic nu răsare, nimic nu crește, nimic nu piere pe lume, fără vrerea și fără porunca lui!

— Facă-se, părinte! zice omul, îndoit, închinându-se. Și, văzându-l că șovăie, părintele să 'ntărește la vorbă:

— Crezi în puterea tatălui ceresc, care ne-a zidit din nimic și ne ține pe lume din mila și din îndurarea lui?..

— Crez, părinte! rostește Neculae Uretu plecat, zmerit.

— Dacă crezi, ai răbdare! Credința ta o să te mântuiască! Nu vezi că prin credință ai început să te liniștești?... Inseninează-ți mai departe sufletul prin spovedanie. Și creștinul, desmeticindu-se din gândurile negre, pornește din nou:

— He, părinte! Ce să spui și cum să spui?... Sfinția ta știi ce s'a 'ntâmplat. Când am venit acasă mi-a murit nevasta. Și zicând astea se roși la față, i se bulbucă ochii.

— Nevasta mea, părinte, Floarea, femeea voinică și sănătoasă, cruce de bărbat, nu altfel, trăznită ca din senin!...

Aci-și ia capul între mâini și 'ncepe să plângă.

—Floarea, părinte, Floarea mea, femeea vrednică, mamă a patru copii, care n'a bolit odată, care n'a știut ce-i lehuzia, să moară ea, Floarea?...

Plângea cu hohot și vorbia mereu:

— Să moară nespovedită și negrijită, părinte? Să moară ca o nevrednică, din pricina păcatelor mele?... și urla ca un câine, care simte 'n nări moartea-i apropiată.

Rămăseseră toți din casă năuci, plângeau și ei cu el.

— In vremea aceea, zise preotul, Domnul Isus întâlni un mort. Văzând jalea a lor lui, s'a oprit și apropiindu-se de el, a zis:

— Scoală!

Omul nu 'nțelegea. Și preotul urmează:

— A 'nviat pe Lazăr pe lume asta, întru bucuria vieții pământești și o să învieze pe Floarea pe lumea ailaltă întru bucuria vieții de veci! Jalea ta a 'nduioșat pe blândul Mântuitor. Crede și nu te 'ndoi, Neculae!.

Acesta căzuse 'n genunchi, cu capul p'un scaun, și plângea cu suspine. Și preotul nu 'nceta cu mângâerea.

— O să mergi și tu la ea, o s'o 'ntâlnești din nou pe lumea ailaltă. Aci e valea plângerii. Pentru durere și pentru plâns suntem făcuți.

Creștinul oftează adânc, își ridică încet capul și făcând cruci, povestește:

— A spălat rufe, le-a zbicit la pârâu, le-a 'ntins. De pe la prânzcior s'a simțit rău. A crezut c'a răcit în apă și și-a făcut oblojeli. Seara s'a culcat ea'n pat cu copiii și eu pe podină jos, lângă pat. Peste noapte, fără să geamă, fără să se vaete, a căzut peste mine și, când am prins'o 'n brațe, când am dat s'o ridic în așternut, era moale. Murise.

In zadar am stat mult-mult aplecat asupra corpului ei, suflându-i în gură să-i dau viață cum făceam cu câte-o pasăre căzută din înnălțimi. In zadar am cătat lung la chipu ei, netezindu-i păru' negru ca de cărbune, răsfirat pe frunte și pe la tâmple. In zadar îi apucam în mâini brațele țeapene. In zadar o cuprindeam pe după cap și îi încingeam mijlocul. Ea rămânea rece și nemișcată, ca o lespede de piatră. Ochii ei mari, frumoși; ochi-i negri ca murele; ochi-i luminoși și senini; ochi-i dumnezeești se 'nchiseseră pe veci.

Zbuciumat în adâncurile inimii, de durerea năpraznică ce se abătuse pe capu-mi, — ca 'n fața oricărei dureri mari sdruncinătoare, — am șezut lângă ea mult-mult, mângâindu-i chipu' și fruntea cu podurile palmelor și fără vorbă, fără strigăt, am pus cea din urmă sărutare pe fruntea ei lată, boltită, albă și lucie, fără de cute, ca de ceară turnată.

Și tăcea acum ca o apă mare, vânjolită până 'n fundul ei și liniștită d'odată.

— Am rămas năuc, fără licărire și fără nădejde de viață în vinele mele. Eram mort și totuși visam, părinte! Eram ca un măr, căruia viermele i-a ros inima și care se ține atârnat d'o rămureà, nici pierdut de tot, dar nici plin de viață ca celelalte!

Candela din perete plescăia des, în semn că se sfârșise untdelemnul, sau se scurtase fitilul. Razele-i jucătoare, luminau când și când chipul Maicii Domnului cu pruncul Dumnezeu în brațe. Și Neculae Urètu nu mai luà ochii de la ea, cătà lung, cu durere, cu părere de rău, cu căință, printre mătănii dese, cu rugăciuni fierbinți de ertare și de 'ndurare:

— Am trecut în odaea cealaltă din spre răsărit, în odaea a mare. Am pus ochii pe icoana Maichii Domnului și am început să mă 'nchin și să bat mătănii...

— Eartă-mă, prea curată, dac' am greșit. N'am vrut, păcătosu' de mine să batjocoresc sfintele Paști, carnea și sângele dumnezeescului tău fiu. Am ascultat de sfatu' unei babe nelegiuite! Mi-au luat mințile vorbele pline de ispite. Da' eu viața toată am ținut dreapta credință. Departe de mine au fost ispitele. Și pornirile rele n'au sălășluit întru mine. M'am închinat la sfânta ta icoană și am scuipat spre necuratu' și spre slugile-i viclene. Și făcând o cruce mare m'am întors și am scuipat!

— Maica Domnului, ce-am făcut! atâta am putut să zic și am căzut mototol la pământ. Scuipasem icoana ei! Tot sângele din trup mi-a năvălit la cap, la inimă. Simțiam cum zvâcniau vinele lor. Așteptam să se rupă din clipă 'n clipă, să nu mai simt, să rămân mort acolo...

Vântul furios răscolia zăpada proaspătă, o ridica 'n vârtejuri și o trântia cu putere 'n ușa tinzii, o izbia 'n ferestrele mici ale casei, ascultà o clipă par'că frământarea durerii dinnăuntru și pornià apoi jocul nebun în urlet tânguios și jalnic.

Am stat mult așà, trântit pe podini. M'am trezit întru târziu, înghețat de frig și de spaimă, inciudat că n'am murit, că trăesc. Am bâjbâit prin întuneric și am dat în tindă, iar din tindă, am eșit pe sală.

Se crăpa de ziuă. Fulguià mereu și sufla vântu. Șuerul lui mi-a adus aminte, fără să vreau de șuerul auzit 'n pădure și d'odată 'mi răsări 'naintea ochilor chipu' nedumerit ál țapului, care mă mustra necontenit.

— Te-ai dus pe copcă, Neculae!

Subt șopronul lung de lângă casă, vitele, oi și vaci, rodeau liniștite ogrinjii fânului verzui, înflorit. Zărindu-mă pe sală, ridică toate capetele spre mine. Așà făceau în toată dimineața, când mergeam să le dau de mâncare. Da' ca niciodată, una, de sătulă și grasă ce erà, pufnește pe nări și o ia la fugă, cu celelalte după ea, sărind prin bătătură. Ba vin până lângă mine, mi se uită 'n ochi și pleacă pufnind și mai tare și alergând, ca gonite d'un duh necurat.

— Uite și vitele au simțit ce păcat mare e pe sufletu' meu! Au mirosit pe necuratu, care se ține de umbra mea, că d'aea au luat-o la fugă! am gândit eu în capu-mi înfierbântat. Mi-am scuturat picioarele de zăpadă, mi-am frecat mâinele 'nghețate de aeru' iute, rece, și intru 'n casă. Aci dau cu ochii de copilu' ăl mic și cerc să-l iau în brațe; da' el se trage la o parte speriat.

— Uite și copilu' fuge de mine, ca d'un spurcat ce sunt! mi-am zis în mine.

M'am apropiat de el și luându-l de mână cătându-i drept în ochi, l-am întrebat:

— Cine sunt eu?...

Și copilul îmi răspunde:

— Neculae!

— Hm! Neculae! mă cutremurai eu. Se leapădă de mine!

De ce nu-mi zice tată ca 'nainte?... mă frământam așa în mintea mea.

Teatru

TEATRUL CĂRĂBUȘ

MISS REVISTA!

2 acte și 16 tablouri de Nic. Vlădoianu și N. Constantinescu

Revista, la teatrul Cărăbuș, prin conținutul și forma ei exterioară, a evoluat în decursul anilor.

Acum zece ani revista era aproape exclusiv o înșirare de cuplete, ararecri complectate de coruri și evoluții.

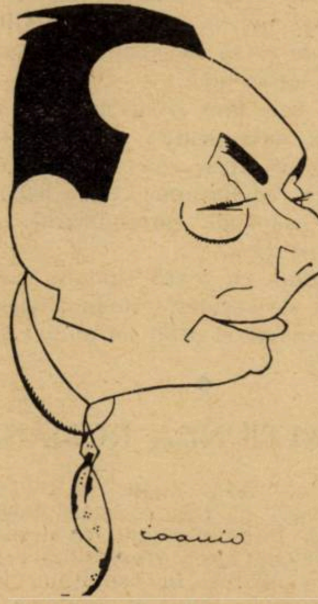

D. NIC. VLĂDOIANU

Incet, încet cupletul a trecut pe planul al doilea și în locul lui tronează astăzi biciuitor sketchul . Faptul acesta este desigur un simptom al vremilor actuale, de nevroză, care obligă pe autorul de revistă să-i dea spectatorului mai mult decât o simplă înșirare de cuplete.

Dar evoluția revistei nu se oprește numai la introducerea scenei de comedie, ea merge mai departe: revista de astăzi trebue să conțină o dramatizare a ansamblului, iar baletul a încetat să mai fie socotit ca un număr aparte pentru a fi aruncat la întâmplare printre transele revistei, acum el face parte integrantă din acțiunea revistei pe care o animă și o îmbracă.

Am notat aceste lucruri cu prilejul premierei teatrului Cărăbuș *Miss Revista!* pe care o considerăm drept un model de revistă.

D-nii Nic Vlădoianu și N. Constantinescu au o vastă competență în materie revuistică. Această calitate nu ar fi însă suficientă, pentru elementul de comedie despre care am vorbit mai sus, dacă nu am găsi în d. Nic Vlădoianu pe scânteetorul autor al „*Aventurei d-lui Dorjan*“ și „*Amedeu Stânjenel*“ două dintre cele mai bune comedii de după război.

Fructul colaborării d-lor Vlădoianu și Constantinescu e o revistă plină de antren, de vervă și de mișcare.

Prologul revistei aduce în scenă un concurs al tuturor teatrelor de revistă. Participă Viena, Berlinul, Madridul, New-York .Paris.., și bine înțeles Cărăbușul reprezentat prin Tănase care vine călare pe „calul bălan“ întovărășit de baletul cărăbușilor de aur.

Urmează un amuzant caricaturist care prezintă surprize; ne redă legendara învârteală națională și excelentul cuplet al d-lui Tănase „Nu's parale.... sunt parale!“ care găsește, cum e și firesc, un lung ecou în public.

Taboul următor „Primăvara și toamna dragostii“ dramatizează în versuri inspirate pe melodioasa muzică „Raquel“ eterna poveste a iubirii.

Finalul actului I ne transportă în Olimp; Prometeu fură focul sacru pentru a-l reda pământenilor. Defilează într'un ritm uluitor de flăcări baletul focului sacru, al scânteei de amor și al razelor soarelui.

D. Tănase apare în „focul cetățeanului“ și spune aleanul nemulțurilor sale.

Actul al II-lea conține o strălucită caricatură asupra „*radiofoniei la sate*“.

D-na NATALIȚA PAVELESCU

Sextetul „Argentinei“ e un număr de frumoasă poezie muzicală.

In sfârșit, parodiile Ramonei și finalul strălucitor al soldaților regelui Mihai I. închee cu brio revista d-lor Vlădoianu și Constantinescu.

Miss Revista! s'a bucurat de o montare într'adevăr extraordinară. Niciodată Cărăbușul nu a oferit decoruri mai fastuoase, costume mai bogate, o simfonie de jocuri de lumină și culori mai amplă și mai impresionantă.

Interpretarea se bucură în primul

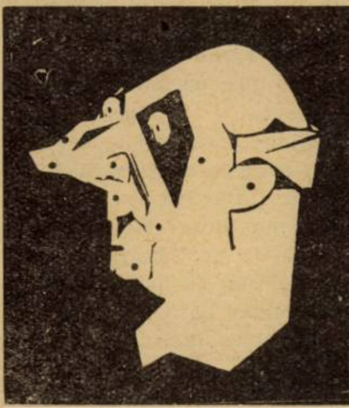

D. C. TĂNASE

rând de aportul directorului Cărăbușului, acest minunat creator de tipuri care e d. C. Tănase.

Alături de d-sa frumoasa Natalița Pavelescu, scânteetoare de vervă și antren, apoi Lizica Petrescu, Violeta Ionescu. Sofica Ionescu și excelenta falangă masculină în cap cu Giugaru-Sandi-Huși. Dan Demetrescu, Codruț Milian, Anghelescu, Lorenț, Maican și Giovani.

Baletul admirabil strunit, dansurile antrenante și vii.

Muzica revistei excepțional de fericită.

Menționăm în mod special ariile finalului actului I, tangoul „Te voi iubi!“ al d-lui I. Vasilescu, „Argentina“ și finalul plin de măreție al revistei, datorit tot d-lui Vasilescu.

Miss Revista! este pornită pe o serie triumfală.

GEORGE SCRIOȘTEANU

Și dând apoi cu ochii de Floarea, de Floarea mea, părinte, rece, moartă pe veci, da' frumoasă-frumoasă, cum erà ea, am început să plâng, să urlu și am pornit pe la case... năuc,... nebun, dacă vrei să spun fără 'nconjur, părinte.

Ce-oiu fi zis, eu pe la frați, pe la cumnați, cum m'oiu fi jeluit nu știu. Nu mai mi-aduc aminte. Mi-am venit în minți la biserică doară, când ați început să cântați, sf. ta și dascălul Vecinica pomenire!“, când ai dat să verși untdelemn în coșciug... Atunci m'am repezit la ea, am ridicat pánza de pe chipu' ei și... știi ce a fost!

Am țipat cât am putut: „Mi-a pângărit necuratu' nevasta, părinte“, c'am văzut-o 'ncărbunată și urîtă Și iar nu mai mi-aduc aminte ce-am mai făcut. Imi răsar doar, ca niște ochiuri de lumini printre nori, câte un gând, câte o vorbă, câte o faptă de ale mele. Sunt nebun, părinte, d'atunci, nebun în lege.

— Nu, nu ești nebun, Neculae! Ești om drept, ești credincios. Și te chinuește gândul păcatului tău!

Pe Floarea ți-a luat-o Dumnezeu, c'așa a fost voia lui.

Sufletu' ei curat, e de bună seamă 'n rai. Diavolu' n'apus stăpânire pe el! O 'ncărbunaseră nebunele de femei, ca să nu mai vezi cât era de frumoasă, s'o uiți. Și nici copilu' n'a fugit de tine! O 'fi fost speriat de moartea Floarei. Vitele au zburdat ca niște vite și țapul a fluerat, cum flueră el. Nu-ți mai frământa mintea cu lucrurile astea și hai acu să te 'mpărtășesc cu trupul și cu sângele Domnului Hristos, că vrednic ești de 'mpărtășirea lui.

Când a simțit lingurița pe limbă și fărâma de pâine sfințită alunecând pe gât par'că o sabie de foc a trecut prin ființa lui Neculae Urètu. Ca o perdea neagră se dase la o parte din naintea ochilor lui tot trecutul negru și în suflet i s'a ostoit, ca un val de apă turbure, zbuciumul necurmat. O rază de lumină se sălășlui pe fruntea încrețită de necazuri și întreabă:

— Și zici că nu-s păcătos părinte?

— Dacă te-ai spovedit și te-am împărtășit?..

— Nici nebun, taică?..

— D'ar fi toți nebunii ca tine, n'ar mai fi pe lume de cât oameni cumsecade!..

— Să trăești, tăieuțule, că m'ai întors la viață!... și'a plecat vesel, scuturând din cap. D'atunci a rămas zdravăn la minte, numai că s'a lăsat pentru totd'auna de pușcă și de vânat.

1929. V. 26.

MIHAIL LUNGIANU

critica literara

Maior RADU MICLESCU:
(Din cavalerie)

«Studiu cu privire la apărarea națională»

(Cartea Românească, 1929)

Natural, ca oștaș, d. maior Radu Miclescu nu crede în eternitatea păcii, nici în valabilitatea tratatelor ce nu sunt susținute prin forță. In cartea sa, desvoltă o serie de generalități asupra apărării naționale ce sunt utile și militarilor și celorlalți.

Insistă asupra moralului, asupra trupei, cadrelor, ofițerilor, selecțiunii comandamentelor, asupra Școalei Superioare de Războí, asupra marilor comandamente, a pregătirii pre — și post — regimentară, asupra colaborării dintre națiune și armată în timp de pace și pe picior de război. Se ocupă de Universități și apărarea națională, de material și efective, de fortificații și camuflaj, de capacitatea de manevră a armatei și despre toate armele în legătură cu constituirea oștirii.

In primul rànd, pentru a creea o națiune forte din punctul de vedere militar, trebuie să ai la bază o școală puternică, naționalistă. După Prusia, învățătorul dela țară și orașe, și cazarma au creiat splendidele armate, cum a fost cea sârbă și cea bulgară. O școală, însă în care să nu intre cariul politiceanismului, care roade și fărâmă totul.

In al doilea rând desvoltarea armatei depinde de prosperitatea generală a poporului respectiv: o industrie înfloritoare, o agricultură solidă, un comerț sănătos și o muncă organizată în vederea producției intensive.

Pentru a avea arme, efective, echipament, lucrări de fortificație, artilerie, muniții, aeroplane și avioane, flotă și celelalte îți trebue bani. Napoleon ar fi spus că războiul se face *„cu bani și iar bani“*.

In al treilea rând, clasa conducătoare, adică oamenii politici, trebue să fie oameni de-asupra meschinelor preocupări politice și să se gândească numai la mărirea națiunii.

In al patrulea rând, vine valoarea ofițerilor și a trupei. Desigur nu există popoare care, în totalitatea lor, să fie lașe, dar depinde de o serioasă organizație militară ca tocmai cei mișei să fie înlăturați la timp, pentru a nu compromite spiritul războinic al soldatului.

In al cincilea rând, trebue considerat, că armata de azi se deosibește fundamental de cea de ieri. Enormă importanță a artileriei, a tankurilor, a aviației, a tranșeelor, a scăzut din importanța fortificațiilor, cavaleriei. Valoarea tehnică specială a trupei, nu ajunge fără a fi ajutată de mii de guri de tun, zeci de mii de mitraliere, milioane de puști modernisime, aruncătoare de mine, tankuri, avioane, aeroplane, bombe de mână, granate de mână. In afară de aceasta mai trebue enorme cantități de muniții, căi de comunicații perfecționate depozite nesfârșite, bine apărate, zeci de mii de autobuze și automobile pentru necesitățile de transport tactice și pentru acțiunile ofensive strategice.

Aceasta în ce privește tehnica.

Materialul nostru omenesc este excelent: avem oameni sobri, înduràtori, energici și viteji. Bine antrenați, bine echipați și conduși, în mod superior, ofițerii fiind devotați trupei, cei dintâi la sacrificii, interesându-se de buna stare, am avea o armată formidabilă, de care nici un vecin, càt de puternic, n'ar îndrăzni să se măsoare.

Dictonul latin, *si vis pacem para bellum* să rămâie etern adevărat și trebue să fie principiul fundamental pentru întărirea și existența popoarelor viguroase.

Cine amenință Statele Unite ale Americei de Nord? Nimeni și totuși uriașa republică își făurește o flotă, care tinde să întreacă nebătută „Armadă“ engleză, pentrucă toată puterea de expansiune pentru menținerea comerțului, a industriei sale, pentru respectul ce ar trebui să aibă debitorii, pentru intangibilitatea tratatelor și menținerea angajamentelor internaționale numai puterea armată le dă prestigiu Statelor Unite. N'ar fi pe primul plan al statelor mondiale dacă n'ar avea puterea să-și impue voința lor.

Țara noastră este înconjurată de nenumărați dușmani, din afară și din lăuntru. Dacă vom fi tari militărește le vom impune, dacă vom slăbi, vom pieri atacați și sdrobiți de alții mai apți și mai realiști ca noi.

Soarta din trecut a țărilor românești, neputincioase, la discreția celui dintâi pașă sau la cheremul a o mie de oameni înarmați, ne este un exemplu tragic.

O națiune armată are șansă să fie lăsată în pace, să prospereze și să se desvolte pe toate tărâmurile.

Nouă ne trebue, în afară de forțe de uscat impunătoare, o flotă comercială și de război. Produsele noastre trebue să domine pe piețele Balcanilor și cele ale Orientului apropiat. Prestigiul unei armate și unei flote viguroase ne-ar da atunci piețe de desfacere a produselor naostre pe cari nu le-am avea altfel.

Avem nevoie de un pogram, cu termen lung, militar și naval, care să ne dea posibilitatea să devenim o mare putere, pe aceste tărâmuri.

Bogățiile noastre în materii prime, numărul nostru care peste douăzeci sau treizeci de ani poate atinge cifra de 30 milioane, destinele noastre, Istoria care ne-a pus la gurile celui mai important fluviu al Europei ca mijloc de comunicație, poziția noastră geografică, calitățile rasei, ne vor sili să fim ceeace puțini se gândesc azi. Expansiunea noastră, în afară, ne va împinge, în viitoarele războaie — să ne aruncăm puterea în balanța celor tari.

Cu voia sau fără voia noastră, trebue să fim gata pentru ciocnirile teribile de mâine. Așa cere necruțătoarea lege a vieții, emulațiunea între popoare și așa ne comandă împrejurările geografice și istorice.

Recomandăm cu toată căldura cartea d-lui maior de cavalerie Radu Miclescu, foarte instructivă și utilă nu numai pentru militari.

◆

ILUSTRAȚIUNEA ROMÂNĂ

De obiceiu, vara, mișcarea literară, este în eclipsă. La noi, revistele ilustrate, se caută într'o perioadă ca aceasta.

A fost fericită ideea *Ilustrațiunei Române*, de a apărea, în condițiuni tehnice superioare, urmând a umple un mare gol, în acest sens.

Credem că această excelentă publicație, pe hârtie frumoasă, cu ultimele fotografii și reproduceri artistice din toată lumea, va avea rolul marelor „magazine“ ilustrate din streinătate, ca *L'Illustration, Die Woche, Daily Graphic*, etc. Americanii au asemenea minunate reviste, care educă ochiul publicului și sunt extrem de instructive și folositoare tinerimii.

Ilustrația Română, fără a ține seamă de sacrificii materiale, inaugurează la noi o asemenea publicație ilustrată, așa de necesară, așa de simțită demult. Dealtfel, în fie-care număr, perfecțiunile tehnice sunt evidente. O copertă colorată, cu reproduceri artistice este ținta supremă a *Ilustrației*, care și în faza ei actuală, este cea mai frumoasă încercare în această direcție — ca realizare, și ca preț.

◆

PAGINI LITERARE

O inovație interesantă, care s'a introdus după răsboiu, în presa din toată lumea, este darea unei pagini literare săptămânale, în afară de obișnuitele cronici culturale, literare, teatrale, etc.

Gazetele dela noi au fost fericit inspirate, prin această zilnică apreciere — chiar hebdomadară. Cu modul acesta, literatura nu mai este „turnul de fildeș“, nectarul sau ambrozia celor aleși, ci este considerată ca o hrană sufletească indispensabilă ori cui, cel mai bun instrument pentru educația tinerimii și formarea caracterelor.

ION FOTI

plastica

BALTAZAR, CONTE DE CASTIGLIONE

INĂLȚIMEA: 0,67. LĂȚIMEA: 0,62.

Acest minunat portret al lui Rafaël se află la muzeul Luvru în aceeaș sală și față în față cu celebra Gioconda a lui Leonardo da Vinci. Vecinătatea acestor tablouri se potrivește dealtminteri de minune. Baltazar Castiglione cu zâmbetul său fin de diplomat par'că ar răspunde surâsului turburător și enigmatic al Giocondei.

Contemplând impecabila perfecțiune a acestui portret (Baltazar), ghicești că Rafaël a pus tot sufletul său în executarea lui. Castiglione a fost, în adevăr prietenul său cel mai scump și în acelaș timp sfetnicul lui cel mai sigur. Lui i-a scris marele artist: „Spre a picta o frumusețe femenină, am nevoe să te am în jurul meu ca să alegi pe cea mai frumoasă“.

Castiglione merita această cinste. Natura îl împodobise cu cele mai strălucitoare daruri. Exteriorul său era seducător, figura sa plăcută și apucăturile afabile și curtenitoare. Foarte cult și de o remarcabilă inteligentă, totodată soldat și literat, mânuia spada ca un Sforza și pana ca Machiavel. După cum acesta a scris „Cartea Prințului“, tot astfel Castiglione a lăsat omenirii acest nemuritor monument de spirit al renașterii: „Cartea Curtezanului”. El însuși a fost tipul desăvârșit al curtezanului, lipsit însă de josnicie. S'a luptat mai întâi în armata ducelui Urbin și l-a slujit pe urmă ca diplomat. Pe urmă trecu rând, pe rând, în serviciul Papei Clement al VII și al împăratului Carol al V-lea. Leon al X-lea l-a făcut cardinal. Carol Quintul i-a dat titlul de episcop D'Aviva. Soldat, literat, diplomat, episcop, cardinal, Castiglione, cu calitățile sale multiple a înfăptuit cea mai desăvârșită și cea mai strălucită întrupare a marelui senior instruit al renașterei italiene.

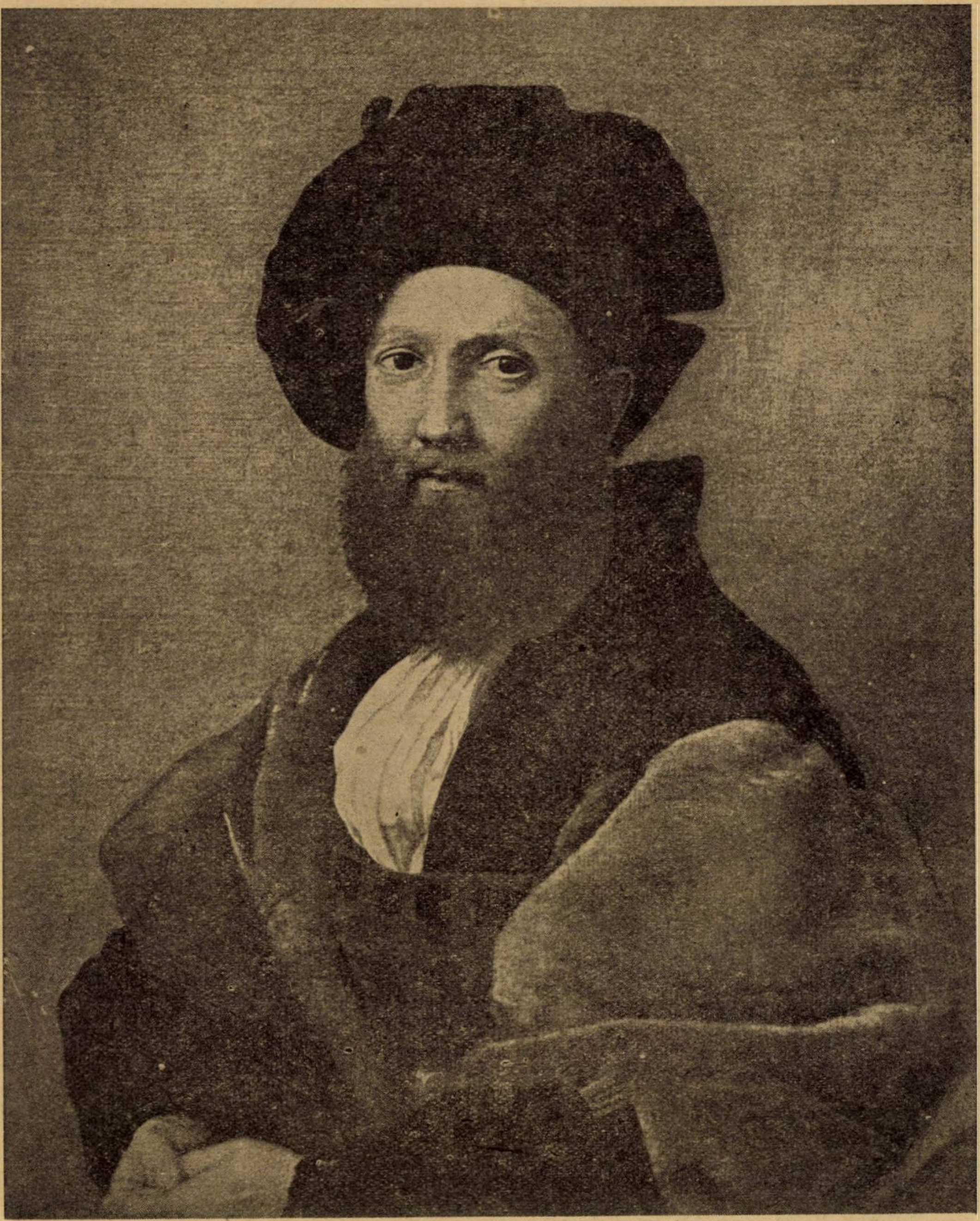

RAPHAEL : Baltazar, conte de Castiglione

A fost foarte prieten cu Rafaël, pe care-l cunoscuse de tânăr și al cărui geniu îl ghicise. Castiglione cunoscând bine principii și tot astfel curtea pontificală, a contribuit la cunoașterea și lansarea lui Rafael. Datorită influenței lui Castiglione tânărul pictor obținu cele dintâi comenzi. Rafaël nu se arătă ingrat. Devenind bogat și ajungând în culmea gloriei, nu încetă să vadă un binefăcător în acest patrician.

Castiglione, după cum am spus a fost sfetnicul lui Rafael. Portretul pe care-l vedea la Luvru ne-arată pe acest diplomat cu ochi pătrunzători, vioi și plini de inteligentă și cu buzele subțiri; Rafaël, al cărui penel a fost condus de prietenie, a știut să redea personajului o distincție aristocratică. Totul se armonizează de minune în acest tablou, îmbrăcămintea, fața și chiar fondul.

Această operă este una din cele din urmă ale lui Rafaël. Ea a fost pictată în 1515, adică cu trei ani înaintea morții marelui pictor.

După moartea lui Castiglione, tabloul a intrat în posesiunea ducelui de Mantoue dela care l-a cumpărat Carol I al Angliei.

Mai târziu îl regăsim în colecția unui amator olandez, Van Asselin, la care Rembrandt și Rubens l-au copiat. In epoca în care Mazarin l-a achiziționat acest portret a fost socotit 3000 franci. După moartea cardinalului ministru acest tablou a intrat, datorită lui Ludovic al XIV-lea în patrimoniu Franței.

gazetaria

aşa şi-aşa...

UN CAZ GRAV (?!). In No. 13 al revistei „Crainicul", un tânăr poet semnează nişte (probabil) versuri, intitulate: **!** adică: semnul excalmării, din care am putut înţelege aproximativ următoarele: adresându-se cuiva, poetul îi vorbeşte despre un bal mascat, la care persoana căreia i se adresează, l-a cucerit „călărind cu-adevărat... pe un cal de circ, frumos vărgat", în „trap săltăreţ". Ce e mai grav e că toate aceste farfastâcuri pe care persoana vizată de comun acord cu calul le făcea în bal, au contribuit ca sufletul poetului să se ulucască, să-şi „facă vai, de cap, prin nerespect de lucruri sfinte", că, în fine nefericitul posesor al unui astfel de suflet, „atât s'a dus şi-atât s'a rătăcit pe drumuri verzi", încât, recunoaşte chiar d-sa, „ar fi păcat" ca, acea persoană să-i mai desmierde sufletul strein şi nesupus".

Natural că toate aceste fapte, scrise, subscrise şi date la stampă sub calificativul de literatură, constituesc, cu adevărat „un caz grav".

Ceeace ne bucură este faptul că gravitatea a fost înţeleasă chiar de poet care şi-a intitulat opera: **!** E tot ce putea face mai bine.

CU TOATA DREPTATEA vorbeşte despre rolul cel mare pe care, ministrul Instrucţiunii publice, *Const. C. Arion*, l-a jucat în înfiinţarea şi susţinerea S. S. R., scriitorul, G. Tutoveanu în No. 4 al rev. „Scr. nostru".

Afirmând că „numai dela venirea lui... la minist. instr., scritorii au început să simtă că au şi ei societate", d-sa aminteşte câteva din cuvintele pe care acest sprijinitor al literaturii le-a spus în diferite împrejurări. Astfel, la un banchet, el a zis că: „scriitorii, adevăraţii conducători ai popoarelor, păstrează pururea vie amintirea trecutului, călăuzesc cărările neguroase ale prezentului şi luminează 'n noaptea de nepătruns a viitorului" şi că „Societăţile omeneşti sunt datoare să-şi pue la adăpost de toate neplăcerile vieţii pe aceşti profeţi ai lor".

Şi alături de Arion — marele Gârleanu.

DESPRE SATMAR ŞI ŢARA OAŞULUI ne vorbeşte, frumos şi interesant, poetul G. Talaz, în „Cultura poporului", nr. 268.

Justă caracterizarea oaşenilor cu cari s'ar fi petrecut „o adevărată minune", în urma căreia „portul, obiceiurile şi limba lor au rămas nealterate". Şi mai departe: „Oameni vioi, înalţi, mândri până la încăpăţânare, au ceva din independenţa sălbatecă a florei muntoase. Portul lor, un fel de pantalon făcut din pânză, încreţit în folduri, cu o cămaşă cu mâneca tot largă, peste care numai în timpul iernii, aruncă un fel de zeghe de lână, ţesută de ei într'un mod, cu totul original. Poartă totdeauna o „traiţcă", un fel de geantă de pânză înflorită în sute de desene şi culori, atârnată pe şold, cu un fel de cocardă tot înflorită, ce-i trece peste umăr. Bătrânilor, ca şi copiilor, le este nelipsită această traiţcă în care, de cele mai multe ori, este păstrat un cuţit, arma lor de apărare".

Fireşte, că dacă toţi scriitorii noştri, ar călători, cu ochii deschişi, ca d. Talaz, ni s'ar oferi şi nouă destule posibilităţi de cunoaştere. Minunea ar face-o aceste scurte însemnări în care realul se îmbină cu literarul mai repede decât studiile aride care nu pot încăpea decât în mâinile specialiştilor.

DESPRE ŞTEFAN PETICĂ scrie duioase amintiri şi juste caracterizări poetul G. Tutoveanu în nr. 5 al revistei „Scrisul nostru", care, deşi numai în 8 pagini, se prezintă din ce în ce mai completă şi mai interesantă. Sunt pagini evocative care interesează pe toţi ceice se încântă azi de progresele uimitoare realizate de literatura noastră. Cetindu-le, ne dăm seama cât de mare trebue să fie valoarea acestei literaturi, rezultatul celui mai curat idealism şi, de cele mai multe ori, a celei mai negre mizerii. Vom spicui, pentru cetitorii noştri, două pasagii şi anume:

„Era mijlociu de statură, slab, cu chipul oval şi palid: avea ochii neastâmpăraţi, mustaţa abia înfierată şi o barbă mică, blondă, împărţită în două, ca a lui Mefisto. Purta o pălărie moale, sură; cravată „lavalieră", un pardesiu vânăt, care, odinioară, trebuia să fi fost negru şi nişte ghete mari şi întoarse la vârfuri... Singura lui îmbrăcăminte, nouă şi frumoasă, erau..., mănuşile, pe care le pusese cu multă îngrijire..."

Apoi înfăţişarea camerei sale:

„In curte era un întunerec desăvârşit, aşa că Petică m'a luat de mână şi astfel ne-am ridicat pe o scară de lemn, care trosnia dureros sub greutatea paşilor noştri.

„Dintr'o sală strâmtă de tot, am pătruns în camera locuită de dânsul.

„O scăpărare de chibrit şi mi-am putut da seama, într'o clipă, de „măreţia palatului de cleştar", în care prietenul meu îşi adăpostia nenumăratele-i stoluri de vise.

„Patul soldăţesc, masa cu faţă de muşama, lampa, două scaune de lemn şi un cuer de sârmă alcătuiau mobilierul unei camere peste măsură de mici.

„Sobă... nu era, şi-am avut un adevărat fior de groază văzând strălucirea pereţilor înfloriţi... de brumă. După câteva minute, deci nu mă desbrăcasem de palton, frigul mă fulgera prin oase...".

Nu puteam decât mulţumi d-lui Tutoveanu pentru minunatele impresiuni din trecut pe care ni le oferă, mai ales nouă cari n'am apucat altfel de timpuri... fericite.

TRADUCERI DIN LATINEŞTE: publică: d. N. I. Herescu: Horaţiu (vechilului moşiei lui. Cartea I, scrisoarea a XIV), în „Ramuri", An. XXIII, nr. 4.

„ORIZONTURI NOUI" este numele celei mai tinere „reviste literare, etc..." lunare, lucru care n'a împiedecat-o să-şi ajungă la al II-lea număr. Având colaborări foarte variate (O. Goga, N. Batzaria, G. Bacovia, N. Davidescu, Maria Cuntan, etc.) revista îşi propune să păstreze o atitudine demnă, să ţină pas cu literatura bună, să nu se depărteze de linia tradiţională şi să dea toată atenţiunea cuvenită tinerelor talente.

Dacă ni e îngăduit, îi vom face o singură observaţiune: să-şi ofere paginile cu precădere condeelor versate. Nu de alta, dar exerciţiile de stil şi compoziţiune, au destul loc între cele 4 ziduri ale liceului, chiar dacă, în jurul lor, sunt semnaţi „publicişti". Şi încă un lucru: la ce bun sânt atâtea articole de încurajare?

Aşteptăm cu nerăbdare re-a-li-zări.

CRIZA IN PUBLICISTICA se resimte din ce în ce mai puternic: mai toate periodicele noastre sunt în plină vacanţă, atât cele în curs de apariţie, cât şi mai ales celelalte care abia se anunţaseră. Ce păcat că şi condeele nu se odihnesc! Cu amărăciune mă gândesc la dezastrul pe care-l vom suferi la toamnă (şi de-aici, mereu, până 'n viitoarea vacanţă) când pe lângă producţiunea curentă vom fi nevoiţi să obosim şi pe paginele încropite în timpul acestor călduri caniculare...

Fireşte, că, văzând lucrurile astfel, de o reală vacanţă literară nici nu poate fi vorba. Mai degrabă numai despre un scurt „relâche" pe care — va! — îl vom plăti cu vârf şi îndesat... Atât!..

DESPRE „ARTA ROMANEASCA şi meşterii necunoscuţi din veacurile trecute" începe să scrie poetul Adrian Maniu în „Adevărul literar" (449), tratând deocamdată capitolul „gravurii în lemn" care „a înflorit" şi la noi „ajungând la o măestrie şi la un stil neaşteptat". Autorul urmăreşte chestiunea în mai mute gravuri dintre 1700 şi 1800, dintre care reproduce 4.

CARACTERIZARI ASUPRA MARILOR CLASICI continuă să publice în „Adevărul literar" d. prof. I. M. Marinescu şi anume: Lucan (Nr. 448); Ovidiu (450) E, desigur, un minunat chip de vulgarizare a vieţii şi (în bună parte) a operei lor.

O REVELATOARE PARALELA este aceea pe care (în nr. 1, an. IV) o urmăreşte d. Nestor Ureche între diferitele traduceri ale „Colibei indiene", cunoscuta nuvelă a lui Bernardin de S. Pierre. Sunt puse faţă în faţă (pedeoparte, cu textul francez, pedealta, cu cel românesc actual) în special două traducţiuni: aceea, dela 1821, a lui Leon Asachi, „nespus de interesantă, scrisă într'o românească naivă, copilărească, stângace, săracă" şi alta, dela 1850, a lui Alex. Pelimon „cu o limbă mai puţin greoae, dar peticită cu cuvinte franţuzeşti indigenate".

Ne permitem să amintim o bună traducere modernă, aceea publicată, la 1908, în colecţiunea „Sfetea" de I. Săndulescu şi alta contemporană acesteia apărută ca nr. 12 al „bibliotecii universale" Ath. Niţeanu.

Natural că de data aceasta, comparaţia ar putea fi dusă şi mai departe.

TREI TRADUCERI DE VALOARE publică „Propilee-le-literare:

1. Beatrice Cenci (dramă) după Shelley, în versiunea d-lui Al. Iacobescu;

2. Sfânta şi Bufonul ei (roman) după Qgnes Gunther, trad. de d-na L. I. L.

3. Idealuri politice (după H. Chamberlain) redat de dr. Ilie Gheorghel.

Incep toate în primul număr al anului al IV-lea.

P. P.

literara

o seama de cuvinte

Un autor bătrân şi necunoscut se prezintă unui editor cu manuscrisul unui roman.

Editorul examină cartea de vizită a autorului, apoi îl întrebă:

— Văd pe cartea d-tale de vizită că eşti laureat al Academiei. Pentru ce lucrare ?

— Pentrucă sunt tatăl a 12 copii!...

◆

Un critic spunea spiritualului Barbey d'Aurevilly că nu cunoaşte în toată literatura franceză decât doi oameni de spirit.

D'Aurevilly îi întrebă zâmbind:

— Numai doi?... Şi cine e celalt?...

◆

Marele poet Jean Moréas, primi într'o zi vizita unui poet spaniol cu mare faimă în peninsula Iberică.

După cele mai calde efuziuni reciproce, poetul spaniol solicită favoarea lui Jean Moréas, de a-i citi o piesă în versuri.

Moréas primi cu plăcere. Poetul spaniol se instală într'un fotoliu şi începu să-şi citească piesa. Moréas ascultă cu cea mai mare atenţiune.

Când poetul spaniol termină lectura, se uită la Moréas şi îi ceru părerea. Moréas răspunse:

— Te felicit din toată inima, ai o voce admirabilă. In ceeace priveşte piesa, e regretabil... dar nu ştiu spanioleşte.

◆

D-na Mirbeau întrebă într'o zi pe Alfred Jarry:

Nu înţeleg de ce bei atât de mult absint?

— Ca să prind putere doamnă.

— Ca să prinzi putere? Dar taurii nu beau absint şi cu toate astea au foarte multă putere!

— Sunteţi sigură doamnă că taurii nu beau absint?

— Auzi întrebare?!... Sigur!

— Ei bine doamnă, credeţi-mă că îi plâng din toată inima!

◆

Laurent Tailhade era foarte timid cu femeile. Intr'o zi o doamnă din elită amorezată de Tailhade, ar fi dorit ca acesta să-i facă curte, dar el stetea mut şi impasibil. In cele din urmă ea isbucni:

— Domnule Tailhade, spuse ea, de ce eşti aşa de rece cu mine? Eu nu-ţi inspir nimic?

— Ba da doamnă, răspunse Tailhade, îmi inspiraţi un sentiment care vă onorează: convingerea că nu păcătui nici odată cu dvs.

◆

Adrien Hébrard persifla, de câteori avea prilejul, minciunile şi exagerările marsiliezilor.

Un autentic gascon din Marsilia, spuse într'o iarnă lui Hébrard că la Marsilia a căzut o zăpadă imensă.

— A nins aşa de mult la Marsilia? întrebă Hébrard neîncrezător.

— Da, zăpada e de un metru!

— Poate..., în lărgime!

bazar

MUSSOLINI ŞI... AUTOMOBILELE AMERICANE

Ziarele oficioase din Italia continuă campania contra automobilelor americane, apelând la cetăţeni să prefere pe cele italiene, pe motivul că America face în acelaş timp cele mai mari sforţări pentru export şi cele mai mari dificultăţi pentru import.

După „Giornale d'Italia", în primele patru luni ale anului 1929, Statele Unite au produs 2.177.896 automobile, faţă de 1.441.589 în perioada corespunzătoare din anul trecut. „Trebue să rezistăm acestei invazii, datorită faptului că America produce mai mult decât consumă".

Italia a importat în 1927 circa 4000 maşini, iar în 1928 circa 6000, iar numai în primele patru luni din 1929 a importat 2425 automobile.

„Admirăm cu toţi fantasticele progrese economice ale Statelor Unite, dar nici o ţară nu poate să renunţe la dreptul de a trăi, ca să le favorizeze".

Se aşteaptă măsuri eficace din partea „Ducelui".

TOALETELE AMERICANILOR

După statisticile oficiale, femeile americane au cheltuit în 1927, în dolari:

697	milioane	încălţăminte.
421	„	ciorapi mătase.
117	„	lingerie.
255	„	blănuri de iarnă.
400	„	blănuri de vară.
309	„	pălării.
585	„	rochii.
77	„	cordoane şi „soutien-gorge".
100	„	mănuşi.
255	„	dantele.
111	„	mantouri.
52	„	panglié.
380	„	accesorii.
350	„	bijuterii.... false.

Nu se poate zice că e lipsă de eleganţă.

ARTISTICE

Un nou tenor român în America. — Ziarele române din America înregistrează succesele tenorului Iosif Cristea, care, remarcat de artiştii străini, a fost încurajat şi astăzi face o carieră din ce în ce mai frumoasă.

ABONAMENTELE COMEDIEI FRANCEZE

Se ştie că Opera şi Comedia-Franceza din Paris au abonamente, angajamente cu mai toate ilustraţiunile literare şi sociale.

Abonamentele pentru stagiunea viitoare a Comediei Franceze s'au şi acoperit, şi reprezintă 2.360.000 franci, cu 400.000 mai mult decât în anii precedenţi, din cauza sporirei preţurilor.

caricatura zilei

CONFIDENŢE

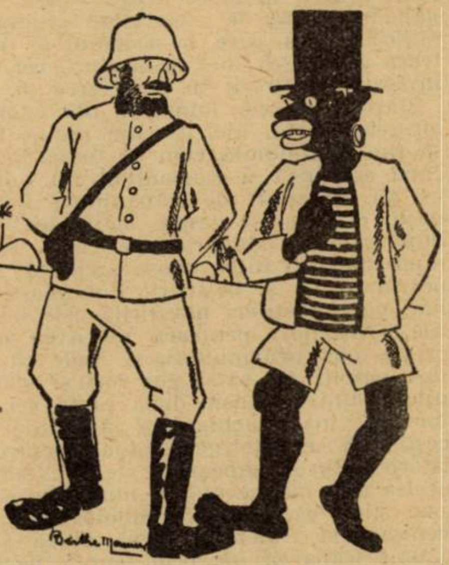

— Maestate, eu cunosc bine oamenii: sunt cincisprezece ani de când îi comand....

— Da?! Eu de patruzeci de ani îi... mănânc.

NEGUSTORII...

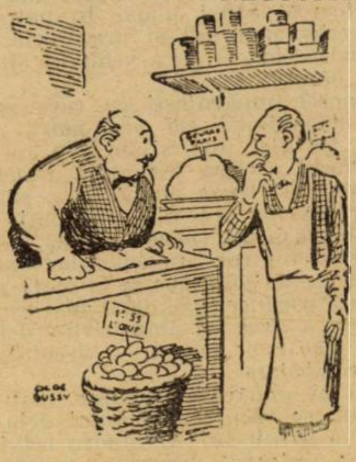

— Pleacă. N'ai învăţat nimic la mine.

— Ba am învăţat că 1 kgr. are 800 gr.

— Bravo! Nu-i rău. Rămâi.

INDOIALĂ...

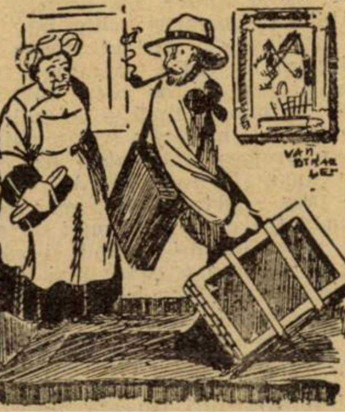

— Dacă mă caută cineva, spune-i că m'am dus să pictez un peisagiu.

— Domnul să aibă încredere în mine că-l voi servi, numai să facă ceeace spune... *(Life)*

PAGINI UITATE

DESPRE OCÂRMUIREA STAPÂNIRII MOLDOVENEȘTI

de DIMITRIE CANTEMIR

Cela ce voește să facă o descriere politică pentru Moldova, trebue după cum gândesc, întâi să cerceteze chipul și mijlocirea cu care se ocârmuește, pentrucă aflăm, că încă și oamenii cei mai învățați au greșit în descrierea ei.

Mărturiile cele luminate ale istoricilor celor vechi, nici de cum nu ne lasă să fim la îndoială cum că toată Dacia, când erà încă a Romanilor, nu numai că s'a ocârmuit de stăpânitorii Românești, ci încă și despre legile lor; iar după căderea Monarhiei, ne mai trimițând Romanii întru dânsa nici oști, nici ocârmuitori; și bejenarii Românești ne mai putând suferi năvălirile cele multe ale barbarilor, pentrucă nu avea nici ostași, nici ocârmuitori, se vede că au fost nevoiți ca să-și pue loru'și stăpânitorii dintre dânșii, după pilda vecinilor lor; însă închipuirea stăpânirii acestia nu se înțelege luminat, pentrucă istoria tuturor popoarelor de pe vremile acelea este întunecată, ci numai acestea este știut. că locuitorii Moldoveni, cari venise dela Italeia și după aceea s'au căutat scăparea lor prin munți, pentru năvălirile Sciților și a barbarilor, au avut însuși Craii sau Domnitorii lor. Dela Crai se trage Ioan cel Românesc, carele a fost așa de vestit, precum arată Nechita Honieat și tatăl lui Dragoș I. carele a sfătuit pe strămoșii noștri să se întoarcă iarăși înapoi în patria lor cea veche, primind și dregătoria domniei sale dela cel ce a venit în Moldova după dânsul.

Pompele împărătești cu care se slăvesc stăpânitorii cei mai mari, nu le lipsia lor nici una și în țară nu avea pe nimeni asupra lor afară numai de Dumnezeu și legea și nici la o stăpânire străină nu erà nici închinați, nici supuși. Războiul, pacea, viața, moartea și averea tuturor supușilor lor era numai la însuși voia lor și la toate aceste avea să poruncească după plăcerea lor. fără de a avea ei împotrivire dela cineva, măcar de urma cu dreptate sau cu strâmbătate.

Incă și împăratul grecesc Ioan Paleologul, pe vremea soborului dela Florenția a dăruit lui Alexandru celui bun coroana Crăească împreună cu numele de Despot. Și a pricinuit acestui domn ridicarea vrăjmașului asupra lui, pentru care fiind el nevoit să-și isbândească împotriva vrăjmașului aceluia, a poruncit de a apuca tot neamul arme în mâini; și cu acest chip nu numai că s'a păzit și s'a apărat Moldova numai singură de către năpădirea megieșilor ei, ci încă și de către tulburarea Turcilor, lățindu-se încă și hotarele mult mai înăuntru în țările vrăjmașilor ei, adică în vremea stăpânirei lui Ștefan V, celui mare (1). Insă stăpânirea lui a fost o prea scurtare de vreme pentru Moldova, întru care a stâmpit de a mai crește, și a început când și când a scădea, până când a căzut mai la urmă în stările cel mai sereimane întru care o vedem acum (2). Căci subt Bogdan un fiu al său, de odată s'a stins raza cea de frunte a slavei Moldovenești, voia de a mai face război și a lega pace, jurând el împăratului turcesc jurământul credinței, făgăduindu-i să plătească pe tot anul patru mii de galbeni semn de închinăciune. Iară o bucată de vreme tot a rămas o umbră a slavei ei vechi și se părea că republica ar fi mai mult sub paza Turcilor decât sub supunerea lor. poate că Turcii nu voia să tulbure cugetele cele ce încă nu era de tot plecate ale supușilor lor celor noui și purta frică că dei vor purta ca pe niște robi le vor fi la vedere vrăjmași și răscolnici: iar apoi după ce s'a stins neamul cel vechi al Drăgoeștilor cu Ștefan VIII, fiul lui Petru Voevod Rareș, apoi lăcomia de cinste a celor mai mari cari-i făcea gâlceavă pentru stăpânire, a dat prilej Turcilor ca să mai mărească birul Moldoviei și să o mai prade încă și de slobozenia care mai avea până atunci Și mai după vreme a ridicat de tot și puterea de a mai alege pe Domn. pe care o mai avea boerii, trimițând în scaunul acesta pe alți domni străini cari li se părea lor. pe cari îi socotea și apoi iarăși îi punea; amestecând așa una cu alta, încât a căzut la urmă sub Otomani puterile cele mai înalte, care le avea domnii mai înainte.

Și într'acest chip Moldova care își luase asupră-și întâi numai un jug singur și nu prea greu, a fost silită pe urmă să-l poarte îndoit, atât de la Turci cât și dela domnii cei mai străini.

Puterea de a începe război și a face pace, a lega alianții și a trimite soli cu trebuința republicei pe la stăpânirile de prin prejur s'a oprit stăpânitorilor Moldovei; însă li s'a îngăduit toată volnicia și mai tot aceeași putere care avea ei și mai înainte, a pune legi, a pedepsi pe supușii lor. a face boeri, sau și a le lua boeria, a arunca biruri încă și a pune arhierei împreună și altele de acestea.

Puterea lor nu este numai asupra boierimii și a locuitorilor Moldoveni, ci încă și asupra Turcilor negutători și altii ori și din ce stare ar fi când se află în țară și viața și moartea lor este în mâinile Domnilor; și judecând ei pe cineva spre moarte, spre bătae, surghiunire sau spre pierderea tuturor moșiilor, măcar și cu strâmbătate și tiranie, apoi aceea cărora le pasă (adică le este milă) pentru acel judecat, numai că pot să se roage pentru dânsul cu ruga sau prin scrisoare; iară de a se împotrivi judecătei Domnești, nimeni nu cutează.

Așijderea și când voește Domnia să sloboadă pe vreunul carele este judecat la moarte de toată obștea, nici atuncea nu poate nimeni să steie împotrivă și luându-l Domnia subt apărarea sa, nu-l pot omorî cu sila, și toate dregătoriile cele ostășești și politicești spânzură numai din singura voia sa; le dă celor iubiți ai săi și le ia dela aceia cari îi sunt urâți; și la împărțirea lor nu are să caute nici după un canon: și voind să facă și pe un țăran Logofăt mare, care este boeria cea mai mare a Moldovei, nimenea nu cutează să vorbească de față împotrivă; așa și când voește să lipsească dintr'una ca aceasta de unul măcar și din neamul cel mai de frunte, îndată acela trebue să se supue hotărîrei Domnești

Asemenea putere are nu numai asupra celor mai de jos a Clerului bisericesc, ci încă și asupra Mitropolitului și a celorlalți Arhierei, Arhimandriți și Egumeni și asupra tuturor ce sunt de tagma bisericească; și când fac vreun rău, sau dau vreo sminteală unui mirean, sau cugetă ceva împotriva Domniei, sau a ocupației, atuncea și fără de învoiala Patriarhului din Țarigrad, neîmpiedecat poate să-i scoață din dregătoria lor, afară de a-i lipsi de darul hirotoniei și cerând trebuința, poate încă și cu moarte să-i pedepsească.

Partea bisericească își alege singură pe păstorii cei noi, însă atuncea când îi chiamă Domnia la aceasta, la care se cere și îngăduirea Domnească, adică dă celui nou ales, un toiag păstoresc, cu însuși mâna sa, care putere a luat-o Papii cu meșteșug dela Impărații Românești, și nici unul din prinții creștinești, n'o are mai mult afară numai singur Impăratul Rusesc.

Acestea sunt puterile Domnilor Moldovenești asupra supușilor lor, cari nu li s'au lăsat numai dela poarta Otomanicească, ci încă li s'au întărit și prin hrisoavele altor împărați mulți, încă asupra moșiilor locuitorilor nu le-au lăsat nici o volnicie de aceste, căci când voește Domnia ca să arunce pe țară niscai sarcini grele, măcar că nu poate nimenea să i le abată fără de primejdia vieții, dar tot este silit de curtea Turcească ca să deie samă pentru asupririle lui; și mai ales atuncea are să aștepte și mai mare pedeapsă, când îl pârăște cineva la Vizirul pentru vărsare de sânge nevinovat (măcar că nu-l pot pârî); și când se jeluește toată țara, pentru sarcinele cele prea mari, apoi atuncea de multeori, îl pedepsește cu surghiunire sau cu răpirea tuturor moșiilor sale. Iară pedeapsa morții ș'o pricinuesc Domnii numai prin răscoală și prin apărare de a nu plăti Impăratului birul de preste an.

Și într'acest chip se apasă Moldova foarte greu cu tirania Turcească, însă tot poate Domnia să săvârșească orice voește fără de frică și nimenea nu cutează să-i stea împotrivă fără de a aștepta pedeapsă.

Iară de a nu ținea în seamă poruncile celorlalți mai dinainte Domni, sau de a aduce iarăși din nou înaintea Divanului, princinile cele hotărâte de dânșii, îl oprește mai mult obiceiul țărei, decât vreo lege careva; pentru aceea, măcar de a fi fost oarecari Domni în Moldova, cari au tras iarăși la cămara lor moșiile cele dăruite de Domnii cei mai dinainte de dânșii, cu cuvânt c'ar fi fost dăruite la oameni nevrednici, dar de către obștie niciodată nu s'au ținut în seamă, nici s'a îngăduit și oamenii acei asupriți, totdeauna au dobândit dreptate și întoarcerea moșiilor dela Domnul cel următor.

---

(1) Pentru acest domn a mărturisit Dlugos în Istoria Leșească zicând: O ce domn vrednic de minune, întocmai de mare ca și Voevozii Eroicești, decare ne minunăm atâta, carele pe vremea noastră a fost cel întâi între stăpânitorii lumei de a lucrat biruințe așa slăvite împotriva Turcilor. El după judecata mea, a fost cel mai vrednic să i se fi încredințat domnia și stăpânirea peste tot pământul; și mai vârtos dregătoria de Voevod și Arhistratig împotriva Turcilor cu sfatul cel de obște, cu învoiala și cu hotărîrea creștinilor.

La alt loc anul 1774, foaea 531, numește el pe acest Ștefan luptător și domn treaz, mare și de frunte. Și multe alte laude se găsesc pentru dânsul la acest scriitor.

Acest Ștefan al V-lea a domnit înainte și după anul 1500.

(2) Aceasta s'a întâmplat la anul 1560, subt Suleiman al II-lea, împăratul cel puternic al Turcilor.

cărți redate în extrase

CRIMA DREPȚILOR

de André Chamson

(continuare)

In picioare, alcătuind un cerc mare, toți îi priveau. Consilier, cu spatele la foc se desprindea în negru pe fondul de flăcări roșii, el răsufla ca viforul cu umerii gârbovi:

„Vor râde cei ce se temeau de noi ca de justiție. Fetele fără rușine din oraș vor povesti de acum că fetele noastre n'aveau amorezați prin ferme. „Ele găseau desfătări chiar la Maubert, aceste Arnal-virtute. Trăsnetul Domnului! Ce copil din flori! Așa vor zice. Iată la ce a slujit cinstea cea mai desăvârșită, că nici un fir de secară n'am fi luat pe hotarul vecinului, și n'am fi ridicat o castană din drum, de atâția amar de ani, de când sunt Arnali pe aci, pe munte. La ce bun!... Oameni de nimic. Niște culcă-te-cu-soru-ta-și-tot-neamul... Eu, eu, și voi... voi ceștilalți cu toate rubedeniile cu copii ca lumea, zămisliți colea în paturile din casă.., și nu prin bălării... Trăsnetul Domnului! Consilier la comună... o familie în care oamenii votau pentru Senat O familie care cu o vorbă făcea din tot ținutul un partizan al Regelui sau a Republicei. A Republicei se înțelege. Destul era să spunem: Iată-ce-i drept, haideți cu noi. Niște oameni ca noi.. O rușine pentru încă cincizeci de ani, o rușine vie ca un om, — căci cei de un sânge ca al nostru, trăiesc bătrâni chiar atunci când nu a fost subțiat printr'un amestec cu alt sânge. Si într'o altă familie un copil ca acesta ar fi murit născându-se. Dar acesta trăește, trăsnetul Domnului... Ar fi mai bine să..."

Atunci soția lui Albin cu glas înfrigurat:

— „Dar familiele înrudite cu a voastră? Cei din satul meu? Cei ai Mariei?"

— „Dar a noastră, familia noastră", urlă Consilier. Nu e vorba de mine, nici de Albin, nici de feciori, nici de nepoți, ci de familie... Arnalii din Maubert..".

— „Dacă ar fi murit", reluă Consilier. cu glas mai potolit. Dacă ar fi murit născându-se, totul putea să fie tăinuit. Noi păstrăm secretul, — secretul familiei. Noi cu toții. L'am fi îngropat colo sus, în dosul târlei cea mare. Habar n'avea nimeni. Ne rămânea cinstea neatinsă. Acum însă, vor afla toți. Necontenit va fi vorba de noi, șase luni, un an, o viață de om. Până acum am fost vorbiți mereu de bine, totul se va schimba de aci înainte. Cei din vale, cei răi vor prinde curaj!... Poftim, priviți pe acești oameni virtuoși. Cel puțin noi ăștia nu ne credem fără cusur, oricum însă la noi frații nu fac copii cu sora lor... Batjocoră pentru tot ce-i cinstit... Ar trebui avut dreptul..."

Cu mâinile încleștate de marginea mesei, în picioare, cot la cot, ca în zilele de mari ceremonii familiale, doliu, căsătorii, aniversări, ei alcătuiau în fața lui Consilier, tatăl și stăpânul, un grup însuflețit de o singură patimă. Nu îndrăznea nimeni să vorbească, străbunul vorbea însă pentru ei și furia lui, obsesia brusca, pricinuită de judecata oamenilor, care-l sguduia, îl inspiră îi lărgea glasul, îi sbuciuma pe toți. Tot atât de nu mai mult chiar decât înțelesul vorbelor sale, țipetele, înjurăturile lui Consilier și tăcerile neașteptate care-l făceau să se clatine, întărâtau această furie. Și se întărâta mai mult încă atunci când privindu-se unii pe alții, ei regăseau într'o privire, făcut fulger și lacrimi, cugetul care-i înebunea pe toți Iar copilul sub șalul negru de lână, printr'un țipăt, printr'un hohot nu îngăduia acestui cuget să se libere de el însuși.

— „Voi nu credeți, nu credeți și voi". reîncepea Consilier, ce nu credeți? In sfârșit, dacă ar fi murit, nimeni n'ar ști nimic! Ah nu! nu! Dar totuși! cugetați... Dacă eri noi am fi spus cuiva se cade să faci așa, sau altfel, cine ar fi vorbit împotriva noastră! Mâine însă se vor schimba lucrurile. Voiu putea să tot vorbesc eu la comună... In chestia apei, a fântânei.. când voiu spune: nu, nu trebue procedat așa, e folosul a zece împotrivă a o sută. Și folosul acelora care fac copii cu sora lor? Tot aceeași poveste. Mai grozav decât un bastard! Să știți asta dela mine. Ar fi putut să moară. Ar fi mai bine să fi murit... Pentru el.. Pentru cinste... Da. Vedeți-l însă, e plin de viață. Țipă ca un om mare. Și n'aveți frică, respiră bine. Puneți mâna. Simțiți aerul sub piele. Aerul care circulă. Și inima.. inima. Acolo în inimă, acolo e viața. Pipăiți-l. Ah! ce nenorocire".

Cu fața trasă de plâns, cu privirea strânsă, Consilier repeta acum aceleași fraze și plânsetele femeilor răspundeau plânsului său:

„Trăește.. 'Pipăiți-l. Pipăiți-l. Puneți mâna pe viața lui... Sub inimă. A! trăsni-l'ar, Domnul!"

Dar deodată nu-și mai găsi cuvintele. Nu le regăsea nici chiar pe acele pe care le și repetase de zece ori, și numai hohote de plâns, înecându-se din când în când în fundul gâtlejului, mai măsurau oarecum tăcerea.

Atunci se apropiară ceilalți de colțul mesei unde se afla copilul. Plecându-se asupra-i de parcă cu greutatea lor ar fi putut să-l strivească, întinzând mâinile, ei pipăiau sub șalul negru, apăsau trupușorul.

— „Aerul care trece,.., sub piele... și inima, inima aci.., relua Consilier cu glasul gâtuit, cu trăsături brusce, asemenea hohotelor de râs.

Indesându-se cu furie, toți, pipăiau această viață, puneau mâna pe acea inimă, urmăreau ritmul respirației.

La fiecare vorbă a lui Consilier degetele se tot strângeau, mâini puternice se încleștau, ca pentru a opri acea imperceptibilă mișcare a aerului și a sângelui misterios, și fiecare crezând că-l simte lunecându-i printre degete, pișca carnea.

Dar atunci, de pe scara de lemn sgomotul unui pas răsună în sală, atât de tare de parcă el ar fi răsunat sub tidvele înfrigurate; se isbea de fiecare treaptă, se legăna prin noapte și se isbi din greu de ușă.

„Maurice".

Printr'o mișcare identică ei se aliniară, cu fața spre ușă, cu spetele rezemat de masă, ascunzând șalul negru sub care era copilul.

Maurice deschise ușa, și, fără să intre:

— Ea leșină. N'aveți de gând să o lăsați...

Două femei — Marie și Jeanne — se îndreptară spre coridor. Spre a le face loc să treacă, Maurice fu nevoit să intre în cameră. Atunci, cu mâinile deschise, plecate, privind familia:

— „Gândiți.."

— „Taci" zise Consilier. Ce-ai putea spune. Nimic nu te privește. Nu mai ești nimic. Mâine vei pleca. N'ai ce căuta de acum la Maubert. Să părăsești regiunea. Vom spune că ți-a găsit de lucru în alte orașe. Iți vom da bani de drum, vei munci. In mâinile tale nu va încăpea moștenirea. Stăpânii, noi suntem. Acum, să ieși.

— Dar micuțul? Pruncul? zise Maurice.

— „Să eși, strigă Consilier. Nu te priveste nimic. Eși. Și să nu te mai reîntorci. Noi știm ce trebue făcut.

Și furia aceasta pe care o susținea, furia tăcută a tuturora, manifestată prin priviri, pumni încleștați, buze uscate, înfrânse pe dată voința tânărului. El eși din sală. închise ușa fără sgomot, ca și când se pregătia chiar să și dispară, și, tot fără alt sgomot, decât scârțiitul scândurilor de lemn care părea pricinuit de geamătul vântului sau foșnetul vreascurilor, mai curând decât de pasul unui om, el urcă iar spre catul de sus.

III

CEI DREPȚI IN FAȚA OAMENILOR

Singur, în fața ușei, Consilier aștepta, nemișcat.

„Te du și dă jandarmilor de știre „zicea el către Primar, fă ce trebue. Eu am spus tot ce aveam de spus, su sunt vinovatul, alt nu veți afla".

Oamenii se descoperiră, ei își legănau pălăriile negre în vârful degetelor. Toate surtucile de lucru erau cu nasturii închiși ca veste de Duminică.

„Arestați-mă" le zicea Consilier.

„Unde-mi vine așa ceva" zicea Primarul.

Consilier era liniștit, încăpățânat. Bătrân și istovit în așa hal, nu mai arătase încă. Părea că se ține pe picioare, în viață, prin o încordare a voinții, lipsită de orice altă vlagă, dar neînduplecată și ca independentă de trup. Cei de față, spuseră mai târziu că glăsuia ca oamenii pioși pe patul morții...

Pentru toți oamenii aceia evenimentul era de neînțeles. Ei tot se supuneau voinții lui Consilier, îl credeau când el se învinuia, precum și când el învinuise pe ceilalți.

Nedumerindu-se ce să facă, coborâră spre oraș. Erau așteptați de către toți, se vorbea de crima argaților, se cerceta numele victimei printre copiii din Maubert.

In taină, Primarul, dete de știre jandarmilor din St. Jean, precum făcuse atunci când Consilier hotărâse arestarea lui Pontel.

Vestea ricoșa din casă în casă, în tot orașul și în toată valea. Oamenii se strigau din stradă, își băteau în ușă, intraru unii la alții fără altă înștiințare, se adunau :

— „Nu e din Maubert copilul ce s'a descoperit ?"

— „Nu, e un copil de naștere....".

— „Consilier ia vina asupra-și !...."

Deodată mii de amănunte uitate se trezeau prin memorii.. Amintirea despre disparițiа Clemencei, se lua vorba de plecarea lui Maurice, se trecea în revizie pe toți cei ce părăsiseră Maubert în cursul anului, se regăseau toate semnele unui blestem într'atât de nedeslușit încât nu-și bătuse până atunci nimeni capul cu el. Combel își aducea aminte de gestul lui Consilier în ziua când dispusese arestarea lui Pontel, iar unii născoceau și alte amănunte și povesteau întâmplarea cam după cum și-o închipuiau ei.

Aceste lămuriri prea precise revoltau însă pe cei mai mulți, și către cei buni de gură, unii ziceau brusc și erau aprobați de către toți :

— „Pentru ce povestiți ca și când ați fi aflat tot ?.. Nu e poate decât un bastard, mort la naștere... Ce i se poate impune lui Consilier ? N'a făcut nimănui vreun rău, nici când".

Cu toată nehotărîrea, între timp, evenimentele apucau un mers grabnic. Ele, ca un val vijelios, urcau toate spre Maubert, spre acest locaș singuratic, cocoțat în mijlocul tuturor privirilor, în susul văiei, aproape deasupra pământului. Apoi se coborau, tot mai violente, mai tragice și în salturi furioase străbăteau orașul.

In câteva ore, fură văzuți urcând la Maubert, jandarmii procurorul Republicei și tot parchetul. După o ușoară anchetă, ei se coborîră din nou la Saint Jean, chiar fără să se oprească în oraș. Dar jandarmii rămași în urmă aveau ordine să aresteze pe Consilier.

Toate se aflau și se repetau numai decât. Din fiecare fermă, din fiecare câmp, se observa locuința cea înaltă ca o barcă pe mare. Se știu în curând ceeace Consilier spusese judecătorilor : se știu deasemenea că el poruncise lui Albin să tacă și că se declarase, cu o violență grozavă, singurul vinovat.

— „Un mic bastard al Clemencei", șopteau oamenii.

— „Poate că murea oricum...".

— „Rușinea l-a scos din minți... se simțea prea cinstit".

Se mai știa cum că în mijlocul femeilor familiei, cerând aer, stând ridicată în pat, Lucie era pe moarte în camera la ea.

Alții spuneau cum că Clemence fusese întrezărită, în fundul văiei Mellette, nepăsătoare, tolănită în mijlocul caprelor sale, cu fața spre cer urmărind fuga norilor.

La fiecare veste, o emoție adâncă umplea toate inimile de desnădejde și singurătate. Dar nu se putea exprima prin vorbe, ea era nesigură și tăinuită.

Nimeni n'avea încă curajul să judece drama care punea pe Consilier și pe toată familia lui în afară de lume. Oricine simțea însă că se pierduse o forță, un orgoliu, un sprijin, și că începea să lipsească ceva acestei comunități care trăia totuși fără nevoi o viață aspră, strângătoare, prevăzătoare

Dar când, între doi jandarmi cari țineau laturile și mergeau la o distanță respectuoasă, consilier părăsi Maubert, un strigăt străbătu valea și orașul.

— „Coboară, ei coboară cu el !

Atunci, după o primă mișcare de curiozitate care îi aruncase în pragul ușilor, apucându-și copiii de mână, trăgându-i cu furie, oamenii se închiseră la ei în casă, își astupaseră ferestrele.

Intr'o clipă orașul fu deșert. Singur praful unei toamne secetoase fugea asupra-i, ca o paloare..

Un respect solemn umplea acea singurătate. S'ar fi zis că ea era în chip monumental orânduită de sentimentul care copleșea inimile : desnădejdea de care e atins omul atunci când simte pe punct să se prăbușească o străveche credință.

Orașul se împotrivea, el nu voia să sfarme încrederea omului în om, încredere care atâta timp îi fusese un sprijin în viață. Dar inimile credincioase și răbdătoare în cari această încredere se păstra vie încă, nu știau cum să îndure lovitura dată de împrejurări, ele erau doborîte de către acestea și nimic nu le ușura neliniștea.

Și atunci, pe când între doi jandarmi, Consilier străbătea piața primăriei, o bătrână, schioapă, gârbovă, eși pe o ușă și veni să-l tragă de surtuc, ridicând capul în spre el :

— „Ia spune-mi, Consilier, cererea pe care am făcut-o, știi bine, tu, pentru pensia ceia, pentru bătrânețele mele, pensia pe care trebue să le-o smulg; ce mi-a rămas de făcut, cui mai trebue scris ?

Consilier, spre acea față veștedă, spre suvițele sburlite de păr alb ca și al său, și care-i atingea cotul, întoarse ochii mirați cu care toți oamenii privesc zorile și recunosc că se ridică o zi nouă asupra lumii....

Bătrâna vorbea proptindu-se de brațul său. Era becisnică și încrezătoare....

In fața lor, la douăzeci de pași, primăria se lăfăia cu aere de veche casă boerească. O întreagă lume sigură pe sine, se ticluia în jurul ei. Câmpiile rezemându-se de munte, drumurile și pâraele, dughenele din oraș și casele cu ferestre închise îndărătul cărora oamenii priveau piața, aplecându-se....

— „Va fi nevoie să....", zise Consilier.

DIMITRY

— SFÂRȘIT —

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLV Nr. 33
11 August 1929
5 Lei

ŞTEFAN PETICĂ

Ctitorii

UN PRINŢ AL POEZIEI:
ŞTEFAN PETICĂ
(Douăzeci şi cinci de ani dela moartea lui)

de GABRIEL DRĂGAN

Suprapunerile deceniilor cu liniştirile apelor vremii de atunci, permit posterităţii cu conştiinţe vibrătoare şi de rezonanţă, să pătrundă în limpezimile lor adânci, de unde să poată culege adevăratele comori, care cu luciri de diamant, mijite din mâlul clisos, fac să ardă lumini cătare scare şi să vrăjească ochii etern înnamoraţi de frumos.

In toamna aceasta, la 16 Octombrie, se împlinesc douăzeci şi cinci de ani, de când acest Pierrot al *„Fecioarei în alb“* şi-a părăsit ghitara cu visul frânt şi a plecat dintre cei pământeni.

Dar cu *Ştefan Petică* se întâmplă acelaş lucru ca şi cu Baudelaire şi Eminescu. Cu cât epoca apariţiei lor în literatură se depărtează, cu atât valoarea operei lor se proiectează mai precis şi mai mare.

Petică este poate cel mai nedreptăţit poet român. A murit în 1904. In viaţă nu s'a vorbit mai nimic de el, mai cu seamă că el scria polemici, cronici literare, gazetărie şi era tratat de „decadent“, fapte, care-l făceau pentru mulţi din contimporanii lui, un ins demn de izolare ca şi Ion Gorun din vremea aceea, îl făceau un scriitor în jurul căruia se creia o atmosferă de ignorare voită. După moartea lui nu s'a vorbit nimic, nu s'a făcut nimic, ca să intre în conştiinţa marelui public — aşa cum o merita, — căci publicarea poemelor din ciclurile: *Serenade demonice* şi *Cântecul toamnei*, de către Grigore Tăbăcaru, găsite de acesta în manuscrisele poetului, date de părinţi, şi cele câteva articole în reviste puţin răspândite, au trecut neobservate şi fără putinţă de despotmolire a acestui scriitor.

Abia după douăzeci de ani dela moartea cântăreţului tragic, publicaţiile româneşti în frunte cu scriitorii, criticii şi cronicarii literari ai vremii, în toamna lui 1924, găsesc prilejul să scoată la suprafaţă din mâlul uitării, poeziile cu străluciri de marmoră albă, ale galantului cavaler inspirat, *Ştefan Petică*, un nume atât de fatal şi atât de slab ocrotit de soarta vieţii lui. S'au scris articole omagiale, s'a publicat o monografie, iar d. N. Davidescu, singurul care a înţeles valoarea poeziei lui Ştefan Petică, mai înainte de orice alte prezentări, şi unul din marii noştri iniţiaţi în taina poeziei simboliste, a făcut să se reediteze volumul de versuri în „Biblioteca Dimineaţa“ nr. 19, cu titlul: *„Poeme“*, care cuprindea cinci cicluri: *Fecioara în alb*, *Când vioarele tăcură*, *Moartea visurilor*, *Cântecul toamnei* şi *Serenade demonice*. Tot în aceeaş toamnă a lui 1924, *Societatea Scriitorilor Români*, la invitaţia *Academiei bârlădene*, în frunte cu poetul Gh. Tutoveanu, a venit la Buceşti, jud. Tecuci, locul de naştere al poetului şi au aşezat o cruce de piatră, au făcut un parastas, au ţinut vorbiri, şi au pus jerbe de flori pe mormântul părăsit şi fără prieteni.

Era înţelegerea postumă a celor cu conştiinţe limpezi, fără patimi influenţabile şi fără cunoştinţe personale..

Scrierile lui Petică sunt foarte variate. A publicat articole şi broşuri, ori extrase de prin diferite reviste, asupra filosofiei, artelor plastice, literaturii, sociologiei, economiei politice şi financiare, etc. A scris teatru: *Cântecul singurătăţii*, tragedie în cinci acte, *Prietenii Poporului*, comedie în trei acte, *Fraţii*, dramă, etc.

Par piesa care ar putea fi reluată şi azi în repertoriul oricărui teatru, cu foarte mici revizuiri, e *Solii Păcii* poem cu o atmosferă simbolică de basm feeric, unică în literatura noastră. Motivul idilic, straniu ibsenian, îmbracă mantii sumbre, nocturne, în acorduri de simfonie beetoveniană, de sbuciumare lăuntrică a unei viziuni, care sfârşeşte cu un preludiu tragic de marş funebru.

Expresia unui suflet mistic şi veşnic chinuit de „torturătorul vis himeric“.

Din opera lui Petică însă, poeziile, stabilesc scara adevăratei lui valori.

In evoluţia poeziei române moderne, arta lui Ştefan Petică, înseamnă o treaptă, ocupă un loc aparte.

Dela Eminescu poezia română se ramifică distinct sub două aspecte generale. Unul e un curent de cultivare şi exploatare a motivelor vieţii rurale cu caractere specific româneşti, sub impulsul unei noui spiritualităţi de orientare, stabilind un echilibru ierarhic evolutiv cu: *George Coşbuc*, *Octavian Goga*, *Şt. O. Iosif* şi *Nichifor Crainic*, ca să ajungem până în zilele noastre, al doilea, ca o transplantare cu ecouri, a simbolismului francez, e un curent de intelectualizare a simţirii, de expresie nouă muzicală a formei, de împletitură magică a motivelor de inspiraţie, brodate pe un fond subtil, de miragii, exotice, de vis ireal, şi de solitudini transcendentale, reprezentat prin: *Ştefan Petică*, *Alex. Macedonschi*, *Ion Minulescu*, *D. Anghel* şi *G. Bacovia*.

Disecând materialul din care isvorăşte poezia lui Petică, observăm că nu este atât de nou şi original cum ar părea. Structura genetică a multor bucăţi ne este suggerată de atâţi alţi poeţi de inegală valoare ca: Eminescu, Traian Demetrescu, Teodor Şerbănescu, Malarmé, Verlaine, Ibsen, etc. Apoi natura fondului nu-i atât de variată încât să putem stabili diferenţieri integrale dela o bucată la alta. Motivele celor mai multe poezii din ansamblu sunt simple accidente sentimentale, de romanţă aristocrată, într'o manieră înrudită, afară de cele nouă sau zece bucăţi ca: *Era odată un prinţ vestit...*, *Apune soarele pe dealuri*. *O ceată întunecată s'a oprit*, etc. cari închid un proces de gândire profund personal. (Poeziile, fiind fără titlu, sunt citate cu primul vers cu care încep).

Ceeace ridică însă poezia lui Petică, la o artă personală de deosebită importanţă, e expresia lapidară şi muzicală până la obsesie, e sentimentul estetic pur, şi subtilizarea emoţiei până la eterizare:

„Tu eşti o roză parfumată
Din valea Şirazului cald
Iar ochii tăi ascund curată
Lucirea mării de smarald.

In părul tău ca diamantul
De flacări negre 'ntunecat,
Şi-a revărsat întreg Levantul
Misterul antic şi ciudat.

Şi când în seri de primăvară
Treci singuratecă încet
Pari o visare albă, clară,
Elegiacă de poet...“

La Petică fiecare cuvânt exprimă o rezonanţă intimă, un plâns, neînţeles, sfâşietor de tragic:

„Bătui la porţile străine;
In lovitura mea plângeau
Splendori de doruri în ruine
Cântări de slavă ce-apuneau,
Şi-un suflet trist ce obosise
Pe căi zadarnice de vise
Bătui la porţile străine
Şi'nchise porţile-au rămas.

Rugaiu icoane 'ndurătoare
In ruga mea se ridica
Singurătatea unui soare
In clipa de-a se 'ntuneca,
Şi vechi revolte 'nnăbuşite
In nopţi de sbucium tăinuite.
Rugaiu icoane 'ndurătoare
Şi reci icoanele-au rămas“.

Petică poate fi socotit fără greş întemeietorul poeziei noastre simboliste. In anii în care a scris poemele sale 1898—1904, a plutit desigur una din cele mai dezorientate epoci literare. Când Alex. Macedonschi dădea lecţii de limbă, cu următoarele lui versuri model:

„Iinima-mi ce se bate
Bată
Bată căci beat de-amor
Mor!

Pe braţe-mi iată se 'nclină
Lină!
Viaţa să-mi ceară i-aş da
Da!
Afară e nori, *furtună*
Tună, etc.

(„Literatorul“ a. I. pag. 32).

Ștefan Petică venia cu „o cugetare mai subtilă, o psihologie mai aleasă și o formă mai corectă“ — după propria-i mărturisire într'o epistolă adresată lui Gh. Tutoveanu — venia, cu alte cuvinte, cu principii proprii de conduită artistică, altoit cu o cultură bogată, variată și bine asimilată și cu o putere nouă de creație și sintetizare în conștiința lui limpede:

O ceață 'ntunecată s'a oprit
Tăcută și răzleață la răscruce ;
Atât de grea îi cade'n asfințit
Tortura de-a nu ști 'ncotro s'apuce !

Cât fuse ziua clară s'a 'mbuibat
Cu cântece și joc în loc de pâine
Și beată de plăcere a uitat
De grija zilei groaznice de mâine.

Dar seara se coboară răcoroasă
Și-amurgul sărbătoarei e amar,
Ca drojdia cea neagră ce o lasă
Năspritul must pe fundul de pahar.

Cu trândavi ochi privește spre apus
Mirată că nu poate să-l priceapă.
O rugă pare c'ar avea de spus
Dar nu știe măcar nici cum s'o 'nceapă.

Ci stă îngândurată ca o turmă
Și tremură de taina ce-o 'nfioară
Cu moartea zilei blonde care curmă
Și jocul și cântarea de vioară.

Și tristă de pierduta fericire
Tăcută stă cu fruntea încruntată
Chemând ceva din stânsa strălucire
S'aprindă facle'n noaptea 'ntunecată...

Cu o astfel de inspirație, arta acestui demonic cântăreț așternea o punte luminoasă de argint peste apele tulburi ale vremii în care a trăit.

Sentimentul elegiac al iubirii romanțioase din poeziile lui Petică se situiază fericit cu exemplare de o frumusețe rară în preajma acelor capod'opere ale genului: *Pe lângă plopii fără soț, Atât de fragedă te-asemeni, Lasă-ți lumea ta uitată*, etc., de Eminescu. Am putea cita majoritatea bucăților.

O, ceasul trist al renunțării
Pe frunți a pus melancolii
Și'n glas fiorul înserării
Cu dureroase nostalgii.

Ah, de-am fi mers pe drumul vieții
In mâini cu albe flori de crini,
Pierduți în zarea dimineții
Cu visuri blonde 'n ochi senini,

Ne-am fi pierdut în adorarea
Eternei sfinte simfonii
Ce-ar fi vărsat-o depărtarea
Pe fruntea noastră de copii“.

sau :

„*Și ca să dau serbării mândre*
Din vremi păgâne dulci fiori,
Pusei pe fruntea mea senină
Cununi de crini mirositori.

Peste balconul de ghirlande
Te-apleci și stai pierdută 'n vis
Ca o coloană de lumină
Intr'un amurg de paradis.

Dar de-ai lăsa să-ți cadă roza
Ce sângerată-ți stă în mâni
Și-ai tremura din innălțime
Privirea ochilor stăpâni,

Pe încordate struni de harpe
Ce plâng un dor abia înflorit
S'ar vesteji sărmana floare
C'un vaer trist și nesfârșit...“

Imbrăcând delirul acestei inspirații într'o haină de gală, iubindu-și lumea visului suprem c'o pasiune de amant devotat, Ștefan Petică a plătit scump această superbă izolare în lumea lui interioară. A plătit cu viață sărutul nemuririi. Desnodământul orgoliului, față de muta și tragica realitate nici nu putea fi altfel.

In primăvara lui 1904 după o iarnă de sbucium și de lipsuri, din Bucureștiul fatal atâtor poeți se întoarce sdrobit de tuberculoză să-și îngroape anii tineri și tot idealul chemării lui, în satul natal. A fost răpus la pat, a zăcut toată vara și în sfârșit de toamnă — seara funerară de Octombrie — când cele din urmă frunze veștede se așterneau pe drum, a fost petrecut de-ai lui, lipsiți de-acum pe totdeauna de nădejdea fiului mai mare: Ștefan, la cimitirul din marginea satului, în plânsul clopotelor dela biserică.

„*Apleacă-te spre cântecele mele*
Sunt gingașe și triste și duioase;
Și singure ca palidele stele
In nopțile de iarnă friguroase“.
(*Când vioarele tăcură, poema VII-a*)

GABRIEL DRĂGAN

NOTE BIOGRAFICE

Ștefan Petică s'a născut la 20 Ianuarie 1877 în satul Bucești, jud. Tecuci. Părinții săi Ecaterina și Enache Petică trăesc. Clasele primare le-a făcut la școala primară din Liești, sat la depărtare de 2 km. de Bucești.

Studiile secundare ,primele patru clase le-a făcut la gimnaziul real de atunci: „*Dimitrie A. Sturdza*“, azi liceu, în orașul Tecuci, apoi le-a terminat la liceul real din Brăila.

După terminarea liceului 1896 își trece bacalaureatul, și în 1897 își face stagiul militar. Din 1898 și până în primăvara lui 1904 Petică trăește în Capitală. A fost înscris ca student la Universitatea din București la Filosofie și Matematici, dar din cauza lipsei de mijloace materiale a fost nevoit să-și câștige singur existența și banii pentru cărți și reviste cu scrisul, lucrând prin diferite redacții.

Atunci ca și azi, și ca'ntotdeauna în Țara românească, traiul din scris era amar și dezastruos. Alex. Cazaban știe, era un intim tovarăș al boemiei lui Ștefan Petică. Viața aceasta de muncă istovitoare l-a răpus. Studiile universitare nu și le-a putut termina. Era însă de-o cultură vastă și „poate unul din cei mai culți literați ai vremii“ — așa afirmă d. Gr. Tăbăcaru. A murit tânăr, în vârstă de 27 ani, la 16 Octombrie 1904 și a fost înmormântat în satul natal.

Cu Ștefan Petică literatura română a pierdut prea din vreme un prinț al poeziei, cu o figură orgolioasă de tragic și neînțeles pelerin.

GABRIEL DRAGAN

adevarate

vis spulberat...

Perdeaua se ridica, în fiecare seară, trasă cu înfrigurare de o mână fină și catifelată, și în pervazul ferestrii mari, — ochiu luminos al splendidei vile boerești, — un capșor blond de fecioară, cu trăsături delicate ; chip de ceară cu contur gingaș de madonă,— apărea luminos și timid, din penumbra odăii, luxos mobilată.

Ochii triști, codați, cu gene lungi și albaștri ca bruma de pe prunele tomnatice, aruncau priviri cercetătoare pline de tristețe și de dor spre mansarda sărăcăcioasă a hotelului de mâna cincea, de peste drum.

Dar zadarnic ! Fereastra mansardei rămânea închisă, de zabranicul murdar ca de leșie al transperatului, ce închidea ca o piatră funerară deschizătura ferestrii. Și ea aștepta, visând ceasuri întregi, cu capul sprijinit de mâini și cu ochii pironți la fereastra mansardei de peste drum, care închisese în ea, cu atâta neîndurare, visul ei de iubire....

Acolo sus, îl văzuse ea, de atâtea ori aplecat deasupra mesei de scris, cu gândul dus, la idolul care-l ispitea, cu ochii încercuiți de dungi groase și vinete așteptând în miez de noapte, șoaptele dulci ale muzei lui capricioase.

Dar, într'o noapte el o văzu. Rămase mirat și uluit. Din clipa aceia, ochii și sufletele lor s'au înțeles.

. . . .

Mai târziu întâmplarea îi adusese față în față, la un teatru. Emoția le stăpânea graiul și sufletele. El era îngândurat și trist, ea era veselă și fericită. Pentru ea clipele au fost de aur, pentru el de durere apăsătoare. Ea, unicul copil al unor milionari, putrezi de bogați, el, un bard sărac, fiu al brazdei. De atunci îi pândea ea drumurile și îi eșea înainte. El însă se ascundea mereu. Odată, îl surprinse pe neașteptate și îl întrebă îndurerată :

— „Dece mă ocolești ? Te iubesc atât de mult ! Poete, să știi, ești singurul sens al vieții mele...

El tresări ca mușcat de șarpe, o privi cu tristețe, o mângâe îndurerat apoi îngândurat, cu privirea dusă departe în gol, ca și cum ar fi cetit într'o carte nevăzută, slove din destinul vieții lui, suspină adânc, o paloare tot mai accentuată îi învălui fața-i slabă, galbenă, pierdută, ca a unui chip de ceară fardat cu vânăt, apoi suspină tot mai adânc și-i șopti cu durere :

— Nu merit iubirea unui înger. Uită-mă,... fiind-că.., glasul îi tremura și ochii i-se înroșiseră,... fiindcă, eu... eu nu te iubesc.

Inmărmurită ea întrebă cu glas stins :

— „De ce ?“ Iți sunt urâtă ! Spune, de ce ?

El se întoarse să plece și zise în grabă

— Vei afla-o într'o zi și-mi vei da dreptate, astăzi, nu pot. Ți-o voi spune, îți dau cuvântul meu. Adio !“

Sări într'o birje care trecea întâmplător și disparu. Din birje o mai privi odată și ea văzu, cum pe chipul acela uscat încadrat de barbă blondă, un surâs dureros se pierduse printre lacrimile cari se prăvăleau la vale repede, repede...

Din ziua aceea nu l-a mai văzut.

. . . .

Multă vreme n'a mai știut nimic despre el. Dar, într'o seară rece și ploioasă de Octombrie primi o scrisoare. Cunoscu îndată slova : era a poetului. O deschise cu inima sărită și citi emoționată rândurile lui :

Iubito,

Iartă-mă dacă ți-am spulberat curatul tău vis de iubire. Dar nu sunt eu vinovatul, ci boala care nu iartă... Te-am iubit, te-am divinizat ca pe Dumnezeu. Adio ! Mor cu gândul la tine.....

Ștefan

A doua zi, gazetele anunțau moartea poetului.

G. SCRIOȘTEANU

poezie

I. U. SORICU

HAIDUCEŞTE

I

Trec norii resfiraţi spre soare-apune
Goniţi de stolul albelor cocoare,
Pe streşini rândunele călătoare
Rostesc a biruinţei rugăciune.

Scot melcii leneşi coarnele la soare,
Umflând în vârfuri ochii de cărbune,
Iar fluturii în alintări nebune
Sărută'n luncă floare după floare.

S'a strâmtorat în jurul meu bordeiul
Şi stau să cadă asupra-mi căpriorii,
Inmugureşte'n bătătură teiul

Şi curcubeul bea din vadul morii. —
Hai, dorule, acuma e temeiul
Să mai sunăm la pungă gălbiorii!

II

S'a afumat la vatră ţundra sură
Şi s'a urcat pe culme cingătoarea,
In corn de praf a pus măicuţa sarea
Şi'n glugă flori uscate de mălură.

Ne-o străjui'n desiş privighetoarea,
Când noi vom măsura după măsură,
Şi'nvăluiţi în negură şi bură
Ne-om pierde prin ciclaure cărarea.

Iar şoimii dela ieslea ciocoiască
Vor învăţa să fugă după stele
Şi dincolo de Dunăre să pască.

Nu vreau să ştiu că vremurile-s grele:
Cincizeci de galbeni vreau să strălucească
In salba dela gâtul dragei mele.

III

S'a deşteptat bătrânul codru iară,
Cu tineri ochi spre cer albastru cată,
Din larg de zări la sânul lui de tată
Pribegii cântăreţi se adunară.

Hai, murgule, mai poartă-mă odată
Pe unde m'ai purtat odinioară
In cântec nou să meargă vestea'n ţară
De ochii mei şi coama ta rotată.

Auzi cum chiamă cucu la potică
Voinici doinaşi de cântece bătrâne,
Vulturi semeţi în slavă se ridică...

Hai, murgule, la plai cu flori şi zâne,
Când tunetele cerul nalt despică,
Al nostru hohot lung să le îngâne!...

SONET AVIATIC

O pasăre purtată de motoare,
Un organism mecanic ce s'avântă
Spre cerul larg, printre furtuni şi cântă
Un cântec nou de viaţă şi vigoare...

Sub ea, imens, Oceanul se frământă,
Se 'nvolbură a apelor vâltoare,
Dar ea îşi poartă sborul, plutitoare,
Spre ţărmul unde va sosi ne 'nfrântă...

O jucărie ce şi-a luat avântul
Şi'n ea un om cu năzuinţi supreme,
Ce 'nfruntă ploaia, valurile, vântul;

Un om, ce de nimica nu se teme,
Ce stăpâneşte apa şi pământul
Şi e stăpân pe aier şi pe vreme!

MIRCEA DEM. RADULESCU

SE UITĂ LUNA PRIN FEREASTRĂ...

Se uită luna prin fereastră
şi ninge c'o lumină-albastră.
Ascultă inimă ce-ţi spune
când mir de vis, în şoaptă, pune.

Ridică-te somn în pădure
că râul morţii-o să mă fure...

Acoperă cu stâlpi de fumuri
tăcerea'ngenunchiată'n drumuri.

Se uită luna prin fereastră
cu fruntea 'naltă şi albastră.
Citeşte timpule, ce scrie?!...
De mult mi-e inima pustie...

IOAN GEORGESCU

CÂNTEC

Peste caişii 'n floare, căzu de eri zăpada,
Mai albă decât mâna ce-i desmierdase, eri;
Ca din senin, deodată, nămeţii-au prins să cadă,
In inima zglobie, a sfintei primăveri.

Părea ca o fecioară, ca 'n vis încăruntită,
Măiastra zână Flora,
Cu sânuri aurii;
Nu răsărise bine, în crânguri, Aurora,
Şi Parcele cumplite,
O 'ntoarse dintre vii.

ARTUR ENAŞESCU

VIAŢA IN SOARE

de ION MUNTEANU

Sunt întrebări cari n'așteaptă răspuns. Sunt răspunsuri, pe cari le respingi, cu cât îți par mai aproape de adevăr.

Citisem în nenumărate rânduri despre o viață în soare. Am auzit celebrități, rostindu-se pentru aceeași credință. Ca ultim for am consultat Biblia, cartea înțelepciunii desăvârșite și n'am aflat existența arhanghelilor.

Nu mai încape deci nicio îndoială că există o viață în soare. Atâtea mărturisiri îmi puteau fi de ajuns. Eu însă n'am crezut. Am părăsit însă pentru totdeauna chinuitorul gând. Incercam să-mi păstrez mintea sănătoasă.

Când într'o noapte, în vis, reapucai firul problemei, pe care o credeam de nedeslegat. Imi ziceam:

— Aerul și apa e locuită. Focul, cel mai nobil din toate elementele, poate oare să fie lipsit de viață? Soarele, dătătorul de viață, poate fi altceva decât lăcaș al sufletelor?

Mă oprii să mai cuget. Simțeam că mă năbuș. Gâtlejul mi se uscase ca o mare de nisip. Limba umflată n'o mai puteam mișca să-mi țip durerea. Și apoi mă trezii.

Aveam în fața mea pe cel mai strălucit dintre Arhangheli. Pe răzbunătorul Mihail. Lumina ființei sale îmi înspăimântă sufletul. Privirea ochilor săi de foc îmi îngheța cuvintele pe buze.

Voiam să mă ridic din pat să-l salut reverențios pe trimisul cerului. Mă opri însă cu un gest mânios și îmi vorbi:

— Te gândeai la viața din soare. Cercai să te convingi pentru ca să crezi mai puțin... Nu protesta. Toma e acelaș pretutindeni și în toate timpurile. Am fost trimis să-ți risipesc necredința. Te voi duce în soare să vezi și să te convingi. Te voi purta prin toate cele nouă sfere ale măreţului astru și când le vei fi încercat pe toate, te vei reîntoarce credincios.

— Măritul meu stăpân — am îndrăznit să îngăim cum voi putea eu însă cu trupul meu și ochii mei pământesti să sufăr și să văd focul minunatului astru?

Arhanghelul se încruntă și eu tăcui. Mă văzui apoi apucat de degetele divine și svârlit pe coperișul casei, dar în clipa dcua o lumină verzuie isbucni din coș. Și mai înainte ca să-mi fi putut da seama de ceeace avea să se întâmple, am fost rostogolit în vatra focului.

Țipam din răsputeri, în timp ce flăcările focului mă încingeau cu biciuiri de moarte, smulgându-mi carnea fibră cu fibră.

Am suferit cum n'a suferit om vreodată. Până când scrum am fost scos din flacările vineții. Și Arhanghelul îmi vorbi din nou:

— Ai încercat primul cerc de foc. Mai ai încă opt cercuri, până când trupul și sufletul ți se va purifica, devenind demn să pășești în împărăția strălucitorului soare.

Auzindu-l vorbind astfel pe solul cerului, am început să urlu din răsputeri și să protestez:

— Pentru-că sunt încă viu, — am țipat eu din băierile inimei — protestez cu toată tăria să fiu tratat într'un chip atât de barbar. Protestez în numele drepturilor mele de om de-a fi supus chinurilor gheenei, înainte ca sufletul să îmi fi părăsit corpul după formele legale.

Arhanghelul își clătină trist capul. Apoi scoase o carte din nevăzut, și deschizând-o la întâmplare îmi dădu să o citesc. Era cartea vieții mele. Si am cetit cu groază mulțimea de fărădelegi pe cari le săvârșisem. Drept concluzie sta scris: faptele îl învrednicesc pentru focul de veci.

— Vezi doar — îmi zise atunci din nou Arhanghelul — gheena o vei încerca după moarte și fără de vrere. De ce să nu te obișnuiești de pe acum cu focul cel de veci.

Am înghițit sec și am tăcut.

Am trecut prin opt cercuri de foc, până când scrumul cărnii mele s'a prefăcut în lumină cerească. M'am văzut în lumina unui lac și m'am zărit luceafăr strălucitor cu „păr de aur moale", cu brațe de diamant și ochi de soare.

Dacă astronomii ar fi cercetat în acea noapte cu atenție emisferul de nord al cerului, ar fi zărit fără îndoială drumul de lumină a unui astru din cele mai minunate, care de ce să n'o spun, eram eu.

*

Am străbătut de-alungul și de-alatul soarele. Am trecut rând pe rând în cele nouă cercuri și nu îmi puteam sătura privirea de atâta minune.

Arhanghelul, însoțindu-mă îmi explică neîncetat.

— In sfera cea dintâi, sunt sufletele celor cari au strălucit printr'o singură virtute. Cu cât pătrunzi mai adânc în spre cercul al noulea, cu atât virtuțile sufletelor sălășluitoare, au fost mai numeroase. In cercul cel din urmă veghează arhanghelii. Niciodată suflet omenesc nu va putea ajunge până acolo.

Am trecut prin câmpii de aur. Am văzut femei de o frumusețe neînchipuită.

— Frumoaselor de pe pământ li se zice „rupte din soare" — continuă să-mi explice Arhanghelul. Aceste femei, au fost într'adevăr odată în soare și alungate din astru pe pământ, pentru atentate la bunele moravuri. Pierzându-și trupul de foc, își mai păstrează încă o rază din strălucirea cerească, spre a uimi ignoranța celor de pe Terra.

Am văzut cai păscând iarbă de foc. Goana lor era atât de repede, încât numai gândul o putea urmări, iar ochiul rămânea obosit în urmă.

— Poveștile pământești, despre caii cari se hrănesc cu foc, nu sunt pură fantezie — mă instrui Arhanghelul. In soare, toate dobitoacele se hrănesc cu limbi de foc. Fi dacă vre-un suflet rătăcit va fi alungat pe planeta voastră murdară, ducându-și cu sine calul, acesta va continua să-și urmeze instinctul, hrănindu-se cu foc, după cum o făcea odinioară.

Am străbătut cercul al șaptelea și am întâlnit șapte fecioare cu șapte virtuți. La soare m'am putut uita, dar la ele ba. Aveau atâta gingășie în ființă, încât sufletul mi se topea ca o bucată de ghiață. Am încercat să le apropii, dar m'au străfulgerat odată cu privirea, și biet atom deagregat m'au aruncat în cercul al optelea.

Aici am găsit o singură femee, locuind o mie de palate de aur. Așternutul îi era din fir de diamante, iar perina țesută din pietre nestimate. O muzică cerească îi întovărășea pașii, desfătându-i urechile.

Am urmărit-o cu priviri nesățioase. Am văzut-o lepădându-și haina spre a se scălda într'un râu de foc. Privirea mea de om îi păru o sfidare. Ea, în semn de mânie, mă svârlii în neant, și apoi mă văzui rostogolindu-mă în spre pământ.

Abia avui timp să bâlbâi o rugăciune:

— Fă-o slăvite, ca noaptea să fie senină, să vadă cei de pe pământ cum cade o stea. Si mâine, când iubita mea îmi va povesti că a văzut căzând o cometă, eu să-i pot răspunde cu mândrie, c'a fost o stea căzătoare, astru de rând, iubita mea. Am fost chiar eu în persoană...

A fost un vis sau realitate. E greu de deslușit. Mintea noastră omenească nu vrea să creieze minuni și creindu-le nu vrea să le creadă. A fost poate un vis. Dar visele nu sunt și ele umbra adevărului?

---

ne stricat de beție veche, era mai gânditor.

Ticuleață, că d'aia e el al dracului Fofoleață, nu se potoli și începu să cânte:

— Foaie verde flori mărunte
A ajuns și coada frunte!..
A ajuns și dosu cap
Și buricu pârcălab!

Președintele se sculă în sus...

Ticuleață se sculă și el repede și se găti să primească, dar să și dea...

Eu m'așezai între ei să-i împiedic d'a se bate.

Cârciumarul veni și el și începu cu rugăciunile....

— Domnule primar... Domnule președinte... glume de cârciumă... Trebue să le țineți în seamă?... Da cine n'a avut cclarezi în cap când era mic, și cine n'are creer când e mare?...

Dacă văzui luai pe Fofoleață de mână și-l scosei afar' din cârciumă; dar cum el era și mai dârz și se ruga să-l las să le facă saftea, îl dusei la el și-l dădui în seama nevesti-si. Apoi mă dusei și eu acasă.

D'aci ce-a mai fost....

M'am pomenit cu anchetă pe capul meu și al lui Ticuleață...

Ia-ne pretorul, sucește-ne, învârteș-te-ne....

Fofoleață curajos spunea:

— Ce amestic aveți cu noi dumneavoastră? Vorbe de cârciumă! Ei cu danf în cap, noi cu presiune la țeastă!... Zice că i-am batjocorit? poftească la judecată!... In dosare sunt actele de angajament ale lor... Le-a spus notarul c'o s'ajungă bețivi?... Așa o să fie!... Cu ce s'alege primarul la primărie, decât c'o sfântă de beție, ce-l duce apoi la sărăcie?... C'o să se pricopsească? Ferească Dumnezeu! Primarul face nedreptăți, învârteli, îl blesteamă lumea și nu-l ajută Dumnezeu!... Ce-au fost golani până aci, dar ce-o să ajungă după ce-or ieși?

Pretorul l'a înjurat și l-a dat pe ușă afară, n'a avut ce-i face, n'a mai avut decât să-l amenințe, c'o să-l bage în pușcărie d'o fi ros vr'un pod, ori niscai-va grămezi de piatră după șosea. Să-l dea în judecată, se făceau de râs... Pe mine însă m'a mutat disciplinar la Daia, că am râs de... guvern!... Vai de mine, să râz eu de guvern, da nici gând nu mi-a venit.

Dar Fofoleață a râs de fostul vătășel al nostru, ajuns primar, și nici el n'a râs de guvern...

Si iacă-tă d'aia, am ajuns eu la Daia, unde dracu o fi și aia!...

I. C. VISSARION

FATA LUI NENEA IORDACHE

de G. VÂNĂTORU

Szz, bsszz roiesc câteva musculițe transparente prin baia aburului eșit în unde nouratice din trupul înfierbântat al roibanului „Gicu". Cu acest nume îl botezase Sofi, care ține acum în palma întinsă ca pe un taler viu de epidermă petalică, cinci cuburi de zahăr. Calul scutură serios, ca un copil care-și face primul vapor de carton, coama blondă de caisă și Sofi pe ai ei ondulată și sălbatec de neagră. Tremură din tot corpul, ca frunzele pomilor mângâiați de o suflare zefirică, de câte ori buzele calului adună cuminte, răsplata alergării. cu răsuflări calde, gâdilătoare.

Cu rodul vârstei de tranziție în pârg, care se ridică sfios sub șortul ei cu luciu șters, de elevă, își arată peste umăr, salomeic, două rânduri de sidef mărunt diguit de o gură, piersică mușcată, locotenentului Demetrescu. Acesta venise ca toți ceilalți să se răcorească din țapii și halbele lui nea Iordache. Iordache. negustor cu renume în orășel, gras la chip ca și la minte. cum spunea el, cu un picior mai scurt, care îi da o înfățișare de taur rănit, avea între alți copii și două fete. Două fete gemene. mândria tatălui și a cârciumei de peste drum de biserica Sf. Niculae. Așa că odată cu sosirea căldurilor. când serile sunt atât de plicticoase în orășelele de provincie, singura distracție fiind. „pe diseară la nea Iordache", ofițeri, profesori și funcționari. toată șleahta intelectuală, este servită de drăcușorii patronului. în sorțuri negre de școlărițe. Nu e vorbă că și-a dat el fetele la gimnaziu, ba pe cea mai mică cu o oră, pe Sofi a ținut-o la București, pentrucă lumea de azi s'a ridicat cu pretenții nenișorule „mă costă o avere fata asta", spunea mândru când era invitat la un pahar. Cea mare însă a crezut că e mai bine să caute să se mărite pentru că știe bine că cele cu buche multă „cu slova rămân". Și visul ei de fată cu cap, a adus din fundul Moldovei un băiat bun, roșu și mai mărunt decât ea. dar foarte harnic „om practic" tot vorba lui nea Iordache. Așa fata tatei, așa vezi. acum ești fericită cu casa ta, cu masa ta, cu tot rostu tău.

Sofi a rămas mai departe înconjurată de aureola admirativă a clienților de vacanță pe care îi servește cu o îndemânare și grație îngerească. Zâmbetul ei se împarte ca mirosul de albăstrele printre mese. Când vede pe locotenent știe că Gicu, așteaptă zahărul maiorului, cel care o urmărește și în vis cu monoclul lui, îi aduce fără comandă vinul lui favorit „negru năprasnic" în sticlă de o jumătate, cu două pahare. Cu două pahare căci întotdeauna exact cu zece minute mai târziu apare matematicul, profesor chel și gras. Serile se repetă ca pozele aceluiaș clișeu. în vocea răgușită a lui Oaie băsaru și în parfumul ce-l vântură Sofi cu ochii scânteietori de licurici, printre mesele amețite.

Dar când a aflat nea Iordache că fata să-și vâre degetele, cineva din familie s'a făcut foc. căci nu-și închipuia el vezi, că într'o școală unde toate coconeturile își aduc odraslele, pentruca să meargă mai departe, se dă această libertate de schimonosituri supărătoare la ochi. Fetița lui însă făcută colac pe buturugile lui reumatice i-a spus cu buzele țuguiate că așa ceva trebue să știe. La serbarea de sfârșit de an a fost mult, mult aplaudată. Baletul a fost cel mai reușit număr al serbării.

Balet, auzi balet nenișorule. Auzi Elizo taică, se adresează nea Iordache, sărit din minți, fetei celei cu cap. care rușinată și supusă strânge scutecele odraslei sosite de curând în viață.

Și Sofi n'a mai văzut Bucureștii cu școala umbrită de teii tatuați cu împestrițate nume, cu uluca din fundul curții pe unde își primea corespondența secretă. Printr'o deschizătură, atât cât putea să-și vâre degetele, cineva din familie mare, mare de tot îi mângâiase mânuța pătată de cerneală, cu buzele lui de petală roză. Pleoapele ei fărămițau două lacrimi vinovate, când își aducea aminte de vremea petrecută în internat.

Ticu nu știa ce să creadă despre Sofi care trecea dela plâns la râs cu ușurința cu care copilul smulge aripile unui fluture, dându-i apoi drumul să-și caute libertatea. Căci Sofia venind în orășelul ei, avea și o educație proprie, aceia de a fi corectă cu promisiunile date prin fereastra gardului vopsit cu lapte de var, al internatului.

Aci a găsit un băețel brunet, timid și tare simpatic după spusa fetelor de vârsta ei. Dar el a fugit ca un negru sălbatec adus între albi și abia târziu s'a domesticit când a văzut că Sofi are ochii umezi de copil supus când se apropie de el. Și a mai aflat prin colegul Vasile Dragne, scund ca un dop de saca și cu ceafa de lup, că Sofi a botezat cu numele lui câinele, curcanul și porumbielul care se mai numia și blândul.

Nea Iordache n'a observat niciodată că pasărea lui sbura adesea, când nopțile erau oarbe, în curtea bisericii, lăsând mușterii neserviți. Acum își avea fata lângă el „o avea în palmă" și era mândru de acest rod sburdalnic și răsfățat. Ia spus nea Iordache să nu mai poarte ochelarii. căci lumea știe una și bună „fata lui Iordache e chioară" și pace. Sofi știa însă că acest lucru o făcea împătrit de atrăgătoare. Nu-i luau toate fetele ochelarii să vadă măcar odată cum le stă? Oamenii cari se hrănesc mult sufletește, poartă ochelari.

S'a resemnat însă căci tată-său își împodobește păpușa cu cele mai fine mătăsuri, rochii de cutie comandate în străinătate și pălării cu aripi ca aeroplanul. Nutrește el un gând care îl sfredelește ca un burghiu electric de câte ori își admiră „floarea lui" crescută în cele mai scumpe vaze.

Fata simțea că luxul ei face larmă. Și Ticu îi cerea stăruitor să nu-l mai caute când e îmbrăcată așa ca o principesă. Dar când ia spus Sofi că este cerută în căsătorie de un ofițer, de locot. Demetrescu. a fugit ca un nebun de nu l'a mai prins decât la el acasă.

S'au împăcat fără să se lămurească. Venise înfășurată în valuri albe de spume și el s'a închinat ca unei zâne din povești. Ofițerul a fost refuzat, apoi altul. Deasemenea un pirogravist dela palatul regal, care îi trimesese o mandolină creionată cu aur și pe un student din Bucovina recomandat de tanti Mița de la București. Fetele celelalte bâzâiau în stupurile lor familiare ca niște albine neproducătoare. Și ce-o fi găsind la ea?

Lux, atât. Unde o vezi cu rochia în falduri până în pământ și sare ca o descreerată, să rupă frunzele pomilor prin grădina publică. Și Sofi se vede pe încetul părăsită de prietene, care îi ocolesc privirea. Il târăște pe Ticu după ea, care „crapă de rușine" când merg alături prin văpaia atâtor priviri întrebătoare. Și-a deschs și el gulerul hainei de elev, lăsând să i se vadă prima lui cravată civilă și merge cu pași mai bărbătești. Așa a trecut o vreme care le-a adăpostit dragostea lor neștiută de părinți. Ticu n'a îndrăsnit nici când să privească drept în ochi pe Sofi.

Ticu nu se putea mișca fără ca Sofi să nu știe ce face.

Ticu nu putea să ridice ochii în sus, căci Sofi credea că el se uită după alta.

Ticu a început să lipsească și nopți întregi de acasă, căci Sofi îl amenința că se omoară dacă n'are s'o aștepte pe banca semnată cu cretă, de pe rondul cel mare al grădinii publice. De pe rond i-a gonit lumina sergentului care era să-i descopere în cuibul lor de întuneric.

Și a trebuit ca el să vegheze ore întregi până când cei doi sergenți dela poarta primarului adormeau, ca să poată sări pervazul ferestrei deschise de Sofi, arătare în alb de batistă transparentă.

Sofi se certa adesea cu ai casei și atunci trimetea o scrisoare în care Ticu era rugat să-i aducă prăjituri și o sticlă de șampanie căci n'a mâncat de două zile, stând închisă în camera dela stradă.

Nea Iordache n'a știut nici când, cine a spart vasul de care-l lega o amintire din tinerețe, când venise noaptea târziu să trimeată pe Sofi după moașă. Sofi l'a ajuns pe Ticu din urmă și i-a spus tremurat „a născut sora mea", și două lacrimi s'au arcuit sub genele ei lungi. Sofi simțea ceva de la un timp și n'a îndrăznit să-i mărturisească. El nu era vinovat. Si nici ea. A fost un joc copilăresc. Adâncită într'o credință oarbă că n'are să se întâmple nimic, că totul e numai o părere, aștepta, aștepta și citea cărți în care asemenea caz se poate întâmpla oricui fără urmări grave.

Intr'o zi i-a spus lui Ticu, că mâine pleacă la București. Și Ticu n'a mai primit veste dela Sofi. Gura lumii urlă despre fata lui Iordache cârciumarul. Ba încă, una cu semne de vărsat pe față spunea la colțuri că a văzut-o ea „cu ochii ei" la o maternitate, când s'a dus pentru Sanda lui Iancu, al cărui logodnic se zice că a plecat în America, dus pentru totdeauna.

Și nea Iordache tot nimic n'a știut până când chemat printr'o scrisoare și-a găsit odrasla nu la tanti Mița, ci într'o sală cu paturi albe, pe două rânduri ca la cazarmă, tocmai în fund. în colțul dinspre apus. A leșinat nea Iordache ca o fată mare, în căldura înăbușitoare a sălii și în brațele îngrijitoarelor.

Ticu și-a comandat un costum civil în grabă, special pentru această vizită. I-a fos frig și rușine. Ingrijitoarele, în fața cărora se ascundea sub nume de văr, au recunoscut elevul din fotografia medalionului pe care Sofi îl purta ca pe un talisman.

Inspectoarea a certat-o că n'a anunțat-o și pe ea, când a venit ștrengarul, pentruca să-l urechiască puțin.

Si nea Iordache a jurat că nu-și mai primește fata acasă. Sofi știa că supărarea tatălui n'are să fie trecătoare și

MÂNĂSTIREA STREHAIA

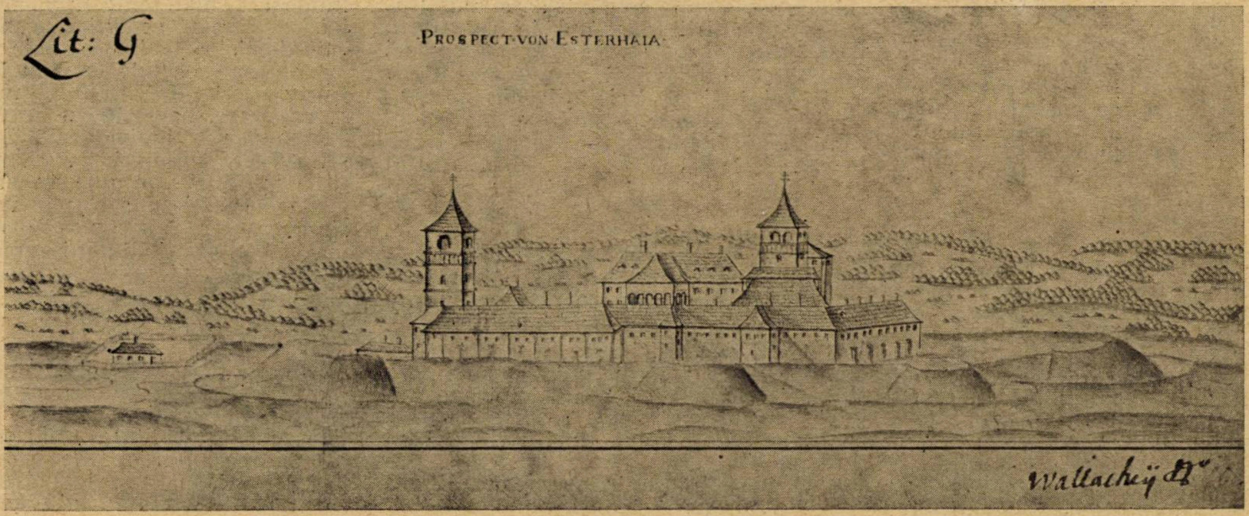

MÂNĂSTIREA STREHAIA (Schiță făcută de inginerii austriaci între anii 1728—1731)

Cale de două ore de drum potrivit cu trăsura dela Turnul Severin, ajungi la fosta capitală a bănișorilor de Severin, la Strehaia. Și nu departe de acest sat — căci astăzi sat a ajuns — se află așezată într'o pozițiune fermecătoare, pe Valea Motrului, mânăstirea cu acelaș nume.

In privința zidirei acestei mânăstiri, — care prin așezarea altarului se abate dela regula stabilită în biserica noastră, fiind așezat spre sud, iar nu spre răsărit — avem trei tradiții.

Una — bazată pe o inscripție pierdută — atribue ctitoria acestei mânăstiri gospodarului Domn, Mateiu Basarab la anul dela facerea lumei 7153, iar al mântuirei 1643 luna Septembrie.

A doua —luată după o inscripție găsită deasupra ușei zidului înconjurător — atribue ctitoria lui Constantin Voevod Brâncoveanu, care a zidit-o la anul dela facerea lumei 7201 și al mântuirei 1693.

In sfârșit a treia atribue ctitoria acesteia lui Mihai Viteazul, care a zidit-o pe locul unde a fost curtea tatălui său Pătrașcu cel Bun, curte în care se spune că Mihai a văzut lumina zilei pentru prima oară.

Tradiția aceasta merge și mai departe și vrând să scuze oarecum și așezarea greșită a altarului spune că: Mihai fiind nevoit să se retragă dintr'o luptă ce a avut-o cu Turcii, în părțile Craiovei, a ajuns la Strehaia la locul unde au fost curțile tatălui său. Aici după ce s'a orânduit trupele de atac puind și străji de veghe s'a apucat să clădească biserica; fiind însă întuneric și grăbit i-a zidit din nebăgare de seamă altarul spre sud.

Se poate vedea deci cât de ingenioasă este mintea românului, când vrea să explice ceva, și câtă dragoste a avut pentru Marele erou al idealului nostru național.

Dintre aceste trei tradiții mai verosimilă este cea de a treia.

In adevăr s'a constatat istoricește că Mihai, înainte de a ajunge Domn al Țărei românești, a fost bănișor de Severin, este apoi iarăș stabilit că reședința acestor bănișori a fost la Strehaia.

Deci pe când era în această demnitate Mihai, s'a clădit un paraclis la curtea sa, iar după ce a ajuns ban al Craiovei și mai apoi Domn, paraclisul s'a transformat în Mânăstire, mai ales că așezarea era minunată pentru așa ceva și apoi locuința bănișorilor cu atenansele puteau servi de minune ca chilii călugărilor.

Spre aceasta ne îndreptățește să credem și faptul că se observă încă, în partea de răsărit a bisericii, în apropiere de streașina ei, o ușă ce servea de comunicație între palat și partea de sus a bisericei unde se afla un balcon pe unde venea bănișorul Mihai și soția sa ca să se roage Celui Atotputernic, nestingheriți de nimeni.

In figura noastră care datează dintre 1728—1731 timp când Oltenia a fost sub stăpânire austriacă și aceasta este făcută cu ocazia ridicărei hărței topografice a Olteniei de către inginerii austriaci însărcinați de guvernul dela Viena, mânăstirea se prezintă într'o unitate perfectă, cu chilii de jur împrejur, la mijloc acum locuința starețului, atuncea a bănișorului, iar în dreapta acesteia se află biserica. Locuința este clădită cu ceardac în felul celor oltenești și are un etaj. Chiliile au contraforturi și ferestrele sunt astfel așezate că seamănă mai degrabă cu ferestre de apărare decât de luminat. Se observă dealtfel împrejurul mânăstirei un val de apărare cu bastioane rotunde.

In raportul înaintat odată cu vederea mânăstirei inginerul spune că acest val este ridicat de Mihai Viteazul, aici fiind reședința lui ca ban.

Incă o dovadă dar că biserica a fost la început paraclis.

Situația acestui monument istoric care ne vorbește despre trecutul nostru, astăzi, se află într'o stare deplorabilă.

Ce păcat că trecem peste monumentele noastre istorice cu atâta ușurință, când altundeva s'ar fi transformat în loc de pelerinaj.

MIH. POPESCU

Ticu nu poate să se ocupe de ea fiind în examen.

Intr'o seară însă s'a strecurat cu copilul într'o coșniță de piață, a luat trenul și a bătut la ușa unei verișoare căsătorită de curând. Aci a chemat amintirile și pe Ticu. Gurile rele vorbeau însă la colțuri și mulți ochi curioși, măsurau căsuța înconjurată cu zorele. care ascundea păcatul.

Și-a trecut prin toate vorbele și prin toți ochii, o arătare slabă și abătută. Era mama copilului rătăcit. Ea singură a ertat-o. Sofi a plâns lungită la picioarele mamei îndurate. „Ticu mă iubește mamă" ce ne învățați să facem.

Și mama nu i-a putut spune nimic. De asemenea la scrisoarea lui Ticu, nea Iordache i-a trimis vorbă să-și ia lumea în cap amândoi „cum și-a așternut așa să doarmă". A repetat el ca alte dăți; fata asta ma costat o avere. Nici un sfat măcar, a întrebat Ticu pe mama lui Sofi. „N'am nici o putere" și ochii ei au rămas reci, de ghiață.

Incepuse toamna să-și cearnă frunzele și lacrimile pe câmpuri și prin grădina publică. Copilul îngrijat aleargă în București în căutarea unui post. Lipsește trei săptămâni în care timp își adunase toate visurile într'o cameră modestă la o periferie a Bucureștilor.

In drumul spre casă a fost ca el să afle o veste care se spune că i-ar fi sdruncinat mintea. Un impiegat, fost coleg, s'a mirat că el nu știe de fuga lui Sofi cu un învățător, care-și face stagiul militar. Ce scandal, ce zarvă la hotel! Acela a spus în cele din urmă că e soția lui și a semnat o declaraițe fiind încă în pat. Așa că Sofi e măritată acum și plecată într'un sat de lângă București, unde tatăl acestuia e mare gospodar.

„Am găsit fata cu mâinile până la cot, vârâte în putini cu smântână, are omu avere, are rostu lui, e ce să muncească. Ce mi-ar fi făcut cu sărăcia aia de elev? Așa înțeleg și eu, casă, masă, țoale și în schimb nici o pretenție. Mi-o răsfață ca pe o porumbiță".

Uitase nea Iordache de proectele lui strălucite. cu trăsură, mașină și trese de aur pe umăr. Sofi însă n'a uitat de copilul din medalion și-l poartă și azi la gât, ca'n alte dăți. Iar Ticu se spune că e sărit la minte. face pictură și poezie, fugind de foștii colegi cari î cer să se afișeze.

G. VÂNĂTORU

critica literara

„Despre scriitorii la modă cari dispar şi despre operele de artă cari rămân“.

In istoria artelor şi a literaturilor se prezintă cazuri curioase, de cari nimeni nu se mai ocupă, în afară de specialişti, — iar în vremea lor aceste glorii de o zi au fost obiectul de entuziasm al mulţimilor doritoare de plăceri ieftine, poftitoare de vorbe umflate cari nu depăşesc mentalitatea lor strâmtă, flori trecătoare cari gâdilă leneş sentimentalitatea lor banală.

Cine îşi mai aminteşte azi de Pradon dacă nu, amintind, doar, nemuritoarea Phedră a lui Racine? Cine mai ştie şi mai citeşte azi pe Mademoiselle de Scudéry, deliciul contimporanilor ei? Câţi mai ştiu la noi de gălăgiosul gură-rea Sion şi de atâtea comete cu coadă sau fără coadă — de atâţia asteroizi şi de atâtea stele răsărite ca meteori nepoftiţi pe orizontul literaturii noastre?

Ignotis periere mortibus illi.

De mult au intrat în masa mulţimei necunoscute, ca într'o mare fără fund, moartă sau vie, înghiţiţi de veşnicul Saturn nesăţios, cari nu iartă pe cei ce n'au scânteia divină: strălucirea talentului sau străfulgerarea geniului!

Cât suntem în viaţă, de câte amănunte neînsemnate nu ne izbim, de câţi indivizi, nenumăraţi şi mărunţi în zilele cari curg pripite spre infinitul ce ne absoarbe pe toţi — fiinţele ca şi lumile închipuite de noi!

Numai arare, într'o clipă stingheră, desbăraţi, de tot ce ne înconjoară, de toate contingenţele imidiatului, simţim „acea palpitare care vibrează“, „care străluceşte în formă de flacăre albastră“, „ca un arhanghel de aur“: inspirarea care ne confundă cu eternul spre a retrăi veacurile ce s'au scurs şi veacurile ce se vor mai topi în necunoscutul nesfârşit şi imens, simţim creaţiunea sufletului nostru, înflorirea nemuririi care nu se mai uită şi nu se şterge din memoria oamenilor. Iar această creaţiune va răsări mai târziu în faţa urmaşilor ca acele pietre funerare, rămase din secole bătrâne, cari te chiamă spre trecut şi-ţi deschid porţile mari ale viitorului: „trecătorule, te opreşte; aici zace acela care a gândit ca şi tine şi care, într'un moment de halucinaţie sublimă, a prins în simbol etern şi veşnic, plastic şi nepieritor, simţimintele cari te frământă şi pe tine, ideile cari te turbură, te îndrăgesc şi te înspăimântă de ceeace nu se va cunoaşte nici odată, confundând în inima, în mintea şi sufletul tău: clipă fugitivă şi slabă cu puterea magică şi nepătrunsă a eternităţii“.

Fiinţa noastră trăeşte, în dualitate; trăeşte în real, în ceeace suntem şi visează a tinde spre ideal, ceeace ar trebui să fim.

Omul de afaceri, chinuit de muncă încordată şi de speculaţiuni financiare nesfârşite visează o viaţă tihnită, bogată — imens de bogată — extensivă şi exterioară, luxoasă şi obraznică. Categoria oamenilor de acţiune, dacă am face-o, ne-am pierde descriind întreaga societate de astăzi.

Disproporţia dintre mijloacele materiale şi cele sufleteşti dă naştere la conflicte dramatice intensive. Din această lume, ca dintr'o comoară, din lumea ahtiată după averi nemăsurate, după compromisuri şi după putere, din lumea bancherilor, a politicianilor, a samsarilor fără scrupule, a femeilor de lume fără pudoare, a fetelor — cu zestre sau fără zestre — cari visează urgiile Cleopatrei cetind catechizmul; din această lume care doreşte cu patimă orbitoare culoarea aurului, bolnăvicioasa ambiţiune a stăpânirii, neavând în conştiinţă decât idealuri morale vagi în sensul unei desvoltări sufleteşti şi a unei evoluţii a individului şi a societăţii, din această învălmăşeală, în care snobismul ignorantului, trece drept deşteptăciune, fraza seacă şi simbolul gol al dilentantului drept operă de artă, arivismul searbăd al şarlatanului afişat cu normă de viaţă, lipsa de conştiinţă în alegerea procedeelor drept marfă curentă; din această lume şi-au ales, în majoritatea cazurilor, romancierii secolului, dramaturgii vremii subiectele lor de predilecţie.

Mai toţi oamenii trăesc în viaţă, prinşi în vârtejul ei; că în rulajul unei maşini uriaşe, îngloditţi, animale bipede, care-şi ascund instinctele josnice şi murdăria sub acoperişul unei civilizaţii la scoarţă.

Unii însă trăesc în preocuparea teoretică a lumii: savantul, omul de cabinet, timidul, naivul, care în datele realităţii însăşi caută deslegarea problemelor de ştiinţă, de metamorfoză, de morală, într'o analiză şi într'un studiu sufletesc incomplect; de aci o miopie generală: proclamarea adevărului ştiinţific drept dogmă, întronarea pozitivismului superlativ, vulgarizarea tuturor principiilor cari făceau aureola Olimpului sufletesc de odinioară. In numele ştiinţei s'a încercat distrugerea Metafizicei şi Moralei, în numele individului s'a neglijat drepturile societăţii şi trebuinţele ei — principii cari nimiceau bazele societăţii durabile: libertatea individuală se transformase în anarhie socială; dreptul meu ajunsese sclăvia altuia. In această fază de intervertire a valorilor morale ne găsim azi, — după ce în mod etern, dovediseră marii dascăli ai omenirii relativitatea cunoştinţelor noastre în domeniul fenomenalităţii, după ce stabiliseră pentru totdeauna că există în viaţă, ca şi în mişcarea universală, un *ignorabimus* incognoscibil, pe baza căruia se pot — şi se vor putea — altoi toate credinţele religioase, toate speculaţiile metafizice fără posibilitate de control, doar atâta cât cad sub prizma binefăcătoare a bunului simţ.

Astfel că şi această lume a învăţaţilor, puterii de convingere i se substituise scepticismul ieftin şi comod, ştiinţa tolerantă, controlabilă şi evolutivă devenind dogmatică şi intolerantă; şi în această lume ideiele morale luaseră o întorsătură şi o interpretare comică (partea din urmă a activităţii lui Auguste Comte, monismul lui Haeckel din punct de vedere metafizic, etc.) şi în această lume a intelectualităţii echilibrul dintre cele două principii, al vieţii reale şi al vieţii sufleteşti, se rupsese.

Oamenii de voinţă— eroi sau briganzi, tirani sau stăpânitori — considerau lumea ca o pradă şi ca un obiect de senzaţii, teoreticianii ca un obiect de disecare, ca un cadavru fără viaţă: nici unii, nici ceilalţi nu s'au scoborît la principiul vital, la armonizarea celor două pături opuse printr'o societate tare, bazate pe o educaţie solidă şi variată. In acest haos al ideielor şi al conştiinţei universale, în această anarhie generală, doar Arta era elementul de sinteză, de legătură şi Cultura.

Cetirile, profesorii, şcoala ne arătau o lume ideală care nu există; cultura noastră n'avea nimic comun cu sălbatăcia luptei cese dădea în societate. Cei mai dotaţi dintre intelectuali, cei care aprofundaseră mai mult problemele spiritului se găseau nepoftiţi la masa vieţii; gălăgioşii, oamenii de nimic, vocile insinuante sau brutale ocupau locurile de frunte. Ce-i rămânea intelectualului? Să se adapteze. Acest lucru ar fi însemnat, însă moartea individualităţii sale sau retragerea, cu mari jertfe, cu resignări şi cu umiliri continue în eul său. Ori cum vocea lui suna rău în urechile contimporanilor. Sau contopit, sau izolat, el nu făcea parte din mişcarea societăţii.

Autorii cari plac unui anumit public nepregătit, n'au stil, nici idei, nici concepţie. E destul să fie distractivi, să se debiteze spirite ieftine, să ne dea melodrame sau să ne excite simţurile tocite. Dela tragedia în cinci acte poţi trece la revista din grădina de vară, paguba nu este mare şi calitatea mărfii nu diferă.

Valoarea propriei tale opere se oglindeşte, întâi, în tine, şi apoi în cei câţiva slujitori dezinteresaţi ai gândului şi ai frumosului. Publicul nu-şi aplaudă — de cele mai multe ori, — decât prostiile şi slăbiciunile. Shakespeare a plăcut mai mult prin zbârnăirea coardei melodramatice, care constitue o scădere a operei lui; Jean Jacques Rousseau a cucerit o întreagă epocă prin stilul său declamatoriu, prin îndrăznelile reformatorului, prin paradoxurile şi prin enormităţile teoriilor sale sociale. Eminescu a plăcut la noi prin pesimismul său de împrumut, în mare parte, prin viaţa sa romantică şi nenorocită, iar nu prin sublimul lirismului şi epicului său incomparabil.

Opera de artă trăeşte în afară de aceste miasme ale mediului; Shakespeare, Rousseau, Eminescu au fost creatori de idealuri noi şi nu trăeşte din ei decât viaţa intensă pe care ne-au redat-o în bronzul etern al cuvântului. Valurile barbare, cari ridică, precum spunea, mediocrităţile nule drapate, — aceleaşi valuri — mai nemiloase apoi — le scufundă în abisul negru al uitării.

„O frumoasă poemă — scrie undeva Taine — un frumos roman, confesiunea unui om superior, sunt mai instructive decât o bucată de istorie adevărată sau oricâte istorii ai pofti; aş da cincizeci de volume de hrisoave şi o sută de volume de hârtii diplomatice pentru memoriile lui Cellini, pentru epistolile Sfântului Paul, pentru convorbirile dela masă ale lui Luther sau pentru comediile lui Aristofan. Şi tocmai în acest fapt stă importanţa operilor de artă: sunt instructive pentrucă sunt frumoase utilitatea lor creşte cu perfecţiunea, şi dacă ne slujesc de documente datorăm aceasta faptului că sunt adevărate“.

ION FOTI

plastica

TÂNĂRA PRINCIPESĂ

INALȚIMEA: 0,90. LAȚIMEA: 0,52. FIGURA MARIME NATURALA

Pe terasa unui palat maiestos, în stilul acelui dela Versailles, cu fântâni, balustrade, scări de marmoră, stă o principesă grațioasă. Un păr abundent și blond încadrează figura ei frumoasă. Grăsuță, cu formele bine desenate, fetița păstrează în atitudinea ei vioaie distincția aceea nativă care trădează rasa.

Cine a fost principesa? Nu știm, dar aceasta nu răpește nimic din farmecul acestei copilițe. Cu un gest foarte natural, mâna ei stângă ține o ramură înflorită pe care se pregătește s'o așeze într'o glastră de lângă ea. Mâna ei dreaptă ridică ușor rochia purpurie în formă de șorț ca să mențină florile pe cari le poartă în poale și dintre cari câteva au căzut pe jos. Mișcarea care ridică rochia lasă să se vadă cămășuța ei elegantă de dantelă și un picior foarte frumos. In fața ei, pe o consolă de marmoră pe care se află o glastră, stă un papagal cu pene multicolore, în vreme ce la picioarele prințesei se joacă un cățeluș alb cu pete negre.

Pe cât de grațioase sunt personagiile pe atât este de măreț decorul. In grădină, câțiva copaci de un verde sumbru formează fondul pe care se profilează chipul blond al prințesei.

In depărtare, câteva grupuri de femei în toalete bogate cutreeră aleele parcului.

Ansamblul este foarte armonios in rânduirea sa spre a scoate în relief portretul copilei, obiectivul de căpetenie al operei.

Ceeace trebue să observăm însă la acest tablou pictat de un olandez este absența desăvârșită a caracterelor esențiale ale picturii olandeze.

Pictorul care a lucrat acest tablou, Constantin Neztcher, este fiul lui Gaspard Netzcher, pictor el însuși. Amănuntul acesta își are importanța, de oarece Gaspard Netzcher deși lucrase multă vreme în atelierul lui Terr Borch, are maniera franceză, pe care i-a moștenit-o și fiul său.

Faptul că Gaspard Netzcher are maniera franceză este explicabil, de oarece Gaspard venise de tânăr în Franța, a locuit la Bordeaux și tot acolo s'a însurat. Inapoindu-se în Olanda, se oprise la Paris și splendorile întrezărite acolo l'au cucerit pur și simplu. Arta olandeză atât de pitorească în rustica ei simplicitate, îi păru atunci inferioară și lipsită chiar de noblețe.

Tot așa de iscusit ca și tatăl său, Constantin Netzcher a accentuat și mai mult maniera lui Gaspard Netzcher și deși nu poseda calitățile lui strălucitoare, a dat la iveală o serie de portrete al căror cadru cu toate că este puțin teatral e totuși foarte agreabil.

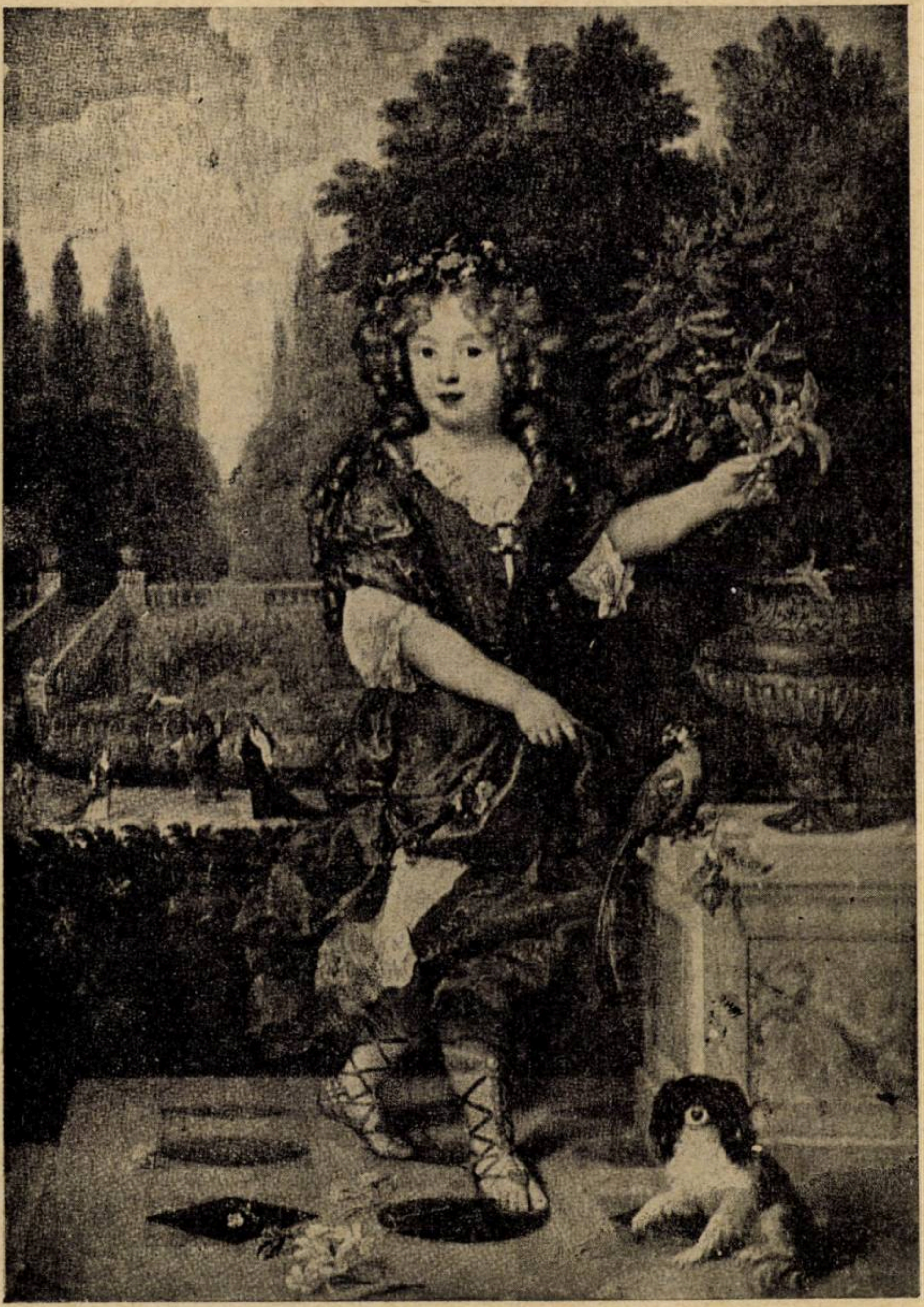

CONSTANTIN NETZCHER: „Tânăra principesă”

Constantn Netzcher a avut o paletă fericită, înzestrată cu un colorit totdeauna proaspăt, vioiu și a știut să-și așeze modelele în poza din care reieșeau mai bine. La darurile de virtuos nu alătura însă în acelaș grad viziunea exactă, nici expresia reală a vieții. Și totuși nu este mai puțin adevărat că rămâne unul din cei mai încântători maeștri olandezi cari ne-au lăsat așa de scânteietoare cap de opere.

„Tânăra prințesă“ a intrat la Luvru împreună cu toate tablourile colecțiunii La Caze din care făcea parte.

gazetaria

așa și-așa...

BEȚIA DE CUVINTE continuă să bântue printre tinerii noștri publiciști, cu mai multă furie, poate, decât pe vremea marelui Maiorescu. Iată, spre exemplu, cu ce terminologie își brodează cronica un tânăr purtător de condeiu: frequent... decenii, crepusculul; posesia, realizează, abordează; prestigiu, decedadă, ripostă, medelenism, longue haleine, fotograf amator, developează clișee, Baedeckerul, cenușiul ratat al vieții, atmosferă, de favorabilă, epuizează, consumă subiectul, adolescent, iubește wertherian,.. și tot așa pânăla sfârșit.

Incheiu cu o exclamare.

Cum nu vii tu, Maiorescu, ca, punând mâna pe el
Săl- oprești să mai comită vorbe goale de acest fel!

ULTIMUL NUMAR al unei cunoscute foi literare continuă cu un fragment de „roman mahmur".

Este tot ce putea fi mai nou în materie de... mahmureală. Numai că, un lucru: când cineva e mahmur , nu scrie romane, ci se duce să se culce.

Nu de alta, dar altfel romanele es ca acela de mai sus...

Și-i păcat de tineretea promițătoare a aceluia ce, — totuși — îl iscălește și la început și la sfârșit.

DIN ZI IN ZI CAȘTIGA mai mult preciziunea, inspirația tânărului poet Const. Goran, asiduu colaborator al câtorva publicațiuni contemporane. E în poezia sa, vădit tradiționalistă, multă vigoare și, o bogată imaginație. Dintre ultimele sale poezii, le amintim pe acelea publicate în **„Ritmul vremii": Palatul** din basme (în nr. 5) și Strigăt pe culme (în nr. 6—7). Aceasta din urmă ne face să întrevedem în d-sa un prețios cântăreț al eului.

In ultimul număr apărut din **REVISTA GENERALA A INVAȚAMANTULUI**. d. D. V. Ţoni, noul președinte al „Asociației învățătorilor", vorbește cu interes despre „marele educator ceh: Bakule care din copii infirmi, meniți mizeriei și cerșetoriei..., din copii săraci și părăsiți, din mici vagabonzi adunați depe ulițele mahalalelor, a reușit, prin o metodă proprie, însoțită de dragostea pentru semenii săi și susținut de o credință și de o voință fără egal, să facă nu numai elemente folositoare societății, ci adevărați artiști".. „operă educativă și... umană... mai presus de orice închipuire"

In cele peste 10 pagini, dupăce analizează fazele acestei opere —ajunge la încheerea că tot „ceeace a realizat Bakule cu copiii lui dovedește până la evidență ce putere imensă este educația, atunci când prin ea dai putința copiilor să-și desvolte și să-și pună în lucru însușirile bune care se găsesc în sufletul fiecăruia și când te devotezi ei cu toată ființa, cu toată inteligența, cu toată inima"

Noi, cari am început să scriem. într'un colț de provincie, alături de d. Toni, îi salutăm cu plăcere reintrarea în publicistică sub atât de frumoase auspicii.

TOT d. ȚONI, în „Cronica" aceluiaș număr, vorbește despre o altă instituțiune pedagogică „L'heure joyeuse" — biblioteca pentru copii dăruită, în 1924 — primăriei Parisului de un comitet din Statele-Unite.

In realitate: „o adevărată instituție de educație" unde „cetitorii — mici și mari, nu rămân izolați unii de alții", dar „se cunosc, se împrietenesc, lucrează în comun", astfel încât „în jurul biliotecii se alcătuește o societate activă, în care fiecare aduce contribuțiunea personalității sale".

Și mai precis:

„Băeți și fete, copii de oameni bogați sau de oameni săraci, în cea mai bună camaraderie, au putința să-și pună în lucru însușirile lor și-și întrebuințează timpul liber în chip frumos și folositor ca să aducă mulțămire și lor și altora. Se capătă astfel deprinderi și se desvoltă virtuți care vor influența temeinic și binefăcător viața lor de mai târziu în mijlocul societății".

La noi unde scopul școalei continuă să fie încă, pentru mulți, „sfânta patalama" e o adevărată virtute să se vorbească despre astfel de instituții.

Iată dece ne mulțămim să le cetim cu ochi mari și să ne gândim că poate urmașii urmașilor noștri le vor vedea și pela noi înfăptuite.

Par'că noi n'am avea de loc nevoe de.. „virtuți care să influențeze...".

PENTRU LA TOAMNA. — „Ritmul vremii" anunță: 3 volume de traduceri și anume:

Cartea Junglei de *Rudyard Kipling*, trad. de *N. I. Rusu ;*

Răsfrângeri de *Raul Teodorescu ;* și

Ritmuri streine de *I. Gane.*

Deasemeni:

Omagiu d-lui *Mihail Dragomirescu ;*

Am ucis pe Dumnezu — roman de *C. Ardeleanu.*

POETUL D. NANU publică un impresionant „psalm" în ultima fascicolă a „Ritmului vremii". Poezia e formată din 3 părți:

I. *Suspinul omului:*

Părinte-al nesfârșitelor zidiri,

. . . .

De ce mi-ai dăruit din plin comori, —
Un sâmbur de lumină 'n cugetare
Când nu mi-ai dat și blânda-i ascultare?

sau :

O, dacă libertatea unui rege
Mi-ai hărăzit, Părinte, numai mie,
Cum nu mi-ai dat și-un dram de cuminție,
Să pot măreţul dar a-l înțelege,
Să știu veni de bună-voia mea
Acolo unde-ai pus porunca Ta?

II. *Răspunsul Domnului:*

Tu strigă-mă când voiu lipsi
Si-ți voiu veni în ajutor.

căci :

Din clipa 'n care crezi și m'ai chemat,
Să știi că, din prăpăstii ridicat,
Ai și pătruns la mine 'n veșnicie.

Și „răspunsul" se închee:

Intoarce-te și tot va fi uitat,
Căminul tău te-așteaptă an cu an!
Când vei intra în noua ta Domnie,
Vei fi cu mult mai alb, mai ne'ntinat
Ca norii de zăpadă din Liban.

III. *Chemarea fiului :*

Dă cupei veștezi roua milei Tale,
Și după dâra ce-o undi parfumul,
Când floarea lui se va înviora,
Prin noapte chiar, vom recunoaște drumul
Ce duce către 'mpărăția Ta.

E — fără îndoială — o operă peste care nu se poate trece așa ușor — oricât s'ar strădui să dovedească altceva istoria literară contemporană.

Nu ne dumirim un singur lucru: de ce totuși, d. D. Nanu, unul dintre adevărații poeți de rasă ai generației în trecere, întârzie să-și adune poeziile în volum ?

Cetitorii le așteaptă.

IN ACELAȘ NUMĂR D. G. MURNU publică raportul „către Academia română pentru premiera celor 3 volume de poezii de Radu Gyr".

Iată câteva din justele aprecieri ale acestui raport:

„Printre cele mai tinere talente poetice care s'au impus atenției noastre în anii din urmă, Radu Gyr ne apare înzestrat cu o noutate de însușiri și daruri care-l ridică cu câțiva stânjeni deasupra multora de astăzi...

„O magistrală descriere vizionară plastică găsim în „Fior de toamnă..... Neîntrecut elan bachic e „Chiot de toamnă"... O creațiune remarcabilă prin concepție și fericită expresie, ne dă poezia „Eu, meșterul".

„E vorba de un mare cântăreț național în devenire. în plină evoluție. Avântul său tineresc nu cunoaște încă zăgazuri și mărgeniri...

„Academia română nu poate trece nepăsătoare peste acest debut strălucit. Deaceia îmi fac o plăcere, recomandându-l cu toată căldura pentru a fi încurajat cu unul din premiile din anul acesta".

E un interesant și instructiv gest de înfrățire a adevăratelor talente pe care atâți mânuitori de condee contemporane l-ar putea imita foarte ușor.

GÂRLEANU DESPRE COȘBUC. In acelaș număr, tot G. Tutoveanu publică o prețioasă scrisoare a lui Gârleanu adresată d-sale Cu ajutorul ei se luminează un colțișor interesant din istoria literaturii de după 1900. Scrisoarea e datată: 26 Oct. 1902 și — prin el— Gârleanu se interesează de toți prietenii literari. Interesant e mai ales faptul că în ea se vorbește de colaborarea lui Coșbuc la „Universul literar" cu poezia „Castelanul" — după aprecierea lui Gârleanu — „una dintre cele mai frumoase, mai sugestive, din literatura noastră.... deși are ceva străin în ea".

Si conchide:

„Oricum ar fi... face cinste lui Coșbuc".

Nu-i așa că a fost un timp când și scriitorii tineri dela noi știau să-și respecte înaintașii. Să nu se uite însă un lucru: tânărul se numia Gârleanu și avea talent.... cu carul.

P. P.

literara

o seama de cuvinte

In 1897 era vorba ca stagiunea teatrului Odéon să se deschidă cu „Les Corbeaux“ *de Henry Becque.*

— Aşi fi foarte fericit, spuse Becque, să se joace altă piesă înainte de a se juca piesa mea, fiindcă eu am un noroc extraordinar: piesa care se joacă înainte de a mea are un succes imens: se joacă o stagiune întreagă şi a mea se amână pentru anul viitor!

◆

D-na Boche întrebă într'o zi pe Dumas-fiul cum trebue să se îmbrace când joacă rolul Marguerite-i Gauthier (Dama cu camelii).

— Te rog să-mi spui, fiindcă eu nu ştiu cum se îmbracă aceste femei.

— Nu ştii?!... Să vezi: îmbracă-te aşa cum te îmbraci d-ta de obiceiu! răspunse Dumas.

◆

Cineva vorbea lui Adrien Hébrard despre femeia unui important om politic şi îi aducea elogii:

— E o femee tânără, nostimă, inteligentă, plină de graţie şi de fineţe! Pe lângă asta, are o siluetă!... O siluetă adusă, unică!...

— O siluetă adusă?! Probabil din această cauză aduce *atâţia bani soţului ei!*

◆

Yves Mirande, fiind invitat la dejun de către Cora Laparcerie, se instalează după masă într'un fotoliu din birou şi închide ochii. Cora Laparcerie, care tocmai se pregătia să citească un manuscris, îl întreabă:

— Ce faci Mirande?... Dormi?

Yves Mirande răspunde clipind din ochi:

— Nu încă!..

◆

O mică scenetă pe care Mirande o povesteşte cu multă savoare:

Atotputernicul Dumnezeu se plictiseşte adeseori. Intr'o zi pe când era într'o astfel de dispoziţie, întâlneşte pe sfântul Iosif.

Dumnezeu: *(căscând). Nu ştiu ce să fac astăzi că mă plictisesc groaznic.*

Iosif: *Fă să plouă!*

Dumnezeu: *De opt zile nu fac decât asta! M'am plictisit şi cu distracţia asta!*

Iosif: *Ai uitat tunetele? De ce nu pui să tune, e agreabil!....*

Dumnezeu: *Sufăr de urechi de câteva zile şi-mi face rău!*

Iosif: *Uite un aviator care trece, aruncă-l pe pământ.*

Dumnezeu: *Nu, astăzi nu mă amuză gluma asta!....*

Iosif: *Provoacă o catastrofă de cale ferată... N'a mai fost de mult!*

Dumnezeu: ***N'am chef** astăzi!*

Iosif: *Altceva, nu ştiu...*

Dumnezeu: *Hai să facem un poker în trei cu sfântul Petre.*

Dumnezeu: *Scoate banii şi fă cărţile!...*

Iosif: *Bine... joc poker, dar cu o condiţie: să nu faci eclipsă de soare când o fi potul pe masă!*

bazar

ULTIMUL CUVANT AL ŞTIINŢEI

Un inventator american a pus la punct un aparat emiţător de t. f. f, cu care imaginile de cinema, transformându-se de unde herţiene, se lansează undele luminoase în spaţiu. Prinse de posturi receptoare ad-hoc, undele herţiene sunt din nou transformate în unde luminoase, şi imaginile de cinema se reflectează pe un ecran anume adaptat.

Bine înţeles spre a se ajunge la un asemenea rezultat, e nevoie ca posturile receptoare să fie sincronizate cu postul emiţător, fiindcă altfel se primesc imaginile diformate.

După ce avem electricitate. apă şi tot confortul, până la ultimul etaj, după ce radiofonia ne aduce în casă sunetul, de la mii de kilometri, vom avea acum, în casă, şi filmele reprezentate în cine ştie ce Capitală îndepărtată de noi!

E ultimul cuvânt al ştiinţei..,

DE CE SE OMOARA LUMEA, IN TURCIA, IN ZIUA DE AZI...

Un tânăr licean turc. în vârstă de 17 ani, a fost adus în faţa tribunalului din Stambul, pentru faptul de a fi ucis pe mătuşa sa, în etate de 19 ani. In apărarea pe care şi-a făcut-o criminalul a explicat că preotul din mahalaua respectivă, când a auzit că victima umblă călare pe cal, stând bărbăteşte. i-a spus că o asemenea acţiune e neîngăduită de Coran şi că trebuie negreşit pedepsită.

La mustrările pe cari nepotul i le-a făcut, mătuşa i-a replicat că acum femeile din Turcia sunt libere să facă ce vor şi că, prin urmare, ea, poate umbla călare cum îi place.

Atunci, liceanul a ucis-o. spre „a răsbuna onoarea familiei şi spre a împăca pe Dumnezeu“..,

SE VA FORMA O „REPUBLICA SOVIETICA EVREIASCA?“

Guvernul din Moscova a autorizat lansarea biletelor unei a doua loterii, organizate în vederea constituirii unei noui colonii evreeşti la Biro Bidjan, regiune unde se găsesc mai multe colonii evreeşti.

Conducătorii sovietelor urmăresc adunarea laolaltă a tuturor acestor colonii, urmând ca, din ele. să creeze o „Republică sovietică evreiască“.

Spre a face ca noul „stat“ să aibă putinţa de a se forma, s'a recurs la sistemul loteriei, fixându-se ca lot principal suma de 10.000 ruble, iar pentru alte loturi acordându-se câştigătorilor mijloacele de a face câte o călătorie în străinătate...

Intrebarea este dacă nu cumva fericiţii câştigători, revenind din străinătate şi făcând o comparaţie între stările de acolo şi cele din Rusia, vor găsi că viaţa sovietică e departe de a fi un raiu, precum pretinde Moscova..,

caricatura zilei

IN GREA DILEMĂ...

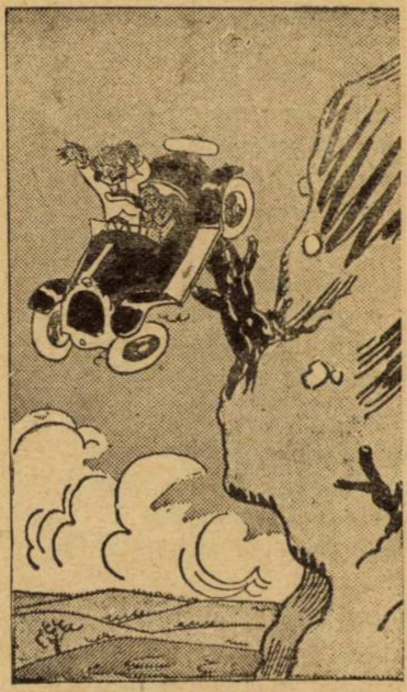

— Am rămas agăţaţi! Dar dacă trece cineva pe şoseaua de jos şi-l rugăm să ne vie în ajutor, cum o să-l putem convinge că nu facem cinematograf?!...

(Dimanche illustré)

MESERIE RENTABILĂ

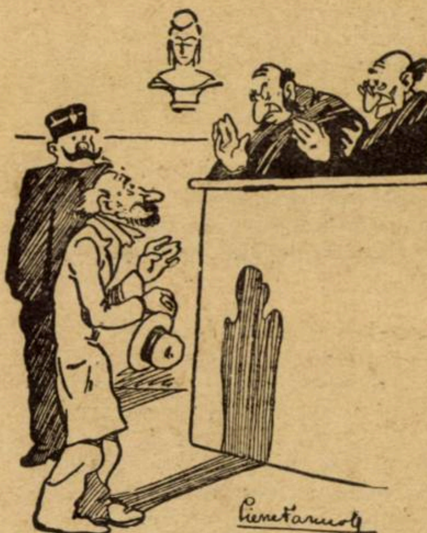

— Pentru ce ai refuzat necontenit până în prezent, orice declaraţiune?

— Fiindcă aceasta ar fi putut să fie dăunător comerţului meu: eu de meserie, sunt surdo-mut...

(Dimanche illustré)

Pagini uitate

ȘTEFAN PETICĂ

CÂND VIOARELE TĂCURĂ

POEMA III

Cântarea care n‘a fost spusă
E mai frumoasă ca oricare ;
Misterul ei e o beție
De voluptoasă ‘ndurerare.

In nota sfântă care piere
In tremurările sfioase
A unor rugi de Magdalene
Curg clare lacrimi prețioase,

Dar în cântarea fără nume
Ascunsă ‘n negrele vioare,
E-o tragedie tăinuită ;
Plâng albe vise moarte ‘n floare.

Tristeța lor neprihănită
Atât e de chinuitoare,
Că pune ‘n suflete pătate
O mistică înfiorare.

Și-o chemare zace ‘n ele
De-o sdrobitoare nostalgie :
Tortura ei necunoscută
Este suprema poezie.

Și cel menit să ducă dorul
Cântărei sfinte și alese
Iși simte inima cuprinsă
De suferinți neînțelese.

In flacără nemistuită
S‘aprinde sufletul și arde
Și moare dornic de misterul
Cântării stranii de pe coarde.

Ah, când în inimi sbuciumate
Orice dorințe ‘ncet se curmă,
Sdrobiți vioara fermecată :
Grozav e cântecul din urmă !

POEMA V

Vai, chinul nopților de vară,
Și groaza razelor de lună !
Misterul lor e o povară
Și pacea lor e o minciună.

Incet un înger pal revarsă
Din fina mână ‘nvinețită
Visări ce cad pe fruntea arsă,
De taine grele și trudită.

Iubiții dorm. Deasupra pare
Că trece dragostea pierdută ;
Un glas de clopot e-o chemare
In noaptea clară și tăcută.

Le ‘ngălbenește fața luna
Cu dureroasa-i poezie ;
Ei dorm mai strânși ca ‘ntotdeauna
Și plâng în somn fără să știe.

FECIOARA IN ALB

POEMA IX

Era odată-un prinț vestit
Cu ochii triști, cu fața blândă
Un viers de cântec rătăcit
Doinea în vorba-i tremurândă
Pe tristul prinț cu ochii mari
Un gând adânc de pribegie
Spre negri codri solitari
Il îndemnă cu viclenie.
Ah, pală-i floarea de cicoare
Ca floarea dorului ce moare !

Un cal și-o spadă și-a gătit
Și s‘a pierdut în depărtare...
Vai, blândul, tristul prinț vestit
Ce triști sunt crinii pe cărare !
In urma lui îngândurat
Privea un chip alb de fecioară
Dar numai colbul argintat
Se joacă ‘n razele de seară.
Ce tristă-i floarea de cicoare,
Ah, floarea dorului ce moare.

Trecut-a timp și s‘au lăsat
Dureri pe ‘ntinsa ‘mpărăție
De dorul celui ce-a plecat
Pe lungul drum de pribegie,
Iar ochii candizi și albaștri
Ce-au plâns pe urma frumuseții
Păreau pe ceruri niște aștri
Pierind în zarea dimineții.
Și plânge floarea de cicoare
Ah, floarea dorului ce moare !

Târziu de tot a revenit
Intr‘un amurg de toamnă rece :
Vai, blândul, tristul prinț vestit
Era o umbră care trece.
Infășurat, întunecat,
In greaua mantie de vise :
Domnea tăcerea în palat,
Fecioara palidă murise.
Uscată-i floarea de cicoare
Ah, floarea dorului ce moare !

POEMA XII

Apune soarele pe dealuri
In slava purpurii de sânge
Și răsunând adânc din valuri
Doinește-un glas de parc‘ar plânge ;
De simți o caldă adiere
Trecând pe fruntea ta curată
Ca și o umbră care piere
Sub bolta serii înstelată,
Să știi că-i ruga mea senină
Ca visul nopților de vară
Ce se înalță ‘n umbra lină
In ceasul jertfelor de seară.
De vezi plutind pe blonda rază
O umbră albă visătoare
Și crezi că-i îngerul de pază
Cu lungi aripi ocrotitoare,
Să nu te‘nșeli, căci visu-mi trece
In sborul său primăvăratec
Și-i tot atât de alb și rece
Când se înnalță singuratec
Spre marea boltă luminoasă
Făcând durerea mai amară
Și amintirea mai duioasă
In ceasul jertfelor de seară.

Și dacă roua clară cade
Frumoșii ochi adânci de-i scaldă
Când treci sub vechile arcade
In parfumata noapte caldă
Nu-i roua rozelor în floare
Căzută‘n nopțile cu lună
Nici plânsul dulce de isvoare,
Ci e iubirea mea nebună
Căci lacrimi mari și tăinuite
Ca roua limpede și rară
Coboară ‘ncet și liniștite
In ceasul jertfelor de seară.

cărți redate în extrase

L'ECOLE DES FEMMES

de André Gide

Numele e plin de răsunet și prestigiul renumelui e netăgăduit. In Republica Artei, figură din cele mai reliefate: André Gide.

Mânuitor de rasă al verbului, erudit, analist, observator ager și raportor exact, amănunțit, conștiincios până la cinism: André Gide.

Influență de necontestat, autoritate îndreptățită.

Cine putea îndrăzni să-și însușească un titlu ilustrat de Molière nemuritorul, cine? Cui se poate îngădui așa ceva? Numai lui? Talent scânteetor, și divers, briliant cu mii de focuri: André Gide.

„L'Ecole des femmes": imn de dragoste naiv, duios, și destăinuirea unei dureri tot mai vii. Tragedia unei credințe, prăbușirea unui idol, povestea unei desamăgiri crude, fără leac, prea obișnuite.

Așa e; conflictul nu e nou. Banalitatea voită, generalizând cazul și tipurile, sporește interesul analizei. Opera poartă o pecete de valoare rară. Semnătura: André Gide.

Cu dărnicia sufletelor tinere și bogate, Eveline își încununează alesul cu laurii celor mai nobile însușiri. E inteligentă și modetsă, fire aleasă, devotată; propriile sale merite îi apar însă atât de palide în comparație cu ale lui Robert! Eveline e orbită de strălucirea imaginei închipuite de ea. Eroul ei e o paiață. Un utilitarist inconștient de micimea lui, un egoist vanitos, fățarnic fără voie și cabotin din instinct. Un bărbat cum sunt destui, un soț îngâmfat de o superioritate neexistentă, într'un cuvânt sub aparențe ademenitoare o realitate uricioasă. Când desvrăjită ca Titania, Eveline privește searbăda înfățișare a tovarășului său, o copleșește desgustul. Nu isbutește însă să-și părăsească seniorul detronat, căci el tot o iubește, și sincer. Dar însfârșit se va evada; prin sinucidere sau pertfă de sine într'un spital de contagioși, ales anume. Intr'acolo a îndrumat-o Robert, el însăși, adică lașitatea lui pitindu-se sub masca patriotismului; căci alături de semnalmentele ordinare catalogându-l printre mediocri încrezuți și seci, se adaogă și acest semn particular.

Intr'o scrisoare-prolog, sub un nume fals, se presupune că o doamnă înmânează scriitorului André Gide jurnalul mamei sale: Eveline; anume: avântul inițial al fecioarei îndrăgostite, spovedania desamăgitei, hotărîrea ei finală, fatală. Procesul căsniciei de azi, de eri, neînțelegerea perechilor de totdeauna rechizitoriul împotriva bărbaților în genere, se desfășoară astfel cu simplitate, sobru și pe atât mai impresionant; cu relief, adevăr, emoții; de un interes intensiv și susținut à la André Gide.

Octombrie 1894

Iată debutul jurnalului:

Prietene,

S'ar zice că îți scriu chiar ție. Nu mi-am scris încă jurnalul. Câteva scrisori alt nimic n'am știut scrie. Scrisori, ți-ași scrie fără îndoială și ție dacă nu te-ași vedea în fiecare zi. Dacă însă, ar fi să mor cea dintâi (o-și doresc căci fără tine viața îmi pare un deșert), tu vei ceti aceste rânduri, și mi se va părea, lăsându-ți-le, că te-am părăsit ceva mai puțin. Dar cum pot să gândesc la moarte când avem înaintea noastră toată viața? De când te cunosc, adică de când te iubesc, viața mi se pare atât de frumoasă, atât de folositoare, atât de prețioasă, încât nu vreau să-mi scape nimic: voi strânge în acest caiet toate fărămiturile fericirii mele. Și ce ași putea eu să fac în fiecare zi după ce tu m'ai părăsit, de nu să retrăesc clipe ce s'au scurs prea repede și să evoc prezența ta. Inainte de a te fi întâlnit, ți-am spus, sufeream simțindu-mi traiul fără rost. Nu mi se părea nimic mai zadarnic decât ocupațiile mondene spre cari eram împinsă de părinți și cari pricinuiau atât de mare plăcere prietenelor mele. O viață fără devotament, fără țel, nu mă putea mulțumi. Știi, că m'am gândit foarte serios să mă fac infirmieră sau soră de caritate. Părinții mei ridicau din umeri când le vorbeam despre aceasta. Aveau dreptate să creadă că toate aceste imbolduri se vor potoli când voiu fi întâlnit pe acel pe care sufletul meu îl va putea îndrăgi. Pentru ce nu voeste azi să convină papa, că tu ești acela?

Vezi cât de urât scriu. Această frază pe care o scriu plângând mi se pare îngrozitoare. Dar bine, pentru ce am recitit-o? Nu știu dacă mă voiu deprinde vre-odată să scriu bine. In ori ce caz nu voiu isbuti dându-mi multă osteneală.

Iți spuneam așa dar, că înainte de a te fi întâlnit căutau un scop în viață și că acum tu îmi ești scopul, ocupațiunea, chiar viața mea, și numai pe tine te caut. Prin tine, cu tine, mi-e dat să mă realizez eu, știu; tu trebue să mă îndrumezi, să mă îndrepți spre frumos, spre bine, spre Dumnezeu. Si cer ajutorul Domnului ca să pot învinge împotrivirea tatei; iar pentru ca rugăciunea mea ferbinte să fie mai prielnică, o scriu aci: Doamne, nu mă sili să nesocotesc voia părintelui meu, tu care știi că îl iubesc pe Robert și nu voiu putea fi de cât a lui.

La drept vorbind numai de eri înțeleg care poate fi țelul vieței mele. Da, în urma convorbirei pe care am avut-o împreună în grădina Tuileries, unde mi-a deschis el ochii asupra rolului pe care îl joacă femeia în viața oamenilor mari. Sunt atât de neștiutoare, în cât am uitat pildele pe cari mi le-a dat, dar îmi reamintesc cel puțin aceasta: toată viața îmi va fi de aci înainte lui închinată pentru ca să-și poată îndeplini menirea lui glorioasă. Firește, nu astfel s'a exprimat, căci e modest; dar e ceia ce am gândit eu, căci pentru el mă simt orgolioasă. Cred, de altminterelea că, cu toată modestia, are conștiință clară de valoarea lui. Nu mi-a ascuns că e foarte ambițios.

— Nu doar că țin personal să parvin, — mi-a spus el cu'n surâs fermecător— țin însă, să triumfe ideile pe cari le reprezint.

Ași fi dorit să-l poată auzi tata. El e însă într'atât de încăpăținat în ce privește pe Robert, în cât în cele spuse n'ar fi văzut de cât ceia ce-i place să numească... Nu, nici să scriu nu vreau. Cum nu înțelege, tata, ca prin asemenea termeni, nu pe Robert, ci pe sine se blamează! La Robert, eu apreciez tocmai această lipsă de îngăduire față de sine și faptul că nu-i scapă din vedere ceia ce e îndreptățit să pretindă dela sine însuși. Alături de el, toți ceilalți nu cunosc, mi se pare, ce se poate cu adevărat numi: demnitate. Ușor i-ar fi să mă copleșească, din potrivă însă, când suntem singuri, are grijă să nu mi se impună printr'un esces de demnitate. Ba uneori găsesc chiar că exagerează puțin, când de teamă să nu mă simt eu prea copilăroasă alături de el, ai place lui să facă pe copilul.

Eri, în vreme ce, îi imputam aceasta, el a luat de odată un aer foarte grav și a șoptit c'un soi de nostalgie încântătoare:

— Omul nu e decât un copil îmbătrânit, — rezemându-și capul de genuchii mei, căci mi se așezase la picioare.

In adevăr ar fi jalnic să se peardă atâtea vorbe drăgălașe, atât de adânci uneori și pline de duh. Am luat hotărârea să le însemn aci în număr cât mai mare. Va avea sunt sigură multă plăcere mai târziu, regăsindu-le.

Imediat ne veni ideia despre acest jurnal. Si zău nu știu pentru ce vorbesc la plural. Această idee, ca toate cele bune, de la el a pornit. In scurt, ne-am hotărît să scrim amândoi; adică fiecare pentru sine, ceiace el numește: povestea noastră. In ce mă privește e ușor eu nu exist de cât prin el. Cât despre el, mă indoiesc de va îndeplini hotărîrea luată, chiar dacă ar avea timpul disponibil. Si nici nu ași găsi priincios sa-pun prea mult stăpânire pe cugetul său. I-am și spus deslușit că înțeleg să nu-i stingheresc prin dragostea mea, nici cariera, nici cugetul, nici viața lui publică, iar dacă se cade să-i închin eu lui toată viața mea, nu se poate, nu trebue să mi-o închine și el pe a sa. Aşi fi curioasă să știu ce a consemnat el în jurnal sau din toate cele spuse de mine, am făcut însă un jurământ solemn, acel de a nu ni-l arăta unul altuia.

— Numai ast-fel vom putea fi sinceri, — mi-a spus el sărutându-mă, nu pe frunte, ci drept între ochi, după cum îi place să facă.

Am convenit din potrivă, ca acela din noi care ar muri mai întâi, să lase celui l'alt jurnalul său.

— E și firesc. — am zis eu cam prostește.

— Nu, nu, a reluat el cu ton foarte grav. Ceia ce trebue să făgăduim e că nu-l vom distruge.

Tu surâdeai când eu spuneam că nu voi ști ce să scriu în acest jurnal.

Iată că am și umplut patru pagini. E greu să mă pot opri de ale ceti, mai greu încă să nu le rup de le-aşi receti. Ceiace mă miră e plecarea pe care am început să o resimt scriind.

Două zeci de ani mai târziu, Eveline scrie:

Arcachon, 2 Iulie 1914.

Am luat cu mine caetul acesta precum se ia un lucru de mână cu care să-ți treci vremea la băi. Dacă însă reîncep să scriu, vai! nu mai e pentru Robert. El crede că cunoaște de acum tot ce resimt, tot ce cuget eu. Voiu scrie pentru ca să-mi descâlcesc gândurile, mă voiu încerca să văd limpede în mine însumi, cântărind ca Emilie, din Corneille:

Și ce am să las în voia soartei
Și care-i scopul ce urmăresc.

Când eram tînără versurile aceste îmi păreau întortochiate, ridicole și nimic mai mult, precum adesea ți se pare ceia ce nu s'a adâncit în deajuns, ridicole le par desigur fiului și fiicei mele, pe cari îi silesc să le învețe. Fără îndoială, se cere să se fi trăit puțin, pentru a pricepe că tot ce se *urmărește în viață* nu poți nădăjdui să obții de cât *lăsând în voia soartei* tocmai ceia ce uneori ți-e mai aproape de inimă.

Ceia ce eu urmăresc azi e libertatea mea, ceia ce las în voia soartei e stima lumei și a celor din copii ai mei. Stima copiilor mai presus de ori ce mie scumpă. Și mă întreb chiar de nu scriu aceste rânduri pentru ei. Așì voi ca mai târziu, dacă ei din întâmplare le-ar ceti, să găsească o justificare, sau cel puțin o lămurire asupra purtărei mele, pe care vor fi siliți să o judece aspru și să o condamne.

Așa e, știu și mi-o repet neîncetat, părăsind pe Robert iau asupra-mi toată vina, în aparență. Fără să cunosc legile, îmi poate fi teamă că refuzul meu de a urma să trăiesc sub acelaș acoperământ cu el, va atrage pierderea drepturilor de mamă. Avocatul pe care sunt hotărîtă să-l consult când mă voiu întoarce la Paris, îmi va indica prin ce mijloc se poate evita ceia ce n'aşi putea să îndur. Nu pot consimți să nu-mi mai văd copiii. Dar nici să mai trăesc cu Robert de aci înainte nu pot să consimt. Pentru ca să nu sfârșesc prin a-l urî, singurul mijloc ce mi-a rămas este să nu-l mai văd. O! și să nu-l mai aud mai ales... Scriind acestea simt prea bine că îl și detest, și ori cât mi s'ar părea de odioase vorbele acestea s'ar zice că nevoia de a le scrie m'a făcut să deschid caetul. Iată ce nu pot destăinui nimănui. Îmi reamintesc timpul când Yvonne nu îndrăznea să-mi întunece fericirea vorbindu-mi de ea. La rândul meu trebue să tac.

Ș'apoi, m'ar înțelege ea oare? Poate mai curând soțul ei, el care la început mi s'a părut atât de egoist, atât de vulgar, și despre care știu acum ce inimă are. Am surprins une ori la acest om, în adevăr superior, un nehotărît ton de dispreț, față de Robert, ca de pildă, atunci când Robert povestind o oare care convorbire, și atribuindu-și, firește, rolul cel frumos; după ce plin de bunăvoință și-a cetat propriile sale vorbe a adăogat.

— Iată ce, m'am crezut în drept să-i spun.

— Dar ce s'a crezut el în drept să-ți răspundă, a întrebat doctorul Marchand.

Pentru o clipă Robert a rămas zăpăcit. El simte că Marchant îl judecă și asta îi displace. Mi se pare din respect pentru mine Marchant încetează zeflemeaua, căci l'am văzut straşnic de muşcător uneori cu privire la anumite îngâmfări pe cari nu se putea opri să nu le desumfle. Nici pe el cu siguranță nu-l înșălau frazele pompoase rostite de Robert. Îmi vine chiar să cred că din afecția pentru mine ne mai calcă încă pragul. Și în seara aceia am resimțit o ușurare oare cum, pricepând că nu mă exaspera pe mine numai obiceiul adoptat de Robert de a tot îngâna. „am crezut de cuviință să fac „atunci când e pur și simplu vorba să facă ceia ce îi era lui însuși pe plac, sau mai adesea chiar ceia ce a crezut mai nimerit de făcut. De cât va timp, perfecționează formula, el spune: „am crezut de datoria mea să" — ca și când nu s'ar urni decât sub imboldul unor înalte considerente morale. Când vorbește de datorie, îmi vine groază de orice „datorie", când se slujeşte de religie, ar face suspectă ori care religie și când invocă sentimentele frumoase te desgustă de ele pentru vecie.

EPILOG

Mă hotărîsem să nu mai scriu nimic în acest caiet. Puțin după explicația mea cu Robert pe care am povestit-o aci, evenimentele serioase cari au sguduit Europa au împrăștiat preocupațiile noastre personale. Așì voi să-mi recapăt convingerile din copilărie și să mă pot ruga din toată inima: Ocrotește, Franța! Doamne! Dar mă gândesc ca și creștinii din Germania tot astfel se închină aceluiași Dumnezeu, pentru țara lor, cu toate că ceeace ni se povestește despre ei tinde să ni-i înfățișeze ca barbari. In valoarea noastră a fiecăruia, a noastră a tuturora, trebuie să-și găsească ocrotire, apărare, Franța. Am putut să cred deocamdată că înțelese și Robert aceasta pe deplin. L'am văzut cum se tânguia că îl ține pironit pe loc convalescența, iar apoi câteva luni mai târziu consultând pe Marchant cum ar putea să obțină un certificat medical care să-i înlesnească înrolarea. Pentruce însă nu a fost dat să aflu în urmă că venea în orice caz rândul celor de vârsta lui, și că risca astfel să fie trecut din auxiliară la activă, în timp ce ne mai așteptând termenul chemării și luându-i înainte, rămânea liber să-și aleagă el afectațiunea. Așa și făcu, prevăzător la culme și apelând la o sumedenie de protectori. Dar la ce bun să-mi reamintesc despre aceste toate. Aşi vrea să nu vorbesc decât de scena cea grozavă pe care am avut-o chiar acum și care va fi hotărîtoare. Dar nu o pot lămuri dacă nu vorbesc în prealabil de acel nou consiliu de revizie la care fu silit să se prezinte și de prilejul ce l-a găsit astfel să fie reformat ca suferind de „cefalee cronică precinuită de traumatism. „Atunci am voit să plec într'un spital, la front unde eram sigură că voi fi primită. Aveam nevoie însă de autorizarea lui Robert. El mi-a refuzat-o cu brutalitate, cu vorbe foarte aspre, spuind că n'aveam decât dorința de a-l înjosi, de a-i da o lecție, de a-l face de rușine. A trebuit să mă supun, să aștept și să mă mulțumesc cu Lariboisiere, unde rămâneam adesea toată noaptea, astfel încât nu mai vedeam decât foarte rar pe Robert.

Am rămas uimită într'o dimineață, revăzându-l în haine militărești.

Știa englezește și chiar atunci fusese primit într'un comitet american de ajutor, putea ast-fel să îmbrace o uniformă cu toate că din armată parte nu mai făcea, putea deasemenea să-și dea aere marțiale. Dar nu avu noroc bietul de el, în urma numeroaselor sale declarații de patriotism fu trimis la Verdun. N'avea ce să facă acum trebuia să se arate tare, și „crezu de cuviință" să facă pe voinicìosul, isbuti în scurt timp să capete și crucea de războì spre marea admirație a lui Gustave, a părinților mei și a multor prieteni cari se estaziară. Până și la Verdun unde m'a chemat să viu să-l văd, chiar și acolo găsise mijlocul să treacă drept erou. Cred că atât aștepta, — decorația, — pentru ca să ceară apoi să fie trimis acasă, ceeace obținu cu ușurință datorită protectorilor pe cari îi avea la îndemână. Și cum eu mă minunam de o revenire subită care nu se potrivea deloc cu declarațiile de perseverență auzite dela el, chiar la Verdun, îmi explică cum că aflase în chip sigur că războiul era pe sfârșite și simțea că putea fi mai ade folos la Paris unde moralul i se părea mai puțin bun decât la front.

Sunt două zile de atunci. Și nu i-am făcut doar nicio imputare. De când am avut cea dintâi explicație, eu îndur orice dela el și tac. Dealtfel nu faptele sale desprețuesc eu mai presus, ci motivele pe cari găsește cu cale să învoace în favoarea lor. El a cetit poate acest dispreț în ochii mei.

Și unde mi s'a revoltat! Decorația pe care a primit-o nu-i mai permite nicio îndoială cu privire la autenticitatea virtuților sale, precum tot ea îl dispensează de oricari altele. Eu, n'am cruce de războì, eu am nevoie de virtute, de ea însăși și nu mă pot mulțumi cu aprobarea dobândită prin aparențe. Eu,— cea himerică — am nevoie de realitate. După ce el, naiv, s'a felicitat pe sine că a scăpat ușor, din războì, surprinzând surâsul pe care l'am putut conteni:

— Ei las! că parcă tu n'ai fi făcut ca mine.

Nu Robert. Așa ceva nu-ți permit să spui, și mai cuseamă nu-ți permit să gândești.

Lui nu i-am răspuns nimic, dar am și luat în mine o hotărîre. Am putut să revăd pe Marchand în chiar seara aceia, și, ne-am înțeles pe deplin. El a consimțit să facă toate demersurile necesare pentru mine. Plec mâine la Chatellerant. In acest spital retras de front, în ochii tuturora eu voiu părea că mă aflu la adăpost bun. Chiar și o doresc. Numai Genevieve știe de ce este vorba. Cum a putut afla ea ce bolnavi sunt îngrijiți acolo? Nu știu... M'a rugat fierbinte să o învoesc să mă urmeze, să slujească alături de mine. La vârsta ei nu pot admite să se expue într'atât. O așteaptă viața pe ea. „Nu, Genevieve, unde eu mă duc, tu nu poți, tu nu trebuie să mă urmezi" — iam spus sărutând-o cu drag ca de adio. Nici scumpa mea Genevieve nu se poate mulțumi cu speranța. O iubesc mult. Pentru ea scriu aci. Ei voiu lăsa acest caiet dacă nu mă voiu mai reîntoarce....

DIMITRY

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL". STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 34
18 August 1929
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ
a „ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

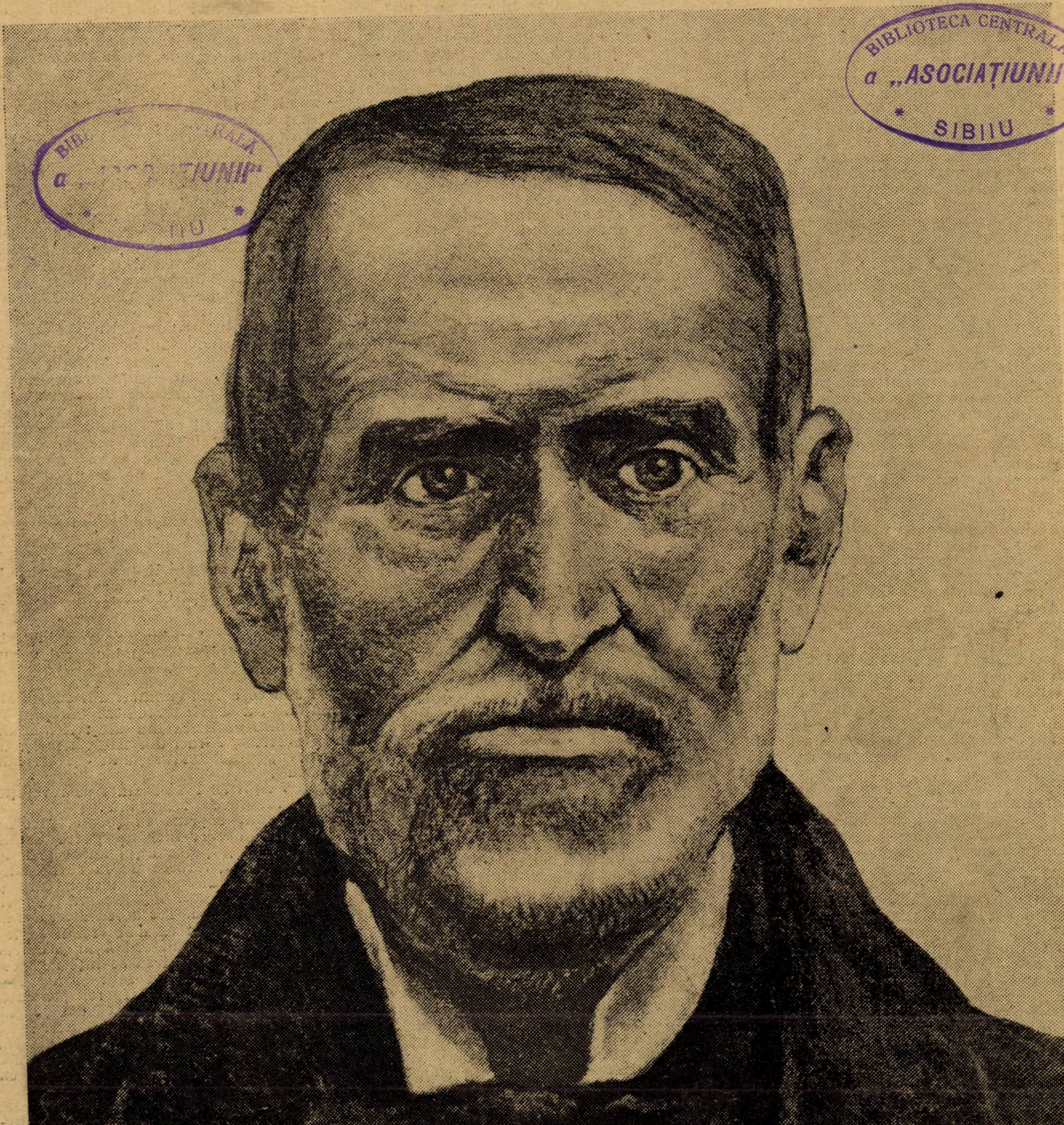

SIMEON BĂRNUȚIU

Ctitorii

SIMEON BĂRNUȚIU

de ION FOTI

Bunicul lui Bărnuțiu a fost preot în Bocșa-română. Tatăl lui Simeon, fiul popei, a fost cantor. In matricula liceului din Careii-Mari, tatăl care l'a înscris poartă numele de învățător, *ludimagister* apoi *plebeius, ignobilis, cantor*, țăran nonobil și învățător.

Simeon Bărnuțiu s'a născut în Bocșa-română în 21 Iulie (2 August) 1808.

In vârstă de nouă ani (1818) a fost dus la școala primară din Șimlău.

„Din timpul petrecut la Șimlău — scrie d. prof. Bogdan-Duică — când Bărnuțiu era de 9—12 ani ni s'a păstrat despre el o anecdotă ori o amintire, care merită un loc mai de frunte... Ea este în adevăr caracteristică pentru timpuriul simț de dreptate al copilandrului. Căci se zice: Alexandru cândva Barbolovici, protopop în Coșeiu, conșcolarul lui Bărnuțiu în normale, i-a împărtășit un fapt care s'a petrecut cu Bărnuțiu în cl. III și care este destul de caracteristic, ca să ne convingem din el că și curajul, și statornicia, și mai presus de toate *iubirea spre dreptate*, care l'a distins pe Bărnuțiu în toată viața sa, erau virtuți ce le poseda încă din anii tinereților. In clasa III-a normală, profesorul lui, un slovac renegat, voind din ură către băieții români, să-i prepună tânărului Bărnuțiu pe doi maghiari, de altfel repetenți în clasă, acesta și-a propus ca în examenul public să caute prilej de a protesta contra procedurei necorecte și nedrepte a profesorului. Provocat, după alfabet, între cei dintâi să răspundă, a declarat că: „după ce domnul profesor nu ține dreptatea, el e gata să răspundă în mediu, înaintea comisiunei!“. Dorința i s'a împlinit, răspunsul său a fost eminent, iar profesorul a rămas cu rușinea. Răspunsul categoric al lui Bărnuțiu a stârnit admirarea celor de față și mai ales a vicarului de pre atunci din Sălagiu: George Tatu“.

Dela Șimleu a trecut la Careii Mari, cari „sunt o creațiune frumoasă a grofilor Károly“. Bărnuțiu a trăit și a studia acolo dela 1820 până la 1825. De acolo, a plecat, în vârstă de 17—18 ani, ca tânăr precizat sufletește. De astă dată impresiile i-au rămas conștient în suflet.

Din toate datele reiese că Bărnuțiu a fost un licean eminent.

Dela Careii Mari, Bărnuțiu porni spre Blaj, trecu în adevăratul Ardeal din care până acuma el cunoscuse părțile *adnexe*.

„Pe atunci Ardealul era — acum o sută de ani — alcătuit din trei „țări“; a ungurilor, a săcuilor, a sașilor. Românii nu aveau țară. Cele trei națiuni „tolerau“ numai pe Români, care ca „recept“ „era numai ca greco-catolic“ pe cale religioasă, greco-orientalul — a cărui biserică — „catedrală, era la Rășinari — era tolerat, ca și ovreiul.

Dușmanii Românilor erau astfel șapte la număr: *trei* națiuni și *patru* confesiuni recepte, conduse din Cluj ca guvern; din Cluj, Aiud, Alba Iulia și Bierlan ca confesiuni. Insă, Românul pătrunsese pretutindeni“.

Dușmanii cunoșteau energia prolifică a poporului român, căci nu era vorba numai de un spor de cifră statistică, ci de o primejdioasă (!) întindere a românizării. „Cu creșterea poporului român, se întindea în țară limba lui. Se întindea dusă de nație, nu de cărturarii lui puțini la număr și — mare parte — indiferenți, dacă ea se întinde sau nu“.

Un scriitor sas Roth St. L. scria în anul 1842: „Domnii din Dieta dela Cluj pot să fi născut acolo o limbă de cancelarie și acum se pot bucura că copilul lor a sosit pe lume — dar a declara că o limbă este limba țării nu este de nevoie. De oarece o limbă a țării avem. Limbă a țării nu-i cea germană, dar nici cea maghiară, ci *limba românească!*“

Andras Willmann, fost profesor sas din Sibiiu, și preot în Făgăraș, scria în 1848: „Știu eu că unii dintre sași nu-mi vor da dreptate, însă eu tot afirm că în *națiunea română zace sămânța bogată a unui popor, pe care îl așteaptă un viitor frumos și mare, dacă însușirile sale domnitoare se vor desvolta cum se cuvine*“.

Blajul pe atunci, mare centrul cultural, dar nu producea destui învățători, ceeace s'a făcut mai târziu.

In anii petrecuți la Blaj se pare că au răsărit primele inspirații ce ni le descrie mai târziu în *Pedagogia* sa: „Românii sunt și au fost un popor tare și sănătos din partea constituțiunii fizice, iară din partea sufletului simplu, mulțumit cu puține, frugal; apoi: sincer, constant, ospital, suferitor de mari greutăți, laborios drept, inimos, belicos, amator de științe și de carte și capabil pentru dânsul; *aplecat dela natură spre libertate* și spiritualmente mai liber decât toate popoarele incivilite ale Europei, precum arată limba lui, ceeace e o limbă de oameni liberi și egali, fiindcă Românii, când vorbesc, unii cu alții, își zic *io și tu* nu ca germanii, francii și chiar italienii de astăzi: în ultra, Românii sunt *ținea minte: Senatus populus que romanus beneficii injuriaeque memor esse solet.* Și: *manet alta mente respostum.*

Ei cugetă mult și vorbesc puțin, tac și fac, nu se încred la străini, sunt tenaci și credincios domnilor și guvernelor lor naționale, datinelor și instituțiunilor strămoșești mai pe sus decât toate popoarele; asemenea ei sunt mai credincioși și mai cu pietate și către pământul lor natal, pe care-l venerează cu toată dreptatea, ca pe țărâna strămoșilor lor, încât și aci se poate aplica specialmente la Români, după zisa poetului roman: *Nescio qua natale solum, dulcidine cunctos ducit, et immemores non sinit esse sui* (Ovidiu).

Așa va cugeta și mai târziu, în vasta experiență căpătată colindând Ardealul, în discursul memorabil din 1848.

„Omul care în Duminica Tomei a vorbit cu țăranii cum a vorbit el; omul care în discursul de la 4/16 Mai le-a plâns ca el, soarta, și le-a cerut acel viitor de libertate...; omul care, ca profesor universitar, a cerut în sfârșit exproprierea boierilor și împărțirea la țărani a moșiilor lucrate de ei; omul acesta, în acest sens, trebuie să fi crescut zilnic, din dureroase observări pe care, privind în evoluția lui sufletească, eu mă cred îndreptățit să le scobor până departe, până la pragul casei părintești“.

Pericolul maghiarizării luase proporții în dieta din Cluj (din 310, 283 erau maghiari, 27 Sași și nici un Român, deși două treimi din populația Transilvaniei era românească!), ungurii decid ca administrație, școală, biserică, corespondentă, toate să fie în ungurește și pentru toți. Intâi protestează Sașii și Românii, prin protestul consistoriului din Blaj contra limbei maghiare la anul 1842. Sufletul acestei mișcări protestate era Simeon Barnuțiu.

Doi dușmani avea Barnuțiu: maghiarizmul, primejdios în tinerețea vigoarei sale și despotismul bisericesc, care slăbia cu desăvârșire un organ de viață al națiunei: biserica greco-catolică. Dar, în fața intelectualității românești, devenia personalitate centrală, ce în curând trebuia să-și desvolte aripele uriașe, în toată spendoarea, pe Câmpia Libertății din Blaj.

Lupta între naționaliștii din Blaj, în frunte cu sinodul diecezian și profesorii Iosif Popp, Simeon Barnuțiu și Demetriu Boer, (cari sunt transferați și din ordinul primatului din Budapesta) continuă până la înlăturarea episcopului maghiarofil al Blajului, faimosul Lemény. Dar loviturile maghiare, susținute la Curte (care a fost totdeauna instrument de opresiune ungurească, iar cei ce au crezut în „drăguțu! de Împărat“ ajungeau nebuni sau la pușcării pe viață) pornesc teribili contra „renitenților“. Vicarul general, Sim. Crainic, prieten cu Barnuțiu, este condamnat la trei ani închisoare, într'o mânăstire la Alba-Iulia, iar cei trei profesori, citați mai sus dezbrăcați de darul sfânt al preoției.

Procesul cu Lemény s'a terminat, în Blaj, 2/14 Mai 1848, când amicul ungurilor își primi pedeapsa.

După ce a fost eliminat din Blaj, Barnuțiu, s'a dus să studieze dreptul la Academia săsească din Cluj. Aci, muncește serios, sărac, din banii trimeși de prieteni, Iacob Mureșianu și Avram Iancu.

La 7 Aprilie, 1848, înainte de revoluție, scrie lui Iacob Mureșanu:

„Eu sunt cuprins cu școala, nici nu pot ceti gazete; nici nu pociu umbla pe la unii și pe la alții, adică prin adunări, unde vorbesc de lucrurile zilelor acestor *minunate;* totuși, care ți le-am scris, le-am înțeles bine; ce va urma, vom vedea. Tot aceea zic *cei mai înțelepți ai noștri* că n'ar trebui *să lucre acum nimeni numai singur și de capul său,* ci ar trebui să se înțeleagă cetate cu cetate, sat cu sat; și toți Românii la un gând să lucre, pentrucă nația românească toată e căzută și toată trebue ridicată cu umili puteri“.

Ungurii cereau, în 1848, de la Austria să aibă ministerele de finanțe și răsboiu independente, altfel amenințau cu războiul.

Din conflictul dintre Viena și Pesta, Barnuțiu vroia ca Românii, să-și afirme drepturile „pentru naționalitatea, libertatea, egalitatea Românilor de toată românimea, și să nu se dea birul muncii episcopilor, ca să porniască ei singuri, ca la 1842".

Primul act, care-l pune pe Barnuțiu, pe planul din față, este proclamația de 25 Martie 1848. Aci se vede marele orator, inevitabilul profet al discursului din Duminica Tomei, care înseamnă inaugurarea unei epoci în viața Românilor: Ungaria chiamă Ardealul la Uniune, cu mare solemnitate Clujul declară că o voește.

Și Săcuii se vor rosti pentru ea, dar Sașii nu.

Românul ce va face ?

De la fapta aceasta atârnă viața, moartea.

„Deschidă-și ochii fie-care Român, folosească-se de prilej, pentru că sau câștigă tot, sau pierde tot. Pierde și ce-a avut până acum naționalitatea.

Ascultați, strănepoți ai Romanilor, ce trebue să răspundeți Ungurului sau Sasului. Noi, până ce națiunea română nu va fi înălțată la acel rang politic, de care au desbrăcat-o Ungurul, Săcuiul și Sasul — nu ne unim. Fără de noi au scris ei în aprobate că ea este numai națiune tolerată. Din toate funcțiile înalte ale țării au scos-o; și dacă totuș a voit să le aibă, i s'a cerut să-și părăsească naționalitatea și credința.

Dar să nu înșirăm păcatele cele multe; căci Dumnezeu a rânduit și poporului asuprit sărbătoare. Fie-care oraș, fiecare sat răsună de bucurie, pentru că ziua de azi este învierea popoarelor moarte. Și noi, *un milion trei sute de mii*, morți politici am fost, nu națiune. Acum este ziua învierii. Să mergem: să răsturnăm piatra de pe mormânt: să deslegăm lanțurile milenare ale națiunii române, pentru ca să se ridice din pulbere și să vietuiască viață vecnică.

Preoți, dacă sunteți părinți adevărați ai poporului nu primiți să-i să piarză dreptul, nu despărțiți interesele voastre de interesele lui. Pentru numele Domnului, nu înainte de a-l vedea pe el fericit nu vă uniți cu nimeni! Apărați strălucirea poporului român, păstrați-i dulcea limbă maternă.

Spuneți Ungurilor, că până ce dieta țării nu va recunoaște națiunea română ca națiune —, voi despre uniune nu stați la vorbă.

Boeri români din Făgăraș, din Hațeg și Chioar, treziți-vă. Nu vă amăgiți cu Ungurii; nu vă desfaceți de pământul Ardealului, de mama voastră pe care pentru voi au câștigat-o brațele strămoșilor voștri Romani. Spuneți Ungurilor că sunteți Români, credincioși împăratului patriei; dar despre uniune nu voiți să știți nimic până ce nu veți avea adunare națională, în care să vă spuneți dorințele naționale. Cereți să nu judece mereu *de nobis, sine nobis*. Pe Unguri ei i-au împărțit în națiune ungurească și săcuiască, pentru ca împreună cu Sașii să poată spune: țara alcătuită de trei naituni; iar pe Români, deși sunt locuitorii ei cei mai vechi, i-au lăsat la o parte.

Aceasta așa nu poate să rămâie. Noi nu vom fi robii Ungurului și Sasului. In Stat și înaintea legei trebue să fie recunoscută limba noastră, pe care am apărat-o cu sângele nostru. Câtă vreme în dieta țării nu va fi de față toată națiunea română, atâta vreme noi vom protesta împotriva ori cărei uniuni.

Afurisit pe veci să fie Românul care va îndrăzni să facă uniunea câtă vreme națiunea română nu va fi fost recunoscută ca națiune politică"

Iată și memorabila zi de 18/30 Aprilie 1848, Duminica Tomei. De la începutul întrunirii uriașe, „căruța se oprește în fața zidului de oameni; aceștia desfac hamurile ca să tragă ei căruța omului lor. Surprins Barnuțiu se înalță și grăește către ei: „Acum nu este timpul, fraților, să băgăm pe oameni în jug, ci să-i scoatem; lăsați dară să tragă vitele, că voi ați tras destul și, acum, — *să fim oameni liberi!*" Ultimele cuvinte arătau pe omul zilei și cu o lozincă de luptă: *să fim* oameni liberi

Bărnuțiu s'a înțeles dintr'o dată cu episcopul Șaguna, venit la întrunirea din Blaj.

A insista asupra fazelor cari a decurs revoluția dela 1848, înseamnă a face un capital de istorie națională. Ungurii se revoltă, Românii deasemenea; generalul Boem, însă după primele succese, este înfrânt de armata rusă. Românii zadarnic rămân credincioși împăratului, toate sforțările lor cad, fără nici un rezultat.

După frământări multe, cari au rămas fără imediate realizări, decât câștigurile practice ale marelui Șaguna, Bărnuțiu ajunse în Italia, la Pavia, în 1853; în anul următor e la Viena și se ocupă cu dreptul.

Nouă ani apoi se istovi la Iași, predând Logica, apoi muncind 16 ore pe săptămână la Facultatea de litere și drept făcând cursuri de drept și filosofie prin 1858.

In afară de *„Dreptul public al Românilor"* n'a avut timp și știu să scrie ceva original.

La 1863, grav bolnav, un nepot al său din Sălagiu, Ioan Maniu, se duse la Iași să-l aducă acasă.

Murise, în căruța ce-l ducea spre satul lui natal, la 16/28 Mai 1863.

Simon Barnuțiu a fost unul din marii inițiatori ai României de azi. Glasul său înflăcărat a fost o nouă verigă istorică în desvoltarea poporului român spre libertate și independență.

Ca și Cipariu, a fost un idealist în politică, cum scrie un radical azi, care, însă, a avut memoria, la timpul și la locul său, să creeze *„o nouă incopciare a vieții noastre cu viața apusană"*.

Prin proclamația sa, pe care am reprodus-o, prin discursul său dela Blaj, prin acțiunea sa, la Viena, Ioan Maiorescu, Șaguna și alții, a deschis o nouă pagină în viața generală a poporului românesc.

Discursul din *Dumunica Tomei* este pornit de la o inspirație nobilă, e străbătut de acel avânt profetic, de acea indignare apostolică, deacea bărbăție irezistibilă, care-l pune printre cele mai frumoase cuvântări ce s'au rostit vreodată în istorie pentru apărarea dreptului de libertate și independență a unui popor oprimat. .

Răsună ca ciocniri de scut de aramă, ca bubuit de tun, ca trâmbiță de redeșteptare la o nouă viață, acele cuvinte incomparabile din Câmpia Libertății cari au provocat o revoluție și au ridicat la viață un popor.

Față de aceste merite unice, în istoria poporului românesc a persoanei lui Barnuțiu atacurile lui Titu Maiorescu sunt nedrepte și ofensătoare. Noi vom trece peste ele ca o slăbiciune a epocei în care a trăit Maiorescu, ce a atacat o școală, confundând-o cu un om întreg.

Modest, studios, „el scutia idei mai mult de la sine, însuși, din spiritul său de cât din viața practică, de care trăise retras mai totdeauna".

Apostol și martir, rămâne una din personalitățile cele mai de seamă ale Renașterei noastre Naționale.

ION FOTI

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

S'a născut în 1808 și a murit în 1863.

Scrierile sale:

Suvenire din Italia, 1853 — (publicate în Foaia pentru minte, inimă și literatură, 25 Martie).

Apoi articole în revista sus citată:

Un document pentru limba din anul 1842. O tocmeală de rușine și o lege nedreaptă. La 23 Sept. 1853.

Coroana lui Ștefan din Ungaria (14 Oct. 1853);

Observațiuni statistice despre cultivațiunea pământului Europei (21 Oct. 1854).

O școală sătească în Italia (7 Aprilie, 1854).

Congresele științifice (8 Sept. 1854).

Mitropolia de la Alba-Iulia. O vorbă la timpul său despre libertatea și unitatea bisericei românești.

Cartea fundamentală:

DREPTUL PUBLIC AL ROMÂNILOR

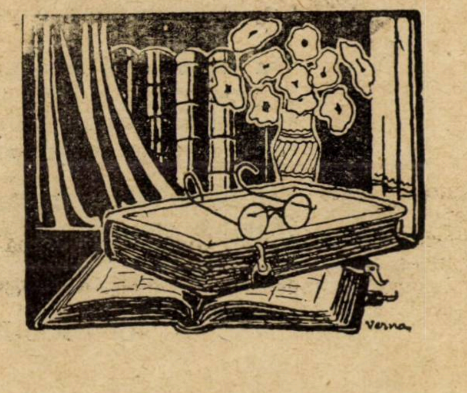

poezie

VICTOR EFTIMIU

STAM, IN PENUMBRA LOJII...

Stam în penumbra lojei alăturea de tine
Cu ochii duşi nostalgic la raza de lumină
Ce tremura pe-o culme, albastră, sidefată
Şi-mi evoca o ploaie de lună pe biserici,
Palate fermecate în flăcări de safir,
Albastru sbor de nimfe pe-un lac aprins în fund,
Căderi de stele-albastre şi îngeri pe gheţari
Prinţese mici de sticlă în mari vitrine-albastre
Şi svelte călăreţe în circuri de demult
Subt globurile triste de-albastru obosit.

...Şi iarăşi mă furase un sbor de berze-albastre
Şi-atuncea, pe fereastra în sufletu-mi deschisă
In clipa de uitare — te-ai strecurat uşor...
Te-ai strecurat uşoară şi te-am închis în mine
Cu toată feeria visată ’n clipa-aceia...

. . . .

„— Vin să fugim departe spre cerurile calde
Să nu ne ştie nimeni şi să lăsăm în urmă
Uimire şi dezastre şi semne de ’ntrebare...
Mi e dor de-o viaţă nouă trăită în extaz
Necunoscut de nimeni decât — abia ! — de tine !“

. . . .

Dar palida lumină de basme, a murit...
Mi-am petrecut pe frunte o mână ’nfierbântată.
Ţi-ai încheiat mănuşa. Tăcuţi, ne-am despărţit
Ploua pe strada rece... Ne-om mai vedea vreodată ?

Va mai clipi vreodată lumina mea de vis ?
O, nu... căci n’avem drumul aceloraş destine :
O candelă albastră pe-o raclă, te-am închis
In sufletu-mi, — pe tine !

MUGUR, MUGUREL...

„Mugur, mugur, mugurel“...
(St. O. Iosif. Cântec de leagăn).

Fetiţa tatei de departe,
Azi pentru tine scriu o carte.
Şi dacă‘ntr‘însa n‘ar fi flori,
Nici curcubee de culori,
Nici miei de aur şi nici fluturi
Din smălţuitele ţinuturi, —
Ai să‘nţelegi, când n‘o să fii,
Asemeni celorlalţi copii,
Nici alintată, nici păzită,
Nici de durere ocrotită,
Când ochii mamei nu vor sta
Mângâetori asupra ta,
Când vei pricepe că ai supt
Din sâni din care nu te-ai rupt
Şi că‘n pământ, înţelenit,
Stă sânul care te-a ivit.

Copilul meu cu ochi de înger,
Atunci vei şti pentruce sânger
Şi pentruce, posomorît,
Tăticu moare de urît.

O, dragul meu copil micuţ,
Cum aş putea să mi te cruţ ?
Ţi-oiu lua păpuşi şi rochii multe,
De tine „puşa“ să asculte
Şi am să-ţi cumpăr şi-un pisoi,
In casa mare să fiţi doi.

Dar tata fuge după trebi —
Şi n‘o să ai pe cin‘să‘ntrebi
De ce a candelii văpae
Se sbate tristă în odae,
De ce prin colţuri plânge, mut,
Băbuţa care te-a crescut,
De ce eşti „înger“ pentru mine
Şi mama mică nu mai vine ?

GEORGE DUMITRESCU

DECOR

Vin îngeri albi de pace’n doliu, —
Când recitesc scrisori de-alt’dată ;
Şi-aruncă peste vis linţoliu
Ca peste-un mort, o pânză mată.

Vin îngeri albi cu negre flamuri,
Şi printre slove vechi coboară, —
Şi alţii bat cu frunze’n geamuri,
Şi alţii plâng de jale-amară...

Vor îngeri albi să’ngroape’n negru.
O inimă, un gând, un suflet, —
Purtând în monotonul umblet,
Mireasma marşului funebru.

N. IONESCU-BONTAŞ

STIHURI PENTRU MARGA

Privire smulsă din dureri sădite
Intârziè spre tine amintirea
Precum hulubii scapără oprirea
In sbor de ameţeli nebănuite.

Dorinţele — polen de nestimate
Imprăştiară‘n căutare dorul
In ploaie de cântări precum isvorul
Preschimbă apa‘n viers pe înserate.

Atunci te crezui cea hărăzită
Şi alungând părerile de rău din mine
Te cuprinsei în ţesătură de lumine
Şi te iubii precum n‘ai fost iubită.

NUMA CARTIANU

IN ANII TÂRZII

(SCHIŢĂ)

de I. AGÂRBICEANU

Dela intrarea în Păresemi preotul cel tânăr, trimis abea de-o jumătat' de an să păstorească în Măgura, — sat reslăţit de lume, ascuns în căldarea dintre trei dealuri sterpe — împlântà, în fiecare Duminecă, ghimpii noui şi ascuţiţi, în inima mătuşei Stana.

Părintele cel tânăr, aprins de darul proaspăt şi de râvna pentru mântuirea sufletelor, ţinea cazanii despre cum se face o spovedire bună, curăţitoare de păcate. Incredinţat că foarte puţini din credincioşii lui, oameni uitaţi la spatele lui Dumnezeu, păstoriţi de popi fără învăţătură, au putut face o spovedire bună, îi îndemna să se pregătească, în păresimile acestea, la o spovedire generală, pe toată viaţa. Le arăta cum săşi aducă aminte de păcate vechi, le aducea pilde din vieţile sfinţilor, le atrăgea luarea aminte asupra greşelilor peste cari preoţii cei de demult de bună seama nici n'au pomenit: gânduri, vorbe, fapte mărunte. Le dovedea că, în tinereţe mai ales, omul ascunde multe păcate subt patrafir, fie din neştiinţă, fie din graba preotului, fie că se ruşinează Sunt astfel păcate pe care, cu toate spovedirile, le porţi în suflet, şi dacă mori nedeslegat de ele, te trag subt talpa iadului.

Şi, cum propovedaniile lui porneau dintr'un suflet convins, şi dintr'o mare râvnă duhovnicească, cuvântul lui răscolea adânc, nimea, înfrica, înduioşa, şi mulţi ochi se plecau în pământ, după ce mai întâi băteau repede din pleoape, ca şi când li s'ar fi luat vederea.

Mătuşa Stana îl asculta înfricoşată, şi după liturghie, acasă, la măsuţa joasă cu bătrânul ei, abea sorbea odată, de două ori din fiertură, rezima lingura pe marginea blidului şi zicea, privind cu teamă la moşneag:

— Iacă! Iar' mă 'năduş! Părintele are dreptate, par'c'ar citi în inima omului. Talpa iadului o să ajungem, Mitre, de nu vom face cum ne învaţă Sfinţia sa.

Bătrânul, cu ochii împăingeniţi, sorbea domol mai departe din fiertură, şi, din când în când, cu mişcări încete, îşi dădea la o parte, de pe ochi, o şuviţă de păr alb-colilie.

— Tu nu te gândeşti la cazanii. Tu mănânci „liniştit“, zicea într'un târziu mătuşa, neslăbindu-l din ochi pe moşneag.

— Ba mă gândesc, se auzia un glas afund, deasupra blidului.

Moşneagul mormăia în lingura ce se ascundea subt mustăţele stufoase, albe.

— Da, ştiu eu cum te gândeşti. Ţie propovedenia îţi intră pe-o ureche şi-ţi iasă pe cealaltă. Şi nu-ţi dai seama că suntem oameni cu un picior în groapă.

Moşneagul o privea o clipă cu ochii de-un albastru spălăcit:

— Şi ce-ai vrea să fac? Să nu mai am tihnă de-o îmbucătură, cum nu ai tu? Eu sunt om cu scaun la cap, tu femee! N'or fi toate cu lapte câte le spune popa ăsta tânăr. Ce poate şti un băeţandru?

Bătrâna se crucea, se înfricoşa iar.

— Vezi! Ştiam eu că nu-ţi pasă!

— Ba-mi pasă, că om fiind şi vieţuind în lume, nu voiu fi fără păcate. Dar am mai avut popi şi nici unul nu s'a grozăvit aşa, ca tinerelul ăsta.

— Mitre! Mitre! Cum poţi vorbi aşa de o faţă cinstită? Tinerel este, dar are multă învăţătură şi dar proaspăt. Nu-l vezi cât citeşte în suflet ca 'ntr'o carte?

Moşneagul îşi ştergea mustăţile cu mâneca dela cămaşă, se rezima cu spatele de perete, îşi scotea băşica de porc înfoiată de tutun, şi după ce-şi răsucea în silă cu degetele îngroşate ţigara noduroasă, o aprindea şi cuvânta:

—Să fie dumnealui sănătos! Nu-i voesc nici un rău. Dar mi se pare mie că un popă bătrân, cum era părintele Costan, tot ştie mai bine ce-i cu sufletul omului şi ce-i în lumea cealaltă. Răposatul, cât ce-ţi punea patrafirul pe cap, ştia cu cine are de lucru. Până numărai la zece, te şi deslega şi-ţi turna canonul. Scoteai banul ruginit din şerpar, i-l puneai în palmă, şi, cu sufletul uşurat, plecai la treburile tale. Nu-ţi stătea plugul în brazdă, cu ceasurile, ca acum. Azi oamenii aşteaptă ca pe spini, la uşa bisericii până să le vină rândul. Tânărul descoasă cu greutate sufletul oamenilor, şi creştinii sunt nemulţumiţi.

Mătuşa Stana clătina a jale capul, se uita cu milă la moşneag, şi răspundea oftând:

— Simţeam eu, inima-mi spunea, că tu nu te alegi, cu mult din cazaniile părintelui. De-aceea, iată, mi-am pus în gând să te ajut eu la pregătirea de care ne tot vorbeşte părintele. Laudă pe părintele Costan! Dumnezeu să-l ierte, a fost un om de omenie. Da' cum te spovedea? Abea îngenunchia, abea începeai să spui, şi te oprea zicând: Lasă, lasă! Ştiu eu! Femeile cu gura păcătuesc! Apoi bine, Mitre, spovedanie era asta? Când avea părintele Costan vreme să te întrebe ce-ai făcut în copilărie, ce-ai greşit în tinereţe? Te-a întrebat vr'odată dacă ţi-ai spus la spovedania trecută toate păcatele? Dacă nu te-ai ruşinat să-ţi spui vr'unul? Te-a luat vr'odată să te descoase de când ai fost de şapte ani?

Mătuşa Stana vorbea înfierbântată, cu frânturi din cazaniile preotului celui tânăr. Moşneagul o asculta zâmbind uşor, fumuriu, cu ochii albaştrii împăinjeniţi.

— Copilării! — zicea el.

— Aşa? Copilării?

— D'apoi cum! Să-ţi aduci aminte de când ai fost de şapte ani! Sunt lucruri, tu femee, şi mai dedemult, de care-ţi aduci aminte. Iată-le-o pildă, când a ars la Manoilă, la vecinul, eram de patru ani şi-mi aduc aminte ca acum. Ce mai vălvătae, ce dogoreală! Ţin minte şi de când am căzut din mărul cel văratec, deşi, cum îmi spuneau părinţii, eram şi mai mici, dar de câte ori ai minţit pe părinţi, de câte ori i-ai necăjit, cine să-şi mai amintească? Părintele e tinerel şi nu cunoaşte sufletul omului. Inima închide unele lucruri ca 'ntr'un mormânt, unde putrezesc şi nu se mai alege nimic de ele. Pe altele le adună cum aduni, împăturate, hainele într'o ladă. E destul să o deschizi pentru aţi aduce aminte când le-ai purtat. Dar' cine-mi spune mie că păcatele copilăriei sunt în ladă? De altfel ce păcate poate face omul la vrâsta asta?

Bătrânul clătina capul a pagubă, şi răspundea cu glas îndurerat:

— Nu-ţi dai silinţa să-ţi aminteşti. Asta e! Ai vreme destulă, da' tragi din ţigară cu ziua de cap, şi nu-ţi aduni gândurile. Eu cum mi-am adus aminte c'am luat toate ouăle, douăsprezece, din cuibul dela noi din şură unde oua găina vecinii? Şi n'am putut fi mai mare de patru-cinci ani

— O mai fi păcat şi-atâta lucru; zâmbea moşneagul.

— Apoi vezi, dacă socoteşti aşa, n'o să-ţi descoperi nici o greşeală, toată viaţa, răspundea mătuşa aţâţată.

— Taci, tu femee, nu vorbi copilării! Eu, băeţandru, am răsucit grumazii unui cocoş, al vecinului, şi totdeauna am crezut că bine am făcut. De zeci de ori cucuriga pe zi, bată-l Precista, de pe straşina gardului şi zbura la noi în curte să-l bată pe al nostru.

— Şi n'ai spus nici odată la spovedire?

— Ce era să spun? A făcut mama din el nişte tăeţei!

— Şi n'ai să mărturiseşti nici acum la spovedirea pe toată viaţa?

— Par'că Dumnezeu sfântul nu ştie ce a păţit cocoşul nostru de răul pintenatului aceluia?

— Dar popa aşteaptă să spui tot!

— Par'că printele de cocoşul acela nu mai poate! A fost o judecată dreaptă, tu muere!

Bătrâna ofta, clătina din cap şi iar începea:

— Mi-am pus eu în cap să-ţi ajut să faci o spovedire bună. Dumnezeu îmi vede inima. Dar pare-mi-se că osteneala mea va fi zadarnică. După cum pricep, tu nu vei mărturisi nici alte lucruri dedemult, păcate grele şi mari

Moşneagul clipi din ochii mici:

— Ce păcate?

Baba îl privi sfredelitor:

— D'apoi, de-o pildă, isprava cu cei doi berbeci. Ai mărturisit vr'odată popii subt patrafir?

— Ce berbeci, tu femee?

— Ei, iacă! Nici de asta nu-ţi mai aduci aminte! Şi, pe vremuri, a fost plin satul. Erai junişan, erai de optsprezece ani, când, cu alţi flăcăi, aţi furat doi berbeci din turma mărigneanului.

Fruntea lui moş Mitru se descreţi, un zâmbet uşor îi lumină faţa.

— A fost un rămăşag, tu muere, şi a fost o răzbunare pe dreptate. Mărgineanul cu târla pe hotarul nostru era om însurat, tânăr încă, şi nu lăsa în pace fetele dela noi din sat. Da' pe urmă ne-am împăcat; şi a ospătat şi el din carnea bebecilor; ba şi vinul tot el l-a plătit.

Mătuşa se uita la el mirată şi înfricată. Nici asta nu era păcat? Şi, cum de patru săptămâni de când intrară în Păresimi, preotul cel tânăr o speriase cu propovedaniile—, ea îşi înşirase în gând şi în conştiinţă, greşeli mărunte, un rând nesfârşit, cari se încurcau şi roiau scăpând mereu din rânduiala pe care voia să le înşire, ca pe-o aţă. Greşeşte ea, sau bătrânul ei e un păgân? De bună seama el nu înţelege pe preotul cel tânăr.

Nu numai Dumineca, după liturghie, ci şi în zilele de lucru, îi bătea mereu capul moşneagului să-şi aducă aminte de greşelile vieţii şi să facă o spovedire bună. Ii amintea ea toate relele pe care ştia că le săvârşise bătrânul.

A D I N A

de V. MOŞINSCHI

Am cunoscut-o în împrejurări tragicomice prin munții prăpăstioși ai Neamțului. Coborâsem ruinele impozante ale cetăței lui Ștefan cel Mare; jos ne găsisem de lucru contemplând înălțimea zidurilor cetăței de odinioară. Un alt grup de excursioniști începuseră și ei scoborîrea: o parte pe cărarea obișnuită, ceilalți prin râpele săpate de infinitul timpului. Ca oameni pățiți făceam haz de ei privindu-i; în patru labe, mai cu voe mai fără voie, se târau în jos, viermi multicolori pe ruginiul stâncilor

Fără să știm pentru ce, tot vorbind, ne-am apropiat de locul unde trebuiau să ajungă Cei care coborau de-a dreptul peste râpi erau trei: doi băeți și o fată. La câțiva metri de sosire fata a călcat greșit și a luat-o accelerat la vale. Nu știu cum am făcut de am ajuns-o în câteva salturi și-am prins-o în brațe ca în comediile de cinematograf americane; puțin încă și se ducea în prăpastie.

Așa am cunoscut-o.

Intâmplarea de pe cetate a făcut să ne dublăm numărul prietenilor. Seara ne-am întors la Văratec împreună ca una și aceeași grupă de excursioniști. Si ne-am înțeles de minune. Mai ales din cauza Adinei; așa o chema pe eroina dela cetatea Neamțului. Căci ce făcea ce dregea nu știu, dar toți ne adunam în jurul ei ca vrăbiile la mămăligă.

Ca să-i fac portretul asi fi prea monoton: avea și statură mică, și cap mic, si gură mică numai ochii erau discordant mari și negri. Par'că era o păpușe de porțelan. O poreclisem sugestiv: păpușa automată. Automată, pentru că avea ceva brusc în gesturi. Printre alte calități avea și una banală. Nu prea detesta băeții. Drept probă ochii ei împărțeau priviri atrăgătoare la toți.

— Nu pot să sufăr flirtul!

O declara solemn ca începutul unui discurs. Și că să ne dovedească flirta cu oricine în pădure, în incinta mânăstirei sau seara în casa maicei Evdoxia. Noi nu ne indignam deloc de inconsecvența Adinei. Căci ea era clou-ul grupului nostru. Ca să-i placi tot secretul era să-i spui că nu-i numai frumoasă ci și inteligentă. Nu trebuia să fii numai decât convins de afirmația ta. Dar în schimb erai în grațiile Adinei. Așa cel puțin ni se părea nouă.

In discuții nu trebuia s'o contrazici căci se necăjea rău. Era agresivă ca un cățeluș care te amenință pitulat după scaun. De multe ori băeții ori chiar fetele râdeau de ea și ea nu se supăra pentrucă — spuneau unii — nu prea înțelegea.

Câteodată purta rochii prea scurte pentru suișurile pe munte. Dacă-i atrăgeai cumva atenție îți replica simplu cu un surâs de copil:

— Mie mi se pare că nu-i scurtă.

Si tu trebuia să taci. Dacă i se părea ei!

Odată Adina s'a supărat pe mine. Desperat ce-mi vine mie în gând să-i spun că e frumoasă ca o zi de Mai

— Crezi?

Si voia să fie indiferentă. Așa ne-am împăcat.

Printre băeți Adina își avea preferințele ei. Astfel se explică cum de multe ori o surprindeam seara sărutându-se — în glumă, spunea ea — cu vre-un băiat de-ai noștri. Locurile variau: pe cerdac, pe bancă în incinta mânăstirei sau în poiana lui Constantin.

Intr'o seară întâmplarea se repetă. Dar vai! Adina ne trădase. Nu mai era unul de-ai noștri. Un străin. Deci un vot de blam pentru noi. Cum să ne răzbunăm? Am găsit imediat o soluție pacifică. A intrat și Nicu —așa-l chema pe favorit — în grupul nostru.

Cu ocazia unei plimbări pe lună, veni vorba de sentimentalism. Adina își încreți nervos fruntea:

— După mine e idiot să fii romantic.

— In fond ea era romantică ca și noaptea cu lună care ne înconjura. Deaceea ochii Adinei se umpleau de o melancolie tristă, când în întunericul camerei răsuna „Allways". Și deaceea îi plăcea la nebunie Teodoreanu. Când afirma aceasta, băeții șicanau malițioși:

— Cine, romanul sau autorul romanului?

Replica venea inevitabilă ca un strănut:

— Și unul și altul.

Dar boala Adinei era ambiția. Cu orice chip voia să facă de toate. Mai ales sporturi. Aforismele înlocuiau logica experienței:

— O fată modernă trebue să fie sportivă.

Toate-i stăteau însă împotrivă: și statura, și debilitatea, și mai ales nervii. In excursii rămânea în urmă ca o oaie schioapă depărtată de cârd. Când ți-era lumea mai dragă, Adina se opria; nu mai putea să meargă. Dar nici acasă nu voia să rămâe.

— Nu! că merg și eu în excursie.

Și totuși Adina se încăpățâna să fie sportivă.

Când trecea vara grupul nostru părăsiam mânăstirea și munții împrăștiindu-ne ca potârnichele, pentru ca vara următoare să ne întâlnim iar. Pe Adina o întâlniam iarna la patinaj. Deși nu știa să facă nici doi pași ea era punctuală în fiecare zi. Explicația era mereu aceiași:

— Ce vrei? Ador patinajul.

Iarna Adina era o activă. Vreau să spun că nu perdea nici un ceaiu dansant și nici o reuniune mondenă. Intr'un timp o întâlniam mereu supărată. I-am cerut cu insistență să mi se destăinuiască mie poate-i pot fi de folos. Motivul era simplu ca și rochiile ei: nu putea să învețe un dans nou la modă. Mai târziu mi-a spus că pocit ori nepocit tot l-a învățat până la urmă. Fața-i radia o naivă fericire.

Iarna și primăvara odată trecute, iarăși ne adunam cu toții în jurul Adinei. Nu puteam concepe vacanță sau vilegiatură fără veselia ei. Și noi ce răutăcioși eram s'o ironizăm mereu pe Adina! Și mai cu seamă ce ipocriți! Doar toți adoram păpușa automată cu ochii mari și negri. Ne plăcea pentrucă Adina avea ceva din bunătatea unui copil. Dar și când nu-i convenea ceva! Se supăra subit și bătea din picior sau se plimba de colo până colo. Dacă continuai să o necăjești izbucnea într'un plâns nervos. In asemenea ocazii era mai tragică decât un film cu Maria Iacobini; noroc că-i trecea repede. Își ștergea pudic ochii și surâdea ca un pom înflorit.

Adina era inconstantă ca tinerețea. Deaceea o iubiam cu toții; că doar toți

---

Moș Mitru o asculta cu răbdare. Mătușa pentru a-l îndemna și a-i da pildă și curaj, își descoperea înaintea lui păcatele și greșelile ei, îi arăta cum și-a adus aminte de ele, și că nu știe dacă le-a mai mărturisit ori ba.

Moșneagul îi asculta cu un fel de așteptare spovedania, părea că pândește după un păcat anumit care să iasă din gura bătrânii. Dar așteptă în zadar.

Hotărâră să se spovedească amândoi în Vinerea din săptămâna a cincea a postului mare. Moșneagul părea tot mai întristat, și mai scump la vorbă.

Seara, în preziua spovedirii, după cină moș Mitru ridică dreapta, în semn că vrea să spună o vorbă. Baba îl văzu îngândurat și se nelinişti.

— Ascultă, Stana, începu el, mâne ne spovedim. Tu, de patru săptămâni mi te tot spovedești mie. Așa vei mărturisi popii cum mi-ai mărturisit mie?

— Curat așa, Mitre! Nimic n'am, să ascund.

— Dacăi- așa, te spovedești de-a-jaba

Mătușa se mișcă ușor pe scaun, înfiorată.

— Nu mi-ai spus un păcat pe care tu și Dumnezeu îl știți de mult. Te vei duce subt patrafir cu fleacuri, iar răul cel mare îți va rămânea pe suflet.

Bătrâna se făcu și mai mică pe scaun.

— Vreau să-ți ajut să-ți amintești „începu iar moșneagul cu un surâs șiret care păstra încă umbră de răutate și de mânie". Nu eram luați de-un an, când într'o noapte de vară a eșit cineva tiptil din casa noastră și s'a strecurat în grădină, unde aștepta Ioana Diacului, junișanul din vecini. Cei doi abea se sărutară, abea se îmbrățișară când cineva începu să tușască prin grădină. El a sărit pârleajul iar femeea s'a tupilat în lobodă. O jumătate de an înainte, o jumătate de an după noaptea aceea, cine a trăit cu junghiul la inimă, gata de pază și de bătae? Cine n'a avut o zi bună? Eu, Stano, moșneagul de acum! Ai mărturisit vr'odată cum ai chinuit pe-un om, pe bărbatul tău?

Moșneagul tăcu, nici nu se uită la femee, ci privea cu ochii împăinjeniți prin părete, departe.

Stana se învineți, nu putu spune o vorbă până târziu, șopti:

— Tu ai știut, Mitre?

— Am știut, am răbdat, am tăcut și te-am păzit. Eu te-am apărat de păcatul cel mare.

Stana nu cuteza să-l privească.

— Am tăcut și am răbdat, fiindcă simțeam că-i o pedeapsă dela Dumnezeu. Făgăduisem Anicăi Natului s'o ieau de nevastă. Mi-era dragă și ea. Dar am lăsat'o pentru tine, fiindcă erai mai bogată. Știi ce trai a dus ea cu bărbatul său! Iată, femee, care-s adevăratele păcate! Celelalte, pe care le înșiri tu de patru săptămâni, sunt copilării, iscodite păcate de popa cel tânăr. Iată ce avem de mărturisit mâine, dacă vrem să ne ușurăm sufletul cu adevărat!

Moșneagul tăcu, își răsuci domol o țigară noduroasă, o aprinsă și eși în curte. Mătușa rămase înspăimântată, înlemnită, apoi, într'un târziu stinsă lumânarea și, gemând, începu să bată mătănii înaintea icoanei lui Hristos lovindu-și fruntea de pământ.

I. AGÂRBICEANU

ASUL DE TREFLĂ

de LUDWIG ANZENGRUBER

„Dacă există o carte a destinului, de sigur că nici un ochiu omenesc nu poate citi într'ânsa.

„Dacă ar fi totul predestinat și fiecare dintre noi am ști ce ne aduc zilele viitoare, nu ne-ar mai rămâne altceva de făcut de cât să stăm cu mâinile în șold:

„Cine ar mai înfrunta o nenorocire dacă ar ști că nu o poate evita?!

„Cine ar mai lupta pentru un scop dacă ar ști că nu poate izbândi, ori dacă ar fi sigur de reușită chiar când nu face nimic?!“

Astfel cugeta odată Weishofer în singurătatea lui pe stradă. Ba încă, mergea cu gândul și mai departe: „Ce stupidă credință stăpânește pe acei cari vor să afle întâmplări viitoare ghicind în cărți, prin topire de plumb, cititul în palmă ori în cafea.

Surâse batjocoritor și scuipă.

— „Eh! Blestematul ghicit în cărți,“ zise el suspinând adânc.

Weishofer era un țăran tânăr, bine crescut; avea o figură simpatică, cu niște ochi albaștrii închiși, un nas drept cu nările puțin umflate, deasupra buzelor purta o mustață îngrijită și mai lăsase să crească puțină barbă de ambele părți ale feței dela tâmple în jos până la sfârcul urechii; părul blond închis era dat ușor pe spate. Purta o pălărie înaltă de pâslă grosolană, o haină lungă de postav brun închis, vestă cu flori, pantaloni scurți și cisme înalte.

Dar însușirile ce poseda nu puteau fi observate astăzi: mergea abătut, legănându-se, cu capul aplecat gânditor spre pământ, ca unul care după expresie populară caută ziua de mâine și cine-l vedea astfel nu ar fi dat un ban pe el.

— „Bună dimineața, Weishofer! — îi zise cineva. — Weishofer ridică capul.

Inaintea lui sta un omuleț. Era pocit: avea un umăr cu mult mai înalt decât celalt și peste acesta lăsa să atârne un cap mare ceva spre cealaltă parte; de sub șapca pusă întreprinzător pe stânga ieșeau niște smocuri de păr lung, unele albe, altele de un galben șters; de sub cozorog licăreau niște ocelari de dinapoia cărora scânteiau niște ochi cenușii, destul de veseli; obrajii erau rotunjiți și roșii ca un măr copt;

Omul nostru arăta dacă nu tocmai binevoitor, însă în totdeauna bine dispus.

Avea pe el o haină a cărei culoare nu se mai putea bine defini; bătea în verde.

Legase cu o sfoară 2 pendule cu cutia lor de lemn de „Pădurea Neagră“: una se legăna peste umărul înalt, cealaltă atârna peste piept. De un capăt de sforicică trecut prin butonieră balasau 2 pendule și în mâna stângă purta un săculeț de pânză, în care trebue să fi fost greutăți și sculte. Așa sta negustorul și ceasornicarul ambulant Hautzner-Michel înaintea lui Weishofer și îi tăia drumul.

— „Bună dimineața! Weishofer,“ zise el.

— „Bună dimineața“ fu răspunsul.

— „Mergi spre capitala județului.

— „Da“.

— „Să mai încasezi ceva dobândă dela negustorul din piața Primăriei?“ Weishofer dădu din cap.

Ceasornicarul închise puțin ochii și adăogă.

— „Pare-mi-se că mai curând ai fi vrut banii decât dobândă“.

— „De sigur. Dar ce vrei să fac? Poate să-i iau pielea fiindcă în curând nu are să mai aibă nimic.

— Ce-mi dai dacă-ți spun o veste bună?“

— Bună ori rea pentru mine e tot una“.

— „Ascultă! Eri am fost pe la negustorul tău cu datoria. Un altul să fi fost în locul lui ar fi sărit ca un ied de bucurie, dar el s'a purtat ca o vacă bătrână. Nu știi că s'a pricopsit: i-a venit o moștenire. Nici unul — a spus el — din acei cari l'au urmărit continuu în timpuri grele nu va primi nici un ban înainte de termen. Tu însă fiindcă l'ai îngăduit în totdeauna vei primi toți banii dacă te duci chiar mâine. Fiindcă el a spus-o eri, azi este mâine, trebue numai să deschizi vorba.

— „Bine!“

— „Dar Weishofer cum îmi pari? Drept să-ți spun, ai înfățișarea unuia căruia îi intră în casă niște bani, peste cari de mult a pus cruce.

— „La ce-mi folosesc acum? Poate îmi vin tocmai ca să îngrop un mort“.

— „Ei ași? Cine să moară? Doar nu tu!“

— „Eva!“

— „Nevasă-ta? Cum îți trecu prin gând să-mi spui o atât de urâtă glumă? Când am văzut-o ultima dată era sănătoasă, voinică și veselă ca în totdeauna“.

— „Acum să o vezi!“ Weishofer dădu pălăria pe ceafă ștergându-și fruntea cu mâna.

— „Da, Hautzner-Michel, din ajunul anului nou datează asta. Ticăloasele de mueri cu prostiile lor îndrăcite au dat în cărți — în glumă de sigur — după cum am spus și nevesti-mi i-a căzut asul de treflă care i s'a explicat că înseamnă moarte. Făcuse o față atât de lungă încât a ajuns cu bărbia aproape de masă. E păcat a zis ea: „am vrut să glumesc și Dumnezeu mi-arată un lucru serios“. De atunci își închipue că n'are să mai trăiască un an și de n'ar fi trist, ai putea să te strâmbi de râs privind-o cum depune toată silința să adeverească profeția. Slăbește din zi în zi. Nu se lasă convinsă. Am stat de câteva ori lângă ea, i-am vorbit; ascultă, îmi dă dreptate și când mă scol să plec, ultimul ei cuvânt e ca și primul: Ea tot are să moară. Cuprins de îngrijorare am chemat un doctor din oraș: a examinat-o, a dat din cap și mi-a spus că sufere de melancolie. I'am povestit întreaga istorie. „Hm! hm!“ — făcu el — scoase tabachera, o deschide, ia o priză de tabac, trage pe nas, închide ușor capacul. „Da!“ zise el — „are să moară numai din prostia ei!“

— „Mulțumesc pentru explicație D-le Doctor — răspunsei eu — însă tot mi-ar părea rău de Eva mea proastă“. Weisshofer își șterse ochii cu mâneca.

Micul ceasornicar își scutură îngândurat capul cel mare, astfel că îi căzu șapca de pe urechea stângă pe cea dreaptă: „și mie mi-ar părea rău de femeia asta!“

— „Iți spun“ — strigă tânărul țăran ridicând mâinile deasupra capului — „e ca și moartă. Așa nu o mai poate duce mult timp“. Hautzner Michel și-a privit între timp cu multă atenție cismele, apoi a ridicat capul și zise îndreptând privirea spre Weishofer: „Știi ceva? Vreau să încerc dacă nu cumva îți pot veni într'ajutor, însă mai întâi să văd cum stau lucrurile“.

— „Bogdaproste, Hautzner Michel! grăbește-te numai. Tu ai avut în totdeauna un cap priceput. Isuse Cristoase! Cum o să-ți pot mulțumi Doamne?

— „Incet, încet Weisshofer! Incă n'am pus un picior înaintea celuilalt și ar fi deja un pas făcut. Nu pot să-ți promit nimic“.

— „Imi închipui că trebue să fie greu. Dar cum vrei să procedezi?“

— „Știi, când trebue să repar ceva, trebue să am lucrul înaintea mea. Acum să ne vedem de drum și Dumnezeu să te ocrotească. Speră puțin și nu te încrede prea mult. Insă te poți bizui pe mine că ceeace se poate îndrepta numai decât, voi face-o îndată“.

— „Din dragoste către aproapele fă-o. Dumnezeu să fie cu tine Mautzner Michel!

Si astfel se despărțiră apucând unul la dreapta iar celalt la stânga.

Weishofer grăbi pașii către oraș pentru a se înapoia cât mai curând acasă să vadă ce a făcut negustorul ambulant și spera în sinea lui că totul va fi bine: Hautzner Michel însă merse agale, gânditor spre sat.

*

In mijlocul satului era o căsuță mică împrejmuită de o curte cu uluci și cine voia să comunice cu cei dinăuntru trebuia să treacă printr'o portiță în gard apoi în curte.

Aci intră ceasornicarul.

Hautzner Michel intra în bucătărie unde focul trosnea vesel și auzi în ca-

---

adoram tinerețea. Bizareria Adinei ne făcea să trecem dela flirt la ironie cu usurința gândului înainte de a adormi. Adina par'că nu înțelegea. Era naivă ca o albină care prinsă în odaie încearcă de sute de ori să străbată transparența ferestrei.

Câteodată în serile senine discutam în incinta mânăstirei filozofie. Era o boală a noastră. Misterul nopții ne sgândărea stupid intelectul. In una din serile acelea glasul Adinei răsună din suflet par'că în întuneric:

— Pentru mine viața nu-i decât o veșnică negare a realității.

Noi n'am înțeles-o. Unii chiar au râs sgomotos. Niciodată Adina cea veselă nu ne vorbise astfel. Și totuși vorbele ei erau par'că ecoul unei suferinți mocnite. Nu știu de ce din seara aceea am început să o respectăm ca pe un om mai în vrâstă.

Intr'o vară Adina lipsea. Grupul nostru era ca o zi fără soare. Nu știam ce se făcuse cu Adina noastră. Apoi am văzut-o tot mai rar iarna. Si încetul cu încetul Adina a dispărut din mijlocul nostru și veselia noastră s'a stins ca farmecul crângului părăsit de privighetoare.

V. MOȘINSCHI

meră pe țărancă, fredonând un cântec bisericesc: bătu în ușă și intră:

— „Bună dimineața!" zise el.

— „Bună dimineața Hautzner Michel!"

— „Da, da, mulțumesc!" Pentru un moment nu știu ce să spună, însă îl surprinse înfățișarea rea a țărăncii. Nu era trei luni de când înaintea lui sta o femeușcă rumenă durdulie și cu ochii negri vii și acum—era sau nu era ea — găsea o femee slabă, vestejită și cu ochii stinși. O clipă se schimonosi fața lui rotundă în felul cum se vede la copii când vor să râdă ori să plângă, una după alta, înainte de a se decide pentru una din ele: apoi aruncă sacul cu scule pe un scaun, luă ceasornicul de pe umăr, le puse pe scrin, merse spre țărancă și îi zise: „Doamne, dar de ce pari atât de schimbată? Ești poate necăjită? Nu se mai uită bărbatul tău la tine?"

— „Ah! Hautzner" — răspunse ea — „știu prea bine ce am. In curând vei putea merge la înmormântarea mea".

— „Ei la naiba, n'o fi tocmai așa de rău. Voi muerile vă închipuiți în totdeauna tot felul de lucruri".

— „Imi închipui că e destul de rău și din cauza unei închipuiri n'am să mă pregătesc atât de stăruitor pentru ceasul de pe urmă după cum o fac acum".

Țăranca arăta spre masa, pe care sta deschisă o carte mare veche și uzată, negustorul merse spre ea și o răsfoi. Mai pe fiecare pagină erau zugrăvite grosolan chipuri de draci cari prăjeau suflete nevinovate, le punea în frigare ori le supuneau la tot felul de chinuri obicinuite în iad.

— „Uite" — zise Hautzner Michel — „Dacă aș fi în locul tău m'aș pregăti mai bine pentru cer și în locul bărbatului tău aș arunca hârțoaga ta în foc fiindcă vorbele tale sunt prostii".

Tânăra femee se supără: „Tu prostule" —strigă ea, — „ce înțelegi tu din lucruri atât de serioase. Fă glumele tale în cârciumă dar nu într'o odae unde moartea așteaptă în prag să intre. Profesează-ți glumele tale ieftine față de oameni cărora li s'a suit ceva la cap, poate le face plăcere și vor râde, dar nu supăra pe unul căruia îi bate coliva în piept, înțelegi tu? Pleacă din ochii mei. Aș voi să-ți arăt altfel de nu m'aș fi simțit atât de slăbită!"

— „Poftim" — zise Hautzner Michel— „asta am observat-o și eu, dar în prezent nu-ți lipsește nimic".

Țăranca se uită spre dușumea, cași când ar fi voit să știe dacă a fost curățită bine, atunci o apucă o tuse seacă și spuse cu voce atât de stinsă încât nici un șoarec din colț n'ar fi putut auzi să spună la vecini: „Da, da, dragul meu Hautzner Michel, tu poți râde cât vrei, dar eu știu ce știu".

— „N'ar fi atât de greu să aflu ce știi tu: trebue numai să mi-o spui. — Cum ți-a intrat așa deodată ideea de moarte în capul ăsta?"

— „Printr'un semn al lui Dumnezeu!" Acum țăranca se ținu de masă par'că ar fi simțit cum îi slăbesc picioarele.

— „Sărmana de tine" — zise ceasornicarul — „ce slabă ești! Ar fi bun un scaun dacă nu poți sta în picioare".

Ea se așeză și continuă: „In noaptea anului nou am dat în cărți cu femeile din vecinătate".

— „E distractiv, — zise Hautzner Michel.

— „Da, da, însă mie mi-a eșit asul de treflă".

— „Asul de treflă?"

— „Ei! și mai departe?"

— „Nu-i de ajuns? Știi tu ce înseamnă? Dacă stă cu coada în sus înseamnă o casă străină, iar dacă stă cu coada în jos înseamnă moartea unuia de aproape".

— „Pentru întâia oară aud asta" — zise negustorul. — De când trăesc, asul de treflă a însemnat, între oamenii cari se pricep la dat în cărți, o pungă cu bani neașteptați".

— „Vrei să râzi de mine?" — întrebă țăranca. „Niciodată nu s'a auzit de când se dă în cărți pe lume, că asul de treflă înseamnă o pungă cu bani. Inseamnă o pungă cu bani în care mă bagă moartea, înseamnă o cruce sub care voi zace în curând".

— „Și mai înseamnă gâște în sat, cari se amestecă într'o afacere despre care n'au idee" — strigă Hautzner Michel; dacă nu știți nimic nu vă mai amestecați. Asul de treflă înseamnă o pungă cu bani în casă, asta e lucru vechiu".

— „Ba, e ceva nou! Inseamnă moartea".

— „O pungă cu bani!" —tună Hautzner și bătu cu pumnul în masă. „Te împotrivești tu unui bătrân care a umblat mai mult prin lume, care a văzut și știe mai mlt decât tine, cu toate muerile proaste din vecinătate. De altfel poți crede ce vrei, mâhnește-te din partea mea până când te vor duce la cimitirul din deal, și dacă aș vedea asul de treflă chiar pe capacul cosciugului, eu rămân tot la părerea că asul de treflă nu înseamnă moartea".

— „Dar Michel!" zise țăranca ridicând brațele în sus speriată de încăpățânarea bătrânului.

— „Weishaferino!" — reluă acesta.— „Asul de treflă a căzut aproape de tine?"

— „Tocmai lângă dama de *carò*, care era cartea mea".

— „Insă eu știu că femeile măritate au dama de *picá*, iar cele nemăritate au dama de *carò*. Și tocmai de aceea, îți spun Weishoferino: să nu mă mișc din acest loc, dracii să mă rupă pe sus în bucățele ca să nu mă mai pot aduna pe lumea cealaltă...."

— „Pentru numele lui Dumnezeu. Hantzner Michel, isprăvește!"

— „Să-mi pierd fericirea pe lumea cealaltă, dacă nu vei primi o pungă cu bani neașteptați în casă. Eu cred că mai mult nu mă pot jura și că îți este de ajuns ca să-mi dai crezare".

— „Isuse Cristoase! Nesocotitule! Cine te-a îndemnat să te juri atât de nelegiuit Sper că Dumnezeu nu ia în seamă că te-ai înșelat. Asul de treflă nu înseamnă altceva decât moarte".

— „Bine!" — zise negustorul luându-și ceasornicele de pe dulap și atârnându-le pe umăr. „Tu rămâi la asta. Dar eu sunt un om care caută câștigul pe toate căile și nimeni nu mi-o poate lua în nume de rău dacă exploatez ceeace știu. Prinde-te cu mine femee. Nu vei avea timp să te pregătești de moarte că deja îți va sosi punga cu bani în casă. Dacă pierd am să-ți plătesc o înmormântare frumoasă și toți popii din sat să te conducă până la groapă, dacă însă voi câștiga, punga cu bani e a mea. Te prinzi?"

— „Lasă-mă în pace, nici n'ai fi în stare să mă înmormântezi".

— „Tot una. Când faci o prinsoare trebue să ai în minte mai mult paguba. Vreau să te bag în mormânt atât de frumos încât să-ți placă și ție! Haide! bate laba!"

— „Slăbește-mă te rog".

— „Cel mai frumos giulgiu cu care se învelesc boerii la oraș îl voi împrumuta pentru tine. Hei: acum o să-mi dai mâna".

— „Asta n'am s'o fac, știi, fiindcă e păcat să te joci cu astfel de lucruri".

— „Ei da! — râse Hautzner Michel — „Tu nu o faci, fiindcă la urma urmii asul de treflă tot poate să însemne o pungă cu bani!"

— „Inseamnă moarte", strigă țăranca — „și banii am să-ți-i dăruesc; nici nu știu de unde ar putea să vie".

— „Bine, femee te-am prins cu vorba. Tu-mi dăruești banii. Nu mă interesează de unde vin. Insă pentru asta trebue să-mi dai mâna, ca să nu ai scuză mai târziu".

Femeea dădu cu ezitare mâna.

— „Așa! Va să zică ne-am prins. Și-ți promit că nici un ban n'am să-ți las. Știu bine că nu te îngrijești, fiindcă nu știu de unde au să vie, însă vreau să ți-i economisești pentru mai târziu. Bărbatu-tău m'ar blestema dacă banii abia intrați în casă, i-aș lua eu, și n'aș dori să aduc sfadă în casa voastră. Dacă muncești vei putea agonisi atâția, punându-i deoparte și atunci nu va mai fi nevoe să știe și el că ai pierdut. Iți dau timp aproape un an. Insă de anul nou voi veni să-mi iau banii și dacă te interesează îți voi da în cărți cum înțeleg eu și acum te las cu bine și Dumnezeu să te ocrotească".

Hautzner Michel plecă din odae și lăsă pe tânăra femee dusă pe gânduri.

— „In cele din urmă tot are să fie....? Iar dacă nu va fi așa, atunci în ce te-ai mai putea încrede? ...Totuși asul de treflă înseamnă moarte!..."

. . . .

Ea nu mai știe acum, dacă trebue să se bucure, ori să-i fie teamă de câștig

◆

In după amiaza aceleeași zile, Weishofer întorcându-se grăbit spre casă, văzu pe micul ceasornicar stând pe o scândurică aruncată pese un șanț pe unde se putea merge la o potecă ce ducea spre un sat învecinat. Alergă spre bătrân.

— „Ce veste îmi dai Hautzner Michel?"

Omul zâmbi. Privi la haina țăranului care era încheiată cu îngrijire și prezenta o umflătură în partea stângă a pieptului, și arătă cu degetul spre locul acela „Aci este!" — zise el — „Ți-ai primit banii?"

— „Da! însă vorbește...."

— „Psst! Am pierdut cam mult timp din cauza voastră dar sper că nu va fi fost în zadar... Vreau să-ți spun numai să nu te dai de gol că am vorbit nici cel puțin că ne-am văzut astăzi. Ințelegi tu? Nici să nu vorbești ceva despre noi, oricum ți s'ar părea Eva ta".

O jumătate de oră mai târziu, Weishofer intra în odaia lui; după ce dădu bună ziua femeii, începu să deschee haina, scoase un portmoneu greu și-l puse pa masă.

— „Dar ce ai acolo?" întrebă țăranca.

— „Bani grei Evo. Stii tu, banii dela negustorul din oraș, pe cari nu mai credeam să-i văd vreodată. I-a venit o moștenire și acum mi i-a restituit.

— „Pe toți?"

— „Până la ultimul ban".

— Ei Doamne! Ce să cred?"

— „Nu te bucură de loc?"

— „Ba da!" — zise Eva luând portmoneul şi numără banii, în timp ce devenea când palidă, când roşie.

Iată-i sosiţi şi trebuiau să fie daţi. Era veselă şi tristă totdeodată.

De atunci se puse ea pe muncă şi economie încât Weishofer băgă de seamă că nu mai avea timp de moarte. Şi cu cât se apropia sfârşitul anului cu atât era mai mâhnită, dar când anul nou bătu la uşă mărturisi bărbatului ei, cum a pierdut faţă de Hautzner Michel şi cum după sfatul acestuia — frumos nu era — a încercat să economisească bani pentru a ascunde pierderea; însă n'a putut agonisi nici a patra parte din cât era datoare oricât s'ar fi străduit, de aceea ceru ertare pentru nesocotinţa ei.

Scărpinândpu-se după ureche Weishofer răspunse că o iartă bucuros şi o face din toată inima pentrucă Eva lui iubită a rămas în viaţă şi pare tot atât de bine ca înainte. De aceea nici nu se uita la bani, chiar de ar fi de 3 ori mai mult. De sigur că e urât lucru a lua cuiva banii economisiţi. Hautzner-Michl face câteodată glume cu cari vrea numai să sperie oamenii. De altfel tot trebue să aştepte până va veni el.

Când veni fu primit cu oarecare bănuială Se făcu însă că nu observă nimic, ci îşi scoase ceasornicele şi le aşeză pe masă în faţa ţărăncii; Weishofer sta deoparte lângă cuptor caşi când n'ar fi dat atenţie, orice s'ar întâmpla.

O clipă aruncă Hautzner Michel nişte priviri pline de mulţumire de dinapoia ochelarilor, apoi zise: — „Hei femee! Mai trăeşti?"

— „Da!" — începu aceasta şi devenea din ce în ce mai roşie la faţă. — „Da, e adevărat că asul de treflă nu înseamnă moarte, ci bani în casă: dar dacă cineva ştie că aceasta se întâmplă cu siguranţă să nu se mai prindă cu un altul pe care să-l facă să piardă banii; asta nu e lucru cinstit. Şi mai puţin cinstit lucru este să sfătueşti pe o femee casnică să strângă banii pierduţi fără ştirea bărbatului. Ai înţeles? Aceasta o spun, fiindcă trebue să o spun". Apoi deschise sertarul mesei şi scoase un pachet de bancnote. — „Totuşi am urmat sfatul şi am muncit tot timpul. Atât am putut strânge. Iată-i. Dacă însă e prea puţin, îmi pare rău că n'am mai mult", şi i-i trecu cu mâna peste masă.

— „Ii poţi păstra şi pe aceştia". — zise negustorul — „nu mi-a fost de asta. Vream numai să-ţi dovedesc că nici odată n'au însemnat cărţile nimic, nici nu înseamnă. Asul de treflă nu înseamnă moarte fiindcă astăzi trăeşti, nu înseamnă nici bani în casă fiindcă am născocit-o eu, de oarece am ştiut dinainte că bărbatu-tău aduce bani din oraş. Ca să pui bani deoparte pe ascuns te-am sfătuit pentru a te afunda în lucru până în gât şi să-ţi piară gândurile la asul de treflă şi la moarte".

Ţăranca îşi împreună mâinile mută de mirare: Weishofer alergă la masă, luă pachetul de bancnote şi-l îndesă în buzunarul ceasornicarului. — „Trebue să iei" — zise el — „Trebue să-i iei! I-ai meritat, ţi-i dau bucuros!"

Nu că s'ar fi opus Hautzner Michel, dar aşa cum se uita la cei doui oameni sărea de bucurie de pe un picior pe celalt nepermiţând ţăranului să bage banii în buzunarul lui. In cele din urmă se opri şi lăsă pe ţăran să o facă.

— „Dacă trebue să-i iau, să-i iau!" — zise el. — „Se plăteşte doctorul chiar când nu face nimic, dar eu am făcut mai mult decât un doctor. Acum femee, dacă te interesează, cine e doctorul? Am promis că-ţi voi da în cărţi în felul meu".

— „Ia slăbeşte-mă te rog. Iţi închipui oarece că o să mai cred?"

— „Ştiu că n'ai să mi-o ceri. Insă dă-mi mie cărţile astea mânjite din cutia mesei. Le-am văzut colo.... Aşa mulţumesc. Ne-am făcut destule griji! Inainte serveau şi chiar fuseseră inventate pentru petreceri nevinovate, însă ca în toate ocaziile a început omul să abuzeze, şi asta mai mult decât trebue, că jocul de noroc sărăceşte mulţi bărbaţi şi acum să mai prostească în cărţi şi femeile. Imi dai voe să le arunc în foc. E cel mai bun fel al meu de a da în cărţi. După cum omul se poartă în afară sau în sinea lui, cinstit şi mulţumit ori leneş şi lacom i se poate spune de va fi fericit sau nu pe lume. Un astfel de ghicit în cărţi nu există. Se zice că: „soarta omului stă în mâna Domnului" şi nu-mi închipui cum ar putea veni ceva dela cărţile astea mânjite şi dela nişte ţigănci murdare. „Amin" zice popa când nu mai are nimic de spus.

In româneşte de
MIRCEA BONIFACIU PITTIŞ

POEME IN PROZĂ

GELOZIA

Artistului îi plăcea s'o vadă goală, ca s'o picteze; iar ea credea că o va picta, numai ca s'o vadă absolut nudă, pe îndelete, ca să se sature privind-o.

El era tânăr, ea era frumoasă şi ideal croită — şi cu trupul neacoperit în atelierul pictorului.

Ea se trudea să-i vâre cât mai mult în ochi, în suflet şi în închipuire ispititoarele linii ale unui corp de statuă, ca să-l câştige pentru totdeauna; el se folosea de atitudinele ei plastice pentru Arta lui, furându-i frumuseţea şi aşternând-o pe pânză — dar numai atât.

Ea se întreba:

— Nu vede că sînt ispitoare?

Iar atitudinea lui nu răspundea nimic, pentrucă răspunsul îl concentra în opera sa.

Ea se întreba:

— Nu vede că sînt goală?

Şi el tăcea; dar grăia pânza aproape gata pe care fata n'o înţelegea.

Intr'o zi a intrat însă în atelier o femeie. Cum a văzut-o artistul a simţit nevoia de a-i mângâia obrajii şi braţele, de a o lua de mijloc. Femeia era cârnă, îngrozitor de grasă şi îmbrăcată mediocru.

Modelul nu îndrăzni să-şi închipue cum ar fi această femeie desbrăcată. Deoarece tocmai mâncase. Privirea ei îi ungea corpul, ca o pensulă muiată în ulei.

...Şi totuş!

Indignată, după ce Necunoscuta eşise din atelier, Modelul strigă pictorului:

— Gusturile nu se discută, dar dacă ţi-e drag acest butoi, dacă ea întrupează idealul tău artistic, de ce n'o pictezi pe ea?

Liniştit, pitcorul îi răspunse:

— N'o fac pe ea, fiindcă pictez pentru alţii.

— Va să zică iubitorii de artă, de tablouri, mă preferă pe mine, — constată Modelul cu o izbucnire de isbândă.

— Se înţelege, frumoaso!

— O pânză care ar înfăţişa-o pe ea, n'ar lua-o nimeni?

— Fireşte, frumoaso!

— Atunci, tu ce-ai găsit la ea?

— Am găsit, frumoaso, *tocmai asta*: e soţia mea.

ORAŞUL IN CARE NU CUNOSC PE NIMENI

In oraşul în care nu cunosc pe nimeni, sufletul meu aleargă în voe şi visele mele toate sboară, în libertate, nestingherite de nimeni, între pământ şi cer — ca într'un rai al gândurilor.

Respiraţia e o beţie, priveliştea, cascadă de lucruri nouă...

Nu mă opreşte nimeni, ca aiurea, cu credinţa că nimicurile sale personale ar putea să mă intereseze şi pe mine, ar fi în stare să înlocuiască, din inima mea, măcar pentru o clipă, atâtea dureri şi doruri, atâtea mânii înăbuşite.

Când trec uşor, necunoscut, în oraşul în care nu cunosc pe nimeni, din nici un grup nu se aude o şoaptă de prieten, bârfitoare sau o scrâşnire de dinţi, strivind invective în măsele invidioase.

Ce frumoase sunt femele, în oraşul în care nu cunosc pe nimeni şi toate mă privesc cu interes, unele chiar cu drag, fiindcă pe nici una n'am minţit-o pentru alta şi nici una nu mi-a călcat în picioare inma şi sensibilitatea.

Vântul îmi răcoreşte fruntea şi îmi mângâe obrajii, în oraşul în care nu cunosc pe nimeni, pentrucă vântul ştie ce e pribeagul şi se simte frate cu călătorul îndrăgostit de drum.

Ce fericit aş fi fost, în oraşul în care nu cunosc pe nimeni, dacă o întrebare nu mi-ar fi tulburat pacea, într'o seară tristă, tocmai când mă socoteam mai mulţumit:

— Dar dacă în oraşul în care nu cunosc pe nimeni, este, totuş cineva care mă cunoaşte?

●

COMPUN MUZICĂ

Trenul aleargă pe câmpiile nesfârşite şi icoana ta mă însoţeşte pretutindeni, nedespărţită. Sunt trist şi numai tu ştii de ce. Totuş sufletul meu cântă, un cântec duios: povestea unei iubiri mai dureroase decât celelalte.

Fereastra vagonului, liniată de firile telegrafice, pare un portativ, pe care lacrimile mele cad ca nişte note: scriu muzică tristă pentru tine.

CONST. RÎULEŢ

MÂNĂSTIREA RÂMNICUL-VÂLCEA

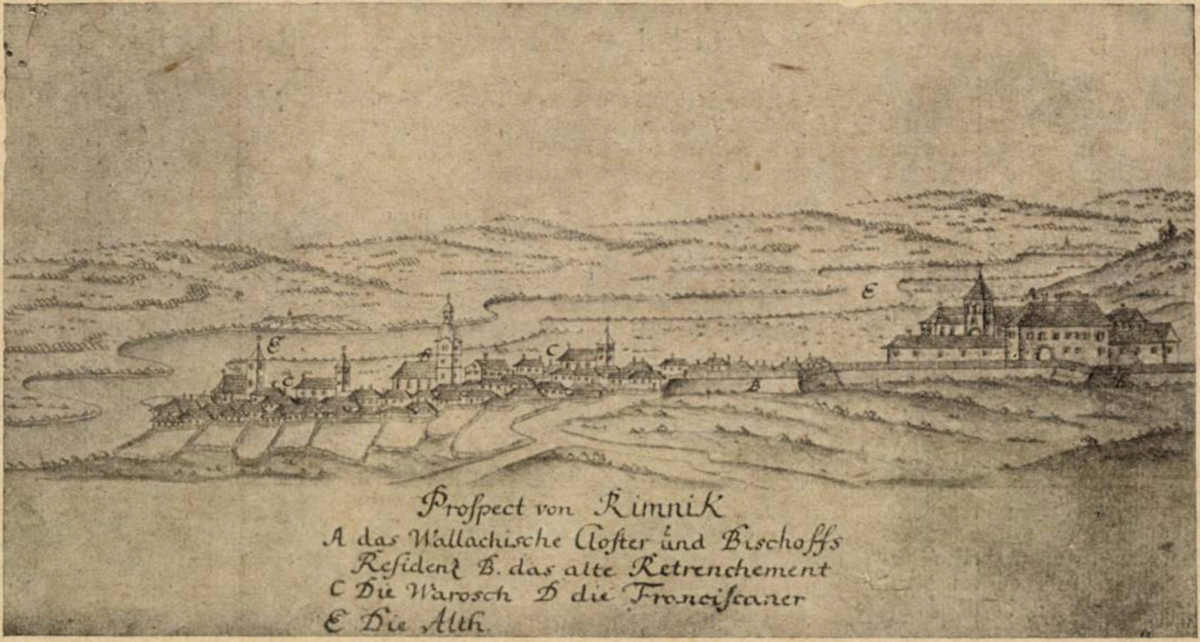
Prospect von Rimnik
A das Wallachische Closter und Bischoffs Residenz B. das alte Retrenchement
C Die Warosch D die Franciscaner
E Die Alth
E
E
C
C
B

MÂNĂSTIREA R.-VALCEA (Schiță făcută de inginerii austriaci între anii 1718—1739.

La poalele dealului Capelă, lângă locul unde Râmnicul se înpreunează cu Oltul, din timpuri ce trec peste memoria omenească, bătrânul Vâlcea s'a făcut așezarea sa lângă vadul râului Râmnic, de unde și denumirea de Râmnicul Vâlcei.

Nu se putea găsi un loc mai minunat pentru așezarea lui Vâlcea decât acesta pus lângă drumul comercial, de pe valea bătrânului Olt, ce leagă vestitul oraș — cetate, al Sașilor — Sibiul— cu rașul lui Traian, după malul drept al Danubiului — Nicopole — din care pricină dealtfel a putut repede prospera și ajunge mai întâiu capitala districtului cu acelaș nume și mai apoi reședința statornică a episcopului însărcinat cu păstoritul credincioșilor ortodocși din dreapta Oltului.

După situația și împrejurimile sale așezarea lui Vâlcea trebue să fi urmat unei alteia mai vechi, dacă nu din timpul Dacilor cu siguranță din epoca romană, căci pe dealul din vestul orașului numit — Cetățuia — se văd urmele unor ruine străvechi peste cari s'a clădit în timpurile mai noi, la 1680 de către Mitropolitul Theodosie, un schit ce s'a restaurat în 1853 de către Mitropolitul Nifon.

Tradiția ne spune apoi că aici a fost o cetate puternică de unde își trage dealul și numele. Nu greșim poate dacă aici am pune reședința lui Lituon-Voevod (1247—1280), primul erou național căzut în luptă cu Magistrul George căpitanul regelui Ungariei pentru independența țărei sale, cum ne spun cronicile.

Se mai observă apoi aici pe malul stâng al Oltului la schitul Fedeleșoiul urmele unei alte întărituri străvechi. Aici deci ar fi fost o streajă puternică a drumului comercial amintit mai sus.

In biserica acestui schit a fost decapitat Radul dela Afumați împreună cu fiul său de către Moise Basarab în 1529.

Pe dealul dinspre vest de oraș se observă urme din epoca romană și tradiția ne spune că aici ar fi fost altarul unei zeități păgâne, care după denumirea din ziua de astăzi: la boul de piatră, ne face să ne ducem cu gândul la cultul boului Apis. Aici se observă și ruinele unei capele catolice.

Odată cu stabilirea definitivă a episcopiei, care a fost incontinuă aici dela 1497 cu singura întrerupere dela 1847—1856 când a ars biserica cu dependințele, orașul a luat un nou avânt înzestrându-se cu mai multe biserici .

Biserica episcopală cu locuința episcopului a fost zidită în 1508 de către Radu cel Mare, aceasta cu mici reparațiuni a trăit până la 1735 — în timpul când Oltenia se afla sub stăpânirea austriacă — când a ars și s'a reclădit de către episcopul Grigore Socoteanul care i-a adăugat și o bibliotecă bogată, dar nici aceasta n'a fost scăpată de foc și biserica de astăzi este clădită de episcopul Calinic la 1850 în timpul domniei lui Barbu Dimitrie Știrbei. In figura noastră la punctul A, avem biserica clădită de Radu cel Mare, ca și locuința episcopului care se prezintă ca fiind lucrată din zid puternic și având două etaje.

Imprejurul episcopiei tot în figura noastră observăm că i s'a făcut, de către austriaci căci această vedere datează din timpul ocupațiunei acestora 1718—1739, o întăritură de pământ însemnată aici cu lit. B.

O altă biserică este apoi cea cu hramul „Cuvioasa Paraschiva“ începută de Pătrașcu Voevod în 1557 și terminată de fiul său Mihai, pe atunci ban al Craiovei 1558, iar mai târziu Mihai Viteazul. In această biserică la intrare pe peretele din stânga se află zugrăvit chipul lui Mihai Viteazul în costumul de atunci iar în partea dreaptă chipul ctitorului Pătrașcu cel Bun.

Biserica aceasta a suferit stricăciuni în timpul răsboiului Austro-Turc din 1718 și a fost refăcută de boeri Kiproveni apoi în 1790 de enoriași iar în 1844 de bivel ciauș Sterie Iufca.

In figura noastră biserica este cea de pe malul Oltului ce e însemnat cu lit. E.

Altă biserică este cea cu hramul „Maica Domnului“ zidită de Mircea cel Bătrân în 1388, care fiind arsă de Turci în 1747, a fost reclădită de log. Radu Râmniceanu și românii de la Sibiu Ion Moldoveanu și jupân Grigore.

In figura noastră această biserică este cea de lângă lit. C.

Dovadă că orașul lui Vâlcea trebue să fi avut un rol însemnat în trecutul nostru istoric este faptul că aici se află și o biserică catolică de propagandă zidită de călugări franciscani. Astăzi pe lângă această biserică se află o școală primară mixtă întreținută de comunitatea catolică.

In figura noastră biserica franciscanilor se află însemnată cu lit. D.

Casele orășenilor în figura noastră care datează dintre 1728—1731 sunt mărunte, acoperite cu țiglă și sunt așezate în apropierea Oltului.

In fund observăm apoi cum se ridică dealurile acoperite cu păduri în plan spre munte.

Figura aceasta o datorim inginerilor austriaci însărcinați de guvernul de la Viena cu ridicarea hărții topografice a Olteniei în timpul când aceasta se afla sub stăpânirea Austriei între anii 1718—1739.

Așa cum se prezintă această vedere ca și celelalte ce vor urma ne vor putea reda în parte situația așezărilor mai însemnate din Oltenia de pe acea vreme.

MIH. POPESCU

critica literara

C. KIRIȚESCU :
„Literatura împotriva educației“
București, 1929

Să amintim — mai întâi — faptele care au dat naștere cercetării de față :

Vă amintiți desigur de intervențiunea Ministerului de Instrucțiune în chestiunea unor piese depe scena Teatrului Național din București. Din discuțiunea publică urmată prin presă și prin familie se ajunsese la învinuirea — nu a Ministrului de resort — dar numai a d-lui C. Kirițescu, directorul învățământului secondar care, cu o abilitate caracteristică, știuse să bage vrajbă în guvern.

Și de-aici se conchidea că — deastădată — D-sa făcuse politică.

Natural că — în asemenea discuțiuni — realitatea este mai totdeauna greu de cunoscut.

Numărul celor cari se cred lezați e atât de mare și stilul lor atât de insinuant—încât tu, public, nu te mai știi orienta, iar bietul autor — oricâte alte calități și competențe ar fi putut avea — devine deodată o țintă pentru cele mai injurioase atacuri.

Intr'o astfel de atmosferă chiar încercarea de a se apăra apare — oarecum — primejdioasă.

Deaceia, deși — pentru cine avea urechi de auzit — lucrurile au fost deplin și definitiv lămurite din capul locului — totuși d. Kirițescu, lăsând să se aștearnă puțin timp peste rana sângerândă, a socotit necesar să se adreseze din nou opiniei publice și — deastădată cu o argumentare bine întocmită, să repună chestiunea pe tapet — eliminându-i tot ce o putea prezenta ca o chestiune personală și făcând din ea un obiect de principii și de interes național.

Subliniind înrâurirea pe care o are îndeobște literatura asupra tineretului — d-sa ia ca puncte de plecare antologia întocmită de germanii în timpul ocupațiunii prin „Putreziciunea României“ : ilustrarea.... literară a procesului făcut așa-numitei „oligarchii române“. La 10 ani dela împlinirea visului de veacuri — cu drept cuvânt se întreabă autorul : cum e zugrăvit în propriile sale cărți, răsboiul României ?

Și atunci — „cu încredere, senitătate și optimism“ — lăsând la o parte celelalte specii literare — d-sa cercetează 5 romane pe care le analizează : din punct de vedere documentar — ca oglindind sufletul generației care a făcut răsboiul și... unirea ; și educativ : prin repercusiunea pe care o pot avea asupra publicului. Această cercetare este cu atât mai interesantă, cucât, de astă dată, „scriitorul nu mai este streinul care ponegrește spre a distruge..., dar Românul care analizează spre a construi...“.

Și d. Kirițescu pornește la drum sănătos ; trece prin 4 din cele 5 romane, se întoarce însă cu sufletul amărît pentru că — în unul — găsește politică filogermană, în altul — numai socialistă. Autorii amândorora coboară acțiunea politică și-și scot în evidență justificarea și meritele propriei atitudini. In al treilea : niciun sentiment de ordin altruist nu e trezit, nici o legătură cu interesele obștei... ; totul e judecat prin raportarea la micile privațiuni de ordin personal... Un singur instinct : al conservării personale, în forma ei cea mai primitivă, fiziologică ; un singur caracter : al epicurianului care-și trăește viața lui de plăceri.

Și încheerea acestei cercetări : literatura răsboiului nostru nu ne-a putut da fresca eroismului sobru, nici a entuziasmului tenace, nici a renunțărilor stoice. Ne-a dat însă pe aceea a lașității“.

O singură excepție : Intunecare de d. Cezar Petrescu.

Intrucât privește obiecțiunea estetică — după o bogată excursiune prin paginile criticilor celebri — d. Kirițescu o întâmpină astfel : „arta trebue să fie, în esența ei, moralizatoare. Ea poate să-și exercite, prin aceasta, o puternică influență... (pe care) o exercită nu prin simplul fapt că e artă, ci prin chipul cum își alege tipurile, caracterele...., prin împrejurările în care sânt puse și căldura care radiează din sufletul artistului asupra operei sale...“.

In fața acestor adevăruri ce influență pot avea romanele de mai sus asupra cetitorului ? Desigur una deprimantă și aeducativă. Aceasta — pentrucă literatura respectivă „se prezintă cu trei mari scăderi :“

a) Unii scriitori.... au văzut numai cercul strâmt al propriilor interese ;

b) alții au fost prea subiectivi :

c) toți — n'au ținut socoteală de rolul social al literaturii.

In legătură cu această ultimă scădere d. Kirițescu se gândește serios la generația nouă pe care „patriotismul a început s'o obosească : i se pare una din virtuțile demodate, perimate. O atmosferă de sensualism morbid, apasă greoiu“ și încheind se adresează — ca odinioară, Vlahuță - cugetătorilor și.. în primul rând, acelora cărora Dumnezeu le-a dat scânteia sacră a talentului“ a cărora datorie este să contribue „cu toată puterea spiritului lor la întărirea sufletească a tinerei generații, între altele, și prin dreapta prețuire a acelora cari, la timpul și la rândul lor, și-au îndeplinit datoria pentru mărirea și înălțarea patriei“.

Cu acest conținut conferința d-lui Kirițescu poate interesa — în gradul cel mai înalt — și pe educatori și pe iubitorii de orientări literare, cași pe înșiși scriitorii cari —oricât ar fi de geniali — pot ține socoteală, chiar în cadrul strict al propriei creațiuni — de unele necesități social-naționaliste.

*

G. ȘT. CAZACU :
„Calea sângelui“

Insoțită de subtitlul : 1916—1917 și cu mențiunea modestă de : versuri, după care se alătură, tot atât de sfios, scrisoarea-prefață a poetului G. Bacovia, culegerea d-lui Cazacu merită totuși osteneala unor rânduri de meritată evidențiare. Și iată de ce :

In primul loc prin însăși punctul de intersecție în care se statornicește. Brodând pe canavaua atât de încercată a temelor de răsboi, poetul, căci, fără îndoială, d. Cazacu e un adevărat temperament poetic, reușește totuși să dea strofe uimitoare, accente pline de duioșie, imagini noui și pline de interes estetic.

E — desigur — recomandația cea mai bună.

Iată, de pildă, un fragment de pastel :

Seara, peste culmi, așterne
Umedă maramă ;
Codrul, pe poteci, își cerne
Fluturii de-aramă...

Și tot așa : „Drumul morții“, „Spre Golgota“, „La drum“ — dar mai ales „Atacul“ din care extragem :

— Un „ura“ puternic răsună,
Un ura ce'n creștet de dealuri se frânge ;
E sufletul nostru ce valul își strânge
Și-l schimbă 'n turbată furtună.

Cuprinsă e Firea de ură...
Și omul e fiară ; și fierul roșit e
De sânge... In danțul de tirde sdrobite
Inghiață cuvântul în gură...

Când glasul de-aramă răsună,
Năvala de brațe isbește 'nainte
Și poartă 'n vârteju-i nădejdile sfinte
Și sfânta virtute străbună !

Citatele de mai sus au fost cred — suficiente — spre a ne arăta că nu ne găsim în fața unui simplu stihuitor, nici măcar al unui nou bard național. Firește că — din aceste 15 bucăți, — nota patriotică nu lipsește — nu poate lipsi. Cât de măestrit însă este ea atenuată de cealaltă — notă eroică în genere — de elementul descriptiv și — mai ales— de continua prezență a unui suflet în continuă suferință — dar rezignat. E — natural — o interesantă îmbinare de sentimente în măsură să dea pe față un alt patriotism, nou, luminat, actualizat — decât acela răsuflat, retoric, eftin și perimat pe care-l cunoaștem.

Cât despre secretul acestei inspirații— iată-l : credem că s'a putut ajunge aici prin grefarea, la tulpina poeziei patriotice, a câtorva dintre meșteșugurile de imaginație a poeziei moderniste — sub vraja căreia se pare că se desvoltă tânărul autor al acestui mănunchiu. Cu o singură mențiune : autorul știe să se oprească la timp sau aproape la timp. Natural că, uneori, se trădează („zile triste“, „De profundis“) ca discipol al maestrului prefațier — dar aceasta se întâmplă și foarte rar și desigur — în bucățile de mai mică valoare...

Iată dece nu putem încheia decât cu un sfat : d. Cazacu e obligat să fie ceiace este, iar nu ceiace poate fi. Numai așa se va putea fixa între alții— ca o personalitate artistică de sine stătătoare. Sau preferă să fie considerat un fel de remorcă, un emul — mai mult sau mai puțin credincios al...

PAUL I. PAPADOPOL

gazetăria

așa și-așa...

Și **„AMINTIRILE LITERARE"** ale d-lui G. Tutoveanu continuă în numărul 6—7 al „Scrisului nostru", cu zugrăvirea aceluia care a fost Constantin D. Lupașcu „cel mai prețios tovarăș al strădaniilor întreprinse'n cei din urmă treizeci ani, pentru viața culturală a Bârladului" — patron-tipograf cu sprijinul căruia au apărut — din 1904 și până'n 1927, atâtea periodice literare în orașul Bârlad.

ANALELE BRĂILEI este o publicațiune regionalistă care merită toată lauda. Ea „își propune să studieze deaproape viața orașului și ținutului Brăila, în toate aspectele" lui. E o propunere pe cât de nobilă, pe atât de prețioasă și de românească.

In numele ei un număr de fruntași ai cărturăriei brăilene — împrospătați de împrejurările vieții prin toată țara, pornesc la drum, contribuind fiecare, în măsura specialității sale, la adâncirea și cunoașterea locurilor în care s'au născut sau au învățat carte. E un exemplu pe care-l recomandăm tuturor marilor centre, căci aceasta metodă e cea mai fecundă pentru întărirea culturii naționale.

Toate cuvintele de laudă d-lui ing. Gh. T. Marinescu — sufletul dezinteresat al aceste publicațiuni care — pe deasupra se bucură de multiple și prețioase colaborări.

„CUVÂNTUL NOSTRU" DIN BOTOȘANI închină un interesant „număr comemorativ" lui Mihail Eminescu, „cu prilejul împlinirii „40 de ani dela moartea lui" .

In afară de câteva pagini de clișee, și de unele reproduceri din opera poetului, volumul se bucură de numeroase colaborări și nu dintre cele puțin prețuite. Astfel, la reușita lui contribue d-nii: N. Iorga, Cezar Papacostea, Ștefan Meteș, Nichifor Crainic, Lecca Morariu, Cezar Petrescu, Pamfil Șeicaru, Artur Șorovei, Virgil Tempeanu, N. N. Răutu, Barbu Lăzăreanu, dr. Elie Dăianu, M. Manoilescu, Mihail Gr. Poslușnicu, Tiberiu Crudu, etc.

D-NUL NICOLAE IORGA, vorbind despre cei cari nu-l pomenesc pe Eminescu, îi caracterizează (e drept, cu destulă cruzime, dar cu tot atâta dreptate, astfel: „juni descreerați cari-și închipue că lumea n'a fost făcută cu adevărat până'n momentul când, pentru întâia oară, au cerut bărbierului să li radă poeticul bot").

Și mai jos:

„Se asociază între ei, se desfac apoi în cenacule opuse, se laudă, se batjocoresc, dar grija cea mare e nu cumva să spue că, înainte de dânșii, a fost o literatură. Dacă s'ar spune, unde s'ar ascunde „generația"!

Firește că, după o asemenea caracterizare, finalul nu poate surprinde:

„Iar asupra trivialului freamăt de ambiții picură din stele eternele silabe:

Pe voi, in cercul vostru strâmt,
Norocul vă petrece,
Iar eu, în lumea mea, mă simt
Nemuritor și rece".

IN „EMINESCU ȘI FILOSOFIA INDIANA" D. CEZAR PAPACOSTEA urmărește mai de aproape „consunanța... unor note ce disting părți nu lipsite de profunzime din poezia eminesciană" cu „oarecari linii de gândire ce se schițează fie în literatura vedică, fie în cea budistă".

Autorul tratează chestiunea din două puncte de vedere: problema cosmojonică și doctrina despre mântuire.

Prima e tratată în „Satira I" al cărei „conținut filosofic este inspirat din Rig Veda... din imnul creațiunii.. bucata de filosofie poate cea mai vrednică de admirat, care ne-a ajuns din vremea veche". Apoi în „Rugăciunea unui Dac"

Acelaș lucru se întâmplă cu „problemele vieții și sufletului" tratate, și în unele din poeziile lui Eminescu (Ce e amorul? Glossa, Oda, Kamadeva și mai ales Rugăciunea unui Dac) ca în filosofia budistă.

Pe lângă „aceste înrâuriri... coloana vertebrală a unor creații poetice, există și infiltrațiuni sporadice ale filosofiei indice în multe din celelalte poezii" cu alt fond (In Luceafărul).

Așteptăm dela d. C. Papacostea, pe care l-am auzit vorbind despre problema poeziei filosofice a lui Eminescu, un studiu mai amplu asupra acestui poet.

MONUMENTELE LUI EMINESCU: „Pietate față de memoria lui Eminescu, dacă n'a manifestat nici Statul, nici organizația oficială a scriitorilor, a manifestat publicul românesc" contribuind la eternizarea lui în bronz sau marmoră în diferite colțuri ale pământului românesc. Astfel: „la Botoșani și la Galați sunt două modeste monumente. La Sân-Nicolaul Mare i s'a ridicat un bust după războI. Un alt bust... la mânăstirea Putna. Iasul va avea în curând o statue, Clujul va avea în curând alta... Toate din inițiativă particulară Pentru București revista... *Gândirea* a luat inițiativa încă de acum patru ani (Eminescu și noi de Nichifor Crainic).

Ce folos de toate acestea — când literatura noastră nu posedă încă un studiu critic complet asupra lui Eminescu".

Și adăogăm noi: nici măcar o ediție critică.

Că la acestea s'ar putea ajunge prin instituirea unui premiu din partea ministerului Artelor, S.S.R. — ne 'ndoim.

Dovezi: n'au lipsit amândouă dela duioasa comemorare?

Și apoi argumentul cel fatal: nu-s bani— mai ales când e vorba de morți.

ABSENȚE REGRETABILE a luat Societatea Scriitorilor români și dela comemorarea lui Eminescu și dela recenta desvelire a bustului lui Iosif — la Brașov.

Intrebăm numai atât: dece?

Să fie numai din cauza vacanței? Și încă: să fie vacanța un argument destul de puternic?

„GALERIA DASCALILOR MEI" e o nouă serie de amintiri pe care colaboratorul nostru, părintele Gala Galaction, le începe în „Adevărul literar" dela 4 Aug. Prima bucată vorbește despre „seminaristul Ilie R. Popescu... Cel ce m'a învățat să scriu și să citesc" cum îl numește d-sa

Sunt pagini de adâncă recunoștință cu ajutorul cărora urmărim pașii pe nisip ai școalei românești, pentruce să mai vorbesc despre darul de povestitor al celor ce le semnează care, cu această ocaziune, ne desvălue o nouă lature a talentului său.

Așteptăm însă dela prozatorul Galaction altceva: amintiri literare în legătură cu persoanele pe care le-a cunoscut, cu cercurile din care a făcut parte, cu revistele pe care le-a condus sau la care numai a colaborat.

Și nu le așteptăm numai noi.

DIN CRISTURUL SACUESC ne vine un sol: anuarul școalei normale de învățături... pe anii 1924—1929 întocmit de directorul școalei, energicul profesor Traian Nestor Georgescu.

Din parcurgerea lor ne-am putut ușor convinge că, în centrul acela unde elementul maghiar este atât de des, școala normală de învățători din Cristur, și în deosebi directorul ei au deschis o fereastră destul de largă pentru primenirea aerului neromânesc, prin răspândirea limbii și culturii noastre și pentru înfrățirea celor două popoare conlocuitoare. Cunoaștem o parte din greutățile cu care a avut de luptat d. Georgescu și-l felicităm că totuși a avut puterea să impună, acolo unde suntem atât de puțini prețuiți, contravaloarea culturii românești.

Un capitol interesant (aș putea zice: extrem de interesant) este acela care vorbește despre „activitatea extrașcolară": excursiuni și șezători în limba română prin comunele de prinprejur, societatea de lectură, cercetășia, legăturile sufletești ale școalei... cu orașul, cu satele românești, săcuizate și săcuești, cu învățătorii din împrejurimi, ședințele intime ale cercurilor culturale.

Urmează câteva cuvântări ținute de director în diferite sate și numeroase studii. Lucrarea se închee cu un mare număr de clișee foarte reușite care prezintă și ochiului câmpul de activitate pe care a tras brazdă harnicul și energicul profesor Georgescu.

Mă gândesc la un lucru: d-sa va pleca, desigur, de-acolo. Găsi-se-va cine să-i continue opera cu credință și abnegație.

Sau — mai știi — școala normală de învățători din Cristur va fi printre cele destinate desființării?

In tot cazul d. Traian Georgescu ne dă dreptul să-l așteptăm lucrând și aiurea.

P. P.

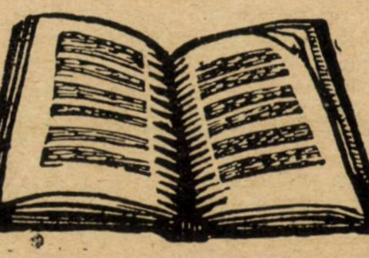

literara

o seama de cuvinte

Alphonse Allais, văzând într'o zi la café Napolitain, pe un pacinic cetăţean, care avea aerul unui provincial, se apropie de el şi cu pălăria în mână, îl întrebă foarte politicos:

— Domnule, nu cumva ai fi dispus să îmi împrumuţi 200 de franci?.. Am absolută nevoe!

— Dar bine domnule, nici nu vă cunosc!

— Tocmai d'aia mă adresez dvs.! replică Allais. Nici unul din acei cari mă cunosc nu vor să mă împrumute !

♣

Tristan Bernard intrând într'o zi într'un music-hall din periferia Parisului văzu o pancartă pe care era scris:

Câinii nu sunt admişi în local.

Cum programul era foarte slab şi consumatorii foarte dubioşi, Tristan Bernard scrise sub indicaţia de mai sus:

Societatea pentru protecţia animalelor.

♣

Un debut femenin la Opera din Paris. O celebră primadonă a Operei adresează către Sacha Guitry, care proteja pe debutantă:

— Bine, dar protejata d-tale cântă îngrozitor de fals! E frumoasă, dar nu stie să cânte!

— Se poate, răspunse Guitry, dar va veni mai mulţi să o vadă, *decât pe d-ta să te audă!*

♣

La începutul carierei sale se juca o piesă de Louis Verneuil, care nu avea succes.

Directorul teatrului îi spuse, ca să-l consoleze:

— Piesa e bună, dar nu place la public...

— De unde ştii?!... Nu vezi că în fiecare seară e sala goală!...

♣

Un fermier voia să-şi vândă proprietatea. Printre amatori se prezentă şi un tânăr, care după ce o vizitează, spune proprietarului că e prea mare şi prea scumpă pentru el, totuşi adoagă:

— Uite ce domnule, am avut o piesă care s'a jucat cu mult succes la Comedia Franceză şi am alta care se repetă acum la teatrul Porte-Saint-Martin. Dacă şi piesa aceasta are tot atâta succes ca piesa care s'a jucat la Comedia Franceză îţi cumpăr proprietatea.

Tânărul acesta era Edmond Rostand, piesa dela Comedia Franceză era Romanţioşii *şi cea care se repeta la Porte-Saint-Martin, era Cyrano de Bergerac.*

După imensul succes al premierei lui Cyrano, *fermierul trimise lui Rostand o telegramă de felicitare întrebându-l dacă, fiind dat succesul piesei, îşi poate permite luxul de a cumpăra proprietatea.*

Rostand răspunse imediat telegrafic:

„Proprietatea acum prea mică pentru mine".

bazar

MANUSCRISELE LUI SHAW

Manuscrisul comediei lui Bernard Shaw: „Yon Never Cantell" a fost vândut de curând cu preţul de 1.200 lire sterlinge, aproape un milion de lei, deşi numai opt pagini şi jumătate din cele 187 erau scrise de mâna humoristului irlandez, restul fiind bătute la maşină. Pentru o scrisoare autografă în care Shaw face unele aprpceieri asupra lui Shakespeare s'a obţinut 150 de lire.

S'au mai obţinut deasemeni preţuri mari pentru următoarele: prima ediţie din poemele lui George Meredith, 590 lire st. pentru ediţia „Bleak House" de Dickens, 510 lire st. pentru „Coliba unchiului Toma", 340 lire şi 160 lire pentru „Villa Rubein" de Glasworthy.

COCHETARIA... IN INCHISOARE!

Se pare că cochetăria este o trăsătură a spiritului omenesc pe care nimeni şi nimic n'o împiedcă să se manifeste, când e vorba, mai ales, de cochetăria femeiască.

Directorul unei închisori a avut ingenioasa idee de a publica o lucrare în care a arătat la ce trucuri şi mijloace surprinzătoare recurg uneori femeile, când e vorba să-şi păstreze înclinaţiile de cochetărie din viaţa de libertate.

Constatările lui sunt din cele mai interesante.

Notăm aci numai câteva din observaţiunile făcute:

O deţinută, care voia cu orice preţ să-şi păstreze silueta, şi-a fabricat singură un corset de sârmă de'la feerastra unei celule părăsite.

Alta, care nu voia cu niciun preţ să apară nepudrată, râcâia cu unghia varul de pe pereţii închisorii şi.., se pudra cu el.

In fine, o altă delicventă, care nu voia să rămână cu buzele nevopsite, îşi făcea un roşu de buze lichid, înmuind în apă nişte aţă roşie..,

Cu aceste mijloace direct primitive, cochetăria femeiască era salvată!

O BARZA INTELIGENTA

Ziarul elveţian „Basler Nachrichten" relatează amuzanta întâmplare de mai jos. O barză îşi stabilise domiciliul pe coşul unei mori de ţară. Dar morarul nu avea poftă să aibă un astfel de chiriaş nepoftit pe acoperiş şi spre a-l goni a început să ardă pae ude şi coceni. Barza însă, ţinea la noua ei locuinţă foarte mult şi a început să care în cioc pământ cu care a făcut un fel de răsuflătoare deasupra coşului, aşa că tot fumul de jos se întorcea din nou în camera morarului pe care-l asfixia. Lupta aceasta inegală n'a durat mult, căci morarul a cedat şi inteligenta barză a putut să locuiască nesupărată pe acoperişul morii.

caricatura zilei

COMPETENŢĂ

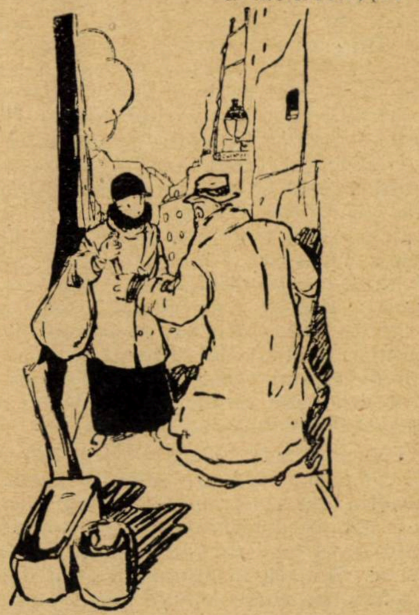

— Să semăn aceste seminţe? Dar ele nu înfloresc decât peste 2 ani şi eu vreau să am flori anul acesta.

— Chiar aşa o să se întâmple, căci le-am cumpărat de anul trecut.

GHINION

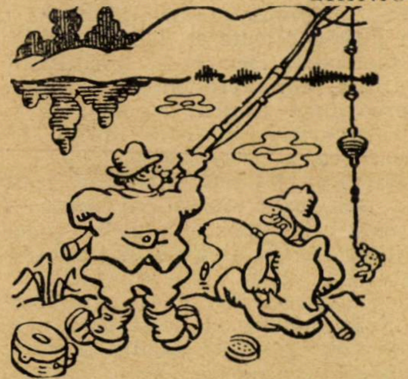

— Ce să-ţi spun: de 20 de ani mor de plăcere să pescuesc cu un peşte în undiţă. Dar ghinion! nici până acum n'am prins peştele cel mic de momeală...

LA LECŢIA DE FRANCEZĂ...

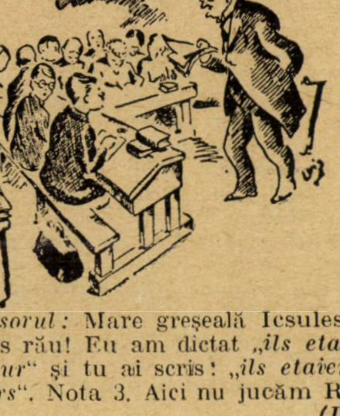

Profesorul: Mare greşeală Icsulescule! Ai scris rău! Eu am dictat *„ils etaient à l'honneur"* şi tu ai scris: *„ils etaient talonneurs"*. Nota 3. Aici nu jucăm Rugby.

(Life)

PAGINI UITATE

STĂRI DIN BLAJ

— DESPRE STAREA ŞCOALELOR DIN BLAJ IN TIMPUL LUI S. BĂRNUŢIU —

Intr'un articol intitulat „Statistica preoţimii unite din Făgăraş“ apărut nu de mult în *Vasárnapi Ujság*, s'a spus că în Blaj este o catedră de teologie cu 4 profesori, una de filosofie cu 5 profesori, un gimnaziu cu 6 profesori şi o şcoală normală cu 3 instructori. Aşa va fi şi în anul viitor [1]). In sânul profesorilor însă, cu excepţia celor dela şcoala normală, anul acesta se vor face mari schimbări. In gimnaziu s'a şi făcut schimbarea, pentrucă în toate cele cinci clase au fost puşi profesori Vasiliţi [2]). Dacă această hotărîre este definitivă, greu ne vom putea decide: să compătimim aceste suflete bune, sau să desperăm de prezentul trist şi de viitorul şi mai trist al neamului nostru neştiutor, pe care din cine ştie ce motive crude l-a ajuns această lovitură de moarte.

Oameni potriviţi cari ar primi postul de profesor cu mare bucurie avem, însă aceştia nu sunt admişi numai pentrucă nu vor să fie călugări. La noi aceasta este *condiţiu sine qua non*, ca să fii profesor. Şi dacă în gimnaziu sunt deja călugări, *în viitor vor fi puşi poate şi la catedra de filosofie* şi mai şti, poate şi la catedra de religie.

Va fi atunci vai de poporul nostru, care, dacă ar avea mai multe instituţii de acestea, n'ar trebui să se teamă de loviturile soartei; din nenorocire însă numai acest institut îl avem pentru pregătirea preoţilor şi învăţătorilor; dar cum putem aştepta să iasă preoţi şi învăţători isteţi, formaţi în spiritul sublim al ştiinţei curat creştineşti de sub conducerea unor oameni conduşi de *spiritul călugărismului, care ureşte ştiinţa, desvoltarea şi progresul?*

Răul l-a observat răposatul episcop Ioan Bob, care este slăvit pentru faptele sale cele bune; el a redus numărul vasliţilor la doi şi apoi la unul. De aceasta s'a plâns dureros egumenul de atunci, Benedict Fogarasi, care susţinea că învăţământul în şcoli este neglijat din pricina lipsei de vasiliţi şi, deci, de profesori permanenţi. Era adevărat, mai cu seamă în privinţa gimnaziului. Dar cauza mai tare a fost alta: Episcopul, ca arendaş al moşiei călugăreşti — toată stima faţă de meritele lui, dar şi acesta e adevăr — plătea pe profesori numai cu 200 florini, din care nu-şi puteau cumpăra cărţi, iar în vremurile acele vitrege abia îşi puteau plăti amiaza şi cina cu 10 fl. la lună; restul nici pe departe nu le ajungea pentru celelalte nevoi [3]).

De fapt, ar fi de dorit şi ar fi foarte bine ca profesorii din Blaj să fie mai stabili decât până acum; însă nu profesorii călugări, pentrucă experienţa, cel puţin la noi, ne dovedeşte că cu cât călugărul este mai stabil, cu atât este profesor mai rău. Pentrucă avem speranţa dulce că cei mai deştepţi ai neamului nostru tot vor înţelege odată cerinţele epocei noastre şi, desbărându-se de prejudecăţile sancţionate prin puterea miraculoasă a veacurilor, se vor îngriji de mijloace mai bune pentru îndreptarea răului şi vor reuşi să infiltreze în neamul nostru o opinie nouă, care *să lupte pentru idea slăvită a desvoltării, a iubirei de adevăr şi de dreptate, a luminii şi a moralităţii curate;* pentrucă opinia despotică, care domneşte acum în neamul nostru, părtineşte întunecimea şi răutatea.

Pe voi, cei mai deştepţi ai neamului, fraţi Români, pe voi, cărora patria v'a încredinţat conducerea vieţii spirituale şi morale a concetăţenilor, îndăznim să vă întrebăm. Vreţi din tot sufletul să *eliberaţi* de sub blestemul întunericului străvechi pe concetăţenii noştri înjosiţi? Dacă da — şi nu vrem să ne îndoim de aceasta — atunci, pentru Dumnezeu, nu mai lăsaţi conducerea intelectuală a neamului în mâna călugărilor! Pentrucă adevăr zic vouă, prin aceştia niciodată nu veţi putea ajunge scopul urmărit! *Neamul nostru este în primejdie*, vremurile ne apasă aşa încât streinii îşi fac milă de noi, şi noi nu o simţim, n'aveam cunoştinţă de aceasta, sau şi dacă avem cunoştinţă, nu îndrăznim să încercăm mijloacele care ne duc la lumină şi la o stare mai bună, pentrucă ne înfiorăm de orice schimbare şi ţinem la idea conducătoare a credinţei şi neputinţei noastre: *„omnis mutatio periculosa“* Această idee fatală ne conduce pe noi; şi cum nu? doar'suntem urmaşi ai Romanilor şi vestitul înţelept păgân roman a zis că *„fatis agimur“*; iar noi ţinem cu tărie la această credinţă moştenită: asta ne-a fost ursita — *sic fata tulerunt* — aşa ne-am pomenit — şi, probabil, aşa vom şi muri.

Toamna a venit, se va începe şcoala la Blaj, de aici se răspândesc în ţară razele progresului spiritual, de aici se trimit oameni cari propagă adevărurile eterne ale creştinismului, adecă aici se sfinţesc preoţii. Bine o ştiu aceasta clopotarii dela sat, studenţii şi fiii preoţilor car n'au făcut şcoală sau au întrerupt-o sau au părăsit-o din lene, apoi protejaţii şi husarii domnilor. In toate părţile este mare mişcarea, se fac târgueli între sat şi *popandus* [4]), ba încă cu sigilul autentic al satului şi cu iscălitura notarului. Şi care este obiectul şi urmarea acestor târgueli? Este că satele nenorocite şi-au dat sufletul în arândă acestor *apostoli ai întunecirei* pe douăzeci, treizeci sau chiar mai mulţi ani, pentrucă preotul s'a mutat în alt sat sau în cealaltă lume, iar judeţul are nevoe de preot. Dacă acesta-i un adevăr, nu-i mai puţin adevărat că judeţul lipsit de lumină n'are nevoe niciodată de preot prost. Şi judeţele naive se bucură de învoială — şi cum nu, doară ele, săracele, sunt destul de împovărate — pentrucă aceşti intriganţi au lăsat ceva din salarul legal sau obişnuit; dar, ei fac concesiuni ,pentruca atunci când vor fi preoţi să ceară mai mult dela popor şi judeţ mai bun dela episcop.

Dacă cineva şi-ar propune să sălbătecească neamul nostru în întregime, fără îndoială n'ar face altceva decât sau ar interzice să se facă biserici şi şcoli, sau ar pune în fiecare biserică câte un *popandus*, iar în şcoli numai călugări. Şi mulţi părtinesc călugărismul cu căldură, ca ceva demn de timpul nostru. Doar, fără să o putem contrazice, istoria ne spune că ceeace au clădit călugării cu dreapta, au distrus cu stânga, pentrucă ei au fost răspânditorii cei mai ageri ai credinţei oarbe şi a superstiţiei, prin care în unele locuri au împiedecat, în decurs de veacuri, influenţa binefăcătoare a adevăratei credinţe creştineşti asupra minţii şi asupra inimii, iar în alte locuri au nimicit-o de tot. In loc de morală curată au răspândit o morală exterioară, prefăcută, fără valoare internă, în loc de toleranţă creştinească propuneau şi realizau persecuţiuni religioase.

Deci n'avem de ce să amintim vremurile trecute; căci chiar dacă putem numi vre-un om de seamă dintre vasiliţii vechi, de care totdeauna ne amintim cu bucurie, vremurile acelea au trecut şi călugări din Roma sau Viena nu mai vedem în mânăstirea noastră. Dar nici numărul acelor oameni de seamă nu-i mare, pentrucă până ce un Klein, Şincai, Maior se străduiau să înfăptuiască o epocă luminată, până atunci alţi vasiliţi au dus la Viena o icoană făcătoare de minuni, ca să facă din Blajul nostru simplu un Maria-czell sau un Nicula. Din nenorocire însă onorabilii părinţi n'au izbutit. Dumnezeu să ne ferească de acele vremuri; *raţiunea* şi istoria le-a condamnat, a dispărut timpul monahismului: O dovedesc aceasta fiii neamului nostru cei cu mintea mai luminată, cari se înfiorează de sufletul întunecat a demiurgului din mânăstire, deoarece sunt convinşi că nu călugări, ci braţe mai tari trebuesc pentru stârpirea prejudecăţilor neamului nostru.

G. H. I.

Blaj la 20 Septemvrie 1842.

(După *Vasárnapi Ujság* din Cluj; no. 448; 4 Decemvrie 1842).

---

[1]) Oare au avut sau nu intenţia să şteargă pe carevà? *Redactorul.*

[2]) Din statistica amintită am aflat că Vasiliţii sunt călugări din ordinul lui Vasile cel mare. *Redactorul.*

[3]) Dacă cineva nu crede afirmaţia aceasta, să întrebe pe oricare canonic sau profesor mai bătrân din Blaj şi se va convinge. *Mult putem învăţa în privinţa aceasta din cărţile lui Petru Maior* despre începutul Românilor şi despre biserica românească, amândouă scrise în româneşte. Cea din urmă în vreo 900 de exemplare se află arestată într'un grânar din Blaj, sub paza şoarecilor, cealaltă se vinde liber cu un fl. — şi doar cea dintâiu nu este mai bună decât cea din urmă, iar aceasta nu-i mai puţin vrednică de libertate ca cealaltă. Să notăm însă că, afară de cea confiscată, neamul românesc n'are istorie bisericească. *Autorul.*

[4]) *Popandus* se numesc aceia cari nu învaţă regulat ştiinţele preoţeşti în seminar, în decurs de patru ani, ci afară, dela un profesor, în decurs de doi ani. *Autorul.*

cărți redate în extrase

OLIVIER CROMWELL

John Drenkwater

Nume răsunător, nu numai în istoria unui mare imperiu, ci în marea istorie a lumii.

Figură încă neîntrecută ca forță neașteptat de mult și de măreț realizatoare.

Din plugar și soț și tată a 9 copii, la vârsta când în viața altora începe scoborâșul, Cromwell devine deodată șeful necontestat, ascultat și victorios al unei națiuni ce își apăra drepturile. Devine mai mult, dictatorul unei mari puteri în sensul larg al cuvântului și ca o încoronare a celei mai mari glorii cu putință, i se oferă tronul Angliei cu drept hereditar.

Deși aceste fapte de miracol se petreceau acum aproape trei sute de ani, nu trebue să uităm că teatrul lor era cea mai veche țară constituțională și parlamentară, perfect organizată ca Stat încă pe atunci.

Astfel numele lui Olivier Cromwell va rămâne în veacuri ca un exemplu măreț de ceeace poate realiza un om excepțional în împrejurări excepționale.

Fără nici o îndoială, personalitatea uriașă, pur anglo-saxonă, a lui Olivier Cromwell, domină și azi o parte din istoria Angliei și explică minunat de bine *forța britanică* și dezvoltarea politică a celui mai puternic stat european.

Intre toți cei cari au scris despre marele brit și au fost și destui zoili, locul prim îl ocupă Carlyle care în *Eroii* săi a dat spațiu larg celui ce a condus destinele turburi din acea vreme ale Angliei și a îndrumat țara sa spre o viață nouă. Detractorii lui de după Restaurație au încercat să-i murdărească nimbul de glorie ce avea să strălucească până astăzi — trei veacuri aproape — dar opera lui este atât de vie și de rezistentă, amintirea faptelor lui și a forței creatoare ce reprezintase este atât de impunătoare, încât regii însăși care urmară pe tronul Angliei trebuiră să-i admită umbra la nivelul tronului pe care cași când îl ocupase — și încă cu ce prestigiu, înaintea lor.

Olivier Cromwell se născu la 25 Aprilie 1599 la Huntingdon, fără ca evenimentul acesta să fie prevestit sau urmat de comete, cutremure sau alte fenomene naturale deosebite! Nu se știe prea mult despre felul cum și-a petrecut tinerețea dintâi la moșioara părintească. Atât doar că-i plăcea grozav, să prade grădinile de fructe din împrejurimi! Era o primă indicație că mai târziu Cromwell avea să treacă cu acelaș curaj peste barierile legilor regale pentru a gusta fructul oprit al *Suveranității* — el un simplu muritor — fructul prin care, cel puțin așa susținea... șarpele, omul devine Dumnezeu.

După ce studie la Sidney Sussex și Cambridge unde un detractor îl acuză că și-ar fi pus într'o zi o coroană de carton pe cap și ar fi afirmat că va deveni rege al Angliei — lucru ridicol și imposibil, Olivier Cromwell, împlinind 20 de ani, căpătă conștiința curentului de opoziție față de Buckingham, favoritul regelui pentru care orice ar fi dorit era singura lege. Află și el că țara era pradă extravaganțelor acestor doi oameni nefaști, că averea oricui se putea confisca și cheltui de rege fără nici o socoteală, că finanțele țărei erau din ce în ce mai desechilibrate. Dar mai grav și mai alarmant ca orice, era zvonul unei alianțe a tronului cu Curtea Spaniei, țara inchiziției catolice, dușmana protestantismului.

Faptul acesta mai ales preocupa întreaga Anglie profund religioasă și fanatic protestantă, cu toate deosebirile și luptele dintre cele două ramuri, puritanii și episcopalii.

Sub regina Elisabeta instituțiunile catolice fuseseră riguros proscrise în Anglia, dar populația catolică rămase activă și resisentă: o parte dintre catolici se declarau supuși credincioși ai regelui, iar alta lucra din răsputeri și cu mari mijloace, și riscuri, la răsturnarea dinastiei. După moartea reginei Elisabeta condițiunile de existență ale cultului catolic se mai îndulciră. Apoi sub noul rege Parlamentul fiind prorogat *sine die*, datorită rezistenței încercate de aleșii comunelor față de abuzurile regale, catolicismul încercă marea victorie de-a introduce în mod oficial prin Curtea Angliei, o viață liberă și o sigură desvoltare proselistică în țara cea mai protestantă prin caracterul său etnic și izolarea și puterea ei mare.

Massele protestante se turburară, primejdia era evidentă și în acel timp nimic nu prețuia atât de mult în Anglia ca religia care era *suma* cea mai înaltă a cuceririlor omenești în regiunea superioară a vieței. Pe orice alte chestiuni un compromis ar mai fi fost cu putință, pe chestiunea credinței însă nimeni în Anglia nu ar fi transigeat pentru tot aurul lumei. Era pe vremea când aurul cel mai de preț exista în sufletele creștine adânc convinse, iar nu în subsolurile de beton ale marilor bănci londoneze.

PREGATIREA LUI CROMWEL

Nici una. La 21 de ani se căsători cu Elisabeth Bourchier, cu avere, farmec și caracter. Fu norocos. Timp de 17 ani îngriji de pământul său și deveni tată a 9 copiii, 5 băeți și 4 fete, din care pierdu 2 băeți mici.

Puritanismul lui Cromwell, profunda lui religiozitate și convingerea lui fermă starea materială bună și ocupația campestră și gospodărească în înțelesul ei plăcut, cași viața lui de familie, calmă și bună, îl ținură departe de viața publică a țărei. Inregistra pur și simplu anumite zvonuri și fapte și mai ales nebuniile și amenințările sporite ale regelui Carol și ale lui Buckingham. Prima oară ocupă un loc în Parlament în Martie 1628, sub domnia lui Carol. In vremea aceea aleșii națiunei când îndrăzneau să invoce drepturile ei, erau pur și simplu trimiși acasă, parlamentul se proroga, iar cei mai îndrăzneți cunoșteau uneori rigorile temniței.

Regele Carol le-o spunea pe șleau: „am dreptul să vă convoc, să vă fixez durata și să vă dizolv. Dacă voi găsi că dați rezultate bune, veți putea continua, dacă nu, terminați". Dar de data aceea regele avea nevoe de votul celor 400 aleși ai națiunii, putea a-și asigura mijloacele financiare de care simțea nevoe. iar parlamentul era mai hotărît ca nici odată să nu mai cedeze. Nimeni nu mai da înapoi, cu orice risc. Toți erau pentru înfrânarea abuzurilor regelui secondat de geniul său rău, lordul Buckingham. Condițiunile puse de parlament pentru ridicarea și întrebuințarea impozitelor fură respinse de rege, dar cu tot respectul menținute de întregul parlament. O lună și jumătate durá discuția generală în jurul acelui *bill* și toată lumea trăia într'o emoție crescândă. Voința întregei țări era hotărât manifestată de data aceea și regele Carol ezită să dizolve parlamentul.

Actul cunoscut în istoria Angliei sub numele de „petițiunea drepturilor" avu o discuțiune epocală. Regele ceru printr'un mesagiu să i se accepte sau să i-se refuze cuvântul său de suveran în ce privește îndreptarea abuzurilor la care Camerele făcuseră aluzii directe. I se răspunse că la încoronarea sa a jurat să respecte legile Angliei. „Ce nevoe mai avem de cuvântul său acum?"

Un nou mesaj al regelui ordona Camerelor să se abţină dela orice calomnie la adresa miniştrilor săi (Buckingham în special). De data aceea calmul şi parlamentarismul englez făcu loc unui spectacol nou, mişcător şi dramatic, mulţi oratori abia'şi ţineau lacrimile. Şi atunci unul dintre aleşii de seamă, Coke, de 80 de ani, spuse răului pe nume, acuză direct pe Buckingham. Aplauze frenetice şi unanime izbucniră.

Regele suferi o primă înfrângere. Populaţia Londrei jucă o noapte întreagă în jurul focurilor aprinse la răspântii, pretutindeni. Aprobarea smulsă regelui, fu urmată de cererea de anchetă contra lui Buckingham, ceeace atrase închiderea Camerelor. Nu mult după aceea un anume Felton, ucise cu un cuţit pe lordul Buckingham, lăsând un rege inconsolabil.

INTRAREA IN SCENA

Olivier Cromwell culese în al treilea parlament al regelui Carol întreg materialul de gândire politică şi probabil îşi pregăti minunat unele mijloace practice în vederea unei acţiuni la care se simţia chemat să ia parte. Reîntors la gospodăria lui rurală, toată lumea îl găsi schimbat şi preocuparea lui, continuă şi absorbantă, era deacum numai binele ţărei lui, salvarea intereselor generale din ghiara duşmanilor iresponsabili ai poporului englez.

Prin dispariţia lui Buckingham, reforma catolică începu să se facă simţită în istoria Angliei. Fermentul luptelor religioase ce aveau să urmeze deveni extrem de activ. Totuşi, locul favoritului ucis fu ocupat de Wentwotth, unul din şefii puritanilor. Era o defecţiune, o felonie, cum se spune în Anglia, din cele mai simţite. Parlamentul dizolvat, poporul englez nu mai avu glas în conducerea destinelor ţării sale timp de 11 ani.

Cu o fermitate şi un zel civic de ordine mistică, Olivier Cromwel începu în acel timp să organizeze revolta şi s'o provoace. John Eliot, cel care prin moţiunea propusă şi votată de ultimul parlament, împotriva voinţei regelui, atrăsese dizolvarea, muri în temniţă pentru că îşi iubise mai mult decât persoana sa, patria şi naţiunea sa.

Cromwell fu profund rănit de dureroasa veste şi descrierea suferinţelor şi umilinţelor la care fusese supus Eliot îl excită şi mai mult în acţiunea începută.

Pe de altă parte arhiepiscopul de Canterbury, William Laud, începu persecuţia puritanilor care nu recunosc în biserica lor protestantă nimic mai mult decât de preot. Asasinatele, dispariţiile misterioase, interdicţiile, întemniţările, execuţiile, au întrecut cu mult tot ce s'a comis când-va în Anglia împotriva catolicilor. Şi erau loviţi cei mai curaţi, cei mai devotaţi şi mai de stimă fii ai Angliei, puritanii. Anticatolicismul era de origină politică, din teama de dominaţie străină pe pământul Angliei cum era şi firesc. Antipuritanismul era cu totul altceva, era voinţa claselor privilegiate, era războiul declarat de sus celor de jos care în materie religioasă îndrăzniseră să dărâme „idolii naţiunei". Şi după cum Anglia răspunsese Romei prin codul penal contra papistaşilor, răpunse şi arhiepiscopului Laud prin revoluţia puritană.

Libertatea personală era grav atinsă. Cromwell, un puritan şi un mare englez, se erijă în apărătorul ei. Abuzurile regale atingeau în acelaş timp maxima. Execuţiile ordonate de Camera Instelată a Bisericei arhiepiscopale atingeau elita puritană şi sporea clocotul mulţimilor.

TRIUMFUL LUI CROMWEL

După convocarea „scurtului" parlament, după 11 ani de provocaţiuni nebuneşti, de sus, după dizolvarea lui la trei săptămâni, în termeni dispreţuitori, după unele mişcări de stradă, primul război civil era aproape. Anglia răbdase prea multe dela uzurpatorii inconştienţi ai drepturilor ce izvorau din legile pe care juraseră că le vor respecta. Deci după scurtul parlament, mai urmă unul, care fu supranumit cel lung şi în care Cromwell la 40 ani, jucă prima oară un rol. Acela care putea rămâne un obscur cultivator, ridică dintr'odată capul şi exprimă mai bine ca toţi, cu o forţă teribilă dar disciplinată, conştiinţa unui popor, dirijă diplomaţia, creă şi conduse o armată din victorie în victorie, deveni *Protectorul* Angliei, regele ei dacă primea coroana oferită şi aceasta în calitate de puritan.

După ce obţinu dela Carol execuţia lui Strafford, încercă să obţină desfiinţarea episcopatului. Regele rezistă iarăşi şi recurse la ridicarea din şedinţă a cinci aleşi din cei mai de seamă.

Anglia se împărţi în două: de partea dreptului divin şi supremaţiei absolute a regelui, nobilimea şi marea burghezie, de partea drepturilor poporului şi a libertăţilor lui în materie religioasă, marea majoritate a ţării. Erau faţă în faţă două concepţii opuse, de atâtea ori ciocnite, erau convingeri porfunde şi hotărîri curagioase de o parte şi de alta, ceeace explică îndestulător vigoarea luptelor sângeroase dintre cele două tabere.

Cromwell organiză cel dintâi faimoasele trupe de acoperire, victorioasele, neînvinsele „coaste de fer" care obţinură biruinţă pretutindeni şi fură întreţinute mereu prin focul sacru al creatorului lor.

Marele poet Milton îi fu prieten, colaborator, protejat.

Spaţiul nu ne îngădue să dăm episoadele remarcabile ale acelor lupte din care reese clar profunda convincţiune cu care mergeau la moarte cetăţenii cei mai de preţ ai Angliei pentru idei speculate azi cu scepticism la catedră sau în presă. Averea şi viaţa tuturor era la dispoziţia cauzei pe care o îmbrăţişase. Regele bătut pe toată linia, fu luat în fine prizonier. Invingătorul era Cromwell. Procesul regelui se judecă la Wertminster şi el fu condamnat la moarte. Astfel la 30 Ianuarie 1650 capul încoronat căzu pe altarul patriei.

LUPTELE DIN IRLANDA

După execuţia regelui, Irlanda se declară părtaşă a regaliştilor şi Cromwell trebui să intervină în fruntea armatei sale. O primă piedică se ivi: soldaţii cei mai viteji socoteau acum ca un drept al lor de a se bucura din plin de drepturile ce-şi puteau aroga. Ei împărţiră domeniile regaliştilor şi tendinţa generală era spre o nivelare, un fel de comunism care era departe de a favoriza intenţiunea unei intervenţiuni războinice în ameninţătoarea Irlandă.

Cromwell fu pus în tragica situaţie de a reprima această anarhie — logică şi firească de care el însuşi s'ar fi bucurat poate, în alte împrejurări, întrucât ea nu ameninţa prin nimic Statul eliberat de duşmanii interni, ci repartiza doar în mod just bunurile disponibile prin propria justiţie a celor mai bravi luptători ai lui.

Marele om de stat se învinse pe sine şi fără ezitare, arestă şi execută pe cei care conduceau mişcarea ce în faţa unui nou războǏ necesar, ameninţa să distrugă roadele culese cu atât de mari sacrificii.

Soldaţii victorioşi de eri se pătrunseră, cedară şi fură din nou gata de luptă sub ordinele marelui lor şef.

Dar războiul din Irlanda umbri gloria lui Cromwell nu prin rezultate care au fost toate în favoarea armatei lui, cât prin cruzimile petrecute nu atât din vina lui cât a încăpăţânărei celor ce veacuri dearândul, până azi, au dat atâta de lucru conducătorilor Angliei.

Nouă luni dură campania din Irlanda, şi jertfele mai ales de partea regaliştilor fură imense. In atacul dela Drogheda Cromwell porni la asalt în fruntea trupelor, respinse prima oară. Cetatea fu răzbită şi trei mii de apărători trecura prin ascuţişul săbiilor. Intre ei au fost şi civili, femei şi copii. Tot astfel se petrecură lucrurile şi la Wexford, ba chiar mai rău, căci acolo, nerespectându-se convenţia, nimeni nu a mai fost cruţat.

După aceste două teribile fapte de arme care adumbresc puţin numele de soldat mare al lui Cromwell, urmară faimoasele victorii dela Dunbar şi Worcester care sunt şi azi citate ca extraordinare. Cromwell în fruntea a unsprezece mii de oameni dădu atacul fulgerător, ucise trei mii de regalişti şi făcu prizonieri zece mii cu tot ce posedau.

Olivier Cromwell organizase şi repurtase marea victorie a drepturilor şi credinţei puritanilor. Distrusese pe duşmani, în frunte cu regele vinovat. Dar prin actul acesta pe care revoluţia franceză îl repetă cu Ludovic XVI, Anglia nu-şi găsi încă binele. Opera lui Cromwell abia începea Războiul cu Irlanda continuă şi fu crunt. Lordul Protector se arătă de o voinţă neîmblânzită fu sălbatec uneori pentru a-şi asigura scopul. Regaliştii continuau lupta aprig, ajutaţi dinafară şi dinăuntru, îşi apărau averea, prerogativele, viaţa. Termină cu toţi aceştia, dar apoi avu o încurcătură cu parlamentul, încât plictisit într'o zi îl risipi cu ajutorul trupei.... Convocă apoi un parlament ales de el, compus din 150 de fruntaşi puritani. Afacerile eclesiastice ţineau locul de onoare. Dar şi relaţiile externe nu erau de fel neglijate. In toate Cromwell excela. Un al doilea parlament greşind, găsi într'o zi porţile închise şi păzite de soldaţi.

I se oferi coroana regală cu drept ereditar, dar refuză. La 59 de ani el era în plenitudinea tuturor forţelor intelectuale. Invingând toate obstacolele din calea binelui patriei şi naţiunei sale.

In ultimile lui clipe, Cromwell rosti cuvintele acestea:

„Voi apare înaintea ta, Doamne, pentru poporul acesta al tău. Oricare ar fi soarta ce'mi rezervi, protejează acest popor". Şi amintindu-şi ultimele cuvinte ale mamei sale, le reproduse murmurând:

„Dă-ne nouă Doamne o noapte bună, dacă aceasta este voia ta. — Amin"

Olivier Cromwell se săvârşi la 3 Septembrie 1658 la Whitehall.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 35
25 August 1929
5 Lei

SIBIIU

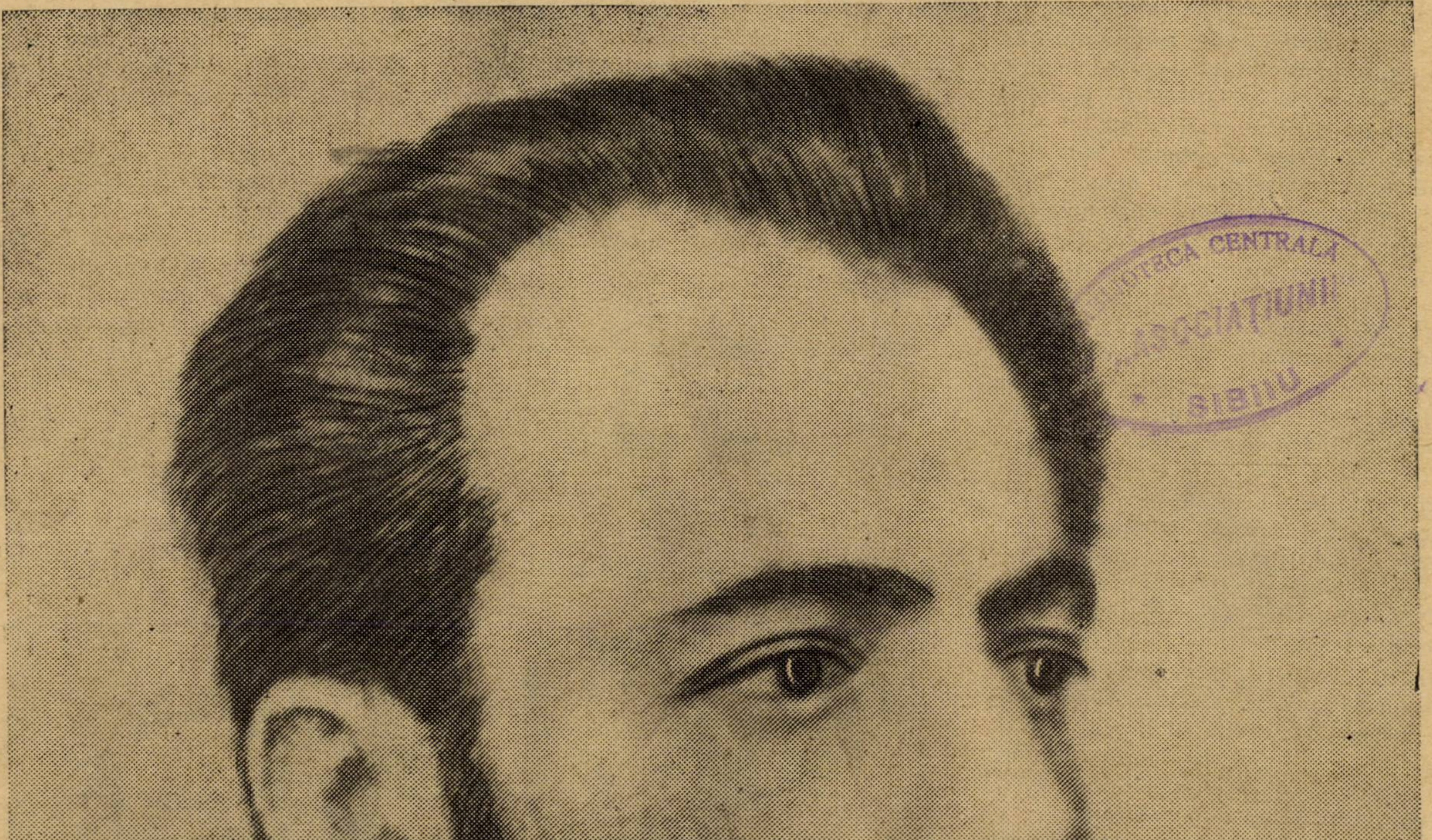

OTECA CENTRALA
ASOCIAȚIUNII
SIBIIU

VASILE CONTA

Ctitorii

VASILE CONTA

de ION FOTI

Vasile Conta crede că omul este „liber, măcar, după expresia lui Lavater, cât o pasăre în cușca ei“; iar „lumea întreagă, sub orice formă am privi-o, este ocârmuită de legi firești și fatale“.

In teoria ondulațiunei universale, filosoful nostru afirmă că această ondulațiune dă loc la metamorfoza materiei, care „îmbracă în timp și în spațiu o infinitate de forme trecătoare. Sub fiece formă nouă materia are o nouă constituție, prin urmare proprietăți noi, căci materie și forță fiind nedespărțite, (în definitiv ele nu alcătuesc decât unul și acelaș lucru considerat din două puncte osebite de vedere) urmează că una nu poate să se schimbe fără cealaltă. Unei noi forme a materiei corespunde totdeauna o nouă formă adică un nou mod de lucrare, a forței, și vice-versa. Așa, forțele curat mecanice, fizice și chimice, cari mișcă materia sub forma ei anorganică, se transformă în forțe fiziologice, când materia însăși a luat forma organică“.

In ce privește „sufletul“, Conta scrie în *Teoria Fatalismului*: „Sufletul, deci, nu este altceva decât proprietatea creerului cu alte cuvinte el nu-i decât o nouă formă a forței, corespunzând la o nouă formă a materiei. Și precum jocul facultăților sufletului este nespus de subtil și de complicat, tot așa materia care-i slujește de bază are o structură și o organizare de cea mai mare delicatețǎ și complexitate. Așa dar, sediul tuturor facultăților sensitive, intelectuale și volitive se găsește în creer și dependințele lui“.

Mai departe Conta pune în legătură, după concepția sensualiștilor și materialiștilor, că inteligența animalelor și a omului stă în comparația cu calitatea și greutatea creerului.

Sufletul nu este o secrețiune, ci o funcțiune și tocmai de aceea el nu este material.

Făcând, pe baza constatărilor anatomice, diversele funcțiuni ale organismului, ajungi la ipoteza: „modificările materiale cari alcătuesc senzațiile și ideile, având nevoie de spațiu, se așează în lungul fibrelor sensitive. Aceste fibre vor fi deci cu atât mai lungi cu cât se vor găsi la un animal mai superior, cu o mai mare provizie de idei în memoria lui. Creerul nu este decât un mare ghem alcătuit din fibre nervoase extrem de prelungite și anume din acele părți ale fibrelor, care sufăr și păstrează modificările materiale numite icoane, idei, etc.“.

Conta, pe baza cunoștințelor din epoca lui, — cunoscute în metodele de psihologie fiziologică și amplificate acum — studiază diversele procese psihice, ca să ajungă la o lege generală universală, dinamică, fatală — de aci teoria fatalismului — care ni se impune cu zdrobitoarea și infinita massă a materiei. Este o teorie a materialismului, o variație a acestă teorie a fatalismului, iar *ondulația universală* este cam ceeace arată Buechner în faimoasa lui carte de popularizare „Forță și Materie“.

Ca un fel de încheere a concepției lui Conta, luăm aci bucata „Talent și geniu“ care-i caracterizează opera:

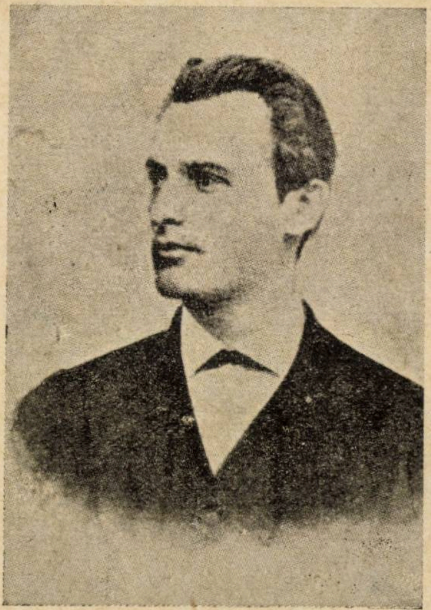

VASILE CONTA
(Student)

„Calitatea percepțiilor atârnă înainte de orice, de calitatea creerului. Cu cât creerul va fi mai sensibil, cu atât și întipăririle de primul grad vor fi mai lesne și mai adânc săpate. De altă parte, cu cât creerul va fi mai complex, adică alcătuit dintr'un mare număr de suborgane, de fibre deosebite, cu atât și întipăriturile de primul grad vor fi mai *variate*, și cu atât, prin urmare, ideile abstracte vor fi mai numeroase.

Se înțelege, deci, că gradele de putere a minții trebuesc să fie nenumărate ca și gradele de perfecțiune ale creerului Dar, printre aceste grade, și neținând seama de ușoare deosebiri, se disting: *talentul* și *geniul*.

Din orice adevăr stabilit, se scoate prin inducție sau prin deducție, un alt adevăr. Dobândirea unei cunoștințe face cu putință dobândirea altei cunoștințe. De aceea, în progresele civilizației, fiecare ideie ajunge să fie înțeleasă la vremea ei de toată lumea. Insă, creerele mai desvoltate decât cele ale oamenilor obișnuiți pot, mai mult sau mai puțin, să anticipeze și să conceapă o idee înainte ca să sosească vremea în care dânsa să fie pricepută de toată lumea.

Omul de talent este acela a cărui minte este, ca să zicem așa, *cu un pas* numai mai înaintată decât mintea obștei oamenilor contimporani cu el. De aceea înainte, sunt puse în stare să înțeleagă el știe să descopere înaintea altora adevărurile cari derivă imediat din adevărurile deja admise. Derivația fiind imediată, poate fi dovedită printr'o logică puternică, care convinge chiar mințile ordinare, întrucât acestea fiind împinse de argumentare să facă numai un pas și să aprecieze adevărurile descoperite. Pentru acest cuvânt omul de talent este admirat de contimporani.

Omul de geniu este acela, a cărui minte este, *cu mulți pași*, mai înaintată de cât cea a obștei oamenilor contimporani cu el. Este acela al cărui creer este așa de sensibil și mai ales așa de diferențiat, că după o prea mică experiență, privind două sau mai multe lucruri, capătă cu privire la acete lucruri ideile abstracte și niște raporturi ce n'ar putea fi concepute de obștea oamenilor decât după o foarte îndelungă experiență. De aceea omul de geniu, cu suma de experiență co-

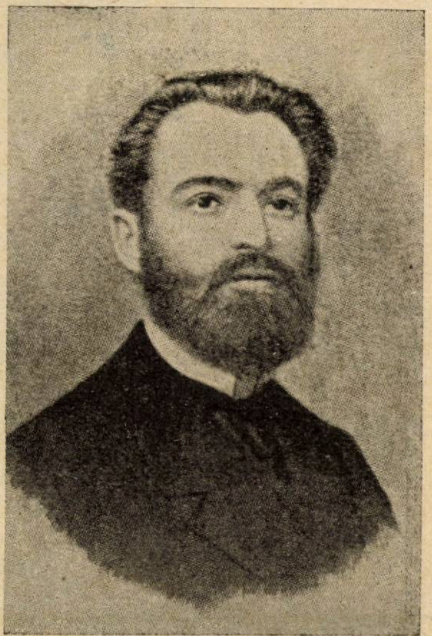

VASILE CONTA
(Din epoca „Junimei“)

mună contemporanilor săi, poate concepe niște idei așa de înaintate, că trebue să treacă una sau mai multe generații până ce creerele ordinare să ajungă a înțelege aceleași idei. Ceeace înseamnă că experiența — adică științele pozitive — trebue să clatine sau să pună în mișcare de multe ori și în timp de una sau mai multe generații, un creer comun spre a determina în acest organ, în urma exercitării, o desvoltare și o diferențiare care să egaleze pe aceia ale omului de geniu și să facă cu putință înțelegerea ideilor acestuia. De aceea și concepțiunile sau descoperirile oamenilor de geniu nu sunt înțelese și apreciate de obștea oamenilor decât cu mult după ce ele s'au produs".

Vasile Conta n'a fost un filosof universal. Deși a murit la 36 ani, — Schopenhauer a publicat faimoasa lui „Lumea ca Voință și Reprezentare" la 26 ani — concepția lui este completă, în cele două lucrări principale ale sale. *Ondulațiunea universală* și *Teoria Fatalismului.*

Prin genul studiilor sale — dreptul și științele de stat — unii îl consideră ca un amator în filosofie — cuvântul e peiorativ și Conta nu-l merită. A fost un animator de idei generale, în timpul lui, dovadă este impresia extraordinară ce o făcuseră asupra publicului dela noi teoriile sale susținute atunci în tribuna impunătoare a „Convorbirilor literare".

Desigur nimeni nu se gândește să-l pue pe Conta printre filosofii omenirii sau printre cugetătorii cari vor fi deschis drumuri noi în gândire și în știință. A fost, însă, un original asimilitor al ideilor epocei sale, când știința, bazată pe experiența era declarată suverană, în materie de preocupări filosofice, sub impulsul teoriei lui Darwin și a positivismului lui Comte, sub inspirația lui Buechner, care a exagerat teoriile științifice curente, — de unde a eșit și materialismul istoric al lui Marx. — totul era în materie, adică în experiență. Secretele naturei se credeau pe veci divulgate, iar vălul Isidei zăcea zdreanță la pământ.

Pornind de la moneră atomul individualizat până la om, totul era un proces de milioane sau de miliarde de ani, al materiei, în evoluția ei progresivă — de ce nu și regresivă?

Ca și învingătorii ce se întorc acasă din luptă, marile defecte ale materialismului și ale teoriei evoluționiste nu se vedeau încă. Totul era trandafiriu, inteligența distrusese pe zei, iar laboratoarele deveniseră Pythiile unei noi epoci de aur pentru om. Tot ce se chemă religie, suflet, mai bine spirit, Dumnezeu, erau superstiții.

Greșelile lui au fost ale epocei și n'au scăpat de ele nici cugetătorii cei mai mari ai secolului trecut dela Taine și Renan până la Ibsen și France.

Senzațiile noastre nu sunt auditive, olfactice, tactile, vizuale sau de gust; ele sunt integrante și nu parțiale, după ultimele constatări. Nici noțiunile apriorice nu se capătă pe calea experienței. Este un *proces intern*, fără de care nu apercepi nici spațiul, nici timpul, nici unitatea, nici pluralitatea, nici generalizarea etc. Acest proces lăuntric este totul, dacă vrem, să-i zicem aprioric sau nu.

Nici materia nu mai există, în vechea ei formă. Substanța de bază, adică atomul, a fost și el împărțit, în electroni și ioni, iar electricitatea, magnetismul, proprietățile atomilor, au schimbat cu totul ipotezele de odinioară asupra Cosmosului.

Nici prin sipiritualism, nici prin materialism, nu se explică misterele naturei. Nici experiența singură, empirismul sau apriorismul metafizic nu ne conving. Am progresat, dar înfundându-ne într'o pădure virgină, fără început și fără fine; dacă vedem drumul parcurs în urmă, înaintea noastră, la dreapta și la stânga noastră, este semiobscur, penumbră sau beznă infernală.

Mecanica a dus la formule cabalistice, ca acelea ale lui Einstein, cu aplicări parțiale, fără să ne dea cheia de dezlegare a enigmei cosmice.

Conta a explicat, după achizițiile timpului său și starea de cunoștințe de atunci, mecanismul lumei, trecând dela fizică la metafizică.

Fără a fi original, fără a însemna ceva în mersul general al filozofiei, pentru noi a fost primul filozof sau cel dintâi gânditor care s'a înălțat la o treaptă occidentală în disciplina cugetării. Meritul cultural este considerabil și ca pionier al gândirii memoria lui se va perpetua în istoria filozofiei românești.

MORMÂNTUL FILOZOFULUI
(Din cimitirul „Eternitatea", din Iași)

ION FOTI

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Vasile Conta s'a născut la Ghindăoani (jud. Neamțu), la 15 Noembrie 1846. A terminat liceul la Iași, iar o societate filantropică îl trimite ca bursier la Institutul superior de comerț din Anvers. Studiază simultan și dreptul la Bruxelles. In 1871 (de 25 ani) absolvi studiile comerciale, iar în 1872 își ia doctoratul în drept la Bruxelles. Se prezintă la concursul pentru catedra de drept civil dela Universitatea din Iași, pe care o ocupă mai târziu.

Pleacă în Italia să-și caute de sănătate, iar în 1879 este ales deputat de Iași. In 1880 devine ministru al instrucțiunii și al cultelor, în cabinetul lui Ion C. Brătianu. Este nevoit să demisioneze și este numit consilier la Inalta Curte de casație și justiție. In 1881 pleacă din nou în Italia pentru a-și căuta de sănătate. Moare în București la 21 Aprilie 1882, în vârstă de numai 36 ani.

Opere:

1. *Teoria fatalismului*, publicată întâi în „Convorbiri literare" 1875—76.
2. *Teoria ondulațiunei universale*, publicată întâi în „Convorbiri literare" 1876—1877.
3. *Origina speciilor*, în „Corvorbiri literare" în 1877.
4) *Incercări de Metafizică*, în „Convorbiri literare" în 1879.
5. *Bazele metafizicei*, lucrare postumă și neisprăvită.
6. *Intâiele principii ce alcătuesc lumea* (postum).

Toate acestea au apărut în volume aparte și în limba franceză.

Opere complete se găsesc la „Cartea Românească", într'o ediție definitivă, sub îngrijirea d-lui prof. Nicolae Petrescu și cu o excelentă introducere de acelaș, asupra operei filosofului nostru.

FENOMENE FIZICE ŞI FIZIOLOGICE

Comte a statornicit șirul în care au trebuit, cu necesitate, să ia naștere științele și să se desvolte. Astfel Astronomia sau Mecanica cerească, ajutată de Matematici, a fost cea dintâiu care să arate că zeii n'au nimic de-aface cu mișcarea corpurilor cerești. Fizica, și după ea Chimia, ne formară în chip definitiv convingerea că lumea anorganică este stăpânită de legi neschimbătoare și nestrămutate. Științele biologice stabiliră, la rândul lor, că legi fizice cârmuesc toate mișcările fiziologice ale lumii organice. Până aici toată lumea e de acord. Acordul încetează însă de'ndată ce ajungem la studiul fenomenelor sociale și acel al fenomenelor psihologice. In ce privește aceste fenomene, existența fatalității este pusă la'ndoială.

◆

FENOMENE SOCIALE

Sunt două izvoare în care putem găsi și culege cu îmbelșugare fapte sociale. Acestea sunt: *statistica*, care ne arată mai cu seamă legătura între faptele cari coexistă în unitatea de timp, și *istoria*, care pe lângă aceasta, ne înlesnește să vedem și legătura de *cauză* și *efect*, adică legătura de *evoluție* și metamorfoză, existând între faptele sociale ce se succed în curgerea vremii. In acest înțeles larg, istoria cuprinde în sine toate științele care slujesc la descoperirea și verificarea faptelor sociale, întâmplate în timpurile trecute. Așa sunt: Arheologia, Filologia comparată, etc. Din aceste izvoare își iau materialul științele sociale propriu zise, ca Economia Politică, Filozofia istoriei, etc. Fără a cerceta în deosebi pe fiecare dintre aceste științe sociale, care, cele mai multe, sunt în stare rudimentară, voiu arăta în câteva cuvinte învățămintele istoriei și acele ale statisticei, întrucât la ele se pot reduce toate faptele sociale.

VASILE CONTA

poezie

EMIL ISAC

MEDALIOANE

I

Iubesc tot ce este frumos,
Iubesc suferința căci e frumoasă.
Și ea mă iubește căci îi sunt credincios,
Și ea-mi este și mie credincioasă.

Dacă n-aș pătimi, poate n-aș înțelege
Graiul florilor, strălucirea stelelor și șoaptele iubiților morți
Și nu ți-aș aduna în buchet ai suferinții roșii trandafiri
Pe care tu, niciodată la sân nu-o să-l porți....

II

Gândiți-vă la moarte, cu inima curată,
Căci viața o se sboare ca pasărea furată.

Tot ce-i frumos și bine e muritor în tine,
Pământul nu ne iartă, eterna noapte vine.

Gândiți-vă la moarte, căci scurtă-i viața sfîntă,
Și pînă poți vecine, sărută, bea și cîntă.

MAGIE

Păşesc în ţărână şi ţărâna 'nfloreşte,
Intârzii puţin şi pomul rodeşte,
Pe unde nu-i apă şi-aţing cu piciorul
Şi huma îşi strânge şi-şi varsă isvorul.

Cresc muşchii pe piatră abia s'o ating,
Şi'n mlaştină nuferi sbucnesc să mă vadă,
Şi stele'n noapte pe fruntea mea ning
Nămeţii de flori din albastra livadă.

Vin paseri în stoluri şi-mi cad la picioare
Şi eu le hrănesc cu grăunţe de Soare;
Că Soarele rupe toţi norii din drum
Pe unde-am trecut şi voi trece de-acum.

Işi uită de pradă şi omul şi fiară
Odată să simtă pe drum urma mea,
Şi luna-şi întârzie cornul de seară
Să afle ce gânduri nutresc pentru ea...

Şi totuşi, magie în mine 'ntrupată,
Nu pot şi nu ştiu deplin niciodată,
Dincolo de mine păşesc ca un orb.
Dincolo de lume abisuri mă sorb.

Şi eu, încântare şi cântec de zori,
— Iluzia lumii de tot ce 'nfloreşte —
Aud peste mine alţi paşi trecători
Şi nu ştiu nici cine pe mine păşeşte !...

G. TALAZ

DESTIN

Aici am stat şi-am însemnat vieaţa
Aromă cu aromă, strop cu strop,
Am hohotit — râs alb — cu dimineaţa
Intinsă caldă 'n frunzele de plop.

Am însetat pe drumuri de prigoană
Cu trupul sângerat şi suflet mut,

Am dăltuit un vers, uitat, tăcut,
Despreţuind izvorul de sub geană...

Ci 'n nopţi tremurătoare 'n smalţ de lună
Cu gândul dus spre vremuri de-altădată,
M'a 'nduioşat o şoaptă depărtată,
Şi-atunci am plâns cu morţii dimpreună.

PAVEL NEDELCU

SONET

Tălăngile 'nserării bat pe dealuri
Tăria nefiinţei peste ape ;
Tăcerea 'nchide umede pleoape
Pe vrana plângătoarelor cavaluri.

Coboară 'n zare luna mai aproape
Cu argintul ce se leagănă pe valuri
Şi tremură 'n stufişul depe maluri,
Când cerbii vin alene să s'adape.

Vârtej de umbre scapără 'n răscruce,
Iar mrejele se 'ntind ispititoare...
O lacrimă alunecă pe-o cruce...

Duh sfânt din nou învăluie pământul;
In murmur melancolic de izvoare,
Visează 'ndrăgostit prin cetini vântul..

DUMITRU OLARIU

AMURGUL DE PE PLAI

de GALA GALACTION

Din fereastra vagonului, am urmărit cu ochii, dealungul liniei șerpuitoare, porumbiștile sfâșiate de piatră. Kilometri întregi, îngerii mâniei, au risipit pe dealuri și pe văi, sămânța nimicirii. Cuiburile de porumb unde au fost tinere și deabia înfiripate, sunt acum una cu pământul, unde au fost mai răsărite și răsfirate sunt acum forfecate și sbârlite...

Amenințările profeților din Vechiul Testament pare-că s'au îndeplinit pe acest plai al părinților și al trudelor noastre: Cu piatră voi bate și voi nimici grădinile și sămănăturile și toată munca brațelor voastre....

Dar priveliștea începe să se schimbe. Regiunea bântuită de grindină rămâne în urmă. Porumbul începe să onduleze, pletos și viguros, pe mari întinderi.

După câte recunosc și îmi aduc aminte, trecem peste pâraele — uscate vara aproape tot atât cât și torenții din Judeia— cari pornesc de sub malurile județelor Oltul și Argeșul, ca să se reverse pe câmpiile Teleormanului. (Aproximativ, drumul nostru urmează linia despărțitoare între plaiul nalt și zbuciumat de văi și câmpia pacificată și uniformă a județelor de Miază-zi.

Urmăresc, cu gândul plin de amintiri și de înduioșare, această perindare scumpă și arhaică a moșiei noastre românești... Nu sînt ferme, nu sînt gospodării model, nu sînt coșuri de fabrică, nu sînt rețele de canaluri, și nici profiluri de mari orașe, cari împung bolta cerului.... Fără îndoială că ar fi fost mai bine să putem privi „în acest amurg de mărgean și de aur. o atare grămădire de avuții și de putere. Strănepoții noștri vor avea, de sigur, parte în viitor, de asemenea priveliște evoluată și civilizată...

Nouă, celor de azi, ne rămâne încă chipul cel de altă dată. Dacă întrebăm inima noastră, în ceasul de față, care i-ar fi alegerea între o câmpie plină de minunile technicei agricole și această patriarhală velință de sămănături — răspunsul e nešovăelnic:

Mie dați-mi valea verde
Unde pierde
Omul negrele gândiri,
Unde uiți de infamia
Și sclavia
Auritelor zidiri...

Probabil că n'au trecut peste noi destule zile de evoluție și de ciocăneală. Probabil că în adâncul zămislirii noastre — ca într'o tainică și inalterabilă oglindă — trăesc cu încăpățânare bărăganele și pădurile nedescurcate ale bejenarilor, strămoșii noștri E atât de greu și de dureros să stai la mijloc între minte și inimă și să te lupți s'o împaci pe cea din urmă cu dreptățile și cu raționamentele celei dintâi!

Vor veni vremuri când acest conflict — transportat în pieptul urmașilor noștri — va fi mai slab și poate definitiv elucidat. Noi sîntem, mai departe, robii trecutului. și ai acestor frumuseți sălbatice și neutilitare...

Privim, din cadrul ferestrei, amurgul roșu scuturându-se, ca o torță imensă și călătoare, în lanurile, în dumbrăvile și în livezile spintecate de trenul nostru. Uneori, iluziunea are intensitatea realității: In hățișul bogat și blond al spicelor de grâu, globul soarelui plesnește ca un talaz de incendiu. Dar totul e o clipă și o fantomă! Focul izbucnit se stinge în inima compactă a unui pâlc de stejari sau cade după un vârf de deal care tae cu o bară neagră jocul suveicilor roșii și aurii.

Seceratul a pornit, dela un capăt al țării la celălalt. Am privit lanurile din Timișoara, din Oltenia, le privim acum pe acestea dintre Argeș și Teleorman.... In Timișoara am văzut pretutindeni în mâna muncitorilor secera și coasa. La noi, te folosești de coasă numai atunci, când grâul a ieșit izinit și beteșugar. Grâul bine crescut, plin de spic și nalt în paiu, e vrednic de îmbrățișarea secerei și de toată truda secerătorului.

Ovăzul se coace, își lapădă fața lui verzue și îngălbenește. Secara e puțină. Trifoiul și lucerna nu lipsesc (odinioară, aproape nu se pomeneau). In câteva locuri, în vecinătatea satelor, am văzut locuri cu cartofi și cu varză. Vița de vie mi se pare că biruește coastă după coastă și mărește an cu an cifra hectarelor acaparate.

Cu toată jalea celor câteva zecimi de kilometri, — vatra grindinei nimicitoare, — acest pământ, frământat de mâinile și de nădejdile unui neam întreg de plugari, arată voios și plin de roadă. A plouat!.. Cerul a fost milostiv; norii au venit devale, din foișoarele lor, și-au vărsat peste truditele câmpii ploaia binecuvântată; pământul a băut și toată această lume verde și pletoasă a crescut ferice între glia umedă și părintescul soare.

Pe izlazurile înviorate zăbovesc cirezile și turmele. E adevărat, nu atât de multe, nici atât de roșii și de albe, ca în Banat. Căruța se înapoiază în sat, în pasul domol și greu al celor doi boi tradiționali, trecuți în legendă, în doină, în stema noastră simbolică și în slava picturii lui Grigorescu...

Și iată și satele, la marginea acestor câmpii — și azi secerate cu secera și azi străbătute de carul cu doi boi... Acoperișul de paie și de trestie stăruește pe pieptul câmpiei românești. Dintre județele scăldate de Dunăre, mi se pare că județul Romanați are cele mai multe case de zid și cele mai multe acoperișuri de fier și de șindrilă....

Răbdare, muncă fără preget și gândul mereu sus, la Cel ce dă „toată darea cea bună și desăvârșită“!... Drumul urmat de mine acum, în această caravană de oțel și de abur, este aproape drumul urmat, acum vreo șaptezeci de ani, de marele nostru ctitor Carol-Vodă, în poștalionul lui cu doisprezece cai, mânați din șa, de șase surugii...

Oricât s'ar zbate această biată inimă între ce-a fost și ce începe să fie, ce-a fost nu mai seamănă cu ce vedem!

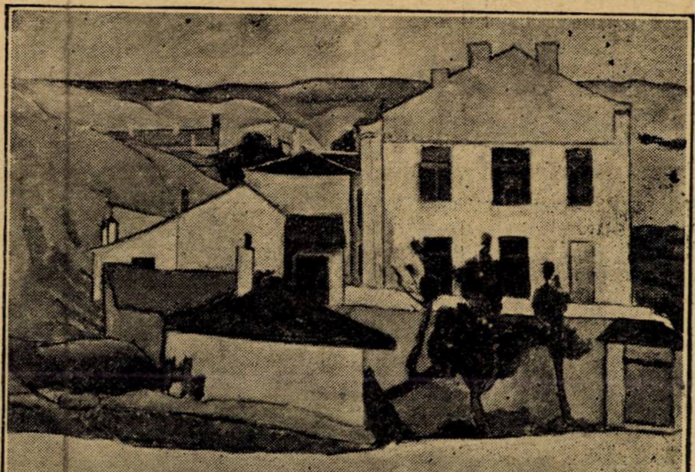

VASILE POPESCU : Peisaj

OGLINDA

de AL. VĂITOIANU

O firidă.

In firidă un portret.

Asupra acestuia, o candelă.

De douăzeci de ani, candela nu s'a stins niciodată.

Un fund de altar.

Restul — masa sfântă cu antemisul cusut în fire de aur și argint, scaunul împărătesc, catapeteasma și, deasupra, bolta întreită ogivă — în închipuirea ei.

In fiecare seară, acolo, înaintea portretului din firidă, ea îngenuchie, se roagă și.. așteaptă.

Ce?

Nu mai poate desluși. De mult n'a mai întrebat'o nimeni și nici ea. In liniștea cuprinsului, de-ar cădea, ca un dangăt înăbușit, această întrebare, nedumerită ar căta ea în jurul ei. Ce simte, nu știe Ceva ce nu se poate, ori nu se cade, cerceta. Simțirea celui care se închină.

Așteptă până când somnul o doboară. Atunci se ridică, se desbracă și se culcă. Și, îndată ce pleoapele-i obosite s'au închis, în lumea visurilor, aceleași imagini vii luminoase, înfiorător reale, se deșteaptă.

El și ea.

Firul vremei se rupe, brusc, într'un punct depărtat, Incoace întuneric. In jurul punctului, capăt al amintirii, închipuirea ei se grămădește, mărginind un cerc de lumină intensă.

In mijlocul cercului, ei doi. Tineri. Așa cum erau când trecutul s'a oprit în loc, cum s'ar opri apa într'un isvor. Unda s'a împuținat, s'a scurs, s'a sfârșit. Albia a secat. La obârșie numai, picură firul fluid, adunându-se an cu an.

Așa a văzut ea mereu, așa vede ea și acum, cele două imagini alăturate. A lui și a ei.

Intâmplarea, ori poate afinități misterioase, li dăduse acelaș chip. Par'c'ar fi fost dintr'o tulpină. Frate și soră. Asemuitori în făptura lor firavă ca și în lăuntrul lor sufletesc. In port acelaș alean, în sânge acelaș clocot, în credință aceeiași icoană. Trăiau la fel, simțeau la fel, se 'nchinau la fel și s'au iubit.... Asta ea nu mai știe, pentrucă, de douăzeci de ani el a plecat. S'a dus.

S'a dus și ea a plâns.

A plâns mult, mult. Până când izvoarele **lacrămilor au secat.**

A plâns, la început, de suferința despărțirii. Lacrămi dulci, ușurătoare, lunecând, încet, dealungul obrajilor, cărora li trezeau simțiri de mângâiere blândă, iar, printre ele, ca o rază de soare în spărtura unui cer plumburiu, zâmbetul luminos al credinței în cel ce se va întoarce.

Mai târziu lacrimile s'au împuținat, iar pe obrajii supți și de jurul ochilor înroșiți, lăsau ele urma unei arsuri dureroase. Și zâmbetul luminos s'a stins, așa cum și credința în cel ce nu mai venea, începea să pălească.

Și la sfârșit, lacrămile s'au uscat și chipul s'a întunecat ca de strânsura unui gând ascuțit, iar credința în cel ce n'a mai venit, a pierit ca lumina unei candele pe urma ultimei picături de untdelemn.

Se iubeau, dar erau săraci, și el, de dragul ei, a plecat departe, în țările apusului și mai departe, în lumea de peste Ocean, ca să-și cerce norocul.

Când s'au despărțit, și-au rupt ei sufletele în două, fiecare încredințând jumătate din sufletul lui, celuilalt. Și și-au jurat credință veșnică, pe pilda celor cetite prin cărți, legându-se ca niciodată loc altei ființe în inima lor să nu lase, orice s'ar întâmpla. Credință nestrămutată până la mormânt și dincolo de mormânt.

La început, el îi scria des și pagini multe, amintindu-i dragostea lui neclintită și cercetându-i-o pe a ei, împărtășindu'i speranțele sale și întărindu-i-le pe ale ei.

Atunci zâmbea ea printre lacrămi.

Pe urmă, însă, scrisorile lui s'au rărit și zâmbetul ei s'a șters, iar nădejdea i-a slăbit. Și apoi n'a mai scris.

A stat și ea de plâns și s'a închis în lăuntrul ei, cum se 'nchide iarna viermele în coaja lui groasă, despărțindu-se de lume

„A murit de sigur! Altfel nu se putea!“

Asta i s'a înfipt, adânc, în creer.

Și, din firidă, a luat iconița lui Crist cu cunună de spini. Cununa și-a pus'o ei, iar în locul iconiței a așezat portretul lui

Crist al ei!

O mătușă, călugăriță la nu știu care mânăstire, a certat-o aspru:

— Cum asemeni tu chipul Mântuitorului cu al unui pământean! Păcat de moarte faci!

— Cu al cui chip l-a asemuit cel de l-a zugrăvit pe acesta? Chipul stă în inima fiecăruia și în inima mea chipul lui este. Acolo va rămâne și lui m'oi închina toată viața.

— Atunci lasă haina lumească și vino la mânăstire. Acolo'i uitarea.

— Nu vreau să uit.

Și-au lăsat-o în pace.

„S'a țicnit săraca! Păcat de ea!“

◆

Se 'mplineau douăzeci de ani și, pe obiceiul ei neclintit, în dimineața ceea, turna ea untdelemn proaspăt în candelă și schimba feștila cu ceară și cu rotogolul ei mic de plută ușoară.

Vedenia, cum încremenise când firul vremii s'a rupt, era acolo, vie, în ochii ei

Așa de tineri și așa de frumoși amândoi!

Ea subțire ca o trestie și blondă ca paiul, cu raze de lumină aurie în părul ei fin, lung și mătăsos. O camee desprinsă depe un porțelan. Și el la fel, cum îi asemuise destinul, doar mai înălțat un pic și cu liniile pornind mai bărbătești.

„De douăzeci de ani mă închin ție idol iubit! Unde ți-or fi odihnind oasele tale scumpe — In ceasurile de suferință, la capul tău, cine o fi stat de veghe! Din ce parte a lumii, umbra ta tristă, vine noaptea de 'mi răscolește visurile! Unde ești! Unde ești!...“

. . . .

— He! Hee! Na-ta-li-țoo! Ce mai faci tu Nataliță fată!

Ca muscată de șarpe, se suci, scurt în loc, fălcile strânse, ochii, peste măsură deschiși, răsuflarea șuerătoare, înțelenită. Din gâtlejul ei, o tânguire înecată, doară:

— Nn!

Două brațe o cuprinseră strâns, ridicând'o aproape pe sus și un glas răgușit dar puternic, jovial, exuberant, o învălui într'un furtunos torent de vorbe:

— Ce mai faci tu Natalițo? Ce-ai făcut tu de atâta amar de ani! Uite-mă, uite-mă! Mă cunoști? He? Eu sunt, eu, eu, Natalițo!... O sută de țări am cutreerat și am înconjurat de zece ori pământul! Ș'acuma, a unsprezecea oară, am picat drept la București!... Știi tu de unde viu acuma? Tocmai din China! M'am încuscrit acolo c'un Mandarin de cei cu coada de trei coți și cu tichie ca fisicul de măsline. Il chema *Sec La Cap.* S'am fost căprar în armata lui *Nam Ce Bea*, ha-haa-ha-ha-ha-ha!

...Ia uite 'ncoace, he, să te văd mai bine!.. Fie că ne-am îngrășat amândoi!... Dar, ia, ia, unde mă poftești? Ici pe canapeluță... Uitee! Tot canapeluța noastră! S'a ros rău săraca!... D'apoi că și noi!... Nu? Uite la mine! Uite! Ha? Cum îți par?... Spune drept că nu mă supăr, nuu... Am îmbătrânit! Hei! Ce n'am întors eu în douăzeci de ani!... Ia hai! Pe canapeluță, ici! Hai! Ca atuncea! Ha-haa-ha-ha-ha-ha!... Nu vii? Haide! He? Ce-ai încremenit așa? Par'că te-ai înfipt pământului!... Natalițo! Nata..!.. Ho, că mă sperii! Ce te uiți așa? Natalițo! Eu sunt. Eu, Lică! Băă! Dar ce ochi! He?

In picioare, dreaptă, nemișcată, privea ea omul, cu ochii ficși, înfiorători ficși. Ca două săgeți încremenite.

El, grăsun și alb, ca un codănac de cei cu cercelușì subt urechi. Pântecul rotund și, peste jiletca de catifea pestriță cu un lanț de aur gros ca degetul. Picioarele, din pricina rotunzimilor, răschirate și tălpile de toval dublu, răsărind ca două urme largi și chemând, de pretutindeni, privirile, ca și cum restul trupului ar fi fost un accesoriu. Fața plină și sănătoasă, i se lărgea și mai mult din pricina a două barbete linse, linse și răsfrânte ca două torți, deoparte și de alta a obrazului, pe luciul gras al căruia, ca să-i strice, par'că, monotonia lucioasă, se crestau câteva ciupituri, urme răzlețe ale vreunui vărsat, cine știe unde zăcut. In mijlocul acestui glob de piele lustruită, nasul arătând, din pricina proporțiilor, mai mic decât în realitate, ciupit și el și bocârnat împrejurul găurilor terminale, iar deasupra acestuia, albastrul mort al ochilor, cărora anii și viața sătulă, li ștersese lumina vie de altădată și mai sus, ca o bilă de biliard, scăfârlia tunsă cu numărul zero și presurată cu broboanele de sudoare.

In sfârșit putu ea articula ceva:

— Tu? Tu?

— Eu soro, eu

— Tu? Nu ești mort?

— Mort?! Ha-ha-ha! N'am fost niciodată, draga mea! Pușchia pe limbă'ți! Eu am nevastă și copii!

Ca spre o mărturie, privirile ei se'ntoarseră către firida sfântă și, pe pilda ei, omul cătă și el într'acolo. Ea îl luă de mână și, fără să spue o vorbă, îl duse până în fața firidei.

— Privește!

— Ia te uităă! Fotografia mea!

Și întinse mâna.

Ca o leoaică, țipă ea:

— Nu te atinge!

Speriat smuci el mâna 'napoi, ca de arsura unui fier roș:

— Ptiu! Ce'ți este?!

— Ce 'mi este? Ce 'mi este? Aci, uite bine, sunt douăzeci de ani de lacrămi, de credință, de așteptare...

— Ce spui frate?!

— De douăzeci de ani, trăesc cu unul,

PĂPUŞA

de EUG. LITEANU

Stătuse şapte zile în Bucureşti Emil Brăneanu, până ce îşi isprăvise treburile.... Şi acum se reîntorcea acasă.

Era nerăbdător să ajungă cât mai repede deşi oraşul acesta îi oferise din belşug atâtea plăceri făcându-l să uite câteva clipe, hărţuiala amară a vieţei...

Dela procesul câştigat la Casaţie şi până la cele mai neînsemnate afaceri pe care le aranjase la diferite autorităţi totul îi mersese de minune, după cum. poate nici nu se aşteptase.... Apoi rudele şi prietenii care se arătaseră aşa de bucuroşi că îl revăzură...

Totuşi, din când în când peste toată bună voia lui, i se aşternea o umbră de nour... Şi un regret îl nemulţumea...

Dar Emil Brăneanu, nu prevăzuse că va fi nevoit să rămână atâtea zile. Plecase în grabă pentru o zi, cel mult două... Deaceea, de mult hotărîta lui călătorie cu Puica la Bucureşti, trebui s'o amâne pentru altădată. Şi Puica fu lăsată în grija unei femei bătrâne pe care o avea de toată încrederea....

Puica avea şase ani. Copil minunat şi fermecător. Semăna mamei ei care nu avu bucuria s'o vadă. Murise când o născu. Crescută de o mătuşă iubitoare, la câţiva ani fu luată lângă tatăl ei.... Brăneanu, rămas şi el de mic orfan ştia cât preţuesc pentru un suflet fraged ocrotirea şi dragostea părintească... Aşa că, făcându-şi din fericirea Puicăi singurul scop în viaţă, îi arăta o iubire asemănătoare celor ce-şi adorau idolii... Şi deaceea acum. când se reîntorcea acasă îi trecea prin suflet umbre de regret. Nedreptăţise pe Puica... I se părea că 'şi ştirbise făgăduinţa de a o face fericită.

O vedea aşteptându-l tristă şi întrebându-se mereu dece tăticul o lasă să-l aştepte atât de mult.... Atunci Brăneanu îşi ridica ochii în plasă unde era toată veselia şi răsplata Puicăi: o minge colorată, un album cu poze, bomboane şi o păpuşe mare şi frumoasă cât dânsa... Ca s'o vadă din nou fericită...

Apoi privi pe geam priveliştile care fugeau îndărăt... Se gândi la câţiva amici politici cărora le făcuse câte ceva prin Bucureşti.... Şi în urmă ca să-şi mai treacă timpul se apucă de răsfoit gazetele.

Nu găsi nimic interesant. decât... informaţiile de prin ţară. Se opri asupra lor. Cu litere groase văzuse şi numele oraşului său. Urmări rând pe rând întâmplările de acolo, din lipsa lui... Incendiu, furturi, crime, bătăi, sinucideri şi...

Deodată Brăneanu sări în sus şi-şi apropiă mai mult ziarul, ca să vadă bine... Citi din nou cuvânt cu cuvânt şi se îngrozi:

„Din neglijenţa servitoarei, fetiţa d-lui Brăneanu — fruntaşul nostru politic, a căzut dela al doilea etaj în stradă, sucombând imediat. Se aştepta sosirea în localitate a nefericitului părinte care este plecat de câteva zile în Capitală".

Brăneanu vru să mai citească încăodată dar nu putu. Ziarul îi scăpă din mâini şi în creer i se făcu un gol dureros. Işi apăsă cu palmele tâmplele svâcninde şi căzu răpus pe canapea.

Apoi căută să-şi dea seama ce se petrecea cu el, însă nu-şi mai putu aminti nimic. Doar zgomotul roţilor îi biciuia creerul şi urechile-i ţipau pustiitor.... Stătu mult aşa năucit, pierdut...

Vru să-şi scoată gulerul şi cravata dar nu reuşi. Işi deschise numai gulerul şi lărgi nodul.... O clipă îi apăru. Puica cum fugea pe o câmpie sură şi tristă.. Pe urmă o văzu moartă. In clipa aceea se repezi la geam ca să ceară ajutor cuiva. Dar afară trenul alerga înainte, nepăsător...

Brăneanu smuci din plasă desnădăjduit, cutia în care era păpuşa şi o deschise cu grabă. Păpuşa i se păru un copilaş într'un sicriu... O privi aşa, câtva timp, uluit. După aceea, începu s'o mângâie şi s'o sărute duios... O legăna şi-i netezia buclele aurii. Apoi, începu să râdă... şi râse înfiorător...

. . . .

Trenul se opri într'o gară. Coborâ multă lume... Coborâ şi un om cu o păpuşe în braţe.. coborâse aici, caşicum ar fi coborât acolo unde trebuia. Dar ce-i păsa lui!... Aici sau dincolo îi era tot una...

Ajungând în stradă omul strânse tare păpuşa la piept şi cu părul vâlvoi începu să fugă... Se grăbi să ducă mai repede păpuşa cuiva care-l aştepa mult, mult.

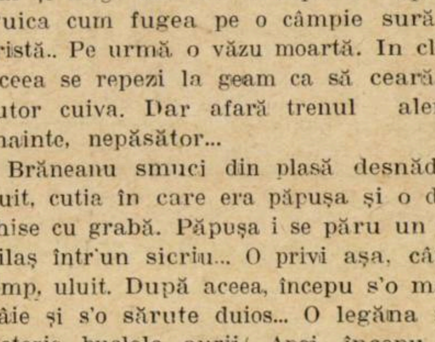

---

cu singurul, cu acelaş gând, cu aceeaşi închipuire! Cu tine!

— Şi eu în China!

— De douăzeci de ani, plâng cu vedeniile visurilor mele...

— Cu vedeniile dragă?!

— Ce-ai făcut tu, tu, aceşti douăzeci de ani?

— Eu dragă? Poi multe! Las' că ţi-oi povesti eu ţie. He, he! Ai să te cruceşti! Dar aşa, pe scurt, două lucruri pot să ţi le spun: am făcut avere şi m'am îngrăşat.

— Şi eu am plâns!

— Douăzeci de ani?!

— Douăzeci de ani!

— Nu mai spune! De ce n'ai întrebat un doftor frate?... Ia ascultă ici Nataliţo! Ce tot spui tu? D'apoi asta a fost sminteală curată!... Cum frate? Te-ai gândit mereu la mine? Ei, iaca asta n'aş fi crezut! Dar bine Nataliţo! Ce'ţi închipui tu? Eu nu sunt, nu mai sunt cela ce socoteşti tu. Acela a murit. A murit de mult. Şi tu? Tu gândeşti, adecă că eşti Nataliţa? Nataliţa de ne giugiuleam colo pe canapeluţă! Asta'i bună! Ia vino soro ici, vino şi te uită.

O luă, scurt, de mijloc şi alături de ea, umăr la umăr, ca în faţa unui obiectiv fotografic, se aşeză dinaintea oglinzii, care, în reflexul ei ironic, sta spânzurtă în părete:

— Uite soro! Cine's cei de colo? Nici nu mai încăpem în luciul oglinzii!

Cu ochii eşind din orbite, gâtul întins, gura deschisă, se privi ea în sticla reflectoare. Avu senzaţia că, de douăzeci de ani, întâia oară făcea asta şi de imaginea ei îngrăşată, sbârcită, îmbătrânită, întâia oară avu închipuirea reală.

Ca într'un clocot, simţurile i se răscoliră:

— Câne! Iudă! Ce-ai avut nevoe să'mi arăţi asta?

Şi înebunită, se repezi la portretul din firidă, îl rupse bucăţi ş'apoi, într'o mişcare de exasperată răzvrătire a întregei fiinţei sale rănite, luă candela şi i-o svârli celuia, cu putere, în cap:

Afară, afară! Să nu mai calci în casa mea!

Şi, dintr'odată, expectoră:

Porcule!

Omul, cu untdelemnul prelingându-i se pe nas pe barbete, pe obraz, o sbughi, cum i-ar fi pus fitil la spate, fără să mai întrebe şi fugi cu picioarele la spinare, mormăind speriat şi nedumerit de aşa întâmplare neaşteptată:

Tii! Uite domnule femeea!

A înghiţit douăzeci de ani de lacrămi, şi-a înghiţit vedeniile, l-a înghiţit pe Mandarin, gata să mă 'nghită şi pe mine, numai oglinda n'a putut-o înghiţi!

AL. VĂITOIANU

MEŞTEŞUGUL DE A FI BĂRBAT 1)

de LUCIO d'AMBRA

FRAGMENT

CURIOZITATEA GRAZIELEI

Azi după masă Graziela a intrat în camera mea de lucru și, așezându-se pe tronul de dinaintea biroului, m'a întrebat cu interes:

— De ce, tăticule, femeile trebuie să se mărite fără să mai fi iubit pe niciun alt bărbat și de ce frații mei s'au putut însura după ce mai iubiseră atâtea alte femei?

Da: de ce? Și eu mă întreb. Și nu știu ce să răspund Grazielei.

Graziela mă privi chinuită:

— Tăticule, nu vrei să-mi răspunzi? Poate făcui rău că te-am întrebat. Iartă-mă.

Și se roși toată și-și plecă ochii și parcă-i venea să plângă. Biată Graziela! Crede că nu vreau să-i răspund. Pentru ea tăticul știe tot și dacă tăticul, izvor de știință, nu vrea să dea apă curiozității sale înseamnă că era mare greșala de a pleca spre izvor găleata întrebării sale. Cum să poată admite Graziela ca eu să nu știu ce să-i răspund? Și răspund așa, ceva, ca s'o scot din chinul ei, ca să o reînseninez... Și într'adevăr! La primele mele cuvinte, cum îi mai vine surâsul pe buze și ce atentă se face și cât de adânc mă privește!

— Femeia trebuie să apară la ceremonia religioasă a căsătoriei fără să mai fi iubit niciodată fiindcă trebuie să aducă în căminul ce se formează în preajma ei, copiilor cărora le dă viață, cea mai perfectă puritate fizică și sentimentală. E lucru de căpetenie într'o căsnicie ca bărbatul să-și iubească femeia și acest om n'ar putea s'o iubească dacă ea i-ar aduce o inimă obosită de alte simpatii, sătulă de...

Graziela mă privește tăcută. Stă cu cotul rezemat de brațul fotoliului,

Nu e convinsă.

— Bine, tăticule... Dar atunci cum se face că atâția — spre pildă Gontrani și contesa Albenga — se însoară cu văduve? Văduva trebue să-și aibă inima sătulă de...

Caut încă un argument hotărîtor și negăsindu-l continui:

— Sunt ecepții; și excepțiile... știi....

— ... Confirmă regula... Foarte adevărat, tăticule, exclamă iarăși Graziela. Dar ia să-ți fac eu, dacă nu te superi, o altă întrebare.

Aștept. Și Graziela:

— Ia spune... Tu ai zis: e lucru de căpetenie într'o căsnicie ca bărbatul să-și iubească soția... Dar oare totdeauna lumea se ia din dragoste?

— Nu.

— Văd și eu: am văzut la atâția că se iau din cu totul alte motive. Dar toți vorbesc mereu de dragoste, chiar dacă dragostea nu există... De ce?

— De ce... de ce...

Drăgălașa mea Graziela începe să mă plictisească. Mă fixează cu admirabilii ei ochi mari, albaștri și verzi, plini de curiozitate. Mă vede că n'aș vrea să răspund, că nu știu ce să răspund. Dar ași! Nu cedează: vrea să dăscălească. Și dacă nu răspund eu; vorbește ea:

— Vezi de pildă, cazul Lorei Marcelli. Mă rog: nu e tatăl ei care s'o mărite? Nu e tatăl ei care vrea ca banii unui bărbat bogat să ridice iarăși prestigiul moșiei? Spunea Caudiu mai deunăzi... Și Lora nu e fericită. Ea iubește pe altul. Știe toată lumea. Și tatăl ei știe? Și acum câteva zile Lora îmi citea o scrisoare pe care i-o scrisese tatăl ei, dela țară dela ei; și în această scrisoare îi zicea să se prepare serios de măritiș, să surâdă fericirii ce o așteaptă în viitor, cu dragostea bărabtului ei, cu copiii ce se vor naște din această dragoste. Dar bine, tăticule, ce fel de iubire e aceea dacă Lora nu se mărită cu omul pe care-l iubește, ci din contră o silesc să ia pe cel pe care nu-l iubește?

Nu i-se poate răspunde decât adevărul. Și adevărul i-l spui, cu melancolie:

— Scumpa mea micuță, ai dreptate să observi și să te mire această minciună. Săraca Lora! O înșeală și nu-i pregătesc astfel, desigur ,fericirea... Nu tot așa, când îți va veni ceasul, voi face eu cu tine. Eu voi da cuvântul inimii tale și inima ta liberă va alege.

Și Graziela, bătând din palme:

— Ah, atunci e voie să iubești...

O imensă curiozitate se oglindește în ochii Grazielei. Are pe buzele nervoase o întrebare, o întrebare importantă. Apoi, în cele din urmă atât de puternică e curiozitatea, încât Graziela, roșie ca focul la față, îi dă drumul:

— Dar tu și mama, tăticule, v'ați luat din dragoste?

Grozavă închizitoare? Ce să fac? Să spui or să nu spui? Să mint or să spui adevărul? Mai bine adevărul. Al meu, al nostru, adevărul e frumos. Nu e dragostea, dar are mai multă poezie decât dragostea: e profundă, afectuoasă, generoasă solidaritate a două vieți.

— Nu. Când ne-am luat, eu și mama nu ne iubeam. Deabia ne cunoșteam.

— Ah, vezi!... Și vrei să-mi povestești?

Cum aș putea să-i spui nu? Așteaptă cu atâta nerăbdare... Curiozitatea ei e toată o coardă întinsă până a plesni.

— Eram la oraș. Aveam douăzeci și șapte de ani. Incepusem să scriu primele mele cărți... Aveam bani puțini, visuri multe și, în loc să muncesc, îmi pierdeam toată vremea fiindcă eram amorezat!...

— Erai amorezat?... Păi și tu ai fost amorezat? Da ce caraghios mi se pare când mă gândesc că și tu ai fost amorezat ca alții.

— Caraghios? Și de ce?

De data aceasta Graziela caută răspunsul și nu-l găsește. Apoi răspunsul sosește, și e cel mai rezonabil:

— Fiindcă... fiindcă tu ești tăticu!

— Așa că eram amorezat de o femeie rea, care nu merita dragostea mea. Și în timpul verii tatăl meu mă chiamă în provincie, în bătrâna noastră casă, simplă și severă, între mama și el... Și îmi ziseră dintr'odată că trebue să mă însor, că era o partidă admirabilă... Niciodată n'am îndrăznit să trec peste voința tatălui meu... Și după zece zile, mamă-ta și cu mine eram logodiți? Am stat astfel numai două luni, și nu se sfârșise vara când mă întorceam la Roma cu nevastă-mea. Și ei mă daseră pe mine cum mi-o daseră pe ea mie. I se spusese că voi fi băiat bun, că aveam nițică minte, că voi avea un viitor strălucit, că voiam să mă însor ca să lucrez liniștit. Și mamă-ta de atunci, deși nu mă iubea, deși nu mă alesese după placul, ei, a fost foarte bună cu mine. N'aveam bogăție acasă la mine. Și pe atunci literatura era un slab meșteșug... Trăiam din ziaristică, predam lecțiuni la un curs seral... Aveam astfel toată ziua și.. seara ocupate cu nevoile vieții zilnice și nu puteam lucra... Mama ta avea o stare bunicică. Și din ziua întâi consimți să-și puie averea în serviciul viitorului meu... Imi asigură viața... Imi permise astfel să mă las de ziaristică și de școală, avui astfel posibilitatea să mă dedau cu totul și cu totul visului artei mele. Si cu câtă pornire fu ea vestala focului meu! Ce pace senină și fecundă știu ea să adune în jurul muncii mele! Cu câtă pricepere plină de dragoste știu ea să susțină descurajerile mele, să-mi risipească îndoelile, să ațâțe mereu în mine forțe indispensabile: entuziasm, încredere.... ! Timp de treizeci de ani ea a fost pentru mine minunata mea tovarășe.... Nu știu dacă m'a iubit mama ta... Știu că mi-a fost binevoitoare, cu adevărat binevoitoare. Știu că timp de treizeci de ani am fost legat de ea cu un simțimânt de profundă și caldă recunoștință și respect.., Dragostea nu exista la început între noi. Apăru în urmă? Nu știu... Știu că și astăzi, dacă stau dinaintea acestui birou, parcă-mi lipsește ceva dacă nu simt pasul ei, de colo până colo, în camera de alături... Știu că azi încă, după treizeci de ani, când vorbesc de ea — cum fac acuma cu tine — ochii mei, vezi, mi se umezesc de lacrămi...

— Tăticule dragă..

Și Graziela-mi sări pe genunchi și-mi șterse ochii cu batiscioara ei și mi-i sărută mișcată și ea; și ochișorii ei se umplură de lacrămi, și eu trebui să-i trag batiscioara din mână și apoi eu fui acela care-i ștersei și-i sărutai lungile sale gene...

— Tăticule dragă... și draga mea mamă... — suspină iarăși Graziela.

Rămaserăm astfel: Graziela pe genuchii și în brațele mele, cu căpșorul rezemat pe umărul meu și ochii închiși, eu cu ei deschiși și pironiți pe trecutul meu. Și-mi revăzui întreaga viață!

trad. de IRINA IONESCU-ŞANGER
Roma, 18 Iulie 1929.

---

1) *Fragment din romanul Il mestire di marito,* Mondadori, Milano, 1928. Va apare în curând, în întregime în românește.

CETATEA NICOPOLULUI

Impăratul Traian, în amintirea desființării stăpânirii Dacilor, a înființat pe malul drept al Dunărei, în fața revărsărei Oltului, o stațiune romană, căreia i-a dat numele de Nicolopis — orașul victoriei — cu menirea de a supraveghea calea militară ce lega așezările romane din nordul Carpaților cu cele din sudul Dunărei.

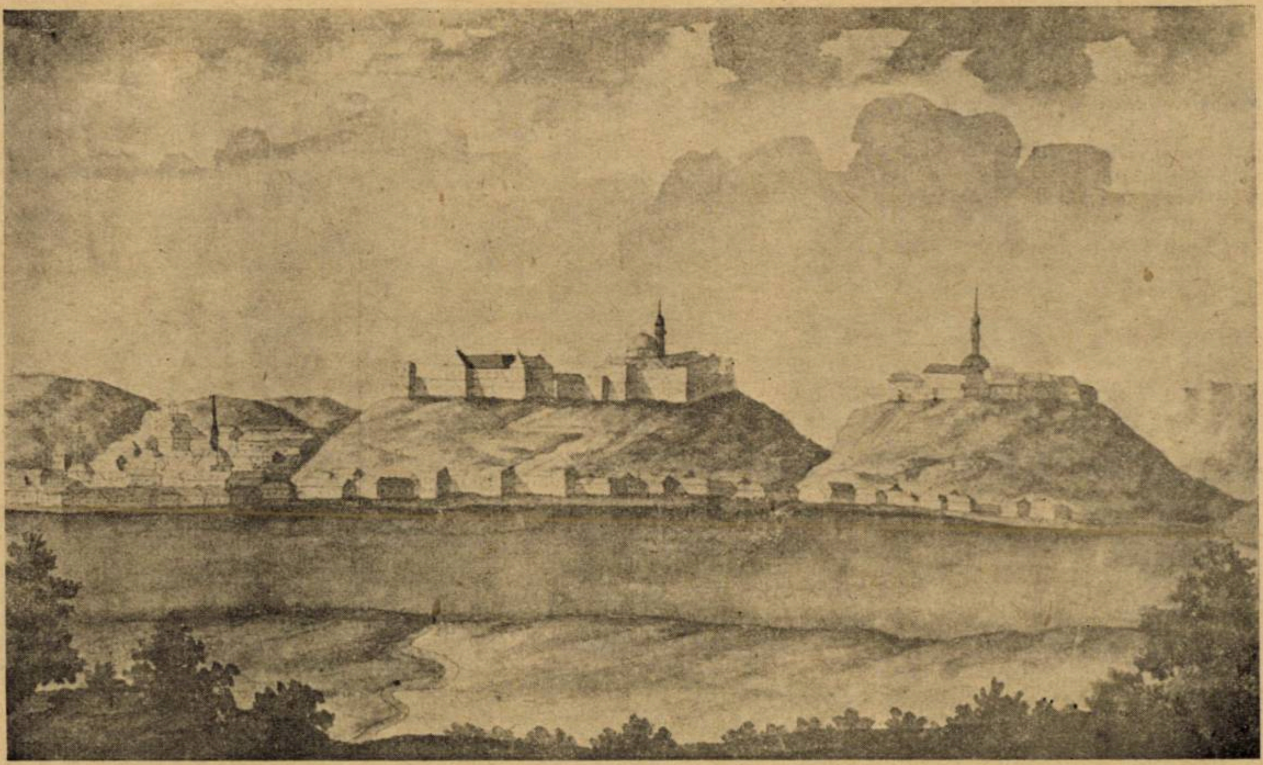

CETATEA NICOPOLULUI
(Schiță făcută de inginerul Spaar la 1751)

Stațiunea aceasta cu timpul s'a transformat în oraș, păstrându-și numele până în ziua de astăzi.

In fața Nicopolului — pe malul stâng al Dunărei — probabil chiar dintru început s'a ridicat apoi ca ajutor un castel drept fort de apărare, căruia i s'a dat numele de Turnu, astăzi Turnu-Măgurele.

Că în adevăr lucrurile s'au petrecut — după cum spusei mai sus — ne întărește să credem și faptul că Turnu-Măgurele, în timpurile cele mai vechi se numea Nicopole mic. Deci a existat o legătură între aceste două așezări chiar dela început.

Rol important în istorie, Nicopolul a început să joace după desființarea stăpânirei bulgare de către turci.

In adevăr, chiar dela începutul căderii Nicopolului sub turci, 1390, aceștia căutară să-l transforme într'o cetate puternică, așezarea lui fiind destul de favorabilă pentru aceasta după cum se poate vedea și din așezarea lui în figura noastră.

Imprejurul Nicopolului în 1396 s'a dat prima luptă mare între creștini, conduși de Sigismund, regele Ungariei, și turci, conduși de Baiazid I-Fulgerul.

Lupta aceasta a fost nenorocită pentru creștini, dar numele orașului a devenit cunoscut în întreaga Europă, căci la această luptă a luat parte „toată floarea apusului“ printre cari se afla și străbunul dinastiei noastre de astăzi.

Infrângerea creștinilor din 1396 a fost însă răzbunată, chiar în acel loc, de lupta creștinilor din 1596, conduși de Marele erou național, Mihai Viteazul.

In 1396 turcii s'au îmbogățit cu darurile luate dela cavalerii apuseni, la rândul lor oștenii lui Mihai, în 1596, s'au îmbogățit cu averile luate turcilor căzuți în luptă.

Sub stăpânirea rusească Nicopolul a căzut de două ori în 1810 și 1877.

In timpul războiului nostru pentru neatârnare, Nicopolul a făcut iarăși cunoștință cu vitejia Românilor, după care dată a fost definitiv trecut sub stăpânirea bulgarilor în urma Congresului dela Berlin din 1878.

Figura noastră reprezintă cetatea Nicopolului în starea în care se afla la 1751 când fu vizitată de inginerul Spaar și lucrată pentru a fi pusă în albumul orașelor de pe malul Dunărei dela Ulm până la Vidin.

Ce păcat, că Spaar n'a putut să viziteze și să treacă la nemurire în albumul său și celelalte orașe-cetăți dunărene până la Marea Neagră.

MIH. POPESCU

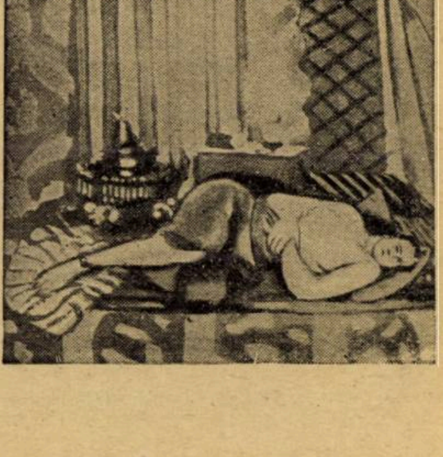

critica literara

LUCIO d'AMBRA

Printre marii contimporani ai Italiei de astăzi, un loc de frunte în literatură îl are *Lucio d'Ambra*. Dintre cele peste patruzeci de volume ale sale — romane, nuvele, opere dramatice — unul care a făcut epocă e *Meşteşugul de a fi bărbat*.

Importanţa acestei cărţi, în afară de netăgăduita frumuseţe artistică şi sentimentală, ar consta într'o binefăcătoare influenţă ce-ar putea avea asupra vieţii de familie. Căci toate problemele privitoare la raporturile efective dintre bărbat şi femeie, văzute în complexitatea atâtor aspecte, sunt pornite spre o rezolvare morală, ce prezintă un interes capital, fiindcă are la bază o experienţă pătrunzătoare.

Natural că, dacă această carte ar fi opera unei femei, problemele s'ar fi rezolvat poate altfel. Insă e opera prin excelenţă a minţii bărbăteşti. Dar tocmai de aceia e o lucrare extrem de interesantă pentru bărbaţi şi cu atât mai interesantă pentru femei. O carte plină de parfumul vieţii reale, care sugerează multiple reflecţii ambelor sexe, având o temă atât de importantă şi de actualitate: descifrarea răbdătoare şi inteligentă a relativităţii efectelor pe care le are dragostea naturală — cea adevărată — de o parte şi cerinţele, impunerile societăţii — prea adeseori brutale şi chinuitoare — de altă parte.

Meşteşugul de a fi bărbat e în fond o operă de educaţie socială, artistic voalată de nimbul poeziei. Asta pentru cei ce au nevoie de sfaturi şi pentru cei cari apreciază poezia din viaţă. Iar pentru alte gusturi sunt rezervate multiple calităţi ale acestui excelent roman: aspectul modern al vieţii sociale, caractere şi situaţiuni interesante, o frumoasă variaţie de tonalitate, alterând umorul cel mai optimist cu melancolia cea mai profundă. Principalele probleme de viaţă sunt puse cu acea superioritate a artei ce ştie să facă banalul mereu nou şi interesant.

Dăm aci un fragment din traducerea romanului, apărut anul trecut în a treia ediţie şi care va apărea în curând în întregime şi în limba noastră. Fragmentul acesta excelează în sinceritate de sentimente profunde, într'un admirabil contrast de artistică facilitate de exprimare. E un interesant crâmpei de analiză a propriei noastre vieţi, lăsată deja în plan de perspectivă de părintească putere de renunţare la orice porniri egoiste în faţa sentimentului patern ce rămâne în primul plan. Şi din triumful acestui sentiment se desprinde atâta melancolie!

Cu multă greutate am ieşit din încurcătura de a alege o operă de tradus din vraful de romane ale acestui scriitor. M'am oprit la *Meşteşugul de a fi bărbat* atât pentru motivele expuse mai sus cât şi pentrucă, în timp ce se tipăreşte la noi această traducere, apare în Italia un fel de parte a doua a acestui roman, pe care nu credem că e nevoie să-l lăudăm, găsind cu cale că ar fi mai nemerit să concedem această plăcere cititorilor.

IRINA IONESCU-SÂNGER

PROTEJAŢII

Este a doua categorie de scriitori pe care am remarcat-o în discuţiunea intitulată „Criza cărţii". Există, prin — urmare, şi „scriitori, — protejaţi" — tot aşa cum sânt văduvele şi, orfanii, bătrânii şi nevoiaşii, invalizii şi infirmii, caiii şi câinii. Mă mir numai că nimeni nu s'a gândit încă să creeze şi o „S. P. S.", o societate protectoare pentru asemenea specimene de mânuitori ai condeiului.

Din chiar constatarea de mai sus — rezultă încă un lucru: văduvele şi orfanii, caii şi câinii, neputincioşii şi bătrânii sânt deobiceiu existenţe care, tocmai din cauza raportului lor, faţă de normal, au nevoe de protecţiune. Să fie acelaş lucru cu scriitorii — protejaţi? Căci una din două: adevăratul talent nu se cere protejat. Preferă să ducă toate tainele creaţiunii cu sine decât să şi le scurgă, pe canalul infecţios al recomandaţiei. Adevăratul talent poartă, odată cu creaţiunea, mândria şi demnitatea de a o stăpâni. Adevăratul creiator preferă să sufere şi să rămână necunoscut, decât să cerşească glorie dela ignoranţi sau presupuşi. Deci: protejaţii se situiază dela sine în categoria nesfârşită a subtalentelor, al talentelor, artificiale, al subnormalului poetic.

Natural că existenţa protejaţilor trebueşte dovedită. Iată-i: în primul loc tinerii descendenţi ai unor familii nobile pe cari, chiar creiatorii lor fizici, îi îndrumează, ca o încoronare a nobleţei, pe calea spinoasă a literelor. De data aceasta sântem în domeniul rafineriilor, a suprasăturaţiei de viaţă. Dacă omul sărac îşi începe existenţa dela capătul de jos al scării (fără să poată bănui că va putea face ascensiunea completă) cel bogat o porneşte din susul aceleiaş. De-aici nevoia unui surplus, de ascensiune chiar în domenii pentru care sufletul nu le-a fost pregătit. Intr'un fel e un bine: gândiţi-vă la atâţia „bien-nés" cari — din cauza aceleiaş supraîncărcări simţuale, se dau la desfrâu şi perversiune.

Dar o nouă categorie de protejaţi ai tiparului o formează descendenţii oamenilor politici cărora, pe calea cunoscută a legăturilor de partid, li se deschide foarte uşor calea nemiloasă pentru „năpăstuiţi" a marilor editori. Natural că, în, ambele cazuri, lumea cea multă nu cunoaşte dedesubturile, nu-şi dă seamă că, şi, în literatură se găsesc antreprenori de glorie asemenea acelora de cai de cursă sau lucrări edilitare. Şi tot aşa lumea cea mare nu-şi dă seama, că scrierea cutare prin care se preamăreşte o atitudine anumită sau un cetăţean de-o modestie remarcabilă — s'a tipărit chiar de personajul încriminat sau de tipografia patronată de partidul acestuia.

•

NĂPĂSTUIŢII

Departe de mine gândul de a vorbi despre vreun roman, sau măcar de a face filosofie socială. „Năpăstuiţii" spre cuibul şi existenţa umilă a cărora ne va duce articolul de faţă sânt cei dintâi cari sufăr, cari simt cu propria lor nefericire, criza acută a cărţii. Şi să nu se uite: deşi toţi aceştia sânt şi înzestraţi, şi pregătiţi şi pricepuţi. Şi iarăşi să nu se uite: deşi opera, e nu numai folositoare, dar — în cele mai multe cazuri — mântuitor de salutară. Deşi, prin urmare, existenţa lor are ca scop suprem — ridicarea şi însănătoşirea morală a omenirii.

„Mă veţi întreba, poate (nemulţămiţi cu aceste abstracte caracterizări) — cine sânt năpăstuiţii"?

Răspund, cu un cuvânt: toţi acei cari, deşi capabili să producă opere de valoare, nu le produc din cauza indiferenţei editoriale — sau dacă le-au produs, aceiaş piedică li le condamnă la starea inexistentă pentru massa cetitoare, de manuscris pentru eternitatea cea mai nesfârşită. Imi veţi zice poate că e un non-sens. Admit, dar trebue să admiteţi şi dvs., iubiţi cetitori, că e un non-sens existent.

Veţi cere, poate, detalii. Iată-le: în primul loc editorii nu publică, nu se incumetă să publice opere datorite scriitorilor necunoscuţi. E — poate suficient — căci fiecare scriitor, la începutul carierii sale, e un necunoscut. De-aici perspectiva de a nu fi publicat cine e necunoscut sau de a continua să rămână necunoscut tot celce n'a fost publicat.

In al doilea rând pe editori nu-i ispitesc scrierile care nu se vând. De-aici proexistenţa unui criteriu de verificare a desfacerii cărţilor. Natural că, şi de astădată, eşti la discreţia editorului, al gustului său verificator sau al aceluia al „specialistului" care-l scapă de vizitele inoportune ale autorilor cari nu se vând sau nu au căutare. Nu e de mirat că, în cele mai multe cazuri, în locul manuscrisului interzis, se şi comandă altul — vreun roman, vreo traducere, „o istorie pe apă" etc.

In al treilea loc vin scrierile prea serioase — studiile, cercetările de specialitate — pe care le-aş fi putut îngloba foarte bine în grupa de mai sus. Si totuşi: în fiecare ramură de activitate avem mii de specialişti cari s'ar simţi încântaţi, dacă pe preţuri modeste şi omeneşti, li s'ar da posibilitatea reîmprospătării, confirmării şi completării obiectului carierii lor.

Şi lucrurile s'ar putea opri aici. Rămânem, prin urmare, cu siguranţa existenţei „năpăstuiţilor", atâtea victime înzestrate ale tiraniei editoriale româneşti.

PAUL I. PAPADOPOL

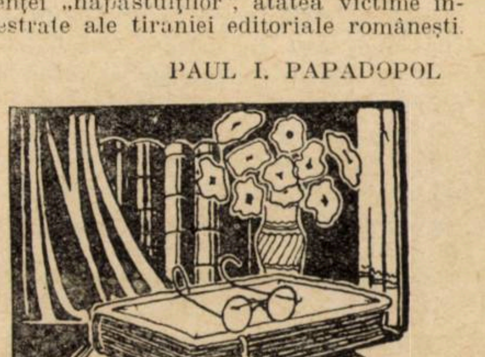

plastica

ISUS CHRISTOS IN DRUM SPRE GOLGOTHA

(INĂLŢIMEA: 0.28. LĂŢIMEA 0.10)

In Avignon, la anul 1330. Pe pânza albastră a unui cer de vară se profilează schelăria unei masse uriașe de ziduri și de turnuri. E palatul papilor care se înalță, sub imboldul lui Ioan al XXII-lea.

Nu departe de acolo, pe terasa unei case bogate, stau trei persoane, doi bărbați și o femee. Cel mai tânăr dintre cei doi bărbați pare că visează în fața măreţului spectacol în vreme ce ascultă mugetele Rhonului care curge la poalele zidului. Aproape de acest tânăr stă într'o poză studiată, o fată de o nespusă frumusețe, a cărei privire se îndreaptă spre cel de al treilea personaj. Acesta, un bărbat în vârstă, stă în fața unui șevalet și penelul lui fixează pe pânză trăsăturile modelului său, Laura de Noves, imortalizată de Petrarca, poetul visător care stă nemișcat lângă ea. Pictorul este Simon de Martini, cunoscut în istoria artei sub numele de Memmi.

Portretul Laurei nu ne-a ajuns și este păcat, cu atât mai mult cu cât Petrarca glorifică această pânză.

Vasari pretinde însă că sonetele lui Petrarca au contribuit mai mult la renumele lui Memmi decât pânzele lui: îi recunoaște totuși o valoare considerabilă. Valoarea aceasta este dealtfel atestată de favoarea de care s'a bucurat Memmi în viață și prin picturile, prea rare, cari ne-au rămas dela el.

Memmi s'a născut la Sienne în 1284. Se crede că a fost elevul lui Giotto. In orice caz dacă nu a lucrat în atelierul marelui pictor florentin, a colaborat cu el la mai multe opere de mare însemnătate, întrealtele la decorarea bisericii St. Petru din Roma.

Lucrările acestea au făcut reputația lui Memmi. Ioan al XXII-lea încredință atunci pictorului decorarea apartamentelor sale particulare, sălile conclavului și capela pontificală. Din nefericire această parte a palatului s'a dărâmat, așa că după un secol n'a mai rămas nimic din opera lui Memmi.

Operile lui Simon de Martini (Memmi) sunt așa dar, foarte rare. In muzeele din Florența, Neapole și Berlin se găsesc, e drept, câteva tablouri cari se disting printr'o gingășie oarecum manierată și printr'un gust al fineței decorațiunii și prețiozitatea ornamentală.

Această manieră personală se regăsește în tabloul lui *Isus Christos în drumul spre Golgotha* pe care îl reproducem și a cărui mărime nu întrece cu mult originalul.

Christos, într'o mantie roșie, își duce crucea și înaintează spre dreapta, târât de călăi. Trupul lui e plecat ușor, iar capul său privește pe un soldat care, îndărătul lui, îndepărtează pe Fecioara Maria. In ultimul plan, Maria Magdalena în rochie roșie, se înalță gemând, cu părul despletit. E urmată de mulțimea care trece peste un pod, iar la orizont se profilează meterezele orașului.

Memmi a stat multă vreme la Avignon unde l-a cunoscut pe Petrarca și cu care s'a împrietenit.

Iisus Christos în drumul spre Golgotha este o pânză lipită pe un panon. E cu neputință de a o urmări în cursul veacurilor și tot ce se știe e că în 1834 a fost cumpărată cu 200 franci de Ludovic Filip din colecția lui Saint-Denis, iar azi acest admirabil tablou se află în sala Primitivilor împreună cu picturile școalei din Sienne.

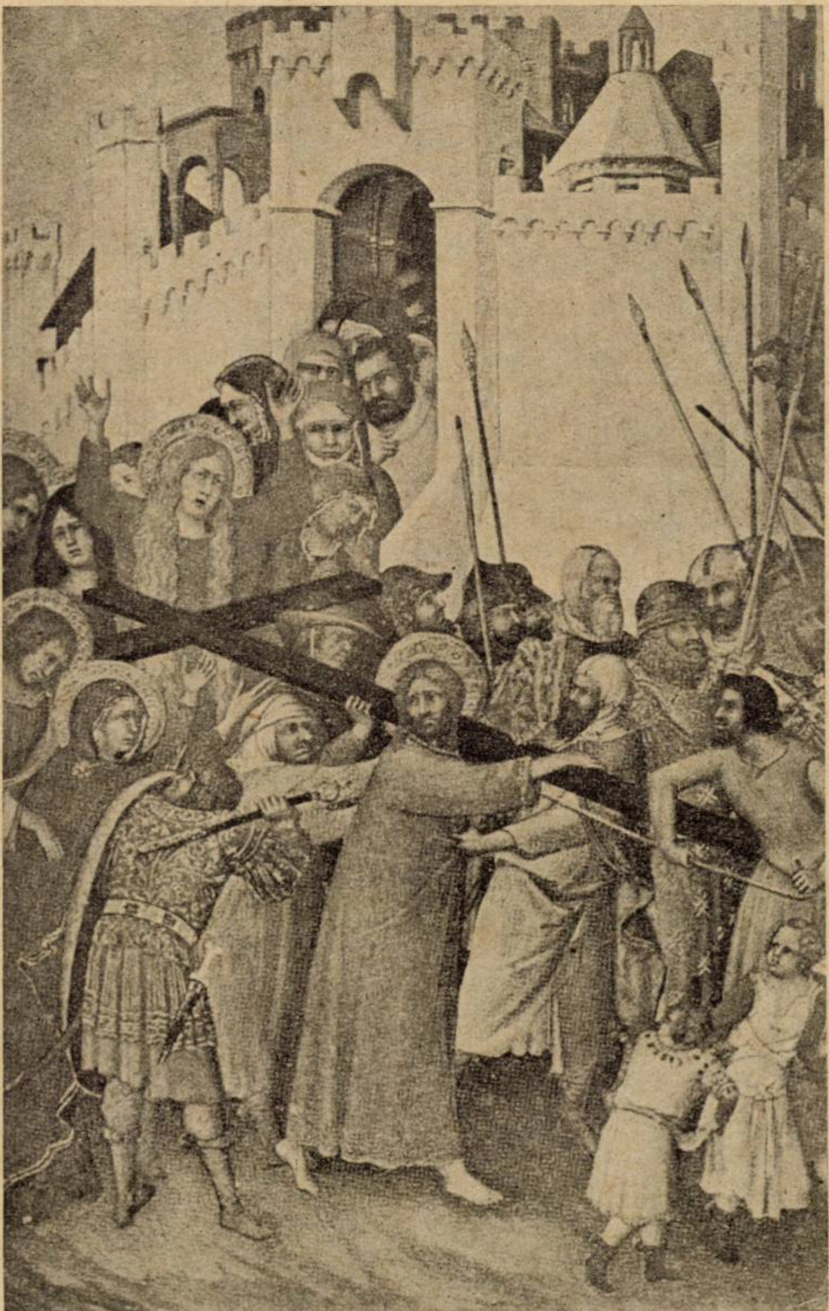

SIMON DE MARTINI (MEMMI): Iisus în drum spre Golgotha.

gazetaria

așa și-așa...

REPUTAȚIE. Vorbiam mai dăunăzi cu un tânăr scriitor. Se plângea nu atât de lipsa d-sale de reputație literară, cât de abuzul, de desfrâul cu care această „fama“ atât de rău famată se ține de alții — de unii dintre cei puțini aleși ale cărora nu numai opere, dar prietenii, vecinătăți, bretele și mucuri de țigări încep să devie Sacro-Sancte E, mi se va concede, un exces de reputație, care pentru literatură, nu poate constitui decât unul dintre cele mai complete, mai dureroase rele. Și iată dece: reputația unui scriitor nu se statornicește totdeauna prin scrieri (și dintre scrieri nu numai decât prin cele bune), dar mai ales prin ajutorul a atâtor și atâtor împrejurări în afară de literatură: prietenii, subiecte, admiratori interesați, creditori și famalie.

Și-acum întreb: drept e ca o astfel de statornicire — artificială — să transmită din generație în generație numele scriitorului? Drept e să se vorbească de scriitor, când se are în vedere persoana lui, legăturile lui cu suburbia, cu proprietarul, cu admiratoarele anonime ale presupusului său talent (pe care, chiar dacă l-ar avea — acest soiu de admiratoare nu l-ar putea sesiza), cu reprezentantul forței publice sau cu ucenicul dela „coiffeur“.

Și totuși lucrurile se petrec aidoma: faima, odată stabilită prin acest concurs de împrejurări neliterare, reușește să impuie atâtea insanități cu pretenție de poezie, nuvelă, roman, dramă, etc.

Cine are urechi de auzit...

O PROPUNERE. Există și la noi câteva așa-zise nume literare care trăesc din.... inspirațiunea altora, exploatându-le sau înjosindu-le opera. Mă gândesc la o bună parte dintre traducătorii, în special de versuri, cari n'au avut nici posibilitatea, nici ocaziunea să se manifeste altfel. Natural că, atunci când însuți ești artist, te apropii cu adevărată evlavie de artist de opera pe care vrei s'o faci cunoscută și altora împământenind-o în graiul tău. Să nu se uite însă un lucru: că adevăratul artist-traducător nu traduce nici orice, nici ori cum. Aici e călcâiul lui Achile. Iată dece ne-am pus în gând să ne legăm de traducătorii neartiști și nepricepuți cari — numai prin faptul că, din împrejurări independente de voința lor, au prins să înțeleagă o oarecare limbă străină — au și devenit — s'o potrivi, nu s'o potrivi — și autori: poeți, dramaturgi. E un gest de o aspră nedelicatețe și existența lui și în publicistica românească ne-a dus la următoarea propunere adresată către conducătorii periodicelor noastre: niciunul să nu mai publice traduceri semnate de autori cari nu se vor fi remarcat — în prealabil — prin opere similare originale.

MOTIVARE. Aceasta cu atât mai mult, cu cât e atât de greu de făcut un control riguros al acestor traduceri care, de cele mai multe ori, sunt pur și simple refaceri naive. Intr'adevăr care conducător de revistă are competența tuturor limbilor din care totuși publică destule traduceri? Cum își poate, prin urmare, da avizul favorabil publicând traduceri dintr'o limbă pe care, nu din vina lui, nu va fi cunoscând-o sau dintr'un scris la înțelegerea căruia nu va fi putut ajunge, proprio motu ??

Iată dece propunerea de mai sus poate fi luată în serios.

UMPLUTURA. Interesantă e însă această coincidență; nici publicul, nici redacțiile nu dau prea mare importanță unor astfel de traduceri pe care — mai ales când sunt mici le reduc la rangul de umplutură, plasându-le, în lipse de vignete — pela colțuri, sfârșituri de coloane și locuri virane.

CONSECINȚELE unei astfel de literaturi sunt în special două:

Injosirea scriitorilor străini cari, în felul acesta, ni sunt prezentați într'un fel de simulacru de literatură, pastisată, metamorfozată și dozată de scribii anonimi, un fel de mâncare răsuflată și încălzită; stricarea gustului literar prin credința care începe să se înfiripeze în suflete ca traducerile — așa cum sunt — ar reprezenta — în realitate — opere demne de a fi cunoscute și altora. Aceasta pentrucă — de multe ori — soarta nemiloasă nu se înduplecă nici chiar de atâta capodopere ale omenirii spre a le lăsa mai bine... netraduse.

SA MAI ADAOG că mulți dintre acești traducători nu se pricep nici în cea mai elementară versificație. Iată un exemplu dintr'un număr mai vechiu al revistei „Floarea Soarelui“. Intr'adevăr a rima nevoiaș: minte — sfinte; mare — cărare: în asonanțe: urează — pază; față — paiață sau la întâmplare: limbă — pildă; teatru — altu; artă — dată; culcă — cupă; nenumărate — parte — însemnează a împinge versificația românească pe vremea lui M. Costin care, mai, primitiv chiar decât Dosofteiu, se deda la astfel de rime.

Și iarăși a sili cuvântul *teatru*, pentruca, din necesități metrice, pentru o pârdalnică de silabă, să faci din el *teatru*, chiar dacă acesta e forma normală — însemnează a recurge la artificii nefirești și nepotrivite cu veacul al XX-lea. Că ar fi mai făcut-o cu succes Eminescu?

Câtă depărtare, Doamne, dela vierme pân' la astru!

UN TÂNĂR — vorbind despre un anuar — scrie: „Afară de *anuarul Societății literare „Grigorie Alexandrescu“* a liceului „Unirea“ din Focșani, tipărit de poetul I. M. Rascu, în 1923, lucrări similare, cu atâta râvnă și cheag, în lumea publicațiunilor didactice de acest soiu, n'am găsit“.

Firește că numai tinerețea poate vorbi așa. Crezi oare, tinere, că, dacă d-ta n'ai găsit, nici n'au existat? Doamne, dar atunci nimic nu există, afară de cele coprinse în pragurile celor 24 de ani pe care i-ai străbătut și — bineînțeles — afară doar de celece ai avut ocaziunea să întâlnești.

Invățătură morală: la 24 ani nu se vorbește așa

ȘI ÎNCĂ: nu se jignește o sumă de personalități care au muncit pe ogorul amintit — numai pentrucă tu nu le-ai putut cunoaște activitatea.

Și iarăși: nu se vorbește de anuarul din 1923 când aceeaș societate a mai prezentat încă 3 anuare tot atât de interesante.

Și apoi: a vorbi despre poetul I. M. Rascu, fără să amintești calitatea oficială (aceea de profesor) înseamnă a bate câmpii și a-ți da aere.

In fine: a pune alături anuarul unui liceu cu acela al unei Societăți literare (fie chiar atașate pe lângă un liceu) însemnează a nu le cunoaște pe amândouă.

Ca figură de stil amintim doar atât: „lucrări similare cu atâta râvnă și chiag“.

Concluziune: tânărul ar trebui să mai adăste să i se închege aplicațiunea literară — căci altfel, va continua să scrie ca mai sus, adecă... să calce în străchini.

BAZMELE LUI CREANGĂ sunt studiate cu multă pricepere de d. N. I. Rusu, în ultima fascicolă a revistei „Ritmul vremii“. Reproducem finalul:

„Comunicat cu căldura expresiei pitorești, legat totdeauna de limba expresivă, neaoșe și într'o structură de o puritate unică, scrisul lui Creangă poate fi, desigur, dat ca model de realizare artistică.

„In fața ofensivei de astăzi, a dezechilibrului și manierii stilistice, a dibuirii după formule și a agresivității talentului nul, evident, nu putem spune scriitorilor: îndărăt la Creangă, deoarece limba unui neam evoluează cu fiecare moment literar.... dar le putem recomanda: cetiți-l pe Creangă, pătrundeți-vă de geniul lui...“

Și totuși chiar primul îndemn — îndărăt la Creangă! — nu mi se pare anacronic. Prin el trebue însă să înțelegem: îndărăt la talent, originalitate și sinceritate, îndărăt la inspirația naturală, la poetizarea lucrurilor — în aparență — lipsite de interes. Pentru toate generațiile de purtări de condeiu Creangă trebue să fie o pildă vie: când există suflu artistic-motive vrednice de cântat se găsesc pe toate drumurile. Nu prin noutatea obiectelor — dar prin puterea de a le ridica la rangul de opere de artă, de a le idealiza ne poate captiva adevăratul artist.

In acelaș număr conferința d-lui Raul Teodorescu despre *Tolstoi*, căruia i se face, pe scurt, biografia.

Despre arta lui ni se spune că „urmărește realitatea, nimic din ce ne înconjoară nu-i este necunoscut, despre toate vorbește și le descrie că un adânc cunoscător... Dar descrierea realității e legată la el de elemente subiective ceea ce dă impresia perfectă a vieții trăite. Fiecare fapt al eroilor este redat cu multă pregătire psihologică... Construcția frazei n'are multă importanță la el, de aceea nici nu pierde mult în traducere“.

P. P.

literara

o seama de cuvinte

Tristan Bernard aşezat confortabil pe banchetă într'un compatiment de clasa I-a, în aşteptarea plecării trenului, îşi aprinde o ţigare de foi.

Un domn, care stă în faţa celebrului humorist îi pune:

— Vă rog domnule, să nu fumaţi!

— Ei asta e acum!... Fac ce vreau! răspunde Tristan Bernard.

— O să vedem noi asta!...

Domnul dispare pe culoar şi se întoarce cu şeful de tren.

— Ce s'a întmâplat?

— Ce să fie, uite dumnealui, şi îl arată pe Tristan Bernard, fumează într'un compartiment în care fumatul este oprit.

Şeful de tren se întoarce contrariat către Tristan Bernard, acesta însă se adresează, calm:

— Domnule şef, fii bun mai întâi şi cere domnului să-ţi arate biletul.

Şeful de tren cere biletul călătorului, acesta scoase un tichet de clasa II-a. Şeful de tren îi face morală, îl amendează şi îl evacuiază din compartimentul de clasa I-a.

O cucoană întreabă pe Tristan Bernard:

— Da cum ai putut ghici că domnul acela avea bilet de clasa II-a?

— Foarte simplu, răspunse Tristan Bernard, avea biletul în buzunarul dela vestă şi am văzut marginea biletului.

— Şi?...

— Şi am văzut că avea aceiaş culoare ca biletul meu!

♣

Putz, directorul ziarului „La France“ *spune într'o zi lui Georges Feydeau:*

— Ştii, am închiriat un apartament cu 8 camere pentru redacţia ziarului meu?

— Apartament cu 8 camere? Păi ar putea să locuiască în el toţi cititorii ziarului „La France“!

♣

Conversaţii între eruditul Pitard şi poetul Théophile:

— E păcat că ai atâta spirit, dar ştii atât de puţine lucruri!

— E păcat, răspunse Théophile, că ştii atât de multe lucruri şi ai atât de puţin spirit!

♣

Paul Mariéton, organizatorul teatrului antic din Orange o avut cu prilejul reprezentării lui Oedip-Rege, *cinstea de a sta de vorbă cu miliardarul Carneggie. Acesta i se adresă şi îi exprimă admiraţia:*

— E un spectacol extraordinar!.... Nici odată nu l-am văzut pe Mounet Sully atât de bine ca astăzi! Aş dori să avem şi în America spectacole ca acesta... Câte mii de dolari m'ar costa?

— Două mii... de ani! *răspunse Paul Mariéton.*

bazar

CASATORIA LA VÂRSTA DE 8 ANI

Dacă sunt unii oameni, pe cari nu mai voim să-i calificăm cari, la 80 de ani, mai găsesc cu cale să se căsătorească „din dragoste“, sunt şi unele făpturi cari sub acest raport, se găsesc în cealaltă extremă.

Parlamentul francez a fost sesizat, nu de mult, de un proect de lege menit să reglementeze căsătoria cetăţenilor francezi din coloniile africane. In special se reglementează căsătoria în tribul „Cabililor“, unde, în virtutea unei uzanţe consacrate fetele se mărită la vârsta de 8 ani!

Legea menţionată prevede că înainte de vârsta de 15 ani, fata să nu se poată căsători.

PALATUL FRANŢEI LA NEW-YORK

Presa străină înregistrează ştirea că negocierile în vederea construirii la New-York a unui uriaş edificiu numit „Palatul Franţei“, s'au terminat definitiv.

Acest sgârie-nori se va prezinta ca un formidabil bloc, va avea 65 de etaje şi va costa peste 50 milioane dolari.

In cuprinsul „Palatului Franţei“ ridicat la New-York, se vor adăposti, între alte instituţiuni, legaţiunea şi consulatul general al Franţei.

O PROCESIUNE FUNEBRA BIZARA

Una din cele mai bizare procesiuni funebre a avut loc în India zilele trecute, când 3000 de lucrători dela atelierele căilor ferate din Hubli, lângă Bombay, au însoţit până la crematoriu corpul neînsufleţit al unei maimuţe care fusese electrocutată. Maimuţa atinsese un fir electric din atelier şi mulţi dintre lucrători au rămas cu convingerea că moartea ei se datora numai neglijenţii lor.

Ca o satisfacţie postumă dată maimuţei şi pentru liniştea conştiinţei lor turburate lucrătorii au hotărît să o înmormânteze cu toată pompa după ritul complicat al funerariilor hinduşilor.

OPERATA DE 33 DE ORI

La tribunalul din Plymouth, soţul unei doamne, împotriva căruia proprietăreasa casei în care locuiau ceruse evacuarea imobilului, a declarat că acest lucru era imposibil deoarece soţia lui fusese de curând supusă la cea de-a 33-a operaţie în răstimp de mai puţin de doui ani şi că deci nu putea părăsi patul.

Judecătorul a dat termenul de două luni pentru evacuarea casei.

caricatura zilei

MENAJERELE

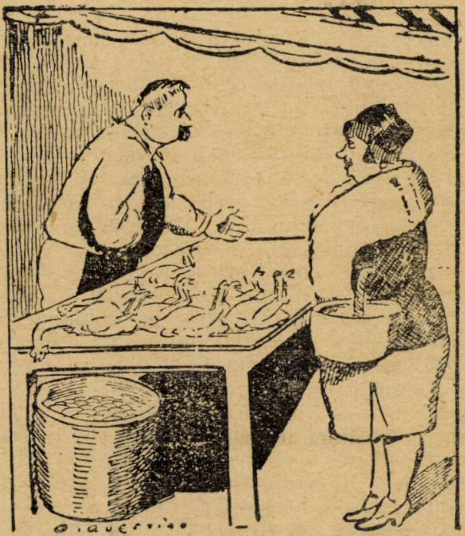

— Vreau să cumpăr un pui cât de tânăr, pe cel mai tânăr posibil.

— In acest caz, Doamnă, aţi face mai bine să cumpăraţi un ou.

CANIBALII

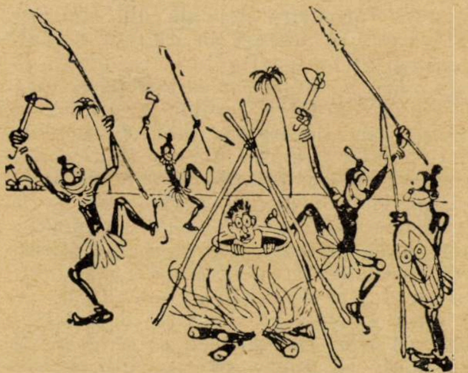

— Tocmai bine ai nimerit: am organizat un... festin cu jazz-band!..

LA PIAŢA

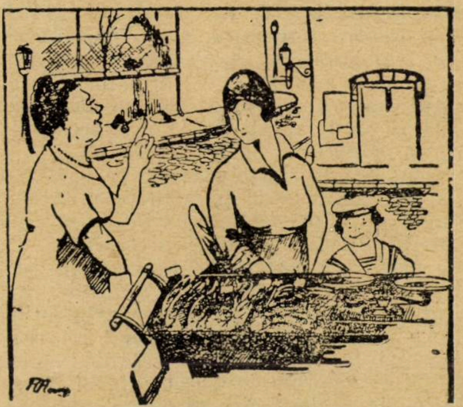

— Nu, nu! drept să-ţi spun peştele nu-mi place! Nu-ţi atrage privirile, nu te cheamă...

— Oh! desigur Doamnă, peştii nu sunt prea vorbăreţi; ei sunt pur şi simplu: muţi.

(Dimanche illustré)

Pagini uitate

ROLUL FILOZOFIEI ŞI AL IPOTEZELOR

de VASILE CONTA

Am văzut că cunoştinţele noastre îşi au punctul de plecare în imaginile particulare ale lucrurilor exterioare, cari se pun în contact cu simţurile noastre exterioare şi că, prin îngrămădirea acestor imagini în capul nostru şi prin imposibilitatea de a concepe, deodată şi separat, un mare număr de imagini, mintea noastră formează idei abstracte şi mai ales idei generale. Generalizarea este tendinţa spiritului spre unitate. Şi cu cât experienţa va fi mai mare, adică cu cât vor fi mai multe imagini particulare în capul nostru, cu atât va fi mai mare sfera ideilor abstracte în genere şi a celor generale în special.

Se cheamă *filozofia cutărei ori cutărei ştiinţe* totalitatea ideilor celor mai generale ce au fost abstrase dintr'o totalitate dată de cunoştinţe particulare şi concrete. Insă această totalitate de idei abstracte variază fireşte cu numărul, forma şi calitatea întipăririlor nervale de primul grad, cari constituesc totalitatea dată a cunoştinţelor concrete ; — întrucât totalitatea de idei menţionate este *substractum* sau, de pot spune, *rezultanta* tuturor acestor întipăriri nervale. De unde reesă că fiece nouă experienţă, fiece nouă întipărire nervală din nou formată, care se adaogă la totalitatea dată a cunoştinţelor particulare, modifică, *într'un chip neapreciabil* bine înţeles, totalitatea şi calitatea ideilor abstracte, ce rezultă din totalitatea dată a cunoştinţelor particulare. De aceea filozofia *cutărei ori cutărei ştiinţe* nu face decât să rezume şi să prezinte într'un chip general şi metodic *starea actuală* a cunoştinţelor, a căror totalitate constitue ştiinţa respectivă, aşa că ea trebue să se modifice treptat şi nesimţit, pe măsură ce experienţa externă creşte. Este deci fals a crede că *filozofia cutărei ori cutărei ştiinţe* poate să pună, într'un chip *permanent* şi *invariabil*, bazele, temeliile, principiile acelei ştiinţe.

Să luăm o pildă. Se cultivă şi se caută a se clădi, o *filozofie a dreptului*, cu pretenţiunea mărturisită de a stabili *principiile invariabile* ce ar trebui să călăuzească pentru totdeauna şi pe judecători şi pe legislatori, şi mai ales pe aceştia din urmă. Filozofia dreptului, însă, *sau* dreptul natural propriu zis, nu face decât să prezinte minţii sintetic starea actuală a dreptului şi nu poate sluji, în practică, decât să călăuzească pe judecător şi pe comentator în arta de a interpreta şi de a pătrunde instituţiile şi raporturile juridice *actuale* şi *trecute ;* şi încă, pentru a pătrunde raporturile juridice trecute, trebuie să se ajute de învăţămintele istoriei. Cât despre arta de a legifera, nenorocire pe popoarele ai căror legislatori ar fi *exclusiv* călăuziţi de principiile generale de drept natural, fără să aibă în vedere circumstanţele particulare ale fiecărui caz ! Atare legislatori n'ar face decât să enunţe fraze goale şi generalităţi eterate, proprii doar să producă confuziune în spiritele obişnuite să dea loc la tot felul de interpretări a legilor şi să-i încurce în loc să le întărească sentimentul dreptăţii. Legislatorii celei dintâi şi celei de a doua revoluţii franceze, au avut, până la un *oarecare punct*, aceste cusururi. In realitate şi de obicei, însă, lucrurile nu se petrec astfel. Obiceiurile, cu toate că conformându-se, în general, principiilor dreptului natural, stabilesc totuş zilnic uşoare abateri, şi legislatorii, cu toate că ţinând seamă de principiile dreptului natural, admit totuş zilnic mici excepţiuni. Cu chipul acesta, în dreptul pozitiv, sunt excepţiuni la toate principiile. Dar numai cu chipul acesta dreptul face mereu şi nesimţit progrese. Ca urmare a acestor schimbări, filozofia dreptului cată şi ea să se schimbe zilnic, fără ca să ne dăm seamă de adevărata pricină a acestei schimbări. E adevărat că progresul puterii intelectuale a oamenilor, este şi el una din pricinile care aduc schimbări în filozofia dreptului ; dar nu trebue totul atribuit, cum se face pe nedrept, acestei unice pricini.

Ceeace am spus despre filozofia dreptului, se aplică la toate filozofiile speciale şi chiar la totalurile de principii şi de regule pentru arte.

Se cheamă *filozofie generală* totalitatea ideilor celor mai generalizate, scoase din toate cunoştinţele noastre particulare si concrete. Fa-i cu alte cuvinte, totalitatea tuturor filozofiilor speciale. Filozofia generală, ca şi filozofiile speciale, tot pentru aceleaşi motive, trebue să se schimbe, pe măsură ce ştiinţele pozitive progresează, adică pe măsură ce experienţa creşte şi se îngrămădeşte în creerul omului. In fapt, filozofia generală este, printre ştiinţe, aceea care variază mai mult : fiecare perioadă a istoriei, fiecare ţară are, ca să zicem aşa, o filozofie proprie.

Am auzit adesea spunându-se că ştiinţele nu opt să progreseze repede şi solid, dacă nu-s călăuzite în cercetările lor de principiile sigure, ale unei filozofii bine stabilite ; şi că filozofia trebue să domineze şi să comande celorlalte ştiinţe. Am mai auzit că, de când ştiinţele au luat direcţiunea ce li-i imprimată actualmente şi care s'ar putea denumi *pozitivă*, ar lipsi călăuză şi regulator, şi că, în cele din urmă, Herbert Spencer a izbutit să stabilească o filozofie care va putea sluji de-acuma de călăuză sigură tuturor cercetărilor ştiinţifice. Nu ştiu dacă Spencer este de aceeaş părere. Ştiu numai că toate sistemele de filozofie au avut pretenţiunea asta, şi cu deosebire sistemele de filozofie spiritualistă. Nu-i poate decât A. Comte acela care, cel dintâi printre moderni, a înţeles adevăratul rol al filozofiei. In adevăr, după dânsul, dacă l-am înţeles bine, filozofia nu-i decât totalitatea generalităţilor tuturor ştiinţelor, acestea fiind rezultatul experienţei. Aşa că filozofia, ca rezumat al tuturor cunoştinţelor noastre, trebue fireşte să varieze cu totalitatea acestor cunoştinţe şi, prin urmare, cu suma experienţei noastre. Insă suma experienţei este esenţialmente variabilă şi merge crescând.

Punându-ne dintr'un alt punct de vedere, am putea spune că *filozofia este poezia ştiinţelor*, adică contemplarea universului, aşa cum ni-i înfăţişat de starea actuală a cunoştinţelor noastre.

Pe de altă parte, însă, nu-i mai puţin exact că cercetările ştiinţifice trebuesc să aibă, şi au într'adevăr, călăuze. Aceste căluze sunt *ipotezele verificabile prin experienţă.*

Sunt ipoteze neverificabile prin experienţă, cum e ipoteza existeţei lui Dumnezeu, acea a nemuririi sufletului, etc. Aceste ipoteze sunt de mult folos pentru epocele omenirei în cari certitudinea se formează pe calea *credinţei.* Dar într'o epocă mai înaintată, în care certitudinea se formează pe calea *convingerii*, aceste ipoteze nu ne mai interesează absolut întru nimic şi-s aruncate ca pure creaţiuni banale şi himerice ale imaginaţiei. Pentru starea ştiinţelor corespunzătoare stări noastre de cultură, numai ipotezele verificabile de experienţă ni-s trebuitoare şi chiar indispensabile.

In realitate, orice adevăr începe prin a fi numai întrevăzut şi numai puţin câte puţin, prin îngrămădirea dovezilor se stabileşte definitiv în convingerea noastră. In tot timpul ce precede certitudinea absolută, adevărul este o ipoteză. La început el este o ipoteză puţin probabilă ; pe urmă, devine tot mai probabil, până ce ajunge să fie un adevăr sigur. Calea ipotetică este deci o cale normală şi necesară formării adevărului. Considerând-o chiar numai din punct de vedere al metodei, încă trebue recunoscut că, fără o ipoteză oarecare, cercetările ştiinţifice nu pot ajunge decât la prea puţin lucru, ca să nu zicem la nimic ; pe când, călăuzit de o ipoteză, îţi îndrepţi toate cercetările, toate experienţele spre un singur punct, până se dovedeşte deplinul adevăr sau deplina falsitate a ipotezei ; pe urmă se procede la verificarea altei ipoteze, şi tot aşa înainte. Orice descoperire nouă dă loc la concepeerea unei ipoteze, şi orice ipoteză, călăuzind cercetările naostre, ne conduce la o certitudine.

Este deci dovedit că cercetările ştiinţifice trebuesc să fie călăuzite de ipoteze. Dar se înţelege că fiece ipoteză nu conduce cercetările decât un timp oarecare, relativ destul de scurt. Şi sistemele filozofice au putut şi vor putea călăuzi un timp oarecare cercetările ştiinţifice, dar vor face-o ca ipoteze şi, prin aceasta chiar, temporar. Cât pentru pretenţiunea, hrănită de unii filozofi, de a stabili principii proprii cari să călăuzească pentru totdeauna ştiinţele, ea-i absurdă, în virtutea consideraţiunilor ce preced.

cărţi redate în extrase

O ZI DIN VIAŢA UNEI FEMEI

Ştefan Zweig

Celebrul Ştefan Zweig, autorul romanului „O zi din viaţa unei femei", e o personalitate care a depăşit graniţele teritoriului austriac, însuşindu-şi un renume universal. E unul dintre cei mai proeminenţi scriitori de azi.

Romanul său e povestea unei frământări de conştiinţe care torturează de ani de zile sufletul unei femei cinstite. Sentimentul de milă pentru jucătorul care-şi pierduse întreaga avere la joc, şi pe care ea îl împiedecă să se sinucidă — se transformă într'un sentiment de dragoste.

Vrăjită de frumuseţea şi distincţiunea lui, ea îi aparţine. Iluziile însă îi sunt spulberate curând. Tânărul pe care ea-l credea vindecat de patima jocului, cade din nou în braţele viciului.

O discuţie violentă isbucni la masa la care ne aflam în pensiunea din Riviera. Societatea noastră era compusă din oameni făcând parte din categoria muritorilor cu imaginaţia redusă; nu-i pasionau decât lucrurile cari se produceau sub ochii lor. Aşa că de obiceiu, imediat după masă cei doi însurăţei germani plecau să facă sport sau să fotografieze danezul se ducea la pescuit, englezoaica se reîntorcea între cărţile ei, soţii italieni făceau escapade la Monte Carlo iar eu rămâneam să lenevesc pe un scaun în grădină sau să lucrez.

De astădată însă rămăseserăm înlănţuiţi în aceeaş discuţie. E drept, că evenimentul ne pasiona în mare măsură. Era vorba de scandalul petrecut eri la Riviera.

Cu trenul de prânz sosise la hotel un tânăr francez luând o cameră care dădea la mare, fapt care indica dela început o oarecare stare materială. Tânărul se remarcase imediat, nu printr'o eleganţă deosebită, ci prin fizicul său extraordinar de plăcut. Apoi era şi de o amabilitate dusă la extrem. Ajuta doamnelor să-şi pună pardesiul, mângâia obrajii copiilor, saluta în dreapta şi 'n stânga cu o cordialitate care-ţi făcea plăcere, într'un cuvânt în câteva ore el cucerise simpatia tuturor, vilegiaturiştilor. La orele 2 după amiază juca deacum tennis în tovărăşia celor două fiice ale fabricantului lyonez în timp ce mama lor, delicata doamnă Henriette, privea cu mulţumire şi îngăduinţă flirtările fiicelor sale. Seara tânărul stătu de vorbă cu noi şi ne povesti câteva anecdote, se primblă îndelung pe terasă întovărăşit de d-na Henriette, al cărei soţ făcea ca de obicei o partidă de domino cu un prieten de afaceri; seara târziu îl văzui într'o conversaţie de-o intimitate familiară cu secretarul hotelului. A doua zi dimineaţa, întovărăşise pe danez la pescuit, discută apoi chestiuni politice cu fabricantul lionez iar după prânz stătu de vorbă cu d-na Henriette în grădină, jucă iarăş tennis cu fetele fabricantului şi discută în hall cu tânăra pereche italiană.

La şase seara, când mă duceam să pun o scrisoare la cutie, îl găsi la gară. Se scuză că nu-şi luase rămas bun, dar adăogă că se întoarce peste două zile.

Se făcuse seară târziu. Pe la unsprezece mă aflam în odaia mea, când deodată auzii sgomote, strigăte, paşi în goană pe nisip şi un vacarm de nedescris. Mai mult enervat decât curios, am coborît şi aflai atunci, că d-na Henriette dispăruse în tovărăşia tânărului francez lăsându-şi după atâţia ani soţul şi copiii pentru un tânăr pe care acum două zile nici nu-l cunoştea.

Un asemenea eveniment petrecut sub ochii noştri era de natură să emoţioneze profund şi pe cei mai nepăsători oameni. Toţi discutau atitudinea acestei doamne care se lăsase captivată de tânărul francez în asemenea condiţiuni.

Masa noastră împărtăşea părerea unanimă că cei doi amanţi trebuia să se fi cunoscut de mult şi că tânărul nu venise aci decât pentru a fixa detaliile fugei — căci era imposibil să crezi că i se putea întoarce capul unei femei numai după două zile

Nu ştiu de ce dar am simţit atunci o deosebită plăcere să împărtăşesc o părere contrară. Nu fiindcă aş fi avut chiar altă părere ci voiam doar să-i contrazic. Discuţia deveni atunci generală iar cei doi germani şi italianul respinseră cu dispreţ teoria „fulgerului" pe care o etalam eu şi în care ei nu vedeau decât o nebunie şi o imaginaţie romantică.

Discuţia luă imediat forme violente. Eu găseam mult mai drept ca o femeie să dea curs liber instinctului şi pornirilor sale decât să-şi înşele bărbatul în propriile sale braţe — ca în cele mai multe cazuri — ţinând ochii închişi.

Şi cu cât discuţia devenea mai înfierbântată, cu atât creşteau şi atacurile la adresa sărmanei Henrietta pe care eu o apăram cu căldură.

Prezidenta mesei era Mrs. C., englezoaica bătrână cu părul alb şi plină de distincţiune. Vorbea puţin şi se ţinea într'o oarecare măsură, la distanţă, ştiind totuşi să aibe atenţii faţă de fiecare în parte. De astădată ea vorbi şi mai puţin ca de obiceiu. Intervenea în discuţie numai atunci când înflăcărarea lua prea mari proporţii. De altfel discuţia nu s'ar mai fi terminat nici odată dacă tânăra pereche de nemţi nu s'ar fi ridicat să plece.

Deşi discuţia nu mai fu reluată, totuş timp de câteva zile ironiile italianului nu mai încetară. Ceilalţi se mulţumeau să mă privească ironic. Singură englezoaica începu să-mi arate o afecţiune care mă măgulea. Iar când într'o zi spuse la masă că vacanţa mea era pe sfârşite, englezoaica spuse:

— Ce păcat! Şi eu care aş fi avut atâtea de discutat cu d-ta!

Şi din clipa aceia fu cuprinsă de o agitaţie febrilă pe care însă comesenii n'o băgară de seamă. După amiază, pe când mă aflam în odaie, primii un bilet prin care ea mă ruga să-i fac plăcerea unei vizite.

Seara, la ora anunţată, băteam la uşa doamnei. Camera era cufundată într'o semi obscuritate.. Doamna C. îmi întinse mâna, îmi oferi un scaun şi ea se aşeză în faţa mea. Apoi după o luptă interioară de câteva secunde, ea începu:

— Am nevoie de dumneata ca să mă asculţi şi să înţelegi o întâmplare petrecută cu ani în urmă. E vorba de o singură zi din viaţa mea. Restul nu prezintă importanţă. Părinţii mei erau nişte nobili bogaţi din Suedia. La vârsta de 18 ani făcui cunoştinţa soţului meu şi puţin după aceia ne căsătorirăm. Duceam o viaţă fără de griji. Stăteam trei luni pe an la Londra, trei luni la noi la moșie iar restul timpului colindam prin capitalele Europei. Nici odată cea mai mică umbră n'a întunecat viața noastră conjugală ; cei doi copii creșteau în principiile părinților lor

Aveam 41 ani când bărbatul meu muri subit. Din acea clipă considerai viața lipsită de scop și complect inutilă. Bărbatul cu care împărtășisem timp de douăzeci și trei de ani fiecare clipă nu mai exista, iar copiii mei erau prea mari pentru ca să mai aibă nevoie de mine. Așa că mă decisei să călătoresc. Plecai întâi la Paris și de acolo începu colindatul Europei.

In anul al doilea al văduviei mele, când împlineam tocmai 42 ani, plecasem în luna Martie la Monte Carlo. Nu mă mâna decât plictiseala și nevoia de a mă învârti într'un cerc în care viața să pulseze mai intens. Mă duceam deci foarte des la Cazino. Distracția mea consta din a privi mâinile crispate ale jucătorilor, cari vorbeau într'un chip cu totul elocvent.

Luasem masa de seară împreună cu ducesa de M. și după aceia intrasem în sala de joc trecând dela o masă la alta și privind jucătorii adunați acolo ca din întâmplare. La dreptul vorbind nu priveam oamenii ci postavul verde și mâinile cari se agitau pe postav când crispate, când avide, când disperate, când hrăpărețe. E o vorbă foarte adevărată, că *la joc cunoști omul.* Eu voiam să-i cunosc judecând după mâini. De altfel priveam de mulți ani de zile — atunci când mi se prezintă ocazia — mâinile jucătorilor, așa că îmi însușisem o oarecare experiență.

Astfel pe când treceam dela o masă la alta privind mâinile jucătorilor, auzii niște pârâituri provocate par'că de articulațiile degetelor. Fără să vreau îmi aruncai ochii spre cealaltă parte a mesei. Și văzui atunci două mâini cum nu mai întâlnisem niciodată. Niște mâini de o expresivitate care trăda totul. O mână dreaptă înlănțuită cu stânga și agitându-se într'un mod atât de convulsiv, încât articulațiile falangelor pocneau ca o nucă pe care o spargi.

Erau niște mâini de o frumusețe rară, lungi, cu degete albe și cu o pieliță fină și străvezie. Le-am privit într'una și de fiecare dată aveam o surpriză nouă. Ceea ce mă surprinsese dela început era expresia lor care arăta o pasiune nebunească.

Când bula se opri și crupierul anunță numărul, cele două mâini crispate se despărțiră ca niște animale înlănțuite, lovite de acelaș glonte. Ele căzură exprimând o deziluzie puternică.

Nici odată până atunci nu mai văzusem niște mâini atât de expresive în care fiecare muschiu vorbea și din care pasiunea eșea prin toți porii.

Timp de câteva secunde mâinile rămaseră nemișcate. Apoi deodată una din ele luă un pumn de bani și-l puse în dreptul unei cifre. Din acea clipă agitația reîncepu și mâinile se înlănțuiră iarăș. Nu, nici odată n'am mai văzut de atunci încoace asemenea mâini.

Tot ce se petrecea în jur dispăruse pentru mine. Stăteam în spatele tânărului și priveam agitația mâinilor.

In cele din urmă nu mai putusem rezista ; trebuia să-i văd fața. Era o față de copil de o așa expresivitate încât oricine i-ar fi putut citi gândurile. Era un tânăr cam de 24 ani cu un fizic foarte plăcut, cu o gură mică ce lăsa să se întrevadă o dantură superbă, cu un păr blond și cârlionțat ce-i cădea pe frunte. Capul se clătina încolo și 'ncoace ca și cum ar fi condus el bula.

Stătui astfel câtva timp privindu-l. In ochii săi lucea o lumină brutală ori de câte ori crupierul îi punea dinainte piesele de aur. In asemenea clipe fața i se lumina deodată și întreaga sa făptură radia. Dar clipe ca acestea nu erau multe. Și cu cât grămada de aur din fața sa se micșora, cu atât încordarea creștea. Ea atinse paroxismul atunci când nu se mai afla nici un ban în fața sa. Se scotoci atunci prin buzunare, căută în vestă, dar nu găsi nici un ban. Atunci cu fața galbenă se ridică dela joc și ca un om beat se îndreptă spre eșire.

Aveam presimțirea că omul acesta se ducea spre moarte. De aceea mă luai după dânsul și îl urmării dela distanță. Coborî scările cazinoului cu pași de om beat și se îndreptă spre grădină.

Se prăbuși pe o bancă și rămase aci câtva timp nemișcat. Afară toamna cernise cerul cu nori și din moment în moment trebuia să isbucnească o ploaie. Nu l'aș fi deșteptat totuș dacă n'ar fi isbucnit deodată o ploaie torențială, ce cădea în ropote peste tânărul care părea că nici nu bagă în seamă. Atunci mă apropiai de dânsul și luându-l de braț îl târîi spre o trăsură.

El nu făcu nici o opunere.

Se uită numai o clipă la mine și închipuindu-și că are în fața sa vreo femeie ușoară, se lăsă dus. Luai o trăsură. Dar încotro ? La mine nu-l puteam duce nici într'un caz. La unul altul atunci. Spusei birjarului numele unui hotel și după câteva minute eram acolo. Când coborî din trăsură vrui să-i strecor câteva hârtii cu care să-și plătească hotelul. Atunci dintr'odată el înțelese că în fața sa se afla altcineva decât o femeie de stradă. Nu vru însă să primească.

— E inutil ! spuse dânsul. Cu banii ce-mi vor mai rămâne voi reîncepe mâine jocul. Nu ! trebue să sfârșesc odată.

— Ia banii și intră în hotel ! spusei eu cu voce autoritară. Și sunai. Dar când portarul deschise, tânărul cuprins de o pornire subită, mă luă de mâini și cu o voce agitată, inflexibilă și iritată, îmi zise :

— Vino !

In jurul pumnului simțeam o strângere ca de lanțuri.

Voiam să mă apăr dar voința mea era absentă și... înțelegi... mi-era rușine să mă lupt cu un străin în fața portarului

Și astfel, mă trezi cu el singur în odaie. Mâna mă strângea încă...

Când mă trezii dimineața aveam lângă mine un bărbat.

Atunci înțelesei totul. Simțeam nevoia să fug din atmosfera aceasta înăbușitoare în care aparținusem unui bărbat.

Mă îmbrăcai în grabă dar când să plec el deschise leneș ochii. Se uită în jur surprins de cele ce vedea și părea că iese dintr'un haos imens.

— Trebue să mă duc, îi spusei eu repede. Așteaptă-mă la prânz la intrarea cazinoului : de rest mă ocup eu.

Și înainte de a-mi fi putut răspunde un singur cuvânt sosii acasă.

Eram torturată de remușcări. Omul acesta însă pe care-l acuzam începu să îmi placă. Totuși nu voiam să-l rețin. El trebuia să se reîntoarcă imediat la ai săi.

La prânz când mă îndreptam spre Casino, un tânăr părăsi banca și alergând spre mine îmi sărută mâinile. Mișcarea aceasta avea în ea ceva atât de spontan încât mă emoționă

Luarăm masa împreună, iar în cursul după amiezei făcurăm împreună o plimbare. Omul care înainte cu câteva ore voia să-și curme viața, renăscuse grație mie. Și pe măsură ce mă gândeam la acest lucru, creștea în mine un sentiment... pe care mi-e ruișne să-l spun. Dar nu, el trebuia să se reîntoarcă !

La despărțire îi strecurai câteva bilete de o sută de franci ca să aibe de tren. El refuză însă să-i primească. In ochi i se aprinseră lumini arzătoare. De bani însă nu voi să se atingă. Mai mult cu forța îl convinsei să-i primească și-i spusei, că la ora trenului voi fi și eu la gară.

Ne despărțirăm. In cursul după amiezei primi vizita unor rude. Și cu cât ora plecărei se apropia cu atât nerăbdarea mea creștea. Il iubeam. Da îl iubeam. Și voiam să-l mai văd, să-l rețin. Ba nu, voiam să plec și eu cu el. Rudele însă se încăpățânau să rămână. Și timpul trecea. Se apropia ora plecării trenului.

Pretextând o indispoziție reușii să rămân singură. Atunci, alergând spre dulapuri îmi făcui în grabă bagajul. Mai erau cinci minute. Anunțai portarul că plec, îmi aranjai bagajele, luai o trăsură dar când ajunsesem la gară trenul se pusese în mișcare. Rămăsei beată pe peron urmărind cu privirile ferestrele vagoanelor. Nu-l văzui. Desigur că el mă uitase.

Sdrobită mă întorsei la hotel. Și în cursul serei mă dusei la Cazino ca să mai uit. Incepui să privesc din nou mâinile când deodată zăresc pe tânărul pe care eu îl credeam vindecat, jucând. Fața îi era crispată, mâinile înlănțuite, dar câștiga.

Mă apropiai de el. In mine clocotea acum dragostea. Eram fericită că nu l-am pierdut și că vom putea fi împreună. Dar când îl strigai, el se întoarse spre mine o clipă și apoi îmi întoarse spatele.

Am încercat să-l trag afară din infernul acesta în care-l mâna patima. Dar când i-am adresat din nou câteva cuvinte, m-am pomenit insultată în mod grosolan...

Doamna C. tăcu o clipă ; apoi adaose : după mulți ani am auzit într'o dimineață că : tânărul își spulberase creerii pe scările Cazinoului din Monte Carlo.

(Edit. Victor Attinger, 1929).

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 36
1 Septembrie 1929
5 Lei

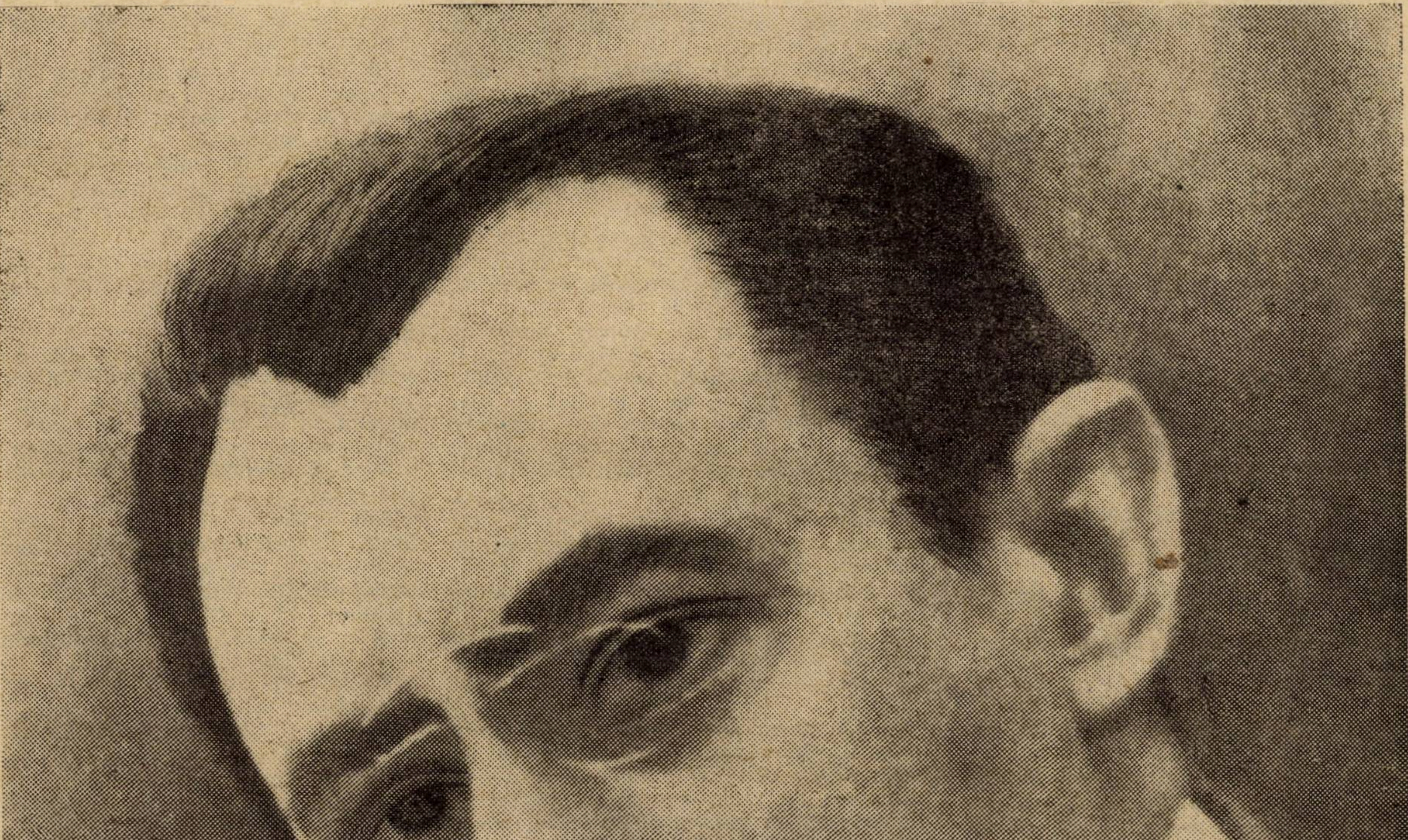

HARALAMB LECCA

Ctitorii

HARALAMB G. LECCA

de MIHAIL MORA

Din inițiativa și cu sacrificiile tânărului scriitor Victor Bilciurescu, autorul neuitatei romanțe „In fânul de curând cosit“ și al duioaselor povestiri „Firave“, apăruse „Revista Nouă“, una din publicațiunile cele mai frumos scrise și mai îngrijit tipărite, din câte au răsărit, au luminat și au apus în literatura românească.

Când oare s'a mai strâns în jurul unei reviste, flancând o personalitate genială ca Hașdeu, o falangă de oameni de valoarea lui Ion Ghica, V. A. Urechia, Dem. A. Sturdza, Delavrancea, Vlahuță, Ionescu-Gion, Racoviță (Sfinx), Th. D. Speranția, Gheorghe din Moldova și atâția alții?

Ilustrată de Jiquidi, părintele caricaturei în tiparul nostru modern, „Revista Nouă“ ținea piept „Convorbirilor Literare“, impunător alimentată de Maiorescu, Carp, Th. Rosetti, Pogor, Iacob Negruzzi, Eminescu...

Nu vom reaminti întrecerea lor în frumos și cugetare, nici ostilitățile polemice mergând până la inspirații neegalate de-atunci.

Intr'o zi, în josul unei poezii apare un nume nou: Haralamb G. Lecca.

Colaborarea sa este tot mai activă, și la moartea Iuliei Hașdeu, care dăduse tăgădueli atât de strălucite, dela care a rămas acel:

„N'avoir personne aimé, c'est le comble
[du crime..“

Haralamb Lecca publică în „Revista Nouă“ una din meditațiunile cele mai impresionante, inspirația unui poet vibrant la căpătâiul rece al unei poete...

„Literatura și Arta Română“, își face intrarea în cultura națională, în toaletă fină, în pantofi de mătasă, introdusă cu tact și eleganță de criticul Pătrașcu și escortată de o pleiadă îndeajuns caracterizată prin fruntașii săi Ollănescu-Ascanio și Duiliu Zamfirescu.

Revista anunță un premiu — 200 lei, dacă memoria e credincioasă — pentru cel mai bun poem.

Premiul revine lui Haralamb G. Lecca.

O colecție de poezii „Prima“, e repede urmată de „Secunda“, premiată de Academie, pe vremea când concurența funcționa între opere de ceva mai mult preț decât unele din cele de astăzi.

De aci înainte, fecunditatea talentului său merge progresiv. Poezie, teatru, proză, Lecca scrie, publică, reprezintă, trecând pe primul plan calitativ și cantitativ.

Cantitatea nu i s'a tăgăduit niciodată, fiindcă concretul nu poate fi răpus de vorbe.

Calitatea? Rareori un scriitor care s'a impus, a fost mai criticat și mai contestat.

Pricina trebue căutată în două direcțiuni.

Pe de o parte, natura, temperamentul scriitorului. Lecca n'avea nimic de boem în el. Cafenelele nu l-au văzut niciodată. Lecca nu avea prietenii întinse, deși era, când era, un admirabil prieten, Lecca era, aparent, rece. Așa îl vedeau cei mai mulți. Puțini au avut prilejul să-i simtă căldura. Deci, un izolat. Și izolarea nu e magnetică.

Pe de altă parte, Lecca eșea din comun. Sursa poeziei sale era nesecabilă și de rară calitate. Versul, impecabil. Rima, de o ușurință și de o bogăție de esența lui Edmond Rostand. Cu ritmul, cu rima, cu variația versurilor, se juca.

Din aliajul acestor virtuți poetice eșea o producțiune, cărora cei incapabili s'o priceapă sau s'o atingă îi imputau: nenatural, forțare, manierism, fanfaronadă — și mai ales răceală.

Inalt și subțire, curbat puțin, cu părul creț, cu ochelari, cu mersul continuu, riscând să spargă grupurile de pietoni, econom la vorbă și la râs, el făcea impresia unei structuri amorfe. Sugestionați de aceasta, sau speculând aparența, rivalii îi caracterizau poezia ca o negațiune a sufletului, ca o poleială — discutabilă și aceasta pentru ei — sub care nu se găsea nici un miez de sensibilitate pătrunzătoare, tulburătoare, înălțătoare.

Nimic mai denaturat de cât această judecată, în contra căreia Lecca n'a reacționat niciodată, fiindcă natura lui era așa, în cât disprețul ce-i opunea, ar fi rămas acelaș în fața unei laude meritate sau exagerate.

In opera sa vastă, unde doza de monotonie este mai mică decât la oricare alt poet, sunt accente de o adâncă emotivitate. Amorul, moartea, amăgirea, gama întreagă a etapelor sufletești, au în el un interpret avântat și impresionant. Chiar când rămâne mai obiectiv, în poeme de rară frumusețe, acțiunea, dialogurile, nu împiedică isbucnirile sentimentale, admirabil scoase dintr'o liră atât de fină.

Lecca are sonete demne de antologie, și totuș s'au văzut critici scăzându-le meritul, din considerația că scriitorul, om de gust, le ilustra singur, în chip delicios...

O altă notă distinctivă pentru acest poet este ușurința cu care trece printre stările extreme. Duioșia, ironia, apostrofa, meditațiunea, sarcasmul, balada, madrigalul, epigrama, oda, idila, alternează pe aceeași pagină, adesea în aceeași poezie, când suav, când sguduitor, când dispunând, când întristând, schimbând resonanțele în suflet cu o agilitate naturală, nebănuită și neîntrecută.

Lecca a scris și teatru, cu aceleași calități, cu aceleași imputări.

„Casta-Diva“, „Jucătorii de cărți“, „Câinii“, „Suprema Forță“ au procurat teatrului românesc multe serii, au dat spectatorilor multe clipe de desfătare literară, de amuzament senin, de emoțiune profundă.

Pentrucă personajele lui nu vorbeau ca la piață, deși n'alunecau în pedantism, — n'avea stil natural.

Pentrucă replicele cădeau scurt, tăios, ca lamele eșafodului, — era ceva artificial.

Pentrucă un tată, care jucase cărți fără să fure, își împușca fiul, prinzându-l că fură ca să joace, — cazul era anormal și nu oferea câmp pentru un conflict dramatic.

Pentrucă femeea care iubise până la greșală rezistă totuș celor mai penibile încercări ale soartei, — suprema forță era greșit întrupată în ea.

Și, pentrucă Lecca își intitulează piesa „Cancer la inimă“, cei cari nu știu să despartă două silabe și s'acorde predicatul cu subiectul, nu au vreme, — și pricepere — să analizeze lucrarea, dar au bunul gust și spirituala inspirație să l întrebe de ce n'a botezat-o „Tuse măgărească“.

Teatrul Național face rău că nu reia din piesele lui Haralamb Lecca. Autorii români nu trebue supuși numai generației lor. In cazul când aceasta i-a plăcut și i-a încurajat, verdictul se cuvine să fie verificat prin consultarea urmașilor, pentru a le fixa locul definitiv în timp. Când ei n'au satisfăcut pe contimporani, verifcarea se impune spre a se vedea dacă mintea și talentul lor nu anticipau asupra epocii.

Am siguranța că astăzi, puritatea stilului, ingeniozitatea replicilor, finalurile neprevăzute, conflictele tragice, acea aristocrație a gustului cu care se desfășoară acțiunile, ar cuceri și mai mult decât altădată, publicul de astăzi savurând — bine sau rău, e altă chestie — tocmai calitățile mai puțin evaluate în vremea creațiunilor lui Lecca.

Haralamb Lecca a scris și proză. Are nuvele interesante prin gradarea subiectului și prin eleganța formei.

Dar ceeace nu vor uita niciodată cei cari au avut norocul să-l asculte, sunt conferințele sale la Ateneul Român din București și la cele din provincie.

Contrastul, pentru a sublinia deosebirea dintre ce este și ce trebue să fie, și ironia, ca rețetă în contra anomaliilor voite sau tolerate, rareori au avut un mânuitor mai ager, dând lovituri mai reușite și rănind mai adânc. „Ei — romanii; noi—românii—“, una dintre conferințele lui, este o sângeroasă satiră, canava superioară, la care nu reușesc să se ridice criticile zilnice în contra cusururilor sociale de tot felul.

Consacrările literare sunt supuse revizuirilor vremii. Când va veni rândul operei lui Haralamb Lecca, valuta sa, fermă prin ea însăși, se va impune pe o treaptă mai sus de cât provizoratul datorat contimporanilor, judecători de o remarcabilă relativitate.

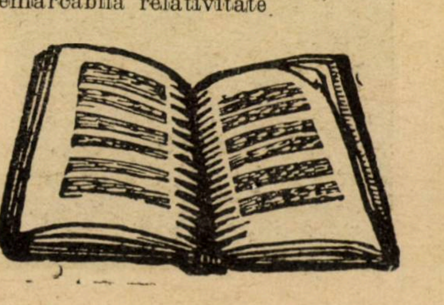

AMINTIRI DESPRE HARALAMB LECCA

L'am văzut pentru prima oară în una din şedinţele de la *Revista Nouă* a lui Haşdeu.

Pe-atunci şedinţele se ţineau în fiecare Vineri, seara, într'o odăiţă din fund, a caselor de mult dărâmate, a vechei librării Socec. Eu eram un copilandru care-şi trecuse de-abia bacalaureatul şi fusesem introdus acolo sub aripa protectoare a lui Ionescu-Gion, pentru câteva „poezele" pe care mi le descoperise într'un caet, la liceul Sf. Gheorghe, unde îmi fusese profesor. Haşdeu, marele Haşdeu, trona în lumina scăpărătoare a „spiritelor" sale, — şi da vorbe de duh, şi ca spirite în sensul spiritist al cuvântului, — într'un aeropag din care făcea parte Istrati, Gion, Speranţă, uneori Delavrancea şi mai în umbră Ţinc, Vasile Cosmovici, Dem. Moldoveanu, Sc. Orăscu şi mulţi alţii. Revista pierduse pe Vlăhuţă, — plecat la „Viaţa" cu doctorul Ureche; Victor Bilciurescu, fondatorul ei se retrăsese şi se împlinea un an dela moartea lui Odobescu. Haşdeu trona în polemicele omerice cu Toni Bacalbaşa, răsărit parcă anume ca să aţâţe verva autorului lui „Sic Cogito" ,şi să-l mai înveselească, abătându-l de la obsedanta amintire a morţii fiicei sale Iulia.

Pe atunci Lecca era unul din zeii cercului. Il ştiam la Paris, îmi pare, într'al treilea an de medicină, de unde cu o regularitate, nici o dată desminţită, soseau manuscriptele lui, poeme de câte 2 şi 3 sute de versuri. Cu ce religiozitate desfăcea Haşdeu plicul şi citea... Simţeam că o parte din dragostea lui pentru poeta care a fost Iulia, se revărsa acum asupra lui Haralamb, şi că aceşti doi poeţi erau logodnicii inimei lui. Emil Conduratu, — astăzi şeful serviciului stărei civile din Bucureşti, pe-atunci candidat la teatru şi declamând Noaptea de Octombrie, — era secretarul revistei şi lui îi încredinţa Haşdeu manuscriptele pentru tipar, cu aceiaşi vădită dragoste pentru Lecca.

— Să-l pui la loc de frunte, cum i se cuvine!...

Şi în diabolica vervă a lui Haşdeu, în duioşia blândă a lui Istrati, prin glasul lui Speranţa sau al lui Gion, mereu aflam câte un amănunt despre tânărul poet, şi Lecca, se înălţa, creştea în faimă, ca un oracol în odăiţa din fund de la Socec.

Acolo, mi-a apărut poetul, în carne şi oase într'o seară de primăvară.

Venea din Paris. Era tânăr, — mai tânăr de cum mi'l închipuiam, — subţire şi 'nalt, cu mustaţa subţire-subţire, şi buzele subţiri. Ne-a citit „Actriţa",—dacă nu greşesc cumva titlul, — un poem care începe cu un dialog cu primăvara, — şi ne-a prins cu melodia versului frumos turnat şi inteligent citit. Haşdeu îl sărbători, — după cum l'a sărbătorit puţin după aceea în prefaţa ce i-a scris-o la primu-i volum de versuri. In seara aceia de entuziasm, se cheltuiră mai multe halbe de bere, — iar Haşdeu, în vervă ca nici când era ca părintele biblic os pătându-şi copilul regăsit.

Curând Revista Nouă dispăru, cenaclul se risipi, cu rare reîntâlniri la câte o masă în casa-castel a lui Ionescu-Gion, din strada Lucaci, — o casă frumos construită, cu colţuri de umbră şi răcoare, c'o bibliotecă impunătoare şi sofale turceşti... Un fecior bătrânior, sfătos şi primitor, ne întâmpină de la poartă ca pe nişte copii ai casei, şi parcă era în complot cu noi în toate drăcoveniile Pegasului nostru. Câteodată venea şi Haşdeu, une-ori Istrati, în totdeauna Lecca, şi mai veneau Radu D. Rosetti şi Cincinat Pavelescu. După masa luată în sufrageria largă din subsol şi 'ntr'o beţie de flori aranjate printre tacâmuri, — când treceam sus, începeau orgiile... de versuri... de vise, cântate ori declamate cu tot entuziasmul tinereţei. Venea uneori şi Aristizza Romanescu ori Ana Ciupagea, din când în când svârlea o epigramă, şi seratele se sfârşeau în chicotiri vesele, cu-acelaş fecior care ne 'ntovărăşea până la poartă, poleit şi el parcă de belşugul nostru poetic.

Am uitat numele feciorului după cum am uitat şi toate amănuntele întrunirilor noastre de-atunci. Oh! dac'aşi fi avut obiceiul notiţelor „pro memoria", câte şi câte nu s'ar putea spune din reuniunile acestea de la „Revista Nouă" şi dela Gion şi ce de-a învăţături n'am putea trage ca un contrast cel puţin, cu ceea ce reprezintă astăzi critica şi modul de a privi pe scriitori. Un Haşdeu, marele Haşdeu plecându-se până la cel mai slab ciripit de vrabie, ca să pue în relief ce-i place şi să încurajeze. Un Gion, preferând să pară naiv şi „necunoscător" de cât să tae avântul şi încrederea debutantului care-i cere părerea... Ce cumplit contrast faţă de judecătorii acri de-acum tăindu-şi propria lor persoană şi negând tot ce există, prezumpţioşi şi leneşi, incapabili să îmbrăţişeze o operă şi s'o adâncească... Maiorescu şi cercul de la „Junimea" şi-au avut povestitori în Panu şi Iacob Negruzzi; — Haşdeu şi cercul său, au dispărut fără adnotatori... Şi astăzi vorbind de Lecca, nu pot trece mai departe fără să deplâng lipsa aceasta, — căci, — dacă m'ar ajuta cel puţin mai bine memoria, câte n'ar fi de zis despre închegarea lui ca artist, mulţumită atmosferei aceleia de simpatie şi lumină care l'a înaripat în primele lui volume de versuri şi primele lui piese... Dar istoria literaturei noastre de astăzi nu se mai scrie de cât cu ură, nu cu religiozitatea criticei de altă dată.

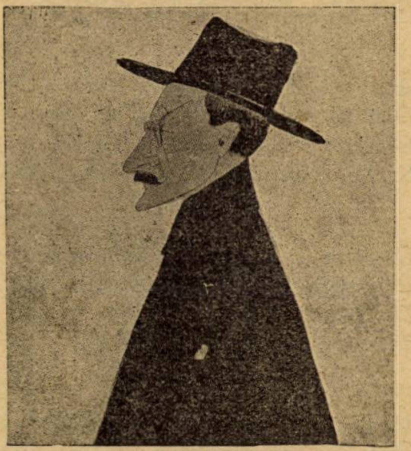

H. G. LECCA (caricatură)

. . . .

La Iaşi, în timpul refugiului... iarna... Il văd şi acum, drept, marţial în uniforma-i de căpitan de artilerie. Auzisem că-i bolnav, şi mă bucuram sperând că toate zvonurile sunt neadevărate... Regimentul lui era în refacere la Podul Iloaei, şi îmi povesti scurt scene din războiu. Dar cuvintele veneau greu, tărăgănate, nesigure, semn al unui rău care nu iartă, confirmând din nenorocire toate zvonurile. Il priveam şi simţeam chinurile unei cumplite sfâşieri... El, Lecca Haralamb... ajuns aci... atât de curând... Şi-mi aminteam şi o altă lature a energiei lui, dragostea lui pentru armată, mândria de a fi ofiţer, bucuria cu care pleca în vremuri la manevre, şi stăruinţa pe care-o punea ca să nu scape nici una... Mă uitam la el şi nu-mi venea să cred... Poate... cine ştie.

Dar nu mult după aceea, vara, îl reîntâlnii în Iaşii refugiului, îmbrăcat civil de astădată, vorbind şi mai greu şi spunându-mi rece că e osândit, că moare...

Apoi...

Boala îşi arunca perdelele-i negre. Sclipitoarea-i inteligenţă admitea mângâerea unei amăgiri... şi Lecca nu mai vorbea de moarte. Alintătoare şi dulce, soţia lui îl întărea în gândul vindecării, şi el se lăsa convins... Il plângeam pe el şi-i admiram soţia, o admiram şi o plângeam... Apoi nu ne-am mai văzut. Şi veni moartea, cum fatal trebia să vie, şi vestea morţei lui trecu iute, ca şi vestea înmormântărei...

Şi a plecat tot grăbit, cum obicinuia să nu-şi aştepte niciodată prietenii, când se opreau cumva în stradă. Şi n'a fost timp nici de pelerinaj acasă la el nici de o cinstire întreagă... Un rând la gazetă confuz, şi acela, vestind pe a doua zi ceremonia când ea se făcea chiar în ziua aceea... Un ultim adio cu foarte puţini prieteni lângă el şi cu o culpabilă desinteresare din partea autorităţilor şi a Teatrului.

LUDOVIC DAUŞ

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Născut la 1873 în Caracal. Doctorand în medicină, doctor în litere, licenţiat în drept. A început cariera literară cu versuri. Primele versuri le-a publicat în Revista Nouă la 1893. Intâiul volum de versuri, intitulat *Prima* a apărut în 1895; al doilea: *Secunda*, a fost premiat de Academie în 1896. In urmă a început să scrie piese: *Casta Diva*, premiată de Teatrul Naţional din Bucureşti. *Jucătorii de cărţi* în 1899, cu care ocazie i s'a oferit Bene-Merenti; *Suprema forţă* în 1900, care a fost premiată de Academie; *Câinii* în 1902 şi *Cancer la inimă*. Toate aceste piese au fost reprezentate pe scena Tattrului Naţional din Bucurşti, cât şi în provincie.

In acest timp a mai publicat două volume de versuri: *Sexta* şi *Octava*, aceasta din urmă cumpusă numai din sonete.

Ultimele d-sale scrieri sunt două volume de poezii, unul întitulat *Simpla*, celalt cu subiect biblic, intitulat *I. N. R. I.* Netipărite are două piese: *Vai lor* şi *Toate trec*.

H. G. Lecca a mai făcut o serie de traduceri, mai ales din clasicii francezi şi englezi. A fost şi director al teatrului Naţional din Iaşi, secretar al societăţii oamenilor de litere şi colaborator la rvista „Arta şi literatura română" a d-lui Olănescu Ascanio. A ţinut şi mai multe conferinţe interesante la Atenul din Bucureşti.

A murit în 1918 şi a fost înmormântat la Bucureşti în cimitirul Belu.

poezie

I. U. SORICU

CRAI NOU

Veniţi ! Cântarea biruinţei
Cutremură pământ şi mare,
Pe cerul visurilor noastre
Crai nou strălucitor răsare.

Senină, în adîncul ţărnei
Pătrunde raza lui fierbinte,
Lumina-i binecuvîntată
Deşteaptă morţii din morminte.

Veniţi voi toţi, care prin veacuri,
Ca nişte magi opriţi în cale
Cu flacăra credinţi'n suflet,
V-aţi ofilit în dor şi'n jale.

Se sbate'n matca lui Căpuşul
Şi'n unde'i freamătă oţelu :
Pe malurile înviate
Răsar oştirile lui Gelu

In foc de răsărit de soare
Işi spală ochii plânşi şi faţa
Cei adormiţi de ani o mie
Azi vin ca să'şi trăiască viaţa.

Pe urma lor bătrânul Doja
Cu oastea de ţărani învie
Şi roada sîngelui adună
In chiote de bucurie.

Osana ! Peste văi şi dealuri
Sbucnesc în freamăt nou stejarii,
Acolo, pe câmpia Turdei
Se scoală mândri căciularii.

Măria Ta, Mihai Voevoade,
Se duc duşmanii scoşi din fire
Şi ce cuvinte să ne-alegem
Ca să cântăm a Ta mărire ?

E foşnetul uscatei frunze
In blânda toamnă'ntârziată ?
Cad lanţurile, şi la Bălgrad
Se sparge roata blestemată.

La Ţebea ! Soarelui dreptăţei
Veniţi să ne'nchinăm cu toţii,
La sărbătoarea biruinţei
Aleargă, Iancule, cu Moţii !

Auzi la Blaj chemare nouă
Din turnul catedralei sfinte :
E Secăreanu şi Andreica
Şi cu tribunii tăi, Axinte !

De sus, învingător Arhanghel
Rosteşte iar Bărnuţ cuvântul,
De paşii armiei române
Tresare'nviorat pământul.

Veniţi voi toţi ce'n dorul vieţei
Pătruns-aţi moartea cu pustiul,
Cari aţi cuprins, ca fraţi de-o mamă,
Cu brâu de flacără Sibiul.

Eroi, cari aţi făcut la Cerna
Din pieptul vostru metereze
Şi-aţi înfrăţit pe veci cu iadul
Puhoi de cete bavareze.

Voi toţi, cari hoerdelor păgîne
Le-aţi pregătit din sânge baia,
Viteji fără noroc în lupte,
Voi cei căzuţi la Turtucaia.

Voi mucenici ai suferinţei
Răpuşi de foame, frig şi boale
A vindecărei sfîntă rază
Spre noi îşi face astăzi cale.

Cu zîmbetele dulci pe buze
Aduceţi iarăş copilaşii
Să'şi vadă, duşi de duhul morţei,
Cum fug cu groază ucigaşii.

Veniţi să preamărim izbânda
Atîtor năzuinţe sfinte !...
Nemărginită e puterea
Şi îndurarea Ta, Părinte !

Tăria valurilor mărei
Spre'naltul cerului pornite,
Căldura soarelui de vară
Tu gurei noastre o trimite.

Ca să vestim cu glas de tunet
In lumile înfiorate
Sosirea sărbătoarei sfinte
De zece veacuri aşteptate :

— Cu noi e Dumnezeu, vestiţi-i
Mărirea Lui în cânt şi'n flamuri,
Cu noi e Dumnezeu, pricepeţi
Şi vă plecaţi în faţă-I, neamuri !...

30 Octombrie 1918

CÂNTECE

I

Intâiul trandafir,
A'mbobocit afară:
Intâiul trandafir,
A sângerat aseară ;
Impurpurând văzduhul.
Cu boabe de rubin ;
Din pieptu-i parcă smulse
Suspin după suspin.
Intâiul trandafir,
A sângerat aseară ;
Prin creangi de vrajă, vântul,
Trecea ca o fanfară
Infăşurând pământul.
Cu'n vis de primăvară.

III

Intâiul trandafir,
Născut de-abea murise,
Intâia rândunea
Asupra-i ciripise,
Sub raza dimineţii,
Ce-i dezmierdă mormântul ;
Intâiul trandafir,
Născut de-abea murise :
Se prăbuşeau pe-alee.
Cele din urmă vise,
Cu sângele lui tânăr.

III

Un fluture de noapte,
In inimă-i se'nfipse,
Şi-adânc sorbi tot dorul
Ce-ardea în el. de-o clipă,
Alăturea de floare,
Căzând, cu-a lui aripă.

ARTUR ENAŞESCU

OAMENI...

de LUDOVIC DAUŞ

Cînd pentru 'ntîia dată văzură oamenii viţica lui Ion Bordea nimicind stratul de salată din grădina stăpînilor, fără ca aceştia s'o închidă 'n ochi şi să ceară „ştraf" pe ea, se minunară ca de-o năzdrăvănie ne mai pomenită.

— Care va să zică nu l'o luat pe Ion al nostru în spăngi.

— De.

— Poate aşa le-o fi începutul.

— Că numai cu timpul şi-arată oamenii arama.

— O să vedem noi.

— Că doară nu pierde nimeni aşteptînd !

O săptămână întreagă dibuiră împrejurarea în întrebări şi răspunsuri ce prubuluiau parcă viitorul. Vechiul stăpîn, dat dracului de hărţăgos ce era, tună şi fulgeră pentru'un ştiulete căzut ori o tufă de iarbă zmulsă de vre-o vită din sat. Pe Neculai a Saftei l'a stîlcit în bătae pentru că întîmplător şi-a scăpat calul în orzoaică. Şi n'a plătit satul bir, — atîtea zile de lucru fără plată, — pentru o gireadă aprinsă de-un chibrit aruncat nu se ştie de cine. Zicea că 'n sarcina satului cade chibritul aprins şi că toţi răspund pentru unul.. Şi-au trebuit să se supună oamenii, că n'aveau încotro, căci îi ploua cu toţi dumnezeii şi toate parastasurile şi nu lipsea mult — ca să mi-i înmoae pe toţi în pumni. Noroc c'a murit, — Dumnezeu să'l ierte, — şi numai aşa au răsuflat oamenii. Vorba vine c'au răsuflat, că mai mult şi-au ţinut sufletul aşteptînd să vază ce-o fi şi de capul urmaşului instalat de trei săptămâni în conac, cu nevasta şi doi copii, o namilă de om, nepot de frate al mortului, deci din sîngele lui, cu apucăturile şi metehnele lui, în stare să pue oamenii în frigare şi să-i pârpălească la foc, când pe-o parte cînd pe alta, pînă le-o ieşi ochii din cap. Aşa cel puţin gîndea satul, dar stratul de salată nimicit de viţica lui Ion Bordea schimba faţa lucrurilor. Adică cum ?.. Nu s'a burzuluit boerul ?.. Nu?. A primit lucrul uşor, cum primim prepeliţa'n lan ori un stol de vrăbii zburînd pe de-asupra parîngului ?.. Nu, zău, dar de ce aşa ?.. Care va se zică nu s'a supărat ?.. Pentru odată a închis boerul ochii şi a iertat... dar le-o va întoarce la cel dintâiu prilej, cu vîrf şi îndesat. Doar aşa a fost, de cînd lumea de'ndată ce scapă vre-o vită din sat în grădina ori lanul boerului...

Şi oamenii aşteptară.

Nu se împlini bine luna şi iată că porcii lui Axinte, fostul cîrciumar, toată noaptea au scormonit cu rîturile prin cuiburile de cartofi din lanul de lîngă iaz. Cînd a prins de veste feciorul boeresc, maică-măiculiţă, a făcut spume la gură împroşcând în argaţi cu toate grijaniile pământului şi a ridicat porcii: parcă i-ar fi dus la tăietoare. Oamenii au îngălbenit cînd l'au văzut apărând pe boer, dar în loc ca acesta să sudue şi să trăsnească, i-a întors porcii lui Axinte şi, nici, nu l'a suduit măcar. Ba, a venit şi cucoana şi au făcut haz de pozna porcilor împreună cu copiii. Ziceau că porcii nu ştiu ce fac şi că ce vină avea Axinte dac'au ieşit mascurii de unde-i ţinea închişi.

Halal boeri, halal suflete de om. Nu s'a văzut şi n'au să se vază, cale de sute de poşte jur împrejur, pâinea lui Dumnezeu, nu altceva.

Dar au să rămână ei tot buni ?

Şi oamenii începură să-i cerce.

Mai întâi merseră şi prinseră peşti şi raci din iaz, pe urmă intrară 'n pădure şi culeseră vreascuri, apoi tăiară copaci. Văzând că nu-i trage nimeni la răspundere prinseră curaj : c'o tâlhărie la stână întâi, apoi spărgând stondola şi furând câteva care cu grâu. Primarul, prinzând de veste, chemase jandarmii şi lucrurile aveau să iasă rău dacă mărinimia boeroaicei, sub cuvânt că ar putea să cadă pacostea pe-un nevinovat, n'ar fi pus capăt anchetei.

O săptămână, două, fu iarăşi linişte. Apoi, cineva, într'o noapte, dădu foc ariei dela moară, fără să fie descoperit... Curând după aceea, copiii proprietarului trecând cu poneii lor pe uliţa satului, nişte pici, de după garduri, începură să-i bombardeze cu bulgări. Bine înţeles, copiii renunţară să-şi mai mâie prin sat căişorii, dar şi din pădure, într'un asfinţit începu aceiaşi ploae de bulgări din care unul izbi şi jupui bărbia băiatului mai mare. Din nou apărură 'n sat jandarmii fără să pună mâna pe vinovaţi, apoi veni vestea că boerii au plecat şi, puţin timp după aceea, că şi-au vândut moşia.

— Ce-o fi de-acum cu noi ?

— Dumnezeu ştie.

Şi uluiţi, oamenii din sat, aşteptară evenimentele.

Noul proprietar, nu-şi făcuse bine, de trei zile, apariţia la conac şi, iată-l că, descoperind pe doi flăcăi prinzând peşte boeresc, îi luă la palme şi-i umplu de sânge. Două vaci prinse'n porumbişte, câteva zile mai târziu, fură duse la curte cu viţeii lor şi mulse o lună de zile drept despăgubire. Ba şi un porc de-al lui Axinte, scăpat într'o noapte în popuşoae fu împuşcat, apoi dus la curte, la bucătărie...

— Nu-i de şuguit, al dracului om ! îşi ziceau oamenii dela un capăt la cellalt al satului.

De frică îşi păzea fiecare chica... Nu se mai încumeta nimeni să fure peşte ori vreascuri, cu atât mai puţin să taie copaci din pădure, să spargă stondoala ori să dea foc... Ba şi copiii, de după gardurile satului, ori din tufişurile pădurei, nu mai îndrăzneau să arunce cu bulgări în copii noului boer cari, nestingheriţi mânau aceiaşi ponei, cumpăraţi odată cu moşia... O frână strunea toate îndemnurile, toate instinctele.

Dar când şi când, pe la cârciumă, ori în câte-un colţ filozofau oamenii în felul lor simplist :

— Hm ! ce zici?

— Ne-au intrat opincele la apă...

— Bine mă... da, vorba vine, ce-am avut noi cu cei l'alţi ?..

— Păi, ştiu eu !

— Ce ştii tu ?.. ori ni se urâse cu binele.

— Păi, şi aşa o fi dacă zici tu.

Şi, scărpinându-şi ceafa, fluerau mulţi a pagubă.

SFINŢIRE DE BISERICĂ

Duminică. Pe şosea se înşiră un alai ca de basme. Un arhiereu în odăjdii, doisprezece preoţi, treizeci de cântăreţi tineri, muzică militară, norod de prin sate şi lumea venită la feredee.

Se îndreaptă tot alaiul spre bisericuţa mică ce se ridică albă şi nouă pe latura drumului pe fondul verde de ulmi şi brazi.

Căci astăzi îi e hotărîtă sfinţirea. Se opreşte alaiul sus în faţa uşei şi bate arhiereul cu toiagul de trei ori. Şi de trei ori i se răspunde dinăuntru. Apoi la o a treia bătaie se deschid larg uşile amândouă şi intră tot soborul, tot norodul.

Aghezmueşte arhiereul în cruce pereţii, catapeteazma, lespezile noi de piatră. Ocoleşte cu tot soborul şi aghezmueşte şi pe dinafară zidurile noi. Apoi iarăşi înăuntru arhiereul şi cei doisprezece preoţi încep slujba sfinţind rând pe rând odoarele, vesmintele şi cântând : „Pe această piatră zidi-voi biserica, şi porţile iadului nu vor putea nimic împotrivă-i".

Apoi se citesc fericirile, parabola cu talanţii, pomenirile.

De ce totuşi slujba asta atâta de frumos, atâta de măreţ slujită — nu ne mişcă, nu ne îngenuche ca altă dată, în vre-o bisericuţă veche şi afumată, slujba mormăită de un popă bătrân şi gângav.

De ce ne simţim străini, de ce ne pare străină bisericuţa nouă sfinţită acum !

Poate că pereţii albi mirosind a tencuială n'au încă sfinţenia dată de fumul cerei, cum au pereţii mucegăiţi şi înegriţi ai vechilor biserici. Poate că cuprinsul ei luminos şi alb nu-i încă copleşit şi încarnat de mirosul smirnei şi tămâei. Poate că lipsa de icoane...

Căci pe catapiteazma împodobită cu crengi de brad nu se văd decât trei icoane.

Deasupra altarului o cină de taină, copie stângace şi odioasă după Leonardo da Vinci. Apoi de o parte şi de alta un Isus rumen, o Magdalenă grăsună şi despletită... Nu seamănă cu icoanele cu care ne-am obişnuit. Vechi icoane cu sfinţi cu faţa suptă şi trupuri uscate de mucenici chinuiţi pentru credinţă.

Se pomeneşte acum de arhiereu numele lui Andrei Şaguna, domnitorul Ştefan, regele Ferdinand. Cu o ultimă cruce vrem să eşim ducând în suflet o neînţeleasă dezamăgire.

Dar deodată biserica se luminează ca şi cum un candelabru nevăzut s'ar fi aprins de sus. Ne ridicăm ochii. Printr'o ferestruică îngustă a turnului octagonal a izbit o rază de soare şi a aurit deodată pereţii albi şi crucea poleită de deasupra catapeteazmei. Şi crucea luminată împrăştie acum şi ea în jos, raze.

Şi până la sfârşitul slujbei, soarele înalţat spre amiază a suliţat mereu raze prin ferestruicele turnului — şi crucea de pe catapeteazmă a risipit şi ea în jur lumină.

Şi — smeriţi — n'am mai văzut nimic alt în bisericuţa nouă, pe care ni s'a părut atuncea că însuşi Domnul şi-a recunoscut-o drept casa sa şi deasupra arhiereului şi a celor doisprezece preoţi. El însuşi şi-a sfinţit-o.

LUCREŢIA PETRESCU

RECUNOŞTINŢA

de SARMANUL KLOPŞTOCK

Portărelul executa un sequestru, aplicând sigilii pe ușa unei cofetării.

O vânzătoare urmărea din prag, uluită, operațiunea diabolică a magistratului—executor, întrebându-l cu o sfiiciune bolnăvicioasă, ce se va face cu salariul ei neachitat multă vreme în urmă ?!

Ofițerul justiției după ce povățui pe evacuată să facă... *„cerere de înscriere cu privilegiu la tabloul de ordine al creditorilor“* continuă să ia măsurile de rigoare pentru paza fondului pus sub sequestru, refuzând intransigent, vânzătoarei, alte explicațiuni mai amănunțite.

Actele se dresează într'o bodegă și creditorul-urmăritor lăsă în mâna portărelului... spesele transportului.

Târziu, portărelul depărtându-se de... partea interesată, făcu din obișnuință o verificare ușilor sediului de comerț al debitorului, pentru buna aplicare a sigiliilor.

Vânzătoarea cea nedumerită era tot la postul ei de umilință.

Portărelul încercă ușa, zâmbindu-i *instinctiv!*

Paula îi răspunse, — zâmbetul amărăciunei fără știință de carte și de legile țărei în care își irosise tinerețea și năzuințele.

Totuși spontanietatea răspunsului la zâmbetul semnificativ al omului justiției puse îndată o lucire de gingășie peste vestmintele rupte și pline de siropuri, ale Paulei.

Tăetura scurtă a părului o învioră frenetic, odată cu zâmbetul, atitudinea minorităței ei inconștiente măcinată în întunerecul laboratorului cofetăriei și truda cheltuită în beciurile umede ale prăvăliei de dulcețuri imprimată vădit în silnicia trăsăturilor feței ei de brută cu simbrie, se risipi grabnic în lumina aceluiaș zâmbet căsnit care continua să învăluiască ademenitor pe recalcitrantul portărel.

Privirea ei brunetă sticli atentă spre pecetluitorul de adineaori și palmele ei muncite se coborâră ostenite în linia coapselor turburătoare, cari se arcuiau provocător prin slina șorțului, spre cele două gambe reumatice, recurbate grosolan în doi ciorapi încăputați și mâncați de șoareci.

Portărelul pretextă, pentru mascarea incursiunei în lumea gândurilor nefericitei slujitoare, o examinare a clanțelor sequestrate și rostogolindu-și cumpănit privirile lui de vulpoi al legilor dela Paula spre trecătorii din toate părțile, ciupi părintește pe vânzătoare de bărbie.

Paula își topi îndată zâmbetul într'un hohot strident de coarde de țimbal cari se ating.

— Ce ați voit să spuneți adineuri că trebuește să fac cu leafa mea ?

— Să te înscrii cu privilegiu !

— Cum și unde ?

— Cu salariul dumitale întârziat, pe lista creditorilor negustorului pe care l-am sechestrat ; am eu grije — eu iți fac jalba, tot eu te înscriu și tot eu îți ridic suma. — se precipită mieros ofițerul urmăririlor silite, înălțându-și servieta scofâlcită în dreptul inimei.

O tăcere apăsă pe răspunsul Paulei. Apoi într'un târziu putu să murmure, cu ochii aplecați spre pragul stropit cu ceară roșie :

— Dar Domnule, cu toată bunătatea D-tale, toate aceste formalități trebuiesc făcute cu cheltuială și eu biet... nu am nici un gologan în șorțul meu !

— Nu-mi trebuesc banii tăi ci... *recunoștința* ta !

O boabă mare de lacrimă se rostogoli pe obrajii fetei, pârguiți de egrasia cofetăriei, și ochii plânși de din dosul ei, rămaseră nehotărîți la *propunerea* dubioasă a reprezentantului legilor omenești și tot în jos pe scândura pragului, irosindu-și zadarnic vrerea ca și stropii de ceară roșie presărați pe prispa prăvăliei, cari și ei la rândul lor se tânguiseră zadarnic de prăbușirea avutului întemnițat.

◆

Paula era orfană.

Educația și-o făcuse printre tiparele cofetăriei, citind în dormitor, cu evlavie, până târziu noaptea, cărți josnice de orori senzuale.

In paginile lor infecte, Paula întâlnise o mulțime de fete fără căpătâi, cari își vânduseră fecioria pentru un.. *ideal!*

Dar grozăviile acestea îi repugnau insistent și amarnic !

Intr'o zi Paula aruncă toate cărțile în foc și se certă aprig cu cei ce i le pusese în mână.

Fecioria ! Atât moștenise dela părinții pe care nu-i cunoscuse niciodată și zestrea asta o păstra și o apăra cu înverșunare, ascunzând-o precaut în zdrențele ei, cu o îndârjire feroce !

◆

Cu prilejul sequestrului, îi trecuse prin minte că, această zestre i-ar fi fost indirect solicitată de portărelul cel dubios, în schimbul consultațiunilor căpătate în vederea realizărei salariului ei !

Și de aceea, plânse amar și îndelung în seara zilei sigiliilor, cu capul adâncit în perna pătată de vopselele cofeturilor...

Portărelul reveni într'un târziu la protejata lui, însăcsănat cu formalitățile îndeplinite.

Protectorul inopinat al Paulei introdusese petițiunea de înscriere, obținuse dela Tribunalul de resort acordarea privilegiului salariului fetii și acum se aștepta vânzarea fondului urmărit pentru realizarea și plata creanței creditoarei.

Portărelul informă apoi pe Paula de toate aceste migăloase demersuri.

Dar, în ziua aceea, Paula plânse mai stăruitor decât atunci când, în schimbul intervențiunilor către autoritățile judecătorești, portărelul îi ceruse numai... *recunoștința* ei !

Seara intenționa chiar să se arunce pe fereastră, preferind moartea în locul salariului a cărui monedă aștepta... moneda castității ei.

Incercă pe întuneric cercevelele.

Cercevelele rezistând, Paula le lovi înfuriată, cu pumnul.

Dar ele nu cedară, — erau oarbe, servind numai de luminător la mansardă, fără încuetori și fără balamale.

Atunci Paula într'un acces de profundă desasperare se prăbuși pe patul de campanie, adormind în sughițuri zguduitoare.

Mai târziu portărelul aduse Paulei, el însuși, paralele și plecă amintindu-i obligațiunea... *recunoștinței ei.*

◆

De atunci, portărelul nu s'a mai întors iar Paula a îmbătrânit... *domnișoară!*

AQUARELĂ

de V. DAMASCHIN

Zori trandafirii de primăvară.

O mână răutăcioasă a mânjit cu rouge de buze creștetele dealurilor...

Lumina colorată prelinsă din zare, a înflorit trandafiriu ferestrele casii și ochii obosiți ai bătrânului de pe prispă...

Bătrânul a întors ochii în altă parte...

Pe urmă s'a ridicat cu greutate și coboară scara dela prispă sprijinindu-se atent de gărdisor.

S'a oprit în mijlocul ogrăzii; privirile lui bolnave pironesc anevoie cerul rece și limpede ca lacrimile de bucurie, care-și spală fața deasupra umbrelor uriașe ale dealurilor, unde zorile își revarsă lumina lichidă...

Iar și-a mutat privirile în altă parte, de data aceasta spre ograda vecină; s'a și îndreptat într'acolo.

A deschis poarta.

Foșnet vifornițat prin stufărișul grădinei...

Un bălăior într'o cămășuță scurtă, cu picioarele goale, cu părul încâlcit și urme de degete murdare pe fața proaspăt spălată, vine în goană, spre bătrân. In brațe tăbârcește un câne alb ca un caier de lână țigaie, cu botul roz, care rupe pe furiș câte-o fărâmă din bucata de mămăligă pe care o ține strâns în pumn bălăiorul.

— Bunicule, bunicule !..

Bătrânului i s'a luminat o clipă fața de-un zâmbet, i-a îndepărtat cu blândețe cânele, apoi l-a ridicat în brațe sus, sus de tot, l-a legănat de câteva ori și, domolindu-i cu palma înăsprită de muncă părul răsvrătit, îl sărută cu duioșie pe creștet.

Acum a pornit-o pe cărărușa udă de rouă, spre casă, cu mititelul în brațe, pe când cânele, un bulgăr de var în nesfârșitul verde umed al ierbii, pășește mărunt din urmă...

O casă cu prispă lată, acoperită cu stuf artistic frizat. Lângă hornă, o barză și-a făcut cuibul ; în răstimpuri, apare la marginea cuibului un cioc poleit, ca o scobitoare aurită, și iar dispare...

Bălăiorul, c'o mână pe după grumazul bătrânului, a rămas cu ochii țintă spre gâtul care apare și iar dispare...

A întins un deget discret într'acolo, urmărit de privirea îngândurată a bătrânului.

Pe lângă șură, robotește grăbit un țăran voinic, cu mânicele cămășii suflecate, cu pieptul păros desvelit...

De după coșar, două găini somnoroase au bătut din aripi și-au sărit peste gardul de nuele. Iar de sub șura de paie și din iesle și-au ițit capetele drăgălașe și obraznice, o droaie de pui aurii, o cloșcă sburlită care îi tot adună, cocoșul cel bătrân cu creasta mereu înroșită de mânie și cicălitor ca un bunic cu nepoței neastâmpărați, și niște puicuțe boghete curtate de-un cocoșel pintenat și mândru, ca un ofițer de cavalerie...

Din când în când, țăranul huciește găinile care-l necăjesc.

Acum s'a întors cu fața spre casă.

— Gata, măi femeie ?

O voce abea auzită, îi răspunde...

El a încruntat din sprincene.

— ...ei, hai odată, că mă apucă soarele în bătătură !... hai, odată, c'apoi... vin eu !..

O femeie tânără, abea ducându-și burta, a ieșit din tinda casii c'o traistă în mână, pe când în cealaltă leagănă un prunc căruia nu-i mai tace gura.

A scoborît scările.

— Ooof, că mi-ai scos sufletu ! Tu strigi, ista strigă ! unde să mă mai întind ?...

Omul, fărâmându-și necazul între dinți, i-a smuncit traista din mână și a trântit-o pe prispă...

Spre răsărit, zarea s'a rumenit ușor, rușinat, ca un obraz de fată mare. Câțiva nouri i-au furat din culoare.

Răcoare...

...Iar pe sub zare, tremură scîncetul plângător al cucoarelor, ca un scârțâit de care încărcate.

Bătrânul, din coasta casii, a ridicat capul, a dus mâna strașină ochilor și-acum urmărește cârdurile de cocoare, un fir de ață tremurat...

Oftează...

Femeia s'a întors și-a dat cu ochii de bătrân.

—Tătuca !

Bătrânul, pășind încet, cu oboseală, s'a apropiat.

— Eu, fată !

— Apoi, îi sta jos oleacă !

Il cercetează :

— Ți-i mai bine ?

Cel întrebat clatină cu desnădejde din cap. Apoi s'a așezat pe prispă, cu nepoțelul pe genunchi.

Omul dela șură și-a întors capul spre ei : i-a privit întâi o clipă, pe urmă, și-a căutat mai departe de treabă.

Acum a luat funia depe coarnele boilor, a dat scândura din poartă la o parte, a deschis-o 'n două, și-i gata să plece...

Bătrânul i-a urmărit din ochi mișcările ; un neastâmpăr i-a încălzit fața și acum și-a ridicat glasul răgușit :

— Măi, Gheorghiță ! Te duci...

Cel strigat s'a întors, și-și privește părintele cu milă mascată.

— De, tată... mă duc !

A înțeles ce vrea să spună tată-su și s'a întors dela el, să nu-i vadă mila care i s'a ridicat în față. Apoi, stingherit, șfichiuește cu biciul o creangă dintr'un salcâm...

— Lasă, tată, c'o să prinzi putere și-o să mergi și dumneata la arat ! nu-i vremea dusă !

— Când ?

— Ei, dac'o da Dumnezeu, la anu !..

— La... a-a-a-nu...

Bătrânul, care și-a agățat cu desnădejde privirea de cărămida de sub picioare jumătate îngropată în pământ, mângâie c'o mână ce tremură tot mai nervos pletele învâlvoiate ale nepoțelului.

— ... la... a-a-nu,,,

Omul a plecat. Au trecut și peste pragul porții și-s în drum.

Femeia, cu traista pe umăr, a închis poarta și-i pășește din urmă.

A dus mâna la gură :

— Doamne, măi omule, ce-o fi și cu tata ?!...

Vorbele i le-a furat vântul și le-a dus în livadă.

...Departe, tremură scâncetul plângător al cocoarelor.

Bătrânul, rămas pe prispă în lumina tremurătoare a primăverii, urmărește cu privirile istovite pe cei plecați prin praful drumului, omul, boii, plugul... Și, le-a mutat acum la cârdul cocoarelor care trec, mângâie bălăiorul pe creștet, și-l sărută, și oftează...

O lacrimă i-a împânzit ochii...

POEME IN PROZĂ

MODELE

Maestrului Costin Petrescu

Maestrul chemă pe Myrko, ucenicul cel priceput în alegerea modelelor și îi zise :

— Myrko, am fost însărcinat să cioplesc în marmură de Cararra statua „Sburătoarei șirete ce pustiește holdele“ și statua „Femeei generoase ce încălzește pământul“. Ai trei zile : plătește oricât, numai să-mi aduci modele potrivite subiectelor.

In dimineața zilei a patra, când Maestrul intră în atelier, găsi acolo modelele și pe Myrko zâmbind mulțumit.

Maestrul le privi.

Iar Myrko, fericit le prezentă, chemându-le pe rând :

— Maestre, iată „Femeea generoasă ce încălzește pământul“ !

O tânără goală, cu corpul de o frumusețe ideală înaintă, sfidând pe Maestru prin modestia ochilor duioși, prin obrăznicia sânilor provocători și prin bogăția șoldurilor legănătoare.

— Maestre, iată și „Sburătoarea șireată ce pustiește holdele“ !

O urâțenie înegrită de soare, slăbănoagă, în strae peticite cu picioarele goale, se ridică sfioasă cu pasul celor ce muncesc glia, având o coasă strălucitoare pe umărul stâng. Maestrul o rugă să lase coasa în jos și s'o ție ca țărăncile, la muncă.

— Cum le găsiți Maestre ? întrebă Myrko triumfător.

— Și de astădată ți-ai dovedit priceperea Mirko. Vor rămâne amândouă aici. După ele voi sculpta eu „Femeea generoasă ce încălzește pământul“ și „Sburătoarea ce pustiește holdele“. Sunt mulțumit de tine : ai ochi buni și te pricepi în meserie. De-ași fi răscolit pământul, n'ași fi putut găsi modele mai bune. O singură observație, neînsemnată, bunul meu Myrko : adevărul cere ca să le punem una în locul celeilalte.

CONST. RÂULEȚ

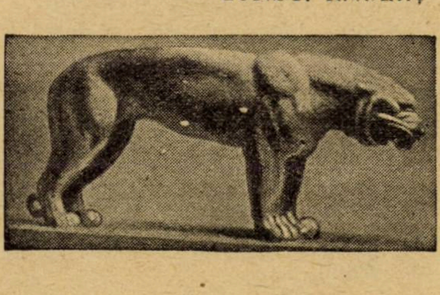

BĂTRÂNII...

de C. CEHAN-RACOVITZA

O casă din vechime. Cerdacul larg. Streșina joasă a unui acoperământ de demult, părea pleoapa obosită deasupra ferestrelor mici. O vrajă se ascundea în înfățișarea pereților albi. Vraja vremurilor ce nu se mai întorc. In câteva odăi trăiau bătrânii. O viață tihnită, cu aduceri-aminte. In cuibul acesta sufletele erau senine și bune. Duhul stricăciunii, în care ne frământăm, noi aceștia de astăzi, nu avea ce căuta aici. Un suflu creștinesc da înțelegerea deplină a drumului scurt ce-l avem dela leagăn la mormânt. Fiecare zi avea însemnătatea ei și fiecare clipă trecută ducea o șoaptă de mulțumire Domnului ceresc. Totul purcede dela El, totul e în voia Lui ; și omul nu e decât roua dimineții.

Prin odăi farmec. Lucruri rămase din părinți în părinți ; lucruri prin care se strecura ceva din ființa acelora cari dispăruseră. In încăperea unde bătrânii, zilnic, își depănau firul vieții : icoana îmbrăcată în argint, răspândia credință din ungherul dela răsărit. In grinda gârbovită și ea p'arcă de vreme, aceeaș psaltire veche și aceleași slove încondoiate de mâna diaconului pe hrisoavele cu peceți domnești. Aceleași gânduri adâncite ori de câteori privirea se lăsa asupra lor prin ochelari ; și apoi ca pe moaște sfinte erau așezate iar în tubul învechit de tablă, să stea acolo, în amintirea scumpă a lor, și în povestea spusă de carii ce rodeau în lemnul îmbătrânit și el. Scoarța veche din perete și divanul larg din fundul casei și scaunele cu spetează înaltă de nuc și fotografiile șterse și ocnița sobei și alte lucruri, toate îngânau câte ceva înduioșător, pentru care bătrânii nu le-ar fi înstrăinat pentru nimic în lume.

Aici, ei, își petrecură tinerețea și se înfășurară cu anii cari le aduseră, pe nesimțite iarna vieții. Și nu odată li se umezeau pleoapele când își aduceau aminte de primăvara vârstei, din vremea când înfloriseră liliecii copilăriei.

Amândoi își așteptau apusul. Bătrânul era de statură mijlocie ; avea o barbă albă, retezată ; privirea plină de bunătate, purtând în cârcă aproape optzeci de ani. Bătrîna, înaltă, adusă puțin de spate, cu fața sbârcită, cu ochii albaștri — frumoși cândva — cu gura ca o smochină și barba eșită în afară.

Toată ziua, bătrânul, sta cu nasul în ceaslov lângă fereastră, cântând încet : pavogadii. Fusese doar cincizeci și cinci de ani dascăl la biserica Nicoară și rămăsese cu această deprindere și încă cu una : de câte ori auzea clopotele sunând din Eși — și doar nu sunt puține — de atâtea ori se ridica în picioare, făcând semnul crucii.

Bătrâna, încetinel, se îndeletnicea cu treaba prin casă.

Pentru ei nu era mulțumire sufletească mai mare decât așteptarea fiecărei sărbători Se duceau la biserică. Și ochii bătrînii se umpleau de lumină când auzea pe soțul ei cântând cu vocea slabă, la strană.

Intr'un rînd, Tatarașii, numai erau liniștiți ca de obicei. Imbrăcămintea albă a ernii, îi dăduse și mai frumoasă înfățișare. De cu zi se simțea ceva deosebit pe ulițile tăcute. Oamenii umblau grăbiți, iar copiii erau nerăbdători. Și de-abia înserase și ferestrele de pela case păreau luminiți vrăjite. Harapnicele pocneau, buhaiurile nu mai încetau, iar glasurile urătorilor un nesfârșit cântec de slavă din glasurile argintii ale băeților, că li se înghețaseră degetele pe clopot, în strângerea colacilor și a câtiva bani. Pretutindeni era fericire. Lumea se înfrățise pentru o noapte.

Bătrînul nostru își îmbrăcase rândul cel bun de haine de șieac făcut la mănăstirea Agapia, iar bătrîna își luase pe spate cațaveica, cu fața de atlas, pe jos și pe la mâneci cu blana lată de-o palmă de samur.

Odaia cea mare și celelalte erau pline de lumină ; o căldură visătoare plutia pretutindeni. După datină se adunară neamurile de aproape și nepoții.

Bătrînul asculta cu nesaț câte o urătură, spusă cu tâlc, pe îndelete. Si grăia:

— Aistuia să-i dai o băncuță. Face. Stie să ureze. Halal.

Si vremea trecea și somnul nici nu mai venea pe la ochii bătrânului.

După ce mai conteniră urările, nepotul Radu, căruia începuse să-i mijiască mustața, se rugă de bunic să-i mai istorisească din câte știe.

— Ce să-ți spun, copile ? răspunse bătrânul cu șiretenie în vorbă.

— Orice.

O clipă bunicul se gândi și începu cu glas blajin :

— Viața are multe fețe, după cum vrei s'o iei. Ce știi, tu, Radule ? Nu știi nimica. Eu am văzut multe, am pătimit și mai multe. Am umblat prin lume. Pe vremea mea era poștalionul, nu ca pe vremea asta trenul și aeroplanul. Cu poștalionul îți era mai mare dragul să mergi ; se schimbau caii la fiecare casă de poștă, și surugiii mânau de prăpădeau pământul. Eu sunt om umblat prin lume ; am fost si la Botușăni și la Bârlad și la Focșăni și mai departe în Muntenia, la București. Iar târg mai mândru ca Eșii nu mai găsești oriunde. Asta s'o știi dela mine, s'o ții minte : numai este. Aici a fost binele și răul și frumuseța și belșugul Moldovei. Eu am apucat vremea de trei ori a focului. Par'că târgul a fost cum e azi, Doamne ferește ! Era altfel. Ce era atunci pe la mănăstirea Treisfetitele, prin piața Sfânta Vinerea, pe la Copou, pe la bariera Nicolina. Ei, săraca bariera Nicolina ! Eram copil de vreo treisprezece ani : am apucat Eteria. Doamne, ce-a fost și atunci ! Ce prăpăd, ce jale, ce bejenie ! Iaca așa din senin veneau când turcii, când rușii și se așezau aici, în Eși, și prădau și-și băteau joc de oameni și sărăciau ca lăcustele.

D'apoi prea sfântul mitropolit Veniamin Costache, sfânt era nu om. Amu se începuse mitropolia cea nouă de astăzi și eram dascăl de multă vreme, decarece îmi plăceau cântările bisericești. Și unde-l văd pe prea sfântul că se dă jos de pe scările din trupul clădirii cu chilii de lângă mănăstire și se îndreaptă în spre zidăria nouă. Imi bătea inima mai tare. Avea o barbă albă și o privire blândă în ochii negri și purta o cruce de aur la piept și pletele-i, în valuri, cădeau pe spate după comanac. Se apropie de mine. Eu dau să-i sărut mâna și prea sfântul m'a întrebat : cum mă chiamă ? Atâta i-am spus : Mihalache Docan, dascăl la biserica Nicoară. Și atâta a fost. Doamne, ce vremuri erau atunci !... Ei, săraca biserica Nicolina ! Pe aici a intrat cu alai domnesc Mihai Sturza. Ce-a fost și atunci... Meterhanelele cântau. Vodă pe un cal alb, cu hamuri cu argint, înconjurat de boerii curții : divaniști și de laviță. Cucoane mândre în rădvanuri. Și boerii mari și mici în caftane scumpe, cu iatagane înflorite în pietre nestimate. Și clopotele dela toate mănăstirile și dela biserici se întreceau între ele. Și Eșii înfloriți de primăvară... Ține minte ce-ți grăesc eu : târg ca Eșii, nu mai este...

Și bătrânul tăcu cu o duioșie în glas.

— Spune, spune, bunicule, mai departe...

— Eu sunt om de moda veche și nu mă înțeleg cu aiștia de azi...“

Și tot mai rar se auzeau harapnicile și buhaiurile, ca un răsunet de departe. Se treziseră par'că Iașii de altădată...

Și bătrânul oftă încet să nu-l audă nimeni și-n ochii lui strălucea o lacrimă.....

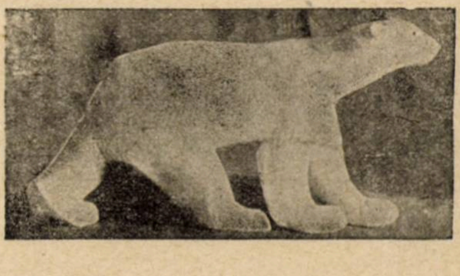

VIDINUL

Pe locul străvechei stațiuni romane Benonia s'a ridicat după desmembrarea Imperiului roman orașul Vidin transformat mai ales din timpul celui de al doilea Imperiu Bulgar, în cetate puternică.

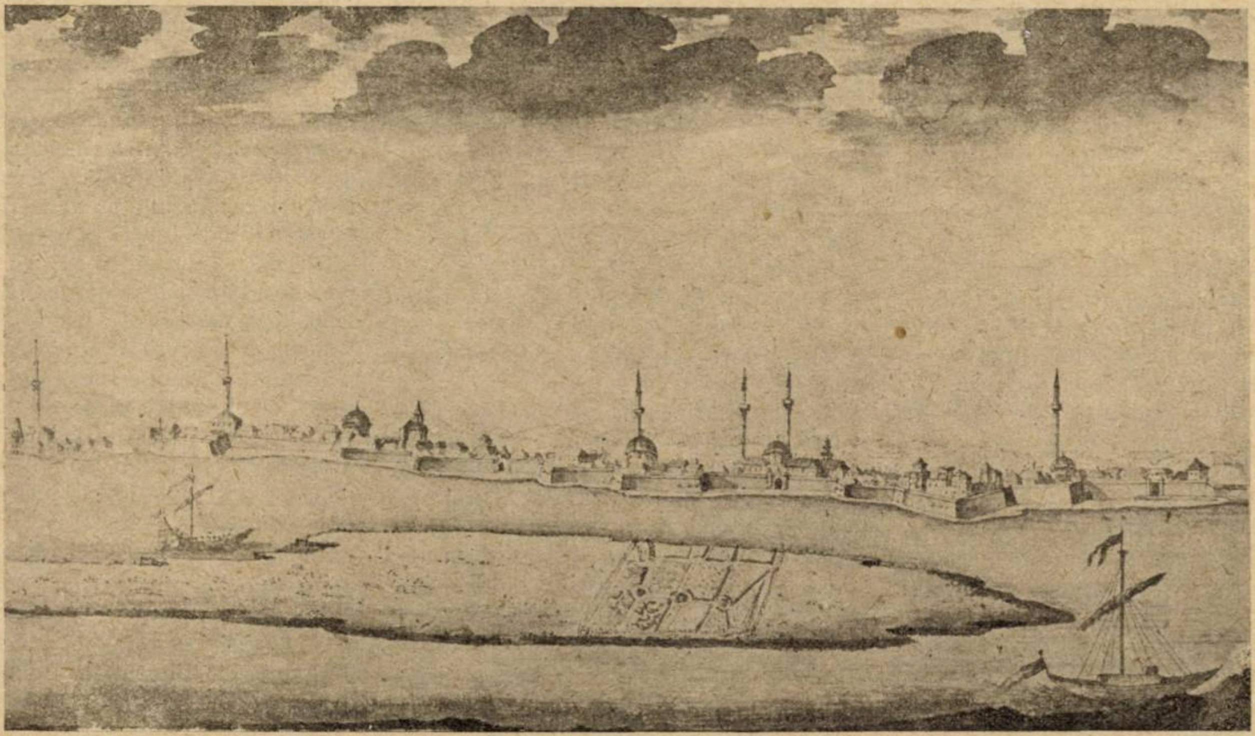

VIDINUL, schiță de ing. austriac Spaar (1751).

Un rol important a început să joace cetatea aceasta după desfacerea Imperiului bulgar, când ajunge capitala stăpânirei lui Sracimir, ginerile Domnului român Basarab-Voevod.

In timpul domniei lui Sracimir, de zidurile Vidinului s'au lovit armatele ungurești, conduse de regele Ludovic cel Mare, care reuși să ia prizonier pe țarul bulgar. Din această pricină, Domnul muntean Vlaicu-Vodă a căutat să răsbune injuria cumnatului, atacând și prădând stăpânirea regelui ungur, care se văzu nevoit să libereze pe Sracimir.

După 1390 Vidinul ajunge sub stăpânirea Turcilor conduși de sultanul Baiazid Fulgerul. In timpul dominațiunei turcești Vidinul fu transformat într'o cetate foarte puternică cu menirea de a supraveghia atât drumul Banatului și al Belgradului cât și capitala Olteniei, Craiova.

Pașa de Vidin sau Dii, cum îl numeau ai noștri, era temut de locuitorii Olteniei, iar Banul și boerii olteni i-au știut întotdeauna de frică.

Așezarea cetății era minunată căci de pe înălțimile pe care se afla, amenința malul românesc și păzea legătura ce exista pe aici între Românii din nordul Dunărei și cei de pe valea Timocului.

In 1853 de aici începu Omer Pașa ostilitățile împotriva Rușilor, iar în 1877 servi ca bază operațiunilor vestitului general Osman Pașa.

Insemnătatea și puterea acestei cetăți, Românii au cunoscut'o cu ocazia războiului pentru independență, căci împotriva ei s'a descărcat primul tun, de pe malul românesc dela Calafat.

De aici apoi s'a retras iscusitul general Osman Pașa la Plevna, unde reuși să pună în grea cumpănă pe Ruși și să-i silească — călcându-și mândria — să cheme în ajutor mica dar viteaza oștire românească, pe al cărui concurs îl refuzase când îi fusese oferit de inimosul comandant Domnitorul Carol.

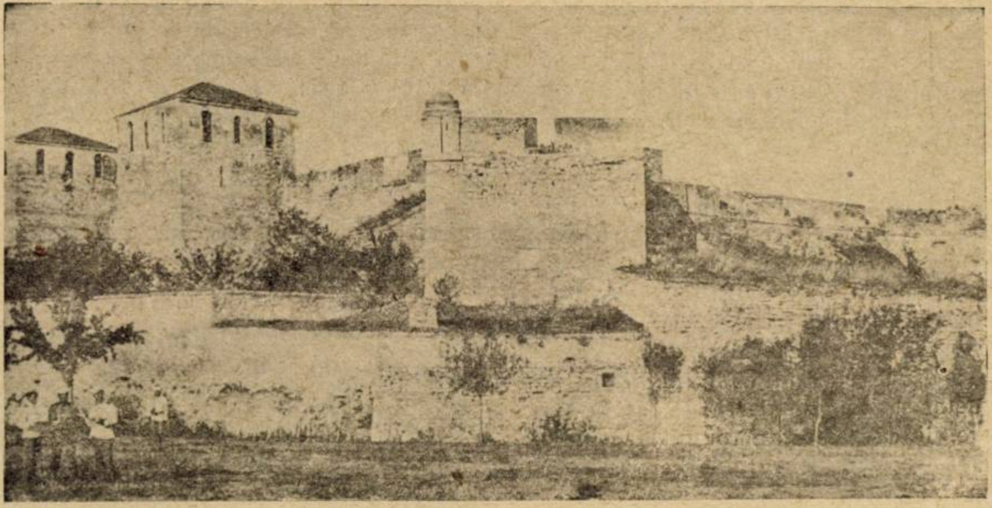

CETATEA VIDINUL la 1916.

Figura noastră reprezintă Vidinul așa cum l-a văzut în 1751 inginerul Spaar care a fost însărcinat de Comandamentul austriac să facă planul și vederea cetăților de pe malul Dunărei dela Ulm și până la Vidin.

Bogăția minaretelor, ca în ori și ce cetate turcească, ese și aici în evidență.

Planul ridicat de acelaș inginer este și mai important prin el putându-se studia felul cum știau Turcii să ridice și să întărească cetăți.

Menirea, Vidinul ș'a împlinit-o cu conștințiozitate sub Turci până când în 1878, în urma congresului dela Berlin, a fost trecut sub stăpânirea Bulgarilor.

Felul de construcițe, numai bolovani de piatră, se poate observa în figura a II-a. De altfel din această figură se mai poate observa starea actuală a cetății Vidinului, această fotografie fiind recentă, din anul 1916, după cum se poate constata după militarii, ofițeri, din partea stângă de jos, cari studiază un plan de luptă.

După atâtea veacuri, fără ca Bulgarii să fi adăugat ceva, cetatea se arată a fi încă destul de puternică. Pe atunci se lucra cu tragere de inimă și avânt patriotic.

MIH. POPESCU

in strainatate

JEAN DE LA LUNE

de MARCEL ACHARD

Ciudat și atrăgător e de urmărit cum se perindă ideile într'un creer creator, reacțiile, combinările, transformările lor. Le Journal des Faux Mounayeurs oferă o pildă tipică și de neuitat.

O experiență ademenitoare e și de a compara rezultatele analitice sau sintetice ale unei aceleiași idei în laboratoare craniene diferite.

S'au jucat anul acesta la Paris, în acelaș timp, două piese cu subiect identic: Moloch, — Une vie Secrete. Cel ce n'a fost ispitit de posibilitatea unei comparații, și n'a gustat ast-fel un spor de plăcere, nu se va minuna desigur de coincidența ce urmează, încă mai excitantă, poate.

Se reprezintă acum la Comedie des Champs Elysées o piesă de Marcel Achard, Jean dela Lune. Eroul e un frate mai mic (ca vârstă) al omului cu mârțoaga. Dacă piesa de azi ar fi precedat pe cea de alaltăeri, o atare asemănare ar fi învrednicit pe unii să anine autorului român eticheta: plagiator.

Să ne înțelegem: îmbrăcămintea cugetului, fabula e diferită. In piesa lui Achard nu e vorba de o mârțoagă. Cu toate că, la drept vorbind, are și Jean dela Lune una, cu două picioare numai, dar aleargă de zor ș'așa, — pela diferite garsoniere. Principiul germinativ al creației, esența personagiului principal e însă aceiași. In asta constă firește minunea. Ca și confratele cu adevărata mârțoagă, Jean dela Lune își trăește cu o nestrămutată credință visul de aur, și stârnește, bine înțeles, râsul batjocoritor al celorlalți.

Iată cum se petrec lucrurile:

Jef iubește pe Marceline, amanta lui Richard. O iubește ca să zic așa: definitiv. Ea e pasionată și romanțioasă în acelaș timp. Iubește, iubește necurmat, dar mereu schimbă partenerul. Lista numelor rostite cu accentul sincer de adorație sporește văzând cu ochii. Richard desgustat se leapădă de ea. Jef asistă la rupere, îi cuncaște amănunțit pricinile ei; Jef — Jean dela Lune cere atunci mâna Marcelinei.

In cinci ani de căsnicie Marcelina se satură de Jef, de adorația lui, de încrederea lui. Traiul cu el este pentru ea insipid, anost. Iubește, e iubită, iar minte; e părăsită, sufere, iar plânge. E cât pe ce să se dea de gol! Nu-i primejdie, căci Jean de la Lune și-a croit pentru totdeauna o icoană de lealitate și fidelitate: Marcelina lui. Cu o candoare exasperată el interpretează în acest sens cele mai deochiate dovezi de nerușinare a soției sale; tocmai după cum printr'un proces contrariu se folosește un gelos de cele mai microscopice bănueli pentru a îndopa pe balaurul care îi roade inima.

Atâta bună credință începe a fi suspectată de Marceline și nu numai de ea.

Se întreabă în adevăr și spectatorii:

— Cine e Jean de la Lune?

Un vizionar încăpățânat, care va sfârși prin a câștiga și el cursa fericirei. Jean de la Lune cine e? Noi îl cunoaștem: e Omul cu Mârțoaga.

Când Marceline, iarăși amorezată, îi aruncă însfârșit adevărul scârbos în față, i se arată așa cum e: perfidă, necredincioasă, pofticioasă de dragoste, când îl anunță că e hotărîtă să plece pentru totdeauna, Jean de la Lune râde. Ce glumă! Ce copilărie! Ea nu se poate cunoaște, nimeni nu se cunoaște pe sine. Numai el, Jef, poate să știe, știe cine și cum e Marceline.

Și unde mi-o și zugrăvește!

Ademenitoare, limpede, iubitoare, cinstită, — și cu atâta convingere, încât începe femeia a îndrăgi acest portret. Se îngâmfă. Uită cât e de flatat... se recunoaște.

Nu va mai pleca. Cum să nu rămână lângă cel ce o descrie așa de frumos, o apreciază atât de bine. Visul lui Jean de la Lune e prea atrăgător. Voi porni alături, la braț, într'o călătorie; unde? In lună, acolo unde a descoperit Jef pe Marcelina lui. Uneori se vor coborâ și pre pământ de dragul celeilalte. Dar, mai la urma urmei, care e cea adevărată?

Crede și te vei mântui, iubește și vei fi iubit.

Rețeta a fost pentru a doua oară ilustru ilustrată.

Inrudirea acestor două concepte nu poate fi decât măgulitoare pentru Ciprian, un debutant. Piesa lui Achard e, pe de altă parte, mai omogenă, mai cu duh, mai puțin compactă. Tendința ei e abia întrezărită, îndoelnică uneori chiar în timp ce verva comică e de o rară finețe, și exploatată cu dexteritatea unui artist rutinat. Interesul spectatorului nu slăbește, nedumerirea lui cu privire la caracterul principal ațâță curiositate. Atenția stă de strajă.

Jocul interpreților e perfect.

Jouvet — Jean de la Lune, e desigur chiar somnabulul visat de Achard, îndrăgostit fără pathos, convins dar nu profetic, duios cu o simplicitate despoiată de cea mai infimă veleitate de a face „un efect".

Valentine Tessier e și ea, neîntrecută, de măsură și naturalețe. Plânge cât se poate după un amant perdut, fără a deveni tragică. Durerea ei sinceră nu induce însă pe nimeni în eroare: va trece ca un ropot.

Micul Simon, într'un rol de aur: fratele și complicile Marcelinei, un prost un leneș, simpatic totuși, — stârnește râsul de câte ori se mișcă, fără caraghioslîcuri necerute; sobru și tipic, rolul e studiat în amănunte și creat cu un rar talent comic.

Renar într'o singură scenă se impune ca artist cu temperament.

Colaborarea atât de strânsă între autor și actor, omogenitatea jocului actorului sunt uimitoare. Lor se datorește impresia de viață trăită cu adevărat sub ochii noștri, care caracterizează în genere toate spectacolele scenelor din Paris.

DIMITY.

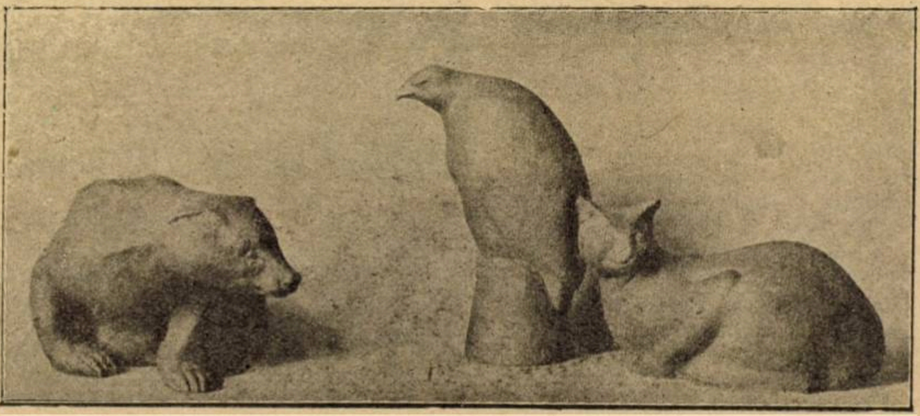

critica literara

TRADUCERILE IN LIMBI STREINE

Literatura noastră bună nu s'a bucurat de traducători dibaci. Dealtfel nu este uşor lucru să traduci pe un autor de samă, să-i ghiceşti intenţiile, să-i redai forma adevărată. să-i creezi stilul, ritmul expresiei, să-i exteriorizezi pitorescul, culoarea, pasiunea sau lâncezeala voită. E şi mai greu când e vorba de poeţi, cari sunt aproape intraductibil sau —trecând peste traduttore traditore -- traduşi bine, dar de o minte congenială.

Păcatul iniţial este că n'avem o limbă universală. cum o au Englezii, Francezii, Germanii, Spaniolii, Italienii; — streinii nu au prea mult interes şi nu le este îndestul util — să înveţe adânc româneşte. De aci amatori cari s'au încercat să-l tălmăcească pe Eminescu, în germana, italiană, — am auzit şi în ungara, — pe Caragiale, ceva din Sadoveanu, Slavici, — şi atât.

Pentru că St. O. Iosif şi Octavian Goga au cunoscut, în amănuntele şi nuanţele cele mai fine limba ungară şi poporul maghiar, erau aşa de frumoase şi pregnante traducerile făcute de cei doi poeţi ardeleni; din Petoefi de cel dintâi. din Madach, de cel de al doilea.

Nu e uşor să-l înţelegi pe Eminescu în româneşte, trebue să-i cântăreşti fiecare cuvânt, fiecare aluzie, fiecare răscolire de patimi, fiecare rând, de neţărmurită tristeţe. Apoi, tălmăcindu-l într'o altă limbă, trebuie să fii tu însuţi un poet. dacă nu ca acela pe care-l traduce, cel puţin un poet remarcabil în limba ta, cu resurse de formă infinite.

Oricine îşi închipue ce i-ar trebui unui strein cu profundă cultură şi cunoaştere a poporului român, în toate direcţiile, ca să redea pe *Călin* sau „*Doina*“, sau „*Luceafărul*“ !

Ar fi foarte frumoase lucruri de tradus din Grigore Alexandrescu, din Bălcescu din Alexandri, din Coşbuc şi Goga — şi din foarte mulţi alţii.

Dar traducătorii lipsesec ; au atâta atracţie pentru streinii ce ar voi să cunoască exoticul, marele literaturi şi marele popoare, în cât ar fi o raritate să găsim un bun tălmăcitor în altă limbă. Poate dacă importanţa noastră politică ar creşte, poate dacă ne-am afirma ca un mare popor, curiozitatea să vie din afară spre a ne cunoaşte, traduce şi, deci admira sau iubi.

Credem că această epocă va veni din două motive ; întâi, pentru că în literaturile bătrâne se simte o oboseală şi o saturaţie. o repeţire a vechilor subiecte, o demodare a celor noi ; al doilea pentru că, în multe privinţi, literatura noastră are aspecte şi opere foarte originale, ce pot interesa lumea cultă europeană.

Literatura popoarelor e cunoscută în legătură cu importanţa lor politică sau cu trectul lor de glorie, cu cât creştea puterea Germaniei, dela Frederic cel Mare la proclamarea împărăţiei, cu atât cultura germană căpăta un ascendent precumpănitor în mişcarea intelectuală a Europei.

Sunt State enorm de puternice, fără să aibă o literatură extraordinară : ca Statele Unite ale Americei şi Japonia : dar literatura nu este, întotdeauna, în raport cu progresul ştiinţei.

Statele Unite ne-au dat uriaşe personalităţi culturale, ca Franklin, Emerson, scriitori considerabili ca Edgard Poë şi Jack London. Japonia are o civilizaţie milenară, o înaltă religie morală şi veleităţi civice extraordinare. In detalii. în miniaturi, în perfecţiuni tehnice lucrate în mătase, cercei, jad, olărie, artiştii japonezi sunt neîntrecuţi, ca şi în delicateţa şi frăgezimea sentimentelor. ca şi în marea profunziune a pasiunilor. Dar nu putem vorbi la aceste popoare de o literatură mare.

◆

ARTUR ENĂŞESCU

Era vorba să i se scoată un volum şi nu i s'a scos. Printre atâtea tomuri de maculatură literară, volumul său de poezii ar fi foarte bine venit. Dar soarta a fost crudă cu el — dacă se poate spune aşa ceva despre un om fericit !

Dacă vezi pe un tânăr neras, zdrenţăros aproape, cu haine foarte soioase, cu ghete scâlciate şi chiar rupte, cu privirea rătăcită, cu fruntea în nori, trecând modest pe calea Victoriei sau abordând timid pe un cunoscut, acela este Artur Enăşescu. L'am cunoscut, tot pe aceiaşi promenadă bucureşteană, şi înainte de războiu, dar elegant, vorbind o franţuzească ireproşabilă, tînăr poet, cu un volum publicat. Vorbia de o mare dragoste, pe care şi azi o ascunde în hainele prea modeste, mai pătimaş ca oricând, mai fericit ca miliardarul preocupat de imensitatea afacerilor sale.

In epoca falşilor poeţi, decadenţi sau modernişti, unde cinismul se mărită cu impudicitatea gleznelor şi a celorlalte membre ale corpului, poezia lui Artur Enăşescu este o floare de câmp parfumată, este un trandafir involt în cea mai frumoasă grădină. Totdeauna inspirat, veşnic mânat de visul lui de aur, prin versurile sale trece scânteea divină a celui mai nobil şi mai pur amor. De la Eminescu, puţini au scris poezii de dragoste mai simţite, nici pregnante, mai frumoase.

Pe trecătorul ce-l evită burghezul sătul, cu dungă la pantaloni şi cărare la ceafă, salutaţi-l, tineri de azi cu respect, el este poetul iubirei nemuritoare, este trubadurul inspirat al celei mai materialiste epoci ce a fost vreodată.

ION FOTI

◆

PETRE STRIHAN : „Penumbre“

Versuri — Edit. «Curierul Judiciar»

E lucru rar astăzi, ca un scriitor să nu facă parte din nici-un cenaclu. Fiecare revistă are cenaclul ei ; de multe ori revista dispare, dar cenaclul rămâne. Acolo ca'n orice cooperativă de admiraţie reciprocă se creiază geniile şi se decretează talentele.

Dl. *Petre Strihan*, însă, şi-a croit drumul singur. Departe de atmosfera cenaclurilor, d-sa a lucrat modest şi conştiincios.

Astăzi, volumul „*Penumbre*“ reprezintă o activitate literară de aproape 8 ani, de când d-sa a publicat prima poezie în „Flacăra“.

Versurile d-lui Strihan se pot împărţi în trei categorii : unele cu caracter simbolist ca'n *Vioara :*

Azi, nu mai sint nimic nu mă 'nfioară .
sunt surd în larma surdă 'n care lupt...
şi ştiu că'n piept îmi plânge o vioară,
dar nu aud cînd coarda i s'a rupt...

altele cu caracter sentimental (*Duo, Licuriciul, Păutate*) şi'n sfîrşit acele cu caracter pur descriptiv cu imagini îndrăzneţe, plastice. în care poetul abordează genul aşa zis „modern“ :

In linişlea de aur care arde
Işi lasă bariera arcuşul la canton
Şi cîntă telegrafu'n vînt pe patru coarde
pe toate patru pe acelaş ton. (Şes)

◆

Adie briza falduri moi de zvon,
pe plajă un copil înalţă zmeu,
Şi saltă două bărci la un pripon
de par opincile lui Dumnezeu. (Senin)

Am dori să putem cita în întregime poezia „*Cerşetorul*“ care este cea mai bună din volum. Lipsa de spaţiu ne împiedică.

Din materialul poetic pe care ni-l prezintă d. *Petre Strihan* în „Penumbre“, preferăm fără şovăire miniaturile din ciclul „*Culori de apă*“, care ni se par concludente pentru aflarea sensibilităţii precum şi pentru gradarea talentului real al autorului.

ALEXANDRU BILCIURESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

In curând va apare volumul de proză al d-lui George Acsinteanu, intitulat : „*Piatra Neagră*“.

◆

In cursul lunei Octombrie va apare volumul de versuri : „*Metaniile Gândului*“ datorit poetului Ioan Georgescu.

◆

A apărut volumul de versuri „*Trec paseri în amurg*“ al d-lui Niculae Cucu.

◆

D. George Scrioşteanu, colaboratorul nostru, va scoate un volum de proză, cu subiecte vânătoreşti, intitulat : *Vedenii din Moara părăsită*“, care va apare în cursul lunei Noembrie.

GAZETARIA

AȘA ȘI-AȘA...

O NOUA REVISTA LITERARA pare a fi „Buciumul" care apare în București sub conducerea d-lor George Tovală și George Marinescu. După No. 2 (Singurul pe care l-am văzut) am concis că este o foae de reclamă personală (a se vedea articolul: De vorbă cu d. Gh. Em. Marinescu, președintele soc. cult. „Uniunea Tinerimii") scoasă de tardivi admiratori ai lui Macedonsky.

Tot numărul, dealtfel, e plin de colaborarea d-lui (?) Macedonsky și a d-lui George Em. Marinescu. Ni se dau și 3 clișee: a Regelui Ferdinand, al lui Macedonsky și al d-lui... George Em. Marinescu, talentatul președinte, poet, prozator, etc.

Alți colaboratori: d. Maior Sofronie Ivanovici își re-publică (pentru a câtea oară?) două epigrame, apoi: Mihail Iftoge, Ionel D. Răducanu, George Bănciulescu, I. Kandruth (care traduce din... esperanto)

DAR LIMBA unor astfel de traducători — cum s'o fi prezentând oare. Iată câteva probe deplin convingătoare chiar pentru cineva puțin pretențios:

Ce nemernic e și traiul
Care-l duceți...

desigur: pe care îl duceți...;

Mai apoi un cântec bachii
I-l rostii...

în loc de: îi rostii...

Dar cacofonia:

N'a făcut încă chelie ...?

Mi se spune că traducătorul ar fi profesionist al limbii române. Se poate? Dar atunci elevii — ce zic? Și cum vor scrie?

CEEACE E FOARTE GRAV: „Buciumul" apare într'o românească sui-generis. Astfel: „Dacă aceste învățăminte ne-ar preocupa într'adevăr sincer — nu în mod ipocrit de a spunea cu siguranță fața societății de azi".

Si: d-l N. G., *care* face înconjurul Europei, *în care* va parcurge circa 30.000 km. în 3 ani, *despre care* am vorbit în No. trecut, se află în Italia, după ce a străbătut câteva țări *dintre care* și Ungaria — *a cărei* populație....."

Adecă: declinarea aproape completă a relativului: care, în care, despre care, dintre care, a cărei...

Și încă:

„In Noembrie a. c. se împlinește 9 ani, dela moartea marelui poet și prozator român, Alexandru Macedonsky și nimeni (nici chiar autorul articolului?) nu-și mai aduce aminte de marele (iar?) dispărut, peste al cărui mormânt, lăsat prada părăginei (așa?), s'a așternut cenușa și jalea".

Socotim suficiente aceste citate (după modelul cărora cele 4 pagini abundă) pentruca „Buciumul" să renunțe la acest soiu de activitate culturală, iar colaboratorii care le semnează să renunțe definitiv la condeiu.

NU MERGE. Natural că și oficiul de apărător al memoriei marelui, marelui Macedonsky, făcut în astfel de condițiuni e deadreptul primejdios: totdeauna avocatul compromite cauza — dacă nu e priceput... Cred că mai mare serviciu i s'ar fi făcut nefericitului poet sau familiei care a moștenit „un traiu chinuit și lipsit de orice bucurii, o viață de vecinică luptă" dacă banii cu care apare „Buciumul", ar fi constituit un prim fond pentru reeditarea operei maestrului sau pentru ridicarea unui monument la cimitir...

In modul acesta, admirația ar fi fost mai eloquentă, iar folosul cu adevărat real. Firește că d-nii Tovală-Marinescu pot face acest lucru și de-acum încolo.

POEZIE? Dar d. M. e și „poet". E drept cam de modă veche, cam răsuflat, cam balcâz în ale tehnicei versului — dar totuși e. Cel puțin așa crede d-sa, cutezând să-și publice, într'un chenar cu flori de câmp, bucata „Părăsirea".

Din însuși titlul veți fi înțeles despre ce e vorba: părăsit, poetul încearcă să-și uite iubita: „în cântece, petreceri și beție" sau vrând „pe alta cu 'nsuflețire s'o iubesc", toate însă sunt în zadar, căci această iubită primejdioasă îi apare mereu „în vis, în zări, în gânduri", „zâmbind voioasă", îl chinuește, e pentru el, o tirană".

Toate ar fi bune până aici. Urmează însă două versuri pline de mister:

De ce nu vii din nou la cântec de canari.
Să ne pierdem în vesela poiană?

Să-ți răspund eu, d-le poet: pentrucă e fată deșteaptă si mai ales... prudentă. Ce-ar putea să caute ea în poiană dela un asemenea poet căruia îi place să bată... câmpii?

Așadar: à d'autres...

DOUĂ POEZII DE AL. MACEDONSKY, publicând „Buciumul" ne face totuși un serviciu, mai ales că nu-s dintre cele cunoscute. Deși pesimiste și tendențioase, ne facem totuși o obligațiune din a le împărtăși cetitorilor noștri. Iată-le:

MOARTEA ESTE O MINCIUNĂ

Sub a soarelui lumină,
Șoapte umblă prin grădină,
Fluturi sboară sub cais,
Bătrânețea e un vis.

Apa cântă la fântână,
Și cu trestia se 'ngână,
Iar sub soare sau sub lună,
Moartea este o minciună.

DOINA ROMANULUI

Oltul nostru aur poartă...
Noi cerșim din poartă 'n poartă.

Pomii noștri-s plini de poame...
Și noi toți murim de foame.

Prin păduri abia poți trece...
Și 'nghețăm în vatra rece.

Câmpii rod dau cât se poate
Insă alții le iau toate.

Suntem prada soartei rele,
Inlemnim cu ochii 'n stele.

PROBLEMA CĂRȚII este discutată, cu multă pricepere, de d. Liviu Rebreanu („Ad. lit. nr. 454). Chestiunea prezintă mai multe aspecte. Astfel: aspectul editorial: „să-i dau scriitorului posibilitatea să-și tipărească volumele ca să fie astfel în contact cu cetitorul".

Apoi chestiunea hârtiei: „Hârtia indigenă, nu numai că e scumpă, dar e și proastă și strică estetica cărții de care cetitorului îi e scârbă".

In fine — cea mai acută — „criza cetitului", la aproape optsprezece milioane de locuitori, avem un număr infim de cetitori". Și: „Stratul de cetitori căruia ne adresăm noi scriitorii, e foarte subțire însă, și trebue adâncit câștigând, încetul cu încetul, și pe cetitorii de gazete".

Dupăce ni se dau câteva mijloace de răspândire a cărții, d. L. R. conchide arătând că această criză e generală: „Ea există în țări cu secole de literatură la spate și unde cetitorul caută cartea, cum caută pâinea".

Plină de interes e și comparația care urmează:

„In Franța, din 16.000 de scriitori, sânt vreo 300 cari circulă, iar pricopsiții sânt doar câteva zeci. In Germania, deasemeni. Acolo, criza e mai acută și scriitorul o duce mai greu. In România — scriitorul nu moare de foame. In Franța și Germania — da. Noi sântem mai puțini, avem o literatură mai tânără și ne ajutăm unul pe altul. Sântem în familie..."

UN TÂNĂR, dorind să se releve cu orice preț, ne invită la o polemică, sub pretext că ar fi auzit... Respingem mănușa (după cum am respins-o și altădată) pentrucă e mânjită cu lipsă de politeță și de cuviință. Dacă polemicile în genere ne repugnă, cu atât mai mult nu ni le puteam permite când adversarul, deși înălțat pe picioroangele propriei imaginațiuni, continuă să fie complet invizibil, cu toți ochelarii cari ne caracterizează. Nu noi vom reedita povestea Cavalerului dela Mancka. E tot ce putem răspunde. Firește că vina o poartă cel ce ne-a provocat.

FIGURI DIN ANTICHITATEA CLASICĂ publică d. I. M. Marinescu și prin paginile „Revistei clasice". Astfel, în nr. 1, ni este schițată, figura marelui Iulius Caesar.

Acelaș număr publică următoarele *traduceri* în versuri din marii poeți ai antichității: Lucreția: Odă către Venus (după Invocație și Dedicația din „De rerum natura") de G. Murnu; Vergilius: Aeneida I (1—124) de N. I. Sterescu;

Vergilius: Aeneida I (325—440) de Valentin Al. Georgescu;

Homer: Odisseia (Rapsodia a IX-a) de Cezar Papacostea.

In foarte bogata *cronică* a „Revistei clasice" ni se vorbește despre următoarele cărți:

I. M. Marinescu: Satirele lui Juvenal (trad. în versuri) Buc. 1928.

G. Murnu: Iliada lui Homer;

Carol Blum: Cauzele relegării poetului roman P. Ovidius Naso la Tomis. Cernăuți, 1928;

G. Popa Liseanu: Istoria literaturii latine pe bază de texte. Buc. 1928.

P. P.

literara

o seamă de cuvinte

O tânără fată veni într'o zi la celebrul pianist Rubinstein și îl rugă să o asculte cum cântă la pian și să-și dea părerea.

După ce obținu audiția solicitată, ea întrebă timidă pe marele pianist:

— Ei, scumpe maestre, ce mă sfătuești?

— Mărită-te cât mai curând domnișoară! răspunse maestrul.

◆

Sulbac, repeta în piesa expresionistă a unui autor modern. Acesta, nemulțumit de felul cum actorul își spune replicele îi zice:

— Cum se face dragă Sulbac, ca tu care ești atât de vesel și plin de antren în viața de toate zilele, ești atât de trist când spui replicele din piesa mea?

— Păi, scumpe maestre, în viața de toate zilele, textul... e de mine!

◆

Berlioz, înainte de a muri, spuse cu resemnare prietenilor săi:

— Acuma că mor, cred că o să înceapă să se cânte muzica mea...

◆

Abatele Arnaud era un mare admirator al muzicei lui Glück.

Intr'o zi un răutăcios făcea observațiuni nedrepte despre muzica lui Alcest *și spunea*:

— Ca de obiceiu Glück nu e inspirat, muzica lui Alcest a căzut...

— Da, a căzut din cer! răspunse abatele.

◆

Se juca o piesă de Tristan Bernard, care prin excepție nu avea succes.

Un prieten îi ceru două fotolii.

— Nu pot, răspunse Tristan, să dau numai două locuri, dacă vrei o bancă întreagă!

Răspunzând unui solicitator care îi cerea o invitație la aceeaș piesă, Tristan Bernard îi comunică:

„E prudent să ai un revolver la d-ta căci vei fi ca în deșert!“

◆

Pe transatlanticul care conducea un turneu de operă spre Brazilia, artiștii făceau cunoștință:

— Eu sunt prim-tenor!
— Zău?!.. Și eu!
— Și eu tot prim-tenor!
— Și eu!
— Și eu!

Erau cinci primi-tenori cu acelaș repertor, cu aceleași roluri.

Nedumeriți chemară pe impresariul turneului, care le explică:

— Foarte simplu, sunteți cinci tenori fiindcă mergem în Brazilia! Trebue să fiu sigur că am cel puțin un tenor, și cum acolo bântue actualmente ciuma bubonică...

bazar

O EXPEDIȚIE LA POL

In prezența profesorului Fidtjof Nansen un aranjament a fost încheiat între ministrul transporturilor Reich-ului și doctorul Eckener, prin care guvernul german pune la dispoziția societății internaționale de studii pentru explorarea polului Nord, dirijabilul *Contele Zeppelin* pentru trei călătorii aeriene la pol. Expediția va avea loc în primăvara anului viitor.

Nansen a ales ca bază Fairbanks, în interiorul ținutului Alaska, regiune unde clima e continentală, vânturile favorabile și ceața foarte rară.

CUM SE POATE STERILIZA LAPTELE DESTINAT COPIILOR?

Iată o problemă de cea mai mare importanță pe căldurile acestea mari favorabile ucigătoarelor gastro enterite infantile.

Dacă laptele destinat adulților și copiilor cari nu mai sug poate fi doar fier, nu tot astfel stau lucrurile în privința sugacilor. Laptele pentru aceștia trebuie sterilizat într'un aparat zis „sterilizator“ dintre cari cel mai bun este acela al lui Budin.

Laptele ce trebuie sterilizat este repartizat într'un anumit număr de biberoane conținând exact cât îi trebuie unui copil ca să sugă.

Biberoanele sunt introduse apoi în sterilizatoare.

Acestea sunt umplute cu apă rece în care se adaogă puțină sare astfel ca să ridice temperatura de fierbere. Se pun apoi pe foc și se lasă să fiarbă 40 minute încheeate. Apoi se lasă să se răcească. Laptele se poate conserva 24 ore într'un loc răcoros.

caricatura zilei

INTIMITATE

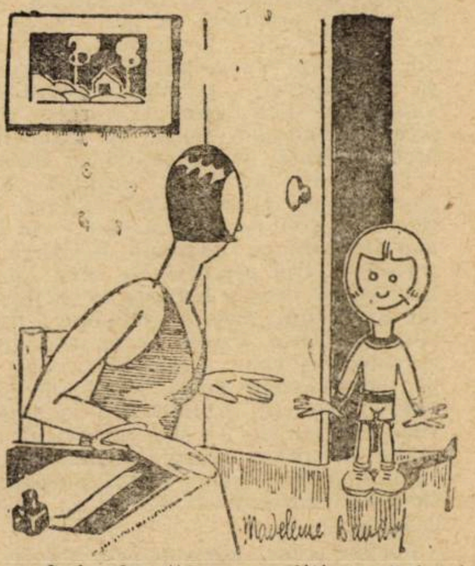

— Lulu dragă, nu e politicos să intri în cameră, fără să bați la ușe.

— Oh! nu-i nimic măicuță, e așa de mult timp de când ne cunoaștem...

(Dimanche ilustré)

PREVEDERE

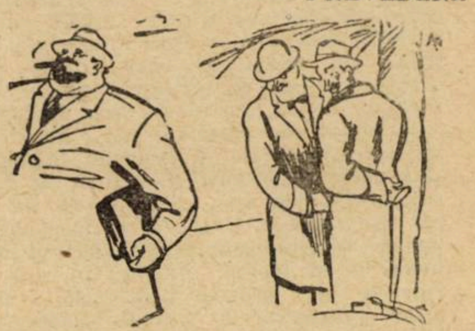

— Nu'l cunoști ?!... E bancherul X., care a creiat o casă de prevedere și tot el ține și fondurile.

—Bine, bine, dar pe el cine o să-l țină...

(Show)

DUPA ACCIDENT

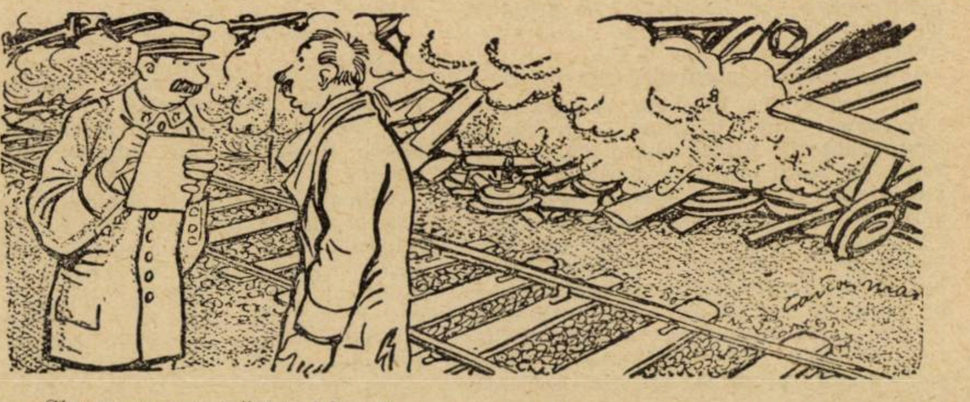

— Singur eu am scăpat, d-le șef....

— Meritul d-tale. Pentru asta te rog să primești felicitările mele. Dar... pentru că ți-ai permis să umbli printre linii ești amendat cu 100 franci conform regulamentului...

(Life)

PAGINI UITATE

CĂLUGĂRUL

de HARALAMB LECCA

E clocot straşnic, sus, la conac. A fost horă, sa băut sdravăn, s'au tras şi puşti, — şi-acum, pe când ţăranii se resfiră prin sat, un ţârcovnic pe trei cărări, lămureşte, ca mai bătrân, celor doi cari-i proptesc, că sunt 50 de ani tocmai, de când „'mnealui“, boer Sandu, motanul de odinioară, s'a cununat cu „'mneaiei“, pe-atunci Sultănica, vlăstar al unui neam de vornici, şi azi „c'oana Sultana“, femee în toată firea, bine păstrată, cu minte şi cu rost.

Toată ziua au curs musafiri. Intâi, două caleşti pline, — una tocmai dela Bondrea, trei poşte de-acolo, — şi alta, mai de-aproape, aducând o cuscră, un verişor şi trei nepoţele ale sorii „'mnealui“. Apoi, droşca hodorogită a jupânului Kivu, un megieş chiabur, însoţit de-o spaţioasă consoartă şi de-o droaie de purceluşi-copii. Peste vr'un ceas după, brişca popii Zobie, om blând şi de treabă, poreclit „Călugărul“, pe temeiul vieţii lui curate, — şi-n sfârşit un poştalion cu patru murgi leoarcă, goniţi două ceasuri, în chiote şi-n sfârcuri, de singurul surugiu rămas prin partea locului.

Forfăie casa, aşezată pe-o muche, — casă veche, strămoşească, ticsită de ani şi de aduceri aminte, că' doar în ea s'au pus la cale atâtea sfaturi, şi 'ntr'o firidă din podul ei s'a ascuns Preda Lugomirescu, ca să nu-l ciopârţească fanarioţii.

Când te uiţi peste pălimarul pridvorului, vezi întâi via, — privigheată de ceardacul boeresc, dintr'o parte, şi de coverca pândarului, dintr'alta, — vie bătrână dar sănătoasă, care, după ce-i satură pe toţi cu struguri, umple zece zăcători beţive. Pe urmă, sub vie, satul, cuib bogat de moşneni, cu bisericuţa lui, dărâmată de un grecotei îmbogăţit şi reclădită de cuviosul bunic al boerului. Mai jos apoi, eleşteul, cu un capăt ascuns într'o rarişte de mesteacăni, iar cu celălalt stăvilit de zăgazul unei mori, — şi tocmai dincolo, în vale, în vale de tot, pajiştea nesfârşită a unei lunci, măsurată de şnurul şoselei.

Iar de jur împrejur, — afară de grădiniţa cu dălii, miscandre şi alte floricele, zâmbind modeste, pe răzoare tivite cu merişor, — şi-afară de oştile de pomi roditori, dintr'o livadă mare, încinsă cu-un brâu viu de curpene 'ncâlcite, — te uimeşte belşugul, rânduit, boeresc, cu fel de fel de acareturi, cu pătule pline, cu herghelii în grajduri, cu cirezi de vite, cu turme de oi şi c'o groază de păsăret, pe deasupra căruia rotesc, fâlfâind porumbei în stoluri.

Şi, precum jos, în curte, la capătul unui gang, Dincă bucătarul, moştenire dela răposaţii, luptă, ajutat de trei perechi de slugi, să prididească foamea mosafirilor, — tot aşa sus, în cele cincisprezece odăi din prejurul salonului, — cu puşti şi pistoale 'n pereţi, cu sofale poftitoare la odihnă, cu portrete 'mbrobodite 'n borangicuri şi cu velinţe moi pe duşumea, — tot aşà aici, Leana chelăreasa, altă moştenire fudulă, cu barişul stacojiu care-o 'ntinereşte, dă ocoale mesii, plină cu te miri ce bunătăţi, servind oaspeţii, — împreună cu nepoată-sa, Săftica, o fetişcană drăcoasă, mai sfârlează ca ochii „verişorului“, care o soarbe, cum sorb ceilalţi braghina din pahare prea mici.

După masă, vorbă. Unii, cheflii, îşi ardeiază glumele; alţii, au tăbărât la pichet, — iar „*madame* jupân“ Kivu îşi ciupe odraslele, să n'adoarmă.

A plouat spre seară, o zăpăceală de un ceas, care-a igrasiat aerul. C'oana Sultana, cu chibzuiala „'mneaiei“, şi-aduce numai decât aminte că, decâte ori plouă pe toamnă, aşternuturile sunt cam jilave. Să facă foc, nu-i vine, — că-i de-abia Septembrie... Să lase-aşa, n'o rabdă, — că d'aiai gospodină... Şi se gândeşte, şi... — A găsit.

— Săftico!

— Eu

— După ce-ăi face paturile, ia călugărul, — e-ntr'un iatac, nu ştiu care, — şi du-l în odaia verde. 'Nţelegi?... Da' vezi, să fie fierbinte.

C'oana Sultana nu ştia că Săftica, olteancă neaoşă, nedeprinsă bine cu-ale casei, — căci n'o luase Leana, ca ajutor, de cât de-o lună, — nu ştiea că e străină de multe din moldovenismele stăpânilor, — şi nici Săftica nu putea şti că, în graiul lor, nu ziceau *călugăr* numai popii Zobie, ci şi unei sticle mari şi lătăreţe, unui soi de ploscă, pe care, umplând-o cu apă fiartă o puneau uneori sub plapomă, — fie ca să 'ncălzească aşternutul, fie ca să-şi desgheţe boerul tălpile, când se 'ntorcea, iarna, de la vânat. Nici prin gând să-i treacă dar c'oanii Sultanii că altceva înţelesese Săftica, ale cărei urechiuşi, gâdilate de-o şoaptă 'n fugă a „verişorului“, n'auzise bine ultimile vorbe ale stăpână-si; poate-ar fi trezit-o.

Pe la 10, — după decapitarea unui convoi de sticle cu vişinată, — c'oana Sultana, iar:

— Săftico!...

— Eu.

— Ai dus călugărul în odaia verde?

— Dus.

— Ia-l acum de-acolo şi du-l în cea roşie.

Fata, cioc-cioc la uşa odăii verzi, — unde la primul ordin, mutase pe popa Zobie, dintr'o altă odaie, în care, ostenit şi neiubitor de sgomot, se retrăsese mai de vreme.

— Părinte!... A zis stăpâna să poftiţi în odaia roşie.

— Bine, taică.

Şi bietul popă se supune..

Peste alt sfert de ceas, acelaşi dialog:

— Săftico! Ia călugărul din odaia roşie şi du-i în cea vânătă.

Cu acelaş cioc-cioc la uşă, o identică invitaţie:

— Părinte!.. Te roagă stăpâna să pofteşti în odaia vânătă.

— Ee! iar?... întreabă de rândul ăsta popa, zădărnicit în intenţia de-a se culca.

Totuşi, blajin, îşi ia binişor potcapul, pus pe-un ceaslov prea răsfoit, — îşi schimbă pentru-a treia oară, sediul, — mai aşteaptă câtva, cu grija să nu-l mute iar, — şi-n sfârşit după un zdupăit în uşă, urmat de câteva milogeli amoroase şi de-un nervos „astâmpără-te“, — adoarme.

Tocmai târziu, pe la 11, c'oana Sultana, — ocupată cu urechiarea uneia din cele trei nepoţele, prinsă cu „verişorul“ într'un coridor fără lampă, — 'şi-aduce aminte de caloriferul ei ambulant şi, profitând de ivirea Săftichii cu un arsenal de cafele, îi şopteşte:

— Unde e căluărul?... In roşie?

— Ba 'n vânătă.

— L'ai purtat pretutindeni?

— Da.

— Atunci, ia-l şi du-l la mine, în pat.

Fata, când aude, să-i scape tava!...

— Auzi ocară!... cu călugărul!... Când o afla boerul...

Şi, nevenindu-i să creadă, stă 'nfiptă locului, zicându-şi tot ea:

— Aşi!... nu se poate!... n'am priceput.

— Ei! ce stai?... reluă c'oana, după o voltă prin salonul afumat de tutun. Dă cafele! Şi nu uita călugărul.

— Cum! Să-l duc în...?

— In patul meu, da!... Ce tot întrebi!...

Şi, mirosind o nouă tentativă a aceluiaşi june, momit de aceeaşi nepoţică, — plecă iar, lăsând-o buimacă.

In cele din urmă, ce să facă?... Aidi la popă!...

— Toc-toc-toc!...

Idem.

— Părinte?...

— Iî?....

— Eu sunt, părinte.

— Ei!... ce e?

— Uite ce e, îngăimă fata, ceva mai îndrăsneaţă, printr'o firească prefacere a nedomiriri în curiozitate. — Te roagă stăpâna...

— Bine, lasă, dorm.

— 'Păi vezi că, de!... te roagă mult... dacă nu te superi... să vii la „mneaiei“ în pat.

— Ptiu! nu ţi-e ruşine, spurcat-o!... Fugi! piei dela uşă, Satano!...

Şi Săftica, din ce în ce mai trezită de mormăitul comic al popii şi pufnind de râs, ca aburii unui piston, — dă fuga-n sofragerie, unde c'oana Sultana scarmănă apucăturile „verişorului“ prea pofticos.

— Stăpână?...

— Ce e?

— Nu vrea.

— Cine?

— Popa.

— Care popă?

— Ala... al nostru... musafirul.

— Ei!... ce nu vrea?

— Nu vrea să..., — şi, ruşinată, nu-i vine să sfârşească.

— Să ce, fată?...

— Să...

— Ei, aide! spune, că mă superi!...

— Nu vrea să vie la... „'mneata“-n pat.

— Bată-te potca de diavol... isbucni târziu de tot Sultana, după o destul de lungă uluire. Auzi ce să-i treacă prin gând!...

— Păi, dacă mi-ai spus...

— Ce ţi-am spus, neroado?... Ţi-am spus: ia călugărul, adică clondirul ăla mare cu apă caldă, şi du-l la mine. De unde să-mi trăsnească mie c'o să te legi de popă, plimbându-l, săracul, din odaie 'n odaie. Ei, drăcie!... Să mă faci de râs, la bătrâneţe!...

A doua zi, — după speriata dispariţie a cuviosului, — la masă, în toiul prânzului, — lăutarii — dresaţi de însuşi boer Sandu, că-i sugubăţ „'mnealui“, — îşi strecoară 'n repertoriu jelania cestor patru rânduri:

— Rosmarine-rosmarine,
Du călugărul la mine.
— Micşunică-micşunea,
— Off! călugărul nu vrea.

cărți redate în extrase

LA ROUTE ET LA MAISON

Claude Chanvière

Sporește neîncetat numărul femeilor scriitoare, precum și valoarea operei lor. In frunte cu neîntrecuta, geniala Colette, tot mai multe pornesc la cules de lauri. Printre atâtea aureole străluce tot mai viu a Claudiei Chanvière. Autoare tânără, talent copt și glorie bătrână pe care a cucerit-o dintr'o dată și decum s'a arătat tuturor, desfășurându-și zilele ca un „șirag de boabe cernite și sgrunțuroase: „Femeia nimănui“ (La femme de personne). Confidența e de o tristețe nespusă, ea învălue simțirea într'o broboadă de crep, iar jalea se infiltrează în suflet copleșindu-l pe nesimțite, precum se lățesc pe un zid petele de umezeală. O impresie identică, de frig nesănătos se desprinde din: „Mes amis“, „La Coalition“ de Emmanuel Bove; dar mizeria morală și fizică a Mariei Pascal, copil mai nefericit de cât un orfan, iar apoi orfană mai părăsită decât un câine, e poate mai impresionantă încă. Pe urmele ei ne afundăm tot mai adânc în cenușe rece, și ne cutremurăm cu ea.

La Route et la Maison e ultima scriere a Claudiei Chanvière, scriitoare neobosită, lucidă până la cruzime, adevărată până în măduvă.

Insoțiți de tineri, Therèse și Didier Mourier s'au preumblat multă vreme, domol, pe poteca netedă, îngustă a căsniciilor fără poveste și fără copil. In urma unei operațiuni serioase, Therèse începe să vadă viața cu alți ochi. Spre apusul tinereței un dor nelămurit o tulbură. Didier n'a prins de veste, pe el îl desfată tot vechiul ritm, iar viitorul sterp nu-l stinghereşte încă.

Și,

Iată că din senin li se aruncă la picioare un prunc de trei luni.

Therèse se și simte mamă. Iubitoare, devotată, nesocotită, absurdă: pătimașă. Didier privește deocamdată cu ochii răi pe uzurpator, cu încetul îl adoptă și cu sufletul, vede și el în flăcăul crescut de soție, pe urmașul, moștenitorul legitim. Acum respiră ușurați bătrânii, știu cine va stăpânii o va locui, o va îngriji căsuța lor. Tot ce au va fi a fiului, a copilului svârlit peste gard; Philippe Mourier.

Philippe? Fătul unei slugi siluite de un vagabond. Copilul drumului, al gliei și nărăvaș de mic, ca puiul de fiară. Dorul de hoinărit, îl muncește de fraged și se sbate, se opintește instinctiv. Il cere, îl vrea drumul și praful, aerul și marea. Philippe le ascultă fermecat chemarea. Sătul de bine, de cocoleală își ia avântul. Fără ispravă. Il vrea și căminul; la glasul acela Philippe nu poate fi de tot surd. El s'a infruptat și din viața ușoară, tichnită de mâini ocrotitoare. Oscilează ca un pendul, și când se avântă, când se strunește. Insfârșit după o ultimă raită pe câmpia libertății, întinde capul, primește sgarda. Lupușor schilod, țârcuit; șoimuleț cu aripi ciuntite, vagabond desvlăguit: Philippe 1).

I se păru lui Filip că încălecase biroul postal, prăfuit și îngrămădit.

Pe firele cele întinse, sbura depeșa:

Inddrăt nu mai vin. Adio. Ertare.

Işi umplu cu aer pieptul.

Se întindea, deșert dar nemăsurat, drumul

El îl îndemna pe Filip, care era fără regret, fără remușcare, fără amintire, extatic, în animalitatea lui și gustând un maximum de fericire: aceia de a crede că-ți vezi visul cu ochii.

Vântul matinal cântă din flaut.

Cântă și cocoșii.

Sub poarta unei biserici un cerșetor doarme cu gura căscată. Pușculiță.

Filip va merge până la mare, acolo pachebotul își umple pântecele.

Oameni își proptesc coatele de marginile lui, femei îi încredințează plângând comoara lor. Copii îl pipăie, îl mângâe.

Numai o scară îl mai leagă de pământ.

Enigmatic și splendid, vaporul domnește peste ținutul său.

Două mici remorchere negre prin două cingători de uriaș îl rețin și-l vor conduce în largul mărei. Ș'apoi, privind soarele, calm ca un patriarh-simbol, alb ca un cer de iarnă, frumos ca o catedrală, solemn ca o simfonie, el va spinteca nemărginirea, va intra în orizont, la ritmul imensei sale inimi de oțel.

Peste câte-va ore va fi și Filip: un pasager.

Cu părul lins, cu nările deschise el nechează de plăcere. Merge, înaintează. Ajunge. Vede, privește drept în fața lui, drumul alipit ce pare gata să se deslipească.

◆

Setrezise inundat de bucurie. Hotărît nici că se mai reîntoarce. Habar nu mai are de casă, de comerț, de familie, și de toate tradițiile lor.

O forță necunoscută îl împinge. El nu mai sta la îndoială.

Vor muri bătrânii poate.

Cu vremea, cu'n altul, mititica va uita.

Când va fi moșneag gârbov se va înturna spre casă. Ii va bate inima mai repegior în fața calvarului...

Prăvălia! Nici se sinchisea el de prăvălie!

Se năpustea asupra zidurilor, deschidea brațele să poată coprinde: tot!

Socoti. Mai avea ceva părăluțe. Nu destule ca să întreprindă călătoria ce-i bântuia visurile tot adolescente.

Alte rase, alte moravuri, alte limite.

Decepție.

Totuși va cheltui bănișorii. Apoi, la nevoe, va munci.

---

1) Iscusința simplicitatea cu care Claude Chanvière a redat frigurile cari sgudue pe un băietan menit să cunoască un exces de virilitate, un dor năprasnic de ducă și toate pornirile unei firi clocotind de vitalitate, sunt în adevăr uimitoare. Foarte chibzuite, firești sunt și reacțiunile datorite înrâuririi lente, moleșitoare, exercitată de mama Therèse. Diplomația aceștia, gelozia inițială a lui Didier și treptat, treptat aprobarea lui tacită, tăinuită cu privire la cel ce vrea să sfarme jugul, -- sunt observate, veridice, mișcătoare.

Și ce plin de viață e stilul!

Claude Chanvière: un nume de reținut, un autor de urmărit.

Era fără frâu și n'avea țel. In clipa de față atât avea preț.

Luă cu chirie o barcă-automobil și făcu înconjurul coastei.

In zori, înainte, în bătaia vântului, sta privind largul mărei.

Tovarășul pescuia. Mâncau împreună paștele fript. Pâinea era umedă, beutura căldicică. Fumau amândoi, tăcuți; apoi pilotul fluera curățindu-și mașina. Iar Filip, își relua locul: reclintit, înainte.

Treceau sub cer cargouri în vălmășag de păsări și fum.

Pământul era roș, verde, alb; aquarele.

Pânzele se aplecau, mrejele pluteau.

Spre înserate, își adăposteau luntrea într'o scobitură. Și pe lemnul jilav se înfășurau amândoi în cuverture. Se perindau stelele. Mâini nevăzute le legăna somnul greoi și sărat. Deșteptare fastuoasă.

Filip va vedea Orientul aurit Ochi negri. Bronz. Lenevie. Belșug.

Stând pe vine, își goli buzunarele. Gata cu banii!

Se isbea de cea mai serioasă pedică. Bombăni.

— Ei, va vedea Orientul! mii de draci!

Plăti și urmări cu regret de sgârcit cum i se topeau economiile.

Va câștiga el altele....

Găsi ușor un loc de calfă la un ceasornicar.

Câștigul era pe sponci; muncea fără haz, trebuia sosit la ora fixă, plecat la oră fixă. Noroc că patroana era durdulie. Ea îl îndrăgi, îl îndopa în ascuns cu zaharicale și siropuri. Sub o tichie neagră, patronul dormea cu nasul într'un roman popular. Camera din dosul prăvăliei mirosea a grăsime sfârâită. Filip dormea într'o gașcă, sub pod. Era desgustat.

Camera lui, colo, tot spânzura între copaci...

Da târcoale pe maluri. Să te faci marinar, liber tot nu ești...

Colo câștiga într'o zi, ce agonisește aci într'o lună. Ar fi putut să o convingă pe Françoise și mai târziu să fi călătorit un an, doi ani... Tot date, tot întârzieri...

Părăsi slujba fără lămuriri.

Il striga drumul, drumul îi hipnotiza.

Iși vându valiza, hainele; cumpără niște boarfe, o caschetă.

Pământul îi era prieten, el va vedea de nevoile lui.

Era grăbit să-și vadă împlinindu-se menirea.

Se descurcă cum putu, odihni prin șuri pline de fân. Il încuiau oamenii până a doua zi. Lătrat de câine și înjurături îl deșteptau. Capul, șalele îl dureau.

Mergea spre un punct, acel punct nestatornic al orizontului....

— Nu, nici vorbă să mă reîntorc! nu! nu mă reîntorc!

Iși mușcă de furie degetele.

Iși distrusese toate hârtiile de identitate.

Se afundă sălbatec în mișelia lui.

Cerși. Cu el erau darnice femeile. O fată se oferi să-l întreție.

— Ii dete brânci.

Bărbații îl înjurau.

Se adapă de la isvoare, aprinse foc din paie uscate, și fură fructe drept hrana. Dar îi era frică.

Și, — la iarnă?....

Ii era foame, foame de supă deasă, de fripturi în sânge, de plăcinte, de vin ca foaia cepei.

Miros de mâncărică piperată de epure l'ar fi făcut să leșine...

Găsi un jurnal, îl ceti în întregime, și anunțurile.

Pentru ce se încăpățina ast-fel?

Fugea de mare, tot mai mult trăgea spre orașe. Părăsise drumurile, bătea străzile acum.

Drumul îl vrăjea, străzile îl sileau să judece. Se mai bucura totuși la cugetul că e un mai nimic.

Dar colo, sub lampă, mai vorbeau oare de el? Il mai iubeau acolo oare?

In pieptul obosit se sbătea o duioșie înăbușită.

Iși zise: Imbecile!

Apoi rectifică:

A! dacă ași fi bogat.

◆

Ii văzu venind de departe, călări și țepeni bine.

Ar fi putut să le scape încă.

Și Filip nu-i ocoli.

Ii întâmpină ca pe o pomană.

Era murdar, bărbos, lihnit și ostenit, atât de ostenit.

Il întrebară:

— Hârtiile.

Caii clătinau capetele lor lungueţe, pintenii străluceau pe pântecele lor de mahon.

El răspunse:

— Arestați-mă.

Și, pașnic, se luă după ei.

Ploua, ploua.

Prin noroiul lipicios drumul îi strunea încă picioarele sale sgâriate.

In fața brigadierului Filip dete un nume, o adresă.

Apoi, așteptă într'o închisoare luminoasă alături de un bețivan guraliv și de un târâie-brâu pismăreț.

— Norocos îmi ești, bre. Ai părinți, ai un cămin, n'ai să înfunzi spitalul. M'am săturat de hoinărit și eu; nu mă pot odihni de cât la dubă.

Căci o altă depeșă alerga pe firile strălucitoare:

„Veniți să reclamați fiul, fără bani, fără livret".

Vanitatea lui Filip se sdrențuise.

Se lepădase de niște legături odioase și aceleași legături reveneau cu mare repeziciune spre el.

◆

Domnul Mourier îl apucă încetișor de mână.

— Libertatea, e ca bunul Dumnezeu, o himeră cu care se exaltă și se mângâie oamenii. Mama mi-a jurat; va tăcea. Françoise te așteaptă. Nimeni nu-ți cunoaște pățania.

Iți voiu cumpăra haine, vei lua o bae, te vei duce la coafor Vom cina regește. Am oprit cele mai bune camere din otel. Am reviste, îți voiu da un auto, și apoi...

— Mă voiu însura, declară Filip.

Fiind singuri, Didier, deodată îl luă în brațe.

-- Fiul meu, te iubesc.

Il sărută și Filip. Rușinos, el mărturisi

— M'am înșelat.

— A! zise Domnul Mourier, nu te-ai înșelat; n'ai isbutit. Trebuia procedat altfel. Care ți-era dorința?

Pentru ce nu mi-ai scris. Ți-ași fi trimis bani.

Orologiu pneumatic al gărei și îndeplinea înconjurul cadranului.

Ei se preumblau ținându-se de braț.

Drumul era de culoarea mierei.

Șine se avântau sub un tunel.

De ici, colo, prin fața casei lor, niște bieți oameni. Ei observau pe călători cu acelaș aer satisfăcut al tuturor proprietarilor, și care înseamnă: „poftim, mă rog" sau „priviți mă rog".

◆

Din cercul de haine despuiate, Françoise saltă, ușoară. Dete înlături albeața cearceafurilor și o reînchise asupra-i. Luna lăcuia geamurile stinse, între bolți spânzurau stele.

Teii scuturau în noapte parfumul lor voluptos. De la un dancing se întindea pe esplanadă o lumină crudă. Parchet prăfuit, estradă cu ghirlănzi electrice, muzicanți umezi, cari suflă, scârție, perechi cari trec, se scutură, se despart, iar se unesc, asudați și hotărâți.

Când se simt prea pleoștiți, îi întremează aerul răcoros. Sub arbori, se împedeca de alte trupuri îmbrățișate. Acelaș ritm continuă.

Apoi se desprind. Umbra catedralei e într'atât de neagră în noaptea vânătă. Se vor stinge lămpile când cea din urmă pereche se va fi săturat de țopăială și dorinți. Iar muzicanții și vor stoarce batistele și vor închide în cutiile lor de piele: flautele tromboanele, vioarele.

(Continuare în n-rul viitor)

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAŢIUNII"
SIB

Universul literar

Anul XLV Nr. 37
8 Septembrie 1929
5 Lei

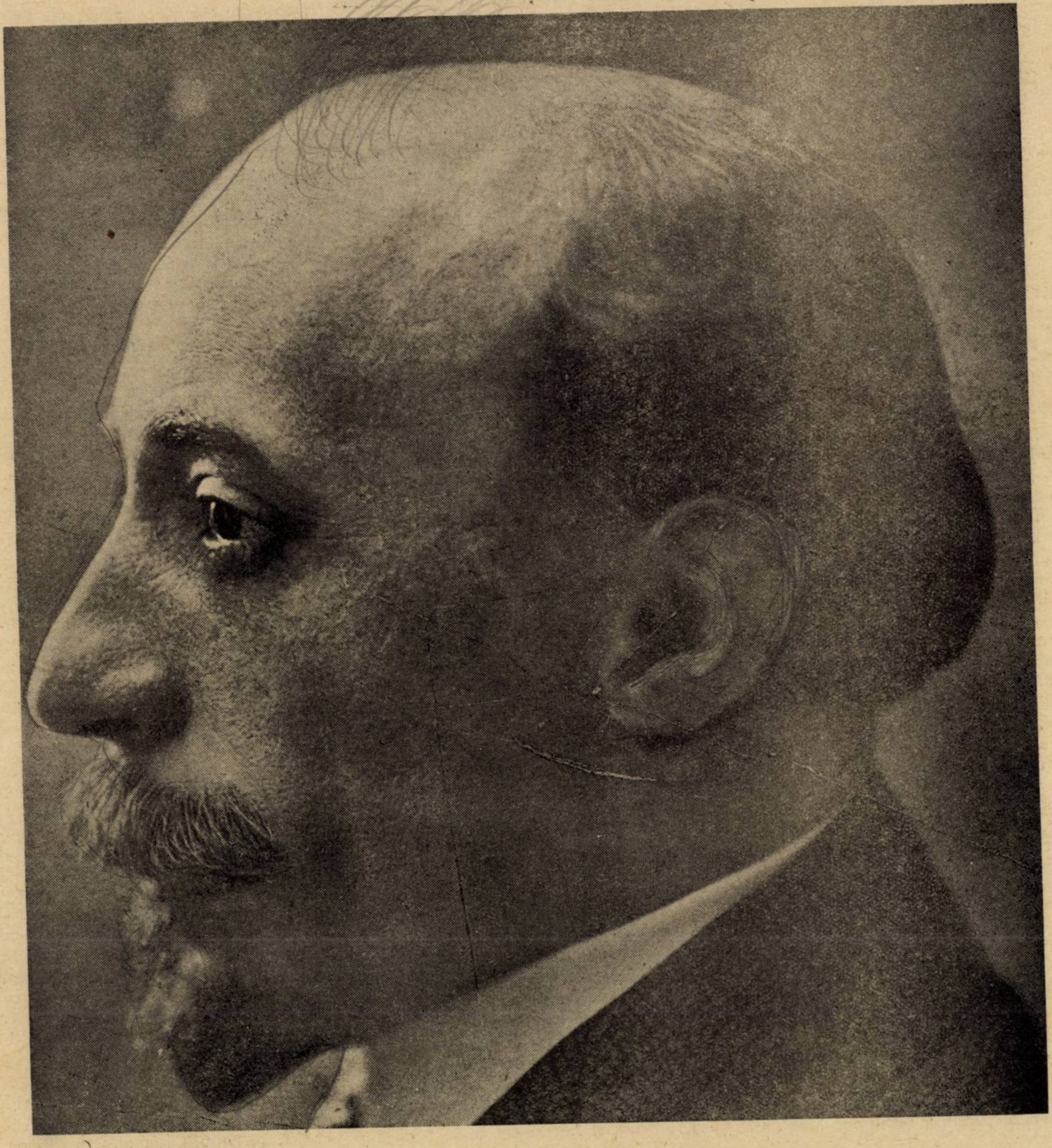

DIMITRIE ANGHEL

Ctitorii

DIMITRIE ANGHEL

de O. DENSUŞIANU-FIUL

„Aş dori să fie o viaţă viitoare...

Aş dori ca pe câmpiile Elisee să se întâlnească St. Iosif şi D. Anghel, droscurii de altădată. Tinereţea i-a unit odinioară în viaţa rătăcitoare a Parisului, iar talentul şi nevoile i-au strâns mai pe urmă laolaltă într'o rodnică colaborare... Dacă e o dreptate dincolo (de vreme ce aici nu e) aş dori ca Iosif şi Anghel să se revadă la umbra platanilor câmpiilor Elisee, înnodând vechea lor prietenie dela Closerie des Lilas sau din anii bogaţi în poezie..."

Aşa scria în Noembrie 1914 Eugen Lovinescu, într'un articol din Flacăra publicat cu ocazia morţii lui Dimitrie Anghel, articol care se termina printr'o interesantă evocare a îndureratului destin al artiştilor, aceşti cântăreţi ce „osteniţi de cântece fără răsunet, necăjiţi de nevoi mărunte, adeseori înfometaţi, arşi de patimi neisbăvite, se rostogolesc în pământul primitor al unei ţării neprimitoare"......

* * *

Care a fost viaţa lui Anghel?

Fiul unui mare agricultor, Anghel s'a născut în 1872 pe moşia Corneşti, în jud. Iaşi. Natura pe deoparte, influenţa mamei sale pe la alta, au contribuit să facă din Anghel poetul nuanţat cu ritmuri sufleteşti delicate pe care îl întâlnim în sugestivele pagini ale operei sale In caracterul acestei mame mai ales trebue căutată originea armoniei lăuntrice ce-i dă lui Anghel o atât de caracteristică fisionomie literară. Născută la Constantinopol, doamna Anghel îşi petrecuse copilăria lângă Stambul, pe insula Antigona într'o atmosferă de orientalism romantic, căreia marea, reculegerea vastă a orientalismului înconjurător au dat o legănată melancolie visurilor singuratice ale copilei.

Această melodie a naturii resfrântă într'un suflet fraged, nu putea să nu trezească un adânc sentiment poetic care trebuia să se transmită apoi viitorului poet, căruia poezia colţului de ţară unde s'a nsăcut a adus o prelungire a ritmului lăuntric moştenit. De altfel, în afară de peisajul, însăşi atmosfera casei contribuia ca să accentueze această primă educaţie sufletească.

„Această casă — spune Hasnaş — era o veche mănăstire desafectată, cu un trecut tulbure şi misterios de legende, cu o arhitectură tenebroasă, anume parcă făcută pentru a tulbura o imaginaţie imposibilă. Lângă casă se înalţă, biserica înconjurată de un popor de lespezi, de morminte şi cruci. Dinspre ea vântul aducea tăinuirea eflurii de tămâie, putând trezi în suflet porniri inconştiente spre misticism şi tot de la ea purcedeau vibraţii de clopot, glas prelung de aramă, ce după dispoziţii putea să înfioare sau să dispună la visare".

Aici şi-a petrecut Anghel copilăria. Un institutor francez i-a dat primele îndrumări culturale, un institutor care nu era savant dar cari aducea în atribuţia sa o cinstită şi hotărîtă voinţă de îndrumare. Educaţie intelectuală de scurtă durată, căci întreruptă brusc prin moartea doamnei Anghel, educaţie de care copilul îşi va aminti cu regret în internatul din Iaşi unde părintele se hotărîse să-l trimeată, afacerile neîngăduindu-i să înlocuiască prin îngrijirile sale pe acelea mult mai delicate ale soţiei ce murise. Această epocă de internat a fost poate una din cele mai chinuitoare din viaţa lui Anghel. Cu firea-i deschisă la toate impresiile, la toate armoniile dimprejur, cu sufletu-i delicat doritor de avânturi spontane şi libere, atmosfera rigidă a internatului, acea încătuşare de fiecare clipă ce opreşte şi deformează originalitatea individualităţilor independente, nu putea să-i facă decât rău. De aci o scădere a entusiasmului, a dorinţei de muncă, o întunecare sufletească de care Anghel a suferit mult şi care trebuia să facă din el, împotriva inteligenţii şi a talentului, un elev supărător şi mediocru. Ca o mângâere a acestei dureroase destinderi suflteşti, tânărul Anghel îşi petrecea clipele libere în urmărirea unor visuri depărtat şi multiple, alimentate de romane citite pe ascuns, şi care — dacă îl împedicau să îndeplinească datoriile şcolare — au contribuit totuşi enorm la cultura literatului, adâncind în el gustul pentru citit. De acum încolo Dimitrie Anghel e câştigat definitiv pentru literatură. Eşit din internat, primele sale încercări au avut loc sub auspiciile lui Beldiceanu, Gruber, Artur Stvri, Gr. Alexandrescu, Gorovei şi a publicat primele poezii în „Contimporanul". Acest cenaclu n'a mai trăit însă mult, din cauza dispariţiei lui Beldiceanu. După puţin timp, moare şi bătrânul Anghel, lăsând tânărului o avere frumoasă, pe care acesta începe s'o întrebuinţeze în călătorii, oprindu-se timp de un an la Roma şi la Neapole, unde petrecu împreună cu un prieten pe care îl adusese dânsul, clipe neuitate de înălţare. Din Italia, trece în Franţa; şi acolo farmecul Parisului îl cuceri în aşa chip încât se hotărîse să nu se mai reîntoarcă. Hotărîre ce n'a avut urmări, dar aceasta nu l-a împedicat să stea la Paris multă vreme până când, trebuind la urmă să se întoarcă în ţară, începu la „Semănătorul" o activitate literară aproape neîntreruptă, activitate de care nu ne putem aminti fără a evoca figura fratelui său de muncă St. O. Iosif, pe care moartea trebuia să-l răpească în curând. O căsnicie nenorocită, o dramă intimă sfâşietoare, prea cunoscută pentru a o mai descrie, au întunecat ultimele zile ale lui Anghel, împingându-l la acel gest desperat, ce în toamna anului 1914 trebuia să smulgă literaturii româneşti una din cele mai duioase figuri de scriitor. Până aici, am văzut omnul. Care a fost acum poetul?

Dacă ar fi să definim, ar trebui să spunem de Anghel, că a fost un artist în toată puterea cuvântului. I-a lipsit însă lumina violentă şi impetuoasă a imaginilor aşa cum o găseşti în paginele avântate ale unor romantici; dar a excelat în schimb în evocările nostalgice care le-a învăluit într'un ritm de sugestivă melancolie.

După cum a spus cineva „Anghel era un sensitiv, dar sentimentele sale se deşteptau târziu, la lumina visului şi'amintirii, şi abia atunci devenea isvor de poezie. Viaţa se oglindeşte în opera lui Anghel ca un reflex sentimental al unor amintiri învăluite în ceaţă. Subiectivismul său e discret; totuşi apar pe alocuri frânturi de viaţă evocate cu o mare putere de sugestie, fiindcă erau retrăite cu o mare intensitate. Aceste amintiri nu erau numai farmecul nostalgic al unei vremi ce nu mai poate reveni, ele păreau cea mai preţioasă comoară a unui suflet de poet, care şi-a jertfit atâtea nopţi ca să poată desprinde farmecul misterios al cuvintelor.... In această scurtă caracterizare ne-ar fi imposibil să ne oprim în detaliu la operile sale. „Toată lumea cunoaşte „Oglinda fermecată", „Steluţa" iar, scrise în colaborare cu Iosif, cele două poeme „Legenda Funigeilor", „Carmen Saecularae" şi drama lirică intitulată „Cometa".

In versuri ca şi în proză, spune Hasnaş într'o frumoasă caracterizare — Anghel a căutat muzica şi plasticitatea cuvintelor. Lirismul său atât de discret

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

S'a născut în Corneşti (moşia tatălui său) la 1872. Dela mamă-sa (născută la Constantinopol) dobândeşte „cultura clasică... iniţierea sufletească spre frumuseţile artistice şi spre visare... predilecţia pentru literatura romantică... şi nostalgia mării ce le-a urmărit atîta“... („Flacăra“. IV 5—6).

Şi dela aceiaş, inclusiv mediul, a primit „dragostea de flori ce-l stăpânea atât de covârşitor“ (ibid).

Işi petrece copilăria între această moşie (pânăla moartea mamei sale) şi Iaşi, începându-şi învăţătura la Cernăuţi „cu un bătrân institutor francez... un bun observator al naturii“ şi o termină la Bucureşti (In vol. II „Prozatori noştri“).

Cu şcoala o duce greu; în loc de cursuri, ceteşte romane, basme, povestiri de călătorie sau... visează.

Ca scriitor începe prin a face parte din cercul lui „bădiţa Culai (profesorul-poet Neculai Beldiceanu)... , una dintre cele mai curioase şi mai interesante figuri pe care le-a pierdut literatura românească..., un adevărat premergător şi ca poet şi ca arheolog şi ca „epigrafist“. (D. Anghel: „Portrete“).

In acest cerc întâlneşte pe: Ed. Grüber, Artur Stavri, Raul Stavri, Grig, Artur Gorovei, Gh. din Moldova etc. cu cari începe să scrie. Incurând însă, murind Beldiceanu, cercul se împrăştie iar poetul — înzestrat cu suficiente mijloace materiale — ia drumul pribegiei.

Pleacă mai întâi în Italia, luând cu el pe tânărul poet I. Păun-Pincio..., o fire de contemplativ pe care succesiunea prea bogată de impresii îl obosia curând...“ (Ibid). Vizitează Fiume, Veneţia, Bologne, Florenţa. Anghel avea numai 22 de ani.

O febră tifoidă, gata să-l doboare îl face să treacă la Paris. In curând acesta îl va cuceri „cu marea sa bogăţie de nuanţe, de sonorităţi, de intenţiuni. (Flacăra“ IV, 5—6). Aici cunoaşte pe marii iniţiaţi: Oscar Wilde, Paul Verlaine, Jean Moréas. (V Eftimiu: Flacăra IV, 5—6).

„Acolo şi-a rafinat simţirea, a căpătat cultul formei cizelate şi nota modernă a scrisului“ (C. Sp. Hasnaş-ibid). Aici cunoaşte pe Vasile Cosmovici, care se va manifesta la „Semănătorul“.

Cu mare greutate se întoarce în ţară unde îl aşteaptă destule succese, dar şi destule dezamăgiri. Se împrieteneşte şi colaborează cu Iosif, iubeşte pătimaş, se luptă, se sbuciumă, şi moare în Noembrie 1914.

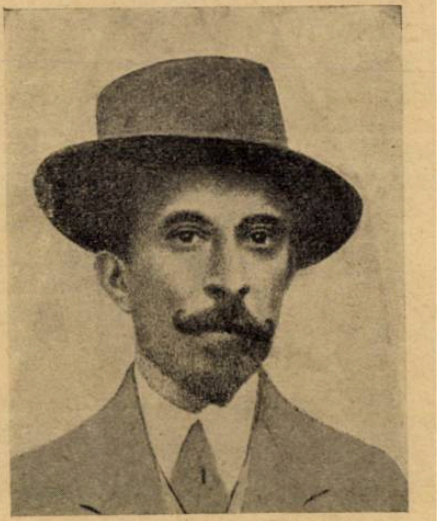

D. ANGHEL

SCRIERI.

Cu Iosif:

1. Traduceri din Ibsen (Biblioteca pentru toţi) 1906.
2. Legenda funigeilor, poem dramatic; Iaşi, 1907;
3. Caleidescopul lui A. Mirea, vol. I Buc. 1908;
4. „Cometa“, comedie modernă de salon în 3 acte, Buc. 1908;
5. „Camoens“, poem dramatic de Halm. în „Bibl. pop. Socec“ 1909;
6. „Strigoiul Carpaţilor“, trad din Al. Dumas-tatăl în „Bibl. Minerva“, 1909;
7. „Carmen saeculare“, poem istoric alegoric în „Bibl. pop. Socec“, 1909;
8. „Caleidescopul lui A. Mirea“, vol. II. Buc. 1910;
9. „Cireşul lui Lucullus“, Buc. Minerva 1910;
10. „Portrete“ în Biblioteca pentru toţi“ (580) Buc. 1910;
11. „Gringoire“ de Th. de Banville (ibid).

Singur:

traduceri:

12. Caillavet şi Rob. de Flers: „Amorul veghiază“ în „Bibl. p. toţi“ (463).

Originale:

Versuri.

13. „Fantazii“. Buc. 1909.
14. — „In grădină“, Buc. 1902.

Proză:

15. „Fantoma“ Buc. Minerva, 1911;
16. „Oglinda fermecată“. Bucureşti, Flacăra 1911;
17. „Triumful vieţii, Buc. „Biblioteca pentru toţi“, (711);
18. „Povestirea celor necăjiţi“, Buc. Bibl. Lumina, 1913;
19. „Steluţa“ (fantazii şi paradoxe). Buc. 1914 (Biblioteca p. toţi, 870);

Cu V Eftimiu:

20. „Răsboiul“, prolog în versuri.

ULTIMUL VOLUM.

D. Anghel: Opere complete: Poezii. Buc. Cartea românească.

Cuprinsul:
In grădină;
Fantazii;
Inedite;
Traduceri.

In fine următoarele „poezii scrise în colaborare şi nepublicate în alt volum“:
Inchinare Iaşului (cu Iosif);
Unui poet necunoscut (Th. Robeanu). (cu Iosif);
Troica (cu Iosif);
Inainte (cu Iosif);
Centifolia (cu Iosif);
Necunoscutul (cu Iosif);
Cometei (cu Iosif);
Halucinaţii (cu L. Feraru);
Orologiul (cu L. Feraru) şi o traducere: Oraş francez (după H. de Regniér) (cu I. Minulescu).

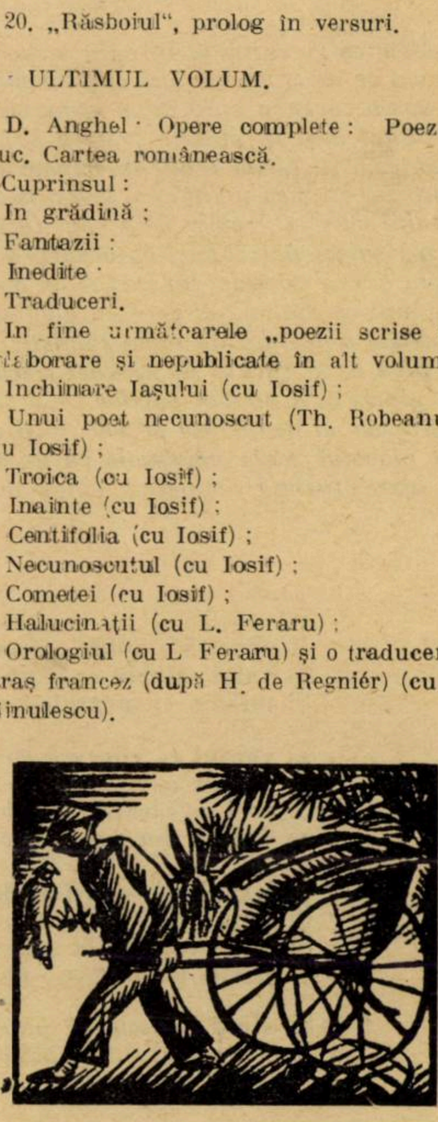

---

care n'a ajuns niciodată decât la rigoarea elegantă şi palidă a unui simbol chiar când vroia să fie un ţipăt (Vesuviul), lirismul său alcătuit din vibraţii de amintiri, lirismul său până într'atât de depărtat de viaţă nu a ajuns să creeze în versuri, în proză s'au în teatru, decât cântecul în care viaţa se topeşte, se pulverizează într'un vis de artă subtil şi fugar. „Moartea Narcisului“, „Cântecul Runei“, sau „Fluturul Morţii“ sunt cele mai expresive pagini al lui Anghel.

De acea el nu va fi uitat, căci făcea parte dintre poeţii cari ne farmecă cu gingăşia simţirii lor, cu zâmbetul lor inteligent şi îngăduitor, cu sunetul şi imaginile versurilor lor cizelate. Il vor binecuvânta toţi cei ce vor fi fost ajutaţi să evadeze o clipă din lanţurile vieţii reale visând pe cartea lui de versuri, „Visul Sepiei“.

O. DENSUŞIANU-FIUL

poezie

CINCINAT PAVELESCU

LACRIMA LUI BONAPARTE

Demult în Franța... Scena e 'ntr'un Spital, departe.
Un ofițer stă palid în pat. E Bonaparte!
In jurul lui decorul Spitalului rigid
Și paturile albe vederile-i închid.
Mai blândă umbra mișcă un fald al negrei rochii...
Atunci mai trist bolnavul în gol țintește ochii
Și cugetă: —„La noapte Eu pot să mor... Ce oare ?
Atâtea gânduri nalte au fost înșelătoare ?
Nebuna mea mândrie, nădejdea ce-am închis
In mintea mea 'ndrăsneață și vastă-a fost vis ?
Iar flacăra ce'n ochi-mi ardea mistuitoare
O 'nnăbușeam zadarnic sub zâmbete ușoare...
Cum ? Țipetele mele mi le-am oprit în dinți ?
Ca moartea să dărâme atâtea năzuinți ?
Simții că sunt minutul ce vine, ora gravă
Când mii și mii de brațe ca zeu mă urcă'n slavă
Și nimeni împrejuru-mi nu bănuia ce gând
Privirea-mi arzătoare străfulgeră tăcând!
De și simțeam că'n mine zac mii de forțe vii
C'aș fi putut pământul să-l mișc din temelii

II

Țineam ca și vulturul în cuib aripa strânsă
Ca cel ce moare'n chinuri cu lacrima neplânsă.
In somn curgeau spre mine armatele pribegi
Și brațul meu în moarte svârlea popoare 'ntregi.
Trânteam în țărnă idoli, înfiripam legende
Simțeam c'a mea voință e'n stare să suspende
Fatalul curs al vremei. Din regi făceam valeți,
Și mă suiam pe tronuri ca cezarii semeți!
Eram o stea ce arde, un fulger ce orbește...
Păgânul ce dărâmă și zeul ce clădește
Și astăzi universul de mine zămislit
Să pice ca și turnul de trăsnet năruit ?
Iar gloria ce'n noapte pândea ca o furtună
Și Steaua-mi neaprinsă pe cer să și apună ?
Tot clocotul acela năprasnic ca un val
De mare'nfuriată s'adoarmă lângă mal ?
Vârtejul de mărire ce-mi radia sub tâmple
Să fie vis de noapte menit să nu se'ntâmple ?
Tot haosul de visuri în mintea mea închis
Să piară'n întuneric ca piatra 'ntr'un abis ?
S'o nărui în noapte atâtea mii de torțe
Și va muri cu mine un uragan de forțe
Că frigurile aprins'au roșeli p'al meu obraz
Cum farul pune noaptea sclipiri pe un talaz ?
Iar glasul ce tăcut-a și brațu'n nemișcare
Și aripa ne'ntinsă ce năzuia spre mare
Și tunetul în lanțuri ce mintea domolea
Mândria, ce-o mândrie mai mare potolea

III

Tot ce tânjea în umbră de mult ca să'nflorească
O lume netrăită să moară făr să nască ?

……………………………………………

Și totuși cât de simplu aș fi putut să mor,
In seara unei lupte rănit și'nvingător
Și moartea fără spaimă aș fi privit-o'n față
Nimic fiind printr'ânsa, când tot am fost în viață!
Și azi când clipa vieței mă soarbe'n al ei val
Neantul se așterne pe visu-mi colosal,
Și'n umbra 'n care norul umflat de vânturi crapă
Din el ca și din mine rămâne-un strop de apă!
.. (Bonparte varsă o lacrimă)
Nu, tinere cu ochii 'n cearcăn, nimic nu moare
din ce-i scris,
Ca să trăiască întinzându-și aripi p'al anilor abis !
Și floarea umedă de iarnă biruitor topește ghiața
In huma-i germenul când poartă ca o solie
sfântă viața !

……………………………………………

Acel ce simte 'ntrînsul adânc chemarea sorții
E tare contra urei, și tare'n contra morții !

A NOASTRĂ

Al nostru și tu, boulene,
A noastră e holda, cu mac și cu grâu,
Și valul sglobiu ce saltă 'n părâu,
Și mlădia cu negrele-i gene.

Și vântul ce vine așa din senin,
Și prinde șuvițe 'n joacă,
Și zori ce sărută flori de pelin,
Și dulcea din munți promoroacă.

Și largul albastru fără hotar,
Și sfânta pe mări rândunică,
Și lanul cuprins de mărgăritar,
Și gazda, pe prag, c'o ulcică.

Și vinul ce 'nneacă pojar și amar
Și steaua mijiindă, plăpândă,
Și draga ce-așteaptă sub un arțar,
Și 'n brațe de dor tremurândă.

Și luna ce-aprinde cărările 'n crâng,
Sub dulcea-i văpae de Doamnă,
Și snopii de grâu ce fetele strâng,
Și rugina de Codru 'n toamnă.

Ai noștri sunt munții, pleșuvi și goi,
Și crestele iar pădurite,
Și văile verzi, cu flori de trifoi,
Și oazele larg înflorite.

C'a noastră e coasa, și plugul, o, iar,
Sudoarea pe frunți obidite,
Sub soare sărut, mărgăritar,
Răsplata prea trudii cinstite.

THEODOR ROSEN

LOGODIT 1)

de ION DONGOROZI

Sgomotul străzii l-a trezit dimineață tare. S'a sculat buimac, a stat o clipă nehotărît, apoi s'a îndreptat spre fereastră. Cu plăcere și curiozitate privește la furnicarul depe calea Griviței. Taxi-uri ușoare și mașini elegante, săgetând spre Gara de Nord, ori zorind înspre inima orașului; camioane grele, trăsuri cu un cal, strecurându-se cu sfială parcă, olteni încărcați și zoriți, pietoni învălmășindu-se pe cele două trotuare, prea înguste pentru circulația ce nu se potolește în partea aceasta nici spre miezul nopții.

Pe nesimțite îi vine 'n minte îmbulzeala năucă depe străzile Parisului, dar și circulația redusă, după război, când a tras tot la hotelul acesta — azi renovat complet să nu-l mai cunoști — ca să-și treacă examenele de licență. S'au împlinit cu totul cinci ani în Februarie ce trecu. In acest răstimp Ionel Filișanu a muncit din răsputeri, izbutind să-și ia magne cum laude doctoratele în filozofie și filologie clasică.

Ambele teze i-au fost reținute, prefațele elogios scrise și tipărite de facultate, iar cele câteva articole publicate în revistele de specialitate, l-au relevat ca un spirit critic și de informație bogată.

Propuneri ademenitoare de-a rămâne pe loc, — cu condiția bineînțeles de-a-și cere naturalizarea — a avut, dar între perspectivele pe care i le deschidea Parisul, și dragostea lui mijită cu ani în urmă și sporită pe nesimțite, pentru Eliza Bădescu, n'a stat prea mult la cumpănă. Eliza Bădescu e fata fostului șef de stație, depe fosta moșie a Filișenilor, Aricești, din nordul județului Vaslui. Din teancul de scrisori primite dela fată, scrisori tandre și naive, Ionel știa precis numai atât: că fata îl iubește cu statornicie, că Bădeștii s'au mutat de vreo doi ani la București, și că Bucureștii nu i-au influențat cu nimic sufletul. Ba mai prinsese el ceva, întâmplător, chiar în ajun de-a pleca la Paris: împotriva lui Bădescu se pornise o anchetă mare, fiind învinuit că împreună cu alți șefi de gară, cartelați în regulă, făcuse trafic cu vagoanele de marfă. Despre rezultatul anchetei n'a aflat nimic — dar nici nu s'a interesat — după cum nu știe nici când — precis — și dece Bădeștii s'au mutat tocmai dela Aricești la București

Fiindcă fata nu-i pomenise nimic, a socotit că e delicat să nu cerce a scotoci.

Bine dispus s'a 'mbrăcat în fugă și a eșit în oraș. Simțea nevoia să coboare și să intre în vălmășagul străzii. Ziua aceasta minunată de sfârșit de Mai, vitrinele încărcate, mașinele elegante, lumea care forfotă pe străzi, luxul etalat pretutindeni, i-au încântat ochiul și desfătat sufletul. S'a ferit înadins de cei câtiva cunoscuți întâlniți pe drum, a mâncat la un restaurant de mâna a doua, și s'a înapoiat cu un taxi la hotel.

Intins pe dormeză, cu fața'n sus și mâinile căpătâi, pune hipoteză după hipoteză și rotunjește calm soluțiile. Din toată averea părintească i-a mai rămas jumătate din zăvoi, și casele mari din Bârlad cu o datorie mai veche. Va vinde tot și cât mai repede, iar dacă Eliza se hotărăște să părăsească țara, cu atât mai bine: se vor stabili atunci definitiv la Paris; dacă nu încearcă să pătrundă aci la una din universități. Știe că aci va fi luptă grea, dar asta nu-l descurajează deloc, ba dimpotrivă.

◆

La ora 5 fix a sărit din taxi. Casa mare, un adevărat palat cu o frumoasă grădină în față l-a pus dintr'odată în mare încurcătură. „Să fi greșit adresa, să se fi schimbat cumva numerile? Dar mai toate casele până 'n colț, și pe-o parte și pe cealaltă au aspect de case boerești. Chiar în dreptul porții, gardistul și cu factorul terminând conversația s'au despărțit.

— Mă rog, cine locuește aci, d-le sergent?

— D. senator Bădescu.

— Senatorul Bădescu ?!

— Da, da, d. senator Jorj Bădescu.

— ?

— Dar dv. pe cine căutați?

— Eu? daa.. eu căutam tot pe-un domn Bădescu... pe d. Gheorghe Bădescu.

— O fi chiar d. senator!

— Posibil da, că eu lipsesc de câțiva ani din țară.

E neliniștit și nehotărît. Cu glasul mai scăzut îl întreabă pe sergent:

— E un domn negricios, gras și cu cioc?

— De negricios, negricios, dar ras ca'n palmă. Filișanu cu tot răspunsul primit, își face curaj și intră hotărît în grădină.

Feciorul îl măsoară de sus și așteaptă să fie întrebat.

— Mă rog, d. Bădescu aicea stă?

— Asta v'ar fi putut-o spune și placa din dreapta.

Intr'adevăr pe-o placă de cristal mare închis, stă scris cu litere aplecate și aurite: Georges Badesco.

— D. Bădescu e senator, nu?

— Da, domnule, chestorul senatului.

Soluția salvatoare se unește dintr'odată:

— Dar d-ra Eliza Bădescu e acasă? (apasă înadins pe numele fetei).

— Da, domnule, doamnele au invitați.

— Poftim atunci cartea mea de vizită.

Feciorul se întoarce numai decât cu răspunsul. Doamna, care e la trei pași în spatele lui, sta de vorbă cu un căpitan de aviație, dar trăgea cu urechea la întrebările noului sosit, cum și-a aruncat ochi pe cartea de vizită, i-a șoptit feciorului să-l poftească.

Filișanu salută vădit încurcat pe doamna care se apropie zâmbind, și-i întinde prietenește amândouă mâinile.

— Nu mai mă cunoști, așa e?

După glas numai a recunoscut-o pe d-na Bădescu. Incolo, o transformare radicală. In locul butoiului cu două rânduri de gușî, o siluetă sveltă; rochia scurtă; părul tuns și ondulat — câlțul cânepiu de odinioară are un lustru și culoarea acajuului. D-na Bădescu își ia rămas bun pe franțuzește dela căpitanul Rădescu, îi dă cu grație brațul și-l duce direct în salonul cel mare. Lume multă și pestriță. Dintr'un grup sgomotos se repede spre dânsul Eliza Bădescu. Iși scutură întâi prietenește amândouă mâinile, apoi îi înlănțue gâtul și-l sărută fără jenă. Primirea aceasta, mai mult decât călduroasă, l-a fâstâcit cu totul. Obrajii ard, iar fumul de tutun din salon parcă s'a mai îngroșat și se clatină. Eliza Bădescu bate de câteva ori din palme și dupăce se face liniște anunță: „Doamnelor și Domnilor, logodnicul meu în carne și'n oase". Un moment de uimire apoi aplauze și strigăte de bravo, ca la o reprezentație de teatru. Lornetele și monoclurile au intrat automat în funcțiune. „Pe toti cei prezenți îi invit verbal la logodnă". Exclamări și alt ropot de aplauze. „Poimâine la 9 seara... adică nu, mai bine Sâmbătă ca să am trei zile măcar pentru toalete. Accepți papa?

— Dorința ta e poruncă pentru mine fetițo! Și matahala grasă, congestionată și cu monoclu, se apropie de Filișanu, îi scutură mâna să-i frângă degetele, se gândește un moment, și negăsind altceva la 'ndemână, îl întreabă cum a călătorit.

— A, pardon, tu accepți Jean ziua de Sâmbătă, nu-i așa?

— Mdaa... da...

Apoi întorcându-se către musafiri:

„Numai cinci minute și pe urmă vi-l aduc".

Tras de mână de Eliza, trec în camera de alături: semi birou, semi dormitor. L-a așezat binișor, ca pe un copil, pe canapeaua de piele din fața biuroului, și s'a cocoțat pe genunchi fără nici o introducere și acum îl privește lung și drăgăstos.

— Ai un aer mai serios și parcă ai mai slăbit ceva, Puiule!

— Și tu ai slăbit și încă mult.

— Moda dragul meu, ce vrei?

— Ei, las-o naibii de modă!

— Apropo, n'ai aflat tu, afară de drajeurile Galton, ce se mai recomandă nou la Paris?

— ?

— Eu am urmărit reclamele revistelor, dar peste tot Galton și numai Galton. Dar dece te uiți așa la mine și taci?

— Imi pari schimbată tare, Elizo!

— A, da, așa e.. tu habar n'ai. — Cum vezi, am scăpat cu totul de pistrui, n'a fost ușor, parol!

— Și totuși te prindeau așa de bine!

— Ei asta-i acum, parcă eram o ovreicuță (înalță din umeri și strâmbă din nas). Am tuns părul, l-am oxigenat și mi-am îndreptat nasul.. tot ziceai tu că-i un năsuc obraznic.

— Glumeam diavolițo, că doar te prindea de minune!

— Bine, bine, dar nu se mai putea acum.

— Și dece mă rog nu?

— Mai întâi și mai întâi pentrucă ne găsim la București și nu în fundul Moldovei, apoi... (se uită'n lături și coboară glasul) concurez pentru Miss București.

— Pentru ce ?!

— Pentru Miss București.

— Ce mai e asta?

— Cea mai frumoasă fată din Capitală... și aceia voi fi eu.

— Sunt sigur că vei avea succes; ești așa de drăguță doar!

— Da, da, dar nu e suficient dragul meu.

Dânsul, ca să-și termine măcar acum gândul:

— Schimbările astea în făptura ta mă tulbură... vezi am impresia că parcă nu mai regăsesc pe micuța mea Eliza.

Dânsa ca să-i abată gândurile:

— Să lăsăm mofturile astea Puiule..

— Ușor de zis...

— Dupăcum îți spuneam adineaori,

---

1) Din volumul care va apare la toamnă în editura *„Ramuri"*.

nu-i suficient... ştii tu cum merg lucrurile, a avut grije papa să aranjeze cu juriul... O să-ţi pară bine răutăciosule, că Lizicul tău o să fie premiat !? Ia gândeşte-te numa : fotografii, interviewuri, articole elogioase, autografe solicitate, propuneri de căsătorie... ha, ha, ha !

Se scoală dintr'odată ca o sfârlează, trece mai spre stânga căci uşa rămăsese întredeschisă, îi frânge capul pe speteaza canapelei şi-l sărută îndelung şi apăsat pe buze.

— Ai, nu ştiu cum să mă exprim mai bine, un aer de timiditate parcă, ce te prinde de minune... îmi placi, zău îmi placi ; şi-l sărută din nou şi tot pe buze.

Dar să trecem în salon ca să nu se impacienteze invitaţii.

Cercul se strânge numaidecât în jurul lor, întrebările curg de pretutindeni, încercarea la care e pus devine tot mai greu de suportat.

— E adevărat că Huguette Duflos trăeşte acum cu un creol din Cuba ?

— ?

— Unul putred de bogat...

— Nu ştiu asta Doamnă, şi roşeşte, de-şi sporeşte încă încurcătura.

— Aud că Alice Cocea vânează blazon autentic... adevărat e ?

— De...

Semne din ochi şi strâmbături din buze. Pauză jenantă pentru toţi.

— Cine mai cântă la Cri-Cri ?

— Eu, la Dix Heures aş fi curios.

Simte că nu mai poate răbda interogatorul acesta. In orice caz tactica trebue schimbată şi pe loc chiar.

— Cecile Sorel se mărită într'adevăr ?

— Cred că da şi pe curând chiar.

— Ei nu ţi-am spus eu Margot ? Mai pariezi acum, micuţo ?

— Pariez şeri, pariez !

— Dar lăsaţi-o 'ncolo pe Sorel cucoanelor... a 'mbătrânit cu totul !

Aprobările curg din toate părţile.

— La Casino de Paris tot aşa de fastuos se montează ?

— Da, tot cum ştiţi.

— E drept că s'a impus Voltaire în ultimul timp ?

— Eu cred că va mai avea încă de luptat.

Eliza care a simţit tactica adoptată zâmbeşte mulţumită, face ce face şi-l trece spre cealaltă extremitate a salonului, unde senatorul Bădescu discută cu aprindere. O doamnă, decolată peste măsură şi fardată insolent, atacă la pian un fox-trott la modă.

— Hai să dansăm micule.

— Nu ştiu Elizo.

— Parool ?!

— Parol d'honneur !

— Asta e extraordinar... de necrezut!... Trebue să 'nveţi dragul meu şi cât de curând! Eu mor după dans. N'aşi mânca n'aşi bea şi două zile, dar ca să nu dansez defel într'o zi, nu m'aşi simţi om! Stai să-ţi recomand şi pe Jipp, profesorul meu de dans.

— Care e ?

— Tânărul cela 'nalt, brunet, distins.. e argentinian pur sânge... excelent, un excelent dansator! Cucoanele sunt nebune după dânsul.. n'a fost tocmai uşor să-l conving ca să-mi dea lecţii... e extrem de ocupat sărmanul!

Şi fiindcă-l vede contrariat şi enervat:

— La urma urmelor nu atât nevoia de dans m'a făcut să apelez la dânsul... lecţiile de graţie îmi erau imperioase în vederea concursului.

— Care concurs dragă ?

— Concursul de frumuseţe, uituc mic şi drag ce eşti !

— A, da pardon, uitasem cu totul.

— Stai să chem pe Jipp ca să-i mulţumeşti, pentru sacrificiul ce-l face.

Prezentările de rigoare şi câteva amabilităţi schimbate în silă. Dansul s'a înteţit acum. Eliza şi argentinianul, din câteva măsuri au şi ajuns la mijlocul salonului : perechele celelalte se trag mai înlături ori se desfac chiar, privind cu admiraţie la cei doi care se frământă pătimaş dar graţios. Iuţind cu piciorul tactul, bătând scurt din palme, şuerând cu sublinieturi melodia la modă, privitorii aţâţă într'una pe cei doi jucători. Argentinianul e într'adevăr un meşter neîntrecut, dar supleţă, siguranţă şi nervi are şi Eliza. Eleva e demnă de maestru! Lumea a 'nceput să plece. Eliza vine drept la dânsul.

— Să ştii că sunt supărată pe tine, răutate.

— Pe mine? Şi dece dragă?

— N'ai vrut să-i mulţumeşti lui Jipp, şi nici n'ai de gând să mă feliciţi cum am dansat. Să ştii c'am să te pedepsesc

— Aştept sentinţa.

— Jipp... Jipp, vino te rog... logodnicul meu vrea să-ţi vorbească.

Şi Filişanu a trebuit să mulţumească printre dinţi argentinianului.

— Tu vrei şeri să facem un tur la şosea? Să vezi ce bine ştiu să conduc şi ce splendid Packard avem!

Inainte însă de a da el vreun răspuns, Bădescu, care se apropiase de dânşii, hotărăşte fără replică :

—D. Filişanu rămâne cu mine... mai avem ceva de vorbit.

— Atunci eu plec cu Jipp papa. Jipp eşti drăguţ să mă însoţeşti?

— Cu plăcere d-ră.

— Foarte bine, duce-ţi-vă copii şi Bădescu luându-i de mijloc, îi împinge binişor spre uşă. Privindu-i cum se îndepărtează, lui Filişanu îi răsună în urechi crâmpeiul de dialog dintre bancherul Lazaridis şi d-na general Fărcăşanu.

— Admirabilă pereche coniţă Zizi, ce zici ?

— Dansatorul trebue să fie delicios ca amant ! şi generăleasa oftează comic.

Din uşă Eliza se întoarse :

— Jean dragă, ia să-ţi iau eu măsura ca să comand acum verighetele.

Dupăce s'a terminat operaţia aceasta, Bădescu se adresează lui Filişanu :

— Haidem în birou acum !

D-na Bădescu a rămas numai cu trei invitaţi — cei care au fost opriţi la masă.

Drumul făcut până'n biurou l-a dumirit pe Filişanu cât de mare e casa şi cu cât lux e mobilată. Bădescu goleşte cu mare poftă două păhărele de Curacao, umple pe al treilea şi-şi aprinde o havană.

— Nici de fumat nu fumezi bre ?

— Nu, domnule Bădescu.

— Apoi d-ta eşti bun de pus în ramă.. schivnic nu altceva ! Râde cu poftă de încondeierea rostită. Filişanu zâmbeşte jenat.

Uite ce e dragă d-le Filişene : mie mi-a plăcut întotdeauna să vorbesc deschis.. iacă, am să te pun chiar acum în curent cu câte unele...

— Vă ascult cu plăcere d-le Bădescu.

— Eu dragul meu am de plătit o poliţă de recunoştinţă faţă de d-ta şi ţin s'o plătesc cu vârf şi îndesat.

— Nu pricep d-le Bădescu, parole d'honneur.

— Ai să pricepi numaidecât. Tataia d-tale, conu Enache, m'a ajutat pe mine la învăţătură, m'a ajutat să intru în şcoala de mişcare, şi datorită tot dumnealui am fost numit în 909 şef de staţie. După urma răposatului pot zice că m'am pricopsit. In timpul neutralităţii şi războiului am făcut cheag destul — ţi-o pot spune fiindcă eşti din familie acum, şi-apoi se ştie de toată lumea, am intrat frumuşel în politică şi azi sunt unde mă vezi. La Eliza ţin ca la ochii mei din cap şi vrau s'o văd fericită.

— Din parte-mi vă promit...

— Fata ţine la d-ta... asta-i sigur... o ştiu chiar din gura ei. Ii fată drăguţă, deşteaptă şi-i dau zestre mare pe deasupra. (Filişanu se simte din ce în ce mai încurcat). Cine n'a cerut-o domnule ? Generali, diplomaţi, profesori universitari, dar dacă nu i-a fost scris, nu i-a fost. Bădescu oftează, dă păhăruţul cu lichior peste cap şi face o pauză.

Mai mai să uit frate... iacă-te ce-i dau eu fetei :

— Lăsaţi, lăsaţi, d-le Bădescu...

— Ce să las, nu se poate ! Ii dau un milion bani gheaţă, îi mai dau Frăsineştii din Ilfov 400 de pogoane pământ arabil şi ecareturi noui, şi-i mai dau pe deasupra 30 la sută din redevenţa dela petrol... eşti mulţumit băete? S'aud din gura mătăluţă ! şi-l priveşte dintr'o parte, zâmbind.

— Sunt, nici vorbă... e prea mult chiar... după mine...

— Până vă aranjaţi puteţi sta la noi... un an, doi, trei... cât aţi vrea.

— O, vă mulţumesc... mulţumesc...

— Te-oi ruga şi eu să-mi faci pe secretarul în timpul ăsta... cred că n'ai să mă refuzi ?

— mm... nu, nu !

— Incă una dragul meu : o să te întâlneşti cu prieteni, cu cunoscuţi, o să-ţi ajungă una şi alta pela urechi... să nu fii copil şi să dai crezământ la toate fleacurile. Fiindcă te văd om de lume noua, pot să-ţi vorbesc pe şleau : un singur amant a avut Lizicuţa : pe căpitanul Rădescu. Dacă veneai cu 5 minute mai de vreme, îl întâlneai aici. Legătura asta mi-a mărturisit-o chiar dânsa... noi suntem ca doi buni prieteni O iau adesea la partidele de vânătoare, la câte-o petrecere mai selectă, îi fac şi-mi face confidenţe.

Despre Jipp n'aşi putea spune nimic... abea ieri mi-a ajuns pela urechi. Goleşte jumătate de păhăruţ şi apoi continuă : Iţi făgăduesc solemn că mâine o descos... să ştii însă o vorbă dela mine : dacă s'a 'ncurcat cu brazilianul ăsta, apoi a făcut-o numai din amor propriu... prea îşi frâng cucoanele gâtul după el ! Acum că te-am pus în curent am să te rog ceva !

— S'aud...

— Nu cumva să faci vreo aluzie Lizicăi... într'un menaj modern explicaţiile scenele, sunt lucruri de prisos... anoste... fiecare dintre soţi să lucreze pe cont propriu şi să se ferească de celălalt... însă promiţi c'ai să fii cuminte nu-i aşa ?

Filişanu goleşte întreg păhăruţul, striveşte un început de oftat, şi aprobă moale din cap.

— Aşa e că-i delicios? Eu mă 'nebunesc după aroma asta de portocale ! Mai iei un păhăruţ ?

— De, o să mai iau... e 'ntr'adevăr foarte bun.

— Cum văz, o să ne 'mprietenim noi tinere... ce mai chefuri şi escapade o să punem la cale... numai să nu ne simtă Margot, nevastă-mea... ea-i geloasă la culme şi nu s'a putut dezbăra de toate prejudecăţile. Ei, acu aprinzi şi o ţigară din acestea? Cred că aşa ceva n'ai fumat până acum : havane veritabile !

Filişanu pufăe înteţit din trabuc ca

FRIPTA

de GH. BRAESCU

In mantale subţiate, roase până la urzeală, oamenii tremurau de frig strânşi în jurul sobei.

Lumina lămpii prinsă în straturile de fum, ce se îngroşau înălţându-se înspre tavan, forma o pată alburie, translucidă, ca un felinar sleit în ceaţă. Ne mai putând răbda fumul ce ieşea din sobă în valuri, oamenii cu ochii micşoraţi de lacrămi, deschiseră ferestrele, înjurând de toţi Dumnezeii.

— „Care eşti ăla care înjuri?

— „Trăiţi don' plutonier, am îngheţat de frig.

— „Deschide-ţi ferestrele boule!

— „Le-am deschis şi degeaba.

— „Deschide-ţi-le şi pe alea din faţă, să se facă corent...

— „Se sparge sticla don' plutonier....

— „Nu se sparge.

— „S'a spart... nu v'am spus eu.

— „Dacă ai ştiut că se sparge, la ce-ai deschis ferestrele?

— „Dumneavoastră aţi spus.

— „Mişcă de cumpără sticla şi nu mai vorbi.

— „Se pate lipi cu o bucăţică de hârtie... Care aveţi mă hârtie?

— „Nu-i nevoe, s'a spart la gură. Ţine şi aşa.

— Inchideţi ferestrele.

— „Eu zic să dăm focul afară don plutonier.

— „Aşa mă băete. Stingeţi-l binişor în zăpadă, că se poate aprinde un incendiu.. Că la soba asta nu vă mai încălziţi voi... Face fum de când am venit eu recute .. sunt nouă ani de-atunci

— „Să nu iasă fum ar încălzi bine, că-i mare.

— „E mare şi degeaba.

— „Nu trage coşul.

— Ce vorbeşti mă, că-s burlanele noi. Nu s'a atins nimeni de ele.

— „O avea vreun beteşug.

— „Trebue să aibă ea ceva de nu trage că doar, nu-i neroadă.

— „O fi supărată.

— „N'a primit solda.

— Mă tem că nu i-a dat drumul în conced'...

Şi martirii, copii nevinovaţi, lesne uitători de suferinţe grele, se întreceau să glumească pentru a străluci în faţa superiorului.

— „La noapte nu doarme nimeni.

— „Da de ce don' caporal?

— „Suntem comandaţi de sirvici.

— „Ce sirvici don' caporal.

— „Avem de făcut pepteni.

— Hă, hă, hă... aşa e, bine zice don' caporal... Ştii ce, hai să jucăm fripta.

— „Bine zici. Ia treci coiea, la rând... Faceţi cerc... Staţi să aleg eu;

A—la—ba—la—por—to—ca—la ce-ai mân—cat—de—te-ai—um—flat—şap—te pi—te—şi—un—pi—toi—şi—un—ca—val de—u—stu—roi.

Ultima silabă, intr'adins socotită, căzu pe capul lui Gligore, stârnind o explozie de strigăte şi urlete de veselie.

— „Auuu.. treci camarade!...

Şi aşezându-l sub lampă, potrivindu-i mâinile la subţiori, caporalul se opinti din răsputeri, şi-i arse o palmă care răsună înfundat fără să clintească din loc pacientul.

Gligore era un soldat cu mintea întârziată, cu ochii mici, cu mâini păroase de gorilă.

El nu făcea instrucţie, nici teorie, nu ieşea la paradă, nici la inspecţie. Din când în când pătruns de un dor războinic nelămurit, atavic, smuncia câte-o armă, cu care ameninţa pe cei din prejur cu mişcări de atac furioase, cari puneau soldaţii pe fugă.

Gligore avea în primire bivoliţa colonelului, pe care o îngrijea ca pe ochii din cap, dormea alături de ea, încălzindu-se la suflul ei, puternic şi primăvara o uşura de lapte, sugând odată cu malacul în râsetele camarazilor, cari se oţărau, veselindu-se cu scârbă.

Jocul era în toi. Oamenii nu mai simţiau frigul. Loviturile cădeau grele pe o parte şi pe alta. Gligore se întorcea râzând proşteşte şi arăta la fiecare dată pe don' plutonier, insistând cu încăpăţânare bolnăvicioasă.

De altfel nu-l cunoştea decât pe dânsul.

După încorporare îl bătuse câteva săptămâni la rând până când medicii seduşi de membrele lui puternice, îl trecură, în loc să-l reformeze, în serviciul auxiliar.

In fierbinţeala jocului şi mânat din palme, Gligore ajunsese pe nesimţite alături de soba de tablă, care se înălţa, dreaptă, lucitoare, lângă el.

Plutonierul stătea pe marginea mesei şi privea interesat, apreciind loviturile, încurajând oamenii din ochi, alegând cu plăcere diabolică pe cei mai puternici, cari loveau, repezindu-se apoi cu toţii să-i bage degetele sub nas.

— Poc!.. báz..

— Trosc!.. bâz...

— „Don' plutonier, arăta Gligore, stârnind chiulhan de veselie în jurul lui.

Dar iată că prins în horă, furat de joc, plutonierul care până aci stătuse în rezervă provocat de îndărătnicia lui Gligore, se ridică cu ochiu isteţ să-i ardă şi el cu sete o palmă, pe care o dorea nepomenită.

Plini de bucurie reţinută, scontând rezultatul, oamenii lărgiră cercul, pentru a lăsa superiorului câmp de manevră. Scuipând în palme, şeful se lăsă pe spate, se cumpăni în aer şi dete drumul loviturii care prea mult calculată căzu moale şi degetele plutonierului rămaseră prizoniere în mâna de om primitiv a lui Gligore.

— „Don' plutonier, răsuflă uşurat vlăjganul şi strângându-l în braţele lui păroase, îl aşeză lângă soba instalată acolo, fără folos de nouă ani de zile

Pierzându-şi cumpătul, plutonierul n'avu timp să reflecteze şi nu se împotrivi. Increzător în teama ce le inspira, convins că nu va îndrăzni să-l lovească nimeni se lăsă potrivit de Gligore râzând silit cu un început de îngrijorare, sperând în orice caz să ghicească repede, cu ajutorul oamenilor binevoitori şi lasi.

Dar nu trecură multe clipe şi primi dela Gligore o palmă brutală, care îl culcă peste soba ce se răsturnă odată cu el. Oamenii înlemniseră, se făcuse tăcere ca'n asteptarea judecăţii din urmă. Când se desmeticiră, plutonierul alb ca varul, greu lovit în coastă abia îşi mai trăgea sufletul.

Vrând să ridice soba, soldaţii aflară în fine de ce scotea fum de nouă ani de zile: N'avea coş.

---

să nu se stingă cumva. Ameţeala uşoară ce-l cuprinde îi face bine, căci îi mai potoleşte sbuciumul.

— Apropo, deseară ce te faci?

— Am de gând să transcriu un articol.

— Dă-l dracului de articol... du-te de-ţi pune fracul, vino să iei masa, şi-apoi o ştergem la Alhambra... e reprezentaţie de gală astă seară. Am să ţi-o recomand pe Yvonne, noua mea amantă... straşnică bucăţică, numai să nu-i faci curte hoţule!

— Vai de mine!

— Glumesc, glumesc. Dealtminteri franţuşca e amorezată lulea de mine!

— Cu plăcere aşi merge, dar n'am frac.

— N'ai frac?! Cum se poate una ca asta? Dacă Lizi are poftă să vii la logodnă în frac? Trebue să mergem numai decât la croitorul meu ca să-ţi comand un frac!

Telefonul de pe săliţă sbârnie răguşit. Bădescu schimbă câteva vorbe 'n franţuzeşte şi se 'ntoarce numai decât.

— Apropo nene, ce-ai urmat d-ta la Paris?

— Filosofia şi filologia clasică.

— Ei, ce bine era să fi urmat dreptul, sau măcar ştiinţele economice... te-aşi fi plasat numai decât... Dar aşa, in ale gazetăriei, te pricepi cumva?

— Nu mă pricep, dar dece mă 'ntrebi?

— Mă bate gândul să scot o gazetă mare.

— Pentruce, dacă nu sunt cumva prea indiscret?

— Ei, de d-ta nu mai mă feresc acum: dacă izbutesc să scot gazeta aşa cum o văd eu, peste un an, la remanierea mare, sunt ministru. Pot paria pe ce vrei!

O ciocănitură în uşă şi servitoarea anunţă:

— Dl. conte Rick.

— Pofteşte-l în biroul cel mare.

— Asta-i prim secretar la Legaţia Germană.... am de aranjat cu el o furnitură de locomotive pentru căile ferate. Şi punând arătătorul pe buze: şperţul pe din două, frăţeşte. In zece minute mă ntorc... ia de citeşte ceva până atunci... uite ici în Monitor, ultimul meu discurs.

Dar dece nu-ţi razi mustaţa bre? Ai fi mult mai şic!

— O rad, o rad, c'am mai purtat-o rasă.

— Puneţi pe urmă şi dinţii... omule să nu te vadă Lizica aşa, că-i vine rău!

— Sigur c'o să-i pun... sigur!

— Las' că te duc eu la dentistul nostru să te aranjeze.

Câteva minute Filişteanu a rămas ca şi prostit. Fără putere şi mai ales fără umbră de gând. Dar pâcla s'a destrămat dintr'o dată şi gândurile au prins să se îmbulzească în neorânduială. Când îi vine să urle, să tropăe, când să se facă ghem şi să se aştearnă pe plâns ca un copil. De teamă să nu se întoarcă Bădescu mai curând, hotărîrea supremă a luat-o fără a mai sta mult la cumpănă. Tiptil ca un hoţ s'a strecurat din casă, a tăiat nici repede nici agale curtea şi grădina, s'a aruncat în prima trăsură şi dus a fost pentru totdeauna.

Bădeştilor, ca amintire a trecerei lui pela dânşii le-a rămas pălăria nouă, nouţă, pe care Filişteanu o cumpărase dela un mare magazin din Paris, şi de care uitase cu totul în dârdora plecării.

ION DONGOROZI

CETATEA LOMUL

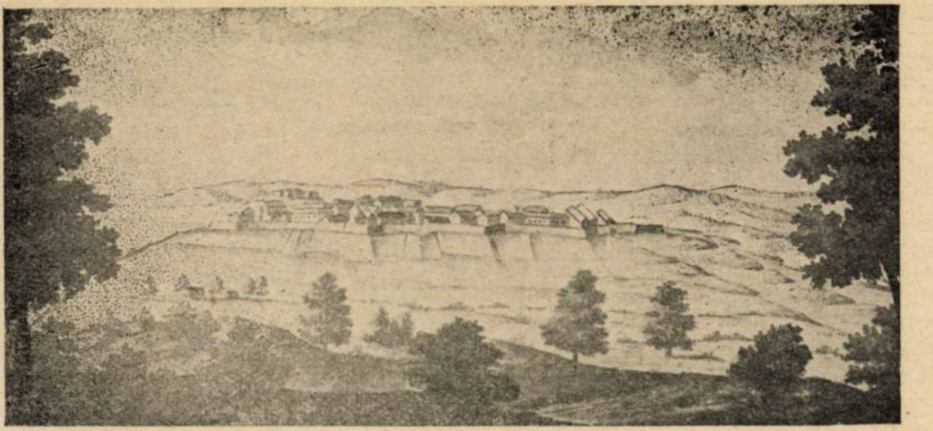

CETATEA-ORAŞ LOMUL (**schiţă luată de ing. Spaar la 1751**).

Distanţa dintre vestitele cetăţi de pe malul Dunărei, Vidinul şi Nicopole, fiind prea mare, Turcii au găsit cu cale să ridice şi să întărească între acestea o altă cetate căreia i-a dat numele de Lom după aşezarea slavă Lomgrad.

Paşa din această cetate avea însărcinarea să supravegheze, fiind mult mai aproape, capitala Olteniei, Craiova.

După cum se poate observa în planul din fig. noastră cetatea aceasta era mai mult militară, castelul ei fiind aşezat în ridicătura din partea Nord-Vestică a cetăţei.

Castelul era prevăzut cu 8 bastioane de diferite forme, deci destul de puternic chiar fără ultima apărare ridicată pentru protejarea locuitorilor din oraş.

Tot din plan mai observăm apoi că cetatea avea două porţi principale una aşezată în partea sud-estică prin care se mergea la cetatea Nicopole iar alta în cea Nord-vestică prin care se mergea atât la Vidin cât şi la Niş.

Peste Dunăre apoi pornea o altă cale spre Craiova din care se despărţea aceia ce ducea la Orşova ţinând cursul Dunărei în sus.

După cum se prezintă în plan, Lomul era aşezat la o încrucişare de drumuri principale.

Figura noastră, care reprezintă vederea generală a acestui oraş-cetate precum şi planul cetăţei o datorim inginerului Spaar care a fost însărcinat în 1751 de către comandamentul austriac să facă vederea şi planul cetăţilor mai însemnate de pe malul Dunărei cu începere dela Ulm şi până la Vidin.

Spaar însă vizitând şi această cetate ce i-a făcut impresie frumoasă a găsit cu cale s'o treacă şi pe ea în albumul său ce se păstrează în arhiva Ministerului de Război, dela Viena, secţia cartografică.

MIH. POPESCU

CETATEA SILISTRA

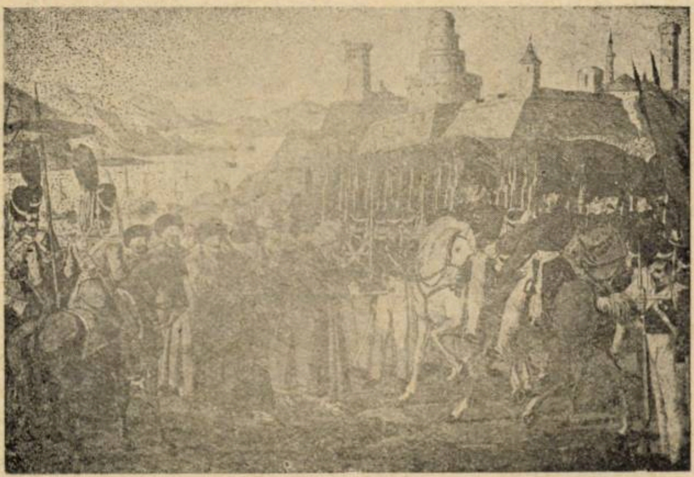

Cedarea cetăţii Silistra la 1829 Ruşilor

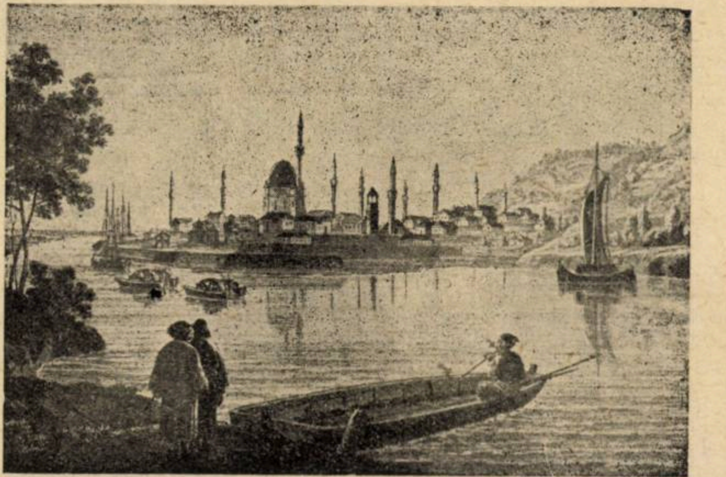

Cetatea Silistra sub turci la sfârşitul veacului XVIII.

Pe malul bătrânului Danubiu chiar la cotitura acestuia spre Nord-Est se află aşezată străjuind malul din cele mai vechi timpuri, străvechea cetate cunoscută sub numele de Durostorum, iar astăzi sub cel de Silistra.

Aşezarea aceasta, cuibărită într'o poziţie foarte pitorească pe malul Dunărei înconjurată de întărituri naturale a jucat din cele mai vechi timpuri un rol foarte însemnat în părţile acestea.

Aşa în 584 a fost ocupată şi pustiită în mare parte de Avari, în 977 a cunoscut stăpânirea Ruşilor conduşi de Sviatoslav — prinţul Kievului — aduşi de Bizantini pentru domolirea avântului Imperiului Bulgar.

Oraşul şi împrejurimile plăcură mult Ruşilor şi de n'ar fi reuşit împăratul bizantin Zori Zimisches în 981 să-i scoată de aici poate că ar fi rămas şi până astăzi.

După căderea dominaţiunei bizantine oraşul ajunge în veacul al XIV-lea în stăpânirea lui Mircea cel Bătrân, care se întitulează „Dispot al Durostorului".

Din stăpânirea Românilor trece apoi în aceia a Turcilor cari reuşesc să înfiinţeze aici una din cele mai puternice cetăţi—raia, întinzându-i posesiunile şi în partea de nord a Dunărei pe pământul Ţărei-Româneşti.

Iată ce ne spune cronica anonimă în privinţa aceasta: (Dârstorenii [1]) cei din Silistra) s'au întins de au luat toate bălţile dela oraş în sus până la Greaca şi între bălţi pe unde este uscat făcuse tot sate turceşti cu subaşi şi nu avea putere ai noştri să-şi stăpânească moşiile, nici Domnul să-şi ia vămile ci se făcuse un lucru foarte rău carele se începuse din zilele lui Ioan Vodă (Mavrocordat).

Imprejurul acestei cetăţi — care face parte din patrulaterul Silistra-Varna, Şumla Rusciuk — s'au dat în decursul veacului al XVIII-lea şi începutul celui de al XIX-lea, după ridicarea Rusiei, lupte crâncene.

Zidurile cetăţei au fost martore vitejii Ruşilor şi nu mai puţin apărărei îndârjite a Turcilor.

Totuşi ea a căzut în mâinele Ruşilor

---

[1] Mag. Ist pentru Dacia, vol. 4 pag. 107.

critica literara

IAR PROTEJAȚII

Tot politicale... Venirea nouilor guverne aduce după sine ploaia căpătuirii partizanilor. Din nenorocire această ploae nu scutește de ravagiile ei nici ogorul literaturii. Este, prin urmare, și la noi, obiceiul răsplătirii concursului politic prin protecție literaro-editorială. Cunosc cazuri concrete — autori ruginiți de provincie, opozanți incorigibili, cari, de-o vieață întreagă, așteaptă să-și tipărească versurile, unei tinereți incerte, pierdute în noaptea timpurilor. De-aici închirierea de servicii, subjugarea lor către aceia cari, ca unică răsplată, s'ar încumeta să-și ia răspunderea budgetară a celor câteva pagini de ofuri, răsuflate din chiar momentul exteriorizării lor.

Să mai vorbesc de unii autori de monografii comunale sau județene (care, de cele mai multe ori nu ajung să se realizeze deplin) cari au obținut, în loc de orice altă favoare, dreptul de a aduna fotografii, documente și... (mai ales) abonați.

Și alți protejați — cei mai delicați — aceia ai sexului frumos.

Femeile sunt — din acest punct de vedere — mai orgolioase decât bărbații. Nu atât când creiază, cât mai cu seamă când (ca muze veritabile sau de contrabandă) prilejuiesc creațiuni. Natural că noi, bărbații, nu putem avea posibilitatea să încercăm astfel de stări sufletești. Si iarăși e așa de greu să găsești o femeie, muză, având și puțin bun-simț. Nu zic că, nu s'ar găsi, dar, faptul că— totuși — apar atâtea volume de „poezii", dovedește cât de redus e numărul acelora care au curajul să aducă la realitate pe tinerii lor adoratori în versuri. Să fie oare din cauza excesului de milă care le împiedică să sacrifice, odată cu gloria artistului, pe aceea a inspiratoarei.

Aceasta explică, în bună parte, de ce se publică atâtea versuri și, mai ales, însoțite de dedicații: femeile se cer, măgulite, fără să mă gândesc la *alte* interese.

Dar să lăsăm concretul să vorbească: nu de mult răsfoiam un volum din editorialul „Culturii Naționale". Remarcam, aici, două bucăți, semnate „Doamna X". In prima, această modestă doamnă ne declară despre „poet" — nici mai mult, nici mai puțin — că „e brav, căci a dat probe de virtuți militare", că

S'a distins in lupte mărețe in Balcani
Și-a câștigat brevetul la, opstprezece ani.
că — în fine — astăzi
poartă pe-a lui frunte Lauri de vitejie !
Și pe-a lui lyră întonează : Divina Poezie !

In „epilog" tonul se menține — deși scris „după patruzeci de ani", el amintește poetului că focul pe care i l-a aprins în suflet, va străluci mereu, iluminat de paharul scump al geniului său".

Natural că poetul copleșit de asemenea delicatețuri (adăogați că e și ofițer) n'a putut rezista și s'a dat la stampă.

◆

PRO MUSIS!

Din exemplul citat se vede cât de vinovate sunt femeile în producerea și, mai ales, în tipărirea literaturii proaste. Nu mai zic că primele noastre versuri le sunt dedicate lor. Adaog doar că rar de-i întâlni o femee care, dându-și pe față desgustul, să svârle în obrajii tânărului versuitor toată indignarea produsă de niște înseilări lipsite de cel mai elementar simț al poeziei, al sfintei și eternei, poezii. Mai de grabă vei întâlni din celelalte care, ca de pildă „Doamna X" găsește (și cu ochii tinereții inexperimentate, ca și cu aceia ai unei gârboveli uitate de Dumnezeu și de oameni) diamant în orice cărbune, geniu în orice vierme. Sau ca alta care a deschis listă de subscripțiune pentru tipărirea unei cărți imbecile, ori ca a treia care și-a sacrificat zeci de mii de lei din propria avere spre a-și înobila soțul (pe lângă titlul academic, care, se pare, că nu-i cam dă de lucru) cu titlul de traducător de duzină a unei comedii de mâna 7-a, editată luxos de aceeaș „Cultură Națională".

Și câte alte cazuri!

In toate e o slăbiciune feminină care, ca toate slăbiciunile se cere măgulită— chiar dacă, în realitate, raporturile dintre poet și muză sunt dintre cele mai dure.

Si când te gândești ce servicii ar putea aduce femeile, aceste femei atât de vinovate, literaturii. Increderea oarbă de care se bucură ele în fața respectivilor le-ar garanta reușita. Inzestrate cu oarecare simț, critic și cu puterea de a se, despersonaliza (adică de a nu cădea în mrejile măgulirii) ele ne-ar putea scuti de parcurgerea atâtor pagini de maculatură versificată. Lăsând să meargă spre lumina zațului numai ceeace într'adevăr, poartă pecetia definitivului, ele ar binemerita dela cetitori. Să mai adaog că ar orienta tineretul care întârzie — inutil — pe pragul scrisului, spre ocupațiuni mai fructuoase și, deci, mai folositoare lui și societății?

Și dacă doriți încă un câștig, gândiți-vă, că nici ele, n'ar mai continua să-și verifice grațiile după ultimul poem, nici mai ales să și le vândă pe prețul nevalorificat al unor înseilări hibride.

Să nu fi venit oare timpul ca minciuna să se spargă și viața imorală în care unii au târât poezia să ia sfârșit?

Natural că întrebarea mea, ca dealtfel tot articolul, se adresează femeilor în mâna cărora văd salvarea literară a întregului neam omenesc.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIBLIOGRAFICE

Au apărut Manuale de Limba română — după noua programă analitică — pentru toate clasele de liceu de: St. Pop, A. Lupu Antonescu și Paul I. Papadopol (cl. I—II); St. Pop și Paul I. Papadopol (cl. III—IV); St. Pop, Paul I. Papadopol și Stella Burnea (cl. V—VII).

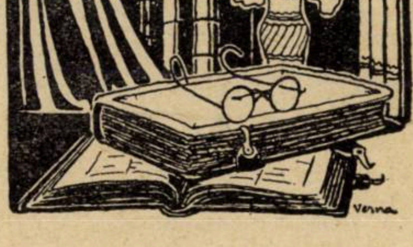

---

de două ori în 1810 și în 1828, iar în 1853 de zidurile acestei cetăți s'a sfărâmat odată cu mândria și tendința acestora de a pune mâna pe cetatea lui Constantin cel Mare de pe malurile Bosforului.

Fig. 1 ne reprezintă un cupferștiche contemporan al cedărei acestei cetăți Rușilor în 1829.

In urma congresului dela Berlin 1878 Silistra a fost trecută sub stăpânirea noului Stat bulgar ce se înființă la această dată iar în 1913 în urma păcei de la București în stăpânirea Românilor sub care se află și astăzi cu tendința de a-și căpăta vechiul rol de odinioară.

Figura noastră II reprezintă Silistra așa cum se află la sfârșitul veacului al XVIII-lea, când era sub Turci.

Privind figura — cu mulțimea moscheilor — ai impresia că Turcii au vrut să ridice în părțile acestea un nou Constantinopol, în mijlocul căruia se înalță o a doua Sf. Sofie.

MIH. POPESCU

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

LETOPISEȚI de MIHAIL SORBUL

In penultima seară a lunei August. Teatrul Național și-a luminat rampa și a jucat „Letopiseții", piesa d-lui Mihail Sorbul.

Piesa aceasta a fost scrisă de mult. A stârnit discuții după ce a fost cunoscută. Dar a vădit însușirile neobișnuite de dramaturg ale tânărului — pe atunci — scriitor Mihail Sorbul.

Către un sfârșit de stagiune s'a și jucat. Căldura de atunci din sală, și poate graba scriitorului de a i se juca piesa oricum, n'au dat măsura valorii „Letopiseților" tinerești.

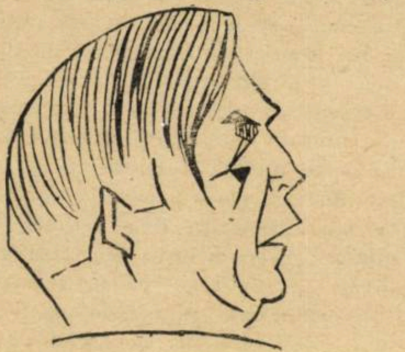

d. LIVIU REBREANU

Cald a fost în sala Naționalului și acum la deschiderea stagiunei din ăst an. Dar piesa a fost altfel prezentată. Textul a primit pintenul maturității autorului. Și pregătirea s'a făcut cu mai mult entuziasm.

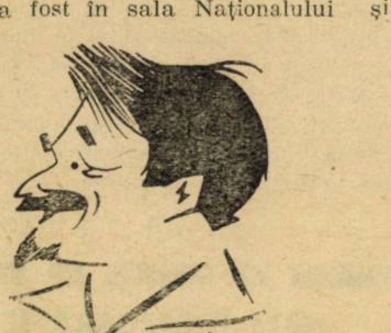

d. MIHAIL SORBUL

◆

A intrat în tradiție, ca la deschiderea Naționalului — să se joace o piesă cu subiect istoric, — piesa unui scriitor cu trecut în literatura dramatică.

Piesa „Letopiseți" are subiect istoric și d. Sorbul are un trecut literar dramatic, cu care fără îndoială că și literatura dramatică originală și Teatrul Național se mândresc, ori decâteori se amintește de „Patima Roșie".

◆

Subiectul „Letopiseților" e luat din hrisoavele istoriei Moldovei. Din vremea lui Ion Vodă cel cumplit

Ajuns Domnitor al Moldovei și-a dobândit numele de Ion Vodă cel cumplit, căci fără zăbavă osândea pe boerii pe cari îi dovedea trădători și mișei. Inainte de a fi domn și chiar după aceea i s'a zis Ion Armeanul, fiindcă armeancă îi era mama. Numele acesta, repetat, îl arăta ca fără legământ cu țara. Mai ales îi era aruncat cu învrăjmășire cuvântul „armeanul".

Atunci a hotărît Ion Vodă să se însoare cu fata bătrânului și înțeleptului boer Lupea. Să se lege de țară. Boerii unelteau însă. Umblau după schimbarea Domnului. Orice schimbare era o vânturare de onoruri. Și-au căutat boerii să profite de răsboiul cu turcii, fiindcă Vodă n'a voit să le mai plătească dările, căci țara era săracă, spre a-l detrona ca să aducă Domn, pe Petru Schiopul fiul Doamnei Chiajna. Și Ion Vodă e omorât în fața femeei, care-l iubea și a căutat și 'n tabără să-l apere de dușmani.

◆

Piesa e în versuri.

In versuri simple și cuprinzătoare Sunt unele într'adevăr impresionante prin greutatea înțelesului lor, redat în formă simplă de cronică.

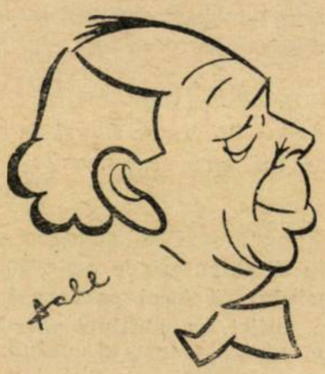

d. BULFINSCHI

Forma versurilor a avut o mare înrâurire asupra interpreților Dacă ar fi fost dificile, dacă ar fi avut ritm greoiu, ar fi fost spuse obositor. In genere, artiștii nu spun cu desinvoltură și nici cu simpatie chiar, versuri. Pe cele din „Letopiseți" le-au spus în general bine. Poate și printr'aceea, că sunt presărate cu cuvinte arhaice, care dau deosebit pitoresc.

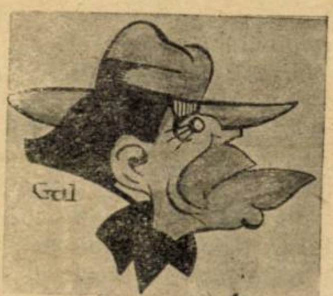

d. MORȚUN

◆

„Letopiseții" au dovedit încăodată, ce aptitudini de dramatizare are d Mihail Sorbul. Știe să precizeze și să intensifice momentele dramatice ; știe să nuanțeze dialogul ; știe mai ales să individualizeze personagiile și prin dialog și prin acțiunea pe care le-o determină.

Dacă am releva din „Letopiseți" numai momentul de doborîtoare intensitate, când trimisul Sultanului dă lui Ion Vodă, o scrisoare, în care-i citează pe boerii trădători, — scrisoarea a fost înmânată în prezența boerilor, — ar fi desul. Totuși momentele sunt legate, sunt în serie, sunt determinate firesc.

Noi conchidem, că e bună piesa „Letopiseți" și bine a făcut d. Liviu Rebreanu, că a deschis stagiunea cu ea. Precum bine a făcut încredințându-i direcția de scenă, excelentului director de scenă, d. Soare.

d. CALBOREANU

◆

Piesa a fost jucată bine.

Dacă citām, că în roluri de planul al doilea, au fost d-nii Calboreanu și Morțun, se înțelege măsura jocului și antrena artiștilor.

Ion Vodă a fost d. Bulfinsky.

Acest artist are prestanța rolurilor de Domn și Rege. Are însușirile dominatorului și are calitățile de impunerea fastului.

Rolul important al femeei nelegitime a voevodului, l-a interpretat d-na Sorana Țopa.

Precum altădată când a jucat d-na Topa, ne-am spus aprecierea sincer, că o așteptăm să-și dea măsura talentului, așa spunem acum, că într'adevăr are mare talent și are și o disciplină de înfrângerea dificultăților.

In roluri secundare, d-nele Irina Nădejde și Gaby Danielopol. Cea dintâi mai vioaie și mai impresionantă.

D-nii Calboreanu, Morțun, Bălțățeanu în roluri de boeri, urzitori de intrigi. Roluri dificile, dar interpretate cu adâncă înțelegere

Impresionant, ca măsură, ca tact, ca putere de a determina așezare și chibzuință, d. Ciprian.

◆

Sărbătorească deschidere de stagiune. Ii dorim continuare la toate premierele.

B. CECROPIDE

plastica

IL GRECO: REGELE FERDINAND

INĂLȚIMEA: 2.05. LĂȚIMEA: 1.66

Regele Ferdinand este înfățișat în picioare îmbrăcat într'o armură și purtând pe cap o coroană de aur. In mâna dreaptă ține mâna justiției și în stânga, ușor înclinată spre pământ, sceptrul regal. Pe armură se află aruncată o mantie de purpură. Lângă monarh, un tânăr paj, cu gâtul împodobit cu un guler de dantelă, ține casca suveranului.

Autorul portretului regelui Ferdinand se numea Dominico Theotocopuli. A fost supranumit „Il Greco" din pricina originei sale

Născut în insula Creta, în 1548, a manifestat de tânăr minunate dispozițiuni pentru pictură și nu nutrea alt gând de cât să vină pe continent spre a-și satisface gustul. In secolul al XVI-lea, Veneția era regina mărilor și făcea un comerț întins cu orientul; vasele ei vizitau toate insulele Mediteranei unde aduceau ecoul minunilor ei. Grație călătorilor se știa în insule că la Veneția se afla o pleiadă strălucită de pictori, astfel că tânărul Theotocopuli se hotărî să plece acolo.

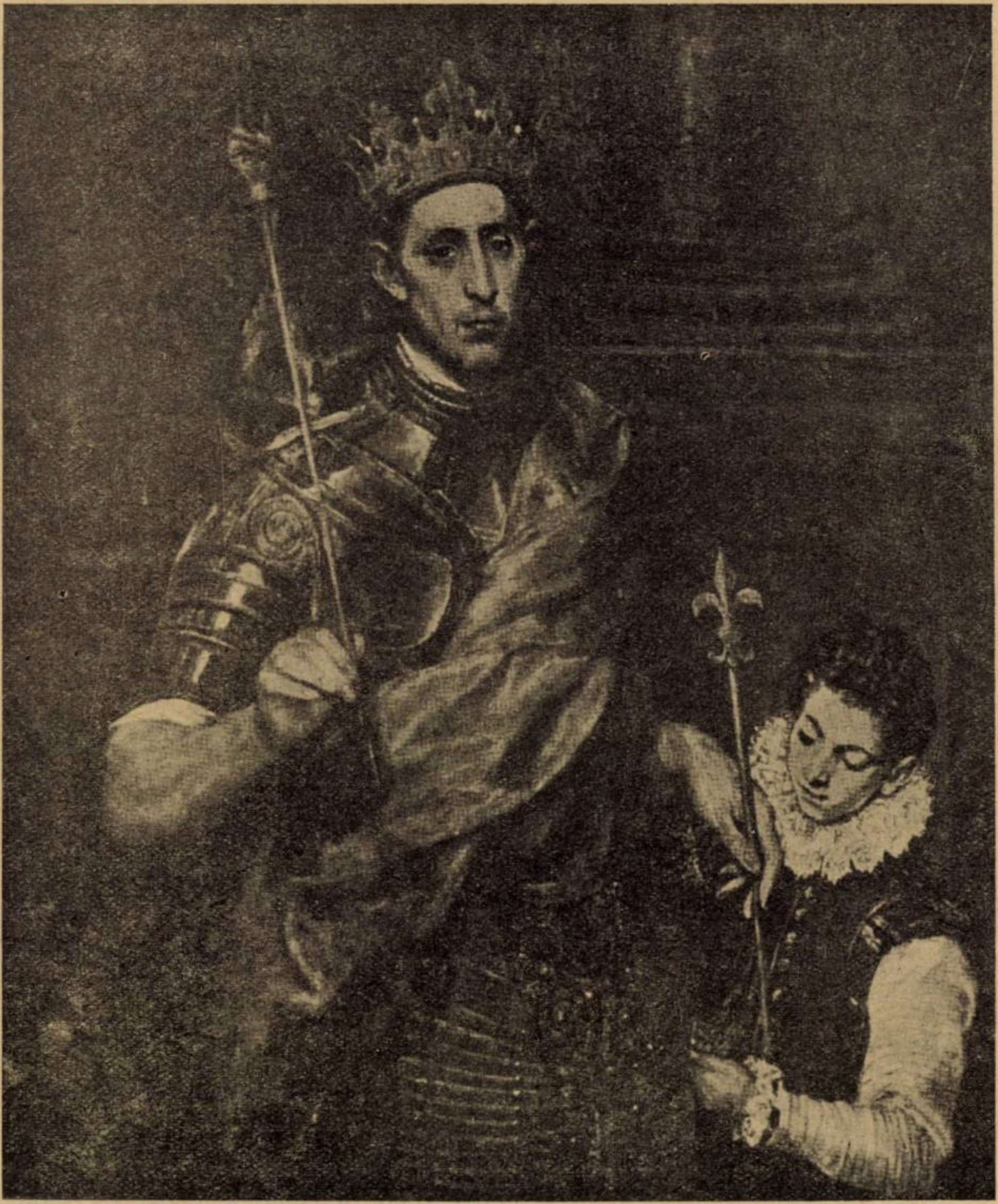

DOMINICO THEOTOCOPULI (Greco): Regele Ferdinand al Spaniei

După ce stătu câtva timp la Veneția „Greco" se duse la Roma ca să se pătrundă de opera marilor maeștri. După o ședere de câțiva ani, se duse în Spania și se fixă la Toledo. Cea dintâi din operile sale executate în acest oraș, e datată din 1577.

De-atunci Greco n'a mai părăsit Spania pe care a adoptat-o definitiv ca patrie.

Dela sosirea sa în Spania, arta lui a suferit o trnsformare completă. Maniera sa se modifică cu desăvârșire. De aci înainte opera lui nu mai reamintește nici pe Tițian, nici pe Tintoret; e spaniol sau mai bine zis este Greco, adică el însuși un pictor care nu se înrudește cu nimeni și a cărui personalitate stă numai în geniul său.

Ceeace îl deosebește este calitatea specifică a culoarei sale puțin cam rece dar totdeauna armonioasă și distinsă. Altă caracteristică a talentului său, e predilecția-i marcată pentru ascetism. Toate personagiile lui au un aspect sever și trupuri de anahoreți. Dar figurile lui trăiesc și niciodată un pictor n'a tradus cu atâta putere flacăra lăuntrică ce pornește din suflet.

Datorită acestui dar minunat de evocare, a fost deasemenea un mare portretist și numai Velasquez îi poate fi superior.

Il Greco a fost supranumit „pictorul sufletelor". Nici un calificativ nu i se potrivește mai bine căci nimeni ca acest mare pictor n'a fost mai demn de el.

Dar Greco n'a fost numai pictor ci și arhitect, sculptor și scriitor. Din nefericire nu poate fi judecat azi sub aceste trei înfățișări, de oarece sculpturile și scrierile lui au dispărut.

Tabloul Regele Ferdinand, achiziționat de curând figurează la Luvru în galeria rezervată picturii spaniole.

gazetaria

așa și-așa...

PREȚIOASE FRAGMENTE DESPRE ALEXANDRI publică d. Gh. Cardaș în revista „Floarea Soarelui" II, 7—12 și anume:

O scrisoare autobiografică adresată de poet filoromânului O. Ubicini, în preajma anului 1856;

O interesantă „notiță despre începuturile literaturii române" (semnată de poet) în care sânt enumerați (spre 1830): Alex Krisoverghy, C. Negruzzi, G. Assaki; (spre 1844): I. Ghica, P. Bals, Alexandri, M. Kogălniceanu, Al. Donici, C. Negruzzi, C. Negri, Sion, Codrescu, Matei Millo, etc.

13 „scrisori din corespondența lui V. Alecsandri cu d. Iacob Negruzzi".

O scrisoare: Galerie dramatică de tipuri contimporane" datată —Mircești— Sept. 1867.

CONCURSUL INTERȘCOLAR organizat, și anul acesta de „Adevărul literar" ne pune din nou în față o dureroasă problemă, confirmând încă odată și cu toată asprimea ceeace știam: greutatea (ca să nu zic imposibilitatea) de a găsi talente literare printre elevii școalelor secundare. Din această cauză lucrările, nolens-volens, premiate, constitue fericitele cazuri de chiori între orbi. Norocul cel mare e că numărul premiilor e limitat la 3. Desigur că atunci când n'ai compuneri de premiul I-iu nimeni nu te obligă să-l conferi. Totuși, și de data aceasta, comisiunea a ținut să fie (și a reușit) excesiv de indulgentă și de nepărtinitoare.

E singurul merit al concursului.

VINOVATUL PRINCIPAL? Desigur: modernismul acesta exagerat care, cu încurajarea fățișă a multor părinți și cu aceea tacită a destui profesori, a început să evadeze pragurile liceelor. Departe de a se pune greutatea pe talent sau pe lectură, greșita înțelegere care se dă educațiunii școlarilor, face din aceștia niște frivoli, superficiali și mondeni.

Mă gândesc la cazul unui director de liceu care a găsit de cuviință să-și trimeată fiica (elevă în clasa a III-a secundară — deci în chiar cursul inferior) la unul dintre concursurile de frumusețe.

Se mai poate pretinde dela alții (cari nu-s nici pedagogi, nici intelectuali) altă educațiune?

URMAREA: eșecul tuturor concursurilor intelectuale organizate între elevi. Cunosc cazuri destule când, ca și mai sus, comisiunea a trebuit să închidă ochii și să scadă din pretenții — pentruca să dea oarecare atmosferă nenorocitelor concursuri care nu fac decât să ne îngrozească de slăbiciunea generațiilor pentru care ostenim. O! dacă, pornind de aici, am putea remedia răul! In realitate îl agravăm dând titlul de premiați unor dibuitori pe arena stilului, al căror spirit este mai adesea forțat și a căror expresiune miroase cale de-o poștă a banalitate.

UN CUSUR AL CONCURSULUI este faptul că nu s'a pus bază pe controlul școalei și al profesorului de limba maternă. De aici puținul interes și tot de-aici lipsa unor garanții de sinceritate. Natural că nu gândim să bănuim pe concurenții premiați; cunoaștem însă cazul unui premiat din anii trecuți, căzut la bacalaureat și la limba română. Să fie o nepricepere a comisiunii examinatoare sau mai de grabă o premiere cu binevoitorul concurs al familiei (candidatul are un frate... ziarist)?

ULTIMELE NUMERE ALE „ADEVĂRULUI LITERAR" ne au adus interesante traduceri semnate Al. Al. Philippide) din marele umorist Georges Courteline:

Prima zi de regiment (452);
Scutit de corvoadă (453) și
Domnul Felix (455).

PUȚINĂ TEORIE (rima) O facem, pentrucă ni s'a cerut și începem prin definiția rimei obicinuite: potrivirea exactă a sunetelor dela sfârșitul versurilor, începând cu ultima vocală accentuată: bù-nă — lù-nă; co-drù-țu-le — dră-gù-țu-le. De-aici rezultă alte două definițiuni: a rimei bogate (vi-e — co-li-vivi-e): potrivirea acelorași sunete începând cu consoana de sprijin a ultimei vocale accentuate: a rimei sărace: potrivirea numai a câtorva sunete, adică numai aparentă (cùl-că — cù-pă). Sau, rimele imperfecte se mai numesc și asonanțe. Aceasta e realitatea. Și aici ne duce nepotrivirea (sau potrivirea aparentă) a unui singur sunet. Astfel în: treà-ză — u-reà-ză, unde ultima vocală accentuată este, de fapt, un diftong, adică un grup de vocale — găsim o rimă obicinuită. Nu-i acelaș lucru cu: pà-ză — u-reà-ză, unde à-ză trebue să rimeze cu eà-ză. Dar: fà-ță — pa-ia-ță? Hotărît: rimele fiind: à-ță — ià-ță — ne găsim, fără doar și poate, tot în domeniul asonanței.

Ne-am lămurit?

SE ANUNȚĂ pentru toamnă noui și numeroase periodice literare. Una ar fi „Vitrina literară", alta „Reclama literară", a treia.... „Iluzia literară" și câte altele. Se dau numele viitorilor directori (de câte numere?), cum și modelul ce, unele din ele, vor urma. Un lucru putem anticipa: le așteptăm cu multă nerăbdare, le rugăm însă să iea din vreme toate măsurile astfel încât să nu-și înșele și să nu ne înșele speranțele. A scoate o revistă n'a fost nici când o jucărie. A scoate o revistă cu toată grija și regularitatea este astăzi una din cele mai serioase îndeletniciri. Ea cere: bani, talent, tact, pricepere și muncă. Cine nu dispune de unul singur dintre aceste multiple însușiri, să se oprească din capul locului. Și exact acelaș lucru trebue să facă oricine crede că o revistă poate fi o afacere, chiar din cele puțin rentabile.

P. P.

MARGARITARE IUDEE, așa e intitulat elegantul volum de versuri al D-lui Theodor Rosen.

Scrise cu multă sinceritate, poeziile D-sale sunt pline de imagini bune și de avânt tineresc. Din ele se degajează un suflu pur românesc, de un pitoresc rar întâlnit. Spre edificarea cetitorilor dăm în actualul număr, la pagina respectivă, poezia „*A noastră*" scrisă cu o vădită delicatețe și cu suflet impresionant, de bun român.

STAFIILE DRAGOSTEI. Am primit la redacție, romanul celor patru autori: Alexis Nour, Dr. Igrec, Sărmanul Klopstok și Alex. Bilciurescu. — vom recenza într'unul din numerile viitoare.

Cunoscută fiind competența și activitatea literară a celor patru scriitori, autori, romanul prezintă o chezășie destul de însemnată pentru cetitorii de literatură bună.

„**STAFIILE DRAGOSTEI**" a prilejuit autorilor scoaterea unui volum în 183 de pagini tipărit în bune condițiuni tehnice și spiritual ilustrat.

Deși criza cetitorilor se accentuiază din zi în zi tot mai mult, totuși ploaia revistelor continuă cu abundență. Dar ca și ciupercile, după două trei zile de viață anemică, se usuc și pier. Dar dacă apar reviste proaste cari mor chiar dela primul număr, nu e mai puțin adevărat că s'au născut și altele destul de bune și de bine venite.

Printre acestea putem enumăra, cu plăcere: „*Hanul Samariteanului*" care apare sub direcția marelui și cunoscutului nostru scriitor: Gala Galaction.

Tipărită pe hârtie velină și în condițiuni tehnice ireproșabile, noua revistă aduce, atât prin format, cât și prin conținut, o notă cu totul nouă și personală.

„Hanul Samariteanului", apare lunar cu colaborarea unui grup de tineri scriitori, cunoscuți și încercați în ogorul literaturii noastre. Ca noutate de colaborare, revista îmbrățișează, cu egală frăție și pe scriitorii reprezentativi ai literaturii noastre minoritare, dintre cari cităm pe d-nii: Kakassy Andrei (maghiară), Dr. Bernard Capessius (germană) și d-nii Dr. A. Mibashan care scrie un interesant articol despre problema evrească.

Dintre poeți menționăm pe d-nii Sandu Tudor și Radu Boureanu. In restul numărului interesante articole scrise de d-nii Emil Rigler-Dum, Alexis-Nour, și Dr. V. Barnoschi.

Cronicele sunt încredințate penelor de cunoscută și autentică valoare alie d-lor Camil Petrescu și Paul Sterian. Remarcăm în deosebi cronica cinematografică semnată de d-na Camil Petrescu, scrisă cu nerv și cu autoritatea și competența D-sale îndeobște cunoscută.

Dorim noului confrate viață lungă și prosperare deplină.

SCRIO.

literara

o seama de cuvinte

Rameau, în vizită la o celebră artistă, se sculă deodată după scaun, luă cățelul pe care artista îl avea pe genuchi și îl aruncă pe fereastră.

Artista exclamă înfuriată:

— Ce faci, domnule?!...

— Lătra fals doamnă! răspunse Rameau indignat.

◆

Robert de Flers discuta despre dragoste cu Sacha Guitry.

Ultimul spuse:

— Când iubește o femee, ultimul lucru pe care trebue să-i spui e că o iubești. E o nenorocire dacă îi spui dela început acest lucru.

Robert de Flers răspunse:

— Dece nu te gândești la pierderea de timp?!.... In afaceri, timpul e bani. In materie de sentimente, timpul e dragoste!

◆

Robert de Flers, într'o conferință a sa, a avut următoarea interesantă remarcă despre cărți:

— Cărțile sunt cei mai buni prieteni. Sunt prieteni primitori și discreți, ascultă toate secretele ce li se spun și nu le divulgă niciodată. Indulgența lor e fără seamăn. Au o singură antipatie foarte accentuată: nu vor să fie împrumutate. Când li se impune acest supliciu, se simt atât de vexate încât refuză de a se mai întoarce la persoana care le-a împrumutat.

◆

Tristan Bernard află într'o zi că un cunoscut financiar veros, care suferise mai multe condamnări penale, e grav bolnav.

— Ce are? întreabă Tristan pe un intim al financiarului.

— O boală care nu iartă, a fost condamnat de toți doctorii...

— A fost condamnat și de doctori?!... Asta nu prezintă nici o gravitate pentru el: e obicinuit cu condamnările!

◆

Pe când Robert de Flers era în România, un stupid accident îl obligă să aterizeze din aeroplanul pilotat de aviatorul Noel în tovărăția căruia făcea sboruri de recunoaștere deasupra liniilor inamice. Fiind nevoiți să rămână 30 de ore în câmp în apropierea unei linii de căi ferate în așteptarea unui tren care nu mai sosea, Robert de Flers spunea mai târziu următoarele despre această situație:

— Niciodată nu am înțeles mai bine ca în ziua aceea, de ce sunt atât de triste vacile când nu trece nici un tren!

◆

Aurelian Scholl spunea despre un mare artist al secolului trecut, vestit pentru infidelitățile sale conjugale:

— E un soț cât se poate de rău, dar va fi un văduv extraordinar de reușit!

bazar

INTREBUINȚAREA AERULUI CA FORȚĂ

Vântul a fost odată o zeitate. E mult de-atunci.

Mai apoi, aerul era unul din cele patru elemente esențiale: aerul, focul, pământul și apa (Pytagora, Platon, Aristot).

Astăzi aerul este subjugat la fel de fel de mecanisme. In mișcarea lui naturală, omul l-a pus să-i împingă corăbiile pe apă, să-i învârtească aripile de moară, să-i scoată apa din râuri sau lacuri, să-i aprindă și ardă combustibilul prin tirajul forțat al coșurilor.

Insuflețit de mișcare artificială, (suflătorii, ventilatoare), aerul cară materii gazoase, solide, lichide, căldură, frig, secetă și umiditate.

Această însuflețire se face cu ajutorul ventilatoarelor cari împrospătează aerul în locurile închise (apartamente ateliere, galerii de mină), provoacă tirajul forțat al cazanelor, activează arderea în cuptoare metalurgice, curăță mecanisme aspirând praful...

Vopsitul cu vaporizatorul cu aer comprimat, îmbracă cu lac obiecte felurite, mai ales în industria automobilului, sau vopsește cu minium lucrările metalice, sau spoește zidurile.

Căratul pieselor metalice sau fațadelor clădirilor în piatră prin projectarea nisipului sub impulsia aerului comprimat;

Unelte pneumatice: ciocane de nituit, sfredele, pile;

Funcționarea orologiilor pneumatice;

Funcționarea tuburilor pneumatice ale poștei.

In rezumat, putem spune că aerul este sclavul omului modern.

caricatura zilei

LA REPLICA...

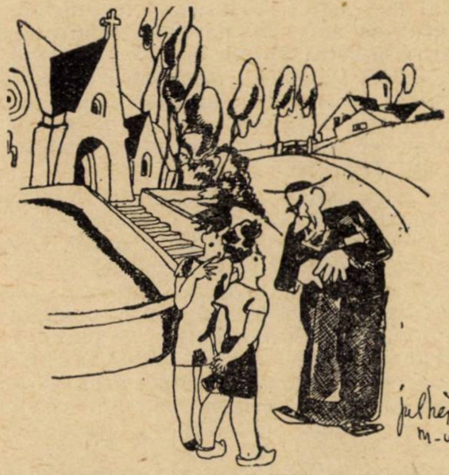

— Feriți-vă, copiii mei, feriți-vă. Dumnezeu vede toate... Știți voi însă unde merg fetele cari fac dragoste cu băeții...

— Da. In livada prea sfinției voastre...

LA MARE...

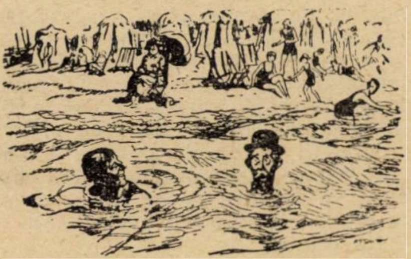

— Dar pentruce te scalzi cu pălăria n cap, vulpoi bătrân?

— Pentrucă nevasta mea vrea să-mi urmărească orice... mișcare, în apă.

REINTOARCEREA LA ȚARA

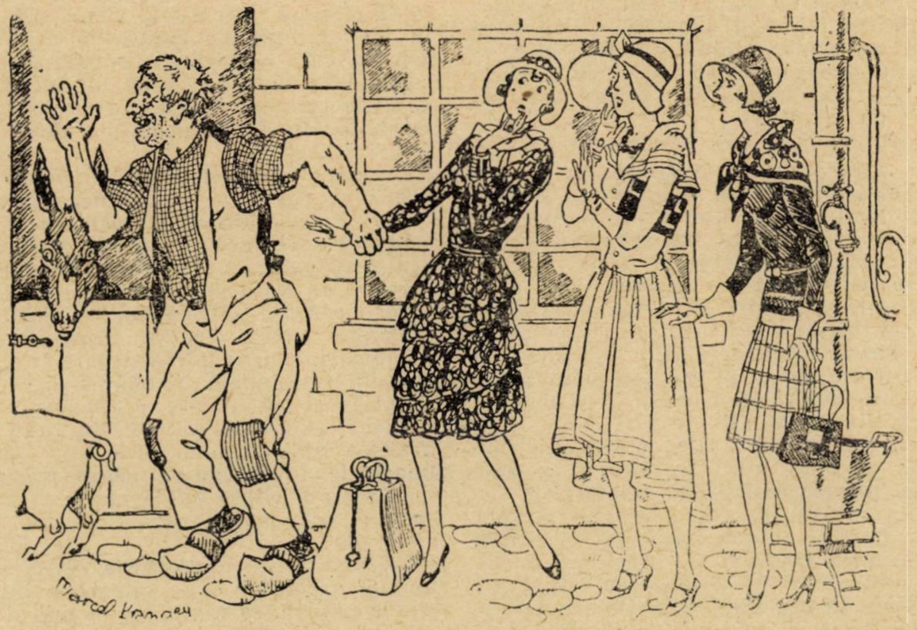

— Hei nevastă! Ne-au sosit ajutoare. Parisienele noastre, cari iubesc așa de mult viața de țară, vrea să ne dea o mână de ajutor. Ce doriți să faceți cucoanelor: să mulgeți vaca, să răniți bălegarul, să melițați cânepa, sau să țesălați măgarul?

(Le rire)

PAGINI UITATE

HIPPARC ŞI DIDONA

— FRAGMENT —

de DIMITRIE ANGHEL

Ca o seceră ce-ar intra în răsvrătirea unui lan, astfei se întoarse în sfârşit şi vântul de sud, în norodul tulburatelor valuri, şi culcă snopii de apă pe întinderea mării. Domolite, unul după altul, talazurile cu ritmice mişcări împingând spre ţărm sfâşiatele dantele de spumă, veniau să cânte sub fereastra atelierului lui Hipparc.

In port, lângă cheiul vechiu, galerele se legănau la soare şi cântece vesele urcau de pretutindeni de pe punţi. Pânze albe se desfăşurau ici-colo şi se umflau în vânt, sgomote de lanţuri ce trăgeau ancorele grele dela fund se auziau sunând, licăriri de lopeţi ce plângeau mărgăritare de apă în bătaia soarelui se aprindeau în aer. Geana curbă a orizontului chema aiurea, blândul cântec de ape momia cu graiul lor înşelător, imensa miscare de unde ce nu stau o clipă locului îndemnau pe cei ce stătuse la adăpost cât timp înfricoşatul Eol îşi trâmbiţase mâniile, să-şi întindă din nou încercatele pânze şi să plece în căutarea norocului.

Ciocane grăbite loviau ritmând cântecele, flamure înnălţate zugrăviau frânturi de curcubee deasupra catargurilor, înnăbuşitor un miros greu de catran şi de smoală topită se răspândia, fluerături şi semnale se înteţiau, întrebându-se şi răspunzându-şi dela proră la proră, şi odgoanele mari, odată desfăcute din belciugile grele, desrobiau uşoarele trireme care, ca supte de puterea apelor, alergau vesele cumpănindu-şi schelăria de lemn şi dispăreau ca nişte jucării infime după mişcătoarea curbă unde nu mai bate ochiul.

Hipparc singur, ca unul ce încercase furioasele talazuri, rămânea surd la toate glasurile acestea şi, fericit de cerul ce-l vedea în ochii Didonei, îşi căuţa de lucrul lui. Cu mânecele hlamidei sumese sus, deasupra umerilor, ţinând într'o mână o daltă iar în cealaltă un ciocan, el n'auzia şi nu vedea decât glasul dulce al iubitei lui ce-şi pieptăna părul cântând un cântec vechiu din ţara ei şi imagina fidelă pe care blocul de marmură ce-i sta dinnainte i-o desluşia minută cu minută.

Albă era piatra ca şi Dido, vine albăstrii abia bănuite se zugrăviau pe luciul ei şi mânele lui Hipparc, ca şi cum ar fi trecut pe un obraz viu, lăsând din când în când dalta, se apropiau şi pipăiau răceala marmorei vrând par'că, să se asigure că nu visează. Reci apoi de atingerea pietrei, se apropiau de obrazul cel adevărat şi-l atingeau şi pe el ca să-i simtă căldura viului. Iar ele, cea din lut viu făcută şi cea din piatră rece, ca două surori, sau ca una şi aceeaşi fiinţă, în praful alb de marmură ce se ridica şi juca în soare, purtând acelaş surâs pe buze, unul trecător şi celălalt etern, priviau fericite la iubitul lor

Dela surâsul trecător la cel etern, dela gura mută la aceea care ştia să cânte, se întorcea Hipparc şi, închizând o clipă ochii, căuta în afundul sufletului lui viaţă ca să dea pietrei, cuvinte dulci ca să dea vieţii, nu cumva să dispară dunga de lumină ce avea s'o facă dar veşniciei.

Pe amândouă le iubia Hipparc, căci una era reflexul celeilalte; pe amândouă le iubia deopotrivă, căci una era continuarea celeilalte în timp şi în spaţiu, pe amândouă le iubia, căci erau întruparea sufletului lui de om şi de artist.

Sfioasă, domoală şi liniştită venia acum marea să cânte subt terasa lui, ca o mână obosită ce abia ar mai trezi ultimile arpegii ale unei simfonii pe o harfă: darnică venia şi-i arunca spumele ei, urcându-i o dantelă înflorită pe treptele scărilor; înşelătoare îi arăta nemărginirea valurilor ei supuse şi frumos aşezate până la orizont ca nişte solzi albaştri; doar l'o face să uite că o minută zuliară de norocul ce-l hărăzise zeii, dăruindu-i pe Dido, îşi înnălţase vrăşmaşă valurile şi vroise să i-o fure...

Aşa cânta acum, dar Hipparc revedea înfiorat amurgul tulbure, când ca atâţia alţii, lăsând în urmă ţărmul înflorit al ţării lui, încredinţându-şi valurilor nesigure zilele, plecase cu Didona să-şi caute norocul aiurea. Cu inima strânsă, retrăia încă minutul când puntea îngustă s'a ridicat, rupând pe totdeauna şubreda legătură ce-l ţinea de pământul unde se născuse. O feerie de lumini juca alergând pe frontoanele templelor, albe străluciau acantele de marmură, molatec se legănau cununile aninate în ajun, trist muria prinosul celor din urmă roze, ce împodobise templele pentru sărbătoare.

Şi toate descrescură, se depărtară şi muriră în ochii celei ce-şi plecase sfioasă capul pe umărul lui şi în care el privia fără să se uite la ce lasă în urmă. Ca în două oglinzi albastre, feeria se stingea treptat, ca nişte ultimi purtători de facle ce s'ar căuta prin întunerec, ultimele raze ce mai stăruiau ici colo pe frontoane muriră, fantasticul oraş se surpă în mare şi albastrul ochilor ce le resfrângea toate acestea se făcu negru ca şi noaptea de afară...

Târziu raza unui luceafăr se aprinse în ei, şi când se trezi din visuri, Hipparc în loc de luminile cunoscute ce le vedea ici colo aprinzându-se sfioase după colonadele templelor, văzu un întreg cer de stele licărind cu mişcătoarele-i puncte de foc în adâncimea celor două infinituri albastre.

Un vânt însă porni din adâncimea abisurilor, ridică o perdea de neguri şi stinse această ultimă fantasmagorie.

Singurătatea necunoscutului împresura acum, spaima, cu miliardele de guri pe care le au valurile, cânta în jurul şubredei corăbii, înfricoşetor se întindea deasupra curba cerului, sprijinindu-se pe abisuri, şi mai înfricoşetoare se urma cealaltă scufundată în adâncuri.

Aprige şi tumultoase, aprinzând fosforescenţe, se ridicau valurile să vadă frumuseţea Didonei, unul peste altul săriau talazurile fugărindu-se, negre prăpăstii se căscau o clipă, fluide punţi se întindeau şi înspumatul norod nu mai avea astâmpăr.

Un abis peste care plutia divina frumuseţe a liniilor ce le întrupase întâmplător natura, se răzvrătia în mii şi mii de curbe, de vârfuri şi zigzaguri, zuliar de-a nu putea fi niciodată armonios şi împăcat cu sine. Capricios zugrăvia noianul contururi, arunca la întâmplare o linie imensă după care nemulţumit trimitea o alta ca s'o ajungă şi s'o şteargă şi apoi reîncepând din nou spumega de neputinţă.

Senină, ca un copil nevinovat, frumuseţea acuma adormise pe umărul lui Hipparc. Cu un braţ alb, ca din marmură făcut, petrecut pe după grumazul lui, iar cu celălalt strângându-i mijlocul, caldă şi vie cu întunerecul pe ochi şi cu iubirea în suflet, Didona neştiutoare de ura abisului ce niciodată nu se poate stâmpăra în deplin, ca prefăcut în oglindă să poată măcar resfrânge frumosul pe care numai liniile în hodină le au, dormia liniştită cu zâmbetul divin ce mai târziu trebuia să înflorească pe gura unei marmure nesimţitoare.

Neliniştit şi tulburat, ca abisul acesta peste care plutia, era sufletul lui Hipparc însă. Ochii lui nu mai priviau, dar mânele lui desmierdătoare de îndrăgostit spuneau acum artistului că divina perfecţie a formelor pe care voiau să i-o fure talazurile era neasemuită. Pentru întâia dată înţelegea ce comoară încredinţase dragostea, artistului din el şi acum îşi dădea seamă ce nebunie a făcut părăsind liniştitul pământ unde liniile sânt statornice şi unde frumuseţea se poate veşnici, modelând o bucată informă de lut, desmierdând o plămadă docilă de ceară, sau scluptând o eternă bucată de marmură...

De pe vârfuri înflorite de un punct luminos de spumă, în negre şi oarbe prăpăstii de umbră se scufunda corabia, ca să se înalţe iar şi să plutească în neştire. Ude şi rigide, fringhiile atârnau, neputincios părăsise bătrânul pilot cârma, o stea nu se mai vedea şi întâmplarea singură cârmuia acuma înjghebarea aceasta de scândură ce plutia pe infinitul mişcător.

Zorii nu-şi arătară geana lor de lumină, orbitor rotundul disc nu rumeni faţa apelor şi noaptea ziuă nu se mai făcu, nici ziua nu-şi mai acoperi strălucitoarea faţă ca să-şi poată arăta cerul înfloritele grădini de stele şi luceferii ce fac podoaba nopţilor.

Funebru uraganul oprindu-se, acum pe o creastă, acum pe alta, îşi cânta simfoniile. Din munţi de apă ridicaţi în slavă şi apoi năruiţi în adâncuri, din miliarde de picuri înnălţaţi şi apoi risipiţi în ploaie sonoră, din mii de perdele de neguri adunate la un loc şi apoi sfâşiate în bucăţi, cânta năprasnicul vânt, umblând stăpânitor peste abisuri.

Udă, hlamida Didonei îi arăta şi mai bine sculpturalele-i forme. Peste nudul ei divin, alba-i tunică înflorită pe margini se lipise acum ca vălurile umede ce le aruncă un sculptor peste o machetă de lut, iar Hipparc privia la ea ca şi cum pentru întâiaşi dată îşi dădea seamă de comoara ce-o ţinea în braţe Drăgostitor o ţinea acoperind-o cu trupul lui, dulce căuta să-i încălzească îngheţatele-i mâni la pept, desmierdător îi netezia părul şi o feria de valurile ce măturau puntea, aşteptând să se potolească furtuna.

De nicăiri însă o zare măcar nu-şi tremura nădejdea. Biruitorul întunerec stăpânia mereu şi talazurile mai înteţite şi mai furioase par'că băteau în schelă-

cărţi redate în extrase

LA ROUTE ET LA MAISON

Claude Chanvière

(continuare)

Această armonie de la răspântie urcă până la tinerii însurăţei, în timp ce razele lunei scoboară până la ei, indiscrete şi rigide.

Françoise şopteşte : Filip.

Printr'o tensiune nebunească el se avântă cu gândul pe drumul mare. Plângă în sine nădejdiile perdute visurile spulberate. A privit stângându-se unul câte unul, lampioanele, şi una câte una perechile topindu-se în întuneric.

Tăcerea.

— Filip ?

Glasul e smerit.

El însă nu se întoarce înspre amfora vie care pentru el se întinde în pat.

Ea se tângueşte, dar încearcă să-l facă să uite de ale lui.

— Ce i-am făcut ? Doresc să-i plac şi să fie al meu. Cum l'aşi putea recâştiga? De două zile e ca năuc.

El se reazemă de fereastra deschisă.

De acolo s'a reîntors el, din rada aceia unde catarguri lucii alcătuesc o pepinieră de trunchiuri. El ştie că marea este aci greoaie şi netedă, aci irizată, strălucitoare, vărgată de soare apune, de cer ploios sau săltăreaţă şi cu „puf" de spumă. El cunoaşte yacht-urile preţioase, bărcile multicolore, cuirasatele cenuşii cu apărătoarele lor învelite. foişoarele-proyectile, farele pestriţe, macaralele înalte şi întunecate dela mărgini, cimitirul de vapoare ruginite, fără catarguri şi sgrebulite, vechea corabie a ocnaşilor unde vameşii joacă popici, fondul de munţi eridoşi. fondul de căsuţe colorate. promontoriile cu nasul în mare, cu coada în palmieri. pescăreii cu penele întinse cari îşi ascut ciocul de nori şi aripile de valuri.

Prin crâsme, marinari se ţin de gât şi cântă, le ţine isonul un fonograf, fete în galben ca lămâia sau în verde ca mărul, îi privesc. Prin prăvălii se vând panieraşe de scoici, fotografii mărite, pompoane de mătase şi decoraţiuni coloniale.

Locotenenţi de marină, înalţi, îmbrăcaţi în alb, înmănuşaţi aştepta deciziile: Flamuri, steaguri şi stegulete. Ei stau de vorbă : femei, politică, literatură, slujbă. Ei nu ştiu nici călări, nici merge. Nu ştiu să respire florile din grădini, carnea crudă din galantare, laptele mirosind a vacă. Comandanţii cari, între două călătorii, sporesc numărul copiilor la sânul soţiilor resemnate, se preumblă pârliţi şi ţanţoşi cu odraslele, la rând, după vârstă. Se opreşte, şi coloana se opreşte, mama ridică sprincenile, căci iată şi amiralul cu cotleţi, cu broşete. Intreg oraşul priveşte pe amiral întorcându-se dela o înmormântare cu discursul în buzunar.

Ziua plesneşte la suflarea mistralului printre drapelele escadrei, intonaţiile meridionale ţâşniturile de aburi, murdăriile de câine, privirile ascuţite ale funcţionarelor Damelor Franţei. Soldaţi negri, soldaţi albi fac „diagonala"; negrii cu picioare lungi, albii cu busturi îndesate. Casino îi trage de ici, Cinema îi trage de colo, iar străzile înguste şi vesele, de pântece ; dar toţi ocolesc, de co-

---

ria de lemn şi se căţărau, unul după altul, ca să vadă frumuseţea Didonei.

Dar a clădi pe nisip sau pe valuri este tot una, şi şubreda jucărie fără temelii, nonsensul acesta înjghebat din funie şi din lemn, ce purta sculptat pe proră un ochiu deschis ca talisman, îşi desfăcu oobsită încheeturile netrainice, aruncând o floare abisului.

Albă şi frumoasă plecase svelta triremă, lunecând ca o lebădă pe valuri, în vesele cântece pornise într'un tulbur amurg, în ritmate lovituri de lopeţi ce se înnălţau şi recădeau după sunetul flautului ce cânta pe punte, neştiind că o să-i iasă despletita furtună în cale şi că o să-i smulgă, una după alta, podoabele....

Veselă plecase ducând cu ea frumuseţea, nebănuind că de la începutul lumii ea a fost pierzarea şi că pe acolo pe unde trece desăvârşitul micile patimi şi neputincioasele neajunsuri fierb şi îşi arată hidoasa lor faţă.

De mult încetase notele de flaut după ritmul cărora se mişcau lopeţile, căci cum puteau să lupte bietele sunete trezite de un suflet omenesc, faţă de uriaşa simfonie a vântului ce cânta cu miile ei de glasuri....

Invinsă se cumpăni frumoasa triremă ce lăsase în urma ei vedenia unui oraş de marmură, şi nemai putând lupta şi ţinea piept năvalei furioase de valuri, dispăru în adâncuri...

Din munţi de apă ridicaţi în slavă şi apoi năruiţi în prăpăstii, din miliarde de picuri înălţaţi şi apoi risipiţi în ploae sonoră, din mii de perdele de neguri adunate la un loc şi apoi sfâşiate în bucăţi, urmă să cânte năpraznicul vânt umblând stăpânitor peste abizuri.

Fioroase răcnete ici-colo se ridicară, chemări duioase după ajutor străbătură desnădăjduite rugăciuni fluturară, alte veştminte luciră o clipă ca nişte giulgiuri luptând cu strălucirea spumei...

Vesel însă trecu funebrul uragan, oprindu-se acum pe o creastă, acum pe alta, ca să privească în abisuri, glasuri de trompete buciumau acum în vuetul lui, hohote de râs izbucneau par'că jucându-se cu fărămiturile pe care era în sfârşit stăpân.

Cuceritoare trecea puterea dealungul imensei curbe, uriaşe zigzaguri fluide alergau scriind pe culmi cu lumini de spumă biruinţa, gigantică palpita inima tulburatei mări simţind în sfârşit capul desăvârşitei fiinţi pe care o râvnise, cul cat pe sânul ei îngheţat.

A lui Hipparc însă era fiinţa aceasta, de când îi desprinsese vălul alb din creştet şi îi jurase credinţă pe pământ şi pe ape, în faţa liniştii şi a furtunilor. La pieptul lui, cum îşi găsise adăpost pe statornicele linii ale pământului, aşa îşi găsi Didona adăpost şi pe mişcătoarea suprafaţă a neodihnei. Voinic îşi întinsese el braţul stâng, tăind întunerecul în timp ce cu cel drept îşi ţinea comoara şi urmă să plutească pe adâncuri, până ce într'un zor de ziuă se trezi pe nisipul cald şi umed al unei dune ce se întindea blondă ca un covor la marginea unei cetăţi.

Albă, Dido, ca şi în întâii zori când el ridicat pe un cot, dăduse într'o parte diafanele prostiri înflorite de dantelă ca s'o vadă, dormia şi acum sub înflorita şi diafana horbotă ce o făceau leneşele şi stâmpăratele valuri înaintând pe ţărm. Scoici şi alge arine purta acum în loc de juvaerurile nupţiale, stele de mare avea ca diademă în negrul ei păr şi colorate meduze de-alungul sfâşiatei ei blamide, dar mai frumoasă ca totdeauna părea aşa pe ţărmul acesta pustiu unde îi aruncase întâmplarea. Umed era părul acum despletit şi umede lungile ei gene ce străjuiau albaştrii globi adormiţi. Pe gura ei marea par'că uitase un mărgean şi scoicele albe prefăcute în pulbere par'că ninsese pe mâinele ei palide....

Ce se întâmplase şi ce căuta pe ţărmul acesta necunoscut, Hipparc întâiu nu-şi dete seama. Obositul lui braţ abia sprijinia capul în care încă vuia sgomotul furtunii ; şi abia în târziu, când Dido după mărgeanul gurii îşi arătă geana zâbetului ei de lumină, şi-aduse aminte de alba galeră pe care plecase din ţara lui ca să-şi caute norocul

Ca o secere ce intrase în răzvrătirea unui lan, astfel se întorsese în sfârşit şi vântul de sud şi intrase în norodul tulburatelor valuri, culcând snopii de apă pe întinderea mării. Domolite, unul după altul, talazurile cu ritmice mişcări, împingându-şi spre ţărm sfâşiatele dantele de spumă, veniau drăgostitoare să sărute picioarele Didonei, şi dela picioare să urce sfioase de-alungul trupului spre sân, şi dela trandafiriul punct al sânului să urce mai departe, abia îndrăsnind să înflorească o dungă de spumă, până la luminosul zâmbet ce-l zugrăvea conturile gurii.

Domolită şi supusă, venea neputincioasa uriaşă să revadă ce stăpânise o clipă şi nu putuse să păstreze val cu val se ridica din adâncuri şi privia din depărtări divina întrupare ce pierduse, şi ne mai putând să-şi cânte biruinţa plângea acuma sfărâmându-şi în stropi cântarea, suspina abia mai având putere să trimită cercuri de valuri neisprăvite, murmura agonia celor din urmă note ce-i mai rămăsese.

Trist răspundea ecoul peşterilor de subt ţărm, reluând tema înfrângerii şi nimeni afară de Hipparc şi Didona nu ştia ce cântă domolita harfă a mării şi ce răspund îndureratele ecouri.

D. ANGHEL

mun acord, Căminul Soldatului, căci urâtul stă gravat pe frontispicele masei sale de piatră.

Filip, în picioare, a urmărit cu o privire minunată cel din urmă avion reluându-și locul în hangar.

Hangar. Casă.

— A ! suspină el, aşi fi putut deveni aviator. Colo sus ești singur.... sau mecanic într'un sub-marin, colo jos, te poţi crede pirat.

Françoise, automobilul făgăduit, un colier de perle arvunit de o americană...

S'a lăsat însurat ! Era atât de nenorocit !

— A ! da, așa e. E însurat.

Dar nu a răspuns la întrebările legale ; la felicitările ridicole ; a băut, a băut adesea, a băut mult pentru a învălui într'o ceaţă evenimentele.

Mosafiri nuntași, poftiţi pe la casele voastre.

Melancolicul și gentilul domn Nouviot în camera lui de văduv își amintește, cu fruntea de braţ, că a fost un amant.

Didier și Thérèse, s'au culcat alături ca odinioară.

— Ce păcat ! suspină Didier.

— Dormi, răspunde dânsa, nu te mai gândi.

Françoise insistă.

— Filip ?

Ea pândește reacţiunile soţului ei. Il lasă să cugete. Va veni și ceasul ei. Ea nu renunţă, ea nu va renunţa. Din potrivă se îndârjește, împănată de vicleșuguri.

Filip e ancorat acolo. El trebue să trăiască și să moară acolo. După împrejurări se va lungi sau scurta otgonul. Dar, pentru Dumnezeu, să rămână legat. Incepe lupta. Bondar ce se isbește de geamurile de cristal unde florile se văd în transpareţă. E închis. Soţia, pe care Societatea o propteşte prin acea titanică schelă a ei, va număra înfrângerile. El își poate pili ghiarele ; ea va rămâne alături de el, în aparenţă nevinovată dar înarmată până în dinţi.

Uzură a răsvrătirei. Nehotărâre lenoasă. Françoise se bizue pe șalele ei grăsulii. Cugete, cugete el ! Dacă judecă, a câștigat ea partida. Infrângerea iat-o : vie, ridicolă.

Ea se va impune tiptil.

— Voi sta îndărătul tău. Nu mă vei zări.

El, mai poate alege ?

— Nu voiu mai pleca. S'a isprăvit.

Copilul, depus în mălini, îndrăzni să se ridice și să-și încerce norocul ? Norocul... Flamură de neatins.

Sentimentul nesiguranţei nu-i e cunoscut, dar îl cunoaște pe al slăbiciunei, neputinţei sale. El se lacerează.

De unde-i vine acea searbadă plictiseală ? De unde-i vine acea nehotărâre în tumultul de dorinţi ale sale ? E prins din toate părţile. E menţinut prin panglicile moarte ale visului, prin lanţurile trainice ale confortului.

Unde-i tatul său ? Unde-i mama ? El vrea să le vorbească, să-i întrebe, în ei el vrea să se caute pe sine. Cum a venit pe lume ? Pentru ce a fost adoptat ? O ! cât de mult a trebuit el să se fi schimbat de atunci ! A fost un băiţaș crud, încăpăţinat. Pentru ce rămâne acum ast-fel acolo ?

— Mișel ! Mișel !

Dacă ar fi fost detestat, ar fi fost înarmat. Dar l'au adorat. El e micșorat prin această dragoste, precum și civilizaţia l'a micșorat.

Didier... lectura... Compensaţiuni de moșnegi. Imaginaţia ghifluită zădărnicește efortul liberator.

Treubia să refuze negoţul, să reclame pământul.

Trebuia să suprime amorul, luxul. Voluptate grăbită era partea lui. In locul acestor rafinamente, subtilităţi cari l'au pervertit, s'ar fi desfătat cu privire năucă și cu beţia de a lua viaţa cu asalt, sau de a se afunda într'o trândăvie totală.

Trebuia renunţat și la acea falșă libertate ce i se acorda pentru a-i se potoli avânturile.

Dar nu s'a înșelat chiar pe sine însuși ?

Nu a voit pătimaș libertatea decât atunci când era închis în cazarmă, atunci când această libertate nu era cu putinţă.

Și cum scutura el acea desnădejde animală ?

Visând.

Așa e, a îndrăznit odată. Dar n'a isbutit. Nu va mai îndrăsni.

E înșelat, e călăuzit, e mutilat. N'are nici braţe, nici picioare. I s'a îmbâcsit creerul cu poezie și nevoi burgheze. Nu e mai prost decât alţii. A crezut, într'o vreme, că va deveni o fiinţă excepţională, un șampion, un erou. Dar pe cât creștea pe atât renunţa. Tácerea, spaţiul și necunoscutul, îl mulţumeau. N'a voit nimeni această capitulaţie. A fost furat pe dintregul sie-însăși.

Nu va săvârși minunea lui. Nu va lupta pentru preferenţa lui. Nu e îndeajuns de bogat, nu e îndeajuns de sărac !

— Filip, Filip al meu ?

E tânăr, e frumos, e înflăcărat ; place femeilor. Ele l'au înduioșat. Biet Renand al Armidelor de a treia mână ! Din pricina lor de aci înainte va putea zice :

Așì fi putut fi un calic, rege al drumului sau un cuceritor, rege al hazardului. Nu voiu fi de cât un bijutier, bun cetăţean, bun soţ, tată bun și bun alegător. Nu voi fi nimic alt decât o celulă în întregul stat.... Și uneori, ún gură-cască urmărind arabescurile desinate de un pensul de fum care se duce. Capriţiu al timpului. Culoare a zilei. Miros de buruiană caldă.

Place și bărbaţilor ; a trage foloase e ţinta lor.

Și totuși se deschidea larg orizontul înaintea lui.

In orice caz, așa credea el.

Câmpul se îngustează, mereu, mereu.

— Halde, fie, voiu muri colea în pat, la căpătâi se va ruga un preot, la picioare vor plânge copiii.

Françoise e îngrijită de tăcerea lui, neliniștită.

— Filip !

— Dă-mi bună pace !

Felonie. S'a învoit, se va învoi, se învoește. E sătul de atâtea învoeli. Nu mai poate, nu mai poate.

— Doamne, să nu îngădui așa ceva ! Așa ceva ! Va mai încerca iarăși. L'ar ajuta poate, Didier...

Ea rostește vorbe fără șir.

— Răcești... De ce nu vii ? Uriciosule !.. Ar trebui să te chem !

El o urăște. Se leapădă de ea. E prada ei, el. Și nu va ști nici când, gradul de sinceritate și nici de vicleșug al ei. Se teme de glasul acela de înger și de cugetul de demon.

Părinţii, le vedea sfârșitul.

Serviciul militar, îi vedea sfârșitul.

Dar ea, ea începe cu el. Il va lega cu beatitudinile ei, cu interese, cu concesiuni. O blestemă. O alunga.

Françoise îl roagă. Face o greșeală. Dar și el exagerează. Ea nu mai e stăpână pe sine. Uită sfaturile prudente.

Se ridică, întinde braţe pline de nerăbdare.

Cel din urmă argument al ei, e corpul ei de fecioară. Ea îl desgolește, îl făgăduește. Aleargă spre soţul ei.

Atunci un cuget monstruos îl turbură pe Filip.

Ea se apleacă, se agaţă de el.

El o va putea lovi, se va răzbuna asupra ei de ceilalţi toţi.

Ea se bizuia pe vraja formelor sale. Se încovoaie speriată în faţa brutei care ridică pumnii.

El ar da o bucată din carnea vie, numai să-o poată auzi ţipând.

Ea tremură ; el o lovește. Insfârșit, ţipă. Să mai ţipe, încă, încă ! Să se anine de el ! Să o poată împinge dintr'o lovitură nemiloasă, să o sugrume și să pășească peste cadavrul ei uimit. Atunci ar pleca. Atunci ar satisface dorul său mistuitor și impulsul milenar....

Dar apoi... închisoarea !

Françoise leșină ; apărare plăpândă.

Și pe dată Filip se desprețuește.

O culcă pe pat, suspină :

— In locul meu, alţii s'ar desfăţa...

A ! de ce s'o mai bată. E oare în adevăr răspunzătoare ? Și ea luptă pentru un ideal, cerinţe.

Căci i s'a infiltrat lui Filip cultul dreptăţii, schimbăcioasă și diversă, dar totdeauna morală

Cât e de mișcătoare în înfrângerea ei de femee subjugată, în desnădejea adversarului răpus.

El închide fereastra. Urlă furtuna.

Fantome se înhaită în drum ; mulţime pestriţă, costumată, sgomotoasă. Ele îl aclamează, îl huiduiesc.

Și drumul pe care zorile îl pudrează cu aur roz, fuge, fuge.

Aci e casa sanctuar, casa — cimitir.

La Foc, La Foc ! Ardă casa, și drapelul ei de sărbătoare naţională, și huruitoarea ei de zinc, și sarcinile, și virtuţile ei.

Adio, iluziile mele !

Cortina cade

Clipă hotărîtoare. Clipă sfântă. Clipă defunctă.

Françoise a suspinat.

Filip o privește, o atinge.

Ce moale, ce netedă și parfumată e pielea ei.

Ea întredeschide pleoapele. Nu mișcă. Ea e învinsă.

Lui i-e milă. Ce mică e în patul larg.

Cu degetul cel mare, strivește lacrimile mari de pe obrajii Françoise-i.

Apoi o împinge puţin. O strânge în braţe. Ea geme încetișor.

Atunci, fără îndoială, satisfăcut, Filip isbucnește în hohote sgomotoase.

Și, acum, pe perină nu mai sunt decât două biete victime unite în fatalitate.

DIMITRY

— SFÂRȘIT —

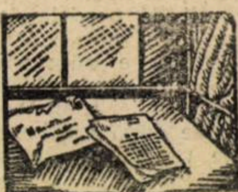

CENTRALĂ
ASOCIAȚIUNII
SIBIIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 38
15 Septembrie 1929
5 Lei

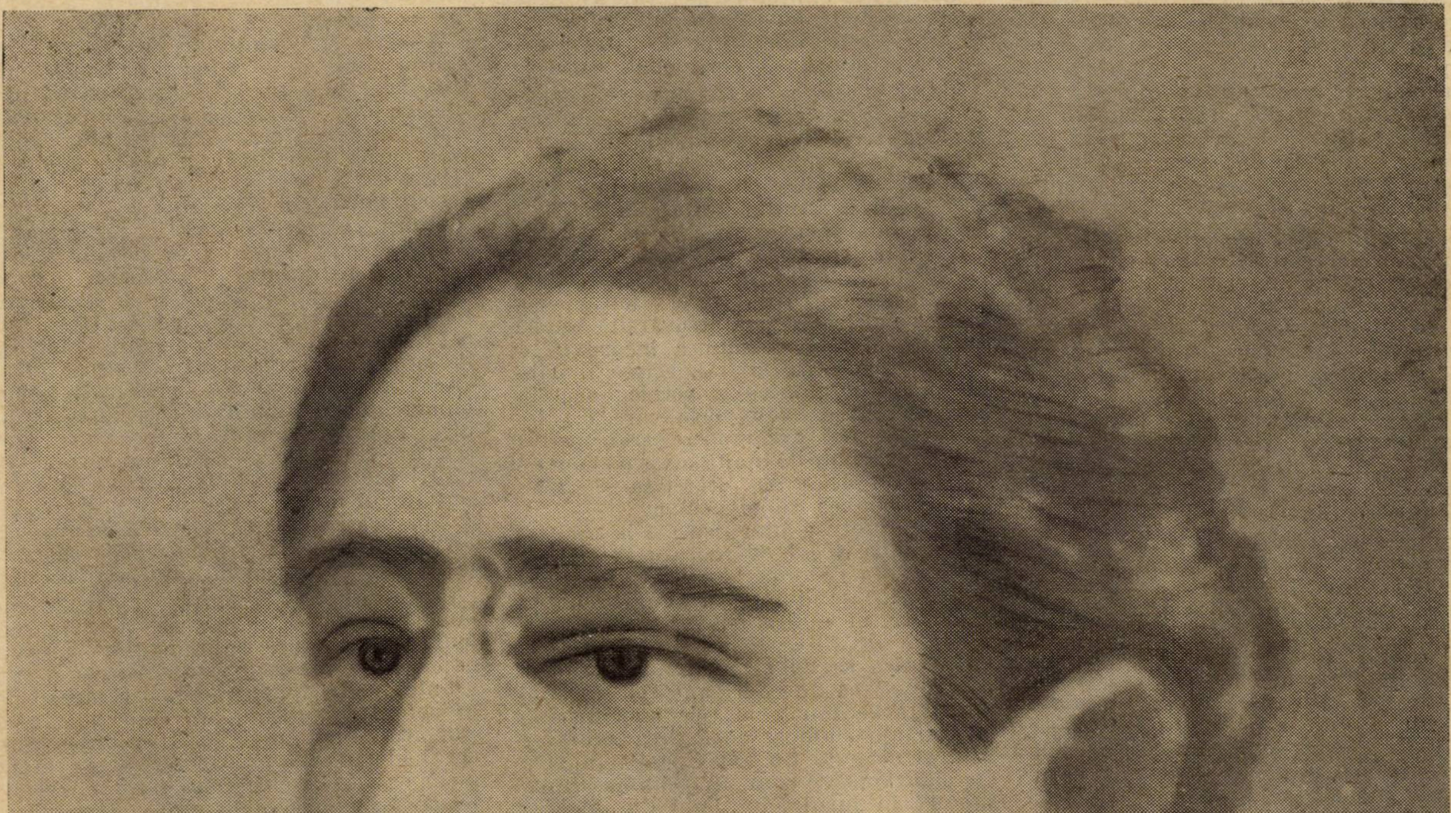

PAUL CIUNTU

Ctitorii

PAUL CIUNTU

de **AURA SACHELARIE**

Viaţa omului, în ciuda fiziologilor, este scurtă și așa se face că atunci când punem mai mari speranţe în activitatea cuiva, atunci când credem că vom trage foloase din calităţile superioare ale aleșilor naturii, atunci, zic, se întâmplă adesea ca aceștia să fie răpiţi din mijlocul nostru pentru totdeauna — iar despărţirea este cu atât mai crudă cu cât este mai neașteptată, cu cât este mai bruscă.

Dar dispare oare omul complect? Nu rămâne după cel mai umil membru al societăţii, pentru cei cari l'au iubit, un sentiment duios, plăcut, care se numește amintire și care prelungește viaţa omului în ciuda morţii?

Evident că pentru aceia cari au trecut pragul familiei și prietenilor, pentru aceia ce au intrat în cercul larg al omenirii, graţie talentului și foloaselor ce au adus pe diferite terenuri de activitate, pentru aceia amintirea se lărgește, se naște în mintea a cât mai mulţi și se perpetuează secole întregi.

Amintirea lui Homer a străbătut dealungul veacurilor și azi ne întrebăm dacă bătrânul cântăreţ a existat în adevăr, sau este numai un simplu mit creat de fantezia vreunui poet.

Văzut-a oare cineva o operă de care să fie sigur că a eșit din dalta minunată a lui Phidias și totuși cine-i poate pronunţa numele fără o nuanţă de admiraţie și respect?

Auzit-a oare cineva vibrând vocea caldă a lui Demosthene, când adresa poporului Elin frumoasele Filipice și totuși facem zilnic comparaţie între oratorii de azi și marele Grec, a cărui amintire și-a păstrat din generaţie în generaţie locul în inimile noastre.

Un poet a zis că „uitarea e taina vieţii“; poate să aibă dreptate, căci timpul așterne peste cele mai mari dureri vălul uitării, dar nu este mai puţin adevărat că amintirea păstrează în jurul nostru atâtea figuri, atâtea sentimente, încât înconjurându-se de ele, chiar pusnicul se poate crede în mijlocul celei mai alese societăţi; iar în orele de reculegere, amintirea sufletelor mari, inteligenţelor înalte, caracterelor tari, ne dă forţe nouă de luptă, ne dă imbolduri puternice pentru a străbate în mod victorios patimile, vijelia ce ne înconjoară în viaţă.

Evident că Paul Ciuntu n'a fost un geniu universal, care să treacă toate hotarele și care să străbată negura timpurilor, totuși cei ce l'au cunoscut știu că el a fost cineva, care merită să nu fie dat uitării. Sunt sigură că oricine l-a apropiat, ca prieten or ca profesor, i-a păstrat într'un colţișor ascuns din inimă o amintire frumoasă.

Și dacă Paul Ciuntu, înzestrat cum era cu calităţile unui artist desăvârșit, ar fi avut un caracter mai combativ, mai iubitor poate de reclamă, mai conciliant, desigur că mai puţini ar fi rămas streini de adevărata lui valoare. Iar dacă modestia și independenţa de caracter pot fi considerate de cineva ca defecte, atunci pot spune că acestea au fost cele două mari cusururi ale lui Paul Ciuntu.

După studii muzicale strălucite făcute la Leipzig, Ciuntu rămase în Germania, ocupând funcţiunea înaltă de profesor în diferite orașe ca Rostock, Ribnitz, Goslar, în acesta din urmă conducând și orchestra operei, precum și o școală de muzică foarte apreciată.

Concertele simfonice și corale ce dedea erau ascultate cu religiozitate, căci Paul Ciuntu, graţie talentului și culturei sale muzicale știuse să se impună tuturora.

Când în Goslar a fost auzit pentru prima oară corul condus de el, criticul muzical a scris: „ceeace noul dirigent a „făcut în intervalul de 4 săptămâni al „conducerii sale, aceasta trebue să o „simtă ca o minune întreg auditorul și „totdeodată să observe că, corul este un „material cu care poţi realiza lucruri „desăvârșite ca artă și frumuseţe“.

In urma fiecărui concert, criticii relevau fineţea muzicală, arta desăvârșită, înţelegerea profundă și munca încordată ce depunea maestrul în tălmăcirea marilor compoziţii simfonice și vocale; ascultarea concertelor sale, dela care nu lipseau cele mai grele opere, erau pentru public momente de înaltă artă, pe care noi nu putem decât să regretăm că n'am avut ocaziunea să le gustăm.

Paul Ciuntu a luat parte și la un concurs pentru locul de profesor la Conservatorul din Colonia și reuși primul dintre cei 150 candidaţi ce s'au prezentat; n'a putut fi numit însă, deoarece era strein.

Calitatea sa de strein nu l'a împiedecat totuși ca în Germania să fie una din figurile muzicale cele mai distinse și mai apreciate și dacă firea sa rezervată și modestă nu i-ar fi stat înpotrivă, cu siguranţă că s'ar fi făcut mai mult sgomot în jurul său. Paul Ciuntu însă era un artist, a cărui plăcere dominantă stătea în studiul operelor de valoare și redarea lor într'un mod cât mai perfect și mai potrivit intenţiei autorului și pentru aceasta n'avea nevoe de sgomot și reclamă.

Paul Ciuntu s'a remarcat și ca compozitor, deși n'a scris mult. A avut un quintet, care la audiţiile date în Rostock a făcut mare efect. Quintetul, din împrejurări nenorocite s'a pierdut, dar iată ce ne spune *Rostocker Zeitung* despre această lucrare: „D. Ciuntu este cunoscut și stimat în reprezentările sale co„rale, ca un muzicant plin de căldură „și sentiment. Dar eri, cu ocazia concertului ce a dat, am avut prilejul de „a-l cunoaște și a-l admira și ca pe un „compozitor de mare talent. Quintetul „său, compus din patru părţi, conţine o „mare bogăţie de idei și pare să fie opera unui muzicant consumat. Ultima „parte, în ansamblul său, este o operă „originală, o compoziţie ritmică și armonioasă. Gradaţiile sunt fascinante. „Dicţiunea este în toate părţile vie și animată, lăsând să se ghicească naţionalitatea meridională a compozitorului. „In afară de scherzo ritmic, melodios și „original este de remarcat ideia pasionată, care se manifestă în prima parte „a acestei opere. Factura este liberă până „la partea treia, unde începe să apară „forma strânsă. Că d. Ciuntu este un „perfect cunoscător al contrapunctului, „aceasta reese fără încetare din desvoltarea lucrării. Acest concert a fost frenetic aplaudat și compozitorul a fost „încoronat cu lauri. Trebue să sperăm „că nu este ultima oară, când auzim această splendidă compoziţie și îi zicem „la revedere“.

A scris și o simfonie, despre care se spune mult bine, câteva lieduri și un trio, care însă nu este terminat. In manuscris are multe bucăţi, sclipiri ale imaginaţiei și dacă sănătatea i-ar fi permis, desigur că prin calităţile sale s'ar fi impus pe prima linie printre compozitorii noștri de valoare.

Ecoul succeselor sale din Germania ajunsese până la noi și în 1903, după retragerea bătrânului Wachmann, Paul Ciuntu fu numit director al Conservatorului. N'a stat, dacă nu mă înșel, decât 2 săptămâni, apoi s'a retras; dorinţa lui de a face artă adevărată, de a introduce în Conservatorul nostru reforme binefăcătoare, isbindu-se de intrigi, indiferenţă, neglijenţă. Noul director nu era un combativ și s'a retras. A primit totuși mai târziu să fie profesor la Conservatorul nostru, care nu se poate mândri îndeajuns că a posedat în sânul său un maestru, ce ar fi făcut cinste oricărei mari școale de muzică din streinătate.

Profesorul are o influenţă considerabilă asupra elevilor săi, dar aceasta numai atunci când, indiferent de ramura pe care o profesează este un suflet mare, o inteligenţă vie, un caracter tare, este în defenitiv un om care cucerește; căci nimeni nu-i mai ostil profesorului decât elevul, atâta timp cât nu s'a făcut nicio legătură sufletească între ei. Se citează farse făcute de elevi profesorilor, se citează elevi, cari și-au urât maeștrii, dar aceștia n'au avut desigur nici una din calităţile cerute nobilului apostolat. Paul Ciuntu însă nu era dintre aceia: el știa să cucerească pe elevii săi, cari dela prima lecţie îi deveneau devotaţi.

Prin el, elevii înţelegeau că muzica nu este un simplu joc mecanic al mâinilor, că muzica nu este sinonimă cu virtuozitatea, ci că este o artă, o turnare a frumosului în forma cea mai divină poate, că este una din cele mai nobile manifestaţiuni ale genialităţii, și cum în acea epocă sufletul este dornic de frumos, de ideal, elevii lui Paul Ciuntu beau cu sete din isvorul divin al muzicei pe care profesorul li-l arăta așa de limpede și strălucitor.

Ciuntu nu vorbea niciodată cu elevii despre succesele sale din trecut și totuși fiecare era convins că avea în faţă un artist desăvârșit. Și era suficient pentru aceștia să-l auzi cântând. Da, Paul Ciuntu cântând, aveai impresia că cu adevărat auzi o muzică din ceruri: par'că îl văd și acum cu părul ondulat dat pe spate, cu ochii închiși, cu fruntea în sus, mângâind notele pentru a eși mai dulci; cântecul său părea o improvizaţie măreaţă, atât de mult se identifica sufletul lui cu acela al compozitorului. Pentru elevii săi era una din supremele satisfacţii de a vedea pe desăvârșitul maestru așezat la pian. Și apoi

POVESTE...

de I. AGÂRBICEANU

Cică trăia odată un grădinar, mare meşter, care adusese grădina raiului pe pământ. Stăpânul nu l-ar fi schimbat pe-o ţară. Vestea-i mersese în lume. Il chemară, cu plată mare, la alţi stăpâni. Dar meşterul nu se mişcă o vieaţă de om de lângă grădina în care începu să lucreze.

Ci, într'o noapte, meşterul adormise târziu. Toată ziua se trudi să croiască nişte planuri după desenele ce le avea, arzătoare, în cap. De zeci de ori a răsturnat ţărâna, a întruchipat grupuri, cărări, serpentine, cu mâini înfrigurate, cu privirile aprinse. Lucra repede, construia ca în vis, dar îndată ce-i părea că opera e terminată, că nu mai era nimic de adăogat, la o icoană ce-i fulgera în minte, strica tot ce lucrase, adunând înainte-i un morman de humă grasă, neagră, mărunţită fin. De zeci de ori plămădi straturi, grupuri şi cărări, şi tot de-atâtea ori le risipi.

Seara îl ardea o sete cumplită, îl durea capul să-i se despice. Toată ziua nu pusese nimic în gură.

Totuşi nu-i trebui cină. Se trânti îmbrăcat în pat, şi, ciudat lucru, pe faţa lui, în ochii lui, nu se vedea nici osteneală, nici durere, nici descurajare. Dimpotrivă! Faţa lui era scăldată în soare, şi ochii lui zâmbeau în neştire la o icoană depărtată.

Se învârtea în pat fiindcă era bătrân, şi oasele-l împungeau, dar bucuria luminoasă nu-l părăsea.

Adormi târziu dar abea aţipi şi auzi zvon de glasuri.

— S'a isprăvit cu el! De-acum o să mai vină şi rândul nostru.

— I-a secat inspiraţia. S'a sfârşit isvorul! Hei! Bătrâneţele sting şi flăcările cele mai mari. De-acum, sapa şi lopata! Inspiraţie? Ce inspiraţie? A avut el, aşa, un dar, să ia minţile stăpânului. Când a făcut un strat, un grup, o cărăruşe mai frumoasă decât noi? Când a avut flori mai mândre în straturile îngrijite de el? Dar, îi intrase boerului subt piele.

— Vorbim între noi, şi cred că nu avem nevoe nici să ne minţim, nici să ne lăudăm în deşert. Ceeace ştim, dela el am învăţat! El ne-a obicinuit ochiul cu simetria, el ne-a descoperit taina culorilor. Dar, ceeace nu ne va putea tăgădui vina pe viitor, este că am învăţat bine meşteşugul. De azi încolo boerul va şti să ne preţuiască şi pe noi.

— Da. Cât priveşte ai dreptate: tot ce ştii dela bătrân ai învăţat. Dar să nu mă pui în rând cu tine. Eu am venit cu diplomă de inginer din ţara nemţească! Acolo să înveţi arta grădinăritului! Bătrânul n'a eşit din ţară. Pân' acum am tânjit în umbră şi nu mi-am putut arăta puterile. Boerul era orbit de moşneag şi arta lui. De-acum să vezi ce va eşi din grădina asta!

Meşterul grădinar ascultă glasurile, le cunoştea bine: erau cele două ajutoare ale lui, doi flăcăiaşi, dintre cari unul, Albeneţ, era îmbrăcat nemţeşte, venise cu diplomă din ţara nemţească.

Nu se bucura de svonul de glasuri şoptite ce-i ţârâia în urechi. Meşterul era dornic de linişte: aţipise după ce îi răsări în cap un plan cu totul nou pe care-l va încerca mâne. Şi voia să se odihnească, să se scoale cu puteri întregi dimineaţa, în zori.

Dar zvonul de glasuri nu se potoli. Nu-şi dădea seama dacă le auzea în vis.

— Numai de-ar fi statornică neizbânda lui de ieri. Uneori mi-e teamă că a fost o înfrângere trecătoare. Nu-i aşa de bătrân cum ne place nouă să spunem. Mă tem, cunoscând încăpăţânarea lui, să nu facă mâne o minune de strat, încât să rămânem trăzniţi.

— Să nu-ţi fie teamă! L-am urmărit eri toată ziua: e pe sfârşite! N'a fost mare lucru de capul lui nici până acum. Dar, îl orbise pe stăpân. El nu vedea că de ani de zile grădinarul lui nu mai iscodise nimic nou, că lucra cu aceleaşi forme, după acelaş tipic.

— Nu, te'nşeli! Dacă nu erau forme nouă, era un suflu nou în tot ce făcea, ceva nespus de proaspăt şi de tânăr. Mi se pare că era însăşi viaţa. Şi suflul de viaţă nu se repetă. Stăpânul se pare că simţea, ceeace nu vedeai tu.

— Eşti un ucenic de rând, om din popor, fără învăţătură. De unde să ştii tu ce este arta adevărată? De-acum o să-ţi arăt şi ţie şi stăpânului ce este adevărata arta. Dacă vrei să ajungi un meşter renumit, vei primi sfaturile şi îndrumările mele. Să ne scăpăm odată de bătrân, şi văzând te vei minuna.

— Dacă nu ne vom trezi dimineaţă cu minunea ce n'a izbutit azi! Drept să-ţi spun, m'am săturat şi eu de ucenicie. Ne năpădesc anii. O să murim fără să cunoască stăpânul şi vrednicia noastră.

— Să n'ai grije! L'am văzut cum s'a frământat ieri toată ziua în zadar. Nimic bun nu mai poate eşi din mâinele lui. Slavă Domnului!

— „Slavă Domnului!“ sfârşi mai cu sfială glasul celuilalt.

Meşterul grădinar nu mai dormea. Mai prinsese şi altă dată frânturi din părerile ce-şi schimbau cele două ajutoare despre sine. Dar nu le luă nici odată în seamă: îi intrau pe-o ureche şi eşiau pe cealaltă.

De el nu se putu apropia nici umbra gândului că ar putea fi o piedică în drumul celor doui ucenici. Ii sfătui cu dragoste de părinte. De zeci de ori le purtă mâna până să izbutească a clădi din ţărână liniile aşa cum erau mai desăvârşite. Il bucura că are pe cine învăţa, că 'n urma lui vor rămânea alţii cari să înfrumuseţeze mai departe grădina milostivului stăpân.

In noaptea asta înţelese mai întâi şoaptele celor doui ucenici... Le auzise în vis? Se treziră în amintirea lui în urma chinului de peste zi când, în clipe de fulger, îi trecea prin cap gândul că nu va reuşi? Au fost deşteptate din spaima de-a nu mai putea creia?

Nu-şi putea da seama cum i-au venit în minte, dar acum înţelese vorbele în şoaptă ale ucenicilor, şi bătrânul se întristă de moarte. Pentru ce-l pizmuiau? Pentru ce nu-l mai putea suferi, mai ales albeneţul acela cu diploma adusă din străini? De câte ori nu i-a râs sufletul văzându-i pe cei doi învăţând cu uşurinţă!

Meşterul se ridică într'un cot în pat; o vreme flacările se stinseră din privirile lui; apoi o lacrimă îi căzu pe gene

Se hotărîse!

Se zgudui ca de-un fior adânc. Sprinten sări din pat, scrise un bileţel pentru stăpân, îşi adună bruma de avere într'un sac, şi, eşind tiptil din curte, se cufundă în noapte.

Işi uită să treacă prin grădină să-şi ia rămas bun dela minunile artei sale. Din pat îl făcu să sară sprinten icoana arzătoarea a stratului celui nou căutată zadarnic ieri. Acum îi lumina în păcura nopţii ca un far. Nu mai era o singură icoană: era o grădină nouă-nouţă, cu pomi roditori, cu straturi de flori, cu cărări nisipite, cu fântâni săritoare, cu pârâiaşe cristaline... Meşterul mergea sprinten în noapte şi cânta un cântec din tinereţe, cu glas involt de flăcăiaş.

◆

Dimineaţa stăpânul, făcându-şi plimbarea obicinuită prin grădină, rămase mirat când nu-l văzu pe meşter. Iar când la întrebările lui, ucenicul cel albeneţ, îi aduse biletul lăsat de bătrân, boerul se clătină pe picioare, palid-turtă!

— „Să plece argaţii, să plece călăreţii pe urma lui“ strigă pe urmă desmeticit. „Din pământ, din piatră seacă, să mi-l aducă!“

Şi porniră argaţii şi vătăşeii val-vârtej. Trei zile şi trei nopţi bătură câmpii şi munţii, văi şi codrii.

— Nu-i, milostive stăpâne!

— Nu-i şi nu-i!

— In gaură de şoarece de s'ar fi ascuns, l-am fi aflat.

— Să le tae capetele!“ strigă boerul eşit din fire.

Ţiganul cu hangerul se şi înfăţişase, negru ca arapul, arătându-şi dinţii albi când jupâniţa, nevasta boerului, se aruncă la picioarele lui.

— Cruţă, milostive stăpâne. Nu-ţi face păcat de moarte. Vino să-l căutăm noi!

Şi nădejdea ce ţâşni din nou în inima boerului, ca izvorul strivit de stânca prăbuşită, mântui viaţa sluşbaşilor.

In rădvan cu şase cai, cei doi soţi porniră să-l caute pe meşterul grădinar. Cutreierară lume şi ţară, şi când, după luni, se întoarseră cu caii şchiopi, cu rădvanul hârbuit, cu vizitiul ciufulit ca o găină plouată, boerului îi trecuse tot arţagul.

— Ce să-l fi îndemnat, măi oameni buni, să mă părăsească fără nici o vorbă?

— Scrie doar în bileţel, „stăpâne“ zise ucenicul cel cu diploma. Spune acolo că nu se mai simte destonic să înfrumuseţeze grădina, că i-a secat ştiinţa, şi că pleacă în lume.

— Hei! Vorbe!

— Cum vorbe? N'ai văzut şi dumneata că în ziua dinnaintea fugii s'a zbătut zadarnic să facă un strat nou şi n'a putut? Te-ai oprit de trei ori lângă el, şi nu te-a văzut!

— Fleacuri, îţi spun! Nu-l cunosc eu? Când se muncea mai mult, ieşea minunea mai mare din mânile lui. Şi acum înţeleg: tot ce n'a făcut la mine, va zidi în grădina altuia, şi va fi lucrarea lui cea mai frumoasă. Şi a plecat lăsându-şi la mine simbria pe douăzeci de ani.

Boerul începu să suspine, şi, îmbătrânit, se ascunse în camerele sale.

Ucenicul cu diploma ajunse grădinar şef, celalt mâna lui dreaptă. Albeneţul cerca să-l încredinţeze pe boer că el va face minuni mai mari. Şi ceru slobozenie să lucreze după planurile lui.

Stăpânul dădu din cap ca şi când s'ar gândi la altceva. Se ascundea în palatul plin de întuneric, şi rar mai cobora în grădină.

Cei doi tineri răsturnară toată grădina. Incet-încet răsări, în locul minunii, o alcătuire strâmbă, cu cărări încurcate, cu flori cari păreau de hârtie.

AVE MARIA...

de LUCIEN THOMIN

Era pe la sfârșitul lui Decembrie. Vreme mohorîtă, iar cerul, de-o singură nuanță, se 'ntindea ca o mantie plumburie de-asupra câmpiilor rhenane. Noaptea se lăsa rece și întunecoasă.

Fratele Romuald, călugăr în mânăstirea d'Aspremont, care fusese prin împrejurimi după căpătat, își potrivi traista pe umăr și, cu pași domoli, tot învârtindu-și mătăniile între degete, o luă înapoi spre mânăstire, pe drumul cel mai scurt care trecea prin pădure.

Era bătrân de tot călugărul. Capul pleșuv și-l purta totdeauna descoperit, chiar pe gerurile și viscolele cele mai grozave, iar fruntea care acum era bătută de suflarea usturătoare a vântului, se pleca spre pământ lăsând ca barba albă ca neaua să-i fluture peste haina aspră de aba care-i acoperea uscăciunea trupului slăbănog: mergea cu greu bietul călugăr, poticnindu-se adeseori sub greutatea poverei care-o purta. Totuși, cu vocea neobosită, repeta dulcea invocație: „Ave Maria“...

Nimic nu putea să-i turbure rugăciunea: nici urletele lupilor înfometați care se auzeau în depărtare, nici strigătele lugubre ale păsărilor nocturne ce-și fâlfâiau aripile în sbor, de-asupra capului său... Bătrânul mergea înainte, nepăsător la ceeace-l înconjura, uitând pământul pentru a se gândi la cer. Rugăciunea revărsa în sufletul său un extaz și o seninătate îngerească.

Intunerecul se lăsa din ce în ce mai greoiu. Vântul sufla cu violență îndoind arborii, rupând vijelios crengile stejarilor bătrâni ce trosneau sinistru în haosul de mugete înfiorătoare eșite din suflarea-i aprigă, șuerând jalnic prin desișurile pădurei, ca plângerile sufletelor chinuite.

Fratele Romuald își repeta rugăciunea, mătăniile alunecau mereu între degetele-i uscăține, noduroase și gura-i neobosită, șoptea duios, „Ave Maria...

◆

La marginea drumului, pe jumătate ascunși după un tufiș, trei oameni vânjoși, înarmați fiecare cu câte o măciucă și cuțite, așteptau la pândă, schimbând între ei vorbe scurte, abia șoptite.

— Ciudat, zise unul din ei :

— Un trecător... fiți atenți.., se apropie.

Un fior rece îi trecură pe toți, ochii li se înflăcărară, mâinile li se înțepeniră pe mânerele armelor; reținându-și răsuflarea, gata să se arunce asupra prăzii.

Câteva minute trecură....

Călătorul se apropia, nu era decât la douăzeci de pași de ei:

O rază de lumină, străbătând printre crengile copacilor, venită de sus, se opri de-asupra capului alb de bătrâneți, pe care-l înconjură ca o aureolă.

— Un călugăr, bombăni Wilhelm, cel mai tânăr dintre potlogari.

— Da, știu cine e, — zise Gaspar, cel mai vârstinic; e călugărul care umblă după căpătat, dela mânăstirea d'Aspremont.

— Bună pleașcă, mă Gaspare!

— Nu e rea, zise Gaspar. Prăpăditul ăla de călugăr s'a cocoșat sub greutatea pomenii ce-a strâns!

— O să facem și noi o faptă creștinească, ușurându-i puțin umerii neputincioși — zise la rându-i Fritz, al treilea bandit.

— Asta o fac chiar bucuros ; nu mi-e teamă c'o să mi se tocească tăișul cuțitului, pe hârca aia de schelet! — adăogă Wilhelm.

Călugărul era acum la trei pași de ei. Mergea... șoptind mereu pioasa-i invocație : „Ave Maria, grația plena“...

Gaspar se plecă la urechea lui Fritz :

— Lovește, îi zise, acum e momentul!

— Oh!.. nu!.... nu îndrăznesc!

— Fricosule!

Banditul ofensat era gata să se arunce asupra celuilalt dar totuși se stăpâni și, arătând cu mâna întinsă spre ceva care aluneca la picioarele călugărului și care în întunerec împrăștia o lumină albă înconjurată de raze, zise cu voce tremurătoare :

— Ia uitați-vă!... Uitați-vă!.. colo.. pe pământ...

Acest ceva avea forma unui trandafir,.. Era un trandafir, un trandafir alb și proaspăt care răspândea în juru-i parfumul său pătrunzător.

Și bunul călugăr își continuă drumul, semănând astfel la fiecare pas, pe cărare...

Cu fiecare Ave Maria rostit, un trandafir se desprindea de pe buzele sale și aluneca spre pământ unde rămânea răspândind parfumu-i fermecător și razele luminii lui misterioase.

Banditii rămaseră muți, înspăimântați, neclintiți.

In fața acestui fapt minunat, gândurile lor haine se spulberară, se topiră ca zăpada sub razele soarelui primăvăratec.

Totuși, Gaspar, pe care Duhul Necurat nu voia să-l scape din ghiare, zise încet :

— Să ne luăm după el... Poate că asta e numai o înșelătorie și o minciună.. Vom vedea noi.

Tovarășii îl urmară în tăcere, emoționați și îngroziți.

„Ave Maria, gratia plena“...

Fratele Romuald după ce trecu pădurile stufoase, luă drumul pe cărarea șerpuită printre râpe și bălării, spre vechea mânăstire d'Aspremont, a cărei siluetă se profila pe cerul întunecat.

Intunericul devenea din ce în ce mai adânc, vântul din ce în ce mai aspru. Bătrânul mergea înainte adâncit în gândurile sale ,fără să dea atenție la ce se petrecea în juru-i, semănând, cu fiecare Ave Maria pe care o șoptea, trandafirii misterioși cari. așternându-se pe cărare, formau un brâu luminos de stele.

— Ce zici de asta? întrebă Wilhelm.

— Cred că-i o minune, răspunse Gaspar.

— Călugărul e un sfânt, adăogă al treilea.

— Da. un sfânt..... un mare sfânt, relua Wilhelm. Când noi aveam gândul de a-l omorî un înger ne smulse armele din mâini

— Chiar Necuratul, nici el—zise Gaspar — Diavolul blestemat, n'ar îndrăzni să se atingă de acest sfânt, pentru care prea fericita Fecioară Maria a deschis grădinile înflorite ale Cerului!

Ave Maria, gratia plena... șopti cu voce lină, călugărul în depărtare..

Mânați de acelaș gând, banditii îl urmară de departe, tăcuți. Calea era ușor de urmat pe acest drum presărat cu trandafirii minunați.

De departe, din vârful dealului ce se

---

aduse cine știe de unde, cu tufe spinoase.

Stăpânul nu o mai cunoștea. Credea că nu-i a lui și nu mai voia s'o vadă. Vecinii, tot boeri de viță, spuneau că aduce puțin cu parcurile din străinătate, dar că e departe de a fi reușită.

— Cum ai lăsat să ți-o batjocorească așa ?

Boerul ridică din umeri.

— Și chiar acum când din toate părțile Țării vine veste că s'au întemeiat grădini asemănătoare cu a ta, de mai înainte.

Boerul nu mai înțelegea...

Trecură ani.

Intr'o zi se apropia un alai mare pe drumul prăfuit. La poarta conacului se opri, și domni mari voiră să-l vadă pe boer. Mulți îl cunoșteau, și-i știau și grădina de pe vremuri.

— Vii cu noi? Trebue să vii cu noi?

— Unde ?

— Mergem la un praznic național. Vrem să punem o medalie pe pieptul moșneagului care a dat un avânt așa de mare artei grădinăritului în țara noastră.

Boerul, luat de subsuori, se lăsă aruncat în rădvan. Bicele pocniră, clopotele dela cai sunară, și alaiul se pierdu în norii de praf.

Călătoriră până subt seară, când înaintea ochilor li se desfășură o mândrețe de grădină cum străinii aceia nu mai văzură.

Inima boerului încetă pe-o clipă să mai bată : era grădina lui, dar mai frumoasă mai desăvârșită.

— „Grădinarul meu“, șopti el aiurit.

— Da, așa se spune că a fost grădinar la dumneata.

— Să-l aducă înaintea înaltei comisii pe moșneag“, zise cel mai mare din suită.

— Pe cine, mărite Domn?“ întrebă o țărancă apropiindu-se.

— Pe meșterul grădinar. Ii aducem o medalie de aur să i-o punem pe piept.

— Nu-l mai poate aduce nime, slăvite stăpâne. „Moșneagul e mort de zece ani“ suspină femeea. „Omul lui Dumnezeu a fost!“ Bun și blând și priceput.

Și-a învățat de pe mână tot ce-a știut pe oricine a voit să învețe.

Domnii cei mari se măsurară din ochi. Nu erau bucuroși că sosiră prea târziu. Ce vor face cu medalia de aur? Ce vor face cu discursurile?

Numai stăpânul cel dintâi al grădinarului șopti :

— Da, omul lui Dumnezeu a fost.

Și după ce ajunsese acasă, alungă pe cei ce-i stricaseră grădina. Adusese cu el pe-un flăcăiaș dintre cei ce învățaseră meșteșugul grădinăritului la meșterul mort.

Albenețul cel cu diplomă din Țara nemțească zise cu dispreț, eșind pe portiță :

„Greu se civilizează o țară, Domnule!“

I. AGARBICEANU

VÂNTURÂND PARISUL

ATENŢIUNE, INCEPEM!

de AL. POPOVICI

Orice tânăr care se respectă, în anul de grație 1929, trebue să știe charleston și să fie fotogenic.

Ei bine, eu sunt un tânăr, care mă respect.

Dar a fi fotogenic, nu e suficient. Pentrucă această calitate, o aveți și dv. și toată lumea. Eu mai am o calitate: sunt fotogenic și... fac din când în când cinematograf.

Știu bine că n'am să ajung niciodată „vedetă“ sau „star“, cum visați dv. să ajungeți, totuși, eu am plâns până acum sub lumina orbitoare a lămpilor din studio-uri, am întrebuințat câteva kilograme de cartofi răzuiți ca să-mi decongestionez pleoapele inflamate și am avantajul să mă recunosc uneori, în personagiile de al șaptelea rol, din câteva filme celebre. Ceeace mă deosibește de dv..

Și-acum, după această unică introducere, am să vă istorisesc, cum se „face cinematograf“.

◆

Un prieten mă anunță, că la un studio din Neuilly se angajează figuranți

Mă prezint, deci, urgent, la poarta templului celei de a șaptea artă. Intreb de regisor și cu îndrăzneală, — condiție esențială pentru cel care „face cinematograf“, — ciocănesc la ușa biroului său.

O voce cavernoasă mă poftește :

— Intră !

Pășesc pragul, nu însă înainte de a ceti pe ușă, o inscripție enormă, cu litere roșii : „Lăsați orice nădejde, voi cari intrați aici !“ E formula pe care Dante, în „Divina Comediei“, a pus-o pe frontispiciul Infernului. Și e formula cu care, sutele de nădejdi ale celor orbiți de mirajul ecranului, se sfarâmă într'un imens vârtej de desamăgire.

Dar eu sunt dintre cei cari n'am nădejdi nesăbuite, întrucât cunosc realitatea. Eu nu visez gloria ci caut un rol de figurant.

Regisorul are pull-over, ochelari rotunzi de baga și mă cunoaște din vedere.

— Bună ziua !

— Bună ziua ! Ce poftești ?

— Sunt informat că aveți nevoe de câțiva figuranți.

— Da ! Știi să călărești ? Am nevoe de călăreți.

Răspund inconștient, amintindu-mi că în copilărie, aveam o pasiune nebună pentru călușeii de lemn dela iarmarocul din orășelul nostru :

— O, desigur !

— Călărești bine ?

— Perfect. Am fost cavalerist.

— Bun ! Dă-mi adresa; o să te convoc.

Nu roșesc câtuș de puțin de minciuna grosolană pe care am spus-o. Cred chiar, că aș fi fost capabil să jur, că n'am căzut nici odată de pe cal. (Ceea ce este un adevăr, pentru simplul motiv că nu m'am urcat, pe un cal adevărat, niciodată). Dar, repet, cine vrea să facă cinematograf, trebue să fie îndrăsneț ; iar afirmația mea, înainte de a fi o minciună, este o îndrăsneală.

◆

Peste trei zile primesc convocarea. Voi avea un rol de călăreț depe vremea lui Ludovic XIV, în filmul „Figaro“.

Vom „tourna“ într'o poiană, la St. Germaine, în marginea Parisului.

In autobuzul care ne conduce la locul cuvenit, ceilalți tovarăși discută aprins. Din convorbirile lor desprind fragmente cari-mi dau dorința să săr din autobuz din mers și să las pentru totdeauna meseria de cinematografist.

— Când filmam în „Cei trei mușchetari“, — povestește un bărbat înalt, voinic, brunet, cu degetele pline de inele, — trebuia să sărim niște șanțuri. „Gloaba“ de cal s'a poticnit și s'a rostogolit de trei ori peste cap. Noroc că-mi scăpase picioarele din scări și m'a azvârlit la câțiva metri. Altfel, praf mă făceam.

— Dar eu, — spune un altul, cu părul roșu și ciupit de vărsat, — nu era să mă „curăț“ în „Jeana d'Arc“ ? Tocmai în timpul șarjei, mi s'a desfăcut chinga și cum stam cu mâna stângă încleștată de hățuri, m'a târât calul peste douăzeci de metri.

— Noroc, că suntem învățați cu căzăturile, — râde cel dintâi.

— Ți-aduci aminte când făceam școala de cavalerie la Saumur... — vorbește un altul, într'un colț.

Iar un rus, cu voce de bas, tună sentențios :

— Zadarnic, tot noi cazacii suntem cei mai buni călăreți din lume.

Și convorbirile urmează în jurul aceluiaș subiect, în timp ce un început de paralizie mă țintuște locului, deși mă bate gândul să opresc autobuzul și să fug, cât mai este vreme încă.

Dar, iată-ne ajunși la St. Germain, în pădure. Automobilele cu costume și cei cincizeci de cai, cu cari aveam să „lucrăm“, ne așteaptă de mult.

Acum, e prea târziu ca să mai mă răzgândesc. Intrasem în horă, trebuia să joc.

Trec deci la rând în fața garderobierului, care dintr'o aruncătură de ochi îmi măsoară talia și-mi potrivește un costum albastru cu fireturi de aur și dantele, o pereche de pantaloni albi, cizme cu carâmbii înalți peste genunchi, o perucă albă, — și tot ce-mi trebuia ca să mă transform pe loc, într'un veritabil marchiz Ludovic XII.

Intr'un sfert de ceas, îmi contemplu în fața oglinzii, făptura brusc metamorfozată, ochii profunzi din pricina albastrului, buzele carminate, obrazul bronzat sub pătura subțire de fard.

Sunt prea încântat de propria-mi înfățișare, ca să nu uit pentru moment apropiatul pericol al încălicării. Regret chiar că nimeni din cunoscuții, și mai ales din cunoscutele mele nu se află acolo: ar fi putut spune dacă subsemnatul este sau nu „fotogenic“. Și alte asemenea cugetări lipsite de modestie îmi frământă sufletul.

Mă trezește însă la realitate, vocea regisorului :

— Ei, tu cel de colo, — în cinematograf, toată lumea se tutuește, — cu costumul albastru, treci de încalică.

Mă întorc speriat aproape. In jurul meu, cincizeci de marchizi, îmbrăcați ca și mine, — răsăriți din pământ ca o arătare a secolelor trecute, — robotesc în jurul cailor, — strângând chingile, ajustând scările, — sau încalică spre a face cunoștință cu nobilele patrupede.

Imi fac repede cruce cu limba pe cerul gurii și mă apropii de primul cal rămas fără stăpân.

Il bat ușor pe gât, pe crupă, îl mângâi, cerc prin toate gesturile posibile să-l asigur de bunele mele intenții și... pun piciorul în scară.

Niciodată n'aș fi crezut că pot încălica cu atâta ușurință. Prind deci încredere în mine și trag nădejde că poate nu vom avea nici obstacole de sărit, nici șarje de făcut... și am să ies bine la capăt.

Calul pare blând și oarecum dresat. Nu pot să mă dumiresc însă de rostul hățurilor. Vreau să-l pornesc, el stă pe loc ; trag de hățuri, el merge înainte.

Zadarnic îl îndemn blând : „di“ sau „ptru“. El face după cum îl tae capul.

Imi amintesc însă că e absurd să vorbesc românește unui cal învățat cu comenzi franțuzești. Deci, mă informez la un camarad :

— Cum spui pe franțuzește unui cal să meargă ?

— Dai pinteni și zici „Dii !“

— Merçi ! Dar ca să-l oprești ?

— Tragi de hățuri și zici „Hoo !“

— Merçi ! Răspund foarte serios, în hohotele de râs ale celorlalți, cari găsesc întrebările mele ridicole.

Dar eu sunt hotărât să nu mă dau bătut ; strâng deci din pulpe, mă înfig bine în scări și parviu, în rând cu ceilalți, în fața automobilului pe care se află aparatul de cinematografiat.

Noi formăm armata lui Pierre Weber, eroul principal, care ne comandă, călare pe o șea, așezată pe un balansoir de scânduri, pe o platformă specială, la doi metri de obiectiv. Balansoirul se clatină înainte și înapoi, împreună cu șeaua și eroul principal, — imitând astfel goana unui cal în galop. Pe film însă, nu se înregistrează decât bustul călărețului, fără a se vedea că în realitate, el e călare pe băț,

---

arăta, clopotul suna voios, chemând călugării la rugăciune.

Fratele Romuald grăbi pașii.

Chiar în acea seară, trei oameni pocăiți îngenucheau cu smerenie la picioarele duhovnicului mânăstirei și-și mărturiseau cu umilință greșalele lor.

Iertați și înălțați sufletește, — salvați, — rămaseră canonici în vechea mânăstire, unde fură exemple de virtute și credință prin pocăința aspră de viață monahală, căreia se închinară cu totul până la sfârșitul zilelor lor.

Călugărul Romuald umil și sfânt printre toți, ajunse la adânci bătrâneți și adormi întru Domnul fericit că Dumnezeu s'a servit de el pentru a săvârși o minune întorcând la El sufletele celor trei rătăciți pe calea pieirii.

Din franțuzește de DORA POPESCU

FLAŞNETARUL

Originar din ducatul Modena, Italia făcuse parte din acei o mie de voluntari, cu cari Garibaldi debarcase în Sicilia, contra regelui Francisc II-lea și intrase în triumf în capitala Neapolului.

După făurirea unității Italiei, se retrăsese ca simplu cetățean la Florența, unde se ocupă cu comerțul vinului.

Se căsători cu o fată frumoasă și harnică, din satul său natal, pe care o iubise din copilărie și pe care n'o uitase cu toate evenimentele ce-i despărțise.

Din căsătorie avu un băiat.

Il crescu cu toată dragostea de părinte, punându-și într'însul speranța că prin inteligența, cultura ce i-o va da, patriotismul ce-i va inspira, va fi odată folositor patriei, acelei Italii, care este Doamna lumei prin nobila-i origină, purtătoare de civilizațiune.

Și era fericit, când după munca istovitoare a zilei, seara, după închiderea prăvăliei, stătea cu soția și copilașul pe țărmul mărei Adriatice.

Cânta din armonie, pasiunea lui din copilărie.

Valurile mărei îngânau departe melodiile armonicei sale... Luna și stelele aruncau mii de raze strălucitoare pe luciul întins al mărei, transformând în palate de aur mărețele clădiri ale Florenței din apropierea țărmului, ce se răsfrângeau ca într'o oglindă în apele ei.

Acolo povestea dânsul soției și copilului despre Garibaldi, despre victorie, despre triumf!...

I se părea că vede în zabranicul nopței, Neapolul, și gândurile lui sburau spre trecutul glorios.

Zilele treceau și ele repezi, unele după altele.

Copilul avea acum opt ani și era unul din cei mai sârguitori în școală.

O! de ar fi putut acest părinte, ar fi sorbit anii ce mai trebuiau să treacă, până s'ajungă copilul mare!...

◆

Insă de multe ori, pe cei ce sunt fericiți, fatalitatea îi lovește cu nenorocirele ei...

Intr'o noapte, pe când lipsea de acasă, fiind dus să aducă un transport de vinuri, aprinzându-se casa vecină, luă foc și casa lui.

Focul surprinse pe soție și copil în somn și până să-i deștepte vecinii și să le vie în ajutor, arseseră.

Când se întoarse își găsi casa și prăvălia nimicite, iar soția și copilul scrum.

Durerea îi fu atât de mare, în cât înebuni.

Fu dus într'o casă de sănătate, unde după câțiva ani se vindecă, însă eși de acolo îmbătrânit cu totul din cauza suferinței.

Nu mai voi să stea în Italia lui mult iubită, făcându-i rău aducerile aminte și luă drumul pribegiei.

Veni în România, unde se făcu flașnetar, la București.

Papagalul, de deasupra flașnetei, îi era acum singurul tovarăș.

Cu acest papagal și cu flașneta câștiga și el o amărâtă de existență, căci papagalul scotea din cutioara ce era adoptată flașnetei, bilete, așa zise, cu prezicerea viitorului pe cari le vindea celor ce credeau în ele...

Cânta, cânta din flașnetă ziua întreagă, mai cu seamă copiilor. Ii iubea mult, fiindcă și el avusese un copil adorat!..

Ii dădeai sau nu, el trecea înainte, nu cerea, se mulțumea cu puțin.

Avea mai întâi grije de hrana papagalului și ce-i mai rămânea, era doar pentru dânsul.

Aștepta în liniște sfârșitul vieței spre a se întâlni cu ai lui, sus, în ceruri.

◆

Mi-era simpatic bătrânul italian.

Ii dam mai întotdeauna, când îl întâlneam, spunându-i spre a nu'l mâhni: pentru micul d-tale papagal.

Odată întâlnindu-l și vorbind cu dânsul mai mult, mi-a povestit, plângând, viața lui.

Dar de la o vreme nu l'am mai văzut pe bătrân.

Pe străzi nu i se mai auzea flașneta, chipul lui blând nu se mai zărea.

Intr'un târziu am auzit că murise și cu-dânsul ca o coincidență și papagalul lui.

MARIA OPRESCU

— ca să zic astfel. La câțiva metri în urmă, venim noi, în galop, călări pe cai adevărați. Automobilul, cu aparatul cinematografic și eroul principal fuge, iar noi îl urmărim în galop, cu săbiile scoase, în timp ce operatorul învârteşte manivela iar regisorul, cu ochi experți judecă efectul de ansamblu.

Ni se dau ultimele deslușiri:

— In pădurea din fața dv. se află ascunși două sute de mușchetari, pe cari îi șarjați, în timp ce ei vă împușcă, începând cu Weber, comandantul dv., care la un semn al meu, se va rostogoli de pe șea, în automobil. Jumătate din dv. veți fi împușcați și anume: tu, tu, tu, tu etc..

Cu degetul, regisorul desemnează pe cei cari vor trebui să cadă sub gloanțele mușchetarilor.

Eu am norocul să nu fiu condamnat la moarte. Mi-e teamă însă, ca nu cumva din greșeală, vreun mușchetar să mă ochească și să mă rostogolesc și eu în țărână, cu ceilalți.

Deci strâng pulpele și mângâi calul, jurându-i la ureche, că dacă e cuminte și „nu mă împușcă", am să-i dau zahăr și smochine, ca la circ.

Regisorul dă ultimele indicații:

— In timpul șarjei, să aveți figura cât mai feroce și să urlați agitând săbiile. Ați înțeles?

— Da! răspundem în cor.

— Atunci, bine. Atențiune! Incepem!

Automobilul pornește încet, apoi repede. Caii, după câțiva pași, trec imediat la galop. Gonim nebunește, cu săbiile scoase, într'un nor de praf. Din copitele cailor sar pietricele și nisip cari ne orbesc. In jurul meu, cei cari trebue să fie împușcați, cad unul câte unul, secerați parcă de moarte reală. Mă înfierbânt și sigur pe mine, simt că nu voi mai fi „împușcat de mușchetari"; mă țin admirabil în șea.

La capătul câmpului ne oprim. Regisorul nu e mulțumit. Nu am fost destul de feroci, destul de războinici.

Vom relua scena.

In clipa aceea îmi aduc aminte că sunt în urmă cu chiria și că diseară, cum voi ajunge acasă, mă va lua proprietarul în primire. Și devin atât de feroce, cum nu vă puteți închipui.

— Atențiune! Incepem!...

◆

In autobuzul care ne transportă spre Paris, îmi pipăi pulpele ușor îndurerate și constat că am eșit destul de bine din toată această afacere. Deși am șarjat de câteva ori „mușchetarii n'au reușit să mă împuște" și sunt vesel.

Seara merg să văd un film american cu cow-boi. Privesc disprețuitor obicinuitele figuri de călărie, — caracteristica acestor filme, — care vă minunează pe dv. și m'au minunat și pe mine, până acum.

Cât îmi par de ridicole.

Ei, dar eu „fac cinematograf".

AL. POPOVICI
Paris

CETATEA GIURGIU

Mărturia cea mai veche a trecerei puterei turcești peste Dunăre, fu cetatea Giurgiu.

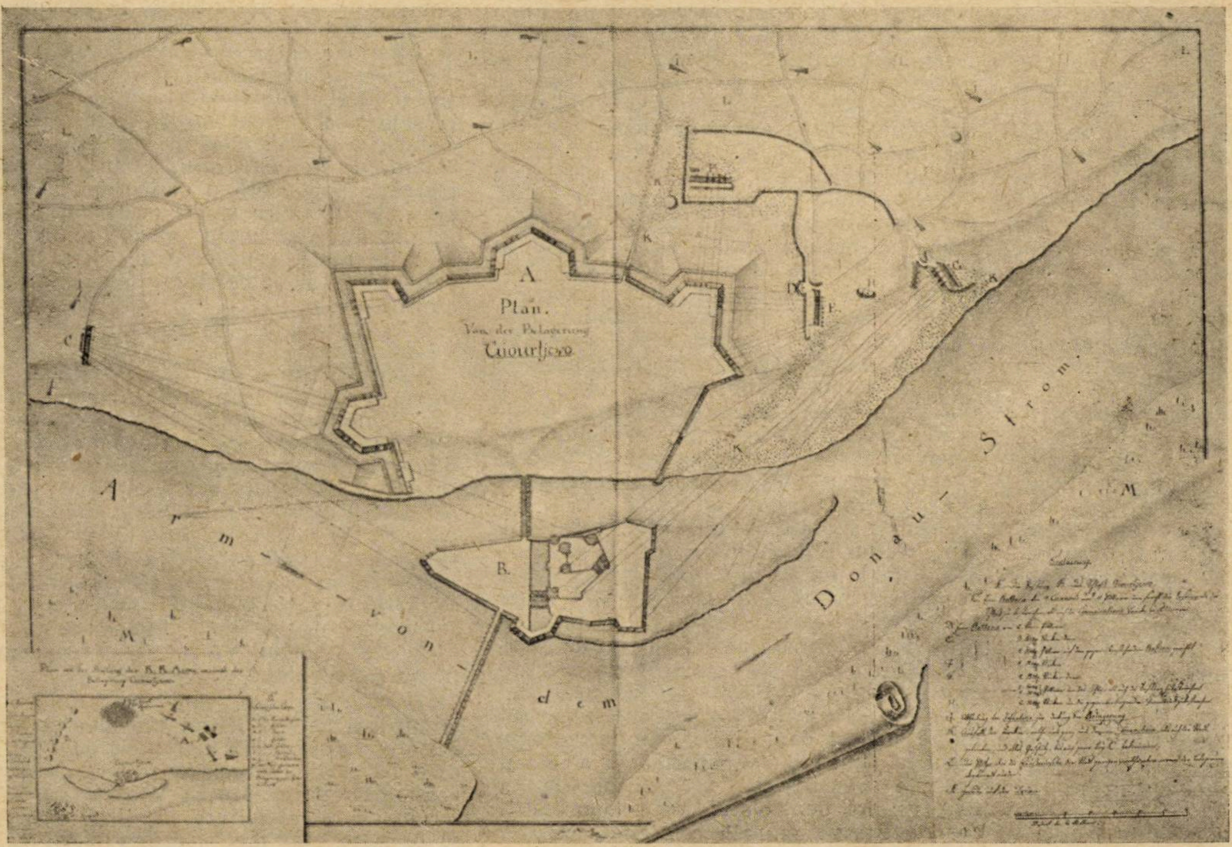

Planul Cetății Giurgiu în timpul războiului Ruso-Austro-Turc (1788—1791).

Turcii, au ridicat această cetate, pe deoparte ca un post de înaintare, a marei cetăți de pe dreapta Dunărei, — Rusciucul, — iar pe de alta pentru a ține îndeaproape supravegheri pe Domnii din Țara Românească, pe cari îi sili să-și mute și reședința la București.

După un plan făcut, în timpul războiului Ruso-Austro-Turc (1788—1791) de către ofițeri din Statul major austriac cetatea se prezenta astfel: Fig. 1.

Castelul se afla pe o insulă, din brațul Dunărei, și era legat prin câte un pod atât cu insula vecină cât și cu țărmul românesc, pe care se afla orașul Giurgiu.

In castel se aflau trei depozite cu pulbere, o cazarmă de ieniceri și o moschee.

Imprejurul acestora era un zid puternic, ce se prelungea în partea de Sud-Est, până la marginile insulei, iar în cea de Nord-Est, până la jumătatea insulei, formând două curți mari, deoparte și de alta a castelului. B.

Pe malul românesc se afla o a doua întăritură A. ce avea formă neregulată, făcută din zid înalt de 4 klastere 1) și având cinci bastioane triumghiulare, fiecare cu câte 10 tunuri.

In interiorul acestei întărituri se afla locuința comandantului, cazărmi, magazii de provizii, o moschee, o fântână și câteva locuințe particulare.

Cetatea avea o singură poartă, prevăzută cu șanț și pod ce se ridica.

In fața zidului se mai afla un șanț adânc și larg de 3 klastere, având și un val de pământ sprijinit pe gard de nuele.

Orașul era așezat împrejurul ultimei întărituri, întinzându-se dela malul Dunărei până la fortul Soliman.

Casele erau din lemn, acoperite cu țiglă, iar străzile strimte și nepavate. Mai fiecare locuință avea câte o pivniță foarte adâncă și bine întreținută, unde locuitorii se puteau ascunde la vreme de primeidie.

La rândul său orașul avea ca o ultimă apărare un șanț, mai mult primitiv, ce pornea din malul Dunărei și se oprea la fortul Soliman, așezat în partea nordică.

Dela Giurgiu plecau trei drumuri în interiorul țării, unul care ducea la Slobozia, altul la Pitești și cel de al treilea la București și Odivoaia.

In felul acesta se prezenta pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea vestita cetate a Giurgiului.

Modul cum se prezenta cetatea Giurgiului îl observăm în fig. II, unde avem reprezentat atacul acestei cetăți din partea Rușilor, întâmplat la 1771.

Deși mică cetatea, totuși observăm că era foarte puternică, ea constând doar din întărituri și moschee, iar dealul pe care era așezată predomina împrejurimile. Vederea aceasta complectează minunat planul ridicat în fig. I-a.

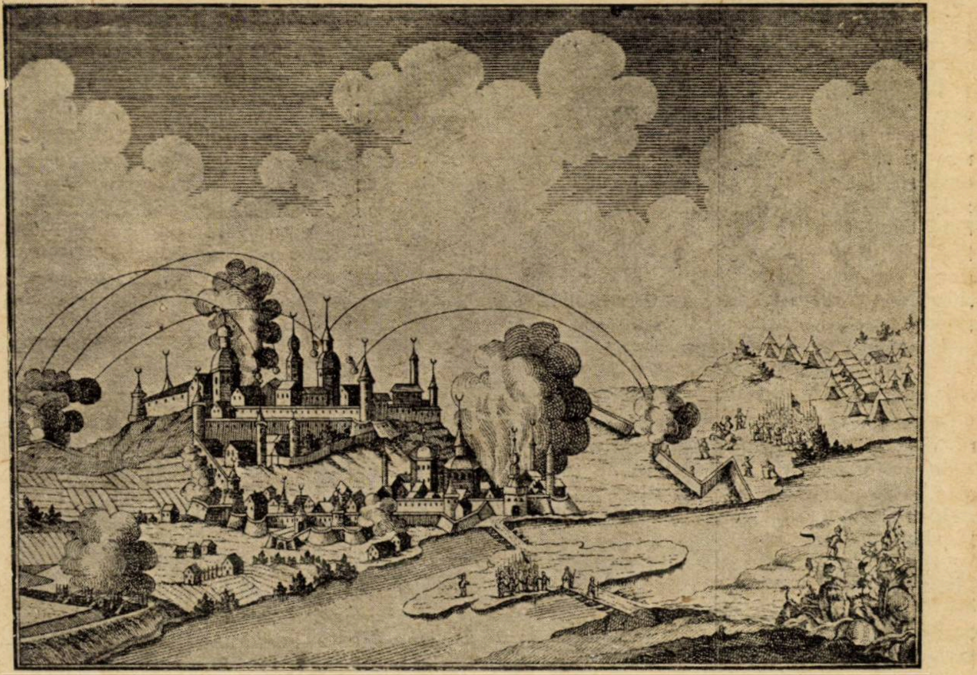

Asediul Cetății din partea Rușilor la 1771.

Interesantă ar fi strângerea tuturor vederilor privitoare la fostele cetăți turcești din jurul Principatelor Române.

MIH. POPESCU

---

1) Klaster măsură austriacă egală cu 1.

O frumoasă vedere a așezărei atât a Giurgiului, ca cetate și oraș, precum și a Rusciucului o avem în schița mică din stânga planului mare.

critica literara

DESPRE COMIC, BURLESC ȘI TRAVESTIE

Comicul se definește prin manifestarea unei slăbiciuni, unui vițiu sau unei insuficiențe, printr'o apucătură sau lăcomie, avariție sau desmățare, nepotrivire în dragoste, prin contrastul între două situații cu prevalarea ridicolului, caraghiozlâcului, este biciul care pocnește pe imbecil, pe păcătos, pe stricat, pe ticălos, pe hrăpăreț, pe lacom, pe suficient, pe ambițiosul fără merite, pe ipocritul fără rușine, pe amorezatul bătrân, pe incultul pretențios, pe parvenitul cu aere de Cezar, pe încornorat sau pe păcălit.

Comedia este o șarjă contra moravurilor rele, un amuzament care educă pe sama celor netrebnici sau grosolani, stupizi sau libidinoși. Comicul răsare din cuvinte, izbucnește din situații, din psihologia indivizilor prin antinomie. Stă în caracter, în combinații de epizoade sau într'o acțiune precipitată, în care autorul făcând pe public să râdă, corijează, îndreaptă : *„ridiendo castigat mores*.

Burlescul este ceva mai puțin, este o exagerare a comicului, este o mărire prin lupa costumului și a figurei într'o situație ridicolă. Este August dela circ, care prin gesturi desordonate, prin glume nesărate, printr'o schimonosire a feței, ne provoacă râsul.

Travestia este, pur și simplu, o vulgarizare haslie a unor situații foarte serioase, este un comic inferior.

Dacă trecem la exemple, vom constata că „Scrisoarea Pierdută“ este pe rând comică și burlescă. Revistele dela teatrele de vară sunt burlești, simple farse, sau amuzamente comice, cu spectacole de balet, cu coruri, cantonete, ce nu au a face nici cu literatura, nici cu comicul adevărat.

Travestiile cunoscute (la noi a încercat George Ranetti în „Romeo și Julietta la Mizil“) sunt : *Eneida* lui Scarron și *La Belle Hélène* a lui Offenbach. Util societății este și comicul și burlescul, și chiar, cu bună voință, travestia. Cele două forme din urmă sunt material și documente pentru comic; *Burlesc este și Vasilachi* dela Moși, ca și clownul, travestia este psalmodierea bisericească a actorului de șantan, care imitând pe dascălul de strană, debitează blestemății pentru a face publicul să se strâmbe de râs.

Comedia este, însă, o formă superioară de artă. Când apare, societatea este oare cum așezată, moravurile „stabilizate“, iar observația obiectivă. Comicul vede prin prizma aceluia care vrea să se răsbune, sau să lovească fie canalia, fie stupiditatea sau alt defect omenesc. Dintr'un colț retras, pândește pe eroii săi, îi studiază, îi pune pe scenă, se amuză singur de farsa sau pozna ce le-o joacă pentru a-i face de râs, pentru a-i scoate din sânul celor cumsecade, discreditându-i sau arătându-i cu degetul, ori de câte ori, reapar pe scena vieții, demascându-i pentru a-ne feri de vițiile lor și astfel din ură, trecem la hohote de râs și la mizericordie.

Comediile lui Aristofan se agață de defectele vremii, atacă pe Socrate în ce avea absurd în doctrina sa periculoasă tradiției și religiei, batjocora pe Euripide, care scosese din matca tradițională, pe eroii săi turbulenți, neguroși, pasionați, doritori de neconoscuturi ce erau să aducă repede moartea societății ateniene, sau se agăța de demagogia ticăloasă a lui Cleon, se repezea în femenismul ce era să înpingă la prăpastie familia, scria virulente satire politice, dezvolta teze pro sau contra, totdeauna însă, în serviciul cauze bune, lovind în dreapta și în stânga, atăcând pe front pe toți aceia care săpau, spre a dărâma temelia religiei, familiei, republici, tradiția glorioasă a trecutului apropiat. Unii îl consideră reacționar, fiindcă a fost un om de treabă, alții un obscurantist primejdios, pentru că a râs de unele „prăpăstii“ ale filosofului cu figura de Silen, negativ în septicismul său distrugător, necruțător în ironia sa tăioasă, (fie că prin moartea sa nobilă, prin acțiunea de reabilitare a elevilor săi, genialul Platon, și Xenofon — ne apare nouă altfel decât lui Aristofane); alții îl acuză că a fost nedrept și fără milă chiar pentru Cleo, care a murit ca un erou la Potidea. Adevărul este pentru comicul, „în sânul căruia cele nouă Muze își găsiseră culcușul“. Pentru el Socrate, dacă nu este conrupător al tinerimii, rămâne un fel de mihilist, un teoretician nebulos, un idiolog pericolos, a cărui acțiune se părea nefastă; Euripide a fost un fel de Tolstoi, care a pregătit descompunerea morală a Atenei, etc..

Comedia latină este mai mult o farsă, o imitație acelei grecești ; iar spiritul roman a iubit și a inventat satira care lovește drept, care atacă pe nume, care distruge pe față. Atena a avut mari comici, Roma mari satirici.

Comedia până la Molière, în Franța, a fost o farsă, cum a fost și în Anglia până în epoca elisabetană, cum a fost în Italia până la Goldoni.

Molière, pornind și continuând spiritul clasic, a creat marea comedie, alături de farsa irezistibilă; pe lângă piesele sale de caracter, pe lângă satirele sale, a creat atâtea pozne care nu-i micșorează cu nimic gloria literară.

Grăbindu-ne în spre noi, Caragiale a pus temelia comediei, iar capodopera sa „Scrisoarea pierdută“, este un gen unic de comedia politică, de satiră, de șarjă și de farsă.

ION FOTI

◆

CONCEPȚIA INDIVIDUALISTĂ ȘI CĂSĂTORIA LA IBSEN

(Note pe marginea broșurii d-lui N. N. Crețu *„Femeia mării“* de Ibsen).

Dacă este adevărat, că de cele mai multe ori, conferința are avantajul unei expuneri mai apropiate, mai calde și deci mai comunicative, tot atât de adevărat este și contrariul, că tot de cele mai multe ori, conferința te forțează să-ți limitezi materialul, servindu-te numai de elementele capitale ale problemii pe care o desvolți, neîngăduindu-ți însă o argumentare mai amplă și o desvoltare a punctelor secundare, cari își au și ele partea lor de contribuție, la elucidarea unei probleme sau concepții a vre unui scriitor sau chiar a unei generații.

Concepția individualistă și căsătoria la Ibsen, deși poate fi studiată, în mare, în piesele sale *Femeia mării, Nora, Strigoii, Comedia iubirii, Stâlpii societății, Rața sălbatică, Rosmelsholm,* totuș, timpul restrâns ce îl oferă o conferință, a făcut pe d. N. N. Crețu să se ocupe numai de prima, adică *„Femeia mării“*, renunțând la elementele secundare ale ei, și în acelaș timp și la celelalte piese mai sus amintite.

◆

Discutând una din ideile scumpe lui Ibsen, problemă capitală în fața vieții : *problema libertății interioare,* pe care se poate ridica o personalitate superioară, schițând pârghia cea mai puternică a ideologiei lui Ibsen ; *principiul individualist*, ideal către care trebue să tindă voința: *„Să fii totdeauna în acord cu tine însuți, să-ți croești poteca ta chiar dacă se abate din drumul mare al tuturora, să-ți înfrunți tu pericolele tale, să-ți impui tu sacrificiile, să-ți alegi singur bătăliile, să-ți riști singur ruina, să-ți cucerești prin tine libertatea și fericirea*“.

Și în acelaș timp, înfățișând concepția trecutului asupra femeii cu alternativele ei : *femeia sacrificiu* și *femeia păpușe*, în care ea n'are nevoe de o independență personală, iar căsătoria îi apare ca o aservire și o captivitate pe viață, autorul se oprește mai mult asupra piesii *„Femeia mării*“, simbol al aspirației femeii spre libertatea voinții în legătură cu problema căsătoriei

Așa zisa *filosofie a piesii* în care două procese sufletești complexe și subtile se desbat în sufletele eroilor Wangel și Ellida : pe deoparte ajungerea din partea lui Wangel, care își iubește soția, la convingerea că trebue să-i lase libertatea de a decide în alegerea ce trebue să o facă între el și străin, iar pe de alta, ajungerea din partea Ellidei la descătușarea sufletului și conștiința unei libere hotărîri, duce la concluzia unei libertăți depline, în care „o conștiință sănătoasă — bărbat sau femee, va alege întotdeauna bine, în tot cazul cu angajarea întregii responsabilități proprii, așa că n'ar mai avea nici când loc regretele sau ispitele bolnăvicioase“.

Ellida — *Mi-ai dat putința să privesc în necunoscut, să pătrund în el, dacă aș fi voit. Mi-ai dat putința să-l am, de aceea pot astăzi să renunț la el.*

Wangel. — *Din ce în ce tot mai mult te înțeleg. Tu gândești și simți în imagini și închipuiri pipăite. Dorul tău de mare, simțimântul acela de înfiorare și de atracție pentru El, pentru streinul acela, nu erau în realitatea decât expresia imboldului tău de libertate care se deșteptase și crescuse în tine. Nimic altceva.*

Deși mulți au văzut în Ibsen un anarhist social, ce caută prin piesele sale să destrame familia, el este totuși acela care vede în căsătorie unirea a două voințî libere, deci iubire și acord de bună-voie, nu forțat.

Această legătură între principiul individualist și căsătorie va deveni principiul de regenerare al societății moderne, în care familia va fi constituită sănătos pe libertate, adevăr și iubire, căci „că-

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

„MASURA PENTRU MASURA“
de Shakespeare

Așteptam de mult să văd pe scena unui teatru, reprezentată această încântătoare piesă. Așteptam mai mult s'o văd la Național, unde sunt și actori mulți și unde se poate desfășura în plin, generozitatea unei ingenioase puneri în scenă.

De mult, în anii de școală, un profesor de literatură comparată, a dat seriei de școlari dintre cari făceam și eu parte, putința să aprecieze, să învețe chiar piesele caracteristice ale lui Shakespeare. Ne-au emoționat, ne-au copleșit tragediile ; ne-au dat perspective de largă înțelegere creațiile din comedii. Analizele sistematice, poate prea sistematice. făcute sub călăuza prof. Mihail Dragomirescu, ne-au îndrumat însă să înțelegem pe Shakespeare și actualizat, dincoace de traducerile oficializate și rigide. Școala a stimulat lărgirea înțelegerii dincolo de metoda didactică și profesorală.

S'a putut să par atunci neserios, dar n'am cedat convingerii, că „Măsură pentru măsură“ e una dintre cele mai tipice creațiuni shakesperiane : amestec superb de farsă, comedie și dramă, și apoi minunată șarjă rânduită într'un cadru de reală și continuă dramatizare.

Deaceea, așteptam reprezentarea „Măsurei pentru măsură“. Pentru minunata-i satiră, pentru cascadele-i de geniale bufonerii, pentru imensa-i temelie de constructivism sufletesc, totdeauna firesc, adevărat, real.

Când nu s'a spus, și când nu s'a arătat „măsură pentru măsură“ ? Când n'a fost necesar „dinte pentru dinte“ și când e cu putință în evoluția morală, sub orice directive de stringențe și aride principii să nu se amintească de străvechiul „ochiu pentru ochi“ ?

Subiectul poate să varieze oricând și oricum. Tema însă e eternă ca lumea și interesantă ca viața smucită între dorinți și imperativul ordonat totdeauna cu inițialul „nu face“.

In „Măsură pentru măsură“, e însă ceva mai mult. E geniul lui Shakespeare. E răsfrângerea laturelor celor mai caracteristice ale sufletului, laturi, cari sunt imediat în succesiune și tragice și comice și dramatice și burlești.

Și după felul, cum a primit-o publicul, îmi place să cred, că direcția teatrului Național a dobândit deplina apreciere pentru reprezentarea așa de frumoasă a „Măsurei pentru măsură“.

◆

Un prinț (Băltățeanu) vrea să știe cum se poartă cu poporul sfetnicii săi. Anunță că pleacă și lasă toată puterea și răspunderea cetății Vienii, ministrului (Calboreanu) și judecătorului Escalus (Nottara).

Ministrul desgroapă din vrafuri de arhive, legi a căror aplicare o vrea tare, rigidă, întreagă, întru respectarea virtuții.

Potrivit acestei măsuri de arheologie politică, un tânăr, care a iubit și a fost iubit, e condamnat la moarte, fiindcă nu s'a căsătorit cu iubita, la care sunt vădite prin rotunjime, semnele dragostei.

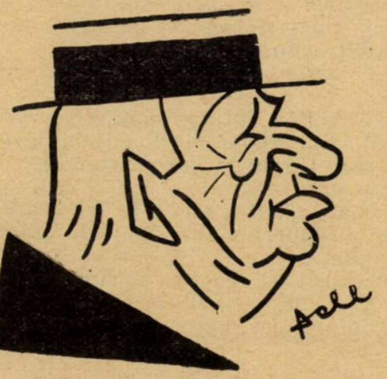
d. C. NOTTARA

Sora tânărului osândit (Marioara Zimniceanu), călugăriță, intervine la Ministru să obțină amnistia fratelui. Ministrul rigid, legalist, virtuos propune frumoasei călugărițe să-i cedeze. Călugărița nu vrea. In cele din urmă, — farsa — călugărița trimite în locul ei, la întâlnirea cu ministrul pe fosta logodnică,— părăsită fiindcă n'avea zestre — a ministrului moral, rigid, tocător de principii și râjnitor de directive virtuoase.

Dar prințul nu plecase din cetate. Imbrăcat în sutană de călugăr, colinda prin popor să afle și să constate, cum trăește poporul și cum își împlinesc îndatoririle, curtenii săi credincioși.

Aceasta-i schema. In jurul ei, admirabile episoade și complexitate de intrigă shakespeariană. Prințul află tot : la măsura ministrului, care ordonase uciderea tânărului, pentrucă a călcat virtutea unei fete, nu trebuia să urmeze măsura identică pentru prinț, fiindcă se repezise la virtutea călugăriței ?

Totuși în piesă, sfârșitul e delicios și liniștitor, ca o poveste de copii. Toți se însoară. Chiar și regele cu frumoasa călugăriță.

◆

In general, pe scena Naționalului, piesele lui Shakespeare sunt interpretate bine. Poate, comediile sunt mai bine, ca ansamblu. Admirabila bufonerie-farsă „Măsură pentru măsură“ e interpretată excelent.

A intrat în scenă și maestrul Nottara, cu tot trecutul și prestigiul de creator în rolurile shakesperiene. Dl. Nottara a fost judecătorul senin, demn, impozant.

Rolul ministrului, cu atât mai fățarnic, cu cât vrea să fie mai dârz în pedepse și mai oratoric în afirmarea preceptelor morale, l-a ținut artistul care fără îndoială contribue la susținerea gloriei marilor săi înaintași dela Național, d. Calboreanu.

In rolul călugăriței, a fost excelenta artistă Marioara Zimniceanu. După rolul din „Femeia îndărătnică“, în care o socotim neîntrecută, în rolul din călugărița „Măsurei pentru măsură“, Marioara Zimniceanu este desigur una dintre cele mai bune, mai mari interprete în piesele marelui Shakespeare.

In roluri pitorești : d-nii Manu, Bulfinski, Sârbu, Victor Antonescu, Critico, d-nele Cruceanu, Jeana Popovici. Despre fiecare dintre acești artiști, trebue să se spună cuvinte foarte bune. In special cei dintâi. D. Manu are vervă, are mobilitate. D. Bulfinski cu ușurința, cu care apare în roluri de prestigiu, interpretează roluri mici, cu pitoresc și comic. D. Sârbu nu fixează, ci intensifică nota comică și mai ales cu inteligență îi dă când trebue nota burlescă. D. Victor Antonescu ca de obiceiu în cadrul impresionant al comicului de situații.

◆

Montarea impresionantă.

Directorul de scenă, d. Soare are și îndrăzneală și fantezii. Sub impresia, justă desigur, — că tema piesei e oricând actuală, a făcut montarea într'un ritm actualizat, modern, cu accentuare fantezistă.

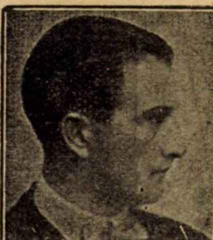
d. BĂLTĂȚEANU

Poate că unele „motive“ au fost cam disonante în montare. Poate, că e și un ușor nor de fantezie rusă în desenuri și decoruri.

Realizarea în ansamblu e însă frumoasă.

B. CECROPIDE

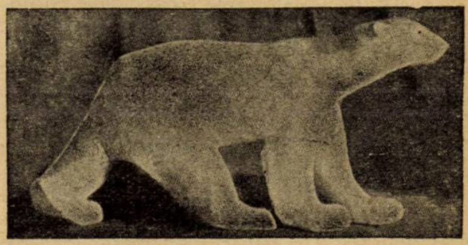

---

sătoria nu trebuie să fie mormântul iubirii și al libertății“.

◆

Deși cadrul unei conferințe a împiedicat pe d. N. N. Crețu să dea amploarea cuvenită unei asemenea probleme, d-sa are totuși marele merit de a fi reușit să ne dea o idee limpede, asupra ceeace trebue să fie căsătoria în lumina principiului adevăratei morale.

Simplu și concis, fără bogăție de argumente, dar convingător, limpede și susținut, d. N. N. Crețu ne-a dat în parte sugestia materialului de gândire și înălțare sufletească, ce ni-l oferă teatrul lui Ibsen.

KOSTIA SERGIU

gazetaria

așa și-așa...

NICOLAE IORGA este — fără discuțiune — îndrumătorul și exponentul sufletului românesc în veacul XX-lea, energia culturală în continuă vibrațiune în slujba intereselor superioare ale neamului nostru, mintea creiatoare din tainițele căreia a eșit o operă imensă și variată — îmbrățișând cele mai multe posibilități literare, culturale, științifice și practice, înfăptuitorul atâtor opere de interes suprem, educatorul atâtor generații. Iată de ce privim ca pe un omagiu bine meritat numărul festiv pe care i-l închină revista literară „Floarea Soarelui". (Ian-Iulie 1929). In această babilonie de porniri și curente în care adevăratele merite sunt atât de puțin recunoscute — gestul pe care „Fl. S" îl face — nu numai că dovedește o mentalitate sănătoasă — dar contribue la vulgarizarea unei vieți model — pentru binele obștesc.

Păcat numai că „Floarea Soarelui" continuă să apară atât de neregulat și să fie atât de puțin accesibilă marelui public.

ȘI ÎNCĂ UN PĂCAT: Articolele omagiale puteau fi semnate de altcineva. Altă valoare ar fi avut închinarea semnată de unul sau doi dintre atâți scriitori, admiratori sau elevi mai îndepărtați ai d-lui Iorga — dintre fruntașii recunoscuți ai scrisului românesc. Nu de alta, dar ilustrul necunoscut care le semnează (probabil: un student al d-lui Iorga) învață acuma să scrie românește. Iată dovezi:

„In acest an s'au împlinit 20 de ani de activitate cari s'au sărbătorit printr'un fast deosebit, *luând* parte si Principesa mamă Elena".

Sau:

„Cleopatra, noua piesă jucată în luna Maiu, s'a bucurat de toată atenția ce se cuvenea unei *piese* de o înaltă tehnică teatrală *din partea* criticilor *teatrali*".

In fine:

„Vorba era entusiasmul sau durerea sufletului ce continuu se frământă; privirea și gestul subliniază ideia și flacăra profetului pe care-l întrezărești din statura ce simbolizează pe, voevodul țărilor trecute, pe iubitorul de ctitorii sfinte, iar cartea din care se inspiră în prorocirile sale e cartea vieței sale însăși ce are ca reazăm simțirea veacurilor de românism și prezentul culturii de pretutindeni". Și așa mai departe: pagină cu pagină și aproape paragraf cu paragraf— tot omagiul se furișează într'un stil de reporteraș de provincie care se și crede mare purtător de condeiu.

Așadar două lucruri: articolele omagiale trebuesc scrise cu oarecare îndemânare stilistică și semnate de personalități ale culturii. Altfel nu-și ajung scopul.

UN LUCRU NU SE POATE NEGA: execuția technică a revistei „Floarea Soarelui" (hârtie, copertă, literă, clișee) e mai presus de orice critică. Conducătorul ei pare a fi un om de gust, de multă pricepere și a avea un secondant tipografic credincios. Dacă materia literară a revistei ar fi la jumătate din media grijei tipografice, „Floarea Soarelui" ar fi una dintre cele mai bune reviste românești. Firește că, deocamdată, nu e.

UN PICTOR POET. In acelaș număr al revistei „Floarea Soarelui" d. T. Crudu vorbește despre pictorul român A. Bordenache care — trăind în Franța — s'a remarcat încercând „cu deplin succes, în toate genurile picturii" și, excelând ca portretist, a trecut la sculptură. In legătură cu această operă a sa d. T. C. reproduce — din marile reviste franceze — câteva păreri autorizate.

Acestei activități însă i se alăturează o a doua:

„Intâmplarea a făcut să ne cadă în mână câteva caete din acele poezii intime ale d-lui B., care pot alcătui două volume respectabile.

„Iți face impresia că pictorul nu scrie, zugrăvește poeziile sale și anume:

„La început schițe fugare, desemne în două-trei linii, apoi sublinieri, amplificări, tablouri mici, tablouri mari, în sfârșit compoziții...

„E gama lucrului firesc al unui pictor.

„Technica lui predomnește pretutindeni. El prinde ideia; îi dă tonul, culoarea, versurile care-i convin..."

In fine:

„N'am găsit o poezie la fel una cu alta, dar absolut niciuna din câte le-am avut înainte".

Natural că aceste lucruri ne interesează — în primul loc — pe noi, Românii, oricât de mare ar fi nepăsarea națională.

EMIL GÂRLEANU este analizat cu multă pricepere și duioșie în ultima fascicolă a „Propilee-lor literare", sub semnătura d-lui I. Foti. Iată — mai jos — două interesante aprecieri:

Una — în legătură cu sufletul lui Gârleanu-artistul:

Gârleanu un poet liric. Vedea situații sufletești și tablouri după natură cu o intuiție puternică.

„Ca poet *a văzut,* dar n'a studiat lucrurile.

„De aceea n'a reușit în nuvele. A trăit retras și într'un cerc restrâns de oameni. Ii plăcea singurătatea. Era o fire visătoare, nu căuta contactul vieții, nu-i plăcea sgomotul luptei, îl indispunea bătălia. S'a retras într'un colț, a privit în juru-i, a simțit profund și a iubit cu patima unui artist, cu furia vânătorului ce aleargă pe urmele vânătorului, a pătruns, pentrucă a iubit, în „Lumea celor cari nu cuvântă".

Și-mai jos:

„In lumea aceasta s'a exilat ca un pustnic Gârleanu. Și în societatea gâzelor, a gândăceilor, a furnicilor, a cărăbușilor, a greerilor, a fluturilor, a libelulelor, în mândra și mângâetoarea apropiere a vulturilor, a ciocârliilor, a prepelacelor, a privighetorilor: în convorbire cu tot felul de păsări și cu tot soiul de animale, în iubirea caldă și castă a florilor, le-a simțit dorințele ascunse, le-a respirat parfumul îmbătător al petalelor albe și roșii, a prins patimile lor; a ghicit ce se petrece, în marea lui dragoste de natură, în creerul unui greer, în sâmburele de minte al unui fluture și al unei furnici".

Si alta — a acestei cărți:

„unică în literatura noastră. In aceste bucăți scurte, în stil sobru și lapidar adeseori, cu observații duioase, pline de poezia dulce a câmpiilor noastre, încărcate cu imagini clare și precise străbătute cu subtilități de cugetare și cu gingășii, de sentimente, se va prelungi departe, va rămâne timp îndelungat încrustată în aceste pietre de preț, icoana și memoria aceluia care a fost Emil Gârleanu".

O NOUĂ POETĂ pare a fi d-na Sorana Topa, artistă de valoare la Teatrul Național care publică o poezioară în „Adevărul Literar" dela 1 Sept. 1929: „Pașii"!

Suflete vii, suflete moarte,
Așà mereu, doi câte doi,
Din goluri desprinși,
Spre goluri împinși.
. . . .
La capăt-uitarea lacom îi soarbe
In umede guri de morminte.

TITLURILE revistelor noastre literare ne uimesc — de cele mai multe ori — prin stupiditatea lor: unu, Adam, Eva, etc. — se preferă cu ușurință, din tot ce ese în cale, tot ce e mai sonor, mai curios, mai straniu, mai neînțeles.

Că altădată lucrurile se petreceau altfel se știe: Făt-frumos — Floarea darurilor, Semănătorul — sunt titlurile care vorbiau cu toată puterea și-i spuneau cetitorului o bună parte din programul, din conducerea revistei.

Iată dece credem că alegerea unui titlu, nu trebue să se facă ușor: el trebue să corespundă unei idei și unei directive: ideei și directivei pe care colaboratorii revistei — în plină concordanță cu conducerea înțeleg să servească devotați și dezinteresați.

DEVIZĂ ȘI BLAZON. Iată două lucruri care, până acum, nu priviau revistele literare. Dar... quantus mutatus ab illo.... O așa-zisă revistă literară a reformat obiceiul — alegându-și ca blazon... punga de ghiață. Ideea mi se pare nu numai interesantă, dar deadreptul ingenioasă. Cu o singură precizare: punga de ghiață să fie cât mai mult aplicată la capetele distinșilor colaboratori ai revistei...

Se va resimți, poate, atunci o ușoară ameliorare și în felul lor de a scrie.

P. P.

RASFOIND întâmplător ziarul „*Prager Presse*" din 1 Septembrie c., am fost plăcut impresionați citind în pagina literară a acelei gazete, poezia „Vreme Rea" a poetului V. Demetrius.

Poezia ocupă un loc de frunte, fiind cea dintâi din prima coloană a paginei literare. Traducătorul semnează H. Bloch.

Faptul e îmbucurător și-l notăm în fugă, cu convingerea că va fi o surpriză și pentru poet, care-i unul dintre asiduii noștri colaboratori.

SCRIO.

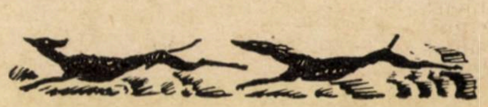

literara

o seama de cuvinte

O prietenă a scriitoarei Rachilde, adresându-i acesteia o scrisoare cu creionul, se scuza față de Rachilde, rugând-o să nu considere acest lucru drept o impoliteță.

— Dece să te scuzi? îi spuse Rachilde. O scrisoare cu creionul e ca o conversație intimă, pe șoptite...

◆

Câteva cugetări pline de tâlc ale lui Henri Becque:

...Nenorocirea egalității este că o vreim numai cu superiorii noștri.

...In materie de bani, acela care ar trebui să-și aducă aminte, uită și acel care ar trebui să uite, își aduce aminte.

...Iluziile despre o femee sunt la fel cu reumatismul, oricât vrei să scapi de ele nu poți.

◆

Victorien Sardou reproșa lui Grisier, directorul teatrului Ambigu, că nu-și respectă angajamentele:

— Nu mi-ai spus d-ta, că n'ai decât un cuvânt?

— Tocmai! N'am decât un cuvânt... Ți l'am dat d-tale și acum îl iau și îl dau altuia.

◆

O diletantă, din lumea bună, solicită o audiție lui Rossini. Acesta o primi resemnat și o invită să înceapă să cânte. Ea, fiind emoționată, ezita și-i spuse:

— Ah, maestre, dacă ai ști cât îmi e de frică!...

— Dar mie?!.. adăogă Rossini.

◆

In tinerețea sa Rouget de l'Ysle, o ducea foarte greu, se împrumuta dela toți, prietenii și cunoscuții și avea numeroase datorii.

Intr'o zi întâlnind un coleg, Rouget de l'Ysle îi spuse:

— Imi pare foarte bine că te întâlnesc! Te rog să-mi faci un mare serviciu!

— Știu ce îmi ceri, răspunse prietenul. Cât vrei?

— 2000 de franci!

— Cum, ce spui?... 2000 de franci? Dar e o sumă imensă!... Ce vrei să faci cu atâția bani?!..

— Vreau să-mi plătesc datoriile! Nici n'ai idee, ce neplăcut e să te știi dator!...

◆

Celebrul romancier Maurice Dekobra, invitat la repetiție generală a unei piese care s'a jucat de curând la un teatru parizian și a suferit o groaznică înfrângere, plecă dela teatru după actul al II-lea al piesei.

Autorul întâlnindu'l a doua-zi pe stradă, îi reproșă spunându-i:

— Se poate să pleci după actul al II-lea?!..

— Dragă, sunt prea politicos și d'aia n'am plecat după primul act! răspunse Dekobra.

bazar

DACA STRABISMUL POATE FI VINDECAT FARA OPERAȚIE

In 70 la sută din cazuri, între 7 șii 40 ani, profesorul Cantonnet afirmă că strabismul poate fi vindecat prin simplă reeducare.

Pentru aceasta trebuie însă ca strabismul să nu prea fie pronunțat; acuitatea vizuală să nu fie prea micșorată. bolnavul să fie iscusit, inteligent și stăruitor. Bolnavul trebuie apoi să facă la el acasă zilnic ședințe de reeducare dar aceste ședințe să fie supraveghiate odată pe săptămână, de un specialist.

DIVORȚUL ȘI FEMEILE

O statistică americană ne spune că femeile din Chicago sunt mai amatoare de... divorț decât bărbații. Numai în cursul lunei Iulie tribunalul a pronunțat divorțul a 377 femei, pe câtă vreme în aceeași perioadă de timp n'au cerut, și obținut, divorțul decât 121 bărbați.

EMILIE BROISART

S'a stins la Mizville, lângă Cannes, acum câteva zile. Era o bătrânică îmbrăcată veșnic în negru. Pălării mari îi umbreau profilul fin, jupa lungă îi ascundea piciorul delicat. Purta întotdeauna mănuși lungi și răspândea un puternic parfum de lavandă. Vizitatori nu-și vor mai întoarce capul după ea și nimeni nu va mai șopti în urma ei: „Cât de frumoasă trebue să fi fost în tinerețea ei!" Nimeni nu se va mai mira că o făptură atât de plăpândă, atât de fină și de delicată, desprinsă parcă din altă epocă de mult apusă, a putut să atingă vârsta de peste 80 de ani.

A murit Luna trecută și mulți din vecinii ei aflau atunci pentru prima dată că bătrânica izolată și modestă era Emilie Broisat, din vechea falangă a artiștilor de rasă francezi.

Emilie Broisat n'a ajuns la renumele mondial al unei Rachel, Bernhardt sau Duse dar unul din comentatorii frumoasei ei vieți scria că „a fost cea mai delicioasă din toate". Frumusețea ei impregnată de atâta distincție și dulceața vocii ei au făcut-o populară în întreaga Europă, timp de mulți ani.

Emilie Broisat s'a născut la Turin în 1848. A apărut pentru prima oară pe scenă, la Bruxelles, într'un vodevil. A fost adusă la Paris, trei ani mai târziu, să joace la Odeon și în urmă a intrat la Comedia Franceză.

A recoltat multe aplauze în: „Le Démi-Monde", „Chatterton", „Mariage de Figaro" și „La vie de Boheme".

In 1894 și-a dat reprezentația de adio în fața unui public care înțesa sala Comediei Franceze până la ultimul loc.

La Mizville trăia foarte retrasă. Primia uneori vechi cunoștințe din teatru. Cei mai mulți o cunoșteau ca „bătrânica" ce era întotdeauna înbrăcată în negru și răspândea un puternic parfum de lavandă.

caricatura zilei

REDUCERE...

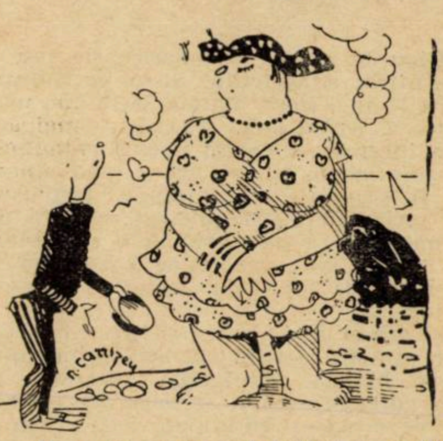

— Doamnă, patronul hotelului e dispus să vă facă o mare reducere la plată, dacă consimțiți să nu mai eșiți pe plajă în... maillot.

CONFIDENȚĂ...

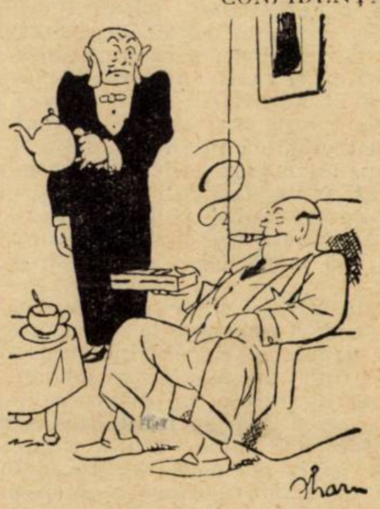

— Nu-ți poți imagina, Filip, cât mă mustră cugetul când fumez, din când în când câte o țigare.

— Vă cred. Dar, aș fi curios să știu, cât timp v'ar trebui să fumați cutia toată.

MOTIV SERIOS

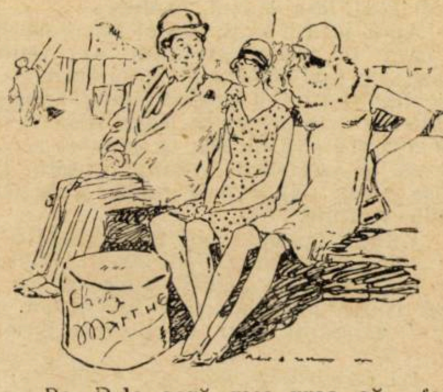

— Da, D-le soră mea vrea să facă Cinematograf...

— ...Și ce spune tatăl Dvs., despre asta?

— Nimic. Ei nu se cunosc....

(Le rire)

Pagini uitate

ŢIGANUL

de ION GORUN

Picurau straşinile amarnic, de par'că amintirea straşnicului viscol ce induraseră le-ar fi stors, acuma, lacrămile uşurătoare venind după încordarea unei aspre încercări. Picurau pătând paltoanele şi pocnind în pălării ca şi când cineva ar fi aruncat din înălţime cu pietricele. Se feriau trecătorii, plictisiţi, puşi în dilemă între această răpăială sâcâitoare de sus şi între nevoia de a bălăcări în mocirla de jos, dela marginea trotuarului.

Şi era şi unul care nu se ferea. Sta acolo sub straşina dela colţul stradei, primind cu o blajină indulgenţă picurarea ce din când în când îl turbura din visarea în care stătea cufundat. Faţa-i brună aproape zâmbia; îşi răsucia, cu un gest mai mult schiţat, mustaţa neagră, cu fire argintii lăsate în voia lor, iar ochii mari, negri, priviau oarecum sfioşi, vagi în vagul mişuelii de pe stradă.

Din colţul celălalt, poetul Rusalin îl vede, se mai uită odată, — se hotărăşte. In mijlocul stradei sergentul ridică bastonul alb, şi ca şi sub protecţia acestui simbol al autorităţii, pletosul trece grăbit, se opreşte înaintea visătorului:

— Tu erai, mă ţigane? Când ai venit? Că nu te-am văzut de nu ţin minte...

Jenat puţin, celălalt arăta şirul de dinţi caracteristici, podoaba rasei.

— Adevărat; viu cam rar prin ţară... Când mă mână dorul şi nu mai pot să rabd...

— Viu rar, -- şi prinse braţul poetului; — dar vezi, mai la urma urmelor ţi se urăşte şi cu străinătatea. Acolo, ori pe unde mă duc, şi se întâmplă de mă întâlneşte aşa în drum unul care m'a cunoscut mai de mult, vine la mine zâmbitor, îmi întinde mâna şi-mi zice: „Iarăş pe la noi maestre? De mult, nu te-am mai văzut... Când o să avem fericirea să te ascultăm?..." Aşa că, tot auzind astfel, e o adevărată plăcere, când viu să mă mai îmbăt de aerul acesta al copilăriei mele, să întâlnesc pe câte unul care să-mi strige de departe: — „Ce mai faci tu, măi ţigane? Când venişi, cioară? La ce cârciumă cânţi tu acuma, mă?..."

Vioristul lăsă braţul poetului:

— Apoi iacă o să-ţi spun: Fac bine şi nu cânt la nici-o cârciumă. Am venit ca să mă mai întâlnesc cu prieteni...

Şi din privire îi vorbia iarăş aceeaş iertătoare înţelegere a lucrurilor cari sunt aşa, fiindcă nu stă în puterea noastră să le schimbăm Acuma Rusalin îl prinse peste mijloc şi îl purta agale pe stradă înainte.

— Totuşi, te poţi numi fericit tu. Umbli prin toată lumea. Hoinăreşti. Cânţi. Femei frumoase, domnii, aminteri aroganţi, cască gura la tine... Aci la noi, e numai aroganţa; dar înţelegerea lipseşte...

— Ba înţelegerea cred că e tot cam aceea; numai în felul d'a o arăta e deosebirea... Cei mai mulţi dintre cei de aiurea arată mai puţin decât pricep, — aicea, dimpotrivă, arată mai fiecare mai mult decât pricepe... Ai noştri sunt mai espansivi, atâta e totul... Dar acuma, eu nu mă mai sinchisesc de toate astea...

— Cum, maistre, preţuirea cuvenită artistului nu te mai mişcă?

— Dece să-ţi spun da sau nu? Dacă ţi-aş spune adevărul, m'ai privi neîncrezător. Şi ai socoti că totuşi nu se poate ca ţiganul să nu se simtă măgulit în sine, când însfârşit îl înalţi şi tu la rang de „maistru...." Uite, mai bine o să-ţi povestesc altceva.

„De aicea de unde am ajuns acuma, zăreşti colţul unei strade; e strada Sfinţilor... Trebue să ştii şi tu, din copilăria ta, ce poate să spună cuiva aşa o stradă strâmbă, o casă dărăpănată, alături de cari atâta lume trece nepăsătoare... Câtă duioşie nu e în stare să reverse în sufletul tău o urăţenie ca aceasta, dela care alţii poate întorc capul cu desgust... Iată, e ceeace mă atrage cu mai multă putere de prin depărtările prin cari rătăcesc de obiceiu.

Se trezeşte uneori în mine amintirea unei cafenele întunecoase, cu pereţii afumaţi, unde se adunau odinioară la sfat artiştii... „adevăraţii parizieni", — adică aceia cari cu adevărat, cu ştiinţa şi mărturia tuturora, cântaseră, odată măcar, la Paris... Aceia ştiau multe, şi când se porniau pe povestiri, cu ochii înfriguraţi, îndemnându-şi şi aţâţându-şi unii altora fantazia, nu mai băgau de seamă pe micul puradeu care se furişa undeva într'un colţ, pe după o bancă, încremenit locului, cu ochii mai căscaţi decât gura, şi cu gura mai atentă decât ochii... Acolo am sorbit toate istorioarele şi povestirile de glorii... ţigăneşti, —acolo mi-a crescut mare ambiţia, dorul de mărire, de întrecere a tuturor „adevăraţilor parizieni", — ba încă şi a celor cu adevărat adevăraţi...

„Când, în mahalaua depărtată prindeam apoi vioara şi arcuşul, mi se păreau ca o armă, ca o spadă vrăjită, în mâinile unui cuceritor al lumii...

„Imi sună şi acuma în urechi exerciţiile disperate ale bietului Manolache, un găligan din vecini care îşi pusese în gând să ajungă cu orice preţ artist în naiu... Toată ziua, până noaptea târziu, se lupta cu aceleaşi note cari, atâta puteai să cunoşti, pretindeau să reconstituiască o arie la modă pe-atuncea:... „*Suspine crude*"... Ţipa şi se tânguia naiul chinuit, crud suspina cu întreruperi unde nu trebuiau şi cu precipitare unde scria un mers mai domol, — iar pieptul lui Manolache se sdrobia de silinţă multă şi de neisbutire... Astăzi cântă şi el pe undeva printr'o cârciumă: — ce nu se poate face cu stăruinţă?... Dar eu când trecea arcuşul peste coarde, mă simţeam ridicat în slăvi, — şi piuitul naiului lui Manolache îmi suna din depărtare, ca repetate isbucniri ale unui curcan mânios pe care, cineva îl îngână.

„Nopţile apoi, când nici n'aveam voie să mai cânt şi nici pe „parizieni" nu mai puteam să-i ascult, — mi se umpleau de icoane strălucitoare. Mă vedeam pe o estradă înaltă, conducând orchestra, ţintă a mii de priviri şi obiect a valuri de admiraţie deosebiam... da, ai înţeles: pe contesa, pe prinţesa...

„Istoria lăutarului ungur care furase minţile acelei dame din lumea mare, nu era cea care mă mişcase mai puţin, din câte auzisem dela taifasurile „adevăraţilor parizieni". Şi cum câte unul, privind galeş prin fumul de ţigară şi prin aburul de cafea ce se ridică, părea a chema admirarea tuturor celor de faţă şi a celor absenţi asupra frumuseţilor robite talentului ameţitor al lăutarului, — eu le vedeam ca nimenea altul, şi îmi juram că o astfel de cucerire trebuia să fac şi eu odată...

„Aş! Astea sunt aşa, prostii, închipuiri... Rigo, -- o întâmplare; crezi că în tot momentul şi pe toate cărările rătăcesc prinţese amorezate?

„Nebunie totul; şi dorul şi lăcomia aceea de slavă, sminteală goală. Nu e mă, nu e nimica altceva, decât încântarea ta singură de cântecul tău.

„Mai de mult mă uitam şi eu în mulţime, — acuma nu-mi mai stătea gândul la prinţese, — dar mă gândeam la impresia pe care pot s'o fac asupra vreunui suflet mai simţitor... Iar dacă mă uitam mai bine, ce vedeam? Cântecul meu cel vesel nu plăcea unuia, cântecul meu cel trist altuia... Mulţumirea are puţine semne exterioare, — nemulţumirea le are pe toate... Ce sunt eu vinovat, dacă cutare domn e în dispoziţii vesele sau cutare altul în dispoziţii triste? Şi cum am să-i mulţumesc, în acelaş timp, pe amândoi?... Unul are să-mi facă semn, dela masa lui, s'o iau mai pe săltăreţe cu arcuşul, — iar celălalt, de partea cealaltă, îmi face, cu mâna, semn de valuri alinate — îi mulţumesc pe rând, — zic eu; adevărul e, că pe rând îi nemulţumesc.

„Ce să stai, amice Rusaline, să te iei după toţi ăştia? Ori, după cine ştie ce alte visuri comedioase şi imposibile?— Ştii să cânţi? cântă. Asta e totul, şi nimic mai departe.

„Să nu faci ca bietul Manolache, care par'că-l aud şi acuma cum cadenţează din naiu notele trilurilor, — s'o dai dracului de treabă dacă n'o pricepi; dar nici, dac'o pricepi, să n'aştepţi altceva, decât ceeace poate să-ţi aducă dela sine, — şi mai ales decât toate, — iar o s'o mai spun — mulţămirea ta cu tine însuţi şi cu cântecul tău.

...„Ei, iată c'am trecut de strada Sfinţilor; destulă vorbărie. Mai era nevoie de ea, ce zici, poete Rusaline?..."

Poetul se opri, îşi scoase pălăria şi se depărtă cu nehotărîre:

— Cine ştie?...

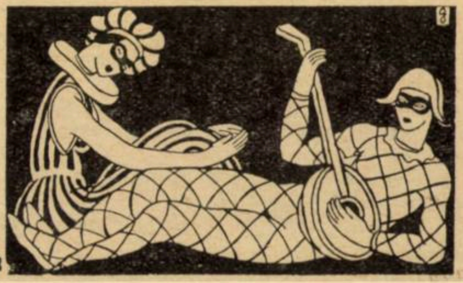

cărți redate în extrase

LA FIÈVRE BLEUE

Claude Silve

„La Fièvre Bleue", titlul enigmatic, seduce. Cine a deschis cartea, ademenit numai de aceste câteva silabe, se poate considera ca fiind alintat de un hasard propice căruia se cade recunoștință. Cert e că autoarea și opera ei sunt demne de cunoscut pentru merite mai apreciabile, iar motivele inițiale ale alegerii nu întârzie să pară copilărești. Cine a cetit însă cu șasesprezece ani mai în urmă „La Cité des Lampes" n'a putut, se pare, să uite pe Claude Silve. Prima operă ar fi stârnit de atunci interesul general, ar fi câștigat stima și admirația celor mai de seamă literați. A obținut și un premiu al Academiei Franceze.

De fapt „La Fièvre Bleue" se prezintă ca rezultatul unei cugetări mature, adâncite. Cuprinsul e bogat, materialul agonisit cu răbdare, a fost folosit în răgaz. Spirit ager de observație, larg avânt liric, precum și o filozofie distinsă, o melancolie diafană se desprind din aceste pagini ca miresme împrăștiate laolaltă de florile unei măestre jerbe, și pe care le leagă visul, panglica irizată; deasupra cărora adie realitatea-fluture, în sbor dela una la alta.

Intr'o biserică extrem de pitorescă, în Provence, în noaptea Crăciunului, întâlnește, prin voia soartei posnașe, cântăreața celebră Marie Allonza, privirea focoasă a lui Allan Arbar, pribeagul de bună voie, călătorul fără astâmpăr, omul de bronz, bolnav de friguri albastre.

Atracție.

De fragezi, i-a vrăjit pe ambii singurătatea nostalgică din leagănul lor: Lanciola, cu fântânele ei și vestigiile unui fastuos odinioară; exoticul Palestrin, înconjurat de cedri, limitat de oglinzi reflectând vedeniile unui ciudat altădată.

Marie și Arbar vor păși câtva timp, alături, în cadență, printre frumusețile din natură și amintire. Curând însă accesul de friguri albastre iar scutură pe tăcutul moștenitor al bunicei Piele-Roșie. Iar pleacă să cutreere mările, să atingă un orizont mereu mișcător, iar își preumblă dorul mereu nemulțumit și nesățios de necunoscut.

Trei rânduri stângace pentru Marie, atât. Pentru Marie, părăsită acolo departe, între cedri și oglinzi, alături de Palmyre, copilă surdă și simțitoare, sub paza unui negru african care-i plânge de milă, și se ocupă cu pregătirile călătoriei de întoarcere în Europa a frumoasei cu piele de lumină.

Trei rânduri oricât de stângace tot ar ar fi putut să-i lege iar, dacă Marie le-ar fi priceput atunci, dacă soarta s'ar fi învoit apoi.

Astfel precum a dorit, Arbar va muri învăluit în giulgiul verde al valurilor; Marie ofilită de ani tot nu-l uită încă.

Vedeniilor sale din visuri, Marie, Arbar, prietenul Domenico, Palmyre, Mam-Alou, — Claude Silve le-a dăruit nepieritoare viață.

Din patru cofrete cu nestimate: La chambre de toile (Cortul) La chambre du Nord (copilăria Mariei), La chambre mouvaute (Călătoria pe mare), Arbres et Miroirs (domeniul lui Arbar) cu greu se alege pe cele mai de preț.

IV (LA CHAMBRE DU NORD)

Către sfârșitul unei amiezi de Iunie, Marie se îndreptase spre îngrăditura semi-grădină, semi livadă care se întindea la coasta de est a casei. Numai două ferestre săpate în zid, cu înfățișare aspră îndărătul zăbrelelor învechite, supravegheau pe fetiță. Ea culegea acolo adesea flori fără coadă, cu ele alcătuia șiraguri răcoroase și vii. Azi, nu se putea atinge de trandafiri, ei se păstrau pentru Joia Verde, de serbătorit pe curând. Avea însă destule iasomii.

Procesiunea se oprea, în fiecare an, în fața casei; se și așezaseră treptele pentru altar, sub boltă, cu alai mare de cuie și țărușe, în așteptarea festoanelor, ghirlănzilor și a draperiilor. Trandafirii vor alcătui mănunchiuri îmbâcsite și cuminți, iasomiile erau însă prea plăpânde, de nu puteau fi întrebuințate drept podoabe.

Cu privire la ele, iată ce spune tanti Adelina: o adiere le ridică întocmai ca penele, dăscălița nu poate să facă nimic cu ele; tu, copilă culege cât poftești.

Un tufiș îmbătrânit, roditor, atârna de un arc de lemn pe care vântul ernatec îl frângea în fiece an și pe care lucrătorii dela fermă îl întăreau, cum se pricepeau și ei, în primăvară.

Corolele se deschideau pline de o viață plăpândă și albă, la cea mai ușoară atingere lunecau în palme. Urme de sânge ideal înrozea vârful codiței lor iar pieptarul verde care le conținuse se deschidea în formă de cruce. Se îngrămădeau într'un paneraș pe care Marie îl proptea de șold, din când în când, copila le păluia cu palma ca să mai poată încăpea altele, apoi reîncepea să le culeagă.

Astfel înghesuite petalele păreau căldute, ca fulgii smulși din sânul unei păsăruici, s'ar fi zis că mânuța copilei pufuia porumbei vii.

Când se umplu panerașul, Marie îl acoperi cu colțul șorțului, și făcând înconjurul zidurilor înalte, se îndrepta spre casă. Pe scară plesniră de trepte opincile ei de lemn.

Gâfâind, ea se apropiă și rezimă panerul pe marginea oglinzii ce o forma apa netedă în albia de ardezie. Panglica de cristal, care alimenta această apă, arunca un singur freamăt, numai decât vitrificat; imaginea și sgomotul unui sărut pe o oglindă.

Fântâna aceia era jalnică ca un mormânt.

Sub bucata cea mare de sticlă, fără încetare primenită, s'ar fi zis că într'o neagră scăpărare, se zărea chipul magic al morței. Aplecându-se, Marie văzu cum se desfășura în fundul apei imagina unei fetițe inprecisă și palidă, care, privea pe cea vie, din fundul lumei în care se doarme.

Făcând o mișcare din braț, panerașul se răsturnă și iasomiile se scurseră în fântâna întunecată ca un răsărit de lună. Erau astfel atât de frumoase, încât copila le lăsă plutitoare.

Răsturnată peste firmamentul de jeu, câte imagini nu înfățișau ele! Stelele unui cer înflorit, popasul păsărilor într'un golf întunecos pânzele unor luntre, privite din depărtare pe o mare fără soare, și, — zărită dela o imensă înălțime — mulțimea albă de credincioși, îngenunchiați în fața moscheiei, pe o lespede de bazalt. După cum, străbătând prisma se descompune în culori lumina tot astfel mai târziu, străbătând amintirea Mariei, uniformitatea albă a iasomiilor se va descompune în viziuni diferite.

In timp ce le privea, începu să îngâne un cântec. Incerca să-şi potrivească glasul cu sunetul cristalin ce se năştea alături de ea ; încet, încet încercarea deveni un duet. Fântâna, în ziua aceea, îi fu cea dintâi profesoară de canto. I se părea copilei că îşi încetinea fântâna modulaţiile fără vorbe, înadins, pentru a fi mai uşor urmărită, că anume se oprea, pentru ca singur glasul cel nou să trezească ecourile bătrânelor întunecate trepte.

Văzându-şi de cântec, cât erau de liniştite fetiţa şi fântâna. Ce bine li se potriveau glasurile, între zidurile favorabile resonanţelor.

Deodată, alt glas, foarte diferit — puse capăt concertului.

— Poftim ! Priveşte, sărmana mea Adeline, ţi-a astupat fata, fântâna ! Curge apa pretutindeni. Stând cu nasul spre noi şi cântând, frumoasă ispravă făcuşi, micuţo !

Aceste vorbe năpustiră la urechile Mariei ca nişte bondari. Ele alungau toate ecourile duioase şi speriate, le făceau să se pitească între pietre cloncănind. Doamna Manderous îşi cocoţa pe scară făptura ei osoasă şi bondoacă, cu mâna strângea rampa, cum strângi braţul care te ajută, şi privea scena cu ochii de găină deşteaptă.

Vai ! dreptate avea.

Din pricina florilor apa nu-şi putea căuta de drum prin ţeava astupată. Dintr'o parte deborda pe tăcute, peste marginea fântânei, lustruia lespezile şi începea să scoboare treptele de sus.

Vârtej mare de vorbe, plesnituri de tălpi, pălmuituri de peteci ude, o ofensivă împotriva apelor duruitoare, prin cari mâinile roşii ale Eulaliei, servitoarea, îşi găsiseră ce rostui. Marie, îngrozită, nu încercă să se apere, ci se furişă printre persoane aplecate cari bombăneau şi secau cascada.

Gâfâind sosi în hulubărie, să-şi ascunză posna. Până atunci ea fusese o fetiţă cuminte care nu meritase încă nici o dojană.

Mai presus de ocara Doamnei Mandérous, se temea de o mustrare tăcută în ochii şterşi ai mătuşei sale, ochi neliniştiţi, resemnaţi ca cei de oaie, şi cu oarecare pismă se gândea la liniştita ei soră, fântâna, nepăsătoare, printre învinuiri şi zarvă, şi care, nesinchisindu-se de nimic, îşi vedea de cântec.

Porumbeii o primiră cu mare alai de aripi. Porumbul ce li-l arunca, cădea, sărind fără sgomot, pe balconul rotund, construit pe vremuri pentru serenade, catifelat acum de găinaţul lor cenuşiu. Frumosul lor piept, balonat de bucurie, înlocuia mantalele de mătase care se vor fi bulbucat odinioară, în serile de sărbătoare, când sbârnâitul ghitarelor devenea mai duios aci, ca guguitul acestor păsări drăgăstoase, acum. Lăbuţe de mărgean sau de bronz se ridicau una câte una ,încercând o pavană, nu prea bine ştiută, şi ochii de sticlă, cabochone legate, fixau pe fetiţă cu o privire asemenea cu a păpuşilor sale.

Un sgomot de paşi, o sili să părăsească lumea porumbiţelor şi a păpuşilor : uşurel, străbătea cineva curtea. Intre columnele subţirele ale balconului, Marie putea pândi fără să fie zărită. Văzu capătul unei funte de panglică, întoarsă sus, de tot sus, îndărătul unei pălării cu flori : era Doamna Lantusque. Mersul ei vioiu, făcea să-i sară volanele fustei, peste pantofii ascuţiţi .Cu sbârciturile ei sulemenite, cu părul ei de câlţ, cu surâsul de baletistă, cu ochiul veşnic gata să verse o lacrimă romanţioasă şi cu veselia ei, clătinându-se ca un zurgălău, ea era un întreg spectacol, pentru fetiţă. Pe vremuri, ca dănţuitoare într'o Operă din provincie, ea se învârtise, — de mult, de mult, — rotindu-se în vârful degetelor, cu talia înfăşurată în tul, iar umbra acestui tul o mai urmărea încă. Răspândea farmecul unei foste zile de sărbătoare, veşnic fanată, veşnic nouă, o zi din acelea cari revin dealungul calendarelor şi cari sunt vesele refrenuri de-ale anului.

Azi, ea venea să cineze la tanti Adelina, împreună cu Doamna Mandérous.

De oarece sosise, Marie îndrăzni să revie şi ea. Incetişor copila păşea pe urmele ei, recunoscând mirosul de prăvălie de coafor. Insăşi doamna Manderous, nu va mai putea fi în stare să scoată un singur cuvânt ; căci fosta dănţuitoare era gata să încerce orice dojană sub valuri de vorbe.

— Aşa dar, pârâul v'a făcut azi o vizită, zise ea, urcând treptele, cu precauţiune şi cu toate volanele ridicate.

Recunoscuse pe dată surâsul nedumerit pe care după vreun necaz, copiii şi-l întind pe faţă, ca un văl strâns, ce stă să se rupă lăsând să treacă pe dedesubt un hohot de plâns. Marie îi povesti păţania, bătrâna ei prietenă, mângâind-o o trase spre sala unde era pusă masa.

Astfel trecură prin faţa fântânii. Printre zăbrelele ferestrei dinspre apus, soarele la asfinţit îşi strecura mâna lui de raze până la sicriul limpede de pare că ar fi descântat fantomele iasomiilor. Când deschiseră uşa, razele oblice intrară cu ele, alcătuind o întreagă companie de pagi învestmântaţi în aur şi închinaţi. Când se închise uşa se risipiră şi ele nu mai văzură în camera întunecată, decât pe Doamna de Mandérous şi tanti Adelina, în fotoliuri învecinate, vorbind cu glas încet.

XII (LA CHAMBRE DU NORD)

Orânduit, îmblânzit, împodobit e totul în camera cu obloane închise : poate veni fetiţa. De dimineaţă n'a avut nimeni răgaz să vadă de ea. I s'a făcut doar o rochie neagră la repezeală. Insărcinarea şi-a luat-o doamna Lantusque; sub faldurile prea lungi ale rochiei, Marie simte cum se stinge sfârşitul copilăriei sale. Lăsată în părăsire la capătul opus al locuinţei tulburate, ea a auzit fără încetare voci şi paşi. Stând pe un scaun înalt, de unde îi bălăbănea picioarele şi nu pot atinge podeaua, ea îşi tamponează ochii cu o batistă mică făcută sul. N'a plâns cu hohote, nu ; lăcrămile se ivesc mereu, fără sgomot, ca roua, de pare că genele i-ar fi fire de iarbă. Cum de nu s'au mai isprăvit !

Iată, intră tanti Adelina, foarte netedă, bine peruită, cu părul lucios de pomadă de violete. Ea vorbeşte încet copilei, o mângâie pe frunte. Să n'aibă teamă. Tatăl ei e liniştit frumos, fericit, ca în somn.

— Iţi aminteşti ; acum doi ani, de ziua lui, am intrat la el în cameră să-i pregătim o surpriză înainte de plecarea lui în zori ? Ei bine, doarme ca atunci, mai palid şi surâde uşurel.

Luând mica batistă scorţoasă din mâna copilei, tanti Adelina îi şterge ochii, cu arătătorul trecut într'o batistă mare şi fină, cum i-ar şterge pe ai unui idol.

E lume în sala cea mare, de jur împrejur. In seara ce se lasă, toţi, când copila trece, se apleacă, şoptesc. Colo sus, pe pragul de unde eri seară, tatăl ei o privise cu sfeşnicul în mână, cum se îndepărta, umeraşii sunt sguduiţi de un hohot.

— Linişteşte-te, copila mea, linişteşte-te, — şoptise Tanti Adelina, iar masca ei de ceară, deodată i se frânse.

Şi Marie simte o duioşie ciudată văzând-o că şi ea plânge. In cameră e lumină şi întuneric tot odată. Lumânările îşi revarsă toate sclipirile asupra patului. Intrând alt nu vezi, pe ele numai, arzând la egala distanţă, formând un gard de lumini. Trebuia însă apropiat de pat. Intre lanciile lor de aur, iată, pe cel ce nu se mai poate ridica.

Cineva împinge domol pe copilă. Ea îngenunche ; e orbită de micile flacăre înălţându-se ; ea priveşte. Aproape de ea, iată surîsul despre care i s'a pomenit ; e atât de paşnic, în cât ea nu se mai plânge. O dungă groasă i-a brazdat totdeauna fruntea tatălui său, iat-o însfârşit destinsă, refractând lumini ca un paşnic alabastru. Marie încearcă să-şi recunoască părintele. Nu e tocmai ast-fel cum îl ştia. E o copie a trăsăturilor sale, fără neastâmpărul care le însufleţea. Moartea scaldă în frumuseţe chipul celor violenţi, ca zăpada un aprig ţinut.

(continuă în n-rul viitor)

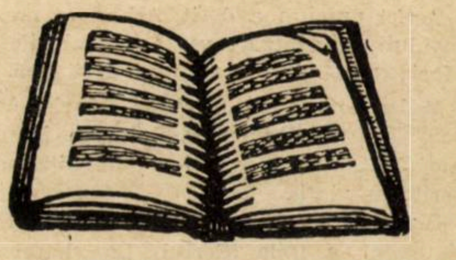

Universul literar

Anul XLV Nr. 39
22 Septembrie 1929
5 Lei

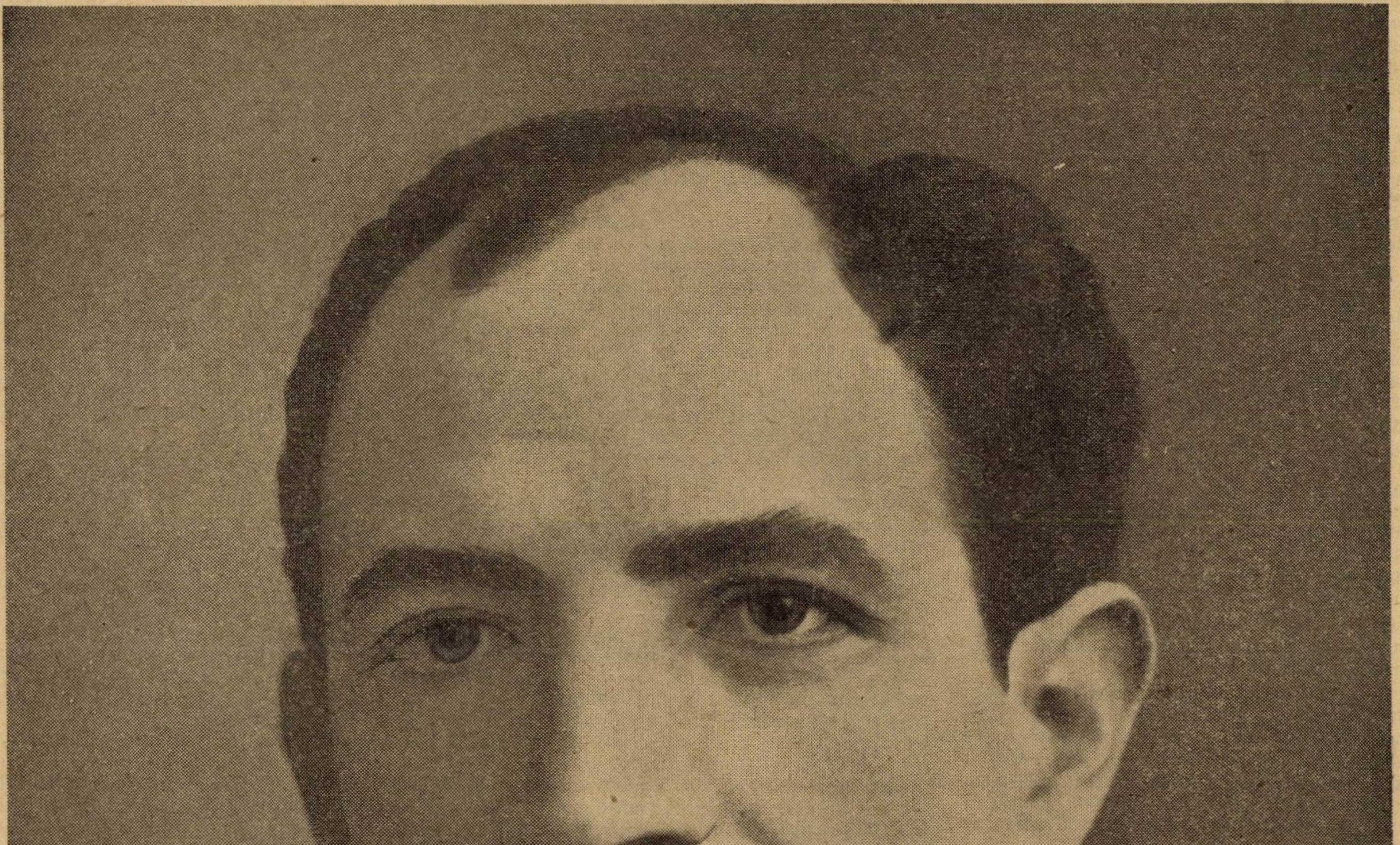

Prof. Dr. P. HERESCU

Ctitorii

PROF. DOCTOR P. HERESCU

(1868–1915)

de Dr. V. TRIFU

Inițiativa fericită și ospitalitatea binevoitoare a acestei excelente reviste, ne îngădue să pomenim figurile mari ale neamului, fapt pentru care merită cu prisosință, adânca noastră recunoștință.

Printre oamenii noștri mari, printre eroii nației românești, se cade să socotim și pe vajnicul Profesor Dr. *Herescu*, creatorul strălucit al Urologiei la noi, pildă luminoasă de om al datoriei către Țară, către maeștrii și către proprii săi elevi.

Copil cu mijloace materiale modeste era însă, înzestrat cu o inteligență puțin obișnuită, plin de vioiciune, de sensibilitate și de avânt ; a făcut studii excelente, ca bursier al vechiului liceu Sf. Sava, unde, pe lângă cultură, laude și premii, a dobândit o comoară neprețuită : prietenia fără pereche a viitorului *Profesor Doctor N. Gheorghiu*, alt creator de școală medicală românească, care a păstrat întotdeauna fostului său coleg de școală, cea mai călduroasă și mai devotată prietenie, atât în împrejurările fericite, cât mai ales în mijlocul numeroaselor sbuciumări sufletești ale lui *Herescu*.

Inscris la Facultatea de Medicină din București, visul său era să poată să ajungă cândva, la Paris.

In primii trei ani de învățământ medical în Țară, s'a manifestat acelaș entuziast muncitor, aceiași pătrunzătoare inteligență, care a fermecat pe maeștrii săi : *Kalenderu, Stoicescu, Măldărescu, Severeanu, Demosthene, Florea Teodorescu, Leonte* și mai ales pe nemuritorul *Babeș*.

Profesorul Babeș, a căruia bună apreciere era foarte greu de obținut, a acordat un premiu unei lucrări științifice importante pe care o făcuse Herescu, abia student începător.

O altă lucrare publicată tot în primii ani de școală și privind maladiile căilor urinare, părea că-l consacră, de pe atunci, pentru specialitatea grea și delicată în care s'a ilustrat : Urologia.

Isbutind să treacă, pentru a-și continua studiile, la strălucita Facultate de Medicină din Paris, a regăsit acolo, pe prietenul său Gheorghiu, care i-a fost de un neprețuit folos, căci *Herescu*, în avântul său nemăsurat, avea nevoe de o călăuză mai cumpănită, mai răbdătoare.

A cucerit bunăvoința francezilor prin puterea sa de muncă, prin onestitatea sa și mai ales, prin sufletul său deschis, de o franchetă isbitoare, care nu îi admitea nici o ipocrizie. Cu desăvârșire străin de atracțiile distrugătoare ale desmățului care a trăit și trăește încă, întreținut de venetici fără căpătâi, în umbra hărniciei și a cinstei franceze, fără egal, *Herescu* nu a cunoscut decât un sentiment, acel al datoriei către el însuși : cultura în cea mai largă accepțiune a cuvântului.

A fost apreciat și iubit de maeștrii săi francezi, cum fusese stimat și prețuit de cei români : *Jaccoud, Championnière, Berger, Routier, Pierre Delbet* și în urmă de ilustrul întemeetor al Urologiei, marele *Guyon*.

Acesta din urmă a considerat, întotdeauna, pe tânărul și inimosul român, venit să învețe în serviciul său, — care conta printre cele mai glorioase ale lumii, – drept unul din cei mai străluciți elevi ai săi.

Sub privigherea admirativă a *Profesorului Guyon, Herescu* a studiat tumorile maligne, cancerele rinichiului și tratamentul lor chirurgical ; lucrarea aceasta foarte muncită și îmbogățită de cea mai importantă serie de statistice, a constituit, la 1899, teza sa de doctorat în medicină. Astăzi, teza lui Herescu, bine cunoscută de toți urologii omenirii, rămâne un fel de piatră din capul unghiului, pe care se bazează toate cercetările și lucrările asupra tratamentului cancerelor renale. Deatunci încă, valoarea ei a fost strălucit relevată atât de Asistența publică franceză, care i-a acordat *premiul Civiale*, cât și de către Academia franceză de Medicină, care i-a acordat un al doilea premiu însemnat, *premiul Chevillon.*

Dragostea și protecțiunea ce-i acordau, la Paris, maeștrii, nu a împiedecat pe Herescu să cucerească și dragostea și prietenia numeroșilor săi colegi tineri, francezi și străini, cari continuă să-i amintească foarte adesea numele, cu stimă și emoție. Domnul *Pillet*, unul din foarte apreciații urologi ai Franței, îmi scria chiar acum câteva săptămâni, într'o scrisoare cu totul personală, câtă admirație stârnia în clinica de la Necker, abilitatea și măestria cu care lucra Herescu. Foștii săi colegi străini, azi profesori distinși, risipiți pe toată suprafața pământului, reamintesc cu căldură, figura și distincția sufletească a uscățivului român, pe care se grăbiseră toți să-l aleagă membru corespondent în societățile de specialitate din care făceau parte.

Când s'a reîntors în patrie, *Herescu*, care a știut admirabil să mențină legăturile sale amicale și științifice cu școala franceză și creațiile ei, și-a continuat aici, avântul impetuos și a început o luptă energică pentru a face să dea roade vastele sale cunoștințe, care trebuiau să aducă un imens serviciu suferinzilor, dar care trebuiau, în acelaș timp, să fie generoase, ca în Franța ; ele trebuiau anume, să fie împărtășite unui număr cât mai mare de medici români, pe cari soarta nu-i lăsa să se îndepărteze de școala românească, unde învățământul urologic era până atunci, cu totul insuficient.

Distinsul clinician și om politic, *Florea Teodorescu*, care nu uitase meritele fostului său elev și care-l revedea urolog strălucit, i-a dat un larg concurs ; ca efor al spitalelor civile, a făcut prin străduința sa, să se creeze un serviciu de căi urinare, la spitalul Filantropia, unde dela 1901, *Herescu* își începe școala ce-i poartă azi, numele și pe care numeroși urologi celebrii au salutat-o, dela început, cu respect și încredere.

După doi ani, serviciul este mutat la spitalul Colțea, unde prin insistența continuă a lui *Herescu*, el este repede înzestrat cu toate instrumentele și aparatele așa de numeroase, pe cari le necesită o specialitate dificilă.

Din primele săptămâni, învățământul urologic român începu sub auspicii foarte promițătoare ; serviciul era asaltat de un număr tot mai mare de bolnavi de toate formele ; studenții și medicii veniau numeroși și entuziaști, să vadă și să asculte un călăuzitor binevoitor și ager ; tânărul maestru inspira lucrări și cercetări cu totul noui pe atunci, în țara noastră, și făcea să se întrevadă orizonturi largi și luminoase, specialității pe care o preda.

Herescu, setos de știință și de adevăr, cum zicea neuitatul său elev, Dr. *Cealic*, era deosebit de sensibil ; în el, suferințele, mizeriile și nedreptățile, găseau un ecou prea dureros, chinuitor. Părea uneori, aspru, dar asprimea lui nu era decât îndemn la muncă, supunere oarbă față de datorie.

Adesea bolnav, uneori adânc sbuciumat de suferințe morale, se stăpânia cu eroism și venia la spital ori la cursul său liber, să-și facă datoria, pe care singur și-o impusese.

Convins că medicul, în general, are nevoe de o cultură cât mai vastă, el oferia elevilor săi, pe lângă cunoștințele de specialitate, roadele admirabilei sale culturi generale ; pe lângă expunerile clare, fermecătoare, ale principiilor urologice, elevii lui *Herescu* ascultau principii de artă, filosofie, știință, prezintate cu delicatețea unui artist și erudiția unui pătrunzător spirit critic.

Herescu da elevilor săi totul, cu dărnicie și dragoste ; „la sfârșitul carierii mele, aș fi foarte fericit, dacă ași ști, că acel pe care-l voi fi format și care mă va urma și înlocui, va fi mai bun ca mine, căci doar aceasta-i legea progresului".

In 1911, serviciul de căi urinare este transformat în clinică a Facultății de Medicină, iar *Herescu* ridicat, în fine, și oficial, la rangul de Profesor universitar.

Mi-aduc aminte cu emoție, sărbătoarea superbă pe care a ocazionat-o, lecția sa de deschidere în amfiteatrul cel mare al Facultății de Medicină, ințesat de profesori, prieteni, admiratori, medici și studenți din toți anii Facultății.

Abia începeam viața universitară, pe care mi-o închipuiam vag, dificilă, plină de necunoscut ; *Herescu* a vorbit de greutăți, de muncă istovitoare, de piedeci... dar luminat și plin de avânt ni-a vorbit și de satisfacțiile isbânzii ; lecțiunea inaugurală de profesor, care nu ne privia pe noi, a fost totuși, mai ales pentru noi, începătorii, o neuitată și binecuvântată lecțiune.

Mai târziu, am cetit cu admirație îndoită, minunata cuvântare, care fusese publicată de una din cele mai mari reviste medicale franceze și care atrăsese nenumărate elogii Profesorului *Herescu* din partea străinătății. Ea trăda sub o formă splendidă, vasta cultură a minții lui *Herescu*, ca și marea generozitate a inimii lui.

„Aceia ce-am putut face pentru educarea și instruirea unui elev ca d-ta, este titlul pe care mi-l prețuesc eu, mai mult“, îi scria *Guyon*.

La spital și la cursuri, elevii puteau învăța; lui *Herescu* însă, nu-i era de ajuns; îi mai trebuia ceva, o tribună, unde elevii să dovediască spiritul lor de pătrundere și cultura lor științifică; în acest scop a înființat cu colaborarea prietenului său de totdeauna, *Prof. Gheorghiu*, „cercul de studii urinare“, devenit apoi „Societatea Genito-Urinară“ și în fine *„Societatea de Urologie, ginecologie și obstetrică“*.

Școala românească de Urologie era bine fixată, iar opera ei, impunătoare.

Herescu a publicat peste 200 de lucrări, din cari cea mai mare parte contează în literatura urologică universală. Nu este locul să descriem aceste lucrări valoroase cari au îndreptat de atâtea ori gânduri admirative către țara românească, îmi permit, numai să citez cuvintele *Profesorului Amza Jianu*, care l'a înlocuit cu strălucire, după moarte, în serviciul de la Spitalul Colțea:

„Nu este capitol în patologia urinară, pe care să nu-l fi aprofundat, și să nu-l fi făcut să progreseze“.

„Activitatea lui operatorie este una din cele mai mari și statisticele lui pot echivala pe ale celor mai mari urologi din lume.

„Opera sa îl face nemuritor“.

Cea mai frumoasă laudă ce i se putea aduce lui Herescu, sunt aceste cuvinte puține, energic exprimate de către eminentul său urmaș.

In 1914, Franța începe să sângereze și odată cu dânsa, și inima lui *Herescu*, care iubia Franța, ca pe propia lui Țară.

La deschiderea ședințelor „Societății genito-urinare“, la 7 Noembrie 1914, Herescu a rostit câteva cuvinte, pe cari le voi cita, pentru a dovedi și patriotismul acestui om excepțional:

Din pricina „evenimentelor grave cari sângerează Europa întreagă, prin cel mai îngrozitor răsboi care s'a pomenit“...

.... „Vom lucra cât ne vor permite interesele Patriei; iar *dacă vom fi chemați, vom întrerupe activitatea Societății noastre și vom merge să ne facem datoria.*

„Să sperăm că în cursul anului acestuia vom reuși a ne înfăptui idealul național și că în anul viitor, Societatea noastră Genito-Urinară va putea număra printre membrii săi activi, confrați români de dincolo de munți, căci vor putea participa și dânșii la lucrările noastre cu gândul și cu inima, fără ca să mai fie expuși a suferi tot felul de prigoniri din partea acelora cari îi oprimă.

Omul a căruia prezență într'o comisie examinatoare era o garanție sigură că nu se va putea face, după obiceiul pământului, nici un fel de nedreptate candidatului, nu putea să admită nedreptatea oprimării românilor subjugați, chiar dacă revolta sa sufletească îl costa pierderea unor protectori foarte însemnați.

Rănile numeroase, pe cari i le pricinuise lupta fără preget, pe care o dusese, sdruncinaseră de mult fizicul său debil, jertfit cu totul unei oboseli fără popas.

La 15 Decembrie 1915, dimineața făcuse o lecțiune splendidă, la care asistaseră numeroși medici și studenți; vesel și-a continuat treburile, și-a îngrijit bolnavii, inimos ca 'ntotdeauna, dar, seara, târziu, deodată, un atac brutal de angină de piept îl răpune, cum răpune, pe câmpul de luptă, un glonț ucigaș, pe eroul plin de avânt, nepăsător de primejdii.

Moartea neașteptată a Profesorului *Herescu* a consternat pe toată lumea. Prietenii l'au plâns îndurerați ca și marea mulțime a acelora cari îi datorau sănătatea sau viața.

La 27 Octombrie 1920, prietenii și elevii, strânși în jurul Prof. Gheorghiu, au cinstit memoria lui Herescu ridicându-i un bust, în serviciul pe care-l creiase; Prof. Amza Jianu îl saluta cu cuvintele admirabile, pe cari le-am citat.

Elevii lui *Herescu* însă, s'au risipit; urologii eminenți desigur, dar....

La 15 Ianuarie 1926, la Societatea de Urologie, *Profesorul Gheorghiu*, cu adâncă mâhnire, bun și îngăduitor, rostește următoarele cuvinte, cari constituesc o dojană, ce încă nu este pricepută de excelenții elevi ai Prof. *Herescu*:

„Copii sunt datori să continue opera părinților, pentru respectul memoriei lor“.

Medicii tineri judecăm mai aspru pe elevii Profesorului *Herescu*, cărora le cerem să revină la postul lor, în jurul urmașului maestrului, Profesorul *Amza Jianu*.

Elevii lui Herescu au o datorie mare și sfântă față de memoria părintelui lor sufletesc; dar mai au o datorie, tot așa de mare, față de seriile mai tinere de medici, cari au nevoe de îndrumarea și dragostea ce lor nu li-a lipsit cât a trăit Herescu, a căruia dorință cea mai vie a fost ca admirabila școală, pe care a înfăptuit-o cu atâtea greutăți, să dăinuiască și să prospereze neîncetat.

Dr. V. TRIFU

adevarate

presimțiri...

Profesorul Herescu avea presimțiri triste, pe cari, uneori, le împărtășia elevilor săi.

Așa, într'o zi frumoasă de primăvară, în 1915, el îi spuse elevului său Dr. Cealic, pe care-l iubea mult:

„Am sentimentul că nu voi mai avea mult de trăit și dacă, atunci când voi muri, vei scrie ceva despre mine, nu uita să spui cât de sbuciumată mi-a fost viața și cum mai mult bolnav decât sănătos, am dus această muncă și această luptă, ce vezi“.

Iar altui elev al său, D-rul Lazăr, chirurgul distins de azi, i-a spus altădată:

„Da, da, ași vrea să mă văd bătrân, să-mi pun copiii să-mi citească.... dar aceastâ plăcere nu este pentru mine!“

Guyon și Herescu

Doctorul Cealic făcându-i elogiul, scria:

„Herescu avea pentru profesorul său, Guyon, o astfel de admirație, o astfel de dragoste, încât atunci când îi rostea numele, figura lui lua o înfățișare deosebită: un sentiment de mare venerație se reflecta în ea, iar vocea îi devenia vibrătoare și emoționantă, ca și când ar fi rostit un cuvânt sacru. Niciodată nu mi-a fost dat să văd atâta iubire, atâta venerațiune și atâta respect, la un elev pentru magistrul său“.

dragoste de părinte

Un alt elev al său, D-rul Cosma Popescu, a scris următoarele admirabile cuvinte despre felul de a fi al Maestrului, față de bolnavi:

„Și acestor bolnavi le-a dat nu o îngrijire făcută numai în limitele stricte ale datoriei, ci o îngrijire părintească, o râvnă nemăsurată de a însănătoși pe toți, de a alina cât mai mult durerile trupurilor ce se sbăteau sub ochii lui. Numai în aceste gesturi de înflăcărată pasiune pentru binele aproapelui său și progresul științii puteai să înțelegi cât de mare era personalitatea Prof. Herescu.

„Când vedeai duioșia cu care privia pe țăranul venit din cine știe ce colț al țării, pe lucrătorul istovit de boală, care de abia se putuse târâ la spital, pe copil ca și pe bătrân, când înțelegeai sbuciumul de care era cuprins când vedea că moartea îi fură din mâini, când înțelegeai că suferă, suferă adânc pentru orice bolnav pierdut, numai atunci puteai cunoaște pe Herescu.

o durere...

Lui Herescu, care își adora familia, prietenii, elevii, bolnavii, Dumnezeu i-a rezervat în 1912, o cumplită durere: aceia de a-și vedea truda zadarnică față de unul din cei mai buni prieteni ai săi, marele artist Petre Liciu, pe care nu l'a putut scăpa din ghiarele morții.

V. T.

NOTE BIOGRAFICE

Născut la 1868, *Prof. P. Herescu*, a fost bursier al Liceului Sfântul Sava, apoi student al Facultății de Medicină din București.

După trei ani de studii strălucite în care timp a fost premiat de *Prof. Babeș*, a plecat la Paris, unde și-a continuat studiile medicale.

Extern în serviciile *Profesorilor Jaccoud* și *Championnière*, a trecut cu succes examenul de internat și a fost timp de patru ani intern al Spitalelor din Paris.

A lucrat în serviciile Profesorilor *Berger*, *Routier*, *Pierre Delbet* și *F. Guyon*.

In 1899, a trecut teza de doctorat în Medicină cu un studiu despre: *Intervenția chirurgicală în tumorile maligne ale rinichiului*, care a fost premiată de Asistența publică cu *premiul Civiale*, iar de Academia de Medicină din Paris, cu *premiul Chevillon*.

In 1901, i se dă conducerea unui serviciu de căi urinare la Spitalul Filantropia; în 1903, acest serviciu este mutat la spitalul Colțea.

In 1904, a fost abilitat docent de căile urinare

In 1911, serviicul său este transformat în clinică a Facultății de Medicină iar Herescu ridicat la rangul de profesor universitar.

Tot în 1911, a întemeiat cu colaborarea marelui său prieten, Prof. Gheorghiu, Cercul de studii genito-urinare, care a devenit, mai târziu, Societatea de Urologie.

A fost membru al Asociației franceze de Urologie, al Societății internaționale de Urologie, al Societății Anatomce și al Societății de Chirurgie din Paris, al Societății de Chirurgie din România, prezident al Soc. de Urologie.

A colaborat la numeroase reviste din Țară și din străinătate și a fost unul din cei mai energici sprijinitori al revistei noastre „Spitalul“.

A murit subit în seara unei zile de muncă intensivă de un atac brusc de angină de piept: la 15 Decembrie 1915.

V. T.

poezie

VICTOR EFTIMIU

CORABIA CU TREI CATARGE

Uşor, pluteşte asfinţitul deasupra valurilor mării
Din ţărm, uşoară, se desprinde corabia cu trei catarge
Şi'n plinul apelor de aur la valuri după valuri sparge,
Se duce lin, ca o nălucă în tremurarea înserării
Şi cum din apele 'noptate surîde trist întâia stea,
Povestea unei vieţi pierdute s'abate iar în mintea mea.

De mult, când am plecat deacasă, era ca şi acum, o seară
Cu zări senine, înstelate, deasupra apei argintii
Trecut-au ani şi ani deatuncea şi zilele mi-au fost pustii,
Pe fruntea mea şi-a nins podoaba, trudita vieţii primăvară
Şi'n inimă, atâtea doruri şi-atâtea visuri am închis
Că mi-am uitat întâiul vis...

Se duce lin, spre alte ţărmuri, corabia din depărtări
Şi pânza celor trei catarge cum fâlfâie înfundat, îmi pare
Că-s cele trei năframe albe ce-au fluturat din depărtare
Iubita mea, o soră, mama, — când am plecat spre alte zări.

Uşor, pluteşte raza lunii deasupra valurilor mării...
S'a dus demult din arcul lunii corabia cu trei catarge
In alte ape argintate ea valuri după valuri sparge
S'a dus de mult... iar când, pe mare, vesti-va ceasul depărtării
Un cântec lung, în auroră
Va tremura din ţărm, spre mare, suspinul depărtat de soră.

Şi mâine, pe 'nserat, cârmaciul de va mâna spre Ramazunda,
Şi-şi va svârli, în treacăt, ochii, spre ţărmul plin de trandafiri,
Vedea-va o bătrână tristă cu lacrimi multe în priviri,
Cum stă pe-o stâncă, visătoare, cum cercetează cerul, unda
Şi cum se'ntoarce, când pe ape surîde trist întâia stea
Va clătina din cap cârmaciul şi nu va şti că-i mama mea.

Târziu de tot, când raza lunii bătând pe ape, va trimite
Spre ţărmul cu migdali din zare trei umbre lungi, nedesluşite,
S'or minuna rătăcitorii de un mormânt stingher pe mal
Şi nu vor şti cine m'aşteaptă în umbra tristului migdal...

NOCTURNĂ

Linişti doborîte 'n văi
Sub misterul culmilor.
Noapte izvorând pe căi
Din frunzişul ulmilor.

Stelele au înţeles
Farmecul corolelor ;
Tremură 'n lumini, ales
Danţul luciolelor.

AUREL MARIN

FURNICILE

I

Sub frunze mii, ţesute'n aur vechi,
La margine de codru 'ncremenit,
Duraseră, de mult, nişte furnici
Castel bătrân, cu poartă de granit.

II

Un labirint de gând, fără hotar,
Se risipia 'n adânc nemărginit,
Coşar greoi de soare, măcinat
In sâmburi tari, cu sân îngălbenit.

III

Prin diamante isvorâte 'n ape,
Alunecau mărgele mici de smoală,
Adulmecând comoară de uitare,
In matca vremii, sură şi domoală.

IV

Ici, colo, încordată, strună vie,
Târâ o gâză, cât un ochiu de bold,
Bondarul rubiniu — căzut pe spate —
Prins între două ace de un şold.

V

Un fluturaş pribeag, învins de ploaie,
Un biet ţânţar uscat, un vierme mort,
Se coborau în funduri de hambare,
Ca sacii în galerele din port.

VI

Hamali neosteniţi, cărau din greu,
Pe umeri goi, îmbielşugata pâine,
Turtiţi de asprele poveri — aprins
Purtate în durere, pentru mâine.

VII

In fiecare bob era un drum,
In fiecare drum era un plâns,
In fiecare plâns trăia speranţa
Şi în speranţă totul era strâns.....

VIII

...Dar, într'o zi — o pânză — leagăn blând,
A înflorit din fire de mătasă ;
O pânză albă, ce chiema spre ea
Ca o lumină noaptea într'o casă.

IX

Şi-atunci, în dorul aprig de mai bine,
Pornitu-s'au pârâu, cu spumâ'n frunte,
Să culce 'n leagăn puii semănaţi
In grindină, grăunte cu grăunte.

X

Şi cum din pânză se 'nalţă duios
Mărgăritarul vieţii plin de rod,
O mână caldă, ca o rugăciune,
A prins batista 'n colţuri ca un nod

XI

Şi s'a pornit pe cruci de patru vânturi
Şi-a dispărut în zare — ca un stol —
Şi mi-a lăsat furnicile pe drumuri
Şi muşuroiul din pădure, gol.

TR. IONESCU

TREBUIA JELITĂ CUCOANA IOANA

de **I. C. VISSARION**

Cuconul Alecu trăia deodată cu trei neveste. Cununii pusese însă numai cu cucoana Ioana, poreclită și Doda. Ea fusese luată întâia nevastă. Coccana Ioana nu făcuse însă copii.

Dacă văzuse coconu Alecu, că e în pericol de a-și pierde neamul, — neam de altfel foarte bun — era moșnean din moși-strămoși și avea două sfori de moșie în întindere cam de o mie de pogoane — hotărîse, nici mai mult nici mai puțin, să mai ia o nevastă ! Dar ca sá nu facă păcat cu cocoana Ioana, care-i spusese că dac'o lasă se spânzură, și din pricina asta o să-l ia pe el dracu pe lumea ailalta, hotărîse s'o ia pe a doua fără cununii. Și dacă o face copii, atunci îi va adopta, sau în sfârșit, o vedea el ce e de făcut.

Și astfel a luat coconu Alecu și pe cocoana Marghioala, ca a doua nevastă, dar fără cununii !

Se înțelege că și cucoana Marghioala, care primise condiția asta, nu era o femee după care s'ar fi bătut bărbații, dar conu Alecu nu avu nici dela ea vreun copil!...

Conu Alecu s'a hotărît din nou ca să mai ia și pe o a treia nevastă, care va trebui, la urma urmelor, să-i facă barim un moștenitor, barim numai unul. Și a luat pe Rădița.

Cine era Rădița ?

Rădița era o fată de om sărac, da sărac lipit. Avea însă optsprezece ani și era frumoasă ca un trandafir de Mai ! Cu părul galben, care strălucea în soare, de parcă era poleit cu aur ; avea ochii albaștri, de parcă erau de viorele ; avea obrajii albi și rumeni, ca petalele de trandafir. Mijlocul ei era împlinit ; brațele, picioarele și șoldurile ei puternice. Când pășia prin odăile dușumite ale caselor cuconului Alecu, tremurau podelele ! Se simțea că merge cineva prin case !

Nici pe Rădița n'o luase cu cununie. Ba n'o întrebase nici pe ea, dacă-l ia sau nu-l ia cu toată inima. Chemase pe tat-său la curte, care era dator vreo douăzeci-treizeci de galbeni. îi spusese că-i mai dă alții douăzeci treizeci pe d'asupra, dar să-i dea lui pe Rădița ca nevastă. Și că dacă o face copii, apoi se descunună de Ioana, îi face casă într'un colț de moșie și rămâne numai și numai cu Rădița, și tatăl Răditii primise ; și astfel Rădița ajunsese a treia nevastă a cuconului Alecu !

Ei, dar, nevasta frumoasă unii spun c'aduce câștig la casă, alții, că e pagubă curată, iar la cuconu Alecu se pare că chiar pagubă a adus.

După Rădița se țineau toți flăcăii din sat, cum se țin albinele după un fagure cu miere ! Prietenii cuconului Alecu, dăduciți de mult la farmecele nevestelor lui, îi vizitau casa și mai des.

Cuconu Alecu prost însă nu era ; înțelegea scopul nemărturisit și dragostea acestor prieteni și hotărî să fie cu ochii în patru pe Rada. A părăsit treburile și rostul moșiilor, și a hotărît adicá să stea mai mult acasă, decât la treburi pe câmp.

Rădița a fost harnică și i-a construit un băețel !

Bucurie mare pe cuconu Alecu. Neamul lui era mântuit! Rosturile gospodăriei s'au pierdut însă în cea mai mare parte...

Slugile își făceau de cap. dar mai de grabă făceau de capul moșiilor !

Stan Leat și Ioniță Cercel, care erau pădurari, vindeau pădurile mai mult pe socoteala lor !

Florea Hârdău și Neacșu Udrilă, cioban și văcar, ei vindeau lâna, miei, brânban și văcar, ei vindeau lâna, miei, brânrul. făcea la fel cu turma lui de porci !

Stan Leat cu Manda lui ; Stan Moise cu Veta Bârlogeanca, câte patru argați în curte, risipeau și ei tot ce le sta în putință. Conu Alecu se pomeni înglotat în datorii, pe la streini și pe la niște rude mai de departe. de nu se mai putea descurca.

Incepură necazurile și procesele în afară : dar era Rada cu copilașul în brațe, soare și bucurie înnăuntru în casă !

De intenția lui că va lăsa toată averea copilului Radi știau toți. Rudele lui umblau pe la toți advocații și judecățile, să-l scoată aci nebun, nevrednic de a-și mai vedea de avere ; aci un înșelător, care a mâncat bani de la toți! Ei voiau, cu orice preț, să pună mâna pe moșii, pe case, și pe tot avutul cuconului Alecu !

„Auzi, auzi prostul ! să socotească el, că Rada a făcut copil cu dânsul un hodorog bătrân. L'o fi făcut ea cu vreunul din pădurari, cu vreunul din argați, ori chiar cu porcarul, da nu cu el !“

— „Ce Dumnezeu răspundea altul, copilul e bălan, porcarul e negru !“

— „Atunci cu unul din pădurari...“

— „Dar pădurarii au niște nasuri groase, copilul are un nas subțire ca al cuconului Alecu!“

— „Nu se poate, nu se poate!, copilul Radi nu e cu el! Și să-i lase ăluia averile, e nemai pomenit!.. “

Cucoana Ioana și cucoana Marghioala răspândeau și ele fel de fel de minciuni. Dușmănia surdă ce fusese între ele, perise și le unise contra Radi.

In sufletul cuconului Alecu, invidia lor, invidia rudelor lui și invidia chiar a prostimii din care fusése ridicată Rada, turnă otravă picătură cu picătură.

In mijlocul acestor sbucimări căzu bolnavă cucoana Ioana și muri.

Pe la țară, credința veche, pe care o avea și cuconul Alecu. era și este că, mortul trebuie jelit, că altfel îl mănâncă lupii pe lumea cealaltă !...

Cucoana Ioana, trebuia dar să fie jelită de cineva.

Cuconul Alecu începu să-și roage nevestele rămase să jelească pe cea moartă.

— Marghiolițo, Rădițo, jeliți voi pe Ioana că de bine, că de rău, ați trăit câte trele într'o casă!...

— Eu să jelesc pe Ioana!? — i-a răspuns Marghioala — pe aia care zicea întotdeauna că sunt numai țiitoarea ta; că sunt mai de neam prost și nu sunt de viță ca ea! nu pot s'o jelesc!...

— Jelește-o tu Rădițo. Fii tu mai cu inimă!

— Aoleo ! i-a răspuns și Rădița — de mine nu spunea că mă ții doar demalai; că m'ai cumpărat dela tata pe-un sac de boabe de porumb ; că nici după trei ani de coconie nu mi-au pierit crăpăturile din călcâie ; că și-a întins mațele golanca și s'a obrăsnicit de nu-i mai dai cu prăjina de nas ! Nici eu nu pot s'o jelesc ; bine c'a luat-o Dumnezeu și m'a scăpat de ea!...

— Rădițo, îți mai solzesc pieptul cu aur. jelește-o tu !

— Jelește-o fa, — îi striga Marghioala — arată-te că-ți jelești stăpâna, care te miluia cu ghete d'ale rupte !...

— Marghiolițo, nu fii fără suflet!

— N'o jelesc, n'o jelesc ! îi spunea și Rada... Spunea că-mi strălucește părul ca aurul, fiindcă-l mânjesc cu laptele cucului! Spunea că m'am dus la babe, de te-am fermecat și d'aia m'ai luat pe mine. o sărăcie!...

— Dar înțelege Rădițo de ce țe-o fi zis ca toate astea... Tu erai un copil și ea era aproape bătrână! Tu ești cu obraji fragezi și ea era cu ei sbârciți! Jelește-o tu, că ea a fost prima mea dragoste, după cum tu ești cea din urmă dragoste!..

— Nu, nu și nu !...

— Veto, Mando, jeliți-o voi, slugile ei!...

— Noi? Da ce-am fi nebune?!... Spunea că și noi ți-am fost ibovnice; că doară ăi face copii și ni-i lăsa nouă moșiile. Din trântorițe și din clocite nu ne mai scotea

Iancu lui Leat, argatul din curte. care auzea toate astea, ieși în fața cuconului Alecu și-i vorbi :

— Cucoane Alecu, ce te mai rogi de femei să jelească pe o altă femee, cu care nu s'au putut avea bine, din pricina dumitale?! Lasă-mă pe mine să jelesc pe cucoana Ioana !... Dă-mi numai un pol și o oca de rachiu : că am s'o jelesc, de s'ar întâlni în drumul la rai și cu o sută de haiticuri de lupi... N'o să poată spune nimeni, că după sufletul acesta al ei, nu s'a găsit nimeni pe pământ ca să plângă.

Conu Alecu se gândi puțin și apoi răspunse :

— Ei bine tontule, văd că trebuie să te ascult și pe tine. Na-ți polul și începe d'o jelește, că trebue să vie și popa.

Hotărîrea lui Iancu lui Leat ca să jelească pe cocoana Ioana, nu era ceva pornit din milă sau din recunoștință, ci numai simpla poftă de câștig și de băutură.

Ca să-i vie chef de jelit, intră în casă să privească chipul moartei, ca poate, poate i-o veni pofta jelitului. Cu capul gol aplecat spre pământ, cu chica mare și albă frumos retezată ceva mai sus de umeri, cu mâna stângă vârâtă în îndoitura brâului albastru ce-i încingea cămașa peste mijloc, Iancu lui Leat privia fața moartei.

Chipul galben al moartei, plin de sbârcituri încrețite, ca o coajă de stejar, ochii scufundați în cap, buzele subțirele și strânse pe fălci, tistimelul de mătase neagră ce-i înfășura fruntea. tâmplele și tot capul, până pe sub bărbie, mâinele slabe puse pe piept, cu o chită de câteva floricele între degete, nemișcarea de piatră a întregului corp, parcă spunea în graiul cel mai mut, dar mai înfiorător, că a fost și acum nu mai este!..

Iancu lui Leat. cu gândul la rachiul pe care nu i-l dăduse cuconul Alecu, nu putea să tălmăcească înfiorătorul grai mut al morții. El își începu jeletul fără nici un chef și fără nici un tâlc.

— Aoleo, cocoană Ioană, cucoană Ioană, de ce murisi cocoană Ioană ?!...

Și zise el astfel de vre-o douăzeci de ori.

Cuconul Alecu se uită în toate părțile, nu văzu la spatele lui pe nici una din femeile rămase, pe nici una din slugi, și de necaz, trase un ghiont lui Iancu lui Leat, și-i spuse :

— Tontule, Tontule, nici la jelit de morţi nu te pricepi!

— Iartă-mă conaşule, iartă-mă, că n'am curaj! Dacă mi-ai fi dat ocaua de rachiu, poate îmi venea în gând ce să zic.

— Bine tontule, să ţi-o dau, dar dacă te prosteşti cu totul?

— Nu se poate conaşule, eu atunci prinz limbă şi-mi vin gândurile...

— Ei haide s'o fac şi p'asta. Ioana tot trebue jelită.

Şi coconul Alecu a intrat cu Iancu lui Leat în pivniţă şi i-a umplut oala cu ţuică, dându-i-o s'o bea.

A băut Iancu lui Leat ţuica, cam la repezeală şi în silă, pentru că îl zorea coconu Alecu să bea, ca să nu sosească popa şi să nu găsească pe nimeni lângă moartă.

Intrară în casă.

Iancu lui Leat iar începu:

— Aoleo cocoană Ioană, cocoană Ioană dece murişi, nu puteai să mai trăeşti!

— Tontule, tontule, ca să jeleşti mortul trebue s'aminteşti viilor fapte din viaţa lui trecută. Inţelegi tu tontule?! Când te-ai îmbătat la un lăsat de sec; când ai fost la târg şi ne-ai răsturnat în şeanţ; când era tânără şi eu la fel... Ce ştii şi tu că s'a 'ntâmplat mai de seamă, astea le spui la jelit, tontule. Ai înţeles?

— Zău c'am înţeles, da nu mai sta la spatele meu, că mă zăpăcesc!... Lasă-mă singur, iar dumneata s'asculţi d'afară!

— Da trebue să stau lângă moartă. Cum se poate s'o jeleşti tu, iar eu să nu fiu aci?...

— Păi mă zăpăcesc cucoane, zău mă zăpăcesc. Barim acuşi la început, până mi-oi lua avânt, trebue să eşi afară...

Coconu Alecu trebui să iasă şi afară şi să lase pe Iancu lui Leat să prinză chef la jelit.

Popa tocmai intra pe poartă în curte, cu cartea înfăşurată în patrafir şi cu dascălul după el.

Câteva babe intrau şi ele.

Iancu lui Leat începu în casă:

— Aoleo cocoană Ioană, cocoană Ioană, când mulgeam eu vacile, mă dai dracului, că nu m'am spălat pe mâini şi-am spurcat laptele!... Şi Iarna ţi-aduceam lemne la foc, cocoană Ioană, şi făceai cafeluţă şi beai cu coconu Alecu...

Slugile se vestiră dela una până la alta c'a sosit popa, şi căruţa cu boi, care trebuia să ducă coşciugul cu moarta la biserică şi la groapă, fu trasă în faţa casei.

Popa, cu patrafirul de gât, începu citirea „stâlpilor" orânduiţi; iar Iancu lui Leat, trebui să tacă în tot acest timp. Ochii însă, din pricina oalei de ţuică băută, se împăenjenau, iar picioarele i se înmuiau din ce în ce mai mult. Câţiva bărbaţi sdraveni, orânduiţi mai dinainte de cuconul Alecu, veniră să ia moarta şi s'o aşeze în coşciug.

Cele câteva femei mai bătrâne, privind aceste lucruri obisnuite la morţi lăcrămau tăcând. Iancu lui Leat, uitase însă să mai jelească. Un ghiont pe furiş al coconului Alecu, îl trezi.

— Aoleo, cucoană Ioană ... cui lăsaşi casa pădurii, cocoană Ioană?.. Da casa din sat, cocoană Ioană? da pe bietul conul Alecu, cocoană Ioană?! Cuconul Alecu, sărmanul, a rămas singur-singurel, doar cu cocoana Marghioala şi cu Rădiţa!.. Ce să mai facă el, bietuleţul?

Coconul Alecu îi arse un ghiont în coasta stângă de-l făcu să sughiţe.

Iancu lui Leat se uită sperios şi întrebă:

— Ori am greşit ceva?

— Tontule, tontule, astea nu se spun!

Iancu lui Leat eşi şi el în urma coşciugului, privi prostit şi când coşciugul fu aşezat în căruţă, ca jelitor angajat, se sui şi el sus pe dric şi cu ochii fixaţi pe capacul coşciugului, îmbrăcat în chembrică albastră. Simţind că acum trebue iar să jelească, când porni căruţa, începu şi el:

— Bătătură, bătătură, rămâi sănătoasă, că eu mă duc! Aoleo! viţelul bălţat, care mă puneai să-i las trei ţâţe, că e frumos, săracu!... Cui rămâne cocoana Ioana?... Aoleo, cocoana Ioana, patul dumitale din odăiţa din fund, rămase pustiu!... Cuconul Alecu nici dimineaţa n'o să mai vie, şi în glumă să te mai strige: „Ai murit tu Ioană, ori tot mai trăeşti?...

— Tontule, şi coconul Alecu trase de poalele cămăşi lui Iancu lui Leat, care atârnau pe delături cu dricul, de fu cât p'aci să-l dea jos.

Iancu lui Leat se propti bine se uită în urmă şi mormăi:

— Păi ştiu eu ce să zic, şi ce să nu zic?...

O bucată de drum nu se mai auzi nici un jelet...

Iancu lui Leat închisese ochii şi se bălăbănea, de umbla să cadă adormit peste capacul coşciugului.

— Că n'am un bici să deştept, beţivul ăsta, care a ţinut morţiş să-mi jelească nevasta! spuse el, către cele câteva femei bătrâne şi bărbaţi cari mergeau pe jos tăcând, în urma căruţei.

Coconul Alecu mai arse un ghiont în şale lui Iancu lui Leat, care se deşteptă şi înţelese numai decât unde se află şi ce datorie are.

— Aoleo cocoană Ioană, cocoană Ioană, când căzu boul în groapa de udat varză... ce trăsei eu de coarnele lui în sus, şi ce trăseşti dumneata de coadă-i şi n'auzea nici o slugă când îi dai la draci şi când eu îi strigam.

Şi când îmi dideşi mie o palmă, că mi-a căzut cărbunele, ce vream să-l puiu în lulea, drept pe piciorușu dumitale alb!... De ce murişi, cocoană Ioană, că s'a deslipit peretele din răsărit dela casa pădurii şi numai dumneata puteai să trimiţi pe Manda mea şi pe Veta, ca să-l lipească. Că Manda mea, cocoană Ioano, e nevasta mea, dar... arde-o-ar focul de muere, nu m'ascultă: numai dumneata i-ai fi ars şeapte-opt tufe şi ai fi trimis-o să lipească peretele ca să nu răcesc şi să mă lovească junghiul, şi să mor!... Mă culc acolo ca un câine şi păzesc pădurea, ca să facă salbă cocoana Rădiţa! Aoleo, iartă-mă, coane Alecule, c'am greşit. Să fiu al dracului dacă n'am greşit!...

Şi crezând că pentru vorba asta, coconu Alecu o să-l plesnească iar cu ghiontul între coaste, căută să sară jos în partea cealaltă a căruţii, dar căzu, cât era de lung, şi se rostogoli în valea de dinaintea bisericii.

Coconu Alecu alergă să-l scoale strigându-l:

— Tontule, tontule, vrei să te 'ngrop şi fără coşciug, vrei să mori la uşa bisericii?

— Să moară păcătosul! murmură Rădiţa, care din clipa aceea, simţi o duşmănie grozavă contra lui Iancu lui Leat. Iancu lui Leat fu ridicat în sus şi de beat ce era, spuse că nu simte nici o durere, că n'are nimic şi se agăţă cu mâinile de codirla căruţii şi mai merse cei câţiva paşi, până în faţa porţii dela curtea bisericii.

Moarta fu dată jos, băgată în biserică, slujită, şi apoi o duseră la groapa, ce era săpată în curtea bisericii, în partea dinspre altar.

Iancu lui Leat, cu amândouă coatele rezemate pe braţele unei cruci mari de marmoră albă, adormise cu fruntea lipită de partea de sus a crucei.

Cuconul Alecu îl privi, moţăi din cap şi pe neobservate de ceilalţi, luă un bolovănaş şi i-l svârli în spinare.

Iancu lui Leat, strigă:

— Stai, Moise, nu da! c'apoi când oi da eu!... dar se opri înţelegând c'a visat, îşi dădu seama repede de locul unde se află şi restul de datorie ce-l mai avea.

Printre citaniile popi, mai jeli şi el:

— Şi acuşi ne laşi, cocoană Ioană, zău ne laşi! N'o să te mai ocărască nici cocoana Marghioala şi nici n'o să-ţi mai pue făină de cari în cafea, cocoana Rădiţa. Cheile acuşica nu le mai porţi la brâu. Tainul meu de rachiu nimeni n'o să mi-l mai dea! M'a luat dracu şi pe mine acum!... Zău dacă nu te jelesc din toată inima! Ereai de viţă cocoană Ioană! Erai de neam mare! Erai darnică! Erai bună, erai neam de boeor!.. Propta mea, propta noastră a golanilor, mătăluţă erai cocoană Ioana!... Am încăput pe mâini rele, ne-a luat dracu pe toţi!... C'aveai milă chiar de coconu Alecu! Tot dumneata îi cârpiai ciorapi, tot dumneata îi spălai cămaşa, tot dumneata când dormea pe la nămiază îl înveleai să nu răcească!... Milă şi dorul dumnealui tot dumneata cea urgisită, erai!... O să vază el, coconu Alecu, pe ale cui mâini a rămas, şi o să vedem cu toţii c'am rămas fără stăpâna noastră bună!... Mila noastră, dorul nostru!...

Bolovanii începură să huruie pe capacul coşciugului lăsat în fundul gropii.

— Auzi-i cocoane Alecule, auzi-i.. ce spun bolovanii. S'a dus mila noastră!...

— Hu-hu-hu-hu!... hu hu — hu hu tontule, tontule!... mai topit. Aşa e cum spui tu...

Marghioala însă suci gura, iar Rădiţa strânse pumni!

Coconu Alecu văzu gesturile astea şi înţelese c'a feştelit-o şi el cu jeletul lui! Nevestele rămase îi deveniseră duşmane

După ce mormântul fu învârfuit, coconu Alecu plăti preotului, plăti celorlalţi oameni, dădu drumul căruţii să se ducă înainte şi el, luând pe Iancu lui Leat de braţ, porniră amândoi şi-i spuse:

— Sprijini-mă-tontule, tu pe mine şi eu să te sprijin pe tine! In faţa morţi suntem tot una; iar în faţa oamenilor nişte tonţi şi nişte păcătoşi cum sunt şi ei!...

I. C. VISSARION

UN OM NENOROCOS

de **EUGEN LITEANU**

Plecând de-acasă pe înserate, Niţă Bălanu fu chinuit de toate îndoelile...

Planul pe care şi-l făurise timp de-aproape o lună de zile, îl dusese nu numai la convingerea nestrămutată a reuşitei lui, dar şi la un fel de exaltare, — în faţa perspectivei de a-şi schimba dintr'odată viaţa de până acum: posomorîtă, aspră, plină de amărciuni... Şi această exaltare îi da tot curajul trebuincios

Aşacă, după ce omul îşi făcuse bine toate socotelile, plimbându-şi închipuirea ca pe un reflector prin întunericul neprevăzutului şi dupăce în mintea lui nu mai exista putinţa nici unui pericol, se hotărî, în fine...

Se hotărî de dimineaţă. Işi luă priminelile, îmbrăcă hainele de sărbătoare, se bărbieri şi foarte vesel se aşează pe prispa casei, de unde se desfăşura până departe câmpia, arsă de soare, ce se termina la orizont cu câteva coline...

Toată ziua aceea Niţă nu-şi mai găsi astâmpăr: Ar fi vrut să se ducă la biserică să se întâlnească cu prietenii, sau să intre în vre'o cârciumă şi să joace popici... Insă, cum da să plece numaidecât se resgândea. Avea nevoie să cugete... îi trebuiau linişte, singurătate... Şi iar îl prindea neastâmpărul: De pe prispă intra în casă, bea dintr'o cofă cu apă îşi privea tatăl gârbov care umbla şontâc-şontâc de colo-colo, dădea din cap cu milă, — întreba dacă n'a venit măsa dela biserică, — mai spunea câteceva, apoi ieşea afară, din nou pe prispă... Şi timpul trecea aşa de greu!... Să fi avut o putere, ar fi împins soarele cu mâna de colo de unde era, până dincolo, la asfinţit.. Până într'atât se simţea de plin de încrederea în apropiata lui izbândă...

„Să nu muncească... Să se hrănească şi el mai bine... Să-şi lecuiască tatăl... Să îndulcească bătrâncţele maică-sii... Pe soră-sa să nu o mai lase nici o singură clipă slugă.. Şi nu va şti nimeni... nimeni... S'ar prăpădi un bătrân şi atâta tot!... Un bătrân răutăcios, singuratic, nelăsând să se apropie de casa lui vre'o altă suflare decât câinele pe care-l ţinea pentruca să-l păzească... Bietul câine trist şi lăcrimând mereu de foame!“...

Niţă se gândi acum cu nesfârşită milă şi cu oarecare drag la chinuitul animal ce-l mângâiase de atâtea ori şi-l hrănise după ce văzuse că stăpânul lui îi aruncase cu ciudă din mâna-i osoasă, câteva bucăţi uscate de pâine... El îl chema blând „cuţu-cuţu“... şi câinele dând prietenos din coadă se apropia încet şi jalnic de slăbit ce era... E adevărat că întâi când îl strigase nu numai că nu venise, dar îl şi lătră duşmănos... Că lui Niţă îi scăpă o înjurătură pentru un asemenea rău dobitoc... Dar într'o zi se împrieteniră şi prieteni au rămas până ce isprăvi de bătut tabla pe acoperişul casei vecine, când trebui să plece în altă parte la lucru...

Mai trecu pe acolo, la vre'o săptămână, într'o dimineaţă... Numai cât se apropie de gard şi câinele, nestrigat, îl simţi şi veni gudurându-se. Niţă, mângâindu-l îşi lăsă să-i lingă mâna, ca semn al celei mai bune prietenii şi-i aduse dela o prăvălie ceva de mâncare...

„Nici pe câine nu-l va lăsa, ci îl va atrage pe nesimţite ca să-l aducă acasă la el unde să-l hrănească bine şi să-i facă culcuş moale“... Aci Niţă îşi răsuci o ţigară mai groasă şi se gândi încă odată că într'adevăr, bătrânul acela trăeşte de-prisos..

Intră în casă să-şi aprindă ţigara... Mama lui se întorsese dela biserică şi povestea cum îşi întâlni pe drum fata plângând fiindcă stăpânul ei o dase afară... Şi o certa mereu... Niţă se apropie de ele surâzător şi le împăcă: „Nici aşa n'ar mai fi lăsat-o el de acum înainte să fie slugă“... Spuse acestea cu glas apăsat şi cu oarecare mândrie, — ştia el de ce! — făcând ca toţi trei să privească nedumeriţi la atâta bunătate, după ce, cu o seară mai înainte fusese aşa de necăjit pentrucă fiind sfârşitul săptămânii primise prea puţini bani pentru lucrul lui... Dar se mulţumiră să tacă vrând să vadă ce o să mai fie...

Mâncară în tăcere, — în una din acele tăceri solemne, premergătoare vreunei fapte mari... Cuvintele lui Niţă cât şi bună-voia ce arătă erau atât de neînţelese şi neobişnuite încât nimeni n'avea curajul să mai spue ceva, de frică să nu-l supere... Numai câteodată, îl priveau iscoditori pe sub gene şi bucuria nelămurită din sufletele lor îi îndemnau par'că să-l îmbrăţişeze şi să-l sărute.. Iar el îşi vedea de mâncat, absent, senin şi transfigurat de apropiata fericire...

Se sculă de la masă făcându-şi cruce ca de-obicei şi eşi în pragul uşii, uitându-se câtva timp gânditor spre oraş la turlele bisericilor şi acoperişele caselor pe care bătaia soarelui le făcea incandescente.. Apoi se întinse sub copac, singurul pe care îl aveau nu ştiu nici ei de-când, crescut ca din senin subţire, cu crengi puţine şi rare ce dădeau o umbră neîndestulătoare...

Niţă ar fi vrut să adoarmă numaidecât pentruca timpul să treacă mai repede.. Dar nu putu... Se pomenea mereu cu ochii deschişi fără să privească la nimic.. Numai prin inimă îi trecea câte un fior ca atunci când trebuie să săvârşeşti ceva pe care nu l'ai mai făcut niciodată... Şi cu toatecă nu vroi de loc să se mai gândească *acolo*, totuş ceva lăuntric, din adâncul fiinţei lui, îi ţinea trează în nervi fapta... O simţia umblându-i prin tot corpul, neliniştindu-l, — aşa că nici somnul nu se mai putea prinde de el. Chiar şi iarba pe care se culcase parc'ar fi avut printre firele ei ceva necurat, că-l făcea să se întoarcă mereu, când pe-o parte când pe alta...

Ca împins de un resort, Niţă sări în picioare... „Cum de nu se gândise mai demult la asta?!... E drept că nu crezuse în aşa ceva niciodată... Dar acum nu strică.. Mama lui ştia aşa de bine să dea în cărţi! Auzise el că la toţi câţi le ghicise, li se întâmplase întocmai...“ Şi maica-sa nedumerită îi întinse bucuroasă cărţile... Niţă în faţa ei asculta toate câte i le spunea fără să poată înţelege ceva... El aştepta ca fiecare vorbă rostită să-i aducă şi pe această cale încredinţarea prea bine — ştiute-i lui reuşite... Dar nu venea... Auzi de-odată cuvântul „moarte“... Repeta după dânsa cuvântul întrebător, plimbându-l de câteva ori prin gură caşi cum ar fi morfolit o bucăţică de gumă Credea că începuse să se apropie... dar era aşa departe, ca cerul de pământ... „Ce vasăzică asta: moarte, adunare, — adică lume multă?... când el, acolo, nu avea nevoe să fie decât singur... Că-i dă şi lui odată în cărţi fără să-i poată ghici cum trebuie“... Nu mai voi să asculte şi se sculă gândindu-se că dealtfel, el nu crezuse niciodată în aşa ceva...

Tocmai atunci se ivi în prag un prieten... Deteră amândoi mâna strâns şi eşiră afară, ca să mai vorbească... Printre altele prietenul îi aduse şi o veste îmbucurătoare: găsise undeva să lucreze pe un preţ bun şi-l chema şi pe el. Niţă, cu capul între mâini părea că ascultă, dar nu-i răspunse nimic, fiindcă nici nu auzise ce-i spuse... Pe Niţă îl frământau gânduri grele... Vorbele mamei sale i se învârteau în cap ca un vârtej de vânt în mijlocul drumului... Prietenul văzându-l aşa schimbat îl întrebă ce are... Ii răspunse că nimic... Atunci crezându-l bolnav îi spuse că va veni a doua zi să-l ia la lucru...

Rămase mult aşa Niţă... Mult de-tot... Când se ridică de acolo par'că stătuse câtva cu capul gol în soare... Aşa de mult îşi simţea creeri înfierbântaţi, cu toate că stătuse la umbră, cu toate că soarele cădea la apus, resemnat, învins... Işi roti privirile în jur, fără să ştie nici el dece, şi îşi aduse aminte că trebuie să plece.

Intră în casă, scoase ceva din lădiţa în care-şi ţinea lucrurile, şi-i dete drumul în buzunar... Apoi voi să-şi aducă aminte de ceva... Da. Lăsă vorbă că dacă va întreba cineva de el — vre-un prieten — să-i spuie că l'a chemat să-l tocmească undeva la lucru... Măsa ascultă glasul răstit al băiatului, dete supusă din cap, adânc mirată şi oftă ca de greu necaz... Din pat tatăl suferind se sculă şi el într'un cot să vadă şi să audă mai bine. Niţă le spuse bunăseara şi îşi văzu de drum...

Işi văzu de drum, dar inima lui plutea în amar şi mintea îi era chinuită de toate îndoelile. Pentrucă nu mai era cel de dimineaţă şi nici cel de zilele trecute. Se schimbase aşa dintr'odată... Il schimbase ceva. Nici el singur nu ştia ce. Poate gândurile... Insă el nu se preda aşa uşor. Şi atunci îi veni în minte ca un puternic imbold istorisirea tovarăşului cu care lucrase la acoperişul casei vecine cu a bătrânului sgârcit şi răutăcios... „Te uiţi ce puţintel e, că n'ai da nimic pe el... da' are bani... bani mulţi bre... mulţi!... Intâi mai dădea cu camătă — de la o vreme n'a mai vrut. I-a fost frică pesemne şi zicea că i-a dat pe la bănci... Da de unde!.. Ii ţine cu dînsul Poate chiar doarme pe ei... Nu vezi?... face ce face şi vine repede acasă de zece, de două zeci de ori pe zi.. Şi ce lăcătoi trânteşte pe uşă!...“

Vorbele astea, Niţă le ascultase cu nepăsare atunci şi poate că le-ar fi uitat, dacă întro' zi n'ar fi văzut cum bătrânul dădea câteva bastoane câinelui, care scheuna de foame în lanţ...

In clipa aceea simţi o ură înverşunată împotriva bătrânului pe care ar fi fost în stare să-l omoare... Şi de-atunci gândul lui nu se mai deslipi dela moartea şi ...banii bătrânului... „Bani mulţi, bre!...“

Lui Niţă îi apăru înaintea ochilor ca aevea, — din dosul gardului de unde va pândi, — bătrânul venind acasă... Apoi, se vedea aşteptându-l să adoarmă, — sărind în ogradă prin fund şi în fine ajungând la ţel, datorită în bună parte şi câinelui, bunul său prieten...

Niţă, trebui să se ferească fiindcă mergea prin mijlocul drumului — şi klacsonul unui automobil în viteză, îl

CETATEA BRĂILEI[1]

de MIH. POPESCU

Turcii, prin expansiunea puterei lor în nordul Dunărei, pe deoparte ca să se folosească de avantagiile acestui fluviu în acțiunea lor de pătrundere cât mai adânc în centrul Europei, iar pe de alta pentru ca să poată ține în deaproape supraveghere de Domnii din Principatele române, au ocupat principalele schele românesti pe care întărindu-le și adăogându-le și teritoriul din prejur le-au transformat în așa numitele raele [2].

Aceste cetăți străjuiau Principatele române dela Orșova până la Hotin.

Comandant al cetăței era un Pașă, ajutat de un agă de ieniceri și un Nazir, administrator general al raelei [3]

In trecutul nostru istoric politica internă, situația Domnilor precum și siguranța locuitorilor era în strânsă legătură cu gradul de prietenie dintre Domn și conducătorii acestor cetăți. [4]

Un studiu amănunțit asupra organizației raelelor, din lipsă de documente, până în prezent ne lipsește.

Din timpul războiului Rusc-Austro-Turc — 1787—1792 — când Austriacii în urma luptei dela Mărtinești [5] au reușit să ocupe și Țara Românească, ni s'a păstrat un plan al cetății Brăila făcut în 1790, după informațiunile adunate de spionii ce se aflau în serviciul austriac.

Planul acesta reprezintă cetatea Brăilei așa cum se găsea între anii 1788—1789, timpul marei ofensive Ruso-Austriacă, și se păstrează în „Kriegsarchiv" secția geografică, din Viena, prezentându-se în modul următor: (Fig. 1).

Pivotul cetăței — Castelul — este înconjurat cu un zid de formă pătrată cu o singură poartă.

La colțurile zidului se aflau patru bastioane rotunde având câte trei turnuri mari.

Spațiul acesta servea numai scopurilor de apărare și în el se aflau: la No. 1, Magazia cu pulbere; la No. 2 și 4, magaziile cu provizii; la No. 3 cazărmile ienicerilor și la No. 5, moscheia. Tot aici se mai aflau și trei fântâni.

După această întăritură, la o distanță nu tocmai mare, se afla o a doua făcută dintr'un șanț și cu parapet zidit iarăși de formă pătrată cu o singură poartă ce avea o punte ce se ridica, No. 10 și patru bastioane triunghiulare fără turnuri.

După această întăritură se afla locuința comandantului ienicerilor și a celorlalți ofițeri superiori, No. 6.

Acestor două întărituri cu zid — asemănătoare castrelor romane — le urma o a treia făcută din șanț și parapet sprijinit cu gard de nuele și pari, în formă pentagonală având două porți: prima No. 7, numită poarta principală, iarăși cu punte ce se ridica, a doua No. 8, poarta pe care se aducea apă și pe unde se ieșea spre a se merge la Ghecet, No. 16.

Intăritura aceasta deși mai rudimentară era foarte bine apărată având cinci bastioane, trei de formă triunghiulară, și două rotunde, unul prevăzut și cu șanț pentru mine, fiecare din acestea cu câte zece tunuri. Tot apărarea aceasta mai avea o redută mare, cu șapte tunuri și una mică cu două tunuri, la poarta principală; pe laturea despre N. V., o redută cu cinci tunuri, iar pe cea de N. E., una cu două tunuri precum și un șanț pentru mine No. 17.

In spatele acestei întărituri nu se afla nici o locuință locul fiind lăsat liber pentru exerciții, ca și cel din fața ei de altfel.

Locul pe care au fost aceste trei întărituri, până astăzi poartă numele de Cetățuia și e în partea de N.E., a orașului Brăila.

Acestor trei întărituri le urma o a patra, ce pleca chiar din malul Dunărei înconjurând pe cele de mai sus. Intăritura aceasta era făcută din șanț cu parapet de pământ sprijinit pe gard de nuele și pari. Ea avea o formă semi-

---

[1] N. Iorga: Istoria Românilor. ed. 1920 București ne spune la pag. 181 că Brăila a fost luată de Turci în timpul lui Radu Paisie.

[2] După Weitzleben: Prinz Friederich Iorias v. Coburg, Berlin 1859, la pag. 384 spune, ocupându-se de răsboiul Ruso-Austro-Turc, 1788—1791, că Raiaua Brăilei avea pe atunci 29 de sate cu câte 20—200 familii fiecare.

[3] Actele din „Kriegsarchiv" secția „Hofkingsrat" din anii 1788—1791 special cele privitoare la raiaua Hotinului.

[4] Cronica anonimă în Ed. Laurian și Bălcescu ne spune la pag. 107. vol. IV. „Intâi aceasta că Turcii Brăileni și Dărstoreni trecuse hotarele țărei, care le țineau țara dela început și se întindeau Brăileni până la orașul Floei, pe baltă în sus și despre Râmnic și Buzău se întindea până în apa Buzăului de stăpânea pământul și satele și puse subași prin sate și scaun pre baltă de lua vamă de toate cele ce eșia din bălți și lua dijmă de pe moșiile țărei... iară Nicolae Vodă viind Domn în urma frătânăsău având credința și voe cu toată inima (măcar că și cu cheltueală ca la Turci).... că au adus poruncă tare la Brăileni și la Nazăr de la împărăție ca să-și ridice stăpânirea de pre pământul Țărei Românești ca să ție numai până în hotarele cele bătrâne ce au ținut cei de demult....

[5] Leben des Grafen Alex. Vasilovitsch-Suvarov-Rimnitzkoi, Frankfurtu. Leipzig 1799. pag. 177, lupta a avut loc la 11. XI. 1789.

---

suna de zor... Alături de el o cârciumă... zâmbind satisfăcut de proba ce o făcuse în închipuire, intră...

— „Un rachiu...".

— „Mare?...

— „Nu, mic... Ba nu, poate să fie și mare!..

Tot nu băuse în ziua aceea decât apă.

— „Mai dă unul! — și încă unul...". „Trei..." „Cu bine...".

Și înviorat, ușor, iuți pașii... Mai avea încă de mers și ar fi vrut să ajungă cu câtva înainte de a se întuneca...

Si merse... Slobod, fără să se mai gândească la nimic așa cum este cineva care se grăbește ca să scape pe altul de la o nenorocire, — grăbindu-se cu atât mai mult cu cât acel ce trebuia să fie scăpat era chiar el...

Trecu o stradă, apoi alta. Amândouă destul de lungi... De prin curți, îl lătra vre-un câine alarmat de trecerea lui fugoasă sau îi venea înmiresmare de pomi înfloriți... Intr'o curte, observă un domn înmănușat aruncând asupra straturilor cu flori din fața casei improșcări abundente din furtunul umflat ca pneumaticul unei biciclete... Printr'o fereastră deschisă, un pian.... In altă parte un copil țipa plângând... Mai încolo, un vânzător ambulant de înghețată își împingea căruciorul strigându-și prelung marfa... Apoi văzu trecând un automobil care imprimă două urme — două linii paralele — în praful udat cu câteva clipe mai 'nainte de stropitoarea municipiului....

Niță își încetini mersul... Văzu că mai avea încă timp: să nu fie nici mai devreme nici mai târziu, așa după cum hotărîse în planul ce-l făurise timp deaproape o lună de zile și care trebuia executat cu sfințenie dela început până la sfârșit...

Popasul pe care-l făcuse la cârciumă era punctul de plecare în executarea planului. Acolo primise cuminecătura îndrăznelii, după ce eși de acolo îi pierise orice îndoială... „Dacă fiecare om ar face ca el, înainte de a săvârși ceva, nimeni nu s'ar mai plânge că i-a mers rău sau n'a izbutit..." La astea se gândea Niță și la altele tot pe atât de folositoare când e vorba să se ducă cu bine la capăt o treabă. Ar putea pe mulți să-i învețe cum să-și poarte rosturile în viață... Căci, dacă până acum trăise sărac și necăjit e că nu avusese niciodată noroc... doar minte, slavă Domnului!.. — toți spuneau că-i mintos, numai că n'a avut noroc... Fusese un nenorocos..

Năvala gândului se opri... Fiindcă se opri și Niță în loc, la deschizătura unei străzi pe lângă care era să treacă aproape fără să știe, furat de gând... Il opri ceva asemănător curentului rece pe care-l simți în dreptul unui gang... El simți curentul, scurt, în inimă... Ajunsese.... Privirile i se îndreptară proteguitor spre casa în care stătea bătrânul răutăcios și cu bani mulți... Dar i se păru că acolo vede oprite trăsuri... câteva... Si oameni care, se mișcau peacolo... I se păru...

Niță se apropie de trăsuri... Intr'adevăr trăsurile stăteau chiar la poarta casei... Iar prin curte și pe stradă oameni...

Un val de mânie făcu să-i svâcnească tâmplele și să i se încleșteze fălcile... „Ce căutau aici toți ăștia, astăzi, unde numai el avea dreptul să fie?... De ce-i uzurpase acest drept?

Două femei bătrâne văzându-l atât de încruntat se apropiară sfioase de el spunându-i: „Vii prea târziu băiete... Au dat, tot ce-au avut de dat"... Dar Niță nu pricepu nimic și le privi lung. Atunci una din ele, lămuri: „Ce spui tu?.. poate el nici nu știe că aici a murit un bătrân alaltăeri și azi l'au îngropat"...

Strada cu lume, cu trăsuri și cu casa cu tot, se învârtiră în jurul lui Niță... Se propti de gard... Când îi mai trecu, văzu eșind din casă câțiva domni în haine negre... Auzi că acea sunt rudele mortului, — moștenitorii... Vorbea cineva la spatele lui... „Au avut ce lua... Bătrânul era plin de bani.. Bani mulți."...Că lui Niță îi veni să-i strige să tacă odată... Dar nu putu descleșta nici gura..

Un domn în haine negre, cu capul gol, văzându-l cu o atât de jalnică privire îl chemă în casă. El nici nu se urni. Femeea de lângă el îl îndemnă: „Ci du-te dacă 'ți spune... Uite vezi tot ai noroc... a mai rămas ceva și pentru tine..."

Domnul cel milos, veni chiar el să-i dea în mână lui Niță o pereche de ghete care mai erau încă bune de purtat...

Niță se smulse furios de lângă gard, îngăimă ceva de nimeni înțeles și apoi, fu văzut cum se depărta, încovoiat, cu brațele spânzurând și aproape împleticindu-se ca un om beat...

EUGEN LITEANU

Cernăuți, 17 Iunie 1929.

cerculară neregulată și era străbătută de două porți ; una No. 9, numită a Pandurului și alta No. 8, a apei.

Pe această întăritură nu se aflau de cât două șanțuri pentru mine, în partea de N.E. No. 17.

Rușii ocupând Brăila în 1772 au prelungit această întăritură până în apa Dunării făcându-i în partea despre Galați și o redută. Prin prelungirea făcută de Ruși în partea de N.E. se aflâ poarta Galaților al cărui drum ridica malul prin vadul Gherghișan.

Imprejurul acestor întărituri, ce alcătuiau cetatea Brăilei, se întindeau casele locuitorilor printre care se afla la No. 14 casa comandantului cetăței, la No. 15 a Nazirului, iar la No. 18 magaziile cu provizii.

Casele locuitorilor, ce formau orașul Brăila, ereau așezate, ca în toate orașele orientale, în mod neregulat, întregul oraș fiind străbătut de foarte puține străzi. Cele mai multe case erau din lemn.

In timpul războiului, mai sus amintit, s'a ridicat o altă întăritură — a cincea— tot din șanț și val de pământ sprijinit pe gard de nuele, cu menirea de a se apăra și locuințele locuitorilor, de un eventual atac Ruso-Austriac.

Această ultimă întăritură, ce pleca deasemenea din malul Dunărei, avea forma semi cerculară prevăzută cu șapte bastioane rotunde, fiecare cu câte cinci turnuri și paisprezece redute cu câte trei tunuri.

Ultima apărare avea trei porți : prima No. 11, lângă care se afla și un șanț pentru mine, se numea poarta Pandurului și ducea la vadul cu acelaș nume, la Cuptoare și la Odaia vizirului ; [6]) a doua No. 12, poarta mare sau a dracului, ce ducea la Buzău și la Rîmnic, peste Grădiști și a treia No. 13, poarta mică sau Maximeni, ce ducea la satul cu acelaș nume [7]).

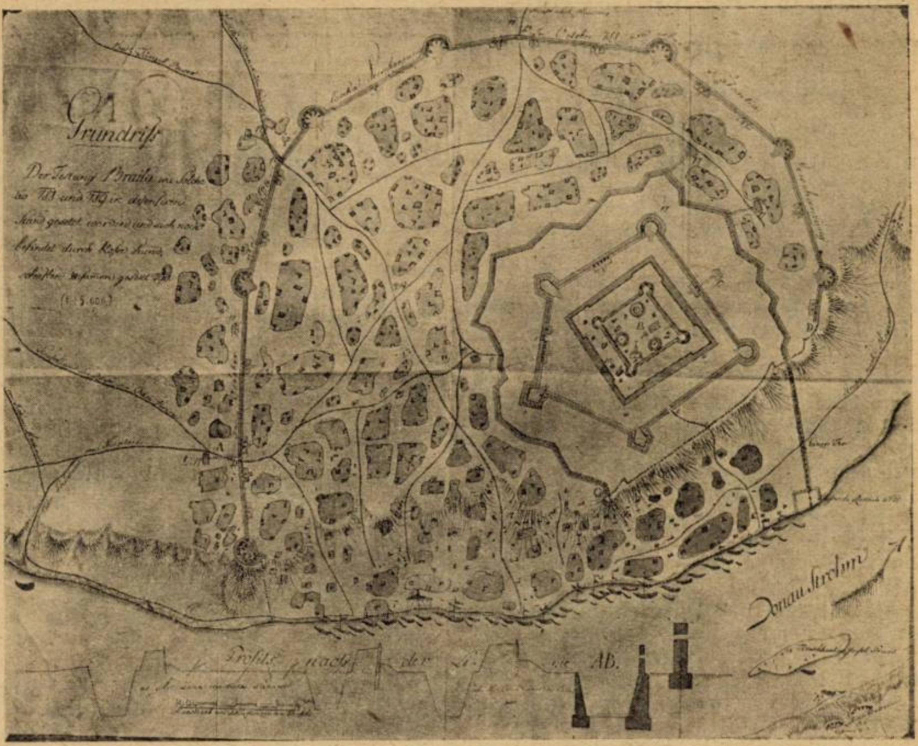

PLANUL CETAŢII BRAILA

Pentru o mai bună orientare se poate privi profilul după linia A. B.

Urmele acestei întărituri se păstrează până astăzi și se numește chiar șanț ceeace pe turcește înseamnă întăritură.

In timpul normal cetatea era apărată de 1500 ieniceri și 1000 cavaleriști.

Astfel se prezenta vestita cetate a Brăilei împrejurul căreia s'au purtat sângeroase lupte în decursul stăpânirei turcești între creștini și semi-lună, până ce toate cetățile turcești de pe malul stâng al Dunărei au fost dărâmate în urma Păcei dela Adrianopol 1829.

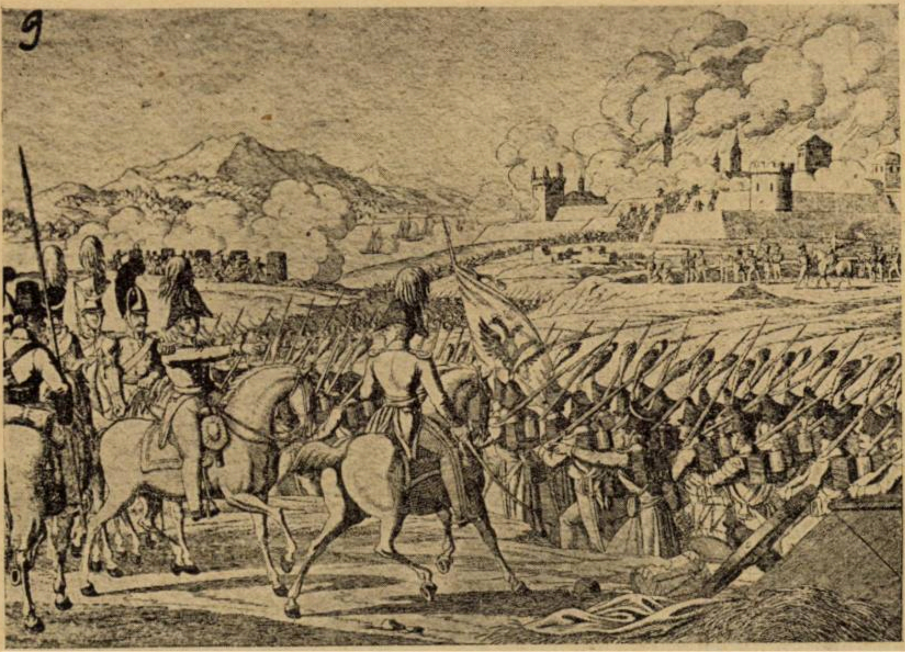

Atacul cetății Brăila dat de Ruși la 15 Iunie 1828.

O vedere interesantă a cetăței Brăila o avem în fig. II, care reprezintă atacul acesteia făcut de armatele rusești în 1828 Iunie 15.

Atacul e pornit din partea dinspre Galați, căutând să fie luat pivotul cetăței — citadela — așezată pe dealul cetățuia.

In vedere avem și malul drept a Dunării, cu Măcinul și dealurile Dobrogei. Cetatea și în această figură apare foarte puternică și demnă de a fi atacată de trupe sub comanda marelui Prinț Mihail, care e aici al doilea călăreț cu mâna întinsă spre a comanda atacul, ce nu reuși decât la 18 Iunie 1828.

Kupjer-stihul e lucrat la Nürenberg de către Wunder.

MIH. POPESCU

---

[6]) Dela 1765 Odaia Vizirului a fost trecută sub administrația țărei și in schimb aceasta plătea anual 17500 Piaștri, Pașei, care era comandantul cetăței. Actul No. 332 din actele Hofkriegsrat pe anul 1791, in „Kriegsarchiv".

[7]) Planul acesta a fost intocmit de Căpitanul de Stat Major, Iohan V. Vermatti.

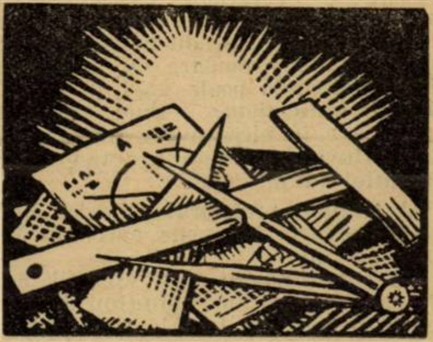

critica literara

Inginer HENRI TILLMANN :
„Incercări asupra fenomenelor psihice anormale“

Asupra acțiunii subconștientului, avem o întreagă bibliotecă. D. Tillmann ne face un rezumat luminos al lucrărilor principale, fără să tragă concluzii abracadabrante, ceeace arată că este un spirit științific.

Noi nu ne vom ocupa de spiritism și medium-uri, lucruri popularizate de cărțile lui Flammarion și prin *Sic cogito* al lui Hașdău.

Desigur că subconștientul joacă un rol mare în viața de toate zilele. Când Hartmann îl definește că este „divinul în Univers, având un rol preponderent în fenomenele vitale, conținând esența vieții, formând organismul și menținându-l, fiind producătorul fenomenelor psihologice, izvorul intuiției și geniul creator al artei“ — nu ne îndoim că exagerează. Un alt cugetător Danville afirmă că „fără inconștient, toate activitatea mintală ar fi un haos“ ; iar Schelling crede că „Universul este produsul activității inconștientului lui“. Fiecare crede câte ceva sau afirmă câte ceva, în domeniul inconștientului, căruia se datoresc atâtea fenomene inexplicabile la prima vedere, invizibile dar care se văd, impalpabile dar care există. Având de a face cu o *terra incognita*, ipotezele sunt infinite, iar cercetările dibue, neputându-ne baza pe documente sau pe elemente reale.

Este interesant de citat, ceeace cred trei somități cu privire la elementele *metapsihice*. Cităm întâi pe Abramowski: „Centrii nervoși în timpul activității lor sunt focare de energism specifice, încă necunoscute, posedând proprietatea de a excita la distanță alți centri nervoși, pe care îi întâlnesc în drumul lor ; sau, mai precis, o gândire intensă are întotdeauna o reacțiune chimică în organismul subconștientului, producând în mediul nostru, prin această primă reacțiune, o serie de schimbări moleculare, care se suscită în mod succesiv una pe alta, și se transmit în urmă, într'un alt organism, care repetă schimbarea primitivă a seriei, provocând în acelaș timp corelativul său subiectiv, mai mult sau mai puțin schimbat“.

Al doilea doctorul Maxwell, în lucrarea sa *Divinația* explică, în cele ce urmează, fenomenul telepatiei : „sub influența unei puternice emoțiuni, gândirea câștigă o intensitate suficientă, pentru a putea lucra la distanță.

Avem deci motive de a crede că orice gândire are un substrat material corespunzător mișcărilor moleculare ale substanței cerebrale și determină vibrațiuni, pe care făcându-ne toate rezervele, le putem compara cu undele hertziene. Telepatia poate găsi în aceste analogii indicațiunea unei explicațiuni fizice care în nici un caz nu pot atinge sau influența concepțiile actuale asupra telepatiei la distanță“.

Al treilea, profesorul Charles Richet, explică aceste fenomene astfel în *Metaphsihica* lui :

„In jurul nostru sunt vibrații de ale eterului pe cari nu le simțim. Aceste vibrații însă există. In sala asta unde vorbesc nu se aude nici un concert și poate ați fi ispitiți a spune că acolo nu e muzică. Instalați pe masă un receptor de telefonie fără fir, de radiofonie, cu o pâlnie măritoare de voce și veți auzi cu toții concertul care se dă la Turnul Eiffel. Prin urmare, e cu putință ca din lucrurile din jurul nostru oricât de minunate ar fi, să pornească vibrații. Noi nu pricepem vibrațiile acestea, pentrucă nu suntem nici sensitivi, nici mediumuri. Dar dacă un individ, înzestrat cu acea sensibilitate particulară, pe care am numit-o *criptestesie* misterioasă și neînțeleasă, ar fi de față, individul acesta, ar percepe vibrațiuni, măcar că ele sunt nule pentru mulțime. Imi va fi de ajuns, așa dar, să fac aceste două prezupuneri, poate că hazardate, dar pe care experiența cea mai riguroasă aproape le cere : I) că lucrurile și mișcările dau naștere unor anumite vibrațiuni și 2) că aceste vibrații pot fi percepute de ființe cu o sensibilitate deosebită. Astfel, cu toate că o mulțime de fapte noui, sunt încă anevoe de stabilit, vom fi dat un caracter științific fenomenului părut miraculos al criptesteziei“.

Filozoful Schelling a denumit manifestațiunile oculte „spiritul universal“ ; iar filosoful Bergson „elan vital“.

Din aceste constatări se poate ajunge, care, la materilizarea spiritului ? Desigur că nu. Ultimele descoperiri ale radioactivității și a proprietăților magnetismului și a electricității ne pot explica, cel puțin teoretic, anumite manifestări ce se credeau pe veci necontrolabile. Dacă nu putem ajunge la concluzia tragică a lui Seneca : „Post mortem nihil est“, totuș nu suntem departe de a crede în panteizmul stoicilor și al lui Spinoza.

Este prețioasă concluzia d-lui inginer Tillmann, pe care țineam a o reproduce, ca fiind un rezultat al ultimilor cercetări :

„Manifestările psihice de ordin supranormal își au origina în „inconștientul nostru, care de fapt ar trebui considerat ca un determinism biologic, având la bază o concepție anatomo-fiziologică, fiind localizat în mentalul nostru. Astfel privit inconștientul lucrează cu totul independent de celelalte facultăți organice. Fără îndoială că în producerea fenomenilor suprasensibile, starea nevrotică joacă un important rol, întrucât de tensiunea acestei stări depinde gradul manifestărilor lui.

Ași putea adăuga la această că alterația funcțiunilor cerebrale și în genere turburările psihologice contribuesc într'o largă măsură la relevarea lui. Prin aceasta nu înțeleg că inconștinetul ar fi o nevroză, un ce patologic, ci îl socot că face parte din punct de vedere psihic din acea conștiință organică, din acel focar producător de probleme ale vieței și gândiri umane, a cărui funcțiune, deși independentă de facultățile personale, totuși se resfiră pe un întreg câmp de operațiuni ale organismului, producând un proces psihic greu de sistematizat, cu atât mai mult cu cât el nu lucrează în mod izolat pe anumit organ. Iată dar puternicul rol ce-l joacă inconștientul și studierea lui se impune în afară de câmpul psihic, din punct de vedere anatomic cât și fiziologic. La aceasta mai adaug : deși inconștientul rămâne inconștient, noi totuși suntem conștienți de existența lui, care trebuia să-și aibă origina în mecanismul cerebral.

Intr'adevăr, dacă fenomenele de dedublare ale eului sunt, precum am văzut în lucrarea de față, explicate prin „depersonalizare“ (cazul Guy de Maupassant), dacă psihiatrii ca d-rul Sollier explică turburările gastrice ca fiind în somn, o insensibilitate mai mult sau mai puțin desfășurată *cortexului* cerebral, putând da nastere la cunoscutele fenomene de autoscopie externă și internă și ne citează exemple de bolnavi cari au putut determina în mod precis starea unor anumite organe interne bolnave, văzându-le prin simțuri, nu cred totuși că suntem departe de a găsi inconștientului un loc în sistemul de acțiuni paranormale psihismului în legătură cu organismul individual. Deci trebuia să aibă, cum am afirmat mai sus, un corespondent material. Când acesta va fi dovedit și determinat fiziologește, inconștientul nu va mai constitui o problemă a savanților, iar fenomenele, chiar și cele suprasensibile, își vor găsi explicațiuni în cadrul științei pure, în acele schimbări moleculare ale centrilor cerebrali de care depinde această categorie de fenomene ce sunt strâns legate de fapte psihologice.

Să nădăjduim, dar, că geniul omului va parveni într'o zi, să cunoască și să determine stările speciale fiziologice ale creerului, pentru ca astfel să putem pătrunde în domeniul intim al fenomenelor ce exercită acțiuni paranormale asupra materiei, producătoare de fenomene psihice ce se manifestă cu totul excepțional“.

ION FOTI

NOTE BIBLIOGRAFICE

FOAIA TINERIMII

Dintre noile reviste apărute anul acesta, care-și continuă cu eroism apariția e și Revista „*Foaia Tinerimii*“, al cărui titlu, demonstrează încă odată cine sunt inițiatorii și colaboratorii ei, și de câte sacrificii dezinteresate e capabilă tinerețea...

Revista apare lunar sub conducerea d-lui Vl. Al. Donescu.

In No. 8 (August c.) articolul de fond îl semnează d. Octav Sulițiu, aducând o nouă contribuție și idei noui, la chestiunea atât de mult discutată anul trecut, și încă „en vogue“ și acum : „*Noua generație*“.

Versurile sunt semnate de d. Aurel Marin, un tânăr poet începător, care promite. In restul numărului nuvela d-lui Mihail Chirnoagă : „Un suflet“ ; — diferite reproduceri plastice din operile pictorilor : P. Iorgulescu-Ior, N. Delavrancea-Dona, D. Ghiață și Papatriandafil; poezia d-lui Eugen Ionescu : „Păpușa“ ; „Fragment de scrisoare“ proză de Viorica Lăzărescu; diferite cronici, etc. Deși scrisă numai de tineret, revista și ca format și prin conținut se prezintă bine și interesează.

Ii dorim drum bun și viață lungă.

SCRIO.

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

„RODIA DE AUR", de Al. O. Teodoreanu și Adrian Maniu.

Subiect important pentru criticii literari: specificul etnic prin basmele românești.

Este, fără îndoială, în basmele românești, o comoară de imaginație, de poezie și de material literar, pe care să-l utilizeze cu talent scriitorii. Când se manifestă devoțiunea scriitorilor față de arta populară, apar admirabile opere literare. De pildă „Rodia de aur" ca literatură.

Versuri frumoase, limbă literară admirabilă și spor de binecuvântat idealism.

Avem nevce de idealism. Peste vraiștea morală a zilelor noastre, revărsarea povestei dramatizate — cu doruri și cu sacrififii, cu blesteme și cu biruința îndrăgostiților, cari visează, cu versuri și balade, — se răsfață îmbietoare de altă atmosferă.

Poate, că povestea „Rodiei de aur" în teatru să nu fie încadrată întru totul obișnuințelor, de cele mai multe ori rigide ale scenei. Ea aduce însă un suflu de frăgezime, adieri de năzuinți și aduce mai ales freamătul poeziei.

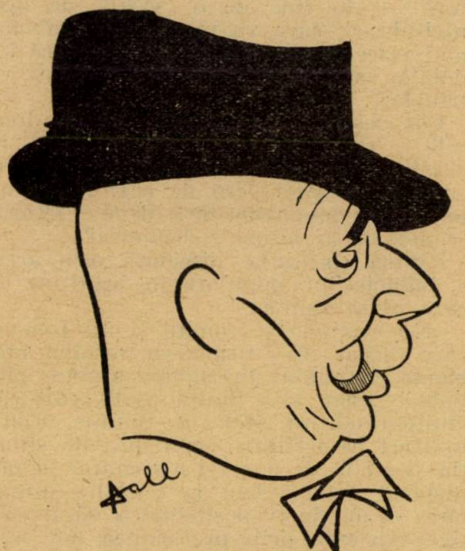

D. P. GUSTI

De aceea, se cuvine să fim recunoscători talentaților poeți Al. Teodoreanu și Adrian Maniu, dar și autorității adânc înțelegătoare a directorului teatrului, d. Liviu Rebreanu, că îngrijește să aducă pe scenă și mănuchiuri de flori, încântătoare.

◆

„Rodia de aur" ar fi putut să aibă parte de mai bună și mai impresionantă interpretare. Să îngrijească direcțiile teatrului și de scenă, ca actorii să știe să spună versurile, să nu le mai gâtuiască, să nu le mai frângă într'un fel de nătângi obstacole de respirație, să nu mai uite ce spun, ca țârcovnicii, încremeniți de ritm și rimă.

Relevăm însă excepțiile d-lor Sârbu, și Finteștieanu.

Decorul de feerie.

D. Gusty are solicitudine nedesmințită pentru motivele de artă națională.

B. CECROPIDE

◆

TEATRUL VENTURA

„LUPII DE ARAMĂ", de Adrian Maniu, în regia d-lui Victor Ion Popa

Ceeace desăvârșește evenimentul deschiderii unui teatru Ventura în România e preferarea ca piesă inaugurală a unei lucrări originale de strălucită inspirație și de masivă construcție și mai e captarea impunătoarelor puteri creatoare, risipite până acum în întreprinderi de proporții insuficiente, ale d-lui Victor Ion Popa.

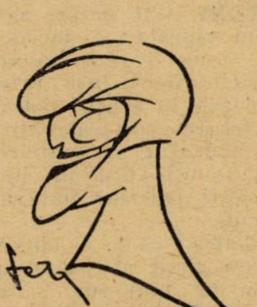

D-ra MARIOARA VENTURA

Inspirația autorului e un foc pe culme. In lumina proectată departe, bietele tragedii ale inșilor se ivesc mărunte, derizorii, desconsiderabile, față de vâltoarea cea mare, față de tragedia colectivă. N'are dram de greutate tragedia unei vieți jertfite. Ci sguduitoare e prăbușirea obștească, cu vuet prelung în vremi și în lume. Temei de tragedie adusă la rampă e și capturarea prin vicleșug a lui Longinus și apoi uciderea lui săvârșită de domnița căreea se presupune totuși, că sălbatecia îi preface iubirea în adevărată forță elementară. E și moartea venită odată cu victoria învățăturii lui, a bătrânului apostol creștin, în groapa sclavilor de răsboi. E și sinuciderea de pe meterezele cetății, unde cu neînduplecată voință de a nu se închina cuceritorului, domnița își oferă pieptul săgeților dușmane. E, dacă vreți, fiecare moment al deslănțuirilor din „Lupii de aramă". Dar inspirația de mare iluminat a d-lui Adrian Maniu răsbește dincolo de ceasuri, cuprinzând epoci, dincolo de inși, cuprinzând obștii. Prinderea lui Longinus e un crâmpei fugar din recitativul piesei, e atât cât trebuie să afli, că ochii, săgeata și inelul domniței au ispitit pe căpitănia oștilor dușmane. Tragedia creștinismului e o replică pusă tocmai în clipa când învățătura cea mare cucerește: „scoate-ți hoitul, să nu se împută", spune paznicul robilor, când apostolul moare cu nimb de stele pe frunte. Iubirea domniții e o șerpuire de vers furișată insesizabil într'un clocot de patimi: „de ce-ai murit așa curând?" isbucnește o clipă domnița, la căpătâiul lui Longinus și mai târziu: „mă doare lacrima strivită de pleoapa împăratului", lacrima pentru trimisul prins și ucis de domniță. Toate răscolirile și prăbușirile acestea sufletești ale inșilor sunt însă episodice. Episoadele inevitabile în prăvălirile de noroade și de tronuri. D. Adrian Maniu le reține și le înfățișează ca atare, lăsând apoi să se năpustiască tragedia cea mare, tragedia cu ecou în veacuri, tragedia unui popor.

Fără îndoială, o temă atât de cutezătoare ar fi fost sortită înfrângerii fără sprijinul unor strălucite putințe de realizare. D. Maniu a făcut dovada că le stăpânește. Desnodămintele cari închee fiecare tablou, deși legate printr'o linie greu de urmărit, ba uneori întreruptă, sunt înșiruite într'o progresie de o iștețime posibilă numai unui autor pătruns în toate intimitățile construcțiilor de teatru. Apoi vestmântul, — aceasta fascinatoare împletire de senin și furtună, de lumină și de sumbru, — face parte din zestrea de miliardar a poetului Maniu.

◆

D-ra Ventura și d. Victor Ion Popa au intervenit atât de mult, încât autor, interpretă și regisor par să formeze un cerc dintr'o bucată, care nu lasă putința să dibuești punctul inițial al izbânzii. E cuceritoare poezia avântată a poetului, sau muzica fermecată a glasului interpretei? Unde e furtuna: în textul frământat din răscoliri sufletești al autorului, ori în deslănțuirea de patimi a artistei? Și cine rânduește grupurile și le mișcă atât de plastic, atât de impresionant, ca adevărate pagini de istorie reînsuflețită: autorul, sau regisorul?

Nu trebuie uitate contribuțiile, de o inspirație și realizare atât de proaspete, ale compozitorului Sabin Drăgoi și pictorului Demian.

C. MICIORA

gazetaria

așa și-așa...

D-nii Ion Focșăneanu și Ion Al. Bran Lemeny au venit la redacție să ne zică „bună ziua“ și să ne dea numărul din revista „**RITMURI**“.

Pe d. Focșuneanu atunci l'am cunoscut. Și nici n'am mai citit de d-sa. E tânăr de altfel. Foarte tânăr. Pe d. Ion Al. Bran Lemeny îl cunoaștem de mult din scris. A făcut ziaristică și e dintr'o veche familie de cărturari ardeleni.

O revistă nouă în Ardeal e o binefacere și în acelaș timp un semn bun.

E binefacere, fiindcă scriitorii își strâng rândurile, ca să răspândească în lumea românească, cele mai proaspete creații literare.

E un semn bun, căci în vremea din urmă, publicistica românească în Ardeal cam pălise.

De aceea, salutăm cu toată prietenia „Ritmurile“ de la Brașov. Le dorim trăinicie, ca să-și fixeze și cadrul și să-și orânduiască toate îmbunătățirile, de care au nevoe, ca să răspundă rostului, propriu unei reviste cu individualitatea ei.

FLORICELE DIN JURUL COHALMULUI, așa e intitulat un volum de poezii populare din Ardeal, culese de Gheorghe Cernea. In prefață, d. Cernea, — tânăr fost învățător în com. Paloș, jud. Târnava Mare, scrie că din frageda-i copilărie a avut deosebită plăcere să adune poezii populare.

I-a plăcut și a adunat. A făcut desigur un serviciu, de care se vor folosi învățații folcloriști. Dar d. G. Cernea a făcut un serviciu mai inedit, comunicând cântece populare dintr'o regiune românească, în care graiul și sufletul românesc s'au păstrat fără alterare și cu pitorescul propriu regiunii.

Citām un cântec din com. Paloș:

Cine-a 'nceput horile,
Aibă ochi ca zorile,
Și fața ca florile.
Căci horile-s stâmpărare,
La omul cu supărare.
Căci și eu când mă supăr
Cu horile mă stâmpăr.

Intâmplător ne-a căzut în mâni revista **ADAM**, condusă de d. I. Ludo.

Amintiri colegiale ne-au împins să cercetăm mai de aproape stăruința d-lui Ludo cu revista d-sale, care reprezintă mișcarea culturală evreească tânără.

Pe d. Ludo l'am cunoscut la Iași, am colaborat la acelaș ziar. Aducea totdeauna lucruri interesante în articole și o notă de scânteetor umor în polemici. Ne-a împrietenit latura neexclusivismului.

Revista „Adam“ aduce interesante manifestări literare în românește, ale sufletului evreesc.

TINERIMEA ROMÂNĂ, bătrână societate condusă cu tenacitate pildincă, va fi curând în zor de muncă.

In cursul lunei Octombrie se țin în București, concursurile „Tinerimei“. Elevi și eleve din tot cuprinsul țării vor veni să scrie la olaltă, să se cunoască și să se împrietenească. A fost o vreme, când râvna de muncă în licee, la istorie și limba română, era intensificată de concursurile „Tinerimei“. Cei cari s'au distins la concursurile acestei societăți, au însemnat apoi cu numele lor în cuprinsul cercetărilor istorice și literare.

B. C.

◆

ȘI TOTUȘI cineva e nemulțămit: prea mă ocup, uneori, de necunoscuți... și, poate, de amici personali....

Răspund: mă conformez liniei de conduită pe care mi-am fixat-o: fără să trec peste literatura în sensul de artă, mă interesează în mod egal și literatura propriu-zisă, fără să pierd din vedere și faptele de interes pur cultural. Aceasta — pedeoparte.

Pe de alta: nu pot pierde din vedere interesul românesc: Iată din ce cauză nu pot neglija nimic din tot ceeace stă la intersecțiunea interese, fie că în josul paginei stă semnătura unui nume european sau a unui umil învățătoraș de sat.

PRIETENI. Cât despre cealaltă acuzație vom riposta: o dac'aș avea atâți prieteni — aș fi fără îndoială, un om prea fericit. Dacă însă prietenia este aici înțeleasă în sensul potrivelii de interese literare, culturale etc. — atunci primesc acuzația cu mândrie.

Să nu se uite însă un lucru: destui dintre acești prieteni îmi sânt complet necunoscuți.

Și al doilea: că la ei chiar — ori decâteori am găsit abateri dela liniile de conducere de mai sus — am aruncat măsura prieteniei comune — și le-am spus, fără ocol, tot ce-mi dicta sufletul.

Se va zice: tot, din prietenie. Da, dar dintr'o prietenie care știe să-și dojenească tocmai ca să aibă ce lăuda.

E tot ce puteam răspunde.

O NOTA BUNA merită d-na Maria Cuntan — această credincioasă cântăreață a fericitelor vremi semănătoriste care — mai bine de 30 de ani — ne-a cultivat cu măestria versului său. Sentimentul de duioșie care o caracterizează — deastădată capătă o valență maximă. „Cântecul de seară“ pe care-l oferă tinerilor colaboratori și, poate, mai tinerilor scriitori, este sfâșietor de duios: ne mișcă până la lacrămi apropierea acestui „etern gol“, căruia poeta îi cere ca unui iubit din alte vremuri:

Cuprinde-mă blând și domol,
Și-mi stinge făclia.

Să nu vii cu sbucium, să vii
Cu aripi ușoare,
S'adormi năzuințe pustii
Și tot ce mă doare...

Un singur regret are poeta: acela de a nu fi ajuns „sus“.

Pe culmea visată
și jalea pentru „iubirea cântată“
care s'a dus.

Mișcătoare în deosebi ultimile strofe:

Eternule gol mă 'nfior
Punându-ți în față:
Chin, sbucium, nădejde și dor,
Năvalnica vieață.

Și totuși ce greu ne urnim
Din chinuri — deșarte —
Eternule gol te dorim
Departe — departe.

Nu ne putem stăpâni o remarcă: poezia d-nei Cuntan se află desigur într'un vădit progres.

PROBLEMA CARȚII este discutată, în „Adevărul literar“ (457) de cunoscutul și pe drept apreciatul prozator d. Cezar Petrescu.

Iată câteva spicuiri:

Autori cari — după răsboiu — „au atins un tiraj necunoscut la noi: L. Rebreanu‘ M. Sadoveanu‘ T. Arghezi și I. Teodoreanu“; la care noi vom adăoga: Cezar Petrescu, Damian Stănoiu.

„Criza se resimte mai ales pentru începători și pentru volumele de versuri“.

Și mai adăogăm: și pentru volumele de critică literară.

Vinovații:

„Vina inițială, aci, o poartă editorii cari nu știu să comercializeze cartea: Publicitatea este absentă......

„A doua vină o poartă librarii în mare parte needucați, cu un personal improvizat.....“.

Și totuși lucrurile sânt pe cale de îndreptare: ni se dă exemplul unor librării mari din București; ni se vorbește despre o „gazetă literară săptămânală“ „care să țină un permanent contact între editori, scriitori, librari și cetitori“ — în fine de o „școală de ucenici-librari, care va pregăti un personal mai priceput, specializat.... care, fără îndoială, va da altă viață librăriilor și vitrinelor“.

Cât despre cetitori — cu multă dreptate — recunoaște d. Cezar Petrescu: pe aceștia... îi creiază, în afară de impulsia interioară, atmosferă de curiozitate intelectuală pregătite încă depe băncile școalei de profesori și biblioteci“.

Ultima chestiune discutată este aceia a bibliotecilor populare în legătură cu care ni se spune:

„Nu comitete și comiții și nu fonduri care dispar fără urmă vor rezolva problema, ci numai înființarea acestor biblioteci. Prin, ele, Statul ajută editurile cumpărând un stok de volume, ajută indirect pe scriitori, scutindu-i de situația penibilă de a cerși o pomană la ministerul Artelor sau la celelalte ministere — dându-le posibilitatea să-și câștige existența prin profesiunea lor, prin carte“.

Aplaudăm toate părerile de mai sus din toată inima.

IN LEGĂTURĂ cu mult trâmbițată gazetă literară a editurilor cerem un singur lucru: garanția absolută a unui conducător priceput care să fie și scriitor cunoscut și om de gust — dar și spirit independent. Numai în astfel de condițiuni — credem — gazeta va putea apare și va ajunge să fie folosită cu succes. Altfel: ne vom vedea siliți să-i înregistrăm decesul prematur.

E o simplă părere — care va trebui luată în serios de domnii editori cari, oricât de generoși vor fi devenit peste noapte — nu vor face greșeala să arunce fondurile în buzunarele oricui....

Nu de alta, dar la pierderea lor, se va înregistra și aceea a cetitorilor cari se vor vedea trași pe sfoară, ca de-atâtea ori...

P. P.

literara

o seama de cuvinte

Sacha Guitry dejuna într'un restaurant elegant şi foarte scump. Când ceru plata, i se aduse nota care era excesiv de sărată.

Guitry protestă :

— Cum? Eu, trebue să plătesc aşa de mult ?

— Dar cine sunteţi d-vs.?

— Nu mă cunoşti ?

— Nu, domnule !

— Păi suntem colegi, am aceiaş meserie ca şi d-ta.

— Da?.. Atunci e altceva !... Vă facem o reducere de 75 la sută.

La eşire patronul restaurantului îl întovărăşi până la uşe şi îl întrebă curios :

— Mă rog, eşti bun să-mi spui ce restaurant ţii d-ta ?

— Dar eu nu am nici un restaurant !...

— Păi n'ai spus d-ta că suntem colegi ?

— Da.. Şi eu, ca şi d-ta furăm banii dela lume !...

◆

Se repeta o tragedie în versuri. In timpul unei repetiţii, autorul dădea indicaţii unui interpret :

— După ce spui tirada asta faci o pauză mare !.. Ştii de ce trebue să faci o pauză mare ?

— Pentru ca să aibă timp să plece spectatorii cari s'au plictisit ! răspunse actorul.

◆

Un avocat francez, de mare talent, dar ciupit pe faţă şi foarte urât, pleda într'un proces de divorţ. Dus de pledoaria sa, maltrata fără să-şi dea seama, pe soţul clientei sale. Uita chiar regulele de convenienţă şi de câteva ori prezidentul trebui să-l readucă la realitate. Apoi avocatul rosti această frază foarte aprins :

— „E permis oricui să fie urît. Dar sunt margini ce trebuesc respectate. D. X. a trecut peste ele. Nu cred că există om mai urît decât d-sa".

— „Avocat, zise prezidentul", te uiţi pe d-ta".

Toţi începură să râdă şi avocatul mai întâi.

◆

Pe când era numai Prinţ de Galles, regele Eduard VII se duse la Paris, întovărăşit de Carol Beresford. Intr'o seară eşind dela teatru, se luară la ceartă cu un birjar beat, care fusese obraznic. Un agent sosi numaidecât şi ceru celor trei combatanţi să-şi spună numele. Deşi nu era cu nimic vinovat, viitorul rege preferă să-şi păstreze incognito. Deaceea şopti la urechea prietenului său :

„Voi lua numele tău. Găseşte-ţi tu altul".

Şi când reprezentantul autorităţei îi ceru să se legitimeze, moştenitorul tronului anunţă : „Carol Beresford".

„Şi d-ta?" urmă agentul, adresându-se prietenului prinţului.

„Prinţul de Galles", răspunse acesta.

bazar

MOARTEA REGISORULUI PAUL LENI

Aflăm din Hollywood că marele regisor german, Paul Leni stabilit de câţiva ani în Statele Unite, a murit în urma unei infecţii a sângelui.

UN CONCERT INTR'O PEŞTERĂ

Maestrul Pietro Mascagni, compozitorul „Cavalleriei Rusticane" a dirijat mai zilele trecute un concert unic în felul său, întrucât acesta a avut loc într'o peşteră din Postumia, în Italia, la 500 de metri sub pământ.

Orchestra municipală din Triest, compusă din 120 de persoane, a concertat într'o peşteră subterană imensă, al cărei unic decor era acela al fantasticelor combinaţii ale stalactitelor şi stalacmitelor. A fost o reprezentaţie ca din basme, feeria fiind realizată şi cu ajutorul a câtorva mii de becuri electrice.

Grota cea mare din Postumia este atât de mare încât la concertul lui Mascagni au încăput 20.000 de persoane. Caverna transformată în sală de concert are o lungime de 575 jarzi, e lată de 120 şi înaltă de 94 de yarzi.

Se spune că acustica pereţilor grotei a fost desăvârşită, dând un ton pur şi cristalin.

CEL MAI TICALOS OM DIN LONDRA

„Acesta e într'adevăr cel mai mare ticălos din Londra" declară acum câteva zile un detectiv englez în cursul depoziţii ce o făcea cu privire la un anume Edgar Manning. Acesta apărea, împreună cu bucătarul de pe un vapor, un intendent de pe acelaş vapor şi cu Dora Lippack, o femee măritată, în faţa tribunalului St. Anne, spre a răspunde de o acuzaţie de furt. Detectivul a făcut impresionantă descriere a trecutului principalului delicvent, Manning. Astfel s'a dovedit că acesta era un faimos traficant de droguri şi fusese pentru prima dată condamnat în 1920 la şase luni de zile puşcărie pentru că săvârşise o agresiune însoţită de răniri grave. A fost liberat în Iunie 1921 şi în Aprilie 1922 era din nou condamnat la şase luni închisoare, de data aceasta fiindcă, la o percheziţie, s'a găsit asupra lui cocaină şi opiu. In Iulie 1922 a fost din nou condamnat pentru o vină identică la 12 luni închisoare.

In 1923 un om a murit fiind intoxicat de droguri şi după toate probabilităţile Manning le furnizase. El a fost găsit în acelaş an în casa unei grecoaice care a fost în urmă deportată deoarece era amestecată în traficul cu stupefiante. In acelaş an o femee a murit fiind otrăvită cu cocaină şi s'a dovedit că aceasta îi fusese procurată de Manning. După cum se vede cazierul acestui aventurier londonez e dintre cele mai bogate, ceiace îndreptăţeşte calificativul de mai sus.

caricatura zilei

TOT AIA E...

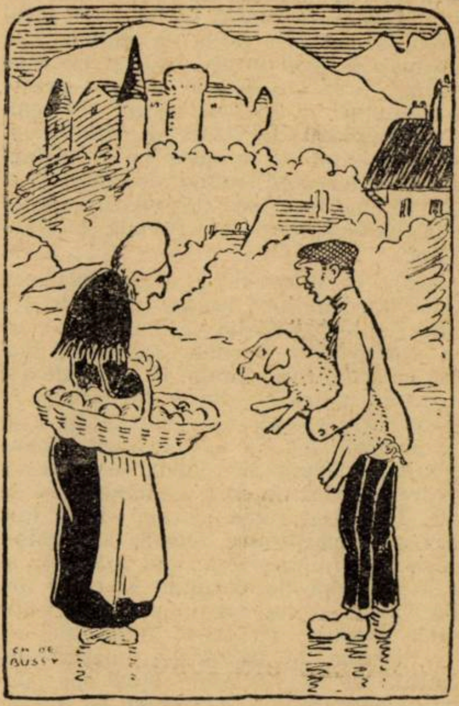

— Unde'l duc ? La... domnul subsecretar de stat...

— Păi îl cheamă Ignat ?

— Nu, Mitică ! Dar... e tot aia !...

LOGICA

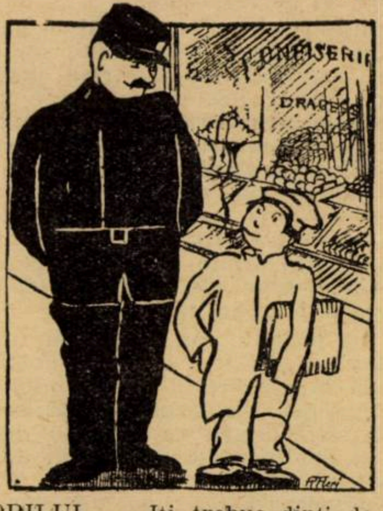

COPILUL. — Iţi trebue dinţi de aur ca să poţi mânca asemenea bunătăţi...

MOTIV SERIOS

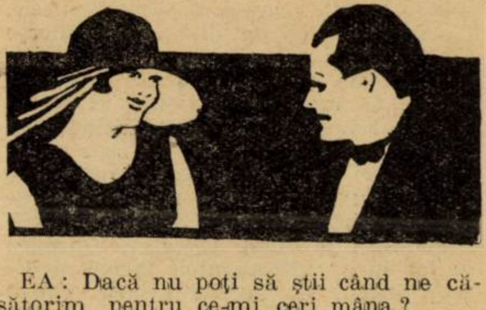

EA : Dacă nu poţi să ştii când ne căsătorim, pentru ce-mi ceri mâna ?

EL : Fiindcă speram să mi-o refuzi...

(Dimanche illustré)

PAGINI UITATE

CULEGĂTORII DE STELE CĂZĂTOARE

de **D. ANGHEL**

Dela fereastra lui, Enric, în fiecare seară privea nemărginirile cerului, aşteptând să vadă ploaia de artificii, jocul nebun de rachete, pulberea măruntă şi impalpabilă care umple aerul şi nu cade nicăirea, firele de beteală care se urzesc ca o mreajă şi apoi se desfac; şi ochii lui se umpleau de visuri şi sufletul lui veşnic avântat se umplea de o melancolie fără margini, vrând să scape şi el şi să se amestece mai curând în oceanul acela luminos, spre care râvnea de atâta vreme.

Uşoară ca o estompă, seara întuneca vârfurile copacilor, deslega umbrele din ramuri şi le împrăştia pe drumuri, ştergea contururile florilor, amesteca laolaltă culorile. Sus, întâile licăriri sfioase se arătau, mare şi orbitor luceafărul apărea, scânteetoare constelaţiile îşi arătau punctele lor de foc obişnuit, imens şerpuitorul drum al robilor se strecura printre norodul de sori, de luceferi şi de stele, brăzdând tăria şi apoi după cele mari şi scăpărătoare, sfioase se arătau şi cele mai mici, şi cele mai mărunte şi toată pulberea de diamant a celor deabia văzute şi tot praful stelar a celor deabia bănuite. Prăpăstii negre de catifea, oceane de întunerec, pustiuri de cerneală se zăgrăvianu totuşi pe alocuri, nemărginitele depărtări ce se întindeau dela planetă la planetă, ori dela stea la stea, căscau enigmatice şi oarbe, se afirmau sfidătoare voinţelor ce s'ar fi încumetat măcar să străbată atâta drum, virgine de viaţă încă şi străine de fericire ori de nefericire.

Tăcut se cumpănia universul cu miile-i de astre deasupra căsuţei lui, tot mai alb şi mai licăritor se arăta drumul robilor dealungul căruia, în fiecare noapte, se înşiră parcă şi merge spre un ţel necunoscut, spre celălalt capăt al lumii, un şirag de miliarde de pelerini cu făcliile aprinse, şi iată că într'un târziu şi feeria pe care o aştepta el cu atâta nerăbdare, ploaia de artificii multicolore, jocul nebun de rachete pe care îl schimbă între ele bătrânele planete, începea să brăzdeze tăria...

Ca un preludiu sau ca picurii răzleţi de ploaie când trece un nour gonit de furtună, în întunerecul albastru alba fulguire începea. Vii, scânteile aprinse ale atâtor sfărâmături, ca un roiu de albine de aur împrejurul stupului de foc al soarelui, prindeau să rotească. Unele se desprindeau parcă, luate din cine ştie ce vânt car străbate acele înnălţimi nebănuite; şi răzleţe de roiu, tremurau o clipă, se făceau albastre, se fărâmau în pulbere violetă şi apoi dispăreau. Altele, ca nişte seminţe de diamant aruncate prin voinţa şi ştirea cuiva, se apropiau tremurătoare la un loc, păreau că odrăslesc un mănunchiu de viorele şi dispăreau la rândul lor. Viu înnălţimile se luminau o clipă, străluciri de ape ca pe luciul unei mătase albastre treceau şi universul nepăsător de risipa asta de nestemate aruncate cu atâta dărnicie, se schimba la faţă, pălea, îşi stingea din loc în loc înflăcăratele faruri şi devenea încetul cu încetul uriaşul clopot de sticlă anonim, ce stă deasupra capetelor noastre şi îşi ascunde tainele cât ţine ziua.

In unele seri de August însă, vagabondele lumini ce brăzdează cerul păreau că se înmulţesc şi plânsul acela de foc, al cine ştie cărei dureri uriaşe, amestecându-şi lacrimile, cădea parcă tot mai aproape de pământ. Inima lui Enric însă îşi avea şi ea lacrimile ei şi în timp ce universul îşi plângea plinul lui de lacrimi, el şi le plângea pe ale lui, sătul de puterea asta nevăzută ce-l ţinea încătuşat pe pământ, în timp ce privirile lui puteau să facă ocolul lumii.

O misantropie ciudată îl făcu să se răzleţească de toţi şi să trăiască pe socoteala propriului lui suflet. Credea că erau îndeajuns comorile pe care le adunase în el, pentru ca să poată trăi pe socoteala lor. Viaţa cărţilor însă e moartă, suflul ce-a palpitat în literile negre care au fost scrise într'un moment de inspiraţie, e ca o adiere, ce-ar trece întâiu peste un mormânt, până să ajungă la tine.

Visurile toate ce le-au cristalizat marii poeţi, au fost stropite de lacrimi, gândurile mari ce-au chinuit mintea cugetătorilor, au lăsat dâre de sânge şi cântecele de dragoste nu sunt deajuns ca să liniştească tumultui râului roş, care aleargă fără astâmpăr în noi. El însă nu vedea acestea şi urmând să trăiască singur, cum nu mai putea să sufere oamenii, dela o vreme nu mai putu să sufere nici pământul...

Frumoasa natură ce se preschimbă veşnic, bogată în decoruri şi în privelişti, pe care cei patru mari pictori care se chiamă anotimpurile, vin pe rând s'o zugrăvească cu penelele lor înmuiate în aur şi purpură, în lumină şi întunerec, lui nu-i mai spunea nimic. O ură împotriva rânduelii acestea veşnice, care pune acelaş verde pe copaci primăvara şi amestecă acelaş albastru spălăcit în fundul izvoarelor, îi umplea inima şi-l făcea să-şi oblonească fereastra cât ţinea ziua. Noaptea formele se pierdeau şi marginea realului nu mai putea să-i arate până unde poate merge. Noaptea el devenea un fel de locuitor universal, un fel de fiinţă vagabondă prin lumi astrale, un suflet ce nu aştepta decât marele suflu al morţi ca să se desrobească şi să-şi poată lua drumul ca un fulg în nemărginire.

Dela fereastra lui, el nu vedea ce misterioase forme luase copacii în grădină, nu simţea ce puternic miroseau florile împrospătate de rouă, nu arunca o privire mişcătorului covor ce-l fac umbrele pe drumuri ca să păşească misteriosul pas al fiinţelor aeriane cu care legendele au împoporat lumea. Dincolo de vârful copacilor era scăparea, dincolo de mireasma florilor era hodina, mai departe de marginea orizontului era desrobirea. Şi în liniştea aceea în care el visa cu capul răzemat de fereastră, deodată, din înălţimile tăriei, un fulg luminos se desfăcu, străbătu vertiginos spaţiul, se mări din ce în ce şi apoi ca un buchet, căruia îi tai aţa ce-l leagă, se desfăcu într'o ploaie de flori viorii care căzură cu sgomot peste grădina, unde sta pe gânduri visătorul.

Viu crengile arborilor se mişcară, un susur sperios porni, câteva păsări deşteptate din somn îşi întinseră aripele fărâmând armonia umbrelor şi apoi totul se linişti din nou. Copacii tăcură, reluându-şi somnul întrerupt, păsările făcură câteva ocoluri şi reveniră la loc, florile amirosiră şi mai tare. Impasibila natură îşi încremeni din nou variatele contururi pe orizont, ca şi cum nimic nu s'ar fi petrecut şi n'ar fi venit un caspe străin din cine ştie ce depărtări insondabile să povestească de alte lumi, de alte întâmplări, de altă viaţă. Nepăsătoare, natura îşi reluă somnul, ca şi cum cerul n'ar fi rămas văduv de un astru de foc, poate, ca şi cum o nestemată n'ar fi căzut din uriaşa salbă ce-o poartă la gât universul.

Enric alergă însă şi în locul lacrimilor de foc, află nişte simple scorii calde încă, vreo câteva pietre sfărâmate, câva biete şi infime ţăndări de astru. Pietre, scorii ori ţăndări, pentru dânsul erau totuş bucăţi de cer căzute pe pământ. Visul lui se înfiripa şi prindea, în sfârşit, fiinţa. Mânele lui pipăau fărâmiturile acestea de univers, iar lutul din care era făcut, prinse să vibreze ca nici odată la atingerea acestor fărămituri venite de aiurea, ca şi cum şi-ar fi adus aminte că făcuse şi el parte cândva din alt tărâm şi că poate miliarde de ani străbătuse o altă orbită, rotind împrejurul cine ştie cărui soare, prefăcut acum în cenuşă şi împrăştiat în nemărginire.

Şi mai străin şi răzleţit de lume trăi de atunci cu bizara lui comoară o bucată de timp şi apoi, într'o zi, dispăru cu desăvârşire. Enigmatică îi rămase casa cu obloanele şi uşile zăvorite, până ce, într'o dimineaţă, îmbătrânit şi purtând ca o lumină lunară pe faţă, apăru aducând, spre mirarea vecinilor, un şir nesfârşit de bolovani, de pietroaie de toate formele şi în toate culorile.

Visul lui prinsese acum o formă şi începuse a se concretiza. Neputând să urce la cer, după cum îl îmbia tainicul dor născut într'însul, hotărî să înfăptuiască cerul pe pământ. Din materialul acesta căzut din toate astrele şi adunat pretutindeni, visa să-şi dureze o casă, să-şi înalţe o tebaidă cu sfărâmături de univers, să-şi clădească o citadelă de uranoliţi, un mausoleu planetar în care să se izoleze şi să se îngroape ca un faron sub o piramidă.

Un singur lucru însă îl abătu din graba care îl zoria să-şi înfăptuiască visul. In nebunia lui şi ura pentru tot ce era pământesc, se gândi cum ar face să poată clădi însă tot materialul acesta, fără a-l cimenta.

Şi atunci, cu o răbdare neînchipuită, zicându-şi că atracţia moleculară ar înlătura uşor şi piedica aceasta, începu, una câte una, să slefuiască toate pietrele, tot excedentul acesta planetar căzut spre nenorocirea lui pe pământ.

Casă nu a ridicat, căci o viaţă omenească nu ar fi fost îndeajuns pentru a înfăptui un asemenea vis fantastic; şi moartea l-a găsit între sfărâmăturile lui de astre, împrejurul cărora, vântul jucându-se, purta de ici-colo pulberea fină a atâtor universuri dispărute.

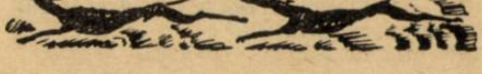

cărţi redate în extrase

LA FIÈVRE BLEUE

Claude Silve

(continuare)

Care e această frumuseţe, de după clipa din urmă, ce s'ar zice ccobrâtă din Gheţari? De unde lunecă oare — şi totdeauna pregătită — ca un văl divin? Aceste buze au aerul acum că ar putea să destăinuiască o lozincă strălucitoare. O ironie imperceptibilă flutură împrejurul arcului lor albăstrui: expresia jucătorului care a câştigat. Ce tânăr a devenit mortul. A regăsit contururi pe cari mirarea celor dintâi bucurii le va fi dat figurei sale, dar... tristele pleoape nu se ating şi genele aspre, încârjoiate ca nişte iatagane, încadrează două crăpături albe, căile pe unde străbăteau odinioară privirile.

Uneori, s'ar zice că tot mai răsuflă pieptul de unde viaţa s'a retras ca o păsărică nerecunoscătoare ce sboară din cuibul mototolit. Mâinele contractate, rău împreunate, par străine de toate pregătirile de linişte, şi, în timp ce capul se scaldă în lumini reci şi aeriene, împovorate de o trudă întreruptă, ele rămân mânjite de dogoreală pământească.

E multă lume în cameră, şi multe flori. Cei noui sosiţi, mai aduc încă, jerbe şi cunune; şi lumea pleacă în vârful degetelor, străduindu-se să se mişte în tăcere. Crinii sunt în toiul lor. Au fost amestecaţi la grămezile roşii, roze, mirosul lor ameţeşte pe toţi cei ce veghează şi — legat de acea zi — nu va mai părăsi nici când amintirea funebră a Mariei.

Deoparte şi de cealaltă a patului s'au aşezat cruci de floarea-soarelui. deschizându-şi inimile negre, şi umerii celui ce se duce când vine vara, odihnesc pe crengi verzi. Mlădioasă şi plină de sevă una din ele se mişcă, se destinde ca un resort. O călugăriţă se scoală, o aşează iar la loc, atingând pe copilă cu mânecele ei mari. Se deosibeşte imperceptibila sfârâire a unei făclii, sgomotul unor mătănii ale căror boabe se lovesc, şi, ca eri seară, pe când Marie trecea tatălui său lucrurile din sacul uzat, se aude în depărtare, prin fereastra întredeschisă, concertul nocturn al broscoilor.

Camera, împodobită pentru mort, este azi din toată casa, singură vie. Pacea ei nu se poate asemui cu nici-o altă, trupul ar voi să fie invizibil, sufletul se adânceşte într'un balsam pregătit anume pentru el.

Intre obloane ziua nu se mai iţeşte. Sub singură lumina lumânărilor, paliditatea celui al cărui sânge colora întunecat obrajii, se face mai intensă. S'ar zice că tot trupul s'a făcut alb, până la măruntae, până la oase. Singură o ureche, perfectă şi mică, a mai păstrat un pic de roz iluzoriu. Ghioc părăsit pe ţărm când s'a retras marea, o aşteaptă să se urce. Aşteaptă liniştită, întoarsă spre valuri ce vor sosi exacte, la clipa hotărîtă. In sideful ei viu, nu conţine şi ea ca scoicile adevărate ale mărilor, restrâns dar nedestructibil, sgomotul din infinit? Iarna îndepărtată s'a apropiat, valurile înaintează, o înşfacă, şi, curând ţărmul pe unde trecea mulţimea nu va fi de cât o linie la orizont.

Un jalnic vis înmărmureşte pe copila care nu-şi mai regăseşte lacrimile, şi întipăreşte în fundul memoriei frumosul chip liniştit. La luminile făcliilor, în guriţa ei deschisă, dinţii scânteiază, aceiaşi ca ai tatălui cu forma lor crudă şi de cari el era mândru — i s'a spus adesea. Pentru cea din urmă oară, se mai zăresc încă vârfurile lor luminoase şi reci: ca şi ochii, gura, plină de întunecate violete, nu s'a putut închide complect.

S'au retras mai multe persoane; într'un sgomot foarte stins de stofe, mătănii, bonete, se face un schimb de călugăriţe. Se împinge un jilţ: a sosit călugăriţa pentru veghea de noapte. Tante Adelina se apropie de copila îngenunchiată, a cărei bărbie la marginea patului atinge florile.

— Haide, acum, şopteşte ea; dar mai întâi sărută-l.

Marie se ridică, scoboară pleoapele şi se apleacă în miros de grădină. Buzele ei ating mâinele aspre şi îngheţate cari par atât de nenorocite şi gata să tremure ca eri seara.

Răceala lor i se urcă până la inimă, o răceală care se culege, se păstrează multă vreme, totdeauna, ca un cuget indicibil. Mai bine decât rugăciunile, lacrimile, mai bine decât aspectul funebru al lucrurilor cari în casă nu-i mai sunt familiare, acest contact o face să simtă distanţa dintre ea şi acel care e nevoit, în un asemenea frig, să doarmă.

Prin coridor, pe scări, prin sala cu picturi o călăuzeşte mâna tantei Adelina, ţinând-o strâns de braţ. Şi apoi, foarte repede, cu o iuţeală de vis, această mână o desbracă, o culcă, o inveleşte în patul răcoros şi începe a o netezi pe frunte, în umbră, în tăcere, încetişor, îndelung, până ce fericitul somn copilăresc şi-a închis asupra ei şi a durerei sale, capacul plin de stele.

X (ARBRES ET MIROIRS)

Sub cedrii cari îşi răspândesc tămâia lor uşoară, luna îşi îndeplineşte riturile. Trunchiurile lemnoase ale cedrilor întretaie vălurile zeiţei; mâinele ei toate pipăe pământul, şi pretutindeni se răspândeşte liniştea ei.

— E păcat să păşeşti pe lumina lunei. zise Marie punând piciorul pe hotarul unei zone diafane, aci, mai ales, nu e o lumină pentru bieţi muritori. Priveşte, s'ar zice că s'au aprins sub pământ lămpi cari răspund razelor ei.

Plouase când fusese mai nimerit momentul precedentului pătrar, şi Arbar făgăduise vizitatoarei sale să o conducă, Intr'o noapte frumoasă, în fundul parcului, acolo unde pădurea se naşte, acolo unde în preajma zidului dărîmat poteci şi bănci nu mai sunt. Acolo erau surprinzătoare ecouri răspunzând celui mai uşor râs, cu o fidelitate batjocoritoare. Arbar le descoperise de copil şi le considera ca pe nişte tainici camarazi, a căror existenţă n'ar fi voit să o destăinuiască nimănui. S'ar fi zis că vocile lor dezincărnate, veneau din altă lume, fără putere, fără colori, pe care ar conţine-o lumea aceasta şi totuşi cu neputinţă de atins, o lume pe care cele mai uşoare apeluri o sguduiau în cercuri.

— Nici nu mai există poate, şopti stăpânul bătrânului domeniu, — căci crescând crengile pot să schimbe sonorităţile, iar eu n'am fost p'aci de mult.

Print'un gest familiar el susţine mergând cotul îndoit al tinerei femei. Un ritm perfect le cadenţează pasul, o clipă poate să se creadă ea alături şi de sufletul acela nătâng; căci muzica lăuntrică din trupurile lor fericite le călăuzeşte azi mişcările. Din când în când, mergând, cu câte o vorbă ei sfâşie tăcerea; cu cât înaintează sub copaci se topesc silabele ca seminţile unei substanţe necunsocute într'o undă nelimitată. Allan a atins o clipă buzele prietenii sale cu dosul mâinei lui grăbite. Un sărut sboară de pe gura ei spre mâna aceia, fluture de noapte rătăcit. Avuse dreptate să facă acel gest tovarăşul ei, prea bine simte şi ea că nu mai e ceasul, nici locul pentru glasuri de om, ei însă i-e teamă de tăcere. In întunecimea întretăiată de graniţi albe, mut şi cu privirile fugindu-i înainte, departe, se liberează Arbar.

A şi început să i se deslipească degetele de braţul gol pe care-l susţin. Mari simte cum peste umerii lui trec fiorii pe cari ea i-a văzut scuturând aiurea pe cerbii falnici, întinşi la pământ şi ascultând sgomotele din codri, descoperind şi ei nuanţele ce scapă auzului nostru ; de plăcere silvestră le ondulează spinarea. Şi Arbar percepe emanaţiuni cari scapă Mariei. Nu se apleca eri asupra unui copăcel care spre ea nu trimetea nimic ? strivindu-i foile umede şi scrijalate, el îi descria parfumul imperceptibil, şi care de cum s'a evaporat stârneşte o nostalgie, pe care, de sigur, animale şi sălbatecii parvin să o simtă. Alături de omul căruia pământul şi plantele trimit tainice ravaşe, Doamna Allonza resimte impresiile unui orb din naştere, păşind lângă o călăuză cu ochi ageri ; în ce grai s'ar putea descrie văzul cuiva necunoscând lumina ochilor ?

Un isvor trece, un altul se anunţă, ele povestesc istorisiri confuze într'o învălmăşală de perle, dau, reiau cristalul lor viu şi lacrimile de lună se amestecă cu lacrimile lor. Mai departe, dincolo de isvoare, dincolo de arbori, sboară minţile lui Arbar, şi se învârtesc ca şoimul de vânat, urmat de şoimarul său. Cei doi tovarăşi se vor preumbla îndelung. Nu le mai cade nici o vorbă de pe buze, chiar nici când vor străbate luminişul unde o podoabă ciudată — curcubeul lunar — stă agăţat, încărcat cu opaie. O mie de vieţi s'ar fi putut trăi fără să-l fi întâlnit. Chiar el să fie, chiar arcul rar ca o minune, pe cel l'au zărit ei ? Acest giuvaer al nopţei, Marie îl păstrează pictat pe retină, cu toată duioasa lui scânteiere. De câte ori, mai apoi, prin ceţuroase oraşe nu va evoca ea curcubeul lunar sprijinindu-se uşurel pe vârful unui codru, ca piciorul nestatornic al îngerului culorilor ?

XI

Arbar a şoptit : „Iată-l" şi, îndepărtându-se, s'a oprit. Fluera de câte-va clipe, cu capul în sus ; fluera încetişor, cu încăpăţânare, ca şi când ar fi dat cuiva întâlnire.

— Chemi un trecător aerian, întrebase tovarăşa lui mirată. Cu privirile spre ramuri, el însă nu-i răspunse. Un necaz ciudat, nelămurit, se strecurase, fin ca un fir de păr, în inima bizară a Mariei.

Luna cobora pe cer, şi lumina copacii pededesubt, razele sale oblice înveseleau bolta, care la începutul preumblărei păruse sepulcrală. Ei se aflau în mijlocul parcului, într'un loc, unde de câte ori trecea, şi fără pricină cunoscută, fără ca aparenţa lucrurilor să-i dea vreo lămurire, Marie resimţea totdeuna o impresie de singurătate despoiată, plăcută; acest cuvânt se întrebuinţează în sensul ce i se atribue de medici când vorbesc de o durere „plăcută". Aci, singurătatea, ascuţită ca un pumnal atingea cu vârful ; n'ar fi putut să se afineze mai mult.

Proptit de un trunchiu gros, Arbar tot fluera, la intervale regulate. Alături de el, în picioare, rezemată de acelaş arbore, aştepta şi Marie, cam agasată, neputându-se opri să ridice şi ea capul. Insfârşit, prezenţa pe care auzul vânătorului o presimţise de o clipă, se manifestă şi veni răspunsul.

In adevăr mai jalnic sunet nu s'a fost auzit vreodată ; format din patru note inegale, era un cânt ciudat de pasere. El răspândea atâta farmec în cât de cum il auzi, nerăbdarea Mariei se linişti. Ce tristeţe năzuia oare să destăinuiască fiinţa cea mică de colo de sus? Ne putem bizui oare pe tristeţa omenească pentru tălmăcirea aparenţelor dureroase din natură şi nu vor fi fiind ele neînţelese manifestări de bucurie ? O entitate se tânguia tainic în acel copac, iar Marie, atribuindu-i propria ei jale, îşi simţea sufletul vrăjit.

Impinsă de forţa necunoscută a migraţiunei, acea plăpândă viaţă înaripată, venea, la ceasul ei, din hemisfera cealaltă, cercetându-şi calea singuratecă în strălucirea zilei şi abisul nopţii : pentru ce ? Speciile călătorind în stoluri nu cultivau acest cânt limpede ca lacrimile, paserea aceasta emigra singură.

Cântăreaţa ar fi putut să repete cele patru note luminoase ; să le repete, da, nu le-ar fi lăsat însă din inimă să curgă, pic cu pic, astfel cum curgeau din inimioare care palpita în umbră sub pene roşii şi miros de mosc. Negresele culeg şi păstrează bucăţele de pene, explică Allan, pentru mirosul lor preţios şi durabil care se imbibă în stofele unde ele au odihnit în tihnă. Migrătoarele acestea au forma, mărimea unei porumbiţe şi caracterul ei jalnic, dar nu se pot asculta decât după apusul soarelui ; le inspiră lumina lunei şi nu se prea poate vedea culoarea lor căci dorm ziua prin ascunzişuri. Totuş, Arbar a văzut câteva cari fusese prinse în laţ ; sunt roş deschis cu coada roş închis, iar în dreptul inimei au. ca „turturica înjunghiată" un semn de culoare mai vie, ca o rană proaspătă rătăcită pe pieptarul lor roş. Cu toate că nimeni nu le vânează, ele se aud tot mai rar, neamul lor se stinge iar cauzele nu sunt cunoscute.

Superstiţiosul Domenico n'a voit să împăieze nici una pentru colecţiile sale. Arbar nu-şi mai aminteşte denumirea ce le-au dat-o naturaliştii, dar în graiul negrilor numele lor înseamnă „paserea care iubeşte. „Fără îndoială au fost astfel numite, de mult, din pricină că urmăresc pe trecătorul care le-a chemat, îl întovărăşesc uneori până la locuinţă, şi adesea se întâmplă să nu mai înceteze pe sub ferestre şi până dimineaţă, glasul lor duios. Din pricina încrederei acesteia, şi a glasului lor, din pricină de sigur, că stau şi ascunse ziua, locuitorii nu le prea ucid şi se mulţumesc să culeagă în trecere penele lor mici şi parfumate

Spusele lui Arbar s'au adeverit în chiar acea seară. S'ar fi zis că nu mai răsuflă nimic în clădirea imensă, iar Marie, cam ostenită după lunga preumblare nocturnă, se pregătea să doarmă.

Fără îndoială, paserea vedea, de pe craca unde se afla, lucind lampa în dosul geamurilor învăluite cu verdeaţă, şi focul acela o făcea sfioasă. Dar deabia fu stinsă lampa, melodia şi reîncepu, mai jalnică, mai ciudată de când se asculta din fundul casei. O notă prelungă rămânea în suspensie, una scurtă urca, şi două, neegale, scoborau jalnic.

Modulaţiunea cea scurtă se deşira cu o graţie nematerială, precum s'ar fi exprimat un spirit, uneori ca un strigăt de alarmă atenuat, amintirea unei temeri numai... Fraza mică, săgetătoare şi duioasă alunga somnul, cădea şi recădea în amintirea Mariei pe un loc cunoscut De când îl asculta mai atent, tipetul muzical i se părea mai puţin ciudat... pentru ce ?

Deodată, memoria rezonanţelor se lumină : Pavana pe patru note... erau notele misterioase ale pavanei ! Cum de nu le demascase în suflarea păsăricei ?

De mult le resimţise farmecul la un concert de viole. Printre arabescuri de sunete, ele reveneau continuu, dealungul măsurelor, apăreau luminos în mijlocul vălmăşagului de vibraţiuni slăvind fără silabe numele sfânt al Domnului ; aşa cel puţin le tălmăcea autorul necunoscut care adnotase bucata, într'o lucrare veche de trei secole.

Şi, Marie cugeta la vraja muzicală care se perindă prin suflete, prin timp şi prin lume, care legase poate invenţia unui muzicant al Renaşterei cu gâtul înţepenit de freză, cu patima firească şi tristă a unei porumbiţe roşii al cărui neam e pe sfârşite.

Tot cugetând la enigma acestui cânt Doamna Allonza ar fi dorit să nu-l mai audă, şi să poată închide însfârşit ochii; după o pauză — după un suspin s'ar putea spune — cele patru note iar reveneau. Ea îşi aminti că odinioară, pe când zărea lumina, micul spirit tăcea, şi se hotărî să o aprindă din nou. Dar se obişnuise cu luminile din locuinţă, ele nu-l mai impresionau şi astfel îşi urmă tânguirea sfioasă şi amoroasă tot mai cu foc. Marie deschise fereastra în întregime şi în haina ei albă se apleca asupra întunericului din afară. Vocea se apropia de deschizături, aproape înfricoşătoare, te simţiai ca atins de un suflet în rătăcire.

Fără îndoială, dornic de hodină, cineva se hotărîse să obţie tăcere: la catul de jos, pe peron, viile acăţătoare, tremurară şi se auzi un foşnet de frunze, de paşi. Palmyre scobora treptele, mişcându-se ca o somnambulă. Ea avea în mână o lanternă, se îndreptă, ţeapănă spre arborele cântecului şi aţinti ochiul sticlos pe unde eşea raza de lumină înspre pasărea cea amărîtă. Cu siguranţă, fusese atinsă ca de o piatră aruncată. Marie auzi un fâlfâit de aperi şi un soi de blândeţe răpusă, apoi ceva mai departe, modulaţia renîcepu speriată, înăbuşită ; o mai auzi de două-trei ori pierzându-se cu jale, în labirintul de arbori şi noapte înghiţită.

Prin clădiri nehotărîte, negri dormeau cum dorm vitele, Palmyre dispăruse ; de sigur şi luna se culcase iar Palestrin-ul era lăsat în voia singurătăţei.

Când, pentru a lua lampa de pe rezemătorul ferestrei, Marie se întoarse ; în plină lumină, în picioare şi atât de aproape în cât îi simţi răsuflarea, ea văzu, intrat fără sgomot şi deschizându-i braţele : pe Arbar.

DIMITRY

— FINE —

Universul literar

Anul XLV Nr. 40

29 Septembrie 1929

5 Lei

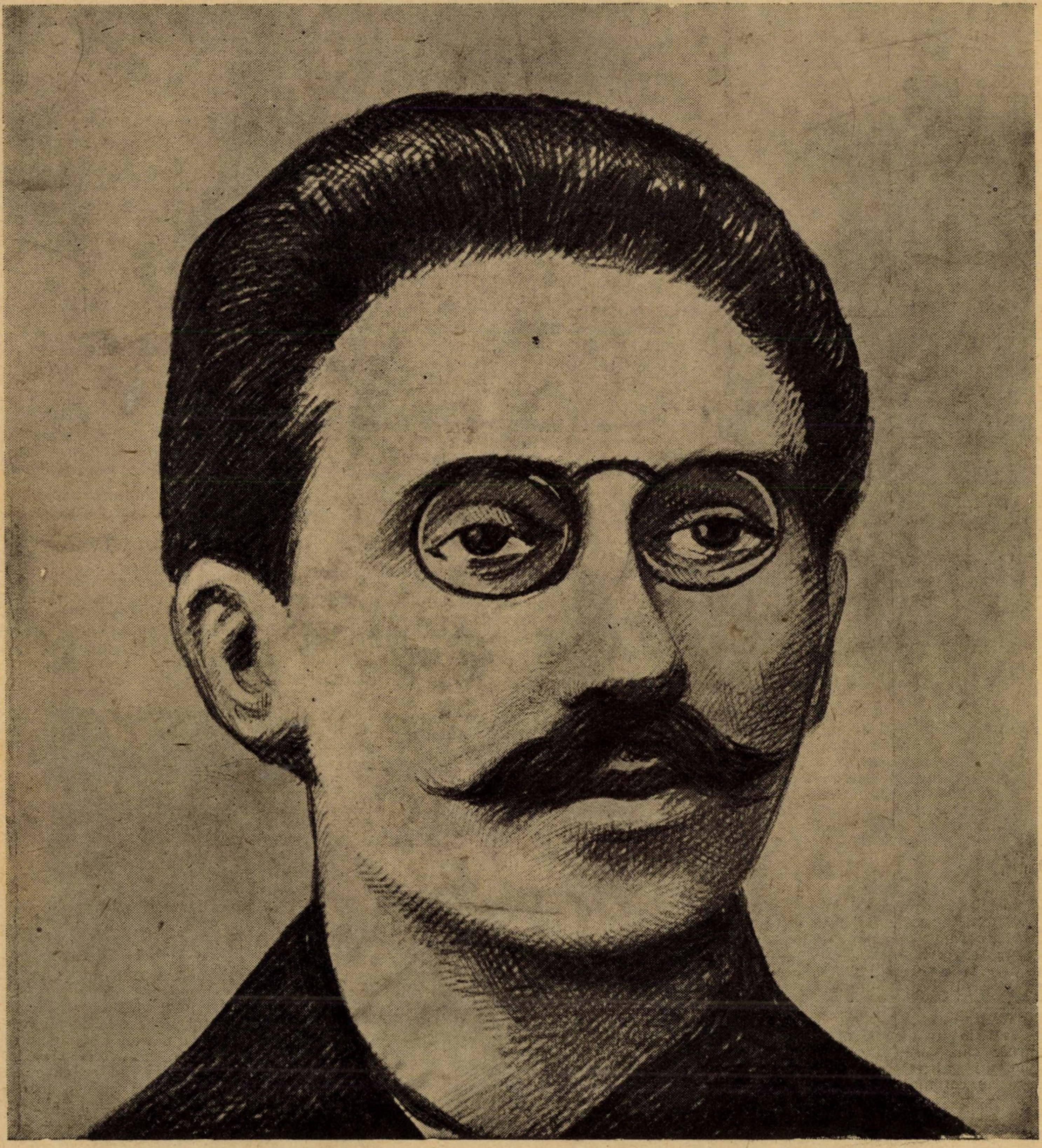

TRAIAN DEMETRESCU

Ctitorii

TRAIAN DEMETRESCU

de **PAUL I. PAPADOPOL**

...şi lanţul martirilor sufletului românesc e totuşi atât de departe de al doilea capăt.

Fireşte că mă gândesc, deastădată, la cei de astăzi; cu atât mai puţin mă preocupă cei cari vor veni. Mă cutremur deocamdată la gândul suferinţei târîte de atâţi aleşi peste numele cărora, dacă ţărîna uitării n'a format strat de nepătrus, ea nu s'a sfiit totuşi să aşeze dureroase umbre de nerecunoştinţă. E fără îndoială în aceasta una din cele mai sfâşietoare tragedii trăite, căci, dacă e banal a nu recunoaşte calităţile sufleteşti ale cuiva în viaţă, cu cât mai sfâşietor e a păstra această condamnabilă atitudine şi după moarte. Şi — curios — Traian Demetrescu cel care a dus o viaţă de adevărat idealist, cel care a trăit mai ales cu sufletul şi pentru suflet, cel a cărui operă continuă totuşi să fie reeditată şi să încălzească sufletele tineretului — căci să nu se uite: mai cu seamă pentru tineret a scris cel, mort atât de tânăr — a avut această nedreaptă soartă.

Ceeace se desprinde deopotrivă din viaţa, din opera şi din soarta lui Traian Demetrescu este mai cu deosebire suferinţa, suferinţa cea fără margini rezervată firilor alese, impresionabile, constrânse să trăiască în lipsă şi în mijlocul unei lumi de calibru inferior sufletesc.

In viaţă Traian Demetrescu a dus-o greu — mai ales din cauza celor două defecte congenitale: lipsa şi sensibilitatea — amândouă la acelaş superlativ absolut. Silit să-şi întrerupă studiile din cauza celei dintâi, el va gusta prea din vreme (abia la 15 ani), amărăciunea pe care i-o va oferi din plin paharul suferinţei. Căci, la dreptul vorbind—aceasta a fost puţina, dar trudnica lui viaţă: muncă dârză, lipsuri, nesiguranţă şi silă.

Şi de-aici toate încercările acestui uriaş al suferinţei de a se strecura nelovit de răutatea omenească, atât de tirană când e vorba de cei puţini aleşi, prin grădina vieţii — semănată — vai — pentru unii, numai cu spini şi mărăcini. Şi, odată cu ea, goana sa de a putea exista nu numai ca fiinţă însufleţită — ca om — dar mai ales ca suflet în stare să primească, să cugete şi să transforme, să canalizeze viaţa trăită sau numai închipuită de o cugetare încleştată în lanţurile mizeriei — pe făgaşul preţios al creaţiunii sufleteşti.

Politica pe care a vrut s'o facă — în calitate de idealist incorigibil — ar mai putea constitui o cauză a acestei uitări De astă dată ne găsim în faţa unui cerc viţios. La această politică l-a dus viaţa şi suferinţa, lipsurile şi mizeria, răutatea oamenilor şi contrastul dintre ce era el şi ce erau ei, ce îndura el şi cum se bucurau ei. Odată înrolat în aceste şiruri de sdrenţăroşi, Traian Demetrescu urma să fie arătat cu degetul ca un nemernic care îndrăznia să gândească nu numai altfel, dar în acest fel boicotat, în cel mai primejdios fel pe atunci.

Şi de-aici tot ce a urmat: lipsa de concurs şi de încurajare, dispreţul public şi privat, boala neîngrijită, moartea prematură şi mai ales refuzul inuman prin care oraşul Craiova a condamnat la expulzare perpetuă bustul nevinovat al acestui mare iubitor de oameni — adăpostit, în cele din urmă, în ospitaliera grădină a Ateneului român.

Este tot ce se putea face mai sălbatec faţă de această sensibilitate feciorelnică, lovitura de copită aplicată cu toată laşitatea acestui rege al concetăţenilor săi care n'a fost — vai! — niciodată primejdios.

Şi — ca urmare fatală — necunoaşterea destul de vastei şi tot atât de interesantei opere pe care ne-a lăsat-o şi al cărei caracter fundamental este cea mai discretă şi mai mişcătoare duioşie.

◆

Fără să merite nici pe departe dispreţul unei societăţi care îi este cu atât obligată — opera lui Traian Demetrescu ne aminteşte, la fiecare pas, viaţa pribeagului boem, împins dela Bucureşti la Craiova, şi de-aci înapoi (cu uşoare popasuri aiurea) — spre a putea găsi aicia ceeace i s'a refuzat dincolo sau spre a se putea întoarce de aicea cu aceiaş mână goală cu care a fost alungat de dincolo. Cărţile sale pot fi considerate foarte bine tot atâtea etape biografice în care realitatea cea înspăimântătoare încearcă să fie transfigurată, îmblânzită de acest suflet atât de cald pentru răii săi contemporani. E tot ce putem spune despre aceste cărţi de căpătâi ale atâtor generaţii romantice, sub vraja cărora am visat, am crescut, am iubit şi am suferit.

De-aci şi recunoştinţa noastră pentru acest sacrificat, pentru această Iphigenie care ne-a arătat cărările vieţii înainte de a le bătători cu propriii noştri paşi, care ne-a prezentat, în momente sumare, fericirea scurtă şi nefericirea fără sfârşit.

Şi cu atât mai firească e acea necunoştinţă, cu cât eroii săi — Emil, Nestor — sunt interesante transpuneri ale unei vieţi aevea, cu cât volumaşul său „Intim" reprezintă momentele de evoluţie ale propriei reacţiuni în faţa vieţii, cu cât poezioarele sale sunt ecouri ale unei suferinţi vii, reale, trăite. Iată de ce Traian Demetrescu trebueşte cetit de tineret. Dar mai trebueşte cetit şi pentru alt motiv, pentru discreţia cu care povesteşte, pentru grija cu care alege, pentru siguranţa cu care ştie unde să se oprească

Şi oare unii dintre scriitorii de astăzi mi-ar lua în nume de rău — dacă, în legătură cu aceasta, le-aş arăta în acest modest precursor (care n'a fost în stare să fabrice mii de pagini de... maculatură sau prilej de îmboldire fiziologică) un adevărat model de discreţie şi grije artistică?

Dar tineretului i-a mai deschis o portiţă Traian Demetrescu — portiţa fericirii legate de tinereţe şi de iubire pe care (ca romantic incorigibil) le-o deschide de-atâtea ori (finele cap. V: Iubita; cap. VI: Cum iubim, etc.).

Dar subiectivismul lui Traian Demetrescu se circumscrie şi altcum: pe deoparte prin continua prezenţă a elementului reflexiv, pe de alta prin bogăţia de descrieri atât de caracteristic-melancolice, cum numai talentul său putea să schiţeze. Reproducem un singur moment.

„*Sub jeratecul lunei lacul doarme. O lebădă albă pluteşte molatec şi maiestos. Apa se înfiorează în urma ei...*

Singuratica pasăre trece aşa de liniştită, aşa de neturburată, că mă gândesc de ce sufletele noastre nu păstrează aceiaş seninătate în trecerea lor prin viaţă".

(Lebăda)

Şi în felul acesta mai toată opera lui Traian Demetrescu e o continuitate de tablouri fugitive, uşor schiţate, umbrite mai totdeauna de aceiaş melancolie, reflexive şi duioase...

Şi cu aceleaşi caractere se prezintă cealaltă operă, în versuri.

Iată un exemplu din „Aquarele":

Când, primăvara, vine 'n cârduri
Poporul blând de rândunele,
Eu par'c'aştept să se re'ntoarcă
Şi visurile mele

Când viaţa pare mai frumoasă
Şi mai lipsită de suspine,
Eu tot aştept să se re'ntoarcă
Şi visele-mi senine...

Se duce vara... şi se duce
Poporul blând de rândunele
Iar eu mă simt tot mai departe
De visurile mele...

(Melancolie)

Sărmanele visuri care ne aduc aminte de marele maestru al melancoliei, în sensul inspiraţiei căruia se canalizează şi o bună parte din poezia nefericitului Traian. Iată un alt exemplu care vorbeşte în sensul intim al aceleiaş apropieri:

Lenea zilelor de vară
E stăpână peste fire.
Dorm livezi, păduri şi ape
Intr'o dulce neclintire.

Lumea pare liniştită.
Sub o vraje de tăcere,
Ca o minte visătoare
Fermecată de himere...

Eu, în loc, ascuns în trestii
Stau pe vremea asta caldă,
Căci în fie-ce zi, spre seara,
Vine-o fată de se scaldă.

(In trestii).

Desigur însă atâtea note distincte şi, în primul loc, acea simplitate caracteristică de fond şi formă care ne dă pe faţă numaidecât sclipitoarea imaginaţie a celui mai fecund făuritor de imagini în graiul nostru — Eminescu. Traian Demetrescu este mult mai aproape de noi: mult mai limitat el închide o idee mică în carapacele câtorva imagini şi o supune unei reduse stări sentimentale

Și o altă deosebire — distanța dela care privește obiectul.

Și comparația se poate urmării mai departe în alte pasteluri, în predilecția pentru aceleași teme, în folosința acelorași imagini și chiar rime, în poezia socială — etc. — totdeauna însă cu destule nuanțe caracteristice, care — deosebindu-l de **marele înaintaș**, nu-l vor putea reduce la rolul de simplă anexă a acestuia.

Astfel în „pastelul“ destul de eminescian:

Pe trestiile ce se 'ndoae
Sub adierile de vânt,
Se las'a stelelor văpae...
In aer e un farmec sfânt...

Un cântec blând și vag de ape
Se'mprăștie spre Depărtări,
Cum depe niște triste clape
Un sbor sfios de aiurări...

O aripă de nor se duce
In haozul nemărginit...
In drum, pe-o părăsită cruce,
Un corb stă singur și mâhnit.

Și niciun foc nu schinteiază
Pe dealul gol... și e târziu...
Doar luna par'că stă de pază
O candelă într'un pustiu.

întâlnim destul obiectivism care ne îndreptățește să punem pe Traian Demetrescu printre adevărații contemplativi — e drept cu o pronunțată notă de umbră. Fără discuțiune din acest unic punct de vedere, poezia aceasta e mult mai omogenă decât destule din Iosif și chiar Vlahuță. Să mai adaog că — alteori — seninătatea e deplină și definitivă? Iată:

IDILĂ

Se bucură pomii de floare...
E cald și senin...
Și berzele vin...
Și prispa e plină de soare.

Sub strașina veche și 'naltă
Sânt cuiburi — și'n ele
S'ascund rândunele...
Și vântul aleargă pe boltă...

Un farmec de'mbată de-aiurea:
E vânt aromit
De câmp înflorit...
Și sună de glasuri pădurea...

Molatec la vale se duce
O turmă de oi —
Un viers de cimpoiu
Uitatele doruri și-aduce.....

Și, între el, „Cătunul“, unul din cele mai reușite pasteluri, nu numai din poezia lui Trian Demetrescu, dar din chiar complexul sinuos al pastelului românesc:

Cătunu-i risipit pe vale,
Și oamenii l-au părăsit,
Bordeele sânt dărâmate,
Biserica s'a învechit...

Pe drumul mare crește iarbă,
Și furcile dela fântâni
Stau vecinic neclintite 'n Soare,
Iar arborii par mai bătrâni.

In jur câmpia se întinde
Pustie sub albastrul cer,
Copacii 'n fundurile zării
Ca niște umbre șterse pier...

Spre seară cârduri lungi de paseri
Tăcut s'adună'n depărtări,
Și lasă'n urma lor cătunul,
In golul vecinicei uitări.

E într'adevăr unul din momentele cele mai caracteristice din poezia calmă și duioasă a nefericitului poet.

* * *

Firește că această cercetare ar putea fi continuată. Ea se oprește însă dintr'o considerație estetică: ne-a interesat Traian Demetrescu mai ales ca poet și cred că o mare greșală fac aceia cari, interesându-se de această lature a operei lui, pășesc dincolo de pragul pastelului. Intrucât ne privește ne oprim aici cu credința fermă că în pastel — în aceste tablouri singuratice, liniștite și fără margeni — el a putut fi mai poet decât în oricare altă parte a operei lui.

Gândirea lui, interesele lui, vieața lui, toată gama aceea nesfârșită în măsură să-i circumscrie personalitatea omenească pot fi căutate aiurea. Poezia lui însă, partea sublimă și nepieritoare pentru care a suferit, o constituesc aceste sumare aruncături de penel pe pânza diafană a unei imaginațiuni mai des realiste, mai rar romantice — pe care le-a împrăștiat ca un prodig și în romane, și în nuvele, și în „Intim“, și în versuri. De aici necesitatea absolută a unei *antologii* care să dea posibilitatea de cunoaștere a *poetului* Traian Demetrescu. Iată ce ar trebui să i se facă.

Că lucrurile nu s'au petrecut de loc așa — se poate ușor verifica nu numai prin absența încă a tocmai acestei antologii în locul căreia editori interesați au reeditat, tale-quale, principalele volume originale (ceeace desigur, nu poate fi un rău prea mare), dar mai ales prin faptul că admiratorii săi au contribuit la falsificarea adevăratului Traian Demetrescu. Intr'adevăr toți aceștia, porniți din capul locului pe un drum greșit (dela raportarea propriilor interese politice la literatură) au pus toată greutatea tocmai pe poezia tendențioasă (socialistă) — cea mai slabă în măsură să ni-l prezinte, mai ales sub aspectul personalității omenești. In felul acesta, tocmai prietenii și admiratorii au reușit de minune, pe deoparte să-l facă odios așa zisei burghezii, pe de alta să-l arate într'o lumină cu totul palidă și în mare parte artificială adevăraților căutători de pietre rare.

Iată dece cred că admirația pentru Traian Demetrescu trebuește întoarsă pe făgașul ei obișnuit și că acest lucru nu se va putea face decât insistând mai ales asupra părții descriptive a operei sale.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

S'a născut la 5 Dec. 1866 în Craiova unde a primit și primele învățături. La cincisprezece ani, neavând cu ce să se întreție în liceu, intră funcționar la un negustor „cu care se înrudia puțin“.

Alte funcțiuni n'a ocupat. Cerând un post ministrului de Instrucțiune, Tache Ionescu, a fost numit un... omonim al său.

In astfel de împrejurări nu s'a putut ocupa decât cu literatura și ziaristica, trăind, când la București, când la Craiova.

Fără să se potrivească de loc cu societatea (mai ales cu societatea de provincie din mijlocul căreia va evada numai după câteva luni dela numirea lui ca amploiat comercial) el își va strecura cei aproape 30 de ani cari i-au fost îngăduiți de Providență în lipsă și neavere, în indiferență și izolare, în supărări și neajunsuri.

La începutul carierii literare s'a apropiat de Alexandru Macedonsky cu care, după puțin, va ajunge la cuțite.

Incolo biografia lui e foarte scurtă. Cariera literară și-o jalonează astfel: începe ca redactor al *Literatorului*, continuă în calitate de colaborator la: *Revista nouă*, *Economistul*, *Adevărul* și culminează prin acea *Revistă olteană* pe care o va scoate, cu G. D. Pencioiu, la Craiova, în 1888 și „în care neobositul și nefericitul pribeag desfășoară o neînchipuit de bogată activitate literară, bogată pentru vârsta lui și pentru împrejurările vitrege în care era silit să trăească“ (C. S. Făgețel în „Ramuri“, 1913, No. 6).

La 18 ani scrie primele poezii editându-le la 1888 (Amurg) și 1890 (Cartea unei inimi).

Ca om politic a fost partizan al ideilor socialiste.

A murit sărac în noaptea de 16 spre 17 Aprilie 1896, în vârstă de ani 29, adică tocmai atunci când pentru cei mai mulți viața începe să zâmbească prin tentațiile ei.

* * *

I. POEZII:

1) *Poezii* (cu o prefață de Al. Macedonsky), Craiova 1885.
2) *Freamăte*, Craiova, 1886.
3) *Amurg*, poezii noui, Craiova 1888.
4) *Cartea unei inimi*, Craiova 1890.
5) *Săracii*, versuri, Craiova, 1890.
6) *Sensitive*, București, 1894.
7) *Aquarele* (cu o prefață de Steuerman), Iași, 1896.

II. PROZA LITERARA.

1) *Nuvele* (în „Revista olteană“): Fără slujbă; Manuscrisul unui prieten; Țitera. (An. I).
2) *Cugetări* (An. I).
3) *Din lumea largă* (nuvelă) (An. II).
4) *Cugetări:* rânduri (An. II).
5) Intim, Craiova 1892 (poemă în proză, nuvele, cugetări).
6) *Iubita*, Craiova 1895.
7) *Cum iubim*, Craiova (1896).
8) *Priveliști din viață*, Craiova 1896.
9) *Nuvele postume*, Craiova 1896.
10) *Simplu* (nuvele), Craiova 1896.

III. PERIODICE.

1) *Literatorul*, Buc. 1884.
2) *Revista literară*, Buc. 1885, 1886.
3) *Analele literare*, Buc. 1886.
4) *Revista literară*, Buc. 1887.
5) *Revista olteană*, întemeiată și condusă de el cu G. D. Pencioiu, 1888—1890.
6) *Mișcarea literară și artistică*, Iași 1891.
7) *Revista olteană*, Craiova, 1892.
8) *Evenimentul literar* 1894.
9) *Adevărul*, 1894.
10) *Vatra*, 1894.
11) *Lumea nouă ilustrată*, București, 1895—96.
12) *Lumea nouă științifică și literară*, 1895—96.

IV. ULTIME EDIȚIUNI.

1) *Minerva:* Romane: Iubita, Cum iubim. 1915.
Nuvele și poezii, 1916.
2) *In „Bibl. p. toți:*
Iubita.
Cum iubim.
Aquarele.
Intim.
Sensitive.
Priveliști din viață.
Lăutarul, Pater.
3) In *„Pagini alese“:*
Nuvele și însemnări.
Pădurarul din Solca.
4) La *„Scrisul românesc“*, Craiova: Versuri și proză, 1924, conținând: I. In alte lumi și II. Intim.

P.

poezie

GEORGE GREGORIAN

CU VOI

Aici sunteţi, voi toţi, în jurul meu.
Sonori în dimineţile cu soare,
Cu pânze largi pe fluviul de sudoare
Şi noaptea traşi la mal de Dumnezeu...
Aici, vă simt pe toţi în jurul meu!
Şi ştiţi şi poate nu ştiţi
Cum tae ’n pieptul vostru-abia deschis,
Sapa de rod, sapa de vis,
Cum sună surd oţelul şi cum chiamă
Din funduri tremurările de-aramă!
In liniştea ce’n lung o depănaţi
Cu ochi de îngeri trişti şi mers de turmă
Pe luciul sfâşiat fără de urmă
De plute şi ’necaţi,
Desbrac de cer miragiul sec şi crud
Şi toate svârcolirile v’aud.

⁂

Cu viaţa mea am isprăvit, cât fuse:
Un fel de ghiare-au fugărit tot ghemul.
Ce mă mai chiamă, văd; ce-a fost, mă duse
Şi ’n ce-o mai fi sfârşească-se blestemul.
Dar ochiul meu de-adâncuri fumegat
Mai stă pe suprafaţa dusă lac
Pe mâinile ce strigă şi se sbat...
Ce să mă fac cu voi, ce să mă fac?

CORBII

Pe plopii întinşi
Coboară corbii’n pâlc de doliu,
Cernesc al iernii alb linţoliu,
Şi, trişti, de foame par învinşi...

Cugetători,
Privesc spre cer, privesc departe;
Pe când un glas de vânt împarte
Un cântec care dă fiori...

In cimitir,
Pribegi, s’au adunat la sfadă;
Iar sub uitare şi zăpadă
S’ascund mormintele în şir....

Şi pe când trec,
In a crepusculului oră,
Spre groapa unde doarme-o soră,
Şi’n suflet plânsul îl înnec;

In aiurări
De spaimă inima mea moare...
Acoperite de ninsoare
Pierdute sunt orice cărări...

Şi mă învinge
Un gând amar, — ştiind c’odată
Şi peste groapa mea uitată
Vor trece corbii şi va ninge!...

TRAIAN DEMETRESCU

SONETUL NĂVODULUI

Am împletit năvod de in curat
Cu margini largi cât ar cuprinde-o zare,
Şi-am aruncat năvodul meu în mare,
Când valuri aprigi ţărmurile bat.

Voiam să pescuiesc mărgăritare
Şi peştele de aur fermecat,
Şi plasa mea spre funduri s’a lăsat
Ca într’o vrajă grea ameţitoare.

Dar când am vrut să mi-l adun din ape
In adâncime încărcat părea de fier;
Şi braţul meu prea slab a fost să-l scape...

Se înoptase — şi rămas stingher,
Cu pâlpâire de comori sub pleoape,
Părea că-mi văd năvodu ’ntins pe cer!

G. TALAZ

INVINEŢIRE

O lacrimă strivitu-s’a ’ntre gene
Şi nimeni nu te ntreabă de ce plângi
De ce prin ascunzişuri de hiene
Comori peste comori de lacrimi, strângi

E vânăt orizontul înainte
Din urmă bice negre te gonesc
Iţi arde inima de-o fugă ce te minte
Şi strângi în pumni, dureri ce nu grăesc.

Ţi-ai căpătat, o suflete, osânda
Căci grea ţi-e ’mbrăcămintea de pământ
Ai vrut să sbori, dar aripa, plăpânda,
Te-a ţintuit năuc şi gol în vânt.

ADA MOLDOVANU

RĂZVRĂTIȚII

de AL. CAZABAN

Stam la fereastra vagonului...

Pe peron era îmbulzeală mare. Prin mulțimea de sumane și cojoace, albăstreau, impunătoare, câteva mantale de jandarmi rurali.

- Hai, luați-l! auzii o voce puternică.

Atunci, din grămadă, câțiva oameni se aplecară. Când s'au ridicat, purtau pe brațe un corp fără simțire. Mâinele și picioarele îi atârnau ca și când ar fi fost niște cârpe iar capul părea că e încins cu un turban de sânge.

La vederea asta, am lăsat iute fereastra și m'am înghemuit, înfiorat în colțul băncii.

De vagonul meu, se apropiau, tot mai mult, voci grăbite ,pași greoi. Acum, deosebiam gâfâit de oameni cari ridică un corp greu; auzeam chiar cum se frecau de perete, sumanele aspre ale țăranilor cari urcau scările vagonului. Ușa fu trasă cu sgomot și un jandarm intră, aruncând o privire sus asupra călătorilor. Câțiva soldați, cari se aflau în vagon, se sculară în picioare. Indată, după jandarm, intrară doi țărani ținând de subsuoară pe omul cel însângerat.

— Puneți-l aci! — ordonă jandarmul, arătând jos un loc între două bănci libere. Cei doi oameni lăsară acolo, ca pe o povară, pe rănit, care se întinse jos, cu un geamăt surd. In vagon, mai intrară vreo cinci țărani și încă trei jandarmi. Cei doi oameni cari urcaseră pe rănit, se așezară lângă mine: unul în fața mea, celălalt în stânga, chiar pe banca pe care stăteam.

Trenul porni din nou. Niciodată ticăloșia omenească nu mi s'a arătat mai înspăimântătoare, decât în momentul acela, când am fost silit să stau alături de oameni ale căror haine erau mânjite de sânge... Intr'un rând, avui impresia că mă găsesc într'o dubă de pușcăriași, și că și eu eram unul dintre făptuitorii crimei...

Un soldat care avea o armonică, începu să intoneze câteva melodii naționale. Atunci găsii prilejul să privesc fața celor doi țărani de lângă mine. Stăteau tăcuți amândoi. Privirea le aluneca peste ogoarele cari prindeau să înverzească, peste șireagurile de păduri cari păreau că fug înspăimântate odată cu malurile negre ale Siretului.

Cel din stânga mea, era aproape bătrân cu plete cărunte, cu barba căruntă. Cel dinaintea mea, — tânăr de tot, — avea fața rotundă o mustață mică, iar umerii obrazului — lustruiți și învinețiți — păreau loviți de un pumn strașnic. Bătrânul când m'a simțit să-l spionez cu privirea, plecă ochii, și lăsă să-i scape un suspin adânc. Cel tânăr, însă, mă înfruntă cu privirea senină a ochilor albaștri. Mă uitai și la ceilalți țărani, și în ochii tuturor am văzut aceiași seninătate, aceiași resemnare adâncă. Privirea lor liniștită, mă minună și mă întrebam, nedumerit, cum de nu s'a întâmplat să sară un singur strop de sânge în ochiul asasinului și să-i păteze privirea aceia atât de albastră și atât de senină!

Un jandarm ridicându-se dela locul său, se apropie de rănitul care zăcea aproape fără suflare, îl atinse cu vârful cismei, și-i întrebă pe cei de lângă mine:

— N'a murit încă?

După ce fulgeră, cu privirea rece și rea a ochilor săi verzui, pe băetanul din fața mea, se întoarse către soldatul care cânta din armonică și îi porunci:

— Ia cântă, măi leat!.... „Când eram copii odată!“

Cu cât cantoanele treceau defilând în fugă în fața noastră, cu atât mai mult neliniștea se săpa mai adânc pe fețele țăranilor.

— Desigur, trebue să le fie frică de pedeapsă! — îmi ziceam privind la mâna plină de sânge a tovarășului meu de drum.... „Cu mâna asta — desigur — a luat parul sau toporul cu care a sfărîmat capul consăteanului său, cu care, poate, a petrecut odată.

Si în închipuirea mea îi vedeam pe acești oameni, strânși la un loc, plănuind omorul. Ii vedeam chiar, cum, aruncându-se asupra nenorocitului, l-au trântit la pământ, cu fața în jos, dintr'o lovitură de măciucă... Pletele albe se înroșiră pe dată, și sângele, curgând, se prelingea pe gât, pe ochi, pe haine. Apoi, după săvârșirea crimei, cum au fugit toți: ucigașul, îndreptându-se spre o baltă, ca să-și spele mâinile și păcatul... Sau poate că au năvălit noaptea în casa românului, și că, în plânsetele desnădăjduite ale copiilor, l-au tras jos din pat, și l-au călcat în picioare.... Poate că l-au ucis în așternut, și că mai târziu, din cearșaful înroșit de sânge, o mână creștinească a făcut bandajul din care chiftea și acum sângele cald...

Deodată, rănitul făcu o mișcare ca să se ridice pe brânci, dar, neisbutind, suspină adânc. Țăranul cel tânăr se repezi la el, și aplecându-se cu grijă asupra lui, îl întrebă cu un accent în care tremura o milă dureroasă:

— Ți-o fi mai rău, tată?

Si după ce legă peste bandaj o batistă mare, albă, care se înroși pe dată, își întoarse privirea spre locul unde jandarmii râdeau mulțumiți, că soldatul cu armonica le cânta după plac. O rază de ură săgetă albastrul cel limpede din ochii săi.

Când și-a luat locul din fața mea, pieptul îi svâcnea. Buzele și le strânsese cu putere, ca și când ar fi vrut să pue stavilă unui muget de turbare, care, dacă ar fi scăpat, trebuia să umple vagonul de groază și să înțepenească râsul pe buzele jandarmilor. Iar când întâlni privirea mea, fața i se umbri de o desnădejde sălbatecă.

In vagon nu se auzea decât cântecul monoton al armonicei...

— Ți-e tată? — l-am întrebat pe țăran, arătându-i pe rănitul cu pletele văpsite roșu și în care se îngroșau, tremurând, boabe de sânge închegat.

Omul făcu din cap un semn de aprobare.

— Si cine l'a lovit așa de rău?

— Cine?... Ia călăii... ei l-au ucis!... îmi răspunse fiul cu un suspin înăbușit, arătând spre jandarmi

— Cum?... ei l-au lovit?!

— Da domnule, și ne-ar fi omorît pe toți, dacă ei ar fi fost mai mulți la număr.

— Așa-i — făcu țăranul cel mai bătrân. Ne omora....

Ceilalți țărani se sculară de pe la locurile lor și veniră lângă noi.

— Și ce ați făcut? — întrebai, din ce în ce mai surprins... Pentru ce l-au bătut?

— De, pentru ce? întreabă-i și dumneata!... N'a vrut să le dea de băut pe datorie!....

— E crâșmar tatăl dumitale?

— Da, ține o crâșmă mică... Ei au venit mai întâi doi.. erau băuți.... Au zis tatei: „Nu ne-i da ceva de băut?“ Și tata le-a spus: „Ba v'ași da, dacă plătiți“...

„Da dacă n'om plăti“... „Oi rămâne și eu cu marfa nevândută“. Ei s'au supărat: „Bine, moș Grigore, o să ne-o plătești asta!... O să-ți facem proces de contravenție că ai ținut, Duminica trecută, crâșma deschisă!...“ Și s'au dus apoi la primărie.

— Erați mulți în crâșmă?

— Câți ne vezi aici.

— Și-au încheiat jandarmii, procesul verbal?

— ...M'am dus eu la primărie, — zise țăranul cel bătrân, — ca să-i spun primarelui cum stau lucrurile... Da ei cum m'au văzut, m'au și pocnit cu centironul peste ochi, de mi-au scăpărat stele verzi.

— Și te-ai lăsat așa?

— Ce să fac domnule? M'am înturnat la crâșmă, și când m'a văzut, moș Grigore a zis: „Ira!!!... că doar nu suntem robi!... Haideți, mă, la primărie, că nu-i țara 'n pradă!... Și ne-am dus cu toții... Da ei când ne-au văzut, au încuiat ușa pe dinăuntru... Moș Grigore a prins să sgâlțâie de ușă... Numai unde a eșit un jandarm și unde l-a lovit pe moș Grigore, cu patul carabinei drept în piept...

— Primarul nu era?

— Tocmai atunci venea și el... Jandarmii, când l-au văzut, au prins să strige: „unde umbli, primarule, când satul e în revoltă“. Primarul n'a zis nimic și a intrat în primărie. Ei au început să ceară, la telefon, ajutor dela secția de jandarmi... Oamenii din sat, au venit cu toții în curtea primăriei“...

Deodată, povestitorul tăcu: un jandarm se apropiase de locul unde stam.

— Ce v'ați strâns, mă, grămadă, de nu pot circula pasagerii?...

Trenul se oprise.

In vagon se urcă un sergent major. Era un voinic, cu mustața groasă, cu ochii înspăimântători de mari și de negri. Se duse de-adreptul la jandarmi și le strânse mâinile prietenește. Uitându-se la bătrânul însângerat, întrebă pe „camarazii din jandarmerie“:

— Da ce-i cu individul ăsta?

— A făcut revoltă!... Dacă nu ne închideam în primărie, ne omora.

— Și de ce s'au revoltat?

— Am vrut să aplicăm legea repausului duminical, și când ne-am dus la primărie să încheiem cuvenitul proces-verbal, au venit cu toții la primărie și ne-au amenințat. Dacă nu telefonam, la secție după ajutor, revoluția se lățea rău... Il vezi? — zise, arătând spre rănit, — e capul revoltei, și dacă Stefănescu nu-l lovea cu sabia în cap, hoțomanul mă omora cu toporul.

—Par'că spuneai că l-au lovit cu patul puștii în piept? — am întrebat pe țăranul de lângă mine.

— Asta a fost întâia dată! L-au ucis de tot, după ce au venit jandarmii dela secție, și pe când ne întorceam cu toții acasă, — îmi răspunse bătrânul.

Ștefănescu, jandarmul cu ochii verzui, își trecea, cu oarecare neliniște, mâna prin mustața îngrijită cu cea mai mare atenție. Punându-și o mână în șold, povesti cu mândrie:

— Revolta era în toiu, când am sosit la fața locului, eu cu Vasilescu și cu Iordăchescu. Capul revoluției ridicase topo-

RUINE

EROULUI NECUNOSCUT

de DIMITRY

Luați de abia un an, tineri și îndrăgostiți, ei așteptau de culesul viilor un mic necunoscut pe care' îl și adorau. Stăpânii unui petec de pământ, sdraveni, plini de vlagă, li se schița viitorul ca un drum drept, neted, lung și spornic.

Purtând făclia însângerată, războiul aprinse un sinistru incendiu. Jertfele, nu se pot număra. Femeile și-au dat fără sgârcenie lacrămile, inima; bărbații sângele și viața. Intr'o apoteoză de groază câte conștiințe redesteptate, câte ființe umilite încununate de glorie; ce sublime devotamente și peste atâtea ruine ce neperitor monument de eroism!

Soldat infanterist, el plecă din ziua întâi, în linia de foc. Curând i se ampută un braț, cel drept. Pentru el urgia războiului se isprăvise oare? Nu. Dușmanul era stăpân pe satul său. Acolo era mare prăpăd. Alt nimic nu se știa. Schingiuitoare așteptare. Pentru o veste și-ar fi dat bucuros și celalt braț.

Trecu un an.

Primi însfârșit o scrisoare. Trei vorbe. Acum știa că soția și fiul erau sănătoși. Cam la două luni îi veneau aceleași vorbe. Era mai liniștit, dar nu putea fi pe deplin mulțumit, se înțelege. Altfel o ducea bine. Avea un braț artificial și se slujea acum cu îndemânare de el. Muncea cu râvnă câștiga bani. Duminica se așeza de obicei pe o bancă într'o grădină și nu se sătura privind copilași jucându-se.

— Pe la câte luni încep a spune „tată“,— îndrăzni el să întrebe pe o femee care își desmierda un prunc voinic și plin de viață.

Mândră ca toate mamele, a răspuns firește femeia:

— Depinde, al meu a început să spună multe, de mic micuț... e deștept nevoie mare!

El, nu-și cunoștea pe al său, dar era sigur că seamănă cu femeia pe care o iubea. Fără îndoială copilul era frumos și isteț ca ea. Uneori îi visa noaptea pe amândoi, ziua era neîncetat cu gândul la ei.

Mai trecură zile, luni, și dușmanul fu isgonit din satul său. Omul nostru nu și-a mai găsit astâmpăr până nu a căpătat învoire și foaie de drum. N'a fost ușor, dar sosi și ziua aceea. Plecă. Incărcat cu lucruri bune, cu ochii înfrigurați de bucurie și cu inima plină de nădejdi frumoase.

Căsuța lui e la capătul satului.

Cu atât mai bine, va fi mai iute sosit, ai lui vor avea cel dintâi „bine v'am găsit!“

Cum i se sbate inima! Nici la resbel nu i s'a sbătut așa. Picioarele abia îl țin, și ce n'ar da să poată alerga. Dar brațul? Il uitase! Femeia sa nu știa... ce va spune? Ei și! Nu e mare lucru un braț, pe lângă fericirea care îi așteaptă. Alții au pătimit mai amarnic.

Inaintează împleticindu-se. Ar vrea să strige de bucurie și se înădușă. Ii vine a râde, s'a plânge deodată.

— Că doar nu-s beat! zice, ștergându-și boabe mari de sudoare, — și nici nu visez: Iată-mi căsuța... iar copilașul din prag... e al meu!

S'a repezit, îl însfacă, îl strînge, apoi îl privește cu nesaț.

De frică ce-i este copilul nu țipă, dar stă cu ochii țintă. Atunci, încetitșor el îi dă drumul, îl ține numai frumușel de mână, împinge usa, intră, iat-o și pe ea. Soția nu l-a văzut încă. Acum se întoarce, îl zărește, scoate un țipăt, aruncă un nume iar apoi holbată, femeia nu-și mai poate lua ochii dela om și dela copil. Se clatină, stă să cadă; el o coprinde, ea i se propteşte istovită de umăr și o podidește plânsul.

Iar el:

— Iartă-mă, nu te-am putut prevesti, și nici să mai aștept nu mai puteam. Plângi de bucurie plângi, știu! In curând vei zâmbi și mititelul îmi va zice „tată“.

La aceste vorbe, ea s'a deslipit de el, aleargă spre copilaș, tot plângând îl îmbrățișează cu patimă.

— Dar pe mine, nu mă sărută nimeni? Poftim, iată ce v'am adus. Mi se cade o mulțumire. Ține asta, ștrengarule!

Copilul e tot tăcut, dar ochii lui plini de veselie copilărească aleargă dela jucărele la cel ce i le înmânează. Femeia se căznește să zâmbească.

El se aștepta la o veselie mai sgomotoasă. E cam buimac, dar își zice:

— Bieții nu mai știu ce-i mulțumirea, au îndurat prea multe rele. Și lor:

Se uită toate urgiile, mă credeți pe mine. S'alină pe îndelete, durerile toate... Iaca eu... l'am uitat pe răposatul meu braț.

Râde.

Copilul îl imită, îi întinde brațele.

El îl ridică, mai domol ca la sosire, și zice:

— Cam becisnic, mititelul! Alții de seama lui sunt mai guralivi.

Dar văzând că ea îl privește înmărmurită, de teamă să nu o fi jignit, adaugă numai decât:

— Dar e frumos, hoțomanul! Leit ma-sa. Iaca ochii, iaca gura ta, și gropița din obraz, ba și semnul negru în dosul urechii, pe gât. Bine îți seamănă și bine îmi pare.

Face haz, căci copilul gâdilit de mustățile lui, se svârcolește ca un peștișor în mreajă.

— Svârlugă mică, să știi că nici nu-ți dau drumul până ce nu-mi vei zice: „tată“.

— Nu-ți poate spune... nu te aude, — nu — e surd, e mut, șoptește cu durere mama, apoi: — dă-mi-l, e târziu, trebue culcat.

Femeia a luat copilul, ea ese cu el.

Omul a rămas singur. Ar voi să cugete limpede, dar sub tidvă e mare bătălie. Pentru ce are el un copil mut pentru ce nu-și mai recunoaște nevasta? Doar a îndurat chin destul, i se putea îndulci și lui amarul în loc să sporească!

Soția a intrat fără să o fi văzut el îl apucă de umăr, îi vorbește răspicat:

— Ascultă, nu-ți cunoști necazul tot. Trebue să-ți-l tălmăcesc eu, mai nimerit e să-l afli dela mine: Copilul acesta nu e al tău. Al nostru a murit fără să fi trăit chiar după ce ai plecat tu, căci prea m'a durut despărțirea și prea m'a muncit grija de tine.

— Ce spui?

— Acesta e mai micuț... ți-ai dat și tu seamă....

El începe a pricepe și scoate un urlet de durere.

Ea urmează, hotărîtă.

— Pleacă... trebue... nu se poate uita așa ceva... știu, e grozav.

Ii tremură în glas toată desnădejdea, urmează totuși:

— Ar fi trebuit să-mi fac seamă pe loc, numaidecât, atunci.... N'am putut, multă vreme am fost smintită... că n'am

---

rul, și l-ar fi omorît pe domn brigadier Popescu, de nu-l trăzneam eu... și doar l-am somat în numele legii... Eu mi-am făcut datoria!... Nu-i așa domnule major?

— Desigur: legitimă apărare! — aprobă majorul, holbând și mai mult ochii lui holbați.

Fiul rănitului înăbuși un suspin și făcu din cap o mișcare desnădăjduită.

— Si acum îi duceți la parchet? nu-i așa? — întrebă sergentul major, scoțându-și mănușa.

— De sigur!

— Tot noi suntem hoții! — oftă țăranul cel cu pletele cărunte... Mai mare rusine pe bătrânețele noastre!

Conductorul ceru biletele pentru Bârlad.

Țăranii se ridicară iute, și pe fețele lor trecură umbre repezi de griji chinuitoare.

Conductorul, după ce adună biletele, se adresă țăranilor cari se pregăteau să ridice pe rănit:

— Da turcul ăsta, cu fes roșu, are bilet?

— Are bilet de înmormântare!... rânji jandarmul cu ochi verzui.

In sfârșit, trenul intră în gară.

— Hai! luați-l! — ordonă un jandarm.

Rănitul fu ridicat pe brațe. Capul îi atîrna în jos. Pe fața lui sbârcită, pe care, sângele ce se uscase, o sbârcise și mai rău, nici un semn nu arată că mai poate fi în acest corp o scânteie de viață.

Credeam că murise. Deodată, pleoapele i se descleștară, și printre genele însângerate alergă o dungă albă, apoi una albastră, și iarăși una albă, apoi pleoapele se încleștară din nou.

Jandarmul deschise ușa. Incet, încet vagonul începea să se golească. M'am retras în colțul băncii.

Acum deosebiam gâfâit de oameni cari poartă o povară grea. Auziam chiar, cum se frecau, de peretele vagonului, sumanele aspre ale țăranilor cari se coborau.

Am lăsat fereastra. Pe peronul gării era îmbulzeală mare. In jurul rănitului se adună toată lumea. Erau și militari, și femei și copii.

In vagonul meu începură să se urce atâția călători, încât a trebuit, ca să nu-mi pierd locul, să mă întind pe bancă și să mă prefac că dorm.

Când trenul scăpă de încurcătura liniilor și a vagoanelor care se încrucișau în stație, m'am ridicat de pe bancă și, răzimându-mi fruntea înfierbântată de fereastra vagonului, am aruncat o privire obosită asupra Bârladului.

Pe șoseaua pavată, — care pleacă de la gară și merge înfigându-se în inima orașului, — un convoi de țărani, cu capetele plecate, se lungea încet după o targă — purtată de patru oameni și acoperită cu un țol gros de nepătruns.

In inima convoiului albăstrea mantalele jandarmilor, iar în bătaia apusului, am văzut strălucind, ca argintul, tăișuri de săbii, amenințătoare....

AL. CAZABAN

NEVASTA INIMOASĂ 1)

de MIHAIL LUNGIANU

Au fost odată trei frați, rămași de mici, făr'de părinți. Acu văzându-se ei orfani și pe drumuri și-au adus aminte de ceeace le-au tot spus ei, cât au trăit, și s'au rugat lui Dumnezeu, să-i norociască.

Cel mare se 'nchina așa :

— Dă-mi, Doamne, un munte cu oi. Câți călători or veni, la toți le taiu câte un miel.

Cel mijlociu :

— Doamne, mie dă-mi un han plin cu băuturi și cu mărfuri. Câți drumeți or trece pe lângă el pe toți am să-i găzduesc, să-i ospătez.

Cel mic :

— Mie, să-mi dai, Doamne, o nevastă cu inimă în ea, că bogății nu-mi trebue.

Dumnezeu li-a ascultat rugăciunea și a dat la fiecare ce a cerut.

Cel mare a prăsit dintr'o oae un munte 'ntreg, și toată oaea avea doi miei. Cel mijlociu s'a văzut c'un han, plin cu fel de fel de lucruri, cel mic c'o nevastă, tare bună la inimă.

Acu zise Dumnezeu către sfântu Petru:

— Hai, Petre, să ne coborîm pe pământ, să mergem, să 'ncercăm lumea, să vedem de sunt or nu mulțumiți cu ce li-am dat și dacă-și țin făgăduelile.

Și au mers întâi la fratele cel mare. L-au găsit lângă stână, tundea oile.

— Tată, suntem niște călători flămânzi! Dă-ne și nouă ceva să mâncăm.

Omul se 'ncruntă la ei :

— De mâncare ?... Uite, mergeți și voi de beți zăr de acolo. Și le-a arătat găleata, pusă la chiotoarea stânii, din care lipăiau câinii.

Prea sfințitele fețe au înghițit în ei amarul și s'au dus la cârciumar. L-au găsit înglotat de lume veselă, cu chef, cheltuitoare. Il îmbiau toți să bea din cinstea lor. Și el li-asculta îndemnul și ciocnea cu toți, aducea mereu la băutură, la fripturi.

Dumnezeu și cu sfântu Petru au bătut sfioși la ușe :

— Tată, găzduiți-ne și pe noi !

— Ce ?... Haiti-haiti, îmbrăcați-vă cu ușa mai de grab'. Am mai găzduit eu pe unii ca voi și, când au plecat, mi-au furat securea și zeghea din pat.

Bunul Dumnezeu pleacă rușinat capul, înghite *coșarca* și tace.

Sfântu Petre nu poate să mai rabde însă :

— Vezi Doamne, ce-ai făcut?... I-ai ascultat rugăciunea și uite cum se poartă !

— Lasă, Petre ! Eu am dat, eu iau îndărăt ! răspunde Milostivul.

Se 'ndreptă ei apoi, haida-haida, la cel d'al treilea frate, la cel cu nevastă inimoasă. Au găsit-o doar pe ea acasă, dereticând, curățind ; bărbatul era dus la muncă.

— Tată, găzduește-ne și pe noi !

— De ce nu ?... Cu dragă inimă ! Veniți încoace ! Și i-a băgat în casă, arătându-le să stea să se hodiniască. Și ei au stat și s'au hodinit. Dar se apropia vremea de cinat și 'n covată nu mai era strop de mălai.

Femeea adăsta s'aducă bărbatu' de unde muncise în ziu'aceea.

După ce s'a 'nserat cum se cade iacătă-l că vine însă cu mâinile goale. Ea l-a zărit intrând pe partă și i-a ieșit înainte 'n prispă :

— N'ai adus mălai ?...

— Nu ! N'avea măcinat omu'. Zicea că duce dimineață la moară și-mi dă mâine seară.

— Da' ce ne facem în sar'asta, că nu mai e de loc ?...

— Ce să facem ?... Ne-om culca și nemâncați. Par'că acu e 'ntâiași dată ?...

— Ne-om culca, vezi bine, cum ne-am mai culcat și'n alte dăți, da' vorba e c'avem oaspeți, doi uncheși, flămânzi și obosiți de drum.

— Asta-i asta ! se căini bărbatul. Să nu-i fi primit !...

— Vai de mine !... Se putea una ca asta ?...

— Bine, bine, știu că așa ți-e inima, bună, miloasă. Vorba e, ce te faci acu?...

— Să vedem ! Oiu scutura covata ș'oiu încropi d'un cocoloș, pentru ei doar !

— Ș'așa !... se mângâe bărbatul. Numai să fie !... Merge femeea 'n celar, cată 'n covată. Nu mai era nimic în ea. Doar pe la colțuri câte un strop. Ia pana de gâscă dela locul ei și șterge cu ea covata bine, bine. De ce o ștergea mai mult, din ce se aduna făină. Par'că izvora. A strâns un pumn d'ăl mare.

Cum a apucat să toarne 'n apa fiartă, lăsată doar pe fundul vasului, pus la foc, d'odată s'a ngroșat și a 'nceput să se umfle o mămăligă și creștea-creștea, ajungând până 'n buzele ceaunului.

— Mare minune și asta ! se cruci femeea.

Și, lăsând-o să mai colcăe pe foc, să se răcorească, a dat fuga la bărbat :

— Știi tu una ?...

— Știu, de mi-i spune !

— Am scos o mămăligă 'n lege. O să mâncăm toți din ea și o să și mai rămâe.

— Bravo ție, c'o să faci față nevoii !

— Da', uite ce ! Că s'a 'ntâmplat așa, hai să rostim și ceva legume. Tot are ea doi miei oaea, dată de frate-tău la tăiatu' moțului fetei. Nu poate să-i alăpteze p'amândoi.

Hai să tăem unu'....

— Haida, de, fie ca tine ! îi făcu voea bărbatul si se duse repede 'n obor, tăie melul, îl puse 'n frigare și sfâr ! sfâr ! pe lângă jar, într'o clipă a fost fript.

Frecându-și mâinile de bucurie și mai aducând și ceva ceapă și usturoi, le așeză pe masă. Ridică tuciul de pe mămăligă, tăie felii-felii din ea, aduse și un ulcior de apă rece și pofti pe oaspeți la cină.

Aceștia băgară de seamă că femeea și, după ea, bărbatul, înainte d'a prinde să mănânce și-au făcut cruci tare veseli, mulțumind că s'au învrednicit să aibă ce pune pe masă și și-au aruncat între ei cătături, pline de 'nțeles.

Mâncând ei, după rânduiala mesii, mai îndemnându-se, mai tăinind, ai casei se minunau, că uncheșii strângeau oasele și le puneau grămejoară dinainte, nu le aruncau prin colțuri după obiceiu' românesc.

— Da' de ce strângeți oscioarele, oameni buni ?... îi întrebă femeea.

— Aveți poate vreun câine ? adăogă și bărbatul. Puteți să le luați, că noi nu ținem țipenie de *tută* la casă. N'au ce păzi.

— Nu ! De unde ?... Dacă suntem vecinic călători, ce să ne'ncurcăm cu câini ?... Da' așa e bine să facă omu'. Să n'arunce ce-i rămâne din or-ce și or și când, că și aceea prinde bine odată ș'odată.

Cei de gazdă se uitară unu' la altu'. Nu 'nțelegeau ce folos ar putea să le aducă niște biete oase ?...

— Eu le duc pe maidan cu gunoiu' și vin ciorile și câinii de prin vecini de le adună ! zice femeea.

— Nu, tată, să nu mai faceți asta. Osu' dobitocului e sfânt, ca și al omului. Nu trebue batjocorit. Că el ne dă lapte, ne dă lână și ne dă și carne. Dacă

---

perit de atâta urgie. Dumnezeu se vede n'a vrut.. Am dorit moartea, dar ea nu m'a dorit pe mine. Mai târziu, ași fi trebuit să părăsesc copilul bestiei dușmane. N'am putut... mi-a fost milă de nevinovat... Nevinovați suntem și eu și el, dar tu tot ai dreptul să ne osindești... Te vei îndepărta de acum și pentru totdeauna. Uită-mă tu, — eu știu că nu te voi uita nici când... Alt nu-ți mai spun nimic... Mergi sănătos. Să te păzească cel de sus. Nu mă blestema, că am fost îndeajuns blestemată de soartă.

Bietul om a eșit, fără o vorbă, fără un gest, fără o lacrimă. Nu s'a putut îndepărta însă. A căzut pe prispă. Ii e capul greu, mai grea inima încă. Imprejurul său întuneric, înlăuntru mai întuneric încă.

A mas acolo toată noaptea.

Când barizul beznei a început a se rupe, când zorile au început să se ițiască și când satul adormit a prins a se ivi feeric, a început a se ridica și lui piatra de pe inimă, i s'a luminat sufletul, un adevăr strălucitor s'a înălțat în el ca un soare.

Intră în casă. Iși găsește soția, așa cúm a lăsat-o. N'a închis nici ea ochii noaptea toată.

— La rândul tău, să-mi dai ascultare, femee. Acum știu ce-i de făcut. Azi spre ziuă am priceput că: tu, necinstită fără vină, pruncul tău nici viu nici mort, eu schilod la trup și la suflet, suntem dărîmături însuflețite de după resbel. Dar pentru-că tot ce s'a năruit iar se clădește, și noi se cade să aflăm leacul uitărei. Toate rănile se tămădue. Să plecăm de aci, tustrei. Să muncim împreună aiurea, departe. Știu eu unde. Să creștem copilu cum s'a putea mai bine. Iaca așa zic eu.

— Așa să fie, răspunde ea. Dar vai de traiul nostru !

S'au pregătit de plecare.

El a cerut să meargă împreună, odată încă, la mormântul odorului lor. Iată-i. Se închină, plâng, fără sgomot, alături.

Celalt copil îi privește. Atunci mama încearcă prin semne să-i lămurească cine doarme acolo sub pământ.

S'ar zice că pricepe. I s'au întristat ochișorii, i s'a stins zâmbetul pe buze. A rămas o clipă pe gânduri, apoi își desbracă hăinuța, o întinde, o păturește pe lespedea rece.

— Slavă domnului ! Și inima mă-sei are, zice soțul mișcat.

Apoi, către copil :

— Hai cu *tata*, puișorule.

Către soție :

— Poți să ai încredere în noi, femee !

DIMITRY

---

*) Apare în al treilea volum de Povești „Toarce furcă !“

DESPRE MIŞCARE, RITM, VIBRAŢIE

de **SILVIO FLORESCU**

Ar trebui să zicem: la început fu viaţa; am putea deasemenea zice: la început fu mişcare şi ritm, mişcarea fiind viaţa însăşi, cu pulsaţia ei ritmică inerentă forţei.

Orice fenomen este supus unei acţiuni şi reacţiuni care imprimă elementelor sale acel caracter ritmic din care decurg continuitatea şi succesivitatea. Ziua şi noaptea, căldură şi frig, aspiraţie şi respiraţie, systolă şi diastolă, flux şi reflux, iată câteva exemple de ritm al vieţii. Exemple şi marile fenomene de periodicitate ale soarelui şi lunei, a altor fenomene cosmice de cari e strâns legată orice manifestare de viaţă pe pământ.

Cu atât mai mult omul, această minunată synteză, este oglinda cugetătoare şi reflectoare a fenomenelor de viaţă şi de mişcare. Omul umblă, — mişcare,— el umblă pentru nevoia de a se mişca dela un loc la altul. Această mişcare nu este indiferentă de mobilul ei, şi e şi mai puţin uniformă. Omul umblă încet sau rar, mai grăbit, sau aleargă. Starea sa sufletească va fi liniştită sau fericită, ori îngrijorată, sau înspăimântată, cum poate fi şi extatică. Aceste diferenţieri ale pulsaţiei animice, constitue ritmul. Când nevoia nu-l împinge chiar, de a umbla dela un loc la altul, el poate resimţi totuşi impulsul unei exuberanţe de mişcare în raport cu starea sa sufletească, mişcare ce va fi oglindirea chiar a acelei stări: astfel născu dansul.

Atât umbletul cu multiplele sale compendii cât şi dansul, nu sunt decât exegesele fizice ale acelei vieţi sufleteşti.

De mic, omul scoate din gâtlej sunete, cari sunt la baza cântului, aşa cum toate popoarele primitive, în mod naiv, manifestă prin sunete cântate diferitele stări sufleteşti.

Din ce în ce mai mult omul organizàndu-se pe treptele ascendente ale civilizaţiei, însoţi mişcarea, fie umbletul, fie diferitele porniri sufleteşti şi avânturi cu gesturile lor corelative, precum şi dansul propriu zis, prin cânt.

De aci născu muzica şi nevoia de muzică.

Muzica, prin chiar esenţa ei, este intim legată de ritmul complex şi total al vieţii. Iată de ce măsura mişcării muzicale este luată chiar după măsura mişcărilor vieţii omeneşti. Andante = umblând; Allegro = sprinten, vesel; Vivace = vioiu; Accelerando = din ce în ce mai repede; Presto, prestissimo = foarte grăbit; Ritardando = zăbovind. In acest fel se reprezintă mişcările în muzică.

Dar muzica nu este numai manifestarea mişcării sau a ritmului sentimentelor primare. Conform complexităţii sentimentale şi spirituale omeneşti crescânde, ea se desvoltă până la oglindirea orizonturilor cari sunt ţelul gândirii abstracte şi ale filozofiei. Ori cine poate înţelege rostul unui marş, al unui cântec de leagăn, al unei doine, al unei romanţe. Ele sunt, exceptând forma, ori cât ar fi ea de desăvârşită, emisiunile simpliste, de multe ori spontane, ale nevoiei ce resimte omul de a însoţi prin cântat, ritmul chiar de toate zilele, forţamente impus de viaţă.

Dar inspiraţiile la cari duce ştiinţa muzicală propriu zisă, exprimă stări sufleteşti cari de cele mai multe ori scapă conştiinţei chiar abstracte reflexe, şi analizei. Acel ritm suprem al vieţii, care este gândirea abstractă, şi pe care cuvintele nu ajung a o lămuri, numai muzica, „aritmetică ocultă“ a subconscientului, cum o numeşte Leibnitz, ne-o exprimă în nenumăratele ei avânturi de melodie şi armonie. Căci cuvintele culese prin meleagurile pământeşti, numai cunoscutul pământesc pot să exprime.

Această speculaţie supremă a ideilor, care duce la infinitul simţurilor şi concepţiunilor, la ultimul hotar al lumilor, acolo unde realitatea se contopeşte cu visul, prin graiul material vorbit nu se mai poate exprima decât doar prin muzică.

Nu numai stările noastre sufleteşti inspiră sau evocă manifestări muzicale. Zgomotul unei cascade, al unei locomotive, zgomotul cadenţat al roatelor pe drumul de fier, tropotul de cai, vuetul furtunii, prin caracterul lor pronunţat ritmic, pot suggera sentimentul muzical corespunzător **mişcării**.

In reciproc, mişcarea muzicală şi ritmul ei, din efect pot devenit cauză. Ne putem înflăcăra la auzul unui cânt epic, ne înduioşăm la auzul unei romanţe sau suferim suggestii idealistice la revelaţiile unei simfonii.

Ritmul, fără a fi reprezentat prin idei chiar muzicale, poate suggera sentimente şi noţiuni technice — profesionale: medicul prin ascultarea cordului stabileşte diagnosticul, morarul, nu mai puţin decât maşinistul locomotivei, sau automobilistul şi aviatorul, ascultă ritmul motorului şi judecă starea lui.

Maşinismul a chiar inspirat mari talente: Arthur Honegger, în simfonia sa „Pacific“, a illustrat dinamismul uriaşei locomotive, — în republica Sovietilor, sirenele fluerânde ale diverselor uzini, fură puse la contribuţia unor concerte desigur admirabil simfonic deconcertante.

Dar mişcarea şi ritmul nu se pot concepe fără vibraţie.

Vibraţia ar fi pentru mişcare şi ritm, ceeace căldura este pentru flacără. Ele sunt absolut inseparabile. Dacă nu tot ce vibrează e vădit şi sensibil în mişcare, în schimb orice mişcare este în acelaş timp vibraţie. Dacă ritmul este, cum a spus Platon, mişcarea organizată, vibraţia stă chiar la originea moleculei, la originea lumilor, cànd „prin instabilitatea gravifică şi sub presiunea gazelor, din haosul primitiv se născu o nebuloasă, apoi o stea....“.

Când dulcea privighetoare, sau câmpeneasca cicadă, fie broaştele evanescentelor bălţi, în drăgăstos concert purces din marele Conservator de naturală muzică, aduc generosului Creator imnul lor de cadenţat dor, sau de procreatrice satisfacţie, — când fibrele din carapacea inofensivului chelonian răsturnat şi uscat la soare, atinse de suflul văzduhului, suggeră lui Orpheu, lyra, — când Pan, auzind pe Eol şuerând prin trestiile pline de freamăt, inventă fluerul, — când primul om care, trecând cu coarda unui arc pe altă coardă întinsă

---

n'aveţi câne să se 'nfrupte şi el din bunătăţile mesei, atunci îngropaţi-le. Aşa să faceţi totd'auna!

Bărbatul sta să râză d'aşa vorbă, dar femeea prinse la inimă şi se 'nduioşă. Se gândia că şi mielul şi oaea şi toate dobitoacele sunt făpturi ale lui Dumnezeu şi când folosesc omului până la sfârşit, e bine să se arate şi eu mulţumitor. Şi adunând oscioarele cu grije, le-a îngropat în dosul casei, unde era ţarcul oii, rămasă c'un miel.

La ziuă ce să vază?... Minunea minunilor!... Mielul tăiat era la oae, sugea de tot. Să fi fost vis, or arătare, toată întâmplarea de cu sara? Nu ştia ce să crează!... Şi, ca să se pătrunză că n'o'nşeală aducerea aminte or vederile, Duminica următoare a pus de a tăiat iarăşi un miel şi au ospătat din el ş'a îngropat ea la fel oasele şi a doua zi mielul era în fiinţă. Au tăiat apoi pe amândoi d'odată şi'ngropându-le oasele, au fost în păr la ziuă. Pe toamnă a tăiat oaea dar s'a întâmplat cu ea tot cum s'a întâmplat cu mieii.

In primăvară a avut oaea iarăşi doi miei, şi noatenii, că fuseseră mieluţe, au fătat şi ele câte doi mieluşci. Şi ce tăiau învia la loc, că'ngropau mereu oasele 'n obor. Şi aşa au prăsit ei turmă mare de oi şi au ajuns bogaţi, da' oameni de omenie toată viaţa lor.

Cât despre ceilalţi doi fraţi, ei au sfârşit rău de tot, că unuia a dat gălbeaza'n oi şi i-au murit toate, iar celuilalt i-a ars casa, cu han, cu grajd, cu cai şi au rămas amândoi săraci, lipiţi pământului, să fie pe lume sămânţă de nenoroc.

D'atunci a rămas obiceiul ca să se 'ngroape 'n obor vitele moarte, să fie ferită târla de molime şi să se prăsiască ele din plin, cum şi credinţa că omul sărac or ce ar face nu poate să dea c'un pas înainte, dacă poartă 'n spinare blestemu lui Dumnezeu.

MIHAIL LUNGIANU

peste bradul vechiu și scobit, născocește lăuta, — se manifestă această strălucită formă a vibrărei: sunetul.

Sunet, dela latinul sonus, care după Eichhoff, reprezintă exact sanscritul swanas, elenul ainos, gotul sangws, germanul Sang, englezul song, lithuanul zwanas, rusul zwon, din rădăcina sancrită svan: a răsuna.

In armonia lumilor, sunetul, ca și lumina, este agentul de legătură dintre lumea internă, a sufletului, și cea externă.

„Sunetul pur, în sine", zice d. Lionel Landry, în Revue Musicale, „după expresia lui Paul Valéry este un „masagiu", și chiar un masagiu vibrator asupra cutiei craniene, exercitând o acțiune tonică și binefăcătoare asupra circulației encefalice. Considerând legăturile strânse cari unesc toate organele și funcțiunile lor între ele, și faptul că diferitele celule acționează una asupra alteia prin transmisiune de vibrațiuni, o intervenție exterioară cum e aceea a sunetului prin provocarea acestor vibrațiuni poate domina viața psychofiziologică întreagă.

Această acțiune asupra vieții generale e susceptibilă de a fi întărită prin organizația ritmului. Să ne gândim numai la fiorii lui Shakespeare care, vorbind de sunetul pur, zice că „pătrunde până atinge sediul chiar al iubirii". „De fapt", continuă foarte frumos d. Landry, „acțiunea sunetului pur este atât de puternică, încât trebue să ne întrebăm dacă muzica n'ar fi, înainte de toate, arta de a prelungi, prin mijloacele ei diferite, extazul sonor inițial".

Sunetele cele mai grave percepute de urechia noastră ating 20 vibrații pe secundă, cele mai înalte depășesc rar 16.000. Mai jos și mai sus, urechea este surdă. Rămânea să percepem, grație lamei de quarț polarizate (lucrările lui Curie, Langevin, Lippmann ș. a.), sunetele inaudibile, așa zisele ultra-sunete. „Existența lor chiar" spune d. Francois Canac în „Revue des Deux Mondes", „are ceva misterios și exact supranatural care trebue să frapeze pe filosof". Germanul, pentru a caracteriza un om foarte inteligent, zice: „acela aude iarba cum crește". Veni-va oare timpul când această metaphoră, grație percepției ultra-sunetelor, să se realizeze?

Pe când mișcarea și ritmul pot fi cauză sau efect, imobilitatea, la rândul ei, este o mișcare, ori cât de absurd aceasta ar putea părea.

Cel puțin, imobilitatea conține în sine virtual și par contre-coup, precum umbra e pandantul luminii, toate efectele mișcării și ale ritmului. In ansamblul lor, imobilitatea trebue considerată ca reflexul mișcării propriu zise, cum ar fi reacțiunea după acțiune. „Imobilitatea chiar este un gest", zice Landry, (vezi Charlie Chaplin, Hayakawa). Nimic nu înfricoșează mai mult pe taur, decât statuia vivantă, în complectul ei alb, a toreadorului în mijlocul arenei, dar de o înspăimântătoare imobilitate.

S'ar zice că natura, nu numai din punct de vedere estetic, cum admite d. Lucian Blaga, dar și în virtuțile ei intramoleculare, este polivalentă.

Această lipsă de mișcare e cu drept cuvânt, tot după d. Lionel Landry „nu o valoare nulă, ci numai negativă".

De aci în muzică „pauzele", tăcerea.

Nimic mai semnificativ decât oprirea bruscă a gestului, din prudență sau spaimă. Bătăile de inimă, cari se accelerează prin emoție, într'un moment dat, se pot opri, în syncopă.

Imobilitatea, tăcerea, oricât de negative ar fi, sunt totuș, prin legea contrastelor, afirmația mișcării, ba chiar o întăresc.

D'Annunzio, în cumplitul său lirism, merge, mistic, și mai departe: „Te-ai gândit oare vre-o dată că esența muzicii nu este în sunete?... Ea este în tăcerea care le precede și în tăcerea care le urmează. In aceste intervale de tăcere apare și trăește ritmul. Fiecare sunet și fiecare acord deșteaptă, în tăcerea care le precede și care le urmează, o voce pe care singur spiritul nostru o poate auzi. Ritmul e inima muzicii, dar bătăile ei nu sunt auzite decât în pauza sunetelor...".

Se povestește că Talma, întrebând pe un prieten, ce care îl impresionase mai deosebit într'o scenă, acela i-ar fi răspuns: a fost o pauză prelungită în toiul unei tirade. Marele tragedian râse, acea pauză fiind din întâmplare datorită unui laps de memorie. Ea îi dovedi însă și mai mult, cu toată esența negativă a tăcerii, efectul ei afirmativ în ansamblul ritmic, întăritor prin contrast sau prin reacțiune, și, în economia energetică — compensator.

Emerson, în ale sale „Essais", dedică întreg capitolul intitulat „Compensație", acestui fenomen de universal și echilibrator dualism.

In rezumat, ritmul este, putem zice, mișcarea organizată, și în vibrație.

La început fu desigur mișcarea — și haosul chiar, dacă haos a trebuit să fie, n'a putut fi decât massa „rudis indigestaque" pe cale de a se organiza, deci, în mișcare.

Mișcare, Ritm, Vibrație: ce magică triadă!

In efectele ei resimțim, prin diferențiatul ritm al moleculei vibrânde, vecinicul puls și farmecul adânc al vieții.

SILVIO FLORESCU

POEME IN PROZĂ

RĂUTATEA ȘI DUREREA

Intr'o noapte, — de mult, foarte de mult, când lumea era mai bună decât azi — Dumnezeu, revoltat de răutatea ei, a prăvălit din Cer o bombă roșie de foc, ca să stingă viața de pe pământ, năruindu-l în haos.

Dar globul roșu de foc, apropiindu-se și văzând mai bine biata lume, înduioșat de durerea ei, a încremenit în aer, pe la jumătatea drumului și a rămas acolo:

Luna!

⁂

STATUA FEMEII GOALE CE RÂDE IN SOMN

Priveam pe Don Juan îmbătrânit, gârbov, admirând în tăcere — „Statua femeii goale, ce râde în somn". Nu era nimeni în jurul nostru; iar din colțul meu, el nu mă zăria.

Ochii lui mari și adânci se plimbau pe rotunzimile de marmoră — ca niște mâini nervoase; iar buzele-i subțiri se frământau, între ele, ca și cum una ar fi dorit cu orice chip să vorbească și alta ar fi ținut, numai decât, să sărute. Don Juan visă!

Și femeea goală părea, acum, că-i râde lui Don Juan, încălzită de privirile lui, — ca de focul unui soare de vară. Chipul ei se luminase; iar razele tainice îi tiveau trupul gol, scoțându-i și mai minunat, în relief, conturul.

...Dar iarna căzuse, cu zăpadă multă, pe acoperișuri și-n părul lui Don Juan, — iarna cea din urmă ce nu trece nici odată!

Pentrucă s'a întors în spre mine surprins, când m'am apropiat, mi-am îngăduit să-l întreb:

— Pe cine îndrăgești oare, astăzi, Don Juan, mai mult și mai mult?

— Mai scumpe decât orice, pe acest pământ al tuturor desamăgirilor, îmi sunt, acum, statuele, frumoasele statui albe de femei, ale căror forme ideale îmi amintesc calitățile tulburătoare ale iubitelor mele, fără a-mi aduce aminte răutatea și nestatornicia lor!

CONST. RĂULEȚ

critica literara

O REACŢIUNE SALUTARĂ

In lumea noastră intelectuală s'a produs, fără îndoială, o reacţiune violentă contra „prostiei" poetice sau „prozaice" sau, chiar intelectuale. Cititorii s'au săturat de politicianism şi politiciani, de vorbe goale, de acrostihuri ce se chiamă poezie sau de stupidităţi ce poartă numele de literatură.

Publicul este pretenţios. Nu mai merge cu piese de teatru fără idei, sau fără o ideie centrală puternică, nici cu romane trâmbiţate ce plictisesc, nici cu critici ce se laudă pe ei sau clica lor, nici cu autori ce, lansaţi de un cenaclu, valoarea lor este prietenia conspiratoare a bisericuţei, pe care o serveşte.

Geniile ce se credeau adorate, ca şi editorii ce se afirmau şmecheri publicând orice şi, în orice condiţii sunt păcăliţi pe propria lor socoteală.

Tinerii cari se snopesc dând la examene pentru o diplomă ce nu valorează mare lucru prin ea însăşi, sunt în măsură să dea în lături masca falşilor apostoli şi profeţi, dintre chiar profesorii sau maeştrii lor.

Este un început fericit, pe cari-l salutăm.

Acum nu mai e vremea criticei autoritare, *ex cathedra, magister dixit.* Viaţa s'a complicat aşa de mult, ne cere atâtea cunoştinţi şi ştiinţe încât azi literatura şi arta au fost coborîte, de pe piedestalul lor olimpic, la realităţi, unde sunt drămuite alături de celelalte elemente ale vieţii sociale. De altfel, cu drept cuvânt, merită laurii şi palmele gloriei, poetul cel mare, prozatorul cel mare, ca şi boxeurul care a câştigat un match, ca şi aviatorul care a obţinut un record sau, ca şi omul de ştiinţă care a inventat, ca şi generalul care a învins.

Cei cari se plâng de „frumuseţile trecutului" sau de „epoca de aur", o fac pe propriul cont şi pagubă. Timpurile s'au schimbat, s'au transformat într'atâta încât au adus o permutaţie generală în moravuri şi în concepţie. Suntem mai egalitari, deci mai individualişti şi mai înclinaţi să judecăm prin noi înşine, decât să primim — ca altă dată — părerile deagata dela alţii.

Lindbergh care a trecut Oceanul e aproape tot atât de celebru ca Marconi sau ca D'Annunzio. Poate, în scara valorilor, meritaţi să se claseze, dar fiecare reprezintă o valoare, indiferent de intensitatea sau dinamica ei, *credo in verba magistri* s'a dus, ca şi credinţa că dacă ai scris o poezie frumoasă, ca Arvers un sonet, ai dreptul la nemurire mai mult decât marele organizator Henry Ford sau neîntrecutul filantrop Carnegie.

Nu ne interesează deloc această nouă clasificare. Ea dă mai multă amploare personalităţilor celor aleşi şi dă în lături pe caraghioşi şi pe insuficienţi. Faptul că nu judecăm unilateral este că şarlatanii în literatură şi în artă, despreţuiţi, demascaţi, descoperiţi, sunt pe drumul pierzării, fără rol şi fără posibilitatea de a face rău.

Din acest punct de vedere, cei cari muncesc, cari scriu să fie plăcuţi şi utili — *miscere utile cum dulci* — şi nu ne plictisesc, vor câştiga în ochii publicului, iar cei netrebnici daţi la o parte, pentru că aşa cer legile firii şi dreptatea imanentă.

ION FOTI

♣

EUGEN CONSTANT :
„Punte peste veacuri"
(Poezii)
(Tiparul «Prietenii Ştiinţei», Craiova)

Prima parte a acestor poeme „Punte peste veacuri" (care înfăţişează tot volumul), poate este cea mai întunecată, cea mai artificială pornită dintr'o incomensurabilă durere, când armonia devine strigăt, cuvântul un slab ecou al frământărilor nebune.

Dar „Lacrimi negre", a doua parte a volumului, atât de originală, ca şi restul, atât de puternică, atât de nouă în hidoasa şi infernala ei înfăţişare de Walpurgiss, încât ne-a oprit pe loc. Am găsit vijelia şi asprimea versului lui Juvenal, alături de pagini memorabile din primul Eminescu, din „Strigoii", din „Impărat şi Proletar", din „Veneră şi Madonă":

Noaptea lasă şi ridică draperii de
[panoramă,
Lumea 'nebunită saltă 'n pas grotesc
[de carnaval;
Lampioane, râs şi cântec; patimi
[viermuind pe uliţi,
Viaţa gâlgâie şi geme surd, isteric
[şi carnal.

Globul argilos se 'nvârte ca o magică
[speluncă
Licărind imagini negre de tortură şi viol;
Bete nimfele dau chiot, sfârşiate de
[centauri,
Fumul jertfei e miasmă; ceru-i ars
[de vitriol.

Ca o viperă desfrâul muşcă sânurile Evei,
Trupul scorpiei se zbate sub păroase
['ncolăciri,
Aburi de venin erotic ies belşug prin
[porii nopţii,
Şi din ugerile morţei sug lăcuste şi
[vampiri.

. . . .

Noaptea şi-a lăsat ospăţul în decor de
[panoramă;
Pasul lumei nu mai saltă 'n ritm grotesc
[de carnaval;
Lampioanele sunt stinse; mort e
[viermătul pe uliţi.
Viaţa nu mai scoate geamăt surd, isteric
[şi carnal.

Haide suflete sărmane! eşi din scorburi
[fără frică,
Timpul scorpiei pierit-a, frânt de grele
['ncolăciri;
Indrăgit de tine insuţi, vino, dornic
[de lumină
Să-ţi impurpureze faţa ale zorilor iviri!..

Sau are privelişti tartarice, cu imagini de halucinat nebun, ca în „Noaptea de Crăciun" sau în *Tablou vivant*, unde cruzimea se amestecă cu voluptatea veninoasă:

Sub lumini de policandre, în decor de
[bacanale
Noaptea fumegă satanic cu ospeţele-i
[carnale;
In parfum de cabarete, pe divanuri de
[atlaz
Preotesele nocturne cad erotic în extaz.

Peste coapse de zăpadă, peste sâni de
[andaluză
Şerpuind desfrâul pune gură aspră de
[ventuză;
Ochiul vrerei se deschide — scoica de
[mărgean şi lut —
Mâinile se 'noadă culpeş, buzele se sorb
[durut.

Partea de poemă „Viscoliri prin amintire" este cea mai interesantă, pentru că aici artistul pare că se reculege, că îşi asvârle hlamida de sânge a suferinţei pentru a visa în adevăr sau pentru a trăi în poezie:

Mi-ai venit pe înserate în cămara din
[mansardă.
Cu obrajii ninşi de iarnă, cu mânuţele
[în manşon;
In păreţi de suflet pustnic vânturi
[năvăleau în hoardă.
Desgropând povestea tristă cu Dalila
[şi Samson.

Mi-ai venit pe înserate, ca un sol
[de amintire,
Şi-ai cerut steluţe albe de surâs şi de
[regret;
Frigul 'năsprea demonic, şi mânuţele
['n neştire,
Tremurânde de sfială, m'au cuprins
[de gât încet.

Jos în stradă ostenise goana vieţii
[nesfârşite...
Săniuţa de-altă dată, străbătând aceleaşi
[căi,
Se opri din nou la poarta inimilor
[viscolite
Rechemând iubirea moartă cu ecou
[de zurgălăi

Mi-ai venit cu amintire... Ca o candelă
['n capelă
Pâlpâiai timid deasupra unui adormit
[schelet;
Peste noi suflă despotic gura vântului
[rebelă
Şi cu braţe de zăpadă iarna mă cuprinse
['ncet

Te-ai ivit pe cerul magic, ca în nopţile
[polare
Luminiţă 'ndepărtată, luminiţă fără foc;
Te-aş fi vrut, iubire mică, să te stingi
[iar în uitare
C'ai fost vieţi-mi ursitoarea ucigaşă
[de noroc.

Ca şi-atunci acum în suflet, vântul urlă
[ca o hoardă.
Tu, cu-obrajii ninşi de iarnă, cu mânuţele
['n manşon.
Vii mereu pe înserate 'n cămara-mi
[din mansardă
Să desgropi povestea tristă cu Dalila
[şi Samson.

Este într'adevăr un moment de deliciu sufletesc să găseşti o poezie adevărată, să te îmbeţi în ritmul ei, să te înalţi pe aripile inspiraţiei poetului, spre a uita contingenţele, spre a fi fericit sau nenorocos cu cel ce scrie.

D. Constant, mereu cu Muza în cei

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL VENTURA

STĂPÂNUL INIMII SALE
de PAUL RAYNAL

Piesă lirică. Teatru literar. O lucrare, in care trei actori vorbesc trei acte în şir, despre ei, numai despre ei. Dar e o lucrare literară de adâncă analiză sufletească

Intrucât la noi, se cunoaşte în genere teatrul lui Geraldy, piesa d-lui Raynal e din acelaş cadru. Ce deosebire însă şi ca fond şi ca formă. Aduceţi-vă aminte de „Iubire" (aimer), piesa lui Geraldy pe care a jucat-o cândva la noi, tot d-na Ventura şi confruntaţi-vă amintirile cu „Stăpânul inimii sale". Ce clocot de pasiune, la cea dintâi. Ce depănare pitorească de stări sufleteşti la cea de-a doua.

⁂

Pasiunea dragostei, oricât de puternică şi violentă se risipeşte ca fumul. Piesele de teatru, — caşi romanele — care tratează subiectul acesta n'aduc nou decât aspecte şi ingeniozităţi de tratare. In genere, succesul ăstor piese atârnă mai numai de interpreţi.

D-l Raynal înfăţişează dragostea, ca o forţă, care doboară şi pe cei iniţiaţi, cu atât mai mult pe novici. Oricât de tare te-ai simţi, oricât te-ai opune un şir de momente, în cele din urmă rezistenţa dibace e răpusă.

In „Stăpânul inimii sale" sunt doi bărbaţi şi o femee. Bărbaţii sunt prieteni. Unul e îndrăgostit de ea. Celalt ştie. Femeia vrea să iubească pe celalt. Lupta între ea şi cel pe care-l vrea, e foarte interesantă. E o admirabilă încrucişare de florete, cu atâta fineţe, cu atâta eleganţă în formă şi totuş cu câtă duritate în fond.

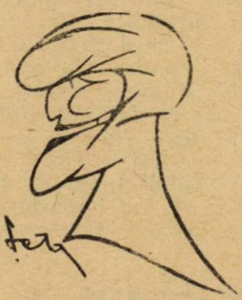

D-ra MARIOARA VENTURA

Stăpânul inimii sale este cel pe care-l vrea femeea. E prietenul, care se duelează cu femeea, fiindcă îşi respectă prietenia. El luptă să apere superioritatea sentimentului de leală prietenie, când cu energie, când cu duioşie, când cu violenţă, când cu umor. Ce armă admirabilă e umorul. Se părea, că a izbutit să facă pe femee să se resemneze Dar un semn, o fluturare, un gând fărâmiţat de regret, o umbră din ceeace a fost până la buza hotărîrii şi Stăpânul inimii sale se simte înfrânt. Amorul l'a încovoiat. Sacrificatul e cel ce a iubit dela început şi care-şi înfige în inimă hotărîrea mecanică a revolverului.

d. G. VRACA

— Cine-i stăpân pe sine în dragoste?

⁂

Piesa aceasta are meritul, — pe lângă lirismul ei literar—, de a înfăţişa un excelent dialog real, analitic, simplu, sincer, când elementar şi naiv, când rafinat şi seducător prin cochetărie.

Asistentul palpită. Ia parte la încrucişarea de răspunsuri, caşi cum şi-ar ţine respirarea. Se întretae răspunsurile, care smulg ascunzişurile din suflet.

⁂

Personagiile sunt Simon,—cel care iubeşte—, Aline şi Henry, cel pe care vrea să-l iubească Aline.

Aline e Marioara Ventura.

Această minunată artistă, — care stăpâneşte toate nuanţele, toate gamele, toate posibilităţile de interpretare, de ton, de exteriorizare, — desfăşoară trecerea personajului, pe care-l întrupează, magistral. Cu toată viaţa în zigzagurile, depresiunile şi ascensiunile. Cu toate paradoxele inegalităţi omeneşti. Cu toată vibraţia de atotstăpânitoare a dragostei.

Marioara Ventura pe scenă e o adevărată zeiţă vrăjitoare.

⁂

Henry e Vraca.

N'ar fi putut să fie altul. Ştie să ţină piept marei lui partenere. D-l Vraca are inteligenţa de a-şi adapta talentul ritmului piesei şi ritmului interpretării de amplă dezinvoltură a partenerilor şi partinerelor.

⁂

Simon e foarte tânărul actor, d. Danielescu. Ii apreciem talentul de debutant, care fără îndoială a avut de luptat şi cu el însuşi, ştiindu-se în faţa marei Ventura şi talentului în ascensiune al lui Vraca.

B. CECROPIDE

mai buni termeni, este brutal de multe ori, libidinos, cu efecte antipoetice şi revoluţionar romantic de şcoală veche.

A arunca o „Punte peste veacuri" nu înseamnă a scrie numai pentru a scrie, ci şi a înălţa pe semenii tăi la culmea concepţiei tale nobile de viaţă.

Cu calităţi strălucite, d. Constant, pe lângă bucăţi minunate, pe alocuri dibue. E momentul să asvârle lestul sgurei pentru a porni în barca poeziei spre Heliconul celor aleşi.

ION FOTI

⁂

COSTACHE GLUMICI: „Niţă Pitpalac la Karlisbad"

Cine vrea să petreacă mai multe ceasuri de antrenament de râs şi de amuzare, citească pe Niţă Pitpalac, urmăriască-l în peripeţiile lui, în fasoanele lui şi ale Sisiţei, şi „fameliei" lor; meargă pe urmele eroului, în călătorii, în viaţa de toate zilele, că se va reîntoarce acasă vesel, bine dispus, „cu poftă de mâncare".

Costache Glumici (C. Cosco) conduce de mai mulţi ani (mai mult ca două decenii) ziarul de haz „Veselia", o revistă care a făcut să râdă generaţii întregi de mahalagii, poporeni, ţărani şi orăşeni. In această publicaţie a „Universului", numeroşi cititori ai lui Cosco, l'au putut urmări săptămână cu săptămână, în verva sa inepuizabilă, în pasajele sale contra soacrelor rele, contra paţachinelor cu pretenţii de eleganţă şi cultură, contra semidocţilor, cu aere de „intelectuali", etc.

Niţă Pitpalac la Karlisbad se recomandă pentru că amuză şi fiind un divertisment recreiază, chiar instrueşte şi e de folos practic pentru foarte mulţi.

S. R.

gazetaria

așa și-așa...

DUPA CONGRESUL CRITICILOR DRAMATICI Congresul s'a ținut la Sinaia și la București. S'au făcut oaspeților toate onorurile până la plecare.

Li s'a arătat și un spectacol teatral cu program în aproximativă traducere și li s'a dat prilejul să asculte o „gală muzicală". Dar oaspeții n'au avut prilejul să vadă mai nimic nici din Capitală măcar. Se pare, că programul a fost așa fel întocmit ca întreg congresul să aibă numai comunicări de estetică savantă, sau de cronică retorică. La sfârșit însă, după terminarea comunicărilor, s'a spus cu autoritate critică, oaspeților congresiști:

— Masa de mâine încolo vă privește. Biletele de clasa II-a până la frontieră vă sunt la dispoziție.

Ca omagiu pentru țară, oaspeții au mai rămas. S'au dus la cimitirul Bellu la mormintele scriitorilor.

D-l FORTUNAT STROWSKI, membru al Institutului Franței și profesor la Sorbona, — unul dintre participanții la congresul criticilor dramatici — a scris în Rampa:

„România a avut meritul și curajul să rămână în neîntrerupt contact cu țările de veche producție și care au luci de mult pe drumul cel bun, — acela pe care se întâlnesc problemele generale și eterne. Adaptând vieții și artei sale, operele acestor țări și în special ale Franței, regizorii și actori români au ajuns la o nebănuită perfecție".

Frumoasă apreciere. Progresul se face prin adaptare. Originalitatea însăși e adaptare. Cu nuanțele talentului personal.

Creația de cele mai multe ori e o expresie adoptată.

„ROMANIA, FRANȚA EUROPEI ORIENTALE", — așa a caracterizat excelentul poet francez Fernand Gregh, — participant la congresul criticilor —, România.

PREMIUL CELOR 30. In Italia, nu la noi. Italienii fac mari sforțări de stimularea talentelor literare.

Un comitet a instituit „premiul celor treizeci".

Anul trecut acel comitet a decernat 9 premii. Acum, în Noembrie va împărți 3.

Comitetul celor treizeci stăruește în deosebi pentru răspândirea romanului.

IN VOLUMUL RECENT AL LUI HENRI DE REJNIER. „De Casanova chez Voltaire", am găsit următoarele:

— Francezii ar fi cei mai buni declamatori, dacă n'ar fi constrânși de rimă, căci ei simt mai mult decât oricare alții, ceeace spun".

Aceasta e o expresie a lui Voltaire, care se știe că râvnea să fie sau să i se spună, că e și mare actor

Am comunicat expresia lui Voltaire unui actor de-al nostru, care mi-a ripostat:

— Francezii simt numai greutatea rimei, actorii români însă se îneacă de povara versului.

Am comunicat aprecierea volteriană și unui om politic român și mi-a răspuns:

— Francezii simt ce spun. Oamenii noștri politici știu ce spun adversarii.

D-l prof. dr. G. MARINESCU a publicat în revista „Umanitarismul" un foarte bun articol, intitulat „Legăturile biologiei cu solidaritatea socială".

Citām încheerea articolului:

„Am făcut altădată apel la oamenii politici ca să adâncească problemele de biologie, căci biografia e la baza sociologiei, iar în vârful științelor, cum a arătat. A. Comte, se află morala, care ar trebui să domine fenomenele individuale, sociale, naționale și internaționale. Din nenorocire, ceiace se opune la resolvarea atâtor probleme, nu e instinctul național, care e ceva firesc și demn, ci egoismul, care conduce la un dezechilibru social, la tiranie și uneori la guvernarea celor drepți dar mai slabi, de către alții, mai tari, însă în acelaș timp stăpâniți de un egoism feroce".

Care dintre intelectualii de bună credință ar putea să nu împărtășească părerile savantului dr. Marinescu?

B. C.

ZURBAGII LITERARI este expresia cu care d. Nichifor Crainic pecetluește o întreagă generație de tineri cari cred că „viața și cultura românească s'au născut odată cu ei". Și teoretizând continuă:

„O anume psichoză postbelică se manifestă în ei printr'o îndrăcită pornire de tăgăduire a tot ce-a fost până eri și printr'o simplistă încredere absolută în forța tinereții de a creia totul nou-nouț peste dărîmăturile fumegânde ale unei lumi imbecile care a fost".

Aluzia e prea transparentă pentru ca toți aceia pentru cari a fost scrisă să n'o înțeleagă. Am reprodus-o mai sus crezând că putem face un serviciu — la timp — tuturor acelora cari nu vor fi avut ocaziunea s'o cunoască la timp. Insistăm asupra marei ei utilități — nu numai pentrucă este întovărășită de semnătura unei adevărate autorități literare, dar mai ales pentru cazul concret pe care — rar la noi, unde toți sântem buni teoreticiani, dar ne ferim să punem în practică tot ce susținem — însuși d. Nichifor Crainic ni-l oferă. Toți cei ce l-au cunoscut pot garanta că d-sa n'a făcut parte niciodată dintre zurbagii literari.

INAPOI LA BALCESCU este ultima concluzie la care duce — în mod firesc — lectura atentă și înțelegerea operei marelui premergător căruia „Universul literar" i-a închinat — anul acesta — câteva pagini.

Iată câteva citate din acelaș articol al d-lui N. Crainic:

„A fost un revoluționar... în sensul de vizionar al statului românesc integral și al unei societăți românești așezate pe principiul dreptății pentru toți. Revoluționarismul lui Bălcescu se întemeia pe două idei permanente: istoria națională și Evanghelia lui Hristos. In gândirea lui... *unirea* e concepută ca o rezultantă supremă a dinamismului istoric, a finalității istorice... Concepția filosofică a lui Bălcescu despre istorie este aceea a unui teolog laic.....

Și mai departe:

„In ce privește ideea de reformă socială..... Bălcescu nu concepea o dreaptă așezare socială în afară de morala Evangheliei lui Hristos....

„Bălcescu, personal, era un credincios adânc. Mărturisirea lui de credință o găsiți nu numai în filosofia lui asupra istoriei, nu numai în fapta lui revoluționară, nu numai în viața lui de mucenic și erou moral; ea e precizată în corespondența cu Vasile Alecsandri".

Astfel fiind lucrurile și „în politica noastră socială va trebui să ajungem, fără doar și poate, la concluziile lui" — după cum am ajuns în cea națională — căutând „să fundăm reformele noastre în psichologia religioasă a poporului și în principiile moralei evanghelice".

Reproducem înfine concluziunea:

„Și toți acești tineri bucureșteni, intelectuali, cari își scârțâe condeele, în defăimarea Bisericii lui Hristos, și toți acești tineri ardeleni cari au descoperit în sfârșit, cuvântul democratic și-l înțeleg ca o lozincă materialistă, ar face mai bine să aprofundeze concepția lui Nicolae Bălcescu, profetul viitoarei democrații românești și creștine. Elita generației tinere și-a descoperit drumul. Ceilalți vor fi mâine simpli întârziați în erori".

TINERETUL IN PLINA FIERBERE. — O publicațiune tinerească se grăbește să ne anunțe aparițiunea — ca o completare a golului lăsat de atâtea alte reviste tinerești în accidentată apariție — altor 4—5 surate — specificându-se și numele (până acum existente doar prin cataloagele claselor) ale distinșilor-directori, redactori și colaboratori etc. Am mai tratat — aici această chestiune care numai seriozitate nu poate inspira nimănui. Tinerii colaboratori anonimi ai atâtor publicațiuni inutile — nu se mulțumesc cu puținul ce le-a fost îngăduit. Increzători și înfumurați vor să iasă cu orice preț din anonimat. De-aici continua lor grupare și regrupare, împrumutarea de poze și ifose literare, sacrificarea gologanilor căpătați pentru acadele și transformarea lor în directori, redactori, poeți, prozatori, critici etc.

E un aviz pe care-l adresăm puținilor dintre ei cu cari ne-am putea înțelege: sporirea numărului de reviste nu poate contribui decât la sporirea debandadei care — dela răsboiu încoace — domnește și în literatura noastră.

Folos practic nu vor putea să aducă, întâiu, pentrucă astfel de reviste nu întâmpină decât maximul de indiferență din partea massei cetitoare — și — apoi nu-i păcat de bănișorii, câștigați cu multă sudoare de bieții părinți și aruncați fără milă în fundul hârdaelor cu maculatură sau depozitelor de gunoiu.

Un ultim cuvânt pentru astăzi: Eminescu personal n'a condus nicio revistă și totuși a înfrânt pânza vremurilor.

Procedați ca el și fiți siguri că dacă faceți parte într'adevăr dintre iluminați — biruința va fi, fără discuțiune, a voastră.

Cât privește prisosurile financiare — uitați-vă în jurul vostru: sânt atâtea răni de vindecat.

Veți câștiga — pe lângă nimbii artei — gloria recunoștinții omenești.

Și vă va fi deajuns.

P. P.

literara

o seama de cuvinte

Un ambasador al Franței pe lângă regele Angliei Jacques I, ținând un discurs la palat în care arătase mai multă ușurință decât judecată și înțelegere, impresionă defavorabil pe rege, care adresându-se lui Bacon, îl întrebă ce părere are despre noul ambasador.

Bacon răspunse:

— E un om înalt și pare foarte manierat.

— Dar, întrebă regele, ce părere ai despre capul lui? Crezi că e în stare să corespundă misiunii sale?

— Sire, răspunse Bacon, oamenii înalți se aseamănă adeseori cu imobilele cu mai multe etaje... Etajul de sus e cel mai prost mobilat!

◆

Lucien Guitry povestește această anecdotă:

„Am vizitat cu Sacha muzeul din Cairo. Gardianul care ne însoțea, fără să fie rugat, ne arată, cu un gest larg, un mare tablou al cărui titlu îl destăinui cu vocea joasă:

— Achile jurând să răzbune moartea lui Patrocle.

Nimeni nu putea reda aerul de tristeță care cuprinse obrajii lui Sacha la această destăinuire.

Era atât de dureroasă, atât de decentă, atât de profundă, încât chiar eu însu-mi am fost mișcat până la lacrimi.

In prada durerii sale, el merse să se așeze pe o bancă roșie și se prefăcu că-și șterge două lacrimi.

— Dar ce s'a întâmplat? îmi zise gardianul.

— Băiatul e foarte sensibil și d-ta i-ai comunicat vestea morții lui Patrocle pe care nu o știa.

— Dar domnule, răspunse buna călăuză, cu convingere, priviți eticheta: 1858.

La ieșire, Sacha a strâns mâna pe care i-a întins-o călăuza nu cu oarecare neîncredere și i-a zis: „M'ai îndurerat, domnule, dar la urma urmelor, de ce ași fi necăjit pe d-ta... când n'aveai de unde ști...

◆

Alfred Jarry, autorul spiritualului „Ubu-Roi" se afla într'o zi la masă cu câteva persoane străine a căror cunoștință abia o făcuse.

Conversația renunța să se lege Jarry, enervat de jena situațiunii, scoase din buzunarul hainei un revolver și trase în oglinda din fundul sălii care se sparse în bucăți.

— Acum că ghiața s'a spart, putem începe conversația.

◆

Ludovic al XIV se distra adeseori ascultând povestirile lui Duguay Truin, despre luptele sale, povestiri spuse cu aprindere și modestie. Intr'o zi ofițerul explica regelui lupta cu un vas numit „Gloria".

— „Am ordonat „Gloriei" să mă urmeze", zise el.

— „Te-a ascultat", îi spuse regele.

bazar

BERNARD SHAW ȘI SBORUL

Astăzi nu mai e nici o îndoială: Bernard Shaw, care a împlinit 73 de ani în luni Iulie, arde de dorință să.. sboare. „Mă plimbam eri după amiază prin Piccadilly" — scrie d. Charles Graves în Daily Mail" din 19 Septembrie — când chipul lui încadrat în faimoasa barbă căruntă se ivi și humoristul îmi întinse mâna. Conversația se îndreptă aproape imediat asupra sborului făcut de mine cu câteva zile mai înainte la Paris. El îmi spuse:

„Tot felul de oameni mi-au telefonat în cursul zilei de azi spre a mă întreba dacă am de gând să învăț a sbura. Se vede că au aflat că prietenul meu Plumket (Sir Horoce Plumket, un om de stat irlandez învață să sboare la vârsta de 75 de ani. N. R.) care e cu patru cinci ani mai bătrân ca mine, s'a apucat să învețe cum se manevrează un avion Moth.

In ce mă privește nu consider sborul ca ceva extraordinar. Pământul are înfățișarea acelor hărți litografice pe care le poți găsi la începutul oricărui anuar. Așteptam de asemeni că norii vor avea înfățișarea unor ghirlande care ar înconjura picioarele unei madone în vre-o pictură veche. In realitate ei sunt, de sigur, mult sub nori. Știu acest lucru, deoarce m'am suit odată într'un balon".

După câte știu aceasta e singura dată când d. Shaw s'a urcat în văzduh.

D. Shaw continuă:

„Când am atins 9000 de picioare constatai că-mi venia să dorm. Această altitudine părea să aibe un efect ucigător asupra minții mele, cel puțin în balon, deși e posibil să fie astfel într'un avion".

In timpul conversației ajunserem la Whitehall. Deodată mă uitai împrejur. D. Shaw dispăruse. Il văzui traversând în goană strada și strecurându-se printre două omnibuze și un taximetru. Aceasta era, se vede, replica lui la o afirmație a mea, în care spusesem că numai tinerii trebue să învețe să sboare. Totuși, Shaw mă aștepta pe trotuarul opus.

„Ia spune-mi" — mă întrebă el — „cât timp durează sborul la Paris? E mult mai repede decât cu vaporul? Fac motoarele mult sgomot? Vreau să spun e mult mai neplăcut ca în metropolitane?" Luându-mi rămas bun d. Shaw îmi promise că mă va lua însoțitor în primul său sbor

DE DOUĂ ORI BIGAMĂ

Frederica Penton Coork, în vârstă de 28 de ani, din West Hampstead (Anglia) a fost condamnată la șase luni închisoare fiind de două ori bigamă.

In instanță s'a dovedit că numita se căsătorise pentru prima dată la vârsta de 18 ani și avusese patru copii din prima căsnicie. Soțul ei introdusese acțiune de divorț contra ei însă d-na Cook s'a recăsătorit a doua oară înainte de pronunțarea sentinței. Al doilea soț a murit în cursul lunii Ianuarie și în Aprilie Federica Cook contractă a două căsătorie bigamă cu d. Stanley Smith.

caricatura zilei

CARITATE!...

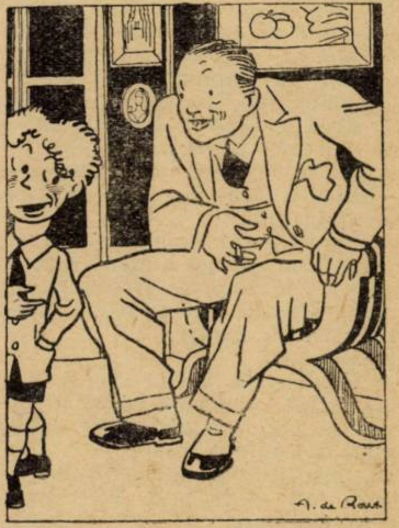

— Tăticule dragă, nu poți tu să-mi dai 5 franci pentru un biet olog?

— Dar unde e ologul acela?

— La controlul cinematografului „Minerva"...

(Life)

SIGURANȚĂ...

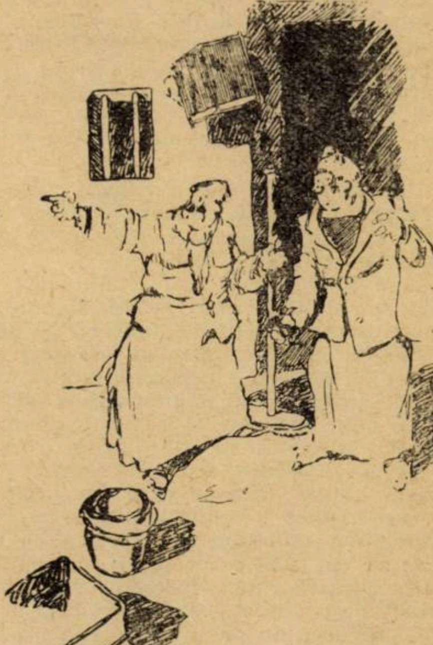

— Cucoană, băiatul d-tale era să spargă capul unui domn, cu piatra; noroc că nu l'a lovit!

— Pardon! Nu e fiul meu: el îi lovește sigur, întotdeauna...

(Dimanche illustré)

Pagini uitate

SCHELETUL

de TRAIAN DEMETRESCU

Fusesem la un concert cu amicul meu Titu Negreanu, cunoscutul violonist şi compozitor al atâtor romanţe şi valsuri.

La sfârşit, orchestra executase „danţul macabru" de Saint-Saëns.

Ca totdeauna, ascultasem această muzică stranie, această muzică de coşmar, cu o fioroasă plăcere.

După concert am intrat împreună într'o cafenea depe bulevard. Ne împărtăşiam impresiile.

— De câte ori ascult muzica aceasta de Saint-Saëns, zise amicul meu, îmi amintesc o întâmplare groaznică din viaţa mea. Muzica asta evoacă... schelete !

Il privii cu mirare.

El adăugă :

— Fiindcă ne găsim amândoi sub acelaş farmec, lasă-mă să ţi-o povestesc. Poate că vei face dintr'însa o nuvelă.

După un minut începu.

Mă înscrisesem la facultatea de medicină, fără voia mea. Dorinţa mamei era să mă vadă „doftor" — dorinţă căreia m'am supus, ca unei puteri ipnotice. Prevedeam însă că apuc un drum greşit. Dar îmi îndeplineam datoriile de student, cu aceeaş sârguinţă, cu care mă distinsesem în clasele liceale.

Câte odată voinţa mea se împotrivia : iar simţirea mi se îndruma sub cele mai felurite stări de melancolie.

Aproape din coplărie, urmărisem un vis frumos, nemărturisit nimănui, păstrat în suflet cu acea grije a visătorilor, cari se tem ca realitatea să nu le sfărâme, să nu le mânjească minunatele clădiri ideale din iluziile lor. Voiam să învăţ muzica, să ajung artist. Eram îndrăgostit de vioară. Când dintr'o prea mare iubire pentru mama, părăsisem acest vis, viitorul îmi apărea cu orizonturi strâmte, cu drumuri nesigure şi strâmbe.

Atât profesorii, cât şi colegii mei observară că studiul medicinei nu era potrivit cu temperamentul meu, peste fire de impresionabil şi slab.

Când intrasem pentru prima oară în sala mortuară a unui spital, îngălbenisem, fusesem pe neaşteptate biruit de o nesfârşită tristeţe. Mirosul caracteristic al acestei săli, mă urmărise multă vreme, în urmă, ca o halucinaţie a odoratului, cum urmăreşte pe unii criminali mirosul sângelui. Iar când luasem parte la prima disecaţie a unui cadavru, căzusem leşinat, văzând cum un profesor — care explica o lecţie de anatomie, scosese inima mortului şi o privia cu nepăsarea cu care ar fi privit un burete.

Din această cauză, fusesem câtva timp bolnav de o ciudată stare nervoasă, care îmi producea insomnii şi coşmaruri îngrozitoare, par'că aş fi dormit într'un cimitir.

Un profesor mă povăţuise să mă las de medicină şi să mă înscriu la altă facultate. Auzise chiar că am înclinare către muzică şi îmi făgăduia să se intereseze de aproape de talentul meu. Eu aş fi urmat povaţa, fără nici un ocol, dacă n'aş fi ştiut că mama — nu e din acele mame încăpăţânate şi orgolioase — ţine cu orice chip ca fiul său să ajungă nici mai mult nici mai puţin decât „doftor !" Puteam eu să mă împotrivesc dorinţei acestei mame pe care o adoram ? Nesupunerea mea ar fi omorît-o. In sfârşit mă sileam zilnic să-mi alung desgustul, să mă deprind, ca şi ceilalţi colegi, cu mirosul sălilor de spitale, cu agoniile murinzilor, cu scheletele, cu cadavrele ; să rămân în faţa lor „filozof !"

Vieaţa ? Moartea ?... Nimic ! Nimic !

Dar filozofia aceasta dură cât durează fumurile beţiei.

Când mă treziam dintr'însa, mă simţiam din nou stăpânit de aceeaş groază, de aceeaş scârbă, în faţa a tot ce vieaţa şi moartea înfăţişau mai hidos, ca mizerie, ca putreziciune.

Ah ! ce visasem eu !... sunete, armonii ce înseninează sufletul ! Iar în loc de vioară, aveam în mână scalpele, ferestrae, vase şi cărnuri împuţite !

Dar ceeace mă îngrozia şi mă desgusta mai mult erau batjocura şi nepăsarea cu care camarazii mei trăiau printre bolnavi şi cadavre. Glumele lor, în sala de disecţii, mă înfiorau, mă făceau să sufăr. Mai ales cadavrele femeilor dau prilej la cele mai nesocotite profanări.

Câte odată mă revoltam, le spuneam în faţă :

„Sunteţi mai răi decât viermii !" Unii mă luau în râs ; iar alţii improvizau epigrame obscene la adresa acestor stârvuri, în vreme ce cuţitele lor spintecau pântece, scoteau intestine, desprindeau muşchi de pe oase.

Intr'o zi, făcându-se autopsia unei fete, o sinucisă din iubire, după cum se scria prin jurnale — am fost dureros impresionat, ca nici odată. Moarta avea un păr de o frumuseţe neînchipuită · des, lung şi negru ca întunericul unei prăpăstii.

La autopsie trebuia să iau şi eu parte M'am prefăcut însă că sunt bolnav, m'am dus acasă şi am plâns pe biata sinucisă, cum nu aş fi plâns o soră.

Simţirea mea era din ce în ce mai sfâşiată. Şi cu toate acestea când răspundeam la scrisorile mamei, care îmi scria aproape în fiecare zi, o încredinţam că sunt vesel, sunt sănătos şi urmez la facultate cu un interes şi o plăcere rară

Ştiam eu că minciunile acestea erau menite să exalteze mândria şi fericirea mamei.

Scheletul acelei fete l-am luat eu.

L-am atârnat în odaia mea, după uşe Făcusem asta nu atât pentru a mă servi de dânsul la studiile mele, ci mai mult, ca să-l scap de a nu-l avea alţi camarazi, cari desigur s'ar fi servit de el numai pentru petrecerile lor cinice.

Avusesem destule prilejuri, să văd cum batjocoriau ei scheletele : făcându-le mustăţi cu cărbunele, vârîndu-le în gura rânjită lulele aprinse, îmbrăcându-i în halate, punându-le papuci în picioare şi pălării vechi în cap. Şi în faţa acestor schelete ridicule şi par'că mai hidoase în starea asta, ei râdeau, făceau spirit, petreceau.

După câteva zile unul din colegii mei îmi spune :

— Te caută doctorul R. Du-te în grabă.

M'am dus la doctorul R.

— De o săptămână de zile nu te-am mai văzut. Unde ai fost ?

Adevărul e că o săptămână nu dedesem pe la universitate, nici pe la spital : fusesem bolnav.

Doctorul urmă :

— Ieri s'a prezentat la spital o femeie bătrână din oraşul C... Spune că e mama fetei, al cărei schelet îl ai d-ta. Fata ei fugise din oraş de un an de zile, cu un militar. Nu ştia nimic despre ea. Acum abia a aflat că s'a sinucis în Bucureşti. Un moment am crezut că am de a face cu o nebună,dar după ce mi-a arătat o fotografie a fetei, m'am încredinţat că e muma ei. De altfel bătrâna şi aducea puţin la ochi cu fata. Plângea într'una şi cerea să-i arăt unde i-am înmormântat copila.

Ingrozit, am întrerupt pe doctor.

— Ea crede că biata copilă e înmormântată !...

— Da. In sfârşit ca s'o liniştesc, am răspuns că deocamdată nici eu nu ştiu ; să cercetez întâi. Te-am chemat să ne sfătuim ce e de făcut ? Să-i ascundem adevărul sau...

Doctorul avea şi el o fire sensibilă şi părea adânc impresionat de întâmplarea aceasta.

Şi ne gândiam amândoi, stăpâniţi de aceleaşi emoţii dureroase :

— Să ascundem adevărul sau să redăm nefericitei mame scheltul copilei sale ?

Nu ştiam ce hotărîre să luăm : amândouă ni se păreau crude. In sfârşit am ales pe cea dintâi.

Seara m'am retras acasă de vreme.

Am privit scheletul, nu cu ochii liniştiţi, cu mintea rece a filozofului care citeşte zădărnicia vieţii, taina morţii, în orbitele goale ale hârci, ci înduioşat de o tristeţe, de o milă nemărginită ! Eram spectatorul unei drame necunoscute, îngrozitoare, ale cărei personaje erau : un schelet şi o mamă ! Şi această dramă avusese ca prim act : iubirea ! Iar canalia aceea, înşelătorul pentru care fata aceasta îşi jertfise frumuseţea, virginitatea şi vieaţa ei, era poate fericit aiurea, în ajun de a înşela altă fecioară !

Lângă schelet aveam o mică bibliotecă, în care se aflau, printre câţiva autori de medicină,—Lamartine, Petrarca, Musset, Eminescu, Heine, Alecsandri, poeţi cari au cântat şi au îndumnezeit iubirea.

Eram abia la începutul vieţii, nu iubisem încă, dar întâmplarea aceea mă îngrozia şi mă desgusta de vieaţă şi de iubire, par'că aş fi trăit veacuri.

Dar nişte paşi repezi, greoi şi un fel de gemăt năbuşit, mă trezesc din reflecţiile acestea. Ies în sală, care era luminată de lampă. O femeie bătrână, cernită, cu ochii uzi de lacrămi, cum mă vede, mă întreabă cu un glas uscat, stins :

— Fii bun, domnule, şi spune-mi unde şade d-l Titu Negreanu.

In casele acelea locuiau mai mulţi studenţi dela medicină.

I-am răspuns :

cărţi redate în extrase

VIAŢA MARCELINEI DESBORDES-VALMORE

Lucien Descaves

Franţa secolului al XVIII a numărat un buchet de talente cari s'au manifestat în toate ramurile de activitate, pe tărâmul frumosului.

Marcelina Desbordes-Valmore este o reprezentantă a teatrului şi a poeziei din acele vremuri.

Scriitorul Lucien Descaves — membru al Academiei Goncourt — a reconstituit în chip fericit viaţa ei din documentele şi studiile rămase din acele vremuri.

In cartea sa se găsesc magistral expuse toate fazele prin care a trecut această nefericită actriţă a Franţei.

Nefericita actriţă a Franţei s'a născut la 20 Iunie 1786 la poarta unui cimitir pe scara bisericei din Douai.

Tatăl său, Felix Desbordes, era un pictor mediocru, care trăia din pictatul trăsurilor nobililor, iar mama sa, Caterina, fica unui fierar.

Marcelina era cea din urmă din cei patru copii ai soţilor Desbordes.

In epoca la care începe povestea noastră, afacerile lui Felix mergeau foarte prost. Revoluţia din 1790 îndreptată împotriva nobilimei îl atinse şi pe dânsul care trăia de pe urma acestei clase sociale. Căci ne mai existând nobili nu mai existau nici trăsurile pe cari să le picteze Felix.

Nobilii se refugiaseră în străinătate, iar Felix rămăsese în bătaia vântului. El ar fi murit cu siguranţă de foame, dacă întâmplarea nu i-ar fi schimbat meseria. Din pictor al nobililor el deveni păstrătorul averilor şi documentelor acestora. Meseria aceasta îi era şi mai puţin rentabilă decât cea dinainte dar totuş constituia ceva. Şi ea constituia să fie atâta timp cât nobilii continuară să-i trimeată bani din străinătate. Dar când aceştia încetară să-i mai poarte grija, Felix căzu iarăş în cea mai neagră mizerie. Atunci primi o scrisoare din partea unor rude bogate dintr'un orăşel din sudul Franţei prin care era înştiinţat ca singur moştenitor al acestora, dacă accepta să treacă împreună cu familia sa la religia reformată. In creerul lui Felix avu loc un întreg proces de conştiinţă. Deoparte era mizeria în care se sbătea de atâta vreme; de altă parte bogăţia, legată însă de părăsirea religiei. Işi frământa mintea timp de câteva zile şi în cele din urmă dete un răspuns negativ. Astfel, el continuă să trăiască într'o mare mizerie.

In acest timp Marcelina creştea. Odată, la o petrecere — pe când n'avea nici 12 ani — tatăl său o puse să recite o poezie. Felul în care se achită de rolul său îi atrase simpatia întregului orăşel regalist.

Starea mizeră a familiei o făcu pe Caterina să-şi reamintească că avea o mătuşă măritată în Antile. Ea căută să-l convingă pe Felix de necesitatea unei călătorii care avea să le aducă tuturor belşug. La început Felix se împotrivi dar în cele din urmă consimţi. Si astfel Caterina plecă întovărăşită de Marcelina spre Antile.

Banii pe cari îi aveau, nu le ajungeau însă. Rezervele lor se terminară la Bordeaux.

Cineva le dădu ideia de a-şi procura bani de drum intrând într'o trupă de actori care colinda întreaga Franţă. Marcela avea să joace, iar mama ei să îndeplinească funcţiunea de garderobieră.

Caterina acceptă şi astfel hoinări împreună cu fica sa timp de doi ani prin toată Franţa, până ce în sfârşit se îmbarcară în 1801 spre Guadelupa. Dar banii nu le ajungeau nici până la jumătatea drumului. Astfel încât fuseseră nevoite să se reîntoarcă la Bordeaux de unde abia mai târziu cu şase luni reuşiră să plece spre Antile.

Colonia era în plină revoluţie atunci şi călătorii debarcară la Ponte-à-Pître. Mătuşa Caterinei rămăsese văduvă şi întreaga avere îi fusese jefuită de către negrii din acele locuri; şi pe lângă aceasta mai bântuiau şi frigurile galbene.

Caterina se îmbolnăvi şi după câteva zile de chinuri muri. Ea avea 41 ani iar Marcelina 15 ani.

— Eu sunt doamnă.

Ea dete un ţipăt, vru să mă îmbrânească şi să intre în odae:

— Am aflat tot... am aflat tot... mi s'a pus..., e la d-ta... fata mea... mi-aţi măelărit-o... mi-aţi batjocorit-o... lasă-mă..., ă-i văd oasele... ah! fata mea dragă... mi-aţi măcelărit-o!....

Cuvintele ieşiau fără şir, însoţite de ţipete sfâşietoare, de gesturi convulsive. Inţelesei îndată că această femeie, cu înfăţişare de nebună, era mama fetei. Desigur, cum am şi aflat mai târziu, unul din colegii mei îi mărturisise că scheletul fetei sale se află la mine; şi biata mumă, îngrozită şi desperată, alergase să mă caute şi să mă găsească.

Rămăsesem înmărmurit, nu ştiam ce să fac. Instinctiv mă pusesem în dreptul uşii şi căutam să împiedec pe biata femeie de a intra în odae.

— Doamnă, liniştiţi-vă, sunteţi înşelată...

— Oh, nu... mi s'a spus tot... mi s'a spus tot..., te rog ca pe Dumnezeu: lasă-mă... să-i văd oasele... fata mea..., fetiţa mea... aţi măcelărit-o... ca pe o vită.

La ţipetele ei, ieşiră din odăile de alături câţiva din colegii mei. In loc de -mi veni în ajutor, priviau nepăsători, zâmbiau. Se învoiseră toţi să facă această glumă hidoasă, ca să râdă de situaţia groaznică în care mă puneau.

Incercai din nou s'o liniştesc, dar începusem să tremur, puterile îmi slăbiau. Eram în acelaş timp indignat de infamia colegilor mei şi îngrozit de ţipetele mumei.

Cu un gest brutal ea mă dete la o parte şi intră în odaie.

Rămăsei împietrit în pragul uşii.

Atunci se petrecu o scenă sălbatică, pe care nu voiu uita-o în toată vieaţa mea: muma aruncă în toate colţurile odăii privirile rătăcite. Când dete cu ochii de schelet, un răcnet de fiară îi spintecă pieptul şi se năpusti cu braţele întinse spre el. Auzii un ciocnet de oase şi un corp greu căzând pe scânduri.

Am fugit, mi-era frică să nu înebunesc...

. . . .

M'am îmbolnăvit. Am zăcut aproape un an de accese nervoase, de cari credeam că voiu muri. Eram convins că devenisem epileptic. In sfârşit m'am făcut bine. Apoi m'am lăsat de medicină, ocupându-mă de atunci încolo numai cu muzica, cu arta senină şi binefăcătoare...

TRAIAN DEMETRESCU

Soția unui funcționar se milostivi de dânsa și o ajută să plece înapoi.

Exodul acesta l-a povestit ea cu mulți ani mai târziu în ciclul de nuvele intitulat „Opt femei“.

In 1802 Marcelina se întoarse îndărăt acasă. In drum se opri la Lille unde fosta ei trupă dădu o reprezentație în beneficiul „tinerei Desbordes scăpată din masacrele din Guadelupa“, cum spunea afișul.

Ajunsă acasă ea-și găsi familia în aceeaș stare precară pe care o lăsase la plecare. Felix Desbordes locuia împreună cu copii săi într'o cameră sărăcăcioasă și continua să vegeteze așteptând timpuri mai bune.

Marcelina își dădu seama că trebuia să-și găsească o sursă de existență. Ea ceru de lucru pe la croitoresele din orășel și o duse astfel câtva timp lucrând și brodând batiste.

Croitoria nu era însă pentru dânsa o meserie de viitor. Ea își dădu seama de acest lucru și când i se prezentă prima ocazie se reîntoarse în teatru.

Apreciată de către camarazii săi din trupă ea obținu un angajament la teatrul de Stat din Rouen. Plecă deci spre acea localitate luând cu sine și pe tatăl său.

In teatru însă părinții sunt foarte indezirabili. Felix Desbordes își dădu curând seama de acest lucru și la prima ocazie plecă.

Ea era obligată prin contract să joace, să cânte și să danseze — atribuții de care se achită atât de bine încât fu relevată de către actorii Operei Comice care se aflau atunci în turneu. Reîntorși la Paris aceștia dădură de veste că există la Rouen un talent desăvârșit. Și astfel mai târziu cu două luni Marcelina era angajată la Opera-Comică.

Ea sosi la Paris în toiul iernei. Nu cunoștea pe nimeni afară de un unchiu pictor, așa că fu foarte fericită când i se deschise ușa casei compozitorului Gretay. In casa acestui artist se adunau toate talentele din acea vreme. Ea câștigă atât de mult simpatia și încrederea compozitorului încât acesta îi încredință rolul principal din *„Elisabeta“* care se jucă peste puțin timp la Operă.

Debutul și-l făcu la 24 Decembrie 1804 interpretând un rol din opera „Prizonierul“ de Della-Maria. Avea pe atunci optsprezece ani. Avu un mare succes, ceeace îi atrase laudele cronicarilor dramatici. Talentul ei găsi o confirmare și mai deplină în rolul principal din *Tablcul Vivant* pe care-l interpretă curând după aceea.

Teatrul se închise însă pentru câtva timp din cauza unor reparațiuni cari trebuiau efectuate. Marcelina plecă atunci la Lille unde dădu câteva reprezentații cari îi aduseră aceleași laude și succes.

La reîntoarcere creă rolul principal dintr'o operă de Favières iar în prima lună a anului următor apăru într'un rol principal al operei *Surprise* de Kreutzer.

Tocmai când ajunse la o consacrare se îmbolnăvi. Boala sa se datorea în mare parte stărei materiale care era departe de a fi bună, deși succesele erau mari.

Astfel încât Marcelina slăbită și extenuată se îmbolnăvi greu.

Ea se adresă medicului Operei, celebrului Alibert despre care se vorbește atât de mult în istoria medicinei. Doctorul Alibert fusese medicul lui Ludovic al XVIII și al lui Carol X. Medic reputat el era în acelaș timp și un literat de talent. Marcelina își publicase și ea la acea epocă câteva volume de versuri. Astfel se născu între ei doi o prietenie foarte strânsă. Iar când ea se îmbolnăvi serios doctorul venea de câteva ori pe zi s'o vadă.

Marcelina se îndrăgosti nebună de doctorul Alibert și nu mai trăia decât pentru clipele în cari era cu doctorul. Adeseaori, în după amiezele convalescenței, ea își lua chitara și improviza pe melodii cunoscute poezii dedicate doctorului. Cele mai frumoase poezii ale sale sunt inspirate de sentimentele sale față de doctorul Alibert.

Când însă ea vru să-i mărturisească sentimentele sale văzu că de partea cealaltă nu era dragoste ci doar prietenie. Doctorul se purta foarte amabil cu Marcelina, o invita ades la ceaiurile sale literare, dar se eschiva dela orice ocazie de a se afla în doi, ca să înlăture o scenă de dragoste din partea Marcelinei.

Dragostea aceasta neîmpărtășită trăi multă vreme în inima Marcelinei. Mulți ani mai târziu ea continuă să-i dedice cele mai subtile poezii.

Dar dragostea aceasta neîmpărtășită lăsase deschisă o portiță pe care putea intra primul venit.

Ocazia se ivi ; străinul se numea Olivier și Marcelina îl cunoscu în 1808 când se reîntoarse din Bruxelles. Curând după aceasta ea deveni prietena lui.

Olivier avea cu trei ani mai puțin decât Marcelina ; cu toate acestea, sau poate tocmai de aceea, Marcelina îl iubi multă vreme. Atât de mare era dragostea sa încât nici nu băgă de seamă că ceeace-l mâna pe Olivier spre dânsa nu era în realitate dragoste ci cu totul altceva. Și ea nu băgă de seamă acest lucru nici când Olivier plictisit începuse să-i dea a înțelege prin diferite gesturi, aceasta. Ea îl iubea cu patimă și îi suporta toate scandalurile. Și l-ar fi suportat multă vreme dacă el n'ar fi dispărut într'o zi

Părăsită de amantul care îi dăduse un copil, Marcelina se refugiă la Rouen, la una din surorile sale, unde stătu timp de trei ani chinuindu-se să-l uite pe Olivier. In tot acest timp ea nu apăru pe scenă și nu se ocupă decât de versurile și improvizațiile sale.

Deabea în 1814 se reîntoarse la Paris. Cu ajutorul lui Alibert ea intră la Odeon unde debută în ziua de 9 Aprilie interpretând un rol dintr'o comedie de Lebrun.

In tot acest timp ea trăia cu speranța că într'o zi îl va regăsi pe Olivier. Intr'adevăr, într'o bună zi ea îl întâlni. Dar legăturile de altă dată nu mai reînviară. După câteva zile Olivier își luă din nou sborul.

Starea Odeonului era din cele mai precare. Disperați, actorii cerură sprijinul ministrului de interne care institui un consiliu de administrație format din actori, dar reduse numărul personalului de scenă. Și printre cei suprimați se afla și Marcelina.

In zadar își pledă ea cauza pe lângă puternicii zilei; nu i se putu face nimic. Atunci, cu ajutorul bănesc al lui Alibert ea plecă la Bruxelles unde fu angajată de către direcția teatrului de acolo.

Ea debută în 1815 și înregistră cele mai mari succese din cariera sa artistică.

Avu în acelaș timp o mare durere: își pierdu copilul. Golul lăsat de moartea copilașului nu putea fi umplut atât de ușor. Doar Bruxellul și teatrul o mai consolau câte puțin.

Exact după un an dela moartea copilașului teatrul din Bruxelles angaj un june-prim care nu-i era comple străin Marcelinei. Prosper Valmore ma făcuse parte dintr'o trupă în care ju case și ea cândva. Era foarte muncito dar foarte puțin talentat.

Junele-prim și juna-primă care er Marcelina, jucară ades împreună.

Marcelina începu să-l iubească ; și ni Valmore n'o disprețuia. Astfel încât î curând avu loc căsătoria. Valmore er mai tânăr cu șapte ani decât Marcelin dar aceasta nu putea constitui o piedic

Puțin timp după căsătoria lor, plecar la Paris. Odeon-ul își schimbase di nou înfățișarea, oferind o largă ospit litate soților Valmore.

Aci stătură ei mai multă vreme, în părțindu-și timpul între teatru și căm nul lor. Marcelina își iubea bărbatul din dragostea lor rezultară doi copii.

Viața la Paris era însă prea grea pen tru resursele lor materiale. De acee Valmore se hotărî să plece în provinci Marcelina rămase cu copii la Paris.

Astfel trecură mulți ani ; Valmore tr metea tot ce câștiga, iar Marcelina ca se lăsase de teatru, se ocupa cu ve surile elegiace cari exprimau durer unui suflet necăjit.

Departe de soțul său în ea începu pătrundă germenele geloziei. Ii era te mă de Valmore și de dragostea lui. cesta — ce e drept — nu-i era prea del; cei șapte ani cari îi lipseau până vârsta Marcelinei trăgeau în cumpăn

Trăind intr'o atmosferă ispititoa Valmore nu-i putea rezista întotdeaun Marcelina bănuia acest lucru.

Imprejurările însă îl readuseră Valmore îndărăt la Paris, — dar du multă vreme. Doi din cei trei copii lor, muriseră : unul în vârstă de 21 a iar celălalt în vârstă de 37 ani. In ac laș timp muri și fratele Marcelinei, i puțin mai târziu, sora sa. Atâtea lov turi nu puteau trece fără să lase urm adânci în sufletul Marcelinei. Ea îmb trânise ; era obosită și fără mijloace.

In 1852 Valmore care îmbătrânise dânsul în teatru, se reîntoarse la soț sa. El ocupa un post de bibliotecar biblioteca Națională. Singurul lor f vegeta și el într'un minister după manifestase oarecari veleități pent pictură.

Intrei ei doi Marcelina își trăia zile din urmă în necazuri și suferințe.

Ea nu părăsea patul de cât în vr mea prânzului, când servea la mas Restul zilei și-l trecea în pat visând tineretea și gloria apusă.

Ea muri la 23 Iulie 1859 și fu înmo mântată în cimitirul Montparnasse. mormântul ei stă săpat în piatră urm torul epitaf :

„Cine vrea să cunoască toate nenor
„cirile lumei, să caute să pătrundă vi
ța Marcelinei Desbordes-Valmore“.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“ STR. BREZOIANU No. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 41
6 Octombrie 1929
5 Lei

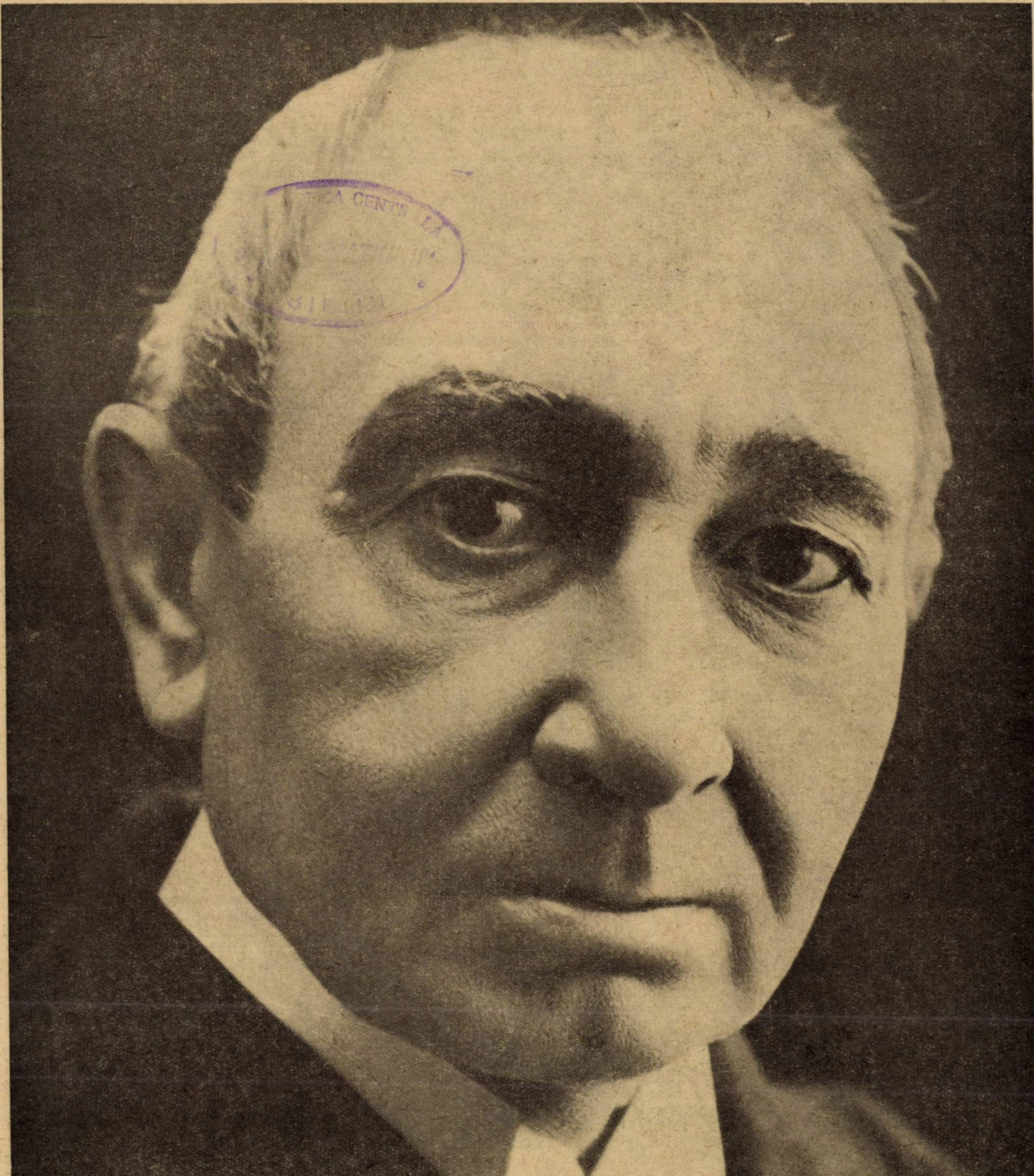

ION ANESTIN

Ctitorii

ION ANESTIN

de RADU GYR

In galeria de portrete ale înaintaşilor teatrului românesc, se cuvine ca paşii noştri să se oprească cu acea evlavie caracteristică respectului marilor figuri, în faţa tabloului lui Anestin. Peste relieful, pe care, de mult, l'au prins liniile viguroase ale personalităţii marelui actor, praful uitării nu se va putea împături niciodată, căci ele păstrează, adânc, amintirea aceleiaşi dure tăieturi de daltă, care a conturat, altădată, personalitatea lui Millo, în teatru, sau pe aceea a lui Grigore Alexandrescu, în literatură.

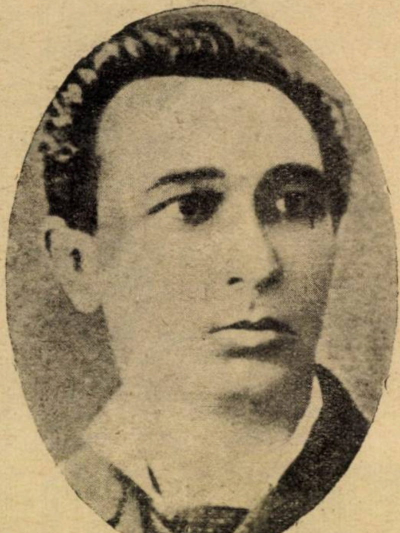

I. Anestin la 25 de ani

Ion Anestin a cunoscut, în întregime, poezia artei sale, cât şi suferinţele şi jertfele de care era înconjurată. Căci Anestin a fost un trubadur al artei dramatice româneşti, ca şi ceilalţi trubaduri din vremea lui — trubadur, nu în sensul unei simple mandolinări a talentului, ci în înaltul înţeles, al pribegiei nostalgice, cu harfa artei în spinare.

Un fragment de lirism s'ar impune, poate, întru evocarea acelor vremi, când nu existau roluri „cu dublură“ şi nici subvenţii de milioane!

Legenda meşterului Manole, cu sacrificiul pentru artă, corespunde, integral, şi acelor pagini de minunate îndurări în slujba ei, pagini pe care e scrisă şi viaţa lui Anestin.

Dar serile friguroase din sălile reci, luminate plăpând de anemia lumânărilor de spermanţet, n'au putut să clintească sufletul dârz, în iubirea lui pentru artă, ci au făcut din Anestin, ca şi din Millo, Pascaly, Teodorini, Grigore Manolescu, Gabrielescu şi alţii, unul din apostolii cu sufletul încărcat de lumină, pe 'ntâiele căi ale teatrului autohton.

Pasiunea lui Anestin pentru teatru, purcede din clasele primare. Povestea, pe care am întâlnit-o ca fiind şi a altor actori de geniu, se repetă, deci, şi aici. Cu ochii în lacrimi se roagă de un actor ambulant să-l primească „să facă el“ pe „Ingerul“ agăţat de o sârmă, în Don Juan de Marana.

Intrebuinţat în roluri de copii, (*Henry* din „*Coliba lui Moş Toma*“; *Schilodul* din „*Misterele Parisului*“; *Adolph* din „*Sus şi jos*“ etc.) e luat, la 15 ani (1862) de Mihail Pascaly la Iaşi, unde, sub direcţiunea lui C. Bălănescu, apare în „*copilul Victor*“ din „*Orbul şi nebuna*“; *Lazarilo,* din „*Don Cezar de Bazan*“ şi altele.

Clătinând în suflet apele mari şi înstelate ale talentului său, în ochi cu o melancolie bemoliată, — ochi patriarhalului „*Barbu Lăutarul*“, dus de mână de iubirea neşovăitoare pentru meşteşugul de actor, Anestin nu întârzie să fie o aureolă boreală în ţinutul polar în care se găsea, pe-atuncia, meseria lui.

Revenind în Capitală, joacă, mai întâi, la „*Grădina cu cai*“ (pe b-dul Elisabeta în jos), împreună cu I. Tănăsescu şi Creţu, cu cari trece, apoi la „*Grădina Jignitza*“, unde savurează beţia şi lumea de vis a marilor succese.

Toţi adevăraţii preţuitori ai artei, precum şi bătrânii actori consacraţi până atunci, vin, serile, să se împărtăşească din bogăţia scânteietoare a vervei lui.

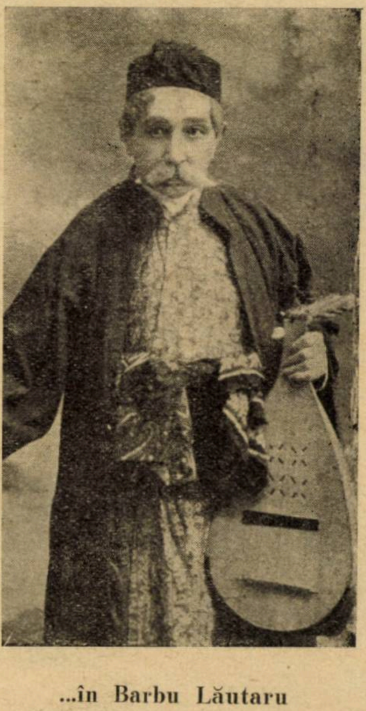

...în Barbu Lăutaru

Tânărul „comediant“ — calificativul de odinioară al bunicelor şi bunicilor noştri, — se bucură, curând, de o largă popularitate, care-i aduce şi angajamentul lui Teodorini, pentru teatrul său din Craiova. Rămâne, însă, puţin timp aici, căci nestatornicia de iremediabil trubadur, atât de reprezentativă vechilor generaţii de actori, îşi întinde, iarăş, pânzele, către alţi sori.

Infige, pentru prima oară, stindardul teatrului în câteva oraşe de provincie, ca Piteşti, Slatina, Caracal, R.-Vâlcea, cutreerându-le cu trupa pe care şi-o înjghebase.

In 1882, trece la Teatrul Naţional din Bucureşti, unde, sub direcţia lui I. L. Caragiale, încearcă o formidabilă creaţie în „*Agachi Flutur*“ arcuind, definitiv, curcubeul gloriei de-asupra personalităţii sale artistice.

Din aceste zile de lumină, durează şi marea prietenie între el şi Caragiale.

Dar Anestin a fost chemat să-şi lege numele, pentru totdeauna, de Oltenia şi de Cetatea Banilor, fiind printre cei dintâi cari au pus temeliile soc. dramatice acolo, la apelul entuziast al Mariei Teodorini.

Simţind că la zidirea acestui nou han al artei, pentru adăpostirea drumeţilor chemaţi, a desfăcut din el însuşi, bucăţi de suflet, pe care le-a tencuit, cu lumină, în păreţii teatrului, — fiorul nestatornic al pribegiilor de bard şi-a închis genele, şi Anestin a rămas până la moarte (1919) al teatrului craiovean, prins ca în legământul dintre piatră şi meşterul aspru.

Neîntrecut în operete, în sărbătorile unei săli delirante, taie în marmoră pe „*Mikado*“ şi pe *Trombuli* (Boccacio) liniază cu colori minunate pe *Ponponet* (Fata mamei Angot), îmbracă într'un humor şi-un spirit admirabil pe *Celestin* din „*M-lle Nitouche*“, sau leagănă într'o poezie rară ariile „*Vânzătorului de păsări*“. Condus de un entuziasm fără seamăn, pentru piesele originale, creiază pe „*Moişilică*“ *din* „*Lipitorile satului*“, lasă, nemuritor, pe „*Cetăţeanul turmentat*“ din „*Scrisoarea pierdută*“ şi pe „*Ipingescu*“ din „*Noaptea furtunoasă*“, caricaturizează, cu discreţie şi fineţe, pe „*Ciubăr-Vodă*“ din „*Despot*“, pe „*Kera Nastasia*“. Alecsandri). reînvie succesul lui *Millo* din „*Baba Hârca*“, ori conturează, cu ironie blajină, pe „*Postum*“ din „*Fântâna Blanduziei*“.

Dar pagina pe care talentul lui Anestin a scris cu pana muiată în aur curat, e — fără îndoială — *Barbu Lăutarul!*

L'am văzut în această creaţie fără pereche, — eream copil încă — în 1917, în epoca de înfrigurare a războiului nostru, când rămăsese, cu alţi câţiva colegi mai tineri, să străjuiască zidurile bătrânului teatru oltean, după ce alergase, cu tot cei 70 de ani ai săi, la Bucureşti, să capete autorizare, pentru începerea reprezentaţiilor, dela organele administrative germane.

...Cu părul alb, dar cu inima şi cuvântul vibrânde, bătrânul actor, în caftan lăutăresc şi cu cobza culcată pe braţe, cu gene întredeschise şi 'nlăcrimate, şi-o duioşie de mătase, a tremurat până în sufletele celor din sală, străvechiul cântec:

„Eu mă duc, mă prăpădesc.
„Ca un cântec bătrânesc...“

Dar în „*Uliţa lunii?*“.(. Introdusese, afară din text, minunatul „Sultan din Maroc“ al lui Eftimiu, pe tânguirea lenevoasă şi unduitoare a unei melodii orientale. Era numai suflet şi vis... Il aud aevea şi acum, şi ştiu bine că nu voi putea niciodată răcâi din mine melancolia ciudată, pe care mi-a picurat-o, ca un flaut arab:

„Sultanul de Maroc
„Avea 'n împărăție
„O sută și o miie
„De armăsari de foc“..

Ultimul turneu teatral, l'a făcut în vara lui 1916, împreună cu Coco Demetrescu, în acelaș de demult Pitești, la C.-Lung, R.-Vâlcea, Govora... martori vechi ai gloriei sale...

...în 1916

Și apoi, în 1919, în zâmbetul solar al lui Mai, după ce cu glas tare a repetat diferite roluri, dintre care unele nemai jucate de 30 de ani, *(Tuzul Calicul, Ciubăr-Vodă)* și după ce a șoptit, pe urmă, cu buze tremurate și cu aceleași lăcrimate gene din „Barbu-Lăutarul“:

„Eu mă duc, mă prăpădesc,
„Ca un cântec bătrânesc...“

s'a stins, senin, lângă lăuta veche, pe care mi-a cântat, cândva, și mie, „Sultanul din Maroc“...

— De o comunicativitate extraordinară, posedând la perfecție taina de-a exterioriza conflictele psichice cu o simplitate rară, ca și simplitatea liniaturii jocului scenic, stăpânind un timbru și o nuanțare de 'naltă calitate; Anestin trece hotarele artei, pentru a fi și'n viață, prin marele său suflet și prin blazonul caracterului, o pildă...

...A murit ca bătrânul cântec pe care îl șoptise, — cu limpedea bucurie lăuntrică, de-a fi fost iubit și prețuit, de-a fi fost chemat să cânte „Barbu Lăutarul“, la retragerea din teatru a Aristizzei Romanescu, și la desvelirea statuiei lui Alecsandri, drept cel mai ilustru interpret al operelor poetului, — dar, mai ales, a murit cu tulburătoarea și covârșitoarea fericire de a fi fost actor și de a duce în urechi freamătul prelung al aplaudelor unui public ridicat în picioare.

RADU GYR

adevarate

primul rol

Cu bucata de lemn, spânzurată, cu sfoară, de ghiozdan, pentru „încălzirea clasei“, micul Anestin grăbea, mărunt, spre școală, când de la alt băiat aude că se caută copii „să se facă aftori“ la teatru. Intr'adevăr, în piesa Don Juan de Marana ce se repeta pe-atunci, era nevoe de un copilaș, pentru rolul unui înger, care trebuia să sboare, susținut de o sârmă!

Micul Anestin aleargă într'un suflet la teatru și cu lacrimi în ochi roagă pe actorul care făcea alegerea, să-l ia pe el. Dar când acesta îl ridică în brațe să-i încerce greutatea, bietul pici e tras în jos de cismele uriașe cu care era încălțat, spre disperarea lui și hazul actorului.

— „Bine, măi, cum o să poți tu „să sbori“ ca înger, când ești atât de greu?“..

In aceiași clipă, însă, și dintr'o smucitură, tocmai când ochii actorului se îndreptau să caute un alt copil, micul candidat la actoricie își și trăsese cismele și, desculț, striga cu desnădejde:

— „Incearcă-mă, nene, și acum, și dacă n'oi „sbura“, să mă bați!“

Bineînțeles, că entusiasmului copilului i s'a răspuns imediat, și-a fost cel preferat.

Si astfel și-a început micul Anestin marea lui carieră, de mai târziu!

◆

joacă atât de-al năibii...

Intr'o seară, pe când juca la *„grădina Jignitza“*, asista, la reprezentație, și tatăl său. In aplaudele nesfârșite ale publicului, bătrânul părinte aude, însă, cum, lângă el, în stal, un cetățean bombarda pe Anestin cu cele mai naționale expresii.

— „De ce-l înjuri, Domnule? i-se adresă, indignat, sărmanul tată.

Dar celălalt, olimpian și entusiasmat:

— „Păi, cum să nu-l înjuri, nene, dacă joacă atât de-al năibii?!...

— ?!?

◆

improvizație dureroasă...

Juca, iarna, la Craiova, în *„M-lle Nitouche“*, pe dublul personaj: *Floridor-Celestin*. In sală era frig, lemne nu căpătaseră de nicăeri, și aveau, în schimb, numai promisiuni.

Anestin se uită în sală și zărește pe un cunoscut bogătaș al Cetății Banilor, care-i făgăduise, cândva, că-i va trimite lemne și nu-și respectase angajamentul.

Cu o completă naturalețe și o bonomie rară, așteaptă rândul celebrului cuplet:

„Căci Floridor e Celestin
„Și Celestin e Floridor..“

și, clătinând cu tristețe din cap, improvisează astfel:

„Căci Celestin e Anestin,
„Și Anestin moare de frig...“

Și așa s'a săvârșit minunea de-a fi primit, a doua zi, o căruță cu lemne de foc.

R. G.,

NOTE BIOGRAFICE

Ion Anestin s'a născut în Capitală, la 24 Ianuarie 1847. Când a ars Bucureștiul, tatăl său, în groaza fugei, în loc să-l ia pe el din leagăn, a apucat o oală de pământ, și abia în uliță s'a dumirit la întrebarea unui vecin, și s'a întors în casă, să-și ia copilul.

Și-a început, copil fiind, cariera dramatică, interpretând, cu o agerime uimitoare de caracterizare, felurite roluri de copii, până ce, în 1862, l'a luat Mihail Pascaly, la Iași, și l'a internat, pe cheltuiala teatrului, într'un pension, unde a învățat greaca, franceza, italiana și vioara, și de unde era chemat la teatru ori de câte ori trebuia să interpreteze un rol de copil. In 1869, se reîntoarce în Capitală și joacă, cu Crețu și S. Tănăsescu, *la „Grădina cu cai“* și la *Jignitza“*. Astfel începe pentru Anestin seria marilor succese de-aici înnainte, în continuă evoluție.

E angajat pentru puțin timp la Craiova, de către Theodorini, și întreprinde, apoi cu trupa lui, un turneu prin orașele Olteniei.

In 1882, întâmpină adevăratele-i creații la Național, în București, sub direcția lui Caragiale, al cărui prieten a fost. La Craiova se reîntoarce chemat de Maria Theodorini, pentru înființarea soc. dramatice de-acolo. Societar cl. I, străbate cu triumf, seriile celebrelor operete de pe atunci, și se leagă, pentru totdeauna, de Craiova. Deși pensionat în 1912, Anestin se află în fruntea celor câțiva actori rămași sub zidurile teatrului craiovean în 1916 și joacă mai departe, sub ocupația germană, deși avea 70 de ani.

A fost chemat să cânte „Barbu Lăutarul“ la retragerea Aristizzei Romanescu, din teatru, și la desvelirea statuiei lui Alecsandri.

Decorat cu *Bene Merenti cl. I*, — moare, cântând din *„Barbu Lăutarul“*, în Mai, 1919, orele 2 noaptea, după ce, cu câteva zile mai înnainte, îl vizitaseră toți prietenii și admiratorii lui.

Părinte a 21 de copii, a avut durerea nemai întâlnită, să-și piardă 19 dintre ei, — cu un an înnainte de a muri, chiar pe Victor Anestin, cunoscutul și apreciatul om de știință.

Cu drept cuvânt, a fost un Voevod al scenei românești, și-al caracterului, în viață.

◆

Roluri creiate: Mikado (opereta cu acelaș nume); *Trombuli* (Bocaccio; *Ponponet (Fata mamei Angot); Celestin* (M-lle *Nitouche); Vânzătorul de pasări; Charfluri, Ață (Lumpatins Vagabondus); Polonius (Hamlet); „Abatele“ (Amorul veghiază); Iosikava (Taifun); Montrichard (Lupta 'ntre femei);* și apoi în *„Fromont și Risler“*.

„Croitorul de dame“; „Controlorul de vagoane de dormit“, etc., etc.. Iar în piese originale: *Barbu Lăutarul, Moișilică (Lipitorile satului) Ciubăr-Vodă (Despot-Vodă); Postum (Fântâna Blanduziei); Kera Nastasia* — toate de *Alecsandri* — apoi: *„Cetățeanul turmentat“ (Scrisoarea pierdută“); Ipingescu (Noaptea furtunoasă); Conul Leonida (conul Leonida fața cu reacțiunea)* de Caragiale; *Sbierea (Răsvan și Vidra-Hașdeu)* în *„Inșir'te mărgărite“*, de *Eftimiu*, și multe altele.

R. G.

poezie

HORIA FURTUNĂ

FLORILE

Lumina binefăcătoare
A scos din somnul neființei
Spre sărbătorile căldurii
Nădejdea crudă a seminței.

E veche noua sărbătoare!
Și valea care înflorește,
Și ziua care o cuprinde,
Și ochiul care o privește,

Au fost în fiecare an alături
Jucându-și rolul învățat,
Și nu s'a hotărît nimica
Ci tot s'a recapitulat.

Vezi, Floarea Soarelui păstrează
Un fagure rotund pe care
Atârnă multe floricele:
Albinele gălbui din Soare:

Dar vine 'ntr'un târziu și seara
Când zboară floricelele,
Când roiul auriu se'nalță
Să înmulțească stelele.

Tu, odolean, și tu, năvalnic,
Ascunși în sânuri de femei
Purtați norocul în iubire
Și cununia cu temei,

Cea mai frumoasă veștejire
Infiorate flori vi-e dată
Voi ce'n dogoare ca de soare
Muriți pe sânul alb de fată.

Pe munți, alături de zăpadă,
Iși scoate albă la iveală
Catifelata stea cărnoasă
Nemuritoarea albumeală

Și, prăfuită de metalul
Nemărginirilor stelare,
Tovarășa ei de tăcere
E argințica visătoare...

Ah, nume proaspete și calde,
De-oțel izbit sau de fior,
Aeriene, pământene:
Omeag, Leurdă, Aior;

In seri de August făurite
De-o visătoare Cosinzeană
Și botezate-apoi cu lacrimi:
Mărgică, Jale, Obligeană,
Sau de-un voinic zvârlite'n chiot
Dintr'o pădure vuitoare
Spre copăceii dinspre vale:
Jugastru, Crușen, Vuietoare.

Simt cum pe toate le hrănește
Pământul ca un piept de mamă.
— In brațul tău plin de miresme
Ah, vântule, cu tine ia-mă,

Să văd în câte feluri știe
Țărâna să se'mpodobească
Și ridicând spre cer buchete
In câte feluri să zâmbească

Ah, vântule, cu tine du-mă,
S'aud cum florile mă chiamă
Să le ascult frumosul nume
Ah, vântule, cu tine ia-mă!

Să sorb pe pajiști înflorite
Miresme tari și carpatine,
Arome blânde, dunărene,
Ah, ia-mă, vântule, cu tine!

OGRADA

Azi, Dimineața a venit să vadă
Cum se trezește viața în ogradă...

Și pe un pom — stindard de foi bronzate —
Cu capul de aripe ocrotit,
Găinile moțate
S'au deșteptat subit,
Trezite de alarma cocoșului — sonor
Ceasornic de metal deșteptător —...

...O capră cu simetrice barbete,
Cu coarne legendare ca de drac,
Și cu dantură neastâmpărată, —
Roade pe 'ndelete,
In două picioare ridicată.
Coajă de copac;
Iar un cocoș cu pantalon bufant
Prin curte umblă vesel și berbant...

ALEXANDRU BILCIURESCU

MARŞ FUNEBRU

Pe drumuri pierdute departe 'n frunzare
Sub candela nopții la primul-pătrar,
O liniște stânsă absoarbe-o chemare
Un scâncet de frunze — un cânt funerar —

Și'n zarea țesută cu raze mocnite
Trec patru lunateci în negre halate:
Ei poartă sicriul vieții cernite
Și merg în neștire spre albe palate...

Se duc în deșerturi mânați de himere
Cu pașii agale se pierd în păduri;
Dar iată năvalnice vânturi stinghere
Răscoală nisipuri cu nori și călduri,

Și vin uragane, vin valuri de ploae...
Se 'mprăștie'n larguri sprincene de dune...
Drumeții sub aripa Morții greoae
S'opresc la răscrucea cu căi de tăciune:

— Te uită, nici cioclii nu știu und'să-l ducă,
Pierdut-au cărarea spre locul de veci,
Iar ochii lor palizi privesc dar n'apucă
Potecile lumii cu visele seci...

Ah, cine-o fi tânărul dus pe vecie
Iehova, răspunde tu, poate că știi? !..
Pe drumuri greșite în noaptea târzie
Vin alte sicrie și alte pustii...

GABRIEL DRAGAN

LA CASTELUL IULIA HAŞDEU

de GALA GALACTION

16 Iulie 1911. Am fost eri la Câmpina și am văzut castelul Iulia Hașdeu! Un dor, un vis, cari se împlinesc foarte târziu... Stăpânul castelului este astăzi amicul meu Iuliu Dragomirescu. După moartea lui Hașdeu, au urmat felurite hârțueli, gelozii și codeli, despre cari am vagă idee, până ce astăzi a ieșit la lumina zilei că Iuliu Dragomirescu e stăpânul castelului.

Dacă mai este vreo contestație, dacă amicul meu va rămânea stăpân definitiv: nu pot să precizez. Pentru mine unul, norocul lui Iuliu e binevenit și mă bucură. Deci, eri, după amiază, am intrat în bizara clădire care se numește castelul *Iulia Hașdeu.*

Dincolo de grila de fier, iarba crește mare; tencuiala zidurilor a căzut în multe locuri, iar când intri înăuntru observi, cu vie părere de rău, că o ruină grabnică — din cauza infiltrării ploilor — a întins ghirlande de egrasie și de sfoiag, de jur-împrejurul plafoanelor.

Am intrat întâi în cabinetul de lucru al lui Hașdeu. Și ceeace m'a interesat mai mult decât orice au fost hârtiile, cărțile și portretele Iuliei Hașdeu. Am scos (dintre scoarțele ocrotitoare) diferite pagini răzlețe, proză și poezii, și le-am citit cu imens interes.

Un dictando fin, adesea vertical și zgâriat cu o peniță totdeauna foarte subțire, se înșira în rânduri drepte, riguros paralele și fără ștersături. Erau scrisori către tatăl ei, erau nuvele sau erau întâmplări fantastice din viața marei poete *Camille Armand* (ipostaza imaginară și stranie a însăși autoarei).

Amicul Iuliu îmi spune că sunt scrisori scrise dela Paris, mai totdeauna în franțuzește, timp de opt ani de zile, câte una, cel puțin pe săptămână, așa în cât ele alcătuesc un șir neîntrerupt și interesant ca un *Jurnal.*

Biblioteca lui Hașdeu, atâta câtă mai este, după ridicările făcute de către delegații Academiei Române, nu mă chiamă atât de mult cât mă cheamă biblioteca Iuliei. Citesc, la întâmplare, titlurile cărților și numele autorilor: multe cărți de școală și mulți autori clasici. *Memoriile lui Saint-Simon* sunt și ele, răvăcite printre tomurile în dezordine.

Castelul a fost închis, din porunca parchetului, vreo câțiva ani. Vrafurile bibliotecei sunt pline de praf și turnate ca din pod. Privesc mult portretele genialei copile, portretul făcut de Maillart, acel zugrăvit de Henția, dar nici unul nu mă robește ca un portret în creion — Iulia în profil — executat probabil la Paris, de o prietenă a Iuliei, o doamnă sau o domnișoară, al cărei nume n'am putut să-l silabisesc. Por-
cu ceva praf de coral în obraji, cu ceva dungi de alb deasupra sânilor, mi se pare mai caracteristic, mai adevărat, mai viu, decât toate celelalte.

Turnul central, cu scara lui de fier, cu inscripțiile, portretele, simbolurile și toată ermeneutica lui, ori care ar fi ea, mă interesează mediocru. Statua Mântuitorului mi se pare mult mai rece și mai puțin artistică decât cel mai umil Christ dintr'o catedrală catolică.

Am ieșit deasupra teraselor cari retează, din nefericire absolut orizontal, cele trei turnuri. Sunt îmbrăcate cu ciment; cimentul a crăpat pretutindeni și ploaia a răzbit în pereți și în plafoane. Așa se face că acest Castel, care nu are nici douăzeci de ani de viață, este astăzi mucegăit și ruinat. Intr'o aripă, mai ales, a curs atâta apă, prin tavan, că dușumelele încăperii au putrezit. Ce va face bietul Iuliu cu această moștenire dezastruoasă?... Pe cele trei turnuri ar trebui acum niște pălării de țiglă sau de tablă, ca să oprească deplina năruire.

Iuliu mi-a mai arătat câteva odăi mai mici, la fel cu aceea unde este biblioteca Iuliei Hașdeu. Intr'una, lumina e verde, într'alta: roșie, într'alta nu mai știu cum... Intr'una din ele, se văd, zugrăviți, pe pereți, un fluture, un liliac, o bufniță, un cap de înger; iar deasupra — un punct de întrebare...

Acest punct de întrebare mi-l însușesc fiindcă mirarea mi-a fost partea, văzând toate acestea. Bietul Hașdeu a construit acest castel și toată legenda lui în frigurile doctrinei spiritiste, o doctrină tainică și pentru mine — elevul Sf. Pavel — deapururi innaccesibilă.

Deaceea, lăsând la o parte această latură obscură și bizară, reviu cu drag la raza dalbă, clasică, Iulia Hașdeu, la amintirea mult iubită, la priveliștea armonioasă care însemnează viața și mintea ei.

Am visat, o lungă vreme, să scriu o carte măiastră asupra Iuliei Hașdeu și i-am scris, în privința aceasta răposatului ei părinte, o scrisoare juvenilă și naivă. Dar nu mi-a fost dat să mă pot apropia de moșneag. Hașdeu a întrevăzut că sunt un cuget prea simplu, adică din prea puține coarde, ca să mi se potrivească himnologia și muzica spiritistă, obicinuite la castelul *Iulia Hașdeu.* Bătrânul s'a ferit de mine și bine a făcut. Nu-mi conveneau nici religia lui spiritistă, nici inițierile oculte, nici toanele și intemperile caracterului său intortochiat. Astăzi l-a chemat Dumnezeu și biblioteca și hârtiile Iuliei sînt sub mâna unui prieten.

Putea-voi să scriu, acum, cartea mult visată?.... De ieri, am început din nou să cuget, cu iubire, la cartea aceasta. Iuliu mă îndeamnă, mai de mult, amintindu-mi mereu de vechiul meu proect. El are și păstrează scrisoarea pe care am scris-o lui Hașdeu acum 12—13 ani...

◆

E probabil că visata operă asupra vieții și asupra operei Iuliei Hașdeu va rămânea lângă drumul vieții mele, atâta cât am scris odinioară, adică un singur znop de in, culcat în fața unui lan întreg, nesecerat și hărăzit altora.

Dar numele Iuliei Hașdeu, amintirea ei, beatificată de visurile noastre, și plăpânda ei literatură!.. vor pluti, încă multă vreme, ca o mireasă chemătoare, în primăvara poeziei românești.

CARAGIALE către ANESTIN

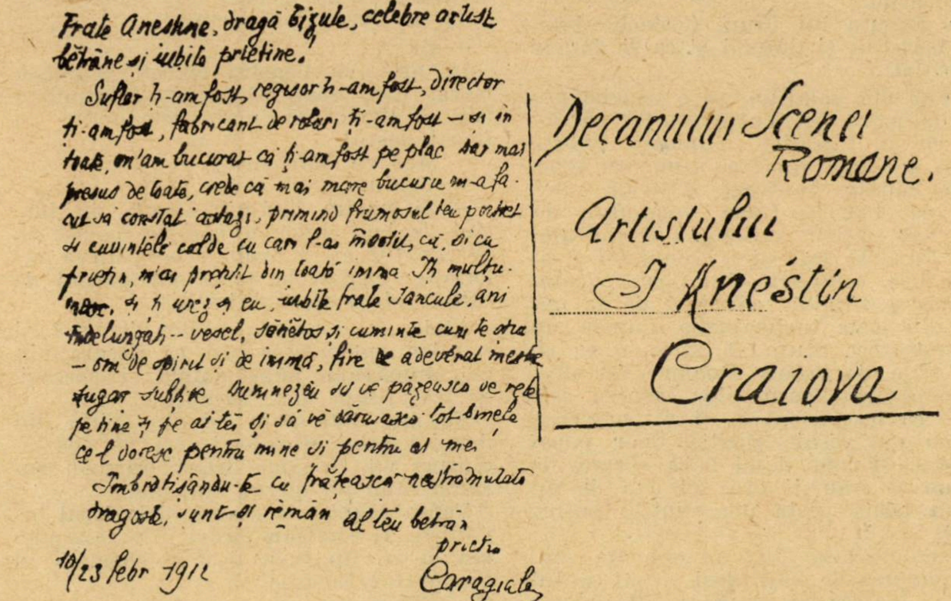

Frate Anestine, dragă bizule, celebre artist
bătrâne și iubite prietine.

Sufler ți-am fost, regisor ți-am fost, director ți-am fost, fabricant de roluri ți-am fost — și în toate, m'am bucurat că ți-am fost pe plac. Dar mai presus de toate, cred că mai mare bucurie m-a făcut să constat astăzi, primind frumosul tău portret și cuvintele calde cu cari l-ai însoțit, că, și ca prieten, m'ai prețuit din toată inima. Iți mulțumesc. Și îți urez și eu, iubite frate Iancule, ani îndelungați — vesel, sănătos și cuminte cum te știu — om de spirit și de inimă, fire de adevărat meșter fugar subtire. Dumnezeu să vă păzească de rele pe tine și pe ai tăi și să vă dăruiască tot binele ce-l doresc pentru mine și pentru ai mei.

Imbrățișându-te cu frățeasca noastră nestrămutată dragoste, sunt și rămân al tău bătrân
prieten
Caragiale

10/23 febr 1912

Decanului Scenei
Române.
Artistului
I. Aneștin
Craiova

O carte poștală adresată de I. L. Caragiale marelui artist I. Anestin care făcea parte din generația sa

MARIOARA

de AL. VAITOIANU

Or fi vreo...

Brrr! Da mulți's Doamne!

Tinerea de minte stă ca o icoană veche, veche, peste care anii au tras o pânză fumurie. Doar ici colo, zugrăveala mai trainică, lasă răzlețe pete vii, cu frânturi de chipuri luminoase. Intipăriri ce, pare-se, nu se pot șterge, atât de puternică va fi fost simțirea minutelor altădată trăite. In păienjenișul întunecos al trecutului de mai jumătate de veac, ca într'un cuprins în care toate luminile au fost stinse, încet se ridică perdeaua despărțitoare a fundului abia luminat.

Departe, în planul din urmă, dealul înalt al Mogoșeștilor cu creasta sa împădurită, cu povârnișul său râpos, cu zigzagul de lut galben al drumului la Hadâmb, cu via boerească în mijlocul căreia, lângă crama dărăpănată, se înalță falnic și singuratec, un păr harbuzesc, rămășiță a livezilor, crescute în voia Domnului, de odinioară.

La poale, prelungindu-se ca o podișcă cu marginile răsfrânte, până departe în șesul Bârcei, moșia Budești, ultima frântură a întinsurilor peste care, vreme de jumătate de veac, stăpânise Conu Costache Ene, boer de neam, acum încărcat de ani, de datorii, de păcate. Iar pe dunga unde spinarea se 'ncheia cu dealul înalt și râpos, vre-o câteva rânduri de căsuțe țărănești, gospodării afară de vre-o două, trei mai răsărite, simple și sărăcăcioase, alcătuiau cătunul Budești.

Chiar la intrarea satului, deadreapta și deastânga, se 'nălțau, ca niște straie, două clădiri. Intr'o parte, *rateșul*, mare și greoiu, cu încăperile lui umede și fumurii. De cealaltă parte a drumului, mai depărtată, singuratecă și ușoară, în mijlocul unui tapșan coperit de bojă deși și cât statul de om, biserica.

O jale, pe din 'lăuntru și pe din afară!

Fără uși, fără ferestre, cu coperișul spart și cu tencuiala, din balegă amestecată cu pae, surpată de se vedeau bârnele putrede ca niște coaste jupuite.

De jur împrejur, prin pădurea de boji, cărărui bătute, duceau la câte o cruce de mormânt.

Era făptura lui Conu Costache biserica. Veche ca și dânsul și ca și dânsul dărăpănată.

Clădită din vălătuci, pe o temelie numai de patru grinzi groase și cătrănite, cu un turnuleț, odinioară îmbrăcat cu scânduri vopsite, acum un schelet de căpriori pudrezi, coperită, altădată, cu șindrilă, Casa Domnului, de când, sub smerită ctitorie a Dumnealui Conu Costache Ene și a Dumneaei Coana Raluca, consoarta lui Conu Costache, fusese sfințită, ajunsese de se hâțâna din toate încheeturile. Lumea nu mai îndrăznea acum să intre în ea și, mai grija de vreun Doamne ferește, mai nepăsarea oamenilor pentru cele sfinte, că începuseră a fi răi oamenii, biserica era veșnic pustie. Doar popa, de nevoe, și vre-o două babe, cărora, de bătrâne ce erau, li era tot una de s'o dărîma odată peste ele sfintele putregaiuri.

In schimb însă, de cum scăpăta soarele, pădurea de boji deși și cât statul de om, începea să foșnăie. Din cărăruile ce duceau la crucile de morminte, alte cărărui se 'nrămurau și pe urma lor, ferite de vederi și de lumină, poenițe mititele așternute cu boji călcați, se lărgeau cât un culcuș de om ca niște hrube ascunse sub desișul huciului verde și răcoros. Acolo, în preajma mormintelor mute, erau locurile de tainice întâlniri. In amurgurile calde de vară, poenițele mititele fremătau de suspine fericite, de șoapte 'năbușite, mărturie a ciclului etern dintre neant și viață. Impotriva legii neînduplecate, a legii nestrămutate stăpânind adâncul mormintelor, împerecherile pătimașe de la fața pământului, geamătul gâtuit al feciorilor pierdute alături de închipuirea aspră a morții, era o răsplată.

In cuprinsul acesta de natură crudă, de lumină, de soare, de colb mărunt, de verdeață sănătoasă, de chicte sălbatece, de miros de drojdie, petreceam vacanțele mele, liber de la o zare la cealaltă, ca un mânzoc într'un ceair fără margini și fără stăpân. Și nu odată, cu închipuirea aprinsă a celor optsprezece ani ai mei, scotoceam tainițele huciului de boji, umplându-mi nările de mirosul acru al culcușurilor proaspăt bătătorite.

Atunci am cunoscut-o.

O chema Mărioara. Mărioara lui.. cine mai ține minte!

Micuță, grăsulie, cu codițele de păr castaniu aduse ca niște colăcei de jurul capului, cu ochii scânteind în lumina lor aur-ruginie și cu sânii ca piatra.

O zi întreagă am hârjonit-o pe 'lan, la clacă

Seara, chiuind și cu lăutarii în cap, a pornit claca la Curte, unde boerul da cep la o butie de vin și la lumina lunii ori a unui foc năprasnic în mijlocul curții, se'ncingea, până târziu noaptea un chef de răsunau văile.

Asta era claca.

Ș'atunci era chita flăcăilor, la strânsură, pe după grajdiu, ori în livada de perje de dindosul curții.

Cu Mărioara m'am pitit sub un nuc, tocmai în fundul livezii și acolo, cu dreapta în jurul mijlocului și cu stânga sfârtecându-i, de zor, sânurile tari și fierbinți, o strângeam de mine de i se oprise fetei sufletul.

Dânsa se lăsa moartă în brațele mele și numai când, nervos, am mușcat'o odată de buze, țipă ascuțit.

— Iu....

In preajma noastră chicoti, înăbușit, cineva. Era, doar, al tuturora întunerecul, că livada era mare, fete multe și flăcăi destui.

— Mai vii Mărioară?

— Vghiu..

— Și ne-am întâlnit, firește, în huciul de boji, unde o cărărue nouă, cu, la capătul ei o hrubiță pe potriva celorlalte, tocmai în fund sub gardul de cătină pletoasă, s'a deschis

Acolo, în dogoarea serilor de vară și a celor optsprezece ani ce fiecare din noi număram, idila simplă și aceeași, își trăi ființa unei vacanțe.

Ne mai întâlniam și în spinii din drumul spre Mogoșești, ori pe coasta dinspre vii, în țâhla deasă, ori prin porumb când nu lucrau oamenii.

Venea regulat la ceasul și la locul întâlnirii. Ii simțeam, înfrigurat, apropierea și cu un tușit ușor o chemam în ascunzătoarea mea:

— Châm!

Ea stăpânindu-și glasul:

— Mata ești Conașule?

Cu bratele aduse crucis

par'că un gest de fereală rușinoasă, se grămădea dânsa pe pieptul meu. Eu, prinzând-o de mijloc, cu o smucitură de aprinsă nerăbdare, o frângeam de șale, prăbușindu-ne amândoi în țărna moale.

Dintr'un instinct de rezistență, își proptea ea palmele în pieptul meu, cu aceeași scâncitură de copil speriat:

„Conașule! Conașule!"

Conașule!

A fost peste putință s'o desbăr de vorba asta Simțeam dorința să ne apropiem mai mult decât cu simțurile, să-i șterg din minte osebirea de neam, care-i stăpânea închipuirea. Zadarnic. In clipa însuși a posesiunii, când brațele ei sumese se'mpleteau strâns de gâtul meu, răspunzând, pătimaș, sărutărilor mele fierbinți, cu glasul înecat, șoptea fericită:

Conașule!

Și în glasul ei, vorba asta se mmuia ca o alintătură!

•

Și anii s'au așternut unul peste altul!

Pe sub nări, mustața crescuse groasă ca degetul și la tâmple, firișoare argintii începuseră a 'nspica.

Cu pușca deaspinarea, cu geanta de gât și cu Dik prepelicarul scotocind la douăzeci de metri înaintea mea, călcam, în zilele de sărbătoare, miriștele și mohoarele moșiilor din jurul Iașului.

Intr'o zi m'am pomenit tocmai prin meleagurile Budeștilor.

Era acolo rateșul. Văruit, dichisit și par'că mai sporit cu niște magazii la un capăt: nu'mi aminteam să le fi văzut altădată. O mână de gospodar vrednic se vedea că stăpânea rateșul acum.

In curtea împrejmuită cu uluce și bătătorită ca o arie, mese și bănci

Dela o masă, porni o chemare:

— Domnu Ștrul! Domnu Ștrul!

In cămașă de culoare nehotărîtă, desfăcută la gât și cu mânecile suflecate, pantalonii vărgați și fără nasturi acolo unde prima grijă a fiecăruia este să se încheie, ochii mici și spălăciți, barba nerasă dela ultimul șabăț, apăru în prag... Domnul Ștrul.

— Hee! Cini chiamă?

— Aici, aici, Domnu Ștrul. O garafă aici.

— Iac'amuș. Numai ci să ridică boet di la chivniță.

Și Domnul Ștrul, având, de sigur, și alte treburi, dă să intre iar în dughiană. Ochii săi cad asupra mea și, grăbit, se apropie.

— Poftiți ceva mă rog? Avem și bere la steclă.

— Rece?

— Cum îi ghiață. De la chivniță.

Domnul Strul servește, în persoană o sticlă înfundată de bere și umple singur paharul verzui, silindu-se să toarne cât mai de sus.

O culoare suspectă și nici pic de spumă,

— Unde'i rece tare, explică Domnul Ștrul.

Se vede de cald ce îi lui, i se pare lui Domnul Ștrul că berea-i rece. In sfârșit!

— A cui e, mă rog, moșia asta?

— Moșia?

O întrebare ori cât de simplă ar fi, un ovreiu totdeauna o repetă. Instinc

— Moșia. A cui e acum?

— Acuma? A lui Domnu Haimovici. Domnul Haimovici (?).

— Dar dumneata de când ești pe aici?

— Eu? De mult. Poate să fie șapte ani.

— Eu și mai de mult...

Domnul Ștrul se uită nedumerit la mine. Vezi că gândisem cu glas tare.

De unde ședeam, privirile mele se'ndreptară dincolo, în față, unde un lan de porumb verde și frumos coperea vederea:

— Mă rog, dar unde-i biserica?

— **Biserica? D'apoi că** biserică nu-i.

Intr'adevăr, nici urmă de biserică nu se vedea.

— Vezi că, uite colo, unde's păpușoii, era o biserică.

— Așa?! Eu n'am apucat. Dar dumneavoastră ați fost, să vede vorbă, pe aici. Poate să știe din bătrâni.

Pe când vorbeam cu domnul Ștrul, se apropiase de noi un moșneguț, curios, pe semne, să vadă și el cu cine stă de vorbă jupânul.

Scund, uscat și cu un sumăieș ros de ani și de molii, între umeri, cam adus de șira spinării și tot așa de genunchi, părea mai mic decât în realitate; așa cum, de obiceiu, par bătrânii.

Moșnegutul strângea din pleoape, cum fac oamenii cu vederea slabă când vor să vadă mai bine, căscând în acelaș timp, gura, fără nici un dinte. Pe sub mustățile tunse și țepoase ca o perie, orificiul acesta, apărea negru ca o gaură de șobolan.

Domnul Ștrul îl îmbie spre noi:

— Bade Niță, dumneata știi mai bine locurile. Boeru întreabă de biserică.

— Biserică? Care biserică?

— Colo'n păpușoi, spune boeru că era biserică.

— Poi o fost, da de mult.

Badea Niță!...

Numele acesta îmi trezi amintiri vechi. **Privii** cu **băgare** de seamă la moșneguț și par'că, prin negura aducerii aminte, un chip se desluși. Chipul lui Niță crâșmarul, care trona odinioară la tejgheaua rateșului, se contura nehotărît în silueta decrepită ce o aveam acum în față.

— Mă rog, dumneata nu erai aici la rateș, pe vremea lui Conu Costache?

— Conu Costache? Conu Costache Enea?

— Ei? Ei?

— Ba 'poi că io eram.

— D-ta ești Niță crâșmaru. Nu?

— Eu. Da dumneata cine ești?

Lui Moș Niță i-a trebuit o întreagă reconstituire de fapte ca să mă reconstituiască în amintirea lui, dar odată edificat, nu se tocmi să-și arate marea lui bucurie de a mă revedea și primi numaidecât invitația mea la un pahar. Vin. Bere nu. Nu bea el „spurcăciune de asta ca udu de iapă".

Am început să-l descos pe Moș Niță.

Biserica! „Biserica... pe foc la oameni, că după ce-o murit boerii amândoi, s'o darâmat și ea".

Și bucuros la vorbă, porni povestea sfertului de veac de când nu mai dădusem eu prin coclaurile aceste.

Fără grijă că i-a fi cu supărare, îi tăiei însă vorba lui Moș Niță.

Nu'mi dam seamă pentru ce, dar acum, după atâta amar de vreme, o curiozitate mă scurma.

— Bade Niță, dar știi dumneata, era unaa... o fatăă... Ii zicea Mărioara...

— Mărioara! Mărioara?

— Mărioara lui celă.. cum, naiba, îi spune... fata ceea... care...

— He, he, he, las' că știu eu ce'ntrebi mata... poi s'o măritat. Ii văduvă acuma, la casa ei.

— **I-aici?!**

— Aici-i.

— Aici în sat?

— Aici, cum nu. O fost luat'o alde Miton, știi mata, c'o fost rămas și el văduv. Ș'apoi o murit și el și casa i-o rămas ei.

Aici în sat? Mărioara aici în sat? Aproape? La trei, ori la două, ori la o sută de pași de mine! Pot s'o văd! Acuma! Intr'un minut! Doar să mă scol de ici de unde sunt! Ar fi cu putință! Ce putere, ce dor, ce simțire nedeslușită mă trage într'acolo? Spre ea!

— Știi ceva bade Niță, tot vreau eu să mă odihnesc oleacă, nu mă'i îndrepta pân' la dânsa?

— Diec! D'apoi că-i bătrână Conașule, ce socoți matale.

Conașule! De ce în gura fără dinți a lui Moș Niță, acest cuvânt, înadins par'că evocat, răsuna așa de spart! Și ce-i veni ghiujului să-mi spue, așa neîntrebat, că-i bătrână!

— Că nu-i pentru ce gândești dumneata, bade Niță. Și n'a fi mai bătrână ca mine!

Și mă 'ncordai odată, să vadă cela, că, adecă, ce? Ii de-o vârstă cu mine Mărioara.

— D'apoi c'a noastre, nu's ca cucoanele. Să blehuesc numaidecât. Dar dacă vrei mata...

Am plătit pe domnul Ștrul și am luat-o, încetinel, prin sat cu Moș Niță, care târându-și picioarele, mormăia ca pentru dânsul: d'apoi că-i bătrână amușa...

◆

Moș Niță împinse poarta și pășirăm în curte. O șarlă începu să chelălie ascuțit și Dik se 'ncurcă, mârâind, printre picioarele mele.

Moș Niță sburutui cu un bulgăre de pământ:

„Nie! Cotarlă! Țâbă!"

Asta întărâtă și mai mult javra, care, ferindu-se, o sbughi, cu coada 'ntre picioare, tocmai sub coteneața de găini, de unde chelălăi și mai desperat.

„Lele Mărio! Lele Mărio!"

In prag apăru o femee.

Deși socotisem anii scurși de când n'o mai văzusem, și eram prevenit de călăuza mea întâmplătoare, nu-mi puteam crede ochilor. Cum? Cine era femeea asta?

Moș Niță mă desluși:

— Lele Mărio, ia uite-l, îl cunoști? Conașu. O vrut, vra's'zică, să te vadă.

Era, așa dar, ea, Mărioara. Mărioara în carne și 'n oase. Dumnezeule mare, mai ales în carne!

— Sărut mâna.

Atâta. Nici o tresărire. Nici un semn. Nimic. Sărut mâna. Placid. Idiot.

Doamne, ce vedenie!

Pârlit de soare și lucios de grăsime, chipul... Mărioarei!... se zugrăvea hidos, în broboada de barez negru-murdar, cu cele două capete aduse pe sub fălci și înodate strâns după ceafă.

Pielea 'ngroșată, îi făcea pungi sub pleoape, iar la colțul din lăuntru al ochiului drept, spre rădăcina nasului, un neg enorm, coperindu-i vederea, silea capul la o continuă și nesuferită mișcare de răsucire împrejurul gâtului cu trei rânduri de gușe suprapuse.

Cămașa soioasă, se răsfrângea, șleampăt, peste niște baere de păr de capră, ce-i încingeau pântecele umflat și o catrință veche, de două palme mai scurtă în față decât pe spate, lasă să se vadă, de sub poalele murdare ale cămășii, două pulpe groase, negre și crăpate. Doi butuci rău cioppliți într'o piele prost tăbăcită.

— Lele Mario, eu zic să pui două ouă la oală și'i hi având un boț de mămăligă, dete cu părerea Moș Niță.

— Amuș.

Și dipăru o clipă 'în casă, de unde eși îndată cu un ceaun afumat pedinafară, iar pedinăuntru căptușit cu un strat gros de mălai uscat. Sub un șopru erau urme de foc mocnind sub cenușă. Cu un mături oiu, netezi ea vatra improvizată, alese bucățile de jăratec peste care trânti un braț de vreascuri uscate și lăsându-se greoiu pe vine, începu să sufle, umflându-și și desumflându-și bucile ca un cimpoiu, în timp ce cu mâna potrivea uscăturile, până ce o flacără pâlpâi.

...Mărioara!...

Când vreascurile prinseră a pârâi și focul a se 'nteți, așeză o pereche de pirostrii și peste ele ceaunul în starea în care se găsea, adecă cu coaja groasă de mălaiu uscat, după ce avusese grija, doar, să-l umple, până la jumătate, cu apă rece.

Uluit de gânduri, eu nu spusesem nici da, nici ba. Moș Niță făcea onorurile casei.

Mărturisesc că, în primele momente, lipsa unui semn de surprindere, de deșteptare bruscă a trecutului în privirea celei despre care, în potriva realității nu mă'nduplecam să cred că era Mărioara, jicnise în mine nu știu ce sentiment omenesc. Indiferența placidă a acestei femei, care, atât de neașteptat, vedea răsărind în fața ei, omul care-i întrupase minutele cele mai luminoase ale tinereții ei trecute, îmi pricinuia o nedumerire ce mă supăra.

Câte puțin, puțin, simțirea de revoltă se potoli și acum urmăream cu simplă curiozitate mișcările femeii îndeletnicindu-se cu preparativele gustării, ce începuse, par'că, să mă intereseze mai mult decât evocările trecutului. La toată urma, nu m'o fi recunoscut. „Conașul"! Ce-a putut să-i deștepte, vorba asta, după douăzeci și mai bine de ani!

— Ii hi având și vreun boțișor de brânză de vacă, proaspătă, lele Mario?

Moș Niță îmi îngrijea *menuul*.

— Iesti.

De ce un gând nou, ispita unei dorinți ascuțite, răsări în mintea mea? Să rămân o minută singur cu femeea. S'o descos între patru ochi. Sub carapacea asta de nesimțire, nu se poate, îmi ziceam, să nu fi rămas ceva care să vibreze la amintirea trecutului.

— Moș Niță, dar vezi că, oricum, trebue ș'oleacă de udeală. Nu te-i repezi pân'la rateș după o garafă de vin?

Moș Niță ridică din sprincene și cătă întrebător la mine. I-am făcut un semn. Ei, da i l'am făcut și de semnul cela, Moș Niță își împreună trei degete dela mâna dreaptă și le duse, așa împreunate până'n dreptul nasului, gata, pe semne, să-și facă o cruce. Lăsă, însă, mâna jos, întoarce ochii încolo și 'nălță ușor din umeri.

— 'Poi da, că pân'a hierbe ceaunul mai va.

Formă de a exprima că a înțeles și că să n'am grijă c'a da el busna așa, când nu trebue. Socotea, moșneagul, tot ce socotea el și cum pleca agale pe poartă, jucând în palmă piesa de doi lei ce-i dădusem, îi ceteam prin ceafă gândul:

„Diec! D'apoi că-i bătrână amu!"

◆

— Mărioară!

Mărioara 'și căta de treabă. Stând pe vine, învârtea, de zor, cu melesteul, mălaiul ce 'ncepuse a se bășica în ceaunul înfierbântat.

— Mărioară!

Chemasem cu glas tare acum și nu putea să nu răspundă.

— Aud.

Eu, cu cel mai dulce glas :

— Mărioară, îți mai aduci aminte ?

— 'iec !

— Mulți ani au trecut deatunci !

Nici o mișcare, nici o licărire. Melesteul își tăia, din greu, drum prin mămăliga învârtoșată.

S'o iau altfel :

— Și zi tea-ai măritat... pe urmă !

— . . . . .

— Ș'ai trăit bine cu Miton ?

— Ghini...

Acuma, momentul vibrant:

— Dar... la mine... te-ai mai gândit după ce-am plecat ?

— . . . . .

Mergeam greu, dar nu pierdea nădejdea.

Pe o mesuță scundă și rotundă, după moda țărănească, Mărioara întise o față albă și așeză... un tacâm complect !

— Hei ! D'apoi ai de toate Mărioaro !

— Avem...

Gospodina vibrase. Ia să vedem altă coardă :

— Dar ia spune, copii avut-ai ?

— Să-i mănânce cioarele ! Ce trebue copchii !

Mama era mai puțin sensibilă, dar, oricum, am reușit să-i scot o frază complectă din fălcile-i încleștate. Să profităm :

— Dar mai spune și tu ceva Mărioară, că doar nu ține cheltuială vorba.

— Mătale vrei ouăle mai moi, ori răscoapte ?

Hm ! La asta nu mă gândisem.

— Apoi, așa... potrivite.

Și-și cătă de treabă înainte.

Hotărît în alte mediuri, era mai ușor de stimulat o conversație !

Pe un fund de lemn, răsturnă Mărioara mămăliguța și pe o faianță ornată cu flori de mac roșii, așeză patru ouă.

— Am hiert și de rață două, dacă-i vre mata.

— Bun, dar un pic de sare și niște piper, ai ?

— Iesti.

Și trecu în casă să aducă condimentele.

Deocamdată ajunge. Să nu forțăm nota.

Mămăliguța era bună și ouăle proaspete. Ca să-i fac cinste gazdei, mâncaiu și pe cele de rață. Un pic de vin ar fi fost indispensabil, dar semnul meu din ochi, fusese, din nenorocire, prea expresiv. Moș Niță nu mai venea ! Era complezent Moș Niță și-mi asigura acest *tête-à-tête* cu care nu prea știam acum ce să fac. Mergea dânsul cam departe cu gândul.

Mărioara aduse și boțul de brânză. Proaspătă, albă și ușoară ca spuma și învelită în foi verzi de viță.

Aerul, plimbarea, reminiscențele vremurilor, când, copil, după o zi de alergătură prin locurile astea, devoram seara la masă, făcu să dispară și boțul de brânză cum dispăruseră și ouăle și cogeamite felioul de mămăligă, din care, dealtminteri, făcusem o respectabilă și meritată porție lui Dik al meu, ba și javrei care ne primise atât de dușmănos dar care acum culegea lacom fărămiturile printre picioarele mele.

Pufăind dintr'o regală, mă lăsaiu gândurilor ce-mi răscoleau atâtea amintiri, printre care, fetișcana voinică și cu sânii ca piatra răsărea luminoasă, ispititoare.

Atâția ani ! Da, înțeleg ! Ce putea să mai rămâie !

Dar dacă încheieturile înțepenesc și carnea se lăbărțează, dacă ochii nu mai scânteează și nervii adorm, oare inima nu mai știe nici ea să bată ! Și sub farmecul imaginei din trecut, cătai cu ochii pe Mărioara.

Ați băgat de seamă cum, după ce vă pironiți îndelung privirile asupra unui obiect și apoi, brusc, le 'ntoarceți spre un părete sau orice față plană, imaginea obiectului fixat, se conturează într'acolo.

In clipa de care vorbesc, acelaș fenomen se produse. Ceeace privisem intens cu închipuirea, apăru deodată în pragul ușei unde sta acum Mărioara.

De farmecul părerii, n'am tresărit. Ințelesesem mirajul, ș'apoi, pe silueta adevărată, imaginea închipuită s'a suprapus atât cât ai clipi din ochi. Nu s'a șters această bine și realitatea era acolo. Doar senzația contrastului fu și mai vie.

Limpede, neîndoelnic însă, surprinseiu un amănunt. Cu brațele cruciș, pe piept, cu capul rezemat de ușorul ușei, Mărioara privea la mine. De când ? De jumătate, de trei sferturi de oră ! De sigur, de când ocupat cu gustarea și cu vedeniile mele, ochii mei nu se mai întâlniseră cu ai ei.

Am avut, atunci, intuiția clară a lăuntrului gândirii sale. Ca și mine, urmărise și ea cu închipuirea, vedenia din trecut și atât de pironit îi era, într'acolo, gândul, că, o clipă, nu-și dete seamă că o privesc. O clipă numai, în care privirile noastre se 'mperechiară ca de îndemnul unui acelaș minut trăit. Apoi femeea întoarse capul într'altă parte.

Fuseseră, doar, aparente, acele semne de insensibilitate, mijloace naive de țărancă simplă ca să derobeze încercărilor mele de trezire a unui trecut de mult înmormântat ? Ori poate mediul de viață animală a femeii de țară, va fi atrofiat în ea puterea de exteriorizare. Asta vream să știu, sub îndemnul, nu pot desluși cărui sentiment, un îndemn pe care-l simțeam, însă, tot atât de imperios ca și acela când rugam pe Moș Niță să mă ducă la casa Mărioarei.

Și am venit lângă ea, acolo, în pragul ușei, unde, ca o statue sau, poate, un buștean sta dânsa.

Vroiam să m'asigur și mijlocul căta să fie eroic.

Ea nu mișcă.

I-am șoptit în ureche :

— Bine Mărioară, să nu zici tu nimic ! Par'c'ai uitat de tot ! Nu-ți mai aduci aminte ?

Femeea nu zise o vorbă, însă nici acel *'iec* tâmpit, cu care îmi pecetluise cuvintele până atunci.

Incet ridică ochii și cu aceeași mișcare nesuferită de răsucire a capului din pricina negului, cătă la mine și, părere ori aevea, glasul Mărioarei, al Mărioarei de altădată, susuri dulce, ușor, tremurând :

„Conașule !"

Ș'apoi, nespus trist :

„Poi că's bătrână amu !"

Refrenul lui Moș Niță pe care mi se părea că-l văd lăbărțându-și gura neagră și fără dinți, într'un rânjet enervant. In glasul ei însă, câtă jale ! Par'c'ar fi zis :

Dac'ai venit așa de târziu !

Avui cruzimea să 'ntorc cuțitul în rană :

— M'ai cunoscut Mărioaro ?

Glasu i se 'ntări ca o durere :

— Săraca'n ! Cum să nu te hi cunoscut ?

— Și te-ai mai gândit la mine ?

Ca o undă peste care a suflat un duh se clătină glasul Mărioarei :

— 'Poi m'am gândit. Deatunci ! Ce-am mai plâns eu Conașule !

Și glasul curse neîntrerupt, cu aceeași coloratură palidă de resemnare împietrită, de la început pân'la sfârșit. Din când în când numai, când, de închipuirea celor ce spunea, gândul, pe semne, o durea prea tare, își trăgea ea adânc sufletul, cătând, par,că, puteri noi.

„După ce-ai plecat mătale...."

Povestea tristă dar blândă a fetei simple care știa că nu-i îngăduit uneia de seama ei să viseze mai mult de cât ține o vară. I se păruse, doar, c'a trecut prea repede ș'a plâns, dar nu s'a supărat.

„Mătale erai boer !"

Ș'apoi viața ei searbădă, indiferentă, incoloră. S'a măritat „că ce era să fac", ș'a rămas văduvă.

— Și pe urmă ?

— Pe urmă ?.. Nimic. Imi părea rău atâta, că nu aveam o poză de-a mătale !

Suferise, așa dar, ființa asta, țăranca asta grosolană ! In viața ei trecuse un „Conaș", lăsând o dâră dureroasă ca pe urma unui tăiuș. Timpul așternuse coaja uitării peste rană și starea de artificială nesimțire, îngăduise vremei să se scurgă liniștită, îngroșând, an cu an, coaja ocrotitoare, pe care cu o lovitură brutală de unghie, o descărnasem cu inconștientă cruzime.

Dedesubt, rana sângera.

In nimbul dureros al amintirilor răscolite, chipul răvășit de ani și suferințe al femeii ce, instinctiv, își răzema, acum, capul de umărul meu, par'că se transforma, se lumina. Trăsăturile se 'ndulceau, se subțiau. Un moment avui impresia că isbitor, fusese contrastul, doar, între cele două imagini pe care douăzeci de ani și mai bine, le despărțea. Și atât de puternică fu iluzia că, în neștire, brațul meu îi strânse mijlocul iar cu mâna îi căutai, ca altădată, sânul.

„iec ! Da săzi ghinișor, că's bătrână amu !"

Ca sfâșiată de ascuțișul unui foarfece, pânza închipuirii se rupse în două și dincolo, sta femea așa cum apăruse în pragul ușei, hidoasă, cu mișcarea nesuferită a capului, cu negul la rădăcina nasului, și cu cămașa soioasă. Pfu !

Toată astă revenire la realitate, din pricina acelui stupid, desgustător, mălăieț *'iec*, care'i țâșni, ca o dejecție, din gușa ei unsuroasă.

Era timpul !

Scotoci repede prin buzunare și îi întinsei un pol.

— Uite Mărioară, pentru osteneală.

— Sărut mâna.

. . . .

Moș Niță sta, tablabașa, la aceeași masă la care ne întâlnisem. O garofă sdravănă, cu o rămășiță de vin pe fund, odihnea dinanite'i pe masă. Veni, clătinându-se, întru întîmpinarea mea. Era chefliu și cu gust de vorbă. I-am pus și lui cinci lei în palmă, pentru *servicii.* El sărută moneda ș'o duse la frunte.

— Bodaproste ! Să trăiți ! Poi gândesc că *amu* o să mai poftiți pe la noi, Conașule....

Atât de badjocoritor sunase acest *amu* în gura lui Moș Niță, că, nervos, i-am întors spatele și am pornit'o, printre tarlale, spre Iași. De *poftit* n'am mai poftit, dar rânjetul lui Moș Niță, m'a obsedat multă vreme. Un timp, închipuirea întâmplării alături de cea a moșneagului răutăcios, ajunsese atât de supărătoare că, între mine și imaginea acestuia, adevărate dispute mintale se'ncingeau și ca să-l înfund pe moșneag, terminam hotărît :

— Diiec ! Și mai la toată urma, nu era ea chiar așa bătrână !

AL. VAITOIANU

CETATEA ISMAIL

de MIH. POPESCU

Turcii, în timpul expansiunii lor în Europa, n'au urmărit numai avantagii militare și foloase comerciale ci și stăpânire deplină pe Dunăre, de aceia au căutat să-și facă diferite puncte de sprijin pe această arteră comercială.

Intăriturile acestea începeau de la gurile Dunărei și mergeau până pe aproape de Viena.

Una din aceste întărituri era și Ismailul așezat între vestitele cetăți,, Chilia la Nord-Est și Brăila la sud-vest.

Ismailul a slujit însă, și scopurilor militare, căci pe aici Dunărea fiind mai ingustă, putea să fie repede trecută pentru expedițiunile îndreptate în partea nordică.

In timpul răsboaelor Ruso-Turce, din secolul al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea Ismailul a jucat un rol însemnat, fiind cheia Dobrogei.

Planul de față ne prezintă cetatea Ismailului atăcată de Ruși în 1790.

După acest plan cetatea se prezenta ast-fel:

Castelul, aici nu-l mai avem la mijloc, ca în celelalte cetăți turcești, ci în partea Nord-Est în punctele E. F. G.

In castel se aflau: magaziile cu munițiuni, cazarma artileriștilor, cazarma ienicerilor și o moschee.

Castelul mai avea spre Dunăre și un bazin pentru vasele de comerț și de răsboiu.

Partea mai nouă, punctele A. B. C. D. era așezată pe un teren mai ridicat și în ea se afla, locuința orășenilor, aci orașul făcând parte integrală din cetate și trei moschei.

Zidul inconjurător mergea dejurîmprejurul cetăței, având 8 bastioane, de diferite forme și mărimi. Tunurile de apărare erau așezate nu numai în bastioane ci de-alungul zidului.

Ismailul era legat cu celelalte cetăți prin câte un drum ce eșea pe câte o poartă, căreia i-se dădea numele cetăței către care pornea.

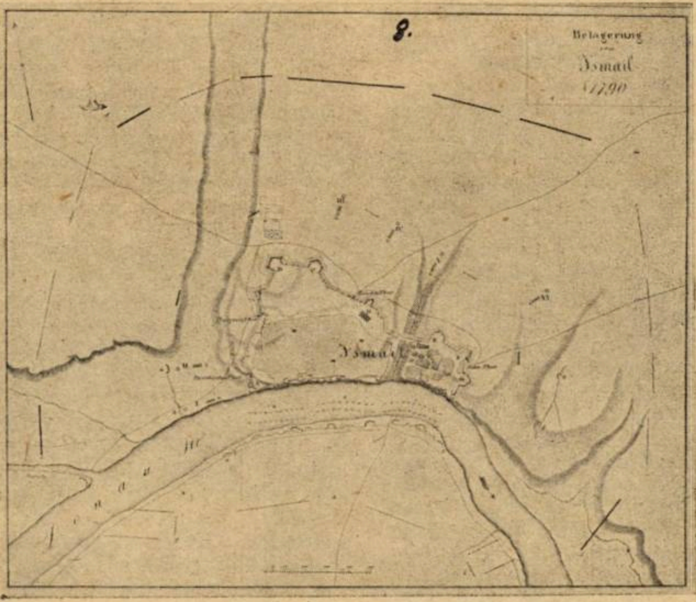
8.
Belagerung
Ismail
1790
Ismail

PLANUL CETĂȚII ISMAIL.

Drumul Brăilei era prin poarta Brateșului, al Hotinului, prin poarta cu acelaș nume, la fel al Benderului și al Chiliei.

Aceasta era așezarea cetății Ismailului după anul 1790.

O vedere generală a cetății Ismailului o avem în fig. II, unde este reprezentat atacul general al acestei cetăți de către trupele rusești conduse de generali: Hudowitz, Sanroykovin și Rybas.

Priveliștea este destul de măreață cuprinzând atât malul drept al Dunărei cât și atacul cetăței de către flota rusească.

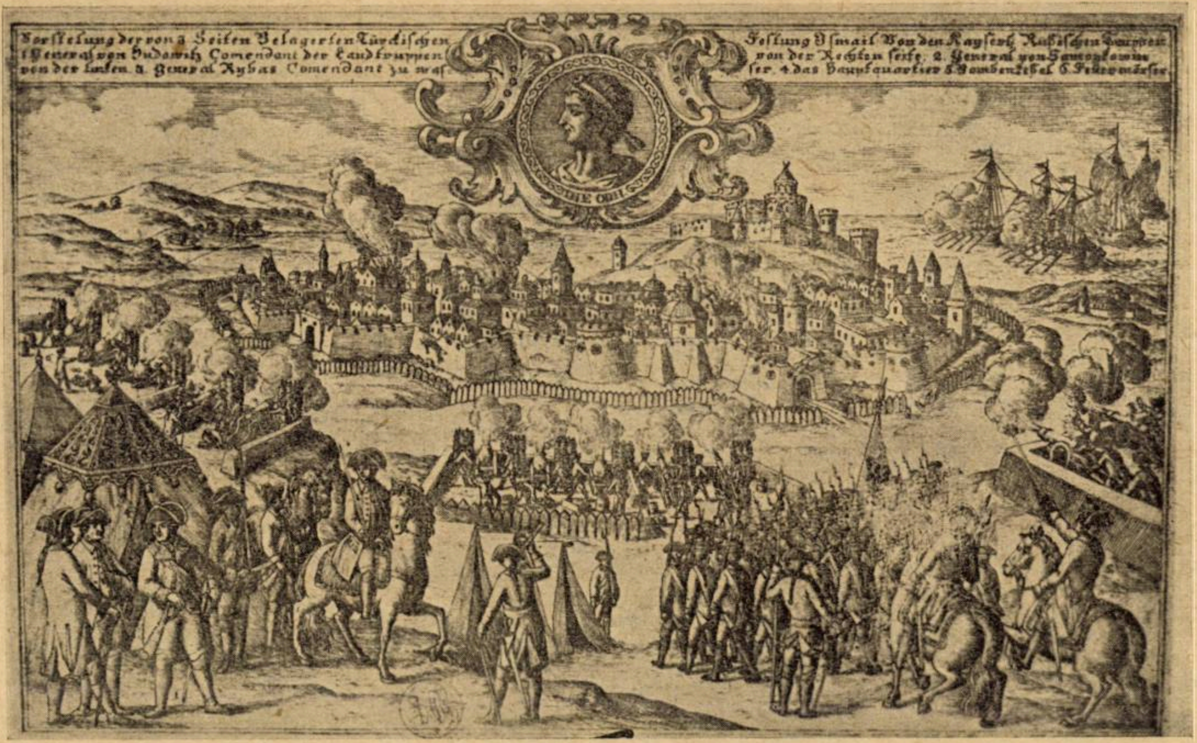
Vorstelung der von 3 Seiten Belagerten Türckischen
1 General von Budowitz Comendant der Landtruppen
von der linken 3. General Rybas Comendant zu wasser
Festung Ismail Von den Kayserl. Rußischen Truppen
von der Rechten seite. 2. General von Samoylowiz
ser. 4 das Hauptquartier 5 Bombenkessel 6 Feuermörser

Cetatea Ismail atacată de către trupele rusești.

Pe dealul mai ridicat al cetăței avem și aici — Castelul — ce domină întreg înconjurul.

Mulțimea moscheelor nici aici nu-i mai prejos, semi-luna predominând chiar din mijlocul castelului.

critica literara

UN PROTEJAT

Un protejat al tiparului pare a fi pr. D. Sfârlogeanu din Mircești-Olt, autorul scrierii „Morala învățăturei“. Dar mai întâi o descriere a cărții care ne-a parvenit grație unui prieten binevoitor.

Dupăce pe, copertă (și pe prima pagină) ni s'a dat, odată, cu titlul cărții, numele și calitățile sociale ale autorului, la pag. 3, descoperim o fotografie încadrată în în frunze și boabe de lemn cainesc și explicată: „Autor Preot D. Sfârlogeanu, Mircești-Olt“. Și pentruca lucrurile să-și păstreze caracterul lor grav, la pag. 5, o nouă fotografie, cu aceiaș încadrare, o urmează, având altă inscripțiune: „Secretarul autorului, B. D. Sfârlogianu, Mircești-Olt“.

Natural că o colaborare atât de seroasă și de bine organizată — nu putea da de cât rezultate bune. Iată-le: la pag. 11 găsim:

„Elevii trebuie să urmeze foarte regulat la școală, să nu le rămână lecții neînvățate; deoarece lecțiile se țin strâns legate unele de altele, întocmai ca un lanț și se explică unele pe altele“.

Și în felul acesta sub formă de sfaturi elementare continuă aproape pagină cu pagină capitolele: *Meșteșugul învățăturei la cetire; Meșteșugul scrierii; Caligrafie proverbială; Memoriul pentru clădirea localurilor de școale în comunele rurale din 1900; Recunoștință; Ghiosdanul orfanului de războiu; Războiul dintre toate animalele domestice și sălbatice, cu patru picioare, și dintre toate păsările domestice și sălbatice sburătoare; Anul* și *Către cetitori,* fără să uit și indispensabila prefață.

Mă opresc un moment la penultimul:

„Având în vedere că țara noastră Română este un Stat ridicat din leagăn plecat spre creștere și progres, trăind în mijlocul unor State, parte barbare, parte civilizate și că acest stat Român a imitat popoarele civilizate, a format și el o Academie Română care are nevoie și interes de multă literatură.

„In acest scop ca unul ce voesc ca lumina să se pună în sfeșnic ca să lumineze tuturor; iar nu a se ascunde sub perdea sau obroc Lumină din lumină se aprinde.

„Motivul principal de am luat îndrăzneala a da titlul acestei mici broșuri nu este altul, decât să stimulez miile de capete luminate spre a găsi un metod mult mai lesnicios, decât cel descris în mica mea broșură.

„Ca cei ce dispun de averi să nu se ia la concurs cu cei săraci; ci odată să zică „bun și învățat“, ce trebuie atâta grije de carte pentru om care are avere!

„Nu voesc a fi numărat nici a mia parte la spița carului scriitorilor Români; dar cum am zis mai sus, să dau loc, capetelor luminate“.

Firește că pagina de mai sus nu se cere comentată; fiecare vede în ea cu cine avem de-a face. Scrierea însă merită să fie cunoscută în întregime. Iată dece, îmi iau permisiunea să vă mai întrețin asupra ei.

◆

ȘI VERSURI...

Tot despre „Meșteșugul învățăturei“ care, pe lângă cele arătate, conține încă atâtea lucruri extrem de interesante.

Iată-le: trec peste fapul că numele autorului e menționat în vreo 7 locuri ale celor 70 de pagini (adică: odată la 10 pagini), peste prețioasa culegere de proverbe dela pag. 16—20 și mă opresc la:

Versurile intitulate astfel: *Școlarul și pana, Lenea și copilul silitor, Ursul, cu coada lungă (combaterea costumului și a luxului), Imnul Studenților, Un bun sfat, Serbare solemnă la finele anului școlar, Imn de mulțumire patronilor școalei Ștefan Protopopescu și Iancu Ionescu, Marșul școlarilor la excursiune, Minunile Soarelui, Imnul Regal, Marșul trecerii Dunării la 21 August 1877, Luarea Griviței la 30 August (12 Sept.) 1877, Hora Independenței române, Doina A. S. R. Principelui Nicolae pe care a cântat-o Doica A. S. R. in anul 1904, Marșul mobilizării din 1913 și pacea din Balcani, Mici învățături, Mânăstirea C-de-Argeș.*

Din simpla enumerare a acestor titluri se vede diversitatea problemelor pe care autorul le îmbrățișează, multilateralitatea de interese care, l-au inspirat în decursul.... veacurilor (cartea începe din veacul al XIX-lea și ajunge în al nostru). Tot de-aici reese că acelaș, nemulțămit cu unele opere de-ale scritorilor cunoscuți, făurește altele. Această școală are până și „Imnul Regal“ al bardului dela Mircești în locul căruia se recomandă versuri ca:

Multe veacuri au trecut.
Mulți Domni bravi noi am avut
Insă Carol i-a întrecut

și

Ține-l Doamne sănătos
Să pună Dușmanii jos
etc. etc.

Trecând cu vederea marele interes pe care-l prezintă aceste urări la adresa defunctului rege Carol, cum și „Doina“ cântată de Doica de A. S. R. Principele Nicolae, mă gândesc: bine, înțeleg combaterea luxului, dar ce rost o fi având cealaltă — aceea a costumului. Ce-o fi vrând S. S. părintele-autor să îmbrăcăm în locul acestuia?

Alte caracteristice: la pag. 32 găsim un portret modest al Regelui Ferdinand deasupra memoriului care are — ca titlu: *„Majestate Rege!“*; la pag. 53: câteva rugăciuni, la 54 — Scara vieții, iar la 65—70 o „listă de abonament“.

Aceasta din urmă merită tot interesul. Din ea se vede caracterul de „protejat al tiparului“ al stimatului preot-autor.

Că o astfel de carte nu trebuia tipărită — se înțelege ușor. Din nenorocire și cu toate că, autorul „nu voiește a fi numărat nici a mia parte în spița carului scriitorilor Români“, ea a văzut lumna tiparului, grație celor 140 de persoane care au abonat 675 de exemplare a 15 lei — înainte de apariție.

Un calcul ușor ne duce la 10125 de lei, adecă tocmai atât cât ar fi fost deajuns pentru editarea unei broșuri îngrijite cu povestiri pentru copii. Mă veți întreba poate cine-s subscriitorii? Iată-i: prefectul județului, un deputat, protoereul județului, apoi: un mare proprietar, alt deputat, directorul liceului și al școalei normale împreună cu întreg corpul profesoral, înfine învățători, notari, primari, avocați, judecători, comercianți agronomi, studenți, funcționari, etc. etc.

Iată de ce considerăm pe autor un protejat al tiparului“.

PAUL I. PAPADOPOL

◆

LIVIA REBREANU-HULEA

„Răvașe 'n tabără“

(Poezii, ed. II)

Dintre scriitoarele de azi ale Ardealului, Dna Livia Rebreanu-Hulea e socotită printre cele de frunte.

O sensibilitate de zefir, sinceră, urzită pe firele unei duioșii de singurătate predomină în poeziile sale. In fondul de inspirație ca note mai distincte întâlnim consecințele războiului: jalea satelor pustii, toamna cu seri fără clacă, fără horă și fără cântec de flăcăi ori vreo idilă 'n umbra porții. Oamenii sunt plecați să lupte sub steaguri străine, și noi ascultăm în evlavia naivității rugăciuni calde de copii:

— Ingeraș drăguț și blând
Mult te rog îngenunchind
Și cu ochii lăcrămând,

Că de-o fi și-acum să vii
Cu'n brad plin de jucării,
Pe la dragii tăi copii

Să-mi aduci — de vii la noi —
In loc de-alte lucruri noi
Pe tăticu' din războì...

Sau poeta privind bolta cerului într'o noapte senină, nu crede că-i dreaptă zicătoarea, că atunci când moare un om cade-o stea, fiindcă:

„Basm duios, dar nu-l pot crede
Astăzi când în toată clipa
Peste-atâtea mii de oameni
Moartea-și fâlfâie aripa.

Căci privește! Bolta rece
Poartă-aceeaș bogăție...
De-ar fi drept ce spune basmul
Bolta-ar fi acum pustie...

Sau în al doilea ciclu al volumului: Reverii, întâlnim accente personale de un lirism subiectiv demn de reținut ca în bucata: *La răscruce:*

„Ți-aduci aminte de răscrucea
La care ne 'ntâlnirăm noi?
Ți-am spus: cărarea-i prea îngustă
Și nu 'ncăpem alături, doi...

Zâmbind pornişi cu mi-alături
Pe calea ce spre piscuri duce,
In inimă cu-aceleași vise
Pe umeri cu aceeași cruce...

sau tot de aceeaș vigoare sugestivă, e următoarea strofă din *Răvaș de toamnă:*

Te-ai dus cu stolul cel din urmă
Ce'n fund de zare arcuia,
Iar codrul cea dintâi podoabă
Și-a smuls din păr în urma ta...

Lirismul d-nei Livia Rebreanu-Hulea e de natură ușoară pornit direct din inimă, cu realizări de romanță ori de elegie femenină, cu inspirație de real talent, ce nu ne-a dat până acum decât întâia sa carte.

GABRIEL DRĂGAN

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAŢIONAL

GEORGE DANDIN, de MOLIÈRE

S'a scris într'o vreme şi nu de mult, despre influenţa pe care a exercitat-o cinematograful asupra teatrului, atingându-se toate aspectele problemei, cu scopul în parte mărturisit, de a se explica aşa zisa „criză a teatrului" prin desvoltarea uriaşă a cinematografului şi a găsi, ceeace nu s'a întâmplat încă, mijloacele de îndreptare.

E vorba mai mult de criza spirituală a teatrului, de reducerea lui la formule şi subiecte şablon, cu marca standard, eftine şi cu circulaţie intercontinentală. Pentrucă, pe măsură ce conţinutul sufletesc şi intelectual al pieselor s'a anemiat, în schimb, regia a luat avânt şi nu ştim dacă n'a fost un mijloc dibaci de a reţine publicul la teatru, nefăcându-l să simtă atât de mult nevoia cinematografului.

Teatrul Naţional din Bucureşti a înţeles acest semn al timpului şi s'a preocupat constant, cu curaj şi talent, de regia pieselor, preferind tot ce putea fi montat spectaculos şi de aceea acuzat uneori — din păcate şi pe bună dreptate — că face concurenţă serioasă unei trupe specializată în baleturi şi fântâni arteziene colorate.

Dacă preocuparea de „cassă" (d. Rebreanu vroise la început să se libereze de această obsesie) era şi în menirea unui teatru subvenţionat, ar fi de discutat şi fără îndoială argumentele n'ar lipsi de nici o parte „deşi mai trainice le socotim pe cele care combat „cassa" şi introducerea regiei cinematografice în teatru tot pentru scopul „cassa închisă".

Acest criteriu a prevalat cu siguranţă şi la alegerea lui „Georges Dandin" dintre atâtea alte piese mai bune ale lui Molière, care n'au fost încă jucate şi nici insucces n'ar fi avut. „George Dandin", o piesă dacă nu mediocră, dar nici prea valoroasă, prezintă însă un mare avantaj: putea fi jucată în cadrul divertismentelor, aşa cum s'a petrecut lucrul şi la Versailles, în 18 Iulie 1668, când Regele Soare, întors din bătălii victorioase, vroi să se amuze — nu ştim dacă s'a şi amuzat! — în stil Ludovic al XIV-lea, adică fastuos şi risipitor.

D. Bumbeşti regisor isteţ, rival — nu am putea preciza dacă şi temut — al d-lui Soare Z. Soare, s'a înhămat cu entuziasm şi frenezie la corvoada Versaileză, şi dacă Ludovic de pe scenă n'ar fi fost d. Anastasiad, iar soţia sa, regina, d-ra Godeanu, cu bunăvoinţă şi mare efort de imaginaţie, am fi putut crede, noi spectatorii, că ne-am înobilat pe loc, şi că vedem pe Molière, (e drept că d. Sârbu nu-i prea seamănă la chip), jucând în faţa noastră pe bietul „George Dandin".

Dar n'au vrut sufletele răposaţilor autori şi interpreţi ai serbării dela Versailles. Molière, Lulli, Beauchamps, Saint-André, La Pierrè, Favier, Descouteaux, Philbert, M-zelle Hilaire, Desfronteaux, etc., ca fastul din grădinile Regelui Soare să fie întrecut de inspiraţia d-lui Bumbeşti. Drept este că Molière, l-a inspirat fost jucat cum nu se poate mai frumos. Cântăreţii, corul şi dansatorii au făcut ce-au putut (şi au putut foarte puţin) ca să fie bine, dar n'au isbutit decât să strice ansamblului.

Din această cauză spectacolul luat în întregime, dădea impresia unui mare car alegoric, tras de boi, ca lumea să vadă tot, aşa cum se vede uneori (costă prea scump) în zilele de carnaval la Nissa.

In acest ansamblu şi după concepţia că regia fastuoasă este totul, ce mai însemna bietul „George Dandin" şi necazurile lui! Cine mai avea răgazul să se gândească la textul piesei care prilejuia d-lui Bumbeşti atâta succes. Ici colo, câte un spectator amărît de-ale lui, mai era atent la „George Dandin" şi poate se întreba amărît de ce atâta cruzime faţă de bieţii încornoraţi şi de ce acestei comedii i se mai spune comedie, când este atât de neumană şi crudă în toată desvoltarea ei.

Erau spectatori cari îşi şopteau amărîţi: De ce atâta indulgenţă faţă de Angelica, când domnul Molière, spune istoria, nu prea a vrut să fie fericit de d-ra Bejart, care l-a cam înşelat? A vroit să-şi bată joc de suferinţa lui? Nu prea. E mai simplu: a fost un apologist al libertăţii fetelor de a dispune de iubirea lor şi al educării lor cât mai complete, în opoziţie cu spiritul vremii.

E imorală aşa cum susţinea, nu prea atât de puritanul Rousseau? A revoltat pe mulţi şi-i va revolta încă, aşa precum afirma Voltaire? Moral, imoral şi amoral, termeni pentru jongleria critică, care nu adaogă şi nici nu răpesc nimic gloriei lui Molière. Discuţie de cuvinte care n'ar putea lămuri nimic, precum nici regia n'a putut distruge textul piesii.

Interpretarea dată de d. I. Sârbu lui George Dandin, bună.

Ceilalţi l-au secundat cu talent. De ce să mai insistăm?

I. FLOROIU

P. S. — D. Bumbeşti a uitat să ne reconstitue şi ospăţul regesc care a urmat după spectacolul din 1668. Dacă ar fi dat decorul cuvenit restaurantelor din jurul Teatrului, lumea ar fi avut poate iluzia că a fost la Versailles.

PRIMUL TEATRU DE MARIONETTE IN CAPITALĂ

Se inaugurează Sâmbătă, 5 Octombrie ora 3 d. a., în mica dar cocheta sală a teatrului „Tinerimea Română" de lângă liceul Lazăr. Duminică dim., la ora 10 şi seara la ora 8, spectacolul se va repeta cu programul de deschidere.

VRĂJITORUL COLAS
din opera „*Bastien şi Bastiena*",
de *Mozart*

Directorul teatrului de mironette este d. T. Nastasi, un harnic şi foarte priceput technician în arta dificilă şi delicată a acestui gen. A înjghebat mai întâi la Cernăuţi, sub auspiciile şi cu scenă, pe care a ştiut să facă să trăiască atâtea personagii din repertoriul clasic şi modern: *Bastien şi Bastienne*, şi *Directorul de teatru*, după operele comice ale marelui Mozart, *Ion Păpuşaru* de V. Alexandri, *Păcală*, cea mai populară figură a poveştilor noastre, etc.

La Bucureşti, revista „Universul copiilor" dându-şi seama de importanţa educativă a teatrului de păpuşi a făcut apel la arta şi priceperea d-lui T. Nastasi, pentru a putea oferi tineretului din Capitală, o serie de spectacole occidentale.

E uimitor cum până astăzi, nu s'a găsit nimeni să dea concursul pentru promovarea unui mic teatru de marionette, când în străinătate sunt mii de asemenea săli de spectacol.

In Cehoslovacia, nu există şcoală, sau societate culturală care să nu-şi aibă scenă proprie pentru spectacole de marionette. Numai vorbim de teatrele permanente particulare şi de stat, unde se perindă anual zeci de mii de spectatori mai mici. Căci teatrul de marionette este un gen de artă care place la toată lumea, indiferent, vârsta sau categoria socială. El nu poate să nu aibă succes.

Şi aceasta cu atât mai mult când se prezintă în condiţiuni de superioară realizare technică şi artistică, cum e cazul dela „Tinerimea Română" unde atât bogăţia programului cât şi valoarea conducătorului şi a utilajului sunt chezăşia sigură a permanentizării teatrului de marionette în Capitală.

I. GR.

GAZETĂRIA

AȘA ȘI-AȘA...

Decâteori am avut prilejul, am spus cuvinte bune despre revista **DATINA** de la T. Severin, condusă de d. Mihail Gușiță.

Nu exagerăm spunând că e singura revistă, călăuzită cu statornicie de doctrina tradiționalismului literar.

Numerile din urmă (7—9) sunt închinate lui Eminescu. Sunt remarcabile articolele d-lor Gușiță și Al. Dima. Din articolul celui din urmă, reproducem foarte judiciosul sfârșit:

„*Pentru vremea noastră atât de puțin dornică de integrare în lanțul continuității istorice, atitudinea tradiționalismului eminescian poate constitui oricând și pentru oricine, un îndreptar adecuat pe care, — ca pe un altar, — îl punem cu toată căldura, în fața tinerei noastre generații de câteori va cădea în păcatul de neertat al înstreinării*".

In revistă, pe lângă un articol al d-lui George Damaschin, asupra „concepțiilor filosofice din Sărmanul Dionis", sunt câteva notițe interesante, ca tot ce scrie învățatul profesor Bogdan-Duică. Așa, d. Bogdan-Duică scrie, că în manuscriptele lui Eminescu se găsesc note (multe) traduse din doi naturaliști germani: Mayer și Scheiden.

Nimeni nu le-a dat nicio atenție, deși ar fi interesat să se știe, că Eminescu a studiat pe marele Mayer și interesantul Scheiden.

Bună observație face d. I. Gr. Oprișan în revista **„RĂSĂRITUL"** (Nr. 11—12).

„*De sigur suferim de morbul conferințelor. E țara, în care conferințele curg gârlă. Am putea spune că abuzul lor a viciat și bunele intenții cu care, uneori, mai sunt așteptate. De aceea și când se nimerește un cuvântător viu, care canalizează atenția pe scocul unui gând bun, a unei fapte de cultură, publicul abia așteaptă partea cealaltă*".

Și suntem de perfect acord cu d. I. Gr. Oprișan:

„Nu dorința de edificare culturală ne lipsește. Ci spiritualitatea însăși".

Decând îl așteptăm. Il dorim după conferință. Il vrem scos din cadrul teoretic. Râvnim să-i vedem la lucru și să-i simțim bunăvoința aplicată practic.

E vorba de noul educator, asupra căruia dă interesante relații în revista **„ȘCOALA ȘI FAMILIA DE MÂINE"**, d. Marin N. Biciulescu, în legătură cu congresul Ligii internaționale pentru educația nouă.

„*Educatorul, care până în prezent neglija, desconsidera nouile metode pedagogice, va începe să simtă necesitatea de a cunoaște viața și sufletul copilului, mediul său educativ, ca să înlesnească libera evoluție intelectuală a copilului*".

De-ar veni mai repede noul educator!

Bună faptă face directorul ziarului **„NĂDEJDEA"**, organ de luptă al ceferiștilor, publicând un supliment cu materie literară și artistică. Cititorii obișnuiți ai acelui ziar au astfel posibilitatea să găsească la două săptămâni, și material instructiv și care să le primenească sufletele.

Citâm următoarea caracterizare a lui **THIERS**, din lucrarea d-lui Louis Barthou:

— *Să spun că Thiers a fost un orator incomparabil? Să ne înțelegem asupra cuvintelor. Intrebuințarea a luat cuvintelor semnificația originală. Admit, că vorba e o ființă vie, dar viața cuvintelor e de cele mai multe ori făcută din îngroșări și din excese. Măsura, moderația, tactul nu sunt în vremea, în care ne-a asvârlit destinul, însușirile esențiale ale unei limbi, care se desvoltă și se transformă. Ințelepciunea și rațiunea nu fac regulă comună, căci mereu se merge repede.*

Elocvența lui Thiers nu-i incomparabilă, în sensul, că ar fi depășit elocințele, care au onorat tribuna franceză, în vremea în care a strălucit Thiers. El n'a fost singurul maestru, în timpul în care Berryer, Lamartine și Guizot îi erau rivali.

Thiers aducea la tribună, darurile causeriei sale strălucitoare.

Balzac spunea că Thiers e de-o șiretenie meridională. Sainte Beuve îl califica „marele scamator".

In sfârșit, am găsit și un actor, care să vorbească de preferințe literare în funcție de talent.

ACTORUL E GEORGE CALBOREANU.

El a spus:

„*Ca actor am și eu preferințele mele în literatură, ca și în artă în general. In teatru mi-am formulat anumite principii bine stabilite, căutând în totdeauna să lupt cu ridicolul din situațiile false și realizând cu mijloace minime, maximum de succes și mulțumire sufletească.*

Nu există gen în teatru din clipa în care te afirmi cu un talent".

Intr'adevăr, pentru talent nu există gen în teatru. Talentul e talent și în dramă și în comedie. Numai actorii comozi se etichetează.

B. C.

„POIANA VIITOARE" își urmează apariţiunea cu aceiaș grijă pe care i-o cunoaștem pentru binele obștesc și pentru interesele comunei. Am dori-o poate ceva mai vioae și puțin mai literară.

IARAȘI TINERETUL. Dintr'un interview al prozatorului I. A. Basarabescu:

„In genere tineretul nostru... nu citește sau nu știe ce trebue să citească. Educația culturală și artistică... și-o face din ziarele... de reclamă, din revistele ilustrate, din cronica literară și artistică și... din stilul violent și trivial al articolelor... politice care îi toarnă în suflet otrava disprețului, a nepăsării și a pesimismului" făcându-i de timpuriu „blazați, materialiști, lipsiți de entusiasm și de busolă, și, interesați până la lașitate".

Vina e a guvernelor care încredințează propaganda culturală agenților politici — lăsând ateneele populare „pe mâna speculanților și a compromișilor".

CATO CEL BATRAN — austerul cenzor al moravurilor romane — constitue obiectul unui interesant portret pe care

458 al „Adevărului literar și artistic". Firește că astfel de studii pot foarte bine contribui la instrucțiunea și educațiunea tinerilor cum și la răspândirea clasicismului — încă atât de rău format la noi.

ROMANE IN CURS DE APARIȚIE anunță ziarul „Curentul": unul de M. Sadoveanu, altul de Cezar Petrescu (Calea Victoriei), un al treilea de L. Rebreanu (Crăișorul), al patrulea de părintele Damian Stănoiu (Duhovnicul Maicelor), în fine—un al cincilea (Bătrânul Amedeu) de Al. O. Teodoreanu.

Le așteptăm cu nerăbdare și la fel, cu noi — toți cetitorii de literatură bună.

CARȚI ȘI LIBRARI este titlul unui succint articol (Curentul dela 16 Sept. 1929) în care d. Cezar Petrescu reia încăodată chestiunea atât de arzătoare a nepregătirii profesionale de care dau dovadă cei chemați să contribue la răspândirea cărții. Reproducem spiritualul, dar usturătorul final:

„Un băiat de băcănie, știind gustul clientului, se grăbește să anunțe că „a sosit ără icre proaspete și este măsline de volo".

„Un băiat de librărie, dacă îi ceri un volum de Proust, răspunde îndeobște senin și voios: „N'avem Proust, însă este un volum nou de Radu Cosmin".

„Ceeace recunoașteți că nu e tot una. Zău că nu e!"

CRIZA CARȚII e discutată și de d-sa. Iată câteva păreri:

„Cetitorul român și-a pierdut încrederea în valoarea reală a operelor originale ce i se pun la îndemână. Vitrina librăriilor e supra-încărcată, din cauza lipsei de scrupul a unor editori cari pentru a plăti cât mai puțin producția literară și a câștiga cât mai mult din titluri sgomotoase — nu se uită nici dela cine adună materialul, nici cum îl adună, nici nu se întreabă ce efecte morale ar putea să aibă cartea pe care o editează, în massa cetitoare".

Apoi „gustul publicului.... se găsește la un nivel scandalos: în mâna elevilor de liceu și mai ales a fetelor... veți găsi.. broșuri și... volume emanate nu mai știu din ce lupanare tipografice; și, dacă, întâmplător, îndrăsești să atragi atenția micului cetitor asupra impietății ce săvârșește, el te privește cu milă, ca pe un răsuflat, care ai rămas înapoi cu moda în literatură".

Firește că și unii scriitori își au vina, paralizându-și munca și talentul „pentru o bucățică de pâine pe care editorul pare a i-o întinde cu generozitate"?!

Soluțiuni:

„Criza cărții ar putea fi înlăturată în primul rând prin sprijinul larg pe care ar trebui să-l dea talentelor adevărate ziarele de mare tiraj. Ele au în mâna lor toată puterea de a lansa talente noui și de a întreține focul sacru în cele consacrate; cu o condiție însă: fără ură și fără părtenire..... și mai ales înlăturând cu desăvârșire orice spirit de cenaclu, de bisericuță, de coterie, de așa — numită școală literară".

Că toate părerile d-lui Basarabescu sânt perfect adevărate — cetitorii pot judeca singuri. Regretul nostru este că ele nu întrunesc sufragiile celor che

literara

o seama de cuvinte

— Care sunt opiniunile d-vs. politice? întrebă cineva pe ducele de Méry.

— Depinde de cine mă întreabă! răspunse ducele.

♣

Un mare duce de Toscana, se plângea ambasadorului din Veneţia că un venetian venit la Florenţa, avusese o purtare foarte urîtă.

Ambasadorul, ca să se scuze faţă de marele duce, îi spuse:

— Nu trebue să vă supăraţi Alteţă, a fost un nebun!..., Nu trebue să vă supăraţi!...

— Ai dreptate, răspunse Marele duce, nebuni sunt pretutindeni, chiar aci la Florenţa; dar noi nu-i expediem prin alte părţi, îi ţinem închişi!..

♣

Intr'un salon monden se vorbea despre războiu. Un domn, care luptase pe mai multe fronturi şi fusese rănit în războiu, spuse:

— Au murit sute de mii de oameni... Războiul e un lucru oribil!

Tristan Bernard care era de faţă replică liniştit:

— Oribil?!... De ce?... Moartea unui om e groaznică, dar moartea a sute de mii de oameni nu mai e altceva decât o statistică!..

♣

Un abate citea evanghelia Mariei Samariteanca. In biserică era şi Lucien Descaves cu un prieten. Acesta se mira că evanghelia aceasta e mai lungă decât altele.

Lucien Descaves, îi explică:

— Nu trebue să te miri că e mai lungă decât altele!... Ascultă şi ai să pricepi: vorbeşte o femee!...

♣

La un proces, avocaţii făceau mare scandal şi se certau între ei.

Avocatul Henry Robert care era şi el apărătorul unei părţi, spuse:

— Dacă domnii avocaţi cari vorbesc, ar face tot atât de puţin sgomot ca d-nii cari dorm, ar fi foarte agreabil pentru domnii cari ascultă!

♣

Humoristul Georges Dolley care e şi avocat, pretinse o sumă foarte mare pentru consultatia ce o dădu unei domnişoare cu care era vorba să se căsătorească.

Aceasta îi reproşă că suma e prea exagerată, dar Dolley îi răspunse:

— Am vrut să te fac să-ţi dai seama cât de bănoasă e meseria de avocat şi să accepţi deci să fii soţia mea!

♣

Doi doctori stau de vorbă:

— N'ai idee ce greutăţi întâmpin, până ce reuşesc să fac pe bolnavii mei să mă plătească!

— Eu nu!... Am avut întotdeauna parte, de moştenitori foarte cum se cade!

bazar

LUMINA INVIZIBILĂ ULTRA-VIOLETĂ ŞI VIAŢA

După interesante cercetări, s'a ajuns la presumţia că această lumină invizibilă, va fi poate, într'un viitor apropiat, un factor de restaurare a energiei chimice. Remarcabila proprietate pe care o posedă de a accelera fenomenele biologice, la vegetale, a fost semnalată, încă de 10 ani în urmă.

Bastonaşele de vanilie proaspete, nu au nici un miros: chiar în cazul când sunt verzi, se coc şi se parfumează, într'o clipă sub acţiunea razelor ultra-violete. In extremul orient, s'au realizat experienţe, cari demonstrează acţiunea de accelerare a razelor ultra-violete, asupra creşterei bananilor, şi ananasului. De asemeni, bastoanele din trestii de zahăr, cultivate în întuneric sub acţiunea razelor ultra-violete, şi-au câştigat în scurt timp funcţiunile clorofilene. Descoperirile cele mai captivante sunt datorite lui Daniel Berthelot: Untdelemnul spunea el, care reprezintă, pânea de toate zilele, a industriei moderne, rezultă din fosilaţiunea plantelor verzi, a epocei carbonifere.

Cărbunele pe cari îl consumăm în cazanele noastre este acela pe cari, plantele preistorice, l'au împrumutat acidului carbonic din aer, sub acţiunea soarelui. Pe când după Lavoiser, respiratia este o combustiune, prin cari animalul consumă cărbunele său propriu sub formă de accid-carbonic şi hidrogenul său sub forma vaporilor de apă, funcţiunea clorofilică, a plantelor verzi, expuse la lumină, este o anticombustiune prin cari planta absoarbe, reia, ambele gazuri viciate ale respiraţiei animale (acidul carbonic şi vaporii de apă) şi le combină, pentru a fabrica zahărurile şi principiile ternare, cari servesc de regim nutritiv erbivorilor şi omului.

NUMĂRUL 13

Credinţa superstiţioasă care se leagă de numărul 13 e în multe părţi foarte puternică. Săptămâna trecută un şofer londonez amendat fiindcă ascunsese numărul 13, s'a scuzat spunând că ori de câte ori clienţii vedeau numărul maşinei îl ocoleau. Această superstiţie n'are nimic real la bază, de nici un număr nelegându-se fericirea sau nenorocirea cuiva. Tot ce putem spune e că mulţi oameni de seamă au fost sclavi acestei superstiţii şi au căutat să se ferească de numărul fatal.

Lordul Fisher, Bismarck, fostul Kaizer, d. Winston Churchill, fostul ministru de finanţe al Angliei — pentru a nu menţiona decât câţvia — sunt printre aceştia. Se afirmă că d-lui Lloyd George i s'a întâmplat să fie invitat odată la un prânz unde nu erau decât 13 invitaţi. Fostul ministru a refuzat să se aşeze la masă, până când gazda n'a trimes să aducă încă un invitat.

caricatura zilei

PUTEREA OBIŞNUINŢEI...

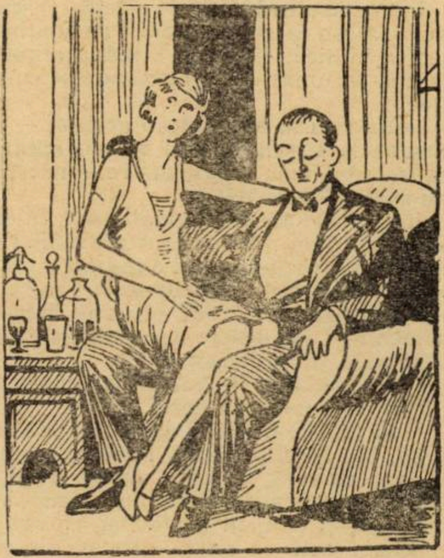

Soţul (dormitând acasă, în timp ce soţia se aşeză pe genuchi). — Domnilor, avem onoarea să vă facem cunoscut primirea stimatei D-vs din 17 April...

SCUZĂ

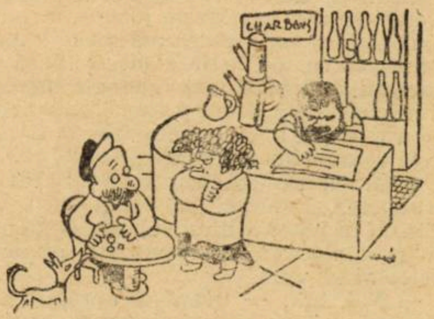

— Dumnezeule!... Incă două coniacuri?
— Da! Pentru ca să dau bucăţelele de zahăr, căţelusului....

DIPLOMAŢIE

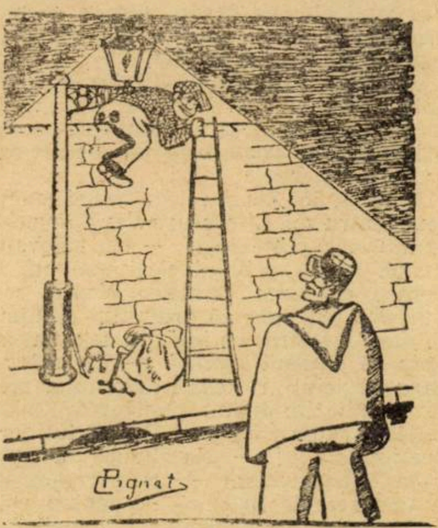

— Dar ce faci 'Mneata, acolo?
— Eu... eu fac... reparaţii.

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

SUBIECT REZERVAT

de **ION GORUN**

Cum stăteam la colț de stradă, căscând gura la lumea care trecea și negândindu-mă la nimica, — simții o mână atingându-mă pe umăr apoi, apăsându-se cu putere.

— Eu știu la ce gândești acuma, — îmi răsună la ureche glasul binecuvântat al prietenului meu Strâmbu. Te gândești la un subiect de nuvelă !

Imi adusei aminte numai decât, că cu o seară în urmă prietenul meu Strâmbu mă zărise în tovărășia unui administrator de revistă. Ii admirai pătrunderea ; dar cum nu-mi place să turbur părerile bune ce oamenii își fac despre destoiniciile lor intelectuale, îi răspunsei :

— Ai dreptate. Il caut și nu-l găsesc.

Prietenul meu Strâmbu râse.

— Ia fugi de-acolo ! Par'că mai la urmă vouă, literatorilor, poeți, nuveliști și cum vă mai chiamă, vă arde numai decât de subiect ! Am zis și eu așa; am glumit. Voi, mă, sunteți oameni ciudați și, ca artiști, cei mai... cum să zic ? — Un pictor, mă, vede ceva ce i se pare lui că poate să refacă din culori, din linii și umbre, — face. Un sculptor așișderea, își alege ceeace socoate el că poate să redea cu dibăcia degetelor și cu simțul formelor. Unui compozitor de muzică îi sbârnăiesc la urechi melodii pe cari le fixează, combinații de tonuri pe cari le găsește juste sau interesante, dacă nu totdeauna noui... Astea sunt, pentru toți ăștia, *subiecte*... Insă voi, literații, îmi luați *orice* și *toate* lucrurile din lumea asta drept pretext pentru ceeace voi numiți, cu o mândrie fără rost, arta voastră su-pe-ri-oară...

Ar fi fost rândul meu ca să-mi arăt pătrunderea. Evident, prietenul meu era *dânsul* în posesia unui subiect, și plănuia să mi-l plaseze... Dar nu zisei nimic. Il așteptai să vină.

— Voi, mă, — urmă el apropiindu-se tot mai mult de ținta-i vicleană — voi nu căutați în lucru aceeace *este*. Vi se pare prea simplu, nevrednic de zugrăvirea condeiului vostru. Vă trudiți ca să găsiți *altceva*, — și dacă ar fi numai altceva decât ceeace vede toată lumea, ar fi bine, — dar voiți altceva decât... ceeace lucrul acela poate spune unei minți normale, unei închipuiri echilibrate.

„Prefaceți lucruri de nimica în lucruri „pline de înțeles"... Ințelesul însă, mai adesea, nu e nicăirea, ci totul este o siluire a imaginației voastre pe un *pretext* oarecare, — oricare !

Pretext, da. Zic și repet. Totuși este pretext pentru voi. Literatura s'ar putea chiar numi: arta pretextelor. — Un bolovan în drum, îți dă prilejul să-ți înstruni lira pentru cântarea fatalelor piedici ce se pun de-a curmezișul drumului omului aminteri înzestrat cu ingeniu dela natură. Asta se chiamă *simbol*. — Un stârv pe care serviciul „ridicării cadavrelor moarte" l-a uitat în drum, îți sugerează adânci reflecții asupra tuturor spurcăciunilor — poetice totuși ! — din lumea aceasta... Asta e naturalism. — Sau romantism: Apune soarele în nori, — pentru voi e: melancolia clipelor din urmă ale zilei muribunde; — apune fără nori: apoteoza unui sfârșit de glorioasă trecere pe firmamentul vieții, — ori altceva în genurile astea. Răsăritul, îl vedeți mai rar; — s'atuncea sunteți mai adesea mahmuri.

„Sau ce zici, de pildă, de acela care s'apucă să scrie un poem de douăzeci de strofe de câte șase versuri de câte optsprezece silabe asupra unui... avort ? Acuma îți închipui tema ; O, făt care ai venit pe lume fără viață, ce fericit ești tu că n'ai să mai guști din toate mizeriile noastre, și n'ai să fii tentat nici să scrii, și n'ai să fii pedepsit nici să citești, poeme de douăzeci de strofe de câte șase versuri de câte optsprezec silabe... Acuma închipuiește-ți, cât de fericit ar fi fost fătul acela, și în câte strofe, versuri și silabe l-ar fi putut cânta poetul, dacă el... — fătul adică, nu poetul — nici nar fi fost zămislit !

„Apoi iată așa; la ce-ți mai trebuiesc— subiecte ?"...

Socotii acuma momentul sosit.

— Aide, zic, — spune-l.

— Ce să spun ?—face prietenul Strâmbu pe miratul.

— Cum ce ? Subiectul la care te gândești, de când îmi tot bați câmpii aci.

Dacă a văzut c'am scurtat-o, prietenul Strâmbu își drese glasul și începu.

— Să scrii, mă, ceva din viață, — ceva real, întâmplat, și totuși... Să vezi... Asta ar fi meșteșugul adevărat.

„Eu am cunoscut, de mult, o femee, o fată atunci, pe care părinții, cum se întâmplă cu atâtea, s'au grăbit s'o mărite, de teamă să nu le rămână în spinare. Se înfățișase un om cam copt, — dar cum se ținea încă bine și-și vopsea părul, nu i-a displăcut nici fetii. L-a luat, în credința naivă că asta-i era acuma datoria, față de viață, și față de părinți, să se mărite. A urmat apoi un martiriu de douăzeci de ani, împliniți. Desbrăcat din redingota strânsă și din prefăcătoria zâmbetului tineresc, moșneagul apăru cu toanele și cu reumatismele lui, accentuându-se din an în an.

„Femeia l-a îngrijit, cu credință, cu jertfă de sine... Nu e aicea subiectul... L'a plâns chiar, când după douăzeci de ani i-au curățit casa și viața de acel stârv mai mult sau mai puțin ambulant... Ce vrei ? era, în fond, o femeie sentimentală...

„Dar dorul de viață i se aprinse totuși, când, mai târziu, întâlni în drumu-i un tânăr ca în visurile-i de demult... Era acum trecută de patruzeci de ani, — dar vezi, așa suntem toți: nu vrem să renunțăm, nu vrem să ne dăm învinși de viață, cât timp mai simțim o singură scânteie de dor încălzindu-ne inima... O, eroina mea nu era dintre acele trecute, avea încă destul de bogate rămășițe de farmece... A și isbutit să subjuge cu ele idealul ce-i răsărise în sfârșit în față...

„Acuma dară, avea să înceapă să trăiască și dânsa. Scump cumpărase dreptul acesta, — dar se înstăpânise în sfârșit pe el... Tânărul o iubia, — simția dânsa că era dragoste adevărată acolo... O, fericire !

„O să crezi că s'au întors rolurile deacu, — femeia veștejindu-se la rândul ei, zi cu zi, alăturea de înflorirea vârstei bărbatului... Dar nu e nici asta.

„S'au înțeles ca să se ia. Logodna trebuia să se facă după ce tânărul avea să-și pună la cale niște afaceri, acolo în orașul lui de provincie. L-a însoțit și ea, — o idee de duioșie, — dar n'a putut sta până la sfârșit. A trebuit să se întoarcă. Logodnicul avea să vină și el peste câteva zile.

„S'au despărțit la gara orășelului, în îmbrățișeri fierbinți, — ca într'o presimțire...

„Presimțire !

„Sunt câteva luni de-atuncea; și femeea își așteaptă încă logodnicul... Il așteaptă, da. Iși zice ea că, desigur, cineva i l-a furat, — l-a amețit alta mai tânără... Dar nu se descurajează. A suferit atâta în viață, și știe că viața are atâtea deziluzii, — în cât nu se îndoiește că odată s'odată Radu, scârbit de toate și obosit, tot de dânsa o să-și aducă aminte, și tot la dânsa o să se întoarcă... Și îl așteaptă.

„Dar Radu n'o să mai vie... De ce o spun eu cu atâta siguranță ? Fiindcă eu *știu*, că Radu n'o să mai vie. Nu fiindcă l-a furat, l-a amețit alta mai tânără... Tânărul își iubia viitoarea logodnică cu adevărat, și chiar a doua zi, isprăvindu-și afacerile, se grăbise să alerge la dânsa... Se grăbise prea mult, căci avântându-se să se urce în trenul ce se pusese în mișcare, a rămas acolo pe loc, căzut sub roate, sfărâmat, ciopârțit...

„Eu o spun asta așa simplu: tu, care ești de meserie, poți s'o împodobești...

„Ș'apoi, te vei întoarce iarăș la chilia singuratică, unde retrasă cu totul, desfăcută de orice legătură cu lumea, acea care era să fie logodnica fericită a fericitului Radu, stă tăcută, cu ochii pururea la fereastră, cu urechea mereu ascultând la ușă... Nimenea nu îndrăznește, și nu-și poate lua dreptul, să-i spună adevărul. Mai la urmă, în fața lumii, Radu nu fusese încă pentru dânsa decât un străin... Și oare nu era mai bine să-l creadă necredincios, tot păstrând însă în suflet o rază de nădejde, — decât ca să vină cineva și cu brutalitate, să înăbușe, se întunece, să stingă și această ultimă rază ?...

„Apoi, când ai ajuns aci, poți s'o închei, după tipic, ca de pildă:

— „Afară vântul se pornise năprasnic și răvășia cele din urmă frunze veștejite, spulberându-le în înserarea însângerată a toamnei târzii... Un dangăt de clopot răsună, undeva departe, ca o chemare la rugăciune... Și încet, cu ochii pierduți în umbrele ce se lăsau în odaie, femeia își făcu semnul crucii"...

◆

— Și de ce nu-l scrii tu, subiectul ăsta ? întreb eu pe prietenul Strâmbu, după ce-și isprăvi povestea.

— Dacă aș fi scriitor, zice, — l-aș scrie. Cine știe ? Poate l-aș scrie bine. Dar mă tem că, pe urmă, mușcat de diavolul ambiției, aș continua; și atunci — m'aș împiedica poate și eu de toți bolovanii de pe drum, și m'aș face complice la cine știe câte și tot felul de avorturi literare...

Tăcu o clipă; apoi:

— Ei, ce zici ? Il scrii tu ?

— Să vedem...

cărţi redate în extrase

VIAŢA LUI STEVENSON

Jean-Marie Carré

Naţiunea şi literatura engleză prezintă în Oamenii şi Operele sale nu numai culmi neîntrecute dar şi originalităţi fără seamăn.

Un exemplu impresionant este şi acest Robert Louis Stevenson, poate puţin cunoscut la noi, care merită, chiar dacă interesul nostru nu'l exige, să fie mai mult decât luat în seamă.

Din „viaţa" lui frumos romanţată de autorul reputat ale vieţei lui Goethe, redăm cât spaţiul ne-o îngădue, dorind s'o vedem integral tradusă împreună cu scrierile lui principale.

PREGĂTIREA

Descendent al primilor constructori de faruri, se simţea instinctiv chemat să depăşească opera bunicului şi a tatălui său. Vedea mai departe ca farurile lor de pe coastele Angliei şi în suflet îi mijeau dorurile violente care au dus ţara lui la cuceririle fabuloase pe întinderile pământului.

Scoţia îi fu leagăn şi Biblia doicei lui, primă călăuză. Dar cum află că lumea nu începea şi mai ales nu se sfârşea cu acestea, avu o primă mare năzuinţă: să cunoască lumea şi viaţa şi *să scrie*. Nu vru în ruptul capului să continue opera tatălui şi a bunicului, el visa să construiască alte faruri, pe un plan superior.

Trecu prin două universităţi dar mai ales prin cabareturi şi case de femei, în căutarea *libertăţei* fără de care n'ar fi putut să trăiască. Dela început apăru tuturora ca un original şi mai ales un revoltat care avea s'o sfârşească destul de rău. Tatăl lui, obicinuit să construiască pe stâncă farurile lui, nu înţelegea nimic din aptitudinele boheme ale unicului său copil şi o sfâşietoare dramă începu în viaţa bătrânului.

Ceva şi mai grav: tânărul încetă de a *crede* şi asta era mai rău ca orice. Montaigne, Heine, Spencer şi alţii, îl făcură să se îndoiască şi să surâdă. Explicaţia dintre tată şi fiu pe această chestiune fu teribilă. Să ai un singur băiat, mare, sănătos, inteligent, să vrei să te perfecţionezi şi să supravieţueşti în el ralizând prin el ceeace n'ai reuşit să realizezi tu fără buna îndrumare la vreme, şi fiul ,idolul acesta al tău, creat de tine, să nu răspundă chemărei sale, era mai rău ca orice rău!

Inceputurile lui literare dovedeau talent dar nu cunoştea încă aceea ce pretindea să cunoască puterea lui de animator al lumei ideale. Se adăpă din Walt Whitman şi Hugo, scrise esseuri, mici romane îngrozitoare cu piraţi şi răzbunări perimate, cunoscu pe Carlyle şi alţi scriitori renumiţi ai Angliei. De o natură delicată, dar de o vioiciune fizică şi morală excepţională, el cuceri la Londra o lume întreagă. Acolo stătu puţin şi o porni într'o colindă aventuroasă pe mare de unde se întoarse fără cărţi, fără manuscrise, fără pipă şi şapcă, aproape gol, ars de soare, slab, dar mai dispus ca totdeauna. Devenea simplu şi voluntar, sincer şi violent, personalitatea lui se căuta, se dezvolta, se preciza tot mai deosebită de a tipului comun, tot mai originală.

PRIMII PAŞI IN LUME

Cu un sac de călătorie în spate, simplu, prea simplu îmbrăcat, pornise prin Franţa. In apropiere de un sat, un jandarm îl opri şi-l duse la comisariat. Cu greu isbuti să-i convingă pe poliţişti că este un călător de plăcere, şi nu un spion german (era prin 1875). Intr'o barcă improvizată călători pe Oise şi într'o zi apele umflându-se, scăpă de înec ca prin minune.

La Fontainebleu cunoscu o americană care avea doi copii, era în divorţ şi cu zece ani mai mare ca el. Fu viitoarea lui soţie şi aproape stăpână. Era o fiinţă mică, cu mâini şi picioare fine, cu ochi superbi, brună, cu buzele subţiri şi un cap energic, napoleonian. Se iubiră dela prima vedere şi şederea lui la Paris se datoră şi acelei apariţiuni fascinatoare pentru care avea el să treacă nu mult după aceea, Atlanticul şi să străbată America în latul ei.

In adevăr puţin timp, după despărţirea lor ea'i scrise că divorţul era aproape hotărît şi el care se considera obligat şi din sentiment şi din cavalerism să-i devie soţ (deşi nici unul n'avea avere decât pe cei doi copii) lăsă totul, părinţi, Scoţia lui dragă, literatura engleză în care cele trei iniţiale cu care semna, erau deja consacrate, şi plecă în emigrant peste ocean.

Contactul lui cu America fu destul de trist, el n'avea bani decât de drum, iar iubita lui Fanny cu cei doi copii trebuia îngrijită, ajutată. Pe drum scrise „Emigrantul amator" dar când ajunse după 11 zile de tren ordinar la San Francisco, fu extenuat. Fanny plecase de acolo într'o localitate până unde trebuia să meargă călare, drum care era să-l coste viaţa la câţi-va paşi de aceia pentru care părăsise „lumea veche" şi străbătuse jumătate pământul. Primirea ce i se făcu îl compensă de toate necazurile şi oboselile şi în acel crăşe\ Montterey, Stevenson pentru a trăi, şi nu atât pentru el cât pentru noua sa familie, începu să scrie şi să-şi ofere scrisul la toate publicaţiunile americane. Parveni să câştige patru dolari pe săptămână din care nu mânca decât jumătate, adică odată pe zi!

Imprejurimile, ţărmul Pacificului, vegetaţia nespus de bogată a Californiei, îl fermecară. Dar o mică răceală, munca excesivă şi sărcia, îl trântiră la pat. Tuberculoza se declară alarmantă. Fanny fu îngerul salvator şi tot ea scrise în numele lui la Edimbourg în Scoţia obţinând împăcarea lui cu părinţii. Scăpând de primejdia boalei şi din ghiarele mizeriei, luară împreună drumul Angliei unde erau aşteptaţi şi unde fură primiţi părinteşte.

IN LUPTĂ CU BOALA

Climatul Angliei şi atmosfera de care fugise, îi făceau rău. Medicii îl trimiseră la Davos în Elveţia unde în adevăr reuşi să învingă pentru mai multă vreme ameninţarea ofticei. Acolo stimulat de soţia sa, întrevăzu şi hotărî construirea unui far în literatura patriei lui, care avea să lumineze generaţii. Incepu să scrie adevărata literatură care impresionează profund şi astăzi sute de mii de cititori. Marele lui succes „Insula Bogăţiei" fu comparată cu Odissea! Scrise şi versuri foarte frumoase.

Reîntors în Anglia boala reapăru, sângele îl podidea uneori în doze mari, tusea îl împiedica să lucreze, şi se visa undeva departe, pe altă lume. Cruntă boală, teribilă luptă împotriva ravagiilor ei. Tatăl său, cucerit de consacrarea generală şi de opera fiului său, îi alese o reşedinţă ideală pentru Scoţia, Totuşi cum venia iarna, nu rezista nici acolo. Dar scrise în acel loc „Straniul caz al doctorului Jakyll şi al d-lui Hyde", simbolul celor două părţi opuse ale spiritului uman în genere, care făcu mult zgomot ani în şir. In primele şease luni se vândură 40000 exemplare.

Jules Verne şi Rider Haggard erau depăşiţi. Stilul, ideile, concepţia originală ,planul larg, erau *ale lui* şi totul impresiona profund. Boala lui însă nu-l lăsa în pace. Fanny suferea de nostalgia Californiei şi astfel într'o bună zi vândură tot ce era al lor în Anglia şi Scoţia, lăsară mormântul tatălui lui înflorit şi cu mama, soţia şi copiii ei, părăsiră pentru totdeauna pământul natal.

Primirea ce i se făcu la New-York fu neaşteptată. Un prieten mobilizase în port toată lumea publicistică. Ziarele mari îi făcură oferte princiare rugându-l să primească zeci de mii de dolari pe colaborări săptămânale regulate. Fu o rară satisfacţie pentru mediocritatea de care acuza Anglia.

După ce-şi mai îngriji de sănătate,

își cumpără un yacht pentru o călătorie în insulele Pacificului din care urma să alimenteze coloanele unor mari publicațiuni.

PRIN ȚĂRI SĂLBATICE

„Casco" era un vas mic dar somptuos, ceeace încântă nespus pe Stevenson. Cu familia lui și cu personal de cinci oameni, se îmbarcă pentru insulele Marchize. Marele ocean îl îmbătă de apă, de soare, de cer, de aer și de libertate. Stătea ore întregi, infinite, pe mica punte din față, îmbrățișând orizontul acela sublim și apoi retras în cabina sa scria neobosit. Ai săi îi respectau izolarea și nu-l deranjau decât la sunetul clopoțelului său de aramă. Astfel își începu el faimoasele descrieri din Marea Sudului, în care se găsesc comori atât de variate.

Abia ancorat în micul port Anaho, zeci de sălbatici năvăliră pe bord, tatuați, atletici, armați cu cuțite, și rămaseră acolo câte-va ceasuri privindu-i pe albi, cu ochii lor enigmatici cum ar fi privit albii pe... marțieni. După ce căscară ochii prin oglinzi și pe fotografii, băură și mâncară tot ce li se oferi. Părăsiră apoi taciturni vasul. In timpul zilei toride nimeni nu se vedea în „orășel". Acolo locuiau foști canibali, creștinați și în plină degenerare psihică. Avorturile și sinuciderile erau frecvente, nepăsarea față de viață era vizibilă și totuși paradisul era la ei aevea. Tot ce e mai bun și mai frumos în natura vegetală, animală și minerală se găsea la ei.

Plecând spre portul principal, „Casco" suferi o rafală care-i ucise un om și-i îmbolnăvi pe toți ceilalți, cari se salvaseră cu greu. Vestea sosirei „vasului frumos cu albi" mișcă întreaga populație care-și manifesta prin ochi senzațiile provocate de vizitatorii necunoscuți.

După o lună de vis și poezie, Stevenson trecând de „Manchize" se opri la Tahiti atingâd cel mai formidabil curent oceanic vertical de șease mii de metri și faimoși *atoli*. Acolo avu un nou atac de hemoptisie și canacii fură înduioșați aflând că omul alb și foarte bogat care venise să-i viziteze avea să moară mai înainte de a le face cunoștința. Tânăra lor regină construi o colibă numai flori și parfumuri și stătu la căpătâiul lui nopți și zile dearândul până ce-l văzu scăpat de primejdia de moarte ce-l amenințase.

Polinezia e o lume cu totul nouă, strălucitoare, bogat dotată asemeni unui paradis deși sub lumina ei vrăjită se ascund infernele vulcanilor ce-și nalță piscurile ici-colo, iar în cuprinsul ei trăesc bipede arămii.

HONOLULU—SAMOA

După câte-va luni schimbară insulele de sălbateci primitivi și ospitalieri, cu modernizata, americanizata Honolulu, unde îi aștepta fiica lui Fanny, măritată cu pictorul Strony. Lumea vegetală mai bogată, indigenii mai îmbrăcați, albii mai numeroși, casele confortabile, tramvae și trăsuri, bănci și magazine, Stevenson găsi acolo cekurile care-i trebuiau, dar simți imediat lipsa naturei libere de care cu greu se despărțise. Era și acolo un rege indigen, dar unul corupt și de operetă nu ca acel *Ori-a-Ori* pe care și-l făcuse prieten și tată în Tahiti și nici o regină-infirmieră ca aceea care-l fermecase.

Trecu prin Havai care-i apăru tragică și amenințătoare, vizită pe leproși, admiră supra umana atitudine a surorilor care îngrijeau carnea aceea omenească zdrențuită ce se risipea văzând cu ochii, sigure că vor împărtăși aceeaș soartă și porni să exploreze Micronesia.

Cea dintâi vizită o făcu la Butaritare al cărei rege un colos gras în putrefacție se îmbătase tocmai cu întreaga lume a supușilor săi, cu prilejul aniversărei Independenței. Pericolul pentru albi era tot atât de mare cași pe vremea când hrana obicinuită a acelor indigeni era carnea de om. Trebuiră să intervină cu toată autoritatea și cu câteva salve pentru ca Domnul Codavru (Regele) să dea un edict de prohibițiune a alcolului și să partiicpe apoi în mare ținută (!) la slujba religioasă.

Acesta era un triumf al Bibliei asupra băuturei alcoolice și astfel Stevenson, amenințat cu toți ai săi, putut să-și asigure viața și să asiste la diversele scene ale lumei noui pe care dorea s'o cunoască și s'o descrie.

Porniră mai departe și ancorară la Apemanna, capitala lui Tembinok, cel mai crud tiran al Micronezii, care nu admitea picior strein în țara lui, de vreme ce nu-l putea consuma. Intrevederea avu loc pe vas, regele își primi tăcut cadourile, ascultă cererea de autorizare și plecă cu ochii nedeslipiți de o cutie de toaletă a d-nei Stevenson. Fiindu-i trimisă el dădu permisiunea de debarcare cu condiția de a locui un anume loc și de a împărți bunătățile unei mese pe zi cu el. Zis și făcut. Astfel timp de două luni Stevenson culese un bogat material, petrecu zile întregi la „palat" și chiar în haremurile monarhului, dar peste tot se simția spionat.

Regele îl instrui asupra originei și istoriei dinastiei sale născută din împreunarea eroică dar monstruoasă dintre un rechin legendar (!?) și prima regină a Micronesiei. Isprăvile lui? Cucerirea Arhipelagului și împușcarea favoritei sale care-l înșelase, putrezită apoi la poarta „palatului" pentru a servi de exemplu.

◆

Pastorul anglican din micul port Apia al insulei Samoa fu surprins într'o zi întâlnind pe plajă un straniu trio proaspăt debarcat acolo: o femee acoperită cu un pled scoțian, cu o pălărie de pae ornată cu scoici și pe gât cu o eșarfă de mătase stacojie. O ghitară 'i spânzura pe un umăr iar picioarele goale. Doi oameni din care unul de vre-o 20 de ani, îmbrăcat într'o pijama dungată, purtând un banjo (tot un fel de ghitară), iar celălalt într'un tricou de lână albă, cu o caschetă înfundată pe ochi, țigara aprinsă între buze și un kodac în mână, înaintau desculți și ei prin nisip.

Fără îndoială, își zise Pastorul, niște bieți muzicanți în drum spre Noua Zelandă s'au oprit neavând bani de drum până acolo. Se poate imagina surprinderea lui când a doua zi află la hotel identitatea călătorilor.

Farmecul nespus al insulei reținu pe călători și Stevenson, cucerit de simfonia fantastică a naturei și vieței primitive, de maestatea decorativă a indigenilor și de surâsul femeilor (cele mai multe fără alt costum decât surâsul) își cumpără un mic domeniu, îl amenaja și-și construi două povilioane confortabile, hotărît să se fixeze.

Găsise climatul și mediul ideal pentru aspirațiile lui fizice și sufletești. De acolo putea comunica lunar cu restul lumei, putea să-și continue vizitele în arhipelag, să'și complecteze opera tot mai gustată și mai cerută în America și Anglia. Anul 1890 destul de depărtat de anii frigurilor romanțioase îl găsi perfect instalat în acea Samoa care-l fixase pentru totdeauna și în curând fu proclamat sub numele de „Tusitala" șef al clanului indigen, patriarh-povestitor de frumoase istorii....

ASFINȚIT DE VIS

Din când în când îl mai încercau amintiri fără nostalgie din lumea pe care o părăsise. Era atât de convins că făcuse cea mai bună alegere încât n'ar fi putut regreta niciodată exilarea lui voită așa de departe. Portretul inginerului constructor de faruri, tatăl său, sta nedumerit și străin pe unul din pereți în fața statuei lui Budha. Servitorii samoezi se uitau îngrijorați la figura aceea austeră și puritană care-i urmărea peste tot și-i turbura mereu.

Intre mama și soția sa, ambele tovarășe ideale, Stevenson își continuă operele și scrise „Judele spânzurător" care avu deasemenea un răsunător succes. La 5 dimineața începea să dicteze și continua lucrul după un mic dejun până la orele 10, apoi primea pe indigeni, relua lucrul sau făcea sport și medita la soarta acelei mici pături pe care o conducea.

Tuberculoza era ca și învinsă. Opera ce realizase era imensă. Romanele, de aventuri, istorice, de moravuri, de dragoste, de caracter, toate îi daseră satisfacții mari, cași sutelor de mii de cititori. După o ediție a operelor complecte apărute la Sidney în Australia unde i se făcuse o primire triumfală, avu totuși o turburare profundă: străbătuse viața în lung și lat, în sus și în jos, cași pământul, cucerise țara făgăduinței realizate, și totuși era nervos, nepotolit, nefericit în fond. Cortegiile religioase în fruntea samoezilor lui pe care îi conducea Dumnezeu compunându-le rugăciuni pe înțelesul lor, îl oboseau.

Ii citea regulat paginile jurnaliere scumpei lui Fanny care'și făcea observațiile atât de judicioase cobora să-și aleagă din pivniță vinul pentru masa zilei, mânca cu poftă. Când într'o zi câteva minute înainte de dejun, privirile i se turburară, întrebă pe Fanny *ce am, ce am!* și se prăbuși, lovit de apoplexie la 44 de ani

Moartea lui căzu ca un trăznet în casă și în toată insula. Rugăciunile în jurul lui urmă zi și noapte; 200 de samoezi săpară drum până în vârful colinei virgine Mont Vala unde dorise el să doarmă somnul cel lung și acolo sus după o ultimă plimbare a neistovitului călător care fusese Stevenson, Tusitala acum, fu așezat cu fața spre marea infinită cu dorul și cu visul lui, spre asfințitul care cădea mai frumos ca totdeauna.

Pe monumentul ridicat azi acolo sunt scrise cele două nume: al literaturei și al Samoezilor

Universul literar

Anul XLV Nr. 42
13 Octombrie 1929
5 Lei

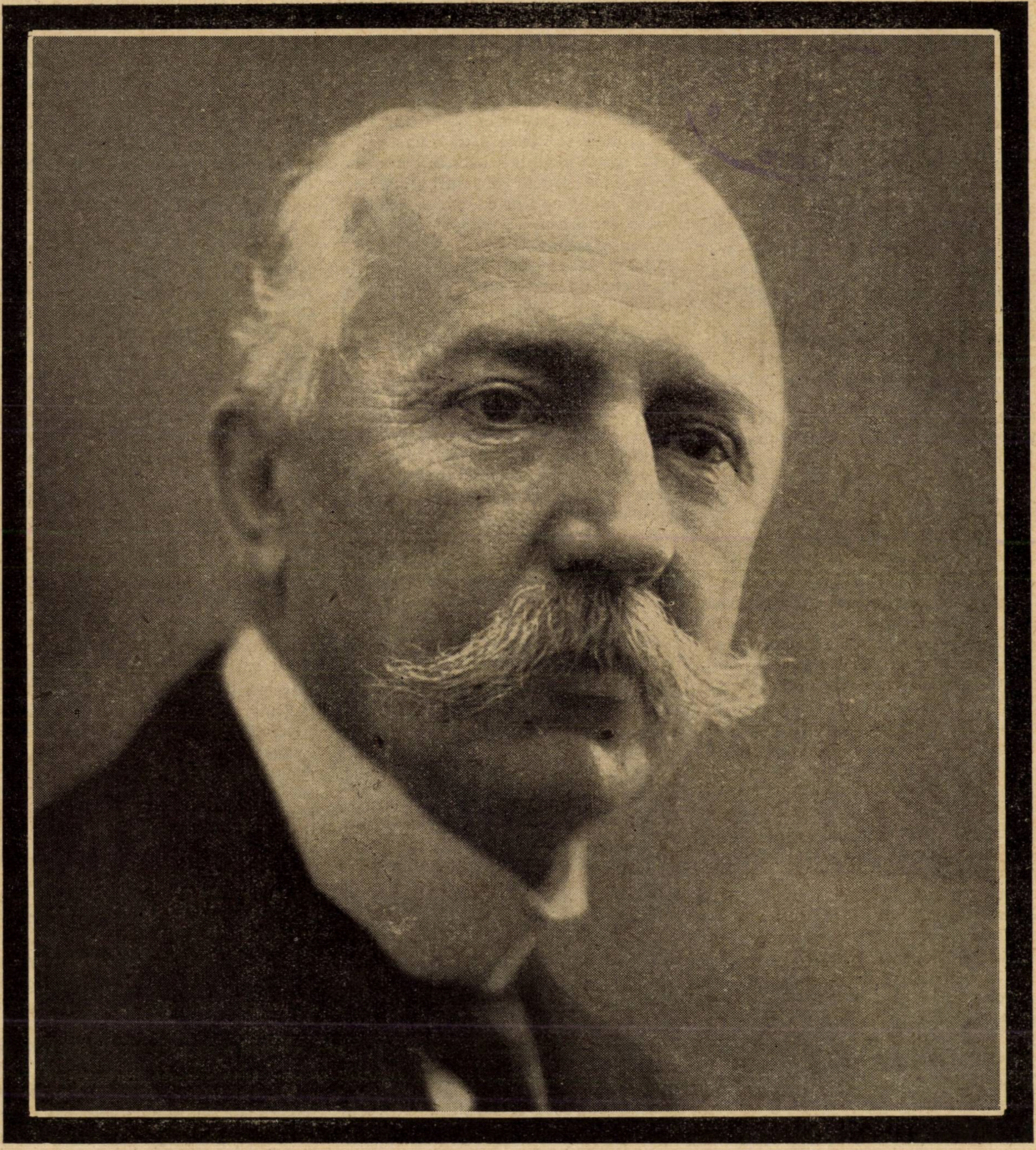

† GEORGE BUZDUGAN

Ctitorii

✝ GEORGE BUZDUGAN

de MIHAIL MORA

In 1892, un tânăr moldovean, licențiat al facultății de drept din București, este numit substitut de procuror la Piatra-Neamț.

Trecuseră mulți magistrați pe la tribunalul acesta. Dar nici unul nu produsese așa de repede o impresiune atât de frumoasă. Inteligent, liniștit, bine pregătit, citind mereu, lucrând serios, elegant în raporturile cu colegii, cu avocații, cu justițiabilii, tânărul Buzdugan este subliniat de propriile sale merite ca un element de elită.

După opt ani este președinte de tribunal. Și cum funcționează la Brăila, aptitudinile au un răsunet mai mare, cercul lor de manifestare fiind mai larg. Ca urmare, în curând este transferat la Ilfov.

Precedat de o reputație excelentă, președintele Buzdugan reușește ușor să-și afirme personalitatea în primul tribunal al țării.

De aci, înainte, vârful piramidei judecătorești aste asigurat. Ascensiune rapidă, până în 1924, când s'așează pe fotoliul de prim- președinte al Inaltei Curți de Casație.

Ceeace caracterizează evoluția judecătorului Buzdugan este unanimitatea întrunită în totdeauna. Mai toate înaintările în magistratura superioară, oricât de distinși ar fi titularii, întâmpină și critici, fie dela colegi cari concurau la aceleași posturi, fie dela avocați cari trăesc în raporturi permanente cu magistrații, cunoscându-se și evaluându-se reciproc, fie din cercuri mai puțin legate de justiție, dar deopotrivă interesate s'o vadă progresând. Capacitatea, ca orice lucru, are relativitatea ei, și ca atare este susceptibilă de aprecieri diferite.

Buzdugan a fost una din rarele excepții la această deprindere. Intotdeauna, înnaintarea lui a venit ca ceva firesc, indiscutabil, impus de un consemn unanim, rezultat al conștiinței că era „primus inter pares“. Așa de adânc era înrădăcinată această părere, în cât, chiar atunci când înnaintarea sa a trecut peste colegi mai vechi și din cei mai apreciați, magistratura, inclusiv aceștia, s'au înclinat în fața situației, nu cu resemnarea învinșilor, ci su seninătatea convinșilor.

Pentru că Buzdugan, mai presus de toate, era *judecătorul*.

Era întruparea ideei de dreptate.

Nu trecuse „magna cum laude“ doctoratul din Paris, ca atâți alți juriști, unii de valoare, alții de duzină.

Nu se putea lăuda cu o teză reținută odată cu diploma de laureat, cazul unora cari au făcut carieră și al altora cari au ratat.

Era licențiat al universității din București, care are încă odată dreptul să fie mândră de absolvenții săi de rasă, dar era omul care primise în întregime cunoștințele ce i se servise, le îmbogățise în tot cursul vieții și le asimilase într'una din cele mai fericite structuri cerebrale.

Căci ceeace distingea în special pe Buzdugan, era ușurința recepției și spontaneitatea soluției.

Mintea sa era un laborator luminos, unde claritatea se proecta prompt pe chestiunile cele mai complicate.

Ceeace necesită altora meditațiuni, consultații, ezitări, la el se deslega repede și precis.

Făcea admirația colegilor săi de ședință, când, după desbateri mari, în procese grele, cu pledoarii multe, cu citații nenumărate din doctrină și jurisprudență, după imense sforțări contradictorii, odată pronunțarea hotărîrei amânată și judecătorii intrați în Camera de chibzu re, Buzdugan dedea soluția pe loc, cu o delicateță ce nu impieta niciodată asupra celorlalte păreri, conforme sau contrarii.

In întunecimea produsă adesea de desbateri menite să lumineze, vederea de excepțională claritate a lui Buzdugan, formidabilul său spirit juridic, jucau rolul butonului electric, care este destul să fie apăsat, ca să facă lumină.

In timpul războiului, codul de justiție militară a avut o aplicațiune excepțională, deoarece se perindau pe dinaintea curților marțiale atât militari acuzați de infracțiuni specifice stării de război, cât și civilii cari cădeau în competința tribunalelor militare pentru infracțiuni privitoare la apărarea națională și la Siguranța Statului.

Cum codul militar nu cuprindea toate categoriile de infracțiuni ce se săvârșeau, vechiul legiuitor neprevăzându-le atunci pe toate, (un exemplu este automutilarea, pe care codul n'o pedepsea); cum unele delicte și crime erau pedepsite prea ușor de codul penal față de gravitatea ce prezentau în timpul războiului; la 28 Decembrie 1916, s'a promulgat un titlu II adițional la codul de justiție militară, menit să umple aceste lacune.

Aplicarea unei legi penale noui în timp de război, atunci când anumite decepții trecătoare stabileau o atmosferă încărcată și deci neprielnică unor sancțiuni cari trebuiau să fie exemplare, dar să nu degenereze în exagerări și erori, a avut norocul să beneficieze de luminile și tactul lui Buzdugan, care în calitate de consilier la Casație, făcea parte din completul civilo-militar al Curții Superioare de Justiție militară, Casația militară, chemată să precizeze interpretarea legilor de către curțile marțiale, compuse mai mult din ofițeri bravi, decât din juriști cu experiență

Se poate spune că îndrumările jurisprudențiale, date în acea epocă de Buzdugan, și de colegii săi dela Inalta Curte, au asigurat o justiție cât mai ferită de greșelile inerente stărilor anormale și necesității sancțiunilor prompte.

Și astăzi se invoacă înaintea Consiliului de revizie al armatei deciziuni pronunțate în timpul acela, cristalizări ale unui spirit juridic care a fost a podoabă a justiției noastre.

Autoritatea demnității sale l-a desemnat la conducerea comitetului agrar, atunci când exproprierea și împroprietărirea au pus probleme cu atât mai grele, cu cât priveau interese economice mai mari și mai contrarii. Agricultor pasionat, mare iubitor al pământului, Buzdugan a lucrat și aci cu pricepere și cu suflet.

Insușirile acestea au fost cu atât mai prețioase în perioada magistraturei sale supreme, când instanța cea mai înnaltă a avut o funcțiune mai importantă și mai delicată de cât ori-când, fiind chemată să aplice legile cerute de stările de după război, uneori cu caracter excepțional, alteori dictate mai mult de necesități de guvernământ de cât de legalități ideale.

Innalta Curte de Casație, care numără destule valori juridice, a avut în vremea aceasta în Buzdugan un exponent și un șef strălucit.

De sigur că atunci când Regele Ferdinand a constituit Regența, gândindu-se la cel pe care-l deplângem aci, a fost condus de două preocupări.

Pe de o parte ideea că, introducând în Regență pe primul-președinte al Casației, va creia, dacă nu o obligațiune morală, cel puțin un precedent fericit, pentru ca alegerea succesorilor să se îndrepte în aceeași direcțiune, și astfel, fiind motivată și justificată de situația

Discursul Inaltului regent Buzdugan, ţinut la Alba-Iulia

cu ocazia sărbătoririi a 10 ani dela unire (Fragment)

Majestăţile Voastre,
Alteţe Regale,
Doamnelor şi Domnilor,

Cu un sentiment de legitimă emoţie, am păşit azi în cetatea istorică „Alba Iulia", al cărei nume şi trecut secular redeşteaptă momente de glorie în istoria poporului român, dar şi amintiri dureroase despre suferinţele nebănuite şi tot martiriul încercat de acest popor în lupta grea ce a trebuit să îndure în cursul veacurilor pentru păstrarea fiinţei sale etnice, a limbii, credinţii şi datinilor strămoşeşti.

Intreaga epopee a poporului român o retrăim în aceste clipe. Dela lupta gigantică, pe viaţă şi pe moarte între două mari popoare, conduse cu măreţie de doui atleţi ai lumii vechi, Traian şi Decebal, până la groaznicul măcel din războiul liberator în care a pierit toată floarea tinereţii vechiului regat român, — rând pe rând se perindează pe sub ochii minţii, ca într'un film vertiginos, toate evenimentele de căpetenie din istoria neamului românesc. Prin foc şi sânge, prin acte sublime de eroism şi de sacrificiu suprem, s'a ridicat măreaţa cetate din Carpaţi „Dacia Traiană" menită a apăra imperiul şi civilizaţia latină de barbarii năvălitori, şi tot prin aceleaşi mijloace sguduitoare, după aproape două mii de ani, românii, vrednici urmaşi ai daco-romanilor, au reclădit pe aceleaşi puternice temelii edificiul măreţ ce fusese năruit de vitregia vremurilor.

Aci, la Alba Iulia, s'a aşezat parte din legiunile romane cu cuartierul lor general şi tot aci după multe veacuri, când aceste ţinuturi trecuse sub stăpânirea maghiară şi apoi cea otomană, — la 1599, a intrat în mod triumfal marele domnitor Mihai Viteazul, care cu o viziune genială, a realizat o clipă, unirea tuturor Românilor din Dacia Traiană.

Apoi, după mai bine de trei veacuri, la 1 Decembrie 1918, iarăşi la Alba Iulia, întreg poporul român din Ardeal, Banat, Crişana şi Maramureş, liberat de jug străin, a proclamat unirea şi realipirea acestor ţinuturi la patria mamă; act epocal care tot aci, a avut consacrarea cea mai strălucită prin încoronarea gloriosului şi în veci slăvitului întâiul Rege al României reîntregite Ferdinand I şi a mândrei şi vrednicei sale tovarăşe Majestatea Sa Regina Maria.

Astfel, după veacuri de viaţă risipită, plină de dureri, toţi Românii pot spune astăzi, din toată inima, că la Alba Iulia se găsesc stăpâni în casa lor. N'am luat dreptul nimănui, ci am fost în sfârşit, repuşi în patrimoniul nostru strămoşesc; căci, doar e cert şi necontestabil că aceste ţinuturi au făcut parte integrantă din Dacia Traiană, — ţara strămoşilor noştri Daco-Romani, şi că colonizările cele mai puternice făcute de Traian, au fost aşezate, — începând cu Oltenia, — prin aceste părţi frumoase şi adăpostite, ale Daciei.

Cronici străine ulterioare, din care unele din isvor rus şi chiar maghiar, arată că la sosirea Ungurilor, Românii, în număr considerabil, se bucurau de o organizaţie politică-administrativă prin mai multe voivodate, în diferite părţi ale Daciei Traiane, iar acestea aveau sub conducerea şi autoritatea lor câte un număr de cnezate cu atribuţiuni administrative şi judecătoreşti asupra satelor.

Ceeace însă importă să constatăm azi cu deosebită bucurie este împrejurarea cu adevărat extraordinară că, oricât de mari au fos suferinţele Românilor în tot timpul de veacuri cât s'au găsit răsleţiţi sub diferite stăpâniri străine, ei au rezistat totuşi cu o tărie şi tenacitate uimitoare operii de desnaţionalizare întreprinsă stăruitor peste tot, şi astfel în amomentul unirii şi reîntregirii lor într'un stat unitar, toţi fiii aceleaşi naţiuni dela Tisa până la Nistru au revenit la sânul patriei păstrând toate caracterele specifice rasei, cu limba nealterată şi toată tradiţia strămoşească păstrată şi transmisă din generaţie în generaţie, formând astăzi un popor român omogen fără urme dăunătoare de influenţă milenară străină. Această rezistenţă caracteristică fondului puternic daco-roman, a găsit un sprijin însemnat în aşezămintele cu caracter religios şi în conducătorii lor episcopi; în mişcarea culturală şi literară, şi în deosebi în şcoala istorică ardeleană dela sfârşitul veacului al XVIII şi din veacul al XIX-lea sub imboldul unor cărturari distinşi, cari au răspândit lumina învăţăturii pe ambele laturi ale Carpaţilor, au reînviat trecutul cu părţile lui înălţătoare şi au întărit nădejdiile în reînvierea lui în viitor.

In fine, pentru desvoltarea culturii şi a conştiinţei naţionale, vechiul regat a adus Ardealului şi celorlalte părţi din teritoriul naţional, subjugate, tributul său de înlesniri culturale, şi la aceasta au contribuit şi diferite instituţiuni ca Academia Română, care dela înfiinţarea sa, a primit în sânul ei pe învăţaţii români de pretutindeni, şi în fine universităţile şi Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor, în capul căreia au stat cu un entuziasm înălţător, fruntaşi străluciţi ai culturii şi intelectualităţii româneşti, cari, în acţiunea lor naţională au pus cunoştinţele şi toată iubirea lor de neam pentru a pregăti spiritul şi sufletul Românilor în vederea realizării idealului secular de reîntregire naţională.

Din chiar momentul reîntregirii sale, România şi-a propus să-şi întemeeze organizarea sa de stat cum şi întreaga viaţă socială, pe raporturi de armonie între toate clasele sociale şi între toţi cetăţenii patriei, independent de rasă, limbă şi religie.

Cu această legitimă credinţă şi sprijinită puternic pe drepturile sale necontestabile, ce stau la baza tratatelor internaţionale, România urmăreşte mai departe în linişte şi în ordine desăvârşirea consolidării sale prin întărirea instituţiunilor de stat fundamentale şi a tuturor instituţiunilor sociale cum şi prin desvoltarea continuă a vieţii economice de care depinde condiţiunea materială şi morală a populaţiunii ţării.

Se impune în mod imperios şi intensificarea învăţământului primar, profesional şi agricol în massele populare, spre a le îndruma spre meserii şi agricultură, şi concomitent îmbunătăţirea sub toate raporturile şi prin toate mijloacele a învăţământului superior universitar. Acestui din urmă învăţământ pus în condiţiuni materiale care să-i asigure o desvoltare normală şi mai ales corpului său profesional îi revine nobila misiune ca printr'o muncă devotată şi însufleţită să formeze elita intelectuală, care să aducă ţării elemente de conducere pătrunse de nevoile şi aspiraţiunile ei legitime, cum şi o pleiadă de cărturari distinşi, din sânul căreia să răsară acele minţi alese, care prin ceaţiuni spirituale proprii, — expresiune a geniului şi caracterului naţional, — să încoroneze cu strălucire opera măreaţă a unităţii naţionale şi să aşeze România pe veci reîntregită la un loc de cinste în domeniul culturii şi civilizaţiei universale.

* * *

NOTE BIOGRAFICE

George Buzdugan s'a născut la Focşani, la 10 Februarie 1867. Tatăl său era mare proprietar şi amic intim al lui Ion Brătianu.

După ce a terminat liceul şi facultatea juridică din Capitală, marele defunct a intrat în magistratură.

La 14 Ianuarie 1892 a fost numit substitut la tribunalul Neamţ, apoi la R.-Sărat; la 4 Noembrie 1982 supleant la trib. R.-Sărat şi apoi la Covurlui; la 20 Ianuarie 1895 judecător la trib. Covurlui; la 30 Septembrie 1900, preşedinte al trib. Dorohoi, apoi al secţiei III a trib. Ilfov; la 1 Septembrie 1905 consilier la Curtea de apel din Bucureşti; la 31 Mai 1910 preşedinte al secţiei IV a aceleaşi Curţi; la 30 Octombrie 1910, consilier la secţia II a Curţii de Casaţie; la 28 August 1919, preşedinte al secţiei I, iar la 5 August 1924 prin preşedinte al Inaltei Curţi, demnitate ce a ocupat-o până la ziua morţii Regelui Ferdinand I, când a demisionat, spre a lua, împreună cu A. S. Regală Principele Nicolae şi cu I. P. S. Patriarh dr. Miron Cristea conducerea Inaltei Regenţe. S'a stins la 7 Octombrie 1929.

* * *

demnitarilor, să fie scutită de criticele şi frământările din jurul oamenilor.

Dar la această tendinţă de obiectivizare a desemnării Regenţilor, n'a putut să nu se adaoge în judecata marelui Rege dorinţa să asigure Coroanei o vastă experienţă a oamenilor şi a lucrurilor, căpătată în cursul unei magistraturi exemplare de un om superior.

Ideea a fost din cele mai fericite, fiindcă, oricât de iresponsabilă ar fi Coroana, sub forma de Rege sau de Regenţă, o pregătire solidă, o deprindere îndelungată, o intuiţiune limpede, o viziune precisă, pot influenţa treburile Statului mai mult de cât se crede, când sugerând, când împiedicând, când netezind contrarietăţile extreme în sinteze acceptabile.

Buzdugan, eşit dintr'una din păturile cele mai sănătoase ale poporului, debutând în magistratura unui oraş modest, ajungând în fruntea ei prin meritele sale şi, în sfârşit, participând aşa cum se ştie la exercitarea prerogativelor Coroanei: iată o realitate de natură să interzică orice discuţii asupra regimului democratic al României noui.

MIHAIL MORA

POEZIE

VICTOR EFTIMIU

PRIMĂVARĂ

Cu degete arătătoare
Pe fruntea palidă, ușor,
Cu două degete pe frunte
Ți-am risipit melancolia:
Era, pe gândurile tale,
O pâclă sarbădă, un nor,
Ceva din spaima înoptării
Când împietrește ciocârlia.

Ai presimțit năluca zilei
De mâine, lunecând pe noi,
Trecând, cu foșnete de ghiață
Pe inimele descordate
De-ai tresărit ? In mine, calmă,
Tot vechea liniște străbate
Și-aceiași, candidă credință
Când amintirile desfoi.

E-atâta liniște în mâna
Cu care tâmplele-ți culeg,
Cu care vântur înorarea
De pe lumina frunței pale
Incât majestuoasa pace
A sufletului meu întreg
O simt, august, cum se coboară
In larma temerilor tale.

Inseninează-te, de-acuma !
Sunt lacrimi de mărgăritar
Și dantelate ametiste
In Maiul plin de cer și soare...
Cenușa zilelor de mâine
N'o mai primi să te 'mpresoare
Căci zânele-au eșit din unde
Și cântă lacul de cleștar.

CINE MI-ARATĂ DRUMUL !...

In sihla înflorată, cu foi sucite 'n vânt —
Şuvoaie de lumină se rup în jghiabul serii,
Şi'n vasul de mesteceni ca fața unui sfânt —
se face praf de soare din sângele tăcerii.

Dintr'un hățiș răsună... hăt pân' departe 'n strungă.
fântâni secate 'n versuri de greieri uluiți.
Şi 'n pălămida bălții, ca mâine o s'ajungă
poleiul vremii, vânăt, din munții fulguiți.

Cine mi-arată drumul pe-acest podiș de lemn
şi coama casei tale cu lut amestecată ? !...
Spetezele ferestrei în care ploaia-i semn —
Imi ning bruma tristeții pe fruntea 'n vis plecată...

IOAN GEORGESCU

NEINȚELES

Iubite, port cu mine,
o floare totdeauna
și-ades o las să cadă
în pragul casei tale.

De-ai ridica din ele,
odată, numai una,
ai înțelege rostul
risipei de petale.

Dar tu treci orb și rece
pe pragul casei moarte —
strivind o primăvară
sub pasul tău profund.
Neînțeleasă trudă !...
să vrei ca flori să poarte
acei ce 'n loc de inimi,
un fel de ciob ascund.

VIRGINIA GHEORGHIU

ISPITA

I

Miresmele pădurii se 'nchiagă 'n stropi de rouă
Şi roua cântă'n poala albastrelor poeme :
Din apele 'nroşite, vestind credință nouă,
Prind sâmburi moi, de aur, să lunece alene

Şi lunecă trei ciute şi-un cerb cu pas mărunt,
In tainică potecă, pe smălțuită punte,
Şi 'ncet, pe urma caldă, un lup păşeşte crunt
Şi-un chiot se prăvale, rostogolit din munte.

II

Dorm fluturii în sânul sfioaselor petale :
Corăbierii nopții pe-un fir de mărgărint
Svârlit-au în pârâul sfredelitor, din vale
Năvod aprins de umbre, cu noduri de argint ;
Uitarea se întinde oglindă grea, adâncă,
Şi din adânc se 'nalță mănunchi stelar de nalbe ;
Un singur cuib zâmbeşte, pitit sprințar sub stâncă
Şi-mi face semne blânde, cu două brațe albe.

III

Şi viața înfloreşte pe lujer, în neant :
Chiemarea încolțeşte şi stăruie sălbatec,
In gol, sfâşie gândul, în dinți de diamant,
O veveriță neagră, cu ochii de jăratec ;

Stă daltă, aruncată alături de ciocan,
Cuvântul ațipeşte în marmora de lapte:
Rămâne piscul singur, cu visul lui tiran,
Şi pasul sboară aprig pe drumurile coapte.....

TR. IONESCU

COTIGA DE GUNOI

de LUCREȚIA PETRESCU

Cu gândul la procesul din ziua aceea, conu Manole Botez cobora distrat cu geanta sub braț scara casei. In curte însă drumul îi e tăiat de o serie de găleți, pe care servitoarea le da gunoierului oprit cu cotiga în fața porții.

— „Imi eșiși cu plin Anico, are să-mi meargă bine“ — șuguește dânsul și-și vântură o clipă batista parfumată, privind fără să vrea — cum se deșartă resturile desgustătoare ale meselor din ajun.

— „Poi conașule, dacă s'a nemerit să vină tocmai acuma gunoierul“ — se scuză timid femeia și aruncă la sfârșit — în cotigă sus — un braț întreg de brăduți tineri, dar cu crengile galbene și ofilite.

— „Ce-i cu brazii ăștia Anico?“

— „Apoi — nu știți? I-a adus domnișorul săptămâna trecută când a fost pe munte. Zicea că-i răsădește în grădină“.

— „Ei și?“

— „A zis dumnealui că-i răsădește dar i-a uitat se vede. Că i-am ținut întâi în pimniță apoi i-am pus sub cișmea — și azi dacă m'a certat conița că de ce las să curgă apa într'una — mi-a poruncit domnișorul să-i dau la gunoi. Că s'au și uscat de tot. Uite!“

— „Bre, bre! Ce răutate! Dar ce minte a avut și el frate, de n'a lăsat acolo brăduții să crească liniștit în poiana lor? Ii zmulge din pădure, ca să-i arunce la gunoi!“

Și a uitat repede de brazi. Aleargă gâfâind să prindă tramvaiul oprit în stație. Dar renunță, când vede ciorchina de oameni spânzurați de mâini pe scară, și o ia binișor pe jos după ce și-a privit îngrijorat ceasul.

In gând a și început pledoaria — și din pricina asta nu aude nici clacsonul unei mașini, nici ocara șofeurului, care l-a atins aproape cu aripa. Un salahor cu niște găleți de var îi strigă: „Fereș-te-te mâncate-aș“. Iar lângă trotuar mai departe un stol de vrăbii își întrerup ospățul lăsat proaspăt de caii unei birji și svâcnesc lângă el cu o fluturare de aripi, cari îi dă o tresărire de bucurie. S'a trezit în el vânătorul.

—„Ei bată-le de vrăbii. Au svâcnit întocmai ca potârnichile“.

S'a îndepărtat din gând procesul. Iși face socoteala că Marți ce vine e Sărbătoare. Duminică e Duminică — și Luni nu are cine știe ce proces. Poate ruga și pe un prieten să-l amâne. Or ce-ar zice nevastă-sa aste trei zile sunt ale lui. Iși ia cățeaua și se duce. Și ce de potârnichi trebue să fie acum în miriști pe la Hodărani, pe la Suhalnița!

A fost săptămâna asta Ipas la Suhalnița și ce spune că a împușcat!.....

Ce păcat!....

La Suhalnița conul Manole n'ar vrea, să se mai ducă. Nu i-ar plăcea să mai dea ochii cu Toader Sârbu cârciumarul.

Nu că-și recunoaște vre-o vină. Firește că nu-i deloc vinovat dânsul. A avut cele mai bune intenții. N'a căutat decât să facă un bine. Că a eșit într'altfel.... Argumentează și se apără ca în fața unui judecător nevăzut. Apoi cu un oftat de părere de rău închee: „Păcat“! Nici n'am mai pomenit așa loc bun de vânat sburătoare ca Suhalnița. Data din urmă țin minte făcusem vre-o 15 potârnichi. Și de nu ma'puca ploaia!...

„Ploaia m'a dus la cârciuma lui Toader Sârbu. Oare ce s'o mai fi făcut Tinca de n'a mai venit de atâta timp? O fi bolnavă? O fi plecat? De ar da Dumnezeu să mă mântui odată! Și asta poate că are să mă vindece. Să mai încerc să fac vre-un bine. Că numai bine am vrut să-i fac“.

„Dar era și frumușică fată! Când a intrat atuncea în casă — par'că o văd — cu găleata de lapte în mână, cu părul ud și rochia lipită de ploaie pe umeri și pe sân“..

„Si ce a ajuns acuma! De n'ar mai veni pe la mine iar. Ce pot să-i fac? I-am dat scrisori peste scrisori de recomandație. I-am dat și bani în atâtea rânduri! Si la sfârșit ce vină am?“

Nu are timp să-și răspundă. Privește îngrijorat înainte. Se apropie o femee. Probabil o cunoaște conu Manole și se teme s'o întâlnească, căci se dă grăbit în lături și intră în gangul unei case. Nemișcat de acolo privește femeia, care trece.

Glezne goale până deasupra genunchilor în ciorapi rupți și pantofi scâlciați. Un fard atâta de gros, că abia poți ghici sub el obrazul ofilit înainte de vreme. Părul vopsit portocaliu, o rochie stacojie. Sub braț — pretext — o geantă și pe cap o beretă de studentă la bele arte! Si asta e Tincuța lui Toader Sârbu din Suhalnița! Fetica plouată, care a intrat atunci cu găleata de lapte! Vede încă coadele lungi din care picura apa și bluza lipită pe sânii micșori și tari ca două jumătăți de gutuie.

Si acuma — i-a spus nu știu cine, că Tincuța oprește seara bărbații pe trotuar!

Vrea să-și repete pentru a mia oară, că nu e vina lui, dar atunci se ridică parcă din adâncul ființei lui un alt conu Manole, care neîndurat îl acuză, îi aminteste clipă cu clipă tot.

Cum se adăpostise de ploaie la cârciuma lui Sârbu. I-a văzut fata. Și era parcă indignat, că o fată asa de frumoasă, să-și trăească toată viața în sălbăticia asta. Nu a pândit-o cu gând rău. Doamne ferește! E om mai mult bătrân și are și el fete. Numai la binele ei s'a gândit. Si în seara aceea a mas acolo. L-a poftit Toader Sârbu în odaia cea mai bună.

Pe conu Manole l-a surprins — pe pereți mulțimea cadrelor cu zugrăveli copilărești, reprezentând flori, fructe, case, turme de oi..

Cârciumăreasa măgulită i-a dat explicația. Tincuța a învățat câte-va clase la gimnaziu la Oltenița. Avea mare pricepere la desen și zugrăvit. I-a spus și profesoara. Dar tată-său... Si mai ales că acuma e plecat și băiatu în armată... e greu. Nu s'a putut. Altmintrelea fata ar fi vrut să învețe înainte zugrăvitul, a plâns....

Dar Toader Sârbu intervine autoritar: „Ia dați-le dracului de zugrăveli! Or vreți să le arunc pe foc într'o zi? din pricina lor — de când a plecat băiatul — rămân porcii neînchiși și vacile nemulse!“

Ce îndemn l'a făcut pe conu Manole să laude zugrăveala fetei? N'avea nici o pricepere, deci nu o făcea din convingere. Si nici nu-și satisfăcea vreun interes. Atunci?

Atunci probabil numai ca să măgulească fata și să-i treacă vremea fiindcă ploaua afară.

A vorbit, a lăudat, a pledat pricina Tincuței în fața fetei entuziată, în fața mamei convinsă și a cârciumarului îndoit.

Și când Toader i-a cerut adresa pentru un proces, pe care avea să-l înceapă, el a dat în mâna fetei însemnarea explicând clar cum să-l găsească.

De ce a făcut asta? Poate că în momentul acela nu era încă atâta de vinovat. Nu credea nici dânsul că vorbele lui au să se înfigă atâta de adânc în sufletul fetei. Aflase că-i aproape logodită cu învățătorul — cam tomnatic — din Slăvești. De ce a vrut să i-o smulgă — și pentru cine?

Când a plecat a doua zi — la despărțire — privirea fetei i-a spus limpede: „Ia-mă cu dumneata!“

Firește, că n'ar fi luat-o. Poate că tot ce vorbise în ajun fusese numai obicei de avocat. Pledase.

In or ce caz în București aproape o uitase.

Dar într'o zi s'a pomenit totuș cu dânsa. Nu mai vrea să se mărite cu învățătorul. Fugise de-acasă cu bani puțini și o bucceluță. Intre două cămăși și o rochie de schimb adusese și câteva zugrăveli. Cele mai bune. Să le arate.

De ce n'a certat-o binișor și n'a trimis-o părinților îndărăt acasă? Ce îndemn rău l'a făcut, să o trimită cu o scrisoare la un prieten pictor, să ia lecții.

Și-o poate acum mărturisi cinstit. E numai vina lui. Era om bătrân, putea să se gândească. Fata a cunoscut mulți pictori, a intrat în multe ateliere. De talentul ei nu s'a minunat nimeni. Dar era frumușică, proaspătă... Era căutată mai mult ca model.

A avut apoi un copil, a fost bolnavă. Acum nu mai e nici frumușică. A slăbit. Tot farmecul proaspăt i-a pierit. S'a veștejit înainte de vreme. Și duce o viață?

Poate că nu e vina ei. Singură în București și aruncată așa la îndemâna tuturor!...

Din când în când vine pe la dânsul, când e ajunsă la aman. Conu Manole o ajută firește, dar evită cât poate întâlnirile astea. Nu că-i pare rău de cei câțiva bani, care-i dă, dar înfățișarea fetei îi ia pe un timp toată voia bună si orcât ar vrea să se desvinovățească, îi pare așa de rău de ce-a făcut! Se gândește — de câte ori o vede — la cârciuma aceea, în care s'a ivit în ușă o fetică plouată purtând găleata cu lapte. Vede pereții unei odăi plini de zugrăveli copilărești și mai vede un logodnic — cam trecut si ursuz poate — dar în orice caz mai bun decât amanții de pe aci.

Și nu-și explică și nu-și iartă îndemnul, care l-a făcut să smulgă și să atragă în București fata.

E întârziat. A ajuns pe chei. Dar un șir de vehicule îi taie iar drumul. Sunt cotigele care merg în șir să descarce undeva gunoiul. Conu Manole se uită lung după ele. Poate că ar vrea să recunoască cotiga, care era în fața casei lui adineaori. Iată în una o saltea ruptă din care curg paiele. A doua poartă un lighean spart și o găină moartă și în a treia un burlan ruginit iese dintr'un maldăr de foi de varză.

Nu vede însă nici într'una mănunchiul

ȘEDINȚA COMITETULUI

de CONST. RÂULEȚ

PREȘEDINTELE. — Știți, domnii mei, de ce ne-am adunatără acilea, în localul soțietății, astăzi, conform statutelor. E musai să ne consfătuim în vederea adunării generale, ce va avea loc Duminică dimineață. Urmează să facem ordinea de zi, potrivit marilor interese ale micilor membri ai uniunei noastre. Să fim călăuziți în înjghebarea programului adunării generale, de dreptate și nepărtinire. Rog pe domnul secretar să dea cetire punctelor principale, ce vom avea de desbătut; iar pe d-voastră, domnii colegi din comitet, să binevoiți a alege de o parte chestiunile imporante ce urmează să fie desbătute în adunarea generală și de alta, pe cele mărunte pe cari le vom rezolva noi, acilea, în sânul comitetului, care este baza fundamentală a asociației naționale „Rarița română".

SECRETARUL. — Dați voie, onorați domni, pentruca să vă supăr, răpindu-vă câteva momente din timpul d-voastră de mare preț. Am zis că este următoareie daraveri de pus pe tapet: camerista localului, cu opt sute lei pe lună, plus lei zece tain, pentru pâine, pe zi; împărțirea subvenției de două sute de mii de lei, acordată de către Stat; reparația magaziei societății; repartizarea stofelor, mătăsurilor, precum și a vinurilor superioare, acordate societății cu 75% reducere de către județ și comună, hrana cățelului Cerber, care păzește localul societății; demisia ajutorului de arhivar.

PREȘEDINTELE. — Să le luăm în discuție pe toate deodată, acum, adică pe fiecare în parte și d-voastră care sânteți suverani, veți binevoi a trimite adunării generale ceeace vă dați cu ideea că trebue desbătut în public. Incepe, domnule secretar, pe rând, una câte una.

SECRETARUL. — (Tare, cu un fel de ritm împrumutat dela școlarii proști când recită poezii patriotice). Camerista localului, cu opt sute de lei pe lună, plus lei zece tain pentru pâinea ei pe zi.

VOCI. — Foarte important.

ALTE VOCI. — Chestiune publică, să treacă în ordinea de zi.

PREȘEDINTELE. — Ai auzit, domnule secretar, chestiune publică, deci o pui prima pe ordinea de zi a adunării noastre generale. Cetirea urmează.

SECRETARUL (Cu acelaș ton). — Impărțirea subvenției de două sute de mii de lei, acordată de către Stat.

VOCI. — N'are importanță!

O VOCE. — Chestiune secretă, de ordin intim, să rămâie a fi discutată numai în ședința comitetului. Ce să deranjăm adunarea generală cu toate fleacurile!

ALTE VOCI. — Da, da, e sicreată.

PREȘEDINTELE. — Vă rog tăcere. V'am priceput. Ai auzit, domnule secretar, e chestiune secretă, deci n'o pui pe ordinea de zi a adunării generale, rămânând s'o desbatem noi în denoi. Continuă, domnule secretar.

SECRETARUL. — Reparația magaziei societății.

O VOCE. — Asta da, e daraveră foarte importantă.

VOCI. — Chestiune publică.

ALTA VOCE. — Ba e secretă.

—A TREIA VOCE. — Ba e publică.

PREȘEDINTELE. — Rog pe domnii membri ai comitetului să binevoiască a cădea de acord asupra punctului dacă magazia e publică sau particulară, în reparația ei.

O VOCE. — Lăsați-o tot secretă, domnule președinte, că vă spui eu pe urmă de ce.

PREȘEDINTELE. — Ai auzit, domnule secretar, e vorba de o chestiune secretă, ce urmează să formeze obiectul discuțiunilor acestui comitet, deci nu se pune în adunarea generală.

SECRETARUL. — Repartizarea stofelor, mătăsurilor, precum și a vinurilor superioare, acordată societății cu 75% reducere de către județ și comună.

O VOCE. — Fleacuri! Mofturi! Să nu obosim adunarea!

TOATE VOCILE INCLUSIV A PREȘEDINTELUI. — Secretă, secretă, secretă etc.

SECRETARUL. — Hrana cățelului Cerber care păzește localul societății.

VOCI: Mare gravitate! Nu ne luăm răspunderea! La adunarea generală!

O VOCE. — Publică.

PREȘEDINTELE. — Ai auzit, domnule secretar, deci pui pe ordinea de zi chestiunea cățelului, întrucât comitetul nu-și poate lua răspunderea chestiunilor de prea mare importanță.

SECRETARUL. — Demisia ajutorului de arhivar al societății „Rarița română". Nu se aude nici un răspuns. Nimeni nu dă nici o atenție.

VICE PREȘEDINTELE. — (Către casier). Zi tu că e publică. Uscătură, de ce să fie secretă?

CASIERUL. — Asta e chestiune publică.

PREȘEDINTELE. — (Către secretar). Treci și pe ajutorul de arhivar la adunarea generală.

SECRETARUL. — Trecut.

PREȘEDINTELE. — Domnilor, să rugăm acum pe domnul secretar să dea cetire ordinei de zi a viitoarei noastre adunări generale.

SECRETARUL. — Vine în capul programului, adică la început, descărcarea comitetului, după cum e obiceiul, care ar fi fost *superflu* să se mai fi discutat în ședința noastră de azi.

VOCI. — Se aprobă, se aprobă.

PREȘEDINTELE. — Vă rog nu vă grăbiți, că nu trebue s'o aprobăm noi acilea, ci adunarea generală. Duminică în sala mare. Incepe dar, domnule secretar, dela început, s'o mai auzim odată, ca să nu ne încurcăm, cu țifre și pe scurt.

SECRETARUL. — (Cu importanță). Poruncile d-voastră sânt ca niște dorințe pentru mine. Mă execut:

I. Descărcarea;
II. Camerista cu tainul ei;
III. Papă Cerber;
IV. Demisia ajutorului.

VICE PREȘEDINTELE. — Negreșit, onorate domnule președinte și stimați colegi, că nu putem decât să aprobăm această ordine de zi, dar ne gândim să nu surmenăm adunarea generală, făcând-o să înghiță descărcarea, Cerberul, ajutorul de arhivar și pe cameristă, cu tainul ei cu tot.

PREȘEDINTELE. — A, vă rog, prea stimate domnule vice președinte, dați-mi voie să vă contrazic. Să mai muncească și ei! Ce, numai comitetul să le dea totul de a gata? Doar au atâtea avantaje de pe urma societății noastre: cartea de membru, tipărită pe carton elegant, cu fotografie și iscălitura mea personală; dreptul de a veni, odată pe an, la adunarea generală spre a da descărcare comitetului și câte alte bunuri spirituale, pe care numai „Rarița română" le oferă: conferințele despre cultura gândacilor verzi, despre rasa găinilor încălțate, despre îngrășarea pământului de sport, etc.

Să-și mai puie și ei „cerebelul" la muncă. Vorba d-lui cenzor Cleante Ungureanu: cine nu lucră, nu mâncă!" De altfel nu le-am dat tot..

VICE PREȘEDINTELE. — Numai ce a fost mai important!

CASIERUL. — Stimați colegi, eu aș propune să mai reflectăm puțin asupra cameristei.

VOCI. — Publică, publică, s'a închis discuția asupra ordinei de zi.

CASIERUL. — O fi ea publică, dar să-mi dați voie să vă amintesc că Luxița Bozdroagă, camerista care a plecat, nu și-a primit niciodată decât în parte tainul de zece lei pe zi, întrucât am fost nevoiți să cumpărăm hrană și pentru purcelul stimatului nostru vice președinte, care crește în curtea societății. E drept că suma dezece lei i s'a acordat cu o rotunjire..

VICE PREȘEDINTELE. — Cer închiderea discuției. E vorba că i s'a dat tainul. In total sau în parte, ce importanță are, odată ce i s-a dat? Că s'a luat câte odată niște lături, dela birtul din colț, pentru bietul purceluș n'are nici o importanță! Ce el nu e suflet?

PREȘEDINTELE. — Așa e, discuția s'a închis.

CASIERUL. — (Incet către secretar). Nouă și cincizeci purcelul și cinci zeci de bani camerista localului: parte frățească!

PREȘEDINTELE. — Mulțumindu-vă călduros, pentru oboseala ce v'ați dat ca să fixați cele patru puncte de pe ordinea de zi, chestiuni de cea mai mare importanță pentru vitalitatea „Raritței române", să trecem acum la discutarea fleacurilor pe care le-ați oprit pentru noi: împărțirea banilor, reparația magaziei și repartizarea stofelor și vinurilor.

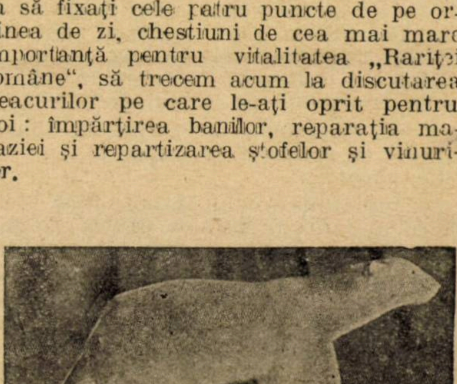

---

acela de brăduți tineri. Poate că sunt acoperiți, striviți, mult mai la fund. Or poate i-o fi oprit gunoierul... I-o fi oprit să-i răsădească, că nu erau uscați de tot.

Dar din căruța dintâi, dintre paele saltelei, cade lângă trotuar o crăcuță de brad ofilită. Și conu Manole, cu o strângere de inimă se dă amărît în lături ca și adineaori, când întâlnise pe Tincuța lui Toader Sârbu.

LUCREȚIA PETRESCU

SPARTACUS

de **ION MUNTEANU**

Spartacus sfărmă în țăndări ușa vizuinii, dând buzna înlăuntru. Vrăjitoarea blestemată îl ținu s'aștepte o zi de vară sub arșița cumplită a soarelui de sud. Nevăzând pe nimeni în încăperea întunecoasă se umplu de spaimă, sub amintirea poveștilor despre vrăji. Spre a-și ascunde teama, răcni din răsputeri:

— Arată-mi-te odată vrăjitoare blestemată. Iar dacă ai de gând să mă pedepsești, că ți-am trecut pragul fără vrere, grăbește-te odată. Sunt destul de îndrăsneț să te înfrunt, chiar dacă ai avea capul și blestemul Meduzei.

Spartacus instinctiv se dădu un pas înapoi. Auzi un foșnet slab de animal sau de om. Simți respirația unui corp ce se târa în spre el. Și înainte de a-și fi putut da seama de ceia-ce se întâmpla, picioarele îi fură încolăcite de două brațe, doi șerpi reci, și auzi vorbindu-i-se.

— Fiul meu!

Mirat și îngrozit. Spartacus încercă să scape din îmbrățișarea rece și nu putu. Iși duse mâna peste ochi s'alunge un vis urît, care începea să se înfiripeze în jur de el și iarăși auzi:

— Fiul meu: Cu ani înainte mi te-au răpit. Te-au vândut sclav unui negustor grec, ascunzându-te pe o vecie ochilor mei... Nu credeam să te mai revăd vre-odată, și totuși greul zilelor îl duceam numai gândindu-mă la tine... Până când astăzi te-am revăzut urcând poteca în spre vizuina mea. Căldura te făcuse să îți desvălui pieptul. Aproape de inimă **ai un semn**: o cumpănă. Sub ea îți stă scris numele: Spartacus. Ți l-am ars atunci când mi te-au răpit.

— Iartă-mă dacă te-am făcut să aștepți o zi întreagă sub arșița soarelui. Dar sufletul meu s'a aprins de prea multă bucurie. Privirea ochilor mei era prea mândră și ar fi jignit pe zei. A trebuit să vărs șiroaie de lacrimi spre a fi demnă de această fericire.

Sunt mama ta. De ce tremuri de groază și de dispreț? Nu înțelegi tu oare ce sunt pentru tine? Sunt sclava ta. Voi deveni unealta scopurilor tale. Mă voi jertfi și voi fi mântuirea pentru tine.

Ai venit să duci pentru stăpânul tău băutura, care îi va câștiga inima și dragostea celei mai faimoase patriciene: bogata și mândra Pyrha. Ești în vizuina celei mai temute și mai puternice vrăjitoare din Italia. Și aceea e mama ta. O vrei pe Pyrha pentru tine? Vrei să o ai de soție pe cea mai albă dintre ficele pământului? Ai văzut-o vreodată pe această zeiță, Spartacus? Are ochii din pietre scumpe. Mâinile îi sunt mai dulci decât cea mai binecuvântată melodie... Va fi soția ta, sclava ta. O vrei Spartacus?

Vrei toate comorile pământului? Vrei oare să fi împăratul Romei? Cere-mi domnia pământului și îți voi da-o. Iți voi conduce pașii din isbândă în isbândă până la porțle lui Hercule.

Vorbește-mi! De ce taci? Sau crezi poate că cuvintele mele sunt aiureli de nebună?

Spartacus râse silit. O prinse pe vrăjitoare de mână și o târî afară din vizuină. Era lună plină. La lumina de argint, fiul își văzu mama cu înfățișarea celui mai de neînvins demon și crezu în puterea ei.

— Nu vreau bogăție și nici glorie — rosti atunci în taină Spartacus. — Nu iți cer stăpânirea Terrei și nici chiar a Romei. Vreau cu mult mai puțin. Voi isbuti oare?

Vreau să se dărîme zidurile nedreptății de veacuri. Vreau oamenii să fie oameni și nu împărțiți în zei și animale. Să nu mai fie nici sclavi și nici stăpâni. Iar zeii asemenea nouă să stoarcă singuri daruri pământului și nu așteptându-le dela jertfa noastră.

Vreau dreptatea cea mare. Născuți suntem la fel, de ce să trăim în ceruri și în noorciul pământului? De ce le sunt date toate unora și altora nimic.

— Vreau să dărâmi templele minciunii. Iți cer un nou altar: al adevărului. Il vei putea tu ridica?

Vrăjitoarea scoase un țipăt prelung de spaimă. Ii astupă gura îndrăsnețului cu mâini tremurânde rostind în grabă un descântec să recheme cuvintele nelegiuite în neexistență.

— Dorința ta e un sacrilegiu, nebune. Cuvintele tale sunt șerpi veninoși ce se vor reîntoarece împotrivă-ți. Visul tău e un blestem și o nelegiuire.

Vrei o măsură pentru toți și aceiași lege pentru zei? Incerci să judeci Fatalitatea, pe zeul cel fără de măsură? Vrei o lege pentru sclavi și aceiași dreptate pentru zei. Dar altul este drumul fiecăruia. Unii sunt viermi și alți vulturi. Vrei să vezi gâzele luptându-se cu norii și Apis păscând alături cu asinii?

Spartacus o opri pe vrăjitoare cu un gest de mânie.

—Te las în paza zeilor pe cari tu îi slăvești, iar eu îi disprețuesc. Voi încerca să lupt singur pentru isbânda visului meu nebunesc. Eu sclavul, smuls din rândul animalelor, voi lupta singur cu Atotputernicii, clătinând din temelii întreaga așezare a unei lumi blestemate. Voi aduna zeci de mii de troglodiți asemenea mie și în drum spre Roma, voi păși nu ca un rege și cuceritor, ci ca un soldat al unei lumii nouă, al lumii dreptății.

Vrăjitoarea plânse cu hohote. Privi cu teamă fruntea înorată a fiului său și se cutremură la gândul că-l va pierde din nou.

— Fiul meu. Lumina ochilor mei Abia te-am revăzut, va trebui oare să te pierd din nou. Mă voi supune totuși dorințelor tale, încercând să-mi înving stăpânii, cari mi-au dat viața și puterea. Mai înainte încearcă însă soarta. Intrând în vizuina mea, aprinde focul fermecat și în lumina lui citește viitorul. Chiar fatalitatea să judece. Ea stă și deasupra zeilor. Dorința ta va fi poate vreodată voința zeului orb... Eu voi păzi intrarea viziunii, oprind intrarea zeilor. Câinele credincios până ieri, își va încolți stăpânii, dacă vor încerca să se răsbune.

Spartacus sărută de bucurie mâinile reci de moartă și intră în peșteră... Când ieși după un ceas de așteptare lungă, avea ochii încărcați cu fulgere de mânie. Umilit apoi căzu în genunchi înaintea mamei, și chioti cu o bucurie prefăcută: „Voi învinge".

◆

Ghemuită sub povara desnădejdii, vrăjitoarea își rotea în minte toate svonurile despre înfrângerea sclavilor răsvrătiți. Se spunea că n'a rămas nici unul viu între ei. Zece mii de robi au fost sfâșiați de o armată puternică și dedată sălbăticiilor. Iar eroul visului nebun. Spartacus, a fost sfâșiat de fiarele circului, că ura învingătorii l-au aruncat pradă.

Vrăjitoarea își smulge părul în desnădejdea-i fără margini blestemând circul:

— Stăpâni fără de milă. Fiare sălbatice setoase de sânge, blestem vouă. Dărâmă-se templele voastre și surpe-se bolta cerului deasupra capetelor voastre de asasini.

Vrăjitoarea își biciui în inimă valul mâniei. De unde-va de departe auzi un strigăt de ajutor: „mamă". Domolindu-și bătăile inimei își trezi simțurile și ascultă cu încordare. Strigătul de ajutor se repetă: mamă.

Ca o smintită vrăjitoarea țâșni din vizuină, străbătu în fugă colina. Deveni mai repede ca o nălucă și în câteva clipe fu în vale, aproape de fiul său. Muribund, putut să-l strângă în brațe și să-l audă pentru ultima dată vorbind: văzut-o aproape, așa cum vine acum.

— Iartă-mă buna mea mamă dacă te-am înșelat. Soarta mi-am citit-o vrăjmașe în flacăra focului. Moartea mi-am

— Atunci de ce-ai încercat cerul — isbucni în hohote de plâns vrăjitoarea.

— Dece? O dacă, tu sfânta mea mamă ai putea să înțelegi. De ce mi-am încercat soarta și mi-am săpat mormântul?

De dragul jertfei. Din dorul de a muri pentru un vis, care nu se va împlini. Când visele ne sunt neîmplinite, cum să le învingem, decât coborându-le cu noi în mormânt?

De ce m'am jertfit? Din bucuria de a jertfi unui zeu, care nu răsplătește niciodată. E singurul zeu pe care l-am putut cinsti în viață. O jertfă, sfântă jertfă....

Ultimele cuvinte i s'au stins ca o melodie dureroasă. Pe aripele lor obosite, umbra îi plecă cu suflet de plumb spre cealaltă lume.

LĂUTARUL

de CONST. CEHAN-RACOVIŢA

După o iarnă lungă şi cumplită, cu vifor şi troene cum nu mai fuseseră de multă vreme — aşa grăiau şi bătrânii — veniseră zile frumoase de primăvară.

Casele curate zâmbeau în verdeaţa livezilor; ferestrele şi uşile dela pridvoruri erau deschise ca să vie aer proaspăt. Chipuri oacheşe de femei, svelte şi cu primăvara în ochi şi-n suflete, se iviau în grădiniţă, până şi cocoşii, căţăraţi pe garduri, întindeau gâturile mai voioşi, într'un lung: cucurigu!

Sticleţii şi scatiii îşi umflau penele pentru câteva clipe în lumina soarelui şi, cântând săriau, legănânâdu-se în ramurile din vişinul ori mărul înflorit, din care cădeau flori albe pe pământul jilav acoperit cu iarbă proaspătă.

Şi iată-l şi pe Cioară — lăutarul, — în vremea asta plină de vrajă, pe uliţi. De cu toamnă târzie, de cum se lăsase lapoviţa, nu-l mai văzuseră mulţi din orăşelul nostru şi credeau că poate firul iernii straşnice îl coborîse undeva, într'un mormânt. Dar el trăia; se bucura de farmecul primăverii. Şi cum trecea pe stradă, copiii şi mai mari şi mai mici, se ţineau după el ca după urs, gălăgioşi şi râzând de înfăţişarea lui. De-ar fi fost numai copiii n'ar fi fost nimic, dar oamenii în vârstă, femei în portiţe sau fete mari pe la cişmele, îşi puneau mâna la gură şi pufneau de râs, văzându-l. Cioară, însă, îşi vedea de drum tot înainte, cu capul în jos par'că i-ar fi atârnat o greutate de după gât; păşia rar şi doar din când în când, ridica privirea bună şi se uita la toţi din juru-i cum îşi băteau joc de el. Nu le spunea nimic; se gândia numai la atâta: de ce-l huiduiesc copiii şi lumea-i rea? Dacă ar fi fost un câine ar fi trebuit să se poarte mai bine, — şi doar el e om. Şi nişte derbedei ce lăsaseră jocul cu arşice în praful uliţii, începuseră să svârle cu pietre, cât pe-aici să-l loviască, ţipând: „câr.... câr... ţigane!“ Cioară necăjit se da în lături, mormăia ceva şi se pierdea în colţul străzii.

Cioară în fiecare dimineaţă eşia dintr'o uliccioară, cu bolovani pe ea, deoparte şi de alta cu cocioabe scunde de statura unui om, cu pereţii strâmbi, cu ferestrele de două palme şi acestea sparte şi lipite cu jurnale, cu acoperişuri jumătate descoperite, văzându-se în pod hârburi adunate, şi jumătate peticite cu table. Şi aici locuiau fiinţe care vorbeau şi se chemau oameni.

La fiecare pas femei tinere, însă, strânse de mizerie; femei cu ochii adumbriţi de cearcănele vinete, cu părul sbârlit, cu trupuri deşirate în fuste cârpite din diferite stofe şi pline de stropi de var şi cu cămăşi murdare. Unde te întorceai babe cu feţele ca mărul copt în vatră, cu priviri spălăcite, cu picioarele în şoşoni rupţi, stând pe prispe de-o palmă şi cătând copiii în cap, nelăuţi de nu se mai ţinea minte.

Prin ogrăzi mici de câţiva paşi, fel de fel de boarfe întinse la soare; perne soioase cu urme de ploşniţe omorîte; la albii fete cu priviri triste îşi ruinau sănătatea spălând rufe străine, şi, sărind din când în când stropi de săpun pe felia de pâine neagră ce sta alături cu cămăşile stoarse. In altă parte la soare, în jurul unei mesuţe rotunde, pe trei picioare, câţiva bărbaţi ţineau în mânele slabe şi crăpate, cărţi de joc, slinoase. Unul avea părul vâlvoi cu puf de pene în el, altul cu mâneca dreaptă a cămăşii toată ruptă, altul cu un ochi scos şi cu gura rânjită. Şi cel mai din urmă cu fruntea mică, umerii obrajilor eşiţi în afară, barba ascuţită şi nasul turtit, tus patru pasionaţi, cu priviri de pisică urmăreau fiecare carte asvârlită pe masă.

In lumea aceasta Cioară văzuse lumina zilei şi copilărise. Căsuţa lui — dacă aşa s'ar fi putut numi — era cea mai la marginea ulicioarii.

Fusese cândva o cocioabă de bârne; rămăseseră pereţii gata-gata să se nărue dintr'o zi pe alta; cu grinzile negre şi strâmbe. O uşă îngustă şi crăpată, astupată cu fâşii de zdreanţă iar două ochiuri de geam ţineau loc de fereastră. In cocioaba aceasta unde te loveai cu capul de tavan, era o laviţă de trei scânduri acoperită cu o ţolincă, două perne cândva cu faţa roşie şi un lăvicer ce ţinea loc de învelitoare. O plită stricată din care eşia fum, o mescioară, câteva strachini, oale şi linguri de lemn, o cofă şi-o icoană c'un sfânt afumat de vreme, — iată toată bogăţia lui Cioară.

Şi de sigur toate ar fi fost bine, aşa cum erau, dacă n'ar fi avut fraţi de îngrijit. Aceştia aşteptau mâncare dela el. Şi faptul în sine îi întunecase viaţa: să ai pe cei mai dragi aproape de tine şi să nu le poţi agonisi hrana. Unul era de cinci ani, iar altul de şapte,— două gângănii. Cel mai mare cu trupul gol într'un surtuc rupt ce-i ajungea la călcâe, iar cel mic într'o cămaşe de fuior, încins cu o sfoară; amândoi nespălaţi, una-două cu mâinele în cap. Cioară nu băga de seamă, că după gât li se vedeau jegul, că picioarele li erau roşii ca racul din pricina gerului de astă iarnă, — el îi iubea. Se uita mult la ţâncul de-o schioapă, apoi îi da scripca din cui. Copilul cu ochii plini de bucurie o lua; scotea note plăcute de pe strune, şi punea scripca sub bărbie şi cânta. Cioară sta îngândurat: cu ce greşiseră mititeii pe acest pământ încât să nu aibă pâinea cea de toate zilele? Şi simţea cum un nod i se pune în gât şi-i opreşte pentru o clipă răsuflarea. Şi fără să rostească un cuvânt lua scripca, o ascundea sub haină şi pleca pe ulicioară.

Ajuns în piaţă intra în toate crâşmele, cu evrei cu barbă şi cu priviri şirete de vulpe, de după teighele. Se apropia de mese; îşi îndoia spinarea respectuos la fiecare; începea un cântec; îl întrerupea, până ce găsea pe cineva cu chef, să-i zică de inimă albastră. Şi atunci închidea ochii pe jumătate, lăsa capul pe scripcă şi începea să cânte înaintea vreunui tăetor de lemne sau măturător de stradă sau rândaş la o curte de undeva, om ce sughiţa, scuipa, se clătina după tactul cântecului, în faţa sticlei cu rachiu. După o oră-două de cântare, Cioară, căpta în palmă câţiva lei şi era mulţumit şi cu atâta de oarece erau lăutari cât părul în cap. Dar norocul acesta nu se arăta decât Duminicile şi sărbătorile, în celelalte zile rătăcia de geaba.

La asfinţitul soarelui, istovit, cu pasul hlobănat, o lua înspre casă. Toată lumea era sătulă numai el flămând mai rău ca un câine. Pe drum acei cari-l întâlneau, se uitau la el şi începeau să râdă, pentrucă avea o pălărie lipoasă şi pleoştită pe cap, îmbrăcat cu o jachetă care odinioară fusese neagră iar acum soioasă, plină de praf şi pete, peticită în coate, cu picioarele subţiri ca nişte beţe în pantalonii largi, suflecaţi, şi cu noroiul uscat pe ei. Ochii i se adînciră în fundul capului; o piele arămie întinsă pe obrajii slabi; cu buze mari; un nas cârn şi urechile mari şi căplănge.

Copiii iar îl văzură; se ţineau după el, svârleau cu pietre şi strigau: „Câr... câr... ţigane!“ Şi Cioară amărât, la nimeni nu spunea o vorbă. Ajungea în ulicioară şi intra în cocioabă. Dancii înţelegeau că nu a adus nimic de oarece nu avea pâinea neagră, subţioară. Şi tăceau. Ei căutară pe fund şi găsiră o bucată de mămăligă rece şi o ceapă. Mâncară. Apoi se culcară şi stinse opaiţul. Cioară abia dela o vreme îl fura somnul, visa şi auzea „câr... câr... ţigane!“, deschidea ochii mari prin întuneric, strângea fraţii lângă el şi-i săruta...

◆

A doua zi acelaş drum în piaţă. Noroc că se mai găsia o casă de unde mai căpăta ceva, şi-l chema stăpânul să-l ajute din când în când. Dar lui Cioară îi era ruşine să se arate pe-acolo, să spue că moare de foame, măcar că era ţigan. Ii era ruşine că doar avea douăzeci şi cinci de ani, în floarea vieţii, şi nu putea agonisi nici pentru gură. De multe ori se gândea: ce va spune cuconaşul despre el? Va crede că e un trântor şi umblă după pomană. Şi asta nu-i eşia din cap. Vedea el bine că dacă ar fi fost mai obraznic, ar fi dus-o mai acătare, dar aşa, dacă nu avea colb de-o ţigară, să fi răbdat o săptămână şi tot n'ar fi îndrăznit să ceară dela cineva, cu toate că fără tutun nu putea trăi. Vedea el bine că nu are noroc şi-şi blestema amarnic soarta că s'a născut lăutar. Cu câţiva ani în urmă măcar trăiau bătrânii şi era altfel. Dar, într'o zi mama lui a închis pleoapele pe veci, şi doar nu zăcuse mult: o jumătate de an; i se umflaseră picioarele şi şi-a dat duhul în noaptea Sfântului Nicolae. Apoi nu trecură decât optsprezece luni şi mă-sa l-a chemat la ceruri şi pe tatu-său. Bătrânul nu-i vorba avea vreo 68 de ani şi tusa îl îneca dimineaţa, — asta l-a dat gata. Dar putea să mai trăiască nu era aşa de prăpădit. Tătucu-su ştia să cânte şi din cobză şi el din scripcă, şi tot mai uşor era, să chema că erau doi. La casa lor chiar nu lipsia fiertura. Dar de când au murit bătrânii amară îi era viaţa.

Cioară îşi dădea seama că-şi pierde sănătatea ce-o mai are în mirosul greu al cârciumelor. Şi 'n câte rânduri nu s'a blestemat să-i sece degetele dacă va mai pune mâna pe lăută. Era făcut, îl vrăjise lăuta. De oarece când era mai necăjit, când foamea îl chiorăia în intestine, când gândurile îl doborau mai tare atunci îşi alina toate suferinţele când struna tremura.

Cineva din prag îl chema: „Vino încoace“. Cioară întoarse capul: era cuconaşul cel bun. Sângele puţin ce-l avea în obraz îi înviorară pieliţa feţii.

Intră în grădiniţă; sui câteva trepte ale cerdacului şi se afla în odaia boerului. Cioară rămăsese la uşă

— De atâtea ori ţi-am spus — grăi cuconaşul cu'n glas blajin — că de câte ori vii la mine, eşti la un cunoscut al tău. Atunci ce înseamnă mutra asta parcă n'ai avea duh în tine? Ia stai.

Şi pentrucă lăutarul părea stingher, gazda îi întinse scaunul.

— Sărut mîna, cuconaşule, mie mi-i dat să stau în picioare, răspunse Cioară.

CETATEA BENDERULUI

de MIH. POPESCU

Soliman Magnificul, venit în Moldova, la 1538, să pedepsească pe sumeţul Domn, Petru Rareş, hotărî 1), ca să poată ţine în mai deaproape supraveghere atât pe Domnul Moldovei cât şi pe Hanul Tătarilor şi în acelaş timp şi pe Poloni şi Cazaci, să ridice la vadul comercial al Nistrului, lângă oraşul moldovenesc Tighina, o cetate pe care o numi pe turceşte Bender 2).

Rolul cel mai însemnat cetatea l-a avut dela începutul veacului al XVIII-lea, în timpul expansiunei ruseşti, ea formând un inel puternic în lanţul cetăţilor de apărare.

Comandantul Benderului se bucura de multă trecere printre căpeteniile tătăreşti şi de teama lui ştiau atât Domnii Moldovei cât şi Hanii Tătarilor, cetatea stându-le ca un spin în coasta amândorora.

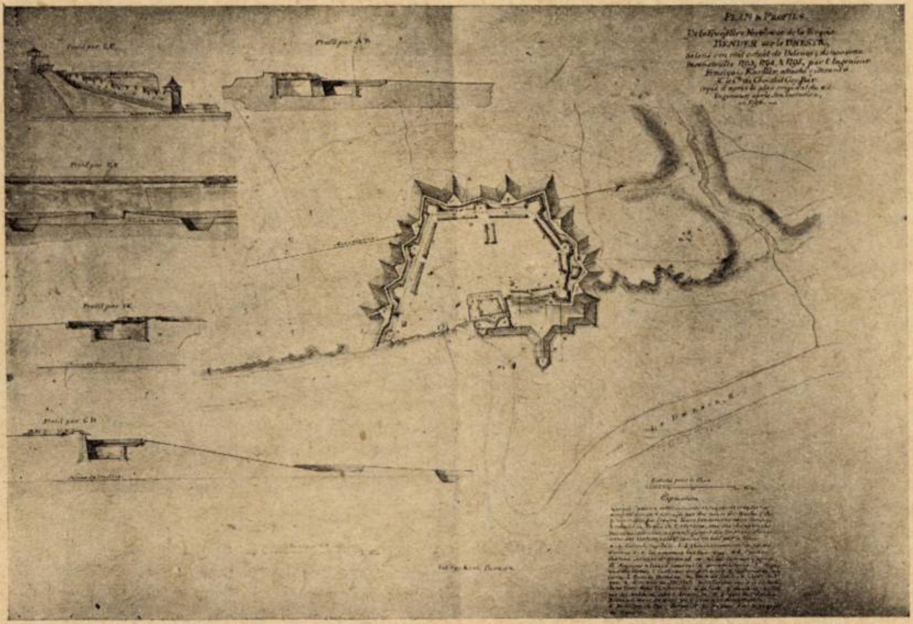

Planul cetăţii făcut de ing. francez Hauffer, după 1796

Imprejurul acestei cetăţi s'au purtat lupta crâncene în tot timpul veacului al XVIII şi începutul celui de al XIX-lea.

Turcii, dându-şi seama de importanţa acestei cetăţi, ce fusese distrusă de Ruşi, în timpul războiului din 1768—1774 şi acelui din 1787—1792, au adus ingineri francezi ca s'o restaureze.

Planul de faţă (fig. I) ne arată situaţia cetăţii cum a fost restaurată de inginerul francez, Hauffer, după 1796.

Punctul principal îl alcătuia castelul d=d, ce era înconjurat cu un zid puternic şi servea drept arsenal, adăugându-i-se partea e=e, în aceasta se mai afla magaziile cu pulbere şi o cisternă în G.

Forma castelului era patrunghiulară având o singură poartă înspre sud.

Imprejurul castelului se afla în s. locinţa Paşei Seraschier, în h. magaziile cu provizii, în i. cazărmile artileriştilor, în k. cazărmile ienicerilor, în *O* o moschee şi în p. locuinţele particularilor ce aveau voe să locuiască în cetate.

Toate acestea erau înconjurate cu un zid puternic a=a, al cărui profil se poate observa în liniile C. D., E. F., I. K., G. H., şi A. B., prevăzut cu un şanţ, pe care se aflau numeroase redute, b=b de formă triunghiulară.

Cetatea avea trei porţi: m, poarta lui Soliman, şi poarta apelor şi l, poarta pe care se mergea la Varniţa.

Porţile aveau înaintea lor şanţuri adânci peste care erau punţi ce se ridicau.

Locuinţele orăşenilor g, erau aşezate în afară de cetate, în partea sudică şi erau înconjurate cu un şanţ primitiv r=r.

Peste Nistru ducea la satul rusesc Parcars, un pod de lemn, t.

In felul acesta se prezenta vestita cetate a Benderului, după 1796.

Vederea generală a cetăţii Benderului o avem în figura II, care reprezintă retragerea trupelor turceşti după capitularea cetăţii în 13 Decembrie 1789.

Şi aici pivotul cetăţei — castelul — apare destul de măreţ, cam în centru înconjurat de nenumărate moschee.

Soldaţii victorioşi conduc, în sunetul muzicei şi a unei gărzi, armatele turceşti, cari au capitulat.

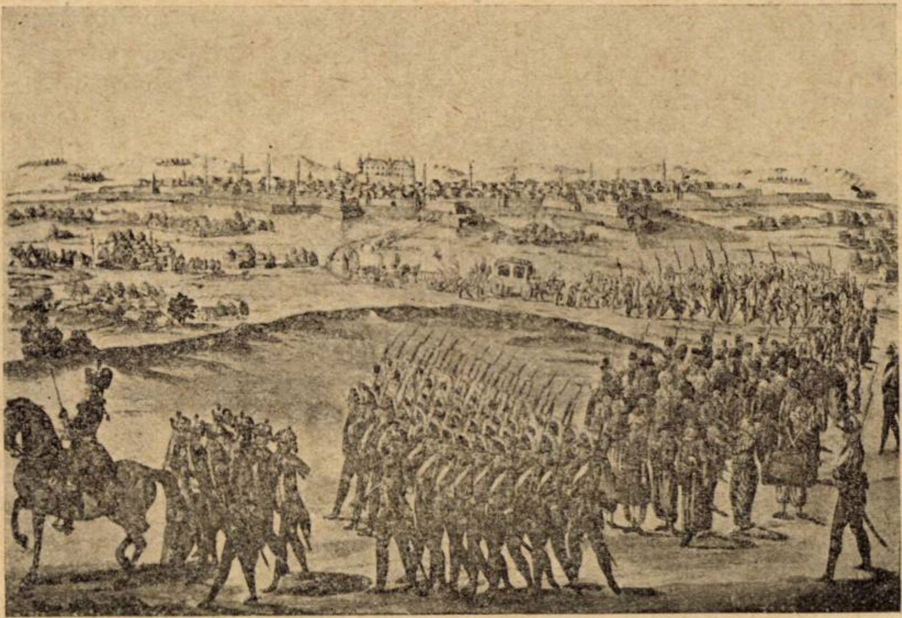

Retragerea trupelor turceşti, după capitularea cetăţii, în 13 Dec. 1789.

MIH. POPESCU

---

1) N. Iorga, Istoria Românilor. Bucureşti, 1920, pag. 179.

2) Bender pe româneşte poartă.

Pe boer îl mişcă sinceritatea asta.

— Să-ţi adică să mănânci.

Lăutarul lăsă privirea în pământ.

— Nu, nu mi-i foame, mai bine pentru acei de-acasă.

— Ascultă Cioară, te rog, cântă-mi puţin ce-ţi place ţie: cântecul tău.

Lăutarul zâmbi intimidat; se codi par'că i-ar fi dat o sarcină grea, se scărpină după ceafă, se scotoci prin buzunare, găsi sacâzul îl plimbă pe arcuş, cu degetele trecu de câteva ori pe strune, aşeză scripca sub bărbie şi începu romanţa: *Vezi rândunele se duc, se scutură frunza de nuc.*

Işi aplecase capul puţin, şi se uită cu ochii micşoraţi, melancolici la strune. Figura slută a lui Cioară părea învăluită în mister.

Plângeau coardele sub degetele lui.

— Iată o ţigară.

Şi scripcarul o fumă cu patimă.

La plecare boerul îi strecură câţiva lei în palmă.

— Nu primesc, conaşule, nu ţi-am cântat pentru bani.

Şi pe uliţă, cu capul plecat în jos, păşia hlobanat Cioară, înspre ulcioara lui...

CONST. CEHAN-RACOVIŢA

critica literara

POETUL ION I. PAVELESCU

de ION FOTI

Sub îngrijirea văduvei regretatului poet și a d-lui Octavian Moșescu au apărut la Râmnicu-Sărat „Sonetele postume“ și „Epigrame și epitafuri“ de Ionel I. Pavelescu.

Moartea l'a răpit năprasnic, dintre noi. Avea tocmai 35 ani. In ultimul timp tradusese pe Hérédia, aproape în întregime, vers cu vers, și așteptam cu nerăbdare această traducere unică să apară cât mai curând și în cele mai bune condițiuni.

Printre numeroșii tineri cari se înghesuiau, la seratele literare ale lui Alexandru Macedonski — unicul cenaclu literar ce mai supraviețuia acum vreo cincisprezece ani — era și Ionel Pavelescu.

Erau prieteni nedespărțiți atunci, el și Oreste cel blond, diafan, zvelt ca o fată și oarecum Dioscurii preferați ai „Maestrului“. Ionel Pavelescu era un tânăr brun, mijlociu de statură, cu trăsături fine și elegante, cu mustățile răsucite, părea descendentul unei nobile familii princiare.

Spirit scânteetor, epigramist desăvârsi a cărui memorie scumpă i-a rămas în vis recita strofele sale impecabile. Iși cunoștea toată opera pe din afară, atât de mult o cizelase, așa de adânc o simțise, atât de îndelungat o meditase și o cântase pentru urechea lui extrem de muzicală.

Tovarășa lui de viață, care l-a adorat și a cărui memorie scumpă i-a rămas un ideal de viață, a publicat de curând sonetele postume și epigramele sale.

Era cel mai frumos omagiu adus lui Ionel Pavelescu și marelui său talent literar

Moartea sa a survenit ca un trăznet și a provocat o consternare adevărată în sânul prietenilor ce-l iubeau. Pentru ei nu se stingea numai omul, departe, într'un oraș de provincie, dar se ducea nesleitul său spirit de glume, de ascuțișuri, de zeflemea. In ziua când a murit, desigur că Muzele române au plâns pe mormântul nou deschis, că au pierdut în el pe cea mai neobosită daltă și pe cel mai perfect sonetist.

Iși făcuse educația literară la Paris, cunoștea cenaclurile literare și se adăpase la isvorul perfecțiunei formale a Parnasienilor, luând drept maestru pe José-Marie Hérédia.

Nici odată viața unui om nu se contopise mai mult artei lui; nici odată n'a fost o mai strânsă legătură între om și poet

Educația lui, cultura lui, viața lui, toate îl îndreptau în acest sens.

Nevoit de groaznicele necesități ale vieții să se retragă la Râmnicu-Sărat, pentru a cultiva o moșie părintească, însoțit de soția lui care îi era călăuză în viață și admiratoare fervență a operei lui, — a trebuit să-și rupă din suflet pentru a se acomoda noue vieți dela țară. Boala lui de rinichi, s'a agravat mult, în ultimul timp, și de-odată, pe neașteptate, moartea l'a secerat.

Ionel Pavelescu a fost un trubadur în cel mai nobil sens al cuvântului. Având o concepție aristocratică a vieții, filosofia sa era aceea resemnată, largă, generoasă a cavalerilor medievali.

Viața era un teatru de petrecere, iar moartea — inevitabilă — trebuia primită cu surâsul pe buze.

Intr'un carnet al lui s'au găsit aceste două terține cari trădează concepția înnaltă, a acestui Torquato Tasso al poeziei române:

Și cum târziu, când va fi mort poetul
Urmașii săi vor desgropa sonetul
Ce-ascunde 'n el al sufletului aur,

Privind uimiți acea casetă rară.
Pe fruntea lui, sub piatra funerară
Vor înflori cununile de laur.

Primul său volum de poezii a apărut în 1916, sub titlul „Sigilii de aur“. Intr'o formă lapidară se cuprindeau cele mai diverse stări sufletești.

Ultimele sonete însă, căpătau o profundă și sumbră semnificație — par'că poetul își prevedea sfârșitul, prin sentimentul puternic și forma par'că eternă.

Citiți sonetul acesta minunat:

Privind în urmă viața petrecută,
In farsă, plâns, desfrâu, iubire, chin...
O, suflete, îmi pari un arlechin
In haina ta de petice făcută.

Arar, când mintea vrea să se ascută.
Mă văd, ca 'n vis, mai alb decât un crin
Pe când pluteam în marea de senin,
Purtat ca de-o aripă nevăzută.

Nu-mi amintesc cu ce greșit-am oare
De-am fost ursit să 'mbrac acest
[vestmânt
Uitând esența mea nemuritoare...

Știu doar că țara mea e printre stele...
Și port în ochi, uitându-mă la ele,
Melancolia întregului pământ!
(Conștiința)

Iată una din cele mai frumoase poezii ale literaturii noastre:

Se spânzurase Iuda, iar demonul hain,
Ce fură duhul celor ce mor ca ticăloșii
Sosi și, deslegându-l c'un hohot cristalin,
Il repezi de-acolo în iad cu păcătoșii.

Hidosul corp se duse în flacările roșii,
Pe când Satan, pe tronul de foc, sub
[baldachin,
Privind la noul oaspe, ce-l tot prăjiau
[zeloșii,
In cinstea lui pe gânduri improviza un
[chin...

Se duse către Iuda, rânjind, îl ia pe sus,
Apoi cu-o gură neagră de sulf, venin
[și sânge,
I'napoie sărutul ce dase lui Isus.

Cele douăzeci de sonete din volumul postum sunt printre cele mai bune ce s'au scris la noi și-l așează pe Ionel Pavelescu printre cei mai desăvârșiți parnasieni ai poeziei române:

Nu ne putem opri de a nu cita atât de profundul său sonet, „Poetul“:

Precum, în urma sumbrelor dezastre
Scafandrierul îndrăzneț adună
Epavele zdrobite de furtună,
Ce putrezesc sub undele albastre,

La fel, în pacea nopților sihastre,
Când frământarea vieții se îmbună,
Poetul pal, călăuzit de lună,
Coboară 'n fundu sufletelor noastre.

Acolo 'n calmul apei noroioase,
Reptile, ancore, catarge, oase,
Răsar hidos din umbra funerară...

Dar el, senin, își pleacă mâna fină,
Căci a văzut lucind o perlă rară...
Și fericit o scoate la lumină.

A fost un giuvaer rar, un „scafandrier“ îndrăzneț și subtil, care ne-a dat un colan de perle rare și un buchet din cele mai frumoase poezii românești. Sensibilitatea lui îl apropie de Musset, perfecțiunea formală de Hérédia, iar concepția filozofică a sa este un panteism nobil și stoic, plin de orizonturi și de plăceri spirituale.

◆

A vorbi de poetul Ionel Pavelescu fără a insista, asupra epigramelor și epitafurilor sale, dintre cele mai reușite ale literaturii, ar fi să fim nedrepți și să arătăm numai o latură a poetului atât de bogat înzestrat cu însușiri poetice.

Era un improvizator minunat: epigrama țâșnea repede, pointe-a era imediată și tăioasă.

◆

Intr'o seară senină de vară, ne îndreptam, înainte de războî, cu Oreste și Ionel Pavelescu spre calea Dorobanților, la locuința lui Alexandru Macedonski. In strada Corăbiei unde ședea el, ne-am oprit un moment.

— Duhuri mă vizitează noaptea și Muza nu-mi dă pace — spunea el, oarecum înfiorat de misterul de dincolo de viață.

Ceeace era Ionel Pavelescu pentru cenaclul Macedonski, toți cei cari au fost acolo își aduc aminte ca de cele mai frumoase serate ale vieței lor. Scânteetor, pe când poeții neobosiți citeau, el în surdină își pregătea epigrama, tăioasă, turnată în bronz. Nu improviza de cât epigrame; poetul sonetist lucra încet, cisela lung, medita fraza cea mai lapidară, cuvântul cel mai potrivit și pitoresc.

Pe drum, în casă, în timpul boalei, crea mereu, melodià versurile și sonetele sale până la desăvârșire: pe urmă le publica.

Nu avusese altă patimă decât aceea a poeziei lui, în care credea, pe care o adora. Până s'a stins traducea din Hérédia.

Ca și trubadurii, cu lira sub braț, dârdâind la poalele castelului inospitalier, a murit Ionel Pavelescu.

Atâta desinteresare, atâta patimă, atâta devotament pentru Muza lui, îi dă o aureolă specială. Rămâne unul din cele mai pure tipuri ale literaturii noastre, ca John Keats, Chatterton sau Shelley.

Când vremea va mai trece, acoperind cu giulgiul uitării, pe atâția nechemați din cei ce se cred aleși, critica serioasă și publicul va reveni la acei poeți minunați, cari au iubit poezia pentru ea, cari au adorat Muzele pentru farmecul lor și între aceștia, Ionel Pavelescu, va ocupa un loc de frunte.

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

O FEMEIE FARA IMPORTANȚA
piesă în 7 acte, de Oscar Wilde

Tainice și ciudate sunt preferințele unui director de teatru. Atât de tainice că nici azi, mulți din cei cari au fost Joi seara la Teatrul Național, nu s'au lămurit dece s'a reprezentat „O femeie fără importanță".

Să fie destul pentru d. Rebreanu că autorul este Oscar Wilde. Cine poate crede această enormitate! Să fi crezut oare d. director că un autor care a fost etichetat de genial — deși nu credem că Wilde și-a risipit tot geniul în viață — trebuie reprezentat în întregime? Ne-ar desminți faptele. Shakespeare și Molière, de-o pildă, deși parcă n'ar fi genii prea contestate, sunt departe de a fi fost jucați în întregime.

Sau poate, și această supoziție pare cea mai plauzibilă, d. director al Teatrului Național este contra lui Oscar Wilde, și a ținut să sfarme idolul din sufletul întârziaților cari mai cred în paradoxe, reprezentându-i una din cele mai slabe și mai „pentru Anglia" din piesele lui?

Deși tradiția a statornicit între obligațiile cronicarului și pe aceea de a lămuri pe larg publicului subiectul piesei, excepțiile care întăresc regula, precum se spune, sunt uneori binevenite. Mult aș vrea să văd ce se poate rezuma din actul întâi, lung de 75 de minute, în care se face cunoștința cu: Lady Natașa Alexandra-Hunstanton, Lady Gaby Danielopol-Stuttfield, Lady Ana Luca-Pontrefact, doamna Allonby-Zimniceanu, lord Bălțățeanu-Hlingworth, sir Marius-Pontrefact, lord Stăncescu-Ruffor, M. Kelvil-Calboreanu, Gerald Arbuthnot-Critico și d-ra Hester Worsley-Puia Ionescu.

Persoanele mai sus numite stau la taifas. Și lorzilor le plac mult „șuetele" cum s'ar spune azi, ca să-și treacă vremea.

Personagiile masculine discută politică, uneori spiritual, atunci când intră în vorbă și lordesele. Unii erau democrați, alții nu. Intre aceștia este și tânărul Oscar Wilde, (lord Hlingworth) strălucitor ca vervă și ca paradoxe, care proslăvea viața și toate bucuriile ce ți-le poate oferi, ca unul care nu cunoștea închisoarea. Autorul către sfârșitul vieții își schimbase părerile.

Către sfârșitul actului — trebuia să aibă un sfârșit — rămânând la taifas numai lordul Illingworth și cu inteligenta d-na Allonby, cea mai wildeană, eroină a piesei, lordul e pus la ambiție să sărute pe americană fiindcă își spunea un mare cuceritor. Intâmplător lordul găsește o scrisoare, lăsată pe masă tot întâmplător, în care se vestea că seara va veni la sindrofie și d-na Arbuthnot, ceace îl face să pălească. Își revine repede, pentrucă începuse să se lase cortina, și spune ca să dea titlul piesei, că scrisoarea e dela „o femeie fără importanță".

In actul al doilea, în clipa când americana, pentrucă era puritană, arunca anatema asupra femeilor cari au greșit, apare d-na Arbuthnot, eroina piesei. După câtva timp aflăm că lordul Illingworth cunoscuse bine pe d-na Arbuthnoth, cu care avusese un copil, Gerald Arbuthnot, actualul lui secretar. După o ceartă, eleganta doamnă cedează ca băiatul să se ducă cu tatăl care vroia să-i facă o carieră. Și astfel actul se sfârși frumos, omenesc și manierat.

D-na care suferise însă atâta vreme, și avea în piept o rană sângerândă, deși după douăzeci ani se uită multe și se închid multe răni, nu vroia să lase pe fiul ei să plece cu lordul. Intr'o „scenă mare" îi povestește la persoana treia, tragedia vieții ei. Fiul însă nu acuză atât de mult pe lord, ci pe fata care a părăsit casa părinților ca să fugă cu primul venit, spre marea disperare a mamei. Când lumea era mulțumită că băiatul va avea o carieră, deodată apare americana urlând că lordul vroise s'o sărute. Junele Arbuthnot furios că logodnica i-a fost ofensată, scoate brusc și nervos, un revolver Steyer automat cu 6 focuri, din buzunarul dela smoking, și vrea să împuște pe lord. Stranii nobili care se duc înarmați la serate. Dar mamă-sa îl oprește strigându-i disperată. E tatăl tău! Și cortina se lasă fără zgomot.

In actul ultim, după ce mama convinge cu lacrimi pe fiu că nu se poate mărita cu lordul, după propunerea subită a copilului, vine americana și cere de soț pe Gerald, urmează pupăturile și proectul de călătorie în America.. Tinerii pleacă să viziteze grădina ca să poată lăsa liberă pe mama cu lordul Illingworth, venit să facă propuneri serioase asupra copilului căruia vroia să-i dea jumătate din avere. Refuzat, devine cinic.

E pălmuit și pleacă cu mâna la falca ofensată. Copiii se întorc, găsesc mănușa lordului: „a unui om fără importanță", cum explică mama. Și cortina se lasă definitiv.

Efortul interpreților trebuie lăudat. D-na Maria Filotti a jucat sobru, concentrat, plină de duioșie și de revoltă, rolul principal al d-nei Arbuthnot. D-na Zimniceanu a spus cu inteligență toate răutățile unui rol fără complicații. E singura artistă care se putea achita așa de bine de acest rol.

D. Bălțățeanu a făcut tot posibilul să fie convingător în rolul lordului Hlingworth, și în parte a reușit...

Ceilalți interpreți la înălțimea rolurilor, care n'aveau însă nici o importanță.

ION FLOROIU

◆

Studioul Teatrului Național

„MUȘCATA DIN FEREASTRA"
de VICTOR ION POPA

Literatura dramatică națională a câștigat o mare izbândă. A câștigat-o prin Victor Ion Popa, autorul celei mai senine piese, din câte ne-a fost dat să vedem în ultimul timp.

„Mușcata de fereastră" e cea mai tipică dintre comediile românești, în ceeace privește redarea atmosferii dela noi, dintr'un sat, în care nu se face demagogie, în care sunt oameni buni cu grije de copii și cu legământ duios de prietenie.

Și-apoi „Mușcata din fereastră" e scrisă cu grijă literară, cu ținută estetică și cu mare pricepere teatrală. Autorul și-a creiat personagiile cunoscându-i și iubindu-i.

I-a făcut să spună, ce sunt și cum sunt cu prietenie, cu voioșie prietenească.

Intr'un ciardac de casă rurală se desfășoară acțiunea din trei acte. Acțiune simplă, dar vibrând toată omenia și cuprinzând tot pitorescul într'o atmosferă limpede și senină, fiindcă oamenii sunt buni, sunt dornici de bine și sunt înțelegători.

Personajul principal, Conu Grigore, rămâne uneori în literatura noastră, un personaj care să caracterizeze un tip social.

Preotul din „Mușcata din fereastră", părintele Udriș e fără îndoială personajul, care va sluji ca etalon de comparație. Vom spune adesea: „prieten devotat ca părintele Udriș".

Cât despre problemele pe care le pune autorul cu admirabilă discreție or pe care le rezolvă cu feriictă inspirație, acestea vădesc marele însușiri de scriitor ale d-lui Victor Ion Popa.

Insist în special asupra două. Hotărnicirea rurală, care nu dispare între clasele și categoriile sociale dela țară.

Fiul de țăran păstrează institnctiv o distanță față de fiul celui ce-a fost proprietar. Invățătorul bătârn nu vrea să-și mărite fata după copilul unui mare proprietar. Fata-l vrea pe acesta. Băiatul vrea pe fata Invățătorului.

Invățătorul însă de cum intră în casa lui fiul de boer, — deși i-a fost elev — se poartă cu el altfel decât cu ceilalți, cari-i vin în casă. Nu-i îmbiat să-i dea fata, fiindcă nu are încredere; el vrea pe unul de-ai lui, care să știe ca și el ce-i munca și modestia.

Mai târziu însă când fata-i pleacă noaptea, bătrânul învățător stă pitit să simtă bucuria, de acum 25 ani, când și el a fugit cu mama fetii. Manifestarea acestei bucurii e manifestarea sinceră a concepției, că prefacerile sunt la suprafață.

In fond toate se învârtesc, așa cum se învârtește roata.

◆

Piesa aceasta frumoasă, foarte frumoasă a avut și norocul unei admirabile interpretări.

D. Ion Sârbul a întrupat în formă cea mai corespunzătoare pe învățătorul piesei.

Nu știu, dacă teatrul național ar fi putut încredința altui artist acest rol, decât lui Sârbul, ca să-l înfățișeze în toată amploarea lui admirabilă. D. Sârbul și-a afirmat definitiv însușirile de mare artist.

Iar în celelalte roluri, au apărut d-nele Gusti, Irina Nădejde, d-ra Toto Ionescu și d-nii Gr. Mărculescu, Ulmeni.

B. CECROPIDE

Gazetaria

Așa și-așa...

Numărul din urmă al revistei „**FLAMBURA PINDULUI**“ îmi dă prilejul să spun iarăși cuvinte bune despre hărnicia soc. studenților români macedoneni de peste hotare. Revista e a acestei societăți.

Observ în prim rând la această revistă stăruința de a face cunoscute problemele macedonene. Ar fi ciudat să nu se impună calitatea stăruinții, căci stăruința e însușirea specifică a bravilor români macedoneni.

Observ în al doilea rând râvna de a fi adunate colaborări ale poeților talentați macedo-români. Și apoi minunata sârguință de a fi publicate lucrări în pitorescul dialectului.

Apare la Brăila, săptămânal, foaia „**LUCEAFĂRUL**“ sub conducerea d-lui I. C. Sava.

Il cunosc pe d. I. Sava de mult. E un harnic și adevărat intelectual. Ii place să citească și îi place să împărtășească și pe alții din variatele lui lecturi.

Foaia pe care o conduce are un caracter pitoresc local.

Sunt la Brăila, mulți tineri de talent. Unii mai timizi, alții mai curagioși. Le trebue și unora și altora putința de a se manifesta. „Luceafărul“ îi încurajează și îndrumează.

D. Sava dorește însă să strângă în jurul revistei pe toți brăilenii, cari s'au afirmat în publicistică.

Gând bun și-i doresc din toată inima să-l poată transforma în faptă.

Bună faptă a făcut d. Em. Vasilescu adunând într'un volum, o seamă de **PARABOLE** și **ISTORIOARE MORALE**, traduse după Krummacher și Herder.

Sunt traduse bine și sunt alese într'adins ca să slujească tineretului, în îndrumarea lui morală.

Pe d. Em. Vasilescu l'am cunoscut în paginile excelentei reviste a studenților în teologie „Raze de lumină“.

PROPUNERE DE PLEBISCIT CULTURAL. D. Grațian C. Mărcuș propune în ziarul „Patria“ să se facă în Ardeal, plebiscit în chestiunea: unde să fie sediul „Astrei“.

Socotind, că sporirea participanților la congresul „Astrei“ nu reprezintă gândul tuturor membrilor bătrânei societăți de cultură românească, e necesar — spune d. Mărcuș — să se facă plebiscit.

Foarte interesant „**ANUARUL COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE, SECȚIA PENTRU TRANSILVANIA**“.

D. prof. Em. Panaitescu scrie despre „probleme și metode arheologice în Dacia superior“. Problemele sunt: ridicarea unei hărți arheologice a Daciei, publicarea unui volum de inscriptiones Daciae, săparea, cercetarea și studierea completă a cetăților dace și limes-ului roman.

Extrem de important e studiul d-lui St. Meteș despre „Zugravii bisericilor românești“.

Toți excepțional de bine.

„**NAE NICULAE**“, noua piesă a d-lui Ciprian s'a jucat la Teatrul „Regina Maria“.

Autorul excelentei piese „Omul cu mârțoaga“ câștigase entuziaste aprecieri. Se pare că după noua piesă, aprecierile s'au oprit într'o atmosferă, în care plutește un duh de retrospecțiune. E distanță între Nae Niculae și Omul cu mârțoaga.

BIBLIOTECA POPULARA A ASOCIAȚIUNII ASTRA. Am văzut câteva broșuri din Biblioteca populară a Astrei. Foarte bune. Scrise cu excelență grijă și cu susținută râvnă a fi de folos cititorilor. Am apreciat în mod deosebit „Traista bunicului“ — povestiri și legende — de Sabin Truția, scrise cu netăgăduit talent literar; „Flori de pe câmpie“ — admirabile poezii populare culese de T. Podariu; piesa teatrală poporală „Ziua Unirii“ de Elena G. Sporea. Foarte bună pentru reprezentațiile populare.

B. C.

♣

IARĂȘ CARTEA...

Criza cărții se menține.

In afară de unii autori — nefericiții autori — cari uneori n'au altă vină decât lipsa talentului sau a elementarului bun simț — avem — cu ajutorul D-lui — romancieri distinși — poeți (românul se naște poet, a devenit o zicere banală) de valoare și o mișcare literară destul de animată (uneori întreținută de proprii deliquenți).

Există — alături de editurile cari vor câștig oricum — de aici apariția multor cărți cu nu prea multă valoare, însă cu multă trecere pela periferii — edituri cu aspect occidental, cari și-au înțeles cu prisosință scopul.

Avem o populație destul de numeroasă — chiar dacă s'ar socoti numai cei știutori de carte; procentul cetitorilor e minim.

Cauza: lipsurile materiale ale intelectualilor în parte și mai presus de toate este vinovat gustul publicului. Se pare că de nimic nu se poate lipsi mai ușor un cetățean modern (de cele trei genuri) care se respectă, decât de carte: tutunul — băutura — cine-urile charleston-ul — cărțile de joc și jocurile de noroc sunt prea amuzante, pentru a putea fi 'nlocuite cu o lectură mai puțin distractivă însă poate mai folositoare educației morale.

Ce s'ar putea recomanda: o publicitate cât mai intensă — reclama e sufletul comerțului; — în Cehoslovacia este vorba să se înființeze o catedră de publicitate la Academia de Inalte Studii Comerciale — și alături de publicitate, pregătirea unei armate de librari, cari prin iscusința meșteșugului să atragă luarea aminte —Comerțul cărții — ca orice comerț — cere întrebuințarea experților; de aci ideia — aplicată în Spania — pregătirii unor buni technicieni ai cărții.

Camera de comerț a cărții din Madrid a inaugurat de curând o școală de ucenici de librărie. Viitorii librari învață: noțiuni de contabiltate, bibliografie antică și modernă, elemente de istorie și literatură, legătura și caracterele tipografice și tot ceace este în legătură cu cartea. Sunt două serii de cursuri pe an: Februarie—Mai și Septembrie—Decembrie, în urma cărora, celor reușiți li se dă un certificat de ucenic de librărie. Nu se neglijează nici cursurile superioare organizate de șefii de servicii din librării și de directorii bibliotecilor particulare.

In Italia — pentru o desfacere mai intensă și mai rapidă a cărților — a luat ființă de curând bibliotecile ambulante instalate în autocamioane și — putem fi siguri — că vor găsi clientelă destulă în publicul care — locuind prin orășele — sate — ferme, etc. nu va avea timpul să meargă la oraș.

Dacă o criză a cărții (avem trista mângâere să constatăm), se manifestă și prin alte țări — acestea nu întârzie să ia măsuri urgente de ameliorare.

La noi: s'au scris articole strălucite— s'au făcut propuneri remarcabile— totul a rămas însă în domeniul teoriei.

TR. I.

♣

A apărut în editura Cartea de Aur, volumul „**CÂNTECE IUDEE**“, datorit tânărului poet Theodor Rosen. Tipărit în bune condițiuni tehnice, pe hârtie velină și cu litera frumoasă, volumul conține un număr de 18 poezii, cuprinse în 51 de pagini. Pe copertă poartă ca motto:

> *Din zarea rozelor un vânt,*
> *Din cuibul regilor un cânt,*
> *Din țara basmelor un dor,*
> *Din cuib bătrân, bătrân fior!*

Tot în aceeași editură se tipărește și volumul „Mărgăritare Iudee“ de acelaș autor. Prețul fiecărui volum: 100 lei.

Din inimoasa inițiativă a d-lui Florin I. Bratu apare în comuna „Cârligații“ din Teleorman, o foaie modestă intitulată: „**GAZETA LITERARĂ A TELEORMANULUI**“.

Deși se vede lipsa de experiență în ale tehnicei și cu toate că e și slăbuț scrisă, colaboratorii fiind, în mare parte studenți, sau elevi de liceu, — totuș d. Florin I. Bratu merită un cuvânt bun, — mai ales dacă pe viitor, va îngriji și selecționa colaborarea. Din materialul primului număr menționăm poezia „*Morții de curând*“ a d-lui Al. C. Aldea, cu câteva imagini bune și mai concentrată; precum și oarecare abilitate în versificare și o imagine reușită în poezia d-lui Florin Bratu.

Sonetul d-lui Const. Grassu nu-i rău, dar prea e îmbrăcat în haină Eminesciană.

Poeziile d-lor Al. Constantinescu și Nicolae Pleșoianu, dulcegi, mieroase.

Proza în general slabă, mai ales aceea a d-lui Th. I. Zaharia, n'ar fi meritat să vadă lumina tiparului.

„**NOTIȚE**“ este titlul unei foi literare, care apare exact în formatul *biletelor de papagal* ale d-lui T. Arghezi.

Remarcăm din numărul 2, al „Notițelor“, articolul de fond „Cuvinte Potrivite“, scris de d. Gh. V. N. Vasilescu. D-sa face o critică amănunțită poeziei d-lui Th. Arghezi. In restul numărului poeziile d-lor Virgil Treboniu, etc.

SCRIO.

literara

o seama de cuvinte

Alphonse Daudet, pe patul de moarte, având prea mari dureri, rugă pe doctor:

— Doctore, sufăr prea mult, lasă-mă să mor!

Doctorul răspunse:

— N'am nevoe de sfaturi, îmi cunosc meseria!

◆

Voind să se răzbune pe un critic foarte sever, un celebru comic se duse la hotelul în care locuia criticul, la o oră când ştia precis că criticul nu e acasă.

După ce proprietarul hotelului care era întâmplător în hallul hotelului îi spuse că criticul e plecat în oraş, actorul stătu puţin de vorbă cu proprietarul şi îi oferi două invitaţiuni la teatrul în care juca.

A doua zi adresă criticului următoarea CARTE POŞTALA DESCHISA:

Scumpe Maestre,

Am fost eri la dvs. fără să am norocul să vă găsesc acasă. Intâmplător l-am găsit în hall pe proprietarul hotelului şi am stat puţin de vorbă cu el. Mă cred obligat cu acest prilej să vă spun că informaţiunile ce mi-aţi dat despre proprietarul dvs. sunt inexacte: nu e nici mitocan, nici prost crescut şi nu-mi face impresia că ar fi un beţiv ordinar şi un individ periculos, cum mi-aţi spus dvs.....

....In urma acestei scrisori (mai e nevoe de adăogat?) criticul a fost evacuat din hotel.

◆

Guitry punea în scenă o dramă. Recomandând unui actor să intre în scenă majestuos, acesta intră aruncându-şi picioarele.

Guitry îl opri:

— Ţi-am spus să intri majestuos, nu să vii călare pe un cal care asvârlă din picioare! Descalecă şi vino pe jos!

◆

Compozitorul Gluch, trecând pe strada St. Honore, sparse din greşală cu bastonul un geam, care pe vremea aceea făcea 2 franci şi 50. Negustorul ne având să-i dea restul la o piesă de 5 franci, Gluck îi spuse:

— Nu face nimic, am să complectez imediat suma!

Zicând aceasta, mai sparge încă un geam.

◆

In sala de şedinţe a unui tribunal dintr'un orăşel din provincie, se judecă procesul unui gazetar căruia i s'a furat o batistă. Preşedintele îl întrebă:

— Recunoaşteţi această batistă drept aceea care vi s'a furat d-vs.?

— Desigur, domnule preşedinte!

— Cu toate acestea, vedeţi,... batista mea e la fel....

— E foarte posibil, mi s'au furat două batiste!...

bazar

ROCHIILE SCURTE ŞI TEATRUL

Cine ar fi putut să creadă că rochiile scurte, pe care le impune actuala modă, ar putea să aibă o stricătoare repercusiune asupra audiţiei în sălile de spectacol.

Totuş, acest lucru a fost constatat de curând de către inginerii însărcinaţi să amelioreze acustica teatrului „Albert-Hall" din Londra.

S'a observat că în ultimii ani, acustica acestui teatru slăbise într'un mod foarte simţitor. S'a căutat deci să se afle cauzele acestui fenomen, şi explicaţia a fost găsită în cele ce urmează.

In timpul când femeile purtau vestminte lungi şi ample, sunetele erau „absorbite" de către această abundenţă de stofe. Contrariu ,simplificându-se îmbrăcămintea femenină, nici un obstacol nu s'a mai opus dezagreabilelor inconveniente ale ecoului.

Atunci administraţia „Albert-Hall"-ului s'a gândit să înlocuiască ceeace lipsea spectatoarelor: s'au acoperit pereţii sălei cu nişte pânze de o ţesătură specială. Graţie acestei operaţii, sonoritatea, fără ecou, a putut să fie restabilită în parte.

O TEORIE NOUĂ

Există în Anglia o teorie nouă care consistă în a învăţa pe copiii alfabetul pe claviatura maşinei de scris. Nici cărţi, nici tăbliţe sau condee. Copilul nu după mult timp va cunoaşte minusculele, majusculele şi cifrele şi de îndată ce el ştie să citească, el ştie mecanic şi să scrie.

N'are decât să apese pe clapă.

Dacă această teorie este pusă serios în practică se sfârşeşte cu scrierea manuscrisă, dar experţii zic că aceasta n'are multă importanţă căci se observă că se scrie din ce în ce mai rău.

Caligrafia, şi aşa, a încetat de a exista de mult timp.

LINIŞTEA PĂRINŢILOR

Multe inovaţii ne vin din America — „Odaia de ţipat" are şansa de a prinde şi în Europa.

Trebue să ştim mai întâi de ce e vorba. Se ştie cât de mult sunt americanii pasionaţi după Cinema.

Mijlocul pentru o femee de a urma un film în toată liniştea când are responsabilitatea micuţului care riscă la orice moment de a scoate ţipete? Pentru ca aceasta să aibă posibilitatea de a-şi întări plămânii şi mama de a ajunge fără piedici la scena fericită a unui film pasionant, s'au creiat peste ocean gardieni copiilor. Până aci nimic, decât destul de natural.

Dar pentruca inima de mamă să nu risce a fi mişcată la huetul ţipetului bine cunoscut, s'a tapetat această „odae de ţipăt" cu plută care face să nu se audă de loc sunetele dinăuntru.

Unii amatori au emis chiar părerea ca spectatorii (tot la cinema) cari au nefericita manie de a ceti subtitlurile cu voce tare să fie închişi tot în astfel de celule ipermeabile sunetelor.

caricatura zilei

SANSĂ

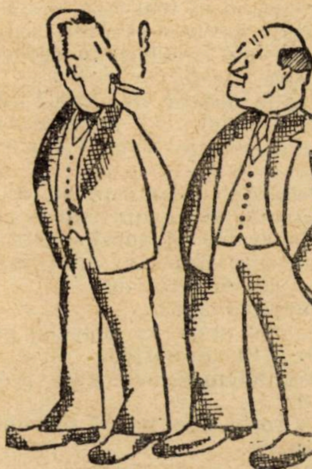

— Prietene, ştii că am cumpărat automobilul meu din uzinele voastre? Dar e adevărat că voi fabricaţi, un automobil chiar şi în două ore?

— Foarte adevărat!

— Drace?! te pomeneşti c'o fi tocmai al meu unul din acelea!...

CUNOSCĂTOARE...

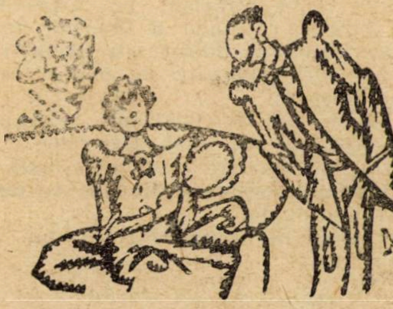

— V'au interesat mult pânzele din salonul oficial D-şoară?

— Pe mine pânzele nu mă interesează aproape de loc, ci numai toaletele vizitatoarelor...

VÂNĂTORII....

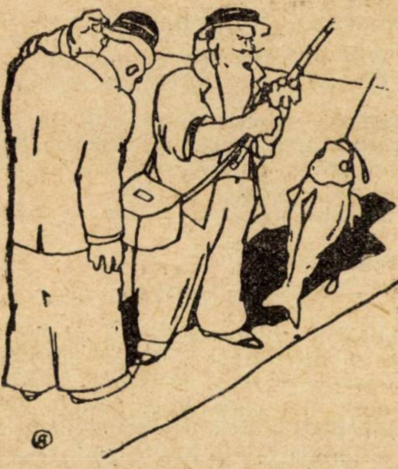

— Mare şi frumos peşte. E o piesă rară. Aşa-i?

— Piesă rară ??! Cine ţi-a spus? Ăsta la noi, e un biet peştişor de momeală...

Dimanche illustrée)

PAGINI UITATE

O NUNTĂ IN LUMEA GÂZELOR

de **NESTOR URECHIA**

(Domniţa Marioara, din Valea Peleşului la poalele munţilor Bucegi, a fost ursită să fie *zâna gâzelor*.

Prin puterea unui inel fermecat făcându-se mititică de tot, ea vrea să plece dea călare pe un cărăbuş, în cercetarea supuselor sale gâzele).

— Să plecăm îndată, Domniţă ? întrebă Cărăbuşul. Trebue să-ţi mărturisesc că nu pot până mâine, fiindcă sunt de nuntă.

— Se căsătoreşte cineva pe la voi ?

— Se însoară, la noapte, un nepot al meu, Cărăbuşel, cu Cărăbuşiţa, fata unui prieten Cărăbuş, stăpânul unui mesteacăn bătrân. Eu le sunt naş.

— Dar naşă cine e ?

—Naşă mi-au spus să aduc eu şi am găsit-o. Vei fi tu, domniţă.

—Primesc bucuros, ca să-ţi fiu pe plac, moşule.

— Dacă e vorba aşa, hai să plecăm. Incalecă Marioaro.

Fetiţa încălecă pe cărăbuş.

Cărăbuşul eşind din iarbă, apucă pe făgaşul unor roţi şi merse merse până la rădăcina unui mesteacăn şi aci sbură tocmai sus ; se aşeză pe o ramură pe care se adunase o sumedenie de cărăbuşi. E-rau *chemătorii* veniţi cu mirele, să scoată pe mireasă din casă.

Mireasa sta ascunsă, prin frunze, mai sus.

Moş Cărăbuş înfăţişă pe Marioara, zâna gâzelor, ca naşă a tinerilor miri. Toţi se închinară adânc, iar părinţii se arătară foarte măguliţi de cinstea ce le făcea zânişoara.

— Vedeţi, zise moş Cărăbuş, îngânfându-se. Aşa e că am ştiut alege bine ?

—Da, da, sbârnâiră toţi cărăbuşii, de se cutremură mesteacănul. Să trăiască naşa cea drăguţă.

Apoi unul din chemători începu să sbârnâie aşa :

Intre frunze de mesteacăn
Şade atârnat un leagăn.
Leagănă-se, clatină-se
Leagăn verde de mătase

Dar în leagăn cine şade
Cine şade şi nu cade ?
A lui Cărăbuş mireasă,
Găză bună, fată aleasă.

In urmă, toţi într'un glas :

Hai mireasă, vin' cu noi
Ca să-ţi dăm miere de soi !

Mireasa se codi ce se codi dar, până într'un sfârşit, trebui să iasă din leagăn.

Sburară cu toţii, să meargă la serbarea ce se da în cinstea mirilor.

Domniţa Marioara călare pe moş Cărăbuş

Se înnoptase.

SERBAREA

Sbură pâlcul de cărăbuşi cât sbură şi-apoi se lăsă la pământ. Cât clipeşti din ochi, sosiră la locul serbării. Era un tapşan sub un măceş, bine curăţit, greblat şi netezit de o ceată de furnici lucrătoare, care munciseră din greu, toată ziua.

Moş Cărăbuş trimesese, din vreme, un curier cărăbuş care dase veste la toată gâzimea aripată şi nearipată de sosirea la petrecere, a zânei gâzelor. De aceea, cât se arătă Marioara la portiţă, o lăcustă ce sta de strajă ca jandarm, ţuşt ! sări în mijlocul adunărei şi făcu semn tarafului de lăutari care cânta un vals.

Orchestra era alcătuită dintr'un greere cu vioara, un ţânţar cu violoncelul, un bondar contrabasist, un cosaş cu ţimbalele şi un tăun cu toba mare.

Şeful tarafului, greerele, dete repede semnalul şi lăutarii începură să cânte imnul naţional al gâzelor.

Domniţa Marioara, călare pe moş Cărăbuş, intră şi ea, în mijlocul uralelor gângăniilor.

— Ura ! să trăiască zâna noastră mult iubită

Dar greerele începu a cânta din gură (avea un glas piţigăiat), cântecul de glumă obisnuit :

Of ! sărmane Cărăbuş
Pe-a cui mână încăpuş !
Vai ! sărmana gâgălice !
In ce foc o să mai pice !

pe un ton jalnic, vioara făcând ţâr ! ţâr ! scârţa ! scârţa ! violoncelul bz ! bz !, contrabasul vu ! vu !, ţumbalele ţin ! ţin ! iar toba mare bum ! bum !

Dar nuntaşii, poftiţi de părinţii miresei, cântară cu toţii :

Dec ! ce fel de vorbă
V-aţi întins la ciorbă !
Fata e frumoasă
Dulce, drăgăstoasă
Aripioare
Gălbioare,
Trupuşor
Negrişor,
Pete are
Pe spinare
Albişoare
Şi picioare
Infurcate
Inspinate.

Mirele înfăţişă domniţei pe cei ce erau de faţă.

Marioara făcu cunoştinţă cu gâza macului, cu gâza trandafirului şi cu acea a crinului şi a scaiului ; apoi cu câteva dame furnici şi cavaleri furnicioi.

Printre dănţuitori era o fluturoaică cu aripile acoperite cu atlas de culoarea sidefului, presărat cu ochii trandafirii, care juca cu un calul-dracului, mândru în blana sa albastră.

O păiejeniţă, mamă a 12 copii pe care îi purta pe spinare, stetea într'un colţ, privind.

Intr'alt colţ, stau grămadă darurile de nuntă ale prietenilor şi rudelor : covoare măestrit cusute din flori de mac, din partea gâzei macului ; faguri de miere din partea albinelor ; merinde de tot soiul aduse de furnici ; spin tocat, bun pentru dureri de ochi dăruit de gâza spinului, apă de trandafiri, într'o coajă de alună, dată de gâza trandafirului, o minunata maramă lucrată de mama păiajen şi câte alea toate.

O sută de licurici steteau cuminţi, luminând serbarea de par'că era ziua.

SOSESC ŞI CEI INTARZIAŢI. COANA RÂMA E SUPĂRATĂ

Ca la toate petrecerile, nu veniseră toţi musafirii la timp. Incepură să sosească şi cei întârziaţi.

Albina care se arătă mai întâi, fu primită cu cântecul :

Frunză verde de sulcină
Iată mierous' albină
De la ea naşa să ceară
Lumânările de ceară !...

Apoi se ivi, păşind tacticos şi cuminte, bouleţul Domnului primit cu cântecul :

Roşuleţ
Bouleţ
Găzulica Domnului
Domnului 'mpăratului...

In urmă se târa chifteriţa, căreia i se cântă :

Uite coana chifteriţă
Face ţărna chiseliţă.

Mare zarvă însă când îndrăzni să se arate şi scorpia. Toţi, ameninţători, cântară :

Scorpia cu acu-n coadă
Gata venin să sloboadă
A venit şi ea la nuntă
Ia vezi la ea cum se 'ncruntă...
Scorpie înveninată,
Spală putina îndată !

S'o facă bucăţi pe scorpie ! Noroc că lăcusta-jandarm sări să-i despartă şi scorpia o şterse la sănătoasa.

Bradul de nuntă era un cotor uscat de scai dăruit de gâza scaiului. Sta, înţepată în vârf, o fragă roşioară, dulce, de pădure. Un flăcău, dintre furnici, se urcă până sus şi câştigă fraga. Bine de tovarăşele de furnicar, că le plac lucrurile dulci...

Tocmai când serbarea era în toiul ei, pământul bătătorit se fărămiţeşte şi jucătorii văd ivindu-se un cap de râmă.

Râma începu a se văita că de larma gângăniilor ea nu poate dormi.

— Ia lasă, coană râmă, nu te mai fasoli şi d-ta, că doar nu mori, dacă nu dormi o noapte. Mai bine închină-te frumos la zânişoara ceea de colo, care ne-a făcut cinstea mare să vină printre noi.

Dar râma, fire haină (şi apoi era şi cam despuiată) nu vru să înţeleagă şi, înciudată, se trase îndărăt.

— Somn uşor, vise plăcute, îi ură un greere hazliu, aşternând ţărâna la loc şi jucând tontoroiul pe deasupra. Şi jocul începu din nou, mai cu foc şi veselie.

Mirele cărăbuş, închinându-se adânc, pofti pe Domniţă să intre în horă.

Ce plăcere pe Marioara ! Nu-i era nici scârbă, nici frică de atâtea gângănii ce foşneau în jurul ei.

Dintre toţi dănţuitorii îi plăcea grozav fluturele, cel înveşmântat cu atlas sidefiu, presărat cu ochi trandafirii.

Odată, când se aşezase fluturele să se mai odihnească, Domniţa îi făcu semn să se apropie.

— Cât de mult îmi place portul tău ! Cât ţi-e de drăgălaş jocul !

Trecură ceasuri peste ceasuri, fără să bage de seamă Marioara, atât de bine petrecea.

Pană a nu se lumina de ziuă, moş Cărăbuş dete poruncă unei muşte să scrie pe o frunză de tei, iar păianjenul să pecetluiască actul de căsătorie al tinerilor cărăbuşi, act care fu înmânat naşei, spre păstrare.

La cele d'intâi licăriri ale zorilor, adunarea se risipi, fiecare ducându-se la treburi, iar Domniţa Marioara plecă, deaîncălare pe Cărăbuş, să-şi cerceteze supuşii.

cărţi redate în extrase

VIAŢA ZEIŢEI VENUS

Francis de Miomandre

Subtilul scriitor francez Francis de Miomandre este cunoscut în lumea literelor drept unul dintre cei mai fantezişti literaţi. Spiritul său vioiu împreunat cu un bogat material eclectic se împleteşte fericit în „Viaţa zeiţei Venus".

Viaţa lui Venus oferă scriitorului Miomandre prilejul de a-şi da frâu liber fanteziei sale. Subiectul ales nefiind îngrădit în timp şi în date biografice romancierul francez a putut să reconstitue cea mai frumoasă din vieţile zeilor.

Venus, zeiţa născută din spuma mărei, viaţa ei în Olimp şi pe pământ sunt toate minunat redate în biografia atât de maestru alcătuită de Francis de Miomandre.

I

NAŞTEREA

Venus s'a născut din spuma mării... Lucrul acesta nu trebuie să pară nimănui curios. Pe vremuri forţa creatoare nu era aşa de organizată ca astăzi. Cine voia să se nască, se năştea — şi atâta tot. Părinţii nu constituiau pe atunci o preocupare atât de serioasă. Se năştea fiecare de unde voia: Eva din coasta lui Adam, Minerva — cu tot cu cască — din capul lui Jupiter şi Haosul din nimic.

Iată de ce nu trebue să se mire nimeni că zeiţa frumuseţii şi-a ales ca părinţi valurile mării, fapt pe care îl atestă numeroasele tablouri — unele excelente, altele mediocre şi însfârşit altele caraghioase— cari sunt însă toate de acord asupra acestui punct iniţial :

Venus s'a născut în Mediterana.

Lucrul acesta s'a petrecut cu mii şi mii de ani în urmă în apropierea malurilor încântătoare ale insulei Cipru. Intr'o zi ea apăru deodată radiând o frumuseţe superlativă şi un corp sculptat în marmoră.

Ea ar fi rămas poate acolo pe malurile insulei Cipru dacă *Amorul* care se născuse în acelaş timp cu dânsa n'ar fi târât-o în vârtejul vieţii. Condusă de către cel mai dedicat dintre îndrăgostiţii ei — Vântul — ea alunecă pe nesimţite de pe malurile Cretei spre Ciclade şi apoi spre sud până în Cytera. Aci Vântul dându-şi seama că orice insistenţe îi sunt de prisos se smulse cu regret din apropierea acelui corp minunat lăsându-i însă virtuţile sale : elanul, vigoare şi supleţea-i divină.

Aci o aşteptau Orele,—Zeiţele cu benzi de aur pe frunte — cari o îmbrăcară. Ii puseră pe cap o coroniţă de violete, în jurul gâtului şi a braţelor trecură colierele lor, iar în urechi îi puseră cercei. Acest din urmă detaliu ne arată că Venus se născuse cu acele găurici în urechi — deci pregătită pentru cochetării.

Impodobită astfel, Venus uitându-se în oglindă se găsi atât de frumoasă încât nu se putu opri de a surâde cochet, căutând în jur pe cineva pe care să-l seducă. Dar lumea întreagă era deja victima frumuseţei sale. La picioarele ei se târa Vântul în extaz. Soarele privea prin vălul subţire al unui nor. Cerul palpita agitat, iar fiinţele privind-o simţiră trecând fiorul dragostei. Un murmur enorm, prodigios venea de peste tot ca o aclamare.

Venus privi în jur, apoi închise ochii rămânând astfel câteva clipe.

Orele o ridicară pe braţe spre Olimp.

II

IN OLIMP

Intre Macedonia şi Tesalia se găsea un munte de o înălţime neglijabilă muritorilor de astăzi cari sunt deprinşi să jongleze cu altitudini enorme.

Acolo, în văile sale trăiau zeii. La dreptul vorbind nu locuiau chiar toţi zeii căci unii din ei deşi aveau acolo o locuinţă nu veneau decât foarte rar. Astfel Neptun şi Pluton preferau să locuiască în domeniile lor particulare: unul sub apă şi celalt sub pământ în tovărăşia lui Vulcan. Iar în afară de marile sărbători Olimpul nu adăpostea decât pe Jupiter şi soţia sa Junona cu fica lor Minerva; Diana, Bachus, Marte, Mercur şi Apolodor. Aceştia din urmă erau şi ei mai tot timpul absenţi: Apolon cu muzele în Parnas, Mercur cu drumurile şi aventurile galante şi Diana întotdeauna cu cercul la vânătoare.

Nu se poate spune că zeii se plictiseau în Olimp fiindcă nemuritorii prin definiţie, ignorează acest sentiment medio cru. Nu e mai puţin adevărat însă că nu se prea amuzau tocmai strălucit. Ei doreau ceva nou, o sensaţie inedită, care să schimbe ritmul vieţei olimpiene.

Acel *ceva* trebuia să-l aducă Venus. Când ea apăru în sala în care o aştepta Adunarea zeilor, fu o revelaţie. Zeii rămaseră nemişcaţi contemplând-o. O forţă curioasă puse stăpânire pe dânşii; ceva omenesc, un sentiment despre care n'aveau cunoştiinţă îi pervertea în chip delicios.

Venirea zeiţei în Olimp schimbă felul de viaţă al nemuritorilor. Nu mai răsunau — ca alte dăţi — văile de cântecele lui Apolon şi nici nu mai aveau loc disputele filosofice între Minerva şi Hermes. Atenţia tuturor era concentrată spre Venus. Chiar şi zeul zeilor era robit. El nu exterioriza nimic, însă gesturile sale o indicau clar.

Junona — ca orice femeie — nu se putea să nu observe acest lucru. O bănuială îşi făcu loc în inima ei şi disperată se duse la Minerva. Zeiţa era în camera sa vastă prin fereastra căreia se vedea perspectiva Greciei..

Junona îi destăinui bănuiala care o chinuia. Minerva căută s'o liniştească. Dar în zadar. Germenele geloziei prindea rădăcini tot mai adânci — nu numai în sufletul Junonei dar în ale tuturor zeiţelor. Sentimentul acesta creştea pe măsură ce sporea simpatia zeilor faţă de Venus.

Astfel că într'o zi cearta izbucni, Junona se duse la soţul său însoţită de Minerva şi-i vorbi în termeni violenţi :

— Te somez, fiu al lui Saturn, să ne spui care din noi trei e după tine cea mai frumoasă.

— Mi-e indiferent răspunse Jupiter cu diplomaţie. Fiecare din voi e frumoasă în genul ei.

— Acesta nu e un răspuns ! interveni Minerva. De când am eşit din capul tău nu mai ştii ce spui.

Atunci apăru deodată un măr aruncat de cineva. Ridicând capul zeiţele văzură fructul în mijlocul sălei şi voiră să-l ridice. Jupiter însă care ghicise că era fructul Discordiei interveni oprindu-le să pună mâna pe el. Şi luând mărul îl svârli cu atâta putere încât el se rostogoli peste văi ajungând în cele din urmă la picioarele unui păstor tânăr care se găsea la marginea unei râpe înconjurat de nişte capre. Tânărul nu era decât Paris fiul lui Priam. El ridică mărul de aur şi voi să înceapă să-l mănânce când apărură deodată cele trei zeităţi care veniseră să ceară judecata unui pământean, asupra chestiunei pe care Zeus nu voise s'o rezolve.

Se poate lesne imagina stupefacţia tânărului când văzu apărându-i cele trei creaturi extraordinare,

Zeiţele însă îl liniştiră spunându-i motivul vizitei lor. Şi pentru a-l atrage de partea lor fiecare din zeiţe îi promise câte ceva. Junona îi făgădui mărirea, iar Minerva înţelepciunea. Singură Venus care nu pricepea nimic din toată această comedie ridică din umeri. Mişcarea aceasta îi dădu la o parte haina, lăsând să se vadă un umăr a cărui frumuseţe decise de soarta mărului. Mărul şi consacrarea frumuseţei aparţineau lui Venus.

Celelalte două zeiţe plecară furioase blestemându-l. Tânărul însă era aşa de absorbit încât nici n'auzi când ele se depărtară. Deodată se trezi singur şi trist. Privindu-l din Olimp, Venus îi înţelese tristeţea şi coborând din nou lângă el îi spuse :

— Păstorule, tu eşti primul muritor cu care am vorbit şi primul care m'a înţeles. Lucrul acesta merită o recompensă. Eu nu pot să-ţi dau nici curajul, nici înţelepciunea, nici mărirea. Dar îţi voi da mai mult, îţi voi da dragostea Elenei, cea mai frumoasă dintre femei.

— Elena din Sparta ? Dar ea e soţia lui Menelau.

— Ce importanţă are ?

— Dar ea nu va admite nici odată...

— Cearcă şi vei vedea că te va urma.

— E tot atât de frumoasă ca tine?

— Este. Și va fi atâta timp cât o vei iubi.

Și dispăru.

IV

EXPERIENȚA CĂSNICIEI

Reîntoarcerea zeițelor în Olimp departe de a liniști spiritele contribui și mai mult la încordarea raporturilor stabilind o atmosferă imposibilă. Zeus cercă în nenumărate rânduri să restabilească pacea care amenința însăși existența Olimpului. Se gândi atunci s'o mărite pe Venus. Nu însă cu un zeu căci aceasta ar fi mărit vrajba din rândurile bărbaților nemuritori ci cu un pământean.

Zeus se gândi la Vulcan care era mai mult muritor decât zeu din cauza incertitudinei care domnea asupra originei sale. Se spunea că Junona atinsă în mândria ei de femeie de faptul că Zeus dăduse singur naștere—fără să-i ceară concursul — Minervei s'ar fi hotărât să facă și ea tot așa. Astfel se născu Vulcan care fiind însă diform și infirm fu găsit de Thetis și crescut în contact cu adâncimile sub pământene. Jupiter îl trata cu bunăvoință și-i încredință chiar construirea palatului din Olimp. Totuș incertitudinea care domnea asupra originei sale îl făcu să calce cât mai rar în Olimp.

De astă dată Zeus trimise să-l cheme și-i porunci s-o ia pe Venus. Bietul Vulcan ar fi luat-o cu brațele deschise. Dar primea ea oare? Zeus se duse s'o întrebe pe Venus. Ea consimți cu multă bucurie.

Astfel că în curând avu loc nunta și plecarea zeiței din Olimp.

Și ei se iubeau cu patimă. Ziua zeița dormea iar Vulcan lucra în atelier. Seara lăsa lucrul și se întorcea la soția sa. Câteodată venea Venus în atelierul lui.

Alteori mergeau să viziteze terenurile lui Vulcan. El îi explica arătându-i în dreapta și'n stânga operele sale. Și ea îl asculta mereu.

Dar nu-l putea asculta întotdeauna. Exista într'însa o forță tainică ce o mâna spre lucruri noui.

Astfel că într'o zi veni și plictiseala. Se săturase.. Mângâerile lui Vulcan nu mai aveau farmecul de altă dată iar cuvintele sale de dragoste nu mai aveau acelaș ecou. Işi dădu seama că Vulcan era urât și diform. In mintea ei apăru figura lui Mercur, Apolon, Ares, și fără să vrea îi compară cu Vulcan.

Cum putuse aparține atâta timp acestui monstru, se întreba ea?

Vulcan nu-și dădu la început seama de criza morală care o frământa pe Venus. Ea i-o ascundea dealtfel cu atâta artă încât el nu putea bănui nimic. Dar plictiseala nu e un lucru ce poate fi ascuns multă vreme Astfel că într'o zi Vulcan ghici că trebuia să fie ceva care-i întuneca fericirea. Crezând că viața pe care o ducea Venus era prea monotonă începu să-i caute plăceri noui și s'o distreze. Ii construi atunci un palat în *Cythera* și-o duse pe pământ.

V

PRIMUL PĂCAT

Venus trăia de multă vreme singură în palatul ei invizibil când într'o zi o observă din Olimp Marte. In sufletul lui se aprinseră dorinți neînfrânate și fără a sta mult pe gânduri veni să corupă cinstea lui Venus. Zeița care mai păstra o umbră de recunoștință și dragoste omului care făcuse atâtea sacrificii pentru dânsa, nici nu vru să audă la început. Marte însă insista, cu o șiretenie de diavol.

El căuta să-i arate că Vulcan era un ingrat și că n'o iubea căci nu venise nici odată s'o vadă în tot timpul de când se afla pe pământ. Incetul cu încetul Venus se lăsă târâtă de patimă până ce în cele din urmă cedă. Astfel își înșelă Venus pentru prima oară bărbatul.

Marte uită de răsboaie și de tot. El venea din ce în ce mai des la iubita lui și n'o părăsea decât atunci când nevoile o cereau

In acest timp Vulcan lucra de zor în atelierul său, mulțumit că putuse risipi plictiseala soției sale. Intr'o zi însă află că Venus îl înșală. Nu se știe cine și-a luat asupra sa rolul de delator. Unii zic că soarele i-ar fi trădat. Mai probabil însă e că fapta aceasta ar fi săvârșit-o una din cameristele lui Venus, geloasă de iubitul ei. Mânia lui Vulcan fu de nedescris. Dar nu alergă imediat ci, stătu sub pământ încă opt zile în care timp puse la cale un plan diabolic. Abea atunci își îmbrăcă haina sa invizibilă și sburând în palatul lui Venus aranjă o plasă invizibilă deasupra patului în așa fel încât atunci când cei doi amanți se găsiră unul lângă altul, plasa nevăzută căzu peste dânșii strângându-i cu putere. Atunci chemă Vulcan toate zeitățile Olimpului și le arată păcatul. Nu-i pedepsi însă pe amanți. Le dădu drumul dar de Venus nu mai voi să știe. Venus plecă îndurerată în lume. In Olimp nu se putea întoarce căci n'ar fi putut suporta privirile compătimitoare sau chiar râvnitoare ale zeilor. Așa că începu să colinde pământul. Primul popas îl făcu la Cipru unde cultul său era pretutindeni celebrat cu mare fast. Apoi trecu în Asia mică unde găsi de asemeni o sumă de temple ridicate în onoarea ei.. In Asia însă se celebra cultul unei intruse: Astartea In orice alte împrejurări Venus ar fi rămas indiferentă. Acum însă voia să se răsbune. De aceia ațâță mania împăratului împotriva preotesei acelui cult. Impăratul voind s'o ucidă, ea se rugă zeilor s'o înghită pământul. Și pământul se deschise iar în locul ei rămase un arbore care de atunci se numește Mirt. După câteva luni Venus umblând prin acele locuri găsi un fruct: un copilaș. Ea fu cuprinsă de remușcări căci copilul aparținea preotesei și ea contribuise la nenorocirea care o prefăcuse în arbore. Luă deci copilul și-l dădu spre păstrare zeiței Intunericului. Copilul de o frumusețe și o gingășie extraordinară era Adonis.

ANCHIS

De când atinsese cu mâinile sale corpul copilașului sirian, de când simțise corpul unui *om* în apropierea sa, o întreagă transformare se operă în sufletul lui Venus, mânând-o spre pământ.

Astfel într'o seară pe când umbla pe muntele Ida ea întâlni un păstor care-și urma liniștit vitele. Păstorul acesta de o frumusețe îngerească era Anchis fiul regelui troian. El trăia în aer liber, pe muntele Ida și dormea într'o colibă de scânduri.

Cuprinsă de o tainică dorință Venus se apropie de tânărul fiu de rege. Nu-i vorbi însă căci nu voia să-i dea impresia unei ființe din altă lume. Se mulțumi doar să-l privească fără ca să fie însă văzută și așteptă să vie noaptea. La miezul nopței se apropie de coliba în care dormea Anchis și-i ceru adăpost spunându-i că e o călătoare rătăcită. Anchis o primi ș astfel Venus își îndeplini dorința.

REINTOARCEREA LUI ADONIS

In acest timp Adonis care fusese încredințat Persefonei, creștea. Trecuseră 1 ani de când Venus nu-l mai văzuse.

Ea se hotărî să-l ia îndărăt. Coborî deci sub pământ la Persefona și-i ceru înapoi băiatul pe care i-l dăduse să-l crească. Persefona se atașase atât de mult sufletește de copilul acesta încât refuză să i-l dea. Ea aduse, ca argument sacrificiile pe care le făcuse pentru a-l creșt pe Adonis.

Venus recurse atunci la judecata lu Zeus. Acesta chemă la sine pe cele dou femei și după ce ele se aflau în sala tronului îl introduse pe Adonis. Cele dou femei stăteau la stânga și la dreapta tronului. Intrând în sală Adonis fără a scoate un cuvânt se aruncă la picioarel lui Venus. Zeus înfuriat de ingratitudinea copilului îi făcu mustrări; în urm decise ca șase luni din an el să aparț lui Venus și șase luni Persefonei.

De atunci timp de câțiva ani Adonis îș petrecea primele două anotimpuri în tovărășia lui Venus iar restul sub pământ

Zeița privindu-i frumusețea fu dup puțin timp cuprinsă de tainice dorinți Ei nu-i putu rezista și astfel adolescentul deveni amantul lui Venus.

Faima sa de adorator al zeiței crește mereu; și astfel ajunse să fie cunoscut î întreaga antichitate.

Mercur privind de sus, fu cuprins d gelozie. El hotărî să-l distrugă pe Adonis

Și astfel pe când el rătăcea odată singur, se prefăcu în șarpe și eșindu-i înainte îl mușcă. Venus văzu din depărtar scena și-și închipui că trebue să se fi întâmplat o nenorocire. Veni însă prea târziu. Adonis murise.

ULTIMA DRAGOSTE

Trecură sute și sute de ani. Pentr nemuritori însă secolele au durata uno clipe. Astfel încât ei nu băgară de seamă că omenirea se afla în evul-medi decât târziu când lumea creștină încep să-i disprețuiască și să-i dușmănească Zeii începură să decadă. In locul lor s ridicară alte divinități.

Templele lui Venus fură dărîmate ș ea însăși se afla în primejdie.

Lucrul acesta o determină să dispar pentru mai mult timp. Și astfel nimen nu mai știu nimic despre dânsa mult vreme; până când într'o zi se răspând svonul despre existența unui munte î Germania cu numele de Venusberg. Acest munte adăpostea într'una di văile sale un *castel al plăcerilor*. Castelana era o oarecare doamnă Venus.

Nimeni sau aproape nimeni nu se putea apropia de acest castel căci odat intrat acolo nu se mai putea întoarce

In castelul acesta Venus își ducea mai departe viața sa amoroasă. Ultim ei simpatie fu Tauhäuser cavalerul creștin care diviniza zeitățile antichității Cu el petrecu Venus ani mulți încununați de fericire. Tauhäuser era însă supus legilor firei. Astfel că într'o zi îș aduse aminte că lăsase pe pământ p *Lisabeta* logodnica sa. El voi să se reîntoarcă. Venus nu-l opri. Dar când vr să se reîntoarcă îndărăt el nu mai găs nici o urmă a castelului. De atunci n se mai știe nimic despre Venus.

(Edit. Flammarion-Paris).

CRG.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 43
20 Octombrie 1929
5 Lei

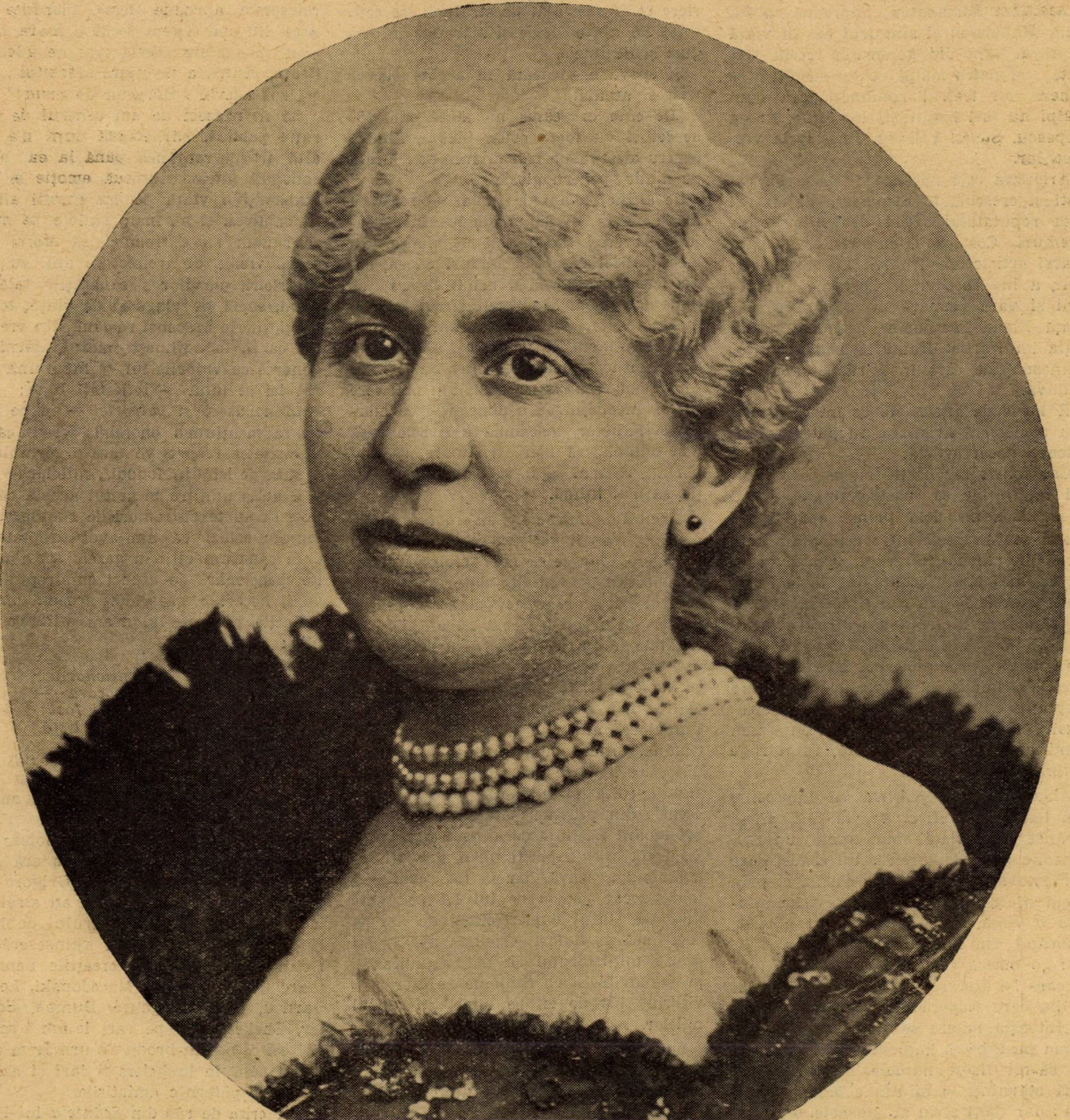

ARISTIZZA ROMANESCU

Ctitorii

ARISTIZZA ROMANESCU

de VICTOR BILCIURESCU

Figura cea mai de seamă în vremea ei ce a stăpânit 30 de ani scena teatrului românesc, a închis de veci ochii la Iași unde se refugiase pe vremea războiului.

Aristizza Romanescu, împreună cu Iulian, Manolescu și singurul azi în viață Nottara, sunt din generația recent trecută, cei patru stâlpi ce au susținut pe umerii lor teatrul românesc, așa cum stâlpi au fost înaintașii lor Millo, Frosa Popescu, Ștefan Velescu, Pascaly la vremea lor.

Aristizza este născută în casă de artiști și crescută în atmosferă de teatru: fata reputatului artist dramatic de pe vremuri ,Costache Demetriade, nepoată marei artiste din Craiova Elena Theodorini, a lui Theodor și Costache Theodorini și vară primară cu celebra cântăreață Elena Theodorini, este mai târziu soția unui artist dramatic mediocru, Romanescu, de care însă rămâne curând văduvă.

E lesne de înțeles de ce într'o asemenea atmosferă Aristizza nu putea deveni altceva decât artistă.

Caz foarte rar în teatru, unde de obicei reputațiile se câștigă treptat și cu greu, Aristizza dela prima apariție pe scenă se rândueşte între reputațiile noastre, bine înțeles, nu reputația pe care i-o dă mai târziu școala făcută la Paris unde marele nostru Ion Ghica a trimis-o pe când era în fruntea teatrului Național, pe socoteala statului, odată cu Nottara, Iulian și Manolescu, ci o reputație care s'a impus până atunci crescând treptat și care a durat după aceia strălucind fără întrerupere, până în ziua când amărîtă și desgustată, se retrage definitiv de pe scenă.

Abia acum își publică ea impresiile din teatru: *Treizeci de ani*, impresii strânse de o viață sbuciumată, un melancolic apus de carieră, un condei care vorbește nu prin graiul cernelii, ci prin acela al lacrimilor și al otrăvii acumulate o viață. Un motto plin de adevăr, isvorând din fundul cinstit al conștiinții: „o mască pe o mască" și o prefață în care își descarcă tot greul de pe suflet și din care scapără un blestem:

„Intenția mi-era să nu las nimic în urma mea, ba să împiedic chiar și pe alții să-mi fixeze numele. Au intervenit însă stăruințe și mi-am schimbat părerea; dar dacă scriu aceste note, o fac cu scopul ca pe cei atrași spre teatru de aparențe mincinoase, să-i întoarcă înapoi, iar celor pe cari vocația i-a îndrumat deja, să le spună ce-i așteaptă".

Reflecții amare în cari i se oglindește tot sufletul și toată starea de spirit din acest capitol de recapitulare a unei cariere ce începe atât de strălucit, se continuă cu atâta glorie și sfârșește în dezgust și deziluzie.

Și spovada urmează în acelaș decor trist și amărît:

„De câte ori cassa nu făcea nici 150 de lei și cu toate astea jucam, fiindcă pentru altceva ne băteau inimile, jucam pe nimic, pentru glorie.

De atunci m'am desgustat — scrie ea mai departe — Sunt momente în cari ajung să cred că mi-a făcut cineva farmece; altfel cum s'ar lămuri că eu, entusiasta de altă dată, m'am întors de unde am plecat la începutul carierei: nu mai pot suferi teatrul. Așa am ajuns.

Eu am făcut parte dintr'o altă epocă, epocă eroică; mă simt străină printre cei de azi. Teatrul cere iluzii și mai cere multe, începând cu o abnegație de martir. A fi actor, înseamnă a fi sclav; să n'ai odihnă, să n'ai sărbătoare, să n'ai părinți, să n'ai copii, să n'ai nici o afecție, să n'ai inimă.

Cu atâta amărăciune m'am ales, încât, plecând, n'aș fi dat nici reprezentația de retragere. Dar ce să fac? Trebuia, fiindcă îmi rămăseseră din datorii mici suveniruri de cari voiam să scap, pentru ca cel puțin liniștea asta s'o am, deși în realitate numai când mă voiu retrage cu desăvârșire din lume, voiu scăpa de consecințele funeste ale carierei mele, căci teatrul m'a nenorocit nu numai pentru timpul cât am stat în el, ci pentru totdeauna. Chiar acum după ce am plecat din casa în care am muncit atâția ani, sunt nevoită să-mi târăsc plictiseala pe scenele din provincie .Dacă aşi fi fost o profesoară neștiută de nimeni, aș fi trăit cu leafa mea, sporită prin gradații — poate nu grozavă, dar în tot cazul mai mare decât pensia de 194 lei pe care mi-o dă statul după treizeci de ani de jug. Dacă aș fi fost „oricine", n'aș fi dat ocazie ministerului să mă umilească, propunându-mi cu titlul de „ajutor provizoriu" 100 de lei pe lună din fondul milelor.

Sufletește vorbind, sunt ca Gina din *Casta-Diva* lui Lecca: am îmbătrânit. Mă apropii de acel somn final din care nu te mai poți deștepta. In inima mea zadarnic ar căuta cineva flacăra de odinioară; ar găsi-o stinsă și în cenușa ei cu regret citesc cât de viu a fost odată focul. Cu cât mă depărtez de ce-a fost, dacă mi-arunc ochii înapoi să mai văd pe unde am trecut, patimile, simțimintele, bucuriile, durerile, toate îmi apar micșorate, aproape șterse, pierdute în zare. Nu mai aștept decât o mare, o ultimă mângâiere: aceia care ne adoarme ființa, pentru a ne ușura sfârșitul".

Crud adevăr! Sfâșietor de crud!

Să fii treizeci de ani centrul de adorație publică, sărbătorită cum n'a fost altă artistă română până la ea; să te consumi într'o continuă emoție și să transmiți o viață de om emoții altora, să captivezi și să înalți suflete, să miști, să zgudui, să cutremuri, să storci lacrimi vreme de treizeci de ani, cu prețul sleirii nervilor și sănătății tale și când, suptă de vlagă și de viață, te retragi, glorie a scenei române din vremea ta, ca să te odihnești, statul, darnic și generos cu valorile lui, te încunună cu... 194 lei pe lună — reflectați bine: *una sută nouăzeci și patru lei* — și pe deasupra mențiunea onorabilă vrednică de autoritatea respectivă care a formulat-o: o sută de lei din fondul... milelor!

E atâta umilire în gestul acesta că nu poți să nu te cutremuri de rușine și recunosc astăzi că am avut dreptate în ziua când am citit în gazete seria nouilor pensionari de atunci cu dreptul cuvenit fiecăruia, să schițez această amară reflecție pe care nu m'am sfiit s'o public:

S'ajungi aci — pensionară
C'o recompensă de ocară —
Ce trebuia să fii ce-ai fost:
A noastră cea dintâi artistă.
Puteai să fii telefonistă,
Sau și mai prost!

Dar ce scânteere în acești 30 de ani de carieră!... Julietta când Manolescu era Romeo, Ofelia când acelaș Manolescu era Hamlet, amantă când Grigore era Don Carlos, amantă când acelaș Grigore era Carl Moor sau Ruy Blas, ei au strălucit le o laltă sub răsfățul delirului publicului, public ai cărui idoli ajunseseră. Și Getta și Iulia și toate creațiile nemuritoare din Alecsandri, Macedonski, Lecca, Sardou, Hugo, Legouvé, Dumas, Schiller, Shakespeare, pe cari le-am sorbit noi cei ce ne-am brodit s'o urmărim dela debut până la încheiere și cari și azi ne răscolesc puternic amintirile.

Dar criza de râs din *Scânteia* lui Pailleron, râsul acela al Aristizzei!... Numai cine i l-a auzit poate înțelege de ce nu i se poate alătura nici un calificativ oricât de măgulitor ar fi pentru ea: el a fost așa cum l'a prins cine l'a auzit în vremea aceea și cum de atunci n'a mai fost. Avea dreptate Sarcey să spună când a auzit-o la Paris, „că o dicțiune așa de muzicală și un râs așa de cristalin n'a întâlnit în toată cariera lui critică".

Imi vine în minte o scenă dela o repetiție generală la teatrul Național dintre ea și regretatul Gion, pe atunci critic teatral la „Românul".

Cu o lăudabilă perseverență Gion ținea ca artiștii să facă exces de apăsare pe ultima silabă ca să nu lase impresia că se suprimă finalul cuvintelor și de câte ori un artist scăpa din vedere acest amănunt în dicțiune și trunchia cuvintele suprimând sau neaccentuând în de ajuns finalele, stăruia enervat asupra acestui defect invocând dicțiunea corectă, exagerat de corectă, a lui *Coquelin Ainé* sau a *Sarei Bernard*.

— Doamnă Romanescu — insista Gion întrerupând-o în mijlocul monologului sau dialogului — aci Sarah Bernard apăsa așa: aci avea cutare gest; aci suera printre dinții blestemul susținând îndelung ultima....

Enervată, Aristizza îi replică:

— Ai dreptate d-le Gion, dar nu trebue să uiți că este o oarecare deosebire între Sarah Bernard care joacă la Paris și d-ta care critici aici la noi, așa precum îmi place să cred că e o deosebire între Sarcey care critică la Paris și d-ta care critici aci la noi.

Și a însoțit replica cu râsul ei argintiu al cărui meșteșug îl poseda așa de bine și care ne-a impresionat pe toți câți ne aflam acolo.

Acum numai râde, nu mai transmite fiori, nu mai cutremură sălile pline, nu le mai ridică în picioare ca s'o aclame și s'o învălue sub flori. Nu știu dacă la căpătâiu îi râde vreo floare.....

VICTOR BILCIURESCU

---

adevarate

Gion și Aristizza

Regretatul om de litere, profesorul Gion, cronicarul dramatic dela *Românul*, asistând la o repetiție generală la teatrul național în care Aristizza Romanescu interpreta un rol, pare-mi-se din Sardou, observa acesteia unele scene cari nu erau — zicea el — la înălțimea interpretării franceze în care Sarah Bernhardt juca așa, gesticula așa, debita așa.

Enervată Aristizza îi replică:

„Trebue să ții seamă d-le Gion de situații: Sarah Bernardt e la Paris și eu sunt la București, tot așa precum acolo este Sarcey și aci d-ta.

◆

aplaudați pe autor

Jucând cu Iulian la teatrul de vară *Ianci* din Craiova, astăzi *Belle vue*, o spirituală farsă a lui Ștefan Velescu: *Iulian e blond sau brun*, în care soții (Aristizza și Iulian) discută aprins într'o „grecească franțuzită" dacă Iulian este blond sau brun, farsa place atât de mult, în cât cei doi interpreți sunt de trei și patru ori rechemați. Ca să nu riște o altă rechemare, Aristizza, mulțumind pentru aplauze, se adresează publicului, arătând pe Iulian:

„Piesa are să dureze pe afiș până ce o albi Iulian ca să pună capăt echivocului, așa că aveți vreme să aplaudați pe autor, nu pe noi".

◆

iadeșul

In *Iadeșul* lui Alex. Macedonski — o adaptare după o legendă orientală — momentul când soția (Aristizza) bănuită că-și ascunde amantul în dulap, dezarmează soțul cu acel „iadeș" neașteptat, a plăcut atât de mult publicului în cât piesa a fost multă vreme ținută pe afiș.

Când după ultima reprezentație afișul vestește altă piesă, Aristizza spune râzând colegilor:

„Să știți că de astă dată directorul, în iadeșul lui cu autorul, l'a rămas pe acesta. Pentru scurtă vreme însă, căci iadeșul a fost de când lumea".

◆

Aristizza și Manolescu

In turneu cu Gr. Manolescu în provincie, Aristizza se brodește să fie de față la regularea socotelelor după reprezentare.

— Băieți — zice Manolescu — rețetă proastă, cum ați văzut, așa că rost de leafă nu e deocamdată.

Mai în glumă, mai în serios, unul din trupă protestează:

— Bine, d-le director, drept e asta? Adineauri conte cu ghete de lac și acum cu ghetele pleznite?

— Ce să faci măi dragă?... Asta e partea noastră de răsplată!

— Dar îți veneau bine ghetele de lac? — intervine Aristizza.

— Par'că erau comandate pentru mine...

— Atunci dece le-ai mai înapoiat?... Trebuia să te uiți cu ele în picioare.

◆

fac pe Călugărița

In vilegiatură cu Haralamb Lecca, Aristizza Romanescu se oprește două zile la mânăstirea de maici Suzana de pe Teleajen (Prahova). Simpatică și apropiată cum era, din primul ceas ea se împrietenește cu maicile cari ar fi vrut s'o rețină mai mult.

La plecare, starița îi spune că dacă ar fi vrut să se călugărească ar fi fost cea mai iubită maică din toată mânăstirea și i-ar fi dat cea mai arătoasă chilie.

Aristizza pufnește de rîs.

— Dar dece rîzi cu atâta poftă, fata mea?

— Fiindcă, măicuță dragă, răspunde mângâind-o Aristizza, eu nu pot să fiu călugăriță, eu pot să fac pe călugărița.

◆

socrul

Bătrânul Alexandru Manolescu, tatăl lui Grigore, notificase acestuia să nu-i mai calce pragul casei și că'l desmoștenește fiindcă *s'a făcut „paiață"*. (Asta era considerația pe care o acorda bătrânul actorilor). Bătrâna însă, mama lui Grigore, își primea fiul pe furiș când lipsea tatăl de acasă.

Intr'una din vizitele acestea, Grigore Manolescu prezintă mumii pe Aristizza și atâta impresie bună a făcut asupra bătrânei că a împins dragostea pentru ea până a pretinde bărbatului să-și dea consimțământul la căsătoria tinerilor, ceeace firește bătrânul a refuzat cu încăpățânare până a închis ochii.

V. B.

NOTE BIOGRAFICE

Aristizza s'a născut foarte probabil în 1857, zicem, foarte probabil, fiind că data aceasta nu e luată după vreun document doveditor, ci numai după indicațiuni în măsură să fie crezute.

Este fiica artistului dramatic Demetriade contimporan cu Millo și Pascaly, sora mai mică a poetului Demetriade colaborator pe vremuri la *Literarul* lui Alex. Macedonski și la *Revista Literară* a lui Th. M. Stoenescu. Prin alianță, era nepoata Theodorinilor din Craiova, a vestiților actori Theodor, Costache și Elena Theodorini cari au susținut acum 50 de ani cu arta lor teatrul craiovean și vară cu cealaltă Elenă, marea cântăreață cu reputație mondială.

Elevă distinsă a conservatorului din București de sub direcția lui Ștefan Velescu, Aristizza, această odraslă a unei familii de artiști, se produce pe scenă îndată după absolvirea lui și este remarcată dela primele debuturi pentru vioiciunea jocului, sonoritatea dicțiunii și pentru frumoasa-i înfățișare scenică.

Foarte tânără se căsătorește cu un artist mediocru, Romanescu, dar rămâne văduvă după doi sau trei ani, interval de timp suficient totuși ca să-i stabilească o reputație de mâna întâi în teatru, ceia ce explică faptul că ea rămâne pentru toată cariera ei artista *Aristizza Romanescu* chiar când este soția lui Mihail Grigore Manolescu.

Temperament dramatic de mare vocațiune, Aristizza crează la noi cu un succes din ce în ce mai răsunător rolurile marilor dramaturgi traduse pentru prima oară la noi: „Ofelia" lui Schakespeare, creația rolului femenin din „Hoții" lui Schiller, creația din „Scânteia" lui Pailleron, regina din Ruy-Blas a lui Victor Hugo, în afară de rolurile prezentate mai târziu de autorii noștri, Alecsandri, Hasdeu, Bengescu, Olănescu, (Ascanio), Al. Macedonski și atâtea altele cari au consacrat-o definitiv.

Pe vremea directoratului marelui nostru cărturar Ion Ghica, ea a fost trimisă la Paris pentru completarea studiilor împreună cu Iulian, Notara și Manolescu și la înapoiere admiratorii talentului ei au putut face fericita constatare a ascendenții acestui puternic talent.

Se știe că refugiată la Iași, pe vremea războiului, marea noastră artistă venită acolo bolnavă, n'a reușit, cu toată îngrijirea, să împiedice o înrăutățire crescândă a boalei și a fost înmormântată acolo.

Dintre colegii ei de odinioară nu se gândește nimeni să stărue pentru aducerea rămășițelor ei în București, ceva mai aproape de scena pe care a îndrăgit-o mai mult și căreia i-a dat partea cea mai largă din sufletul ei?...

V. B.

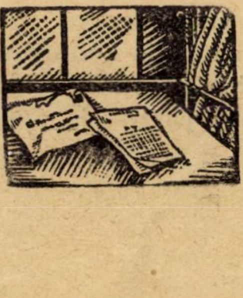

poezie

ASCULTÂND TIMPUL

Dă Timpul în seară şi sue cu-ascuţiş de vioară,
Timpul de azi care mâine şi 'n veci
Aripi va'nchide în ziduri reci ;
Dă Timpul în seară şi'n toate arcuşul scoboară.

Strada, cândva de ierburi în vânt,
— Azi fluviu de gloată şi roţi curgătoare,
Sună în lung galopată de soare,
Strada ce-a fost şi va fi sub pământ !

Şi seară cu seară, pe-acoperişuri se-aţine
O umbră ce 'n lemnul culcat subţire
Tremură corzi de 'nceată sfârşire,
Mai sus, mai departe şi tot mai puţine.

GEORGE GREGORIAN

PEISAJ

Cu stoguri mari de aur şi blonde clăi de fân
Porneşte-alene, vara, spre zone tropicale,
Porneşte-alene, vara, şi 'n urma ei rămân
Intinse mirişti triste de mărăcini şi jale...

Ducând trifoi din luncă şi păsări din dumbrăvi
Călătoreşte vara spre magice limanuri
Şi carele 'ncărcate de prăzi, ca nişte năvi,
Se duc spre ţări streine cu aurul din lanuri...

Privesc cu ochii umezi magnificul bagaj
Pierind în orizontul cu irizări de perle...
Lumină, flori şi cântec au fost ca un miraj ;
Pustie-acum rămâne pădurea fără mierle.

In scârţâit de roate, cu boi ce trag la pas,
Privesc cum pleacă, vara, pe magicul ei drum,
Iar sufletu-mi nostalgic în urma ei rămas
Respiră cea din urmă şuviţă de parfum !

MIRCEA DEM. RADULESCU

SBORUL VISURILOR

In fâlfâiri de aripi uşoare, diafane,
Neantul, ca un monstru, al visurilor stol
Il înghiţi deodată... şi-al sufletului gol
Adânc vuii sub pumnul durerii suverane...

Vei plânge toată viaţa pe groapa lor, sărmane,
Cu frunzele ce 'ntr-una dau toamnelor ocol,
Şi ernile sihastre de ghiaţă dela pol
Furtuni deslănţui-vor pe-a sufletului rane.

Zadarnic vei străbate cu suflul amintirii
Trecutul drag şi clipa divină a iubirii,
Intr'un amurg când singur pe câmp vei rătăcii ;

Va fi târziu atuncia şi nu vei înţelege
Cum n'ai putut cu visul deodată a muri...
Şi 'n urma lor doar scrumul uitării vei culege.

SEB. HORTOPAN

RUGĂ...

I

O Doamne !... tu atât de bun şi mare !
Şi 'ndurător cu cei ce Ţi se'nchină
De ce'mi răpişi ce-avui mai drag sub soare ?...
Ce Ţi-am greşit ? eu nu mă ştiu de vină.

II

O viaţă 'ntreagă, Ţi-am purtat credinţă
Sperând în nesfârşita-Ţi bunătate ;
Iţi imploram cu atâta umilinţă
Doar pentru el... puţină sănătate.

III

Şi nu Te-ai îndurat o Doamne Sfinte !...
Nici milă n'ai avut d'aşa durere,
Luatu-mi-ai soţ, frate şi părinte,
Atâta doar, avut-am mângâiere.

IV

Acum când n'am dece mai trăi'n lume,
Când inima mi-e tristă şi pustie
Indurăte o Doamne de-al meu nume,
Şi-alătură-l lâng'al lui pe vecie.

MARIOARA V. BRUNETTI

ȚEPEȘ

de LUDOVIC DAUȘ

In repertoriul Teatrului Național din București figurează tragedia istorică în versuri datorită colaboratorului nostru, brodată în jurul furtunoasei domnii a lui Vlad Draculea poreclit Țepeș.

Publicăm aci începutul acestei tragedii. Vladislav, Domnul Munteniei a plecat din Târgoviște pentru a nimici pe Vlad care s'a răzvrătit împotrivă-i.

Au sosit la Curte felurite zvonuri. Țăpală singur e mai bine informat și așteaptă venirea noului Domn.

Scena reprezintă fațada Curței domnești, cu o îngrăditură de zid, de-asupra căreia se zărește în fund Târgoviștea.

VOICA

Vlad vine, dacă înfrânt-a pe Vladislav?

ȚĂPALĂ

L'a 'nfrânt;
Chiar azi el urcă 'n scaun, cellalt e la pământ.

VOICA
Dar Balea ce făcut-o cu oastea-i?

ȚĂPALĂ
Cerbicia
I-a fost neputincioasă; la rându-i bătălia
Spre seară a pierdut-o.
VOICA
Și unde e acum?
ȚĂPALĂ

Gândesc spre Țara Bârsei prin munte-și face drum
Spre-al întâlni pe Domnul fugar, ca împreună
S'asmută Secuimea... Vor căuta să pună
In cumpănă domnia cea nouă.

VOICA
Te 'ndoești
Că Vlad Draculea 'n scaun va sta?...

ȚĂPALĂ
Una râvnești
Și alta se întâmplă, că soarta-i schimbătoare.

VOICA

Puterea 'nfăptuirei stă 'n noi.

ȚĂPALĂ
Uitat-ai oare
Că 'ntotdeauna urma alege... Scris de-o fi
Ca Vlad, urcat în scaun, să poată și domni, —
S'or împlini, sunt sigur, cu vârf și prisosință
Nădejdea pusă 'ntrânsul... Ar fi o biruință
De toată 'nsemnătatea cum noi n'am mai trăit
Din zilele lui Mircea cel Mare. De-i sortit
Să iasă dimpotrivă și Vladislav să vină
Cu-ai lui 'napoi în scaun, nici soare, nici lumină
N'om mai vedea; — plăti-vom păcatul de-a fi fost
Cu Vlad! și doar securea, cu rost sau fără rost,
Pe gâturile noastre o să-și încerce fierul.

VOICA

Păcătoșia asta cum vrei s'o rabde cerul?

ȚĂPALĂ

Ai fost în două rânduri cu mine 'n Țarigrad
Și ai văzut de-aproape ce strașnic om e Vlad.
Eu pun nădejde 'ntrânsul, — dar mi-i cam zdruncinată
Credința în izbândă.
VOICA
Din ce pricină tată?

ȚĂPALĂ
Nu cred în boerime și nu cred în norod.

VOICA

Le va struni Vlad bine, n'aibi grijă...

ȚĂPALĂ
Un năvod,
Nu'l scoate un om singur la mal, — și-i grea povară
Când trebue năvodul să'l tragi pe-o 'ntreagă țară.

VOICA

Eu sunt încrezătoare că doară și din foc
Ieși teafăr când te-ajunge o leacă de noroc; —
Și Vlad, născut-îi tată în zodie mănoasă:
Că stele călătoare cu cozi mult luminoase
I-au însemnat venirea...

ȚĂPALĂ, *zâmbitor:*

Ei asta! ei, mai știi!
Tu spulberi cenușiul din gându-mi și mă 'nvii.
Dea Dumnezeu să-ți iasă pe vrere prorocirea
Să pot vedea alături de vis înfăptuirea.

VOICA

Infăptuirea, tată, o poți grăbi. In Sfat,
Din toți boerii țărei ești cel mai luminat
Cuvântu-ți cântărește și prin ce-ai fost odată
Sub Mircea, — și părerea-ți e bine cuvântată; —
Apropie boerii de Vlad.
ȚĂPALĂ
E lucru greu,
Că's fără de credință și fără Dumnezeu.
Viteazul Balea singur în jurul lui mai are
Un bun mănunchiu de oameni și e și-o mână tare.

VOICA

Să'l fi momit de partea lui Vlad.

ȚĂPALĂ
Am încercat
Dar cine să întoarcă pe-un om ne 'nduplecat
Ca el, — ce cu Huniade a apărat Belgradul
De Mahomed, și care deschise apoi vadul
Lui Dan la moștenirea lui Mircea?...
Apare în stânga Pârlea și Cătălina.
Țăpală îi arată cu mâna Voichii și vorbesc încet.

CATALINA *foarte aprinsă:*
Loc ți-am dat
In rând cu toți boerii, au nu-i adevărat?

PARLEA, *moale:*
Adevărat.
CĂTĂLINA

De-o să se'ntâmple ca Vladislav să cadă,
Și Vlad o să 'ntâlnească în zâmbetu-mi o nadă.
Văzându-l posomorât:
Ce-i mutra ta?
Urmându-și ideea:
...Atuncea te-oi ridica, ți-o spui,
Paharnic, ori vistiernic.
Râde:
Ce-ți pasă 'n patul cui
Mă culc! Mi-ești drag, știi bine!.. și trupu-mi ce-are a face
De-o îndulci pe Domnul cel nou ca s'avem pace!
Sentențioasă:
Azi Vlad e cel mai tare!
Zărind pe Țăpală
Și iată omu' lui,
Puternicul Țăpală... Să vezi eu ce-am să spui,
Hai, vino...
Inaintează mândră spre mijlocul scenei și vorbește exagerat de tare cu vădită intenție de a fi auzită:
Pentru Domnul cel nou, mi-oi pune strae
Ca pentru înviere, și'n coama mea bălae
Un rând de flori...
Pornește repede și dispare în fund cu Pârlea.

ȚĂPALĂ, *privind după ea:*

Spurcata.
Văzând pe Ursan, armașul care s'a apropiat.
Chemat-ai pe boeri?

URSAN
Chemat.
Plecându-se, mai mult șoptit:

De pe colnicea pădurei, doi oieri

VÂNTURÂND PARISUL

LA FABRICĂ

de AL. POPOVICI

Trecând întâmplător prin Ivry, — orășel din marginea Parisului, — citesc afișe mari, cari anunță că la fabrica de conserve „Estival“ se angajează lucrători pentru muncit cu brațele.

Iată o bună ocazie socotesc eu.

Si mă prezint imediat la fabrică.

Traversez o curte enormă, plină cu păstăi de mazăre și frunze de ceapă uscată. In fundul curții, un șopron mare de zid, în care mișună un amestec inform de bărbați și femei. E fabrica propriu zisă.

Săr peste câteva băltoace murdare, de un lichid alb-verzui și ajung în fața șefului de fabrică. Bănuește, desigur, pentruce am venit, căci fără să-mi dea răgaz să încep vorba, mi se adresează:

— Vii pentru lucru?

— Da.

— Bine; te-am angajat. Mâine dimineață la ora șapte să fii aci.

Și-atâta tot. Simplu ca bună ziua.

Faptul mă uimește cu atât mai mult, cu cât venisem aci fără prea multă nădejde, — așa, numai ca să încerc, — știind bine că de obicei străinii nu sunt primiți la lucru, în întreprinderile franceze, decât cu multă greutate. Incercasem, doară, de zeci de ori, în alte părți; fără succes însă.

* * *

La ora șapte dimineața, găsesc fabrica în plină fierbere, ca și în ajun. Lucrători nu sunt prea mulți, — îi văd sosind odată cu mine, — dar cele câteva mașini și cazanele merg din plin.

Am îmbrăcat un costum mai prost, dar păstrez, — din lipsa momentană a altora, — cămașe bună și pantofi de lac.

Ceeace nu impresionează câtuș de puțin pe șeful de ateliere, care tot atât de laconic ca și în ajun, îmi ordonă:

— Treci de te desbracă repede, în magazia de colo; du-te apoi la cazane și dă ajutor.

Mi-am agățat haina și pălăria pe o bucată de lemn prinsă între două lăzi, mi-am suflecat mânecile și m'am dus... la cazane.

Sub robinete, din cari timp de câteva ore a curs apă fierbinte, se înșirue la rând vreo douăzeci de cazane din tablă galvanizată, mari cât toate zilele, încât ai putea fierbe în ele un vițel întreg.

Cazanele sunt pline cu mazăre boabe și trebuesc transportate, pentru spălare, la apă rece, — în cealălalt capăt al atelierului.

Operație pe care aveam s'o fac eu, în tovărășia unui arab înalt și spătos, cu fruntea îngustă și privirea săracă.

— Pune mâna și ridică! îmi ordonă arabul, apucând cazanul de o toartă și arătându-mi cu ochii toarta cealaltă.

Pun mâna și... ridic. Sunt surprins oarecum de această bruscă intrare în materie, fără nicio introducere, fără nimic. Nu știu dece, simt o desiluzie Mai ales că nu sunt învățat cu muncă de acest fel și cazanul e greu. Atât de greu încât pierd controlul mișcărilor și în neștire, cu dinții strânși și mușchii toți încordați, calc prin băltoacele vâscoase, fără milă pentru bieții mei pantofi de lac.

Așezăm cazanul sub un robinet cu apă rece și ne întoarcem să luăm altul. La al al șaselea cazan, simt că nu mai pot căra cu mâna stângă, — singura pe care o utilizasem până acum. Zadarnic îmi concentrez toată voința și poruncesc mușchilor; neputința mă învinge iremediabil

Fac deci tovarășului de muncă un semn.

El mă privește, fără să priceapă:

— Ce e? Ce vrei?

— Să mai schimbăm mâinile; treci și tu de cară cu stânga.

Dar arabul știe el ce înseamnă asta Se face deci că nu pricepe și-mi răspunde ceva într'o limbă neînțeleasă.

Văd că n'o scot la capăt cu el și mă hotărăsc să las totul baltă și să plec.

In aceeași clipă însă, șeful de fabrică se apropie grăbit și mă chiamă printr'un semn:

— Ia lăzile acelea de lângă intrare și cară-le în magazie, ca să degajăm locul.

Pornesc glonț, de teamă să nu se razgândească. Sunt fericit aproape. Căci ce poate însemna o ladă cu cincizeci de cutii de conserve, — grea deci de vreo 50 kgr., — pe lângă cazanul cu peste 200 kgr. de mazăre în el.

In magazie, unde sosesc cu prima ladă, încep să înod relațiuni diplomatice. Fac adică cunoștință cu Pierre Follet, care mă interpelează din vârful unei scări, unde se cocoțase ca să așeze lăzile:

— Ei, tinere, nu te trece cu firea, că n'ai nici un folos. Ori te grăbești, ori nu, tu tot atâta câștigi; iar patronii tot milionari rămân. Ascultă-mă pe mine, Pierre Follet, care de treizeci de ani beau în fiecare seară, ceeace câștig în fiecare zi.

Pricep îndată, că deasupra mea, — pe scară adică, — se află un răzvrătit. Nu știu însă ce să-i spun pentru moment și ca să nu tac din gură prostește, îl întreb:

— Aveți un chibrit?

— Am! Dar tu ai o țigare?

— Desigur. Poftiți!

— Așteaptă atunci, să mă scobor. Aci nu e voe de fumat, dar vom trece în „salon“ la mine.

„Salonul“ e un colț strimt de un metru patrat, între două rânduri de lăzi, ascuns de orice vedere profană.

Deși lucrătorii francezi se tutuesc între ei și tutuesc pe toată lumea, Pierre Follet e însă cu cel puțin 25 de ani mai bătrân decât mine și nu pot să-i vorbesc decât la plural E semnul de respect al bătrâneții pe care i-l dau împotriva voinței mele de a fi „în notă“. Ceeace permite lui Pierre Follet să ia asupră-mi un ton de o incontestabilă seriozitate.

— Văd că ești străin; din ce țară anume?

— Din **România**.

— Aha! Cunosc! Am fost și eu în România, la Belgrad. Eu am voiajat foarte mult în tinerețe.

— Adevărat! — mă mir eu, nu însă de ignoranța geografică a lui Follet (oare un ziar mare din **Paris** nu anunța că „Regina Maria a României se află în palatul dela Cotroceni, de lângă Budapesta? Eroarea lui Follet era mai mică din punct de vedere kilometric, căci Belgradul e mai aproape de București decât Budapesta).

In timp ce fumăm, tovarășul de lucru îmi desvoltă o teorie financiară-revoluționară:

— Vezi tu, muncim aici ca vitele, ca să câștigăm exact cât trebue spre a nu muri de foame. Stii ce salariu primim pe oră? Nu știi, desigur, căci e prima ta zi de lucru. Ei bine, ni se plătește 2,80 fr. pe oră. Trebue să muncești zece ceasuri pe zi, ca să câștigi 28 de franci.

— Cum se poate! — mă mir eu, — știu că în alte părți salariile minime pentru lucrătorii nespecialiști sunt de circa 4 franci pe oră.

— Adevărat, — mă lămurește Follet, — dar în alte părți plata se face la săptămână sau la chenzină. Aci însă, ești plătit în fiecare seară. Și dacă într'o zi ți-ai băut toți banii, cum am făcut eu, prin urmare nu mai ai fond de rezistență pentru o săptămână sau două, dai fuga aci, unde ești plătit prost, dar zilnic, ca să nu crăpi de foame. Patronii știu lucrul acesta și profită de mizeria noastră, speculându-ne. Căci dacă ar fi să plătească la chenzină, n'ar avea în fabrică niciun lucrător mai eftin ca 4 fr. pe oră.

— Așa? — mă mir iarăș.

Au și zărit mari nouri de praf și-o scăpărare
De suliți.

ȚĂPALĂ

Stau armașii de pază?

URSAN

Fiecare
La locu' lui, — și îndată ce Domnul o intra
In târg, au să și'nceapă ai noștri-a buciuma,
Și grabnic clopotarii din clopote-au să sune.

VOICA

Dar tu, chemând boerii, nu te-apucași a spune,
Că vine Vlad?..

URSAN

Nu.

Pleacă, un gest al lui Țăpală arătându-i că poate să se ducă.

VOICA, *disprețuitoare:*

Bieți boeri, ar fi fugit
De spaima socotelii. — Avea-va de plivit
Draculea 'n păcătoasa lor turmă...

LUDOVIC DAUȘ

REVANŞA

de SĂRMANUL KLOPŞTOCK

Nu s'a strecurat adolescenţă pe vremuri care să nu fi fost turburată de obsesiunea actoriei. Actoria s'a pus în calea multor cariere. Ea a fost de cele mai multe ori, desesperarea părinţilor, dar nu mai puţin şi desnădejdea acelora cari nu puteau intra în conservator din cauza ameninţărilor de acasă. Foarte mulţi însă, dintre cei ce au îmbrăţişat vremelnic actoria şi apoi, convinşi de lipsa chemărei lor pentru teatru, au abandonat-o, sunt astăzi înalţi demnitari ai statului, precum foarte mulţi dintre cei ce şi-au târât zadarnic papucii spre fostul conservator din calea Dorobanţilor, — pseudo-actorii rataţi, — astăzi ar fi ocupat aceleaşi înalte demnităţi, dacă conştiinţa şi pătrunderea de sine a completei lor lipse de talent i-ar fi prevestit la vreme!

Nu e mai puţin adevărat însă, că media rezultatului acestei bizare alternative a fost aceea că, o mare parte din cei ce pe vremuri au dibuit o carieră oarecare, la întâmplare, având dubiul alegerei, cinstesc astăzi cu personalitatea lor artistică, faima întâiului nostru Teatru Naţional, precum cei desgustaţi de o breaslă rău aleasă pentru timpurile în care trăim, ar fi împărtăşit deopotrivă laurii aceleaşi glorii, la olaltă cu pensionarii de astăzi ai Thaliei, în cazul unei ursite mai puţin ingrată care s'a aşezat în drumul indeciziei preferinţei lor.

Oricare ar fi însă epilogul şanselor între cei hiritisiţi cu darul actoriei şi cei ce au şi astăzi nostalgia de a putea *„încă“* tălmăci pe *„Hamlet“*, conservatorul şi în deosebi actoria, a fost contagiunea iremediabilă a visurilor trecutelor generaţiuni! Pletele, lavaliere şi mustaţa rasă erau epidemia *„en vogue“* a băncilor primelor clase de liceu. Nu a existat liceu să nu fi avut actorii lui. Bozianu, Găluşcă, Cezar Ionescu, Lenghel, Anestin şi Nanu, erau cei mai febrili idoli ai viziunilor de imberbă năzuinţă.

Ne strecurăm printre ei, corigenţi... incorigibili, la spectacolele în cari apăreau sporadic, vara, în stagiuni efemere de periferie amatoare de teatrul mentalităţei şi al timpurilor lor, adorându-i, imitându-le ticurile, copiindu-le mimica şi caracterele, modelul pălăriilor şi linia umbletului, având impresiunea că facem parte din trupa lor, că vom juca chiar în seara aceia, împreună cu ei, sau că, în orice caz, înfăţişările noastre astfel compuse, le-ar putea prea bine atrage atenţiunea şi că la un moment ne-ar face propunerea vreunui angajament! Dar visul întârzia.

Traducerile lui „Salustius“ ne scutura de frigurile acestei făţarnice beatitudini, cu înăcritele lui construcţii de fraze, iar actoria se deplasa vertiginos, mai cu seamă că ameninţările de acasă nu întârziau să se interpună visului. Dar cu riscul oricărei sancţiuni, lavaliera stropită cu buline, pletele şi leoneza, îşi păstrau intransigente, poziţiile avântului actoricesc.

◆

Vara, în vacanţa mare...

Inchiriasem vremelnic, scontând reţetele viitoarelor serate, legendara sală „AMICIŢIA“. Călin Dugăeşescu coada clasei la toate materiile, dar în schimb fruntea *„trupei“*, selecţiona asiduu talente. Zarvă mare în sala de gimnastică a liceului; Repetiţii febrile, înfrigurate, frenetice dar profund deslânate. Se reflecta deocamdată asupra piesei de debut urmând ca *„repertoriul“* să fie fixat definitiv în eventualitatea unui succes. Afişe scofâlcite, grosolan schiţate, anunţă în curând „NEMŢOAICA DIN VIDIN“

Premiera!

Rumoare stupefiantă în sală, nevrositate şi ordine între culise, jale şi desconcentrare la casă unde moţăia desamăgit Alexe Stoilov, decanul repetenţilor, care solicitase stăruitor să facă şi el parte din trupă, chiar aşa fără talent, şi chiar fără să joace, primind ghişetul de bilete numai pentru... cultul instituţiunei!

La orele 7 seara un afipt înapoiat al *„direcţiei“* anunţa o simţitoare scădere a preţurilor. Câteva bilete se declanşară silnic din cartoanele casierului. La orele opt, un alt afipit scobora radical preţurile! Alte câteva bilete se desprinseră anevoios din blocuri.

Pentru „atmosferă“, directorul trimese la ora opt şi trei sferturi câţiva mesageri de ai trupei, ca să adune în grabă, la întâmplare, din uliţă, spectatori... *gratuiţi!*

La orele nouă, sala prezinta un aspect mulţumitor. Cortina se înălţă îndurerată, bălăbănindu-şi nehotărîtă pânza gudronată şi în undele căreia se scofâlceau desenurile grosolane ale emblemelor tuturor capriciilor Thalliei! Directorul care îşi distribuise, *„din oficiu“*, rolul cel mai gras, apăru solemn într'o cămaşă ţărănească, machiat cu masca profesorului.. Mocianu!?

Cei cu intrarea gratuită îl strigară frenetic pe nume. Directorul se înclină îndelung şi reprezentaţia începu. Eroul celui de al doilea rol, tot pe atât de *„gras“* ca şi cel dintâi, căzu între râpele de carton ale decorului, răpus de un glonte duşman.

— „Mi-e sete! murmură *„eroul“* luându-şi sufletul cu drapelul în mână şi cu o adâncă rană de cârmâz în dreptul inimei

„Aduceţi un pahar cu apă, urlă directorul cu o intonaţie de stentor.

— „Nu e apă mă, nu e apă! şoşoti cineva dezesperat, (între culise.

Dar şoşoteala care fusese auzită de întreaga sală, directorul nu o auzea, — textul cerând imperios apă!

— „Aduceţi un pahar... de apă! tună din nou directorul mai sentenţios, voind să intimideze pe cei ce nu se inspirau să facă rost de un pahar, fie chiar fără apă!

— „Nu e apă mă, n'auzi odată că nu e apă!? se repetă indignat ţipătul dintre culise.

„Eroul“, cu tot delirul morţei, presimţind catastrofa, băigui dintre dărămăturile de hârtie, salvând scena:

— „Nu mi-e sete de apa voastră, ci de glorie mi-e sete!

— „Când ţi-oi plesni două palme, auzi câinii în Giurgiu! se răsti directorul în plină scenă, ieşit din minţi! Ori ne ţinem strict de litera textului, ori te eliminăm din trupă ca pe o măsea stricată!

Apoi îndreptându-şi indignarea din nou către culise, mai autoritar, doară s'oi ivi paharul:

— Aduceţi un pahar de apă!

— „Nu e apă mă, nu e apă, nu mai pricepi odată?!

Directorul pierzând definitiv speranţa respectului strict al literei textului şi văzând că paharul nu mai avea să sosească, modifică îndată, *cu dela sine putere*, textul, replicând cu o neţărmurită înduioşare în speranţa unui formidabil efect:

— „Mori aşa, fără apă, neadăpat, martir al sfintei cauze!

— „Ba să mă erţi d-ta! După ce vă joc de „gratis“ să mai mor şi cu limba uscată în gură! Mi-e sete, vreau apă, se răţoi „eroul“ eşind exasperat din pivniţile de mucava ale decorului!

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

— Aşa, băete. Şi află că, cu toate acestea, sunt aci lucrători, în special „sidi“ (nume dat de francezi algerienilor din nordul Africei), cari muncesc 15 şi 16 ore pe zi. Incep lucrul la cinci dimineaţa şi-l termină la zece seara. Câştigă astfel 40 franci pe zi, din cari economisesc 35.

— Nu se poate. Cum poate trăi un om cu cinci franci pe zi?

— Uite, trăeşte. Se hrănesc numai cu pâine goală şi dorm mai rău ca vitele, clae peste grămadă, în câte un şopron.

◆

La prânz, beau cu mândrie, jumătatea mea de vin roşu. Aşa cum văzusem că fac toţi muncitorii francezi. Pricep acum binefacerea superficială a alcoolului, care biciuieşte muşchii secătuiţi de eforturi.

◆

Pe înserat, după zece ore de muncă epuizantă, mă simt la capătul forţelor.

Căci, cu toate sfaturile înţelepte ale lui Pierre Follet şi cu toată bunăvoinţa cu care aplic principiile românescului „chiul“, am muncit peste măsură.

Imi primesc salariul: 28 franci, din cari mi se dau în mână 26, iar 2 fr. mi se reţin, ca un fel de garanţie. A doua zi însă, voi primi salariul complet. Cum într'o zi sau alta, tot voi pleca de aci, garanţia va rămâne în folosul fabricei. Si la câteva mii de lucrători cari se perindă într'o vară pe la fabrică, cei doi franci ajung să formeze o sumă frumuşică. Nu cumva Pierre Follet, a avut dreptate, când tuna şi fulgera împotriva muncii speculate?

Mă culc sdrobit şi dorm fără vise. Am avut grije să pun ceasul să mă deştepte la orele şase dimineaţa.

Nu ştiu însă cum s'a făcut, — căci deşi ceasornicul a sunat, — când am deschis ochii era ora 1 d. a. şi mă chinuia o foame cumplită.

Aşa că, la fabrica de conserve nu m'am mai dus. Păcat de garanţia de 2 franci.

Paris

AL. POPOVICI

CETATEA HOTINULUI

de MIH. POPESCU

Turcii, pe deoparte ca să poată ține în deaproape supraveghere pe Poloni și Moldoveni, iar pe de alta ca să pună încă un obstacol înaintării rusești, puseră să se ridice, la începutul secolului al XVIII-lea, cetatea Hotinului. (1)

Inainte vreme aici, pe platoul format de stâncile ce se ridică pe malul drept al Nistrului. Domnii Moldovei își făcuseră un Castel de apărare împotriva Polonilor.

Castelul Hotinului fu dărâmat din porunca lui Alexandru Lăpușneanu în a doua domnie, (2)

Imprejurul acestui castel, Turcii, după ce-l reconstruiră, făcură o cetate puternică în jurul căreia s'au purtat lupte aprige între Ruși și Turci. (3)

Austriacii, deasemenea au fost stingheriți de așezarea Hotinului și Iosif al II-lea își făcuse aproape un ideal din trecerea acestuia sub stăpânirea austriacă.

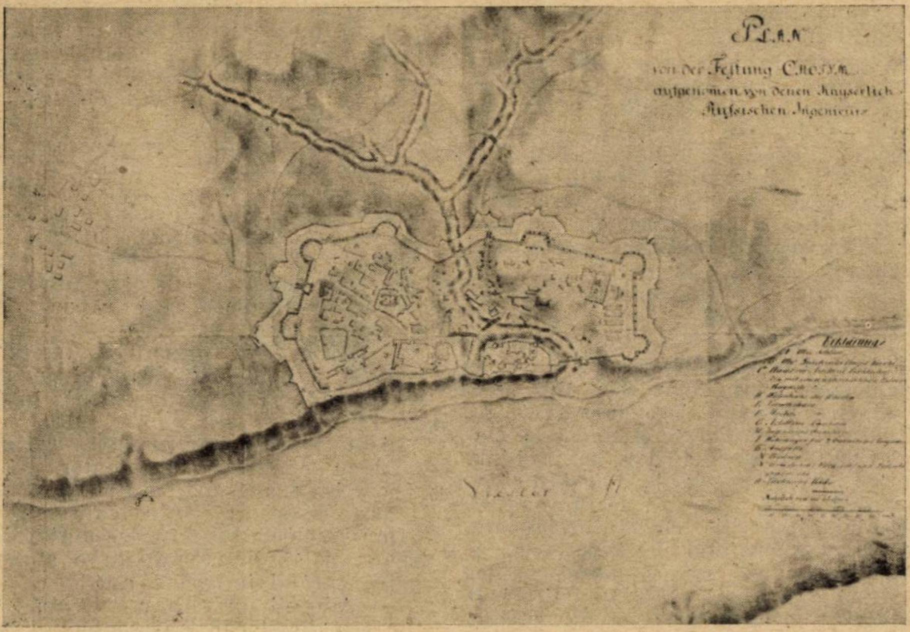

Planul cetății Hotinul făcut de ing. ruși între anii 1768—1774

După un plan ridicat de inginerii ruși, în timpul războiului ruso-turc din 1768—1774, cetatea Hotinului se prezenta în felul următor. (4) Fig. I.

Punctul principal al cetății îl forma vechiul castel A., înăuntrul căruia se afla o veche biserică ortodoxă, B. transformată în moschee și un depozit de muniţiuni C. Zidul castelului avea două turnuri rotunde și două porți, una la sud și alta la nord.

Imprejurul castelului erau în D. locuința comandantului cetăței, în E magaziile cu provizii, în F o moschee în G cazărmile artileriștilor, în H locuințele inginerilor, în I cazărmile ienicerilor, în M o fântână, în N locuințele Grecilor. Armenilor, Evreilor și Turcilor, ce locuiau în cetate și în O, băile turcești.

Toate acestea erau înconjurate cu un zid gros de 4 pietre și înalt de 6 klastere (1), prevăzut cu 3 bastioane rotunde și 3 dreptunghiulare.

In cetate se intra prin trei porți : poarta principală (2), ce ducea în oraș ; poarta apei (10) prin care se mergea și spre târgul Atachi și poarta (9) prin care se mergea spre ruine (13).

Porțile erau prevăzute cu gropi, între 8—12 klastere, peste care erau punți ce se ridicau.

In fața zidului cetății se afla un șanț, adânc de 1 klaster și larg de 4 klastere, fără val de pământ având doar numai o redută triunghiulară, în fața bastionului .4).

Casele din cetate erau mici, făcute din lemn și acoperite cu țiglă. Străzile înguste, neregulate și nepavate.

Astfel se prezenta vestita cetate a Hotinului, care fu dărâmată după ce Basarabia fu anexată de Rusia, după 1812.

Figura II-a contemporană cu evenimentele războiului Ruso-Austro-Turc din 1787—1792, este lucrată la Viena la Loschenkohl și ne înfățișează, în fund, vederea generală a cetăței Hotinului bombardat de pe malul stâng al Nistrului, din Rusia, de către armatele austriace, comandate de prințul Coburg.

Vederea este admirabilă și stâncile ce se ridică chiar din malul apei Nistrului, pe care este așezată cetatea se pot observa minunat. Deasemenea se mai poate observa asediul general al cetăței precum și bastioanele ei.

In figură se mai vede și moda soldaților austriaci cari aveau peruci cu coadă, de unde a rămas la poporul nostru expresia „nemții cu coadă".

Ofițerii petrec la o masă improvizată cinstind în speranța cucerirei acestei cetăți, iar soldații, unii se instruesc, alții lucrează din răsputeri la tunuri ce sunt puse în funcțiune.

Figura III-a, tot contemporană, lucrată deasemenea la Viena de I. Marken, ne înfățișează vederea generală a cetăței Hotinului, văzută dinspre uscat, de pe pământul Basarabiei.

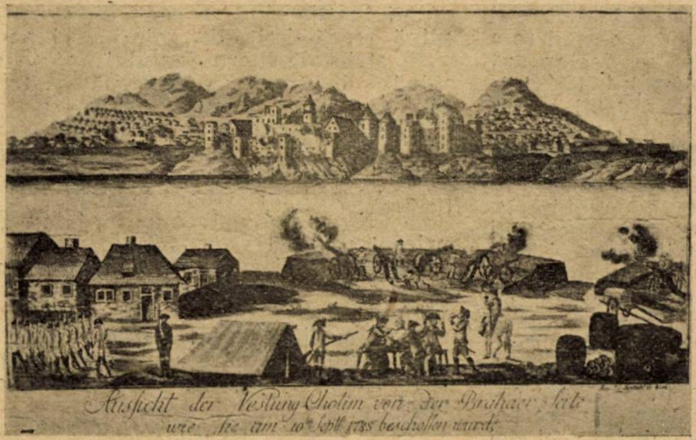
Aussicht der Vestung Chotim von der Brahaer Seite
wie Sie am 10ten Sept 1788 beschossen wurde

Vederea generală a cetății între anii 1787—1792

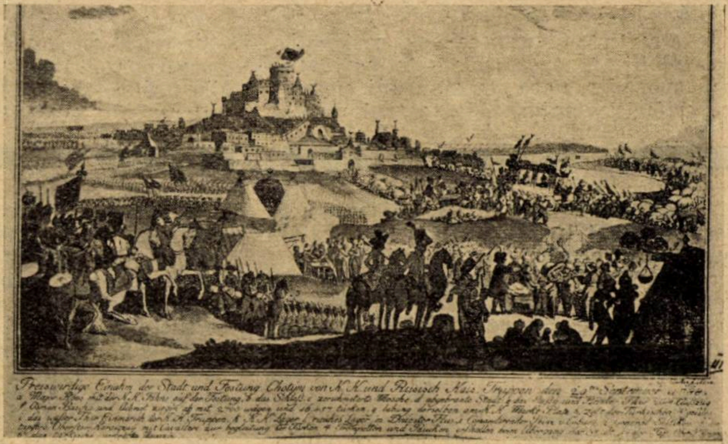

Cetatea Hotinul văzută de pe pământul Basarabiei

Aici ni se înfățișează capitularea Hotinului, în războiul mai sus amintit, și

---

1) N. Iorga. Istoria Românilor București 1920 pag. 350, spune că cetatea a fost ridicată la 1713.

2). N. Iorga. Istoria Românilor. București 1920 pag. 186.

3). Austriacii, în timpul războiului dela 1788—1791, l-au asediat din Februarie 1788 până în

critica literara

CEZAR PETRESCU:
„Simfonia fantastică“

Cu „Simfonia fantastică“ prodigiosul talent al d-lui Cezar Petrescu ne-a confirmat încă odată ceeace știam: înalta valoare literară și estetică a talentului d-sale în continuă creștere și în continuă varietate.

Fără să intenționăm o analiză a unei opere apărute acum 5 luni (lucrarea s'a publicat întâia oară în revista „Gândirea“, n-rele: 1—2, 3, 4) ne vom permite totuși un scurt popas, câteva reflexiuni pe marginile acestei scrieri care trezește în sufletele noastre ecouri de profundă și veridică emoțiune estetică prin conținutul ei concentrat, prin compoziția de maestru și prin stilul amplu și variat de neîntrecut mânuitor al condeiului.

Cea mai de seamă calitate a „Simfoniei fantastice“ este, fără îndoială, desăvârșita concentrare, grija, aș putea zice: îngrijorarea cu care d. Cezar Petrescu (această sursă inepuizabilă de subiecte) își selecționează materialul evitând groaza interminabilelor episoade care — sub pretext de zugrăvire a vieții sau de poetizare a naturii — întunecă și întârziază eposul, și alegând, cu grije de adevărat bijutier, numai momentele într'adevăr decisive și elocuente. Această stranie bogăție de subiecte, acest extraordinar simț eclectic, cum și caracteristica putere de sinteză pe care i-am remarcat-o, sunt în măsură (deși scriitori români contimporani se măgulesc cu gândul că d. Cezar Petrescu ar face parte integrantă din generația d-lor) să-l smulgă din mijlocul acestor contemporani, săraci cu gândul, pripiți peste măsură și lungi de vorbă — și să-l așeze, cu toată credința printre marii înaintași — Creangă, Brătescu-Voinești, Caragiale și Rebreanu — clasicii povestirii românești. E un merit care-i revine, mai ales din cauza „Simfoniei Fantastice“ și la a cărei decernare mai contribue: puternicul simț de observațiune, neobicinuita putere de analiză sufletească, aceiaș, tot atât de bine dozată și cu aceiaș însuflețire condusă ca în „O făclie de Paști“ a lui Caragiale sau „Ciuleandra“ lui Rebreanu. Să mai adaug că talentul d-lui Cezar Petrescu e cu atât mai puternic, cu cât, alegându-și ca temă aceiaș transformare a ideei fixe în nebunie (ca și cei doi antecesori amintiți), reușește totuși să fie altul, să intereseze pe deplin, să se situeze, în calitate de creiator și adânc cunoscător de suflete, lângă aceștia fără să-i umbrească sau să se simtă stingherit.

Și clasicismul d-lui C. P. se mai detașează din înaltul simț moral care se desprinde din toată această povestire sobră, concentrată, variată și vioae în care lucrurile se succed într'o ordine firească și eroii — puținii eroi: Grigorie Stolnicu, Amelia, Nerone Crețeanu, doctorul-pitic, dr. Grigoriu, Mica Clo-clo, guvernanta — își trăesc propria lor viață. Și, dacă peste celelalte am trece, nu vi se pare curios acest simț de demnitate omenească, această atentă ocolire a trivialului la un povestitor pe care totuși— vă place să-l numiți contemporan? Explicațiunea ei o veți găsi în simțul de adevărat artist care, caracterizează pe autorul operei de care ne ocupăm.

Intr'adevăr: adevăratul artist știe să intereseze prin mijloace proprii artei. După cum nu umblă cu limba scoasă după subiecte, transformând în nuvele său schițe dialogurile plastice dintre ordonanțe sau birjari, după cum nu-și îmbuibă temele cu tot felul de răgazuri și popasuri, adevărate instrumente de tortură pentru cetitori, tot așa nu se agață de interioruri indiscrete, de costumele sumare, de tinerețea clocotitoare, de năzuirile omenești și de substratul inferior al existenței noastre — pentruca să atragă sau să amuze cu orice preț. Adevăratul artist nu se scoboară —tocmai pentruca să poată ridica. In aceasta stă problema imoralității în artă și d. Cezar Petrescu (care e și un cugetător de primul rang) a înțeles, cu intuiție, de adevărat artist ce trebue să facă — fără să se gândească un singur moment — că astfel de opere vor putea rămâne necetite.

Și totuși d. C. P., a isbândit: cărțile d-sale continuă să fie căutate cu aviditatea isvorului de apă, continuă să fie cetite și — ce e curios — să înalțe.

Iată din ce cauză nu ne-am putut opri de a îndemna pe aceia dintre cetitorii noștri cari vor fi rămas afară de paginile „Simfoniei fantastice“ (necetind-o sau cetind-o în fugă) să se apropie cu toată evlavia de această plină nuvelă psichologică în care ni se povestește tragedia savantului Grigorie Stolnicu, povestea sfâșietoare, frământările sufletești ale acestui inadaptabil în drumul spre adaptare al căruia nebunia își va face din ce în ce mai mult loc. Și pentruca lucrurile să fie mai elocvente, vom face un singur citat:

„Scrisori. In sfârșit scrisori. Și lacom, cu vraful în pumni, nu știe pe care să le cetească mai repede, întâi. In sfârșit dovada. Nu vede data, veche, de-atâția și atâția ani. Vede numai, cuvintele înfocate, mărturia necredinței, dovada că tot ce-a bănuit și ce-a știut, n'au fost năluciri. Așadar adevărul este însfârșit acesta, de astădată definitiv... Stă scris aci Il poate pipăi oricine... Il poate controla și medicul pitic și neghiob, care îl speriase cu amenințarea nebuniei. El și nebun. Să râdă toți; tot Universul, de asemenea neghiobie, cum râde el acum.

„Iar Grigorie Stolnicu râde într'una cu plicurile decolorate în mâini, râde din ce în ce mai nestăpânit și mai vesel... Hohotul a umplut camera, răsună în toată vastitatea goală și mută a casei, străbate triumfător, dincolo de pereți și de noi, dincolo de ferestre, în noaptea de afară. El și nebun? Când are aci dovada....

„Omul singur, în vestmânt negru, cu obrazul lui vânăt de actor neras, se strâmbă de râs, bătându-și genunchii cu pumnii din care, n'a lăsat plicurile Niciodată n'a fost atât de vesel!... Acum ab'a înțelege voluptatea râsului, cura de râs... Haha! așa are să râdă toată viața... N'are dece se mai opri... Păcat că nu sunt toți aci, să se adune și să râdă.... Nu fricos, nu așa cum râd ceilalți, cu jumătate de glas și cu jumătate de veselie... Cu râsul lui robust, sdravăn, întreg, care cutremură zidurile și zăngăne ca o mie de geamuri sfărâmate....

. . . .

„Râsul s'a deslănțuit iar, să spintece triumfal catapiteasma nopții. Și să deștepte din somn, prin tainică și nevăzută chemare, toți nebunii lumii, câți s'au ridicat în capul oaselor și hohotesc în celule, transmițându-și unul altuia râsul cu nocturna chemare a cocoșilor; îngânându-se, întrecându-se cu o mie de mii de hohotiri care au potopit noaptea, tăcerea și toată cumințenia lumii“.

Și toate acestea — în timp ce în camera de alături, se află soția sa moartă.

Sunt desigur pagini demne de pana celui mai încercat artist al cuvântului. Cetirea lor costitue o mare obligație morală.

PAUL I. PAPADOPOL

note

FLAMURA reapare (la Craiova) sub un nou format și (ni se zice în subtitlu) săptămânal. Din sumarul primului număr (singurul care ne-a parvenit) remarcăm: articolul d-lui Marcel Romanescu despre „Jean de Mitty“ (Dumitru Ralea Golfineanu) cercetătorul român atât de strâns legat de numele romancierului Stendhal, acela care, (după părerea lui P. Souday și Valéry), într'o vreme când S. trecea încă drept romancier de mâna a doua, a avut curajul să-l destăinue Parisului“.

In acelaș număr: o scenă din opera dramatică a d-lui Gib Mihăescu: „Confrații“—și impresionanta schiță a colaboratorului nostru, d. George Scrioșteanu: „Lupii“, — scrisă cu mult umor și gust artistic.

Cronica: foarte bogată și îndeosebi de interesantă.

P. P.

---

anume părăsirea cetății de către trupele turcești, ce se văd că-și iau drumul în josul Nistrului, cu bagaje, drapele și tuiuri în vârful cărora se observă semiluna. In partea stângă avem gata de a intra în cetate trupele austriace, în fruntea cărora se observă pe un cal alb însuși comandantul lor prințul Coburg însemnat cu (1).

In turnul cel mare al cetății se observă fâlfâind drapelul austriac cu pajura bicefală.

Văzută în ansamblu cetatea era bine fortificată și în momentul acesta solemn, cum e înfățișată, îți impune respect.

Astăzi din această cetate puternică, n-au mai rămas decât zidurile.

MIH. POPESCU

---

24 Octombrie 1788, neputându-l lua decât prin asediu.

4). După planul rusesc se află o copie în „Kriegsarchiv“ dela Viena făcută de maiorul Mieg.

DIN „GIFTAS”

de A. STRINDBERG

RĂFUIALA LUI A. STRINDBERG CU „NORA“ LUI H. IBSEN 1)

Să vedem felul cum Ibsen, din pricini necunoscute și de neînțeles, a caricaturizat pe femeia și bărbatul culturii din zilele noastre în a sa *„Casă a Păpușilor“ (Et Dukkehjem)*, care a devenit cartea de temelie a tuturor femeniștilor.

Et Dukkehjem e o piesă de teatru. Scrisă poate pe seama vreunei actrițe de seamă, ale cărei pretențiuni în rolul de femee-sfinx pot totdeauna conta pe succes. Autorul a comis o mare nedreptate împotriva bărbatului de oarece el nu aduce nici o scuză de ordin ereditar în sprijinul *lui*, ci numai în folosul soției sale; scuze pe cari le accentuiază de multe ori când vorbește despre tatăl ei. Acum să privim la această Nora, care a devenit „idealul“ tuturor femeilor stricate de cultură.

In actul întâi ea spune minciuni soțului ei. Ii tăinuiește falsificarea poliței, răstălmăcește lucrurile cele mai simple după cum se vede numai de dragul minciunii. Bărbatul dimpotrivă îi arată ei încredere nelimitată în toate, chiar și în afaceri de bancă, ceeace dovedește că el o tratează ca pe adevărata lui soție; în vreme ce ea îi tăinuiește lui totul. E deci o minciună că el o tratează ca pe o păpușe, dar e un adevăr că ea îl tratează pe el ca atare. Că Nora a falsificat polița din neștiință nu o crede nimeni! Doar poate când șezi în stal și vezi în lumina rampei o actriță simpatică. Că ea a falsificat polița nu mai de dragul soțului ei, nici aceasta nu o cred, căci ea însăși spune ce nespusă plăcere a avut călătorind în Italia. Legea și un jurist nu ar fi primit o astfel de scuză. Prin urmare Nora nu-i cine știe ce ușă de biserică! In cel mai bun caz ea e un complice, care s'a folosit de roadele furtului! Așa că situația ei se încurcă! Bărbatul are, împotriva intenției autorului, prilejul să dovedească câtă încredere și stimă are el față de soția lui, când el intră în discuție cu Nora asupra ocupării unui loc la bancă. Inchipuiți-vă ce tiran e el fiindcă nu vrea să ia ca șef al unei secțiuni a băncii pe un falsificator de polițe! Ce-ar fi zis Nora dacă domnul Helmer ar fi vrut să dea afară o slujnică?! Ar fi fost altă socoteală!

Vine scena unde ea vrea să împrumute bani dela sifiliticul doctor Rank. Acolo Nora e fără preț. Ea îi arată lui ca introducere la discuția împrumutului ciorapii ei de culoarea pielii. — *Nora:* „Nu-i așa că-s frumoși? Ei! acum e întunerec, dar mâine să-i vezi. — Nu, nu; n'ai voie să vezi decât talpa. Ba da, te las bucuros să te uiți și mai sus!“ — *Rank:* „Hm!“ — *Nora:* „De ce te uiți așa de critic? Sau poate crezi că nu-mi sed bine?“—*Rank:* „Mi-e peste putință să am o părere bine întemeiată asupra acestui lucru!“—*Nora:* îl privește o clipită): „Să-ți fie rușine!“ (Il lovește ușor cu ciorapii peste ureche). Na! (strânge ciorapii). — *Rank:* „Ce alte minunății pot vedea?“— *Nora:* „N'o să mai vezi nimic căci ești așa de nedibaciu“ (Ea fredonează puțin și caută printre lucrurile de cusut). — După tot ce pot pricepe Nora se oferă pe sine — pe bani peșin. Asta e în chip idealist și frumos! Totul, firește, din dragoste pentru soțul ei! Ca să-l salveze pe el! Dar să meargă și să-și lămurească situația în fața bărbatului ei, nu-i căci asta i-ar jicni mândria! Pe limba Norei s'ar zice că ea încă nu era sigură că el i-ar arăta ei monstruozitatea!

Vine scena Tarantellei, care e binevenită ca să pue pe Helmer într'o lumină piezișă. Acum spectatorul uită că Nora e o gâscă pe care Helmer o tratează ca pe o femee cu scaun la cap, acum privitorul trebue să vadă că Helmer o tratează numai ca pe o păpușă. Acea scenă e lipsită de onestitate, dar ea face mare efect! Cu un cuvânt e o *scenă!*

Că Helmer vrea să facă curte, noaptea, soției sale dovedește că el e tânăr și că și ea e tânără. Dar autorul ține să arate că Helmer, care nici nu bănuește măcar afacerile urîte ale Norei, e un ticălos, o ființă cu totul păcătoasă, ce nu știe să prețuiască alesele însușiri sufletești ale bunei sale soții, pe care ea nu s'a milostivit să le arate și astfel, Nora, primește o falsă glorie de martiră. Această scenă e cea mai necinstită ce Ibsen a scris vreodată! Vine desnodământul care de fapt e o mare încurcătură; mulți aburi albaștrii și mult neadevăr. Domnul Helmer deschide ochii și află că viața lui a fost legată de o mincinoasă și de o hipocrită! Dar acum spectatorul e așa de îmbibat de compătimire pentru Nora că el își închipuește că nu Helmer are dreptate! Dacă Helmer ar fi văzut scena cu ciorapii și doctorul, el n'ar fi rugat pe Nora să nu plece; dar vezi că el n'a văzut-o. Si acum lui Helmer i-e dat să afle că soția și copiii lui sunt mântuiți de moarte și ruină civilă. Atunci e cuprins de bucurie. Pună-și fiecare tată de familie mâna pe inimă și întrebe-se dacă n'ar fi vesel să afle că soția lui iubită, mama copiilor săi e scăpată, când, era cât pe ce să înfunde pușcăria! Dar aceasta e pentru oamenii de toate zilele! Nu, trebue să fie ceva și mai înalt! Sus în cerul mincinos al idealismului! D-l Helmer trebue pedepsit cu biciul. El e criminalul! Și cu toate acestea el vorbește așa de frumos cu mincinoasa lui soție. — „O“, zice el, „acele trei zile au trebuit să fie îngrozitoare pentru tine, Nora!“ Dar autorului îi pare rău că i-a dat dreptate lui Helmer și atunci îi pune în gură cuvinte neadevărate. E simplu și natural că Helmer îi spune Norii că o iartă! Ar fi fost prea țărănește ca ea să-și ceară iertare dela el care totuși a tratat-o totdeauna cu deplină încredere, în timp ce ea îl mințea. Nu, Nora are vederi mai largi! Și, atunci, ea uită atât de nobil cele trecute, încât trece cu vederea tot ce s'a petrecut în actul întâi. Și ea îi dă înainte cu gura. Și stalurile au uitat și ele de actul întâi și al doilea, căci acum ies la iveală batistele.

—*Nora*: „Nu-ți pare că acum e prima oară că noi doi, soț și soție, vorbim serios unul cu altul?“ Helmer își pierde cumpătul la o întrebare așa de mincinoasă și el (sau mai de grabă autorul!) răspunde: „Da, serios—ce vrei să spui?“

Intenția e realizată: să se arate că Helmer e un dobitoc. Herr Helmer ar fi trebuit să răspundă: „Nu, draga mea, nu îmi pare deloc că-i așa. Noi am vorbit foarte serios când ni s'au născut copiii, căci am vorbit despre viitorul lor, am vorbit foarte serios, când ai vrut să bagi la bancă pe falsificatorul de polițe Krogstad, am vorbit serios când viața mi-era în joc, apoi despre înaintarea Doamnei Linde, despre afacerile casii, despre răposatul tată-meu, despre doctorul cel sifilitic; noi am vorbit serios timp de opt ani de zile; dar am și glumit din când în când împreună și bine am făcut, căci viața nu-i numai și numai seriozitate. E adevărat că am fi putut vorbi cu mult mai serios, dacă tu ai fi fost bună să vorbești în fața mea, despre necazurile tale, dar tu erai prea orgolioasă ca s'o faci, ți-a plăcut mai bine să fi păpușa mea, decât prietenul meu“. Dar d. Ibsen nu-i îngădue lui Helmer să spună aceste cuvinte chibzuite, căci trebue oare să se dovedească dobitocia lui Helmer, iar Nora trebue să-și aibă replica-i schînteetoare care să fie citată de aci încolo timp de douăzeci și cinci de ani. Și anume Nora trebue să răspundă: „Timp de opt (8!) ani de zile — ba mai mult — din clipa în care ne-am cunoscut, niciodată n'am schimbat un cuvânt serios despre lucruri serioase!“ — Acum Helmer, credicios neplăcutei lui datorii de a fi un dobitoc pân' la sfârșit, trebue să răspundă: „Ce rost are să te inițiez mereu în necazuri pe care tu nu m'ai putea ajuta să le port?“

Foarte gentil din partea lui Helmer, dar lucrul nu-i adevărat, căci *el* ar fi trebuit să-i facă imputări *ei*, fiindcă *ea* nu-l inițiase pe el Această scenă e groaznic de falsă. Și apoi Nora are replicele ei fine (franțuzești), ce constau din o înțelepciune atât de găunoasă încât ea dispare îndată ce suflii asupră-i.

Nora: „Niciodată nu m'ai iubit. Ai crezut numai că trebue să fii plăcut, să fii îndrăgostit în mine!“ Care e deosebirea? Și ea continuă: „Tu nu m'ai înțeles nici odată!“ Era greu să i-o spună asta lui Helmer, căci ea a fost totdeauna fățarnică față de el. Și așa bietul Helmer e silit să spună prostia că el o va educa. De fapt acesta e ultimul lucru pe care un bărbat îl spune unei femei. Dar Herr Helmer trebue să fie prost, căci se apropie sfârșitul și Nora va trebui să strălucească cu orice preț. Aici Helmer devine mai slab. El se roagă de ertare: ertare pentru că *ea* a falsificat, *ea* a mințit, pentru toate greșelile *ei*.

Dar iată că Nora spune o vorbă chibzuită. Ea vrea să iasă din căsătorie pentru a se regăsi pe sine. Intrebarea e dacă n'ar putea--o face tot așa de bine în aceeași casă cu copiii ei, în atingere cu realitățile vieții și în luptă cu dragostea ei pentru Helmer.

Dar aceasta e o chestie de gust.

E o minciună în gura ei că nu se socotește demnă să-și crească copii căci ea s'a urcat sus de tot mai adineauri când l'a dăscălit pe nevinovatul Helmer. Ar fi fost mai logic ca ea să fi stat cu copiii ei dacă socotea că bărbatul ei e așa de prost încât să nu poată pricepe monstruozitatea“. Căci cum să lase ea creșterea copiilor ei pe seama unui astfel de cârpaciu. Vorbele ei de clacă despre „monstruozitate“ sunt așa de romantic stupide că nici nu merită să fie luate în seamă. Că „o sută de mii de fe

---

1). Nora lui *Ibsen lasă după reprezentare un gust amar de nemulțumire, impresia de ceva fundamental fals, de aglomerare de note forțate. Imi pare că nimeni n'a văzut mai bine ca Strindberg cusurul de temelie al* „Casei Păpușilor“. *Cu obiceiul lui de primitiv el a pus limpede punctele pe i. Iată de ce mi-a părut că paginile de mai jos, traduse deadreptul din limba septentrională a autorului lor, merită să cadă sub ochii cititorilor români.* (Nota traducătorului)

plastica

EMIL ANTOINE BOURDELLE

Foarte interesantă pentru triumful meritului contra vicisitudinelor și împotrivirilor soartei, viața plină de intensă activitate a ilustrului sculptor Emil Antoine Bourdelle!

S'a născut ca și pictorul Jean Auguste Ingres în Montauban, la 30 Octombrie 1861. Eșit dintr'o familie de muncitori— tatăl său era cioplitor în abanos,— Bourdelle a ajuns gloria de mai târziu a plasticei franceze, continuator de frunte al celui mai mare sculptor ce l-a avut Franța în ultimul secol, — al lui Rodin.

Părinții l-au scos dela școală pentru că își pierdea vremea cu desemnul, ceeace nu era deloc asigurător pentru năzuințele practice de viitor ale familiei. Revenit în mijlocul familiei, precocitatea spiritului său creator a continuat să-și manifeste impulsurile în direcția frumosului plastic și chiar filosofic. Micul Bourdelle se apucă să compue versuri și cântece. După mulți, nici n'am fi avut pe sculptorul Bourdelle, ci poate pe compozitorul cu acelaș nume și cu perspective de a fi fost tot așa de mare și în această direcție — dacă nu i-ar fi eșit în cale încă din anii cei mai fragezi scriitorul Emil Ponvillon, care, apreciindu-i realele-i inclinațiuni spre sculptură, l-a trimis la școala de arte frumoase din Toulouse, unde a urmat 9 ani. Eșind din școală, unde cunoscuse măestria tehnică a muncii, căreia i s'a si închinat cu totul, se duse la Paris, unde frecventă atelierul lui Falguière, iar în cele din urmă al maestrului Rodin. Spirit clar și pozitiv, urmând pe maestrul său, a isbutit să se ridice în cele din urmă până la o adevărată personalitate artistică. Influența lui Rodin asupra lui Bourdelle este însemnată, desigur; ea nu este însă atât de copleșitoare, încât să îndreptățească pe cineva să afirme, că fără continuatorul naturalismului integral al lui Donatelle, n'ar fi existat un Bourdelle. Cel mult se poate spune că pe Bourdelle îl putem înțelege mai cu succes prin faptul că a existat un Rodin.

„Le monument aux morts de 1870—71" este debutul oficial al lui Bourdelle, care îl impune ca un admirabil cunoscător al artei statuare. Urmează „Annibal enfant", „Adam chassé du Paradis", „Pénélope attendant le retour d'Ulyssé", „Vierge à L'enfant", „Centaure mourant", precum și faimoasa capodoperă „Héraclès archez", care relevează preocupările multiple ale lui Bourdelle, precum și concepția lui, că sculptorul trebue să fie și un arhitect, în acelaș timp, care să redea cu sentimentul armoniei, expresia spontană a unei realități cât mai corectă.

Bourdelle a fost și un neîntrecut portretist în mormoră. Bustul lui Anatole France, al pictorului Ingres, precum și monumentele lui Adam Mickiendicz și al generalului Alvear, arată calitățile stilistice ale lui, precum și concepția lui pedagogică despre o lucrare arhitectonică. Ea trebuie să fie nu numai expresia fizionomiei, a unei realități pure, ci trebuie să reprezinte prin excelență și un element de educațiune pentru mulțime. Acest element prețios a vrut el să-l imprime în deosebi monumentelor sale, pe lângă aprinderea energiei forțelor concentrate — în portrete.

In lucrarea „Apollo" al lui Salomon Reinach, se spune că marele pictor N. Poussin, a răspuns cu modestia ce-l caracteriza: „Je n'ai rien negligé". Cred că ar fi putut răspunde și Bourdelle mai târziu la fel!

Opera lui revarsă nu poezie, ci claritate și viață, ceeace face ca diferitele poziții alese de el să fie nu contemplative sau statice, ci de un puternic și viguros dinamism. Capodoperele sale nu revarsă frumusețe, transcendentă, ci aproape toate sunt scăldate într'o sublimă aureolă estetică.

MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

note

O frumoasă inițiativă a Teatrului Maria Ventura este adăogirea unui text literar la „programul" fiecărei piese. Până acum în programele celor patru piese jucate, s'au publicat articole despre teatru, semnate: Maria Ventura, Adrian Maniu, Nichifor Crainic, D. I. Suchianu, C. Tavernier, Ionel Jianu, V. Timuș, Ion Marin Sadoveanu și F. Aderca.

mei" s'au jertfit pentru bărbații lor, e un compliment față de dame, ci vârsta lui Ibsen ar trebui să-l împiedice să-i dea rostire. Și așa flecărește Nora fără nici o noimă: ba că ea l'a iubit, că el a iubit-o, și cu toate acestea ea spune că timp de opt ani ea a fost o femee străină care a născut copiii unui om străin! Helmer recunoaște că nu a fost desăvârșit și făgăduește să se schimbe! Asta e frumos și avem toate garanțiile că continuarea va fi mai bună decât începutul. Dar firește asta nu merge într'o piesă! Bang! și cortina cade! Astfel dovedește (?) Nora că ea a fost o păpușe! N'a pus oare Helmer mobilele după voința lui? Ba da. Dar dacă femeea lui ar fi binevoit să-și spună dorința, atunci să fi văzut unde ar fi ajuns dulapul!

Sau dacă vreți piesa în întregimea ei arată cât de primejdios e să scrii teatru cu subiecte serioase. Sau, ca să luăm un alt punct de vedere, piesa nu-i o apărare a femeii subjugate ci numai a amestecului ereditățiii în plăsmuirea unui caracter. Atunci autorul ar fi trebuit să aibă onestitatea să scuze și pe Helmer prin intervenția trăsăturilor moștenite. Sau pricina e creșterea proastă a Norii? E adevărat că Nora pune multe în sarcina educației ce primise. Dar atunci de ce nu i se îngădue și lui Helmer să pună vina pe proasta lui creștere? Sau poate totul nu-i decât o simplă piesă de teatru și un compliment modern făcut cucoanelor. In acest caz ea trebue considerată ca făcând parte din „distracțiile publicului" și nu merită să fie discutată serios și cu atât mai puțin nu merită cinstea de a fi ațâțat cele două jumătăți ale omenirii una împotriva celeilalte.

In răstimp însă „ett Dockhem" a stârnit problema căsătoriilor nefericite....

Tradus din originalul suedez de
Dr. I. OL. STEFANOVICI-SVENSK

Ar. Romanescu în „IERTAREA"

gazetaria

așa și-așa...

VIAȚA LITERARĂ și-a reluat sborul, deastădată cu aripi mult mai numeroase și mai vaste.

Primul număr ne aduce un judicios articol al d-lui N. Crainic despre „Problema desfacerii cărții". Și reproducem finalul:

„Orice negustor știe să-și îngrijească marfa, afară, de librar și de chioșcar, cari n'o achită în prealabil și, nu sunt responsabili pentru ea.

Publicațiile românești îndură încă un regim de barbarie fără egal. Pe lângă acestea, orice negustor știe să-și recomande marfa, afară de librar și de chioșcar, cari, agramați de obiceiu, n'au conștiința valorilor închise între două coperte. E, necesară, deci, o școală de pregătire profesională care să facă din ei prețioși și activi agenți ai culturii.

„Această școală va putea fi o anexă a școalei de bibliotecari, instituită după modelul celor din străinătate...".

Fără îndoială că astfel de păreri spuse cu toată grija și autoritatea, vor putea fi luate, în serios și vor fi în stare să dea de gândit — pe deoparte — celor vizați, chemați să se ocupe cu desfășurarea cărții), pe de alta — guvernelor care, în fine se vor grăbi să rezolve această problemă atât de vitală pentru ființa sufletului românesc.

RESTUL NUMĂRULUI aduce colaborarea prețioasă a d-lor: I. Pillat, Em. Bucuță, Al. Bădauță, etc.

Plină de interes este atențiunea pe care „V. L.", o dă, în acest număr, scriitorului Leon Donici despre care scriu d-nii G. M. Ivanof, — G. Călinescu, noul titular al „Cronicii literare" și I. Valerian.

DESPRE VERSURILE „V. L." se poate zice — vorba d-lui G. Brăescu — „... și bune și rele". Ni se pare, uneori, prea largă ospitalitatea acordată... începătorilor, chiar dacă unii dintre aceștia vor fi având la plus atestatul de ex-conducători ai unei reviste școlărești. In felul acesta cetitorii puteau fi scutiți de trudnica încâlceală, ordonată, într'un fel de versuri — din care spicuim:

Urzindu-ți plase moi de arahnidă
Cu bucle, aromite, în lumină
Ca un amurg țesut de violină
Să cânți cu tinerețea în druidă.

Cântecul tău
Mlădit de bunul Dumnezeu
Si de Satan
Să fie sbucium de clavir
Cădelnițând spre Altair
Durerea noastră fără de liman...

Păcat de biata imaginație din care autorul se silește să scoată atâtea efecte bombastice.

EDITORIALE: Pentru toamna aceasta „Cartea românească" vestește aparițiunea următoarelor volume:

Liviu Rebreanu: Crăișorul (roman);
Damian Stănoiu: Duhovnicul maicelor (roman);
Otilia Cazimir: Grădina cu amintiri (?);
Th. Speranția: Inceput de viață (roman);
Mihai Codreanu: Turnul de fildeș (versuri);
K. Ibrăileanu: ? (critică literară);
I. Teodoreanu: Bal mascat (?);
Al. O. Teodoreanu: Mici satisfacții (?);
Cezar Petrescu: La Paradis general (roman);
Gh. Brăescu: Clubul decavaților (?);
Harry Trumf: Inelul fatal (roman);
Emilio Salgari: Smaraldul din Ceylon .roman);
In fine — pentru la primăvară:
Dante: Paradisul (trad. G. Coșbuc, revizuită R. Ortiz, N. Pora);
I. Ghica: Scrisori (într'un singur volum);
Mihai Tican: La lacul elefanților (roman).

Tot în toamna aceasta va apare neîndoios volumul anunțat al colaboratorului nostru, d. Paul I. Papadopol: Un sol al biruinței: poetul Ștefan O. Iosif cercetarea bibliografică urmată de o concisă caracterizare literară.

Editura națională Ciornei anunță:
Mihail Sadoveanu: Zodia Cancerului (roman istoric);
Cezar Petrescu: Calea Victoriei (roman);
Grib. Mihăescu: ? (roman);
Gala Galaction: Roxana (roman);
T. Arghezi: Amintirile ierodiaconului Iosif;
V. Eftimiu: Dragomirna (?);
Emil Dorian: ? (roman);
I. Agârbiceanu: Biruința (roman);
Etc., etc.

CAMARADEREASCĂ reclamă pe care „V. l. o face unora dintre confrați; slabă și puțin reprezentativă „cronica săptămânală".

Cu un cuvânt: sub noua înfățișare „V. l" merită toată atențiunea pe care ne-o impune o muncă entusiastă, dezinteresată și (uneori) pricepută.

P. P.

VIAȚA LITERARĂ. In al doilea număr, după „repausul fizic și intelectual", d. I. Valerian în „cuvinte pentru cetitori" ține cu tot dinadinsul să arate că „scriitorul în vacanță are răgaz să lucreze la operile personale, deoarece în restul timpului se devotează cu fanatism numai revistei și cititorilor".

Și acum, să vedem cum redacția „Vieții literare" (d. I. Valerian) s'a devotat revistei și cititorilor.

D. Valerian scrie:

„Ni s'au întins mâini frățești, căldura lor ne înfioară adânc elanul, până dincolo de omenesc. Credem în existența unui suflet al nostru și-l vom sluji în umilință și perseverență. Din elaborarea armonică se va lămuri drumul nostru în vreme. Tineri și bătrâni, de gândul frumosului, fără orgoliu sau farse linguistice, vom căuta să înfățișăm cu obiectivitate aspectul vieții contimporane. Sfârșind aceste rânduri, pe care le-am fi dorit lipsite de orice emfază, am vrea să aducem mulțumiri acelui distins grup de scriitori, care ne-au încurajat recent străduința, asigurând o regulată colaborare".

Am făcut această lungă citație, tocmai spre a contribui și noi să iasă la iveală, că redacția „Vieții literare" (d. I. Valerian) s'a odihnit, și că i s'a înfiorat adânc elanul până dincolo de omenesc.

Dar așa, cu elanul înfiorat până dincolo de omenesc (expresia e a redactorului revistei odihnite), „Viața literară" se ocupă și de „Universul literar", pentru a nu-l mai remarca niciodată".

Ne vom sili să trăim și fără remarca „Vieții literare". Am fi recunoscători să nu se abată cumva asupra noastră, remarca pornită din „adâncul elanului dincolo de omenesc". Totuș ne e teamă că nu vom scăpa. La sfârșitul notiței în care se spune că „Universul literar" nu va mai fi remarcat niciodată, e următoarea cugetare.

„Imprejurarea mă determină azi să fiu vehement".

Amenințarea e evidentă. Autorul notiței (G. C., — e d. G. Călinescu ?) a scris sub teroarea unei împrejurări, care atunci, numai atunci când a scris, l-a determinat să fie vehement.

Noi credem că după vehemența momentană, G. C. se va potoli, dacă nu se va fi potolit chiar, amintindu-și că mulți dintre cei cu emfază și vehemenți după împrejurări, au fost primiți aici, când veneau timizi și mediocri. Unii poate au venit să facă ucenicia în mod onest, alții să-și găsească o directivă și alții poate să încerce a trece între scriitorii veritabili, cari scriu cu toată tragerea de inimă la „Universul literar".

Noi făgăduim să recomandăm „Viața literară" și când G. C. e vehement și când e liniștit. Și când are articole de Nichifor Crainic, Em. Bucuță, V. Voiculescu, Ion Pilat, Al. Bădăuță și când va avea articole ca acelea pe care d. Valerian l'ar fi voit fără emfază.

După vacanță de 4 luni, a reapărut revista de cultură creștină **„FÂNTÂNA DARURILOR"**, condusă de preotul Toma Chiricuță.

Am întâmpinat cu voe bună revista. L-am apreciat articolele scrise cu adâncă îngrijire și ne place râvna preotului director al revistei.

In numărul din urmă (an. I nr. 8), părintele Chiricuță dă într'un articol, intitulat „Generația nouă", date întristătoare despre tineretul nostru.

„O generație descreștinată aproape cu desăvârșire. Cugetarea i-i păgână. Simțirea robită de porniri care adesea te înspăimântă?"

Dar ce-i de făcut?

Părintele s'a oprit la soluții vagi.

„Să mobilizăm toate conștiințele cinstite ale acestui neam și să alcătuim un singur plan de campanie împotriva întunericului".

Formula e prea veche, părinte.

B. C.

literara

o seamă de cuvinte

Spiritualul Adrien Decourcelle, fiind rugat de către un pisălog să scrie o cugetare într'un volum, creionă următorul catren:

Sunt un biet nenorocit
Căci mi-a fost ursit

Ca să scriu acum
Cugetări în album!

♣

Tristan Bernard, fiind la Nisa, se duce într'un restaurant și cere o supă de legume. Chelnerul i-o aduce. Tristan Bernard o refuză:

— Nu pot mânca supa asta!

Chelnerul ia supa și prezintă lista. Tristan Bernard comandă un bulion. După ce chelnerul îi aduce, Tristan Bernard refuză și aceasta:

— Nu pot mânca supa asta!

Chelnerul prezintă din nou lista. Tristan Bernard comandă o supă de raci. Chelnerul i-o aduce, dar Tristan Bernard spune din nou:

— Nu pot mânca supa asta!

Chelnerul se miră:

— Toți clienții sunt mulțumiți și spun că supele noastre sunt foarte bune și dvs le refuzați cum vi le aduc...

— Nici eu n'am spus că nu sunt bune!

— Atunci de ce le refuzați?

— Fiindcă n'am lingură și supa nu se poate mânca fără lingură!

♣

Tot Hebrard spunea despre dragoste:

— Amorul seamănă cu birturile din Spania în cari toată lumea vine cu mâncare de-acasă!... Nu poți consuma decât ce-ai adus!

♣

O piesă a lui Sacha Guitry nu avea deloc succes.

Totuși la una din primele reprezentații la ultimul act isbucniră, când se lăsă cortina, câteva aplauze foarte inzistente.

Un actor se apropie de Guitry și-i spuse:

— Vezi că place piesa... N'ai văzut ce aplauze?!

— Ași! Au aplaudat plasatorii și ăia dela garderobă! răspunse Sacha Guitry.

— De ce au aplaudat?

— Fiindcă astăseară spectacolul s'a terminat cu un sfert de oră mai de vreme decât aseară și sunt veseli bieții oameni că se duc mai curând acasă!

I

In ședința Academiei de Științe din 2 August 1892, a cărei dare de seamă a apărut în buletinul Academiei, se găsește următorul cuvânt care are nici mai mult, nici mai puțin decât 56 de litere:

Tetramethyldiamidodiphenyldianthranoltetramethylediamide.

bazar

LENEA IN MADAGASCAR

Guvernatorul insulei Madagascar a introdus o interesantă inovație financiară, care nu ar strica dacă s'ar introduce și în țările fără climă tropicală, acest puternic stimulent al lenei. Guvernatorul a făcut un regulament în urma căruia toți locuitorii acestei insule, atât europeni cât și indigeni și cari nu au nici o ocupație să plătească un impozit. Fiecare european leneș între 1—55 ani este supus unui impozit de 25 franci pe zi. Indigeni între 18—50 ani și cari se ocupă cu acelaș sport sunt supuși unui impozit de 20 de franci pe zi.

Venitul rezultat din încasarea acestui impozit pus pe fiecare leneș — și deducând din cifrele amintite, acest venit este destul de respectabil — și se pune la dispozițiunea asociațiunilor de binefacere.

CÂTE LIMBI DIFERITE SUNT PE SUPRAFAȚA GLOBULUI?

Doctorul Schurrer, un savant american, s'a ocupat mulți ani cu această chestiune. După studii laborioase și o minuțioasă complicațiune, a parvenit să stabilească totalul limbilor și idiomelor vorbite pe suprafața pământului, în număr de 2.976.

In acest ansamblu, doctorul Schurrer a numărat 860 de limbi distincte, adică de origină proprie. Din aceste 860 de limbi distincte, 48 sunt vorbite în Europa, 153 în Asia, 424 în Africa și 117 în Oceania.

CÂȚI METRI DE FIR NECESITA REȚEAUA TELEFONICA IN JURUL LUMII?

Telefonul, devenit o necesitate absolută pentru comerț, industrie și finanțe, este natural ca desvoltarea lui să crească în fiecare an.

La sfârșitul anului 1927 s'a stabilit că pe glob era o rețea de 161 miliarde de metri de fir telefonic, aerian sau subteran. America de Nord — și iată o nouă probă a formidabilei sale activități sociale — deține și aci partea leului. Intr'adevăr, în Statele-Unite, lungimea rețelei telefonice este de 109.412.200.000 metri.

GÂNDESC, SUNT DECI TRADAT

Exista până acum, mașina pentru înregistrat reflexele și „oglindirile" gândirei. Iată că acum în urmă, profesorul de fizică Lazareff, membru al Academii de științe din Moscova, a găsit mijlocul de a citi un aparat extraordinar de sensibil, gândul omului. In curând, profesorul Lazareff va face o experiență publică a invențiunei sale.

caricatura zilei

FERICIRE INCOMPLETĂ...

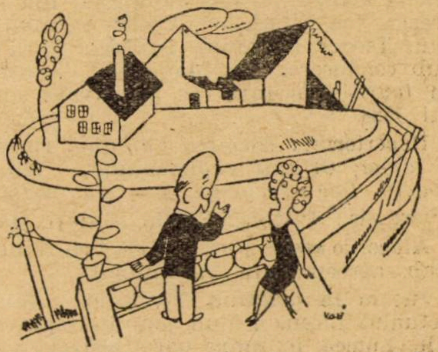

— Ce fericire, ce vis, draga mea! Departe de lume, departe de sgomot, departe de tot..

— Da, doar tu, numai tu ești veșnic la un metru și cincizeci de mine!

GHINION

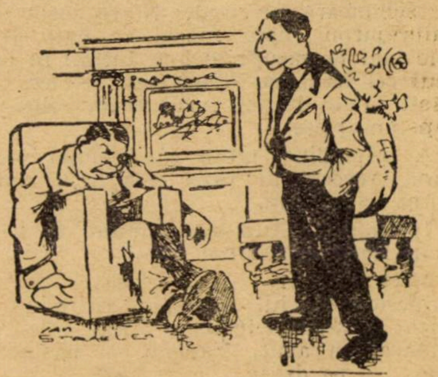

— Da, așa-i! Trebue să mă însor cu fata aceasta frumoasă. Insă, se opune familia ei.

— Adevărat? Dar fata?

— Ea..., ea face parte din familie!...

CONCILIANT...

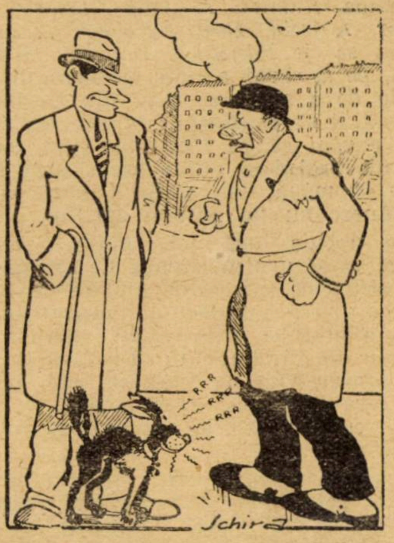

— Dacă nu-mi plătești banii, voi lua măsura...

— Măsura? Bravo! Ne-am înțeles. Tocmai am nevoie de un costum toamna asta....

(Le Rire)

PAGINI UITATE

CU GR. MANOLESCU LA IAŞI ŞI CHIŞINĂU

de ARISTIZZA ROMANESCU

O trupă — compusă din: Ana Popescu (despărţită de Manolescu), Verona Almăgeanu, Alexandrina Alexandrescu, Elena Petrescu, Elisa Orloff, eu, Ion Petrescu, Ion Niculescu, Vasile Alexandrescu, Teodor Petrescu, Băilescu, şi alţii, sub conducerea lui Manolescu, — plecă în *tournée*, în ţară, în primăvara anului 1888.

Repertoriul: *Hamlet, Fântâna, Intrigă şi amor, Orfanii regimentului, Mama soacră, Doui sergenţi, Moartea civilă.*

Oraşele: Piteşti, Brăila, Galaţi, Iaşi.

Afacerile merg bine în cele trei d'intâi; slab, aproape rău, în ultimul.

Jucam în grădina Tivoli, pe lângă actualul Liceu. Ploua mai în toate serile. Lumea, în mare parte plecase. Câţi ereau în oraş, veneau; dar ce folos!... Cheltuelile erau prea mari. Angajaţii nu se mulţumeau numai cu entusiasmul... aşa că Manolescu fu silit să desfacă trupa, în deficit, — şi să formeze o alta, numai cu actori din Iaşi.

Plecarăm cu aceasta la Botoşani, unde se schimbară lucrurile. Ni se scria din împrejurimi, dela moşii, cu câte 4—5 zile înainte, să oprim loji. Jucam în teatrul cel vechi, cu două etaje, — azi părăsit. Atâta lume, încât eram siliţi să repetăm piesele.

A mers bine, până când, după vre-o lună, repertoriul prea mic ne-a constrâns să plecăm.

In cotro?... Auzisem minuni de Kişineu. Haidi la Kişineu!...

Mici pregătiri, — o scrisoare de recomandaţie a lui Alexandri către un avocat de acolo, Kiriac, şi o alta către un basarabean avut, Vârnav, — pas'poartele... şi pe drum.

Fel de fel de peripeţii! De şi avusesem grija să censurăm piesele la Consulatul rus din Iaşi, — unde erea Consul de Giers, nepotul marelui Giers, — ajunşi în Kişineu, trebui să ne supunem unei noui censuri, făcută de poliţie. Reprezentaţiile aveau loc în circ.

Prima, *Hamlet*. A doua, *Mândrie şi amor*. A treia, *Doui sergenţi*. A patra urma să fie *Fântâna*. Domnul Kiriak însă, pe al cărui ajutor ne bizuiam, departe de a semăna celor din Cernăuţi, ne sfătui să renunţăm la această idee, sub cuvânt că în Chişinău sunt foarte puţini români şi chiar aceia sunt fără dare de mână, aşa că pe public curat românesc nu ne putem sprijini.

Ne trebuia însă cel puţin o reţetă bună, ca să urnim căruţa. Ce să jucăm? Nu ştiu cine şi-a adus aminte de *Baba Hârca*, piesă cunoscută Basarabenilor, dela alte trupe improvizate, cari se repezeau din când în când de la Iaşi. De furia censurei nu ne temeam, căci piesa, deşi era originală, avea musică, şi piesele „cu cântece" se bucură de indulgenţă.

Nenorocirea însă era alta; erea că aveam potcoavele, dar n'aveam calul, — adică n'aveam piesa. Disperaţi, ne-am adunat într'o seară şi, până la ziuă, din memorie, am scris-o. Eu, care jucasem pe Ofelia, pe Luisa Miller şi pe Clara de Beaulieu, am „ruculat" pe Viorica, iar fostul Hamlet făcea triluri, în rolul lui Vlad. Bine ar fi fost să fi petrecut publicul pe sfert din cât am petrecut noi între culise.

Produsul representaţiei, 1100 de ruble, afară de alte 400, pe cari ni le-a dat Vârnav, ca preţ al lojei. Şi ne-am întors la Iaşi. Toată lipsa nu durase două săptămâni.

Cât am jucat în Kişineu, Gion, prin nenumărate scrisori, nu înceta a ne sfătui, — pe Manolescu şi pe mine — să ne întoarcem la Bucureşti, demonstrându-ne că acolo ne e locul. Imposibil, — căci încheiasem cu Al. Sutzu, preşedintele comitetului teatral din Iaşi, un contract pentru toată stagiunea care urma. Condiţiile fiecăruia: 1000 de lei lunar în cursul representaţiilor şi 500 pe timpul repetiţiilor. Acest contract, bine înţeles, ne silea să ne retragem din Teatrul Naţional din Bucureşti, — ceeace şi făcurăm, înaintându-ne demisiile către Caragiale, noul director general.

Caragiale a pus, ca rezoluţie: „se resping demisiile şi se acordă concediuri de câte un an".

Incepurăm deci, la Iaşi, repetiţiile pregătitoare stagiunei 88—89, stagiune care s'a deschis foarte târziu, din cauză că sala, — o sală nouă, Pastia, — nu era gata.

Repetiţii foarte active. Manolescu, numit director de scenă, era spaimă. Prin supremaţia ce-i dase Sutzu, tot ce făcea el erea bine făcut şi experienţa îl învăţase că amenda e cel mai eficace corectiv al actorului.

Am zis repetiţii „foarte active". Precizez: patru pe zi. Şi se repeta mult mai serios decât acum, când, chiar gagiştii, după două repetiţii, protestează, iar la a treia îşi însuşesc dreptul de a lipsi. Din potrivă, conştienţi de datoria lor şi de scopul teatrului, ei singuri cereau repetiţii suplimentare. Manolescu, neînduplecat pe scenă, cum eşea din culise, erea glumeţ, prietenos, *bon enfant*. Cât le trebuia pentru a fuma câte-o ţigară, nu conteneau glumele şi anecdotele. Şi-a durat mult acest obiceiu al trupei din Iaşi de a fi exactă la repetiţie, de a munci serios, de a nu eşi cu rolurile ameţite; a durat până mai deunăzi, când au început *Piraţii din America* şi alte bombe negustoreşti, anunţate prin afişe de 10 metri publicului totdeauna amăgit, — cu autorizaţia unor preşedinţi, cari sunt departe de a semăna lui Sutzu.

S'au format în timpul acestei stagiuni vre-o câţiva artişti: Penel, devenit publicului din ce în ce mai plăcut, — C. Ionescu, clasat azi la Iaşi printre cei d'intâi, — Verona Almăgeanu-Kuzinsky, foarte utilizată în repertoriul din urmă.

Stagiunea s'a deschis cu *Don Carlos*.

Distribuţia: Pruteanu, regele Filip, — Ionescu, marchizul de Pozza, — Manolescu, don Carlos, — Aglae Teodoru-Pruteanu, Regina, — eu, Eboli.

„Montarea", insuficientă, — pe o scenă ridicul de mică, cu decoruri ca vai de lume. In schimb, excelentă interpretare. Mi-o aduc aminte cu plăcere pe d-na Aglae Pruteanu, duioasă, demnă, resemnată, în rolul Reginei. Atât de dulce îi erea vocea, în actul al 4-lea, când mă ierta, pe mine, Eboli, — încât fraza: „cum! n'am să-mi mai văd regina?..", i-am spus-o plângând; mi se părea că într'adevăr mă despart de cineva, pentru totdeauna. După spectacol, mi-am zis: iată un talent, pe care se va sprijini mult timp teatrul din Iaşi. Şi nu m'am înşelat.

Tot la prima din *Don Carlos*, a avut loc o întâmplare, — care va demonstra mai bine, cât de înrădăcinat erea în toţi simţământul datoriei. Aveam în trupă pe Nunuţa Orloff, o copilă de 3—4 ani, pe atât de precoce atunci, pe cât a fost de ingrată mai târziu. Juca pe Infanta. E în piesă o scenă, în care Regele căutând în scrisorile Reginei, găseşte un medalion şi'n furia ce-l cuprinde, îl trânteşte jos. Pruteanu, a avut se vede un moment de distracţie şi, în loc să-l arunce jos, l-a aruncat pe masă, tot între scrisori. Infanta, — care trebuia să-l găsească şi să i-l arate, zicându-i: „vezi ce portret frumos?".. — intră şi se uită pe jos... nu-l vede. Regele ca şi replicanţii din culise, observând greşeala aşteaptă să vadă urmările. Infanta îl întreabă cu ochii; el, tot cu ochii, i-arată masa. Infanta pricepe, se duce la scrisori, ia medalionul şi-i zice: „vezi ce portret frumos?", însă cu aşa ton supărat, cu atât reproş, încât Pruteanu a trebuit să urce spre fund, ca să nu-l vadă publicul râzând. Apoi, — parte şi mai caracteristică, — într'o următoare scenă, când infanta avea să-i zică Reginei: „mamă! mamă! s'a umplut de sânge!...", — distrată, sau indispusă de întâmplarea de mai 'nainte, strigă numai odată „mamă" şi adăogă imediat: „sânge". Greşeală de nimic, căci sensul era acelaş. Totuşi, pe dată ce-a eşit din culise, a început să se bată cu pumnii în cap, exclamând: „vai de mine! vai de mine!... Ce o să-mi facă Manolescu c'am greşit!..."

După *Don Carlos*, am jucat *Răzvan şi Vidra*, spre norocul lui Manoliu, căci şi-a găsit în Sbiera un rol de succes. Deasemenea, Arceleanu în moş Tănase, P. Alexandrescu în Răzeşul, Pruteanu în Hatman, precum şi, în Vulpe, un oarecare Ghiţă Dumitrescu, — un comic-*charge*, care ţiu minte că, într'un rol de amorez, în loc să-şi pue la butonieră o floare, şi-a pus o creangă întreagă de salcâm înflorit.

După *Răzvan, Denisa, Francillon, Dama cu camelii, Otrava (l'Assommoir), Kean, Bucuria casei, Regina Margot*, etc.

In seara reprezentaţiei acestei din urmă piese, Manolescu primi, după actul întâi, o telegramă, care-i vestea moartea mamă-si, — de cancer, boala care l-a luat şi pe el, după 4 ani. Sutzu, vru să întrerupă spectacolul; el, ca exemplu, se opuse. Şi continuă a juca pe Coconaş, un spadasin comic, — râzând pe scenă, podidindu-l plânsul în culise. O iubise mult pe mamă-sa, pentrucă atunci când tată-său îl gonise de acasă, fiindcă se făcuse actor, — ea îl primea, noaptea pe ascuns, şi-i da să mănânce, sau îl ajuta băneşte.

Stagiunea s'a terminat după câteva reprize ca: *Hamlet, Luisa Miller, Bomba, Mama soacră (Proces Voradieux), Orfanii regimentului.*

In cursul ei, doui studenţi entusiaşti, Liciu şi... un altul, hotărâră să devie actori. A făcut bine cel d'intâi; cel-l'alt..

cărți redate în extrase

O AVENTURĂ AMOROASĂ A CAVALERULUI DE TOURVILLE

Claude Farrère

Cavalerul de Tourville este o figură din epoca acelor cavaleri cari au dus faima țărilor apusene până în Orientul depărtat.

Tânăr, viteaz și întreprinzător, cavalerul de Tourville a constituit în secolul al XVII-lea cea mai frumoasă figură războinică de atunci.

Ilustrul scriitor Claude Farrère a reușit să-i reconstitue viața oprindu-se în deosebi asupra unei aventuri pe care domnul de Tourville a avut-o în insula Lifanta din Mediterana.

Anne Hilarion de Constentin și de Tourville, cel care avea să devină vice amiral și mareșal al Franței, s'a născut în ziua de 24 Noembrie 1642 în castelul din Tourville dintr'o mamă de cea mai pură noblețe și dintr'un tată baron.

Era al șaptelea copil al baronului de Tourville și al patrulea băiat. Primii ani ai copilăriei și-i petrecu în castel, mai târziu când inspirația mamei sale îl dedică carierei armelor fu adus la Paris și internat într'o Academie Militară. La acea epocă avea 15 ani. Doamna de Tourville îl încredință la început d-lui de la Rochefoucauld. Acesta se îngriji de viitorul său.

Academia militară din secolul 17 era ceeace sunt astăzi liceele noastre. Pe acea vreme principala preocupare era concentrată în jurul instrucției. Educația venea pe al doilea plan. Era suficient ca un gentilom să fie brav, curtenitor, viteaz, să vorbească franceza și latina și să știe să judece drept. Toate acestea se învățau la Academia Renocourt.

Se învăța chiar ceva mai mult. D. de Renocourt, directorul academiei avea o fată de o frumusețe ispititoare. Unul din elevii Academiei d. de Malet se amorezase de dânsa. D-ra de Renocourt însă își îndrepta mai mult privirile spre cavalerul de Tourville. D. de Malet furios îl duse pe cavalerul de Tourville pe câmpia din apropiere și acolo scoase spada invitându-l să facă la fel. Trebui să se bată în duel. D. de Tourville însă nu băgase până atunci de seamă preferințele d-rei de Renocourt. El își dădea și mai puțin seama de toată comedia acestui duel ale cărui reguli nici nu le cunoștea. Scoase însă sabia și instinctul dintr'ânsul învinse.

In anul 1660 cavalerul de Tourville după ce absolvi anul al treilea al Academiei, părăsi școala d-lui de Renocourt.

In acelaș an un oarecare domn de Hocquincourt un militar de elită al Franței se pregătea să cucerească niște insule din Mediterana orientului. Când cavalerul de Tourville părăsi academia d. de Hocquincourt lansase tocmai un apel pentru înrolarea voluntarilor. Căci în acea vreme era obiceiul ca în orice expediție să fie luați în afară de marinari și de soldați, — și un număr de voluntari cari în majoritatea cazurilor se recrutau din rândurile gentilomilor. avizi de glorie și de bani. Ei veneau ca să-și agonisească o avere oarecare și un nume. Asemenea voluntari nu se găseau însă chiar atât de ușor. Astfel că d. de Hocquincourt fu foarte fericit când cavalerul de Tourville se oferi să-l însoțească. Ii era însă teamă că tânărul absolvent al academiei nu va putea suporta oboselile drumului. Cavalerul de Tourville se arătă însă atât de hotărît încât d. de Hocquincourt cedă.

Acest domn de Hocquincourt nu era un oarecare ; și desigur că ar fi ajuns la o glorie înaltă dacă ar mai fi trăit multă vreme. Din nefericire însă această expediție avea să-i fie fatală.

D. de Hocquincourt știa multe lucruri și avea mijloacele de a-și pune în aplicare planurile. Ajuns la Marsilia la sfârșitul anului 1660 cu cei 20 de voluntari el făcu un popas de douăzeci de zile ținând-o numai în petreceri în compania femeilor frumoase. Căci pe lângă toate celelalte, d. de Hocquincourt era un perfect om de lume. Astfel încât petrecură cu toții împreună timp de multe zile și nopți. Un singur membru al echipajului dispăruse : cavalerul de Tourville. Toate cercetările pentru descoperirea lui fură zadarnice. Cavalerul nu fu găsit nicăieri, nici în saloane, nici pe străzi, nici prin cârciumi. In cele din urmă inspirația îl făcu pe d. de Hocquincourt să-l caute în port. Trebue să menționăm că de când se aflau la Marsilia echipagiul nu călcase niciodată prin port. Vasul fusese ancorat lângă țărm și lăsat în paza autorităților. D. de Hocquincourt fu deci foarte surprins găsindu-l pe cavalerul de Tourville pe vas, ocupat cu legarea unor pânze. El stătuse toată vremea aci și se ocupa cu examinarea amănunțită a vasului.

Deși încântat de faptul că avea un colaborator atât de sârguitor, totuș d. de Hocquincourt îi făcu mustrare pentru absența sa și-i porunci ca Duminică să fie la catedrala orașului, când se va oficia serviciul divin. Ii atrase atenția însă să nu se uite prea insistent la femei căci cea mai frumoasă dintre participantele la slujba de Duminică, era amanta lui.

D. de Hocquincourt a fost însă pedepsit pentru insistența depusă pe lângă cavalerul de Tourville de a participa. Căci deși cavalerul de Tourville făcuse tot posibilul pentru a trece neobservat, el fu totuș zărit în mulțime de către o fată foarte frumoasă care trecând pe lângă dânsul își prinse dantela rochiei în sabia sa. Fata deveni curând prietena cavalerului. Ea însă nu era alta decât amanta d-lui de Hocquincourt.

Malta nu e prea depărtată de Marsilia și vântul e de cele mai multe ori favorabil căci el suflă dela est spre nord-est și fiecare știe că Malta este situată la capătul canalului sicilian, în bătaia vânturilor. In 1661 Malta aparținea instituției religionare.

Fregata d-lui de Hocquincourt se opri pentru puțin timp în Malta. ea trecu mai departe spre Orient. Și vasul ducea pe bordul său un tânăr neînsemnat pe atunci dar care avea să devină faimosul *de Tourville*.

Peninsula Moreea pe care atunci o botezaseră cu numele de Pelopones se termină la sud cu trei capuri din care cel mai de jos Matapan, e cel mai celebru. Spre Matapan se îndrepta fregata d-lui de Hocquincourt. Crivillier corsarul încheiase alianţa cu dânsul pentru distrugerea celor trei capuri.

Astfel că din Malta fregata d-lui de Hocquincourt însoţită de cea a lui Cravillier se îndreaptă spre Zanta şi de acolo spre sud-est. La Zanta primiră ştiri despre pregătirile de războl ale celor trei capuri. Cei doi şefi însă nu se clintiră ; ei erau decişi să meargă până la sfârşit înfruntând pericolul.

Părăsiseră Zanta de cinci zile şi se îndreptau spre cele trei capuri fără a fi întâlnit în tot acest timp vre-o rezistenţă. In cea de-a cincea zi însă, îndreptându-se pre golful Coroanei de unde începe faimosul cap Matapan, apărură în larg două vase aparţinând inamicilor. Crevillier zărise cel dintâi duşmanii şi dădu de veste aliatului său. Cavalerul de Hocquincourt ridică pânzele spre a merge mai iute.

Lupta se angajă puţin timp mai târziu. Cele două vase departe de a fugi fură înconjurate de către fregate.

Cavalerul de Tourville arătase dela început un sânge rece şi un calm care-l determină pe Hocquincourt să-i dea comanda postului celui mai periculos. Ceilalţi voluntari se prezintau slabi de tot.

Inamicii fură respinşi ; dar numai pentru puţin timp căci la un moment dat fregata lui Hocquincourt fu invadată de către vre-o şaizeci de inamici cu turbane. Atunci îşi începu cavalerul de Tourville activitatea. Nici unul din cei 60 de Algerieni cari urcaseră pe bord nu se mai reîntoarse pe vas. Cu toţii fură omorâţi sau înecaţi. Lupta s'ar fi terminat curând dacă n'ar fi intervenit ajutoarele din Matapan.

Lupta reîncepu şi mai dârză. Unul din cele două vase se îndrepta furios spre fregata lui Hocquincourt Trei ore dură desfăşurarea luptei ; dar când situaţia părea mai disperată pentru echipajul vasului lui Hocquincourt o mare dezordine se produse în rândurile adversarilor. Profitând de acest fapt Hocquincourt prinse curaj şi atacă vasul. D. de Tourville deşi rănit sări printre primii pe vasul inamic. Tripolinii depuseseră la început o oarecare rezistenţă ; imediat însă depuseră armele.

In acest timp vasul care lupta împotriva lui Crevillier era şi el învins.

Astfel se sfârşi această zi. Spre seară vasele căutară undeva o insulă prin apropiere ; găsiră insula Lifanta care era foarte ospitalieră.

Aci locuia printre alţii, un grec exilat din Atena şi care se numea Yani. Acesta era renumit prin profesiunea de doctor pe care o exercita ; dar mai renumit era datorită fetei sale de o frumuseţe ale cărei ecouri străbătuseră depărtări mari.

Populaţia din Lifanta acordă o largă ospitalitate echipagiului îngrijând cu devotament pe cei răniţi. Printre aceştia se afla şi cavalerul de Tourville. Pentru ca îngrijirea cavalerului să fie cât mai desăvârşită doctorul Yani îi puse la dispoziţie o odae din casa sa. Luă însă toate măsurile pentru ca străinul să nu dea ochii cu fata sa.

Măsurile luate însă nu duseră la nici un rezultat căci cei doi tineri tot se întâlniră. Andronica — astfel se numea fata — era de o frumuseţe răpitoare, dar nici cavalerul de Trouville nu era prea urât. Astfel încât tinerii începură să se împrietenească.

Graţie îngrijirilor lui Yani, pacientul mergea spre vindecare, rănile sale se închideau cu paşi repezi datorită şi îngrijirilor Andronicăi care-i servea de soră de caritate.

Astfel se născu dragostea. Dar cavalerul era timid aşa că toate iniţiativele aparţineau Andronicăi. Ea-i dădu primul sărut, ea îi strânse pentru prima oară mâna şi tot ea îi propuse s'o răpească atunci când dânsul trebui să plece.

D. de Hocquincourt se interesa şi el de Andronica ; îi ceru chiar cavalerului să-l recomande, dar acesta nu acceptă. Astfel încât în sufletul său căpitanul începu să-i poarte ură. Dragostea pentru Andronica o simţea tot mai puternic fără ca să i-o poată spune.

Gelos de victoria lui Tourville el hotărî să-i scurteze zilele fericite ale dragostei, hotărînd plecarea vasului. Andronica voia însă să plece şi dânsa.

Lucrul nu era atât de simplu. Căci cum putea s'o îmbarce pe vasul rivalului său. Andronica însă insistă.

Astfel încât atunci când veni miezul nopţei Andronica fu pe mal întovărăşită de o singură servitoare care plângea cu hohote. Era o noapte fără lună. Operaţia îmbarcărei se făcu cu anevoinţă cei doi tineri neputându-şi vorbi unul altuia pentru a nu trezi bănueli.

Puţin timp după aceea vasul se îndreptă spre mal.

In cabina în care se afla Andronica era întuneric. Curând însă se aprinse lumina şi atunci ea văzu cu groază că cel ce se afla cu dânsa în cabină nu era cavalerul de Tourville, ci d. de Hocquincourt. Acesta fusese pus în curent printr'un servitor de planurile amănunţite ale lui Tourville şi la ora hotărîtă o aşteptă la locul indicat de acesta reuşind s'o facă să creadă pe Andronica că cel ce o transporta pe vas era cavalerul.

Scena ce urmă nu e prea uşor de descris. Andronica se apără cu îndârjire şi — zice-se — ieşi învingătoare.

In timpul acesta Tourville călătorea abătut pe celălalt vas. El o aşteptase pe Andronica, dar credea că ea nu venise Şi fiindcă vasul lui Hocquincourt se depărtase de mal înainte de ora fixată, trebui să se îmbarce pe vasul celălalt.

Trei zile călătoriră ei pe mare. In tot acest timp nici un obstacol nu le apăru. Dar în ziua a patra pe când soarele cobora spre asfinţit trei vase din Malta le tăiară drumul. Cavalerul de Tourville intră din nou în acţiune, luptând timp de trei ore şi aducând victoria vasului său. Celălalt vas — în care se afla Hocquincourt şi Andronica — dispăruse.

Venise noaptea. Vasul înainta ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat. Tourville era însă torturat de gânduri. In timpul luptei i se păru la un moment dat că aude vocea Andronicăi pe celălalt vas. El se plimba agitat pe bord ; era sigur că Andronica se află pe unul din vasele inamice. El îşi închipuia că fusese răpită de acasă. Dar nu era sigur. Pentru a se convinge de adevărul lucrurilor el se întoarse la Lifanta. Yani crezuse că fata sa era răpită de dânsul. Când îl văzu însă venind singur îşi dădu seama că îl acuzase pe nedrept pe cavalerul de Tourville.

Acesta îi dădu ospitalitate pe vasul său şi amândoi porniră în căutarea Andronicăi.

Fregata lui Hocquincourt se pierdu undeva prin depărtări. Cavalerul de Tourville primi însă o scrisoare prin care acesta îi cerea.... scuze că i-a răpit iubita şi îi dădea întâlnire pe insula La Valette.

Nu-i găsi însă acolo. Unde putea să-i caute ? Mediterana era mare — şi iarna sosea cu paşi repezi. D. de Tourville trebui să-şi petreacă iarna pe insula Malta. Distracţiile pe care i le oferi cei de pe insulă îl făcură să mai uite puţin necazul. Yani însă era inconsolabil. Prin mintea sa trecea fel de fel de gânduri negre cari nu-i dădea pace nici o clipă. De când îl părăsise Andronica el nu mai avea nici odihnă nici poftă de mâncare. El continua să slăbească şi să se ofilească până ce într'o zi muri.

In luna Ianuarie, ne mai putând rezista Tourville porni în căutarea iubitei sale. Ajuns în insula Zanta i se spuse că într'adevăr Hocquincourt stătuse toată iarna acolo. Dar nimeni nu-i putea spune nimic despre Andronica. Astfel încât neliniştea creştea tot mai mult în sufletul său.

Fără să ştie încotro merge, Tourville o luă spre larg. Merse astfel timp de câteva săptămâni ascultând doar de legile vântului.

Pe când mergea astfel, îi ieşi în cale nişte vase duşmane. Intre cele două tabere se încinse o luptă serioasă care se termină cu victoria lui Tourville. Parte din echipajul duşman fusese aruncat în mare, iar parte dispăruse. Tourville trecuse pe bordul vasului inamic ca să procedeze la inventarierea prăzei când deodată se arătă înaintea ochilor săi Andronica.

Edit. Flamarion-Paris

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIATIUNII" SIBIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 44
27 Octombrie 1929
5 Lei

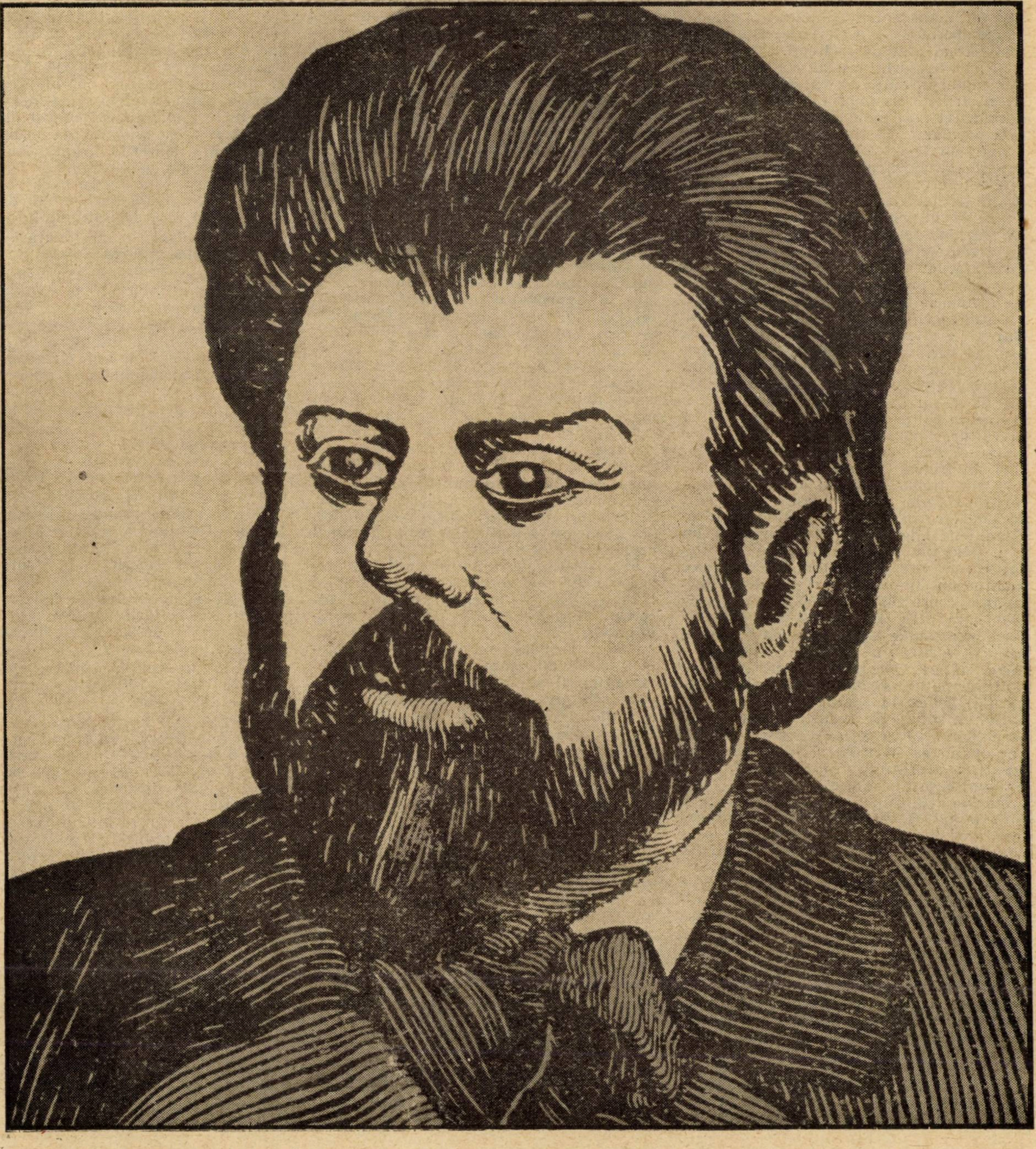

IOAN CREANGA

Ctitorii

IOAN CREANGĂ

1837—1889

de **PAUL I. PAPADOPOL**

. S'ar părea că I. Creangă ar constitui într'adevăr, o excepție onorabilă, porumbielul în măsură să ne anunțe că, și în sufletul românesc, ar fi pătruns puterea de înțelegere a celor înzestrați că măcar față de acest spirit luminat semenii (contemporanii și posteritate) nu vor fi fost tocmai atât de nedrepți.

In mod firesc la această concluzie ne-a dus faptul însemnător că, dintre scriitorii noștri, I. Creangă este cel mai cunoscut, cel mai cetit, cel mai editat, cel mai popular.

In realitate această încheere e numai superficial adevărată. Cei ce ajung la ea uită — din păcate — atâtea și atâtea împrejurări hotărîtoare.

Se uită, în primul loc, că nici I. Creangă, după 40 de ani dela dispariția fizică, nu are o ediție model, că, pentru el, nu s'a hazardat nimeni să facă nici atât cât pentru prietenul său, M. Eminescu — în numele căruia o cunoscută editură a putut sacrifica — mai mult pentru reclamă — câteva sute de mii de lei, că toți cei cari vor să-l cunoască nu-l pot găsi într'un volum convenabil și ca tehnică, și ca preț, și ca îngrijire interioară. Și să nu se neglijeze, un lucru : o asemenea ediție n'ar întârzia nici o lună în rafturile librăriilor.

Dar se mai uită atâtea alte împrejurări, în frutea cărora, pe lângă cea de mai sus, trebue adăogat amănuntul usturător că, nici pentru acest scriitor atât de popular, nu s'a ostenit (trec peste atâtea lăudabile încercări ca aceia a lui Em. Gârleanu sau a Institutului de literatură, pe care o așteptăm tipărită) să-i închine un studiu devotat și tihnit, înțelegător, conștiincios și mai ales — complet, fără prea mult zarzavat istoric și fără prea multă amănunte primejdioase, nimeni — nici un cercetător, nimeni — nicio editură. Aceasta și pentrucă, la noi (cel puțin aceasta este credința generală) astfel de scrieri nu se cer. Un astfel de studiu ar fi fost de folos și în sine, dar și prin aceea că ar fi apărat personalitatea literară a lui I. Creangă de unele acuzațiuni (ca aceea de regionalism) care i se aduc.

Dar se mai uită un lucru grav: se uită faptul că, îmbuibați de rafinamentele unei literaturi de import, am reușit, zi cu zi și an cu an, să eliminăm din sfera înaltelor noastre preocupări (care, uneori, sunt atât de egoiste și de meschine) încât din înalte devin josnice), literatura sănătoasă și atât de neaoș românească, fără a fi, prin aceasta, mai puțin universală, a lui I. Creangă, am reușit să ne sustragem de sub influența ei înălțătoare și s'o calificăm, fără pricepere și fără gust, ca literatură pentru copiii claselor primare și pentru sătenii așezărilor celor mai înapoiate. Am făcut din ea, inconștient, o literatură a inculturii ca și când numai copiii și țăranii ar trebui să cunoască viața de copil și de locuitor al satului. Orbiți de amăgitoarele falene ale atâtor *ismuri*, nu ne-am dat seamă că, în opera sa, se oglindește universalul, eternitatea, omenescul și că valoarea acesteia este cu atât mai mare, cu cât, luată dintr'un cadru restrâns și aproape primitiv, reprezintă, în întregime și cu toată seriozitatea, tot complexul de însușiri ale adevăratei capod'opere.

Să ne grăbim, prin urmare, s'o recunoaștem : am fost cu totul nedrepți față de realizările lui I. Creangă, din care am făcut, după cum ne-a venit, când un folclorist priceput, când un simplu povestitor glumeț. Am mers până acolo, încât am putut ajunge la greșita încheere că, pe scara de erarhizare a operelor literare, aceea trebuește situată mai sus, care și-a adunat materialul dintr'un mediu mai cultivat sau numai,... mai înaintat în vârstă. Am făcut acest lucru în calitate de teoreticiani și fără strângere de inimă și, pentruca ifosele noastre să împrumute mai multă greutate, lui Creangă i-am alăturat pe Caragiale pe care l-am acuzat de prea mult mahalagism.

N'am vrut să ținem seamă nici măcar de sacrificiul pe care Creangă l-a făcut coborându-și cu credință, inspirația, la nivelul de înțelegere al celor mulți; n'am putut vedea în opera sa nu numaidecât cea mai desăvârșită realizare artistică a genului, dar măcar (ceeace nu i se poate nega chiar de nespecialiști) prilejul cel mai curat de înfrățire a claselor sociale, de armonizare a vârstelor și neamurilor, de unificare a sufletelor prin ajutorul artei celei mai depline.

Față de Coșbuc am fost mult mai generoși : am recunoscut că, în poezie, lui îi revine meritul fericitei armonizări, încercate fără succes de Alecsandri și Eminescu.

Ne-am ferit însă ca de foc să fim compleți și să adăogăm că adevăratul premergător al acestei înfrățiri este Creangă, acela care, inspirându-se din viața și sufletul celor mulți, a scris pentru toată lumea, începând tocmai cu cei puțini.

In modul acesta, pășind, cu grije, din greșală în greșală, ne-am mai descărcat conștiința de un nume și calitatea de cetitori de o sarcină.

De ce-am făcut-o? Poate și din condescență față de propria-i generație. Nevoind să plutească numai asupra ei grava acuzațiune a lipsei de recunoștință, am făcut tot ce ne-a stat în puteri spre a-i împărți curajul și riscurile. Interpretată astfel cât de bine se asociază ofensa noastră cu acelea ale contemporanilor cari nu puteau înțelege că un preot poate frecuenta teatrul că prin urmare, acesta și alte mici semne de independență nu pot constitui, în nici un caz, (mai ales când sunt contrabalansate de reale merite și calități profesionale) tot atâtea „fapte"... incorigibile și incompatibile cu caracterul său de cleric" în măsură să-l excludă, fără milă, și din demnitatea bisericească, și din aceea didactică pentru care se pregătise atât de temeinic.

Dar faptele-s fapte.

Iată-l pe Ion Creangă muritor de foame („exclus din catalogul clericilor bisericești și pentru totdeauna neadmis în cler"), iată-l deschizând, pe str. Primăriei din Iași, o tutungerie, spre a-și putea agonisi pâinea unor zile negre, atât de abundentă pentru cei aleși. Și toate acestea pentruce? Ne-o zice însuși: „faptele incorigibile cu caracterul de preot" nu pot fi decât „spiritul de modestie, independență, sinceritate, onestitate : francheța, curajul opiniunilor și fermitatea de caracter" iată din ce cauze I. Creangă trebuia să rămână muritor de foame sau... să se facă debitant de tutun.

Fără îndoială : o mai mare batjocură nu i se putea rezerva acestui spirit ales și stăpânitor de generații.

Oricum ar fi, lucrul s'a făcut cu toată seninătatea caracteristică și, fiindcă s'a făcut, iată atâtea alte generații solidarizându-se, prin cealaltă lipsă de recunoștință, timp de 40 de ani, cu aceea care a putut să-și ia răspunderea unei astfel de fapte.

Am, prin urmare, dreptul să deduc liniștit că nici față de I. Creangă n'am fost prea generoși ?

Și să nu se uite un lucru : această generozitate n'ar fi fost de loc gratuită, nici întru totul nejustificată.

Calitățile sale profesionale (vezi : Misiunea preotului la sate) o îndreptățiau cu prisosință : preot luminat și conștiincios, pedagog emerit și în curent cu nouile îndrumări didactice — Creangă putea fi lăsat în liniște să-și exercite, pentru binele țării noastre, cele două profesiuni. In desfășurarea lor nu putea lăsa nimic de dorit.

Cu atât mai puțin și în cealaltă carieră — publicistică-literară — care l-a ridicat atât de sus.

Natural că, nici de data aceasta, nu putem fi nedrepți. S'a trecut cu vederea peste o bună parte din activitatea scrisă a lui Creangă. S'a renunțat astfel la scrierile sale didactice în măsură să-l încadreze printre pionii acestei literaturi la noi. S'a crezut că întocmirea unui bun manual era atunci o treabă ușoară și de-aici acea condamnabilă tăcere asupra acestui capitol pe care, totuși, glasul unuia dintre contimporani, a încercat să-l limpezească. Mă refer la un raport al lui Eminescu privitor la acel „Povățuitor la cetire prin scriere", un fel de metodică a învățământului primar legată de acel „abecedar compus de Creangă, Ienăchescu, etc., care, până acum, e cel mai bun abecedar românesc". Cercetându-l deaproape, revizorul școlar Eminescu îl recomanda tocmai pentrucă „aplică în privirea spiritului omenesc, aceiaș metodă pe care naturaliștii o recomandă pentru corp", metoda intuitivă prin care copilul „nu se învață a judeca, cetind judecăți scrise gata de alții, ci judecând singur şi dându-şi singur seama de natura lucrurilor".

Iată, aşa dar, două titluri incontestabile.

Să nu se uite însă că la acestea se adaogă cu mândrie al treilea, cel mai permanent, cel mai neîndoios acela de şlefuitor neîntrecut al cuvântului, concluzie la care ne duce cunoaşterea aprofundată a nemuritoarei sale opere literare, formată din snoave, fabule, anecdote, basme şi în deosebi amintiri în care a rămas neîntrecut, unicul creiator al genului — fără să mă gândesc la versurile pe care le-a scris, la fragmentele pe care le-a cules din popor, la atâta bogăţie de scrieri (printre care şi o comedie) trecute din mână în mână şi — la urmă — pierdute pentru totdeauna.

Fireşte că rostul acestui articol nu poate fi o analiză, chiar sumară, a permanentului din opera literară a lui Creangă. El trebue să accentueze totuşi două laturi în care a rămas neîntrecut: basmele care, să nu se uite, în nici un caz nu pot fi socotite simple culegeri, ci adevărate creaţiuni în care spiritul artistic, al autorului prelucrează, atât materialul oferit de fantazia şi viaţa poporului, cât mai ales haina linguistică. Şi că Ioan Creangă, care, toată viaţa, a ştiut să rămână ţăran, înţelegea totuşi rostul adevăratei arte, se poate vedea din atâtea alte împrejurări:

Din chipul cum îşi şlefueşte stilul, din predilecţia pentru anumite expresiuni pline de sevă poetică, din oroarea faţă de altele prea reci sau prea comune, din rolul pe care-l acordă el, în critică, bunului simţ poporan, din grija cu care înlătură — din basme — limba originară a celor de jos, înlocuind-o, tocmai pentru a le da pecetia originalităţii artistice, prin alta, tot atât de poporană, însă mai colorată, mai plastică.

Şi lucrurile merg şi mai departe, dacă ne referim la limba amintirilor din copilărie — unde povestitorul îşi alege ca obiect propria viaţă, iar ca mediu — cadrul rustic al satului moldovenesc. S'ar putea zice că e subiectiv, acuzaţiune care, dacă poate conveni prozei lui Vlahuţă, nu poate fi concepută în legătură cu cea mai însemnată operă a povestitorului din Humuleşti.

Intr'adevăr — calmul seninătatea, degajarea cu care I. Creangă îşi zugrăveşte propriile sburdălnicii, chiar cu rizicul de a ni se înfăţişa oarecum antipatic din punct de vedere educativ — ne dau pe faţă tocmai obiectivitatea sa completă, desăvârşită. Şi din punct de vedere formal: luaţi în consideraţie limba acestor amintiri nu numai artistică, nu numai poporană, dar precis regională, îmbibată cu parfumul provincialismelor celor mai pitoreşti — şi vă veţi da seamă cât de mare artist, cât de personal şi de atent până 'n cele mai mici amănunţimi este acest Ion Creangă care nu supune la acelaş tratament basmele profund poporane, însă general româneşti şi complet omeneşti.

Şi o altă notă caracteristică pentru talentul său este chipul demn în care a ştiut să se pună la adăpost de orice influenţe din afară sau dinlăuntru.

Intr'adevăr, călăuzit de cel mai puternic simţimânt artistic nu şi-a compromis talentul tărîndu-l prin împrejurările vieţii, a scris într'un singur fel — senin — aşa cum îi era croit, talentul — şi n'a încercat să ne dea putinţa să-i întrezărim în operă viaţa mizeră şi răutatea omenească.

Şi — apoi — cu credinţa că adevăratul artist este scump, nu şi-a exploatat talentul storcându-l, numai de dragul unei glorii efemere, încercări neisbutite sau opere de duzină. A scris puţin — un volumaş modest — dar definitiv şi desăvârşit. Atât a putut scrie spre a nu depăşi linia adevăratei inspiraţiuni.

Şi independenţa sa se vede încă aiurea: prieten nedespărţit de Eminescu, el nu lasă să-i intrevedem prin nimic, în operă posibilităţile celei mai elementare înrâuriri a acestei covârşitoare personalităţi artistice, prin apariţia căreia sufletul românesc a fost atât de profund revoluţionat. Gândiţi-vă la acel eminescianism, la acea dâră de lumină în mrejele căreia au fost prinşi chiar atâţi oameni serioşi şi judecaţi cât de circumscris a putut fi acest ţăran cu sufletul rămas neatins de toate încercările vieţii — în opera căruia nu se reflectează nimic, niciuna din preocupările prietenului devotat. Intr'adevăr: Eminescu şi Creangă — cine, cetind opera amândorora, ar putea conchide că aceşti artişti au putut trăi, nu în acelaş oraş şi în acelaş timp, dar în aceiaş ţară şi în acelaş veac? E cea mai mare laudă adusă povestitorului moldovean care, în ciuda tuturor ispitelor, a reuşit să rămână el în toată opera pe care ne-a lăsat-o.

Iată de ce numele său trebueşte mereu amintit: el ne reîmprospătează nu numai o operă de mâna întâia, dar, odată cu ea, o muncă uriaşe, o suferinţă mai mult decât omenească şi, pedeapsa tuturora, una din cele mai puternice personalităţi ale scrisului românesc sub cea mai nobilă a lui înfăţişare. De-aici necesitatea nu numai de a înfrăţi şi ridica, prin ajutorul operei sale, toată societatea — dar mai ales pe aceia de a-l da ca pildă vie de energie creatoare, statornică şi independentă.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

I. Creangă (care şi-a povestit atât de limpede şi de degajat o parte din viaţă în „Amintiri" şi în „Autobiografie") a văzut lumina zilei la 1 Martie 1837, în satul Humuleşti din jud. Neamţ din părinţi ţărani: Ştefan al lui Petrea Ciobotarul, răzeş şi Smaranda, fiica lui David Creangă din Pipirig:

Capătă primele învăţături, în comuna sa natală, dela dascălul Vasile al Vasilicăi, apoi dela alt dascăl, Iordache, „fărnăitul dela strana cea mare". Fu dus apoi, de bunicul său, după dorinţa mamei sale, la şcoala lui Alecu Baloş din Broşteni. Inbolnăvindu-se de râe, vine acasă unde rămâne până la 1852, când se deschide şcoala domnească din Tg.-Neamţ, unde are ca îndrumător pe părintele Isaiia Duhu. In toamna anului 1853 e trimes la Fălltıceni, la o şcoală de cateheţi, unde rămâne până'n primăvara anului următor. Abia în toamna anului 1855 îl vedem îndreptându-se spre seminarul din Socola (Iaşi). După 4 ani, murindu-i tatăl, iar mama sa ne mai fiind în stare să-l ţină în şcoală, se retrage (cererea din 10 Sept. 1858), se însoară, iar la 26 Decembrie 1859 cere hirotonirea ca diacon.

Din cauza firii sale independente, la 22 Sept. 1871 e suspendat provizoriu, iar la 15 Iunie 1872, e scos definitiv din cler.

Intre 1862—1865 urmează cursurile şcoalei normale din Iaşi, al cărei director era Titu Maiorescu. E numit institutor — calitate pe care o deţine până la 1872 când, pe baza aceloraşi învinuiri, este scos şi din învăţământ. Ajuns muritor de foame I. Creangă deschide un debit de tutun depe urma căruia trăeşte până la 1874, când ministrul de Instrucţiune Titu Maiorescu îl reintegrează ca institutor.

La 1875 face cunoştinţă cu revizorul şcolar M. Eminescu, prietenul său de mai târziu. Acesta şi Samson Bodnărescu îl introduc la „Junimea" — societate care-l proclamă membru activ după cetirea primei sale poveşti: Soacra cu 3 nurori (1 Oct. 1875).

Deacum va începe să scrie.

Pela 1877 se îmbolnăveşte de epilepsie. De două ori (1884, 1886) vizitează fără folos Slănicul Moldovei. La 2 Febr. 1887 îşi vede prietenul (Eminescu) la M-tirea Neamţului, pentruca la 31 Dec. 1889 (după moartea acestuia numai la 6 luni şi jumătate) să-şi dea sfârşitul în bojdeuca din str. Ţicăul de sus. E îngropat la cimitirul „Eternitatea" din Iaşi — unde are şi un bust, ridicat de un comitet în frunte cu d-nii A. C. Cuza şi N. Leon, profesori universitari, în 1914, cu ocazia celei de-a 25-a aniversări a morţii lui.

(După: D. Marmelnic: Câteva cuvinte despre I. Creangă).

SCRIERI:

didactice:

1) în colaborare): Metodă nouă de scriere şi de cetire (22 de ediţiuni);
2) (idem): Invăţătorul copiilor (2 părţi — 9 ediţiuni);
3) Geografia judeţului Iaşi (4 ediţiuni);
4) Povăţuitorul la cetire prin scriere;
5) Harta jud. Iaşi.

(Ultimele 2 citate în prefaţa volumului: Scrieri de I. Creangă, Iaşi 1890).

polemice-articole

6) Răspuns la criticele lui I. Pop-Florantin (ibidem);
7) O întrebare d-lui A. Gorjan (ibidem);
8) Un articol necunoscut al lui I. Creangă (Neamul românesc literar. II. 1910, No. 21);
9) Misiunea preotului la sate (Pagini alese, 166);

literare:

10) *poveşti*: Soacra cu 3 nurori; Capra cu 3 iezi; Punguţa cu 2 bani; Dănilă Prepeleac; Povestea porcului; Moş Nichifor Coţcariul; Povestea lui Stan Păţitul; Povestea lui Harap Alb; Fata moşului şi fata babei; Ivan Turbincă; Povestea unui om leneş; Făt-frumos, fiul epei; O poveste;
11) *Amintiri* din copilărie; Popa Duhu;
12) *Snoave, anecdote, fabule:* Moş Ioan Roată şi Unirea, Moş Ioan Roată şi Cuza-Vodă; Anecdotă; Acul şi barosul; Calicul dela Talpolari; Ursul păcălit de vulpe; Inul şi cămeşa; Cinci pâini;
12) *teatru:* Dragoste chioară şi amor ghebos (comedie).
13) *versuri:* Oltenii în Iaşi; Cunoaşte-te pe tine însuţi; Păsărica; Ia! Clopoţelul sună; Nu lucrezi — n'ai ce mânca; (poporane): Bratu; Lina Catolina; Mieluşica; Când eram în floarea mea.

Scrisori, acte etc.

In „Conv. lit." an. XXV, XXXIX şi XL;
In „Junimea literară", an. VII;
D. Furtună: Cuvinte şi mărturii despre I. Creangă. 1914;
In vol. „Opere complete" edit. Ostaşul român Cernăuţi: diverse acte şi scrisori.

poezie

HORIA FURTUNĂ

LOSTRIȚA

Ca lostrița prinsă în vârșii
Neridicate încă de pescari
Mă zbat încă în apa natală
Dar soarta mea e hotărâtă.

Femee, femee,
In plasa brațelor tale simt forma trupului meu.
Rătăceam îndrăzneț și singur,
Mă simțeam menit să cuceresc lumea cu o pricepere mai largă,
Nu-mi potolisem încă mirarea că trăesc ;
Când deodată fui chemat la o datorie nouă:
Să aud cum frige pământul în tine,
Să mă înduplec de bunătatea privirilor,
Să fiu om.
Femee, femee,
„Das ewig weibliche zieht uns hinan“

Plasa ridică lostrița din apă
Lostrița pentru întâia oară își simte forma:
— No să te mai respir, topitură de zăpadă!
N'o să te mai mângâi, prundiș rotund!

Răul va curge mai departe....

DRUM VECHI

— „Odinioară, drumul de-aici era țesut
cu pasări smălțuite care cădeau din lună,
din stele și din soare, și nu e o minciună
că ciuguleau, în iarbă, luceafărul căzut !

Și lumea lor cerească, de nu puteai s'o numeri,
ciripăia în voe, oprită pe pământ...
Pe-atunci, trecea pe drumuri, cu bâta lui, vr'un sfânt,
ele-i mâncau din palme și-i adormiau pe umeri.

„Lăstunii, la colibe se pripășiau în șir,
omul ieșea pe prispă și îi chema pe nume...
— Și tot așa de blânde, cutreierau prin lume
jivinele, sub cerul de lemn de trandafir.

Pe-atunci, caleașca, 'n cioburi de chihlimbar bătută,
sbura pe vânt, purtată de cerbi, ca în povești.
Și pentru îmbăierea Domniței, blânda ciută
lăsa să fie mulsă de-argați împărătești !

„Drumarul lega laba ursoaicelor rănite,
și călăriau copiii pe zimbri și mistreți...
Azi, pasările scapă prin scorbori de drumeți,
cele măiestre 'n ceruri s'au reîntors, gonite.

Și ciutele rămase se-aruncă 'n râpi ; se stinge
cerbul stingher, — mistreții nu mai colindă 'n turmă!...
Ca mâine, în bârlogul lor, mormăind, 'și-or linge
puiul rănit de moarte, ursoaicele din urmă !“...

...Și tac. Pe drumul nostru de azi, m'asculți cu teamă...
ne zace la picioare o pasăre 'mpușcată.
E vară... Și, deodată, începe, lung, și chiamă
sirena unei fabrici, în zarea calcinată....

RADU GYR

BALADA CRUCII DE MESTEACĂN

Cruce albă de mesteacăn,
Răsărită printre creste ;
Cine te cunoaște 'n lume,
Cruce fără de poveste ?

Peste brațele-ți întinse,
Din poiana fără flori,
Une-ori, s'apleacă'n noapte,
Cârdurile de cocori ;

Și-n tăcerea nesfîrșită,
Sub arcadele de brad,
Nu s'aude decît plînsul,
Cetinilor, cari cad !

Cruce albă de mesteacăn,
Biciuită de furtuni ;
Peste lemnu-ți gol, doar, luna,
Prinde albele-i cununi !

Ca de-o mînă nevăzută,
Slovele-ți se șterg de ploaie ;
Tot mai mult te bate vremea,
Vînturile te îndoaie !

Și ! ca mîne, fulgii ernii
Te vor prinde 'n a lor salbă :
Și vei dispărea din lume
Cruce de mesteacăn albă !

Sfîntul îngropat, sub tine,
Cine-l va mai ști de-acum ;
Cruce albă, rătăcită,
Lîngă margine de drum ?

Brațele-ți de vînturi smulse,
Se vor pierde pe poteci.
Numai, brazda de țărînă,
Nu-l va părăsi pe veci.

ARTUR ENAȘESCU

T A I N A

— (INSEMNĂRI) —

de I. AGÂRBICEANU

Impotriva bănuelilor rubedeniei mele Ilarie, nu mă simțeam ostenit în ziua aceea de praznic.

— Hodinește-te, bădiță, că nu-i păcat! Ai fost la toate deniile din săptămâna mare, ai postit, ai ajunat, ai îngenunchiat și ai bătut mătănii în rând cu ceilalți creștini. Dacă nu-i veni și la vecernie, nu va fi mare păcat. Deși vecernia încă e frumoasă".

Stăteam întins pe pat, și mă făceam că nu-l aud pe Ilarie. Știam că ar dori să mă ducă și la vecernie, dar eu mă simțeam atras de gânduri cari se cereau rumegate. Și știam din pățania vieței că nu e bine nici să fugi de unele gânduri, nici să le alungi: se apropie rare ori, numai când ele voesc. Sau, mai bine, când sufletul e prielnic.

Și, de-o săptămână, taina mă atrăgea în apele sale, dela Florii, până în această zi a Invierii.

Dar acum gândurile mi se orânduiau către concluzii, pornind dela Invierea Domnului .

„Pentru ce căutați pe cel viu cu cei morți? Nu este aici ci s'a sculat. Aduceți-vă aminte ce vă spunea pe când era încă în Galileea, când zicea că Fiul omului trebuia să fie dat în mâinile păcătoșilor, să fie răstignit și a treia zi să învieze".

Mironosițele dacă ar fi crezut în învierea lui de a treia zi, n'ar fi alergat la mormânt cu miresme să-i ungă trupul. Ele, înfricate de vedenia îngerească, s'au grăbit să spună apostolilor. Petre a alergat la mormânt și a văzut că femeile n'au mințit. Doi dintre ucenici l-au cunoscut, în aceeași zi, după frângerea pânei, și după căldura ce le ardea inimile, în vreme ce le vorbea drumețul către Emaus. Nici ei nu crezură în învierea de a treia zi fără de probe. Toma, necredinciosul, a trebuit să-i pipăe ranele lăsate de piroane pentru a crede, și pentru a provoca din partea lui Isus sentința: „Pentrucă ai văzut, Tomo, ai crezut. Fericiți sunt însă cei ce nu au văzut și au crezut".

Și cei mai aproape ai Lui au crezut cu greu în înviere. Ei cari l-au văzut înmulțind pânile și peștii, înviind pe fiica lui Dair, pe tânărul din Naim, pe Lazăr cel îngropat de patru zile, ei cari au văzut soarele întunecindu-se și pământul cutremurându-se la moartea lui. Ei cari au crezut în divinitatea Lui, mărturisită în numele lor de Petru: Tu ești Hristos fiul lui Dumnezeu celui viu".

M'am mirat adeseori de această necredință. Dar acum îmi pare că-i înțeleg... Era întâiul mister care li se prezentase fără ca autorul lui să fie, în carne și oase, înaintea lor. Era întâia ciocnire între intelectul rămas la propriele forțe și fapta supra naturală. Era vecinicul și permanentul refuz al rațiunii omenești în fața comunicării misterului. Era sâmburele vecinic tare al tragediei necredinții, al necurmatei lupte dintre rațiune și **taină.**

◆

Taina este la temelia nașterii și a morții. Din mister se ridică întreaga existență, a noastră și a lumii, în mister se înfundă. Taina înghite începutul, în ea se cufundă și sfârșitul.

Dela începuturile vieții sufletul se înfrățește cu misterul, caută pe Ziditorul și susținătorul existenței. I se închină în felurite chipuri, grosolan ori sublim, după puterile ce le are; se silește să creadă ceeace mai vede.

Și tot dela începuturile vieții, rațiunea se împotrivește misterului, e resfrântă de taină, ca mingea izbită de zid: groaza instinctivă pe care o are picurul de apă ce stă să cadă pe vatra de jăratec.

Din vremuri imemoriale rațiunea ce trudește de moarte să dovedească ilogic, irațional, cu neputință de-a exista, misterul, supranaturalul. Științele naturale ne vorbesc de legile naturii ca despre realități ce explică totul... Raționaliștii stau de vorbă bucuroși despre „legendele lui Isus", și admit chiar existența Lui, ca un mare reformator moral, ca un om providențial...

Numai cei într'adevăr mari dintre naturaliști și oameni ai științelor exacte— simt și adeseori recunosc, că pătrunderea tot mai adâncă în legile naturii, după metode tot mai științifice și cu fapte tot mai riguros controlate, nu are altă eșire decât în mister.

Ei își dau seama că, cu cât te cobori mai adânc, misterul în loc să dispară devine tot mai grandios, tot mai uluitor pentru minte, tot mai turburător pentru suflet. Ei înțeleg că descoperirile lor nu fac decât să arate tot mai desăvârșită, tot mai uimitoare ordinea și armonia, în infinitele resurse și legi ale operei care există întreagă dela începutul vremii.

Și rațiunea pornită la muncă aspră de groaza misterului, ajunge, fără voia ei, tot el, ca la începutul și sfârșitul lucrurilor.

◆

In altă rază a fugii rațiunii de taină, s'a încercat înlocuirea cultului Domnului, prin cultul omului. Marele binefăcător al omenirei nu e Dumnezeu cel ce nu se arată, nu intervine în viață, ci omul mare, care trăeste și moare pentru binele de-aproapelui, al neamului, al omenirii.

Dar omul nu e mare decât prin creația lui. Iar creatia în artă, în morală, în știință, în faptele dragostei, în desăvârșirea vieței, nu este o operație sinonimă cu de două ori două fac patru. Nu e nici —în mod unic — rezultatul sforțărilor aptitudinilor deosebite. Sîmburele, esența ei, inima ei este descoperirea fulgerătoare: un îndemn, o lumină, o viziune, o adâncă înduioșare. — lucruri despre cari creiatorul nu știe de unde-i vin. Sunt muzele ce inspirau pe cei vechi, e revelația, grația divină,— cuvinte cari nu fac decât să dea un nume misterului din care pornește creiația adevărată.

Și marii artiști ca și marii moraliști întemeietori de credințe, ca și mari realizatori ai virtuții, ai sfințeniei recunosc acest mister al nașterii operei lor....

Și iată că nici în această rază a fugii, rațiunea nu scapă de mister. Slăvind pe oamenii mari și opera lor, în ultima analiză slăvim tot manifestarea misterului infinit de care ne îngrozim...

Ce glumă amară s'a făcut pe socoteala oamenilor, când, tot pentru a fugi de mister, s'a spus că suntem descendenți din maimuță, și nu zidiți după chipul lui Dumnezeu. Și ce batjocură pentru neamul însetat de infinit și condus de rațiune!

Dar cine explică taina înfrumusețării pământului cu operele zidirii mânilor omenești, dela cea dintâi colibă primitivă până la sgârie-norii New-Yorkului?

Cine știe zidi în univers, și a mai zidit, afară de Dumnezeu și de om?

◆

Rațiunea fuge de taină, dar la orice popas o are în față. Cu cât e fuga mai lungă și mai grea, cu atât, la opriri, misterul e mai grandios, arată fețe mai adânci, atrage mai cu tărie și e tot mai adânc neliniștitor.

De el nu putem scăpa. In el ne mișcăm și suntem. Spiritul e mai cuminte decât rațiunea. El dela începuturile vieții, s'a simțit atras să creadă fără să vadă. In el, însuși taina, ruptă din marele mister, s'a odihnit rațiunea când i s'au ostenit sau i s'au frânt aripile. El a înecat amărăciunea raționalismului omenesc. Sufletul crezând în mister a însănătoșit de atâtea ori omenirea.

Rațiunea fuge și azi de taina învierii Domnului. Legende, legende! Frumoase, sublime povești! Ce păcat că nu poate fi adevărat!

Rațiunea nu cuprinde!

Dar ce poate cuprinde rațiunea decât radiații singuratice ale misterului? Nu se izbește de el, ca de piatra de temelie a întregei existențe ori în ce parte ar porni? Dacă-l admiți la marginea cercetărilor științei, ce te poate opri să-l admiți existând ca realitate în răstignirea de pe cruce sau în învierea din morți?

E acelaș adevăr, aceeași realitate, aceeași esență care ni se descoperă în diferite chipuri. Nu putința supranaturalului, adică a luării contactului cu ceea ce pentru noi e taină, — ar putea fi o piedecă de-a crede în învierea Domnului. Dar n'am putea înțelege *motivul* răscumpărării lumii, dacă Hristos nu ne-ar fi descoperit adevărul că Dumnezeu e *iubitor*, că El e *Părintele.*

Ce este cu neputință Părintelui care-și iubește fiul, când acest Părinte e „începutul și sfârșitul", ziditorul a toate, însăși necuprinsa taină pe care sufletul o simte, de care rațiunea fuge și tot la ea ajunge?

Dar aici intervine spaima omenirii! Când s'ar lăsa pătrunsă de credință, de taina în care trăim și suntem, ar trebui să înceapă a pune temeliile împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Și jugul Domnului îi pare încă greu de purtat....

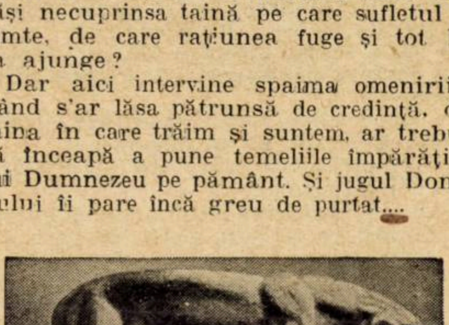

STRIGOIUL

de MIHAIL LUNGIANU

A fost cândva, undeva, şezătoare mare de fete şi băeţi. Avea fiteşicare fată băiatul ei, cu care glumia printre lucru şi se *giugiuliau* ca porumbeii pe la răspântii, în drum pân'acasă. Numai una, o chema bag' seamă Ilina, sta mereu, singură-singurică, ca un cuc, ofta de doru' unui drăguţ şi se ruga 'ntr'una la Dumnezeu, să-i aducă şi ei unu' din pământ, de sub pământ. Şi pe semne că i-a fost auzită ruga, că 'ntr'o seară s'a pomenit şi ea c'un flăcău chipeş, s'a aşezat lângă ea şi au pornit iute să poarte împreună dragoste, că aşa-i tinereţea, nu prea are d'astare şi nu se gândeşte mult, când dă să porniască încotrova.

S'au logodit sub razele lunii, în taina nepătrunsă a nopţilor de toamnă, schimbându-şi inelele, ca pecete a făgăduelilor sfinte. Dezmierdările lor nu erau însă ca ale ceilalţi. Unde atingea flăcăul mâna, îngheţa; unde ciupia, cădea carnea bucăţi: dragostea nebună de suflet dornic şi stăvilit.

De unde venia el, încotro se ducea în fiece noapte, nu ştia însă fata şi nici că vrea să-i spue el. Ceeace o mira mai mult era graba cu care o părăsia, când începeau să cânte cocoşii, vestind miez de noapte. Se topia par'că d'odată, aşa fugia.

Intr'o noapte şi-a pus fata 'n gând, s'afle taina. A legat capul firului de pe fus de brâul lui, l-a deşirat, a 'nnodat altul, pe toate câte le avea şi câte a găsit, apoi, cu fusul din urmă 'n mână, tot desfăşurând din el s'a luat după fir. Haida-hai, haida-hai, treci văi, treci dealuri, a ajuns la o biserică veche, părăsită. Aci lumină multă. S'a ridicat ea cum a putut şi a cătat prin fereastră înnăuntru. Şi ce i-a fost dat să vază?... Maică preacurată! I s'a 'ncrâncenat carnea, a 'ncremenit, de ce li-au fost dat ochilor ei să zăriască. Ce să facă?...

N'a stat însă mult la 'ndoială. A scos inelul de logodnă din deget, zvâr!.. cu el prin fereastră şi zbuchia acas'.

A doua seară, era şezătoarea 'ncheiată. Flăcăul a venit, ca de obiceiu, a desmierdat fata, a sărutat-o. Când la plecare, prinde s'o întrebe:

— Spune, Ilino, neică, ce-ai văzut asară?...

— Nimic, neică, zău!...

— Spune că de nu, găseşti pe mă-ta moartă!

— Hei! D'aşi şti, de ce n'aş spune?... Nu ştiu nimic, zău, n'am văzut nimic.

Si s'au despărţit. Când a ajuns acasă, mă-sa sta moartă, înţepenită.

A treia seară flăcăul a glumit, a râs: dar părea mai întunecat şi la chip şi la vorbă.

—Spune Ilino, neică, ce-ai văz't alaltă sară, că găseşti pe tat-tău mort!

— Nimic, neică zău! Hei! D'aşi şti, de ce n'aşi spune?...

S'a dus ea de dus într'un suflet acasă şi a găsit pe tat-său mort, începuse să se răciască.

In seara calaltă flăcăul tot mai amărît. Nu şi nu, să scoaţă vorbă din gura fetei:

— Spune Ilino, neică. ce-ai văz't asară alaltăeri sară, că de unde nu, ai să mori şi tu.

— Hei! D'aşi şti, de ce n'aşi spune?... Nu ştiu, neică, zău, nimic!

După ce s'a despărţit de el, a vorbit ea cu vreo două surate vecine de ale ei.

— In noapte'asta o să mor şi eu, dragi surăţele şi vecine! S'a împlinit firu' soartei mele. Şi d'aşi trăi, la ce bun?... Un lucru vă rog numa'. Să mă scoateţi din casă pe pragu' de sus şi să mă 'ngropaţi în deal la cruce.

Au găsit-o fetele moartă a doua zi, au scos-o pe pragul de sus şi au îngropat-o, unde a zis ea.

Şi s'a scurs vreme 'ndelungată. A crescut iarbă pe mormânt şi printre iarbă o floare mândră, ce fura ochii. Ş'a trecut un boer c'un ţigan, sluga lui, p'acolo.

Acum ţiganul, cum îi e firea, cu ochii n patru după ciordeli, or după câte o pleaşcă ceva, a zărit floarea:

— Hauleo, stăpâne, un pic de răgaz! Uite colo ce mai floare! Nici c'ai văz't, cât îi lumea!

Când s'a apropiat de ea, i-ao de unde nu-i: a intrat par'că'n pământ. Se dă el la o parte, o vede lămurit. Când se repede iarăşi, rămâne cu firele de iarbă 'n mână:

— Hi, dracia minunata! se văicări el. Uite, boerule, zău:

„De departe ochii-ţi bate,
De aproape ochii-ţi scoate;
De cât colo o-ai mânca,
Lângă ea n'ai ce-apuca!...“

Se uită şi boerul. O vede, se duce drept spre ea, o atinge cu mâna, o rupe frumuşel şi o agaţă 'n piept.

Ajung acasă. Boerul pune floarea 'n pahar şi se culcă. La ziuă găseşte mâncat din pâine, băut din vin, şi floarea tot în pahar, veselă.

A doua noapte aduce pe ţigan în odae şi-l pune să păziască. După cântatul cocoşilor a văzut el cum din floare se face o fată mândră, se dă jos din pahar, se plimbă prin casă, mănâncă un sfert de pâine, bea un pahar de vin şi se face iarăşi floare.

A povestit el vedenia, şi boerul l-a îndemnat să caute s'o prinză. Noaptea ce a urmat, ţiganul a pândit iară, şi, când a văzut-o dându-se jos din pahar, dă odată buzna spre ea; dar fata cea mândră s'a urcat la loc şi s'a făcut floare. Atunci boerul i-a zis să-l deştepte pe el încet, când o zări-o. Aşa a făcut ţiganul şi fata a stat la boer. A luat-o 'n braţe şi a sărutat-o

— Rău ai făcut cu asta! a vorbit ea atunci şi i-a rămas de soţie. S'a născut la anul un băeţel de toată frumuseţea, că-l sorbiau din ochi amândoi, de drag ce li-era. Când a fost să umble 'n picioare, l-a găsit ea însă mort la căpătâi. Boerul s'a înciudat rău şi a alungat-o. Ea ce să se facă?... Şi-a luat în braţe pruncul mort, s'a dus cu el pe câmp, plângând cu foc, şi câte flori şi burueni sunt pe lume pe toate i le-a dat la nas, l-a udat cu apă din izvoare şi din toate fântânile, şi umblătoare şi părăsite: dar în zadar, copilul nu 'nvia.

Când îi era sufletul mai amărît, i-a răsărit d'odată 'n faţă ca din pământ flăcăul frumos, cu care se logodise ea, când era fată.

— Ei, Ilino, neică, acu doar îi spune, cum m'ai văz't în a sară, că-ţi înviez copilu'!.

N'a stat de loc pe gânduri şi i-a spus:

— Cum să te văz?... Rozând la o căpăţână de om mort!...

— Aşa, Ilino, de ce n'ai spus dela 'nceput, că erai azi şi cu tată şi cu mamă şi nu mai simţiai şi tu răciala şi greu' pământului?!...

Şi i-a 'nviat copilul. De bucurie mare nu ştia pe ce lume trăeşte. Când s'a desmeticit şi s'a văzut singură a 'nceput să se 'ntrebe:

— Acu unde să mă duc?... Incotro s'apuc şi ce să mă fac?...

Strigoiul, — că strigoiu era flăcăul cel frumos, — i-a stat iarăşi în faţă, şi, dându-i ciomagul lui din mână, i-a zis:

— Fă cu el în vânt, ş'o să se 'nnalţe aci un palat, să fii vrednică să-l stăpâneşti.

Si aşa a făcut ea. In paltul acesta toate se *trebăluiau* singure. Lemnele se tăiau şi se băgau în casă, porţile se 'nchideau şi se deschideau, bucatele se gătiau, vasele se spălau. Ilina sta lângă fecior şi-l creştea cu grije şi era fericită, şi nu prea. Ii era urît. Ii lipsea, ceva. N'avea cu cine să 'mpărtăşiască dragostea ei de femee tânără.

Acu 'ntr'o vreme boerul, mergând în partea locului la vânătoare, a zărit o vâlvătae mare de foc şi s'a 'ndreptat spre ea. Când colo ce să vază?... Nişte case mari de sticlă, lucind în bătaia soarelui. Cum îl ajunsese obosiala şi-l răzbise şi foamea d'atâta umblet s'a dat puţin la umbră şi a trimis pe ţigan la curte cu potârnichile, să le frigă. Dac a ajuns el acolo, nu tu slugă, nu tu bucătăreasă, nu tu nimic. Doar stăpâna se plimba de colo până colo şi toate treburile se făceau singure subt ochii ei, mergeau ca pe scripeţi.

Ţiganul începu să caşte gura şi nu se mai sătura tot mirându-se. Cum sta aşa rătutit a cam răzbit potârnichile din fript, ba le-a cam şi ars cum se cade. Boerul foc, nu altceva. Cum să-i facă baragladina una ca asta, tocmai în inima pustiului şi când îi era aşa de foame?...

— He, boerule, mânca-te-aşi! oftă el. Te miri că un prost ca mine a uitat gura căscată ş'a ars potârnichile; da' să vezi şi dumneata ce e acolo, te-ar apuca ameţiala, zău aşa?!.. Şi 'ncepu să 'nşire din fir în aţă toate.

Boerul, aţâţat de poveştile ţiganului, o ia şi el spre casele cele mari.

— Hm! Tare vreau să văz şi eu minunile-astea!. Da' m'o lăsa oare şi pe mine?...

Stăpâna l-a zărit de departe şi a dat poruncă lingurilor:

— Tu, a scurtă, caută să i te vâri pe carâmbu' cismei, şi voi să vă certaţi şi să vă bateţi între voi, că unde e scurta lingurilor?..

Cum intră boerul, lingurile 'ncep să se spele şi d'odată se pun pe ciorovăială, că unde e scurta lor? Caută ici, caută colo, dă-i ceartă, bătae, nimic!

— Hei, sărac de mine! zise boerul. Doar n'oţi bănui c'am furat-o eu?! Cum păcatele să fac eu una ca asta?...

— Fi, domnule! îi răspunse stăpâna. Pân'a nu veni dumneata erau toate şi d'odat' a intrat una ca 'n pământ. Nu bănue nimeni nimic, da' de, Dumnezeu să erte, prea e cu ochi şi cu sprâncene!

Boerul sări ca ars:

— Uite, vă dau voe să mă căutaţi, şi d'iţi găsi-o, să mă duceţi la spânzurătoare!

Caută ea ici, caută colo, iat-o 'n cărâmbul cizmei.

— Vai de zilele şi de păcatele mele ale mari! se căină boerul. N'am venit să fac d'ald'astea, ci doar să văz ce se petrece aci, că mi-a fost spus ţiganu',

NOTAŢII CU FIGURI

de G. TALAZ

Domnul Ionică Stanislav și cu domnul Nicu Ionescu și cu primarul orașului Câmpina, sunt prieteni buni încă de pe când erau în liceu. Toți trei neînsurați. Primarul și Nicu Ionescu sunt oameni sentimentali, iar Ionică Stanislav un aventurier incorijibil. Ionică Stanislav e de meserie elector, adică om politic, pe când Nicu Ionescu, e profesor de geografie la un liceu din București Primarul și Nicu Ionescu sunt îndrăgostiți de Ioana, fata d-lui Scarlat, petrolist și om de afaceri. Fata e mondenă, emancipată, bogată și frumoasă. Cei doi prieteni nu și-au mărturisit unul altuia slăbiciunea. Un fel de teamă reciprocă i-a împiedecat pe amândoi să-și atragă atențiunea asupra unui bun ce fiecare și l-ar vrea numai pentru sine. Incercările lui Nicu Ionescu au dat greș. A fost respins categric bietul om, și acum o urăște pe Ioana și în ura lui, simte totuși o dragoste par'că mai înfocată Primarul mai prudent, așteaptă s'o câștige fără propuneri directe. Cu inima trebue să umbli delicat — zice dânsul...

Domnul Ionică Stanislav pleacă acum la Câmpina.

E chemat acolo printr'o telegramă urgentă. Domnul primar are nevoe de dânsul pentru o furnitură de material lemnos, din care să construiască niște bănci publice pentru străzile orașului. Domnul Ionică Stanislav nu are depozit de cherestea, nici nu se pricepe în ale lemnăriei, dar domnul primar nu furnizează nimic pentru comună decât după ce în prealabil consultă pe domnul Ionică. Are omul impresia că domnul Ionică Stanislav e expert în toate. Și domnul Stanislav răspunde prompt la telegramele domnului primar, de oare ce acesta știe să-l răsplătească frumușel pentru consultațiunile valoroase pe care i le cere... In gara de Nord, domnul Ionică Stanislav, fluturându-și bastonul de trestie se plimbă de colo până colo distrat în așteptarea semnalului de plecare. Nu are nici un bagaj. E hotărît să se înapoeze la noapte în Capitală, așa încât nu și-a luat nici cămașă de noapte, nici săpun, nici perie ori alte mărunțișuri care te obligă să mai porți cu tine o servietă. La un caz, găsește tot ce-i va trebui la primar. E îmbrăcat într'un costum gris și pe mâini cu mănușile lui nelipsite de culoarea oului de rață.

La un moment dat, cineva îl bate pe umăr.

E amicul său Nicu Ionescu. Scurt, gros, cu ochii mici și în vârstă cam de vreo 35 de ani.

— Unde te duci măi Ionică?

— A, ce plăcere! eu merg la Câmpina.. dar tu?

— La Câmpina zici? dar ce faci la Câmpina?

— Un nimica toată, dar tu unde zici că mergi?

— Eu merg la Sinaia să-mi fac vacanța acolo.... Și ce zici că ai la Câmpina?

Ionică Stanislav, are obiceiul să nu spue nici odată adevărul — și acum ca și alte dăți — cu toată simpatia pentru Nicu, simte o deosebită plăcere să ocolească.

— Păi ce să am? mi-au venit așa toane să plec din București.

Nicu, om cu multă perspicacitate și cunoscându-l pe Ionică drept un mueratic svânturat, are tot dreptul să fie intrigat. Aseară doar s'a întâlnit cu domnișoara Ioana Scarlat.

Aceasta i-a spus că pleacă la Câmpina pentru o zi sau două. De aici deducțiunea că Ionică Stanislav e într'o escapadă amoroasă chiar cu Ioana. Insuși fata a adus aseară vorba despre domnul Stanislav și este exclus să fie numai o coincidență Așa dar ei știau unul de altul..

Trenul se pune în mișcare și cei doi prieteni au urcat și au rămas pe culuar în fața unui geam deschis.

Vorbesc de viteza trenului, de noul director general al C. F. Reului, de niște curele port balot pe care amândoi le găsesc tot așa de practice ca și un geamantan, de neplăcerea ce o ai când călătorești într'un compartiment cu oameni care transpiră, și de multe alte mărunțișuri până când convorbirea le alunecă în domeniul filosofic E știut că în tren se vorbește multă filosofie și Ionică Stanislav are predispoziție pentru acest lucru.

— Eu dragă Niculae drept să-ți spun, cred că existența lumii se datorește unui accident. Nici dumnezeul creștinilor, nici Brahma budiștilor nu există — și nici inteligența naturii nu există. Totul este o dispozițiune inconștientă a fenomenului cosmic numit pământ. Du-te într'o regiune polară cu 45 grade minus, îmbrăcat în costum de tenis și să te vedem cum ți se pune ghiață pe creer și cum nu-ți mai vine în ajutor nici-un sfânt și nici o putere suprapământească; pe când pe o insulă din Mediterana, bine dispus pentrucă e climatul prin excelență favorabil accidentului existenții noastre, dai drumul imaginației și brodezi închipuiri până în al noulea cer...

Nicu Ionescu se gândea cu totul la altceva și prinsese numai câteva cuvinte din demonstrațiunile prietenului dar ca să pară totuși interesant de discuție, puse o întrebare mai aproape de stările sale sufletești.

— Ce este atunci dragostea Ionică? Pentruce oricât de moderni sântem în apucăturile noastre, ori cât fugim și ne mascăm, sentimentul acesta ne prinde în mrejele lui măcar odată în viață.

— Dragostea este tot o dispozițiune inconștientă a țărânei din noi. Elementul cosmic e astfel în plină funcțiune către un rost pe care noi nu-l înțelegem și nici nu trebue să ne batem capul cu așa ceva.

— Dragă nu înțeleg nimic. Spune-mi mai bine ce cauți la Câmpina.

— Nu ți-am spus Nicule?.. nimic.

— Atunci hai la Sinaia...

— Ce să fac la Sinaia?

— Faci o plimbare pe Furnica...

— Mi-am pus în gând Câmpina și de acolo, probabil mă duc la Moreni să văd focul dela sondă.

— Dar Ioana ce face?

— Care Ioană?

— Ioana Scarlat.

— Nu știu! tu cunoști pe Ioana Scarlat?

— O cunosc dragă, a plecat și dânsa la Câmpina de aseară...

— Nostimă fetișcană! nu-i așa?

— M'da... probabil că te vei întâlni cu ea...

— Nu știu dacă mă voi întâlni.

— Vrei să-mi spui că nu sânteți înțeleși?

— Ințeleși, zici? Asta ar fi admirabil! Am merge la foc împreună...

— Nu mai face pe prostul Ionică!..

— Zău Nicule! fii serios!..

— Aseară Ioana mi-a vorbit de tine...

— Ți-a vorbit de mine? Și ce anume ți-a vorbit de mine?

— M'a întrebat ce mai faci și unde îți petreci viligiatura în vara asta...

— O, dar sânt încântat!... Atunci trebue s'o întâlnesc la Câmpina; voi face tot chipul s'o întâlnesc.

— Nu-i așa dragă Nicule? ar fi admirabil un drum la foc cu Ioana...

Căldura mare și oboseala de stat în picioare îl înmuiase de tot pe domnul Ionescu. Il irita și discuția aceasta și îi părea rău că o provocase. Hotărît lucru Ionică Stanislav își bate joc de el dar totul trebue să fie aranjat cu Ioana. Iși aduce aminte de primarul din Câmpina și se hotărăște cu gândul să-i telefoneze din Sinaia...

Ionică Stanislav flueră o arie din Lakme pe care și-o întrerupe odată cu flueratul mașinei pentru Câmpina...

In sfârșit trebue să coboare. Și-au luat rămas bun și după o oră domnul Nicu Ionescu era la oficiul poștal din Sinaia și într'o cabină de telefon cerea de zor Câmpina. Cu mare greutate obținu legătura.

„Alo!.. alo... primăria Câmpina?.. domnul primar?

Salutare Radule... Aici e Nicu... Ce faci tu?... da, da.... Ști că Ioana Scarlat e în Câmpina... da?.. Și chiar acuma a venit acolo și Ionică Stanislav. Am călătorit împreună... Se ține de fata asta... Cum?.. păi desigur că e măgar? Afli tu dacă se întâlnesc.. nu-i așa? da... da.. foarte bine... Salutare dragă primarule, salutare...

In acest timp Ionică Stanislav care mai întârziase la o berărie ca să-și răcorească zăduful drumului, urca scările primăriei. Domnul primar era înfuriat de cele auzite la telefon și aștepta momentul să isbucnească.

Nu-și închipuise că tocmai Ionică poate să-i facă mizerii de felul acestora. Când îl văzu că intră se repezi la el.

— Să-ți fie rușine canalie! Să ieși afară porc ipocrit! Mă lipsesc de prietenia ta, lichea ticăloasă!...

Ionică Stanislav, de teamă să nu-l strângă de gât domnul primar, o luă înapoi răcnind și el pe sală către cei de față.

— A înebunit primarul domnilor!... A înebunit primarul săracu...

Mă mir ce năpaste pe capu' meu o mai fi și asta?...

Stăpâna începu atunci să râză:

— Vezi, cum nu știi dumneata, când a intrat scurta lingurilor pe cărâmb, așa n'am știut eu, când mi-am omorît copilu'!...

Boerul a rămas ca trăznit la vorbele astea. Când și-a văzut și odrasla, ce crezi c'a fost pe el?... Bucurie să i se spargă coșul pieptului!..

Ș'așa s'au găsit ei și au trăit fericiți, și de n'or fi murit de mult, trăesc ș'acu.

MIHAIL LUNGIANU

VISUL

de G. ACSINTEANU

Stătea încremenit în fața mesei de lucru, ca o statue de piatră. Par'c'ar fi fost un osândit la moarte pe scaunul electric. Privirea și gândul le avea țintuite într'un colț al casei. Nu-și mai dădea seama ce se întâmplă cu el. Era cu totul absent. Incercarse să citească, dar literele din carte îi fugiseră pe dinaintea ochilor, tocmai ca niște furnici negre. Indrăsnise să ia tocul și să scrie un articol pentru ziarul la care era corespondent; mâna însă îi tremură și tocul îi căzu pe masă. Prea greu îl apăsa pe umeri și pe piept liniștea din interiorul căsuței de țară, cu geamurile sparte și lipite cu hârtie.

Focul din sobă se stinsese de mult. Si în el, în cuibul creerilor lui munciți, amorțise orice licărire de gând. Dacă nu l'ar fi trezit din letargia grea vântul care tremura pela ferești, gemând cu glasul său răgușit de crivăț bătrân și vagabond, de bună seamă că ai fi crezut, că dărăpănătura în care locuise atâția ani învățătorul Ion Tudor, era lipsită acum de orice ființă omenească. Lumina lampei obosită se micșoră, apoi se transformă într'un muc galben și în cele din urmă, storțându-se să-și dăruească ultima scântee de lumină, căzu sub lovitura întunericului și se stinse. Atunci de după sobă un motan sări în pat și se scutură. Topăi pe lângă stăpân, ca un puișor de pernă fantomatic, atingându-l cu laba pe coapsa piciorului în semn de rugăminte să-i deschidă ușa. Ion Tudor îl îndemnă:

— Eși!

Motanul zbughi repede afară. Ne așteptat, printre întredeschizătura ușei pătrunse în încăperea plină de întuneric un sunet de muzică. Invățătorul trânti repede ușa, luă chibriturile depe masă și își aprinse o țigară, îndreptându-se fumând spre fereastră. Afară era lumină ca ziua. Luna părea culcată între două grămezi de argint. Ochii tânărului sfredeliră prin ger și prin noapte până la ușile boerului Iancu Ioanid din satul Câineni. Acolo, înăuntru se sărbătorea cu vin nou, cu lăutari aduși anume dela oraș și cu femei frumoase depe Valea Pandurilor nunta Mioarei. Acest fapt, pe care-l așteptase cu înfrigurare două luni și cu gând încurajator că nu se va întâmpla, îl îndeamnă să-și lipească fruntea de cercevelele, de fier, reci. Amintirile începură să se lovească, tocmai ca oțelul pe o cremene scoțând scântei vii. Și una câte una stropurile de lumină încălziră pe rând căsuțele gândului în care se odihnea amorțit trecutul...

...Iată-l copil de 12 ani. Mic, cu ochii calzi, fără tată. Sfârșise deabea patru clase primare și necazul prematur își înfipse ghiarele în sufletul plăpând. Mamă-sa bolnavă și el copil de roată. Aici, la grădina de zarzavaturi, noaptea mâna caii pe manejul roții de udat, ziua săpa tarlalele iar câte odată, ca să-l deprindă cu viața grădinii Ivan Gogu îi umfla fălcile cu pumni scorojiți de soare...

.....Dimineață cu iarbă crudă pe sânul brazdelor. Eșiseră toți grădinarii la săpat. El, din greșală tăiase o tufă cu trei gogoșari. Un copil rău, noul lui tovarăș de muncă, îl pârî grădinarului. Ivan Gogu, cu inimă de câine și ochi de dușman se repezi hain la el și îi dădu doi pumni grei după ceafă. Copilul căzu în țărână. Un fir roșu, cald, începu să-i țâșnească pe nările mici, unindu-se la gură cu alt pârâiaș de sânge, care curgea printre dinți. In cap simți o amețeală ascuțită care îl ințepa până în inimă. Se învârtea tot pământul cu el. Avea impresia că se scufundă necontenit, într'un adânc negru fără margini, fără fund. Atunci Mioara, fata boerului din sat, care se jucase de dimineață până la amiază, cu mingea printre tarlalele cu flori, se apropie sfioasă și cu milă de el:

— Scoală, am să-l spui lui tăticu.

Copilul de recunoștință o privi adânc în ochi. Fetița îl mai întrebă:

— Cum te cheamă?

— Ion Tudor.

— Și pe mine Mioara.

— Daaaaa?

— Vezi bine. Nu-i nume frumos?

— Este.

O licărire de soare, un murmur de izvor nevăzut, un tril de privighetoare ascunsă se strecură ca un imn nou în inimile copiilor. Pe crenguța sufletului lor, înmugurise un simțământ proaspăt, care își întinsese frunzulițele până în cel mai ascuns colț al pieptului. Din imboldul acestui simțământ fetița cu părul galben, ca firele de borangic, se apropie de copilul ros de mizerii, îl șterse la gură de sânge cu bastista ei, privindu-l adânc în ochi. El tăcea și nu îndrăsnea să se ridice din țărână. Rămăsese cu gura întinsă spre mâna mică și albă, ca o porumbiță cu pene de mătase, care o mângâia cu puful ei moale, ștergând urmele roșii de lovire și de durere. Voi să-i mulțumească dar par'că nu îndrăsni să miște buzele. Ii era frică să nu se stingă sublima clipă de vis, care o trăia. Fetița tot uitându-se la el, ca la o cadră frumoasă, fără să-și dea seama ce face, îi luă capul între mâini și repede îl sărută pe buzele moi, care le ștersese cu batista albă..... Când Ion Tudor, deschise ochii fericit fetița albă zbura către sat, fără să se mai uite înapoi. Copilul se gândi trist:

„Ingerul bun zboară în cuibul lui, de lângă D-zeu și poate că nu mai vine înapoi niciodată".

◆

Vremea lacomă a înghițit an după an și el a crescut, a rătăcit prin orașe a citit cărți multe și a devenit învățător în satul în care a văzut întâia dată soarele, în care a muncit greu și în care a cunoscut pentru prima dată lumina gândului: Mioara.

Și ea crescuse dar nu se schimbase de fel. Purta aceleași vestminte albe, avea aceiași ochi de cicoare și acelaș păr de aur. A întâlnit-o de mai multe ori, lângă armanul lor și mereu i-a vorbit cald, cu primăvară în ochi... Ultima seară părea cernită. Stelele aveau strălucirea unor lumânări aprinse în templul nemărginit de albastru, în înălțime. Mioara i-a eșit înainte la fântâna de piatră din colțul ogrăzii. El, până atunci, își purtase gândirea prin cetatea părăsită a morților. Ea l'a întrebat:

— Bună seara Ioane, vii tot dela cimitir?

— Mi se urâse în casă.

— Ce D-zeu frate, ai început să trăești numai cu morții!

— Nu așa, Mioară, dar vezi, mi-era dor de.... tata. Ințelegi tu. 'Mi-era tare dor de el...

Mioara nu mai vorbi. Ea puse amândouă mâinile pe umărul lui și, cu ochii adânci, îi străpunse ferestrele gândului. Ion Tudor simți că o vraje grea cade peste el. Rămăsese cu privirea țintită în pieptul fetei în cele două rotunzimi dure, învelite în mătasă albă, pe care le apropie de el într'o îmbrățișare puternică. Cât au stat așa cu mâinile pe după mijloc, ca niște șerpi încolăciți, nimeni n'ar putea spune. Liniștea și noaptea îi învăluise într'un zăbranic cald.

— Ioane! tresări Micara cu un gând nou.

— Da.

— 'Ți-aduci aminte?

— Ce?

— Inceputul. E mult de atunci. Vre-o zece ani. Tu erai mic și eu tot micuță. Mă jucam cu mingea prin grădina sârbilor...... De atunci te port mereu în gând Ioane... De atunci....

Ion Tudor nu mai putu să-i răspundă. Era fermecat de zâna albă din fața lui. Vrea ceva, dar nu știa ce. In vine sângele îi curgea cald cu repeziciune, în ochi îi scâteiau puternic luminile dorinții, dar nu îndrăsnea. Fata însă, cu mai mult curaj îi culese sfiala de pe pleoape cu buzele. El se turbură. Căldura din sânii de piatră, aprinse toate făcliile celor douăzeci de ani din pieptul lui. O strânse iarăși și-și apropie șoapta de gura ei întredeschisă care aștepta plină de vrajă.

◆

După o lună, de necrezut Mioara s'a logodit cu un candidat la preoție. Astă seară avea nunta. Să fie oare cu vrerea ei? Tat'său era un om crud. Tot ceeace vrea el trebuia să se înfăptuiască, astfel ar fi fost prăpăd".

„Hm! Nunta Mioarei! Clătină din cap Ion Tudor fără să creadă. Da, nunta ei. Noapte cu zăpadă și cu lună mincinoasă, de ce nu te crăpi în mii de fărămițele? Fiarelor de prin păduri, lupilor flămânzi, supți de ger, de ce nu năvăliți în sat, în casele ciocoiului Iancu Ioanid, să-i sfârtecați pe toți mesenii lupilor, pe toți ticăloșii și să-mi aduceți aici inimile lor ca să le asvârl în zăpadă cu dispreț ca pe niște bulgări fără însemnătate; iar inima ei, a miresei, s'o pun într'o glastră și să iasă din ea o floare: floarea minciunei.....

Și Ion Tudor căzu istovit de gând, în genunchi lângă fereastra murdară cu capul între mâini....

Uite ce mândru și ce înalt se vede acum în oglinda visului. E îmbrăcat cu paltonul cel gros, în mâini cu mănuși de piele. Sare ca un strigoi negru peste un pârleaz putred. Un câine îl simte. Hămăe. El îi trântește un picior și câinele tace deodată, moare. Aleargă apoi printre troeni și se îndreaptă spre casa albă a boerului unde Mioara purta haina albă cu trenă de fir și pe frunte, flori de lămâiță. La poartă groasă de stejar Ivan Gogu, grădinarul depe vremuri, care acum era păzitorul de noapte al ciocoiului, îl întâmpină. Trei lovituri surde în poarta mare.

— Cine e acolo?

— Eu, învățătorul Ion Tudor.

— Aha, matale ești? poftim! Ce te-am așteptat, aha, ce te-am așteptat.

Poarta se deschise. El intră repede. Dar auzi cum ușa se încuie pe dinăuntru. Totuș nu luă în seamă, lui nu-i era frică de nimeni, când se ducea cu

PODUL LUI TRAIAN

de MIH. POPESCU

Impăratul roman — Traian — supărat că neastâmpăratul și ambițiosul rege al Dacilor — Decebal — i-a nesocotit angajamentul făcut după primul război dintre Romani și Daci, când cei din urmă au cunoscut tactica și vitejia romană, iar cei dintâi rezistența îndârjită și iubirea de țară dacică, se hotărâ să transforme Dacia în provincie romană, iar pe regele ei să-l aducă captiv la Roma, unde avea să-i împodobească intrarea triumfală în orașul lumei. Și după ce-și făcu toate aranjamentele pentru o campanie împotriva Dacilor — Traian — hotărâ ca să-i atace pe altă cale nu pe cea cunoscută din Banatul de astăzi. De aceea puse pe vestitul inginer arhitect, Apolodor din Damasc să-i facă un pod de piatră peste Dunăre, care avea să lege sudul Dunărei, romanizat de mult, cu nordul Dunărei încă barbar.

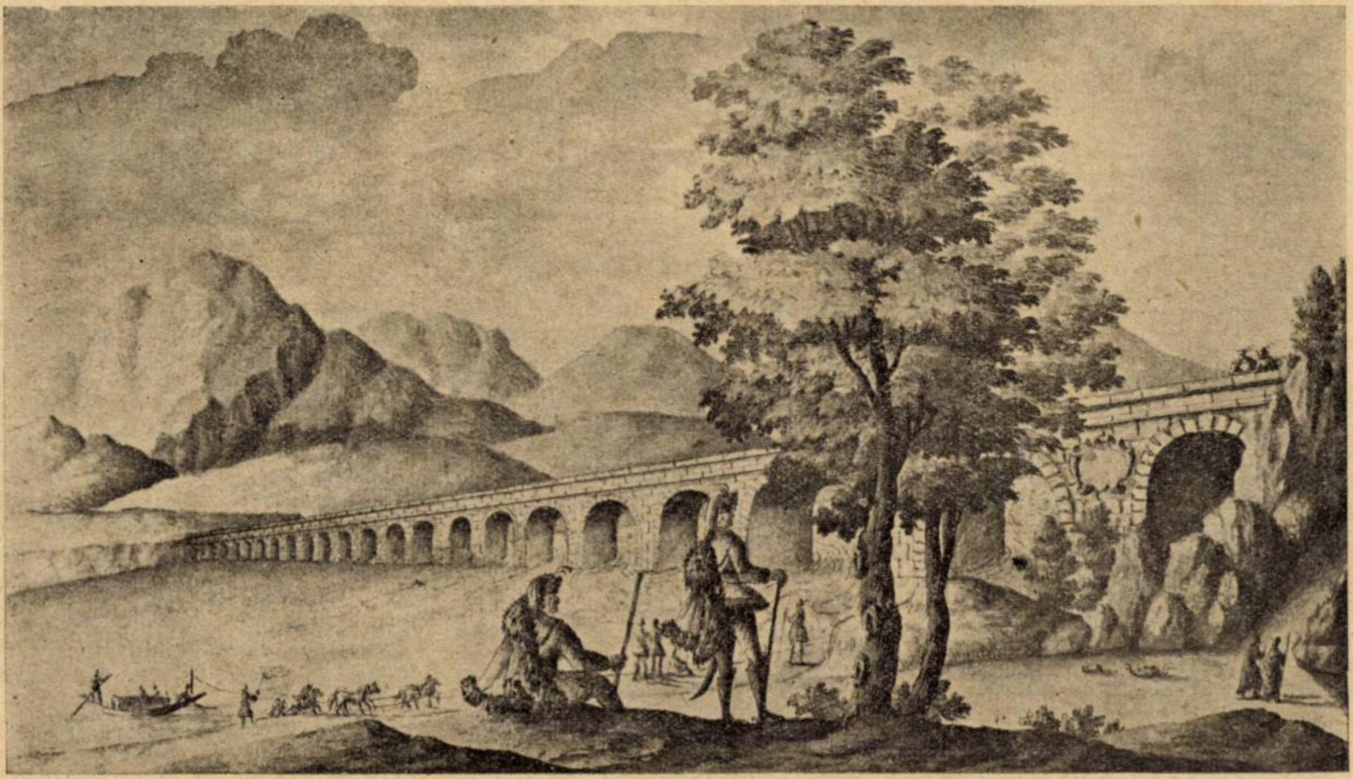

Podul lui Traian, schiță făcută de ing. austriac Spaar la 1751

Podul, după planul lui Traian, avea să fie făcut în dreptul orașului Dobrete — Turnul Severin — de astăzi, pentruca trecându-și legiunile pe aici să poată traversa Oltenia, de astăzi, să ajungă la Olt pe a cărei vale avea să înainteze spre Capitala Dacilor—Sarmisegetuza—Grădiștea de astăzi, din Transilvania, în părțile Hategului. Calea romană de pe valea Oltului până astăzi se chiamă calea lui Traian, numire recunoscută și printr'o inscripție în stânca munților, inscripție ce se păstrează încă.

Podul a fost executat. Traian și-a trecut oștile pe el în Dacia la 106. Decebal a fost învins, și țara i-a fost prefăcută în provincie romană, iar din amestecul coloniștilor cu Dacii rămași în țară a eșit neamul românesc, strămoșii noștri de astăzi.

După moartea lui Traian podul a fost stricat, iar Apolodor a fost omorât, din gelozie, se spune.

In anul 1751 însă, guvernul austriac, aflându-se în plină ofensivă împotriva Turcilor a găsit cu cale să pună pe vestitul inginer Spaar, ca să adune într'un album, planul, vederea generală și perspectiva tuturor orașelor castelelor și mânăstirilor precum și a altor localități demne de luat în seamă, după valea Dunărei dintre Ulm și Vidin.

Albumul acesta se păstrează în Arhiva de răsboi dela Viena secția cartografică, și-i foarte interesantă mai ales că este unica lucrare de felul acesta.

Printre localitățile demne de luat în

---

flacări în piept la Mioara. Se îndreptă în fugă, pe lângă uluci spre balcon. Ajunse. Din salon, din marea încăpere a casei albe luminată cu petromaxe orbitoare, eșeau pe crăpăturile ușilor râsete de femei senzuale, amețite de vin, discuții aprinse, și câte o voce groasă, tâmpă :

— Să-ți trăiască nune mare! Să-ți trăiască socrule.

La o fereastră Ion Tudor o zări pe Mioara. Ea ședea sprjinită de cadrul geamului, cu capul între mâini. Era tristă. Lumina lămpilor o mânjea pe față cu gălbeneală de mort. El strigă :

— Mioară, Mioară !

O umbră se propti în fața lui. O bănui. Era Ivan Gogu. Până să-l întrebe ce vrea, simți deodată o lovitură puternică în piept și în acelaș timp o căldură de mangal în cap, în tot corpul până sub unghiile dela degetele mâinilor. Intinse brațele spre geam, spre Mioara. Vrea să țipe dar nu mai poate. Căldura din el îi taie viața și învățătorul se prăbuși în zăpadă cu fața în sus....

....Zorile vin, uite-le cum vin, ca niște fecioare nude, cu carnea vânătă de oțel cu sânii roșii ca de sânge și cu aurul părului resfirat în cel patru puncte cardinale... Vin zorile și se apropie de el. Fac toate o horă mare în jurul trupului înghețat, în jurul corpului cu pieptul spart de lovitura de topor și cu inima ca o pară roșie de zahăr ars asvârlită pe treapta scării de piatră, care ducea în odaea de dormit a miresei. Si zorile, în hora lor învârtindu-se mereu cântă pe ton nazal, prohodul neauzit până acum de ființă omenească.

„Un gând sfârșit Ion Tudor, inima ta pe scări de piatră pe cuibul domniței cu minciuna în sânge și cu mirele în brațe. Pieptul tău e spart tu ești mort și ea suspină de poftă, de mulțumire omenească.....

◆

O rază de soare bătu cu degetul în geam.

Ion Tudor tresări din închipuirea urîtă și plecă dela fereastră cu pași grei. Ca sub porunca unui glas din adânc se așeză la masa de lucru și luă tocul să scrie demisia din învățământ.

„In sfârșit“ !

A doua zi trenul îl luă din gara Lehliu, împreună cu două geamantane pe cărările de fier, ale unei vieți noi.

GEORGE ACSINTEANU

critica literara

G-ral AL. LUPAŞCU-STEJAR: „Paradisul Românesc“ sau România Mare pitorească

E o enciclopedie geografică şi astronomică, ce se recomandă tuturor, în special şcolarilor, soldaţilor, ofiţerilor, ca şi publicului mare

Este cartea unei vieţi de unde se desprind, printre învăţămintele utile, bătăile de inimă ale unui Român de rasă.

Multe pagini ne amintesc de *Cântarea României* a lui Bălcescu — zadarnic cată dascălii ce habar n'au de un viers frumos sau de proză poetică s'o atribue prozaicului Russo!

Iată una:

„In câte ţări din lume se mai poate găsi un sol atât de variat şi de bogat, cu o regiune muntoasă atât de întinsă şi de pitorească, cum sunt regiunile noastre muntoase şi cu deosebire regiunile frumoşilor, măreţilor şi maestoşilor Carpaţi, cari, *ca un puternic brâu de oţel*, încing România Mare pe la mijlocul ei, dela Turnu Severin şi Orşova, până la Vatra Dornei şi mai departe, până în nordul Bucovinei şi al Maramureşului, sau regiunile frumoşilor munţi Apuseni sau Bihoreni? — Aceşti munţi, din cari răsar şi se înalţă spre cer, măreţe şi impunătoare piscuri alpine de stâncă pleşuvă şi mândre platouri, pe care se întind *vaste covoare de iarbă mătăsoasa, în mozaicuri de flori multicolore şi parfumate*; aceşti munţi, în cari ciobănaşii păstorii şi păstoriţele, cântând voioşi din gură, din fluere, cavale, buciume şi tulnice, săltând şi chiuind de tinereţe şi bucurie, îşi pasc, în dragoste

seamă, Spaar a remarcat şi urmele podului lui Traian, despre care vorbiam mai sus.

Pentrucă urmele podului lui Traian se vedeau prea puţin, şi ca cel ce va observa lucrarea sa, să-şi poată face o idee complectă despre construcţia podului, Spaar singur ne spune că a găsit cu cale să pună alături de lucrarea sa o alta făcută de Iacob Lew, în anul 1669.

Intrând în examinarea veracităţei acestei lucrări observăm îndată că lucrarea atribuită lui Lew, nu poate fi a acestuia, căci podul a fost stricat încă din veacul al II-lea după Christos. Sigur dar că podul aşa lucrat cum ni-l prezintă figura noastră este o reconstituire a lui făcută de Spaar unde arată influenţa renaşterei italiene cu arcade, cornişă şi cartuşul caracteristic al acesteia.

Spre malul românesc observăm doi copaci, şi o mulţime de oameni, dintre aceştia unii par a fi soldaţi unguri care ar păzi graniţa.

Tot dinspre malul românesc observăm o corabie trasă la edle de şase cai, mânaţi de un surugiu.

Interesantă ar fi o lucrare care să cuprindă toate vederile şi studiile apărute până în prezent asupra acestui pod de care-i legată istoria neamului nostru.

MIH. POPESCU

de glia, vatra şi legea strămoşească, căişorii zburdalnici, vitele şi cu deosebire turmele de oi; aceşti munţi, acoperiţi peste tot cu păduri seculare de brad, fag şi stejar, din cari izvorăsc nenumărate ape cristaline purtătoare de dor şi de iubire şi în cari se găsesc atât de multe, mari, variate bogăţii: lemnul, petrolul, gazul metan, sarea, cărbunele, aurul şi argintul ţinând locul de frunte; aceşti munţi în care se răsfaţă atât de numeroase frumuseţi şi pitoreşti posiţiuni şi staţiuni balneo-climaterice şi în cari privirea şi mintea se pierd aiurea de splendoare, măreţie, farmec şi poezie, sufletul se desfată şi se reconfortează, inima se înveseleşte, iar trupul ostenit şi slăbit de muncă şi suferinţă îşi găseşte repaos, alinare şi sănătate; aceşti minunaţi munţi, au fost veacuri dearândul, scutul ţării şi adăpostul fiinţei integrale a poporului român, în contra nenumăratelor invazii barbare, care s'au perindat pe rând timp de 1000 ani, începând cu Goţii şi Gepizii, urmând cu Hunii, Avarii, Slavii, Bulgarii, Ungurii, Pecenezii, Cumanii, şi terminând cu Turcii şi Tătarii!...“

◆

Ultimul număr al revistei **„FLOAREA SOARELUI“** este dedicat d-lui prof. N. Iorga. O definiţie şi o constatare: „Dela simplul învăţător uitat într'un colţ de ţară, dela dascălul de biserică, dela ziaristul, dela tipograful şi zugravul de biserică şi până la profesorul universitar, până la iubitorul cel mai priceput al cărţii româneşti, a trăit, s'a adăpat, s'a inspirat, a produs datorită celui ce e în veşnică progresie, celui ce nu cunoaşte odihna, celui ce a suferit toate ponegririle omului“....

◆

REVISTA CLASICĂ nr. 2, sub conducerea d-lui Herescu publică un fragment dintr'o lucrare a d-lui Cezar Papacostea: „*Gândirea epică elină: Heriod*“. D. Iuliu Valaori nu vorbeşte despre „Antemergătorii lui Pindar în lirica corală: Stesihor, Ibyicos Simonide din Ceos“.

Din toţi aceşti cu nume celebre în antichitate n'aveau decât fragmente şi legende. Se ştie de Stesihor, care ar fi scris o diatribă contra Helenei, ar fi fost orbit de zei, iar prin *Palinodia* (de aci cuvântul a trecut în limbile moderne, însemnând retractare), care i-a readus vederea. Legenda asasinării lui Ibycos ni e cunoscută printr'o celebră baladă a lui Schiller. Reproducem cele două fragmente din opera lui, aşa cum ni le redă d. profesor Valaori în româneşte:

Primăvara înfloreşte
In a Nimfelor grădine
Strugurii cresc pe viţe
Sub umbroasele, foiţe
Nu mai mie, vai! Amorul
Nu-mi dă pace niciodată
Ca furtuna ce-şi ia zborul
Din spre Nord înflăcărată.
De lângă Cypris iute zboară
Şi'n cumplita lui mânie
Arde a mea inimoară
O turmentă, o sfâşie.

Amorul iarăşi mai priveşte
Cu ochii săi scânteetori
Umbriţi de gene înegrite
Şi cu-a-lor nuri atrăgători
Mereu pe mine mă 'nboldeşte
Spre cursele nemărginite
Ale frumoasei Afrodite.

Eu tremur de urmele sale
Ca un cal deprins să zboare
Şi să se 'ntreacă cu ardoare
In jocurile solemne.
Dar care-acuma apăsat
De bătrâneţele amare
De-abia păşeşte întristat
In cariera de-alergare.

Simonide din Ceos ni este mai cunoscut. Avem oda sa, în care cântă pe eroii de la Termopile:

„Strălucită este soarta celor cari au murit la Termopile şi sfârşitul lor este plin de slavă. Mormântul lor este un altar; în loc de lacrimi, ei au parte de veşnică amintire; înfrângerea lor este o glorie. Piatra mormântală a acestor eroi nu o va strica nici rugina şi nici vremea distrugătoare. Urma care cuprinde cenuşa acestor eroi a luat Greciei lustrul ei cel mai strălucitor. Leonida, regele Spartei adevereşte această, lăsând un exemplu sublim de virtute şi un renume ce nu va pieri niciodată“.

◆

D. prof. **MARINESCU** publică o fantezie despre Virgiliu; d. Herescu face observaţii în chestie de interpretare de text la Bucolicele lui Eneida lui Virgiliu în exametri de d. prof. I. Murnu.

◆

D. **CESAR PAPACOSTEA** traduce *Scutul Hercules* din Heziod. D. Herescu traduce din Catul în versuri rimate *Sie-insusi. Către Syrmio Consolare lui Calvis la moartea Quintiliei.*

Traducerile în rime, nu ştiu dece, reusesc rău, când avem atâtea traduceri excelente în versuri albe. Bibliografie bogată cu privire la specialităţile, greco-romane.

ION FOTI

note

La teatrul Maria Ventura, se repetă piesele: Vrei să te jucaţi cu eu? de Marcel Achard, Periferie, de Frantisek Langer şi Fraţi de Cruce de Paul I. Prodan.

◆

La Cluj a apărut în editura Alexandru Anca, piesa d-lui Const. Cehan-Racovitză: **„FEMEEA CARE S'A VÂNDUT“ (PATA),** dramă în 3 acte.

D. C. Cehan-Racovitză este un scriitor cunoscut publicului şi destul de încercat în ogorul literaturii, aşa se explică dece drama d-sale care poartă un titlu atât de banal, e bine scrisă, cu personagii just caracterizate cari trăesc şi pe care le-am întâlnit când-va în viaţă.

Din lipsă de spaţiu, nu putem insista mai mult asupra dramei d-lui Cehan-Racovitză, dar ne vom face datoria să o recenzăm mai pe larg într'unul din numerele viitoare.

SCRIO.

plastica

ŞCOALA DE ARTE FRUMOASE

Suntem în pragul „sezonului“ de plastică. Artiştii noştri, risipiţi prin toate unghiurile ţării odată cu ivirea primăverii, s'au întors de mult la cuiburi, plini de nădejde nouă în rodul atâtor luni de sârguinţă, în cari năluca fugară a veşnicului ideal a purtat paşii lor pe toate meleagurile promiţătoare de proaspete şi nerostite taine.

In reculegerea atelierului strâmt, întotdeauna strâmt pentru lumea de viziuni sufocată în lăuntrica frământare, fiecare îşi mângâie provizia de emoţii trăite în culoare şi lumină, îşi împlineşte pe alocuri notările spontane, chibzuind cu sine pregătirea expoziţiei ce va să vie — părtaşe la marea întrecere a fiecărui sfârşit de an — pentru ca... încă odată aripile trufaşe ale viselor nemărginite să-şi lase fulgi şi pene multe pe dinţii rânjitori ai neclintitelor realităţi.

Fiindcă vor fi şi anul acesta expoziţii: urgia vremilor cari prescriu imperios pentru marea parte a lumii bătrânescul „primo vivere“, dacă a reuşit să decimeze rasa amatorilor şi să întunece nepreţuita candoare a snobilor de odinioară, tot n'a răpus încă cerbicia celor deprinşi de totdeauna să se hrănească cu speranţe — la propriu şi la figurat.

Inainte însă d'a vântura cu mâna cronicarului recolta artistică ce se va pune în curând sub ochii publicului nostru, nu e de prisos să ne întoarcem un moment privirea către mărunte lucruri ce stau la piciorul temeliei pe care clădim, ajutându-ne astfel să pricepem firescul anumitor rezultate judecând pricinile cari au conlucrat la determinarea lor.

„Talentul“ e darul nepreţuit care ţine de esenţa subconştientului nostru.

Oricare ar fi amploarea lui nativă, deşi resort esenţial, lăsat singur se dovedeşte neputincios, insuficient în faţa marilor probleme ale realizării, fără conlucrarea unui întreg complex de facultăţi susceptibile la rândul lor de lărgire, coordonare, disciplină.

Avem în Bucureşti o *Şcoală de Arte Frumoase* şi nu mă îndoesc că pentru acei cari n'au cercetat-o de aproape, seduşi de sonoritatea numelui, cu totul alta e imagina ce-şi fac de această instituţie de stat — atât sub raportul înfăţişerii ei concrete cât şi din punct de vedere al posibilităţilor de învăţământ ce permit programul ei — decât meschineria cu care te întâmpină realitatea.

Am vizitat de curând această şcoală. Nu-mi pot ascunde umilinţa ce-a încercat orgoliul meu de artist şi de român în faţa acestei mărturii de dispreţ oficial pentru una din cele mai proprii expresiuni ale culturii naţionale. Nu e nici întâia, nici cea din urmă probă de desconsiderare — aţi zice — pentru tot ce nu poate face obiectul preocupărilor politice ori de interese personale. Cu atât mai rău.

Şi încă să nu vorbesc de ceeace a fost această şcoală până în ajunul noii direcţiuni sub care are norocul să fie nu de multă vreme.

Aşa cum se prezintă astăzi acest locaş ademenitor de înalte aspiraţiuni, după nemăsurate sforţări ale actualului director care cu o perseverenţă obsedantă, a reuşit să smulgă oficialităţii destul de parcimonioase atenţii, aşa cum se prezintă, zic, această şcoală e încă departe de a răspunde rostului existenţii ei.

Insuficientă — sub toate rapoartele — pentru România mică, în care procentul şi calitativul talentelor, în ciuda chiar acestor rele condiţiuni de propăşire, a putut contribui la prestigiul românesc în afară, — e lesne de înţeles nădejdea ce-şi poate pune într'ânsa România Mare.

In afară de câteva cutiuţe de camere combinate din probabile resturi de clădire înşiruite în desordine pe dreapta şi stânga curţii destul de respectabilă şi cari până mai ieri erau magazii şi dependinţe, o clădire în fundul curţii, de proporţiuni foarte modeste în cari se înghesuiesc patru mici ateliere, constituesc şcoala propriu zisă de arte frumoase.

Incă o încăpere pare-se mai mare, pe care n'o pot aprecia decât din afară, a fost ocupată de atelierul personal al vechiului director. Se speră însă că şi această sală va fi redată nevoilor şcolii.

Trebuie să menţionez că în acest spaţiu „a trebuit“ să-şi găsească loc toate secţiunile: desemn, pictură, sculptură, artă decorativă, etc.

Cum în artă, mai adevărat ca ori-unde sunt „mulţi chemaţi, puţin aleşi“ această alegere e condiţionată pentru cei mulţi cari-şi îndreaptă pornirea primilor paşi spre şcoala de arte Frumoase, mai mult de posibilităţile de spaţiu decât de criteriile speciale de judecare.

Pe de altă parte natura însăşi a acestor criterii lipsite de un fond esenţialmente pozitiv, îndreptăţeşte mai de grabă indulgenţe în primele selecţiuni: e înfinit mai bine să ai un pristos de începători decât printr'o strâmtă subiectivitate să faci posibilă nimicirea unui element care s'ar putea revela mai târziu de o valoare precumpănitoare în faţa desavantagiilor lestului eventual de mediocrităţi.

Acestea sunt rapide observări privitoare la prezentarea exterioară a şcolii.

Câteva spicuiri în programul ei, în care se oglindeşte arhaicul tipic oficial-administrativ, nu sunt de natură să sporească încrederea competenţelor.

Astfel şcoala prevede 7 ani obligatorii ca să iei o diplomă (absolut inutilă în cariera oricui nu caută să devie profesor de desemn la vr'un liceu).

Probabil la fixarea acestui termen s'au avut în vedere nemăsuratele dificultăţi pe cari le înfruntă artistul în toată cariera lui. S'a uitat însă că învăţământul artistului nu încetează decât odată cu bătăile inimii lui şi că prin urmare e tot atât să reţii între zidurile şcoalei „arte, ori de trei ori şapte ani, un element căruia trebue să-i fixezi un termen ca o garanţie de suficienţă. Fie dar şi şapte ani de şcoală pentru unele temperamente, dar nu văd pentruce nu s'ar lăsa aprecierii maieştrilor timpul necesar, potrivit cu natura şi prezintarea personalităţii fie-cărui elev, pentru a-l trece dincolo de zidurile clasei, la momentul oportun, în marea şcoală a naturii şi a reculegerii personale.

Doi artişti deopotrivă predestinaţi se pot deosebi mult prin timpul depus de fiecare ca să-şi însuşească deprinderea mânuirii materiei şi stăpânirea mijloacelor potrivite cu specificul fie-căruia.

Un paragraf din program deosebit de surprinzător pentru un profesionist e însă acela care permite elevilor bacalaureaţi absolvirea (şi deci „diploma“) după doi ani de şcoală. Acesta, se zice, e cazul numai acelora cari se destină carierei de profesor de desemn la liceu.

Se consideră dar că pentru îndeletnicirea de profesor de desemn, cunoştinţele căpătate în liceu, plus acelea prinse în doi ani de şcoală specială sunt suficiente pentru destinaţia ce-şi dau aceşti elevi.

Să nu uităm însă că aceştia prin chiar mărturisirea sfârşitului pentru care vin nu pot pune acelaş entuziasm în munca lor ca şi ceilalţi colegi neprivilegiaţi cari înţeleg să facă artă pentru artă.

Admit dacă vreţi, că viitorii profesori pot fi pregătiţi şi în două luni pentru cariera lor. Ei bine! Dar ce ne priveşte pe noi acest lucru, ce legătură au aceşti mulţi nechemaţi cu arta, deci cu spiritul care stă la baza aşezământului şi prin urmare ce caută ei în încăperile lui în prejudiciul talentelor reale pentru cari selecţiunea devine ast-fel cu atât mai severă cu cât trebuesc locuri mai multe?

Asta este deadreptul o violare a singurului principiu sfânt cu amăgirea căruia se consolează artistul de toate vicisitudinile ce-l pândesc la toate răspântiile carierii lui: arta pentru frumuseţea ei.

Curtea şcolii e încă mare, inutil de mare şi pe lângă ateliere şi dependinţe ce *trebuesc* construite, n'avem nimic de zis dacă statul ar face o încăpere destinată special pentru viitorii profesori de desemn cari ar putea purta chiar un alt titlu (la rigoare mai pompos) decât elevi ai şcolii de Arte Frumoase.

Deasemeni o bibilotecă n'ar strica, pentru complectarea culturii artistice: Vasta incultură în care cotrobăesc elementele tinere nu e deloc indispensabilă realizărilor artistice.

Iacă puţine din câte se pot spune sub titlul acestui articol şi mai mult ca ori când aş vrea să nu strig în pustiu.

Altminteri d. C. Ressu, directorul actual al şcolii, cu toate bunele sale intenţii tot nu va putea repeta minunea „celor cinci pâini şi doi peşti“.

C. VLĂDESCU

gazetaria

așa și-așa...

Am primit la redacție volumul **„L'UOMO DEL SOGNO“** de Cezar Petrescu.

Volumul a apărut în colecția literară a celebrului „Instituto pre l'Europa Orientale“ din Roma.

Sunt adunate în acel volum nuvelele cele mai bune, deși toate sunt bune, ale excelentului scriitor Cezar Petrescu.

Volumul are o prefață scrisă de criticul italian Giacchino Miloia, care scrie între altele:

„Nuvelele sale, Cezar Petrescu și le-a scris a doua zi după războī, — într'o vreme când toți așteptau începutul unei ere noui pentru omenire, zorile unei epoci de prefacere și de potolire morală, — și poate chiar o nouă organizație a vieții, mai chibzuită și mai puțin demoralizantă. Experiența tranșeelor, familiarizarea cu sufletele devenite egale în fața morții, egale în suferință și egale în desnădejde, — au lăsat urme adânci în sensibilitatea atât de umană a lui Cezar Petrescu. El a înțeles aceste prefaceri și a încercat să le descopere chiar acolo unde în aparență erau cu totul ascunse, desvăluindu-le în fața suferindului acolo unde el le putea privi și evita mai bine. Cezar Petrescu nu oferă nici o soluțiune morală, — dar ea se desprinde în chip spontan din povestire, — ca un calmant al atâtor dureri înăbușite și al atâtor desamăgiri, în fața năzuințelor surpate“.

„GÂNDIREA“, îngrijită cu admirabilă pricepere de d. Nichifor Crainic, publică în numerile din urmă (8—10), frumoase poezii de Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ion Pillat, Dragoș Protopopescu, V. Voiculescu.

Simțim, că ne împlinim o datorie, citând câteva rânduri din poezia „Gândului“, a lui V. Voiculescu, poet de superbă discrețiune și de admirabilă nuanțare:

„Gând slăbănog, deprins numai la șes,
„Să calci în pulberea de vorbe tocite;
„Gând lesnicios ca o femee, copilăros [la înțeles
„Urmând leneros, pârtia de tălpi și copite;
„Nărăvitule să dormi pe puf de cuvinte
„Scoală și găteşte-te! Că de-acum nainte
„Am să te port prin vorbele cele mai [colțuroase
„Să te'nglodească și să te doară...“

La Cronica măruntă, pe care o fac deobiceiu Nichifor Crainic și învățatul Em. Bucuță, scrie de astă dată și Vasile Băncilă.

Despre acesta, am mai scris noi, că reprezintă cea mai de seamă nădejde a filosofiei unei generații.

DEM. THEODORESCU, talentatul ziarist și literat, definește astfel pe ziaristul politic:

„E un „chiffonnier“ al vieții publice pentru hala de aprovizionare ieftină a curiozității insalubre“.

CARTEA. Din câte răspunsuri s'au dat asupra „problemei cărții“, ni se pare că e foarte bun răspunsul d-lui Const. Kirițescu.

In criza cărții, în criza cititului e vinovată și școala.

D. Kirițescu face o citație de cifre spre a stabili numărul aproximativ al celor cari au obligația morală a cititului.

„Numai liceele varsă pe piața culturală a țării cam 5—6000 de absolvenți pe an dela războiu încoace. Deci numai generația tânără, mai jos de 30 de ani, numără 60.000 de „intelectuali cu tescherea“. Exagerăm oare dacă fixăm numărul celor peste această vârstă numai la îndoitul cifrei de mai sus?“

Și d. Kirițescu adaogă, că în școalele de grad secundar, sunt circa 200.000 elevi. „Aceasta e massa, care trebue să fie înzestrată cu „receptivitate culturală“. Pentru ea, se scrie cartea, pe ea-și clădesc speranțele scriitorul, editorul, librarul. Câți citesc dintr'ânșii? Foarte puțini, surprinzător de puțini, întristător de puțini“.

Dar care e vina școalei pentru inexistența trebuinței de citit a celor mai mulți dintre intelectualii noștri?

„Vina este că cei mai mulți dintre profesori ignorează un lucru fundamental: școala nu e făcută atât ca să dea cunoștințe, cât ca să formeze deprinderi“.

„Una din cele mai importante e deprinderea cititului“.

INTR'UN CEAS BUN, ne e răspunsul la „Bună ziua“, spusă tinerește de **„VITRINA LITERARĂ“.**

Fără îndoială, că e demnă de relevat vat sârguința colaboratorului nostru Ion Foti, depusă la revista **„PROPILEE LITERARE“.** D. Foti urmărește cu râvnă ținta, pe care și-a propus-o: să facă o revistă mare, în care să fie cât mai ales material și din domeniul clasic. Ii dorim acelaș entusiasm de până acum, ca revista să-și netezească drumul, găsind ecou la atâția dornici de cunoștinți variate și necesare.

RAZE DE LUMINA Nr. 4 (revista studenților în teologie din București) publică o frumoasă scrisoare, adresată părintelui prof. I. Mihălcescu; apoi interesante „note specifice religioase la români“ de Emilian Vasilescu. D-sa examinează ce s'a scris până acum asupra sentimentului religios la români (Ralea, Motru, Gherea, Marin Ștefănescu, Arhim. Iuliu Scriban) și ajunge la concluzia:

„Ce are de făcut plugarul pentru ca să ducă o viață mai bună? Să-și pună nădejdea în Dumnezeu, să nu-l supere cu fapte rele și să-i atragă bunăvoința prin fapte bune. Aceasta este în esența ei, religiunea vie a poporului însoțit cu natura“.

Mică și modestă, dar plină de gânduri bune e revista **„INFRĂȚIREA“**, a cercului studențesc băcăuan. Ne-ar părea nespus de bine să știm, că acei cari scriu în „Infrățirea“ sunt studenți. Sunt pagini scrise cu avânt tineresc și cu râvnă de aprofundarea chestiunilor. Ceeace însă ne îndeamnă mai mult să remarcăm revista, nu-i atât ținuta ei, ci directiva precisă și unitară.

Remarcăm din primul articol, semnat de preot G. Bujor.

„Prin urmare, nu timp, ci conștiință și muncă“. Să-ți faci o conștiință clară de rostul tău în lume și să muncești cinstit, stăruitor pentru binele mulțimii, care te-a crescut și te-a destinat să fii în serviciul ei, duce mereu la întrebarea de unde pleci și încotro trebue să-ți canalizezi puterile de muncă: pentru neamul tău și numai pentru el“.

In drama, care se desfășoară acum din cauza dezorientării învățământului, cuvintele părintelui Bujor reprezintă desigur un aspect interesant.

ECOUL e cea mai tânără revistă. E ecou teatral, literar, plastic, muzical, critic, cinegrafic, politic și săptămânal.

In nr. 1, în locul cunoscut prin tradiție programului, directorul Ecoului, d. Radu Mislea face „inscripții pe stindard“.

Desprindem următoarea inscripție:

„Programul revuistic, încărcat și mai arhibanal ca o listă de bucate, nu constitue astăzi un divertisment fectil. Pornim la drum — — pe care-l dorim cât mai lung — cu îndrăsneala tinerilor și experiența bătrânilor, grupați în jurul ziarului nostru“.

Dorim și noi cât mai lung drum Ecoului, care are în nr. 2 și colaborarea d-lui N. I. Russu despre devotatul cercetător al istoriei literare, N. I. Apostolescu.

B. C.

MAIORESCU va constitui multă vreme — poate totdeauna — cea mai frumoasă pildă de delicatețe și obiectivitate. Ast-fel — continându-și interview-ul — d. Basarabescu adaogă cu amărăciune:

„Constat cu mâhnire că pilda lui Titu Maiorescu care, când descoperia un talent, chiar fără să-l cunoască, îl scotea în evidență — n'a dat roade, n'a fost de nimeni urmată“.

FARA MILA vorbește d-sa (deși n'a uitat să amintească versul lui Virgiliu: Timeo Danaos.....) și despre critica literară „pe grupări..., pe reviste....., pe saloane literare, pe orașe și pe bilete de recomandație“ despre acel „complot al laudelor sau al tăcerii“ care „nu pot folosi culturii literare“, dar „pot satisface... ambițiuni, vanități și mai ales dorințe de răsbunare ale unor suflete pădurețe și bicisnice“.

CRAINICUL din Ploești se vede ajuns la nr. 15, mai variat, și mai vioiu decât oricând.

Ce păcat că versurile nu pot trece, nici măcar pragul celei mai largi bunevoinți.

Limba românească — vai!— e, uneori, oribil scâlciată ca în:

Si a sosit ca și în alte rânduri...
Cu zâmbetul, din cuibul buzii doar, zburat.

Numărul se deschide printr'un articolas privitor la unul din... directori care (bizară coincidență!) scrie: „Sancta simplicitas“...

P. P.

literara

o seama de cuvinte

O butadă a lui Adrien Héhrard:
— Fiecare om are vârsta care-l separă de moarte!

♣

Racine povestea că un medic i-a interzis să bea vin, să mănânce carne, să citească, să scrie şi să se plimbe. Plecând a adăogat
„Cât despre rest poţi să te bucuri...“

♣

Abatele dela Riviérre avea intenţia să devină cardinal şi pentru a-şi ajunge scopul, nu se da în lături dela nimic, chiar de a trăda pe binefăcătorul său ducele d'Orleans. Ducele, după ce înlătură pe nevrednicul favorit, spuse amicilor săi:
„Abatele de la Riviére ştie cât valorez, căci m'a vândut de multe ori“.
Napoleon se gândi să constitue o biserică anglicană, independentă de Papa. Intr'o zi vorbi despre aceasta cu vărul său d. de Barral.
„Nu i aşa, vere, că Franţa se poate lipsi de Papa?“
„Da, sire, după cum armata se poate lipsi de Napoleon“.
Acest răspuns reuşi să dezarmeze pe Napoleon de proectele de shismă.

♣

Regele Ludovic Filip, în timpul unei călătorii în Normandia, oferi o ţigare primarului unui oraş, care îi făcuse o primire, într'un mod cu totul aparte de călduroasă.
— Ţigara asta, ah! sire, strigă primarul pătruns de recunoştinţă, această ţigare o voi fuma-o toată viaţa mea!

♣

Intr'o zi un curtezan spuse bufonului lui Filip II, regele Franţei:
— Dacă vei continua să mă iei în batjocură, te voi străpunge cu sabia.
Infricoşat, bufonul merse să se plângă regelui:
— Sire, se atentează la viaţa mea.
— N'ai nici o frică, spuse suveranul. Dacă cineva te va ucide, va fi executat de mine însumi cinci minute apoi.
— Oh! Sire, reluă bufonul. Mejestatea vaostră nu paote să facă acest lucru cinci minute înainte?

♣

Sub regimul ultimului rege francez, un solicitator vine să găsească pe un înalt funcţionar cunoscut în acea epocă prin lipsa sa de scrupule. Asigurându-se că sunt singuri, solicitatorul spuse acestuia cu un aer misterios:
— Domnule, suntem între noi. Iată 10.000 de franci şi nimeni nu va afla nimic.
La care înaltul funcţionar în chestie răspunse fără să se clintească:
— Ascultă-mă, domnule, dă-mi 25.000 de franci şi spune apoi la toată lumea.

bazar

EXPORTUL DE LEMNE AL POLONIEI

Iată, după o statistică din 27 Octombrie 1928, exportul de lemne al Poloniei:

1922	3000 tone	85.932 zloţi
1925	3175 tone	251.321 zloţi
1926	4900 tone	365.965 zloţi
1927	6360 tone	648.965 zloţi

Cea mai mare cantitate, este furnizată Germaniei şi Angliei.

ACTIVITATEA UZINELOR SKODA IN CURSUL ULTIMILOR ZECE ANI

Uzinele Skoda posedă în Cehoslovacia 11 stabilimente, în diferite oraşe. Mai posedă trei mine de cărbuni, cariere de piatră calcaroasă, etc. In Sept. 1928, numărul lucrătorilor folosiţi, era de 32.000 Suprafaţa ocupată de cele 11 uzine, este de 5.500.000 m. p. Atelierele sunt deservite de 82 km. linii ferate normale, pe cari se întrebuinţează 18 locomotive şi 175 vagoane pentru transporturile normale, plus un mare număr de vagoane speciale cari poartă până la 88 tone.

Centralele de vapori ale stabilimentelor Skoda cari sunt în număr de 7, produc anual până la 750 milioane kgr. vapori. Forţele motrice, ating 50.000 H.P. Stabilimentele au 5.200 motoare electrice. Uzinele Skoda consumă anual 300.000 tone cărbuni, din care o mare parte e transformat în gaz în 44 generatoare, de o capacitate totală de 1.500.000 m^3 de gaz în 24 ore; 270 presse de diverse grosimi furnizează o presiune totală de 65.000 tone.

Curierul direcţiunii din Praga s'a cifrat în Decembrie 1922 la 11.000 scrisori; în Martie 1928, el s'a ridicat la 109.000. Stabilimentele Skoda posedă 400 imobile în 25 comune. Ele posedă în Cehoslovacia 16 birouri de ingineri şi electro-technicieni, 30 magazine sau depouri, 17 ateliere pentru reparatul automobilelor şi 200 de agenţii şi sub-agenţii pentru diferite categorii de produse pe cari le fabrică. In străinătate, stabilimentele Skoda au agenţii sau reprezentanţe în mai toate ţările.

caricatura zilei

REGLEMENTUL...

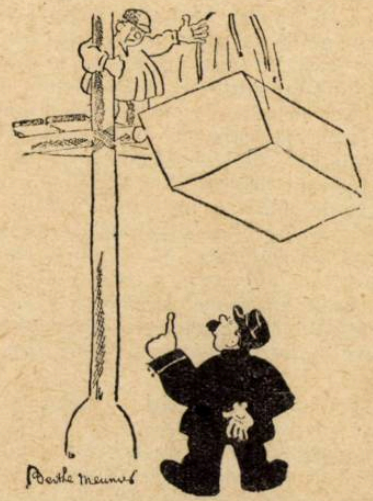

— Ia seama! dacă-mi cade'n cap, te dau în contravenţie...

(*Show*)

CUTREMUR DE PAMANT

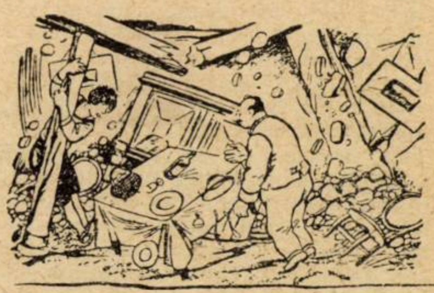

— Cutremură-te! Cutremură-te încă pământule, tot nu e salata noastră destul de amestecată.....

(*Le rire*)

INVIDIE

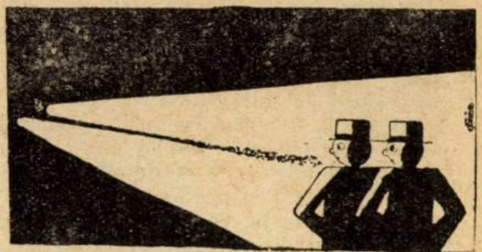

— E maşina lui Jean... Şi, nu vezi: a îndreptat farurile spre noi ca să ne orbească.....

— Cu atât mai bine: nu-i mai vedem mutra!...

(*Dimanche illustrée*)

PAGINI UITATE

POPA DUHU

de IOAN CREANGĂ

Cine-a întâlnit vr'odată în calea sa un popă, îmbrăcat în strae-sărăcuțe, scurt la stat, smolit la față, cu capul pleș, mergând cu pas rar, încet și gânditor, răspunzând îndesat „sluga dumitale“ cui nu-l trecea cu vederea, căscând cu sgomot când nu-și găsea omul cu care să stea la vorbă, făcând lungi popasuri prin aleile ascunse ale grădinilor publice din Iași, cu câte o carte în mână, tresărind la cântecul păsărelelor și oprindu-se cu mirare lângă moșinoaiele de furnici, pe care le numea el „republici înțelepte“, desmerdând iarba și florile câmpului, icoane ale vieții omenești, pe care le uda c'o lacrimă fierbinte din ochii săi, și apoi cuprins de foame și obosit de osteneală și gândire, își lua cătinel drumul spre gazdă, unde-l aștepta sărăcia cu masa întinsă?

Acesta era părintele Isaiia Duhu, născut în satul Cogeasca-veche, din județul Iași.

Patru păreți străini, afumați și îmbrăcați cu rogojini; teancuri de traftoloage grecești, latinești, bulgărești, franțuzești, rusești și românești, pline de painjeni și aruncate în neregulă prin cele unghere, un lighean de lut cu ibric pentru spălat, în mijlocul odăiței, apărie pe jos, gunoiu și gândaci fojgăind în toate părțile, o pâne uscată pe masă și un motan ghemuit după sobă, era toată averea sfinției-sale.

Mare de inimă, iar de gură și mai mare, părintele Duhu nu se învrednicise de o viață mai bună; dar se vede că nici poftea el una așa de vreme că nu'și astâmpăra gura către mai marii săi, măcar să-l fi picat cu lumânarea.

De copil, în seminarul Socola, unde-a învățat carte — mai mult singur decât dela profesori — își punea degetele pe o piatră și le bătea cu alta, de ciudă că nu scria frumos; se lovea cu pumnul peste cap, când vedea că nici dascălul nu putea să-i tălmăcească bine ceva, și vai de școlarii care-l sminteau dela învățătură!

Așa fiind el, ci-că unul dintre călugării Socolei a zis că e bun de călugăr, numindu-l „Duh diavolesc“, și (de unde până unde), l-a și călugărit și Duhu i-a rămas numele. Iară el, Isaiia Teodorescu se iscălea. Și din școlar, profesor a ajuns la Socola; și duh din duhul său a dat școlarilor săi o bucată de vreme. Dar purici mulți nu făcea într'un loc, (Doamne ferește); căci era duh (neastâmpărat și) neîmpăcat, chiar cu sine însuși. Nici lacom de avere, nici de cinuri; mulțumit cu cât avea, cu cât n'avea, când te miri ce nu-i venea la socoteală: ia-ți popă dăsagii și toiagul și pe ici ți-e drumul. (Vorba ceea: „Geasta cu trepădatele că nu's departe satele“).

Aci era la Socola, aci în Iași, aci la mânăstirea și în Târgul-Neamțului profesor, de unde cutreiera munții în sudoarea frunții, și mai la tot pasul cânta:

Ruinate cetățue ce acopere-acel munte
Și de unde ochiul vede lucruri multe.

Apoi:

Pe o stâncă neagră într'un vechiu castel
Unde curge'n vale un râu mititel,

Iar la urma urmelor:

Pasăre galbenă'n cioc
Rău mi-ai cântat de noroc!...

Și tot așa și iar așa, până i se făcea viața neagră și aci, ș'apoi iar se întorcea în Iași, îndrăgindu-i pentru o bucată de vreme.

Duh neastâmpărat și cutezător, în predicele sale de pe amvoanele bisericilor, înțepa ca vespea, zicând:

— Elisei a curățit de lepră pe Neeman Sirianul, trimițindu-l să se scalde în apa Iordanului. Iară eu vă trimet la Căcaina ca să vă curățați de lepra ignoranței și a trândăviei.

— Odată era o floare numită rușinea fetelor, foarte răspândită în țară la noi, dar de când au luat „mărșavele de modă“ locul gospodinelor românce, această floare a început a dispare din grădinile și țarinele noastre.

— Cine are urechi de auzit să audă!

Iar pe cei slugarnici, mândri și luxoși i arată cu degetul, zicând:

— Fățarnice, a zis Hristos, curăță mai întâi partea cea din lăuntru a paharului și a blidului, ca să fie și cea din afară curată.

Și câte și mai câte, publicate prin jurnalul „Predicatorul Moralului Evanghelic“, redactat de dânsul până i-a luat Chiriarhia puterea de predicator. Dar părintele Duhu nu i-a tors mă-sa pe limbă.

Odată, slujind un episcop oarecare de hramul bisericei la Buna-Vestire din Iași, părintele Duhu intră în biserică, se închină rar pe la icoane, și cum era multă lume adunată și episcopul sta în strana arhierească, îmbrăcat pompos și cu mitra pe cap, părintele Duhu se oprește în fața-i și zice în gura mare, clădinând din cap:

— „Dragul mamei Cânilic, bine-ți șede Mitropolit... Unde-i neneacă-ta să te vadă“! Apoi oftând adânc, mai adaugă: — „Când veți vede uriciunea pustiirii stând la locul unde nu se cade să stee, să știți că aproape este sfârșitul, a zis Hristos“.

După aceea se trage cu dispreț din fața episcopului, și ieșind din biserică, își caută de drum.

Iară ceilalți popi, înlemniți cu mâinile la piept, cât pe ce să cadă amețiți din picioare, de frică și de rușinea arhipăstorului.

Nu târziu după aceasta, Mitropolitul face pe părintele Duhu archimandrit cu mitră, adică îi dă voie să poarte straie de mii de lei, fără să aibă cu ce să și le cumpere.

Și părintele Isaiia în loc să umble morțiș, ca alți popi, după cerșitorit, luând și de pe viu și de pe mort, să aibă cu ce se împopoțona, el, dimpotrivă, zicea că este de altă părere și anume: „Decât să dai de pomană la calici Sâmbăta, mai bine ceva de băut mahmurilor, Marțea“.

Odată, chemând epitropul unei biserici mai sărăcuțe pe părintele Duhu să slujească de hram, Sfinția-sa și-a atârnat la piept o cruce mare de lemn, legată cu sfoară groasă de cânepă, zicând:

— Iartă-mă, Doamne, că te-am spânzurat cu ață, neavând lanț de aur nici de argint, cu care te spânzură mai marii mei, Arhiereii...

La mânăstirea Neamțului, stând adeseaori de vorbă cu starițul Naftanail părintele Duhu îi zicea, sfichiuindu-l, că Rușii din această lavră românească s'au puezit, ca și holera, adusă în Moldova pe cozile cailor rusești la 1828. Starițul ne mai putându-i sta împotrivă, zicea dela o vreme: „Hai pacam părinte Isaiiă“, cinstindu-l cu rachiu îndulcit cu miere, pahar după pahar, până ce părintele Duhu spunea:

— Lasă-mă în pace, cuvioase, că se învârtește lumea cu mine de-atâta aghiazmă rusească; mai bine să nu ne împăcăm. Si începea a-i cânta pe glas al doilea (irmosul următor):

— Umblat-au Israil prin valul cel învăluit, c'un ulcior legat de gât, și c'un curcan fript, că s'a proslăvit: (Apoi — antifoanele bețivilor, pe glas al patru-lea):

— Din tinerețele mele, multe oale și ulcele se luptă cu mine; dar mai multe păhărele, câte stele sunt pe ceriu...

Ploscuța mea, iubit vas,
Pasăre cu dulce glas;
Eu la gură te rădic,
Tu îmi cânți, coglic! coglic!
Și nu mă'ndur să te las,
Căci mă plesnești tot în nas...

Vai sărace boloboace,
te-ai face mai încoace
Să ne strângem vre-o câțiva
Noi spre mântuirea ta.
Ș'or mai veni vr'o doi-trei
Și ți-om pune căpătâi,
Ș'om aduce-un popă rus
Și te-om da cu fundu'n sus.

Unui arhimandrit grec, ce blagoslovea pe diacon la slujbă: „Să îndrepteze Domnul pașii lui spre tot lucrul bun“, părintele Duhu îi zise:

— Ba mai bine să îndrepteze Domnul pașii voștri peste Dunăre, cuvioșilor, că destul ne-ați pângărit biserica și neamul cu smeritele voastre blagoslovenii.

Profesorului Columb dela Liceu, care zise odată părintelui Isaiia „Bună dimineața, Duhule!“ el îi răspunse:

— Mulțumesc, cadavrule! Și cred că ai la știință că cuvintele: popă și profesor se încep cu „pocoi“, ca și substantivul, porcule.

Popilor de mir, pe cari îi numea Haldei, le cânta antifoanele următoare:

Diaconii și cu pochii,
De treji ce sunt, de-abia văd cu ochii.
Iar mamelor preutese
Beția din cap nu le mai iese.

Și câte ponturi (și ponosuri) nu da dintr'ânsul, de-i era și lui lehamete câte-odată să se mai întâlnească cu cineva și să-l mai stârnească la vorbă.

Odată, ieșind supărat dela Mitropolie, îl întâlnește părintele Arbore dela Bărnovschi, și îl întrebă:

— De unde vii, părinte Isaiie?
— Nu știu.
— In cotro ai luat-o, părinte Isaiie?
— Nu știu.
— Cum așa, de nu știi nici de unde

cărți redate în extrase

LES ENFANTS TERRIBLES

Jean Cocteau

Acum câțiva ani, Cocteau a descoperit și a prezentat publicului un copil precoce și talentat, care avea pe „dracul în trup“: Raymond Radiguet.

In lumea literară el apăru, străluci, se stinse, lunecând ca o stea dela lumină sclipitoare la bezna veșnică (Raymond Radiguet: Le Diable au Corps, Le Bal du Comte d'Orgel, Les Joues en feu).

Cine ar putea să afle, — cu siguranță, precis nu știe nici însăși Cocteau, prin ce proces de incubație inspirativă, prin ce schimburi tăinuite de valori spirituale și pilde vizual constatate, au luat ființă copiii săi de azi. Nu întruchipați în carne și oase, dar vii, întârziați în arena copilăriei și având pe dracul în suflet.

Tragică e povestea „tânărului de zăpadă“ și a „fecioarei de fer“.

Ea va fi urmărită cu interes intensiv de oricine a visat vreodată cu ochii deschiși. Acela va păși în fenomenala „cameră-univers“ cu nedumerire, se poate, dar cuvioasă și cu nervi încordați de atenție. Va tremura desigur mâna care întoarce paginile, — sângeroase, sălbatice petale ale unei flori suave și monstruoase, dar nu-i va scăpa până la sfârșitul slovei din urmă, cartea în care palpită atât de groaznic: viață, vis.

Au fost odată doi copii — de n'ar fi fost nu s'ar mai povesti — doi copii aproape părăsiți: Paul și Elisabeta. Ei n'aveau tată, el murise de beție; mama la trei zeci și cinci ani era paralizată și cu zilele numărate. Unei mătușe, un smeu viclean îi furase mințele.

Paul avea patrusprezece ani, fata șaseprezece. Băiatul era slăbuț, palid și predispus la tuberculoză. Ei avea din când în când accese de somnambulism, Elisabeta era sdravănă, promitea să devie frumoasă; luând mereu poze alegorice, ea vedea de maica-sa acasă: de casă, — ca vai de om. Paul umbla la liceu. De copii, vedeau din când în când un medic, și bătrâna Marieta. Ei aveau un prieten, devotat, fidel ca un dulău: Gerard; mai târziu și o prietenă, Agathe duioasă ca o plantă acățătoare.

Elisabeta și Paul se adorau. Unul fără altul nici n'ar fi putut trăi. Dar asta ei nu o știau. Iși petreceau timpul în certuri și blesteme, într'un sbucium înverșunat, iscusit, necurmat. Acele două făpturi învrăjbite până la un parosism neînchipuit, aveau suflete imbinate.

Săraci, fără habar, dezordonați cu metodă, lipsiți de griji ca și cei din fașe; adevărați predestinați, duceau în vizuina prafului și neorânduelii — camera lor —, o viață de năluci însuflețite sub chip omenesc. Două paturi, ceva merinde la îndemână pe câte un scaun, niște cărți cetite și răscitite, alt nu le trebuia. Porneau, pe ciudate terenuri, și poposau la răscruce de vis cu viață. Exploratori surescitați de goana închipuiri, înfierbântați de un soare lăuntrec, ei aveau într'un sertar, un cârd de nimicuri-simboluri, „comoara“, „Joaca“ lor avea ceva minunat, impunător. Gerard și Agathe potoliți din fire, se luau după ei, fascinați.

La liceu, Paul avea și un idol: Dargelos. Frumos, isteț, voinic, copil groaznic și el, dar tip de realizator aventuros. El îl disprețuia pe Paul și admirația acestuia o lua în râs. Aruncă odată, isbește, lovește înadins pe Paul cu o minge de zăpadă. In ea ascunsese o piatră. Paul a căzut, înăbușit de sânge, dar nu-și trădează agresorul.

Rezultatul incidentului: doctorul prescrie hotărîtor: liniște, odihnă, supraalimentare. Adio, învățătură, liceu, adio Dargelos! Elisabeta veghiază singură pe frățior, cu o prisosință pasionată.

Le moare subit mama. Paul se restabilește complect. Elisabeta e tot mai frumoasă. Ei trăesc tot nedespărțiți, și tot mai haini. Curge timpul, ca apa; rămân ca pietrele, copiii: în esență neschimbați.

Elisabeta se mărită, cu Michael american foarte bogat. El moare în chiar ziua nunții. Chiar și trebuia să moară, n'avea ce căuta în sanctuarul visului, își împlinise misiunea, îmbogățise pe Elisabeta. Ea de altmintrelea nu se sinchisea nici de el, nici de avuția lui. Murind soțul, cele două suflete gemene nu pot încă realiza ce-ar fi fost pentru ele o desbinare complectă, și continuă să se sfâșie, să se sfideze, să se agite.

In noua locuință, în camere deosebite, tinerii, tot copii, nu se simt la îndemână și nu se dumeresc ce le lipsește. Inconștient, pe o galerie ca anume construită, cu paravane, divane, cu heteroclite suvenire și sdrențe nemai pomenite, ei recreează vechiul cuibar, reînvie atmosfera prielnică își restabilesc „comoara“, reîntronează anarhicul învălmășag; iar prietenii, supuși plecați, își reiau locul alături de suveranii dezordinei și ai fanteziei.

Gerard e îndrăgostit de Elisabeta, căruia puțin îi pasă. Agata iubește pe Paul, el o bruftue, nemilos ca un copil cu harțag. Ii dibue inima fără știrea lui. Când prinde însfârșit de veste — și constată ce bine seamănă Agata la față cu Dargelos cel neuitat, i se deschid și ochii surorei. Ea citește în inimile tuturor; povestea lor nu-i e pe plac. Halt! Paul e bunul ei, numai al ei. De el să nu se atingă nimeni, mă rog!

Manevrează machiavelic și pe nerăsuflate. Hotărît, ea voește binele lor, ș'al

---

vii, nici încotro, te duci?

— Iată cum; răspunse părintele Duhu: când eram băiet, stupeam în palma stângă, apoi trânteam cu muchea palmei celeilalte în stupit și în care parte sărea el într'acolo apucam și eu.

— Și acum tot așa faci? întrebă părintele Arbore.

— Tot, (batăr să crape dracul).

— Dar dacă din întâmplare ar sări stupitul în spre Golia, cum ți s'ar părea?

— Dar știi că m'ai ars, Haldeule, zise părintele Duhu, luându-și tălpășița, Dunăre de mânios.

La cea din urmă, strângând părintele Duhu para câte para, și-a comisionat cărți spiritiste și cetindu-le, ci-că a zis către oare-cine:

— Aceste cărți încăpând pe mâna unor șarlatani ignoranți, ai să auzi vorbindu-se, că fac minuni ca Sfinții.

Și sfânt să fie rostul părintelui Duhu, căci tocmai așa s'a întâmplat.

Intr'una din zile, neavând el cu ce să-și cumpere pâne, le-a luat cu vravul și le-a vândut directorașului unei școale primare cu te miri ce. Și de-atunci începutul Spiritiștilor în Iași. De-atunci Grigore Nazianzul, Efrem Sirul, Solomon înțeleptul și alți răposați de veacuri nu se mai pot liniști în morminte; întrebare peste întrebare li se face. S'apoi ia să nu răspundă, că dracu-i a lor pe șapte ani.

Auzind părintele Duhu că s'a făcut zvon prin Iași despre niște năzdrăvănii ca aceste, ci-că s'a luat Sfinția-sa pe gânduri zicând:

— Vai de cel ce se smintește, dar mai vai de cel prin care vine sminteala!

Și poate că din această pricină bolnăvindu-se greu, și-a dat duhul tocmai când ajunsese îngrijitor la biserica Nicorița din Tătărași; de unde aproape fiindu-i țintirimul Eternitatea, și-a luat acolo casă de veci — fie-i țărâna ușoară — și de-atunci ca mai ba să-l vadă cineva bădădăind pe ulițele Iașilor.

IOAN CREANGĂ

ei. Inșeală pe Paul : — Agatha nu-l iubește. Convinge pe orfană că e aleasa lui Gerard, iar Paul că nici nu vrea să știe de ea. Pe Gerard îl domină ; vrut-nevrut va cere-o pe Agatha, tovarășe demnă de el.

Când i-a imolat pe toți trei, răsuflă ușurată. Camera, comoara, unitatea Paul-Elisabeth — salvate !

Salvate ?... Nu după așteptările ei.

In „comoara" din sertar se depusese de curând un bulgăre negru, cu miros ciudat. Dargelos pe care Gerard îl întâllnise din întâmplare, i-l trimesese lui Paul. Batjocoră. Bine înfipt în viață, explorator, colecționar de otrăvuri exotice — visul copilăriei sale — Dargelos își mai râde încă de becisnicul care visa pe vremuri să-l imite.

O minge albă, un bot negru : o viață de om. Paul se otrăvește și o vestește pe Agatha. Când ea sosește, el e pe moarte, dar tot fâlfâe dragostea lor. însfârșit descătușată.

Acum știu cine le-a fost călăul.

Elisabetha primește explosia lor de ură, drept în obraz.

Se apără — Pledează patetic. E nebună și lucidă tot odată. Iși desgolește sufletul, îi isbucnește patima. Vrea cu orice preț să biruiască. E a tot putinte. Hipnotizează privirea lui Paul, îl atrage în cercul de vrajă al „joacei" copilărești. Simte că el o urmează iar în lumea lor plutitoare de atunci. Ochii ce se vor închide numai pe ea o privesc. E iar al ei, l-a recucerit. Atunci își sboară creerii c'un glonte ; din pragul veșniciei mai strigă odată pe iubitul-frate, tovarășul de-apururi.

Au fost odată, doi copii, rătăciți prin viață și vis...

. . . .

Sunt locuințe și existențe a căror dezordine oamenii cu judecată nu o pot admite să dureze mai mult de cincisprezece zile, totuși ține ani dearândul. Când se întâmplă însă să fie impulsul împrejurărilor o adevărată forță vie, atunci nu dă greș judecata lor.

Ființele ciudate și faptele lor asociate sunt farmecul lumei celor mulți, care îi expulzează. Repeziciunea pe care o dobândește ciclonul în care respiră aceste suflete tragice și ușoare, neliniștește. Fleacurile copilărești dela început, s'au luat atunci drept glume.

Trecură, astfel, trei ani, în strada Montmartin, pe ritmul monoton al unei intenzități nepotolite, Elisabeth și Paul, copilăroși din fire, continua să trăiască ca și când ar fi ocupat două leagăne gemene. Gerard iubea pe Elisabeth. Elisabeth și Paul se adorau, se sfâșiau. Cam la cincisprezece zile, după câte-o sfadă nocturnă, Elisabeta își pregătea geamantanul, anunțând că se mută la otel.

Aceleași nopți violente, aceleași dimineți greoaie, aceleași după amieze nesfârșite, în cari copiii deveneau niște scufundături răutăcioase, niște cârtițe în plin soare. Se întâmpla uneori să iasă împreună Elisabeth și Gerard, în timp ce Paul își vedea de ale lui, tot ce priveau, nu era însă proprietatea lor proprie. Slugi ale unei inflexibile legi, ei cărau tot în „camera" unde se făcea mierea.

Nici le trecea prin minte acelor orfani că viața e o luptă, și că ei creșteau în contrabandă, că erau tolerați de soartă, că ea închidea ochii. Li se părea firesc lucru să aibă medicul și unchiul lui Gerard, grijă de nevoile lor.

Bogăția e o aptitudine, și sărăcia deasemenea. Un calic devenit bogat va desfășura o calicenie luxoasă. Copiii se simțeau atât de bogați, încât orice avuție, nu le-ar fi schimbat felul de trai. Le putea veni prin somn norocul, la deșteptare nu și-ar fi dat seamă.

Ei nu adevereau prejudecățile împotriva vieței ușoare, a moravurilor ușoare și fără voie puneau în practică „admirabilele facultăți de trai liber și ușor, irosite prin muncă" despre cari pomenește un filosof.

Cu planuri de viitor, studii, locuri, demersuri, nu-și băteau capul, nici cât l-ar fi ispitit pe un câine de-al lui să păzească oile. In jurnale citeau crimile. Erau din rasa care strâmbă tiparele, pe care o reformează o casarmă ca New-York, și care preferă viața din Paris.

Astfel încât atitudinea neașteptată pe care Gerard și Paul o constatară la Elisabetha nu putea să fie pricinuită de nici o considerație de ordin practic.

Voia să-și găsească de lucru. Era sătulă de un trai de slujnică. Treaba lui Paul, și facă ce-i place. Ea avea nouăsprezece ani, iar felul de viață pe care-l ducea, nu putea să-i mai priească. Nu-l mai duce, nici o zi și pace.

— Pricepi, Gerard, repetă dânsa, Paul e liber, de altfel e și incapabil, nul, e un măgar, un întârziat, trebue să mă-sbat singură. Și chiar, ce se va alege de el, dacă nu m'ași hotărâ să muncesc eu. Las pe mine — Imi voi găsi un loc, trebue.

Gerard înțelegea. Tocmai înțelese. Paul, ca o momâe, înfășurat în plapomă, gata de „plecare" asculta aceste noui injurii, deșirate pe ton grav.

— Bietul copil, urmă dânsa, trebuie să am grija lui. Bolnav tot mai este. Stii și tu Doctorul... (lasă, lasă, Girafă, el doarme) doctorul m'a neliniștit grozav. Judecă singur : a fost deajuns un bulgăr de zăpadă, să-l doboare, să nu mai învețe. N'are bietul nici o vină. Păcat ar fi să-l învinovățesc, oricum însă— duc un infirm în cârcă.

— Infectă ! o ! cât e de infectă, cugeta Paul. El se prefăcea că doarme, enervarea i se trăda prin ticuri..

Elisabetha îl pândea, tăcea și, calău experimentat, reîncepea să ceară sfaturi și să se căineze.

Gerard îi răspundea că Paul arăta bine, că era sdravăn, robace acum. Ea replica prin nehotărîrea, lăcomia, desvlăguirea lui.

Și când, ne mai putându-se stăpâni, el mișca, se făcea că se trezește, ea îl întreba cu glas duios ce dorește și schimba vorba.

Paul avea șaptesprezece ani. Dela șasesprezece i s'ar fi dat douăzeci. Zahărul, racii nu-l mai putea face să-și iasă din sărite, soru-sa o lua mai de sus.

Prefăcându-se că doarme, Paul se afla într'o situație atât de defavorabilă încât preferă să se amestece la conversație. Isbucni. Tânguirile Elisabetei luară numai decât rang de injurii. Lenea lui era criminală, scârboasă. Iși asasina sora. Era capabil să se lase întreținut de ea.

In schimb, Elisabetha, devenea o fanfaroană, o caragioasă, o nerușinată incapabilă să fie de vre-un folos, incapabilă să muncească.

Pentru a riposta cu temei, Elisabetha fu silită să treacă dela vorbe la acte. Ea rugă pe Gerard să o prezintre într'o casă mare de croitorie ; a cărei patroană era cunoscută de el. Va fi vânzătoare. Va munci.

Gerard o conduse — croitoreasa rămase uimită de frumusețea ei. Din nenorocire, meseria de vânzătoare cerea cunoștință de limbi străine. Nu putea fi angajată, decât manechin. Mai era acolo o orfelină, Agatha ; tânăra fată va fi încredințată acesteia ; nu era nici o teamă cu privire la mediul tovarășelor celelalte.

Vânzătoare ?, manechine ? Elisabetha, nu făcea nici o deosebire. Din potrivă : a-i se propune să fie manechin era a i se oferi să debuteze pe o scenă. Se învioră.

Această reușită mai avu un rezultat ciudat.

Paul va fi îndrăcit, prevăzu-ea.

Or, fără cea mai ușoară umbră de a juca o comedie, îmboldit de cine știe ce antidoți, Paul se înfurie cumplit, gesticulând, țipând că nu voește să devie fratele unei femei ușoare, că i-ar conveni mai bine să o vadă bătând străzile.

— Foarte mulțumesc, te-ași întâlni — ripostă ea.

— Dealtfel, rânjea Paul, nu te-ai privit în oglindă, sărmană ființă. Vei fi ridicolă. După o singură oră, vei fi dată afară cu-un picior în spate. Tu ? manechin ! Ai greșit adresa. Te puteai mai curând angaja ca sperietoare de păsări

(Continuare și sfârșit în N-rul viitor).

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Universul literar

Anul XLV Nr. 45
3 Noembrie 1929
5 Lei

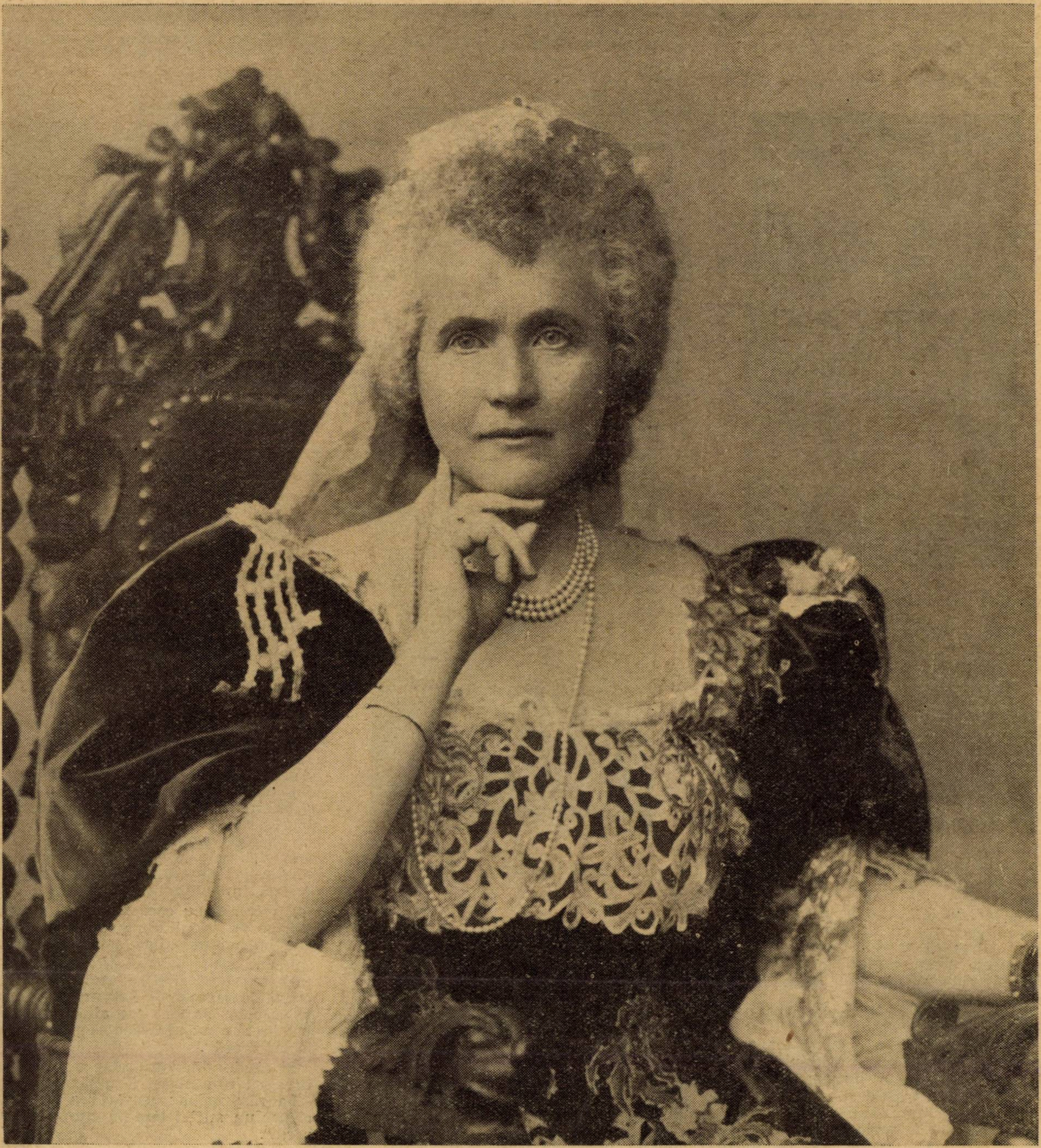

CARMEN SYLVA

Ctitorii

CARMEN SYLVA

de MARG. MILLER-VERGHY

Ași vrea să fac abstracție de aureola ei de poetă ; ași vrea să mă apropii de dânsa din punct de vedere uman și să arăt cât era, în afară de binefacerile ei, bine făcătoare ; în afară de poeziile ei poetă ; în afară de cuvintele ei, armonioasă. Ajungea s'o fi văzut cineva trăind, ca să priceapă că era o ființă ale cărei coarde intime dădeau un sunet inimitabil.

Regina Elisabeta la venirea în țară

Goethe a spus că pentru orice om e o zi pierdută aceea în care n'a gândit o gândire frumoasă, n'a ascultat o muzică frumoasă, n'a privit un tablou frumos. Sufletul acestei femei era atât de hrănit de lumină și de frumusețe, încât nu era o zi din viața Ei, care să nu fi fost conformă cu formula lui Goethe. N'am decât să închid ochii pentru a revedea acele ceasuri de neuitat. Lângă imensa fereastră, prin care soarele nu pătrundea decat îndulcit prin desimea frunzișului de tei, ședea Ea lucrând neîncetat

In vasta bibliotecă întunecoasă unde totul avea un colorit șters, Ea singură era pata luminoasă.

Rochia albă cu ample mânici lungi, părul argintiu înfoiat și des subt albul văl străveziu, mâinile de o extraordinară tinerețe, care cu fiecare gest rapid și sigur părea că modelează o nevăzută frumusețe, toate laolaltă alcătuiau luminosul chip întipărit în toate memoriile.

Și eu, ca atâți alții, credeam că o cunosc.

Citisem toate operile Ei și tot ce se scrisese despre dânsa. Credeam c'am înțeles-o, pentru că o iubeam. Dar mi-a fost dat s'o văd trăind și aceasta fu pentru mine o minune. Imi dădui seama atuncea că nici ce scrie omul mai intim, nici ce exprimă în cuvinte, nu dă adevărata măsură a unui suflet. Adevărata forță a unui om, esența reală a unei ființe, se trădează în atmosfera pe care o creează în jurul său, în gândurile pe care le inspiră, în energiile pe care le suscită.

Priveam și mi se părea că 'nvăț a trăi, că mă ridic deasupra mea însămi, și că respiram seninătatea, cum respiră cineva aerul curat al culmilor, umplându-și pieptul cu ceva proaspăt și nou. Cum să descriu o influență atât de subtilă, atât de tăcută, atât de necăutată ?

Frumoasele Ei mâini neobosite, se îndeletniceau cu o lucrare cu totul nouă, de oarecare dificultate.

O învățam să țească în patru ițe, cu mătăsuri de două tonuri și cu fir.

O zâmbitoare sârguință, o răbdare pe care nimeni altul n'ar fi pus-o într'o muncă fără utilitate imediată, îmi părură caracteristica unei naturi, care făcuse din stăpânirea de sine, o religie. Când se ivea vreun nod, mă ofeream să-l rup sau să-l tai atunci ea își luneca degetele ușoare ca o aripă pe brațul meu pentru a mă opri, zicând : „nici odată să nu tai un nod, să-l desfaci. E cea mai bună disciplină".

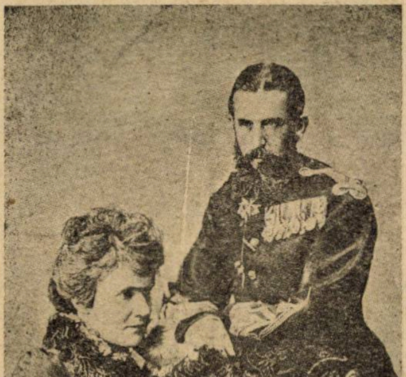

Cu regele Carol după încoronare

Și zâmbetul, care însoțea aceste cuvinte, le răpea orce severitate. Uneori, după o tăcere, văzând mâinile mele inactive, mă întreba :

„Ce faci acolo, copila mea ?" Și-i răspunedeam: „învăț". Căci simțeam că gândurile ce mi se deșteptau în apropierea ei, plămădeau în mine ceva nou. Ași fi vrut să mărturisesc, cât mă simțeam de rușinată pentru mine, pentru noi toate, gândindu-mă la viețile noastre trăite pentru noi înșine, la traiul nostru trepidant, fărămițit, față de calmul atâtor opere înșirate ca niște perle pe firul de aur al unei vieți incomparabile.

— „Pentruce truda de a învăța un lucru atât de greu ?"

— „Pentru că e greu, pentru că e frumos. Pentru că atâtea biete femei dela țară din asta trăesc".

Și când ajunserăm la un amănunt deosebit de greu, se sculă, trecu în apartamentul ei și chemă camerista.

— Vino de vezi ce anevoios e acest lucru pe care-l purtăm în fiecare zi, fără să ne dăm seama câtă muncă e într'însul".

Carmen Sylva

Se adâncea cu patimă în lucrul ce făcea ca un copil în jocul său.

Mâinile îi sburau pe urzeală și râsul limpede ca un isvor, vestea dificultatea învinsă.

Iși scosese pantofii, ca să calce cele patru pedale, cu care se țese în patru ițe. Avea picioare de o rară frumusețe, nedeformate de tocuri „Louis XV" și de vârfuri ascuțite ; și cu o bucurie de copil, repeta după mine : „Do, fa, re mi", apoi „re, fa, mi, do", căci botezasem pedalele, după clapele clavirului, pentru a-i înlesni călcarea variată a pedalelor, care dădeau desenul în țesătură. Deodată venea cineva să-i anunțe că era așteptată în salonul de primire.

O priveam cu coada ochiului; știam că oricine în locul ei, ar fi arătat regret sau impaciență fiind astfel întrerupt.

Dar ea se scula fără cea mai mică întârziere, și când îi spuneam : „De ce această întrerupere ? N'ar putea persoana să aștepte, sau să vie altădată ?" Răspundea senin : „Se cade să pot fi văzută la orice oră".

Și când adăogam : „dar e foarte plicticos, eu una m'ași fi supărat".

Ea răspundea : „supărarea e o slăbiciune : un suflet tare nu cunoaște supărarea".

Și după ce reluam lucrul, dacă o întrebam:

— „Nu v'ați obosit?“ Ea răspundea cu acel zâmbet intim mulțumit, pe care-l are omul, când vorbește cu el însuși:

— „Obosită nu sunt nici odată, nu am vreme de așa ceva“.

Și mi-arăta, la brățara de pe mâna ei, un ceasornic, cât o boabă de mazăre, ale cărei ace mici și repezi păreau că toacă timpul mărunțel. Și zicea:

— „Vezi acșorul ăsta, cum aleargă? e ca să ne spue: muncește, muncește!“.

Ascultam într'o tăcere vrăjită glasul ei mai dulce decât un cântec, rostind aceste cuvinte simple, pe care orice mamă le-ar fi putut spune copilului ei, dar care căzând așa de sus, pătrundeau mai adânc în conștiință.

Când vroia să dea un ordin, se scula de pe scaun așa de repede încât nu isbuteam să ajung la sonerie înaintea ei.

Și când o întrebam: — „N'ași putea să sun eu?“

Ea răspundea: — „De ce să n'o fac eu însumi dacă pot?“

Intr'o zi întrebai: — „Ce vroiți să faceți cu atâta energie, cu atâta nebiruită activitate?“

Se aplecă spre mine ca și cum ar fi vrut să-mi încredințeze o mare taină, și zise, cu un zâmbet care atenua gravitatea cuvintelor:

— „Să înving mizeria, și trebue să-mi ajuți copila mea“.

Dar eu mă ferii zicând: — „Ce pot să fac eu o biată ființă mică și singură?“

— „Tot ce s'a făcut pe pământ, s'a făcut de o ființă mică și singură. Să știi că nu mulțimile fac să propășească lumea, ci omul singur“.

Intr'altă zi îi spusei:

— „De când sunt n'am văzut pe cineva să învețe așa de repede“.

Atunci îmi spuse:

— „Am lucrat atât în viață, încât mâinele mele mă ascultă în toate, până și inelele ce port n'au pietre scumpe, pentru a nu-mi fi stavilă“.

Și-mi arăta verigile late, ciselate și înflorite cu o pulbere de diamant, din care nu eșea în relief nici o nestimată.

Și atunci înțelesei, că a lucra era pentru dânsa o reculegere, un mod de a se izola într'o singurătate în care mișunau gândurile, ceeace-i era poate desăvârșita mulțumire pentru acest suflet însetat de frumusețe.

Nici calitatea, nici creațiunea poetică, cele două mari bucurii ale acestei vieți supra încărcate de îndatoriri, nu puteau să sature nevoia ei de răpire lăuntrică și de tăcere, ci numai orele petrecute în crearea din vârful degetelor, a atâtor lucruri fragede, impalpabile, nemuritoare, care aveau să îmbogățească tezaurele bisericilor, și care, desgropate într'o zi peste douăzeci de veacuri, ca vălul purtat de Thaïs, vor face să viseze pe învățați și pe poeți.

Dacă se va regăsi atuncea suveica de opal și de aur, care mânată de degete ușoare ca fluturii, luneca printre mii de meandri străvezii, ști-va oare cineva cât de frumoase au fost acele mâini, care au șters atâtea lacrimi, au legat atâtea răni, și au iscălit atâtea duioase pagini?

Ști-va oare cineva ce suflet fără seamăn, plămădit din lumină, armonie și forță era acea ființă, pe care noi o numeam Regina noastră, pe care istoria o va pomeni subt numele de Elisabeta întâia Regină a României, și pe care poeții o salută sub numele de Carmen Silva?

MARG. MILLER-VERGHY

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Carmen-Sylva s'a născut în castelul Mon Repos (Meine Ruh) aproape de Neuwid (Prussia Renană) la 29 Dec. 1843, dintr'o familie îndrăgostită de litere, arte și știință. Tatăl său, Wilhelm-Herman-Carl, principe de Wied, a publicat remarcabile lucrări filozofice, iar mama sa Maria de Nassau, este cunoscută în istorie, prin practica celor mai frumoase virtuți femenine.

Principesa Elisabeta a manifestat, din cea mai fragedă tinerețe, un spirit independent dornic de libertate, iubitor de natură și frământat de nevoia unei neobosite activități. Sufletul său, înclinat spre melancolie, poseda un fond de poezie înăscută.

Grație unei uimitoare facultăți de asimilare, și-a însușit o instrucție supericară, a învățat pe rând toate limbile culte și a aprofundat literatura universală.

Ultima fotografie

Numeroasele călătorii ce a întreprins prin Europa, au desvoltat și mai mult fertila sa imaginație.

La 15 Aprilie 1869 s'a măritat cu principele Carol Hohenzollern-Siegmaringen, pe atunci domnitor al Țării românești. Singurul lor copil născut la 8 Sept. 1870, principesa Marioara, admirabilă făptură, a murit în vârstă de 3 ani și jumătate. De atunci, principesa Elisabeta, lovită dureros în dragostea sa de mamă, s'a dedat cu totul și cu pasiune, poporului său, pentru care a și primit ca omagiu din partea supușilor săi, numele de Mama Poporului. Sforțările sale s'au îndreptat ca să răspândească și să desvolte în țara noastră, instrucția populară, întemeiând numeroase școli și făcând să se traducă diferite cărți școlare franțuzești.

Solicitudinea sa s'a îndreptat, mai ales către fetele din toate clasele sociale: a creiat pentru ele școli speciale de desen, pictură, muzică, cânt și lucru manual.

Cu toată origina sa germană, a favorizat cultura franceză, fiind aceia care convenea mai mult spiritului nostru de rasă latină.

A încurajat desvoltarea industriei naționale de țesătorie și broderie, dând deosebita cinste costumului românesc.

A creiat în acelaș timp, numeroase instituțiuni de binefacere. In vremea războiului dela 77—78, ea a îngrijit de răniți cu un devotament neobosit, care i-a atras din partea ostașilor săi, titulatura de „Mama Răniților“ cu care a intrat în istoria poporului românesc.

La 22 Mai 1881, a fost încoronată — alături de soțul său, — ca regină a României, în mijlocul unui entuziasm de nedescris, al poporului românesc.

Alături de această activitate socială, care nu satisfăcea complect bogata sa fire, și-a luat obiceiul, încă din tinerețe, să-și exprime gândurile în versuri, sub impulsul unei nevoi sufletești nestăvilite. Talentul său poetic s'a desvoltat sub influența unor chinuri sufletești, dar Carmen-Sylva n'a consimțit decât târziu să publice producțiile sale literare, și asta, în urma încurajărilor date ei, de către marele poet român, Vasile Alexandri.

Compozițiile sale sunt de un farmec negrăit, prin adevărul sentimentelor cuprinse în ele, căci toate au fost trăite.

Mai întâi s'a făcut cunoscută prin producțiuni poetice în limba română, apoi prin 2 poeme în limba germană *Sapho* și *Hammer stein*, cărora le urmă: *Stürme, Rumänische Dichtungen, Die Hexe, Yehovah* și *Pensées d'une reine*, aceasta din urmă în franțuzește.

Culegerile intitulate *Meine Ruh'* și *Mein Rein*, constitue apogeul talentului său poetic.

Regina Elisabeta, ocupă în literatură un loc tot atât de important și în proză. Genul adoptat de ea a fost povestirea și nuvela, străbătute de suflul tristeței și al melancoliei, dar și de un puternic dramatism. Cele mai multe lucrări au fost scrise direct în limba germană, din care s'au tradus în franțuzește și în românește.

Cităm printre cele mai renumite opere în proză: *Rugăciune, Povestirile Peleșului, Nuvele, Cine bate?*

In colaborare cu d-na Mitte Cremnitz, a abordat romanul sub pseudonimele Dito și Idem dela care a rămas în românește, dramaticul roman *Astra*, tipărit în editura Socec.

Ca romane (în colaborare) Regina Elisabeta a lăsat literaturii următoarele: *Din cele 2 lumi, Feldpost, In der Irre, Rache und andere novellen, Romanul unei principese,* precum și o tragedie *Ana Boleyn.*

Fără colaborarea d-nei Cremnitz, a scris romanul *Deficit*.

In fine ultima sa operă mai de seamă *Meșterul Manole,* drama în versuri, a fost reprezentată la *Viena* cu un deosibit succes, și pusă în scenă pentru teatru englez, de către însuși marele Irving.

Aproape toate operele Carmen-Sylvei au fost publicate în mai multe ediții și unele ilustrate în text.

Cele mai multe au fost traduse în mai toate limbile culte chiar și în limbile turcă și arabă.

Și în timp ce Carmen-Sylva a trecut posterității pe vastul tărâm al literaturii, Regina Elisabeta a României, care a închis ochii pentru totdeauna, puțin după moartea marelui său soț, în vremea cumplitului vifor european, adică în ziua de 18 Febr. 1916, ora 8.30 dimineața (în vârstă de 72 ani), va ocupa veșnic în istorie, un loc de onoare, ca o femee de o rară superioritate, o mare suverană, și o adevărată civilizatoare.

A. G. DBR.

poezie

VICTOR EFTIMIU

CÂNTECE

I

Printre bolţile de frunză
Inălbind cărarea
Luna plină îşi aşterne
Tremurarea.

Umbra bolţilor urzeşte
Pe cărări, dantele
Cântec de privighetoare
Urcă'n stele.

Şi cum trec rătăcitorii
Svon din frunză'n frunză
A pornit pădurea toată
Să-i ascunză.

Cum mi-e dor de tine-acuma!
Luna fermecată
N'am văzut-o noi alături
Niciodată!

II

Pădure tainică, de-argint
Tăcută, fermecată,
Aşa-i acum, gătită'n alb,
Pădurea de-altădată.

Se mişcă tufele arar
Se clatină'n tăcere...
A fost un cerb ? A fos un urs
Or numai o părere ?

Un basm frumos îmi pare tot
Aşa cum trec alene
Un basm cu Feţi şi Tartacoţi
Cu zâne Cosânzene.

De-ai fi şi tu ce bine-ar fi!
Am sta la sfat şi glume;
Ileana Cosânzeana tu,
Iar eu... Incurcă-lume..

BATE RAR IN CODRI O TALANGĂ... [1]

Bate rar în codri o talangă
In lumina serii de-alpaca,
Sufletul mi-i ciucure pe crangă
In mălinii albi din poarta ta...

Prinsă 'n vrajă tu ca 'n basme ţeşi
Luminiş pe-alei sihastre 'n parc,
Eu din plâns de aştri ne 'nţeleşi
In mărgean de rouă-o să mă 'ncarc...

Când să treci Domniţă ca un flutur
Vreau prin crengi să curgă văl de boare.
Sufletul din ciucure să-mi scutur
Să ţi-l fac podoabă sub picioare...

GABRIEL DRAGAN

INDIA

I

Acolo, unde marea şopotindă,
E pânză de petale de cicoare,
Şi unde, sub poleiul cald de soare,
E cerul o gigantică oglindă,

Stă Everest sub neaua sclipitoare.
Din raze şi omăt, ca să-şi aprindă
Pe creştet vâlvătăi de foc : lucindă
Cunună de feerică culoare.

Zăpada cristalină e pe pante
Covor scânteetor de diamante,
Şi poalele îi sânt meleaguri calde.

Pe nicăeri, nu-i Firea mai curată
Ca'n India, livada fermecată,
Cu pomi foşnind din frunze de zmaralde.

II

Acolo-s vegetaţii ne 'ntrerupte,
Acolo sînt pădurile virgine,
Adăpostind în noaptea lor jivine
Ce-şi caută mereu pricini de lupte.

Sînt printre ramuri de copaci tulpine
De-arbuşti, · vanilii, — lungi liane rupte,
Având meniri suave: să înfrupte
Cu-al lor balsam zefiri de nopţi senine.

Când luna cerne de argint mistere.
Iar codrul, vălul somnului, îşi coase,
Es cîrduri-cîrduri tigri şi pantere,

Răcnind. din vizuini întunecoase.
Maimuţe, prin desişuri, în tăcere,
Işi leagănă odihna, somnoroase.

III

E clipa de fior când doar misterul
Mai stă de veghe cu 'ncâlcita-i mreaje ;
Din plaiuri diafane, curge vraje,
Infiorând în ondulări eterul.

Pioşii stau în pagode de straje,
Iar preotul, ce e mereu străjerul
Altarelor lui Vişnu, 'mplântă fierul
In jertfă, sfărîmând a vieţii coaje.

Un val de sânge 'mpurpurează haina
De aur a lui Siwa. El e taina
Şi Domnul vieţii 'n India splendorii..

Acolo-s poleite'n zvon de bazme
Şi ziua caşi noaptea cu fantazme,
Se împletesc : plăcerea cu fiorii !

ALEXANDRU ALLANKY

---

[1] Din volumul *„Trofee de aur“*, *sub tipar.*

EU NU RABD, — CI PRIMESC... 1)

de **AL. LASCAROV-MOLDOVANU**

Pe drumul înoptat și desfundat de ploaia ce nu mai contenea, din mahalaua funcționarilor, Matei, sub șef de birou la prefectură, mergea, blestemându-și viața.

— „Și ploaia asta nu mai contenește de trei zile, — și nu-i bună de nimic, lua-o-ar pustia s'o ice de netoată, — ca și viața mea !"

Zicând „viața mea", Matei se opri în mijlocul drumului, se privi ca și cum ar fi vrut să se recunoască și dădu din cap, cuprins pe dată de-o sfâșietoare milă. Și'n clipele acelea, singur fiind acolo în ulița întunecată, „viața lui", chemată de glasul milei, se ivi în fața-i, ca la un străin. Omul o privi cu ochii moi și cu buza de jos lăsată în bărbie, — semn al unei cumplite nedumeriri. Văzu acolo, într'o goană ireală și furibundă, îngrămădindu-se crâmpeele unor zile cenușii și vagi. Un om, cu părul vâlvoi și cu chipul palid, întindea spre Matei mâni neputincioase, — mâni care semănau aidoma cu ale lui, cea dreaptă având bătături la degetul cel mare și la arătător, locul condeiului blestemat din cancelaria prefecturii. Și privirea semăna cu a lui, — și hainele. Vedenia se apropia tare de Matei, se lipea de el, se pierdea în el..

— „Sunt un păcătos", zise tare, și urmă : „ce viață e asta, măi Matei, măi? Săracul de tine, omule, te-a mâncat amarul și crâșma ! Și-acuma stai în ploae și-ți reveduești viața, hai ?"

Și iar pornea vedenia din meleagul milei dinaintea omului și se prefăcea în afară în alte aduceri aminte de zile și de necazuri. La birou, acasă, pe stradă. Mergea un om trist nedreptățit și fără nădejde, care lăcrăma, blestema și avea ochii cuprinși de rețele de vinișoare roșii.

Matei privea din nou în noapte și dădea din cap.

— „Eu sunt acela de colo" și arăta cu degetul în noapte, eu sunt, negreșit, eu am fost dat deoparte la avansare și a fost avansat pârlitul de Iorgulescu. — eu merg la cârciuma lui Leiba oridecâte ori îmi vine răul, — eu tușesc și scuip eu ajung acasă cu cravata strâmbă, eu păcătosul, eu..."

Gândul se prefăcea în vorbă, — și Matei vorbea tare în mijlocul huidiței plină de noroi. La fiecare gând, vedenia dădea din cap, afirmativ : da, da, așa este !...

Deodată, însă, gândul lui Matei fu spulberat în altă parte. Păși încet și simți în suflet o altfel de adiere. Pe cerul întunecat de acolo, sclipi o zare alburie, departe, dar clar : Costin, prietenul dela biroul lor. Era tot subșef ca și el, și tot atât de nedreptățit, — dar Costin era totdeauna senin. El zâmbea la toate, și zicea : „acestea sunt cu totul trecătoare..."

— „Ce însemnează, mai la urma urmelor aceste cuvinte : ...„sunt cu totul trecătoare ?" și Matei se opri din nou din mers, căutând a da un răspuns la această întrebare venită pe negândite.

— „Să vedem : „trecătoare" e mai puțin sau mai mult decât „cu totul trecătoare"? Firește : „trecătoare" însemnează că trec, dar mai poate rămânea ceva, dar „cu totul trecătoare" însemnează lămurit că nu mai rămâne nimic în urmă... Nici chiar aducerea aminte ? Hm ! Ce bine-ar fi să nu ne mai aducem aminte ! Costin acesta nu seamănă cu toți oamenii. Ce are el de nu se amărăște cu toate prostiile astea? De ce când îl chiamă prefectul, el merge liniștit și zâmbește, ca și cum s'ar duce la plimbare ? Prefectul sbiară tare, și Costin stă cu totul liniștit, iar după ce iese de acolo nici nu se posomorăște, și nici nu se jălue. *Costin rabdă*... Ce-o mai fi și răbdarea asta ? Măi Costine, de ce rabzi tu așa ? Hm !... Și doar nu-i un dobitoc și nici un nesimțit, — că vine la toți și-i întreabă de necazuri, și la toți le strecoară câte-o hârtie de bancă la nevoe, — și nici n'o mai cere înapoi. Zâmbește și zice : „lasă, nu mi-o mai da înapoi *acuș* !.. Cum vine asta : nu *acuș*, dar *când?* Pe lumea cealaltă ? Haram ! Poveste pentru proști... Asta, lumea asta, e tot chinul și toată scofala, măi Matei,— păcătosule !..."

Gândurile se goneau, frânte și vagi, în mintea omului din strada înoptată. Și ploua.

Vedenia lui Costin pe zarea alburie din cugetul lui Matei, stăruia blajină, nu voia să plece. Și nici Matei nu voia s'o gonească. Zâmbea spre el, ca o ajutorare la cumpănă, — îl chiema.

Matei se opri cuprins tot de un gând și de un dor :

— „Mă duc la Costin, — mă duc acum..."

Zarea alburie se înviora chemătoare.

Merse, cu pași siguri, spre Costin. Stătea la capătul dinspre miază noapte a huidiței. Nu intrase nici odată în casa lui, dar o știa : îmbrăcată în iederă, tăcută și senină, ca și el.

Ploaia i se puse deopotrivă ca și cum ar fi vrut să-l oprească, dar Matei n'o simțea. El se ducea la Costin, să-l întrebe *ceva.*

— „O chestiune de viață și de moarte, — ceva important" șopti Matei, ca și cum ar fi asigurat de aceasta pe un tovarăș nevăzut.

Curând, casa lui Costin se deslușì din namila neagră a nopții ploioase. La fereastră, caldă, lucea o luminiță ca o liniște în furtună.

Matei, stăpân pe el acum, deschise portița, merse la ușă, bătu.

Glasul moale, cunoscut, al lui Costin, se auzi liniștit :

— „Intră, frate !"...

Matei stătu drept în fața lui Costin, care îl întreba din ochi :

— „Ce vrei ?"

Iși dădură mâinile. Costin zâmbi, ca și cum ar fi aflat din privire despre ce este vorba. Il aduse în odaia lui. Matei privi în jur : un pat simplu alb, — o masă cu câteva cărți, — două scaune un covoraș, — și peste tot, o lumină calmă, care venea și dela lampa cu abatjur de pe masă, dar par'că și dela cartea mare care stătea deschisă alături.

Așezându-se pe scaun, Matei auzi în gând : „acestea sunt cu totul trecătoare !"

Zise apoi repede :

— „Costine, eu sunt un păcătos. — și azi am băut. Viața aceasta e o mizerie, așa precum știi. Chiar acum am stat de vorbă cu vedeniile mele, știi, pornesc așa de pe aici, din dreptul tâmplelor și se scoboară în ulița plină de noroi, și stau de vorbă cu mine. Dar n'am venit eu pentru asta, și nici pentru ca să-mi dai hârtia de bancă și nici ca să...".

Matei se opri, privind pe Costin. Acesta se așezase pe celălalt scaun, sprijinit cu mâna pe cartea cea mare de pe masă, și privind cu negrăită milă și seninătate spre prietenul care vorbea.

— „Eu am venit la tine, Costine, ca să te întreb *ceva*..."

— „Spune, frate !..."

— „Spun : și tu ești om ca și noi, — și tu ești nedreptățit, și la tine sbiară prefectul, și tu n'ai bani, și pentru tine plouă acum și-i noroi, — și de ce tu le rabzi pe toate așa, zâmbind și zicând : „acestea sunt cu totul trecătoare"?

Costin vru să zică ceva, dar Matei urmă grabnic, ca și cum sfârșitul lumei se apropia, și el voia să termine mai înainte, ce avea de spus :

— „De ce ? N'ai și tu nervi ca și noi, n'ai patimă și dorință, nu ești tot așa de singur și de stingher pe lumea asta ca și noi, nu-ți mănâncă sufletul acelaș vierme al păcătoșeniei, ca și noi ?..."

Costin ridică mâna de pe carte, și, încet, o puse pe mâna încă udă de ploae a prietenului. Matei se înfioră, ca și cum atunci abia și-ar fi dat seama de nebunia venirei lui, la o asemenea oră, în casa prietenului.

Dar Costin zâmbia liniștitor.

Grăi încet, dar plin de siguranță :

— „Mai întâi, dragă frate Matei, stai liniștit și ascultă-mă. E foarte simplă toată treaba, — numai cât, noi oamenii o încurcăm. Iți voi spune : *eu nu rabd ; eu primesc*... Răbdarea ar fi o suferință, — și este, chiar. Și eu nu sufăr, — deci nu rabd.

— „Cum, tu nu suferi ?"

— „Nu, Matei, — nu sufăr".

Tăcură amândoi.

Matei, încurcat, zise șovăitor :

— „Cum ? Când vezi o nedreptate..."

Costin îi tăie vorba :

— „Știu, știu.. Așa vorbim noi mereu, fiindcă noi credem că singura putere de pe lumea aceasta suntem noi înșine".

Matei privi nedumerit.— Costin urmă, apăsând ușor mâna prietenului :

— „Noi credem că totul începe și se isprăvește cu noi. Și noi suntem așa de slabi și de păcătoși, încât când vine necazul, firește că strigăm de durere. — și răbdăm. Dacă ar fi adevărat că noi suntem singura putere, de ce ar fi să răbdăm ? Ar trebui să facem așa ca să nu mai răbdăm... Dar când nu judecăm așa, și când ne lăsăm să primim puteri din altă parte, atunci, o, atunci, nu mai avem nevoe de răbdare, — ci primim toate, cum primim lumina, aerul, căldura..."

Se făcu tăcere.

Matei căuta cu privirea un razim în nesiguranța în care îl aruncase vorba prietenului. Un vârcolac de răutate i se ivi în suflet.

Se sculă în picioare, Zise tare, ca în fața unui vrăjmaș :

— „De unde din „altă parte", de la cine ? De la cine ?

Costin, zâmbind, îi răspunse :

— „Stai jos, — nu te nelinişti, — îți voi spune"...

Matei se lăsă pe scaun, simțind din nou o undă caldă venindu-i spre suflet din fundul privirei lui Costin

După câteva clipe de tăcere, Costin, îndreptă încet mâna spre peretele dinspre răsărit. Nu mai zâmbea, ci zise cu adâncă liniște, dar cu putere conținută :

---

1) Din ciclul *„Cei ce nu sunt triști"*.

VÂNTURÂND PARISUL

RESTAURANTE

de AL. POPOVICI

Parisul are o populație de peste cinci milioane de locuitori. Căci dacă statisticele nu indică decât o populație fixă de aproximativ patru milioane, nu trebue să uităm că sutele de trenuri cari circulă zilnic între Paris și comunele mărginașe, varsă în fiecare dimineață un puhoi de omenire de peste un milion și jumătate de suflete.

Dar, câte suflete, atâtea stomachuri : și câte stomachuri, atâtea portofele. Ași fi vrut să spun, câte stomachuri, atâtea gusturi ; dar, deși francezului i-a plăcut totdeauna să mănânce bine, transformând necesitatea aceasta până la rangul de artă, — inobilată de nume ilustre, cântată chiar pe strune de liră, condițiile de trai, — de salarizare adică, — nu-i permit în genere să mănânce potrivit gustului, ci portofelului.

Nu voi vorbi aci de restaurantele exotice, create de prezența a tot felul de străini, — cari la Paris reprezintă orice națiune de pe glob în cantitate suficientă ca să asigure cu prisosință clientela cel puțin a unui restaurant cu gust local. (Fiecare națiune își are restaurantele ei, începând cu cele chinezești în cari, în loc de pâine ți se dă un castronaș cu orez pe care-l mănânci cu două bețișoare ; și terminând cu cele românești, în cari mănânci mititei, sarmale și bei țuică „de Văleni“, — fabricată în str. Barbès-Rochechouart, — la ţoi).

Nu voi vorbi nici de celelalte restaurante, tot exotice, — create de nevroza postbelică, ce și-a întins nebunia până la stomach, după ce a început cu urechile (jazz-band-ul) și a continuat cu picioarele (chareston-ul). Căci sunt la Paris restaurante, pentru uzul europenilor blazați, unde se mănâncă șerpi, arici, broaște țestoase, păianjeni, fluturi, etc.

Voi descrie numai câteva din acele localuri, pe cari le întâlnești mai la tot pasul, create de condițiile financiare ale diferitelor clase sociale, și în cari mănânci mai bine sau mai prost, însă în fond cam acelaș lucru, după cum ți-e și punga. Totuși, au o culoare caracteristică, — stampila Parisului, — care le deosebește de ceeace suntem noi obicinuiți să vedem în România.

◆

Rotisseria. — Poartă îndeobște un nume istoric sau pitoresc de han, pe care tradiția culinară sau literatura l-a consacrat. Uneori reprezintă ca nume, vinuri și specialități, o anumită provincie a Franței, renumită pentru calitatea ei gastronomică.

Are înfățișare rustică : grinzi afumate, vatră enormă la care se gătește, mese și scaune aspre, fețe de masă vărgate.

Tacâmurile sunt însă de argint masiv, iar paharele de cristal. Chelnerii servesc în smocking și-s curați pe mâini.

Mâncările poartă nume pompoase și încurcate, astfel că niciodată nu știi ce ai să mănânci.

De pildă comanzi : „Ouă bătute în unt à la Madame de Pompadour“. După zece minute, chelnerul îți aduce, într'o țigăiță (de argint, bineînțeles) un amestec, care aiurea poartă prozaicul titlu de jumări. Deziluzie completă. Chemi deci chelnerul :

— Bine, chelner, ce mi-ai adus aici ?

— Ceeace mi-ați comandat : ouă bătute în unt à la Madame de Pompadour.

— Bine, dar eu știu, că mai simplu, se numesc jumări.

— Cum, se poate ? Un om așa fin ca Dv. Jumări este pentru profani. Insă pentru noi, cari am citit în tratatul Marchizului de Cutărică, și știm că aceasta era mâncarea preferată de doamna de Pompadour...

— Da, într'adevăr, ai dreptate ! spui repede, prefăcându-te că ți-ai adus aminte, ca să nu-ți pierzi reputația de „un om așa fin“

Chelnerii, în general sunt foarte stilați, respectuoși și spirituali.

Intr'o zi găsesc în salată o coadă de linguriță de argint. Mă adresez chelnerului :

— Uite ce-am găsit în mâncare !

El privește lung obiectul și clipește șiret din ochi :

— Natural ; pentru prețul acesta, e de argint. Dacă plătiți mai scump, ați fi găsit o coadă de linguriță de aur.

La rotisserie se vine în automobil propriu și când ai cel puțin o mie de franci în pungă. In schimb, se servesc porții atât de mari, încât dacă ei resturile la hârtie, poți mânca din ele o săptămână întreagă, împreună cu familia.

◆

Restaurantul „familiar“. — Inainte de a te întreba ce mănânci, chelnerul te întreabă ce bei. Și e bine să bei, pentrucă dacă nu ai vițiul acesta, tot la acelaș rezultat eși : plătești o taxă, pentrucă n'ai băut.

Fiecare client are dinainte o sticlă cu vin roșu ; îmbucă odată și soarbe din pahar, iar îmbucă și iar soarbe etc.

Prețurile sunt modeste și porțiile idem. Chelnerul tutuește pe toată lumea și viceversa.

Clientela e formată din lucrători și funcționarii cari câștigă peste 1000 franci pe lună.

◆

Prețul fix. — In general, pentru cinci franci, ai dreptul la un hors d'oeuvre sau supă, o mâncare cu carne, sau pește, sau friptură, o legumă și un desert, plus un sfert de vin sau bere.

Farfuriile sunt mici, ca în garniturile de veselă pentru păpuși, iar porțiile de o delicatețä bolnăvicioasă.

Te minunezi de perfecțiunea la care s'a ajuns în diviziunea materiei. Ceri de pildă o pastă de ficat ; pe farfurie ți se aduce o ulcică de pământ zmălțuit, mare cât un ou de gâscă ; ridici capacul de hârtie și introduci vârful cuțitului ; iei pastă pe cuțit și întinzi pe pâine ; bagi cuțitul a doua oară în ulcică, îl scoți și vezi că pe vârful lui nu se mai află nimic ; te uiti furios în jurul-ți spre a vedea cine a făcut proasta glumă de a-ți mânca pate-ul ; dar nu, gluma a făcut-o fabricantul de ulcele, care în borcanul mare cât un ou de gâscă, a făcut o scobitură numai cât o alună de mică.

E restaurantul midinetelor și al celor cu stomachul și punga delicate.

◆

Restaurantul vegetarian. — E de o curățenie exemplară. Poate servi și de

---

— „Dela El !...“

Matei duse privirea spre locul arătat de degetul lui Costin — și abia atunci văzu la capul patului, un Isus crucificat...

Ceva fremăta în odae, ca un fâlfâit de aripi imense, — ca o respirare de aiurea.

Ca o asigurare, Costin mai zise odată:

— „Da, frate, de la El !...“

Matei privi din nou, — și lăsă apoi privirea ostenită, să-i cadă în jos, nedumerită.

Nu înțelegea

Costin vedea nedumerirea.

Zâmbi iar, — și, apropiindu-se de Matei, îi zise cald :

— „El m'a învățat să primesc totul. El îmi dă puterea pe care noi oamenii o căutăm, zadarnic, în noi înșine. El mi-a dat îngăduința și dragostea, El mi-a dat totul... De la El știu că „toate trec“, — singură împărăția Lui nu va trece niciodată...“

Matei, răsvrătit, zise aspru :

— „Și de unde știi tu că El ți-a dat puterea ?...“

Costin răspunse limpede și sigur :

— „De vreme ce am această putere, pe care eu o simt și nu o recunosc ca a mea, se înțelege că El mi-a dat-o !...“

Matei vru să zică ceva, dar Costin adăogă, arătând cartea deschisă de pe masă :

— „Știu și din cartea aceasta că puterea vine dela El !...“

Drept răspuns, Matei se sculă din nou și zise vrăjmășește :

— „Eu nu-L cunosc !... Nu-L cunosc!..“

Vru să plece.

Costin îl opri :

— „Frate Matei, nu te duce iar în întunerec... Nu te duce !..“

Matei tăcu, — își puse pălăria pe cap și privi o clipă spre Crucifix. Isus privea blajin și iertător spre el. Il chema, dar omul se ducea în întuneric.

Costin, totuși, îi prinse mâna :

— „Matei, frate, nu pleca așa...“

Matei deschise ușa. Ploaia îi isbi pe amândoi în față, — întunerecul se întindea imens.

Fără a mai întoarce privirea, Matei porni spre portiță.

Costin îi auzi vag glasul :

— „Sunt un păcătos !...“

Merse câțiva pași după el, prin ploae. Strigă cu căldură și cu dragoste :

— „Matei, frate, pentru păcătoși a venit El !...“

Dar omul nu auzi, și se pierdu în noaptea ploioasă, care părea așa dela începutul veacurilor și avea să țină dincolo de sfârșitul lor...

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

IN SFÂRŞIT

de N. CREVEDIA

Cu gulerul paltonului ridicat, cu ghiozdanul doldora de cursuri, cărţi şi caete — obosit peste măsură după o zi de audiţii şi seminar, plus câteva lecţii în diferite familii, seara ieşiam dela Facultate. Inceput de Decembrie. Un viscol aprig îmi sfichiui obrajii decum păşii în stradă.

Mă oprii în staţia tramvaiului. Viscolul se întărise şi 20 nu mai sosia. In staţie, eram numai eu şi o doamnă, îmblănită şi înmănuşată ca un explorator la Polul Nord, cu urechile şoşonilor în desordine. Nu i se vedeau din blăni decât doi ochi albaştri frumoşi şi câteva şuviţe de păr brumate de zăpadă. Incepuse să mă degere.

Dela o vreme, observ că tovarăşa mea de aşteptare mă privia din ce în ce mai căutător. Părea că vrea să-mi vorbească.

Şi în adevăr se apropie de mine :

— „Mă iertaţi, Domnule“...

— „Mă rog, Doamnă“

— „Nu sunteţi Dumneavoastră Domnul Mircea Kiril ?“

— „Chiar el“.

— „Domnul Mircea Kiril, autorul „Parcurilor funerare ?“

— „Da, Doamnă — şi student la Litere“ — adăogaiu eu măgulit.

— „Da ? Cu atât mai frumos. Imi daţi voie, Domnule Kiril : Eu sunt Doamna Doctor Crângeanu“.

— „Am onoare... — şi-i sărutaiu stângaciu mănuşa parfumată a mâinii drepte“.

— „Aşteptaţi tramvaiul, poate“ — relua dânsa.

— „Da — pe 20“.

— „Dar nu vine — şi iată ce-aş zice eu“...

Nu sfârşi însă vorba şi la semnalul ei, o maşină închisă stopă în omătul de lângă caldarîm :

— „In „Singurătăţii“ pe Bulevard — la dreapta — porunci şoferului.

Eu o urmasem înăuntru fără nicio împotrivire. Taxico-ul încălzit ca un vagon ministerial, fâşâia prin zăpadă.

— „Nu te speria — eu sunt o femee cumsecade“.

— „Mă rog, onorată Doamnă“...

— „Vom merge la mine acasă — o să fie foarte bine”.

Eram buimăcit. Par'c'aş fi fost pe front, m'ar fi surprins inamicul şi m'ar fi luat prizonier.

— „Da, o să fie foarte bine. Eu sunt văduvă d'un an de zile“ — confirmă ea o meschină prezumţie a mea şi care îmi spulberă orice bănuială.

— „Vom supa împreună. Peste noapte... Opreşte la No. 14 !“

Ajunsesem. Dibuiiu portofelul să plătesc din puţinii bani ce-i aveam asupră-mi.

— „S'a plătit !“ — mă opri dânsa autoritar.

Ne deschise un portar şi urcarăm scările unei case mari. La uşă, ne salută adânc un lacheu în uniformă. Furăm desbrăcaţi de un fecior.

— „Ia loc, te rog, Domnule Mircea ! Nu te jena câtuşi de puţin. Soyez comme chez vous. Suzana, pregătiţi masa !“

Ocupaiu buimac un fauteuil şi-mi aterizam privirea rătăcită asupra nobilei mele amfitrioare : de talie înaltă, sveltă, o rochie de seară decoltată, doi ochi albaştri nemărginit de frumoşi, părul blond. Să fi avut 24 de ani.

— „La Facultate în ce an eşti ?“ — mă aduse Doamna din nou la realitate.

— „Al doilea”.

— „Ce frumos !”

— „Şi totuşi tânăr — foarte tânăr. Ai 19 ani ?“

— „Plus doi, Doamnă“.

— „21“.

— „Da“.

— „Un enfant. Mais un enfant de génie. Când o s'apară volumul „Pasări împietrite“ pe care l-ai anunţat ?“

— „Cred că'n primăvară“.

— „Ce bine ! Va fi iarăşi un eveniment“.

— „Vai, Doamnă... prea mult !“ — îngăimaiu eu modest.

— „Dar cronicele dramatice le scoţi în volum ?“

— „Poate — mai târziu“

— „La table este servie ! — anunţă Suzana.

La masă, îmi povesti cum îmi urmăreşte activitatea publicistică, cum mi-a citit volumul de peste 10 ori — că de mult ar fi dorit să-mi facă cunoştinţă şi că acum m'a recunoscut în staţie după fotografiile publicate în diferite ziare şi periodice.

— „Sunt fericită, Domnule Chiril, că Dumneata eşti în realitate tot aşa de bine ca în portretele cunoscute. Poate chiar mai bine“.

(Eu, vă puteţi închipui în ce stare mă aflam).

— „Sunt soţia Doctorului Crângeanu — relua frumoasa Doamnă — a murit într'un accident de automobil. Sunt născută Chirovici. Părinţii mei erau oameni cuprinşi pe vremuri. Războiul, însă, i-a ruinat. A trebuit să consimt în cele din urmă să mă căsătoresc cu el. Nu l-am luat din dragoste. Eu n'aveam decât 18 ani — el, 45. Nu era, dealfel, un om rău. Il stimam mult. Pot spune că îl iubiam chiar. Nu mi-a lăsat niciun copil. După moartea lui, am rămas în stăpânirea unei averi imense şi complet desorientată. O nelinişte amară îmi torturează existenţa. In artă, îmi găsesc un refugiu. Mi-am făcut studiile în Elveţia. Acum, de Sărbătorile Crăciunului, eram hotărîtă să arendez cele două moşii, să pun toate treburile la punct şi să plec în străinătate. Intâmplarea fericită a făcut să te întâlnesc pe Dumneata. Căci vom merge împreună, Domnule Chiril !

— „Doamnă, dar...“

— „Eşti desigur necăsătorit”.

— „Da“.

— „Atunci un *mariaj* cu mine cred că ţi-ar conveni“.

— „Doamnă, prea încântat de propunerea D-voastră, dar...”

— „Eşti destul de format pentru aceasta. Cunoşti mi'nchipui viaţa. Studiile le vei continua în linişte aici sau dacă vrei la Paris. Ne vom muta acolo. Apoi, fiind mai liniştit, vei avea mai mult timp de consacrat scrisului. Chiar mâine voiu aranja cu scoaterea pasapoartelor, pentru care te rog să-mi dai două fotografii de-ale Dumitale şi să faci bine să aranjezi cu editorul pentru volum. In ajunul plecării, ne vom cununa“.

Aproape nu mai vedeam înaintea ochilor. Ea era frumoasă, răpitor de frumoasă... Şi vă puteţi fiecare închipui ce planuri se zămisleau în mintea mea de student şi de poet sărac.

Ni se aduse cafeaua. (Fără apă — nu curgea).

— „Spune-i Grizettei să pregătească dormitorul — două persoane !“ — porunci galeş viitoarea mea mireasă.

Fumarăm ţigări streine parfumate.

Setea, însă, mă chinuia. Şampania nu-mi mai plăcea şi nici nu putea să

---

librărie, pentrucă e plin cu cărţi de propagandă.

Te prezinţi la cassă şi achiţi preţul fix al mesei. Primeşti în schimb o farfurie adâncă şi un castron cu supă, plus pâinea.

Te instalezi la o masă şi mănânci supa. Predai apoi castoronul gol şi în farfurie primeşti mâncarea de legume. După ce mănânci legumele, te duci singur şi te serveşti cu salată, după cum ţi-e pofta şi.. obrazul. Predai apoi farfuria goală şi primeşti desertul.

Chelneri nu există. Ceeace creează uneori scene nostime, cum era acel domn elegant, cu monoclu şi jambiere albe peste pantoful impecabil de lac, care după ce a aşteptat o jumătate de oră la masă, văzând că nimeni nu vine să-l servească, se prezintă la cassă :

— Mă rog, cum se mănâncă aci?

Patronul îl lămureşte, foarte curtenitor :

— Intâi, achitaţi costul mesei.

— Cu plăcere, poftim — şi domnul cel elegant se execută pe loc.

— Primiţi în schimb supa şi pâinea, — continuă negustorul, — luaţi tacâmuri de colo şi treceţi la masă. Pe măsură ce mâncaţi un fel de mâncare, veniţi şi vă servim felul următor. Si acestea spuse, înfipse în mâinile clientului respectivul castron cu supă.

Domnul cel elegant se întoarse pe jumătate hipnotizat. Işi privi într'o oglindă silueta impecabilă, jambierele albe, monoclul din ochi şi... castronul din mână. Până la masa ce-şi alese erau patru metri.

Şi domnul cel elegant simţi că nu va putea parcurge, pentru nimic în lume, distanţa aceasta, înarmat cu un castron. Puse deci vasul pe parchet şi într'un elan de dezastruoasă disperare, ţâşni pe uşe, lăsându-şi în cuer pălăria, bastonul şi mănuşile.

◆

„La norocul furculiţei“. E instalat într'o magazie, dincolo de fortificaţii, spre poarta Clichy.

In mijlocul magazii, se află un cazan mare prevăzut cu mai multe robinete. In cazan fierbe supă cu bucăţi de carne în ea.

Pentru un franc primeşti o bucată de pâine şi ai dreptul la un castron cu supă „dela robinet“.

Si mai ai un drept : ţi se dă o furculiţă mare, cât tridentul mitologicului Neptun, cu care tragi odată repede prin cazan. Dacă în vârful furculiţei s'a prins o bucată de carne, înseamnă că ai avut noroc să mănânci *„copios“*. Dacă nu, oftezi resemnat, treci la o masă şi dumicând bucăţi mari de pâine în castron, mănânci supa cu linguri de tablă, prinse de masă cu un lănţişor.

Ce vreţi, clientele dela „Norocul furculiţei“ e amatoare de „suveniruri“, iar tacâmurile sunt aşa de scumpe după război.

AL. POPOVICI

Paris, Septembrie, 1928.

UMBRĂ MINORĂ

de **V. DAMASCHIN**

...Fereastra s'a isbit cu sgomot de perete.

Un vârtej inelat, care a adunat tot praful și frunzele uscate depe aleea grădinei în pletele sale, le-a aruncat prin fereastra deschisă, în sală...

Mai mult l-a tîrît de mînă.

— Hai în clasă! O să plouă!...

Ușa aruncată distrat de mâna ei micuță și albă, le-a râs strengărește din urmă. Un miros caracteristic de nădușeală și de aer închis, i-a umplut lui nările: miros de băi publice; de lemn de brad ud și miez de pâine caldă.

A ezitat un moment lângă ușă și a privit stângaciu clasa răvășită, din care adeneaori și-au luat sborul fetele...

Singuri.

Pupitre răsturnate, întoarse în fel și chipuri; catedra aplecată pe-o coastă și din a cărei hârtie lipsește un petic mare, ca o gură de mască; tabla cu litere știrbe și mânjită de ștersătur de burete: și peste tot stau confetate vesel și neglijent, hârtii mototolite... Numai florile dela ferestre stau cuminți și spășite, cercând să-și strângă cuviincios rochițele multicolore depe marginea ghiveciurilor, să nu și le pătеze....

Pe toate el le-a inventariat și le-a mângâiat cu privirea. Dece turbură sanctuarul acesta de vestale?! Dece?!...

Singuri. Tăcere incomodă.

Ea a prins a hohoti vesel, o zornăitură de pahare lovite...

— ...să ne vadă vre-o profesoară...

I-a scăzut curajul; nu mai râde...

Acum râde el: un sanctuar de vestale? !...

— Dece râzi?

El a ridicat distrat din umeri:

— Iacă-așa!

— Ești răutăcios! Hai!

L-a pălmuit drăgălaș cu mâna ei mică și nervoasă, peste mână...

Acum și-a aninat brațul, o crenguță de liliac alb înflorit, de brațul lui, și străbat în pași mărunți clasa....

...Afară, nouri enormi de păcură, conturați pe cerul gol, de vară, în figuri apocaliptice, au închis zarea... Pe alee au pornit în horă nebună: frunze, praf, hârtii... pe când stufărișurile se frământă cu sgomot de armuri lovite...

Privirile ei au urmărit galeș nourii mânioși; acum și le-a întors spre pânsul. E neliniștită... Pe urmă, un gând ștrengăresc i-a înflorit o mulțumire nouă în ochi, care s'a mistuit iute, ascunsă...

L-a târât de braț printre pupitre.

Aici stau eu! vezi? aici unde-i penița asta!... Aici, șade Aca!

Lângă catedră:

— ...hârtia asta, am pus-o eu, cu mâna mea!

A întins în direcția aceia o mână mică și albă și pătată de cerneală, urmărită credincios de privirea lui.

— ...bietele flori! erau să se usuce! Și fetele mai și rup din ele! Ție îți plăcea asta, nu?... Eri am cerut o ulcică dela bătrână și le-am udat!... Vezi călimara aceasta? Mi-ai pătat șorțul...

Și c'un deget miniatural, — un semn de exclamație alb — și-a arătat o pată minusculă depe șorț. E urmărit tot de privirea lui, care a prins acum să netezească gingaș, ca o mână grăsuță de copil, de jos în sus, șorțul gris de uniformă, conturat leneș de formele ei sculpturale, pân' la sânul micuț și delicat arcuit, de unde privirea lui a deviat cu corigență...

...Afară, stufărișurile înebunite, își pleacă frunțile sub biciul năpraznic al vântului. Crengi îndoite, lovesc cu degete de vânt fereastra... Clasa, se întunecă treptat...

La tablă pe planșa proptită pe picioare sdravene, se desprind, prin umbra care se lasă grea, desene cabalistice, litere numai pe jumătate, ștersături de burete neudat bine:

Tell me not....

Life is but am empty dream!

Life is....

Il ține delicat de mână și pare că-l învață; îi silabisește mărunt:

Nu-mi spune...

Viața este un vis zadarnic...

Cuvintele picură rar, nostalgic...

O fereastră s'a isbit puternic în lături, și încă una...

De frică, a tresărit și ultima literă a rămas spânzurată de gura ei de copil...

Pe urmă, s'a desprins iute de lângă el. Piciorul ei micuț s'a cățărat pe-un pupitru. Inchide cu grijă de gospodină harnică fereastra care caută să scape din mâna ei.

Sus, ridicată pe pupitru, i se conturează profilat silueta mlădioasă, pe zarea cernelată văzută prin fereastră: și coapsa fină, și mijlocul subțire, și conturul arcuit al sânului. Delicată și albă pe zarea de cărbune...

Privirea lui o fixează pe cerul gol, și întunecat...

Un fulger a luminat feeric geamurile clasei...

Gata să țipe, și-a agitat mâinele în aer...

A prins'o în brațe: ea tremură, ca un fluture prins în pumni... Acum, spaima trecută, s'a lipit desmierdător de el, ca o pisicuță albă și alintată...

O bubuitură puternică, joacă geamurile în cercevele.

A dus-o ca pe-o jucărie până 'n fundul clasei și-a urcat-o sus, pe-o bancă... El s'a așezat alături la picioarele ei, cu capul în poală, pe când colțul de umbră al clasei își fulguește peste ei, funinginea întunericului...

Fulgere ințesate; pela ferestre o mână răutăcioasă poartă în fugă o faclă aprinsă... Un decor feeric, luminat violet, cu foc bengal. Bubuituri puternice. Crengi înebunite, se sbuciumă sub ferestre...

Se strânge tot mai înfiorată lângă el. O simte toată prin rochiță: albă și delicată...

O lumină orbitoare a umplut clasa: un deget a bătut în geamuri și le-a cutremurat puternic....

L-a cuprins de umeri cu amândouă mâinile și s'a lipit îngrozită de el. Ii simte și răsuflarea iute și neliniștită, pe obraji...

Clipe fulgerate trec...

O ploaie repede își cântă simfonia în alegro pe tablă; pe urmă a prins a plânge nefericită în uluc...

Pic: Pic! Pic!

A adormit?!....

Din când în când, ea îi mângâie c'o mână moale și delicată, pletele lui răvășite, din poală...

A adormit?!...

A trecut vremea. Ploaia a stat.

Acum, i-a ridicat capul din poală, și i-a mângâiat cu gingășie fruntea...

Iar i s'a văzut piciorul micuț, cățărat pe pupitru...

A deschis fereastra.

O boare răcoroasă, cu parfum trezit de vanilie și putregai aromat, a umplut clasa. Noaptea și-a lungit umbra în zare și sub geamuri...

S'a dus și el spre fereastră, și s'a lungit iar la picioarele ei.

Ea s'a ridicat:

— E târziu!....

El și-a urcat privirea nemulțumită spre dânsa.

— ...zău, e târziu! Mergem..

Acum i s'aude și glasul lui, tot nemulțumit și scâncit copilăros:

— Dece n'a mai plouat?

Două brațe mici și calde i-au înlănțuit grumazul și, pentru prima oară, o gură fierbinte i-a înfierbântat-o pe-a lui...

— N'o să mai plouă și altă dată?!...

---

mi-o potolească. O sete groaznică, cum n'o poți avea decât după o masă copioasă, încheiată cu o cafea fierbinte. Suzana aduse apă. Dar când vru să-mi întindă tava, un pahar se vărsă, udându-mi hainele și fața de masă.

. . . .

Eram transpirat leoarcă. Am sărit în sus. (Seara, dupăce ieșisem dela Facultate, ca să-mi împac foamea pe ziua aceea, mâncasem niște covrigi cu sare. Peste noapte, mi s'a făcut sete și... visasem!").

N. CREVEDIA

critica literara

ALMANACHUL GRAFICEI ROMÂNE PE 1929

«Scrisul românesc», — Craiova

„Almanahul Graficii române", cu care ne-am obicinuit de vreo 5 ani, constitue un adevărat eveniment technic, grafic și literar. Pentru anul 1929, desigur acest eveniment ajunge la o adevărată culminație. Meritul revine, fără îndoială, d-nilor Em. Tătărescu și Virgil Mollin, intelectualii de gust subțire cari se gândesc și la realizări de această natură.

Despre el foarte just vorbește cel dintâi (în „Prefață"), când îl numește „a șasea concretizare a. sforțărilor.... pentru progresul tuturor artelor grafice, atât de variate și de complexe, și pentru creiarea unei note, originale și specifice a tiparului nostru mai ales în partea cea mai caracteristică a lui, confecționarea cărții".

Mai departe se amintesc „progresele remarcabile în technica propriu-zisă, mai precis în complectarea, transformarea și adaptarea la nevoile noastre", insistându-se cu toată dreptatea asupra anului 1928 care „constituie un mare riviriment în opinia generală și tendință de încurajare și de apreciere a științelor și artelor", când, „pentru întâia dată, mai accentuat, a învins cartea bine tipărită, cu un exterior atrăgător și cu o ținută impecabilă..."

Și anume: „Incetul cu încetul dispar maculaturile; atelierele se modernizează, arta ilustrației își face loc, este o goană după frumos și un mare avânt către arta națională".

După o parte calendaristică admirabil executată, urmează cea „literară" cu următorul conținut:

N. Iorga: Răsboiul din 1877—78 în ilustrațiuni; *I. Bianu:* Un versuitor săsesc necunoscut; *Sextil Pușcariu:* Cuvinte de origine păstorească; *Stelian Popescu:* Expozițiile de arte grafice; *Gr. Trancu-Iași:* Cartea animatoare; *I. Moisil:* Alfabete vechi românești; *Em. Tătărescu:* Insemnări asupra evoluției tipografiei în Spania; *Cezar Petrescu*: Cărțile copiilor; *Paul I. Papadopol:* Câteva precizări gramaticale; *C. D. Fortunescu:* Chestiuni de ortografie pentru tipograf; *I. Dongorozi:* In jurul unui memoriu; *Ștefan Bălcești:* Cântec de tipografie: *D. Tomescu:* Textul și technica cărții; *Dimitrie C. Ionescu:* Un mic istoric asupra tipografiilor din România. (p. III); *Scarlat Calimachi:* Tipăriturile vechi românești; *Virgil Mollin:* Xilograful Gheorghe Russu; *ing. H. Steinberg*: Rotativele în serii; *G. N. Dulca:* Maximile de cules; *I. Kranich:* Câteva vorbe despre executarea cărților; *Virgil Molin:* Tiparul și reclama; *Virgil Molin:* Posibilitatea unei normalizări în industria tiparului; *T. R. Dumitrescu:* Cum se calculează imprimatele — cu un cuvânt: o bogăție de material prețios, interesant și variat de natură tipografică, culturală și literară în măsură să ne inițieze în direcțiunea pe care, cu atâta credință, o urmează „Grafica română" și „Almanachul" acesteia.

Evocatoare și impresionantă pledoaria d-lui *Cezar Petrescu* pentru copii. Iată un fragment:

„Vedeam mai deunăzi, innotând în troenele mai înalte decât el, un copilaș cu nasul cât un sfârc roșu, ținând în mâna înghețată sulul revistei. O revistă ca oricare alta, din câte apar pentru dânșii. Graba lui și luarea-aminte cu care păzea hârtia să nu o păteze de atingerea albă a zăpezii, erau înduioșătoare. Il ghiciam trântind ușa, svârlind hăinuța ninsă, și mergând deadreptul să se așeze la masă, cu capul prins în pumni și cu coatele rezemate să devore peripețiile basmului, tălmăcit confuz din nemțește în franțuzește, ilustrat cu poze sgâriate în bătaia de joc grăbită a desenatorului..."

Articolul, uneori prea drastic, deschide una din rănile de care suferă editura românească. Natural că remediul ar trebui să înceapă cu cartea de școală — pentru care a pledat cu atâta căldură d. Cezar Petrescu. Spre satisfacția editorilor zorile unei îndreptări încep să se ivească: în urma măsurilor luate de ministerul Instrucțiunii — cărțile de curs secundar au luat un aspect modern și occidental.

Foarte la locul lui articolul d-lui *Tomescu,* care constată abuzul de artă tipografică, „abaterea cărții dela funcțiunea ei culturală", în care „textul e strivit de ilustrațiuni" sau „invazia falselor cărți frumoase în care mediocritatea textului e marcată de fastul imprimării și al ilustrațiunilor" cu atât mai primejdioasă, cu cât „nu mai avem astăzi o severă și vigilentă critică literară".

Intrucât ne privește, așteptăm pe d. Tomescu în fruntea unei puternice reviste, tocmai pentruca, lovind fără milă în cei ce primejduiesc cartea, să contribue, așa cum știm că se pricepe, la orientarea publicului cetitor.

Foarte interesant studiul regretatului tipograf *Dim. C. Ionescu.*

De remarcat sunt planșele care însoțesc unele articole și în deosebi cele peste 40 de ilustrațiuni, după marii pictori sau marile reviste occidentale care însoțesc instructivul articol al d-lui N. Iorga.

Cartea se închee cu câteva articole de pură specialitate și cu numeroase reclame-model.

Oricum l-am privi — dar mai ales ca execuție technică— „Almanachul graficei române pe 1929" e o adevărată faptă bună. Pus în mâna intelectualilor și tipografilor — el poate aduce foloase din cele mai mari: îi instruește și le cultivă, cu prisosință, gustul.

◆

UȘURINȚĂ

O numesc, deocamdată, așa, deși i-aș putea zice, foarte bine, superficialitate sau, dacă nu-i prea tare cuvântul, incultură.

Dar, mai întâiu, despre ce poate fi vorba? Iată: în argo-ul unor anumiți muncitori cuvântul „burghez" a ajuns să aibă un sens cu totul general și complet depărtat de cel real: nesocialist. S'a petrecut aici acelaș proces semantic prin ajutorul căruia poporul pecetluește prin formule ca „haine nemțești", „nemțoaică la copii" — etc., tot ceeace e, în genere, occidental. Am avut însă grija să previn: astfel de lărgiri de sferă ideologică puse în gura (și în mintea) celor necultivați — n'au de ce să ne mire. In istoria civilizației românești (firește: nu în aceia care ar fi fost scrisă de cutare critic!) ele pot îndritui concluzii instructive: pot spune filologului și sociologului mai mult decât atâtea documente a căror autenticitate poate fi așa de lesne pusă la îndoială.

Natural că lucrul acesta privește o a*numită* epocă, *anumite* împrejurări istorice.

Și totuși procesul continuă. Deastădată însă impricinații nu mai sânt recrutați din pătura de jos. Numele lor departe de a se pierde în massă, încep să fie cunoscute. Și le scriu, și le afișează, și le strigă singuri...

Un caz din atâtea:

„Poemele risipite prin diversele publicațiuni între anii 1925—1927..."

Iată-ne, din nou în fașa unui echivoc, comunicat — vai! — prin „cronica săptămânală" a unei cunoscute foi... literare.

Poeme? Dar ce'nsemnează oare cuvântul „poemă"? In sensul în care îl cunoaștem noi din istoria literară și din istoria diferitelor literaturi — citatul de mai sus nu-l primește. El se gândeste, desigur, la „versurile (sau, dacă vreți poeziile) risipite prin diferite..." — ceiace, desigur, e cu totul altceva.

Or, dacă a echivala cuvântul „versuri" cu acela de „poezie" constitue un act de îndrăsneală și nepricepere, cu cât mai trufașă trebue să fie îndrăsneală și cu cât mai completă nepriceperea aceluia care nu se dă înapoi să numească simplele „versuri" — deadreptul „poeme".

Și-acum încheerea:

Una din două: sau confuzia e datorită unei nepriceperi— și-atunci e involuntară; sau e intenționată și dă pe față — tupeul. Natural că — de-aici se pot deduce și respectivele învățăturii morale: nepricepuții — să nu se amestece unde nu le fierbe oala, iar cei cari cu știință recurg la substituiri de sensuri, să se autocalifice—gândindu-se la atâtea alte specii de substituiri...

Pecând un cod penal al moravurilor literare?

PAUL I. PAPADOPOL

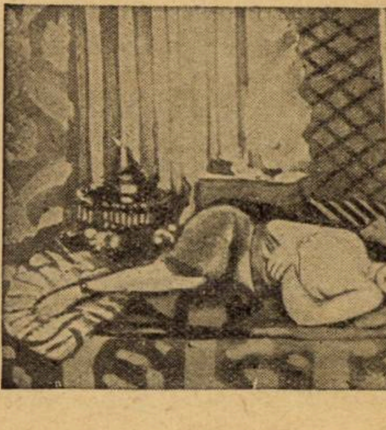

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL VENTURA

„PERIFERIE", piesă în 3 acte (13 tablouri), de Frantisek Langer.

„Periferie" este o piesă de succes. Se spune că multe teatre au ținut-o pe afiș, ani de zile, că a fost tradusă în toate țările în care publicul are bunul ori prostul obicei să meargă la teatru și se mai spune încă (câte nu se spun!)... probabil de oameni bine informați, că-i o piesă genială.

La noi, e drept, nu s'au confirmat încă spusele de mai sus, deși am dori-o pentru bunul mers al unui teatru însuflețit de gândurile cele mai bune.

Eh, dacă am fi avut și noi periferie, cât de bine ar fi mers la inima multor dintre spectatori povestea eroilor din piesă. Din fericire, cum observă și d. Gh. M. Zamfirescu, Bucureștii nu are decât mahalale, unde oamenii sunt altfel decât cei dela periferie.

Există însă, în realitate, acolo, unde orașele au și „periferii", o umanitate atât de deosebită de aceea pe care o cunoaștem în general ca lume trudită de munca pentru trai și nesiguranța zilei de mâine? Să aibă acea lume dela periferie o psihologie aparte, care să constitue caracteristicile unei omeniri deosebite? Oamenii se deosibesc de obicei prin temperament, sensibilitate și inteligență. (Moralitatea și idealurile servesc la categorisirea specificului claselor, deși însăși existența lor e atât de discutată). Dacă această deosebire nu-i prea convențională, unde este atunci acea omenire atât de stranie și nouă?

De nu se află nicăeri în realitate, există însă undeva: în capul scriitorilor cu imaginația întârziată într'un romantism-naturalist. Și ca origine revendicați-i pe Dostoiewski și alți ruși epigoni, cari la rândul lor n'au prezentat decât tipuri, acum numite rusești, contestate însă la ruși.

Dacă această omenire nu există în realitate, s'ar pune întrebarea: dece au totuși succes piesele și filmele care reproduc presupusa viață a periferiilor, după șabloanele cele mai convenționale? Fiindcă animalitatea din noi care a fost adormită de educație și civilizație „tresare de bucurie când vede că sunt încă oameni care ucid așa.., fiindcă au poftă sau ca să excite vreo femeie? Se poate. E ca și admirația pentru eroi, amestec de lașitate și bravură imaginată. O părere ca oricare alta, de ale cărei avantaje comerciale se pare că d. Langer a fost entuziasmat.

Convins că spiritul vremei este bine să fie respectat, d-sa a filmat subiectul în treisprezece tablouri care ar putea fi jucate prin tragere la sorți, deoarece succesiunea lor nu-i obligatorie pentru desfășurarea acțiunii.

E atâta naivitate și sărăcie de observație în toată povestea născocită de d. Langer, că dupăce ai auzit de succesele obținute și laudele ce i s'au adus, te simți rușinat când nu poți spune decât că este o.... încercare dramatică pentru verificarea aptitudinilor regizorilor. Și cât de multe s'ar putea spune despre talentul risipit fără milă de d. Victor Ion Popa în montarea acestei piese situată prin titlu la periferia artei adevărate.

Autorul „Mușcatei din fereastră" îi știe secretul. Dacă lași ca timpul să cearnă subiectul piesei, după o săptămână cam atâta îți rămâne: o femeie de stradă, cedează la început repede, în fața publicului, unuia care a stat un an la închisoare și își are mari rezerve amoroase. Pe urmă dânsul gelos ucide fără să vrea pe unul găsit la femeia de stradă, iubita dumnealui. După ce ia toate măsurile să nu fie prins vestește poliția. Văduva celui ucis îi face cadou hainele mortului și dânsul cu dânsa devin dansatori. Și pentrucă Raskolnicoff nu putea trăi fără să vadă locul crimei și să fie pedepsit, d. Langer își trimite eroul la locul crimei și la poliție, să se denunțe singur. Cum e încăpățânat, nu cedează ușor să fie absolvit de pedeapsă și atunci face apel la un fost judecător care trăia pe sub poduri și dădea sfaturi juridice pe băutură. Judecătorul are formulele lui de judecată, nu prea precise, nu prea serioase, dar care sunt noui fiindcă autorul trebuia să aducă și ceva nou în piesă. Frantzi se duce împreună cu fata la domnul judecător, care îl condamnă să ispășească crima prin vecinica iubire a uneia care l-a înșelat pentru ciorapi și fuste de mătase.

Piesa trebuie văzută numai pentru tabloul final, când judecătorul se bagă într'un butoi ca să răspundă la unele întrebări puse tot de el împricinaților. Ce simplu s'ar fi rezolvat aceste scamatorii dacă actorul ar fi fost și ventrilog.

Se spune că ar mai fi o versiune a piesei, făcută tot de d. Langer, fără tabloul final. E o piesă căreia i s'ar putea face 4—5 variante fiindcă e tot una.

De ce o fi interesantă această piesă și ce-o fi aducând nou, n'am putut să aflu, deși o săptămână în șir, am cerut deslegarea tainei dela admiratorii ei. Părerile lor au fost atât de împărțite că recapitularea ar fi imposibilă, și nu se refereau aproape decât la interpretare.

Unul dintre ei mi-a vorbit entuziasmat de pantalonii cu care joacă, în piesă d. deputat Țăranu, altul îi admira pălăria, iar majoritatea găsea că d-na Mohor joacă așa de natural rolul că nu poate fi uitată.

Despre d. Marțian, puținii s'au pus de acord să-l laude, găsind că e oarecum prea actor în rol și că d-nii Cazaban și Călin au fost mai sinceri și mai comunicativi. D. Timică a fost găsit cel mai autentic comisar ce s'ar fi putut imagina.

Ar merita să amintim că cel mai lăudat a fost d. Victor Ion Popa, dar cum știm că preferă să aibă succes piesa și nu d-sa, vom profita de alt prilej ca să-l vorbim de bine.

Dacă vreți să știți cam ce spun admiratorii cuprinsului piesei, citiți programul. Monitorul Oficial are știrile cele mai exacte.

◆

TEATRUL REGINA MARIA

„PROFESIUNEA D-NEI WARREN", piesă în 4 acte, de B. SHAW.

Pe d. B. Shaw îl cunoașteți. E sclipitor de inteligent, își bate joc de toată lumea și de el, dar mai cu discreție, și nu respectă nici o formulă de teatru. Preferă genul revistei în care, autorul e prezent tot timpul și apare la rampă în fiecare actor. Acest B. Shaw este însă de dată mai recentă.

Mai de mult d. Shaw era mai potolit și mai respectuos față de public. Își bătea joc mai puțin de el și de idolii săi. prezentându-i subiectele în așa fel ca omul să înțeleagă ceva s'au să aibă această impresie, și să aibă ce povesti la cunoscuți.

Naștea vâlva cu fiecare premieră fiindcă lumea de atunci nu făcuse războiul și convențiunile erau mai tari. Când se vorbea de „Profesiunea d-nei Warren" trebuia să nu fie de față fete tinere. Azi, când în comisiunile care discută suprimarea prostituției și desființarea caselor de toleranță sunt atâtea doamne de bine, piesa lui B. Shaw apare încăruntită și oarecum inactuală. Dacă însă s'ar aprinde discuție în juru-i, greu ar fi să se pronunțe cineva dacă fata d-nei Warren, care personifică lumea morală, și combate în numele ei, nu e mai săracă în argumente decât d-na Warren, care găsește că profesiunea ei, ca oricare profesiune trebuie respectată, fiindcă e exercitată în mod cinstit.

Singură tenacitatea fetei de a nu se lăsa tentată de banii oferiți de mama ei, patroană de case de toleranță, și de a-și câștiga existența prin muncă, formează elementul moralizator al piesei. B. Shaw, anarhist și anarhizant împotriva societății, moralei și tot ce-i consacrat de vreme, n'a avut curajul să mărturisească vreo preferință. A lăsat-o să se subînțeleagă, nu numai dintr'o preferință estetică, ci pentrucă întreaga lui construcție spirituală se opune genului didactic. E atât de discretă această afirmare a victoriei moralei curente reprezentată de fată, că puțini sunt aceia care ar nega că nu au plecat dela teatru mai indulgenți față de lumea interlopă a d-nei Warren și că ea însăși apare foarte simpatică.

Nu afirma încă atât de categoric revolta sa împotriva convențiunilor care ne fac sclavi unei morale impuse, nu acceptate, dar nu era mai puțin îndrăzneț în concepția sa.

O piesă rezervată totuși unui public restrâns cu tot jocul superior al d-nei Bulandra, care după părerea noastră ar fi întărit și mai mult succesul dacă în ultimul act ar fi nuanțat prin efecte de glas, ca în primele acte personalitatea d-nei Warren. Excelenții d. Storin în Sir George Crofts, d. Manolescu în Pread și d. W. Maximilian în Pastorul Samuel Gardner.

D-na Sadova în Vivie, fica d-nei Warren și d. Finți în Frank, fiul Pastorului, au asigurat un ansamblu omogen.

ION FLOROIU

plastica

ACADEMIA DE PICTURĂ ŞI SCULPTURĂ

Este titlul sobru pe cât de cuprinzător sub care, colaborarea celor mai ilustre nume ce împodobesc firmamentul plasticei româneşti, au dăruit culturii naţionale un nou aşezământ menit să înlăture pentru viitor stânjenirea desvoltării fireşti a emulaţiei şi realizării tinerelor noastre talente.

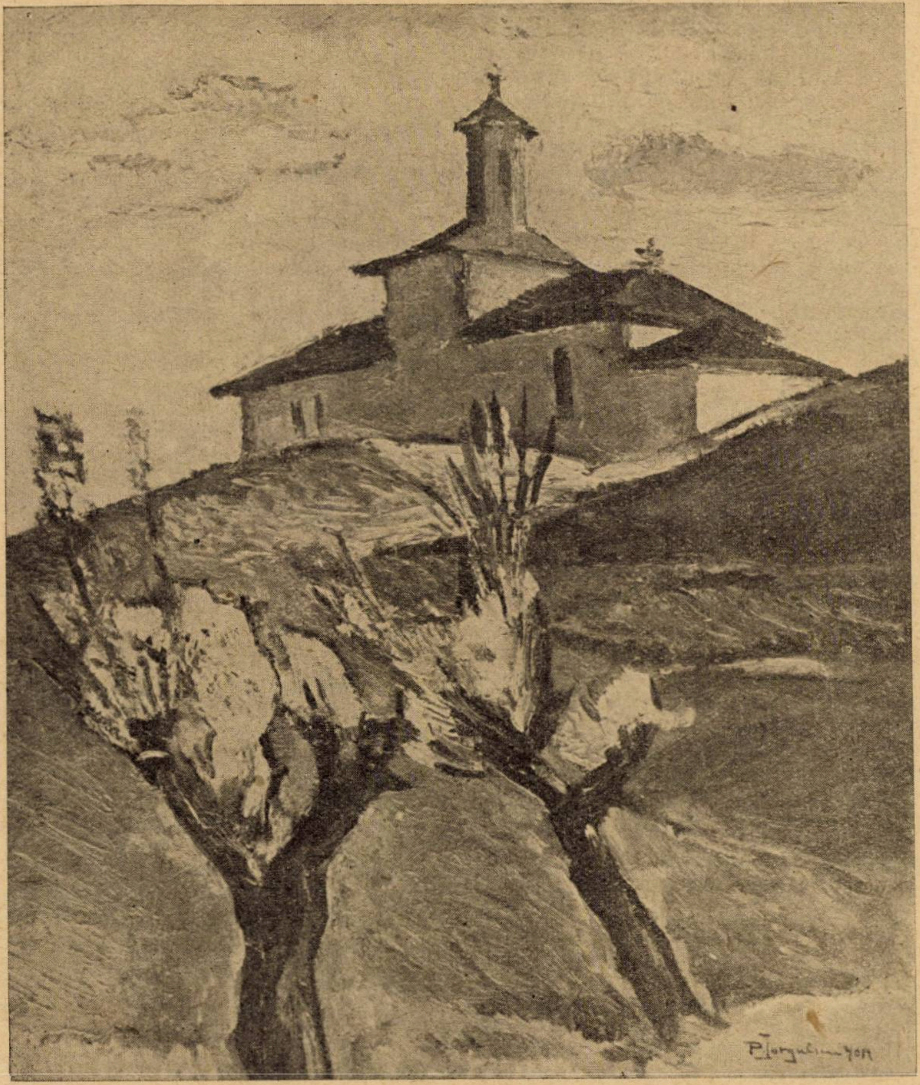

P. IORGULESCU-JOR : „Pe deal"

Nu odată cronicarul cu reale preocupări de progres, a deplâns — în faţa mărturiilor indenegabile de justificate veleităţi creatoare — deprimantele scăderi de cari prea adesea ori s'a resimţit valoarea expunerilor artistice de pe urma insuficienţii posibilităţilor unei pregătiri iniţale conformă cu temperamentul şi personalitatea fie-cărui iniţiat.

Şcoala Statului ca şi toate solicitudinile lui proteguitoare au fost, de netăgăduit, mai apreciabile de cât nimic. Nu e poate nimeni vinovoat însă, dacă mecanismul acestuia, printr'o dispoziţie a fatalităţii, trebue să funcţioneze cu un pas în urma mişcării evolutive a ruajului social. Şi este poate de asemenea normală necesitatea corectivului ce datorează iniţiativa particulară pentru coordonarea întregului angrenaj.

Dacă de multe ori garanţia eficacităţii unei atari intervenţii este ea însăş o serioasă problemă, în cazul de care ne ocupăm, cuprinsul prospectului „Academiei de Pictură şi Sculptură" cu o lapidară enunţare de principii directive se prezintă deosebit de elocvent şi promiţător prin lărgimea perspectivelor ce deschide, prevăzând de la început poticnirile entuziasmului juvenil la cotiturile neaşteptate ale carierei, unde învechitul spirit de metodă s'a arătat întotdeauna neputincios îndrumător.

Curajul unei atari răspunderi l-au putut lua cu sorţi de isbândă, personalităţi cari au adânc conştiinţa chemării lor, şi a căror consacrare a ieşit din sfera discuţiunilor îndoielnice.

Simpla înşirare a numelor ce s'au asociat să îndrumeze cu lumina lor tineretul — Petraşcu, Tonitza, Şirato, Vlădescu, Storck, Jalea, Belisare, Petrescu-Dragoe — sprijiniţi pe colaborarea ştiinţei în persoana d-lui profesor Gh. Murnu pentru istoria artelor, cursul de perspectivă al eminentului arhitect Anton Popescu, Anatomie, dr. I. Apostolide — constituie o surprinzătoare unitate din elemente cari aduc fie-care o lume întreagă de viziuni plastice şi cunoştinţe.

Programul şcolii, chiamă prin diversitatea secţiunilor şi cursurilor practice şi teoretice la munca răbdătoare a vechilor maeştri ,cu care tineretul nostru, deprins să sfârşească înainte d'a fi început, se va împăca cu greu până la întronarea unei tradiţii.

E vizibil însă că tocmai acest lucru e piatra de început la temelia aşezământului.

Direcţia încredinţată pictorului şi critic de artă C. Vlădescu, alături de d. profesor universitar Gh. Murnu, unul din cei mai de seamă membrii ai Academiei Române, constitute încă o mărturie a premizei de disciplină spirituală pe care se înalţă acest nou locaş — de cultură românească.

I. L. GRECO

Prinţesa Marioara, fiica Reginei Elisabeta, decedată la vârsta de 4 ani.

gazetaria

așa și-așa...

LIMBA ROMANA și-a reluat drumul, odată cu începerea anului școlar și literar. Din nefericire primul număr e ceva mai sărac (decât acelea care l-au precedat) și mai puțin legat de programa analitică — așa cum scrie redactorul ei în „program“.

Se deschide printr'un foarte just studiu asupra istoricului latin „Cornelius Tacitus“ — semnat: E. Lovinescu. E o lature în care d-sa ar putea insista contribuind, în largă măsură, la desvoltarea gustului pentru clasicism și literaturile clasice.

Numărul mai cuprinde: schița din viața de școală: „Cucul Salvator“, — semnată: Dan Protopopescu și numeroase versuri — dintre care se remarcă pastelul „Moina“ — semnat: G. Bacovia — din care cităm:

Și toamnă, și iarnă
Coboară — amândouă;
Și plouă, și ninge,
Și ninge, și plouă...

Și noaptea se lasă
Murdară și goală...

Și-s umezi pereții
Și-un frig mă cuprinde...

La „Cronică“ ni se vorbește despre „marea artă și marele dar al lui Panait Istrati de a ne face să iubim oamenii... Aceasta să fie „critica obiectivă“ despre care ni se vorbește în „program“?

Să nu se uite însă două lucruri: că „Limba română“ se recomandă — în primul loc — ca o publicațiune pentru elevi și că o axiomă banală (e drept: puțin luată în seamă) spune că, în materie de critică, părerile criticilor trebuesc luate în considerațiune.

Altfel ajungem la gafe ca acelea de mai sus...

Cronica — în genere — săracă și greoae.

DESPRE POETUL ST. O. IOSIF spune scriitorul V. Demetrius următoarele:

„....la cele trei-patru întâlniri ce le-am avut împreună, n'a fost cu putință s'aud o frază legată de gura lui, așa de încet vorbia. Imi apropiam capul, îl rugam să rostească mai tare; ridica vocea o clipă și o lăsà îndată, par'că uità, par'că vorbià numai pentru el, nu-l auziam...“.

DESPRE SCRIITORII TINERI... acelaș spune:

„Imi pare rău din suflet că onorabila critică n'a rostit cu tărie numele poetului Aron Cotrus, că nu-l cunoaște nimeni pe Șerban Bascovici și că bietul Artur Enășescu a ajuns muritor de foame“.

ȘI-ACUM, după ce am văzut cum un reprezentant al generației trecute știe să-și aprecieze confrații mai tineri, să dăm cuvântul unuia din aceștia: d. G. C. dela „Viața literară“, din a căruia peană iese aprecierea ce urmează:

„Traian Demetrescu a fost, se înțelege, un suflet nobil, dar un poet banal și mediocru și nici o bunăvoință nu-l va smulge uitării“.

Firește: cu totul altă educație... O! dacă Traian Demetrescu ar fi oficiat în aceiaș bisericuță cu autorul aprecierii de mai sus — lucrurile s'ar fi schimbat ca prin minune...

BULETINUL CĂRȚII ROMÂNEȘTI, atât de apreciata publicațiune bibliografică a editurii cu acelaș nume continuă să ajungă la orientarea cetitorilor. Ajuns la No. 7—8, ne aduce, pe copertă, portretul d-lui Cezar Petrescu, iar pe verso câteva păreri autorizate în legătura cu romanul „Intunecare“. Restul numărului dă prețioase indicațiuni de: agricultură, gospodărie, artă, biografii, omagii, călătorii, cărți pentru copii, comerț, cooperație, critică istorie literară, diverse, drept, legislație, educație, învățământ, filosofie, finanțe, statistică, istorie, medicină, militare, nuvele, povestiri, esseuri, opere religioase, poezie, teatru, politică, reviste, periodice, romane traduse, știință popularizată, știință, technologie.

Reproducem mai jos volumele înregistrate sub „Artă“:

Busuioceanu Al.: Pictura italiană înainte de Cimabue;

Constantinescu-Iași P.: Decorația bisericelor moldovenești;

Constantinescu-Iași P.: Istoria creștină a artei din Apus;

Iorga N.: Domnii români, după portrete și fresce contemporane;

Stoculescu Fl architect: Căminul: studii și planuri de case;

Jiquide C. Aurel: I. L. Caragiale: „Scrisoarea pierdută“. Zece litografii mari alb și negru.

Onciul George: Istoria muzicii. Vol. I.

SE PARE că, abia după 40 de ani de la moarte, au venit, și pentru Eminescu, zile mai bune.

Astfel, după edițiile N. Iorga, G. Bogdan-Duică, G. Murnu, ni se anunță, o alta, a ministerului de arte, în curs de tipărire și având textul îngrijit de d. G. Ibrăileanu, desenurile și planșele ale d-lui I. Al. Brătescu-Voinești, iar execuția încredințată cunoscutului institut de arte grafice: „Ramuri“, Craiova.

Va fi desigur un adevărat eveniment literar.

Odată cu aceasta se anunță și două interesante studii în legătură cu opera aceluiaș poet: unul în limba română, datorit cunoscutului critic și istoriograf literar, d. Radu S. Dragnea; altul, în limba franceză, în curs de tipărire la una din marile edituri pariziene, al tânărului profesor și literat d. D. Al. Nanu.

Le așteptăm ca pe niște soli ai ridicării spre Eminescu.

VOLUME NOUI, dintre scriitorii tineri, au anunțat: I. Barbu (versuri); Matei I. Caragiale (roman); George Acsinteanu (nuvele); Al. O. Teodoreanu (piesă); Radu Boureanu (versuri); Camil Petrescu (nuvele); G. Bacovia (versuri); St. Cazacu (versuri); Agata G. Bacovia (versuri), etc. — pe lângă alte 10—15 volume semnate de începători autentici și tot cam atâtea semnate de scriitori cu reputațiunea definitiv fixată.

E într'adevăr o toamnă mănoasă.

Mă gândesc numai: fi-vor oare operele anunțate și din punct de vedere calitativ, tot atât de norocoase?

Vom vedea.

TRADUCERI INTERESANTE publică „Biblioteca pentru toți“ și anume:

Sofocle: Antigona, în cunoscuta versiune a d-lui Mihail Dragomirescu; și

Shakespeare: Visul unei nopți de vară, tradus de d. G. Topârceanu.

Le recomandăm cu plăcere cetitorilor noștri.

ORIGINALE, în aceeaș colecție:

clasici:

I. L. Caragiale: O scrisoare pierdută;

moderni:

Const. Răuleț: Noaptea măștilor sfâșiate; și

Ioan Petrovici: Valoarea omului — și alte trei conferințe.

Le recomandăm cu aceeaș căldură.

NOTIȚE este titlul unei reviste modeste de formatul „biletelor de papagal“ scrisă cu mult nerv și cu oarecare gust de d-nii: Al. Stoicescu, Gheorghe N. N. Vasilescu, Gr. Ancu, Virgil Treboniu, Pavel Nicolae.

Remarcăm, în deosebi, curagioasa apreciere a „Cuvintelor potrivite“, din No. 2.

DIN PROGRAMUL „Vitrinei literare“.

„Fără să ne lăudăm, pretindem că nu cunoaștem uși închise și, când pornim să face un lucru, ne încăpățânăm să-l ducem la bun sfârșit, oricare ar fi împrejurările“.

Și mai jos:

„Locul nostru e de mult vacant. Il ocupăm și ne luăm agnajamentul să-l umplem tot“.

Adăogăm atât: așteptăm!

POIANA VIITOARE, No. 6 publică: un fragment din „istoricul schitului Poiana“ (Câmpina) așa cum a fost scris de pr. Ioniță Grigorescu, la 14 Martie 1908 și începutul basmului „Gând-Impărat“ al d-lui St. I. Pietraru.

Restul: informațiuni și articole educative.

N. I. APOSTOLESCU constitue obiectivul unui interesant articol semnat de d. N. I. Russu, în No. 2, al ziarului „Ecoul“. E într'adevăr o contribuțiune folositoare și prin faptul că ridică vălul de pe figura unui uitat al scrisului românesc — și prin justețea cu care-l caracterizează. Cităm, în acest sens, finalul:

„Ca istoric literar și cu deosebire ca pasionat colecționar al detaliului, N. I. Apostolescu este un cercetător de merit. Perspectivele mai largi pe care a încercat să le coprindă în „L'influence des romantiques...“ urmau să fie verificate și adâncite“.

Se gândește oare cineva la reeditarea unei antologii din opera acestui nefericit?

P. P.

literara

o seama de cuvinte

Emil Augier fu întrebat odată, dacă este mulţumit de un nou colaborator al său.

— Incântat, răspunse el: este o perlă. De câte ori sunt în lucru, îi cer avizul. El mi-l dă, eu fac tocmai contrariul şi succesul este sigur.

◆

Verhaeren era foarte econom. Călătorind în Olanda cu pictorul spaniol Regoyos, se însărcină să cumpere două bilete de tren, dar nu mai găsi decât unul.

— Ah! Dumnezeule! spuse el prietenului său. Am pierdut biletul tău.

◆

Intr'o zi un scriitor mediocru spuse lui Balzac:

— Am mândria să pot spune, că sunt fiul operelor mele!

— Bravo! Atunci, te rog să transmiţi tatălui d-tale toate felicitările mele, răspunse Balzac. L-ai scăpat de o gravă responsabilitate.

◆

La un prânz cam pe sponci, pe care Tristan Bernard îl onora cu prezenţa sa, printre diferitele bucate servitorul depuse ceremonios în mijlocul mesei o raţă destul de mică.

Tristan aplecându-se peste pasăre cu ochii în extaz exclamă:

„Cât e de drăguţă, gentilă şi simpatică această răţuşcă. Priviţi cât e de nostimă: cu micile sale labe ridicate, are aerul să zică: ce de lume, ce de lume numai pentru mine singurică“.

◆

Preşedintele (către un condamnat): — De ce, în loc să săvârşeşti fără de legi cari te-au adus la închisoare imediat ce-ai părăsit-o, nu stai frumos acasă, în sânul familiei d-tale.

Vagabondul: — Tocmai de aceia, d-le preşedinte, căci vedeţi, iubirea de familie m'a făcut să viu iar la închisoare.

Preşedintele: — Cum aşa?

Vagabondul: — Foarte simplu. Tata şi mama sunt la închisoare şi fiindcă niciodată nu putem sta despărţiţi am venit şi eu aici.

◆

Cu cât cântăresc mai mult, cântăresc mai puţin, şi după ce nu voi mai cântări nimic cu atât voi cântări mai mult.

Aceasta ar părea să fie enigmă, dar nu e de loc ci este pur şi simplu răspunsul unui măcelar pe punctul de a se retrage din comerţ, dat unui prieten care-l întreba ce mai face.

◆

Oscar întâlneşte pe bulevard un cunoscut romancier.

După ce i se prezintă, îl copleşeşte cu elogii: O domnule, ce talent fenomenal ai. Nu te citesc decât pe d-ta. Nu mai departe de eri seară, am dormit citind ultimul dumitale roman.

bazar

COLORILE

Barbey d'Aurevilly era tot atât de excentric în ţinuta de lucru ca şi în ţinuta de oraş. El se servea de trei culori diferite — pudrate cu aur.

Când făcea omagiul cu o carte unui prieten, el scria: Prietenului meu — cu roş —, X.., sau Y — cu albastru — şi semătura — cu verde.

Având de curând de dat al său „curriculum vitae“ în vederea dobândirii unei distincţiuni, el scrise numele în negru— titlurile sale maritime în roş şi referinţele sale literare în verde.

UN INTEROGATORIU DE 70 ORE

Opinia publică pariziană se ocupă foarte mult de o crimă misterioasă, în jurul căreia s'au deschis discuţii din cele mai aprinse.

Contabilul Rigaudin, a cărui mamă, soţia unui portar, a fost omorâtă de o mână necunoscută, a fost găsit şi el mort, puţin după aceia. Poliţia care urmăreşte diferite urme, n'a putut să lămurească, până acum, acest caz, dar a arestat, ca bănuit de acest asasinat, pe croitorul Almazov.

Ziarele au început să arate în ultimele zile, că nu s'a putut aduce nici cea mai mică dovadă contra lui Almazov şi că el este menţinut arestat, numai spre a se scuza incapacitatea poliţiei. Presa de stânga atacă cu o deosebită violenţă autorităţile judiciare, bazată pe spusele lui Almazov, că a fost supus unei torturi în toată regula, în timpul interogatoriului, aceasta spre a i se smulge o mărturisire. Almazov spune, că a fost lovit cu un ciocan la vârfurile degetelor, picioarelor şi, că i s'a rupt şi un deget, că a fost silit să se desbrace în pielea goală, fiind apoi bătut.

Apărătorul lui Almazov a stabilit, cu ajutorul medicului legist, urmele rănilor.

Pe de altă parte, judecătorul de instrucţie a înaintat procurorului un memoriu, în care protestează contra acuzaţiei de a fi torturat pe Almazov şi arată că primul interogatoriu n'a durat, contrariu celor susţinute de presă, „decât şaptezeci de ore“.

REGLEMENTAREA IUŢELII AUTOMOBILELOR

In statul Massachusetts din America de Nord, s'a ajuns la un sistem ingenios pentru reglementarea circulaţiei: orice automobil, care depăşeşte viteza reglementară, să se denunţe singur. Ideea pare, la început absurdă, soluţia este însă, foarte practică. Taxometrul oricărui automobil pune în funcţiune, după iuţeala vehiculului, diferite lampe colorate, cari semnalează poliţiştilor, de departe, dacă automobilul n'a depăşit iuţeala regulamentară. Imediat ce taxometrul nu funcţionează, se sting toate lămpile şi conducătorul se face şi în cazul acesta, culpabil de pedeapsă.

caricatura zilei

PERIFERIE....

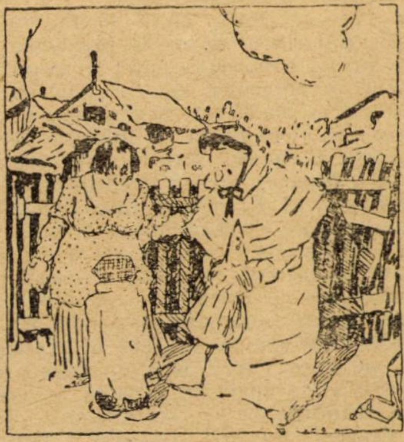

— Păi ce, dacă-şi roade unghiile, — că tot nu e în stare să se scarpine singur?..

DILEMĂ...

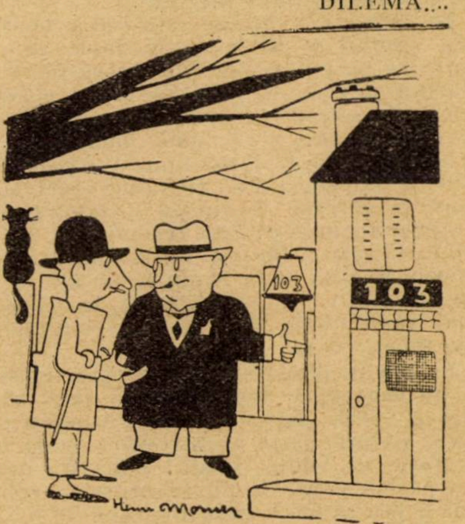

— Mi-a dat rendez-vous aici?

— Eşti sigur că nu ţi l-a dat înăuntru?

RECRUŢII...

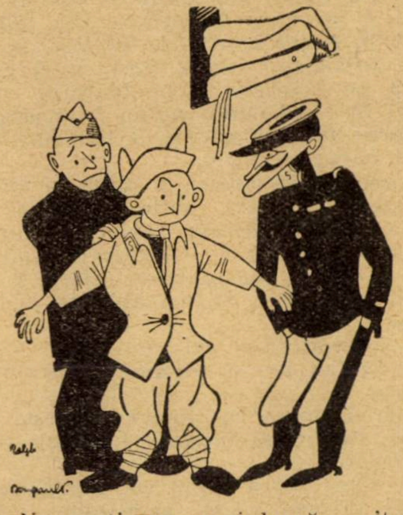

— Nu aveţi una mai largă, s'trăiţi D-le Locotenent, — că hainele strâmte nu mai sunt la modă..

(Dimanche Ilustrée)

PAGINI UITATE

MAMA LUI ŞTEFAN CEL MARE

de CARMEN SYLVA

In Moldova de sus, între Piatra şi Fălticeni, se află pe un munte, dincolo de un râu, ruinele cetăţii Neamţu care, din nenorocire, s'au nimicit mai de tot, căci oraşelul din vale s'a zidit mai tot din pietrele mândrei cetăţi.

Pe vremuri însă, când locuia în ea Ştefan, puternicul domn al Moldovei, cetatea fusese cunoscută până în mari depărtări, şi puternică de nu o putea nimeni lua. El s'a bătut de cincizeci de ori şi mai din fiece luptă se întorcea rănit; iar când învingea, după orice izbândă înălţa o biserică, drept mulţumire către Dumnezeu. El îşi apăra ţara neîncetat, şi făcuse plan s'o facă mare şi tare. Nu de mult s'a găsit în arhivele Veneţiane un act de alianţă ofensivă şi defensivă, ce încheiase cu Republica cea puternică de pe atunci împotriva Turcilor. El înfăptuise într'adevăr un zid al creştinătăţii, pe care Turcii căutau mereu să-l doboare. Pe atunci era greu să domneşti pe la Dunărea de jos, căci vecinii: Turcii, Polonii, Ungurii, Cazacii, Tătarii, nu-ţi mai dădeau pace de loc.

Dar Ştefan părea a fi în stare să se măsoare cu toţi şi se bucura în ţara lui de o încredere fără margini.

In ziua când începe istorisirea noastră. Ştefan se bătea iarăş, luptă înfocată, ce se putea vedea de pe vârful zidurilor cetăţii. Ii mersese rău câtva timp, şi norocul războiului părea că vrea să-l părăsească şi de astă dată. In cetate rămăseseră două femei: soţia lui Ştefan şi mama lui. Doamnei celei tinere îi curgeau lacrimele d'alungul obrajilor frumoşi ca faţa tradafirului, împrejurul căror flutura păru-i auriu. Şi uneori se uita peste câmpie, iar alte ori îşi ascundea ochii în năframă, ca să nu mai vadă nimic. Dar mama lui Ştefan nu făcea ca ea.

Ea sta în picioare lângă tânăra femee şi privea afară nemişcată şi fără să zică o vorbă. Sub sprâncenele-i negre şi dese, cărora nasul ei încovoiat le da o expresie de vultur, ochii-i mari şi negri par'că fulgerau. Părul negru ca corbul îi era acoperit cu o maramă de mătase foarte frumos ţesută, ce era înodată sub bărbia-i energică. Gura îi era mai mult mare, dar când o deschidea, se vedeau lucind două şiruri de dinţi, din care nu lipsea nici unul, şi care îi dădeau o expresie de putere. Era îmbrăcată în haine bogate de mătase, şi se uita toată ziua afară, fără ca să pună gura pe mâncare or pe băutură. Din când în când punea mâna frumoasă pe umărul nurorii sale şi o îndemna să aibă curaj şi putere.

Vocea ei era adâncă şi plină, şi uneori linîştea pe tânăra soţie chinuită de grije. Dar la fiecare şovăire a luptei, frica o supunea iar. Bătaia se apropia din ce în ce mai mult de cetate, şi curând văzură că Ştefan abia se mai apăra.

— Mamă, au să mi-l omoare!

— Ştefan are să învingă până nu va înopta.

Incredinţarea cu care zise aceste cuvinte, făcură să înceteze lacrimile tinerei Doamne.

Cu toate astea, lupta cu învălmăşeala ei se apropia mereu, şi noaptea venea repede. Soarele dogorise tare şi-acum apunea; umbrele se întindeau peste luncă. Aburii se 'nălţau şi înfăşurau toate, aşa încât ochiul nu mai putea deosebi nimic. Pe urmă se făcu întuneric de-tot. Amândouă femeile ascultau şi nu se mişcau, pentru ca nici o gălăgie, nici un fâşiit de rochie să nu le răpească ceva din sgomotul luptei din vale.

Deodată se auzi o goană de copite, care veneau repede spre munte în sus; pe urmă bătu cineva tare în poarta cetăţii.

— O mamă, Ştefan e! Sunt încredinţată că e el. Lasă-mă să sbor să-i deschid.

Dar mama lui Ştefan apucă cu putere de mână pe nora sa şi o opri, apoi păşi liniştită spre fereastră.

-- Cine bate? strigă ea dinăuntru, fără să deschiză.

— Eu, Ştefan, fiul tău.

— Fiul meu? Cine eşti tu străine, care ceri să intri în casa măritului meu fiu?

— Mamă, deschide! Eu sunt, fiul tău! Sunt învins! Turcii îmi sunt pe urmă, şi rănile mă prăpădesc de durere.

— Nu e fiul meu cel care vorbeşte de acolo de-afară; mi-e necunoscut. Fiul meu nu se întoarce niciodată acasă, până nu învinge. Fiul meu e departe, împrăştie pe vrăjmaşul ţării cu braţu-i puternic. Dar dacă eşti fiul meu într'adevăr, străine, dacă 'mi-a fost scris să îndur această mare durere, află că aici niciodată nu vei intra. Dacă nu poţi să învingi, atunci mori vitejeşte pe câmpul de luptă, şi pe urmă 'ţi-oi fi mamă, pe urmă 'ţi-oi împodobi mormântul cu flori.

Tânăra Doamnă, care se luase după ea, căzu în genunchi, şi vru să se roage cu umilinţă să-i deschidă, dar mama, cu o mişcare din mână, îi porunci să tacă, şi ascultă afară.

Ştefan îşi plecă o clipă capul de ruşine şi durere. Pe urmă îşi clătină pletele lungi ce-i fluturau în jurul capului, îşi puse cornul la gură şi suflă cu putere, de răsună în mijlocul nopţii sunetul vechi pe care, când îl auziră, chiar murinzii săriră să-l urmeze.

Oastea sa fugară se opri şi se întoarse de se strânse în jurul său.

Ca un vârtej se repezi el însuşi de pe munte, pătrunse în mijlocul vrăjmaşilor, care, mulţumiţi de isbândă şi fără grije, fură luaţi fără veste şi repede împrăştiaţi.

Zgomotul luptei se auzea departe... tot mai departe... In sfârşit răsună strigătul de izbândă, care făcu să tremure de bucurie inima celor două femei care ascultau.

Ştefan puse iarăşi cornul la gură şi dete un sunet de bucurie către castel, ale cărui turnuri se înălţau mai sus de ceaţă spre cer. Atunci se iviră înăuntru lumini multe mici, care alergau de colo până colo; femeile pregăteau masă mare.

In sfârşit iar se auzi tropote de cai, urcând în sus spre munte. Ştefan venea călare în fruntea ostaşilor, şi când zări pe mama sa, se dădu jos de pe cal, şi, închinându-se adânc, îi sărută mâna şi îi zise:

— Mamă, ţie îţi sunt dator izbânda aceasta.

Atunci pentru întâia oară i se umplură şi ei ochii de lacrimi şi buzele îi tremurară, pe când fiul ei strângea în braţe pe tânăra-i soţie.

— Tu vreai să-mi deschizi, îi şopti el.

Ea se lipi mai tare de dânsul.

— Te iubesc mult şi 'mi-era frică! şopti ea.

— Dar mama, zise el tare, mă iubeşte mult mai mult decât tine.

IN VRANCEA

Ştefan Vodă cel Mare pierduse o bătălie, oastea îi era bătută şi risipită, iar el cutreera singur munţii Vrancei, ascunzându-se. Se duse înainte şi mereu înainte, adâncit în gânduri, până se înseră. Atunci ajunse la o căsuţă curată, pe al cărei prag îi ieşi înainte o femeie bătrână frumoasă. Trăsăturile feţei ei luară o expresie blândă, când îl văzu, şi îi zise:

— Or cine ai fi, intră la mine, căci am lapte să-ţi dau să mănânci şi pat să te odihneşti.

Domnul se aşeză lângă vatră şi bău laptele şi mâncă din caşul ce-i dete femeia, care nu-l întrebă nimic.

Pe urmă îi pregăti un culcuş cu scoarţe ţesute de dânsa, şi perne cu flori cusute cu mâna ei, şi toate erau ca florile pomilor, şi toate miroseau a sulfină; iar viteazul obosit adormi adânc. Dormi, până se crăpă de ziuă. Atunci femeia îl deşteptă:

— Ştefane! strigă ea, Ştefan Vodă! Deşteaptă-te!

Ştefan se sculă în sus plin de mirare, căci el credea că nu-l putea cunoaşte nimeni.

— De ce eşti trist? urmă a zice femeia. Oastea ţi-e risipită, dar Dumnezeu poate să-ţi adune alta din brazi şi stânci! Uită-te în sus!

Şi când îşi ridică Ştefan privirea spre munţi, i se păru în adevăr că vede pădurile mişcându-se şi scoborându-se spre el.

Brazii se plecară şi se încovoiară şi printre ei se ivi o lucire, ca de foc în cea dintâi rază de soare.

— Vezi, rosti femeia, mai suntem şi noi pe acilea! Toată Vrancea s'a sculat pentru tine, ca un singur om; iată-i vin toţi de după înălţimi, şi cei şapte flăcăi cari merg înaintea celorlalţi, sunt şapte feciori ai mei, pe care ţi-i dăruiesc. Acum ai să învingi! strigă femeia cu strălucire în ochi.

Bătrâna trimesese peste noapte pe cei şapte feciori ai ei în tohte părţile şi ei se întorceau acum cu ceata de oameni.

Până să nu prindă vrăjmaşii de veste, Ştefan se repezi de pe munţi în jos şi îi puse pe fugă. Pe urmă dărui celor şapte feciori ai văduvei şapte munţi, care acum poartă fiecare numele câte unuia dintre tinerii viteji, şi Vrancea a rămas o parte cu totul deosebită a României, având libertăţi mari şi legi proprii, ca o republică. Oamenii de acolo sunt nespus de frumoşi şi de puternici, liberi ca şi munţii lor, cuminţi şi viteji. Şi cum să nu fie, acolo unde sunt astfel de femei?

CARMEN SYLVA

cărţi redate în extrase

LES ENFANTS TERRIBLES

Jean Cocteau

(continuare)

Cabina manechinelor e o grea încercare. Acolo se regăseşte neliniştea celei dintâi zi de şcoală: farsele şcolarilor. Eşind dintr'o interminabilă penumbră, Elisabeth era scoasă în iveală de lumina projectoarelor. Se credea urâtă şi se aştepta la mai rău. Splendoarea ei de animal tânăr jignea pe acele fete sulemenite şi istovite, dar le sleia batjocura. O invidiau, şi-i întorceau spatele. Carantina deveni foarte penibilă. Ea se străduia să le imite; le pândea felul lor de a merge; drept spre clientă, ca pentru a-i cere o lămurire publică, şi când se afla în faţa ei, întorcându-i spatele, despreţuitor. Tipul ei nu fu înţeles. Nu i se încredinţau decât modelele modeste ceeace o mortifica. Dubla pe Agatha.

O prietenie fatală, duioasă, pe care Elisabeth nu o mai resimţise, reuni pe ambele orfeline. Erau tot atât de neîndemânatice. Când înceta expoziţia modelelor, îmbrăcate cu halaturi albe, ele se lungeau pe blănuri, făceau schimburi de cărţi, de confidenţe, îşi încălzeau inima.

Şi în adevăr, tocmai după cum într'o uzină o piesă făcută de lucrătorul din subsol, se ajustează perfect cu cea făcută de un altul la catul de sus, astfel Agatha intră fără greutate în cameră.

Elisabeth nădăjduise o uşoară împotrivire din partea lui Paul.

— „Are un nume de bilă“ îl prevenise ea. El declară că avea un nume ilustru; rima cu „fregate“ într'una din cele mai frumoase poezii cari există.

. . . .

Duminica, hotelul păstrase obiceiul anglo-saxon de a se da un concediu la toată casa. Mariette pregătea termosuri, sandwich-uri şi eşea cu tovarăşa ei. Şoferul, care le dedea o mână de ajutor la curăţit, eşea apoi cu unul din automobile şi făcea curse în oraş.

Ningea în Duminica aceia. Din ordinul doctorului Elisabetha, odihnea în camera ei, cu perdelele lăsate. Erau orele cinci şi Paul moţăia dela douăsprezece. Rugase pe soru-sa să-l lalse singur, să se urce la ea, să asculte de doctor. Elisabeth dormea şi iată ce visa: Paul murise. Ea străbătea o pădure care se asemăna cu galeria, căci printre arbori, lumina se strecura prin ferestre mari despărţite de umbra. Ea vedea biliardul, scaunele, mesele; mobilierul unei pajişti. şi gândea: ‚Trebue să ating ocolul posomorât „In visul ei“, acest „ocol“ era numele biliardului. Ea mergea, sbura de ici-colea, şi nu isbutea să-l ajungă. Se culca de oboseală şi adormea. Deodată o trezea. Paul.

— Paul! strigă ea, o! Paul cum? n'ai murit?

— Paul răspundea:

— Am murit, dar ai murit şi tu, iată pentruce mă poţi vedea. Şi vom trăi veşnic împreună.

Iar porneau. După ce merseră îndelung, ajunseră la „ocolul posomorât“.

— Ascultă, zise Paul (punea degetul pe inregistrorul automat) „*Ascultă clopoţelul de adio*“. Inregistrorul marca cu o repeziciune fenomenală, umplea pajistea cu o pârâitură de telegraf.

Elisabeth se deşteptă. asudată din cap în tălpi, buimacă, şezând pe pat Suna un clopoţel. Işi aminti că hotelul era fără servitori. Coborâ caturile sub influenţa visului urât. O vijelie albă, aruncă în vestibul pe Agathe, despletită.

— Dar, Paul?

Elisabeta îşi venea în fire se deslipea de vis.

— Ce, Paul? zise ea. Ce-ţi este? A voit să fie singur. Singur doarme, conform obiceiului.

— Repede, repede, gâfui vizitatoarea, să ne grăbim. Mi-a scris că se otrăveşte, că voiu sosi prea târziu, câ te va îndepărta de camera lui.

Mariette dusese scrisoarea la soţii Gerard pe la patru ore.

Agathe îmbrânci pe Elisabeth împietrită, care se întreba de nu cumva tot doarme şi se continua visul. In sfârşit, ambele femei, începură să alerge.

Arborii albi, vijeliile prelungeau pe galerie, somnul Elisabetei, şi colo, biliartul era tot un „ocol posomorît“, o urmă de cutremur pe care realitatea nu putea să o scoată din visul urît.

— Paul, Paul! Răspunde-ne Paul!

Incinta lucitoare era tăcută. Ea răspândea un miros greu. De cum se intra, se şi descoperea dezastrul. O aromă funebră, aroma neagră roşietică de trufă. de ceapă, de muşcată, pe care tinerele femei o recunoscuseră, umplea camera, se împrăştia pe galerie. Intr'un halat alb, la fel cu al surorei sale, Paul zăcea, cu pupilele dilatate, faţà de nerecunoscut. Lumina albicioasă care cădea de sus şi palpita cu vijelia, urnea pete de umbră pe o mască lividă, unde numai nasul şi pometele o captau.

Alături, pe un scaun, amestecate, restul de bulgăr otrăvitor, o carafă fotografia lui Dargelos.

Inscenările unei adevărate drame nu corespnd întru nimic cu închipuirile ce-şi făureşte cineva. Simplicitatea, măreţia, amănuntele lor ciudate uimesc. Deocamdată tinerele femei fură buimăcite. Trebuia admis, acceptat imposibilul, identificat un Paul necunoscut.

Agathe se repezi, în genunchi, constată că respira. Intrezări o speranţă.

— Lise, se rugă ea, nu sta nemişcată; îmbracă-te, se poate ca această grozăvie să nu fie decât un medicament un medicament inofensiv. Caută termosurile, fugi după medic.

— Medicul e la vânătoare, bolborosi nenorocita; e Duminică, nu e nimeni nimeni.

— Caută termosurile, repede, repede! Răsuflă, e îngheţat. Trebue căldură, trebue să bea cafea clocotită.

Elisabeth se minuna de prezenţa de spirit a Agathei. Cum putea să se atingă de Paul, să vorbească sà se sbuciume. De unde ştia că era nevoe de căldură. Impotriva acestei fatalităţi de zăpadă şi moarte, cum de găsea forţe de judecată.

Deodată se scutură şi ea. Sticlele termos erau în camera ei.

— Inveleşte-l, aruncă ea, eşind din incintă.

Paul răsufla. După patru ore de fenomene, cari îl făcuseră să se întrebe de nu cumva otrava era o drogă care nici în doză mare nu-l va ucide, începea acum să depăşească stadiurile agoniei. Membrele nu şi le mai simţea. Plutea, ca şi când ar fi regăsit aproape tot binele trăit altă dată. O uscăciune lăuntrică însă, o absenţă totală de salivă îi înlemnea gâtlejul, limba şi pe unde mai rămăsese sensibilă pielea, îi provoca o impresie de matitate nesuferită. Incercase să bea. Gestul său deraia, căuta carafa aiurea, nu pe scaun; apoi braţele şi picioarele începând a se paraliza, curând el nu se mai mişcă.

De câteva ori închidea ochii, regăsea aceiaşi privelişte: o căpăţână uriaşă de berbec, cu păr cenuşiu de femee, nişte soldaţi morţi, cu ochii scoşi, cari se învârteau încetişor şi tot mai repede, înţepeniţi, prezentând armele în jurul unui copac de care printr'o curea le erau legate picioarele. Inima lui transmitea bătăile ei resorturilor patului şi le făcea să cânte. Braţele i se prefăceau în crengi, scoarţa lor se acoperea cu vine groase, soldaţii se învârteau în jurul acestor ramuri, şi priveliştea reîncepea.

O slăbiciune ca datorită unei sincope, făcea să reînvie zăpada de odinioară, trăsura, „joaca" din ziua când Gerard îl adusese acasă în strada Montmartre. Agathe plângea cu hohote.

— Paul, Paul, priveşte-mă, vorbeşte-mi...

O acreală îi căptuşea gura lui.

— De beut... rosti el.

Buzele i se lipeau, plesneau.

— Aşteaptă niţel,... Elisabeth aduce termosul. Incălzeşte apă.

El reîncepu :

— De băut....

Voia apă. Agathe îi umezi buzele. Ea îl rugă să vorbească, să-i lămurească nebunia şi scrisoarea pe care o scotea din geantă, i-o arătă.

— E vina ta, Agathe!

— Vina mea ?

Atunci Paul explică, despicând silabele şoptind, descărcând tot adevărul. Agathe îl întrerupea, se minuna, se justifica. Cursa ce le fusese întinsă era descoperită. Muribundul şi tânăra femee o pipăiau, o suceau, deşurubau unul câte unul şuruburile mecanismului infernal. O Elisabeth criminală ţâşnea din dialogul lor. Elisabeth din noaptea vizitelor, făţarnica şi îndărătnica Elisabeth.

In sfârşit i-au înţeles uneltirea şi Agathe strigă :

— Trebue să trăeşti!

Şi Paul gemea :

— E prea târziu!

Urmărită de teama că i-a lăsat mult timp singuri, când reveni Elisabeth, o tăcere fabuloasă cedă locul mirosului negru. Elisabeth, întorcând spatele, nu bănuia descoperirea, ea căuta un pahar printre cutii şi sticluţe, îl umplu cu cafea. Se apropia de cei pe care îi înşelase. Privirile lor o înhăţară. O voinţă feroce îndreptase bustul lui Paul. Agatha îl susţinea. Figurile lor înpreunate erau învăpăiate de ură :

— Nu bea. Paul!

Ţipătul Agathei, pironi gestul Elisabethei.

— Ai înebunit, şopti ea, s'ar zice că vreau să-l otrăvesc.

— Eşti în stare de aşa ceva.

O moarte alături de moarte. Elisabeth se clătină.

Incercă să răspundă.

— Monstru! Monstru scârbos.

Fraza îngrozitoare pe care o rostea Paul se agrava prin faptul că Elisabeth nu-l credea în stare să poată vorbi şi justifica temerile pe cari le resimţise lăsându-i singuri.

— Monstru scârbos! Monstru scârbos !

Paul continua, horcăia, o împuşca cu o privire albastră un foc albastru neîntrerupt, între crăpătura pleoapelor. Crampe, ticuri, îi munceau gura lui frumoasă, iar seceta care-i usca isvorul lacrimilor comunica privirei fulgere febrile, o fosforescenţă de lup.

Zăpada biciuia geamurile. Elisabeth se dete în lături.

— Ei bine, da, — zise. Eram geloasă. Nu voiam să te perd. Urăsc pe Agathe. Nu-i puteam îngădui să te smulgă din casă.

Mărturisirea o mărea, o drapa, îi rupea costumul de şiretlicuri. Sbuciumul îi răscolise buclele, aruncate pe ceafă, ele desgoleau fruntea mică şi crudă, o făceau mai vastă, arhitecturală deasupra ochilor lichizi.

Singură Elisabeth şi camera împotriva tuturor, ea sfida pe Agathe sfida pe Gerard, sfida pe Paul, lumea întreagă o sfida.

Pe scrin, un revolver, Il apucă. Agathe urlă.

— Trage! Mă va ucide! şi se agăţă de Paul care delira.

Nu-i trecea prin gând Elisabethei să tragă asupra acelei elegante femei. Inhăţase revolverul printr'un gest instinctiv, completa astfel atitudinea ei de spioană, înghesuită într'un colţ, hotărîtă să-şi vândă pielea scump.

Beneficiul sfidărei sale se perdea însă faţă de o criză de nervi, şi o agonie. Măreţia nu era de nici un folos.

Atunci Agathe înspăimântată văzu acest lucru neaşteptat : o dementă care se dislocă, se apropie de oglindă, strâmbându-se, smulgându-şi părul, privind chioraş, scoţând limba. Căci era sătulă de un popas liniştit, care nu se potrivea cu tensiunea lăuntrică. Astfel în dorul ei să facă viaţa imposibilă prin exces de ridicol şi să împingă hotarele viabilului până la clipa în care drama ar expulsa-o, nemaiputând să o sufere, Elisabeth îşi exprima nebunia printr'o pantomimă caraghioasă.

— Inebuneşte, e nebună! Ajutor! urma să urle Agathe.

Vorba nebun o făcu să se depărteze de oglindă şi să-şi stăpânească paroxismul. Se potoli. In mâini tremurânde strângea arma şi vidul. Se înălţa, cu capul înainte.

Simţia că alunecă odaia spre sfârşitul ei pe un scoborîs ameţitor. Sfârşitul întârzia, oricum trebuia să-l trăiască. Tensiunea nu se mai putea slobozi, şi Elisabeth număra, calcula, înmulţea. împărţea, îşi amintea date, numere de case, le aduna împreună, se înşela, reîncepea. Deodată îşi amintea de visul ei, „ocolul posomorît", îl întâlnise în Paul şi Virginia, acolo însemna deal. Se întrebă în sine de nu cumva cartea se petrecea în insula Franţei. Nume de insule înlocuiră cifrele. Insula Franţei ; insula Mauriciu ; insula Sf. Ludovic. Recita, se încurca, amesteca, obţinea un vid, un delir.

Liniştea ei uimi pe Paul. El deschise ochii. Ea îl privi, întâlni ochii cari se depărtau, se afundau, în cari o tainică curiozitate luase locul urei. Eilsabeth avu la contactul acestei expresii, presentimentul triumfului. O inspira instinctul frăţesc. Ne mai părăsind din ochi acea privire nouă, ea îşi urmărea munca inertă. Calcula,calcula, recita şi pe cât creştea vidul, ghici că Paul, hipnotizat, recunoştea joaca, se înturna în camera cea uşoară.

Frigurile o făceau lucidă. Ea descoperea arcanele. Ea călăuzea umbrele. Ceeace creiase, fără să fi priceput, ca albinele ; printr'un mecanism inconştient ca al unui subiect dela Salpêtrière, acum ea concepea, provoca, după cum sub lovitura excepţională, un paralitic începe a se mişca.

Paul o urma venea ; era evident. Siguranţa ei era baza neînţelesul calcul cerebral. Şi urma, urma, urma, vrăjea prin exerciţiile sale, pe Paul. Era chiar şi sigură, că el nu o mai simţea pe Agatha căţărându-i-se de gât, şi nici că îi mai auzea jelania. Cum ar fi putut, fratele şi sora, să i-o mai audă ? Ţipetele ei răsunau sub gama cântecului de moarte pe care ei îl compuneau. Ei urca, urca, alăturaţi. Elisabeth îşi duce prada. Pe patinele înalte ale actorilor greci, ei părăsesc infernul Atrizilor. Nu se mai pot chiar bizui pe inteligenţa tribunalului divin, ci doar pe geniul său.

Incă puţine clipe de curaj şi vor ajunge acolo unde, trupurile se dizolvă, unde sufletele se însoţesc, unde nu mai umblă hoinar, incestul.

Agatha urlă în altă lume, în altă epocă. Elisabeth şi Paul se sinchisesc de ea mai puţin decât de nobilele sguduituri cari scutură geamurile. Lumina crudă a lămpii înlocuia apusul, în colţul ei, Elisabeth singură primea purpura sdrenţii roşii şi sub ocrotirea ei, fabricând vidul de unde-l putea observa în plină lumină pe Paul se menţinea neclintită.

Muribundul era istovit. Tindea înspre Elisabeth, spre zăpadă, „joacă", spre camera copilării lor. Un plăpând firişor îl mai lega de viaţă, unea un cuget difus cu trupul său de piatră. Abia o distingea pe soru-sa, o fiinţă lungă strigându-l pe nume. Căci Elisabeth, ca o îndrăgostită care îşi întârzie plăcerea, aşteptând pe a celuilalt, aştepta cu degetul pe trăgaciul revolverului, spasmul de moarte a fratelui, îi striga să vie cu ea, îi rostea numele, pândea clipa splendidă în care moartea avea să-i unească.

Desvlăguit, capul lui Paul se rostogoli. Elisabeth crezu că s'a sfârşit, rezemând ţeava revolverului de tâmplă, trase. Se răsturnă şi căzu împreună cu ea, un paravan. Intr'un sgomot îngrozitor, descoperind lumina palidă a geamurilor de zăpadă deschizând în incintă o rană intimă de oraş bombardat, făcând din camera tainică un teatru deschis spectatorilor.

Pe specetatorii aceştia, Paul îi deosibea îndărătul geamurilor.

In timp ce, Agathe, moartă de groază, tăcea şi privea sângerând cadavrul Elisabethei, el deosibea în afară, cum se striveau printre şiroae de zăpadă şi ghiaţă topită, nasurile, obrajii, mâinile roşii, a celor ce se băteau cu bulgării de zăpadă. El recunoştea feţele, pelerinele, fularele de lână. Il căuta pe Dargelos. Numai pe el nu-l vedea. Ii vedea însă gestul, gestul lui imens.

— Paul! Paul! Ajutor!

Agathe tremură, şi se apleacă.

Dar ce voeşte? Ce pretinde? Ochii lui Paul se sting. Firişorul se rupe şi din camera disolvată n'a rămas decât un miros infect şi o doamnă micuţă, pe un adăpost care se micşorează, se depărtează, dispare.

— SFÂRŞIT —

DIMITRY

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 46

10 Noembrie 1929

5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA SIBIU

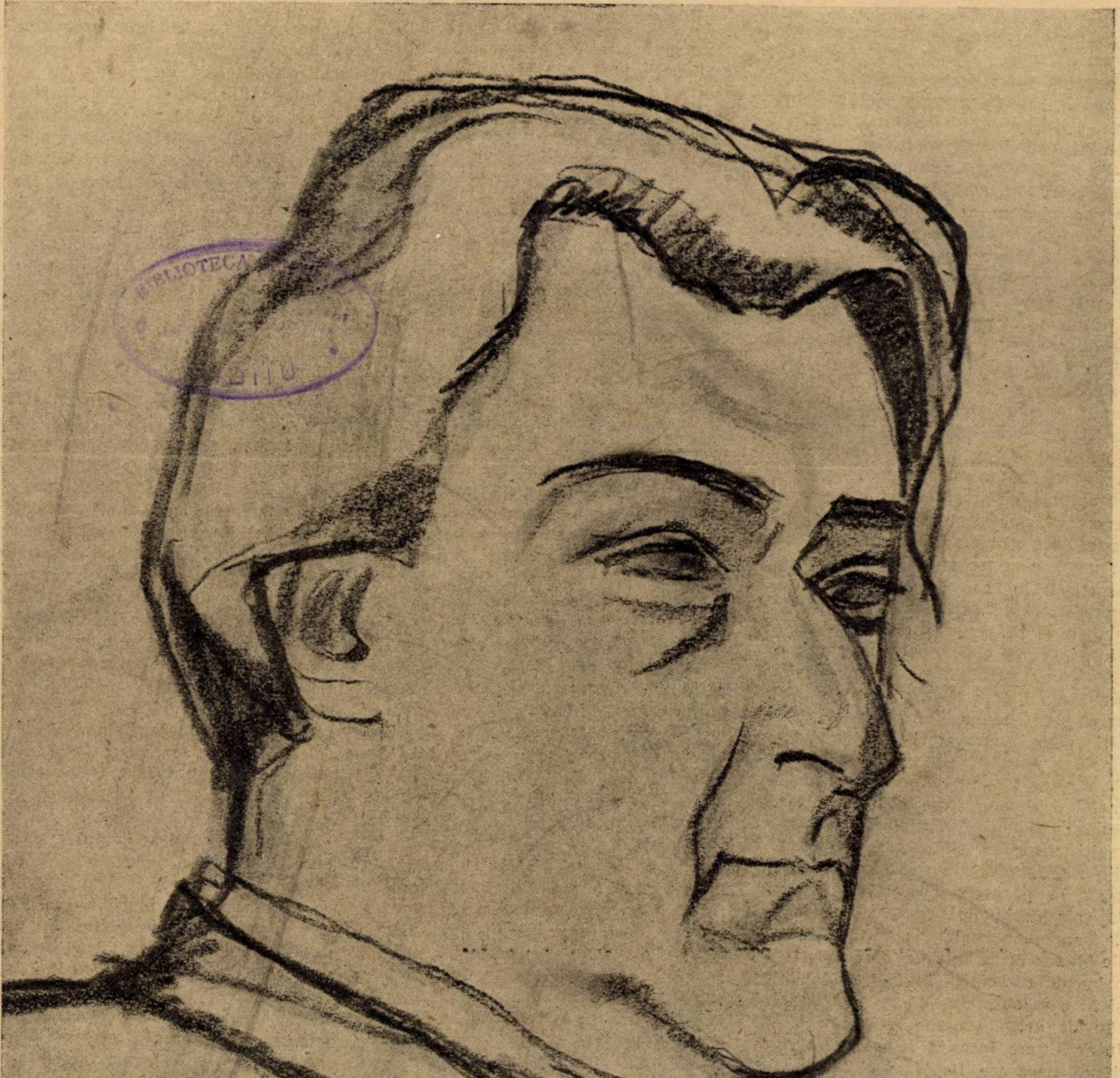

DE MAX (Desen de C. Ressu)

Ctitorii

DE MAX

de O. DENSUŞIANU-FIUL

Toţi românii care se interesează de mişcarea artistică şi culturală a ţării noastre au urmărit desigur evoluţia urmată de De Max şi îi cunosc viaţa în liniile sale generale. Deaceea voi ocoli aviditatea datelor documentare pentru a nu mă opri decât la fizionomia acestui artist excepţional ce a izbutit să afirme împotriva unor greutăţi nenumărate şi în labirintul descurajator al Parisului, genialitatea poporului românesc

De altfel, viaţa de artist, indiferent de individualităţi, rămâne aceeaş. Aceleaş origine obscure, aceleaşi debuturi umile, aceleaşi încrederi încăpăţânate, aceleaşi amănunte dureroase pe care nepăsarea, mizeria, invidia şi duşmănia le concentrează într'o înaintare greoaie ce face din ascensiunea unui artist o simfonie de durere brusc luminată. Astfel cu De Max. După debuturi umile, după peregrinări bogate în desnădejdi, după fluctuaţii între sărăcia cea mai neagră şi satisfacţia unei pâini scump câştigată, după România tinereţii şi a încercărilor nesigure, Franţa cea vastă cu civilizaţia, cu cultura, cu greutăţile pe care Parisul le crează, dar şi cu gloria ce le răsplăteşte, acea glorie pe care De Max până la urmă a cunoscut-o şi care l-a văzut, pe el, străin genial dar stingher, pe scena Comediei Franceze, alături de cele mai mândre personalităţi artistice de atunci. Viaţa sbuciumată pe care am putea-o concentra într'o semnificativă scenă din timpul războiului atunci când, paralel cu Bulandra, Agepsina Macri şi alţi artişti animatori de patriotism, De Max făcea un turneu de propagandă războinică pe pământul ţării noastre încă şovăitoare. Era la Constanţa, în localul cel nou al Cazinoului. Vizitatori mulţi, negustori străini, bogătaşi veniţi din regiuni depărtate să-şi uite în plin sezon de petrecere, afacerile fructuoase. In sala Cazinoului, în faţa unor astfel de oameni, secondat de Victor Eftimiu, De Max apăruse într'o zi spre a declama o bucată războinică intitulată „Mâinile" şi în care obişnuia să pună tot sufletul său de artist generos Sala era plină. Intr'o tăcere ipocrită ce ascundea o adâncă nepăsare, De Max îşi începu declamaţia silindu-se să insufle în publicul nemişcat flacăra unui patriotism ce lâncezea. „Plânse copii şi moşnegii martirizaţi" spune într'un articol Victor Eftimiu, apoi, cu părul sbârlit, răsturnându-şi capul, agitând braţele, tăie mâinile Kaiserului cu o frenezie nouă, sălbatică... Credeam că se vor nărui pereţii de aplauze! de Max se întrecuse.

Nimic. In sală, armatorii din Brăila, grecii măslinii, cu nasul de plumb şi turcii obosiţi se priveau cu mirare; de politeţă, ei bătură, cu neglijenţă, din palmele grele, grase şi umede. Jenaţi, decepţionaţi, părăsirăm scena şi fără să spunem nimic, eşirăm pe terasă să ne răcorim. Atmosferă apăsătoare. Toate erau de plumb. Cerul apăsa marea, marea, strivită, dobitocită, nu mai respira... In dosul geamurilor, în sala de joc, siluete de jucători treceau, aplecate, ca printr'un panopticum.

Tăceam cu toţii... Aerul era irespirabil... Inăbuşeam. A fost o noapte de plumb pe care nu odată, câţiva ani în urmă am evocat-o cu De Max, scuturând din umeri..."

Iată sintetizată de această scenă — începuturile artistului. Avânt generos, încrezător, participare sufletească atât de intensă încât devine dureroasă, deoparte; de cealaltă, neînţelegerea liniştită a unei burghezii îngrăşate şi greoaie aducând — în locul unei participări imposibile — condescendenţa politicoasă a nepăsării mulţumite....

Şi acum, câteva amintiri, din vremurile bune. Ca un mare artist, deşi cu un caracter inegal, De Max avea un suflet bun. De nenumărate ori, în cursul frământatei sale cariere, a avut prilejul să dovedească generositatea şi compătimirea sa faţă de suferinţele dimprejur. Astfel, într'o zi, îmbolnăvindu-se un figurant bătrân şi acesta fiind lipsit de mijloace pentru a se căuta, De Max luă iniţiativa unei chete punând el însuşi cinci franci şi făcând să circule pălăria sa printre artiştii binevoitori cari doreau să-i urmeze pilda. Incetul cu încetul pălăria se umplu nu tocmai cu monede de cinci franci, dar destul în orice caz pentru ca să aducă o alinare bătrânului bolnav. La sfârşit când, cheta odată isprăvită, De Max îşi recapătă pălăria, care nu fu mirarea asistenţei văzându-l pe artist îngenuchind şi privind, în poziţie de rugăciune, către tavan.

— Ce faci domnule? îl întrebă câţiva nedumeriţi de gestul neprevăzut.

Dar de Max, cu un aer inspirat în care trecea o blândeţe de recunoştinţă:

— Mulţumesc lui Dumnezeu că mi-am recăpătat pălăria.

Altădată, în drum cu Mounet Sully, De Max, ghemuit în birja ce-l ducea spre Comedia franceză, asistă la o scenă extrem de caracteristică, nu atât din punctul de vedere al întâmplărilor, ci ca o ilustrare a caracterului ciudat pe care Mounet Sully nu se sfia să-l afişeze în multiplele împrejurări a vieţii sale. Erau cum am spus, în drum spre Comedie, trăsura — una din acele trăsuri melancolice târâte de un singur cal şi care aduc — în aceste vremuri de viteză — o umilitoare notă de viaţă înapoiată, străbătând Le Bois de Boulogne, se izbi la un moment dat de o trăsură asemănătoare, scuturând pe pasageri. Birjarii, bine înţeles, îşi exprimară duşmănia. Schimb de înjurături, blesteme, şi alte graţiozităţi de periferie. Impasibil, Mounet Sully asculta... La un moment dat, se întoarse spre de Max şi şopti: „Curios!".

Apoi tăcu, şi tot drumul nu mai scoase o vorbă. Când ajunseră, la coborârea din trăsură, întinse mâna lui De Max, şi cu acelaş accent straniu repetă: „Foarte curios"; în timp ce bietul de Max căuta cu nedumerire motivele acestei reflecţii ce mirosea a batjocură. De altfel, între De Max şi Sully mai avuseseră loc scene ciudate şi schimbări de cuvinte înţepătoare ca atunci când, fiind desemnat să înlocuiască pe Sully, de Max îşi văzu batjocorit jocul din piesa „Oedip" prin răutăcioasa mărturisire a lui Mounet care îi spuse că nu auzise nimic, lucru pe care l-am crezut — spunea după aceia De Max — deoarece îmbătrânind, asurzise de-abinelea". Hârţueli inevitabile între două temperamente atât de deosebite, atât de caracteristic naţionale, după cum a dovedit-o aceia ironie a soartei care a făcut ca Mounet — economisind o viaţă întreagă, să moară brusc atunci când se hotărâse să se bucure de aceste economii (400.000 de franci) în timp ce De Max — risipitor ca orice român, a murit sărac, e drept, dar după o viaţă trăită în plin, lipsită de economii şi socoteli, bogată în senzaţii şi în plăceri. Viaţa vibrantă de artist, cu scăderi şi înălţări neobişnuite, cu deprimări şi mândrii deopotrivă de puternice, cu fluctuaţii violente oscilând între greutăţile cele mai apăsătoare şi succesele cele mai însemnate, viaţă adâncă de suflet ce şi-a interpretat experienţa cum puţini au fost în stare s'o facă, păstrând deasupra împrejurărilor acea seninătate sufletească ce e, poate adevărata caracteristică la înălţimilor.

„N'am cunoscut un mai mare poet al

INSEMNĂRI ŞI NOTE BIOGRAFICE

De Max s'a născut la Iaşi în anul 1869. El a fost fiul D-rului Max, unul dintre cei mai renumiţi medici ai Iaşilor şi al Doamnei Romallo, care descindea dintr'o nobilă şi veche familie de viţă boerească.

Copilăria şi-a petrecut-o la Iaşi şi mai ales la Bucureşti, în mijlocul familiei compusă din părinţii lui, o soră şi un frate. Aci a făcut şcoala primară şi o parte din cursurile secundare.

Mai târziu a fost trimis în Elveţia la Ouchy unde a studiat în pensionatul Georgen. Fire de artist, predispus la visare şi la observare adâncă, a fost un elev mediocru, după cum o spune singur în memoriile sale:

„Trăesc la Paris de atâţia ani, încât mă întreb adesea dacă nu sunt de aci. Intrevăd destul de vag copilăria mea la Bucureşti. De mama mea conserv o amintire îndepărtată, dintr'o zi, când purta o frumoasă crinolină verde. După venirea mea pe lume, văzând cât eram de negru îmi spuse: „Cioară“, expresie destul de crudă în româneşte. Tatăl meu era blând, fratele meu practic, sora mea, soră.

Curând fui trimis în Elveţia, la Ouchy, unde pensiunea Georgen n'a scos din mine decât un rău elev ideal. Câteva luni încă la Bucureşti, — pe la 1884, şi am venit apoi la Paris.

La Bucureşti camarazii mei spuneau de mine că sunt străin. Eram deci obişnuit cu acest tratament, când şi parizienii începură şi ei să mă considere ca atare“...

La Paris a trăit el cea mai mare parte din viaţa lui. Acolo a studiat conservatorul, acolo a întâmpinat întâiele înfrângeri dar şi întâiele succese. La Paris a fost consacrat drept cel mai mare tragedian după Mounet Sully, acolo şi-a ros viaţa zi de zi, seară de seară, studiind, muncind, învingând pretutindeni.

Era mândru că e român şi n'a primit nici odată să-şi schimbe naţionalitatea deşi i se oferise de către statul francez toate uşurinţele ca să devie cetăţean francez în timpul cel mai scurt. Dar el a refuzat şi a rămas tot cetăţean român.

Spicuim din colecţia ziarului „Rampa“ (1924) un pasaj extrem de interesant, care caracterizează de minune pe actorul şi patriotul de Max.

„De Max a fost cel mai mare tragedian al vremurilor noastre.

Dela Mounet-Sully nici un actor n'a avut atâta nobilă eleganţă a gestului, atâta stilizare în atitudini, atâta ştiinţă a verbului creator. Cine-l va putea înlocui la Paris şi în lumea întreagă pe acest animator al cuvântului, căruia i se datoreşte într'o atât de largă măsură reînvierea clasicismului?

De Max ajutând prin geniul lui la reînvierea operilor clasice se înscrie în istoria civilizaţiunii printre făuritorii de glorie ai geniului latin.

Şi ne-a fost dat nouă ca de Max să se fi născut pe malurile Bahluiului, în Moldova noastră ca aici pe pământul nostru să se fi plămădit şi că acolo în Capitala lumii să fi biruit tocmai cu acele „defecte româneşti“ la începutul carierii.

Işi iubea ţara. O iubea cu patimă, cu înfrigurare, cu exasperare

Intr'o zi, de primăvară veselă, îmi spunea cu accentul lui moldovenesc, puţin cântat, tărăgănat:

— „...Cum să uit eu Moldova, Moldova mea! Că doar acolo m'am născut, lumina acolo am văzut-o întâia oară, acolo am iubit şi mai ales acolo am suferit întâi. Şi cea dintâi suferinţă, n'o uiţi nici odată. Mi-e dragă şi o iubesc. Şi paşaportul românesc, nu-l voi înapoia nici odată“....

S'a risipit de Max în toate. S'a risipit cu dărnicia săracului înzestrat. Şi-a risipit viaţa, talentul şi geniul. In Parisul acela, unde artistul nu uită nici odată că e în primul rând om, de Max a pus patimă aprinsă, s'a consumat repede, a simţit viu şi intens, şi-a trăit rolurile cu o înfrigurare care epuizează, s'a stors, cu sângele lui a creiat, a inspirat şi a cutremurat sute de mii de spectatori“...

◆

După ce a jucat la „Renaissance“ cu marea Sarah Bernardt, la L'Oeuvre, la Odeon, a trecut la Comedia Franceză unde ajutat de frumosul lui talent, ajunge societar de prima clasă. Acolo a făcut el cele mai mari creaţii cum au fost: Oreste din „Andromaca“ lui Racine, rolul Rabinului din „L'Ami Fritz“, „Polyeucte“, Hypolit din Fedra, „Schylock“ etc.

De Max a fost poate cel mai mare tragedian al vremurilor noastre, el era înzestrat cu un temperament viguros, cu nu organ de teatru de o frumuseţe rară, cu o inteligenţă sclipitoare şi cu o putere de muncă nemaipomenită. El studia rolul până în cele mai mici amănunte, îl cizela, îl armoniza trecându-l prin marea gamă a inepuisabililor lui resurse. Nu juca, ci îşi trăia rolurile. De aceea creaţiunile lui au fost titanice şi unice. Au rămas şi astăzi în sufletele spectatorilor, cari îl zeificau.

Deşi juca în franţuzeşte totuşi el a împrumutat eroilor săi ceva din sufletul său, din sufletul românesc.

Intr'un articol ocazional, d. Victor Eftimiu scrie astfel despre De Max:

„Prin arta sa multiplă, variată şi plină de-o poezie specific românească, deşi îşi exprimă elanurile în limba lui Racine, prin dragostea pe care o poartă ţării sale de origină de Max, este român. Acest om găseşte mijlocul să se îmbrace în cămaşe ţărănească jucând pe „Polyeucte“, iar în „Shylock“ are masca şi intonaţiile bătrânilor evrei pe cari i-a văzut în nordul Moldovei“...

Dar el nu a fost numai un mare artist, ci şi un suflet de-o sensibilitate şi de o delicateţă femenină.

Era bun camarad cu colegii şi oricând gata de un sacrificiu necondiţionat pentru ajutorarea prietenilor şi camarazilor.

Ultimele lui roluri au fost rabinul din *„L'Ami Fritz“* şi *„Oreste“* din Andromaca lui Racine.

S'a stins la Paris, în ultimele zile ale lui Octombrie 1924, într'o zi ceţoasă şi tristă de toamnă, care protesta par'că şi ea şi nu vroia să îngădue o săvârşire din viaţă atât de costisitoare pentru teatru în general şi pentru noi românii îndeosebi.

G. SCRIOŞTEANU

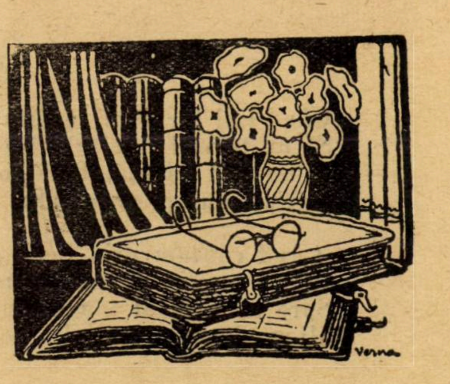

---

vieţii ca De Max“ spune cândva Victor Eftimiu. Nu ştia nimeni să povestească aşa, să evoce o reprezentaţie a lui Hamlet pe zidurile vechiului castel din Carcasona, un Prometeu în amurg, pe străzile din Beziers, o viziune însorită a Algerului cu trandafiri mulţi, cu cer albastru, sub care e atâta calm că nu se desprinde o petală de roză fără să n'o vezi....“

Acesta e sufletul care s'a stins acum cinci ani, şi pe care Franţa artistică l'a sărbătorit prin omagiul unei consacrări definitive, consacrare ce s'a învăluit de cea mai afectuoasă înduioşare atunci când pe drumul cimitirului reprezentanţii cei mai autoritari ai teatrului francez au ridicat în atmosfera apăsătoare glasul tremurând al ultimului regret. Dar, mai mult decât pentru ei — atât de bogaţi în resurse — pentru poporul şi pentru lumea noastră artistică dispariţia lui De Max a fost simţitoare. Reprezentant genial al spiritualităţii noastre, golul pe care l-a lăsat e din acelea care — chiar dacă umplute mai târziu — fixează în evoluţia artistică o destindere pe care numai timpul şi o încordare multiplă o pot neutraliza.

OVID DENSUŞIANU-FIUL

poezie

SONET

... Şi tot mai mult în zări se depărtează
Icoana ta, o, soare drag, himeric,
Iar pe-a iubirii mele caldă-amiază
Coboară, greu, un haos de 'ntuneric !

Eu simt cum ale tale raze sfinte
Se furişează lin, pe zi ce trece, —
Din aurul iubirii, eri fierbinte,
Scăldându-mă o rază tot mai rece !

O, du-te, du-te soare drag, şi curmă
Privirii mele cea din urmă rază, —
Să luminezi o altă dimineaţă !

Dar ochii mei, în clipa cea din urmă, —
Chiar dup'un veac murind, — tot au să vază,
Icoana ta, ca printr'un văl de ceaţă !

VASILE MILITARU

AZI, CLOPOTELE...

Azi, clopotele cântă pentru voi
Din turlă 'n turlă şi din sat în sat,
Azi, clopotele cântă pentru voi
Aşa cum au cântat când le-aţi lăsat
Peste câmpii de jale şi nevoi...

Azi, clopotele cântă pentru voi,
Cum au cântat în ceasurile grele,
Când ridicaţi de marele elan
Voi aţi pornit sub falduri de drapele
Şi aţi căzut cu faţa la duşman !

E tot pământul ţărei presărat
Cu sângele şi sfântul vostru os,
Iar gândul meu s'amestecă pios
Cu ritmul larg de clopote ce bat
Şi flori de vis v'aduce, azi, prinos...

Azi, clopotele cântă pentru voi
Din turlă 'n turlă şi din sat în sat,
Aşa cum au cântat când le-aţi lăsat...
Azi, clopotele cântă pentru voi
Nu c'aţi murit, ci fiind-c-aţi înviat !

MIRCEA DEM. RADULESCU

STRIGĂT

I

Prin linişti de răstimpuri, atoatetrăitorul :
Din mlaştiinile negre, svâcnind spre viaţă'naltă,
M'am întrupat în ierburi şi-am fost cutezătorul
Care-a ucis seninul, cu uliul laolaltă.

Prin stepele purtate de necuprins în spate,
Am învăţat grăirea cereştilor mioare
Şi-am sfredelit grea brazdă — prin negurile mate —
Sdrobind în juru-mi totul — în drumul către soare.

Şi m'am ivit în lupte, trăind poveste vie,
Prin codrii fără capăt cu munţii căpătâi,
Murind în toamna crudă — un puf de păpădie —
Şi înflorind în aur cu mugurii dintâi.

Am prebegit cuvântul, ce nu rodise încă,
Şi-am dus cu mine lacrimi ce n'au putut să plângă
Şi-un strop de bucurie — în matca mea adâncă —
Truditu-mi cânt zădarnic s'a svârcolit să strângă.

II

...Te-am căutat prin scorburi şi'n ciuturi de fântână,
Am pipăit noianul mucegăit de ape,
Am mers cărarea vieţii, săpată ici — în mână —
Şi te-am simţit adesea păşindu-mi pe aproape....

Sânt copleşit de zare şi prăfuit de vreme :
M'am rupt din nefiinţă, mă vreau în ne'nceput
Şi de mă'nalţ o clipă — mă strigă surd şi geme —
Trântită'n umbra caldă — osânda mea de lut.

Acelaş dor de Tine — Supremă Intrebare —
Crescută din aroma adulmecată'n pâine,
De-mi aţipeşte'n visuri — sub jgiaburi de uitare —
Sbucneşte mai sălbatec din fiecare mâine.

In ritmuri dureroase, suvoaie înroşite
Târăsc la malul verde schelete din morminte :
Nădejdile de veacuri, dorinţi neîmplinite
Şi noaptea îndoelii — „Arată-te, Părinte !“

TR. IONESCU

STROFE PENTRU CORA

Când îmi legai cu gravitate ochii
Să nu te văd cum te ascunzi şireată
Şi mică şi isteaţă, după rochii
Intr'un dulap, strigând : „Aiţea tată“

Când căutam prin casă, prefăcut
Că nu te ştiu şi când veneam tiptil
Spre ascunzişul tău necunoscut,
Mi se părea că sunt din nou copil

Naiv şi fericit... că-ţi sunt un frate
nedespărţit la nebunii şi joc....
Imi înodam speranţe spulberate
Cu firul rupt al unui vechiu noroc!

Dar m'am trezit bătrân în scurtă vreme!...
O groapă e dulapul de-altă-dată,
Din care-aştept zadarnic să mă cheme
Acelaş glas iubit : „Aiţea tată“.

GEORGE TASLAOANU

IN SLUJBA COMUNEI

de D. IOV

Intr'o Joi îmi furase boii ; când m'am dus dimineața în ocol, ia-i de unde nu-s. Să fi sărit peste gard nu era chip, să fi eșit pe poartă nu, c'am găsia poarta închisă. Numai că i-a furat. Am alergat prin vecini, am întrebat, am colindat grădinele și ogoarele și eu și femeea: nici urmă de vită. La amiază m'am dus la primărie și am reclamat și la postul de jandarmi. Seara, când se 'ntorceau oamenii dela cosit, tot văicărindu-mă, Gheorghe Bulmeaza mi-a spus c'a întâlnit doi călări mânând vreo patru perechi de boi dar că nici pe unul din călăreți n'a cunoscut. Noaptea m'am sfătuit eu cu gândurile și cu femeea și am rămas hotărît s'o iau la drum. Căci până va raporta jandarmul, până va da circulară primarul, tâlharii trec boii peste Prut. Ș'apoi dac'o trecut la rus, ia-le urma de mai poți.

A doua zi, cu noaptea 'n cap, o iau la drum. Am trecut prin Lătăi, prin Prăjăni și-abia în Onești un omulean mi-a spus c'a văzut doi călări mânând niște boi pe drumul Lupăriei. Vestea asta m'a mai bucurat. Eram, poate, pe urma cea bună. Am ajuns în Lupărie când însăra și-am tras la un bun prieten al tatei, la moșu Vasile Lebădă. Moșneagul tocmai deshăma caii dela căruța plină cu fân „Bună vreme Moș Vasile, fac eu apropiindu-mă“.

Moșneagul se oprește, cu hățurile colac pe mâna stângă.

— Mulțămim dumitale... da' dă-te mai încoace să te văd că mi-i crede, nu te cunosc.

Apoi, după ce m'am apropiat: Tu ești măi Toderiță? Bată-te să te bată! Da' ci vânt te-o adus pe la noi?

— Vânt rău, Moș Vasile.

— Apoi di rău să ferească Sfântul. Da' ia să leg caii ș'om vorbi pe urmă.

Din casă eși mătușa Casandra mică, cu tulpanul pe ochi, cu mânele încolăcite pe pântece. Cum m'a văzut nu mai dovedia cu întrebările.

— Lasă amu, măi fimee, vorba. Ia-n adă ș'așterne un țolinc pe prispă și vezi ceava de-ale mâncărei că omu ista umblă de dimineața și-o ci mort de obosală și de foame.

Bătrâna făcu la dreapta, între popșoi, unde avea vatra. Noi ne-am așezat pe prispă, la taifas. Amurgise bine și răcoarea sfârșitului de vară aducea mirosuri de fânețe.

Prin livada bisericei de pe deal, luna, înălțându-se, nevedia printre crengi argintul ei. Satul începea să-și trăiască odihna. Prin unele ogrăzi, pe deal, să zăriau clipociri de foc. In ocol s'auziau caii ronțăind fânul proaspăt.

— Joi zici că ți i-o furat? mă 'ntrebă moșneagul.

— Joi dimineața am dat că nu-s. I-am căutat pretutindeni, am fost la primărie, am fost și la jandarmi dar, știu eu, că au ei altele, nu grija boilor mei. Eu socotesc că nu mai dau peste dânșii. Or ci amu la malul Prutului.

Moș Vasile ținea mâinile încrucișate sub chimir și privea revărsarea lunei. Părul dat peste cap îi sticlia ca omătul.

— De asta să n'ai dumneata nici o grijă, Toderiță, acii care au de gând să treacă vitele peste Prut, nu le fură de la o așa depărtare. Iși dau ei sama că trecând printr'atâtea sate li să poate da de urmă. Dac'ar ci cai, da, într'o noapte îs la rus...

Judecata lui Moș Vasile Lebădă era temeinică; numai că eu tot păgubaș priviam cum luna să ridicase în apa cerului și cum în ogradă era lumină ca ziua. In țarc un stog aștepta să i se facă vârful. O gireadă de pae, treerate de curând par'că ardeau în lumină.

Mătușa Casandra intră și eși de câteva ori din casă, cu treaba, și-acu, în popșoi, să zăria para focului fâlfâind printre frunze.

— Eu știu ci-i cu boii dumitale, Toderiță. Dacă n'a fi așa, să nu-mi spui cum mă chiamă. Dumneata să stai să mănânci și să te odihnești. Mâini îi mai iscodi prin sat da' Duminică dimineața, când o cânta cocoșii după mezul nopții, să pornim, să ni să facă ziua în sat la Protopopu, că boii dumitale acolo-s duși, la iarmaroc.

— Așa crezi dumneata, Moș Vasile?

— Dacă n'a ci așa, să mă stuchești între ochi, așa om bătrân cum sânt. Boii îs duși la iarmaroc la Protopopu. Tâlharii au și belete cu ștampilă în regulă, cum se cuvine la niște vânzători și nici prin cap nu li dă c'or ci urmăriți la o atâta depărtare. Dumneata ai să vezi. Nu mai e cine știe cât pân' Duminică. Ai să te 'ntorci Duminică sara cu boi s'ai să mâi la noi. Și de bucurie o să cinstim o lecuțâcă.

Mătușa Casandra eși din popșoi și ne privi.

— Mai ai mult măi fimee?

— Amu pun masa chiar...

Și'n colțul casei, pe troscotul des și 'nrourat, bătrâna așeză măsuța cu trei picioare, trei scăunele împrejur și ne pofti. Am făcut cruce și ne-am așezat. Luna îmbrobodia în lumină aburii calzi ai borșului și-ai mămăliguței. Moș Vasile adusese din casă o beșică, cu niște burueni într'însa și cinstirăm. Și poate că și obosiala poate că și amărciunea ce-o purtam, făcuse să găsesc că-un așa borș bun de pui, întărit cu ardei, n'am mai mâncat. Pe urmă mătușa Casandra apăru c'o țăpușă 'n mâini și'n fața noastră desfăcu un pui fript pe care l'am mâncat c'o scăfiță de mujdei și cu pepeni murati, scoși dintr'un chiup dosit într'o tufă de mături. Era pace împrejur, pace tulburată de scârțâitul regulat al greerilor. Și peste această liniște de țintirim, biserica, în puhoiul lunei, stăpânia satul adormit.

După masă Moș Vasile porunci: Amu să iei tu și s'așterni pe prispă, măi fimee. Da' să nu care cumva să scoți din casă puricăriile celea. Așterne acolo niște fân de-aista adus amu proaspăt de mine, ș'apoi pe urmă 'om mai vidè noi.

Mătușa, mititică și harnică, aduse câteva brațuri de fân și-l întinse, gros. Apoi scoase din casă niște macaturi, le scutură departe, într'un colț al ogrăzei și le-așternu peste fân.

După ce ne-am închinat în răsăritul lunei, ne-am întins la hodină. S'auzia undeva departe, orcăitul broaștelor și în prispă greeri. Așternutul de fân te 'mbăta de mireazmă.

Moș Vasile avea gust de vorbă: Și spuneai c'ai *raclamat* și la *jandari?*

— M'am plâns și lor, Moș Vasile, dar fără nici o nădejde. Ii cunosc eu cât îi doare nevoia noastră.

— Vorbești cu banat, Toderiță. Or ci între jandari și oameni cum crezi dumneata da, sânt și de-acei care mult agiutor aduc. Iaca eu să-ți spun, dacă nu era un jandar odată, amu dumneata n'ai mai sta cu mine de vorbă

— Cum asta, Moș Vasile?

— Apoi iaca cum. Dacă nu ți-i somn, ți-oi povesti. Or ci, — câți *ai* să cie măi fimee? — ci zăci, or ci v'o zăce?

— Or ci Vasile, or ci, răspunse baba

— Ori ci v'o zăce ai, mă 'ntorceam de la târg dela Hârlău. Vândusem caii și până 'n Lătăi, m'o adus în căruță un omulean. Dela Lătăi am luat-o pe gios cu baba.

Inoptase deabinelea când am intrat în sat și când ne-o apucat ploaia. N'am trecut două case, ș'am agiuns din urmă un *român*.

„Bun agiuns“ spun eu, da' nu bănuiam cine să cie. „Mulțămesc dumitale, bade“ răspunde necunoscutul. „Mă rog, n'ai putea să-mi spui unde-i primăria?“

— Apoi primăria e *tomai* în cealalalt capăt a' satului. Da ci treabă ai dumneata amu noaptea la primărie?

— Eu îs șăful de post ceal nou și vreau s'ajung la primărie să-mi caut un adăpost până mâne.

Să-ți spun matale Toderiță, că'n Lupărie la noi de vr'o doi ai să făceau mai în fiecare noapte tâlhării și nu să putea da de urma hoților. Și cum aveam bani mulți, îți spun drept, duceam grija chimirului. Așa că l'am poftit pe domnu șăf să mâe la noi. Casandra o încălzit mâncarea, aveam ș'o leacă de vin și la al triilea palici i-am povestit jandarului ce să petrece în comuna noastră.

— Mi-i teamă, dom'le șăf, că noaptea asta o să ne calce hoții.

— Să poftească, moș Vasile, să poftească să facem cunoștință, răspunse, râzând tare, jandarul.

După cum să și cuvenia, am culcat jandarul în cealaltă odae, baba s'a aciuat pe cuptior cu *lamba* și chibriturile alături, iar eu m'am întins pe laiță, sub icoane“.

Moș Vasile se sculă, se duse la cofa cu apă, luă din prelipcan o oală, și trase.

— Mujdeiul cere apă și trebue să-l asculți, să-i dai.

Mai așeză fânul sub macat și se lungi, icnind: ah, săracile oase...

— Și cum îți spuneam, Toderiță, stam lungit sub icoane și n'aveam somn. Și nu cântase cucoșii încă întâia oară când am auzit pași pe prispă. Apoi am auzit o ciorovăială la ușă. M'am sculat și 'ncet m'am dus să-mi trezesc fimeea, da' nici dânsa nu dormia...

— Așa-i, nu dormiam și mi-ai dat de grijă s'aprind *lamba* când a trebui, vorbi mătușa Casandra.

— Așa-i, ț'am dat de grijă s'aprinzi lamba și eu am eșit în tindă. Ascult eu, ascult! „Măi Vasile, strigă unu, gros, dă drumu“. Eu tac. „N'auzi măi Vasile să dai drumu?... ca să nu stricăm ușa“. Trec dincolo la domnu șăf și-l trezesc: Ne-o venit mosafirii, dom'le șăf. — Aprinde și dă-le drumu, spune el. Mă duc la Casandra și-i spun s'aprindă, și ies iar în tindă. Am simțit cum unu împingea cu umărul în ușă.

Care-i acolo? întreb eu. — Deschide măi Vasile. Ce să fac?... deschid. Cum am deschis, unu mi-o și pus mânile 'n gât. Nici n'am putut să țip. M'o dus în casă; erau trii, mânjâți pe față, cu straele rupte și fiecare cu câte-un ciomag în mână. Unu o înșfăcat-o pe Ca-

PRIN MUNŢII ALBANIEI

de VICTOR EFTIMIU

De vreo două zile eram prin munți, în harabaua lui Rapi, plecasem din Bitolia pe ninsoare, trecusem viscole, ceasuri de primăvară și înghețuri liniștite.

Până la Steina, mai avem de umblat vre-o jumătate de ceas.

Odată cu lumina turbure a amurgului, se lăsa din vârful munților un ger crâncen, care ne sfârcuia vârfurile urechilor și încetinea mersul cailor.

Hanul inota în negură, ca o mogâldeață ghemuită la poala muntelui, iar dimprejurul său, o ceată mai deasă și mai întunecată decât a înoptării venea spre noi: aducând o adiere căldicică și un miros de fum.

Cele din urmă raze luminau ciudat aburii reci ce se ridicau de pe spinarea cailor, iar pe Rapi — căruțașul cel gros și cu capul mic — ni-l înfățișau ca pe o nălucă din vise.

Din toată părțile, ne amenințau niște munți îmbrăcați în zăpadă, cari în lumina cea tremurătoare, păreau că se mișcă, și cu cât scădea ziua, se apropia de noi, gata să ne sugrume.

Poștalionul scârția pe zăpada bătătorită a șoselei și par'că dinadins, mergea mai încet decât toată ziua.

— Bre Rapi, — încearcă să îngâne unul din noi, dă bice cailor, bre Rapi, că rămânem pe drum!...

Dar căruțașul se făcu că n'aude, căci nici nu-și desfăcu mâinile dela piept; cel care vorbise, se ridică peste umerii lui Rapi, privind spre han și clătină capul cu tristețe.

Nu trecu mult și ajunserăm. Imprejurul hanului era întuneric adânc, iar pe niște vârfuri de munți dinspre răsărit, tot mai călătoreau câteva raze roșiatice.

Era întâia oară când treceam iarna prin Steina.

Nimic din frumusețile de cari îmi aduceam aminte nu mai rămăsese acolo; nici munții verzi, îmbrăcați în tufe cu frunză multă, nici trestiile mlădioase de pe malul lacului și nici cerul înalt, albastru și răsfrânt în apa din fața hanului.

Zarea îmi părea mai străină, mai neprietenoasă. Totul era pustiu. Lacul, câmpul, munții erau înghețați. Pe stuful care acoperea hanul, zăceau grămezi late de zăpadă tare și nici o ciripire nu mai răsuna sub crengile celor trei salcâmi pitici, dela marginea șoselei.

Când fusesem cea din urmă oară acolo, era un început de toamnă. Nu era atâta liniște; se auzeau undele plescăind ușor, un foșnet prelung de frunze, și un alt glas tainic, ce se mlădia ca o melodie duioasă; aci părea cântecul unor păsări risipite pe tot întinsul câmpiei, aci o muzică depărtată de tambure.

Acum, un răsunet ciudat, plutea ca un duh rău dela un munte la altul, iar pe pământ se deslușea ca prin vis, un oftat de căruțe, ce se mișcau a lene de partea cealaltă a șoselei.

Eu rămăsesem cu ochii duși la lunecușul lacului și a trebuit să aud gălăgie înăuntru, ca să mă trezesc din visare.

Se certa Rapi cu niște turci, ce se tolăniseră în singura odaie pentru oameni și nu voiau cu nici un preț să ne facă loc și nouă.

Erau vreo zece inși. Făcuseră focul în mijlocul odăii și-și prăjeau picioarele în dogoare.

Odaia era plină de fum, căci n'avea nici un ogeac, iar ferestrele erau bătute în cuie.

Crâmpeele de fum ce se putea strecura când se deschidea ușa, înveleau hanul în ceață și se pierdeau în răsărit, spre partea de unde veniserăm noi.

Cu multă casnă ne făcurăm loc într'un colț; întinși pe rogojini, cu fesurile și geamantanele drept căpătâi, ne căznirăm să închidem ochii înlăcrămați de atâta fumărie.

Peste putință. Turcii aveau poftă de cântece, iar cei cari nu cântau, tușeau, sforăiau și se roșeau la față ca niște spânzurați.

Un băiat cârn și cu fruntea îngustă, vârâse capul pe o gaură de zid, ce dădea în grajd, și făcea cucurigu de câte ori cânta un cocoș de acolo.

Apoi, scotea capu și râdea la un bătrân de lângă el.

Multe ceasuri din noapte le trecurăm așa. Dela o vreme, cântecele încetară, dar cei bolnavi tușeau cu mai multă îndârjire.

Nu știu dacă am putut dormi în noaptea aceea.

In zori, cu gâtul strâmb, și o falcă încleștată, m'am făcut ghem, alături de cei doi tovarăși cu care venisem din Bitolia și am plecat mai departe.

Soseaua o ținea tot pe marginea lacului Prespa.

Rezemat cu fruntea de geamul rece al poștalionului, vedeam, nedeslușit, câte o culă ruinată, iar în zare, dincolo de marginea lacului, șiruri de munți ce se schimbau mereu, luând înfățișarea de urși albi și alte dihănii...

Răsăritul începuse să deosebească liniile vârfurilor; negura se deslipea de pe pământ și toată priveliștea din drum plutea într'o lumină albăstruie și limpede.

Cerul se înseninase peste noapte.

Era să avem o Duminică frumoasă, o Duminecă din cele de iarnă, când pământul rare învelit într'o pătură albă, plină de flori de argint, iar cerul o apă senină din care țâșnesc raze.

Coteam acum pe lângă un deal; fereastra dinspre partea mea era tocmai

---

sandra ș'o căuta de gâlci. „Măi Vasile, vorbi unu, ai vândut caii? — Am vândut. — Ș'ai luat bani buni? — După cum o fost și târgu. — Apoi, măi Vasile, să cii bun să ni dai banii. — Măi oa-oameni buni da' ce-aveți voi cu munca me? Când am spus vorba asta, unul m'o și altoit cu ciomagu.

Aici, mătușa Casandra, începu să țâfniască de râs.

— Râzi, hai? D'atuncia tremurai ca varga. Și când mi-o tras a doua oară, am răcnit. Atunci a apărut în ușă domnu șăf, cu pușca întinsă, răcnind: sus mânile. Mi-o venit să râd când șăsă mâini s'o ridicat spre podele și trii ciomege o chicat gios. „Ai o frânghie, Moș Vasile?" mă întrebă jandaru. Casandra dădu de pe cuptior frînghia de cămeși. „Ia și-l leagă bine, întâi pe ceal care te-o strâns de gât. Leg eu, cu mânile la spate și de picioare.

— Ți-am agiutat și eu, bre omule, făcu mătușa Casandra.

— Mi-ai agiutat și tu, nu zâc ba. „Amu să ni-l legi pe cel ce te-a lovit", porunci jandaru. Și l'am legat și pe-aista și l'am legat și pe-al triilea...

— Ii cunoști, Moș Vasile, mă 'ntrebă domnu șăf?

— Nu-i cunosc.... Că nici nu puteam să-i cunosc dacă erau muruiți cu negru pe obraji.

— Ia ud-o petică, mătușă, și dă-o moșneagului să-i șteargă. Aduce Casandra un șărvăt ud, frec eu pe ceal care mi-o pus mâna 'n gât, frec... da' jandaru nu slăbia, în ușă, pușca din mână.

— Il cunoști, Moș Vasile?

Mă uit eu și mă crucesc.

— Parc'ar ci domnu premar...

— Ce spui, Moș Vasile? Uite-te bine să nu greșești.

Mă uit bine și mă minunez' premaru!

— Ii chiar domnu premar, dom'le șăf....

— Asta-i tare frumos.. vorbi domnu șăf, iar vezi amu pe ceal care ț'o tras cu ciomagu.

Și-l iau eu la frecat și frec și frec, pe-o parte și pe alta și-mi vine să chic gios de spaimă.

— Il cunoști, Moș Vasile?

— Parc'ar ci domnu notar!...

— Bagă bine de samă să nu te 'nșeli.

— Ba-i chiar domnu notar, cum să mă'nșăl? că doar nici nu-i trii zile de când mi-o făcut biletele pi cai...

— Zi, îi domnu notar?

— Ii domnu notar... Nu ești dumneata coane Alecule? Notaru nu ridică ochii din pământ și tremura ca frunza plopului.

— Da' istalalt cine-o mai fi, Moș Vasile?

— D'apoi cine să cie, dom'le șăf, te pomenești c'o ci domnu *siclitar* ca să zâcem că-i tătă primăria aici la Vasile Lebădă. Incaltea tot vroiai dumneata să te duci la primărie, iaca o vinit primăria la noi...

Ud eu șărvătu și-l iau la frecat și pe ceal de-al triilea.

— Il cunoști, Moș Vasile?

— Parc'ai ci domnu șăf de garnizoană, dom'le șăf.

— Uite-te bine, Moș Vasile.

— Ii domnu șăf de garnizoană dom'le șăf. Spune dacă nu ești tu, măi Gheorghiță?...

Apoi după ce-o făcut domnu' șăf cunoștință cu mosafirii, și eu și baba ne-am închinat la icoane ș'am zâs: Mare-s minunile tale, Doamne!...

Mătușa Casandra s'auzia chicotind, înădușit, semn că tare-i plăcea povestirea asta. Luna ningea întinderile. Păreții străluciau ca omătu când prinde pojghiță. Un câne hămăi, de două ori, lângă prispă.

— Nea, cotarlă, strigă Moș Vasile. Apoi urmă: De-atunci, dragă Toderiță, nu să mai aude de furturi la noi în sat. Poți să dormi și fără încuetori la ușă... Da' iacătă una ca aiasta am pățit-o eu atunci...

Moș Vasile tăcu și ograda fu cuprinsă de liniște. Dormiau și greerii în prispă. Pe troscot lacrimile stelelor luciau ca niște mărgele. Pământul par'că răsufla în somnul lui adânc. Umbrele copacilor culcau rochii negre. Și'n cer luna plutia farfuria ei de porțelan.

Sfântă a fost judecata lui Moș Vasile Lebădă: Duminică dimineața am găsit boii în iarmaroc la Protopopu...

Soroca D. IOV

LA SECERAT...

de I. D. RĂDUCANU

Soarele se ridicase la nămiezi și căldura era cu atât mai mare cu cât zefirul, care se stârnise de dimineață, încetase de-abinele.

Tolăniți, cu mâinile drept perini, se odihneau, la umbra unui păr sălbatec, în fața lanului bogat de grâu, moș Gane, împreună cu cei doi fii, fata și lelea Smaranda, după secerișul obositor de până atunci.

Deodată, Grivei, care gâfâia greoiu într'un tufiș de alături, se repezi lătrând, spre primul plan din capul locurilor lui moș Gane.

Fata, care nu putuse adormi, se ridică de jos și nu mică-i fu mirarea când văzu pe Grivei luptându-se furios cu un țigan, care țipa ca din gură de șearpe. Se sculă repede și alergă să-l scape.

— Odârrr, javra dracului, ce te găsi atâta vrednicie? și aruncând cu câțiva bolovani, câinele se depărtă cu coada 'ntre picioare, mâniat că n'a rupt măcar o bucățică din sdrențărosul gheroc al țiganului.

— Să trăești, mânca-te-aș șorțu'. Bine că goniși potaia, că tare mi-era frică să nu-mi prăpădească „Strandivaru“...

— Ce-i ăla ?! întrebă fata mirată și privind în jurul ei, doar o mai vede pe cineva.

— „Strandivar“, mânca-te-aș fusta, strandivar.... Ce nu știi ce e aia?! A! este vioara cea mai scumpă dă pă glob... da!... Da matale nu știi, poate că barosanii de colea o știi mai bine, ia să vedem..., și țiganul răsucind în mâini o vioară hodorogită numai cu două coarde — la și mi — o arătă celorlalți, cari și ei se pricepeau tot atât de bine la construcția unei viori, cum se pricepea și țiganul la seceratul unei tarlale de grâu:

— Priviți, zise țiganul, rupt de oboseală și prăpădit de foame, priviți bine și o să vedeți că nicăeri nu mai există asemenea vioară..., costă o avere e fabricată în Florenția... da! dincolo de Italia. Și pe când cei de jos se uitau la țigan și-și dau coate râzând, țiganul, zdrăngănind cele două coarde, scruta cu privirea desagii leli Smarandi, cari spânzurau de-o cracă a părului, doar va ghici ce-i înlăuntru.

— Bine, bine, zise moș Gane, prinzând privirea cu care țiganul sfredelea desagii, te credem, că doar ești lăutar de meserie și-ți cunoști scula, dar ce-i cu tine pe-aci, asta nu înțelegem noi?

— Și-o fi pierdut țiganca, tată, interveni feciorul cel mai mare.

— Nu!, complectă cel mai mic, își caută coardele dela vioară, nu vedeți că are numai două? Și toți se porniră pe râs.

Lelea Smaranda, învăluindu-l într'o privire blândă și miloasă, îi zise:

— Mă maică, poate ți-e foame?..., n'ai vrea să ei ceva în gură?, de..., nu prea a mai rămas cine știe ce!, dar, poți să-ți potolești foamea.

A, gândi țiganul, bine că-i trecu creștinii ăsteia prin minte și de mâncare, că altminteri dracul m'ar fi luat de foame. Și apoi tare:

— Nu bre barosanco, nu-mi este foame, dar,... vezi matale..., cum să zic.. adică eu aș vrea să... nu știu cum să vă spun, da, am să mănânc, dacă zici matale romànco, dar nu că mi-e foame, nu!... da așa de o probă, să vedeți... eu n'am mâncat niciodată pe câmp.

Și în timp ce lelea Smaranda desfăcea desagii din cari săreau mulțime de lăcuste și greeri, țiganul aninându-și vioara în pom, se așeză jos, cu picioarele încolăcite sub el și cu gura o apă, în așteptarea mâncării după care umbla de două zile.

— Ce-ar fi tată, șopti la urechea bătrânului, cel mai mare dintre feciori, ce-ar fi dacă l-am pune pe țigan să...

— Crezi că vrea, răspunse moș Gane râzând?

— O să vrea tată, nu vezi că țiganu-i mort de foame. Ia să-l ei puțin la rost.

După câtva timp, țiganul înfulica de zor dintr'o bucată de azimă și câteva fire de ceapă verde. Moș Gane, bătându-l pe umăr îi zise:

— Ia ascultă mă Strandivan, sau cum naiba te chiamă, nu vrei tu să mănânci deseară o mâncare bună de pasăre, pui fript în usturoi, și după aceia niște lapte bătut de putinei? (Moș Gane știa slăbiciunea țiganilor pentru laptele bătut).

Țiganului îi străluciră ochii, când auzi de așa bunătăți.

— Cum nu romànico, cum să nu vreau auzi colo să nu te îmbie o mâncare țărănească. Nu-i vorbă, nu mă prea omor eu atât, că's sătul de toate, dar... de, nu vreau să ziceți că sunt un țigan mojic.

— Bine, bine, zise moș Gane, atunci mănâncă liniștit că mai stăm puțin și apăi ne-apucăm de treabă.

— Cum, se miră țiganul, mai lucrați pe așa căldură?!

— După cum vezi, mai avem ca la un pogon de grâu și până desează trebue să-l dăm gata, așa că o să ne ajuți și tu.

— Ce!? zise țiganul, eu să secer? dar eu sunt artist bre oamenilor, eu nu pot să mânui decât arcușul.... dar..., am uitat să vă spun că trebue să plec.

— Ce să pleci mă țigane, ce să pleci! se burzului la el moș Gane. Ți-a plăcut să mănânci azimă? ei să vezi acum cum se adună azima după câmp. Lasă că o să mânui tu și secera nu numai arcușu'-ăla.

Auliu! oftă țiganul, punând de-oparte bucata de azimă ce-i mai rămăsese, să știi că mă omoară creștinii ăștia, și privindu-l galeș pe moș Gane, îi zise:

— Dar bine barosane, nu-i păcat de Dumnezeu, ca pentru o frântură de pâine să mă deșelați la muncă? Mâniați pe Dumnezeu bre oamenilor, zău așa! Să mă arză un foc dacă nu e păcat....

— Lasă mă Strandivan că nu e păcat pentru atâta lucru, e mai păcat să mănânci pâinea muncită de alții fără să știi cu ce sudoare se câștigă. Și pe lângă asta, adaugă moș Gane zâmbind, ai diseară țuică, mâncare, friptură... și lapte bătut țigane, bunătăți ce n'ai mâncat de când te-a făcut maică-ta. Hai scoal'. Ia dăi babă secera ta și apucăte tu de legat, că pe Strandivan îl iau pe lângă

în fața soarelui și se limpezeau încetul cu încetul.

In sticla verde a lacului, băteau razele dimineții și o prefăceau într'un soare scânteietor.

Era în dimineața aceia o lumină orbitoare peste tot locul, dar bătea pe ținuturi de sterpe.

Codrii prin care treceam, erau pustiiți de urgia iernii, râurile înghețate, iar tufele desbrăcate de podoaba frunzelor, zăceau în marginea drumului, ca niște sfori încurcate.

Ce frumos era pe aici odinioară!

Cerul înalt și adânc, munții verzi, falnici, oglindindu-se în apa curată a lacului, codrii plini de umbră și răcoare, câmpiile undoindu-și mătasa verde în bătaia unui vânt dulce....

Urcam dealuri cari trebuiau să ne deschidă totdeauna o zare plină de priveliști minunate. Ne pierdeam sub bolți de tei. Eșeam în câmpuri unde tutunul crește în flori înalte; străbăteam sate înecate în grădini.

Uneori ne afundam pe lângă o margine de munte, în umbra căruia părea că trebuie să mergem o veșnicie. Alte ori ne pomeneam că avem în față un câmp nesfârșit, împrejmuit de munți și presărat cu case albe și roșii.

Când intram în vre-o pădure, stârneam stoluri de potârnichi. O căprioară ne privea cu ochii mari, mirați, din vreun colț înalt de stâncă.

Intâlneam în cale izvoare largi, în jurul cărora se adăpau cârduri de cerbi... Caretele se ridicau speriate, iar din boturile trandafirii se prelingeau boabe rotunde de mărgăritar, ce picurau cu sunet lin, în apa isvorului. Și într'o clipă nu mai vedeam nimic. Numai câte o rază furișată printre frunze, alerga în apă, să caute chipurile celor afundați în desiș, numai un zgomot de crengi trosnite se mai auzea ca prin vis, din adâncimile pădurii.

Acum, în amorțeala aceea a firei, când toate păsările porniseră prin alte zări, când nici o vietate nu cuteza să-și arate chipul, numai un vultur mai rătăcea prin câmpiile albastre ale văzduhului, deasupra munților acoperiți de zăpadă...

VICTOR EFTIMIU

mine, am să-l învăţ eu cum se mănâncă pâinea.

— Vai de capul meu, se tângui ţiganul, fetii lui moş Gane, care abia de-şi putea stăpâni râsul, spune-i mânca-ţi-aş cosiţa, fată frumoasă, spune lu' tata matale să mă lase că eu sunt artist şi pentru bucăţica de pâine ce mâncai, am să vă cânt ceva ce nu s'a mai pomenit.

— Hai ţigane, hai, că de nu pun pe Grivei pe tine, zise feciorul cel mic.

Mare minune, gândi ţiganul, dacă eu o să scap teafăr de-aci, şi luând de vârf secera, peste a cărei lamă ascuţită trecu înfrigurat degetele, se îndreptă către tarlaua rămasă nesecerată, cu paşii nesiguri ca şi un condamnat ce merge la moarte.

Lanul de grâu, o mare aurie de spice grele, tălăzuia, când la dreapta, când la stânga, parcă bătându-şi joc de păţania ţiganului.

Soarele, şi el sfredelea mai pătimaş pământul, numai să-l facă pe ţigan să simtă ce-i aia seceriş.

După cinci paşi de maltratare a spicelor, ţiganul frânt de oboseală, scăldat în sudoare şi văetându-se cumplit de sale, căzu mototol la pământ gâfâind ca o locomotivă stricată.

— Să ştii că moare ţiganul, râse feciorul cel mare.

— Scoal în sus mă, Strandivan, zise moş Gane, nu cumva ai obosit? haida, de! Scoal că mai avem câteva ceasuri până 'n seară, şi-apoi o să te despăgubeşti cu vârf.

— Nu mai pot, să fiu al dracului românico de mai pot, puteţi să-mi daţi toată cotineaţa cu găini şi mă lipsesc. Lăsaţi-mă să plec. Vă pedepseşte Cel de sus pentru fapta asta... şi la urma urmei, zise ţiganul ridicându-se furios de jos, eu nu sunt robul nimănui ca să mă munciţi aşa!

— Mă ţigane, zise moş Gane, pune mâna pe seceră, ca să nu pun eu mâna pe tine. Rob, nerob, să munceşti aci cu mine, până deseară că te ia mama dracului.

Ceilalţi se omorau de râs.

— Lasă-l să plece, mă Gane, interveni lelea Smaranda, care-l privia cu milă, lasă-l să se ducă, nu vezi că nu mai poate săracu' de el, s'a istovit de tot, nu e 'nvăţat cu munca şi pace.

— Nu se poate, răspunse moş Gane, abia stăpânindu-şi râsul. Şi întorcându-se la ţigan: nu se poate mă Strandivan, nu se poate, trebue să secerăm până 'n seară. Trece-l la legat babo şi ia-i secera. Aci toţi trebue să lucreze.

Văzând ca nimeni afară de baba Smaranda, nu-i ia parte, ţiganul se 'ndreptă către ea şi pe când îi da secerea, îi zise cu jumătate voce:

— Românico, mânca-ţi-aş ochii matale, ce fomeia lu Dumnezeu eşti, da ce barosan rău ai,... Roagă-l matale, ciocoaico, roagă-l pe boeru matale să mă lase să plec, că să fiu al dracului dacă nu simt că mor. Uită-te la mine, sânt frânt de oboseală, hai românco, spunei matale, eşti fomeia lui şi te-ascultă.

Lelea Smaranda care-l ascultase cu milă, nu-şi putu stăpâni răsul:

— Păi cin' te ţine mă maică, cin' te ţine... poţi să pleci cu Dumnezeu, nu vezi că ei glumesc cu tine.

Şi pe când ţiganul făcea ochii mari, dela spate se auzi vocea lui moş Gane:

— Hei! Voi de-acolo, ce tot sporovăiţi şi nu v'apucaţi de treabă? Hai Strandivan, hai, c'altfel îţi tai din porţie diseară. Pune mâna şi leagă snopii. Arată-i babo cum să facă legătura că de se desface vre-unul, îl snopesc în bătae, şi umblaţi mai repede, că se 'nserează.

— Vino, zise lelea Smaranda, hai să-ţi arăt cum se face legătura, şi când cu genunchiul apăsa pe snop, şopti ceva la urechea ţiganului.

— M'am gândit eu la asta, zise plângător ţiganul, dar vezi, matale nu te ai gândit şi la Grivei.

— N'avea grije de asta, îl îndepărtez eu şi vezi nu uita că mai e o bucată de azimă în desagi şi lăsându-l singur se alătură celorlalţi cari făceau mare haz.

Ţiganul o porni spre păr, cu paşi nesiguri şi tot uitându-se sperios înapoi. Dar n'apucă să se-apropie bine de desagi, când vocea puternică a lui moş Gane îl pironi locului.

— Păi!? Incotr'o Strandivan?

— Mă duc să,... răspunse ţiganul încurcat, da, mă duc să beau o leac' de apă bre omule, că s'a aprins sufletu' în mine de sete.

Când ajunse la păr, scotoci cu mâini înfrigurate prin desagi, luă toate frânturile de pâine ce găsi, le vârâ în sân, îşi desprinse dibla din păr, a cărei coarde sdrăngăni fals şi prelung, înhăţă de jos un băţ şi svârlindu-şi înc'odată privirea înapoi, o sbughi peste locuri, cu toată puterea ce-i mai rămăsese, până ajunse în marginea pădurii, unde căzu frânt de oboseală.

— Mamă!, gândi ţiganul, al dracului rumân, să mă mănânce pentru o bucăţică de pâine. Da' ea! ce romănca lu Dumnezeu...

Şi pe când îşi sprijinea sub barbă „celebra" sa vioară hodorogită, închise ochii, evocând în gând toate bunătăţile gastrice, pe care moş Gane i le 'nşirase cu puţin înainte. Dibui în sân, scoase o bucată de pâine, o întoarse pe o parte şi pe alta, o privi cu multă evlavie, şi ducând-o la gură zise:

„Pâine-o, pâine-o! de nu te-ai secera atât de greu, ce bunătăţi a-şi fi 'nfulicat eu diseară la masa rumânului.

I. D. RĂDUCANU

POEME IN PROZĂ

INFLOREŞTE

teiul din costişă. Miresmele lui îmi cădelniţează balconul. Lumina moare în umbrele înserării. Stele se aprind în zările tăcute. Par'că mă ispitesc cu blândeţea lor mută:

„Ce bine-ai făptuit astăz?"

Tac. Gândul coboară în tainiţa inimii. Incearcă să-mi numere ceasurile fără rost. Se înfioară de spaima prăpastiei ce surprinde în fiinţa-mi. Trist se ridică spre pragul sufletului. Il întâmpin ruşinat şi stau mut ca un copil vinovat în faţa mamei.

Stelele tremură de neastâmpăr. Şi nu le ştiu răspunde un grai. Imi plâng nevrednicia. Mă doare risipa vieţii în clipe şi ceasuri nebune.

De după creştet de munte răsare luna. Se sprijină pe vârfuri de brad. E mare cât soraele-'n asfinţit. Şi-i blândă şi-i galbenă ca faţa mamei pe patul de moarte.

Priveşte în oda e duios şi plin de mângâieri calde. Dar nu luna, ci mama e acolo. Sus în înaltul cerului. Ea îmi veghează paşii vieţii. Poate a trimis-o Domnul. Să mă povăţuiască.

Da, îi aud glasul mai moale decât mătăsurile de preţ: „Copilul meu! Nu te pierde. Aşează-ţi viaţa în mâinile Stăpânului. Ea va fi vie şi nu se va risipi în umbrele uitării.

„Inchide prăpastia ce se deschide în adâncul fiinţei tale. Inchide-o cu nădejdea în mila Tatălui. Şi inima nu-ţi va fi pustie. Va înflori în gânduri de lumină. Ele vor rodi mântuire pentru tine şi tovarăşii tăi de credinţă. Iar dragostea mea îţi va săruta florile inimii de fiecare clipită..."

Trezit, simt cum luna îmi sărută ochii cu lumina ei umbrită de taină.... Poate-i sărutul mamei de dincolo de moarte!

IN COSTIŞA

umbrită de păduri seculare mi-e odihna de pripas. De jur împrejur înmuguresc florile lui Florar. Sunt muguri fragezi cu frica morţii în inimă. Frica, să nu-i sărute prea devreme soarele cu dragostea lui de flăcări.

I-ar omorî.

Se roagă pitiţi sub frunze prietene. Să vină noaptea cu roua întunericului. Sărutul nopţei le dă viaţă.

Ruga lor frântă de evlavie înfioră pădurea. Ea o freamătă spre vârfuri de munte pentru a o şopti soarelui să se culce mai în grabă.

Dar jos în vale, crini răsăriţi în brazdă de muncă, sărută cu sete lumina crainicului vieţii. Fericiţi îşi desfac petalele de argint şi înmiresmează hărnicia plugarului.

Suflet trudit ca brazda din vale, sărută lumina Domnului. Infloreşte-ţi nădejdile, gândurile şi dorurile cu argintul credinţei. Numai astfel vei putea mângâia inima celor înfrăţiţi cu ogoarele şi mirui rana celor îmbrânciţi de valul necredinţei. Doar în urmă-ţi va rămâne abia mireazma florilor tale.

Z. SANDU

critica literara

TUDOR MĂINESCU:
„O picătură de parfum“...

(Editura «Cartea Românească», — București)

Titlul arată — sau mai bine prevestește — un suflet fin, cu oare care, frăgezime, cu multă delicatețǎ și cu un remarcabil talent. Citind volumul, titlul se explică la fel, cum am făcut noi.

D. Măinescu purcede dela isvorul inspirației factice, dela d. Topârceanu, pe care-l depășește ca intenții, fără să-i ajungă prodigioasa versificație — și de la mulți alții, simbolişti sau moderniști.

Prefața îi definește poesia proprie și-i dă orizontul, ca și lungitudinea inspirației:

Acest volum, atât, aș vrea să fie:
O picătură numai de parfum..
Dar nu mireasma veselă și vie
A florii ce'ntâlnim pe-acelaș drum.

Vreau stropul concentrat în care-o mie
De flori strivite stărue postum,
Și'n clarul cărui nimeni să nu știe
Obscura trudă de cazan și fum.

Un strop, atât.. dar când îl pici, să'nvie
Defunctele garoafe și narcise;
Să simți cum de departe încet adie

Multipla boare a florilor ucise..
Un strop, atât să fie acest volum,
O picătură numai de parfum...

Vine cu o formă aproape perfectă, cu un vocabular ales. Cu această ocazie este de remarcat progresul extraordinar ce l'a făcut limba poetică română, în ultimii douăzeci și cinci de ani. Neologismele lui Alexandru Macedonski, Ion Minulescu sau Duiliu Zamfirescu sunau-a barbarisme! Teoreticianii limbei populare, a cronicarilor sau a celei bisericești, cu groasnice slavonisme, turcisme sgomotoase și barbare, ce le-au evitat poeții de mare inspirație, Grigore Alexandrescu, Eminescu, Alexandri, și chiar Coșbuc, sunt azi — sau ne apar acum — ca niște ridicoli puriști ca Aron Pumnul sau ultimul Heliade italianiasant la exces.

Mai moderne sunt operile lui A. Mirea (D. Anghel și St. O. Iosif) de cât ori care alte opere cu tendințe de veche limbă românească.

Se pare că școala și-a făcut efectul, adică, s'a mărit numărul celor cari știu carte și știu aprecia o operă. Pe urmă imensa evoluție tehnică și mecanică a lumei este o nouă cauză de adaptare a neologismelor, cari sunt vitale în limbă. Ce mă mai interesează formele vechi, fără viață? Numai caut echivalente sau sinonime în trecut. Cuvântul viu, îl iau direct din viață și zic avion, dirijabil, Zeppelin, match, record, performanță, decolare, aterisare, amerisare, etc Am nevoie de cuvinte clare și precise. Timpul și-a luat rolul lui de a ridiculiza vechiie slavonizme sau grecisme, sau turcizme, cari formează și îmbogățesc fondul comic al limbei! Nimeni nu va mai spune slobozenie, în loc de libertate, blagoslovenie pentru binecuvântare, etc. Chiar — oribile dictu — făgăduesc pentru promit, tăgăduesc pentru neg, nădăjduesc pentru sper, dispar din limba poetică, pentrucă sufocă unui vers și ritmul și măsură și armonie!

Din acest punct de vedere, d. Măinescu are o limbă clară, precisă, colorată, armonioasă și versuri, ca și poezii reușite:

Singurătăți sinistre de pădure,
Dărâmături, prăpastii și gunoaie,
Tot nenorocul soartei reci și duse
Mi-l cânți, când vine seara, cucuvae.

In jurul meu, mereu e sărbătoare,
Zâmbirile înfloresc ca o grădină;
Dar tu presimți, nocturnă zburătoare,
Sub purpura intactă, o ruină.

Iar eu te-ascult și simt cum se desfată
Cu sufletul meu slab amenințarea:
— „Nimic; nimic“... și plâng când știu
[c'odată
Pe-acelaș loc, cântă privighetoarea
(Cucuvaia)

Are duioșii, gingășii de sentimente, amintiri romantice de poeți provinciali, pe cari ni le cântă cu o delicatețǎ pătrunzătoare:

Poeți provinciali, sărmani poeți,
Minuscule celebrități locale!
Opaițe, ce pâlpâe, tristeți,
La colțuri de obscure mahalale.

Poeți sărmani, nefericiți confrați!
In urbele ursuze și banale,
Ce trist și ce naiv parodiați
Romanticele vremi sentimentale!..
(Poeți provinciali)

Volumul d-lui Măinescu se impune de la început, prin inspirație și originalitate, iar mormântul lui Eminescu e o poezie frumoasă:

Dormi, liniștit, maestre, dormi acum,
Sub teiul, care crește scund și 'ncet;
Introenit *de al florilor parfum,*
Dormi liniștit, dormi dulce,. Dormi
[discret,

Disprețuit de pașnici și de vulg;
Ci *căutat de-o mână visătoare,*
Din teiul sfânt, *cu gestul alb de fulg,*
La sânul ei să rumpă *blonda floare.*

Dormi liniștit, căci Doina *ta cu glasul*
Ei trist, adânc, năvalnic și sinistru,
Vibrează de la Tisa pân' la Nistru.

Dormi liniștit, căci azi iconostasul
Sucevii, toți se pleacă să-l sărute,
Ca'n vremea-ți scumpă de la patru sute.

Dormi liniștit, maestre, dormi acum.

Nimic nu dă oglinda și măsura valoarei unui poet ca propria sa operă. Ne permitem a cita din d. Măinescu, încă o bucată din cele mai caracteristice și mai reușite, ce-l așează printre *poeții generației tinere*:

Don Juan moare:

Adio tuturor.., adio vouă,
Adio vouă întâi, burgheze fete...
Voi, gureș stol de păsărici cochete,
Vânat de carne fragedă și nouă.

Apoi, adio vouă, vouă biete
Soții-fecioare, limpezi stropi de rouă
Ce v'amăgiți (pe lângă soți de două
Ori mai bătrâni, nebuna sete.

Adio vouă, done grațioase,
Adio vouă, dulci infante pale,
Adio, cameriste sensuale)

Adio evantae de mătase,
Adio, madrigale, — adio... mor...
Adio... lung.. adio.., tu-tu-ror.

ION FOTI

C. CEHAN-RACOVITZĂ:
„O femee care s'a vândut“

Dând dramei sale două titluri, d. Const. Cehan Racoviță s'a trădat de două ori: pedeoparte, a vrut să ne informeze despre nehotărîrea în care d-sa s'a găsit când s'a gândit s'o denumească, pedealta, și-a adus aminte că drama are două centre de gravitate și deci: două acțiuni. Intr'adevăr unul este Mira, „femeea care s'a vândut“ și procesul ei de conștiință, al doilea Luca, pușcăriașul eliberat după ispășirea pedepsei, acela care a aruncat asupra familiei sale acea „pată“ rușinoasă și continua sa turburare. E drept că, între acestea, nu lipsesc unele puncte de contact, dintre care amintim: legătura filială dintre cei doi eroi, prezentarea nenorocirii Mirei ca o urmare a păcatului părintesc și, în deosebi, greutatea cu care se luptă amândoi spre a se acomoda cu societatea, cu viața și cu gândul vinelor ce poartă.

Piesa d-lui Const. Cehan Racoviță are, desigur, destule calități și, în fruntea tuturora, trebue considerată problema socială pe care d-sa o pune. Intr'adevăr, ne mișcă până la lacrămi soarta femeei târîte pe panta desfrâului de nenorocitele împrejurări sociale, de starea mizeră a familiei pe care ea — numai astfel — o poate salva și pune în imposibilitate, cu toate silințele ce-și dă, de a redeveni cinstită. Atâți dușmani o pândesc din umbră: unul dintre vechii prieteni, comisarul trimes să-i dea bilet de liberă practică și un prieten al aceluia de care s'a decis să-și lege viața. Ai zice — o adevărată conspirație din ghiarele căreia nu o vor putea salva decât doi factori: propria ei personalitate, aș putea zice, virtute sau țeava un moment încălzită a unui revorver. Este problema pe care și-o pune d. Racoviță — fără ca însă să se decidă pentru vreuna din soluțiunile de mai sus. Este tocmai locul asupra căruia d-sa ar trebui să revină.

Și atâtea alte calități se alătură acestuia: discreția quasi-clasică cu care unele situațiuni ni sânt prezentate, figura acestei Mire, așa de prețios conturate, dialogul viu și într'adevăr dramatic, scenele scurte și decisive și mai ales limba atât de adequată cu sufletele personagiilor.

Toate aceste calități dovedesc cu prisosință că literatura dramatică românească e pe cale să fie îmbogățită cu încă un producător prețios. D. Const Cehan Racoviță ne mai promite o dramă în 4 acte și un epilog: „Asvârliți cu pietre“. O așteptăm, cu credința însuflețită că va marca un pas progresiv în activitatea d-sale.

Intrucât ne privește însă, așteptăm simplificarea aceleia cu care a debutat ca autor dramatic.

PAUL I. PAPADOPOL

in strainatate

PIERRE HAMP

de DIMITRY

In templul muncei, mare preot. Pe ogorul literar plugar ce brazdează adânc, De mic, salahor încăpăţinat aspirant bucătar, calfă cofetar la Paris, la Londra, aiurea, lucrând în această direcţie până la 20 de ani. Apoi secretar, funcţionar la Căile Ferate din Nord, Şef de gară la Calais, Inspector al Muncei, vânzător de ţesături, jurnalist, autor dramatic, literat, economist. Cunoscut, tradus, decorat.

Şi nu s'a potolit. Munceşte, urcă mereu. Ar fi şi păcat să se poticnească.

Hoinar cu ochi ageri, cu spirit de observaţie ascuţit, avid, îndârjit. Toate perindările, toate meseriile îi vor fi de folos. Autodidact plin de râvnă şi sănătoasă ambiţie. Capitalist, agonisând, fără hodină, cunoştinţe, experienţă, acumulând energie, stăruinţă; dar şi comunist ce-şi dă bogăţia în vileag, o dărueşte tuturor. Mai e un îndrăgostit de dreptate, un admirator al oricăui efort dus la bun sfârşit, cu mai multă tragere de inimă şi judicioasă predilecţie pentru cei ce mai din greu opintesc la jug.

„Truda oamenilor“ epopea muncei moderne, e o operă vastă, documentată, amănunţită şi imbibată de adevăr, de milă, de prevedere. E în acelaş timp o realizare inspirată, un anumit, netăgăduit avânt o însufleţeşte.

Pierre Hamp, deschizându-şi lada cu amintiri trăite îşi împarte zestrea cu dărnicia celor bogaţi, cu adevărat, prin paginile atâtor scrieri: Marie Fraiche, Vins de Champagne, Le Rail, l'Enquéte, le Travail Invincible, La Victore mécanicienne, Les métiers blesses, Les Chercheurs d'or, Le Cantique des Cantiques, Le Lin, etc. etc., o împrăştie din belşug şi cu folos.

Toate aceste scrieri scot ast-fel în lumină o personalitate ţeapăn înfiptă în viaţă, în ele se poate urmări pas cu pas activitatea tuturor celor mici, a multor din cei mari muncitori, ele glorifică o breaslă, o meserie de la obârşie la culme, ilustrează transformările treptate ale materiei prime, iau în consideraţie toate aspectele muncii omeneşti, eternizează o imensă, nepreţuită frescă: „Truda oamenilor“.

Cântecul Inului, al Parfumului, imnul Aurului, Jalba gherghefelor rănite, Povestea Sinelor, a Vinului, a Pescarilor, Leturghia Muncii biruitoare, sunt poemele unui scriitor unic în felul său. In ele răsună corul tuturor muncitorilor, se înalţă glasul unuia, slăvind „cea mai înălţătoare religie, acea a zeului Muncă“. Scrierile mai sus citate — altele încă şi cele ce vor să vie sunt dovezi şi pilde ale noui credinţi.

Şi una încă, puţin cunoscută, iat-o:

După acel sângeros vârtej care a năpăstuit într'atât omenirea, calicind-o şi îngropându-i floarea, o vâltoare de lene, de lasă-mă-să-te-las şi de belşug lesne agonisit a copleşit lumea; căci un rău pe altul chiamă. Vlaga multora amorţise; nu şi a lui Hamp. El în vremea aceia mai amarnic s'a opintit. Pagină cu pagină, linie după linie a recompus atunci a „Inului Poveste“. Manuscrisul, muncă a' şase ani, fusese distrus la Lille; stăruinţa unui apostol l'a reînviat.

Că răsună tot mai prelung glasul acestui muncitor încăpăţânat pentru ce ne-am minuna? E drept să fie ascultat, priceput peste tot. E înviorător de ştiut că opera lui s'a tradus, se traduce mereu şi pătrunde pretutindeni: ast-fel se vor îngrămădi poate tot mai numeroşi adepţi la altarul zeului Muncă.

De altmintrelea nici un soi de activitate literară nu i-a rămas străină lui Hamp, vajnic strajer.

Pe scena politică sau teatrală, prin reviste, jurnale; ca autor dramatic, jurnalist, conferenţiar, candidat şi-a spus tare şi sincer totdeauna cuvântul. Multe din cele mai arzătoare probleme dominând vremile de azi au fost temeinic studiate de acest neobosit cercetător al vieţei economice şi sociale. Şi nu s'a mulţumit adâncindu-le. Imputernicit de o experienţă, ce nu-i e dată ori cui, — experienţa aceluia care a plătit cu pielea lui — proptit în drag de viaţă şi de oameni ca într'un toiag strămoşesc, călăuzit de bun simţ, el s'a străduit, în atâtea direcţii, să demonstreze adevărul, să descopere buba să sugereze leacul.

Intreagă opera lui Hamp se impune prin documentare tehnică şi prin ochire nouă, limpede. E sinceră, forte, exactă.

Analizând cu cinci ani în urmă „Inul“ spuneam că „Truda Oamenilor“ se înfăţişează ca un arbore stufos, măreţ; aşa cum ne descrie Adrien Le Corbeau, „Le Gigantesque“. Frunzişul e des, trunchiul masiv, ramurile larg întinse iar reţeaua de vine a rădăcinei, scormoneşte solul în lung şi lat, adânc şi periferie. In ochii mei preţueşte mai cu seamă ca un adăpost umbros, popas înviorător, de unde drumeţul istovit, poate iar porni prin praf şi arşiţă.

Pierre Hamp e în adevăr omul ce se presimte cetindu-i opera. Un mare cuceritor modern, un scriitor de rasă. Un fascinat self made man.

GRATIS oferim
2000 FONOGRAFE sau
2000 POSTURI de T.S.F.
cu titlu de propagandă, spre a întroduce marca noastră, primilor 2000 de cititori ai revistei „UNIVERSULUI LITERAR“ cari vor găsi soluţiunea exactă a concursului următor şi se vor conforma condiţiunilor noastre.

CONCURS

A găsi trei oraşe din România al căror nume începe cu B, înlocuind punctele prin literile cari lipsesc:

B . . ş . v
B . c . r . ş . i
B . . i . a

A se trimite imediat acest anunţ complectat, adăogând şi un plic cu numele şi adresa Dvs. foarte citeţe, spre a vi se putea răspunde, firmei:

ETABLISSEMENTS „INOVAT“
Service R. R. 10
29, rue du Vieux Pont de Sèvre.
BILLANCOURT, (Seine) France

plastica

EXPOZIŢIILE

Ateneul Român inaugurează sezonul artistic din acest an cu două expoziţii de pictură şi una de sculptură, în cele trei săli principale din str. Franclin.

Sculptorul *I. Jalea* în prima sală, oferă publicului încă odată un bogat ansamblu de lucrări, dela monumental până la statueta de interior, în care se oglindeşte vigoarea nedesminţită a acestui talent, ale cărui manifestări consecutive în anterioarele sale expoziţii, au reuşit să aducă la fie care dată un nou aport la definirea unei personalităţi ce s'a impus de la început în mişcarea noastră artistică.

Opera sculptorului *Jalea* — mereu îmbogăţită cu rezultatul unor continui investigaţii în lumea nesfârşită a ipotezelor plastice — s'a ţinut în evoluţiia ei ascendentă pe o linie bine hotărîtă, evitând realizărilor sale urmele tatonărilor intime adese-ori posibil păgubitoare pentru integritatea expresiuni emotive.

Aş putea spune, aruncând o privire în trecutul artistului, că sculptorul Jalea îşi rosteşte gândul în notă, asemenea unui orator de rasă care 'n decursul discursului său, cu fie-care frază nouă nu face decât să amplifice şi să complecteze în mod logic şi indispensabil ideea directivă.

Statua equestră „*Dragoş-Vodă*“ în dimensiuni destul de apreciabile — prezintată ca proiect de studiu — e impunătoare prin compoziţia sobră, unitatea de concepţie plastică care leagă personajul de animal. „Dragoş“ cu buzduganul pe umăr, înfipt în scări într'un gest de energie cuceritoare, e omul sintetizat până la simbolul forţei, mişcarea animalului puternic, oprit din elan ca într'o crispare sălbatică de braţul călăreţului evoacă încă odată amplificând ideia de siguranţă dominatoare.

„Sf. Pantelimon“, monument în bronz e o lucrare de pătrundere şi inteligenţă în care interpretarea se depărtează de la vechile păpuşi cu figuri blajine şi umilite.

„*Portretul A. S. R. Pr. Ileana*“ foarte în caracter e plin de vioiciune şi nerv. Un studiu de „*Torse*“ conceput într'un ritm clasic, dovedeşte o adâncă înţelegere a armoniei fiziologice.

P. Iorgulescu-yor, prezintat prin „cuvitele omagiale“, — pe coperta catalogului — ale d-lui Nichifor Crainic, şi recomandat publicului de o serie de expoziţii şi expuneri prin diversele saloane oficiale unde juriile consecutive l'au distins cu premii şi cumpărări (în ciuda camarazilor invidioşi cari se hotărăsc cu greu să „acorde Cezarului“... etc. sau lui „Petrică“ ce se cuvine lui Yor), ne dă şi anul acesta o serie de lucrări în cari pictorul atacă cu aceiaş convingere şi entusiasm nudul, florile, interioare, natură moartă, portret...

Ori cât de e de plăcut să constatăm, programul pe care acest artist îl vădeşte la fie-care nouă manifestare, ne facem camaradereasca datorie faţă de amicul Yor să-l prevenim că în aceeaş măsură va pierde din graţiile „juriilor“ eterne şi ast-fel d-sa încearcă riscul să renunţe pe viitor la speranţa premiilor cari i-au legănat avânturile de extremă stângă ale tinereţii sale (artistice.. bine-înţeles).

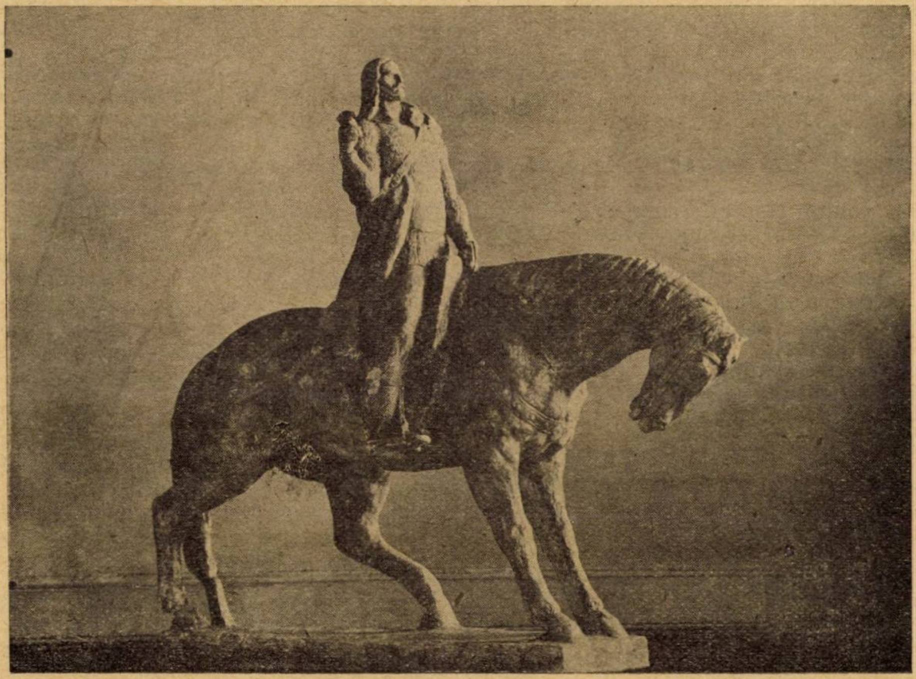

I. JALEA: „Dragoş Vodă”

Pictorul Iorgulescu, în afară de cele zise, e un real talent stăruitor pe cât de consecvent cu un crez plastic deosebit de personal. Fără abilităţi, nu caută refugiu în preţiozităţile de materie, nu acceptă cu uşurinţă lucrurile, se trudeşte îndelung şi conştiincios în căutarea mijloacelor de expresiune cari traduc fidel o sensibilitate personală, mărturiseşte gust şi pricepere în compoziţie. Culoarea nemeşteşugită dar luminoasă acordă consistenţă lucrurilor şi ascunde cursul uşor al unei insuficiente valoraţii.

Nudul expus de d-sa, e o serioasă realizare, prin preocuparea de construcţii şi expresiune sintetică.

D-na Maria Pillat-Brateş se prezintă cu un număr respectabil de pânze, multe vederi din Spania şi Franţa. Fără îndoială nu lipsesc aptitudini d-nei Pillat şi lucrurile d-sale sânt cel puţin agreabile prin chiar lipsa de substanţial care le pune la îndemâna emotivităţii publicului de număr. Dispreţul d-sale pentru o mai laborioasă insistenţă, ţine mai mult de diletantism decât de natura vr'unor îndrăsneli novatoare. Nudurile, pentru cari artista pare să aibă predilecţie vădesc pe alocuri reale însuşiri de compunere ; lipsa de consistenţă, neînţelegerea materiei, volumului şi valorilor le reduce însă la siluete, decorative poate prin simetria liniilor.

C. VLADESCU

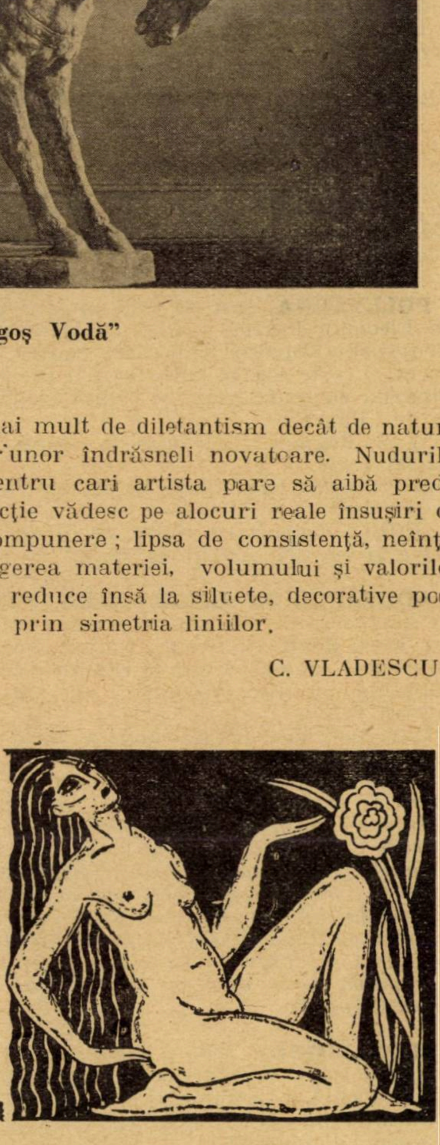

GAZETARIA

așa și-așa...

RAMURI an. 23 No. 8—9. D. C. Ș. Făgețel își dă toate silințele să facă din revista „Ramuri“, o revistă interesantă nu numai prin materialul literar, dar și prin felul cum e tipărită. Fără dor și poate, „Ramuri“ e una din cele mai chipeșe reviste.

In No. 8—9, d. Tudor Arghezi își continuă studiul „politica și literatura“. D Arghezi a găsit în d. Dobrescu, primarul Bucureștilor, „omul de inițiativă, chemat să facă ceva pentru intelectuali“.

Foarte bună nuvela d-lui Ion Dongorozi, „Director de teatru“. Cronică bogată, semnată de Dongorozi, Păunescu-Ulmu, N. Milcu.

LIRICA LUI HORAȚIU de N. I. Herescu.

Un volum elegant, cuprinzând bucăți din lirica lui Horațiu, traduse în metru modern.

Gândul, care a călăuzit pe d. Herescu să dea această lucrare, e desigur meritoriu: să facă accesibil publicului românesc pe Horațiu.

In prefață. traducătorul spune că a urmărit exactitate și poezie.

Citām câteva versuri din „Către Mecena“.

Eu voi sbura 'n văzduhul nepătat
— Nemaivăzut poet innaripat —
Și părăsind pământul, voi lăsa
In urmă Roma și invidia.
Eu cel cu sânge de sărac in vine,
Pe care tu l'ai înălțat la tine,
Eu, scumpul meu Mecena n'am să mor
N'am să fiu dus de Styxul călător.

POLLYANNA, sau secretul mulțumirii de Eleonora Porter, tadusă de Henriette Krupensky-Sturdza. E o carte pentru tineret. O carte foarte bună pentru tineret. Tipărită cu mare grijă și vădită eleganță de „Ramuri“.

M. S. Regina Maria a scris despre această carte.

„Iată cartea aducătoare de înțelepciune și fericire!

„Citiți-o deopotrivă tineri, ce pășiți în lume și voi cei obosiți de viață“.

ADEVĂRUL IN LITERATURĂ. Printre manuscrisele marelui romancier francez René Boylesve, s'a găsit unul foarte interesant „opinions sur le roman“, care împreună cu alte însemnări vor apare într'un volum.

Dăm mai jos câteva rânduri caracteristice asupra adevărului în literatură:

„Puțini sunt în stare să aprecieze o operă de artă, ca operă de artă; dar toată lumea e autorizată să spună: „Această lucrare e adevărată, sau nu-i adevărată“.

Foarte puțini oameni au simțul frumosului; toată lumea are, sau crede că are simțul adevărului. Adevărul, — așa de greu de deosebit de eroare în justiție, în istorie și chiar în cuvintele femeilor și copiilor, — se discerne foarte ușor în opera de artă“.

POPULISMUL. Este o legătură între notița de sus și aceasta, despre populism.

Populismul e nouă școală literară în Franța. Fruntașii ei sunt André Thérive și Leon Lemmonier.

Pornind dela constatarea, că în literatura modernă, se caută bizarul, se ocolește adevărul, grupul populist a ajuns la concluzia că trebue să se pună capăt literaturii de snobi și că e vremea să se recurgă la simplicitatea populară, la sinceritatea fără pretenții. Dar populist nu înseamnă popular.

Deviza gruplui populist este: *„faire vrai et non point bizarre“*.

CARTEA ȘI DURATA. Marcel Prevost dela Academia franceză a scris în revista „Gringoire“, Le livre et sa durée.

Scoatem din acel articol următoarele:

„Cred că o carte are cu atât mai multi sorți de durată, cu cât e mai directă“.

Tot ceeace scriitorul adaogă expresiunei directe, împrumutând dela o doctrină trecătoare literară, dela o tehnică oarecare convențională, dintr'o dorință de singularizare, dintr'o ambiție de a fi lăudat de vreun anume grup de conjurați literari, în sfârșit dela modă, *e dela început supus soartei modei.*

Și o modă prin definiție nu poate dura. Singura supraviețuire posibilă a modei e sub formă de curiozitate istorică“.

B. C.

CONTIMPORANUL (No. 82) excesiv de slab și foarte puțin literar.

VERSURI semnează în „Ecoul“ (2, 3, 4) d-nii: Dumitru Cosma, Aron Cotruș, Raul Teodorescu, V. Demetrius, Volbură Poiană, Mihail Codreanu și I. Gr. Periețeanu — adică reprezentanți ai tuturor vârstelor și școalelor. E — se va recunoaște — un adevărat record.

FORTRETE: literare, artistice, cinematografice, politice, juridice publică „Ecoul“. Doritorii se pot adresa la,... redacție.

Se pare că mișcarea **CONVORBIRILOR CRITICE** va fi reînviată, tot sub directa supraveghere a d-lui Mihail Dragomirescu. Intr'adevăr scriitorii grupați în jurul d-sale au decis să dea revistei „Ritmul vremii“ (care, în timpul din urmă devenise din ce în ce mai voluminoasă) toată înfățișarea vechilor „Convorbiri critice“.

Hotărîrea este întru totul minunată. Așteptăm, sub noua înfățișare, „Ritmul vremii“. Va readuce el la matcă pe vechii colaboratori?

ODATĂ CU ACEASTA își încetează apariția bilunară „Falanga“.

MOLDOVA LITERARĂ (III, 7 — 9) ne dă un interesant articol despre viața și râvna marelui filantrop moldovean Gh. Gh. Burghele. De-aci aflăm că defunctul (20 Iunie 1929) a lăsat și unele scrieri literare (pe lângă cele juridice) și anume: Fragmente istorice și literare; Literatura populară modernă; Miscelaneia; diverse articole și broșuri.

Donații: lasă Univ. din Cernăuți, 32 volume din Enciclopedie și un bust al lui Homer; Tribunalului Dorohoiu, biblioteca sa literaă; Seminarului Dorohoiu, cărțile literare și istorice.

A desfășurat o bogată activitate culturală.

In **„LUCEAFĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC“** No. 3 o interesantă schiță ușor umoristică („După gazdă“) din viața tinerelor profesoare, semnată Florica Rădulescu. Se pare că ne găsim în fața unui nou talent.

UN UITAT este și fostul nostru coleg Ștefan Albuleț, tânărul poet brăilean, remarcat, înainte de război la „Viața nouă“ a d-lui Ovid Densușianu, mort atât de timpuriu. Publicând foarte puțin nici n'a dat prilejul unei cunoașteri mai adânci.

Iată de ce salutăm cu bucurie inițiativa „Luceafărului literar și artistic“ din Brăila de a-i publica opera compet necunoscută și destul de prețioasă.

REVISTE DE SPECIALITATE, apar și la noi.

Iată câteva:

pedagogice:

Culegeri pedapogice (Craiova); Catedra (Galați); Educația (București); Pentru inima copiilor (București); Revista generală a învățământului (București); Școala și familia de mâine (Craiova); Școala română (București).

Se va adăoga în curând buletinul Asociațiunii învățătorilor din România.

a) **istorice-filosofice:**

Analele Dobrogei, Analele Brăilei, Arhivele Basarabiei, Arhivele Olteniei, Graiu și suflet; Graiul românesc; Revista aromânească; Revista istorică.

P. P.

* * *

Maestrul **MIHAIL SADOVEANU**, marele nostru povestitor și distinsul colaborator al U. L., intră, peste câteva zile în al cincizecilea an al vieții.

Marele nostru scriitor, a cărui valoroasă operă a influențat atâta noua generație de scriitori,—și a trecut de mult și hotarele țării, în diferite traduceri, — se cuvine să fie sărbătorit cu toată căldura și dragostea noastră, cu atât mai mult cu cât Domnia-Sa, intră în al cincizecilea an al vieții, cu un puternic roman-istoric în două volume: „Zodia Cancerului“ sau „Vremea Ducăi-Vodă“, despre cari se vorbește în termeni cei mai elogioși și pe care editura națională S. Ciornei s'a străduit, ca un omagiu adus scriitorului ei favorit să-l tipărească după ultimele perfecțiuni al tehnicei. Asociindu-ne cu toți cititorii și admiratorii săi, urăm Maestrului sănătate deplină, viață lungă și tot așa de fecundă ca și până acum.

LA BUZĂU apare (e în al 8-lea an) revista **„MUGURI“** scoasă de elevii Seminarului de acolo. Revista e îngrijit tipărită și are ca scop: „pregătirea temeinică a elevilor pentru clipa când vor păși în sânul societății“. Remarcăm articolul de fond al d-lui I. Coman, poezia „Hanul Părăsit“ a d-lui Laudatu Vasilescu, precum și schița elevului Const. Frâncu din cl. VII. In restul numărului semnează: preotul Const. Noapteș, diacon Tănase I. Bratu, Viorica Dumitrescu, elevul Stelian Popescu, Vasile Mitrea etc.

SCRIO.

literara

o seama de cuvinte

Rivarol spunea despre Condorcet, pentru ca să arate că scrisul acestuia e adormitor :

— Condorcet scrie pe opium pe foi de mac!

Iar despre Mirabeau, spunea :

— Pentru bani, Mirabeau, e capabil să facă orice, chiar un bine!

◆

Un tânăr poet prezintă unui mare scriitor volumul său tipărit și pus în vânzare de curând.

Acesta îl întrebă :

— Are succes de public volumul d-tale?.. Se vinde?

— Da, se vinde! Nu știu dacă îl cumpără cineva, dar se vinde!

◆

Tot Rivarol spunea despre un scriitor, a cărui curățenie era foarte dubioasă :

—Când merge pe drum, murdărește noroiul!

◆

Un celebru avocat, câștigând un proces care nu avea nici o șansă, telegrafiă, clientului său :

— „Adevărul a triumfat!“

Clientul fiind convins că acest „triumf“ nu poate să însemne decât pierderea procesului, răspunse telegrafic :

— „Faceți apel“.

◆

La savantul medic Ricord, veni într'o zi la consultație un bătrân de 90 de ani.

Inainte ca bătrânul să-i spună ce are Ricord îl întrebă :

— De ce ai venit la mine d-le? Ce mai cauți?... Ce vrei să-ți fac eu?...

◆

Courteline primi într'o zi dela un avocat următoarea scrisoare :

Domnule,

Binevoiți vă rog a cunoaște că domnul R., veterinar, m'a însărcinat să vă somez să-mi plătiți suma de 25 de franci pe care i-o datorați pentru vizita ce a făcut-o câinelui dvs.

Vă rog deci, ca în termen de 24 de ore să treceți pe la biuroul meu spre a-mi achita suma de mai sus. In caz contrar, mă voi vedea obligat să pornesc acțiune contra dvs.

Courteline îi răspunse imediat :

Domnule,

Răspunzând scrisorii dvs. de astăzi, vă trimet aci alăturat suma de 25 de franci pe care o datorez d-lui veterinar R.

Vă rog, deci, ca în termen de 24 de ore să-mi confirmați primirea acestei sume. In caz contrar, mă voi vedea obligat să vă dau pe mâna parchetului pentru escrocherie.

bazar

UN SERVICIU DIVIN IN AVION

O scenă de un dramatism zguduitor s'a petrecut zilele trecute într'un avion care sbura în Belgia dela Anvers la Geneva. Avionul transportă douisprezece turiști, membri ai clubului belgian de turism, când a luat foc carburatorul.

Aparatul se afla la o înălțime de 300 metri.

Pasagerii îngroziți își așteptau moartea cu ochii și au cerut unui preot catolic ce se afla printre ei să-i prohodească.

Acesta s'a executat și după ce și-a citit rugăciunile de mort a început să recite „De Profundis“ — „Din adâncuri te chem pe Tine, Domnul Dumnezeul meu!“ în vreme ce pilotul făcea strădvinți supra omenești să coboare aparatul în flăcări.

Cu câteva minute numai înainte ca rezervorul de benzină să facă explozie și aparatul să fie făcut țăndări, pilotul a reușit să aterizeze iar pasagerii au fost salvați dela o moarte sigură. Unii din aceștia au constatat la aterizare că le albise părul de groază.

GHETE DIN PIELE DE RECHIN

La marea expoziție de ghete din Londra, au fost expuse cele mai scumpe și trainice ghete, cari au fost confecționate până acum. Ghetele acestea sunt făcute din pielea unui rechin numit „galuchat“, care trăește în apele Australiei.

Pielea aceasta este absolut indistructibilă și pentru confecționarea ghetelor, se întrebuințează pielea de pe pieptul femelei, care este cea mai moale de pe tot corpul. Ochiul profan nu descoperă nimic curios la aceste ghete decât o oarecare neelasticitate a pielei. Ghetele nu pot fi confecționate sub vreo 6000 lei perechea, însă cumpărătorul primește, în schimb garanția, că ghetele îi vor dura toată viața.

PUȘCARIILE LITERARE

In „Paris-Midi“ — D-l M. Pierre Audiat publică următoarea notă — plină de un spirit cu adevărat parizian :

„Doctorul Bougrat anunță apropiata apariție a memoriilor sale. Georges René aduce criticei un dar prețios—cartea sa — scuzându-se că este absent din Paris „pour raison de santé“ și D-na Marthe Hanvu publică o operă de mare tiraj: La vérité sur l'affaire de la Gazette du France.

Ar fi convenabil deci că serviciile penetenciarelor să creeze cât mai repede o secțiune a editurilor în fiecare pușcărie demnă de acest nume. Alături de casele de editură deja celebre, am avea astfel : les Editions de la Santé, la Librairie Saint-Lazare, la Société de Clairvaux, et les Cayenne-Editions. Bine conduse, aceste secțiuni ar fi capabile să-și desfacă operile tot așa de bine ca și celelalte case de editură — putând strânge cu ușurință membrii în juriuri literare și — de ce nu? — să hotărească un mare premiu.

caricatura zilei

EXPLICAȚIUNE

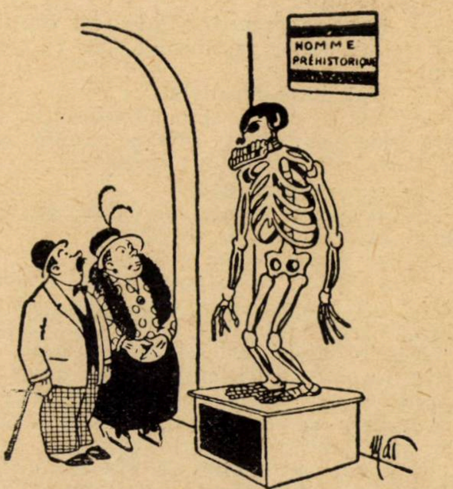

— Vezi tu, mămicule, primii oameni ereau clădiți în întregime numai din oase, pielea și carnea n'au venit, decât mult mai târziu!....

(Life)

LA REPLICĂ...

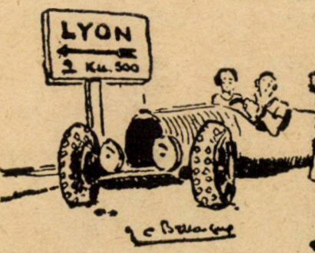

— Pe aici e drumul spre Mare, d-le sergent?

— Da! da cu o condiție: dacă veți merge ca racul...

(Show)

APARENȚELE...

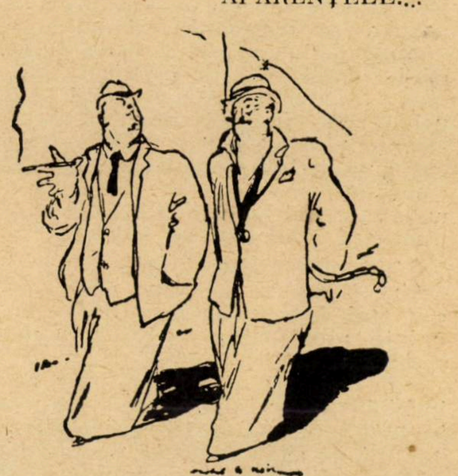

— Ascultă-mă pe mine: Georges, este un ipocrit. Și eu am oroare de ipocriți.

— Eu știam că sunteți prea buni prieteni.

— Dar de unde, — mă prefăceam....

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

DOMNUL X...

de I. L. CARAGIALE

— Dascăle prea învățate, cel ce'nveți la școală carte, spune-mi mie ce sunt opt?

— Opt sunt fericirile.

— Așa e. Așa a spus Mântuitorul către gloatele adunate sus pe munte spre a sorbi dumnezeeștile învățături.

Si să începem așa:

„Fericiți cei săraci cu duhul, că acelora este împărăția cerurilor...“

Și se încheie cu a opta:

„Fericiți cei ce se gonesc pentru dreptate, că acelora este împărăția cerurilor...

Despre acele fericiri dela Mateiu citire Cap. 5, făcea odată un arhiereu predică poporenilor săi. Părintele era cam lung la vorbă: predica de un ceas și jumătate și nu mai isprăvea.

O babă, care venise la biserică lăsându-și acasă fiertura pe vatră, tot asculta pe Prea sfinția-sa, și ofta ca de o grijă mare; iar mai asculta și iar ofta.

Insfârșit, slavă Domnului! s'a sfârșit predica.

S'a dat predicatorul jos din amvon și lumea s'a grămădit să-i sărute mâna.

Când a venit și rândul babei, baba i-a spus părintelui:

— Prea sfinte, ai uitat să spui încă o fericire....

— Care, taică?

— Fericiți cei ce se urnesc dela biserică până nu începe predica arhiereului, că acestora nu le va da fiertura în foc.

Să mă ierte Dumnezeu dacă 'ndrăznesc și eu, ca baba, să spun că ar mai trebui pomenită și altă fericire.

Fericiți cei ce, luând condeiul în mână nu vor avea frică de Domnul, că aceia vor trăi mulți ani, pre pământ în cinste, ba și 'n academii.

Aici, prin „Domnul“, nu vreau să 'nțeleg pe Ziditorul, de care firește cine e cuminte trebue totdeauna să se teamă, fiindcă „teama de El este începutul înțelepciunii“; vreau să 'nțeleg pe Cititorul, fiindcă, de câteori mă calcă nevoia, ori îndemnul Duhului-rău, mă mpinge a lua condeiul, de acel Domn, (să-l numim X...., că personal nu-l cunosc), de acela mă apucă un fel de frică nehotărîtă, simt, gândindu-mă la el, o strângere neînțeleasă a inimii, ceva cam așa cum trebue să simtă un impricinat când, nu prea sigur de dreptatea lui, aude aprodul strigându-l pe nume, să poftească 'năuntru, la judecată.

Când mă gândesc la el!

Ah! Domnule X... cine ești?... în ce colț stai d-ta acuma cu „Universul“ dinainte plimbându-ți privirile peste aceste rânduri?

D-ta trebue să fii un om sever, așa'mi închipuesc eu; când îți cade ceva scris în mână, trebue să ții sprincenile tare 'ncruntate, citim cu multă luare aminte.

D-ta ești un om nu numai învățat, dar și cult; trebue să fi citit mult, și cu folos, în viața d-tale.

D-ta afară de prodigioasa noastră literatură națională trebue să mai cunoști, din literatura universală, măcar pe cea europeană.

D-ta, pe lângă bogatele d-tale cunoștințe literare, științifice, artistice, trebue să fi având gust subțire și simțire adâncă.

D-ta, așa îmi închipuesc eu, trebue să fii mai înainte om și pe urmă român, (că se întâmplă uneori și aminterea), prin urmare, d-ta, român firește, trebue românește să judeci omenește.

Pe d-ta, sunt sigur, nu te pot mișca sentimentele cele mai frumoase, cele mai nobile intențiuni, avânturile cele mai generoase, dacă expresiunea lor nu este, după calapoadele școalei d-tale, convenabilă; fiindcă d-ta ai acest păcat — școala: d-ta nu poți admira o splendidă mantie, imperială de purpură căptușită cu erimnă, dacă e prost croită și rău cusută; îți place mai bine o scurteică mitocănească de plisă căptușită cu pisică, croită și cusută cumsecade... fiindcă.... iartă-mă să-ți spun, ești pedant.

D-ta, desigur, când citești ceva de un autor vestit pentru „logica lui strânsă“ sau pentru „lirismul lui larg“, pentru „cutezanța părerilor“, pentru „spiritul acela combativ“, pentru „pariotismul lui“, pentru „vastele-i cunoștințe“, sau „tendințele-i morale, sociale, umanitare“, pentru „limba-i admirabilă“, în fine pentru mai știu eu ce, — d-ta, desigur, când citești ceva de un autor vestit, oricât de mare ar fi reputația lui, trebue să recunoști îndată dacă „maestrul acela“ scrie ca o bucătăreasă nedată la carte;.... fiindcă d-ta, stimate Domn X..., trebue să fi învățat, pe lângă înaltele științe, și gramatica elementară.

Ei, uite de asta mie, când iau condeiul, mi-e frică, dintre atâtea mii și mii de exemplare ale „Universului“, de unde știu dacă, Doamne ferește! nu pică unul și în mâinile d-tale?

Atunci ce mă fac eu?

Să pat și eu ca d-ta, ca arhiereul cu baba? și încai dacă te-aș crede blând ca o babă naivă! dar d-ta, îmi închipuesc, trebue să fii răutăcios, om cu mintea ascuțită de câte multe ai învățat și știi.

Par'că te aud și pe d-ta cerând, cu un zâmbet grozav de neplăcut pentru mine, încă un adaos la cele opt fericiri:

„Fericiți cei ce nu se gândesc când scriu, iar gramatica elementară ca pe o prostie o nesocotesc, că aceia autori mari se vor chema!“

Si asta m'ar întrista peste măsură... căci, prea stimate Domnule X..., autor mare nici prin gând nu mi-a trecut vreodată că aș putea fi; dar iarăși, pe negândite, zău! n'am scris în viața mea, iar, de bine de rău, gramatica elementară, cu sfințenie m'am silit totdeauna să n'o mâhnesc câtuși de puțin... Si asta... nu de dragul ei, să mă crezi; tot de grija d-tale.

Eu știu că un om cu spiritul luminat ca d-ta, cât să fie de sever, permite literilor să servească la multe — dela știința cea mai înaltă, cea mai subtilă artă până la cea mai simplă cronică și până la trecătoare glumă de nimic; numai, literile să fie litere înșirate cu socoteală matură, iar nu trase din pălărie ca, de o mână nevinovată, biletele unei loterii în familie.

Dintr'o baniță plină cu mărgelușe de toate culorile închipuite, un meșter mozaist poate scoate o minunată icoană; un om de rând ca mine, fără mare meșteșug și idei înalte, numai cu răbdare, așezând mărgelușe potrivit după culori, poate face pe masă figuri raționale.

Și d-ta, Domnule X..., oricât de sever să fii, trebue să recunoști că, — dacă intenția mea n'a fost alta decât să-ți fac pe un câmp roșu o cruce albă, or o stea galbenă pe un câmp albastru, întrucât această intenție este la limită îndeplinită, precum eu nu am pretenție că ți-am zugrăvit o Maică-Precistă, așa și d-ta, sever dar drept, să n'ai pretenție a obține dela mine decât ce am încercat cinstit săți dau, — o stea, o cruce, o figură rațională cât de simplă.

Căci, mai la urmă, trebue și d-ta să admiți că asta va să zică meșteșug, — fie cât de înalt, fie cât de umil: să iei o grămadă chaotică a baniței, mărgelușe, bob cu bob, și să le așezi cu anume rost, după priceperea ta, pe priceperea și a altuia.

Acest altul d-ta ești acuma pentru mine ,Domnule X..., și de aceea mi-e teamă de d-ta.

Tot mă gândesc: oare să fi așezat eu mărgelele cum se cuvine după umila mea intenție? Nu cumva și eu, om bătrân să fi luat ca un copil ușuratec un pumn de mărgele din baniță și aruncându-le impertinent pe o foaie de hârtie, să-ți zic în bătae de joc:

— Uite, domnule X..., cum eu, dintr'o aruncătură pe negândite, am nimerit să-ți fac pe Mihai Viteazul călare, fiindcă te știu patriot ca mine!

Sper însă că n'am făcut și niciodată nu voi face așa necuviință. Te rog să crezi, prea stimate d-le X... cititorule, că dându-ți d-tale mult respect, mi-am oprit puțintel și pentru mine. Astfel n'aș îndrăzni vreodată să te uit când pui mâna pe condeiu, — fiindcă să-ți mai spun ceva, pe lângă teamă, d-ta îmi inspiri mie și alt sentiment... te iubesc — cam rar, ce e drept — dar sincer, crede-mă.

Acuma, cu d-ta iubite d-le X..., am isprăvit deocamdată.

Spre a încheia, către dv., tineri publiciști români, — ba și bătrâni, salutându-vă cu toată stima, mă adresez întâiu, spre a vă ruga să mă 'ngăduiți și pe mine între dv., la ce rând veți găsi de cuviință; al doilea, spre a vă zice, în simplicitatea mea, de câteori scoateți din călimări condeiul plin de cerneală și vreți cu vârfu-i să mânjiți foaia curată, gândiți-vă la domnul X...

Nu-l știți, oricât vi s'ar părea de 'ngăduitor și de băiat bun, cât de sever și de batjocoritor este.

(Publicat în „Universul“ la 1909).

cărți redate în extrase

UN PORTRET, O OPERĂ, UN INTERVIEW

— PIERRE HAMP ŞI TRUDA OAMENILOR —

Pentru „Universul Literar“, Pierre Hamp şi-a deschis manuscrisul la care lucrează acum, din opera needitată, a desprins câteva pagini. E de prisos să comentăm gestul mărinimos, precum şi interesul cel va stârni această aperă, ca şi nerăbdarea cu care e aşteptată.

MES MÉTIERS (Prefață)

De va fi cartea pe placul cetitorului, el mă va erta că am vorbit de mine însu-mi ca un închipuit, de-l va fi plictisit, chiar cerindu-i ertare tot nu mă va cruța. Aşa dar să nu ne batem capul cu farafisticuri de prefață. Gustați ce vă place, eu deasemenea; iar de se va întâmpla plăcerea să ne fie comună, halal de înțelegere.

Scriitorul din vocație nu poate să nu scrie. De s'ar hotărî să nu mai mâzgălească hârtie, găsind chiar pentru asta cele mai nimerite motive; tot nu se va putea abține.

Poți fi tras la răspundere pentru ce scrii, nu pentru că scrii. Un autor alege cuvintele, nu şi imboldul, pe acesta îl îndură. Cine-l împinge? Ce ființă spirituală, îl înşfacă, în fie ce clipă atât de puternic, îl atrage afară din sine, îl deşteaptă noaptea poruncindu-i să se exprime. Nimic n'o stavileşte, doar moartea. Cine prin condei caută câştig, nu cunoaşte bucuria cea mare de a nu se putea abține să facă ceia ce face. Ceia ce trebue îndeplinit, chiar jertfindu-se pe sine şi uneori chiar pe ceilalți. Vocațiunea nu fericeşte pe cel ce o resimte, îl îmbată. E de nedominat. Lucrarea ce urmează va ilustra poate un fapt ciudat. Se va vedea un om îndeplinindu-şi cu ori ce preț pasiunea sa de a scri. Să fi pus atâta voință şi atâția ani de stăruință în scop de a fabrica, a cumpăra, a vinde, aşi fi agonisit o avere mare, aşi fi suferit o mare ruină, una sau alta se întâmplă cui nu lucrează meschin.

N'am nici un merit pentru că scriu, precum nici de ce culoare mi-e părul. Târziu am înțeles această fatalitate, dar când am descoperit-o am adorat-o. Aşi putea să o numesc fericire. Când în sânge sau în piele se află un impuls neînduplecat şi a cărui îndeplinire pricinuieşte o supărare e un blestem. Jucătorul, bețivanul senzualul, îl cunosc. Ei îşi trăiesc destinul, nu pentru a fi satisfăcuți, ci pentru a simți desgust de ei însăşi, în timp ce a te supune vocațiunei, ori ce ți-ar impune să faci, şi ea să-ți fie prietenă, nu s'a pomenit mulțumire mai mare. Eu n'am fost singur nici când. In fie care clipă din zi sau din noapte, îşi pronunța imperioasa, încântătoarea poruncă, forța căreia nu-i te poți împotrivi. Ea mi-a luat înainte. Am slujit-o adesea mai prost decât ea pe mine. Am avut clipe de îndoială, de caprițîi. Ea a rămas neschimbată. Scuturându-mă, împingându-mă, m'a îndreptat spre drumul drept. Ea, cea tainică şi mare, fie binecuvântată. Pentru ce în mine şi nu aiurea se află această energie? Ce s'a alipit oare de om — şi-l face pe unul să isbutească în comerț, pe altul în literatură. Am scris, şi merit n'am; din potrivă am păcătuit poate, uneori; căci hotărîrea nu emana de la mine şi nu mă puteam sustrage, totuşi puteam cu siguranță să lucrez mai bine, să mă împotrivesc mai puțin voinței aflătoare înlăuntrul voinței mele. Pentru că ai părăsit la cinci ziua patul, şi nu te-ai sinchisit de dragoste, şi ți-ai drămuit plăcerile, înseamnă oare că te-ai dat în destul? Nu, aşa e, nu parvi să te dai nici odată pe deaîntregul. Iată de unde porneşte desgustul de sine. Doar dintr'o viață de om, câteva clipe depline. Intr'o zi în zori, te simți deodată realizându-te complect. Când soarele răsare, ai şi început să te perzi. Ceeace te răpea, ți-e răpit. Ți-a fost hărăzit o energie luminoasă, o înțelepciune fulgerătoare şi puterea de a ceti în spirit şi în lucru, imperceptibilul; îți rămâne apoi amintirea unei clipe superioare. Fără încetare trebue să te cercetezi, şi prea rar te găseşti dar vocațiunea porunceşte şi astfel nu poți înceta să nu te cerşeşti ție însuți; nemulțumit că nu poți izbuti, fericit că n'ai răgaz. Caută-te, e mai nemerit decât cunoaşte-te pe tine însuți; căci nu te cunoşti niciodată şi te cauți totdeauna. Această carte e o dovadă că un om se caută pe sine. Lanterna cinicului nu sub nasul altora trebue pusă; destul e doar de anevoie să-ți luminezi vârful propriului tău nas.

Scriitorul preferă să-şi supraviețuiască, nu să viețuiască. El nu se opreşte la moarte. Mormântul, pentru el, e o renaştere Artistul se îngrijeşte de nemurire, iată prin ce se deosibeşte de ceilalți oameni. Un negustor, un fabricant se gândeşte la bilanțul anual. El poate să lase drept moştenire o afacere solidă, dar nici odată isprăvită. Un an de criză econmică sau de prosperitate schimbă situația. Afacerile nu emit o glorie durabilă. Unele perfecte azi, vor fi la anul învechite. In chestie de mecanică fraza nu e niciodată definitivă. Salahorii n'au o altă celebritate durabilă de cât acea pe care le-o dărueşte literatura Cât sunt pe lume, furnisorii şi clientela îi cunosc: când au murit, se uită şi ce au fabricat ,când a trecut moda. Omer, mai e cetit şi acum, cel puțin în şcoală dacă nu şi de plăcere, cine cunoaşte însă numele aceluia care i-a fabricat carul; faimos de sigur pe vremea lui, cum e astăzi André Citroën. O glorie pe 4 roți şi o firmă. Când se va stinge va fi uitat şi el. Creator-fabricant. Opera lui are pentru moment o importanță mai mare decât a publica o carte. Pentru viitor, mai puțină. Fabricantul produce material uzabil. Literatul vrea ceva veşnic. El se distruge pe sine pentru ca să influențeze posteritatea. Se leapădă de viață pentru cei ce nu vor să ştie de aşa ceva. Din ce în ce generațiile acordă respect şi atenție numai celor ce trăesc simultan cu ele. Ele cer necondiționat identitatea vârstei. Pentru cei de treizeci de ani, cel de şasezeci e ca şi un cadavru. Când moare un autor, nu trupul singur îi putrezeşte, ci şi ceva din opera lui. Din mormânt suflă vânt de uitare peste cărțile lui. Aşa e bine. Altfel cum ar duce-o cei vii, dacă s'ar închina prea multă atenție celor duşi. Stau cei bătrâni față în față cu cei tineri. E prea deajuns. Nu trebuesc desgropate hoiturile. Moarte morților. In afară de *Străbuni*. Cel ce nu îmbătrâneşte, *Veşnicul*. Şi, în oarecare măsură *Clasicul*. E ceva. Nu în deajuns. S'a executat pe Corneille, pe Racine. Fulgerătorul Victor Hugo e ținut drept cel mai mare imbecil al poeziei franceze. Ş'atunci, te mai poți aştepta la vre-o îndurare? Umanitatea nu cruță pe nimeni. Şi nu vom fi nici uitați. Un candidat la teză, va desprăfui într'o zi opera noastră, pentru ca să-şi poată bate joc de noi. Bucuria cea mare de a scri e să-ți faci plăcere ție personal, cu speranța că poți fi şi altora de oare care folos.

Limită jalnică, să nu poți tinde la mai mult de cât o mulțumire personală. Redus la tine însuți, te simți puțin lucru, mai nimic. Se trăieşte numai prin ceilalți. Cine va trage un folos din lucrarea de față? Memoriile unui om de stat interesează lumea întreagă. De la el se pot lua lecții de guvernare — în scrierea lui se vede cum s'au construit, cum s'au slujit evenimentele mari, sau cum ele au zdrobit oamenii. Stupiditatea nu e apanajul idioților de rând, o cunosc şi miniştrii, iar regii sunt copleşiți. Nu din viața mea să trageți învățătură cetindu-mă, ci din felul cum m'am supus vocațiunei. Disciplina vă e prielnică, deasemenea şi copiilor Dv., iar pentru că e chestie de educație, prielnică societății întregi. La şcoală ați învățat multe, dar nu v'ați învățat, pe voi înşivă. Soarta vă mână, puțini ajung ce-ar fi năzuit să fie. Poftim, eşti ajutor-notar şi nu aveai aptitudini de navigator. Iți vei petrece viața şezând pe un scaun visând la vapoare. Vei fi existat, n'ai trăit. Nu poate fi vorba să-şi cerceteze menirea acei cari se îndeletnicesc cu meserii uricioase: cei din uzini, din canaluri, de la curățitul gunoaielor. Robii de veci. Nu se poate desființa sclavia, dar cel puțin micşorați numărul sclavilor. Vocațiunea nu-şi are stagiul în spirit numai. Ea făcea apel şi la mâini. Nu lucra lemnul când ți-e drag fierul. Când nu hotăreşte spiritul, mulțumiți pielea, căci sunt destui cărora nu le place nimic.

Cartea aceasta nu se poate ține drept nefolositoare dacă a demonstrat forța vocațiunei. Dar n'am scris-o oare prea curând, n'am publicat-o cum-va prea devreme? Printre cele zece volume ce aşi vrea să mai scriu, mi-ar fi părut rău să nu-l dau pe acesta la iveală.

I-am dăruit viaţă, de teamă să nu-mi lipsească mie.

Din an în an am văzut cum picioarele celor trei fete ale mele, se lungeau sub piano; la început spânzurau bălăbănindu-se, nici unul nu ajungea la pedală; întro zi au atins-o picioarele celei mai mari, apoi ale celei de a doua — însfârşit iată-le şi pe ale celei de a treia atingând-o. E timpul să selecţionez şi să produc ceiace mi-ar părea rău să se piardă cu mine.

Devie ce va putea, opera mea. N'o fardez pentru posteritate. N'are roşu pe buze. Işi va trăi menirea. Eu pe a mea.

Cine n'are decât grija hranei, a distracţiei, a dragostei şi a suferinţei, trăeşte o singură viaţă. Pe cine îl mână intelectul, duce o existenţă dublă. Are un singur trup şi suflet multiplu. Am avut întotdeauna două meserii, cel puţin. Am trăit două vieţi. Trupul a ţinut. Sănătatea e primul lucru. Ambiţionam un singur titlu: „fratele Hamp, călugărul Muncei. Multe m'au îndepărtat de la acest merit, şi mai întâi familia. Scriitor eşit din gunoiul social, am îndurat blestemul să fiu un lucrător de rând. Ajuns în celalt capăt al lumei, m'am trezit cunoscând toate tipurile de oameni de la cei ce-s desculţi până la proprietarii de grajduri de curse, dela lucrătorul care îşi bate capul nu cum-va să irosească de un franc marfă, până la funcţionarul care şterpeleşte dintr'o dată la telefon, cinci zeci de milioane din buzunarul publicului.

Tot atâta inteligenţă şi îndrăzneală la vânzătorul ambulant de ţesături furate, insuitându-şi taraful îndărătul unui afiş: „stradă oprită" cât şi la marele ţesător făcând o operaţie la termen asupra o mie de baloturi bumbac.

Aceiaş mârşăvie sau cinste la unul şi la celalt. Fiecare din ei doreşte să-şi menţie situaţia, să-şi păstreze ce-i a lui — sentiment foarte puternic al francezului, — mai puternic chiar decât sentimentul câştigului. In orice capăt al societăţei s'ar lua un om, se va găsi mai desvoltat sentimentul de apărare personală decât acel de a ataca pe alţii. Foarte puţin cuceritori. Şi mai puţini mulţumiţi. Mulţi îndârjiţi. Probabil cea mai mare energie socială franceză: Să nu decazi.

Toate acestea pot alcătui multă materie literară fără să fie nevoe să se invente nimic. Nevoie e numai să se cunoască ce-i real. A imagina e mai uşor decât a examina. Chiar în ce priveşte pornografia care a început să fie iar la modă, ca după 1871. Literatura franceză oscilează între erotism şi revoluţionism. Aci scriitorul voeşte să distrugă sau să fondeze ceva social, aci îi place să se ocupe cu efuziuni senzuale, cari sunt mai lesne de experimentat decât dragostea, acea piatră preţioasă dintre petricelele şuvoiului literar şi ale cărei focuri nu se văd strălucind nici chiar odată în fiecare secol în literatura franceză.

Alţii tind spre literatura experimentală, bizuindu-se pe grosimea unui carnet de note şi un mare număr de fapte examinate.

Ce valorează pentru un artist, o experienţă care nu i s'a fost scris pe pielea sa?

Ca spectatori, o astfel de încercare se aseamănă cu a criticului făcând darea de seamă a piesei în care nu joacă. Iată un doctor, el încearcă un virus asupra unui cobai. Provoacă bietului animal friguri, îl umple de abcese, îl nenoroceşte, şi îl ucide. Autorul romanului medical priveşte ce face practicianul, notează spectacolul, îşi organizează capitolele, ticlueşte vorbele şi numeşte aceasta literatură experimentală. Bine — fie, cu condiţie însă să fie scrisă de cobai. Chiar şi doctorului îi lipseşte ceva, mai nimic: suferinţa. Ea are importanţă când e vorba de idei. Intrebaţi pe Hristos. Dar ce experienţă poate să aibă cel ce priveşte pe doctor. Se denumeşte experienţă, ceeace nu e decât o privelişte, colecţie de imagini, şi nu încercări pe spinarea proprie.

Ei numesc experienţă a privi, nu a suferi. Si aci, ducem lipsă de cuvinte. Răspântii ale vorbirei, unde te învârteşti fără să găseşti direcţia. Nu există drum deadreptul, nici vorbă potrivită. E nevoie de lămuriri. A scrie după experienţă, adică ceeace tu ai privit pe altul făcând, înseamnă să vorbeşti numai şi numai de tine însuţi, să scrii după mărturii, adică ceeace ai privit pe altul făcând, a scrie după povestire înseamnă a colecţiona cele spuse şi scrise de alţii, a scrie după imaginaţie e a-şi bate joc de tot şi e adorabil. Dar adevărul? Unde e? Caută prietene, caută-l. Va trece vreme până ce-l vei găsi Căci experienţa nu se asemueşte decât cu ea însăşi, mărturiile se desmint una pe alta, iar dacă adevărul ar cere să împaci pe toată lumea, de aşa ceva e în stare numai imaginaţia, ea însă nu conţine pic de adevăr.

Ce dovadă se poate avea în literatura experimentală că scriitorul a spus adevărul. Numai el singur îl cunoaşte. El povesteşte ceeace i s'a întâmplat. Cetitorul n'are în privinţa celor spuse nici un control. Rămâne doar un indiciu: *„accentul adevărului"*. Plăcerea de a scrie, il provoacă mai uşor decât veracitatea. Ce se cere scriitorului? Să captiveze. Cum va isbuti? Iubindu-şi meseria. Pentru un scriitor de talent plăcerea de a scri întrece satisfacţia de a spune adevărul. El nu e un fabricant de necrezute, nu caută să înşele înadins, dar isbuteşte lesne să se înşele pe sine. Nu există spovedanii. Există numai complesenţe faţă de sine. Nu se va putea şti nici odată dacă eu am spus adevărul. Nici eu nu ştiu. M'am străduit să-l spun, oricum, meritul e mare şi serveşte să distingă deosebirea dintre experienţa literară şi cea sciinţifică. Ce se petrece sub microscop cade sub control, ce se petrece sub peniţă rămâne întotdeauna fantezist. Nu se poate judeca un scriitor decât după feul cum îşi alege vorbele. Vocaţiunea îi porunceşte, nu să se spovedească, ci să se exprime. Aceasta poate să o facă, şi un păstor analfabet ţipând într'un câmp. Câte opere perdute de când cea tainică şi mare, risipeşte divina tăcere, sbuciumă şi vrăjeşte minţile oamenilor. In vremile de azi orice vocaţiune are şi stil. Cei muţi se înăbuşă în jurul literaturei, neputându-se exprima. Alături de un Shakespeare celebru, câţi nerealizaţi, mai mari de cât el poate, care nu se pot exrpima prin scris. Aşa dar, vocaţiunea nu e suficientă. E nevoie de stil. Ea nu-l dărueşte, precum nici patima de adevăr. Sunt trei lucruri deosebite.

Cine nu se poate lipsi de efuziuni se încântă pe sine şoptind în faţa unui apus de soare.

Am cunoscut un bătrân lucrător în mozaică, care la sfârşitul zilei în care lucrase cu atâta gust lemnul de măslin şi cel de lămâi, se aşeza în pragul casei sale, cântând din drâmbă. O lamă de metal care se ţine între buze. La trei paşi lângă el, nu se auzea nimic, muzica era numai pentru urechile celui ce ţine instrumentul în gură. Coprins de emoţie, omul acela îşi şoptea sie-şi orchestraţiuni gigantice, pe cari auzul sau le şi anula. In fie care zi drâmbarul, se îmbăta de sgomotul produs şi cunoştea o clipă de desfătare care-l făcea frate cu Dumnezeu. Se înălţa deasupra lumei şi a oamenilor. Faţa lui cu ochii închişi, impunea tăcere chiar copiilor sgomotoşi, ei se potoleau trecând prin dreptul său, şi păşeau în vârful degetelor, ca la biserică. Era un muzicant mare, îi lipsea doar orchestră. Avea darul, numai atât. Era poate un tâmpit, sorbind beţia dintr'o sbârnâială. Cine vă asigură că nu sunt şi eu ca el. Oricum, îmi veţi asculta sbârnâială. Singura diferenţă importantă. Viaţă de tâmpit să fie oare când te stăpânesc instinctele şi nu le poţi sta împotrivă? Dragostea sau literatura te prefac în vită supusă unei forţe care nu-ţi îngădue să trăeşti altă viaţă. Abia îţi lasă mândria de a simţi câte-va scrupule, printre care acel de a spune adevărul. Vocaţiunea scriitorului se lipseşte foarte lesne de el. Prea rar au oamenii şi patima exactităţei, şi frenezia de a se exprima. Veracitatea o posedă literatul din teama ce o are de oameni, şi nu din porunca spiritului. Una e să-ţi placă irezistibil să scrii, alta să-ţi făureşti o conştiinţă frumoasă de scriitor. Aci se cere să fii ajutat, silit, educat. Aceste două daruri, expresie şi adevăr se contrazic. Un scriitor adevărat, chiar cel mai experimental caută înainte de toate expresia. Plăcerea lui e să-o găsească, sufere când trebue să o neglijeze în favoarea faptei exacte. El expresia o vrea, nu dovada. Fantezia se statorniceşte ca tovarăşa favorită a spiritului său, pentru că ea nu încetează să vorbească. Adevărul e mut şi precaut. Pentru o vocaţiune literară puternică e supărător. Dar e o mare plăcere să lupţi cu multe greutăţi de hatârul său Si ce profit. Pentru orice s'ar fi făcut pentru el, răsplăteşte. Vocaţiunea te îndrumează spre verb, dar acesta nu-şi capătă viaţă deplină decât când a fost hrănit cu pâinea exactităţei. E uşor să fii elocvent, anevoios să fii şi cercetător. Mare bucurie să poţi descoperi. Să scrii ce nu poate fi scos din circulaţie.

Să observi îndelung, să notezi o sută de figuri şi să reţii trei din ele, să stai în faţa lucrurilor până ce îţi vorbesc, şi după ce le-ai privit cu îndârjire, să-ţi slobozească ele vorba potrivită, prin care le exprimi.

Să tragi spre sinceritate, să-ţi placă străduinţa, e orice s'ar zice, o primeneală intelectuală, frumoasă. Şi cu toată sinceritatea, se întâmplă să dai greş în ce priveşte adevărul. De vă însel înseamnă că m'am înşelat mai întâi pe mine însu-mi. Iată povestea unui om înzestrat cu caracter dârz îndeajuns, pe care greutăţile nu-l doboară, pe cari el drept exerciţiu ci nu drept pacoste le ţine; şi din ele trage folos. Se obişnueste să lupte şi nu să se bizue pe ce-i uşor, să lupte fără răgaz, dar nu fără plăcere.

Nu trebue omis să petreci precum nici să răsufli.

Iată istorioara, cam îmbătrânită, — câteva sute de ani, — căci din 1914 s'au scurs asupra-ne secole.

Trad. de DIMITRY.

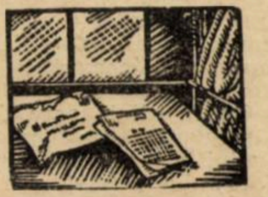

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 47
17 Noembrie 1929
5 Lei

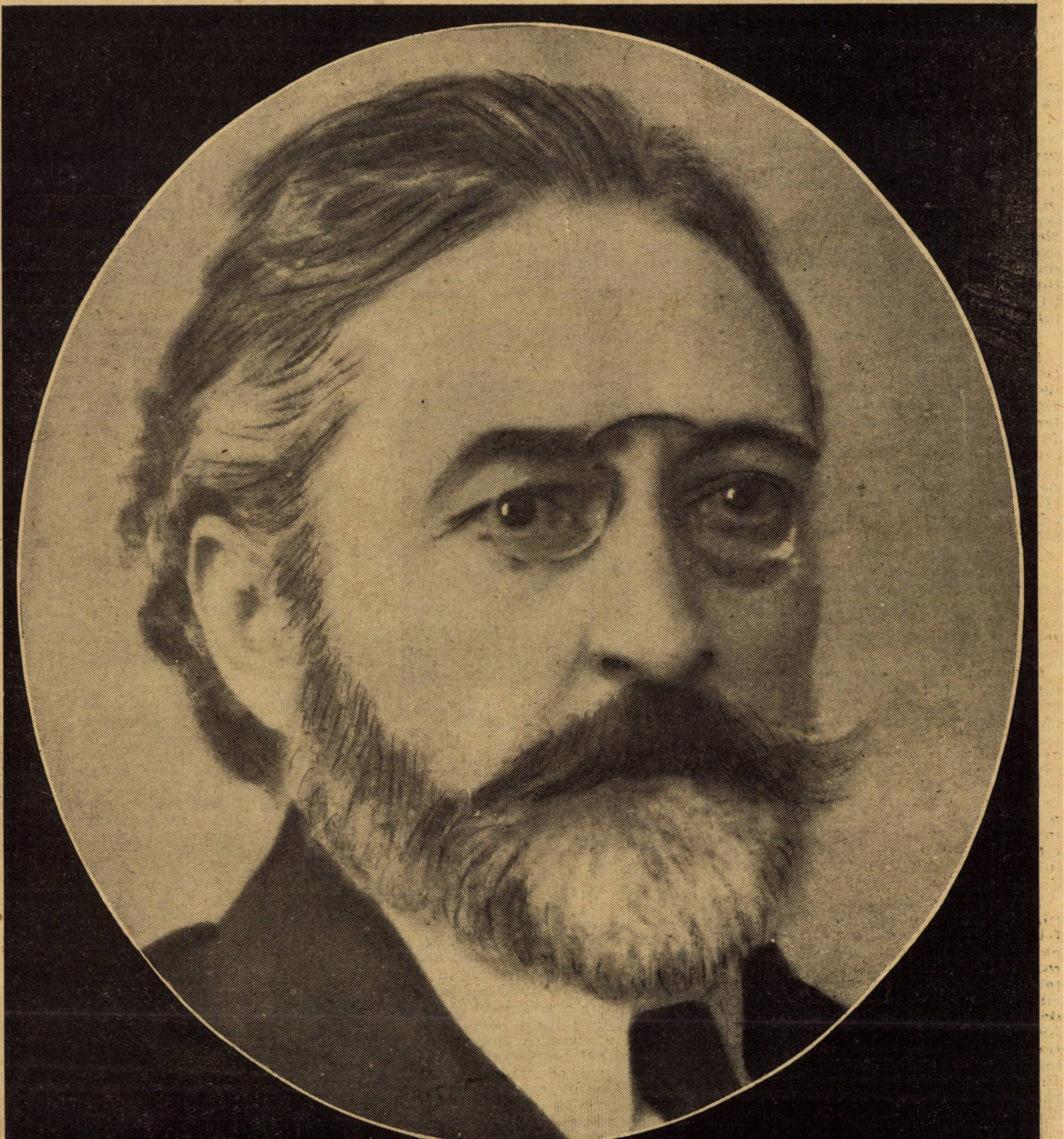

ION GORUN

Ctitorii

ION GORUN

de GABRIEL DRĂGAN

A fost o figură faustiană. A fost un suflet totdeauna torturat de căutarea adevărului etern în cugetare și un suflet totdeauna obsedat de realizarea cât mai durabilă a complexului de eforturi în urmărirea frumosului sub diferite forme de canalizare.

Dar viața lui Gorun ridică o problemă. Cine l-a cunoscut nu poate spune că acest scriitor n'ar fi trăit mai mult și n'ar fi scris opere de altă concepție. Nu voim să scormonim țărâna încă proaspătă de pe mormântul lui; peste care s'au așternut abia șapte luni, totuș o cât de ușoară privire retrospectivă se impune. Și o facem pentrucă viața lui Gorun ca și scrisul său de altfel conține elemente de parabolă, care pot servi oricărui începător de literatură, oricărui naiv visător, de îndreptare, de directivă, față de ceeace se numește practica vieții, realitatea în care se proectează existența concretă în spațiu.

Ne vom referi la meseria de literat.

La noi ca să trăești din literatură trebue să ai o activitate de câteva decenii de uriașă fecunditate, să te prezinți Mihail Sadoveanu, ca să ți se ofere cu avans contractele de editură cu 18% până la 25% sau să faci uz de tărăboiul reclamei cotidiane cam în felul acesta: „ediția I-a epuizată în 25 de zile dela apariție, a apărut ediția a II-a... etc. (numai — fie vorba între noi— ediția a II-a cu toată alarma de pe banda albă se vinde abia în doi ani!).

Apoi literatura noastră nu are o limbă de expansiune internațională. Atunci existența scriitorului român — natural în raport cu valoarea meritelor lui — ar fi asigurată cu cel puțin 75% câștig material. Cât despre cel moral ar fi nemăsurat.

Pilda unor scriitori străini, unii de merit, alții proiectați de-o reclamă interesată este elocventă. André Maurois chiar dacă n'ar avea proprietăți personale cu uzine și fabrici ar putea trăi acolo la Neully sur Seine, tot așa de liniștit numai din tirajul *Climate*-lor și a celorlalte cărți de-ale lui, care au ajuns la sute de ediții. Dar Erich Maria Remarque poate spune că nu se simte mulțumit cu rabatul celor trei milioane cinci sute mii de exemplare din ultima lui carte absorbită subit de piața mondială?

Literatura noastră oricât ar fi de genială, niciodată nu poate ajunge la astfel de tirajuri. Atunci cum să se permită existența scriitorului? De aceea cu amintirea figurii lui Ion Gorun ni se perindă în urechi un refren cu concluzii atente: viața e o problemă, un joc de șah, și literatura e un lux. Câștigați jocul de șah al vieții și pe urmă în țara noastră faceți să tremure sub arcușul talentului, ori geniului, coardele sufletului în farmecul ucigător de dulce al luxului spiritual cu literatură, muzică și celelalte arte.

Gorun a trăit din literatură. Dar după cum e de așteptat a trăit greu. Impusă de grija zilei de mâine, redusă la tipare simpliste, astfel comandată de samsari, l-a înțepenit lângă masa de scris. L-a ucis și cu el un mare talent.

II

La poalele Munților Apuseni lângă Albac, locul de naștere al lui Horia și aproape de Vidra, cetatea de lumină și libertate a lui Avram Iancu se află încununat de codri satul Roșia de Munte. Aici s'a născut și a crescut Ion Gorun de mai târziu, pe atunci copilul Alexandru Hodoș. Părinții și strămoșii lui au fost oameni cu mare stare și foarte învățați pe acele vremuri. Tatăl lui Ion Gorun, Dr. Iosif Hodoș era licențiat în filosofie dela Universitatea din Padua. Mama lui era Ana Balint, fiica lui Simeon Balint, prefect și unul din tribunii de frunte de-ai lui Avram Iancu, alături de Axente Sever. Unchiul lui Ion Gorun, Papiu Ilarian, care publicase *Tezaur de documente* și *Biografia lui Gh. Șincai*, trecea printre cărturarii de seamă ai Ardealului.

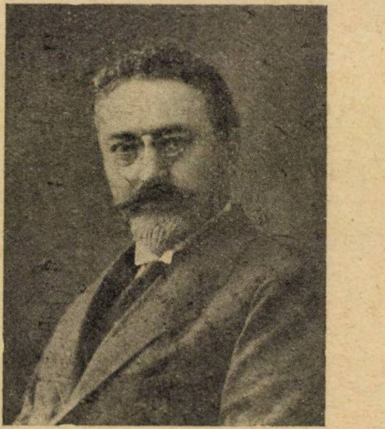

ION GORUN

Născut din Moți, urmași izolați cu mândria vechilor Daci și cu graiul de împrumut al coloniștilor romani dela șes, un adevărat dac de elită în toată structura sufletului și a înfățișării fizice, Ion Gorun, ca un exponent al năzuinților de veacuri, trebuia să plece spre alte limanuri mai calde, unde să poată respira mai în voe. A venit în pământul făgăduinții: România liberă.

Aici s'a format Ion Gorun și potrivit chemării lui s'a dedat cu totul literaturii. De aceea a crezut că se și poate trăi din ea. Acest traiu însă i-a fost amar. Cât timp vigoarea tinereții lui era în floare și cât timp rămășițele averii părintești mai aduceau venituri, nu s'a simțit. A venit însă vremea când a trebuit să scrie ca să trăiască. Intr'un astfel de scris el risipește o energie creatoare în zeci de mii de pagini. Precupeții, samsarii, cumpărătorii de suflet care au făcut afaceri de miloane l-au retribuit regulat, fără deosebire de calitate, cu sume meschine de câte 40 (patruzeci) lei pagina format de revistă sistem: Gazeta Noastră, ori a 100 (sută) lei fascicola de roman!

III

Inceputurile lui literare sunt timpurii. Inainte de 1890. Totuși Gorun pătrunde cu greu și târziu. In anul 1902, cu ocazia apariției primelor două volume: *Câteva versuri* (1901) *și Alb și Negru* (1901) iată ce scria Ilarie Chendi într'unul din foiletoanele sale:

„Anul trecut au apărut două volume de literatură versuri și proză, sub iscălitura d-lui Ion Gorun. Răsfoiesc ziarele din câteva luni după apariția acestor două scrieri, caut în sumarele revistelor eminente și ale celor efemere, dar nu aflu nici o urmă de răsunetul produs în public.

Unde a fost distinsa noastră critică, unde soborul de cronicari literari, care secretează atâta înțelepciune și venin, când stau la judecată asupra unei cărți, ce a îndrăznit a se ivi sfioasă prin vre-un colț de vitrină?

Tăcere adâncă. Iar cauza?

Gorun nu e de loc poular. Fire pornită spre negațiune continuă, cum să fie el iubit de aceea pe care îi lovește? Scriitor a cărui forță în mare parte este polemica ironică, cum era să i se ierte ironia?..

Din volumele acestea lipsesc multe din scrierile lui Gorun. Lipsesc înnainte de toate, cronicile pe care le-a scris în *Adevărul*, în *Fântâna Blanduziei* și în *Viața*. Aici biciue, taie și arde, poate și pe nedreptul uneori, dar e în elementul său. Biciue marele vinovat, care este mai nemuritor decât adevărul și frumosul — nemărginita prostie omenească. Lovește în nemurirea convențională a literaților oficiali. Parodiază pe marii esteți la ordinea zilei și pe micii și pretențioșii lor ucenici. Sgâlțâe de zulufi pe câțiva ovreiași, care îi se încurcă în cale.

...Gorun e și ziarist, o figură vânjoasă printre fruntașii reprezentanți ai presei cotidiane. E neîndurat față de confrații săi, fie ei prea lași fie ei prea curagioși. Nici o vrabie nu se rătăcește cu dinadinsul prin ghiarele uliului. Confrații au văzut pe Gorun cum a pedepsit pe Chițibuș pentru „rechinii urlători" și au preferit să-și ia generoasa lozincă de *tod-schweigen!* Să tacă deci! O operă de valoare nu se distruge ignorându-o".

(Ilarie Chendi: *Foiletoane* pp. 13, 14, 15).

Astfel Ion Gorun nu putea fi digestibil în tagma prietenilor de minciună, invidie, ignoranță și lingușire

S'a bucurat în adevăr de puține prietenii, dar mari. Alex. Odobescu, Titu Maiorescu, George Coșbuc, Alex. Vlahuță, Oct. Goga, St. O. Iosif, B Delavrancea, etc. i-au fost intimi și înțelegători amici. Cu unii a colaborat, cu alții a scos diferite reviste și la toți le-a câștigat simpatia prin firea lui nobilă, educație aristocrată și sinceritatea goală cu care își deschidea intimitatea sufletului.

L-am cunoscut către sfârșitul vieții. Din primele ceasuri am devenit prieteni. Era înnalt, svelt și puțin uscățiv. Avea o sculptură de cap inspirat. Frunte ovală acoperită cu o barbă sură, cam spânoasă, plete ninse și un glas nespus de muzical. Imi întindea o mână rece de ghiață catifelată, și-mi spunea să-i vorbesc tare la urechea dreaptă, căci cu stânga nu auzea bine.

Din conversațiile noastre ceeace m'a surprins a fost că Gorum era un suflet de artist desăvârșit, evoluat până la ultima fază cu marii pași pe care i-a făcut literatura și arta în genere. In singurătatea lui din lectură pe care o făcea înțelegea că legile creației sunt relative, sunt în perpetuă devenire... Avea simțul critic al limbii, foarte desvoltat. Era cel dintâi element din complexul unei opere literare, ca principiu al idealului de existență.

Dealtfel toate acestea se pot vedea din scrisul lui. Activitatea lui Ion Gorun e vastă. A muncit fără preget cu însușiri pe care rar le întâlnim la alți scriitori din istoria literaturii române. Poet, prozator, polemist caustic, critic, romancier, traducător, etc., a ilustrat cu cinste sufletul nostru românesc.

Ca poet și-a început colaborarea la „*Corvorbiri literare*“ și a mai scris încă multe poezii, afară de cele adunate în volumul: *Câteva versuri* (1901). Volumele: *Alb și Negru* (1901), *Taina a șasea* (1903), *Știi românește* (1904), *Robinson în Țara românească* (roman 1905), *Lume necăjită*, cuprind proză cu calități remarcabile. Volumul: *Obraze și Măști* este o înmănunchere de reflexii cu caracter filosofic social.

In *Nu te supăra* întâlnim un umor viu, spontan și presărat cu ironii fine, intelectuale. Ion Gorun exprimă de obiceiu motive luate din viața socială contemporană. In schițele și nuvelele lui apare mai des satul cu diferitele lui aspecte. O notă de umanitarism creștinesc străbate multe din bucățile sale. E formula desnodământului etic a semănătorismului d-lui N. Iorga.

A tradus „*Faust*“ de Goethe, o operă care rămâne până azi cea mai fidelă tălmăcire a poetului cugetător german dela Weimar. A mai tradus și prelucrat după diferiți autori străini: francezi, italieni, germani, englezi, unguri, un număr însemnat de romane. Are și multe romane orginale de mare extindere.

Scrisul acesta deși a apărut în fascicole, nu trebue confundat cu așa zisa literatură de fascicole. Cu un stil îngrijit, cu o limbă aleasă curgătoare, neinzorzonată cu chenare de prisos, cu un fir al acțiunii urmărit cu multă abilitate în complexitatea desfășurării lui, cu eroi pasionați, brutali, umani, cu explorări de ținuturi exotice pline cu descrieri de amănunte luxuriante specifice, cu o bogăție de invențiune uimitoare, Ion Gorun a făcut dovada unui talent uriaș de rodnică activitate, cu care îl putem situa cu mândrie în apropierea lui Jules Verne. Romanele: *Prin Pustiul Saharei* și *Războiul Popoarelor*, pot deschide în imaginația unui bun regisor perspectiva de montare a unor filme grandioase de succes american.

Cu aceste considerații încheem creionarea siluetei acestui scriitor.

Gladiator al literaturii noastre din epoca ei spre desăvârșita formațiune, a smuls vieți, cu care a dus luptă dârză și tragică o operă personală, dospită în sufletul lui, și ne-a lăsat-o nouă s'o așezăm frescă la templul înfăptuirilor noastre românești.

GABRIEL DRAGAN

adevarate

Ion Gorun era poet. Cetea cu multă pasiune orice bucată de valoare, care-i cădea în mână. Intr'o seară pierzându-ne în vorbă și'n lectură l-am văzut o singura dată înfuriat.

Cetise o poezie. Ii plăcu. O mai ceti odată.

— Hm, adevărat talent. Frumoasă bucată. O ceti din nou cu un glas, care par'că venia din altă lume, muzical, dulce, pasionat. Erau versuri de iubire.

— Foarte bună! Și-atât de simțită, par'că aș fi scris-o eu! Idee originală, atitudine de inspirație de mare gest, gând înflorit cu imagini care definesc ideea, nu o întunecă, limbă precisă neuzată, termeni poetici, rimă de îndemânatec stihuitor, toate condițiile unui veritabil artist...

O mai ceti odată. Două strofe le știa pe derost.

Intervine și D-na Constanța Hodoș soția lui Gorun:

— Ai cetit-o deajuns. fă-i analiza mai pe larg, i se adresă zâmbind.

Ion Gorun la aceste vorbe, își luă ochelarii depe vârful nasului, ridică sprâncenele albe, făcu ochii mari și cu o seriozitate disprețuitoare strigă la noi:

— Dar ce, eu îs Mihalache Dragomirescu? Uitase că în camera de alături avea de chiriaș, o asistentă a d-lui profesor Mihail Dragomirescu!

◆

— Nu stă aici un scriitor Ion Gorun?
— Nu, Domnule!

Așa am sunat, am întrebat din casă în casă, cameriste, cucoane, birjari, poștari, și pe cine întâlneam în cale. N'aveam numărul locuinței lui și pe strada unde locuia cu chirie de un sfert de veac, nimeni n'auzise, că locuiește acolo și Ion Gorun.

Am luat casele la rând. In fine după ce am confundat fetele de casă cu stăpânile prin unele palate, am nimerit, pot să zic din greșală și la ușa lui Ion Gorun.

Sun, îmi deschide, și-i spun jalnica tragedie a peregrinărilor mele.

— Nu-i nimic tinere! Așa se întâmplă cu oamenii, ca mine, care n'au făcut uz de personalitatea lor în viața socială. Să fi primit să fiu ministru, ți-ar fi deschis acum o bonă cu șorț de dantelă albă...

Dar într'o zi tot va ști marea mulțime unde a locuit Ion Gorun.

Avea dreptate.

Purta aceeaș conștiință limpede, în care căuta scara valorilor.

GABRIEL DRAGAN

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Ion Gorun s'a născut la 30 Decembrie 1863 în satul Roșia de Munte, pe drumul Abrudului. Unchiul său Popiu Ilarian l-a adus în București și l-a băgat în Institutul Schewitz, unde a primit primile învățături. Liceul îl face la Brașov. A făcut o clasă și la Sibiu. A venit după ce a luat bacalaureatul în București unde s'a înscris la Universitate, la Facultatea de medicină, la care a urmat doi ani. A trecut apoi la Facultatea de filosofie, pe care a absolvit-o.

Incepe a publica de tânăr. La vârsta de 17 ani, colabora cu versuri la „*Convorbiri literare*“, sub pseudonimul *Castor*.

A întemeiat ziarul „*Universul*“ împreună cu Luigi Cazzavillan. A scos cu Vlăhuță revista *Viața*, cu Coșbuc revista *Pagini literare*; a condus singur revista: *Povestea Vorbei*.

A colaborat la *Voința Națională*, *Fântâna Blanduziei*, *Viața*, etc.

A întemeiat ziarul „*Adevărul*“ cu Anton Bacalbașa. A condus multă vreme publicația periodică „*Astra*“ a editurii Ignat Hertz.

O bibliografie completă a scrierilor lui necesită un spațiu de care nu dispunem aici. Cităm numai câteva: *Câteva versuri*, *Alb și Negru* (nuvele și schițe), *Taina a șasea* (nuvele), *Știi românește* (articole critice, privitor la limbă, gramatică etc.), *Robinson în Țara românească*, roman), *Lume necăjită* (nuvele și schițe). *Obraze și Măști* (reflexii, cugetări), *Alexandru Vlăhuță* (omul și opera, o reprivire) etc.

A tradus „*Faust*“ de Goethe, *Monte-Cristo* de Dumas, *Mizerabilii* de Hugo etc., etc.

A prelucrat peste douăzeci de romane fascicole publicate în aproape patruzeci de volume. A scris romane originale de largă desfășurare și complex câmp de imaginație, ca *Pacea eternă*, *Războiul Popoarelor*, *Prin Pustiul Saharei* etc.. Acestea din urmă mai toate au apărut în diferite periodice ale editurii Ignat Hertz, azi Marton Hertz, unde a muncit pentru sume infime, timp de peste patruzeci de ani.

A fost încununat cu marele premiu național de proză pe anul 1926. In ultimii ani trăia retras în București. A murit la 29 Martie 1929.

◆

O PROPUNERE PENTRU PRIMARIA BUCUREȘTI

Strada pe care și-a purtat pașii mai bine de douăzeci de ani scriitorul Ion Gorun ultima solie a tribunilor lui Avram Iancu, a fost numită acum un an sau doi *strada Gheorghe Cantacuzino*. Nimeni însă din cei ce locuiesc pe această stradă liniștită, nu vrea să întrebuințeze noua denumire. Gheorghe Cantacuzino e un nume lung și nu prinde, *mai cu seamă că această numire dă naștere la confuzie* cu o altă stradă din București, numită *Gogu Cantacuzino*, care pleacă din *Bulevardul Carol*. Ar fi un gest de meritată pildă, ca strada unde a locuit el mai bine de un sfert de veac să fie numită *strada Ion Gorun*.

G. D.

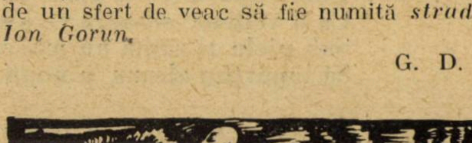

poezie

VICTOR EFTIMIU

VERSURI UITATE...

O versuri, versuri scumpe lăsate în uitare
Crâmpeie de poemă rămasă nesfârșită,
Svârlite între plicuri, în colțuri de săltare
Voi sânteți tot ce lasă mai vrednic o iubită.

Plutește'n jurul vostru un farmec de grădină
Ce arde în amurgul de toamnă'ntârziată,
Parfumuri vagi de frunză, parfumuri în surdină
De flori nedeslușite ce cântă dintr'odată.

Tablou străvechi, pe care penelul nu mai merse
Ci'n locul său, doar vremea trecu nemilostivă,
Voi sânteți ca o pânză cu liniile șterse
In cari ghicești, departe, o largă perspectivă.

Svârlite'ntre profiluri bizare și stângace
Pe cari aceiași mână pe foaie le trimise,
O, versuri, amintirea în suflet vă preface
Din fiecare strofă un stol întreg de vise...

Sânt ani și ani de-atuncea. Un vers, e o durere
O primăvară altul și altul o femeie...
Sânt seri de toamnă, pline de doruri și chimere
E viața-mi răslețită în tristele crâmpeie.

Sonete începute, poeme nesfârșite,
Tovarăși dragi, din ceasuri de grea singurătate,
Muriți, muriți acolo, bucehte risipite,
Ca florile ce'n umbră se sting necercetate.

Muriți, o versuri scumpe uitate prn săltare
Priveliști largi, parfumuri ce n'a creat natura,
Preludii de orchestră svârlite la 'ntâmplare
Nainte de-a începe să cânte uvertura!

FÂNTÂNA PĂRĂSITĂ...*)

Departe 'n câmp... trei lemne 'ncrucişate...
şi 'n jur, doar spini însângeraţi pe ghizduri.
Amurgul vechiu, prin bălţi cutremurate,
întoarce — sur — veninul dintre ziduri.

Tămâia grea, cum se topeşte apa
se scurge 'ncet pe margini putrezite.
Vulvoare 'n lut — vântul prăvale clapa.
La fund se prind imagini înverzite.

Când stropi de cer pogoară în fântână,
cu ţârâit de greieri pretutindeni...
brotaci tot plâng pe ciutura bătrână,
târziu... în câmp... în noapte... şi nu-i nimeni...

IOAN GEORGESCU

NOCTURNA

Din toate părţile coboară noapte deasă
Cu frig s'a furişat tăcerea 'n mine,
Urîtul — liliac — de noapte vine
Şi grele aripi umerii mi-apasă.

Cum depărtarea 'n golul ei mă fură
Ca o vedenie sihastră ce s'aţine 'n drum,
Sub pîcla răvăşită nu mai vii de acum
Să înpărţim aleanu 'n nopţi de bură.

Tîrziu — milog — cu voce rugătoare
In beznă bîjbîi calea mea strelină
Dar mă afund în groapă de noroi şi tină
Şi inima îmi bate plîngătoare.

ALEX. ŞENDREA

V I O A R A

Inserarea picurată'n amintire
Desfăşoară lungi fuioruri de tăcere
Şi deschide întunericului, înfrunzire
Suprapus melancoliei, în cădere.

Mandolină cu şiraguri de litanii
Murmuraşi ca un ecou, regret în noapte,
Dar arcuş al hotărîrii, renăscut în spovedanii
Retezai din rădăcină, rugi de şoapte.

NUMA CARTIANU

AUTUMNALA

O ploaie măruntă — o ploaie de suliţi —
Se lasă pe oameni, pe case, pe uliţi...
De vântul turbat ce cântă 'n cimpoaie
Copacii 'negriţi, sinistru, şi 'ndoaie —
Impinşi de-o evlavie, par 'că, — genunchii...
Pământului, greu, îi răsuflă rărunchii
Şi plânge cu lacrimi de galbene foi,
Ce-s duse pe aripi de vânturi apoi...

Şi-o palidă seară — elastică plasă —
Incetul cu 'ncetul pe târgu-mi se lasă,
Şi 'nghite şi oameni şi case şi uliţi
In vreme ce ploaia tot svârle cu suliţi...
Pe drumuri — vrând beznii să-i rupă din tort —
Fac becuri bolnave, zadarnic efort,
Stingându-şi lumina, din vreme în vreme,
De par'că de vântul ce suflă s'ar teme...

Merg singur pe stradă, prin beznă, noroaie,
Şi cerul mă bate cu bice de ploaie.
Tăcerea, de-o goarnă, linţoliu-şi destramă
Şi trist mai răsună a cântului gamă...
Merg singur pe stradă şi teama şi'nfige
In lutu-mi de ghiaţă vânjoase cârlige...
Mi-e teamă grozavă şi'n gol m'aş prăvale
De nu m'ar susţine copacii din cale...

NICOLAE MIHAESCU

---

*) Din volumul „Metanii și ore" ce va apare în cursul acestei luni.

MOŞ GRIGORIE GROPARUL

de GALA GALACTION

18 Iulie 19.... — Cunosc, de câțiva ani, pe un moșneag aproape octogenar: Moș Grigorie, cioclul și groparul acestei mănăstiri. Câteodată, când mă urc la Bogoslov, ca să mă plimb, mă abat în cimitir, unde mai totdeauna găsesc pe Moș Grigorie, dormind în iarbă. Moșneagul doarme somn ușor; poarta cimitirului, cu scârțâitul ei, îl trezește pe loc.

Intrăm în vorbă și o purtăm, după împrejurări, mai grabnică, ori mai așezată... Moș Grigorie a fost ostaș în artilerie, pe vreamea lui Cuza-Vodă. A intrat, în oaste la 59 și-a ieșit în Ianuarie 1866. A fost un militar destoinic și s'a liberat — zice el — vagmaister. Au stăruit de el ca să rămâe (desigur că rămânând ar fi ajuns departe) dar Moș Grigorie avea mamă călugăriță aici în mânăstire și, gândesc, multe amintiri și multe doruri.

Ce erau mânăstirile pe atunci! Moș Grigorie, plecând la oaste, le lăsase pline de moșii și de venituri... Și s'a întors la mânăstire. Dar a găsit pe maică-sa îngropată! Atunci a intrat argat la răposata maică Epraxia M.... și a argățit peste douăzeci de ani. Cu ce inimă, cu ce folos — e o mică taină. Dar biata maică — Dumnezeu s'o ierte — odihnește de peste douăzeci de ani, iar Grigorie, ajuns cu vremea *Moș Grigorie*, s'a făcut groparul sfântului locaș și paznicul acestui cimitir.

Moș Grigorie e cam cocoșat, dar nu din bătrânețe, ci dintr'o întâmplare curioasă și vrednică de istorisire. A băut mult vin în viața lui și bea și acum, în frigul și în iarna bătrâneței, dar are un chip senin și niște ochi căprii și clari de unchiaș șagalnic. Moșneagul, ca trăit în mânăstire, între popi și între călugări, știe să citească — a știut de mic copil — și are o instrucție religioasă monahală. Creștin adevărat, moșneagul cunoaște dușmănia pe care ni-o poartă Diavolul și știe ce-l poate ține la distanță.

Cercetător cum sînt în privința acestei tainice cestiuni a existenței Marelui Dușman — pe taracii fuliginoși ai căreia se înnalță tot edificiul Răscumpărării — l-am întrebat și l-am ascultat pe bătrân cu toată luarea aminte. Moș Grigorie a avut neplăcerea să întâlnească, în calea vieții sale, de câteva ori, pe disgrațiosul inimei.

O dată, dormea în clopotniță. Ucigă-l toaca a venit și a întrebat de el, sau a dat târcoale împrejurul clopotniței, sau l-a tras de picioare — n'am înțeles bine. Altă dată, Moș Grigorie privea, prin fereastră, afară, cum se însera. Și a văzut un foc în care ardea o cunună de săgeți. O săgeată s'a rupt din cunună și a zburat spre Moș Grigorie, dar moșul a lăsat capul în jos și săgeata a trecut pe deasupra, zbârnâind. Ce este, însă, regretabil este că Moș Grigorie, în amândouă aceste cazuri, era cam beat...

A treia oară — sunt câțiva ani de atunci — unchiașul s'a suit, cu scara, într'o richită, să taie o creangă pentru un prieten, Gavrilă Ciubotarul, care fiind bolnav, nu putea să se servească singur. Dar această richită era lângă gospodăria unei maice cu sufletul vândut: o fermecătoare care ținea un diavol într'o sticlă. (Am aflat mai târziu, dela altă lume, că asemenea diavoli în sticle se vând la iarmaroc la Fălticeni).

Maica aceasta — o inimă haină, vrednică de legătura ce făcuse — când îl vede pe moșneag în richită, începe să-l ocărască și să-i poruncească să se coboare. Moșul pierde mintea și scapă o înjurătură!

— Așa ți-e vorba!... Stăi că trimit eu să te trântească în gât!

Unchiașul atunci își aduce aminte, cu spaimă, că această blestemată are un spiriduș în sticlă și dă de grabă să se coboare din richită. Dar era prea târziu! Moș Grigorie simte că cineva îi smâcește mâna, cu care căuta scara, iar scara îi fuge de subt picioare și bietul moș cade cu șira spinării în niște bolovani! I s'au frânt câteva coaste și șira spinării i s'a smintit. S'a vindecat el cum s'a vindecat, dar azi nu mai poate să stea drept, ci umblă frânt în două. Maica aceea azi e în pământ, dar sufletul ei — cine știe!.. Căci n'a voit să mărturisească prieteșugul pe care îl avea cu Diavolul.

Sînt dispus să admit că Moș Grigorie nu mai era beat. Ce folos! Imi veți face asupra întâmplării relatate, obiecțiuni, la cari n'aș avea ce răspunde: moșul s'a speriat, s'a grăbit, a lunecat, etc.

Moș Grigorie mi-a mai spus încă o curiozitate. Un prieten al lui, un „solomonar", avea o carte cu ajutorul căreia putea să poruncească norilor. Cartea aceasta el o smulsese din mâna altui solomonar mai bătrân, pe care, cercetându-l într'o zi, în sihăstria lui, îl găsise trăgând de moarte. Ce făcea cu cartea, prietenul lui Moș Grigorie?

Când avea gust să plouă, lua cartea cu el și se ducea departe, dincolo de acești munți de prin prejur, în niște locuri sălbatice și neajunse de oameni. Acolo, deschidea cartea și o citia de nouăzeci și nouă de ori. Când sfârșea cu aceste nouăzeci și nouă de citiri, nourii îl înconjurau și-l ridicau în sus, iar solomonarul sta cu ochii pironiți în carte și citia înainte. Stând astfel între nouri și citind mereu, nourii mergeau și ploua pe unde voia solomonarul. Dar un lucru! era în cartea aceea o literă cu o virtute primejdioasă: dacă vrăjitorul dedea peste ea și o citea, praful se alegea de el. Trebuia s'o ocolească și să n'o citească, altfel nourii se destăceau și pe el îl înghițea pământul.

Insă acest îmblânzitor de nouri se vede că era mediocru mulțumit cu meseria lui, căci într'o zi vine la Moș Grigorie și-i propune să-i vânză lui cartea magică. Moș Grigorie îi răspunde înțelept:

— Ce să fac eu cu ea? Nourii trebuesc purtați de Dumnezeu pe unde el voește iar omul face un păcat de caută să și-i supue și să le stoarcă ploaia. Voești, însă, un sfat prietenesc?.. Aruncă aiastă carte în foc și scapă-te de ea!...

◆

Ce-a mai făcut solomonarul, în urma unui sfat atât de înțelept: nu l-am întrebat atunci pe loc, pe Moș Grigorie. Peste un an, când am venit din nou, să petrec vara la mânăstire, Moș Grigorie era tot în cimitir, dar cu câțiva coți mai dedesubt ca altă dată...

DELAVRANCEA-DONA: Țărancă

PROMETEU

de ION SCĂENARU

Invăţătorul Dinu Cişan către d-l judecător de instrucţie al judeţului.

Cu privire la dispariţia d-lui Prometeu Feraru pentru care dv. bănuiţi cătunul nostru — căutat zadarnic toată vara de jandarmi — şi, socotind că într'o împrejurare de acest soiu tăcerea poate să fie vătămătoare, am onoare a vă raporta, domnule judecător, cu dela mine pornire, cele ce urmează.

Cătunul Munteni, compus din 70 case şi 102 suflete, este aşezat pe un platou care, după cum puteţi vedea şi din alăturata schiţă, se găseşte împresurat, în chip de cazan, pe trei sferturi de munţi, abia lăsându-ţi o spărtură, spre miazăzi, ca să intre şi să iasă omul.

Noi împuşcăm vulturi. Ca să pătrundem în cotloane trecem pe punţile care leagă platoul cu munţii, tăiaţi şi ei de prăpastii, cărora nimeni din noi nu le-a zărit fundurile, şi despre care atâta ştim că vuetă într'una, zi şi noapte, şi mai cu seamă noaptea. Alte prăpastii se deschid şi pe dedesubtul cătunului, platoul fiind sprijinit pe nişte bolţi de care vuetele pomenite se 'nvolbură, se adâncesc şi se sparg de ţi se pare că odată cu somnul şi visul, platoul pluteşte purtându-şi casele şi oamenii, pe ape nevăzute.

Veţi zice dv., că pentru ce nu ne folosim în drumul la treburile noastre, de drumeagul ce se scurge prin spărtura dela miazăzi. Cu toate că de multe ori suntem ameninţaţi ca dintr'odată, fără nici o pricină, câte o punte să se fărămiţească sub noi (după cum s'a şi întâmplat), la ispita de a-l scotoci umblând pe el, nu se mai gândeşte nimeni în cătun. Porneşti, să zicem, ca să-i dai de capăt; în drum, eşti încredinţat că trebue să te scoată undeva fie la lumină, fie chiar şi în bungetul munţilor; zoreşti paşii şi te minunezi că nici în dreapta nici în stânga nu se vede nici una din grozăviile povestite de bătrânii cătunului, şi tot zorind, în credinţa că alergi în linie dreaptă, nici nu ştii că te plimbi pe dedesubtul pământului şi că nici odată n'ai să te mai întorci la rosturile şi gospodăria dumitale.

Ne-am aşezat aci după îndemnul celui mai bătrân din bătrânii noştri, moş Joian, nume ce şi l-a dat singur pentrucă, ne-a spus el, a fost născut într'o Joi (poate ştiţi că la ţară, viţeilor li se dă nume după ziua în care sunt fătaţi: miercan, joian, sâmbotin, etc.).

Moş Joian nu vânează. După ce desfacem vulturii pe la moşieri, boierii târgurilor, ori negustorilor care ni-i arvunesc din vreme, îl miluim şi pe el. Nu e mulţumit şi ne bombăneşte într'una; şi atunci, de necaz (el ştie să descânte vulturii), dă capul pe spate, ochieşte vreo răpitoare, o flueră într'un chip ciudat şi n'o sălbeşte din ochi până ce n'o vede rotindu-se buimacă deasupra capului.

N'a vroit să ne înveţe descântecul, el însuşi folosindu-l foarte rar. Si nici pe cei prinşi nu-i ţine; îi cercetează cu luare aminte, se încredinţează că nu e cel pe care-l caută, îi flueră de plecare, îi îndeamnă dacă se înpleticesc, şi nu se urneşte din loc până ce fiara n'a ajuns în slăvi. Apoi, isprava făcută, se întoarce spre noi şi râde.

De truda noastră nu se sinchiseşte. Dacă vreun flăcău coboară cu ţeasta găurită ori pieptul şi pulpele sfâşiate, târându-şi cu sufletul în gură prada, moş Joian, ca să nu fie încolţit a da leacuri ori a moşmondi un descântec se face nevăzut. Căci vânătoarea e neînchipuit de grea: împuşcând şi întinzând capcane asta nu va să zică prindere; e numai un răgaz, a apropiere între cel de sus şi cel de jos, atât cât îi trebue flăcăului să se repeadă cu scula gata (cuţit, topor, bâtă) şi abia, abia atunci, domnule judecător, începe lupta între pasăre şi om.

Era prin preajma vacanţei de Paşti şi tocmai dădusem drumul copiilor (zece şcolari, băieţi şi fete, pentru care primesc dela părinţii lor câte un vultur pe an), când, ajuns în mijlocul platoului, aud vâjâiala. Repede îmi pregătesc puşca, ochiesc şi trag. Nu cade. Auzind împuşcătura, aleargă şi alţii; trag şi ei. Nu cade. Nu mai era vorba acum că ne scapă, ci teama să nu ne înhaţe vreun copil. Ii strângem şi facem roată în jurul lor, pregătindu-ne topoarele, cuţitele, bâtele (noi le avem asupra noastră în orice clipă) şi, când să ne repezim, iată-l pe moş Joian că flueră.

Flueră şi pleacă cu vulturul după el. Nu mai e pasăre, nici răpitoare; e o fiară a văzduhului de o mărime şi frumuseţe rar întâlnite la cele prinse de noi până atunci. Nu vrem să ne scape şi ne năpustim pe urmele unchiaşului. Moş Joian se opreşte, ne măsoară, se întoarce şi, liniştit, îşi cercetează prizonierul; nu-i mai dă drumul; dimpotrivă, îl fluieră mereu, se urcă sus şi, călare pe el, intră deasupra porţii, în bătătură.

Asta, întrecea toate smintelile cu care ne obicinuse de atâta vreme uncheaşul, de aceia plănuirăm a ne preface că ne ducem pe munte apoi, întorşi pe furiş, să-i doborâm vulturul. Dar n'apucarăm s'ajungem la punţi, când, prin mijlocul drumeagului, zăresc un om, urcând încoace şi făcându-mi într'una semne, să mă apropii.

— Domnule învăţător, zice, sunt Prometeu, agent la „Paradisul" societate anonimă pentru asigurări în caz de căsătorie, boală şi moarte — şi v'aşi ruga să aveţi bunăvoinţa de a vă întoarce şi a mă însoţi la sfinţia-sa părintele, ca să vorbim în trei. O să vă intereseze.

Am lăsat tovarăşii şi m'am întors, buimăcit de felul cum străinul intrase în vorbă (aţi observat că nu ne-a dat bună ziua), şi întrebându-mă cum o fi ajuns el să afle cătunul nostru, uitat de autorităţi, neştiut de nimeni, nevăzut din orice parte ai veni.

Mă uit şi la d-l Promoteu: e înalt, are o barbă de apostol, şi nişte spete ca stăvilarele. Socotesc că e necuviincios să-l întreb cum a pătruns aci, dar el par'că mi-a priceput gândul.

— Eu cunosc munţii, domnule învăţător, tot aşa de bine ca şi dv., m'a liniştit d-l Promoteu păşind înaintea mea pragul, în casa părintelui.

Ne-a lămurit ce înseamnă o asigurare pentru căsătorie, apoi una pentru tristele împrejurări de boală şi, la urmă, cea mai dureroasă, pentru caz de moarte. Ascult din ce în ce mai uluit, furat de vorba lui, de felul cum rostea cuvintele, privind uneori, cam întunecat, spre casa lui moş Joian, întorcându-se apoi spre noi, iluminat ca un arhanghel.

— Ce frunte de zeu! exclamai eu ca un prost, minunat că un aşa om, învârteşte o aşa meserie.

— Nu vă cer bani, spuse el văzând zăpăceala mea. Ştiu că n'aveţi. Ratele mi le veţi achita dându-mi fiecare câte un şoim.

— Ce credeţi dv. că este un şoim pentru noi? încercai eu să repar stângăcia de adineauri.

— Tot aşa cam ceiace este şi ţurca pentru copii, mi-a răspuns binevoitor d-l Promoteu, dovedindu-ne că se pricepe şi'n asta.

Ne-am asigurat, întreg cătunul, afară de moş Joian care a mormăit o ameninţare şi a intrat în casă. D-l Promoteu venea la sfârşitul lunii ca să-şi încarce, într'o dubă anume făcută, cei trei sute de şoimi pe care flăcăii îi aşezau, vii, înăuntru.

S'a purtat cinstit. Plătea fiecăruia dreptul când se cununa, când se întorcea rănit de la vânătoare şi, urmaşilor ori bisericii, când era caz de moarte.

Incepusem a ne zidi din piatră case noui (nu din blăni de stejar ca până atunci). D-l Promoteu ne aducea, în schimbul şoimilor daţi pe deasupra, felurite lucruri trebuincioase gospodăriei între care, cele mai de folos meseriei noastre, o grămadă de lămpi electrice de buzunar. Ne-a învăţat să lucrăm şi un soiu de capcane în care regele văzduhului odată intrat, nu-i mai era cu putinţă să sfâşie pieptul şi să găurească ţeasta flăcăului. Ar fi prea lung, domnule judecător, să înşir aci toate cele cărate dela oraş de d-l Promoteu, ca să ne plătească şoimii.

Moş Joian stătea deoparte, bolborosind blesteme. Odată, adunând cătunul, ne-a afurisit pe toţi, chiar şi pe părintele; sfinţia-sa ne-a desfăcut de blestem şi a oprit pe unchiaş să mai intre în biserică. Credeţi că s'a potolit? Aşi, moş Joian ne-a ameninţat cu vulturul pripăşit, ne-a povăţuit să ne descotorosim de străin şi ne-a rugat să nu-l aducem în stare, la bătrâneţile lui, să verse sânge, căci va vărsa!

— Vă depărtaţi de credinţa strămoşilor noştri, ticăloşilor ne bonbănia unchiaşul toată ziua. Preot eşti sfinţia-ta? Alungă străinul până nu descânt vulturul... auziţi?

Odată, ne-a spus că d-l Promoteu chinue şoimii în nişte peşteri că pentru asta-i strânge şi ne face pe plac.

— Ii chinue părinte, îi chinue. Ascultă! şi atunci, unchiaşul înţepenea cu ochii împietriţi de groază.

— Ascultă sfinţia ta, vaerul paserii care se sbate... ciocurile tăiate... ochii aruncaţi afară... sângele pe pietre. Blestemat să fii! şi fugea plecând capul când într'o parte când într'alta, după cum i se părea că vine svonul auzit în sminteala lui.

In ajunul Rusaliilor, d-l Promoteu soseşte cu o lădiţă din care scoate o cutie, apoi o pâlnie, sârme şi butoane. Lucrează toată ziua cu cleşti, cu foarfeci şi ciocane, întinde firele şi zice: gata! După asta, coboară iar la dubă, se întoarce cu o maşină în spinare; alte sârme, alte butoane, alte manivele, dar mai multe şi mai încurcate. Aleargă încoace şi'n colo, se pierde pe dedesupt, în prăpăstiile cătunului, urcă iar, se caţără prin copaci, agaţă lămpi, şi iar spune: gata!

— Aceasta'i o maşină care prinde muzica, şi se numeşte radio. Cealaltă, una care să fabrice lumină pentru cătunul Munteni. E ajunul Rusaliilor, s'a înoptat, şi sfinţia-voastră poate doreşte să se facă lumină? Iat'o!... deocamdată străluceşte numai pe platou şi în copaci, mâine o să fie şi prin case. Să trecem

UN TIP DE DASCĂL

de N. D. MICHAIL

Profesorul de fizică, om scund și subțirel la trup, brunet cu mustața tăiată englezește, ochii mici negri duși în fundul orbitelor, pleoapele de sus cu sforțare mare de-abia îi poate ține descoperit lumina ochilor, privirea-i e pierdută, vecinic somnolentă. Mișcările toate îi sunt atât de domoale, pare că s'ar gândi să aplice principiul economiei în degajarea energiei fizice! E scurt la vorbă, scrutător și brutal, sgârcit la note și cu o mână peste măsură de obosită, căci e preocupat întru înfăptuirea multor și mari probleme ale unei vieți practice singulare, de dorințe sensualiste nepotolite și mai cu seamă, e un mare sugativ al alcoolului. O, da! Cine poate ști mai bine decât el, efectul minune al alcoolului?...

Atunci când a fost numit și director al școalei profesionale, la un pahar de vin, cinstind pe secretarii școalei, acestora vrea să li se deslege limba și să-i dea la iveală multe din acele taine mărunte pecuniare, ce se petrec pe la un secretariat, pe seama fostului director!

Da! Domnul Tândală, profesor și director, e om cu dublă acțiune: mâță cu cei de sus și tigru cu cei de jos!

De vreo trei ani mintea respectivului domn profesor de fizică și director, e căşunată numai de un gând, de arzătoarea dorință: să-și cumpere un automobil.

Dar sună de intrare!

Profesorul Tândală, intră în clasă. Strigă catalogul... Scoate la lecție. Și ascultă, ascultă și iar ascultă.

Băieții tremurau ca varga! Iși făceau cruce prin bănci, ca să-i ocrotească D-zeu de ascultare.

— Vladimirescu, strigă domnul director, spintecând cu vocea sa hârșiitoare de cuțit tăcerea smerită a clasei! Ce este căldura specifică a unui corp?

— Căldura specifică e căldura proprie fiecărui corp.

— Dar la câte grade îngheață apa?

— La 0°.

— Care e punctul de topire al gheții?

— Prin căldură, ghiața se topește.

— Bă, nătăfleață! Răspunde-mi drept pușcă și nu pe de lături. La câte grade se topește?

Vladimirescu, bâțâia ca o nuia de salcie sub vânt puternic, apoi, cu glas în timbru de neînregistrat prin diapazon, completează timid:

— Ghiața se topește la 0° plus puțină căldură.

— Nătărăule, treci la loc. Ai nota două.

E scos Boșoroagă V.

— Boșoroagă știi tu ce este accelerația?

— Da, domnule profesor.

— Ei ce este?

— Accelerația... de exemplu...

— Nu cu de exemplu, măi. Spune-mi ce este ea, accelerația?!

— Aha! Da! Accelerația e când...

— Lasă pe „când" la o parte și definește accelerația.

Boșoroagă se frământă locului, își plimbă privirea când pe un părete când pe un altul, fixează un punct în tavan, încruntă arcadele sprâncenelor luând aerul unei atențiuni concentrate, mozolește limba 'n gură și bolborosește ceva pentru sine... apoi, se uită țintă în ochi profesorului, fără să scoată o boabă.

— Ei, cum e? Ce e accelerația?

— Acce...le...ra...ți...a... e... și i-a înghețat acțiunea verbului ajutător pe buze.

— Vită 'ncălțată! La loc, ai nota două! La mine, să știi că nu merge. Sau te pui cu burta pe carte sau de nu., te las... hotărît, te las. Trebue să alegem odată grâul de neghină... Marș!

Și întorcând foaia catalogului, scoate la lecție pe Cucuvaie P.

— Spune tu Cucuvae, ce este accelerația?

— Accelerație se numește cantitatea constantă cu care viteza crește în fiecare secundă.

— Sigur! Desigur! Uite cum se vede băiatul care....

Dar profesorul frânse vorba și... tuști.. cât ai clipi din ochi, sări să se uite pe fereastră.

Zări două siluete nostime! Cu un deget își mângâia mustăcioara, se căznește să-și ridice pleoapele de sus, holbează ochii ce i se rostogoleau electrizați în fundul orbitelor, aruncând un zâmbet mefistofelic...

— Acum altă întrebare: Ce este inerția?

Cucuvae se reculege puțin.

— Proprietatea ce are fiecare corp, spune el, de a-și menține starea de repaus, ori starea de mișcare în care se găsește — e inerția

— Bine, foarte bine. Sunt mulțumit de tine, dai răspunsuri concise, precise. Iată un școlar, care-și cunoaște datoria. Bine! Treci la loc Cucuvae.

Și-i trântește un cinci în catalog.

Bezdeche Voicu din fundul clasei, scoate pe furiș ceasul.

— Cât mai e măi? îl întreabă în surdină Ciomag S., corifeul clasei.

— 15!

— Ooof — Of! Și făcându-și o cruce pe pântece, își zice: Doamne ajută-mi. Scapă-mă de ascultare!

E scos Cioroianu Gh., al cărui tată e și el profesor la același liceu.

— Ce este forța, Cioroiene?

— ?!...

— Corpurile, adaogă profesorul, sunt prin sine însеși inerte, nu-și schimbă starea lor de repaus, nici de mișcare, nici starea de agregații decât numai prin cause externe lor, — denumite forțe. Ai înțeles?

Cioroianu stă ca vița proptită 'n harac.

— Ce este așa dar forța?

Profesorul îi dă un ghiont și-l mișcă din loc.

— Ei vezi, adaogă el, mișcarea ta din loc e datorită unei forțe... Care e?

Cioroianu rămâne cu gura căscată! Apoi —

E ghiontul, d-le profesor.

— Păi așa, mă! Dar dacă de exemplu, eu te prind la teză copiind și-ți dau unu. Tu începi să bâzâi, verși lacrimi, te milogești să te iert că nu vei mai copia... Efectul acțiunii manifestarea, mișcarea ta, — ce cauză are?

— Cauza e unu. Nota unu.., e forța.

— Bravo!

Și profesorul continuă:

— Dar ia să vedem Cioroiene, poți tu să-mi spui, cari sunt caracterele unei forțe?

— ?!...

Și profesorul hârș, îi cârpește o palmă.

— Ei, care-s caracterele forței?

— ?!...

— Hai măi, că doar nu e cine știe ce scofală.

— Da, d-le profesor! Caracterele forței sunt, întâiu: locul în care palma lucrează

— Bun! Asta va să zică, punctul de aplicație.

— In al doilea rând, vine drumul pe care-l urmează capul, asupra căruia a lucrat forța palmei.

— Bun! Asta însemnează, direcția, nu? Apoi...

— Apoi vine, mișcarea capului în sus, în jos, înainte sau îndărăt.

— Ei, ce e asta?

— ?!

— E sensul. Și în cele din urmă?

— In cele din urmă, d-le profesor, vine

---

acum la mașina care vorbește și cântă, și s'ascultăm rugăciunile în care sf. Mitropolie priveghiază după datină.

Și pâlnia a început să cânte rugăciunile; părintele a îngenunchiat și după sfinția-sa întreg platoul, cu dobitoacele rămase împietrite, mugind de bucurie. Din colibă, moș Joian privia la noi cu niște ochi cum nu-i mai văzusem niciodată. Blestema și amenința către sărbătoarea noastră.

Părintele a binecuvântat pe d-l Promoteu și i-a spus că dacă se simte vrednic, fiind Rusaliile, să meargă la miezul nopții cu noi pe munte, unde va fi slujbă și binecredincioșii vor vedea cum se deschide Cerul.

Și așa s'a petrecut. Pe munte, când sosi miezul nopii și sfinția sa cânta rugăciunea cea mare, odată auzim un vaer. Sărim într'acolo dar nu mai puturăm ajuta cu nimic, de oarece vulturul unchiașului sfâșiase de tot pântecul d-lui Promoteu și acum îi despica, cu ciocul, țeasta.

— Acesta e un sfânt, și moaștele lui să rămână ca pildă copiilor noștri, a spus părintele îngenunchind cel dintâi.

Și ridicându-le pe prapuri ne-am întors în cătun care lumina de-ți era mai mare dragul, alimentat de uzina— mică și simplă de o puteai lua în brațe — înfiintață de bunul nostru prieten. Vâjâia cu energia trasă, prin douăzeci de fire, din duhul pământului despre care vă spusei că hăuie cumplit pe dedesubtul platoului, în timpul nopții.

In lipsa noastră, unchiașul vruse pesemne să ni-o strice, căci l-am găsit deasupra ei, făcut cărbune.

Am așteptat să plece părintele, am tras leșul jos, l-am aruncat câinilor, dar câinii au fugit înspăimântați, urlând a cobe.

Si pot să vă spun, domnule judecător, că zărind în copaci luminile aninate de binefăctorul nostru, au tăcut numai decât.

ION SCĂENARU

durerea mai mică sau mai tare, după cum a fost palma.

— Aşa mă! Aceasta e intensitatea, adică mărimea forţei. Cari-s deci, caracterele forţei?

— Punctul de aplicaţie, direcţia, sensul şi intensitatea.

— Ei, vezi că ştii? Tu eşti doar băiat deştept...

Şi Cioroianu se simte măgulit de câte ştie..

— Dar că să-mi spui tu acum, câte feluri de forţe cunoşti?

— Forţa rectilinie şi în linie curbă, frântă...

— Eh! Nu aşa. Când de exemplu tu eşti un trândav tot anul şi eu mă ţin scai de tine, atunci forţa se zice că e constantă.

— A, da! Domnule profesor! Există forţă constantă şi forţă variabilă.

— Ho! Ho! Nu te pripi! Nu te repezi! Există aşadar o forţă constantă şi... Cioroianu.

— Şi o forţă...

— Momentană, complectează profesorul, adică atunci când lucrezi numai un moment asupra corpului. Imi poţi da tu un exemplu?

— Exemplu?...

— Da, un exemplu.

Cioroianu îşi roteşte privirea asupra clasei întregi, se gândeşte la multe exemple şi la nici unul.

— Ei, uite! Când tată-tău, după ce s'a certat cu nevastă-sa, vine la şcoală... şi tună şi fulgeră... e o forţă momentană.

Pe coridorul clasei se aud două voci.

Profesorul se repede la uşă, o deschide. Sunt cele două siluete nostime, ce trecuseră mai înainte pe sub fereastră...

Băeţii sar în sus de bucurie, căci în zece minute sună de ieşire.

Domnul Tandală ,intră din nou în clasă.

— Bine! Foarte bine, Cioroianu. Treci la loc.

Şi-i pune nota şase.

E scos Bărbulescu la lecţie.

— Ia spune tu Bărbulescu! Ce este viteza?

— Viteza e iuţeala ce-o are un corp în mişcare.

Profesorul strâmbă puţin din nas şi clipeşte lung din ochi.

— Bun! Va să zică, viteza e în funcţie de spaţiu şi de timp.

— Da, d-le profesor, viteza este egală cu spaţiul supra timpul.

— Bravo, Bărbulescu! Dar ia să-mi spui tu acum: cum se măsoară viteza? Bărbulescu, 'nalt cât o prăjină, cu faţa smeadă şi ochii piezişi de japonez — stă câteva clipe dus pe gânduri ca şi cum ar fi avut de deslegat cine ştie ce probleme de calcule integrale, diferenţiale, cosmologice şi ontologice, apoi, scuturând din cap, semn că şi-a adus aminte, exploadează:

— Da! Viteza... lungimea vitezei se măsoară cu metrul!

— Hm! Dar ia spune Bărbulescu, ştii tu care e viteza medie în mişcarea uniformă relativă la un om pe jos?

— Da: 1,3 m. pe secundă.

— Bun. Dar un tren de persoane, ce viteză medie are?

— 8 metri pe secundă.

— Bun. Dar trenul accelerat?

— 14 m. pe secundă.

— Foarte bine. Dar glonţul de puşcă?

— 450—500 m. pe secundă.

— Bun de tot. Dar poţi să-mi spui tu, care este viteza maximă a unui... automobil?

Bărbulescu cade iarăşi pe gânduri. Incruntă sprâncenile, îşi suge nervos buzele, taie o mutră de imbecil, joacă, sacadatic degetele dela mâini, aruncă o privire pe fereastră, pironind-o pe firmament în aşteptarea unei inspiraţii a Celui de Sus şi într'o clipă de străfulgerare salvatoare, grăeşte:

— Viteza variază la automobile, d-le profesor.

— Aşa e! Fireşte că da! Existeă o viteză constantă, dar... există şi o viteză care variază... Foarte bine. Dar stai! Pentrucă veni vorba de viteză la automobile... Bărublescule, bine, du-te la loc.. să vă spun şi eu ceva, ce nu este în carte la voi.

— Eu, continuă profesorul de fizică, am de gând să-mi cumpăr un automobil... Voi ştiţi, că sunt diferite feluri de automobile: Ford , Chevrolet, Cadillac, Buick, etc. Ce profit nu aduce un automobil la casa unui gospodar?.. Aşa de exemplu, dacă cineva are o funcţie în oraşul X, şi în acelaş timp are şi o moşioară, să-i spunem în Craiova, — ia gândiţi-vă voi, ce economie nu poate face el cu o asemenea maşină... Nu mai are nevoe de tren! Pleci la moşioară când ai treabă şi nu mai eşti la cheremul C. F., căci automobilul te aşteaptă la scară! nu rişti să fii strivit ca într'un tren aglomerat! Economiseşti timpul! Apoi, pui tu în buzunar furturile şi salariile servitorilor şi vichililor de pe moşie, de cari numai ai nevoie, căci automobilul te poate duce oricând, să fii însu-ţi străjerul moşiei tale! Ia mai gândiţi-vă apoi că schimbând carosăria automobilului, poţi transporta tu producător direct la detailist produsele moşiei tale ca pepeni, cartofi, ceapă, etc.. Dar ce avantagii nu poţi trage pe urma unui automobil? Un automobil poate avea şi rol de vaşnic jandarm! Te urci în el, dai o raită pe străzile oraşului şi prinzi ca potârnichile pe toţi elevii de şcoală ce hoinăresc contrar regulamentului după ora nouă seara. Nimeni, mai bine de cât voi, nu şi-ar putea da seama, din acest punct de vedere, de importanaţ vitezei unui automobil.. Şi această viteză atârnă în primul rând de motor. Motorul e plămânul, e inima maşinei. Dacă ai un motor care nu curge, cu distribuţie în cap şi culasă cu compresiune ridicată, ceeace dă un spor de putere, de viteză şi supleţe, dacă ai o difuziune a maşinei de şase cilindri, ce poate desfăşura forţa necesară pentru a urca aproape toate pantele în priză directă şi a atinge chiar o sută de chilometri pe oră, dacă ai 46 C. V. a 28 de tururi — uzură neînsemnată şi durabilitate îndelungată a motorului, dacă ai o pompă şi un filtru de benzină, asigură în orice împrejurare, scurgerea constantă a carburatorului spre motor, dacă ai un filtru de aer A. C., o ungere automată a supapelor, asigurând un mers lin şi regulat, dacă ai frâne puternice pe patru roţi, ce opresc avântul maşinei în mod aproape instantaneu şi la orice viteză, uşoară de mânuit şi nu fac absolut nici un zgomot şi dacă şi din punctul de vedere estetic, maşina atinge un grad de eleganţă, forma sa graţioasă şi sveltă exprimă mişcare şi viteză, planşa de bord cuprinde toate pârghiile de control, care sunt uşor accesibile..., dacă ai toate acestea şi pe deasupra şi un bun şofeur mecanic, atunci...

— Brrrrr.... Brrr.... rr...

Era un automobil în care aştepta cineva.

— Ei, băeţi! Staţi în linişte, până ce sună. Pentru lecţiunea viitoare, luaţi mai departe despre: compunerea şi descompunerea forţelor, rezultanta forţelor paralele proporţionalitatea forţelor constante, acceleraţiile, despre greutate, materie şi pârghii, adică, dela pag. 117 până la pag. 150. Aţi înţeles?

— Da, domnule profesor! strigară copiii în cor, bucuroşi că scăpaseră.

Şi domnul profesor-director, ieşind din clasă cu paşi reţinuţi proptiţi într'un baston de viţă de vie, cu privirea-i pierdută, vecinic somnolentă şi totuşi cu ochii injectaţi de-o sensualitate nepotolită, se înfundă — în tovărăşia unei nostime siluete — în automobil...

Băeţii pitulaţi, priveau pe ferestre râzând pe înfundate.

Şi automobilul dispăru cu una sută cai putere, lăsând în urmă un nor de praf....

— Fraţilor! exclamă Cioroianu. Acum înţeleg eu, ce însemnează forţă momentană...

Şi clasa toată, isbucni într'un hohot de râs.

N. D. MICHAIL

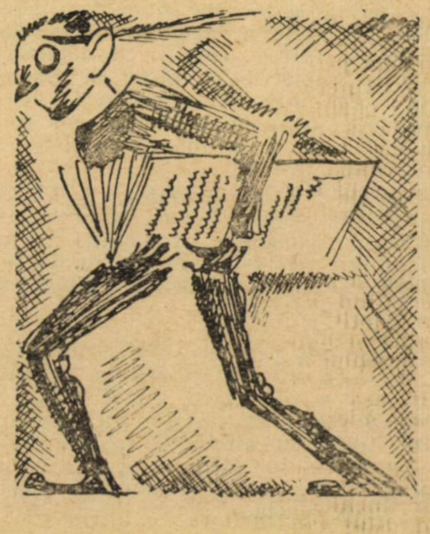

critica literara

VASILE SAVEL :
Lucrătorul viei și Pelerina verde
(Editura «Ancora»)

Un scriitor sincer cu sine însuși și cu ceilalți, un observator aprig, dar milos și cuminte, Vasile Savel și-a pus în opera lui ce-a simțit real, în momentele sale de reverie nesfârșită, în analizele sale de toată vremea, în disecările sale zilnice. Deaceia tipii săi sunt niște revoltați — pentru că viața este nedreaptă cu ei și cu cei mai mulți—eroii săi sunt simpli, dar puternici, umili, dar nu și resemnați.

Pelerina verde este un caleidoscop de toate zilele, un film al evenimentului zilei. Spiritul de observație al lui Vasile Savel se încearcă asupra tuturor subiectelor la ordinea zilei, pe care le explică le comentează, le dă o stare civilă în imensa și nesfârșita cronologie de azi. Sunt lucruri interesante, ce trebuesc notate cu creionul albastru pentru a fi reținute.

Lucrătorul viei conține o serie de nuvele și de schițe, Vasile Savel este un scriitor realist. La el viziunea este trăită, adică un fapt. De aceia schițele lui sunt documente omenești și nu lucrări de amator. Pare că primul volum complectează pe al doilea.

Lectura este utilă și stilul clar, curgător și fără meșteșugul greoiu al unei haine de împrumut.

GHEORGHE CERNEA :
Floricele din jurul Cohalmului
(Poezii populare din Ardeal)

Este o fericire că mai există și azi amatori de literatură populară și, mai ales, de poezie populară. Inceputul veacului trecut a fost un fel de laborator unic pentru dezvoltarea poeziei populare. Se pare că scriitorii și poeții s'au luat la întrecere pentru a culege și a preface legendele și poeziile popoarelor simțind pericolul invaziei modernismului, care n'a întârziat să vie cu drumurile de fier, cu avionul, cu vaporul perfecționat, cu automobilul, cu toată mașinăria modernă, prin gramofoane, prin telegrafia fără fir, prin radio. Farmecul trecutului trebuia să înceteze și, cu el, legendele poeziile poporului.

In Germania, prin Herder, care a făcut o colecție faimoasă de poezii populare, prin frații Grimm, care au adaptat în literatura germană poveștile și basmele mitologiei germane, mai ales prin îndemnul marelui Goethe, folklorul a fost impus atențiunii și dragostei masselor, ca și elitelor. Culegeri de poezii populare s'au mai făcut, la începutul veacului al XIX-lea, în Serbia de către Caragici, în Grecia de către Fauriel, iar la noi folklorul a cunoscut poate cei mai mari maeștri ai genului. Colecția de balade și poezii a lui Vasile Alexandri, nu numai că este una din cele mai frumoase din câte există, ci este oare cum inspiratoarea de mai târziu a întregei noastre literaturi culte, un fel de ciclu homeric. Grație Muzei gingașe și tinerești care l'a inspirat pe Alexandri, aceste balade și poezii, *mlădiete* de el, ne-au dat o operă literară de cea mai mare importanță. Tot ce s'a cules mai târziu ca poezie populară de Iarnik-Bârseanul, de Sevastos, de Gh. Dem. Teodorescu și alții nu are decât o valoare relativă și cu mici excepțiuni de poezie lirică și numai în versuri izolate. Alexandri a reușit să ne redea totul din mitologia poporului românesc, legendele lui eroice și din lirica sa, în monumentala sa colecție Nu numai poezia populară a avut un maestru incomparabil în Alexandri, ci și basmele, legendele, anecdotele noastre istorice, au găsit în Ion Creangă și în Petre Ispirescu, doi mari prozatori, iar mai ales în Creangă un artist fără pereche.

Și cronicarii au dat subiecte de inspirație poeților noștri din epoca Renașterei. Mai toate baladele sale minunate au fost inspirate lui Bolintineanu de către Neculcea.

A fost o adevărată îndrăzneală din partea d-lui Gheorghe Cernea de a fi publicat un nou volum, care este o culegere de poezii populare. Din comuna Paloș unde s'a născut culegătorul, în jud. Hunedioara, în Țara Zarandului, în districtul Sibiului și al Târnavelor și-a putut strânge aceste poezii care prezintă oare care interes, iar unele sunt într'adevăr frumoase. Numai pentru acestea și volumul său este bine venit. Le cităm și noi mai jos, pe acele care ni s'au părut mai caracteristice. Spicuim :

„Cine m'a dat dorului,
Aibă casa cucului,
Și odihna vântului“.

„Cine-a 'nceput horile,
Aibă ochi cu zorile
Și fața cu florile
Căci horile-s stâmpărare,
La omul cu supărare.
Căci și eu când mă supăr,
Cu horile mă stâmpăr“.

Măi bădiță ochi' cuminți,
Ori ce-ar fi, să nu mă minți,
Căci mă știi că n'am părinți.
Și mă ști, bădiță ști,
Că n'am curte, nici moșii,
Numai dor a te iubi.

Du-te, dute, dorule,
Du-te călătorule.
Legănat prin ierburi, fân,
S'ajungi la bădiță 'n sân.
Să-i spui rar și 'ncetișor,
Că nu mai pot de-al lui dor.

Mult mă 'ntreabă iedera,
De ce nu-s verde ca ea?
Iedera poate fi verde,
Că tot în pădure șede,
Aplecată la pământ,
Și n'o bate vânturile.
Ca pe mine gândurile.
Și n'o bate vânturi reci,
Ca pe mine gânduri seci.

Eu aici badea departe,
Două dealuri ne desparte,
Două dealuri ș'o pădure,
Ș'o grădiniță cu mure.
Hai pădurea s'o tăiem,

Murele să le mâncăm,
Pe badea să-l sărutăm.

ION FOTI

GH. ASACHI :
„Povestiri istorice“
publicate sub îngrijirea d-lui PETRE V. HANEȘ. (Biblioteca „Căminul“)

Despre o bibliotecă a școalei secundare se vorbește de atâta vreme la noi, fără ca niciuna din încercările, din numeroasele încercări făcute, să poată îndeplini condițiunile ideale ale unei astfel de înfăptuiri. Și de cât de mare folos este o astfel de colecțiune literar-didactică ne-o atestă numărul cel mare de elevi și eleve cari alcătuesc majoritatea massei noastre cetitoare. Ce păcat însă că elevul dornic de lectură sau împins de cerințele tuturor programelor să cetească — este nevoit, de cele mai multe ori, să înghită, odată cu alimentele sufletești, proprii vârstei și, puterii sale de percepție, atâtea inșanități etico-estetice, atâtea producțiuni literare, pseudo-literare, sau a-literare, atâtea suiri în care dacă arta rămâne terfelită, nici morala nu scapă în mai bune condițiuni.

Iată dece salutăm cu bucurie toți pașii pe nisip, toate încercările cari năzuesc la împlinirea acestei lipse atât de adânc simțite. Că și biblioteca literară științifică editată de Cultura românească sub denumirea de Căminul — tinde în acelaș sens, e neîndoios. Neapărat că nici ea nu poate fi considerată în întregime ca atare. Interesant e că, totuși, se apropie, mai mult decât altele (unele chiar foarte vechi și foarte reputate) de ținta propusă

O dovadă mai mult este faptul că, în diferite rânduri, editura s'a adresat diferitor specialiști rugându-i să-i întocmească numere potrivite și ca fond literar, și ca preocupări educative și ca limbă.

Printre numerele tipărite sub atât de fericite auspicii sunt cele de mai jos (113—114, 115—116, 125—126, 127—128, 133—134, 134 bis, 143—144) publicate sub directa îngrijire a d-lui prof. Petre V. Haneș, dela liceul Mihai Viteazul.

Intr'adevăr convins de necesitatea unei astfel de lecturi, de valoarea literară (mai redusă) și educativă a povestirilor lui Gh. Asachi, d-sa ne dă următoarele 6: *Bogdan Voevod* și *Dragoș* (pentru clasa I-a) ; *Alexandru cel Bun*, *Valea Albă* (pentru vechea cl. III-a, azi a II-a) ; *Petru Rareș* (pentru vechea cl. IV, azi a III-a) și *Sridrighelo* (pentru vechea clasă a V, azi a IV-a — tot atâtea povestiri simple, și ca fond și ca stil, perfect, potrivite cu gradul de înțelegere al copiilor cari trebue să-și dea seamă în fine că adevărata nuvelă istorică, aceea a lui C. Negruzzi și Al. Odobescu, nu s'a putut naște așa deodată, că, prin urmare sub cele mai rudimentare înfățișări, ea se datorește lui Gh. Asachi față de care am fost, atât de ingrați.

Dacă am considera aceste reeditări, modernizate numai ca ortografie, o încercare de reînviere a unei părți din activitatea, multiplă a lui Asachi — rostul lor ar fi salutar.

Nu uitați însă că, pe lângă un semn izolat de recunoștință, ele înseamnă o măsură pedagogică spre a se ajunge la cultivarea armonică a sufletului copilului prin ajutorul exemplelor de neînlăturat. Iată din ce cauză, deși apărute de multă vreme, nu ne-am putut stăpâni să nu le relevăm, recomandându-le, cu toată căldura profesorilor de limba maternă, părinților și educatorilor cari, pe lângă clasele amintite, le mai pot utiliza și la clasa a VI-a, unde noua programă analitică a dat oarecare atențiune atât de uitatului Gh. Asachi.

PAUL I. PAPADOPOL

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAŢIONAL

„PARISIANA"

Inainte de începerea spectacolului, am spus unui camarad, că mi-e teamă la reprezentaţia Parizianei. Mi-era frică să nu asist la o adaptare, nu a piesei, ci a interpretării. Şi de ce ţi-e frică....

Piesa e veche. A făcut, — spune cronica vremii — multă vâlvă. Poate prin

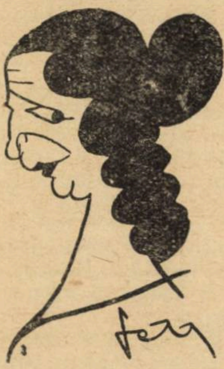

D-na FILOTTI

titlu. Atracţios. Dar cu nimic specific. Poate prin curajul punerii în scenă a unui menaj, fără sfială, în trei.

Dar Parisiana e o piesă ca oricare alta. Subiectul simplu, real şi tratat real. Aşa de real, că nu impresionează.

◆

Clotilda (Parisiana) e măritată cu un bătrân perde vară şi prost şi ridicul. Clotilda îşi alege un amant. Il aduce în casă. Amantul o iubeşte şi e gelos. Oribil de gelos. Arţăgos ţipă într'una. Atmosfera familiară e în acest trio. Faţă de soţul imbecil o aparenţă de jenă, ca morala familiară să fie satisfăcută. Iar încolo, femeea ca să-şi asigure trăinicia casei, şi să nu sufere în satisfacerea capriciilor, are un amant de inimă, mai pe urmă altul, revine la cel dintâi şi face cum e mai uşurel, ca să obţină slujbă pentru bărbat.

d. N. BĂLTĂŢEANU

Este totuş în adâncul acestui subiect, un profund sentiment de amărăciune, pe care-l vădeşte piesa printr'o serie de încrucişări de replici.

Şi este şi o fâlfâire de comic, uneori tare şi amar, determinat de contrastul dintre atitudinea convinsă a personagiilor că aşa sunt şi un motiv, care n'a fost acoperit de nevoia Parisianei de a avea numai decât un amant de inimă şi de schimbarea lui, ca să găsească slujbă bărbatului său.

◆

Interpretarea a fost o adaptare minoră.

D-na Filotti a fost Parisiana, cu toate mijloacele remarcabile de cochetă, cu toată varietate de posibilităţi, pe care le are marea artistă de a sublinia trecerile dela stările sufleteşti cele mai simple la cele mai complicate, cu toată forţa-i gradată de a hotărnici comicul situaţiei într'un complex dramatic.

N'aş putea spune despre partenerii d-nei Filotti acelaş lucru. Câte-şi trei sunt şi talentaţi şi cu experienţă scenică d-nii: Soreanu, Băltăţeanu şi Critico.

D. Soreanu cu mult prea monoton. D. Băltăţeanu numai sguduit de gelozie şi explosiv. D. Critico mai bine nu juca.

B. CECROPIDE

◆

TEATRUL VENTURA

„FRAŢI DE CRUCE", comedie în 3 acte, de d. Paul Prodan.

Fiind împrejurările cauză de întârziere la cele mai multe reviste, pentru apariţia imediată ca la ziare, a cronicei dramatice, se întâmplă că părerile tale

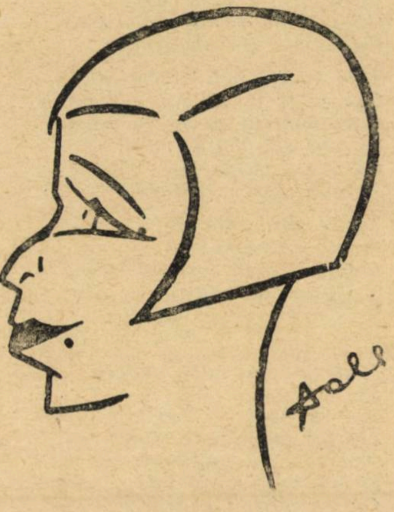

D-na LENY CALLER

să nu mai prezinte importanţă în caz că piesa „a căzut" sau să apară învechite când piesa face serie.

Inactualul, specific cronicei dramatice la reviste, îţi îngăduie să fii de cele mai multe ori obiectiv. Impresia bună sau proastă (se întâmplă de cele mai multe ori!) a fost roasă de timp şi atunci liberat de sentimente, adesea şi de subiectul piesei, isbuteşti să găseşti calităţi unde nu vedeai decât cusururi.

Uneori, şi acesta e cazul piesei d-lui Prodan, dacă socoteşti că cititorilor unei reviste nu mai trebuie să li se povestească subiectul cunoscut prin ziare sau datorită succesului, te simţi stingherit în elanul de a lăuda, lipsind datele care să te justifice.

A vorbi în generalităţi înseamnă a da unei piese ca „Fraţi de cruce", semnificaţii mai grave decât au fost în intenţia autorului şi s'o privezi de farmecul ei propriu, legat atât de strâns şi isvorît din subiect.

Subiectului i s'au făcut unele obiecţii. Nici una întemeiată însă, fiindcă noutatea lui stă în specificul său românesc şi felul cum a fost tratat. Şi d. Prodan s'a dovedit un iscusit meşteşugar de teatru şi bogat în fantazie. Sunt însă unii cari vor să găsească şi defecte acestei comedii amuzante, fără pretenţii de universal şi eternitate. Dar cine poate

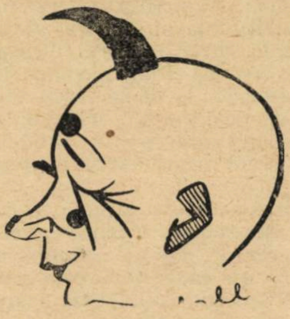

D-l TIMICA

mulţumi pe toată lumea! Nu au apărut oare atâţi pretenţioşi esteţi cari găsesc lipsuri grave şi lui Shakespeare?

Obiecţiile lor n'au putut însă dăuna succesului piesei şi credem că autorul a primit astfel cea mai mare satisfacţie.

Drept vorbind, chiar scopul unor astfel de piese este să amuze şi să aducă bani la casă. La ce bun să le iei în serios şi să-ţi încurci mintea analizând verosimilitatea subiectului sau verdictului psihologic al eroilor, când îţi dai seama că eroii nu sunt decât marionete care se mişcă în cadrul unor intrigi bine fixate şi cu desnodăminte prevăzute.

Ce prezintă oarecare interes în acest gen de piese este inventivitatea autorului în tratarea subiectului, pentrucă subiecte noui, e greu să mai ceri, când se scrie atâta teatru şi se rulează atâtea filme.

D. Prodan a reuşit în această direcţie şi este păcat că nu avem curaj să repetăm cuprinsul unui subiect, care în fiecare seară, amuză pe tot mai mulţi. Dacă izbutim astfel să facem pe unii curioşi să vadă piesa, misiunea noastră e îndeplinită, fiindcă aceasta doream: să vedeţi „Fraţi de cruce".

De data aceasta putem spune, misiune. Altădată ar putea fi şi o răzbunare, împotriva acelora care nu's obligaţi să se ducă la teatru.

Cei cari au văzut „Fraţi de cruce", sau vor vedea-o, ne vor da dreptate, când afirmăm că între d-nii Timica, Pop Marţian şi d-na Leny Caller este o accentuată rivalitate de a excela în rolurile încredinţate. D. Matei bine şi cu accent moldovenesc, la care ţine atât de mult.

Punerea în scenă de d. Victor Ion Popa. E destul spus.

ION FLOROIU

in strainatate

CLAUDE ANET

de V. DAMASCHIN

Au trecut zece ani dela războiul cel mare și, pe piața literară, se mai aruncă încă, din când în când, pagini smulse din viața frământată brutal și îngrat, viața uraganului trecut, și gustul mai este încă excitat de opere în care palpită vremurile acele.

Apar cu intermitențe, dar apar.

Suntem încă în mirajul plasei întinse de Remarque, plasă care poartă numele: „Im westen nichts neues“.

Remarque ni l-a aruncat, acest material brut, în toată goliciunea sa tragică. Cartea a răscolit lumea literilor și-a ridicat pe piață valuta cărților cu subiect din războiul mondial.

Dacă voim un exemplu doveditor, îl aflăm imediat în bibliografiile actuale, unde ne va surprinde numărul relativ mare — în noi ediții sau noi cărți — a operilor cu asemenea subiect.

Ni s'a anunțat o altă ediție a cunoscutei cărți *„Quand la terre trembla“*.

Autorul care se numește *Claude Anet*, și a cărei reputație e bine stabilită în gustul publicului cititor, și favorizat de capriciile lui, a găsit momentul oportun.

Ni-i proaspăt încă în memorie cărțile de mare tiraj și de mare succes de librărie apărute succesiv: *„Les bergeries“*, *„Petite ville“*... și *„La revolution russe“*, *„Ariane“* (jeune fille russe)....

Cu ultimele, Claude Anet evocă febril aspectele tragediei vieții rusești: *revoluția.*

Puțini dintre scriitorii postbelici, care ne-au putut reda într'o mai durabilă frescă și cu mai mult adevăr istoric, zilele teribile ale revoluției rusești, ca paginile lui Anet.

De remarcat faptul, că părerile lui Anet asupra celor petrecute în Rusia, sunt prea puțin diferite de opinia publică. Sunt păreri și probleme pe care le auzi ici și colo. Păreri cotidiene, schimbate între două schwartzuri, la un colț de stradă....

Și totuși, părerile lui Anet — sinonim părerile tuturor — sunt așa de bine altoite pe mediul rusesc pe care ni-l schițează, că operile prind.

Deși simțim o febrilă grabă cu care scrie — stil extrem de telegrafic, scene abea conturate — Anet și-a impus personalitatea sa scriitoricească, prin precizia robustă a condeiului său. Un talent artistic, sprijinit de-o cultură uriașă.

Aceasta ne aduce *„La révolution russe“*

„Quand la terre trembla“ vine să ne confirme din nou cele expuse de autor mai înainte. Dar de această dată mediul și atmosfera rusească se dozează. Scenele sunt redate c'o precizie istorică, remarcabilă. Și totuși fără a fi aride, fără a mirosi a știință greoaie.

Subiectul banal; un moft. O dragoste nefirească între un tată de familie, care-și aplicase timp de câteva ani un regim de educație a voinții spre a se ține de rețeta moralei, și-o fată emancipată, cu caracter suspect. Pe Paul îl iubești? In acest caz, dece moartea lui o aruncă în brațele lui Savinski? Am pune drept premiză, acel cult al cărnii — pentru a vorbi științific: senzualismul slav. Așa ar părea la prima vedere. Dar paginile care se succed, vin să spulbere ideia propusă. Vom remarca o dibuire prin sentimente: contradicție iluzorie și decepționare.

Așa se prezintă cartea din punct de vedere psihologic.

Concepția sociologic-politică, care e predominatoare cu toată părerea de rău a autorului, este matur și veridic susținută.

Acum autorul dispare: îl vom găsi confundat în figurile creațiilor sale. Pe autor îl va chema prințul Wolinski, Savinski, Lidia.., și câteodată chiar Semeonof.

Ei vor discuta părerile autorului — alias a opiniei generale — Semeonof va vorbi totdeauna de bine comunismul propagat de armata roșie: „...singurul partid care poate triumfa astăzi este acel care a promis *pace* și *pământ*.. Nimic din vechea societate nu va subzista și noi vom prezenta un nou sistem...“

Căci „rusului nostru îi place să arate că nimic nu-i este imposibil.... Noi suntem un popor religios. Dar formele vechi ale religiei sunt goale de conținut. Ele cad în țărână. Cu noi, o nouă Evanghelie se impune omenirei..“

Cuvintele sunt bombastice, goale: cuvinte de teorie care nu se potrivesc cu realitatea faptelor. Timpul a venit să confirme nuditatea lor veridică.

Figura lui Lenin se desprinde viu; îl vedem cu fața aprinsă, cu spumă la gură: „camarazi, munciți pentru principiile noastre, dar nu uitați baioneta!“

Partidului îi trebuie un Robespierre; și îl va găsi în persoana lui Semeonof.

Și atunci e firesc ca în fața unor asemenea lucruri, Lydia să se închidă în turnul de fildeș a gândurilor sale — Ea e o creație a vechiului nihilism de până atunci, care acum nu mai intră în calapoadele vremurilor precipitate. Lydia are o diferită concepție, și chiar dacă ar fi acesta pe care ei o servesc, mijloacele și rezultatele mișcării, nu se mai potrivesc deloc cu mijloacele și rezultatele visate de ei. Și e natural. Idealurile atinse nu mai sunt idealuri și aduc cu ele deziluzia.

Și ea a spus că: „revoluția se face cu victime“. Dar, încercată, primește ca una din acele victime să fie tocmai Paul? Naivitatea bonomă cu care protestează, e luată drept scuză; și scuza e universală.

Numai Savinski este răsfățatul partidului lui Lenin și Trotzki. Atât doar că îmbrățișările lor prea amicale, îl cam dor. Și aceasta va constitui nenorocul care îl va urmări fatal.

Pagini întregi de istorie a zilelor nenorocite a evenimentelor din Rusia, se vor filma întregind icoane, și nu vor irita retina prin realismul lor brutal.

Romanul ar părea să fie social. Și totuși nu-i. Autorul vrea să ni-l impună drept roman de intrigă familiară, numindu-l chiar printr'un motto „la tragedie d'alcôve“.

Tragedia alcovului?! Anet și-a jucat singur o gafă. Ne prezintă personagii neisprăvite, superficiale.

Doar Paul apare meteoric — c'o morală indiscutabilă — și dispare în strălucirea lui.

Incolo: Savinski e tragedia voinții fără voință; Lydia o fire care pozează și mereu ne înșeală și se înșeală. Senzuali mediocri, cretini.

Și totuși „Quand la terre trembla“ a avut succes. Nu ne miră. Se poate ca și noua ediție să-i aibă. Și iarăși nu ne vom mira.

In Franța se răsplătește în deajuns munca și talentul; ba chiar și numai câte una din ele.

„Quand la terre trembla“ se situiază median. L-a ridicat stilul culant, expansiv, care, deși sărăcăcios și prea grăbit, are încă destulă eleganță și seriozitate matură.

Cartea lui Anet e o frescă a revoluției rusești, a vieții sângeroase și brutale. E destul și atât.

Dar resursele lui Anet nu-s epuizate. Mai așteptăm încă.

gazetaria

așa și-așa...

D. **N. I. RUSSU** a publicat în editura „Institutului de literatură“, un studiu asupra **BASMELOR LUI ION CREANGĂ.**

Studiul d-lui Russu e o limpede și documentată analiză; e mai ales o entuziastă cercetare, care ajunge la încheerea nu numai logică, dar determinantă: „Citiți-l pe Creangă“.

Dar să cităm

„*Comunicat cu căldura expresiei pitorești, legat totdeauna de limba expresivă, neaoșă și într'o structură de o puritate unică, scrisul lui Creangă poate fi desigur dat ca model de realizare artistică.*

In fața ofensivei de astăzi a desechilibrului și manierei stilistice, a dibuirii după formule și a agresivității talentului nul evident putem spune scriitorilor: îndărăt la Creangă, deoarece limba unui neam evoluează cu fiecare moment literar al ei. Și literatura noastră dela Creangă până astăzi, a avut mai multe momente în evoluție“.

Apreciem studiul d-lui Russu și pătrunși de însemnătatea concluziei ne vom îngădui să apelăm, ca prozatorii de toate școalele, cari ilustrează actualului moment literar să-și aducă aminte de scrisul lui Creangă.

Apar la Chișinău **ARHIVELE BASARABIEI**, — revistă de istorie și geografie, — sub conducerea d-lor profesori universitari T. G. Bulat și C. N. Tomescu.

E o revistă de mare însemnătate și pe care numai profesori harnici, răbdători și hotărâți să adune materialul necesar documentar privitor la Moldova dintre Prut și Nistru, puteau s'o facă.

Pe d. Bulat îl cunoaștem de mult, cât e de studios.

Colaborează la revistă învățatul episcop Visarion al Hotinului, I. C. Băcilă, distinsul profesor și ziarist L. T. Boga.

REVISTA SCRIITOARELOR ȘI SCRIITORILOR ROMÂNI sub îngrijirea d-nei Aida Vrioni, apare în acelaș ritm lunar și cu prietenească sârguință a colaboratorilor. In numărul din urmă (Octombrie) sunt câteva „gânduri de toamnă“, semnate Aline P. Vidrașcu.

Pentru lirismul lor, ne vom îngădui să cităm:

„*Gânduri de toamnă, grele uneori, ca un stol de corbi când croncănesc în jurul meu, sau ușoare ca un roi de fluturi albi pe cerul încă albastru*“.

Alt gând de toamnă:

„*Sunt în viață zile de întunerec și zile de lumină; să le* suprapunem unele peste altele *(Sublinierea e a redacției) ca să căpătăm un clar — obscur suportabil*“.

Ne permitem să așteptăm și „gânduri de iarnă“, ca atunci să „suprapunem zilele unele *sub* altele“.

ANALELE BRĂILEI număr festiv.

Excelenta revistă brăileană a consacrat numărul din urmă, serbării ce se pregătește pentru aniversarea centenarului liberării Brăilei.

Si cum putea să contribue mai frumos, mai din plin o revistă, care e întemeiată cu fondul spus limpede, că e revistă de cultură regională, decât procurând admirabil material documentar din trecutul Brăilei.

Au scris d-nii N. Iorga (Unde e istoria Brăilei?), Mih. Popescu (Raiaua și cetatea Brăilei), colonel C. Demetriade (Asediul Brăilei la 1828), Radu Portocală (Negoțul Brăilei), E. Vârtosu, ing. Coriolan Stănulescu, etc.

In tânăra **„VITRINA LITERARĂ“** (No. 4) am găsit într'un articol intitulat „Sadoveanu“, următoarele rânduri:

„*In opera d-sale, dacă ai curajul de o parcurgi toată (cum ai avea nebunia de a aștepta sfârșitul lumii) ai să găsești peste tot aceiaș oameni (în esență) si aceeaș natură (tot în esență) începând cu „Șoimii“ și isprăvind cu „Zodia cancerului“, impropriu zis: adică s'o isprăvi vreodată d. Sadoveanu?*“

„Dacă ai curajul de o parcurgi“ e literatură de vitrină.

D. G. TUTOVEANU stăruește cu bunăvoință de dascăl să scoată lunar revista „Scrisul nostru“. Am văzut numărul pe Septembrie, cu un pios articol pentru Mihail Lupescu, care a sprijinit aproape toate revistele de folklor din Moldova.

Despre Mihail Vulpescu a scris cândva cu admirabilă însuflețire, învățatul Ion Simionescu.

L'a numit atunci „eroul necunoscut“.

B. C.

❖

UN UITAT este și Constantin Golescu, căruia, în diferite rânduri, revista noastră i-a consacrat paginile sale. Valoarea lui este minunat subliniată de criticul italian Gioachimo Miloia în prefața nuvelei „Omul din vis“, trad. din Cezar Petrescu și publicată în colecțiunea „Istituto per l'Europa Orentale“.

Reproducem (după traducerea din „Curentul“) pasagiul respectiv:

„Nu este decât un veac de când un muntean bogat — Golescu —descoperia Occidentul. Impresiunile de călătorie ale omului acestuia — de geniu, dealtfel, și înzestrat cu o frumoasă inteligentă și cultură — are adesea accente de minunare asemănătoare celor ale lui Usbeck, eroul lui Montesquieu din „Lettres persannes“. O uimire amestecată cu stânjenire, în fața unei lumi necunoscute, observațiuni pline de spirit, reflexiuni inedite și adesea o vână umoristică subtilă: iată ceiace putem găsi în descrierile lui Golescu.

Luând contact cu o civilizație veche, sguduitoare de revoluții, dar schimbată numai în clasificările ei sociale și morale și de o statornică tradiție culturală — avea într'adevăr de ce să se uimească boerul valah, abia sosit dintr'o țară de plugari și de ciobani“.

„DELA CÂMPINA“ ne vin știri proaste: Ateneul popular, care poartă numele lui Hașdeu, ar tânji; o altă asociațiune (cu caracter mai mult profesional) — la fel.

O comemorare a lui Eminescu nu s'a putut face tocmai pentrucă acolo unde se găsesc 5—6 societăți culturale, niciuna, n'a cutezat să-și încarce conștiința cu răspunderea unei astfel de festivități. Și încă: foaia locală a trebuit să-și întârzie (cu 4 luni), apariția din... lipsă de fonduri — lucru care a împiedicat-o să închine (așa cum proectase) un număr lui Eminescu.

Toate acestea ne smulg o singură întrebare: Să se fi sleit entusiasmul celor câțiva cărturari cari au la activul lor atâtea fapte vrednice? Ne vine greu s'o credem și abia așteptăm momentul unei reveniri fericite.

CÂT DESPRE „Câmpina, ziar-revistă lunară“ — deși a fost silită să-și rărească apariția totuși continuă să dovedească destul de evident gustul și priceperea conducătorului ei.

Plin de interes articolul d-lui Mihăilescu-Conemy: Din trecutul Câmpinei, în măsură să ne arate legăturile unor personalități ale sufletului românesc cu acest oraș care a adăpostit până și pe George Barițiu.

Promițătoare nouile colaborări: S. Herșcovici, E. Velze.

Nu tot acelaș lucru vom spune despre d. St. Codruț din al cărui articol despre „Valoarea operei lui Mihail Eminescu“ am înțeles doar atât: noul colaborator nu va fi făcut, în prealabil, destule exerciții de stil și compunere, nu e familiarizat nici cu limba, nici cu gramatica românească. Dar asupra acestui articol — care, ca fond e destul de interesant, vom mai reveni.

DESPRE O REÎNVIERE CULTURALĂ A BRĂILEI se poate vorbi. Ne-o îngădue „Luceafărul“ (ziar independent cultural-național) condus, cu grijă, de avocatul I. C. Sava, cum și știrile pe care ni le aduce. Demnă de relevat atenția pe care acest ziar, îl dă versului și politicii de culturalizare a satelor.

DANTE PARE A FI GĂSIT, în fine pe adevăratul traducător. E profesorul Alex. Marcu, care, în „Viața literară“ (115) începe publicarea unei versiuni în proză a „Divinei Comedii“. (Infernul: Cântul I).

Alte colaborări în acelaș număr: Em. Bucuță, I. Piliat, G. Bacovia, Al. Bădudăuță.

VORBIND DESPRE REVISTELE UMORISTICE, la radio, d. Em. Cerbu a avut prilejul să laude toate inepțiile spiritului german, francez, englez, croat, spaniol, suedez și.... australian.

Despre revistele umoristice românești a spus doar atât:

„Inainte de război apărea Moftul român sub conducerea lui Tony Bacalbașa“.

Veți recunoaște: prea puțin! Am fi dorit să ni se mai spue măcar atât: înainte de care războ? Din 1916, 1913 sau 1877—78?

Dar numele unui Caragiale și Ranetti nu meritau o cât de modestă mențiune?

Și să ne mai mirăm de desconsiderarea străinilor, când unul din ai noștri ne clasifică mai prejos de Australieni!

PLINE DE INTERES și articolele de fond ale „Foii tinerimii“ care duc în conștiința cetitorilor cele mai de seamă probleme intelectuale dela noi sau de aiurea. Ce păcat că doi dintre animatorii acestei rubrici s'au retras din redacția revistei, începând dela No. 7.

E o pierdere pe care, personal, o regretăm și care se resimte și în finalul ei, până la acest număr atât de bogat și de variat.

P. P.

literara

o seama de cuvinte

Alexandru cel Mare, mustra odată pe piratul Bretam şi-l întreba de ce s'a făcut pirat. Bretam îi răspunse :

— Sunt pirat, fiindcă nu am decât o corabie.

— Dacă ai avea o flotă, nu ai mai fi pirat ? întrebă Alexandru cel Mare.

— Nu, aş fi..... cuceritor ! răspunse Bretam.

◆

Ducele de Guise ştia că soţia sa e prietena unui nobil dela Curte. Intr'o zi însă află, că pe lângă aceasta, soţia sa mai are încă un prieten.

Intâlnind pe primul prieten, ducele de Guise, îl spuse :

— Dragul meu, am informaţii precise că soţia mea, **NE înşală.**

◆

Contele de Mirabeau, vorbind despre fratele său spunea :

— E cel mai prost individ din toată familia mea. Dacă ar face parte din orice altă familie, ar fi cel mai inteligent !

◆

Ludovic al XVIII-lea citea la St.-Ouen, şefului guvernului, Talleyrand, charta constituţionantă. La un moment dat acesta făcu următoarea observaţie :

— Sire, am impresia că este o lacună.

— Ce lacună ?

— Văd că membrii Camerii, deputaţii nu primesc nici un fel de leafă sau indemnizaţie

— Sigur !... Nici nu concep ca onoarea de a fi deputat să poată fi salariată. Deputatul trebue să-şi presteze serviciile în mod gratuit..... asta o să coste foarte mulţi bani !

◆

Doctorul Brinaud, care a fost un medic celebru, plimbându-se într'o zi cu un prieten, văzu o doamnă pe stradă şi vru să traverseze.

— Nu vreau să dau ochi cu ea !

— De ce ?... Ai omorît vre-una din rudele ei ?

— Nu, am scăpat pe bărbatul ei dela moarte !

◆

Scena se petrece în America.

Un editor citeşte câteva pagini dintr'un manuscris, apoi întreabă pe autor.

— Spui că nu ai citit nimănui acest manuscris ?

— Vă jur !

— Atunci cum se face, că ai atâtea urme de lovituri pe faţă ?

◆

Robert de Montesquiou era un om foarte meticulos. După moartea sa, toate lucrurile sale au fost găsite aranjate, clasate şi etichetate. Intr'un sertar s'a găsit un pachet de sforicele mici pe care era următoarea etichetă :

„Bucăţele mici de sfoară, cari nu pot să servească la nimic“.

bazar

POEZIE ŞI MECANICĂ

Cari au fost, dela 1830 la 1870, legăturile cele mai fecunde între poezia franceză şi noutăţile mecanice aduse de progresul ştiinţelor aplicate ?

M. E. M. Grant aduce un răspuns satisfăcător la această întrebare (French Poetry and modern Industry, Haward University Press).

Fără a deosebi întotdeauna metafora de idee, autorul trage o linie despărţitoare destul de evidentă, după primele ciocniri între preţuirea mişcării accelerate la unii poeţi şi disprețul şi batjocorirea acestei mişcări accelerate la alţii.

Dacă se cercetează bine s'ar putea modifica şi adăuga unele observaţiuni impresionante

1. Soulary — de exemplu — a început mai întâi în „les Epfèmères“ a înfiera drumul de fier, în timp ce Méry în „le Voleur“ din 5 Octombrie 1837, striga în versuri : „Binecuvântat fie Fulton“.

Insfârşit ar trebui amintită o remarcă deja făcută : locomotiva aeriană s'a bucurat din partea poeţilor de o bunăvoinţă admirativă atât de înaltă, încât ei refuză adesea la forme terestre de tracţiune.

ASTMA ŞI GLUCOZA

Un spital din Londra a pus în aplicare de câtva timp un remediu nou în ce priveşte astma. Acest tratament a fost sugerat de rezultatele fericite ce s'au dat în urma aplicărei glucozei în tratarea copiilor nervoşi, suferind de maladii de provenienţă biliară. S'a contatat că mulţi copii astmatici sufereau de aceste atacuri şi aceştia au fost trataţi cu glucoză.

Rezultatul a fost nespus de satisfăcător în cazurile când astma era însoţită de o eczemă şi o maladie de ficat. Concluziile la care s'a ajuns ne fac să vedem că se va ajunge curând la descoperirea unui remediu, în aceste boli.

Rolul principal al glucozei, care e introdusă pe cale bucală — spre o pildă. în zeamă de portocale sau în lapte — este acela de a complecta lipsa de lapte din organismul copilului bolnav.

CUVINTELE

Admiratorii lui Gabriel d'Annunzio din Italia — au făcut calculul exact al cuvintelor întrebuinţate de marele scriitor în operile sale.

După acest inventar i s'a acordat poetului naţional al Italiei titlul de „Impărat al cuvintelor“ ; scrierile sale nu conţin mai puţin de 40.000 cuvinte — adică mai mult decât dublul cifrei găsite — în scrierile lui Dante — cari nu numără decât 17.000.

caricatura zilei

OM BLAJIN

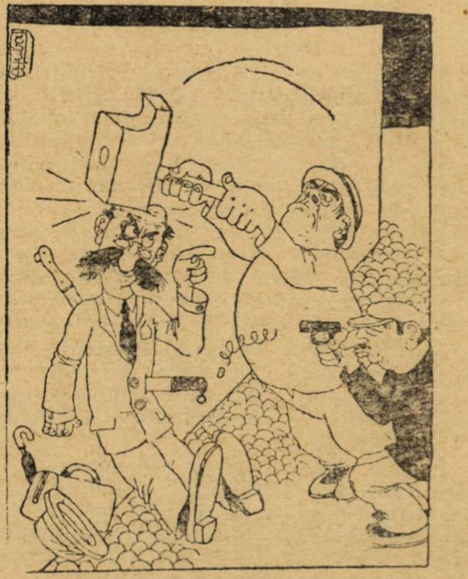

— Haide, haide ! Destul : Altfel mă faceţi să cred că nu mai e o glumă....

CULME

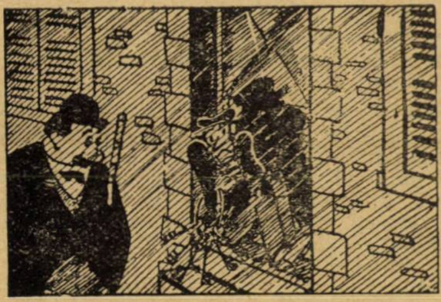

TRECATORUL : — Dormi afară ? De ce nu te duci acasă ?

SPARGATORUL : — Nu pot, fiindcă am pierdut cheile...

APARTAMENTE DE VÂNZARE

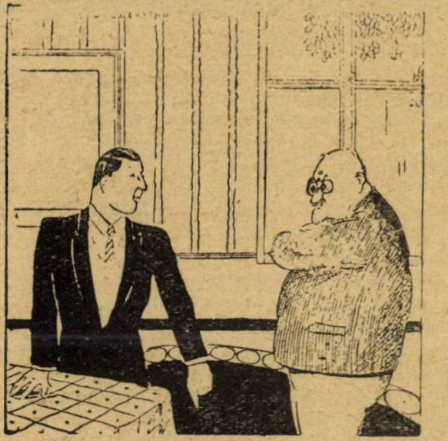

— Ce însemnează sgomotul ăsta ?

— Vecinul de alături îşi dărâmă apartamentul să şi-l reclădească la mahala.

(Life)

Pagini uitate

SALCÂMUL

de ION GORUN

S'au tot rotit cârdurile de ciori deasupra — într'o vreme părea că nu se mai isprăvesc, cum veniau după miazănoapte și împânziseră cerul până departe ; — dar acum au mai rămas numai câteva, și astea nu se mai cărăbănesc de pe-aici. Gerul pare că le-a îngreuiat aripele de se lasă la pământ pășind tacticos, și foamea le face îndrăznețe, de intră în curțile oamenilor, și abia se avântă spre un sbor leneș când te-ai apropiat de ele la doi pași....

Așa amorțește frigul și foamea, — și așa parcă alungă ori potolește teama de alte primejdii, cari apar atuncea mai șterse, mai ușor de înfruntat, mai lesne de dispreţuit.

Așa și omul, copleșit de necazuri și lipsuri e mai îndrăzneț, — simte și el în sufletul lui că starea lui de jale are să îmblânzească pornirile dușmănoase și să umple de farmecul milei inimile de cari va încerca să se apropie...

Da, dar nu sunt toți oamenii la fel,— și ciudat om în felul lui era vecinul meu Nae Factoru. Fusese împărțitor la poștă, și de acolo i-a rămas numele ; a dat însă ceasul rău peste dânsul ; într'o iarnă tot așa de posomorâtă și geroasă, un reumatism i-a stricat picioarele pentru totdeauna, de nici nu se mai cunoștea ce fusese odată Petrescu Nicolae al IV-lea.

Dar de ce zic eu că era om ciudat vecinul meu Nae? Fiindcă pe el lipsurile oricât le-ar fi întețit, nu-i dădeau brânci nicidecum pe la ușile altora. Când a înțeles că, pentru toată truda lui de ani îndelungați, l-a scris și pe el stăpânirea cu o pensie de 25 lei pe lună, și-a făcut socoteala că poate i-o ajunge să nu moară de foame, el și copila, — și n'a mai zis nimica.

Pentru el, nici că-i mai păsa lui ; tot omul își are soarta scrisă, și se vede că a lui asta a fost : să care o viață întreagă scrisorile dela unii la alții, să ologească apoi și s'o mai ducă pe urmă câțiva ani târâș-grăpiș — spre groapă. Dar îi era de copilă, cs fraged, plăpând, — rămasă dela șapte ani fără mamă. Să fi fost un băiat, de, îl aruncai acolo în vâltoarea vieții, să se deprindă cu necazurile și să slujiască și el într'un fel sau altul semenilor lui, — să fie de vr'un folos pe lumea asta se chiamă ; un băiat, oricum o fi, o duce la tăvăleală... Dar Sofița era puțintică, slăbuță ca și mamă-sa și dela o vreme tușia tot așa cum a tușit și răposata până s'a topit toată și s'a stins, de par'că n'ar mai fi fost de când e lumea...

— Trebuie îngrijită, trebuie păzită,— i-a spus doctoru, — altminteri o pierzi; mâncare bună din belșug, fereală de răceli, aer curat, să stea mai mult p'afară...

Toate ca toate dar aer a dat Dumnezeu destul.

Aci afară, spre Filaret, nu e înghesuială de case, de lume : sunt și copaci pe alocurea, și chiar Nae are în curticica lui un salcâm, care acum își întinde jerpelit nuelile ca o mătură uriașă spre cerul plumburiu, — dar să-l fi văzut astă-vară în podoaba deasă a frunzelor, cum în ciripitul voios al păsărilor, în mireasma dulce a florilor, răspândia umbră și răcoare împrejur....

Aci, sub copacul acesta, pe o bancă, a stat mai toată vremea zilelor călduroase Sofița. Până și toamna târziu, îndată ce soarele mai răsbia cu razele lui piezișe, aruncând umbre lungi pe pământ, fetița se sgriburia sub dragul salcâm, îmbrobodită peste tot, și sta acolo și jelia fiecare frunză pe care vântul o desprindea din copac așternând-o pe jos, într'un cerc mai larg și tot mai larg.

Apoi a dat într'o noapte gerul și tot ce-a mai rămas din podoaba salcâmului s'a scuturat dintr'odată. S'au închis ferestrele căsuței, și s'a așternut de jur împrejur tăcere. Numai câte un corb, bătând din aripi grele, tăia din când în când crâmpeiul de pustiu alb prins în pervazurile ferestrelor.

◆

Aerul ni-l dă Dumnezeu din belșug, și stăpânirea se îngrijește pentru slujitorii ei credincioși de câte o bucățică de pâne — dar iarna e greu, când dau gerurile cele mari și când doctorul ți-a spus despre o ființă la care ții mai mult decât la sufletul din tine să o păzești de răceală, de frig, că la boala asta e moarte...

De trei zile văd pe vecinu-meu Nae învârtindu-se cu bietele lui picioare șontoroage prin jurul salcâmului din curte, tot măsurând din ochi, plănuind ceva cu el și par'că neîndrăznind să-și pună gândul în lucrare.... Numai într'o seară ce aud bufnind ca niște lovituri de săcure la rădăcină de copac ; apoi nici nu mi-a mai trebuit altă tălmăcire.

A doua zi mă uit pe fereastră, — cu adevărat salcâmul zăcea la pământ ciopârțit.... Și era afară un ger, — un ger fără milă și fără îndurare....

— Apoi așa a fost, mi-a spus mai târziu vecinul Nae când l-am întrebat. Că nu mai era franc în casă și nici bucățică de ceva ce să mai fi putut pune pe foc. Și fetița tremura în pat și clănțănia din dinți și zicea mereu : — „Mi-e frig, tată..." M'am tot gândit și mi-am zis : La ce slujește acuma copacu ăla de-afară ?

„A fost bun astă-vară, — acu stă de geaba acolo, și fetița înghiață de frig în casă... Da, — da' ce ne facem la vară? O să treacă iarna și o să vie iar pe urmă căldurile și n'o să mai ai o leacă de umbră în curte... Ș'apoi ce-o să zică fetița ?... O, Doamne ! Intâiul lucru e să trăești azi, că despre mâne o vedea cel de sus... Dac' om îngheța acuma, la ce-o să ne mai folosiască umbra dela vară ?... Si l-am tăiat.

„Ardeau acuma lemnele în sobă, dar țiuiau și plângeau de parcă s'ar fi tânguit salcâmul precumcă de ce l-am tăiat ?... Și mă prindea așa o jale dela inimă si o părere de rău. Mai ales că fetița mă tot întreba : — „Tată, de ce se tângue așa lemnele când le arzi ?..."

„Le-or fi durând și pe ele", zic oftând Si odată numai ce deschide ochii mari la mine : — „Tată, zice, când s'o face primăvară, o să stăm iar toată ziua sub salcâm ... Tată, mai e mult până la primăvară ?..."

„Doamne, Doamne, — aș fi vrut să fie așa de mult, cât să nu mai sosească niciodată... Dar tot a sosit.

„Stam în pat și mai ațipiam așa spre dimineață, când deodată mă trezesc într'un țipăt de-mi rupe inima...

— „Fetița tatii, ce e ?...

„Stătea la fereastră, galbenă, pierdută, aiurită....

— „Tată, tată, nu mai e salcâmu... Ne-a tăiat salcâmu, ne-a furat salcâmu"

„Si odată cu hohotele de plâns a dus batista la gură și m'a cuprins amețeala când am văzut cum se roșia de sânge.... Am culcat-o iar în pat..., — „Tată, tată, nu mai e salcâmu"... atâta putea să mai îngâne, și mereu asta și iar asta o spunea, — și mă sfâșia, domnule, mă sfâșia ici la baerile inimii... „— Nu plânge, fetițo, zic, — că o să punem altu în loc și o să crească tot ca ăla..." — „Crește tată ?" zice mai potolită. — „Crește dragă, — zic și mă 'ntorc cu fața în altă parte, să nu mă vadă cum mă podidesc lacrămile..."

◆

L'am mai întâlnit iară, nu mult după aceea, pe vecinu-meu Nae. Era în tramvaiul care duce la cimitir. Se uita așa pierdut pe geam și tot legăna în mână o ramură tânără de salcâm.

Abia m'a cunoscut, ca din vis. A zâmbit și mi-a arătat ramura :

— Acu nu mai e mult, și vine vara.. Trebuie aer, trebuie umbră... Apoi dac'-am tăiat salcâmu, de unde umbră ?... Trebuie altu.... Uite, am să sădesc rămurica asta, și are să crească.... Dar trebuie de timpuriu, ca să aibă vreme...

Și uitându-se sfios de jur-împrejur, se pleacă la urechea mea, în taină :

— Ce crezi, d-le Iancule, se prinde ?...

— Se prinde, nene Nae, se prinde, — zic eu, și-mi întorc de zor ochii spre geamul dela spate.

cărţi redate în extrase

VIAŢA LUI MOLIERE

Ramon Fernandez

Autorul acestei minunate vieţi romanţate, a isbutit să ne redea, adoptând mai mult maniera criticistă, imaginea completă şi sintetică a celui ce a fost Molière. Discuţia amplă din presa franceza, de care s'a bucurat lucrarea d-lui Ramon Fernandez *pune cu această ocazie una din problemele cele mai desbătute, cu privire la existenţa romanului biografic: Nu s'ar putea supleà anachronismul dialogului inventat, prin poziţia documentului, studiat critic?*

Este tocmai ceace face autorul acestei vieţi romanţate, care a contribuit într'o mare măsură la reabilitarea genului, astăzi la modă.

Jean Poquelin fu botezat în ziua de 15 Ianuarie 1622 în biserica Sf. Eustaţiu. El era cel mai în vârstă din alţi şease copii, dintre cari doi murirà, puţin după naştere. Din cauză că unul din ei se numia tot Jean, ca şi el, îl numiră Jean-Baptiste, ca să-i poată deosebi. Tatăl său era în serviciul regelui, bătrân şi supus servitor. Familia Poquelin din Paris făceà parte din burghezia ascedentă: debuturi modeste, grija pentru un meşteşug transmis din tată în fiu, care se mărea pe măsură, în importanţă. Aceşti oameni cari mergeau în aceeaşi direcţie, căci aveau întotdeauna ceva de cucerit, nu ezitau o clipă, dacă puteau să-şi asume o nouă sarcină, în raport cu profesiunea lor.

Astfel tatăl lui Jean-Baptiste luă din anul 1631 oficiul de tapiţer al regelui, cedat lui de fratele său Nicolas. Mama lui muri tânără, când el nu avea decât nouă ani. Fusese o gospodină bună şi se ocupase, în afara menajului şi cu educaţia lui, îngrijindu-l atentă. Fidel ascensiunii familiei sale, M. Poquelin voi să procure lui Jean-Baptiste, avantagiile de care el fusese privat. El voi să-i dea o educaţie aleasă şi o instrucţie asemenea, şi pentru aceasta alese un stabiliment pedagogic celebru, colegiul din Clermont, situat pe locul actualului liceu Louis-le-Grand. Clermont, ţinut de jesuiţi avea un sistem de învăţământ care diferea pe acela al Universităţii vecine. In afară de doctrina scoalei, elevii învăţau matematicile elementare, fizica, chimia, dansul şi scrima. Distribuţia premiilor era, precedată de tragedii şi balete, compuse de *les Péres*, jucate şi dansate de elevi, după ce le repetase cu foarte multă grije. Jesuiţii se sileau să formeze omul complet sau mai bine zis omul onest.

Jean Baptiste făcu toate clasele sale cu prinţul de Conti care avea să-l protejeze, mai târziu. Dar prinţul era cu şapte ani jumătate mai mare decât el. Se crede că motivul principal care a influenţat apropierea lor a fost pasiunea cea mare a lui Conti pentru teatru.

După multe peregrinări pe la mai multe colegii, Jean-Baptiste îşi luă licenţa în drept la Orleans. Un an mai târziu el se pregăti să succeadă tatălui său în nobila meserie de tapiţer al regelui.

El cunoştea, fără îndoială, familia Bejart, care avea să joace un rol foarte măreţ în viaţa lui. Incă dela început simţise o simpatie vie pentru Madeleine, cu care se înţelegea de minune. Les Bejart erau o familie de 10 copii, stăpâniţi prea slab de un tată bun şi de o mamă modernă. Cinci din ei se făcură comedieni. Cea mai strălucitoare dintre toţi era însă Madeleine, fată independentă care nu locuia cu mama sa. Apropierea dintre ea şi Moliere a fost instantanee şi profundă. Dotată în mod remarcabil în privinţa afacerilor, ea ajută lui Moliére să-şi clădească averea sa. Moliére era şi un temperament amoros iar Madeleine liberală de corpul său. Ea mai avusese în acel timp ca amant pe contele de Modeine. Ştiind pe contesă grav bolnavă ea sperase multă vreme că se va căsători cu contele. El însă nu nutrea aceeaşi dorinţă cu toate că rămase amicul metresei sale până la moarte. In 1640 acest conte intrase într'o conspiraţie contra regelui Ludovic XIII şi fiind condamnat la moarte, se refugie la Bruxelles. Madeleine care jucase deja în comedie, trebui să-şi reia meşteşugul, după plecarea contelui. Şi aceasta tocmai în momentul când Jean-Baptiste voiaja în Roussillon.

Familia Bejart, deci, era o familie de teatru. Spre începutul anului 1643 Jean-Baptiste formă împreună cu Madeleine, Genevieve Iosef Bejart, Georges Pinel, Nicolae Bonefant, Madeleine Malingre şi Catherine Desarlis, o turpă de teatru cu care au început cariera teatrală. *Ilustrul teatru*, cum se mai numia, fu definitiv fondat pe ziua de 30 Ianuarie 1643.

Inceputurile merseră bine. Hotel de Burgogne şi teathre de Marais făceau însă o concurenţă teribilă acestor debutanţi necunoscuţi. Poate şi din cauza insuficienţii publicului amator de teatru. Ei luptau, cu toate acestea, eroic. Datoriile se înmulţiră fantastic şi teatrul dădu în cele din urmă faliment. Trupa se împrăştie în cea mai mare parte şi Moliére fu văzut la închisoare pentru datoriile sale. Acestea fură începuturile teatrale ale lui Moliére. Educaţia solidă, influenţa camarazilor liber gânditori infuzarea din mediul des Bejart-ilor, făcură din Molière o stâncă de neînvins în calea aspiraţiunilor sale.

Cu tot insuccesul primei sale înjghebări găsim pe Moliére în preajma anului 1646 în provincie, mai angajat ca oricând în cariera sa, eşind în mod brusc de sub anonimatul de până acum, apoi căutând să impue trupa sa şi metodele sale cu acea siguranţă de tehnician care erà fără îndoială, calitatea sa cea mai extraordinară. Les Bejart îl urmară cu toată încrederea. Printre piesele jucate în acest interegn notăm: *l'impromptu* şi *La Critique*. In aceste prime încercări Moliére începe să-şi exerseze geniul său creator. Singurul lor sprijinitor în tot acest timp este ducele d'Epernon care în cele din urmă, obligat să părăsească ţinutul abandonează comedianii săi.

II

Către anul 1652, Moliére şi cu trupa sa, se îndreaptă spre Lyon. Acest oraş se bucura de o tradiţie mai rafinată în ceeace priveşte simţul artistic. Trupa italienilor, stabilită mai înainte acolo, deschisese gustul publicului pentru teatru, lucru favorabil pentru Moliére şi tovarăşii săi. Chiar primele piese scrise aci sunt inspirate după tehnica italiană. Spiritul înalt cu care Moliére ştiuse să aprofundeze teatrul italian îi dăduse acea siguranţă de maestru în crearea operilor literare. In timpul când sosi Molière aci făceà mare senzaţie Marguise Thèrése de Gorla, care îşi exersà supleţea corpului său. Intâlnirea ei cu Moliere aduse un imens serviciu celei dintâiu. Ea se căsători în curând cu René Berthelot zis du Parc, nume sub care deveni celebră. O reprezentaţie a trupei în profitul săracilor, raportă trei sute lire. Bună reţetă pentru acel timp! Această primă şedere aci la Lyon, aduse lui Moliére o mare încredere în el însuşi. Reputaţia şi bogăţia sa erau deja destul de mari, cum de atfel arată şi evenimentele cari îl aşteptau în Languedoc.

De acum înainte faima trupei era asigurată. Existenţa ei materială nu mai punea aceleaşi îngrijorătoare probleme, ca altă dată. Moliére putea deci trece, fără nici o formă la crearea acelor cap'o d'opere cari l-au redat nemuritor omenirii. Trupa a mai colindat în tot acest timp prin nordul Franţei până când Moliére se întâlni cu prinţul de Conti, fostul lui coleg de şcoală. Sprijinul pe care acesta îl dădu trupei fu imens. Regele însuşi se interesa personal de ilutri comedianii şi Curtea le deschise porţile succesului. Moliére dădu la iveală în acest timp celebra sa lucrare dramatică *Les Precièuses Ridicules*, în care cu un rafinament şi cu puterea de subtilizare, cum rar s'a văzt la un scriitor, el a fixat în mod definitiv aceste tipuri de femei atotştiutoare, mânjite de aureola unei glorii cu care nu au nici cele mai mici contingente.

Succesul avut şi din partea publicului a îndreptăţit întru totul marele succes al trupei lui Moliére. Căci şi interpretarea a fost magistrală.

Rivalii săi însă obţinură cam în acelaş timp un succes desăvârşit, lucru care nu descurajază pe Moliére. Ci din contră. Noua sa creaţie, Sganarelle ne arată un Moliére în plin progres dramatic. La fel cu Dom Garcia, Molière ni se arată ca un maestru al conflictului dramatic în care pătrunde cu o acuitate aproape neînţeleasă. Dar Molière era prea în culmea succesului, pentru a nu-şi da seama de trata pe care o contractase faţă de public şi prin care se obliga să-i dea piese tot aşa de geniale de acum înainte.

ASCENSIUNEA COMEDIEI

In jurul anului 1661 Molière cere camarazilor săi de a-i acordă două părţi din beneficiu. La Grange, a notat în registrul său, într'o margine: pentru ei sau pentru femeia sa, dacă se va însura. Ceeace de altfel se întâmplă nouă luni mai târziu când se căsători cu Armande-Gresinde-Claire-Elisabeth Bejart, despre care el nu ştia bine dacă este sora sau fiica, fostei sale amante Madeleine. Cele trei graţii cari satisfăcuseră înclinarea sensuală a lui Molière, până atunci, fuseseră, în ordinea cronologică: Madeleine Bejart, Marguisa du Parc şi Catherie de Brie. Rând pe rând aceste femei uşuraseră instinctul senzual al lui Molière. Acum dorea să se liniştească. Nu era bătrân. Avea numai 40 de ani. Dar voia să-şi formeze un cămin propriu unde să respire aerul patriarhal al liniştei casnice. Cele două comedii, din cari una preceda şi alta urmă căsătoriei sale, sunt *l'Ecole des Maris* şi *l'Ecole des Femmes*. Prima fu reprezentată la 24 Iunie 1661. Succesul eclatant al amândoura stârni iarăş senzaţie pretutindeni. Analiza puternică cu care Molière diseca sufletul femeii ca şi al bărbatului, fac ca multe din paginile acestor comedii să fie ireproşabile, din punct de vedere psihologic.

Văzând acest succes exorbitant, Hotelul de Bourgogne se grăbi să dea o contra ofensivă. Care fu mai întâiu la *Vengeance des Marguis* de Visé, dar de un Visè în mânie. După aceea *l'Intpromptu de l'Hôtel de Condé*, de Montefleury fiul.

II

Molière are acum 42 ani. El este totuşi sănătos, puternic şi mare. Ochii şi părul îi sunt tot negri. In primele luni ale anului 1664, deşi succesul *şcoalei femeilor* este departe de a se epuiza, el dă la iveală, la intervale foarte scurte *Tartuffe, Don Juan, Misantropul*, cari au făcut să curgă atâta cerneală. Comedia era în plină ascensiune literară şi era genul preferat al Curţii. Dar Molière mai avu şi o altă fericire casnică. Soiţa sa îi dădu un urmaş, micul Louis ai cărui naşi fură regele şi ducesa de Orleans. La 25 Octombrie el jucă Tartuffe la Villers-Cotterets. La 29 Octombrie piesa terminată este jucată la Rancy, la Palatin sub auspiciile lui de Condé.

Puţin timp el dădu la iveală şi pe Alceste. Molière a scos acest nume care însemnează om puternic, dintr'un cuvânt grecesc. Acesta vigoare, acestă forţă este una din caractersticile esenţiale a personajului. Alceste este un om care poartă ceeace s'ar numi predestinaţie. Densitatea sa rămâne lejeră şi transparentă prin contrast. El este tot aşa de vibrant şi spiritual, puternic ca şi vibi. El găseşte cuvintele juste cu o viteză de necrezut.

Molière şi Alceste îşi împart rolurile. Complicitatea raţiunii şi a pasiunii, de unde rezultă creaţia comică este ruptă. Alceste şi Molièere se debulează. Alceste este un Molière care a pierdut sensul comicului, adică a pierdut forţa de a garanta judecata sa contra umorului său. El nu poate râde el însuşi după cum nu poate râde alţii.

TRIUMFUL SOCIETAŢII

Pe la sfârşitul lui Decembrie 1666, Molière şi trupa sa fură chemaţi la Saint Germain pentru a prepară acolo noi mascarade. Mai mult ca oricând el trebui să menajeze pe rege, de care depindea soarta lui *Tartuffe* şi de a-l flata în gustul său ales. Căci începuse să se neliniştească de favoarea din ce în ce mai acordată lui Lulli, acest suplu Florentin rege al concertului şi al dansului. Se decise să se celebreze printr'un balet alegoric, controlul general al artelor şi literilor, pe care Colbert, de comun acord cu Ludovic XIV îl instituise. Fiecare Musă fu onorată printr'o intrare particulară a cărei temă amintea atributele respective. Când veni rândul Thaliei, comedienii regelui reprezentară primele acte din *Melicerte*, comedie eroică căreia Molière îi împrumutase subiectul dela Grand Cyrus. Eroul din *Melicerte* era un mic vânător care întorcea capul după cele mai frumoase fete din Luvre. Molière compusese rolul şi fără îndoială piesa întreagă, în onoarea unui băiat de 13 ani, frumos ca un zeu, pentru care era un debut magnific.

Puţin după aceste sărbători, cari avură cel mai desăvârşit succes, Molière trebui să se supună regimului lactat după avizul doctorului Mauvilain. Era în epoca în care el închiriase un mic apartament aparţinând hotelului Grou de Beaufort. Pentru patru sute livre el avea în plus folosinţa parcului Beaufort. Nu renunţă deci de a locui la Paris. Acesta nu era decât un loc de odihnă de retragere şi de meditaţie, unde el venea să respire aerul rece şi fraged al câmpiei şi să bea lapte din fermele învecinate. Se pretinde că aci nu venea întovărăşit de Armande. Poate că îndepărtându-se de ea, el căută să se îndepărteze de el însuşi. Fapt cert este că în anul 1667 el termină şi jucă trei piese: *Amphitrion*, la 13 Ianuarie la Palais-Royal, *Georges Daudin*, 18 Iulie la Versailles şi *Avarul* la 9 Septembrie la Palais-Royal, ilustre toate trei, foarte diferite ca manieră. La scurt interval urmă şi *Burghezul gentilom*, mare frescă satirică a burgheziei scăpătate. Această piesă marchează triumful societăţii. Omul comic al lui Molière se retrage de semenii săi printr'un vag rechizitor al societăţii.

Suntem în epoca în care Baron (copilul de unsprezece ani în cinstea căruia Molière jucase *Melicerte*) revine în trupă pentru a juca *Psyché*. Psyché este fără îndoială Armande, îmbrăcată cu aur cu diamant şi cu argint fin. Corneille care făcuse cea mai mare parte din piesă nu fu insensibil la farmecul domnişoarei Molière. Baron nu era omul să refuze o bună avere. Cu toate insinuasiunile multora, faptul cert este că Baron cu toate că acum avea o avere mare nu părăsi deloc pe bătrânul său profesor. Si în timpul acesta meşteşugul îşi ducea declinul său. Palais-Royal suporta mari transformări. Se jucă aci Psyché în sala renovată şi prevăzută cu toate instalaţiunile moderne. In timpul când se lucra, Molière mai scrise o comedie uşoară les *Fourberies de scapin*, care nu prea avu succes. La 1 Decembrie 1691 fu primită la Saint-Germain noua ducesă de Orleans, care reluă amicala portecţiune asupra lui Molière. Regele voia să-i dea spectacolul unui mare balet compus din cele mai bune bucăţi din baletele precedente.

In timpul acestor pregătiri, Molière este chemat grabnic la Paris unde Madeleine Bejart era gata să moară. Abia avu timpul să cheme un preot. Molière urmă corpul ei la Saint-Germain-l'Auxerrois şi apoi la biserica Saint-Paul unde Madeleine ceruse să fie înhumată. Gândurile, imaginile, amintirile lui Molière din acest timp pot fi uşor ghicite. Era un om bolnav, foarte bolnav, un om gata să moară care urmă pe altul mort deja, şi a cărui moarte i se insinuase puternic în existenţa lui particulară. Puţin timp înainte de moartea lui Madeleine, Molière distribuise rolurile din *les Femmes Savantes*. Două zile înainte de premieră, Molière făcu un anunţ prin care ruga spectatorii ca să nu vadă în această piesă atacuri personale contra unuia sau altuia dintre contemporanii săi. Reţetele prime fură bune. Prima raportă 1735 livre.

Printre ultimele piese cari mai fură jucate cu toată strălucirea de Molière, este fără îndoială şi *Bolnavul închipuit*. Molière jucă char rolul principal. Starea sa însă din ce în ce mai îngrijorătoare, neliniştea foarte mult pe cei din jurul său. Adăogând la acestea şi moartea fiului său, al doilea, veţi avea imaginea completă a unui Molière descurajat de viaţă, către sfârşitul ei, dar niciodată laş în faţa ei. In ziua de 17 Februarie, cum el desvălui soţiei sale şi lui Baron cheia vieţii sale de dureri şi plăceri, aceştia îl rugară să întrerupă pentru acea zi teatrul, la care Molière ţinu următorul limbaj: Cum puteţi să-mi cereţi una ca asta?.... Sunt peste 50 de lucrători cari n'au ce mânca. Ce vor face ei dacă nu vor juca? Mi-aş reproşa întotdeauna de a fi neglijat să le dau pâine, chiar o singură zi, putând-o să o fac şi nefăcând-o.

După ce spuse comedienilor să fie gata pentru reprezentaţia de seară, el însuşi se prepară pentru reprezentaţie. Cu toate insistenţele depuse pe lângă el ca să nu joace. In timpul reprezentaţiei avu câteva isbucniri, dar îşi reţinu tot calmul aşa încât isbuti să ducă la bun sfârşit rolul lui Argan. După terminarea piesei se duse în loja lui Baron şi stătu puţin de vorbă cu dânsul. Văzând paloarea feţii sale Baron voi să plece să cheme pe cineva. Molière îl opri. După ce îl consilie să nu se sperie de cele ce vor urma, simţindu-şi sfârşitul apropiat îl rugă să se ducă să anunţe pe Armande să urce sus. Lângă el rămaseră două călugăriţe cari îi dădură ultimele îngrijiri şi în braţele cărora îşi dădu obştescul sfârşit. Când veni Armande îl găsi mort. Comedieni după vechi obicei nu puteau beneficia de înhumarea religioasă. Totuşi Ludovic înduioşat de rugămintele Armandei şi ale lui Baron, căută la rândul lui să înduioşeze pe arhiepiscop care îngădui, în cele din urmă, funeraliile nocturne. Astfel, Marţi 21 Februarie 1673, la orele 9 seara, cortegiul funebru părăsi strada Richelieu la lumina torţelor ţinute de amicii defunctului. Patru preoţi mergeau înainte după care urmau şase copii cu candele de argint. O mulţime imensă se adunase în stradă.

După unii rămăşiţele lui Molière fură înhumate în mijlocul cimitirului. După alţii, care se bizue pe confidenţe de mai târziu a unui capelan, se crede că el n'ar fi fost înmormântat în acel mormânt ci într'o altă parte neconsacrată ca pământ al morţilor.

◆

Ludovic XIV, către sfârşitul domniei sale, se complăcea în a privi marile perspective ale domniei trecute. Intr'o zi el întrebă pe Boileau cine era, după părerea lui, cel mai mare scriitor din timpul lor. Boileau declară fără ezitare că acesta era Molière. „Eu nu credeam aceasta, reluă regele, dar d-ta cunoşti mai bine ca mine, în această privinţă".

N. C.

(*Edit. libr. Gaullimard*

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

Universul literar

Anul XLV Nr. 48

24 Noembrie 1929

5 Lei

Ctitorii

ANDREI BÂRSEANU

de DR. I. LUPAȘ

In August 1922 s'a stins la București fostul președinte al „Asociațiunii transilvane“ Andrei Bârseanu, în persoana căruia școala, literatura și cultura națională au pierdut pe unul dintre cei mai devotați propovăduitori ai adevărului și al frumosului.

Născut dintr'o familie de preoți, în Dârstele Brașovului, Andrei Bârseanu a urmat studiile secundare la liceul ortodox român întemeiat de Ion Popasu, iar pe cele superioare la facultatea de filosofie din Viena și München. După terminarea studiilor universitare a intrat în serviciul școalelor române din Brașov. Prin cunoștințele sale vaste, prin talentul său de scriitor în proză și poezie, prin tactul său pedagogic deosebit de fin, dar mai ales prin blândeța și bunătatea sa părintească, profesorul Bârseanu s'a știut apropia de sufletul elevilor săi, ca puțin alții. Prin lecțiile sale de literatură română, de istorie și geografie a reușit să trezească, decenii de-arândul, nu numai interesul ci și entuziasmul tinerelor generații pentru comorile literaturii și istoriei române, ca și pentru frumusețile pământului strămoșesc. El a înțeles, că adevărata chemare a unui profesor nu este să încarce mintea elevilor cu o cantitate prea mare de cunoștințe seci și obositoare, ci să culeagă cu iscusință de pe câmpul nesfârșit al științei numai ceeace este necesar și folositor tineretului, fiind în acelaș timp în concordanță și cu scopurile religioase, morale și naționale-patriotice, pe cari școalele noastre le-au urmărit cu nepregetată stăruință în trecut și vor fi datoare să le urmărească și în viitor.

Cu această metodă a reușit Bârseanu să fie un educator iscusit, al cărui nume va împodobi totdeauna cu cinste strălucitul pomelnic al profesorilor brașoveni, alături de atâția vrednici tovarăși de muncă și ideal cum au fost Gavril Munteanu, Ștefan Iosif, Dr. Ioan Meșota, I. A. Lapedatu, Virgil Onițiu, Dr. Alexandru Bogdan, Titu Liviu Blaga, Vasile Micula ș. a.

Literatura română avea în persoana profesorului Andrei Bârseanu un suflet înțelegător al îmbelșugatelor și feluritelor ei comori, precum și un entuziast cultivator al ei. Versurile săltărețe și armonioase, prin cari Bârseanu a reușit adeseori să exprime simțiri, cari vibrau puternic în sufletul neamului, vor trăi în amintirea contimporanilor ca niște accente prelungite din epoca de regalitate poetică a lui Vasile Alexandri, iar publicațiunile sale de interes didactic și folkloristic vor vesti posterității numele acestui „dascăl și fecior de popă“, care s'a silit în toate împrejurările să-și îndeplinească datoria de a împărtăși tineretului și poporului cât mai multă lumină.

A îmbogățit literatura didactică reeditând și completând „Geografia și istoria evului vechiu, mediu și modern“ de dr. I. G. Meșotă (București, 1879—80), prelucrând în colaborare cu Dionisie Făgărășanu — după D. Laky — „Geografia pentru școalele medii“ și publicând în Anuarul XXII al liceului din Brașov (1886) „Câteva observări cu privire la propunerea studiului istoriei“. In acelaș Anuar a publicat și cuvântările comemorative rostite asupra lui Vasile Alexandri (XXVII) și Ioan Lapedatu (XXXIV). Impreună cu profesorul Ioan Popea a redactat revista „Școala și familia“ pentru părinți și învățători. Când s'au împlinit 25 de ani dela moartea lui Șaguna, a publicat cuvântarea comemorativă intitulată „Invățăminte din viața Mitropolitului Andrei Șaguna“ (Brașov 1898).

Dintre publicațiunile sale de interes folkloristic s'au bucurat de o largă răspândire „Doine și strigături din Ardeal“, la care a colaborat cu Dr. I. Urban Iarnic, precum și „Cincizeci de colinde adunate de școlari dela școalele medii române din Brașov“.

Cea mai importantă scriere a lui Andrei Bârseanu este însă voluminoasa monografie intitulată „Istoria școalelor centrale române gr. or. din Brașov“, publicată la 1902 și premiată de Academia Română.

In această vastă monografie istorică a înfățișat desvoltarea școalelor românești brașovene din cele mai modeste și depărtate începuturi, pe cari le poate indica informația istorică: dela 1495 și până la 1900, când s'a serbat jubileul semicentenar al liceului, descriind în mod amănunțit stăruințele entusiaste ale protopopului Ioan Popescu, sfaturile înțelepte ale lui Șaguna și lăudabilele sacrificii ale tuturor celor ce au contribuit cu obolul lor la clădirea și susținerea acestui liceu, devenit cea mai aleasă podoabă a învățământului secundar din Ardeal, astfel încât Șaguna era în drept să spună că am sporit cu sărăcia noastră către îmbogățire intelectuală.

Monografia e închinată „memoriei întemeietorilor și sprijinitorilor răposați ai școalelor noastre“. Sentimentul de recunoștință pentru sacrificiile lor rodnice îl exprimă Bârseanu la începutul cărții în câteva versuri de factură clasică, mărturisind:

„Tainici fiori ne străbat, spre voi când [privim cu uimire,
Vrednici bătrâni, ce în piept dorul de [neam ați purtat!
Tinere buze rostesc cu evlavie numele [vostru
Și-astfel rosti-l-vor în veci, graiu [românesc cât va fi
Când rugăciuni pentru voi s'amestecă'n nori de tămâie,
Semn de-admirare primiți micul acesta prinos!“

După apariția acestei scrieri, începu a se îndrepta spre Andrei Bârseanu atențiunea tuturor Românilor ardeleni, doritori să vadă la conducerea „Asociațiunii“ o personalitate culturală atât de însemnată, un om a cărui valoare necontestată putea să covârșească orice alte ambițiuni personale.

Astfel adunarea generală, ținută la Sibiu în August 1905, cu prilejul inaugurării muzeului etnografic, îl alese cu mare însuflețire vicepreședinte al Asociațiunii, iar adunarea jubilară din Blaj (1911) l-a ales președinte. Faptul acesta l-a îndemnat pe Bârseanu să părăsească Brașovul, mutându-se la Sibiu, spre a-și închina restul vieții ca o jertfă curată pe altarul acestui așezământ cultural, socotit cu drept cuvânt ca *expresiunea unității și solidarității naționale pentru toți Românii ardeleni*.

Cu modestia atât de caracterizată firii sale spunea Bârseanu în adunarea generală dela Brașov (1906) că „nu fără sfială“ s'a hotărît a păși la conducerea „Asociațiunii“ în locul pe care îl ilustraseră odinioară bărbați de valoarea marelui Andrei Șaguna, a eruditului Timotei Cipariu și a neobositului Gheorghe Barițiu.

Trebue să constatăm însă, că el aducea la cârma acestui așezământ însușiri sufletești asemănătoare cu ale acestor nemuritori ai națiunii române: aceeaș dragoste nețărmurită pentru limba, istoria și cultura românească, aceeaș însuflețire nestinsă pentru scopurile „Asociațiunii“, aceeași hotărîre nestrămutată de a munci pentru progresul ei.

Astfel președinția lui Andrei Bârseanu a fost una din cele mai rodnice și mai binecuvântate în cursul celor 60 de ani de existență a „Asociațiunii“ cu toate că valurile vremii, în deosebi în cursul războiului mondial porniseră a izbi și în această cetățue culturală.

Ca membru al Academiei Române (ales în locul lui Iosif Vulcan) Andrei Bârseanu era prețuit de toți colegii săi pentru firea sa blândă și delicată, ca și pentru neîntrerupta silință de a nu supăra pe nimeni. *Neminem laedere* era principiul conducător al vieții și activității sale publice.

După 1918 națiunea și patria română l-a distins cu înalte posturi de încredere, alegându-l vicepreședinte al marelui sfat național din Sibiu (1919), senator la Alba Iulia și încredințându-i postul de director regional al învățământului secundar în circumscripția Sibiului. Toate aceste îndatoriri le-a împlinit cu pricepere, cu entusiasm și devotament.

CUVINTE PENTRU ANDREI BÂRSEANU

— IN NUMELE ACADEMIEI ROMÂNE —

Puteri mistice, chiamă rămăşiţele lui Andrei Bârseanu în pământul strămoşilor săi, la Braşov. Căci peste rânduiala lucrurilor omeneşti, planează destinul pe care nici dorinţele, nici planurile şi nici chiar voinţele noastre nu-l pot schimba.

Un astfel de destin are negreşit şi mormântul fostului preşedinte al Asociaţiunii. Sibiul a ţinut să-l aibă aci, sub îngrijirea pioasă şi recunoscătoare a aşezământului căruia Andrei Bârseanu i-a închinat ultimii ani ai vieţii. Dar nu s'a putut. Chemarea gliei părinteşti e mai puternică decât cel mai ospitalier alt pământ. Glasul celor din morminturi mai poruncitor, decât al celor vii.

Astfel, după şapte ani de odihnă provizorie, rămăşiţele lui Andrei Bârseanu pornesc să-şi găsească aşezarea definitivă, neturburată, sub poalele Tâmpei, peste care s'a înălţat şi avântat spiritul şi sufletul său o viaţă întreagă, în preajma şcolilor pe care le-a slujit cu iubire şi devotament incomparabil, lângă promenadele pe cari ani şi ani şi-a purtat gândurile şi simţirile, la un loc cu cei mai apropiaţi ai săi şi cu cei mai buni Braşoveni.

Academia Română a ţinut să fie de faţă la solemnitatea acestei exhumări şi transportări cu aceleaşi sentimente de pietate cu care înalta instituţiune a onorat în totdeauna şi în toate împrejurările pe foştii ei membri. Ca reprezentant al ei, fie-mi îngăduit să relev cu acest prilej, ca omagiu adus memoriei lui Andrei Bârseanu, câteva din elementele de ordin moral ale vieţii sale, în cuvintele pe cari le scriam acum şapte ani, la moartea sa.

Şi anume: o superioară conştiinţă a datoriilor faţă de societatea şi de neamul din care făcea parte, — o totală lipsă de prezumţie pentru ceeace îndeplinea în folosul acestei societăţi şi acestui neam, — o exemplară seriozitate în toate lucrările sale, dela cele mai mari şi mai importante până la cele mai mărunte şi mai neînsemnate...

Iată-l tânăr profesor, acum aproape cincizeci de ani, la Şcoalele noastre medii din Braşov. Cu frumoasa şi solida cultură pe care generaţia sa a avut parte să şi-o însuşească la liceul de sub direcţia lui Ioan Meşotă (unchiul său) şi la Universităţile germane, pe când nu erau încă în vigoare restricţiile maghiare, — cu darurile intelectuale şi sufleteşti, cu cari natura îl înzestrase din prisos, — cu farmecul ce răspândea în jurul persoanei sale, el devine, curând-curând, unul din cei mai distinşi, mai preţuiţi şi mai iubiţi dascăli ai tinerimii.

A tradus şi prelucrat cărţi de lectură, bună şi aleasă, pentru tinerime, a reeditat şi întocmit însuşi manuale de şcoală, a cules şi publicat literatură populară selectă, a scris versuri lirice şi naţionale, pline de simţire şi de frumuseţe, a făcut studii literare, a redactat reviste de educaţie, a colaborat la gazete populare, a condus societăţi studenţeşti de lectură, a luat parte activă la lucrările corporaţiunilor şcolare şi bisericeşti, societăţilor culturale şi naţionale, nerefuzând nici un fel de serviciu şi lucrând, ori unde cu buna dispoziţie, cu încrederea şi entuziasmul ce-l caracterizau şi cari nu l-au părăsit niciodată, până la sfârşitul vieţii.

A devenit, după zeci de ani de o astfel de devotată şi rodnică activitate, o ilustraţie a corpului profesoral dela şcoalele române din Braşov— a căror monumentală monografie a şi scris-o din prilejul serbării cincantenatului fondaţiunii lor — şi, în acelaş timp, o reputaţie solid stabilită şi general recunoscută, a societăţii române braşovene. Uşor i-ar fi fost deci să răzbată în lumea mare, în care alţii mai tineri, mai puţin valoroşi şi meritoşi decât dânsul, răzbătuseră, dacă n'ar fi fost lipsit, cum ziceam, de totala prezumţie pentru ceeace izbutise să înfăptuiască şi pentru ceeace ajunsese să reprezinte, ca urmare a împlinirii conştiincioase a datoriilor ce-şi impusese.

Iar când în apogeul maturităţii şi activităţii sale, i-au venit recunoaşterile, mari şi onorătoare, pe care nu le-a căutat, dar a trebuit să le primească, — când Academia Română l-a ales membru activ în locul lui Ios. Vulcan (1908) şi când „Asociaţiunea“ — din al cărei despărţământ dela Braşov făcuse, ca conducător, un despărţământ model pentru întreaga Transilvanie — l-a chemat întâi la postul de vicepreşedinte (1905), apoi la acel de preşedinte (1911) în scaunul în care şezuse un Şaguna, un Cipariu, un Bariţiu — Andrei Bârseanu a rămas acelaş. Căci construcţia sa sufletească aşa de echilibrată şi concepţia sa etică aşa de solidă nu puteau fi alterate sub influenţa unor situaţiuni şi demnităţi, cari, în viaţa mult regretatului defunct n'aveau să schimbe altceva decât doar locul noilor sale îndatoriri— Braşovul cu Sibiul.

Ce fel şi-a îndeplinit Andrei Bârseanu postul de încredere pe care conaţionalii săi i-l impuseseră, o cunoaştem cu toţii. Modul cum organiza adunările generale ale „Asociaţiunii“ şi deştepta interesul public pentru ele, tactul şi seriozitatea cu care conducea desbaterile, autoritatea şi avântul cu care îşi exprima convingerile şi sentimentele în cuvântările de tot felul ce trebuia să ţină cu astfel de ocazii, dădeau acestor adunări caracterul unor adevărate sărbători şi mari manifestaţii naţionale. Adunarea jubilară dela Blaj, din 1911, condusă de Andrei Bârseanu, va rămâne, în această privinţă, memorabilă pentru toate vremurile. Asemenea ultimele adunări prezidate de dânsul la Oradea Mare şi Sighet, marcând începuturile nouei faze de reorganizare şi activitate a „Asociaţiunii“ de care numele său va fi legat pentru posteritate. A purtat aşa dar sus, tot mai sus, steagul culturii române, ca demn şi vrednic urmaş al marilor săi predecesori, în rândul cărora Andrei Bârseanu s'a dus acum să-şi ia loc cuvenit şi binemeritat în Panteonul culturii noastre naţionale.

Dar, deşi-şi dedicase activitatea ultimilor ani cu totul „Asociaţiunii“, când a venit, după zilele de entuziasm, şi mărire naţională ale Unirei, opera mare şi grea a înfăptuirii ordinei publice în noul Stat român, Andreiu Bârseanu, din acelaş sentiment conducător al întregei sale vieţi, a înţeles că e o datorie pentru dânsul să pună în serviciul organizării învăţământului naţional marea şi bogata sa autoritate şi experienţa didactică. N'a pretins pentru aceasta, posturi înalte, pe care negreşit le-ar fi putut avea, cum le-a avut atâţia din cei mai tineri, ci s'a mulţumit cu un loc modest, cu postul de director regional al învăţământului la Sibiu, post pe care l'-a îndeplinit, ca tot ce a făcut în trudnica sa viaţă, cu aceiaşi conştiinciozitate şi devotament. N'a cruţat nimic, nici chiar sănătatea sa şubredă şi zdruncinată de multă vreme, ca să-şi facă şi aici datoria întreagă, spre a vedea cât mai curând învăţământul nostru organizat şi consolidat. A murit aşa cum a început cariera sa politică — ca dascăl în serviciul şcoalei române, ca luptător în ogorul culturii naţionale.

Incheind aceste consideraţiuni şi aprecieri asupra operei lui Andrei Bârseanu făcute spre a pune în evidenţă, cum ziceam câteva din elementele de ordin moral pe care s'a clădit şi susţinut această operă, nu ne putem opri să nu scoatem la iveală constatarea ce se desprinde, în chipul cel mai firesc din ea, pentru toţi cei ce o cunosc mai de aproape. Arareori bărbat, care să se fi ridicat, numai şi numai prin muncă stăruitoare şi onestă şi prin merite reale şi unanim recunoscute, la posturile şi demnităţile cele mai mari şi mai însemnate fără să le fi căutat, fără să le fi râvnit măcar. Şi iarăşi, arareori om, care, ajuns odată la astfel de posturi şi demnităţi să le fi ştiut purta şi reprezenta cu mai multă râvnă şi conştiinciozitate, cu mai multă jertfă de sine şi devotament, cu mai multă podoabă şi cinste.

Fie această constatare, pentru societatea noastră de azi, pentru tinerime în deosebi, un memento, care s'o ducă la concepţii de viaţă mai ideală, asemenea aceleia a bărbatului ilustru şi bine meritat, ale cărui rămăşiţe, tocmai pentru aceasta le însoţim astăzi cu sentimente şi cuvinte de sinceră iubire şi adâncă recunoştinţă, la locaşul său veşnic din Braşov unde, lângă mormântul nemuritorului bard al imnului nostru revoluţionar dela 1848, îşi ia acum loc şi poetul care a răscolit, înălţat şi entuziasmat sufletul generaţiilor dinaintea războiului Unităţii noastre naţionale cu al său plin de avânt: Pe-al nostru steag...

AL. LAPEDATU

NOTE BIOGRAFICE

Andrei Bârseanu s'a născut în ziua de 17 Octombrie 1858 la Dârste, lângă Braşov. El descindea dintr'o familie de preoţi, buni români şi creştini ortodoxi cu frica lui Dumnezeu.

Şcoalele primare le-a făcut acolo, iar studiile secundare la liceul ortodox român întemeiat de Ion Popasu. La Viena şi München a urmat studiile superioare de unde şi-a luat licenţa în Filosofie.

Terminând studiile universitare printre cei dintâi, — a revenit la Braşov şi a intrat în serviciul şcoalelor române de acolo.

A fost un profesor model care prin blândeţe şi înţelepciune a ştiut să-şi câştige sufletele elevilor săi, cari îl respectau şi-l iubeau.

Mai târziu e ales vice preşedinte al „Asociaţiunii transilvane“ (1905), iar în 1911, preşedintele ei. A condus „Asociaţiunea“ cu dinstincţie depunând munca de titan şi suflet de bun român.

In 1919 a fost ales membru *al marelui sfat naţional* din Sibiu, apoi senator de Alba Iulia, director regional al învăţământului secundar (Sibiu). A fost şi membru al Academiei Române. S'a stins în August 1922.

POEZIE

RUGA MEA

Doamne ajută-mă.
Cobori în mine Doamne,
In fundul ce mai bate-o inimă,
Pe umbra Ta, pe glasul Tău, aţine-mă....
Mai am puţin şi drumu-o să mă şteargă :
Şi sbuciumul, de vânt fărâmiţat
Şi bulgărul din uscăciunea largă
Le mântue de câte-au însetat !

Doamne ajută-mă.
Cobori în mine Domne,
Din mâna Ta să 'mpart aceste rânduri
Uşor răcoritoare de ochi grei.
Să simtă toţi că valul Tău de gânduri
S'a prăvălit în ele pentru ei
Din stânci, pe care, ochii lor de-au plâns
S'au dăruit din darul ce l'au strâns !

Doamne ajută-mă !
Cobori şi-ajută-mi Doamne
Să-mi strâng în palmă rănile de glie
Şi să le 'mprăştii — pulbere-aurie —
Pe rănile ce robii n'o să-i cruţe,
Pe drumurile ce mijesc mănuţe,
Pe crucile surori de-aceeaşi cale
Ingenunchită întru ale Tale !

GEORGE GREGORIAN

PE DRUMUL SUFERINŢII

Ademenit de visuri senine, m'am tot dus
Pe drumuri prăfuite, de flori şi pălămizi :
Ci drumurile 's grele când nu vrei să'ţi închizi
Avântul din privirea'ţi ce sboară tot mai sus.

Am mers o lună, două, un an, o viaţă 'ntreagă,
Am mers pe jos, cu trenul spre zările visate —
Şi trenurile 'mi toate sosiră 'ntârziate,
Şi steaua mea polară părea mereu mai vagă.

Spre ţara fericiri, chemat mereu de steaua
Norocului, cu atâţa m'am dus, călcând pe spini —
Şi 'n urmă 'mi şi 'nainte atâţea pelerini
Veniră — dar deodată în lature dând perdeaua —

Văzui o biată cruce şi drumul nefiinţii...
Şi am rămas de atuncea pe calea suferinţii !

SEB. HORTOPAN

DIMINEAŢĂ DE ARGINT *)

Imbelşugări de floare în livadă
Atârnăn'n ţurţuri grei pe orice mladă...
E-atât poleiu pe pajişti cu ninsori
Şi-atât omăt din muguri se dejghiocă
De zici cum poate-o noapte până'n zori
Să cearnă-atât potmol de promoroacă !...

Şi apele cum dau buluc la moară
Cu-atât argint în scocuri se strecoară,
Că-s parcă smălţuite cu brocarte
Din toată Calea Laptelui, ce moare
In plâns, a logodire'n zori, departe
Prin văgăuni de codri la isvoare...

Din ţarcuri cu mesteacăni de-adumbrire
In clinchet de tălăngi ca o doinire
Pornesc şiraguri de mioare albe
Ce se preschimbă'n îngeri de lumină
Ca binecuvântări să poarte'n salbe
Din dărnicia lui Prier creştină...

Sbicite'n vânt cu brumă'n lut de zale
Potecile din lumi patriarhale
Coboară 'n străluciri catifelate,
Cum de pe culmi din vârfuri cu cratere
S'ar scurge 'n văi pârae sidefate
De lavă şerpuind în unduere...

Şi'n jgheaburi la fântâni din ciuturi grele
Cu miros şi răcoare de ghizdele
Se varsă limpezimi de cer în ape
Şi-azurul se prelinge viu din slavă
Să 'ntâmpine truditîi să se-adape
Şi porumbei sălbateci din dumbravă...

Şi la răscruci Isus de pe troiţe
Blajin, ivit din curpeni vechi de viţe,
Aşa cum întâlneşti un om în cale,
Cu braţele întinse 'n veci pe cruce
Arată'n larg spre albele tarlale
Drumeţilor pe care drum s'apuce...

Şi'nfiorat de-o taină fără vină
Lipesc de-un pom urechea ca'n tulpină
S'ascult cum mustul ţărnii se relevă,
Cum şipotesc pe crângi topiri de soare,
S'ascult în mine cum plesnesc de sevă
Atâte 'nmuguriri de vise 'n floare...

GABRIEL DRAGAN

---

*) Din volumul : TROFEE DE AUR, ce va apare în curând.

TAINA

de LUCREȚIA PETRESCU

De data asta trebuia să-și mărturisească lui însuși umilit înfrângerea. Și ca un bolnav lucid, care își vede boala biruindu-i treptat trupul, își vedea și el — zi cu zi — înfrântă voința, copleșit gândul și răsvrătite simțurile.

Nu mai putea înțelege nimic. Avea treizeci și cinci de ani. Cunoscuse tot felul de femei, gustase tot soiul de amoruri. Nu păstra dela ele în suflet nici un fel de urmă. Abia câteva amintiri decolorate ca niște fotografii vechi. Și acum?

Mihai o cunoscuse într'o seară la o petrecere, la o familie înrudită. Era enervat fără pricină și-și plimba printre invitați surânsul crispat și o durere de cap înfiptă ca un cui în tâmpla stângă. Rătăcea prin saloane depărtându-se cât putea de muzica ce-i părea că scoate sunete de pilă ce ascute fierăstrău, și de dansatori ai căror pași ciocăneau — nu parchetul ci nervii lui simțitori și vibrânzi ca niște antene.

Și lumina îi părea brutală iar îmbrăcămintea femeilor cel puțin grotescă.

Căută un pretext să plece și totuși ar fi vrut să nu-l găsească. Băuse — fără sete — câteva pahare de vin și înfierbântat și singuratec se apropiase de o fereastră, înfrânându-și abia o dorință neexplicată, de a sparge cu pumnul câteva geamuri.

Apoi sânul și spatele gol al unei femei tinere au interesat câteva clipe ochii lui de pictor. Dar n'a făcut nici un pas spre dânsa.

Și atunci a venit gazda, l'a luat surâzând la braț și l'a dus într'o cameră mai lăturalnică, unde, pe o canapea între perne o femee micuță răsfoia o carte.

L'a izbit din prag deodată contrastul luminei potolite, care se revărsa ca o apă dintr'o cupă într'un ungher ascuns. Și i-a răcorit fruntea un văl de aer proaspăt, care venea de sus dela un geam deschis și aducea în odaie adierea rece a zăpezii.

Gazda l'a prezentat femeii, a mai vorbit puțin și apoi i-a lăsat singuri.

Au răsfoit puțin cartea cu niște reproduceri după tablouri din Prado și pe urmă au stat de vorbă.

Ce au avut să-și spună doi oameni cunoscuți numai atunci, încât spre ziuă să plece cei din urmă?

Nu-și aduce aminte mai nimic din ce au vorbit. Revede însă așa de bine chipul ei abia luminat și îndreptat spre dânsul. Ce greu și-a stăpânit dorința să i-l cuprindă în mâini și să-l înalțe spre gura lui ca pe o cupă! Iși adună ca pe niște odoare tot ce-și amintește de dânsa. Si vorbele ei rare și gesturile încete și rochia fără o culoare definită. Apoi piciorul ghemuit sub dânsa și din care scăpase — prea larg pantoful.

Ii aude încă râsul. Un râs numai al gurei, în timp ce ochii rămân tot temători și triști. Un râs care se curma scurt, tăiat par'că de un gând, care o doare.

In sfârșit îl fermecase tot ce era al ei, tot ce pornea dela dânsa. Și numele ei „Ania" îi plăcuse și-l repeta mereu în gând alintător ca o mângâiere. Și se simțea nespus de bine cu dânsa în odaia mică, unde geamul deschis și caloriferul își încrucișau undele de căldură și răcoare.

Apoi gazda binevoitoare și complice le-a trimis acolo în cameră o gustare și șampanie. Și în timp ce Ania — distrată — ronțăia un fruct, Mihai însetat a băut sticla toată. Dar era amețit mai dinainte.

Tot el a dus-o acasă. Și în poarta casei ei, după ce s'au despărțit și Ania a dispărut după ușile închise, când a rămas Mihai pe trotuar în fața ferestrelor ce se luminau pe rând, i s'a părut deodată că-i atât de singur! Așa de greu s'a îndepărtat de acolo, că îndată înspăimântat a întrezărit primejdia. A simțit că-l așteaptă un fel de robie, de subordonare a ființei lui către o altă ființă necunoscută în ajun.

Și nici nu-l ademenea să încerce o liberare. Aniei îi cunoștea numele, aproximativ vârsta și înțelesese că fusese nu de mult măritată, dar acum se despărțise.

. . . .

Au trecut câteva luni. Mihai își trece zilele pline sau goale, fericite sau nefericite, după cum Ania a vrut sau n'a vrut să-l primească, a fost afectuoasă sau distrată, rece sau binevoitoare. Căci Mihai nu i-a cerut nimic mai mult, nu a îndrăznit să-i ceară. Și toată mulțumirea, toată fericirea lui acum sunt un dar pe care Ania într'o zi binevoește să-l dăruiască și într'altă zi nu binevoește.

Totuș nu pare o cochetă, care s'ar juca cu dânsul. Mihai simte, uneori e sigur chiar, că și dânsa îl iubește. Ce o face să fie rezervată și misterioasă nu poate înțelege, cum nu înțelege nici viața ei asa de singuratică.

Nu a întâlnit încă pe nimeni la dânsa. Când îl primește, o găsește întotdeauna în aceiași cameră, ghemuită cu o carte pe divan, sau pe blană în fața focului. Iși înalță spre el capul, trupul abia împlinit de adolescentă. Și stau de vorbă sau tac amândoi. Și ceasurile trec minunat.

Dela o vreme însă Mihai își schimbă firea. Patima lui răsvrătită zguduie puternic trupul ne leprins cu castitatea asta prelungită. Devine violent, bănuitor, brutal. Limbajul prietenos și curtenitor e acum aprins. Și tăcerile sunt enervante.

Apoi și mândria lui de vechi cuceritor sufere și se nărue toată. Acum — ca un adolescent — cerșește, imploră; și Ania — cu aceiași ochi înspăimântați, cu aceiași gură micuță, care și-a pierdut acum surânsul — refuză, refuză și numai rar îl mai primește.

Mihai se sbate în întuneric. Sunt zile în care ochii, mișcările, trupul Aniei îi spune limpede că și ea îl iubește.

De ce atunci sălbatică și înspăimântată se dă în lături de câteori are dânsul o vorbă pătimașe, un gest mai precis?

E femee. In scurta ei căsătorie a cunoscut totuși dragostea. I-a rămas o așa de urâtă amintire? Nu e de crezut. In odaia ei Ania păstrează — între alte fotografii — chipul de netăgăduit frumos al fostului ei bărbat.

Il respinge dintr'o exagerată cinste? Nu-i posibil. Vorbește întotdeauna cu atâta îngăduință de libertatea dragostei.

E un calcul? Vrea să fie femeia, nu amanta lui?

Era prea amorezat Mihai, ca să stea prea mult la gânduri. Și-a învins cele din urmă șovăeli și corect i-a cerut mâna.

O clipă a crezut-o puțin nebună. Altmintrelea nu și-a explicat desnădejdea și totuși încăpățânarea cu care l'a respins. N'a dat nici un motiv. Dânsul a stăruit, s'a rugat, a chinuit-o. A plecat apoi furios aproape insultând-o.

A cercetat, a pândit dar n'a văzut decât pe doctor intrând de două ori la dânsa. Și Ania nu-i bolnavă, o știe. Dar și doctorul e bătrân ridicol... Nu e cu putință.

In orice caz s'a hotărît să plece. Altmintrelea face într'o zi o nebunie. Prin creer îi scapără vedenii scurte: răpiri, siluiri, omoruri. L'a urmărit și gândul sinuciderii.

Trebue să plece. Iși vinde grăbit tablourile, își adună bani și-și scoate pasportul. Nu se mai întoarce în țară decât vindecat complet. Până atunci își trudește pe cât poate trupul toată ziua în curse inutile, iar seara se amețește regulat cu un vin prost și o femee luată la întâmplare.

La Ania n'a mai fost, dar crede că zvonul plecărei și a vieței pe care o duce a ajuns și la dânsa.

In ziua plecărei însă, cu valizele făcute nu și-a stăpânit dorul s'o mai vadă odată.

Nu era în adevăr acasă sau n'a vrut să-l primească?

Mihai umilit și mânios i-a lăsat o cartă pe care i-a scris câteva vorbe: „Venisem să-ți spun, că n'ai să mă mai vezi vreodată. Ai crezut inutil un rămas bun? Cu atât mai bine".

S'a întors scârbit acasă și — lungit pe o canapea — ca să-i treacă cele câteva ceasuri până la plecare, — fuma și bea pe rând, scuipând restul țigării și vorbe de ocară trimise în gând Aniei.

Atunci a auzit soneria și apoi o bătaie ușoară.

De ce a ghicit numai decât că-i dânsa? Si de ce el, care în vremuri râsese de toate exagerările ridicule de dragoste; de cum a văzut-o, s'a prosternat umilit și i-a cuprins plin de remușcări picioarele.

N'a întrebat-o nimic. S'a mulțumit s'o aibă, s'o simtă în brațe. N'au schimbat nici un cuvânt. Ania — fără grai — i s'a dat toată.

Firește, că a doua zi, când atunci abia a lăsat-o să plece, a desfăcut fericit geamantanul și a pus pasportul în sertarul mesei.

Din noaptea aceea păstra amintirea unui trup gingaș și fluid par'că, pe care-l ținuse atâta de strâns ca să nu-i scape! Și apoi mai târziu spovedania lui. Mărturisise toată ticăloșia zilelor din urmă, toate învinuirile, pe care i le adusese. Si nu a băgat de seamă că el a vorbit singur. Ania a rămas tăcută mai toată vremea. Tăcută și cu aceiaș umbră de teamă pe chipul cuprins în sfârșit în mâinile lui.

De a doua zi Mihai fericit și sigur de fericirea lui, vrea să-și întocmească o nouă viață alăturând bine înțeles de a lui și viața Aniei. Indepărtat — firește — proectul călătoriei.

Afară numai, dacă nu l-ar însoți și dânsa. De ce nu? E liberă, e singură, căci mama Aniei care-și petrece toată vremea între icoane și biserici nu-i e nici tovarășe nici piedică. Si o călătorie cu dânsa, ce lucru minunat! Ar fi împreună toată vremea. S'ar cunoaște bine, s'ar pătrunde sufleteste

Si la cea dintâi revedere îi propune încântat. De ce refuzul ei hotărît și totuși nemotivat?

Si nu e singura amărăciune a lui Mihai. Ii pare că Ania cucerită, trebue totusi recucerită de fiecare dată iarăși. Ce rost mai au veșnicele temeri? Par'că și-ar lua înapoi întotdeauna darul minunat al ființei ei.

Căci e unică Ania. Din toate femeile

cunoscute până acum l'a fermecat vreuna atâta? Și au fost destule: candide sau pasionate, naive sau curtezane meștere.

Acum Mihai nici nu le mai deosebește una de alta. Toate spuneau aceleași vorbe, schițau aceleași gesturi. Ii pare acum că toate aveau acelaș chip.

Ania se deosebește așa de mult de ele! Se deosebește sau le-a întrupat minunat pe toate... nu-și explică bine, dar vede că nici una nu l'a înlănțuit atâta ca femeea asta gingașă și timidă, care amesteca atâta de bine rezerva ei neînțeleasă cu o risipă de patimă desnădăjduită. Poate că și sufletul lui de artist e robit de chipul ei suav de precistă perugină, de delicatețea membrelor, a gesturilor, a vorbelor ei rare. Ori cum trebue să-și mărturisească că pentru el acum Ania e singura femee.

Și lupta mereu s'o cucerească complect, să n'o piardă, s'o simtă întreagă a lui; cum simțise pe alte femei pentru care nici nu luptase atât.

Dar mereu înfrânt se zbate în gol neînțelegându-i purtarea. De ce-i atâta de iubitoare astăzi și atât de rezervată mâine? De ce adesea nu-l primește? Nu da explicații clare, pretextează o indispoziție; se vede bine că minte și că suferă că minte....

Sau uneori tăcerile ei mai misterioase, mai mincinoase decât vorbele!

Și dacă Mihai autoritar se răsvrătește, cercetează; — n'o mai vede zile dearându-l, ca mai târziu — timid — cu teama aceea nelămurită în ochi, să-l primească iar.

Intr'o zi — n'o văzuse aproape o săptămână — o găsește Mihai ca întotdeauna pe blană în fața focului. Și l-a întâmpinat cu aceiaș privire de rugăminte mută: să n'o întrebe.

Dar era prea furios dânsul. Și toate învinuirile și mustrările lui le-a primit Ania întâi cu resemnare; apoi când violența lui l'a făcut brutal aproape, ea tot tăcută a trecut în camera de alături și-a încuiat ușa. Dar n'a protestat, nu s'a desvinovățit cu nimic, nu i-a adus nici un motiv oricât de idiot și de neverosimil.

De ce tăcerea asta? Să-i fi spus orice, să fi mințit ca orice femee. Sau mai bine să-i fi potolit mânia lui ca atunci în ziua, când s'a târât binișor și și-a pus obrazul pe genunchii lui, pe palmele lui înfierbântate. Și a simțit pe palme căldura lacrimilor ei. Nu a vorbit nici atunci însă, nu a încercat să se apere. Dar și lacrimile sunt un argument, când nu sunt o minciună.

Dar în sfârșit de ce ar minți Ania? Ce are de ascuns? Ce taină?

Mihai răscolește cât vrea prin sertarele ei neîncuiate. Răscolește cât vrea în trecutul pe care i-l povestește dânsa zi cu zi. Și cunoaște copilăria, adolescența, tinerețea ei singuratecă. S'a familiarizat perfect cu toate chipurile din fotografiile de pe masă. Iată o femee tânără în costum de Arleziană. E mama Aniei — franceză din Provence. Alt chip ce seamănă mult cu al Aniei: o soră mult mai mare călugăriță în Franța. Un tânăr într'o uniformă străină: fratele ei mort pe Marna.

Influența mamei călăuzise cele două vieți. Pe Ania — tatăl ei înspăimântat și trezit — o sustrăsese autorității mamei, stranie și catolice. Și Ania acum spune că-i pare rău câte odată.

Un bărbat între două vârste cu o privire și o mustață cuceritoate. Acelaș bărbat gârbovit pe un baston și îmbătrânit deodată: Tatăl Aniei. A murit de un accident, care semăna mai mult a sinucidere, în timpul divorțului Aniei. De ce oare tatăl care rezistase la două lovituri mai grele — murise un frate și o soră mai mică a Aniei — să-l fi doborât a treia? Și care a fost oare adevărata pricină a divorțului?

Iată în sfârșit pe fostul bărbat al Aniei. Intr'o haină de vânătoare surâde câinelui culcat la picioare.

Vreun brutal de sigur. Uite ce maxilar feroce! Alături de ființa asta așa de fină și gingașă. De câte ori atinge cartonul fotografiei simte Mihai în degete nevoia să sfâșie. Dar cu câtă plăcere ar sfâșia pe omul, din portret, care a avut întâi pe Ania în brațe! Și mai ales când bănuește, că Ania cu tot divorțul l-a iubit, îl mai iubește poate.

Și el bărbatul?... Dar e neîndoios, că și el o regretă, că o iubește încă. S'ar putea altfel? Se găsește o femee cu care s'o poți înlocui? Și el a pierdut'o dobitocul!

.... Nu se mai revăd oare acum de loc? Și care să fi fost pricina despărțirei?

Zadarnic întreabă, cercetează, își chinuie amanta. Ania își strânge buzele și închide ochii înspăimântată. Dar ce orori au putut să vadă ochii aceia, de au păstrat încă privirea încărcată de veșnică teamă?

Si din zi în zi devine mai amorezat și mai exigent. Ar vrea să trăească alăturea de dânsa toată vremea, ca să fie sigur, că-i aparține numai lui — cu gând cu trup — întreagă.

Aiurează toate exagerările de dragoste, de care râsese în vremuri și nu mai visează decât o contopire desăvârșită a ființelor lor. E firesc să reînceapă propunerile de căsătorie.

Ania se zbate mereu. Refuză, primește, amână, se reculege. A îngăimat toate pretextele și acum pare abătută, să mai lupte. A zis că primește și pe urmă ușa i-a fost închisă o vreme. Și Mihai—ațâțat, umilit — scrie, telefonează, vine în fiecare zi zadarnic până la casa dânsei.

Dar scrierile rămân fără răspuns, telefonul a amuțit și în ușă îl întâmpină aceeaș bătrână servitoare-îngrijitoare, care prin ușa abia întredeschisă, îi vestește că conița e bolnavă. Și e neîndoios că minte!

Amantul se revoltă, amenință, pândește seri dearândul. O zărește pe Ania într'o zi cu mama sa în mașină. Mințise că-i bolnavă!

Apoi altă dată, întârziat așteaptă în fața casei cupeul demodat al doctorului.

Și dacă totuși este... De ce nu-l lasă atunci s'o vadă? Așa de fericit ar îngriji-o! Ș-ar sta toate nopțile la căpătâi. De ce se ascunde și nu-l primește? Ce rost are misterul ăsta?

Il tortureză bănuelile iar. Nu e bolnavă. Când a zărit-o în mașină nu avea chipul unei femei care a zăcut. Atunci ce caută doctorul noaptea?

Dar dacă doctorul și dânsa.... Femeile sunt ticăloase. Mint cu o ușurință! Și nu numai vorbele lor mint dar și faptele și gesturile și înfățișarea. Ania a mințit și dânsa. Sigur că e amanta doctorului sau a altcuiva. Și minte pe Mihai și pe celalt pe rând.

Si acum când Mihai cinstit o cere de nevastă, nu știe cum să iasă din încurcătura asta.

De ce s'ar mărita — firește? E atâta de comod, să fii liberă, să schimbi ori când amanți!

Cine știe și divorțul dânsei, ce pricină a avut? L'o fi torturat îndeajuns și pe dânsul; bărbatul acela al cărui portret îl păstrează încă Ania.

Dece îl păstrează? Dacă îl mai iubește nu trebuia să-l părăsească. Ce cusur i-a găsit și lui?

Vede chipul frumos al bărbatului din fotografie și în loc de gelozia de până acum, simte un fel de milă frățească.

Dar cu Mihai nu merge. N'a fost până acum niciodată o jucărie cu care să se distreze o femee o lună, două. Dacă nu-i deschide ușa, are să spargă geamul și poate puțin și capul slujnicei aceleia ipocrite, care-i ține drumul: și tot are să intre.

Si-a făcut ce hotărîse. In odaia Aniei înspăimântată a intrat într'o seară cu pumnul sângerând sub mănușa sfâșiată. Si brutal a cuprins'o în brațe.

Spaima de adineauri, vederea sângelui, care-i pune boabe roși pe rochia albă, i-au dat Aniei criza aceia?

Mihai o simte înțepenindu-i în brațe, îi vede ochii albi și răsturnați în orbite și sărutul lui se îndepărtează scârbit de gura strâmbată groaznic, care-și arată gingiile albe și înspumate. O chiamă o zguduie, dar Ania nu-l aude, nu-l simte și tot mai înțepenită își răsucește membrele și trupul în contuziuni grotești de paiață stricată

Mihai — înebunit nu-i mai poate susține trupul greu, care lupta parcă— cu toți mușchii — să-i scape din brațe.

Si prăvălită jos Ania își continua svârcolirile și spazmul. Ce caricatură groaznică a precistei perugine se tăvălește acum pe scânduri? Ochii injectați de sânge, gura strâmbată și plină de bale!... Și trupul ăsta schilod și răsucit e acelaș pe care Mihai l-a strâns de atâtea ori nebun în brațe?

N'a mai putut-o privi. I se părea că și trupul lui treumră și cere, să se sbuciume la fel cu al femeii prăvălită jos, și înspăimântat și desgustat a năvălit afară.

Abia a doua zi l'a cuprins remușcarea, că n'a chemat pe nimeni, că a lăsat'o singură svârcolindu-se pe covor în fața focului.

Dar a doua zi Mihai era în tren. Noaptea nu prea știe nici dânsul cum o trecuse. A cutreerat, se vede toată vremea năuc stradele, oprindu-se în răstimpuri și bând însetat la orice local îi eșea în cale. L'a întâlnit spre ziuă un prieten. L'a văzut fără pălărie cu mâna însângerată și l-a dus docil acasă. I-a spălat mâna, i-a răcorit capul...

Și-a adus Mihai aminte. Și atunci n'a mai avut decât un gând: să plece. Nu-și putea închipui cum ar mai putea-o vedea, nici că locuind atâta de aproape s'ar putea să nu o mai vadă. Și atunci a pus între el și dânsa piedica despărțirei.

Avea pasaportul în sertarul mesei. Cu puțini bani și fără bagaj s'a urcat în cel dintâi tren care-l scotea din țară. Si abia după ce trecuse granița s'a gândit și s'a îndreptat spre un sătuc din Bretagne unde mai fusese în vremuri.

Luni de zile a trăit acolo singuratic. Se istovea muncind, mulțumit totuși că poate să muncească.

Aniei nu i-a scris niciodată. Nu găsea ce să-i scrie. Nu mai avea pentru ea acum decât milă. Dragostea toată pierise omorâtă de desgustul înfățișărei ei atunci în spazmul care o degradase. Și parcă nici nu mai putea să-și mai aducă aminte de Ania dela început. In totdeauna vederea aceea groaznică îi alunga din minte chipul gingaș, cu ochii temători și triști. Și în patul lui stingher ades îl turbura visele și-i înspăimânta somnul.

Apoi s'a mai liniștit și n'a mai fost atâta de singur. O noră a gazdei lui — bălană văduvă de pescar, cu un chip cioplit aspru în lemn — vine în fiecare seară și se alătură de dânsul în patul acela încăpător și închis ca o cămară. Și Mihai nu pare desgustat de trupul ciolănos, care-i aduce în vesmintele as-

POVESTEA BARDULUI

de N. DRAGHICESCU

...Și când zorile își destupară iar izvoarele trandafirii și lumina gâlgâi proaspătă, frumosul bard păși sprinten peste hotar. Crinii scăldați în lacrimile văzduhului răsăreau din verdeața câmpurilor ca niște domnițe albe și minuscule, ieșite din bae cu trupurile fragede, ude de apă. Și grâul își legăna în mângâerea vântului pletele de mătase, presărate cu albăstrele, iar prin văzduhul limpede albinele pluteau ca niște căușe mititele de aur, încărcate cu miere.

Dar pe câmpiile largi, unde brăzdarele sclipitoare despicau felii uriașe de lut, bulgării negri și grași se dospeau în sudoarea frunților omenești. In sfârcurile usturătoare ale harapnicelor norodul de brațe își istovea vlaga mușchilor, ca să smulgă pământului roadele dulci, pe care răcoarea ploilor și zâmbetul soarelui pentru alții aveau să le coacă. Și în depărtarea viorie mijeau zidurile cenușii ale cetăților de piatră, văduvite de lumina cerului și de frăgezimea aerului, — mohorîte spelunci, cuibărite în nemărginirea făpturii. Și de pe pământ se ridica, odată cu mireasma florilor și cântecul păsărelelor, duhoarea păcatului și bocetele suferinții.

Cu degete de vis frumosul bard înfioră coardele plăpânde ale lirei, de pe care zbură un stol nevăzut de note duioase, ca niște fluturași cu aripioarele de argint, ciocnindu-se prin văzduh. Și totodată glasul se revarsă ca un izvor limpede și răcoros și amândouă cântecele se împleteau, urcându-se ca două mâini împreunate pentru rugăciune, ca două păsărele îndrăgostite, urmărindu-se în zbor.

Ci din slava cerului privighetorile fermecate se coborîră pe-aproape să asculte cântecele străinului și în luminișuri se iviră ciutele sălbatece, pironind cu ochi tainici și negri, ca întunericul codrilor, pe pribeagul robitor de suflete. Poporul ridică priviri aiurite, umerii încovoiați prinseră să se îndrepte, fețele să se lumineze, un fior dulce luneca prin trupurile amorțite până la nesimțire. Intre zidurile de piatră ale cetăților, oamenii — ridicându-se pe genunchi în mlaștina murdarei lor vieți, unde bălăceau de veacuri — fură cuprinși de nebunia fericirii și se aruncară unii în brațele altora. Zi și noapte alerga fără încetare bardul și cântecele lui împleteau o lume de visuri, o viață de bucurii, pe care norodul, ghemuit în băltoaca lui de păcate și de suferințe, sfâșiindu-se pentru cucerirea plăcerilor, sau putrezind în gunoiul acestora, nu ar fi putut-o descoperi niciodată.

Dar sus, pe vârfurile stâncii pleșuve, care împinge cerul la Apus, pe când la călcâiul ei de piatră marea se zvârcolește, răcnind cu turbare, în castelul negru și singuratic ca o stafie, puternicul crai rânji în barba-i stufoasă și trimise un stol de călăreți aprigi, care prinseră pe frumosul bard și-l aduseră la castel.

— Cine ești tu și pentruce mi-ai călcat hotarele și-mi turburi împărăția?“ Iar bardul răspunse, — pe când chipul îi strălucea ca soarele, luminat dinăuntru de o fericire fără seamăn: „Eu sunt cântecul de iubire și de speranță care cutreeră pământul, aidoma cu o făclie ce aleargă prin noapte. N'am venit să mă ating de bogățiile tale: păsările văzduhului îmi aduc de mâncare și izvoarele pământului îmi astâmpără setea; iar când dorm, îmi sprijin capul pe o brazdă de lut și cerul mă învelește cu macatul lui de azur, presărat cu stele. Brațul meu este brațul poporului: fiecare a pus în el câte un mușchiu, câte o fibră, care tresare, când mâinile mi-alunecă dealungul coardelor vrăjite. Și picioarele mele sunt picioarele poporului: cu ele voi alerga zi și noapte, risipind comoara mea de cântări. Iar glasul acesta al poporului este: cu el voi striga, voi plânge și voi răcni, ca să înfricoșez păcatul, să izgonesc suferința. Și ochii mei tot ai poporului sunt: cu ei voi sfredeli toate tainițele împărăției, ca să descopăr durerile și fărădelegile toate!“

— „Lasă-mi norodul în pace: să nu mai cânți!“ se încruntă craiul cel negru; iar frumosul bard, înălțându-și ochii spre cer: „Mi se stinge sufletul de durere să-l părăsesc!“

Și porni la vale, însăilând viers de foc, de părea că stă să-și dea sufletul cu fiecare notă. Dar la o răspântie, un pâlc de călăreți înveliți în fier îl ajunse din urmă și-i tăiară amândouă brațele, tocmai din umeri. Frumosul bard nu scoase niciun țipăt de durere, dar privindu-și lira prăbușită în țărână, pe care nu o mai putea ridica, să-i mângâe plăpândele strune, plânse mult... mult... Iar în castelul întunecat și tăcut ca o peșteră a morții, un hohot de râs sparse liniștea friguroaselor săli. Și bardul porni mai departe, și glasul lui răsuna acum de două ori mai puternic și mai duios și cântecele bardului curgeau sprintene și voioase ca ropotul păraelor pe povârnișuri, duioase ca trilurile pasionate ale ciocârliei, sonore ca un cor de trâmbiți, năpraznice și amenințătoare ca talazul ce vine, răsculat de vijelie, să spulbere din temelii stăvilarele. Dar într'o bună dimineață niște zbiri îi retezară picioarele din șolduri și-l lăsară într'o margine de drum, zvârcolindu-se în sânge. Acum bietul cântăreț nu mai putea umbla, firește, printre norodul lui drag, dar glasul lui, biruind suferința, cânta înainte, fără de răgaz, răscolind sufletele și înălțându-le. Pânăce într'o zi craiul trimise de-i smulseră limba din gură și cântecele frumosului bard de odinioară amuțiră pe veci. „O, dacă mi-ar lăsa Dumnezeu numai ochii, să pot privi așa toată viața lumea asta pe care am iubit-o atât de mult!“ se gândea bardul. Și întunecatul crai, venind el însu-și să-l vadă și înfricoșându-se de ochii bardului, care răsfrângeau par'că sclipiri din altă lume, puse de-i stinseră luminile dragi. Și ca să nu-l mai frământe vreodată grija pribeagului, dădu poruncă să i-l aducă sus, în castel.

Astfel ședeau într'un asfințit de seară pe creasta unui zid al castelului mohorât: bardul ciopârțit de brațe și de picioare, cu limba smulsă și ochii scoși, și craiul cu barba stufoasă, în a cărei înfricoșată noapte licăreau cărbunii aprinși ai ochilor. Deodată la poalele muntelui se înteți zgomot mare și în curând o frământare năprasnică îneca de jur împrejur ținutul. Năvălea poporul, călăuzit de amintirea frumosului bard, ca de un arhanghel al dreptății, să spulbere cuibul năpârcilor la care se închinase. In locul celor două brațe, pe care le crezuse retezate cu o lovitură de secure, craiul înghețat de spaimă vedea acum ridicându-se asupră-i puzderie de brațe vânjoase, și picioarele bardului, asvârlite într'un șanț, urcau acum, înmulțite fără de număr, spre castelul întunecat; glasul poporului, pe care-l socotise smuls odată cu limba pribeagului, răsuna dintr'o mare de piepturi; iar ochii norodului, mai mulți decât stelele cerului, îl dogoreau de departe cu flăcările lor, pe care cântecele bardului le aprinseseră odinioară. Și marea — înfrățită cu oamenii — urca și ea în flux întărâtat, să înghită în lacomui pântec castelul cel Negru....

---

pre un miros acru de pește și de cânepă topită.

Primește — cu aceeaș sănătoasă foame — mâncarea ei simplă la prânz și scurta ei mângâere seara. Și îi convine o vreme viața asta de primitivă frugalitate.

Dar într'o zi o femee elegantă zărită într'o mașină îi însămânțează în suflet, iar dorul vieței de altă dată.

Și se întoarce la Paris. Intr'o cafenea într'o seară, a tresărit auzind vorbind românește și a întins lacom mâinele spre teancul de gazete vechi din țară. Le-a răsfoit înfrigurat, cu mâinele tremurate.

Nu-l interesa deloc politica nici celelalte știri de pe acolo. Iar despre Ania își dădea bine seamă, că nu poate găsi nimic în gazete.

A găsit totuși. Intr'un jurnal vechi de câteva săptămâni pe pagina din urmă, a citit invitația la parastasul de nouă zile al Aniei moartă într'un accident.

Accident să fi fost?

Cu capul pe gazete, Mihai a plâns întâia oară. Nu-i pasă că lumea din jur îl privește. Inecat de remușcări, el vede ochii triști, gura micuță, care nu vrea să spună și care la sfârșit strâmbată, înspumată și-a spus totuși taina dureroasă. El a silit-o, el!

E prea violent, ca remușcarea-i să fie potolită, suferința — resemnată. Iși mușcă pumnii, rupe gazeta și năvălește gemând afară. Il urmăresc câțiva inși din jur — patronul. Mihai îl bruschează — satisfăcut că poate să lovească. Iși descarcă astfel prisosul de durere ce parcă nu-i mai încăpea în suflet.

Intervin atunci agenți. Nu dă însă explicații și doarme istovit într'un arest. A doua zi e frânt ca după o zăcere. Dar mirat vede totuși, că nu-și mai regăsește durerea intensă din ajun. In suferința și remușcarea lui — acum când lucid se examinează — găsește amestecat și un sentiment abia precis de liberare.

Acum nu-l mai împiedică nimic să se întoarcă în țară.

LUCREȚIA PETRESCU

MICSANDRA

de MARIA COȘOIU

— „Așa este cumătră... s'a schimbat mult Smaranda noastră. S'a făcut mai frumoasă și... parcă și mai veselă. Văzând-o ai zice că aproape a uitat de moartea lui Dumitru, sărmanul!... și ce moarte!

Astfel grăiau, două cumetre, așezate pe prispa casei alăturată cu casa Smarandei, „floarea satului" cum i se zicea. atât erea de dragă la toți.

Dar ea nu aude nimic! Un singur gând o muncește. Iat-o! Iese repede din casă, purtând ceva înfășurat subsioară. Deschide poarta; nu se uită, nici în dreapta, nici în stânga. Merge drept, pe ulița ce duce în pădure.

— „O văzuși cumătră?... iar a plecat și așa, cam în toate zilele, pe asfințit de soare, se duce tot pe drumul ăsta! Eh! dar lasă că aflu eu! zise cea mai vârstnică și adumbrindu-și cu mâinile ochii ce nu mai puteau zări așa bine în depărtare, o urmări până când..."

Smaranda, ajunse la poteca ce ducea în pădure. Se uită pe furiș înapoi, să vadă de nu cumva o zărește cineva și intră în pădure.

Copacii înalți și puternici, îmbătrâniți de vreme tresăriră când pasul ei ușor, se afundă în așternutul frunzișului roșiatic. Pădurea tăcută îi e prietenă. Cărarea, e cunoscută numai de ea. De atâtea ori doar, a străbătut-o!

Frunzișul se rărește și pământul moale încă, de ploaia deasă din noaptea trecută, poartă urme de pași mari. Smaranda, se oprește ca și împietrită. Urme pe poteca ei? Cine oare?... dar nu.... nu se poate. Cu greu își pornește picioarele, greu e și gândul ei.

Un fluerat prelung ca un suspin înăbușit... Apoi un glas sfios întreabă:

— „Tu ești, Dumitre?

— „Eu, Smarando... și printre crengile des împreunate își făcu loc cu patul puștii, un tânăr înalt, voinic... dar trist... trist, de văzându-l, te cutremurai.

Căzură, unul în brațele celuilalt, fără a-și spune vre-un cuvânt.

— „Dar, ce ai tu Smaranda, surioara mea? Dece îți tremură tot trupul? Oare mi-aduci vreo veste rea, de acasă? sau ești bolnavă?

— „Nu Dumitre! pentru tine tremur, numai pentru tine!

— „Pentru mine? Nu vezi că sunt sănătos, de aș, rupe piatra în mână și... Dar ochiul lui caută îndurerat... numai vorba e altfel.

— „Am văzut urme pe poteca mea. Urme de pași... te caută potera, Dumitre! și plângând își înfundă capul, în umărul voinicului.

— Cine crezi tu că se mai gândește la mine? Cine mai bănuește că Dumitru trăește, ascuns în desișul pădurei... hrana lui fiind frunzișul și prietenii lui, fiarele sălbatice?"

— Oare, nu tu ai auzit cu urechile tale, când bunicii lui Niculăiță au spus că omul pescuit în iazul dela Verești, sunt eu și nu tu ai plâns în fața lor și a celor mulți adunați acolo, plâns de bucurie, că nu era fratele tău cel pescuit și mort?

Știa bine Smaranda, că fratele ei Dumitru avea dreptate.... dar ce simțea ea era ciudat... și toate astea din noaptea, când Dumitru s'a furișat în sat... îl rodea dorul, să vadă pe maica lui și pe Smaranda. Ea nu era culcată. Ședea cu capul în mâini, la lumina focului din vatră ce încă mai pâlpâia. Iar mama ei ședea întinsă pe pat și lacrămile îi udase podul palmei. Ea credea că flăcăul ei iubit, era într'adevăr mortul din Iaz... numai Smaranda i-a spus altfel.... să-i mai lungească amărâtele de zile, cu nădejdea că într'o zi... Dar... un ciocănit ușor în ușă...

Smaranda, ca nălucită se ridică și deschide ușa.... Nici Dulău nu a lătrat.... Și de atunci trăește numai cu teama, că cineva poate l-a văzut, că noaptea ochiul răuvoitor, pătrunde totul.

Și toate astea, numai din nesocotința ei! Dintr'o glumă.

Cade sdrobită pe trunchiul trăznit dela picioarele ei; prinde mâinile lui Dumitru, și i le sărută.

— „Numai eu sunt de vină, Dumitre! ....și-ți jur, că i-am asvârlit micsandra lui Niculăiță, mumai așa.... să-mi râd de el...., că prea se uita mereu la mine și în horă numai lângă mine se prindea.

Dar inima Smarandei bate cu putere. Spus-a ea oare adevărul? In râs i-a asvârlit micsandra din păr.., sau....

Nici nu aude, când Dumitru îi răspunde: „Tu ai asvârlit-o în râs, dar el nu a înțeles șaga... a întors'o cum i-a fost bine... el, fecior de moșneni cu stare... iar tu...., fata lelei Ioana muiere vrednică, cu cinste și crezământ în Dumnezeu... dar săracă.... stâlpul ei, brațul vânjos al flăcăului ei.

Uite parcă văd și acum!.... când l-am omorît!... Iși acoperi cu mâinile ochii, și un tremurat adânc, îl zgudui întreg.

Se 'ntorcea acasă, călare pe Suru.... mergea încet... și cânta, ... cânta.... dar când își aduce bine aminte, cântecul lui, era mai mult a jale! Fusese la vânătoare și avusese noroc. Impușcase tot ce-i eșise la pază, — de parcă nu era semn bun! Iși umpluse sacul... ce bucurie era să fie acasă...

Când să se apropie de colnic, aude strigând: „scăpați-mă... scăpați-mă." Dă pinteni lui Suru, care speriat și el, cât ai clipi din ochi și ajunse acolo unde.... Dumitru se scutură ca răscolit de friguri.

— „Nu te mai gândi, Dumitre!"

Nici săritura fiarei, asupra pradei, crede el că nu e mai ușoară, decât a fost săritura lui, când a recunoscut, după basmaua roșie ca macul învolt, că era Smaranda. Gloanțe nu mai avea. A scos cuțitul dela brâu și l-a înfipt. Nu știa cine e bestia care... dar când s'a rostogolit înecat în sânge... a văzut doui ochi ca întunericul de negri... l-a privit cu ură, apoi i-a închis. Atunci a recunoscut el pe Niculăiță... fratele lui de cruce... cel mai bun prieten al lui! A luat-o ca un nebun la goană... și când nu l'au mai dus picioarele, a căzut jos.... iar când a deschis ochii, și-a dat seama că ajunsese în inima pădurei, acolo unde mai nimeni nu cutează să pătrundă.

— „Mârșavul! m'a pândit când coboram vălceaua. Mă trimisese maica cu de ale mâncării; pentru lelea Safta.... ea nu mai ridicase capul de pe pernă, de când a culcat la pământ, pe Ancuța.

— Te-am prins vrăjitoareo! îmi zise el întinzându-mi mâinile. Eu îi dau mâna dreaptă. El vrea să-mi prindă și cealaltă. Eu dau să mi-o trag. El mă ia în brațe. Eu mă smucesc....

— „Crezi tu că am uitat de micsandra ce mi-ai asvârlit-o? Uite-o.... o păstrez așa uscată... și acum vreau și pe tine să te țiu strânsă....

Eu strig.... el îmi prinde cu o mână gura.... mă sărută... apoi mă trânti în iarbă... Nu mai știu nimic. Când m'am deșteptat: era noapte și maica plângea la căpătâiul meu.

Cu ochii închiși, ea rămăsese așa, ca și zidită. Il vede pe Niculăiță... ce ochi avea... când se uita la ea! uita totul!... dar sărutarea lui! Sub cămașa de borangic fin țesută, sânul ei se ridică, parcă speriat de ce simțea.

Dumitru o privea aiurit, de'i scăpă și pușca din mână. Ințelese adevărul, groaznicul adevăr.

Cu glasul pierdut, întrebă: „L'ai mai văzut de atunci?

Ca în vis, Smaranda, îi spuse, cum într'o zi, când ea se 'ntorcea dela isvor cu urciorul plin, l'a găsit mângâind pe Suru ce păștea iarbă, în ograda lor.

Când l'a văzut a dat un țipăt, de tot satul, a eșit în uliță și urciorul i-a căzut, sfărâmându-se în bucățele mici.

— „Nu te speria de mine, Smaranda! m'am făcut sănătos și am venit să te cer mamei tale... vreau să-mi fii nevastă... și în locul lui Dumitru....".

Eși afară! câine blestemat!... iar el, de groaza țipătului ei... a eșit, fugind pe poartă.

Vino cu mine, Dumitre! nu te mai las aici. Intâmplă-se orice. Un foșnet puternic o desmeticește. Crengile, îngrozite de furia celor ce le dă la o parte, trosnesc ca aprinse.

— Ah! tu erai? suflet negru! zise Smaranda, acoperind cu iuțeală cu corpul ei, pe Dumitru.

Trage acum în mine!... dar lasă fratele să-mi trăească... apoi să bei tot sângele meu, ca să-ți astâmperi setea de ură.

Urmă apoi un hohot de râs ciudat... ca de monstru... dar atât de îndurerat, că pădurea își clătină frunzișul, sfioasă.

Niculăiță, aruncă pușca din mână și făcu semn tovarășilor înarmați să se depărteze.

Rămase apoi, cu ochii ațintiți asupra Smarandei. In ea, vedea imaginea vie, a frumuseței, a cinstei, a credinței, și a iubirei de mamă și frate. Toate frământările lui de ură și răzbunare, se topiră în patima lui cea mare, pentru Smaranda cea mândră și frumoasă! O părăsire de sine, îl făcu bun, așa cum îi era firea. Căzu în genunchi.

— „Iertați-mă!.... dacă nu, faceți cu mine ce voiți, numai lăsați-mă întâi, să vorbesc.

— „Iubirea ce port în inimă, de când am cunoscut-o pe Smaranda, este mai mare decât voința mea. Nu am avut tată.... nici mamă ca a voastră, care să sădească în mine, simțiminte frumoase. Iubesc cu sălbăticie. Iertați-mă! și primiți ca maica voastră să fie și a mea, iar de nu, locul unde stau acum, fă-l mormântul meu, tu Dumitre, prietenul meu bun și drept! Nu mai voesc să trăesc! Aplecă capul îndurerat așteptându-și soarta.

Intreaga fire nobilă și generoasă a lui Dumitru, tresări, la auzul celor rostite. Ca un torent amintirile cele frumoase, îi trec prin fața ochilor. Dete ușor la o parte pe Smaranda încremenită și fără să spună un cuvânt, înaintă spre Niculăiță, îi întinse mâna, ca să se ridice. Apoi se întoarse și luă pușca de jos și basmaua, în care-i adusese Smaranda o cușmă. Alte lucruri nu mai avea! Mai privi odată de jur împrejur, își înfundă cușma pe cap și o luă înainte, pe cărarea, unde altă dată nu se încumeta să meargă.

In urma lui, Smaranda și cu Nicu-

critica literara

UNELE CONSTATĂRI LITERARE 1)

de **ION FOTI**

Trebue să recunoaștem că poezia noastră a atins unele culmi, pe cari proza nu le-a ajuns încă. In continuă perfecțiune, versul nostru și prozodia noastră au căpătat atâta armonia internă, atâta sonoritate muzicală, atâta simetria arhitectonică încât se pot compara, în această privință, cu cele mai vechi și glorioase literaturi.

Și proza noastră cunoaște scriitori foarte mari ca d. profesor Iorga, foarte puternici și minunați povestitori ca Alexandru Cazaban și Nestor Urechia. Totuși, în literatura de după război, în special, unii romancieri au o concepțiune materialistă a vieții. Le lipsește aureola acelui ideal, de care opera de artă este ca o zi întunecoasă și cu soarele în eclipsa totală.

Cauza? este spectacolul trist al vieții politice dela noi și mai de peste tot. Cu voe sau fără voe trebue să arătăm răul incomensurabil ce-l aduce spiritului în dezvoltarea sa și educația națională: politicianismul. Ce ideal să caute în viață, scriitorul, când, în jurul său, prototipii, în care își alege eroii, tind, prin politică să ajungă la glorii, la mărire— și mai știi! — poate, la nemurire!

In toate direcțiile existenții noastre, vom găsi în cele mai multe cazuri, pe cei învârtiți, pe demagogii care sunt un semn de minoritate a poporului, ne izbim de cei grăbiți ca să ajungă, ne împiedicăm de cei ce sunt gata la orice compromisuri pentru a-și face o avere.

Poate această priveliște a fost generală după război, dar la noi se resimte mai mult ca aiurea. In țările cu o veche și înaltă cultură sunt instituții autonome naționale, care nu trăesc din politică, ci sunt creațiuni independente ale națiunei. Astfel presa, literatura, universitățile, școala, armata, magistratura, administrația trăesc dela sine fără amestecul politicei. La noi — inutil să vă descriu — că lucruri foarte mari depind, de cele mai multe ori, de oameni foarte mici, — și carul statului se înfundă de multe ori în noroi, din această cauză.

Imi vei permite să nu mai insist. Dar, cum literatura, mai repetăm odată, este un reflex al vieții, cangrena socială se resimte prin creația artistică.

Ori cum, în zăpăceala criticei de bisericuțe, care încurcă lumea, dintre multele reviste ce apar, dintre atâtea idei și păreri care induc în eroare altele îi zăpăcesc și numai câte o voce izolată mai răsună cinstit și obiectiv, în toiul greutăților și a mizeriei, literatura noastră este în plină eflorescență.

Când valurile ignorantismului și obscurantismului postbelic se vor anihila într'o situație economică liniștitoare, când societatea se va stabiliza, ca și moneda, ajungând la acel echilibru dintre forțe și clase care constitue adevărata înflorire a unui popor, atunci credem că și materializmul în proza noastră va dispare. Am spus materializm și nu realizm, pentrucă scriitorul și artistul în genere, deși culeg elementele construcției lor din realitate, totuș aceste elemente sunt un pretext pentru a crea o lume nouă, mai bună, ideală. Tolstoi, ca și Ibsen, în cea mai crasă materialitate, urmăresc un vis de aur și eroii lor se luptă pentru găsirea acelui adevăr care liniștește conștiințele turmentate, care înalță pe om deasupra contingenților și crează idealuri noi, puncte de sprijin noi pentru om în lupta vieții și în mersul lui spre un *excelsior* perpetuu!

Imediat după răzoi ne cuprinsese un pesimism distrugător asupra scartei civilizației și culturii noastre. Se credea că experiența acumulată de omenire de sutimi de mii de ani va fi aruncată ca o cenușe în toate vânturile. Semidocți fanatici, călare pe câteva principii elementare și unilaterale, credeau, să transforme societatea noastră de azi pe mâine. Iată ce era, însă, cu neputință. Săpăturile făcute în Mesopotania de Nord, unde s'a descoperit o mare civilizație sumeriană, cu trei mii de ani înainte de Christos, alte săpături făcute în deșertul Gobi, cu obiecte găsite, cu multe milenii înaintea erei noastre, ne dovedesc că în civilizație sunt pături suprapuse în scoarța pământului. Din ce în ce mai mult, afirmările anticilor asupra existenții Atlantidei, vast continent ce l'ar fi înghițit, într'un cataclizm ne mai pomenit, valurile Oceanului Atlantic, se confirmă de geologi, de geografi și de sondările sub-oceanice făcute de savanți.

Să nu ni se pară deci că tot ceeace este azi ar fi un rezultat al hazardului, din contră este o acumulare de experiențe infinite, civilizația și cultura noastră. Printr'un flux și reflux, această civilizație și cultură a trecut dela un continent la altul, dela o epocă la alta, dela un popor la altul, ca și acei lampadofori atenieni, care treceau forța vieții, dela o mână la alta, spre veșnică perpetuare și primenire a existenții omenești.

S'a crezut că bolșevismul va transforma omenirea, așa cum s'a crezut că o va face creștinizmul acuma aproape două mii de ani.

Adevărul este că revoluțiile nu aduc decât cel mult corective sociale, toate merg apoi pe vechiul făgaș și este o iluzie numai când ne închipuim altfel.

Deaceea când spunem acum aproape zece ani că „Credința în poezie, în fericirea care o găsești în sferile ei olimpice, a dispărut aproape" — ne-am înșelat.

In totdeauna, în mentalitatea omului de rând, poezia este un lux, ceva inutil și chiar periculos pentru individul practic. Izvorul ori cărei creațiuni însă este poezia. Acea desinteresare, acea dragoste nemărginită pentru ideal, acea înălțare continuă ce naște geniul, eroii, conducătorii de popoare, inventatori fără număr, — toate aceste sentimente unice decurg din fântână cristalină și eternă a poeziei.

Nimeni nu s'a făcut ilustru în istorie, în creația artistică, în descoperirile științifice, în marele acte războinice și politice, în materie de religie și gândiri fără atmosferă de pură ideațiune a celor nouă Muze.

Astfel când credeam că poezia va muri, o serie de tineri plini de talent, au arătat că este încă în plină desvoltare. Strălucitor de tinerețe și având o limbă colorată, pregnantă, însemnând un nou popas în literatură, ne-a venit Radu Gyr. Toată frumusețea mărinimoasă a Olteniei, vitejia flăcăilor săi, splendoarea turmelor sale, chiotele voinicilor săi, grațioasa iuțeală de cerb a fetelor sale, legendarul devotament, dela primăvară majestoasă în verde și lumină, până în toamnă bogată și aurie, din vară zămislitoare de rod, care coace și arde, care întărește și distruge, până în iarna cu peisagii de Alpi și de stepă, toate le găsim în imagini, le admirăm în culori, le gustăm în sunete și armonie, în frumoasa poezie a lui Radu Gyr.

Această primăvară poetică dovedește că ireversibilitatea lucrurilor omenești, stă în aparenta suprafață a lucrurilor. Ideia eternă platoniciană, ce întrupă Frumosul și Binele, în nenumărate forme, în contrast cu lumea înșelătoare — mai bine schimbătoare — a fenomenelor care trec. Intre părțile constitutive ale sufletului (moleculă a inteligenței supreme după stoici) — este și arta, de aceea este nemuritoare în afară de timp și spațiu — și când răsare, sub întrupările cunoscute, par'că spiritus intus alit (spiritul care o hrănește) tresare dintre rânduri, din blocul de marmoră, din pictură, din monumentul arhitetonic sau din sunetul armonios — de aceea ne înalță și ne dă voluptatea, pe care materia nu este în stare să ne-o dea nici odată. Gustând arta, devenim aproape olimpici, putem înfrunta chiar minunata lume a zeilor — pe care a creat-o tot Inteligența Supremă și minunata fantazie a poporului grec. De aceia boemul poet care-și fumează cu deliciu mucul de țigară până la carton, cu capul în stele, îl credem pe cuvânt când se declară că se simte mai fericit, aproape flămând și vagabond, decât... un împărat — să-i zicem.

Poetului creator îi s'au îngenunchiat odată puternicii zilei. Homer îl numește „divinul cântăreț", prin gura lui vorbesc zeii; prin el trăesc, se desvoltă și se încheagă popoarele.

Slăviți-l! Dacă aruncați cu pietre în el, zeii se vor răzbuna și nici cenușe nu se va alege de poporul ce ocărăște și blasfemă pe poeți și pe creatori.

N'a fost un profet al neamului, cel mai mare, care a spus fatidicile cuvinte

Dela Nistru pân'la Tisa,

Și cutremurat un neam, în suferință, a realizat visul secular.

Tot un un poet al nostru nu cântat-a

Viitor de aur România are!

Si-l va avea acest viitor! căci energii nebănuite și formidabile zac în massele noastre populare.

Inflorirea poeziei ne arată că aceste energii izbucnesc puternice și acum.

---

1) Dintr'o conferință ținută la Teatrul Național din Craiova, în ziua de 10 Noembrie a. c.

---

lăiță, pășesc tăcuți. Adierea blândă, a nopței ce începe a se lăsa încetul cu încetul, o înfășoară toată și i se oprește în suflet.

Ei mergeau să aducă acasă mamei, care aștepta îngrijată și tristă, iertarea, liniștea și mulțumirea.

Nu se auzea decât freamătul ușor al frunzișului, asemenea unui cântec de suspine și dor. MARIA COȘOIU

in strainatate

LE DERNIER TZAR

de MAURICE ROSTAND

Pe gherghefTul vremei închipuirea brodează văl străveziu. Infloresc ici colea minunate arabescuri de fir, petale de sidef, crini de argint

Cu el, sglobie, Legenda se gătește, se drapează.

„Infanta în haine de paradă“ detronează astfel, Istoria, regină *îmbătrânită*. Adevărul sedus, robit, apleacă capul. Ea domnește nesupărată.

Dar.

Un îndrăzneț amant al fanteziei desfrânate, a croit eri haina privilegiată și-a învesmântat cu ea un fapt istoric *nou născut.*

Să-l cert, nu pot.

Cum nici să strig privighetoarei: Taci, sau copiilor să le pretind să nu mai asculte basme cu împărați de verde și de roș, cu balae Cosânzene, cu Feți Frumoși, gură de aur și cu smei încruntați de sânge.

Că i-a plăcut poetului să-și denumească pe Impărați Lenine și Nicolae, ducesa Olga pe Cosinzeana și smeul Revoluție; de ce să-l ținem de rău?

Deoarece versul ne-a legănat amintirea ar fi păcat să susținem că povestea cu sfârșit cunoscut ne-a lăsat pe deplin rece. Travestit, adevărul și neverosimilă fabula, dar ne-am simțit uneori ochii umezi și pulsul inimei mai grăbit.

Au nu și-a împlinit astfel menirea de cântăreț inspirat, poetul?

Știu bine, la eșirea din cercul de vrajă, vestmântul minunat se destramă. N'a fost cusut, abia însăilat. Totuși să nu tragem fără milă firile de ață; pe mosorul ironiei să nu depănăm toată taina unui vis de poet, căci cu o clipă mai înnainte, am sburat și noi cu el pe aripile lui Pegas.

Filmul:

La Paris.

Claude François, licențiat în litere, sărac, poet. Are o mamă, o prietenă, o dragoste. Mama: gospodină, prietena: guralivă, dragostea: o poză fără nume. Vrăbiuța din Paris, prietena a dat un anunț la jurnal, pentru ca să-și găsească poetul o funcție. Catastrofă! a greșit textul. Licențiat — a fost înlocuit prin: Parizian!

Vorbă cu noroc, sau cel puțin, așa s'ar zice. Iată: pe trimisul destinului, Contele Nitchevo (nimic). L'a ademenit un Figaro, tocmai termenul greșit din anunț. Artistul Joffre-Nitchevo împarte cu o neîntrecută bonomie, bobârnace la adresa ziarului Figaro, și tămâie: „Parizianului“, iar cu o voe bună de „papa“-gateau, lui Claude un post de profesor, în Rusia; elevul, un copil de zece ani, numele: secret. Claude nehotărît se sfătuește cu mama. Hm! s'ar zice că s'au cunoscut pe vremuri, bătrânii de azi.... Chut!!

Claude iscălește angajamentul.

In Rusia.

La palat. Tzarina, patru ducese. Rasputin. Nitchevo; și în sfârșit Claude; tot nedumerit încă. (naiv e... poet). Alesis. Poza fără nume, însuflețită: ducesa Olga. Claude va rămâne la palat.

1914.

Ajun de mobilizare. Sasonof vrea război. Tzasul nu stie ce vrea, Tzarina tremură, Olga plânge. Alesis nu mai are chef de învățat, Rasputin e la spital, rănit. Claude pledează aprig dreptul la viață, condamnă războiul, apostrofează pe Sfântul Tzar.

Declararea războiului, și o declarație de dragoste.

După 3 luni.

Tzarul la front. Tzarina infirmieră. Claude, în sfârșit, gata de plecare. Rasputin hipnotizează pe Alesis, care prezice viitorul, astfel a doua cară desvăluit publicului. Adio. Făgăduinți. Flori. Durere. Marinarul — dădaca vorbește lui Alesis cu glas necunoscut.

In pivniță.

Garda roșie. Claude travestit în călău. (nu-mi cereți să precizez, cum se face de-a revenit). Tzarul și Lenin, față în față. Rugăciunea din urmă. Claude și Olga. Garda Roșie! Foc!

Cortina.

Iată caravana, — goală. Broderiile: frăgezime copilărească, accente sincere, avânt, emoție, vers, vers, vers. S'au lăsat în umbră: noduri multe, înădituri supărătoare, saiele grosolane.

Se aplaudă fără sgârcenie, e și just să fie așa; dacă poetul a voit să ne desfate auzul, să ne sgândărească sensibilitatea, a isbutit.

Evocarea figurilor, încă vii prin memorii, e anevcioasă. Modelele au fost identificate, toate, afară de Rasputin. Acesta nu seamănă cu nici unul din portretele cunoscute. Ceeace știam despre atmosfera familiei imperiale rusești, se desprinde foarte bine din tabloul înfățișat Furia ucigătoare a războiului e terfelită cu tărie, așa cum se cuvine. Din întrevederea Tzarului cu Lenin, surprinzătoare, îndrăzneață, scânteiază o clipă de emoție adevărată, prin ciocnirea a două idealuri sincere. Emoționantă și scena rugăciunei; nu îngrozește însăși clipa din urmă, simulacrul de execuție, efect ratat, risipește emoția. Când cade cortina, te și simți stăpân pe spiritul critic.

Interpretarea foarte bună, foarte la punct.

Ludmila Pitceff e chiar dofinul rus, bolnăvicios, sensibil, precoce, cumplit de viu.

In tzarina, d-na Berangère, excelentă. Creația îi face cinste artistei, reabilitează modelul.

Escande-Claude François are avânt; e natural, tânăr, liric

D-na Huguette Ex Douflos, surprinde. Păpușa albă, blondă, roză, știe să sufere.

Joffre-Nitchevo, se amuză și amuză. Jonglează, primetează, ciselează versul, e fin, și spiritul.

Toate rolurile sunt cu talent, și conștiință ținute. Nici o notă falșă.

In umbra unei loji, autorul. Din buze n'a încetat o clipă să scandeze versurile ce răsunau pe scenă.

Poet, poet, poet!

In sala unde a triumfat de atâtea ori, plutea, îngăduitoare, umbra marelui Rostand, scuturându-și laurii săi asupra urmașului.

Paris, 1929. DIMITRY

N'am ajuns decât la primul capitol al României Mari!

Fie demni cei tineri să ducă mai departe steagul măririi, pe care cei mai bătrâni, sau care calcă pe pragul bătrâneții, l-au înălțat fâlfâind în bătălii memorabile și în victorii decizive. Și fie ca acest lucru să se întâmple în toate domeniile.

Este urarea bătrânilor, cari nu voiau să închidă ochii înainte de a vedea un eveniment mesianic, în orice caz dacă Moartea nu-i cruța — ultima lor dorință era, ca fiii și nepoții să facă într'atâta bine încât țărâna lor pământească să se odihnească mulțumită.

O mare credință a trasgresiunii sufletelor ,care s'a păstrat și la noi, și care a mântuit de atâtea uragane teribile poporul nostru putând suporta atâtea secole de umilință și nimicire!

Virtutea de căpetenie a neamului nostru fost-a credința!

Și când afirmăm noi ceva, în marile probleme naționale, credem că va fi.

Și va fi!

ION FOTI

plastica

EXPOZIŢIA SILE IONESCU

SALA ILEANA. — CARTEA ROMÂNEASCĂ

Materialismul bolnăvicios al timpurilor actuale, a pătruns până şi locurile cele mai tainice, de unde alte ori radia: onestitate, idealism şi dragoste de frumos. Rare ori şi anevoie întâlneşte porniri virgine, debarasate de speculaţiunile zilnice cari nu creiază nimic, sau cel mult glorii efemere.

Artiştii noştri, bunioară, nu au fost nici ei cruţaţi — în mare parte — de atmosfera egoistă a timpului, schimonosind şi falsificând desenul şi culoarea, redând o realitate dispensată de discernământ şi gust, creind ca atare o pictură înrudită cu jazz-ul, pusă sub eticheta pedantă: „modernism".

Sile Ionescu se arată ca o excepţie fericită! Venit dela Roma după zece ani de studiare amănunţită a tehnicei „frumosului", aduce o înseninare, ce dorim să fie de lungă durată, în lumea noastră picturală. Aproape toate tablourile lui comportă o studiere de aproape, reprezentând o notă personală în felul cum ese tratat. Ceeace atrage atenţia vizitatorului — uneori a clientului — sunt acelea ce aparaţin dificilului gen, al capului de expresie. „Cap de bătrână", „Cap de copil", „Cap de napolitan", etc. toate sunt aşa de plastic şi viguros redate încât par'că se desprind din ramă. Sile Ionescu a ştiut să imprime într'un grad superior, concordanţa perfectă între stare sufletească şi atitudinea fiziologică a personajului studiat.

Leonardo da Vinci, obişnuia să spună că un portret trebuie să se prezinte astfel, încât să pară reflecţia unei figuri într'o oglindă. Sile Ionescu se arată în această directie, de o abilitate artistică, demnă de remarcat. Puterea superioară de expresie a artistului se arată şi în alte direcţiuni. Peisaj din Roma, Pod peste Tibru, Arcul lui Titu, Forul roman, Vedere din Roma, Cupola lui Santo Pietro oferă prespective bogate, studiate pe alocuri cu detalii în orizonturi largi şi luminoase. Ele revarsă acea notă personală fiecărui subiect — de antichitate, de măreţie sau splendoare — pe care o simte şi acel ce nu le-a văzut în proporţia lor reală.

In sfârşit, tratarea fină, detaliile minunat redate şi coloritul strălucit, îşi găseşte aplicare sub o formă de aleasă măestrie în: Garoafe roşii, Trandafiri roşi, Ochiul boului, Flori de Migdal...

Expoziţia Sile Ionescu dela Cartea Românească este prima din toamna anului acesta; ea aduce un curent nou; fie ca acesta să prindă şi să creeze o atmosferă de realizări frumoase.

MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

RAZE DE SOARE

Vitele pasc în poiană. Iarba proaspătă trosneşte sub boturile lor albe.

Din dosul unei tufe de teiu înflorit, răsar capetele a doi copii: unul blond şi ciufulit, de băiat, altul brunet şi cu îngrijire pieptănat, de fetiţă stau lungiţi în iarbă şi ascultă svonurile pline de taină ale pădurii. Alături, se clatină un vlăstar; amândoi şi 'ntorc ochii: o mierlă svâcni ca o minge de gumă şi o luă înnapoi sperioasă. Copiii au pufnit în râs şi iar au rămas tăcuţi. Departe, undeva, a trosnit: poate un copac s'a prăbuşit, poate... Copiii s'au înfiorat. Şi mereu pornesc sgomote neînţelese, urmate de tăceri parfumate...

De la un timp, atenţia băiatului a fost atrasă în altă parte; pe gâtul fetii se jucau câteva raze de soare. Luă un firişor de iarbă şi cu vârful lui tremurător îl atinse: fata sări în sus, ca o coardă de arc.

— Şezi binişor!

— ...Leano! hai să ne giucăm.

— Ţţ! Lasă-mă'n pace!

— Hai, fa, „de-a ascunselea" — insista glasul băiatului rugător.

— Da' eu să m'ascund şi tu să mă cauţi

— ....Da! întârzie răspunsul lui, cam şovăitor. Se aşeză cu faţa la pământ, iar dânsa plecă printre tufişuri.

— Cucu! se ivi în luminiş strigătul fetii iar băiatul sări de jos şi plecă în spre sunet. Dar, cum alerga printre tufe, cu capul gol, cântecul cucului se auzi în spatele lui. Işi plecă urechea la pământ: nu auzia nimic.

— Hm! a dracului; merge încet!

Şi o luă la fugă iar, turburând ramuri şi speriind păsări.

Insă „cucu"-l răsăria când ici, când colo şi, totdeauna în urma lui.

Şi era necăjit.

— Ah, dac'aşi prinde-o!... Tare's prost. Se prefăcu că fuge tropăind din picioare, dar rămase în acelaş loc.

Nu s'a înşelat. S'aude foşnind pe-aproape frunzişul şi 'ntr'un luminiş, apăru fetiţa, strecurându-se ca o căprioară plină de teamă. Ridică capul, deschise buzele roşii să strige, dar sunetul se topi în sforţarea ei de a-l împiedeca.

Mai bine să se odihnească puţin.

Băiatul îşi zâmbi. Printre frunze zăria chipul râzător al fetii şi-i veni în minte un crâmpeiu de poveste, cu o fată rătăcită prin codri fără margini şi un zmeu care vine s'o fure.

Şi'n imaginaţia lui, se vede pe dânsul un zmeu groaznic, cu barba mare şi ţepoasă, sărutând fata, iar ea sbătându-se şi ţipând în braţele lui păroase.

Se ridică încet din ascunziş dar o ramură trădătoare, făcu pe fată să isbucnească din iarbă ca o bombă şi s'o ia la fugă. Băiatul, triumfător şi urmându-şi firul gândurilor se ţinu pe urmele ei.

Nu spuneau nici o vorbă. Ramurile clintite se înfiorau, frunzişul foşnia, iar prin limpezişuri, razele soarelui străluciau în creştetele lor.

De câte ori n'a fost gata s'o prindă. Atunci ea făcea gura mititică ca o vişină şi, după ce simula o mutră înnăcrită ca a lui, râdea. Şi trilurile ei, porneau limpezi ca nişte cânturi ale pădurii.

Intr'o parte, pădurea era ţesută cu plante acăţătoare. Aici s'a încurcat şi a prins-o. Cu mijlocul ei micuţ în braţe o trase spre dânsul.

Ea îl învălui într'o privire fricoasă.

— Lasă-mă!... Nu.

Simţia o plăcere sălbatecă strîngând-o. Vroia s'o ucidă ţipând, svârlocindu-se... Gurile lor se apropiaseră atât de mult, încât suflurile lor calde se uniau. Prin cămaşă îi simţi rotunjimea sânilor ei mici cât nişte merişoare. Şi o dorinţă neînţeleasă îl îndemna să-i chinuiască. De-odată îi prinse buzele întredeschise şi i le sdrobi într'o sărutare dureroasă... Pădurea râdea în soare şi din depărtări veniau înfiorări tainice.

GH. BERDAN

gazetaria

aşa şi-aşa...

ŞCOALA POPULISTĂ. Am mai dat o notiţă asupra şcoalei populiste. O completăm, după ce am citit articolul publicat în „Mercure de France" de unul din şefii şcoalei d. Leon Lemonnier.

Populiştii cred, că romanul ca gen literar a degenerat. Se consideră romane tot felul de lucrări neliterare şi în care artificialul e respingător. Au contribuit la deformarea romanului moraliştii şi sociologii şi criticii, cari ca să desvolte anume teze, sau să probeze anume idei, au recurs la roman.

„Romanul e făcut ca să dea o imagine concretă din viaţă, nu să rezolve chestiuni, pe care le ridică viaţa".

Populiştii vor să se inspire dela naturalism, dar să se distingă de naturalism. Populiştii resping „scientismul lui Zola, dialectica romanului psihologic şi pseudo-romanul de observaţii". Ei înţeleg să pună observaţia în serviciul imaginaţiei şi al insipraţiei, sau cu expresia d-lui Lemonnier, — „să transpună observaţia ca să imagineze realul". Şi pentru aceasta, — „contact cu poporul". Poporul procură material important pentru roman. Literatura burgheză şi-a sleit mijloacele.

— Dar de ce s'au numit „populişti" şi şcoala lor „populistă"?

— Fiindcă „populist" li s'a părut că e cel mai violent cuvânt împotriva snobismului.

Populiştii vreau adevărul, nu ciudatul. Iar celor, cari le spun, că „ciudatul este în realitate un adevăr mai complex şi mai adânc", d. Lemannier le răspunde:

— Dacă sunt două adevăruri, noi preferim pe cel mai robust, pe cel care e mai al poporului.

Adică, simplu şi sincer.

Dar acestea se spun în program.

Să vedem operile.

OMUL DE AVANGARDĂ. Citez următoarele dintr'un excelent articol al lui Camille Mauclair:

E într'un fel un profesionist ca independent şi om de stânga. Se convinge, că progresul în chestiunile de artă şi spirituale, e o necesitate cronologică. Ce se face azi, trebue să fie, — pentru el — fireşte mai bun, decât ce-a fost eri, numai pentru că se face azi. Şi mâine negreşit va fi mai bine, pentru acelaş simplu motiv. Omul de avangardă imaginează progresul ca o linie ferată, în linie dreaptă, din staţie în staţie, „mai bine" până la un punct ideal. Şi omul de avangardă e instalat în trenul, care merge pe acea linie. Zadarnic îi explici că e ridiculă idolatorie, credinţa lui în linia dreaptă, pentru că istoria artelor, caşi istoria tuturor manifestaţiilor omeneşti arată că totul este ciclic şi că trece din nou prin aceleaşi stări, la intervale mai mult, sau mai puţin lungi; că sunt mii de probe, că drumul lui de fier în loc să fie în linie dreaptă, e circular, ca linia de centură a Parisului. Omul de avangardă nu se ocupă de istorie, ci de muzee. Ideea eternei reîntoarceri el n'o poate înţelege. Totuş el nu urmează o linie dreaptă. Inclină mereu spre stânga. Omul de avangardă e de stânga.

Odiosul vocabular politic s'a introdus în clanurile literelor şi artelor. E straniu, să vezi oameni inteligenţi admiţând în domeniul spiritual, hidra împăiată a reacţiunii.

In **„REVUE DE PARIS"**, d. Guy de Pourtalés şi-a terminat seria de articole asupra lui **„NIETZCHE IN ITALIA"**.

In Noembrie 1888, Nietzsche a dat semne de exaltare. In Decembrie, în timpul unor funerarii princiare, a crezut că asistă la propia-i înmormântare. S'a amestecat în mulţime, spunea, că este cardinalul Antonelli şi apoi oprind pe trecători li se adresa:

— Fiţi liniştiţi. Sunt Dumnezeu.

Şi-a mai trăit 12 ani, viaţă pur vegetativă. Se duceau prietenii să-l vadă, îi privea zâmbind, dar cine ştie dacă-i recunoştea. La 20 August 1900 se bolnăvi de congestie pulmonară şi după câteva zile muri.

Articolele lui Pourtales sunt scrise cu adânc sentiment de pietate.

Şi acum să revenim la noi, în ţară. Ne oprim la revista **„RITMURI"** dela Braşov.

D. Ioan Al. Bran-Lemeny rezolvă cu autoritate „problema artei, orientarea noastră".

Zicem cu autoritate, fiindcă d. Bran-Lemeny scrie autoritar.

Citām:

In concluzie: elementul etnic TREBUE (sublinierea e a noastră spre a insemna autoritatea autorului) să determine subconştient situarea persoanei creatoare faţă de perspectivele şi caracterul operelor sale".

Şi după această rezolvire a problemei artei (aşa e în titlul articolului), d. Lemeny rezolvă şi chestiunea orientării, astfel:

„De bună seamă că e util să asimilăm ideile mari ale patrimoniului popoarelor înaintate. Pătrunderea aceasta trebue să se facă însă printr'o atentă selecţie, cu singurul scop de a amplifica, întări şi îmbelşuga propriul nostru tezaur, refuzându-se orice imitaţie sau împrumutare servilă, sau cinică".

Definitiv. Jandarmii la graniţă şi lângă ei vameşii culturali.

B. C.

⁂

DESPRE „FOAIA TINERIMII" n'am avut ocaziunea de mult să vorbesc. E— desigur, o nedreptate făcută acestei publicaţiuni care de 13 ani serveşte aşa de frumos literatura românească. Şi că lucrurile stau aşa se va vedea uşor din cele ce urmează.

IN PRIMUL LOC „Foaia Tinerimii" ştie să-şi informeze cetitorii ţinându-i în curent cu ultimele noutăţi apărute, în ţară şi streinătate (mai ales în literatura franceză) prin rubricele „Mişcarea literară şi intelectuală" şi „Buletin informativ". Ce păcat că, uneori, recenzenţii acestei publicaţiuni se opresc prea mulţi la unele scrisori şi că, rareori, informaţiunile pe care ni le aduce rivalizează cu reclamă.

Fapt sigur e că, de cele mai multe ori, cronicile acestei reviste sunt scrise cu multă obiectivitate şi destulă pricepere— ceeace la noi, constitue unul din cele mai mari titluri.

REVISTA „EDUCAŢIA", în ultimul său număr (7—8) publică, între altele, următoarele cercetări pedagogice:

Toma Dicescu: Individualitatea în educaţie; I. Nisipeanu: O faptă pedagogică;

Paul I. Papadopol: Din ideile revizorului şcolar Mihail Eminescu. Gh. B(eiu) P(aladi): Instrucţia publică în Rusia Sovietică.

DESPRE AL. DAVILLA vorbesc, în „Adevărul literar şi artistic" No. 464, d-nii: I. Marin Sadoveanu (articol de caracterizare) si B(arbu) L(ăzăreanu): Din opera necunoscută a lui Alexandru Davilla. Despre limba dramei „Vlaicu Vodă" iată ce scrie cel dintâi:

„In „Vlaicu Vodă" nu sunt, numai ecouri adânci într'o urzeală de nedestrămat, ci şi o limbă ca un fagure de miere. Arhaizantă cu măsură, pitorească, expresivă, căutată cu un simţ rar al limbii, rostirea aceasta duce cu ea un lirism limpede pe alocuri — o nepreţuită comoară literară..."

D. B. L., vorbeşte despre opera mai puţin cunoscută (versuri erotice, ocazionale, cronici dramatice, basme în versuri etc.), şi ne promite un articol despre „amintirile" aceluiaş.

PE DUNĂRE se numeşte noua lucrare literară a d-lui Const. Kiriţescu, autorul „Istoriei războiului nostru" şi al volumului „Printre apostoli". Ea se publică în „Adevărul literar (începând dela No. 464) şi cuprinde interesante impresiuni de călătorie, presărate cu descrieri pitoreşti şi cu observaţiuni caracteristice.

Iată Vidinul:

„...înfăţişează, în feeria unei nopţi cu lună plină, printre luminiţe câtorva lămpi cu arc voltaic şi fâşia proectorului electric, al vaporului, o exagerare de contraste de lumină şi întuneric, care-l avantajează, acest amestec al siluetelor svelte de minarete, cu cele câteva case moderne, cu 2 şi 3 etaje, retrase în spatele unui pretext de parc schiţat pe mal, încercare europenească săvârşită, dar neisbutită".

Si dacă doriţi poezia, căutaţi-o ceva mai jos:

„Cu încetul munţii îşi coboară frunţile, stâncile se îmbracă în vestmânt verde. Uşurat din strânsoarea lor, fluviul răsuflă, îşi întinde braţe desamorţite pe după insule pietroase şi oferă din loc în loc priveliştea unor largi luminişuri de apă".

ŞTEFAN PETICĂ constitue obiectul unei meritate comemorări. Am făcut-o noi. Au făcut-o alţii. A făcut-o (în No. 464) „Adevărul literar" consacrându-i 2 pagini.

Ce păcat că aproape întreaga comemorare a „Adevărului literar" e constituită numai din reproduceri şi ce păcat că articolele de caracterizare sunt semnate de poeţi (N. Davidescu, Al. T. Stamatiad), iar nu de critici. Interesant articolul — necrolog al d-lui Const. Graur şi preţios articolul informativ (Notele zilnice ale lui Ştefan Petică) semnat de d. Barbu Lăzăreanu.

P. P.

literara

o seama de cuvinte

De Becque definea astfel dragostea:

— La început cuvinte mari, mai târziu cuvinte de nimic, apoi cuvinte urîte!

♣

Buneau-Varilla, directorul ziarului „Le Matin“ nu poate suferi muştele. Din această pricină, în fiecare an, porneşte prin Matin *o campanie prin care îndeamnă pe cititori să stârpească muştele, arătând cât sunt de periculoase.*

Intr'o zi, pe când dejuna cu de Juvenel, acesta îi spuse contrariat:

— Nu ştiu cum făcui, am înghiţit o muscă!!...

— Foarte bine, răspunse Buneau-Varilla, îmi pare foarte bine, că o muscă a suferit o moarte atât de crudă!

♣

Scriitorul Jacques Deval, de curând întors din Sicilia, povesteşte următoarele:

Intre alte taxe pe cari trebue să le plătească vizitatorii cari trec prin Sicilia, cea mai curioasă este aceea care poartă denumirea de „Abonament al asociaţiei Siciliene“. Când patronul hotelului mi-a prezentat chitanţa, comunicându-mi să plătesc 100 de franci, l-am întrebat:

— Ce abonament? Despre ce asociaţie Siciliană este vorba? Ce scop are?

— Ca să puteţi călători în siguranţă.

— Cum asta?

— Să vedeţi: hoţii la drumul mare sunt constituiţi într'o societate.

— ?!...

— Călătorii sunt adeseori expuşi din cauza acestor hoţi, cari în treacăt fie zis, nu sunt prea delicaţi cu persoanele cari le cad în mână. Aşa că prin plata acestei taxe de 100 de franci deveniţi membu al asociaţiei Siciliene.

— Şi?

— Şi puteţi călători liniştit. In cazul când veţi fi atacat de un hoţ, arătaţi această chitanţă. La vederea ei, hoţul vă va cere foarte politicos scuze, şi vă va lăsa în pace. Vă sfătuesc să nu refuzaţi plata acestor 100 de franci... E spre binele d-vs...

Am plătit imediat cei 100 de franci, adăogă Jacques Deval. Nu ştiu de ce, dar patronul hotelului îmi făcea impresia că e unul din membrii fondatori ai... „Asociaţiei Siciliene“!

♣

In 1753, se jucă la un teatru din Paris o piesă de abatele Voisenon. Piesa nu avu nici un succes fiind foarte plictisitoare. Cineva îl întrebă pe abate dece a dat teatrului să se prezinte o piesă atât de anostă.

Voisenon îi răspunse:

— Sunt atâţia oameni cari mă plictisesc în Paris, încât am ţinut să-i strâng pe toţi laolaltă cu prilejul premierei piesei mele pentru a-mi lua revanşa, şi a-i plictisi şi eu la rândul meu timp de trei ore!

bazar

CĂRŢILE DĂRUITE

Consiliul naţional al Cărţii engleze a lansat o idee originală, pentru a înlesni vinderea cărţilor date în dar.

Iată pe scurt sugestiunea consiliului naţional:

O anumită cantitate de fişe de 2, 3, 3^{65}, 5, 7^{65}, 10^{65}, 21 şilingi va fi dată librarilor. Aceştia le vor vinde clienţilor cari doresc să dăruiască o carte unui prieten şi nu ştiu ce să cumpere.

Fişa va fi atunci trimisă (cu toate urările, sărutările şi prietenia pe care şi-o poate imagina) persoanei căreia îi este destinat darul şi aceasta în fine se poate duce în oricare librărie a Insulei Britanice să-şi schimbe fişa pe cartea care îi place.

Iată un procedeu ingenios şi practic.

SUROGATE... LITERARE

Un mare număr de volume franceze editate de o firmă austriacă, casa Manz, din Viena, au ajuns până în Franţa. Or aceste opere nu erau decât pur şi simplu nişte surogate literare.

Introducerea şi comerţul acestor publicaţiuni constitue adevărate contrafaceri, nu numai în Franţa dar şi în celelalte ţări străine: Belgia, Brazilia, Canada, Danemarca, Spania, Finlanda, Marea Britanie, Ungaria, Italia, Luxemburg, Norvegia, Portugalia, Ţările de Jos, etc.

In numele şi la cererea editurilor interesate, revista „Tous les livrés“ a atras atenţia librarilor din Franţa, asupra pericolului, pe care îl prezintă punerea în vânzare a volumelor ediţiunei Manz.

Sindicatul editorilor face cunoscut că, se obligă să urmărească, ca pe nişte complici ai delictului de contrafacere, pe toţi librarii, cari posedă aceste ediţiuni.

Casa Manz oferă iubitorilor de noutăţi un adevărat record, într'un nou gen de escrocherie...

MANUSCRISELE PONTIFICALE

Papa Pie XI, dorind să facă accesibile studenţilor în teologie cincisprezece documente papale, datând din al zecelea secol, a dat ordin să fie fotografiate şi publicate.

Grija acestei publicaţiuni a fost încredinţată bibliotecii Vaticanului, cea mai capabilă de a efectua o astfel de lucrare.

Din cele 15 manuscrise în chestie trei se găsesc în Italia, două în Germania şi zece în Spania. Acestea din urmă erau atât de rău conservate, încât Suveranul Pontif ceru guvernului spaniol să autorizeze laboratorului special al Vaticanului cu restaurarea lor.

Această restaurare a fost executată admirabil.

caricatura zilei

MOTIV PUTERNIC

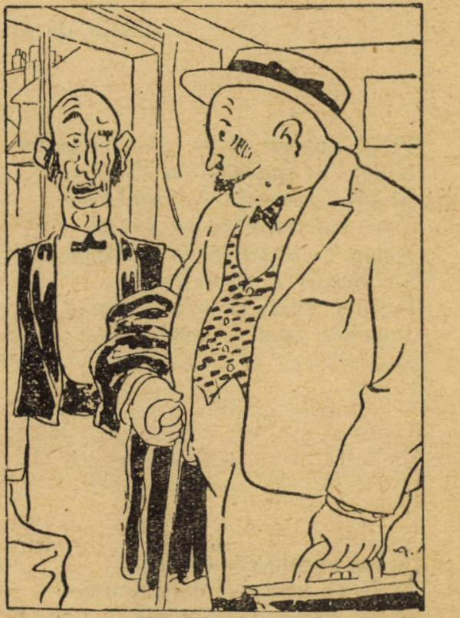

— Chelner pentru ce nu mi-ai oprit cea mai bună cameră, când patronul mi-a scris, că-mi-a reţinut una cu o frumoasă vedere la mare?!...

— Pentrucă, atunci, d-lui nu văzuse bagajele D-voastră...

(Dimanche illustrée)

LOCUINŢE MODERNE

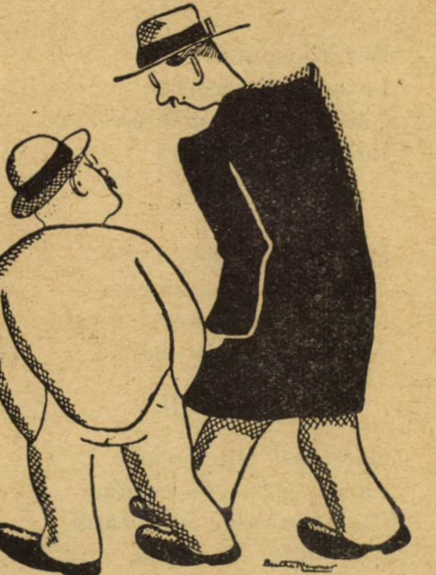

— Da, mi-am găsit apartament.., modern. Dar camerile sunt atât de mici încât trebue să deschid fereastra ca să-mi agăţ paltonul de afară...

(Schow)

Pagini uitate

DIN VERSURILE LUI ANDREI BÂRSEANU

IMNUL UNIREI

Versuri de Andrei Bârseanu Muzică de Ciprian Porumbescu

I

Pe-al nostru steag e scris unire
Unire ’n cuget şi ’n simţiri,
Şi sub măreaţa lui umbrire
Vom înfrunta orice loviri.
Acela ’n luptă grea se teme
Ce singur e rătăcitor,
Iar noi uniţi în orice vreme
Vom fi, vom fi învingători.

II

Am înarmat a noastră mână
Ca să păzim un scump pământ,
Dreptatea e a lui stăpână
Şi domn e adevărul sfânt.
Şi ’n cartea vecinicei scrie,
Că ţări şi neamuri vor peri,
Iar mândra noastră Românie
Etern, etern va înflori.

III

Invingători, cu verde laur
Noi fruntea nu ne-o ’mpodobim,
Nici scumpele grămezi de aur
Drept răsplătire nu dorim.
Ştiind că ’n vieaţa trecătoare
Eterne fapte-am împlinit
Şi chinul morţii ’ngrozitoare
Bogat, bogat e răsplătit.

COMORILE LUI IANCU

I

A lui comoară am aflat!
Strigaţi aprinşi de bucurie
Şi cu nespusă lăcomie
De răscolit v’aţi apucat.

II

Şi-aţi răsturnat pământul sfânt
Pe unde paşii lui umblară
Şi aur... aur, ăst cuvânt
V’aprinde sinul cu-a sa pară.

III

O, epigoni!... Argint şi aur
Nu sunt comoara Iancului
Ci altul e al lui tesaur,
E alta moştenirea lui.

IV

E spada lui cea vitejească
Şi sfânta dragoste de fraţi.
Acestea să vă ’nsufleţească
Acestea voi le căutaţi.

LA CRĂCIUN

1. COPILUL

I

Bucurie, bucurie
La apus şi răsărit
Căci a lumei mântuire
Iată, iată a sosit!

II

Din părinţi fără avere
Intr’un sat necunoscut
Un copil sărman şi gingaş
Azi în iesle s’a născut.

III

Dar acest copil odată
Lumea ’ntreagă va uimi,
Căci minciuna şi păcatul
Fără milă va sdrobi.

IV

Omenimea prăsnueşte,
Cântă îngerii în cor,
Iar măicuţa tinerică
Blând admiră-al ei odor.

◆

2. COLINDATORII

Ce mişcare, ce cântare
Se aude pe ’nsărat?...
Sunt colindătorii harnici,
Ce pe uliţi au plecat.

Băetaşi la faţă rumeni
Cu căciula pe urechi,
Ce nu vor ca să se piardă
Datinile sfinte, vechi.

Ei păşesc cu străduinţă
Prin omătul sclipicios
Şi sub streşini primitoare
Cântă-şi cântecul voios.

De-un copil trimis din ceriuri
Peste tot ei povestesc,
Şi de-a spune-a lui ivire
Nici decum nu obosesc.

Frigul tot mai tare creşte
Neaua scârţâie sub paş’
Ce le pasă?... E Crăciunul;
Ei colindă drăgălaşi.

◆

3. STEAUA

Din hârtie e făcută
Şi de-un băţ e aninată
Dar întreabă-l... El n’ar da-o
Nici pe lumea asta toată.

Cântând versuri mult voioase
El mereu o învârteşte,
Ş’a lui faţă rotunjoară
Tot mai falnic străluceşte.

Stelelor din înălţime,
Ce clipiţi cu-aşa mânie?...
Inţeleg... Necaz vă face
Steaua mândră de hârtie.

Braşov, Decembrie 1894.

cărţi redate în extrase

NOËL MATHIAS

de NIL ROBIN

Nil Robin *pictează cu vorbe. E un portretist îndrăgit de modelul său : Noel Mathias ; învăţatul cu suflet de copil vesel şi lenos. Desenul e de o minuţiositate uimitoare, coloritul minunat nuanţat, iar umbrele reliefează fantastic figura. Noi o privim cu admiraţie. Fineţa cu care autorul şi-a evocat modelul îi face pe ambii caracteristici, de neuitat.*

SUBIECTUL

Savantul Noël Mathias a descoperit prin sumedenii de biblioteci cutreerate cu o îndârjire duioasă, şi a cules din teancuri de documente prăfuite, dovezile hotărâtoare cari vor servi cercetătorului încăpăţânat să răstoarne şi să execute multe din cele mai de faimă glorii literare franceze din veacul al 17-lea şi al 18-lea, pe nedrept încununate. Noël Mathias e un savant dar în acelaş timp e un visător impenitent, un om modest care s'a lepădat de toate bunurile lumeşti : abia se hrăneşte, abia se ocupă de îmbrăcămintea lui. Un original foarte simpatic. El nu e complet lipsit de mijloace ; un bancher îi scrie uneori, dar scrisorile acestuia, Noël nu le deschide. Ceva mai mult, pentru ca să se descotorosească de hârţuielele zilnice, e cât pe ce să se lase internat într'un spital de nebuni. Drept nebun îl vor ţine desigur toţi acei cari şi-au ticluit viaţa ca o hârtie cadrilată înscriindu-şi clipa cu clipă toate tipicurile traiului lor, căci banalitatea de mult a înlocuit fantezia.

Tânărul muzicant Remy, e însă un adept al ei, şi ca atare se va simţi atras de bătrânul care vorbeşte cu o înflăcărare tinerească despre atâtea chestiuni palpitante. Cu o ardoare de neofit de curând convertit, Remy roagă pe Noël să-i citească cel puţin o pagină din opera menită să răstoarne altarul falşilor zei ai literaturei. Noël îi duşează entuziasmul. Opera e scrisă... da, în cugetul său: pe hârtie n'a aşternut încă nici o slovă. Remy îşi stăpâneşte la început nerăbdarea, apoi oricum, crede că e nevoie să zorească pe unchiaşul care lasă vremea să se scurgă şi păşeşte de parcă ar fi la începutul vieţei. Indemnurile sale rămân fără efect. Atunci îl dojeneşte,— frate mai tânăr dar mai cuminte, pe cel bolnav de abulie şi de hoinărie spirituală. Zadarnic, pentru Noël visul singur e fertil în bucurii curate.

Atunci, se întreabă Remy : Cine, ce a fost în tinereţe bătrânul genial şi copilăros de azi ?

Află că a fost studios cum nu sunt mulţi, şi frumos şi serios, că toate năzuinţele îi surâdeau şi pe toate le-ar fi putut realiza viitorul ? Mai află că a fost iubit, că a iubit. Frumoasa Armène Doré, era soţia altuia, şi mamă, dar era şi nebună de Noël, gata pentru el la orice. Pentru el era ea o icoană ; şi prezenţa ei ca pâinea zilnică de trebuitoare lui. Să-i fie stăpâna visului, atât îi cerea Noël Armènei. Pe ea, o dragoste eterică nu o putea mulţumi ; suferise mult unul prin altul, până ce tânăra femee se hotărîse să desbine pentru totdeauna şi cu desăvârşire vieţile lor atât de puţin unite dar atât de puternic le-

După multă durere Noël se îndrăgostise de alt vis. Opera grandioasă pe care ar fi putut-o scrie, pe care o drăgostea în cugetul său, îl stăpânea acum pe deplin. Trăia fără nevoi, fără dorinţi, fără amintiri. Era fericit.

CAPITOLUL II

Remy trăia, în tovărăşia lui Noël, o adevărată poveste. In savant, el iubea pe poet. Zina poveştilor avea figura Franţei. Era alegoria a tot ce luneca graţios şi moale în metafizica şi filozofie.

Cum să nu fi fost Noël simpatic fără înconjur lui Rémy ? Totul în acest bătrân îi era plăcut, şi mai înainte de orice frăgezimea spiritului. Nimic nu o putea împiedeca să strălucească. Flacăra nu se vedea. Celalt jăratec era tot stâns în jurul lui, din lipsa de îngrijiri. Abia mânca, să nu moară de foame.

Eşise din lume. Ducea o viaţă aproape moartă ? Singur cugetul ei era viu.

Era pur în actele sale. Era pur în cugetul său. Găsise în Istorie, ca pe cer o stea necunoscută, un punct de adevăr; şi se agăţa de acest astru.

Traiul lui Noël semăna cu o pagină de Bach. O despoiere divină. O linie fără ştersături. Nu aştepta dela viaţă, nimic. Işi ducea el sarcina de fericire. Exemplul său făcea pe prietenii lui Rémy geloşi. Robert Destroys, un inginer, se îndeletnicea cu perfecţiunea unor lucruri technice, dar în acelaş timp îşi îmbunătăţea şi soarta. Doctorul Madet însănătoşea bolnavii, dar îngrijirile sale erau retribuite. Noël nu trăia din munca sa. El pentru munca sa trăia. Cum o putuse scoate la capăt până atunci ? Ce concesiuni făcuse activităţei practice ?

„Aşa e, zicea el cercetându-şi amintirile, „am fost profesor pe unde-va".

Dar se împotrivea memoria.

„Unde am fost oare profesor ?

O adiere din tinereţe îi arunca în obraz miresmele Coastei de Azur. Fusese profesor la Nizza.

Din strada Ursules, Noël ajungea la piaţa Panteonului. Trecând în faţa statuei lui J. J. Rousseau, făcea uneori, cu mâna, un semn, de parcă i-ar fi tăiat capul. Nu putea să reţie gestul. Se surprindea cu degetele întinse, privind pe Rousseau cu aer batjocoritor, şoptea între dinţi :

„Chiar aşa ! Iţi tai capul. Iţi las tunica. Ai merita să-ţi trag pantalonii şi să primeşti bătae, dar ţi-ar face prea mare plăcere".

Se supăra pe străzi, şi apoi se împăca cu ele. Il vedeai întorcându-se din drum, în faţa străzii Malebranche şi cinstind prin preumblarea sa, strada Descartes. El apuca pe bulevarde inpersonale, pe alei anonime. In fond cheful său depindea de lecurile sale. Rare ori eşea din biblioteca fără să fi resimţit vre-o nouă prietenie sau vreo ură nouă.

In fiecare dimineaţă, într'o stradelă de lângă Hală, întâlnea un copil care plângea trăgând pe maică-sa de rochie.

Haide, Robert ! Haide Robert !

Dar Robert, obişnuit cu acest îndemn care nu-l pişca, urmează să se lase târât. Nu voeşte să meargă la şcoală.

Intr'o zi Noël se înţepeneşte în faţa copilaşului. Ridică degetul arătător la înălţimea feţei în mod solemn, şi apoi declară cu un glas grav şi pe care doreşte să-l facă hotărîtor :

„Robert ! nu trebuie să plângi !

Apoi, se îndreptează cu seninătate.

Câtva timp după acest oracol, într'o stradelă de lângă Hală, o femeie apucă pe Noël de braţ. Privirea ei se îneacă de emoţie. Robert ţinea pe maică-sa de mână, cu aerul sfios şi triumfător în acelaş timp. Nu mai trăgea de rochia ei.

„Domnule, Domnule, îngână acea femee, ai făcut o minune.

(Noël surâse, era cea dintâi) : Robert nu mai plânge când merge la şcoală.

Si adăogă : — „Mi se pare că e din pricina arătătorului d-tale vertical.

Robert întinse lui Noel o mânuţă sfioasă, iar Noel se îndepărtă cu arătătorul întins ca un predicator.

El nu cunoştea sgomotul cald şi neastâmpărul cafenelelor.

Când trecea pe la o terasă de cafenea, de-abia îi parvenea o şoaptă, ca o bâzâială de albină, întârziată departe de sbârnâitul sgomotos al stupului. Noaptea el nu se închidea nici odată într'un cinema. Goliciunea muzic-hall-urilor nu-l atingea. Ritmul jazz-ului nu sdrobise cadenţa alexandrinilor cari-i mai legănau încă clipele de libertate.

Cafenelele, restaurantele, teatrele, în cari Noël intra, erau pentru el pline de taine. A te preumbla pe stradă e o aventură minunată. Se cere să fi cutreerat oraşe străine, unde să nu cunoşti pe nimeni, pentru ca să înţelegi interesul ce se resimte în faţa locuinţelor în cari nu vei pătrunde. O curiozitate plină de patimă pândeşte pe la ferestrele opace. Romanuri duioase şi tragice se desfăşoară în camerile cu draperii grele şi noi auzim gemând tăcerea pe care o ascultăm. Frumoase şi ameninţătoare mai sunt graiurile pe cari noi ne le vorbim. Astfel Noël îşi petrecea zilele într'un oraş interzis. Se minuna de mişcarea, de sgomotul, de luminile lui. El născocea entuziasmul omenesc şi în loc să jinduiască o viaţă ca aceea, trăia într'o margine aurită.

Invidia locuinţele deschise spre lumina aleelor. O masă alături de o fereastră ce capod'operă ar ţâşni. Când însă pătrundea soarele prin geamlâcul atelierului său, şi danţa praful în lumină, atunci Mathias bombăneşte şi se căinează pentrucă nu are un velum.

Duminica face excese. De obicei, pe la 5, se îndreaptă spre o cofetărie, bine cunoscută de fidelii din strada Saint Jacques du Haut Pas.

Savantul se îndreaptă spre o măsuță unde el știe că sunt adunate la un loc: prăjiturile din ajun, având culori mai puțin ochioase. Acestea costă mai eftin. Noël arată cu degetul acele cari îi plac mai mult. Vânzătoarea încearcă să-l atragă spre prăjiturile proaspete:

„Azi aveți de unde să alegeți".

„Mulțumesc, zice Noël, îmi plac mai bine cele mai puțin proaspete".

„De obicei le vindem numai copiilor. Vă cunosc, Domnule, veniți în fiecare Duminică. Sunteți un original".

„Nici de cum, spune cam stingherit Noël", ci seamăn și eu cu copiii.

Mathias surîse la auzul complimentului. Mirosul de aluat cald îl pătrunde El savurează umezeala zăhărîtă care se urcă din cuptoarele din dărătul dughenei. Atmosfera aceia îl încânta. El laudă prăjiturile casei Rifou: „cari chiar a doua zi păstrează parfumul celor proaspete". — „Văzutu-s'a o magazie la mai nimerit loc, chiar în fața bisericei, gata să primească vizita cuvioaselor domnișoare cari au postit toată dimineața. — „Cât despre preot, — Noël întărește lauda, — „preotul, un om foarte cum se cade, pe care îl înâlnesc uneori, mi-a mărturisit că altă brioșă decât aceia a casei Rifou, nu binecuvintează el pentru slujbă.

In zilele de sărbătoare, un pachet gata legat în care se afla prăjiturile preferate ale lui Noël îl așteaptă. E cadoul doamnei Rifou? Noël se urcă la el cu prada prețioasă din care mănâncă trei zile.

CAPITOLUL V

Remy sărbătoarea împreună cu o mână de prieteni, pe un tânăr violoncelist vienez care dăduse cu succes un recital în sala Erard. Noaptea se prăvălise poticnind de pe înălțimile din Montmartre, se isprăvea acum într'un restaurant dela Halâ.

Remy era încântat că se aflau Halele la nivelul Senei, căci astfel nu mai avea unde să se poată coborî. El se apropie de o fată tânără, înaltă, care răspunsese toată seara la numele de Janine.

Oboseala din timpul nopței îi da acum aparența unei princese, sătulă de domnie, și pregătindu-se să adbice. Violonistul Pierre Valdaigne îi zicea: „logodnica mea". Janine îi spunea: Pierre și celorlalți domnule. Mai la urma urmei se putea mulțumi Remy și cu aceste deslușiri.

— „Cine ești, o întrebă el.

— „Sunt steno-dactilo, răspunse ea fără să pară mirată.

Remy păru iluminat. Iși adusese pe dată aminte de niște vorbe ale lui Noël.

— „Domnișoară Janine, vei face o faptă bună" — și strigă în gura mare: — „Pierre, îți cer pentru un ceas, — nu mâna, ci ambele mâini ale logodnicei tale. Ș'apoi de ce n'ai veni și tu cu noi. Hai, vă iau pe sus pe amândoi".

O manta fu aruncată pe umerii tinerei fete. O dimineață palidă îi decolora părul blond. Janine, cu picioruțe de argint se ferea de băltoace și coji de fruc-

Janine, Pierre și Remy se țineau de mulțimea răspândită până la Sena, apoi o luară dealungul cheiurilor cari duc spre canalul Sf. Martin. Insula St. Louis, ca o corabie grecaie, spinteca apele și ceata.

După ce făcură câțiva pași pe cheiul Celestins, Rémy și tovarășii săi se opriră în fața obloanelor închise ale unei cafenele. Isbi ușurel și o femee somnoroasă ținând o mătură în brațe se arătă numai decât.

„Ne ducem la Domnul Mathias? Știu drumul".

Intră în cafenea. Prietenii îl urmară. O ușă da pe un coritod. O scară dreaptă de lemn sculptat, — conducea spre camere. Treptele erau uzate. Janine și Pierre nu vedeau nimic și se țineau de poalele pardesiului lui Remy. Acesta se părea că știe pe de rost toate secretele acelor întunecimi.

Bătu la o ușă. Nu răspunse nimeni. Iar isbi. Aceiași tăcere. Insistă.

Se auzi glasul lui Noël:

— „Cine bate la ușă la o asemenea oră?

„Prieteni, deschide!

Patul era cu siguranță alături de ușă, căci zăvorul fu tras fără ca Noël să fi fost silit să se scoale. Zorile luminau camera. Nu erau perdele la ferestre.

„Ce rost are gluma, strigă Noël, către tineri; — sau mai bine zis, ce înseamnă această feerie? se corijă el; văzând apariția luminoasă a tinerei fete.

Te-ai deșteptat?

— Ai putea spune mai curând că visez.... în viața mea n'am văzut strălucind mai desdimineață atâta frumusețe, zise el tinerei fete.

— Janine e steno-dactilo. Ea te ascultă. Pentru a domni asupra oamenilor îți lipsea un condei. Eu împrumut Watermanul meu Janinei. Ea ține sceptru în mâinile sale și va ști să-ți slujească gloria d-tale.

Noël măsură pe tânăr din ochi și acoperindu-și privirile în fața plastronului său alb:

„Cu un asemenea costum, pariez că ești beat!

„La rândul meu vreau să te îmbăt și pe d-ta.

„Limbut îmi ești!

— Nu știai? Prietene Pierre, domnișoară Janine, — înșiră el adresându-se tinerilor, — „domnul Mathias e un savant pe care îl inspiră zorile. Huyghens, Pascal, Descartes, vin de-l trezesc în fiecare zi.

„Domnul Mathias, — reluă Rémy, nu se poate hotărî să înceapă a scri, dar mi-a afirmat că ideile îi vin cu ușurință la deșteptare. Fii Muza lui, Domnișoară, nu aceea care inspiră, ci acea care culege

„Muza, spuse tânăra fată, peste câteva ore va purta o bluză mare neagră, și va scrie minute la mașină.

— „Ce e asta minută, întrebă bătrânul ca și cum s'ar fi interesat.

— „E un act notariat, șopti cu glas duios Janine.

„E cu putință! Un fiu de notar să nu știe ce-s minutele! exclamă Rémy, reproșându-i pe ton comic.

— „Par'că d-ta știai!

— „Zău nu, răspunse el bătrânului, dar vezi că tatăl meu nu era notar. Ci să nu ne mai pierdem vremea. Vorbi-vei în sfârșit, Domnule Mathias? se înflăcără tânărul. — Dicta-vei acestei fete care așteaptă bunul plac al d-tale? Dicta-vei cel puțin un articol de ochire generală în care să îmbrățișezi la o laltă....

„Mare șugubăț îmi ești, Rémy dragă! întrerupse bătrânul.

„Pe savantul ăsta, nu-i chip să-l urnesc, se înfurie Rémy, și-i se prefăcu veselia în tristeță. Te rog! Voești să te lăsăm singur, cu domnișoara Janine? Vom aștepta jos în cafenea iar când veți fi isprăvit de lucru, vom porunci să ni se urce o cafea excelentă.

— „Las' că o cunosc eu, cafea excelentă, o cafea clocotită, atât!

Pierre și Rémy se prefăcură că se îndepărtează. Janine consimțea să rămână. Aștepta în rochia de bal, supusă și modestă. Albă ca o infirmieră.

— „Ce trebue să scriu, șopti ea.

— „Ce păcat copilă, că visul acesta e azi o glumă, și nu va mai putea de acum înainte să nu fie un vis.

— Dar vă asigur, domnule, afirmă tânăra fată, dacă succesul lucrărilor dv. depinde de prezența mea, bucuros voi reveni.

— „Fetele nu intră în fiecare dimineață prin oteluri mizerabile. Zânele nu vin decât la zile mari.

Rémy care revenea, simți nevoia să tragă o concluzie și apăsă fiecare vorbă:

„Nu constat decât un singur lucru. Anume: că aveai ocazia să lucrezi cu profit azi dimineață și că te-ai sustras.

Se despărțiră cu veselie. Pe scară răsuna sgomot sglobiu. Cei din urmă somnoroși morocănoși fură treziți. De cum se închise ușa, Noël văzu camera umplându-se de umbră. Lumina zilei nu mai intra pe ferestre. Sări din pat, se asvârli asupra ferestrei pe care o deschise cu furie. Prietenii se depărtau pe puntea Marie. Un țipăt i se înăbuși în gâtlej. Apucă un creion cu vârful scurt. Il ascuți cu dinții. Fără să bage de seamă că era în cămașă și cu tot frigul dimineței se așeză în fața mesei de toaletă, mai mare decât masa de noapte și mai comodă pentru scris. Când ligheanul fu împins la o parte, Noël așteptă îndelung, apoi creionul începu să alerge pe marmora mesei. O siluetă se schiță. Era poate a Janinei. Dar pe hârtie nici un semn. Atunci bătrânul se ridică și se preumblă în lung și larg prin odăița îngustă. Poalele cămășii se ridicau îndărătul său. Gura lui mișca și nu se auzea nici un sunet. O frază se organiza, pare-se, pe buzele lui, dar nu era exprimată. Atunci danțul îi venea în ajutor. Cu brațul legănat în cadență, Noël urma ritmul început. Fraza începută se isprăvea într'un gest. Spiritul emancipat se înscria în curbe prin spațiu.

DIMITRY

Cumpăraţi tinereţe.

Lucrată după o formulă care există de 70 ani, Creme, Pudra şi Săpunul Simon sunt pentru piele, admirabile binefaceri!

CRÈME SIMON

PARIS

CENTRALĂ

Universul literar

Anul XLV Nr. 49
1 Decembrie 1929
5 Lei

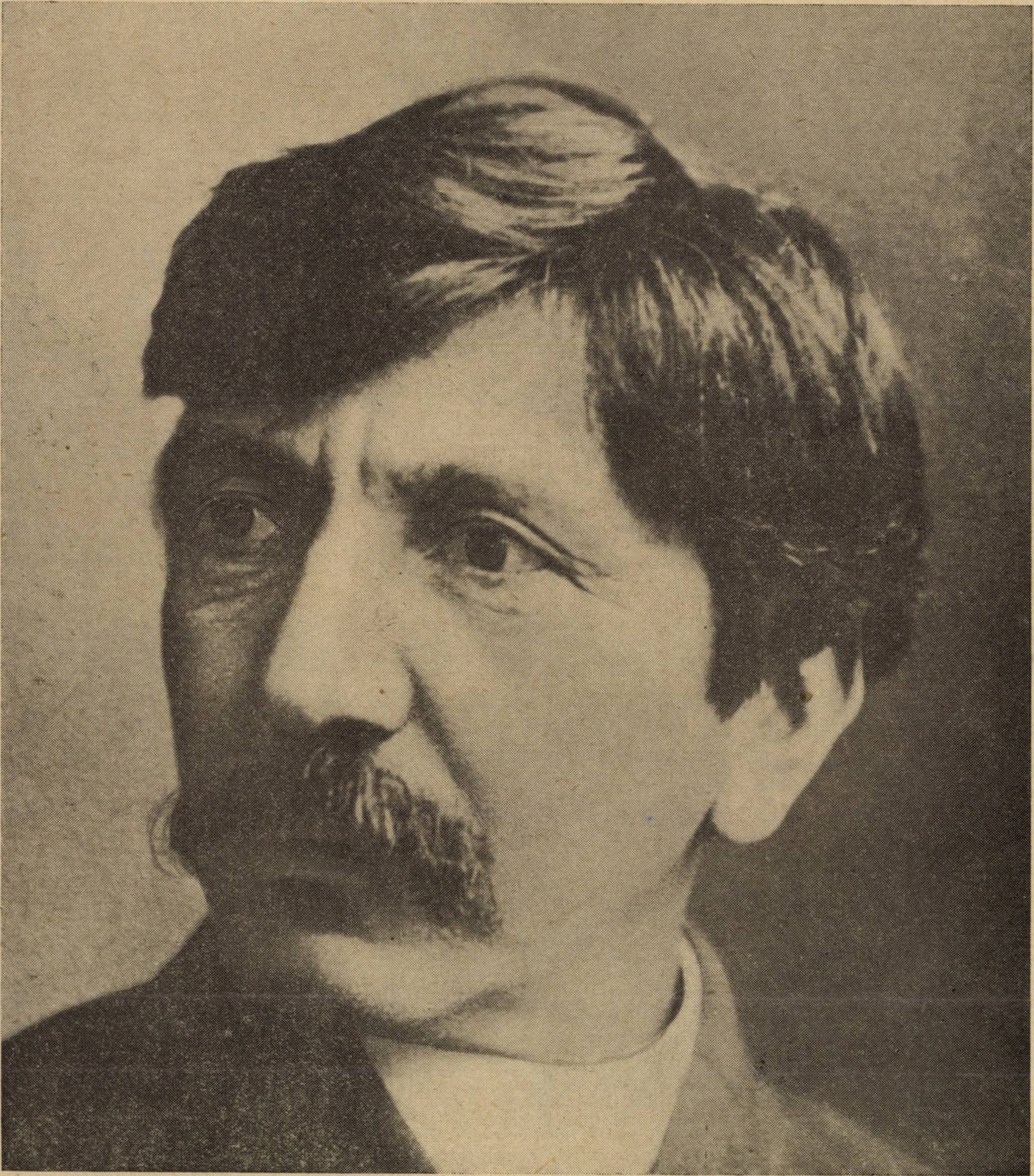

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

Ctitorii

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

(1858 — 1919)

de **PAUL I. PAPADOPOL**

S'au împlinit, la 6 Nov., 10 ani... Abia ne întorseserăm din Moldova, când, răbojul marilor pierderi naționale, avea să înregistreze — după apunerea celor doi luceferi, Delavrancea și Coșbuc — nedespărțiții lui prieteni de zile bune— trecerea dintre cele pământești a lui Al. Vlahuță — acela căruia, dupăce urmărise cu continuă înfrigurare urgia „zilelor grele". Pronia îi oferise surpriza întreagă a idealului național realizat.

Numai zece ani și totuși — câtă distanță ! Pentru un cetitor credincios al scrisului românesc — lucrul pare într'adevăr straniu. Gândiți-vă numai la: cum scria Vlahuță — cu câtă râvnă, cu câtă căldură, cu câtă pasiune și cu ce exces de sinceritate, cu câtă putere de jertfă își mutila — voit— uneori inspirațiunea — și la cum se scrie astăzi: calculat, rece, artificios, cu ifose și cu morgă, cum se silueşte o inspirație bănuelnică și cum se creiază din nimic o literatură fără viață, fără vlagă, fără noimă și fără formă. E. într'adevăr o stranie deosebire de concepție care explică foarte ușor dece *aceşti* contemporani vorbesc atât de puțin despre *acest* Vlahuță care își dădea perfect de bine seama de puterea cuvântului și de răspunderea artistului—, numia pe poet „preot al acestei mari puteri" și-l îndemna părintește:

Nu duceți minunatul vostru dar
Ofrandă mâinelor nelegiuite,
Ci ca pe sfânta masă din altar,
A 'mpărtășirii taină prea curată.
Aşa cuvântul să vi-l pregătiți
Ca mii de inimi la un fel să bată,
Și miilor de veacuri să vorbiți.

Firește că el, personal, a făcut așa. A muncit acea „muncă sfântă, ce răsplata 'n ea-și găsește", a iubit pe toți, a suferit, a scris și a luptat, a cântat „tablouri... strălucitoare, glasuri, colori și forme,.... atâtea adevăruri nerostite încă... drame mişcătoare,... eroi lipsiți de slavă..." *(Unde ni sunt visătorii?)*

E lesne de înțeles că un asemenea caracter n'a putut fi un fericit. Firea sa, pedeoparte, felul cum înțelegea arta, pedealta îi rezervau de timpuriu — un locșor în camera condamnaților vieții.

Dar să le luăm pe rând:

„Firea" lui era „blândă și îngăduitoare" — ne-o atestă unul dintre aceia pe cari și i-a apropiat (1). Și tot el: „avea un suflet bun, îngeresc de bun și de o modestie așa de atrăgătoare, încât oricine se apropia de el, se simția prins ca în mrejile unui farmec nespus". Și în plus: „acea mândrie stăpânită și îngăduitoare, acea demnitate înălțătoare care copleșia și pe cel mai îndrăzneț prin tactul, prin înțelepciunea și prin bunătatea cu care el știa așa de bine să le impună făcându-se astfel, nu numai respectat, dar și iubit" (1).

Și, în legătură cu sentimentul lui de mândrie două fapte sunt concludente: refuzul scaunului pe care i-l oferise aceiaș Academie română care îi respinsese dela premiu opera și — mai ales— neacceptarea fără condiții a însărcinării, pentru care Regele Carol îl găsise potrivit, de educator al prințului moștenitor — pe atunci — Carol.

Vlahuță cerea doar atât: „cât timp se va ocupa de educația prințului, răspunderea aceasta să și-o ea el întreagă, fără a fi stingherită de influența altor educatori" (1) Era — fără îndoială — o modestă pretenție a unui visător incorigibil care înțelegea să ia lucrurile în tot complexul lor — să se identifice cu nobila situație și să facă operă nemuritoare și pe această cale. Cine știe, poate că Vlahuță, artistul, patriotul luminat, sfătuitorul înțelept și omul de omenie— ar fi putut îndruma altfel pe prințul Carol, făcând din el, ceeace fusese destinat: regele tuturor Românilor și asigurând țării noastre timpuri mai fericite.

Dar nedreptatea cea mare care i s'a făcut lui Vlahuță a fost alta. Trec peste atâtea fapte secundare, trec chiar peste faptul că i s'a ridicat un bust, fără asentimentul celor mai apropiați ai lui, trec peste scandalul și discuțiunea publică legate, de acest bust, trec peste nătângia și lipsa de considerațiune socială cu care i-a fost răscolită, de mâini foarte puțin pioase, viața de modest martir al frumosului și binelui — luându-se ca informatori persoane care, oricât ar încerca, nu și-ar putea lua răspunderea celor comunicate — și mă opresc la învinuirea cea mai gravă care i s'a adus, care i s'a putut aduce — aceea de eminescian. O recunosc: vinovată e, în primul loc, școala, manualele alcătuite de multe ori — tipicar, copiate din ediție în ediție și din autor în autor, și dascălii cari n'au fost în stare să le controleze — spre a spulbera această apropiere iluzionară. Și totuși reacțiunea s'a produs: alături de d. Al. Busuioceanu (2) am încercat să explic vechea interpretare și să clădesc alta nouă (3) — după care Vlahuță capătă toată independența artistică (4).

Natural că nu trebue să ne gândim numai decât la admirația pe care Vlahuță, ca om și ca artist, o avea pentru Eminescu. (De fapt poezia „Lui Eminescu" poate fi raportată oricărui erou al simțirii, al suferinței pentru omenire). Nu trebue să ne oprim la atmosfera relativ eminesciană a câtorva dintre poezii, nici la versificația altora care — atunci — nu putea fi decât aceasta. Nu neg, deasemeni, evidența înfrățire sufletească dintre cei doi poeți: aceiaș iubire caldă de oameni, aceiaș preocupare de soarta lor și de mersul generațiilor. Dar, mi se va concede, aceste elemente sunt departe de a fi suficiente spre a face din atât de originalul Vlahuță, un simplu emul chiar și cel mai fericit, dacă vreți, o remorcă pur și simplu a luceafărului.

Se împotrivesc la aceasta atâtea alte considerațiuni asupra cărora s'a trecut— vai! — cu caracteristică și condamnabilă ușurință. Se desconsideră — în primul loc — acea simplitate care-l caracterizează — făcând din el unul din cei mai autorizați reprezentanți ai lirismului pur românesc. Și, pe lângă ea, armonizându-i-se de minune, subiectivismul activ și permanent, continua exteriorizare de sentimente precise și vijelioase care-l caracterizează — cu toată dreptatea — ca pe un „poet al pasiunii" cum i-a zis foarte bine d. Al. Busuioceanu. Iată dece poezia lui Vlahuță dă impresia justă a unei infinite neliniști, a unei continue revărsări de impresiuni, senzații și sentimente pe care, din umbră-le dirijează cu grije, și cu cea mai rațională voință. De aici, atâtea alte caractere și — mai ales acea impresiune de îngrijit, atent și calculat (de voit —dacă vreți) pe care ne-o dă chiar scrisul poetic al lui Vlahuță. Și tot de aici, prezența unui puternic element în această operă care — lucrul pare mai puțin curios — se pretează minunat (mai puțin decât aceea a lui Haralamb Lecca — pe care vai! — l-am uitat atât de repede) la declamație. Și tot de aici lipsa congenitală, interdicția nativă — aș putea zice, a oricărui element filosofic — ceeace, se va recunoaște nu e cazul cu Eminescu. Vijelios prin urmare, cași înaintașul său, Vlahuță opune romantismului filosofic, de concepție al acestuia, un altul personal — sentimental. De aici și caracteristica de pesimist care i se dă, prin excelență, celui dintâi, de optimist — acestuia — concluziune la care ne duce răceala, indiferența, seriozitatea și scrupulozitatea cu care Eminescu privește viața, căldura, grija, ușurința — dacă vreți — și graba cu care admiratorul său îi rezolvă cele mai adânci probleme. Taina va trebui explicată prin acea adâncă, sinceră și proprie iubire de oameni pentru grija cărora a suferit atâta. De-aici desemnarea lui Vlahuță ca poet mai ales social, ca luptător grijuliv pe altarul celui mai curat și mai cinstit umanitarism.

Iată din ce cauză n'aș ezita să văd în el un luptător pentru fericirea omenirii, un armonizator al claselor sociale, vârstelor și neamurilor, ba încă (și lucrul se poate verifica mai ales în proza sa sănătoasă și edificatoare) unul din cei mai puternici, mai hotărîți și mai perfecți educatori — pe atâtea terenuri: social, patriotic, literar, religios, etc. E fără îndoială — o caracteristică de valoare, oricât ar strâmba din nas atâți naufragiați ai scrisului românesc pe care tocmai desfrâul i-a uns scriitor. Vlahuță făcea parte din ceata celor fricoși. Cunoscând bine omenirea el căuta să-i dea

---

(1). P. Bujor în „Adev. literar" dela 18 Nov. 1923.

(2). Poetul pasiunii" în „Luceafărul", an. XVI, pag. 273.

(3). In „Adev. literar" I, II, 49. id — ibid. 24 Febr. 1924.

(4). Cartea de L. română p. cl. VII (în colaborare cu St. Pop și Stella Burnea).

VLAHUȚĂ — ANIMATOR ȘI REALIZATOR AL CULTURII

Al. Vlahuță a scris mult și bine timp de 40 de ani.

El încearcă — și reușește — să împace idealul cu realul; caută perfecțiunea în om; urmărește ridicarea omului spre Dumnezeire, prețuirea individului oriunde s'ar găsi el și din orice strat social s'ar naște.

Cine va adânci pe Vlahuță va putea constata că el a fost un realizator, un animator, un îndrumător și propovăduitor cald — în scris și prin viul grai — al mișcării culturale în țara noastră.

Indeamnă și îndrumează în spre mai bine: sfătuește ca un iubitor de adevăr și de frumos moral; el cunoaște stările de lucruri, reale, în tot complexul lor, în massa poporului nostru, și prescrie leacul de vindecare.

„*Trebue o refacere dela temelie*" — spune Vlahuță — „*trebue dată, la pământ, toată tencuiala rea, tot fardul de civilizație, cu care s'au amăgit două generații*".

El îndeamnă la muncă așa: „*Muncește și nu-ți socoti ceasurile de nesomn, nici prețul străduințelor tale. Cât de mic și de neinsemnat să fii — o fărâmă de bine poți aduce și tu pe lumea asta. Nu te întreba cum. Să vrei numai, din toată inima, să faci binele — și orice cale ți-e bună*".

Apoi: „*Munca, tăcuta muncă, sfânta muncă împlinită din toată inima, — iată ținta și fericirea și singurul înțeles, adevărat, al vieții*".

Asemue, el, pe omul muncitor, unui semănător, — și-l îndeamnă să samene în tot timpul și în tot locul, spre bine și progres.

bine și progres

Munca — însoțită de credință — trebue.

„*Nimic trainic nu se poate face fără credință — fără o pasiune mare*", spune Vlahuță; apoi: „*....dacă nu-i credință totul se sfărâmă*".

Dezinteresare personală — nu egoism — ci altruism, — vrea el: „*Când vrei să faci un lucru bun, nu te gândi prea mult la tine*".

La temelia tuturor acțiunilor omenești Vlahuță așează sufletul.

„*Ce e bunătatea?*" întreabă el.

„*O frumusețe pe care o pricepi, direct, cu sufletul*", răspunde.

In cărți găsește el isvorul binelui și al bunătății: „*Iată încă o mare fericire — aceea de a putea citi*".

Indeamnă, el, la cât mai multă lumină prin cititul cărții — în păturile adânci ale poporului — care, vai! nu a știut nici scrie și nici citi: — „*și ce uimitoare frumuseți artistice ne-a creiat*", în doina cântată, în poeziile populare, în arta plastică cu linii simple și armonioase.

Prin aceasta el vizează pe țăranul român, pe care l'a iubit cu o duioșie rară: „*Indărătul vremurilor, la capătul celei mai nobile vițe românești — e un păstor. El singur a rămas neschimbat în curgerea atâtor veacuri: — aceiaș doină, acelaș grai, acelaș port, — dela urzirea neamului nostru*".

„*Țăranul* — spune, undeva, Vlahuță — *este singurul depozitar credincios, care păstrează, cu sfințenie, moaștele neamului său, obiceiurile, graiul, legea, — și bunele apucături moștenite de la străbuni*".

Vlahuță are, în scrierile lui, și preocupări pentru copii și pentru acei cari sunt datori să-i pregătească pentru viață.

El face apel la o conlucrare, armonică și convergentă, cu părinții, școala, presa, literatura și întreg mediul în care copiii trăesc.

„*Copiii noștri trăesc în voia întâmplării, aruncați, cu nepăsare, de ceeace se va întâmpla, în mijlocul celor mai primejdioase sugestii*" — spune el.

„*Invață pe copil, de mic, să-și pună întrebarea: Ce faci tu cu vremea ta?*" — povățueste Vlahuță.

◆

Războiul de reîntregirea neamului românesc a impresionat mult pe marele gânditor și a contribuit, prin scris și prin îndemn personal, la victoria finală.

Are, în această privință, pagini de o înălțare până la sublim, până la jertfire de sine, închinate și scrise chiar în timpul războiului. Sunt adevărate trâmbițe de război chemările și îndemnurile lui, isvorâte din însăși faptul că Vlahuță a fost chiar pe front — bunăoară la Mărășești și în alte locuri — ca să îmbărbăteze și să încurajeze pe flăcăii-luptători din tranșee pentru ofensiva generală din 1917.

Gândul ne poartă cu 52 de ani înapoi, când, în 1877, bunul său prieten, marele pictor Grigorescu, fusese în Bulgaria, la Grivița, ca să îmbărbăteze pe căciularii și pe dorobanții noștri; la fel în 1917, Vlahuță urmează armata, în retragere, în Moldova, în carul cu boi, apoi în refacere, în pregătirea ofensivei, — spre a suferi, a îmbărbăta și a se bucura...

Dumnezeu i-a hărăzit zile ca să supraviețuiască marilor evenimente, ce au curs în ultima vreme, — până în ziua de 6/19 Noembrie 1919, când Vlahuță se duce în lumea celor drepți, alături de marii lui prieteni: Grigorescu și Delavrancea.

Ultimele zile și le-a trăit, alături de credincioasa lui soție, Ruxandra, în casa dela Dragosloveni (județul Râmnicu-Sărat), care a fost dăruită de doamna Vlahuță, după moartea ilustrului dispărut, societății „Cultul Eroilor", comitetul central, care a restaurat-o, înființând, în 1926, „*Așezământul cultural Alexandru Vlahuță*", cu un muzău, o bibliotecă, o sală de conferințe și o școală-atelier pentru fiicele sătenilor.

SCARLAT PREAJBĂ

---

numai ceeace s'o putea face mai bună. Vlăhuță înțelegea lucrurile cu totul altfel decât mulți dintre cei ce scriu azi.

El mergea până acolo încât își sacrifica inspirația, își mutila arta, — schimbând, printr'o întorsătură neașteptată, nemotivată și lipsită de logică estetică, câteodată — o operă de artă, în una de talent. E fără îndoială — un sacrificiu, cel mai mare, supremul sacrificiu pe care noi, cei de azi (unii, mai ales) nu numai că nu-l putem face, nu numai că nu-l înțelegem, dar nici măcar nu sântem în stare să-i apreciem în adevărata lui lumină. Ne grăbim să iscălim fel de fel de aprecieri; mergem până la a nega orice umbră de talent lui Vlahuță, fără să ne dăm seama că, dacă totuși are unele scăderi, acestea trebuesc puse în legătură numai cu grija sa de a nu face rău Societății.

Intrucât ne privește — regretând că nu-i putem cunoaște și aprecia operele, în prima concepție — nu uităm să-i facem un titlu din această impresionantă jertfire.

In fine — nu trebue trecută cu vederea nici perfecta unitate, armonia desăvârșită care se degajează nu numai din toată poezia lui Vlahuță, dar din completul activității sale de scriitor, ceva mai mult, chiar din confruntarea acesteia cu propria personalitate omenească. E, fără îndoială, unul din puținele cazuri când un artist veritabil reușește să-și suprapună cele două personalități, atât de bine, încât cunoașterea uneia să ne inițieze și în cealaltă. Propriu vorbind aceasta nu constitue o calitate tot așa cum prezența ei nu poate fi considerată un cusur. Dacă totuș am semnalat-o, am făcut numai din dorința de a circumscrie cât mai corect și mai caracteristic scrisul lui Vlahuță care, să nu se uite, nici ca poet social, sentimental, optimist, nici ca luptător pentru ridicarea omenirii nu poate și nu trebue să fie calificat ca un emul al lui Eminescu.

In realitate el reprezintă îmbinarea cu totul nouă și originală dintre melancolia lui Eminescu, energia si idealismul lui Gr. Alexandrescu și seninătatea lui Coșbuc. E un punct de vedere oarecum nou la care — credem — trebue să se oprească aprecierile poeziei sale.

A-l enunța la această aniversare de zece ani dela moartea poetului, nu poate constitui decât un omagiu și o recunoaștere.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

S'a născut la Pleșești (Tutova) pe malul Similei, în 1858. Universitatea a urmat-o la Iași.

Demnităţi i s'au oferit destule. Firea lui l-a împiedecat însă să le primească.

In literatură a debutat în calitate de colaborator al „Convorbirilor literare", apoi la „Revista Nouă" a lui Hașdeu. A condus „Vieața" (1893) cu dr. Ureche, „Semănătorul" (1901), la început cu Coșbuc. A colaborat la „Viața Românească" și la ziarul „Universul". După război a scris la ziarul „Dacia" și a condus revista „Lamura".

A murit la 6 Nov. 1919,

Scrieri:

Poezii: Iubire (1888—1895), ed. C. Müller 1896. Poezii, ediție completă, Buc. Socec 1899. Ed. a IV-a București Socec 1915. Poezii (1880—1917), Cartea Românească (?).

Proză: Din goana vieții, Buc. 1892; Icoane șterse, Buc. 1893; Dan, Buc. 1894; In vâltoare, Tg. Jiu, 1896; Clipe de liniște, Buc. 1899; România pitorească, Buc. 1901; Din trecutul nostru, Buc. 1908; Din durerile lumii, București 1908; File rupte, Buc. 1909; Pictorul N. Grigorescu: viața și opera lui, Buc. 1910; La gura sobei, Buc. 1911; Dreptate, Buc. 1914; Amurg și zori, Buc. 1924.

Studii, articole: Curentul Eminescu, conferință (12. III. 1892); Onestitatea în artă, conferință (7. III. 1893); Un an de luptă, Buc. 1895.

P. I. P.

POEZIE

CUPIDON DORMIND

— ANDRÉ CHENIER —

Doarme Cupidon la umbră... Vântul i-se joacă ’n păr,
Sărutându-i lin obrajii fragi ca florile de măr...

Tolba cu săgeți și arcul ce țintește fără greș,
Aninate sunt de vârful unei ramuri de cireș...

Soarele, înrumenindu-și slăvile, măreț, în zori,
L’a găsit culcat pe mii de trandafiri îmbătători;

Gura lui, întredeschisă de-un surâs, — aprinsa gură,
Pare-albinelor o floare miresmată de răsură.

Și, din zări, de pretuindeni, una vine, alta piere, —
De pe gura lui suavă culegând vrăjită miere!...

VASILE MILITARU

CÂNTECE

I

Primăvara murea, sub stejarul bătrîn;
Ascuns sub pridvorul unui templu păgîn,
Rămas în ruină,

Priveam sub mirajul măreții agonii,
Stropii de flori, purpurii,
Ce-i sîngerau din coapsă.
Primăvara murea sub stejarul bătrîn;

II

Un soare zglobiu, peste lume stăpân
Pîlpîia ’n pulpele-i pline,
Abea dezgolite;
Mătăsurile fine,
Puțin la o parte,
Ca într-o carte,
Lăsău să se vadă,
Slovele vieții.

III

Ingeri de pază,
Ai cîmpului lari,
In juru-i hoinari,
Cu albe grumaze,
Prindeau într-o cupă,
Ultimu-i cînt.

ARTUR ENAȘESCU

CREAȚIUNE

Din trupul meu, eu am creiat munții și mările
Ca să-ți îngreui, dar mai frumoase să-ți fac ție cărările;

Din trupul meu, lut am luat și în ritm potrivit cu furtuna
Eu te-am creiat c’o dorință pe care aprinsă s’o ții fodeauna

Dorință de-a vrea să cunoști ce dincolo desfășură zările
In tine-am turnat imagina lumii cu munții și mările

De ce te sbați, să te scapi de sensul pe care l-am dat
Pașilor tăi, când de mine de-apururea ești și vei fi cu țărâna legat?

Ascultă-te’n freamătul valului mării și ’nvață cântări
Sensul dorinții de-a ști pân la mine să-ți afle cărări!

Privește-te’n asprele stânci ale piscului falnic de munte,
Și-ascultă-ți tăcerea ce’ntinde pe-abisuri a gândului punte!

Și omule, lasăte’n voia dorințelor mele,
Să pot să te port îmbrăcat în hlamida-mi de stele.

G. TALAZ

DIMCIO DEBELIÀNOV [1])

CĂTRE SALONIC

Ei înnaintează, se opresc, foșnesc ca talazuri în noaptea
Unei mări în furtună, beată de vigoare nebună,
Sub pașii lor grei, pare pământul că sună —
Fiecare zi aici e fără hodină — și albă fiecare noapte.

Cine sunt ei? fără nume și tu printre ei anonim?
Te afunzi în amarul lor surd și’n aspra lor bucurie
Umil, aștepți sărbătoarea rîsului sângeros — bătălic,
Când asemeni peste lumea ta soarta va suna întunecimi.

Ciudat! In tumultul acesui trist uragan,
Unde toți nu fac decât unul și fiecare așa de singur este
Că nu poate să-și amintească, să murmure un vers ce scâncește
In molcomele elegii ale lui Francis Jammes.

In românește, de N. CREVEDIA

---

[1]) Poet bulgar; unul dintre inițiatorii simbolismului. Născut în 1887, mort în 1916 pe frontul dela Salonic, ca locotenent. Bucata face parte din „Antologia poeților bulgari“ ce va apare toamna aceasta, în românește.

PĂŢANIA LUI VĂRU ION

de I. C. VISSARION

Văru Ion a venit la mine trist și amărât, fiindcă judicătorul l-a șters dela pământ, iar acum o să-i ia cele trei pogoane ce i le dăduse. Incepu să-mi spue amărât:

— Vere, pe mine m'a șters dela pământ...

— Te-a șters!... De ce?

— Cică ordinele ce mi le-a dat Teișanu, nu le țin în seamă... Eu sunt, auzi, dintre cheferiști ceia care nu iau pământ... Toți cei care au lucrat în Depoul dela Chitila-Triaj, suntem respinși.

— Păi, de ce?

— De ce, de, de ce... Zice: că de ce n'am fugit și noi în Moldova!... „Păi am fi fugit domnule — am spus noi — dar dacă am avut ordine, să stăm în Triaj, până ne-or da alte ordine, Cum era să plecăm?...

— „Nu se poate... Șters!... striga ofiterul.

— „Domnule!... Când urla cerul de bubuiturile tunurilor și se hâțâna pământul sub picioare, vream și noi să fugim că vedeam prăpădul viind peste noi, dar ne strigau șefii: „Stați pe loc și faceți-vă datoria!“ Și datoria noastră era să încărcăm cărbuni în mașini, să le încindem, să le legăm vagoanele și să pornim spre Moldova trenuri, cu alții, mai nelegați de ordine ca noi....

„Mecanicii veneau doar de se suiau sus pe mașină, așteptau până se da semnalul și fugeau, iar noi rămâneam pe loc, să încărcăm alte vagoane, să încălzim alte mașini, să formăm alte trenuri, și să așteptăm alte semnale, care să ne dea voe să fugim și noi!...

— „La Teișanu!... La Teișanu să vă dea pământ... Ordinele acelea vi le-au dat la trei zile în urmă după căderea Bucureștilor. Voi trebuia să plecați înainte...

— „Domnule!... fugeam și noi!... că tremura pământul de bătae și inima noastră de frică...

„Ne duceam, dar eram militari mobilizați pe loc, supuși ordinelor șefilor noștrii, ca și soldații pe front... Ni se striga: „Sunteți militari mobilizați! Vagoanele astea trebuesc cărate, mașinile astea la fel!... Clădirile astea sunt ale Statului și trebuesc păzite. Stați pe loc, să regulați trenuri, să alimentați mașinele să găsească armata noastră și populația mijloace de transport!...“

— „Fugim!... Fugim și noi — spuneam toți — Nemții, Ungurii, Turcii și Bulgarii, tae lumea dela un cap!... Așa ne vine vestea...

— „Nu vă tae, nu sunt căpcăuni, sunt oameni!... Stați pe loc. Vedeți-vă de servici, că tot țărei slujiți, când puneți trenuri în mișcare pe șine...“

„Și de frică tremuram, tot vream să fugim

„Atunci ne-a dat însă ordine noi să stăm pe loc, ordinele ce vi le arătăm acum, și ni se spunea, că de fugim, ne socotesc dezertori de război și ne împușcă!...

„Atunci am rămas și uite acum, Dumneavoastră, Comisia pământului, ne ștergeți din tablouri și ne luați pământul!“

— Bine vă face și vouă, sări Ioniță Pigoi, cu gura... Pe mine nu m'a șters, că m'au pârât uni ca voi, c'am fost polițist?...

— Păi tu — răspunse văru Ion — încai ai și fost polițist... Ai luat carnea de porc a oamenilor, le-ai luat păsările și ouăle, banii pentru prisonieri și hainele.... Tu ai jefuit p'ai noștri, cel puțin, dar noi, ce rău am făcut?....

— Voi? Voi ați rămas prisonieri de bună voe, n'ați urmat armata în Moldova!...

— Am avut ordine.

— Ordine d'alea dela oamenii Nemților?... Păi ordine d'alea aveam și noi, să richiziționăm și cenușa din vatră dela oaemni, pentruca să facă săpun Nemții din ea... Dar mai bine, nu fii prost, fii șmecher... Ai să faci și tu o declarație din partea sătenilor, cum am făcut și eu... Tu, că ai fost bolnav în depou și nu ai putut fugi în Moldova; iar eu, că de și n'am fost în Moldova, și că am fost polițist, dar că m'am purtat foarte bine cu toată lumea, mai cu seamă — vorba vine — cu femeile mobilizaților la care mă culcam noaptea; că n'am nedreptățit pe nimeni și că satul, sub protecția mea, a fost ocrotit și... fericit!... Atestă primarul semnăturile, pune notarul pecetia, le dăm câteva sute de lei, și le ducem la judecător! Cu atâția martori puși, n'are nici el ce mai zice și ne trece pe tablou...

— Să dau și bani?! — începu văru Ion — Cine să zică că am fost eu bolnav în depou, când n'am fost? Cine să mință așa, când nici eu nu pot să mint, deșiași minți pentru mine?

— Ești prost! — îi strigă Pigoiu iar. Eu am și făcut declarația!.. Eu am venit s'o iscălești și tu... Umblu din casă în casă, și zic să mi-o iscălească. Oamenii de ciudă și ca să nu mă prindă de dușman, o iscălesc... Am peste douăzeci de iscălituri!... Care nu știe carte, îl mai trag și eu cu deștiu!... Fă și tu așa, dacă vrei să iei pământ...

Văru Ion se gândește mult. In capul lui de om simplu, nu încape însă șiretenia asta. El e mare și prost, cum îi spun mulți.

— Nu, nu!... Pe cine să găsesc eu?! se tânguește el...

— Prostule!.. în București mahalagii sunt oameni șmecheri. Te scoate din ocnă p'un cârnat fript și te bagă în ea p'un pahar de vin!... Dă o masă la cinci șease mahalagii d'acolo, și spune c'ai zăcut chiar în casa unuia din ei!... Nici nu știe pârliți dela noi cu ce acte ai dobândit tu pământ!

Văru Ion se gândește iar și la planul ăsta: dar îl găsește tot greu... De unde să ia el mahalagii? Cum să mință el în fața lor? Cum să spue c'a fost bolnav?...

El vrea să spue cum s'a întâmplat, cum ține minte c'a pățit... „Nu m'am dus în Moldova de frica ordinului care zicea să stau pe loc, ca să încarc mereu la trenuri, până când a venit vestea că linia Ploeștilor e tăeată și că... să nu mai încarc cărbuni, că trenurile n'au unde să se mai ducă“.

Așa vorbe el știe să le spue, fiindcă le-a trăit. El nu poate să-și închipuiască altesituații netrăite, și să spue alte vorbe ticluite cu meșteșug, ca să-i dea toți dreptate.

— Nu pot vere, n'am de unde să iau mahalagii, că nu cunosc niciunul...

— Atunci du-te la dracu, dar iscălește-mi hârtia...

— Pentru ce?

— Pentrucă am fost polițist, dar am ocrotit pe toți și n'am făcut nici un rău...

Nici asta nu intră în capul mare al lui Văru Ion și răspunse înfricoșat:

— Ei ași!... Să spui eu minciunile astea? Să iscălesc pentru ele, ca dac'o veni vre-o cercetare, și-o pune pe alții să jure, să mă bage și în pușcărie pentru tine, c'am mințit?...

— Prost ești, vere, cu tine nu se mai pricopsește omul!...

— Prost, neprost, eu nu iscălesc!...

Ioniță Pigoi plecă, iar Văru Ion rămase și nici nu se mai preocupă de ce-i spusese Ioniță. El începu iar tânguiala lui.

— De... ce să mă fac eu?... Am trei copii, iar nevasta știu că o să-mi mai facă alții... Pământ nu-mi dă. Alt pământ, ca să-mi mai dea altă dată, nu mai este...

Unde să mă duc să mai cer? Ce să fac? ce să fac?... Ce să fac?

Nu găsii cuvinte de mângâere. Știu ce este pământul, isvorul vieței noastre. Văru Ion nu gândește ce este pământul, el simte numai că e viață pentru el și pentru ai lui dacă-l are, și e chin și poate moarte, dacă nu-l are.

— La toamnă, când o veni să-mi ia pământu, am să trag cu pușca în ăl d'o veni!...

— Prostie!... O să fii și tu împușcat de altul, îi răspunsei eu.

— Fie.. Rămân copii pe el.

— Li-l ia și lor....

— Cu jurământ las, cum or crește mari, să ucidă și ei, pe cel care li l-a luat după moartea mea....

— Nu, Vere Ioane, nu așa.

— Da cum?

— Mai încearcă... Mai du-te... Ai mari or înțelege, că voi, d'ați avut ordine, nu puteți să le discutați... Vor găsi poate vinovați pe cei mari ai voștrii, dar nu pe voi cei mici...

— Apoi și ăia ne spune, și parcă au dreptate, că cine era să alimenteze mașinele, cine să formeze trenurile, dacă nu noi? Dacă fugeam noi, dracu mai slujea?

— Se vor descurca ei cei mari cu cei mari... Tu reclamă mereu, că poate ți s'o da dreptate. Eu vreau însă să știu cum ai dat tu cu ochii întâi și întâi cu Nemții?

— Cum au dat toți — începu Văru Ion — Noi cei dela Depou, am fugit în stația Bern, cu gândul tot să ne ducem în Moldova...

Acolo însă, ăi dela inspecție, ăia mai mari, tot că să stăm pe loc, că tot trebue să regulăm trenurile, că tot nu trebue să părăsim serviciu...

„Domnule, ne-tae Nemții! Nu mai e rost de stat, vin Nemții! Știm noi ce ne fac spurcăciunile alea? Auzi tunurile cum bat în toate părțile?“ Dar ei ne răspundeau:

— „Ce mă, și dacă bat tunurile și dacă vin Nemții, ce, să rămâe toate alea pustii?..

„Se poate? Dacă n'ar vedea pe nimeni, ar putea să le dea chiar foc, și cine ar putea să spue la urmă, ce s'a întâmplat și cum au făcut ei? Trebue să ia dela cineva în primire, ca să poată să dea cuiva în primire, ori să aibă vre-o răspundere vre-odată...

— „Domnule, Domnule, auzi ne tae pe noi bărbații. Avem copii!...

— „Aide, aide... aveți ordine scrise să stați aci... Stați aci, că dacă fugiți, o să fiți socotiți dezertori și o să vă îm-

LEGENDE SUD-AMERICANE

LEGENDA PORUMBULUI

Deşi Statele Unite ale Americei de Nord este ţara care produce cel mai mult porumb, totuşi această plantă este originară din America de Sud. După cât se pare, porumbul era singura cereală pe care o cultivau indienii şi ea constituia baza hranei lor. Astfel se explică faptul că indienii aveau o mare veneraţie pentru această plantă, în jurul căreia sau creat multe legende.

Popoarele pimitive se hrăneau aproape în mod exclusiv cu porumb.

Porumbul în limba indienilor guarani se chiamă „avati“ şi acest cuvânt se traduce cu „nas de indian“. Iată cum explică legenda această denumire:

Doi vânători prieteni, erau protejaţi de către Nandeyara (Marele Spirit) care le trimise un războinic ca să se lupte cu ei. Invinsul trebuia să fie îngropat, şi din corpul lui urma să răsară o plantă ale cărei fructe vor fi o hrană îmbelşugată pentru generaţiile viitoare. Ambii vânători luptară cu războinicul, şi învinsul fu înmormântat: însă cum aceasta avu loc noaptea, nasul îi rămase afară.

După un an, din locul unde rămăsese afară nasul, răsări o plantă frumoasă, căreia în amintirea acestui fapt, i se dete numele de „avati“.

Mai există şi altă legendă, nu mai puţin interesantă: într'un trib domnea foamea cea mai mare. In zadar plecaseră vânătorii cei mai îndemânateci după vânat; seceta perzista cu străşnicie, şi bestiile gonite de ea fugiseră spre alte regiuni.

Degeaba caută tribul alte locuri mai puţin încercate de secetă. Machi (vrăjitoarea tribului) înconjurată de elevele ei, mai mari şi mai mici, întrebuinţa toate resursele ce le ştia, toate descântecele pentru îmblânzirea lui „Hnecuvu“ (Hnecuvu reprezinta pe diavol, în imaginaţia indienilor din pampa, şi lui îi sunt atribuite toate relele). După multe străduinţe, „Machi“ (vrăjitoarea) inspirată de „Hnecuvu“, spuse că diavolul era dispus să dea un nou aliment oamenilor, însă cerea în schimbul lui, ca unul din ei să se sacrifice de bună voe. Unul din trib trebuia să moară de foame, pentru a-i salva pe ceilalţi.

Mai mulţi se oferiră singuri. Pentru a se face alegerea se trase la sorţi. Cel ales fu legat de un stâlp, cu faţa spre răsărit. După cum era obiceiul la ceremoniile lor, se sacrificară două iepe albe, tăindu-li-se capul şi coada. Sacrificatul astfel legat îşi aştepta cu abnegaţie, moartea. Dar aceasta întârzia să vină, şi între timp „Machi“, însoţită de tot tribul „dansă în jurul celui ce urma să moară pentru ceilalţi. Dansau şi beau voioşi, vrând să arate în felul acesta ferocelui „Hnecuvu“, că tribul primise cu bucurie ordinul lui.

Intr'una din serile următoare un bătrân din trib constată că sacrificatul intrase în agonie, şi se pregătiră cu toţii să sărbătorească cu fast moartea lui.

Dar în acea noapte se deslănţui un uragan teribil, şi nimeni nu se mai gândi la altceva decât să scape de deslănţuirea lui înspăimântătoare.

Uraganul dură trei zile. După încetarea lui, se duseră să vadă pe sacrificat. Dar el nu mai era acolo, iar în locul lui se ridică o plantă cu frunze mari, în mijlocul căreia strălucea un spic auriu: acea plantă era porumbul.

Trad. de HENRY HELFANT

---

puşce!... Voi sunteţi mobilizaţi şi datoria voastră e să vă supuneţi ordinelor!“

Şi astfel am rămas de frică, după ce am primit fiecare alte ordine scrise, după cum spusei. Când s'a vestit de tăerea liniei Ploeşti şi s'a oprit lupta în jurul Bucureştilor, noi ne-am ascuns în vagoane de frică. In Depou nu m'am dus. Şi au mai trecut câteva ceasuri şi iacătă Nemţii. Ne uitam după ei din vagoane şi auzeam: pac! pac!... după soldaţi d'ai noştri. Le zicea să stea şi dacă nu stăteau, da pac şi-i omora... Noi: „Vedeţi, fraţilor, vedeţi la ce ne-a oprit ai noştri aci? Când or da şi de noi, ce-om mai păţi? Doamne Sfinte!...

Dece nu fugirăm noi aseară, aşa cu toate ordinele lor!...“

Dar mai mult şopteam, decât vorbeam că mare era frica vârâtă în noi toţi.

Un ofiţer d'ai noştri venea dinspre Regie.

— „Stăi!... îi strigă un Neamţ.

El, fugi însă înainte.

— Poc! Neamţul cu puşca, dar nu-l nimeri, iar el: tâşti într'o curte.

Alergară Nemţii, ocoliră, căutară el însă a rămas potrocit! Ori că s'a schimbat de haine, ori că a sărit cine ştie pe unde, că nu l-au mai prins... Noi stăteam în vagon ticsiţi şi abia suflam. Cât eram de mulţi, atât nu ni se auzea nici răsuflarea.

Iacă un Neamţ şi la noi, sergent, dracu ştie ce-o fi fost, că trase oblonul, ne văzu şi 'ncepu să ne întrebe:

— Catană? Catană?

Noi: a!... cu gura căscată, proţap, nici o vorbă ca muţii.

— Catană, soldat, soldat?...

Noi toţi ioc!... Ne 'nghesuiam unul în altul. Ai din uşă, căutau să ajungă cât mai în fundul vagonului, dar nu se putea, că eram mulţi şi ticsiţi...

Ne-a închis Neamţul uşile la loc cu vergele şi a venit mai apoi cu alţii şi ne-a strigat, pesemne, să ne dăm jos.

Ne-am dat jos tremurând, crezând că acum ne-a sosit veleatul, ne tae.

Ne puseră pe două rânduri.

Unul d'ai noştri, din ăi mari, venea c'un Neamţ.

Ştia limba lor, că vorbi şi ne dete drumul. Apoi către noi:

— „V'a mâncat mă?

— „Nu ne-a mâncat...

— „Acuşi să staţi p'aci, să vedem ce-o să mai fie... până or lua şi ei în primire...“

Şi iar ne-am dus în vagoane, şi am aşteptat.... Ni s'a făcut foame în draci... şi am eşit fiecare din bârlogul de adăpost şi...

— „Ai în oraş, fraţilor, după pâine...

— „Aida...“

Şi am plecat câte unul, câte doi, câte trei, ca să nu se sperie Nemţii de noi...

In oraş, era foc!... Prindeau Nemţii d'ai noştri şi ăi care nu stau, îi împuşcau! Lumea şedea ascunsă în case. Ovreicile însă, şi cu ovreii lor, că se cunoşteau după vorbă, asvârleau cu flori în soldaţii Nemţi, le dădeau flori în mâini, le zâmbiau şi le vorbiau în limba lor...

Ne-am gândit noi şi vorbeam: „Ce bine e să ştie omul limbă şi cât de şmecher e jidanul, că se face frate cu dracu până trece lacu!“ Le dădeau flori, poate ca să-i îmbuneze, şi să nu tae p'ai lor. Pe urmă am mai văzut, că mergeau, tot ovreii şi ovreicele, cu soldaţii Nemţi, la prăvăliele cu obloanele puse le spărgeau, şi eşiau d'acolo încărcaţi cu de toate... Spuneau unii că sunt prăvălii rumâneşti, de ale celor care sunt duşi pe front, ori care au fugit!... Am înţeles că ovreii înbunaseră pe Nemţi, fiindcă *îi duceau să fure cu ei d'ampreună* averile altora!

Am şezut trei săptămâni în vagoanele triajului cheltuind toată leafa ce-o primisem cu vreo patru zile înainte de intrarea Nemţilor în Bucureşti... Nu ne întreba nimeni...

Dac' am văzut, am plecat noaptea şi tot peste câmp, tot ocolind satele, şi tot ce mi se părea primejdie şi am venit acasă.

D'aci ştii ce-am păţit şi acasă... Şi uite aşa s'a 'ntâmplat, când am dat cu ochii întâi şi 'ntâi cu Nemţii... Şi după ce m'a omorât cu bătaea Bulboacă, jandarmul ungur, şi după ce m'a jefuit toţi poliţişti, ca alde ăsta ce plecă d'aci şi după ce făcui toate corvoadele din lume şi 'mi lăsai nevasta dintâi, că i-se păruse mai dulci Nemţii, acum nu-mi dă nici pământ!... Acum văd că aşa se face!... Rivizie peste rivizie, ordin peste ordin. Un Dumnezeu parc'ar vrea să-ţi dea, dar zece vor să-ţi ia!... Şi apoi mai zic că pământu nu se dă ca răsplată celor ce au fost în războiu ci că se dă muncitorilor de pământ!

Da eu, d'am alimentat maşini de tren, nimic n'am făcut pentru Stat? Fugit am fost eu, când am avut ordin să stau?...

N'am avut ce face lui Văru Ion şi l-am lăsat să plece iar la Bucureşti.

I. C. VISSARION

DIN ALTE VREMI... *)

MÂRZACII PRADĂ

de CONST. CEHAN-RACOVIȚA

In dimineața zilei în care purcese boerul de acasă, dinspre Buceag, se deslănțuise urgia. Cu toate că Domnul țării se bizuia pe prietenia și trecerea ce o avea la Poartă prin Kapi-Kehaia Manoil Gelepul, totuș Tătarii și Mârzacii nu ținură seamă de aceasta și ce va zice sultanul Mahmud mai pe urmă, și cum din fire-le erau dornici de pradă, se năpustiră ca o furtună asupra Moldovei...

Răufăcătorii aveau în frunte pe Hanul Buceagului, Ali Mârza, de al cărui nume se dusese pomina de crud ce era. El dădu drumul șivoiului năpraznic de trei mii de călăreți, împărțiți în câteva pâlcuri, fiecare cu câte o căpetenie oțelită și cu multă pricepere în meșteșugul năvalei. Călăreții se năpustiră ca fiarele flămânde asupra Moldovei încercate, și, în zadar pământenii mărgineni, în pripă, se împotriveau cu sănețe, topoare și furci, deoarece fiind puțini, plăteau cu viața apărarea ogorului străbun.

Satele rămâneau pustii pe unde treceau păgânii aceștia. Ei scoteau țipete nebune; și în sălbăticia lor, cu sulițele străpungeau pe copii, străpungeau pe mame înfricoșate care îngenuchiau și se rugau să aibă milă măcar de pruncii dela sân; ei omorau bătrâni neputincioși și siluiau fete mari, sfârticându-le piepturile cu săbiile și scoțându-le ochii.

Avutul tuturora era prădat. Pârjolul prefăcea în cenușă gospodării mândre.

Moldovenii, pe cai, în goană nebună dădeau de știre în toate părțile. Oamenii erau plini de spaimă. De sârg, de ale mâncării și lucruri de trebuință erau încărcate în care. Drumurile neumblate pline cu bejeniți: obezele scârțiau...

In întunericul nopții, pe câte-un deal, în depărtare, se vedeau limbi de foc și buciumele se auziau triste.

Căpitanul Șopârlă, olac iscusit se apropia de Iași, și cât pe aici să-i crape șirepul de atâta întinsoare. Ca o nălucă, în puterea nopții, intră în târgul domnesc; străbătu ulițele și se opri la curtea Gospod.

Câteva lovituri de secure se auziră în poarta darabanilor în tăcerea întunericului. Cu glasul aspru o strajă întrebă: „Cine'i ? !..."

— Eu sunt, Șopârlă, hai dă drumul!" răspunse scurt drumețul. Peste câteva clipe cheia scârția în fiare, și se deschise o ușe în poartă prin care putea trece un călăreț.

Odabașa darabanilor, cercetă dintr'o privire ageră pe sub sprincene pe oștean și spuse:

— Intră!" Și apoi uitându-se țintă în ochii căpitanului, îl întrebă: „Dar ce vânt te aduce când răsare luceafărul dimineții?"

In mintea lui Șopârlă treceau alte gânduri, așa că aproape nici nu luă în seamă ce'i spuse. El sări din șea și intră în o cameră a darabanilor. El grăi repede:

— Domnul, doarme?

— Auzi vorbă... Cum să nu doarmă la vremea asta, doar nu veghează la stele?" răspunse, clipind din ochii mici, darabanul.

— Am întrebat deoarece știu că Măria Sa, are obiceiul să stea târziu, noaptea. „Apoi schimbând tonul: „Vezi cămărașul boer Duculeț, e aici?"

— Da aici.

— Du-mă înaintea lui.

— Nu poți lăsa și pe mânecate.

— Nu! Și felul cum spuse acest *nu*, darabanul înțelese că nu'i a bine — și eși pe ușă.

Șopârlă rămase singur, pășind de colo până colo.

După puțină așteptare apăru în prag boerul Petrachi Duculeț, mic de stat, îndesat la trup, cu barba cu fire cărunte unde și unde, și ochii albaștri ca două mărgele de hurmuz, asvârlite sub o frunte mică și o față lungăreață. Cum îl văzu pe Șopârlă, i se desprinseră de pe buze vorbele:

— Ce este?

— Năvala la marginea dinspre Nistru, spuse căpitanul cu ochii mari".

Boerul nu răspunse nimic; pe fața lui i se ivi amărăciunea, — și eși din cameră.

Iar odabașa, mușcând cu dinții câteva fire din musteață, zise:

— Frate de ce nu mi-ai spus și mie asta?

— Auzit-ai amu", răspunse Șopârlă, aprinzând luleaua. In vreme ce acești osteni vorbiau în de ei câteceva, boerul Duculeț, se repezi în cămara de culcare a Domnului, unde veghea ca o stea lumina candelei la iconostas; boerul se apropie de patul de mahon și cu mâna atingând umărul lui Vodă, îl clătină încet, grăind:

— Măria Ta, îndrăznesc, deschide ochii.

Și Domnul care dormea ușor, ridică puțin capul de pe pernă, și cu privirea nedumerită, întrebă neliniștit:

— Intâmplatu-sa ceva? E primejdie? Spune-mi repede!

Boerul ca să-l liniștească:

— Aici nu'i nimica, dar moșia e în flăcări...

— Cum?! Cine?! Unde?! Și Vodă, sări în picioare.

— Șopârlă a descălicat amu. El știe toate..

— Adu-l aici, în spătăria mică.

— Da, stăpâne! Am înțeles, stăpâne! și boerul se aplecă smerit cu mâinile la piept, strecurându-se printre perdelele grele de Damasc, dela ușă.

In pripă Domnul se îmbrăcă și 'și luă și buzduganul de care era nedespărțit. Domnul trecu în spătărie. Șopârlă carele era aici, i se închină în față, sărutându-i poala caftanului.

Privirea ațintită a lui Vodă îl pironi pe oștean.

— De unde vii?

— Vin aproape dela Nistru.

— E sabie?

— E cumpănă, e urgie! Satele ard!" Și căpitanul rămase ca o stană de piatră.

— Spune, spune, tot ce știi! grăi Domnul cu glasul aspru.

— Luminăția Ta, Tătarii și Mârzacii mulți, în cap cu Hanul Ali Mârza.

— Mârza! scrâșni printre dinți Vodă, aruncând o privire tăioasă și plină de mânie. Și?!...

— Și pârjolesc, Măria Ta, și omoară, și norodul se bejenește.

— Mi-ajunge! Pleacă!" Și Vodă încruntând din sprincene și tremurându'i barba, cu vorbele-i de plumb, grăi cămărașului care rămăsese numai cu el:

— Toți boerii să-i văd aici! Amu, chiar amu!

Pe dată, în curte, era fierbere. Seimenii, darabanii și cătărimea vorbiau între ei și așteptau poruncile. Câțiva se repeziră pe la casele veliților boeri; și nu trecu mult timp și 'n goana cailor veniau divaniștii și se adunau în spătăria mare. Cel dintâi care intră cu fața aspră fu logofătul Radul Racoviță, apoi neastâmpăratul ca argintul viu Ion Bogdan, vornicul de Țara-de-gios; Vasile Ruset, vel visternicul; hatmanul Costache Razu, fire de tot îndrăzneață; Dumitrașcu Paladi, cu nasul cam cârn și vornic al Țării de sus; Ion Sturza, spătar; Ioniță Cantacuzino, păharnicul; Kalmașul, banul și alții.

Intr'un colț, sub arcada de piatră, luminată slab de săul din trighetul de aur, cum sta logofătul Racoviță, răzimat de un pilastru, spuse încet la urechea prietenului din copilărie, hatmanul Razu:

— Ne bate Dumnezeu, pentru păcatele altora.

Hatmanul clătină adânc din cap și șopti:

— Rău, mereu rău!...

In clipa aceasta intră cămărasul Duculeț și zise cu glas tare:

— Măria Sa, Vodă.

Și cât ai clipi din ochi și Domnul se arătă în prag.

El se sui în scaun, iar cu privirea ascuțită învălui pe toți boerii cari 'și plecară capetele înaintea lui. El începu să vorbească hotărît, încât cuvintele-i păreau fâșii de mânie. Cu dreapta strângea buzduganul.

— Cinstiți boeri, ascultați o veste amară: păgânii își bat joc de țară! Dar cine scoate sabia de sabie va muri! Să purcedeți cât mai repede și să-i pedepsiți cum se cuvine!

Dumneata, boerule Racoviță, carele ești cel mai bătrân dintre divaniști, vei duce oștile și te-or asculta întocmai ca și pe mine. Rămân la curte numai boerii Ioniță Paladi și Ioniță Alistar. Dorința să-mi fie îndeplinită: vreau să mi se aducă pe tipic capul hanului Mârza! Vreau!

Toți răspunseră:

— Așa va fi!

Iar logofătul Racoviță, grăi măsurat:

— Țara e trupul nostru și cine se atinge de el și n'l sângerează, acela nu mai vede soarele".

Vodă sfârși:

— Să aud vești bune!" Și părăsi spătăria, întovărășit de hatmanul Mihalopulu, care'i era neam de aproape.

In urma Domnului, bătrânul Racoviță aruncă o privire piezișă fără ca nimeni să o vadă. Afară se deschidea pleoapa dimineții. Caii frământau zăbalele în gură. Logofătul Racoviță, din șea, ridică sabia, auzindu-i-se vocea-i pătrunzătoare:

---

* Publicăm un fragment din romanul *Din alte vremuri...*, roman la care lucrează autorul. *N.R.*

— Veliți boeri, eu purced înspre Mândrești, boerul Ruset înspre Poiana Fălciului, hatmanul Razu înspre Soroca, iar vornicul Bogdan înspre ținutul Lăpușnii".

Și nici nu isprăvira vorbele și clopotele dela toate bisericele din Iași, umpleau dimineața somnoroasă cu un cântec mistic. Poarta domnească deschisă. Și boerii întovărășiți de călărimea ce o aveau la îndemână porniră înspre Nistru, să înroșiască iar brazda țării cu sânge...

INTÂLNIREA CU LOGOFĂTUL RACOVIȚĂ

Tropotul cailor se auzia pe drumul de țară cu murmurul apei la scocul morei.

Boerul Ulmeanu, mereu în fruntea pâlcului, mai mult tăcut, străbătea uneori depărtarea, cu privirea-i ascuțită ca un tăiuș de sabie. Prietenii săltau în șei, cuprinși și ei de gânduri. Nici unul nu scotea o vorbă până ce boerul nu-i întreba. Singurul care mai spunea câte ceva, presurândși câte-o glumă încât chipurile tuturor se înveseleau, era moș Luca, de oarece el nu înțelegea în clipe necăjite să-și înăbușe într'însul durerea, ci tocmai atunci simțea nevoia să-și descarce aleanul inimii, căci „omul e zidit pentru amărăciune", după cum avea obiceiul să spue adesea.

Bătrânul își puse palma bătătorită streașină la sprincenele arcuite și groase, despicând largul zării și fluturându-și pe buze cuvintele:

— Nu mai e mult cu Doamne ajută! Și cum boabe multe de sudoare îi răsăriră pe frunte și pe față, își scoase căcila din cap și o puse în oblâncul încrustat frumos, trecându-și apoi degetele ciolănoase ca de criță prin plete și pufnind: „E nădușeală, nu glumă!"

La un iaz răzeșii se odihniră și adăpară caii. Apoi drumeții își puseră iar picioarele în scări și murgii sforăiau din nou, cu urechile dârze, și alergau de rupeau pământul.

Boerul mlădios în șea, din când în când, strângea cu dreapta frâul; înfigea puțin zimții în coapsa sirepului ce-și încorda trupul puternic; sirepul svârlea din copite și nu era mult până ce pântecele să atingă șleahul.

In depărtare se zărea o pată ca o umbră pe o coastă de deal. Boerul își întoarse capul la tovarăși și le zise:

— Vedeți, acolo sunt Mândreștii. Vom ajunge îndată, iar de pe chipul lui cu trăsături războinice se ridică un văl de lumină caldă, care-i dădea o înfățișare și mai oțelită. O mișcare nervoasă îi cuprinse pe toții parcă.

— O fi descălicat de mult Logofătul și ne așteaptă, răspunse moș Luca, dând drumul unei șuvițe de fum din lulea printre buzele-i cărnoase, întovărășită îndată de scuipatul ce-i țâșni prin strunga dinților.

Iar Simion Francu, lăpușneanul ce-și îneca necazul câte odată prin o probozire scurtă slobozită pe scrânșnetul măselelor, ducându-și mâna groasă ca de urs și păroasă pe la gură, grăi înciudat:

— Drumul ista mi s'a părut lung din cale-afară. Mi s'a tulburat sângele în mine și de-abia aștept să dau piept cu păgânii, să-i văd sub copitele cailor.

— D'apoi mie, frate Lăpușnene, izbucni graiul aspru al lui Miron Orhăianul — care avea un grumaz scurt și lat în spate —mie gândeşti că-mi ticneşte aici pe șea? Nu mai un vârtej aș vrea așa cum vine furtuna și trăsnetul! Și arăta încordându-și brațul vânjos ca de oțel.

Cuvintele lor veniau la urechile boerului; inima i se umplea de încredere, și, trimețând când la unul când la altul câte o privire ageră și scurtă, le grăi:

— Cu voi mă duc ca la nuntă la năvală chiar dacă mi-ar rămânea trupul de istov pe glie. Cu voi nu piere Moldova! Și purta în suflet toată dragostea ce o avea pentru prietenii de țară.

In clipa asta pe fața încrețită a lui moș Luca, se strecură un zâmbet ușor, și-și șopti ceva, încet, în barba albă, să nu-l audă nimeni.

— Leit hatmanul, de l'aș vedea în scaun și apoi să închid ochii....

Boerul care-i prinse dintr'o privire de sub gene mișcarea buzelor, îl întrebă:

— Da ce descânți, moș Luca?

— Ia nimica — răspunse bătrânul — omul dacă ajunge la șasezeci de ani, începe să vorovească cu sine... și clipi șiret.

Pâlcul ajunsese acuma la cotitura unei colini și iar dădu pe șleahul întins.

Și dela o vreme satul începu să se deslușească. De pe deal străjuia biserica bătrână, svârlită acolo înadins, ca drumețul să dea întâi ochiul cu crucea strâmbă de vremuri, ca 'n mintea lui să răsară pietatea către Atotștiitorul.

In curând se vedeau de-abinelea și căsuțele albe presurate printre luminișurile pometurilor.

Boerul făcu o mișcare scurtă în șea, arătând cu mâna: — E Otacul!

In adevăr oamenii se mișcau în tabără la marginea satului. Abia schimbară oștenii câteva vorbe între ei, trecură podețul unui pârâu îngust, și boerul înainta prin mijlocul taberei, asupra căruia se ațintiră privirile calde ale vitejilor gata la orice semn, la moarte. Boerul c'un gest opri sirepul în dreptul unui cort mare, albastru.

Logofătul îl aștetpa în picioare, cu căpitanii credincioși Fulga și Vulpe, la dreapta și la stânga. Privirea pătrunzătoare a bătrânului Racoviță, boer mare de țară, se ogoi puțin la vederea șleahticului, precum și 'n ochii acestuia licăria bucuria întâlnirii..

Logofătul avea o înfățișare impunătoare cum era înalt, cu topuzu-i prins de brâu-i de Anadol, la o palmă depărtat de sabia-i grea și încovoiată, cu mânerul în pietre nestimate. Logofătul purta un ișlic de ladvan scump, cenușiu, cu nasturi și branburguri pe piept de aur și cu cisme roșii. Logofătul clătină puțin din cap, licărind o rază de soare în bobu-i de topaz dela giulgiumanul de astrahan, cu fundul roș; — îi întinse mâna pe care o sărută boerul. Logofătul voi să spue ceva dar nici avu când să rostiască un cuvânt, de oarece noul venit grăi:

— Arhon logofete, iată-mă, mă închin cu sănătate și aștept pitacul.

Un zâmbet se desprinse de pe buzele velitului boer și răspunse:

— Să te ție așijderea Dumnezeu sănătos. Și, alunecându-și privirea scurtă la căpitani, aceștia înțeleseră că trebue să se depărteze. Rămași singuri, boerii intrară sub pânza albastră a cortului: logofătul luă loc pe velința ce era întinsă pe divanul moale de iarbă proaspăt cosită, și după ce tuși scurt, și-și netezi barba-i albă, începu cu graiul rar, uitându-se până'n adâncul ochilor prietenului care sta o leacă mai la o parte.

— Să vorbim în tihnă, Ulmene.

— După cum îți este voia, răspunse șleahticul.

— Eu sunt de două ceasuri aici și te așteptam ca pe ghimpi. Puteam să purced singur; am destui oșteni năimăiți cu mine, dar vreau să te am alături la vărsare de sânge. Vitejia ta vreau să știe acolo unde trebue, de oarece mari nădejdi mi-am pus în mintea și sufletul ce-l ai. Vreau ca Vodă să te căftănească în boerie mare. Iar când rosti cuvântul „Vodă", cele două încrețituri deasupra nasului ascuțit, dintre spârcenele stufoase, se adânci mai tare. Cu graiu-i aspru, ascunzându-și mânia, vorbi încet să nu-l audă cineva din jurul cortului:

— Vodă e un hain și un nemernic! Dacă nu venia valul acesta ne scăpam de el și scăpam și țara. Vreau să fii mereu în apropierea mea, la curte, la scaun, — să-l doborîm odată! N'am încredere oarbă de cât în tine și hatmanul Razu.

— Și o să-l răpunem, „răspunse boerul Ulmeanu.

— Nicio îndoială că așa va fi". Și logofătul se ridică în picioare; schimbă firul gândului care-i turbura firea, și grăi mai departe:

— Nu-i vreme de pierdut. De aici e o leacă. Purcedem în spre Stânca. Trecem Prutul și ne îndreptăm înspre Hotin. In marginea asta pradă mai tare câinii de păgâni. In capul unui podghiaz sunt hanul Ali Mârza și Cara Nusun Pașa".

Boerul tânăr nu putu să mai tacă; își slobozi cuvintele cu ciudă:

— I-om face una cu pământul!

— Intocmai prietene. Din sabia unuia din noi să nu mai scape!"

Și privirile boerilor se ciocniră înmuiate în sânge parcă. Logofătul din ușa cortului — căci cum îl văzură cei doi căpitani stăteau smirnă înaintea lui — porunci:

— Să mi se aducă armăsarul!"

Și într'o clipă răzeșii erau pe cai. Logofătul alături cu Ulmeanu în fruntea steagurilor, purceseră.

Oștenii cu trupurile aplecate pe oblâncurile de dinainte, cu oțelele sclipitoare în soare, înaintau pe șlechlul de țară, ca un vârtej înfiorător...

CONST. CEHAN-RACOVIȚA

critica literara

ALEXANDRU LĂZEANU:
Prin labirintul sufletului femeiesc

(«Scrisul Românesc», Craiova)

Mai toţi scriitorii au fost preocupaţi de femeie; pentrucă din leagăn au cunoscut o mamă sau o soră; mai târziu o iubită sau o soţie, sau o amică. Problema, în ansamblul ei, este vastă. D. Lăzeanu, ca fin psiholog şi ca talentat scriitor, şi-a dat seama de acest lucru şi a mărginit cercetările sale la doi mari scriitori numai: Jean Jacques Rousseau şi Anatole France.

Mai acum, în urmă, *Ziarul intim* al contesei Lew Tolstoi, ce a apărut în traducere franceză, ne-a ridicat vălul asupra chinuitoarei taine care a mistuit viaţa marelui romancier rus. Fost-a de vină contesa? din contra, sub propria ei inspiraţie (Tolstoi a iubit-o cu patimă), au apărut cele mai importante opere ale sale: *Război şi Pace, Anna Karenin, Inviere şi Sonata Kreutzer.* Opera literară cea mai de seamă a scris-o, sub ochii ei, iar contesa a transcris-o cu sfinţenie, a păstrat-o, a apărat-o. Se vede din acest caz, încă odată minunata şi binefăcătoarea influenţă a femeei asupra artistului.

Cum era natural, d. Lăzeanu se ocupă întâi, cu *drepturile femeei.* Citează la timp pe Stuart Mill, pioner al femenismului:

„Regenerarea morală a omenirii nu va începe cu adevărat decât atunci când legătura socială cea mai fundamentală — căsnicia — va fi pusă pe picior de egalitate“. Sau mai departe: „Singura şcoală a adevăratului sentiment moral este tovărăşia între două fiinţe egale. Ceeace trebue să mai fie încă, este ca ea să fie o şcoală de simpatie în egalitate, de viaţă comună în iubire, unde puterea să nu fie numai dintr'o parte şi toată supunerea de cealaltă“.

Nimic de zis asupra acestor rânduri, isvorîte dintr'o inimă onestă şi nobilă. Femeia, în politică, trebue să aibă drepturi egale cu bărbatul. Şi de n'ar fi alt rezultat al acestei egalări decât faptul că femeile, ca mame, soţii, logodnice, surori, nu vor vota nici odată pentru război, şi rezulatul ar fi fenomenal şi de o importanţă covârşitoare pentru progresul omenirii.

Egalitate în căsnicie, în drepturi juridice şi politice, o egalitate în exercitarea profesiunilor, în tot ce poftiţi, dar nu egalitate în lupta vieţii şi în exercitarea atribuţiilor ce au fost până acuma în mâinile bărbatului. O femee, poate să fie un excelent medic, avocat, funcţionar, ministru, ambasador, dar acest lucru trebue să fie o excepţie, nu o generalitate.

Menirea de căpetenie a femeei este familia. Ea e păstrătoarea căminului, soarele acestui cămin. De ea depinde creşterea şi educaţia copiilor. Este, oare, o menire mai frumoasă, mai înălţătoare, mai nobilă ca aceasta?

Citaţiile d-lui Lăzeanu sunt bine alese, pregnante şi convingătoare.

Il citează pe Rousseau:

„Femeea să rămână femee, iar nu bărbat. Ori unde îşi valorifică drepturile ei, rămâne în profit: ori unde caută să le uzurpe pe ale noastre, ea rămâne mai prejos de noi. A cultiva, deci, în femeie calităţile bărbatului şi a neglija pe acelea ce le sunt propri, este a lucra vădit în contra lor“.

Alt citat şi mai interesant:

„Pentru a iubi viaţa liniştită şi casnică trebue s'o cunoşti, trebue să-i fi simţit dulceaţa încă din copilărie. Numai în casa părintească, prinzi gust pentru propria ta casă şi orice femeie pe care mama sa nu a crescut-o, nu-i va plăcea nici ei să-şi crească copiii“.

D-ra Gina Lombroso, fata ilustrului criminolog, după ce analizează şi ea sufletul femeei, natura ei psihologică, rolul şi menirea ei în societate, se pronunţă hotărît contra emancipării femeei:

„„Emanciparea femeei, spune ea, nu poate să se facă decât în detrimentul armoniei sociale“.

D-ra Lombroso este foarte pesimistă asupra stării femeei:

„Tot progresul intelectual şi ştiinţific al omenirii de până acum, s'a făcut fără ajutorul femeei. Să nu ne indignăm şi să nu ne facem iluzii; realitatea este ceeace este. De când Dumnezeu ne-a scos din coasta lui Adam pentru a-i da un ajutor, pentru a-i fi o mângâiere, noi am rămas în afară de maternitate, un apendice al omului, nimic mai mult. Dacă viaţa materială nu poate să urmeze fără femee, viaţa ştiinţifică poate foarte bine; faţă de ştiinţă, de cultură, noi nu suntem decât nişte fiinţe subsidiare“.

D. Lăzeanu se ocupă pe larg de influenţa diverselor femei asupra lui Jean-Jacques Rousseau, Anatole France şi alţi scriitori, poeţi, conducători de popoare, oameni politici, militari, etc. Acest capitol s'ar putea întinde la o bibliotecă de cărţi. Povestit cu mult gust şi alegere, subiectul este tratat larg şi captivant de autorul cărţii „Prin labirintul sufletului femeiesc“.

Noi ne vom ocupa aci numai de o anumită părere a lui Anatole France asupra femeei:

„Femeia este marea educatoare a bărbatului, ea îl învaţă virtuţile plăcute, politeţa, discreţia, arta de a plăcea, la toţi, artă de a nu fi neplăcut“.

Tolstoi se exprimă astfel asupra capitolului femeie (luat după cartea d-lui Lăzeanu ca şi celelalte citaţii):

„Inferioriatea femeei nu rezidă în excluderea ei dela dreptul de vot, pentrucă, de i s'ar acorda chiar acest drept de vot, situaţia nu s'ar ameliora... Ea rămâne totdeauna sclava umilă...“

Emerson scrie:

„Imbunătăţiţi şi afinaţi pe bărbaţi, pentrucă faceţi asta spre binele femeilor. Sclăvia femeilor s'a produs şi a putut fi posibilă numai atunci când bărbaţii erau şi ei sclavii regilor. Schimbarea moravurilor a amelicrat şi situaţia lor şi respectiv şi a femeilor“.

Renan scrie undeva:

„Bărbatul are în prezenţa femeei, sentimentul a ceva care este mai slab, mai delicat, mai distins decât el. Acest instinct obscur şi profund a fost baza întregei civilizaţii a omenirii, bărbatul căpătând din acest sentiment dorinţa de a se supune, de a face serviciu fiinţei mai slabe care e femeia, de a-i dovedi simpatia prin politeţă şi menajamente. Educaţia bărbatului este imposibilă fără femeie“.

Rémy de Gourmont se exprimă astfel: „Femeia ar eşi potolită din această luptă. Egalitatea factice pe care ea o reclamă ar restabili vechea sclăvie, din ziua în care prea multe femei, sau toate femeile, ar vrea să se folosească de ele“.

Lucien Romier scrie:

„Odată femeia era protejată ca un copil (precauţiune excesivă), astăzi mulţi vor s'o facă puternică întocmai ca pe un bărbat; pretenţie iluzorie!... Această jenă cauzată de excesele libertăţii femeei este un fenomen al societăţii de azi. E una din aşa numitele taine ale civilizaţiei albe. Ea face ca un explozibil, ascuns în cutele conştiinţei masculine. Poate să izbucnească într'o zi determinând o reacţiune care ar face din nou o sclavă din femeie, sau ca efect contrar, determinând o completă anarhie a moravurilor“.

„Prin labirintul sufletului femeiesc“ este o carte agreabilă şi utilă, în ea se amestecă, — „miscere utile cum dulci“ — spune Horaţiu — în mod plăcut, cunoştinţele cele mai solide cu un stil curgător şi care cucereşte.

⁂

NESTOR URECHIA:
„Dans les Carpathes roumaines“
(Les Bucégi)

Una din cărţile, cari au avut succes în străinătate, a fost „Dans les Carpathes roumaines“ — Les Bucégi — par Nestor Uréchia.

Marele prozator al munţilor noştri, al păserilor şi al florilor — a fost gustat şi în traducere, popularizând frumuseţea minunaţilor Bucegi. Cartea lui Nestor Urechia a apărut în 1906, la Librairie-Plon.

Iată aprecierile presei de atunci:

La Revue Hebdomadaire: „Pe aceste vremuri de turism banal, când atâţia demni Perrichon se pun în mişcare, revenirea la naturalismul de odinioară, la sinceritatea impresiilor este un lucru alinător şi care aţâţă curiozitatea. *Parcurgând paginile vibrante, puternic colorate ale cărţii d-lui Nestor Urechia, simţim intr'adevăr răul-de-munte, respirăm aroma sănătoasă* a pădurilor neviolate şi a pajiştelor unde tabără ciobanii români.

„Nu e colţ al Bucegilor unde să nu se agaţe o rază, o amintire, una din acele viziuni schimbătoare care alcătuesc vraja ţărilor muntoase şi cultul urmaşilor legionarilor romani pentru Carpaţi, această mândră icoană a anticei Dacii“.

Din recenzia eminentului critic literar şi artistic Léo Claretie: „Cartea d-lui Urechia place prin sinceritatea impunerii, prin profunzimea justă şi perspicace a viziunei, savoarea sănătoasă şi proaspătă a inspiraţiei; toată regiunea aceasta sălbatică, străbătută de un Francez — refugiat în anii 1800—1895, este descrisă cu artă şi-ţi produce o senzaţie odihnitoare de plin aer, de munţi tăcuţi, de păduri dulce mirositoare“.

Iată o carte care a avut succes, în vremea ei, şi despre care ţinem să repetăm că pe atunci lumea era mai modestă, pentrucă era mai serioasă.

ION FOTI

in strainatate

ANDRÉ THÉRIVE

de V. DAMASCHIN

Pierderea regretabilă a valorosului Paul Souday, cronicarul literar dela „le Temps", a adus după sine chiar coincidenţe avantajoase pentru unii.

Un norocos, dintre aceştia, a fost *André Thérive.*

Moştenitor direct a drepturilor celui dispărut, el a fost chemat pentru a continua să delecteze publicul cititor al cotidianului *„le Temps"*, cu savuroase cronici literare, care, de altfel, ne mai servise până atunci, în cunoscutul *„Nouvelles littèraires"*.

I-a succedat lui Souday, înlocuindu-l.

I-a succedat, oare, şi'n păreri? Va continua cu acelaş spirit, cu care Souday îşi însufleţea rîndurile sale din „le Temps"?

Nu de rare ori ne-a frapat concepţiile curioase şi mobile ale lui Souday.

Indrăgostit de Marcel Proust, iubeşte cu patimă poezia inteligentă a lui Valery şi se încălzeşte la para talentului demonic a lui André Gide.

Cu un suflet larg, ospitalier, a avut totdeauna afinităţi şi o caldă înţelegere pentru poezia inteligentă, pentru poezia cerebrală.

Deşi crescut într'o cultură clasică încorsetată într'un riguros şcolasticism spiritul lui descătuşat, a vîslit spre alte culmi, spre un intelectualism inteligent, spre o poezie simbolistă, de cea mai liberă concepţie. Critica lui Souday a fost scrisă c'un gust rafinat, cu o minte ascuţită: un intelectualism fin, de cea mai bună calitate.

Vom găsi aceleaşi valori, nu ca ponderanţă dar ca esenţă, la cel care a succedat lui Souday?

In cel dintâi foileton publicat în *„le Temps"*, *André Thérive*, drept prezentare, scrie *„despre critică şi despre primejdiile ei"*.

Noul cronicar literar îşi afişează astfel principiile sale asupra criticei:

„Trebue să bănueşti artei şi gustului, reguli Critica demnă de acest nume trebue să preţuiască opera de artă prin prisma *tehnicei* şi să recunoască astfel *existenţa unor legi ale meşteşugului*".

„S'ar putea propune şi *impune* autorilor, şi *chiar celor moderni*, trei condiţii: să ştie ce spun, să ştie cum ar putea rosti mai bine şi mai posibil ca să fie auzit de-un număr cît mai mare şi să ştie, deasemeni, dacă alţii n'au spus ca ei...".

André Thérive îşi exprimă *principiile sale dogmatice*, calapodate. Spiritul lui îl vedem îngreuiat de *reguli* şi *canoane*, literatura pentru el reducându-se la o şcoală de ucenicie, care trebue meşteşugită numai după nişte reţete de mai 'nainte stabilite.

Iată-ne dar în faţa unei succesiuni numai materiale şi nici decum psihice— deci nu o delicată afinitate de simţite — principiile lor asupra literaturii fiind în divirgenţă, opuse chiar.

Este exclus dar, de-a ne înşela că Thérive va continua spiritul cronicilor apărute atîta timp în coloanele lui le Temps prin colorata şi inteligenţa pană a lui Souday.

Cu André Thérive alte directive spirituale se impun.

Dela o critică rafinată, de gust fin, cronica se va înclina spre o critică precisă, supusă unor reguli preconcepute acut dogmatice — „universitară", cum o numeşte Fortunat Strowski în esseul său asupra lui Thérive.

Că dogmatismul ar fi patologic, şi că ne-am înclina numai spre o critică impresionistă, inteligentă? Nu spunem aceasta.

De altfel critica dogmatică e prea veche şi spiritul ei nu se mai potriveşte cu timpurile noastre.

Şi dacă am privi bine, nici unul n'a fost mai sitematic şi mai afirmativ decît Souday şi totuşi el n'a fost niciodată dogmatic — sinonim „universitar".

„Paradoxul sub un creion „universitar" este totdeauna forţat şi fără graţie. Sensibilitatea este gîtuită de-o judecată avidă, de canoane. Neprevăzutul ia aierul deducţiei..." spune Strowski.

André Thérive este cunoscut şi apreciat îndeajuns de public şi critică, pentru munca sa laborioasă.

Dar dintre romancierul care ne-a dat *„Sans âme"*, *„Le plus grand peché"*, *„Le Charbon ardent"* poetul *„Poëmes d'Amelinte"*, şi esseistul din *„Opinions litteraires"* *„le Français langue morte"* *„Essai sur Herman, Huysmans, Duhamel..."* vom alege, desigur, criticul.

Unele din principiile sale, şi le-a afirmat mai 'nainte prin solul *„Du siècle romantique"*. Acolo îşi spunea cu o pricepere matură, dar prea pătimaşă, părerea asupra „romantismului" care, ajuns monedă calpă, cearcă încăpăţînat să-l reabiliteze.

Şi, pornit bătăios pe această cale, ne expunea în profil, în faţă, bust sau pe de-antregul, figura literară a lui Sainte Beuve, după ce încerca abil să ne strecoare pe nas lentile măritoare, pe aceasta în opoziţie cu chipul desfigurat a lui Mallarmée.

A încercat cu încăpăţinare.

A vrut măcar temporar să reîntroneze figurile stălucitoare de odinioară.

Ba încă a avut ocazia să se exprime şi curajos:

„Poeţii ultimului secol au scris multe versuri mediocre. Simbolismul a continuat disperat efortul romantismului în crearea unei limbi poetice".

„Dar Saine Beuve, primul dintre poeţii romantici, care deşi n'a avut un triumf strălucitor, *totuşi a reuşit să învingă mallarmismul, futurismul şi toate ereziile care n'au decit titluri şi de loc nume...*"

Aceste sunt cuvintele lui la adresa nouei literaturi.

Cine era însă, admiratorul pînă la fanatism şi credulitate, a simbolismului intelectual, a poeziei cerebrale, inteligente?

Cine îndrăgea ideile timpului său, şi cine iubea nebun talentele de aceste vremuri creiate? Souday.

Ce-ar spune să-l audă pe Thérive astfel exprimându-se?

Thérive a declarat făţiş: literatura din timpul său îi este, cu excepţie, neprietenă.

Şi n'a rămas aici.

In de curînd apărutul *„Parnasse"*, André Thérive cearcă să-şi arate din nou colţii.

Dela apriga apărare a cenaclului romantic politica lui a osciliat spre cea parnasiană.

Il vom vedea tot aşa de pătimaş şi aprins, după cum l-am văzut în „Du siècle romantique". Işi pune la încercare tot ce poate dispune el, talent vioi, dialectică abilă, chiar inteligenţa discutabilă.

O voeşte.

Va desface parnasul legat de romantism, şi pe acesta îl va desprinde atent şi dispreţuitor de simbolismul lui Mallarmé — în actualitate calul de bătaie a lui Thérive!

Pe *Valéry*, cu o abilă diplomaţie îl situiază lateral.

Isvorul paradiziac, de unde *trebue* să se adape toate talentele era odată romantismul. De data aceasta Therive l-a schimbat pe parnasianism.

El nu va vedea niciodată aberaţiile acestei şcoli, cari totdeauna a confundat arta cu viaţa şi care ajunsese regretabil la un cabotinaj de neerat, la o exhibiţie a sentimentelor false, dulcege, gratuite...

Musset a tras de rîpă toată şleahta şi cu el întreg romantismul visului şi-al sentimentelor.

Intr'un articol nu de mult apărut în *„Nouvelles littèraires"* intitulat *„La jubilé de Jean Lahor"* (le pessimisme parnassian) caracterizează şcoala întreagă în persoana lui Leconte de Lisle:

„Celor pentru care inspiraţia lui Lisle le este paradoxală, ca suspect arbitrară şi bizară, nu avem decît cuvinte regretabile. Estetica parnasiană a avut şi acea cinste să permită dispreţul mulţimei şi-al secolului".

Cu destul tupeu.

Numai că nu prin cuvinte se poate reabilita o stare de lucruri pe care timpul a marcat cu degetul pe fruntea-i, soarta sa.

Romantismul a fost prea pueril, prea fără nuanţe, iar parnasianismul, un laborator de analize ştiinţifice, documentare, a cuvintelor cu ritm maşinal, fără aier...

Răsfoind mai departe *„Antologia"* lui André Thérive vom respira tot mai mult falşa soliditate din a doua jumătate a secolului al XIX, academismul umflat, acea estetică cromolitografică, care se găseau pretutindeni în saloanele de pe atunci...

In ceia ce priveşte figurile literare ale lui *Théofile Gautier*, *Sully Prudhomme*, *François Coppée*, ne spune lucruri echitabile.

Pe Coppée îl situiază aparte, în urma lui Sainte Beuve — iar Beuve!

Din contră, cu *Louis Ménard* e chiar prea sever, deşi Ménard a cîştigat de mult şi îndestul încrederea noastră cu ascuţimea sa de pătrundere, în explicarea misticismului antic.

După cum nu-i permis să credem că Lisle va supravețui lui Verlaine.

Dar vom recunoaşte împreună cu a-

Teatru

cronica dramatica

TEATRUL VENTURA

„MELO" DE BERNSTEIN

O piesă în tablouri.
O metodă de desarticularea personajelor.
O piesă, care seamănă a roman.

◆

Protogoniștii sunt muzicanți. Intre ei, o femee. Muzicanții sunt prieteni, Pierre și Marcel. Femeea e Romaine, soția lui Pierre și ajunge amanta lui Marcel.

Intr'o seară, Romaine ascultând pe Marcel povestind o ciudată aventură de dragoste, se îndrăgostește de Marcel. Temperament romantic, Romaine e ispitită de seducțiuni, deși iubește pe Pierre, tovarășul ei de zile bune și rele. Și Romaine devine amanta lui Marcel. E o cădere fulgerătoare. Indrăgostirea ei e par'că rezultatul unei străfulgerări. In fond, Romaine e bună, dar a fost năucită de iubirea lui Marcel. E roaba acestei iubiri, care o sgudue și scoate la iveală gânduri, pe care nu le-a bănuit. Nu-și aduce aminte să fi urît, și nici să fi invidiat. Și totuș acum e încătușată de gândul unei crime. Crede, că n'ar putea să se libereze altfel de Pierre, bărbatul ei, decât prin crimă, ca să fie apoi a lui Marcel, numai a lui. Și-i gata să-și otrăvească soțul. E surprinsă însă. Și fuge să se arunce în apă. Doborîtă de remușcare, străfulgerată acum de regret, precum altă dată a fost înfiorată brusc de dragoste, s'a aruncat în apă.

Dragostea a îndemnat-o la crimă.

Duioșia i-a impus remușcarea, căci cele din urmă cuvinte, lui Pierre le-a adresat.

Povara lui Marcel e cu atât mai apăsătoare, când află dela Pierre, că lui, — lui Pierre — i-a spus Romaine cuvântul de ispășire, de suprem regret.

Și astfel, Romaine e personajul cel mai simpatic. A voit, a încercat să fie criminală. Dar sufletul ei a fost dintr'o dată invadat de expiația remușcării.

Potrivit unei convenționale deprinderi, ar fi urmat ca Romaine desnădăjduită, să se adreseze în clipa din urmă celui pe care l'a iubit. Dar nu. Sunt contradicții, care înalță și care împrăștie în suflete o atmosferă de înseninare și bunătate.

◆

Piesa a fost interpretată foarte frumos de d-na Aura Buzescu și d-nii Vraca și Valentineanu.

D-na Buzescu a înălțat un rol de melodramă, până la simplitatea impozantă a unui rol tragic.

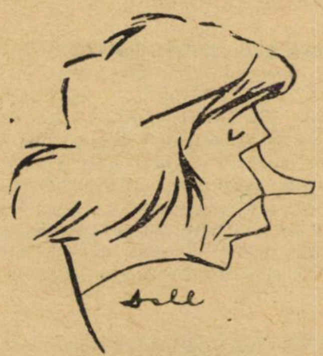

D-na BUZESCU

D-nii Vraca și Valentineanu și-au vădit excepționalele însușiri dramatice, cu acea inteligență caracteristică tinereții mereu dornică de afirmare pe linia întâia a succeselor.

◆

Bernstein a adus cu „Melo", pe scenă, lupta între elemente psihologice mai adânci și ca atare mai puțin definite. A prezintat aspecte ale instabilității și neliniștei. Pentru aceasta a descompus aproape un personaj din piesă, ca să-l urmărească. De aceea și-a desarticulat piesa in tablouri.

D-nul VRACA

Se cunoaște însă în piesă, voința autorului, care și-a pus, — aproape tema — de a înfățișa un personaj nehotărît din cauza presiunei exercitată prin curiozitate spirituală și ardoare sensuală.

◆

Cu prilejul reprezentării lui Melo și la noi și la Paris, s'a pus tema: de ce drama vorbită cedează dramei mute. Adică „dece ia înainte cinematogrul, teatrului. Mi-aduc aminte ce a scris în această privință Leon Daudet: Cuvântul nu mai corespunde sincerității, decade în vorbărie inutilă și împovărează acțiunea.

Cuvântul urmează unei mișcări suflețești și chiar unei mișcări exterioare.

B. C.

---

bilul antologist, că parnasul are meritul de-a fi stabilit arta și meșteșugul artei, pe când simbolismul a făcut, mai mult decît primul, legătura între creația artistică și sensibilitatea psihică.

Cert.

Numai că un lucru rămîne neexplicit.

Din cele două utopice „mecca" ale literaturei, romantismul și parnasianismul, la fel de recomandate și simetric construite, două pagini — după scrisoarea de recomandație a lui Thérive — tot așa de valoroase din punct de vedere istoric (literar, care din cele două să fie preponderantă?

Căci doi pepeni nu pot fi ținuți într'o singură mînă. Cu atît mai mult cu cît amândouă poartă pecetia superlativului.

Dar, credem convinși, că în această chestie, André Thérive nu și-a spus părerea definitivă.

Are încă timp să mai oscileze.

V. DAMASCHIN

PROTECTOARE

— N'are decât 16 ani juratul, și-i îndemânatec mai abitir ca un lucrător...

Apoi „coana Joițica" ducând mâna la falcă, prinsă par'că de gânduri, urmă:

— Ăsta o s'ajungă, om cu viitor nu glumă! Zău, ia-i seama și să vezi ce inimos este! Să-l bată potca de băiat, că mie mi-e drag. Și la vorba asta coana Joițica se roși, ușor.

Adevărul era că și Chirică, băiatul cel „inimos și cu viitor", dădea să 'nțeleagă coanii Joițichii, că știa și el cam despre ce este vorba. Deaceea, căuta să fie cât mai mult pe placul cucoanii.

Dela o vreme, însă, Chirică a 'nceput să recurgă din când în când la „poșeta cu lei" a cucoanii, fiindcă „știa el că nu ține dânsa socoteala banilor".

Toate au mers bine până 'ntr'o zi, când bietul Chirică fu prins „cu mâța'n sac" de către coana Joițica, care știindu-l băiat cinstit, drept lecție îi trase o sfântă de bătae, cum nu mai mâncase el de când trăia „jupân Tudor" bărbatul cucoanii.

Lui Chirică fiindu-i rușine și totodată vrând să facă în necaz stăpâne-si, căreia începuse, să-i fie mai drag, își strânse catrafusele și a doua zi, dis de dimineață, fugi.

Năcazul bietei femei nu fu mic

— Auzi, să fugă el dela mine, pentr'o bătae! Eu, care l-am îngrijit și l-am iubit ca p'un copil al meu!

Mai deunăzi, o vecină i-aduse un pici de băiat gras, roșu și cu niște ochi cum e mura de negrii.

Ea îl privi adânc și-l întrebă:

— Câți ani ai mă piciule?

— Unsprezece, săr-mâna, răspunse el cam sfiit și cu privirea'n pământ.

Coana Joițica gândi în sinea ei:

— Așa era și Chirică, când a venit la mine; când să-l mai fac și p'ăsta mare cât el?

Și două lacrimi fierbinți, se prelinseră pe obrajii ei sbârciți de bătrânețe și necazuri...

Și când vreunul din vecini o întreba dacă îi pare rău de Chirică, ea își ascundea focul și răspundea:

— Eh! Nu mi-e necaz de alt'ceva, dar mă 'nvățasem cu el secătura! Era dat naibei afurisitu ăla! păcat de el... putea s'ajungă om!

PAUL DANIEL

gazetaria

așa și-așa...

MITIF, POETUL FLORILOR este titlul unui volumaș al ziaristului Clarnet. Mitif e poetul D. Anghel.

D. Clarnet l'a cunoscut personal la Paris și și-a notat câteva amintiri, care sunt nu numai interesante, dar sunt și scrise frumos. E în volumul d-lui Clarnet, o impletire de duioșie prietenească și dorința ca Anghel să fie cunoscut așa cum a fost.

In lumea frământată a Parisului, în cafenelele în care poeții, pictorii și artiștii se adunau, libertarii și în ascendență. Anghel a avut și el locul lui. Și fără îndoială atmosfera impresioniștilor și larma democraților au avut o înrâurire asupra lui.

Sensibil ca o floare, bun, impresionabil și admirabil prieten e arătat Anghel în amintirile lui Clarnet.

E acel Anghel, pe care-l apreciem cu distincție ca autor al minunatului volum „In grădină". Sensibil și delicat, cu mlădieri sufletești de eleganță femenină și cu fantezie plină de nuanțări. In volumul de amintiri sunt și câteva poezii ale lui Anghel, traduse de Clarnet în franțuzește. Sunt traduse cu real talent.

VATRA. (număr pe Octombrie și Noembrie) aduce acelaș material bogat și prezintat frumos sub îngrijirea d-lui Ion Dongorozi.

ROLAND DORGELES a fost ales membru al Academiei Goncourt.

Autorul volumelor „Croix de bois" și „Reveil des morts" este fără îndoială apreciat și la noi. Dorgelés a făcut multă vreme gazetărie. Și a fost un răsfățat al presei.

In personalitatea lui Dorgelés a fost multă vreme un șir de contradicții. S'a tot spus despre el că e un anarhist, care totuș a luptat astfel încât a fost decorat cu „Crucea de răsboi" și „Legiunea de onoare".

Un scriitor francez a scris despre Dorgelés:

„E în orice inimă omenească o continuă întâlnire al lui Don Quichotte cu Sanco Panca. Această întâlnire e deosebit de manifestă la Dorgelés. Nu-i vis frumos pe care să nu fie în stare Don Quichotte-Dorgelés să nu și-l închipue. Dar îndată ce pasărea și-a luat sborul, Dorgelés-Sanco vede limpede unde și-a ars aripele.

Filozofia sumară clasează spiritele în două categorii: cele care cred și cele care nu cred. Analiza lui Cervantes era mai simplă. Spiritul critic și credința au grade infinite și se țes cu imperceptibile nuanțe.

Dorgelés e dovadă vie".

NU NUMAI LA NOI, CI ȘI IN FRANȚA se arată indiferență mormintelor scriitorilor. Zilele acestea, revistele franceze au scris și cu înduioșare dar și cu aprigă indignare, că mormântul lui Moreas e lăsat în părăsire

Directorul unui muzeu din Atena s'a dus la Paris la cimitirul, în care știa că este îngropat Moreas. Și a întrebat unde-i mormântul lui Moreas. Gardienii n'au știut. Dar, cu răbdare, l'a găsit într'o stare lamentabilă. Presa franceză întrebuințează, cu acest prilej expresii ca acestea: „incurie", „rușine".

Dar la noi? Mormintele scriitorilor noștri sunt îngrijite, sau să repetăm expresiile ziarelor franceze?

VIAȚA ROMANEASCĂ, pe Maiu și Iunie, a apărut zilele acestea. Material bogat, ținuta literară de totdeauna, recenzii multe și interesante.

Pentru moment, notăm frumoasa nuvelă a Henriettei Stahl („Nu poate fi") și excelenta poezie a lui Demonstene Botez („Inserare").

B. C.

◆

D. MIHAIL DRAGOMIRESCU se ridică, și are perfectă dreptate, în contra publicațiilor „vrășmașe românismului, vrășmașe Statului român, în formația lui actuală, vrășmașe României Noi" și ai căror autori sânt, sau români, sau minoritari, „ziariști năimiți" ori „oameni politici, convinși", „descreerați sau indivizi ce se cred cu scaun la cap".

Și încheerea: toate aceste publicații trebuesc tratate în consecință". (Ecoul I, 5—6).

RUȘINE NAȚIONALĂ numește, în acelaș număr, d. Radu Mislea, starea de nepăsare de care contimporanii noștrii dau dovadă în legătură cu unele edificii rămase depe urma marilor răposați. Articolul pomenește dela starea nenorocită în care continuă să se afle castelul „Iulia B. P. Hasdeu" dela Câmpina.

Ne întrebăm și noi (nu știu a câtea oară): când oare se va convinge cel vizat de vina ce i se atribue? Castelul „Iulia Hasdeu" restaurat poate face față oricărui popor. De ce se împiedecă generozitatea care vrea să-l repună în vechea glorie?

Ințeleg la urma urmelor, să nu fiu generos, dar să opresc și pe alții dela astfel de înfăptuiri — iată ceiace îmi refuză mintea.

ALTE COLABORĂRI de valoare: G. Bogdan Duică, G. Murnu, I. G. Duca, Victor Eftimiu, I. U. Soricu, Alfred Moșoiu și Radu D. Rosetti.

CARUL este titlul unei poezii (Cultura poporului IX, 298) care merită toată atențiunea căutătorilor de pietre rare. Scrisă în forma poeziei poporane ea ne vestește, în d. *St. V. Păun-Rovine* un adevărat continuator al pastelurilor lui Iosif. Iată de ce ne facem o datorie aducându-o la cunoștința cetitorilor:

Au pornit în faptul serii
Din dumbrava depe vale
Doi juncani și-un car
cu iarbă
Legănându-se agale.

Și-a început, din car,
flăcăul
Tolănit să-și cânte jalea
De-ascultau și boi, și
pasări,
Și câmpiile, și valea.

Ingânat cu glas de clopot
Cântul lui își zice zorul.
Și tot vine; vine carul,
Lung e drumul, mare-i
dorul...

In hugeacul de căpriță
Unde drumul lui se'ncruce
La răspântea cu troiță
Și-a făcut flăcăul cruce
. . . .

A pierit în noapte lunca,
Florile și toate cele,
Dar din car se-aude
încă:
„Foae verde trei smicele!"

E, fără îndoială, un talent care trebuește încurajat și cultivat.

„VIAȚA LITERARĂ" anunță:

In editura „Ramuri" va apare în curând o mare ediție a Poeziilor lui Eminescu. Volumul este tipărit pe seama Ministerului Cultelor și Artelor, cu ilustrațiuni de pictorul Brătescu-Voinești, prefațat și adnotat de d-l G. Ibrăileanu (IV, 116).

Aceasta la pag. 6; iar la pag. 2 a aceluiaș număr, editura „Naționala" S. Ciornei, anunță, printre noutățile „care vor apărea în sezonul 1929—1930 și volumul: Mihail Eminescu (Poezii) sub îngrijirea și cu o introducere a d-lui G. Ibrăileanu.

Firește că avem tot dreptul să fim puțin nedumeriți și să ne întrebăm: să fie oare vorba de una și aceiaș edițiune, purtată de trepădușii noutăților literare dela o editură la alta, sau de 2 — îngrijite, cu aceiaș dragoste părintească, tot de d-l G. Ibrăileanu?

In acest din urmă caz am dori să știm:

1. Ce s'a făcut cu „poeziile" lui Eminescu, editate tot de „Naționala" S. Ciornei, sub îngrijirea d-lui G. Murnu și ilustrate de d. Arry Murnu?

2. Ministerul Cultelor și Artelor, când și-a luat colaborator pe d. G. Ibrăileanu nu i-a impus nici măcar restricțiunea unei singure edițiuni?

Sânt întrebări care oricât merită un răspuns.

PREA MULT. O cunoscută editură anunță „Viața nouă" a lui Dante, în traducerea unui... necunoscut....

Cât de rău ne pare că — deastădată — vestea nu ne poate bucura!

Dacă inițiatorii urmăresc popularizarea, și la noi, a acestei scrieri tinerești, nu o vor putea face editând volume a 600 sau 1000 de lei. E — se va recunoaște — prea mult, când, aceiaș lucrare, în original, se poate procura cu — mult — 100 de lei.

Iată de ce ne permitem să așteptăm, pe lângă „ediția pentru bibliografii, unică și limitată, imprimată pe hârtie de lux canadiană, în două culori, cu opt hors-texturi, după lucrările celebrului pictor prerafaelist Dante Gagriele Rosetti" (după cum anunța bineticluita reclamă editorială), o a doua, ceva mai modestă, edițiune proletară — adecă potrivită cu punga celor ce citesc.

Gestul d-lui T. Arhgezi — aici *poate* fi imitat...

REVISTA GENERALĂ A INVAȚAMANTULUI, publică, în numărul pe Octombrie (8) două studii intersante:

Destinația anului preparator dela Universități al d-lui Eugeniu Speranția; și

Contribuții la educația națională de Dionisiu Maior.

P. I. P.

literara

o seama de cuvinte

Louis Verneuil se întâlnește într'o zi cu un doctor pe care îl roagă în treacăt să-i recomande un medicament pentru migrenă.

Doctorul îi spune numele unui preparat, apoi conversația alunecă îmbrățișând alte subiecte.

Peste trei zile Louis Verneuil primește din partea doctorului un plic cu următorul conținut:

O consultație..... 50 franci.

Louis Verneuil îi trimise imediat un plic cu următorul conținut:

Un cuvânt de spirit spus doctorului 100 franci.

Așteptarea timp de 5 minute până a priceput doctorul cuvântul de spirit.... 50 franci.

Total 150 franci.

O consultație, 50 franci.

Rest pe care îl datorează doctorul lui Verneuil, 100 franci.

◆

Dumas-fiul auzind despre o celebră primadonă că se căsătorește cu un tânăr din lumea mare, spuse:

— Menajul ăsta n'o să dureze!... Privighetoarea nu poate să stea în colivie cu un papagal!

◆

O observație a lui Pierre Veber:

— Am avut de multe ori prilejul să văd comici buni, juni primi excelenți, tragediene minunate, ingenue admirabile, duene extraordinare, dar am avut foarte rar prilejul, să văd un bun sufleur!

◆

Câteva din notele de album ale lui Henri Becque:

....Nu sunt decât două feluri de femei: acelea care te compromit și acelea pe care le compromiți!

...,Dacă vrei să-ți păstrezi prietenii, caută de-i vezi cât mai rar!

....Trăiască oamenii cinstiți!.... Orice s'ar zice tot sunt mai puțin periculoși decât cei necinstiți!

....Imbătrânind îți dai seama că, răzbunarea e nu numai o acțiune omenească, ci și divină.

...Marile averi sunt făcute din infamii, micile averi din găinării!

...Femeile sunt ca fotografiile: un imbecil păstrează clișeul și amatorii au probele.

...Duelistii spun că sunt oameni de onoare. Prefer să fiu socotit drept lipsit de onoare, dar nu mă voi bate niciodată în duel!

◆

Baronul de Bifield, astronom, își pusese candidatura la Academia de științe din Berlin. Principala sa descoperire era o cometă care trebuia să vie foarte curând și să sfărâme pământul în momentul trecerii ei.

Președintele Academiei se ospuse la intrarea în Academiei a lui Bifield pe motiv că dacă pământul va lua sfârșit așa de curând nu mai prezintă nici un interes crearea unui nou academician-nemuritor.

bazar

BIBLIOTECARUL, EDITORUL, AUTORUL ȘI LECTORUL

Un director al unei mari biblioteci americane se plânge de lectori.

„Ceeace cumpărăm, zice el, primăvara suntem obligați să revindem toamna.

Fondurile noastre pentru cărți „trebuiesc mereu reînoite".

Editorii declară că, în biblioteci se cumpără foarte puține cărți apărute de curând. Se preferă întotdeauna autorii cunoscuți. Trebuie deci găsit mijlocul de a încuraja pe directorii bibliotecilor să cumpere opere noi.

Autorii, preferă ca operile lor să fie cumpărate de bibilioteci, decât de particulari.

Cât despre lector... acesta cu banii necesari a trei-patru volume mici — se poate abona la o bibliotecă și pentru aceiași sumă — cetește un mare număr de opere.

RAPORTURILE LITERARE GERMANO-BRAZILIENE

Germania, prin ambasadorul ei, face serioase sforțări — pentru a consolida raporturile intelectuale între două țări.

Numeroase cărți germane sunt traduse în limba portugheză și, reciproc, autorii brazilieni sunt publicați în limba germană.

Nu trebuie uitat că, Brazilia este o țară, a cărei populație crește repede. Dela 13 milioane de locuitori în 1900, a ajuns, în 1920, la 30 milioane. Vinderea cărții în Brazilia ia în fiecare zi, proporții considerabile.

GALANTARELE

„Berliner Tageblatt" se ocupă de galantare, din punct de vedere al psihologiei cumpărătorilor; 90% din cumpărători sunt femei.

Deci vitrinelor magazinelor de toate speciile trebuie să impresioneze femeile. Vitrinele trebuie să atragă atențiunea eventualului cumpărător și să-i ațâțe dorința posedării a ceeace vede. Galantarul modern trebuie să conducă pe cumpărător în alegerea sa și pentru aceasta, vitrina trebuiește aranjată cu mult gust corespunzând pretențiunilor cerute de moda zilei.

VINDEREA CARȚILOR OBSCENE

Tribunalul Reich-ului, din Berlin, decide că, librarul care nu posedă decât un singur exemplar al unei cărți interzise prin cenzură, ca fiind obscenă, nu poate fi condamnat cu pedepsele prevăzute pentru acei carii împrăștie acest fel de edițiuni, chiar dacă a supus exemplarul său unui eventual cumpărător, încercând să-i provoace comanda.

S'a recunoscut însă că numai îngrămădirea acestui gen de cărți, constitue un delict

caricatura zilei

REINTOARCEREA DIN VILEGIATURA

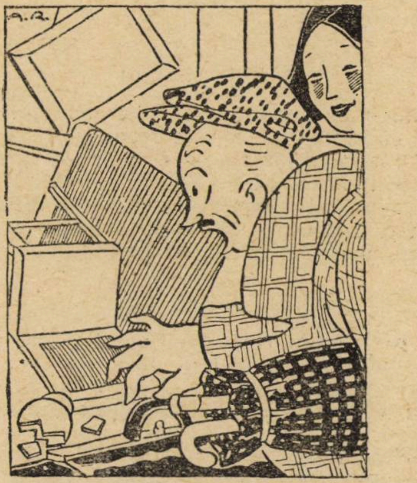

— Privește! Ne-a spart casa...

— Vai! nu, scumpul meu, nu-i adevărat. Ce, tu nu-ți mai amintești de mica noastră discuțiune dinaintea plecării la băi?

(Life)

VOCAȚIUNE

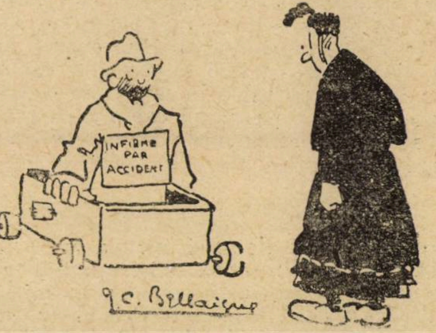

— Infirm! și cânți atât de minunat! Păcat! Ce ocupație aveai înaintea accidentului?...

— Eram... bas...

MOTIV SERIOS

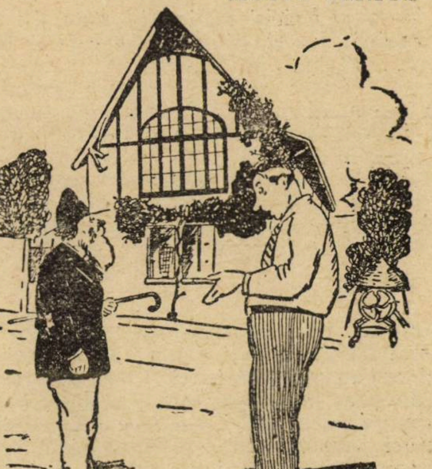

— Nu 'nțeleg cum poți umbla așa de murdar, când apa e la nasul d-tale.

— Este. Dar curge atât de repede că nu pot pune mâna pe ea.

(Schow)

Pagini uitate

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

LINIȘTE

(Amicului meu Delavrancea)

Tinere, ce-ți strângi în palme tâmplele înfierbântate,
Pe când mintea ta, în friguri, ca o flacără se zbate,
Năbușită înlăuntru, — dacă, după nopți de trudă,
Migălind vorbă cu vorbă, c'o 'ndărătnicie crudă,
Ai ajuns să-ți legi în stihuri vr'o durere, sau vr'un vis,
Nu-ți întemeia o lume de ilusii pe ce-ai scris,
Nici nu te'mbăta de vorba cui ar sta să te admire! —

In desordinea vieții înecând a ta gândire,
Și spărgând smalțul de forme și de amăgiri, ce-ascunde
Miezul urilor eterne ș'al durerilor profunde,
Vei vedea cât de fatală-i dușmănia celorlalți,
Când deasupra lor talentul ți-a dat aripi să te'nalți.
Și când leneșa lor minte, dată pe gândiri ușoare,
Se împiedică de-o muncă, ce-o cutremură ș'o doare.
Fermecați de-o ciripire liniștită și dulceagă,
Adormiți de vorbe goale, cum vrei tu să-ți înțeleagă
Versul încărcat de gânduri, și cum crezi c'au să te ierte.
Când îi smulgi din pacea frazei sunătoare și deșerte?...

Nu, nu te-aștepta să-ți fie cu flori calea sămănată.
Munca de artist e crudă, și e trist'a ei răsplată.
Ars deapururea de setea formelor neperitoare,
Cu dorința ta — maestrul neputând să se măsoare.
Câte visuri nu-ți întuneci tu, cinstit preot al artei,
In descurajarea tristă de-a vedea, cât de departe-i
Strofa ce-ai purtat-o 'n minte, de cea scoasă la lumină!...
Amețit, trudit, pe mână capul greu ți se înclină,
Și suspini amar de mila frumuseții, care 'ți moare,
Sugrumată 'n înschisoarea vorbelor ne'ncăpătoare

Și dac'ai putut alege și 'ntrupa vre-o icoană,
Din deșarta, viforoasa existenții tale goană,
Cum vrei tu ca, în pervazul altor minți, altă lumină
Imbrăcând'o, să rămâe tot icoana ta, senină?
Fiecare, în îngusta-i minte când va fi s'o prindă,
Strâmbă și mototolită, ca 'ntr'un ciob prost de oglindă,
Va vedea-o 'n el, pătată de-a lui proprie prostie.

A, — sunt fericiți aceia, căror nu li-i dat să știe
A creării dureri sfinte, și pe cari îi îmbată
Ritmul generos, în care își scriu proza nesărată,
Toaca bunelor silabe și duioasa 'ncredințare,
Că 'nsemnați cu stemă'n frunte ce-au scris ei, e lucru mare!
Al acestora'i triumful, vecinic fețele senine,
Drepți, înfumurați, c'un zâmbet protector privesc la tine.
Ei sunt veseli: au o gloată de naivi, ca să-i admire,
Și se 'ngrașă de prostie, de noroc și nesimțire;
Căci cuvintele blajine și nimicurile lor,
Desmierdând frumos urechia, cad în gustul tuturor.

S'or găsi și pentru tine, suflet generos și mare,
Ș'încă mulți, ca să-ți arunce un cuvânt de 'ncurajare.
Vei avea cinstea să intri și prin casele bogate,
Unde ți-or întinde mâna, c'o 'ngrijită bunătate,
Doamne mari, cari'și vor face ochii mici ca să te vadă,
Tineri parfumați, de spirit, sclivisiți ca de paradă,
Și domni gravi, plini de afaceri, ce te-or întreba, discret:
Cam ce sumă să câștige cu-a lui versuri un poet!...

Și vei sta cu ei la masă... A... dar ia aminte bine,
Că'n bonton sunt pravili grele pentr'un necioplit ca tine.
Te păzește să nu vatămi a lor gusturi rafinate.
In discuții — ori ce-ar zice — lasă-i, dă-le lor dreptate.
Anecdota, calamburul — acolo fiind la preț,
Cată-le prin almanahuri, și vei trece de isteț.
Pân'atunci, neavând spirit nu prea 'ntinde vorbă multă:
Nici să taci așa într'una, căci tăcerea ta 'i insultă...

După masă — se'nțelege — doamnele te vor ruga,
Cu obicinuitul zâmbet, ca să le citești ceva.
Tu, mișcat de-atâta cinste, îți scoți foile îndată,
Sfiicios cătând la lumea ce 'mprejurul tău stă roată,
Te închei frumos la haină, și... începi. — Una suspină,
Alta rîde, face semne, și s'apleacă spre vecină.
Conversația începe : de copii, de slugi, de rochii...
„Are haz", șoptește gazda, spionându-te cu ochii.
„Uf, ce anost! Cine-i ăsta?" într'un colț se întreabă două.
„De, închipuiți, săracu!!... de povești ne arde nouă?

. . . .

„A, s'a isprăvit!..." Din vorbă se'ntrerup, pentr'un moment;
Fiecare se silește să-ți arunce-un compliment:
„Inspirat ați fost de muze!... Prea frumoasă poezie!"
Nu uita c'aici se cere să roșești de modestie. —
Datoria ta făcută — poți să te retragi cuminte.
Doamnele'și reiau în pace vorba lor de mai nainte. —

Spune-acum, dacă-ți surîde o asemenea viață,
Și de crezi că e o soartă fericită și măreață,
De-a lăsa acestor oameni dreptul să te umilească!
Căci, pentr'un sărac, ce simte, nu e rană sufletească
Mai grozavă decât mila rea și disprețuitoare,
Cu care-l privesc bogații din deșarta lor splendoare!

Ce? Atâta timp să cauți dureroasa întrupare
A unei lumini de-o clipă ce'n viața ta răsare,
Și din haosul de gânduri s'alegi sfintele icoane,
Ca să faci frumos cu ele la boeri și la cucoane?
Dar ar fi să te cutremuri de desgust și de rușine,
Când ai ști cu ce'ngânfare, ce de sus privesc la tine

Toți neghiobii ce-ți dau mâna socotind că-ți fac onoare!
Și mai vii să 'nfrângi disprețul nesimțirei zâmbitoare
Ș'al biletelor de bancă — cu ce-ai scris, cu-ce ai gândit?—
Cine vrei să te 'nțeleagă, saltimbanc nenorocit?...

A, nu-ți tăvăli talentul prin saloanele bogate.
Unde capul nu gândește, unde inima nu bate
De cât dup'o anumită și stupidă învoială, —
Unde omul i-o păpușă, și viața o spoială!
Fugi de zâmbetul fățarnic și de strângerea de mână
A acestor măști, ce firea omenească o îngână...
Fugi. — E-un vicleim ridicul, monoton din cale-afară:
Vecinica deșertăciune ține capătul de sfoară! —

Suflet înecat de gânduri sfînte și neperitoare,
Lasă-ți clipele vieții înțelept să se strecoare,
Răsărind de pe-a lor urme, dungi neșterse de lumină.
Și de vrei să-ți dee arta mângâerea ei senină,
Ca un pusnic te închide în odaia ta săracă,
Și dorinților deșerte poruncește-le să tacă:
Lumea ce ai fost visat-o neaflând-o nicăirea,
Caută-ți în tine însu-ți liniștea și fericirea.

cărți redate în extrase

VIAȚA LUI LA FAYETTE

de JACQUES KAYSER

Este romanul vieții „Cavalerului Libertății“, șeful francmasoneriei din lumea întreagă, acel care a luptat până la moarte pentru libertatea popoarelor.

O carte interesantă, bine documentată, bine scrisă ; închide între scoarțele ei câteva ore plăcute.

MAREA AVENTURA

Contele Charles-François de Broglie, guvernatorul din Metz, oferă, în 8 August 1775, un prânz în cinstea ducelui Gloucester, fratele regelui Georges III al Angliei. Printre invitați este și căpitanul de cavalerie La Fayette în vârstă de 18 ani — fiul gloriosului colonel La Fayette, mort pe câmpul de luptă la Minden.

Discuția se înlănțuie în jurul răsboiului anglo-american — pe care chiar ducele de Gloucester îl detestă: nu este nici o îndoială că lupta în America contra agresorilor, este o luptă dusă în numele libertății și dreptului de a trăi.

„Cu mult mai periculos ar fi pentru noi răsboiul, încheie ducele Gloucester, dacă adversarii noștrii ar primi ajutorul Europei și dacă șefi capabili și experimentați ar organiza rezistența, preparând o luptă ofensivă“. Tânărul căpitan vede ocaziunea de a rupe cu monotonia vieții de Curte și garnizoană, izbucnind spre o viață plină de aventuri și aducătoare de glorie.

Copilăria sa, petrecută în libertate la Chavaniac — îl întărise fizicește și-i formase inteligența prin observarea lucrurilor și înțelegerea ființelor.

Franklin, marele savant american, este la Paris împreună cu Dean. La Fayette se înțelege cu dânșii. Primește o scrisoare de recomandație către congresul național american. Pe corabia sa „*La Victoire*“ îmbarcat sub un nume străin, așteaptă aprobarea regelui. Deși opinia pubică franceză era pentru ajutorarea americanilor, regele, din motive diplomatice vrea să aresteze pe Lafayette. Fuge. In urma lui rămâne soția și copilul — contesa de Noailles — fiica ducelui d'Ayen.

După 54 zile, atinge țărmul american. Sunt primiți cu entuziasm. La Philadelphia îi așteaptă însă desamăgiri. M. Lowell, delegatul congresului, îi spune cu răceală : „noi am cerut lui Dean ingineri. Sânteți inginer? Sânteți ofițer. Ofițerii francezi vin fără să-i chemăm. Anul trecut am avut nevoie, anul acesta avem destui și bine experimentați. După mai multe intervenții reușește să obție titlul de major general în armata Statelor-Unite, ca „simplu doritor de a-și risca viața pentru cauza americană“.

Ofițerii de pe „*La Victoire*“ sunt trimiși în Europa : singur cu încă doi prieteni, La Fayette intră în viața americană, hotărît să lupte din toate puterile pentru triumful libertății și pentru ridicarea prestigiului Franței“.

CONSACRAREA INDRASNELII

Generalul Washington și La Fayette, două minți, două inimi. Generalul vede în tânărul ofițer simbolul pe care îl reprezintă în ardoarea sa sinceră, are revelațiunea Franței. La Fayette înaintea generalului primește confirmarea marei cauze, pentru care se destinase.

Totuși Washington nu avea încă încredere în el și nu-i încredința nici-o acțiune, cu toată simpatia pe care i-o inspira.

In ziua de 11 Septembrie, fără comandament, el se lupta în primele linii, dând exemplu soldaților și îmbărbătându-i, într'un moment de mare debandadă. Rănit, el nu se dă pe mâna chirurgului până ce nu restabilește ordinea raportând lui Washington situațiunea. La 11 Septembrie, dimineața era ținut departe, disprețuit și la 11 Sept. seara era omul cel mai popular al armatei.

Fu transportat la Betleem, unde se restabilește. Scrie soției sale și caută să târască Franța întreagă după el. Scrie marchizului de Bouillé guvernatorul din Iles și Ministrului de externe francez, arătându-le avantajele unei operațiuni contra Indiilor engleze.

Franța trimite ajutoare. La Fayette este mândru : purtarea lui găsește o justificare. E transportat de bucurie : cauza pe care o servește devine cauza Franței : pentru el lupta va deveni de două ori sfântă. Sosește bătrânul său prieten contele Charles d'Estaing *pe Longuedoc*, urmat de o escadră. Iarna împiedecă continuarea operațiunilor. La Fayette se îmbarcă pentru Franța.

Fu sărbătorit, consultat de miniștrii, căutat de femei. Regele Ludovic al XVI-lea trebui pentru vechea nespunere, să-l pedepsească cu 8 zile închisoare. Inchisoare dulce, în hotelul Noailles. Regele îi acordă audiență și iertare și regina, pentru a-l recompensa, îl primește, ne putând să reziste curentului de popularitate mondială, care făcea din La Fayette omul zilei.

Reușește să obțină un ajutor de 6.000 oameni, puși sub comanda contelui Rochambeau.

In 1780 se reîntoarce pe fregata *L'Hermione* în America.

APOTEOZA

„Vine La Fayette“ ! strigă poporul răspândindu-se în oraș ; toată populația curge spre port, entuziasmul atinge paroxismul când el apare vioi, elegant

Este purtat în triumf: mulțimea imensă îl cere, pentru a-l aclama din nou. Și peste tot, în America, aceasta fu un freamăt de bucurie : „A venit ! A revenit !“ Noutatea cea mare sboară, din port în port, zăpăcește pe englezi, dând încredere americanilor. Washington, prevenit, așteaptă cu nerăbdare clipa îmbrățișării lui La Fayette, cu toată căldura unui prieten credincios.

Sosește Rochambeau. La Fayette primește comanda unui batalion de infanterie, care forma avant-garda armatei.

„Sunt hotărît să duc la bun sfârșit această întreprindere. Nu forțez pe nimeni să mă urmeze, căci pericolele sunt mari. Toată lumea îl urmă.

La 30 August, Contele Grasse vine în ajutor cu 28 vase de linie.

Steagurile fâlfâie.

Rochambeau, 52 ani, Waschington, 45 ani La Fayette, 20 ani ! primesc cu o seninătate demnă spada generalului Cornwallis, învins.

Revine în Franța unde-i primit ca un rege. Ii se încredințează toate afacerile Americei.

Pieptul său poartă trei medalii de aur : Saint-Louis, Saint-Lazare și Saint-Cinnatus.

Waschington îi scrie : „în sfârșit, scumpul meu Marchiz, sunt acum un simplu cetățean, pe bordul Potamacului, la umbra viței și a smochinului meu, liberat din tumultul luptelor și de agitația vieții publice.

In 4 August 1784, La Fayette ajunge New-York și vizitează toate locurile pline de amintiri. In locul sălbăticiei de altă dată, civilizația creiatoare îi oferă minuni.

REVOLUȚIUNEA DREPTURILOR

Reîntors în Franța se hotărăște să lupte contra tuturor nedreptăților. Protestanții, persecutați după revocarea „Edictului din Nantes“, erau supuși bunei-voinței și capriciului prinților. La Fayette împreună cu Malesherbes și Rabaud Saint-Etienne, elaborează un text care dă dreptate protestanților.

Eliberează negrii de pe moșia lui, trimețându-i în Cayenne, unde le cumpără loc de plantații. Trăiește o intensă viață cultrală—vizitează pe Friederic al II-lea al Prusiei—asistă la manevrele trupelor austriace. — Se pregătește să plece în Rusia, când află despre convocarea Adunării Notarilor. Se întoarce. Face parte din biroul prezidat de contele d'Artois, ridicându-se contra impozitelor — cerând stabilirea unei contribuțiuni mari pe lux și convocarea unei Adunări Naționale.

Joacă roluri importante, ca membru au ordinului nobleței în Adunarea d'Auvergne.

Regele convoacă Statele Generale, cari se transformă în Adunare Națională. La Fayette depune în fața adunării „Declarațiunea europeană a drepturilor omului și cetățeanului“. Ceeace oferia Franței putea fi primit de întreaga Europă. Ales președinte, el caută să mențină ordinea.

Fulton este omorît spre desperarea lui La Fayette.

DREPTURILE REVOLUȚIEI

La Fayette este gata să părăsiască partida. „Am avut toată puterea pe care ar fi putut-o dori inima mea. Poporul mă iubește: m'a numit comandantul miliției; el a retras alegerea sa; nu mai sunt ascultat. Este timp să reintru în viața particulară“.

Dimisia nu-i este primită. Revine.

Este în culmea gloriei.

Nimic și nimeni nu se mișcă fără știrea lui. Scapă regina și pe copii regali de furia revoluționarilor — în fața mulțimii încremenite, îngenunche sărutând mâna reginei.

Spectacolul a mișcat.

Ales președinte al Adunării Federale, 14 Iulie 1790 a fost ziua lui La Fayette, splendid în înfățișarea și forța lui.

Nu după mult, regele fuge, garda națională se încaeră cu poporul în Câmpul lui Marte. Dușmanii și intrigile cum și munca neobosită îl fac să se retragă.

„Răspund de ordine“ și Zavera a 'nflorit.

„Răspund de rege“ și regele a fugit.

„Sunt de partea poporului“ și din ordinele sale poporul a fost împușcat.

In castelul său din Chavaniac, refuză funcțiunea de șef de legiune. Politica nu pătrunde în domeniul său. Este fericit. După ani de luptă repaosul are farmec. Il gustă cu veselie. Nu pune nici un termen fericirii sale... însă așteaptă, ca o otravă, strigătul libertății amenințate, chemarea patriei!

IN SERVICIUL PATRIEI

Un sgomot războinic se răspândește în Franța. Se înjghebează trei armate— Luckner Rochambeau și La Fayette, contra voinței regelui și a insistenței lui Narbonne. Prezența sa în fruntea a 50.000 de oameni este considerată ca un simbol și ca o proorocire a victoriei. Stabilește la Metz cartierul său general.

Ținut în curent cu mișcările politice, el nu se sfiește să atace pe Roland, ministrul girondin al lui Ludovic al XVI-lea, printr'o scrisoare adresată Adunării legislative. Trecând peste toate regulele și ordinele armatei, părăsește Metzul. Popularitatea lui e scăzută simțitor: dușmanii strigau pe toate drumurile, cerând capul lui, pe care era aruncată toată nenorocirea Franței.

„Loviți pe La Fayette și Franța este salvată“ striga Robespierre.

Totuși, La Fayette reușește să apară în fața barei adunării.

Armata, în numele căreia vorbește, este în siguranță. Ea dorește să fie pedepsiți, ca criminali de lése-nation, vinivații dela 20 Iunie; secta jacobinilor să fie distrusă.

Adunarea votează moțiunea sa.

Cluburile discută însă la ordinea zilei: Afacerea de La Fayette: cel mai mare dintre criminali, bătrânul eunuc al Revoluției, de toate necazurile pe cari le suferă națiunea, La Fayette este singur vinovat.

La Fayette sau a crezut partida câștigată, sau a plecat, pentru a nu începe lupta decisivă. El n'a văzut strada, pentru că nici o experiență nu i-a arătat existența puterii străzii. O revoluțiune cere șefi revoluționari. La Fayette n'a fost decât un servitor pașnic și scrupulos al libertății și Egalității. Găsește armata descompusă. Intrigantul iacobin Give informează Parisul despre niște presupuse proecte ale sale, de marș armat asupra Parisului.

„La Fayette este un agent al Austriacilor“.

Adunarea a decretat:

Art. I. Sunt acuzațiuni în contra d-lui de La Fayette, general al armatei de nord.

Art. II. Adunarea națională roagă toate autoritățile constituite și pe toți cetățenii de a se asigura de așa zisul Motier La Fayette prin toate mijloacele posibile.

Fuge. Este prins de Austriaci. Intrat în închisoare la 18 Sept. 1792, cu fruntea sus și conștiința senină; nu iese decât în 19 Sept. 1797.

D-na La Fayette este arestată, bunurile lui confiscate; se propune dărâmarea casei sale. Pe piața Grève se sfărâmă o medalie bătută în onoarea lui.

TACEREA CARE IARTA

Răbdând un regim foarte aspru, mutat din închisoare în închisoare, La Fayette se gândește la salvarea lui. Scrie lui Washington, care, cu toată bunăvoința lui, nu-l poate ajuta. Incearcă o evadare, este prins și păzit cu și mai multă severitate. D-na de La Fayette, liberată ca prin minune, obține favoarea să locuiască lângă soțul său în închisoare. In urma victoriilor franceze—porțile închisorii se deschiseră și La Fayette, cu soția și cei doi fii, sub un nume fals, intră în Franța. Singur supraviețuitor: Mirabeau, Vergniaud, Robespiere, Danton, Saint-Iust și mulți alții sunt morți. Un nume nou se ridică.... Bonaparte și prestigiul său luminează deja toată Europa.

La Fayette anunță prezența sa în Franța lui Sieyés și Bonaparte: „Continuarea proscrisiunii mele nu ar trebui să convină guvernului fondat pe principii republicane. Napoleon nu se bucură de această prezență prea populară, care i-ar putea deveni rivală.

In castelul La Grange, La Fayette se retrage printre cărțile și portretele sale. Napoleon îi propune un scaun de senator și apoi ambasada Statelor Unite. La Fayette refuză. Acești doi oameni nu se asemănau în idei, unul voia libertatea ca o țintă, celălalt cu un mijloc. La Fayette va accepta pe Bonaparte dacă respectă libertatea fiecăruia. Bonaparte nu va accepta pe La Fayette, decât în măsura în care acesta, va consimți să-l servească.

Doisprezece ani a tăcut la Fayette. Doisprezece ani, în cari moartea soției sale i-a lăsat un mare gol în suflet. Va plânge această femee pe care o înșela cu o supremă inconștiență, căreia putea imediat să-i prefere alta, însă către care revine totdeauna cu o iubire egală: această femee care niciodată nu s'a plâns, care a știut să admire și să tacă...

Parisul e ocupat de aliați. La Fayette părăsește tăcerea — sub Imperiu a rămas tăcut. A putut zice cu mândrie: „Sunt în picioare“.

Către Grange se întoarce când apune puterea Burbonilor.

POLITICA LIBERALA

Napoleon — fugit din insula Elba, face apel la toate forțele: Benjamin Constant, Mathieu Dumas, Ioseph Bonaparte și chiar La Fayette, care, prin trecutul său de glorie și lupte pentru libertate, devine pentru imperiu un recrut simbolic.

Este ales vice președinte al camerii deputaților. Urmează dezastrul dela Waterloo.

Napoleon este silit să abdice. Capitularea este semnată, se anunță a doua restaurare. Ales în departamentul Sarthe își desfășoară din nou ideile sale liberale.

Se hotărăște o lovitură de stat: un guvernământ provizoriu trebuia proclamat la Belfort în 30 Dec. 1821. Sunt trădați.

Este ales în departamentul Meaux — Camerile se disolvă. La a doua alegere La Fayette cade cu succes.

REINTOARCEREA IN AMERICA

După 50 de ani, de lipsă, se îmbarcă cu fiul său pentru America. Sosirea lui în New-York este o sărbătoare. Toate edificiile publice erau pavoazate.

Bătrânul părea încă tânăr și era pentru popor o minune că acest om, puțin aplecat, cu ținută elegantă, contribuise la creațiunea Republicei cincantenare. Apărea mărit de timp și de absență. Pretutindeni fu obiectul aclamării fără sfârșit. Locui la bătrânul său prieten John Adams succesorul lui Washington.

In entusiasmul general, i se oferi suma de 200.000 dolari și un teren de 24.000 acre. Astfel republica reconpensa pe unul dintre fondatori, lucru rar în istoria Democrației.

Intoarcerea lui este speculată de liberali care-l primesc în La Grange cu un fast deosebit. La Grange devine locul ospitalier al tuturor luptătorilor pentru libertate din toate colțurile lumii.

La Fayette, intrat din nou în politică colindă țara fiind primit și ascultat cu sfințenie. Voiajul său părea să fie un preludiu al revoluției.

La Fayette, ales din nou în arondismentul Meaux, vine la Paris, neștiind bine ce vrea, în momentul când Regele suprimă libertatea, presei: încrezându-se destul pentru a-și impune voința, repetă cuvintele lui Ludovic al XIV-lea l'„Etat c'est moi“.

REPUBLICA REGALA

Când La Fayette ajunge, revoluția câștigase deja partida. In amintirea trecutului său, el cere și obține postul său din 1789: comandamentul gardelor naționale. Dictator moral al Franței, el este sub o putere anonimă, care l-a transformat în instrumentul ambițiunilor orleaniste. Camera chiamă pe ducele d'Orleans la locotenența generală a regatului și La Fayette îl primește în pliurile drapelului tricolor.

Nimic nu este încă definit, când Charles de Rémurat îl întreabă:

„Dacă se face o monarhie, ducele d'Orleans va fi rege, dacă se face o Republică veți fi Prezident. Vă luați răspunderea Republicei?“.

La Fayette înclină către o monarchie constituțională, consacrând orleanismul. In fața mulțimii întărâtate, el sărută pe ducele d'Orleans: „Sărutul republican al lui La Fayette a făcut un rege“.

Guvernul uită promisiunile făcute. Camera este dizolvată într'o atmosferă agitată. La Fayette este reales. Monarhia republicană devine o monarhie foarte scurtă: 139 deputați semnează o violentă adresă către guvern. La Fayette iscălește plin de bucurie.

Ciocniri sângeroase au loc. La Fayette își dă dimisia din toate slujbele și-și petrece restul vieții apărând libertatea și pribegind prin locurile scumpe, cari îi vorbesc despre aceea care a fost M-me La Fayette.

A murit peste câteva luni, îndoliind Franța și America: două lumi, două dureri.

TR. I.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL“, STR. BREZOIANU Nr. 11

ASOCIATIUN NTRALA

Universul literar

Anul XLV Nr. 50
8 Decembrie 1929
5 Lei

ȘTEFAN C. HEPITES

Ctitorii

ŞTEFAN C. HEPITES

(1851—1922)

de CONST. A. DISSESCU

Ştiinţele şi artele sunt cele două aspecte sub care se înfăţişează starea de civilizaţie a oricărui popor. Pentru noi, ambele formează un patrimoniu de nepreţuit, mărturie a tot ce mintea românească a realizat până în prezent şi chezăşie a tot ce geniul neamului nostru va şti să 'nfăptuiască şi 'n viitor.

Oameni iluştri, minţi luminate şi dintr'o categorie şi din alta, ştiut-au să îmbogăţească tot mai mult acest patrimoniu intelectual. Ei sunt „ctitorii", făuritorii a tot ceeace spiritul românesc a creat până azi. In grupul lor şi 'n rândul oamenilor de ştiinţă, găsim la loc de frunte pe Ştefan C. Hepites, inginer, doctor în ştiinţele fizice şi doctor în ştiinţele matematice.

Hepites a fost una din personalităţile cele mai de seamă ale generaţiei trecute. Numele său era cunoscut tuturor, iar faima operii sale trecuse până departe, hotarele ţării. „Ctitor" până în cel mai real înţeles al cuvântului, Hepites a creiat: Institutul Meteorologic, Serviciul de măsuri şi greutăţi, împreună cu alţii, Societatea Regală Română de Geografie şi liceul „Sf. Gheorghe".

Ceeace a fost Tycho-Brahé pentru astronomia universală, a fost Ştefan Hepites pentru climatologia românească. Imensul material de observaţiuni strâns şi coordonat de el, reprezintă şi azi baza multora din studiile ce se întocmesc cu privire la ţara noastră. Când au apărut cele 14 volume format quarto, de peste 600 de pagini fiecare, cuprinzând observaţiuni efectuate pe toată suprafaţa regatului, nu numai noi, dar întreaga străinătate nu şi-a putut ascunde un gest de surprindere, nu şi-a putut stăpâni un strigăt de mirare. Profesorul W. Köppen din Hamburg 1), unul dintre specialiştii cei mai de seamă, spunea:

„Avem înaintea noastră o însemnată publicaţie, care ne dovedeşte că România a ajuns *dintr'o săritură* în rândul celor dintâi state care cultivă Meteorologia şi aceasta prin fondarea unui Institut Meteorologic şi prin alegerea fericită a conducătorului său. Abia te încrezi ochilor când vezi această cantitate de material publicat frumos şi raţional, care *provine dintr'o ţară, ce acum câţiva ani era reprezentată pentru ştiinţa noastră, printr'un loc gol pe harta Europei.* Lăsând la o parte imensitatea publicaţiunei, ceeace provoacă interesul şi admiraţiunea este bogăţia şi oportunitatea cuprinsului. Este învederat că nu s'a putut ajunge la acest rezultat decât printr'o muncă excepţională".

Şi în acelaş fel, elogiile abundă de pretutindeni. „Nu există nici o ţară în Europa care să publice atât de repede un Buletin rezumativ atât de complet ca România", se exprima 2) prof. Alfred Angot, directorul lui „Bureau Central din Paris. Din Belgia, din Anglia, vestitul Mascart din Franţa, din Elveţia, din Italia, din Suedia, din toate colţurile continentului, aceleaş aprecieri frumoase, aceleaşi cuvinte de laudă şi admiraţiune, au caracterizat opera lui Ştefan Hepites. Ce mărturie mai preţioasă despre însemnătatea ei se poate aduce, decât cuvântul autorizat al atâtor savanţi?

Dar mai presus de orice, opera lui Hepites trăeşte prin însăşi valoarea ei, prin însăşi rezultatele la care s'a ajuns.

Familia lui Hepites a fost o familie de intelectuali. El era fiul mai mic al doctorului Constantin C. Hepites şi al Smarandei, fiica Serdarului Ioan Dâmboviceanu. Dela ei a învăţat să iubească cinstea, să respecte adevărul şi să preţuiască munca. Aceste trei însuşiri au format tot restul vieţei podoaba cea mai de preţ a lui Ştefan Hepites. Tatăl său i-a trecut o inteligenţă vie, un spirit cercetător şi o putere de lucru uimitoare. Dela mama sa a moştenit un suflet ales, un optimism sincer — ce i-a permis mai târziu să treacă mai uşor peste multe greutăţi inerente vieţii — şi o înaltă concepţie morală, ce l-a sprijinit totdeauna în faţa răutăţii semenilor săi.

Hepites a fost sub toate privinţele, un exemplar ales a tot ceeace neamul nostru a creat mai distins.

Ceeace în adevăr caracterizează mai mult viaţa ilustrului dispărut este un echilibru şi o seninătate sufletească, isvorîte din încrederea şi optimismul său profund că adevărul, binele şi frumosul trebuiau mai curând sau mai târziu, cu toate greutăţile ce s'ar putea ivi, să triumfe. De aici pornea acel farmec deosebit pe care cei cari veneau în contact cu el, nu puteau să nu-l resimtă, precum şi acel sentiment de linişte şi de mulţumire cu care te despărţeai de el. 3).

Viaţa lui a fost lipsită de sbuciumul aparent care dau multor oameni iluzia unei bogate activităţi — pe când de fapt după ei nu rămâne nimic care să merite o luare aminte a urmaşilor — dar în schimb ea a fost rodnică, plină de rezultate adunate cu trudă şi în tăcere.

Hepites îmbrăţişează la început cariera armelor, obţinând în 1869 — primul în promoţia sa — gradul de sublocotenent de artilerie. Apreciat numai decât de superiorii săi, este trimes să-şi continue studiile militare la Bruxelles.

Aci, dorinţa de a prinde cât mai multe îl împinge către domeniul ştiinţelor pozitive, începând să lucreze atât în laboratorul de fizică al Facultăţii cât şi la Observatorul astronomic. In 1873 el obţine titlul de doctor în ştiinţele fizice şi matematice, iar doi ani mai târziu şi pe acela de inginer decernat de Şcoala Politechnică de pe lângă Universitatea din Bruxelles.

Intors în ţară, cu sănătatea întrucâtva sdruncinată, el părăseşte armata dar îşi face pe deplin datoria în timpul războiului pentru independenţă, când participă efectiv la luarea Rahovei.

Celebrul autor Novalis zice în aforismele sale: „A fi un cercetător al Naturei este cea mai frumoasă şi sacră misiune!" Hepites a simţit în el această vocaţie, această misiune. După ce în străinătate a vizitat numeroase Institute şi Observatoare meteorologice, el îşi face la Brăila — unde îşi exercita meseria de inginer — un post propriu de observaţie la care lucra dela 6 dimineaţa până la 10 seara făcând observaţiuni oră de oră. Numai cine cunoaşte migala, punctualitatea şi conştiinciozitatea reclamată de observaţiunile meteorologice, va putea înţelege truda şi devotamentul depus de Hepites în efectuarea lor. Academia Română a înţeles acest lucru. Ca o răsplată, dar mai ales ca un îndemn, ea îl alege în 1880 membru corespondent.

Agricultura noastră — isvor nesecat de bogăţii — se făcea pe timpurile acelea în condiţiuni cu totul rudimentare şi empirice. Se simţea nevoia unei raţionalizări a ei, a cunoaşterii condiţiilor climatologice specifice fiecărei regiuni pentru ca producţia să se pună în acord cu aceste condiţii. In 1884, I. Câmpineanu, ministrul agriculturii de pe atunci, încredinţează lui Hepites misiunea de a întemeia în ţara naostră un Institut meteorologic.

Din acest moment începe pentru He-

---

1) Meteorologische Zeitschrift. Anul V. pag. 83.

2) Annales de Geographie Paris 1899.

3) Vezi E. Otetelişanu — In memoria lui Ştefan C. Hepites. Buc. 1923.

pites munca uriaşă de organizare şi de consolidare a Insituţiei căreia îi închină toată priceperea şi toată energia sa. Inconjurat de câţiva colaboratori distinşi, el ajunge în mai puţin de zece ani să dispună la Filaret de un observator geofizic şi meteorologic şi să creeze o reţea de peste 300 de puncte de unde zi de zi porneau spre centru câte trei rânduri de observaţiuni.

Tot acest material este strâns, calculat, prelucrat şi publicat de Hepites. Un gol imens — resimţit atât de noi, cât şi de străinătate — era astfel completat. Invăţaţii din alte ţări încep să vorbească despre România, în termenii în care am văzut la începutul acestui articol, iar cei din ţară se văd în posesia unor date ce le permite nu numai raţionalizarea agriculturii, dar şi asigurarea drenajelor, amenajarea regiunilor inundabile, amenajarea căderilor de apă ca producătoare de forţă motrice, iar mai târziu — în zilele noastre — protecţia navigaţiei marine şi mai ales a celei aeriene.

Academia proclamă pe Hepites membru activ, iar diverse asociaţiuni ştiinţifice române şi străine se mândresc să-l numere printre componenţii lor.

O a doua sforţare tot atât de însemnată o face Hepites în 1889, când se păşeşte la introducerea sistemului metric la noi în ţară. Legea din 1864 deşi prevedea, nu reuşise totuşi să impue noile unităţi de măsură. Ceeace autoritatea n'a isbutit, a isbutit Hepites prin tactul şi perseverenţa sa. In scurt timp metrul, kilogramul şi litru erau măsuri obişnuite pe piaţa noastră, şi cu toate că lucrul ne pare azi atât de banal, el a însemnat o adevărată revoluţiune în comerţul românesc.

Serviciul de măsuri şi greutăţi se prezintă în zilele noastre la acelaş nivel cu oricare altul din străinătate.

Dar activitatea lui Hepites s'a întins şi mai departe. El a fost profesor de matematici la şcoala superioară de silvicultură, la şcoala militară de artilerie şi geniu, la liceul Mihai Bravu şi la Sfântul Gheorghe. A ştiut să desvolte gustul pentru ştiinţele pozitive, tuturor seriilor de elevi ce au trecut prin mâna sa, dar mai presus de toate a ştiut să creeze o adevărată şcoală— şcoala muncii, a conştiinciozităţii şi a modestiei — printre colaboratorii săi dela Institut cărora le-a trecut mai departe flacăra sacră a ştiinţei şi a adevărului.

Hepites a ridicat la cel mai înalt prestigiu Societatea Regală Română de Geografie al cărei vicepreşedinte *a fost* din 1914 până în 1922, când *a fost* proclamat vicepreşedinte de onoare. Activitatea lui s'a tradus şi aici printr'o admirabilă organizare şi printr'un extraordinar avânt ce a ştiut să dea uneia din cele mai însemnate societăţii ştiinţifice ce avem azi la noi în ţară.

In cercetările de specialitate ne oprim să intrăm. Ele sunt prea numeroase spre a le putea enumăra. Le putem însă grupa în trei categorii mai însemnate :

a) Contribuţiuni la Istoricul Meteorologiei şi Astronomiei în România, publicate în Analele Academiei Române.

b) Contribuţiuni la climatologia ţării, publicate în Analele Institutului Meteorologic şi

c) Contribuţiuni la Geofizică, publicate în Analele Academiei şi Institutului.

Intreaga sa operă ştiinţifică se caracterizează printr'o extrem de mare scrupulozitate în a reda exact rezultatele observaţiunilor. Nicăeri nu găsim în lucrările sale formularea vreunei ipoteze sau o încercare de a denatura faptele pentru a justifica cine ştie ce teorie care i-ar fi fost scumpă. Sub acest raport opera sa rămâne o contribuţie cu caracter informativ de cea mai mare valoare.

Din observatorul său muncind tăcut dar neîntrerupt — muncă migăloasă de calcul şi de cercetări obositoare — Ştefan C. Hepites şi-a adus tributul său imens de contribuţiuni la „ctitoria" patrimoniului nostru ştiinţifico-literar.

CONST. A. DISSESCU

---

adevarate

Doctorul C. I. Istrati scria lui Hepites cu ocazia împliinrii a 50 de ani, ai acestuia :

„De când ne-am cunoscut — şi este deja destul timp, aproape 25 de ani !— ne-am stimat, ne-am iubit.

„Dece ? Te-ai întrebat vre-o dată ?

„Fiindcă era ceva comun în noi doi : dorinţa de a munci ; dorinţa de a face ca şi din ţara noastră să se producă ceva pe calea ştiinţifică.

„Se împlineşte la 5 Februarie 50 de ani. Eu i-am ajuns deja la 5 Septembrie trecut.

„Ce fericit trebue să fii ?

„Dar cum se putea oare altfel ?

„Tot trecutul tău e corect, senin şi încărcat cu fapte bune.

„Ai avut un ideal, l-ai urmat drept, cinstit şi cu perseverenţă. E natural să culegi fructele : stimă, iubire şi recunoştinţă.

„Onoarea şi onorurile ? !... Prima te acopere deja, restul le ai în parte şi puţin te importă de cele ce ţi se cuvin.

Vei rămâne un exemplu de bun coleg, de pasionat om de ştiinţă, de afectuos prieten. Ce vrei mai mult ? ! Mergi înainte.

Ca 'ntotdeauna cu multă dragoste.

C. ISTRATI

◆

La staţiunea dela Brăila pe care Hepites şi-o construise singur şi unde singur făcea observaţiuni, măsurătorile se executau din oră în oră, dela 6 dimineaţa până la miez de noapte şi, deseori, chiar mai târziu.

Erau proverbiale în tot oraşul vizitele lui Hepites. In toiul petrecerilor el se ridica la fiece oră, se ducea de-şi făcea observaţia şi apoi foarte liniştit îşi relua locul printre comenseni, pentru ca ora următoare s'o şteargă iar.

◆

La Filaret Hepites lucra câte 12—14 ore pe zi. Alături de el ţinea şi funcţionarii cari de multe ori rămâneau pe ghimpi.

Ceaiurile şi ţigările cu care îi trata nu aveau totdeauna darul de a-i reţine. Şi atunci o mai tuleau englezeşte. Hepites nu se supăra niciodată.

Odată îi apucase pe toţi ora 10 seara la lucru. Desperaţi, băieţii sting lumina şi numai aşa au putut scăpa !

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Ştefan C. Hepites, s'a născut la Brăila în ziua de 17 Februarie 1851. Studiile şi le-a inceput în oraşul natal şi le-a continuat la Ploeşti şi apoi la Bucureşti, unde a urmat cursurile gimnaziului Matei Basarab. In 1865 intră în şcoala militară, de unde iese sublocotenent de artilerie în anul 1869.

In anul următor este trimes de Ministerul de Războ să-şi completeze cunoştinţele la şcoala specială de artilerie şi geniu din Bruxelles. Aci urmează şi Facultatea de ştiinţe.

In 1873 obţine diploma de doctor în ştiinţele fizice şi matematice.

In 1875 este proclamat inginer al Politechnicei din Bruxelles.

In 1877 ia parte la războiul de independenţă, după sfârşitul căruia îl găsim inginer al portului Brăila. Aci îşi începe el primele ovservaţiuni meteorologice.

In 1884 înfiinţează Institutul Meteorologic, al cărui prim director este numit.

In 1889 Hepites ia şi conducerea Serviciului de Măsuri şi Greutăţi, serviciu ce a asigurat introducerea sistemului metric la noi în ţară.

In 1893 el alătură Institutului un serviciu magnetic — de pe urma căruia avem prima hartă cu elementele magnetice ale ţării — şi un serviciu sismologic.

La 1902 este ales membru al Academiei Române.

A exercitat funcţiunea de profesor de Matematici la gimnaziul din Brăila între 1875 şi 1877. După războí este numit profesor de fizică la şcoala militară de artilerie şi geniu şi transferat tot ca profesor de matematici la liceul Mihai Bravul.

Consiliul profesoral al şcoalei superioare de silvicultură îl alege în 1883 profesor de Topografie şi Matematici. In 1884 el înfiinţează liceul particular Sf. Gheorghe, unde a fost director până în 1888 şi profesor de fizică până în 1900.

Obosit de munca istovitoare ce desfăşură, în 1908 se retrage dela conducerea Institutului Meteorologic, închinându-şi activitatea Soc. de Geografie unde este vice-preşedinte.

Moare în vârstă de 71 de ani, în ziua de 15 Septembrie 1922.

A scris :

Analele Institutului Meteorologic al României. Tom. I—XIV.

Bul. lunar al observaţiunilor din România An. I—XIV.

Buletin zilnic. An. I—XIII.

Scânteerea stelelor. Rev. ştiinţ. Tom. X 1880.

Cometele în 1881. Rev. ştiinţ. Tom. XII 1881.

Termometrie şi Actinometrie. Rev. şt. XII 1881.

Cutremurul de pământ din 1880.

Curs de Fizică. 2 vol. 1882.

Epocile îngheţului Dunării. Bul. Soc. Geografie 1882.

Instrucţiuni pentru efectuarea observaţiilor 1885.

Clima Bucureştilor 1885—1889.

Materiale pentru climatologia României (26 note comunicate Academiei) .

Contribuţiuni la fizica globului. (7 broşuri).

Studiu de Meteorologie agricolă. Anal. Ac R. Tom. XX

Regime pluviometrique de Roumanie 1900.

Album climatologique de Roumanie, 1900.

Arhiva sismică a României. Anii 1902—1906.

Secetele în România. Bul. Soc. Geografie. Tom. XXVII.

Metrologia în România. Buc. 1900.

C. A. D.

poezie

IULIU REVICZKY 1)

MOARTEA LUI PAN

In purpura Apusului se pierde
Corabia în larguri călătoare
Şi liniştit respiră sînul mărei.
De-asupra ei Zefirul fluşturatec
Işi flutură dantelele de spumă.

Domoli vibrează aburii în zare
S'apleacă luna'ncet către apus
Lumina i se şterge'n întunerec
Şi'n larg de zări tăcerea e stăpînă.

Iar jos în corabie
Răsună cântec tînăr
Vînjosul marinar
Işi umflă pieptul lui puternic
De-atîta voe bună.

Ulcioarele cu gîturile strimte
In cântec plin de viaţă se ciocnesc,
Norocul orb îşi învîrteşte zarul
Incoace şi încolo

Voinicii strîng copilele în braţe
Vestmântul tremură pe ele.
Cu gura, depe gura lor plăpândă
Culeg sărutul dulce ca un fagur.

— „Sărută-mă, o Lesbia ! Trăiască
Vieaţa şi puterea şi-al ei farmec
Trăiască dorul care ne îndeamnă
Ale plăcerei cupe să golim
Acolo unde Kocitus se pierde
Nu-i cântec, nu e vin şi nu-s copile !“

Iar zgomotu'n corabie sporeşte,
Cu chiotul blestemul se 'mpreună
Pe jos în val Cecubumul se varsă
Ca un salut cesarului Tiberiu.

O tineră pereche se ascunde
După perdea.
In jurul lor tresaltă un satir
Iar alţii joacă un sălbatec cordal
Şi zeii cei nebuni şi fără grijuri
Neobservaţi se prind şi ei în joc.

De-odat cîrmaciul glas profund aude,
Care poruncitor pe nume-l chiamă :
— „Thamus !“ Dar cine-i ? Ce să fie ? Taină !
Nu-i taină.
Ii vîjie de băutură capul.
Dar iată. Nu-i acesta glasul,
Pe care'l auzi mai adineaori ?
— „Thamus !“ Ei, vezi, aceasta nu e glumă.

Se urcă sus, să vadă. Noapte clară
Cununile de valuri aureşte.
Din adîncime stele schinteiază,
Sau poate că sunt ochii de naiade ?
Iar colo, unde-abia străbate ochiul
Se vede negru ţărmul
Etoliei.

Cu grije Thamus cată împrejuru-i
Nu-i suflet. Totu-i mut şi'n nemişcare
S'a înşelat şi'i vine să se'ntoarcă :
L-aşteaptă zarul jos şi vinul dulce,
Şi dătătoarea de fiori Melisă.
Dar iată'n întunerec glasul tainic
A treia oară strigă : Thamus, Thamus !
— „Cu voce pământească vorbesc oameni,
Dar ăsta este glas din ceruri.
Ce vreai şi cine eşti, întreabă Thamus
Cutremurat de spaimă ?

Ca de-o chemare tremură văzduhul
Şi ea pătrunde până'n fundul
Corăbiei şi zice astfel :
— Corăbier bătrân, isteţe Thamus,
Fii astăzi crainic fără voia ta.
Şi, ajungând la Palodes pe culme
Să dai de veste
Că a murit măritul Pan, Pan a murit

◆

Gălăgioasa ceată amuţeşte
Şi nu mai vrea mâncări, nici băutură
Lui Thamus i-a fugit de-acuma somnul
In sine se retrage întristat
Şi, când corabia ajunse
In portul dela Palodes, el strigă
Precum i-a fost orînduit chemarea ;
— „Muri măritul Pan. Pan a murit !

Şi-atunci, minune nemai pomenită,
Se mişcă arbori, pietre şi tufişuri
Zbucneşte plânsul. Jalea dureroasă
Urmată e de vaer
Suspin tremurător tresare
S'aude plâns, sughiţuri întrerupte
Şi peste tot răsună vaet jalnic :
— „Muri măritul Pan. Pan a murit !

Muri din fire sufletul cel vesel
Mut zace astăzi naiul fermecat,
Cu care 'n vremuri speria pe nimfe
De-acum pămîntu-i rece, mut, strein
Nu mai trăesc pe dînsul zeii
Cei jucători :

Satiri, Silvanii sprinteni şi naiade
— Că'n ori-ce tufă locuia un zeu —
Au părăsit pământ. izvoare, flori,
Căci a murit măritul Pan,
Pan a murit !
S'a dus frumosul suflet din natură.
De-acuma pe pămîntul nostru
Nu mai petrece nici un zeu,
Nu vor mai fi zbucniri fără de grijuri
De-acuma, cu 'mpietrirea ei de inimi
Răsare conştiinţa.
Monotonia, meditarea şi urîtul
O, Thamus, asta ne vesteşte glasul tău
A zeilor păgână stăpînire
A încetat.
Căci a murit măritul Pan. Pan a murit !“

Corăbieri-aud aceste vorbe,
Dar nu vor să 'nţeleagă rostul lor :
A murit marele Pan ?
Se 'ntreabă ei nedumeriţi.
Cine-o să curme trista tînguire
A sutelor de glasuri ?
Puteri. cari soarta omului mânaţi,
Trimiteţi, ah, lumină,
In orbul întunerec
Să înţelegem ce poate să 'nsemne
Indureratul plâns din firea 'ntreagă !

Şi freamătă pădurea
De rece vînt bătută
Adîncul nopţei se încenuşază
Cortina ceţei cade peste pantă
Şi drept răspuns s'aude acest strigăt :
— „Şi Pan şi neamul lui s'a prăpădit
Dar Dumnezeu puternicul trăeşte :
Nu'n iarbă'n arbori, pietre, ci în inimi
Sunt morţi acuma zeii cei zburdalnici
S'au dus zilele de aur
Ale 'ngîmfaţilor de fericire.
Cei cari au plâns azi stăpânesc pământul
De-acuma e un farmec să verşi lacrimi
Singurătatea blândă şi tăcută
A pădurei
Va fi mângâetoarea celor triştri.
Şi cine nu cunoaşte întristarea
E un păgân.
Aşa a rînduit El pe Golgota
El cel prea bun, prea blând şi îndurat
Care-a răscumpărat păcatul lumei !“

Şi, iată către răsărit văzduhul
Se 'mbracă 'n strălucirea aurorei
Dela pământ spre-a cerului tărie
Biruitoare se înalţă crucea !...

I. U. SORICU

---

1) Iuliu Reviczky, născut la 1856 în Nagy-Tapolcsa, mort la 1889 la Budapesta, a fost unul dintre bunii prieteni ai marelui Român *Emanoil Gojdu.*

VRĂBIUȚELE

de **AL. VĂITOIANU**

Dincolo, peste ulucele înalte și coperite cu ederă, unde zidul clădirii din față se taie în unghiu intrând sus pe cornișa ce încunună, în poligon multilateral edificiul, un vrăbioiu și vrăbiuța sa, își consumau idila unui răvărsat de primăvară.

Dincoace, pe terasa bazaltată și proaspăt stropită din fața casei, într'un *chaise-longue* comod, Doamna savura siesta unui dejun copios, iar, despărțit de rotundul unei mese de tablă vopsită, în centrul căreia sta înfipt un imens cortel alb cu dungi albastre, pe un fotoliu de papură împletită, Domnul cetea gazeta.

Doamna era fină și roză. Culoarea ochilor imposibil de definit: pleoapele-i erau pe jumătate închise și pe incarnatul transparent al pieliței subțiri, genele lungi proectau pete delicate de umbră violetă.

De după paravanul de hârtie imprimată, Domnul nu se vedea.

Soarele era dulce și prin aer adulmeca un miros ușor acru. Chemată la suprafață de atingerea blândă a razelor de Mai, seva pământului aburea un iz iritant și parfumat.

Cu capul rezemat de spetează, printre pleoapele abia întredeschise, de câteva minute lungi, Doamna urmărea în tăcere, gesturile în serie ale minusculelor înaripate depe cornișa din față.

Pitită pe piciorușele ei subțiri ca două chibrituri, într'o poză de pasivitate absolută, vrăbiuța cu capul, cât o alună, grămădit între umeri, își tremura înfrigurat aripioarele, într'un continuu și impacient semn de chemare.

El, vrăbioiul, după fiecare apropiere, dintr'o plesnitură a aripei, sălta, în diagonal, peste colțul intrând al cornisei, realizând s'ar fi zis, în timp și spațiu, intervalul cuviincios al unei reculegeri fizice. Strictul necesar pentru ca aparențele să nu îndreptățească nici jena unei precipitări brutale, nici decepția unei întârzieri jicnitoare.

Ciclul, marcat de scurte și egale soluții de continuitate, urma, neîntrerupt și cu aceeași intensitate, de jumătate de oră.

Dela spatele ziarului, grav și unsuros, se auzi glasul Domnului cetind:

„La Bursă, situația e, din ce în ce mai rea. Aud obiecțiuni, nu lipsite de patimă...“

Glasul Doamnei întrerupse muzical:

— Delicios!

Paravanul de hârtie se scoborâ și chipul Domnului apăru: mai întâi o bilă lustruită de biliard segmentată la jumătatea meridianului și cu două toarte mari deoparte și de alta, apoi ovalul figurii în formă de semiromb cu unghiurile rotunjite și axul mare, orizontal. Restul, asortat. Pe deasupra ochelarilor, ochii abia ținându-se în orbite. Glasul unsuros spuse:

— Cum?

Doamna nu răspunse, numai buzele i se deslipiră, lăsând să se vadă, într'o grimasă de contrarietate, dinții albi și mărunței.

Domnul continuă:

Ascultă să vezi: „cursurile scad pentrucă...“

Cu o intonație de, și mai accentuată, contrarietate, Doamna făcu:

— Ahh!

Dar Domnul tot nepricepând, făcu și el:

— He?

Privirile Doamnei, — ochii erau deschiși acum; o ce culoare minunată! albaștri cu reflexuri mauve —, privirile oblicau mereu spre un acelaș punct, undeva deasupra orizontului închipuit și Domnul merse încet pe urma lor, cum, într'o carte, cu degetul, mergi pe urma unui rând. Ajuns la capăt, pricepu și rosti scandalizat:

Ai niște senzații, ma chère!

Doamna surâse discret dar expresiv. Un desen din trei linii numai, dar caracteristic. Atât de expresiv, atât de caracteristic, încât Domnul se simți obligat să-i remarce nuanța ironică și, în semn de salvgardare a aparențelor jicnite, cu ziarul în formă de apărătoare de muște și șușuind tare printre dinți, cercă să gonească perechea erotică de pe cornișă.

— Hsss!

Vrăbiuța strânse aripioarele, cum și-ar fi tipărit o fustă deranjată și cabrându-se pe piciorușele ei subțiri, scoase căpușorul dintre umeri și așteptă atentă. Vrăbioiul se opri între două soluții de continuitate, puțin aplecat într'o parte într'o atitudine întrebătoare. Asta o clipă numai și ciclul își reluă cursul în punctul întrerupt: țup-țup-țup. Cirip-Cirip!

— Lasă-le, interveni Doamna rugător.

Domnul, însă, și mai scandalizat:

— Hm! Ce poate să te intereseze!

Dar Doamna nu băgă de seamă. Acuma o muncea un gând. Glasul îi era cald și îmbietor:

— Dragă, vino mai aproape...

Chipul Domnului se destinse, adecă axul mic al elipsei se lungi puțin prin deschiderea largă a cavității bucale. Domnul râdea. Aruncă o ochire colegială vrăbioiului de pe cornișă, puse ziarul pe masa de tablă, ochelarii deasupra și'și apropie, vibrând juvenil, fotoliul. Apoi cu intonație de ștrengar șiret și frecându-și repede și tare vârful degetelor, spuse clipind semnificativ:

— Fiecare cu cornișa lui, He?

Se pare că Doamna nu gustă aluzia și cu ochii la streașină, murmură:

— Aș vrea să'mi spui ceva... dar...

Ingăduitor, Domnul încurajă:

— Intreabă bibelule, întreabă.

Fluxul banal al convenționalului atavic, ori valul unui gând năvalnic, inundă obrajii Doamnei.

Menajând o turburare firească în acele momente de înflorire a naturii, dar nerăbdător ca în plinul lunei de miere, Domnul își plecă urechea la buzele parfumate ale Doamnei ce fremăta. Dânsa șopti:

— Ce deosebire este între un bărbat și un amant?

Domnul sări par'că i-ar fi intrat o undrea fierbinte în timpan.

— Ce vorbă'i asta?

Fără a aștepta răspunsul, Doamna își exprimă unduios, părerea proprie:

— Am impresia că amantul întrupează ceva mai concentrat...

— Așa?! Și bărbatul?

Marcând, par'că o diferențiare, Doamna lungi buza de jos:

— Mn... mai diluat...

Fără să vrea, Domnul reflectă o clipă asupra propriului coeficient de densitate, și, ca de pe urma unei asociații de idei supărătoare, spuse contrariat:

— Dragă, asemenea conversații după dejun!

Tenace, Doamna insistă:

— Nu-i așa că nu'i acelaș lucru?

Incercând să fie mușcător, Domnul insinuă:

— Sunt nuanțe care nu mai interesează la o anumită vârstă.

Acuma amândouă buzele Doamnei se lungiră:

— Nu-i vorba de tine.

— Mersi.

Și ridicând, ca spre a'l invoca, ochii la cer, Domnul zări, iar, perechea înaripată, în plină frenezie amoroasă. Furios, mototoli ziarul și șușuind cât îl ierta răsuflarea astmatică svârli cu cocolosul de hârtie în direcția streașinei semănătoare de sugestii:

— Hsss!

Deastădată reuși. Intâi ea și imediat el, ca două proectile mititele, păsăruicile spintecară aerul și dispărură peste coperișul casei, în căutarea altor alcovuri.

Figura Domnului arăta, însă, așa de comică, încât Doamna prinse a hohoti clar-argintiu.

Domnul cătă mirat la ea, plecând, ca un coteiu nedumerit, capul, spre un umăr și spre celalt:

— Sper că ai să'mi explici...

Clar-argintul se rostogoli în valuri mititele și rotunde, mai departe și pe chipul Domnului se desenă, silnică și gradată, grimasa nedefinită dintre râs și serios. Cel d'intâiu răzbi, dublând, cacofonic, pe al Doamnei și, mulțumit să găsească el singur o explicație, Domnul zise:

Mare mucalită ești!

◆

Ora unu și jumătate după miezul nopții.

La Elizée.

Boxa din stânga în fund.

Doamna, toaletă *stil* de tafta negru, acest fard al blondelor garnată cu volanuri de *tulle*. La cingătoare, buchet de roze în ton pierdut.

Domnul... după protocol.

Cadrul?

Lumină, acorduri, chemări, profuzie, de dantele, de mătăsuri de briliante și, ca niște stropi de cerneală, negrul impecabil al smokingurilor de rigoare.

Atmosfera?

A brațelor goale, a umerilor înfiorați, a surâsurilor cuvântătoare, a răsrântiilor misterioase, a sub-meselor emancipate.

In acest cadru și în această atmosferă, la o masă, drept în fața ei, s'a așezat *el*.

Brun, părul rebel și fin frizat, ochii ca două lanterne, tenul mat fălcile ușor proeminente și, de jurul lor, umbrind puțin firul prea des, gros și aspru, al barbei proaspăt rase. Carură atletică.

Intr'o secundă, punt de miră. Femeile și-au pironit ochii asupra lui, ca tot atâtea ventuze. Bărbații i-au acordat o simplă și impacientată înălțare de umeri.

In intimul ascuns al celor doi, o chemare. Se privesc intens. El serios calm, dar insistent. Din ochii săi pornește, par'că un lanț fără sfârșit de punte de întrebare, care se fixează ei, pe gât, pe umeri, alunecă pe brațe, scotocesc în umbra rotundurilor, se furișează în neastâmpărul genunchilor mângâie buzele însângerate, se întinăresc în albastrul umed al ochilor, o învălue toată de sus până jos, cald iritant impertinent.

Ea nu se supără. Din potrivă. Inchipuirea ei preîntâmpină pe a lui, i-o călăuzește în ascunsurile intime ale făpturii ei minunate, cu un fel de autosatisfacție a proprietarului sigur de efectele sale și la fiecare cotitură a drumului parcurs, înfiorându-se singură, pândește fiorul lui. In colțul unde șade grămădită, sub tripla tulipă electrică, care o scaldă într'un nimb de raze aurii, negrul lucios al taftalei îi exaltă și mai pronunțat albul roz al pieliței; dar privirile lui, asemenea mișcărilor de subretă îndemânatecă, desprind copcile una după alta, tipăresc jos stofa care scârțâie și în combinaizonul transparent, corpul cu liniile lui superbe, se modulează, răsărind ca un lujer cald dintr'o corolă ce 'negrește de jurul gambelor drepte, subțiri, nervoase.

Mulțumit de rezultatul explorării mintale, omul surâse femeii. Dantura sănătoasă, albă, masivă, străluci radiind scăpărări de lumină vie, pe fondul brun al chipului și de viziunea dublului șirag osos, rezumând sănătatea unui trup sănătos, se cutremură ea ca de o voluptate dureroasă. Avu senzația că e fărmată, măcinată, triturată între cele două șiruri de dinți puternici, ca între două pietre de moară, fără chip dar și fără dorință să se 'mpotrivească.

Ritmic și stăruitor, Domnul mestеca.

◆

Adouazi.

Brațele Doamnei odihnesc moi, pe marginile chaise-long'ului. Figura îi este obosită dar calmă, capul și'l reazămă, lenos, de spetează și pe sub pleoapele semi-deschise, ochii cată, neguroși, spre cornișa din față.

Un moleșag, ca de suferința surdă a mușchiului ostenit, îi cercuește brațele în sus de coate, o doare pe lăturile coapselor între șolduri și genuchi, o strânge la fluerile picioarelor, jos, lângă încheetura gleznelor, iar prin tot corpul simte dorul să'și destindă îmbucăturile de unde osul se leagă de os ca de fiorul prevestitor al unui acces de friguri.

A eșit de dimineață, mânată de prigoana unui neastâmpăr nedeslușit și în colț la Dragomir, în grămădeala trotuarului îngust, s'a proptit de pieptul lui. Prin mulțime, nu'l văzuse și numai bariera osoasă ce o oprea locului, i-a dat intuiția cine'i omul care-i tăia calea. Aceeași simțire îl va fi străbătut și pe dânsul, ori poate el va fi văzut'o; acuma, însă, stau pironiți, ea, așteptând supusă, întrebătoare, oferindu-se, el, calm, sigur, recules, depănând firul pornit de astănoapte.

A luat'o de braț și a împins'o ușor la vale, spre piața teatrului. Ușa unei mașini s'a deschis și, urmată de el, a intrat ea în mașină, fără nici o fereală, docilă, automată.

Numai după ce roțile au prins a se 'nvârti și un braț vânjos i s'a 'ncolăcit de jurul mijlocului, strivind'o în încheetura dintre umărul lat și pieptul puternic, s'a desmeticit ea puțin, nu cu gând de răzvrătire, ci în dorința unei deslegări a necunoscutului în care, deaseară, se chinuia.

— Cine ești tu?

Băgă, imediat, de seamă că'l tutuește, dar nu se feri. Cum s'ar mai fi putut altfel!

El se uită la ea cu acea privire a posesiunii virtuale și aproape de obrazul ei aprins, șopti ferm:

— O să știi.
— Unde mă duci?
— O să vezi.
Și ea n'a mai insistat.

◆

De cincisprezece zile, procesul germinal, își urmează orbita. Primăvara își multiplică, la infinit undele generatoare și indivizii le absorb ca tot atâția condensatori de semne opuse.

In polenul impalpabil, în ciripitul depe streașine, în scânteea privirilor fugitive, în lunecușul surâsurilor purpurii, în ușor atingerea umerilor, încolțesc sporii latenți, fatali, ai polilor ce se caută, se atrag, se găcesc și, ca de efluviile tot atâtor descărcări electrice, atmosfera este saturată ca o seră ermetic închisă.

De cincisprezece zile, ea trăește, respiră, umple această atmosferă. O alimentează și se alimentează din ea. Element redus, modest, uniform, dar definit, material, indispensabil ambianței rezultantă a componentelor infinit mici și infinit multe, vibrând în complexul lor ca și în țesutul lor intim, cu aceeași intensitate, după aceleași norme tipice, immuabile, fatale.

O stare de sfârșeală voluptoasă, de suferință eliberatorie a unui abces supracopt pe care o mână dibace îl stoarce cu apăsări savante, o destindere a ultimelor articulații într'o bae temperată, după o muncă istovitoare. O saturare treptată a moleculelor impregnate de sucuri în necurmată primenire. O mulțumire generală, complectă, terminală.

Iși alesese ceasurile de dimineață. Ii erau mai comode, aerul mirosea mai frumos, simțurile îi erau mai odihnite și mai nerăbdătoare. Sosea la el înfrigurată, în toaletă potrivită, lacomă de minutele disponibile.

Cine era el, tot nu știa. Se obicinuise, însă, imediat, cu anonimatul. Avea cinismul intim și legitim, să'și spue că identitatea îi era absolut indiferentă și că numai omul o interesa. Ș'apoi nici el n'a stăruit, nici n'a încercat măcar să știe cine'i ea.

Cine sau ce putea să fie el! Vrăbioiul de cornișe. Ințelegea bine, ea, căreia cuvintele dragoste, sentiment, inclinațiune, nu'i mai spuneau, de mult, nimic. Iși încredința ei asta și'l pricepea la fel și pe dânsul, fără să se mâhnească, înțelegătoare. Vânt de primăvară. Imperechere de sezon.

Locul de întâlnire îi provoca asociații de idei, care, în adevăr, o amuzau. O mansardă. Un cuib lipit sub o streașină. Și linia de beton reliefându-se ca o bandă pe deasupra ferestrelor joase ale cămăruței spoită cu var, lăsa închipuirii drum să găcească, sus, apropieri concomitente, comparații sugestive.

Inălțimea asta, la care hazardul o cățărase, i se părea predestinată, simbolică. Tot depe o cornișă și tot dintr'un hazard, i se sugerase intuiția unei soluții, i se deslușise un punct de întrebare și potrivirea asta a întâmplării, îi chema, fără știre, zimbetul pe buze.

Intrigat, o întreba el:

De ce zîmbești?

Și drept răspuns, își împletea ea, și mai strâns, brațele de grumazul lui.

El, firește, nu mai stăruia. Dacă zâmbește, înseamnă că'i mulțumită.

Și era mulțumită. In toată ființa ei, o stare de echilibru sănătos, care'i dădea senzația de ceva sigur, stabil, satisfăcător, ca după dibuirile obositoare, enervante, întru cercetarea unei probleme de algebră deplin rezolvate. Iși zâmbea singură, îngăduitoare cu ea însăși, față de simplitatea soluției și o nedumerea constatarea de a fi trecut, deatâteaori și așa de aproape pe lângă ea, fără s'o presimtă. Era surprinsă de proximitatea amănuntului revelator, atât de frequent, atât de firesc, atât de primitiv și se 'ntărea în credința că atâtea probleme fiziologice, că toate problemele fiziologice, își au deslegarea lor în natură, la depărtarea brațului. N'avem decât să privim natura.

Dar ceeace, în deosebi, o încânta, era lipsa emoțiilor seci. După cum n'o interesa cine'i el, tot așa și încă mai puțin, ce face el, cum își trece timpul în cele douăzeci și două, din douăzeci și patru de ore, despărțitoare. Un sentiment de gelozie, i s'ar fi părut pueril și ideea că, în acest interval de timp, dânsul *ciripea* — imaginea i se întrupase acum — pe alte cornișe, îi stârnea din potrivă, un sentiment de admirație, de atracție.

Despre ponderea morală a omului, nu'și putuse forma nici o credință și nici nu căutase să se edifice cu privire la așa ceva. N'avea nici o curiozitate. Avea numai dorință. O dorință care umplea complect spațiul celor două ore disponibile, tot așa cum de complect, corpul ei umplea spațiul dintre brațele lui. Pentru asta îl cunoscuse doar. Pentru asta se găsea acolo. Restul? La ce și-ar mai fi pierdut timpul să-l scruteze.

Și contrastul dintre senzațiile ce o încercuiau în acele momente și ideea unor investigații cu totul străine preocupărilor ei actuale, îi apărea atât de bizar, atât de comic, că spasmul unui chicot copilăresc, îi sălta, ușor, pieptul desvelit.

De astă dată, el nici n'o mai întreba. In albul strălucitor al rotundurilor ce svâcneau, își scobia dânsul lacom, loc buzelor, iar ea, într'o încordare a simțurilor, cambrându-și tare mijlocul, mai mult și le oferea.

De îndemnul simțurilor, așa biciuite, alte potriveli îi răsăreau, atunci, în minte și de ele se scutura ca de niște gângănii urîcioase, pironindu-și toată ființa, toată puterea ei de simțire, asupra omului care-o strângea în brațe.

Și conveniențele? Nu cele față de lumea în care trăia. A iată ceva ce nu-i va turbura conștiința! Dar față de ea. De acea conștiință a binelui și a răului, Această capitulare, din primul moment, primului venit.

Nu era nici una nici alta. Momentul era culminarea unei așteptări lungi, latente, inconștiente, dar reale, iar el, omul, era incarnațiunea acelei așteptări. Nimic nu era produsul surprizei și nu de o surpriză a cărui putea fi vorba. Nu șocul brutal, neprevăzut, determinase o congestionare bruscă a acesteia. Procesul fusese lent, gradat, cu etape bine definite; doar pentru soluționarea lui, prezența simplă, întâmplătoare, poate fatală, a factorului rezolutiv, a fost suficientă. Care era vina ei? Pentru ce îi fusese hărăzit acel corp frumos întocmit ca un mecanism de ceasornicărie, în care fiecare rotiță își avea angrenajele ei numărate, mișcările ei hotărite? Și de escapada, fugoasă în care se lăsase purtată, ce scrupul avea să-și facă? Apatia profundă, marasmul morbid al unei stări de renunțare aparentă, fusese scuturate într'o tresăltare a fibrelor ca de atingerea celor doi poli ai unei mașini electrice. Sguduitura a fost puternică, dar destinderea odihnitoare. De fiorul continuu, uniform ce-o străbătea, simțea ea cum fiecare fibră a corpului se desmorțește, cum sângele își reia circulația normală, învietoare, cum ființa ei întreagă, renaște. Avea dreptul să fie fericită și era fericită.

Vrâsta ei nu mai era a primei tinerețe. Aceasta trecuse, dar îi lăsase intactă frăgezimea cu toate farmecele ei. Intr'un imbold de conștiență dar îndreptățită prezumție, prețuia just frumusețea ei triumfătoare, darul regal ce-l făcea amantului ei. Cetea asta în nerăbdarea lui înfrigurată, în vibrarea febrilă a îmbrățișărilor lui fierbinți, în focul sălbatec al privirilor sale aprinse, care acum, ca și atunci, o despuiau înainte ca ultima pânză să fi căzut și atunci gândul că ar putea fi de prisos, ia un moment

SBURAU PĂSĂRI INDOLIATE...

de AL. CAZABAN

D'asupra bălții, se purta, — rotindu-se — un stol de păsări rare....

Erau păsări albe, cu aripile negre.

De dimineață, se învârtiau într'una, fără să se depărteze de baltă, fără să se așeze, odată, pe un grind sau pe o altă ridicătură...

Neobosite, fâlfâiau din aripi, oglindind în valuri, pete săltătoare, când albe ca zăpada, când negre ca păcura.

Țipau alarmate.

Și țipetele lor, întretăiate de bătaia vântului și înăbușite de foșnetul papurei, aducea când a schiaunete de cățel, când a scâncete de copil.

In locul său de pândă, vânătorul amorțise de atâta așteptare. Toată noaptea veghiase pe o buturugă, pândind vânatul care nu se mai arăta. Se apropiase de amiazi și tot nu se îndura să plece fără să ucidă o vietate.

Oboseala îl învingea.

Și foșnetul monoton al papurei și țipetele acelea necurmate ale pasărilor albe cu aripile negre, îi mângâiau par'că nervii, cum îi i-ar fi mângâiat mirosul unei flori cu puteri adormitoare.

◆

Plecase de acasă, cu inima întunecată de o neagră presimțire. De trei zile plecase și încă purta în ochi o imagine neștearsă: Femeia lui aplecată d'asupra leagănului unde scância,— dureros — copilul său bolnav de o săptămână. Ii vedea încă brațele-i străvezii cum se frământau în aer, chemând, par'că, un ajutor îndepărtat, de acolo de sus, dincolo de tavan, dincolo de nori, — din pustietatea nepătrunsă a cerului.

Și acum din ce în ce, oboseala îl stăpânea mai tare.

Și foșnetul monoton al papurei și țipetele necurmate ale păsărilor albe cu aripile negre, îi păreau un cântec de leagăn, un cântec cu care își adormia. de multe ori, copilul.

Si par'că în clipa ceia, el singur îl cânta

Din mâna obosită, simțea cum îi lunecă pușca, încetișor, cu vârful țevilor în jos.

Nu mai auzia nimic: nici foșnetul monoton al papurii, nici țipetele necurmate ale pasărilor albe cu aripile negre.

Din toropeala asta, îl trezi deodată o căldură supărătoare, aproape o arsură. Din centrul cerului, soarele își revărsa văpaia, încropind până și apa adăpostită la umbra rece a papurei...

Păsările cele albe cu aripile negre se rotiau deasupra lui ca un stol de corbi, în jurul unui cadavru.

Se scutură grăbit ca de o povară. Cu o mișcare necăjită, duse pușca la ochi: Detunătura răsună puternic, clătinând tot șiragul zidurilor de papură.

Un țipăt ascuțit, ca țipătul unui copil, străpunse aerul și o pasăre atinsă, săgetând lumina, ca o dungă tarcată, căzu pe apă, cu aripile deschise.

Când o luă de jos, se mai sbătea încă. Pușcașului îi fu par'că rușine de isprava asta. Pentru întâia dată în viață, avu scârbă de patima lui de vânător.

Se uită la pasăre, aproape îndobitocit:

Din ciocul ei subțire, picături de sânge se rostogoleau, ca niște mărgele de rubin, pe albul de argint al pieptului. Vânătorul nu mai stătu acolo. Plecă grăbit, după ce ascunse, sub o frunză de nufăr, pasărea ucisă.

◆

Pe poarta casei lui, eșiau cu smerenie oameni necunoscuți... Și din vârful celor doi stâlpi, de departe văzu cum fluturau în aer, amestecându-și culoarea, un zăbranic alb și un zăbranic negru.

AL. CAZABAN

---

dat, n'o turbura. Va rămâne atât cât va fi dat să rămâie.

De lăuntrul închipuirii lui, nu se'ngrijura. Venise pe căi însemnate de legi fixe. Ca să se abată de la ele, ar fi fost să se abată de la normal. Totul trebue să urmeze cursul lucrurilor, nestrămutat, cronometric. Pe cadranul timpului hotărît, nici ea, nici el, nu vor putea deplasa acele indicatoare. Nici grăbi, nici întârzia. Pricepea ea bine aceasta și lăsa timpul să-și facă opera lui, ca un singur, priceput și bun prieten.

◆

Pe terasa proaspăt stropită, instalată comod în chaise-long-ul căptușit cu perne moi, sub cortelul imens de pânză albă cu dungi albastre, Doamna visează.

Ora întâlnirii se apropie, dar Doamna nu se mișcă. Stă acolo în neglijeul său de dimineață.

Pe ferestra deschisă, se apleacă Domnul potrivindu-și bretelele:

— Dragă, nu eși astăzi?

Ea nu răspunde.

Domnul insistă:

Ți-au făcut atâta bine primblările astea matinale! Du-te dragă de te primblă.

Doamna tace.

Pe cornișă se petrece ceva nou:

Țârâind supărată, vrăbiuța spintecă aerul și se oprește pe dunga de beton. Imediat, pică și el, vrăbioiul. Ea îl primește dușmănos. Nu mai tremură din aripioare, nu se mai pitește chemătoare, pasivă. Stă dreaptă pe piciorușele ei subțiri ca niște chibrituri și-și sburlește, amenințător, gulerașul de pene mititele din jurul gâtului. O încercare a lui, este respinsă cu lovituri de cioc și cu protestări în voce: țâr-țâr-țâr! Exact par'c'ar zice: ia lasă-mă'n pace! El revine, insistă, aceeași primire ostilă.

Din fereastră, glasul Domnului, care asudă potrivindu-și cravata, icnește pe potriva smunciturilor:

— Hai? Nu te duci?

Doamna răspunde alb:

— Nu.

Vrăbiuța a săgetat depe streașină, urmată de aproape de vrăbioiu. Din văzduh, se aude furios: țâr-țâr-țâr! Protestările se pierd în depărtare. Explicațiile vor continua pe altă streașină ș'apoi pe alta și pe alta, până când, învins de rezistența îndărătnică a partenerii și convins de zădărnicia unei stăruinți ce nu mai găsește ecou, vrăbioiul se va resemna. Maurul 'și-a făcut datoria.

Primăvara s'a sfârșit. Pe ecliptic, pământul aleargă, nerăbdător, spre punctul de unde a plecat. Până atunci, așezările firești își calcă ciclul lor, uniform, fatal, etern.

Din ambrazura porții, Domnul mai cată o dată la Doamna nemișcată și gândește:

Păcat! Ii priiau așa de bine!

Apoi, pleacă la Bursă.

AL. VĂITOIANU

UN CAZ...

de N. KIRIŢESCU

Sânt bun prieten cu doctorul Frateş. excelent psihiatru. Prietenia noastră ţine din copilărie. Am învăţat împreună în şcoala primară şi în liceu! După absolvirea liceului ne-am despărţit: eu m'am dus la drept, iar Frateş s'a înscris la medicină.

Sânt zece ani de când ne-am despărţit. In acest timp n'am avut prilejul să mă întâlnesc cu Frateş. Auzisem despre el doar că face studii eminente şi-şi petrece toată vremea în spitale şi clinici. Colegii lui de facultate povesteau despre vrednicia lui la învăţătură, căreia îi închina şi cugetul şi sufletul.

Nu eşea nici să se plimbe, nici să petreacă. Se pusnicise cu desăvârşire în ştiinţa, pe care o îmbrăţişase cu pasiune.

Eri m'am întâlnit cu el. Ne-am îmbrăţişat şi am început să vorbim despre trecut. L'am rugat să luăm masa împreună. Am mers la mine acasă şi după masă am început iar să povestim. Eu i-am spus o păţanie în legătură cu primul meu proces, iar el mi-a istorisit următoarea întâmplare:

— Eram asistentul profesorului C...., marele practician de boale nervoase. Dintre bolnavii pe care îi vizitam, pe cei mai uşor bolnavi îi încredinţam pentru îngrijire familiei, după ce le prescriam tratamentul, iar pe cei mai gravi şi deci mai primejdioşi îi trimiteam la spitalul special de boli nervoase.

Intr'o zi mă aflam în cabinetul de consultaţie al profesorului meu, la dânsul acasă în orele de consultaţie, după amiazi când deodată uşa se deschise brusc şi o infirmieră năvăleşte emoţionată:

— Domnule profesor, nebunul care era adineauri în salon a fugit!..

După primele clipe de confuziune, femeea izbuteşte să ne lămurească: cu cinci minute înainte sosise un bolnav însoţit de un domn, ruda a sa. Infirmiera îi conduse în salon, în aşteptarea vizitei medicale. Pacientul avea aerul foarte liniştit, era îmbrăcat bine şi nimănui nu i-ar fi putut da în gând că suferă de o boală atât de întristătoare. Domnul care îl însoţea, după ce lămuri în taină pe infirmieră de boala rudei sale plecă spunând că se întoarce mai târziu. Bolnavul rămase în salon, în primirea infirmierei. Aceasta, văzând atitudinea liniştită a bolnavului, se dusese într'o altă cameră, să aducă medicamentele necesare în vederea vizitei medicale. La întoarcere — bolnavul dispăruse.

Chestiunea era destul de serioasă. Dispariţia bolnavului implica şi răspunderea personalului. Profesorul mă rugă să mă ocup eu de această chestiune şi să cercetez urma celui dispărut. Mă îmbrăcai şi pornii în căutare.

Primul care mă lămuri fu sergentul de stradă: acum trei minute un domn, îmbrăcat în pardesiu cenuşiu cadrilat esise din casă şi se îndreptase, oarecum grăbit, pe o stradă lăturalnică.

Mă avântai şi norocul făcu să-i dau de urmă. Graţie pardesiului cadrilat, pe care îl purta omul meu fusese recunoscut de o fetiţă, ce şedea în poarta unei case şi care mă asigură că domnul în pardesiu cenuşiu cadrilat intrase adineauri într'o casă, vis-a-vis.

Casa era luxoasă şi înconjurată de o curte frumoasă.

Incepuse să se însereze. Toate odăile erau luminate.

Vrui să sun la uşa de intrare, dar uşa se deschise înainte ca să fac vre-un gest şi un fecior mă pofti să intru.

Pătrunsei în vestiar. Intrebai de stăpânul casei. Feciorul îmi răspunse că numai toamna este acasă. Apoi îmi luă pălăria şi mă invită să intru. Fui apoi introdus într'un hall strălucitor, plin de lume. Se auzea muzica. Inţelesei că în casa aceea era petrecere cu invitaţi şi mă pregătii cum să procedez mai cu discreţie şi fără să alarmez lumea.

Imi dădui seama că toţi cei din jurul meu nu-mi dădeau nici o atenţie specială, considerându-mă probabil drept invitat. Imi luai acest rol şi mă pusei în observaţie.

Nu cunoşteam nici numele, nici fizionomia nebunului. Totuşi aveam încredere în observaţiile mele clinice. Incepând dar să mă plimb prin odăi, atent la toţi pe care îi întâlneam.

Ce devenise nebunul? Era printre noi, sau se ascunsese. Era familiar al casei, sau intrase aici, atras de lumină şi probabil de muzică?

Cu aceste probleme în minte examinam încăperile, când nimerii în odaia unde cânta orchestra.

Şi ce văzui? In faţa muzicanţilor, care cântau, un individ în picioare, cu un instrument foarte ciudat în mână, un fel de ghitară, sărea şi ţopăia, strigând şi făcând din gură ca pisicile, ca mânjii şi ca berbecii: Pe cap avea un fes de hârtie. Din când în când se oprea, apuca o trâmbiţă, sufla scoţând sunete stridente şi dezordonate, apoi iar sărea.

„Asta e nebunul" mi-am zis. Ceilalţi râdeau. Nu bănuiau probabil pe cine au înaintea lor. Vrui să mă reped să-l apuc în braţe şi să strig. In acel moment însă orhestra încetă, individul se linişti brusc, aruncă coiful de hârtie, îşi puse trâmbiţa cu grije într'o cutie căptuşită cu catifea şi se aşeză pe un scaun în mijlocul celorlalţi. Scoase o ţigare liniştit şi apoi începu să vorbească cu ceilalţi. Prin urmare mă înşelasem. Trecui iar în salonul cel mare, unde era mai multă lume adunată. In mijloc, un domn serios la faţă declama nişte versuri. Ceilalţi îl ascultau. Trăsei cu rechea şi tresării. Domnul acela spunea nişte bazaconii grozave, din care nu puteai înţelege nimic. Vorbea de fecioare cu buze strivite, aruncate pe corăbii în care morţii steteau la proră. După aceea invoca floarea de migdal să coboare pe o scară de argint. Aşteptam să isprăvească, să-l iau binişor de braţ şi să-l scot afară.

Incoherenţa aceea era stigmatul demenţei? Spre uimirea mea însă domnul acela fu aplaudat la sfârşit şi felicitat. Trecui în alte încăperi. Intr'o odae în fund, în care se aflau plante şi covoare zării două persoane, prin cristalurile uşei. Atitudinea acestor două persoane îmi atrase luarea aminte. In acea odae se aflau o doamnă şi un domn. Doamna se uita speriată şi căută să scape. Domnul îi aţinea calea, pândind să se repeadă asupra ei.

„Nebunul" îmi fulgeră prin minte şi eram gata să sar între ei. Inainte să fac însă primul pas, domnul prinse doamna de talie şi o sărută pe gât. Impotriva aşteptărilor mele, doamna închise ochii, începu să râdă uşor, apoi după ce se despărţi de domn, se pudră îşi dete cu roş pe buze şi trecu în salon.

Din ce în ce mai nedumerit, hotărâi să mă prezint gazdei. Doamna mă ascultă şi dela primele cuvinte exclamă:

— E bărbatu-meu. Iar a fugit. Trebue să fie în odaia lui. Ne-am căsătorit şi după un an a înebunit.

N. KIRIŢESCU

POEME IN PROZĂ

FOIŞOARA

Lunca ce se răsfaţă sub fereastra casei mele în chiotele de veselie ale stolurilor de copii, a adormit. Blând ca un copil în poala mamii. Pădurea i-a freamătat cântece de leagăn.

Acum o învăţue în umbre de întunerec. Şi-apoi se culcă şi ea.

Intreg cuprinsul a amuţit. Tace şi pământ, şi cer cu turme de stele. Luna răsare în marginea zării. Pare un foc la o stână....

Ce adâncă-i tăcerea. Dorm şi isvoarele. Dar de dincolo de râu străbate un cântec. Coboară pe aripi de ceaţă argintie.

E al tovarăşului de trudă, coborît în mormânt fără vreme. Glasu-i e mai cald, mai limpede..... par'că-i de înger.

„Tăcerea-i inima lumii. Ea n'are nume. Ea e moartea vieţii şi viaţa morţii.

„Nedejdea-i tăcere, voinţa-i tăcere, iubirea-i tăcere, durerea-i tăcere, moartea-i împietrire. Si viaţa însă-şi, în întregul ei, e numai o luptă pentru tăcere, după zadarnicile rătăciri ale copilăriei şi ale tinereţii pentru a putea vorbi. E, odată cu revelarea adâncimii celor ascunse în noi, lupta pentru a cuceri tăcerea: pentru suprema armonie a sunetelor, care nu rănesc, a culorilor cari nu strigă, a gândurilor cari nu tulbură, a iubirii care nu cheamă ci merge.

Si tot avântul liric e o iniţiere întru tăcere.

E cântecul nupţial al îmbrăţişărilor tăcute, e cântecul funebru al morţii tăcute, e cântecul de jubilare al transfigurării creatoare ce se apropie şi care se va sfârşi în tăcere".

Şi cântarea prietenului părea tăcută. Inţelesul ei adânc mă înfioră. Iar liniştea din juru-mi îmi număra pulsul vieţii.

Z. SANDU

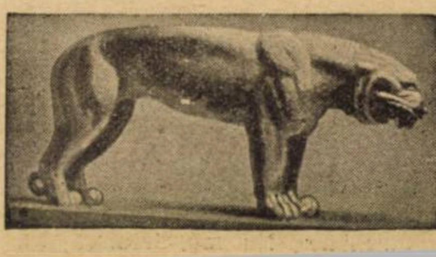

in strainatate

GEORGES CLEMENCEAU

Georges Clemenceau a murit. Numele său strălucit se confundă cu 60 de ani ai istoriei noastre.

El a fost înconjurat în timpul vieții sale, nu numai de o glorie universală, ci încă de popularitatea aceea pe care puțini din eroii noștri naționali au cunoscut-o și de care „Părintele Victoriei“ ar fi putut să se îmbete fără măsură ; totuși acest om ilustru a murit singur, după ce a cultivat și și-a apărat cu gelozie singurătatea.

Disprețuia onorurile și tot așa, într'o anumită măsură, disprețuia oamenii. A fost un fel de amărăciune mândră în ultimii ani ai acestui ilustru om de acțiune al marelui război. Demonul său familiar era orgoliul ; cu el dispare unul din reprezentanții cei mai caracteristici ai individualismului secolului al XIX-lea.

Se poate că în expresiunea ultimei sale dorinți Georges Clemenceau să fi respins zadarnicele dar grandioasele omagii pe cari popoarele le acordă rămășițelor pământești ale personagiilor demne de recunoștința națională : In orice caz, dacă mândria sa postumă trebuia să se mulțumească cu un epitaf scurt, cu siguranță că nu puteau fi decât aceste patru cuvinte : „A FOST UN OM“, cuvinte cari trebuiau gravate pe lespedea mormântului.

Nu pretindea nimic altceva decât libera desvoltare a personalității sale, pe care o știa puternică și înălțătoare. Sceptic și științific, așa cum era tinerimea studioasă sub cel de-al doilea imperiu, hrănit cu Spencer și Stuart Mill, Clemenceau nu cerea religiei nici o mângâere și nici o reconfortare ; și neîndoios că fără speranță și fără teamă de o lume viitoare doctorul Georges Clemenceau a părăsit lumea aceasta.

Totuș, a fost contrariul unui sceptic. Avea în progresul, în desvoltarea civilizației, în viitorul omenirii, o credință prea vagă ca să-i îngăduie să făurească o filosofie adevărată, dar destul de robustă și destul de profundă ca să întrețină în el un mare ideal. Credea în libertate, o revendica pentru el, și, cu toate apucăturile sale jacobine și tendințele sale autoritare, voia ca guvernarea cetății să revină „omului liber“. Credea de asemenea în patrie. Acest „vandeian“ care, politicește a fost totdeauna un „ostaș“ ce a proclamat intangibilitatea blocurilor revoluției franceze, care a refuzat să desavueze excesele teroarei și nu voia să deosebească începutul revoluției de toiul ei, a fost în acelaș timp un mare patriot.

A fost tipul republicanului patriot, sau mai de grabă al jacobinului căruia îi place armata. A combătut pe Ferry și pe Gambetta și totuș abia acum se poate vedea ce divergențe îl despărțeau de acești doi mari bărbați. La drept vorbind, nu există mai multe feluri de a fi republican, în Franța. Nu există decât unul, cel bun și în felul acesta din instinct ca și din rațiune așa a fost Clemenceau. A fost un adevărat francez, cu zâmbetul lui Voltaire, cu gluma lui Gavroche, și curagios ca Foch, curagios ca și umilul soldat cu care în punctul culminant al vieții s'a înțeles atât de bine în transee

Mistica jacobină, mistica națională : cum oare aceste două muze n'ar fi sfătuit la acțiune pe acest tânăr medic din Montmartre care vedea prăbușindu-se în jurul lui instituțiile imperiului, și pe care caracterul său agresiv, îndrăsneț și polemist, îl clasau firește în opoziție? Ca socialist convins Georges Clemenceau a intrat în politică, a trecut prin războiul dela 1870—71, prin Comuna și chiar prin Adunarea generală. Dar acest mare bărbat de stat trebuia, în virtutea unei predestinări sentimentale și intelectuale, să sufere mai mult decât oricare francez de nenorocirile Franței. Insemnat cu fierul roșu de desmembrarea patriei și de umilirea națională, a purtat cu el, timp de 49 de ani cu această rană veșnic sângerândă un fel de nostalgie a ridicării naționale și tot astfel dorința revanșei

Va aduce el oare aspirațiilor lui de patriot toate jertfele necesare? Nu va uita el uneori în controversele sale cu oamenii mari ai regimului că unirea între francezi este cea mai bună garanție a unei reînvieri franceze? Mânia luptei nu-l va sili oare să facă operă de gladiator neîndurat, în cursul anilor turburi în care Franța nu-și reluase încă locul în lume și când republica franceză căuta în mijlocul neînțelegerilor și al crizei, echilibrul pe care nu-l găsise încă? Foarte tânăr, Clemenceau în plină luptă politică a fost adesea dărâmător, atunci când trebuia să fie constructor. Nega atunci când era vorba să afirme ; opozant când era vorba să erijeze partidul republican în partid de guvernământ. Bogatul său temperament, combativitatea sa, hotărîrea lui, de a avea totdeauna dreptate și tot așa spiritul său critic au făcut din el copilul temut al revoluției.

Cine ar fi putut pronostica în această perioadă înfrigurată a lui Georges Clemenceau că polemistul aprig al ziarului „La Justice“, că teribilul interpelator, că parlamentarul care știa să facă din arena Camerii un cimitir de ministere, va reprezenta într'o zi principiul autorității și ideea națională? Fără îndoială, Georges Clemenceau însuși ar fi fost singur capabil să discerne forțele binefăcătoare de cari dispunea, de tot ceeace acțiunea sa înflăcărată, uneori dezordonată, ascundea celorlalți. Oricum, a săvârșit greșeli, greșeli de politică internă, generatoare de greșeli de politică externă. Inconjurat de o sumedenie de dușmani, pradă vehementelor critice pricinuite de atitudinea sa agresivă, a fost învins într'o zi. Exclus din parlament, exclus din politică, părea că destinul l'a eliminat pentru totdeauna din viața publică.

Dar atari bărbați nu sunt niciodată învinși, pentrucă nu admit niciodată înfrângerea lor. Scriitor, filosof politic, romancier și ziarist cu afacerea Dreyfus, Clemenceau a efectuat o reintrare senzațională urmată peste câțiva ani de obținerea unui mandat de senator. Și atunci Georges Clemenceau, matur dar nu îmbătrânit, îmbogățit de toată experiența pe care o dă nenorocirea, a început să ia în fața țării figura lui definitivă. Patriotul a învins socialistul, căci, președintele consiliului de miniștri Georges Clemenceau a dat aspre lovituri socialismului atât înăuntru cât și în afară și a reușit să potolească poftele Germaniei care aproape scosese spada.

In adevăr totul îndepărta pe Clemenceau de socialism : temperamentul său aristocratic, individualismul său fără concesiuni și mai ales bunul său simț care nu se putea împăca cu șubredele teorii marxiste. In dese rânduri a avut ocazia să arate neantul și golul utopiilor sonore ale unui Jean Jaurès. Din epoca aceasta datează începutul popularității sale în massele profunde ale țării. Incepuse să se uite desinvoltura lui mândră, felul adesea insolent cu care înfrunta opinia, atacurile sale adesea nedrepte, spre a nu se mai vedea în el decât francezul de rassă cu spirit caustic ostil nebuloaselor sau perverselor doctrine străine nouă, patriotul curagios veșnic gata să îndeplinească gestul pitoresc și semnificativ care cucerește sufletul mulțimei .In ciuda vârstei sale vitalitatea nu-i scăzuse și tot astfel gusturile-i pentru risc și acțiune. Era gata să joace la prima ocazie, un mare rol național.

Și ocazia aceasta grozavă și temută i s'a înfățișat cu declararea războiului. Primele noastre înfrângeri, apoi lunga stagnare a luptelor de transee i-au schimbat temperamentul oțelindu-i patriotismul .Deveni acru, clocotitor, înmulți atacurile în contra guvernanților și criticele împotriva comandamentului Nu putea să se împace cu ideea de a nu avea primul loc în conducerea războiului, de a nu fi sufletul apărării naționale, de a nu lupta, de a nu servi. Se istovea din cauza inacțiunii. Când îi fu dat în sfârșit un rol, sarcina care-i incumbă a fost uriașă. Clemenceau a fost la înălțimea ei, și-a pus tot sufletul, căci prin el țara a dobândit victoria.

In timpul lungilor luni ale marelui război, moralul slăbea. Clemenceau îl ridică urmărind defetismul căruia îi dădu lovitura de moarte : „Fac războiul!“, spunea el, dând francezilor impresia că luptând, fără a ține seama de nimic, mărea la infinit sorții noștri de izbândă. Acest luptător, acest viteaz, obișnuit să dea și să primească lovituri, a adus în mijlocul luptelor națiunilor acea energie neînfrântă, acea voință încăpățânată și aspră cari nu l-au părăsit toată viața în bătălia de idei și în ceeace a numit el odinioară „lupta socială“.

Franța are atunci în el și în Foch bărbații cari îi trebuie : Foch este marele tehnician, câștigătorul bătăliilor ; Clemenceau este tribunul național, făuritorul suprem al salvării obștești ; amândoi — întâlnire mișcătoare — sunt oamenii forței morale cari nu acordă nici o încredere nici mecanismului, nici spiritului geometric, dar cari dimpotrivă acordă o încredere nelimitată puterilor sufletești.

Georges Clemenceau din anii 1917 și 1918 întruchipează tot ce există mai înălțător în istoria noastră : îndărătnicia unui mare popor să apere, apărându-se, o cultură, un idealism, un ce aproape de

plastica

EXPOZIŢIA HONORIU CREŢULESCU

SALA ILEANA. — CARTEA ROMÂNEASCĂ

Pictorul Honoriu I. Crețulescu, expune pentru a treia oară, lucrările sale efectuate în ultimii doi ani, cari îl pun într'o atmosferă de crescând progres, atât prin noutatea ce aduce cât și prin executarea măiastră ce o deține într'un grad superior.

Cel ce pășește în expoziția dela „Cartea Românească“ rămâne dintr'un moment sugestionat de reprezentările felurite și din domenii multiple, ce îi se înfățișază ochiului. Nu poți decât anevoe și fără șansă de completă reușită să desprinzi înclinarea pictorului Crețulescu spre o direcție anumită. Toate genurile cu multele lor subtilități sunt reprezentate cu reușită preocupare la expoziția din sala Ileana.

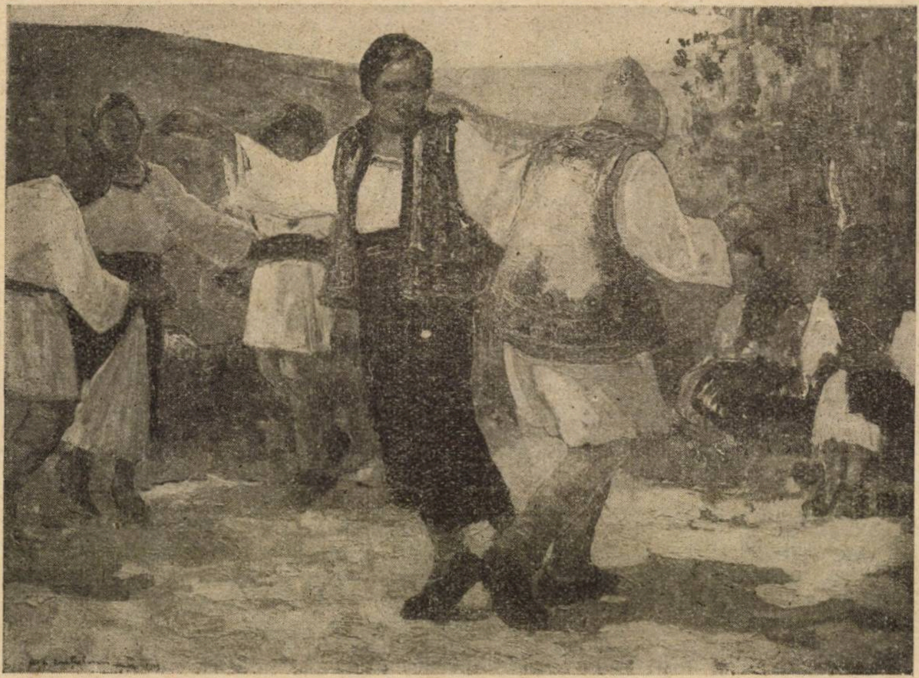

HONORIU CREȚULESCU: La joc...

Astfel executarea fină de o sublimă minuțiozitate și delicatețe picturală, se evidențiază cu prisosință în minunatele sale peisagii: Toamna, Peisagiu de iarnă, Căsuță la țară, Clopotnița Pasărea, Mânăstirea Agapia, Biserica din Sat, Căsuță la Silistra, etc., cari îl așează în rândul marilor reprezentanți ai acestui gen. Multe din peisagiile sale aduc aminte de Grigorescu.

Dar la expoziția pictorului Crețulescu găsești și unele realități ale specificului nostru pur. Dealtfel aceasta este ceva nou ce inaugurează expozantul cu succes. Astfel sunt cu ardoare expuse în culori vii și pline de viață țărăncile noastre dela țară: „La munca câmpului“, „La treerat“ sau „La desfăcutul porumbului. Găsești deasemeni felurite obiceiuri strămoșești cari mai există pe alocurea a căror redare imbinată minunat cu nota realității, a impresionat pe M. S. Regina Maria, reținând câteva dintre cele mai specifice ca: „Procesiune de ploaie“, „La depănat“, etc...

Ca la fiecare expoziție a lui Crețulescu nu puteau lipsi nici florile și capetele de expresie, cari au găsit și de data aceasta un loc de frunte prin coloritul lor îngrijit cu linii de expresivă nuanțare picturală în: „Ochiul boului“, „Crizanteme“, „Pansele“, „Bujorii“, precum și în Moșu Grigore, Popa Andrei, Portretul Ministrului plenipotențiar, C. Nano, etc...

Intreaga expoziție respiră o atmosferă de curată seninătate înbinată armonios cu realitatea specifică — cu măestrie aleasă — care ne îndreptățește ca pe lângă laudele ce le-a adresat M. S. Regina Maria cu ocazia vizitei Sale, să dorim ca și viitoarele expoziții ale pictorului Crețulescu să fie la înălțimea artistică prezentă.

MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

---

nedefinit, dar totuși foarte precis de care orice francez demn de acest nume are mai mult sau mai puțin cunoștință și care îi pare preferabil ori cărui lucru, în deobște unei vieți fără libertate și fără onoare.

Georges Clemenceau din timpul marelui război, are ceva din Jeana d'Arc, Hoch și Gambetta.

Acest moșneag mărunțel al cărui automobil plin de praf sau de noroi a fost văzut de parisieni înapoindu-se de pe front în serile celor mai sumbre comunicate, acest „bătrân civil“ care știe să vorbească soldaților asemenea fecioarei din Orléans, acest om care nu se teme nici de gloanțe nici de răspunderea războiului, este pur și simplu sufletul Franței, ceva care nu deviază, care nu se pleacă, ceva nespus de mare, este nemuritor!...

Georges Clemenceau semnatarul protestărilor alsacienilor și lorenilor din Bordeaux; Georges Clemenceau, omul revanșei, ar fi putut să moară la ora măreață când, citind dela tribuna Camerei clauzele armistițiului, auzea tunul bubuind în cinstea victoriei care proclama lumii reconstituirea integrității ei naționale.

Gloria sa, în această clipă unică, a fost incomparabilă.

De atunci a participat la elaborarea unei păci, care n'a fost pacea noastră. Ar fi putut face mai bine? Din nefericire nu era singur: istoria nepărtinitoare va judeca eforturile lui și va împărți răspunderile. Pentru noi, în clipa cand se închide acest mormânt istoric, nu voim să vedem în Georges Clemenceau decât eroul.

Din viața lui tumultoasă, nu voim să reținem decât ceeace a constituit rațiunea ei de a fi; voim să exprimăm gratitudinea patriei celui mai autentic salvator al ei.

Omul de voință și mândrie care, după ce a agitat secolul său, a închis ochii, omul aspru care ar fi voit să moară în fața mării, într'o singurătate turburată numai de fluxul amintirilor și suflul imensității, acest om și-a adorat țara și a avut fericirea s'o slujească. Această inimă mare care a încetat de a mai bate, n'a bătut decât pentru Franța: Și Franța recunoscătoare va ști să-și aducă aminte.

(Le Temps)

teatru

cronica dramatica

TEATRUL NAȚIONAL

„MARELE DUHOVNIC“, de VICTOR EFTIMIU

— „Nu e nimeni atât de curat, ca să-și poată judeca semenii cu fruntea sus“.

Cu această expresie se închee spectacolul și cortina se lasă peste sbuciumările unei drame.

Admirabilă cugetare, dar așa de deasupra preocupărilor, așa de sus, așa de eterică, așa de inoportună freamătului nostru cotidian de ambiții și deșărtăciuni, așa de neprielnică egoismului și arivismului nostru, așa de contrarie fățărniciei noastre continui. Și totuș adesea e nu numai oportună, dar profund necesară pentru spovedanie și îngăduință.

Ne măcinăm în învinuiri și ne răsfățăm egoismul; uneltim și mințim. Ne trebuie totuș unitatea aparențelor. Dar ce hiatus-uri, ce incoerențe sunt în adâncul conștiinței.

Suferim că părinții și frații ne sunt uneori piedici ajungerii, numai pentru că ei au anume păcate, care impresionează fățărnicia opiniei publice. Suntem așa de vanitoși, că respirăm din plin, când ni se desvăluie, că fratele nu ni-i frate bun.

◆

Urmăresc pe d. Victor Eftimiu în seriile de cugetări, pe care le intitulează „Vorbe, vorbe“. Fondul le e scepticismul în cadrul unei continui înfloriri de posibilități la adăpostul iertării. Nu m'a surprins deci tema nouei sale piese: Nu-i nimeni atât de curat, ca să judece cu fruntea senină.

E în piesa d-lui Eftimiu un curaj tineresc de a smulge masca, de a rupe fresca aparențelor și de a desvălui așa de comunul adevăr, că suntem cu toții păcătoși. Viața ne încurcă în ițele ei. Pe unii mai mult și aceștia cad sdrobiți de ponosul social, pe alții mai puțin și aceștia sunt biruitorii meniți să îndrumeze.

◆

D. și d-na Vulpache au doi copii, pe preotul Niculae și pe pușlamaua Dinu.

Preotul e cuvios și harnic. In el, s'au pus nădejdi că va fi un prinț al bisericii. In suburbia din Câmpulung, unde slujește, venea odată lume multă să-l asculte. Dar mai apoi n'a mai venit. Purtările rele ale lui Dinu se răsfrângeau și asupra preotului. Haimanaua Dinu, când vedea o femeie ieșind dela preot, la care se dusese să se spovedească, o urmărea. O șantaja că-i divulgă mărturisirea, mințind ca un mișel că știe tot dela fratele său. Vorba rea se răspândește cu atât mai ușor, cu cât e mai spurcată și mai necontrolată. Și astfel preotul Niculae era ocolit.

Ca să scape preotul de tot svonul defăimător, pricinuit de Dinu, trimite haimanaua în străinătate. Atunci se află o taină familiară. Dinu e frate numai de tată cu Nicolae. E fiul d-lui Vulpache cu doica.

Până la sfârșitul actului al III-lea, desvăluirea aceasta a părut cam ciudată. De ce adică doi frați, cari au temperamente deosebite, trebue să nu fie numai decât frați buni? I-a trebuit autorului să demonstreze o chestiune științifică de ereditate? Și este numai decât o riguroasă lege științifică în acest sens? Poate să fie un răspuns comod pentru determinarea compasiunei ieftine, pentru fratele bun. Dar ca motivare dramatică nu s'a simțit nevoia acestei desvăluiri.

Dar de meritele și deci de dreptul preotului Nicolae, de a sui scările măririi nu era convins numai el. Era convinsă și devotata sa soție. Erau convinși și foștii săi colegi de seminar. Asistența a binevoit să-i creadă. Când doi dintre aceștia au venit să-i propue să se hotărască să facă pasul de înaintare, — să se despartă de preoteasă, trimițând-o la mănăstire, preoteasa a auzit. Și ea n'a voit să fie obstacol scumpului ei tovarăș, și s'a spânzurat.

Aici, primul mare moment dramatic al preotului. El își înmuiase gândurile în amărăciunea, că-i era piedică soția. Dar acum, când ea s'a sugrumat pentru el, din cauza lui, nu era el ucigașul indirect al ei?

◆

Preotul Nicolae s'a dus la mănăstire. Spune, că acolo a dus viață grea de slugărnicie și umilire. S'a relevat însă și a ajuns episcop.

La episcopul Nicolae, venea o doamnă din societatea înaltă să se spovedească.

E văduvă. A păcătuit. I s'a urât cu viața ușoară. Ar vrea să plece la mănăstire. Episcopul Nicolae o îndeamnă la aceasta. Dar tocmai atunci se înapoiază după 20 de ani de vagabondaj, obosit și ratat Dinu. Față în față cu d-na care era gata să se ducă la mânăstire, Dinu găsește posibilitatea unui trai la fel cu traiul lui din străinătate, fără să fie dependent de episcop. Episcopului, pare că nu-i era indiferentă d-na care i se spovedise, pe care o îndemna să se ducă la mânăstire. Autorul nu spune aceasta, dar face să se întrevadă.

Se sfătuiseră 3 episcopi, cum să fie îndemnată d-na. Toți trei au fost de părere, să-și amâne plecarea la mânăstire. Când însă episcopul Nicolae a simțit, că între Dinu și d-na Clotilda Romano, din primul moment s'a înciripat prietenie, și-a schimbat imediat părerea, trimițând pe d-na Romano la mânăstire. D-na n'a plecat.

◆

Dinu își începe traiul între femei, pe socoteala femeilor. E amantul d-nei Romano, pe care o înșeală și o fură. E amantul altora. E dorit și profită de naivitatea, sau mai de grabă de ispita mediului feminin.

Episcopul Nicolae ajunge mitropolit. Chiar în noaptea, în care e ales mitropolit, vine în casa d-nei Romano care dădea un bal.

Un mitropolit la bal. Cam straniu. Dar a venit. Impresie însă cu totul ciudată, — în bal între dansatori de toate categoriile și d-ne și d-re de toate toleranțele, Mitropolitului i se deschise calea cu sfeșnice, cu lumânări, ca într'o casă a Domnului. Și atmosfera era ca într'o casă amenajată pentru domni și doamne, pe alese.

Patroana casei își vădește cabotinajul. Dar faptul că mitropolitul a venit noaptea la balul unei doamne, a cărei viață o știa, accentuează afecțiunea prea sfântului pentru d-na care i se spovedise, ca unui mare duhovnic. Sentimentul e firesc. A nu-l înfățișa, e o fățărnicie. Oricât s'ar sili canoanele călugărești și ținutele chiriarhice să smulgă din om, anume sentimente intime, nu le poate smulge. Ele rămân, sunt umbrite, anemiate, obrocite, dar sunt.

Un anume modernism tinde să aducă mai mult aer în seră, o molcomă afirmarea de sinceritate. Provoacă de sigur surprize. Dar e o doborîre a digurilor tradiției.

La bal, vine și șeful poliției. Acesta caută pe mitropolit și-i comunică fișele fratelui său. Pentru evitarea neplăcerilor Sf. Sale, Dinu trebuie să plece. Intre cei doi frați urmează o explicație. Cea mai mare scenă din toată piesa. Dinu îi spune, că nu sunt frați.

Moment de înaltă tensiune. Mitropolitul simte o ușurare. Abia acum, se vădește de ce autorul nu i-a făcut frați. Ca să aibă putința de a analiza sentimentul de bucurie, care a înviorat o clipă, pe mitropolit, că faptele rele ale lui Dinu nu se pot răsfrânge și asupra lui. Dar Dinu atacă violent. Cu ce drept, cu ce autoritate i se fac lui imputări, când însuși Mitropolitul e vinovat, căci din cauza lui s'a spânzurat preoteasa.

Moment doborâtor.

Doborâtor prin durerea intimă, dar și prin groaza de a nu se ști în afară.

Și atunci mitropolitul își dă seama, că și el e păcătos ca și Dinu. Nu se mai simte în stare să mustre:

— Nu-i nimeni așa de curat, ca să judece senin pe aproapele său.

◆

Marea experiență a d-lui Victor Eftimiu de susținere dramatică, de întocmirea personagiilor, de înlănțuirea tonalității scenelor e de mult apreciată. S'a spus chiar că d. Eftimiu e un virtuos al aparatului scenic.

Piesa are ținuta literară, cu care poetul Eftimiu ne-a deprins.

◆

Interpretare bună.

D. Calboreanu a fost preotul, apoi episcopul și mitropolitul Nicolae. Rol mare pe care numai d. Calboreanu putea să-l susțină cu toată autoritatea. E unul din marile roluri ale acestui artist de foarte mare talent.

Dinu a fost d. Bălțățeanu, pe care de astă dată îl felicităm din toată inima.

Preoteasa a fost d-na Agepsina Macri-Eftimiu. Bună, blândă, devotată. Un mare succes într'un rol de superbă duioșie.

Părinții preotului, d. N. Soreanu, cu remarcabila-i notă de umor naiv și d-na Ana Luca, cu ton de indignare.

In roluri de episcopi, d. Polizu, — cu mult prea declamator — și d. Săvulescu, — familiarizând oarecum, sub linia convențională o voioșie episcopală.

In rolul d-nei Romano, d-na Marioara, Voiculescu.

De mult n'am mai văzut pe d-na Voiculescu într'un rol așa de puternic susținut cu temperamentul d-sale vibrant.

Cuvinte bune, d-nelor Irina Nădejde, Marietta Sadova, Toto Ionescu, Natașa Alexandra și Alexandrina Gusti și d-lor Mărculescu, Fințeșteanu.

B. CECROPIDE

gazetaria

așa și-așa...

POEZIA OCAZIONALĂ dispare, odată cu entusiasmul tineretului. Și, în primul loc, poezia ocazională patriotică. E un simpton îngrijitor — tocmai din cauza regresului social pe care această constatare îl înregistrează. Tineretul nostru creste într'o înnecăcioasă atmosferă de continuă negațiune, excepție : exaltarea eului-atât.

Iată dece — credem — Societatea scriitorilor români a premiat pe tânărul Gheorghe Panduru, autorul a 3 strofe pasabile de odă eroică, în care figura „lui Aurel Vlaicu" ne este prezentată printr'o modestă înșiruire de imagini duioase.

MEA CULPA. Am fost totdeauna dintre puținii cari, cu entusiasm, încredere și generozitate, am insistat pentru încurajarea prematură a tinerilor talente. Le-am urmărit, oridecâteori mi s'a prezentat ocazia, le-am descoperit și le-am încurajat. N'ar trebui poate s'o spun, dar, personal le-am ajutat și le-am luat apărarea în fața unor colegi la ale căror obiecte prezentau eclipse totale sau parțiale, permanente sau accidentale.

Am scris la revistele lor, i-am lăudat în presă, le-am arătat — nu numai toată solicitudinea, dar întreaga prietenie.

Dacă fac totuși mea culpa — nu ei sânt cauza. Am siguranța că niciodată nu mă vor aduce aici.

Și totuși o fac — pentrucă, la noi, lucrurile par a fi luat o întorsătură primejdioasă :

Majoritatea revistelor noastre literare — mi se spune — sânt nu numai scrise, dar... conduse și chiar... finanțate de elevii de licee. De-aici supraproducția de poezie, proză etc. și tot de-aici scăderea calitativă pe care aceleași le înregistrează — dela o vreme încoace. Că mulți dintre acești scriitori nu vor fi avut când să ajungă la o desăvârșire artistică -- nimeni nu se miră. Regretabil e că, unii, nu-și vor fi primit preceptele elementare ale celei mai modeste educațiuni sociale. De-aici armele de care ei se folosesc : batjocura, ponegrirea, minciuna, înjurătura, ifosele și... schelălăitul.

Iată dece fac mea culpa. Unii au fost mai generoși decât mine. Au îndrumat în literatură — destui copii prost crescuți, au luat drept oameni atâtea jevruțe...

E, desigur, o mare greșală care mă face să le spun :

Oameni buni, închideți ușa templului și introduceți un control riguros : cereți solicitatorilor, pe lângă problematicele indicații — prevestiri ale talentului, convingerea definitivă a preexistenței bunului simț dublat de pecetia bunei creșteri.

SE ANUNȚĂ apariția a numeroase publicațiuni pedagogice :

una a „Asociațiunii profesorilor secundari" ;

alta a „Asociațiunii învățătorilor și învățătoarelor din România" — ambele în București ;

„Școala secondară" — la Craiova.

In fine publicațiunea d-nei și d-lui G. Beiu-Paladi ; „Educația" care, dela 1 Ian. intră într'al XIII-lea an de existență statornică — urmează să-și continue apariția reorganizându-se pe baza unui mult mai vast program cultural, sub conducerea unui comitet de profesori de toate gradele, părinți și iubitori ai învățământului.

Să fie oare o legătură între apariținnea acestor reviste și deplasarea centrului de gravitate al educației tineretului nostru de astăzi?

Iată de ce le așteptăm.

Le-am dori însă accesibile și celor în cauză, cărora, la rigoare, li s'ar putea rezerva chiar pagini de colaborare.

I-am ține în felul acesta, între noi— și tot ar fi destul... I-am smulge din înlănțuirile atâtor mreji imorale și nepotrivite cu condițiunea lor socială :

I-am face mai oameni...

DOUĂ NOUI VOLUME anunță scriitoarea Otilia Cazimir și anume : unul de cronici fantaziste și umoristice („Licuricii") și altul de poezii („Cântec de comoară").

Le așteptăm cu aceeaș nerăbdare cu care le așteaptă cetitorii de literatură bună.

RECTIFICARE. Ziarul „Patria" din Cluj vorbeste despre numărul închinat, de „Adevărul literar și artistic" poetului Stefan Petică.

Ca titlu de informație obiectivă adăogăm că inițiativa acestei comemorări aparține „Universului literar" care, prin articole inedite asupra vieții și operei poetului, și-a făcut datoria încă dela 11 August.

E un lucru pe care și „Patria" putea să-l cunoască și, știindu-l, putea să nu-l uite.

DESPRE FELUL CUM SE POLEMIZEAZA LA NOI vorbește cu dreptate d. A. P în No. 466 al „Adevărului literar". Socotind că lucrurile merg mai departe, până la completa indentificare a felului de a se face critică la noi cu insulta grosolană și specificând că în deosebi tineretului i se datoreste această manieră de a polemiza reproducem paragraful cel mai expresiv :

„Intro anumită concepție..... a polemiza înseamnă a înjura.' A înjura pur si simplu... a înjura pe față, pe șleau, direct, obișnuit, categoric, brutal. Este un obiceiu care la noi reprezintă infiltrația pestilențială a mahalalei în literatură. Este un fapt constatabil, nu o invectivă. Este o realitate peste care observatorul atent nu poate trece. Și este o tristă, o abjectă realitate".

P. P.

◆

TRIBUNA. La Cernăuți, apare, din a doua jumătate a lunei Noembrie, ziarul „*Tribuna*", care se intitulează cotidian „*independent*".

Poate, am fi trecut cu vederea apariția susnumitului cotidian, dacă nu am fi observat interesul deosebit ce-l poartă literaturii, conducătorii acelui ziar. Chiar și în articolul de fond (vorbim de No. 21) scris cu multă autoritate și competință de către D-nul T. Negrea, preocupările literare și didactice sunt vădite.

D sa încheie astfel articolul :

„Vrem școli model, vrem corp profesoral scutit de nevoile crude ale bucății de pâine și consacrat sfintei lui meniri".

Din pagina literară a gazetei îngrijită și bogată remarcăm nuvela „*Povestire extraordinară*", scrisă cu nerv și cu verva-i cunoscută de către D-nul Eugen Liteanu ; apoi „*Alarma*" schița D-lui A. T. Lungu, precum și versurile D-lui George Voevidca.

„*Tribuna*" este îngrijit tipărită și se adresează — cu deosebire — populației românești din Cernăuți și Bucovina.

Creiată și menită să întreție flacăra românismului în Bucovina, îi dorim viață lungă și propășire deplină.

Din **RITMURI** (No. 3) revistă literară lunară, care apare la Brașov, remarcăm articolul de fond „*Problema artei*", semnat de D-nul Ion Al. Bran-Lemeny, co-directorul revistei, precum și nuvela D-lui Alexandru Călinescu intitulată „*Prăbușiri*". Deși subiectul e banal, iar atmosfera și cadrul destul de speculate în beletristică, totuși D-nul Al. Călinescu reușeste să ne dea o schiță cu adevărat interesantă.

Stilul său viguros, imaginile luminoase, comparațiile bine găsite și justa caracterizare și interiorizare a sufletelor eroilor ne face să vedem un început fericit, un talent care promite și pe care îl vom urmări în evoluția sa.

Pagina poeziei cu deosebire îngrijită. Menționăm poeziile D-lor Emil Isac, Pavel Nedelcu, Ioan Focșăneanu și Lucian Costin.

In restul numărului semnează D-na Mia Cerna, Niculescu-Cantonieru : iar cronicele sunt încredințate penelor D lor I. Al. Bran Lemeny și Mihail Munteanu.

Menționăm — îndeosebi — cronica muzicală, scrisă cu multă competență și finețe de D-nul M. Munteanu.

„Ritmuri" umple un gol bine simțit — în lumea literară a Brașovului.

Primim la redacție numărul 2 al „**REVISTEI LTIERARE A TELEORMANULUI**".

De data aceasta, revista apare mai îngrijit ca la început. Conducătorii ei au ținut socoteală de bunele noastre îndrumări, pe cari li le-am dat la primul număr.

Atât în ceeace privește tehnica, cât și conținutul, revista se înfățișează, relativ, mai mulțumitor.

Articolul de fond, semnat de D-nul Traian Constantinescu, deși cam didactic și cu toată simplitatea cu care e scris, —e la locul lui și va găsi desigur ecoul dorit în sufletele cetitorilor teleormăneni.

Exceptând „Hangița", poezia D-lui Const. Goran, care merită să fie menționată, toate celelalte poezii sunt sub nivel.

Proză semnată de D-nii L. Rodie și Lucilius : simple încercări de poeme în proză, în care dibuesc încercătorii.

Ceva mai răsărit Studiul critic asupra lui I. Chiru-Nanov. Nuvela lipsește cu desăvârșire.

O colaborare îngrijită și variată ar face mai interesantă foaia. Așteptăm s'o vedem realizată.

SCRIO.

literara

o seama de cuvinte

Tristan Bernard povesteşte în felul următor întâlnirea în Paradis a lui Wilson, fostul preşedinte al Statelor-Unite, cu Moise. Acesta, văzând pe Wilson, îi spuse:

— Te plâng din toată inima.

— De ce? întrebă Wilson.

— Pentrucă oamenii nu respectă faimoasele d-tale „14 puncte“. Wilson stătu puţin pe gânduri, apoi strângând mâna lui Moise:

— La rândul meu şi eu te plâng din toată inima.

— De ce?

— Pentrucă oamenii respectă tot atât de puţin cele „10 table“ ale d-tale, ca şi cele 14 puncte“ ale mele!

◆

Câteva cugetări ale lui Dumas-fiul:

Simţi nevoia de a iubi o femee, numai înainte de a fi început să iubeşti.

Cea mai mare mulţumire pe care o poţi avea în viaţă, este de a fi făcut ceeace a trebuit să faci.

Numai imbecilii nu sunt buni!

Când vorbeşti unei femei, ea te ascultă sau gândindu-se la altceva, sau la altcineva.

Bărbaţii au dreptul să vorbească de rău despre femei, cu condiţia ca să întrebuinţeze numai pluralul.

Poţi deveni actor, pictor, sculptor şi muzicant graţie studiilor, dar nu poţi deveni autor dramatic. Fiindcă pentru a putea scrie teatru, eşti chemat fără să vrei, după cum eşti brun sau blond.

Ce este datoria? Ceeace pretindem altora să facă!

Dacă eşti fiul operelor tale, desigur că faci parte din cea mai bună familie din lume.

Când discuţi cu nevasta, câteodată o poţi învinge, dar nu o poţi niciodată convinge.

In căsnicie, dacă există dragostea, o omoară obicinuinţa, iar dacă nu există, obicinuinţa o înlocueşte.

Dragostea şi moartea sunt singurele două puncte prin cari omul atinge infinitul.

Cinstea e cea mai formidabilă armă cu care poate fi combătută hoţia.

Când auzi pe cineva că e fericit, ai impresia că ţi-a furat-o ţie.

Când îmbătrâneşti, e trist, nu că eşti bătrân, dar că nu mai eşti tânăr.

Singurul lucru care mă miră, este că lumea tot se mai poate mira!

Toate femeile, ţin să fie stimate. Foarte puţine însă, ţin să fie şi respectate.

bazar

PUBLICAŢIUNILE PERIODICE IN GERMANIA

Biroul central al comerţului *Cărţii*, din Leipzig, primeşte pe zi 1000 exemplare de diferite publicaţiuni periodice. Aceasta arată, scrie *„Fachpresse“*, întinderea presei periodice în Germania.

Catalogul periodicelor, la 1 Ianuarie 1928, cuprindea 17.400 jurnale periodice scrise în limba germană.

După ultimul secol, numărul periodicelor în Germania a crescut de 18 ori.

Este de remarcat că, o treime din aceste publicaţiuni sunt periodice speciale ale presei industriale.

33% din periodice au un tiraj superior numărului de 5000 exemplare.

LIBRARUL ŞI COMISUL LIBRARULUI

Congresul librarilor, din San Francisco, a votat rezoluţiunea următoare:

„Vom încerca să profităm de orice ocaziune ni s'ar prezenta, pentru a deveni adevăraţi sfătuitori literari ai clienţilor noştri şi vom face tot ceeace ne stă în putinţă pentru ca amploiaţii noştrii să poată veni în ajutorul clienţilor.

Vom încuraja amploiaţii să cetiască şi să studieze cărţile, pe cari le vând, şi vom organiza pentru aceasta biblioteci speciale.

Vom uşura, cât vom putea, amploiaţilor cetirea cărţilor şi studiarea literaturii în general, fie prin frequentarea cursurilor speciale, fie prin corespondenţă.

Vom ajuta şcolile şi universităţile, cari se vor însărcina să organizeze astfel de cursuri.“.

PENTRU RASPANDIREA CARŢII ITALIENE

Sub-comisiunea literară a Comisiunii naţionale italiene de Cooperaţie Intelectuală s'a reunit sub prezidenţia D. M. Rodrero.

Sub-comisiunea semnalează o mulţime de cazuri de violare a proprietăţii literare, săvârşite în străinătate şi cere ca, statele, cari fac parte din S. D. N., să ia măsuri pentru protejarea dreptului de autor şi de editor.

Sub-comisiunea s'a pronunţat de asemeni pentru redeschiderea imediată a congresului internaţional al editorilor.

Asociaţia editorilor italieni s'a opus cu energie la această ultimă moţiune.

caricatura zilei

FATALITATE!...

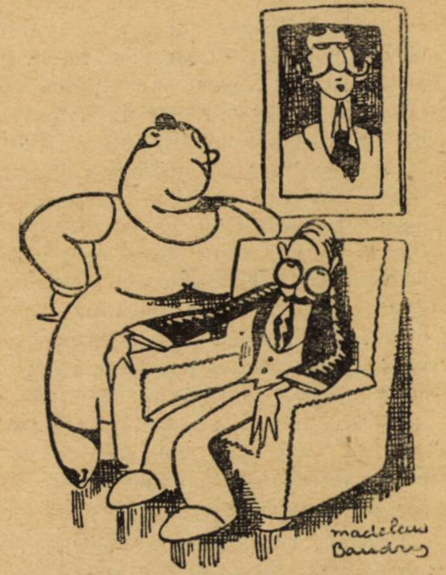

— Vezi tu, scumpe Nestor, n'ai fi fost astăzi soţul meu, dacă Eugen n'ar fi murit în războ.

— Oh! cât de crud a fost războiul!...

LA REPLICA...

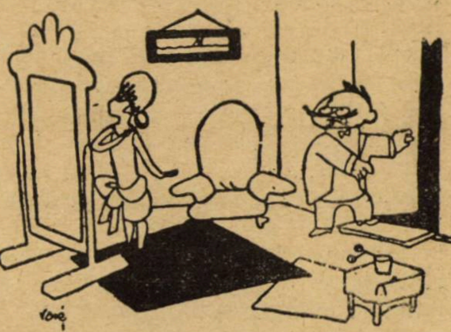

— Toată ziua te priveşti în oglindă.

— Sigur! dragul meu, doar n'o să mă privesc în spatele fotoliului...

MILA

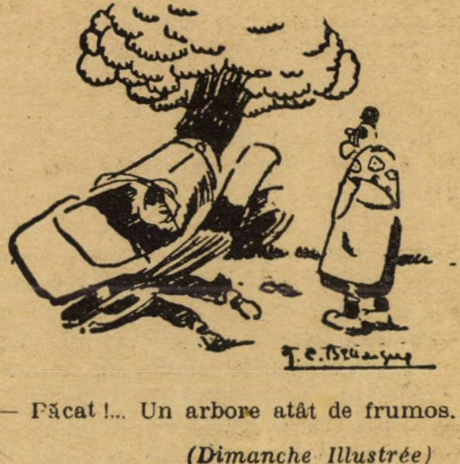

— Păcat!... Un arbore atât de frumos.

(Dimanche Illustrée)

Pagini uitate

LUMEA PRIN GEAM

de ION GORUN

Domnul Burtilă, proprietar de binale şi om politic, — sau vice versa, ca să păstrăm mai exact succesiunea timpurilor, — împinse alene farfuria cu cremă de Olanda abia începută şi-şi aprinse visător, o havană, lăsându-i inelul de hârtie roşie ca să mărturisească despre excelenţa calităţilor ce obişnueşte. Prin fumul ţigării, omul sătul aruncă priviri piezişe pe la celelalte mese ale restaurantului luxos, tixit de lume... Nimeni nu-l ia în seamă. Toţi aceştia, preocupaţi fiecare de importanţa proprie, se concentrează, plini de ei înşişi, în atitudini de afectată nepăsare de restul lumii, de tot ce nu este, sau nu va face parte integrantă, în momentul următor, din persoana lor.

Plictisit, conusmatorul solitar îşi întoarce ochii spre geamul strălucitor din stânga mesii sale, — devine atent şi priveşte îndelung.... Din marginea trotuarului strălucesc până aci doi ochi, din privirea cărora se pot deosebi multe dintr'odată, şi totuşi nimica hotărît... Două expresii însă pare că se accentuiază, alternând ca luminile schimbătoare ale unui far : lăcomie şi ură.

Apoi, după un nor mai gros de fum scos din havana omului sătul, au dispărut. Licărirea roşietică a felinarului din stradă nu mai desinează decât siluetele trecătorilor, dintre cari rar câte unul aruncă câte o privire fugară prin geam. Dar iată-i acum, aceiaşi ochi, dincolo, la geamul din faţă. Şi iarăşi strălucesc sinistru, şi iarăş din lucirile lor alternând ca luminile schimbătoare ale unui far, se citeşte : ură şi lăcomie.

Scutură domnul Burtilă, cenuşa ţigării cu degetul cel mic, oftează de digestie laborioasă, şi reflectează :— Iată un imbecil care desigur invidiază pe toţi nenorociţii aceştia cari se îndoapă aci hrănindu-şi artritismul şi arterioscleroza... Ce închipuire îşi face el despre traiul nostru, al ăstora cari plătim înzecit o satisfacţie de o sută de ori mai de nimica, decât ar putea s'o aibă el însuşi... Cu adevărat, acest om îmi apare aci ca pilda vie a tuturor acelora cari se învârtesc în jurul unei lumi pe care n'o cunosc, — căci o privesc numai prin geam, — geam strălucitor şi înşelător, ca toată fantazia, ca toate închipuirile deşarte omeneşti....

Luminile ochilor de afară se schimbară. Era pare-că ar fi înţeles cu deamănuntul gândurile omului dinnăuntru, şi chiar mai mult decât exprimau ele anume ; şi răspundea la ele : ironia.

— Da, ziceau ochii cetăţeanului Chioräilă,— am înţeles, ştiu. E morala pe care ne-o faceţi în cărţile de citire la şcoală în literatura voastră, în teatrul vostru, în gazetele voastre.... Am văzut o sumedenie de pilde d'astea la cinematograf.., Mai ieri chiar : O femeie măritată, săracă, ajunge un moment, din întâmplare, în lumea celor cari huzuresc ; întoarsă acasă nu-i mai place viaţa modestă, tihnită şi fericită, visează bogăţie, lux, strălucire... A cunoscut un cavaler elegant prin lumea în care a trecut o clipă. Intâmplarea o face să-l reîntâlnească, — şi iat-o că se lasă sedusă. Işi părăseşte bărbatul muncitor şi iubitor şi pleacă cu seducătorul : viaţă de plăceri, automobil, Elveţia, Monte-Carlo.... Inchipuiţi-vă însă că se svoneşte cum că elegantul seducător nu era conte de loc, ci pur şi simplu un escroc. Du-l la închisoare, şi aide, femeie nenorocită, pe jos, cu o legăturică în mână, dela Monte-Carlo până acasă. Oboseală, frig, foame, toate suferinţele, — iată, vreţi să ne spuneţi, unde ajunge cel care râvneşte la mai mult decât viaţa lui simplă, mică, strâmtă şi apăsată.... Dar morala nu e asta. Morala, pentru femeia cu pricina, este : Când te laşi sedusă şi fugi dela bărbat cu un conte, trebue să te încredinţezi mai întâi că ai a face într'adevăr cu unul veritabil, — altfel o păţeşti, şi te întorci pe jos dela Monte-Carlo....

Domnul Burtilă zâmbi.

— N'o să ne înţelegem, văd eu bine. Prin geam n'o să ne înţelegem niciodată. Şi eu am văzut la un cinematograf, prin geam, o casieriţă care mi s'a părut ca o zână... Mi se aprinsese călcâiele şi am aşteptat-o până la miezul nopţii... De patru ori am urmărit peripeţiile „suferinţelor unei martire inocente"... La lumina lămpilor de-afară, din această zână nu s'a mai ales decât o mama pădurii....

Chiorăilă : — Da, prin geam n'o să ne înţelegem. Căci geamul acesta desparte două lumi cari n'au şi nu pot avea atingere între ele. Două lumi, cu două morale deosebite, morale ce se bat cap în cap şi nu se vor împăca niciodată.

Nouă ne-aţi croit, şi mai peste tot aţi reuşit să ne impuneţi, o morală de sclavi. Cugetări şi preocupări de robi ne stăpânesc : — Fă-ţi datoria ! Vezi să nu întârzii dela slujbă ! Să-ţi plăteşti dările către Stat, judeţ şi comună ! Respect şi supunere superiorilor !— Din bucuriile şi plăcerile vieţii n'avem, în schimb, nimica. Nu ne mai rămâne vreme şi pentru aşa ceva. Datoria ne-o ia toată. Cei cari nu urmează această morală, aceia, şi numaiaceia, dau contingentul conducătorilor....

Burtilă : — Dar şi pe acela al puşcăriilor şi al caselor de nebuni....

Chiorăilă : — Morala voastră : Să faci ce vrei, ce-ţi place ; aceasta să-ţi fie legea ; iar dacă piedici întâmpini în cale, să cauţi să le înfrângi, oricum, cu orice preţ... In marginile legilor de astăzi, şi mai ales în acelea ale aplicării lor, e loc destul, pentru cine are destulă voinţă şi destulă şiretenie, ca să-şi streccare morala aceasta, şi ca să ajungă....

Burtilă : — Atunci de ce n'ai ajunge şi tu, tot aşa de uşor ca mine, ca şi oricare altul ?

Chiorăilă : — Foarte simplu : Fiindcă ne desparte geamul.

Pe rând şi cu încetul v'aţi strâns şi v'aţi adăpostit acolo. Aţi făcut, minoritatea care nu urmaţi după morala datoriei, cerc închis, în care intrarea e foarte grea, — iar după intrare... e câte un ajuns mai mult, şi încolo nimica nu s'a schimbat.

Hei, dragul meu, geamul trebue spart şi, din două morale, făcută una singură ; — dar alta !

. . . .

Domnul Burtilă, om politic şi proprietar de binale, pare că vede bolovani pornindu-se şi sfărâmând în ţăndări geamul strălucitor dindărătul căruia, acuma, au dispărut ochii cu toate expresiile lor schimbătoare.....

Dar nu : toate sunt la locul lor, — numai oaspeţii s'au mai rărit de pe la mese, căci ora e târzie.

— Adică n'ar fi mai bine să deschidem geamul acela, în loc să-l spargem?... Cine ştie ? Poate că şi unii şi alţii am vedea luminile noastre, reciproc, altfel... Şi din două am putea să facem atunci una cu adevărat singură. Acum ne plângem şi unii şi alţii, ne socotim nenorociţi noi şi ei se simt nenorociţi. Oare nu s'ar putea din îmbinarea nenorocirii tuturora, să se facă mai tolerabilă scurta ospeţie a fiecăruia pe pământul acesta ?...

Domnul Burtilă aruncă ţigara ajunsă cu scrumul până la inelul de hârtie roşie, şi se apostrofă el însuşi pe sine :

— Ia fugi d'acolo ! Ce e coşmarul acesta de om ce visează deştept ?.... Am să mă feresc altădată de mâncări prea indigeste şi de vinuri prea tari....

ION GORUN

cărţi redate în extrase

LE GRAND PAON

de SYOMARA

Opera e originală şi unică în felul său. Interpretarea poetizata a spuselor româneşti din moşi strămoşi, e judicioasă şi mişcătoare. Adeverirea lor treptată prin întâmplări zilnice şi banale e reuşită, tâlcul lor apare firesc, e înduieşător.

Autoarea e tânără, desigur, şi cu avânt nestăvilit. Crescută poate la poalele Carpaţilor, dar având în vine şi sânge occidental, căci transpunerea legendelor şi poveştilor noastre, păstrează farmecul iniţial, dar e şi meşteşugită.

Din şuvoiul de romane ce zilnic şi din belşug revarsă editurile, LE GRAND PAON, *e o realizare franc-română, plină de vino'ncoace, demnă de faimă. Până la un oarecare punct, e poate chiar o autobiografie, sinceră şi amănunţită.*

SUBIECTUL

O poveste de jale.

Miorel, odrasla unor părinţi nepotriviţi, un tată hursuz, o mamă uşurică, creşte având duşman-strejer, o nemţoaică intrigantă, şi doi paznici duioşi: bunica, boeroaică, Baba Firah, o ţigancă. Amândouă o leagănă cu aceleaşi cântece şi descântece, o mângâie cu aceleaşi poveşti năsdrăvane, o hrănesc cu mierea visurilor de când lumea.

Dar, vai! Şarpele ocrotitor al caşei a fost ucis! Baba Firah prezice zile de urgie. Proorocirea se împlineşte. După moartea bunicei, părinţii lui Miorel vând vatra strămoşească, apucă fiecare pe drumul lui şi pe fată o închid într'un pension. Acolo doar amintirea zilelor cu soare ce s'au scurs în căsuţa binecuvântată şi sub veghea celor două bătrâne, sau nădejdea în viitor, o mai alină pe copilă.

Ca pe un colet nedorit şi fără valoare, astfel în vacanţă îşi trimit soţii desbinaţi, fata, dela unul la celălalt.

Durerile copiilor fără cămin adevărat, le cunoaşte Miorel, lipsite de cea mai uşoară umbră de dragoste părintească.

Unele pagini au un accent de neuitat, au fost cu siguranţă trăite de autoare.

Şi atunci.... „ca păunul cel mare, fluture înveştmântat în catifea cafenie, cu cravată de ermină, care prin noapte, primejdie şi piedici sboară spre draga lui", se va strădui şi Miorel să ajungă şi ea în ţara de unde venise pe vremuri, bunica ei cealaltă, străina cu ochii limpezi ca ai gânsacului, cu păr ca mătasea păpuşoiului" precum spunea cu dispreţ baba Firah. Bunica aceia care i-a lăsat drept moştenire dor de ducă, dor hoinar, ţigăncuşei cu ochi focoşi, cu cârlionţi ca pana corbului, Miorel: ajunge romanca la Paris.

Parisul drag ei, unul din isvoarele sângelui din inima ei.

Şi acolo.... Acolo se împlinesc cele de ursitoare hotărîte, se adeveresc pentru Miorel neînţelesele, sfâşietoare preziceri a unei babe meşteră la toate.

CAPITOLUL XII

ADEVĂRATA POVESTE A SMEULUI ŞI A BIETEI MICUŢE DOMNIŢE

Intre cei patru pereţi ai camerei, beată de soarele văratec reîntors; ca o muscă zorită ce s'ar fi lovit de piedici apropiate, Miorel se întoarce şi se învârte cu mâini neîndemânatece, cu minţile aiurea.

Grea însărcinare îşi luase în acea dimineaţă. Avea de gând — nici mai mult nici mai puţin — decât să prefacă oglinda garderobei, apă moartă, într'o suprafaţă lucie, să drapeze graţios perdelele cu falduri adânci pline de umbră, unde se păstrează culoarea iniţială neatinsă şi unde se cuibăreşte în voie praful, să ascundă pe cât mai bine serviciul de spălat de faianţă împestriţată cu floricele şi având o lepră de pete sgrunţuroase gălbui.

Grea treabă!

Cum de-ar fi putut ea să oprească, fie o singură zi, uzura lentă a lucrurilor, distrugerea lor treptată, răbdătoare, fără să fi riscat să le vadă prăbuşindu-se singure în praf imponderabil, subtil, fără culoare, şi care nu este decât chiar esenţa lor eşind pe furiş din calupurile distruse pe încete.

Ostenită înainte chiar de a se fi pus la treabă, Miorel visă o clipă, stând pe marginea patului, cu mâinile atârnând şi lovind alternativ, în cadenţă, lemnul patului cu călcâiele. Să fi fost acum o zână acolo! O zână, care să fi făcut toată treaba în locul ei.

Dar Charlotte, în un asemenea caz singura zână pe care ar fi putut să se bizuie, Charlotte, care desigur n'ar fi refuzat să-i dea un sfat şi la nevoie o mână de ajutor, vecinuţei pe care o îndrăgise, Charlotte plecase chiar în dimineaţa aceia, la Nevers, unde trebuia să îngrijească pe o rudă bolnavă.

— O mătuşe, zisese ea, luându-şi rămas bun dela Miorel, o mătuşă care n'a avut se vede ceva mai bun de făcut de cât să se îmbolnăvească!

Spuse însă astea cu un aer atât de fericit, încât Miorel nu crezuse că se cuvenea fie chiar numai din politeţe, să-i adreseze vreo vorbă de condoleanţă.

De altmintrelea Charlotte nu-i prea lăsase timp nici când să deschidă gura. Fugise iute lăsând pe mesuţa de noapte un superb trandafir roşu.

— Poftim, îl las aci, mai bine să se ofilească la d-ta decât singur în camera mea.

Un trandafir de o nuanţă aproape vinetie, şi cu petale cărnoase, pe care Miorel gânditoare îi pusese într'un pahar cu apă după ce mai întâi mutase periuţa de dinţi.

Un trandafir care semăna atât de bine, dar atât de bine! cu cei de dulceaţă cari miroase a miere de parcă ar vrea să dea de ştire urşilor înfometaţi....

Sărind, Miorel se ridică în picioare, şi scutură şireturile perfide şi lucitoare cari se încolăceau fără astâmpăr în jurul sufletului său oriental pentru a-l îndrepta pe nemişcate spre ţările unde cu greu se poate reînturna

Se apropia ora trei...

Infrigurată ea luă un ştergar şi netezi oglinda, dar uşa garderobei scârţâi şi se încăpăţînă, înăsprită şi hârţăgoasă ca o babă liniştită pe care cineva o deranja dela tabietul ei.

Apoi se încercă să potrivească cât mai frumos faldurile perdelelor, aşa precum o văzuse de-atâtea ori pe Charlotte, dar perdelele supărate o împroşcară cu atâta praf încât fără întârziere se hotărî să le dea bună pace.

In sfârşit mai voi să treacă în revizie hainele cari erau aninate de ciupercile de lemn ale cuierului şi de cari nu se atinsese dela sfârşitul ernei. Când însă voi să-şi pătureze cu îngrijire, mantaua, constată că un păianjen îşi tesuse pânza în una din cele două mâneci.

Atunci o pufni râsul, nepăsătoare ce era pentru micile neajunsuri materiale cărora le descoprea totdeauna partea ridicolă, şi se hotărâ să nu se mai gândească decât la persoana ei.

Se privi o clipă, cu scepticism în oglinda pătată. Zău! Prea e subţirică silueta şi prea i-e palidă pielea! Orbitele două găuri pline de umbră.

Dar guriţa, alcătuia un botişor frumuşel, copilăros şi trist totodată, iar pletele aruncau numai sclipiri.

— Cum se face oare, că sunt atât de întunecate, se întreba ea. El mi-a zis dăunăzi, că părul de culoare deschisă e singurul la modă. Totuşi s'ar zice că tot soarele din cameră a venit să se aşeze pe părul meu. Ce-are aface dacă fondul e închis. Atîta pagubă! şi precum zicea Firah,

Nu-i frumos, ce-i frumos;
Frumos e ce-mi place mie!

şi dacă el mă găseşte demodată, înseamnă că nu-i plac îndeajuns; iar dacă nu-i plac îndeajuns? atâta.... O! nu!

nu e atâta pagubă, ci cu atât mai bine. Da, cu atât mai bine! Căci asta ar fi o dovadă că nu el este acel ursit să vie înaintea mea din fundul vremilor.

Rămase gânditoare o clipă, cercetând pentru ce dorea să nu fie Jean-Paul ursitul ei.

– Oricum n'am venit eu de acolo întru întâmpinarea lui?

Alergă spre sertarul mesei de toaletă. Zăcea acolo un fluture cu aripi întinse smălţuite în culori vii. Il luă şi-l anină în păr. Era un mărţişor de demult, un cadou dela scumpa bunică şi care în cursul anilor dispăruţi, danţase timp de nouă zile, spânzurat de un fir împletit alb şi roz, împrejurul gâtului ei de copil. Acum înfipt într'un ac de cap, avea misiunea să ţie sub stăpânirea lui, două bucle, cele mai neastâmpărate, şi cari, lăsate în voia lor, i-ar fi dat-o înfăţişarea prea arhaică.

— Mă prinde oare, cugetă ea câteva clipe? Sunt mai la modă aşa? Apoi învârti repede deasupra cotului stâng, şarpele cu ochi falşi, ca şi când ar fi voit să se asigure de prezenţa lui. Şi atrăgând astfel încă alte raze asupra-i, se aşeză iar pe marginea patului, cu o mână sub bărbie, lăsând cealaltă în jos: pe ea inimioara de rubin, pata adevărată, luă deodată aparenţa unei picături de sânge închegat.

Atunci cuprinsă de o teamă nedeslusită, voi să scoată inelul, dar un glas şubred, îndreptat, plin de lacrimi, îi cântă deodată la ureche:

— L'am purtat pe când eram fericită...

Şi atunci, Miorel trase cu ferocitate inelul până la rădăcina degetului.

Numai după o minută ridicându-se, împinse cât ce putu uşa garderobei mofturoase, pentrucă înlăuntru lucea egale ca zilele unei femei fără păcat, blonde ca mierea albinelor sălbatece, curate ca nişte rugăciuni copilăreşti, boabele de chihlimbar ale unor mătănii.

— Tu ştii, — spune Jean-Paul, care se aşezase fără jenă pe pat, tu ştii că de te mai împotriveai mai mult şi nu mă primeai, m'aş fi îmbolnăvit!

— Bolnav, făcu Miorel mirată, dar pentru ce anume?

— Iată pentru ce, făcu tânărul, trăgând-o la el prin o mişcare repede şi sdrobindu-i buzele sub ale sale. Tot nu voeşti să mă înţelegi?

O mai sărutase pe Miorel prietenul ei. uneori în grădină. I se păru însă acum ei, că garderoba cu oglinda se prăvălea, că geamul de apă turbure, mort poate atâta vreme, era gata să reînvie.

O frază unică se desină în litere enorme în faţa ochilor ei închişi, o frază ce ar fi fost scrisă şi mereu, la nesfârşire scrisă, în toate direcţiile, ca de către un şcolar începător, fudul de ştiinţa lui.

— „Prin noapte, primejdii, piedici, fluturele.....".

Şi apoi iar începea...

„Prin noapte....

Ah! Fluturele, făcu deodată Jean-Paul supărat: mă stinghereşte fluturele. Scoate-l numai decât!

Şi, când Miorel se supuse aruncând departe de ea fluturele cu aripi smălţuite în culori vii, el urmă să sărute, ridicându-le una câte una, fiecare buclă de păr.

— Părul acesta.... Cine mai pune bijuterii într'un păr ca acesta! El m'a scos din minţi! El... şi gura asta!

Gura, Miorel i-o dete învingătorului ei cu un fel de furie? Apoi surâzând duios şi ironic, se prinse a cugeta:

— De acum s'a sfârşit... S'a sfârşit. Sunt o fată... o fată compromisă. Nu mă voiu mai putea mărita nici odată. Chiar de n'aşi fi o biată copilă cu părinţi divorţaţi, chiar de n'aşi fi pretutindeni o străină. Nu, nu mă voiu mai putea însoţi cu nimeni de acum înainte, căci ar trebui să-i mărturisesc că am fost sărutată de un bărbat;... şi atunci... Ş'apoi chiar de nu m'ar mai vrea nimeni de acum înainte; cu atât mai bine, pentru că,... pentru că barbatul acesta.....

Deodată...

In clipa de atunci ce se întâmpla în lumea asta?

Devenise nebun, bărbatul acela, străinul...

Trântită în pat, Miorel văzu deodată deasupra feţei sale o altă faţă. Cu ochi de o culoare prea deschisă, ochi de năuc... obraji cu muşchii încordaţi, cu fălcile grozav de încleştate, cu gura strânsă, din care eşea o tânguire nesfârşită şi copilărească.

Vai! Acum ştie de ce e vorba!

Un strigoi! Era dintre strigoii cei cu faţă de copil, cu picioare de animal, cari umbla hoinar după fecioare ca să le soarbă viaţa....

Dar nu! Strigoi nu era, căci Strigoii se mulţumesc să soarbă viaţa din gura pe care o pradă. Şi iată ca ea, Miorel se simte chinuită, spintecată ca aceea fiică de domn pe care un prinţ sălbatec o osândise să fie sfâşiată de patru harmăsari neîmblânziţi.

Vai! Vai! Nici asta nu era! E ceva mai grozav! E smeul din poveşti care se pregăteşte să o facă să moară de ruşine.

Miorel scoase un ţipet prelung şi ascuţit. Ţipetul unui copil aruncat în fundul unei fântâni unde nu va cădea niciodată o stea.

In acea clipă, auzi dincolo de peretele care despărţea camera sa de cea alăturea, auzi glasul unei mame prevăzătoare vorbind cu copilul ei scâncit: Bine Lulu, chiar Duminica trecută ai putut să le încalţi, botinele. Şi acum te strâng! Nu se poate! Hai! Ce doar nu ţi-a crescut piciorul de Duminică! Te strâng? Zău? Aşa de rău te doare?

— O! m'ai rănit, spuse alături de Miorel, un glas necunoscut, istovit şi posomorit.

Miorel nu avu nici putere să-l întrebe cum de l'a putut răni.

La naiba, bijuteria pe care o porţi la braţ. Şarpele cel de cinci parale! M'a împuns la ureche. Priveşte. O! curge sânge. Unde mi-e batista? Curge de-a binelea sânge! S'ar zice că m'a muşcat afurisita de bestie.

Şi, Miorel avu ori cum puterea să schiţeze un surâs, un surâs de mulţumire la adresa eroicului mic reptil, care voise să-i păzească stânga, stânga rău aparată de o inimioară roşie, pentru că era, ea, de rubin adevărat.

Aşa! Zise bărbatul care cânta încetişor făcându-şi cravata. un refren ce se auzea pe toate cărările de câteva zile. Acum trebue să te părăsesc. Chiar va trebui s'o iau la galop, nu cumva să fiu în întârziere. Am făgăduit nevestei să mă întorc de vreme şi să o întovărăşesc la nişte prieteni. Nu mai aşa mi-a dat voie să vin la întâlnirea de afaceri.

Miorel însă nu auzise decât jumătate din frază.

— Nevasta? întrebă ea încă tot întinsă în pat, Nevasta D-tale?

Sigur, Nevasta-mea. Că doar am şi eu o nevastă precum toţi bărbaţii. Crezi că există om pe lume complect liber?

După ce îşi legase cravata pe plac, îşi puse vestonul, pe care-l scosese ca să se desboţească; aplecându-se apoi înspre Miorel îi dete pe colţul gurei o sărutare neîndemânatecă.

— La revedere, mititico! Pe altă dată.. nu prea ştiu pe când... Zilele astea voiu fi foarte ocupat. Iar apoi voiu pleca în vacanţă. Insfârşit vom vedea... în orice caz îţi voiu scrie pentru a te înştiinţa.

Sgomotul paşilor săi scoborând cu hotărîre scările, se amestecă cu al autobuzului care tocmai trecea.....

Cu un fior de durere Miorel se ridică, se întinse dealungul patului, îşi proptii fruntea de zidul rece.

Incepu a plânge şi grozav îi părea de rău că nu mai aude prin perete glasul mamei care mai adineauri zicea:

Zău, puişorule; te doare? Aşa de rău te doare puiul mamei?

DIMITRY

O frumuseţe care durează toată viaţa

Acesta este privilegiul femeilor, pentru cari întrebuinţarea Cremei, Pudrei şi Săpunului Simon este o întinerire zilnică.

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11.

Universul literar

Anul XLV Nr. 51
13 Decembrie 1929
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAŢIUNII”

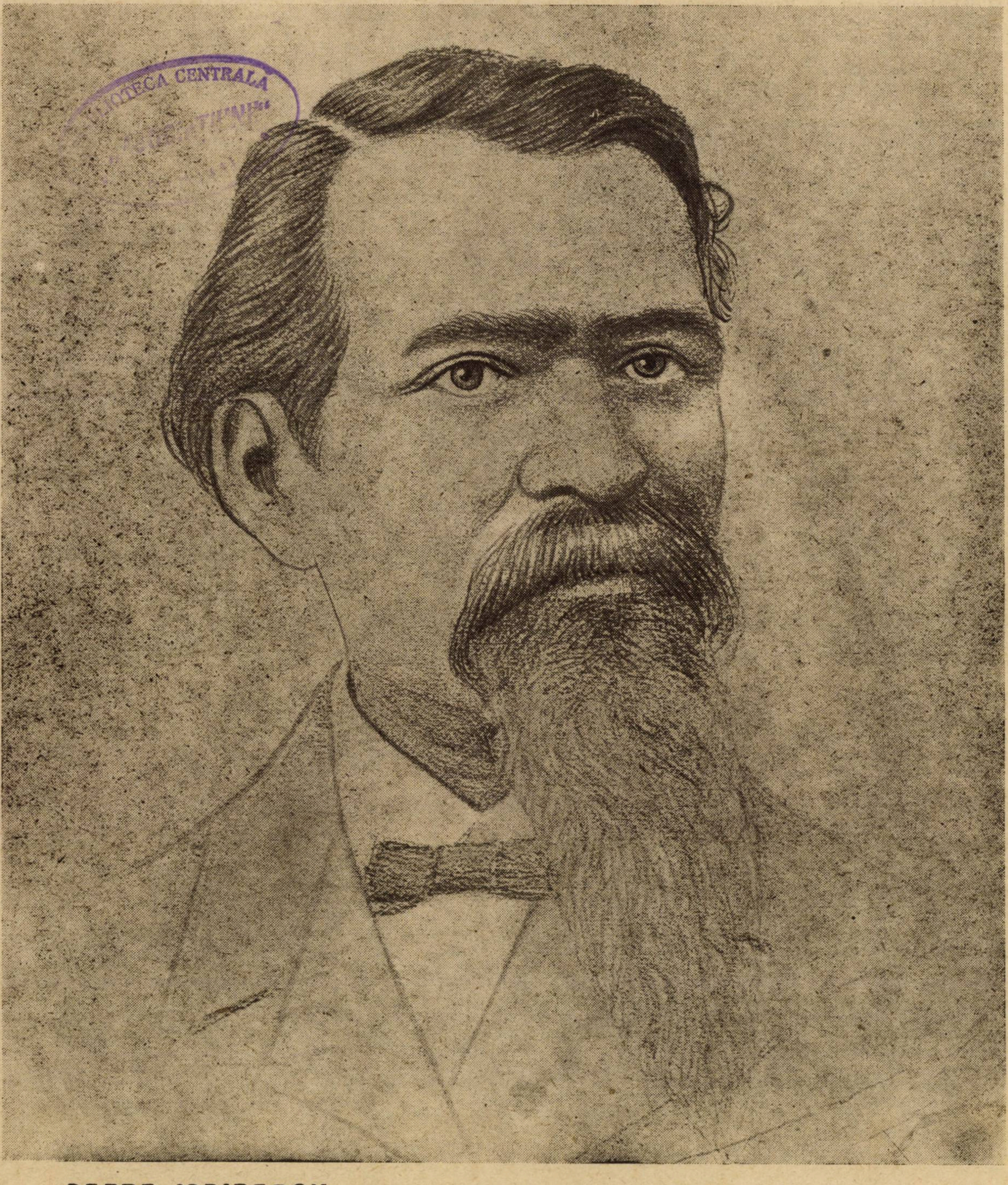

PETRE ISPIRESCU

Ctitorii

PETRE ISPIRESCU

1830—1892

de PAUL I. PAPADOPOL

Printr'o laturе a existenței sale pământești, Petre Ispirescu, face parte din șirul marilor umbre: A. Pann, Eliade Rădulescu, C. A. Rostti (cu care a și colaborat în această direcțiune) — pionii introducerii celui mai democratic și mai comod mijloc de comunicare sufletească (așa am numit meșteșugul tipografic) la noi. Mai mult decât toți aceștia însă, el a cunoscut cel mai de aproape îndeletnicirea nobilă de umil duhovnic al sufletelor înzestrate, dublată cu aceea de factor de legătură dintre acestea și cei mulți, căci, înainte de a patrona, el s'a încredințat, de copil, (și asta tocmai pentrucă era un copil sărac și împovărat) uceniciei zațului de care (soarta a vrut așa), nu sa' putut despărți în ruptul capului. Ne vedem puși, în felul acesta, în fața unei noui și sfâșietoare tragedii, trăite: un suflet înzestrat care — în loc să urmeze calea înflorită.(deschisă mai ales sufletelor înzestrate) calea cărții și a culturii oficiale, care l'ar fi putut duce la obligațiuni sociale compatibile cu darurile ce-l înzestrau, se închide, de timpuriu, ca o floare fără lumină sortită să dispară, sau — poate — numai să decline, să degenereze, să tânjească.

Este tocmai ceeace caracteriza Delavrancea (Revista română), ca o glumă rea a soartei care' — de foarte multe ori — aruncă talente neîndoelnice și spirite bogat înzestrate în mijlocul ocupațiunilor nu numai prozaice însă manuale, păgubitoare și distrugătoare propriilor lor înclinațiuni sufletești — ridicând în schimb, am putea, adăoga noi, atâtea nulități patente la posturi de răspundere și grea cumpănă pentru destinele unui neam. Și de-aici conciziunea uimitoare a biografiei acestui învins care „din 57 de ani, a muncit necontenit 45..., cu talent și cu cinste și n'a ajuns nimic..., a trăit strâmtorat și a murit sărac..., a răbdat și a înghițit din sec orice râvnă.., „silindu-se a se perfecționa pe sineși și a desvolta, după ale lu mărgenite mijloace, răspândirea și îmbunătățirea acestei arte în țară“ (1).

Și o altă prețioasă mărturisire: „ziua era om al meseriei sale prin care a trecut încet și treptat, ca ucenic, ca zețuitor, ca șef de atelier, ca tovarăș și..... ca stăpân.....“ (Al. Odobescu). Ceva mai mult, chiar în această ultimă calitate, când, oricum, și-ar fi putut permite luxul unei odihne bine meritate, Petre Ispirescu patronul, petrecea zile întregi, muncind „alături de ceilalți lucrători“, spre a hrăni, „printr'o muncă încordată, o familie numeroasă“ (Dr. I. Urban Iarnick).

In felul acesta — se poate foarte bine afirma că „viața lui curge și se curmă în mirosul de plumb și de untdelemn, în aerul greu al celei mai câinoase munci, în urneli, în culegere de litere, în paginări și corecturi“. [1]).

Și ca urmare, iată acest portret: „chipul bătrânului povestitor.. în anii din urmă...., era galben ca (de) ceara: privirea lui blândă, umbrită și pierdută sub acoperișul stufos al sprâncenelor. glasul mângâetor, tăiat de atâta muncă și tăcere, de atâta cetire de manuscripte. de atâtea corectări de cuvinte și îndreptări de fraze. [1]).

Și finalul fatal: „Viața plumbului și a fontei îi împuținează, îi dumică, și îi sfărâmă sfânta lui viață“. [1]).

La tragedia inițială a unei orientări nefirești se adaogă, prin urmare, o a II-a, aceea a sbuciumului continuu, a marei suferințe singura care (dacă se poate zice așa) i-a variat viața, întovărășindu-l, ca o devotată prietenă și alinătoare duioasă a celor aleși, din pragul nașterii până după moartea-i năprasnică, și amăgindu-l cu-ale ei istovitoare daruri.

Iată din ce cauză în modestia persoanei sale vedem, mai ales, o imensă suferință: suferința incomensurabilă și sfâșietoare a muncii silnice, necontenite și rămase necunoscută pentru întreținerea uneia din cele mai împovărate gospodării.

Și măsura tragicului se întrece pe sine, atunci când ne aducem aminte că — totuș — acest meșter tipograf, care putea ajunge, în alte împrejurări de viață, orice, își ascultă cu evlavie glasul lăuntric al sufletului supus unei dureroase chirceli, cetind și mai ales „scriind la povești și la basme“ [2])... „seara târziu, după cina în sânul numeroasei sale familii...., (când) toți ai lui dormiau în juru-i, el se deștepta și pe la miezul nopții, la lumina lămpii, scria 3—4 ceasuri dearândul, adăogând astfel, osteneala unei noptatece lucrări literare, la oboseala ocupațiunilor sale industriale de peste zi“ [3]).

E, fără îndoială, aici o mare învățătură pentru atâția cari astăzi, cu toate înlesnirile pe care o civilizație de secole li le oferă, nu găsesc totuși destul timp pentru lucrurile serioase. Petre Ispirescu nu putea face parte dintre aceștia, căci, în momentele libere, „el lucra la înavuțirea minții sale cu noțiuni și cunoștințe folositoare și mai cu seamă la satisfacerea acelei aplecări din fire, aplecare norocoasă și originală ce-l îndeamnă mereu a-și pune pe hârtie povestirile...“ [4]).

Firește că și o a doua învățătură nu poate fi neglijată: apa vijelioasă a adevăratului talent nu poate fi, prin nimic, stăvilită. tot așa cum razele binefăcătoare ale soarelui nu vor putea fi, nici odată, acoperite sau înlăturate de mână omenească.

Că o asemenea existență nu putea să dăinuească prea mult — e dela sine înțeles. In puterea vârstei și în plinătatea talentului, Petre Ispirescu învinge suferința, trecând din lumea dezarmoniei sociale — din cauza căreia se muncise atâta — în dimineața zilei de 25 Nov. (3 Dec.) 1892 când, după o astfel de încordare sufletească, el cădea „trăsnit de o subită congestie cerebrală“. [2]).

Negreșit că o operă literară. produsă în asemenea excepționale împrejurări, merită, din partea cercetătorului și mai multă atențiune și destulă îngăduință: suferința care a patronat la nașterea ei, lacrimile cu care au fost udate mâinile obosite. cu care a fost îmbrățișată, sângele cu care a fost scrisă, crizele care i-au marcat diferitele etape — dau dreptul la aceasta. Toate acestea îl pot îndreptăți să solicite, din partea cititorilor. nu numaidecât o bunăvoință nejustificată și nemeritată, dar desigur destulă atențiune, multă grijă și permanent interes pentru această operă care nu e doar o înfăptuire literară, dar și un eloquent caz de eroism social.

Și totuși nu acesta e cazul cu Petre Ispirescu care, prin felul cum s'a manifestat în spinosul domeniu al scrisului, a reușit numai să se impună, să devină permanent, dar să ilustreze de minune o latură (și nu dintre cele lipsite de interes) în istoria scrisului românesc.

Și valoarea operei crește cu atât mai mult, cu cât nimeni, nici un critic de nicăeri nu s'a grăbit s'o impue și prezentând-o în mod insinuant în ochii celor nededați cu realizările de artă. N'au lipsit totuși dela serbarea de consacrare a lui Ispirescu doi factori hotărîtori: publicul — din mijlocul căruia își adunase comorile, acest mare judecător care, în ciuda tuturor improvizațiilor, știe să aleagă și se pricepe să eternizeze — și celălalt, tot atât de suveran în materie de aprecieri — timpul. Ei au contribuit ca opera lui Ispirescu (partea cea mai rezistentă din ea: Basmele și Legendele), să învingă vălul contemporaneității, să dureze. să pară astăzi tot atât de tânără și de nouă, de interesantă și închegată ca atunci când a scris-o. E un omagiu pe care acești critici, neînduplecați și dezinteresați i l-au adus — cu atât mai mult cu cât adevărata critică s'a ferit să atingă în vreun chip personalitatea duiosului și modestului povestitor. E un nou capitol care se deschide: talente pe care critica le-a tăcut.

Si o nouă împrejurare: cu atât mai bine ese în evidență valoarea acestei opere, astăzi atât de prezentă în librărie și pe mesele de lucru ale adevăraților cetitori — cu cât ea nu se remarcă nici măcar prin extensiune, prin numărul mare de volume. Vorbește și aceasta de la sine. O, dacă ar înțelege-o mulți dintre cei cari cred că — până la 28 de ani — trebue să fi coborît nivelul cetitului cu cel puțin 3—4 volume.

Dar să privim în însăși opera lui Ispirescu:

E scrisă într'o formă neaoș-românească, limpede, curgătoare, poporană și mlădioasă, bogată și nouă — nu însă-și haina în care poporul îmbrăcase basmele, poveștile, legendele și snoavele

---

1) B. Delavrancea în „Revista nouă“ I, 3.

2) In „Viața nouă“. XVII. 3—4.

3) In „Cuv. rostită în șed. Ac. Rom. din 11 (23) Dec. 1587.

pe care el le-a cules și s'a hotărît să le publice.

Nu e vorba prin urmare de o reproducere a însăși graiului acestor culegeri, ci de o desbrăcare în însuși momentul transcrierii în material extern asemănător, dar diferit de acela al primei lor exteriorizări. Ne convingem de acest lucru cetindu-i operele a căror fabulare n'a fost nici odată românească, nici poporană, cărora, prin urmare, el, cel dintâiu, a trebuit să le dea înfățișarea externă, acea „zestre", care ne provoacă „o deosebită mulțămire". (Pref. la Ist. lui Ștefan cel Mare în bibl. românească). In felul acesta el a făcut minunea de a fi transformat — numai prin ajutorul graiului pe care-l stăpânia și ca om și ca artist — „anticele povești păgânești ale Elinilor" în „adevărate basme românești". 2).

In această repede desbrăcare și reîmbrăcare în haina curatului graiu românesc stă tot talentul excepțional al lui Ispirescu și în acelaș timp, motivul care ne îndeamnă să-l luăm dintre folcloriști și să-l considerăm mai de grabă, un valoros reprezentant al curentului poporan. Ca fond — e adevărat — de multe ori el nu face decât să înregistreze creațiunile muzei poporane, forma însă, aceea care-i constitue adevăratul titlu de glorie, face din el nu numai un dibaciu mânuitor al verbului curat și naiv rustic, dar un adevărat creiator, acela care, la fel cu Creangă, a știut să-l ridice la rangul de limbă literară generală.

Didactic — prozaic și oarecum tendențios ne apare el în tălmăcirile legendelor păgânești pe care le scrie tocmai pentruca, prin ajutorul lor, să lămurească „pe aceia dintre cetitorii români cari nu sunt tocmai cărturari adânci, asupra unei mulțimi de nume, de cuvinte și de zicători străine, pe care, în timpul de acum, le întrebuințează mereu scriitorii noștri prin gazete și prin felurite cărți. (Al. Odobescu: Povestirile unchiașului sfătos, vol. II).

In general opera lui Ispirescu prezintă următoarele caractere: o parte din ea este poetică și ușor folcloristică în fond, poporană în formă, cealaltă prozaică, exotică în fond — tot poporană în formă.

Prin ambele el trebuește nu numai cunoscut, dar admirat, — pentrucă, dacă deaproapea cunoaștere a vieței sale ne pune în față un erou al muncii, al suferinții și al talentului — cercetarea acesteia ne atestă existența, la acest tipograf, a unui suflet de adevărat artist, om de cultură și iubitor al acelora din mijlocul cărora — ca o adevărată, dar modestă țâșnire, eșise.

PAUL I. PAPADOPOL

adevarate

despre amintirile

lui P. Ispirescu, rămase nepublicate și — probabil — pierdute, Delavrancea scrie:

In ele „se vede scriitorul care iubește Natura, marele dascăl al tuturora cari au avut darul de a fi scriitori, muzicanți, pictori, sculptori și arhitecți. Cum a văzut pe Vodă Bibescu, cum a învățat carte, cum se juca, cum asculta basme, cum spunea ghicitori și câte drăcii copilărești se petreceau, pela 1840, toate le arată minunat scriitorul *Basmelor române*".

Iar Odobescu adaogă că erau scrise „cu o naivă și plăcută simplitate".

coincidență

Tot din „necrologul" pe cari i-l închină Delavrancea în „Revista nouă": „.... nu pot încheia aceste rînduri decât cu apropierea tristă și fatală dintre sfârșitul celui din urmă basm scris pentru „Revista nouă" și.... acela al blândului Ispirescu:

„In tot volumul lui.... cele 33 de basme se termină cu fraza: *și 'ncălecai pe-o șea și vă spui d-voastră așà*. Numai cel, de pe urmă.... se sfârșește cu: *să trăească și cel care-a spus*".

Și Delavrancea adaogă:

„Bietul Ispirescu! Trei zile, după ce ne-a cetit această frază, și-a dat obștescul sfârșit".

o prevestire

s'ar găsi și în altă operă, rămasă necunoscută a lui Ispirescu, „Războiul nostru pentru neatârnare" pe care moartea nu l-a lăsat s'o termine. Cele câteva pagine, „stropite încă cu lacrimile celor-ce, cu câteva ore în urmă, plângea pe soțul și pe părintele lor, încremenit, rece în somnul de veci" primite de Al. Odobescu, se sfârșeșsc — curioasă coincidență — cu o descriere a doliului național de după luarea Griviței".

despre „Doamna Românilor"

vorbește P. Ispirescu în acest paragraf. Ni se zice anume că: „...le întreceà pe toate în milă și în bunăvoință. Cerceta toate spitalurile pe rând și găsia câte-o vorbă de mângâere să zică fiecăruia. Chiar în palatul domnesc înființase un mic spital unde, câțiva răniți, erau îngrijiți de dânsa"...

„Cu șorțul dinainte, alb ca lebedeaua, în toate diminețile își cerceta răniții și apoi mai găsia timp să cerceteze și alte spitale. Și, pentru aceea, cu drept cuvânt, i s'a zis: Mama suferinzilor și Providența Răniților".

ultima dorință

Din lucrarea lui Ispirescu, neterminată și aceasta, intitulată: „21 Iunie 1883".

„Nicio ceremonie și nicio cheltuială zadarnică să nu mi se facă la înmormântare. Nu voiu să mi se cernească casa, nu voiu pompe funebre. Un preot într'o căruță să mă ducă la cimitir. El să-mi cetească cele spre înmormântare... Nu voiu invitațiuni. Cei câțiva cari vor fi ținut la mine, vor veni ei și neînvitați.

„Tot ce-ar fi să se cheltuească pentru înmormântarea mea, să se păstreze mai bine pentru copilașii mei cei mici cari rămân necăpătuiți".

trei rugăminți

face P. Ispirescu prin aceiaș scriere.:

1) urmașilor — să-i continue tipografia silindu-se a o aduce în stare înfloritoare;

2) creditorilor — să arate, „pentru memoria mea, urmașilor mei — aceiaș bunăvoință ce mi-au arătat și mie";

3) scriitorilor Odobescu, P. S. Aurelian, Brânză și Tocilescu, membrii ai Academiei Române: „să aibe milă de copilașii mei și să-i proteagă. Procurând de lucru tipografiei, să fie siguri că oasele mele se vor odihni în pace în mormânt, iar d-nealor vor găsi mulțumirea sufletească de a fi ascultat rugăciunile unui cunoscut cu care aveau dese relațiuni în viață și, pe cât a putut, el i-a satisfăcut".

(Adunate de P. I. P.)

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Născut la 1830, în vremea marilor mișcări de renaștere culturală, Petre Ispirescu moare la 3 Dec. 1892, adică trei ani după marele Creangă — cu care se aseamănă atâta. Bucureștean prin naștere, Ispirescu nu cunoaște decât învățământul primar, după care e împins spre meșteșugul tipografiei pe care îl va păstra toată viața „silindu-se a se perfecționa pe sineși și a desvolta, după ale lui mărginite mijloace, răspândirea și îmbunătățirea acestei arte în țară". (Delavrancea).

Iată — după Odobescu — câteva date din cariera tipografică a lui Ispirescu:

„La 14 ani lucrător în tipografia Carcalechi; după Unire, director al tipografiei Naționale. Dela 64 director al tipografiei lui C. A. Rosetti. După doi ani, în unire cu Sc. Walter și cu Fr. Göbl deschide tipografia *lucrătorilor asociați*".

E — apoi — numit director al „Imprimeriei Statului", demnitate pe care o va părăsi în 1868 când întemeiază „Tipografia Laboratorilor români".

Scrieri: a) CULEGERI:

Legende sau Basmele Românilor 2 volume: I, tipărit în fascicole, cu un adaos de *ghicitori* și *proverburi* și o introducere a lui *B. P. Hașdeu* la 1872, 1874, 1876; al II-lea, cu o prefață a lui *V. Alexandri*, la 1882;

Snoave sau povești populare, două broșuri: la 1873 și 1874;

Pilde și ghicitori, fabule, 1885;

Basme, snoave și glume, Craiova, 1885;

Pomul Crăciunului, București 1886;

POSTUME:

Jocuri și jucării de copii în „Biblioteca poporană a „Tribunei" din Sibiu;

Basme române adunate din gura poporului. Ed. Samitca din Craiova.

b) ORIGINALE:

Isprăvile și viața lui Mihaiu Viteazul. București, 1876;

Ștefan Vodă cel Mare și Bun....

Din poveștile unchiașului sfătos, basme păgânești, cu o prefață de Al. Odobescu, București 1879;

c) INEDITE (după informațiile date de Delavrancea și Odobescu):

Amintiri despre copilăria sa;
Războiul nostru pentru neatârnare;
Doamna Românilor (Regina Elisabeta);
21 Iunie 1883.
toate rămase complet necunoscute.

P. I. P.

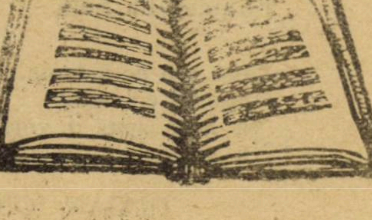

poezie

AL. T. STAMATIAD

SUFLET BOLNAV

(M. MAETERLINCK)

Mi-e sufletul atât de trist,
E-atât de trist și obosit,
De toate'n lume e-obosit,
E trist și obosit de viață,
Așterne-mi mâinele pe față.

Logodnică mult-așteptată,
Așterne-mi mâinele pe față
Să simt răcoarea lor de ghiață;
Așterne-mi mâinele pe față
Ca niște îngeri mici de ghiață.

Sărută-mi pleoapele-obosite,
Afară râde caldul soare,
Vreau să trăesc sub caldul soare;
Sărută-mi ochii plini de vise
In care se deschid abise,

In care lebede bolnave
Abia vâslesc, ca pe o mare,
Fără speranță de scăpare;
In care se-oglindesc spitale
Și mor tăcute roze pale.

Logodnică mult așteptată,
Așterne-mi mâinele pe față
Ca niște îngeri mici de ghiață,
Privirea mi-este obosită
Ca o câmpie vestejită.

ODAIA

In seara asta umbre coboară aspre, grele,
Şi noaptea îşi ridică grăbit astralul stor;
— Xavier de Maistre, meşter cu sufletul sonor,
Incepem iar „Voiajul în juru-odăii mele!"...

Imagini puerile, ad-hoc improvizate:
Aceeaş Giocondă cu zîmbetul fatal...
Un pat de nuc... O lampă... perdele de percal...
Estampe... Bibelouri... portrete demodate...

Plutesc în atmosferă amanţii din Murger:
Mimi, Rodolphe... Iar noi, cu gîndul dus departe,
Trezim din nou iubirea şi visurile ce
In suflet dorm presate ca frunzele în carte...

ALEXANDRU BILCIURESCU

POEZIE MINORĂ

Au venit trei zâne,
Scânteieri de spadă,
Lapte şi miresme,
Pufuri de zăpadă.

Şi mi-a dat sirena,
(Zâna cea mai albă)
Frământarea mării,
Prinsă într'o salbă;

Vrăjitoarea verde,
(Zâna cea mai bună)
Mi-a ţesut poteca'n
Funigei din lună.

Zâna cea de-a treia.
(Ingerul cel mic)
Nu mi-a spus o vorbă,
Nu mi-a dat nimic....

TRAIAN IONESCU

NINGE...

Este frig şi întuneric, viscoleşte,
Cerşetor şi câine s'au ascuns în pripă,
Sufletul certat cu viaţa zăboveşte,
Uită tot ce e minciună pentr'o clipă.

In taverna, cea mai neagră, chiar acolo,
Azi pătruns-a printre gratii trist melancolia.
Un borfaş, adus de viscol, cântă „solo"
Nenorocul lui în viaţă şi copilăria.

Iar ceva mai la o parte, lângă sobă,
Zdrenţe numai, un copil cu faţă suptă,
Zgribulit, cu ochi de sticlă, stă de vorbă
C'o pisică, arătându-i haina ruptă.

. . . .

Fulgi uşori şi gânduri multe
Cad de sus şi-acopăr toate,
Dumnezeu din cer s-asculte
Poate vine 'n astă noapte.

ALEXANDRU BIBESCU

DOINA

Vorbesc prin mine şiruri lungi de neamuri
Ce s'au pierdut în neagra 'ntunecare,
Şi-am fost a oropsiţilor cântare.
Şi dreapta ce purta a ţării flamuri.

La glasul meu un neam întreg tresare
Şi se 'nfioară a crângurilor ramuri,
Căci port în pieptu-mi freamătul de ramuri
Şi psalmii ruginitelor altare...

Nu sunt a nimănui — şi-a tuturora, —
Şi ştiu s'alint aleanul fiecărui;
In ritmul meu mai sprinten saltă hora.

Iar glia-aduce roadă mai bogată:
Vieţii focul sacru eu îl dărui
Şi m'am născut cu neamul meu odată.

DUMITRU OLARIU

DOMNUL VARTIC

de D. IOV

Urcam, în dimineața Sfântului Simion Stâlpnicul, ulița Trei-Erarchilor, cuprins de teama de necunoscut ce mă chinuia din ziua Sfintei Marii, când am venit la Iași la învățătură. Răcoarea zilei de 1 Septembrie o simțeam în spate și'n suflet. Urcam par'că spre un țintirim unde trebuia să 'ngrop copilăria și viața de țară trăită în libertate și'n mireazma câmpurilor.

In dreptul caselor lui Cristea Anghel m'am oprit să mă uit în urmă. Bruma toamnei să topia pe-acoperișuri și burlanele lăcrămau. Copii, cu pietrile prin toate gardurile, urcau la școală. Ghiozdanele le băteau toba în spate de câteori s'aplecau după pietre. Nu cunoșteam pe nimeni și mă temeam de fiecare.

In priveliștea, umedă de brumă, care se desfășura, mi se desprindea din suflet și vedeam căsuța noastră dela „Coada Gârlei“ din Flămânzi și pe mama, pe prispă, cu bărbia sprijinită în podul palmei, cu chipul ei frumos și dulce de bătrânică, cu ochii umeziți și gândul călător spre „odoru mamei.., fetița mamei... procuroru mamei...“. O vedeam... și'n mine lăcrămau dorurile... Vedeam satul meu, cu țintirimul din margină unde odihnia tata, cu școala unde într'o odae ne grămădiam trei clase, cu elevii îmbrăcați toamna, cu săiluțe moi și călduroase.... Și tașca mea, croită din macat, plină cu fel de fel de cărți, de mă curmau băerile: ceaslovu, visu Maicii Domnului, epistolia, calendaru pe 150 de ani, zodierul... Sfinte amintiri: roua mugurilor inimei mele!...

Urcam... Din dreptul caselor lui Antoniade cârmii la dreapta, pe-o gură de uliță mărginită de-un zid de cărămidă, oftigos, și de-o încâlcitură de cătină. Apoi, la stânga, am intrat într'o ogradă mare, fără împrejmuire, ca 'ntr'o gospodărie părăginită, de vădană. Scaii voinicești scormoneau capetele lor de puf și lăsau să plutiască, pe adierea toamnei, o scamă cenușie. „Ca la noi la Flămânzi, pe margina șanțurilor“, gândiam eu. In ogradă ruinii cu fiorii și tristeța lor; o clădire părăsită, cu acoperișul mâncat de vremuri, cu pereții coșcoviți și șuruiți, rugeniu, de ploi. Spre râpa Trei-Erarchilor o rămășiță de zid, cu cărămida măcinată de umezială, părea o rană însângerată. Și'n golul acesta fără hotar, spre strada Mare, biserica Trei-Erarchilor străjuia, cu soarele pe dânsa, gătită 'n aur și 'n horbote de piatră. Mi-am făcut cruce și-am zis: Doamne-ajută.

In fața unei clădiri bătrâne, cu etaj, se zbenguiau copii: Școala... Am privit furnicarul acesta gătit în strae mândre, orășenești și m'am uitat și la mine: mic, gros, cu obrajii rumeni și umflați de sănătate țărănească, cu haine largi și lungi, de chimbrică, cu botine de vacs, cu gumă din care eșeau, ca niște sârme, firile.

Eram străin de portul și jocurile copiilor. M'am strecurat cu frică și sfială printre ei și-am pătruns întro' sală întunecoasă și rece ca un fund de pivniță. Abia am putut citi, deasupra ușei, în dreapta: clasa IV. Am intrat cu teama cu care mai târziu am coborît întâia oară într'un cavou din cimitirul Eternității. O clasă lungă, rece, cu pereți groși de piatră. In bănci — atunci am auzit întâia oară că să cheamă pupitre— ședeau numai câte doi școlari. Și fiecare pupitru avea săpat într'însul loc pentru călămară, cu-n căpăcel de fier acoperiș. La noi la Flămânzi asemenea bănci nu s'au văzut...

In clasă erau puțini elevi. Am rămas în ușă nedumerit unde să mă așez. Mi se păria că toți se uită la mine și râd. Imi venia să plâng... Abia într'un târziu am văzut în fund pe unu: Petrescu Constantin, un băiat mare și rău. Il cunoșteam că'n timpul vacanții vindea ziare pe strada noastră și striga, cântând pe nas: E-ve-ni-mentu de mâne.... E-ve-ni-mentu de mâne... M'am așezat lângă el cu-n colț de nădejde în mine: că mă cunoaște și mă va ocroti.

Odată așezat în bancă am început să mă gândesc la „Domn“. Cum o fi Domnu învățător de la *oraș?* Din cuvântul acesta „oraș“ torceam toată spaima și tremurul de care eram cuprins. Acum mi se păria că oameni mai buni ca „Doamna“ Ciornei de la Flămânzi și ca „Domnu“ Bănescu nu pot să fie, cu toată urechiala care ne-o trăgea uneori Doamna și cu liniile trase de Domnu la palmă, pe muche, când intra și găsia „clasa“ plină de colb de nu putea răsufla.

După câteva minute, lungi cât un an, un clopoțel începu să câne pe sala întunecoasă ca o hrubă și'ndată năvăliră în clasă școlarii. Iar când turnul Mitropoliei trimise opt bătăi prin fereastra deschisă, „Domnu“ intră, cu catalocu în mână și se sui pe catedră. Atunci l'am văzut întâia oară pe „Domnu Vartic“. Un om nalt și frumos, frumos cum nu mai văzusem. Mustața mare, deasă, crescută în voe, dar bine răsucită, împodobia un obraz plin și alb. Un nas bărbătesc, sculptat parcă de-un meșter și niște ochi blânzi a căror culoare niciodată n'am cercat s'o stabilesc. Fără a fi luxos, era îmbrăcat elegant. Așa l'am văzut totdeauna: curat îmbrăcat, haina bine croită, cămașa coală de hârtie și-avea un fel al lui anumit de a-și face cravata. De la el am deprins să disprețuesc luxul, dar să am o ținută îngrijită.

Domnu Vartic după ce-și scoase ceasul de aur și-l puse pe marginea catedrei, strigă catalogu. Eram numai trei, veniți de la țară, pe care nu ne cunoștea. La fiecare din noi trei ne spuse: „Să căutati să vă siliți că voi aiștea de la țară sunteți tare slab pregătiți“. Dar așa de blând ne-a vorbit că mie deodată mi-a crescut curajul.

După o săptămână vedeam în Domnu Varic un prieten. Imi plăcia că îndată ce suna clopoțelul intra, punea ceasul de aur pe catedră și pândia: cum să 'mplinia ora, eșia. Din obiceiul acesta al lui m'am obișnuit să fiu punctual.

La sfârșitul lunei eram socotit drept un elev bun. Și cum eram sărac și n'aveam bani de cărți, într'o zi m'a chemat acasă, în strada Palat și mi-a dăruit o „Carte de Citire“. La acest dar mă gândesc ori de câte ori fac o faptă bună. „Cartea de Citire“ a Domnului Vartic m'a'nvățat să răsplătesc în viață meritele și să le stimez.

Pe la sfârșitul lui Octombrie să lăsase frig și 'ntr'o zi începu să fulguiască. Venind la școală m'a întâlnit Domnu Vartic. „Ție nu ți-i frig?“ — „Ba mi-i frig dar n'am palton“. Cum a intrat în clasă și și-a pus ceasornicul pe catedră, întrebă: „Galinescu i-aici?“ Galinescu era fiul învățătorului de la Galata. „Prezent“ răspunse Galinescu. „Mâine s'aduci mantaua care ți-a dat-o școala anu trecut. Te-ai făcut un leneș, n'o mai meriți. O s'o dau unui școlar silitor“. A doua zi tatu lui Galinescu veni la cancelarie. Am aflat că s'a plâns că-i sărac, că are o casă de copii... Dar Domnu Vartic, deși coleg cu el, a rămas neînduplicat. A treia zi purtam o manta călduroasă, cu vipușcă albastră la gât și la manșete. De-atunci am înțeles că datoria unui om în viață este să fie drept. Și de câteori am avut prilejul, nu m'am abătut de la această învățătură. Și totdeauna mi-am spus: așa ar fi făcut și Domnu Vartic, — și rămân împăcat.

Totuși, astăzi când răscolesc trecutul, o amintire îmi stă pe suflet, ca o piatră. Am spus odată, bunului meu învățător, o minciună. Era după vacanța Crăciunului. In prima zi Domnul Vartic nu ne ascultă. Stătu la sfat cu noi, ca un bunic cu nepoții. Ne întrebă care am umblat cu colinda și cu plugușorul și câți gologani am strâns.

— Tu, Cristodulo Atanasie, ai umblat cu uratu?

Cristodulo Atanasie, fiu de inginer, fusese premiantul întâi în clasa III și acum era monitorul clasei.

— N'am umblat că nu m'a lăsat *papà*.

— Da' tu Bălănescu Grigore?

Aista era feciorul preotului Bălănescu de la biserica Lozonschi.

— Nu m'a lăsat *tataia* să umblu.

A mai întrebat vreo doi-trei și toți au răspuns la fel cu Cristodulo și Bălănescu. Atunci m'am gândit eu: Să vede că la boeri îi obiceiul să nu lase copii să umble cu colinda și cu plugușoru. Și cum începusem să-mi fie rușine de obârșia mea, am socotit că trec și eu printre boeri dacă voiu spune că n'am umblat.

— Ia'n spune tu, ai umblat cu uratu?

— Nu, n'am umblat, nu m'a lăsat frate-miu, am răspuns, îndrăznet.

Și eu umblasem și cu colinda și cu uratu. Cu colinda am mâncat și-o ciomăgială bună. Pe când mă duceam să-l colind pe advocatul Conu Minuță Miclescu, pe strada Veche doi băeți se rugară să-i iau tovarăși. Am intrat cu ei în ogradă și m'am uitat pe fereastră. Odăile lui Conu Minuță erau pline de musafiri. Dacă fiecare dă câte un gologan, mă gândiam eu, adun ceva. Și-am început:

Sculați, sculați, boeri mari
Florile Dalbe.

Dar pe când eu rostiam: Florile Dalbe, tovarășii mei necunoscuți spuneau „flori di galbână“. Am înțeles atunci că tovarășii mei îs evrei. Și lucrul acesta l'a înțeles și Ionică Cârnu. Acest Ionică, cârn și fârnâit, era un fel de „secretar“ a lui Conu Minuță. Și-a eșit Ionică cu-n ceatlău!... „Ce măi, voi vă bateți joc de obiceiurile noastre creștinești?“ Până la poartă nu știu de câte ori am fost croit.

Cu plugușorul am umblat toate măhălălile având tovarăș pe unu Alexandru Stefănescu.

Și toate-acestea nu le-am spus Domnului Vartic. L'am mințit. A fost cea dintâi minciună care parcă și astăzi îmi roșește obrazu.

Au trecut zeci și zeci de ani. De multe ori eram silit să spun o minciună. Dar n'o spuneam — căci chipul Domnului Vartic îmi răsăria în minte, blând. A trebuit ca prima minciună să-mi fie o lecție în viață: o lecție prilegiuită de-o zi luminoasă de iarnă, cu moviliți de omăt în colțurile ferestilor și cu horbote de ghiață pe geamurile școlii Trei Erarchilor...

TIPURI

HAGI-ŞTEFĂNACHE

de M. ŢICULESCU

Intr'o convorbire avută cu D-na și Dl. I. Slavici, am aflat, acum vre-o 23 ani, că Hagi-Ștefănache fusese clasat, de un călător englez, al IV-lea zgârcit din Europa.

Nici înalt, nici mărunt. Scump la vorbă și cu tâlc... Il vedeai veșnic ocupat cu câteceva. Pe cale mergea privind în jos, parcă ar fi căutat ce pierduse.

Dacă i-se părea ceva, scârma cu bastonul, făcut dintr'o tufă — ca să nu dea din pungă — și, un cui, o frântură de potcoavă, un nasture, un bleau (ce se punea pe vremea lui la căruță) câteva boabe de fasole vărgate — de care nu văzuse și nu avea, — se pleca binișor, îngăimând: *„hâm!“* apoi le vâra în buzunar. Lumea vedea, dar obișnuită cu tabetu boierului, nu se mai mira.

Locuia la moșioară — c'așa îi zicea el — la Băneasa din Vlașca, depe baltă.

Moșioara o avea dela sora-sa Hagi-Maria (Hagica) cum îi ziceau ce-i ce-o cunoșteau.

Iar Hagi-Maria, pe vremuri, când cetatea Giurgiului nu căzuse acum 100 de ani, fusese locuitoare în satul Putineiu din Vlașca în spre Drumul Untului, ce mergea în Tilorman, tăind pe dindouă câmpul Burnazului.

Nu pot ști ce rost avea aci, dar am aflat dela bătrâni că fusese credincera unui turc-Agă al cetății — care locuia și el tot la Putineiu, orânduit de Inalta Poartă să îndestuleze cetatea și serhaturile depe malul turcesc cu: sare, unt — vestitul unt ciobănesc din Tilorman— brânză, miere, ciară, pastramă de berbeci întorși și grași, grâu, orz,... pe care le plătea cinstit cu bani gata, în aur, lire otomane, icușari și sfanți nemțești.

La Putineiu pe acea vreme era și toftă, adică zapcierlâc și Aga era în paza acestuia, ca nu cumva Gaiducii ce mișunau prin pădurile Vlăsiei să-i facă vreun rău.

Ieșise afară din cetate, fiindcă lumea nu îndrăznea să se ducă acolo, că unii din ordie erau nărăvași, se apucau de rele și Poarta ca să nu aibă buclucuri hotărîse astfel.

Pela 1825 muscalii vin cu război împotriva turcilor, care, au trebuit la 1829 să părăsească cetatea.

Aga, aflând, ședea mâhnit, și Hagi-Maria, văzându-l — poate era în gazdă la conacul acesteia — l-a întrebat ce are?

— Vin Rușii iar cu război pe capul nostru, zice Aga. Cazacii, veniseră cu iureș căzăcesc și, se întăriră în cetate cu șanțuri de pământ din Dealul Frăteștilor, de unde se vede tocmai în mijlocul cetății Giurgiului și, de unde până unde, aflaseră că la Putineiu e bietul Agă, care, nu fusese vestit de cetate despre sosirea cazacilor.

In acel timp Aga, având presimțire, cu ragelele lui grămădea aurul în trăisti ca să le ia la oblâncuri apucând calea spre cetate.

Nenorocitul, când totul fu gata, ieși să privească din ușa bordeiului spre cetate, și nu departe zări că venea în goană nebună o sotnie de cazaci.

— Cazacii!!, grăi bietul agă, și se aruncă pe fugarul ce sta la ușa bordeiului, apucând spre cetate.

Dar, cazacii se risipesc în goană după bietul agă, îl ajung și la clipă îi retezară capul.

Hagi-Maria, văzând cu ochii nenorocirea agăi, a ascuns bănetul împărătesc, de cazaci, apoi topind ceară, l-a pus în sloiuri, l-a încărcat în care și a luat calea Brașovului.

Aici, și-a cumpărat chiar în piață un rând de case mari și frumoase, ca să nu aibă a se duce în vizită la cineva, dar nici să-i vie!...

Marele Ban Gr. Filipescu, fie el personal, fie urmașii lui au scos în vânzare moșia Băneasa, partea dela răsărit a satului, și Hagi-Maria (Hagiica) a cumpărat-o cam pela 1829—35. A mai cumpărat pela 1835—40 și în București case, și câteva rânduri de prăvălii de pela isnafii scăpătați!

◆

Hagi-Ștefănache, care era un zgârcit afar din socoteală, dar și cinstit, vedea de moșioară. In viața lui n'a înșelat pe cineva, ferească Dumnezeu; dar, dela el la altul n'a trecut ceva. Socoteală și iar socoteală. Il auzeai bombănind: „Hâm! ce-e al meu, al meu; ce-e al tău, al tău!“

Câte 3—4 zile mânca dintr'un pui de găină, pentru economie. Că, ce! *„O să-și mănânce orătenile?...“*

Cocoșei nu mânca să-l fi tăiat în bucățele pentru că zicea:

— „Cocoșeii sunt voinici; ei au dat de veste apostolilor, când Domnul era purtat dela Ana la Caiafa, că rău au făcut de s'au lepădat de Domnul!!...

Și, apoi, Cocoșeii aud din ceruri în miez de noapte toaca, și dau de veste omenirii că îngerii laudă pe D-zeu, de fug iezmele și duhurile rele, ce se reped pe pământ, în întuneric, ca să facă rău omului!...“

Deși pe moșioară avea, în bălți pește, mult, mare și de tot felul, de zgârcit ce era, nu se îndura să mănânce și el o ciorbuliță mai cum se cade,— *„că-și mânca părăluțele“* — și se îndesa printre cei săraci când năvodarii lui scoteau peste la vad și aduna ce? Ghelmez, un fel de pește mic, numai țepi, peștele dracului, din care se îndura să-și pregătească ciorba singur, (că femeie în casă—ferească D-zeu dacă călcase vre-odată)—pe care o acrea—după ce golia ghelmezii cu lingura în oală și o strecura printr'un ciurel, ca să-i aleagă *țepii*,—cu strighia ce o răcâia cu cuțitașu, după doagele buților, când le desfunda ca să le curățească, dacă golise vinul prin vânzare. Beciul lui dela Băneasa, mare, adânc, ca o cetate, era vestit pe acea vreme și gemea de vinuri și rachiuri de prăștină și drojdie.

Numai la zile mari, dacă se îndura să guste din aceste bunătăți, deși zilnic, descuia cu cheile dela brâu lacătele, da zăvoarele la o parte, se scobora cu Pavăl, bunul său argat — cum e turcul și pistolul — se uitau, mângâiau buțile, bătându-le cu palmele pe coaste, apoi ieșeau veseli și parcă sătui și de vin și de rachiuri.

Pe moșioară avea pădure și de tufă și de baltă. Iarna, deși avea pădure, mai mult tremura, din economie. Dacă cineva-i zicea: „Boierule, da, cum trăiești în ghețăria asta, când ai atâta pădure?...“

El, săracul — D-zeu să-l ierte — răspundea îndesat: „Hâm! Da ce mă, o să arz pădurea pentru lucru de nimic? Lasă, că o să vie ea primăvara și atunci o să aducă Dumnezeu, căldură destulă! Daia e iarnă, să fie frig dela Dumnezeu!“

In pod avea nuci — cu miile— de putea să încarce care întregi, că, pe lângă nucii din viile moșiei, apoi, mai aduna și de pela oțașniceri saci întregi.

Pentru economie, se urca binișor, lua în buzunar câteva, și după ce le punea într'un găvănuș pe masă, cu un ciocănel, le coja, și rupând din azima ce și-o făcuse singur-singurel, clefetea printre dinți și măsele miezul până ce nemerea să-l zdrobească și așa își astâmpăra nevoia stomacului, că *„dacă o sta să-și puie omul mintea cu el, apoi ajunge de nu are nici cămașă“*.

Când i-se părea că a dat D-zeu prea multe nuci, de se făceau grămezile prea mari, se gândea că ar fi bine să le prefacă în bănișori *„și stomacu să mai rabde“* și după ce chema și pe Pavăl, se puneau cu binișoru și le numărau în sute, le așezau în saci pe care apoi îi legau bine la gură cu miez de papură, că nu avea sfoară.

Dacă se întâmplă să se uluiască, vreunul din ei cu socoteala, răsturnau sacii și începeau din nou număratul.

Aveau mare bătaie de cap când le orânduiau în saci. Sacii, îi aduceau la scară, și chemând argații îi puneau într'un olac (un cărucior, vai de capul lui, care n'avea cui de fier bătut undeva) și înhămând două mârțoage, uitate de bătrâne, deși avea herghelie cu sute de cai și armăsari, care ar fi mâncat nori, se urca peste saci, uitându-se mereu înapoi, ca nu cumva să le pice vre-un sac, să dea de sărăcie, și... haida! haida!... mergea la bâlciuri unde le desfăcea.

Trăgea în bâlci, se punea la rând cu alții, și desfăcând un sac — de probă— aștepta mușterii, care nu întârziau să se ivească.

Unii, ca să-l necăjească, se prefăcea că drămuiesc nucile; alții, că le încercau, spărgând câte una mai mare în măsele, în vreme ce bietul Hagi-Ștefănache, — parcă rupea din carnea lui — se uita galeș, la Pavăl, zicându-i cu tristeță:

-- Hâm! Mă Pavăle, da ăstea au de gând să ne lase săraci cu năravu lor!

Sădeau de dimineața până seara în picioare ca să desfacă nucile; unul strângea bănișorii zgâind ochii în toate părțile; altul, cu număratu nucilor câte cinci, câte cinci, ca să facă 100. — că *„lumea e și rea, se bucură la altul!“*

La 1853 se zvoni că vin muscalii: în adevăr, și sosiră peste câteva zile și trecură repede spre cetatea Giurgiului.

Până ce să vie, Hagi-Ștefănache, chemă vătaful sălașului de țigani, ce-i fuseseră robi până la 48, care era bun meșteșugar, de făcea fiare de cai, și zăvoare puternice pe la uși, și-l rugă cu frumosu, cinstindu-l cu un ciocănel de rachiu, ceeace îl puse în mirare pe baroșan, să-i facă la ușile pimniței niște zăvoare și lacăte năzdrăvane *„că vin Muscalii pe capul lui!“*. După multă ciocmăneală între cazaci și turci în jurul Giurgiului — căci turcii izbutiseră să treacă dincoa, întărindu-se într'o cetate de șanțuri ce se vede și azi între Giurgiu și satul Slobozia, sosi unul cu ștafetă împărătească, ca să se ridice toată oastea și să ia repede calea spre Rusia, spre a o apăra la Sevastopol de invazia armatei franceze a lui Napoleon III, împăratu democrat.

In retragere, seara, rămaseră în Băneasa și aflând că pivnița boierului geme veniră cu toții și umplură curtea și ograda boerească, peste 2000 de cazaci.

Când îi văzu, bietul Hagi-Ștefanache, se închise în casă și orândui pe argați să aibă grije ca nu cumva cazacii să-i strice ceva. Argații însă, de spaimă, o luară și ei la sănătoasa....

Toată noaptea cazacii au umblat forfota:. unii făceau ocenie fugind călări în jurul casei, de se zbârlise de frică părul în capul boierului de duduielile cailor; alții, pe jos, învârtind sulițele; alții jucau, sărind parcă ar fi fost nebuni ori de bucurie că merg în Rusia, ori că au dat de chilipir...

Când s'a luminat de ziuă, s'au făcut nevăzuți, dintr'odată, s'au dus, încotro nici boierul nu știe, — iar în Rusia.

Iese boierul cu Pavăl al lui din casă, se plimbă prin ogradă curții, dă pela pimniță, se uită la lacăte la loc cum erau puse, și mulțumește lui Dumnezeu c'a scăpat cu fața curată de „*nebunii împărătești*'.

Peste vreo două zile îi veni lui Hagi-Ștefănache chef să se ducă prin pimniță. Luă pe Pavăl, merseră vorbind amândoi încetișor, și după ce se căută la brâu, scoase cheile lacătelor, ce erau legate cu o curelușă dintr'o piele de iapă, netăbăcită, și deschise întâi ușa dela gârlici, apoi pe cea dinăuntru.

Ce văzu? Toate buțiile erau răsturnate în toate părțile, goale și numai găuri prin coaste prin care cazacii, oameni cu scaun la cap, scurseseră sângele Domnului și rachiurile boierești, așezându-le în burte și gamele, și d'aia ei fugeau călări, se jucau cu țaghiile și jucau ca nebunii...

— Hâm! Mă Pavăle, da, pe noi ne-au bastorit Cazacii!"...

Și de atâta durere, Hagi-Ștefănache, și-a vârât mâinele la brâu, să-și ție inima.

Pe moșioară — cum îi zicea el — umblă călare pe deșălate pe o iapă sargă, o mârțoagă numai șira spinării de ea, că-i știa tot obiceiul, nu-l trântia cum i-s'a întâmplat uneori cu niște bucefali din herghelie....

Pe vreme răcoroasă, se îmbrăca cu un palton până în pământ, ca să-i ție de adăpost și la picioare pe care le ținea vârâte cu pantofi cu tot, în niște retezături de cizme vechi — peste care se încingea cu o funioară făcută din două piedici de tei, depe la cai, că zicea „*Cinstea omului nu stă în haina ce o are în spate, ci în mintea și în inima lui curată și cinstită*" și drept că așa-e dacă ar sta să se socotească azi cineva..

Dacă se ducea cu ceva treabă — că degeaba nu pleca de acasă ferească Dumnezeu — trăgea la Hagi-Petre, care-și avea ogeacurile cam unde e azi liceul „Ion Maiorescu" din Giurgiu.

— Și Hagi-Petre era tot un tip ca Hagi-Ștefănache de parcă erau frați nu altceva, parcă tunase și-i adunase

Se potriveau la făptură, la îmbrăcăminte, la vorbă puțină, rară și cu tâlc.. și la suflete: economi și zgârciți; cinstiți și drepți; și amândoi bogați...

Șădeau de vorbă în ceardac, se cinsteau reciproc, unul aducând ceva dela țară, altul ceva dela târg, bunătăți mai ieftioare.

Intr'o vară, Hagi-Ștefănache își vinde, pela Sf.-Mărie, recolta de grâu și orz lui Jălbaru, negustor vestit pe acele vremuri unul cam ca și el, dar care avea nevastă și copii, deci se cam deosebiau din acest punct de vedere.

După ce se îmbrăcă cu o haină boierească, veche, dar curată, de nu i-se cunoștea ce culoare avusese cândva, după ce-și puse pe cap un joben soios, pe care poate, din economie, îl cumpărase vechi, înhamă cu Pavăl două iepe, bătrâioare, că nu se speriau, de orișice lucru de nimic se urcă în olac, și haida! haida! luară calea spre târgul Giurgiului.

Dar pe când scobora prin văgașele drumului dela Frasin spre cetate (am pomenit și eu peste 20—30 de văgașe din vremi uitate) — hop! le sare un cui din capul osiei olacului, apoi cum olacu își făcuse vânt la vale, sare și roata, și „*trosc*"! se rupe osia de pe urmă.

— Hâm! Mă Pavăle, da noi am pățit-o în mijlocul drumului!... Pavăl, se duce la carâmb să ia barda, da barda nu-e; caută și sfredelu sfredelu nu-e!

— Hâm! Am uitat, — ce pocinog pe capul nostru, — și barda și sfredelu la curte!...

Pe când dădeau târcoale, iată că vine unul, cu căciula la o parte, scoborând, și cum ajunge „*Oaci!*"

— Da ce-ai pățit boierule? Iată-tă mă! De-de! Lasă, că vă dreg eu acuș stricăciunea!...

Omul își ia barda, taie o tufă, o cioplește, o măsoară, o găurește, o pune la loc și aruncând roatele zice:

— Gata boierule, umblă sănătos!...

Și Hagi-Ștefănache, după ce mulțumi binefăcătorului, plecă binișor cu Pavăl al lui, gândindu-se.

El, care niciodată nu ajutase, nu dăduse ceva cuiva, simți în sufletul lui că rău a făcut, și că e bine să ajuți pe cel căzut în vreo nevoie sau nenorocire.

Și pe când mergeau, parcă-i răsuna în urechi vorbele ce le zicea celor năpăstuiți: „*Hâm! Cine are barbă să aibă și peptene!*". Dar, în adâncul sufletului lui, se vede treaba, începu să se facă o minune dela D-zeu, mai slobozindu-l din apucăturile zgârceniei, că deodată zise:

— „Hâm! Ia, oprește, mă Pavăle!... Știi, mă, ce mă gândii eu? Să numai facem ce-am făcut; să dăm și noi barda și sfredelu ălora ce ni le-or cere! Să nu mai facem mă, ce-am făcut! hâm! hâm!

Ajunși în târgul Giurgiului, au tras la bunul său amic Hagi-Petre; apoi învârtindu-se binișor mai pe ici mai pe colea, ca să cumpere ceva bun și ieftior, se duse la Jălbaru, se socoti până la o para puse „bănișorii" aur și argint într'o chisea făcută de mânușițele lui bătrâne, atârnă de gât băierile și punga o îndesă la cingătoare prin sân: și cu „bănișorii" lui munciți și iar munciți, *ochii dracului*" parcă i se lumină sufletul că a pus mânele pe ei fiindcă din fire era prea bănuitor că, de! Jălbaru putea să-l tragă la o adică pe sfoară și... iată sărăcia cum vine pe capul omului...

In prăvălia lui Jălbaru erau unii cu niște căciuli făcute aproape dintr'o oaie, și văzură că boierul a luat „*bănișorii*" Il cunoșteau ca p'un cal breaz. Ce să gândiră și ei? Vorba aceia „*banii sunt ochii dracului*" le deteră în gând să se facă hoți.

Știau pe unde are să treacă boierul. Plecară să-i ație calea la vâlceaua Bibiții pe drumul mare al cetății.

Inserase bine. Pe când iepșoarele își făcuseră vânt la vale, tocmai în vâlcea de tot, hop! unii cu căciulele pe dos:

— Oprește boierule!...

— Hâm! Hâm! Da ce-aveți mă cu mine?

— Dă-ne banii boierule, că suntem și noi oameni săraci!

— Hâm! Hâm! Mă, da și eu sunt sărac!...

— Boierule! zise unul, arătându-i o moacă de tufă pârlită, fii cinstit pe cum te știe o lume, și ajută-ne, că ai o chisea de bănet, și noi, de!... ca ăia, suntem săraci, cum ne-a lăsat D-zeu!... C'apoi, de! să nu-ți pară rău dacă om măsura moaca pe spinarea dumitale, că ne-ar părea rău și nouă de una ca asta!...

— Hâm! Hâm! Mă Pavăle, ce zici tu? Să le dăm mă, ori să nu le dăm „bănișorii"?

Atunci îi tăie glasul unul dela spate zicându-i:

— Boierule? Noi suntem hoți, ce te tocmești cu noi? Scoate chiseaua c'apoi.. Umbli cu șoalda?..

Oftând din adâncul, adâncului sufletului de zgârcit, când văzu pe ăla dela spate cu moaca gata să dea, vârâ mâna — care tremura — în sân scoase gogeamite chisea, ce gemea de aur și argint, care sună, și care făcură să-i picure lăcrămioare de durere și zgârcenie.

Unul din hoți se repezi o luă și văzând că e atârnată de gâtul boierului zise celorlalți:

— Stați mă, să nu supărăm boierul că e milos, ne dă, și scoțând briceagul, zise, **iar:**

— Nu-te speria boierule, că,... așa sunt hoții, și „hârșt, taie băierile „*punguliții*" pe care o înhață. Apoi zise:

— Mă fiți cu minte, ne-a dat boieru!!!

Atunci hoții răspunseră într'un glas:

— Să trăiești boierule!!...

— Mă! zise unul lui Pavăl, — să mergi încet, să nu răstorni boieru, că e vai de capul tău, auzi? Că, d'aici până la curte n'are să vă mai iasă hoți în cale..

Pe drum, din oftat boierul Hagi-Ștefănache, n'a mai încetat. Apoi deodată parcă i-se deschise inima, c'a făcut și el un bine pe lumea asta că ziceau „*suntem oameni săraci, cum ne-a lăsat D-zeu!* **și zise:**

— Hâm! Mă Pavăle.. Mă da fură hoți cinstiți?.. Alții ne-ar fi bătut...

Avea, înainte de 48, peste 20 de familii țigănești robi, cumpărați, se vede treaba, chiar dela Marele Ban Gr. Filipescu. Urmașii și azi sunt în Băneasa, muncitori, cinstiți, și veseli. Din întregul sălaș, numai unul, Costandin, flăcăiandru, nalt chipeș și mândru, în ruptul capului, de mic, nu se supunea la spusele boierului.

Făcea ce vrea; dacă era pus cu sila la ceva, mai mult strica.

— Hâm! Bată-l D-zeu, ce fire de om!.., zicea Hagi-Ștefănache.

Constantin toată ziua cânta și cânta frumos că avea glas puternic de răsuna satul de oftaturile lui..

Uneori fugea, lua lumea 'ncap. Boierul dă de știre la stăpânire, și Costandin era numai decât dovedit, nu după altceva, ci după cântece. Cânta, ziua, noaptea, seara și dimineața, și ofta-oftamereu!

Ca să-l sperie, Hagi-Ștefănache, după obiceiul vechi îi punea pe cap un căpăstru făcut din fier, cu două coarne de țap, ce se închidea la ceafă cu lacăt.

Și-l ținea câte o zi, două trei așa, până ce se milostivea Hagi-Ștefănache, de i-le lua, zicându-i:

— Hâm! De ce mă, nu te apuci de muncă, cum o să trăiești în lume?...

Costandin, înfuriat, în sufletul său, îi spunea: „*Vreau să fiu slobod, boierule, nu vreau să fiu rob; vreau să fiu slobod!*?..

— Hâm, na, că parcă ar avea dreptate ticălosu,...

Intr'o zi, speriat că numai scapă de căpăstru, fuge în lume. După 1848, țiganii au căpătat slobozenie, robia căzând. Toată țigănimea credea că Constandin și-a făcut seama...

CRIMA DELA GURA FÂNTÂNEI

de CESAR PRUTEANU

Ionescu-Jiu, la masa lui fumează ţigare după ţigare. Are ochii roşii, părul parcă pus cu furca şi mă priveşte aşa mai ştiu eu cum! ia cocoşel cu ţâvnă gata de scarmăn. Il înţeleg şi n'aş vrea să-l înţeleg şi leg vorba. Las tocul pentru o clipă:

— Tii! ce ploae d-le.

— A toamnă cu băşici şi la zi 'ntâi! îi e răspunsul.

A apăsat pe „zi 'ntâi" pentru că e data care-mi face rău. Nici 13, nici Sâmbăta sau Marţi cu „3 ceasuri rele"... Zi 'ntâi şi gata! Cum îl aud — prevestitor de negre nenorociri parcă şi văd pe Leiba Leiba cum bagă un nas cu o bobârja cât nuca pe uşă şi numai ce-l aud:

— Domn Directăr i-aici? Şi răspunde singur: — I-aici! Plutiţi arânda pintri lucalul ridacţiei? Şi n'apuc să răspund că un glas subţire de ucenic nechează lecţie învăţată pe de rost fără a se mai opri la punct şi virgulă, să răsufle:

— Vă roagă D-nu Grimbaum patronul Tipografiei „Litera" să vă osteniţi şi să onoraţi aceste facturi cari se ridică la suma (nici nu mai aud!) de... mii în comptul stimatului d-stră ziar „Pajura Maramureşană" ce se tipăreşte zilnic şi în 4 pagini pe hârtie Kriegspapier în atelierele noastre..." şi gura-i turue, turue.. Că mai vine şi o d-şoară înaltă ca un cocostârc, dela Zincografia „Caricatura" şi-mi numără clişeele „absolvite şi ne solvite" şi dă ochii peste cap şi-şi ţugue buzele la Jiu şi numa' când îl vede face „mic reducţion" la suma totală. Ah! n'am uşă „secretă" sau căciula din poveste, că m'aş face nevăzut!

Tocmai scriam o scrisoare fierbinte sau cum să zic — un călduros apel către marele român Timoteiu Clădariu, un soiu de V. Stroescu, rugându-l „...în numele cauzei sfinte ...pentru susţinerea culturii româneşti pe aceste plaiuri...", să contribue că are! Primisem, tocmai de unde îmi pusesem nădejdea, un teanc de ziare. „refuz primirea"; tocmai primisem dela Ministere adrese prin care: „...recunoaştem şi admirăm sforţările d-stră de a menţine un ziar zilnic românesc... dar regretăm că n'avem fonduri pentru subvenţia cerută..." şi Jiu mă mai luă şi cu „Zi'ntâi!" Să-l iau la ocări, dar pân' să-l iau, m'a luat el.

— Mi-arunci neşte priviri parcă...

— Ţi se pare, mă gândeam la Timoteiu.

— Că el se gândeşte la noi!

— De ce nu?

— Era singurul care nu băgase de seamă că ne-a scăzut tirajul..

— Vinovat eşti tu...

— Eu?

— Sigur. Ţi-am spus de zeci de mii de ori, atacă dar mai cu mănuşi... Nu! D-ta n'asculţi de poveţe... Injuri pe Prefect, înjuri pe Consilier, alaltăeri mai îmi pui în cârcă şi Magistratura...

— N'a fost vorba ca să am „senzaţionalul?" Pân' n'am colaborat eu se smuceau foile din mâinele strigătorilor pe stradă?

— Adevărat! Da' ia Registrul de administraţie... poftim: 20.000 lei subvenţie Primăria Sighet, anulată prin adresa nr. 20.000 judeţul.., anulată prin... mai la vale... ce văd? când a mai sosit şi asta?

— Ce?

— Zece mii Protopopiatul... mă uitai din nou la Jiu, împietrisem: Cum, şi Protopopiatu' ne-a tăiat subvenţia, singura nădejde, vream azi s'o încasez...

— Ne-a...

— De ce?

— Articolul meu „Satan în Rassă"...

— Şi-a făcut efectul...

— Eh! nimicuri...

— Nimicuri?

— Sigur... am vorbit, ne-am înţeles. Mi-ai spus că eu nu trebue să mă îngrijesc de partea administrativă... Eu tai în carne vie şi gata. In dragul banilor nu înec strigătul dreptăţii...

— Da, cu ce scoatem ziarul?

— Nu-i treaba mea. Eu scriu. Când ne-am asociat ţi-am pus o singură condiţie: Libertatea gândirii şi a cugetu-

---

Intr'o zi de sărbătoare, la Sf. Ilie, cam pe după masă, Hagi-Ştefănache, cu Pavăl, şădeau de vorbă, pe doi buşteni, aruncaţi sub nişte peri mari vărateci, când auziră vuet, apoi ramăt, şi, aruncându-şi ochii spre poarta ogrăzii, se spăimară şi o rupseră la fugă — ei care niciodată nu fugiseră, decât, mergând încet şi cu băgare de seamă — şi apucând care-mai de care înainte, obloniră uşile şi ferestrele conacului...

Ce era şi ce văzuseră?

Veneau slobozi, sărind şi mormăind 7—8 urşi mari cât bivolii, şi după ei stăpânii bătând din tobe şi răcnind.

Tot învârtindu-se urşii în joc, dau pe jos de pere dulci ca mierea şi atât le-a trebuit: toţi s'au aruncat sus jăcmănind „*pomişorii*" boierului, mâncând, rupând crăcile, scuturând jos şi stăpânilor, care nu încetau de-a bate tobele şi d'a face zgomot, de se spăimântase satul de răcnetele urşilor năprasnici.

Unii din sat, luându-şi inima 'n dinţi, au venit să vază ce-e, uitându-se de departe, dar văzând 7—8 namile de urşi slobozi, au rupt-o la fugă — spăimântând şi pe cei care mai aveau ceva îndrăsneală.

Cine credeţi că era ăla care făcea vuetul mai mare? Cine? Era Costandin. Acuma slobod, de dorul satului, venise cu prietenii lui, care-l adăpostiseră la mare nevoie, să tragă boierului o spaimă, că el acum fiind slobod, n'are ce să-i mai facă.

— Hâm! Hâm! Bată-te Dumnezeu!.. Costandine... tu ai fost? grăi pe seară bietul Hagi-Ştefănache, după potolirea zarvei, scoţând cu sfială capul pe uşă. Si astfel Costandin, după ce-şi luase ziua bună dela binefăcătorii lui, a rămas ca om liber, să vorbească cu boierul... de care... i se făcuse dor.

N'a mai plecat. Când eram copil — şi am deschis ochii pe lume, — ascultam cu drag seara, culcându-mă târziu şi dimineaţa sculându-mă cu cocoşii — numai să ascult la nişte cântece frumoase, pe care şi acum par'că le auz, în care se oglindea pornirea lui Costandin către „*Libertate*". Primăvara, vara şi toamna, locuia în coliba lui de pe prisorul „*Dealului lui Coadă*" fiind pândar la viile boiereşti...

Unii ziceau, — alde bunicu — că ar fi fost neam de boier, dar măsa ţigancă. Oare Stefan Vodă Răzvan, n'a fost fiul lui Pătru Schiopul cu o mândră de ţigancă ce întrecuse jupânesele?

Aşa şi cu Costandin! Dar, e vorba, care boier o fi fost tată-său?

Şi asttfel Constandin a murit de bătrâneţe cântând „Libertatea".

Hagi-Stefănache român sadea nu era; dar era de neam vechi din ţară, cine ştie de când, urmaş din neguţători cupeţi şi economi din aceea cari neguţitoriseră cu corăbii pe Dunăre, istriani, veneţieni, calabrezi; ba, am auzit pe unii spuind că ar fi de neam venetici depe malul Adriaticei, un fel de Albanezi-latini, rămăşiţe din cei vechi cari acum 3000 de ani, poate şi mai mult, au mers şi au pus temelie ţinutului Laţiu din care se trag Romanii şi răstrămoşii noştri.

Decând cu domnia grecească, neguţătoria pe apă a căzut si, acei neguţători, au fost nevoiţi s'o continue pe uscat: şi acum vreo 100 şi mai ceva de ani, neamurile Hagiului, or fi fost un fel de scăunaşi ai Agăi cel răpus de cazaci, care făceau trepădături prin ţară cumpărând — ca un fel de samsari — pentru împărăţie ce trebuia şi plata se făcea la Putineiu de către Agă, care, după ce verifica cumpărăturile, le trimetea în cetate Paşei...

Când a căzut cu adevărat în adâncă bătrâneţe — că mai toţi din neamul lor, de bătrâni au murit, — s'a tras la neamurile lui din Bucureşti, arendând moşioara, mai cu seamă că i-se întâmplase un mare pocinog cu herghelia. Cumpărase pe lucru de nimic, un armăsar — şi mult s'a bucurat — frumos, dar, fără să ştie, bolnav de ticnafes, care a bolnăvit herghelioara, lăsându-l cu mâna la inimă de durere şi amărăciune...!

In toţi anii scotea la bâlciuri zeci de cai mândrii parcă ar fi fost nişte zmei-paralei; acuma ce era să mai scoată? El bătrân, moşioara pustie — săturându-se tocmai acuma — sta şi se gândia la trecutul lui, la berechetul de pe moşioară, la herghelia lui vestită, la armăsarii lui care erau fala iarmaroacelor, care nu se mai vedeau din vârful dealului, din Băneasa jucându-se prin baltă, nu li-se mai auziau clopotele, care umpleau inima Hagiului de o nespusă bucurie şi mulţumire.

Sărbătoarea, regulat, îl vedeai pe uliţele Bucurestilor mergând pe jos, după tabetu lui, *târş-târş! târş-târş!* tot aşa cum îl ştia o lume încălţat cu retezăturile de cisme vechi care nu se mai rupeau, având în dreapta un baston vechi, făcut de mânuşiţele lui bătrâne când erau tinere, dintr'o tufăniţă. In stânga ţinea mătăniile de care nu se despărţise în toată viaţa că ele erau şi bucuria şi, uneori, şi întristarea lui, când din întâmplare le uita puse jos pe undeva, că din fire era şi cam uituc, dar repede îşi aducea aminte, şi le căuta în grabă: mai avea regulat şi 3 lumânărele — ca paiul, din economie — că zicea dumnealui: „*Poate să ducă cineva prinos, lumânările, ca parii de la gard, dacă nu-e credinţă, geaba toate, geaba toate!*"

Aci la Bucureşti un englez, a dat cu ochii de Hagiu si l-a categorisit al IV-lea zgârcit din Europa.

Toate cusururile îi erau din zgârcenie. Hei, dar, avea si bunătate firească: Nu făcea rău nimănui; şi fugea de gâlceavă ca dracu de tămâe.

A murit cinstit, drept şi zgârcit, într'un an cu Pavăl şi... *amândoi flăcăi.*

Ia rămas peste *un milion* aur, numai aur, afară de argint, în sfanţi si ruble ruseşti — strâns cu dichis în chisele de câte o mie, de se crucea cine vedea şi auzia.

M. ŢICULESCU

lui meu. Mint d-le în ceeace scriu? Când văd afacerile și matrapaslâcurile și mijlocitorii ce trăesc dupe spinarea urmașilor iobăgiți ai lui Dragoș să tac? Nu! Scriu, scriu pân' la moarte cu toc din nerv și cerneală din sângele meu... Nu uită că sunt oltean... (Imi veneà să-l sărut, avea dreptate, dar cu ce mai scot ziarul!) Mai bine...

Ah! știam și acest „mai bine" ce înseamnă! E un păcat al meu, dar mă oțărîi...

— Ce mai bine?

— Pentru o hârtie de 100 să nu publici proza nechemaților.

— Mă rog, am făcut rubrica începătorilor...

— Ai văzut cum ne ia peste picior gazetele celelalte... Ascultă ce spune editorialul „Gazetei lui Dragoș": „...Oficina infectă a trepădușilor dela Pajura a început să publice articole cari de mult au fost respinse și zac în coșul redacției noastre. Bănuim că autorii, niște scribi certați cu ortografia plătesc (e scris cu cicero!) d-lui Director dela acea gazetă ca să le plaseze exibițiile în imunda foae..."

Ah! Jiu are veșnic dreptate! Trei ceasuri am stat eri de-am refăcut un articol al unui dascăl pentru 500 lei. Dar mă oțărîi...

— Baliverne! Mai bine să-ți mai moi tăria strigătului de desnădejde și dreptate, că toți ăști vizați de d-ta o să-ți... N'am dreptate? Poftim... și ca o scăpare îi puseiu în dreptul ochilor o carte

BASSILL CARNECIU-PHOEBUS
Proprietar
Gura-Fântânei
Maramureș

— Hm! (și pe nevrute făcând cu penița un â din a dela Carneciu) nu cum-va l'ai vizat în vre-un articol și pe ăsta?

— Nu-mi amintesc...

— De! Pregătește-ți ranița...

— Eu? Nu mi-e frică. Dar parcă era nițel galben. Mai bine d-ta să nu mai primești scribi certați cu ortografia pentru un sutar... Mi-a dat o palmă. Uite, o simt cum mi-a dat-o și înghiț... Are dreptate... Pentru 100 de lei...

Jur (da în gând, ce să mă micșorez în fața lui?) că n'am să mai public decât proză de scriitori consacrați și gata cu o cruce să-mi întăresc jurământul când: Toc! Toc! la ușă...

— Jiule, ranița... și-mi dreg părul și rânduesc cravata. Jiu îmi făcu o mutră mieroasă și eși. Ii aud vocea:

— Da! Domnul Director vă primește imediat. Are o convorbire telefonică cu Ministrul de Interne care a sosit la Cluj. Precipitat, luai receptorul și vorbii tare:

— Alo! Da! Da... Excelența voastră. Bun, dacă mă rugați... dacă... aud?... pentru D-tră, se poate... mă rog... la revedere... Și Jiu intră și amenințându-mă cu ochii și cu pumnul mă vesti răsunător:

— D-l Phoebus voește să vă vorbească. Și trimițându-i la rându-mi un „sâc! sâc!" (de nu s'ar uita d-l Phoebus prin gaura cheii) îi răspunsei răspicat:

— Costache, poftește pe Domnul... Să moară Jiu și mai multe nu! Intră un domn între două vârste, înalt, cu bărbuță și niște caere de mustăți și prelungiri de păr la urechi.

— Am onoare și vă salut. Sunt domnul cu cartea de vizită. M'am jenat să v'o dau așa personal în mână și v'am trimis-o cu șofeurul meu. Am privit pe fereastră: Ce limuzină! A privit în răstimp și Jiu că-l auzii: Auburn! El cunoaște mărcile. Mă întorseiu:

— Costache, du-te la secretariat. (Când eram supărat, posna asta i-o făceam lui Jiu. „Secretariat" însemna să se urce pe scara dela pod și ciuchit pe-o ladă să sudue de cer și curcubeu pândind de sus plecarea venitului. Ce-mi auzea urechile în urmă...

— Mă rog luați loc, cu ce vă pot fi de folos? Mă și gândeam, dacă-i vre-unul din cei „vizați" dau cu tamponul... la nevoe am și o statuetă...

D. Pheobus se așeză, se căută prin buzunări și cu chiu cu vai scoase un plic mare-mare și galben și cu peceți.

D-sale
Onoratului mult stimatului Domn
Director al ziarului „Pajura Maramureșană" pentru Foișoară [1])
Personal

Altădată, corespondența o desfăceam la repezeală, numai Mandatele Poștale îmi atrăgeau privirea mângâindu-le cu duioșii de tată, numai ele mă făceau să mai simt un fior de bucurie și cum le desmierdam și cum i le-arătam lui Jiu și-i strigam: — Miuța Jiule...; acum știam că sub neorânduiala hârtiilor și forfecăturilor din ziare străine se afla un cuțit de os.

Il apucai tremurat și ușurel tăiai la un capăt, plicul.

— Desigur vreo lucrare literară?

— E opera mea.

— Doriți s'o publicăm la Foișoară? Buun!

— Vă rog s'o cetiți și să-mi dați rezultatul dacă...

— Cu plăcere. Treceți mâine pe la...

— A! Nu! V'aș ruga acum că la ora 12 plec la Satu Mare. Il privii o clipă. Era speriat de „treceți mâine". Privii „opera mea" și să 'nebunesc la gândul că n'am să pot termina scrisoarea către Timoteiu.. că n'am să primesc banii până la 12 că o să vie Leiba... ucenicul... D-ra cu...

— Dar...

— Vă rog (ca și cum ar fi spus: Cetește că te tai!) și când îl privii înalt cât un munte mă făcui mărunțel și învins am început să cetesc:

„Cupidon la Borșa"

„...Era o noapte cu lună mare în solistițiu de echinox și subsemnatul după o cină copioasă, ce mi-am zis: Hai! să dau o raită ca flăcăii prin sat. Ceasul arăta precis 11 când eu tocmai mi-am zis dece n'aș trece pe la liziera vestică a satului? Așa mi-am zis și așa am făcut. Tocmai îmi venea să fluer „Ramona", dar n'am fluerat deși eram într'un solitariat de abstractă tovărășie că mi-am adus aminte că mi-a spus nevasta:

— Bassill rogu-te, numai țăranii și mitocanii flueră pe stradă.

Și-am uitat să descriu mai complex că dorme întreg satul și că era o vară necicatrizată nici de vânt sau turburări atmosferice și că căscam, căscam în regulă. Nu știu dece mi se destindeau așa de obtuz și îndărătnic nervii faciali. Și mergeau într'o dolce farniente încet pe liziera vestică a satului. Și ce languros era cerul cu stelele pe cer... Ca să nu mai casc îmi venea să fluer. Dar n'am fluerat.. Și ce splendori juca ca „Fata Morgană" natura moartă ca într'un aqua-forte în ochii mei. Simțeam așa un junghiu în ventricolul drept al inimei de frumos ce era. Și-mi venea, cum să spun? îmi venea să iubesc"...

Dacă d. Phoebus n'a privit bine la față va fi înțeles desigur că o continuare a cetitului ar fi adus apoplexia... Mă întrebă cu ochi de vițel:

— Frumos, nu? Sunt simple însemnări fără pretenție... Natural cu coloare locală... Da' să vedeți articolul de probă... Magnific! Găsii o scăpare:

— Aveți și alt articol?

— Desigur. Țintesc, nu cu insolență, Doamne ferește! să fiu corespondentul ziarului D-tră... Se scărmănă, se suci și scoase din buzunări un alt plic galben.

Cuțitul de os sluji măestrit la tăere... Cetii:

„Crima dela Gura Fântânei".

„Printre grijile zilei de azi și mâine câte un eveniment precipitat vine să ne adumbrească cu negura-i sombră și exotică sufletul nostru — drumul ce duce spre un scop incomplect definit...

Sării: „Viața imaculată și plină de nuanțe morale a fost atacată cu multă înverșunare și incomprehenziune de către perplexitatea curentelor extremiste cari au învolburat din ce în ce mai dens, orizonturile gândirilor umane escaladând zidurile morale și alergând spre un scop nedeterminat încă..." '

Simt că-mi vine rău! D-l cu ochi de vițel blând mă 'ndeamnă să cetesc înainte:

„...Omorul s'a întâmplat... (nici nu mai văd!) îl înjunghie între coasta 6-a și 7-a în direcția nerefractară a inimei. Victima, cade jos, sucombând în mod automat...".

Imi vine să leșin... leșin! Ah! Cum jinduesc secretariatul pe lada dela gura podului! Jiule! Jiule!

— Ați terminat? E scris pe scurt, energic și fără înflorituri cari să bucleze stilul. Cred că consimțiți ca să devin corespondentul special al ziarului? (Era să-i răspund: Nu mă 'ntreba... lectura D-le m'a făcut să „sucomb în mod automat"). Pretenziune pentru plata articlilor 1000 lei.

(Sunt mort, sunt mort cu-adevărat!... să-i mai plătesc și-o mie de lei?) D-l Phoebus cu ochi de blând vițel urmă:

— Veți avea din parte-mi câte-o corespondență pe săptămână vra să zică fac 52 articli...

Plesneam! Jiule, unde ești Jiule? Dar gura în cea mai cumplită deznădejde mi-a rămas închisă, ba! s'a deschis, ochii măriți, holbați în desnădejde cerând mutește milă și ajutor au rămas tot atât de mari și neclintiți în orbitele lor. Un nou plic galben scoase D-l „între două vârste, nalt și cu bărbuță...". Un nou articol?

— Aci se află... Am vrut să ridic brațele să refuz plicul să-l trimis românește la dracu, să-i spun că am jurat adineaori că nu mai primesc articole dela „scribi certați cu ortografia", dar n'am făcut nici o mișcare și n'am scos nici un cuvânt căci fălcile aveau parcă Tetanos...

— ...cincizeci și două de mii de lei plata înainte pentru articli ce voiu trimite în acest an... E puțin? Atât am obiceiul să plătesc...

— ?!

— Trimiteți prin poștă cartea de corespondent.

— ?!

— Am onoare și vă salut...

— ?!

Când a intrat Jiu m'a găsit pe-un scaun clămpănind din barbă, dând din mâini. Ținea morțiș să mă ude cu apă că mi-e rău. Holbasem ochii la el și nu puteam să-i vorbesc.

— Ce-i? Te-a insultat? Unde-i? N'ai ripostat? Ți-a dat palme? Săracu'! ce galben ești...

— Crima dela... Gura Fântânei. Și-i fluturai pe la nas un teanc de „țărăncuțe". Acum clămpănea el din barbă, dădea din mâini și eu țineam morțiș să-l ud cu apă...

Zi 'ntâi!..

CESAR PRUTEANU

---

[1] Foileton.

critica literara

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ

— O REACȚIUNE SALUTARĂ IN SPIRITUL PUBLIC GERMAN PRIN THOMAS MANN —

Premiul Nöbel pentru literatură a fost decernat, pe anul 1922, romancierului german, Thomas Mann.

Se trage dintr'o veche familie patriciană din Luebeck — strămoșii săi au fost senatori și înalți magistrați în cetatea hanseatică; apoi a decăzut din armatori bogați în simpli negustori până ce familia Mann a intrat în mica burghezie. A făcut studii la întâmplare, a fugit din școală, s'a refugiat la Muenchen, unde a făcut de toate. Aci a reușit, grație talentului său literar, să se facă de adolescent cunoscut. A urmat cursurile libere la Universitatea din Muenchen, ceeace nu implică luarea vreunei diplome universitare. Dar Thomas Mann, fără diplomă a studiat la școala vieții și, sub imperiul Muzelor a scris încercări de nuvele, poezii, cari l-au adus să fie director al faimoasei reviste umoristice din capitala Bavariei, *Simplicissimus*.

Apoi la 26 de ani, în 1906, a scris romanul său, care l-a făcut celebru, Buddenbrooks — un fel de Rougon—Macquart — al lui Zola — în care descrie, timp de mai multe decenii istoria unei familii care a decăzut — adică a propriei sale familii, — In modul acesta a descris Germania de acum una sută de ani și cea de astăzi. Suprarealist, ne descrie cele mai mici amănunte ale vieții și îngrămădește detalii în asa fel în cât, de multe ori, ai sentimentul că ai intrat într'un labirint, din care nu vei putea eși.

Apoi a mai scris un roman *Moartea în Venetia*, apoi un altul *Alteța Regală*, remarcabil pentru stilul său extraordinar. Descrie aici viața unui prințișor german decavat care pentru a se ridica și a usura greutățile mititelului și credinciosului său principat, se însoară cu o americană miliardară.

Această lucrare i-a adus, în 1917 din partea Universității din Bonn, titlul de doctor *honoris causa*, pentru că în *Alteța Regală* a menținut tradiția și perfecțiune de stil și de cugetare a marelui Goethe.

N'a făcut politică în prima perioadă a activității sale: de aceia îi s'a spus de adversari că este un estet și un decadent. Dar războiul cel mare l-a scos și pe dânsul din rezervă: a scris o serie de considerațiuni *apolitice*, în care face, însă poltica. A crezut și Thomas Mann în victoria Germaniei, în baterea dusmanilor — „o lume de dusmani" — ai patriei sale de către Wilhelm al II-lea, care nu era Frederic al II-lea.

A fost, în două tabere deosebite el și fratele său Heinrich Mann, socialist. Acum, amândoi luptă pe acelaș front. Duc o luptă înverșunată pentru a exclude posibilitatea morală a războiului și poartă războiu războiului. Această latură a activității sale nu a contribuit mai puțin la decernarea marelui premiu (care se ridică în anul acesta pentru fie-care laureat, la valoarea de 7 milioane și jumătate lei).

Opera sa de căpetenie este însă, *Zauberberg* (Muntele Vrăjii). Toată acțiunea vastului roman (două volume germane de peste 500 pagini îndesate, se petrece într'un sanatoriu de tuberculoși din munții Elveției).

Acțiunea foarte amănunțită a eroilor, până în cele mai insignificante detalii, viziunile lor imateriale, într'o atmosferă de înaltă temperatură, dă romanului un farmec deosebit.

Zauberberg a asigurat lui Thomas Mann un succes deosebit și l-a pus în fruntea romancierilor țării sale. Dar mai mult de cât valoarea operei literare, ceea ce a contribuit la decernarea premiului a fost ideile sale pacifiste.

Alfred Nobel, suedez, chimist de mare valoare, inventator al dinamitei, mort în 1896, născut în 1833 la Stockholm, a lăsat imensa sa avere, făcută tocmai dintr'unul din explosibilele cele mai formidabile contra vieții umane, — spre a fi administrată Academiei suedeze.

In fiecare an la 10 Decembrie, sub președinția Regelui, sunt adunați laureații ca, în mod solemn, să li se decerne premiile. Fără îndoială că aceste premii sunt un mare eveniment internațional, nu numai pentru importanța sumei ce se acordă, ci și pentru idealurile înalt umanitare ce urmăresc.

Un scriitor mare german, care își alege ca țintă a vieții sale, să propage pacea și desarmarea morală a concetățenilor săi, nu este ceva banal. Cheia de boltă a păcii europene o dețin azi Germanii. Dacă acest mare popor va reveni la ideile pacifiste și la nobilul ideal umanitar al Renasterei sale (pe care-l formează sublimele tragedii ale lui Schiller și măretele opere ale lui Goethe), atunci pacea lumei poate fi considerată ca sigură.

Nu fără pericol, altă națiune în afară de Germania, poate încerca armele, fără a trage consecințele funeste pentru viitorul său.

Thomas Mann deși ultranaționalist, ca și compatriotul său August Stresemann, s'a convins că Germania are de câștigat mult mai mult prin pace decât prin zece războae victorioase chiar. Si argumentul lor este deciziv. Germania are vr'o 64 milioane locuitori, adăugându-se alte 7 milioane de Austriaci, se adună la un loc, peste 70 milioane de oameni. Sunt 3 milioane jum. germani în Cehoslovacia, 3 milioane în Elveția cari deși trăesc în țări independente, lucrează pentru idealul germanismului. Mai sunt un milion de germani în Polonia, un milion în țările baltice, mai multe sute de mii în Rusia, 600.000 în România, 600.000 în Iugoslavia, 600.000 în Ungaria, 250.000 în Italia de Nord., Sunt apoi 26 de milioane americani de origină germană în Statele Unite și vr'o două milioane în Argentina și Brazilia. Va să zică la un loc, peste o sută de milioane de locuitori cari vorbesc limba germană și au sentimente germane. Unirea lor într'un stat este o absurditate, dar colaborarea lor economică și culturală poate fi de cea mai mare importanță pentru prosperitatea lor. Stresemann, ca și Thomas Mann au avut dreptate. La finele lui 1923, când faimosul om de stat devenise cancelar pentru câteva luni, Germania era la pământ. Au trecut câțiva ani, iar Germania, primind o politică de pace, și-a stabilizat moneda printre cele dintâi țări, cu ajutorul împrumuturilor date de germanii din afară, în special cei din Statele Unite.

In 1925 a intrat în Liga Națiunilor și a obținut tratatul dela Locarno. Din învinsă, primind comandamente dela învingători, Germania este azi în rândul marilor puteri. Balanța sa comercială este în plină prosperitate; industria sa cea d'intâi din lume în ce privește chimia industrială, materiile colorante, îngrășămintele chimice, fabricarea oțelului, a instrumentelor muzicale, etc.

Flota comercială germană este a treia din lume, când acum zece ani era cea din urmă, după Anglia și Statele Unite ale Americei.

Renania și Sarra sunt pe cale de a fi evacuate, iar, sub impulsul Germaniei, minoritățile etnice germane își duc o viață din ce în ce mai prosperă în țările lor de origină.

Toate acestea le-a obținut Germania pentrucă a pronunțat în fața lumei cuvântul de pace. Poporul german, organizat și muncitor, are altă menire în lume, decât să bombardeze orase deschise, să distrugă catedrale și biblioteci celebre. El este unul din popoarele cari împing mai departe roata progresului. Si această roată se împotmolește, dacă nu avem pace.

Jumătate din premiul Nobel pentru pace, acum trei ani, l-a luat Stresemann. Atât acesta din urmă, cât și noul laureat pentru literatură au eșit din mica burghezie. A avut dreptate deci, Thomas Mann, când a predicat în scrierile sale că salvarea lumei de războaie va veni prin acțiunea micei burghezii, nu numai pentru întâia oară se confirmă contrariul că „nimeni nu e profet în propria țară".

ION FOTI

note

Au apărut într'o nouă ediție revăzută și sporită, cunoscutele lucrări:

DICTIONAR DE CITATE STRAINE, precum si DICȚIONAR DE CITATE ROMÂNESTI, de B. Marian.

De vânzare la toate librăriile din țară.

plastica

PORTRETUL INFANTEI MARGARETA

INĂLŢIMEA: 0,70. LĂŢIMEA: 0,59. FIGURA MĂRIME NATURALĂ

Se povestește că Filip al III-lea, regele Spaniei, privind dela ferestrele palatului un om care râdea, zise cu gravitate: „Omul acesta ori e nebun, sau citește pe Don Quijotte". Luându-se informații, s'a constatat că în adevăr omul citea capod'opera lui Cervantes.

La această curte severă, genialul Velasquez a fost pictorul oficial. Deși era stimat de Filip al IV-lea ale cărui trăsături le-a reprodus în dese rânduri, restul curții abia dacă-i dădea vreo atenție, socotindu-l ca un bufon.

Lucrul era explicabil întrucât în epoca aceea nu erau considerați ca pictori de talent decât aceia cari-și consacrau talentul în slujba bisericii. Astfel se explică faptul că Velasquez a primit 8 livre pentru 3 portrete dintre cari unul s'a pierdut, iar celelalte două, Filip al IV-lea și contele d'Olivares, sunt în Spania. Mai târziu, în 1644, Filip al IV-lea, fermecat de talentul pictorului său favorit l'a numit mareșal al palatului acordându-i o leafă suficientă.

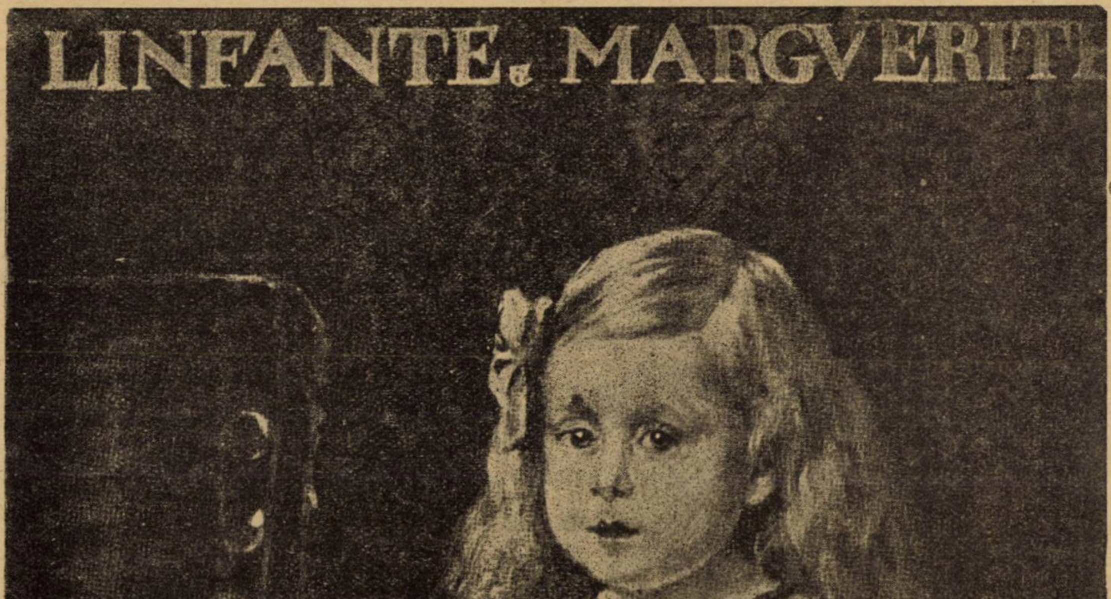

VELASQUEZ: Infanta Margareta a Spaniei.

Aici, marele artist a avut ocazia să picteze pe tinerii infanți ai curții. Figurile acestea vesele și copilărești erau singura rază ce lumina palatele de unde râsul și veselia erau isgonite.

Printre aceste opere gingașe, există una pe care Luvrul are marele noroc de a o poseda; este portretul micuței infante Maria Margareta, care a devenit mai târziu soția împăratului Germaniei Leopold I.

Pictura aceasta a trezit admirația unanimă, Leon Bonnat și Théophile Gautier, au laudat opera armonioasă a lui Velasquez în care tonurile se succed în chip atât de armonios.

In acest tablou ca și în toate celelalte, culoarea cenușie joacă un rol mare. Incă din tinerețe artistul constatase că această culoare era baza armonică prin excelență în natură, legătura subtilă și suplă, care îngădue colorațiilor celor mai delicate să cânte și să vibreze în undele aerului. Natura însăși are oroare de culoarea neagră, așa că Velasquez a uzat în mod larg de culoarea cenușie, spre a atenua strălucirea prea vie a culorilor: de altfel el a proclamat în toate capod'operile lui virtutea suverană a culoarei cenușii întrebuințată mai târziu cu atâta artă de van der Meer și Corot. Si dacă este adevărat că anumiți maeștri înaintea lui (dovadă Balthazar Castiglione a lui Rafael) au bănuit acest adevăr, nimeni n'a formulat atât de frumos ca Velasquez, principiile fecunde ale culorii cenușii.

Portretul Infantei Margareta a fost pictat de Velasquez în 1659 în acelaș an cu portretul lui Filip al IV-lea, care a fost trimis de acesta împăratului Germaniei. Théophile Gautier, cutreerând Luvrul în 1830, regreta că acest frumos portret nu se afla în salonul pătrat al muzeului. Dorința sa este înfăptuită: opera încântătoare a lui Velasquez figurează astăzi între Véronèse și Rafael trezind admirația vizitatorilor, prin farmecul copilăresc al modelului și frumusețea execuției.

gazetaria

aşa şi-aşa...

OMAGIUL LUI MIHAIL DRAGOMIRESCU. „Ca omagiu de recunoştinţă din partea tuturor acelora, pe cari îi leagă de Mihail Dragomirescu, vechi sentimente de stimă, admiraţie şi dragoste, căci mulţi au cunoscut numai printr'însul... Drumul Damascului", spune d. Raul Teodorescu în prefaţa volumului închinat d-lui Mihail Dragomirescu.

E foarte frumos volum. Si din punct de vedere tehnic şi din punct de vedere al cuprinsului.

E mai întâi o parte antologică. Sunt bucăţi scrise de G. Murnu, D. Nanu, I. A. Basarabescu, Corneliu Moldovanu, Ion Minulescu, Al. Cazaban, Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, etc., apoi studii literare de G. Adamescu, Gr. Tăuşan, N. Cartojan, N. I. Russu, Raul Teodorescu, Costin Petrescu; apoi partea omagială: Ion S. Floru, Gr. Tauşan, I. A. Basarabescu, Cincinat Pavelescu, Ion Minulescu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Baiculescu, Cornelia Buzdugan, etc.

Ni se pare, că sunt caracteristice în partea omagială notele d-lui Ion S. Floru, — care e coleg de şcoală cu d. Dragomirescu, — apoi ale lui Minulescu (Drumeţul neobosit), ale lui Victor Eftimiu (Un om bun), ale d-rei Cornelia Buzdugan (Părintele şi îndrumătorul).

Ne vom îngădui să cităm din omagiul pe care îl aduce Victor Eftimiu:

„Mihail Dragomirescu e un om bun între oameni răi. Are curajul părerilor sale între ipocriţi. Trăeşte printre invidioşi şi nu invidiază. A fost lovit şi nu şi-a schimbat pentru aceasta, opiniile critice. A încurajat pe tineri n'a aşteptat ca să-i laude, formarea unui curent în opinia publică. A impus talente. Printre blazaţi, a crezut. Printre vanitoşi, a fost modest. A fost orgolios printre cei descurajaţi, printre cei ce n'au încredere în virtutea rasei. Nu cunoaşte rânjetul, ca oricine surâde şi râde mult. In desordine, a avut sistem, trăind în urâ, a iubit. Şi e iubit mai mult decât orice alt îndrumător".

Iar d. Raul Teodorescu scrie:

„Cu convingerile neşovăitoare ale adevărului, care trebue să iasă la lumină şi cu credinţă în sfinţenia misiunei lui, criticile sale (M. Dragomirescu) nu sunt înşirări făcute în grabă pe marginea cărţilor sau autorilor, ci rodul citirilor atente şi pătrunzătoare cu scopul de a descoperi acolo unde există originalitatea creatoare, a încuraja creaţiunea adevărată.....".

Noi felicităm pe iniţiatorii volumului de omagiu şi le dorim să continue drumul, pe care au fost iniţiaţi de profesorul şi îndrumătorul lor, luptător pentru adevăr şi pentru bunul gust literar.

Frumoasa revistă **GÂNDIREA**, sub conducerea unitară a d-lui Nichifor Crainic a publicat în numărul din urmă (nr. 11 an. XI) un foarte documentat articol al d-lui Radu Dragnea despre: „Spiritualitatea lui Eminescu".

D. Dragnea e un cercetător minuţios şi ca atare serios. Il interesează mai mult ideea şi deaceea socoteste că numai ideea impune, forma conformându-se dela sine ideei, fără nicio preocupare din partea autorului.

Poate că am prins inima articolului d-lui Dragnea în următoarea citaţie:

„Actualitatea lui Eminescu în epoca de acum nu e numai prin poezie şi în felul în care pentru totdeauna a impus raportul ei cu spiritualul. Prin întoarcerea sa la evul mediu şi atitudinea faţă de religie, Eminescu este un precursor al acestei epoci. Dar ca să ştie, că timpul istoric este ireversibil, marele poet n'are nevoe să afle dela critica socialistă-poporanistă, care a văzut „reacţionarism" în întoarcerea sa la evul mediu. La fel cu neomedieviştii actuali catolici şi ortodocşi, Eminescu o înţelege, o înţelege analogic: „orice civilizaţie adevărată nu poate consista decât într'o parţială întoarcere la trecut". Aşa zisa sa simpatie pentru catolicism, invocată adesea de propagandiştii respectivi este să fie apreciată în cadrul medievalismului său. Căci a uita, când vorbeşti de filosofia culturii lui Eminescu, organicismul lui, e tot una cu a-i denatura gândirea. Şi astfel, descoperind evul mediu românesc şi veacul al XVII, caută caracterele lui comune cu istoria apuseană şi il integrează în evul mediu unitar şi omogen după cultură. Pentru Eminescu, cultura este o acumulare de secoli, străbătută de principiul organic, care susţine cuceririle şi dă putinţa înaintărilor lente, iar nu prin rupturi între veacuri, sau soluţia de continuitate, produse la noi de europenizanţii din veacul al XIX. De aceea, aşa zisul său reacţionarism, în realitate este atitudinea critică a perfecţionării faţă de iluzia modernă a progresului, — perfectibilismul lui Eminescu".

In cronică, d. Crainic scrie despre comemorarea lui Vlahuţă.

„Ce reconfortantă e, după zece ani de uri sterpe, amintirea nobilă şi armonioasă a lui Alexandru Vlahuţă".

IN VIAŢA ROMANEASCĂ (nr. 9, şi 10) d. G. Ibrăileanu scrie note asupra versului lui Eminescu.

D. Ibrăileanu a ilustrat prin câteva exemple procesul de creaţie din punct de vedere al sonorităţii adaptate la fond. Exemplele date vădesc admirabil că expresia e în concordanţă cu stările de suflet, nu numai din punct de vedere noţional, ci şi din punctul de vedere al sonorităţii.

D. Ibrăileanu anunţă că va răspunde în numărul viitor d-lui Lovinescu, — pentru un articol tot asupra lui Eminescu.

Viaţa românească îşi păstrează cronicile, alimentate cu aceeaş grijă, care i-a făcut totdeauna prestigiul.

LUCEAFĂRUL LITERAR ŞI ARTISTIC DIN BRAILA, a închinat un număr „centenarului Brăilei".

Tot cuprinsul revistei merită atenţie. E de cea mai aleasă calitate lieterară şi documentară. Dar sentimentalitatea noastră ne împinge să apreciem în mod deosebit articolul d-lui Ion I. Ciupală, „Un simbol".

Simbolul este Petre Armencea, înfiinţătorul admirabilei societăţi de cultură naţională „Avântul".

Societatea aceasta tinerească a făcut apoi marea bibliotecă „Petre Armencea", — cu care se mândresc generaţiile de liceeni distinşi din Brăila şi care face gloria unui oraş.

B. C.

◆

NU AVEM TIMP DE PIERDUT! *este răspunsul pe care-l oferim tuturor acelora, cari — prin insinuări — încearcă să ne atragă în sfera unor polemici dubioase. Ne mulţămim cu aprecierile cetitorilor, cărora ne străduim să le dăm altceva decât polemici infructuoase, personale şi lipsite de orice interes.*

„NUNTA 'N CODRU" pe care o semnează tânărul poet Constantinescu-Stejar în „Cultura poporului" (No. 300) merită toată atenţiunea cetitorilor — pentrucă, deşi tratează aceeaş temă ca Eminescu, şi Coşbuc, deşi se întâlneşte cu alegoria Morţii, din „Mioriţa", nu se confundă cu niciuna din operele amintite. Din acest motiv ne permitem să reproducem câteva strofe:

Codrul, ne va fi altar,
Preot, falnicul stejar;
Licurici, cădelniţi sfinte,
Ce, în raze „să, ne-alinte.

Lumânare, o cicoare,
Cununiţă, lăcrămioare,
Şi beteala din fuior
Toarsă de albine 'n zor.

Gândăceii de mătasă,
Haină mândră îţi vor coasă
Spicuită pela brâu
Cu flori albe dela grâu.

VOLUME DE VERSURI vor apare de: I. Barbu, Mihai Codreanu, Otilia Cazimir.

JURISTUL ANDRONACHE DONICI, acela despre care se spunea:

Dacă ai vreo judecată,
Mergi la Donici de-o arată.
Căci el — până şi'n pilaf —
Va găsi un paragraf —

a fost comemorat, zilele trecute, la Iaşi, cu ocaziunea împlinirii unui centenar de la naştere. Au vorbit d-nii St. Berechet şi Cavaler de Zotta.

CARIERA LITERARA A D-LUI C. KIRIŢESCU pare a fi departe de a se încheia. Astfel, după interesantele însemnări „Pe Dunăre", d-sa începe publicarea unei noui serii, „Pe drumuri alpine", scrise cu aceiaş vervă, cu acelaş simţ al răspunderii literare, cu mult spirit de observaţie şi cu aceeaş îndemânare. Afară de asta, d-sa a pregătit o nouă ediţie a „Istoriei războiului" — deastă dată sub formă de povestiri independente scrise mai ales pe înţelesul celor mulţi — adică o ediţiune cu adevărat literară. Si lista este desigur, departe de a fi încheiată...

MORTUA EST a lui Eminescu formează obiectivul unei bune caracterizări semnate, în revista „Ramuri" de d. T. Păunescu-Ulmu. E desigur, îmbucurătoare această întoarcere a tineretului spre marii înaintaşi.

P. I. P.

literara

o seama de cuvinte

Robert de Flers a urmat cursurile secundare la liceul Fénelon. Elevii aveau voe să primească vizite zilnic între orele 4 şi 5. Intr'o zi elevul Robert de Flers văzu o fetiţă blondă, cu o pălărioară roz. Fetiţa căuta pe cineva. Micul Robert îi spuse:

— Imi daţi voe domnişoară, căutaţi pe fratele dvs. Pierre Sardou, nu aşa? Am să vi-l trimet imediat, suntem colegi!...

In aceeaşi seară, de Flers, care avea numai 12 ani, rugă pe părinţii săi să invite Duminică la ceai pe mica şi drăgălaşa Geneviève Sardou. Fiind întrebat de ce doreşte să fie invitată el răspunse simplu:

— Fiindcă o iubesc!

După ce conversă cu ea la ceai, micul Robert declară foarte hotărît părinţilor săi:

— Fetiţa aceasta va fi soţia mea şi mă va face fericit!

Peste 16 ani, Geneviève Sardou deveni într'adevăr Geneviève de Flers, admirabila tovarăşe a lui Robert de Flers!

◆

Cu prilejul lecturii comediei „Primerose", Robert de Flers, invită câţiva din cei mai de seamă critici şi autori parizieni. După ce de Flers termină lectura, care în treacăt fie zis, avu mare succes, autorul citi o scenă asupra căreia avea îndoeli.

— După ce termină de citit această scenă unul din confrati îl întrebă:

— Scena aceasta nu face parte din piesă?

— La început era în piesă, dar pe urmă am renunţat la ea şi cred că e mai bine să rămână afară... spuse de Flers.

— Sigur, scena aceasta, n'are ce căuta în „Primerose"! Dacă ai intercala-o în piesă, ar răsturna tot: logica, principiile, tonul, linia şi spiritul comediei. Ar fi o catastrofă!

— Crezi? întrebă de Flers.

—Fără discuţie! confirmă confratele.

— Atunci, o pun în piesă!

Robert de Flers înţelesese din tonul confratelui cât e de bună acea scenă. De altfel, la reprezentare, scena avu cel mai mare succes...

◆

Câteva cugetări ale lui Dumas-fiul:

De ce să nu-şi iubească bărbaţii nevestele, de vreme ce iubesc atât de des pe nevestele altora?

La moartea oamenilor, Dumnezeu îi aşteaptă cu undiţa, dracul cu plasa.

◆

James de Rothschild juca o carte cu prinţul de Talleyrand. In momentul când trebuia să plătească, Rothschild scăpă pe jos o monedă de 20 de franci. Imediat începu să o caute cu multă atenţie pe sub scaune şi masă. Talleyrand, scoţându-şi portcartul luă o hârtie de 500 franci, o aprinse de la o lumânare care era pe masă şi spuse foarte simplu lui Rothschild:

— Imi daţi voe să te luminez puţin!...

bazar

PROPAGANDA CARŢII GERMANE

Se ştie că, profesorul Heuser a înfiinţat, în localurile Columbiei University din New-York, o casă germană. Această casă conţine, printre altele, o expoziţiune permanentă a cărţii germane; exemplarele noilor publicaţiuni mai importante sunt trmise de Syndicatul din Leipzig şi formează un sâmbure de propagandă.

De curând, casa germană a publicat, un catalog al noilor publicaţiuni germane, elveţiene şi austriace. Acest catalog are un format foarte redus: pentru o perioadă de zece săptămâni, nu indică decât 200 titluri de cărţi. Acestea sunt judicios alese şi ajută cetitorilor catalogului la alegerea şi cumpărarea lor.

Acest catalog este trimis, gratuit, tuturor bibliotecilor americane, revistelor, universităţilor, colegiilor, marilor librării şi principalilor învăţaţi ai ţării.

In curând, acest catalog va conţine, în afară de titlu, şi un scurt rezumat al fiecărei opere.

O notiţă, adăugată catalogului, spune: cărţile, menţionate, nu sunt recomandate de Universitatea Columbia, însă redactorul catalogului se angajează să dea clienţilor toate informaţiunile dorite.

Iată dece cărţile germane sunt mai răspândite decât cele... româneşti.

◆

TÂNĂRA ACADEMIE FRANCEZĂ

Este o grupare veselă, activă, bogată în cele mai nobile ambiţiuni. Jurnalul pe care-l publică, expune astfel programul său:

1° Infiinţarea librăriilor Tinerii Academii, atât în Paris, cât şi în provincie (avem deja una în Str. Republicei 94).

2° Intinderea ediţiunilor noastre.

3° Creiarea unei antologii a principalilor poeţi francezi, vândute foarte eftin, graţie tirajului enorm (peste 50.000).

4° Suplimentul artistic al T. A., cu numeroase reproduceri din operele pictorilor şi sculptorilor noştri.

5° Turnee teatrale în provincie. (Acest proect a obţinut, în cursul acestui an, o primă realizare foarte promiţătoare.

6° Casă de împrumut pe onoare pentru artişti în felul celor studenţeşti.

7° Strângerea raporturilor noastre cu tinerii de elită ai ţărilor prietene, în special cu Italia şi Spania. (înfiinţarea unui teatru francez, în Barcelona, de către delegatul nostru, Barthélémy Pons).

8° Organizarea unui voiaj-tip la Paris cu tinerii intelectuali străini, cari vizitează capitala, pentru ca aceştia să poată cunoaşte adevăratul Paris.

Creiarea unui cămin francez unde îi vom primi, etc.

Căminul Tinerii Academii este în str. Claude-Terrasse 15.

caricatura zilei

INVITAŢII...

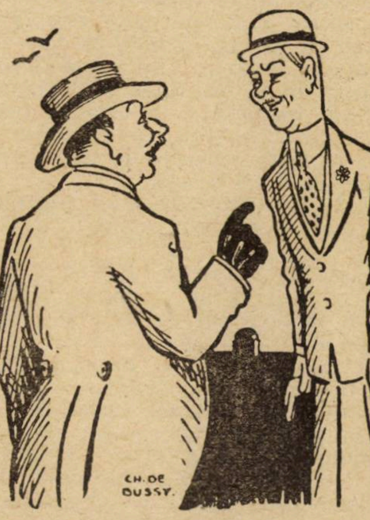

— Nu uita, prietene, să vii mâine seară la sindrofia noastră. Nevastă-mea şi verişoarele vor cânta până la ora 11. apoi, la miezul nopţii, vom supa copios.

— Cu plăcere! Dar vezi că eu... eu nu pot veni înainte de miezul nopţii...

UNDE MANANCA UNUL...

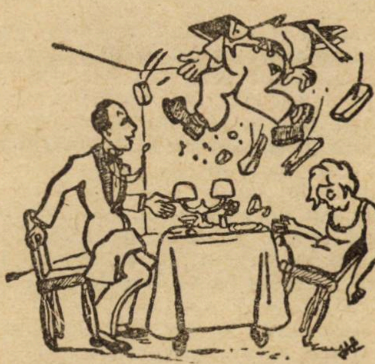

— Poftiţi! Intraţi Domnule: unde mănâncă doi, mănâncă şi al treilea...

LA REPLICA

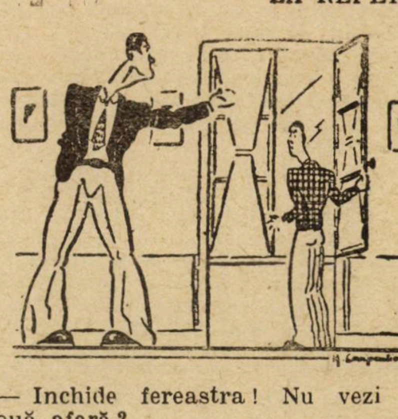

— Inchide fereastra! Nu vezi cum plouă afară?

— Ei şi, dac'oi închide-o crezi că n'o să mai plouă?

(Dimanche illustré)

PAGINI UITATE

BALAURUL CU ŞEAPTE CAPETE

de PETRE ISPIRESCU

A fost odată într'o țară un balaur mare, nevoie mare. Ei avea șapte capete, trăia într'o groapă, și se hrănea numai cu oameni. Când eșea el la mâncare, toată lumea fugea, se închidea în casă și sta ascunsă până ce-și potolea foamea cu vre-un drumeț pe care îl trăgea ața la moarte. Toți oamenii locului se tânguiau de răutatea și de frica balaurului. Rugăciuni și câte în lună și în soare se făcuseră, ca să scape Dumnezeu pe biata omenire de acest nesățios balaur, dară în deșert.

Fel de fel de fermecători fuseseră aduși, însă rămaseră rușinați cu vrajele lor cu tot.

In cele de pe urmă, dacă văzu împăratul că toate sunt în deșert, hotărî ca să dea pe fiica lui de soție și jumătate din împărăția sa, acelui voinic, care va scăpa țara de această urgie, și dete în știre la toată lumea hotărîrea sa.

Iar după ce se duse vestea în țară, mai mulți voinici se vorbiră să meargă împreună la pândă și să mântuiască țara de un așa balaur înfricoșat. Ei se înțeleseră între dânșii ca să facă un foc la marginea cetății, care era mai apropiată de locul unde trăia balaurul și în care cetate era și scaunul împărăției, și acolo să stea să privegheze pe rând câte unul, pe când ceilalți să se odihnească.

Cu acești voinici se întovărăși și un om verde, puiu de Român, știi colea, care auzise de făgăduința împăratului și venise să-și încerce și el norocul.

Porniră, deci, cu toții și aleseră un loc aproape de groapă, și se puseră la pândă.

Pândiră o zi, pândiră două, pândiră mai multe zile și nu se întâmplă nimic. Iară când într'una din zile, cam după sfințitul soarelui, pe când era de rând viteazul nostru să pândească, eși balaurul din groapă și se îndreptă către voinicii car dormeau pe lângă foc.

Viteazului care priveghea, i se făcu inima cât un purice, dar îmbărbătându-se, se repezi și unde se aruncă, măre asupra balaurului cu sabia goală în mână, și se luptă cu dânsul, până îi veni bine, și hârșt! îi tăie un cap, hârșt! și-i mai tăie unul, și așa câte unul, câte unul, până îi tăie șase capete.

Balaurul se svârcolea de durere și plesnea din coadă, de te lua fiori de spaimă; viteazul nostru însă se lupta de moarte și obosise, iar tovarășii săi dormeau duși.

Dacă văzu el că tovarășii lui nu se deșteaptă, își puse toate puterile, se mai aruncă odată asupra grozavului balaur și-i tăie și capul ce-i mai rămăsese. Atunci un sânge negru lasă din ea, fiara spurcată, și curse, și curse, până ce stinse și foc și tot.

Acum ce să facă viteazul nostru, ca să nu găsească focul stins, când s'or deștepta tovarășii lui: căci legătura era ca să omoare pe acela care va lăsa să se stingă focul. S'apucă mai întâiu și scoase limbile din capetele balaurului, le băgă în sân și iute, cum putu se sui într'un copaciu înalt, și se uită în toate părțile, că de va vedea undeva vr'o zare de lumină, să se ducă și să ceară nițel foc, ca să ațâțe și pe al lor, ce se stinsese.

Cată într'o parte și într'alta și văzu în depărtare o lumină. Atunci se dete jos și porni într'acolo.

Se duse, se duse, până ce dete de o pădure în care întâlni pe Murgilă, și pe care îl opri pe loc, ca să mai întârzie noaptea. Merse după aceia mai departe și dete peste Miază-noapte, și trebui să o lege și pe dânsa ca să nu dea peste Murgilă. Ce să facă, ce să dreagă, ca să isbutească. O rugă să-l ajute a lua un copaciu în spinare, care, zicea el, îl tăiase dela rădăcină; o învăță el să se puie cu spatele să împingă, pe când el tot cu spatele la copaciu de cealaltă parte va trage cu mâinile, ca să-i pice în spinare, și să-l ia să se ducă la treaba lui.

Miază-Noapte, de milă și de rugăciunea ce-i făcu, se puse cu spatele la copaciul care i-l arătă viteazul, și pe când împingea, el o legă de copac, cobză, și porni înainte, că n'avea vreme de perdut.

Nu făcu multă cale și întâlni pe Zorilă; dară lui Zorilă nu prea îi da meșii a sta mult de vorbă, căci zicea că el se duce după Miază Noapte, pe care o luase în goană. Făcu ce făcu și-l puse și pe dânsul la bună rânduială, ca și pe ceilalți doi, dar cu mai mare bătaie de cap. Apoi plecă înainte și se duse până ce ajunse la o peșteră mare, în care zărise focul

Aci dete peste alte nevoi. In peșteră acolo trăiau niște oameni uriași cari aveau numai câte un ochiu în frunte. Ceru foc dela dânșii, dar ei în loc de foc, puseră mâna pe dânsul și-l legară. După aceia așezară și un cazan pe foc cu apă și se gătiau să-l fiarbă ca să-l mănânce.

Dară tocmai când era să-l arunce în căldare, un sgomot se auzi nu departe de peștera aceia; toți eșiră, și lăsară pe un bătrân de-ai lor ca să facă astă treabă. Cum se văzu viteazul nostru singur numai cu unchiașul, îi puse gând rău. Unchiașul îl deslegă ca să-l bage în cazan; dară voinicul îndată puse mâna pe un tăciune și-l asvârli drept în ochiul bătrânului, îl orbi și apoi fără să-i dea răgaz a zice nici cârc! îi puse o piedecă și-i făcu vânt în cazan.

Luă focul după care venise, o apucă la sănătoasa, și scăpă cu fața curată.

Ajungând la Zorilă, îi dete drumul; tot așa făcu și cu Miază-Noapte, și cu Murgilă.

Când ajunse la tovarășii săi, ei tot mai dormeau.

N'apucă să ațâțe focul bine, și tovarășii săi deșteptându-se, ziseră:

— Dară lungă noapte fu asta măi vere.

— Lungă da, vericule, răspunse viteazul.

Ei se sculară, apoi începură a se întinde și a căsca; dară se cutremurară când văzură namila de lighioană lângă dânșii și un lac de sânge cât pe colo. Sgâiră ochii și cu mare mirare băgară de seamă că capetele balaurului lipsesc iară viteazul nu le spuse nimic din cele ce pățise, de teamă să nu intre ură între dânșii, și se întoarseră cu toții în oraș.

Pasă-mi-te, bucătarul împăratului, un țigan negru și buzat, se dusese d'a minune să vază ce mai ala bala, pe la flăcăii ce stau de pândă. Și dacă dete peste dânșii dormind și peste dihania spurcată fără răsuflare, el se aruncă cu satârul dela bucătărie și-i tăie capetele. Apoi merse la împăratul cu capetele și i le arătă, fălindu-se că el a făcut isbânda

Iară împăratul dacă văzu că se înfățișează bucătarul curții cu isbânda, făcu o masă mare, ca să-l logodească cu fie-sa.

Țiganul arăta la toată lumea hainele sale pe care le umpluse de sânge, ca să fie crezut.

Când ajunse viteazul nostru la palat, împăratul cu voie bună ședea la masă; iar cioropina sta în capul mesei pe șapte perne.

Cum ajunse la împărat, îi zise voinicul:

— Prea Inălțate Impărate, am auzit că oarecine s'ar fi lăudat către Măria Ta că el ar fi ucis pe balaur. Nu e adevărat, Măria Ta, eu sunt acela care l-am omorît.

— Minți, mojicule, strigă țiganul îngâmfat.

Și poruncea slujitorilor să-l dea afară. Impăratul care nu prea credea să fi făcut țiganul astă voinicie, zise:

— Cu ce poți dovedi zisele tale, voinicule?

— Zisele mele, răspunse viteazul, se pot dovedi prea bine; porunciți numai ca mai întâi să caute dacă capetele balaurului care stau colo la iveală, au și limbile lor.

— Să caute, să caute, zise bahnița.

El însă o cam băgase pe mânică.

Atunci căutară, și la nici unul din capete nu găsiră limbă; iar mesenii înmărmuriră, căci ce va să zică asta.

Țiganul care o sfeclise de tot, și care se căia de ce n'a căutat captele în gură, mai înainte de a le aduce la împăratul, strigă:

— Dați-l afară că e un smintit și nu știe ce vorbește.

Impăratul însă zise:

— Tu, voinicule, va să zică ne dai să înțelegem că acela a omorît pe balaur care va arăta limbile.

— Fugi d'acolo, împărate, zise țiganul care tremura ca varga și se îngălbenise ca ceara, nu vezi că ăsta e un deșuchiat, care a venit aici să ne amăgească?

— Cine amăgește, răspunse voinicul liniștit, să-și ia pedeapsa.

El începu a scoate limbile din sân și a le arăta la toată adunarea.

După aceia voinicul nostru spuse toate câte a pățit, și cum a făcut de a ținut noaptea atât de mult timp.

Nu-i trebui împăratului să se gândească mult și să vază că voinicul care vorbia avea dreptate; și cum era de supărat pe țigan pentru mișelia și minciuna lui cea nerușinată, porunci și numai decât se aduse doi cai neînvățați și doi saci de nuci; legă pe țigan de coadele cailor și sacii de nuci și le dete drumul.

Ei o luară la fugă prin smârcuri; și unde cădea nuca, cădea și bucățica, până ce s'a prăpădit și țigan și tot.

In urmă pregătindu-se lucrurile, după câteva zile, se făcu nuntă mare, și luă Românașul nostru pe fata împăratului de soție, puindu-l și în scaunul împărăției; iar fata lăcrămă și mulțumi lui Dumnezeu că a scăpat-o de sluțenia pământului, de harapina spurcată.

Eram și eu p'acolo și dedeam ajutor la nuntă, unde căram apă cu ciurul; la sfârșitul nunții aduseră un coș de prune uscate să arunce în ale guri căscate.

cărți redate în extrase

VIAȚA LUI CHARLES DICKENS

de S. K. CHESTERTON

Spirit analitic și sintetic în acelaș timp și condus de o obiectivitate aproape științifică, S. K. Chesterton reușește să ne prezinte, în mod strălucit, viața și opera lui Charles Dickens, unul dintre cei mai mari romancieri englezi.

COPILĂRIA

Charles Dickens s'a născut în Landport, în insula Portsen. la 7 Februarie 1812. Tatăl său era amploiat al Intendenții Marinei ; om sincer și bun, însă cu vederi largi asupra vieții, a neglijat complet educația fiului său : îi plăcea mai mult să-l audă cântând șansonete decât să-i fie profesor.

Charles Dickens și-a petrecut copilăria în orașul Chatana : viața i se desfășura în lungul marilor drumuri ale comitatului Kent. A fost un copil fenomenal, un paradox psihologic : era prea iritabil, fiindcă era prea fericit ; extrem de sociabil dar și extrem de harțăgos. Sănătatea lui delicată, îl ținea departe de ceilalți copii ; se retrăgea înlăuntrul său, unde mintea-i lucra cu înfrigurare. Era un copil precoce ambițios și entuziast.

Tatăl său sărăcește și din cauza datoriilor este închis. Charles Dickens e nevoit să intre lucrător la o fabrică de cremă de ghete. Toată ziua muncia, iar seara se retrăgea trist într'o pensiune la o doamnă bătrână, unde erau mai mulți copii în aceeași situație cu dânsul.

Pentru Charles Dickens, copil cu mari dispozițiuni intelectuale, grosolănia lucrurilor, munca, atelierul, camarazii, convorbirea, aveau efectul unui coșmar apăsător. Momentul cel mai dureros însă al vieții lui, a fost atunci când a văzut pe sora lui Jenny primind un premiu dela Academia Regală de muzică.

„Nu puteam ,spune el, suporta ideia că eram departe de aceste oncruri. Lacrămile îmi veniră în ochi, inima mi se sfâșia. Culcându-mă, în seara aceea, rugai pe Dumnezeu să puie capăt umilinții mele și părăsirii în care trăiam. Nu suferisem încă niciodată atât, deși nu eram deloc invidios".

Acest copil însă, care începea lucrul său gemând, care suferia de foame de patru—cinci ori pe săptămână, devine omul căruia două generații de critici influenți i-au adus reproșul de a fi văzut viața prea în roz.

Era de un orgoliu aproape sălbatec. Intr'o zi i se făcu rău, în timpul lucrului, la fabrică. Bob Fagin, un camarad al său, după ce-l îngrijise toată ziua, insistă să-l conducă acasă. Situația devenise tragi-comică. Fagin, în încăpățânarea lui cavalerească, mai bine ar fi murit decât să nu-și fi condus prietenul bolnav acasă. Dickens, în amorul său propriu, mai bine ar fi murit decât să desvăluiască lui Fagin că tatăl său este în închisoare : unul era urmărit de compătimire, celălalt de un egoism aproape păgân. După ce umblară ca doi nebuni pe uliți, Dickens mulțumi lui Fagin, și sună la prima poartă în momentul când prietenul său trecea colțul străzii; cu un tupeu extraordinar întrebă servitoarea, care-i deschise, dacă D. Robert Fagin nu locuiește acolo. Nemuritorul Dickens se descoperă în această scenă de șiretenie, jucată după o zi de suferință.

TINEREȚEA

După ieșirea din închisoare a tatălui său, care simțise nefericirea și inteligența copilului, Charles Dickens fu trimis la școală. Pentru el nu era de loc o experiență banală faptul că intra în școală plecând din viața activă, în loc de a ieși din școală pentru a păși în lume. După ce isprăvește Academia lui M. Welington, din Mornington, intră secretar la avocatul M. Blackmore.

Dorința lui Dickens de a ajunge însă cineva nu putea fi satisfăcută cu acest post : fără ajutorul nimănui, învață reportagiul, studiind legile și stenografia. Este un contrast isbitor între educația liberă, la care fusese supus de părinții săi și severitatea feroce pe care și-o impusese singur.

Charles Dickens era un om foarte slab dar și foarte tare. Era capabil să plângă în orice moment ca un copil, nervos peste măsură și totuși nestrămutat în hotărîri, muncitor și plin de curaj în cele mai grele întreprinderi.

In vârstă de 19 ani, ajunge redactor la Camera Comunelor și cel mai bun stenograf al vremii.

Stenograf, reporter, apoi jurnalist de frunte este ales redactor parlamentar întâi la *The True Sun*, apoi la *The Mirror of Parliament* și în urmă la *The Morning Chronicle.*

Foarte puțin impresionat de grandoarea premierilor din Parlament, Dickens consideră Camera Comunelor și Camera Lorzilor ca un teatru, unde se joacă un fel de comedie. Ajunge să disprețuiască Constituția britanică.

Debutează în literatură cu : *Amintirile lui Boz*, o culegere a scrierilor sale, publicate în *Old Monthly Magazine*. Această lucrare arată intențiunea lui Dickens de a reda, prin exagerare, o burghezie cât mai simpatică.

Se căsătorește, la 2 Aprilie 1836, cu una dintre cele șase fete ale prietenului său Georges Hogart, dela *Chronicle.*

După căsătorie publică. *Jurnalul postum al clubului Pickwick*, care îi anunță o strălucită carieră literară.

AVENTURILE LUI PICKWICK

Aparițiunea *Aventurilor lui Pickwick* dădu loc unei înverșunate discuții literare. Valoarea operei constă în torentul continuu al unei verve inventive și ingenioase ; tema nu există. Nu este un roman, fiindcă orice roman are un subiect. De altfel aceasta este caracteristica operelor lui Dickens : acțiunea nu există decât pentru a pune în scenă caracterele. Preocupațiunea de căpetenie a lui Dickens nu este istorisirea, personagiile sunt acelea care au rolul de căpetenie. Operele lui nu sunt propriu zis niște romane : sunt mai mult bucăți dintr'o substanță fluidă și complexă numită Dickens.

Aventurile lui Pickwick sunt lucrate în colaborare cu Seymour : Seymour desenează ilustrațiile și Dickens scrie textul Ceva mai târziu, Seymour pretinde că el a fost acela care a avut întâi ideea acestei opere. Reclamațiunile lui Seymor nu fură, în definitiv, decât un compliment pentru Dickens care a știut să sfârșească storia neisprăvită a primului, insuflând personagiilor o viață îndrăcită.

Cu *Aventurile lui Pickwick*, Dickens s'a ridicat la un nivel artistic pe care nu l-a mai putut depăși.

Opera lui Dickens poate fi considerată mai mult o mitologie ; Dickens este cel din urmă și cel mai mare mitolog. Nu a răușit întotdeauna să facă din personagiile sale oameni, însă totdeauna a răușit să facă semi-zei, etern trăitori.

MAREA POPULARITATE A LUI DICKENS

Dickens este foarte răspândit, foarte gustat și câștigă mulți bani realizând paradoxul : strânge avere, făcând poezie. El exemplifică, în mod admirabil, la ce culme se poate ajunge, când un autor de geniu are acelaș gust literar pe care îl are marele public. Dickens nu se cobora pentru a vorbi poporului ; din contră, el ridica poporul la dânsul; se apropia de mulțime ca de o divinitate consacrându-i bogățiile sale și sângele său.

Forța lui consistă în faptul că, putea să exprime cu o energie și o vioiciune extraordinară toate lucrurile accesibile inteligenții vulgare.

Moartea cumnatei sale îl îndurerează adânc, paralizându-i, pentru câtva timp, activitatea : iubia atât de mult această familie, încât o considera ca pe a sa proprie, luând intens parte la toate bucuriile și durerile ei. Era un om capabil să moară sau de iubire, sau de durere.

La sfârșitul anului 1838, publică *Oliver Twist.* Lucrează până la surmenaj : Incepe publicarea lucrării *Nicholas Nickleby,* și editează *Memoriile lui Grimaldi.*

Lumea întreagă cere cărțile lui Dickens, care lucrează zi și noapte, fără preget.

In 1841 i se cere un nou roman: *Barnaby-Rudge* vede lumina zilei.

In Ianuarie 1842, Dickens pleacă în Statele-Unite.

ÎN AMERICA

Dotat cu mult bun simţ şi cu o sensibilitate femenină, Dickens urmăreşte în politică drumul tras de Revoluţie. El vedea Anglia cu ochii unui democrat american: îşi bătea joc de monarhia şi de oligarhia engleză şi credea că, voiajul în America îl va duce la realizarea visului său: o democraţie sublimă.

Inconjurat şi aclamat ca un democrat ilustru, primit foarte călduros de scriitorii americani, după vizitarea oraşelor, satelor şi chiar a locurilor sălbatice din America, el se convinge de adevărul lucrurilor. Supărat şi de faptul că Americanii falsifică scrierile lui, călcându-i drepturile de autor, Dickens după ce revine în Anglia, publică în 1842: *Note Americane*, reluate şi întregite în: *Viaţa şi aventurile lui Martin Chuzzlewit*, 1843.

America lui *Martin Chuzzlewit* este o casă de nebuni, însă o casă de nebuni către care aleargă toţi; pretenţiunea americanilor de a fi atins perfecţiunea este o nebunie. Numai nebunul trăieşte pe o jumătate de adevăr şi pretinde această jumătate un întreg; Americanii pretind că America este o republică democratică desăvârşită şi, de fapt, nu este decât tirania isbitoare a unei minorităţi egoiste.

DICKENS ŞI CRACIUNUL

In Iulie 1844, Dickens vizitează Italia, rezumându-şi voiajul în lucrarea: *Scene Italiene*. Nu există, în această scriere amuzantă, o singură pagină care să arate că Dickens a simţit emoţiile cari le încercăm în sudul Europei. Dickens în voiaj, nu este altceva decât un englez în voiaj.

Sub soarele meridional, Dickens evocă ceaţa şi bruma londoniană, pentru care a avut simpatie cu totul specială: a fost singurul poet al ceţii.

In timpul voiajului în Italia, Dickens scrie trei poveşti de crăciun publicate în lucrarea: *Crăciunul*. Sunt poveştile crăciunului din oraşele engleze, poveşti pline de ceaţă, de zăpadă de grindină şi de bucurie. Dela început până la sfârşit, povestea cântă ca un om fericit. Sunt trei cântece pline de lirism.

PERIOADA TRANZIŢIEI

In Iunie 1845, Dickens se întoarce în Londra, ca director al ziarului *Daily News*. Spiritul său devine neliniştit. Pleacă, la 1846, în Elveţia la Lausanne unde încearcă să scrie *Dombey şi fiul*; nu poate să realizeze însă nimic de valoare: „personagiile mele sunt amorţite când nu sunt înconjurate de mulţime" scrie el, atribuind slăbiciunea scrisului său, faptului că este departe de Londra, pe care o iubea atât de mult.

Este într'o agitaţie continuă: se plimba toată ziua şi scria toată noaptea. Practică realismul, încercând să cucerească noi calităţi literare, chiar cu riscul imitării altor scriitori.

Reuşeşte să elimine o mare parte din elementele declamatoare şi doctrinare, cari făceau caracteristica primelor sale scrieri. Işi dă toate silinţele să atingă perfecţiunea, îndepărtând toate greşelile sale trecute; nu se mulţumeşte să fie original, doreşte să fie real. Realismul îl duce aşa departe, încât spune că toate scrierile sale nu sunt altceva decât copia credincioasă a vieţii şi personagiile sunt oameni reali de pe uliţele Londrei.

Dombey şi fiul reprezintă ultima sa farsă.

Dickens vrea să scrie un roman complet. *David Copperfield* este prima lucrare în care vorbeşte despre dânsul; un fel de auto-biografie deghizată. Această operă corespunde unei evoluţiuni interioare.

Bleak House este cartea minunată, care urmează acestei epoci de tranziţie: ea prezintă toată perfecţiunea realistă la care a putut ajunge Dickens.

ULTIMELE SCRIERI

Dickens era brunet, de statură mijlocie, purta barbă. Ochii-i erau de o strălucire şi de o vioiciune extraordinară; avea gura mare şi nobilă. Faţa-i era de coloare închisă, cu reflexe metalice.

Se îmbrăca după gusturile cele mai bizare.

Viaţa sa particulară conţine o tragedie şi zece mii de comedii: tragedia este falimentul căsătoriei sale. Ii moare un copil; suferă însă fără violenţă şi fără umilinţă; sfârşitul vieţii nu este atât de tragic ca sfârşitul iubirii. Cele zece mii de comedii sunt chiar viaţa lui cu variatele ei aspecte.

Dickens este inepuizabil; veşnic spontan şi veşnic nou. Ii plăcea să laude băutura deşi nu bea şi avea slăbiciune pentru anglicanism.

Sensibil, teatral, surprinzător, puţin snob şi puţin bufon, avea mania incurabilă de a se comenta singur. Fusese jurnalist, actor, magician, poet şi în toate aceste ocupaţiuni săpase originalitatea lui genială.

Scrie *Timpurile grele*, cel mai mare monument literar al său.

Mica Dorit, publicată în 1857, foarte subtilă şi plină de tristeţe.

Povestea a două oraşe, 1859, de o eloquenţă neîntrecută încă în scrierile sale.

Marile nădejdi, 1860—1861, plină de echilibru şi de calm.

Amicul nostru comun, 1864, satirică şi fantezistă.

Misterul lui Edwin Drood, 1870, cea mai ambiţioasă operă a lui, a rămas neisprăvită, fiindcă autorul moare.

Deşi surmenat peste măsură, în urma unui turneu de conferinţe în America, totuşi Dickens nu încetează lucrul. Oboseala îi provoacă o activitate febrilă: starea sa se înrăutăţea, cum se înrăutăţeşte starea unui om care bea pentru a remedia efectul băuturii.

Moare, în 1870, fiind regretat de toată Anglia şi de toţi admiratorii săi din întreaga lume.

Nici un epitaf nu i se potriveşte mai bine decât cel, scris de el pe mormântul eroinei ultimului său roman.

„Opreşte-te, străinule, şi întreabă-te:
Pot eu să fac ceeace a făcut el?
Dacă nu, roşeşte şi retrage-te".

OPTIMISMUL ŞI EROII LUI DICKENS

Dickens a fost un creator: acesta este primul şi ultimul merit al său. Cantitatea, fecunditatea de necrezut a inventiunii personagiilor este caracterul divin al geniului său. Umorul fiind mijlocul de expresiune şi unicul drum pe care Dickens l-a putut lua pentru a ne emoţiona.

Toţi eroii principali ai lui Dickens sunt mari şi nevinovaţi. Aceşti tipi colosali şi groteşti au fost descoperiţi de Dickens în popor.

Dickens a fost numit *optimist vulgar*. Era de o generozitate obraznică cu eroii lui, la sfârşitul romanelor.

In discursurile lui reformatoare, Dickens striga. „suprimaţi sărăcia" şi în descrierile vieţii reale scria: „fericiţi cei săraci".

Veselia lui Dickens nu era motivată; din contra dezordonată şi complet inexplicabilă.

Crescut pe vremea unei democraţii, care încuraja şi vedea în fiecare cetăţean o personalitate, dotat cu un optimism extraordinar şi cu o imaginaţie puţin cunoscută Dickens a creiat prin exagerarea vieţii opere nemuritoare.

Cetindu-l pe Dickens, dacă nu-l găseşti divin, îl găseşti vulgar şi dacă nu râzi cu dânsul, ţi-e uşor să râzi de el.

In opera lui între sublim şi ridicol nu este decât un singur pas.

Tenul strălucitor al petalelor trandafirilor

îl veţi dobândi întrebuinţând Crema, Pudra şi Săpunul Simon care îndeplinesc întreitul scop: purifică pielea, o fac suplă şi o hrănesc.

CRÈME SIMON

PARIS

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", STR. BREZOIANU Nr. 11

H I-
C IV R 83

complet

1929

BIBLIOTECA ...

Universul
Lit ar

Anul XLV Nr. 52
22 Decembrie 1929
5 Lei

BIBLIOTECA CENTRALĂ

ISTORICUL SĂRBĂTORII CRĂCIUNULUI

de EM. ELEFTERESCU

In primele timpuri ale Creștinismului, sărbătorile religioase nu era atât de lămurite și de precis fixate, ca în zilele noastre.

Cărțile vechi stabilesc că la sfârșitul lunii Decembrie, se serbau Saturnaliile romane, ziua lui Mithra, (al cărui cu[illegible]t venise la Roma din Persia) și Naș[illegible]erea lui Iisus.

Contopirea Saturnaliilor cu ziua lui Mithra, era cu atât mai natural[illegible] se producă, cu cât cele două s[illegible] concomitente ca dată și ambele ospățuri îmbelșugate și bău[illegible] cu măsură.

Adeseori, atât Saturna[illegible] ziua lui Mithra, au fost citat[illegible] de îmbuibare a stomacului [illegible] desfrâu.

MONOTEISMUL CREȘTIN ȘI PANTEISMUL PAGAN

Găsim scris că ultima zi a Saturnaliilor, 24 Decembrie, fiind ziua cea mai scurtă, se numea „dies brumalis“, iar în ziua următoare era sărbătoarea „renașterii soarelui“ sau a Soarelui neînvins, sărbătoare numită „dies natalis“ sau „dies solis invicti“.

Lumea veche, în dorința de a opune monoteismului creștin o doctrină tot atât de impunătoare și de serioasă, concentrase în aceste sărbători de iarnă cultul soarelui într'un fel de panteism unitar.

Pentru creștinii din acea epocă, soarele, adorat de toată lumea ca izvor de viață și de energie, nu putea fi altul decât Iisus, care avea să arunce asupra Pământului o nouă lumină, plină de strălucire și de binefaceri.

Observațiunea Sfântului Ioan Gură-de-Aur, în această privință, este foarte interesantă. El spune: „Păgânii și creștinii aveau o sărbătoare care coincida. Ei o serbau în acelaș timp, însă concepeau rostul ei în mod cu totul deosebit.

CRĂCIUNUL NU S'A SERBAT TOTDEAUNA LA 25 DECEMBRIE

Multă vreme, aproape două secole, nu s'a știut precis în lumea creștină dacă Crăciunul, sau Nașterea Domnului, se cuvine să fie serbat la 25 Decembrie sau la 6 Ianuarie.

In anul 350, Episcopul Julian, — spre a dovedi că data cea bună este 25 Decembrie, puse să se caute în arhive date sigure asupra recensământului făcut în timpul lui August și voi să stabilească din ce pricini Fecioara Maria fusese silită să fugă la Bethleem.

Pe această cale s'a aflat adevărata zi a Nașterii lui Iisus, care e 25 Decembrie.

Cu toate aceste elemente precise furnizate de cercetarea întreprinsă din ordinul Episcopului Iulian, multe din Comunitățile creștine continuau să sărbătorească Crăciunl la alte date, serbând, unii de exemplu, Nașterea și Botezul la 6 Ianuarie, alții Nașterea la 25 Decembrie și Botezul la 6 Ianuarie, iar alții și Nașterea și Botezul la 25 Decembrie.

IMPĂRATUL JUSTINIAN ȘI DATA NAȘTERII DOMNULUI

Impăratul Justinian, rugat de episcopi și de mulțimea credincioșilor creștini, a ținut să [illegible] sărbătoririi [illegible]

Deaceea, du[illegible] noui cercet[illegible]ări ale [illegible] și de diverselo[illegible] mărturii, dădu, [illegible], un edict, stabilind data d[illegible]mbrie ca zi a Naștorii lui Iisus, iar ziua de 6 Ianuarie ca zi a Botezului.

In urma acestei hotărîri, Crăciunul a rămas definitiv fixat pentru ziua de 25 Decembrie, așa cum se serbează și azi.

LEGENDA CELOR TREI CRAI DELA RĂSĂRIT

Magii alcătuiau, în trecut, în lumea Orientului, o clasă aparte, considerată drept castă de oameni învățați și, — prin aceasta, — privilegiați, în sarcina cărora cădea exercițiul ceremoniilor și al datinelor religioase. Perșii și Mezii sunt cele dintâi popoare cari au avut clasa Magilor.

CEL DINTÂI MAG, ZOROASTRU

Inclinația populară spre superstiție și marea credulitate a maselor făceau ca Magii să se bucure de un prestigiu special, exercitând o mare influență nu numai asupra poporului, dar și a conducătorilor, cari-i consultau adeseori.

Numele celui dintâi Mag îl întâlnim în nordul Mediei, cu 600 ani înainte de Iisus, adică pe timpul profetului Ieremia.

Acest prim mag este Zoroastru și e considerat ca reformator al religiei Mezilor și întemeetor al castei, prin scrierea sa „Zend-Avesta“ sau „Cuvântul cel viu“.

Adversar al corupției și al decăderei morale care pusese stăpânire pe conducătorii din acea vreme. Zoroastru a avut un mare răsunet, învățăturile lui pătrunzând la Perși și la alte popoare vecine.

In orânduirea făcută de Zoroastru era prevăzută o ierarhie pe trei clase: *herbet*, sau discipol; *mobed*, sau maestru, și *destur-mobed*, sau maestru desăvârșit.

In anul 588 înainte de Iisus, Cirus, regele Perșilor, a declarat religia Mezilor ca religie de stat, și s'a înconjurat de Magi, din cari a făcut sfătuitori ai săi și învățători ai copiilor din familia regală. Magii erau consultați în toate chestiunile de stat. Organizarea lor, în acea epocă, prevedea mai multe clase, după îndeletniciri, și anume: explicatorii scrierilor sfinte și ai imaginilor; astronomii sau cititorii în stele: naturaliștii și vrăjitorii: prezicătorii viitorului și ai nașterilor copiilor supranturali.

Mai târziu, când instituția a trecut și la poporul chaldeean, Magii au fost desemnați prin numele general de Chaldei.

DESPRE MAGIA ALBĂ ȘI MAGIA NEAGRĂ

Iar în epoca mai apropiată de noi, numele de Magi s'a dat și se dă acelora cari se ocupă de practicile oculte, făcând ceeace se numește magie. Magia, la rândul ei, este împărțită în două: *Magia albă*, constând în invocarea spiritelor bune, și *Magia neagră*, bazată pe invocarea spiritelor rele.

In legătură cu Nașterea Mântuitorului, Evangheliștii menționează că Magii, văzând că a apărut un astru excepțional, au înțeles că s'a născut Regele Regilor și Impăratul Impăraților, și au pornit să-l găsească și să i se închine.

Despre acest astru, Sf. Ignatie, Episcop al Antiochiei și discipol al sfântului Ioan Evanghelistul, spune:

„Se arătă, în acea vreme, pe cer, o stea care în strălucire întrecea toate stelele ce se mai văzuseră, și lumina ei nu se putea descrie, iar ivirea ei a pricinuit mare și nespusă uimire....“.

CE SPUNE BĂTRÂNUL ERODOT DESPRE MAGI

Erodot vorbește și el despre Magi, ca despre niște bărbați distinși, arătând că ei se ocupau în genere cu științele profane și sacre, nelipsind din îndeletnicirile lor studiul stelelor, care-i ajuta să prevadă marile evenimente sociale. Prin extensiune, Magii începură mai târziu să ghicească viitorul prin cercetarea măruntaielor pasărilor și ale animalelor aduse pentru sacrificare, ori prin interpretarea viselor.

In această privință, ei făceau acelaș lucru ca și Augurii romanilor, ei înșiși socotiți ca oameni învățați și înzestrați cu puteri supra naturale, dobândite prin cunoașterea legilor tainice ale vieții și ale morții.

Despre magi se credea că au puterea de a face ca spiritele superioare să se supună voinții lor, aducând, — prin poruncile lor și prin formulele misterioase pe cari le cunoșteau, — spiritele bune și geniile rele.

EXODUL ȘI FAPTELE APOSTOLILOR, DESPRE „CEI TREI CRAI“

In Exod, la cap. VI, versetul 11, găsim scris că Faraon chemă la curtea sa pe Magi, să stea de vorbă cu Moisi și să-și arate puterea pe care o au.

La minunile pe cari Moisi le făcu în fața Faronului, Magii răspunseră și ei cu minuni, prefăcând imediat în șerpi toiagele pe cari le purtau în mână.

Faptele Apostolilor, cap. VIII, versetele 9 -12, menționează puterea pe care o avea un mare fermecător Simon Magul, care, pe lângă asemenea însușiri, o avea și pe aceea de a fi serios cercetător al științelor naturale.

Numele lui Simon Magul este legat de cea dintâi încercare pe care a făcut-o omul de a se înălța de pe pământ cu mijloace mecanice, astfel că acest vrăjitor este un precursor al aviației de astăzi....

DESPRE MILENARA D[illegible]TINĂ A POMULUI [illegible]E CRĂCIUN

E multă vreme de când obiceiul Pomului de Crăciun s'a înrădăcinat serios și la noi, fiind adoptat de foarte multe familii. Lumea creștină catolică l-a adoptat însă mai de mult; după cum românul nu poate concepe Paștile fără ouă roșii, asemenea, încă din vechime, catolicii legau pomul de sărbătoarea Crăciunului.

Astăzi, Pomul de Crăciun strălucește în nenumărate case, și la noi, cu ocaziunea serbării Nașterii Mântuitorului Iisus.

„PALMIERUL FERICIRII“ LA VECHII EGIPTENI

Cercetători serioși au stabilit că, tradiția acestui pom, departe de a fi de origină germanică, cum își închipuiesc unii, datează încă din epoca dinaintea creștinismului. Vechii Egipteni aveau o sărbătoare în care, la miez de noapte, iarna, aduceau în casă un palmier tânăr, pom pe trunchiul căruia în fiecare lună crește o creangă nouă. Când palmierul are 12 crengi, adică vârsta de un an, are o înfățișare foarte frumoasă.

Atunci când el capătă cele 12 crengi, când anul era încheiat, toată lumea din casă participa la o mare serbare, invocându-se zeii și rugându-i ca anul ce urma să fie un an mai bun și mai fericit.

Acest obiceiu a trecut, în forme deosebite, și la unele din popoarele învecinate, păstrându-se în decursul veacurilor și ajungând până la creștini.

Astfel, credința că datina pomului de Crăciun ar fi de origină germană, este cu totul falsă.

Lumea veche latină a primit această frumoasă serbare, fixată în mijlocul iernii, și a păstrat-o, ea menținându-se și la popoarele de origină romană

VECHIA ROMĂ ȘI „POMUL [illegible]CULUI“

Vechia Română și toată lumea latină, până pe țărmul Mediteranei, în Africa, avea obiceiul ca, în ajunul anului nou, să așeze în casă o masă bogat împodobită și plină de toate bunătățile, masă numită „tabula fortunae“, ca o vestire a belșugului ce urmează să se simtă în acea casă.

Vegetația avea totdeauna rolul de a înfrumuseța masa, și în acest scop se aducea verdeața.

Explicația verdeței mai este și alta: Femeile romane, ca și femeile vechilor germani, aveau obiceiul de a ghici viitorul, după numărul și poziția frunzelor de pe crengi.

Dacă egiptenii aveau ca „pom al norocului“ palmierul, locuitorii Romei aveau laurul și măslinul, cari jucau un mare ro[illegible]u aduse din pădure și, c[illegible] ve[illegible]rosul lor împodobeau și î[illegible] în „Seara Sfântă“.

O T[illegible]GÂNĂ, ADOPTATĂ [illegible]TINISM

Ramurile din „pomul norocului“ s'au transmis din generație în generație, din lumea păgână, până la creștini, fapt care a și făcut ca, în primele timpuri, frutașii bisericii creștine să le socotească drept un obiceiu care trebue nimicit.

Sinodul al VI-lea ecumenic orândui chiar pedepse împotriva celor ce păcătuiau prin păstrarea acestei datini păgâne, dar mulți din credincioși nu voiră să se lepede de ea, ci o legară strâns, încadrând-o în sărbătorile creștine de iarnă.

Cum cea mai importantă din aceste serbări este Nașterea lui Iisus, datina pomului fu strâns legată de Crăciun și prelungită până la sfârșitul anului, pomul norocului urmând să vestească începerea unui nou an, mai fericit și mai bun decât cel ce se dusese.

NOAPTEA CRĂCIUNULUI, NOAPTE MIRACULOASĂ

Incă din primele timpuri ale Crăciunului, noaptea Nașterii Domnului e socotită ca noapte miraculoasă, în cursul ei întâmplându-se numeroase minuni.

In această noapte se și răsădesc plante și ramuri de pomi cari, înverzind peste an, vor aduce binecuvântare în casa unde se găsesc.

Până în ziua de azi, la multe popoare, și chiar la poporul nostru, există credința că la ora 12, în noaptea Crăciunului, oamenii buni aud cântând corurile de îngeri cari, la Nașterea lui Iisus, au cântat: „Slavă lui Dumnezeu, în ceruri, și între oameni bună învoire!“

Poporul crede totodată că în această Noapte Sfântă, Dumnezeu trimete binecuvântarea Sa copiilor și face să înverzească, pentru anul ce va începe, pomii și toate răsadurile cari vor înveseli și vor hrăni pe oameni anul următor.

Frumoasa și mișcătoarea datină a pomului de Crăciun este în cinste și la noi, românii.

Pe lângă meritul de a împodobi și de a înveseli casele, ea are și meritul de a constitui o dovadă în plus a latinității noastre.

EM. ELEFTERESCU

CINE ERAU ȘI DE UNDE VENEAU „CEI TREI CRAI DELA RĂSĂRIT“

Sfânta Scirptură nu ne arată precis care era țara de origină a „Celor trei Crai dela Răsărit“, plecați la drum să se închine Marelui Impărat nou născut.

Unii înclină să creadă că patria lor ar fi fost Babilonia, fiindcă în acea epocă babilonienii cultivau astrologia, și fiindcă în religia babiloniană s'a păstrat credința despre vestirea Nașterii lui Messia printr'o stea.

Profetul care anunțase cu mult înainte acest eveniment se numea Bylian, și trăise în vecinătatea Eufratului, deci în Babilonia.

Sfinții Vasile cel Mare și Ioan Gură-de-Aur afirmă că patria celor trei Magi este Persia, iar Sf. Iustin Martirul, mort în 166, Sf. Tertulian, mort la anul 240, și Sf. Ciprian, mort în anul 258, cred că Magii au venit din Arabia. Părerea acestora pare să fie mai apropiată de adevăr, întâi având-se în vedere vechimea și seriozitatea mărturiei și al doilea, având-se în vedere că lucrurile aduse de Magii veniți la închinare se găseau atunci numai în Arabia.

Despre numele celor trei magi, — Gaspar, Melchior și Baltazar, — găsim cea mai veche mențiune într'o lucrare a învățatului Bada-cel-Venerabil, mort în anul 735.

In „Mineele“ Bisericii noastre pe luna Decembrie se găsesc menționați, de mai multe ori, Magii, precizându-se că „cei trei inși au pornit dela Răsărit, mergând după stea, închinându-se lui Hristos și aducându-I daruri aur, smirnă și tămâie“.

Alte scrieri îi arată ca fiind „trei mari învățați de la Persida“, iar în altele îi vedem pomeniți ca „mult înțelepți și cititori în stele, veniți din pământul Chaldeei“.

Călugării catolici, către anul 740, au afirmat că numele „celor trei“ nu sunt cele știute, și că ei s'ar fi numit Magalachi, Galgalatu și Sanchedin. Iar mai târziu, în anul 1106, Petru Comester arăta că a descoperit corpurile celor trei Magi, ajunse în anul 1162 în păstrarea Mitropoliei de Colonia, pe vremea lui Rainold.

Cei trei ar fi fost unul rege al Persiei, altul al Nubiei, iar celălalt al Sabei.

EM. ELEFTERESCU

poezie

SPRE BETLEEM

Se duce încărcată caravana
Cu aur, mirodenii, stofe rare,
Spre ieslele din Betleem, în care
Zâmbeşte pruncul [illegible] prigoana...

Se duce încet, [illegible]
Prin dune de [illegible]
Pe ger, [illegible] ca [illegible]
R[illegible] [illegible] [illegible]

O văd, prin vis, cum trece legănată:
Aşa pornit-a inima-mi bogată
Cu daruri scumpe şi [illegible] sfinte,

Sub steaua blondă, palidă şi rece...
Şi'n noaptea vastă, printre vechi morminte,
Şacalii urlă, — caravana trece!

MIRCEA DEM. RADULESCU

SONETUL UNEI HRUBE

Hrubă întunecată şi murdară
Culcuş de cerşetori, schilozi şi hoţi
Răsuflul tău ca dintr'un smârc îl scoţi
La cei ce-ţi calcă pragu'ntâia oară.

Ţi-a putrezit pământul de trei coţi
Cu mucegai în bârne şi pe scară —
Şi 'n sânul tău loc bun îşi mai aflară
Păianjeni, molii şi gândacii toţi.

Dar iată, dintr'o urmă de tufari,
Pom înflorit, vărsat în noi vlăstari
Pe uşă parcă-ar vrea ca să-ţi pătrunză.

Işi pune ceru 'n ramurile-i mari,
Smarald şi Soare'n floarea lui şi'n frunză,
Ca ochiu 'ntunecat să ţi-l ascunză!

G. TALAZ

SOMN

Un ţărm umbrit...
Crepuscul infinit
îşi cerne scrumul...
— Şi ape line
mă iau, blajine,
şi cald mă scaldă
undire caldă...

Năluci plutesc ca fumul,
alunecă 'n convoiu
himeric...
Atingeri moi
de buze fine
simt că 'mi sărută pleoapele...

Fugit din mine,
sunt: pace şi 'ntunerec...
— Şi apele
mă duc...

Abise
revarsă-azur
mat înstelat
de vise —
Decoruri înfloresc...
Vagi umbre 'n jur
se 'nlănţuie
şi dănţuie
grotesc...

...Lumi se urzesc
— şi se destramă...

Cernite flamuri cheamă.
Timide adieri aduc
parfum de moarte —
Respiră beznă valurile...
Fug malurile
departe, mai departe...
...Şi apele
mă duc...

GEORGE VOEVIDCA

MONOTONIE

Pe stradă luciul apei oglindeşte aburit tăcere
Impinsă 'n case prin şivoaie de penumbră.
Arar, tic-tacul surd şi regulat de ploaie sumbră
Cădelniţează ruginit amurgul serii cu putere.

Deşi trecută 'n amintire stai întoarsă
Şi-mi cauţi din lied-urile tainice de-odinioară
Iar eu cuprins de-acelaş negrăit mister, ca 'ntâia oară
Iţi strâng în încăpere mută, fluturare ştearsă.

NUMA CARTIANU

TOAMNA

Una după alta zilele se scurg
Ingropând în ele gândurile mele.
Cârduri de cocoare tremură 'n amurg —
Gândurile mele, lin, se duc cu ele.

Una după alta zilele se scurg...

Sboară 'n aer, moarte, frunze ruginite
Dorurile mele 's doruri rătăcite...
Bate vântul toamnei, rece, de departe,
Frunze ruginite sboară 'n aer, moarte.

Neînţeles de nimeni mă strecor uşor
Şi mă duc cu dorul pe alei deşarte...

GEORGE NEGREA

CRĂCIUNUL DIN 1917

de I. C. VISSARION

Trăim zile făr' de sărbători. Clopotele nu mai sună la biserici, fiindcă au fost... rechiziționate de nemți. Ne-a spus Bulboacă, jandarmul ungur, că le vor turna ca țevi de tunuri și ca ghiulele..

„Acum fierul e mai de preț ca aurul!" Toaca de fier, mi se pare făcută dintr'o veche șină de căruță, căci are mai multe găuri pe ea, e curbă și tocită, a rămas să mai sune singură chemarea la biserică, pentru ziua de azi: Nașterea Domnului!... E soare afară, iar pământul e plin de praf. N'a nins zăpadă nici de Crăciunul nostru, căci cel poruncit de Machensen, de acum 13 zile nu l-a serbat nici popa, care s'a făcut bolnav de moarte Lumea umblă în „cipici", niște pantofi făcuți din pălării vechi, ori din petice de postav. Toți suntem triști, iar cei mai mulți n'avem porci de crăciun, ni i-au luat Nemții de crăciunul lor!...

Eu am avut o purcea, dar simțind c'o să strângă porcii, am tăiat-o pe furiși încă din Noembrie. Când au sosit cu căruța și la mine și au tras la coteț să ia porcul, n'au găsit nimic.

— Aaa... dracu tu... rumeniși hoț... unde-i porc?... începu neamțul către mine.

— Ce porc? întrebai eu prostește.

— Porcul tău gras?...

— Nix porc gras la mine!...

— Dracu... hoț...

Si scoate un carnet și mă 'ntreabă cum mă cheamă...

— Iancu Vissarion...

— Uite scris... primar... ai porc gras.... Unde-e?

— Minte primarul, n'am avut..

— Ba minți tu... nu ți-e rușine să mă faci mincinos?... Tu dascăl, care înveți copiii carte să spui minciuni?... se resti tizu Iancu lui Costache la mine...

Neamțul se sculă roșu dela ușa cotețului si mă măsură cu ochii...

— Kinderii primanele... Kinderii... Dumnealor.. n'au copii.. Kinderii...

Ungurul — alt jandarm iar nu Bulboacă — trase vergeaua pusci.

— Her!... Her!... și-i arătai neamțului pe ungur.

Neamțul se resti pe Ungur și plecară cârd cum veniseră.

Credeam c'am scăpat numai cu atât.

Primarul însă vrea să mă lucreze. Eri în ajunul Crăciunului, pesemne ca să nu-mi ticnească sărbătoarea, am fost chemat la primărie. Acolo Bulboacă, sta la masa primărească, cu pușca rezemată de marginea mesei, fuma și râdea cu primarul.

— Ha... dascălu!... profesoru...

— Bună ziua, zisei eu.

— Ai bani ori mergi cu mine? mă 'ntrebă el în loc de răspuns la „bună ziua" mea.

— Bani!? Vai de mine... Stiți că leafă nu-mi dă nimeni... De unde?... Grâul s'a rechiziționat... Ce să vând?... Porumbul nu s'a făcut... pe ce bani?

— Atunci mergi la pușcărie... Ești amendat 100 de lei... pentrucă ai sustras un porc dela richiziție... Noi contasem pe 300.000 de porci pentru Puterile Centrale.. și voi v'ați sustras...

Tocmai atunci sosi și fina Neaga, adusă de un polițist... d'ai nostri.. Tăiase și ea porcul pe furiș și fusese pârâtă de frati-său c'a avut porc și l-a... topit!

— Ei, femee... de ce ai tăiat porc?

— D'ar 'ar Dumnezeu să s'aleagă prafu...

— Hait! Hait!... mergi!... Nu venit aici să blestemi!... Scoate o sută de lei mintenași!... Amenda, pentru porc...

Se sculă înnalt și crunt spre ea.

Fina Neaga se stârci spre ușă.

— Scoate!... N'ai spus polițist pentru ce chemat aici?... Basamega!...

— Da, da... am spus... dar de... și el înălță din umeri, că așa e femeia.

— Bărbatul ei e în răsboi!...

— Aa!... luptă contra Puterilor Centrale!...

Fina Neaga scoase o hârtie de-o sută de lei și încet s'apropie de masă. O puse pe un colț...

— Lina Lisaveti m'a pârât...

— Ba fratele tău...

— D'ar 'ar...

— Marș afar!...

Scosei și eu o sută de lei, căci polițistul îmi spusese și mie pentruce sunt chemat. Pusei hârtia pe masă..

— Marș și tu!... se resti Bulboacă.

— Chitanța? întrebai eu.

— Nu se dă chitanță... la noi nu se fură bani Statului...

Salutai din cap și plecai.

Azi facem și noi Crăciunul cu carne afumată.

Lina Lisaveti — adică a Țați Lisaveti, cumnata bunicului — s'a lăudat că o să aducă pe Bulboacă să ne ia untura... Că de-o găsi copiii plini de untură pe la gură, o să scotocească și o să ia tot...

Cred, fata asta, adică fostă fată până mai înainte de ocupație, e de-o răutate grozavă. Fire de femee publică: minte fără rușine, cu îndrăzneală și de față; fură de svântă, pârăște, se dă, oricui pe bani...

I-am spus nevesti că să-mi dea voe să mi-o fac amantă...

— Asta nu!... Asta nu!

— Altfel... ne persecută rău!

— Ești obrasnic și păcătos!... Te opăresc cu apă fiartă!

— Mă gândii că nevasta avea dreptate și că s'ar putea chiar să mă opărească... Femeile obișnuite să opărească pui de găină tăiați, socotesc că nu e mare faptă a opări și pe bărbați, când sare gardul la vecin!..

Auzii câini dându-se... Mă uitai pe ochiul de geam din fundul casi...

— Bulboacă!...

Farfuriile cu bucăți ajung sub pat. Copiii se miră...

— Intră tu Voltainică sub pat de le păzește de pisică.

Copilul intră.

— Dar să nu mănânci bucățile! îi recomandă Lenuța.

Garibaldi, mic și lacom, intră și el după frati-său.

Jandarmul se duse însă la Sanda, nevasta lui Iorgu, fiul țați Lisaveti.

— Să mâncăm repede...

Scoaserăm farfuriele și cu ochii pe geam, mâncarăm lupește.

Auzirăm chiote.

— Le bate?...

Văzurăm că ele: Sanda și cu Lina chiuiau ca la nuntă cu Bulboacă de gât și arătau spre casa mea.

Jandarmul, umflat de îngâmfare, privia crunt și da din cap...

Ghiorghița se uita și ea...

— Uite-le... ne pârăsc.

— Vremea... femeii publice... vremea pungașilor... Vremea tâlharilor... Gunoaiele dela fund le-au ridicat d'asupra volborile războiului...

— A ajuns dosu cap și buricu pârcălab....

— Ai văzut tu cât adevăr adevărat și veșnic cuprinde zicătoarea asta porcoasă?

— Ah! Ah!

Jandarmul plecă pe uliță înspre mine.

— Vine!!... zise Ghiorghița.

Tăcui. Trecu spre Safta... Un câine scăpat sări gardul în uliță. Puse pușca la ochi și-l trăsni de n'a zis nici cau....

— Câinele!... ne-a 'mpușcat câinele!...

— Bine dete!... strașnic ochitor!...

Stătu în loc crunt uitându-se spre casă.

— Nu eși afară, că trage și 'n tine!

Scoase carnetu și însemnă ceva.

— Ne-a amendat!... se văită nevasta.

Trecu spre Safta, se plimbă pe bătătură. Nici dela ea nu eși nimeni. Se 'ntoarse îndărăt și intră iar la Sanda.

Nu eșirăm din casă până pe seară, când văzurăm că plecă el. Trecură câteva minute cât ar fi ajuns el la primărie...

Sosi Costea... polițistul...

—Te cheamă la primărie?

— Cine?

— Bulboacă.

Nevasta începu să tremure.

— Ei, ce vrei?... taci... Du-te Costeo înainte, că viu.

— A zis să mergi cu mine.

— Să-ți fie rușine. Pleacă!... Sunt învățătorul Satului.

Costea plecă.

Luai o haină veche pe mine, o sută de lei în buzunar și plecai. Safta era la puț, adică Lina Lisaveti, căci numele ei era Safta, dar și-l schimbase ea în Lina, îndemn psihologic al nouei profesiuni publice.

Ii zâmbii și-o atacai.

— Cât ești tu de frumoasă și eu n'am îndrăsnit nici să-ți fac cu ochiul!... Și de frumusețea ta să aibă parte alții de nu știu unde...

— Dacă te-ai ținut mare!...

—Eu?!... D'ai ști tu cât de dragă mi-ești!...

— Iți împușcă câinele...

— O javră!... L-ași fi împușcat și eu d'ac'ași fi avut cu ce..

— Te cheamă la primărie...

— Vrea să-mi spuie probabil ceva... Dar lasă asta... vream și eu să stăm mai mult de vorbă...

— Unde?

— Nu știu...

— Vino la noi... diseară... și... nu te mai duce la primărie...

— Se poate!?

— Mă duc eu și te scap... Te-a amendat c'o sută de lei, fiindcă ai ținut câinele slobod.. Nu te mai du, că mă duc eu...

— Bine, dacă vrei, fă-o... dar diseară viu — dacă n'or veni ei... ungurii...

— Ce zor ai?

— Se poate!... Geloși... îmi fac mai rău...

— Așa e!....

— Mă 'ntorc îndărăt Lina neică Lină?

— Du-te acasă, că eu acolo plecasem, vream să-ți văz pățaul...

— Tocmai tu, tocmai tu!... Pe cine iubesc cu foc, să-și bată de mine joc!...

— Te țineai mare....

— Părere....

— Du-te acasă... Plecă pe fuga. Venii îndărăt.

— Nu te-ai mai dus?

— Trimesei pe... Lina!

— Ești nebun?...

TÂLCUL

INSEMNĂRI

de I. AGÂRBICEANU

Peste zi nu mă urnii din grădina părintească. Mă oprisem înaintea trunchiului negru, putred, ce mai rămăsese din nucul cel bătrân. L-am atins cu mâna și sub degetele mele țesătura lui moartă se măcina, curgea într'o pulbere gălbue. Și-mi păru deodată că văd cenușa în care se va schimba, nu peste mult, trupul meu, în sânul pământului. Mă depărtai scârbit, cu sufletul plin de-o apă amară, și-mi întinsei oasele bătrâne pe pajiștea de subt mărul cel domnesc. Obida din suflet începu să mă înece, și în răstimpuri deschideam gura după aer.

„De-aș fi fost și eu un nuc!“ îmi ziceam. El n'are gând, nu știe că trăește, nu știe că moare. Chiar dacă ar avea simțire, — fără gând, simțirea nu-i prilej de desnădejde! Vai, dacă gândul n'ar fi zadarnic, dacă ar putea pătrunde și lumina până la marginile lumii, dacă ne-ar putea spune de ce trăim, de ce suntem meniți morții! Ar fi, atunci cel mai mare dar al omului. Slăbănog cum este, el e pricina nenorocirii noastre. Nici să nu te poți târî în voe pe pământ, nici să poți zbura până la cer, iată soarta cea mai tristă și mai neînțeleasă...

Și pornit să alunec, am retrăit toate ceasurile grele din vieață. Toate se adunaseră în ceasul de acum să-mi sfâșie sufletul cu întrebări și răspunsuri, uitând că sunt pe pragul mormântului, ca și când de-acum aș începe o vieață.

Ci, căzându-mi din nou ochii pe trunchiul negru al nucului bătrân, îmi amintii deodată că mă voiu măcina curând într'o făină cenușie, și mă trăzni gândul limpede care-mi apărea mai neîndurat ca orișicând: Chiar, cugetarea e zădărnicie

Da, așa trebue să fie! Dacă am ajuns lângă pragul cel din urmă, fără să pot ști ceva, fără să înțeleg mai mult decât în anii tinereții și ai bărbăției, — nici gândul nu poate avea alt preț decât celelalte lucruri ale lumii.

Și, din clipa aceea, am zăcărit în grădină ca un buștean, până seara. Spiritul se ascunsese undeva în adâncuri, strivit de-o grea povară.

Ilarie, rubedenia mea, ajuta în ziua aceea la clăditul unui stog de grâu, la un vecin. Era meșter mare în clăditul stogurilor și vecinul ținea rachiu vechi de prune. Ilarie nu mergea la lucru cu plată; ajuta de omenie și din prietenie. Avea din ce trăi.

Pe semne, după ce se înălțase stogul de-asupra pomilor, de către seară, mă zărise subt mărul cel domnesc. Abea isprăvi în vecini, abea își băuse rachiul, și mă trezii cu el în grădină, lângă mine.

— Credeam că dormi, bădiță Vasilie, îmi zise el, și ai putea răci acum subt măr. Pentru oamenii de vrâsta noastră, o nimica toată poate grăbi pașii celei cu coasa la spinare. Te rog scoală să mergem în casă.

Dar când mă văzu la față se turbură.

— Ți-e rău?

— N'am nimic.

— Nu se poate! Ești așa de schimbat.

Mă desțelenii cu mare silă și mă ridicai în capul oaselor Când trecurăm pe lângă buturuga nucului, mă oprii.

— De ce-l mai ții aici?

— Ce?

— Putregaiul ăsta!

El avu un zâmbet trist.

— Nu strică nimănui. Incetul cu încetul vremea-l macină și se va întoarce și el în pământul din care a fost zidit.

— Apoi tocmai de aceea ar trebui să-l tai. E un semn al morții.

— Pentru mine e un tovarăș bun. De câte ori îl văd mi-aduc aminte că toate trec în lumea asta, că toate sunt deșertăciuni.

Eșind din grădină i-am destăinuit că putregaiul acela a făcut să mă gândesc azi la cumplita deșertăciune a vieții, că din pricina lui m'a găsit azi așa de schimbat.

— Nu, bădiță Vasilie, nu buturuga e de vină, ci firea noastră. Ea nu se poate împăca cu deșertăciunea vieții, cu gândul de a trăi în zadar, în lume“.

După ce ne așezarăm pe podmal, rubedenia mea, cum eu tăceam mereu, începu iar:

— Toți oamenii spun odată că vieața e deșertăciune. Nu-i mirare că eu sau dumneata vorbim așa. Noi, până am fost tineri, ca și mulțimea cea mare a oamenilor, ce-am putut avea din tot ce-am dorit? Noi am fost mușcați de greutăți din cea mai fragedă tinerețe. Ca și alții ca noi, ne-am strecurat cu tristețe prin vieață: ce-i frumos și dulce în ea, a zburat pe lângă noi ca o pasăre călătoare; ce-a fost amar și povară, am gustat. Și oricât te-ai mângâia cu nădejdea, nu-i om înhămat din pruncie la carul greu al vieții să nu ducă cu el un fel de tristețe până la mormânt. Așa suntem noi: suflete slabe, care nu ne putem împrieteni cu gândul că venim în lume pentru suferință și jale S'ar putea crede că noi, cei obidiți, să ajungem a mărturisi zădărnicia vieții, pentrucă n'am putut gusta din fagurul ei cel dulce câtă vreme suntem în depline puteri. La bătrînețe dorințele noastre seacă, după ce-au fost arse de vântul cel uscat al lipsei, o vieață întreagă. Și când ni s'ar îmbia acum plăcerile vieții, ni s'ar părea o batjocură...

Dar ajunge la aceeași tristețe și alții cari s'au înfruptat din belșug din toate bucuriile vieții, și cari, din mijlocul ospățului celui mare s'au ridicat scârbiți și betegi de supărare. Să ne gândim, bădiță Vasilie, la marele împărat Solomon. El a pus în cartea sfântă vorbele: „Deșertăciunea deșertăciunilor și toate sunt deșertăciuni“. Frumos, puternic, temut, înțelept, slăvit de toți, în mijlocul bogățiilor nenumărate, în mijlocul petrecerilor și al plăcerilor, în plină tinerețe, el a priceput că bunurile lumii sunt trecătoare și că nu pot da fericire statornică omului.

Il ascultam pe Ilarie și gândul, duhul meu, se urnea cu greu din adâncul unde l strivise suferința acelei zile.

— Nu-i mirare că noi vedem deșertăciunea, bădiță Vasilie. Mirarea ar trebui să fie că la același gând și adevăr ajung și oamenii pe cari vieața i-a alintat și i-a desmierdat. Și totuși, nu-i mirare nici din partea asta. E scris ca mai de vreme sau mai târziu să vedem toți adevărul.

— Nu-i mirare! răspunsei în sfârșit, fără nici un gând, ca o mașină.

— Iată, mărturisești acum și dumneata, zise bucuros Ilarie, rubedenia mea.

— Da' nu mărturisesc nimic, omule, înțelege-mă! Am spus și eu după tine niște vorbe. Ce-mi pasă mie de Solomon împăratul sau de altul? Nu gândul că lucrurile vieții, bune sau rele, sunt trecătoare, și, deci, deșertăciuni. — m'a întristat de moarte. Nu-mi pare rău că n'am avut bucurii mari, și nu mă plâng de suferințele prin cari am trecut. Intrebarea rămasă vecinic fără răspuns: pentru ce trec toate, pentru ce murim? iată izvorul durerii celei mari, de care nu se poate mântui neamul omenesc. N'avem tâlc, iată ce ucide gândul, Ilarie, și întunecă sufletul omului. Dacă am putea ști, deșertăciunea vieții n'ar mai nenoroci pe nime. Nu am mai numi vieața cu lucrurile ei deșertăciune, ci ar fi pentru noi un lucru firesc, care nu ne-ar mai da întristări de moarte. Dar nu știm, și nu vom ști niciodată.

— Ba știm, bădiță Vasilie, zise cu însuflețire rubedenia mea, și ochii lui lucіră de o flacără lăuntrică—„Dacă omul n'a putut afla taina, acela care știe toate a venit pe pământ să ne spună. El, izvorul adevărului! El ne-a spus că nu suntem zidiți pentru pământ ci pentru cer, că nu avem nici cetate stătătoare, că suntem numai în călătorie, în trecere prin lumea asta, pentru puțină vreme. Că lumea, cu toate lucrurile ei, sunt făcute să piară. Deșertăciune, cum spune scriptura. Și, dacă-i așa, orice neînțelegere cade, orice mirare e zadarnică. Ce rost ar avea să-ți pară rău după frumusețile printre cari treci zburând pe cerul cel de foc? La întrebarea vecinic nedeslegată de mintea omenească: de ce murim? cum zici dumneata, adevărul cel vecinic ne-a răspuns limpede: nu muriți. Dacă poți crede, bădițul meu, întrebarea cea grea nu mai rămâne fără răspuns. Si răspunsul care ni s'a dat este de altfel singurul care-l mulțumeste deplin pe om. Pentrucă niciodată el nu se va mulțumi cu un răspuns care i-ar vorbi de moartea desăvârșită. Chinul nu se risipește decât prin credința în viața cea veșnică a sufletului. Omul nu se va împăca nici odată cu alt răspuns...

— O! Doamne! Vecinic aici ajungi cu înțelepciunea ta! Să știi, Ilarie, că m'ai supărat! Popă ești tu ori călugăr, să dai un singur tâlc tuturor lucrurilor din lume? Nu vezi, nu înțelegi că-i absurd?

Ilarie clipi din ochi, înțelesei că n'a priceput termenul din urmă, dar întrebarea mea o pricepu.

— Popă nu voi fi, bădiță Vasilie, dar la scripturi mai mă pricep și eu. Știu

---

— Taci... Ai încredere.... O s'o duc cu zăhărelul până voi obține ceva dela Von Tulf.... Mă duc la Virgil Arion, la Marghiloman și o să obțiu porunci speciale...

— Mai bine așa decât altfel...

— N'ai grijă...

— Iancule!...

— Doar mă cunoști.

— Păi tocmai d'aia....

Seara Lina spuse:

— N'ai grijă!

Ii trimesei o bezea și intrai la nevastă.

I. C. VISSARION

HOLOFERN CU DOUĂ CAPETE

de ION MUNTEANU

Istorioara de mai la vale am descifrat-o dintr'un manuscris vechiu egiptean. O traduc fără să o cred...

Pacea domnea pretutindeni. Războiul pierise de mult din închipuirea oamenilor. Zidurile cetăților se sfărmau sub dintele vremii, neîngrijite de mâini harnice de soldați, căci nimeni nu se mai gândea la ziua de mâine de pericol.

Când deodată, o veste groaznică se lăți în Egipt. Din adâncul pustiului de nisip porni la drum ca o furtună o armată de soldați sălbatici, în frunte cu un căpitant crunt și neînvins. Sat după sat și oraș după oraș cădeau sub stăpânirea armatei. Iar pe unde treceau duceau moartea și pustiul.

Nici o cetate nu li se putu împotrivi. Nici un erou nu-l putu învinge pe căpitanul armatei pustiului. Intreaga țară se deschise ca două brațe neputincioase în fața năvălitorilor.

Svonuri ciudate circulau în jurul persoanei șefului învingătorilor. Unii spuneau că ar avea șapte capete. Alții i-au numărat o sută și chiar mai multe.

Invățații se arătau pătrunși de înțelepciune și încercau să explice minunea.

— Pe vremuri — spuneau ei — oamenii aveau două și mai multe capete. Ințelepciunea lor era fără margini. Vedeau toate și toate le auzeau. Inchideau doi ochi și lăsau deschiși alți zece. Și se tăia un cap și în loc să li se rostogolească trupul pe nisip, te fulgerau cu un braț puternic.

Zeii văzând trufia omenească, i-au tăiat în atâtea părți câte capete aveau, făcând tot atâția bărbați și femei. De atunci se caută capetele cari se înțelegeau. Uneori se potrivesc în toate, sunt capetele cari au zăcut pe acelaș trunchiu. Altele se par că se cunosc și se înțeleg și în urmă găsesc că s'au înșelat. Sunt capete de pe trunchiuri deosebite: căsătorii lipsite de fericire.

Din svonuri și filozofia învățatilor a tât rămânea adevărat. Căpitanul oastei biruitoare avea două capete. Și de aceia era de neînvins. Nu dormea niciodată, căci doi ochi îi avea totdeauna treji. Nu se îmbăta nicicând, căci o limbă îi era deslegată și ziua și noaptea. Nu obosea, căci în timp ce un cap veghea, celălalt dormea și apoi își schimba rândul.

Un om cu două capete nu putea să fie învins Un viteaz veșnic treaz, întotdeauna gata de luptă, nu putea fi surprins...

Până când eroul cu două capete ajunse în fața cetății Roșie. Căpeteniile cetății adunându-se la sfat ca în fața unui mare pericol, s'au certat două zile și două nopți de-arândul și n'au ajuns la nici o hotărîre.

Când să se dizolve soborul, un bătrân cu barba albă se ridică și vorbi cu multă înțelepciune

— Viteazul pustiului nu va putea fi învins, până ce va fi stăpân pe două capete. Noi suntem aici o sută de capete. dar toți gândim deosebit de ceilalți. Pe când el are două capete, ascultând de acelaș stăpân. Dacă am reuși să-i despicăm unul, ar deveni asemenea nouă și atunci nu ne va fi greu să-l învingem.

— Foarte înțelept — au răspuns cei adunați — dar cum să-i despicăm capul. când nu doarme niciodată și în totdauna e gata de războî.

Bătrânul își mângâie barba și le răspunse:

— Ori câte capete va avea un bărbat în fața unei femei frumoase și le va pierde pe toate. Să o trimitem pe Anila în tabăra dușmană și vă asigur că până în zorii zilei se va reîntoarce cu un cap al șefului dușman.

Astfel Anila plecă în tabăra inamică.

Șeful armatei barbare văzând-o, a rămas cu patru ochi deschiși mari de admirație. Ducând-o în cort, a început să o sărute cu patimă. Și cum n'avea decât o singură inimă, o pierdu în fața zâmbetului Anilei. Cele două capete urmară drumnul inimei și spre zorii zilei căpitanul neînvins dormea fericit pe sânul fecioarei.

Anila râse bucuroasă văzând leul îmblânzit. Aducându-și aminte de datorie îi tăie un cap și apoi în gâtlejul aruncând sânge, înfipse o oglindă rotundă de aur. Inșelând vigilența santinelelor, ajunse fără pericol acasă.

Dimineața căpitanul se sculă mai obosit ca întotdeauna. Simți în gură o cocleală amară, iar vinele dela gâtlej umflate. I se păru că n'are decât un singur cap, dar râse bucuros când uitându-se la stânga îl zări și pe al doilea. Oglinda îi reflecta imaginea, dar el nu observă înșelăciunea.

Credicios datoriei, căpitanul se pregăti să cucerească cetatea. La un semn al lui, oștirea se înșiră ca o pădure de suliți și porniră la atac.

Au ajuns în fața cetății. Un urlet prelung și se pregăteau să spargă porțile. când oroare, de-asupra lor văzură capul căpitanului.

Nimeni nu știu ce să creadă. Nici chiar căpitanul, care se uită din nou spre stânga și-și văzu capul în oglindă. Un soldat mai isteț privind însă în spre capul de pe porți și în spre căpitan, văzu înșelăciunea cu oglinda și nu se putu stăpâni să nu isbucnească într'un hohot puternic de râs. Ceilalți dumirindu-se și ei, au început cu toții să râdă. Și au râs până s'au tăvălit la pământ.

Cei din cetatea Roșie prinzând momentul au eșit la atac. Și în o jumătate de ceas au curățit terenul dinaintea cetății de dușmani.

Anila fu aleasă regină drept răsplată. Zeii au încercat-o însă și pe ea.

In noaptea nunții, căci Anila își găsi repede un bărbat — își așeză în dormitor o oglindă de mărimea unui om. Pe atunci oglinzile erau necunoscute și cochetele nu se vedeau decât în ochii amanților.

Deci în noaptea nunții, alesul reginei se strecură în dormitor tremurând de fericire. Când, blestem! în cameră zări un alt bărbat în haine de mire ca și el, îndreptându-se spre patul fecioarei. Era imaginea sa reflectată în oglindă.

Mirele se opri ca lovit de trăsnet în fața apariției înșelătoare și căzu mort de durere. Se credea trădat și inima i se frânse.

Regina îl plânse până în zorii zilei, când sparse oglinda și se omorî pe cadavrul iubitului.

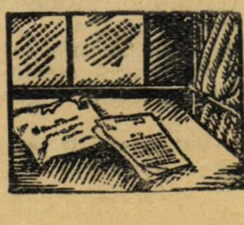

---

prea bine că dumneavoastră, cei umblați prin școli mari, nu prea voiți să vă gândiți la vieața de dincolo. Dar fără această credință în nemurire, eu, drept să-ți spun, nu înțeleg cum puteți trăi. Eu, om fără carte, cu simțirea mai din potâng, și totuși știu, simțesc, că fără vieața de dincolo, noi oamenii am fi cea mai mare batjocură a lumii. Ceeace te întristează pe dumneata, neputința de-a ști pentruce murim, pe mine m'ar ucide într'o zi. Ar fi cel mai prostesc lucru de subt soare, să trăești cu gândul că vei putea muri cu desăvârșire, fără siguranța în viața viitoare... Popă, ori călugăr, nu sunt, bădiță Vasilie, dar gândește și dumneata! Dacă oamenii ar fi putut afla un răspuns liniștitor la întrebarea cea grea, ei l-ar fi dat de bună seamă în miile de ani de când facem umbră pământului. Răspunsul cel mare ni l'a dat descoperirea dumnezeiască, și, iată, dumneavoastră cei învățați nu voiți să-l primiți, și așa trăiți și muriți nenorociți. Nimic nu vă poate mântui dacă nu voiți. Nimic nu vă poate scăpă din peire. Rămâneți în întuneric când lumina a coborât de două mii de ani pe pământ. Și rămâneți în chin și suferință zadarnică. Vă întrebați de ce muriți, când sunteți nemuritori! Of! bădițul meu, și pentru alții mă supăr când îi văd necredincioși, dar pentru dumneata mi se rupe inima. Cauți tâlcul; tâlcul e dat și nu vreai să-ți pleci inima. Vei trece dincolo, orb, surd și mut?

Ilarie își întoarse repede obrazul de către mine și își zbici o lacrimă.... „Vei trece dincolo, orb, surd și mut?.... Intrebarea lui Ilarie mă ținu treaz toată noaptea... Dincolo! Dar poate exista *dincolo*?

I. AGÂRBICEANU

SPIRITUL DE ECONOMIE

(AFACEREA GHIMIŞ)

de CONST. RIULEŢ

Unele calităţi sunt, în anumite împrejurări, cu totul primejdioase ; iar în altele nimicitoare.

Dovadă condamnarea faimosului Ghimiş, a cărui *afacere* o cunoaşte toată lumea : el a fost *victima* spiritului său de economie pe vremuri lăudat de toată mahalaua.

Primejdioasă pentru cel care o avea, această calitate a folosit totuş cuiva : dreptăţii.

Ghimiş a fost toată viaţa lui, un om econom.

In adevăr, din spirit de economie, el s'a născut numai de şeapte luni (Dacă părintele său, bătrânul Ghimiş a fost de vină, apoi nu încape îndoială că economia e ereditară în familie). Toţi avem două urechi. Despre Ghimiş se spunea că e atât de econom încât e... cam într'o ureche.

Românul învaţă cel puţin patru clase primare, când nu are de gând să ajungă om mare. Ghimiş, îndemnat de eternul său spirit de economie, a absolvit numai una.

Armata ar fi trebuit s'o facă trei ani, dar el — ca să nu-şi risipească timpul preţios — a stat o singură lună la cazarmă şi apoi a dezertat.

Când părintele său, Ghimiş senior, îi dădea bani să se ducă la bae, amicul nostru îi băga în buzunarul celălalt şi întrebuinţa următorul şiretlic : venind înspre casă, iuţea binişor pasul, până îl treceau năduşelile. Cu chipul acesta, înşela ochiul unchiaşului, care socotea că s'a roşit din cauza băei.

Când îl trimetea tatăl său să facă vreo plată, regulat „perdea pe drum" cincizeci de bani sau chiar un leu — sume mari pe vremea aceea. Cei mai mulţi îl ertau dar unii îl denunţau moşului. Atunci Ghimiş făcea cunoştinţă cu centironul familiei.

Cum şeful familiei nu se putea lăuda cu calităţile alese ale fiului său, n'avea nici spiritul de economie atât de desvoltat şi îi trăgea acestuia la curele până îl lăsa lat.

Băiatul nu se îndrepta însă : curelele *treceau*, banii „economisiţi" rămâneau.

Acelaş spirit de economie îl îndemnau să poarte pantaloni scurţi şi strâmţi, ghete mici — adevărate fabrici de bătături — pălăriuţe pe vârful capului, ca un clown, etc.

Ghimiş are acum treizeci de ani şi este soţul unei femei bogate, dar cam slăbuţă şi cam urâţică. (De vârstă nu mai vorbim : spiritul de economie l-a îndemnat pe Ghimiş să-i dea câţiva ani mai puţin când a luat-o).

Femeea se credea tuberculoasă şi a semnat un testament prin care lăsa toată starea ei unei rude îndepărtate, bărbatul ei fiind prea econom ca să aibă ce face cu atâţia bani.

Intr'o zi plecară la Sinaia în speranţa că femeea se va întrema cât de cât.

Acolo Ghimiş a ştiut să fie atât de drăgăstos cu doamna încât ea a rupt testamentul cel vechiu, făcând un altul în favoarea eroului nostru.

— Curios, îşi zicea Ghimiş, mă pricopsesc, însă nu mulţumită spiritului meu de economie, de care sunt atât de mândru !

Nu ştia că acest spirit de economie avea să-l piardă în curând.

Odată asigurat că întreaga avere a soţiei sale va trece în mâinile lui, Ghimiş ar fi vrut să facă o nouă economie: economie *de timp*.

Intr'o seară de toamnă Ghimiş s'a întors singur la locuinţa lor din Capitală.

— Dar coniţa ? l-a întrebat madama, o femee foarte risipitoare — ca toate.... madamele — şi deci adversară hotărîtă a oamenilor economi.

— A mai rămas câteva zile, că nu se prea simţea bine şi n'am voit s'o expun, aşa bolnavă, la o călătorie obositoare cu trenurile noastre păcătoase.

Pentru întâia oară d. catadicsea să dea atâtea explicaţiuni unei netrebnice adversare a spiritului de economie.

Domnul s'a culcat iar madama a plecat foarte îngrijată de sănătatea coniţei şi mormăind că nu trebuia s'o lase domnul singură.

A doua zi pe când Ghimiş se afla la club, madama s'a dus după el acolo şi i-a dat o telegramă ce sosise acasă :

GHIMIŞ-Bucureşti

„Corpul doamnei găsit fund prăpastie. Veniţi păstrăm cameră". Hotelierul.

Ghimiş a plecat ca un nebun, cu părul vulvoi, răsturnând mese cu table şi cu cărţi, călcând pe jucători, alunecând pe scări

— Cât o iubeşte !

— E disperat !

— Să nu se omoare !

— Săracul Ghimiş !

Când a ajuns la gară a băgat de seamă că, în emoţia lui, plecase fără pălărie !

— Asta nu se mai întoarce, ziceau prietenii săi, cunoscându-i disperarea. Sau cade din tren, sau face vreo prostie....

Numai madama, slugă necredincioasă, pretindea că se preface.

In camera dela hotel, lungită în pat, bătrânica dormea somnul drepţilor.

Prima risipă pe care a făcut-o Ghimiş în viaţa sa, a fost de lacrămi : a plâns ore întregi, cu sughiţuri înduioşând întregul hotel.

Călătorii veniţi de curând, care nu-i cunoşteau, spuneau văzându-l :

—Uite bietul băiat cum îşi plânge mama !

Era lungit pe cadavrul — cu care striga că ar vrea să-l îngroape — când un sergent de oraş îl bătu pe umăr :

— Vă pofteşte domnul judecător de instrucţie pentru nişte informaţii.

Ca să facă economie de expresii, Ghimiş nu-l trată după cum merita pe cel care îi profana astfel durerea — şi îl urmă fără murmur.

— Ce părere aveţi ? — îl întrebă judecătorul, fixându-l cu nişte ochi de hipnotizator.

— Nici una, răspunse, econom, Ghimiş.

— Să fie o nenorocire ?

— Poate.

— Să fie o sinucidere ?

— Poate.

— Să fie o crimă ?

— Nu cred.

Judecătorul de instrucţie se încruntă şi îl rugă să fie mai lămurit.

— De ce să se fi sinucis d-na Ghimiş?

— Oftica.

— Cum oftica ? Ce voiţi să ziceţi ?

— Se credea atacată ?

— Şi-a făcut testamentul ?

— Da.

— Cui i-a lăsat milioanele pe care le avea ?

— Neamurilor.

— Cum nu v'a spus nimic ?

— Nu !

— Se poate ?

— ??

— Ce vârstă avea d-na ?

— Nu ştiu.

— Şi-a exprimat vreodată d-na Ghimiş intenţia de a se sinucide ?

— Da.

— Şi anume în ce împrejurări ?

— Adesea.

— Cum aşa tam-nesam ?

— Da.

— Şi d-ta ce-i spuneai ?

— Mângâieri.

— De ce aţi plecat singur la Bucureşti ?

Aici Ghimiş păru încurcat o clipă dar îndată surâse şi renunţând la economia de vorbe răspunse cu tonul cel mai firesc pe care ar putea să-l aibă un bărbat a cărui nevastă a murit în împrejurări atât de tragice :

— Să vedeţi d-le judecător. Sezonul s'a terminat de mult, traiul e foarte scump la Sinaia, iar în Capitală mă chemau o mulţime de afaceri însemnate. De ce să facem cheltuială dublă aici, când acasă avem de toate ? De felul meu sunt cam econom, am plecat rămânând să vie şi răposata când s'o face mai bine.

Nu s'a mai întors săraca ! — Aici Ghimiş se crezu dator să dea drumul lacrămilor consolatoare.

Cu un surâs fin judecătorul de instrucţie, se apropie de Ghimiş şi îi zise:

— Sinuciderea este exclusă şi cred că nu poate fi vorba de un accident.

Corpul ar fi căzut mai aproape de drum şi s'ar fi târşiit până jos, prin ţărână. Am fost acolo. Târşiitura începe prea de departe şi, în drum nu există absolut nici o urmă, ceeace înseamnă că sărmana a fost aruncată.

— Cine ar fi putut s'o facă ? O femee inofensivă, încearcă Ghimiş să riposteze.

— Te rog să taci, strigă judecătorul cu un ton care îl îngheţă pe Ghimiş.

Mai ai ceva. S'a găsit un testament care îţi lasă d-tale întreaga avere.

— Mie ? Bâlbâi Ghimiş. Şi ce voiţi să ziceţi cu asta ? Mă insultaţi !

Judecătorul, netulburat, adăogă :

— Am însă pentru d-ta o surpriză şi mai frumoasă. Iată două bilete, pe care ni le-a procurat direcţia căilor ferate. Unul e al d-tale : de dus şi de întors, Bucureşti-Sinaia şi Sinaia-Bucureşti ; altul e al victimei, numai de dus, Bucureşti-Sinaia, atât. De ce erai să iei d-ta om econom, bilet şi de întors aceleia care nu trebuia să se mai întoarcă niciodată? Ghimiş îngălbeni.

Ai premeditat crima şi spiritul de economie ţi-a fost fatal de astădată.

...Şi pe când judecătorul dădea ordin să fie arestat şi condus la închisoare, îi mai zise :

— Sunt amice Ghimiş, economii care costă scump !

critica literara

OVIDIU HULEA:
„Jerbe matinale"
(Tipografia „Ardealul",—Cluj

Volumul d-lui Ovidiu Hulea prezintă o personalitate literară marcantă și închide activitatea poetică mai îndelungată și foarte puțin cunoscută până acum.

Ciclul: *Răsvrătiri*, cu care se deschide volumul aduce nota specifică a liricii sale.

Dl. Hulea în literatura română nu este un izolat.

El este un inspirat continuator al cântărețului „pătimirii noastre".

Dl. Oct. Goga primit cu lauri la Academia Română în 1906 cu ocazia apariției primului său volum de versuri intitulat: „*Poezii*" imprimase cântecilor sale suferința ardeleanului, invocată pe motivele râurilor, pădurilor, satului cu diferitele lui aspecte: seară, noapte, etc. și tipuri: dascălul, plugarul, lăutarul, etc., punând aproape în fiecare temă expresia unui lirism elegiac, de tristețe milenară *pasivă*, obidă resemnată și deci fără putința unei speranțe mai apropiate:

„Pe boltă sus e mai aprins
La noi bătrânul soare
De când pe plaiurile noastre
Nu pentru noi răsare....

La noi de jale povestesc
A codrilor desișuri
Si jale duce Murășul
Și duc tustrele Crișuri.
(Poezii, La noi, pag. 9).

sau:

Să verși, păgân, potop de apă
Pe șesul holdelor de aur
Să piară glia care poartă
Instrăinatul nost' tezaur:

Tărâna trupurilor noastre
S'o scurmi de unde ne 'ngropară
Și să-ți aduni apele toate
Să ne mutăm în altă țară!
(ibidem pag. 14)

Parfumul nostalgic al altor vremi, ce se degajă din poeziile d-lui Oct Goga, ne cheamă spre reluarea lecturilor mai de demult. Această obsesie e pecetea operei de artă, indiferent de timpul în care a fost elaborată. Am stăruit asupra d-lui Goga, ca să putem vedea întrucât dl. Hulea e hrănit de aceeas substanță a specificului ardelean, în filoanele de inspirație și să-i putem preciza atitudinea sa.

Intre anii 1914—1919, ziarul „Românul" din Arad, de sub direcția d-lui Vasile Goldiș, trimitea aproape regulat cetitorilor colaborarea acestui poet. D-nii Iorga, Densușianu și alții și-au spus cuvântul la vreme. Avem în față adunate aceleași poezii.

Ce se desprinde ca notă personală? O nuanță *imperativă*, tendința spre descătușare, și explozia unui suflet, în care bătea pulsul unui glas din marea mulțime a Ardealului robit de veacuri:

„Iar brațelor ce tremură de ură
Să le redai puterea de-altădată
Căn sufletu-mi ca 'ntr'un vezuv se
sbate
Durerea noastră neagră, ne 'mpăcată!"
(Dă brațelor puterea lui Samson pag.12)

sau:

„A cui ar fi cântarea biruinții
In lupta mare, groaznic de păgână?!
Că nu-i încape lumea neființei,
Pe câți îi cere umeda țărână!

Și care steag l-o ridica tăria
In răsăritul soarelui mărit?!
A cui va fi nespusă bucuria
In vaerul acesta nesfârșit?!

...Stăpâne, și ne lași tu cerșetori
Pe ce-i ce-am plâns și-am așteptat o
viață
Să vină mâine fermecații zori
Și marea, scumpa, sfânta Dimineață!

Mai bine atunci dărâme-se pământul
Ce ne-a 'ncleștat în oarbă sbuciumare
Cu el alături să găsim mormântul
Crezând, crezând în marea Sărbătoare.

Că prea ne-omoară plânsul așteptării
Și prea suntem și cerșetori și goi..
...Tăceți e ceasul mare-al închinării
Stăpâne știu că Tu Te 'nduri spre noi...
(Anul nou (1915) pag. 10—11)

Bucăți de antologie, gest larg, realizare personală cu ridicare la universalitate a sentimentului național sunt calități de serioasă promovare. *Carul funerar Blestemul codrului, La râul Babilonului, Dă bratelor puterea lui Samson*, etc., dau lecturii o savoare obsedantă.

Volumul mai cuprinde un ciclu de mișcătoare elegii în metru poporan.

In *Nopți de veghe*, tragicul nostalgic al lumilor veșnic necunoscute e admirabil prins:

„Mi-e viața tristă ca o haltă
Dintr'un desert fără de cale,
Doar ruginite ciocănele
Bat nicovala de semnale...

Imi uruiesc în creer trenuri
Păgâne, crunte, călătoare...
Că 'n halta mea nu stă nici unul
Să am și eu o sărbătoare...
(Mi-e viața tristă ca o haltă pag. 67)

Dl. Ovidiu Hulea, afară de unele șovăiri de limbă, repetări de cuvinte, prezintă calități de care istoria literară, va trebui să țină seamă.

GABRIEL DRĂGAN

◆

GIORDANO

Sfârșitul lunii Octombrie ne-a adus vestea trecerii întru cele vecinice a aceluia care — pentru publicistică — se ascunsese sub pseudonimul de mai sus. Că — pentru mulți — Giordano continuă să fie un necunoscut — nu e de mirat: prea a fost credincios înclinărilor de adevărat artist pentruca să se mai gândească și la reclamă. Și apoi pe Giordano nimic nu l-a putut smulge din mijlocul prietenos al Eșenilor cu cari a trăit timpuri atât de fericite.

Și totuși numele său trebuește memorat, dacă nu pentru vasta activitate de ziarist și om de cultură (a colaborat la „Contemporanul", „Arhiva", „Opinia", „Mișcarea", etc.) desigur: pentru spiritul său în continuă mișcare, viu și biciuitor, pentru ironia sa permanentă, pentru sarea atică, pentru spiritul de observație, pentru finețea și noutatea atâtor apropieri, pentru imaginația sa fertilă, pentru versurile sale lapidare și perfect artistice.

Am — din opera epigramatică a lui Giordano ultimul volum (din 1925) în paginile căruia se pot foarte ușor verifica afirmațiunile de mai sus.

Iată — de-o pildă — ce-i spune Giordano:

LIMBUTEI G.

Să te-asemăn unui clopot....
Prea e slab' asemănare;
Știi, deșartă ești ca dânsul
Dar ți-i limba mult mai mare.

Și cu aceiaș cruditate caracteristică se adresează:

D-REI W.

Da bine-ascunzi orice pistrue,
Când fața ta de pudră-i plină;
Ești scumpă, dragă, la tărâțe
Și eftină ești la făină....

Ca altădată Hașdeu, spiritul lui Giordano se va răsboi mai cu seamă cu sexul slab, căruia va găsi atâtea să-i reproșeze. Interesant e că — totuși — pentru acelaș cusur — el va găsi destule pointe — una mai nouă decât alta, una mai reușită și mai fină. Iată — de exemplu — tema de mai sus, în legătură cu care spiritul lui Giordano va mai născoci un catren:

DOAMNEI X.

Dacă dai cu pudră fața
N'o faci doară în zadar;
Știi — de lut sântem noi, soro,
Și pe lut se dă cu var.

Si inversul ei (ceeace însemnează că, chiar nesulemenită femeia nu scapă de invectivele lui):

DOAMNEI *

Că dai fața ta cu dresuri,
Spune oamenii, că-s răi,
Totu-i natural la tine,
Până și copiii, tăi....

Cu câtă duioșie — apoi — se adresează el „Ninei" pe care o părăseste tocmai „pentrucă e... scumpă" — si câte altele.

Un capitol tot atât de interesant îl constituesc „epitafurile" dintre care le reproducem pe cele mai reușite:

BOGATEI L.

Aici zace o bogată
Rea la inimă cumplit;
De-a făcut vreun bine-odată
Este numai... c'a murit.

S'au:

UNUI CÂNTĂREȚ

Aici zace-un strașnic nume
Cântăreț vestit în solo;
De-ar mai fi și-o altă lume,
Apoi, vai de cei de-acolo!

Termin cu lapidarul distich:

UNUI LATINIST

E latin. In gură poartă,
Totdeauna, limbă moartă.

și cu afirmațiunea că în cadrul epigramei românești, Giordano stă pe primul plan — alături cu A. C. Cuza, Radu D. Rosetti, Cincinat și Ionel Pavelescu.

PAUL I. PAPADOPOL

in strainatate

MARCEL PRÉVOST

de V. DAMASCHIN

Dacă am avea curiozitatea, cândva, să foiletăm vre-un manual de istorie literară, vom remarca ușor că activitatea unui talent. înregistrează în curba sa evolutivă diferite sinuozităţi provocate fiind de unele turburări de diferite ordine.

Aceiaș remarcă o vom face și'n nebuloasa carieră a lui *Marcel Prévost.*

Și nu-i o afirmaţie gratuită.

Cert că există o concordanţă în tot materialul operilor sale.

Dar nu e mai puţin adevărat că literatura sa postbelică nu se potrivește dacă nu în esenţă. dar în valoare cu cealaltă de dinainte de războiu. literatură ușoară și pentru desfacere.

Putem oare compara unul din romanele sale de debut — „*La confession d'un amant*", de pildă— cu „*L'homme vierge*", ultima lui carte?

Ar fi prea riscant.

Literatura lui de debut a fost romanescă, fără gradaţie, fără nuanţe. Romane ca: „*Domino Jaune*", „*L'heureux ménage*", „*Cousine Laura*". „*Le mariage de Jullienne*"... trebuiau să placă și să aibă succes de librărie.

Când și când, câte unul cearcă să ridice valuta lor obișnuită: „*L'automne d'une femme*", „*Les demi-vierges*". „*Les vierges fortes*" etc.

Explicabil dar. dece valoarea lor e inegală.

Opunându-se literaturii realiste — naturaliste a vrut să scrie romane cu factură *romanescă*. Spirite romanești, pentru care, prin predestinaţie, problemele vieţii se pun cu multă violenţă. complexitate, situaţii care dau acestor probleme mai mult pitoresc și gravitate. N'a alergat. nicidecum. după sisteme. după dogme de morală. nici n'a cercat să pună vre-o teză romanului său. El creiază personagii cu suflete alterate de-o morală îndoelnică: amante. demimondene. fecioare nebune... caractere și moravuri exprimate într'o intrigă amestecată savant și dozată de realism, de psihologie.

Cărţile care s'au succedat în timp. au accentuat tot mai mult nota pe care Prévost era sortit s'o abordeze.

In această atmosferă creiată au apărut cărţile valoroase care trebuiau să-i fixeze numele pe frontispiciul istoriei literare franceze. și. mai ales. să-i fixeze numele în memoria publicului capricios.

Astfel au apărut cunoscutele: „*Lettres de femmes*", „*Nouvelles lettres de femmes*" „*Lettres à Françoise*" etc.

De rândul acesta drumul lui Prévost este serios și nesovăitor tăiat.

Și el o știe.

Scrisorile — și mai ales scrisorile de femei. în care abilul și finul autor excelează — vor face plăcută lectura cititorilor săi.

Femeia. din toată opera sa proaspătă. se va oglindi fidel. cu spiritul ei migălos. capricios. ascuns... A fost numit un savant psiholog femenin; și cu drept cuvânt.

Dar s'au lansat și unele pripite păreri. Că ar fi analizat sentimentele femeilor, pentru a putea defini locul pe care femeia îl poate cere și ocupa în societatea modernă.?

Și el s'a exprimat:

„Am descris o lume prea puţin limitată, înrudită în multe puncte cu cosmopolitismul. Caracteristica acestei lumi? Idei religioase și morale într'însa nu sunt idei *directuare.* Intr'însa nu se aprobă nici nu se comandă în numele unui principiu superior. infailibil, ci în numele *convenientelor*".

Sigur.

Dar aceasta nu ne indrituește. nici de cum, să credem că arta lui Marcel Prévost, a avut un scop dinainte propus. *Prévost a scris de dragul artei.* Sublinierea se impune de îndată ce vom răsfoi scrisorile lui scrise cu atâta simţ de pricepere a sufletului delicat și fragil — sufletul femenin.

Va miniaturiza în toată nuditatea lui. sufletul delicat al femeii și-l va expune așa gol. cu toate colţișoarele lui chiar cele mai obscure. mai impenetrabile.

Nici chiar copii — cu predilecţie fetiţele — suflete fragede și golașe. nu vor scăpa de condeiul atent înregistrator al lui Prévost.

Războiul venit pe neașteptate. marchează în cariera sa scriitoricească o revoluţie radicală și-i va ventila simţitor ideile și concepţiile.

Aceasta și el o recunoaște într'un interview acordat revistei „*les Analles*":

„Eu cred că războiul mi-a permis *să evolutionez.* Am avut cerinţa imperioasă să nu pierd contactul cu noua generaţie".

E clar.

Și astfel cu marele uragan omenesc. prima parte a activităţii sale literare va lua sfârșit: va începe o a doua parte cu mai multe șanse fericite. cu o perspectivă mai norocită.

„*L'homme vierge*" e cartea cea mai reprezentativă din noua sa activitate începută cu „*Sa maîtresse et moi*" și „*La retraite ardente*".

Tehnica rămâne aceiaș din scrisorile sale renumite care până în acel moment erau podoaba vitrinei.

Aceiaș precizare a atmosferei, aceleaș suflete noroioase. aceiaș psihologie colorată.

Numai că de rândul acesta. materialul nu va mai fi un simplu obiect de artă, ci va fi subordonat unei probleme adânc psihologice. pe care va cerca s'o trateze pe toate feţele.

Astfel se va prezenta „L'homme vierge".

Subiectul complex. cotit Numai trei personagii vor ilustra paginile romanului: un unchiu. fiul său. și o nepoată. Hervé. — culpabilul. Sidonie. — captiva Arnal, judecătorul; Contele Hervé învins de simţuri va abuza de nepoata lui care deși îl mulţumește. va fi cu sufletul veșnic unditat de chipul vărului ei. cu care a copilărit.

Din „L'homme vierge" un erou va avea trăsături isbitor de comune cu infantilul și timidul suflet din „La pierre d'Horeb" a lui Georges Duhamel.

Aceiaș ființă debilă, ignorantă, pe care viaţa o va anemia. turburată puternic de unele reminiscenţe sensuale.

Carnea cravașată de simţuri aprinse, nesatisfăcute.

Acesta va fi contele Hervé. El iubește neconsolat toate femeile. Remarca aceasta o vom face și'n „*Climats*" a lui André Maurois. In maniera sufletească a acestui erou vom observa un fenomen particular: transformarea lirică și sentimentală, care-i de origină pur senzuală. metamorfozată prin plăcerea răului. ceeace dă dragostelor sale repetate, o extremă frăgezime și. în acelaș timp. o puternică renaștere. când gelozia o va doza.

Marcel Prévost a trebuit să studieze atent pe eroul său propus. cu atât mai mult cu cât. acest personagiu. este supus legii declinului din cauza evoluţiei grăbite a timpului.

Cu Sidonie aduce iar pe tapet psihologia minuţioasă și delicată a sufletului femenin.

Această neînţelegere între Arnal și Sidonie este ușor lichidată. Pe măsură ce Arnal se depărtează printr'o neînţelegere naturală a vârstei de Sidonie. tatăl lui Arnal va avea sorţi de câștig. Și aceastǎ cucerire progresivă se va sfârși prin căderea fetii. Unchiul. temporar, va fi. desigur. victorios. Dar Sidonie. care numai un timp i-au lucit ochii luminaţi matur de dragostea cinquagenarului. masculul. în dauna fizicului de adolescent a lui Arnal. îl va iubi tot pe acel cu care și-a înflorit copilăria. Sidonie motivează căderea ei prin mărturisiri sincere: „... pentrucă am fost o femeie. ca aproape toate femeile. Nu numai o inteligenţă pură. ca tine. dar o fire impresionabilă la culme. prin ochii. prin urechi. prin nări. prin toate simţurile... Dacă tu. atunci. nu ai fi îmbrăţișat cum băieţii îmbrăţișează fetele...".

Arnal și-a dus martiragiul până la capăt. Și-a făcut-o fără calcul prin firea sa definitiv conturată. Principiul lui *Freud* care-l va ajunge în școală. în mediul îmbîcsit de acest principiu va avea o influenţă bolnăvicioasă. Căci „inima lui era plină de chipul angalic al mamei sale. și-al Sidoniei poetizat. idealizat... Freudismul câteodată naiv. pedantesc. îi dădea senzaţia morţii, ceva dement macabru..."

Moartea bătrânului va pune sfârșit dramei. și va apropia din nou sufletele din copilărie îmbrăţișate. care au fost un timp. fatal despărţite și aruncate în lumea simţurilor.

Vom observa că puterea romanului. în ceeace privește redarea artistică. stă tot în stilul fin și elegant a scrisorilor sale.

Sunt scrisori duse la o extremă și minunată expresie de artă. închegate puternic. printr'o psihologie serioasă și cu rîvnă studiată. într'un roman.

Cu „L'homme vierge" Marcel Prévost și-a afirmat puternic talentul său, care o viaţă întreagă. și-a dibuit cărarea sortită.

Și „L'homme vierge" este un triumf. bine meritat.

plastica

EXPOZIŢIILE ACTUALE

— CELINE EMILIAN ŞI OLGA GRECEANU (SALA ILEANA) —

D-NA CELINE EMILIAN expune pentru prima oară la noi în ţară. După studii îndelungate şi cu abilitate dirijate de maeştrii apusului, a căutat să atingă perfecţia artistică dintr'un început şi a reuşit să se impuie prin această expoziţie care o consacră.

In sculptură ca şi în pictură, genul dificil şi foarte pretenţios al portretelor, arată măsura artistică a compozitorului, supleţa şi stilistica în redarea fidelă a realităţii studiate. Mai mult decât atâta, ele arată gradul de pătrundere şi pricepere psihologică precum şi armonizarea internului cu externul.

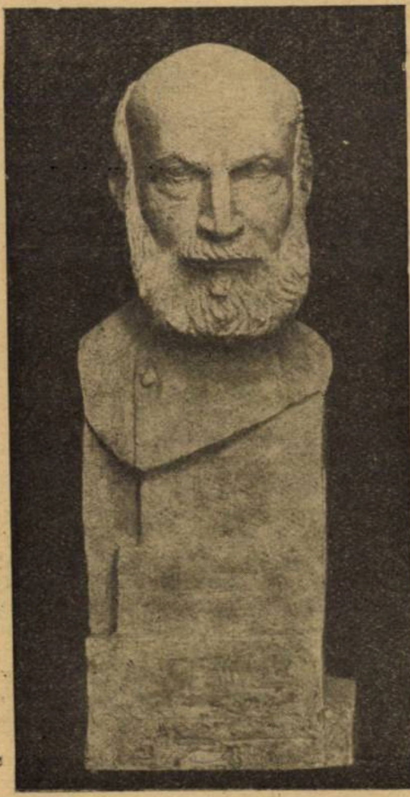

CELINE EMILIAN : **Bourdelle**

Starea sufletească de continuă contemplaţie, sau privirea pătrunzătoare şi magnifică, alături de o seninătate gingaşă şi candidă apare pe rând artistic redate în portretele maiestrului Bourdelle, maiestrului G. Georgescu, domnişoarei Neamţu, etc.

Sunt şi câteva capete de expresie de o factură severă ca înfăţişare, însă bine studiate cu linii şi contururi, simţite ca gust şi analiză estetică.

Printre compoziţiile d-nei Céline Emilian găsim un nud-studiu, în proporţii reale, a cărui poziţie bogată în atitudini, prilejueşte artistei o stilizare mai mult decât îngrijită, închinată cu o severă încordare a muşchilor celui îngândurat.

Dansatoarea — cu o notă specifică de tratare antică, — Lectura — corect ca studiu al formei — precum şi Faun, în care nota fanteziei domină stilizarea, pun pe sculptor într'o lumină de pronunţată posedare a tehnicei statuare.

Două baso-reliefuri : Rodia de aur şi Saint Vincent de Paul (executat pentru biserica Saint-Remy din Reims), aduc aminte prin compoziţia bogată ca personagii şi mişcare, de baso-reliefurile lui E. A. Bourdelle.

De altfel artista Céline Emilian este o convinsă şi demnă continuatoare a maestrului Bourdelle care scria în termenii cei mai elogioşi despre expozanta de astăzi : „A la toute travailleuse de grand talent, à Céline Emilian, en grande estime d'Art et en profonde affection".

Doamna Emilian prin debutul său marchează un succes ce-l merită cu prisosinţă fiind o deţinătoare măiastră a concepţiunii statuare ; fie ca şi pe viitor să triumfe în aceiaş superioritate artistică.

*

OLGA GRECEANU

Tot în sala Ileana expune şi doamna *Olga Greceanu,* care prin preocupările sale de înalt modernism, prezintă un gen nou — mult apreciat aiurea — ce vroeşte să-l introducă şi la noi.

Este pictura murală decorativă, în care ochiul trebue să fie impresionat nu de subiect, ci de armonia culorilor şi ritmul liniilor.

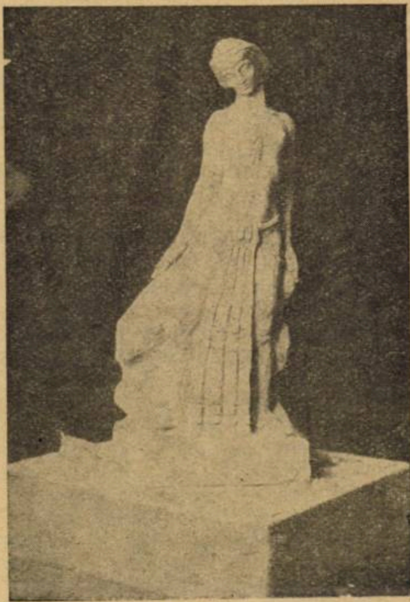

CELINE EMILIAN : **Dansatoare.**

O linie principală repetată de trei ori, reprezintă prin definiţie ritmul decorativ impus frescei .Intr'o compoziţie însă, arbitrul poate nuanţa mişcarea şi armoniza cadrul şi prin completarea liniei cu cuta unei draperii, sau exagerând reprezentarea realităţii prin deformări „cerute" şi „căutate" în pictura murală decorativă.

In acest nou gen — care după profesorul dela Paris, F. Delbos este considerat ca un „„primitivism şi bizantinism modernizat", — figura omenească în genere este evocată şi nu pictată ; în analiză şi reprezentare artistică spiritul dictează, nu natura.

Astfel privind : Fuga în Egipt, Isus pe cruce, scoborîrea de pe cruce, la izvor, etc., remarcăm studierea sumară a detaliilor — şi în deosebi ale feţei — care sunt marcate prin simple linii, neavând darul decât de a evoca o realitate în sufletul nostru şi nu de a picta ceva fidel şi conştient în studierea compoziţiei artistice.

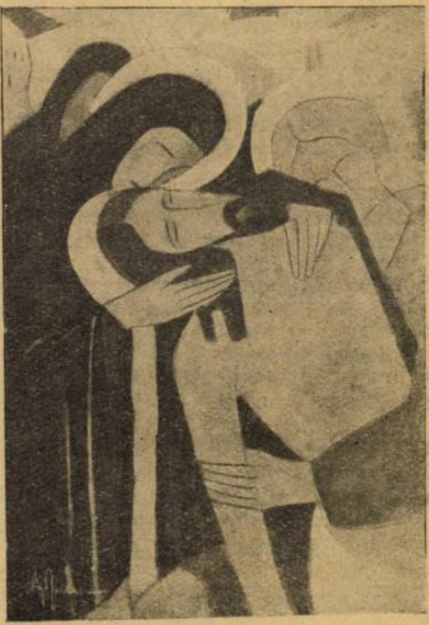

OLGA GRECEANU : **Scoborârea de pe cruce**

Coloritul picturei murale — numită de nemţi „intelectualizată" — are o notă atrăgătoare şi plăcută în simplicitate. Abundă gris-ul de toate nuanţele ; iar pe alocuri este înlocuit în măsuri proporţionate cu roşul, bleu-ul sau marron-ul : negrul este exclus cu desăvârşire din coloristica acestui gen.

Expoziţia doamnei Olga Greceanu aduce un curent nou, prin care compoziţia şi atitudinile stilizate, apar sub o formă evocativă şi nu reprezentativă a unei realităţi evidente.

Mişcarea, gesticularea, dramatismul în genere, se relevează prin mânuirea abilităţii în aranjarea formelor. Nu lipseşte însă nici sentimentul care este redat printr'o aleasă simplicitate a liniei şi coloritului compoziţiei.

MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

gazetaria

aşa şi-aşa...

DINTR'UN INTERVIEW AL D-LUI MIHAIL SADOVEANU „...nu-mi aduc aminte să-mi fi plăcut vreodată ceeace am scris. Nu-mi plac volumele mele. Sunt mai ales multe dintre primele mele lucrări în care nu mă mai recunosc de loc....

„Imi plac toţi scriitorii tineri cari păstrează tradiţia... Natural, nu-mi plac plac unii scriitori cari îşi închipuiesc că literatura începe cu ei....

„...acest roman nu este decât unul dintr'o serie care are drept început *Neamul Şoimăreştilor* şi drept sfârşit *Venia o moară pe Siret*"... Intre aceste două intră: *Şoimii*, *Zodia Cancerului* şi altele pe care le voiu mai scrie..."

IARAŞI TRADUCEREA „VIEŢII NOUI" Trec peste execuţia technică într'adevăr clasică şi reproduc din „introducere" următoarele modele de exprimare românească:

„In acea parte a *cărţii amintirii mele*, dinaintea căreia puţine fapte s'ar putea ceti, se află o *rubrică ce spune*...

Şi apoi:

„Sub *această* rubrică găsesc scrise acele cuvinte pe cari am de gând să le transcriu în *această* cărticică, şi *dacă nu pe toate*, cel puţin *înţelesul lor*.

Autorul unei asemeni traduceri se numeşte... J. Leonard.

POETUL AL. MACEDONSKY este readus cu evlavie, în paginile „Flamurei" dela Craiova, sub semnătura poetului Al. Iacobescu. După o interesantă schiţă biografică, se analizează cu pricepere operile mai de seamă ale regretatului poet care „şi-a risipit viaţa între ură şi ideal".

In acelaş număr: „Epitaf pentru pământul meu" al d-lui R. Gyr: o duioasă „poveste" semnată Leonard Divarius.

Cronica — bogată şi variată.

MIHAIL LUPESCU, cunoscutul folclorist care semăna „ciudat cu Ion Creangă şi la chip şi la suflet" şi „a luat parte la întemeerea revistelor: Şezătoarea, Ion Creangă, Miron Costin şi Vestitorul satelor — necruţându-şi niciun sacrificiu de niciun fel, pentru succesul acestor publicaţii, care sunt acum temelia tuturor studiilor de folclor" — formează obiectul unui articol de fond semnat de d. G. Tutoveanu în revista „Scrisul nostru" (8—9). Justă şi duioasă caracterizarea acestui credincios al sufletului românesc:

„Crescut în atmosfera de basme, cimilituri, cântece şi snoave, dela clăcile unui sat din ţinutul Fălticenilor, el a fost încălzit toată viaţa de o dragoste neînfrântă pentru bogăţia sufletească a ţărănimii noastre, i-a închinat, fără nici un preget, toate puterile lui de muncă..

„Inţelegător adânc al literaturii poporane, el păstra neatinse în culegerile-i de folclor, şi fantazia, şi avântul, şi humorul specific acestei literaturi, pe cari mai toţi folcloriştii de profesie nu le pricep şi nu le pot reda".

Negreşit că lectura unor, asemenea pagini, astăzi, nu poate fi decât folositoare. Ce păcat că tocmai cei ce ar avea nevoe să şi le asimileze — le ocolesc.

Celelalte colaborări locale— dar onorabile.

Cronica — uneori: prea generoasă.

„PROLOGUL" colaboratorului nostru Horia Furtună, ne aminteşte, prin diferitele lui pasagii pe autorul poemului „Lunei", al lui „Aghiuţă" şi „Făt Frumos".

Redăm pasagiul cel mai mişcător:

In serile de vifor, prin geam vedea norodul
Cum Vicleimu-aduce Isusul şi Irodul.
Poveştile de clacă, poveştile de stea
Trăiau în vis ca'n teatru — iar ziua când albia,
Pe umeri Sân-Vasile îşi potrivia 'n frig burca
Şi'n sat râdeau Vasilca, Brezoaia, Capra, Turca.

(Ad. lit. 466).

DIRECTOR DE TEATRU se intitulează spirituala nuvelă umoristică pe care colaboratorul nostru, d. I. Dongorozi, o publică în ultimul număr (8—9) al „Ramuri"-lor. E povestea plină de amărăciune a unui asemenea demnitar de provincie numit la nemereală şi pus în trista situaţiune de a nu se putea achita. Bine prinsă mentalitatea provincialului care face politică.

BEATRICE CENCI — drama lui Shelley, în traducerea d-lui Al. Iacobescu, continuă să fie publicată în „ Propilee literare". (No. 4—7).

VECHILE CADRE continuă să se manifeste cu aceiaş sinceritate şi cu destulă tinereţe. E vorba despre d. Cincinat Pavelescu, autorul a 4 strofe melancolice „Simbolul neantului" publicate în ultimul număr al „Ecoului".

Sunt momente de fericire, oaze care ne fac să uităm pustiul saharian al poeziei româneşti sau plantaţiile ei de carton.

ARTA ŞI POLITICA e titlul unui articol pe care d. I. G. Duca, neîndoios cu toată competenţa, îl publică în ultimele numere ale aceleiaş publicaţiuni. Ideia fundamentală pare a fi următoarea: arta şi politica nu pot decât să se apropie, aceasta şi ca o „caracteristică a vremurilor noastre de a contopi, într'o sinteză supremă, toate manifestaţiunile activităţii omeneşti", căci: „azi, hotarele au căzut privilegiile au dispărut, domeniile activităţii omeneşti, se apropie unele de altele, se influenţează reciproc, omul, tinde universalizarea şi armonizarea tuturor cunoştinţelor şi tuturor însuşirilor sale intelectuale...".

DINTR'UN NOU INTERVIEW al d-lui M. Sadoveanu:

„Scriitorul din Apus care, ... găseşte o limbă pe deplin formată şi un bogat patrimoniu, de valori morale, în mod fatal trebue să fie superior scriitorului nostru care... trebue să creeze totul. Dar el are şi alt mare avantaj.. nu se epuizează atât de curând, fiindcă, pentru zămislirea unei opere, el are nevoe de mai puţine sforţări"...

Despre literatura nouă:

„O literatură, ca să existe, trebue să aibă la bază talentul, indiferent de crezuri sau mode literare. Pentru mine nu există literatură nouă, ci literatură scrisă cu talent..., şi literatură scrisă, pentru epatarea mulţimii, literatură care, nefiind opera talentului, nu-i literatură".

Literatură naţională?

„Literatura cu tendinţă e simplă gazetărie Literatura nu trebue să fie oglinda sufletului unui popor fără nicio altă pricepere. Literatura noastră... trebue să-şi păstreze caracterul ei etnic care s'o individualizeze în ansamblul literaturii universale".

Prototipul românesc: „este un amestec de pătrunzător umor In formă desăvârşită îl avem în literatura populară, dar îl avem şi în... operele lui Eminescu, Caragiale, Creangă".

(Adev. lit. 24/XI. 929).

MARŢIAL, cunoscutul poet şi epigramist latin, formează obiectul unei interesante cercetări semnate de d. I. M. Marinescu. Ni se comunică momente interesante din viaţa poetului şi, ici colo, unele epigrame minunat traduse. Iată două din acestea:

Moşioara din Nomentum,
Mă'ntrebi ce-mi aduce, Line?
Ea-mi aduce doar atâta:
Că nu te mai văd pe tine.

Sau

Pentru-a rade pe Lupercus
Bărbierul se căzneşte.
Dar o falcă până să-i radă,
Pe cealaltă păr iar creşte.

Ne gândim: nu se poate pregăti o traducere românească mai completă a operei lui Marţial. D-l Marinescu lucrează oare la ea? Cele câteva exemple ne îndreptăţesc s'o credem şi s'o aşteptăm. Lucrul ar fi de mare folos, la noi unde se ştie atât de puţin, se citeşte şi mai puţin latineşte, iar adevăraţii epigramişti se ivesc atât de rar, majoritatea vânând spirite de suburbie sau calambururi cu efect mărginit.

P. I. P.

●

FAUST IN ROMANEŞTE. Distinul nostru colaborator dl. Ion Foti, a terminat traducerea celebrei tragedii a lui Goethe, Ifigenia în Taurida, după o muncă enormă de mai mulţi ani. Se ştie că această tragedie are pentru artistele germane în, ce priveşte consacrarea aceaşi însemnătate, ca şi Phedra lui Racine.

Traducerea este în versuri albe şi în forma originalului, care imită tragedia greacă.

Mai amintim că dl. Ion Foti a tradus din original faimoasele tragedii ale lui Eschil: *Prometeu înlănţuit şi Perşii*, într'o formă impecabilă, în ritmul originalului şi într'o limbă de o măreţie, admirată de cunoscători.

Niciodată limba românească n'a fost supusă unui jug nobil de disciplină clasică şi de sublimă înfiripare ca în aceste traduceri, modele de limbă românească.

S. N.

literara

o seama de cuvinte

Tristan Bernard e foarte mâncăcios. Intr'o zi fiind invitat la masă într'o familie modestă, toate rudele gazdei luaseră loc în jurul ei, ca să prânzească în tovărşia marelui scriitor.

Ca fel de mâncare deosebit, gazda avea la masă un pui „en casserole“. Puiul era foarte mic, mai ales în proporţie cu numărul mare al invtiaţilor.

— Ei bine, scumpe Maestre, spuse gazda adresându-se lui Tristan Bernard, cum găsiţi acest pui?

— Să vedeţi, puiul acesta e foarte apetisant, dar parcă are de spus ceva...

— Are de spus ceva?!.. Ce anume?

— Ia uitaţi-vă bine la el, nu vi se pare că spune: „Ce, de lume e la masă, ce de lume!...“

◆

Un prieten reproşa lui Erasme că nu mănâncă post în Vinerea Paştelui. Erasme îi răspunse:

— Să vezi, am sufletul catolic, dar stomacul meu e de ateu!

◆

Un bancher bogat, fost ministru al Artelor pe vremea lui Napoleon al III-lea, ţinea cu orice preţ să aibă în galeria sa de tablouri o pânză de Eugen Delacroix. De aceea, chemă pe marele pictor şi îi spuse că îl va plăti cu o sumă regală.

— In ceeace priveşte subiectul, adăogă Ministrul, las aceasta la inspiraţia d-tale. Acelaş lucru şi cu dimensiunile tabloului care rămân la latitudinea d-tale. Singurul lucru ce doresc, e să am un tablou de d-ta.... Sper că nu voiu avea nici un fel de neînţelegere!...

— Sper şi eu, răspunse pictorul zâmbind.

— Totuş aşi avea să-ţi fac o observaţie şi te rog să-mi faci şi mie un hatâr!

— Cu toată plăcerea, ce anume?

— Fii bun şi schimbă-ţi maniera pentru tabloul pe care îl pictezi pentru mine!...

◆

Un amator, comandase pictorului Lantara un tablou care trebuia să înfăţişeze interiorul unei mânăstiri. Lantara, fiind peisagist, nu ştia să picteze figuri, de aceea pânza lui reprezenta interiorul mănăstirei fără nici un călugăr.

Cumpărătorul îi spuse:

— Uite ce este, domnule Lantara, tabloul d-tale e foarte frumos, are mult pitoresc, dar nu văd nici un călugăr!...

— Păi, să vedeţi, călugării, la ora când am luat eu schiţa, erau tocmai în biserică, la slujbă.

— Atunci, ştii ce, replică, şiret cumpărătorul, am să cumpăr tabloul când se termină slujba şi când o să iasă călugării din biserică!...

bazar

SOVIETELE AU DECLARAT RĂZBOI... CRĂCIUNULUI

O telegramă primită din Moscova ne informează că Uniunea Urainiană a ateilor a pornit o susţinută campanie contra Crăciunului. La Kharkov a apărut de curând un nou ziar intitulat: „Ateii războinici“ care a şi ajuns la un tiraj de o sută de mii de exemplare. Spre a dovedi că proletariatul ia o parte activă în această mişcare anti-religioasă, oficiosul ateilor scrie că lucrătorii din mai multe oraşe au declarat, din proprie iniţiativă, că sunt dispuşi să cedeze salariile ce li se cuvine în zilele de Crăciun pentru fondul propăşirei industriale a Sovietelor. Acelaş ziar pretinde că şi ţăranii ar fi însufleţiţi de aceiaş pornire contra bisericii, hotărând în multe părţi ale Rusiei să închidă bisericile şi să dea clopotele la topit pentru a fi transformate în obiecte de utilitate casnică.

„Mitul religios dispare“ scrie „*Pravda*“ într'un articol intitulat „Războ contra religiei“. Autorul articolului adaugă însă imediat că se recomandă exercitarea unui control asupra grupurilor de lucrători şi coloniilor de muncă pentru a împiedica să se oficieze slujbele religioase în taină şi pentru a demasca congregaţiile clandestine“.

„Pravda“ propune ca în ziua de Crăciun să se răspândească în toată ţara misiuni de atei în scopul de a strânge semnături în vederea închiderii bisericilor, şi interzicerii de a mai trage clopotele. In scopuri de propagandă antireligioasă, comitetul central al Uniunii Ateilor a publicat două cărţi: Una este intitulată: „Campania antireligioasă în oraşe“; cealaltă: „Campania antireligioasă la sate“.

Comitetul central al sindicatelor muncitoreşti a dat un ordin prin care impune lucrătorilor să muncească în ziua de Crăciun, cerându-le să facă cotizaţii pentru a se construi un număr de tractoare care vor fi botezate cu numele de ateu. Zilele trecute postul de radio dela Moscova a emis o conferinţă în care se arată că scopul principal al Uniunii Ateilor este acela de a obţine un decret de închidere a tuturor bisericilor, sinagogilor şi moscheelor.

Conferenţiarul a afirmat că azi se mai pot încă face slujbe religioase în unele ţinuturi sovietice şi în încheere declară că războiul Sovietelor contra religiei ar fi privit cu cea mai mare simpatie de clasele muncitoreşti din întreaga lume!

CONSTANCE TALMADGE NU MAI FILMEAZĂ

Celebra vedetă a ecranului, Constance Talmadge, a luat hotărîrea de a renunţa la arta mută, retrăgându-se pentru totdeauna din industria cinematografică. Această hotărîre a renumitei „stele“ a ecranului a fost adusă la cunoştinţa presei, şi e pusă în legătură cu ultima căsătorie a Constanţei Talmadge, care e azi soţia bogatului bancher din Chicago, Townsend Netcher.

caricatura zilei

NENOROCOS....

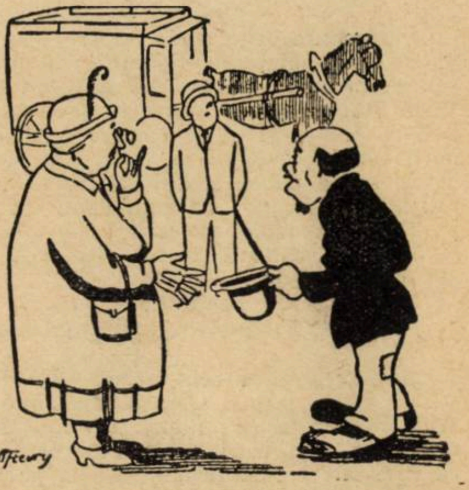

— Nu ţi-e ruşine să ceri pomană?

— Ah! Doamnă, aşi fi preferat să dau, dar norocul a fugit de mine.

SENSIBILITATE

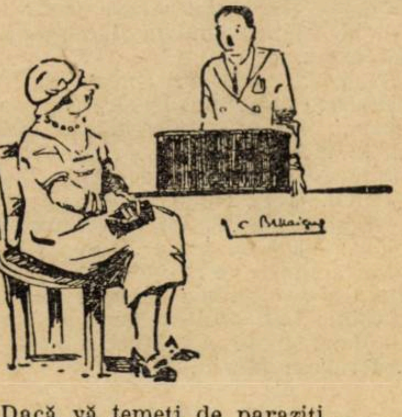

— Dacă vă temeţi de paraziţi...

— Oh! Nici nu e vorbă, am pielea aşa de sensibilă!...

DEFECT

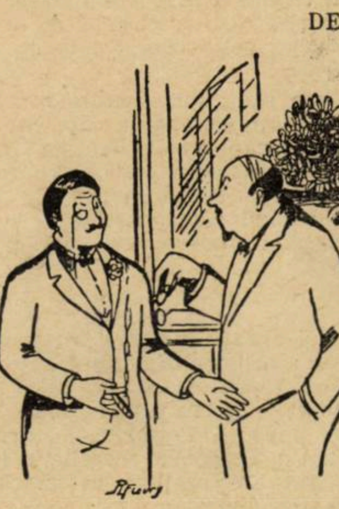

— Cum nu vezi cu un ochi?

— Exact! Cu dreptul din cauza monoclului, care mă jenează...

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

O D A T Ă!...

de EM. GÂRLEANU

Ce frumoase erau zilele de Crăciun odată! Cum așteptam, Doamne, să cadă cele de pe urmă frunze din grădina lui Vodă Sturdza, să contenească picăturile reci de ploaie, și să se acopere cerul cu norii cenușii, buclați ca lâna, din care aveau să se coboare, liniștiți, fulgii înfoieți de ninsoare! In ziua când iarna pornea să cearnă, puzderie, de sus, știam că se scutură floarea albă a unei primăveri cerești:

— Unde or fi copacii ceia, mamă ??

— Departe, drăguță, tocmai după nori!

Cât ai clipi din ochi, șesul Copoului se învălia în pânză albă de sărbătoare. Toți erau bucuroși; numai grădina lui Vodă, din fața casei noastre își tremura ramurile ca de frig, — mi se părea că-i tare mâhnită.

Cum venise omătul, cât n'ai gândi, venea și Crăciunul.

— „Știi tu ce e mâini?“ mă întreabă mama.

Cum să nu fi știut, dar tăceam căci îmi răspundea atât de dulce glasul scump ce par'că-mi aburia fața:

— „E ajunul Crăciunului, puiule“. Și mă săruta.

In seara aceea mă culcam de vreme. Inchideam ochii strânși-strânși, doar voi adormi; dar ei se deschideau cu încetul, se făceau mari, și privirea întâlnia luminița de aur a candelii, din fața pătișorului. Mare ciudă aveam pe candelă în noaptea aceea! La urma urmei mă hotăram să stau treaz. Atunci, de după îmbrăcămintea de argint a sfântului Neculai, mi se deslușia chipul senin al bătrânului: îmi surâdea, iar cele trei degete împreunate mă binecuvântau..

Adormiam târziu, târziu...

◆

In ajun porțile erau lăsate deschise în larg; umblau colindătorii. Mult mi-au mângâiat copilăria glasurile ușoare, subțiri ca clinchetul unor clopoței de argint, ale copilașilor colindători: „Florile dalbe!“

La fiecare rând mă duceam la fereastră, mă lipiam de mama care îmi punea mâna pe cap, cu degetele pe frunte; așa ascultam melodia duioasă ce povestea nașterea Mântuitorului.

Pe colindători îi plătiam eu; le dădeam gologani noui, strălucitori ca jăratecul.

◆

In fundul ogrăzii noastre într'o căsuță, stăteau: mătușa Smaranda, — slugă bătrână, credincioasă; bărbatul ei,— moș Toader, — și un copilaș, mai de-o vârstă cu mine — Petrache, îl creșteau de suflet. Cu Petrache răscoliam toată grădina, ridicam omătul cu picioarele de par'că viscolia.

Așa îngrijia și văruia, mătușa Smaranda, căsuța ceea, că iarna nici nu o deosebiai de nămeții ce se îngrămădeau într'acolo. Numai pe hogeag flutura, ușor, caerul albăstriu de fum....

Imi amintesc: era într'un Ajun; privind fumul cum isvora de-asupra acoperemântului căsuței, mi se făcu dor de Petrache: „Ce-o fi făcând oare?“

— Mamă, hai la mătușa Smaranda.

— Haidem.

Și-a pus mama un șal pe spate, a umplut un săculeț cu smochine, stafide, migdale, — cu de toate, și-am pornit. Parcă-i văd. Mâncau. Din mijlocul măsuței joase, se împrăștia mirodenia cimbrului presărat pe friptură. Mătușa Smaranda s'a sculat repede; moș Toader mai stângaciu a răsturnat scăunașul când s'a ridicat; Petrache aleargă lângă mine. Nu știu cum, dar și mama era stingherită; se înroșise și nu isbutia să verse pe masă bunătățile din săculeț.

— Mă iertați... Mătușă Smarandă... uite am venit să vă urăm și noi sărbători fericite“. Și glasul mamei tremura așa cum de multe ori l-am auzit pe urmă. Bătrânii, fără să poată scoate o vorbă, îi sărutară mâinile. Pe Petrache l-am sărutat eu.

Era atâta seninătate în odăița ceea!

. . . .

S'a ruinat casa în care am ascultat cele dintâi colinzi, și totuși o văd încă; s'a dărîmat căsuța albă; au murit și bătrânii, și Petrache, și par'că tot îi zăresc la măsuța lor, deasupra căreia flutura mirodenia de cimbru; s'a stins de mult surâsul duios, fermecător al mamei, și totuși el e raza ce se strecoară până la mine, deși topește strălucirea în lacrima ce mi-a căzut din ochi. Doar fulgii se cern aevea, liniștiți, ca și atunci... Nu se aud la fereastră „Florile dalbe?“

FLOAREA LACRIMILOR

Poruncise Irod; dela un capăt la altul al Betleemului mișunau călăii. Fierul săbiilor se pătà de sângele copiilor nevinovați. Mamele își sfâșiau sânul care îi hrănise; innebunite de durere strângeau la piept păpuși de sdrențe și strigau:

„Mi l-ați luat pe unul, acum am altul!“

Din fundul palatului Irod n'auzea gemetele de durere, nici scrâșnirile de furie, nici suspinele de desnădejde. Dar Irod credeà că printre copii uciși fi-va și cel a căruia naștere cei trei crai dela răsărit o vestiseră.

In vremea aceasta Iosif străbătea pustiul, ducând de căpăstru asinul pe care călătorea Maria cu Isus în brațe.

Fugeau de urgie.

Spaima îi gonea; arșița le topia puterile, nădejdea îi chema.

In miezul zilei soarele prăjia nisipul; asinului i se muiară genunchii. Iosif îl opri o clipă, ajută Mariei să se scoboare și o sfătui să se odihnească vre-o câteva clipe la umbra rară a unor spini.

Maria se așejă jos să hrănească pruncul: Iosif rămase în picioare, cu privirile la copil; iar asinul se apropie, adulmecând cu botul umed spre fecioară, ca și cum ar fi mirosit și el izvorul laptelui binefăcător.

Pruncul sugea dormind; îi era obrazul fraged; gura rumenă ca mărgeanul; de supt scufița albă părul, galben ca aurul, ieșeà aruncând par'că o cunună de raze de jurîmprejurul capului.

Și cum îl priveà, ochii Mariei se umeziră. Ce le făcuse copilul oare? Cu ce le greșise?

De ce-l prigoniau?

Ridicându-și privirile Maria, și le ținti în zare. De colo, departe, ele întâlniseră o vedenele grozavă. Muma tresări din adâncul măruntaielor ei și, fără să spuie un cuvânt, izbucni într'un plâns sfâșietor.

Căzând pe obrazul copilului lacrimile fierbinți îl treziră. Zâmbind, Isus își duse atunci mânuța la obrazul mamei. Iar Iosif o întrebă:

— De ce plângi tu, Marie?

Femeia nu răspunse, dar fiindcă nu avea cu ce să-și șteargă lacrimile, luă scufița copilului, și-o duse la ochi.

Intr'un târziu, când să plece iar la drum, Maria văzu că scufița îi udă de lacrimi. Și căutând, zări tulpina uscată a unui spin și puse scufița în vârful ei să se usuce.

Iosif mângâie asinul, ajută apoi Mariei să se ridice, dar când Maria se întoarse să ia scufița, rămase locului uimită; tulpina spinului se prefăcuse în lujer verde, și'n locul scufiței străluceà o floare albă ca zăpada, deschisă ca un potir de cristal.

Și pruncul iar zâmbi; iar Maria lăsă pe Iosif să potrivească înainte căpăstrul asinului, și nu-i spuse nimic despre floare, de teamă să n'o rupă.

Și plecară.

Maria își desfăcu părul, care par'că luase ceva din mireasma neasemănată a floarei, și feri capul lui Isus în umbra lui....

Și de atunci până astăzi *crinul* culege în potirul floarei lui, cele dintâi lacrimi de rouă ale dimineții.

EM. GÂRLEANU

cărți redate în extrase

VIAŢA TITANULUI BEETHOVEN

de EDOUARD HERRIOT

Uriașe descătușare a spiritului de legile trecătoare ale trupului, a fost întreaga existență a lui Beethoven. Esența vieții a fost, pentru el, muzica, în care a transpus toată neliniștea temperamentului său poetic.

Edouard Herriot ne reflectează în lucrarea de față, imaginea acestui creator neîntrecut, cu o artă cum rar s'a văzut la autorii de biografii romanțate.

(Editura libr. Gallimard)

Intr'o frumoasă zi de vară renană, orașul Bonn apare ca o insulă de piatră în mijlocul unei imensități de verdețuri. Cu toate că orașul se transformă încetul cu încetul, el a păstrat liniștea sa bătrână și în seninătatea grădinilor sale, farmecul geniului său.

In castelul electorilor este instalată *Universitatea*, care absoarbe aproape toată activitatea din locurile acestea; ea populează străzile cu studenții săi, mândri de caschetele lor de culori diferite. Aici în a doua jumătate a secolului XIX lea va veni să lucreze fiul unui păstor saxon, care, pentru a interpreta personagiile helenismului, va evoca țara „depărtată și albastră“ unde se mișcă frumoasele și luminoasele divinități. Orașul Bonn păstrează încă, în afară de urmele pașilor lui Frederic Nietzsche, și mormântul lui Robert Schumann. Foarte aproape de aci, la Endenich, în casa de sănătate a doctorului Richartz, a murit el la sfârșitul lui Iulie 1856, după câțiva ani mizerabili.

Familia lui van Beethoven vine din Flandra. Ea aduce în această societate electorală, imaginea Malin-ului, a Anvers-ului și a Louvain-ului. Ludwig bătrânul se născuse la Malinès în 1712 și fusese admis la școala de coruri a bisericii metropolitane din Saint-Rombaud. După aceea intrase în serviciul catedralei din Liège, ca bas-cântăreț. Către 1733 se instalează ca muzicant al Curții la Bonn și aci se căsătorește cu o tânără fată de 19 ani, anume Maria Josepha Poll. Este epoca lui Clemens, cel fastuos. Comedianii și cântăreții din toate țările aleargă pentru rafinamentul artistic ai prințului. Fiul al doilea al lui Ludwig, Iohann va deveni și el, deasemenea muzician al Curții, foarte rău retribuit, după capriciul tradiției. El se căsătorește cu o tânără văduvă, Maria Magdalena Keverich, fiica unui bucătar șef. De această dată, femeia merită atențiunea cea mai mare, prin grija cu care — cu toată sănătatea ei șubredă — știe să conducă menajul.

Iohann este brutal, autoritar, și bea. Din șapte copii ai lor, patru au murit puțin după naștere. O adevărată generație de alcoolici. Copilul care a fost botezat la 17 Decembrie (și care este genialul muzicant) își datorește calitățile sale de sensibilitate, înclinațiunea sa către duioșie și amorul pentru familia sa, nu acestui moustru, cât mai ales bunicului său, bătrânul muzicant flamand și mamei sale, Maria Magdalena, servitoarea. Mai târziu, în al șaselea caet de conversațiune, el va da un suvenir foarte vag relativ la nașa sa, mama Baums, buna vecină a lor.

◆

Se discută cu foarte multă relativitate primele indicațiuni asupra lui Ludwig, el însu-și. Iată, înaintea unui pian, un copil de patru ani, cu ochii plini de lacrimi care este constrâns să repete la infinit exercițiile sale. Se încearcă să se facă din el un virtuos, ceeace nu înseamnează un muzician. Bunul maestru al lui Ludwig cel tânăr a fost Tobias Pfeiffer, muzicant fantezist și nestabil. Alții îl succedară: fratele organist Wilibald Koch, claviristul flamand van Eeden.

In orice caz, se pare, nimic ordonat în instruirea lui muzicală, până în ziua când tânărul prodigios, care a urmat neregulat cursurile din Tiroanium și n'a reținut din cunoștințele elementare, decât l. latină, găsește în Cristian Gottlieb Neefe, călăuza inteligentă și sigură, căreia îi va datora prima sa orientare. Neefe, este un om cultivat, un teorician instruit.

Și astfel cunoștințele muzicale ale tânărului Beethoven au apucat calea cea bună, grație spiritului muzical al lui Neefe, care l-a îndrumat cu tot devotamentul.

Tinerețe simplă și armonioasă! Odată mai mult orizontul începe să se lărgească, înaintea lui Ludowig van Beethoven. Viena, unde Electorul îi permite de a se duce în primăvara anului 1787, este Capitala lui Iosif II-lea și deasemenea este Capitala lui Mozart. Muzica acestuia încântă elita acestei societăți amabile, pasionate de teatru și de concert. Mozart avea 30 ani. Comprehensiunea pe care a exercitat-o aureola lui Mozart asupra lui i-a năucit un timp orice imbold muzical. Stătea în acest imens pavilion muzical al Vienii ca și cel mai umil dintre spectatori și se închina înaintea idolului adorat care era Mozart.

Trebui totuș să părăsească Viena pentru ca să vadă murind de ftizie și poate, de durere, mama sa Maria Magdalena. Mama lui Weber va muri de aceiaș amărăciune. Mizeria se cuibărise în locuința familiei lui Beethoven, o așa aprigă mizerie încât Beethoven fu nevoit să vândă vestmintele celei care fusese „cea mai bună amică“.

◆

O vizită a lui Haydn la Bonn determină plecarea lui Beethoven. Licențiat a doua zi dela moartea prințului Nicolas Esterhazi, bătrânul Haydn se duse în Englitera. El este condus acolo de violonistul Ioham Peter Salomon, care aparținea ordinului electoral din Bonn și care după un triumfal turneu de concerte, se instalase la Londra unde se produse ca solist la violină, quartetist și șef de orchestră. Haydn reprezinta o generațiune anterioară cu mult celei căreia aparținea Beethoven. Din Bonn, el conservă mai mult decât niște simple amintiri. El a publicat o primă serie de opere muzicale. Fapt remarcabil: acest muzicant care a încercat atâtea piese scrise pentru scenă, îndrăznește să scrie teatru. El se consacră muzicii pure: Prod'homme a aranjat catalogul producției sale. In 1783, după noui variațiuni asupra unui marș de Dessler și o fugă pentru orgă, Beethoven compusese deja, trei quattnors pentru „pian, violină, violă și basso“: către 1789 un *Concert în re major*, pentru piano și orhestră și douăzeci și patru variațiuni pe tema *Venni Amore*; apoi multe lied-uri și versuri dedicate Eleonorei Breunig, prima sa elevă. Astfel, cu toate sforțările istoricilor specialiști, prima perioadă a vieții artistice a lui Beethoven rămâne încă, într'o bună parte, rău cunoscută. Ceeace este sigur, e că el s'a exersat în variațiuni, în sonate și cu toate influențele pe cari le-a suferit, în mod conștient și inconștient, personalitatea sa apare într'o înclinare către melodie, într'un gust adoptat pentru expresie, cu alternanța, așa de sensibilă în toată opera sa posterioară, a sentimentului de tristețe și bucurie, în sinceritatea unui patetic încă discret. Nuanța care îl separă de Mozart se obsearvă. Sonatele din 1783 nu sunt încă decât exercițiile unui copil; câteodată, se obsearvă acolo și suspine. Mai multe din ideile cari se schițează în aceste prime producții vor reapare în compozițiile viitoare. La *Cantate* conține nu numai indicațiuni cari vor fi reluate în *Fidelio* dar și tema care va fi regăsită mai târziu în finalul *Simfoniei a noua*. Nimic nu rezumă și nu definește mai bine posițiunea lui Beethoven când pleacă pentru Viena la sfârșitul anului 1792, decât acest bilet al lui Fischenich pentru Charlotte von Schiller:

Vă trimit o compozițiune a lucrării lui *Fuerbach* și aș dori să am opiniunea dv. Este datorită unui tânăr de aici al cărui talent muzical va deveni celebru și universal".

◆

Beethoven se instalează la Viena la începutul iernii din 1792, câteva luni după somptuoasa încoronare la Francfort a secului și durului François II care urma să domnească patruzeci și trei de ani asupra poporului austriac. Era tocmai în timpul războaelor cu Napoleon, împotriva căruia se uniseră toți suveranii lumii ca să-l îngenuncheze. Dar din păcate era tocmai în culmea gloriei acestui mare general al omenirii. Marea rapsodie a războiului era imposibil să nu tenteze și pe înflăcăratul nostru muzicant. Astfel Beethoven compune mai multe imnuri naționale în cari strigătul de revoltă se îmbină cu calda și duioasa evocare a eroismului luptătorilor. Nimic nu poate fi mai mișcător decât aceste frumoase pagini de muzică și poezie cari conlucrează împreună pentru îmbinarea acelui sentiment artistic etern și general. Și din acest punct de vedere Beethoven se apropie de Novalis, poetul german. Dar din această apropiere poezia nu poate decât să piardă. Căci orga melodioasă a lui Beethoven poate să miște mai mult simțul estetic decât poezia genială a lui Novalis.

Este ceva la Beethoven care seamănă foarte bine cu un sentiment nou care s'ar putea numi: *voluptatea durerii*. Calitatea pateticului ține de desăvârșirea acestui suflet așa de sincer, așa de concentrat. Dacă am fi tentați să cunoaștem omul, nu am fi recompensați, pentrucă l-am găsi cast, rezervat, armonios până și cu violență. Cu el, inspirația nu suprimă tehnica, dar o domină pe aceasta din urmă. Nu există artă mai degajată de elementele materiale. Dar puterea de creație propriu zisă, a lui Beethoven începe abia cu simfonia doua, intitulată: *Eroica*, dedicată unei femei în care sperase mult, dar care s'a măritat cu un altul. Aici se exaltă tinerețea și optimismul sincer al vieții. Dacă la urmă o ușoară undă de tristețe întunecă puțin cadrul simplu și cald al acestui optimism exagerat este regretul cel mare al Maestrului de a nu-și fi putut realiza unicul, superbul și mântuitorul lui vis de iubire. Terminarea acestei compozițiuni uriașe, avu loc în primăvara anului 1804. Câmpul de acțiune se mutase iarăș pe frontul lugubru și vijelios al războiului. Era tocmai în timpul când Beethoven compunea pe libretul lui Boully această minunată operă muzicală care se numește *Fidelio*. Iarăș acelaș decor tragic al războiului abia deslănțuit; din nou aceiaș patetică și vibrantă chemare pentru apărarea țării și acelaș spirit de jertfă divină. Și centrul de gravitațiune al acestui Teatru Etern era tot Napoleon al cărui sceptru îngrozise toată lumea, așa numită civilizată.

Simfonia războiului, exaltarea sentimentului de datorie sunt leit-motivele acestei grandioase epopei. Rând pe rând, după aceia urmară la scurte intervale celelalte simfonii și sonate cari avântă urechea subtilă a amatorului de muzică superioară, până la celebra și culminanta *Simfonie a noua*, grandioasa capo d'operă beethoviană. Toată viața sa Beethoven se arăta foarte preocupat de progresul moral. Tânăr încă, în plină forță a celor treizeci de ani, el exprimă doctorului Wegeler dorința de a reveni o zi în patria rhenană, aproape pe eșarfa albastră a Rhinului, mai mare decât plecase la început. In centrul moralei sale, o dragoste sinceră pentru umanitate, duioșia pentru cei săraci și nenorociți. Cu toată starea mediocră, el lucrează pentru cei cari suferă. Autorii cei mai preferați ai lui, pe cari i-a imortalizat în operele sale nepieritoare, au fost Schiller și Klopstock, etc. Dela Schiller împrumută pretutindeni, pentru a immortaliza *L'Hymne à la Joie*, publicat în 1785, în al doilea caiet din Thalia.

◆

Situația fizică a sa mergea din ce în ce mai rău. Beethoven se gândi, în anul 1819 să plece pentru Anglia. Se înțelege rațiunile pentru cari voia acest lucru. Dar împrejurările l-au silit să se retragă într'un colț retras unde și-a purtat aceeaș nedesmințită dragoste pentru frumos și simplu. Evenimentele cari urmară au fost sărace în conținut puternic. Numai concertul din 7 Mai 1824 aduse un nou avânt inspirației lui Beethoven, unde se cântă multe din operile maestrului cu cea mai mare exactitudine și pasiune de către Karl H., elevul acestuia. Succesul din ce în ce mai crescând al lui *Fidelio* îi dădu lui Beethoven noi imbolduri pentru teatru muzical. Mulțimea entuziastă și nebună aclamă viguros pe *Maestru*. Dar el închis în lumea creațiunii sale nu prețuia aceste recunoaștere unanimă, căci el nu scrisese pentru ea, ci pentru a-și potoli focul lăuntric care îi mistuise toată tinerețea.

Din acest moment care marchează cel mai culminant punct unde ajunsese geniul creator al lui Beethoven, începe perioada de slăbire a forțelor sale fizice.

SFARȘITUL

In luna August din anul 1826, Karl voi să se sinucidă, din disperare de a nu fi reușit la examenele sale, dacă trebue să credem pe Schindler. Sosind la Baden, el urcă pe ruinele din Ranheustein și își trase două focuri în cap, fără să se plângă de alt rău decât de o ușoară amețeală. Se transportă rănitul la spitalul general din Viena. Scandalul fu mare: poliția și justiția interveniră. Beethoven ertă în numele acelor principii pe cari nu le dezavuase niciodată.

Dar starea sa se înrăutățise și îi mergea din ce în ce mai rău. Prietenii lui defilau la căpătâiul bolnavului și își exprimau cele mai sincere urări de sănătate. Beethoven nu înceta să-și transcrie această inspirație târzie. Mai mulți editori îi cerură pe rând manuscrise pentru noile colecții cari trebuiau să apară în acel timp. Pe măsură ce inevitabilul se apropia, creștea și nervozitatea și exasperarea lui Beethoven. Nu mai îngăduia nimănui să-l viziteze; certa pe cei din jurul său și în special pe Karl și pe fratele său. Doctorii se arătau destul de entziaști la început. Dar entuziasmul le scădea fulgerător cu cât înainta boala.

Hummel veni să-l vadă și-l găsi sculat dar încă neras. Beethoven se certă și cu acesta cum se certase cu atâția alții.

Moartea îi surâse la început calmă și apoi din ce în ce starea sufletească i se turbură. Sfârșitul și-l dădu în mijlocul unei agonii lente și brusce. Era ultima melodie pe care o scria cu suferințele sale.

Dintr'un sentiment de delicată justiție, Austria voi să asocieze prestigioasei memorii a lui Beethoven și amintirea lui Grillparzer; o sală, plină cu portretele sale, din toate vârstele îi fu rezervată în Expoziția din Rathaus.

Prin Beethoven Germania a aspirat la liberarea ei națională. Spiritul revoluționar era în el și îi inspira contra neliniștii o ardoare așa de generoasă rațiunii de a demasca ridicolul și aberația tuturor despotismelor. Credința sa în triumful păcii care trebuia să lecuiască națiunile și toate rănile războiului, fac din el o figură mare din galeria pacifiștilor. Dar mai presus de toate acestea Beethoven tronează toată muzica contemporană fiindcă a știut să elimine din inspirația sa toate motivele trecătoare, toate lacunele evidențiate la început. Geniul muzical al celui care a fost Beethoven va predomina toată istoria muzicii. Va fi ca un sfinx uriaș pe lângă care Sfinxul din Egipt ar fi un pigmen, unde toate spiritele nobile își vor răcori sufletul încărcat și vor sorbi adevărata, unica și desăvârșita licoare a artei: MUZICA.

N. CAR.

TIP. ZIARULUI